795.

Wiárą rozumiemy, iż świát jest spráwiony słowem Bożym. Zyd. 11. v. 3.

BIBLIA SWIĘTA:
To jest,
KSIEGI PISMA SWIETEGO STAREGO Y NOWEGO PRZYMIERZA
z Zydowskiego y Greckiego Języká ná Polski pilnie y wiernie przełumáczone, á teraz podług Gdáńskiego Exemplarzá przedrukowáne.

W AMSTERODAMIE,
W Drukárni
Chryſztoffá Cunrádá.
Roku M DC LX.

Zakon przez Mojżeszá [dá]ny, á łáská y prawdá przez Iezusá [Chrystusá ...]

Muśimy śię wszyscy pokazáć przed sądową stolicą Chrystusową áby káżdy odniosł co czynił wćiele, według tego co czynił, lub dobre, lub złe. 2 Kor. 5. v. 10.

BIBLIA
SWIETA

To jeſt

KSIEGI PISMA SWIETEGO STAREGO Y NOWEGO PRZYMIERZA.

NAJASNIEISZEMU PANU A PANU
WLADYSLAWOWI ZYGMUNTOWI,

Z łáski Bożey obránemu Krolowi Polskiemu, Wielkiemu Kśiążęćiu Litewskiemu, Ruskiemu, Pruskiemu, Zmudzkiemu, Mázowieckiemu, Inflandskiemu, &c, &c. A Szwedzkiemu, Gottskiemu, Wándálskiemu, dźiedźicżnemu Krolowi; obránemu, Cárowi Moskiewskiemu, Pánu Pánu memu miłośćiwemu.

Nájáśniejßy Miłośćiwy Krolu, Pánie Pánie moi miłośćiwy.

POnieważ tá Piſm Swiętych Kśięgá, ktora w Polſkim języku przed ſześćiadźieśiąt y dźiewiąćią lat pod Imieniem nieśmiertelney pámięći Przodká W. K.M. Królá Zygmuntá Auguſtá ná świát byłá wyſzłá, właśnie pod czás ſzcześliwey W.K.M.Elekciey drugi raz dla niedoſtátku pierwſzych Brzeſkich Exemplarzow, z druku wynisć miáłá; Zdáło śię bydź rzeczą ſłuſzną, áby y teraz, w tey nowey ſzáćie, pod Imieniem Krolewskim ludźiom prezentowána byłá. Bo jáko w Przodkách náſzych Ewángelickich, ku S. pámięći Krolowi Zygmuntowi Auguſtowi táka byłá wenerácya, że náwet y z tego, co o Boſkim Májeſtaćie ucżyć y wierzyć im było potrzebá, niejáki hołd y upominek życżliwego ſwego ku Ziemſkiemu Májeſtatowi áffektu czynili; Ták y my wolnymi náſzymi głoſámi rowno *cum aliis Concivibus*, W. K. M. zá Páná ſobie obrawſzy, tákowegoż ſercá y áffektu konterfet ku W. K. M. jáko nie tylko krwie y Korony, ále też

cnot Auguſtowych, á oſobliwie wielkiey ku tym narodom y ſwobodom ich miłośći; Succeſſorowi wyſtáwić powinniſmy byli. Y jáko Przodkow náſzych nie wſtyd było iść z tą Kśięgą przed Monárchy y świátá tego Potentaty; ták y nam godźiło śię to oświadczyć, że nierzkąc ábyſmy śię zá to przedrukowánie Bibliey mieli wſtydźić, ále też bezpiecznie znią, przed Pomázáńcámi Bożymi ſtánąć, y wiáry náſzey nie z żadnych náuk y trádiciey ludzkich ále z tych ſámych Duchá Swiętego Piſm wźięty początek oddáć gotowiſmy.

Więc y ſámá czáſow okázya upomniáłá nas w tey mierze. Bo jeſli teraz co żywo Sálwę y winſzowánie ſzcżeśliwego pánowánia W. K. M. czyni, y ma ſobie zá niejákie *piaculum, in publica lætitia* milczeć, tedy y nam nie zeſzło śię in hoc *Vniverſi orbis applauſu* unikáć przed W. K. M. z tákim upominkiem, nád ktory nic zacniejſzego do wyráženia náſzey wierney congrátuláciey wynáleść u śiebie nie możemy.

Położywſzy tedy przyczyny dla ktorych nie godźiło śię tą Edycyą W. K. M. Páná náſzego Miłościwego pomijáć, uniżenie proſzę, ábyś W. K. M. tę Kśięgę miłośćiwie przyjąć raczył. Bo jeſliż Krol Auguſt nie záwiodł śię ná tym, iż Ewangelikom, choć im żadną przyśięgą obowiązány nie był, tákie dáry nioſącym przyſtępny bywał; tedy pogotowiu W. K. M. ktory już z námi przez świętobliwą przyśięgę, ják przez jáki ślubny pierśćień, związány y ſpojony jesteś, nie záwiedźieſz śię da Pan Bog, gdy temu ſzczyremu pokłonowi daſz u śiebie miejſce.

A jáko ná on czás Przodek moj Rádźiwił w ſwey do Królá przy Bibliey Brzeſkiey Przedmowie, Páná Bogá ſobie brał ná świádectwo że nád to więtſzey

pocżty

poczty dla Páná ſwego nie miał, y że przy oney Dedykáciey wſzelákiego zbáwiennego y doczeſnego ſzczęśćia Krolowi ſzczyrze życzył; Ták y ja tę BIBLIA od pobożnych Náuczyćielow náſzych, ktorzy tey Edyciey wiernie dogladáli y onę do mnie dirygowáli, wźiąwſzy, oświadczam śię Pánem Bogiem, tájemnice ſercá mego przeglądájącym, żeć nie jáka dáremna Ceremonia, ále ná znák wiernego poddáńſtwá y ſzczyrey życzliwośći onę W. K. M. Pánu memu miłośćiwemu, jáko nadrożſzy y nád wſzyſtkie moje doſtátki, náwet nád zdrowie milſzy upominek, nie tylko ſwym, ále y wſzyſtkich Zborow Ewángelickich w Koronnych y Wielkiego Księſtwá Litewſkiego Páńſtwách będących, imieniem ofiáruję; y ſpolnie z nimi Páná Bogá zá zdrowie y długie á ſzczęśliwe W. K. M. pánowánie záwżdy proſzę.

A lubo tego o żadnym Polskim y Litewſkim ſercu nie rozumiem, áby zápomniawſzy Krájow, Praw y czáſow w ktorych żyjemy, miał to ſzczyre podarze wespoł y z Religią náſzą Ewángelicką przed W.K.M. hydźić; gdyż tu niemáſz żadnych Kontrowerſyj ábo przymowek, ktoreby kogo urażáć miáły: Wſzákże, jeſliby śię kto obcy ták niechętny ználazł, tedy W. K. M. rácz pomnieć, żeć Zakon Boży z czyjeykolwiek ręki podány nie ma u Pomázáńcá Bożego wzgárdy ábo repulſy ponośić. Rácz pomnieć, że gdy Krol Nawyżſzy wzowie przed śię wſzyſtkich Krolow, y gdy z tego, á nie z inſzego Státutu ráchowáć śię z nimi o chwałę ſwoję Boſką y o rząd ludu powierzonego będźie, tedy tám nikt cudzymi nie záſtoni śię rádámi; ále ſam zá śię pojedynkiem odpowiádáć muśi. Rácz ná koniec pomnieć W. K. M. żeć Bog z niewyczerpánych ſądow ſwojich *tot rerum eventi-*

bus zprzećiwia śię wſzędźie, tákowym niechęći Krolewskich ná Religią Ewángelicką podżegáczom, y poſpolitey zgody ádwerſarzom; y dowodźi tego, iż choćby nád oſsobámi, kśięgámi, Zborámi roznowiercow gorę kto miał, nád myślámi jednák y nád ſummieniámi ludzkimi, okrom ſámey Bożey Zwierzchnośći, nikt pánowáć nie może.

Przetoż jáko Weſpázyanowi Rzymskiemu Ceſárzowi domownik y kochánek jego imieniem *Apollonius* powiádał, że jeden Muzyk, choć w ſwey profeſśiey Arcymiſtrz, przećię ſwych uczniow do nieumiejętnych y ládájákich graczow poſyłał, áby śię od nich uczyli nie jáko mieli gráć, ále jáko mieli nie gráć; potym to przytoczył do Ceſárzá, áby on też z tych ktorzy źle pánowáli uczył śię jáko pánowáć nie miał: Ták y ja záżyłbym tu tego przykłádu, ábym oczy W. K. M. obroćił ná tych, ktorzy bieg Ewángeliey mocą y gwałtem záwśćiągájąc nie tylko *nihil profecerunt*, ále y ſobie záſzkodźili: Záżyłbym mowię tego przykłádu; kiedybym nie ufał, że W. K. M. nie cudzymi przygodámi, ále włáſnymi ſwymi cnotámi y chwalebnymi Przodkow ſwych przykłádámi rządząc śię *juſto & tranquillo Imperio, Religionis diſſidia* moderowáć będźieſz raczył: Kiedybym przy tym nie wiedźiał, że W. K. M. dał Pan Bog w Ojczyznie náſzey záſtáć táki Senat, y tákie Rycerſtwo, ktorzy *non alienis naufragiis*, ále ſwą włáſną uwagą y gorącą ku Ojczyznie miłośćią oſtrzegáją śię, áby *Prætextu Zeli*, Rzeczpoſpolita náſzá ná ſkáliſtę jákie y opoczyſte miejſcá nápędzona nie byłá.

A zátym już będąc tey nádźieje że W. K. M. Pan moj miłośćiwy tym ſzczerym wſzyſtkich Ewángelikow upominkiem, ktoremu ſámo BOGA

W

W TROJCY SWIETEY JEDYNEGO IMIE ceny przydáje, gárdźić nie bedźiesz, záwieram tym winszowániem; Ze jáko ono w Rzymie Cesárzom ná Stolice wstepujacym *acclamabatur; Sis felicior Augusto, melior Trojano*: Ták, Bogdájeś W. K. M. spráwiedliwymi rzadámi wielkiego Káźimierza, sytośćia pánowánia Náddźiádá swego Jágiełá, miłośćia u Poddánych Pierwszego Zygmuntá, pomnożeniem swobod Szlácheckich Auguſtá, Tryumfámi Zygmuntá Trzećiego, Ojcá W. K. M. szcześliwie przechodźił. Siebie nákoniec sámego z naniższymi posługámi mojimi do Miłośćiwey łáski W. K. M. Páná mego miłośćiwego oddáje. Z Orla 4 *Decembris* Roku Páńskiego M DC XXXII.

W. K. M.

wierny Poddány

Chrysztoff Rádźiwił, Kśiaże ná Bierzách y Dubinkách, Hetman Polny W. X. L.

jeſzcże ná tym ſchyłku wiekow ſzalonych y żáłoſnego záburzenia pełnych, nie odejmuje nam słowá ſwego, ále owſzem ſpoſobow y możnośći do zágeſzczenia onego w Ojcżyznie náſzey użycża. Zácżym możeſz W. X. M. z onym Krolem y Prorokiem Bożym Dawidem mowić; Posłucham co rzecże Bog, on Pan mocny: Záiste mowi Pokoj do ludu ſwego y do świetych ſwojich, byle śie jedno záś do głupstwá nie wrácali. Záistec bliſkie jest zbáwienie jego tym ktorzy śie go boja, á przebywáć bedźie chwałá jego w źiemi náſzey. *Pſal.* 85. *v.* 9. 10. Możeſz ſobie W. X. M. przywłaſzcżáć one obietnice Boża przez wſzystkie wieki pełniona: Ná ktorymkolwiek miejſcu pámiatke ucżynie Imienia mego, przyjde do ćiebie y bedeć błogosłáwił. *Exod.* 20. *v.* 24. Możeſz W. X. M. wſpomniec ná ſkutek tey obietnice nád domem Obededomowym ktoremu PAn dla przyjetey Arki w krotkim cżáśie hojne błogosłáwieństwá dawał. 2 *Sam.* 6. *v.* 11. 12.

Pojrzyſzli też W. X. M. ná pozwierzchny tey Kśiegi ubior, przypomniſz ſobie, że tá Polska ſzátá koſztem y nákłádem RADZIWILOWSKIM naprzod ná nie jest włożona; á zátym jáko płod pobożnośći RADZIWILOWSKIEY mile od RADZIWILA ma być przyjeta. Nákoniec, jeſli W. X. M. pátrzyſz ná nas ubogich Bogomodlcow ſwojich, przyznaſz, że W. X. M. nie tylko náſzego, ále y Zborow náſzych dobrodźiejá y Pátroná miłośćiwego, cżym wietſzym ucżćić nie możemy; jáko tym, gdy te Kśiege, ktora Kośćioł Boży, od dawnych wiekow zá nadrożſzy skárb y zá jedyny od Bogá powierzony depoſyt ſobie poczytał, W. X. M. zá obowiazek życżliwośći y powolnośći náſzey dedykujemy.

A tu był podobno plác W. X. M. dáć ſpráwe o pracy náſzey, w przejrzeniu y przedrukowániu tey Bibliey, podjetey. Ale żebyſmy śie ſzerokośćia nie uprzykrzyli, tedy śie krotko odwoływamy w tey mierze ná Prefácya przy Ediciey Brzeskiey do Chrześćiáńskiego Cżytelniká położona: Odwoływamy śie ná prozby y oświadcżenie támecznych Brzeskich tłumácżow, w

kto-

ktorych pobudkę y niejáki bodźiec *ad recognitionem Sacrorum Bibliorum posteritati* zostáwili : Odwoływamy śię y ná przykłády wszystkich Państw, wszystkich językow, ták w religiey z námi zgodnych jáko y rozroznionych, że tákie prace, tákie odnowione Edycyę, od nágány y od káwilláciey wolne były; nie rzekę, żeby zgorszenie jákie zá sobą prowádźić do Kośćiołá Bożego miáły.

Ráczże już tedy W. X. M. wdźięcznie y łáskáwie przyjąć tę prace nászę pod skrzydłá swoje; á przyjęćiem oney rácz oświadczyć, że W. X. M. nie wstyd zá Słowo Boże, nie wstyd zá tę, ktorąś do tąd mężnie y státecznie nośił, prawdźiwego Nábożeństwá Ewángelickiego professyą.

A lubo ták świát rozumie, że ći ktorzy przy Ewángeliey stoją y w niebie zápomnieni są, y tu ná źiemi szczęśćia nie máją: Bog jednák práwá ná śię od stworzenia nie bierze, áni dopuśći, áby rády ludzkie jego przećiwko pobożnym dobrotliwośći gránice zámierzáć miáły. On przez te czásy ták w to mądrośćią swoją ugadzał, że w rozmájitych trudnośćiách y przećiwieństwách Purpurá Kśiążeca ná W. X. M. nie zblákowáłá: On serce Krolá JEgo Mośći Páná nászego Miłośćiwego, ktore on według upopobánia swego kieruje, y *jáko potoki wod nákłania kedy chce. Proverb.* 21. *v.* 1. ná złość jádowitey zazdrośći, z wielką sławą przećiwko W. X. M. obroćił. On spráwił że *merita* y wysokie cnocy W. X. M. jeśli kiedy, tedy teraz bláskiem swym jednych *perstringunt* oczy, drugich *pertrahunt in amorem & venerationem* W. X. M. Onże y nápotym sumnienia, sławy, zdrowia ták strzedz, y wszelákimi poćiechámi W. X. M. ták dogadzáć będźie, że ná W. X. M. y ná wszystkim zacnym y stárożytnym RADZIWILOWSKIM Domu znáć będźie jego obietnice: *Te ktorzy mię czczą czćić będę, á ktorzy mną gárdzą będą wzgárdzeni* 1 *Sam.* 2. *v.* 30. A oná zás przegrożká dáleka będźie od domu W. X. M. Iżeś zápomniał Zakonu Bogá twego, ja też zápomnię ná syny twoje, *Oze.* 4. *v.* 6.

Te-

Tegoż my PAná y Bogá náſzego w Trojcy Swie-
tey jedynego prośimy, áby Kośćioł ſwoj pod ſzczę-
śliwym Jego Krolewskiey Mośći WLADYSLA-
WA ZYGMUNTA Páná náſzego miłośćiwego
pánowániem, pokojem dárował, á w nim W.X.M.
y wſzyſtkich zacnych y pobożnych Pátronow ſzczę-
śćił, błogoſłáwił y długiego zdrowia ná chwále Imie-
nia ſwego świętego użyczał. A tym już Bogomodl-
ctwem náſzym kończąc; Oddawamy śię do Mwey
łáski W. X. M. náſzego Mwego Páná y Dobrodźieiá.
Z Toruniá 18. dniá Novembr. Roku Páńskiego 1632.

*W. X. Mośći náſzego Mćiwego Páná y Pátroná
uniżeni ſłudzy, y Bogomodlcy,*

Superáttendentowie y Páſterze Zborow
Ewángelickich w Wielkey Polſzcze.

PORZA-

PORZADEK KSIAG STAREGO TESTAMENTU.

	Ma Rozdźiałow
I. Mojzeſzowe *Geneſis*	50
II. Mojzeſzowe *Exodus*	40
III. Mojzeſzowe *Leviticus*	27
IV. Mojzeſzowe *Numeri*	36
V. Mojzeſzowe *Deuteronomion*.	34
Jozue	24
Sędźiow	21
Rut	4
I. Sámuelowe I. *Regum*	31
II. Sámuelowe II. *Regum*	24
I. Krolewſkie III. *Rgum*	22
II. Krolewſkie IV. *Regum*	25
I. Kroniki	29
II. Kroniki	36
Ezdraſzowe I. *Eſdræ*	10
Nehemiaſzowe II. *Eſdræ*	13
Eſtery	10
Jobowe	42
Pſalmow	150
Przypowieśći Sálomonowe	31
Káznodźiejá, *Eccleſiaſtes*	12
Pieśn Sálomonowa	8
Izáiaſz	66
Jeremiaſz	52
Treny Jeremiaſzowe.	5
Ezechiel	48
Dániel	12
Ozeaſz	14
Joel	3
Amos	9
Abdyaſz	1
Jonaſz	4
Micheaſz	7
Náhum	3
Abákuk	3
Sofoniaſz	3
Aggeuſz	2
Zacháryaſz	14
Máláchiaſz.	4.

APOKRYFA.

	Ma Rozdź.
Tobiaſzowe	14
Modlitwá Mánáſſeſſowá	
Judyt	16
Báruch y Liſt Jeremiaſzow	6
Przydátki do Dánielá	3
III. Ezdraſzowe III. *Eſdræ*	9
IV. Ezdraſzowe IV. *Eſdræ*	16
Przydátki do Kśiąg Eſtery	7
I. Máchábejskie	16
II. Máchábejskie	15
III. Máchábejskie	7
Mądrość Sálomonowá	19
Syrách, *Eccleſiaſticus*.	51.

PORZADEK KSIAG NOWEGO TESTAMENTU.

Ewángelia S. Mátteuſzá	28
S. Márká	16
S. Lukaſzá	24
S. Janá	21
Dźieje Apoſtolſkie	28
Liſt S. Páwłá do Rzymiánow	16
I. Do Koryntow	16
II. Do Koryntow	13
Do Gálátow	6
Do Efezow	6
Do Filippenſow	4
Do Koloſſenſow	4
I. Do Teſsálonicenſow	5
II. Do Teſsálonicenſow	3
I. Do Tymoteuſzá	6
II. Do Tymoteuſzá	4
Do Tytuſſá	3
Do Filemoná	1
Do Zydow	13
Liſt S. Jákubá	5
I. S. Piotrá	5
II. S. Piotrá	3
I. S. Janá	5
II. S. Janá	1
III. S. Janá	1
S. Judy	1
Objáwienie S. Janá.	22.

Objá-

Objáśnienie Liter y Znákow niektorych, ná brzegách w tey Kśiedze używánych.

A. Znáczy Abo
E. Ewángelia
G. W Greckim Jezyku
H. W Hebreiskim/ ábo w Zydowskim Jezyku
I. Inni ták tłumácza
K. W Cháldejskim Jezyku
L. W Łáćińskim Jezyku
LE. Lekcya
N. Niedźielá
T. To jest
abcd &c. y inne okragłe Literki / pokázuja gdźie należy to / co śie ná brzegu kłádźie
* Gwiazdká znáczy koniec Ewángeliey ábo Lekcyey
♣ Trifolium, ábo táki znáczek/kázdego wierszyká Początek pokázuje.

PIERWSZA CZESC BIBLIEY SWIETEY, W KTOREY SIE ZAMYKAja Pieć Kśiąg Mojżeszowych.

PIERWSZE KSIEGI MOJZESZOWE, ktore zowią po Grecku GENESIS, á po Polsku Kśiegi Rodzáju.

W Tych Kśiegách opisuje śie początek Swiátá y Kośćiołá Bożego/ tákże kondicya y nabożeństwo jego: wiec y dźiwne rządy Boskie/ przez dwá tyśiącá trzy stá/ ßeśćdźieśiąt/ y ośm lat.

A zosobná opisuje Mojżeß rodzáje/ y żywoty Ojcow pierwßych/ przed potopem/ Adámá/ y inßych: á po Potopie/ Noego/ Setá/ y trzech Pátriárchow/ Abráhámá/ Izáaká/ y Jákobá/ áż do śmierći Jozefowey. Z czego wßystkiego/ pokázuje śie pierwßá wßystkich rzeczy doskonáłość: á osobliwie pierwßy stán człowieká w niewinnośći y doskonáłośći stworzonego. Potym upadek y skázá jego. Do tego obietnicá łáski przez Pááá Chrystusá. Nád to/ sąd Boży kárzący świát przez potop/ Sodomskie miástá przez ogień. Tudźież záchowánie Kośćiołá w Korabiu/ odnowienie przymierza Bożego z Noem/ y z Abráhámem. A náostátek záprowádzenie Kośćiołá Bożego do Egiptu/ gdźie do czásu łáskáwie chowány/ á potym wedle rády/ y przeirzenia Bożego/ ćießkim niewolstwem trapiony był.

ROZDŹIAL I.

Swiát, y wßystko co w nim jest, przez ßeść dni Pán Bog stworzył.

1 NA początku stworzył Bog Niebo y źiemię a: 2 ♣ A źiemiá byłá niekształtowna y prozna/ y ćiemność *byłá* nád przepáśćią: A Duch Boży unaszał śię nád wodámi.

3 Y Rzekł Bog; Niech będźie b świátłość: Y stáłá śię świátłość. ♣ 4 Y widźiał Bog świátłość że *byłá* dobra: y uczynił Bog rozdźiał miedzy świátłośćią y miedzy ćiemnośćią. 5 ♣ Y názwał Bog świátłość Dniem/ á ćiemność názwał Nocą: Y stał śię wieczor/ y stał śię záránek/ dźień pierwßy.

6 POtym rzekł Bog: Niech będźie rozpostárćie w pośrzodku c wod/ á niech dźieli wody od wod. 7 ♣ Y uczynił Bog rozpostárćie: uczynił też rozdźiał miedzy wodámi/ ktore są pod rozpostárćiem/ y miedzy wodámi/ ktore są nád rozpostárćiem: y stáło śię ták. 8 ♣ Y názwał Bog rozpostárćie Niebem. Y stał śię wieczor/ y stał śię záránek/ dźień wtory.

9 Y Rzekł Bog; Niech śię zbiorą wody/ *ktore są* pod niebem d ná jedno miejsce / á niech śię okaże 10 *miejsce* suche: y stáło śię ták. ♣ Y názwał Bog suche *miejsce* Ziemią/ á zebránie wod názwał Morzem: ♣ 11 Y widźiał Bog że *to było* dobre. Potym rzekł Bog: Niech zrodźi źiemiá tráwę/ źiele wydawájące naśienie/ y drzewo rodzájne/ czyniące owoc według rodzaju swego/ ktoregoby naśienie *było* w nim ná źiemi: y stáło 12 śię ták. ♣ Y zrodźiłá źiemiá tráwę/ źiele wydawájące naśienie/ według rodzaju swego/ y drzewo czyniące owoc/ w ktorym *jest* naśienie jego/ według rodzaju swego: y widźiał Bog 13 że to było dobre. ♣ Y stał śię wieczor/ y stał śię záránek/ dźień trzeći.

14 Y Rzekł Bog; Niech będą e świátłá ná rozpostárćiu niebieskim/ ku rozdźielániu dniá od nocy/

> a Nehe. 9. 6. Job. 26. 7. Psalm 33. 6. y 135. 6. y 136. 5. Johan 1. 3. Zyd. 11. 3.
> b Psalm 33. 9.
> c Jerem 10.12. y 51. 15.
> d Job. 38. 8. Psalm 32. 6. y 33.7. y 136. 6. Przyp 8 29.
> e Psalm 8. 4. y 104. 29. y 136. 7.

á niech będą ná znáki/ y *pewne* czá- 15 sy/ y dni/ y látá: ✤ Y niech będą zá świátłá ná rozpostárćiu niebá/ áby świećiły nád ziemią: Y stáło 16 śię ták. ✤ Y uczynił Bog f dwie świátłá wielkie: świátło więtsze/ áby rządźiło dźień/ á świátło mniejsze/ 17 áby rządźiło noc y gwiázdy. ✤ Y postáwił je Bog ná rozpostárćiu Niebá/ áby świećiły nád ziemią: ✤ 18 Y żeby rządźiły dźień y noc: y czyniły rozdźiał miedzy świátłośćią/ y miedzy ćiemnośćią: Y widźiał Bog 19 że *to było* dobre. ✤ Y stał śię wieczor/ y stał śię zá ránek dźień czwarty.

20 Y Rzekł Bog: Niech g hojnie wywiodą wody płaz duszę żywiącey: y ptástwo niech lata nád ziemią/ 21 pod rozpostárćiem niebieskim. ✤ Y stworzył h Bog wieloryby wielkie/ y wszelką duszę żywiącą płazájącą śię/ ktorą hojnie wywiodły wody/ według rodzáju ich: y wszelkie ptástwo i skrzydláste/ według rodzáju ich: Y widźiał Bog że *to było* dobre. 22 ✤ Błogosłáwił im tedy Bog/ mowiąc: Rozradzajćie i śię/ y rozmnażajćie śię/ á nápełniajćie wody morskie: y ptástwo niech śię rozmnażá 23 ná ziemi. ✤ Y stał śię wieczor/ y stał śię zá ránek/ dźień piąty.

24 Rzekł też Bog: Niech wyda ziemiá duszę żywiącą według rodzáju swego: bydło/ y płaz/ y zwierz ziemski według rodzáju swego: y stá- 25 ło śię ták. ✤ Vczynił tedy Bog zwierz ziemski według rodzáju swego: y bydło według rodzáju swego: y wszelki płaz ziemski według rodzáju swego: y widźiał Bog że *to było* do- 26 bre. ✤ Zátym rzekł Bog; Vczyńmy człowieká k ná wyobráżenie nászé/ według podobieństwá nászego: á niech l pánuje nád rybámi morskimi/ y nád ptástwem niebieskim/ y nád zwierzęty/ y nád wszystką ziemią/ y nád wszelkim płazem/ płazáją- 27 cym śię po ziemi. ✤ Stworzył tedy Bog człowieká ná wyobráżenie swoje: ná wyobráżenie Boże stworzył go: mężczyznę y niewiástę m stwo- 28 rzył je. ✤ Y błogosłáwił im Bog: y rzekł do nich Bog: Rozradzajćie n śię/ y rozmnażajćie śię/ y nápełniajćie ziemię: y czyńćie ją sobie poddá-

f 5 Moj. 4. 19. Psalm 74. 16. Jerem 31. 35. g 4 Esd. 6. 47. h Psalm 104. 25. 4 Esd. 6. 48. i 1 Moj 9. 1 k 1 Moj. 5. 1. y 9. 6. Madr. 2. 23. Matt. 19. 4. 1 Kor. 11. 7. Efes. 4. 24. Kolos. 3. 10. Jacob 3. 9. l Psalm 8. 9. Madr. 9. 2. Syrac. 17. 8. m Matt. 19. 4. Marc. 10. 6. n 1 Moj. 8. 17. y 9. 1. y 35. 11.

ną: y pánujćie nád rybámi morskimi/ y nád ptástwem niebieskim/ y nád wszelkim zwierzem/ ktory śię ru- 29 sza ná ziemi. ✤ Y rzekł Bog: o Oto dałem wam wszelkie źiele wydawájące z śiebie naśienie/ ktore jest ná obliczu wszystkiey ziemie: y wszelkie drzewo ná ktorym *jest* owoc drzewá/ wydawájące *z śiebie* naśienie/ 30 będźie wam ku pokarmowi: ✤ Y p wszelkiemu zwierzowi ziemskiemu/ y wszystkiemu ptástwu niebieskiemu/ y wszelkiey rzeczy ruchájącey śię ná ziemi/ w ktorey *jest* duszá żywiąca: wszelká járzyná źiela *będźie* ku po- 31 karmowi: y stáło śię ták. ✤ Y q widźiał Bog wszystko co uczynił/ á oto *było* bárzo dobre: y stał śię wieczor/ y stał śię zá ránek/ dźień szosty.

ROZDZIAŁ II.

Bog w dźień śiodmy odpoczynął, y on poświęćił. 4. Rzeczom z ziemie wychodzącym wzrost dał. 7. Człowieká ná wyobráżenie swoje stworzywszy, 8. W Ráju go posádźił. 16. Z drzewá pewnego owocu jeść zákazał. 22. Małżeństwo święte postánowił.

1 Dokończone tedy są Niebiosá y ziemiá/ y wszytko a wojsko ich. 2 ✤ Y dokończył b Bog dniá śiodmego dźieła swego ktore uczynił: y odpoczynął w dźień śiodmy/ od wszelkiego dźieła swego/ ktore uczynił. ✤ 3 Y błogosłáwił Bog dniowi śiodmemu/ y poświęćił go: iż weń odpoczynął od wszelkiego dźieła swego/ ktore był stworzył Bog/ áby uczynione było.

4 Teć *są* zrodzenia Niebios/ y Ziemie/ gdy były stworzone/ dniá ktorego uczynił PAN Bog Ziemię 5 y Niebo. ✤ Wszelką rośdżkę polną/ przed tym niż byłá ná Ziemi: y wszelkie źiele polne/ pierwey niż weszło: Abowiem nie spuśćił *jescze był* dżdżu Pan Bog ná ziemię: Y człowieká nie *było*, ktoryby spráwował ziemię. 6 ✤ Ale párá wychodźiłá z ziemie/ ktora odwilżáłá wszystek wierzch ziemie.

7 Stworzył tedy c PAN Bog człowieká z prochu ziemie/ y nátchnął w oblicze jego dech żywotá. Y stał śię człowiek duszą żywiącą.

8 Nasádźił też był PAN Bog sad w Eden/ ná wschod słońcá/ y po-

o 1 Moj. 9. 3. p Psalm 104. 14. y 147. 8. Zach. 10. 1. q 2 Moj. 31, 17. Psalm 104. 31. Syrac. 39. 21. Marc. 7. 37. a I. Ochędostwo b 2 Moj. 20. 11. y 31. 17. 5 Moj. 5. 14. Zyd. 4. 4. c Syrac. 17. 1. 1 Kor. 15. 45.

stáwił tám człowieká ktorego był 9 stworzył. Y wywiodł PAN Bog z źiemie wszelkie drzewo wdźięczne ná wejrzeniu/ y smáczne ku jedzeniu: Y drzewo żywotá w pośrzodku sádu. Y drzewo wiádomośći dobrego y złe- 10 go. A Rzeká wychodźiłá z Eden dlá odwilżenia Sádu: y z tamtąd dźieliłá śię/ ná czterey głowne *rzeki:* 11 Imię jedney Fison: tá okrąża wszystkę źiemię Hewilá/ gdźie *śię* 12 *rodźi* złoto. A złoto źiemie oney *jest* wyborne. Támże jest Bdellion/ y kámień Onychin. 13 A imię Rzeki drugiey d Gihon: tá okrąża wszystkę źiemię Murzyńską. 14 Imię záś Rzeki trzećiey e Chidekel: tá płynie ná wschod słońcá ku Assyryjey. A Rzeka czwarta jest Eufrátes. 15 Wźiął tedy PAN Bog człowieká/ y postáwił go w sádźie Eden/ áby go spráwowáł/ y áby go strzegł. 16 Tedy rozkazał PAN Bog człowiekowi/ mowiąc; Z káżdego 17 drzewá sádu jeść będźiesz: Ale z drzewá wiádomośći dobrego y złego/ jeść z niego nie będźiesz: Abowiem dniá ktorego jeść będźiesz z niego/ śmierćią umrzesz.

18 Rzekł też PAN Bog; Nie dobrze być człowiekowi f sámemu/ ucżynię mu pomoc/ ktoraby *byłá* przy 19 nim. A *gdy* stworzył PAN Bog z źiemi wszelki zwierz polny/ y wszelkie ptástwo niebieskie/ tedy *je* przywiodł do Adámá/ áby obaczył/ jákoby je názwáć miał: á jákoby názwał Adam káżdą duszę żywiącą/ *ták*, áby było Imię jey. 20 Tedy dał Adam imioná wszytkiemu bydłu/ y ptástwu niebieskiemu/ y wszelkiemu zwierzowi polnemu. Lecz Adámowi nie byłá ználeźiona pomoc/ ktoraby przy nim 21 byłá. Tedy przepuśćił PAN Bog twárdy sen ná Adámá/ y zásnął: y wyjął jedno żebro jego/ y nápełnił ćiáłem miásto niego.

22 Y zbudował PAN Bog z żebrá onego ktore g wyjął z Adámá/ Niewiástę/ y przywiodł ją do Adámá. 23 Y rzekł Adam; Toć *teraz jest* h kość z kośći mojich/ y ćiáło z ćiáłá mego: dlá tegoż będźie názwana Mężątka/ bo oná z mężá wźięta jest. 24 Przetoż i opuśći człowiek Ojcá

d Syrac. 24. 30. e I. Tygris Syr. 24. 28.
f Tob. 8. 6.
g 1 Kor. 11. 8. h 1 Kor. 11. 7. i Matt. 19. 5. Mark. 10. 7. 1 Kor. 6. 16. Efez. 5. 31.

swego y Mátkę swoję/ á przyłączy śię do żony swojey/ y będą jednym ćiá- 25 łem. A byli oboje nádzy/ k Adam y żoná jego: á nie wstydźili śię.

ROZDZIAŁ III.

Człowiek przez wężá zwiedźiony, od Boga odstąpił. 8. Zacność przystworzoną potyrawszy, łáskę Bożą utrácił. 15. Temuż obietnicá o nápráwie przez Chrystusá ucżyniona. 12. Ná ostátek z Raju był wygnány.

1 A Wąż był chytrzejszy nád wszystkie zwierzętá polne ktore był ucżynił PAN Bog: Ten a rzekł do niewiásty; Także to/ że wam Bog rzekł? Niebędźiećie jedli z káżdego 2 drzewá sádu *tego?* Y rzekłá Niewiástá do wężá; Z owocu drzewá sá- 3 du *tego* pożywamy. Ale z owocu drzewá ktore jest w pośrzod sádu/ rzekł Bog: Nie będźiećie jedli z niego/ áni śię go dotykáć będźiećie/ byśćie snadź nie pomárli. 4 Y rzekł b wąż do Niewiásty: Żadnym sposobem śmierćią nie pomrzećie: 5 Ale wie Bog/ że ktoregokolwiek dniá z niego jeść będźiećie/ otworzą śię oczy wásze: á będźiećie jáko Bogowie/ znájący dobre y złe. 6 Widząc tedy Niewiástá/ iż dobre *było* drzewo ku jedzeniu: á iż było wdźięczne ná wejrzeniu/ á pożądliwe drzewo dla *nábyćia* umiejętnośći/ c wźięłá z owocu jego/ y jádłá: dáłá też y mężowi swemu ktory z nią był/ y on też jadł.

7 Zátym otworzyły śię oczy obojgá: y poználi że byli d nágimi: y zpletli liśćie figowe/ a poczynili sobie zásłony.

8 A *W tym* usłyszeli głos PANA Bogá chodzącego po sádu z wiátrem dniowym: y skrył śie Adam y żona jego od oblicza PANA Bogá miedzy e drzewá sádu.

9 Y Záwołał PAN Bog Adámá/ y 10 rzekł mu; Gdźieżeś? Ktory odpowiedźiał; Głos twoj usłyszałem w sádźie/ y zlękłem śie dla tego 11 żem nági/ y skryłem śię. Y rzekł *Bog*: Ktoż ći pokazał żeś *jest* nágim? izaliś niejadł z drzewá onego z ktoregom zákazał tobie/ ábyś nie jadł? 12 Tedy rzekł Adam; Niewiástá ktorąś mi dał *áby byłá* ze mną/ oná mi dá-

k 1 Moj. 3. 7.
a Mądr. 2. 24. 2 Kor. 11. 3.
b Jan. 8. 44.
c Syrac. 25. 29. 1 Tim. 2. 14.
d 1 Moj. 2. 25.
e H. W pośrzod.

f Objaw. 12. 9.

13 tá z tego drzewá/ y jádłem. ¶ Y rzekł PAN Bog do Niewiásty; Cożeś to uczyniłá? y rzekłá Niewiástá: f Wąż mię zwiodł/ y jádłám.

14 Tedy rzekł PAN Bog do węża; Iżeś to uczynił/ przeklętym będźiesz nád wszystkie zwierzętá/ y nád wszystkie bestye polne: ná brzuchu twoim czołgáć śię będźiesz: á proch zrzeć będźiesz/ po wszystkie dni żywotá twego.

15 ¶ Nieprzyjaźń też położę miedzy tobą/ y miedzy niewiástą: y miedzy naśieniem twojim/ y miedzy naśieniem jey: To potrze tobie głowę/ á ty mu potrzesz piętę.

g M. Doniego będźie chuć twojá.
h 1 Kor. 14.34.

16 A Do Niewiásty rzekł: Obficie rozmnożę boleśći twoje/ y poczęćia twoje: w boleśći rodźić będźiesz dźieći: A wola g twa poddána będźie mężowi twemu/ á on nád tobą pánowáć będźie h.

17 Zaś rzekł do Adámá: Iżeś usłuchał głosu żony twojey/ á jadłeś z drzewá tego/ o ktorymemći przykazał/ mowiąc; Niebędźiesz jadł z niego: i Przeklęta *będźie* ziemiá dla ciebie/ w pracy z niey pożywáć będźiesz po wszystkie dni żywotá twego.

18 ¶ A *oná* ćiernie y oset rodźić będźie tobie; y będźiesz pożywał źiela polnego.

19 ¶ W pocie oblicza twego będźiesz pożywał chlebá: aż śię nawroćisz do ziemie/ gdyżeś z niey wźięty: boś proch/ y w proch śię obroćisz.

20 Y Názwał Adam imię żony swey Ewá/ iż oná byłá Mátką wszystkich żywiących.

21 ¶ Y uczynił PAN Bog Adámowi/ y żenie jego/ odźienie skorzáne: y oblokł je.

22 Tedy rzekł PAN Bog: Oto Adam stał śię jáko jeden z nas/ wiedzący dobre y złe: Teraz tedy *wyżeńmy go,* by snadź nie źćiągnął ręki swey/ y nie wźiął z drzewá żywotá/ y nie jadł/ y żyłby ná wieki.

23 Y Wypuśćił go PAN Bog z sádu Eden/ ku spráwowániu ziemie z ktorey był wźięty.

24 ¶ A *ták* wygnał człowieká: y postáwił ná Wschod słońcá sádu Eden Cheruby/ y miecz płomienisty/ y obrotny/ ku strzeżeniu drogi *do* drzewá żywotá.

ROZDZIAŁ IV.

Káin z Ablem ofiáry czynią. 4. Bog odrzućił Káiná, á obrał sobie Ablá. 5. Káin rozgniewawszy śię, Ablá zábił. 9. Kaźń Káinowá. 17. Potomstwo jego. 25. Vrodzenie Setá y Enosá.

a A. z Pánem. T. zá łáską y pomocą Bożą.

1 Potym Adam poznał Ewę żonę swoję/ ktora poczęłá y porodźiłá Káiná/ y rzekłá; Otrzymáłám męża od PAná a.

2 ¶ Y porodźiłá záśię brátá jego Ablá: Y był Abel pásterzem owiec/ á Káin był rolnikiem.

b Zyd. 11. 4.

3 Y Stáło śię po wielu dni/ iż przyniosł Káin z owocu ziemie ofiárę PAnu.

4 ¶ Tákże y bAbel przyniosł z pierworodztw trzod swojich/ y z tłustośći ich: y wejrzał PAn ná Ablá y ná ofiárę jego.

5 ¶ Ale ná Káiná/ y ná ofiárę jego nie wejrzał: Y rozgniewał śię Káin bárzo/ y spádłá twarz jego.

6 ¶ Tedy rzekł PAn do Káiná: Przeczżeś śię zápalił *gniewem,* á czemu spádłá twarz twojá?

7 ¶ Azaż/ jeśli dobrze czynić będźiesz/ nie będźiesz wywyższon? á jeśli nie będźiesz dobrze czynił/ we drzwiách grzech leży. A do ćiebie chuć jego *będźie,* á ty nád nim pánowáć będźiesz.

c Modr. 10. 3. Matt. 23.35. 1 Jan. 3. 12. Judas. v. 11.

8 Y Rozmawiał Káin z Ablem brátem swojim: Y stáło śię gdy byli ná polu/ że powstał Káin ná Ablá brátá swego/ y zábił go c.

9 Y Rzekł PAn do Káiná; Gdźież jest Abel brát twoj? ktory odpowiedźiał; Niewiem/ Izalim ja strożem brátá mego?

d Zyd. 12.24.

10 ¶ Y rzekł Bog: Cożeś uczynił? Głos krwie brátá twego woła do mnie z ziemie d.

e 1 Moj. 9. 25.

11 ¶ Teraz tedy przeklętym będźiesz ná ziemi/ ktorá otworzyłá ustá swe/ áby przyjęłá krew e brátá twego z ręki twojey.

12 ¶ Gdy będźiesz spráwował ziemię/ nie wyda więcey mocy swey tobie: tułáczem/ y biegunem będźiesz ná ziemi.

13 ¶ Tedy rzekł Káin do PAná: Większa *jest* nieprawość mojá/ niżby mi ja odpuśćić miano.

14 ¶ Oto mię dźiś wyganiasz z oblicza tey ziemie/ á przed twarzą twoją skryję śię/ y będę tułáczem/ y biegunem ná ziemi: y stánie śię/ że ktokolwiek mię znajdźie/ zábije mię.

15 ¶ Y rzekł mu Pan; Zájiste ktokolwiek zábił Káiná/ śiedmioráką odnieśie pomstę. Y włożył PAN

ná

ná Káijiná piątno/ áby go niezábijał/ ktobygokolwiek ználazł.

16 Tedy odszedł Káijn od oblicza Páńskiego/ y mieszkał w źiemi Nod/ ná wschod słońcá od Eden.

17 ✤ Y poznał Káijn żonę swą/ ktora poczęłá/ y porodźiłá Enochá: y zbudował Miásto/ y názwał imię miástá tego/ imieniem syná swego/ Enoch.

18 ✤ Y urodźił śię Enochowi Irád/ á Irád zpłodźił Máwiáelá/ á Máwiáel zpłodźił Mátusáelá/ á Mátusáel zpłodźił Lámechá.

19 ✤ Y pojął sobie Lámech dwie żenie: imię jedney/ Adá: á imię drugiey/ Sellá.

20 ✤ Tedy urodźiłá Adá Jábálá/ ktory był Ojcem mieszkájących w námiećiech/ y pásterzow.

21 ✤ A imię brátá jego *było* Jubál/ ktory był Ojcem wszystkich grających ná hárfie/ y ná muzyckim naczyniu.

22 ✤ Sellá też urodźiłá Tubálkáijná/ rzemieśniká wszelkiey roboty/ od miedźi/ y od żelázá. A śiostrá Tubálkáijnowá/ byłá Noemá.

23 ✤ Tedy rzekł Lámech żonom swym/ Adźie y Selli; Słuchajćie głosu mego żony Lámechowe: posłuchajćie słow mojich; Zábiłbym ja mężá ná zránienie moje: y młodźieńcá ná śinosć moję.

24 ✤ Jeslić śiedmkroć mśćić śię będą zá Káijná/ tedyć zá Lámechá śiedmdźieśiat / y śiedmkroć.

25 Y Poznał jeszcze Adam żonę swą/ ktora urodźiłá syná/ y názwáłá imię jego Set/ *mowiąc*: Dał mi Bog inne potomstwo miásto Ablá/ ktorego zábił Káijn.

26 ✤ Setowi też urodźił śię Syn/ y názwał imię jego Enos. Ná ten czás poczęto wzywáć imienia Páńskiego.

Rozdział V.

Żywot Adámow, y potomstwá jego po nim, áż do Noego.

1 Teć są księgi rodzájow Adámowych. W dźień ktorego stworzył Bog człowieká: ná podobieństwo Boże uczynił go.

a 1 Moj. 1. 26. 9. 6. Madr. 2. 23. Syrac. 17. 4.

2 ✤ Mężczyzne y niewiástę á stworzył je: y błogosłáwił im/ y názwał imię ich Człowiek/ w dźień ktorego są stworzeni.

3 ✤ Y żył Adam sto/ y trzydźieśći lat/ y zpłodźił *syná* ná podobieństwo swoje/ y ná wyobráżenie swoje/ y názwał imię jego Set.

4 ✤ Y było dni Adámowych po zpłodzeniu b Setá/ ośm set lat/ y zpłodźił Syny / y corki:

b 1 Kron 1. 1.

5 ✤ A *ták* było wszystkich dni Adámowych ktorych żył/ dźiewięć set lat/ y umárł.

6 A Set żył sto lat / y pięć lat/ y zpłodźił Enosá.

7 ✤ Y żył Set po zpłodzeniu Enosá/ ośm set lat/ y śiedm lat/ y zpłodźił Syny/ y Corki.

8 ✤ Y było wszystkich dni Setowych/ dźiewięć set lat/ y dwánaśćie lat/ y umárł.

9 A Enos żył dźiewięćdźieśiat lat/ y zpłodźił Kenáná.

10 ✤ Y żył Enos po zpłodzeniu Kenáná/ ośm set lat / y piętnaśćie lat/ y zpłodźił Syny/ y Corki.

11 ✤ Było tedy wszystkich dni Enosowych dźiewięć set lat/ y pięć lat/ y umárł.

12 A Kenán też żył śiedmdźieśiat lat/ y zpłodźił Máhálálelá.

13 ✤ Y żył Kenán po zpłodzeniu Máhálálelá ośm set lat / y czterdźieśći lat/ y zpłodźił Syny/ y Corki.

14 ✤ Było tedy wszystkich dni Kenánowych/ dźiewięć set / y dźieśięć lat/ y umárł.

15 A Máhálálel żył sześćdźieśiat/ y pięć lat / y zpłodźił Járedá.

16 ✤ A po zpłodzeniu Járedá/ żył Máhálálel / ośm set lat / y trzydźieśći lat/ y zpłodźił Syny/ y Corki.

17 ✤ Y było wszystkich dni Máhálálelowych/ ośmset/ dźiewięćdźieśiat/ y pięć lat/ y umárł.

18 Zył też Járed sto/ sześćdźieśiat/ y dwie lećie/ y zpłodźił Enochá.

19 ✤ Y żył Járed po zpłodzeniu Enochá/ ośm set lat/ y zpłodźił Syny y Corki.

20 ✤ Y było wszystkich dni Járedowych/ dźiewięćset/ sześćdźieśiat/ y dwie lećie/ y umárł.

21 A Enoch żył sześćdźieśiat c lat/ y pięć/ y zpłodźił Mátuzálemá.

c Syrác. 44. 16. Hebr. 11. 5. Judás 14.

22 ✤ Y chodźił Enoch z Bogiem po zpłodzeniu Mátuzálemá trzy stá lat/ y zpłodźił Syny/ y Corki.

23 ✤ Y było wszystkich dni Enochowych / trzy stá / sześćdźieśiat / y pięć lat.

24 ✤ Y chodźił Enoch z Bogiem/ á nie było go *więcey*, bo go wźiął Bog.

25 Y Zył Mátusálem/ sto/ ośmdźieśiat / y śiedm lat / y zpłodźił

26 Lámechá. ♣ Y żył Mátuzálem po zpłodzeniu Lámechá śiedm set lat/ y dwie lecie/ y zpłodźił Syny y Corki.
27 ♣ Y było wszystkich dni Mátusálemowych/ dźiewięć set/ sześćdźieśiąt y dźiewięć lat/ y umárł.
28 A Lámech żył sto/ ośmdźieśiąt y dwie lecie/ y zpłodźił Syná.
29 ♣ Y nazwał imię jego Noe/ mowiąc: Ten nas pociészy z prace nászey/ y z roboty rąk nászych/ z strony źiemie/ ktorą d PAN przekłął.
30 ♣ Potym żył Lámech po zpłodzeniu Noego pięć set / dźiewięćdźieśiąt lat y pięć/ y zpłodźił Syny/ y Corki.
31 ♣ Y było wszystkich dni Lámechowych śiedm set/ śiedmdźieśiąt y śiedm lat/ y umárł.
32 A Gdy było Noemu pięć set lat/ zpłodźił Noe Semá/ Chámá/ y Jáfetá.

d 1 Moj. 3,17.

ROZDZIAŁ VI.

Bog grzechámi obrážony, potopem świátu grozi. 4. Noemu Korab budowáć każe. 11. Dlá záchowánia onego sámego, czeladki jego, y innych rzeczy żywiących.

1 Y Stáło śie/ gdy śie ludźie poczęli rozmnażáć ná źiemi/ á
2 Corki śie im zrodźiły. ♣ Ze widząc synowie Boży Corki ludzkie/ iż były piękne/ bráli je sobie zá żony/ ze wszystkich ktore sobie upodobáli.
3 ♣ Y rzekł PAN: Nie będźie śię a wádźił duch moj z człowiekiem ná wieki/ gdyż jest ćiáłem: y będą dni jego sto y dwádźieśćiá lat.
4 ♣ A byli obrzymowie ná źiemi w one *dni*: náwet y potym gdy weszli Synowie Boży do Corek ludzkich/ rodźiły im *Syny*. A ći *są* mocarze/ ktorzy od wieku *byli* mężowie sławni.
5 A Widząc PAN/ że wielka byłá złość ludzka ná źiemi/ á wszystko zmyślánie b myśli sercá ich tylko złe było po wszystkie dni:
6 ♣ Záłował PAN że uczynił człowieká ná źiemi/ y bolał w sercu swym.
7 ♣ Y rzekł PAN; Wygłádzę człowieká ktoregom stworzył z oblicza źiemie/ od człowieká/ áż do bydlęćiá/ áż do gádźiny/ y áż do ptástwá niebieskiego: bo mi żal
8 żem je uczynił. ♣ Ale Noe ználazł łáskę w oczách PAńskich.
9 Te są rodzáje Noego: Noe mąż c spráwiedliwy/ doskonáłym był zá wieku swego: z Bogiem d chodźił Noe.
10 ♣ Y zpłodźił Noe trzech synow/ Semá/ Chámá/ Jáfetá.
11 ♣ Ale źiemiá popsowáłá śię byłá przed Bogiem: y nápełniłá śie nieprawośćią.
12 ♣ Tedy wejrzał Bog ná źiemię/ á oto popsowána byłá/ (ábowiem zepsowáło było wszelkie ćiáło drogę swoję ná źiemi.)
13 ♣ Y rzekł Bog do Noego: Koniec wszelkiego ćiáłá przyszedł przed oblicze moje/ bo nápełniona jest źiemiá nieprawośćią od oblicza ich: przetoż je wytrácę z źiemią e.
14 ♣ Uczyń sobie f Korab z drzewá Gofer: przegrody poczynisz w Korabiu/ y oblejesz go wewnątrz y zewnątrz smołą.
15 ♣ A uczynisz go ná ten *kształt*: Trzy sta łokiet *będźie* długość Korabiá: pięćdźieśiąt łokiet szerokość jego/ á trzydźieśći łokiet wysokość jego.
16 ♣ Okno uczynisz w Korábiu: á ná łokieć wywiedźiesz je wzwyż/ y drzwi Korabiu w boku jego postáwisz: piętrá spodnie/ wtore y trzećie/ uczynisz w nim.
17 ♣ A ja oto/ Ja przywiodę Potop wod ná źiemię ku wytráceniu wszelkiego ćiáłá/ w ktorym jest duch żywotá pod Niebem: wszystko cokolwiek jest ná źiemi/ pozdycha.
18 ♣ Ale z tobą postánowię przymierze moje: Y wnidźiesz do Korábiá/ ty y synowie twoji/ y żoná twojá/ y żony synow twojich z tobą.
19 ♣ Y ze wszech zwierząt wszelkiego ćiáłá/ po dwojgu ze wszech/ wprowádźisz do Korabiá/ áby żywo záchowáne były z tobą: sámiec y sámicá będą.
20 ♣ Z ptástwá według rodzáju jego/ y z bydłá według rodzáju jego/ *y* z wszelkiey gádźiny źiemskiey/ według rodzáju jey/ po dwojgu z káżdego *rodzáju* wnidą z tobą/ áby żywe zostáły.
21 ♣ A ty weźmiesz z sobą wszelkiego pokarmu/ ktory śię jeść godźi/ á zbierzesz do śiebie/ y będźie tobie y onym ná pokarm.
22 ♣ Y uczynił Noe według wszystkiego/ jáko mu rozkazał Bog/ ták uczynił.

a 1 Piotr 3. 20. 5 Moj 8, 21.
b 1 Moj. 8. 21. Matt. 15.19. 1 Krol 15. 3.
c Syrac. 44.17. 2 Piotr 2. 5. 2 Moj. 5. 22.
d T. Zył według woli Bożey, bojąc śię go.
e I. Z źiemie.
f Zyd. 11 7.

Roz-

Rozdzial VII.

Noe, z ośmia dußy z zwierzęty, wedlug rozkazánia Páńskiego, do Korabiá wchodźi. 10. 17. *Potopu czás y sposob.*

1 Y Rzekł Pan do Noego: Wnidź ty y wßystek dom twoj do Korabiá: bom ćie a widźiał spráwiedliwym przed obliczem mojim w narodźie tym. 2 ♣ Z káżde° bydlęćiá czyste° weźmieß z soba śiedmioro á śiedmioro/ sámcá y sámice je°: ále z zwierząt nieczystych po dwojgu: sámcá y sámice jego. 3 ♣ Tákże z ptástwá niebieskie° śiedmioro á śiedmioro/ sámcá y sámice/ áby żywe záchowáne było naśienie ná wßystkiey źiemi. 4 ♣ Abowiem jeßcze po śiedmi dniách spußcze deßcz ná źiemie przez czterdźieśći dni/ y czterdźieśći nocy/ y wygłádze wßystko stworzenie/ ktorem uczynił/ z oblicza źiemie.

5 Y Czynił tedy Noe według wßystkiego jáko mu był Pan rozkazał. 6 ♣ A Noemu było ßeść set lat/ gdy przyßedł Potop wod ná źiemie. 7 ♣ Y wßedł Noe/ y synowie je°/ y Zoná jego/ y żony synow jego z nim 8 do Korabiá/ dla potopu wod b. ♣ Z zwierząt *też* czystych/ y z zwierząt ktore nie *były* czyste/ y z ptástwá/ y z wßystkiego co śię płaza po źiemi: 9 ♣ Po parze weßło do Noego do Korabiá/ *to jest* sámiec y sámicá: jáko 10 był rozkazał Bog Noemu. ♣ Y stáło śię po śiedmi dniách/ iż wody potopu przyßły ná źiemie.

11 R Oku ßeść setnego wieku Noego/ miesiącá wtorego/ śiedmnastego dniá *tegoż* miesiącá/ w tenże dźień przerwáły śię wßystkie źrzodłá przepáśći wielkiey/ y okná Niebieskie otworzyły śię. 12 ♣ Y pádał deßcz ná źiemię czterdźieśći dni/ y czterdźieśći nocy. 13 ♣ Onegoż dniá wßedł Noe/ y Sem/ y Chám/ y Jáfet/ Synowie Noego/ y Zoná Noego/ y trzy żony synow jego z nimi do Korabiá. 14 ♣ Oni/ y wßelki zwierz według rodzáju swego/ y wßelkie bydlę według rodzáju swego/ y wßelka gádźiná płazájąca śię po źiemi według rodzáju swego/ y wßystko latájące według rodzáju swego/ *y* wßelki 15 ptak/ *y* wßelka rzecz skrzydlásta. ♣ A tak weßło do Noego w Korab po parze z káżdego ćiáłá/ w ktorym *by* 16 Duch żywotá. ♣ A ktore weßły/ sámiec y sámicá z káżdego ćiáłá weßły/ jáko mu Bog rozkazał. Y zámknął PAN zá nim.

17 B Ył tedy potop przez czterdźieśći dni na źiemi/ y wezbráły wody/ y podniosły Korab/ y był podnieśiony od źiemie. 18 ♣ Y wzmogły śię wody/ á wezbráły bárzo nád źiemia/ y pływał Korab po wodách. 19 ♣ Tedy śię wody wzmogły náder bárzo nád źiemia/ y okryły śię wßystkie gory wysokie/ ktore *były* pod 20 wßystkim Niebem. ♣ Piętnaśćie łokći wzwyß wezbráły wody/ gdy były okryte gory. 21 ♣ Záginęło tedy wßelkie ćiáło ruchájące śię ná źiemi/ z ptakow/ y z bydłá/ y z zwierząt/ y z wßekiey gádźiny płazájącey śię po 22 źiemi/ y wßyscy ludźie. ♣ Wßystko ktorego tchnący duch żywotá *był* w nozdrách jego/ ze wßystkiego co ná 23 suszy było/ pomárło. ♣ Ták wygłádźił Bog wßystko stworzenie ktore *było* ná źiemi/ od człowieká áż do bydlęćiá/ áż do gádźiny/ y áż do ptástwá niebieskiego/ wygłádzone sa z źiemie/ y został tylko Noe/ y ktorzy z nim *byli* w Korabiu c. 24 ♣ Y trwáły wody nád źiemia sto/ y pięćdźieśiąt dni.

a Syrac. 44.17. 2 Piotr 2.5.

b Matt. 24.38. Luka. 17.26. 1 Piot. 3.20.

c Madr. 10.4. Syrac. 39.28. 2 Piot. 2.5.

Rozdzial VIII.

Wspomniawßy Bog ná Noego, źiemie osußył. 15. *Noe wyśiadßy z Korabiá ze wßystkim.* 20. *Bogu ofiáry spráwuje.*

1 Y Wspomniał Bog ná Noego y ná wßystkie zwierzętá/ y ná wßystko bydło/ ktore *było* z nim w Korabiu: y przywiodł Bog wiátr ná źiemię/ á zástánowiły śię wody. 2 ♣ Y záwárte sa źrzodłá przepáśći/ y okná niebieskie: á záhámowány jest 3 deßcz z niebá. ♣ Y wroćiły śię wody z wierzchu źiemie idąc y wracájąc śię: y opádły wody po skończeniu stá y piąćidźieśiąt dni.

4 Y Odpoczynął Korab miesiącá śiodmego/ śiedmnastego dniá *tegoż* miesiącá/ ná gorách Arárád. 5 ♣ A wody z ćiekáły y upadáły/ áż do dźieśiątego miesiącá: Dźieśiątego *bowiem* miesiącá/ pierwßego dniá/ 6 okazáły śię wierzchy gor. ♣ Y stáło

ſie po ſkończeniu cżterdźieſtu dni/ otworzył Noe okno Korabiá/ ktore był ucżynił. 7 Y wypuśćił krukâ: ktory tám y ſám latáiac/ zâśie śie wracał/ áż oſchły wody ná źiemi.

8 Potym wypuśćił gołebice od śiebie: áby obacżył/ jeſli opádły wody z wierzchu źiemie. 9 Ale nie ználazſzy gołebicá odpocżynienia ſtopie nogi ſwojey/ wroćiłá śie do niego/ do Korabiá: jeſzcże bowiem wody były po wſzyſtkiey źiemi: Y wyćiagnawſzy reke ſwoje/ wźiął ja/ y wniosł ja do śiebie do Korabiá. 10 A pocżekawſzy jeſzcże drugie śiedm dni/ powtore wypuśćił gołebice z Korabiá. 11 Y wroćiłá śie do niego gołebicá pod wiecżor: á oto rozdźka oliwy urwána w uśćiech jey: á ták poznał Noe że opádły wody z wierzchu źiemie. 12 Y cżekał jeſzcże drugie śiedm dni/ y wypuśćił gołebice/ ktora śie więcey niewroćiłá do niego.

13 Y Stáło śie ſzeſćſetnego/ y pierwſzego roku/ mieśiacá pierwſzego/ *dniá* pierwſzego/ oſchły wody z źiemie: y zdiął Noe przykrycie Korabiá/ á ujrzał że oſechł wierzch źiemie. 14 A mieśiacá wtorego/ dwudźieſtego śiodmego dniá/ *tegoż* mieśiacá/ oſchłá źiemiá.

15 Y Rzekł Bog do Noego/ mowiac; 16 Wynidź z Korabiá/ ty/ y żoná twojá/ y Synowie twoji/ y żony ſynow twojich z toba. 17 Wſzyſtkie zwierzetá ktore *ſa* z toba/ z wſzelkiego ćiáłá/ z ptáſtwá/ y z bydłá/ y z wſzelkiey gádźiny płazájacey śie po źiemi/ wywiedź z ſoba/ á niech śie rozpłádzája ná źiemi/ y a niech roſta/ y rozmnáżája śie ná źiemi. 18 Y wyſzedł Noe/ y ſynowie jego/ y żoná jego/ y żony ſynow jego z nim. 19 Wſzelkie zwierze/ wſzelka gádźiná/ y wſzelkie ptáſtwo/ wſzyſtko co śie płaza po źiemi/ według rodzájow ſwojich/ wyſzły z Korabiá.

20 ZAtym zbudował Noe ołtarz PAnu/ y wźiął z káżdego bydłá b cżyſtego/ y z káżdego ptáſtwá cżyſtego/ y ofiárował cáłopalenia ná ołtarzu onym. 21 Y záwoniał Pan wonnośći wdźiecżney/ y rzekł PAn w ſercu ſwym: Niebede więcey przeklinał źiemie dla cżłowieká: ábowiem myśl ſercá cżłowiecżego cżła *jeſt* od młodośći jego/ nie zátráce więcey wſzyſtkiego co żyje/ jákom *teraz* ucżynił. 22 A poki źiemiá trwáć bedźie/ śiew/ y żniwo/ y źimno/ y goraco/ y láto/ y źimá/ y dźień/ y noc d nie uſtána.

Rozdział IX.

Bog Noemu, y potomſtwu jego błogoſłáwi. 8. y wiecżne z nim przymierze utwierdza. 20. Z Noego, gdy śie upił winem, jeden z ſynow śie pośmiewa: á drudzy go okrywáją. 29. Noe umárł.

1 Y Błogoſłáwił Bog Noego/ y Synów jego/ y rzekł im: a Rozradzájćie śie/ y rozmnażájćie śie/ y nápełniajćie źiemie. 2 A ſtrách wáſz/ y bojaźń wáſzá bedźie nád wſzelkim zwierzećiem źiemie: y nád wſzyſtkim ptáſtwem niebieſkim; y nád wſzyſtkim co śie rucha ná źiemi: y nád wſzyſtkimi rybámi morſkimi: w reke wáſze podáne ſa. 3 Wſzyſtko co śie rucha/ *y* co żyje/ wam bedźie ná pokarm/ jáko járzyne b źielona/ dałem wam to wſzyſtko. 4 Wſzákże mieſá z duſza c jego/ *ktora jeſt* krew jego/ jeść nie bedźiećie. 5 A záiiſte krwie wáſzey/ duſz wáſzych ſzukáć bede/ z reki d káżdey beſtyi ſzukáć jey bede: tákże z reki cżłowiecżey/ z reki káżdego brátá jego/ bede ſzukał duſze cżłowiecżey. 6 Kto e wyleje krew cżłowiecżá/ przez cżłowieká krew jego wyláná bedźie: bo ná wyobráženie Bożé ucżynion jeſt cżłowiek. 7 A wy f rozradzájćie śie/ y rozmnażájćie śie: rozpładzájćie śie ná źiemi/ y mnożćie śie ná niey.

8 TEdy rzekł Bog do Noego/ y do ſynow jego z nim/ mowiac: 9 A ja/ Oto ja ſtánowie przymierze moje z wámi/ y z naśieniem wáſzym po was. 10 Y z káżda duſza żywiaca ktora *jeſt* z wámi: w ptáſtwie/ w bydle/ y w káżdym zwierzećiu źiemie/ *ktore ſa* z wámi/ ze wſzyſtkich co wyſzły z Korabiá/ *áż* do káżdego zwierzećiá *ná* źiemi. 11 Y poſtánowie g przymierze moje z wámi: á niebedźie zátrácone więcey wſzelkie ćiáło wodámi potopu: y nie bedźie więcey potop ná ſkáżenie źiemie. 12 Tedy rzekł Bog; To *jeſt* znák przymierza/ ktory ja

Marginal references: a 1 Moj. 22.28. y 9. 1. — b 3 Moj. 11. 3. — c 1 Moj. 6. 5. Mát. 15. 19. — d Jerem. 33. 20. — a 1 Moj. 1. 22. y 8. 17. — b 1 Moj. 1. 29. — c 3 Moj. 17. 14. — d 2 Moj. 21. 28. — e Mát. 26. 52. Objáw. 13. 10. — f 1 Moj. 1. 28. y 26. 27. y 8. 17. — g Eſái. 54. 9.

ry ja dawam miedzy mna/ y miedzy wámi/ y miedzy káżda duszą żywiąca ktora *jest* z wámi/ w rodzáje wieczne.

13 ♣ Łuk moj h położyłem ná obłoku/ ktory będźie *ná* znák przymierza

14 miedzy mna/ y miedzy źiemia. ♣ Y stánie śie/ gdy wzbudze ćiemny obłok nád źiemia: á ukaże śie łuk ná obłoku:

15 ♣ Że wspomnie ná przymierze moje/ ktore *jest* miedzy mna/ y miedzy wámi: y miedzy każda duszą żywiąca w każdym ćiele: y nie będą więcey wody ná potop/ ku wytráceniu wszelkiego ćiáłá.

16 ♣ Będźie tedy łuk *on* ná obłoku/ y wejrze nań/ ábym wspomniał ná przymierze wieczne miedzy Bogiem/ y miedzy wszelka duszą żywiąca/ w káżdym ćiele/

17 ktore *jest* ná źiemi. ♣ Zátym rzekł

18 Bog do Noego: ♣ Tenći *jest* znák przymierzá/ ktorem postánowił miedzy mna/ y miedzy wszelkim ćiáłem/ ktore *jest* ná źiemi.

19 A Byli Synowie Noego/ ktorzy wyszli z Korabiá/ Sem/ y Chám/ y Jáfet: A Chám jest Ojcem Chánáán.

20 ♣ Ci trzej *so* synowie Noego/ przez ktore śie i nápełniłá *ludem* wszytká źiemiá.

21 T Edy Noe pocżął uprawiáć źie-

22 mie/ y násádźił winnice. ♣ Potym pił wino: á upiwszy śie/ odkrył

23 śie w namiećie swojm. ♣ A ujrzawszy Chám Oćiec Chánáánow nágość Ojcá swego/ oznájmił to dwiemá

24 bráći swey ná dworze. ♣ Tedy wźiąwszy Sem/ y Jáfet száte/ á włożywszy ja obá ná rámioná swe/ szli wspák/ y zákryli nágość Ojcá swego: á oblicza ich odwrocone *były*, że

25 nágośći Ojcá swego niewidźieli. ♣ A ocućiwszy śie Noe z winá swego/ gdy śie dowiedźiał co mu uczynił Syn

26 jego młodszy. ♣ Rzekł: Przeklęty Chánáán/ sługa sług bráći swojey

27 będźie. ♣ Rzekł też: Błogosławiony PAn Bog Semow/ á niech będźie Chánáán sługa ich.

28 ♣ Niech rozszerzy Bog Jáfetá/ y niech mieszka w namiećiech Semowych/ á niech będźie Chánáán sługa ich.

29 N Był Noe po potopie trzy stá lat/

30 y pięćdźieśiąt lat. ♣ Y było wszystkich dni Noego/ dźiewięć set lat/ y pięćdźieśiąt lat/ y umárł.

h Syrac. 3. 12.

i 1 Moj. 10. 32.

Rozdział X.

Rozrodzenie Synow Noego. 2. Jáfetá. 6. Chámá. 21. Semá: y mieszkánie ich po rożnych Krájách świátá.

1 T Eć są rodzaje Synow Noego/ Semá/ Chámá/ y Jáfeta/ ktorym śie národźiło Synow po potopie.

2 ♣ Synowie Jáfetowi a Gomer/ y Mágog/ y Mádáj/ y Jáwán/

3 y Tubál/ y Mesech/ y Tyrás. ♣ A Synowie Gomerowi/ Aschenáz/ y

4 Ryfát/ y Thogormá. ♣ A Synowie Jáwánowi/ Elisá/ y Társys/ Cytym/ y Dodánim.

5 ♣ Od tych rozdźielone są wyspy narodow po swych źiemiách: káżdy według języká swego/ y według pokolenia swego/ w narodźiech swojich.

6 A Synowie Chámowi/ b Chus/ y Misrájim/ y Put/ y Chánáán.

7 ♣ Synowie zás Chusowi/ Sebá/ y Hewilá/ y Sábtáh/ y Regmá/ y Sábtáchá. A Synowie Regmy/

8 Sebá y Dedán. ♣ A Chus zpłodźił Nemrodá/ ktory pocżął być możnym

9 ná źiemi. ♣ Ten był możnym myśliwcem przed oblicżem PAńskim: przetoż śie mowi; Jáko Nemrod

10 możny myśliwiec przed Panem. ♣ A pocżatek Krolestwá jego był Babel c y Erech/ y Achád/ y Chálne w źie-

11 mi Senáár. ♣ Z tey źiemie wyszedł Assur/ y zbudował Niniwen/ y

12 Rechobot miásto/ y Chále. ♣ Tákże Resen/ miedzy Niniwen/ y miedzy

13 Chále: to miásto *jest* wielkie. ♣ Misrájim też zpłodźił Ludymá/ y Hánánimá/ y Laubiná/ y Neftuhimá.

14 ♣ Y Pátrusymá/ y Cháslúchimá/ (z ktorych poszli Filistynowie/) y Káftorymá.

15 ♣ Chánáán też zpłodźił Sydoná pierworodnego swe°/ y He-

16 tá. ♣ Y Jebusá/ y Amorrá/ y Ger-

17 gesá. ♣ Y Hewá/ y Archá/ y Syniá.

18 ♣ Y Arádá/ y Sámárá/ y Chánátá/ z kąd śie potym rozrodźiły domy Chánánejczykow.

19 ♣ A gránice Chánánejskie były od Sydonu idąc do Geráry/ áż do Gázy/ áż wnidźiesz do Sodomy/ y Gomorry/ y Adámy/ y

20 Sebojimá/ áż do Lázy. ♣ Ci są Synowie Chámowi w fámiliách swych/ w językách swych/ w źiemiách swych/ w národźiech swych.

a 1 Kron 1. 5.

b 1 Kron 1. 8.

c 1 Moj 11. 9.

21 A Semowi/ Oycu wszystkich Synow Heberowych/ brátu Iáfetá stárszego/ urodźili śię *synowie*. 22 Synowie Semowi Elám/ d y Assur/ y Arfáchsád/ y Lud/ y Arám. 23 Synowie záś Arámowi/ Hus/ y Hul/ y Geter/ y Mesech. 24 Arfachsád záś zpłodźił Selechá/ á Selech zpłodźił Heberá. 25 A Heberowi urodźili śię dwá Synowie: imię jednemu Fáleg/ iż zá dni jego rozdźielona jest źiemiá: á imię brátá jego Jektán. 26 Jektán też zpłodźił Elmodádá/ y Sálefá/ y Háfármotá/ y Járechá/ 27 Y Adorámá/ y Uzálá/ y Deklá. 28 Y Hebálá/ y Abimáelá/ y Sebájá. 29 Y Ofirá/ y Hewilá/ y Jobábá: ći wszyscy są Synowie Jektánowi. 30 A było mieszkánie ich od Meschá idąc/ do gory Sefár ná wschod Słońcá. 31 Ci są Synowie Semowi w domiech swych/ w językach swych/ w narodźiech swych/ w źiemiách swych/ w narodźiech swych. 32 Też są domy Synow Noego/ według pokolenia ich/ y w narodźiech ich/ y od nich rozdźielone są e narody ná źiemi po Potopie

d 1 Kron. 1. 8.

e 1 Moj. 9. 19.

ROZDZIAŁ XI.

Gdy potomstwo Noego Babel wieżę budowáło. 5 Bog im języki pomieszał. 8. Y po świećie je rozproszył. 10. Rodzaj Semá áż do Abrámá. 31. Drogá Tárego z Abrámem z Ur Cháldejskiego do Ziemie Chánánejskiey. 32. Smierć Tárego.

1 A Byłá wszystká źiemiá jednego języká/ y jedney mowy. 2 Y stáło śię/ gdy wyszli a od wschodu *słońcá* ználeźli rowninę w źiemi Sennáár/ y mieszkáli tám. 3 Y rzekł jeden do drugiego: Nuże/ náczyńmy cegły/ y wypalmy ją ogniem: y mieli cegłę miásto kámieniá/ á glinę iłowátą mieli miásto wapná. 4 Potym rzekli: Nużeż zbudujmy sobie miásto y wieżę/ ktoreyby wierzch *dośięgał* do niebá/ á uczyńmy sobie imię: byśmy śię snádź nie rozproszyli po obliczu wszystkiey źiemie. 5 Tedy Pan zstąpił áby oglądał miásto ono/ y wieżę ktorą budowáli synowie ludzcy. 6 Y rzekł Pan; Oto lud jeden y język jeden tych wszystkich: á toć *jest* záczęcie dźiełá ich/ á teraz niezábroni im nikt wszystkiego co zámyślili uczynić. 7 Przetoż zstąpmy/ á pomieszajmy tám język ich/ áby jeden drugie° języká nierozumiał. 8 A ták b rozproszył je Pan z tamtąd po obliczu wszystkiey źiemie: y przestáli budowáć miástá onego. 9 Przetoż názwał imię jego Babel: iż tám pomieszał PAN język wszystkiey źiemie: y z támtąd rozproszył je PAN po obliczu wszystkiey źiemie.

10 Teć są rodzáje Semowe. Sem/ gdy miał sto lat c/ zpłodźił Arfáchsádá we dwie lećie po potopie. 11 Y żył Sem po zpłodzeniu Arfáchsádá pięć set lat/ y zpłodźił Syny y Corki.

12 ARfáchsád też żył trzydźieśći y pięć lat/ y zpłodźił Selechá. 13 Y żył Arfáchsád po zpłodzeniu Selechá cztery stá lat/ y trzy látá/ y zpłodźił Syny y Corki.

14 SElech záś żył trzydźieśći lat/ y zpłodźił Heberá: 15 Y żył Selech po zpłodzeniu Heberá/ cztery stá lát/ y trzy látá/ y zpłodźił Syny y Corki.

16 Y Zył Heber trzydźieśći lat y cztery/ y zpłodźił Pelego d. 17 Zył też Heber po zpłozeniu Pelegá/ cztery stá lat/ y trzydźieśći lat/ y zpłodźił Syny y Corki.

18 ZYł też Peleg trzydźieśći lat/ y zpłodźił Rehu. 19 Y żył Peleg po zpłodzeniu Rehu dwieśćie lat/ y dźiewięć lat/ y zpłodźił syny y corki.

20 TAkże Rehu żył trzydźieśći lat y dwie/ y zpłodźił Sárugá. 21 Y żył Rehu po zpłodzeniu Sárugá dwie śćie lat/ y śiedm lat/ y zpłodźił Syny y Corki.

22 SArug záś żył trzydźieśći lat/ y zpłodźił Náchorá. 23 Y żył Sárug po zpłodzeniu Náchorá dwie śćie lat/ y zpłodźił Syny y Corki.

24 TAkże Náchor żył dwádźieśćiá y dźiewięć lat/ y zpłodźił Tárego. 25 Y żył Náchor po zpłodzeniu Tárego sto lat/ y dźiewiętnaśćie lat/ y zpłodźił Syny y Corki.

26 Y Zył Táre śiedmdźieśiąt lat/ y zpłodźił Abrámá/ Náchorá y Háráná.

27 A Teć są e rodzáje Tárego. Táre zpłodźił Abrámá/ Náchorá/

a Mądr. 10. 5.

b 5 Moj. 32. 8.

c 1 Kron. 1. 17.

d 1 Kron. 1. 25.

e Jozue. 24. 2. 1 Kron. 1. 26.

y Háráná. Hárán záß zpłodźił Lotá.

28 Y umárł Hárán przed obliczem Tárego Ojcá swego/ w źiemi národzenia swego/ w Ur Cháldejskim.

29 Y pojęli Abram/ y Náchor sobie żony: imię żony Abrámowey *było* Sárái/ á imię żony Náchorowey Melchá/ Corká Háráná/ Ojcá Melchy/ y Ojcá Jeschy.

30 A byłá Sárái niepłodna *y* niemiáłá dźiatek.

31 Wźiął tedy Táre f Abrámá syná swego/ y Lotá Syná Háránowego wnuká swego/ y Sárái niewiastę swoję/ żonę Abrámá Syná swego: y wyßli zpołu z Ur Chaldejskiego/ áby ßli do źiemie Chánánejskiey: á przyßli áż do Háránu/ y mießkáli tám.

32 Y było dni Tárego dwie ście lat/ y pięć lat: y umárł Táre w Háránie.

f *Jozue.* 24. 2. *Nehe.* 9. 7. *Judit.* 5. 7. *Dźiej.* 7. 4.

Rozdział. XII.

Abram ná rozkazánie PAńskie z ojczyzny wyßedßy, do źiemie Chánáán przyßedł. 7. Bog mu ją, y potomstwu jego obiecał. 10. Tenże przed głodem uchodźił do Egiptu. 14. Gdźie mu Sárái wźięto, y przywrocono.

1 Y Rzekł PAN do Abrámá: a Wynidź z źiemie twey/ y od rodźiny twojey/ y z domu Ojcá twego/ do źiemie ktorąć pokáżę.

2 A uczynię ćię w narod wielki/ y będęć błogosłáwił/ y uwielbię imię twoje/ y będźieß błogosłáwieństwem.

3 Y będę błogosłáwił błogosłáwiącym tobie: á przeklináiące ćię/ przeklináć będę: y będą błogosłáwione w tobie wßystkie narody źiemie b.

4 TEdy wyßedł Abram jáko mu rozkazał Pan. Poßedł też z nim y Lot. A było Abrámowi śiedmdźieśiąt lat/ y pięć lat/ gdy wyßedł z Háránu.

5 Wźiął też Abram Sárái żonę swoję/ y Lotá Syná brátá swego c/ y wßystkę swą majętność/ ktorey nábyli/ y duße ktorych nábyli w Háránie: y wyßli/ áby ßli do źiemie Chánánejskiey: y przyßli do źiemie Chánánejskiey.

6 Tedy przeßedł Abram źiemię onę áż do miejscá Sychem/ y áż do rowniny Moreh: á Chánánejczyk ná ten czás *był* w oney źiemi.

7 Y Ukazał śię Pan Abrámowi/ y rzekł: d Naśieniu twemu dam źiemię tę: y zbudowáł tám ołtarz Panu ktory mu śię ukazał.

8 A przeßedł z támtąd do gory ná wschod Bethelá/ y rozbił tám namiot swoj/ *majac* Bethel od Zachodu/ á Háj od Wschodu: y zbudowáł tám ołtarz Panu/ y wzywał Imienia Pańskiego.

9 Potym ruszył śię Abram idąc y ćiągnąc ku Południu.

10 A Był głod w źiemi *oney*: przeto z stąpił Abram do Egiptu/ áby tám był gośćiem *do czasu*, ćięßki bowiem był głod w źiemi.

11 Y stáło śię gdy już blisko był áby wßedł do Egiptu// rzekł do Sáráji żony swey: Oto teraz wiem żeś niewiástá piękna ná wejrzeniu.

12 Y stánie śię/ że gdy ćię obaczą Egipczánie/ rzeką: Żoná to jego: y zábiją mię/ á ćiebie żywo zostáwią.

13 Mow proszę/ *żeś* jest śiostrą moją/ áby mi dobrze było dla ćiebie/ y żywá zostáłá dla ćiebie duszá mojá e.

14 Y Stáło śię gdy wßedł Abram do Egiptu/ ujrzeli Egipczánie niewiástę onę/ iż byłá bárzo piękna.

15 Widźieli ją też Kśiążętá Fáráonowe/ y chwalili ją przed nim: y wźięto onę niewiástę do domu Fáráonowego.

16 Ktory Abrámowi dobrze czynił dla niey: y miał *Abram* owce/ y woły/ y osły/ y sługi/ y służebnice/ y oślice/ y wielbłądy.

17 Ale uderzył PAN Fáráoná plagámi wielkimi/ y dom jego dla Sáráji żony Abrámowey.

18 Przetoż wezwał Fáráo Abrámá/ y rzekł; Cożeś mi to uczynił? czemuś mi nie oznájmił że to żoná twojá?

19 Przeczżeś powiedźiał/ śiostrá to mojá? y wźiąłem ją sobie zá żonę: á teraz/ oto żoná twojá weźmiże *ją*, á idź.

20 Y przykazał o nim Fáráo mężom/ y puśćili go wolno/ y żonę jego/ y wßystko co *było* jego.

a *Dźiej.* 7. 3. *Żyd.* 11. 8.

b 1 *Moj.* 18. 18. y 12. 18. y 22. 4 *Dźiej.* 3. 26. *Galat.* 3. 8. *Żyd.* 11. 18.

c 1 *Moj.* 14. 15.

d 1 *Moj.* 13. 15. y 15. 18. y 26. 4. 5 *Moj.* 34. 4.

e 1 *Moj.* 20. 12. y 26. 7.

Rozdział XIII.

Abram z Lotem wrocił śię z Egiptu, do źiemie Chánánejskiey. 9. Dla wielkośći bydłá rozeßli śię ná miejscá rożne. 14. Bog znowu Abrámowi źiemię, y rozmnożenie potomstwá obiecuje.

1 A Ták wyßedł Abram z Egiptu/ on/ y żoná jego/ y wßystko co miał/ y Lot z nim/ ku Południowi.

Abram

2 ♣ A Abram był bárzo bogáty w bydło/ w śrebro/ y w złoto. 3 ♣ Y szedł gośćincámi swymi/ od Południá/ y áż do Bethel/ áż do onego miejscá gdźie przed tym był namiot jego miedzy Bethel/ y miedzy Háj. 4 ♣ Do miejscá a onego ołtarzá/ ktory tám był przed tym uczynił: y wzywał tám Abrám Imienia PAńskiego.

5 TAkże Lot/ ktory chodźił z Abrámem/ miał owce/ y woły/ y namioty. 6 ♣ Y nie b mogłá ich znieść oná źiemiá/ żeby społem mieszkáli: ábowiem byłá májętność ich wielka/ ták/ że niemogli mieszkáć pospołu. 7 ♣ Y wszczął śię poswarek miedzy pásterzmi trzody Abrámowey/ y miedzy pásterzmi trzody Lotowey. Chánánejczyk/ y Ferezejczyk/ mieszkał ná on czás w źiemi. 8 ♣ Rzekł tedy Abrám do Lotá; Niech proszę c nie będźie swaru miedzy mną/ y miedzy tobą: tákże miedzy pásterzmi mojimi/ y miedzy pásterzmi twojimi/ ponieważesmy bráćia. 9 ♣ Izá nie wszystká źiemiá jest przed obliczem twojim? odłącz śię proszę odemnie: jesli w lewo *pojdźiesz*, ja pojdę w práwo/ á jesli *ty* w práwo/ já śię udam w lewo.

10 ♣ Tedy podniozszy Lot oczy swe/ obaczył wszystkę rowninę nád Jordanem/ iż wszystká wilgotna *byłá* przed tym niż zátráćił PAn Sodomę y Gomorrę/ jáko Sad PAńskí/ *y* jáko źiemiá Egipska/ idąc do Zoár. 11 ♣ Y obrał sobie Lot wszystkę onę rowninę nád Jordanem/ y odszedł Lot ku wschodu słońcá/ y rozłączyli śię bráćia jeden od drugiego. 12 ♣ Abrám mieszkał w źiemi Chánánejskiey: á Lot mieszkał w mieśćiech oney rowniny/ y 13 rozbił namiot áż do Sodomy. ♣ Ale ludźie w Sodomie *byli* źli/ d y wielcy grzesznicy przed PANEM.

14 Y Rzekł Pan do Abrámá/ potym gdy śię odłączył Lot od niego; Podnieś teraz oczy swe/ á pojrzy z miejscá ná ktorymeś *teraz* ná połnocy/ y ná południe/ y ná wschod/ y ná záchod słońcá. 15 ♣ Wszystkie bowiem źiemię/ ktorą ty widźisz/ e dam tobie/ y naśieniu twemu/ áż ná wieki. 16 ♣ A rozmnożę naśienie twoje jáko proch źiemie: *bo* jesli kto będźie mogł liczyć proch źiemie/ tedy y naśienie twoje zliczone będźie. 17 ♣ Wstańże/ zchodź tę źiemię w dłuż y w szerz/ bo ja to tobie dam. 18 ♣ Ruszywszy śię tedy z namiotem Abram/ przyszedł/ y mieszkał w rowninách Mámre/ ktore są w Hebron/ y zbudował tám ołtarz PANU.

a 1 Moj. 12. 8.
b 1 Moj. 36. 7.
c Syrac. 25. 2.
d Ezech 16.49.
e 1 Moj. 12. 7. y 15.18 y 26.4. 5 Moj. 34. 4.

ROZDZIAŁ XIV.

Abram Lotá pojmánego wyswobodźił, 19. Melchisedek mu błogosłáwi; ktoremu Abram dźieśięćinę oddáje.

1 Y Stáło śię zá dni Amráfelá Krolá Senáárskiego/ Aryochá Krolá Ellásárskiego/ Chodorláhomerá Krolá Elámskiego/ y Tydálá Krolá Gojimskiego. 2 ♣ Ze podnieśli wojnę przećiw Berowi Krolowi Sodomskiemu/ y przećiw Berśie Krolowi Gomorskiemu/ *y* Senáábowi Krolowi Adámáckiemu/ y Semeberowi Krolowi Sebojimskiemu/ y Krolowi Belámskiemu/ to jest/ Zoárskiemu. 3 ♣ Wszyscy ći zćiągnęli śię w dolinę Syddym/ tá *jest teraz* morzem słonym. 4 ♣ *Bo* ći dwánaśćie lat służyli Chodorláhomerowi/ á trzynastego roku odstąpili od niego. 5 ♣ A ták roku czternastego wyćiągnął Chodorláhomer z krolmi ktorzy z nim *byli*. y poráźili a Ráfájimy w Astárot Kárnájimie/ y Zuzymy w Hámie/ y Emimy w Sáwie Káriátájim. 6 ♣ Tákże Chorejczyki ná gorze ich Sejir/ áż do rowniny Párán/ ktora *jest* przy puszczy. 7 ♣ Potym śię wroćili/ y przyćiągnęli do En Mispát/ ktora *jest* Kádes/ y wybili wszystkę krajinę Amálekitow: tákże tez Amorrejczyká mieszkájącego w Hásesontámár.

8 TEdy wyćiągnął krol Sodomski/ y krol Gomorski/ y krol Adámácki/ y krol Sebojimski/ y krol Belámski/ to jest Zoárski/ y uszykowáli śię ku bitwie przećiwko nim w dolinie Syddym. 9 ♣ Przećiwko Chodorláhomerowi krolowi Elámskiemu/ y Tydálowi Krolowi Gojimskiemu/ y Amráfelowi Krolowi Senáárskiemu/ y Aryochowi Krolowi Ellásárskiemu/ czterej krolowie/ przećiw pięći. 10 ♣ A w oney dolinie Syddym/ *było* wiele studźien iłowátych: y z ućiekáli/ krol Sodomski/ y Gomorski/ á polegli tám/ á ktorzy zostáli/ ná gorę

a T. y Obrzymy.

ućiekli

11 uciekli. ♣ A zábrawszy wszystkie májetność Sodomską/ y Gomorską/ y wszystkie żywność ich/ odciągnęli.
12 ♣ Zábráli też Lotá Synowcá Abrámowego/ y májętność jego/ y poszli: bo on mieszkał w Sodomie.
13 Y Przyszedł jeden ktory uszedł/ y oznájmił *to* Abrámowi Hebrejczykowi/ ktory mieszkał w rowninách Mámre Amorrejczyká/ Brátá Escholá/ y bráta Anerá/ ci bowiem uczynili byli przymierze z Abrámem.
14 ♣ A usłyszawszy Abram/ iż był pojimány brát jego/ wyprawił ćwiczonych sług swojich zrodzonych w domu swym/ trzy stá/ y ośmnaście/ y gonił *je* áż do Dán.
15 ♣ Y rozdźieliwszy śię/ *przypadł* ná nie w nocy/ sam y słudzy jego/ y poráził je: y gonił je áż do Hoby/ ktora *leży* po lewej stronie Dámászku.
16 ♣ Y odebrał ná zad wszystkie májętność/ tákże y Lotá brátá swego z májętnośćią jego wroćił/ tákże y niewiásty/ y lud.
17 Y Edy wyszedł Krol Sodomski przećiw niemu/ gdy śię wracał od porażki Chodorláhomerá/ y krolow ktorzy z nim *byli* ná dolinie Sáwe/ ktora *jest* dolina Krolewska.
18 ♣ A Melchisedek Krol b Sálemski/ wyniosł chleb/ y wino: á ten *był* Kápłánem Bogá nawyższego.
19 ♣ *Y* błogosłáwił mu/ á rzekł; Błogosłáwiony Abram *od Bogá* nawyższego dźierżawce Niebá/ y Ziemie:
20 ♣ Y błogosłáwiony *Bog* nawyższy/ ktory podał nieprzyjaćioły twe w ręce twoje. Y dał mu *Abram* dźieśięćinę ze wszystkiego.
21 ♣ Zátym rzekł krol Sodomski do Abrámá: Daj mi ludźie/ á májętność pobierz sobie.
22 ♣ Tedy rzekł Abram krolowi Sodomskiemu: Podniosłem rękę swą ku Panu Bogu nawyższemu/ dźierżawcy Niebá y Ziemie:
23 ♣ Że/ y námniejszey nitki áni rzemyká obuwia nie wezmę ze wszystkiego/ co twego jest: żebyś nie rzekł; Jam zbogáćił Abrámá.
24 ♣ Okrom tego co strawili słudzy/ y *okrom* dźiału mężow ktorzy chodźili ze mną/ Anerá/ Escholá/ y Mámrego/ oći niech wezmą dźiał swoj.

b Zyd. 7. 2.

Rozdział XV.

Bog Abrámowi obronę, potomstwo, y Ziemię Chánánejską znowu obiecuje. 6. A on wierząc Bogu, stawa się usprawiedliwionym. 12. Temuż Bog przepowiáda o przyszłey potomstwá jego niewoli. 14. y teyże z niey wyswobodzeniu.

1 P Otym wszystkim stáło śię słowo Páńskie do Abrámá w widzeniu/ mowiąc: Nieboj śię Abrámie/ jam tarczą twoją/ y nagrodą twoją obfitą wielce.
2 ♣ Y rzekł Abrám; Pánie Boże coż mi dasz? gdyż ja zchodzę bez dźiatek/ á Sprawcą domu mego *jest* ten Dámászczeński Eliezer.
3 ♣ Y mowił Abram; Otoś mi nie dał potomká/ ále oto sługá domu mego a dźiedźicem mojim będźie.
4 ♣ A oto słowo Páńskie *stało śię* do niego mowiąc; Nie będźie ten dźiedźicem twojim: lecz ktory wynidźie z żywotá twego/ ten będźie dźiedźicem twojim.
5 ♣ Y wywiodł go ná dwor/ y rzekł; Pojrzy teraz ku niebu/ á b zlicz gwiázdy/ będźieszli je mogł zliczyć: y rzekł mu; Ták będźie náśienie twoje.
6 ♣ Uwierzył tedy Pánu/ y poczytano mu to ku c spráwiedliwośći.
7 Y Rzekł do niego: JA PAN, ktorym ćię wywiodł z Ur Chaldejskiego/ ábym ći dał źiemię tę w ośiádłość.
8 ♣ Zátym rzekł *Abram*: Pánie d Boże/ poczymże poznam iż ją odźiedźiczę?
9 ♣ Y odpowiedźiał mu: Weźmi mi jáłowicę trzećioletnią/ y kozę trzećioletnią/ y báráná trzećioletnego/ y śinogárlicę/ y gołąbiątko.
10 ♣ Wźiął tedy wszystko to e y rozćiął ná poły: á jednę część położył przećiw drugiey/ ále ptakow nie rozćinał.
11 ♣ Tedy śię zlećiáło ptástwo do onych śćierwow/ y odganiał je Abram.
12 ♣ Y stáło śię *gdy* słońce záchodźiło/ *że* przypadł twárdy sen ná Abrámá/ á oto strách/ y ćiemność wielka przypádłá nań.
13 Y Rzekł *Pan* do Abrámá; Wiedz wiedząc/ iż gośćiem będźie f náśienie twoje w źiemi cudzey/ y podbiją je w niewolą/ y utrapią je *przez* czterey stá lat.
14 ♣ A wszákże narod on/ ktoremu służyć będą/ ja sądźić będę: á potym wynidą *z támtąd* z májętnośćią wielką.
15 ♣ Ale ty pojdźiesz do Ojcow twojich w pokoju: y pogrzebion będźiesz w stárośći dobrey.

a 1. Wychowániec.
b 5 Moj. 10. 22. Rzym 4. 18.
c Rzym 4. 3. Galat. 3. 6. Jakob 2. 23.
d 1 Moj. 12. 24.
e Ierem. 34. 18.
f 2 Moj. 12. 40. Dziej 7. 6.

16 brey. ♣ A w czwartym g pokoleniu h tu śię wrocą: bo jeszcze niewypełniłá śię nieprawość Amorreyczykow/ 17 áż do tego czásu. ♣ Y stáło śię gdy zászło słońce/ á ćiemność byłá/ á oto *ukazał śię* piec kurzący śię/ y pochodnia ognista/ ktora przechodźiłá miedzy onymi podźiały. 18 ♣ Onegoż dniá uczynił Pan z Abrámem przymierze/ mowiąc: Naśieniu twemu i dam tę źiemię/ od rzeki Egipskiey/ áż do 19 rzeki wielkiey/ rzeki Eufrátes. ♣ Cenezeyczyká/ y Cenezeyczyká/ y Kádmo- 20 neyczyká. ♣ Y Hetteyczyká/ y Fere- 21 zeyczyká/ y Ráfáimczyká. ♣ Y Amorreyczyká/ y Chánáneyczyká/ y Gergezeyczyká/ y Jebuzeyczyká.

g 2 Moj. 12. 40.
h T. W czwartym wieku.
i 1 Moj. 12. 7. y 13. 15. y 26. 4. 5 Moj 34. 4. 1 Krol 4. 21. 2 Kron 9. 26.

ROZDZIAL. XVI.

Sárái dáłá dźiewkę Abrámowi, áby z niey potomstwo miáłá. 4. Ktora gdy sobie lekce poważyłá Pánią. 6. byłá od niey karána: záczym ućiekłá. 7. Anjoł śię jey kazał wroćić do Páni. 15. Porodźiłá Ismáelá.

1 Sárái tedy żoná Abrámowá/ nie rodźiłá mu: ále miáłá sługę Egipczankę/ ktorey imię było A- 2 gár. ♣ Y rzekłá Sárái do Abrámá: Oto teraz zámknął mię PAN/ ábym nierodźiłá: wnidź/ proszę/ do służebnice moiey/ ázali wżdy z niey będę miáłá dźiatki: y usłuchał Abram głosu 3 Sáráji. ♣ Y wźięłá Sárái żoná Abrámowá Agárę Egipczankę/ służebnicę swoję/ po dźieśiąći lat/ jáko począł Abram mieszkáć w źiemi Chánáneyskiey: y dáłá ją Abrámowi mężowi swemu zá żonę. 4 ♣ Tedy wszedł do do Agáry/ y poczęłá: á widząc że poczęłá/ wzgárdzona byłá Páni jey w 5 oczu jey. ♣ Y rzekłá Sárái do Abrámá: Krzywdy mojey tyś winien/ Jamći dáłá służebnicę moję ná łono twoje: ále *oná*, widząc że poczęłá/ wzgárdźiłá mię w oczách swych: niech rozsądźi PAN/ miedzy mną y miedzy 6 tobą. ♣ Y rzekł Abram do Sáráji; Oto służebnicá twojá w ręku twojich/ czyń z nią coć *śię zda* nalepszego: y trapiłá ją Sárái/ y ućiekłá od oblicza jey.

7 Y Ználazł ją Anjoł Páński u zrzodłá wod ná puszczy/ nád zrzo- 8 dłem/ przy drodze Sur. ♣ Y rzekł; Agáro służebnico Sáráji/ z kąd idźiesz? y dokąd idźiesz? á *oná* odpowiedźiáłá: Od oblicza Sáráji Páni swey ja 9 ućiekam. ♣ Rzekł jey Anjoł Páński: Wroć śię do Páni swey/ á ukorz śię 10 pod rękę jey. ♣ Rzekł jey záś Anjoł Páński; Mnożąc rozmnożę naśienie twoje/ iż nie będźie *mogło być* zliczone 11 prze mnóstwo. ♣ Potym jey rzekł Anjoł Páński: Otoś ty poczęłá/ y porodźisz Syná/ á názowiesz imię jego Ismáel: bo usłyszał PAN utrapienie 12 twoje. ♣ Ten będźie srogim człowiekiem: ręká jego przećiwko wszystkim/ á ręká wszystkich przećiwko jemu: á przed obliczem wszystkiey bráći swey 13 mieszkáć będźie. ♣ Y názwáłá imię PAná ktory mowił do niey; Tyś Bog widzący mię: rzekłá bowiem: Izalim tu niewidźiáłá tyłu widzą- 14 cego mię. ♣ Przetoż názwáłá studnią *onę* a Studnią żywiącego/ widzącego mię: á táć jest miedzy Kádes/ y miedzy Bárad.

15 Y Urodźiłá b Agár Abrámowi Syná: y názwał Abram imię Syná swego/ ktorego urodźiłá Agár/ 16 Ismáel. ♣ Abram miał ośmdźieśiąt lat y sześć lat/ gdy mu urodźiłá Agár Ismáelá.

a 1 Moj 12. 7.

ROZDZIAL. XVII.

Bog przymierze z Abrámem stánowi. 5. Abráhámem go názywa. 10. Obrzezánie ná znák przymierza roskázuje. 15. Y obiecuje mu Syna z Sáry imienłem Izáaká.

1 Gdy już było Abrámowi dźiewiećdźieśiąt lat y dźiewięć lat: ukazał a śię Pan Abrámowi/ y rzekł do niego: Jam *jest Bog* Wszechmo- 2 gący: chodź przed obliczem mojim/ á bądź doskonáły. ♣ uczynię przymierze moje/ miedzy mną y miedzy tobą: 3 y rozmnożę ćię bárzo obfićie. ♣ Tedy upadł Abram ná oblicze swoje: y rzekł do niego Bog/ mowiąc:

4 Jam *jest*, oto *stánowię* przymierze moje z tobą: y będźiesz ojcem wie- 5 lá narodow. ♣ Y nie będźie zwáne dáliey imię twoje Abram: ále będźie imię twoje Abráhám: ábowiem b Ojcem wiela narodow postánowiłem 6 ćię. ♣ A rozmnożę ćię bárzo: y rozkrzewię ćię w narody: y Krolowie z ćie- 7 bie wynidą. ♣ Y utwirdzę przymierze moje miedzy mną y miedzy tobą/ y

b Syrac. 44. 19. Rzym 4. 17.

miedzy

miedzy naśieniem twojim po tobie / w narodźiech ich umowa wieczna: żebymći był Bogiem y naśieniu 8 twemu po tobie. Dam też tobie / y naśieniu twemu po tobie źiemię / w ktorey teraz jesteś gośćiem; wszystkę źiemię Chánáneyską w ośiádłość wieczną / y będę Bogiem ich.

9 Nádto rzekł Bog Abráhámowi; Ty też przymierza mego przestrzegáć będźiesz / ty / y naśienie twoje 10 po tobie / w narodźiech swoich. A toć *jest* przymierze moje / ktore záchowywáć będźiećie / miedzy mną / y miedzy wámi / y miedzy naśieniem twoim po tobie: áby był obrzezány 11 miedzy wámi káżdy mężczyzná. Obrzeżećie tedy ćiáło nieobrzeski wászey: a c to będźie znákiem przymie- 12 rza miedzy mną / y miedzy wámi. Syn d ośmi dni / będźie obrzezány miedzy wámi káżdy mężczyzná w národźiech wászych / *ták* domá národzony / *jáko* y kupiony zá pieniądze / od jákiegożkolwiek cudzoźiemcá / ktoryby 13 nie był z naśienia twego. Koniecznie obrzezány będźie / urodzony w domu twojim / y kupiony zá pieniądze twoje: á będźie przymierze moje ná ćiele wászym / ná przymierze wie- 14 czne. A nie obrzezány mężczyzná / ktoregoby nie było obrzezáne ćiáło nieobrzeski jego / będźie wytrácona duszá oná z ludu swego: *abowiem* zgwałćił przymierze moje.

15 Potym rzekł Bog do Abráhámá: Sáráji żony twojey nie będźiesz zwáł imienia jey Sáráj / ále Sará 16 będźie imię jey. Y będę jey błogosłáwił / á dam ći z niey Syná: będę jey błogosłáwił: y będźie *rozmnożona* w narody: á Krolowie narodow z 17 niey wynidą. Tedy Abráhám padł ná oblicze swoje / y rozśmiał śię / á mowił w sercu swym: Záż człowiekowi stoletnemu urodźi śię *Syn?* y ázaż Sará w dźiewiąćidźieśiąt lat porodźi?

18 Y Rzekł Abráhám do Bogá; Oby *tylko* Ismáel żył przed obliczem 19 twojim! Y rzekł Bog; e Záiste / Sará żoná twojá urodźi tobie Syná: y názowiesz imię jego Izáák: y utwirdzę przymierze moje z nim / umową wieczną: y z naśieniem je-20 go po nim. O Ismáelá też wysłuchałem ćię: Oto / błogosłáwiłem mu / y rozrodzę go / y rozmnożę go bárzo wielce. Dwánaśćie Kśiążąt zpłodźi / y rozkrzewię go w narod wielki. 21 Ale przymierze moje utwirdzę z Izáákiem / ktorego tobie urodźi Sárá o tym czáśie w roku drugim. 22 A przestawszy mowić z nim / odszedł Bog od Abráhámá.

23 Tedy wźiął Abráhám Ismáelá Syná swego / y wszystkie urodzone w domu swym / y wszystkie kupione zá pieniądze / káżdego mężczyznę z mężow domu Abráhámowego / y obrzezał ćiáło nieobrzeski ich / onegoż to dniá / jáko mowił z nim 24 Bog. A Abráhámowi było dźiewiećdźieśiąt lat y dźiewięć / gdy obrzezáne było ćiáło nieobrzeski jego. 25 A Ismáelowi Synowi jego było trzynaśćie lat / gdy obrzezáne było 26 ćiáło nieobrzeski jego. Tegoż dniá obrzezány jest Abráhám y Ismael 27 Syn jego. Y wszyscy mężowie domu jego / urodzeni w domu / y kupieni zá pieniądze od cudzoźiemcow / obrzezáni są z nim.

Rozdział XVIII.

PAN śię ukazał Abráhámowi w pestáći trzech Anjołow: ktore Abráhám wdźięcznie przyjmuje. 9. Bog obietnicę swą o urodzeniu Izáaká powtarza. 20. Karánie Sodomy y Gomorry przepowiáda. 23. A Abráhám zá Sodomczyki śię modli.

1 Potym ukazał mu śię PAn w rowninie Mámre / á on śiedźiał we drzwiách namiotu *swego*, gdy był 2 nagoretszy dźień. A podniozszy oczy swe / a obaczył / á oto trzej mężowie stáneli przećiw niemu: y ujrzawszy je / wybiegał przećiwko nim ze drzwi namiotu / y pokłonił śię do źiemie. 3 Y rzekł; PAnie moj / jeslim teraz ználazł łáskę w oczach twojich 4 niemijaj / proszę / sługi swego. Przynioſą trochę wody / á umyjećie nogi wásze / y odpocżyniećie pod drzewem. 5 Y przyniosą kęs chlebá / że pośilićie serce wásze / potym odejdźiećie: dla tegośćie bowiem przyszli do *mnie* sługi swego. Tedy rzekli; Ták 6 uczyń / jákoś powiedźiał. Y pospie-

Marginalia: c Dziej 7. 8. Rzym 4. 11. d 3 Moj 12. 3. 1 Moj 21. 4. Luk. 2. 21. e 1 Moj 18. 10. y 21. 2. Rzym 9. 9. a 1 Moj 19. 1. b Zyd. 13. 2. H. Pánowie moji.

szył śie Abráhám do namiotu do Sáry/ y rzekł: Spiesz śie: rozczyń trzy miarki maki świátkiey / á uczyń 7 podpłomykow. ♣ Abráhám záś szedł do trzody / y wźiął ćielę młode y wyborne / y dał je słudze : ktory 8 śie pospieszył / y nágotował je. ♣ Wźiął tez másłá / y mleká / y ćielę ktore był nágotował / y postáwił przed nie / á sam stał przy nich pod drzewem : y jedli.

9 Y Rzekli do niego: Gdźie *jest* Sárá żoná twojá? á on odpowie-10 dźiał: Oto *jest* w namiećie : ♣ Tedy rzekł *PAN* ; c Wroce śie pewnie do ćiebie o tymże czáśie *w rok*, á oto *bedźie miáłá* syná Sárá żoná twojá : á Sárá słucháłá u drzwi namiotu / 11 ktore były zá nim. ♣ A Abráhám y Sárá byli stárzy / y zeszli w leciech: y przestáło było bywáć Sárze we-12 dług zwyczáju niewiast. ♣ Y roześmiáłá śie Sárá sámá w sobie / mowiąc : Gdym śie zstárzáłá d rozkoszy záżywáć bede ? y Pan moj 13 zstárzał śie. ♣ Zátym rzekł PAn do Abráhámá ; Czemu śie rozśmiáłá Sárá / mowiąc ? Zaż prawdźiwie porodze gdym śie zstárzáłá ? Iza-14 li jest co trudnego u PANA ? ♣ Otymże czáśie wroce śie do ćiebie roku przyszłego/ á Sárá bedźie miá-15 łá Syná. ♣ Y záprzáłá śie Sárá mowiąc : Nie śmiałám śie : bo śie bałá. A *PAn* rzekł ; Nie *mow* ták : boś śie śmiáłá.

16 POtym wstáli z támtąd meżowie oni / y obroćili śie ku Sodomie : á Abráhám szedł z nimi wy-17 prowadzájąc je. ♣ Tedy rzekł Pan ; Yzali ja zátáje przed Abráhámem / 18 co mam uczynić? ♣ Poniewaz Abráhám pewnie *rozmnożon* bedźie w lud wielki y możny : á w nim beda e ubłogosłáwione wszystkie narody 19 źiemie? ♣ Znam go bowiem : Przetoż przykaże Synom swojim / y domowi swemu po sobie / áby strzegli drogi PAńskiey: y czynili spráwiedliwość/ y sąd : áby przywiodł PAN ná Abráhámá co mu powiedźiał.

20 ♣ Rzekł tedy PAn ; Krzyk Sodomy y Gomorry/ iż śie rozmnożył : y 21 grzech ich iż bárzo oćiężał f. ♣ Zstápie teraz / á obacze / jesli śie według krzyku tego / ktory nie doszedł / do końcá spráwują? á jesliż nie / ábym śie wżdy dowiedźiał.

22 Y Obroćili śie z támtąd meżowie / y poszli do Sodomy : lecz Abráhám jeszcze stał przed PAnem.

23 ♣ Y przystąpił Abráhám / y rzekł : Yzali też zátráćisz spráwiedliwe° z 24 niezbożnymi ? ♣ Jesli snadź bedźie pięćdźieśiąt spráwiedliwych w tym mieśćie/ izali je wytráćisz / á nie przepuśćisz miejscu *temu* dla pięćidźieśiąt spráwiedliwych / ktorzy w 25 nim *sa*? ♣ Niech to nie bedźie u ćiebie/ ábyś uczynić miał rzecz tákową : y zábił spráwiedliwego z niezbożnym / á żeby był spráwiedliwy // jáko niezbożny. Niech to nie bedźie u ćiebie. Yzali Sedźia wszystkiey źiemie nie 26 uczyni spráwiedliwośći g ? ♣ Tedy rzekł PAn; Jesli znajde w Sodomie pięćdźieśiąt spráwiedliwych w sámym mieśćie/ odpuszczę wszystkiemu 27 miejscu dla nich. ♣ A odpowiádájąc Abráhám / rzekł : Otom teraz záczął mowić do PAná mego / áczem 28 ja proch y popioł. ♣ A jesliby niedostawáło do pięćidźieśiąt spráwiedliwych / pięći : Yzali wytráćisz dla tych pięći wszystko miásto? Y rzekł *PAn* ; Nie wytráce/ jesli tám znajde 29 czterdźiestu y pięći. ♣ Nád to jeszcze mowiąc do niego *Abráhám* rzekł : A jesliby śie ich tám ználáz︎ło czterdźieśći ? y odpowiedźiał : Nie uczy-30 nię *nic* dla tych czterdźiestu. ♣ Y rzekł *Abráhám*; Proszę niech śie nie gniewa PAn moj że *jeszcze* mowić bede : A jesliby śie ich tám ználáz︎ło trzydźieśći? odpowiedźiał ; Nie uczy-31 nię/ jesliż tám znajde trzydźiestu. ♣ Tedy *jeszcze* rzekł *Abráhám* : Otom teraz záczął mowić do PAná mego : *A* jesliby śie ich tám snadź ználáz︎ło dwádźieśćiá ? odpowiedźiał PAn ; Nie zátráce *y* dla tych dwudźiestu. 32 ♣ Nád to rzekł *Abráhám*: Proszę niech śie nie gniewa PAn moj / że jeszcze raz tylko przemowię: A jesliby śie ich tám ználáz︎ło dźieśieć ? Tedy rzekł *PAn* : Nie wytráce y dla tych 33 dźieśiaci. ♣ Y poszedł PAn skończywszy rozmowę z Abráhámem : á Abráhám wroćił śie do miejscá swego.

c 1 Moj 17.19. y 21.2. Rzym 9.9.

d 1 Piotr 3.6.

e 1 Moj 12. 3. y 22.17 y 26.4. Dźiej. 3. 25. Galat. 3.8.

f Ezech. 16.49.

g H. Sadu.

Roz-

Rozdźiał. XIX.

Lot Anjoły przyjmuje. 5. Ktore Sodomczycy zelżyć chćieli, y Lotá z nimi. 12. Alego Anjołowie wyprowádźili z Sodomy. 24. A Sodomę z okolicznymi miáſty wywrocili. 26. Zoná Lotowá oglądująć śię, w słup śię obroćiłá. 31. Corki Lotowe Ojcá upojiły, y do ſproſnego grzechu przywiodły.

1 Y Przyßli dwáj Anjołowie do Sodomy wieczor: á Lot śiedźiał w bramie Sodomſkiey. *Gdy je tedy* a ujrzał Lot / wſtawßy *ßedł* przećiwko nim / y ſkłonił śię twarzą ku źiemi / y rzekł; 2 ♣ Oto / proßę Pánowie moji / wſtąpćie teraz do domu ſługi ſwego / á bądźćie tu ná noc / y umyjćie nogi ſwe: potym ráno wſtáwßy pojdźiećie w drogę wáßę. Ktorzy odpowiedźieli; By namniey: ále ná ulicy będźiemy nocowáli. 3 ♣ Ale on przymuśił ich bárzo / iż śię ſkłonili do niego / y weßli w dom jego: záczym ſpráwił im ucztę / y nápiekł *chlebá* przáſnego / y jedli.

4 Lecz pierwey niż oni poßli ſpáć / oto obywátele miáſtá / mężowie Sodomſcy / obſtąpili dom / od młodego áż do ſtárego / wßyſtek lud zewſząd. 5 ♣ Y wołáli ná Lotá / y rzekli mu; Gdźie *ſą* mężowie / ktorzy przyßli do ćiebie w nocy? wywiedź 6 je do nas / ábyſmy je poználi. ♣ Tedy wyßedł do nich Lot ze drzwi / y zámknął drzwi zá ſobą. 7 ♣ Y rzekł; Nie czyńćie proßę bráćia moji *nic* złego. 8 ♣ Oto teraz mam dwie corce / ktore nie poznáły mężá: wywiodę je teraz do was / á czyńćie z nimi co śię wam podoba / tylko mężom tym nic nieczyńćie: bo dla tego weßli pod ćień dáchu mego. ♣ A *oni* rzekli: 9 Podźże tám: y mowili: *Ten* ſam przyßedł áby tu gośćiem był / á miałby nas ſądźić? przetoż gorzey uczynimy tobie / niż onym: y czynili b gwałt wielki mężowi *onemu* Lotowi / y przyſtąpili áby drzwi wyłamáli. 10 ♣ Ale mężowie oni / wyćiągnąwßy ręce ſwoje / wwiedli Lotá do śiebie w dom / y zámknęli drzwi. 11 ♣ A męże one ktorzy byli u drzwi domu / c porázili ślepotą / od mniejßego / áż do nawiętßego / *ták* iż śię ſprácowáli ßukájąc drzwi.

a Żyd. 13. 2.

b 1 Piotr 2. 7.

c Mądr. 19. 16.

12 Tedy rzekli mężowie oni do Lotá: Máßli tu jeſzcze kogo / źięćiá ábo Syny twe / álbo Corki twoje / y wßyſtko co máß w mieśćie / wyprowádź z miejſcá *tego*. 13 ♣ Zkáźimy bowiem to miejſce / przeto / że śię wzmogł krzyk ich przed PAnem / y poſłał nas PAn / ábyſmy je zkáźili. 14 ♣ Tedy wyßedßy Lot mowił do źięćiow ſwojich / ktorzy mieli pojąć corki jego / y rzekł: Wſtańćie / wynidźćie z miejſcá tego / bo zkáźi Pan *to* miáſto: ále śię zdáło w oczách źięćiow jego jákoby żártował.

15 A Gdy weßłá zorzá / przymußáli Anjołowie Lotá / mowiąc: Wſtań / weźmi żonę twoję / y dwie corki twoje / ktore tu ſą: byś snadź nie zginął w nieprawośći d miáſtá 16 *tego*. ♣ A gdy śię oćiągał / ujęli mężowie oni rękę jego / y rękę żony jego / rękę dwu corek jego (ábowiem mu Pan folgował) y wywiedli go / y e 17 poſtáwili go przed miáſtem ♣ Y gdy je wywiedli precz / rzekł *jeden*: Jeśli chceß / záchowaj dußę twoję / á nie ogłądaj śię ná zad / áni ſtawaj ná tey wßyſtkiey rowninie: uchodź ná 18 gorę / byś snadź nie zginął. ♣ A Lot rzekł do nich: Nie ták / proßę / Pánowie moji: 19 Oto teraz ználazł ſługá twoj łáſkę w oczách twoich / y okazałeś obfićie miłośierdźie twoje / ktoreś uczynił ze mną / záchowawßy dußę moję / áleć ja nie będę mogł ujść ná tę gorę / by mię snadź / nie záchwyćiło to złe / y umárłbym. ♣ 20 Ale oto *tu jeſt* miáſto nie dáleko / do ktoregobym uciekł: máłeć jeſt / proßę / niech tám ujdę: wßák máłe jeſt / á 21 będźie żywá dußá mojá. ♣ Tedy rzekł do niego: Oto y w tym wysłuchałem ćię / ábym nie wywroćił miáſtá tego / 22 o ktorymeś mowił. ♣ Spießże śię / f á uchodź tám / bo nie będę mogł nic uczynić / áż ty tám dojdźieß: przeto názwáne jeſt imię miáſtá onego Zeár. 23 ♣ W tym słońce weßło ná źiemię / 24 a Lot wßedł do Zoár. ♣ Tedy Pan ſpuśćił g jáko deßcz ná Sodomę / y ná Gomorrę śiárkę / y ogień / od 25 Páná z Niebá. ♣ Y wywroćił miá-

d T. Wkáźni, ábo wpomśćie.

e Mądr. 14. 6.

f Mądr. 10. 6.

g Łuk. 17. 29. Judás v. 7.

h 5 Moj 29. 23. Esái. 13. 19. Jerem. 50. 40. Ezech. 16. 49. Ozea. 11. 8. Amos 4. 11.

stá one/y wßystkę one h rowninę: y wßystkie obywátele miast onych/ y urodzáje oney ziemie. 26 Y obejrzáłá śię żoná jego idąc zá nim/ á obrociłá śię w słup solny i.

i Luk. 17. 32.

27 Wstawßy tedy Abráhám ráno/ k poſpießył śię ná ono mieysce/ kędy stał przed Pánem. 28 Y pojrzał ku Sodomie/ y Gomorze/ y ku wßystkiey/ źiemi oney rowniny/ y obaczył/ á oto wychodźił dym z oney źiemie jáko dym z piecá. 29 A gdy wywracał Bog miástá oney rowniny/ wspomniał Bog ná Abráhámá/ y wybáwił Lotá z pośrzodku wywrocenia/ gdy wywracał one miástá/ w ktorych Lot mießkał.

k 1 Moj 18. 1.

30 Potym wyßedł Lot z Zoár/ y mießkał ná gorze/ y dwie corce jego z nim: ábowiem śię bał mießkáć w Zoár/ ále mießkał w jáskini/ on/ y dwie corki jego. 31 Tedy rzekłá stárßa do młodßey; Oćiec náß stáry *jest*; á niemáß męża ná źiemi/ ktoryby wßedł do nas/ według zwyczáju wßystkiey źiemie. 32 Podź/ upojmy Ojcá náßego winem/ á śpimy z nim/ ábyſmy záchowáły z Ojcá náßego naśienie. 33 Dáły tedy pić Ojcu swemu winá oney nocy/ Y wßedßy stárßa spáłá z Ojcem swym: ále on nie czuł/ áni kiedy śię układáłá/ áni kiedy wstáłá. 34 Y stáło śię náząjutrz/ że rzekłá stárßa do młodßey; Otom ja spáłá przeßłey nocy z Ojcem swym/ dajmyż mu pić winá jeßcze tey nocy/ y wnidźieß/ y będźieß spáłá z nim/ á záchowamy z Ojcá náßego naśienie. 35 Tedy dáły pić y oney nocy Ojcu swemu winá: y przyßedßy młodßa/ spáłá z nim: ále on nie czuł/ áni kiedy śię układáłá/ áni kiedy wstáłá. 36 A ták poczęły obie corki Lotowe z Ojcá swego. 37 Y urodźiłá stárßa Syná/ á názwáłá imię jego Moáb: ten *jest* Ojcem Moábitow/ áż do dniá tego. 38 Młodßa też urodźiłá Syná/ y názwáłá imię jego Benámmi: *ten jest* Ojcem Synow Ammonowych/ áż do dniá tego.

ROZDZIAŁ XX.

Abráhám przechodźi do Gerár/ gdźie Abimelech Krol wźiął żonę jego z niewiádomośći. 3. Ale go Bog upomniał áby ją wroćił. 17. Y modlił śię zań Abráhám, á Bog go uzdrowił.

1 Rußył śię z támtąd Abráhám do źiemie Południowey/ á mießkał miedzy Kádes/ y miedzy Sur/ y był gośćiem w Gerár. 2 Tám powiedźiał Abráhám o Sárze żenie swey: Śiostrá mojá jest: Przetoż posłał Abimelech/ Krol Geráry/ y wźiął Sárę. 3 Ale Bog przyßedł do Abimelechá we śnie w nocy/ y rzekł mu: Oto ty umrzeß dla a niewiásty ktorąś wźiął/ bo oná ma męża. 4 Ale Abimelech nie przybliżył śię był do niey/ y rzekł: Pánie/ izáli też lud spráwiedliwy zábijeß? 5 Záżmi on sam nie powiádał/ Śiostrá mojá jest? á oná też sámá nie mowiłá/ Brát moj jest? w prostośći sercá mojego/ y w niewinnośći rąk mojich uczyniłem to. 6 Tedy mu rzekł Bog we śnie: Wiemći ja/ żeś to w prostośći sercá swego uczynił: y dla tegom ćię záwśćiągnął/ ábyś nie zgrzeßył przećiwko mnie: y nie dopuśćiłemći ábyś śię jey dotknął. 7 Teraz tedy wroć żonę mężowi/ bo Prorokiem jest: y będźie śię modlił zá ćię/ á będźieß żył: á jesliż jey nie wroćiß/ wiedz/ iż śmiercią umrzeß/ ty/ y wßystko co twego jest.

a H. Dla żony.

8 Tedy Abimelech wstawßy ráno/ zwołał wßystkich sług swojich/ y opowiedźiał im to wßystko: co usłyßawßy/ polękáli śię mężowie oni bárzo. 9 Potym wezwał Abimelech Abráhámá/ y rzekł mu: Coś nam uczynił? á com zgrzeßył przećiwko tobie? iżeś przywiodł ná mię y ná Krolestwo moje grzech wielki? uczyniłeś mi czegoś czynić nie miał. 10 Y rzekł *powtore* Abimelech do Abráhámá: Cożeś upátrował żeś tę rzecz uczynił? 11 Y odpowiedźiał Abráhám: Myśliłem sobie: Podobno niemáß bojáźni Bożey ná tym miejscu/ y zábiją mię dla żony mojey. 12 A wßákże b prawdźiwie śiostrá mojá *jest*, corká Ojcá mego/ choć nie corká Mátki mojey: pojąłem ją zá żonę. 13 Y stáło śię gdy mię wypráwił Bog ná pielgrzymowánie z domu Ojcá mego/ żem rzekł do niey: To miłośierdźie twoje *będźie*, ktore uczyniß ze mną: Ná káżdym miejscu

b 1 Moj 12. 13.

do ktorego przyďźiemy / powieß c o mnie: Brát to moj jest. 14 ♣ Tedy nábrawßy Abimelech owiec / y wołow / y ßług / y ßłużebnic / dał Abráhámowi / y wrocił mu Sáre żone jego. 15 ♣ Y rzekł Abimelech: Oto źiemiá mojá przed obliczem twojim: gdźieć śię kolwiek podoba / mießkaj. 16 ♣ A do Sáry rzekł: Otom dał tyśiąc śrebrnikow brátu twemu / oneć *jest* zasłoną d oczu twojich u wßystkich ktorzy są z tobą: á tym wßystkim *Sárá* wyuczona byłá. 17 ♣ Y modlił śię Abráhám Bogu / á uzdrowił Bog Abimelechá / y żone jego / y służebnice jego / y rodźiły. 18 ♣ Záwárł bowiem był Pan cále káżdy żywot domu Abimelechowego / dla Sáry żony Abráhámowey.

c 1 Moj 12. 13. — d 1. Począ. [illegible]

ROZDZIAŁ XXI.

Sárá urodźiłá Abráhámowi Izáá-ka. 9. Tego Ismáel prześláduje: dla czego wygnána Hágár. 17. á Bog ją ćieszy ná puszczy. 22. Ismáelow żywot y ożenienie. 22. Abimelech przymierze stánowi z Abráhámem.

1 A Pan náwiedźił Sáre jáko był rzekł: y a uczynił Pan Sárze jáko był powiedźiał: 2 ♣ Bo poczęłá y b porodźiłá Sárá Abráhámowi Syná w stárośći jego / ná tenże czás ktory mu był Bog przepowiedźiał. 3 ♣ Y názwał Abráhám imie Syná swego / ktory mu śie urodźił / ktorego wu urodźiłá Sárá / Izáák. 4 ♣ Y obrzezał Abráhám Izááká syná swego / gdy był w ośmi dniách / 5 jáko mu był c rozkazał Bog. ♣ A było Abráhámowi sto lat / gdy mu 6 śię urodźił Izáák Syn jego. ♣ Tedy rzekłá Sárá: Smiech mi uczynił Bog / ktokolwiek usłyßy / śmiać śie 7 będźie ze mną. ♣ Y rzekłá: Ktożby to był rzekł Abráhámowi / że Sárá będźie karmiłá pierśiámi Syny? gdyżem urodźiłá Syná w stárośći 8 jego. ♣ Rosło tedy dźiećię / y zostáwione jest od pierśi. Y uczynił Abráhám ucztę wielką w dźień zostáwienia Izááká.

9 PRztym ujrzáłá Sárá Syná Hágáry Egipczanki przeßydzájącego / ktorego urodźiłá Abráhámowi. 10 ♣ Y rzekłá do Abráhámá: d Wyrzuć tę służebnice y Syná jey: á owiem nie będźie dźiedźiczył Syn tey służebnice z synem mym 11 Izáákiem. ♣ Ale śie to bárzo niepodobáło w oczách Abráhámowych / 12 dla Syná jego. ♣ Tedy rzekł Bog do Abráhámá: Niech to przykro nie będźie w oczách twojich ztrony dźiećięćiá / y ztrony służebnice twojey: cokolwiek rzecze Sárá / usłuchaj głosu jey: boć w Izááku e 13 názwáne będźie naśienie. ♣ Wßákże y Syná służebnice rozmnożę w narod / przeto iż naśieniem twojim jest.

a 1 Moj 18. 10. — b Mátt 1. 2. Gálát. 4. 23. Zyd. 11. 11. — c 1 Moj 17. 10. Dźiej. 7. 8.

d Gálát. 4. 30. — e Rzym 9. 7. Zyd. 11. 18.

14 WStał tedy Abráhám bárzo ráno / á wźiąwßy chleb / y łagiew wody / dał Hágárze: y włożywßy to ná rámię jey / y z dźiećięćiem / odpráwił ją: ktora poßedßy błąkáłá 15 śię po puszczy Beersebá. ♣ A gdy nie zstáło wody w łagwi / porzućiłá 16 dźiećię pod jednym drzewem. ♣ Y odßedßy uśiádłá przećiw niemu / ták dáleko / jáko ná strzeleniu z łuku: bo mowiłá: Nie będę pátrzyłá ná śmierć dźiećięćia: á śiedząc przećiw niemu / podniosłá głos swoj / y 17 płákáłá. ♣ Tedy usłyßał Bog głos dźiećięcy / y záwołał Anjoł Boży ná Hágáre z Niebá / y rzekł jey: Cożći Hágáro? nie boj śie / boć usłyßał Bog głos dźiećięcy z *mieyscá* ná 18 ktorym jest. ♣ Wstań / weź mi dźiećię / á ujmi je ręką swoją / bo w na- 19 rod wielki rozmnożę je. ♣ Otworzył tedy Bog oczy jey / że ujrzáłá źrzodło wody: á ßedßy nápełniłá łagiew wodą / y dáłá pić dźiećięciu. 20 ♣ Y był Bog z onym dźiećięćiem / ktore urosło / y mießkáło ná puszczy / y był z niego strzelec dobry z łuku. 21 ♣ A mießkał ná puszczy Fárán: y wźięłá mu Mátká jego żone / z źiemie Egipskiey.

22 Y Stáło śie onegoż czásu / że rzekł Abimelech / y Fikol Hetman wojská jego / do Abráhámá / mowiąc: Bog z tobą we wßystkim co ty 23 czyniß. ♣ A *ták* teraz / przyśięż mi przez Bogá / że mie *niwczym* podchodźić nie będźieß / áni Syná mego / áni wnuká mego / *ále* według miłośierdźia ktorem uczynił z tobą uczyniß ze mną / y z źiemią w kto-

24 reyś był przychodniem. ♣ Tedy odpowiedźiał Abráhám; Ja przysięgę. 25 ♣ Y przymawiał Abráhám Abimelechowi o studnią wody/ ktorą mu byli gwałtem odjęli słudzy Abimelechowi. 26 ♣ Y rzekł Abimelech; Niewiem ktoby to uczynił/ náwet y tyś mi nie oznájmił/ y jam nie słyszał o tym dopiero dźiś. 27 ♣ Nábrał tedy f Abráhám owiec y mułow/ y dał Abimelechowi/ y uczynili obá 28 przymierze. ♣ Y postáwił Abráhám śiedmioro owiec z stádá osobno. ♣ 29 Tedy Abimelech rzekł do Abráhámá: Ná coż to śiedmioro owiec/ ktoreś 30 postáwił osobno. ♣ A on odpowiedźiał: Iż te śiedm owiec weźmiesz z rąk mojich/ áby mi były ná świádectwo żem wykopał tę studnią. ♣ 31 Dla tego názwano miejsce ono Beerszebá: ábowiem tám obádwá 32 przysięgli. ♣ A ták záwárli przymierze w Beerszebá: potym wstawszy Abimelech/ y Fikol Hetman wojska jego/ wrocili śię do ziemie Filistyńskiey. 33 ♣ Y násádźił *Abráhám* drzewá/ w Beerszebá/ y wzywał tám 34 imienia Páná *Bogá* wiecznego. ♣ Y mieszkał Abráhám w ziemi Filistyńskiey przez wiele dni.

f 1 Moj 20. 14.

ROZDZIAŁ. XXII.

Bog doświadczájąc Abráhámá, káże sobie Izáaká ofiárowáć. 11. á doznawszy posłuszeństwá jego, nie da go zábijáć. 13. ale báráná miásto niego przyjmuje. 15. y błogosłáwi mu obiecuje.

1 A Gdy śię stáło/ kuśił Bog Abráhámá/ y rzekł do niego: Abráhámie/ A on odpowiedźiał/ Owom ja. 2 ♣ Y rzekł *Bog*: Weźmiż teraz syná twego/ a jedynego twego/ ktorego miłujesz/ Izáaká: á idź do ziemie Moryá/ y tám go ofiáruj ná ofiárę pálona/ ná jedney gorze o ktorey ći powiem. 3 ♣ Tedy wstawszy Abráhám bárzo ráno/ ośiodłał osłá swego/ y wźiął dwu sług swojich z sobą/ y Izáaká Syná swego/ á nárąbawszy drew ná ofiárę pálona/ wstał/ y szedł ná miejsce/ o ktorym mu Bog powiedźiał.

a Iudyt. 8. 19. Syrác. 44. 21. Zyd. 11. 17.

4 A Dnia trzećiego/ podniozszy Abráhám oczy swe/ ujrzał ono 5 miejsce z dáleká. ♣ Y rzekł Abráhám do sług swojich: Zostańćie wy tu z osłem/ á ja z dźiećięćiem pojdźiemy áż do onąd/ á odpráwiwszy modlitwy/ wroćiemy śię do was. 6 ♣ Wźiął tedy Abráhám drwá ná ofiárę pálona/ y włożył je ná Izáaká Syná swego/ á *sam* wźiął w rękę swoje ogień/ y miecz/ y szli obá pospołu. 7 Y rzekł Izáák do Abráhámá Ojcá swego/ mowiąc; Ojcze moj. A *on* odpowiedźiał: Owom ja Synu moj. Y rzekł *Izáák*; Oto ogień/ y drwá/ á gdźież baránek ná ofiárę pálona? 8 ♣ Odpowiedźiał Abráhám; Bog sobie obmyśli báránká ná ofiárę pálona Synu moj: y szli obá pospołu. 9 ♣ A gdy przyszli ná miejsce/ o ktorym mu Bog powiedźiał/ zbudował tám Abráhám ołtárz/ y ułożył drwá/ á związawszy Izáaká syná swego/ h 10 włożył go ná ołtarz ná drwá. ♣ Y wyćiągnął Abráhám rękę swoję/ y wźiął miecz/ áby zábił Syná swego. 11 ♣ Lecz záwołał nań Anjoł Páński z Niebá/ y rzekł: Abráhámie/ Abráhámie. A *on* rzekł; Owom ja. 12 ♣ Y rzekł *Anjoł*; Nie wyćiągaj ręki twey ná dźiećię/ y nie czyń mu nic: bom teraz doznał/ iż śię ty boisz Bogá/ y nie zfolgowałeś Synowi twemu/ jedynemu twemu/ dla mnie. ♣ 13 A podniozszy Abráhám oczy swe/ ujrzał/ á oto báran zá nim uwiązł w ćierniu zá rogi swoje: á szedszy Abráhám/ wźiął báráná/ y ofiárował go ná ofiárę pálona/ miásto Syná swego. 14 ♣ Y nazwał Abráhám imię miejscá onego; PAn obmyśli c: z kąd podźiś dźień mowią; Ná gorze PAńskiey będźie obmyślono d. ♣ 15 Tedy záwołał Anjoł Páński ná Abráhámá powtore z niebá/ mowiąc; 16 ♣ Przez śiebie sámego przyśiągłem e/ mowi Pan: Ponieważ żeś to uczynił/ á nie zfolgowałeś Synowi twemu/ 17 jedynemu twemu: ♣ Błogosłáwiąc błogosłáwić ćię będę: á rozmnażájąc rozmnożę naśienie twoje/ jáko gwiazdy niebieskie/ y jáko piasek/ ktory jest ná brzegu morskim: á odźiedźiczy naśienie twoje bramy 18 nieprzyjaćioł swojich. ♣ Y błogosłáwione będą w naśieniu twojim f wszystkie narody ziemie/ dla tego żeś

h Jákob. 2. 21.
c 1. Opátrzy.
d H. Pan bedźie widźiány.
e Psal. 105. 9. 1 Mác. 2. 52. Syrác. 44. 22. Luká. 1. 73. Zyd. 6. 13.
f 1 Moj. 12. 3. y 18. 18 y 26. 4. Syrác. 44. 26. Dźiej. 3. 25. Gálát. 3. 8.

19 usłuchał głosu mego. ♣ Wrócił się tedy Abráhám do sług swych/ y wstawszy przyszli pospołu do Beersebá: bo mieszkał Abráhám/ w Beersebá.

20 Y Stáło się potym/ iż oznáimiono Abráhámowi mowiąc: Oto národziłá y Melchá Synow Náchorowi brátu twemu. 21 ♣ Husá pierworodnego swego/ y Buzá brátá jego/ y Chemuelá Ojcá Arámczykow. 22 ♣ Y Kásedá/ y Kászáná/ y Jeldáfá/ y Jedláfá/ y Batuelá. 23 ♣ A Bátuel zpłodził Rebekę: ośmioro tych dzieci urodziłá Melchá Náchorowi/ Brátu Abráhámowemu. 24 ♣ A założnicá jego/ ktorey imię Reumá/ urodziłá też Tábé/ y Gáhámá/ y Táchásá/ y Mááchá.

g 7. Syryjczykom.

ROZDZIAŁ XXIII.

Sárá Abráhámowi umárłá. 3. Ktorey kupił plác dla pogrzebu jey 19. Y pogrzebł ją uczciwie.

1 A Były Sáry sto lat/ y dwádzieściá lat/ y siedm lat: *te są* latá żywotá Sáry. 2 ♣ Y umárłá Sárá w Mieście Arbá/ ktore *zowią* Hebron/ w ziemi Chánáneyskiey: y przyszedł Abráhám áby żáłował Sáry y płákał jey. 3 ♣ Potym wstał Abráhám od umárłego swego/ y rzekł do Synow Hettowych/ mowiąc: 4 ♣ Gościem y przychodniem jestem u was: daycież mi ośiádłość grobu miedzy wámi/ ábym pogrzebł umárłego mego od twarzy mojey. 5 ♣ Tedy odpowiedzieli Synowie Hettowi Abráhámowi/ mowiąc mu: 6 Słuchaj nas Pánie moj: Książęciem Bożym *jesteś* ty w pośrzodku nas: w náyprzednieyszych grobiech nászych pogrzeb umárłego twego: żaden z nas nie będzie bronił grobu swego tobie/ ábyś nie miał pogrześć umárłego twego.

7 T Edy wstawszy Abráhám pokłonił się ludowi oney ziemie/ *to jest,* Synom Hettowym/ y rzekł do nich mowiąc: 8 Jeśli się wam podoba/ ábym pogrzebł umárłego mego od twarzy mojey/ słuchajcież mię/ á przyczyńcie się zá mną/ do Efroná Syná Sochárowego: 9 ♣ Aby mi ustąpił jáskini swojey Máchpelá/ ktora *ma* ná końcu polá swego/ zá słuszne pieniądze: niech mi ją spuści przed wámi w ośiádłość grobu. 10 ♣ (A Efron siedział w pośrzodku Synow Hettowych/) Tedy odpowiedział Efron Hetteyczyk Abráhámowi/ w przytomności Synow Hettowych/ przed wszystkimi ktorzy chodzili w brámę miástá jego/ mowiąc: 11 ♣ Nie ták Pánie moj/ *ále* słuchaj mię: Pole to dam tobie/ y jáskinią ktora *jest* na nim/ dawam ją tobie/ przed oczymá Synow ludu mego dawam ją tobie/ pogrzebże umárłego twego/ 12 ♣ Tedy się pokłonił Abráhám przed ludem oney ziemie: 13 ♣ Y rzekł do Efroná/ w przytomności ludu oney ziemie/ mowiąc: Ráczey jeślić *się zda,* proszę słuchaj mię/ damći pieniądze zá pole/ weźmiże je odemnie/ á pogrzebię tám umárłego mego. 14 ♣ Y odpowiedział Efron Abráhámowi/ mowiąc mu: 15 ♣ Pánie moj/ słuchaj mię: Ziemiá tá stoji zá cztery sta syklow śrebrá: Ale coż to jest miedzy mną y miedzy tobą? pogrzeb umárłego twego. 16 ♣ Y usłuchał Abráhám Efroná: y odważył a Abráhám Efronowi śrebro/ jáko był rzekł w przytomności Synow Hettowych/ czterysta syklow śrebrá/ ták jáko szły miedzy kupcámi. 17 ♣ Y dostáło się pole Efronowe/ ktore *jest* w Máchpelu przeciwko Mámre/ pole/ y jáskinia ktora jest ná nim/ y wszystkie drzewá/ ktore były ná polu/ ktore *były* ná wszystkich gránicách jego w około/ 18 Abráhámowi w ośiádłość/ przed oczymá Synow Hettowych/ y wszystkich ktorzy wchodzili w brámę miástá jego.

a 1 Moj. 25. 10.

19 A Ták pogrzebł Abráhám Sárę żonę swoję w jáskini polá w Máchpelu/ przeciwko Mámre: To *jest* Hebron/ w ziemi Chánáneyskiey. 20 ♣ Y powzdáne jest pole/ y jáskinia ktora *byłá* ná nim Abráhámowi w ośiádłość grobu/ od Synow Hettowych.

ROZDZIAŁ XXIV.

Abráhám wysyła sługę swego do Syryey Synowi swemu po żonę. 10. Sługá zá błogosłáwieństwem Bożym poselstwo ono szczęśliwie odpráwiwszy. 61. Izáákowi żonę przyprowádził.

1 A Abrahám był stáry y podeszły w lećiech / á Pan błogosłáwił mu we wszystkim. 2 Tedy rzekł Abráhám do stárszego sługi swego w domu swym / ktory wszystkim rządźił co miał: Podłoż / proszę / rękę twoję pod biodrę moję a; 3 A poprzysięgę ćię przez Páná / Bogá Niebá / y Bogá źiemie / ábyś nie brał żony Synowi memu z corek Chánánejskich / miedzy ktorymi ja mieszkam: 4 Ale pojdźiesz do źiemie mojey / y do rodźiny mojey / á z támtąd weźmiesz żonę Izáákowi Synowi memu. 5 Tedy mu rzekł sługá: A jesliby snadź niechćiáłá niewiástá *oná* iść ze mną do tey źiemie / mamże odprowádźić syná twego do źiemie z ktoreyś ty wyszedł? 6 Y rzekł mu Abráhám: Strzeż śię ábyś tám záśię nie záprowádźił Syná mego. 7 Pan Bog niebieski / ktory mię wźiął z domu Ojcá mego / y z źiemie rodźiny mojey / y ktory mowił ze mną / á ktory mi przysiągł / mowiąc: Náśieniu twemu b dam źiemię tę: on pośle Anjołá swego przed obliczem twojim / y weźmiesz z támtąd żonę synowi memu. 8 A jesliby nie chćiáłá oná niewiástá iść z tobą / wolny będźiesz od tego poprzyśiężenia mego / tylko Syná mego nie záprowádź tám. 9 Podłożył tedy sługá rękę swoję pod biodrę Abráhámá Páná swego / y przysiągł mu ná to.

a 1 Moj 47.29.

b 1 Moj 12.7. y 13.15 y 15.18 y 26.4.

10 Y Wźiął on sługá dźieśięć wielbłądow / z wielbłądow c Páná swego / y poszedł: bo wszystkie dobrá Páná swego *miał* w ręku swych: á wstawszy / puśćił śię do Arám d Náháráim / do miástá Náchorowego. 11 Y postáwił wielbłądy przed miástem u studnie wody pod wieczor / *tego* czásu / ktorego zwykły niewiásty wychodźić czerpáć *wodę*.

c I. Z stádá!

d T. Syryji miedzy rzeką.

12 Y Rzekł: Pánie / Boże Páná mego Abráhámá / Niech mię proszę potka dźiś *szczęśćie*, á uczyń miłośierdźie z Pánem mojim Abráhámem. 13 Oto ja stoję u studnie / á corki obywátelow miástá tego wynidą czerpáć wodę. 14 Pánienká tedy do ktoreybym rzekł: Náchyl proszę wiádrá twego / że śię nápiję: á oná by rzekłá; Pij: owszem y wielbłądy twoje nápoję / *tá niech będźie* ktorąś zgotował słudze twemu Izáákowi: á potym poznam / żeś uczynił miłośierdźie z Pánem mojim.

15 Y Stáło śię / że pierwey niż przestał mowić / oto Rebeká wychodźiłá / ktora śię urodźiłá Bátuelowi synowi Milchy / żony Náchorá brátá Abráhámowego / niosąc wiádro ná rámieniu swym. 16 A dźieweczká oná byłá bárzo piękna ná wejrzeniu / pánná / á ktory mąż nie uznał: tá przyszedszy do studnie / nápełniłá wiádro swe / y wracáłá śię. 17 Tedy zábieżał jey on sługá / y rzekł: Day mi śię proszę nápić trochę wody z wiádrá twego. 18 A *oná* rzekłá; Pij Pánie moj: y prętko złożyłá wiádro swe ná rękę swoję / y dáłá mu pić. 19 A gdy mu śię dáłá nápić / rzekłá; Y wielbłądom twojim náczerpam / áż śię nápiją. 20 Y wyláłá prętko *wodę* z wiádrá swego w koryto / á bieżawszy jeszcze do studnie czerpáć / náczerpáłá wszystkim wielbłądom jego. 21 A on mąż zdumiewał śię nád nią / uważájąc z milczeniem / jesli mu Pan zdárzył drogę jego czyli nie? 22 Y gdy śię nápiły wielbłądowie / wyjął on mąż náuśnice złotą / ktora ważyłá puł sykla / y dwie máneli *y dał* ná ręce jey / ktore ważyły dźieśięć syklow złotá. 23 Y rzekł: Czyjáś ty corká / powiedz mi / proszę? á jestli w domu Ojcá twego miejsce *dla* nas / gdźiebyśmy przenocowáli? 24 A oná mu rzekłá: Jestem corká Bátuelá Syná Milchy / ktorego urodźiłá Náchorowi. 25 Nád to rzekłá mu: Jest u nas dosyć plew y pásiwy / y miejsce do przenocowánia. 26 Y pokłonił śię on człowiek / y dał chwałę Pánu. 27 Y rzekł: Błogosłáwiony Pan / Bog Páná mego Abráhámá / ktory nie oddalił miłośierdźia swego / y prawdy swojey od Páná mojego / *ábowiem* gdym był w drodze / przyprowádźił mię Pan w dom bráciey Páná mego.

28 Y Bieżáłá tedy dźieweczká / y oznájmiłá w domu Mátki swey / jáko śię co stáło. 29 Y miáłá Rebeká brátá imieniem Lábáná: y wybieżał Lában przećiwko onemu mężowi *áż* ku studni. 30 Bo ujrza

wszy

wszy náuśnice / y mánele ná ręku śiostry swey/ y usłyszawszy słowá Rebeki śiostry swey mowiącey: Ták mowił do mnie ten mąż: przyszedł do onego męża/ á oto on stał przy wielbłądách u studni. 31 ♣ Y rzekł *do niego*: Wnidź błogosłáwiony PAnski / przecżbyś stał ná dworze / iużem ja nágotował dom / y mieysce wielbłądom. 32 ♣ Tedy wszedł mąż on w dom: á *Lában* rozśiodłał wielbłądy / y dał plew / y pásżwy wielbłądom: y wody dla umyćia nog jego / y nog mężow onych ktorzy z nim *byli*.

33 Y Położył przedeń coby jadł: ále *on* rzekł; Nie będę jadł/áż pierwey odpráwię rzecż swoje. Tedy rzekł *Lában*: Mowże. 34 ♣ Y rzekł 35 Jam jest sługá Abráhámow: ♣ A Pan ubłogosłáwił Páná mego bárzo/y stał śię możnym: bo mu nádał owiec/y wołow/y śrebrá/y złotá/ y sług/ y służebnic / y wielbłądow/ y osłow. 36 ♣ A urodźiłá Sárá żoná Páná mego Syná Pánu memu/w stárośći jego: ktoremu dał wszystko co ma. 37 ♣ Y poprzyśiągł mię Pan moj mowiąc: Nie weźmiesz żony synowi memu z corek Chánánejskich/w ktorych źiemi ja mieszkam: 38 ♣ Ale do domu Oycá mego poydźiesz/y do rodźiny mojey: á weźmiesz *ztámtąd* żonę synowi mojemu. 39 ♣ Y rzekłem do Páná mego. Nie poydźie snadź tá niewiástá ze mną. 40 ♣ Tedy mi odpowiedźiał: Pan / przed ktoregom ja oblicżem chodźił/ pośle Anjołá swego z tobą: y poszcżęśći drogę twoję: á weźmiesz żonę synowi memu z rodźiny mojey/ y z domu Oycá mego. 41 ♣ Tedy wolen będźiesz od poprzyśiężenia mego/ gdy przydźiesz do rodźiny mojey: ále jeśliby jey nie dano/wolen będźiesz od poprzyśiężenia mego. 42 ♣ Przyszedłem tedy dźiś do studni/y rzekłem: Pánie/ Boże Páná mego Abráhámá / jeśliż ty teraz szcżęśćisz drogę moję ktorą ja idę: 43 ♣ Oto ja stoję u studnie wody: niechajże pánienká ktora wynidźie czerpáć *wodę*, á gdybym jey rzekł: Day mi proszę nápić śię trochę wody z wiádrá twego: 44 A oná by rzekłá do mnie: ♣ Y ty pij/ná czerpam też y wielbłądom twojim: tá *będźie* żoná/ ktorą zgotował Pan synowi Páná mego. 45 ♣ Niżelim ja tedy przestał mowić w sercu swym/ oto Rebeká wychodźiłá niosąc wiádro swe ná rámieniu swym/ y przyszłá do studni/á czerpáłá: ktorey m rzekł: Day mi pić proszę. 46 ♣ Oná tedy prętko złożywszy wiádro z śiebie rzekłá; Pij/owszem y wielbłády twoje nápoję. Y piłem/Nápojiłá też y wielbłądy. 47 ♣ Y pytałem jey mowiąc: Cżyjáś ty corká? y odpowiedźiáłá: *Jestem* corká Bátuelá syná Náchorowego/ktorego mu urodźiłá Melchá: tedym włożył náuśnicę ná twarz jey / y mánele ná ręce jey. 48 ♣ Zátym pokłoniwszy śię/dałem chwałę Panu/y błogosłáwiłem Panu/Bogu Páná mego Abráhámá/ktory mię prowádźił drogą práwą/ ábym wźiął corkę brátá Páná mego e synowi jego. 49 ♣ Przetoż teraz jeśli chcecie ucżynić miłośierdźie/ y prawdę z Pánem mojim/ oznájmićie mi: á jeśli nie/ powiedźćie mi też/ żebym śię obroćił ná práwo álbo ná lewo.

e 1 Moj 20.12.

50 TEdy odpowiedźiał Lábán y Bátuel/mowiąc; Od Páná tá rzecż wyszłá/ my tobie w nicżym przećiwić nie możemy. 51 ♣ Oto Rebeká przed tobą: weźmi *ją*, á idź: á niech będźie żoná syná Páná twego / jáko rzekł Pan. 52 ♣ Y stáło śię / gdy usłyszał sługá Abráhámow słowá ich/pokłonił śię *áż* do źiemie Panu. 53 Zátym wyjął sługá on nacżynia śrebrne/ y nacżynia złote / y száty / á oddał je Rebece: dał też *upominki* drogie brátu jey/y mátce jey.

54 JEdli tedy/y pili/ on/ y mężowie ktorzy z nim *byli*, y zostáli tám ná noc: A ráno wstawszy rzekł: 55 Puśććie mię do Páná mego. ♣ Y rzekł brát jey/y mátká jey; Niechaj pomieszka z námi dźiewecżká dźień/ álbo dźieśięć: potym poydźiesz. 56 ♣ A *on* rzekł do nich; Nie zátrzymawajćie mię/ gdyż Pan poszcżęśćił drogę moję: puśććie mię/ ábym jáchał do Páná me°. 57 ♣ Zátym rzekli: Záwołajmy dźiewecżki / ázpytajmy/ co ná to rzecże. 58 ♣ Tedy záwołali Rebeki/y mowili do niey; Chceszże jácháć z tym cżłowiekiem? A oná odpowiedźiáłá: Pojádę. 59 ♣ Y puśćili Rebekę

śio=

śiostrę swoję / z mámką jey/ y sługę Abráhámowego/ z mężámi jego. ♣ 60 Tedy błogosłáwili Rebece/mowiąc jey: Siostráś násza/ rozmnoż śię w tyśiąc tyśięcy: á niech pośiądźie naśienie twoje bramy nieprzyjaćioł swych. ♣ 61 Tedy wstawszy Rebeká z dźiewecżkámi swymi/ y wśiadszy ná wielbłądy/ jecháły zá onym mężem: y wźiął sługá on Rebekę/ y odjáchał.

62 A Izáák wracał śię z przechadzki od studnie/ *ktorą zowią* Zywiącego ky widzącego g mię: bo mieszkał w źiemi Południowey. ♣ 63 A wyszedł był Izáák dla h modlitwy ná pole pod wieczor/ y podniozszy oczy swe ujrzał wielbłądy przychodzące. ♣ 64 Podniosłá też y Rebeká oczy swe/ y ujrzáłá Izááká / y zśiádłá z wielbłądá. ♣ 65 Bo rzekłá do sługi; Coż ono zá mąż / ktory idźie przez pole przećiwko nam ? Y odpowiedźiał sługá; Ten jest Pan moj : A oná wźiąwszy rántuch nákryłá śię. ♣ 66 Y powiedźiał on sługá Izáákowi wszystko co spráwił. ♣ 67 Y wprowádźił ją Izáák do namiotu Sáry Mátki swojey: y wźiął Rebekę / y byłá mu żoną; y miłował ją. Y ucieszył śię Izáák po *śmierci* Mátki swojey.

f H. Láchájroj. g Wyżey 16.14. Niżey 25.11. h A. ku rozmyślániu.

ROZDZIAŁ XXV.

Abráhám z drugą żoną synow nápłodźił. Tenże umárł, y od synow pogrzebiony jest. 12. Ismáelowe potomstwo, wiek, y śmierć. 19. Izáák dwu synow z płodźił. 29. z ktorych stárszy pierworodztwo młodszemu zá rzecz podłą záprzedał.

1 POtym Abráhám pojął *drugą* żonę ktorey imię było Keturá. 2 ♣ Ktora mu urodźiłá Zámrámá / y Jokszáná/ y Mádáná/ y Midyáná/ y Jesboká/ y Suáchá a. ♣ 3 A Joksán zpłodźił Sábę/ y Dedáná: á synowie Dedánowi byli / Assurymowie/ y Letusymowie/ y Leumimowie. ♣ 4 Synowie záś Mádyánowi byli/ Hefá/ y Hefer/ y Henoch/ y Abydá/ y Eldáá/ wszyscy ći *byli* synowie Ketury. ♣ 5 Y dał Abráhám wszystko co miał Izáákowi. ♣ 6 A synom założnic ktore miał Abráhám/ dał upominki: y wyprawił je od Izááká syná swego/ jeszcze zá żywotá swego / ku Wschodowi/ do kráiny Wschodniey.

7 Te są dni lat żywotá Abráhámowego/ ktore przeżył / sto / y śiedmdźieśiąt/ y pięć lat. ♣ 8 Y ustawájąc umárł Abráhám w stárośći dobrey/ zeszły w lećiech/ y syty *dni*: y przyłączon jest do ludu swego. ♣ 9 Y pogrzebli go/ Izáák/ y Ismáel synowie jego w jáskini Máchpelá / ná polu Efroná Syná Sochárowego Hettejczyká / ktore *było* przećiwko Mámre: ♣ 10 Ná polu ktore był kupił Abráhám u synow Hettowych b: tám pogrzebiony jest Abráhám / y Sárá żoná jego.

11 A Po śmierći Abráhámowey błogosłáwił Bog Izáákowi Synowi jego/ á Izaak mieszkał u studnie Zywiącego c y widzącego mię.

12 A Te są rodzáje Ismáelá Syná Abráhámowego/ ktorego urodźiłá Hágár Egipczanká / służebnicá Sáry/ Abráhámowi. ♣ 13 Y te są imioná Synow Ismáelowych w nazwiskách ich / według rodzájow ich: pierworodny Ismáelow Nebájot: po nim Kedár / y Abdeel / y Mábsám d Y Másmá/ y Dumá/ y Másá. ♣ 14 Hádár/ y Temá/ Jetur/ 15 Náfis/ y Kedmá. ♣ Ci są Synowie 16 Ismáelowi/ y te imioná ich/ według miásteczek ich/ y zamkow e ich: dwánaśćie Kśiążąt w fámiliách ich. ♣ 17 A było lat żywotá Ismáelowego / sto lat / y trzydźieśći lat / y śiedm lat / y zszedł/ á umárł/ y przyłączon f jest do ludu swego. ♣ 18 Y mieszkáli od Hewilá áż do Sur / ktora leży ná przećiwko Egiptowi idąc do Assyryey : przed oblicżem wszystkiey bráćij swey g umárł h.

19 TE záś są rodzáje Izááká Syná Abráhámowego. Abráhám zpłodźił Izááká. ♣ 20 A Izáák miał czterdźieśći lat/ gdy sobie pojął Rebekę / corkę Bátuelá Syryjczyká/ z kráiny Syryiski/ śiostrę Lábáná Syryjczyká/ zá żonę.

22 TEdy śię modlił Izáák Pánu zá żonę swą / iż byłá niepłodna : y wysłuchał go Pan / y poczęłá Rebeká i żoná jego. A gdy śię dźiatki trącáły w żywoćie jey / rzekłá: Je-

a 1 Kron 1.32.

b 1 Moj 23.16. c 1 Moj 16.14. y 24.62. d 1 Kron 1.29. e 1 Moj. 17.20. f T. Pogrzebion. g 1 Moj. 16.12. h I. Padł mu los jáko miał obietnice wyżey w Roz. 16.12. i Rzym 9.10.

ſtiż ták *miáło być*, dla czegożem *poczęła*: ßłá tedy áby śię pytáłá Páná. 23 Y rzekł jey Pan: Dwá narody *ſą* w żywocie twojim / y dwojáki lud z żywotá twego rozdźieli śię / á jeden lud nád drugi lud mocnieyßy będźie / y więtßy będźie służył mnieyßemu k. 24 A gdy śię wypełniły dni jey / áby porodźiłá / oto bliźnięta *były* w żywocie jey. 25 Y wyßedł pierwßy *Syn* liſowáty / y wßyſtek jáko ßátá koſmáty: y náźwáli imię jego Eſaw. 26 A potym wyßedł Brát jego / ręką l swą trzymájąc zá piętę Eſawá / y náźwano imię jego Jákob: á Jzáákowi było ßeśćdźieśiąt lat / gdy mu śię oni národźili. 27 A *gdy* urosły one dźieći / Eſaw był mężem w myśliſtwie biegłym / y rolnikiem: á Jákob był mąż proſty / mießkájący w namiećiech. 28 Y miłował Jzáák Eſawá / iż jadał z łowu jego: Rebeká zás miłowáłá Jákobá.

29 Uwárzył *ſobie* Jákob potráwę / á *ná ten czás* przyßedł Eſaw z polá zpracowány. 30 Tedy rzekł Eſaw do Jákobá: Day mi jeść proßę ćię z tey czerwoney *potráwy*, bom śię zpracował á przetoż m názwano imię jego Edom. 31 Ktoremu rzekł Jákob: Przedajże mi dźiś pierworodztwo twoje. 32 Y rzekł Eſaw: Otom já bliſki śmierći / coż mi po pierworodztwie. 33 Y rzekł Jákob: Przyśiężże mi dźiś / y przyśiągł mu / Y przedał pierworodztwo swoje Jákobowi. 34 Tedy Jákob dał Eſawowi chlebá / y potráwę z ſoczewice / á on jadł / y pił / á potym powſtawßy odßedł / y pogárdźił Eſaw n pierworodztwem *ſwojim*.

k Rzym. 9. 12. Ozea. 12. 3.
l Mátt. 1. 2.
m Obád. w. 1.
n Żyd. 12. 16.

ROZDZIAŁ XXVI.

Izáák w Gerár mießkájąc. 7. Żonę ſwoję śioſtrą zowie. 8. Krol Abimelech ujrzawßy go żártującego z nią, poznał że byłá żoną jego. 11. Záczym rozkazał ludowi ſwemu, áby śię jey nikt nie tykał. 24. Żony Eſawowe.

1 Potym był głod ná źiemi / po onym głodźie pierwßym / ktory był a zá dni Abráhámowych: y poßedł Jzáák do Abimelechá Królá Filiſtyńſkiego do Gerár. 2 Bo mu śię był ukazał Pan / y mowił: Nie zſtępuj do Egiptu / *ale* mießkaj w źiemi / o ktorey ja powiem tobie. 3 Bądźże gośćiem w tey źiemi / á ja będę z tobą / y będęć błogosłáwił: ábowiem tobie / y b naśieniu twemu dam te wßyſtkie kráiny / y utwierdzę przyśięgę ktorąm przyśiągł Abráhámowi Ojcu twemu. 4 Y rozmnożę c naśienie twoje jáko gwiazdy niebieſkie / á dam naśieniu twemu wßyſtkie te kráiny: á będą błogosłáwione w naśieniu twojim wßyſtkie narody źiemie. 5 Przeto iż Abráhám był posłußny głoſu mojemu / á ſtrzegł poſtánowienia mego / przykazań mojich / uſtaw mojich / y praw mojich. 6 Tedy Jzáák mießkał w Gerár. 7 Y pytáli śię mężowie d onego mieyſcá o żenie jego: á on powiedźiał; Sioſtrá to mojá: bo śię bał mowić / Żoná to mojá / by go snadź nie zábili mężowie mieyſcá tego dla Rebeki / iż byłá piękna ná weyrzeniu.

8 Y Stáło śię / gdy tám mießkał przez nie máło dni / że wyglądał Abimelech Krol Filiſtyńſki oknem / y ujrzał że Jzáák żártował z Rebeką żoną swą. 9 Tedy przyzwał Abimelech *do śiebie* Jzááká / y rzekł; Prawdźiwieć to żoná twojá: czemużeś powiádał / Sioſtrá to mojá? Y odpowiedźiał mu: Jzáák; Jżem u *śiebie* mowił; bym snadź nie umárł dla niey. 10 Y rzekł Abimelech; Coześ nam to uczynił? bez máłá ktokolwiek z ludu nie spał z żoną twoją: y przywiodłbyś był ná nas grzech. 11 Rozkazał tedy Abimelech wßyſtkiemu ludowi mowiąc; Ktoby śię dotknął mężá tego / álbo żony jego / śmierćią umrze.

12 Tedy śiał Jzáák w oney źiemi / y zebrał e roku onego ſto korcy f / ábowiem błogosłáwił mu Pan. 13 Y zbogáćił śię on mąż / á im dáley / tym więcey wzmagał śię / áż urosł wielce. 14 Y miał ſtádá owiec / y ſtádá wołow / y czeládźi dosyć przetoż mu záyrzeli Filiſtyńczycy. 15 Y wßyſtkie ſtudnie ktore byli wykopáli ſłudzy Ojcá jego / zá dni Abráhámá Ojcá jego / záſypáli Filiſtyńczycy / y nápełnili je źiemią. 16 Y rzekł Abimelech do Jzááká; Odeydź od

a 1 Moj. 12. 20.
b 1 Moj. 12. 37. y 13. 15 y 15. 18
c 1 Moj. 12. 3. y 18. 18 y 22. 18 y 28. 14
d 1 Moj. 12. 12. y 20. 8.
e H. Ználazł.
f I. ſtokrotnie.

tobą / y wszystkie bráćią jego dałem mu zá sługi: y zbożem / y winem opátrzyłem go: á tobie coż teraz mam uczynić Synu moj? 38 Y rzekł Esaw Ojcu swemu: Izali *tylko* jedno błogosłáwieństwo masz Ojcze moj? Błogosław że *y* mnie; y jamći *Syn twoj* Ojcze moj! Y podniosł 39 Esaw głos swoj / á płakał e. Y odpowiedźiał Izáák Oćiec jego / y rzekł mu; Oto w tłustośći ziemie bedźie mieszkánie twoje / y w rośie 40 niebieskiey z gory: A z mieczá twego żyć bedźiesz / y brátu twemu bedźiesz służył: ále stánie śię / że *y ty* pánowáć bedźiesz / y zrzućisz járzmo jego z szyje twojey.

41 Przetoż nienawidźiał f Esaw Jákobá / dla błogosłáwieństwá ktorym mu błogosłáwił Oćiec jego: y mowił Esaw w sercu swym; Przybliżáją śię dni g żáłoby Ojcá mego / á zábiję Jákobá brátá mego. 42 Y oznájmiono Rebece słowá Esawá Syná jey stárszego / ktora posłáwszy wezwáłá Jákobá Syná swego młodszego / y rzekłá do niego; Oto Esaw brát twoj ćieszy śię tym / 43 iż ćię zábije. Przetoż teraz Synu moj usłuchay głosu mego / á wstawszy / ućiecz do Lábáná brátá mego / 44 do Háránu. Y pomieszkay z nim przez jákiś czás / áż ućichnie gniew 45 brátá twego. Aż śię odwroći zápálczywość brátá twego od ćiebie / y zápomni tego coś mu uczynił: potym ja poślę / á weźmę ćię z támtąd: bo / czemuż mam was obudwu postradáć jednego dniá.

46 Y rzekłá Rebeká do Izááká; Obmierzł mi żywot h moj dla corek Hetteyskich: i jesliże y Jákob weźmie sobie żonę z corek Hetteyskich / jákie *są* corki ziemie tey / coż mi po żywoćie?

e Zyd. 12.18.
f Obád. v. 10.
g T. Smierći.
h H. Utrápionám w żywoćie mojim.
i 1 Moj. 26.35.

ROZDZIAŁ XXVIII.

Izáák Jákobá wypráwuje do Mezopotámiey. 6. Esaw śię żeni z Ismáelową corką. 11. Jákob w drodze záśnąwszy ná kámieniu, widźi drabinę od niebá do ziemie, po ktorey Anjołowie z stępowáli y wstępowáli. 18. A wźiąwszy kámień, námázuje go oliwą. 29. Y ślub Bogu czyni.

1 Tedy wezwał Izáák Jákobá / y błogosłáwił mu / á rozkazał mu mowiąc: Nie pojmuj żony z corek 2 Chánánejskich. Ale wstawszy idź a do krájiny b Syryjskiey / do domu Bátuelá Ojcá Mátki twojey: á weźmi sobie z támtąd żonę / z corek 3 Lábáná brátá Mátki twojey. A *Bog* Wszechmogący niechći błogosłáwi / á niech ćię rozrodźi y rozmnoży / ábyś był w mnostwo ludu. 4 Y niechći da błogosłáwieństwo Abráhámowe / tobie / y naśieniu twemu z tobą / ábyś odźiedźiczył ziemię pielgrzymstwá twojego / ktorą 5 dał Bog Abráhámowi. Y ták wysłał Izáák Jákobá: ktory szedł do Krájiny c Syryjskiey / do Lábáná Syná Bátuelowego Syryjczyká / Brátá Rebeki / Mátki Jákobowey / y Esawowey.

6 A Widząc Esaw iż błogosłáwił Izáák Jákobowi / y posłał go do krájiny Syryjskiey / áby sobie pojął z támtąd żonę / á iż błogosłáwiąc mu przykazał / mowiąc: Nie weźmiesz żony z corek Chánánejskich: 7 Y iż Jákob posłuszny był Ojcu swemu / y Mátce swojey / y poszedł do krájiny 8 Syryjskiey: Widząc też Esaw / że śię nie podobáją corki Chánánejskie 9 w oczach Izááká Ojcá jego: Tedy szedł Esaw do Ismáelá / y pojął mimo inne żony swoje Máhálátę corkę Ismáelá Syná Abráhámowego / śiostrę Nebájotowę / sobie zá żonę.

10 A Jákob wyszedszy z Beersebá / 11 szedł do Háránu. Y przyszedł ná *jedno* miejsce / y nocował tám: (ábowiem już było zászło słońce) á wźiąwszy *jeden* z kámieni miejscá onego / podłożył pod głowę swoję / y spał ná 12 tymże miejscu. Y śniło mu śię / á oto drabiná stałá ná ziemi / á wierzch jey dośięgał niebá: á oto Anjołowie Boży / wstępowáli / y zstępowáli po niey. 13 A Pan stał nád nią / y rzekł; d Jam *jest* Pan / Bog Abráhámá Ojcá twe° / á Bog Izááká: ziemię tę ná ktorey ty śpisz / tobie 14 dam / y naśieniu twojemu. A bedźie e naśienie twoje jáko proch ziemie / y rozmnożysz śię ná Zachod / y ná wschod / y ná połnocy / y ná południe. A beda f w błogosłáwione w to-

a 1. Do Pádán Arám
b Ozea. 12.12
c Te Syryę H. názywáją Pádán Arám: Grekowie, Mesopotámią.
d 1 Moj. 35.1. y 48.3.
e 1 Moj. 26.4. 5 Moj. 12.20. y 19.8.
f 1 Moj. 12.3. y 18.18 y 22.18 y 26.4.

bie wszystkie narody ziemie/ y w náśieniu twojim : ♣ A oto ja *jestem* z toba/ y strzedz cie bede/ gdźiekolwiek pojdźiesz; y przywroce cie do tey ziemie/ bo nie opuszcze cie / áż uczynie com ci rzekł. ♣ Tedy gdy śie ocknał Jákob ze snu swego/ rzekł: Záprawde Pan jest ná tym miejscu / á jam nie wiedźiał. ♣ Y zlęknawszy śie / rzekł: O jáko to strászne Miejsce/ nic tu *nie jest innego* jedno dom Boży/ á tu bramá niebieska: ♣ Y wstał Jákob bárzo ráno: á wźiawszy kamień/ ktory był podłożył pod głowe swoje/ postáwił go ná znák/ y g nálał oliwy ná wierzch jego. ♣ Y názwał imie miejscá onego h Bethel : bo *było* przed tym imie miástá onego Luz.

15 16 17 18 19

g 1 Moj 31.13. y 35.14 h T. Dom. Boży.

20 TEdy uczynił Jákob ślub mowiac: Jesliż bedźie Bog ze mna/ á strzedz mie bedźie ná tey drodze/ ktora ja ide : y da mi chleb ku jedzeniu/ y odźienie ku obłoczeniu : ♣ A wroce śie w pokoju do domu Ojcá mego/ tedy bedźie mi Pan zá Bogá. ♣ A kámień ten ktorym wystáwił *ná znák*/ bedźie domem Bożym/ á ze wszystkiego co mi dasz / dźieśiecine pewna oddawáć ći bede.

21 22

ROZDZIAL XXIX.

Jákob, przyszedszy do Lábáná. 15. Służy mu śiedm lat zá Ráchele. 23. Lában mu podrzućił Lia. 26. Przetoż drugie śiedm lat służył za nie: bo śie jey był wielce rozmiłowal. 34. Lia mu czterech Synow porodźiłá.

1 TEdy Jákob wstawszy/ poszedł do ziemie mieszkájacych ná wschod 2 słońcá. ♣ Y ujrzał studnia ná polu/ y trzy stádá owiec lężacych przy niey : bo z oney studnie nápawano stádá/ á kámień wielki *był* ná wierzchu oney studnie : 3 ♣ Abowiem zchodźiły śie tám wszystkie stádá / y odwalano kámień z wierzchu studnie/ á nápawano stádá / potym záś kładźiono kámień ná wierzch studnie ná miejsce jego.

4 TEdy rzekł do nich Jákob; Bráćia moji / zkadeśćie ? y odpowiedźieli; Z Háránu jestesmy. 5 ♣ Y rzekł do nich *Jákob*: A znaćie Lábáná Syná Náchorowego? odpowiedźieli: 6 Znamy. ♣ Zátym rzekł do nich: A dobrze śie ma ? á oni powiedźieli : Dobrze : á oto Ráchel corká jego idźie z stádem. 7 ♣ Tedy rzekł: Oto jeszcze dosyć dniá / á nie czás zgániáć stádá : nápojćież owce / á idźcie 8 pásćie ich. ♣ A oni odpowiedźieli : Nie możemy áżby śie zebráły wszystkie stádá / y odwálony był kámień z wierzchu studni / ábysmy nápojili 9 stádá. ♣ A gdy to jeszcze mowił z nimi/ Ráchel nádeszłá z owcámi Ojcá 10 swego/ bo *je* oná pásłá. ♣ Y gdy ujrzał Jákob Ráchele/ corke Lábáná/ brátá Mátki swojey / z owcámi Lábáná brátá Mátki swey : tedy przystapił Jákob/ y odwálił kámień z wierzchu studni / á nápojił owce 11 Lábáná/ brátá Mátki swojey. ♣ Y pocáłowął Jákob Ráchele / y pod-12 niozszy głos swoj płákał. ♣ Y oznajmił Jákob Ráchelí / że jest brátem Ojcá jey/ á iż jest Synem Rebeki; á oná bieżawszy opowiedźiáłá to Oj-13 cu swemu. ♣ A gdy usłyszał Lábán wieść o Jákobie Synu śiostry swojey / wybieżał przećiwko niemu/ y obłápił go/ á pocáłowawszy/ wiodł do domu swego. A *on* Lábánowi po-14 wiedźiał o wszystkim. ♣ Y rzekł mu Lábán : Záisteś ty *jest* kość mojá/ y ćiáło moje / y mieszkał u niego przez cáły mieśiac.

15 POtym rzekł Lábán do Jákobá: Izali / żeś mi brát / służyć mi bedźiesz dármo? powiedz mi jáka *ma* 16 *być* zapłátá twojá. ♣ A miał Lábán dwie corce: imie stárszey Lia/ á imie 17 młodszey Ráchel. ♣ Ale Lia byłá chorych oczu / á Ráchel záś pieknego oblicza/ y wdźieczna ná wejrzeniu. 18 ♣ Miłował tedy Jákob Ráchele/ y rzekł : Bede służył śiedm lat zá 19 Ráchele corke twoje młodszą. ♣ Odpowiedźiał Lában : Lepiey że ja tobie dam/ niżlibym ja *miał* dáć me-20 żowi innemu : mieszkájże ze mna. Y służył Jákob zá Ráchele śiedm lat/ y zdał mu śie *ten czás* jáko kilká 21 dni/ przeto że ja miłował. ♣ Potym rzekł Jákob do Lábáná: Daj mi żone moje / poniewaz śie wypełniły dni moje / ábym wszedł do niey. ♣ 22 Tedy wezwawszy Lábán wszystkich meżow miejscá onego spráwił ucztę. 23 ♣ A gdy był wieczor/ wźiał Lia corke swo-

kę swoję / y wwiodł ją do niego / á 24 Jákob wszedł do niey. ♣ Dał też Lában y Zelfę dziewkę swoję Liey 25 corce swey zá służebnicę. ♣ A gdy było ráno/ *poznał Jákob* że to Lia: y rzekł do Lábáná; Cożeś mi to uczynił? Izalim ja nie zá Ráchelę tobie służył? czemużeś mię tedy oszu26kał? Y odpowiedział Lában: ♣ Nie jest to w zwyczáju u nas / áby miano wydawáć zá mąż młodszą przed 27 stárszą. ♣ Wytrwaj z tą tydzień/ á damyć y tę zá służbę ktorą mi będziesz służył jeszcze drugą siedm lat. 28 ♣ Y uczynił ták Jákob/ y wypełnił z tą tydzień / potym dał mu *Lában* 29 Ráchelę corkę swoję zá żonę. ♣ Dał też Lában Ráchéli corce swey Bálę dziewkę swoję: *dał* jey zá służebnicę. 30 ♣ Tedy też wszedł *Jákob* do Ráchele / y miłował Ráchelę bárziey niż Lią: á służył mu jeszcze drugie siedm lat.

31 A Widząc Pan że nienawidział Lię: otworzył żywot jey/ á Rá32chel niepłodna *byłá*. ♣ Tedy poczawszy Lia/ porodziłá Syná/ y názwáłá imię jego Ruben/ bo rzekłá: Zájiste wejrzał Pan ná utrapienie moje: á ták teraz miłowáć mię będzie 33 mąż moj. ♣ Y zásię poczęłá/ y porodziłá Syná/ á rzekłá: Zájiste usłyszał Pan żem ja byłá w nienáwiści: przetoż dał mi też *y* tego: y názwáłá 34 imię jego Symeon. ♣ Potym jeszcze poczęłá / y porodziłá Syná / y rzekłá: Y ta ráza przyłączy się mąż moj do mnie / bom mu urodziłá trzech Synow: przetoż názwáłá 35 imię jego Lewi. ♣ Nád to jeszcze poczęłá/ y porodziłá Syná/ y rzekłá: Teraz już chwalić będę Páná: przetoż názwáłá imię jego a Judá / y przestáłá rodzić.

a *Mátt.* 1.2.

ROZDZIAŁ XXX.

Jákob rozrodziwszy się. 25. chce odejść od Lábáná. 27. Lában go prosi áby jeszcze przy nim został. 31. Náznáczywszy mu owce pstre zá zapłátę służby jego.

1 A Widząc Ráchel że nierodziłá Jákobowi / zájrzáłá Ráchel siestrze swey / y rzekłá do Jákobá; Daj mi Syny/ á jeśli nie *dasz*, u2mrę. ♣ Zápalił się tedy gniewem Jákob ná Ráchelę/ y rzekł: Zażem ja Bog/ ktory záwściągnął płod żywota twego? ♣ A *oná* rzekłá: Oto 3 służebnicá mojá Bálá / wnidźże do niey/ y porodzi ná kolánách mojich: 4 á będę też miáłá Syny z niey. ♣ Y dáłá mu Bálę służebnicę swoję zá 5 żonę/ y wszedł Jákob do niey. ♣ Tedy poczęłá Bálá/ y urodziłá Jákobo6wi Syná. ♣ Y rzekłá Ráchel: Skazał zá mną Bog a / y usłyszał głos moj/ á dał mi Syná/ y dla tego názwáłá imię jego Dán. ♣ Potym zásię 7 poczawszy porodziłá Bálá służebnicá Ráchele drugiego Syná Jákobowi. 8 ♣ Tedy rzekłá Ráchel: mężniem się biedziłá z siostrą moją / á przemogłám: y názwáłá imię je° Neftáli.

a *1. Rozsądził Bog sprawę moję.*

9 A Obaczywszy Lia / że przestáłá rodzić / wzięłá też Zelfę służebnicę swoję/ y dáłá ją Jákobowi zá 10 żonę. ♣ Y urodziłá Zelfá/ służebni11cá Liey/ Jákobowi Syná. ♣ Zátym Lia rzekłá: Przyszedł huf b: y názwá12łá imię c jego Gád. ♣ Porodziłá też Zelfá służebnicá Liey drugiego 13 Syná Jákobowi: ♣ Y rzekłá Lia: To ná szczęście moje/ bo mię szczęśliwą będą zwáły niewiásty/ y názwáłá imię jego Aser.

b *1. Przyszło szczęście.*
c *1 Mojż* 49.19.

14 Y Wyszedł Ruben czásu żniwá pszenicznego/ y ználazł pokrzyki ná polu / á przyniosł je do Liey Mátki swey: y rzekłá Ráchel do Liey: Daj mi też proszę z pokrzykow 15 Syná twego. ♣ A oná jey odpowiedziáłá: A máłoż ná tym / żeś mi wzięłá mężá mego / iż też chcesz wziąć y pokrzyki Syná mego? Tedy rzekłá Ráchel: Niechajże śpi z tobą tey nocy zá pokrzyki Syná 16 twego. ♣ A gdy się wracał Jákob z polá pod wieczor / wyszłá Lia przeciwko niemu / y rzekłá: Do mnie wnidziesz / gdyżem cię pewną zapłátą nájęłá sobie pokrzykámi syná 17 mego: y spał z nią oney nocy. ♣ Tedy wysłuchał Bog Lię/ y poczęłá/ y porodziłá Jákobowi Syná piąte18go. ♣ Y rzekłá Lia: Oddał *mi* Bog zapłátę moję: żem byłá dáłá służebnicę moję mężowi mojemu: y ná19zwáłá imię jego Isáchár. ♣ Potym poczawszy jeszcze Lia porodziłá szo-

stego

20 ßtego Syná Jákobowi. ♣ Y mowiłá Lia: Obdárzył mię Bog zacnym upominkiem: już teraz będźie ze mną mießkał mąż moj / bom mu urodźiłá ßeśći Synow: y názwáłá imię jego Zábulon. 21 ♣ Potym porodźiłá corkę / y názwáłá imię jey Dyná.

22 Wspomniał też Bog ná Ráchelę / y wysłuchał ją Bog / á 23 otworzył żywot jey. ♣ Tedy poczęłá / y porodźiłá Syná / y rzekłá: Odjął 24 Bog zelżywość moję: ♣ Y názwáłá imię jego Jozef / mowiąc: Niech mi przyda Pan drugiego Syná.

25 Y Stáło śię gdy porodźiłá Ráchel Jozefá / mowił Jákob do Lábáná: Puść mię / ábym śię wroćił do miejscá mego / y do źiemie 26 moiey. ♣ Daj mi żony moje / y dźieći moje / zá ktoremći służył / że odejdę: bo ty wieß posługi moje / jákomći 27 służył. ♣ Y rzekł do niego Lában: Proßę / jeślim ználazł łáskę w oczách twojich / *zostań ze mną*, bom doznał tego / że mi Pan dla ćiebie 28 błogosłáwił. ♣ Y rzekł: Miánuj mi 29 zapłátę twoję / á dam ći ją. ♣ Tedy mu odpowiedźiał *Jákob*: Ty wieß jákemći służył / y jáki był dobytek 30 twoj przy mnie. ♣ Bo *tá* trochá / ktorąś miał przede mną / rozmnożyłá śię wielce: y błogosłáwił ći Pan ná przyśćie moje / á teraz kiedyż ja śię też stáráć będę o dom swoj.

31 ♣ Y rzekł: Coż ći mam dáć? Y odpowiedźiał Jákob: Nie daß mi nic. Ale jeśli to uczyniß *coć powiem*, tedy śię wrocę / á będę páść / y strzedz 32 bydłá twego. ♣ Przejdę dźiś przez wßystkie trzody twoje / odłączájąc z támtąd káżde bydlę pstre / y nákrapiáne / y káżde bydlę płowe miedzy owcámi / á nákrapiáne / y pstre miedzy kozámi: to będźie zapłátą 33 moją. ♣ Y da świádectwo o mnie spráwiedliwość mojá ná potym / gdy przyjdźie do zapłáty mojey przed tobą: Wßystko co nie będźie pstre / y nákrapiáne miedzy kozámi / á płowe miedzy owcámi / niech będźie zá kradźież *poczytáne* przy mnie. 34 ♣ Tedy rzekł Lában: Oby śię stáło 35 według słowá twego. ♣ Y odłączył onegoż dniá kozły strokáte / y nákrapiáne / y wßystkie kozy pstre / y nákrapiáne / y wßystkie co jáką białą odmiánę miáły / tákże y płowe miedzy owcámi: y oddał je do rąk Sy- 36 now swych. ♣ Y odłączył śię *Lában* od Jákobá / jákoby ná trzy dni drogi: A Jákob pásł ostátek owiec Lábánowych.

37 Nabrał tedy Jákob prętow źielonych topolowych / y láskowych / y kásztanowych / y obłupił *miejscámi* skorę ich do białego / obnażájąc białość / ktora ná pretách 38 *byłá*. ♣ Y nákładł onych prętow ktore był obłupił do rynien / y do koryt / *gdźie lano* wody (gdy przychodźiły owce áby piły) *nákładł ich* przećiwko owcom / áby poczynáły / gdyby 39 pić przychodźiły. ♣ Y poczynáły owce *pátrząc* ná one pręty / y rodźiły jágnietá strokáte / pstre / y nákrapiá- 40 ne. ♣ Y odłączył Jákob jágniętá / á stáwiał owce twarzą do *jágniąt* strokátych / y do wßystkich płowych w stádźie Lábánowym / á swoje stádá stáwiał osobno / áni ich obracał 41 ku stádu Lábánowemu. ♣ A gdy wßystkich owiec co rańßych przypuszczánie bywáło / kładł Jákob pręty przed oczy owiec w korytá / áby poczynáły / *pátrząc* ná pręty. 42 ♣ Lecz gdy poźniejßych owiec przypuszczánie było / nie kładł *ich*: y były poźniejße Lábánowe / á rańße Jákobowe. 43 ♣ Y ták zbogáćił śię on człowiek bárzo / y miał owiec wiele / y służebnic / y sług / y wielbłądow / y osłow.

Rozdział XXXI.

Jákob nie opowiednie odchodźi od Lábáná. 22. Ktory gdy go w gniewie gonił, od Bogá był upomniony, aby mu nic przykrego nie czynił. 43. Y ták przymierze miedzy sobą postánowiwßy, rozstáli śię w pokoju.

1 Potym gdy usłyßał *Jákob* słowá Synow Lábánowych mowiących: Pobrał Jákob wßystko co miał Ociec náß / y z tego co *były* Ojcá náßego / tey wßystkiey zacnośći do- 2 stał a. ♣ Widźiał też Jákob twarz Lábánowę / á oto nie był tákim przećiwko niemu / jáko przed tym.

a *T. Sławy, dobrego mienia.*

3 Tedy rzekł Pan do Jákobá; Wroć śię do źiemie Ojcow twojich / y do rodźiny twojey / á będę

z toba. 4 ♣ Przetoż posłał Jákob / y wyzwał Ráchelę / y Lię ná pole do trzody swojey. 5 ♣ Y rzekł im: Widzę ja twarz Ojcá wáßego że nie jest táką przećiwko mnie jáko przed tym / lecz Bog Ojcá mego był ze mną. 6 ♣ Wy też sámi wiecie / żem ze wßytkich śił mojich służył Ojcu wáßemu. 7 ♣ Ale Oćiec wáß oßukał mię / y odmienił zapłátę moję po dźieśięć kroć: jednák nie dopuśćił mu Bog áby mi ßkodźił. 8 ♣ Jesli kiedy powiedźiał: Pstre będą zapłátą twoją / tedy rodźiły wßystkie owce *jágnietá* pstre. A gdy záś mowił: Strokáte będą zapłátą twoją / tedy rodźiły wßystkie owce *jágnietá* strokáte. 9 ♣ Y odjął Bog dobytek Ojcá wáßego / á dał *go* mnie. 10 ♣ Stáło śię bowiem w *ten* czás gdy śię owce złaczáły / żem podniosł oczy swe / y widźiałem przez sen / á oto sámcy złaczáli śię z owcámi strokátymi / pstrymi y białonákrapiánymi. 11 ♣ Tedy mi rzekł Anjoł Boży we śnie: Jákobie! A jam odpowiedźiał: Otom ja. 12 ♣ Potym rzekł: Podnieś teraz oczy swe / á obacz wßystkie sámce złaczájące śię z owcámi strokátymi: pstrymi / y białonákrapiánymi: Bom widźiał wßystko coć Lában uczynił. 13 ♣ Jam Bog Bethel / gdźieś námázał kámień / gdźieś mi poślubił ślub. Teraz tedy wstań / wynidź z źiemie tey / á wroć śię do źiemie rodźiny twojey. 14 ♣ Tedy odpowiedźiáłá Ráchel y Lia / y rzekły mu: Azaż jeßcze mamy częśćkę *jáko* y dźiedźictwo w domu Ojcá náßego? 15 ♣ Azażeśmy zá obce nie były poczytáne u niego? Iż nas przedał: y miałżeby jeßcze do ßczętu zjeść májętność náßę? 16 ♣ Abowiem wßystko bogáctwo ktore odjął Bog Ojcu náßemu / náße *jest*, y Synow náßych: przetoż teraz wßystko uczyń coć Bog rozkazał.

17 Wstał tedy Jákob / y wsádźił Syny swe y żony swe ná wielbłądy. 18 ♣ Y zábrał wßystkie trzody swoje / y wßytkę májętność swoję ktorey był nábył: dobytek nábyćia swego / ktorego był nábył w kráinie Syryjskiey / áby śię wroćił do Izááká Ojcá swego / do źiemie Chá-

nánejskiey. 19 ♣ A Lában odßedł był strzydz owce swoje: w tym ukrádłá Ráchel báłwany ktore miał Oćiec jey. 20 ♣ Y wykradł śię Jákob potájemnie od Lábáná Syryjczyká / ták / że mu nie oznájmił iż ućiekał. 21 ♣ Y ućiekł sam ze wßystkim co miał: á wstawßy przepráwił śię przez rzekę / y udał śię *ku* gorze Gáláád.

22 Y Dano znáć Lábánowi dniá trzećiego / że ućiekł Jákob. 23 ♣ Ktory wźiąwßy brácią swoję z sobą / gonił go przez śiedm dni / y dośćignął go ná gorze Gáláád. 24 ♣ Lecz przyßedł Bog do Lábáná Syryjczyká we śnie oney nocy / y rzekł mu: Strzeż śię ábyś nie mowił z Jákobem nic przykrego. 25 ♣ Y dogonił Lábán Jákobá: á Jákob *już* był namiot swoj rozbił ná gorze. Lábán też rozbił namiot z brácią swą ná *onejże* gorze Gáláád. 26 ♣ Tedy Lábán rzekł do Jákobá: Cożeś uczynił? żeś śię wykradł b potájemnie odemnie / á uwiodłeś corki moje / jáko by pojimáne mieczem? 27 ♣ Przecżżeś potajemnie ućiekł / á wykradłeś śię odemnie / á nic oznájmiłeś mi / gdyżbym ćię był puśćił z rádośćią / y z pieśniámi / y z bębnem / y z Hárfą? 28 ♣ Y nie dopuśćiłeś mi ábym pocáłował Syny moje / y corki moje. Záiste głupieś sobie poczynał. 29 ♣ Jest to w mocy ręki mojey uczynić wam co złego: ále Bog Ojcá wáßego przeßłey nocy rzekł do mnie / mowiąc: Strzeż śię ábyś z Jákobem nic mowił nic przykrego.

30 A Teraz gdyć śię chćiáło odejść / żeś wielce prágnął do domu Ojcá twego / czemużeś ukradł Bogi moje? 31 ♣ Y odpowiádájąc Jákob / rzekł Lábánowi: Iżem śię bał y myśliłem / byś mi snadź nie wydárł corek twojich. 32 ♣ Lecz ten u ko° znajdźieß Bogi twoje / niech umrze przed brácią náßą. Poznajże co twe° u mnie / y weźmi sobie: á nic wiedźiał Jákob że je Ráchel ukrádłá. 33 ♣ Wßedł tedy Lábán do namiotu Jakobowego / y do namiotu Lie / y do namiotu obudwu służebnic / á nic nálazł: á wyßedßy z namiotu Lie / wßedł do namiotu Ráchele. 34 ♣ A Ráchel wźiąwßy one báłwany włożyłá je pod

b H. *Ukradłeś serce moje.*

śiodło wielbłądowe/ y uśiádłá ná nich/ y zmácáł Lában wßyſtek námiot/ á nie ználazł. 35 ☙ Tedy oná rzekłá do Oycá ſwego: Niech śię nie gniewa Pan moy/ że nie mogę powſtáć przed twarzą twoją/ bo według zwyczáju niewiaſt przypádło ná mię. y ßukał/ á nie ználazł báłwanow.

36 ROzgniewał śię tedy Jákob/ y fukał ná Lábáná/ á odpowiádájąc Jákob rzekł Lábánowi; Coż zá przeſtępſtwo moje/ co zá grzech moy/ 37 żeś mię gonił zápaliwßy śię? Otoś zmácał wßyſtek ſprzęt moy/ cożeś ználazł ze wßyſtkiego ſprzętu domu twego? położ tu przed bráćią moją/ y bráćią twoją/ á niech rozſądzą 38 miedzy námi dwiemá. ☙ Już dwádźieśćiá lat mießkałem z tobą: owce twoje/ y kozy twoje/ nie pomiátáły: á báránow ſtádá twego/ nie jadałem: 39 ☙ Rozßárpánego od zwierzá b nie przynioſłem ći/ jam ßkodę nádgradzał: z ręki mojey ßukałeś tego co było ukrádźiono we dnie/ y co było ukrádźiono w nocy. 40 ☙ Bywáło to/ że we dnie trapiło mię gorąco/ á mroz w nocy: ták/ że odchadzał ſen 41 moy od oczu mojich. ☙ Juże mći dwádźieśćiá lat w domu twojm ſłużył. Czternaśćie lat zá dwie corce twoje/ á ßeść lat zá bydło twoje/ á odmieniałeś zapłátę moję po dźieśięć kroć. 42 ☙ I by był Bog Oycá mego/ Bog Abráhámá/ y ſtrách Izááká/ nie był przy mnie/ pewniebyś mię był teraz proznego puśćił: ále ná utrapienie moje/ y ná prace rąk mojich wejrzał Bog/ y przeſtrzegł ćię nocy przeßłey.

b 1 Moj 32.12.

43 TEdy odpowiedźiał Lábán y rzekł do Jákobá: Corki te/ corki ſą moje: y Synowie ći/ Synowie moji: y dobytek ten/ dobytek moy: y wßyſtko co widźiß/ moje jeſt. A tym corkam mojim coż dźiś uczynię/ ábo 44 ſynom ich/ ktore zrodźiły? ☙ Podźże tedy/ á uczynmy przymierze/ ja y ty/ á będźie świádectwo miedzy mną y 45 miedzy tobą. ☙ Y wźiął Jákob kámień á poſtáwił go ná znák: 46 ☙ Y rzekł Jákob bráći ſwey; Názbierajćie kámienia: Ktorzy nánośili kámienia/ y uczynili kupę/ y jedli tám 47 ná oney kupie. ☙ Y názwał ją Lábán Jegár Sáhádutá/ á Jacob ją 48 názwał Galed. ☙ Bo mowił Lában: Kupá tá niech będźie świádkiem miedzy mną y miedzy tobą dźiśia: przetoż Jákob názwał imię jey Gáled: 49 ☙ Y Miſpá: Abowiem rzekł Lában. Niech upátruje Pan miedzy mną y miedzy tobą/ gdy śię rozejdźiemy jeden od drugiego. 50 ☙ Jeſli będźieß trapił corki moje/ y jeſli pojmieß żony nád corki moje: nie máß tu nikogo miedzy námi/ bacz że Bog jeſt świádkiem miedzy mną/ y miedzy tobą. 51 ☙ Y rzekł nád to Lában Jákobowi: Oto tá kupá kámienia/ y oto znák ten ktorym poſtáwił miedzy 52 mną/ y miedzy tobą. ☙ Swiádkiem tá kupá/ y świádkiem ten znák będźie tego/ iż ja do ćiebie nie pojdę dáley zá tę kupę/ y ty też niepojdźieß do mnie zá tę kupę/ y zá ten znák/ ná 53 złe: ☙ Bog Abráhámow/ y Bog Náchorow/ niechaj rozſądzą miedzy námi/ Bog Oycá ich. Przyśiągł tedy Jákob przez ſtrách Oycá ſwego Izááká. 54 ☙ Y nábił Jákob bydłá ná gorze/ y wezwał bráći ſwey ku jedzeniu chlebá. Tedy jedli chleb/ 55 y nocowáli ná oney gorze. ☙ Potym Lában wſtawßy bárzo ráno/ pocáłował Syny ſwoje/ y corki ſwe/ y błogoſłáwił im: á odßedßy/ wrocił śię Lában ná mieyſce ſwoje.

ROZDZIAŁ XXXII.

Jákob widźiał Anjoły Boże. 3. dał znáć Brátu ſwemu Eſawowi o przyśćiu ſwym. 13. y upominki mu poſłał. 25. Anjoł Páńſki biedźi śię z nim, błogoſłáwi mu, y názywa imię jego Izráel.

1 A Jákob też poßedł w drogę ſwoję/ y potkáli śię z nim Anjołowie 2 Boży a. ☙ Y rzekł Jákob ujrzawßy je: Oboz to Boży: y názwał imię 3 mieyſcá onego Máhánájim. ☙ Potym poſłał Jákob poſły przed ſobą do Eſawá brátá ſwego/ do źiemie Sejir/ do kráiny Edomſkiey. 4 ☙ Y rozkazał im mowiąc: Ták rzeczećie Pánu memu Eſawowi; To mowi ſługá twoy Jákob: U Lábáná byłem gośćiem/ y mießkałem z nim áż do te- 5 go czáſu. ☙ A mam woły/ y oſły/ ow-

a 1 Moj 48.16.

ćé/ y ſługi/ y ſłużebnice: á poſyłam opowiedźiéć Pánu memu/ żebym ználazł łáſkę w oczách twojich.

6 Y Wróćili śię poſłowie do Jákobá/ mowiąc. Przyßliſmy do brátá twego Eſawá/ ktory też idźie przećiwko tobie/ á cztery ſtá mężow z nim.

7 Y zlękł śię Jákob bárzo/ á ztrwożył śię: y rozdźielił lud ktory z nim *był*, y owce/ y woły/ y wielbłądy/ ná dwá huffce:

8 Y rzekł; Jeſliby przyßedł Eſaw do jednego huffá/ á poráźiłby go/ tedy huffiec ktory pozoſtánie/ będźie záchowány.

9 Y Rzekł Jákob: Boże Ojcá mego Abráhámá/ y Boże Ojcá mego Izáaká/ PAnie ktoryś do mnie rzekł: b Wroć śię do źiemie twojey/ y do rodźiny twojey/ á uczynięć dobrze:

b 1 Moj. 31.13.

10 Mniejßym jeſt niż wßyſtkie zmiłowánia/ y niż wßyſtká prawdá ktoraś uczynił z ſługą ſwym: Abowiem tylko o laſce mojey przeßedłem ten Jordan/ á teraz mam dwá huffce:

11 Wyrwi mię proßę z ręki brátá mego/ z ręki Eſawá: boć śię go boję/ by ſnadź przyßedßy nie zábił mię/ *y* Mátki z ſynámi.

12 Wßákeś rzekł: Dobrzeczyniąc będęć dobrzeczynił/ á rozmnożę c naśienie twoje/ jáko piaſek morſki/ ktory zliczon być nie może dla mnoſtwá.

c 1 Moj. 28.13. 14.

13 Y Przenocował tám oney nocy: y wźiął z tego co miał przy ręku upominek dla Eſawá brátá ſwego:

14 *To jeſt*, koz dwieśćie/ y kozłow dwádźieśćiá/ owiec dwieśćie/ y báránow dwádźieśćiá.

15 Wielbłądźic odchowujących młode ze źrzebięty ich/ trzydźieśći/ krow czterdźieśći/ y wołow dźieśięć/ dwádźieśćiá oślic/ y dźieśięć ośląt.

16 Y oddał *je* w ręce ſług ſwojich/ káżde ſtádo z oſobná/ y rzekł do ſług ſwojich: Idźćie przedemną/ á plác uczyńćie miedzy ſtádem/ á miedzy ſtádem.

17 Y roskazał pierwßemu mowiąc: Gdy śię potka z tobą Eſaw brát moj/ á ſpytáćię mowiąc: Czyjeś ty? y dokąd idźieß? á czyje to *ſtádo* przed tobą?

18 Tedy powieß: Sługi twego Jákobá jeſt to upominek/ poſłány Pánu memu Eſawowi: á oto y ſam *idźie* zá námi.

19 Tákże też roskazał drugiemu y trzećiemu/ y wßyſtkim idącym zá tymi ſtády/ mowiąc; Tymiż ſłowy mowćie do Eſawá gdy go d potkaćie.

d H. Znajdźiećie.

20 Powiećie *mu* też; Oto ſługá twoj Jákob *idźie* zá námi: mowił bowiem; Vbłagam oblicze jego upominkiem/ ktory idźie przedemną/ á potym ujrzę oblicze jego: owá mię ſnadź w łáſkę przyjmie.

21 Y Poßedł w przod on upominek przed obliczem jego/ á ſam przenocował oney nocy z huffcem *ſwojim.*

22 Wſtawßy tedy oney nocy wźiął obie żony ſwe/ y dwie ſłużebnice ſwoje/ y jedenaśćie Synow ſwojich/ y przeßedł przez brod Jábok.

23 A wźiąwßy je/ przepráwił je przez *też* rzekę/ y przeprowádźił *wßyſtko* co miał.

24 A tylko ſam Jákob zoſtał.

25 A Oto biedźił śię z nim Mąż áż do weśćia zorze: Ktory widząc że go nie mogł przemoc/ uderzył Jákobá w ſtaw e biodry jego: y wytraćiłá śię z ſtáwu biodrá Jákobowá/ gdy śię z nim mocował.

e I. Wżyłá, albo w kość biodry.

26 Y rzekł; Puść mię/ bo *już* wſchodźi zorza. Y odpowiedźiał: Nie puśćię ćię/ áż mi będźieß błogoſłáwił.

27 Tedy mu rzekł: Co zá imię twoje? Y odpowiedźiał: Jákob.

28 Y rzekł: Nie będźie názywáne więcey imię twoje f Jákob/ ále Izráel: boś ſobie mężnie poczynał z Bogiem/ y z ludźmi/ y przemogłeś.

f 1 Moj. 35.10.

29 Y ſpytał Jákob/ mowiąc: Oznájmi mi proßę imię twoje: A on odpowiedźiał: Czemu śię pytaß o imieniu mojim? Y támże mu błogoſłáwił.

30 Tedy názwał Jákob imię miejſcá onego Fánuel g/ *mowiąc*: Yżem widźiał Bogá twarzą w twarz/ á záchowána jeſt duſzá mojá.

g T. Twarz Boża.

31 Y weßło mu ſłońce kiedy minął *miejſce* Fánuel: á on uchrámował ná biodrę ſwoję.

32 Przetoż nie jadáją Synowie Izráelſcy żyły ſkurczoney/ ktora jeſt przy ſtáwie biodry/ áż do dniá tego/ iż był uderzył *Mąż on* w ſtaw biodry Jákobowey/ y w żyłę ſkurczoną.

ROZDZIAL XXXIII.

Jákob śię wita z brátem ſwym Eſawem. 8. Dáje mu podárek. 18 Prowádźi śię do Miáſtá Sychem, y tám ku-

kupiwszy rolą, przed Miástem námiot swoj rozbija.

1 A Podniozszy Jákob oczy swe/ ujrzał/ á oto Esaw idźie/ á z nim czterysta mężow: y rozdźielił dźieći/ z osobná Lie / y z osobná Ráchele/ y z osobná dwu służebnic. 2 Y postáwił służebnice / y dźieći ich ná przodku/ á Lia/ y Syny jey zá nimi: Ráchele záś z Jozefem ná ostátku. 3 A sam szedł przed nimi/ y pokłonił śię áż do źiemie śiedm kroć / niż przyszedł do brátá swego. 4 Y zászedł mu drogę Esaw: y obłápiwszy go upadł ná szyję jego / y całował go / y płákáli. 5 Potym podniozszy oczy swe/ ujrzał żony y dźieći/ y rzekł: *A ci* co zacz *są*, twojiż to? y odpowiedźiał: Dźiatki *to są* ktore Bog dał z łáski słudze twemu. 6 Y przybliżyły śię służebnice/ y Synowie ich/ á pokłoniły śię. 7 Przybliżyłá śię też y Lia/ y dźieći jey / y pokłonili śię: á potym przybliżył śię Jozef/ y Ráchel/ y pokłonili śię. 8 Y rzekł *Esaw*: A ow wszystek huffiec ná co / z ktorymem śię potkał? Odpowiedźiał *Jákob*: Abym ználazł łáskę przed oczymá Páná mego. 9 Tedy rzekł Esaw : Mam ja dosyć brácie miły / miey ty swoje. 10 Y rzekł Jákob; Nie ták *będźie*, proszę jeślim teraz ználazł łáskę w oczách twojich/ weźmi upominek moj z ręki mojey: przeto/ iżem widźiał oblicze twoje/ jákobym widźiał oblicze Boże / y łáskáwieś mię przyjął: 11 Przyjmiże proszę dar moj a ktorymći przyniosł / gdyż mię hojnie błogosłáwił Bog b/ á mam wszystkiego dosyć. A ták uprośił go że to przyjął.

a H. Błogosłáwieństwo. b H. Udárowal mię.

12 Tedy rzekł *Esaw*: Ruszmy śię/ á idźmy / á ja pojdę przed tobą. 13 Y odpowiedźiał mu *Jákob*; Wie Pan moj / że z sobą mam dźiatki młode/ y owce kotne/ y krowy ćielne/ ktore jeślibym przegnał dniá jednego/ pozdychája wszystkie stádá: 14 Niech wprzod proszę jedźie Pan moj przed sługą swojim/ á ja poprowádzę śię zlekká / ják o zdeyżą trzodá ktora jest przedemną/ y jáko nádeżą dźieći: áż przydę do Páná mego/ do Sejir. 15 Tedy rzekł Esaw : Niech wżdy zostáwię przy tobie *cokolwiek* ludu / ktory jest ze mną. A on odpowiedźiał; A ná cożto? bylem ználazł łáskę w oczách Páná mego. 16 Y wroćił śię dniá onego Esaw drogą swą do Sejir. 17 A Jákob obroćił śię do Suchot/ y zbudował sobie dom / y dla stad swojich poczynił obory / á dla tego názwał imię miejscá onego Suchot. 18 Y przyszedł Jákob zdrowo do miástá Sychem / ktore było w źiemi Chánánejskiey / gdy śię wroćił z Pádán Syryjskiego/ y położył śię przed miástem. 19 Y kupił część polá / ná ktorym rozbił námiot swoj/ od Synow Hemorá Ojcá Sychemowego zá sto jágniąt c. 20 A postáwił tám ołtarz/ y názwał go; Mocny Bog Izráelski.

c I. *Zá sto groszy.*

Rozdział XXXIV.

Dyná zgwałcona od Sychemá Syná Hemorowego. 4. Oćiec Sychemow prośi żeby mu ją zá żonę dano. 13. Synowie Jákobowi pozwalają, jeśliby śię obrzezáli. 24. Symeon, y Lewi miásto Sychem splundrowáli, z czego Jákob mając smętek wielki, ná Syny śię uskarża.

1 Y Wyszłá Dyná corká Liey/ ktora byłá urodźiłá Jákobowi/ áby oglądáłá corki oney źiemie. 2 A ujrzawszy ją Sychem Syn Hemorá Hewejczyká/ Kśiążęćiá źiemie oney/ porwał ją/ y spał z nią/ y zelżył ją a. 3 Y spojiłá śię duszá jego z Dyną corką Jákobową/ á rozmiłowawszy śię dźiewecżki/ mowił b do sercá jey. 4 Tedy Sychem rzekł do Hemorá Ojcá swego/ mowiąc: Weźmi mi tę dźiewećzkę zá żonę. 5 A gdy Jákob usłyszał że zgwałcona byłá Dyná corká jego/ á Synowie jego byli z bydłem jego ná polu / zámilczał *tego* Jákob/ áż śię oni wroćili. 6 Tedy wyszedł Hemor Oćiec Sychemow do Jákobá/ áby z nim mowił. 7 A Synowie Jákobowi *gdy* przyszli z polá/ á usłyszeli *to*, boleścią zjęći byli mężowie oni/ y rozgniewáli śię bárzo/ że tę sprosność uczynił w Izráelu / śpiąc z corką Jákobową/ co być nie miáło.

8 Y Rzekł Hemor do nich/ mowiąc; Sychem Syn moj/ przyłożył serce swe ku corce wászey: dajćież mu ją proszę zá żonę. 9 A zpowinowáć-

a I. *zgwałćił ją.* b *A. co było według sercá jey.*

nas / ábowiemeś dáleko możnieyßy niż my.

17 Odßedł z támtąd Izáák/y rozbił namioty w dolinie Gerár/y 18 mießkał tám. ♣ Y kopał záśię Izáák studnie wod/ ktore byli wykopáli zá dni Abráhámá Ojcá jego/ co je byli záśypáli Filistyni po śmierći Abráhámowey / y zwał je tymiż imiony/ktorymi je był náźwał Ociec 19 jego. ♣ Tedy kopáli sludzy Izáákowi w oney dolinie/y ználeźli tám 20 studnią wod żywych. ♣ Lecż poswárzyli śię pásterze Gerárscy z pásterzmi Izáákowymi/mowiąc: Náßá to wodá : przeto náźwał imię studnie oney Hesek / iż śię swárzyli z nim o 21 nię. ♣ Potym wykopáli drugą studnią / y swárzyli śię tez o nię: dla 22 tegoż náźwał imię jey Sytná. ♣ Zátym przeniosł śię z támtąd / y wykopał drugą studnią / o ktorą żadnego sporu nie było:y náźwał imię jey Rechobot: y mowił : Oto teraz rozßerzył nas Pan/y urośliśmy ná ziemi.

23 Wstąpił z támtąd do Beerseby. ♣ Y ukazał mu śię Pan o-24 neyże nocy mowiąc: Jam jest Bog Abráhámá Ojcá twego/nie boy śię/ bom ja jest z tobą : y będę błogosłáwił/ y rozmnożę naśienie twoje/ 25 dla Abráhámá sługi mego. ♣ Tedy tám zbudował ołtarz/ y wzywał Imienia Páńskiego / y rozbił tám namiot swoj : támże też wykopáli sludzy Izáákowi studnią.

26 Abimelech potym przyjáchał do niego z Gerár/y Achuzát przyjaciel jego / y Fikol Hetman wojská 27 jego. ♣ Do ktorych rzekł Izáák : Przeczżeśćie przyjácháli do mnie / gdyż wy mnie maćie w nienawiśći/ 28 y wypędźiliśćie mię od śiebie ? ♣ A oni odpowiedźieli : Obaczyliśmy to dobrze/że jest Pan z tobą/y rzekliśmy : Uczyńmy teraz przyśięgę miedzy sobą / miedzy námi/ y miedzy tobą/y postánowiemy przymie-29 rze z tobą : ♣ Abyś nam nic złego nie czynił / jákośmy śię też ćiebie nie tykáli: y jákośmy ći tylko dobrze czynili / á puśćiliśmy ćię w pokoju / á tyś teraz błogosłáwiony od Páná : Tedy im spráwił ucztę / á 31 jedli/y pili. ♣ Potym wstawßy bárzo ráno/przyśięgli jeden drugiemu/ y wyprowádźił je Izáák / y odeßli 32 od niego w pokoju. ♣ Y stáło śię onegoż dniá / przyßli sludzy Izáákowi / y powiedźieli mu o studni / ktorą wykopáli/ mowiąc mu: Ználeźliśmy wodę. ♣ Y náźwał ją g 33 Sybá/ Dla tegoż imię miástá onego *jest náźwáne* Beerseba h áż do dniá dźiśieyßego.

34 Potym Esaw májąc czterdźieśći lat/pojął sobie zá żonę Judyte/corkę Beery Hetteyczyká/y Bá-35 semát/ corkę Eloná Hetteyczyká. ♣ Ktore śię bárzo náprzykrzáły i Izáákowi/ y Rebece.

g *T. Przyśięgá, álbo dostátek.*
h *T. Studnia przyśięgi.*
i *H. Były gorzkośćią.*

ROZDZIAŁ XXVII.

Izáák w stárośći chce synom błogosłáwić. 5. Jákob Syn młodßy od Mátki w ßáty Esawowe ubrány, ubiegł go do błogosłáwieństwá. 34. Zátym Esaw oßukány ná Jákobá śię rozgniewał. 41. Ktoremu Mátká do Háránu ujść kazáłá.

1 Y Stáło śię/gdy śię zstárzał Izáák / y záćmiły śię oczy jego ták/ iż widźieć nie mogł : tedy wezwał Esawá syná swego stárßego : y rzekł mu ; Synu moj: á on odpo-2 wiedźiał : Otom ja. ♣ Y rzekł Izáák; Otom śię już zstárzał: á nie 3 wiem dniá śmierći swey. ♣ Przetoż teraz weźmi proßę naczynia twoje/ sájdak twoj/y łuk twoj/á wynidź ná 4 pole/y ułow mi źwierzyny. ♣ Y nágotuj mi potráwy smáczne / w jákich śię kocham / y przynieś mi / á będę jadł / áby ćię błogosłáwiłá du-5 ßá mojá / pierwey niż umrę. ♣ Ale Rebeká słyßáłá gdy to mowił Izáák do Esawá syná swego : tedy wyßedł Esaw ná pole / áby ułowił źwierzynę/ y przyniosł.

6 Y Rzekłá Rebeká do Jákobá syná swego/mowiąc : Otom słyßáłá gdy Ociec twoj mowił do E-7 sawá brátá twego / y rzekł : Przynieś mi co obłowu / á nágotuj mi potráwy smáczne/ábym jadł/y błogosłáwił ći przed obliczem Páńskim 8 pierwey niż umrę. ♣ A ták teraz synu moj/ usłuchaj głosu mego wtym 9 co ja rozkázuję tobie. ♣ A ßedßy do

trzo=

trzody/przynieś mi z támtąd dwoje koźląt dobrych / á nágotuję z nich potráwy smáczne Ojcu twemu/ jáko rad jada. 10 ♣ Y zánieśiesz Ojcu twemu/ á będźie jadł: dla tego ábyć błogosłáwił pierwey niż umrze. 11 ♣ Tedy rzekł Jákob do Rebeki Mátki swey: Oto Esaw brát moj człowiek kosmáty / á jam człowiek głádki: 12 ♣ Jeśli mię pomácá Oćiec moj / á będźie rozumiał że z niego szydzę/ przywiodę ná śię przeklectwo / á nie błogosłáwieństwo. 13 ♣ Y rzekłá mu Mátká jego; Ná mnie *niech będźie* przeklectwo twoje synu moj / tylko usłuchaj głosu mego / á szedszy przynieś mi. 14 ♣ Tedy on szedszy/ wźiął/ y przyniosł Mátce swey: y nágotowáłá Mátká jego potráwy smáczne/ jáko rad jadał Oćiec jego. 15 ♣ Y wźiąwszy Rebeká száty Esawá syná swego stárszego nakosztowniejsze/ ktore *miáłá* u śiebie w domu / obłokłá w nie Jákobá Syná swego młodszego. 16 ♣ A skorkámi koźlęcymi obwinęłá ręce je° / y głádkość szyje jego. 17 ♣ Y dáłá chleb / y potráwy smáczne/ ktore nágotowáłá/ w ręce Jákobá Syná swego.

18 A On wszedszy do Ojcá swego mowił: Ojcze moj: á on rzekł; Otom ja: Ktoś ty *jest* Synu moj? 19 ♣ Y rzekł Jákob Ojcu swemu? Jam *jest* Esaw pierworodny twoj: uczyniłem jákoś mi rozkazał: wstań proszę / śiadź / á jedz z obłowu mego: 20 ábymi błogosłáwiłá duszá twojá. ♣ Y rzekł Izáák do Syná swego; Coż to *jest*? Pretkoś to ználazł Synu moj: á on odpowiedźiał: Sposobił to Pan Bog twoj/ że mi śię nágodźiło. 21 ♣ Zátym Izáák rzekł do Jákobá: Przystąp sam ábym ćię pomácał Synu moj/ jeśliś ty jest Syn moj Esaw/ czyli nie? 22 ♣ Tedy przystąpił Jákob do Izááká Ojcá swego: ktory pomácawszy go / rzekł: Głos / jest głos Jákobow / ále ręce/ ręce Esawowe. 23 ♣ Y nie poznał go: ábowiem były ręce jego jáko ręce Esawá brátá jego kosmáte / y 24 błogosłáwił mu: ♣ Y rzekł: Tyżeś jest Syn moj Esaw? á *on* odpowiedźiał: Ja. 25 ♣ Zátym rzekł: Podajże mi żebym jadł z obłowu Syná mego / ábyć błogosłáwiłá duszá mojá. Tedy mu podał/ y jadł: Przyniosł 26 mu też winá/ y pił. ♣ Y rzekł mu Izáák Oćiec jego: Przystąpże teraz 27 á pocáłuj mię Synu moj. ♣ Tedy przystąpiwszy pocáłował go: á *skoro* poczuł wonność szat jego/ błogosłáwił mu / mowiąc: Oto wonność Syná mego / jáko wonność polá 28 ktoremu błogosłáwił Pan. ♣ Niechajżeć da a Bog z rosy niebieskiey y z tłustośći źiemskiey / y obfitość 29 zbożá/ y winá: ♣ Niechajći służą ludźie/ á niechći śię kłániáją narodowie: Bądź Pánem bráći twojey/ á niechći śię kłániáją synowie Mátki twojey: ktorzyby b ćię przeklináli/ niech będą przeklętymi: á ktorzyby ćię błogosłáwili / niech będą błogosłáwionymi.

30 Y Stáło śię gdy przestał Izáák błogosłáwić Jákobowi/ y ledwie Jákob odszedł od oblicza Izááká Ojcá swego: tedy Esaw brát jego 31 przyszedł z łowu swego. ♣ Ktory nágotowawszy potráwy smáczne/ przyniosł je Ojcu swemu / y mowił do Ojcá swego: Wstańże Ojcze moj/ á jedz z obłowu Syná twego / áby 32 mi błogosłáwiłá duszá twojá. ♣ Tedy mu rzekł Izáák Oćiec jego: Ktożeś ty? A on rzekł: Jam *jest* syn 33 twoj/ pierworodny twoj Esaw. ♣ Y zlekł śię Izáák zleknieniem bárzo wielkim/ y rzekł: Ktoż *to*, *ă* gdźie jest ten / co ułowił źwierzynę / y przyniosł mi / y jadłem ze wszystkiego/ pierwey niżeś ty przyszedł? y błogosłáwiłem mu/ y będźie błogosłáwio- 34 nym. ♣ A usłyszawszy Esaw słowá Ojcá swego / záwołał głosem wielkim/ y był żałośćią c wielką zjęty / y rzekł Ojcu swemu: Błogosław że 35 też y mnie Ojcze moj. ♣ A on mu rzekł: Przyszedł brát twoj chytrze / y wźiął błogosłáwieństwo 36 twoje. Tedy Esaw rzekł: ♣ Słusznie názwano imię jego Jákob / podszedł mię bowiem już dwá kroć: d pierworodztwo moje wźiął/ á teraz oto odniosł błogosłáwieństwo moje. Y rzekł: Zoś mi nie záchował błogosłáwieństwá? 37 ♣ Odpowiedźiał Izáák / y rzekł do Esawá: Otom go Pánem postánowił nád

a Zyd. 11.20.

b 1 Moj. 12. 3.

c H. Był bárzo gorzkiego umysłu.

d 1 Moj. 25. 33.

toba / y wßystkie bráciá jego dałem mu zá sługi : y zbożem / y winem opátrzyłem go : á tobie coż teraz mam uczynić Synu moj ? 38 ♣ Y rzekł Esaw Ojcu swemu : Izali *tylko* jedno błogosłáwieństwo masz Ojcże moj ? Błogosław że *y* mnie ; y jamći *Syn twoj* Ojcże moj ! Y podniosł Esaw głos swoj / á płákał e. 39 ♣ Y odpowiedział Izáák Oćiec jego / y rzekł mu ; Oto w tłustośći źiemie będźie mieszkánie twoje / y w rośie niebieskiey z gory : 40 ♣ A z mieczá twego żyć będźiesz / y brátu twemu będźiesz służył : ále stánie śię / że *y ty* pánowáć będźiesz / y zrzućisz járzmo jego z szyje twojey.

[e Zyd. 12.18.]

41 PRzetoż nienawidźiał f Esaw Jákobá / dla błogosłáwieństwá ktorym mu błogosłáwił Oćiec jego : y mowił Esaw w sercu swym ; Przybliżáją śię dni g żáłoby Ojcá mego / á zábije Jákobá brátá mego. 42 ♣ Y oznájmiono Rebece słowá Esawá Syná jey stárszego / ktora posławszy wezwáłá Jákobá Syná swego młodszego / y rzekłá do niego ; Oto Esaw brát twoj cieszy śię tym / iż ćię zábije. 43 ♣ Przetoż teraz Synu moj usłuchay głosu mego / á wstawszy / uciecz do Lábáná brátá mego / do Háránu. 44 ♣ Y pomieszkaj z nim przez jáki czás / áż ucichnie gniew brátá twego. 45 ♣ Aż śię odwroci zápálczywość brátá twego od ćiebie / y zápomni tego coś mu uczynił : potym ja pośle / á weźmę ćię z támtąd : bo / czemuż mam was obudwu postradáć jednego dniá.

[f Obád. v. 10.]

[g T. Smierći.]

46 Y Rzekłá Rebeká do Izáaká ; Obmierzłmi żywot h mej dla corek Hettejskich : i jesliże y Jákob weźmie sobie żone z corek Hettejskich / jákie *są* corki źiemie tey / coż mi po żywoćie ?

[h H. Utrapiónám w żywoćie mojim.]

[i 1 Moj. 26.35.]

ROZDZIAL XXVIII.

Izáák Jákobá wypráwuje do Mesopotámiey. 6. Esaw się żeni z Ismáelową corką. 11. Jákob w drodze zásnąwszy ná kámieniu, widźi drabinę od niebá do źiemie, po ktorey Anjołowie zstępowáli y wstępowáli. 18. A wźiąwszy kámień, námázuje go oliwą. 29. Y ślub Bogu czyni.

1 TEdy wezwał Izáák Jákobá / y błogosłáwił mu / á rozkazał mu mowiąc : Nie pojmuj żony z corek Chánánejskich. 2 *Ale* wstawszy idź a do kráiny b Syryjskiey / do domu Bátuelá Ojcá Mátki twojey : á weźmi sobie z támtąd żone / z corek Lábáná brátá Mátki twojey. 3 ♣ A Bog Wszechmogący niechći błogosłáwi / á niech ćię rozrodźi y rozmnoży / ábyś był w mnostwo ludu. 4 ♣ Y niechći da błogosłáwieństwo Abráhámowe / tobie / y náśieniu twemu z tobą / ábyś odźiedźiczył źiemię pielgrzymstwá twojego / ktorą dał Bog Abráhámowi. 5 ♣ Y ták wysłał Izáák Jákobá : ktory szedł do Kráiny c Syryjskiey / do Lábáná Syná Bátuelowego Syryczyká / Brátá Rebeki / Mátki Jákobowey / y Esawowey.

[a I. Do Pádán Arám.]

[b Ozea. 12. 12]

[c Te Syryę H. názywáją Pádán Arám: Grekowie, Mesopotámią.]

6 A Widząc Esaw iż błogosłáwił Izáák Jákobowi / y posłał go do kráiny Syryjskiey / áby sobie pojął z támtąd żone / *á iż* błogosłáwiąc mu przykazał / mowiąc : Nie weźmiesz żony z corek Chánánejskich : 7 ♣ Y że Jákob posłuszny był Ojcu swemu / y Mátce swojey / y poszedł do kráiny Syryjskiey : 8 ♣ Widząc też Esaw / że śię nie podobáją corki Chánánejskie w oczách Izááká Ojcá jego : 9 ♣ Tedy szedł Esaw do Ismáelá / y pojął mimo inne żony swoje Máhálát corkę Ismáelá Syná Abráhámowego / śiostrę Nebájotowę / sobie zá żonę.

10 A Jákob wyszedszy z Beersebá / 11 szedł do Háránu. ♣ Y przyszedł ná *jedno* miejsce / y nocował tám : (ábowiem już było zászło słońce) á wźiąwszy *jeden* z kámieni miejscá onego / podłożył pod głowę swoję / y spał ná tymże miejscu. 12 ♣ Y śniło mu śię / á oto drabiná stałá ná źiemi / á wierzch jey dośięgał niebá : á oto Anjołowie Boży / wstępowáli / y zstępowáli po niey. 13 ♣ A Pan stał nád nią / y rzekł ; d Jam *jest* Pan / Bog Abráhámá Ojcá twe° / á Bog Izááká : źiemię tę ná ktorey ty śpisz / tobie dam / y náśieniu twojemu. 14 ♣ A będźie e náśienie twoje jáko proch źiemie / y rozmnożysz śię ná Záchod / y ná wschod / y ná połnocy / y ná południe. A będą f ubłogosłáwione w tobie

[d 1 Moj. 35. 1. y 48. 3.]

[e 1 Moj. 26. 4. 5 Moj. 12. 20. y 19. 8.]

[f 1 Moj. 12. 3. y 18. 18 y 22. 18 y 26. 4.]

bie wszystkie narody ziemie/ y w ná- 15 śieniu twojim: ✣ A oto ja *jestem* z toba/ y strzedz ćie bede/ gdźiezkolwiek pojdźiesz; y przywroce ćie do tey źiemie/ bo nie opuszcze ćie/ áż uczynie 16 com ći rzekł. ✣ Tedy gdy śie ocknał Jákob ze snu swego/ rzekł: Záprawde Pan jest ná tym miejscu/ á jam 17 nie wiedźiał. ✣ Y zlęknawszy śie/ rzekł: O jáko to strászne Miejsce/ nic tu *nie jest innego* jedno dom Bozy/ á 18 tu bramá niebieska: ✣ Y wstał Jákob bárzo ráno: á wźiawszy kámień/ ktory był podłozył pod głowe swoje/ postáwił go ná znák/ y g nálał oliwy 19 ná wierzch jego. ✣ Y názywał imie miejscá onego h Bethel: bo *było* przed tym imie miástá onego Luz.

g 1 Moj. 31.13. y 35.14. h T. Dom. Bozy.

20 Tedy uczynił Jákob ślub mowiac: Jesliż bedźie Bog zemna/ á strzedz mie bedźie ná tey drodze/ ktora ja ide: y da mi chleb ku jedze- 21 niu/ y odźienie ku obłoczeniu: ✣ A wroce śie w pokoju do domu Ojcá mego/ tedy bedźie mi Pan zá Bogá. 22 ✣ A kámień ten ktorym wystáwił *ná* znák/ bedźie domem Bozym/ á ze wszystkiego co mi dasz/ dźieśięcine pewna oddawáć ći bede.

ROZDZIAL XXIX.

Jákob, przyszedszy do Lábáná. 15. Służy mu śiedm lat zá Ráchele. 23. Lában mu podrzućił Lia. 26. Przetoż drugie śiedm lat służył za nia: bo śie jey był wielce rozmiłował. 34. Lia mu czterech Synow porodźiłá.

1 Tedy Jákob wstawszy/ poszedł do źiemie mieszkájacych ná wschod 2 słońcá. ✣ Y ujrzał studnia ná polu/ y trzy stádá owiec leżacych przy niey: bo z oney studnie nápawano stádá/ á kámień wielki *był* ná wierzchu 3 oney studnie: ✣ Abowiem zchodźiły śie tám wszystkie stádá/ y odwalano kámień z wierzchu studnie/ á nápawano stádá/ potym záś kładźiono kámień ná wierzch studnie ná miejsce jego.

4 Tedy rzekł do nich Jákob; Bráćia moji/ zkad jeśćie? y odpowiedźieli; Z Háránu jesteśmy. ✣ Y 5 rzekł do nich *Jákob*: A znaćie Lábáná Syná Náchorowego? odpowiedźieli: 6 Znamy. ✣ Zátym rzekł do nich: A dobrze śie ma? á oni powiedźieli: Dobrze: á oto Ráchel corká jego 7 idźie z stádem. ✣ Tedy rzekł: Oto jeszcze dosyć dniá/ á nie czás zganiáć stádá: nápojćie owce/ á idźćie po- 8 paśćie ich. ✣ A oni odpowiedźieli: Nie możemy áżby śie zebráły wszystkie stádá/ y odwálony był kámień z wierzchu studni/ ábysmy nápojili 9 stádá. ✣ A gdy to jeszcze mowił z nimi/ Ráchel nádeszłá z owcámi Ojcá 10 swego/ bo je oná pásłá. ✣ Y gdy ujrzał Jákob Ráchele/ corke Lábáná/ brátá Mátki swojey/ z owcámi Lábáná brátá Mátki swey: tedy przystapił Jákob/ y odwálił kámień z wierzchu studni/ á nápojił owce 11 Lábáná/ brátá Mátki swojey. ✣ Y pocałował Jákob Ráchele/ y pod- 12 niozszy głos swoj płákał. ✣ Y oznajmił Jákob Ráchele/ że jest brátem Ojcá jey/ á iż jest Synem Rebeki; á oná bieżawszy opowiedźiáłá to Oj- 13 cu swemu. ✣ A gdy usłyszał Lában wieść o Jákobie Synu śiostry swojey/ wybieżał przećiwko niemu/ y obłápił go/ á pocałowawszy/ wwiodł do domu swego. A *on* Lábánowi po- 14 wiedźiał o wszystkim. ✣ Y rzekł mu Lában: Záiste ty *jest* kość mojá/ y ćiáło moje/ y mieszkał u niego przez cáły mieśiac.

15 Potym rzekł Lában do Jákobá: Izali/ żeś mi brát/ służyć mi bedźiesz dármo? powiedz mi jáka *ma* 16 *być* zapłátá twojá. ✣ A miał Lában dwie corce: imie stárszey Lia/ á imie 17 młodszey Ráchel. ✣ Ale Lia byłá chorych oczu/ á Ráchel záś pieknego oblicza/ y wdźieczna ná wejrzeniu. 18 ✣ Miłował tedy Jákob Ráchele/ y rzekł: Bede ći służył śiedm lat zá 19 Ráchele corke twoje młodszą. ✣ Odpowiedźiał Lában: Lepiey że ja tobie dam/ niżlibym ja *miał* dáć mę- 20 żowi innemu: mieszkajże ze mna. Y służył Jákob zá Ráchele śiedm lat/ y zdał mu śie *ten czás* jáko kilká 21 dni/ przeto że ja miłował. ✣ Potym rzekł Jákob do Lábáná: Daj mi zone moje/ poniewaz śie wypełniły dni moje/ ábym wszedł do niey. ✣ 22 Tedy wezwawszy Lában wszystkich mężow miejscá onego spráwił ucztę. 23 ✣ A gdy był wieczor/ wźiawszy Lia cor-

ke swo-

ke swoje / y wwiodł ją do niego / á 24 Jákob wszedł do niey. ☘ Dał też Lában y Zelfę dziewkę swoję Liey 25 corce swey zá służebnicę. ☘ A gdy było ráno/ *poznał Jákob* że to Lia: y rzekł do Lábáná; Cożeś mi to uczynił? Izalim ja nie zá Ráchelę tobie służył? czemużeś mię tedy oszu- 26 kał? ☘ Y odpowiedział Lában: ☘ Nie jest to w zwyczáju u nas / ábymiano wydawáć zá mąż młodszą przed 27 stárszą. ☘ Wytrwaj z tą tydzień / á damyć y tę zá służbę ktorą mi będziesz służył jeszcze drugą siedm lat. 28 ☘ Y uczynił ták Jákob/ y wypełnił z tą tydzień / potym dał mu *Lában* 29 Ráchelę corkę swoję zá żonę. ☘ Dał też Lában Ráchel corce swey Bálę dziewkę swoję: *dał* jey zá służebnicę. 30 ☘ Tedy też wszedł *Jákob* do Ráchele / y miłował Ráchelę bárziey niż Lią: á służył mu jeszcze drugie siedm lat.

31 A Widząc Pan że nienawidział Lię: otworzył żywot jey/ á Rá- 32 chel niepłodna *byłá*. ☘ Tedy poczawszy Lia/ porodziłá Syná/ y názwáłá imię jego Ruben/ bo rzekłá: Záiiste wejrzał Pan ná utrapienie moje: á ták teraz miłowáć mię będzie 33 mąż moj. ☘ Y zásię poczęłá/ y porodziłá Syná/ á rzekłá: Záiiste usłyszał Pan żem ja byłá w nienáwiści: przetoż dał mi też *y* tego: y názwáłá 34 imię jego Symeon. ☘ Potym jeszcze poczęłá / y porodziłá Syná / y rzekłá: Y tą rázą przyłączy się mąż moj do mnie / bom mu urodziłá trzech Synow: przetoż názwáłá 35 imię jego Lewi. ☘ Nád to jeszcze poczęłá/ y porodziłá Syná/ y rzekłá: Teraz już chwalić będę Pána: przetoż názwáłá imię jego a Judá / y przestáłá rodzić.

a *Mátt* 1.2.

Rozdział XXX.

Jákob rozrodziwszy się. 25. chce odejść od Lábáná. 27. Lában go prosi áby jeszcze przy nim został. 31. Náznáczywszy mu owce pstre zá zapłátę służby jego.

1 A Widząc Ráchel że nierodziłá Jákobowi / zájrzáłá Ráchel siestrze swey / y rzekłá do Jákobá; Daj mi Syny/ á jesli nie *dasz*, u- 2 mrę. ☘ Zápalił się tedy gniewem Jákob ná Ráchelę/ y rzekł: Zajem ja Bog/ ktory záwściągnął płod ży- 3 wota twego? ☘ A *oná* rzekłá: Oto służebnicá moja Bálá / wnidźże do niey/ y porodzi ná kolánách mojich: 4 á będę też miáłá Syny z niey. ☘ Y dáłá mu Bálę służebnicę swoję zá 5 żonę/ y wszedł Jákob do niey ☘ Tedy poczęłá Bálá/ y urodziłá Jákobo- 6 wi Syná. ☘ Y rzekłá Ráchel: Skazał zá mną Bog a / y usłyszał głos moj/ á dał mi Syná/ y dla tego ná- 7 zwáłá imię jego Dán. ☘ Potym záś poczawszy porodziłá Bálá służebnicá Ráchele drugiego Syná Jákobowi. 8 ☘ Tedy rzekłá Ráchel: mężniem się biedziłá z siostrą moją / á przemogłám: y názwáłá imię je° Neftáli.

9 A Obaczywszy Lia / że przestáłá rodzić / wzięłá też Zelfę służebnicę swoję/ y dáłá ją Jákobowi zá 10 żonę. ☘ Y urodziłá Zelfá/ służebni- 11 cá Liey/ Jákobowi Syná. ☘ Zátym Lia rzekłá: Przyszedł huf b: y názwá- 12 łá imię c jego Gád. ☘ Porodziłá też Zelfá służebnicá Liey drugiego 13 Syná Jákobowi: ☘ Y rzekłá Lia: To ná szczęście moje/ bo mię szczęśliwą będą zwáły niewiásty/ y názwáłá imię jego Aser.

14 Y Wyszedł Ruben czásu żniwá pszenicznego/ y ználazł pokrzyki ná polu / á przyniosł je do Liey Mátki swey: y rzekłá Ráchel do Liey: Daj mi też proszę z pokrzykow 15 Syná twego. ☘ A oná jey odpowiedziáłá: A máłoż ná tym / żeś mi wzięłá męża mego / iż też chcesz wziąć y pokrzyki Syná mego? Tedy rzekłá Ráchel: Niechajże śpi z tobą tey nocy zá pokrzyki Syná 16 twego. ☘ A gdy się wracał Jákob z polá pod wieczor / wyszłá Lia przećiwko niemu / y rzekłá: Do mnie wnidźiesz / gdyżem cię pewną zapłátą nájęłá sobie pokrzykámi syná 17 mego: y spał z nią oney nocy. ☘ Tedy wysłuchał Bog Lię/ y poczęłá / y porodziłá Jákobowi Syná piąte- 18 go. ☘ Y rzekłá Lia: Oddał *mi* Bog zapłátę moję: żem byłá dáłá służebnicę moję mężowi mojemu: y ná- 19 zwáłá imię jego Isáschár. ☘ Potym poczawszy jeszcze Lia porodziłá szo-

a *I. Rozsądził Bog spráwę moję.*

b *I. Przyszło szczęście.*

c 1 *Moj* 49.19.

stego

20 stego Syná Jákobowi. ✣ Y mowiłá Lia: Obdárzył mię Bog zacnym upominkiem: już teraz będźie ze mną mieszkał mąż moj/ bom mu urodźiłá sześci Synow: y názwáłá imię jego Zábulon. 21 ✣ Potym porodźiłá corkę/ y nazwáłá imię jey Dyná.

22 WSpomniał też Bog ná Ráchelę/ y wysłuchał ją Bog/ á 23 otworzył żywot jey. ✣ Tedy poczawszy/ porodźiłá Syná/ y rzekłá: Odjął 24 Bog zelżywość moję: ✣ Y názwáłá imię jego Jozef/ mowiąc: Niech mi przyda Pan drugiego Syná.

25 Y Stáło śię gdy porodźiłá Ráchel Jozefá/ mowił Jákob do Lábáná: Puść mię/ ábym śię wroćił do miejscá mego/ y do źiemie 26 mojey. ✣ Day mi żony moje/ y dźieći moje/ zá ktoremi służył / że odejdę: bo ty wiesz posługi moje/ jákom 27 ći służył. ✣ Y rzekł do niego Lában: Proszę / jeślim ználazł łáskę w oczách twojich / *zostań ze mną, bom* doznał tego / że mi Pan dla ćiebie 28 błogosłáwił. ✣ Y rzekł: Miánuj mi 29 zapłátę twoję/ á dam ći ją. ✣ Tedy mu odpowiedźiał *Jákob*: Ty wiesz jákom ći służył / y jáki był dobytek 30 twoj przy mnie. ✣ Bo *tá* trochá / ktoraś miał przede mną/ rozmnożyłá śię wielce: y błogosłáwił ći Pan ná przyśćie moje / á teraz kiedyż ja śię też stáráć będę o dom swoj. 31 ✣ Y rzekł: Coż ći mam dáć? Y odpowiedźiał Jákob: Nie dasz mi nic. Ale jeśli to uczynisz *coć powiem*, tedy śię wrocę / á będę páśł/ y strzegł 32 bydłá twego. ✣ Przejdę dźiś przez wszystkie trzody twoje / odłączájąc z támtąd káżde bydlę pstre / y nákrapiáne / y káżde bydlę płowe miedzy owcámi / á nákrapiáne/ y pstre miedzy kozámi : to będźie zapłátá 33 moja. ✣ Y da świádectwo o mnie spráwiedliwość moja ná potym / gdy przydźie do zapłáty mojey przed tobą: Wszystko co nie będźie pstre/ y nákrapiáne miedzy kozámi / á płowe miedzy owcámi / niech będźie zá kradźione *poczytáne* przy mnie. 34 ✣ Tedy rzekł Lában: Oby śię stáło 35 według słowá twego. ✣ Y odłączył onegoż dniá kozły strokáte/ y nákrapiáne/ y wszystkie kozy pstre / y nákrapiáne / y wszystkie co jáká białá odmiánę miáły / tákże y płowe miedzy owcámi : y oddał je do rąk Sy-36 now swych. ✣ Y odłączył śię *Lában* od Jákobá/ jákoby ná trzy dni drogi : A Jákob páśł ostátek owiec Lábánowych.

37 NAbrał tedy Jákob prętow źielonych topolowych/ y láskowych/ y kásztanowych/ y obłupił *miejscámi* skorę ich do białego / obnażájąc białość / ktora ná prętách 38 *byłá*. ✣ Y nákładł onych prętow ktore był obłupił do rynien/ y do koryt / *gdźie láno* wody (gdy przychodźiły owce áby piły) *nákładł ich* przećiwko owcom/ áby poczynáły/ gdyby 39 pić przychodźiły. ✣ Y poczynáły owce *pátrząc* ná one pręty/ y rodźiły jágnięta strokáte/ pstre/ y nákrapiá-40 ne. ✣ Y odłączył Jákob jágnięta / á stáwiał owce twarzą do *jágniąt* strokátych / y do wszystkich płowych w stádźie Lábánowym / á swoje stádá stáwiał osobno / áni ich obracał 41 ku stádu Lábánowemu. ✣ A gdy wszystkich owiec co ránszych przypuszczánie bywáło/ kładł Jákob pręty przed oczy owiec w korytá / áby po-42 czynáły/ *pátrząc* ná pręty. ✣ Lecz gdy pozniejszych owiec przepuszczánie było/ nie kładł *ich*: y były pozniej-43 sze Lábánowe/ á ránsze Jákobowe. ✣ Y ták zbogáćił śię on człowiek bárzo/ y miał owiec wiele/ y służebnic/ y sług/ y wielbłądow/ y osłow.

ROZDZIAŁ XXXI.

Jákob nie opowiednie odchodźi od Lábáná. 22. Ktory gdy go w gniewie gonił, od Bogá był upomniony, aby mu nic przykrego nie czynił. 43. Y ták przymierze miedzy sobą postánowiwszy, rozstáli śię w pokoju.

1 POtym gdy usłyszał *Jákob* słowá Synow Lábánowych mowiących; Pobrał Jákob wszystko co miał Oćiec nász/ y z tego co *były* Ojcá nászego / tey wszystkiey zacności do-2 stał a. ✣ Widźiał też Jákob twarz Lábánowę / á oto nie był tákim przećiwko niemu/ jáko przed tym.

a *T. Sławy, dobrego mienia.*

3 TEdy rzekł Pan do Jákobá; Wroć śię do źiemie Ojcow twojich/ y do rodźiny twojey/ á będę

z tę=

z toba. ♣ Przetoż posłał Jákob / y wyzwał Ráchelę / y Lię ná pole do 5 trzody swojey. ♣ Y rzekł im: Widzę ja twarz Oycá wáßego że nie jest tákimi przećiwko mnie jáko przed tym/ 6 lecz Bog Oycá mego był ze mną. ♣ Wy też sáme wiećie / żem ze wßytkich śił mojich służył Oycu wáßemu. 7 ♣ Ale Oćiec wáß oßukał mię/ y odmienił zapłátę moję po dźieśięć kroć: jednák nie dopuśćił mu Bog 8 áby mi ßkodźił. ♣ Jesli kiedy powiedźiał: Pstre będą zapłátą twoją/ tedy rodźiły wßystkie owce *jágniętá* pstre. A gdy záś mowił: Strokáte będą zapłátą twoją / tedy rodźiły wßystkie owce *jágniętá* strokáte. 9 ♣ Y odjął Bog dobytek Oycá wáßego/ á dał go mnie. 10 ♣ Stáło śię bowiem w *ten* czás gdy śię owce złączáły / żem podniosł oczy swe / y widźiałem przez sen / á oto sámcy złączáli śię z owcámi strokátymi / pstrymi y białonákrapiánymi. 11 ♣ Tedy mi rzekł Anjoł Boży we śnie: Jákobie! A jam odpowiedźiał: Otom ja. 12 ♣ Potym rzekł: Podnieś teraz oczy swe / á obacz wßystkie sámce złączájące śię z owcámi strokátymi: pstrymi / y białonákrapiánymi: Bom widźiał wßystko coć Lában uczynił. 13 ♣ Jam Bog Bethel/ gdźieś námázał kámień / gdźieś mi poślubił ślub. Teraz tedy wstań/ wynidź z źiemie tey / á wroć śię do źiemie rodźiny twojey. 14 ♣ Tedy odpowiedźiáłá Ráchel y Lia / y rzekły mu: Y záż jeszcże mamy cząstkę *jáko* y dźiedźictwo w domu Oycá nászego? 15 ♣ Y záżeśmy zá obce nie były poczytáne u niego? Yż nas przedał: y miałżeby jeszcze do ßczętu zjeść májętność nászę? 16 ♣ Abowiem wßystko bogáctwo ktore odjął Bog Oycu nászemu / násze *jest*, y Synow nászych: przetoż teraz wßystko uczyń coć Bog rozkazał.

17 WStał tedy Jákob/ y wsádźił Syny swe y żony swe ná wielbłądy. 18 ♣ Y zábrał wßystkie trzody swoje/ y wßystkę májętność swoję ktorey był nábył: dobytek nábyćia swego/ ktorego był nábył w kráinie Syryjskiey/ áby śię wroćił do Izáaká Oycá swego/ do źiemie Chánanejskiey. 19 ♣ A Lában odßedł był strzydz owce swoje: w tym ukrádłá Ráchel báłwany ktore miał Oćiec jey. 20 ♣ Y wykradł śię Jákob potájemnie od Lábáná Syryjczyká/ ták/ że mu nie oznájmił iż ućiekał. 21 ♣ Y ućiekł sam ze wßystkim co miał: á wstawßy przepráwił śię przez rzekę/ y udał śię *ku* gorze Gáláád.

22 Y Dano znáć Lábánowi dniá trzećiego / że ućiekł Jákob. 23 ♣ Ktory wźiąwßy bráćią swoję z sobą/ gonił go przez śiedm dni/ y doścignął go ná gorze Gáláád. 24 ♣ Lecz przyßedł Bog do Lábáná Syryjczyká we śnie oney nocy / y rzekł mu: Strzeż śię ábyś nie mowił z Jákobem nic przykrego. 25 ♣ Y dogonił Lábán Jákobá: á Jákob *już* był namiot swoj rozbił ná gorze. Lábán też rozbił namiot z bráćią swą ná *onejże* gorze Gáláád. 26 ♣ Tedy Lábán rzekł do Jákobá: Cożeś uczynił? żeś śię wykradł b potájemnie odemnie/ á uwiodłeś corki moje/ jáko by pojimáne mieczem? 27 ♣ Przeczżeś potajemnie ućiekł / á wykradłeś śię odemnie/ á nic oznájmiłeś mi/ gdyż bym ćię był puśćił z rádośćią / y z pieśniámi/ y z bebnem/ y z hárfą? 28 ♣ Y nie dopuśćiłeś mi ábym pocáłował Syny moje/ y corki moje. Záiste głupieś sobie poczał. 29 ♣ Jest to w mocy ręki mojey uczynić wam co złego: ále Bog Oycá wáßego przeßłey nocy rzekł do mnie / mowiąc: Strzeż śię ábyś z Jákobem nie mowił nic przykrego.

30 A Teraz gdyć śię chćiáło odejść / żeś wielce prágnął do domu Oycá twego/ czemużeś ukradł Bogi moje? 31 ♣ Y odpowiádájąc Jákob/ rzekł Lábánowi: Izem śię bał y myśliłem/ byś mi snádź nie wydárł corek twojich. 32 ♣ Lecz ten u ko° znajdźieß Bogi twoje/ niech umrze przed bráćią nászą. Poznajże co twe° u mnie/ y weźmi sobie: á nie wiedźiał Jákob że je Ráchel ukrádłá. 33 ♣ Wßedł tedy Lábán do namiotu Jakobowego / y do namiotu Lie/ y do namiotu obudwu służebnic / á nie ználazł: á wyßedßy z namiotu Lie / wßedł do namiotu Ráchele. 34 ♣ A Ráchel wźiąwßy one báłwany włożyłá je pod

b *H. Ukrádłeś serce moje.*

śiodło wielbłądowe/ y uśiádłá ná nich/ y zmácáł Lában wszytek namiot/ á nie ználazł. 35 ♣ Tedy *oná* rzekłá do Oycá swego: Niech śię nie gniewa Pan moy/ że nie mogę powstáć przed twarzą twoią/ bo *według* zwyczáiu niewiast *przypádło* ná mię: y szukał/ á nie ználazł báłwanow.

36 ROzgniewał śię tedy Jákob/ y szukał ná Lábáná/ á odpowiádáiąc Jákob rzekł Lábánowi; Cóż zá przestępstwo moie/ co zá grzech moy/ 37 żeś mię gonił zápáliwszy śię? Otoś zmácał wszystek sprzęt moy/ cożeś ználazł ze wszystkiego sprzętu domu twego? położ tu przed bráćią moią/ y bráćią twoią/ á niech rozsądzą 38 miedzy námi dwiemá. ♣ Już dwádźieśćiá lat mieszkałem z tobą: owce twoie/ y kozy twoie/ nie poniátáły: á báránow stádá twego/ niem jadał: 39 ♣ Rozszárpánego *od zwierzá* b nie przynośiłem ći/ jam szkodę nádgradzał: z ręki moiey szukałeś tego co było ukrádźiono we dnie/ y co było ukrádźiono w nocy. 40 ♣ Bywáło *to, że* we dnie trapiło mię gorąco/ á mroz w nocy: ták/ że odchadzał sen 41 moy od oczu moich. ♣ Jużemći dwádźieśćiá lat w domu twoim służył. Czternaśćie lat zá dwie corce twoie/ á sześć lat zá bydło twoie/ á odmieniałeś zapłátę moię po dźieśięć kroć. 42 ♣ I by był Bog Oycá mego/ Bog Abráhámá/ y strách Izááká/ nie był przy mnie/ pewniebyś mię był teraz prożnego puśćił: *ále* ná utrapienie moie/ y ná prácę rąk moich weyrzał Bog/ y przestrzegł ćię nocy przeszłey.

b 2 Moj. 22.12.

43 TEdy odpowiedźiał Lábán y rzekł do Jákobá: Corki te/ corki są moie: y Synowie ći/ Synowie moi: y dobytek *ten*, dobytek moy: y wszystko co widźisz/ moie jest. A tym corkam moim coż dźiś uczynię/ ábo 44 synom ich/ ktore zrodźiły? ♣ Podźiże tedy/ á uczyńmy przymierze/ ja y ty/ á będźie świádectwo miedzy mną y 45 miedzy tobą. ♣ Y wźiął Jákob kámień 46 á postáwił go ná znák: ♣ Y rzekł Jákob bráći swey; Názbieraycie kámienia: Ktorzy nánośili kámienia/ y uczynili kupę/ y jedli tám 47 ná oney kupie. ♣ Y názwał ją Lában Jegár Sáhádutá/ á Jákob ją 48 názwał Galed. ♣ Bo mowił Lában: Kupá tá *niech będźie* świádkiem miedzy mną y miedzy tobą dźiśia: przetoż *Jákob* názwał imię jey Gáled: 49 ♣ Y Mispá: Abowiem rzekł *Lában*. Niech upátruje Pan miedzy mną y miedzy tobą/ gdy śię rozeydźiemy jeden od drugiego. 50 ♣ Jeśli będźiesz trapił corki moie/ y jeśli poymiesz żony nád corki moie: nie mász tu nikogo miedzy námi/ bacż *że* Bog *jest* świádkiem miedzy mną/ y miedzy tobą. 51 ♣ Y rzekł *nádto* Lában Jákobowi: Oto tá kupá *kámienia*, y oto znák ten ktorym postáwił miedzy 52 mną/ y miedzy tobą. ♣ Swiádkiem tá kupá/ y świádkiem ten znák *będźie tego*, iż ja do ćiebie nie poydę dáley zá tę kupę/ y ty też niepoydźiesz do mnie zá tę kupę/ y zá ten znák/ ná 53 złe: ♣ Bog Abráhámow/ y Bog Náchorow/ niechay rozsądzą miedzy námi/ Bog Oycá ich. Przyśiągł tedy Jákob przez strách Oycá swego Izááká. 54 ♣ Y nábił Jákob bydłá ná gorze/ y wezwał bráći swey ku jedzeniu chlebá. Tedy jedli chleb/ 55 y nocowáli ná *oney* gorze. ♣ Potym Lában wstawszy bárzo ráno/ pocáłowáł Syny swoie/ y corki swe/ y błogosłáwił im: á odszedszy/ wroćił śię Lában ná mieysce swoie.

ROZDZIAŁ XXXII.

Jákob widźiał Anioły Boże. 3. dał znáć Brátu swemu Esawowi o przyśćiu swym. 13. y upominki mu posłał. 25. Anioł PAński biedźi śię z nim, błogosłáwi mu, y názywa imię jego Izráel.

1 A Jákob też poszedł w drogę swoię/ y potkáli śię z nim Aniołowie 2 Boży a. ♣ Y rzekł Jákob ujrzawszy je: Oboz to Boży: y názwał imię 3 mieysca onego Máhánáim. ♣ Potym posłał Jákob posły przed sobą do Esawá brátá swego/ do źiemie 4 Seir/ do kráiny Edomskiey. ♣ Y rozkazał im mowiąc: Ták rzeczećie Pánu memu Esawowi; To mowi sługá twoy Jákob: U Lábáná byłem gośćiem/ y mieszkałem z nim áż do te- 5 go czásu. ♣ A mam woły/ y osły/ ow-

a 1 Moj. 48.16.

ce/ y sługi/ y służebnice: á posyłam opowiedźieć Pánu memu/ żebym ználazł łáskę w oczách twoich.

6 Y Wroćili śię posłowie do Jákobá/mowiąc. Przyßliśmy do brátá twego Esawá/ ktory też idźie przećiwko tobie/ á cztery stá mężow z nim. 7 ✣ Y zlękł śię Jákob bárzo/á ztrwożył śię: y rozdźielił lud ktory z nim *był*, y owce/ y woły/ y wielbłądy/ná dwá huſce: 8 ✣ Y rzekł; Jesliby przyßedł Esaw do jednego huſcá/ á poráźiłby go/ tedy huſiec ktory pozostánie/będźie záchowány.

9 Y Rzekł Jákob: Boże Ojcá mego Abráhámá/ y Boże Ojcá mego Izáaká/ PAnie ktoryś do mnie rzekł: b Wroć śię do źiemie twojey/ y do rodźiny twojey/ á uczynięć dobrze: 10 ✣ Mnieyßym jest niż wßystkie zmiłowánia/y niż wßystká prawdá ktoraś uczynił z sługą swym: Abowiem tylko o lásce mojey przeßedłem ten Jordan/á teraz mam dwá huſce: 11 ✣ Wyrwi mię proßę z ręki brátá mego/z ręki Esawá: boć śię go boję/ by snadź przyßedßy nie zábił mię/*y* Mátki z synámi. 12 ✣ Wßákeś rzekł: Dobrzeczyniąc będę dobrzeczynił/ á rozmnożę c naśienie twoje/ jáko piasek morski/ ktory zliczon być nie może dla mnostwá.

13 Y Przenocował tám oney nocy: y wźiął z tego co miał przy ręku upominek dla Esawá brátá swego: ✣ 14 *To jest*, koz dwieśćie/ y kozłow dwádźieśćiá/ owiec dwieśćie/ y báránow dwádźieśćiá. 15 ✣ Wielbłądźic odchowujących młode ze źrzebięty ich/trzydźieśći/ krow czterdźieśći/ y wołow dźieśięć/ dwádźieśćiá ośłic/ y dźieśięć ośląt. 16 ✣ Y oddał je w ręce sług swoich/ káżde stádo z osobná/y rzekł do sług swoich: Idźćie przedemną/ á plác uczyńćie miedzy stádem/á miedzy stádem. 17 ✣ Y rozkazał pierwßemu mowiąc: Gdy śię potka z tobą Esaw brát moy/ á spytaćie mowiąc: Czyjeś ty? y dokąd idźieß? á czyje to *stádo* przed tobą? ✣ 18 Tedy powieß: Sługi twego Jákobá jest to upominek/posłány Pánu memu Esawowi: á oto y sam *idźie* zá námi. 19 ✣ Tákże też rozkazał drugiemu y trzećiemu/y wßystkim idącym zá tymi stády/mowiąc; Tymiż słowy mowćie do Esawá gdy go d potkaćie. 20 Powiećie *mu* też; ✣ Oto sługá twoy Jákob *idźie* zá námi: mowił bowiem; Vbłagam oblicze jego upominkiem/ ktory idźie przedemną/ á potym ujrzę oblicze jego: owá mię snadź w łáskę przyjmie.

21 Y Poßedł w przod on upominek przed obliczem jego/á sam przenocował oney nocy z huſcem *swojim*. 22 ✣ Wstawßy tedy oney nocy wźiął obie żony swe/ y dwie służebnice swoje/y jedenaśćie Synow swoich/ y przeßedł przez brod Jábok. 23 ✣ A wźiąwßy je/ przepráwił je przez *rzekę*/ y przeprowádźił *wßystko* co miał. 24 ✣ A tylko sam Jákob został.

25 A Oto biedźił śię z nim Mąż áż do weśćia zorze: Ktory widząc że go nie mogł przemoc/ uderzył Jákobá w stáwę biodry jego: y wytraćiłá śię z stáwu biodrá Jákobowá/ gdy śię z nim mocował. ✣ 26 Y rzekł; Puść mię/bo *już* wschodźi zorza. Y odpowiedźiał: Nie puszczę ćię/ áż mi będźieß błogosłáwił. ✣ 27 Tedy mu rzekł: Co zá imię twoje? Y odpowiedźiał: Jákob. 28 ✣ Y rzekł: Nie będźie názywáne więcey imię twoje f Jákob/ále Izráel: boś sobie mężnie poczynał z Bogiem/ y z ludźmi/ y przemogłeś. 29 ✣ Y spytał Jákob/mowiąc: Oznájmi mi proßę imię twoje: A on odpowiedźiał: Czemu śię pytaß o imieniu mojim? Y támże mu błogosłáwił. 30 ✣ Tedy názwał Jákob imię miejscá onego Fánuel g/ *mowiąc*: Yżem widźiał Bogá twarzą w twarz/á záchowána jest dußá mojá. 31 ✣ Y weßło mu słońce kiedy minął *miejsce* Fánuel: á on uchrámował ná biodrę swoję. ✣ 32 Przetoż nie jadáją Synowie Izráelscy żyły skurczoney/ktora jest przy stáwie biodry/áż do dniá tego/iż był uderzył *Mąż on* w stáw biodry Jákobowey/ y w żyłę skurczoną.

b 1 Moj. 31.13.

c 1 Moj. 28.13. 14.

d H. *Znajdźiećie.*

e I. *Wżyło, albo w kość biodry.*

f 1 Moj. 35.10.

g T. *Twarz Boża.*

ROZDZIAŁ XXXIII.

Jákob śię wita z brátem swym Esawem. 8. Dáje mu podárek. 18 Prowádźi śię do Miástá Sychem, y tám

ku-

kupiwszy rolą, przed Miástem námiot swoj rozbijá.

1 A Podniózszy Jákob oczy swe/ ujrzał/ á oto Esaw idźie/ á z nim czterysta mężow: y rozdźielił dźieci/ z osobná Lie/ y z osobná Ráchele/ y z osobná dwu służebnic. 2 ✣ Y postáwił służebnice/ y dźieci ich ná przodku/ á Lia/ y Syny jey zá nimi: Ráchele záś z Jozefem ná ostátku. 3 ✣ A sam szedł przed nimi/ y pokłonił śię áż do źiemie śiedm kroć/ niż przyszedł do brátá swego. 4 ✣ Y zászedł mu drogę Esaw: y obłápiwszy go upadł ná szyję jego/ y cáłowáł go/ y płákáli. 5 ✣ Potym podniozszy oczy swe/ ujrzał żony y dźieci/ y rzekł: *A ći co záć są*, twojiż to? y odpowiedźiał: Dźiatki *to są* ktore Bog dał z łáski słudze twemu. 6 ✣ Y przybliżyły śię służebnice/ y Synowie ich/ á pokłoniły śię. 7 ✣ Przybliżyłá śię też y Lia/ y dźieci jey/ y pokłonili śię: á potym przybliżył śię Jozef/ yRáchel/ y pokłonili śię. 8 ✣ Y rzekł *Esaw*: A ow wszystek hufiec ná co/ z ktorymem śię potkał? Odpowiedźiał *Jákob*: Abym ználazł łáskę przed oczymá Páná mego. 9 ✣ Tedy rzekł Esaw: Mam ja dosyć bráćie miły/ 10 miey ty swoje. ✣ Y rzekł Jákob; Nie ták *bądźie*, proszę jeslim teraz ználazł łáskę w oczách twojich/ weźmi upominek moj z ręki mojey: przeto/ iżem widźiał oblicze twoje/ jákobym widźiał oblicze Boże/ y łáskáwieś mię przyjął: 11 ✣ Przyjmiże proszę dar moj a ktorymći przyniosł/ gdyż mię hojnie błogosłáwił Bog b/ á mam wszystkiego dosyć. A ták uprośił go że to przyjął.

12 Tedy rzekł *Esaw*: Ruszmy śię/ á idźmy/ á ja pojdę przed tobą. 13 ✣ Y odpowiedźiał mu *Jákob*; Wie Pan moj/ że z sobą mam dźiatki młode/ y owce kotne/ y krowy ćielne/ ktore jeslibym przegnał dwiá jednego/ pozdycháją wszystkie stádá: ✣ 14 Niech wprzod proszę jedźie Pan moj przed sługą swojim/ á ja poprowádzę śię z lekká/ ják ono zdoły trzodá ktora jest przedemną/ y jáko nádążą dźieći: áż przydę do Páná mego/ do Sejir. 15 ✣ Tedy rzekł Esaw: Niech wżdy zostáwię przy tobie *cokolwiek* ludu/ ktory jest ze mną. A on odpowiedźiał; A ná coż to? bylem ználazł łáskę w oczách Páná mego. 16 ✣ Y wroćił śię dniá onego Esaw drogą swą do Sejir. 17 ✣ A Jákob odroćił śię do Suchot/ y zbudowáł sobie dom/ y dla stad swojich poczynił obory/ á dla tego názwał imię miejscá onego Suchot. 18 ✣ Y przyszedł Jákob zdrowo do miástá Sychem/ ktore było w źiemi Chánánejskiey/ gdy śię wroćił z Pádán Syryjskiego/ y położył śię przed miástem. 19 ✣ Y kupił część polá/ ná ktorym rozbił námiot swoj/ od Synow Hemorá Ojcá Sychemowego zá sto jágniąt c. 20 ✣ A postáwił tám ołtarz/ y názwał go; Mocny Bog Izráelski.

a H. Błogosłáwieństwo. b H. Udárowál mię.

c I. Zá sto groszy.

Rozdział XXXIV.

Dyná zgwałcona od Sychemá Syná Hemorowego. 4. Oćiec Sychemow prośi żeby mu ją zá żonę dano. 13. Synowie Jákobowi pozwalają, jesliby śię obrzezáli. 24. Symeon, y Lewi miásto Sychem splundrowáli, z czego Jákob májąc smętek wielki, ná Syny śię uskarża.

1 Y Wyszłá Dyná corká Liey/ ktora byłá urodźiłá Jákobowi/ áby oglądáłá corki oney źiemie. 2 ✣ A ujrzawszy ją Sychem Syn Hemorá Hewejczyká/ Kśiążęćiá źiemie oney/ porwał ją/ y spał z nią/ y zelżył ją a. 3 ✣ Y spojiłá śię duszá jego z Dyną corką Jákobową/ á rozmiłowawszy śię dźieweczki/ mowił b do sercá jey. 4 ✣ Tedy Sychem rzekł do Hemorá Ojcá swego/ mowiąc: Weźmi mi tę dźieweczkę zá żonę. 5 ✣ A gdy Jákob usłyszał że zgwałcona byłá Dyná corká jego/ á Synowie jego byli z bydłem jego ná polu/ zámilczał *tego* Jákob/ áż śię oni wroćili. 6 ✣ Tedy wyszedł Hemor Oćiec Sychemow do Jákobá/ áby z nim mowił. 7 ✣ A Synowie Jákobowi *gdy* przyszli z polá/ á usłyszeli *to*, boleścią zjęći byli mężowie oni/ y rozgniewáli śię bárzo/ że tę sprosność uczynił w Isráelu/ śpiąc z corką Jákobową/ co być nie miáło.

8 Y Rzekł Hemor do nich/ mowiąc; Sychem Syn moj/ przyłożył serce swe ku corce wászey: dajćież mu 9 ją proszę zá żonę. ✣ A zpowinowáć-

a I. zgwałćił ją. b *A. co było według sercá jey.*

ćie się z námi / corki wásze dawájąc nam / á corki násze pojmując sobie. 10 ✤ Y będźiećie z námi mieszkáć/ á źiemiá będźie przed wámi: mieszkajćie/ y hándlujćie w niey/ y osadzájćie się w niey/ 11 ✤ Y mowił *też* Sychem Oycu jey/ y bráci jey: Niech znajdę łáskę w oczách wászych / á co 12 mi rzeczećie *to* dam. ✤ Podwyższćie mi znácznie wiáná / y upominkow *żądajćie*, á dam jáko mi rzeczećie/ tylko mi dájćie tę dźieweczkę zá żonę. ✤ 13 Tedy odpowiedźieli Synowie Jákobowi Sychemowi / y Hemorowi Oycu jego/ ná z drádźie mowiąc *z nimi*: dla tego iż zgwałćił Dynę śiostrę 14 ich. ✤ Y rzekli im; Nie możemy tey rzeczy uczynić/ ábyśmy mieli dáć śiostrę nászę mężowi nieobrzezánemu/ bo *to* obrzydła rzecz u nas. ✤ A 15 wszákże tym sposobem wam pozwolemy / jesliże chcećie być nam podobni/ áby był obrzezány miedzy wámi 16 káżdy meżczyzná: ✤ Tedy wam damy corki násze/ á corki wásze pojmiemy sobie / y będźiemy mieszkáć z wámi / á będźiemy ludem jednym. 17 ✤ Ale jesli byśćie nas nie usłucháli/ ábyśćie się obrzezáli/ weźmiemy corkę 18 nászę/ y odejdźiemy: ✤ Y podobáłá się tá rzecz ich Hemorowi/ y Sychemowi Synowi Hemorowemu. ✤ 19 Tedy nie odkłádał *on* młodźieniec długo tey rzeczy/ bo się był rozmiłował corki Jákobowey ; á on był ze wszech nazacnieyszy w domu Oycá swego.

20 Y Przyszedł Hemor / y Sychem Syn je° do bramy miástá swego / y rzekli do mężow miástá swego 21 mowiąc; ✤ Mężowie ći spokojnie żyją z námi/ niechże mieszkáją w tey źiemi/ y niech hándlują w niey/ gdyż oto źiemiá *nászá* dosyć jest przestronna dla nich: corki ich będźiemy bráć sobie zá żony/ á corki násze będźiemy 22 im dawáć. ✤ Ale tym sposobem pozwaláją mężowie ći mieszkáć z námi/ ábyśmy byli jednym ludem/ żeby był obrzezan miedzy námi káżdy meżczyzná / ták jáko oni *są* obrzezáni. 23 ✤ Trzody ich/ y máiętnośći ich/ y wszystkie bydłá ich / ázaż nie násze będą ? *ná to* tylko im pozwolmy / á 24 będą mieszkáć z námi. ✤ Y usłucháli Hemorá y Sychemá Syná jego wszyscy wychodzący z bramy miástá jego : y obrzezał się káżdy meżczyzná/ ćokolwiek ich wychodźiło z bramy miástá jego.

25 Y Stało się dniá trzećiego / gdy byli *w naćięższym* bolu / tedy wźięli dwáj synowie Jákobowi/ Symeon y Lewi/ bráćia Dyny / káżdy miecz swoj/ á weszli do miástá śmiele/ y pomordowáli wszystkie meżczy- 26 zny b. ✤ Hemorá też/ y Sychemá Syná jego zábili mieczem/ á wźiąwszy Dynę z domu Sychemowego / 27 odeszli. ✤ *Drudzy* też Synowie Jákobowi przyszli do pobitych/ y złupili miásto / *przeto* iż zgwałćili śiostrę 28 ich. ✤ Owce ich/ y woły ich/ y osły ich / y co w mieśćie było/ y co ná po- 29 lu/ pobráli. ✤ Y wszystkę máiętność ich/ y wszystkie dźieći ich/ y żony ich / w niewolą zábráli/ y wybráli wszy- 30 stko/ co w domách było. ✤ Tedy rzekł Jákob do Symeoná y Lewiego: Záfrásowáliśćie mię/ á przywiedliśćie mię w ohydę u obywátelow źiemie tey / u Chánánejczykow / y Ferezejczykow: Já nie wielką liczbę ludu mam / á zebrawszy się przećiwko mnie/ poráżą mię : á *ták* zginę ja/ 31 y dom moj. ✤ A *oni* odpowiedźieli : Izali jáko wszetecznice miał używáć śiostry nászey?

b 1 Moj. 49. 6.

ROZDZIAŁ XXXV.

Bog Jákobowi każe iść do Bethelá, y ołtarz zbudowáć. 9. Tám mu się ukazawszy, obietnicę czyni. 16. Ráchel urodźiwszy Benjáminá, umárłá, y pogrzebiona. 22. Ruben zgwałćił łoże Ojcowskie. 29. Izáák umárł, y pogrzebiono go.

1 Rzekł potym Bog do Jákobá : Wstań / wstąp do Bethelá / á mieszkaj tám : y uczyń tám ołtarz Bogu/ ktoryć się a ukazał/ gdyś ućiekał przed obliczem Esawá brátá twego.

2 Tedy rzekł Jákob do domownikow swych: y do wszystkich ktorzy z nim *byli* : Odrzuććie Bogi cudze / ktorzy w pośrzodku was są/ á oczyśććie się/ y odmieńćie száty wásze. 3 ✤ A wstawszy podźmy do Bethelá : y ucżynię tám ołtarz Bogu/ ktory mię

a 1 Moj 28. 13.

mie wysłuchał w dźień utrapienia mego / y był ze mną w drodze ktoram chodźił. 4 Y oddáli Jákobowi wszystkie Bogi cudze ktore mieli / y náusznice/ktore były ná uszách ich: y zákopał je Jákob pod onym debem/ 5 ktory *był* nie dáleko Sychem. Y wyszli z támtąd: á strách Boży padł ná miástá / ktore były około nich/ iż nie goniii Synow Jákobowych. 6 Przyszedł tedy Jákob do Luzy/ ktora jest w źiemi Chánánejskiey / (á jest Bethel,) sam y wszytek lud ktory z 7 z nim *był*. Y zbudował tám ołtarz/ á názwał miejsce ono ElBethel b: bo mu śię tám był Bog ukazał / gdy ućiekał przed oblicżem brátá swego. 8 TEdy umárłá Deborá mámká Rebeki/ y pogrzebioná jest przy Bethel pod debem: y názwano imie onego miejscá Allon báchuth c.

9 Ukazał śię Bog znowu Jákobowi/ gdy śię wracał z Pádán Syryjskiego / o błogosłáwił mu. 10 Y rzekł mu Bog: d Imie twoje *jest* Jákob: nie *tylko* będźie zwáne Imie twoje ná potym Jákob/ ále *też* Izráel będźie Imie twoje : y názwał 11 imie jego Izráel. Y rzekł mu Bog: Jam *jest* Bog wszechmogący/ rozradzaj śię/ y rozmnażaj śię: Narod/ y wnoństwo narodow będźie z ćiebie/ á Krolowie z biodr twojich wynida. 12 Y źiemie ktorąm dał Abráhámowi/ y Izáákowi/ tobie já dam: y naśieniu twemu po tobie dam te 13 źiemie. Y odszedł Bog od niego/ z miejscá ná ktorym mowił z nim. 14 Zátym postáwił Jákob znák ná miejscu *onym* gdźie *Bog* mowił e z nim/ á znák *on był* kámienny : y pokropił go pokropieniem / y polał go 15 oliwą. Y názwał Jákob imie miejscá onego/ gdźie Bog z nim mowił/ Bethel.

16 POtym odeszli z Bethel. Y było jeszcże jákoby milá drogi do Efráty/ y rodźiłá Ráchel/ á ćiężkie 17 rodzenie miáłá. A gdy ćiężko prácowáłá przy rodzeniu / rzekłá bábá do niey : Nie boj śię/ bo y tego syná 18 będźiesz miáłá. Y stáło śię gdy wychodźiłá duszá jey (bo *támże* umárłá) názywáłá imie jego Ben Oni/ ále Oćiec jego názywał go Benjámin f. A *ták* umárłá Ráchel/ y pogrzebioná jest ná drodze ku Efráćie: táć jest Bethlehem. 20 Y postáwił Jákob znák nád grobem jey : Toć *jest* znák grobu Ráchelinego/ áż po dźiś dźień.

21 Y poszedł *z támtąd* Izráel/ y rozbił namiot swoj zá wieża Heder g. 22 STáło śię tedy gdy mieszkał Izráel w oney Kráinie/ że szedł Ruben / y spał z Bálą h założnicą Ojcá swego : Y usłyszał to Izráel: A było synow Jákobowych dwánaśćie. 23 Synowie Liey: pierworodny Jákobow Ruben i / y Symeon / y Lewi/ y Judás/ y Isáschár/ y Zábulon. 24 Synowie Ráchele/ Jozef/ y 25 Benjámin. A Synowie Bále / służebnice Ráchelincy: Dan/ y Neftáli. 26 Synowie też Zelfy służebnice Liey : Gád/ y Aser. Ci *sa* Synowie Jákobowi / ktorzy mu śię urodźili w Pádánie Syryjskim.

27 Y Przyszedł Jákob do Izáaká Ojcá swego/ do Mámre/ do miástá Arbá/ to jest Hebron: gdźie mieszkał 28 Abráhám y Izáák. A było dni Izáákowych sto lat / y ośmdźieśiąt 29 lat. Y dokonał Izáák/ y umárł/ y przyłączony jest do ludu swego / k stáry / y pełen dni : á pogrzebli go Esaw/ y Jákob Synowie jego.

Rozdział XXXVI.

Zony. 8. Mieszkánie. 9. Potomstwo Esawowe y Kśiążętá w narodźie jego.

1 A Teć sa rodzáje Esawowe/ ktory 2 *jest* Edom. Esaw pojął żony swoje z corek Chánánejskich : Adę/ corkę Elaná Hettejczyká : y Olibámę corkę Any / corki Sebeoná 3 Hewejczyká a: Y Básemát corkę Ismáelowę / śiostrę Nebájotowę. 4 Y urodźiłá Adá Esawowi Elifásá/ á Básemat urodźiłá Rehuelá 5 b. Olibámá też urodźiłá Jehusá/ y Jeloma/ y Korego. Ci *sa* Synowie Esawowi/ ktorzy mu śię urodźili w źiemi Chánánejskiey.

6 Y Wźiął Esaw żony swoje/ y syny swoje/ y corki swoje/ y wszystkie dusze domu swego / y trzody swoje/ y wszystko bydło swoje/ y wszystkie májętność swoję ktorey był nábył w źiemi Chánánejskiey/ y od-

b T. Bog domu Bożego

c T. Dąb. płáczu.

d 1 Moj. 32. 28.

e 1 Moj 28. 19.

f T. Syn práwice. l. Syn dni dla tego, iż Ojcu w stárośći jego urodźił.

g T. Wieża trzody

h 1 Moj. 49. 4.

i 1 Moj. 46. 8. 2 Moj. 1. 2.

k 1 Moj. 25. 8.

a 1 Kron 1. 40.

b 1 Kron 1. 35.

ßedł do ziemie *inßey* od Jákobá brátá ſwego. 7 ♣ Bo byłá májętność ich wielka/ że nie mogli mießkáć poſpołu c / y nie mogłá ich znieść ziemiá pielgrzymowánia ich / dla *mnoſtwá* ſtad ich. 8 ♣ Y mießkał Eſaw ná gorze Sejir d: á ten Eſaw jeſt Edom.

c 1 Moj. 13. 6.
d Jozue. 24. 4.

9 A Teć ſą pokolenia Eſawá Oycá Edomczykow / ná gorze Sejir. 10 ♣ Y te ſą imioná Synow Eſawowych: Elifás/ ſyn Ady/ żony Eſawowey/ Rehuel/ Syn Báſemáty/ żony Eſawowey e. 11 ♣ Synowie záś Elifáſowi byli: Temán/ Omár/ Sefo/ y Gáátán/ y Kenáz. 12 ♣ A Támná byłá założnicá Elifáſá/ Syná Eſawowego / y urodziłá Elifáſowi Ámáleká. Ci ſą ſynowie Ady/ żony Eſawowey. 13 ♣ Ci też ſą Synowie Rehuełowi/ Náhát/ y Zárá/ Sámmá/ y Mezá: ci byli Synowie Báſemáty żony Eſawowey. 14 ♣ Ci záś byli Synowie Aolibámy corki Any / corki Sebeoná/ żony Eſawowey/ y urodziłá Eſawowi / Jehuſá / y Jelomá/ y Korego. 15 ♣ Teć ſą Kśiążętá z Synow Eſawowych. Synowie Elifáſá pierworodnego Eſawowego: Kśiążę Temán / Kśiążę Omár / Kśiążę Sefo / Kśiążę Kenáz. ♣ 16 Kśiążę Kore / Kśiążę Gáátám / Kśiążę Amálek: Teć Kśiążętá z Elifáſá *poſły* w ziemi Edomſkiey / ci ſą ſynowie z Ady. 17 ♣ Ci záś ſą Synowie Rehuelá ſyná Eſawowego: Kśiążę Náhát / Kśiążę Zárá / Kśiążę Sámmá/ Kśiążę Mezá f: Te Kśiążętá *poſły* z Rehuelá/ w ziemi Edomſkiey/ ci ſą Synowie Báſemáty żony Eſawowey. 18 ♣ Ci záś ſą Synowie Aolibámy/ żony Eſawowey: Kśiążę Jehus/ Kśiążę Jelom/ Kśiążę Kore: te Kśiążętá *poſły* z Aolibámy corki Any/ żony Eſawowey. 19 ♣ Ci ſą Synowie Eſawowi/ y te Kśiążętá ich. Onże *jeſt* Edom.

e 1 Kron 1. 35.
f 1 Kron 1. 37.

20 Ci *też ſą* Synowie Sejirá Chereyczyká g/ mießkájący w oney ziemi: Lotán/ y Sobál/ y Sebeon/ y Háná. 21 ♣ Y Dyſſon/ y Eſer/ y Dyſán: teć ſą Kśiążętá Choreyſkie Synowie Sejirowi w ziemi Edomſkiey. 22 ♣ A Synowie Lotánowi byli Chory/ y Hemán: á śioſtrá Lotánowá Támná. 23 ♣ Synowie záś Sobálowi: Hálwán/ y Mánáhát/ y Hewál/ Sefo/ y Onám. 24 ♣ Synowie też Sebeonowi ci *ſą*, Ajá/ y Aná. Tenci to Aná/ ktory wynálazł muły h ná puſzczy/ gdy páſł oſły Sebeoná Oycá ſwego. 25 ♣ Dźieci záś Anowe te *ſą*: Dyſon/ y Aolibámá/ corká Anowá. 26 ♣ A ſynowie Dyſſonowi/ Hámdán/ y Eſebán/ y Jetrán/ y Chárán. ♣ 27 A ſynowie Eſerowi ſą ci: Báláán/ y Záwán/ y Akán. 28 ♣ A záś ſynowie Dyſánowi Hus/ y Arán. 29 ♣ Teć ſą Kśiążętá Choreyſkie: Kśiążę Lotán/ Kśiążę Sobál/ Kśiążę Sebeon/ Kśiążę Háná. 30 ♣ Kśiążę Dyſon/ Kśiążę Eſer/ Kśiążę Dyſán. Te *były* Kśiążętá Choreyſkie / według Kśieſtw ich w ziemi Sejir.

g 1 Kron 1. 38.
h T. Obyczaj rodzenia mułow

31 Ci też *byli* Krolowie ktorzy krolowáli w ziemi i Edomſkiey / pierwey niż krolowáł Krol nád ſyny Izráelſkimi. 32 ♣ Krolowáł tedy w Edom Belá ſyn Beorow/ á imię miáſtá jego Dynhábá. 33 ♣ Y umárł Belá/ á krolowáł miáſto niego Jobáb/ ſyn Zeráchow/ z Boſry. 34 ♣ Y umárł Jobáb/ á krolowáł miáſto niego Chuſám/ z ziemie Temáńſkiey. 35 ♣ Y umárł Chuſám / á krolowáł miáſto niego Hádád/ ſyn Bádádow/ ktory poráźił Mádyáńczyki ná polu Moábſkim/ á imię miáſtá jego Háwid. 36 ♣ Y umárł Hádád/ á krolowáł miáſto niego Sámlá/ z Máſreki. ♣ 37 Y umárł Sámlá/ á krolowáł miáſto niego Saul/ z Rechobot u rzeki. 38 ♣ Y umárł Saul/ á krolowáł miáſto niego Bálánán/ ſyn Achborow. 39 ♣ Y umárł Bálánán ſyn Achborow / á krolowáł miáſto niego Hádár / á imię miáſtá jego Páhu / á imię żony jego Mehetábel / corká Mátredy/ corki Mezáábowey.

i 1 Kron 1. 43.

40 Teć *ſą* imioná k Kśiążąt Eſawowych/ według ich pokolenia/ y według mieyſc ich / y imion ich: Kśiążę Támná / Kśiążę Hálwá / Kśiążę Jetet. 41 ♣ Kśiążę Aolibámá/ Kśiążę Elá / Kśiążę Pinon. 42 ♣ Kśiążę Kenáz/ Kśiążę Temán/ Kśiążę Mábſár. 43 ♣ Kśiążę Mágdyel/ Kśiążę Hirám. Teć *ſą* Kśiążętá Edomſkie / według mießkánia ich/ w ziemi ośiádłośći ich: ten *jeſt* Eſaw/ Oćiec Edomczykow.

k 1 Kron. 1. 51.

ROZDZIAŁ XXXVII.

Jozef sny swoje powiádájąc, u bráci był w nienawiśći. 28. Ktorzy go też do Egiptu záprzedáli.

1 Y Mieszkał Jákob w ziemi/ gdźie przychodniem był Oćiec jego/ w ziemi Chánánejskiey. ♣ 2 Te są pokolenia Jákobowe: Jozef gdy miał śiedmnaśćie lat/ pásł z bráćią swoją trzody (będąc pácholęćiem) z Synámi Bále/ y z Synámi Zelfy/ żon Ojcá swego. Y odnośił Jozef sławę a ich złą do Ojcá ich.

a H. Niesławę.

3 A Izráel miłował Jozefá/ nád wszystkie Syny swe/ iż mu śię był w stárośći jego urodźił: y spráwił mu suknią rozmáitych fárb. ♣ 4 A widząc bráćia jego/ że go miłował Oćiec ich nád wszytkę bráćią jego/ nienawidźieli go/ y nie mogli nic łáskáwie z nim mowić.

5 Y Snił śię Jozefowi sen: á gdy go powiedźiał bráći swey/ tym go więcey mieli w nienawiśći. ♣ 6 Bo rzekł do nich; Słuchajćie proszę snu tego ktory mi śię śnił. ♣ 7 Otośmy wiązáli snopy nápołu/ á oto wstáwszy snop moj stánął/ á około niego stojące snopy wásze/ kłaniáły śię snopowi mojemu. ♣ 8 Y odpowiedźieli mu bráćia jego; Izali krolowáć będźiesz nád námi? y pánowáć nam będźiesz? z tądże go jeszcze mieli w więtszey nienawiśći/ dla snow jego/ y dla słow jego. ♣ 9 Snił mu śię też jeszcze drugi sen/ y powiedźiał go bráći swey mowiąc; Oto mi śię znowu śnił sen: A ono słońce/ y mieśiąc/ y jedenaśćie gwiazd kłaniáło mi śię. ♣ 10 Y powiedźiał Ojcu swemu/ y bráći swey/ y gromił go Oćiec jego/ y mowił mu; Coż to zá sen coć śię śnił? Izali przyjdźiemy/ ja/ y mátká twojá/ z bráćią twoją/ ábyśmyć śię kłaniáli áż do ziemie? ♣ 11 Y nienawidźieli go bráćia jego: ále Oćiec jego pilnie uważał tę rzecz.

12 Y Odeszli bráćia jego áby pásli trzody Ojcá swego w Sychem. 13 ♣ Tedy rzekł Izráel do Jozefá: Izali Bráćia twoji nie pásą w Sychem? podźże á poślę ćię do nich. A on odpowiedźiał: Otom ja. ♣ 14 Rzekł mu tedy: Idźże teraz/ á dowiedz śię jáko śię máją bráćia twoji/ y co śię dźieje z trzodámi/ y daśz mi znáć. Wysłał go tedy z doliny Hebron/ y przyszedł do Sychem. ♣ 15 Y náászedł go niektory mąż/ á on śię błąkał po polu/ y pytał go Mąż on/ mowiąc: 16 Czegoż szukasz? ♣ A on odpowiedźiał: Bráći mojey szukam: powiedz mi proszę gdźie oni pásą. ♣ 17 Tedy rzekł on człowiek; Odeszli z tąd: bom słyszał gdy mowili; Pojdźmy do Dotáin. Y szedł Jozef zá bráćią swoją/ á ználazł je w Dotáin.

18 Y Ujrzeli go zdáleká/ á pierwey niż do nich przyszedł/ rádźili o 19 nim/ áby go zábili. ♣ Y mowili jeden do drugiego: Onoż mistrz on 20 snow idźie. ♣ Teraz tedy podźćie/ á zábijmy go/ y wrzućmy go w jáką studnią/ á rzeczemy: Zły go zwierz pożárł: á ták obaczymy ná co mu 21 wynidą sny jego. ♣ Co gdy usłyszał Ruben/ chćiał go wybáwić z ręku ich/ mowiąc: Nie zábijajmy go. ♣ 22 Nád to rzekł do nich Ruben: Nie wylewajćie krwie b/ *ále* wrzuććie go w tę studnią ktora *jest* ná puszczy/ á ręki nie śćiągajćie nań. *A to mowił*, áby go wybáwił z ręku ich/ y powroćił go Ojcu swemu.

b 1 Moj 42. 22.

23 Y Stáło śię/ gdy przyszedł Jozef do bráći swey/ zewlekli go z sukniej jego/ z sukniej rozmáitych fárb/ 24 ktora *miał* ná sobie. ♣ A porwawszy go/ wrzućili go w studnią/ ktora studnia *byłá* czczą/ y nie *było* w niey 25 wody. ♣ A uśiadszy áby jedli chleb/ podnieśli oczy swe/ y ujrzeli/ á ono poczet Ismáelitow idących z Gáláád: á wielbłądy ich niosły korzenie/ y kádźidło c/ y mirrę/ á szły áby to zániosły do Egiptu. ♣ 26 Tedy rzekł Judas do bráći swey: Coż zá pożytek/ choćbyśmy zábili brátá nászego/ y zátáili krwie jego? ♣ 27 Podźćie/ á przedajmy go Ismáelitom/ á ręká nászá niech nie będźie ná nim: Brát bowiem nász/ y ćiáło násze jest: y usłucháli go bráćia 28 jego. ♣ A gdy mijáli oni mężowie/ Mádyáńscy kupcy/ tedy wyćiągneli/ y wyjęli Jozefá z studni/ y przedáli Jozefá Ismaelitom zá dwádźieśćiá śrebrnikow: ktorzy záprowádźili Jozefá do Egiptu d.

c I. Bálsam.

d Psalm 105. 17 Moy. 10. Dźiej. 7. 9.

29 Tedy śię wroćił Ruben do oney studnie / á oto już nie było Jozefá w studni: y rozdárł száty swoje. ♣ 30 A wroćiwszy śię do bráći swey/rzekł; Pácholęćiá niemász/á ja dokąd? ja *dokąd* poydę? ♣ 31 Tedy wźięli suknią Jozefowę/y zábili koźłá/á 32 umaczáli suknią we krwi e. ♣ Y posłáli onę suknią rozmáitych fárb/áby ją zánieśiono do Ojcá jego / y rzekli: Tęśmy ználeźli: poznayże teraz / jesli to suknia Syná twego / 33 czyli nie f. ♣ A poznawszy ją/ rzekł: Suknia *jest* Syná mego: zwierz zły pożárł go: koniecznie rozszárpány 34 jest Jozef. ♣ Tedy rozdárszy Jákob száty swe/włożył wor ná biodry swoje/ żáłując Syná swego przez 35 wiele dni. ♣ Y zeszli śię wszyscy Synowie jego/ y wszystkie corki jego / áby go ćieszyli / lecz nie dał śię ćieszyć / ále mowił: Záprawdę zstąpię zá synem mojim g do grobu: y płá-36 kał go Oćiec jego. ♣ A Mádyáńczycy przedáli Jozefá do Egiptu Potyfárowi dworzáninowi Fáráonowemu/ Hetmánowi żołnierstwá.

e 1 Moj 44.28.
f 1 Moj 44.28.
g *A. Dla Syná mego.*

Rozdział XXXVIII.

Judás od bráći swey odszedszy pojął żonę. 12. Ktora gdy mu umárłá. 13. Z synową swą, niewiedząc, miał sprawę. 27. Ktora mu dwu synow urodźiłá.

1 Y Stáło śię czásu onego / że Judás odszedł od bráći swey/y zstąpił do *niektorego* męża Odollámic-2 kiego/ktorego imię było Hirám. ♣ Y ujrzał tám Judás corkę męża Chánánejskiego / ktorego zwano Suá: 3 a pojąwszy ją/ wszedł do niey a. ♣ A *oná* poczęawszy porodźiłá Syná / y 4 názwáłá imię jego Her b. ♣ Záśię poczęawszy urodźiłá Syná/y názwáłá imię jego Onán. ♣ Nád to je-5 szcze porodźiłá Syná/ y názwáłá imię jego Selá: á *Judás* był w Cezybie/gdy mu go urodźiłá.

6 Y Dał Judás żonę Herowi pierworodnemu swemu/ktorey by-7 ło imię Támár. ♣ Y był Her pierworodny Judaszow c zły w oczách Pań-8 skich/y zábił go Pan. ♣ Tedy rzekł Judás do Onáná: Wnidź do żony brátá twego / á złącz śię z nią prá-

a 1 Kron 2.3.
b 4 Moj 26.19.
c 4 Moj 26.19.

wem powinnowáctwá / y wzbudź 9 náśienie brátu twemu. ♣ Lecz wiedząc Onán / iż to potomstwo nie jemu być miáło/gdy wchodźił do żony brátá swego/trácił z śiebie *náśienie* ná źiemię/áby nie wzbudźił potom-10 stwá brátu swemu. ♣ Y nie podobáło śię to PAnu / co *Onán* czynił: 11 przeto go też Pan zábił. ♣ Zátym rzekł Judás do Támáry synowy swey: Mieszkay wdową w domu Ojcá twego/áż urośćie Selá Syn moj: Bo rzekł; By on też snadź nie umárł jáko bráćia jego. Y odeszłá Támár/ y mieszkáłá w domu Ojcá swego.

12 A Gdy minęło wiele dni / umárłá corká Suego/żoná Judászowá: y poćieszywszy śię Judás/szedł do tych co strzygli owce jego/sam/ y Chirá towárzysz jego Odollámitá / 13 do Támnát. ♣ Y oznájmiono to Támárze/mowiąc; Oto świekier twoj idźie do Támnát / áby strzygł owce 14 swoje. ♣ Ktora złożywszy z śiebie száty wdowstwá swego / okryłá śię rąbkiem/ y zátknęłá śię/ y uśiádłá ná rozstániu drogi / ktora wiedźie do Támnát: bo wiedźiáłá że był urosł Selá/ á oná nie byłá mu dáná 15 zá żonę. ♣ A ujrzawszy ją Judás / mniemał że to nierządnicá: bo zá-16 kryłá byłá twarz swoję. ♣ Tedy ustąpiwszy do niey z drogi / mowił: Proszę niech wnidę do ćiebie: ábowiem nie wiedźiał żeby jego synowa byłá. Y rzekłá; Coż mi dasz/żebyś do 17 mnie wszedł? ♣ Y odpowiedźiał; Pośłę koźlątko z trzody: á oná rzekłá: Dászże mi zastáwę áż mi je przyślesz? 18 ♣ Y rzekł; Coż ći mam dáć w zastáwie? A oná odpowiedźiáłá; Pierśćień twoj/y chustkę d twoję/y láskę twoję/ ktorą masz w ręce swey. Tedy jey dał/y wszedł do niey: á poczę-19 łá z niego. ♣ Awstawszy odeszłá/ y złożywszy z śiebie odźienie swoje / oblekłá śię wszáty wdowstwá swego.

20 Potym posłał Judás koźlątko/ przez rękę towárzyszá swego Odollámitę / áby odebrał zastáwę z ręki niewiásty oney; ále jey nie ná-21 lazł. ♣ Y pytał mężow miejscá onego / mowiąc: Gdźie jest nierządnicá oná/ ktora *byłá* ná rozstániu tey drogi. Ktorzy odpowiedźieli: Nie

d *I. płaszcz. I. mánelle,*

22 było tu nierządnice. ♣ Wrócił się tedy do Judásá/ y rzekł; Nie ználazłem jey: lecż y mężowie miejscá onego powiedźieli: Nie było tu żadney 23 nierządnice. ♣ Tedy rzekł Judás; niechże sobie ma ten *zakład*, ábyśmy nie byli ná wzgárdę e: otom posyłał to koźlątko / á tyś jey nie ználazł.

e T. Aby śie to nie roznioslo ná zel żywość náſzę.

24 Y Stáło śie / jákoby po trzech mieśiącách/ powiedźiano Judźie mówiąc; Dopuśćiłá śie nierządu Támár Synowa twojá: á oto już brzemienna jest z nierządu. ♣ Tedy rzekł Judás; Wywiedźćie ją/ 25 áby byłá spálona. ♣ A gdy byłá wywiedźiona/ posłáłá do świekrá swego/ mówiąc; Z mężá którego te rzecży są/ jestem brzemienna. Przytym powiedźiáłá: Poznaj proſzę/ czyj to 26 pierśćień/ y chustká/ y laská. ♣ Tedy poznawszy *to* Judás/ rzekł; Spráwiedliwſza jest nád mię / poniewaſzem jey nie dał Seli synowi memu: y więcey jey nie uznał.

27 Y Stáło śie gdy przyſzedł czás rodzenia jey/ oto bliźniętá *były* 28 w żywocie jey f. ♣ A gdy rodźiłá / wytknęło rękę *jedno dźiećię* ktorą ujawszy bábá / uwiązáłá u ręki nić czerwoną / mówiąc; Ten pierwey 29 wynidźie. ♣ Y stáło śie/ gdy záśię wćiągnęło rękę swoję / oto wyſzedł brát jego; y rzekłá; Czemuś przerwał g? ná tobie *niech będźie* rozerwánie/ y názwáłá imię jego Fáres.

f 1 Kron. 2. 4.

g I. doktadáję, błonkę.

30 ♣ A potym wyſzedł brát jego/ ná którego ręce byłá nić czerwona/ y názwáłá imię jego Zerá.

Rozdział XXXIX.

Jozef kupiony w Egipćie od Fáráonowego dworzániná. 4. Láską ma u niego. 8. Ale od żony jego z potwarzony. 20. Do wiezienia dány jest. 21. Gdźie też u więźniow był w poſzánowániu.

1 Tedy Jozef był záwiedźion do Egiptu: y kupił go Potyfár dworzánin Fáráonow / Hetman żołnierstwá / mąż Egipczánin/ z ręki Iſmáelitow / ktorzy go tám byli 2 záwiedli. ♣ Y był Pan z Jozefem: ktory był mężem ſzczęśliwie postępującym / á mieſzkał w domu Páná 3 swego Egipczániná. ♣ Y bacżył Pan jego / że Pan był z nim: á iż wſzystko co on czynił / Pan ſzczę- 4 śćił w ręku jego. ♣ Y ználazł Jozef łáskę w oczách jego/ y służył mu: y przełożył go nád domem swym/ á podał wſzystko co miał w ręce jego. 5 ♣ Y stáło śie/ gdy go przełożył nád domem swym/ y nád wſzystkim co miał/ błogosłáwił Pan domowi Egipczániná dla Jozefá: y było błogosłáwieństwo Páńskie nád wſzystkim cokolwiek miał w domu/ y ná 6 polu. ♣ Przetoż poruczył wſzystko co miał w ręce Jozefowe / y nicżym u śiebie niewiedźiał/ tylko o chlebie ktorego pożywał: á był Jozef pięknej twarzy / y wdzięczny ná wejrzeniu.

7 Y Stáło śie potym / iż obróćiłá żoná Páná jego oczy swoje ná 8 Jozefá/ y rzekłá; Spi ze mną. ♣ Ale nie chćiał: y rzekł do żony Páná swego: Oto Pan moj nie wie / ták jáko ja / co *jest* w domu jego/ bo wſzy- 9 stko co miał/ podał w ręce moje. ♣ Y niemáſz nikogo w domu tym nád mię przednieyſzego / y nie wyjął mi nic z mocy procż ćiebie / przeto żeś ty jest żoná jego: jákożbym tedy miał ucżynić tę wielką złość / y 10 grzeſzyć przećiwko Bogu? ♣ Y stáło śię gdy oná námawiáłá Jozefá ná káżdy dźień / á on jey nie zezwalał áby spał z nią / *ábo* bywał z nią:

11 Tedy dniá niektorego/ gdy wſzedł do domu/ dla odpráwowánia prace swey/ á nie było tám z domownikow nikogo w domu: 12 ♣ Uchwyćiłá go zá ſzátę jego/ mówiąc; Spi ze mną. Ale on zostáwiwszy ſzátę swoję w ręku jey / ućiekł / y wyſzedł 13 precż. ♣ A gdy oná obacżyłá/ iż zostáwił ſzátę swoję w ręku jey / á 14 ućiekł precż: ♣ Tedy záwołáłá ná czeladź domu swego / y rzekłá do nich/ mówiąc; Wejźrzyćie/ wprowádźił *Pan* do nas mężá Hebrejczyká / áby nas zelżył: *ábowiem* wſzedł do mnie/ áby ze mną spał / ázem wołáłá głosem wielkim. 15 ♣ A gdy usłyſzał jem wyniosłą głos moj/ y záwołáłá/ zostáwiwszy ſzátę swoję u mnie/ ućiekł/ 16 y wyſzedł precż. ♣ Y zátrzymáłá jego ſzátę u śiebie/ áż przyſzedł Pan jego do domu swego. 17 ♣ Y rzekłá do

niego wte słowá / mowiąc: Wszedł do mnie sługá ten Hebrejczyk / ktoregoś przywiodł do nas / áby mię zelżył. 18 ✤ Ale gdym podniosłá głos swoj / y záwołáłá / tedy zostáwił száte swą u mnie / y uciekł precz. 19 ✤ Y stáło śię / gdy usłyszał Pan jego słowá żony swojey / ktore rzekłá do niego / mowiąc; Ták mi uczynił sługá twoj : rozgniewał śię bárzo.

20 Y Wźiął Pan Jozefá / á dał go do domu więźienia a / tám gdźie więźnie krolewskie sadzano / y był tám w domu więźienia. 21 ✤ A Pan był b z Jozefem : y skłoniwszy ku niemu miłośierdźie dał mu łáskę w oczach Przełożonego nád domem więźienia. 22 ✤ Tedy przełożony nád domem więźienia / podał w moc Jozefowi wszystkie więźnie / ktorzy byli w domu więźienia / á wszystko co tám czynić mieli / to on spráwował. 23 ✤ A przełożony nád domem więźienia nie doglądał tego czego mu śię powierzył / dla tego iż Pan był z nim: á co on czynił to Pan szczęśćił.

a Psalm. 105. 18.
b Dźiej. 7. 9. Mądr. 10. 13.

ROZDZIAŁ XL.

Jozef sny wykłada dwiemá dworzánom Fáráonowym. 20. Ktore śię im też wypełniły według wykłádu jego. 23. Jednák ten co wyszedł, nie wspomniał Jozefá przed Fáráonem, jáko był obiecał.

1 Y Stáło śię potym / iż coś przewinieli / Podczászy krolá Egipskie° / y Piekarz / przećiw Pánu swemu / Krolowi Egipskiemu. 2 ✤ Y rozgniewał śię Fáráo ná obu dworzánow swojich / ná przełożonego nád Podczászymi / y ná przełożonego nád Piekárzámi. 3 ✤ A dał je do więźienia w dom Hetmáná żołnierzow / ná miejsce gdźie był Jozef więźniem. 4 ✤ Y oddał im Hetman żołnierzow Jozefá / y służył im : y byli przez niemáły czás w więźieniu.

5 Tedy śię onym obiemá śnił sen / káżdemu sen jego / jednejże nocy / káżdemu według wykłádu snu jego / Podczászemu / y Piekárzowi Krolá Egipskiego / ktorzy byli więźniámi w domu więźienia. 6 ✤ A przyszedszy do nich Jozef ráno / ujrzał je / á oto byli strwożeni. 7 ✤ Y pytał dworzan Fáráonowych / ktorzy *byli* z nim w więźieniu w domu Páná jego / mowiąc : Czemużeśćie dźiś ták smutney twarzy ? 8 ✤ Y odpowiedźieli mu ; Śnił śię nam sen / á nie mász ktoby go wyłożył. Tedy rzekł do nich Jozef ; Izali nie Boże *so* wykłady? powiedźcie mi proszę. 9 ✤ A ták powiedźiał przełożony nád Podczászymi sen swoj Jozefowi / y rzekł mu; Śniło mi śię / á oto winná máćicá przedemną : 10 A ná winney máćicy *były* trzy gáłązki / á oná jákoby pąkowie wypuszczáłá / á wychodźił kwiát jey / y dostawáły śię jágody gron winnych. 11 ✤ A kubek Fáráonow był w ręce mojey: wźiąłem tedy jágody / y wytłaczałem je w kubek Fáráonow / y podawałem kubek w rękę Fáráonowę. 12 ✤ Tedy mu powiedźiał Jozef; Ten *jest* wykład snu tego: trzy gáłązki / trzy dni są. 13 ✤ Po trzech dniách wywyższy Fáráo głowę twą / á przywroći ćię do pierwszego urzędu / y będźiesz podawał kubek Fáráonowi do ręki jego / według zwyczáju pierwszego / gdyś był Podczászym jego. 14 ✤ Tylko wspomni sobie ná mię / gdy śię będźiesz miał dobrze : á uczyń proszę ze mną miłośierdźie / ábyś wzmiankę / uczynił o mnie przed Fáráonem / y wyráwił mię z domu tego. 15 ✤ Bo mię kradźieżą wźięto z źiemie Hebrejskiey : á do tego / nicem tu nie uczynił / że mię wrzucono do tego więźienia a.

a H. Dolu.

16 A Widząc przełożony nád Piekárzámi iż dobrze wyłożył / rzekł do Jozefá : Jam też we śnie mojim *widźiał*, á oto trzy kosze białe nád głową moją: 17 ✤ A w koszu nawyższym były wszelákie potráwy Fáráonowe / roboty piekárskiey / á ptástwo jádło je z koszá *ktory był* nád głową moją. 18 ✤ Tedy odpowiedźiał Jozef / y rzekł: Tenći *jest* wykład jego: Trzy kosze / trzy dni są : 19 ✤ A po trzech dniách odejmie Fáráo głowę twoję od ćiebie / y obieśi ćię ná drzewie / á będźie ptástwo jádło ćiáło twoje z ćiebie.

20 Y Stáło śię dniá trzećiego / dniá národzenia Fáráonowego / że uczynił ucztę ná wszystkie sługi swe / y policzył głowę przełożone-

go nád Podczászymi / y głowę przełożonego nád Piekárzámi w poczet 21 sług swojich. ♣ Y przywroćił przełożonego nád Podczászymi do Podczástwá/ áby podawał kubek do rąk Fáráonowych. 22 ♣ A przełożonego nád Piekárzámi obieśił / jáko im był 23 sen wyłożył Jozef. ♣ Jednák nie wspomniał przełożony nád Podczászymi ná Jozefá/ ále go zápomniał.

ROZDZIAL XLI.

Jozef wybáwiony, sen Faráonowi wyłożył, y zdrową rádę dał. 40. Zá co go on Pánem nád Egiptem przełożył, y ożenił. 46. Jozef przez śiedm lat zboża názgromadzał. 50 Dwu synow z płodźił. 53. A czásu głodu, Egiptowi, y inszym krájom żywnośći dodawał.

1 Y Stáło śię po wyśćiu dwu lat/ że śię śniło Fáráonowi/ jákoby 2 stał nád rzeką. ♣ A oto z rzeki wychodźiło śiedm krow/ pięknych ná wejrzeniu/ y tłustych ná ćiele/ ktore śię 3 pásły ná łące. ♣ Oto też śiedm krow innych wychodźiło zá nimi z rzeki / szpetnych ná wejrzeniu / y chudych ná ćiele / ktore stały wedle krow 4 *pierwszych* nád brzegiem rzeki. ♣ Y pożárły one krowy szpetne ná wejrzeniu/ y chude ná ćiele/ śiedm krow pięknych ná wejrzeniu / y tłustych: zátym ocknął śię Fáráo.

5 A Gdy usnął/ śniło mu śię powtore/ á ono śiedm kłosow wyrastáło z jednego źdźbłá pełnych / y cudnych. 6 ♣ Oto też śiedm kłosow ćienkich y wysuszonych od wiátru wschodniego/ wyrastáło zá nimi. 7 ♣ Y pożárły te kłosy ćienkie / śiedm onych kłosow pięknych / y zupełnych: y 8 ocknął śię Fáráo. ♣ A toć *był* sen. A gdy było ráno strwożony był Duch jego : y posławszy wezwał wszystkich wieszczkow Egipskich/ y wszystkich mędrcow jego : y opowiedźiał im Fáráo sny swoje/ á nie było ktoby je wyłożył Fáráonowi.

9 Zátym rzekł przełożony nád podczászymi do Fáráoná / mowiąc: Grzechy moje ja dźiś przypominam 10 *sobie.* ♣ Fáráo rozgniewawszy śię ná sługi swe / dał mię był pod straż do domu Hetmáná żołnierzow/ mnie/ y przełożonego nád Piekárzámi. 11 ♣ Tám śię nam śnił sen jednejże nocy/ mnie/ y jemu: káżdemu według 12 wykłádu snu jego śniło śię. ♣ A był tám z námi młodźieniec Hebrejczyk/ sługá Hetmáná żołnierzow / ktoremuśmy powiedźieli/ y wyłożył nam sny násze: káżdemu według snu jego 13 wyłożył. ♣ Y stáło śię/ że jáko nam wyłożył/ ták było : mnie przywroćił *Krol* ná miejsce moje / á onego obieśił.

14 Gdy posławszy Fáráo wezwał Jozefá/ y prętko go wyprowádzono z więźienia a: ktory ostrzygszy śię/ y odmieniwszy száty swoje/ przy- 15 szedł do Fáráoná. ♣ Y rzekł Fáráo do Jozefá : Śnił mi śię sen / á nie mam ktoby mi go wyłożył / átem ja o tobie słyszał/ gdy mowiono/ że gdy usłyszysz sen/ umiesz go wyłożyć. ♣ 16 Y odpowiedźiał Jozef Fáráonowi, mowiąc : Oprocz mnie Bog opowie 17 rzeczy szczęśliwe Fáráonowi/ ♣ Tedy rzekł Fáráo Jozefowi: Zdáło mi śię we śnie/ jákobym stał ná brzegu rzeki. 18 ♣ A oto z rzeki wychodźiło śiedm krow tłustych ná ćiele / y pięknych ná wejrzeniu/ á pásły śię ná 19 łące. ♣ Oto zás wychodźiło śiedm krow innych zá nimi / nędznych / y szpetnych ná wejrzeniu / y chudych ná ćiele : nie widźiałem we wszystkiey źiemi Egipskiey ták szpetnych. 20 ♣ Y pożárły krowy chude/ y szpetne/ 21 śiedm krow pierwszych tłustych. ♣ A *choć* śię dostáły do wnętrznośći ich/ przećię nie było znáć że śię dostáły do wnętrznośći ich / bo ná wejrzeniu były szpetne/ jáko y przed tym : 22 y ocknąłem śię. ♣ Widźiałem zás we śnie / á oto śiedm kłosow wyrastáło z jednego źdźbłá pełnych/ y pięknych. 23 ♣ Oto też śiedm kłosow suchych/ ćienkich/ y wyschłych od wiátru wschodniego wyrastáło zá nimi. 24 ♣ Y pożárły te kłosy ćienkie / śiedm onych kłosow pięknych. ♣ Y powiedźiałem *to* wieszczkom/ ále nie było ktoby mi wyłożył.

25 Gdy rzekł Jozef do Fáráoná : Sen Fáráonow jeden że jest: co Bog uczyni / oznájmił Fáráonowi. 26 ♣ Siedm krow pięknych/ jest śiedm lat / á śiedm kłosow cudnych / jest 27 *też* śiedm lat; sen to jeden. ♣ Siedm

a *Psalm* 105. 20.

záś krow chudych/ y szpetnych ktore wychodźiły zá nimi/ jest śiedm lat: y śiedm kłosow cżczych/ y wyschłych od wiátru wschodniego/ bedźie śiedm lat głodnych. 28 ✤ A toć jest com powiedźiał Fáráonowi: Co Bog bedźie czynił/ ukazał Fáráonowi. 29 ✤ Oto śiedm lat nádejdźie bárzo obfitych/ we wszystkiey źiemi Egipskiey: 30 ✤ A po nich nástapi śiedm lat głodu/ y w zápomnienie przydźie wszystká oná obfitość w źiemi Egipskiey/ y wytrawi głod źiemie. 31 ✤ Ták że nie bedźie znáć w źiemi obfitośći oney/ dla głodu przyszłego/ ábowiem ćiężki bedźie bárzo. 32 ✤ A iż śie po dwá kroć śnił sen Fáráonowi/ *Znáczy*, że to pewna rzecz od Bogá/ y pośpiesze Bog wykonáć ja.

33 PRzetoż teraz niech znajdźie Fáráo meżá rozumnego y madrego/ á przełoży go nád źiemia Egipska. 34 ✤ Niech ták uczyni Fáráo/ á postánowi urzedniki nád źiemia/ y zbierze piata cześć *urodzájow* źiemie Egipskiey/ przez *te* śiedm lat obfitych. 35 ✤ Y niech zbierája wszeláka żywność lat dobrych nástepujacych/ y zgromadzája zbożá pod reke Fáráonowe/ y żywność w mieśćiech niechaj chowája. 36 ✤ A bedźie oná żywność ná wychowánie b źiemi ná śiedm lat głodu/ ktore beda w źiemi Egipskiey/ áby nie niszczáłá źiemiá od głodu.

37 Y Podobáło śie to Fáráonowi/ y 38 wszystkim sługom jego. ✤ Y rzekł Fáráo do sług swojich; Izaż znajdźiemy podobnego meżowi temu/ w ktoremby był Duch Boży? 39 ✤ Zátym rzekł Fáráo do Jozefá: Ponieważći oznájmił Bog to wszystko/ niemász żadnego ták rozumnego/ y madrego/ jáko ty. 40 ✤ Ty bedźiesz nád domem mojim/ á według rozkazánia ust twojich sprawowáć śie bedźie wszystek lud moj: tylko stolica więtszy nád ćie bede. 41 ✤ Nad to rzekł Fáráo do Jozefá: oto postánowiłem ćie nád wszystka źiemia Egipska. 42 ✤ Zjał tedy Fáráo pierśćień swoj z reki swey/ y dał go ná reke Jozefowe/ oblekł go też w száte biśiorowa/ y włożył łáncuch złoty ná szyje jego. 43 ✤ Y kazał go woźić ná wtorym woźie swojim/ á wołano przed nim: Kłániajćie śie. Y przełożył go nád wszystka źiemia Egipska. 44 ✤ Zátym rzekł Fáráo do Jozefá: Jam jest Fáráo/ á bez twego pozwolenia nie podnieśie żaden/ áni reki/ áni nogi swey/ we wszystkiey źiemi Egipskiey. 45 ✤ Y názwał Fáráo imie Jozefowe Sáfnáth c Pánéách/ á dał mu Asenáte corke Potyfárá przełożonego Ońskiego zá żone. Y wyjáchał Jozef ná źiemie Egipska. 46 A było Jozefowi trzydźieśći lat/ gdy stánał przed Fáráonem Krolem Egipskim: y wyszedszy Jozef od oblicza Fáráonowego/ objáchał wszystke źiemie Egipska. 47 ✤ Zrodźiłá tedy źiemiá w onych śiedmi lećiech urodzájnych obfićie. 48 ✤ Y zgromádźił *Jozef* wszystke żywność onych śiedmi lat/ ktora byłá w źiemi Egipskiey/ y składał żywność w mieśćiech: urodzaj polny kázdego miástá/ ktory był około niego/ skłádał w nim. 49 ✤ Záczym nágromadzał Jozef zboża/ jáko piasku morskiego bárzo wiele: aż go zániechano liczyć/ bo mu nie *było* liczby.

50 A Jozefowi urodźili śie dwáj synowie/ d pierwey niż przyszedł rok głodu: ktore mu urodźiłá Asenat corká Potyfárá przełożonego Ońskiego. 51 ✤ Názwał tedy Józef imie pierworodnego Mánásses/ *mowiąc*; Że mi dał Bog zápomnieć wszelkiey prace moiey/ y wszystkiego domu Ojcá mego. 52 ✤ A imie drugiego názwał Efrájim/ *mowiąc*; Iż mie rozmnożył Bog w źiemi utrapienia mego.

53 TEdy śie skończyło śiedm lat obfitośći/ ktora byłá w źiemi Egipskiey. 54 ✤ Y poczeło śiedm lat głodu nástepowáć e/ jáko był przepowiedźiał Jozef. Y był głod po wszystkich Krájinách/ ále we wszystkiey źiemi Egipskiey był chleb. 55 ✤ *Jednák* potym śćiśniona byłá głodem wszystká źiemiá Egipska/ y wołał lud do Fáráoná o chleb. ✤ Y rzekł Fáráo wszystkim Egipczánom; Idźćie do Jozefá/ *á* co wam rzecze/ uczynićie. 56 ✤ Y był głod po wszystkiey źiemi. Tedy otworzył Jozef wszystkie gumná/ w ktorych *było zboże*, y przedawał Egipczánom: bo śie był głod zmocnił w źiemi Egipskiey. 57 ✤ Y ze wszystkiey źiemie przyjeżdżano do Egiptu

b H. Zá skarb.

c T. Tájemnie wykładácz.

d 1 Moj. 46.20. y 48.5.

e Psalm 105. 16.

giptu kupowáć żywność od Jozefá: bo śię był zmocnił głod po wszytkiey ziemi.

Rozdział XLII.

Bráćia Jozefowi do Egiptu przyszli zboże kupowáć. 6. Y kłániáli śię Jozefowi niepoznawszy go. 7. Ale on je poznał, y surowie z nimi mowił. 15. A kazał im przywieść brátá namłodszego do śiebie. 24. Symeoná pojimał. 26. Z żywnośćią do Ojcá odesłał, pieniądze w wory ich włożyć rozkazawszy.

1 A Widząc Jákob że było zboże w Egipćie a / rzekł do Synow swojich ; Czemuż śię oglądaćie jeden ná drugiego? 2 Y mowił *im*: Otom słyszał że jest zboże w Egipćie. Jedźćież tám/ á kupćie nam z támtąd/ ábyśmy żywi byli/ á nie pomárli. 3 Jácháło tedy dźieśięć bráći Jozefowych/ kupowáć zboże do Egiptu. 4 Ale Benjáminá brátá Jozefowego/ nie posłał Jákob z bráćią jego: bo mowił; By snadź nie przypádło nań co złego.

a Dźiej 7. 12.

5 Y Szli synowie Izráelowi pospołu z innymi *támże* idącymi kupowáć *zboże*, ábowiem był głod w ziemi Chánánejskiey. 6 A Jozef był przednieyszym rządcą w oney ziemi: onże przedawał *zbożá* wszytkiemu ludowi ziemie. A gdy przyszli bráćia Josefowi / kłaniáli mu śię twarzą áż do ziemie. 7 A ujrzawszy Jozef bráćią swą/ poznał je: lecz stáwił śię im *jáko* obcy/ y mowił do nich surowie/ y rzekł do nich: Zkądeśćie przyszli? Y odpowiedźieli: Z ziemie Chánánejskiey / ábyśmy nákupili żywnośći. 8 Tedy poznał Jozef bráćią swą/ ále go oni nie poználi. 9 Y wspomniał Jozef ná sny ktore mu śię śniły o nich/ y rzekł im: Szpiegowieśćie wy/ á przyszliśćie/ ábyśćie przepatrzáli miejscá nie obronne tey ziemie. 10 A *oni* mu odpowiedźieli: Nie ták Pánie moj/ ále słudzy twoji przyszli áby nákupili żywnośći. 11 Wszyscyśmy my Synowie jednego mężá : *ludźieśmy* szczerzy/ á nie są słudzy twoji szpiegámi. 12 Ale *on* rzekł do nich: Nie ták/ áleśćie nie obronne miejscá tey ziemie przyszli przepátrowáć. 13 Y rzekli: Dwánáśćie nas bráci *było* sług twojich/ Synow jednego mężá/ w ziemi Chánánejskiey: á oto namłodszy z Ojcem nászym teraz *jest domá*, á jednego już niemász. 14 Y rzekł im Jozef: Toć *jest* com ja wam powiedźiał/ mowiąc: Szpiegowieśćie wy. 15 Przez to was doświadczę/ żywie Fáráo/ nie wynidźiećie z tąd/ áż mi tu przyjdźie brát wász młodszy. 16 Poślićież jednego z wász/ áby przywiodł brátá wászego/ á wy w więźieniu będźiećie/ áżby były doświadczone słowá wásze / jeśli prawdá przy was: á jeśli nie/ żywie Fáráo/ żeśćie wy szpiegowie. 17 Tedy je dał pod stráż do trzech dni. 18 Y mowił do nich Jozef dniá trzećiego. Uczyńćie ták/ á żyć będźiećie: *boć śię* ja boję Bogá. 19 Jesliśćie szczerzy/ brát wász jeden niech będźie okowány w więźieniu gdźieśćie wy byli: A wy jedźćie / y odwieśćie zboże/ ábyśćie/ odjeli głodowi domy wásze. 20 A brátá wászego młodszego przywiedźćie do mnie b/ á sprawdzą śię słowá wásze/ y nie pomrzećie: Y uczynili ták. 21 Y mowili jeden do drugiego : Záprawdeśmy zgrzeszyli przećiwko brátu nászemu: bo widząc utrapienie duszę jego/ gdy śię nam modlił/ nie wysłucháliśmy go / dla tegoż przyszedł ná nas ten kłopot. 22 Odpowiedźiáł im tedy Ruben/ mowiąc: Izalim wam nie mowił tymi słowy: Niegrzeszćie przećiw pácholęćiu c/ á nieusłucháliśćie : Otoż teraz krwie jego *z rąk nászych* szukája. 23 A oni nie wiedźieli żeby rozumiał Jozef/ bo tłumacz *był* miedzy nimi. 24 Odwroćiwszy śię tedy od nich *Iozef*, płákał: á obroćiwszy śię do nich/ mowił z nimi. Y wziąwszy od nich Symeoná/ zwiazał go przed oczymá ich. 25 Y rozkazał Jozef áby nápełnono wory ich zbożem/ y wrocono pieniądze ich/ káżdemu do woru jego: y *żeby* im dano żywności ná drogę/ y uczyniono ták. 26 Tedy oni włożywszy zbożá swoje ná osły swe/ odjácháli z támtąd. 27 Y rozwiązawszy *jeden z nich* wor swoy / áby dał obrok osłowi swemu w gospodźie/ ujrzał pieniądze swoje / ktore były ná wierzchu w worze

b 1 Moj. 43. 5.

c 1 Moj. 37. 21.

28 jego. ♣ Y rzekł do bráci swey: wrocono mi pieniądze moje / á oto są w worze mojim. Tedy im upádło serce/ y zdumieli śię / jeden do drugiego mowiąc: Coż nam to Bog ucżynił? 29 ♣ Zátym przyszli do Jákobá Ojcá swego / do źiemie Chánánejskiey / y powiedźieli mu wszystko / co śię im przydáło/mowiąc; 30 ♣ Mowił z námi on mąż/Pan oney źiemie/surowie: 31 y udał nas zá szpiegi źiemie. ♣ A myśmy mu rzekli: Szczerzyśmy: nie 32 byliśmy szpiegámi. ♣ Dwánáśćie nas było bráci synow Ojcá nászego/ jednego juz niemász/ á młodszy teraz *jest* z Ojcem nászym w źiemi Chánánejskiey. 33 ♣ Y mowił do nas mąż on/ Pan oney źiemie: Potym poznam jesćie szczerzy; Brátá wászego jednego zostáwćie u mnie/ á zboże dla odjęćia głodowi domow wászych / weźmićie/á idźćie: 34 ♣ Potym przywiedźćie brátá wászego młodszego do mnie: ábym poznał żeśćie wy nie szpiegowie / ále szczerzy: tedy wam wrocę brátá wászego/ á w tey źiemi hándlowáć będźiećie. 35 ♣ Y stáło śię/ gdy wyproźniáli wory swoje /*oto káżdy *ználazł* węzeł pieniędzy swych w worze swojim: á obaczywszy węzły z pieniędzmi swymi/oni/y Ociec ich/polękáli śię. 36 ♣ Y rzekł im Jákob Ociec ich: osierociliśćie mię. Jozefá niemász / y Symeoná niemász / á Benjáminá weźmiećie: ná mię śię to wszystko *złe* zwáliło. 37 ♣ Y rzekł Ruben do Ojcá swego/mowiąc: Dwu Synow mojich zábij/jeslić go záś nie przywiodę: daj go do ręki mojey/ á ja go tobie przywrocę. ♣ 38 Ale on rzekł; Nie pojdźie Syn moj z wámi / gdyż brát jego umárł / á ten sam tylko został: á jesliby nań przypádło co złego ná drodze ktorą pojdźiećie / tedy doprowádźićie szedźiwość moję z żáłośćią do grobu.

ROZDZIAL XLIII.

Jákob powtore posyła Syny swe do Egiptu z upominkámi, y z Benjáminem namłodszym Synem. 16. Jozef dla nich obiad gotowáć kazał. 23. Symeoná do nich z więźienia wywiodł. 29. Nád Benjáminem płákał, á potym wszystkie częstował.

1 A Głod wielki *był* w oney źiemi. 2 ♣ Y stáło śię gdy strawili on żywność ktorą byli przynieśli z Egiptu / że rzekł do nich Ociec ich. Idźćie znowu/ á kupćie nam cokolwiek żywności. 3 ♣ Y rzekł do niego Judás mowiąc: Oświadcżájąc oświadcżył śię przećiwko nam *tám* ten Mąż/mowiąc: Nie ujrzyćie oblicza mojego / jesli nie będźie brát wász z wámi. 4 ♣ Jesli *tedy* poślesz brátá nászego z námi/ pojedźiemy/y 5 nakupiemy żywności. ♣ Ale jesli nie poślesz/nie pojedźiemy: bo on Mąż mowił do nas: Nie ujrzyćie twarzy mojey a / jesli nie będźie brát wász z wámi. 6 ♣ Tedy rzekł Jzráel: Przeczżeśćie mi ták źle ucżynili/ powiedźiawszy temu Mężowi że jeszcze 7 macie brátá? ♣ Y rzekli: Pilnie śię pytał on mąż o nas/y o rodźinie nászey mowiąc: Zywże jeszcze Ociec wász? maćieli *jeszcze ktorego* brátá? Y odpowiedźieliśmy mu według pytánia jego: cożeśmy my wiedźieli że miał mowić; Przywiedźćie mi tu brátá wászego.

8 Y Rzekł Judás do Jzráelá Ojcá swego: Pośli tego młodźiencá ze mną / á wstawszy pojdźiemy / ábyśmy żyli / á nie pomárli *głodem* ták my/jáko y ty/ y dźiatecżki násze. 9 ♣ Ja przyrzekam zań b/z ręki mojey szukaj go: Jesli go nie przywiodę do ćiebie / á nie stáwię go przed tobą / będęć winien grzechu po 10 wszystkie dni. ♣ Bo gdybyśmy byli nie mieszkáli / juzbyśmy śię byli 11 dwá kroć wroćili. ♣ Tedy rzekł do nich Jzráel Ociec ich; Jesliże ták *być musi*, ucżyńćież to: Nábierzćie nalepszych pożytkow źiemie w nacżynia wásze / á zánieśćie Mężowi onemu w upominku: troche bálsámu/y troche miodu/y rzeczy wonnych / y mirry / orzechow terebin- 12 towych/ y migdałow. ♣ Pieniądze też dwoje weźmićie do rąk wászych / á pieniądze przywrocone ná wierzchu worow wászych / odnieśćie w ręce swojey / snadź śię to omyłką 13 stáło. ♣ Ale y brátá wászego weźmićie / á wstawszy jedźćie znowu do 14 męzá onego. ♣ A Bog Wszechmogący niech wam da miłośierdźie/przed

a 1 Moj. 42.20. y 44.23

b 1 Moj. 44.32.

obliczem tego męża: áby wam wypuścił brátá wászego drugiego / y Benjáminá: á ja jáko osierociáły / bez dziatek będę.

15 Tedy wziąwszy oni mężowie on podárek / y dwoje pieniądze wziąwszy w ręce swe / y Benjáminá / wstáli / y jácháli do Egiptu / y stánęli przed Józefem. 16 A ujrzawszy Józef z nimi Benjáminá / rzekł do tego ktory był spráwcą domu jego; Wprowadź te męże w dom / á zábij bydlę / y nágotuj: bo ze mną jeść będą mężowie ci w południe. 17 Y uczynił on mąż jáko mu rozkazał Józef / á wprowádził on mąż one ludźie w dom Józefow. 18 Báli śię tedy mężowie oni / gdy byli w prowádzeni w dom Józefow / y mowili: Dla onychći to pieniędzy / ktore pierwey włożono było do worow nászych / wprowádzeni tu jesteśmy / áby potwarz ná nas zwáliwszy / tárgnął śię ná nas / á pobrał w niewolą / nas / y osły násze. 19 A przystąpiwszy do męża tego / ktory był spráwcą domu Józefowego / mowili do niego we drzwiách domu. 20 Y rzekli: Słuchaj mię Pánie moj: przyjácháliśmy byli c pierwey kupowáć żywność. 21 Y stáło śię / gdyśmy przyjácháli do gospody / y rozwiązáliśmy wory násze / oto pieniądze káżdego były ná wierzchu woru jego / pieniądze násze według wagi ich: ktoreśmy záś przynieśli w ręku nászych. 22 Pieniądze też drugie przynieśliśmy w ręku nászych / ábyśmy nákupili żywności / á nie wiemy kto włożył te pieniądze násze do worow nászych. 23 A on rzekł: Pokoj wam / nie bojćie śię: Bog wász / y Bog Ojcá wászego / dał wam skarb do worow wászych: pieniądze wásze doszły mię. Y wywiodł do nich Symeoná. 24 A przywiodszy on mąż one ludźie w dom Józefow / dał im wody / y umyli nogi swe / dał też obrok osłom ich. 25 Zátym nágotowáli podárek / niż przyszedł Józef w południe: słyszeli bowiem iż tám mieli jeść chleb.

26 A Gdy wszedł Józef w dom / przynieśli mu podárek ktory mieli w ręku swych w domu onym / y kłániáli mu śię áż do źiemie. 27 Y pytał ich / jákoby śię mieli / y rzekł: Zdrowże jest Oćiec wász stáry / o ktorymeśćie mi d powiádáli: Zywże jeszcze? 28 A oni odpowiedźieli; Zdrowći sługá twoj / Oćiec nász: jeszcze żyw. A zchyliwszy śię / pokłonili mu śię. 29 Tedy podniosszy oczy swe / ujrzał Benjáminá brátá swego / Syná Mátki swey / y rzekł: Tenże jest brát wász młodszy / o ktorym mieśćie mi powiádáli? Y rzekł mu; Bog niechći będźie miłościw / miły Synu. 30 Y pokwápił śię Józef wyniść, bo śię były wzruszyły wnętrzności jego ku brátu swemu / y szukał miejscá gdźieby płákał: y wszedszy do komory / płákał tám. 31 Potym umywszy twarz swoję / wyszedł záśię / y wstrzymał śię / y rzekł: Kłádźćie chleb. 32 Y położono jemu osobno / y onym osobno / Egipczánom też ktorzy jedli z nim / osobno: bo nie mogą jeść Egipczánie z Hebreiczykámi chlebá / gdyż to jest obrzydliwośćią Egipczánom. 33 Y uśiedli przed obliczem jego / pierworodny według pierworodztwá swego / á młodszy / według młodośći swojey: y dźiwowáli śię mężowie oni pátrząc jeden ná drugiego. 34 Y biorąc potráwy przed sobą dawał im: á dostáłá śię pięć kroć więtsza część Benjáminowi / nád inne częśći onych wszystkich: y pili / á podpili sobie z nim.

d 1 Moj. 42. 11.
c 1 Moj. 42. 3.

Rozdział XLIV.

Józef odpráwując bráćią, kazał włożyć kubek swoy do woru Benjáminowego. 4. á gdy odeszli, goniono je. 12. kubek ználeźiony u Benjáminá. 13. Przetoż wszyscy śię z nowu wracáją dla Benjáminá: 18. zá ktorym śię Judás przyczynia.

1 Rozkazał tedy Józef temu ktory był spráwcą domu jego / mowiąc: Nápełni wory mężow tych zbożem / jáko mogą znieść / á włoż pieniądze káżdego / ná wierzch woru jego. 2 Kubek też moj / kubek śrebrny / włoż ná wierzch do woru młodszego z pieniędzmi zá zboże jego: y uczynił według słow Józefowych / jáko mu rozkazał.

3 A Gdy było ráno / mężowie oni puszczeni są / sámi / y osłowie ich. 4 ♣ Wyszedszy *tedy* z miástá / *gdy* nie dáleko byli / rzekł Jozef do tego ktory był spráwcą domu jego: Wstań / goń te męże / á dogoniwszy ich / mow do nich: Czemuśćie oddáli złe zá dobre? 5 ♣ Azaż nie ten jest *kubek* z ktorego pija Pan moj / y ázaż on pewnie nie zgádnie przezeń *jácyśćie wy?* źleśćie 6 uczynili / cośćie uczynili. ♣ Dogoniwszy ich tedy / mowił do nich te 7 słowá. ♣ Ale *oni* odpowiedźieli mu: Czemu mowi Pan moj tákowe słowá? nie daj tego Boże / áby to słudzy twoji uczynić mieli. 8 Oto pieniądze ktoreśmy byli ználeźli ná wierzchu worow nászych / odnieśliśmy zás do ćiebie z źiemie Chánánejskiey: á jákożbyśmy kráść mieli z domu Páná twego śrebro ábo 9 złoto. ♣ U ktoregoby to ználeźiono z sług twojich / niechaj umrze: á my będźiemy Páná mego niewolnikámi. 10 ♣ Tedy *on* rzekł: Niech że ták będźie jáko mowićie: jednák przy ktorym śię znajdźie *kubek* ten / niech będźie niewolnikiem / á wy będźiećie niewinnymi. 11 ♣ Prętko tedy káżdy złożył wor swoj ná źiemię: y rozwiązáli káżdy wor swoj. 12 ♣ Y szukał od stárszego począwszy / á u młodszego przestał: y ználazł kubek w worze Benjáminowym.

13 Tedy oni rozdárli száty swoje: y włożywszy brzemię káżdy *z nich* ná osłá swego / wroćili śię do miástá. 14 ♣ Przyszedł tedy Judás / y bráćia jego / do domu Jozefá / ktory tám jeszcze był: y upádli przed obliczem jego ná źiemię. 15 ♣ Y rzekł do nich Jozef: Coześćie to uczynili? ázaśćie nie wiedźieli że pewnie zgádnie mąż *táki* jákim ja jest? 16 ♣ Tedy odpowiedźiał Judás: Coż odpowiemy Pánu memu / coż rzeczemy? y jáko śię my uspráwiedliwić mamy? Bog ználazł nieprawość sług twojich: Otośmy niewolnikámi Páná mego / y my / y ten / w ktorego ręku ználeźiony jest kubek. 17 ♣ A on rzekł: Nie daj Boże ábym to uczynić miał: mąż w ktorego ręku ználeźiony jest kubek / ten będźie niewolnikiem mojim / á wy jedźćie w pokoju do Ojcá wászego.

18 Zatym przystąpił do niego Judás / y rzekł: *Słuchaj* mię Pánie moj: niechaj przemowi proszę sługá twoj *ktore* słowo w uszy Páná mego / á niech śię nie zápala gniew twoj ná sługę twego / gdyżeś ty jest jáko sam Fáráo. 19 ♣ Pan moj pytał sług swojich / mowiąc: Maćież Ojcá álbo brátá? 20 ♣ Tedyśmy odpowiedźieli Pánu swemu: Mamyć Ojcá stárego / y chłopię w stárośći *jego spłodzone* máłe / á brát jego umárł / á został sam tylko *po* Mátce swey / y Oćiec jego miłuje go a. 21 ♣ Potym mowiłeś *nam* sługom swym: Przywiedźćie go do mnie / ábym go oglądał oczymá mymi: 22 ♣ Y mowiliśmy do Páná mego: Nie będźie mogło chłopię opuśćić Ojcá swego: bo gdyby opuśćiło Ojcá swego / umárłby. 23 ♣ Tedyś rzekł do sług swojich: Jeśli nie przyjdźie brát wász młodszy z wámi / nie ujrzyćie więcey oblicza mojego b. 24 ♣ Y stáło śię / gdyśmy odeszli do sługi twego / Ojcá mojego / y powiedźieliśmy mu te słowá Páná mego: 25 ♣ Tedy rzekł Oćiec nász / Jedźćie znowu / á kupćie nam trochę żywnośći. 26 ♣ Y powiedźieliśmy: Nie możemy *tám* iść; lecz jeśli brát nász młodszy *będźie* z námi / tedy pojedźiemy: bo *ináczey* nie będźiemy mogli oglądáć oblicza męża onego / jeśli brát nász młodszy nie będźie z námi. 27 ♣ Y rzekł sługá twoj / Oćiec moj / do nas: Wy wiećie że dwu *Synow* urodźiłá mi żoná mojá: 28 ♣ Y wyszedł jeden odemnie / y rzekłem; Záiste *od zwierzá* rozdárty jest c / y niewidźiałem go do tych miast: 29 ♣ A weźmiećieli y tego od oblicza mego / á przypádnie nań śmierć / tedy doprowádźićie szedźiwość moję z żáłośćią do grobu. 30 ♣ Przetoż teraz jeślibym przyszedł do sługi twego / Ojcá mojego / á dźiećięćiaby z námi nie było (ponieważ duszá jego jest przywiązána do dusze jego) 31 ♣ Stánie śię / skoro ujrzy iż dźiećięćiá nie będźie / że umrze: á doprowádzą słudzy twoji szedźiwość sługi twego / Ojcá nászego / z żáłośćią do grobu. 32 ♣ Bo d sługá twoj przyrzekł zá to dźiecię

a 1 Moj. 42. 13.

b 1 Moj. 43. 3. 5.

c 1 Moj. 37. 31. 33.

d 1 Moj. 43. 9.

gdy je brał od Ojcá swego/ mowiąc: Jesliċ go záś nie przywiodę / tedy będę winien grzechu przećiw Ojcu memu go wßystkie dni. 33 ♣ Teraz tedy niech zostánie proßę sługá twoj/ miásto dźiećięćiá tego/ niewolnikiem Páná mego: á dźiećię niech idźie z bráćią swoją. 34 ♣ Bo jákoż ja mam wroćić śię do Ojcá mego / gdy tego dźiećięćiá ze mną nie będźie? chybábym chćiał pátrząc ná żáłość/ ktoraby przyßłá ná Ojcá mego.

ROZDZIAŁ. XLV.

Jozef oznájmuje śię bráći z płáczem. 5. Ćießy je. 9. Y zá pozwoleniem Fáráonowym wypráwuje je po Ojcá swego, dawßy im upominki, y podwody. 27. A Jákob usłyßawßy że Jozef żyw, wielce śię ćießy.

1 TEdy śię Jozef nie mogł dáley strzymáć przed wßystkimi ktorzy stali przed nim/ y záwołał: Wyprowadźćie wßystkie odemnie: Y nie zostáł nikt przy nim / gdy śię dał poznáć Jozef bráći swey/ 2 ♣ Y podniosł głos swoj z płáczem: co słyßeli Egipczánie/ słyßał też dom Fáráonow. 3 ♣ Y rzekł Jozef do bráći swey: Jamći *jest* Jozef: A żywże jeßcze Oćiec moj? y nie mogli mu bráćia *jego* odpowiedźieć / bo śię zlękli oblicza jego. 4 ♣ Tedy rzekł Jozef do bráći swey; a Przystąpćie / proßę / do mnie: Y przystąpili. Zátym rzekł: Jam *jest* Jozef brát wáß/ ktoregośćie przedáli do Egiptu. 5 ♣ Jednák teraz nie frásujćie śię / áni trwożćie sobą / żeśćie mię tu przedáli: boć dla záchowánia żywotá wáßego / posłał b mię Bog przed wámi. 6 ♣ Bo już dwie lećie głodu *było* ná żiemi: á jeßcze pięć lat *zostáje*. ktorych nie będą oráć/ áni żąć. 7 ♣ Posłał mię tedy Bog przed wámi / ábym was záchował ostátek ná źiemi/ á żebym wam dodał żywnośći/ ná oswobodzenie wielkie. 8 ♣ Teraz tedy nie wyśćie mię tu posłáli / ále Bog: ktory mię postánowił Ojcem Fáráonowym/ y Pánem wßystkiego domu jego/ á pánującym nád wßystką źiemią Egipską.

9 SPießćież śię / á idźćie do Ojcá mego/ y mowćie do niego: Toć wskázuje Syn twoj Jozef: Uczynił mię Bog Pánem wßystkiego Egiptu/ przyjedźże do mnie/ á nie mießkaj. 10 ♣ Y będźieß mießkał w źiemi Gesen: á będźieß blisko mnie/ ty/ y Synowie twoji / y Synowie Synow twojich/ y trzody twoje/ y woły twoje/ y wßystko co maß. 11 ♣ A będę ćię tám żywił: bo jeßcze pięć lat głodu *będźie*, ábyś od niedostátku nie zginął / ty/ y dom twoj/ y wßystko co maß. 12 ♣ A oto oczy wáße widzą/ y oczy brátá mego Benjáminá/ że ustá moje mowią do was. 13 ♣ Oznájmićie też Ojcu memu wßystkę zacność moję w Egipćie / y wßystko cośćie widźieli: spießćie śię tedy / á przyprowadźćie tu Ojcá mojego c. 14 ♣ Zátym padł ná ßyję Benjáminá brátá swego / y płákał: Benjámin też płákał ná ßyji jego. 15 ♣ Y pocáłowawßy wßystkę bráćią swoję / płákał nád nimi: á potym rozmáwiáli z nim Bráćia jego.

16 Y Rozgłoßono tę wieść w domu Fáráonowym/ mowiąc; Przyjácháli bráćia Jozefowi: y podobáło śię to w oczách Fáráonowych / y w oczách sług jego. 17 ♣ Tedy rzekł Fáráo Jozefowi: Powiedz bráći swey: uczyńćie ták: Nákładßy brzemion ná bydłá wáße / idźćie / á wroććie śię do źiemie Chánánejskiey. 18 ♣ A wźiąwßy Ojcá wáßego / y czeladź wáßę / przyjedźćie do mnie / y dam wam dobre miejsce w źiemi Egipskiey / y będźiećie używáć tłustośći źiemie. 19 ♣ Y d rozkaż im *mowiąc*; To uczyńćie: Weźmićie sobie z źiemie Egipskiey wozow / dla dźiatek wáßych/ y dla żon wáßych: á wźiąwßy Ojcá wáßego/ przyjedźćie *tu*. 20 ♣ A oko wáße/ niech nie żáłuje sprzętu wáßego: gdyż dobro wßystkiey źiemie Egipskiey wáße będźie. 21 ♣ Uczynili tedy ták Synowie Jzráelowi: y dał im Jozef wozy według rozkazánia Fáráonowego: dał im też żywnośći ná drogę. 22 ♣ Dał z onychże wßystkich káżdemu odmienne ßáty: ále Benjáminowi dał trzy stá srebrnikow / y pięćiory ßáty odmienne. 23 ♣ Ojcu też swemu posłał te rzeczy: dźieśięć osłow niosących z nalepßych

a *Dźiej.* 7. 13.

b *1 Moj.* 50. 20.

c *Dźiej* 7. 14.

d *I. Tymaß moc rozkazác.*

rzeczy Egipskich/ y dźieśięć oślic niosących zboże/ y chleb/ y żywność 24 Ojcu jego ná drogę. ✣ Puśćił tedy bráćią swą/ y odjácháli/ á mowił do nich: Nie wádźćie e śię ná drodze. 25 ✣ Ktorzy wyjáchawszy z Egiptu/ przyjácháli do źiemie Chánánejskiey/ do Jákobá Ojcá swego. 26 ✣ Y oznájmili mu mowiąc: Jeszcze żyw Jozef/ á onći jest Pánem nád wszystką źiemią Egipską: y zemdláło serce jego/ bo im nie wierzył. 27 ✣ Lecz oni powiedźieli mu wszystkie słowá Jozefowe/ ktore mowił do nich. A ujrzawszy wozy ktore posłał Jozef/ áby go ná nich przywieźiono/ tedy 28 ożył Duch Jákobá Ojcá ich: ✣ Y rzekł Izráel: Dosyć mam ná tym gdy jeszcze Jozef Syn moj żyje: pojdę á oglądam go/ pierwey niż umrę.

e H. Nie gniewajćie śię.

ROZDZIAŁ XLVI.

Prowad Jákobow do Egiptu. 2. Bog mu śię w drodze ukázuje, y z nim być obiecuje. 8. Liczbá dusz, ktore weszły do Egiptu z Jákobem. 29. Jozef Ojcá z płáczem przyjmuje. 31. y mądrą swym rádę dáje.

1 A Ták jáchał Izráel ze wszystkim co miał: á przyjáchawszy do a Beerseby/ ofiárowáł ofiáry Bogu Ojcá swego Izááká. 2 ✣ Y rzekł Bog do Izráelá w widzeniu nocnym/ mowiąc: Jákobie/ Jákobie! A on odpowiedźiał: Owom ja. 3 ✣ Y rzekł: Jam jest Bog/ Bog Ojcá twojego: nie boj śię zstąpić do Egiptu/ bo ćię tám w narod wielki rozmnożę. 4 ✣ Ja zstąpię z tobą do Egiptu/ y ja ćię z támtąd tákże záśię wywiodę/ á Jozef położy b rękę swoję ná oczy twoje. 5 ✣ Y powstał Jákob z Beerseby: Y wźięli Synowie c Izráelowi Jákobá Ojcá swego/ y dźiatki swe/ y żony swe ná wozy ktore był posłał Fáráo/ áby go przywieźiono. 6 ✣ Pobráli też bydłá swe/ y máiętność swoję/ ktorey byli nábyli w źiemi Chánánejskiey/ y przyjácháli do d Egiptu/ Jákob/ y wszystká rodźiná jego z nim. 7 ✣ Syny swe/ y Syny Synow swych/ corki swe/ y corki synow swych/ y wszystko náśienie swoje prowádźił z sobą do Egiptu.

a 1 Moj. 21. 31.
b I. Záwrze oczy twoje.
c Dźiej. 7. 15.
d Jozu. 24. 4. Psalm 105. 23. Ezái. 52. 4.

8 A Teć są imioná Synow Izráelowych ktorzy weszli do Egiptu/ Jákob/ y Synowie jego: pierworodny e Jákobow Ruben. 9 ✣ A Synowie f Rubenowi/ Henoch/ y Fállu/ y Hesron/ y Chármi. 10 ✣ A synowie g Symeonowi/ Jámuel/ y Jámin/ y Achod/ y Jáchin/ y Sochár/ y Saul/ syn *niewiásty* Chánánejskiey. 11 ✣ Synowie też h Lewiego/ Gerson/ 12 Káát/ y Merári. ✣ A synowie i Judászowi/ Her/ y Onán/ y Selá/ y Fáres/ y Záre: ále umárł Her/ y Onán w źiemi Chánánejskiey: A byli Synowie Fáresowi Hesron/ y Há- 13 muel. ✣ A synowie k Isáschárowi Tolá/ y Fuá/ y Job/ y Semrám ✣ 14 Synowie zás Zábulonowi/ Záred/ 15 y Elon/ y Jáleel. A ćić są Synowie Liey/ ktore urodźiłá Jákobowi w Pádánie Syryjskim/ y Dyná corká jego: wszystkich dusz synow jego/ y corek jego/ trzydźieśći/ y trzy. 16 ✣ A synowie l Gádowi/ Sefon/ y Aggi/ y Sumi/ y Esebon/ Heri/ y Arody/ y Areli. 17 ✣ A synowie m Aser/ Jemná/ y Jesuá/ y Jswi y Beryá/ y Será śiostrá ich. A synowie Beryego/ Heber/ y Melchiel. 18 ✣ Ćić są synowie Zelfy/ ktorą był dał Lában Liey corce swey/ ktorych oná urodźiłá Jákobowi/ szesnaśćie dusz.

19 SYnowie Ráchele żony Jákobowey/ Jozef/ y Benjámin. 20 ✣ Jozefowi n zás urodźili śię *Synowie* w źiemi Egipskiey/ ktore urodźiłá Asenát corká Potyfárá Kśiążęćiá Ońskiego/ Mánásses/ y Efrájim. 21 A synowie o Benjáminowi/ Belá/ y Bechor/ y Abel/ Gerá/ y Noámán/ Echy/ y Ros/ Mofim/ y Ofim/ y Ared. 22 ✣ Ćić są synowie Ráchele ktorzy śię urodźili Jákobowi: 23 wszystkich dusz czternaśćie. ✣ A synowie Dánowi Chusym. 24 ✣ Synowie też p Neftálimowi Jáchsiel/ y Guni/ y Jesser/ y Selem. 25 ✣ Ćić są synowie Bále/ ktorą był dał Lában Ráchelicorce swey/ ktorą je urodźiłá Jákobowi: wszystkich dusz śiedm. 26 Wszystkie dusze q ktore przyszły z Jákobem do Egiptu / co wyszły z biodr jego/ okrom żon synow Jákobowych: wszystkich dusz było sześćdźieśiat/ y sześć. 27 ✣ A synow Jozefowych

e 2 Moj. 1. 2. y 6. 14. 4 Moj. 26. 5.
f 2 Moj. 6. 15. 1 Kron. 5. 1. 3.
g 2 Moj. 6. 15. 1 Kron. 4. 24.
h 2 Moj. 6. 16. 1 Kron. 19. 16.
i 1 Moj. 38. 3. 1 Kron. 2. 3. 4. y 4. 1.
k 1 Kron. 7. 1.
l 1 Kron. 5. 11.
m 1 Kron. 7. 30.
n 1 Moj. 41. 50.
o 1 Kron. 7. 6. y 8. 1.
p 1 Kron. 7. 13.
q 5 Moj. 10. 22.

ktorzy mu śię urodźili w Egipćie/ dusz dwie. *A ták* wszytkich [r] dusz domu Jákobowego/ ktore weszły do Egiptu *było* śiedmdźieśiąt.

[r] Dźiej 7. 14.

28 Y Posłał przed sobą Judásá do Jozefá áby mu oznájmił pierwey niżby *przyjáchał* do Gesen.

29 ♣ Y przyjáchali do ziemie Gesen. ♣ A záprzągszy Josef woz swoj / wyjáchał przećiw Izráelowi Ojcu swemu do Gesen : á ujrzawszy go/ padł ná szyję jego/ y płákał ná szyji jego chwilę.

30 ♣ Tedy rzekł Izráel do Jozefá : Niechże już umrę / gdym ujrzał oblicze twoje / ponieważeś ty jeszcze żyw.

31 Zatym rzekł Jozef do Bráći swey/ y do domu Ojcá swego ; Pojádę/ á opowiem Fáráonowi/ y rzekę mu: Bráćia moji/ y dom Ojcá mego/ ktorzy byli w ziemi Chánánejskiey przyjácháli do mnie :

32 ♣ A ći mężowie *są* pásterze trzod/ bo śię báwili chowániem bydłá : przeto owce swoje/ y woły swoje / y wszystko co mieli przywiedli.

33 ♣ A ták gdy was przyzowie Fáráo / y spyta / Czym śię báwićie?

34 Odpowiećie: ♣ Pásterze byli słudzy twoji od dźiećinstwá nászego áż do tąd/ y my/ y Ojcowie nászy. *A to dla tego*, ábyśćie mogli mieszkáć w ziemi Gesen : bo obrzydłośćią Egipczánom jest wszelki pásterz bydłá.

Rozdział XLVII.

Jozef o Ojcu swym Fáráonowi znáć dawa. 6. Ktory go wdźięcznie przyjmuje. 14. Jozef skarb Fáráonow ubogáćił, y wszystek Egipt zniewolił. 29. Jákob o pogrzebie swym w źiemi Chánánejskiey z Jozefem ſtánowi.

1 Tedy przyjácháwszy Jozef/ oznájmił Fáráonowi/ y rzekł ; Oćiec moj/ y bráćia moji/ z owcámi swymi/ y z wołmi swymi/ y ze wszystkim co máją/ przyjácháli z ziemie Chánánejskiey: á oto są w ziemi Gesen.

2 ♣ A z liczby bráći swey wźiął pięći mężow/ y postáwił je przed Fáráonem.

3 ♣ Y rzekł Fáráo do bráći jego ; Czym śię báwićie? A *oni* odpowiedźieli Fáráonowi : Pásterzmi owiec *są* słudzy twoji/ y my/ y Ojcowie nászy.

4 ♣ Rzekli jeszcze do Fáráoná. Abyśmy byli przychodniámi w tey ziemi przyszliśmy : bo nie mász pásze dla bydłá ktore *máją* słudzy twoji/ gdyż ćięszki głod *jest* w ziemi Chánánejskiey : á teraz niech mieszkáją/ prośimy/ słudzy twoji w ziemi Gesen.

5 ♣ Tedy rzekł Fáráo do Josefá / mowiąc ; Oćiec twoj/ y bráćia twoji przyjácháli do ćiebie :

6 ♣ Ziemia Egipska przed [a] tobą jest/ w nalepszym *miejscu* tey ziemie day mieszkánie Ojcu twemu / y bráći twoji/ niech mieszkáją w ziemi Gesen : á zrozumieszli że są miedzy nimi mężowie godni/ tedy je uczynisz przełożonymi nád trzodámi mymi.

[a] I. Pod władzą twoje.

7 Y Przywiodł Jozef Jákobá Ojcá swego/ y postáwił go przed Fáráonem: á błogosłáwił [b] Jákob Fáráonowi.

[b] I. Pozdrowił.

8 ♣ Tedy rzekł Fáráo do Jákobá ; Wiele jest dni lat żywotá twego?

9 ♣ Y odpowiedźiał Jákob Fáráonowi : Dni lat pielgrzymstwá mego/ *jest* sto/ y trzydźieśći lat: krotkie y złe były dni lat żywotá mego/ y nie doszły dni lat żywotá Ojcow mojch/ w ktorych dniách oni pielgrzymowáli.

10 ♣ Zátym pobłogosłáwiwszy Jákob Fáráonowi/ wyszedł od oblicza Fáráonowego.

11 ♣ Tedy dał mieszkánie Jozef Ojcu swemu/ y bráći swey/ y dał im ośiádłość w ziemi Egipskiey/ w nalepszym *miejscu* oney kráiny/ w ziemi Rámesses/ jáko był rozkazał Fáráo.

12 ♣ Y żywił Jozef Ojcá swego/ y bráćią swoję/ y wszystek dom Ojcá swego chlebem [c]/ áż do namnieyszego.

[c] I. Żywnośćią.

13 A Chlebá nie *było* po wszystkiey ziemi/ bo ćięszki bárzo *był* głod/ y utrapiona byłá ziemia Egipska/ y ziemia Chánánejska od głodu.

14 ♣ Tedy zebrał Jozef wszytkie pieniądze/ ktore śię znájdowáły w ziemi Egipskiey/ y w ziemi Chánánejskiey/ zá żywność/ ktorą kupowano: y wniosł one pieniądze Jozef do skárbu Fáráonowego.

15 ♣ A gdy nie stáło pieniędzy w ziemi Egipskiey/ y w ziemi Chánánejskiey/ tedy przyszli wszyscy Egipczánie do Jozefá/ mowiąc : Daj nam chlebá : y czemuż mamy umieráć przed tobą? gdyż nam już nie z stáje pieniędzy:

16 ♣ Ná to odpowiedźiał Jozef: Da-

wajcie bydłá wáße/ á dam wam *żywności* zá bydłá wáße / poniewasz wam nie stáło pieniędzy. 17 ♣ Y przygnáli bydłá swe do Jozefá: y dał im Jozef chlebá / zá konie / y zá stádá owiec/y zá stádá wołow/y zá osły/y przechował je chlebem/ zá wßystkie bydłá ich onego roku.

18 A Gdy wyßedł rok on/ przyßli do niego roku drugiego / mowiąc mu : Nie zátájemy przed Pánem náßym / że nam już pieniędzy nie stáło / y stádá bydeł są u Páná náßego / nie zostawa *nam* przed Pánem náßym tylko ciáłá náße / y role náße. 19 ♣ A czemuż umieráć mamy przed oczymá twymi ? y nas/ y role náße kupuj/ y ziemię náßę/zá chleb/ á będziemy my / y ziemiá náßá w niewoli u Fáráoná / tylko *nam* daj naśienia / ábyśmy żyli / á nie pomárli/y ziemiá nie spustoßáłá. 20 ♣ A ták kupił Jozef wßystkę ziemię Egipską Fáráonowi:bo przedáli Egipczánie káżdy rolą swoję / gdyż śię był wzmogł miedzy nimi głod/y dostáłá śię Fáráonowi *wßystká* ziemiá. 21 ♣ Y przeniosł lud do miast/od ostátnich gránic Egiptu/áż do końcá jego. 22 ♣ Tylko ziemie Kápłáńskiey nie kupił: bo kápłáni mieli *obrok* postánowiony od Fáráoná : y żywili śię obrokiem swym / ktory im był dał Fáráo : dla tegoż nie przedawáli ziemie swey. 23 ♣ Y rzekł Jozef do ludu; Otom was teraz postkupował / y ziemię wáßę Fáráonowi/otoż máćie naśienie/ pośiejćież tedy role. 24 ♣ A z urodzájow *wáßych* będźiećie dawáli piątą część Fáráonowi/cztery záśię częśći będą wam ná záśianie roli/y ná żywność wáßę / y tych ktorzy są w domiech wáßych / y ná żywność dźiatek wáßych. 25 ♣ Tedy odpowiedźieli : Záchowałeś żywot náß : Niechże znajdźiemy łáskę w oczách Páná swego/ y będźiemy niewolnikámi Fáráonowymi. 26 ♣ Y postánowił to Jozef zá práwo / áż do dniá dźiśiejßego w ziemi Egipskiey/ áby *dawáná byłá* Fáráonowi piąta część : tylko ziemiá sámych kápłánow nie dostáłá śię Fáráonowi.

27 Y Mießkał Izráel w ziemi Egipskiey w ziemi Gesen / y osiádźiwßy śię w niey/ rozrodźili śię/ y 28 rozmnożyli śię wielce. ♣ Y żył Jákob w ziemi Egipskiey śiedmnaśćie lat : á było dni Jákobowych lat żywotá jego/ sto czterdźieśći/ y śiedm lat.

29 Y Przybliżyły śię dni Izráelowe áby umárł / y wezwał Syná swego Jozefá/y rzekł do niego: Jeslim teraz ználazł łáskę w oczách twojich / podłoż d proßę rękę twoję pod biodrę moję / á uczyń że mną miłośierdźie y prawdę ; Proßę nie 30 chowaj mię w Egipćie: ♣ Ale *gdy* zásnę z Ojcy mojimi / wynieśieß mię z Egiptu / á pochowaß mię w grobie ich. A on rzekł : Uczynię według słowá twego: 31 ♣ A *Jákob* rzekł; Przyśiężże mi: y przyśiągł mu. Zátym nákłonił śię Izráel ku głowom łożá.

d 1 Moj. 24. 3.

ROZDZIAŁ XLVIII.

Jákob záchorzawßy dwiemá Synom Jozefowym błogosłáwieństwo dáje. 5. Zá Syny swe one przyjmuje. 21. I o wybáwieniu z niewoli Egipskiey przepowiada.

1 Y Gdy śię stáło/dano znáć Jozefowi ; Oto Oćiec twoj záchorzał : ktory wźiąwßy dwu Synow swojich z sobą/Mánásseßá/y Efrá- 2 jimá / *jáchał do niego.* ♣ Y powiedźiano Jákobowi mowiąc: Oto Syn twoj Jozef idźie do ćiebie. A Izráel pokrzepiwßy śię / uśiadł ná łożu.

3 Y Rzekł Jákob do Jozefá: a Bog wßechmogący ukazał mi śię w Luźie/ w ziemi Chánánejskiey / y 4 błogosłáwił mi. ♣ A mowił do mnie: Oto ja rozrodzę ćię / y rozmnożę ćię / y wywiodę z ćiebie wielki narod. A dam ziemię tę naśieniu twemu po tobie w dźiedźictwo wieczne. 5 ♣ Przetoż teraz dwá b Synowie twoij / ktorzy ć śię urodźili w ziemi Egipskiey / pierwey niżem ja tu do ćiebie przyßedł do Egiptu/moij są/ Efrájim/y Mánásses: jáko Ruben 6 y Symeon moji będą. ♣ Ale dźieći twoje/ ktore po tych zpłodźiß / twoje będą: imieniem bráći swojey będą zwáni c w ośiádłośćiach swych. 7 ♣ A gdym śię wracał z Pádán/umárłá mi Ráchel / w ziemi Chánánejskiey

a 1 Moj. 28. 13. 19. y 35. 1.

b 1 Moj. 41. 50. y 46. 20

c Jozue. 13. 7 y 16. 5. y 17. 1.

ſkiey w drodze / gdym jeſzcże był jáko wy ná mile od Efráty / y pogrzebiłem ja tám przy drodze ku Efrácie : á toć jeſt Betlehem.

8 A Ujrzawſzy Izráel Syny Jozefowe/ rzekł: Czyji to ſą? 9 Tedy odpowiedźiał Jozef Ojcu ſwemu : Synowie to moji ktore mi tu dał Bog; A on rzekł : Przywiedź je proſzę do mnie / ábym im błogoſłáwił. 10 A oczy Izráelowe oćiężáły były dla ſtárośći / y nie mogł dojrzeć. Y przywiodł je do niego: ktore 11 Jákob pocáłował/ y obłápił. Zátym rzekł Izráel do Jozefá. Oglądáć więcey oblicza twego nie ſpodźiewałem śię/ á oto/ dał mi Bog widźieć y naśienie twoje. 12 Tedy Jozef odwiodł je od łoná jego/ y pokłonił śię obliczem ſwym áż do źiemie. 13 A wźiąwſzy Jozef obudwu / poſtáwił Efrájmá po práwey ręce ſwojey / á po lewey Izráelowey : á Mánáſſeſſá po lewey ręce ſwojey/ á po práwey Izráelowey: y przywiodł je do niego. 14 A wyćiągnąwſzy Izráel práwicę ſwoję / włożył ją ná głowę Efrájimá/ ktory był młodſzy/ lewicę záś ſwoję ná głowę Mánáſſeſſá / umyślnie przełożywſzy ręce ſwoje / choć Mánáſſes był pierworodny. 15 Y d błogoſłáwił Jozefowi mowiąc: Bog przed ktorego obliczem chodźili Ojcowie moji/ Abráhám/ y Izáák / Bog ktory mię żywił od młodośći mojey / áż do tego dniá: 16 Anjoł e ktory mię wyrwał ze wſzyſtkiego złego/ niech błogoſłáwi dźiećiom tym/ á niech będą názywáni od imienia mego / y od imienia Ojcow moich/ Abráhámá/ y Izááká / á jáko ryby niech śię rozmnożą ná źiemi.

17 A Obaczywſzy Jozef / iż włożył Oćiec jego rękę práwą ſwoję ná głowę Efrájimowę/ nie miło mu było : y ujął rękę Ojcá ſwego / áby ją przenioſł z głowy Efrájimowey/ 18 ná głowę Mánáſſeſſowę. Y rzekł Jozef Ojcu ſwemu; Nie ták/ Ojcże moj: ábowiem ten jeſt pierworodny/ włoż że práwicę ſwoję ná głowę jego. 19 Ale śię zbrániał Oćiec jego/ y rzekł: Wiemći Synu miły/ wiem : y tenći śię ſtánie w lud wielki, tenći też urośćie : á wſzákże brát jego młodſzy urośćie nádeń/ á z naśienia jego wynidźie mnoſtwo narodow. 20 Błogoſłáwił im tedy dniá onego / mowiąc : Przez ćię będźie błogoſłáwił Izráel/ mowiąc: Niech ćię wyſtáwi Bog jáko Efrájimá/ y jáko Mánáſſeſſá : á ták przełożył Efrájimá nád Mánáſſeſſá.

21 P Otym rzekł Izráel do Jozefá; Oto ja umieram/ á Bog będźie z wámi/ y przywroći was do źiemie Ojcow wáſzych. 22 Oto ja f dawamći częśc jednę mimo bráćią twoje/ ktorym g nábył z ręki Amorrejczykow mieczem mojim / y łukiem mojim.

ROZDZIAŁ XLIX.

Jákob przed śmierćią káżdemu z Synow ſwych z oſobná przyſłe rzeczy opowiáda, y błogoſłáwi. 10. *O Chryſtuśie prorokuje.* 29. *O pogrzebie ſwym rozkázuje.* 33. *A námet umiera.*

1 W Ezwał tedy Jákob Synow ſwojich/ y rzekł Zbierzćie śię á oznájmię wam / co má przyść ná 2 was w oſtátnie dni. Zbierzćie a śię y ſłuchajćie Synowie Jákobowi/ á ſłuchajćie Izráelá Ojcá wáſzego. 3 Ruben pierworodny moj/ tyś moc mojá / y początek śiły mojey : zacny doſtojeńſtwem / y zacny mocą. 4 Zpłyniesz jáko wodá/ nie będźieſz zacnym/ boś wſtąpił ná łoże Ojcá twego / y ſplugáwiłeś łoże b moje/ y zginęło doſtojeńſtwo twoje. 5 Symeon y Lewi bráćia/ naczynia 6 niepráwośći miecze ich. W rádę ich niechaj nie wchodźi duſzá mojá/ á z zgromádzeniem ich / niech śię nie jednoczy ſłáwá mojá: bo w zápálczywośći ſwey c zábili męzá/ á w ſwey 7 woli wywroćili mur. Przeklęta zápálczywość ich/ iż uporna/ y gniew ich/ iż zátwárdźiáły. Rozdźielę je w Jákobie / á roſproſzę je w Izráelu.

8 J Udá / tyś jeſt / d ćiebie chwálić będą bráćia twoji; ręká twojá będźie ná ſzyjey nieprzyjaćioł twojich: kłániáć śię tobie będą synowie Ojcá twego. 9 Szczenię e lwie Judá/ od łupu / Synu moj/ wroćiłeś śię: ſkłonił śię/ y położył śię jáko lew/ y jáko lwicá/ á ktoż go obu-

d Żyd. 11.21.
e 1 Moj. 31.29. 42. y 32.1.
f Jozu. 13.7. y 16.3. y 17.1.
g Jozu. 24.8.
a 5 Moj. 33.1.
b 1 Moj 35.22. 1 Kron 5.1.
c 1 Moj. 34.25.
d 1 Moj. 29.35.
e 1 Kron 5.2.

f Mátt. 2.6. Janá 1.46.

10 dźi? ♣ Nie będźie f odjęte Sceptrum od Judy/ áni Zakonodawcá od nog jego/ áż przyjdźie Syloh/ y jemu będźie *oddáne* posłuszeństwo narodow.

11 ♣ Uwiąże u winney máćice oślę swe/ á u wyborney máćice winney oślątko oślice swey. Omyje w winie száty swoje/ á we krwi jágod winnych odźienie swoje.

12 ♣ Czerwieńsze oczy jego nád wino/ á bielsze zęby jego nád mleko.

13 ♣ Zábulon ná brzegu morskim mieszkáć będźie/ y przy porćie okrętow/ á gránice jego áż do Sydonu.

14 ♣ Jsáschár *jáko* ośieł kośćisty/ leżący miedzy dwiemá brzemiony.

15 ♣ Upátrzył pokoj że jest dobry/ y źiemię że piękna: náchylił rámię swe ku noszeniu/ dla tegoż będźie hołd dawał.

16 ♣ Dán sądźić będźie lud swoj/ jáko jedno z pokoleń Jzráelskich.

17 ♣ Dán będźie wężem ná drodze/ żmiją ná śćieszce/ kąsájąc pięty końskie/ że spádnie ná zad jeźdźiec jego.

18 ♣ Zbáwienia twego oczekawam Pánie!

19 ♣ Gád od wojská zwyćiężony będźie/ ále y on potym zwyćięży.

20 ♣ Z Aserá tłusty chleb jego/ á on wyda roskoszy Krolewskie.

21 ♣ Neftáli *jáko* łáni wypuszczona/ mowiąc piękne słowá.

g H. Corki.

22 Látorośl płodna Jozef/ látorośl wyrastájąca nád źrzodłem/ a látorośli g *jego* rozchodzą śię po murze.

23 ♣ Ácz gorzkośćią nápełnili go/ y strzeláli nań/ á nienawidźieli go strzelcy:

24 ♣ Jednák został potężny łuk jego/ á zmocniły śię rámioná rąk jego/ w rękách mocnego Bogá Jákobowego/ z kąd śię stał Pásterzem/ y opoką Jzráelową.

25 ♣ Od Bogá Ojcá twego/ ktory ćię wspomogł/ y od Wszechmogącego/ ktory ćię błogosłáwił błogosłáwieństwy niebieskimi z wysoká/ *y* błogosłáwieństwy przepáśći leżącey głęboko/ *y* błogosłáwieństwy pierśi y żywotá. ♣

26 Błogosłáwieństwá Ojcá twego/ mocnieysze będą nád błogosłáwieństwá przodkow mojich: áż do gránic págorkow wiecznych/ będą nád głową Jozefową/ y nád wierzchem głowy/ odłączonego miedzy bráćią swą.

27 Benjámin *jáko* wilk porywájący/ poránu jeść będźie łup/ á wieczor będźie dźielił korzyść.

28 Te wszystkie są dwánaśćie pokolenia Jzráelskie/ y to co im powiedźiał Ociec ich/ y błogosłáwił im: káżdemu według błogosłáwieństwá jego błogosłáwił im.

29 ♣ A rozkazał im/ y rzekł do nich: Ja będę przyłączon do ludu mego; pogrzebćież mię z Ojcy mojimi/ w jáskini/ ktora jest ná polu Efroná Hettejczyká.

h 1 Moj. 23.19.

30 ♣ W jáskini h ktora *jest* ná polu Máchpelá/ ktora *jest* ná przećiwko Mamre w źiemi Chánánejskiey/ ktorą kupił Abráhám z rolą od Efroná Hettejczyká/ w ośiadłość grobu.

31 ♣ Tám pogrzebiono Abráhámá/ y Sárę żonę jego: Tám pogrzebiono Jzááká/ y Rebekę żonę jego: támem też pogrzebł Lią.

32 ♣ *A* kupiono tę rolą/ y jáskinią/ ktora ná niey/ od Synow Hettowych.

33 ♣ Tedy przestawszy Jákob mowić do Synow swojich/ złożył nogi swe ná łoże/ y umárł/ y przyłączon jest do ludu swego.

ROZDZIAL L.

Jozef zmárłego Ojcá płácze. 2. Y jego ćiáło námázawszy. 4. Ná pogrzeb do źiemi Chánánejskiey prowádzi. 15. Brácia przepraszáją Jozefá. 24. Ktory śię też kazał w źiemi Chánánejskiey zchowáć po śmierći. 26. A zátym umárł.

1 Zátym upadł Jozef ná twarz Ojcá swego/ y płákał nád nim/ á cáłował go.

2 Y Rozkazał Jozef sługom swym lekárzom/ áby wonnymi máśćiámi námázáli Ojcá jego/ y námázáli wonnymi máśćiámi lekárze Jzráelá.

3 ♣ A gdy śię *mázánia* jego wypełniło czterdźieśći dni/ (bo śię ták wypełniáją dni tych ktorzy wonnymi máśćiámi mázáni bywáją:) tedy go płákáli Egipczánie/ przez śiedmdźieśiąt dni.

4 A Po wyśćiu dni żáłoby jego/ rzekł Jozef do sług Fáráonowych/ mowiąc: Jeślim teraz ználazł łáskę w oczách wászych/ powiedzćie proszę Fáráonowi/ mowiąc:

a 1 Moj. 47.29.

5 ♣ Ociec a moj poprzyśiągł mię mowiąc; Oto ja umieram: w grobie mojim/ ktorym sobie wykopał w źiemi Chánánejskiey/ tám mię po-

grzebieß: á teraz niech jádę/ proßę/ y pogrzebię Ojcá mego / y záś się 6 wrocę. ♣ Tedy rzekł Fáráo: Jedź/ á pogrzeb Ojcá twego / jáko cię po- 7 przysiągł. ♣ Jáchał tedy Jozef / áby pogrzebł Ojcá twego: jácháli też z nim wßyscy słudzy Fáráonowi / tákże stárßy domu jego / y wßyscy 8 stárßy ziemie Egipskiey: ♣ Y wßy- stek dom Jozefow / y bráciá jego / y dom Ojcá jego: tylko dźiatki swo- je / y owce swoje / y woły swoje zo- 9 stáwili w ziemi Gesen. ♣ Szły też z nim y wozy / y jezdni: á był po- 10 czet bárzo wielki. ♣ Y przyjácháli áż ná pole Atád/ ktore jest przy bro- dźie Jordáńskim/ y płákáli tám płá- czem wielkim / y bárzo ciężkim: y obchodźił Jozef po Ojcu swym ża- 11 łobę przez siedm dni. ♣ A ujrzawßy obywátele ziemie Chánánejskiey żałobę one ná polu Atád / mowili: Załobá to ciężka Egipcjánow: prze- toż náźwano imię miejscá onego / Abel Mitzrájim / b ktore jest przy 12 brodźie Jordáńskim. ♣ Uczynili tedy z nim Synowie jego jáko im 13 był rozkazał. ♣ Y záwieźli c go Sy- nowie jego do ziemie Chánánej- skiey / y pogrzebli go w jáskini ná polu Máchpelá / d ktora Abrahám był kupił z rolą / ná ośiádłość gro- bu od Efroná Hettejczyká / prze- 14 ćiwko Mámre. ♣ Zátym się wroćił Jozef do Egiptu z bráćią swą / y ze wßystkimi ktorzy jeźdźili z nim ná pogrzeb Ojcá jego / odpráwiwßy pogrzeb Ojcá swego.

15 A Widząc bráćia Jozefowi że u- márł Oćiec ich/ mowili: Podo- bno będźie nas miał w nienawiśći Jozef / y sowićie odda nam wßystko 16 złe/ ktoreśmy mu uczynili. ♣ Wská- záli tedy do Jozefá mowiąc: Oćiec twoj rozkazał pierwey niż umárł / 17 mowiąc: ♣ Ták powiedzćie Jozefo- wi; Proßę odpuść teraz przestępstwo bráći twey / y grzech ich / żeć złość wyrządźili: proßę odpuść teraz wystepek sługom Bogá/ Ojcá twe- go. Y płákał Jozef/ gdy to mowili do 18 niego. ♣ Y przystąpili bráćia jego/ á upadßy przed nim mowili: Oto 19 smy sługámi twojimi. ♣ Y rzekł do nich Jozef: Nie bojćie się: bo ázá- 20 żem ja wam zá Bogá? Wyśćie złe e myślili przećiwko mnie / ále Bog obroćił to w dobre / chcąc uczynić to/ co się dźiś dźieje: aby záchował 21 ták wielki lud. ♣ A przetoż nie bojćie się / ja żywić będę was / y dźiatki wáße: á ták ćießył je/ y mo- wił z nimi łágodnie.

22 Y Mießkał Jozef w Egipćie / sam/ y dom Ojcá jego: á żył Jo- 23 zef sto/ y dźieśięć lat. ♣ Y oglądał Jozef Syny Efrájmowe/ áż do trze- ćiego pokolenia. Synowie też Má- chyrá f Syná Mánássessowego/ po- rodźili się ná kolenich Jozefowych. 24 ♣ Y rzekł Jozef do bráći swey: Ja umrę / ále Bog zápewne náwiedźi was / y wyprowádźi was z ziemie tey/ do ziemie o ktorą przyśiągł A- bráhámowi/ Izáákowi/ y Jákobo- 25 wi. ♣ Y poprzyśiągł Jozef Syny Izráelowe / mowiąc: Gdy g was náwiedźi Pan Bog / wynieśćie też 26 kośći moje z tąd. ♣ Y umárł Jozef májąc sto / y dźieśięć lat: ktorego námázawßy wonnymi máśćiámi / włożono do trumny w Egipćie.

b T. Załobá Egip- ska. c Dźiej. 7. 16. d 1 Moj. 23. 16. e 1 Moj. 45. 5. 7. f 4 Moj. 32. 39. g 2 Moj. 13. 19. Jozue. 24. 32. Żyd. 11. 22.

WTORE KSIEGI
Mojzeßowe,
KTORE ZOWIA PO GRECKU EXODUS, A PO POLSKU WYSCIE.

W Księgach wtorych Mojzeßowych/ ktore po Grecku Exodus/ to jest/ Wyśćie zowią: opi- suje się ćiężka niewola Izráelczykow w Egipćie: y wyswobodzenie ich cudowne przez Mojzeßá: Y wydánie Zakonu ná gorze Synái/ y ynßych praw podánie y objáśnienie. A zámyka w sobie tá Księga to co się dźiało przez lat sto/ czterdźieśći / y dwie / według tego ráchunku.

2 Moj. 7. 10. 2 Moj. 40. 27.

Od śmierci Jozefowey/ áż do narodzenia Mojżeszowego/ lat 60:
Od narodzenia Mojżeszowego áż do wyścia z Egiptu/ lat 81:
Od wyścia z Egiptu/ áż do wystáwienia Przybytku/ rok 1.

ROZDZIAL I.

Rozmnożenie potomstwá Jákobowego w Egipcie. 8. Inszy Krol nástawszy trapić je poczoł. 15. y bábam ktore przy rodzeniu bywáły káżdego meżezyzne zábijáć rozkazał. 17. ktore iżgo nie usłucháły, 20. Bog im dobrze czynił.

1 TEć sa a imioná synow Izráelskich ktorzy weszli do Egiptu z Jákobem: káżdy z domem 2 swym weszli. Ruben/ Symeon/ Lewi/ y Ju- 3 dás. Isáschár/ Zábulon/ y Ben- 4 jámin. Dán/ y Neftáli/ Gád/ y 5 Aser. A było wszystkich dusz ktore wyszły z biodr Jákobowych/ śiedmdźieśiat dusz: á Jozef był *przed tym* 6 w Egipcie. Y umárł b Jozef y wszyscy brácia jego / y wszystek on 7 rodzaj. A c synowie Izráelscy rozrodźili śie / y rozpłodźili śie / y rozmnożyli śie/ y zmocnili śie bárzo wielce: á nápełniona jest źiemiá nimi.

a 1 Moj. 46. 8.

b 1 Moj 50. 26. c Dźiej. 7. 17.

8 MIedzy tym powstał Krol nowy nád Egiptem / ktory nie 9 znał Jozefá. Y rzekł do ludu swego; Oto lud synow Izráelskich wiel- 10 ki/ y możniejszy nád nas. Przetoż madrze sobie poczniemy z nimi / by śie snadź nie rozmnożył: á jesliby przypádłá wojná/ áby śie nie przyłączył y on do nieprzyjaćioł nászych/ y nie walczył przećiwko nam / y nie 11 uszedł z źiemie. A ták ustáwili nád nim poborce / áby go dręczyli ćieżárámi swymi: y zbudował *lud Izráelski* miástá składu Fáráonowi / Pi- 12 tom/ y Rámesses. Ale im wiecey go trapili/ tym wiecey śie rozmnáżał/ y tym wiecey rosł: ták iż ściśnie- 13 ni byli dla synow Izráelskich. Y podbyli Egipcżánie Synow Izráel- 14 skie w niewolą ćiezka. Y przykrzyli im żywot ich robota ćiezka / około gliny / y około cegieł / y około káżdey roboty ná polu/ mimo wszeláka robote swa/ do ktorey / ich używáli/ bez litośći.

15 Y Rozkazał Krol Egipski bábam Hebreyskim; z ktorych imie jedney Zeforá/ á imie drugiey Fua/ 16 A rzekł: d Gdy bedźiećie bábić *niewiástam* Hebrejskim / á ujrzyćie że rodza/ był liby Syn/ zábijćiez go: á jesli corká / niech żywa zostánie. 17 Ale báby one bały śie Bogá / y nie czyniły jáko im rozkazał Krol Egipski/ ále żywo záchowywáły chło- 18 piatká. Zácżym wezwawszy Krol Egipski onych bab/ mowił do nich: Cżemuśćie to uczyniły/ żeśćie żywo 19 záchowáły chłopiatká? Y odpowiedźiáły báby Fáráonowi: Iż *nie sa* jáko Niewiáśty Egipskie / *niewiásty* Hebrejskie; bo sa duże/ pierwey niż przyydźie do nich bábá / re- 20 dza. Y czynił dobrze Bog onym bábam/ y krzewił śie lud/ y zmocni- 21 li śie bárzo. Y stáło śie / przeto że śie bały one báby Bogá/ pobude- 22 wał e im domy. Tedy rozkazał Fáráo wszystkiemu ludowi swemu / mowiac: Káżdego Syná ktory śie urodźi / w rzeke go wrzuććie/ á káżda corke żywo záchowajćie.

d Mądr. 18. 5.

e I. Rozmnáżał domy ich.

ROZDZIAL II.

Mojżesz po národzeniu swojim przez trzy mieśiace utájony. 4. A potym w skrzyneczce ná rzeke puszczony był. 5. ktorego corká Fáráonowá wźiełá y odchowáłá. 25 Tenże uciekszy do Mádyán. 21. Tám śie ożenił. 23. Smierć Faráonowá. 24. A Bog usłyszał wzdychánie ludu Izráelskiego.

1 Y Wyszedł mąż *niektory* z domu Lewiego/ ktory pojął a corke z 2 *pokolenia* Lewiego. Y poczełá oná niewiástá/ á porodźiłá syná b: á widzac go że *był* nadobny/ kryłá go przez 3 trzy mieśiace. Ale *gdy* go nie mogłá dłużey zátáić/ wźiełá plecionke z śitowia / y obmázáłá ja klijem y smołą: á włożywszy w nie ono dźiećie / położyłá je miedzy rogoż / ná 4 brzegu rzeki. A stałá śiostrá jego z dáleká / áby wiedźiáłá co śie z nim 5 dźiać bedźie. W tym wyszłá corká Fáráonowá / áby śie kapáłá w rze-

a 2 Moj 6. 20. 4 Moj. 26. 59. 1 Kron 23. 13. b Dźiej 7. 20. Zyd. 11. 23.

cę/ á pánny jey przechadzáły śię po brzegu rzeki: ujrzáłá plecionkę w rogozy y posłáłá służebnicę swą/ áby ją wźięłá. 6 A otworzywszy/ ujrzáłá dźiećię/ á ono chłopiątko płákáło: á użáliwszy śię go/ rzekłá: Z dźiatek Hebrejskich *jest* ten. 7 Y rzekłá śiostrá jego do Corki Fáráonowey: Chcesz-li/ pojdę/ y záwołam ći niewiásty/ mámki Hebrejskiey/ ktoraby ći odchowáłá to dźiećię? 8 Y rzekłá jey corká Fáráonowá: Idź. Tedy poszłá oná dźieweczká/ y záwołáłá Mátki *onegoż* dźiećięćiá. 9 Do ktorey rzekłá Corká Fáráonowá: Weźmi to dźiećię/ y chowáj mi je/ á ja *tobie* dam zapłátę twoję: y wźiąwszy Niewiástá dźiećię/ chowáłá je. 10 A gdy podrosło ono dźiećię/ przywiodłá je do corki Fáráonowey/ y było jey zá Syná; á názwáłá imię jego Mojżesz/ bo mowiłá: Żem z wody wyćiągnęłá go.

11 Y Stáło śię zá onych dni/ gdy urosł Mojżesz c/ że wyszedł do bráći swey/ y widźiał ćiężary ich: obaczył też mężá Egipczániná/ ktory bił jednego Hebrejczyká z bráći jego. 12 A obejrzawszy śię tám y sám/ gdy widźiał że nikogo nie mász/ zábił Egipczániná/ y zágrzebł go w piasek. 13 A wyszedszy zás dniá wtorego/ *ujrzał*, á oto dwá mężowie Hebrejscy wádźili śię: y rzekł onemu d ktory krzywdę czynił; 14 Czemuż bijesz bliźniego swego? Ale *on* odpowiedźiał: Kto ćię postánowił kśiążęćiem y sędźią nád námi? ábo mię ty myślisz zábić/ jákoś zábił Egipczániná? y zlękł śię Mojżesz/ y rzekł: 15 Pewnie śię tá rzecz wyjáwiłá: Usłyszał tedy Fáráo tę rzecz/ y szukał zábić Mojżeszá: Lecz Mojżesz uciekł od twarzy Fáráonowey/ y mieszkał w źiemi Mádyáńskiey: *á przyszedszy tám* śiedźiał u studnie.

16 A Kápłan Mádyáński miał śiedm corek/ ktore wyszedszy czerpáły *wodę*, y nálewáły do koryt/ áby nápojiły trzodę Ojcá swego. 17 A przyszedszy Pásterze odganiáli je. Tedy wstawszy Mojżesz obronił ich/ y nápojił bydło ich. 18 A gdy śię wroćiły do Ráguelá Ojcá swego/ rzekł: Czemuśćie dźiś ták prętko przyszły?

19 Y odpowiedźiáły: Mąż Egipski obronił nas od ręki Pásterzow: nád to czerpájąc náczerpał nam *y wody*, y nápojił trzodę. 20 Zátym rzekł do corek swych: á gdźież ten jest? Czemuśćie opuśćiły człowieká tego? Záwołájćie go/ áby jadł chleb. 21 Y przyzwolił Mojżesz mieszkáć z onym mężem/ ktory dał Zeforę corkę swoję Mojżeszowi. 22 Y urodźiłá f Syná/ á názwał imię jego Gerson/ bo mowił: Byłem przychodniem w źiemi cudzey.

23 Y Stáło śię po niemáłym czáśie/ że umárł Krol Egipski: y wzdycháli/ y wołáli Synowie Izráelscy dla niewoli/ á wstąpiło wołánie ich do Bogá przed niewolą. 24 Y usłyszał Bog wołánie ich: y wspomniał Bog ná Przymierze swoje z Abráhámem/ z Izáákiem/ y z Jákobem. 25 Y wejrzał Bog ná Syny Izráelskie/ y poznał g Bog.

c Zyd. 11.24.

d H. Bezbożnemu.

c Dźiej 7.29.

f 2 Moj 18.3. 1 Kron 23.15.

g T. Y miał je ná pieczy. I. wźiął śię zá nie.

ROZDZIAŁ III.

Mojżeszowi pokazał śię Anjoł Páński we krzu ognistym. 4. Zowiąc śię Bogiem Abrahámowym. 7. A posyłájąc go do Egiptu. 14. náucza jákoby sobie poczynáć miał. 19. y jáko mu śię powiedźie, przepowiáda.

1 A Mojżesz pásł trzodę Jetrá świekrá swego/ Kápłaná Mádyáńskiego/ y zágnał trzodę ná pusczą/ á przyszedł do gory Bożey/ do Horeb.

2 Y Ukazał mu śię Anjoł Páński w płomieniu ognistym/ z pośrzodku krzá: y widźiał/ á oto kierz gorzał ogniem/ á on kierz nie zgorzał. 3 Tedy rzekł Mojżesz; Pojdę teraz/ á oglądam to widzenie wielkie/ czemu nie zgore ten kierz. 4 A widząc PAN iż szedł pátrząć/ záwołał náń BOG/ z pośrzodku onego krzá mowiąc: Mojżeszu/ Mojżeszu/ A on odpowiedźiał: Otom ja. 5 Tedy rzekł; Nie przystępuj sám: zzuj boty twe z nog twojich/ ábowiem miejsce ná ktorym ty stojisz/ źiemiá święta jest. 6 Zátym rzekł: b Jam jest Bog Ojcá twego/ Bog Abráhámow/ Bog Izáákow/ y Bog Jákobow: Y zákrył Mojżesz oblicze swe/ *bo śię bał* pátrząć ná Bogá.

a Dźiej 7.30.

b Mátt. 22.32. Márek 12.26. Luk. 20.37. Dźiej 7.32.

7 Y Rzekł Pan: Widząc c widźiałem utrapienie ludu mojego ktory jest w Egipćie: á wołánie ich słyszałem przed przystáwy ich: bom doznał boleśći jego. 8 Przetoż zstąpiłem ábym go wybáwił z ręki Egipskiey/ y wywiodł go z ziemie tey/ do ziemie dobrey/ y przestronney/ do ziemie opływájącey mlekiem y miodem/ ná mieysce Chánánejczyká/ y Hettejczyká/ y Amorrejczyká/ y Ferezejczyká/ y Hewejczyká/ y Jebuzejczyká: 9 A teraz oto krzyk Synow Izráelskich przyszedł przed mię: y widźiałem też ich ućisk ktorym je Egipcjánie ućiskáją. 10 Przetoż teraz/ pódź/ á poślę ćię do Fáráoná/ ábyś wywiodł lud moj/ Syny Izráelskie z Egiptu.

11 Y Rzekł Mojżesz do Bogá: Ktożem ja/ ábym szedł do Fáráoná/ á wywiodł Syny Izráelskie z Egiptu? 12 Y rzekł Bog: Ja będę z tobą/ á to miey ná znák/ żem ćię ja posłał: Gdy wywiedźiesz ten lud z Egiptu/ będźiećie służyć Bogu ná tey gorze. 13 Y rzekł Mojżesz do Bogá. Oto ja pojdę do Synow Izráelskich/ y rzekę im: Bog Ojcow wászych posłał mię do was: Jeśli mi rzeką: Ktore jest Imię jego? Coż im odpowiem? 14 Tedy rzekł Bog do Mojżeszá: BEDE KTORY BEDE. Y rzekł/ ták powiesz Synom Izráelskim: BEDE posłał mię do was. 15 Y mowił jeszcze Bog do Mojżeszá: Ták rzeczesz do Synow Izráelskich; Pan/ Bog Ojcow wászych/ Bog Abráhámow/ Bog Izáákow/ y Bog Jákobow posłał mię do was: toć Imię moje ná wieki/ y to pámiętne moje od Narodu do Narodu: 16 Idźże/ á zgromadź stárszé Izráelskie/ y mow do nich: Pan/ Bog Ojcow wászych ukazał mi się/ Bog Abráhámow/ Izáákow/ y Jákobow/ mowiąc: Wspomináiąc wspomniałem ná was/ y widźiałem co się wam dźiało w Egipćie. 17 Y rzekłem: Wyprowádzę was z utrapienia Egipskiego/ do ziemie Chánánejczyká/ y Hettejczyká/ y Amorrejczyká/ y Ferezejczyká/ y Hewejczyká/ y Jebuzejczyká/ do ziemie opływájącey mlekiem y miodem. 18 Tedy usłucháją głosu twego/ á pojdźiesz/ ty/ y stárszy Izráelscy do Królá Egipskiego/ y rzeczećie do niego; d Pan/ Bog Hebrejczykow zábieżał nam: przetoż teraz niech pojdźiemy proszę/ w drogę trzech dni ná puszczą/ ábyśmy ofiárowáli Pánu/ Bogu nászemu. 19 Ale ja wiem/ że wam nie pozwoli Krol Egipski odejść/ jedno e przez możną rękę. 20 A ták wyćiągnę rękę moję/ y uderzę Egipt wszystkimi cudámi mojimi/ ktore będę czynił w pośrzodku jego: á potym wypuśći was. 21 Y dam łáskę ludowi temu w oczách Egipcjánow: y stánie się/ kiedy wychodźić będźiećie/ f że nie wynidźiećie prozni. 22 Ale wypożyczy Niewiástá u sąsiády swojey/ y u gospodyni domu swego/ naczynia śrebrnego/ y naczynia złotego/ y szat: y włożyćie je ná Syny wásze y ná corki wásze/ y złupićie Egipt.

c Dźiej. 7.34.
d 2 Moj. 5.3.
e I. Ani.
f 2 Moj. 11.2.3 y 12.35 36.

ROZDZIAL IV.

Mojżesz z drogi Egipskiey Pánu śię wymawia. 3. Pan go cudámi ztwirdza. 14. Y z á towárzyszá Aároná náznácza. 27. Do Egiptu idą. 29. Y posłánie swoje, mową, y cudámi ztwirdzáją.

1 PO tym odpowiádájąc Mojżesz/ rzekł: Ale oto nie uwierzą mi/ y nie usłucháją głosu mego: bo rzeką; 2 Nie ukazał śię tobie Pan. Y rzekł mu Pan: Coż jest w ręce twojey? y odpowiedźiał; Láská. 3 Y rzekł: Porzuć ją ná ziemię: y porzućił ją ná ziemię/ á obroćiłá się w wężá: y ućiekał Mojżesz przed nim. 4 Y rzekł PAN do Mojżeszá; Wyćiągni rękę twoję/ á ujmi go zá ogon. Y wyćiągnął rękę swoję/ y ujął go/ y obroćił się w láskę w ręce jego. 5 Abyć uwierzyli iż ći się ukazał Pan/ Bog Ojcow ich/ Bog Abráhámowi Bog Izáákow/ y Bog Jákobow. 6 Y rzekł mu Pan jeszcze: Włoż teraz rękę twoję w zánádrzá twoje: y włożył rękę swoję w zánádrzá swoje/ y wyjął ją/ á oto ręká jego byłá trędowátá jáko śnieg. 7 Y rzekł: Włoż znowu rękę twoję w zánádrzá twe. Y włożył znowu rękę swoję w zánádrzá swe: ágdy ją wyjął z zánádrza swego/ á oto stá-

tá śię z nowu jáko *inne* ciáło jego.

8 Y stánie śię/ jeslić nie uwierzą/ y nie usłucháją głosu znáku pierwszego/ tedy uwierzą głosowi znáku poślednieg. 9 Y stánie śię/ jesli nie uwierzą áni tym dwiemá znákom/ y nie usłucháją głosu twego/ weźmiesz wody rzeczney/ y wylejesz *ją* ná źiemię. Tedy śię przemieni wodá oná ktora weźmiesz z rzeki/ á obroći śię w krew ná źiemi.

10 Y Rzekł: Mojżesz do Páná Proszę Pánie/ nie jestem ja mężem a wymownym áni przed tym/ áni od tąd jákoś mowił do sługi twego: bom ćięszkich ust/ y ćięszkiego języká. 11 A Pan mu rzekł: Ktoż uczynił ustá b człowiekowi? álbo kto uczynił niemego/ álbo głuchego/ álbo widzącego/ álbo ślepego/ izaż nie ja Pan? 12 Idźże teraz/ á c ja będę z usty twojimi/ y náuczę ćię cobyś miał mowić. 13 Y rzekł: Słuchaj Pánie/ pośli/ proszę tego/ kogo posłáć masz. 14 Y zápalił śię gniew Páński ná Mojżeszá/ y rzekł: Azaż niewiem iż Aáron brát twoj Lewitá wymownym jest? á oto y ten wynidźie przećiwko tobie/ y ujrzawszy ćię/ uráduje śię w sercu swojim. 15 Y d będźiesz mowił do niego/ y włożysz słowá w ustá jego/ á ja będę z usty twymi/ y z usty jego/ y náuczę was cobyśćie mieli czynić. 16 On będźie mowił zá ćię do ludu: y stánie śię/ że on będźie tobie zá ustá e/ á ty mu będźiesz zá Bogá. 17 Laskę też tę weźmi w rękę twoję/ ktorą będźiesz czynił znáki.

28 Odszedł tedy Mojżesz/ y wroćił śię do Jetrá świekrá swego/ y mowił do niego: Pojdę teraz/ á wrocę śię do bráći mojey/ ktorzy są w Egipćie/ á obaczę sáli jeszcze żywi. A Jetro rzekł do Mojżeszá: Idź w pokoju. 19 Y rzekł Pan do Mojżeszá *w ziemi* Mádyáńskiey: Idź/ wroć śię do Egiptu: pomárli bowiem wszyscy mężowie/ ktorzy szukáli duszę twojey. 20 Wźiąwszy tedy Mojżesz żonę swą/ y syny swe wsádźił je ná osłá/ y wroćił śię do źiemie Egipskiey: wźiął też Mojżesz laskę Bożą w rękę swą. 21 Y rzekł Pan do Mojżeszá: Gdy pojdźiesz y wroćisz śię do Egiptu/ pátrzajże *ábyś* wszystkie cudá ktorem ja podał w rękę twoję/ czynił przed Fáráonem/ á ja f zátwárdzę serce jego/ áby nie wypuśćił ludu. 22 Y rzeczesz do Fáráoná: Ták mowi Pan: Syn moj/ pierworodny moj/ *jest* Izráel. 33 Y rzekłem do ćiebie: Wypuść syná mego/ áby mi służył: á/ *żeś* go nie chćiał wypuśćić / oto ja zábiję syná twojego/ Pierworodnego twego.

24 Y Stáło śię w drodze/ w gospodźie/ że zábieżał Pan Mojżeszowi / y chćiał go zábić. 25 Tedy wźiąwszy Zeforá krzemień *ostry*, obrzezáłá nieobrzezkę syná swego/ y porzućiłá przed nogi jego/ y rzekłá: Záprawdę oblubieńcem krwie jesteś mi. 26 Y odszedł od niego Pan: Tedy go názwáłá oblubieńcem krwie/ dla obrzezánia.

27 Y Rzekł Pan do Aároná: Idź przećiwko Mojżeszowi ná puszczą: y szedł/ y zászedł mu ná gorze Bożey/ y pocáłował go. 28 Tedy powiedźiał Mojżesz Aáronowi wszystkie słowá Páná/ ktory go posłał/ y wszystkie znáki ktore mu rozkazał. 29 Szedszy tedy Mojżesz z Aáronem/ zgromádźili wszystkie stársze Synow Izráelskich. 30 Y powiedźiał Aáron wszystkie słowá ktore mowił Pan do Mojżeszá/ *á Mojżesz* czynił znáki przed oczymá ludu. 31 Y uwierzył lud: y zrozumieli że náwiedźił Pan Syny Izráelskie/ á iż wejrzał ná utrapienie ich: y schyliwszy śię/ pokłon uczynili.

a H. Mężem słow, áni od wczoraiszego, áni od trzećiego dniá.
b Psalm 94. 4.
c Mátt. 10. 19. Márk. 13. 11. Luk. 12. 12.
d 2 Moj. 7. 2. Syrác. 45. 7.
e T. Opowieść mu imieniem Bożym, coby mowić miał.
f 2 Moj 14. 4.

ROZDZIAŁ V.

Mojżesz z Aáronem u Fáráoná poselstwo spráwują. 2. Ktorych on zniewáżywszy. 17. Lud Izráelski tym więcey dręczy. 21. Záczym lud nárzeka ná Mojżeszá y Aároná. 22 A Mojżesz uskarza śię przed Bogiem.

1 Potym tedy przyszli Mojżesz y Aáron/ y mowili do Fáráoná: Ták mowi PAN/ Bog Izráelski: Puść lud moj/ áby mi obchodźili święto ná puszczy. 2 Y rzekł Fáráo. Ktoż *jest* Pan/ żebym miał słucháć głosu jego/ y puśćić Izráelá? Nie znam PANA/ á Izráelá też nie puszczę: 3 Y odpowiedźieli: Bog

Hebreiczykow zábiezał á nam: poydźiemy teraz drogą trzech dni ná puszczą / ábyśmy ofiárowáli PANV Bogu nászemu/ by snadź nie przepuśćił ná nas moru / ábo mieczá. ♣ Y rzekł do nich Krol Egipski; Przecz ty Mojżeszu/ y Aáronie odrywaćie lud od robot ich? Idźćież do robot wászych. ♣ Rzekł też Fáráo: Oto wielki teraz jest ten lud w źiemi/ á wy je odrywaćie od robot ich.

I. potkał śię z námi. 2 Moj. 4. 18.

6 Rozkazał tedy Fáráo onegoż dniá Przystáwom nád ludem/ 7 y Vrzędnikom jego/ mowiąc: ♣ Już więcey nie będźiećie dawáć plew ludowi do czynienia cegły jáko przed tym: sámi niech idą/ y zbieráją sobie plewy. 8 ♣ A też liczbę cegieł ktorą czynili przed tym włożyćie im/ nie umniejszyćie z niey/ bo proznują: dla tego oni wołáją mowiąc: Poydźiemy/ y będźiemy ofiárowáć Bogu nászemu. 9 ♣ Niech śię przyczyni roboty mężom tym/ á niech ją wykonywáją/ áby nie ufáli 10 słowom kłamliwym. ♣ Wyszedszy tedy Przystáwowie nád ludem/ y Vrzędnicy jego/ rzekli do ludu mowiąc: Ták mowi Fáráo: Ja nie będę 11 wam dawał plew. ♣ Sámi idźćie/ zbierayćie sobie plewy gdźie znaydźiećie: bo śię námniey nie umnieyszy 12 z roboty wászey. ♣ Y rozbieżał śię lud po wszystkiey źiemi Egipskiey/ áby zbierał śćiernisko miásto plew. 13 ♣ A przystáwowie przynaglali mowiąc: Wykonywayćie roboty wásze/ zámiar káżdodźienny/ jáko gdy 14 wam dawano plewy. ♣ Tedy bito Przystáwy Synow Izráelskich ktore postánowili nád nimi urzędnicy Fáráonowi mowiąc: Przecz nie wykonywaćie zámiáru swego w robieniu cegieł jáko pierwey/ áni wczorá/ áni dźiś.

15 Przyszli Przełożeni Synow Izráelskich/ y wołáli do Fáráoná mowiąc: Czemuż ták czynisz 16 sługom twojim? ♣ Plew nie dáją sługom twojim/ á mowią: Cegłę robćie: Y oto sługi twe biją/ á lud 17 twoy grzeszy b. ♣ Ktory rzekł: ♣ Proznujećie/ proznujećie: dla tegoż mowićie: Poydźiemy/ ofiárowáć będźie- 18 my PAnu. ♣ Przetoż teraz idźćie/ robćie/ á plew wam nie dádzą / ále wy liczbę cegieł oddawáć będźiećie.

b I. Trapią lud twoj.

19 ♣ A widząc Przełożeni Synow Izráelskich/ że źle z nimi/ ponieważ mowiono: Nie umieyszyćie z cegieł wászych/ zámiáru káżdodźiennego. 20 ♣ Tedy oni zábieżeli Mojżeszowi y Aáronowi / ktorzy stali / áby śię z nimi potkáli/ gdy wychodźili od 21 Fáráoná. ♣ Y rzekli do nich: Niech weyrzy PAN ná was/ á rozsądźi/ żeśćie nas ohydźili c w oczách Fáráonowych/ y w oczách sług jego/ y dáliśćie miecz w rękę ich/ áby nas zábili.

c H.Ześćie śmierdząco uczynili woność nászę.

22 Wroćił śię Mojżesz do PAná/ á rzekł: PANIE/ czemuś to źle wprowádźił ná lud twoj/ czemuś 23 mię tu postał? ♣ Bo od onego czásu jákom wszedł do Fáráoná/ ábym mowił imieniem twojim / gorzey śię obchodźi z ludem tym: á przećieś nie wybáwił ludu twego.

ROZDZIAŁ VI.

Vpewnia PAn Mojżeszá o wyswobodzeniu ludu swego z Egiptu. 2. Y onego do ludu y do Fáráona posyła. 14. Wyliczają śię imioná przednieyszych fámilij z pokolenia Rubená. 15. Symeoná. 19. y Lewiego.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá: Teraz ujrzysz co uczynię Fáráonowi: bo w ręce mocney wypuśći je/ y w ręce śilney wypędźi je z źiemie swojey.

2 NAd to mowił Bog do Mojżeszá y rzekł do niego: IA PAN, 3 ♣ Ktorym śię ukazał Abráhámowi/ Izáákowi/ y Jákobowi *w tym imieniu, żem* BOG WSZECHMOGACY: ále w Imieniu mojim JEHOVAH, nie jestem poznány od 4 nich: ♣ Postánowiłem też y przymierze moje z nimi/ ábym im dał źiemię Chánánejską/ źiemię pielgrzymowánia ich/ w ktorey przychodniámi byli. 5 ♣ Jam też usłyszał krzyk Synow Izráelskich/ ktore Egipczánie w niewolą podbijáją/ y wspomniałem ná Przymierze moje. 6 ♣ A ták/ rzecz Synom Izráelskim: IA PAN, á wywiodę was z ćiężárow Egipskich: y wyrwę was z niewoli ich: y wyrwę was w rá-

mieniu wyćiągnionym/ y w sądźiech wielkich. 7 A weźmę was sobie zá lud/ y będę wam zá Bogá/ y poznaćie żem PAN/ Bog wász/ ktory was wywodzę z ćiężarow Egipskich. 8 A wprowádzę was do źiemie/ o ktorą a podniosłem rękę moję/ ábym ja dał Abráhámowi/ Izáákowi/ y Jákobowi/ á dam ją wam w dźiedźictwo/ JA PAN. 9 Y mowił ták Mojżesz do Synow Izráelskich: ále nie usłucháli Mojżeszá dla b ściśnionego duchá/ y dla niewoli ćiężkiey.

10 Rzekł tedy PAN do Mojżeszá/ 11 mowiąc: Wnidź/ mow do Fáráoná/ krolá Egipskiego/ żeby wypuśćił Syny Izráelskie zźiemie swey. 12 Y rzekł Mojżesz przed PANem/ mowiąc: Oto Synowie Izráelscy nie usłucháli mię/ á jákoż mię usłucha Fáráo: á jám nie obrzezánych warg? 13 Tedy rzekł PAN do Mojżeszá y do Aároná/ y dał im rozkazánie do Synow Izráelskich/ y do Fáráoná Królá Egipskiego/ áby wywiedli Syny Izráelskie z źiemie Egipskiey.

14 A Cić są przednieyszy z domow Ojcow ich; Synowie c Rubená pierworodnego Izráelowego/ Henoch/ y Fállu/ Hesron/ y Chármi: ćić są rodzáje Rubenowe. 15 A Synowie d Symeonowi: Jámuel y Jámin/ y Ahod/ y Jáchin/ y Sohár/ y Saul Syn niewiásty Chánáneyskiey. Ćić są rodzáje Symeonowe.

16 Y Miona zás Synow e Lewiego według rodzájow ich/ Gerson/ y Káát/ y Merary/ a lat żywotá Lewi było sto trzydźieśći/ y śiedm lat. 17 Synowie Gersonowi f Lobni y Semeji/ według domow ich. 18 A Synowie Káátowi/ g Amrám/ y Izáár/ y Hebron/ y Husyel: á lat żywotá Káátowego było sto/ y trzydźieśći/ y trzy látá. 19 Synowie też Merárego/ h Máheli/ y Muzy: ćić są domy Lewiego/ według rodzájow ich. 20 Y pojął Amrám i Jochábedę ćiotkę k swoję/ zá żonę/ ktora mu urodźiłá Aároná y Mojżeszá: á lat żywotá Amrámowego było sto/ y trzydźieśći/ y śiedm lat. 21 Synowie zás Izáárowi/ Kore y Nefeg/ y Zychry. 22 A Synowie Husyelowi/ Mizáel/ y Elisáfán/ y Setry. 23 Y pojął Aáron Elisábetę corkę Aminádábá/ śiostrę Násonowę sobie zá żonę: ktora mu urodźiłá l Nádábá/ y Abiu/ Eleázárá/ y Itámárá. 24 A Synowie Korego/ Assyr/ y Elkáná/ y Abiázáf: ćić są domy Korytow. 25 A Eleázár Syn Aáronow pojął jednę z corek Putyelowych/ sobie zá żonę/ ktora mu urodźiłá Fineesá: Ćić są przednieyszy z Ojcow Lewitskich/ według rodzájow ich.

26 Ten ćić jest Aáron y Mojżesz/ do ktorych mowił PAN; Wywiedźćie Syny Izráelskie z źiemie Egipskiey według hufcow ich. 27 Ćić mowili do Fáráoná Królá Egipskiego/ áby wyprowádźili Syny Izráelskie z Egiptu: toć jest ten Mojżesz y Aáron. 28 Y stáło śię w ten dźień/ ktorego mowił PAN do Mojżeszá w źiemi Egipskiey/ 29 Że rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc: IA PAN: mow do Fáráoná Królá Egipskiego wszystko co ja mowię do ćiebie. 30 Y rzekł Mojżesz przed PANEM: Otom ja nie obrzezánych warg: á jákoż mię usłucha Fáráo?

ROZDZIAL VII.

Mojżesz, y Aáron stánęli przed upornym Fáráonem. 7. Látá ich śię wiánnują. 10. Cudá pewne czynią. 11. Aczárownicy Fáráonowi toż czyniąc, onym śię sprzećiwiáją.

1 Y Rzekł PAn do Mojżeszá: Oto postánowiłem ćię zá Bogá Fáráonowi. á Aáron brát twoj będźie Prorokiem twojim. 2 Ty powiesz wszystko coć rozkażę/ ále Aáron brát twoj będźie mowił do Fáráoná/ áby wypuśćił Syny Izráelskie z źiemie swey. 3 A ja zátwardzę serce Fáráonowe/ y rozmnożę znáki moje/ y cudá moje w źiemi Egipskiey. 4 Y nie usłucha was Fáráo: lecz ja włożę rękę moję ná Egipt/ y wyprowádzę wojská moje/ lud moj/ Syny Izráelskie/ z źiemie Egipskiey w sądźiech wielkich. 5 A poznáją Egipczánie żem IA PAN, gdy wy-

Marginalia: a 1 Moj. 14.22. T. przy śięgłem. b T. Wolney wymowy nie mam. c 1 Moj 46. 9. 4 Moj 26. 5. 1 Kron 5. 3. d 1 Moj 46.10. 4 Moj 26.12. 1 Kron 4. 24. e 1 Moj. 46.11. 4 Moj 3.17. 1 Kron 6.1.16 y 23.6. f 1 Kron 6. 17. y 23.7. g 1 Kron 6. 18. h 1 Kron 6. 19. y 23.21 i 2 Moj 2.1.2. 4 Moj 26.59. k T. Siostrę stryjeczną. l 1 Moj 3. 2. y 26.60 1 Kron 6. 3. y 24.1. a 2 Moj 4.15.

wyćiągnę rękę moję ná Egipt / y wywiodę Syny Izráelskie z pośrzodku ich.

6 UCzynił tedy Mojżeß y Aáron: jáko im przykazał Pan / ták uczynili. 7 ✣ A Mojżeß miał ośmdźieśiąt lat / á Aáron ośmdźieśiąt y trzy látá / gdy mowili do Fáráoná / 8 ✣ Rzekł tedy Pan do Mojżeßá / y do Aároná / mowiąc: 9 ✣ Gdy wam rzecze Fáráo / mowiąc; Uczyńćie *jáki* cud: Tedy rzeczeß do Aároná; Weźmi láskę twoję / á porzuć przed Fáráonem / á obroći śię w węzá.

10 Y Przyßedł Mojżeß z Aáronem do Fáráoná / y uczynili ták jáko rozkazał Pan: y porzućił Aáron laskę swoję przed Fáráonem / y przed sługámi jego / ktora śię obroćiłá w węzá. 11 ✣ Wezwał też Fáráo Mędrcow y Czárownikow / y uczynili y b ći Czárownicy Egipscy 12 przez czáry swe tákże. ✣ Y porzućił káżdy laskę swą / á obroćiły śię w węże: ále pożárłá laská Aáronowá laski ich. 13 ✣ Y zátwárdźiáło serce Fáráonowe / y nie usłuchał ich / jáko powiedźiał Pan.

b 2 Tym. 3. 8.

14 ZAtym rzekł PAN Mojżeßowi: Ośćiężáło serce Fáráonowe / nie 15 chce puśćić ludu tego. ✣ Idź do Fáráoná ráno: Oto wynidźie nád wodę: tedy stánieß przećiwko niemu nád brzegiem rzeki / á laskę ktora śię byłá obroćiłá w węzá / weźmieß w rękę twoję. 16 ✣ Y rzeczeß do niego: Pan Bog Hebrejczykow posłał mię do ćiebie mowiąc: c Wypuść lud moj / áby mi służyli ná puszczy / á oto nie usłuchałeś dotąd. 17 *Przetoż* ták mowi Pan: Po tym poznaß żem JA PAN: Oto ja uderzę laską ktora *jest* w ręce mojey / ná wody ktore *są* w rzece / á 18 obrocą śię w krew. ✣ A ryby ktore *są* w rzece pozdychają: y zśmierdnie śię rzeká / y zprácują śię Egipczánie / *ßukájąc* dla napoju wod z 19 rzeki. ✣ Tedy rzekł Pan do Mojżeßá: Mow Aáronowi; Weźmi laskę twoję / á wyćiągni rękę twą ná wody Egipskie: ná rzeki ich / ná strugi ich / y ná jeźiorá ich / y ná wßelkie zgromádzenie wod ich: y obrocą śię w krew / y będźie krew po wßystkiey źiemi Egipskiey / ták *w naczyniách* drzewiánych jáko w 20 kámiennych. ✣ Y uczynili ták Mojżeß y Aáron / jáko rozkazał Pan: y podniozßy d laskę / uderzył wody / ktore były w rzece / przed oczymá Fáráonowymi / y przed oczymá sług jego: y obroćiły śię wßystkie wody / ktore były w rzece / w krew. 21 ✣ A ryby ktore były w rzece / pozdychały: y zśmierdłá śię rzeká / że nie mogli Egipczánie pić wody z rzeki: y byłá krew po wßystkiey 22 źiemi Egipskiey. ✣ Y uczynili tákże Czárownicy Egipscy czárámi swymi: y zátwárdźiáło serce Fáráonowe / y nie usłuchał ich / jáko *był* po- 23 wiedźiał Pan. ✣ A odwroćiwßy śię Fáráo / poßedł do domu swego / á nie przyłożył sercá swego y do te- 24 go. ✣ Y kopáli wßyscy Egipczánie około rzeki / *ßukájąc* wody áby pili / bo nie mogli pić wody z rzeki. 25 ✣ Y wypełniło śię śiedm dni / jáko záráźił Pan rzekę.

c 1 Moj 9. 13.

d 1 Moj 17. 8.

ROZDZIAŁ VIII.

Mojżeß cudá czyni, ktorym rownych czárownicy Egipscy czynić nie mogli. 6. Záby. 16. wßy. 20. á robáctwo ná Egipt przywodźi. 30. Fáráo obłudnie uniżony, serce swe zátwárdza, y ludu wypuśćić nie chce.

1 Y Rzekł Pan do Mojżeßá: Wnidź do Fáráoná / á mow do niego: Ták mowi Pan: Wypuść lud moj 2 áby mi służył. ✣ A jeśli ty nie będźieß chciał puśćić / Oto ja záráżę 3 wßystkie gránice twoje żábámi. ✣ Y wyda rzeká żáby / ktore wyleżą / y wnidą do domu twego / y do komory łożá twego / y ná pośćiel twoję / y do domu sług twojich / y miedzy lud twoj / y do piecow twojich / y w dźie- 4 że a twoje. ✣ Ták ná ćię jáko ná lud twoj / y ná wßystkie sługi twoje po- 5 leżą żáby. ✣ Tedy rzekł PAN do Mojżeßá: Rzecz do Aároná: Wyćiągni rękę twoję z laską twą ná rzeki / ná strugi / y ná jeźiorá / á wywiedź żáby ná źiemię Egipską. 6 ✣ Tedy wyćiągnął Aáron rękę swą ná wody Egipskie: y wylázły żáby / 7 ktore okryły źiemię Egipską. ✣ Y

a l. ciástá.

uczy-

b Madr. 17. 7.

b uczynili tákże Czárownicy czárámi swymi/ y wywiedli żáby ná ziemię Egipską.

8 Zatym Fáráo wezwał Mojżeszá y Aáronâ/ mowiąc: Modlćie śię Pánu/ áby oddalił żáby odemnie/ y od ludu mego: á wypuszczę lud/ áby ofiárowáli Pánu. 9 Y rzekł Mojżesz do Fáráoná: Poczczę c ćię tym / á powiedz kiedy śię modlić mam zá ćię/ y zá sługi twoje/ y zá lud twoj/ áby wytrácone były żáby/ od ćiebie/ y z domow twojich/ tylko w rzece zostáły. 10 A on rzekł: Jutro. Tedy rzekł Mojżesz: Vczyniono według słowá twego; ábyś wiedźiał/ że niemász / jáko Pan Bog nász. 11 Y odejdą żáby od ćiebie/ y od domow twojich/ y od sług twojich/ y od ludu twego: tylko w rzece zostáną. 12 Wyszedł tedy Mojżesz/ y Aáron od Fáráoná: y záwołał Mojżesz do Páná/ áby odjął żáby/ ktore był przepuśćił ná Fáráoná. 13 Y uczynił Pan według słowá Mojżeszowego/ że wyzdycháły żáby z domow/ ze wśi/ y z pol. 14 Y zgromadzáli je ná kupy / y zśmierdłá śię źiemiá. 15 A widząc Fáráo/ iże miał wytchnienie/ obćiążył serce swoje/ y nie usłuchał ich / jáko był powiedźiał Pan.

c H. Chwal śię zá mnie.

16 Y Rzekł Pan do Mojżeszá: Mow Aáronowi; Wyćiągni laskę twoję/ á uderz w proch źiemie/ áby śię obroćił we wszy/ po wszystkiey źiemi Egipskiey. 17 Y uczynili ták: bo wyćiągnął Aáron rękę swoję z laską swoją/ y uderzył w proch źiemie/ y były wszy ná ludźiách/ y ná bydle: Wszystek proch źiemie obroćił śię we wszy/ po wszystkiey źiemi Egipskiey. 18 Czynili też tákże czárownicy przez czáry swoje/ áby wywiedli wszy/ ále nie mogli: y były wszy ná ludźiách/ y ná bydle. 19 Tedy rzekli Czárownicy do Fáráoná: Pálec d to Boży jest: y zátwárdźiáło serce Fáráonowe/ y nie usłuchał ich/ jáko powiedźiał Pan.

d T. Moc to Boża.

20 Y Rzekł PAN do Mojżeszá: Wstań ráno/ á stań przed Fáráonem/ oto wynidźie do wody: y rzeczesz do niego; Ták mowi Pan: Wypuść lud moj/ áby mi służył. 21 Bo jeśli ty nie wypuśćisz ludu mego/ oto ja posyłam ná ćię y ná sługi twe/ y ná lud twoj/ y ná domy twoje / rozmájite robáctwo: á będą nápełnione domy Egipskie rozmájitym robáctwem / nád to / y źiemiá ná ktorey one są. 22 A oddźielę dniá onego źiemię Gesen / w ktorey lud moj mieszka/ áby tám nie było rozmájitego robáctwá / ábyś poznał żem JA PAN w pośrzodku źiemi. 23 Y położę znák e odkupienia miedzy ludem mojim/ y miedzy ludem twojim / jutro będźie znák ten. 24 Tedy uczynił ták Pan. Y f przyszło rozmájite robáctwo ćiężkie ná dom Fáráonow / y ná dom sług jego/ y ná wszystkę źiemię Egipską: y psowáłá śię źiemiá od rozmájitego robáctwá. 25 Zátym wezwał Fáráo Mojżeszá y Aároná/ y rzekł: Idźćie / ofiárujćie Bogu wászemu w tey źiemi. 26 Y odpowiedźiał Mojżesz; Nie godźi śię ták czynić: bobyśmy obrzydliwość Egipską ofiárowáli PANu Bogu nászemu: á gdybyśmy ofiárowáli obrzydliwość Egipską przed oczymá ich / zażby nas nie ukámionowáli? 27 Drogę g trzech dni pojdźiemy/ ná puszczą; y ofiárowáć będźiemy PANU Bogu nászemu/ jáko nam roskaże. 28 Y rzekł Fáráo: Jać wypuszczę was/ ábyśćie ofiárowáli PANU Bogu wászemu ná puszczy/ wszákże dáleko nie odchodźćie / y modlćie śię zá mną. 29 Y odpowiedźiał Mojżesz: Ja wychodzę od ćiebie / y będę śię modlił Pánu / á odejdźie rozmájite robáctwo od Fáráoná/ od sług jego/ y od ludu jego / jutro: tylko niech więcey Fáráo nie kłama / áby nie miał wypuśćić ludu dla ofiárowánia Pánu. 30 Wyszedszy tedy Mojżesz od Fáráoná / modlił śię Pánu. 31 Y uczynił Pan według słowá Mojżeszowego / y oddalił ono rozmájite robáctwo od Fáráoná / y od sług jego / y od ludu jego: á nie zostáło y jednego. 32 Jednák Fáráo obćiążył serce swe / y tym rázem / á nie wypuśćił ludu.

e H. Odkupienie.

f Madr. 16. 9.

g 2 Moj. 3. 12. 18.

Rozdział IX.

Bog z nowu przez Mojżeszá y Aároná

roná Fáráona karze. 3. Zabijániem przez powietrze bydłá. 8. Wrzodámi ćięßkimi. 23. Grádem wielkim. 27. Ale on jeßcże zmyśláiąc pokutę, serca ma zátwárdzone.

1 Potym rzekł PAn do Mojżeßá: Wnidź do Fáráoná/ á mow do niego: Ták mowi PAN/ Bog Hebreyczykow: Wypuść lud moj/ áby 2 mi służył: Bo jeśli go ty nie bedźieß chćiał wypuśćić: ale jeßcże zátrzymawáć go bedźieß/ 3 Oto/ ręká a PAńska bedźie ná bydle twojim/ ktore *jest* ná polu: ná koniách/ ná oślech/ ná wielbłądách/ ná wołách y ná owcách/ powietrze bárzo 4 ćięßkie. Y uczyni PAN rozdźiał miedzy trzodámi Izráelskimi/ y miedzy trzodámi Egipskimi: áby nic nie zdechło ze wßystkiego co jest 5 Synow Izráelskich. Y postánowił PAN czás/ mowiąc: Jutro uczyni PAN tę rzecz ná źiemi. 6 Y uczynił PAN tę rzecz názájutrz/ że wyzdycháły wßystkie bydłá Egipskie: ále z bydłá Synow Izráelskich/ nie zdechło áni jedno: 7 Y posłał Fáráo/ á oto nie zdechło z bydłá Izráelskiego y jedno: ále oćiężáło serce Fáráonowe/ y nie wypuśćił ludu.

8 Zátym rzekł PAn do Mojżeßá y do Aároná: Weźmićie pełne gárśći wáße popiołu z piecá: á niech go rozrzući Mojżeß ku niebu/ przed 9 oczymá Fáráonowymi: Y obroći śię w proch po wßystkiey źiemi Egipskiey/ y bedźie ná ludźiách y ná bydle wrzodem czyniącym pryßczele/ po wßystkiey źiemi Egipskiey. 10 Wźięli tedy popiołu z piecá/ y stánęli przed Fáráonem: y rozrzućił go Mojżeß ku Niebu: y stał śię wrzodem pryßczele czyniącym/ ná ludźiách y ná bydle. 11 Y nie mogli czárownicy stáć przed Mojżeßem dla wrzodu: bo był wrzod ná czárownikách/ y ná wßystkich Egipczánách. 12 Y zátwárdźił PAN serce Fáráonowe/ y nie usłuchał ich/ jáko był powiedźiał PAN Mojżeßowi.

13 Y Rzekł Pan do Mojżeßá: Wstań ráno/ á stań przed Fáráonem/ y mow do niego: Ták mowi PAN/ Bog Hebreyczykow: Wypuść b lud 14 moj/ áby mi służył: Bo tą rázą ja posyłam wßystkie plagi moje ná serce twoje/ y ná sługi twoje/ y ná lud twoj: ábyś wiedźiał że nie máß mnie podobnego po wßystkiey źiemi. 15 Bo teraz źiągnę rękę moję/ á uderzę ćię/ y lud twoj powietrzem/ 16 y wytrácony bedźieß z źiemie. A záiste dlá tegom c ćię záchował/ ábym okazał ná tobie moc moję/ y żeby opowiádáne było Jmię moje/ 17 po wßystkiey źiemi. Jeßcżeż śię ty wynośiß przećiw ludowi memu/ 18 nie chcąc go wypuśćić? Oto/ ja spußczę o tym czáśie jutro grad bárzo ćięßki/ jákiemu nie było podobnego w Egipćie/ od e dniá/ ktorego jest 19 záłożon/ áż do tego czásu. A ták pośli teraz/ zgromadź bydło twoje/ y wßystko co máß ná polu: *bo* ná káżdego człowieká/ y ná bydlę/ ktore ználeźione bedźie ná polu/ á nie bedźie zegnáne w dom/ spádnie ná 20 nie grad/ y pozdycháją. Kto śię *tedy* uląkł słowá PAńSKJEGO z sług Fáráonowych/ kázał ućiekáć sługom swym/ y z bydłem swojim do domu. 21 Ale d kto nie przyłożył sercá swego do słowá PAńskiego/ ten zostáwił sługi 22 swe/ y bydło swe ná polu. Y rzekł Pan do Mojżeßá. Wyćiągni rękę twą ku niebu/ że bedźie grád po wßystkiey źiemi Egipskiey/ ná ludźie/ y ná bydło/ y ná wßeląkie źiołá polne/ w źiemi Egipskiey. 23 A ták e wyćiągnął Mojżeß lászkę swą ku Niebu/ á PAN dał gromy/ y grády/ y zstąpił ogień ná źiemię/ y spuśćił PAN grad ná 24 źiemię Egipską. Y był grad y ogień zmießány z grádem ćięßkim bárzo/ jákiemu nie był podobny we wßystkiey źiemi Egipskiey/ 25 jáko w niey mießkáć poczęto. Y potłukł on grád po wßystkiey źiemi Egipskiey/ cokolwiek było ná polu/ od człowieká áż do bydlęćiá: y wßystko źiele polne potłukł grad/ y wßystko drzewo polne połamał. 26 Tylko w źiemi Gesen/ gdźie Synowie Izráelscy mießkáli/ nie było grádu.

27 Posłał tedy Fáráo/ á wezwał Mojżeßá y Aároná/ mowiąc do

nich:

a *I. Kaźń PAńska.*

b *2 Moj. 7. 16.*

c *Rzym 9. 17.*

d *I. A kto nie dbał ná słowá PAńskie.*

e *Mądr. 16. 16. y 19. 19*

nich: Zgrzeszyłem y tym rázem: PAN jest spráwiedliwy/ ále ja y lud moj niezbożnißi. 28 Modlćieß śie PANU (boć dosyć jest) áby przestáły gromy Boże/ y grad/ á wypußćże was: y nie będźiećie zmieszkáć dáley. 29 Y rzekł Mojżeß do niego: Gdy wynidę z miástá/ wyćiągnę ręce swe do PANA/ á gromy ustáną/ y grad nie będźie więcey: ábyś wiedźiał że PANska jest f źiemiá. 30 Ale ty/ y słudzy twoji wiem że śie jeßcże nie boićie oblićza PANA Bogá. 31 Len tedy/ y jęczmień potłuczony jest: bo jęczmień był niedostáły g/ á len podrastał: 32 Pßenicá jednák/ y żyto potłuczone nie były/ bo pozne były. 33 Wyßedßy tedy Mojżeß od Fáráoná z miástá/ wyćiągnął ręce swe do PANA: y przestáły gromy/ y grády/ á deßcz nie pádał ná źiemię. 34 A widząc Fáráo/ że przestał deßcz/ y grad/ y gromy/ przyczynił grzechu/ á obćiążył serce swe sam y słudzy jego. 35 Y zátwárdźiáło serce Fáráonowe/ y nie wypuśćił Synow Izráelskich/ jáko był powiedźiał PAN przez Mojżeßá.

f Psalm 24. 1.

g H. Był we źdźble

ROZDZIAŁ X.

Száráncża y ćiemnośći ná Egipt. 24. Fáráo pozwala ludowi wyniść bez bydłá y bez dźieći. 26. Ná co iż Mojżeß nie pozwala. 28. Fáráo wypędźił go od śiebie.

1 RZekł zátym PAN do Mojżeßá: Wnidź do Fáráoná: bom ja obćiążył serce jego/ y serce sług jego/ ábym czynił te znáki moje miedzy nimi: 2 A żebyś opowiádał w ußach Synow twojich/ y wnukow twojich/ com uczynił w Egipćie/ y znáki moje ktorem pokazał ná nich: ábyśćie wiedźieli żem JA PAN. 3 Wßedł tedy Mojżeß y Aáron do Fáráoná/ y mowili mu: Ták mowi PAN/ Bog Hebrejczykow: Dokądże nie chceß uniżyć śie przede mną? Wypuść lud moj áby mi służył. 4 Bo jesli nie będźieß chćiał wypuśćić ludu mego/ a oto ja przywiodę jutro ßáráncżą ná gránice twoje: 5 Ktora okryje wierzch źiemie/ że jey widáć nie będźie: y poje ostátek pozostáły/ ktory wam został po grádźie: y pogryźie káżde drzewo rodzące ná polu. 6 Y nápełni domy twoje/ y domy wßystkich sług twojich/ y domy wßystkiego Egiptu: Czego nie widźieli Ojcowie twoji/ y Ojcowie Ojcow twojich od pocżątku bytu swego ná źiemi/ áż do tego dniá. A odwroćiwßy śie/ wyßedł od Fáráoná. 7 Tedy rzekli słudzy Fáráonowi do niego: Długoż będźie nam ten ku zgorßeniu b? Wypuść te męże áby służyli PANU Bogu swemu: Zaż jeßcże nie wieß/ że zniszczał Egipt? 8 Y záwołano zás Mojżeßá z Aáronem do Fáráoná/ y rzekł do nich: Idźćie/ służćie PANU Bogu wáßemu: Ktorzyż to są co pojdą? 9 Y odpowiedźiał Mojżeß: Z dźiećmi náßymi/ y z stárcámi náßymi pojdźiemy/ z Synámi náßymi/ y z corkámi náßymi/ z trzodámi náßymi/ y z bydłem náßym pojdźiemy: bo święto PANU obchodźić mamy. 10 Tedy im on rzekł: Niech ták będźie PAN z wámi/ jáko ja was puszczę/ y dźieci wáße: pátrzćie że coś złego przed sobą maćie. 11 Nie ták: ále idźćie sámi mężowie/ á służćie PANU: ponieważ wy tego ßukaćie. Y wygnał je od śiebie Fáráo.

12 POtym PAn rzekł do Mojżeßá: Wyćiągni rękę twą ná źiemię Egipską dla ßáráncży/ áby przyßłá ná źiemię Egipską/ á pożárłá wßystko źiele ná źiemi/ wßystko co zostáło po grádźie. 13 Y wyćiągnął Mojżeß laskę swoję ná źiemię Egipską/ á PAN przywiodł wiátr Wschodni ná źiemię przez cáły on dźień y przez cáłą noc: á gdy było ráno/ wiátr Wschodni przyniosł ßáráncżą. 14 Y przyßłá ßáráncża ná wßystkę źiemię Egipską/ c y przypádłá ná wßystkie gránice Egipskie bárzo ćięszka: przed tym nie było tey podobney ßáráncży/ y po niey nie będźie tákowa. 15 Y okryłá wierzch wßystkiey źiemie/ ták iż źiemie znáć nie było/ á pożárłá wßystkę trawę źiemie/ y wßystek owoc drzewá/ ktory został po-

a Mądr 16. 9.

b H. Sidłem.

c Psalm 78. 46.

grádźie: á nie zostáło żadney źielonośći ná drzewie/ y ná trawie polney/ we wszystkiey źiemi Egipskiey.

16 ♣ Przetoż co rychley Fáráo wezwał Mojżeszá/ y Aaroná/ y rzekł: Zgrzeszyłem *przećiwko* PANu Bogu wászemu/ y *przećiwko* wam. ♣ 17 A teraz odpuść proszę grzech moj ábym ten raz/ á modlćie śię PANU Bogu wászemu/ áby oddalił odemnie tylko tę śmierć. ♣ 18 Y wyszedszy *Mojżesz* od Fáráoná/ modlił śię PAnu/ ♣ 19 A obroćiwszy PAN wiátr Zachodni mocny bárzo/ porwał szárańczą/ y wrzućił ją do Morzá czerwonego/ y nie zostáłá áni jedná szárańczá we wszystkich gránicách Egipskich. ♣ 20 Y zátwárdźił Pan serce Fáráonowe/ y nie wypuśćił Synow Izráelskich.

21 TEdy rzekł Pan do Mojżeszá: Wyćiągni rękę twą ku niebu/ á będą ćiemnośći po źiemi Egipskiey/ y mácáć ich będą. ♣ 22 Y wyćiągnął Mojżesz rękę swą ku Niebu: y były ćiemnośći gęste d po wszystkiey źiemi Egipskiey przez trzy dni. ♣ 23 Nie widźiał jeden drugiego/ áni śię kto ruszył z miejscá swego przez *one* trzy dni: lecz u wszystkich Synow Izráelskich byłá świátłość w mieszkániách ich. ♣ 24 A wezwawszy Fáráo Mojżeszá/ rzekł: Idźćie/ służćie PANU: tylko trzody wásze/ y bydłá wásze niech zostáną: y dźieći wásze niech idą z wámi. ♣ 25 Y odpowiedźiał Mojżesz: Owszem ty dasz do rąk nászych Ofiáry y cáłopalenia/ ktore ofiárowáć będźiemy PANU Bogu nászemu. 26 ♣ Przetoż y e dobytek nász pojdźie z námi/ á nie zostánie *y* kopyto: ábowiem z tego weźmiemy do służby PANU Bogu nászemu: bo my niewiemy/ czym służyć mamy PANU/ áż tám przyjdźiemy. ♣ 27 Y zátwárdźił PAN serce Fáráonowe/ y niechćiał ich puśćić. ♣ 28 Y rzekł Fáráo *Mojżeszowi*: Idź odemnie/ á strzeż śię/ ábyś więcey nie widźiał oblicza mego: Bo dniá/ ktorego ujrzysz oblicze moje/ umrzesz. ♣ 29 Y odpowiedźiał Mojżesz: Dobrześ powiedźiał/ nie ujrzę więcey oblicza twego.

d Madr. 17. 2. y 18. 4.

e 2 Moj 12. 32.

ROZDZIAŁ XI.

PAN opowiáda Mojżeszowi, że zá jedną jeszcze plagą miał Fáráo wypuśćić lud jego, to jest, po pobićiu pierworodztw Egipskich. 2. Tenże ludowi swemu Egipt złupić kazał.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá: Jeszcze jednę plagę przywiodę ná Fáráoná/ y ná Egipt/ potym wypuśći was z tąd; wypuśći cále: 2 owszem wypędźi was z tąd. ♣ Mowże teraz do uszu ludu/ a áby wypożyczył káżdy od bliźniego swego/ y káżda b u Sąśiády swey/ naczynia srebrnego/ y naczynia złotego. ♣ 3 A dał PAN łáskę ludowi w oczách Egipczan: y był Mojżesz mąż c bárzo wielki w źiemi Egipskiey/ w oczách sług Fáráonowych/ y w oczách ludu.

4 TEdy rzekł Mojżesz; Ták mowi Pan: O połnocy ja pojdę przez 5 pośrzodek Egiptu: ♣ A umrze káżde Pierworodne w źiemi Egipskiey/ d od pierworodnego Fáráonowego/ ktory miał śiedźieć ná stolicy e jego; áż do pierworodnego Niewolnice/ ktora *jest* przy żárnach/ y 6 káżde pierworodne z bydlat. ♣ A będźie krzyk wielki po wszystkiey źiemi Egipskiey/ jáki przed tym nie był/ y jáki po tym nie będźie. ♣ 7 Ale u wszystkich Synow Izráelskich nie ruszy językiem swym/ *áni pies* áni człowiek/ áni bydlę: ábyśćie wiedźieli/ że PAN uczynił rozdźiał miedzy Egipczány/ y miedzy Izráelem. ♣ 8 Y przyjdą ći wszyscy słudzy twoji do mnie/ á kłániáć mi śię będą/ mowiąc: Wynidź ty/ y wszystek lud ktory jest pod spráwą twoją: á potym wynidę. Y wyszedł od 9 Fáráoná z wielkim gniewem. ♣ Y rzekł PAN do Mojżeszá: Nie usłucha was Fáráo/ ábym rozmnożył cudá moje w źiemi Egipskiey. 10 Tedy Mojżesz/ y Aáron czynili te wszystkie cudá przed Fáráonem: ále PAN zátwárdźił serce Fáráonowe/ y nie wypuśćił Synow Izráelskich z źiemie swojey.

a 1 Moj. 3. 21. 22. y 12. 35 36.

b H. Niewiástá

c Syrác. 45. 1.

d Madr. 18. 11.

e T. Ponim ná krolestwo nástąpić.

ROZDZIAŁ. XII.

Swięto Prześćia PAnskiego, y ob-

przedy jego. 3. báránká zábić, upiec, jeść, y krwią jego podwoje pomázáć. 15. Kwásu nie jeść w to święto, áni go w domu mieć. 29. Pierworodne Egipskie zábija Anjoł PAnski. 34. Wyście Izráelczykow, y czás ich mieszkánia w Egipcie. 43. Niektore ustáwy do pożywánia báránká należące.

1 RZekł jeszcze PAN do Mojżeszá y do Aároná w ziemi Egipskiey/ mowiąc: 2 ♣ Miesiąc ten *będzie* wam początkiem Miesięcow: pierwszy wam będzie miedzy miesiącámi w roku. 3 ♣ Rzeczcie do wszystkiego zgromádzenia Izráelskiego/ mowiąc: Dziesiątego *dnia* miesiącá tego/ weźmie sobie káżdy báránká według fámiliy/ báránká według domu. 4 ♣ A jesliby mnieyszy był dom a niżeliby zjeść mogli báránká/ tedy przybierze y sąsiádá swego/ ktory jest nabliższy domu jego/ według liczby dusz náliczywszy *tyle osob*, ileby ich zjeść mogło báránká

5 BAránká zupełnego/ sámcá/ rocznego/ mieć będziecie: z owiec ábo z koz weźmiecie go. 6 ♣ Y będziecie go chowáli áż do czternástego dnia miesiącá tego: á zábije go wszystko zebránie zgromádzenia Izráelskiego/ miedzy dwiemá wieczorámi. 7 ♣ Y wezmą ze krwie jego/ y pokropią obádwá podwoje/ y naprożnik u domow w ktorych go będą pożywáć. 8 ♣ Y będą jeść mięso oney nocy pieczone przy ogniu/ y przáśniki/ *z zioły* gorzkimi będą go jeść. 9 ♣ Nie jedzcie z niego nic surowego/ áni wárzonego w wodzie/ ále upieczone przy ogniu. Głowę jego z nogámi jego/ z wnętrznościámi jego. 10 ♣ A nie zostánie z niego *nic* do jutrá: á jesliby co z niego do jutrá zostáło/ ogniem spalicie. 11 ♣ Ták go tedy pożywáć będziecie: Biodrá swe przepászecie/ obuwie wásze *będzie* ná nogách wászych/ á laská wászá w ręce wászey: á jeść go będziecie spiesznie: áto wiem Przeście b jest PAnskie. 12 ♣ Gdyż przejdę przez ziemię Egipską tey nocy/ y zábiję wszelkie pierworodne w ziemi Egipskiey/ od człowieká áż do bydlęciá: y nád wszystkimi Bogi Egipskimi/ wykonam sądy/ IA PAN. 13 ♣ A będzie *wam* oná krew ná znák/ ná domách w ktorych będziecie: bo ujrzawszy krew/ minę was/ że nie będzie u was plagá ku zátráceniu/ gdy będę zábijał w ziemi Egipskiey.

14 A Będzie wam ten dzień ná pámiątkę: y będziecie go obchodzić zá święto PANU/ w narodziech wászych: ustáwą wieczną obchodzić go będziecie. 15 ♣ Przez siedm dni przáśniki jeść będziecie/ á pierwszego dnia záraz wyprożnicie kwás z domow wászych: bo ktobykolwiek jadł co kwászonego od pierwszego dnia áż do dnia siodmego/ wytrácona będzie duszá oná z Izráelá. 16 ♣ W tenże dzień pierwszy/ *będzie* zebránie święte/ tákże dnia siodmego zgromádzenie święte mieć będziecie: żadney roboty nie będziecie w nich czynić/ oprocz tego/ czego káżdy do jedzenia używa/ to sámo gotowáć będziecie. 17 ♣ Y będziecie przestrzegáć Przáśnikow: ábowiem w ten dzień wywiodłem wojská wásze z ziemie Egipskiey: Przetoż przestrzegáć będziecie dniá tego/ w narodziech wászych/ ustáwą wieczną. 18 ♣ Pierwszego *miesiącá* c/ czternástego dniá tegoż miesiącá ná wieczor jeść będziecie przáśniki/ áż do dnia dwudziestego pierwszego tegoż miesiącá ná wieczor. 19 ♣ Przez siedm dni kwás niech się nie znájduje w domách wászych: bo ktobykolwiek jadł co kwászonego/ wytrácona będzie duszá jego z zgromádzenia Izráelskiego/ ták przychodzień jáko y zrodzony w ziemi. 20 ♣ Nic kwászonego jeść nie będziecie: we wszystkich mieszkániach wászych jeść będziecie przáśniki.

21 WEzwał tedy Mojżesz wszystkich stárszych Izráelskich/ d y rzekł do nich: Odłączcie/ y weźmicie sobie báránká e/ według fámiliy swych: á zárznicie *ná* święto Prześcia. 22 ♣ Weźmiecie też snopek hisopu/ y omoczycie we krwi ktora *będzie* w miednicy: á pokropicie drzwi/ y obá podwoje oną krwią/

a T. Czeladź.

b H. Pesach.

c 2 Moj. 23. 5. 4 Moj. 28. 16.

d Żyd. 11. 28.

e H. Bydlątko.

ktora będźie w miednicy: á z was nie wynidźie żaden ze drzwi domu 23 swego/ áż do poránku: ✤ Bo przejdźie PAN zábijájac Egipt: á ujrzawszy krew ná drzwiách/ y ná obu podwojách/ przestąpi PAN drzwi/ y nie dopuści morderzowi wchodźić do domow wászych zábijáć *was*. ✤ 24 Y przestrzegáć będźiećie tego zá ustáwę/ tobie/ y Synom twojim áż 25 ná wieki. ✤ A gdy wnidźiećie do źiemie ktorą wam da PAN/ jáko obiecał/ tych obrzędow przestrzegáć 26 będźiećie. ✤ A gdy wam rzeką Synowie wászy: Co to zá obrzędy wásze? 27 Tedy rzeczećie: ✤ Ofiárá to Prześćia PAńskiego/ ktory przestępował domy Synow Izráelskich w Egipćie/ gdy zábijał Egipt: á domy násze wyzwalał. Zátym schylił 28 śię lud/ y pokłonił śię. ✤ Y poszedszy uczynili Synowie Izráelscy: jáko rozkazał PAn Mojżeszowi/ y Aáronowi/ ták uczynili.

29 Y Stáło śię o połnocy/ że PAn zábijał f wszystkie pierworodztwá w źiemi Egipskiey: od pierworodnego Fáráonowego śiedzącego ná stolicy jego/ áż do pierworodnego więźniá/ ktory był w więźieniu/ y wszelkie pierworodne z bydląt.

30 Zátym wstał Fáráo oney nocy/ y wszyscy słudzy jego/ y wszystek Egipt: y wszczął śię wielki krzyk w Egipćie: bo nie było domu/ w kto-31 rymby nie był umárły. ✤ A wezwawszy *Fáráo* Mojżeszá y Aáronä w nocy/ rzekł: Wstańćie: wynidźćie z pośrzodku ludu mego/ g/ y wy/ y Synowie Izráelscy: á poszedszy służćie PAnu/ jákośćie mowili. ✤ 32 Nád to h trzody wásze/ y bydłá wásze zábierzćie/ jákośćie żądáli: á odchodząc/ mnie też błogosławćie. ✤ 33 Y przynaglali Egipczánie ludowi/ áby ich co rychliey wyprawili z źiemie: Bo mowili: Pomrzemy wszyscy.

34 Wźiął tedy lud ćiásto swe/ pierwey niż zákisiáło: á *one* ćiástá swe uwinąwszy w száty swe/ *kłádli* 35 *ná* rámioná swoje. ✤ Tedy Synowie Izráelscy uczynili według rozkazánia Mojżeszowego/ y wypożyczáli u Egipczan naczynia śrebrne-36 go/ y naczynia złotego/ y szat. ✤ A i PAN dał łáskę ludowi w oczách Egipczánow/ że im pożyczáli: y złupili Egipt.

37 Ciągnęli tedy k Synowie Izráelscy z Rámesses/ do Suchotu/ około sześć kroć sto tyśięcy pieszych 38 mężow tylko/ okrom dźieći. ✤ Ale y ludu pospolitego wiele szło z nimi/ y owiec/ bydłá/ dobytek bárzo wiel-39 ki. ✤ Y popiekli z ćiástá żądźiáłánego/ ktore wynieśli z Egiptu/ płacki przáśne: bo nie było zákwászone:/ przeto że wygnáni byli z Egiptu/ á nie mogli zmieszkáć: żywnośći też sobie byli nie przygotowáli. ✤ 40 A *czásu* l mieszkánia Synow Izráelskich/ ktorego mieszkáli w Egipćie/ *było* cztery stá lat/ y trzydźieśći lat 41 m. ✤ Y stáło śię po czterech set lat y trzydźiestu lat/ stáło śię onegoż dniá/ wyszły wszystkie wojská PAń-42 skie z źiemie Egipskiey. ✤ Noc tá obchodzona ma być PAnu/ że je wywiodł z źiemie Egipskiey. Tá tedy noc PANU obchodzona ma być od wszystkich Synow Izráelskich w narodźiech ich.

43 Y Rzekł PAN do Mojżeszá y do Aáronä: Tá jest ustáwá świętá Prześćia: Zaden obcy nie bę-44 dźie jadł z niego. ✤ Przetoż káżdego sługę wászego/ á zá pieniądze kupionego/ obrzężećie go: tedy będźie 45 jadł z niego. ✤ Przychodźień/ y Na-46 jemnik/ nie będźie jadł z niego. ✤ W domu jednym będźie jedzżony/ nie wynieśiesz *nic* z domu z mięsá jego/ á kośći nie złamiećie w nim n. ✤ 47 Wszystko zgromádzenie Izráelskie 48 *ták* uczyni z nim. ✤ A jesliby kto z przychodniow był gośćiem u ćiebie/ y chćiałby obchodźić święto Prześćia PAnu/ *pierwey* obrzezány będźie káżdy mężczyzná jego/ á zátym przystąpi obchodźić je: y będźie jáko urodzony w źiemi. ✤ A ktokolwiek nie był obrzezány/ nie bę-49 dźie jadł z niego. ✤ Práwo jedno będźie w źiemi urodzonemu/ y przychodniowi/ ktory jest gośćiem mie-50 dzy wámi. ✤ Uczynili tedy wszyscy Synowie Izráelscy: jáko rozkazał PAN Mojżeszowi/ y Aáro-51 nowi/ ták uczynili. ✤ Y stáło śię o-

negoż

f *Madr.* 18. 11.

g *Psalm* 105. 38.

h 2 *Moj.* 10. 26.

i 2 *Moj.* 3. 21. y 11. 2. *Psalm* 105. 37.

k 4 *Moj.* 33. 3.

l 1 *Moj.* 15. 13. *Dźiej.* 7. 6.

m *Te* 430 *lat ráchowáne być máją od pierwszego wyśćia Abráhámowego z Ur Cháldejskiego.*

n 4 *Moj.* 9. 12. *Joán.* 19. 36.

negoż dniá/ iż wywiodł PAN Syny Izráelskie z ziemie Egipskiey z wojski ich.

ROZDZIAŁ XIII.

Pierworodztwá wszelákie Bog sobie zostáwuje: bo przez zábićie pierworodztwá ludzkiego był wybáwiony z niewoli. 3. Swięto Przáśnikow obchodźić każe, á lud prowádźi dalszą drogą, żeby śię z nowu do Egiptu nie wracáli. 19. kośći Iozefowych przenieśienie.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc:

2 Poświęć a mi wszelkie pierworodne: cokolwiek otwiera káżdy żywot miedzy syny Izráelskimi / ták z ludźi/ jáko z bydłá: bo moje jest.

3 Tedy rzekł Mojżesz do ludu: Pámiętájćież ná ten dźień/ b ktoregośćie wyszli z Egiptu / z domu niewoli: bo w możney ręce wywiodł was PAN z támtąd: á ták nie będźiećie jedli kwáśnego.

4 Dźiś wy wychodźićie w mieśiącu Abib.

5 A gdy ćię wprowádźi PAN do ziemie Chánánejczyká/ y Hettejczyká/ y Amorrejczyká / y Hewejczyka / y Jebuzejczyká/ o ktorą przyśiągł Ojcom twojim/ ábyć ją dał/ ziemię opływájącą mlekiem y miodem/ tedy będźiesz obchodźił tę służbę w tymże mieśiącu.

6 Przez śiedm dni jeść będźiesz przáśniki/ á dniá śiodmego będźie święto PAnu.

7 Przáśniki jeść będźiećie przez śiedm dni/ y nie ukaże śię u ciebie nic kwáśnego / áni widźiány będźie kwás we wszystkich gránicach twojich.

8 Y opowiesz Synowi twemu onegoż dniá/ mowiąc: Dla tego co mi uczynił PAN / gdym wychodźił z Egiptu obchodzę to.

9 Y będźiesz to miał zá znák ná ręce twojey; y ná pámiętne przed oczymá twymi: áby Zakon PAński był w uśćiech twojich ponieważ ręką możną wywiodł ćię PAN z Egiptu.

10 Y będźiesz strzegł ustáwy tey/ ná pewny czás/ od roku do roku.

11 A Gdy ćię PAN wprowádźi do ziemie Chánánejczyká / jáko przyśiągł tobie/ y Ojcom twojim/ y da ją tobie:

12 Tedy c odłączysz wszystko co otwiera żywot PANU/ y káżdy płod otwierájący żywot z bydłá twego : káżdy sámiec będźie PAnu.

13 Káżde záś pierworodne ośle odkupisz báránkiem: á jeślibyś nie odkupił/ tedy złomisz mu szyję: y káżde pierworodne człowieká miedzy synámi twojimi okupisz.

14 A gdyby ćię spytał Syn twoj potym mowiąc: Coż to jest? Tedy mu odpowiesz: Możną ręką wywiodł nas PAN z Egiptu/ z domu niewoli.

15 Bo gdy śię był zátwárdźił Fáráo/ niechcąc nas wypuśćić/ tedy zábił PAN wszelkie pierworodne w ziemi Egipskiey/ od pierworodnego z ludźi áż do pierworodnego z bydłá. Dla tegoż ja ofiáruję PAnu káżdego sámcá otwierájącego żywot/ ále káżde pierworodne synow mojich odkupuję.

16 Y będźie to zá znák ná ręce twojey/ y zá naczelniki miedzy oczymá twymi: iż w możney ręce wywiodł nas PAN z Egiptu.

17 Y Stáło śię/ gdy wypuśćił Fáráo lud/ że nie prowádźił ich Bog drogą ziemie Filistyńskiey choćiaż bliższa byłá: Bo mowił Bog; By snadź nie żáłował lud gdyby ujrzał *przećiw sobie* wojnę/ y nie wroćił śię do Egiptu.

18 Ale obwodźił Bog lud drogą pustyni/ nád morzem czerwonym; y uszykowáni d wyszli synowie Izráelscy z ziemie Egipskiey.

19 Wźiął też Mojżesz kośći Jozefowe z sobą e dla tego że był przyśięgą obowiązał Syny Izráelskie / mowiąc? Zápewne náwiedźi wás Bog przetoż wynieśiećie kośći moje z tąd z sobą.

20 Y Wyciągnąwszy f z Suchotu/ położyli śię obozem w Etám/ ná końcu pustyni.

21 A PAN szedł g przed nimi/ we dnie w słupie obłoku/ áby je prowádźił drogą: á w nocy/ w słupie ognia/ áby im świećił/ żeby szli wednie y w nocy.

22 Nie odejmował słupá obłokowego wednie áni słupá ognistego wnocy od ludu.

a 2 Moj. 22.29. y 34.19 3 Moj. 27.26. 4 Moj. 3.13. y 8.16. Ezech 44.30. Luk. 2.23.

b 2 Moj. 23.15.

c 2 Moj. 22.29. y 34.19 3 Moj. 27.26. 4 Moj. 8.16. Ezech 44.30.

d H. Uszykowáni po pięći.

e 1 Moj 50.25.

f 4 Moj. 33.6.

g 2 Moj 14.19. y 40.36 4 Moj 14.14. 5 Moj 1.33. Psalm 105.39 1 Kor. 10.1.

ROZDZIAŁ XIV.

Lud Izráelski położył śię obozem nád morzem. 5. A Fáráo z Egipczány idźie zá nimi w pogonią. 10. Izráelczycy od strachu szemrzą. 13. Moj-

rześ ich ćieszy. 19. Anjoł, ich strzeże. 22. Przez morze przeszli sucho. 28. Fáráo z wojski swymi zátopiony.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá mowiąc: 2 ♣ Mow do synow Izráelskich/ Niech się wrocą/ y położą obozem przed Fihahirot/ miedzy Migdol/ y miedzy Morzem/ przećiw Báálsefon przećiw jemu położyćie oboz nád morzem. 3 ♣ Bedźie bowiem Fáráo mowił o synách Izráelskich: Ztrwożeni są w źiemi/ zámárłá je puszcza. 4 ♣ Y zátwárdzę a serce Fáráonowe/ że je gonić będźie/ y uwielbiony będę w Fáráonie/ y we wszystkim wojsku jego: á poznáją Egipcjánie/ żem JA PAN: y uczynili ták.

5 GDy dano znáć krolowi Egipskiemu/ że lud ucieka: y odmieniło się serce Fáráonowe/ y sług jego/ przećiw ludowi/ y rzekli: Cożesmy to uczynili/ żesmy wypuścili Izráelá/ áby nam nie służył? 6 ♣ Záprzągł tedy woz swoj/ y lud swoj 7 wźiął z sobą. ♣ Wźiął też sześć set wozow wybornych/ y wszystkie wozy Egipskie/ y przełożone nád tym 8 wszystkim. ♣ Y zátwárdźił Pan serce Fáráoná Krolá Egipskiego/ y gonił syny Izráelskie: lecz Synowie Izráelscy wyszli b w ręce możney. ♣ 9 Y c gonili je Egipcjánie/ á pogonili je w obozie nád Morzem/ wszystkie konie/ wozy Fáráonowe/ y jezdne jego/ y wojská jego/ nie dáleko Fihahirot/ przećiw Báálsefon.

10 A Gdy Fáráo nástępował/ tedy podnieśli Synowie Izráelscy oczy swe/ á oto Egipcjánie ciągną zá nimi/ y báli się bárzo/ y wołáli 11 Synowie Izráelscy do PAná: ♣ Y mowili do Mojżeszá: Azaż nie było grobow w Egipćie? wywiodłeś nas ábysmy pomárli ná puszczy: cożeś nam to uczynił/ żeś nas wywiodł 12 z Egiptu? ♣ Azaż nie to jest cosmy do ciebie mowili w Egipćie/ mowiąc: Zániechaj nas/ ábysmy służyli Egipcjánom: bo lepiey było nam służyć Egipcjánom/ niżeli 13 pomrzeć ná puszczy. ♣ Y rzekł Mojżesz do ludu: Nie bojćie się/ stojćie/ á pátrzájćie ná wybáwienie PAńskie/ ktore wam dźiś uczyni: bo Egipcjánow ktorych teraz widźićie/ więcey nie oglądáćie ná wieki. ♣ 14 PAN będźie walczył zá was/ á wy milczeć d będźiećie.

15 Y Rzekł PAn do Mojżeszá: Czemu wołasz do mnie? Mow do Sy-16 now Izráelskich/ áby ciągnęli: ♣ A ty podnieś laskę twą/ y wyciągni rękę twoję ná morze/ y przedźiel je: á niech idą Synowie Izráelscy 17 śrzodkiem morzá po suszy. ♣ A oto ja/ ja zátwárdzę serce Egipcjánow/ że wnidą zá nimi: á będę uwielbiony w Fáráonie/ y we wszystkim wojsku jego/ w wozach jego/ y w jezdnych jego: 18 ♣ Y dowiedzą się Egipcjánie/ żem JA PAN, gdy uwielbiony będę w Fáráonie/ w wozach jego/ y w jezdnych jego.

19 A Ruszywszy się Anjoł Boży ktory chodźił przed obozem Izráelskim/ szedł pozad ich: ruszył się też słup obłokowy/ ktory szedł przed nimi/ 20 y stánął pozad im. ♣ A przyszedszy miedzy oboz Egipski/ y miedzy oboz Izráelski/ był on obłok *Egipczánom* ciemny/ á *Izraelczykom* oświecájący noc/ ták iż przystąpić nie mogli jedni do drugich przez cá-21 łą noc. ♣ Y wyciągnął e Mojżesz rękę swoję ná morze: á PAN rozpędźił morze wiátrem Wschodnim gwałtownie wiejącym przez cáłą noc/ y osuszył morze: á rozstąpiły 22 się wody. ♣ Y f szli Synowie Izráelscy śrzodkiem morzá po suszy: á wody im były *jáko* mur/ po práwey stronie ich/ y po lewey stronie 23 ich. ♣ A goniąc Egipcjánie/ weszli zá nimi: wszystkie konie Fáráonowe/ wozy jego/ y jezdni jego/ w pośrzodek Morzá.

24 STáło się tedy/ około straży záránney: że wejrzał PAN ná oboz Egipskiey z słupá ogniá/ y obłoku/ y pomieszał wojsko Egipskie. 25 ♣ Y pozrzucał kołá wozow ich że je wlekli z ćiężkośćią: záczym rzekli Egipcjánie. Uciekajmy przed Izráelem/ bo PAN walczy zá nimi 26 przećiw Egipcjánom. ♣ Y rzekł Pan do Mojżeszá. Wyćiągni rękę twoję ná morze/ że się wrocą wody ná Egipcjány/ ná wozy ich/ y ná jez-27 dne ich. ♣ Y wyciągnął Mojżesz rękę swoję ná morze/ y wrociło się

a 2 Moj 4. 21.

b 4 Moj 33. 3.

c Jozu. 24. 6. 1 Mác. 4. 9.

d T. *Wpokoju bedźiećie.*

e Jozu. 4. 23. Psalm 114. 3.

f Psalm 78. 13. y 106. 9. 1 Kor. 10. 1. Zyd. 11. 29.

morze záraz z ránа do mocy swojey: á Egipczánie uciekáli przeciw jemu: lecz PAN wráził Egipczány g w pośrzod morzá. ♣ Wrociwszy h śie tedy wody/ okryły wozy/ y jezdne/ ze wszystkim wojskiem Fáráonowym/ ktore weszło zá nimi w morze: *tákiż* nie zostáło z nich y jednego. ♣ Synowie zás Izráelscy/ szli po suszy śrzodkiem Morzá: á wody im były *jáko* mur po práwey stronie ich/ y po lewey stronie ich. ♣ Y wybáwił Pan w on dźień Izráelá z ręki Egipczánow: y widźieli Izráelczycy Egipczány pomárłe ná brzegu morskim. ♣ Widźiał tez Izráel one moc i wielką/ ktora uczynił PAN nád Egipczány: á bał śię lud PAná/ y uwierzyli PANu/ y Mojżeszowi słudze jego.

g Mądr. 10. 5. h Psalm 78. 53. y 106. 11. i A. Spráw.

ROZDZIAŁ XV.

Mojżesz chwali PAná. 20. Tákże Márya śiostrá jego z inszymi niewiástámi. 24. Lud Izráelski ná puszczy Sur szemrze dla gorzkich wod. 25. Mojżesz je osłodźił. 26. Y lud, áby PAnu Bogu posłuszny był, nápominał.

1 Záśpiewał tedy Mojżesz/ y Synowie Izráelscy tę pieśń a PANU/ á rzekli mowiąc: Spiewáć będę PANU/ iż wielmożnie wywyższon jest: koniá/ y jezdnego jego 2 wrzućił w Morze. ♣ Moc b moja/ y chwałá *mojá* PAN: bo mi śię stał zbáwieniem/ ten *jest* Bogiem mojim/ przetoż przybytek wystáwię mu: Bog Ojcá mego/ przetoż wywyższáć go będę. ♣ 3 PAN/ mąż waleczny/ PAN imię jego. ♣ 4 Wozy Fáráonowe/ y wojsko jego wrzućił w Morze: á wybráni wodzowie jego potopieni są w Morzu czerwonym. ♣ 5 Przepáśći okryły je: poszli w głębią jáko kámień. ♣ 6 Práwicá twojá PAnie uwielbiona jest w mocy/ práwicá twojá PAnie potárłá nieprzyjaćielá. ♣ 7 A w wielkośći Májestátu twego podwroćiłeś przećiwniki twoje: puśćiłeś gniew twoj/ 8 ktory je pożárł jáko słomę. ♣ A tchnieniem nozdrz twojich/ zebráły c śię wody: stánęły jáko kupá ćiekące wody/ zśiádły śię odchłáni w pośrzod morzá. ♣ 9 Mowił nieprzyjaćiel: Będę gonił/ dogonię/ będę dźielił łupy/ násyci śię ich duszá mojá/ dobędę mieczá mego/ wygłádźi je 10 ręká mojá. ♣ Wionąłeś wiátrem twym/ okryło je Morze/ połknieni są jáko ołow w wodách gwałtownych. ♣ 11 Ktoż d podobien tobie miedzy Bogámi PAnie? ktoż jáko ty wielmożny w świętobliwośći/ strászliwy w chwale/ czyniący cudá? 12 ♣ Wyćiągnąłeś práwicę twoję/ pożárłá je ziemiá? 13 ♣ Prowádźisz w miłośierdźiu twojim ten lud *ktoryś* odkupił: poprowádźisz w możnośći twey/ do mieszkánia świętobliwośći 14 twojey. ♣ Usłyszą Narodowie/ zádrżą/ boleść zejmie obywátele Filistyńskie. ♣ 15 Tedy śię polękáją Kśiążętá Edomskie/ Mocárze Moábskie strách zejmie/ struchleją wszyscy obywátele Chánáneyscy. ♣ 16 Pádnie ná nie strách/ y lękánie: od wielkośći rámienia twego umilkną jáko kámień: áż przejdźie lud twoj Pánie/ áż przejdźie lud ten/ *ktoregoś sobie* nábył. ♣ 17 Wyprowádźisz je/ y wszczepisz je ná gorze dźiedźictwá twego: *ná* miejscu *ktoreś* ku mieszkániu twemu spráwił/ PANie: w świątnicy PAnie ktorą 18 umocniłá ręce twoje. ♣ PAN krolowáć e będźie ná wieki wieczne. ♣ 19 Bo weszły konie Fáráonowe z wozámi jego/ y z jezdnymi jego w Morze/ á obroćił PAN ná nie wody morskie/ ále synowie Izráelscy szli po suszy śrzodkiem morzá.

d 2 Moj. 18. 11. a Mądr. 10. 20. b Psalm 18. 1. y 118. 14. Esái. 12. 2. c 1 Moj 14. 22. e Psalm 146. 10.

20 Tedy Márya Prorokini/ śiostrá Aáronowá/ wźięłá bęben w rękę swoję/ á wyszły wszystkie niewiásty zá nią z bębnámi y z muzyką f. 21 ♣ Y mowiłá do nich Márya: Spiewajćie PANU/ ábowiem możnie wywyższon jest: koniá/ y jezdnego jego wrzućił do Morzá.

f Z Hufámi.

22 Potym ruszył Mojżesz Izráelá od morzá czerwonego/ y weszli w puszczą Sur; á idąc trzy dni przez puszczą/ nie ználeźli wody. ♣ 23 A gdy przyszli g do Máráh/ nie mogli pić wod z Máráh/ bo gorzkie były: dla tegoż názwano imię onego 24 *miejscá* Máráh. ♣ Tedy szemrał lud przećiw Mojżeszowi/ mowiąc: Coż będźiemy pić? Y wołał do PANA/ á ukazał mu PAN drzewo/ ktore

g 4 Moj. 33. 8.

gdy wrzucił do wod/ h ſtáły ſie ſłodkie wody. Tám mu uſtáwił práwá/ y Sądy/ y tám go kuśił. 26 Y rzekł: Będźieſzli pilnie ſłuchał głoſu PANA Bogá twego/ á co dobrego w oczách jego czynić bedźieſz: y náktoniſz uſzy ku przykazániam jego/ ſtrzegąc wſzyſtkich uſtaw jego: żadney niemocy ktorąm dopuśćił ná Egipt/ nie dopuſzczę ná ćię: bom JA PAN ktory ćię lecżę.

27 Y Przyſzli do Elim/ gdźie było dwánaśćie i zrzodeł wod/ y śiedmdźieśiąt pálm: y położyli śie tám obozem nád wodámi.

h Syrác. 38. 5.

i 4 Moj. 33, 9.

ROZDZIAL XVI.

Ludowi Izráelſkiemu dał PAN, przepiorki. 14. Manne. 25. Lecż jey w Sábbát zbieráć zákazał. 32. Rozkazał ją chowáć dla potomſtwá ná pámiątkę. 35. Ktorą Izráelczyey ná puſzczy lat cżterdźieśći jadáli.

1 Ruſzyli śie potym z Elimu: y przyſzło a wſzyſtko mnoſtwo ſynom Izráelſkich ná puſzczą Syn/ ktora *leży* miedzy Elim/ y miedzy Synáj/ piętnaſtego dniá/ mieśiącá wtorego/ po wyśćiu ich z źiemie Egipſkiey.

a Mádr. 11, 2.

2 Y Szemráło wſzyſtko zgromádzenie ſynow Izráelſkich przećiw Mojżeſzowi/ y przećiw Aáronowi 3 ná puſzczy: A mowili do nich Synowie Izráelſcy: O byſmy byli pomárli od ręki PAńſkiey w źiemi Egipſkiey/ gdyſmy śiadáli nád gárncy mięſá: gdyſmy śie nájadáli chlebá do ſytośći: bo *teraz* wywiedliśćie nas ná te puſzczą/ ábyśćie pomorzyli to wſzyſtko mnoſtwo głodem.

4 Tedy rzekł PAN do Mojżeſzá: Oto ja ſpuſzczę wam/ jáko deſzcz/ chleb z niebá: y bedźie wychodźił lud/ á bedźie zbierał coby dość było ná káżdy dźień: ábym go doświadczył/ bedźieli chodźił w zákonie mojim/ czyli nie? 5 Ale dniá ſzoſtego nágotują *to* co przyniosą/ á bedźie tyle dwoje/ niż co zbieráć zwykli ná 6 káżdy dźień. Y mowił Mojżeſz y Aáron do wſzyſtkich ſynow Izráelſkich: W wiecżor poznaćie/ iż PAN wywiodł was z źiemie Egipſkiey: 7 A ráno oglądaćie chwałę Páńſką: bo uſłyſzał ſzemránia wáſze przećiw PANU: A my co jeſteſmy/ iż 8 ſzemrzećie przećiwko nam? Y rzekł Mojżeſz: Da wam PAn w wiecżor mięſo do jedzenia/ á chleb ráno do náſycenia: bo uſłyſzał PAn ſzemránia wáſze/ ktorymi ſzemrzećie przećiw niemu. A my co jeſteſmy? Nie przećiwko nam *ſą* ſzemránia wáſze 9 ále przećiwko PANU. Y rzekł Mojżeſz do Aároná: Mow do wſzyſtkiego zgromádzenia ſynow Izráelſkich: Przyſtąpćie przed oblicżność Páńſką/ bo uſłyſzał ſzemránie wá- 10 ſze. Y ſtáło śie gdy mowił Aáron do wſzyſtkiego zgromádzenia ſynow Izráelſkich/ że pojrzeli ku puſzczy/ á oto chwałá Páńſka ukazáłá śie w 11 obłoku. Zátym rzekł PAN do 12 Mojżeſzá/ mowiąc: Uſłyſzałem ſzemránie Synow Izráelſkich b: rzecżże do nich mowiąc; Miedzy dwiemá wiecżorámi/ bedźiećie jeść mięſo/ á ráno náſyceni bedźiećie chlebem: y poznaćie żem JA PAN, Bog wáſz.

13 Stáło śie tedy wiecżor/ c że śie zlećiáły Przepiorki/ á okryły oboz: á ráno roſá leżáłá około obo- 14 zu. A gdy przeſtáłá pádáć roſá/ d oto ukazáło śie ná puſzczy *coś* drobnego/ okrągłego drobnego/ jáko 15 ſzron ná źiemi. Co gdy ujrzeli ſynowie Izráelſcy/ mowili jeden do drugiego: e Mán hu? bo nie wiedźieli co było. Y rzekł Mojżeſz do nich: Tenći *jeſt* chleb/ f ktory wam 16 dał PAN/ ku jedzeniu. Toć jeſt/ co rozkazał PAN: Zbierajćie z niego káżdy ile trzebá ku jedzeniu/ po *mierze* Gomer ná oſobę/ *według* licżby duſz wáſzych: káżdy ná tych/ ktorzy 17 ſą w namiećie jego/ zbierajćie. Y ucżynili ták ſynowie Izráelſcy/ y zbieráli jedni więcey/ drudzy 18 mniey. Y mierzyli w Gomer/ g y nie zbywáło *temu* co więcey názbierał/ áni nie doſtawáło *temu* co mniey: káżdy według tego/ co 19 mogł zjeść/ názbierał. Mowił też Mojżeſz do nich: Zaden niech nie zoſtawia z niego áż do zárania. 20 Jednák nie uſłuchali Mojżeſzá: ále zoſtáwili z niego niektorzy/ áż do ránku/

b Syrác. 45. 4.

c 4 Moj. 11. 31. Pſalm 105. 40.

d 4 Moj. 11. 7. Nehe. 9. 15. Pſalm 78. 24. y 105. 40. Mádr. 16. 20.

e T. Coż to jeſt? I. Dar-to ábo po karm ná gotowány.

f Johán. 6. 31. 1 Kor. 10. 3.

g 2 Kor. 8. 15.

ránku / y obróciło śie w robaki / y zśmiárdło śie: y rozgniewał śie ná nie Mojżesz. 21 A zbieráli to ná káżdy dźień ráno / káżdy według tego co mogł zjeść: á gdy śie zágrzało słońce/ tedy ono topniáło.

22 A Gdy było dniá szostego/ zbieráli chleb w dwoj násob / po dwu Gomer / ná káżdego. Y zeszły śie wszystkie Kśiążętá zgromádzenia / oznájmując to Mojżeszowi. 23 Ktory im rzekł: Toć *jest* co mowił PAN: Odpoczynienie Sábbátu świętego PANU jutro *będźie*: co maćie piec/ pieczćie/ á co maćie wárzyć/ warzćie/ á cokolwiek zbędźie/ zostáwćie sobie/ á zchowajćie do jutrá. 24 Zostawiáli tedy ono ná jutro/ jáko był rozkazał Mojżesz/ á nie zśmiárdło śie / y robak nie był w nim. 25 Y mowił Mojżesz: Jedzćież to dźiś/ bo dźiś Sábbát PANU / dźiś nie znajdźiećie tego ná polu. 26 Przez sześć dni zbieráć to będźiećie / á dniá śiodmego Sábbát: nie będźie weń *Mánny*. 27 Y stáło śie dniá śiodmego/ wyszli *niektorzy* z ludu/ áby zbieráli/ ále nie ználeźli. 28 Tedy rzekł PAN do Mojżeszá: Y pokiż nie będźiećie chćieli przestrzegáć przykazań mojich/ y zakonu mego? 29 Pátrzćie iż wam PAN dał Sábbát/ dla tego w dźień szosty dawa wam chleb ná dwá dni: zostawajćie káżdy ná miejscu swym/ niech nie wychodźi żaden z miejscá swego/ w dźień śiodmy. 30 Y odpoczynął lud dniá śiodmego. 31 Y názwał dom Izráelski imię onego *pokarmu* Mán/ ktory był jáko naśienie Koryándrowe / biały / á smák jego h jáko plácki z miodem.

32 MOwił też Mojżesz: Ták rozkazał PAN: Nápełni Gomer z niego/ ná chowánie w Narodźiech wászych: áby widźieli Chleb ten / ktorymem was karmił ná puszczy / gdym was wywiodł z źiemie Egipskiey. 33 Rzekł zátym Mojżesz do Aároná; Weźmi wiádro jedno/ á násyp w nie pełen Gomer Mánny/ á postaw je przed PANem/ ná chowánie do Narodow wászych. 34 Jáko przykazał PAN Mojżeszowi/ ták postáwił je Aáron przed świádectwem ná chowánie. 35 A synowie Izráelscy i jedli Mánnę przez czterdźieśći lat/ áż przyszli do źiemie mieszkánia: Mánnę jedli áż przyszli do gránic źiemie Chánánejskiey. 36 A Gomer jest dźieśiąta część *miáry* Efá.

h 4 Moj. 11. 7.

i Jozu. 5. 12. Nehe. 9. 21.

ROZDZIAŁ XVII.

Lud bez wody szemrze. 6. A PAn kazał Mojżeszowi uderzyć laską w skáłę, z ktorey wodá wypłynęłá. 8. Jozue bitwę stoczywszy z Amálekitámi, zá modlitwą Mojżeszową poráźił je. 14. PAn je wygłádźić obiecuje. 15. A Mojżesz Ołtarz PANU zbudował.

1 NAUszło śie tedy wszystko mnostwo synow Izráelskich z puszczy a Syn / stánowiskámi swymi: według rozkazánia PAńskiego / y położyli śie obozem w Ráfidym / gdźie wody nie było/ áby pił lud. 2 Przetoż swárzył śie lud z Mojżeszem, mowiąc: b Dajćie nam wody ábysmi pili. Ktorym odpowiedźiał Mojżesz; Coż śie swárzyćie zemną? á czemu kuśićie PANA? 3 Y prágnął tám lud wody/ á szemrał przećiwko Mojżeszowi / mowiąc: Pocoześ nas wywiodł z Egiptu? ábyś pomorzył mnie/ y Syny moje/ y bydło moje prágnieniem?

4 ZAwołał tedy Mojżesz do PANA/ mowiąc; Coż mam czynić ludowi temu? blisko tego że mię ukámienują. 5 Y rzekł PAN do Mojżeszá: Idź przed ludem / á weźmi z sobą *niektore* z stárszych Izráelskich: c laskę też twoję / ktorąś uderzył wrzekę / weźmi w rękę twoję/ á idź: 6 Oto ja stánę przed tobą tám ná skále w Horeb/ y uderzysz w skálę d/ á wynidą z niey wody/ ktore będźie pił lud. Y uczynił ták Mojżesz przed oczymá stárszych Izráelskich. 7 Y nazwał imię onego miejscá Mássá/ y Merybá/ dla swarow synow Izráelskich: á iż kuśili PANA mowiąc: Y jestże PAN miedzy námi/ czyli nie?

8 TEdy przyćiągnął e Amálek áby walczył z Izráelem w Ráfidym. 9 Y rzekł Mojżesz do Jozuego: Wybierz nam męże / á wynidźy stocż bitwę z Amálekity: ja jutro stánę ná wierzchu págorká / májąc laskę

a 4 Moj. 33. 12. 14.

b 4 Moj. 20. 2. 4. 5 Moj. 32. 51.

c 2 Moj. 7. 20.

d 4 Moj. 20. 8. Psalm 78. 15. y 105. 41. Modr. 11. 4. 1 Kor. 10. 4.

e 5 Moj. 25. 17. Modr. 11. 2.

10 Bożą w ręce mojey. ♣ Y uczynił Jozue jáko mu rozkazał Mojżesz/ y ztoczył bitwę z Amálekiem. A Mojżesz/ Aáron/ y Hur/ wstąpili ná wierzch págorká. ♣ 11 A gdy podnośił Mojżesz ręce swoje/ przemagał Izráel: á gdy opuszczał ręce swoje/ przemagał Amálek. ♣ 12 Ale ręce Mojżeszowe ćiężáły *były:* wziąwszy tedy kámień/ podłożyli podeń/ y uśiadł ná nim, ♣ 13 A Aáron y Hur podpieráli ręce jego jeden z jedney/ drugi z drugiey strony: y nie ustáły ręce jego áż do záśćia słońcá. ♣ 14 Tedy poráźił Jozue Amáleká/ y lud jego/ ostrzem mieczá: Potym rzekł PAN do Mojżeszá: Wpisz to dla pámięći w kśięgi/ á włoż to w uszy Jozuego; że pewnie wygłádzę pámiątkę Amáleká pod niebem. ♣ 15 Y zbudowáł Mojżesz ołtarz/ á názwał imię jego; PAN chorągiew mojá. ♣ 16 Bo rzekł: Iż ręká stolice Páńskiey/ y wojná Páńska/ f będźie przećiwko Amálekowi/ od rodzáju/ do rodzáju.

f 1 Sám. 15. 2.

ROZDZIAŁ XVIII.

Jetro Swiekier Mojżeszow przychodźi do niego z żoną, y z synámi jego. 7. Ktorego Mojżesz wdźięcznie przyjął. 12. Jetro ofiáry Bogu czyni. 14. A dawszy rádę Mojżeszowi jákoby miał sądźić lud. 27. Wraca śię do domu swego.

1 A Gdy usłyszał Jetro kápłan Mádyáński/ świekier Mojżeszow/ wszystko co uczynił Bog Mojżeszowi/ y Izráelowi ludowi swemu: że wywiodł PAN Izráelá z Egiptu: ♣ 2 Tedy wziął Jetro/ świekier Mojżeszow Seforę żonę Mojżeszowę/ ktorą był odesłał: ♣ 3 Y dwu Synow jey/ z ktorych imię jednemu Gerson: bo a był powiedźiał *Mojżesz;* Byłem przychodniem w źiemi cudzey. ♣ 4 A imię drugiego Eliezer: iż *mowił;* Bog Ojcá mojego był mi ku pomocy/ y wyrwał mię od mieczá Fáráonowego.

a 2 Moj. 2. 22.

5 Y Przyszedł Jetro świekier Mojżeszow z synámi jego/ y z żoną jego/ do Mojżeszá ná puszczą; gdźie śię był obozem położył/ przy gorze Bożey. ♣ 6 Y wskazał do Mojżeszá; Ja świekier twoj Jetro/ idę do ćiebie/ y żoná twojá/ y jey dwá Synowie z nią. ♣ 7 Zátym Mojżesz wyszedł przećiwko świekrowi swemu/ á ukłoniwszy śię cáłował go: y przywitawszy jeden drugiego/ potym weszli do namiotu. ♣ 8 Y rozpowiádał Mojżesz świekrowi swemu wszystko co uczynił PAN Fáráonowi/ y Egipcjánom zá przyczyną Izráelá: y wszystkę trudność ktora je potkáłá w drodze/ y *jáko* je PAN wybáwił. ♣ 9 Y rádował śię Jetro ze wszystkiego dobrego/ ktore uczynił/ PAN Izráelowi: iż go wyrwał z ręki Egipcjánow: ♣ 10 Y rzekł Jetro; Błogosłáwiony PAN/ ktory was wyrwał z ręki Egipcjánow/ y z ręki Fáráonowey/ ktory wyrwał lud z niewoli Egipskiey. ♣ 11 Terazem b doznał/ że więtszy jest PAN nád wszystkie Bogi: ábowiem czym oni c hárdźie powstawáli przećiwko niemu/ *tym poginęli.* ♣ 12 Y wziął Jetro świekier Mojżeszow cáłopalenie/ y ofiáry Bogu. Przyszedł też Aáron/ y wszyscy stárszy Izráelscy/ áby jedli chleb z świekrem Mojżeszowym przed Bogiem.

b 2 Moj. 15. 11. c 2 Moj. 1. 10. 16. 22. y 5. 7. 14. 18. y 14. 8.

13 Y Stáło śię názajutrz/ że uśiadł Mojżesz/ áby sądźił lud: y stał lud przed Mojżeszem/ od poránku áż do wieczorá: ♣ 14 A widząc świekier Mojżeszow wszystko co on czynił z ludem/ rzekł; Coż to jest co ty czynisz z ludem? czemuż ty sam śiedźisz/ á lud wszystek stoji przed tobą od poránku áż do wieczorá. ♣ 15 Tedy Mojżesz odpowiedźiał świekrowi swemu; Iż przychodźi lud do mnie/ áby śię rádźił Bogá: ♣ 16 Gdy spráwę *jáko* máją/ przychodzą do mnie/ á rozsądzam miedzy nimi/ oznájmując ustáwy Boże/ y Práwá jego. ♣ 17 Zátym rzekł świekier Mojżeszow do niego; Nie dobra rzecz ktorą ty czynisz: ♣ 18 Pewnie ustániesz/ y ty/ y lud ten ktory *jest* z tobą/ bo ćięższa to rzecz nád śiły twoje: nie będźiesz jey mogł ty sam podołáć. ♣ 19 *Przetoż* usłuchaj d teraz głosu mego/ porádźę/ á będźie Bog z tobą: stoj ty zá lud przed Bogiem/ á odnoś spráwy do Bogá. ♣ 20 A onych też náuczaj ustaw/ y praw/ oznájmując im drogę ktorąby chodźić/ y dźieło ktore-

d 5 Moj. 1. 9.

by

by czynić mieli. ♣ Ty też upatrz ze wszystkiego ludu męże stateczne/ bojące się Bogá / męże prawdomowne/ktorzyby e nienawidźieli łákomstwá: á postánow z nich przełożone/ tyśiączniki/setniki/piećdźieśiątniki/ 22 y dźieśiątniki: ♣ Ktorzy ná káżdy czás lud sądźić będą: á gdy będźie rzecz wielka/doniosła do ciebie/á káżda rzecz máła sądźić będą sámi: tedy ulżysz sobie gdy poniosą *ćiężar* z tobą. 23 ♣ To jeśli uczynisz / á rozkażeć Bog/ ostoisz się/y ten wszystek lud ná mieyscá swoje wracáć się będźie w pokoju. 24 ♣ Y usłuchał Mojżesz rády świekrá swojego/á uczynił wszystko jáko mu powiedźiał. 25 ♣ Y wybrał Mojżesz męże státeczne/ze wszystkiego Izráelá/ y postánowił je przełożonymi nád ludem/tysiączniki/ setniki/piećdźiesiatniki/y dźieśiątniki: 26 ♣ Ktorzy sądźili lud káżdego czásu: trudne rzeczy odnośili do Mojżeszá / á káżdą rzecz mnieyszą sámi sądźili. 27 ♣ Zá tym puśćił od śiebie Mojżesz Swiekrá swego / ktory odszedł do źiemie swey.

e 2 Moj. 23. 8. 5 Moj. 16. 19.

ROZDZIAL XIX.

Bog się pokázuje w gęstym obłoku. 12. Ludowi do gory przystępowáć nie dopuszcza. 20. Sámemu Mojżeszowi ná gorę wstąpić rozkázuje.

1 MIeśiącá trzećiego po wyśćiu Synow Izráelskich z źiemie Egipskiey/ w tenże dźień przyszli ná 2 puszczą Synáj a. ♣ Bo ruszywszy śię z Ráfidym / y przyszedszy áż ná puszczą Synáj/ położyli śię obozem ná puszczy/y rozbił tám Izráel námioty przećiw gorze.

3 A b Mojżesz wstąpił do Bogá: y záwołał nań PAN z gory/mowiąc: Ták powiesz domowi Jákobowemu / y oznájmisz Synom Izráelskim: 4 ♣ Wyśćie c widźieli com uczynił Egipczánom / y jákom was nośił *niby* ná skrzydłách Orłowych/ y przywiodłem was do śiebie. ♣ 5 Przetoż teraz jeśli słuchájąc posłuszni będźiećie głosu memu/ y strzedz będźiećie d Przymierza mego / będźiećie mi własnośćią nád wszystkie narody: choćiaż mojá jest wszystká 6 źiemia. ♣ A wy e będźiećie mi krolestwem kápłáńskim / y narodem świętym. ♣ Teć są słowá ktore mowić będźiesz do Synow Izráelskich. 7 ♣ Przyszedszy tedy Mojżesz zwołał stárszych z ludu/y przedłożył im wszystkie te słowá ktore mu roz- 8 kazał PAN. ♣ Y odpowiedźiał wszystek lud społnie mowiąc; f Wszystko co PAN rzekł/uczynimy. Y odniosł Mojżesz słowá ludu do 9 PANA. ♣ Y rzekł PAN do Mojżeszá: Oto ja przyjdę do ciebie w gęstym obłoku / áby słuchał lud / gdy będę mowił z tobą / á żeby też wierzyli tobie ná wieki. Abowiem opowiedźiał był Mojżesz słowá ludu onego PAnu.

a 4 Moj 33. 15.
b Dziej 7. 38.
c 1 Moj 29. 2.
d 5 Moj 5. 2.
e 1 Piotr 2. 9.
f 2 Moj 24. 3.

10 MOwił záś PAn do Mojżeszá: Idź do ludu / á poświęć je dźiś y jutro / á niech wypiorą száty 11 swoje. ♣ Y niech będą gotowi ná dźień trzeći: abowiem trzećiego dniá zstąpi PAN przed oczymá wszyst- 12 kiego ludu ná gorę Synaj. ♣ Y zámierzysz gránice ludowi w około / mowiąc: Strzeżćie śię ábyśćie nie wstępowáli ná gorę / áni śię dotykáli brzegu jey: wszelki ktoby śię dotknął gory/ śmierćią umrze g. ♣ 13 Nie tknie śię go ręká / ále kámieniem ukámienują go / ábo strzeláiąc/ ustrzeláją go: bądź bydlę/ bądź człowiek/ nie będźie żył. Gdy przewłocznie trąbić będą niech wstępują 14 ná gorę. ♣ Zstąpił tedy Mojżesz z gory do ludu/ y poświęćił lud/ á u- 15 práli száty swoje. ♣ Y mowił do ludu. Bądźćie gotowi ná dźień trzeći: nie przystępujćie do żon.

16 STáło śię tedy dniá trzećiego poránu/ że były h grzmienia/ y łyskáwice/y gęsty obłok nád gorą/ y głos trąby bárzo potężney: á bał śię wszystek lud/ktory był w obozie. 17 ♣ Y wywiodł Mojżesz i lud ná przećiwko Bogu z obozu/ á stánęli pod 18 sámą gorą. ♣ A gorá k Synáj kurzyłá śię wszystká/ przeto iż zstąpił ná nie PAN w ogniu: y występował dym z niey/ jáko dym z pieca/ y 19 trzęsłá śię wszystká gorá bárzo. ♣ A gdy śię głos trąby im dáley tym bárźiey rozlegał / Mojżesz mowił l á BOG mu odpowiádał głosem. ♣ 20 Y zstąpił PAN ná gorę Synáj/ná

g Zyd. 12. 18.
h Zyd. 12. 18.
i 5 Moj 4. 10.
k 5 Moj 4. 11.
l Zyd. 12. 19.

wierzch gory / y wezwał PAN Mojżeßa na wierzch gory / y wstąpił *tam* Mojżeß. [21] Zaczym rzekł PAN do Mojżeßa: Zstąp / przestrzeż lud / by snadź nie przestąpili kresu / chcąc PANA widźieć / aby ich nie padło wiele. [22] Nawet / y Kapłani ktorzy przystępują do PANA / niech śię poświęcą / by ich snadź nie potraćił PAN. [23] Y rzekł Mojżeß do PANA: Nie będźie lud mogł wnijść na gorę Synaj / ponieważeś ty nas przestrzegł / mowiąc: Ogranicz gorę / a poświęć ją. [24] Ktoremu PAN rzekł: Idź / zstąp / a *záśię* wstąpiß / ty / y Aaron z tobą: lecz kapłani y lud niech nie przestępują *kresu*, aby wstąpili do PANA / by ich snadź nie potraćił. [25] Tedy zstąpił Mojżeß do ludu / y powiedźiał im to.

ROZDZIAŁ XX.

Bog Dźieśięćioro Przykazanie podawa. 18. A gdy mowi, lud śię barzo lęka. 20. Mojżeß lud ćieszy. 24. PAN opisuje kształt Ołtarza ku ofiarowaniu.

[1] Y Mowił Bog wßystkie te słowa / [2] a rzekł: a Jam *jest* PAN Bog twoj / a ktorym ćię wywiodł z źiemie Egipskiey / z domu niewoli. [3] Nie będźieß miał Bogow innych przede mną. [4] Nie czyń b sobie obrazu rytego / ani żadnego podobieństwa *rzeczy tych*, ktore są na Niebie wzgorę / y ktore na źiemi nisko / y ktore są w wodach pod źiemią. [5] Nie będźieß śię im kłaniał / ani im będźieß służył: bom ja PAN Bog twoj / Bog zawisny *w miłośći*, nawiedzający nieprawośći Ojcow nad syny / w trzećim / y w czwartym *pokoleniu*, tych / ktorzy mię nienawidzą. [6] A czyniąc miłośierdźie nad tyśiącmi tych / ktorzy mię miłują / y strzegą przykazania mego. [7] Nie bierz c Imienia PANA Boga twego nadaremno: bo śię Pan mśćić będźie nad tym / ktory Imię jego na daremno bierze. [8] Pamiętaj d na dźień odpoczynienia / abyś go święćił. [9] Sześć dni e robić będźieß / y wykonaß wßystkie roboty twoje. [10] Ale dnia śiodmego odpoczynienie *jest* PANa Boga twego: nie będźieß czynił żadney roboty wen / ty / y syn twoj / y corka twoja / sługa twoj / y służebnica twoja / bydłę twoje / y gość twoj / ktory jest w bramach twojich. [11] Bo f przez sześć dni stworzył PAN niebo / y źiemię / morze / y cokolwiek w nich jest: y odpoczynął dnia śiodmego: Przetoż błogosławił PAN dźień odpoczynienia / y poświęćił go.

[12] Cześći g Ojca twego / y matkę twoję / aby przedłużone h były dni twoje na źiemi / ktorą PAN Bog twoj da tobie. [13] Nie będźieß i zabijał. [14] Nie będźieß cudzołożył k. [15] Nie będźieß kradł. [16] Nie będźieß mowił przećiw bliźniemu twemu świadectwa fałßywego. [17] Nie będźieß pożądał l domu bliźniego twego / ani będźieß pożądał żony bliźniego twego / ani sługi jego / ani dźiewki jego / ani wołu jego / ani osła jego / ani żadney rzeczy bliźniego twego.

[18] Tedy wßystek lud widząc gromy y łyskawice y głos trąby / y gorę kurzącą śię: to widząc lud / cofnęli śię / y stanęli z daleka. [19] Y mowili do Mojżeßa: m Mow ty z nami / a będźiemy słuchać: A niech nie mowi do nas Bog / byśmy snadź nie pomarli. [20] Y odpowiedźiał Mojżeß ludowi: Nie bojćie śię / bo aby was doświadczył / przyßedł Bog / żeby bojaźń jego była przed oblicznem waßym / byśćie nie grzeßyli. [21] Stał tedy lud z daleka / a Mojżeß przystąpił do ćiemney mgły / w ktorey był Bog. [22] Y rzekł PAN do Mojżeßa: Tak powieß Synom Izraelskim. Wyśćie widźieli / żem z nieba mowił do was: [23] Nie będźiećie czynić przy mnie Bogow śrebrnych ani Bogow złotych / nie będźiećie sobie czynić. [24] Ołtarz n z źiemi uczyniß mi / a ofiarować będźieß na nim całopalenie twoje / y spokojne *ofiary* twoje / owce twoje / y woły twoje; na ktorymkolwiek miejscu / pamiątkę uczynię Imienia mego / przyjdę do ćiebie / y będę błogosławił. [25] A jeśli o Ołtarz kamienny uczyniß mi / nie buduj go z ćiosanego *kamienia*: bo jeślibyś żelazne naczynie twoje podniosł nań / zplugawiß go. [26] Nie będźieß wstę-

Marginal notes: a 5 Moj 5.6. Psalm 81.11. b 3 Moj 26.1. 5 Moj. 5.8. Psalm 97.7. c 3 Moj 19.12. 5 Moj 5.11. Matt. 5.33. d 2 Moj 31.14. 5 Moj 5.12. Ezech 20.12. Matt. 12.2. e 2 Moj 23.12. y 34.21. f 1 Moj. 2.2. g 5 Moj 5.16. Matt. 15.4. Efez. 6.2. h I. *Aby przedłużyli dni twoje.* i 5 Moj. 5.17. Matt. 5.21. k Matt. 5.27. l 5 Moj 5.21. Rzym 7.7. y 13.9. m 5 Moj. 18.16. Zyd. 12.19. n 2 Moj. 27.1. y 38.1. o 5 Moj 27.5. Jozu. 8.31.

pował po stopniách do Ołtarzá mojego/ áby nie byłá odkryta nágość twojá przy nim.

ROZDZIAŁ. XXI.

Sposob sądzenia spraw przypadájących około sług. 7. Y pewnych występkow. 12. Mężobojstwá, y szkod, Bog podáje.

1 A Teć są Sądy ktore przełożysz przed obliczem ich.

2 Jesli kupisz a niewolniká Hebrejczyká/ sześć lat służyć ći będzie: á śiodmego wynidźie wolny dármo. 3 ✣ Jesliby sam b *tylko* przyszedł/ sam odejdźie: á jesliby miał żonę/ y żoná jego z nim wynidźie. 4 ✣ Jesli mu Pan jego dał żonę/ á zrodźiłá mu Syny/ ábo corki: żoná y dźieći jego/ będą Páná jego/ á on sam tylko odejdźie 5 ✣ A jesliby mowiąc rzekł niewolnik; Miłuję Páná mego/ żonę moję/ y Syny moje/ nie wynidę wolnym. 6 ✣ Tedy przywiedźie go Pan jego do Sędźiow c/ á postáwi go u drzwi/ ábo u podwoja/ y przekole mu Pan jego ucho jego szydłem/ y będźie mu niewolnikiem ná wieki. 7 ✣ Záś/ jesliby kto záprzedał corkę swoję/ áby byłá niewolnicą/ nie wynidźie jáko wychodzą niewolnicy. 8 ✣ Jesliby śię nie spodobáłá w oczách Páná swego/ á nie poślubiłby jey sobie/ niech pozwoli/ áby ją odkupiono: obcemu ludowi nie będźie jey mogł przedáć/ ponieważ zgrzeszył przećiwko niey. 9 ✣ A jesliby ją Synowi swemu poślubił/ według práwá corek uczyni jey d. 10 ✣ Jesliby też inną wźiął mu żonę/ tedy pożywienia jey/ odźienia jey/ y práwá małżeńskiego nie umiejszy jey. 11 ✣ A jesli tych trzech rzeczy nie uczyni jey/ tedy wynidźie dármo bez okupu. 12 ✣ Ktoby uderzył człowieká e ážby umárł/ śmierćią umrze: 13 ✣ Lecz ktoby nie czyhał ná kogo/ álebo go Bog podał w ręce jego/ náznáczę f miejsce ná ktore będźie miał ućiec. 14 ✣ Ale jesliby kto g umyślnie przećiw bliźniemu swemu/ zájádźiwszy śię zdrádą zábił go/ y od Ołtarzá mego weźmiesz go/ áby umárł. 15 ✣ Ktoby uderzył Ojcá swego/ ábo mátkę swoję śmierćią umrze. 16 ✣ Ktoby ukrádł człowieká/ á przedałby go/ y ználeziónby był w ręku jego/ śmierćią umrze. 17 ✣ Ktoby złorzeczył h Ojcu swemu/ ábo mátce swojey/ śmierćią umrze. 18 ✣ A gdyby śię poswárzyli mężowie/ y uderzyłby kto bliźniego swego kámieniem ábo pięśćią/ á onby *záraz* nie umárł/ álebo śię położył ná łoże: 19 ✣ A wstawszy chodźiłby po ulicy o lasce swey/ nie będźie winien ten/ ktory uderzył: tylko omieszkánie jego nádgrodźi/ á ná wyleczenie jego náłoży. 20 ✣ Jesliby záś uderzył kto niewolniká swego/ ábo niewolnicę swoję kijem/ y umárliby w ręku jego/ koniecznie karánie odnieśie: 21 ✣ Wszákże jesliby dźień/ ábo dwá *żyw* został/ nie będźie karány/ bo zá pieniądze jego on jest *kupiony*. 22 ✣ Jesliby śię też powádźiwszy mężowie/ uderzył ktory z nich Niewiástę brzemienną/ ták/ żeby z niey płod wyszedł/ jednákby nie zászłá śmierć/ koniecznie karánie odnieśie/ jákie włoży nań mąż oneyże Niewiásty/ á da wedle *uznánia* Sędźiow. 23 ✣ Ale gdźieby śmierć zászłá/ tedy dasz duszę zá duszę: 24 ✣ Oko zá oko/ i ząb zá ząb/ rękę zá rękę/ nogę zá nogę: 25 Spárzelinę zá spárzelinę/ ránę 26 zá ránę/ śinosć zá śinosć. ✣ Jesliby záś kto wybił oko niewolnikowi swemu/ ábo oko niewolnicy swojey/ ážby śię zepsowáło/ wolno go puśći 27 zá oko je°: ✣ Jesliby też *kto* ząb niewolnikowi swemu/ ábo ząb niewolnicy swojey wybił/ wolno go 28 puśći zá ząb jego. ✣ Jesliby też czyj woł ubodł męża ábo niewiástę/ á umárliby/ koniecznie ukámienowány będźie on woł/ á nie będą jeść mięsá jego: á Pan wołu *onego* nie 29 będźie winien. ✣ Wszákże jesliby woł bodł przed tym/ á ostrzegánoby w tym Páná jego/ y nie miałby go pod strażą/ á zábiłby mężá/ ábo niewiástę/ woł on ukámienowány będźie: nád to y Pan jego umrze. 30 ✣ Jesliby nań włożono/ żeby śię odkupił/ tedy da okup zá duszę swoję/ jákikolwiek nań włożą. 31 ✣ Choćby Syná ubodł/ ábo corkę ubodł podług tegoż sądu postąpią z nim. 32 ✣ Jesliby niewolni-

a 5 Moj. 15.12. Jerem 34.14.

b H. *Jesliby z ciálem swym przyszedł, z ciálem swym odejdźie.*

c H. *Do Bogow Bo sędźiowie urząd B. ná sobie noszą, czyniąc sprawiedliwość.*

d T. *Da jey posag.*

e 3 Moj. 24.17. 4 Moj 35.16. 17.13. 30.31. 33.

f 4 Moj. 35.6. 12. 5 Moj. 19. 2. Jozu. 20. 3.

g 1 Moj 19. 11.

h 1 Moj. 20. 9. Przyp. 20. 20. Mátt. 15. 4. Márk. 7. 10.

i 3 Moj. 24.20. 5 Moj. 19.21. Mátt. 7.38.

ká ubodł/ woł/ álbo niewolnicę/ śrebrá trzydźieśći syklow da Pánu jego/ á woł on ukámenowány będźie.

33 Jeslibyby kto otworzył studnią/ ábo jeslibyby kto wykopał studnią/ y nie nákryłby jey/ á wpádłby w

34 nie woł/ ábo ośieł: Pan oney studnie odda zapłátę/ y nágrodźi Pánu jch: á co zdechło/ jego będźie.

35 Ależe gdyby woł czyj ubodł wołu sąśiádá jego/ ażby zdechł: tedy przedádzą wołu żywego/ y rozdźielą śię zapłátą jego. Onym też

36 zdechłym podźielą śię. Ale jeslibyby to było wiádomo/ że on woł bodł przed tym/ á nie miał go pod strażą Pan jego: koniecznie odda wołu zá wołu/ á zdechłego sobie weźmie.

Rozdział XXII.

Karánia, y winy zá kradźieństwá rozmáite. 16. O Pánience zwiedźioney. 18. O Czárownicy. 19. O Grzechu Sodomskim. 20. O Bałwochwálcy. 21. Gośćiowi, y wdowie nie ma bydź krzywdá. 25. O Lichwie. 26. O zastáwách 28. Oszánowániu Vrzedu. 29. Pierworodne rzeczy PAnu poświecone.

1 Jeslibyby kto ukradł wołu/ ábo owcę/ y zábiłby je/ ábo je przedał: pięć wołow wroći zá *jednego* wołu/ á cztery owce zá *jedne* owcę.

2 Jeslibyby przy podkopywániu zástány był złodźiey/ á ubity będąc umárłby: *kto zábił*, nie bę-

3 dźie winien krwie. Jeslibyby to po wesciu słońcá *uczynił*, krwie winien będźie/) koniecznie wroći: A jesli niema/ przedány będźie zá złodźiej-

4 stwo swoje. Jesli ználeźiona będźie w ręku jego rzecz krádźiona/ bądź woł/ bądź ośieł/ bądź owcá/ jeszcze żywe/ we dwoj násob wroći.

5 Gdyby wypásł kto pole/ ábo winnicę/ y puśćiłby bydłe swoje/ ábo śię pásło ná polu cudzym: z nalepszego *urodzáju* polá swego / y z nalepszego *urodzaju* winnice swey/

6 nágrodźi. Jeslibyby wyszedł ogień/ á tráfiłby ná ćiernie/ y spaliłby stog/ ábo stojące zboże/ ábo pole sámo: Koniecznie nádgrodźi ten co

7 zápalił/ co zgorzáło. Gdyby kto dał bliźniemu swemu śrebro/ ábo naczynie do schowánia / á toby u- krádźiono było z domu onego człowieká: jeslibyby ználeźiony był zło-

8 dźiey/ wroći dwojáko. Jeslibyby nie był ználeźiony złodźiey/ stáwi śię Pan domu onego/ przed Sędźię/ *y przyśięże* że nie ściągnął ręki swo-

9 jey ná rzecz bliźniego swego. O káżdą rzecz/ o ktorąby był spor / o wołu/ o osłá/ o owcę/ o szátę/ o káżdą rzecz zgubioną / gdyby kto rzekł że to jest *moje*, przed Sędźie przydźie spráwá obudwu: kogo winnym znajdą Sędźiowie / nádgrodźi w dwoj násob bliźniemu swemu.

10 Jeslibyby kto dał bliźniemu swemu osłá/ ábo wołu/ ábo owcę / ábo inne bydłe ná chowánie / á zdechłoby ábo okáleczáło / ábo gwałtem zájęte

11 było/ gdźieby nikt nie widźiał: Przyśięgá PAńska będźie miedzy obiemá / że nie ściągnął ręki swey ná rzecz bliźniego swego; y przyjmie Pan oney rzeczy *przyśięgę*, á

12 *on* nie będźie nádgrádzał. A jeslibyby mu to kradźieją wźięto/ nádgrodźi b Pánu rzeczy oney.

13 Jeslibyby *od zwierzą* rozszárpáne było/ postáwi *roszárpáne zá świádká*/ c á rozszárpánego nie nádgrodźi.

14 Gdyby też kto pożyczył *bydlęćia* od bliźniego swego/ á okáleczáłoby/ ábo zdechło w niebytnośći Páná

15 jego/ koniecznie nádgrodźi. Jeslibyby Pan jego był przy nim / nie będźie nádgradzał: á jeslibyby nájęte

16 było/ nájem tylko zápłáći. Jeslibyby kto zwiodł d Pánnę/ ktora nie jest poślubiona/ y spałby z nią: da jey koniecznie wiáno/ *y* weźmie

17 ją sobie zá żonę: Jeslibyby żadną miárą Oćiec jey nie chćiał mu jey dáć/ odważy śrebrá według *zwyczaju* wianá Pánieńskiego.

18 Czárownicy żyć nie dopuśćisz:

19 Káżdy e ktoby śię złączał z bydlę-

20 ćiem/ śmierćią umrze. Ktoby ofiárował Bogom oprocz z sámego

21 PAná/ wytrácony będźie. Przychodniowi nie uczynisz krzywdy / áni go uciśniesz: bośćie byli przychodniámi w źiemi Egipskiey.

22 Zadney wdowy/ f áni śieroty trapić nie będźiećie.

23 Jeslibyś je bez litośći trapił/ á oneby wołáły do mnie/ słysząc wysłucham wołánie ich.

Marginal notes: a 1 Sám. 12. 6. Przyp. 6. 31. — b 1 Moj. 31. 39. — c I. Postáwi świádká. — d 5 Moj. 22. 28. — e 1 Moj. 18. 23. y 20. 15. — f Zách. 7. 10.

24 ich. ♣ Y rozgniewa śię zápálczywość moiá/ á pobije was mieczem: y będą żony wásze wdowámi/ á Synowie wászy śierotámi.
25 ♣ Jesliby ś pieniędzy pożyczył ludowi memu ubogiemu/ ktory mieszka z tobą/ nie będźiesz mu jáko lichwiarz/ nie obćiążyćie go lichwą.
26 ♣ Jesli w zastáwie weźmiesz száte bliźniego twego/ przed zachodem słońcá wroćisz mu ją:
27 Bo to odźienie jego/ tylko to jest nákrycie ćiáłá jego/ ná ktorym sypia: będźieli do mnie wołał/ wysłucham go/ bom ja miłośierny.
28 ♣ Sędźiom nie będźiesz złorzeczył g/ á Przełożonego ludu twego nie będźiesz przeklinał.
29 ♣ Z obfitośći h zboża, y ćiekących rzeczy twych nie omieszkasz *pierwiastek ofiárowáć*: pierworodnego z synow twoich oddasz mi.
30 ♣ Toż uczynisz z wołow twych/ y z owiec twoich i: śiedm dni będźie z matką swoją/ á k osmego dniá oddasz mi je.
31 ♣ Ludźmi świętymi będźiecie mi/ á mięsá ná l polu rozszárpánego jeść nie będźiećie: psom je wyrzućićie.

Rozdział XXIII.

O Spráwiedliwośći przy sądźiech. 10. O powinnośćiách rozmajtych. 20. Y o nábożeństwie Bog wydawa przykazánia.

1 NIe przyjmuj powieśći kłamliwey: nie miey społku z niepobożnym/ ábyś miał być świádkiem fałszywym.
2 ♣ Nie udawaj śię zá wielkośćią do złego/ y nie mow ták zá sprawą/ cobyś śię nákłonił zá wielą ich ku podwroceniu *sądu*.
3 ♣ Y nie szánuj a ubogiego przy sprawie jego.
4 ♣ Gdybyś b nátráfił wołu nieprzyjaćielá twego/ ábo osłá jego błądzącego/ záwroćisz/ á dowiedźiesz go do niego.
5 ♣ Jesliby ś ujrzał/ że ośieł tego/ ktory ćie ma w nienawiśći/ leży pod brzemieniem swojim/ záli zániechasz/ ábyś mu pomoc nie miał? owszem porátujesz go pospołu z nim.
6 ♣ Nie będźiesz podwracał sądu ubogiemu twemu w sprawie jego.
7 ♣ Od rzeczy kłamliwey odalisz śię/ á niewinnego c y spráwiedliwego nie zábijesz: bo nieusprawiedliwię niezbożnego.
8 ♣ Dárow też bráć d nie będźiesz: ponieważ dar zaślepia mądre/ y wywraca słowá spráwiedliwych.
9 ♣ Przychodniá e też nie ućiskaj: bo sámi wiecie jáki jest żywot przychodniá/ dośćie byli f przychodniami w źiemi Egipskiey.
10 ♣ Przez sześć lat g ośiewáć będźiesz źiemię twoję/ á będźiesz zgromádzał urodzaj jey.
11 ♣ Ale śiodmego *roku* zániechasz jey że odpoczynie/ áby jedli ubodzy ludu twego: á co zostánie po nich/ poje zwierz polny. Tákże uczynisz winnicy twojey/ y oliwnicy twojey.
12 PRzez h sześć dni będźiesz odpráwowáł roboty twoje/ ále dniá śiodmego odpoczyniesz: áby sobie wytchnął woł twoj/ ośieł twoj/ y żeby wytchnął i Syn niewolnice twojey/ y przychodźień.
13 ♣ A we wszystkim com wam powiedźiał/ ostrożnymi bądźćie. Jmienia też cudzych Bogow nie wspominajćie k/ nie będźie słyszáne z ust twoich.
14 ♣ Trzy kroć l święto obchodźić mi będźiecie ná káżdy rok.
15 ♣ Swiętá Przaśnikow przestrzegáć będźiesz: śiedm dni jeść będźiesz Przaśniki/ jáko ći rozkazał/ czásu miesiącá Abibá: boś weń wyszedł m z Egiptu/ á nie ukażećie śie przed twarz moję n prożnymi.
16 ♣ Tákże święto o żniwá pierwiastek prace twojey/ coskolwiek śiał ná polu: święto też zbierániá ná zchodźie roku/ gdy zbierzesz prace twoje z polá p.
17 ♣ Trzy kroć do roku ukaże śię káżdy mężczyzná twoj przed oblicżem PANUIACEGO PANA.
18 ♣ Nie będźiesz q ofiárował przy kwaśie krwie ofiáry mojey/ áni zostánie przez noc kłustość ofiáry mojey/ áż do poránku.
19 ♣ Pierwiastki r pierwszych urodzájow źiemie twey/ przyniesiesz w dom PANA Bogá twego: nie będźiesz s wárzył koźlęćiá w mleku mátki jego.
20 OTo ja posyłam t Aniołá przed tobą/ áby ćie strzegł w drodze/ y wprowadźił ćie ná mieysce/ ktorem zgotował.
21 ♣ Ostrożnymi bądź przed oblicżnośćią jego/ á słuchaj głosu jego: nie drażni go/ boć nie przepuśći przestępstwu wászemu: gdyż Jmie moje w nim

jest

g 2 Dziej. 23. 5. h 1 Moj. 13. 2. 12. 34. 19. i 2 Moj. 34. 19. Ezech. 44. 30. k 3 Moj. 22. 27. l 3 Moj. 22. 8. Ezech. 44. 31.

a 3 Moj. 19. 15. b 5 Moj. 22. 1. c Przypo. wiâni. 13. 5. 3.

d 5 Moj. 16. 19. Syrác. 20. 29. e 2 Moj. 22. 21. f 1 Moj. 46. 5. g 3 Moj. 25. 3. h 2 Moj. 20. 9. i 2 Moj. 31. 16. k Psalm. 16. 4. l 5 Moj. 16. 16. m 2 Moj. 12. 42. y 13. 3. n 2 Moj. 34. 20. 5 Moj. 16. 16. Syrác. 35. 5. o 2 Moj. 34. 22. p 1 Moj. 34. 26. q 2 Moj. 34. 25. r 2 Moj. 34. 26. s 5 Moj. 14. 21. t 2 Moj. 33. 2.

u I. Wpośrzodku niego. x 2 Moj. 12. 3. y 2 Moj 33. 2.

22 jest u. ♣ Bo jesli pilnie słuchać będzieß głosu jego / y uczyniß cokolwiek rzekę / nieprzyiacielem xbędę nieprzyiaciół twych / y trapić będę 23 tych / ktorzyby cię trapili. ♣ Poydzie y bowiem Anioł moj przed tobą / y wprowádźi cię do Amorreyczyká / y Hetteyczyká / y Ferezeyczyká / y Chánáneyczyká / Heweyczyká / y Jebu- 24 zeyczyká / y wytrácę je. ♣ Nie kłániayże śię Bogom ich / áni im służ / áni czyń według spraw ich: ále do gruntu popsujeß je / y wßczat pokruśyß obrázy ich. 25 ♣ Lecz służyć będźiećie PANU Bogu wáßemu / á on błogosłáwić będźie chlebowi twemu / y wodam twoim / z y odejmę 26 niemoc z pośrzodku ćiebie. ♣ Nie będźie a poroniáiąca / áni niepłodna w ziemi twojey: liczbę dni twoich 27 dopełnię. ♣ Strách moj puśćzę przed tobą / y ztrwożę wßelki lud / przećiw ktoremu poydźieß: y uczynię że wßyscy nieprzyiaciele two- 28 ji podádzą tył przed tobą. ♣ Pośle b też śierßenie przed tobą / ktore wypędzą Heweyczyká / Chánáneyczyká / y Hetteyczyká przed oblicznośćią twoją. 29 ♣ Nie wyrzucę go przed obliczem twojim zá jeden rok / by śię snadź ziemiá w pustynią nie obroćiłá / á nie námnożyło śię przećiwko 30 tobie zwierzá dźikiego. ♣ Po máluczku c będę je wyrzucał / od oblicza twego / áż śię rozmnożyß / 31 y ośiedźieß ziemię. ♣ A położę gránice twoje od morzá czerwonego / áż do morzá Filistyńskiego / á od pußczy / áż do rzeki: bo podam w ręce wáße obywátele ziemie / y wypędźiß je od oblicza twego. 32 ♣ Nie postánowiß d z nimi / áni z Bogámi ich Przymierza. 33 ♣ Niech nie mießkáją w ziemi twey / by cię snadź nie przywiedli do grzechu przećiwko mnie / gdybyś służył e Bogom ich / coby tobie było śidłem f.

z 2 Moj 15. 26. a 5 Moj 7. 14. b 5 Moj 7. 20. c H. Pomáłupomáłu. d 2 Moj 34. 15. 5 Moj 7. 2. e 5 Moj. 7. 3. 4. f I. Ku zgorßeniu.

ROZDZIAŁ XXIV.

Mojżeß z rozkazánia Bożego ná gorę wstąpił. 3. Potym ludowi Bożemu słowá PAńskie opowiáda. 4. Ołtarz buduje, y ofiáry PANU każe czynić. 7. A przeczytawßy księgę Zakonu Bożego, krwią lud pokropił, z twirdzájąc przymierze Boże z ludem, z strony Zakonu Bożego podanego. 12. Zátym ßedßy ná gorę, mießka tám czterdźieśći dni.

1 Rzekł do Mojżeszá: Wstąp do PANá / ty / y Aáron / Nádáb / y Abiu / y śiedmdźieśiąt stárßych Izráelskich / y pokłońcie śię z dá- 2 leká. ♣ A sam tylko Mojżeß wstąpi do PANA / ále oni nie przybliżą śię / áni lud wstąpi z nim.

3 Przyßedł tedy Mojżeß / y opowiedźiał ludowi wßystkie słowá PAńskie / y wßystkie sądy. Y odpowiedźiał wßystek lud głosem jednym / mowiąc: Wßystkie a słowá / ktore rzekł PAN / uczynimy. 4 ♣ Y nápisał Mojżeß wßystkie słowá PAńskie; á wstawßy ráno zbudował Ołtarz pod gorą / y dwánaśćie słupow / według dwánaśćie po- 5 kolenia Izráelskiego. ♣ Y posłał młodźieńce z Synow Izráelskich / ktorzy ofiárowáli cáłopalenia: y ofiárowáli zá ofiáry b spokojne 6 PAnu / ćielce. ♣ Zátym wźiął Mojżeß połowicę krwie / y wlał w czáßę / á połowicę drugą wylał 7 ná Ołtarz. ♣ Y wźiąwßy księgi Przymierza / czytał w ußach ludu; Ktorzy rzekli; Cokolwiek mowił PAN / uczynimy / y posłußni bę- 8 dźiemy. ♣ Wźiął też c Mojżeß krew / y pokropił lud / y rzekł: Oto krew Przymierza / ktore PAN postánowił z wámi / ná wßystkie te słowá.

9 Y Wstąpił Mojżeß / y Aáron / Nádáb / y Abiu / y śiedmdźieśiąt 10 stárßych Izráelskich. ♣ Y widźieli Bogá Izráelskiego: á było pod nogámi jego / jáko robotá z kámienia Száfirowego / á jáko niebo / gdy jest 11 jasne. ♣ A ná książętá Synow Izráelskich nie śćiągnął PAN ręki swey: choć widźieli Bogá / przećię 12 jedli / y pili d. ♣ Rzekł tedy PAN do Mojżeszá: Wstąp do mnie ná gorę / y bądź tám / á damći tablice kámienne / y Zakon / y przykazánie ktorem nápisał / ábyś ich náuczał. 13 ♣ Wstał tedy Mojżeß / y Jozue sługá jego / y wstąpił Mojżeß ná gorę 14 Bożą. ♣ A do stárßych rzekł: zostańćie

a 2 Moj. 19. 8. b A Dźiękow czynienia. c Zyd. 9. 20. d T. Żywi y zdrowi zostáli.

ćie tu/ áż śie wrocimy do was. A oto Aáron/ y Hur będą z wámi: ktoby miał spráwę jáko niech idźie do 15 nich. ✣ Tedy wstąpił Mojżesz ná 16 gorę/ á obłok zákrył gorę. ✣ Y mieszkáłá chwałá PANska ná gorze Synáj/ á okryłá ją obłok przez sześć dni: potym záwołał ná Mojżeszá dniá śiodmego z pośrzodku obłoku. 17 ✣ A pozor chwały PANskiey był jáko ogień pożyrájący ná wierzchu gory/ przed oczymá Synow Izrá- 18 elskich. ✣ Y wszedł e Mojżesz w pośrzodek obłoku/ wstąpiwszy ná gorę: y był Mojżesz ná gorze czterdźieśći dni/ y czterdźieśći nocy.

e 2 Moj 34.28. 5 Moj 9.9.18.

ROZDZIAŁ XXV.

Mojżesz gdy był ná gorze przez czterdźieśći dni y czterdźieśći nocy. wźiął náukę od Bogá, jáko miał być zbudowány Przybytek jego. 10. Ze wszystkim náczyniem do niego należącym, to jest, z skrzynią, stołem, świecznikiem, &c.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc; 2 ✣ Mow do Synow Izráelskich/ áby mi zebráli a podárek: od káżdego człowieká/ ktorego dobrowolnym uczyni serce jego/ odbieráć będźiećie podárek moj. 3 ✣ A ten jest podárek ktory będźiećie bráć od nich: 4 złoto/ y śrebro/ y miedź: ✣ Y Hiácynt/ y szárłat/ y kármázyn dwá kroć fárbowány/ y biały jedwab/ y 5 śierć kozią: ✣ Y skory báránie czerwono fárbowáne/ y skory borsukowe/ 6 y drzewo Syttym: ✣ Oliwę do świecenia/ wonne rzeczy ná Olejek pomázowánia/ y ná wonne kádze- 7 nie: ✣ Kámienie Onychiny/ y kámienie ku osadzániu nárámienniká/ 8 b/ y napierśniká. ✣ Y uczynią mi świątnicę/ ábym mieszkał w pośrzo- 9 dku ich. ✣ Według wszystkiego jáko c ukáże tobie podobieństwo Przybytku / y podobieństwo wszystkiego naczynia jego/ ták uczynićie.

a 2 Moj 35.5. b 2 Moj 28.15. c 2 Moj 26.30.

10 Uczynią d też skrzynię z drzewá Syttym poltrzećia łokćia będźie długość jey/ á półtorá łokćia szerokość jey/ á półtorá łokćia wy- 11 sokość jey. ✣ Y powleczesz ją złotem czystym / z wierzchu y wewnątrz powleczesz ją/ á uczynisz nád nią ko- 12 ronę złota w koło. ✣ Uleiesz też do niey cztery kolce złote/ ktore przypráwisz do czterech węgłow jey: dwá kolce do jednego jey boku/ y dwá kolce do drugiego jey boku. ✣ 13 Y uczynisz drążki z drzewá Syttym/ 14 y powleczesz je złotem. ✣ Y przewleczesz drążki przez kolce ná bokách skrzynie/ áby ná nich skrzynię no- 15 szono. ✣ W kolcách u skrzynie będą te drążki/ nie będą ich odejmowáć 16 od niey. ✣ A włożysz w tę skrzynię Swiádectwo/ ktore ć dam.

d 2 Moj 37.1. Zyd. 9.4.

17 Uczynisz e też Ubłagálnią ze złotá czystego: poltrzećia łokćia będźie długość jey/ á półtorá 18 łokćia szerokość jey. ✣ Y uczynisz dwá Cheruby złote: z ciągnionego złotá uczynisz je/ ná obu końcách u- 19 błagálnie: ✣ A uczynisz Cherubá jednego ná jednym końcu/ á Cherubá drugiego ná drugim końcu: ná Ubłagálni uczynićie Cheruby/ 20 ná obu końcách jey. ✣ A będą mieć Cherubowie skrzydłá rozćiągnione z wierzchu / zákrywájąc skrzydłámi swymi Ubłagálnią: á twarzy ich *będą obrocone* jednego ku drugiemu: ku ubłagálni będą twarzy Cheru- 21 bow. ✣ Y włożysz ubłagálnią ná wierzch skrzynie/ á do skrzynie wło- 22 żysz świádectwo ktore ć dam. ✣ Tám śie z tobą zchodźić będę/ y z tobą f rozmawiáć z ubłagálni/ z pośrzodku dwu Cherubow/ ktorzy będą nád skrzynią Swiádectwá/ o wszystkim cem rozkáżę do synow Izráelskich.

e 2 Moj 26.34. y 37.6. f 4 Moj 7.89.

23 Uczynisz też g stoł z drzewá Syttym: dwá łokćia będźie długość jego/ á łokieć szerokość jego/ á 24 półtorá łokćia wysokość jego. ✣ Y powleczesz go złotem czystym/ á u- 25 czynisz mu koronę złotą w około. ✣ Uczynisz też w około niego listwę w szerz ná cztery pálce/ y koronę złotą 26 w około listwy. ✣ Tákże uczynisz do niego cztery kolce złote/ y przybijesz kolce ná czterech rogách/ ktore są 27 u czterech nog jego. ✣ Pod tą listwą będą kolce / przez ktore przewlekă 28 drążki/ do noszenia stołu. ✣ A uczynisz te drążki z drzewá Syttym y powleczesz je złotem/ y będźie ná nich 29 stoł noszony. ✣ Spráwisz też mi-

g 2 Moj 37.10.

sy jego / y przystawki jego / y czasze jego / y kubki jego / do nalewánia ofiar mokrych: ze złotá szczerego porobisz je. 30 Y kłáść bedźiesz ná *ten* stoł chleby pokłádne / przed twarz moję ustáwicznie.

31 Vrobisz też h świecznik ze złotá szczerego : z ćiagnione złotá bedźie świecznik ten : słupiec jego / prety jego / czászki jego / gałki jego / y kwiáty jego / z tegoż beda : 32 A sześć pretow wychadzáć bedźie z stron jego : trzy prety świecznika z strony jego jedney / á trzy prety świecznika z strony jego drugiey. 33 Trzy czászki ná kształt orzechá Migdałowego ná precie jednym / *tákże* gałká / y kwiát : y trzy czászki ná kształt orzechá Migdałowego ná precie drugim / *tákże* gałká / y kwiat : ták *bedźie* ná wszystkich sześći pretách / wychodzacych z świecznika. 34 Ale ná świeczniku *beda* czterey czászki / ná kształt orzechá Migdałowego : gałki jego / y kwiáty jego. 35 Y *bedźie* gałká pod dwiemá pretámi z niego / tákże gałká pod *drugimi* dwiemá pretámi jego / y záś gałká pod *innymi* dwiemá pretámi jego : *ták bedźie* pod sześćia pretow z świecznika wychodzacych. 36 Gałki ich / y prety ich z niego beda : to wszystko cáłokowáne z szczerego złotá *bedźie*. 37 Vczynisz tez śiedm lámp jego : y záświećisz lámpy jego / áby świećiły po stronách jego. 38 Nożyczki też jego / y kágánki jego ze złotá szczerego. 39 Z tálentu złotá szczerego uczynisz go / y wszystko naczynie jego. 40 Pátrzajże ábyś uczynił *wszystko* według i podobieństwá tego / ktoreć ukazano ná gorze.

h 2 Moj 37. 17.

i Dźiej 7. 44. Zyd. 8. 5.

ROZDZIAŁ XXVI.

Budowánie Przybytku Páńskiego, oponá y zasłoná w nim. 36. Tákże y druga zasłoná przede drzwiami Przybytku.

1 Przybytek a też uczynisz z dźieśiąći Opon / ktore *beda* z białego jedwabiu kreconego / z hiácyntu / y z szárłatu / y z kármázynu dwá kroc fárbowánego : y Cherubiny robotá hásterska uczynisz. 2 Długość Opony jedney / ośm á dwádźieśćiá łokći / á szerokość Opony jedney / czterey łokćie : pod jedna miára beda wszystkie Opony. 3 Pieć Opon beda spinánе jedná z druga : tákże *druga* pieć Opon beda spinánе jedná z druga. 4 Y náczynisz petlic hiácyntowych ná kráju Opony jedney / gdźie śie kráje spináć máją : tákże uczynisz ná krájách Opony drugiey gdźie śie kráje spináć máją. 5 Piećdźieśiat petlic uczynisz ná Oponie jedney / á piećdźieśiat petlic uczynisz po kráju opony / ktorymi śie spináć ma z druga : petlicá jedná przećiw drugiey bedźie. 6 Uczynisz tez piećdźieśiat haczykow złotych / á spoisz opone jedne z druga *tymi* haczykámi : y ták bedźie Przybytek jeden.

a 2 Moj 36. 8.

7 Vrobisz tez Opony b z śierśći koźiey ná Namiot / *ku zákrywániu* Przybytku z wierzchu : jedenaśćie tákich Opon urobisz. 8 Długość Opony jedney trzydźieśći łokći / á szerokość Opony jedney / czterey łokćie : jednáż miárá *bedźie* tych jedenastu Opon. 9 Y zepniesz pieć Opon osobno / á sześć Opon osobno : we dwoje złożysz Opone szostą ná przodku Namiotu. 10 Vczynisz tez piećdźieśiat petlic / po kráju jedney Opony ná końcu gdźie śie ma spináć : y piećdźieśiat petlic po kráju Opony ku spinániu drugiemu. 11 Vczynisz tez haczykow miedźiánych piećdźieśiat / y záwiedźiesz haczyki w petlice : y spoisz namiot / áby był jeden. 12 A co záś zbywa Opon Namiotowych / *to jest* poł Opony zbywájacey / záwieszono bedźie w tyle Przybytku. 13 A łokieć z jedney / y łokieć z drugiey strony / ktory zbywa z długośći Opon Namiotu / bedźie wiśiał po stronách Przybytku / tám y sám / żeby go okrywał. 14 Vczynisz tez przykryćie c ná Namiot z skor báránich / czerwono fárbowánych / y przykryćie z skor borsukowych ná wierzch.

b 2 Moj 36. 14.

c 2 Moj 36. 19.

15 Naczynisz tez do Przybytku desk / d z drzewá Syttym / prosto stojacych. 16 Dźieśieć łokći długość deski / á połtorá łokćiá szerokość deski jedney. 17 Dwá czopy deská jedná *mieć bedźie*, ná kształt stopniow wschodowych sporzadzone / jeden

d 2 Moj 36. 20.

przeciw drugiemu / ták uczynisz u 18 wszystkich desk Przybytku ♣ Uczynisz też deski do Przybytku/dwádzieściá desk ku stronie Południowey / ku wiátrowi Południowemu. ♣ 19 Czterdzieści záś podstáwkow urobisz śrebrnych pod *tych* dwádzieściá desk / dwá podstáwki pod jedne deske do dwu czopow jey : tákże dwá podstáwki do deski drugiey do dwu 20 czopow jey. ♣ Ná drugim záś boku Przybytku / ku stronie Połnocney/ 21 dwádzieściá desk. ♣ A czterdzieści podstáwkow ich śrebrnych / dwá podstáwki pod jedne deske / y dwá 22 podstáwki pod druga deske ♣ Ale ná stronie Przybytku / ku Zachodowi/ 23 uczynisz sześć desk. ♣ A dwie deski uczynisz w kąciech Przybytku w obu 24 dwu stronach. ♣ Ktore beda spojone od spodku / tákże społu spojone beda z wierzchu do jednego kolcá : ták bedźie przy tych obu/ *ktore* we dwu ką 25 ciech beda. ♣ A ták bedźie ośm desk/ á podstáwki ich śrebrne / szesnaście podstáwkow : dwá podstáwki pod deska jedna / á dwá podstáwki pod 26 deska druga. ♣ Uczynisz też drągi z drzewá Syttym : pięć *ich bedźie* do 27 desk jedney strony Przybytku. ♣ Pięć tákże drągow do desk Przybytku ná druga strone : pięć też drągow do desk Przybytku *przestawájacych* do obu węgłow ná Zachod słońcá. ♣ 28 Ale drąg pośrzedni w pośrzodku desk/przewleczony bedźie/ od jednego 29 końcá do drugiego. ♣ One też deski powleczesz złotem / á poczynisz do nich kolce złote / przez ktore mája być przewleczone drągi : powleczesz 30 też y drągi złotem. ♣ Wystáwisz tedy Przybytek ná ten e ksztáłt / ktory ć ukazano ná gorze.

31 UCzynisz też zásłone f z Hiácyntu/y z szárłatu/ y z kármázynu dwá kroć fárbowánego / y z białego jedwabiu kręconego : robota háfterska uczynisz ja z Cherubiny. ♣ Y 32 záwiesisz ja ná czterech słupách *z drzewá* Syttym powleczonych złotem (ktorych też haki złote) ná czte-33 rech podstáwkách śrebrnych. ♣ A záwiesisz zásłone ná haczykách / y wniesiesz zá zásłone skrzynię Swiádectwá / á dźielić wam bedźie *tá* zásłoná Swiątnice / od Swiątnice 34 Naświętszey. ♣ Położysz też Ubłagálnia ná skrzyni Swiádectwá / w 35 Swiątnicy Naświętszey. ♣ A postáwisz stoł przed zásłona / á świecznik przeciw stołowi przy stronie Przybytku ná Południe / á stoł postá-36 wisz przy stronie Połnocney. ♣ Uczynisz też zásłone g do drzwi Przybytku z Hiácyntu / y z szárłatu / y z kármázynu dwá kroć fárbowánego/ y z jedwabiu białego kręconego / ro-37 bota háfterska. ♣ A uczynisz do *tey* zásłony pięć słupow *z drzewá* Syttym/ktore powleczesz złotem: haki ich beda złote / á ulejesz do nich pięć podstáwkow miedźiánych.

e 2 Moj. 25. 9. Zyd. 8. 5.
f 2 Moj. 36. 35.
g 2 Moj. 36. 37.

ROZDZIAL XXVII.

O Cedrowym Ołtarzu. 9. O Sieni, y Przybytku. 20. Tákże o Oleju do świecenia, rozkazánie.

1 UCzynisz też Ołtarz a z drzewá Syttym/ ná pięć łokci w dłuż/ á ná pięć łokci w szerz : czworograniáſti bedźie Ołtarz / á ná trzy łokćie 2 w zwyż. ♣ Y poczynisz mu rogi ná czterech węgłách jego : z niego beda 3 rogi jego/ y obijesz je miedźia. ♣ Poczynisz też do niego kotły / dla zsypowánia popiołu : y miotły jego / y miednice jego/ y widełki jego / y łopáty jego u wszystkie naczynia jego/ 4 uczynisz z miedźi. ♣ Uczynisz też do niego kratę ná ksztáłt sieci / miedźiána / á uczynisz u tey kraty cztery kolce miedźiáne / ná czterech ro-5 gách jey. ♣ Y włożysz ja w okrąg Ołtarzá ná doł / á bedźie tá kratá 6 áż do połowice Ołtárzá. ♣ Porobisz też drążki do Ołtarzá / drążki z drze-wá Syttym/ á obijesz je miedźia. ♣ 7 Ktore drążki przewleczone beda przez kolce : á beda te drążki ná obudwu stronách Ołtarzá / gdy go 8 nosić beda. ♣ A by był czczy *we wnątrz* uczynisz go b z desk. Jáko ć ukazano ná gorze/ ták go uczynia.

9 UCzynisz też sień Przybytku ná Południe ku práwey stronie/ Opony c tey sieni *beda* z białego jedwabiu kręconego : ná sto łokci w 10 dłuż bedźie stroná jedná. ♣ Słupow też do nich dwádzieściá / á podstáwkow do nich dwádzieściá miedźiá-

a 2 Moj. 38. 1.
b 2 Moj. 20. 24.
c 2 Moj. 38. 9.

nych/ głowki ná słupách/ y okrecenia ich bedą srebrne. 11 Ná tenże kształt ná stronie Pułnocney w dłuż Opony będą/ sto *łokći* w dłuż: słupow też do nich dwádźieśćiá/ á podstáwkow do nich dwádźieśćiá miedźiánych: głowki ná słupiech y okrecenia ich srebrne. 12 A szerokość śieni od strony Zachodniey/ *bedźie miáłá* Opony ná piećdźieśiat łokći; słupow ich dźieśieć: y podstáwkow ich dźieśieć. 13 Szerokość záś śieni/ ná przedniey stronie/ ná Wschod słońcá/ piećdźieśiat łokći. 14 Pietnaśćie łokći Opon ná jedne stronę: słupow ich trzy/ y podstáwkow ich trzy. 15 Ná drugiey záś stronie Opon pietnaśćie *łokći*: słupow ich trzy/ y podstáwkow ich trzy.

16 A Do bramy śieni zasłoná/ ná dwudźieśćiu łokći z Hiácyntu/ y z Szárłatu/ y z Kármázynu dwá kroć fárbowánego/ y z jedwabiu białego kręconego/ robota háfterska: słupow jey ćztery/ y podstáwkow jey ćztery. 17 Wszystkie słupy śieni w około otoczone będą śrebrem: głowki ich śrebrne/ á podstáwki ich miedźiáne. 18 Długość śieni ná sto łokći/ á szerokość ná piećdźieśiat/ wszędźie jednostájna: á wysokość ná pieć łokći/ z białego jedwabiu kręconego/ á podstáwki jey miedźiane. 19 Wszystkie naczynia Przybytku do wszelákiey usługi jego/ y wszystkie kołki jego/ y wszystkie kołki śieni/ miedźiáne będą.

20 A Ty rozkażesz d synom Izráelskim/ áby przynieśli do ćiebie oliwy z Oliwnego *drzewá* czystey/ wytłoczoney/ do świecenia: áby lámpy záwsze gorzáły. 21 W Przybytku zgromádzenia przed zasłoną/ ktora zákrywa skrzynię Swiádectwá/ stáwiáć je będźie Aáron/ y synowie jego/ od wieczorá/ áż do poránku przed PAnem. Tá ustáwá *będźie* wieczna w potomstwie ich miedźy Synámi Izráelskimi.

d 3 Moj. 24. 2.

Rozdział XXVIII.

Száty, y ozdobá naywyższego Kápłáná Aároná. 40. Tákże y Synow jego.

1 A Ty weźmi do śiebie Aároná brátá twego/ y Syny jego z nim/ z pośrzodku Synow Izráelskich áby mi urząd Kápłáński odpráwowáli/ Aáron/ Nádáb/ y Abiu/ Eleázár/ y Itámár/ Synowie Aáronowi. 2 A spráwisz száty świete Aáronowi brátu twemu/ ná cześć/ y ná ozdobę. 3 Ty śie też rozmowisz z káżdym umiejętnym *rzemieśnikiem*, ktoregom nápełnił Duchem mądrości/ áby urobili száty Aáronowi ná poświecenie jego/ áby mi urząd Kápłáński odpráwował. 4 A teć są száty ktore urobią: Napierśnik/ y nárámiennik/ y płaszcz/ y suknia háftowána/ czapká y pás. Y urobią te száty świete Aáronowi brátu twemu/ y Synom jego/ áby mi Kápłáński urząd spráwowáli. 5 Y nábiorą złotá/ y Hiácyntu y szárłatu/ y kármázynu dwá kroć fárbowánego/ y jedwabiu białego.

6 Y Uczynią Nárámiennik a ze złotá/ y z hiácyntu/ y z szárłatu/ z kármázynu dwá kroć fárbowánego/ y z jedwabiu białego kręconego/ robota háfterska. 7 Dwá zwierzchne kráje zszyte mieć będźie ná dwu końcách swych/ á ták społu spięte będą. 8 A przepásánie Nárámiennika tego/ ktore ná nim *będźie*, podobne będźie robocie jego: będźie tákże ze złotá/ z hiácyntu/ y z szárłatu/ y z kármázynu dwá kroć fárbowánego/ y z jedwabiu białego kręconego. 9 Y weźmiesz dwá kámienia Onychiny/ y wyryjesz ná nich imioná Synow Izráelskich. 10 Sześć imion ich ná jednym kámieniu/ á imion sześć drugich ná drugim kámieniu/ według národzenia ich. 11 Robota snicerzow ktorzy kámienie rzeżą/ wyryjesz ná obu kámieniách imioná Synow Izráelskich: y osádźisz je we złote osádzenia. 12 Y położysz te obádwá kamienie ná wierzchnych krájách Nárámiennika/ kámienie pámiatki/ *dla* Synow Izráelskich: y nośić będźie Aáron imioná ich przed PANEM/ ná obu rámionách swych ná pámiatkę. 13 Uczynisz też háczyki złote. 14 Dwá też łáncuszki ze złotá szczerego jednostájne/ uczynisz je robotą plecioną/ y

a 2 Moj. 39. 2.

záwieśiß te łáncußki plećione ná haczykách.

15 Uczyniß też Napierśnik b sadu/ robotą háfterską: według roboty Nárámienniká urobiß go / ze złotá / z hiácyntu / y z ßárłatu / y z kármázynu dwá kroć fárbowánego/ y z białego jedwabiu kręconego uczyniß go. 16 Czworográniśty będźie y dwojiśty: ná piedźi długość jego/ y ná piedźi ßerokość jego. 17 Y násádźiß weń pełno kámienia / cztery rzędy kámienia / tym porządkiem: Sárdyus/ Topázyus/ y Szmárágd / w pierwßym rzędźie. 18 A w drugim záśię rzędźie/ Kárbunkuł/ Száfir / y Jáspis c. 19 A w trzećim rzędźie Linkuryus / Achátes/ y Ametyst/ 20 A w czwartym rzędźie Chryzolit/ Onychin/ y Beryl: te będą wsádzone w złoto / w rzędźiech swojich. 21 A tych kámieni z Imionámi Synow Izráelskich będźie dwánaśćie według imion ich / ták jáko rzezą pieczęći/ káżdy według imienia swego będą / dla dwunaśći pokolenia. 22 Uczyniß też do Napierśniká łáncußki jednostájne / robotą plećioną / ze złotá ßczerego. 23 Uczyniß też do Napierśniká dwa kolce złote / y przyprawiß te dwa kolce do obu krájow Napierśniká. 24 Y przewlecześ dwá łáncußki złote przez obá kolce u krájow Napierśniká. 25 Drugie záśię dwá końcá dwu łáncußkow záwlecześ nád dwá haczyki / y przypráwiß do wierzchnych krájow Nárámienniká/ ná przodku. 26 Uczyniß też dwa kolce złote/ ktore przypráwiß do dwu końcow Napierśniká / ná kráju jego / ktory jest od Nárámienniká/ ze spodku. 27 Do tego uczyniß dwá drugie kolce złote / ktore przypráwiß ná dwie stronie Nárámienniká / ze spodku ná przećiwko spojeniu jego z wierzchu / nád przepásániem Nárámienniká. 28 Ták zwiążą Napierśnik ten kolce jego z koleámi Nárámienniká ßnurem Hiácyntowym / áby był nád przepásániem Nárámienniká / żeby nie odewstawáł Nápierśnik od Nárámienniká. 29 Y będźie nośił Aáron imioná Synow Izráelskich ná Nápierśniku sadu/ ná pierśiách swych: gdy będźie wchodźił do Swiątnice / ná pámiątkę ustáwiczną przed PANem. 30 Położyß też ná Napierśniku sadu URYM d y THUMMIM, ktore będą ná pierśiách Aáronowych / gdy wchodźić będźie przed PAná: y ponieśie Aáron sad Synow Izráelskich ná pierśiách przed PAnem ustáwicznie.

31 Uczyniß też Płaßcz e pod Nárámiennik wßystek z Hiácyntu. 32 A ná wierzchu w pośrzod niego będźie rozpor: ktory rozpor obwiedźieß brámą plećioną w páncerzowy wzor / áby śię nie rozdźierał. 33 Uczyniß też ná podołku jego jábłká gránatowe z Hiácyntu/ y z ßárłatu / y z kármázynu dwá kroć fárbowánego ná podołku jego w około: á dzwonki złote miedzy nimi w około. 34 Dzwonek złoty/ á jábłko gránatowe/ y záś dzwonek złoty / y jábłko gránatowe / u podołká płáßczá w około/ 35 A będźie to miał f ná sobie Aáron przy posługowániu / áby słyßány był dźwięk jego / gdy będźie wchodźił do Swiątnice przed PANá / y gdy záś wychodźić będźie: żeby nie umárł.

36 Uczyniß też bláchę g ze złotá ßczerego / á wyryjeß ná niey robotą tych co pieczęći rzezą / SWIATOSC PANU h. 37 Te przywiążeß do ßnuru hiácyntowego y będźie ná czapce: ná przodku 38 ná czapce będźie. A tá będźie nád czołem Aáronowym/ áby nośił Aáron niepráwość poświęconych rzeczy / ktoreby poświącáli Synowie Izráelscy przy wßystkich dárách poświęconych rzeczy swych: á będźie nád czołem jego ustáwicznie / áby im zjednał łáskę u PANA.

39 Spráwiß też ßátę i z białego jedwabiu dźiáną / tákże uczyniß czápkę z jedwabiu białego / pás też uczyniß robotą háfterską.

40 Synom tákże Aáronowym poczyniß ßáty / y poczyniß im pásy / y czápki im poczyniß ná cześć y ná ozdobę. 41 A ubierzeß w nie

b 2 Moj. 39. 8.

c I. Dyáment. 2 Moj. 39.10. 11.12. 13.

d Urym: to jest Ognie ábo świátłości. Thummim: Doskonáłośći.

e 2 Moj. 39.22.

f Syrác. 45.20.

g 2 Moj. 39. 30.

h I. Swiętobliwość PAN ska.

i 2 Moj. 39.27.

Aároná brátá swego/ y Syny jego z nim: y pomážeß je/ á nápełniß recei ich/ poświeciß je/ áby mi urząd Kápłáńſki ſpráwowáli. 42 ♣ Vrobiß im teź ubiory lniáne/ dla zákryćia nágośći ćiáłá: od biodr/ áź do 43 udow będą. ♣ A będą ná Aáronie/ y ná Synách jego/ gdy wchodźić będą do Námiotu zgromádzenia/ ábo gdy będą przyſtępowáć do Ołtarzá/ áby ſłużyli w Swiatnicy: żeby nioſąc niepráwość/ nie pomárli. Vſtáwá to wieczna będźie jemu/ y náśieniu jego po nim.

Rozdział. XXIX.

Porządek świecenia Aároná y inſzych Kápłánow. 36. Tákże ofiáry ktore ſię przy ich świeceniu odpráwowáły. 45. Y obietnicá o przytomnośći PAńſkiey w Przybytku.

1 To teź uczyniß im ná poświecenie ich/ áby mi odpráwowáli urząd Kápłáńſki. Weźmi ćielcá a jednego młodego/ y dwu báránow 2 zupełnych: ♣ Y chleby przáſne/ y płácki przáſne z oliwą záczynione/ y kołacze przáſne/ námázáne oliwą: z przedniey mąki pßeniczney náczyniß ich. 3 ♣ A włożywßy to w jeden koß/ ofiárowáć je będźieß w tymże koſzu/ z ćielcem y z dwiemá báránny. 4 ♣ A Aáronowi/ y Synom jego/ przyſtąpić káżeß do drzwi námiotu zgromádzenia/ y omyjeß je wodą. 5 ♣ A wźiąwßy ßáty oblecześ Aároná w ſuknią/ y płáßcz pod Nárámiennik/ y w Nárámiennik/ y w Nápierśnik: y opáßeß go pásem 6 Nárámiennika. ♣ Y włożyß czápkę ná głowę jego/ á wſtáwiß koronę 7 Swiatośći ná czápkę. ♣ Ná oſtátek weźmieß Olejek b pomázowánia/ y wylejeß ná głowę jego/ á po8máżeß go. ♣ Potym Synom jego przyſtąpić káżeß/ á oblecześ je w ßá9ty: ♣ Y opáßeß je pásem/ Aároná/ y Syny jego/ á włożyß ná nie czápki/ y będą mieli kápłáńſtwo uſtáwą wieczną; Poświeciß teź ręce Aáro10nowe/ y ręce Synow jego. ♣ Przywiedźieß c teź ćielcá przed Námiot zgromádzenia: y włoży Aáron/ y 11 Synowie jego ręce ſwoje/ ná głowę ćielcá. ♣ Y zábijeß ćielcá przed 12 PAnem u drzwi Námiotu zgromádzenia. ♣ A wźiąwßy krwie z ćielcá/ pomáżeß ná rogách Ołtarzá pálcem ſwym: á oſtátek krwie wylejeß 13 ku ſpodku Ołtarzá. ♣ Weźmieß d teź wßyſtkę tłuſtość okrywájącą wnętrze/ y odźiedzkę z wątroby/ y dwie nerce z tłuſtośćią ich/ á zápa14liß to ná Ołtarzu. ♣ A mięſo ćielcá/ y ſkorę jego/ y gnoj jego/ ſpáliß ogniem zá obozem: bo to jeſt ofiárá zá grzech.

15 Báráná tákże jednego weźmieß/ ná ktorego głowę Aáron/ y Synowie jego włożą ręce ſwoje. 16 ♣ Y zábijeß báráná tego/ á wźiąwßy krwie jego/ pokropiß wierzch Ołta17rzá w około: ♣ A báráná zrąbiß ná ßtuki/ y opłoczeß trzewá jego/ y nogi jego/ y włożyß je ná ßtuki z niego/ 18 y ná głowę jego. ♣ Y zápáliß tego cáłego báráná ná Ołtarzu: Cáłopalenie to jeſt PANU wonią przyjemną/ ofiárą ogniſtą jeſt PANU.

19 Zátym weźmieß báráná drugiego/ á włoży e Aáron y Synowie jego ręce ſwoje ná głowę bárá20ná. ♣ A zábiwßy onego báráná/ weźmieß ze krwie jego/ y pomáżeß koniec uchá Aáronowego/ y końce uchá práwego Synow jego/ y wielkie pálce ręki ich práwey/ tákże wielkie pálce nogi ich práwey: á wylejeß tę krew ná Ołtarz w około. ♣ 21 Wźiąwßy záś ze krwie f ktora ná Ołtarzu/ tákże z Olejku pomázowánia/ pokropiß Aároná/ y ßáty jego/ y Syny jego/ y ßáty Synow jego z nim: y będźie poświecony on/ y ßáty jego/ y Synowie jego/ y 22 ßáty Synow jego z nim. ♣ Potym weźmieß z báráná łoj/ y ogon/ y tłuſtość ktora okrywa wnętrze/ y odźiedzkę wątroby/ y dwie Nerce/ y łoj ktory jeſt ná nich/ y łopátkę práwą: ábowiem jeſt báran po23świecenia: ♣ Y bochen chlebá jeden/ y kołacz chlebá z oliwą jeden/ y płácek jeden z koßá przáſnikow/ ktory 24 g jeſt przed PAnem. ♣ A położyß to wßyſtko ná ręce Aáronowe/ y ná ręce Synow jego/ y obrácáć to bę-

a 3 Moj. 8. 2.
b 2 Moj. 30. 30.
c 3 Moj. 1. 3.
d 3 Moj. 3. 3.
e 3 Moj. 8. 22.
f 3 Moj. 8. 30.
g 3 Moj. 8. 26.

dźieſz tám y ſám/ zá ofiárę obrácánia przed PANEM. 25 A wźiąwszy to z ręku ich/ zápaliſz ná Ołtarzu/ ná cáłopalenie/ ná wonność wdźięczną przed PANEM: Ofiárá ogniſta jeſt PANU. 26 Weźmieſz h też pierśi z báráná poświecenia/ ktore należą Aáronowi/ y obrácáć je będźieſz tám y ſam/ zá ofiárę obrácánia przed PANEM/ á to będźie dźiał twoj. 27 Poświęćiſz też pierśi obrácania/ y łopátkę podnoszenia/ ktora obrácano/ y ktora podnoszono/ z báráná poświecenia/ dla Aárona/ y dla Synow jego. 28 A to będźie i Aáronowi y Synom jego uſtáwa wieczna/ od Synow Izráelſkich/ gdyż ofiárá podnoszenia jeſt: y. Ofiára podnoszenia będźie od Synow Izráelſkich/ z Ofiar ich ſpokojnych/ ofiárá podnoszenia ich będźie PANU.

h 3 Moj. 8. 29.
i 3 Moj. 7. 34. y 10. 14.

29 A Száty k świętę ktore ſą Aáronowe/ zoſtáną Synom jego po nim/ áby pomázowáni byli w nich/ á były poświącáni w nich ręce ich. 30 Siedm dni będźie w nich chodźił Kápłan ktory będźie ná jego mieyſcu/ z Synow jego: ktory wchodźić będźie do namiotu zgromádzenia/ áby ſłużył w świątnicy.

k 4 Moj. 20. 26.

31 Báráná też poświącánia weźmieſz/ y uwárzyſz mięſo jego ná mieyſcu świętym. 32 Y jeść będą Aáron/ y Synowie jego mięſo onego báráná/ y chleb ktory jeſt w koszu/ u drzwi Namiotu zgromádzenia. 33 Będą to jeść ći/ zá ktore śię oczyśćienie ſtáło ku poświęceniu ręku ich/ áby poświęceni byli. Obcy záś nie będźie jadł z tego/ bo świeta rzecz jeſt. 34 A zbyłoliby co mięſá poświącánia/ y chlebá áż do poránku/ ſpaliſz oſtátki ogniem; nie będą tego jeść/ bo święta rzecz jeſt. 35 Ták tedy uczyniſz Aáronowi/ y Synom jego/ według wszyſtkiego com ći przykazał: Przez śiedm dni poświącáć będźieſz ręce ich. 36 Ciełcá też zá grzech ofiárowáć będźieſz ná káżdy dźień ná oczyśćienie/ y oczyśćiſz Ołtarz/ czyniąc oczyśćienie ná nim/ y pomázeſz go ku poświęceniu jego. 37 Siedm dni będźieſz oczyśćiał Ołtarz/ y poświęćiſz go/ y będźie ten Ołtarz Naświętszy: l cokolwiek śię dotknie Ołtarzá/ poświecono będźie.

l Matt. 23. 19.

38 A To jeſt co ofiárowáć będźieſz ná Ołtarzu: dwá m báránki roczne/ dwá ná káżdy dźień uſtáwicznie. 39 Báránká jednego ofiárowáć będźieſz ráno/ á báránká drugiego ofiárowáć będźieſz miedzy dwiemá wieczorámi. 40 Tákże dźieśiątą część Efy máki pszenney/ zmieszáney z Oliwą wytłoczoną/ *ktoreyby było* czwarta część Hin: á do Ofiáry mokrey/ czwarta część Hin: winá/ do jednego báránká. 41 Tákże báránká drugiego ofiárowáć będźieſz miedzy dwiemá wieczorámi/ według *obrzędu* ofiáry poránney/ y według ofiáry mokrey jey/ ták przy niey uczyniſz/ ná wonią przyjemną/ y ofiárę zápaloną PANU. 42 Cáłopálenie to uſtáwiczne *będźie* w Narodźiech wászych u drzwi námiotu zgromádzenia/ przed PANEM/ gdźie n śię z wámi zchodźić będę/ ábym tám z tobą rozmáwiał. 43 Tám śię też zchodźić będę z Synámi Izráelſkimi/ y będźie mieyſce *to* chwałą moją. 44 Bo poświęcę namiot zgromádzenia/ y Ołtarz/ y Aároná/ y Syny jego poświęcę/ áby mi urząd kápłáńſki ſpráwowáli. 45 Y będę mieszkał w pośrzodku Synow Izráelſkich/ y będę im zá Bogá. 46 A poznáją żem *JA PAN* Bog ich/ ktorym je wywiodł z źiemie Egipſkiey/ ábym mieszkał w pośrzodku ich: *JA PAN BOG ICH.*

m 4 Moj. 28. 3.
n 3 Moj. 1. 5. 4 Moj. 12. 5.

ROZDZIAŁ XXX.

Ołtarz do kádzenia. 6. Y mieyſce jego. 11. Podátek z okupu Synow Izráelſkich. 18. Wánná miedźiáná. 19. Olejek do pomázowánia. 34. Kádzenie święte, ſpoſob jego.

1 Uczyniſz też Ołtarz a dla kádzenia/ z drzewá Syttym uczyniſz go. 2 Ná łokieć w dłuż/ y ná łokieć w szerz/ czworográniſty będźie/ á ná dwá łokćiá w zwyż: z niego *wychodźić będą* rogi jego. 3 A powleczeſz go szczerym złotem/ wierzch jego/ y ściány jego w okolo/ y rogi jego. Uczyniſz też Koronę złotą około

a 2 Moj. 37. 25.

niego. 4 ✤ Y dwá kolce złote uczynisz też pod koroną we dwu kątach jego po obu stronách jego / á przez nie przewleczesz drążki / áby noszony był ná nich. 5 ✤ A uczynisz drążki one z drzewá Sytym/ y powleczesz je złotem. 6 ✤ Y postáwisz go przed zásłoną / zá ktorą jest skrzyniá świádectwá / przed ubłagálnią / ktora jest nád świádectwem / gdźie śię z tobą schodźić będę. 7 ✤ A będźie kádźił ná nim Aáron kádzeniem z wonnych rzeczy ná káżdy poránek : przygotowawszy lámpy/ będźie kádźił. 8 ✤ Tákże gdy rozpali Aáron lámpy miedzy dwiemá wieczorámi / kádźić będźie kádzeniem ustáwicznym przed PANem/ w narodźiech wászych. 9 ✤ Nie wkłożycie nań kádźidłá obcego / áni Cáłopálenia áni ofiáry suchey / áni ofiáry mokrey ofiárowáć będźiecie ná nim. 10 ✤ Tylko b wykona oczyśćienie Aáron nád rogámi jego / raz w rok / przez krew ofiáry zá grzech/ *w dźień* oczyśćienia : raz w rok oczyśćienie odpráwi ná nim / w Narodźiech wászych : bo to rzecz Naświętsza PANU.

b 3 Moj. 16.34. Zyd. 9.7.

11 Zátym rzekł PAN do Mojżeszá/ 12 mowiąc: ✤ Gdy zbierzesz głowną c summę Synow Izráelskich / z tych / ktorzy máją iść w liczbę / dá káżdy okup zá duszę swą PANU/ gdy je liczyć będźiesz / áby nie przyszłá ná nie plagá/gdy zliczeni będą. 13 ✤ To dáwáć będą: Káżdy ktory idźie w liczbę / *da* poł sykłá (według sykłá Swiątnice (dwádźieśćiá pieniedzy d sykiel *waży*) poł sykłá 14 będźie podárek PANU. ✤ Ktokolwiek idźie w liczbę ode dwudźiestu lat y wyżey / odda podárek PANU. 15 ✤ Bogáty nie da więcey/ á ubogi nie da mniey nád poł sykłá/ gdy będą dawáć ofiárę PANU / 16 dla oczyśćienia dusz swojich. ✤ A wybráwszy pieniądze oczyśćienia od Synow Izráelskich / dász je ná potrzeby Namiotu zgromádzenia: co będźie Synom Izráelskim ná pámiątkę przed PANEM / ku oczyśćieniu dusz wászych.

c 4 Moj. 1.2.

d 3 Moj. 27.25. 4 Moj 3.47. Ezech 45.12.

17 Potym rzekł PAN do Mojżeszá/ 18 mowiąc. ✤ Uczynisz też e Wánnę miedźiáną/ y Stolec jey miedźiány/ do umywánia : á postáwisz ją miedzy Namiotem zgromádzenia / y miedzy Ołtarzem / y náleiesz w nię 19 wody. ✤ Y umywáć będą Aáron/ y Synowie jego z niey ręce swoje / y 20 nogi swoje. ✤ Gdy wchodźić będą do Namiotu zgromádzenia / umywáć śię będą wodą / áby nie pomárli: tákże gdyby mieli przystępowáć do Ołtarzá/ áby służyli / y zapaláli 21 Ofiárę ognistą PANU. ✤ Y będą umywáli ręce swoje / y nogi swoje/ áby nie pomárli : y będźie im to ustáwá wieczna/ jemu/ y nasieniu jego w rodzájách ich.

e 2 Moj. 38. 8.

22 Rzekł jeszcze PAN do Mojżeszá/ 23 mowiąc: ✤ Ty też weźmi sobie wonnych rzeczy przednich : Mirry co naczystszey/ pięć set *łotow*, á Cynámonu wonnego/ połowicę tego, *to jest*, dwieśćie/ y pięćdźieśiąt *łotow*: y Tátárskiego źiela dwieśćie/ y pięć-24 dźieśiąt. ✤ Kássyey też pięć set *łotow* według Sykłá Swiątnice / y 25 Oliwy z drzew Oliwnych/ Hin. ✤ Y uczynisz z tego olejek f pomázowánia świętego / máść nawyborniejszą / robotą Aptekárską : Olejek *to* pomázowánia świętego będźie. ✤ 26 Y pomážesz nim Namiot zgromádzenia/ y Skrzynię Swiádectwá. ✤ 27 Tákże stoł/ y wszystkie naczynia jego / y świecznik y naczynia jego / y 28 Ołtarz ná ktorym kádzą. ✤ Ołtarz też *do* Cáłopalenia ze wszystkim naczyniem jego/ y Wánnę z stolcem 29 jey. ✤ A poświęcisz je/áby naświętsze były : cokolwiek śię ich dotknie/ 30 poświęcone będźie. g ✤ Aároná też/ y Syny jego pomážesz/ y poświęcisz je / áby mi sprawowáli urząd 31 kápłáński. ✤ A Synom Izráelskim ták powiesz/ mowiąc : Olejek pomázowánia świętego mnie będźie *świę-32 tym* w narodźiech wászych. ✤ Ciáło człowiecze nie będźie nim mázáne / á według złożenia jego/ nic uczynićie *temu* podobnego : *bo* świę-33 ty jest/ *y* święty wam będźie. ✤ Ktobykolwiek uczynił tákową máść / á námázałby nią *kogo* obcego / wytrácony będźie z ludu swego.

f 3 Moj. 8. 10.

g 2 Moj. 29. 7.

34 Y Rzekł PAN do Mojżeszá : Weźmi sobie rzeczy wonnych/ Bálsámu/ y Onychy / y Gálbánu won-

nego/ y kádźidłá czystego: wszystkiego w rowney wádze: 35 A uczynisz z tego kádzenie wonne/ robotá Aptekárską: to zmieszánie czyste/ y święte będźie. 36 A utłukszy to miáłko/ kłáść będźiesz z niego przed świádectwem w Námiecie zgromádzenia/ gdźie śię z tobą zchodźić będę: Naświętsze to będźie. 37 Kádzenia też ktorebyś czynił według złożenia tego/ nie uczynićie sobie: toć będźie świętą rzeczą dla PANA. 38 Ktobykolwiek uczynił co podobnego/ áby woniał z niego/ wytrácony będźie z ludu swego.

ROZDZIAL. XXXI.

Rzemieśnicy do urobienia Przybytku Duchem Páńskim nátchnieni. 13. Kaźń ná gwałćićielá Sábbátu. 18. Dwie Tablice Mojżeszowi dáne.

1 POtym rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc: 2 Otom ja wezwał z imienia Besáleelá Syna Urowego/ Syná Hurowego z pokolenia Judy. 3 Y nápełniłem go Duchem Bożym/ mądrośćią/ y rozumem/ y umiejętnośćią we wszelákim rzemiośle. 4 Ku dowćipnemu wymyślániu *cokolwiek* może być urobiono ze złotá/ y ze śrebrá/ y z miedźi. 5 Do rzezánia kámienia ná osádzenie/ y ná wyrobienie drzewá/ ku wystáwieniu káżdey roboty. 6 A oto ja przydałem mu Acholiábá/ Syná Achisámechowego/ z pokolenia Dán: á w serce káżdego dowćipnego dáłem mądrość/ áby zrobili wszystko com ći przykazał. 7 Námiot zgromádzenia/ y skrzynię Swiádectwá/ y ubłagálnią/ ktora *ma być* nád nią/ y wszystkie naczynia námiotu. 8 Stoł tákże/ y naczynia jego/ y świecznik czysty ze wszystkim naczyniem jego/ y Ołtarz do kádzenia. 9 Tákże Ołtarz do cáłopalenia ze wszystkim naczyniem jego/ 10 y Wánnę ze stolcem jey. Tákże száty do służby/ y száty święte Aáronowi kápłanowi/ y száty synom jego/ ku spráwowániu kápłáństwá: 11 Y Olejek pomázowánia/ y kádzenie wonne do świątnice: według wszystkiego/ jákom ći rozkazał/ uczynią.

a 2 Moj. 35.30.

12 POtym rzekł PAN do Mojzeszá/ mowiąc: 13 Ty też powiedz Synom Izráelskim/ mowiąc: Przećię b Sábbátow mojich przestrzegáć będźiećie: bo ten znák jest miedzy mną y miedzy wámi w narodźiech wászych/ ábyśćie wiedźieli żem JA PAN ktory was poświącam. 14 Przetoż przestrzegajćie c Sábbátu/ święty bowiem jest wam: ktoby go zgwałćił/ śmierćią umrze: bo káżdy coby weń robotę odpráwował/ wytrácona będźie duszá jego z pośrzodku ludu swego. 15 Przez sześć dni odpráwowána będźie robotá/ ále w dźień śiodmy Sábbát *jest*, odpoczynienie święte PANU: káżdy ktoby robił robotę w dźień Sábbátu/ śmierćią umrze. 16 Przetoż będą strzedz Synowie Izráelscy Sabbátu/ záchowując Sábbát w narodźiech swych ustáwą wieczną: 17 Miedzy mną/ y miedzy Syny Izráelskimi/ znákiem *jest* wiecznym: bo w sześći d dniách uczynił PAN Niebo y źiemię/ á dniá śiodmego e przestał/ y odpoczynął.

18 YDał PAN Mojżeszowi/ dokonawszy mowy z nim ná gorze Synáj dwie tablice świádectwá/ tablice kámienne/ f pisáne pálcem Bożym.

b 2 Moj. 20. 8. Ezech. 20.12.
c 2 Moj. 20. 8.
d 1 Moj. 1. 31. 2 Moj. 20.11.
e 1 Moj. 2. 2.
f 2 Moj. 32.16. 5 Moj. 9. 10.

ROZDZIAL XXXII.

Báłwochwálstwo przy ćielcu ze złotá ulanym. 7. Bog śię oto gniewa. 11. Mojżesz go błaga. 16. Widząc báłwochwálstwo obie tablice potłukł. 26. Uzbrojwszy Lewity, trzy tyśiące pobił. 32. Gniew Boży zginieniem swym ubłagáć chćiał.

1 A Widząc lud iż omieszkawał Mojżesz zejść z gory/ tedy zebrał śię lud przećiw Aáronowi/ y mowili do niego. Wstań/ uczyń a nam Bogi/ ktoreby szli przed námi: bo Mojżeszowi/ mężowi temu/ ktory nas wywiodł z źiemie Egipskiey nie wiemy co śię stáło. 2 Tedy im rzekł Aáron: Odejmićie náusznice złote ktore są ná uszách zon wászych/ synow wászych/ y corek wászych: á przynieśćie do mnie. 3 Y poodrywał wszystek lud náuszni-

a Dziej. 7.40.

ce złote ktore były ná ußách ich / á 4 przynieśli do Aároná. ✣ Ktore gdy odebrał z ręku ich / wykßtałtował je rylcem b / y uczynił z nich cielcá odlewánego; ✣ Y rzekli; Ci są Bogowie twoji Jzráelu / ktorzy ćię wywiedli z źiemie Egipskiey. 5 ✣ Co ujrzawßy Aáron / zbudował Ołtarz przed nim. ✣ A wołájąc Aaron mowił: Swięto PAńskie jutro będźie.

6 ✣ A wstawßy bárzo ráno názájutrz ofiárowáli cáłopalenia / y przywiedli Ofiáry spokojne: y śiadł c lud áby jadł y pił / y wstáli gráć.

7 TEdy rzekł PAN do Mojżeßá; Jdź / zstąp / bo śię popsował lud twoj ktoryś wywiodł z źiemie Egipskiey. 8 ✣ Ustąpili prętko d z drogi ktorąm im przykazał / uczynili sobie cielcá odlewánego / y kłaniáli śię mu / y ofiárowáli mu / mowiąc; Ci są Bogowie e twoji Jzráelu / ktorzy ćię wywiedli z źiemie Egipskiey. 9 ✣ Rzekł záśię PAN do Mojżeßá; Widźiałem lud ten / á oto 10 jest lud f twárdego kárku. ✣ Przetoż teraz puść mię / że śię rozpali popędliwość moiá ná nie / y wygłádzę je: á ćiebie uczynię w Narod wielki.

11 ✣ Y modlił śię Mojżeß g PANU Bogu swemu / á rzekł: Przeczże / o PAnie / rozpala śię popędliwość twoiá przećiwko ludowi twemu / ktoryś wywiodł z źiemie Egipskiey 12 mocą wielką / y ręką możną? ✣ A przeczżeby Egipczanie rzec mieli / mowiąc; Ná złe ich wywiodł je / áby je pobił ná gorách / y áby je wygłádźił z wierzchu źiemie: Odwroć śię od gniewu zápálczywośći twojey / á ulituj śię nád złym h ludu twego. 13 ✣ Wspomni ná Abráhámá / Jzáaká / y Jzráelá sługi twoje / i ktorymeś przyśiągł sam przez śię / y mowiłeś do nich: Rozmnożę Naśienie wáße jáko gwiazdy Niebieskie / y wßystkę tę źiemię o ktorey mowił; Dam ja naśieniu wáßemu / y odźiedźiczą ją ná 14 wieki. ✣ Y użalił śię PAN nád złym ktore mowił / że uczynić miał ludowi swemu.

15 A Obroćiwßy śię Mojżeß zstąpił z gory / dwie táblice świádectwá májąc w ręku swych; tablice 16 pisáne po obu stronách: y ná tey y ná owey stronie były pisáne. ✣ A one tablice k robotą Bożą były. Pismo tákże pismo Boże było / wyryte ná 17 tablicách. ✣ A usłyßawßy Jozue głos ludu wołájącego / rzekł do Moj18 żeßá: Głos bitwy w Obozie. ✣ Ktory odpowiedźiał: Nie jest to głos zwyćiężájących / áni głos porażonych: głos śpiewájących ja słyßę. 19 ✣ Y stáło śię gdy śię przybliżył do Obozu / że ujrzał cielcá / y tańce: á rozgniewawßy śię bárzo Mojżeß / porzućił z ręku swojich tablice / y 20 stłukł je pod gorą. ✣ Wźiął też cielcá / ktorego byli uczynili / y spalił go w ogniu / y skruszył go áż ná proch / á wysypawßy ná wodę / dał pić synom Jzráelskim.

21 Y Rzekł Mojżeß do Aároná: Cożći ten lud uczynił / żeś wprowádźił náń grzech wielki? ✣ 22 Odpowiedźiał Aáron: Niech śię nie rozpala gniew Páná mego: Ty znaß ten lud / jáko do złego skłonny 23 jest. ✣ Bo mi mowili: Uczyń nam Bogi / ktoreby ßli przed námi: gdyż Mojżeßowi mężowi temu / ktory nas wywiodł z źiemie Egipskiey / nie wiemy co śię stáło. ✣ Y 24 odpowiedźiałem im: Kto ma złoto odrywajćie je z śiebie. Y dáli mi / y wrzućiłem je w ogień / y ulał l śię 25 ten cielec. ✣ Widząc tedy Mojżeß lud obnáżony (bo go był złupił Aáron ná zelżenie przed Nieprzyjaćiołmi ich.) 26 ✣ Stánął Mojżeß w bramie Obozu / y rzekł; Kto PAński / przystęp do mnie. Y zebráli śię do niego wßyscy Synowie Lewiego. 27 ✣ Y rzekł do nich: Ták mowi PAN / Bog Jzráelski: Przypáß káżdy miecz swoj do biodry swojey: przechodźćie á wrácajćie śię / od bramy do bramy w Obozie: á zábijajćie / káżdy brátá swego / y káżdy przyjaćielá swego / y káżdy bliźniego swe28 go. ✣ Y uczynili Synowie Lewiego / według słowá Mojżeßowego: y poległo z ludu dniá onego / około 29 trzech tyśięcy mężow. ✣ Bo był rzekł Mojżeß: Poświęććie ręce swoje dźiś PANU / káżdy ná Synu swym / y ná brátu swym: áby wam dáne było dźiś błogosłáwieństwo.

b Psalm 106,19.
c 1 Kor. 10.7.
d 5 Moj. 9.16.
e 1 Krol. 12.28.
f 2 Moj. 33.3. 5 Moj. 9.13.
g Psalm 106.23.
h T. Nád karániem.
i 1 Moj. 12.7. y 13.15 y 15.18 y 26.4. y 28.13 5 Moj. 34.4. Psalm 105.9.
k 2 Moj. 31.18. 5 Moj. 9.10.
l H. Wyßedł.

A Gdy

30 A Gdy było názájutrz / mowił Mojżesz do ludu: Wyśćie zgrzeszyli grzechem wielkim: przetoż teraz wstąpię do PANA / áza go ubłagam zá grzech wász. 31 ✤ Wroćiwszy śię tedy Mojżesz do PANA / mowił: Proszę / zgrzeszył ten lud grzechem wielkim: bo sobie uczynili Bogi złote. 32 ✤ Teraz tedy / ábo odpuść grzech ich / ábo jesli nie / wymáż mię proszę z kśiąg twojich / ktoreś nápisał. 33 ✤ Y rzekł PAN do Mojżeszá: Kto mi zgrzeszył / tego 34 wymáżę z kśiąg mojich. ✤ A teraz idź / prowadź ten lud / gdźiem ći rozkazał: Oto Anioł moj pojdźie przed tobą; ále w dźień náwiedzenia mego / náwiedzę też y ná nich *ten* grzech 35 ich. ✤ Skarał tedy PAN lud / przeto / że uczynili byli ćielcá / ktorego był uczynił Aáron.

ROZDZIAŁ XXXIII.

PAn rozkázuje Mojżeszowi ruszyć śię z ludem, y Anjołá mu przydáć obiecuje. 4. Izráelczycy pokutują zá báłwochwálstwo. 7. Mojżesz Przybytek rozbija. 11. Z Bogiem oblicznie rozmawia. 13. Widźieć go żąda, á Bog mu każe stánąć ná skále, y z tyłu mu śię widźieć dopuszcza.

1 POtym mowił PAN do Mojżeszá: Idź / rusz śię z tąd / ty / y lud / ktoryś wywiodł z źiemie Egipskiey: do źiemie / o ktorąm przyśiągł Abráhámowi / Izáákowi / y Jákobowi / mowiąc: a Naśieniu twemu 2 dam ją: ✤ (Y poślę przed tobą b Anjołá / y wyrzucę Chánánejczyká / Amorrejczyká / y Hettejczyká / y Ferezejczyká / Hewejczyká / y Je- 3 buzejczyká) Do źiemie opływájącey mlekiem / y miodem: lecz *sam* nie pojdę z tobą / gdyżeś *jest* lud kárku c twárdego / bym ćię snadź nie wytráćił w drodze. 4 ✤ A usłyszawszy lud te rzeczy złe / zásmućił śię / y nie włożył żaden ochędostwá swego ná 5 śię. ✤ Abowiem rzekł był PAN do Mojżeszá: Powiedz Synom Izráelskim: Wyśćie ludem twárdego kárku: przydę kiedy znagłá w pośrzod ćiebie / y wygłádzę ćię: Przetoż teraz złoż ochędostwo twoje z śiebie / á będę wiedźiał / co- 6 bym uczynić miał. ✤ Y złożyli Synowie Izráelscy ochędostwo swoje / przy gorze Horeb.

a 1 Moj. 12. 7. y 26. 4. y 28. 13.
b 2 Moj. 23. 13. 5 Moj. 7. 21. Jozu. 24. 12.
c 2 Moj. 32. 9. 5 Moj. 9. 13.

7 A Mojżesz wźiąwszy Namiot rozbił *go* sobie zá Obozem / opodal od Obozu: y názwał go Namiotem zgromádzenia. Tedy káżdy ktory chćiał o co pytáć PANA / wychodźił do Namiotu zgromádzenia / ktory był zá Obozem. 8 ✤ A gdy wychodźił Mojżesz do Namiotu / powstawał wszystek lud / y stał káżdy we drzwiách Namiotu swego / y pátrzáli zá Mojżeszem / áż wszedł do namiotu. 9 ✤ Y bywáło to / że gdy wchadźał Mojżesz do Namiotu / zstępował słup Obłokowy / á stawał u drzwi Namiotu: y mawiał z Mojżeszem. 10 ✤ A widząc wszystek lud słup Obłokowy / stojący u drzwi Namiotu / powstawał wszystek lud / y kłániał śię káżdy y drzwi Namiotu swego. 11 ✤ Y mawiał PAN do Mojżeszá twarzą w twarz / jáko mawia człowiek do przyjaćielá swego: potym wracał śię do Obozu: á sługá jego Jozue Syn Nunow / młodźieniec / nie odchodźił z pośrzodku Namiotu.

12 TEdy mowił Mojżesz do PANá: Wej / ty mi mowisz: Prowadź lud ten: á tyś mi nie oznájmił / kogo poślesz ze mną? Nád to powiedźiałeś: Znam ćię z imienia / ználazłeś też łáskę w oczách mojich. 13 ✤ Teraz tedy / jeslim ználazł łáskę w oczách twojich / ukaż mi proszę drogę twoję / żebym ćię poznał / y żebym ználazł łáskę w oczách twojich / á obacz / że ludem twojim jest narod ten. 14 ✤ Y odpowiedźiał *PAN*: Oblicze moje pojdźie przed tobą / á damći odpocżynienie. 15 ✤ Y rzekł *Mojżesz* do niego: Nie pojdźieli oblicze twoje *z námi*, nie wywodź nas z tąd 16 ✤ Abowiem / pocżymże tu znáć będźie / żem ználazł łáskę w oczách twojich / ja y lud twoj? izali *nie po tym* gdy pojdźiesz z námi? bo ták oddźieleni będźiemy / ja / y lud twoj / od káżdego ludu / ktory jest ná źiemi. 17 ✤ Y rzekł PAN do Mojżeszá: Y te rzecz / o ktorąś mowił / uczynię / boś ználazł łáskę w oczách mojich / y znam ćię z 18 z imienia. ✤ Nád to rzekł *Mojżesz*:

19 Ukaż mi/proszę/chwałę twoję. ♣ A on odpowiedźiał: Ja sprawię że przejdźie wszystko dobre moje przed twarzą twoją / y záwołam z imienia / PAN przed twarzą twoją: zmiłuję śię / nád kim śię zmiłuję / á zlituję śię nád kim śię zlituję d: 20 ♣ Y rzekł: Nie będźiesz mogł widźieć oblicza mego: bo nie ujrzy mię człowiek / áby żyw został. 22 ♣ Y rzekł PAN: Oto miejsce u mnie / á stániesz ná opoce. 23 ♣ A gdy przechodźić będźie chwałá mojá / tedy ćię postáwię w rozpádlinie opoki / y zákryję ćię dłonią moją / póki nie przejdę. ♣ Potym odejmę dłoń moję / y ujrzysz tył moj / ále twarz mojá nie będźie widźiána.

ROZDZIAŁ XXXIV.

Dwie tablice znowu uczynione. 7. Opisánie Bogá, y własnośći jego. 10. Przymierze Bog odnawia z ludem swym, y pewne im przykazánia powtarza. 28. Mojżesz zostawa przez 40. dni ná gorze. 29. Potym wraca śię z rozjaśnioną twarzą. 33. Zástania śię, á Zakon PANski obwoływa.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá: Wyćiesz sobie dwie tablice kámienne / podobne pierwszym: á nápiszę ná tychże tablicách słowá / ktore były ná tablicách pierwszych / ktoreś ztłukł. 2 ♣ A bądź gotow ráno / że wstąpisz jutro ná gorę Synáj / y stániesz przede mną ná wierzchu tey gory. 3 ♣ Ale żaden niech nie wstępuje z tobą: á nikt też niech nie będźie widźiany / po wszystkiey gorze: áni Owce / áni Woły / niech śię nie pásą / przećiwko tey gorze. 4 ♣ Tedy wyćiosał Mojżesz dwie tablice kámienne / podobne pierwszym: á wstawszy ráno / wstąpił ná gorę Synáj / jáko mu był rozkazał PAN / wźiąwszy w rękę swe dwie tablice kámienne. 5 ♣ Y zstąpił PAN w obłoku / y stánął tám z nim: y b záwołał imieniem PAN. 6 ♣ Bo przechodząc PAN przed twarzą jego / wołał: PAN, PAN: Bog miłośierny y litośćiwy / c nie rychły do gniewu / á obfity w miłośierdźiu / y w prawdźie. 7 ♣ Záchowywájący d miłośierdźie nád tyśiącami: gładzący niepráwość / y przestępstwo / y grzech: nie usprawiedliwiájący winnego / náwiedzájąc niepráwość e Ojcowską w Synách / y w Synách synow ich / do trzećiego / y do czwartego pokolenia. 8 ♣ Pospieszywszy śię tedy Mojżesz / náchylił śię ku źiemi / y pokłonił śię. 9 ♣ Y rzekł: Jeślim teraz ználazł łáskę w oczách twojich PAnie / niech idźie proszę PAN w pośrzodku nas: lud bowiem ten / twárdego kárku jest: á odpuść niepráwośći násze / y grzech nász / á miey nas zá dźiedźictwo.

10 KTory odpowiedźiał: Oto ja postánowię przymierze / przed wszystkim ludem twojim. Czynić będę cudá / ktore nie były czynione po wszystkiey źiemi / y we wszystkich národźiech: y obaczy wszystek lud / miedzy ktorymeś ty / sprawę PAńską: bo straszne będźie to / co ja uczynię z tobą. 11 ♣ Strzeżże tego / co ja dźiś rozkázuję tobie. Oto ja wypędzę przed obliczem twojim Amorrejczyká / y Chánánejczyká / y Hettejczyká / y Ferezejczyká / y Hewejczyká / y Jebuzejczyká. 12 ♣ Strzeżże śię / ábyś snádź nie stánowił f przymierza z obywátelámi źiemie oney / do ktorey ty wnidźiesz / żeby to nie było śidłem / w pośrzodku ćiebie. 13 ♣ Przetoż / Ołtarze ich zborzyćie / bałwany ich połamiećie / y gáje ich *święcone* wyrąbićie. 14 ♣ Nie będźiesz śię kłaniał Bogu innemu / przeto że PAn *jest*, Zawistny imię jego / Bog zawisny jest: 15 ♣ By snádź / uczyniwszy g przymierze z Obywátelmi tey źiemie / gdyby oni cudzołożyli z Bogi swymi / y ofiárowáli Bogom swym / ćiebie nie wezwáli / á jadłbyś z Ofiar ich. 16 ♣ Y brałbyś z Corek ich h *żony* synom swym: y cudzołożyłyby corki ich z Bogi swymi: á przywiodłyby Syny twoje do wszeteczeństwá z Bogi swymi.

17 BOgow odlewánych nie czyń sobie. 18 ♣ Swięto przáśnikow záchowywáć będźiesz: przez śiedm dni jeść będźiesz i przáśniki / jákom ći rozkazał: czásu miesiącá Abib: á bowiem tegoż miesiącá Abib wyszedłeś z Egiptu. 19 ♣ Wszystko co otwiera k żywot / moje jest: y wszy-

d Rzym 9. 15. a 5 Moj. 10. 1. b 2 Moj. 33. 19. c Psalm 145. 8. d 2 Moj. 20. 6. 4 Moj. 14. 18. 5 Moj. 5. 10. Psalm 86. 15. y 103. 8 y 145. 8 Joel. 2. 13. Nehem 9. 17.

e 5 Moj. 5. 9. Jerem. 32. 18. f 2 Moj. 23. 32. 5 Moj. 7. 2. g 2 Moj. 33. 32. h 4 Moj 25. 1. 1 Krol 11. 2. 1 Kor. 10. 8. i 2 Moj. 12. 15. y 23. 15 k 2 Moj. 13. 2. 12. y 22. 29 Ezech 44. 30.

ſtko z dobytku twego / cokolwiek ſámcem jeſt: pierworodne y z owiec 20 y z wołow. ✤ Ale pierworodne Oślé/ odkupiſz owcą: á jeſliby go nie odkupił / złámieſz mu ſzyję: káżdego pierworodnego z Synow twych odkupiſz: y nie ukáżą l śię przed 21 twarz moję prozni. ✤ Sześć m dni robić będźieſz / á dniá śiodmego odpoczyniesz: czáſu orániá / y czáſu 22 żniwá odpoczynieſz. ✤ Swięto n Tegodniow uczyniſz tež ſobie / w pierwiaſtki żniwá pszenicznego: y święto zbierániá/ ná ſkończeniu ro-23 ku: ✤ Trzy kroć o do roku ukaže śię káżdy mężczyzná twoj/ przed Oblicze Pánuiącego PANA / Bogá Iz-24 ráelſkiego. ✤ Abowiem wypędzę Narody przed tobą/ á rozszerzę gránice twoje: y nie będźie pożądał nikt źiemie twojey / gdy pojdźieſz / ábyś śię ukazał przed obliczem PANA Bogá twego/ trzy kroć do roku. ✤ 25 Nie będźieſz ofiárowáł p przy kwáśie krwie ofiáry mojey: y nie zoſtánie nic do jutrá z ofiáry obchodu 26 świętá Prześćia. ✤ Pierwiaſtki q pierwſzych urodzájow źiemie twey / przyniesieſz w dom PANA Bogá 27 twego. Nie będźieſz r wárzył koźlęćiá w mleku mátki jego. ✤ Zátym rzekł PAN do Mojżeſzá: Nápiſz ſobie te słowá / s bo według słow tych poſtánowiłem z tobą przy-28 mierze/ y z Izráelem/ ✤ Y był tám z PAnem czterdźieśći t dni: y czterdźieśći nocy: chlebá nie jadł/ y wody nie pił: y nápiſał u *PAN* ná tablicách słowá przymierza / Dźieśięć słow.

29 Y Stáło śię/ gdy zſtępował Mojżeſz z gory Synái (á dwie tablice świádectwá *miał* w ręku Mojżeſz / gdy zſtępował z gory /) że nie wiedźiał Mojżeſz iżby śię ſkniłá ſkorá twarzy jego / gdy *PAN* mo-30 wił z nim. ✤ Y ujrzeli / Aáron / y wszyſcy ſynowie Izráelſcy/ Mojżeſzá/ á oto ſkniłá śię ſkorá twarzy jego/ y báli śię przyſtąpić do niego. ✤ 31 Ale záwołał ná nich Mojżeſz: y náwroćili śię ku niemu Aáron/ y wszyſtkie Xiążętá zgromádzenia: y mo-32 wił Mojżeſz do nich. ✤ Potym tež przyszli wszyſcy ſynowie Izráelſcy / ktorym przykazał wszyſtko/ co mowił 33 Pan z nim/ ná gorze Synaj. ✤ A poki Mojżeſz mowił z nimi / x miewał 34 ná twarzy ſwojey zaſłonę: ✤ Ale gdy wchadzał Mojżeſz przed twarz PAńſką / áby rozmawiał z nim/ odejmował zaſłonę/ poki nie wyſzedł: á wyszedszy / mowił do Synow Izráelſkich co mu było rozkazano. ✤ 35 Widźieli tedy Synowie Izráelſcy twárz Mojżeſzowę/ że śię ſkniłá ſkorá twarzy Mojżeſzowey: y kładł záś Mojżeſz zaſłonę ná twarz ſwoję/ poki nie wszedł áby mowił z nim.

l 2 Moj. 23.15. 5 Moj. 16.16. m 2 Moj. 23.12. n 2 Moj. 23.16. o 2 Moj. 23.17. 5 Moj. 16.16. p 2 Moj. 23.18. q 2 Moj. 23.19. 5 Moj. 26.2. r 2 Moj. 23.19. 5 Moj. 14.21. s 5 Moj. 9.9. t 2 Moj. 24.18. 5 Moj. 9.9.18. u 2 Moj. 31.18. y 34.1. 5 Moj. 4.13. x 2 Kor. 3.7.

ROZDZIAŁ XXXV.

Powtorzenie Przykazániá o Sábbáćie. 4. Znieśienie podárkow ná przybytek, y potrzeby jego. 30. Dwu rzemieśnikow przemyśl około budowánia Przybytku.

1 POtym zebrał Mojżeſz wszyſtko zgromádzenie Synow Izráelſkich / y mowił do nich: Te ſą rzeczy / ktore rozkázał PAN / áby-2 śćie je czynili. ✤ Przez sześć dni odpráwowána będźie robotá/ ále dźień śiodmy a będźie wam święty/ Sábbát odpoczynienia PAńſkiego: ktoby weń robił robotę/ umrze. ✤ Nie 3 rozniećićie ogniá we wszyſtkich mieszkániách wászych/ w dźień Sábbátu.

4 RZekł tež Mojżeſz do wszyſtkiego zgromádzenia Synow Izráelſkich/ mowiąc: Táć jeſt rzecz ktorą 5 przykazał PAN/ mowiąc: ✤ Złożćie od śiebie podárek PANU: káżdy kto jeſt b ochotnego sercá / przynieśie ten podárek PAnu / zło-6 to/ y śrebro y miedź: ✤ Y c Hiácynt / y szárłat y kármazyn dwá kroć fárbowány / y biały jedwab/ y 7 śierść koźia: ✤ Skory tež báránie czerwono fárbowane / y ſkory bor-8 ſukowe/ y drzewo Syttym: ✤ Oliwę do świecenia / y rzeczy wonne ná olejek pomázowánia / y dla ká-9 dzenia wonnego. ✤ Kámienie tež Onychiny / y kámienie do oſadzánia Nárámienniká/ y napierśniká. 10 ✤ A wszyſcy dowćipnego sercá miedzy wámi przyidą / y robić będą 11 cokolwiek rozkazał PAN: ✤ Przybytek / Namiot jego / y przykry-

a 2 Moj. 20.10. y 31.15. b 2 Moj. 25.2. c 2 Moj. 25.4.

cie jego / haczyki jego y deski jego / drągi jego / słupy jego / y podstawki jego: 12 Skrzynię / y drążki jey / ubłagalnią / y Oponę *do* zasłony; 13 Stoł / y drążki jego / ze wszystkim naczyniem jego / y chleby pokładne; 14 Y świecznik do świecenia / z naczyniem jego / y lampy jego / y oliwę do świecenia. 15 Ołtarz także do kadzenia z drążkami jego / y oleiek pomazowania / y kadzenia wonne / y zasłonę drzwi / do drzwi Przybytku. 16 Ołtarz do całopalenia / y kratę jego miedzianą / drążki jego / y wszystkie naczynia jego / Wannę z stolcem jey. 17 Opony do sieni / słupy iey / y podstawki iey / y zasłonę do drzwi u sieni: 18 Kołki do Przybytku / y kołki do sieni z sznurami jey: 19 Szaty służebne do usługowania w Swiątnicy / szaty święte Aaronowi kapłanowi / y szaty Synom jego / dla sprawowania urzędu Kapłańskiego.

20 Wyszło tedy wszystko zgromadzenie Synow Izraelskich od obliczności Mojżeszowey. 21 Y przyszedł każdy mąż ktorego pobudziło serce jego / y każdy w ktorym dobrowolny był duch jego / przynieśli podarek PANU / do robienia namiotu zgromadzenia / y do wszelkiey potrzeby jego / y na szaty święte. 22 Przychodzili tedy mężowie z niewiastami / każdy kto był ochotnego serca przynosili zapony / y nausznice / y pierścienie / y manelle / y wszelakie naczynia złote / y ktokolwiek przynosił ofiarę złota PANu. 23 Każdy też co miał Hiacynt / y szarłat / y karmazyn dwa kroć farbowany / y biały jedwab / y sierść kozią / y skory baranie czerwono farbowane / y skory borsukowe / przynosili. 24 Ktokolwiek ofiarował podarek srebra / y miedzi / przynosili na Ofiarę PANu: każdy też co miał drzewo Syttym / na wszelaką potrzebę ku usłudze przynosili. 25 Y wszystkie niewiasty dowcipnego serca / rękami swymi przędły / a przynosiły co naprzędły / Hiacynt / y szarłat / y karmazyn dwa kroć farbowany / y biały jedwab. 26 A wszystkie niewiasty / ktorych pobudziło serce ich umiejętne / przędły sierść kozią. 27 Przełożeni zaśię / przynosili kamienie Onichiny / y kamienie do osadzania Naramiennika y napierśnika: 28 Także rzeczy wonne / y oliwę do świecenia / y na oleiek pomazowania / y na wonne kadzenia. 29 Każdy mąż y niewiasta / w ktorych ochotne serce było do ofiarowania / na każdą robotę ktorą rozkazał PAN czynić przez Mojżesza / przynosili Synowie Izraelscy / ofiarę dobrowolną PANU.

30 Zatym rzekł Mojżesz do Synow Izraelskich: Oto wezwał d PAN z imienia Besaleela Syna Urowego / Syna Hurowego / z pokolenia Judy. 31 Y napełnił go Duchem Bożym / mądrością / rozumem / y umiejętnością wszelakiego rzemiosła. 32 Y ku dowcipnemu wymyślaniu *cokolwiek* może być urobiono ze złota / y srebra / y z miedzi: 33 Do rzezania kamienia ku osadzeniu / y na wyrobienie drzewa / do czynienia wszelakiey roboty zmyślney. 34 Dał nad to do serca jego / aby uczyć mogł *inszych*, on / y Acholiab / Syn Achisamachow / z pokolenia Dan. 35 Napełnił je mądrością serca / aby robili wszelakie rzemiosło cieśielskie / y haftarskie / y tkackie z Hiacyntu / y z szarłatu / z karmazynu dwa kroć farbowanego / y z białego jedwabiu / tkacką robotą / aby robili każdą robotę / dowcipnie wymyślając.

d 2 Moj. 31. 2.

ROZDZIAŁ XXXVI.

Zbierka na budowanie Przybytku. 5. Zakazanie aby więcey nie dawano. 24. Podstawki, y inne przyprawy do Przybytku.

1 Tedy robił Besaleel / y Acholiab / y każdy mąż dowcipny / ktorym dał Bog mądrość / y rozum / aby umieli urobić każdą robotę / ku usłudze Swiątnice / wszystko co rozkazał PAN. 2 Y wezwał Mojżesz Besaleesa / y Acholiaba / y każdego męża dowcipnego / ktoremu dał PAN mądrość w serce jego: każdego *też* ktorego pobudziło serce jego / aby przystąpił do czynienia tey roboty.

roty.

3 boty. ♣ Y wźieli od Mojżeszá wszystkie podárki/ ktore byli przynieśli Synowie/ Izráelscy/ ná robotę ku usłudze Swiątnice/ áby ją wykonáli: Ale oni przynaszáli do niego jeszcze dobrowolne dáry/ ná káżdy poránek. 4 ♣ Tedy śię zeszli wszyscy dowćipni/ ktorzy robili wszeláką robotę Swiątnice/ káżdy *opuśćiwszy* robotę swoję ktorą czynili. 5 ♣ Y rzekli do Mojżeszá mowiąc; Dáleko wiecey lud przynośi niż potrzebá do wyrobienia tey usługi/ ktorą rozkazał PAN uczynić. 6 ♣ Rozkazał tedy Mojżesz áby obwołano w obozie/ mowiąc: *Ani* mąż áni niewiástá/ niech wiecey nie przynoszą ofiár/ ná robienie Swiątnice. Y zábroniono ludowi áby nie nośili: 7 ♣ Bo mieli potrzeb dostátek/ do wszystkiey roboty/ áby ją wyrobili/ y zbywáło.

8 Y Vrobili káżdy dowćipny z rzemieśnikow/ tę a robotę: Przybytek z dźieśiąćiá Opon/ z białego jedwabiu kręconego/ y z Hiácyntu/ y z szárłatu/ y z kármázynu dwákroć fárbowánego / z Cherubiny / robotą misterną porobili je. 9 ♣ Długość Opony jedney dwádźieśćiá / y ośm łokći / á szerokość Opony jedney ná czterey łokćie: pod jedną miárą były wszystkie Opony. 10 ♣ Y spoił pięć Opon jedney z drugą/ tákże drugą pięć Opon spoił jedne z drugą. 11 ♣ Náczynił tey petlic Hiácyntowych po kráju Opony jedney ná końcu gdźie śię spináć máją: tákże uczynił po kráju Opony drugiey ná końcu gdźie śię spináć máją. 12 ♣ Pięćdźieśiąt petlic uczynił ná Oponie jedney/ á pięćdźieśiąt petlic uczynił po kráju Opony/ ktorymi spojona byłá do drugiey: petlicá jedná przećiw drugiey byłá. 13 ♣ Vczynił tey pięćdźieśiąt háczykow złotych/ á spiął Opony jedne ku drugiey háczykámi: y *ták* uczyniony jest Przybytek jeden.

14 VRobił tey Opony b z śierśći koziey ná namiot/ *ku zákrywániu* Przybytku z wierzchu: jedenaśćie Opon urobił. 15 ♣ Długość Opony jedney trzydźieśći łokći / á czterey łokćie szerokość Opony jedney: jednáż miárá byłá tych jedenastu Opon. 16 ♣ Y spoił pięć Opon osobno/ á sześć Opon osobno. 17 ♣ Vczynił tey petlic pięćdźieśiąt po kráju *jedney* Opony/ ná końcu gdźie śię ma spináć: y pięćdźieśiąt petlic uczynił po kráju Opony drugiey/ ku spinániu. 18 ♣ Vczynił tey háczykow miedźiánych pięćdźieśiąt / do spięćia Namiotu / áby był jeden. 19 ♣ Nád to uczynił c przykryćie ná Namiot z skor báránich czerwono fárbowánych/ y przykryćie z skor borsukowych / ná wierzch.

20 NAczynił tey desk d do Przybytku / z drzewá Syttym stojących. 21 ♣ Dźieśięć łokći długość deski/ á połtorá łokćiá szerokość deski jedney. 22 ♣ Dwá czopy *miáłá* deská jedná / sporządzone jeden przećiwko drugiemu: ták uczynił u wszystkich desk Przybytku. 23 ♣ Zgotował tey y deski do Przybytku / dwádźieśćiá desk ku stronie Południowey/ ku wiátrowi Południowemu. 24 ♣ Y czterdźieśći podstáwkow urobił ze śrebrá / pod dwádźieśćiá desk: dwá podstáwki pod deskę jedne / do dwu czopow jey: tákże dwá podstáwki pod deskę drugą / do dwu czopow jey. 25 ♣ Tákże ná drugiey stronie Przybytku / ku stronie Połnocney / uczynił dwádźieśćiá desk. 26 ♣ Y czterdźieśći podstáwkow ich śrebrnych / dwá podstáwki pod deskę jedne / y dwá podstáwki pod deskę drugą. 27 ♣ Lecz ná stronie Przybytku ku Zachodowi / uczynił sześć desk. 28 ♣ Dwie deski uczynił ná węgłach / po obu stronách Przybytk. 29 ♣ A były spojone od spodku / tákże spojone były od wierzchu / do jednegoż kolcá: ták uczynił po obu stronách ná dwu węgłách. 30 ♣ A ták było ośm desk / y podstáwkow ich śrebrnych / szesnaśćie podstáwkow: po dwu podstáwkách pod káżdą deską.

31 NAczynił y drągow z drzewá Syttym / pięć do desk Przybytku ná jedne stronę: 32 ♣ Pięć tákże drągow do desk Przybytku ná drugą stronę / pięć tey drągow do

desk.

a 2 Moj. 26. 1.

b 2 Moj. 26. 7.

c 2 Moj. 26. 14.

d 2 Moj. 26. 15.

deſk Przybytku do obu węgłow/ ná Zachod. 33 ♣ A uczynił tez drąg pośrzedni / áby przechodźił przez pośrzodek deſk od końcá do końcá. ♣ 34 A deſki one powlokł złotem/ y kolce do nich porobił ze złotá/ áby w nich drągi były/ y powlokł drągi złotem.

35 WCzynił záś záſłonę e z Hiácyntu/ y z ſzárłatu/ y z kármázynu dwá kroć fárbowánego/ y z białego jedwabiu kręconego: robotą miſterną uczynił ją z Cherubiny. 36 ♣ A do niey nágotował cztery ſłupy / z *drzewá* Syttym/ y powlokł je złotem/ háki też ich były złote / y ulał do nich cztery podſtáwki ſrebrne. 37 ♣ Uczynił też záſłonę f do drzwi námiotu z Hiácyntu / y z ſzárłatu/ y z kármázynu dwá kroć fárbowánego / y z białego jedwabiu kręconego / robotą háfterſką. 38 ♣ A ſłupow do niey pięć / z háczykámi ich: y powlokł wierzchy ich/ *y przepáſánia* ich złotem/ á podſtáwkow ich *było* pięć miedźiánych.

e 2 Moj. 26.31.
f 2 Moj. 26.36.

ROZDZIAŁ XXXVII.

Vrobienie ſkrzynie, y ubłagálni ná nię. 10. Stoł tákże Cedrowy do Chlebow przáſnych. 17. Swiecznik. 15. Ołtarz do kádzenia, tákże Olejek, y kádzenie.

1 UCzynił też Beſáleel ſkrzynię a z drzewá Syttym/ *á było* półtrzećiá łokćiá długość jey/ á półtorá łokćiá ſzerokość jey/ tákże półtorá łokćiá wyſokość jey. 2 ♣ Y powlokł ją złotem ſzczerym wewnątrz y zewnątrz: y uczynił jey koronę złotą w około. 3 ♣ Ulał też do niey cztery kolce złote/ do czterech węgłow jey : dwá kolce po jedney ſtronie jey / á dwá kolce po drugiey ſtronie jey. 4 ♣ Uczynił y drążki z drzewá Syttym / á powlokł je złotem. 5 ♣ Y przewlekł drążki przez kolce po ſtronách ſkrzynie/ áby ná nich noſzona byłá ſkrzynia.

6 UCzynił też Ubłagálnią b ze złotá ſzczerego : półtrzećiá łokćiá długość jey / á półtorá łokćiá ſzerokość jey. 7 ♣ Urobił y dwá Cheruby złote: z ciągnionego *złotá* urobił je/ ná obu końcách Ubłagálnie. 8 ♣ Cherubá jednego ná jednym końcu/ á Cherubá drugiego ná drugim końcu : ná Ubłagálni uczynił Cheruby/ ná obu końcách jey. ♣ 9 Ktorzy Cherubowie mieli rozćiągnione ſkrzydłá / z wierzchu zákrywájąc ſkrzydłámi ſwymi Ubłagálnią / á twarzy ich były jednego ku drugiemu: ku Ubłagálni były twarzy Cherubow.

a 2 Moj. 25.10.
b 2 Moj. 25.17.

10 PRzytym ſpráwił ſtoł c z drzewá Syttym : dwá łokćiá długość jego / y łokieć ſzerokość jego/ á półtorá łokćiá wyſokość jego. 11 ♣ Y powlokł go złotem ſzczerym/ y uczynił mu koronę złotą w około. 12 ♣ Uczynił mu też liſtwę ná dłoń w ſzerz w około : uczynił też y koronę złotą / w około oney liſtwy. 13 ♣ Y ulał do niego cztery kolce złote / ktore kolce przypráwił ná czterech rogách / u czterech nog jego. 14 ♣ Ná przećiwko oney liſtwie były kolce / w ktore záwłaczano drążki do noſzenia ſtołu. 15 ♣ Porobił y drążki z drzewá Syttym / y powlokł je złotem / do noſzenia ſtołu. 16 ♣ Poczynił też naczynia do ſtołu należące / miſy jego / y przyſtáwki jego/ y kubki jego / y czáſze d do nálewánia e ofiar mokrych / z ſzczerego złotá.

17 URobił też świecznik f ze złotá ſzczerego / z ciągnionego *złotá* uczynił świecznik *ten* : ſłupiec jego / y pręty jego/ czáſzki jego / gałki jego / y kwiáty jego/ z tegoż były. 18 ♣ A ſześć prętow wychodźiło po ſtronách jego : trzy pręty z jedney ſtrony świecznika / á trzy pręty z drugiey ſtrony świecznika: 19 ♣ Trzy czáſzki ná kſztałt orzechá migdałowego ná pręćie jednym / *tákże* gałká y kwiát : y trzy czáſzki ná kſztałt orzechá migdałowego ná pręćie drugim/ *tákże* gałká y kwiát : ták *było* ná wszyſtkich ſześći prętách wychodzących z świecznika. 20 ♣ Ale ná świeczniku *były* cztery czáſzki ná kſztałt orzechá migdałowego / gałki jego / y kwiáty jego. 21 ♣ Y byłá gałká pod dwiemá prętámi jego / tákże gałká

c 2 Moj. 25.23.
d H. Pokrywki.
e I. Do przykrywánia.
f 2 Moj. 25.31.

pod

pod drugimi dwiemá prętámi jego/ y záś gałká pod *innymi* dwiemá prętámi jego: *ták było* pod sześćią prętow wychodzących z niego. ✣ 22 Gałki ich/ y pręty ich z niego były: to wszystko ze złotá cáło kowáne było/ ze złotá szczerego. ✣ 23 Uczynił też siedm lamp do niego/ y nożyczki do nich/ y kágánki jego ze złotá szczerego. ✣ 44 Z tálentu złotá szczerego uczynił go/ y wszystko naczynie jego.

g 2 Moj. 30. 1.

25 Uczynił też Ołtarz g do kádzenia z drzewá Syttym/ ná łokieć w dłuż/ y ná łokieć w szerz/ czworogránisty/ á ná dwá łokćie w zwyż: *á* z niego wychodźiły rogi jego. ✣ 26 Y powlokł go złotem szczerym/ wierzch jego/ y śćiány jego w około/ y rogi jego: uczynił mu też koronę złotą w około. ✣ 27 Po dwu tákże kolcách złotych uczynił u niego/ pod koroną jego/ we dwu kątách jego/ po obu stronách jego/ przez ktore przewłaczano drążki/ áby był noszony ná nich. ✣ 28 Uczynił też drążki z drzewá Syttym/ y powlokł je złotem.

h 2 Moj. 30. 25.

29 Uczynił też Olejek h pomázowánia świętego/ y kádzenie wonne/ robotą Aptekárską.

ROZDZIAL. XXXVIII.

Ołtarz do palonych ofiar, potrzeby jego. 8. Wánná. 9. Sień. 18. Zasłoná. 34. Liczbá złotá y śrebrá, ktore ná tę robotę odłożono.

a 2 Moj 27. 1.

1 Uczynił też Ołtarz a ná cáłopálenie z drzewá Syttym: ná pięć łokći w dłuż/ y ná pięć łokći w szerz/ czworogránisty; á ná trzy łokćie w zwyż. ✣ 2 Y uczynił mu rogi ná czterech węgłách jego: z niego wychodźiły rogi jego/ á obił je miedźią. ✣ 3 Poczynił też wszelákie naczynia do Ołtarzá/ kotły/ y miotły/ y miednice/ y widły/ y łopáty: wszystkie náczynia jego uczynił z miedźi. ✣ 4 Uczynił też do Ołtarzá kratę miedźiáną/ ná kształt śieći miedźy okręgiem jego/ od spodku áż do połowice jego. ✣ 5 Y ulał czterzy kolce ná czterech rogách kraty miedźiáney/ ná zákłádánie drążkow. ✣ 6 Drążki tákże porobił z drzewá Syttym/ á obił je miedźią: ✣ 7 Y przewlokł drążki przez one kolce po stronách Ołtarzá/ áby noszony był ná nich: czczy/ b z deszk uczynił go.

b 2 Moj. 27. 8.

c 1 Moj. 30. 18.

8 Uczynił też wánnę c miedźiáną/ y stolec jey miedźiány/ ze zwierćiádł *niewiast* gromády przychodzących: ktore przychodźiły do drzwi namiotu zgromádzenia.

d 2 Moj 27. 9.

9 Uczynił y śień d ku stronie Południowey ná Południe: *y* opony śieni/ z białego jedwabiu kręconego ná sto łokći. ✣ 13 Słupow do nich dwádźieśćiá/ y podstáwkow do nich dwádźieśćiá miedźiánych/ głowki ná słupiech/ y okręcenia ich śrebrne. ✣ 11 Tákże ná stronie Połnocney *opon* ná sto łokći: słupow do nich dwádźieśćiá/ y podstáwkow do nich miedźiánych dwádźieśćiá: głowki ná słupách/ y okręcenia ich śrebrne. ✣ 12 A záśię od Zachodniey strony/ *były* opony ná pięćdźieśiąt łokći: słupow do nich dźieśięć y podstáwkow ich dźieśięć: głowki ná słupiech/ y okręcenia ich śrebrne. ✣ 13 A ná stronie przedniey ku Wschodowi/ było opon ná pięćdźieśiąt łokći. ✣ 14 Opony ná piętnaśćie łokći *były* po *jedney* stronie: słupow do nich trzy/ y podstáwkow do nich trzy. ✣ 15 A po drugiey stronie/ z tąd y z owąd u bramy śieni/ opon piętnaśćie łokći/ słupow do nich trzy/ tákże podstáwkow do nich trzy. ✣ 16 Wszystkie opony śieni w około *były* z jedwabiu białego kręconego. ✣ 17 A podstáwki słupow miedźiáne; głowki ná słupiech/ y okręcenia ich śrebrne: do tego przykryćie wierzchow ich śrebrne: á były okracáne śrebrem wszystkie słupy śieni.

18 Nad to zasłonę bramy u śieni *uczynił* robotą háfterską: z hiácyntu/ y z szárłatu/ y z kármázynu dwá kroć fárbowánego/ y z jedwabiu kręconego: ná dwádźieśćiá łokći byłá długość jey/ wysokość szeroka ná pięć łokći/ jáko inne opony śieny. ✣ 19 A słupow do nich czterzy/ tákże podstáwkow ich czterzy miedźiánych/ głowki ich

śrebrne : y zákryćia wierzchow ich / tákże okrecenia ich śrebrne. ✣ 20 Tákże wszystkie kołki Przybytku/ y śieni wokoło/*były* miedźiáne.

21 TE są rzeczy policzone do przybytku/ *do* Przybytku świádectwá / ktore policzone były ná rozkazánie Mojżeszowe / przez Jtámárá / Syná Aároná Kápłáná/ ku usłudze Lewitom. ✣ 22 A Beseleel Syn Vrow / Syná Hurowego z pokolenia Judá / uczynił to wszystko / co był PAN rozkazał 23 Mojżeszowi : ✣ A z nim Acholiáb/ Syn Achisámechow / z pokolenia Dán ćieślá / subtelny rzemieśnik / y háftujący ná hiácyncie / y ná szárłaćie/ y ná kármázynie dwá kroć fárbowánym/ y ná białym jedwabiu.

24 WSzystkiego złotá wynáłożonego ná *same* roboty/ná wszystkie roboty Swiątnice (ktore złoto było podárkowe) *było* dźiewięć y dwádźieśćiá tálentow / śiedm set y trzydźieśći syklow / według syklá świątnice. 25 ✣ Srebrá záśie od policzonych w poczet zgromádzenia/sto talentow/y tyśiąc/śiedm set siedmdźieśiąt y pięć syklow/według 26 syklá świątnice. ✣ Od káżdey głowy poł sykla/według sykla świątnice/ od wszystkich ktorzy szli w liczbę *bądąc* we dwudźiestu lat y dáley : *ktorych ludźi* było c sześć kroć sto tyśięcy / y trzy tyśiące / y pięć set/ y piećdźieśiąt. 27 ✣ A było sto talentow śrebrá do odlewánia podstáwkow świątnice / y podstáwkow zásłony/ sto podstáwkow zestá tálentow: tálent/ ná podstáwek. 28 ✣ A z tyśiącá/ śiedm set / śiedmidźieśiat y piąci *syklow*, uczynił haki ná słupy/ y powłoki wierzchy ich/ y przepásał je. 29 ✣ Miedźi zás ofiárowáney *było* śiedmdźieśiąt talentow / dwá tyśiącá/ y czterey stá syklow. 30 ✣ Y uczynił z niey podstáwki do drzwi Namiotu zgromádzenia/ y Ołtarz miedźiány/ y kratę miedźiáną do niego / tákże wszystko naczynie *do* Ołtarzá. 31 ✣ Y podstáwki do śieni w około / tákże podstáwki bramy śienney / y wszystkie kołki przybytku : także kołki śieni w około.

c 4 Moj 1. 46.

ROZDZIAL XXXIX.

Vbior święty Aáronow. 27. y synow jego. 32. Zniesiono do Mojżeszá robotá wszystka 4. A Mojżesz jey błogosłáwił.

1 TAkże z hiácyntu/ y z szárłatu/ z kármázynu dwá kroć fárbowánego poczynili száty do usługi ku usługowániu w świątnicy. Vrobili też száty a święte Aáronowi / jáko był rozkazał PAN Mojżeszowi.

2 Y Uczynił b nárámiennik ze złotá/ z hiácyntu/ y z szárłatu/ y z kármázynu dwá kroć fárbowánego/ y z białego jedwabiu kreconego. 3 ✣ Náklepáli też blászek złotych/ y nástrzygli z nich nići/ do przetykánia hiácyntu / y do przetykánia szárłatu / y do przetykánia kármázynu dwá kroć fárbowánego / y do przetykánia białego jedwabiu/ robotą háfterską. 4 ✣ Nárámienniki przytym porobili ták / áby śię jeden z drugim spojić mogł : ná dwu kráiách ich zpajáły śię. 5 ✣ Pás też Nárámiennika / ktory był ná nim / z tegoż był / y tąż robotą : ze złotá/ z hiácyntu / z szárłatu / y z kármázynu dwá kroć fárbowánego / y z białego jedwabiu kreconego / jáko był PAN rozkazał Mojżeszowi. ✣ 6 Do tego wygotowáli kámienie Onychiny / opráwione złotym osádzeniem/ rzezáne / jáko ryte bywája pieczęći / z imiony Synow Jzráelskich: 7 ✣ Y wpráwił je ná wierzchne kraje Nárámiennika: *áby były* kámieńmi ná pámiątkę Synom Jzráelskim / jáko był rozkazał PAN Mojżeszowi.

8 VCzynił też c Napierśnik robotą háfterską / według roboty Nárámiennika : ze złotá / z hiácyntu / y z szárłatu / y z kármázynu dwá kroć fárbowánego / y z białego jedwabiu kreconego. 9 ✣ Czworográniasty był/dwoisty uczynili Napierśnik : ná piedźi d długość jego/ y ná piedźi szerokość jego / dwoisty *był*. 10 ✣ Y násádźili weń czterey rzędy kámienia *tym* porządkiem ; Sárdyus/ Topázyus y Szmárágd/ w rzędźie / 11 pierwszym. ✣ A w drugim rzędźie/ 12 Kárbunkuł/Száfir y Jaspis ✣ A w trzećim rzędźie / Linkuryus / Achá-

a 2 Moj. 28. 2.
b 2 Moj. 28. 6.
c 2 Moj. 28. 15.
d 1 Moj. 28. 16.

13 tes/ y Ametyst. ♣ A w czwartym rzędzie/ Chrysolit/ Onychin y Beryl/ wszystkie osádzone w złoto w rzędziech swych. 14 ♣ A tych kámieni z imionámi synow Izráelskich dwánaście/ według imion ich było/ ták jáko rzezá pieczeci/ káżdy według imienia swego/ podług dwunaści pokolenia. 15 ♣ Poczynili też do Napiersniká łáncuszki jednostájne robotą pleciona/ ze złotá szczerego. 16 ♣ Spráwili też dwá haczyki złote/ y dwá kolce złote/ y przyprawili one dwá kolce/ do obu krájow Napiersniká/ 17 ♣ A przewlekli one dwa łáncuszki złote/ przez obá kolce/ u krájow Napiersniká. 18 ♣ Drugie záś dwá końcá obu łáncuszkow/ záwlekli do onych dwu haczykow/ y przyprawili do zwierzchnych krájow Nárámienniká/ ná przodku. 19 ♣ Uczynili tákże dwa kolce złote/ ktore przyprawił do dwu końcow Napiersniká/ ná kráju jego/ ktory był po 20 stronie Nárámienniká/ ze spodku. ♣ Uczynili jeszcze dwá kolce złote/ ktore przyprawili ná dwu stronách Nárámienniká/ ze spodku/ náprzodku/ przećiwko spojeniu jego/ ktore jest nád przepásániem Nárámienniká. 21 ♣ Y przywiązáli Napiersnik/ od kolcow jego/ do kolcow Nárámienniká/ sznurem hiácyntowym/ áby był nád przepásániem Nárámienniká/ żeby nie odewstawał Napiersnik od Nárámienniká: jáko był rozkazał PAN Mojżeszowi.

e 3 Moj. 28.31.

22 Zrobił tákże Płaszcz e pod Nárámiennik/ robotą tkána/ wszystek hiácyntowy. 23 ♣ A rozpor Płaszczá w pośrzod jego/ jáko rozpor u páncerzá: brámá około kráju jego/ aby śię nie rozdźierał. 24 ♣ Tákże u podołká płaszczá onego/ uczynili jábłká gránatowe/ z hiácyntu y z szárlatu/ y z kármázynu dwá kroć fárbowánego/ y z białego 25 jedwabiu kręconego. ♣ Poczynili też dzwonki ze złotá szczerego y pozáwieszáli one dzwonki miedzy one jábłká gránatowe/ u podołku płaszczá w około/ w pośrzod jábłek grá-26 natowych. ♣ Dzwonek á jábłko gránatowe/ y záś dzwonek y jabłko gránatowe/ u podołká Płaszczá w około/ ku posługowániu: jáko rozkázał PAN Mojżeszowi.

f 2 Moj. 28.39.

27 Porobili też szaty f z białego jedwabiu robotą tkacką Aáronowi/ y synom jego. 28 ♣ Czapeczkę też z białego jedwabiu/ y czapki ozdobne z białego jedwabiu/ y ubiory cienkie z białego jedwabiu kręconego. 29 ♣ Pás tákże z białego jedwabiu kręconego/ y z hiácyntu/ y z szárłatu/ y z kármázynu dwá kroć fárbowánego/ robotą háfterską: jáko PAN rozkazał Mojżeszowi.

g 2 Moj. 28.36.

30 Do tego uczynili g bláchę korony świętobliwośći ze złotá szczerego/ y wyrysowáli ná niey robotą rytą jáko pieczęći rzezą Swiątosc PANU. 31 ♣ A przyprawili do niey sznur hiácynowy/ áby przywiązána byłá do czapki ná wierzchu: jáko był rozkazał PAN Mojżeszowi. 32 ♣ A ták skończyłá śię wszystká robotá około Przybytku y Namiotu zgromádzenia. Y uczynili Synowie Izráelscy wszystko: jáko był rozkazał PAN Mojżeszowi/ ták uczynili. 33 ♣ Y przynieśli ten Przybytek do Mojżeszá: Namiot/ y wszystkie naczynia jego/ haki jego/ deski jego/ drągi jego/ y słupy jego/ y podstáwki jego: 34 ♣ Przykryćie też z skor báránych czerwono fárbowánych/ y przykrycie z skor borsukowych/ y Opone zasłony: 35 ♣ Skrzynię świádectwá/ y drążki jey y Ubłagálnią: 36 ♣ Stoł/ wszystkie naczynia jego/ y 37 chleb pokłádny: ♣ Swiecznik chędogi/ lámpy jego/ lámpy sporządzone/ y wszystkie naczynia jego/ y 38 oliwę ku świeceniu: ♣ Ołtarz tákże złoty/ y Olejek pomázowánia/ y kádźidło wonne/ y zasłonę/ do 39 drzwi Namiotu/ ♣ Ołtarz miedźiány/ y kratę jego miedźiána/ drążki jego/ y wszystkie naczynia jego/ 40 Wánnę/ y Stolec jey: ♣ Opony do śieni/ y słupy ich/ z podstáwkámi ich/ y zasłonę do bramy śienney/ y sznury jey/ y kołki jey/ y wszelákie naczynia ku służbie Przybytku/ 41 Namiotu zgromádzenia: ♣ Száty służebne do usługowánia w Swiątnicy/ száty święte Aáronowi Kápłánowi/ y száty synow jego/ do odpráwowánia urzędu Kápłáńskiego.

42 Według wszystkiego/ jáko był rozkazał PAN Mojżeszowi/ ták uczynili synowie Izráelscy wszystkie te roboty. 43 Y obejrzał Mojżesz te wszystkie roboty/ á oto uczynili ją jáko był rozkazał PAN/ ták uczynili: y błogosłáwił im Mojżesz.

ROZDZIAŁ XL.

Z rozkazánia Bożego. 16. wystáwiony Przybytek ze wszystkim ochędostwem jego. 34. Chwałá PAńska okrytá Przybytek. 36. Sposob ruszánia się ludu, y stanowiská.

1 POtym rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc; 2 W dźien mieśiącá pierwszego/ pierwszego *dniá* tegoż mieśiącá/ wystáwisz Przybytek/ Namiot zgromádzenia. 3 Y postáwisz tám skrzynię świádectwá y zákryjesz ją zásłoną. 4 Wstáwisz y stoł/ y porządnie go sporządzisz/ wnieśiesz tákże świecznik/ y záświecisz[a] lámpy jego. 5 Postáwisz też Ołtarz złoty do kádzenia przed skrzynią świádectwá: y záwiesisz zásłonę u drzwi Przybytku. 6 Tákże postáwisz Ołtarz cáłopalenia przed drzwiámi przybytku Namiotu zgromadzenia. 7 Postáwisz też wánnę/ miedzy Nomiotem zgromádzenia/ á miedzy Ołtarzem/ w ktorą nálejesz wody. 8 Wystáwisz też y śień w około/ á záwiesisz zásłonę we drzwiách u śieni. 9 Zátym[b] weźmiesz Olejek pomázowánia/ y pomážesz przybytek/ y wszystko co w nim jest/ y poświecisz go ze wszystkim naczyniem jego/ á będźie świętym. 10 Pomážesz też Ołtarz cáłopalenia/ y wszystkie naczynia jego/ y poświecisz Ołtarz/ á będźie Ołtarzem naświętszym. 11 Nád to/ pomážesz wánnę y stolec jey/ á poświecisz ją. 12 Zátym kážesz[c] przystąpić Aáronowi y synom jego do drzwi Nomiotu zgromádzenia/ y 13 umyjesz je wodą. Y obleczesz Aáronà w száty święte/ y pomážesz go/ y poświecisz go/ áby mi sprawował Vrząd kápłáński. 14 Synom tákże jego przystąpić kážesz/ y obleczesz je w száty: 15 A pomážesz je/ jákoś pomázał Ojcá ich/ áby mi sprawowáli urząd kápłáński/ y będźie pomázánie ich onym ku wiecznemu kápłáństwu w narodźiech ich. 16 Tedy uczynił Mojżesz wszystko: jáko mu był rozkazał PAN/ ták uczynił.

17 STáło śię tedy mieśiącá[d] pierwszego/ roku wtorego/ pierwszego dniá mieśiącá/ *że* wystáwiony jest Przybytek. 18 Y wystáwił Mojżesz Przybytek/ á podstáwił podstáwki jego/ y postáwił deski jego/ y záłożył drągi jego/ y podniosł słupy jego. 19 Rozbił też y Namiot nád Przybytkiem/ y położył przykrycie Namiotu nád nim z wierzchu: ták jáko był PAN rozkazał Mojżeszowi. 20 Potym wźiąwszy świádectwo/ włożył je do skrzynie/ y przewłożył drążki u skrzynie/ y włożył ubłagálnią z wierzchu ná skrzynię. 21 Y wniosł skrzynię do Przybytku/ y záwieśił oponę zákrycia/ y záslonił skrzynię świádectwá: jáko był PAN rozkazał Mojżeszowi. 22 Postáwił y stoł w Namiećie zgromádzenia/ ku Połnocney stronie Przybytku przed 23 záslona. Y sporządźił ná nim sporządzenie chlebow przed PAnem/ jáko był rozkazał PAN Mojżeszowi. 24 Postáwił też świecznik w Namiećie zgromádzenia/ ná przećiwko stołowi/ ku Południowey stronie Przybytku. 25 Zápalił też lámpy przed PAnem/ jáko był PAN rozkazał Mojżeszowi. 26 Postáwił y Ołtarz złoty w Namiećie zgromádzenia przed záslona: 27 Y kádźił ná nim kádzeniem wonnym/ jáko był rozkazał Pan Mojżeszowi. 28 Potym záwieśił Záslonę we drzwiách 29 Przybytku. Nád to/ Ołtarz postáwił cáłopalenia/ przede drzwiámi Przybytku Namiotu zgromádzenia: y ofiárował ná nim cáłopalenie/ y ofiárę suchą/ jáko był rozkazał PAn Mojżeszowi. 30 Potym postáwił wánnę miedzy Namiotem zgromádzenia/ á miedzy Ołtarzem/ w ktorą nálał wody dla u- 31 mywánia. Y umywáli śię z niey Mojżesz/ y Aáron/ y synowie iego/ 32 ręce swe y nogi swe: Gdy wchodźili do Namiotu zgromádzenia/ y gdy mieli przystępowáć do Ołtarzá/ umy-

[a] 1 Moj. 25.37.
[b] 2 Moj. 30.25.
[c] 2 Moj. 29. 4.
[d] 4 Moj. 7. 1.

33 mywáli śie / jáko rozkazał PAN Mojzeszowi. Náostátek wystáwił śień około Przybytku y Ołtarzá / y záwieśił zasłonę w bramie śieni: A ták dokonczył Mojzesz roboty oney.

33 GDy okrył obłok Namiot zgromádzenia / á chwałá PAńska nápełniłá Przybytek: 35 Ták iż nie mogł Mojzesz wniść do Namiotu zgromádzenia: bo był nád nim e obłok / á chwałá PAńska nápełnił-36 á byłá Przybytek. A gdy odstępowáł obłok od Przybytku / ruszáli śie synowie Izráelscy w ciągnieniu swym. 37 A jeśli nie odstępowáł Obłok / nie ruszáli śie áż do dniá ktorego odstępowáł. 38 A. Obłok f PAński bywał nád Przybytkiem we dnie / á Ogień bywał w nocy nád nim / przed oczymá wszystkiego domu Izráelskiego / ile kroć ciągnęli.

e 4 Moj. 9. 15. 1 Krol. 8. 10.

f 2 Moj. 13. 21. 4 Moj. 14. 14. 5 Moj. 1. 33. Nehe. 9. 19. Psalm 78. 14.

TRZECIE KSIEGI MOJZESZOWE, KTORE ZOWIA LEVITICUS

W Kśięgách LEVITICUS nazwánych / zámykáją śie rzeczy trojákie: to jest / Ustáwy / Dźieje znáczne / tákże Obietnice y groźby.

Ustáwy są trojákie. I. Ceremoniálne opozwierzchnych obrzędách około Nabożeństwá. II. Obyczájne o Cnotách / y Występkách. III. Sądowne / o Urzędźie przełożonych.

Dźieje zásie znáczne czworákie są. I. Jáko Aároná y Syny jego ná kápłáństwo pomázano. II. Jáko Aáron ofiárę pierwszą z potwirdzeniem Bożym odpráwił. III. Jáko dwáj stárszy synowie Aáronowi kápłáństwo źle odpráwowáli / y zá to od Bogá skaráni byli. IV. A náostátek jáko bluźnierzá niejákiego strácono.

Obietnice / rozmáite błogosłáwieństwo Boże opowiádáją tym / ktorzyby przykazań PAńskich pilnowáli.

Groźby / wszelákie przeklectwá Boże kłádą ná te / ktorzyby je przestępowáli: A to wszystko dźiało śię ná puszczy Synáj / przez jeden mieśiąc: to jest / od pierwszego dniá / mieśiącá pierwszego / Roku wtorego po wyśćiu z Egiptu / áż do pierwszego dnia / wtorego mieśiącá / jáko śię pokázuje z porownánia miejsc. 4 Moj. 1. v. 1. 3. 2 Moj. 4. v. 17. 3 Moj. 1. v. 1.

ROZDZIAL I.

Ofiáry palone dobrowolne. 3. z Wołow. 10. z Owiec. 14. z Ptástwá jákim sposobem máją być ofiárowáne.

1 WEzwał PAn Mojzeszá / y rzekł do niego z Namiotu zgromádzenia a / mowiąc; 2 Mow do synow Izráelskich / á rzecz im; Gdyby kto z was ofiárował ofiárę PAnu: z bydłá / z wołow / y z drobnego bydłá / ofiárowáć będźiećie ofiárę wászę.

3 JEśli cáłopalona ofiárá jego będźie z rogátego bydłá / sámcá zupełnego ofiárowáć będźie: U drzwi Namiotu zgromádzenia ofiárowáć go będźie dobrowolnie przed 4 obliczem PAńskim. Y położy b rękę swą ná głowę ofiáry cáłopalenia / á będźie przyjemna zań / ná oczyśćienie jego. 5 Zábije tedy ćielcá tego Kápłan przed obliczność PAńską: á synowie Aáronowi Kápłani c ofiárowáć będą krew / á pokropią tą krwią Ołtarz z wierzchu w około / ktory jest przede drzwiámi Namiotu zgromádzenia. 6 A zzawszy skorę z ofiáry cáłopalenia / rozrąbi ją ná sztuki. 7 Potym náłożą synowie Aároná Kápłaná Ogień ná Ołtarzu: á ułożą drwá ná ogień. 8 Potym porządnie włożą synowie Aáronowi Kápłáni one sztuki / głowę y tłustość / ná drwá ktore są ná Ogniu / ktory jest ná Ołtarzu. 9 A wnętrzności jego / y nogi jego / opłoczą wodą: y zápa-

a 2 Moj 19. 42.

b 2 Moj 29. 10. 15. 19. 3 Moj 3. 2. 8. y 4. 4. 15. 24.

c A. Przynioso.

li kápłan to wßyſtko ná Ołtarzu: cáłopálenie jeſt Ofiáry ogniſtey/ ku wdźięczney wonnośći PANU.

10 A Jeſliżby z drobnego bydłá kto chćiał ofiárowáć/ z owiec abo z kóz/ ná ofiárę cáłopalenia: ſámcá zupełnego ofiárowáć będźie: 11 Y zábije go po bok Ołtarzá ku Połnocy/ przed oblicznośćią PAńſką: á pokropią ſynowie Aáronowi Kápłani krwią jego po wierzchu Ołtárzá w około. 12 Y rozrabi go ná ſztuki/ y głowę jego/ y tłuſtość jego: á włoży je kápłan porządnie ná drwá/ ktore ſą ná ogniu/ ktory jeſt ná Ołtarzu. 13 A wnętrznośći y nogi opłocze wodą: y będźie ofiárowáł kápłan to wßyſtko/ y zápali to ná Ołtarzu. Cáłopálenie jeſt Ofiáry ogniſtey/ ku wdźięczney wonnośći PAnu.

14 A Jeſliby z ptáſtwá cáłopalenia ofiárę chćiał kto ofiárowáć PANU/ tedy niech przynieśie d z śinogárlic/ ábo z gołąbiąt Ofiárę ſwoję. 15 A będźie ją ofiárowáł kápłan ná Ołtarzu/ y páznogćiem nádrze głowę jego: y zápali ná Ołtarzu/ wyćiſnąwßy krew jego ná ná ſtronie Ołtarzá. 16 Odejmie też gardźiel jego/ z pierzem jego/ á porzući je bliſko ołtarzá/ ku Wſchodniey ſtronie/ ná mieyſce gdźie popioł *bywa*. 17 Y rozedrze mu ſkrzydłá jego/ á *wßákże ich* nie oderwie: y ſpali to kápłan ná Ołtarzu/ ná drwách/ ktore *ſą* ná ogniu: Cáłopalenie jeſt ofiáry ogniſtey/ ku wdźięczney wonnośći PANU.

d 3 Moj. 5.7.

ROZDZIAL. II.

Spoſob Ofiáry śniedney, z mąki biáły. 11. Ktora ma być bez kwáſu. 13. ſolą potrząśniona. 14. Ofiáry z pierwßych zbóż.

1 GDyby też kto ofiárowáć chćiał dar ofiáry śniedney PAnu/ pßenna mąká będźie ofiárá jego: y poleje ją Oliwą/ y nákłądźie ná nie kádźidłá. 2 Y przynieśie ją do ſynow Aáronowych/ kápłánow/ á weźmie z tąd pełną gárść ſwoję tey pßenney mąki/ y tey oliwy/ ze wßyſtkim kádźidłem/ y zápali to kápłan ná pámiątkę jey/ ná Ołtarzu: Ofiárá ogniſta jeſt ku wdźięczney wonnośći PAnu. 3 Ale co zoſtánie od oney Ofiáry śniedney/ Aáronowi á y ſynom jego będźie: Naświętßa rzecz jeſt z ogniſtych b Ofiár PAnu.

4 A Jeſlibyś też ofiárowáł dar ofiáry śniedney/ w piecu pieczoney/ *niechże będźie* z pßenney mąki/ plácek przáśny/ zagnieciony w oliwie/ y kreple przáśne/ pomázáne oliwą. 5 Jeſliże záś Ofiárę śniedną smáżoną w panwi ofiárowáć będźieß/ niechże będźie z mąki pßenney/ zágnieciońey w oliwie oprocz zákwáßenia. 6 Połamieß ją ná kęſy/ y polejeß ją oliwą: Ofiárá to śniedna c *jeſt*. 7 A jeſli ofiárę śniedną w kotle zgotowáną ofiárowáć będźieß/ z mąki pßenney z oliwą będźie. 8 Y przynieśieß ofiárę śniedną tych rzeczy ſpráwioną PANU/ y oddaß ją Kápłánowi/ á odnieśie ją ná Ołtarz. 9 Y weźmie Kápłan z oney Ofiáry śniedney pámiątkę jey/ y zápali ná Ołtarzu. Ofiárá to ogniſta/ ku wdźięczney wonnośći PAnu. 10 A co pozoſtánie od oney ofiáry śniedney/ Aáronowi/ y ſynom jego *będźie*: Naświętßa rzecz jeſt z ogniſtych ofiar PANU:

11 WSzelka ofiárá śniedna ktorą ofiárowáć będźiećie PANU/ bez kwáſu będźie: bo żadnego kwáſu/ y żadnego miodu/ nie będźiećie zápaláć ná ofiárę ogniſtą PANU: 12 Tylko w ofiárách pierwiaſtek/ ofiárowáć to będźiećie PAnu/ ále ná Ołtarz nie będźiećie ich kłáść ku wdźięczney wonnośći. 13 Káżdy dar ofiáry twojey śniedney/ ſolą d poſoliß: á nie odejmieß ſoli przymierza Bogá twojego od ofiáry twojey śniedney: Przy káżdey ofierze twojey ofiárowáć będźieß ſol.

14 A Jeſli ofiárowáć będźieß Ofiárę śniedną z pierwßych urodzáiow PANU/ świeże kłoſy uprażyß ogniem/ á zboże wykruſzone z kłoſow świeżych ofiárowáć będźieß ná Ofiárę śniedną pierwßych urodzájow twojich. 15 Y náleieß ná nie oliwy/ á nákłądźieß

a 3 Moj. 10.12. Syrac. 7.33.
b 3 Moj. 1.9.
c A ſucha.
d Márk. 9.49.

ná

ná niekádźidłá/ *bo* ofiárá śniedná jest. 16 Tedy zápali Kápłan pámiątkę jey / ze zbożá wykruszonego jey/ y z oliwy jey/ ze wszystkim kádźidłem jey/ *bo* ofiárá ognista *jest* PANU.

ROZDZIAL III.

Sposob spráwowánia spokojnych b Ofiar z Wołow, 6. z Owiec. 12. z Koz. 17. Tłustość áni krew nie ma być jedźiona.

1 A Jesliby ofiárá spokojna byłá ofiárá jego/ á byłáby z rogátego bydłá: ofiárowáć będźie ábo sámcá ábo sámicę: zupełne ofiárowáć je będźie/ przedobliczem PAńskim. 2 Y położy rękę swą ná głowę Ofiáry swojey/ y zábije ją *Kápłan* przede drzwiámi Námiotu zgromádzenia: y wyleją synowie Aáronowi Kápłani krew ná wierzch Ołtarzá/ w około. 3 Potym ofiárowáć będźie z ofiáry a spokojney palona Ofiárę PAnu: tłustość okrywájącą wnętrności/ y wszystkę tłustość / ktora jest ná wnętrznościách. 4 Obie też nerki/ z tłustośćią ktora jest ná nich/ y ná polędźwicách/ y odźiedźkę/ ktora ná wątrobie/ z nerkámi odejmie. 5 Y zápalą to synowie c Aáronowi ná Ołtarzu pospołu z Ofiárą całopalenia/ ktorá będźie ná drwách/ ktore są ná ogniu: Ofiárá *to* ognista/ ku wdźięczney/ wonności PAnu.

6 A Le jesliby z drobnego bydłá byłá Ofiárá jego ná ofiárę spokojną PAnu/ sámcá ábo sámicę zupełne ofiárowáć je będźie. 7 Jesliby báránká ofiárował ná Ofiárę swoję/ ofiárowáć go będźie przed obliczem PAńskim. 8 A włoży rękę swą ná głowę ofiáry swojey/ y zábije ją przed Námiotem zgromádzenia: y wyleją synowie Aáronowi krew jey/ ná wierzch Ołtarzá w około. 9 Y będźie ofiárował z ofiáry spokojney ofiárę ognistą PAnu/ tłustość jey/ ogon cáły/ ktory od grzbietá odejmie/ tákże y tłustość okrywájącą wnętrzności / y wszystkę tłustość ktora jest ná wnętrznościách. 10 Obie też nerki z tłustośćią ktora jest ná nich/ y ná polędźwicách / y odźiedźkę / ktorą ná wątrobie/ z nerkámi odejmie/ 11 Y zápali to Kápłan ná Ołtarzu: pokarm d *to jest* ofiáry ognistey PAnu.

12 Jesliby záś kozá byłá ofiárá jego/ tedy ją ofiárowáć będźie 13 przed obliczem PAńskim. Y położy rękę swoję ná głowie jey/ y zábije ją przed Námiotem zgromádzenia: y wyleją synowie Aáronowi krew jey/ ná wierzch Ołtarzá w około. 14 Y ofiárowáć będźie z niey ofiárę swoję/ ná ofiárę ognistą PAnu/ tłustość okrywájącą wnętrzności/ y wszystkę tłustość ktora jest ná wnętrznościách. 15 Obie też nerki z tłustośćią ktora jest ná nich/ y ná polędźwicách/ y odźiedźkę/ ktora ná wątrobie / z nerkámi odejmie. 16 Y zápali to Kápłan ná Ołtarzu : pokarm *to jest* ofiáry ognistey / ná wdźięczną wonność/ *bo* wszystká tłustość jest PAńska.

17 PRáwem wiecznym/ w Narodźiech wászych/ we wszystkich mieszkániách wászych/ żadney tłustośći/ y żadney e krwie jeść nie będźiećie.

ROZDZIAL IV.

Ofiáry zá grzechy niewiádomośći. 3. Kápłánow. 13. Swieckich ludźi. 22. ták Kśiążąt. 27. jáko y Ludu pospolitego.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc: 2 Mow do Synow Izráelskich á rzecz; Gdyby kto zgrzeszył z niewiádomośći/ przećiw *ktoremu* z wszystkich przykazań PAńskich/ *czyniąc* czegoby czynić nie miał/ á przestąpiłby jedno z nich: 3 Jesliby kápłan pomázány zgrzeszył jáko jeden z ludu pospolitego/ tedy niech ofiáruje zá grzech swoj ktorego śię dopuśćił/ ćielcá młodego/ zupełnego/ PANU ná ofiárę zá grzech. 4 Y przywiedźie ćielcá onego do drzwi námiotu zgromádzenia/ przed obliczność PAńską: a włoży rękę swoję ná głowę onego ćielcá/ y zábije go przed obliczem PAńskim. 5 Tedy weźmie kápłan pomázány / ze krwie onego

a 2 Moj 29.13.
b A. Stábi-znách.
c 3 Moj 6.12.
d 3 Moj 21.6.8 17.21. 722.25
e 1 Moj 9.4. 3 Moj 7.26. 717.14

cielcá / y wnieśie ja do Námiotu 6 zgromádzenia. ♣ Potym omoczy kápłan pálec swoj we krwi / á kropić bedźie oná krwia śiedm kroć przed obliczem PANskim / przed zasłona Swiatnice. 7 ♣ Y pomáże kápłan krwia oná rogi Ołtarzá kádzenia wonnego / przed obliczem PANskim / ktory jest w Namiećie zgromádzenia : á ostátek krwie onego cielcá / wyleje u spodku Ołtarzá cáłopalenia / ktory jest u drzwi Námiotu zgromádzenia. 8 ♣ Wszystkę záś tłustość cielcá tego zá grzech *ofiárowánego*, wyjmie z niego: tłustość okrywájąca wnetrzności / y wszystkę tłustość ktora jest ná wnetrznośćiách. 9 ♣ Obie też nerki z tłustośćia ktora *jest* ná nich / y ná polędzwicách / y odźiedzkę *ktora jest* ná wątrobie / y ná nerkách / odejmie / 10 ♣ Jáko odejmuja b z wołu ofiáry spokojney : y zápali to kápłan ná Ołtarzu cáłopalonych ofiar. 11 ♣ Skorę záś cielcá tego / y wszystko mięso jego / z głowa jego / y z nogámi jego / y z wnetrznośćiámi jego / y z gnojem jego : 12 ♣ Owa / cáłego cielcá wynieśie precz zá Oboz ná miejsce czyste / tam gdźie śię wysypuje popioł : y c spali go ná drwách ogniem : gdźie wysypuja popioł / tám spalony bedźie.

a 3 Moj 9. 9.

b 3 Moj. 3. 3.

c 2 Moj 29. 14.

13 Jeśliby d też wszystko zgromádzenie Izráelskie z nieobacżenia zgrzeszyło / á byłáby rzecż zákryta od oczu zgromádzenia tego / y uczyniliby przećiw ktoremu ze wszystkich przykazań Páńskich / coby być nie miáło / á byliby winni : 14 ♣ Y poználiby grzech ktorym zgrzeszyli : ofiárowáć bedźie ono zgromádzenie cielcá młodego / ná ofiárę zá grzech / á przywioda go przed Námiot zgromádzenia. 15 ♣ Y położa stársi zgromádzenia rece swe ná głowę cielcá onego / przed obliczem PANskim / y zábije tegoż cielcá przed obliczem PANskim. 16 ♣ Tedy wnieśie kápłan pomázány / ze krwie cielcá onego do Námiotu zgromádzenia : 17 ♣ Y omoczy kápłan pálec swoj w oney krwi / á bedźie nia kropił śiedm kroć przed obliczem PANskim / przed zasłona : 18 ♣ A oná krwia pomáże rogi Ołtarzá / ktory jest przed obliczem PANskim / w Namiećie zgromádzenia : á ostátek krwie wyleje u spodku Ołtarzá cáłopalenia / ktory jest u drzwi Námiotu zgromádzenia : 19 ♣ Wszystkę też tłustość jego wyjmie z niego / y zápali ná Ołtarzu. 20 ♣ Y uczyni z tym cielcem / jáko uczynił z cielcem zá grzech *ofiárowánym*, ták uczyni z nim : á ták oczyśći je kápłan / y bedźie im odpuszczono. 21 ♣ Potym wynieśćie cielcá onego precz zá oboz / y spali go / jáko spalił cielcá pierwego ; Táć jest ofiárá zá grzech zgromádzenia.

d 3 Moj. 9, 15. 4 Moj 15. 24.

22 Jeśliby Kśiażę zgrzeszył / y uczynił przećiw ktoremu ze wszystkich przykázań PANA Bogá swego / coby być nie miáło / á toż z nieobacżenia / á byłby winien : 23 ♣ Y byłby jáwny grzech jego / ktorym zgrzeszył : przywiedźie ná ofiárę swoje kozłá z koz / sámcá zupełnego. 24 ♣ Y położy rekę swoję ná głowę tegoż kozłá / y zábije go ná miejscu e gdźie biją ofiáry ná cáłopalenie / przed obliczem PANskim: Ofiárá to *jest* zá grzech. 25 ♣ Y weźmie kápłan ze krwie ofiáry zá grzech ná pálec swoj / á pomáże rogi Ołtarzá cáłopalonych ofiar / *ostátek* krwie jego wyleje u spodku Ołtarzá cáłopalenia. 26 ♣ Wszystkę záś tłustość jego zápali ná Ołtarzu / jáko y tłustość ofiáry spokojney. ♣ A ták oczyśći go kápłan od grzechu jego / y bedźie mu odpuszczony :

e 2 Moj. 26. 38.

27 A Jeśliby kto zgrzeszył z ludu pospolitego / z nieobacżenia / á uczyniłby przećiw ktoremu z przykázań Páńskich coby być nie miáło / y byłby winien / 28 ♣ A byłby znájomy grzech jego / ktorym zgrzeszył: przywiedźie ofiárę swoję kozę z koz / zupełna sámicę / zá grzech swoj ktorego śię dopuśćił. 29 ♣ A położywszy rekę swa ná głowę tey Ofiáry zá grzech / zábije tę ofiárę zá grzech ná miejscu ofiar cáłopalonych. 30 ♣ Potym wźiawszy kápłan ze krwie oney ná pálec swoj / pomáże rogi Ołtarzá cáłopalonych ofiar / á ostátek krwie jey wyleje u spodku onegoż ołtarzá. 31 ♣ Wszystkę ktákże tłustość jey odej-

f 3 Moj 3. 3.

mie /

mie / jáko śię odejmuje tłustość od Ofiáry spokojney : y spali to kápłan ná Ołtarzu / ku wdźięczney wonnośći PANu : á ták oczyśći go kápłan / y będźie mu odpuszczono.

32 A Jesliby owcę przywiodł ná ofiárę swoję zá grzech / sámicę 33 zupełną niech przywiedźie. ♣ Y włoży rękę swą ná głowę oney ofiáry zá grzech / y zábije ją ná ofiárę zá grzech / ná miejscu gdźie zábijają 34 ofiáry cáłopalenia : ♣ Potym weźmie kápłan oney krwie z ofiáry zá grzech ná pálec swoj / y pomáże rogi u Ołtarzá palonych ofiar / á ostátek krwie jey wyleje u spodku onego Oł- 35 tarzá: ♣ Y wszystkę tłustość jey odejmie / jáko odejmują tłustość báránká z ofiáry spokojney / y spali ją kápłan ná Ołtarzu ná cáłopaloną ofiárę PANu : á ták oczyśći go kápłan od grzechu jego ktorym zgrzeszył / y będźie mu odpuszczony.

ROZDZIAŁ V.

Grzech zámilczenia prawdy. 1. Ofiárá zá pokalánie śię nieczystym dotknieniem. 4. Zá lekkomyślną przysięgę. 15. Zá grzech z niewiádomośći popełniony. 17. O kłamcy ktory bliźniemu szkodźi.

1 JEsliby też człowiek zgrzeszył / żeby słyszał głos bluźnierstwá / á byłby świádkiem *tego, co* ábo widźiał áto słyszał a á nie oznájmiłby / poniesie karánie b zá nieprawość swoję. 2 ♣ Abo jesliby śię kto dotknął rzeczy nieczystey / bądź ścierwu zwierzá nieczystego / bądź ścierwu bydlęciá nieczystego / bądź ścierwu gádźiny nieczystey / á byłoby to zákryto przed nim / przećię nieczysty będźie / y winien jest. 3 ♣ Abo jesliby śię *kto* dotknął nieczystośći człowieczey / jákażbykolwiek byłá nieczystość jego / przez ktorą nie nieczystym stawa / á byłoby to skryto przed nim / y dowiedźiałby śię / winien jest. 4 ♣ Abo jesliby kto przyśiągł / wymowiwszy usty / że źle ábo dobrze uczynił / o wszystko / co wymawia człowiek z przyśięgą / á byłoby to skryto przed nim / y dowiedźiałby śię *potym*, że winien jest w 5 jedney rzeczy z tych. ♣ Będąc tedy

a H. Wiedźiał. b H. grzech swoj.

winien w jedney rzeczy z tych / wyzna grzech swoj : 6 ♣ Y przywiedźie Ofiárę zá winę swoję PANU / zá grzech swoj ktorym zgrzeszył / sámicę z drobnego bydłá / owcę ábo kozę zá grzech : á oczyśći go kápłan od grzechu jego.

7 A Jesliby nie przemogł ofiárowáć bydlątká / tedy przynieśie ofiárę zá występek swoj ktorym zgrzeszył / parę Sinogárlic / ábo parę gołąbiąt c PANu : jedno ná ofiárę zá grzech / á drugie ná ofiárę Cáłopalenia. 8 ♣ Y przynieśie je do kápłáná / á *on* naprzod ofiárowáć będźie *to*, co ma być ná ofiárę zá grzech / y pázznogćiem nádrze głowę jego ku szyjey / ále jey nie oderwie. 9 ♣ Y pokropi krwią z ofiáry zá grzech stronę Ołtarzá / á ostátek oney krwie wyćiśnie u spodku Ołtarzá : Ofiárá to zá 10 grzech *jest*. ♣ Z drugiego záśię uczyni ofiárę cáłopalenia / według zwyczáju d : A ták oczyśći go kápłan od grzechu jego ktorym zgrzeszył / á 11 będźie mu odpuszczony. ♣ A jesliby nie przemogł ofiárowáć pary Sinogárlic ábo dwojgá gołąbiąt / tedy przynieśie ofiárę swoję zá to co zgrzeszył / dźieśiątą część Efy mąki pszenney / ná ofiárę zá grzech : nie náleje ná nie Oliwy / áni włoży ná nię kádźidłá / bo jest Ofiárá zá 12 grzech: ♣ A *gdy* ją przynieśie do kápłáná / tedy nábráwszy kápłan z niey pełną garść swoję ná pámiątkę jego e / spali ją ná Ołtarzu / mimo Ofiáry ogniste PANu : Ofiárá 13 to zá grzech *jest*. ♣ Y oczyśći go kápłan od grzechu jego / ktorym zgrzeszył w ktoreykolwiek z tych rzeczy / á będźie mu odpuszczony / á *ostátek* będźie Kápłanowi jáko przy ofierze śniedney.

14 NAd to rzekł PAN do Mojżeszá / 15 mowiąc; Gdyby człowiek przestąpił przestępstwem / á zgrzeszyłby z niewiádomośći / *ujmując* rzeczy poświęconych PANu / tedy przywiedźie Ofiárę zá występek swoj PANU / báráná zupełnego / z drobnego bydłá według oszácowánia twego / zá sykle śrebrá f / według syklá świątnice *na ofiárę* zá występek. ♣ 16 A to coby g wźiął z poświęco-

c 3 *Moj.* 12. 8. *Luk.* 2. 24.

d 3 *Moj.* 1. 14. 15. 16.

e *I. ná pámiątkę kádzenia.*

f *I. Zá dwá sykla śrebrá*

g *H. zgrzeszył.*

nych rzeczy / wroci / y piata cześć nád to przyda / y odda Kápłanowi : á Kápłan go oczyści przez báráná ofiáry zá grzech / á będźie mu odpuszczono.

17 Jeśliby też człowiek zgrzeszył / uczyniwszy przećiw ktoremukolwiek z przykazań PAńskich / coby nie miáło być / z niewiádomośći / á byłby winien / poniesie karánie zá nieprawość swoję. 18 Tedy przywiedźie báráná zupełnego z drobnego bydłá / według szácunku twojego / ná Ofiárę zá wystepek / do kápłaná : y oczyśći go kápłan od niewiádomośći jego / ktorey śię dopuśćił nie wiedząc / á będźie mu odpuszczono. 19 Ofiárá to zá wystepek jest / ktorym wystąpił przećiwko PAnu.

Rozdział VI.

Ofiárá y karánie ná te, ktorzy zápieráją rzeczy sobie zwierzonych, ábo gdyby kto komu co wydárł, ábo czyję rzecz ználazł. 2. Ustáwá palonych Ofiar. 13. o Ogniu ustáwicznym. 14. Ustáwá Ofiáry śniedney Kápłáńskiey. 25. Y Ofiáry zá grzech.

1 Potym rzekł PAn do Mojżeszá / 2 mowiąc ; Gdyby człowiek zgrzeszył / á wystepkiem wystąpił przećiwko PANU / á záprzałby rzeczy sobie zwierzoney / y do schowánia dáney / ábo by co wydárł / ábo by gwałtem wźiął od bliźniego swego. 3 Tákże / jesliby rzecz zgubioną ználazł / á záprzałby jey / ábo by też przyśiągł fałszywie o ktorąkolwiek rzecz a z tych ktore czyni człowiek / grzesząc przez nie : 4 Gdyby tedy zgrzeszył / á winien był / wroci rzecz ktorą wydárł / ábo ktorą gwałtem wźiął / ábo też rzecz sobie powierzoną / ábo rzecz zgubioną ktorą ználazł. 5 Abo też o cobykolwiek fałszywie przyśiągł : tedy wroci to cále / y piątą cześć do tego przyda : temu czyje było to wroci w dźień Ofiáry zá grzech swoj. 6 A Ofiárę zá wystepek swoj przywiedźie PAnu / báráná zupełnego / z drobnego bydłá / według oszácowánia twego / ná Ofiárę zá grzech / do Kápłáná. 7 Y oczyśći go Kápłan przed PAnem / á będźie mu odpuszczona każda z tych rzeczy ktorą uczynił / y był jey winien.

8 Y Rzekł PAN do Mojżeszá / mowiąc ; 9 Rozkaż Aáronowi y synom jego / y rzecz : Tać będźie ustáwá Ofiáry cáłopalenia (ofiárá cáłopalenia jest od palenia ná Ołtarzu / przez cáłą noc / áż do poránku / bo ogień ná Ołtarzu ustáwicznie gorzeć będźie) 10 Y oblecze śię kápłan w odźienie swoje lniáne / y Ubiory lniáne oblecze ná ćiáło swoje / y zbierze popioł / gdy spali ogień Ofiárę cáłopalenia ná Ołtarzu / á wysypie go podle Ołtarzá. 11 Potym zewlecze száty swe / y oblecze śię w száty inne / á wynieśie popioł on zá Oboz ná miejsce czyste. 12 A ogień ná Ołtarzu *ustáwicznie* gorzeć będźie / nie będźie gászony : á będźie zápalał ná nim kápłan drwá ná káżdy poránek / y włoży nań Ofiárę cáłopalenia / á palić będźie ná nim tłustość Ofiar spokojnych. 13 Ogień ustáwicznie będźie gorzał ná Ołtarzu / nie będźie gászony.

14 A Tać też jest ustáwá Ofiáry śniedney / ktorą ofiárowáć będą synowie Aáronowi przed oblićzem PAńskim u Ołtarzá. 15 Weźmie garść swoję pszenney mąki z tey Ofiáry śniedney / y z oliwy jey / ze wszystkim kádźidłem / ktore będźie ná ofierze śniedney / y to spali ná Ołtarzu ku wdźięczney wonności / ná pámiątkę jey / PAnu. 16 A co zostánie z niey / jeść będą b Aáron y synowie jego : bez kwásu jedźione będźie ná miejscu świetym : w śieni Namiotu zgromádzenia jeść to będą. 17 Nie będą *tego* wárzyć z kwásem / bo zá dźiał ich dałem im to / z ofiar mojich ognistych : rzecz Naświetsza to jest / jáko y ofiárá zá grzech / y jáko ofiárá zá wystepek. 18 Káżdy mężczyzná z synow Aáronowych jeść to będźie : ustáwá to wieczna w narodźiech wászych / o palonych ofiárách PAńskich / wszystko co śię ich dotknie / poświecone będźie.

19 Potym rzekł PAn do Mojżeszá / mowiąc ; 20 Tać jest ofiárá Aároná y synow jego / ktorą ofiárowáć będą PAnu / w dźień pomázánia

a 4. Moj. 5. 6.

b 3 Moj. 2. 3.

zánia swego: dźiesiąta część Efy mąki pszenney/ zá ofiárę śniedną ustáwiczną: połowicę jey ráno/ á połowicę jey wieczor. 21 ♣ W pánwi z oliwą będźie gotowána/ smáżoną przynieśiesz ją/ usmáżoną ofiárę śniedną w sztukách ofiárowáć będźiesz/ ku wdźięczney wonnośći PAnu. 22 ♣ A Kápłan pomázány z synow jego/ po nim ofiárowáć ją będźie: ustáwá to wieczna PAnu/ wszystká spalona będźie. 23 ♣ Y káżda śniedna Ofiárá kápłáńska/ wszystká spalona będźie: nie będą jey jeść.

24 ZAtym rzekł PAn do Mojżeszá/ 25 mowiąc: ♣ Mow do Aároná/ y do synow jego/ á rzecz; Tá będźie ustáwá ofiáry zá grzech: Ná miejscu/ gdźie biją Ofiáry cálopalenia/ będźie zábita ofiárá zá grzech/ przed PAnem: rzecz Naświętsza jest. 26 ♣ Kápłan ktoryby ją ofiárował zá grzech/ jeść ją będźie: ná miejscu świętym jedźiona będźie/ w śieni Namiotu zgromadzenia. 27 ♣ Wszystko co śię dotknie mięsá jey/ będźie poświęcone: á jesliby krwią jey szátá pokropiona byłá/ co śię pokropiło omyjesz ná miejscu świętym. 28 ♣ Naczynie też gliniáne/ w ktorymby ją wárzono/ stłuczone będźie: á jesliby w naczyniu miedźiánym wárzona byłá/ wytrą je/ y wymyją wodą. 29 ♣ Wszelki mężczyzná z Kápłanow/ jeść ją będźie: Naświętsza to rzecz jest. 30 ♣ A żadna ofiárá zá grzech/ ktorey krew c wnaszána bywa do Namiotu zgromádzenia/ dla oczyśćienia w świątnicy/ nie będźie jedźiona/ ále ogniem spalona będźie.

c 3 Moj 4. 5. 6. Zyd. 13.11.

ROZDZIAŁ VII.

Ustáwá Ofiáry zá wystepek. 11. *Ofiar spokojnych.* 11. *Ofiar wdźięczności, tákże ślubnych y dobrowolnych.* 22. *Tłustości áni krwie nie jeść.* 28. *Sposob Ofiar.* 35. *Zámknienie rzeczy rozkazánych.*

1 TAc jest ustáwá ofiáry zá wystepek/ 2 ktora jest Naświętsza. ♣ Ná miejscu gdźie biją Ofiáry cálopalenia/ zábiją Ofiárę zá wystepek/ á krwią jey pokropią Ołtarz z wierzchu w okolo. 3 ♣ A wszystkę tłustość jey ofiárowáć będźie z niey: Ogon/ y tłustość okrywájącą wnętrzności: 4 ♣ Obiedwie też nerki z tłustośćią ktora jest ná nich/ y ná polędźwiczkách/ y odźiedzkę ktora jest ná wątrobie y ná nerkách/ odejmie. 5 ♣ Y spali to Kápłan ná Ołtarzu/ ná ofiárę ognistą PAnu: Ofiárá to jest zá wystepek. 6 ♣ Wszelki mężczyzná z Kápłanow będźie ją jadł: ná miejscu świętym jedźiona będźie: rzecz to Naświętsza. 7 ♣ Jáko ofiárá zá grzech/ ták ofiárá zá wystepek/ jednáką ustáwę máją: Kápłánowi/ ktoryby go 8 oczyśćiał/ należeć będźie. ♣ Kápłánowi/ ktoryby czyje Ofiárę cálopalona ofiárował/ skorá teyże ofiáry/ ktorą ofiárował/ należeć będźie. 9 ♣ Tákże káżda Ofiárá śniedna/ w piecu upieczona/ y wszystko co ná pánwi álbo w kotle gotowano będźie/ Kápłanowi/ ktory to ofiáruje/ 10 należeć będźie. ♣ Przytym wszelka Ofiárá śniedna/ zágnieciona z oliwą/ ábo prażona/ wszystkim synom Aáronowym należeć będźie: ták jednemu jáko drugiemu.

11 TAc też jest Ustáwá Ofiáry spokojney/ ktorą będą ofiárowáli 12 PANU. ♣ Jesliby kto ofiárowáli ná ofiárę dźiękczynienia/ tedy ofiárowáć będźie ná ofiárę dźiękczynienia płacki przásne/ zágniatáne z oliwą/ y kreple przásne/ pomázáne oliwą/ y mąkę pszenną/ smáżoną z tymi płackami w oliwie zágniecionymi. 13 ♣ Przy tych płackách/ będźie też chleb kwaszony ofiárował ná ofiárę swoję/ z ofiárą dźiękczynienia 14 spokojnych ofiar swojich. ♣ Y będźie ofiárował z niego a/ jeden chleb z káżdey ofiáry/ ná podnoszenie PANU. Kápłanowi/ ktory kropi krwią Ofiar spokojnych/ należeć to będźie. 15 ♣ Mięso záś ofiáry dźiękczynienia/ ktora jest spokojna/ w dźień ofiárowania jey jedźione będźie: nie zostáwia z niego nic do jutrá.

a T. z chlebá.

16 A Jesliby kto ślubną ábo dobrowolną przyniosł Ofiárę swoję w dźień ofiárowánia ofiáry jego jedźiona będźie/ á názájutrz/ coby 17 zostáło z niey/ zjedzą. ♣ Ale jesliby co zostáło mięsá z tey ofiáry do trzećiego dniá/ ogniem spalono będźie.

18 dźie. ♣ A jeśliby kto przećie jadł mięso tey ofiáry spokojney dniá trzećiego/ nie będźie przyjemny ten ktory ją ofiárował; nie będźie mu płátna/ *owszem* obrzydliwośćią będźie/ á ktoby jadł z niey/ nieprawość swoję poniesie.

19 Mięso też/ ktoreby śię dotknęło czego nieczystego / nie będźie jedźione/ ále ogniem spalone będźie: Mięso záś *inne*, káżdy czysty jeść je będźie. 20 ♣ A ktobykolwiek jadł mięso z ofiáry spokojney ofiárowáney PANU/ á byłby nieczysty/ wytrácony będźie człowiek ten z ludu swego. 21 ♣ Jeśliby śię też kto dotknął czego nieczystego / *bądź* nieczystośći człowieczey / bądź nieczystośći bydlęcey/ bądź jákieykolwiek obrzydliwośći nieczystey / á jádłby mięso z ofiáry spokojney ofiárowáney PAnu : tedy wytrácony będźie człowiek ten z ludu swego.

22 Rzekł jescze PAN do Mojżeszá/ 23 mowiąc: ♣ Powiedz Synom Izráelskim/ y rzecz: Zadney tłustośći z Wołu/ áni z Owiec/ áni z kozy/ 24 nie będźiesz jadł. ♣ Aczkolwiek tłustość *bydlęćia* zdechłego / ábo tłustość rozszárpánego/ może być do wszelákiey potrzeby / ále jeść jey żadnym sposobem nie będźiećie : 25 ♣ Abowiem ktobykolwiek jadł tłustość z bydlęćia , ktore ofiárowáć będźie *człowiek*, ná ofiárę ognistą PAnu / niechaj wytrácony będźie człowiek ten ktory jadł / z ludu swego. 26 ♣ Tákże żadney krwie jeść nie będźiećie we wszystkich mieszkániach wászych / ták z ptákow jáko y z bydląt. 27 ♣ Wszelki człowiek / ktoryby jadł jákąkolwiek krew / wytrácony będźie człowiek on z ludu swego.

28 Rzekł jescze PAn do Mojżeszá/ 29 mowiąc: ♣ Mow do Synow Izráelskich/ á rzecz *im*; Ktoby ofiárował Ofiárę spokojną swoję PAnu/ przyniesie Ofiárę swoję PAnu z ofiáry spokojney swojey: 30 ♣ Ręká jego przyniesie b ofiárę ognistą PAnu/ tłustość z mostkiem przyniesie/ á mostek niech będźie tám y sám obrácány ná ofiárę przed PAnem. 31 ♣ Potym spali Kápłan tłustość ná Ołtarzu: ále mostek zostánie Aáronowi y Synom jego. 32 ♣ A łopátkę práwą oddáćie ná podnoszenie Kápłánowi / z Ofiar spokojnych wászych. 33 ♣ Kto też z Synow Aáronowych ofiárowáć będźie krew Ofiar spokojnych/ y tłustość/ temu śię dostánie łopátká práwa dźiałem: 34 ♣ Abowiem mostek sám y tám obracánia y łopátkę podnoszenia/ wźiąłem od Synow Izráelskich / z ofiar ich spokojnych/ y dałem c je Aáronowi Kápłánowi / y Synom jego práwem wiecznym od Synow Izráelskich.

b T. Sam osobą swoją.

c 2 Moj. 29. 27. 28.

35 To jest *dźiał* pomázánego Aároná/ y pomázánych Synow d jego / z Ofiar ognistych PAńskich/ od dniá / ktoregom im przystąpić rozkazał ku spráwowániu urzędu 36 Kápłáńskiego PANU. ♣ Y rozkazał PAN áby im to dawano było / od dniá ktorego je pomázał / od Synow Izráelskich/ práwem wiecznym w narodźiech ich. 37 ♣ Táć jest ustáwá Ofiáry Cáłopalenia ofiáry śniedney / y ofiáry zá grzech / y zá występek/ y poświącánia / y ofiáry 38 spokojney: ♣ Ktorą rozkazał PAN Mojżeszowi ná gorze Synáj / dniá ktorego przykázował Synom Izráelskim / áby ofiárowáli Ofiáry swe PANU ná puszczy Synáj.

d H. *Pomázánie Aároná, pomázánie synow.*

ROZDZIAŁ. VIII.

Poświęcenie Aároná y Synow jego ná Kápłáństwo, tákże y szat. 14. Y Ofiáry przy poświącániu ich , według rozkazánia Bożego uczynione. 33. Y jáko długo ten Akt poświącánia ich trwáć miał.

1 Potym rzekł PAn do Mojżeszá/ 2 mowiąc; ♣ Weźmi Aároná y Syny jego z nim/ y száty *ich*, y Olejek pomázánia / y ćielcá ná ofiárę zá grzech/ y dwá bárány/ y kosz *chlebow* przáśnych. 3 ♣ A wszystek lud zbierz do drzwi Námiotu zgromádzenia. 4 ♣ Y uczynił Mojżesz jáko mu rozkazał PAN: y zebrał śię wszystek lud do drzwi Námiotu zgromádzenia. 5 ♣ Tedy rzekł Mojżesz do zgromádzenia; Toć jest słowo a / ktore rozkazał PAN czynić. 6 A Kazawszy b przystąpić Mojżesz Aáronowi y synom jego / omył je

a T. Rzecz

b 2 Moj. 29. 4.

c I. w koszula lniána.

7 je wodą: Y oblekł go w suknią/ c á opásał go pásem/ y odział go płászczem / y ná wierzch włożył nań náramiennik / y przypásał go pásem náramiennika / y opásał go nim : 8 Włożył też nań Napierśnik / y przyprawił do niego URYM y 9 THUMMIM d : Tákże włożył czapkę ná głowę jego / á włożył ná czapkę ná przodek bláchę złotą / koronę świętą / jáko był rozkazał 10 PAN Mojżeszowi. Wziął też Mojżesz Olejek pomázowánia / y pomázał przybytek / y wszystkie rzeczy ktore w nim były / y poświęcił je. 11 Potym pokropił nim Ołtarz śiedm kroć / y pomázał Ołtarz ze wszystkimi naczyniemi jego / y wánnę / y stolec jey / áby je poświęcił : 12 Wlał tákże Olejku pomázowánia ná głowę Aaronowę / y pomázał go ná poświecenie jego. 13 Zátym rozkazał Mojżesz przystąpić synom Aaronowym / á oblokszy je w száty / opásał je pásem / y włożył na nie czapki / jáko był e PAN rozkazał Mojżeszowi. 14 Támże przywiodł cielcá ku Ofierze zá grzech / y włożył Aaron y synowie jego ręce swe ná głowę cielcá ofiáry f zá 15 grzech. Y zábił go Mojżesz / á wziąwszy krwie jego / pamázał rogi Ołtarzá w około pálcem swym / y oczyśćił Ołtarz. *Ostátek* záś krwie wylał u spodku Ołtarzá / y poświęćił go / dla oczyśćiánia ná nim. 16 Wziął potym wszystkę tłustość ktora ná wnętrznośćiách byłá / y odziedzkę z wątroby / y dwie nerce z tłustośćią ich / y spalił to Mojżesz 17 ná Ołtarzu. A cielcá z skorą jego / y z mięsem jego / y z gnojem jego spalił ogniem precz zá g Obozem : jáko był PAN rozkazał Mojżeszowi.

d T. Swiátłość y doskonáłość.

e 2 Moj. 29. 9.

f T. Ktory miał być ofiárowány zá grzech

g 2 Moj. 29. 14.

18 POtym przywiodł báráná ná Ofiárę cáłopalenia: y włożyli Aaron y Synowie jego ręce swe 19 ná głowę tego báráná: Y zábił go h Mojżesz / á pokropił krwią jego 20 Ołtarz z wierzchu w około. A báráná porąbał ná sztuki jego / y spalił Mojżesz głowę / y sztuki / y tłustość. 21 A wnętrznośći / y nogi / opłokał wodą / y ták spalił Mojżesz wszystkiego báráná ná Ołtarzu : cáłopalenie to *jest* ku wdźięczney wonnośći / Ofiárá ognista jest i PAnu : jáko był PAN rozkazał Mojżeszowi.

h 2 Moj. 29. 16.

22 POtym kazał k przywieść báráná drugiego / báráná poświecenia / y włożyli Aaron y synowie jego ręce swoje ná głowę *tegoż* báráná: 23 A zábiwszy go Mojżesz / wziął ze krwie jego / y pomázał nią koniec práwego uchá Aaronowego / y wielki pálec práwey ręki jego / tákże pálec 24 wielki práwey nogi jego. Rozkazał też przystąpić synom Aaronowym / y pomázał Mojżesz oną krwią koniec uchá ich práwego / y pálce wielkie ich práwey ręki / y pálce wielkie nogi ich práwey : y wylał Mojżesz krew ná wierzch 25 Ołtarzá w około. Potym wziął l tłustość y ogon / y wszystkę tłustość ktora *jest*, około wnętrznośći / y odziedzkę z wątroby / y dwie nerce z tłustośćią ich / y łopátkę práwą : 26 Tákże z koszá przáśnych chlebow / ktore *były* przed PAnem / wziął plácek przáśny jeden / y bochen chlebá z oliwą jeden / y krepel jeden / á położył je ná *onych* tłustośćiách / y ná 27 łopátce práwey. Y dał to wszystko w ręce Aaronowi / y w ręce synow jego / y obracał to tám y *sám zá Ofiárę* obracánia przed PAnem. 28 Potym ono wziął Mojżesz z rąk ich / á spálił ná Ołtarzu ná cáłopalenie : poświecenie to *jest* ná wdźięczną wonność / Ofiárá ogni-29 sta *jest* PAnu. Wziął też Mojżesz mostek / y obracał go sám y tám / *zá ofiárę* obracánia przed PAnem : á z báráná poświącania / dostał śię Mojżeszowi dźiał / jáko mu był rozkazał PAN.

i 2 Moj. 29. 18.

k 2 Moj. 29. 19.

l 2 Moj. 29. 22.

30 WZiął jeszcze Mojżesz olejku pomázowánia / m y krwie ktora *byłá* ná Ołtarzu / á pokropił Aaroná y száty jego ; tákże syny jego / y száty synow jego z nim. A ták poświęćił Aaroná y száty jego / y syny 31 jego / y száty synow jego z nim Y rzekł Mojżesz do Aaroná / y do synow jego ; Warzćie to mięso u drzwi Namiotu zgromádzenia / y tám n je jedzćie / y chleb / ktory jest w koszu poświecenia / jákom przykazał mowiąc;

m 2 Moj. 29. 21.

n 2 Moj. 29. 32. 3 Moj. 24. 9.

wiąc; Aáron o y synowie jego będą je jedli. 32 ✣ A coby zostáło z mięsá y z chlebá/ ogniem spalićie. 33 ✣ A ze drzwi Namiotu zgromádzenia nie wychodźćie przez śiedm dni/ áż do dniá ktorego śię wypełni czás poświecenia wászego: bo przez śiedm dni pośwacáne będą ręce wásze. 34 ✣ Jáko śię stáło dźiś/ *ták* przykazał PAN czynić ná oczyśćienie wásze. 35 ✣ Przetoż przy drzwiách Namiotu zgromádzenia trwáć będźiećie we dnie y w nocy przez śiedm dni/ á strzedz będźiećie rozrządzenia Páńskiego/ ábyśćie nie pomárli: bo mi ták rozkazano. 36 ✣ Y uczynili Aáron y synowie jego to wszystko co *im* rozkazał PAN przez Mojżeszá.

o Mátt. 12. 4.

ROZDZIAŁ IX.

Pierwsze Ofiáry przez Aároná spráwowáne. 8. Zá śię. 15. Zá lud. 22. Błogosłáwi ludowi. 22. Ogień Páński ofiáry spalił.

1 Y Stáło śię dniá ośmego/ wezwał Mojżesz Aároná y synow jego/ y stárszych Izráelskich. 2 ✣ Y rzekł Aáronowi; Weźmi sobie ćielcá młodego a ná ofiárę zá grzech/ y báráná ná ofiárę cáłopalenia/ *oboje* zupełne/ y ofiáruj je przed obliczem Páńskim: 3 ✣ Do synow zás Izráelskich rzeczesz/ mowiąc; Weźmićie kozłá z koz/ ná ofiárę zá grzech y ćielcá/ y báráná/ roczniáki/ zupełne/ zdrowe/ ná ofiárę cáłopalenia: 4 ✣ Tákże wołu/ y báráná/ ná ofiáry spokojne/ ku ofiárowániu przed Pánem/ y ofiárę śniedną/ ná gniecioną z oliwą: ábowiem śię wam dźiś PAN ukaże. 5 ✣ Y przynieśli co rozkazał Mojżesz/ przed Namiot zgromádzenia: á przystąpiwszy wszystek lud/ stánął przed PAnem. 6 ✣ Zátym rzekł Mojżesz; Táć jest rzecz ktorą wam PAN rozkazał/ czyńćiesz ją, á ukaże śię wam chwałá Páńska. 7 ✣ Rzekł zás Mojżesz do Aároná: Przystąp do Ołtarzá/ á uczyń ofiárę zá grzech swoj/ y ofiárę paloną twoję/ á wykonaj oczyśćienie zá śię y zá lud. Uczyń też ofiárę od ludu/ y uczyń oczyśćienie zá lud/ jáko rozkazał PAN.

a 2 Moj 29. 1.

8 Tedy przystąpił Aáron do Ołtarzá/ y zábił ćielcá *ná Ofiarę* zá grzech swoj. 9 ✣ Y podáli mu synowie Aáronowi krew: ktory omoczywszy pálec swoj we krwi/ pomázał rogi Ołtarzá/ á *ostátek* krwie wylał u podku Ołtarza. 10 ✣ Ale tłustość z nerkámi/ y odźiedzkę z wątroby/ z ofiáry zá grzech/ spalił ná Ołtarzu/ jáko był rozkazał PAN Mojżeszowi. 11 ✣ Mięso zás y skorę spalił ogniem precz zá Obozem. 12 ✣ Zábił też Ofiárę cáłopalenia: y podáli mu synowie Aáronowi krew/ ktorą pokropił wierzch Ołtarzá w około. 13 ✣ Przynieśli mu też Ofiárę cáłopalenia y sztuki jey/ y głowę jey/ á spalił ją ná Ołtarzu: 14 ✣ Omył też wnętrzności/ y nogi/ y spalił je z Ofiárą cáłopalenia ná Ołtarzu.

15 Potym spráwował Ofiárę b *wszystkiego* ludu/ y wźiął kozłá ná Ofiárę zá grzech ludu/ ktorego zábił/ y ofiárował c go jáko y pierwszego. 16 ✣ Ofiárował też ofiárę cáłopalenia/ y uczynił jey według zwyczáju. 17 Ofiárował też Ofiárę śniedną/ á wźiąwszy z niey pełną garść swoję/ spálił ná Ołtarzu/ oprocz ofiáry cáłopalenia poránney. 18 ✣ Zábił też wołu y báráná ná Ofiárę spokojną ktora *byłá* zá lud: y podáli mu synowie Aáronowi krew ktorą pokropił Ołtarz z wierzchu około. 19 ✣ *Podáli* mu tákże tłustość z wołu/ y z báráná ogon/ y tłustość okrywájącą *wnętrzności* y nerki/ y odźiedzkę 20 z wątroby ✣ Włożyli też tłustości ná mostek/ y spalili też tłustość ná Ołtarzu. 21 ✣ Ale mostek y łopátkę práwą/ obracał Aáron tám y sám/ ná ofiárę obrácánia przed obliczem Páńskim/ jáko był *PAN* rozkazał Mojżeszowi.

b 2 Moj 4. 13.
c *I. Nágotował go jáko y pierwszego zá grzech*

22 Tedy podniozszy Aáron ręce swe do ludu/ błogosłáwił im/ á zstąpił od ofiarowánia ofiáry zá grzech/ y ofiáry cáłopálenia/ y ofiáry spokojney. 23 ✣ Y wszedł Mojżesz y Aáron do Namiotu zgromádzenia/ á wyszedszy błogosłáwili ludowi: y okazáłá śię chwałá Páńská wszystkiemu ludowi. 24 ✣ Bo zstąpiwszy ogień od oblicznośći Páńskiey spalił ná Ołtarzu ofiárę cáłopalenia y tłusto-

ści: co gdy widział wszystek lud / wykrzykáli / á padáli ná twarzy swoje.

ROZDZIAL X.

Nádáb y Abiu, ofiáruiąc ogień obcy PAnu, są od ogniá popaleni. 6. Zákaz áby ich nikt nie żálował. 8. Kápłanom winá zákázano pod posługowánie, y przyczyny tego. 12. Czego pożywáć mieli z tych rzeczy, ktore od Ofiar zostawáły. 16. Mojżesz Kápłány do powinności ich upomina.

1 TEdy synowie Aáronowi Nádáb y Abiu / wziąwszy káżdy kádźilnicę swoję / włożyli a w nie ogniá / y włożywszy nań kádźidłá / ofiárowáli przed obliczem PAńskim ogień obcy / czego im był nie rozkazał. 2 Przetoż wyszedszy ogień od twarzy PAńskiey / poráźił je / y pomárli przed PAnem. 3 Zátym rzekł Mojżesz do Aároná; Toć to jest co opowiedźiał PAN / mowiąc; W tych ktorzy przystępują do mnie / b poświęcony będę / y przed obliczności wszystkiego ludu uwielbiony będę: y zámilkł Aáron. 4 Tedy wezwał Mojżesz Misáelá y Elisáfáná synow Husyelá / Stryjá Aáronowego / y rzekł do nich; Przystąpćie / á wynieśćie brácią wászę z świątnice / precz zá Oboz. 5 Przyszli tedy / á wynieśli je / y z szátámi ich / precz zá oboz / jáko był rozkazał Mojżesz. 6 Rzekł potym Mojżesz do Aároná / y do Eleázárá / y do Itámárá synow jego; Głow wászych nie obnażájćie c / áni szat swych rozdźierajćie / byśćie nie pomárli / á Bog nie rozgniewał śię ná wszystko zgromádzenie. Ale brácia wászy / wszystek dom synow Izráelskich / niech płáczą tego spalenia / ktore uczynił PAN. 7 Ze drzwi też Namiotu zgromádzenia nie wychodźćie / byśćie snadź nie pomárli: ábowiem olejek pomázánia PAńskiego jest ná was: y uczynili według rozkazánia Mojżeszowego.

8 ZAtym rzekł PAN do Aároná / mowiąc; 9 Winá y napoju mocnego nie będźiesz pił / ty / y synowie twoji z tobą / gdy będźiećie mieli wchodźić do Namiotu zgromádzenia / ábyśćie nie pomárli: ustáwá to wieczna będźie w narodźiech wászych: 10 Abyśćie rozeznawáć mogli miedzy rzeczą świętą / y miedzy rzeczą pospolitą / y miedzy rzeczą nieczystą / y miedzy rzeczą czystą. 11 A żebyśćie náuczáli synow Izráelskich wszystkich ustaw / ktore im rozkazał PAN przez Mojżeszá.

12 MOwił potym Mojżesz do Aároná / y do Eleázárá / y Itámárá synow jego / ktorzy byli pozostáli: Weźmićie ofiárę śniedną / ktora zostáłá od ognistych Ofiar PAńskich / á jedzćie ją z przáśnikámi przy Ołtarzu: bo rzecz naświętsza jest: 13 Przetoż jeść ją będźiećie ná miejscu świętym: bo to práwo twoje / y práwo synow twojich / z ognistych Ofiar d PAńskich: bo mi ták rozkazano. 14 Także mostek obrácánia / y łopátkę podnoszenia będźiećie jedli ná miejscu czystym / ty y synowie twoji / y corki twoje z tobą: ábowiem to práwem tobie / y práwem synom twojim dano / z ofiar spokojnych synow Izráelskich. 15 Łopátkę podnoszenia / y mostek obrácánia / z ofiárami ognistymi y tłustośći przyniosą / áby je tám y sám obracano przed obliczem PAńskim: á to będźie tobie y synom twojim z tobą práwem wiecznym / jáko rozkazał PAN.

16 POtym Mojżesz szukał pilnie e kozłá ofiárowánego zá grzech / á oto już spalony był: y dla tego rozgniewawszy śię ná Eleázárá y Itámárá syny Aáronowe / ktorzy byli pozostáli / mowił; 17 Przeczżeśćie nie jedli Ofiáry zá grzech ná miejscu świętym? ábowiem to jest rzecz naświętsza: ponieważ ją wam dano / ábyśćie nośili nieprawość wszystkiego ludu ná oczyśćienie ich przed obliczem PAńskim: 18 A oto nie jest wnieśiona krew jego wewnątrz do świątnice: mieliśćie go jeść w świątnicy jákom f rozkazał. 19 Tedy Aáron odpowiedźiał Mojżeszowi; Oto dźiś ofiárowáli ofiárę swoję zá grzech / y ofiárę cáłopalenia swego przed obliczem PAńskim / á to mię potkáło g

Marginalia: a 4 Moj 3. 4. y 26. 61. 1 Kron. 24. 2. — b 3 Moj 8. 13. 34. — c T. Nie záwijájćie. — d 3 Moj 2. 3. y 6. 16. — e 1 Mácháb. 2. 1. — f 3 Moj 6. 20. — g T. śmierć onych dwu synow mych.

A gdybym był jadł dźiś ofiáre zá grzech/ izaliby śie to było podobáło PANU? To gdy usłyszał Mojżesz/ przestał ná tym.

ROZDZIAŁ XI.

Czego śię jeść y ofiárowáć nie godźi, z Zwierząt. 9. z Ryb. 13. Z ptástwá. 21. z Czołgájących śię rzeczy. 24. Co zplugáwia przez dotknienie. 32. Oczyśćienie z dotknienia tákowego. 41. Sprośne niektore y obrzydłe zwierzątká y płázy. 44. Swiętymi być trzebá przykłádem Bożym.

1 POtym mowił PAN do Mojżeszá y do Aároná/ y rzekł do nich; Powiedźcie Synom Izráelskim/ 2 mowiąc; a Te są zwierzętá/ ktore jeść będźiećie/ ze wszystkich zwierząt/ ktore są ná źiemi. 3 Wszelkie bydło ktore ma rozdźielone stopy/ y rozdwojone kopytá/ á przeżuwa/ to jeść będźiećie. 4 Ale z tych jeść nie będźiećie/ ktore tylko przeżuwáją/ y z tych ktore tylko kopytá dwoją: Wielbłąd/ ktory choć przeżuwa/ ále kopytá rozdźielonego nie ma/ nieczystym wam będźie. 5 Tákże krolik/ ktory choć przeżuwa/ ále kopytá rozdźielonego nie ma/ nieczystym wam będźie. 6 Zájąc też/ choć przeżuwa/ ále kopytá rozdźielonego nie ma/ nieczystym wam będźie. 7 Swiniá tákże/ choć ma rozdźielone stopy y rozdwojone kopyto/ ále iż nie przeżuwa/ nieczysta wam będźie. 8 Mięsá ich nie będźiećie jeść/ áni śćierwu ich dotykáć śię będźiećie/ nieczyste wam będą.

9 TO jeść będźiećie ze wszystkich rzeczy żyjących w wodách: wszystko co ma skrzele y łuski/ w wodách/ w morzu y w rzekách/ to jeść będźiećie. 10 Wszystko zás co nie ma skrzele y łuski/ w morzu y w rzekách/ cokolwiek śię rucha w wodách/ y káżda rzecz żywiąca ktora jest w wodách/ 11 obrzydliwośćią wam będźie. Obrzydliwośćią będą wám: mięsá ich jeść nie będźiećie/ á śćierwem ich 12 brzydźić śię będźiećie. Owa cokolwiek nie ma skrzele y łuski w wodách/ obrzydliwośćią wam będźie.

13 TYm śię też brzydźić będźiećie z ptástwá/ y jeść ich nie będźiećie/ bo są obrzydliwośćią/ jáko Orłá/ y 14 Gryfá/ b y morskiego Orłá. Y Sępá/ y Kánie według rodzáju ich. 15 Káżdego Kruká według rodzáju 16 jego: Tákże Strusiá/ y Sowy/ y wodney Kánie/ y Jástrzebá/ według 17 rodzáju ich. Y Puhaczá/ y Nurká/ 18 y Lelká. Y Łábeciá/ y Báká/ y Bo- 19 ćianá: Y Czáple/ y Sojki według rodzáju ich/ y Dudká y Nietopyrzá: 20 Wszystko co śię czołga po źiemi skrzydłá májąc á ná czterech nogách chodźi/ obrzydliwośćią wam będźie.

21 WSzákże jeść będźiećie wszystko co śię czołga po źiemi skrzydłá májące/ co ná czterech nogách chodźi/ co ma w nogách śćięgneczká przydłuższe tu skakániu ná nich po 22 źiemi. Te z nich jeść będźiećie: Szárańczą c według rodzáju jey/ y Koniki według rodzáju ich/ y słoczki według rodzáju ich/ y chrząszcze według rodzáju ich. 23 Wszystko zás co śię czołga po źiemi skrzydláste/ cztery nogi májące/ obrzydliwośćią 24 wam będźie. Bo śię nimi pokaláćie; ktoby śię dotknął zdechliny ich/ nie będźie czystym áż do wieczorá: 25 A ktoby kolwiek nośił śćierw ich/ upierze száty swoje/ y będźie nieczystym áż do wieczorá.

26 WSzelkie bydle ktore ma rozdźieloną stopę/ á kopytá rozdwojonego nie ma/ áni też przeżuwa/ nieczyste wam będźie: Ktoby śię go dotknął/ nieczystym będźie. 27 A cokolwiek chodźi ná łápách swych ze wszystkich zwierząt ktore chodzą ná czterech nogách/ nieczyste wam będźie: Ktoby śię dotknął śćierwu ich/ nieczystym będźie áż do wieczorá. 28 A ktoby nośił śćierw ich/ upierze odźienie swe/ á nieczystym będźie áż do wieczorá: bo nieczyste wam są.

29 TAkże y te zá nieczyste mieć będźiećie miedzy płázámi/ ktore śię włoczą po źiemi: Łáśicá: y Mysz/ y Zábá/ według rodzájow 30 swojich. Y Jeż/ y Jászczorká/ y 31 Tchorz y Slimak/ y Kret. Te nieczyste wam będą miedzy wszystkimi płázámi: ktoby śię dotknął zde-

chliny

a 1 Moj. 8. 20. 5 Moj. 14. 20.

b I. Jástrzebá.

c H. Arbe, Soleam, Hárgol, Hágáb.

chliny ich / nieczystym będzie áż do
32 wieczorá. A káżda rzecz/ ná ktoraby co zdechłego z tych rzeczy upádło/nieczysta będzie / ták drzewiáne naczynie jáko szátá / ták skorá jáko wor : owá káżde naczynie w ktorym cospráwuja / do wody włożone będzie / y nieczyste zostánie áż do wieczorá / potym czyste będzie.
33 Wszelkie záś naczynie gliniáne / w ktoreby co z tych *rzeczy* wpadło ze wszystkim coby w nim było/ nieczyste się stánie / á sámo z tłuczone
34 będzie. Káżda tesz potráwá ktora jadája / gdyby wody *nieczystey* do niey wlano / nieczysta będzie : y wszelki napoj ktory pijája z káżdego *tákiego* naczynia / nieczystym
35 będzie. Owá wszystko ná coby upádło co z onych zdechlin / nieczyste będzie; piec y ognisko rozwálone będa / *bo* nieczyste sa / y zá nieczyste wam będa.
36 Ale studnia y cysterná/ y *káżde* zgromádzenie wod/ czyste będa : coby się jednák dotknęło ścierwu d tych rzeczy / nieczyste będzie.
37 A Jeśliby upádło nieco z ścierwu ich ná jákie naśienie / ktore śiane bywa/czyste zostánie.
38 Ale jesliby ná naśienie w wodźie namoczone upádło co z ścierwu ich / nieczyste wam będzie.
39 Jesliby zdechło bydle ktore jadaćie / ktoby się dotknał ścierwu jego / nieczystym będźie aż do wieczorá.
40 A ktoby jadł ścierw jego / upierze száty swoje / y nieczystym będzie áż do wieczorá : ten coby precz wynośił on ścierw / upierze száty swoje / y nieczystym będzie áż do wieczorá.
41 Wszelki tákże płaz/co się czołga po źiemi / obrzydliwośćia
42 jest/ nie będźiećie go jeść. Cokolwiek się czołga po brzuchu / y cokolwiek ná czterech / ábo wiecey nogách się włoczy miedzy wszystkim płázem ktory się czołga po źiemi / nie będźiećie *ich* jeść / bo o-
43 brzydliwośćia sa. Nie plugawćie dusz wászych wszelkim płázem ktory się czołga po źiemi / y nie máćie się nimi/byśćie nie byli splugáwieni przez nie :
44 Abowiem Jam jest PAN Bog wász ; przetoż poświaćaćie się e / á badźćie świętymi / bom Ja święty jest: á nie plugawćie dusz wászych żadnym płázem /
45 ktory się czołga po źiemi. Bom Ja *jest* PAN / ktorym was wywiodł z źiemie Egipskiey / ábym wam był zá Bogá: przetoż badźćie świętymi/bom Ja święty jest.
46 Táć jest ustáwá *około* bydłá / y ptástwá / y wszelkiey dusze żywey /ktora się rucha w wodách: y wszelkiey dusze żywey/ktora się czołga po źiemi.
47 Ku rozeznániu miedzy nieczystym y miedzy czystym/ á miedzy zwierzęty ktore się jeść godza/ y *miedzy* zwierzęty ktorych się jeść nie godźi.

d T. Dobywájac ich z wody.

e 3 Moj. 19. 2. y 20. 7. 1 Piotr 1. 16.

ROZDZIAŁ XII.

Nieczystość Niewiásty po porodzeniu Syná. 5. Corki. 6. Sposob oczyśćienia jey.

1 ZAtym rzekł PAn do Mojżeszá/
2 mowiac; Powiedz synom Izráelskim / y rzecz: Niewiástá ktoraby a poczełá y urodźiłá mężczyzne / nieczysta będźie przez śiedm dni; według dni ktorych odłaczona bywa dla choroby swey/ nieczysta będzie.
3 A dniá b osmego obrzezáne będzie ćiáło nieobrzezki jego.
4 Ale *oná* przez trzydźieśći dni/ y trzy dni / zostánie we krwi oczyśćiánia : żadney rzeczy świetey nie dotknie się / y ku Swiatnicy nie pojdźie / áż się wypełnia dni oczyśćiánia jey.
5 A jesli dźiewczke urodźi / nieczysta będzie przez dwie niedźieli / według oddźielenia swego : á sześćdźieśiat dni / y sześć dni / zostánie we krwi oczyśćiánia *swego*.
6 A Gdy się wypełnia dni oczyśćienia *jey* po synu ábo po corce / przynieśie báránká rocznego ná Ofiáre cáłopalenia / y gołabiatko / ábo śinogárlice ná Ofiáre zá grzech/ do drzwi Namiotu zgromádzenia/ do kápłaná;
7 Ktorego ofiárowáć będzie przed obliczem Pańskim / y oczyśći ja/ á ták oczyśćiona będzie od płynienia krwie swojey. Táć jest ustáwá *tey ktora* porodźiłá mężczyzne ábo dźiewczke.
8 A jesli nie przemoże *dáć* báránká/

a H. Naśienie z siebie wydáłá.

b 1 Moj. 17. 12. Luká; 1. 59. y 2. 21. Jan. 7. 22.

ránká/ tedy weźmie pare o śinogárlic / ábo pare gołąbiąt / jedno ná ofiáre cáłopalenia / á drugie ná ofiáre za grzech / y oczyśći *d* ją Kápłan/ á ták oczyśćiona będźie.

c Luk. 1. 24. d T. Modlić śię będźie zá nię.

ROZDZIAŁ XIII.

Rozeznánie przez Kápłaná wszelákiego trądu. 9. T człowieká trądowátego. 47. Trąd ná śáciech. y oczyśćienie jego.

1 Rzekł záśie PAN do Mojżeszá y do Aároná/ mowiąc: 2 Człowiek ktoryby miał ná skorze ćiáłá swego sadzel / ábo liszaj / ábo białe blizny / ták iżby śie ná skorze ćiáłá jego okazáłá plagá trądu: przywiedźiony będźie do Aároná Kápłaná / ábo do ktorego z synow jego Kápłanow. 3 Tedy oglada Kápłan on sadzel ná skorze ćiáłá *jego*: jesliby włos ná onym sadzelu pobielał/ á on sadzel ná pojrzeniu był by głębszy niż *insza* skorá ćiáłá jego / plagá trądu jest: przetoż ogladawszy go Kápłan/ osadźi go być nieczystym.

4 A Jesliby biała *tylko* blizná byłá ná skorze ćiáłá jego/ á nie byłáby głębsza ná pojrzeniu niż *inna* skorá / y włosy w niey nie pobieláłyby; tedy zámknie Kápłan májącego táka zárázę / przez śiedm dni. 5 Potym obejrzy go Kápłan dniá śiodmego: á jesliby oná blizná ták zostáłá w oczách jego / á nie szerzyłá śie oná blizná po skorze / tedy go zámknie Kápłan przez śiedm dni powtore. 6 Y obejrzy go Kápłan dniá śiodmego powtore: á jesliby tá zárázá poczerniáłá á nie szerzyłáby śie tá zárázá po skorze / tedy go zá czystego osądźi Kápłan/ bo świerzb jest: á *on* upierze száty swe / á będźie czystym. 7 Ale jesliby śie bárźiey rozszerzał po skorze świerzb on/ po ogladániu Kápłánowym/ y po oczyśćieniu jego / pokaże śie z nowu Kápłanowi. 8 Tedy obejrzy go Kápłan: á jesliby śie tá zárázá rozszerzáłá po skorze *jego*, osądźi go zá nieczystego Kápłan: *bo* trąd jest.

9 Zárázá trądu gdy będźie ná człowieku / przywiedźion będźie do Kápłaná. 10 Ktorego obejrzy Kápłan: á będźieli sadzel biały ná skorze / żeby śie uczyniły włosy białe/ choćby y zdrowe ćiáło było ná tym sadzelu: 11 Trąd zástárzáły jest ná skorze ćiáłá jego; y osądźi go zá nieczystego Kápłan / á nie będźie go záwierał / gdyż nieczystym jest.

12 A Jesliby śie trąd rozszerzał *a* ná skorze/ y okryłby trąd wszystkę skorę zárázonego / od głowy jego áż do nog jego/ wszędy gdźie oczymá Kápłan dojrzeć może: 13 Y obejrzy Kápłan: á jesli okrył trąd wszystko ćiáło jego / zá czystá osądźi zárazę jego: bo iż wszystká pobiáłá/ *dla tego* czystym jest. 14 Ale ktorego dniá ukázáłoby śie ná takowym mieso dźiwie nieczystym będźie. 15 A ták oglada Kápłan mieso dźiwie / á osądźi go być zá nieczystego / bo ono mieso dźiwie nieczyste jest: trąd *to* jest. 16 Ale jesliby záś zginęło mieso dźiwie / y obroćiłoby śie w białość/ tedy przydźie do Kápłaná. 17 A widząc go Kápłan że śie obroćiłá zárázá w białość / zá czystego osądźi Kápłan zárázonego/ bo czystym jest.

a H. Kwitnąc kwitnie.

18 Jesliby záś był ná skorze ćiáłá jego wrzod/ á zágoiłby śie: 19 A ná miejscu wrzodu onego uczyniłby śie sadzel biały / ábo blizná biała záczerwieniáła / tedy okázáná będźie Kápłanowi. 20 A widząc Kápłan/ że ná wejrzeniu głębsza jest niż inna skorá/ y włosy by jey pobieláły / zá nieczystego osądźi go Kápłan: zárázá trądu jest / z wrzodu wyrosła. 21 Ale jesliby ją obaczył Kápłan/ że w niey włos niebieleje/ y nie jest głębsza nád *insze* skorę/ ále tylko náczerniáłá: tedy zámknie Kápłan tákowego przez śiedm dni. 22 A jesliby śie szerzyłá po skorze / zá nieczystego osądźi go Kápłan/ zárázá to *trądu*. 23 Wszákże jesliby blizná oná biała ná swym miejscu zostawáłá / y nie szerzyłáby śie/ zápalenie wrzodu jest: przetoż zá czystego osądźi go Kápłan.

24 Tákże ćiáło ná ktorego skorze byłáby spárzelìná *od* ogniá/ á

po zgojeniu oney spárzeliny / byłá= by bliżná biała / záczerwieniáła / 25 ábo *biała* tylko / ♣ Ogláda to Kápłan: á jesliby włos w bliżnie pobielał y ćśnił śie / á ná pojrzeniu byłáby głębsza *oná bliżná* niż skorá / trąd jest z spárzeliny wyrosły: przetoż zá nieczystego osadźi go Kápłan / *bo* záráżá trądu jest. 26 ♣ A jesli Kápłan obaczy / że ná oney bliżnie białey włos nie pobielał / á iż nie jest głębsza nád *inszą* skorę / ále iż nieco náczerniáłá; zámknie Kápłan tákowego przez śiedm dni. 27 ♣ Y obejrzy go Kápłan dniá śiodmego: jesliby śię bárźiey szerzyłá po skorze / osadźi go zá nieczystego Kápłan / záráżá to trądu. 28 ♣ A jesliż tá bliżná biała zostawa ná swym miejscu / á nie szerzy śię po skorze / ále śię záczerniwa / prysczel z spárzenia jest: y osadźi go zá czystego Kápłan / bo bliżná spárzeliny jest.

29 Gdyby mąż ábo niewiástá miáłá jáką plámę ná głowie ábo ná brodźie / 30 ♣ Tedy obejrzy Kápłan onę plámę: á będźieli ná pojrzeniu głębsza niż *insza* skorá / y byłby ná niey włos pożołkły / y subtelny: tedy tákowego zá nieczystego osadźi Kápłan / zmázá jest: trąd ná głowie ábo ná brodźie jest. 31 ♣ Ale jesliby obaczył Kápłan záráżę oney plámy / á oto ná wejrzeniu jest głębsza nád *inszą* skorę / á nie byłby ná niey włos czarny / zámknie Kápłan záráżę plámy *májącego*, przez śiedm dni. 32 ♣ Potym obejrzy Kápłan tę záráżę dniá śiodmego: á jesli śię nie szerzy zmázá / y niemász ná niey pożołkłego włosá / y ná pojrzeniu tá zmázá nie byłáby głębsza nád *inszą* skorę: 33 ♣ Tedy ogolony będźie *ten człowiek*, ále zmázy oney golić nie będźie: y zámknie Kápłan májącego zmázę przez śiedm dni powtore. 34 ♣ Y ogláda Kápłan onę zmázę dniá śiodmego: á jesli śię nie rozszerzyłá zmázá po skorze / á ná pojrzeniu nie jest głębsza nád *inszą* skorę / osadźi go zá czystego Kápłan: á *on* uprawszy odźienie swoje / czystym będźie. 35 ♣ A jesliby śię poczęłá szerzyć oná zmázá ná skorze po oczyśćieniu jego: 36 Tedy obejrzy go Kápłan: á jesliż śię szerzy oná zmázá po skorze / nie będźie więcey upátrowáł Kápłan włosu żołtego: nieczystym jest. 37 ♣ Wszákże jesli przed oczymá jego ták zostawa oná zmázá / y włos czarny wyrosłby ná niey / zgojiłá śię oná zmázá: czysty jest / y zá czystego osadźi go Kápłan.

38 A Gdyby też ná skorze ćiáłá mężczyzny / ábo niewiásty były bliżny białe: 39 ♣ Tedy obejrzy *je* Kápłan: a jesliżby śię bliżny one białe ná skorze ćiáłá jego záczerniwáły / bliżná biała jest / wyrosłá ná skorze: czystym jest. 40 ♣ Máż tákże ktoremu by opádáły włosy z głowy jego / łysy jest / y czysty jest. 41 ♣ A jesliżby przećiwko jedney stronie twarzy opádły włosy głowy jego / przełysiáły jest / czysty jest. 42 ♣ Wszákże jesliby ná łysinie / ábo ná *tym* przełysieniu okazáłá śię bliżná biała / *á* zczerwieniałáby: trąd wyrosł z łysiny jego / ábo z przełysienia jego. 43 ♣ Y obejrzy go Kápłan: á jesliżby sadzel záráży jego był biáły / ábo zczerwieniáły ná łysinie jego / ábo na obłysieniu jego / ná ksztáłt trądu / ná skorze ćiáłá / 44 ♣ *Tákowy* człowiek trędowáty jest / nieczysty jest / y osadźi go bespiecznie Kápłan zá nieczystego: *bo* ná głowie jego jest trąd jego.

45 Trędowáty záś / ktoryby miał ná sobie tę záráżę / száty jego będą rozdárte / y głowá jego będźie odkryta / y ustá sobie zákryje / á wołáć będźie; Nieczysty b / nieczysty *jestem*. 46 ♣ Po wszystkie dni poki jest záráżá ná nim / nieczystym będźie / *bo* nieczystym jest: sam będźie mieszkał; precz zá obozem będźie mieszkánie jego.

b Tren. 4. 15.

47 Jesliby też ná száćie byłá záráżá trądu / ná száćie sukniáney / ábo ná száćie lniáney / 48 ♣ Abo ná osnowie / ábo ná wątku ze lnu ábo z wełny / ábo ná skorze / ábo ná jákieykolwiek rzeczy skorzáney: 49 ♣ A byłáby tá záráżá źielona / ábo czerwona ná száćie / ábo ná skorze / ábo ná osnowie / ábo ná wątku / ábo ná jákimkolwiek naczyniu skorzánym / záráżá trądu

50 jest: bedźie ukazána Kápłánowi. ♣ A oglądawszy Kápłan záráże one / zámknie one rzecż zárażona przez 51 siedm dni. ♣ Potym obejrzy záráże one dniá śiodmego / jesliby śie szerzyłá zmázá oná ná sáćie / ábo ná osnowie / ábo ná wątku / ábo ná skorze / y ná káżdey rzecży z skory urobioney trąd jest jádowity / záráżá niecżysta jest. 52 ♣ Tedy spali te száte ábo osnowe / ábo wątek z wełny ábo ze lnu / ábo jákiekolwiek nacżynie skorzáne / ná ktorymby byłá záráżá: ábowiem jest trąd jádowity: ogniem spalono bedźie.

53 A Że gdyby obacżył Kápłan / iż oná zmázá nie szerzy śie ná sáćie / ábo ná osnowie / ábo ná wątku / ábo ná jákimkolwiek nacżyniu skorzánym: 54 ♣ Rozkaże Kápłan / áby uprano to / ná cżym jest záráżá / y zámknie to przez śiedm dni powtore. 55 ♣ Y obejrzy Kápłan po upraniu one záráże / á jesli nie odmieniłá oná záráżá bárwy swojey: choćby śie oná záráżá nie rozszerzyłá / rzecż niecżysta jest; ogniem ją spalisz / záráźliwa rzecż jest / bądź ná zwierzchniey bądź ná spodniey stronie jey. 56 ♣ Wszákże jesliby Kápłan obacżył / iż przyćiemnieysza bedźie záráżá po wypraniu swym: oderwie ją od száty ábo od skory / ábo od osnowy / ábo od wątku. 57 ♣ A jesliby śie jescze ukazáłá ná sáćie / ábo ná osnowie / ábo ná wątku / ábo ná jákim nacżyniu skorzánym / trąd jest szerzący śie: ogniem to spalisz / ná cżymby byłá tákowa záráżá. 58 ♣ Száte záś ábo osnowe / ábo wątek / ábo káżde nacżynie skorzáne / ktorebyś uprał / á odeszłáby od niego záráżá / upierzesz je powtore / á cżyste bedźie.

59 T Ać jest ustáwá o záráżie trądu / ná sáćie sukniáney ábo lniáney / ábo ná osnowie / ábo ná wątku / ábo ná jákimkolwiek nacżyniu skorzánym / jáko to ma być rozeznano / iż jest cżyste ábo niecżyste.

ROZDZIAL XIV.

Ocżyśćienie trędowátego. 34. Rozeznánie y ocżyśćienie domu trądem záráżonego.

1 P Otym rzekł PAN do Moizeszá / mowiąc: 2 ♣ Táć jest a ustáwá około trędowátego / w dźień ocżyśćienia jego: przywiedźiony bedźie do Kápłáná: 3 ♣ A wynidźie Kápłan precż zá Oboz: á obacży li Kápłan / że oto uleczona jest záráżá trądu trędem záráżonego / 4 ♣ Tedy rozkaże Kápłan temu ktory śie ocżyśćia / áby wźiął dwá wroble żywe y zdrowe / y drzewo cedrowe / y jedwabiu kármázynowego / y Hisopu: 5 ♣ Y rozkaże Kápłan zábić jednego wroblá nád nacżyniem gliniánym / nád wodą żywą. 6 ♣ Wroblá *tedy* żywego weźmie / y drzewo cedrowe / y jedwab kármázynowy / y Hisop / á omocży to *wszystko* z wroblem żywym / we krwi wroblá zábitego nád wodą żywą. 7 ♣ Y pokropi tego ktory śie ocżyśćia od trądu śiedm kroć / y ogłośi go być cżystym / á puśći wroblá żywego w pole. 8 ♣ A ten ktory śie ocżyśćia / upierze száty swoje / y ogoli wszystkie włosy swoje / á umyje śie wodą / y cżystym bedźie: Potym wnidźie do obozu / á bedźie: mieszkał przed namiotem swojim przez śiedm dni. 9 ♣ Potym dniá śiodmego / ogoli wszystkie włosy swe / głowę swą / y brodę swą / y brwi nád ocżymá swymi / y wszystkie inne włosy swe ogoli: przytym upierze száty swe / y ćiáło swe omyje wodą / á ták ocżyśćion bedźie.

10 A Dniá osmego / weźmie dwu báránkow zupełnych / y owcę jedne rocżną / zupełną / y trzy dźieśiąte cżęśći Efy mąki pszenney / ná ofiáre śniedną / zmieszáną z oliwą / 11 y b miárkę oliwy. ♣ Tedy Kápłan ktory ocżyśćia cżłowieká ktory ma być ocżyśćiony / postáwi z tymi *rzecżámi* przed PANEM u drzwi 12 Namiotu zgromádzenia. ♣ Potym weźmie Kápłan báráná jednego / y bedźie go ofiárował ná ofiáre zá występek / *z oną* miárką oliwy / y bedźie to tám y sám obracał

a. Mátt. 8. 4. Márk. 1. 44. Luká. 5. 14.

b H. Log. T. ták wiele jáko sześć skorup jájowych.

ná

ná Ofiárę obracánia / przed oblicżem PAnskim. 13 Zábije też báránká onego ná mieyscu gdźie bija ofiáry zá grzech/ y ofiárę cáłopalenia/ ná mieyscu świętym: bo iáko ofiárá zá grzech / ták ofiárá zá wystepek należy Kápłánowi: rzecż naświętsza iest.

14 Y Weźmie Kápłan krwie z ofiáry za wystepek/ y pomáże Kápłan koniec uchá prawego onemu ktory śię ocżyśćia / tákże pálec wielki u práwey ręki jego / y pálec wielki u práwey nogi jego. 15 Weźmie też Kápłan z oney miarki oliwy / á naleje ná dłoń swoję lewą. 16 A omocży pálec swoj práwy w oliwie ktora jest ná lewey dłoni jego/ y pokropi oliwą z pálcá swego śiedm kroć / przed oblicżem PAńskim. 17 A z ostátku oliwy/ ktora jest ná dłoni jego / pomáże Kápłan koniec uchá práwego onemu ktory śię ocżyśćia / y wielki pálec práwey ręki jego / tákże wielki pálec práwey nogi jego / z oneyże krwie ktora jest ofiára zá wystepek. 18 A coby zostáło oliwy ktora jest ná dłoni Kápłánowey / pomáże tym głowę onego ktory śię ocżyśćia / y ták go ocżyśći Kápłan przed oblicżem PAnskim. 19 Ucżyni tákże Kápłan ofiárę zá grzech / y ocżyśći tego ktory śię ocżyśćia / od nieczystośći jego / á potym zábije Ofiárę cáłopalenia. 20 Y ofiárowáć będźie Kápłan ofiárę cáłopalenia/ y ofiárę śniedną / ná Ołtarzu: ták ocżyśći go Kápłan / y cżystym będźie.

21 A Jesliby kto był ták ubogi / iżby tego nie przemogł. Tedy weźmie báránká jednego ná ofiárę zá wystepek / ná podnoszenie / dla ocżyśćienia swego / y jednę dźieśiątą część Efy maki pszenney / zágnieciony z oliwą / ná Ofiárę śniedną / y miarkę oliwy. 22 Nád to dwie śinogárlice / ábo dwoje gołąbiąt / cżego dostáć może: z ktorych jedno będźie ná ofiárę zá grzech/ á drugie ná ofiárę cáłopalenia. 23 Y przynieśie je w osmy dźień ocżyśćienia swego do Kápłáná / do drzwi Namiotu zgromadzenia/ przed oblicżnośc PAńską.

24 Weźmie tedy Kápłan báránká Ofiáry zá wystepek / y miárkę oliwy: y będźie to obracał tám y sám Kápłan ná ofiárę obracánia przed PAnem. 25 A zábije báránká ná ofiárę za wystepek: á wźiąwszy Kápłan ze krwie Ofiáry zá wystepek / pomáże koniec uchá práwego temu ktory śię ocżyśćia / y pálec wielki práwey ręki jego / y pálec wielki práwey nogi jego. 26 Oliwy tákże náleje Kápłan ná lewą dłoń swoję. 27 Y kropić będźie Kápłan pálcem swojim práwym / z oliwy ktora jest ná lewey ręce jego/ śiedm kroć przed oblicżem PAńskim.

28 Pomáże też Kápłan oną oliwą ktora jest ná dłoni jego koniec uchá práwego / temu ktory śię ocżyśćia: tákże wielki pálec práwey ręki jego / y wielki pálec práwey nogi jego/ ná mieyscu krwie / z Ofiáry zá wystepek. 29 A ostátkiem oliwy / ktora jest ná dłoni Kápłáná/ pomáże głowę onego ktory śię ocżyśćia / áby go ocżyśćił przed PAnem. 30 Tákże ucżyni z jedną śinogárlicą/ ábo z jednym gołębiećiem/ cżego kolwiek z tych dostáć może. 31 Cżego dostáć mogł / jedno z tych będźie ofiára zá grzech/ á drugie ná ofiárę cáłopalenia/ z ofiárą śniedną: á ták ocżyśći Kápłan tego ktory śię ocżyśćia przed oblicżem PAńskim. 32 A táć jest ustáwá o tym / ná ktorymby byłá záráźá trądu / ktory wszystkiego mieć nie może ku ocżyśćieniu swemu.

33 Rzekł potym PAN do Mojżeszá y do Aároná / mowiąc: 34 Gdy wnidźiecie do ziemie Chánánejskiey / ktora Ja wam dawam w ośiadłość/ á dopuśćiłbym záráźę trądu ná ktory dom ośiadłośći wászey/ 35 Tedy on/ ktorego dom jest/ przyjdźie / y opowie to Kápłánowi/ mowiąc: Jákoby záráźá trądu zda mi śię być w domu mojim. 36 Rozkaże tedy Kápłan wyprzątnąć dom/ pierwey niż sam wnidźie/ áby oglądał záráźę onę/ iżby śię nic nie splugáwiło / coby było w domu: á potym Kápłan wnidźie/ áby oglądał on dom.

37 A Oględując one záráźę/ ujrzyli zárázę ná ścienie domu/ *jákoby* dołki czarne/ przyźieleńszym/ ábo przyczerwieńszym/ á ná pojrzeniu byłoby głębszeniż ściáná. ✣ 38 Tedy wynidźie Kápłan z domu onego przede drzwi/ y zámknie on dom przez śiedm dni. ✣ 39 Wroći śię potym Kápłan dniá śiodmego/ y obejrzy: á jeśli śię rozszerzyłá zárázá ná ściánách domu onego. ✣ 40 Rozkaże Kápłan wyłámáć ono kámienie/ ná ktorym by byłá zárázá/ y wyrzućić je precz zá miásto/ ná miejsce nieczyste: ✣ 41 A dom rozkaże wewnątrz oskrobáć/ wszędy w około: y wyrzucą on proch ktory oskrobáli precz zá miásto ná miejsce nieczyste. ✣ 42 Y wezmą kámienie insze/ y wpráwią ná miejsce innych kámieni: y wapná też inszego wezmą/ á potynkują dom.

43 A Jeśliby śię odnowiłá oná zárázá/ y rozszerzyłá śię po domu/ po wyrzuceniu kámienia y po wyskrobániu domu/ y po tynkowániu *jego:* ✣ 44 Tedy wnidźie Kápłan: á ujrzyli/ że śię rozszerzyłá oná zárázá po domu/ trąd jest jádowity w domu *onym,* nieczysty jest. ✣ 45 Zátym rozwála on dom/ kámienie jego/ y drzewo jego/ y wszystko wápno domu onego/ á wyniosą precz zá miásto ná miejsce nieczyste. ✣ 46 A ten ktoby wszedł do domu onego/ po wszystkie dni poki był záwárty/ nieczystym będźie áż do wieczorá. 47 ✣ A ktoby spał w onym domu/ upierze száty swoje: tákże ktoby jadł w tymże domu/ upierze száty swoje.

48 Lecz jeśliby wszedszy Kápłan obaczył/ iż śię nie szerzy zárázá po domu/ po tynkowániu jego: tedy osądźi Kápłan/ że dom on jest czysty/ bo uleczona jest zárázá oná: 49 ✣ A weźmie ná oczyśćienie onego domu/ dwu wroblow/ y drzewo cedrowe/ y jedwabiu karmázynu/ y hisopu. ✣ 50 Y zábije wroblá jednego nád naczyniem glinianym/ nád wodą żywą. ✣ 51 A wźiąwszy drzewo cedrowe/ y hisop/ y jedwab kármázynowy/ y wroblá żywego/ omoczy to *wszystko* we krwi wroblá zábitego/ y w wodźie żywey/ á po- 52 kropi ten dom śiedm kroć. ✣ Y ták oczyśći on dom krwią wroblá onego/ y wodą żywą/ y wroblem żywym/ y drzewem cedrowym/ y hisopem/ y jedwabiem czerwonym. ✣ 53 Potym puśći wroblá żywego precz zá miásto w pole: ták oczyśći *on* dom/ y czystym będźie.

54 Táć jest ustáwá o káżdey záráźie trądu/ y plámy czarney. ✣ 55 Y o trądźie ná száćie/ y ná domu. ✣ 56 Y o sádzelu/ y o c świerzbie/ y o białey plámie: ✣ 57 Zeby poznáć/ gdy kto jest nieczystym/ y gdy kto czystym: Táć jest ustáwá *około* trądu.

c I. o Lisájách.

ROZDZIAL XV.

Nieczystość ćierpiącego płynienie mężczyzny. 12. Y niewiásty; Y oczyśćienie ich.

1 Rzekł potym PAN do Mojżeszá y do Aároná/ mowiąc: ✣ 2 Powiedźćie synom Izráelskim/ á mowćie do nich: Mąż ktoryby ćierpiał płynienie naśienia z ćiáłá swego/ nieczysty jest. ✣ 3 A táć będźie nieczystość płynienia jego: Jeśli wypuśći ćiáło jego płynienie swe/ ábo żeby śię to płynienie zástánowiło w ćiele jego/ nieczystość jego jest. ✣ 4 Káżda pośćiel/ ná ktoreyby leżał płynienie ćierpiący/ nieczysta będźie/ y wszystko/ ná czymby uśiadł/ nieczyste będźie. ✣ 5 Ktoby śię dotknął pośćieli jego/ upierze száty swoje/ y umyje śię wodą/ á będźie nieczystym áż do wieczorá.

6 Ktoby też śiadł ná tym/ ná czym ten śiedźiał co z niego *naśienie* płynie/ upierze száty swe/ y umyje śię wodą/ á będźie nieczystym áż do wieczorá. ✣ 7 Jeśliby śię też kto dotknął ćiáłá mężá ćierpiącego płynienie/ upierze száty swe/ y umyje śię wodą: á będźie nieczystym áż do wieczorá. ✣ 8 A jeśliby plunął płynienie ćierpiący ná czystego/ *oplwány* upierze száty swe y umyje śię wodą/ á nieczysty będźie áż do wieczorá. ✣ 9 Káżde też śiodło ná ktoremby śiedźiał płynienie ćierpiący/ nieczyste będźie. ✣ 10 Ktoby śię też jákiejkolwiek rzeczy dotknął/ ktora byłá pod nim/ nieczysty będźie áż do wieczorá/ á ktoby co z tego nośił/ upierze száty

swe/

swe/ y umyje śię wodą/ á będźie nieczystym aż do wieczorá. ✠ 11 Tákże káżdy ktoregoby śię dotknął ćierpiący płynienie/ nie umywszy przed tym rąk swojich w wodźie/ upierze száty swoje/ y umyje śię wodą/ y będźie nieczystym áż do wieczorá.

12 ✠ Naczynie też gliniáne/ ktoregoby śię dotknął co płynienie ćierpi/ stłuczone będźie: á káżde naczynie drzewiáne/ wodą umyte będźie.

13 A Gdyby oczyśćiony był ten ktory ćierpi płynienie/ od płynienia swego/ náliczy sobie śiedm dni/ a podług swego oczyśćienia/ y upierze száty swe/ y omyje ćiáło swoje 14 wodą żywą/ y będźie czystym. ✠ Potym dniá osmego/ weźmie sobie dwie śinogárlice/ ábo dwoje gołąbiąt/ á przyszedszy przed PANA do drzwi Namiotu zgromádzenia/ odda je 15 kápłanowi. ✠ Tedy ofiárowáć będźie kápłan jedno z nich zá grzech/ á drugie ná ofiárę cáłopalenia. Ták oczyśći go kápłan przed obliczem PAńskim od płynienia jego.

a I. po swojim oczyśćieniu.

16 A Mąż z ktoregoby wyszło naśienie złączenia/ omyje wodą wszystko ćiáło swe/ y będźie nieczystym 17 áż do wieczorá. ✠ Káżda też szátá/ y káżda skorá/ ná ktoreyby było naśienie złączenia/ wyprána będźie wodą/ á będźie nieczysta áż do 18 wieczorá. ✠ Niewiástá tákże z ktorąby obcował mąż ćierpiący płynienie naśienia/ *oboje* umyją śię wodą/ á nieczystymi będą áż do wieczorá.

19 TAkże niewiástá/ ktoraby ćierpiáłá chorobę swoje/ á płynęłáby krew z ćiáłá jey: przez śiedm dni będźie w odłączeniu swym/ káżdy coby śię jey dotknął/ nieczysty 20 będźie áż do wieczorá. ✠ Ná czymkolwiek leżáłá w odłączeniu swym/ nieczyste będźie: tákże ná czymby 21 śiedźiáłá/ nieczyste będźie. ✠ Ktoby śię też dotknął pośćieli jey/ upierze száty swe/ y umyje śię wodą/ á 22 będźie nieczysty áż do wieczorá. ✠ Tákże ktoby śię dotknął tego ná czymby śiedźiáłá/ upierze száty swe/ y umyje śię wodą/ á będźie nieczysty 23 áż do wieczorá. ✠ Jeśliby też co było ná łożu jey/ ábo ná czymby oná śiedźiáłá/ á dotknąłby śię kto tego/ nieczystym będźie áż do wieczorá. ✠ 24 A jeśliby mąż spał z nią/ á zostáłáby nieczystość jey ná nim/ nieczysty będźie przez śiedm dni: y káżde łoże/ ná ktorymby leżał/ nieczyste będźie.

25 JEśliby też niewiástá płynienie krwie ćierpiáłá przez wiele dni/ mimo czás mieśiącow jey/ ábo żeby krwie płynienie ćierpiáłá w zwyczájney chorobie/ *tedy* po wszystkie dni płynienia nieczystośći swojey/ jáko y czásu choroby swojey nieczysta będźie. ✠ 26 Káżda pośćiel jey ná ktoreyby leżáłá po wszystkie dni płynienia swego/ jáko pośćiel w przyrodzoney chorobie będźie/ y káżda rzecz ná ktoreyby śiedźiáłá/ nieczysta będźie według nieczystośći *przyrodzoney* choroby jey. ✠ 27 Ktoby śię kolwiek dotknął tych rzeczy/ nieczystym będźie upierze száty swe/ y umyje śię wodą/ á będźie nie-28 czystym áż do wieczorá. ✠ A gdy będźie b oczyśćiona od płynienia swego/ náliczy sobie śiedm dni/ á 29 potym oczyśćiáć śię będźie. ✠ A dniá osmego/ weźmie sobie dwie śinogárlice ábo dwoje gołąbiąt/ y przyniesie je kápłanowi do drzwi Na-30 miotu zgromádzenia. ✠ Z ktorych ofiárowáć będźie kápłan jedno ná ofiárę zá grzech/ á drugie ná ofiárę cáłopalenia: ták ją oczyśći kápłan przed PAnem od płynienia nieczy-31 stośći jey. ✠ Ták odłączáć będźiećie Syny Izráelskie c od nieczystośći ich/ áby nie pomárli w nieczystośći swey/ gdyby splugáwili przybytek moj/ ktory jest w pośrzodku ich.

b T. przestánie krew płynąć.

c T. Dla nieczystośći ich.

32 TAć jest ustáwá około tego ktory płynienie ćierpi/ y z ktorego wychodźi naśienie złączenia/ dla 33 czego splugáwiony bywa. ✠ Tákże y około *niewiasty* chorującey w odłączeniu swym/ y káżdego ćierpiącego płynienie swe/ ták mężczyzny/ jáko y niewiásty/ y mężá ktory leżał z nieczystą.

ROZDZIAŁ XVI.

Ceremonie poświęcánia Swiątnice, Przybytku, Ołtarza, Nawyższego Kápłáná, y wszystkiego ludu. 20. ko-

Kozieł ná puszczę puszczony. 29 Post. pospolity w dźień uciśnienia. 32. Kápłan nawyższy jáko, kiedy, do świątnice wchodźić ma.

1 POtym mowił PAN do Mojżeszá po śmierći dwu synow Aáronowych/ ktorzy ofiáruiąc przed PAnem pomárli. 2 Y rzekł PAn do Mojżeszá: Mow do Aároná brátá twego/ niech nie wchodźi káżdego czásu do Swiątnice b wewnątrz zá zasłonę/ przed ubłagálnią/ ktora jest ná skrzyni / áby nie umárł: bo w obłoku okázowáć śię będę nád ubłagálnią.

3 A że ták wchodźić będźie Aáron do świątnice: z ćielcem ná ofiárę zá grzech/ á z báránem ná ofiárę cáłopalenia. 4 W száty lniáne/ poświęcone/ obleczę śię/ á ubiory lniáne będą ná ćiele jego/ y pásem lniánym opásze śię/ y czapkę lniáną włoży *ná głowę*: száty święte są: Y omyje wodą ćiáło swe/ á obleczę śię w nie. 5 A od zgromádzenia synow Izráelskich weźmie dwu kozłow ná ofiárę zá grzech/ y jednego báránká ná cáłopalenie.

6 Y Będźie ofiárował Aáron ćielcá swego *ná ofiárę* zá grzech/ y uczyni oczyśćienie zá śię/ y zá dom swoj. 7 Weźmie też dwu kozłow/ á postáwi je przed PAnem/ u drzwi Namiotu zgromádzenia. 8 Y rzući Aáron ná obá kozły losy/ los jeden PAnu/ á los drugi Azázelowi c: 9 Y będźie ofiárował Aáron *onego* kozłá ná ktorego padł los PAnu/ y ofiárowáć go będźie zá grzech. 10 Ale kozłá ná ktorego padł los Azázelá/ postáwi żywego przed PAnem/ áby oczyśćienie uczynił przezeń/ á wypuśćił go do Azázelá ná puszczą. 11 Y będźie ofiárował Aáron ćielcá ná ofiárę zá grzech swoj/ á oczyśćienie uczyni zá śię/ y zá dom swoj/ y zábije ćielcá ná ofiárę zá grzech swoj.

12 Y Gdy weźmie pełną kádźilnicę węgla rozpalonego z Ołtarzá przed oblicznośćią PAńską/ y pełne garśći swe kádzenia wonnego utłuczonego/ y wnieśie zá zasłonę: 13 A włoży ono kádzenie ná ogień przed PAnem/ áby okrył dym kádzenia ubłagálnią / ktora jest nád świá- 14 dectwem/ d/ á nie umrze. Potym wziąwszy ze krwie ćielcá e onego/ kropić będźie palcem swym ná ubłagálni ku Wschodu słońcá tákże przed ubłagálnią kropić będźie śiedm kroć tą krwią pálcem swym.

15 Zábije też kozłá ná ofiárę zá grzech ludu/ á wnieśie wewnątrz krew jego/ zá zasłonę : y uczyni ze krwią jego jáko czynił ze krwią ćielcá/ y kropić będźie nią nád ubłagálnią y przed ubłagálnią. 16 Ták oczyśći Swiątnicę od nieczystot synow Izráelskich/ y od przestępstw ich/ y od wszystkich grzechow ich: toż też uczyni Namiotowi zgromadzenia ktory jest miedzy nimi / w pośrzodku nieczystot ich. 17 (A żaden człowiek niech nie będźie w Namiećie zgromádzenia/ gdy on wchodźić będźie ku oczyśćiániu do świątnice / áż wynidźie y wykona oczyśćienie sam zá śię/ y dom swoj/ y zá wszystko zgromadzenie Izráelskie.) 18 Y wynidźie do Ołtarzá ktory jest przed PAnem/ á oczyśći go: y wziąwszy krwie ćielcowey/ y krwie kozłowey/ pomáże rogi Ołtarzá w około. 19 A pokropi gy z wierzchu tąż krwią/ pálcem swym śiedm kroć/ á oczyśći gy/ y poświęći go od nieczystot synow Izráelskich.

20 POtym gdy odpráwi oczyśćienie świątnice/ y Namiotu zgromádzenia/ y Ołtarzá/ ofiárowáć będźie kozłá żywego. 21 A włożywszy Aáron obie ręce swe ná głowę kozłá żywego/ wyznawáć będźie nád nim wszystkie nieprawośći synow Izráelskich/ y wszystkie przestępstwá ich/ ze wszystkimi grzechámi ich: á włoży je ná głowę kozłá onego/ y wypuśći *go* przez człowieká *ná to* obránego/ ná puszczą. 22 A ták poniesie on kozieł ná sobie wszystkie nieprawośći ich do ziemie pustey : y wypuśći kozłá onego ná puszczą.

23 POtym wroćiwszy śię Aáron do Namiotu zgromádzenia/ złoży z siebie száty lniáne / w ktore śię był obleḱł/ wchodząc do Swiątnice/ y zostáwi je tám. 24 Omyje też ćiáło swoje wodą ná miejscu świętym/ y obleczę śię w száty swe : á wyszedszy/ sprawowáć będźie ofiárę cáłopale-

nia

a 3 Moj. 10. 2. b 2 Moj. 30.10. Zydow 9.7.

c T. z strony miejscá ná ktore ma kozieł odejdźię.

d T. Nad skrzynią Swiádectwá.

e Zydow 9.25. y 10.4.

f Luk. 1.9.10.

nia swego/ y ofiárę cáłopalenia ludu/ y uczyni oczyśćienie zá śię/ y zá lud. 25 ♣ A tłustość ofiáry zá grzech spali ná Ołtarzu. 26 ♣ A ten ktory záwiodł kozłá do Azázelá/ upierze száty swe: á omywszy ciáło swoje wodą/ potym wnidźie do obozu. 27 ♣ Ciełcá f zás *ofiárowánego* zá grzech/ y kozłá zá grzech ktorych krew wniesioná byłá ku spráwowániu oczyśćienia do Swiatnice/ wyniosą precz zá oboz/ y spalą ogniem skory ich/ y mięso ich y gnoj ich. 28 ♣ A ten co je palić będźie/ upierze száty swoje/ á omywszy ciáło swoje wodą/ potym wnidźie do obozu.

f 3 Moj. 6. 30. Zydow 13. 11.

29 TO tez będźie wam zá ustáwę wieczną. Mieśiącá g śiodmego/ dźieśiątego *dniá tegoż* mieśiącá/ trapić będźiećie dusze wásze/ y żadney roboty nie będźiećie robić/ ták domá zrodzony/ jáko przychodźień / ktory gośćiem jest miedzy wámi. 30 ♣ Bo w ten dźień oczyśći wás/ ábyśćie oczyśćieni byli: od wszystkich grzechow wászych przed PANem oczyśćieni będźiećie. 31 ♣ Sábbátem odpoczynienia będźie wam *to*, w ktory trapić będźiećie dusze wásze ustáwą wieczną.

g 3 Moj. 23. 27. 4 Moj 29. 7.

32 A Oczyśćiáć będźie Kápłan ktory jest pomázány/ á ktorego poświecone są ręce ku spráwowániu urzędu miásto Ojcá jego/ á oblecze śię w száty lniáne/ w száty święte. 33 ♣ Y oczyśći Swiatnicę świętobliwośći/ y Namiot zgromadzenia/ y Ołtarz oczyśći/ y kápłány/ y wszystek lud zgromádzony oczyśći. 34 ♣ Y będźie to wam zá ustáwę wieczną/ ku oczyśćiániu synow Izráelskich/ od wszystkich grzechow ich / h raz w rok. 35 ♣ Y uczynił Mojżesz jáko mu był rozkazał PAN.

h 2 Moj. 30. 10.

ROZDZIAL XVII.

Gdźie. 6. przez kogo, y komu Ofiáry máją być spráwowáne. 10. Krwie. 15. Z dechliny rozszárpánego od zwierzá jeść zákazano, y kaźń ná występne.

1 TEdy rzekł PAN do Mojżeszá 2 mowiąc: ♣ Mow do Aároná y do synow jego/ y do wszystkich synow Izráelskich/ á powiedz im: Táć jest rzecz ktorą przykazał PAN / mowiąc: 3 ♣ Ktobykolwiek z domu Izráelskiego zábił wołu / ábo owcę/ ábo kozę w obozie: ábo ktoby zábił zá obozem: 4 ♣ A do drzwi Namiotu zgromádzenia nie przywiodłby tego / áby ofiárował ofiárę PAnu/ przed Przybytkiem PAńskim: krwie winien będźie on mąż: krew przelał/ przetoż wytrácony będźie on mąż/ z pośrzodku ludu swego.

5 SYnowie tedy Izráelscy przywiodą ofiáry swoje / ktore zábijáli ná polu / przywiodą je PAnu do drzwi Namiotu zgromádzenia / do kápłaná / á ták niechaj spráwują ofiáry spokojne PAnu. 6 ♣ Y wyleje Kápłan krew ná Ołtarz PAński/ u drzwi Namiotu zgromádzenia/ á spali tłustość ku wdźięczney wonnośći PAnu. 7 ♣ Y nie będą ofiárowáć więcey ofiar swych Dyabłom/ z ktorymi cudzołożyli: tá ustáwá wieczna będźie im w narodźiech ich. 8 ♣ Nád to im jeszcze powiedz; Jesliby kto z domu Izráelskiego/ ábo z przychodniow miedzy wámi mieszkájących chćiał ofiárowáć ofiárę cáłopalenia/ *ábo insze* Ofiárę: 9 ♣ A do drzwi Namiotu zgromádzenia nie przywiodłby jey/ áby ją ofiárował PANU: wytrácony będźie człowiek ten z ludu swego.

10 A Ktobykolwiek a z domu Izráelskiego/ ábo z przychodniow ktorzyby gośćiámi byli miedzy nimi/ jadł krew jáką/ postáwię *rozgniewáną* twarz swą przećiwko człowiekowi krew jedzącemu/ y wygłádzę go z pośrzodku ludu jego: 11 ♣ Abowiem duszá *wszelkiego* ćiáłá we krwi jego jest/ á Ja datem ją wam ná Ołtarz/ ku oczyśćieniu dusz wászych: bo krew jest ktora dusze oczyśćia. 12 ♣ Dla tegoż powiedźiałem synom Izráelskim; Zaden miedzy wámi nie będźie jadał krwie: áni przychodźień ktory gośćiem jest miedzy wámi/ nie będźie jadał krwie.

a 3 Moj. 7. 27. y 19. 26 5 Moj. 12. 16. 1 Sám. 14. 33.

13 Y Ktobykolwiek z synow Izráelskich /ábo z przychodniow/ ktorzy są gośćmi miedzy wámi geniąc ułowił jákie zwierzę / ábo ptaká / co śię godźi jeść/ tedy krew z niego wypuśći/ y zásypie ją piąs-

14 ſtkiem. ♣ Bo duſzá káżdego ćiáłá *jeſt* krew jego / ktora *jeſt* miáſto duſze jego : przetożem powiedźiał Synom Izráelſkim ; Krwie wſzelkiego ćiáłá jeść nie będźiećie : b bo duſzá wſzelkiego ćiáłá *jeſt* krew jego: ktoby ja kolwiek jadł / wytrácony będźie.

15 Jeśliby też kto jadł co zdechłego / Albo *od zwierzá* rozſzárpánego / ták domá zrodzony / jáko przychodźień ; tedy upierze ſzáty ſwoje / y omyje ſie wodą / á nieczyſtym będźie áż do wieczorá : potym czyſty będźie.

16 ♣ Ale jeſliby nie uprał *ſzat ſwojich*, á ćiáłá ſwego nie omył/ poniesie niepráwość ſwoje.

ROZDZIAŁ XVIII.

Zákazánie Pogáńſkich obyczájow 6. Káźirodztwá we wſzyſtkich ſtopniách krewnośći. 20. Cudzołoſtwo zgánione, y Ofiáry Molochowi.

1 Rzekł jeſzcze PAn do Mojżeſzá/ 2 mowiąc : ♣ Mow do Synow Izráelſkich / y rzecz im: Jam jeſt PAn Bog wáſz. 3 ♣ Według obyczájow źiemie Egipſkiey w ktorey ſćie mieſzkáli/ nie czyńćie: áni według obyczájow źiemie Chánánejſkiey/ do ktorey Ja was prowádzę/ nie czyńćie/ á w uſtáwách ich nie chodźćie. 4 ♣ Sądy moje czyńćie/ á uſtaw mojich ſtrzeżćie / ábyśćie chodźili w nich : JAM PAN, Bog wáſz. 5 ♣ Przeſtrzegájćież tedy uſtaw mojich / y ſądow mojich: ktore záchowywájąc człowiek będźie w nich żył a : JAM PAN.

6 Záden człowiek do bliſkiey pokrewny ſwojey nieprzyſtępuj / áby odkrył b ſromotę *jey* : JAM PAN. 7 ♣ Sromoty Ojcá twego / tákże ſromoty mátki twojey nie odkryjeſz : mátka twoja jeſt / nie odkryjeſz ſromoty jey. 8 ♣ Sromoty żony Ojcá twego nie odkryjeſz c: ſromotá Ojcá twego jeſt. 9 ♣ Sromoty śioſtry twey / á corki Ojcá twego / tákże corki mátki twey/ ták rodzoney jáko y przyrodney : nie odkryjeſz ſromoty ich. 10 ♣ Sromoty corki ſyná twego/ tákże *ſromoty* corki corki twojey nie odkryjeſz : bo to ſromotá twojá. 11 ♣ Sromoty corki żony Ojcá twego ktora ſie národźiłá z Ojcá twego/ śioſtrá twojá jeſt/ 12 nie odkryjeſz ſromoty jey. ♣ Sromoty śioſtry Ojcá twego nie odkryjeſz/ e bo jeſt pokrewna Ojcá twego. 13 ♣ Sromoty śioſtry mátki twojey nie odkryjeſz / bo pokrewna mátki twojey jeſt. 14 ♣ Sromoty brátá Ojcá twego f nie odkryjeſz / do żony jego nie wnidźieſz/ żoná ſtryjá twego jeſt. 15 ♣ Sromoty ſynowey twojey nie g odkryjeſz : żona jeſt ſyná twego / nie odkryjeſz ſromoty jey. 16 ♣ Sromoty żony brátá twego h nie odkryjeſz : ſromotá brátá twego jeſt. 17 ♣ Sromoty żony/ y corki jey i nie odkryjeſz: corki ſyná jey / y k corki corki jey nie pojmieſz / ábyś odkrył ſromotę jey : bo pokrewne ſą/ y ſproſna *to* rzecz jeſt. 18 ♣ Sioſtry żony twey nie pojmuj / ábyś jey nie trapił / odkrywájąc ſromotę jey / poki oná żywá. 19 ♣ Do niewiáſty / gdy jeſt w odłączeniu nieczyſtośći / nieprzyſtępuj / l ábyś odkrył ſromotę jey.

20 Z żoną bliźniego twego obcowáć nie będźieſz/ m bobyś ſie ſplugáwił z nią. 21 ♣ Z naśienia twego nie dopuſzczaj ofiárowáć n Molochowi/ ábyś nie ſplugáwił Imienia Bogá twego: JAM PAN. 22 ♣ Z meżczyzną nie będźieſz obcował jáko z niewiáſtą : o obrzydliwośćia *to* jeſt/ 23 ♣ Tákże p z bydlęciem żadnym obcowáć nie będźieſz/ ábyś ſie z nim miał ſplugáwiáć : Niewiáſtá też niech nie podlega bydlęciu / dla obcowánia z nim : ſproſna rzecz jeſt.

24 Nie plugáwćież ſie tymi wſzyſtkimi rzeczámi / bo tym wſzyſtkim ſplugáwili ſie Pogánie/ ktore Ja wyrzucam przed obliczem wáſzym. 25 ♣ Bo ſplugáwiłá ſie źiemiá : przetoż náwiedzę niepráwość jey ná niey / y wyrzući źiemiá obywátele ſwoje. 26 ♣ A ták wy przeſtrzegájćie uſtaw mojich y ſądow mojich / q á nieczyńćie żadnych obrzydliwośći tych : z domá zrodzony / y przychodźień/ ktory jeſt gośćiem w pośrzodku was. 27 ♣ (Abowiem wſzyſtkie te obrzydliwośći czynili ludźie tey źiemie / ktorzy *byli* przed wámi / czym ſplugáwiona jeſt źiemiá/) 28 ♣ Aby was nie wyrzućiłá źiemiá / gdybyśćie ja ſplugáwili / jáko wyrzućiłá 29 Narod ktory był przed wámi. ♣ A

bowiem

b 1 *Moj.* 9.4.

a *Ezech.* 20.11. *Mátt.* 19.17. *Rzym.* 10. 5. *Gálát* 3. 12.

b *H. Nágość jey.*

c 3 *Moj.* 20.11.

d 3 *Moj.* 20.17.

e 3 *Moj.* 20.19.

f 3 *Moj.* 20.20.

g 3 *Moj.* 20.12.

h 3 *Moj.* 20.21.

i 3 *Moj.* 20.14.

k *I. Corki páśierbá twego, áni páśierbice.*

l 3 *Moj.* 20.18.

m 3 *Moj.* 20.10.

n 3 *Moj.* 20. 2. 5 *Moj.* 18.10. 2 *Krol* 17.17. y 23. 10.

o 3 *Moj.* 20.13.

p 3 *Moj.* 20.15.

q 3 *Moj.* 20.22.

bowiem ktobykolwiek co uczynił z tych wßytkich obrzydliwości / záiśte wytrácone będą duße to czyniące 30 z pośrzodku ludu swego. ♣ Strzeżcież tedy ustaw moich / nie czyniąc ustaw obrzydliwych / ktore czyniono przed wámi / áni się plugawcie nimi / JAM PAN, Bog wáß.

ROZDZIAŁ XIX.

Rozkázuje Bog świętymi być. 3. Rodzice czćić, Sábbát świećić, bátwanow śię strzedz. 9. o Żniwie y zbierániu winá. 11. Wystrzegáć śię kradźieży. 12. Przyśięgi. 13. Y krzywd. 14. Głuchemu nie łájáć. 15. Niesprawiedliwości, potwarzy. 17. Nienawiśći. 18. Pomsty, y wßelákiey niesłußney rzeczy chronić śię. 23. Pierwße owoce z drzew do trzech lat wyrzucáć. 26. Krwie nie pożywáć. 31 Czárownikow y guślarzow strzedz śię. 32. Stárße mieć w uczćiwośći. 33. Cudzoźiemce miłowáć. 35. Y spráwiedliwośći przestrzegáć.

1 POtym rzekł PAN do Mojżeszá / mowiąc: 2 ♣ Mow do wßystkiego zgromádzenia Synow Izráelskich / á powiedz im: Swiętymi bądźćie / bom Ja *jest* Swięty a PAN, Bog wáß.

3 KAżdy mátki swojey / y Ojcá swego bojćie śię / á Sábbátow mojich przestrzegajćie / b JAM PAN, Bog wáß. 4 ♣ Nie udawajćie śię zá bátwany / á bogow litych nie czyńćie sobie: JAM PAN, Bog wáß.

5 ♣ A gdy ofiárowáć będźiećie Ofiáre spokojną PANU / tedy z dobrey woli swey ofiárowáć ją będźiećie. 6 ♣ W dźień / ktorego ofiárowáć będźiećie / jedźcie *ją* y názájutrz: ále coby zostáło áż do trzećiego dniá / ogniem spalono c będźie. 7 ♣ A jeśliby śćie to jedli dniá trzećiego / obrzydłe będźie / y nie przyjemne. 8 ♣ Ktobykolwiek to jadł / karánie zá nieprawość swoję poniesie / bo świątość PAńską splugáwił / przetoż wytrácona będźie dußá oná z ludu swego.

9 GDy będźiećie d żąć zbożá źiemie wáßey / nie będźieß do końcá polá twego wyżynał / áni pozostáłych kłosow żniwá twego zbieráć 10 będźieß. ♣ Tákże winnice twojey gron do szczętu obieráć nie będźieß / áni jágod *opadájących* z winnice twey nie pozbieraß: ubogiemu y przychodniowi zostáwiß je: JA PAN Bog wáß. 11 ♣ Nie krádnićie / áni záprzyjćie / y nie oßukawajćie żaden 12 bliźniego swego. ♣ Nie przyśięgajćie fałßywie przez Imię moje / y nie lży Imienia Bogá twego e: JA PAN. 13 ♣ Nie ućiskaj gwałtem bliźniego twego / áni go odźieraj: f nie zostánie zapłátá najemniká u ćiebie do jutrá. 14 ♣ Nie złorzecz głuchemu / á przed ślepym nie kładź záwády: ále śię boj Bogá twego: JA PAN 15 ♣ Nie czyń niepráwośći w sądźie. Nie oglądaj śię ná g osobę ubogiego / áni szánuj osoby bogátego spráwiedliwie sądź bliźniego twego. ♣ 16 Nie będźieß chodźił jáko obmowcá h miedzy ludem twojim. Nie będźieß stał o krew bliźniego twego: 17 JA PAN. ♣ Nie będźieß i nienawidźiał brátá twego w sercu twojim: jáwnie k strofowáć będźieß bliźniego twego / á nie zćierpiß przy nim 18 grzechu. ♣ Nie l mśći śię / y nie chowaj gniewu przećiw Synom ludu twego: ále miłuj bliźniego twego jáko śiebie sámego: JA PAN. 19 Ustaw mojich przestrzegajćie. ♣ Bydlęćiá twego nie spußczaj z *bydlęty* rodzáju inßego. Polá twego m nie ośiewaj zmießánym naśieniem. Tákże ßáty z rożnych *rzeczy* utkáney / jáko z wełny y ze lnu / nie okłádaj ná śię.

20 JEśliby mąż spał z niewiástą y obcował z nią / á oná będąc niewolnicą / byłáby mężowi poślubioną / á nie byłáby okupiona / áni wolnośćią dárowána / *oboje* będą karáni: ále nie ná gárdle / poniewaź nie byłá wolno pußczoná. 21 ♣ Y przywiedźie Ofiáre zá występek swoj PAnu / do drzwi Namiotu zgromádzenia / bárana zá występek. ♣ 22 Tedy oczyśći go Kápłan przez onego bárána zá występek przed PAnem od grzechu jego / ktorym zgrzeßył: á będźie mu odpußczony grzech jego / ktory popełnił.

23 Gdy też wnidźiećie do źiemie / á ná-

Margin notes: a 3 Moj. 11. 44. y 20. 7. 1 Piot. 1. 16. b 2 Moj. 31. 13. 3 Moj. 26. 2. c 3 Moj. 7. 16. 17. d 3 Moj. 23. 22. 5 Moj. 24. 19. e 2 Moj. 20. 7. 5 Moj. 5. 11. f 5 Moj. 24. 14. Syrác. 7. 21. Tobi. 4. 15. g 5 Moj. 1. 17. y 16. 19 Przyp. 24. 23. Syrác. 42. 1. Jákub 2. 1. h 2 Moj. 23. 1. i 1 Jan. 2. 11. y 3. 15. k Mátt. 18. 15. Luk. 17. 3. l Mátt. 5. 44. Luk. 6. 27. Rzym. 12. 19. 1 Kor. 6. 7. 1 Tes. 5. 15. 1 Piot. 3. 9. m 5 Moj. 22. 9.

náſzczepićie wſzelákiego drzewá rodzącego owoc, tedy oberznićie nieobrzezki jego / owoce jego : przez trzy látá miejćie je zá nieobrzezánie/ y jeść ich nie bedźiećie. 24 Ale roku czwartego wſzyſtek owoc ich poświecony bedźie ná ofiárę chwały PANU. 25 (A piątego roku jeść bedźiećie owoc jego) áby śie wam rozmnożył urodzaj jego : JAM PAN/Bog wáſz. 26 Nie jedzćie nic ze krwią. Nie bawćie śie wieſzczbámi áni czárámi. 27 Nie ſtrzyżćie wkoło *włoſow* głowy wáſzey/áni brody ſwojey oſpecájćie. 28 Dla umárłego nie rzezćie ćiáłá wáſzego/ áni *żadnego* piątná ná ſobie nie czyńćie:JAM PAN. 29 Nie podaway ná ſplugáwienie corki twey / dopuſzczájąc jey wſzeteczeńſtwá / áby śie źiemiá nie ſplugáwiłá / y nie byłá nápełniona źiemiá ſproſnośćią. 30 Sábbáty moje záchowywajćie n / á świątnice moje w uczćiwośći miejćie/JA PAN. 31 Nie udawajćie śie o do czárowników/áni do wieſzczkow / áni od nich rády ſzukajćie / ábyśćie śie od nich nie ſplugáwili: JA PAN/Bog wáſz. 32 Przed człowiekiem ſzedźiwym powſtań / á czći oſobę ſtárego/ y boj śie Bogá ſwego : JA PAN.

n 3 Moj. 19. 3.
o 3 Moj. 20. 6.

33 BEdźieli mieſzkał z tobą p przychodźień w źiemi wáſzey / nie 34 czyńćie mu krzywdy: Jáko jeden q z wáſzych. domá zrodzonych bedźie u was przychodźień / ktory jeſt u was gośćiem/ y miłowáć go bedźieſz jáko ſam śiebie : bośćie *y wy* przychodniámi byli w źiemi Egipſkiey. 35 JA PAN/ Bog wáſz. Nie czyńćie nieprawośći w ſądźie / w rozmierzániu/w wádze/y w mierze. 36 Szále ſpráwiedliwe/gwichty ſpráwiedliwe/ korzec ſpráwiedliwy / y kwarte ſpráwiedliwą mieć bedźiećie : JAM jeſt PAN /Bog wáſz / ktorym was 37 wywiodł z źiemie Egipſkiey. Przetoż ſtrzeżćie wſzyſtkich uſtaw mojich/ y wſzyſtkich ſądow mojich/á czyńćie je : JA PAN.

p 2 Moj. 23. 9.
q 2 Moj. 22. 22.

ROZDZIAŁ XX.

Molochowi naśienia ſwego nie ofiárowáć. 6. Pamiętá ná te co śie Czárownikow rádzą. 9. Rodźicom złorzeczą. 10. Cudzołożą. 11. z krewnymi. 13. y z Beſtyámi śię łączą. 27. y ſámi czárują.

1 POtym rzekł PAN do Mojżeſzá/ 2 mowiąc: Powiedz ſynom Izráelſkim ; a Ktobykolwiek z ſynow Izráelſkich / ábo z przychodniow mieſzkájących w Izráelu / ofiárowáł potomſtwo ſwoje Molochowi / śmierćią niech umrze / lud źiemie niechaj go ukámienuje. 3 Bo Ja poſtáwię twarz moję *rozgniewáną* przećiwko temu mężowi / y wytrácę go z pośrzodku ludu jego : przeto iż potomſtwo ſwoje ofiárowáł Molochowi/ y ſplugáwił świątnicę moję/á zmázał Imię świętobliwośći mojey. 4 A jeſliby lud źiemie niedbájąc przeglądał mężowi tákiemu/ ktoryby ofiárowáł Molochowi potomſtwo ſwe / y nie zábiłby 5 go: Tedy Ja poſtáwię twarz moję *zágniewáną* przećiw temu mężowi/ y przećiw domowi jego / y wytrácę go (y wſzyſtkie ktorzy cudzołożąc błiby zá nim / áby cudzołożyli náśládując Molochá) z pośrzodku ludu jego.

a 3 Moj. 18. 21. 2 Krol. 23. 10.

6 CZłowiek b ktoryby śię udał do czárownikow / y do wieſzczkow áby cudzołożył idąc zá nimi : poſtáwię twarz ſwoję *rozgniewáną* przećiwko niemu / y wytrácę go z pośrzodku ludu jego. 7 Przetoż poświącajćie śie / c á bądźćie świętymi : bom JA PAN/Bog wáſz. 8 A ſtrzeżćie uſtaw mojich y czyńćie je : JA PAN poświącájący was. 9 Ktobykolwiek złorzeczył Ojcu ſwemu ábo mátce ſwey / d śmierćią umrze : Ojcu ſwemu y mátce ſwey złorzeczył / krew jego *bedźie* ná nim.

b 3 Moj. 19. 31.
c 3 Moj 11. 44. 1 Piotr 1. 16.
d 2 Moj 21. 17. Przyp 20. 20. Mátt. 15. 4.

10 KTo by e śie kolwiek cudzołoſtwá dopuśćił z czyją żoną / ponieważ cudzołożył z żoną bliźniego ſwego / śmierćią umrze cudzołożnik on y cudzołożnicá. 11 Ktobykolwiek f tež ſpał z żoną Ojcá ſwego/ ſromotę Ojcá ſwego odkrył/śmierćią umrą oboje : krew ich *bedźie* ná nich. 12 Jeſliby g tež kto ſpał z ſynową ſwoją / śmierćią umrą oboje : obrzydliwośći śie dopuśćili/ krew ich *bedźie* ná nich.

e 3 Moj 18. 20. 5 Moj 22. 22. Jáná. 8. 3.
f 3 Moj 18. 8.
g 3 Moj. 18. 15.

13 A jeżli h tákże ktoryby z mężczyzną obcował sposobem niewieśćim / obrzydliwość uczynili obá: śmiercią umrą / krew ich będźie ná nich. 14 Ktoby i też pojął corkę z mátką jey / sprosna rzecz jest: ogniem spalą onego / y one / áby nie byłá tá sprosność miedzy wámi. 15 Tákże ktoby śię złączył z bydlęćiem / śmiercią umrze: bydlę też zábijećie. 16 Niewiástá ktoraby przystąpiłá do jákiego bydlęćiá / áby z nim obcowáłá / zábijesz niewiástę y bydlę: śmiercią umrą / krew ich będźie ná nich. 17 Ktoby k też pojął śiostrę swoję / corkę Ojcá swego / ábo corkę Mátki swey / y widźiałby sromotę jey / y onáby widźiáłá sromotę jego / rzecz hániebna jest / przetoż wytráceni będą przed oczymá synow ludu swego: sromotę śiostry swey odkrył / i nieprawość swoję poniesie. 18 Ktoby spał z niewiástą l czásu przyrodzoney choroby jey / y odkryłby sromotę jey / y obnáżyłby płynienie jey / y onáby też odkrywáłá płynienie krwie swojey / wytráceni będą oboje z pośrzodku ludu swego. 19 m Sromoty śiostry mátki twey / y śiostry Ojcá twego nie odkryjesz: bo ktoby pokrewną swoję obnáżył / nieprawość swoję poniesie. 20 Ktoby n też spał z żoną stryjá swego / sromotę stryjá swego odkrył / grzech swoj poniosą / bez dźieci pomrą. 21 Tákże o ktoby pojął żonę brátá swego / sprosność jest: sromotę brátá swego odkrył / bez dźieci będą.

22 Strzeżćież tedy wszystkich ustaw mojich / y wszystkich sądow mojich / á czyńćie je: áby was nie wyrzućiłá źiemiá do ktorey Ja was wprowádzę / ábyśćie w niey mieszkáli. 23 A nie p chodźćie w ustáwách tego narodu ktory Ja wypędzam od oblicza wászego: bo to wszystko czynili / y obrzydźiłem je sobie. 24 Wam zás powiedźiałem; Wy pośiądźiećie źiemię ich / á Ja wam ją dam w dźiedźictwo / źiemię opływájącą mlekiem y miodem JAM PAN, Bog wász / ktorym was wyłączył *od innych* narodow. 25 A ták wy rozeznawájćie miedzy bydlęćiem czystym y nieczystym / q y miedzy ptákiem nieczystym y czystym / á nie plugawćie dusz wászych bydłem y ptástwem / y wszystkim co się czołga po źiemi / ktorem wam odłączył zá nieczyste. 26 Y będźiećie mi świętymi / bom JA święty PAN / y odłączyłem was od *innych* narodow / ábyśćie byli mojimi. 27 Mąż r ábo niewiástá w ktorychby był duch czárnokśięski / ábo wieszczy / śmiercią umrą: kámieniem ukámienują ich: krew ich *będźie* ná nich.

h 3 Moj. 18.22. i 3 Moj. 18.17. k 3 Moj. 18. 9. l 3 Moj. 18.19. m 3 Moj. 18.12. n 3 Moj. 18.14. o 3 Moj 18.16. Márk. 6. 18. p 3 Moj 18.25. q 3 Moj. 11. 2. 5 Moj. 14. 4. r 5 Moj 18.10. 1 Sám. 28. 7.

ROZDZIAL XXI.

Czystość Kápłánom należąca. 6. Dostojeństwo ich y urząd. 7. 13. Jákie żony pojmowáć máją. 17. Ktorzy obierani być máją do spráwowánia ofiar.

1 Rzekł też PAN do Mojżeszá: Mow do Kápłánow synow Aáronowych / á powiedz im: Niech się nád umárłym nie plugáwi *żaden Kápłan* w ludu swym. 2 Tylko przy pokrewnym swojim / powinowátym swojim / przy Mátce swey / y przy Ojcu swym / y przy synu swym / y przy corce swey / y przy bráćie swym: 3 Tákże przy śiestrze swey Pánnie / sobie nabliższey / ktora nie miáłá mężá: przy tych splugáwić śię może a. 4 Nie splugáwi śię b *przy* Przełożonym ludu swego / ták żeby śię zmázał. 5 Nie będą sobie k czynić łysiny ná głowie swey / y brody swey nie máją golić / áni ná ćiele swym czynić będą rzezánia. 6 Swiętymi będą Bogu swemu / y nie splugáwią Imienia Bogá swego: ábowiem Ofiáry ogniste PAńskie / chleb Bogá swego ofiárują: przetoż będą świętymi. 7 Niewiásty wszetecżney / y *w pánieństwie* nárušoney pojmowáć nie będą: tákże Niewiásty odrzuconey od mężá jey pojmowáć nie będą: bo święty jest káżdy *z nich* Bogu swemu. 8 A ták będźiesz go miał zá świętego / bo chleb Bogá twego ofiáruje: przetoż świętym będźie tobie / bom JA święty PAN ktory pośwया-

a T. Na jego pogrzebie być może. b T. pogrzebem książęciá. l. Jáko mąż pogrzebem żony. c 3 Moj. 19.27.

9 cam was. ♣ Jeśliby śię corká Kápłáńska nierządu dopuśćiłá / Oycá swego zelżyłá / ogniem spalona będźie.

10 NAywyższy też Kápłan miedzy bráćią swą ná ktorego głowę wylány jest Oleiek pomázánia / y ktory poświęćił ręce swe / áby obłoczył száty *Swięte*, głowy swey nie obnáżył / y szat swoich nie rozedrze: ♣ 11 Y do żadnego z umárłych nie przystąpi: á *náwet y* przy Oycu swoim / y przy mátce swey / plugáwić śię nie 12 będźie. ♣ Z świątnice też nie wynidźie / áby nie splugáwił świątnice Bogá swego / gdyż koroná Oleyku pomázánia Bogá jego *jest* ná nim; 13 JA PAN ♣ Tenże d Pánnę w 14 pánieństwie jey pojmie. ♣ Wdowy / y odrzuconey / y splugáwioney nierządnice / żadney z tych nie pojmie: ále pánnę z ludu swego weźmie 15 sobie zá żonę. ♣ A nie będźie plugáwił naśienia swego w ludu swym: bom JA PAN ktory go poświęcam.

d Ezech. 44.22.

16 PRzytym rzekł PAN do Mojżeszá / 17 mowiąc: ♣ Powiedz Aáronowi / y rzecz: Ktobykolwiek z potomstwá twego w narodźiech swych miałná sobie wádę / niechaj nie przystępuje áby ofiárowáł chleb Bogá 18 swego: ♣ Bo żaden mąż ktoryby miał ná sobie wádę / przystępowáć nie ma: mąż ślepy / álbo chromy / ábo niezupełnych / ábo zbytnich 19 członkow. ♣ Tákże mąż ktoryby miał złamáną nogę / ábo złamáną 20 rękę: ♣ Tákże garbáty / y płynących oczu / ábo ktory ma bielmo ná oku swym / ábo krostáwy / ábo párszywy / ábo wypukły.

21 WSzelki mąż ktoryby miał jáką wádę / z potomstwá Aároná Kápłáná / nie przystąpi áby ofiárowáł Ofiáry ogniste PAnu: wádá ná nim jest / nie przystąpi áby ofiárowáł chleb Bogá swego. ♣ 22 Chlebá *jednák* Bogá swego / z rzeczy naświętszych y poświęconych 23 pożywáć będźie. ♣ Wszákże zá zásłonę nie wnidźie / y do Ołtarzá nie przystąpi / bo wádá ná nim jest / áby nie splugáwił świątnice mojey: bom 24 JA PAN, ktory je poświącam. ♣ To mowił Mojżesz do Aároná / y do synow jego / y do wszystkich Synow Izráelskich.

ROZDZIAL XXII.

Kto, kiedy, rzeczy świętych pożywáć miał. 8. A czego nie pożywáć. 17. Ofiáry jákie ofiárowáć miano.

1 ZAtym rzekł PAN do Mojżeszá / 2 mowiąc: ♣ Powiedz Aáronowi y synom jego / áby śię wstrzymawáli od rzeczy ktore są poświęcone od synow Izráelskich / á nie plugáwili świętego Imienia mojego *w tym* co mi oni poświęcáją: JA PAN. 3 ♣ A *ták* rzecz do nich: W narodźiech wászych / ktobykolwiek przystąpił / ze wszystkiego potomstwá wászego / do poświęconych *rzeczy*, ktoreby poświęćili Synowie Izráelscy PAnu / gdy nieczystość jego ná nim jest / wytrácony będźie ten od oblicznośći mojey: JA PAN.

4 KTobykolwiek z naśienia Aáronowego był trędowátym / ábo płynienie naśienia ćierpiącym / rzeczy poświęconych jeść nie będźie / pokiby śię nie oczyśćił: tákże ktoby śię dotknął jákiey nieczystośći ćiáłá zmárłego / ábo tego z ktoregoby płynęło naśienie złączenia. 5 ♣ Tákże / ktoby śię dotknął czego co śię czołgá po źiemi / przez coby śię nieczystym stał / ábo człowieká przez ktoregoby śię splugáwił / według wszelá- 6 kiey nieczystośći jego: ♣ Ten ktoby śię *czego* z tych rzeczy dotknął / nieczystym będźie áż do wieczorá / y nie będźie jadł rzeczy poświęconych / 7 áżby umył ćiáło swoje wodą. ♣ Y áż po záchodźie słońcá czystym będźie / á potym będźie jeść z rzeczy poświęconych / bo to jest pokarm jego.

8 SCierwu a też y rozszárpánego *od źwierzá* jeść nie będźie: áby śię tym nie splugáwił: JA PAN, 9 ♣ A ták przestrzegáć będą rozkazánia mego / áby nie podlegli grzechowi / y nie pomárli w nim / gdyby śię splugáwili: JA PAN, ktory je 10 poświącam. ♣ Żaden obcy nie będźie jadł z rzeczy poświęconych komornik kápłáński / áni najemnik nie będźie jadł rzeczy poświęconych.

a 2 Moj 22.31. 3 Moj. 17.15. Ezech. 44.31.

11 A jeśliby kápłan człowieká kupił zá pieniądze swoje / ten jeść będźie rzeczy tych / tákże zrodzony w domu jego / ći będą jadáć z pokarmiow jego. 12 Lecz corká kápłáńska ktoraby szłá zá mężá obcego / tá z ofiar podnoszenia rzeczy świętych jeść nie będźie. 13 Gdyby záś corká kápłáńska wdowa zostáłá / ábo odrzucona byłá od mężá, y dźiatek nie miáłá / á wrociłáby śię w dom Ojcá swego ; ták jáko w dźiećińswie swym chleb Ojcá swego jeść będźie : ále żaden obcy jeść z niego nie będźie. 14 A jeśliby kto jadł z niewiádomośći rzeczy poświęcone / náddá piątą część do tego / y oddá kápłanowi rzecz poświęconą : 15 Aby nie plugáwili rzeczy poświęconych / ktore Synowie Izráelscy ofiáruja PAnu : 16 Y nie przywodźili ná śię karánia zá występek / gdyby jedli poświęcone rzeczy ich : bom JA PAN ktory je poświącam.

17 POtym rzekł PAn do Mojżeszá / 18 mowiąc: Powiedz Aáronowi y synom jego / y wszystkim Synom Izráelskim / á mow do nich ; Ktobykolwiek z domu Izráelskiego ábo z przychodniow w Izráelu ofiárowáł ofiáre swoje według wszystkich ślubow swojich / y według wszystkich dárow dobrowolnych swojich / ktoreby ofiárowáli Pánu ná ofiáre cáłopalenia : 19 Z dobrey woli swey ofiárowáć będźie zupełnego samcá / z bydłá rogátego / z owiec y z koz. 20 Coby miáło ná sobie wádę / ofiárowáć nie będźiećie / bo nie będźie przyjemne od was.

21 JEśliby kto ofiárowáł ofiáre spokojną PAnu / pełniąc ślub / ábo dobrowolny dar oddájąc z rogátego bydłá / ábo z drobnego bydłá / bez wády będźie / áby przyjemne było : żadney b wády nie będźie ná nim. 22 Slepego ábo ułomnego / c ábo ná czym ochromionego / ábo guzowátego / ábo krostáwego / ábo párszywego / nie ofiárujćie PAnu / áni ná ofiáre ognistą dawajćie ich ná Ołtarz PAnu. 23 Wołu też ábo owce / zbytnich ábo nie zupełnych członkow / zá dobrowolny dar ofiárowáć je możesz : ále ślub z nich przyjemny nie będźie. 24 Zgniećionego / y stłuczonego / y przerwánego / y rzezánego / nie będźiećie ofiárowáć PAnu : w źiemi wászey nie uczynićie tego. 25 Ani z ręki cudzoźiemcá nie będźiećie ofiárowáć chlebá Bogu wászemu z tych wszystkich rzeczy : bo ułomek jest w nich; wádę máją / nie będą przyjemne od was.

26 NAd to rzekł PAn do Mojżeszá / 27 mowiąc : Woł ábo owcá / ábo kozá / gdy śię urodźi / niech będźie śiedm dni przy mátce swojey / á dniá osmego / y potym / będźie przyjemne ku paloney ofierze PANU. 28 Krowy też áni owce z płodem ich nie zábijećie dniá jednego.

29 A Gdybyśćie ofiárowáli ofiáre dźiękczynienia PAnu / z dobrey wolij swey ofiárowáć będźiećie. 30 Onegoż dniá jedźiona będźie / nie zostáwićie z niey nic áż do jutrá / JA PAN. 31 Przetoż strzeżćie przykazań mojich / á czyńćie je / JA PAN. 32 Y nie plugawćie Imienia mego świętego / ábym był poświęcony wpośrzodku synow Izráelskich: JA PAN. 33 ktory was poświącam: Ktorym was wywiodł z źiemie Egipskiey / ábym wam był zá Bogá : JA PAN.

ROZDZIAŁ XXIII.

Swiętá PAńskie. 3. *Sábbáty.* 5. *Wielkanoc.* 10. *Pierworodne zbożá.* 15. *Swiątki.* 24. *Swięto trąb.* 27. *Swięto oczyśćiánia.* 34. *Swięto Kuczek, ábo Namiotow.*

1 RZekł jeszcze PAN do Mojżeszá 2 mowiąc: Powiedz Synom Izráelskim / á mow im : Swiętá uroczyste PAńskie / ktore nazywáć będźiećie zgromádzenia święte / te są Swiętá uroczyste moje. 3 Przez sześć a dni robić będźiećie / ále w dźień śiodmy Sábbát odpocżynienia / zgromadzenie święte / żadney roboty czynić nie będźiećie / Sábbát PAński jest / we wszystkich mieszkániách wászych.

4 A Teć są uroczyste świętá PAńskie / zgromádzenia święte / ktore obchodźić będźiećie pewnego ich czásu. 5 Miesiącá pierwszego / dniá czternástego b tegoż mieśiącá mię-

Marginalia: d 2 Moj 22.30; a 2 Moj 20. 9 / 23.12 5 Moj 5.13.; b 2 Moj 12.18 4 Moj 18.10; b 5 Moj. 15.21. Syrac. 35.13.; c 5 Moj 15.21. / 17.1.

dzy dwiemá wieczorámi świeto 6 Prześcia c PAńskiego. ♣ Potym dniá pietnastego tegoż mieśiacá Swieto Przáśnikow *będźie* PAnu: przez śiedm dni chleby przáśne jeść bedźiećie/ 7 ♣ A dniá pierwszego zgromádzenie święte mieć bedźiećie: żadney roboty służebniczey czynić nie 8 bedźiećie. ♣ Ale bedźiećie ofiárowáli ofiáre ognistą PAnu przez śiedm dni: dniá *także* śiodmego zgromádzenie święte bedźie / żadney roboty służebniczey czynić nie bedźiećie.

c H. Pesáh A. Wielkanoc.

9 I Rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc: 10 ♣ Powiedz synom Izráelskim/ y rzecz im: Gdy wnidźiećie do źiemie ktorą Ja wam dawam: á bedźiećie żąć zboże wásze / tedy przyniesiećie snop pierwiastek żniwá 11 wászego do Kápłáná. ♣ Y bedźie tám y sám obracał on snop przed obliczem PAńskim / áby był przyjemny zá was: názájutrz po Sábbáćie podnośić go bedźie Kápłan. ♣ 12 Zábijećie też / dniá ktorego obracáć bedźiećie on snop / báránká zupełnego/ rocznego / ná ofiáre cáłopalenia 13 PAnu. ♣ Przytym Ofiáre jego śniedna / że dwu dźieśiatych cześci Efy mąki pszenney/zádźiáłáney z oliwą d/ná palona ofiáre PAnu/dla wdźieczney wonnośći: tákże Ofiáre jego mokrą/ winá czwartą część Hinu. 14 ♣ A chlebá y prażmá / y nowego e zboża jeść nie bedźiećie / áż do dniá ktorego przyniesiećie Ofiáre Bogu wászemu: ustáwá to wieczna bedźie w narodźiech wászych / we wszystkich mieszkániách wászych.

d 2 Moj. 29.40.

e H. Swieżych kłosow.

15 N Aliczyćie f tákże sobie od dniá pierwszego po Sábbáćie / od dniá ktoregośćie ofiárowáli snop podnoszenia: śiedm tegodniow zupełnych niech bedźie. 16 ♣ Aż do pierwszego dniá po śiodmym tegodniu/ náliczyćie piecdźieśiat dni: tedy ofiárowáć bedźiećie ofiáre śniedna nową PANU. 17 ♣ Z domow wászych przyniesiećie chleby ná obrácánie tám y sám: dwá *chleby* że dwu dźieśiatych cześci pszenney mąki z kwásem upieczone bedą: pierwiastki *to* 18 Pánu. ♣ A ofiárowáć z tym chlebem bedźiećie śiedm báránkow rocznych

f 5 Moj. 16.9.

zupełnych / y cielcá jednego / y dwu báránow: ná ofiáre cáłopalenia bedą PAnu / z ofiárą śniedną ich / y z mokrymi ofiárámi ich/ofiárá *to* ognistą/ ná wdźieczną wonność PAnu. 19 ♣ Zábijećie też kozłá jednego zá grzech / y dwá báránki roczne ná o- 20 fiáre spokojną. ♣ Y bedźie je obracał tám y sám Kápłan z chlebem pierwiastek/ ná ofiáre sámi y tám obrácánia przed obliczem PAńskim/ y z dwiemá báránkámi/ y bedą święte rzeczy PAnu / dla Kápłáná. ♣ 21 Y ogłośićie w ten dźień świeto: zgromádzenie święte mieć bedźiećie: żadney roboty służebniczey czynić nie bedźiećie: Ustáwá *to bedźie* wieczna we wszystkich mieszkániách wászych/w narodźiech wászych. 22 ♣ A g gdy żąć bedźiećie zboże źiemie wászey / nie bedźiesz do końcá polá twego dożynał / kłosow pozostáłych żniwá twego zbieráć nie bedźiesz: ubogiemu y przychodniowi zostáwisz je; JA PAN, Bog wász.

g 5 Moj. 19. 9. 3 Moj. 24.19.

23 Z Atym rzekł PAN do Mojżeszá/ 24 mowiąc: ♣ Powiedz Synom Izráelskim/ mowiąc; Mieśiacá śiodmego / h pierwszego *dniá* tegoż mieśiacá bedźiećie mieli Sábbát / pámiatkę trąbienia / zgromádzenie święte. 25 ♣ Zadney roboty służebniczey nie bedźiećie czynili / lecz ofiárowáć bedźiećie ofiáre ognistą PANU.

h 4 Moj. 25. 1.

26 R Zekł jeszcze PAN do Mojżeszá/ 27 mowiąc: ♣ Lecz dźieśiatego *dniá* tegoż mieśiacá śiodmego/ dźień oczyśćiánia jest: zgromádzenie święte mieć bedźiećie / á bedźiećie trápić dusze wásze / i ofiárując ognistą ofiáre PAnu. 28 ♣ Zadney roboty nie bedźiećie czynili w ten dźień: bo dźień oczyśćiánia jest / ná oczyśćienie was / przed obliczem PANA Bogá wászego. 29 ♣ A wszelka duszá ktoraby śie nie trapiłá tego dniá / wytrácona bedźie z ludu swego. 30 ♣ Tákże ktobykolwiek czynił robotę jáką w tenże dźień / wytrácę człowieká tego z pośrzodku ludu jego. ♣ Zadney roboty nie czyńćie: Ustáwá *to* bedźie wieczna w narodźiech wászych/we wszystkich mieszkániách wászych. ♣ Sábbát odpoczy-

i 3 Moj. 16.29. 4 Moj. 29. 7.

niénia mieć będziecie / gdy trapić będziecie dusze swe / dziewiątego dniá / tegoż miesiącá wieczór : od wieczorá áż do wieczorá obchodzić będziecie Sábbát wász.

33 Rzekł záś PAN do Mojżeszá mówiąc : 34 ♣ Powiedz Synom Izráelskim / y rzecz : Piętnástego dniá / tegoż siódmego miesiącá / będzie święto k Kuczek przez siedm dni / l PAnu. 35 ♣ Dniá pierwszego zgromádzenie święte będzie / żadney roboty służebniczey czynić nie będziecie : 36 ♣ Przez siedm dni ofiárowáć będziecie Ofiáry ogniste PAnu : dniá ósmego / zgromádzenie święte mieć będziecie : á będziecie ofiárowáli Ofiáry ogniste PAnu : święto jest / żadney roboty służebniczey nie będziecie czynili.

37 Te są świętá uroczyste PAńskie / ktore obchodzić m będziecie / zgromádzenia święte : ábyście ofiárowáli ofiáry ogniste PAnu / cáłopalenie / y Ofiáry śniedna / y Ofiáry *spokojne*, y ofiáry mokre ; káżda w dzień swój. 38 ♣ Oprocz Sábbátów PAńskich / y oprocz dárów wászych / y oprocz wszystkich ślubów wászych / y oprocz wszystkich dobrowolnych podárków wászych / ktore oddawáć będziecie PANU.

39 WSzákże piętnastego dniá / miesiącá siódmego / gdy zbierzecie urodzaj ziemie / będziecie obchodzili święto PANU przez siedm dni : Dniá pierwszego odpoczynienie / tákże dniá ósmego odpoczynienie będzie. 40 ♣ Tedy weźmiecie sobie pierwszego dniá owocu z drzewá co napięknieyszego / y gáłązek pálmowych / y gáłązek drzewá gęstego / y wierzbiny od potoku / y weselić się będziecie przed PAnem Bogiem wászym / przez siedm dni. 41 ♣ A obchodzić będziecie to Święto PANU przez siedm dni / ná *káżdy* rok : ustáwá *to* wieczna w Narodziech wászych : káżdego miesiącá siódmego obchodzić je będziecie. 42 ♣ W kuczkách n mieszkáć będziecie przez siedm dni : káżdy zrodzony w Izráelu mieszkáć będzie w kuczkách : 43 ♣ Aby wiedzieli potomkowie wászy / iżem w Namiotách kazał mieszkáć Synom Izráelskim / gdym je wywiódł z ziemie Egipskiey / JA PAN. Bog wász. 44 ♣ Y opowiedział Mojżesz świętá uroczyste PAńskie / Synom Izráelskim.

k *A. Chłodników. A. Namiotów. Joh. 7. 2. 8. 37*

l *5 Moj. 16. 15.*

m *H. Obwoływáć.*

n *A. Chłodnikách.*

ROZDZIAŁ XXIV.

Lámpy w przybytku postáwione. 5. Dwánaście chlebów pokłádnych. 15. Bluźniercá ma być ukámienowány. 17. Karánie o mężobojstwo, y gwałt. 22. Jednákie práwo ma być káżdemu.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá / mówiąc ; 2 ♣ Roskaż Synom a Izráelskim / ábyć przynieśli oliwy z drzewá oliwnego / czystey / wytłoczoney / ku świeceniu / áby lámpy b gorzáły ustáwicznie. 3 ♣ Przed zasłoną Świádectwá / w Namiecie zgromádzenia sporządzi je Aáron / *áby się páliły* od wieczorá áż do poránku / przed obliczem PAńskim ustáwicznie : ustáwá *to* wieczna w Narodziech wászych. 4 ♣ Ná świeczniku czystym stawiáć będzie lámpy przed obliczem PAńskim záwżdy.

5 WEźmiesz też mąki pszenney / á upieczesz z niey dwánaście plácków : ze dwu dziesiątych części *Efá* będzie plácek jeden. 6 ♣ Potym położysz je dwiemá rzędámi / sześć w rzędzie *jednym* ná stole czystym / przed obliczem PAńskim. 7 ♣ Włożysz też ná *káżdy* rząd kádzidłá czystego / áby było miásto chlebá spalone ná pámiątkę ku ofierze ognistey PAnu. 8 ♣ Ná káżdy dzień Sábbátu kłáść je będzie *Kápłan* porządnie przed PAnem záwżdy : biorąc je od Synów Izráelskich / przymierzem wiecznym. 9 ♣ Y będą *należáły* Aáronowi y synóm jego / ktorzy je jeść będą c ná miejscu świętym : ábowiem rzeczą im to naświętszą jest / z ognistych ofiar PAńskich / ustáwá wieczna.

10 TEdy wyszedł syn niewiásty Izráelskiey / ktorego miáłá z mężem Egipskim miedzy Syny Izráelskimi / y poswárzyli się w obozie / syn *oney* niewiásty Izráelskiey z mężem Izráelskim. 11 ♣ Y zlorzeczył syn niewiásty Izráelskiey / á Imię *Boże* bluźnił : dla cze-

a *2 Moj. 27. 20.*

b *2 Moj. 30. 7.*

c *2 Moj. 29. 31. 3 Moj. 8. 31. 1 Sám. 21. 6. Mátt. 12. 4.*

go przywiedźiony był do Mojżeszá (A imię mátki jego było Sálomit corká Dybrego / z pokolenia Dán)

12 Y podáli go do więźienia/ ażby im oznájmiono co z *nim* rozkaże PAN czynić.

13 Tedy rzekł PAN do Mojżeszá/ 14 mowiąc: Wywiedź tego bluźnierce precz zá Oboz/ á niech włożą wszyscy ktorzy *to* słyszeli ręce swe ná głowę jego/ y niech go ukámienuje wszystko zgromádzenie. 15 A Synom Izráelkim opowiedz/ mowiąc: Ktobykolwiek złorzeczył Bogu swemu/ odnieśie *karánie* zá grzech swoj. 16 Tákże ktoby zbluźnił Imię Páńskie/ śmierćią umrze / kámienując ukámienuje go wszystko zgromádzenie: ták przychodźień/ jáko domá zrodzony / gdyby zbluźnił Imię Páńskie / umrze. 17 Tákże d jeśliby kto zábił jákiegokolwiek człowieká / śmierćią umrze. 18 A jeśliby kto zábił bydlę/ wroći inne zá bydlę. 19 Ktoby też oszkárádźił bliźniego swego/ według tego/ jáko uczynił/ niech 20 mu śię stánie: Złamánie/ zá złamánie/ e oko zá oko/ ząb zá ząb / według tego / jáko oszkárádźił człowieká / ták mu śię też niech stánie. 21 Ktoby zabił bydlę/ wroći insze: ále ktoby zábił człowieká / umrze. 22 Práwo jednákie mieć będźiećie / ták przychodźień/ jáko y domá zrodzony będźie *u was*: bom JA PAN / Bog 23 wász. To *gdy* opowiedźiał Mojżesz Synom Izráelskim/ wywiedli onego bluźnierce zá oboz / y ukámienowáli go. Y uczynili Synowie Izráelscy według tego / jáko przykazał PAN Mojżeszowi.

d 2 Moj. 21.12.

e 2 Moj. 21.14. 5 Moj. 19.21. Mátt. 5. 38.

ROZDZIAŁ. XXV.

Odpoczynienie ziemie śiodmego roku. 5. Sámorodnego z boża nie zbieráć. 8. Rok wolnośći ábo miłośćiwego látá. 14. Bliźni nie ma być oszukány w kupnie y w przedawániu. 18. Błogosławieństwo tych, ktorzy są posłuszni PAnu. 23. Ziemiá ná wieczność nie ma być przedawána. 26. Obyczaj przedawánia y wykupowánia jey. 29. Záprzedánie domu. 31. Wolnośći Lewitow. 35. Lichwá nie ma być brána. 38. Kupowánie ludźi od swoich. 45. Od obcych. 47. Wolność Izráelitow, jáko sług Bożych.

1 Rzekł nád to PAN do Mojżeszá 2 ná gorze Synáj/ mowiąc: Powiedz Synom Izráelskim/ á mow do nich: Gdy wnidźiećie do źiemie ktorą ja wam dáję / tedy święćić będźie źiemiá Sábbát PAnu. 3 Przez sześć lat a ośiewáć będźiesz pole twoje y przez sześć lat winnice twoje obrzynáć będźiesz / zbieráiąc urodzáje z niey. 4 Ale roku śiodmego Sábbát odpoczynienia mieć będźie źiemiá / Sábbát Páński : Polá twego nie będźiesz ośiewał/ áni winnice twojey obrzynał.

5 Co śię sámo przez śię zrodźi z zboża twego/ nie będźiesz żął/ y jágod zániechánej winnice twojey nie będźiesz zbierał : rok odpoczynienia będźie miáłá źiemiá. 6 Y będźie co śię urodźi w onym odpoczynieniu źiemie/ tobie ná pokarm/ y słudze twemu/ y służebnicy twey/ y nájemnikowi twemu / y przychodniowi twemu / ktory mieszka z tobą. 7 Tákże bydłu twemu/ y zwierzowi/ ktory jest w źiemi twojey/ będźie wszystek urodzaj jey ná pokarm.

8 Náliczysz też sobie śiedm tegodniow lat / *to jest* śiedm kroć śiedm lat: Y uczyniąc dni śiedmi tegodniow / lat czterdźieśći y dźiewięć lat. 9 Tedy każesz zátrąbić w trąbę huczną / mieśiącá śiodmego/ *dniá* dźieśiątego / *tegoż* mieśiącá: w dźień oczyśćiánia każećie zátrąbić w trąbę / po wszystkiey źiemi wászey. 10 Y święćić będźiećie rok pięćdźieśiąty/ á obwołaćie wolność w źiemi wszystkim obywátelom jey: Láto miłośćiwe mieć będźiećie. Y wroći śię káżdy do ośiádłośći swojey/ y káżdy do rodźiny swojey wroći śię. 11 To miłośćiwe láto pięćdźieśiątego roku miewáć będźiećie: nie będźiećie śiać / y nie będźiećie żąć tego / co śię sámo przez śię zrodźi/ áni zbieráć będźiećie gron z winnic 12 zániechánych. Bo miłośćiwy rok jest/ święty wam będźie : co śię ná polu przed tym zrodźiło / to jeść będźiećie. 13 W ten miłośćiwy rok/ wroći śię káżdy do ośiádłośći swojey.

a 2 Moj. 23.10.

Je-

14 Jesli co przedasz bliźniemu twemu / ábo co kupisz od bliźniego twego / niechaj nie oszukawa jeden drugiego. 15 Według liczby lat po miłośćiwym roku / kupisz od bliźniego twego / y według liczby lat / dochody przeda tobie. 16 Jesli więcey będźie lat / tym drożey oszácujesz kupno ono / á jesli mniey będźie lat / tedy też tániey oszácujesz kupno ono: ponieważ *tylko* liczbá dochodow przedawa się tobie. 17 A ták nie oszukawajcie żaden bliźniego swego / ále się boj *káżdy* Bogá swego: bom JA PAN / Bog wász.

18 Przestrzegajćie ustaw mojich / y sądy moje záchowywajćie / y czyńćie je / ábyśćie mieszkáć mogli w ziemi oney bespiecznie. 19 Tedy wyda ziemiá owoc swoj / á będźiećie jeść áż do sytośći / y będźiećie mieszkáć bespiecznie w niey. 20 A jeslibyśćie rzekli: Coż będźiemy jeść roku śiodmego / jesli nie będźiem śiać áni zbieráć urodzájow nászych? 21 Tedy rozkażę błogosłáwieństwu memu *przyść* ná was roku szostego / y przynieśie urodzaj ná trzy látá. 22 Y będźiećie śiać roku ośmego / á będźiećie jeść urodzaj stáry / áż do roku dźiewiątego: poki nie nádejdą pożytki jego / stáre jeść będźiećie. 23 Ziemiá tedy nie będźie przedawána ná wieczność: bo mojá jest ziemiá / á wyśćie gośćmi y sprzychodniámi u mnie. 24 A po wszystkich ziemi ośiádłośći wászey / *pozwolićie* wykupowáć ziemię.

25 Gdyby zubożał brát twoj / á przedałby *nieco* z máiętnośći swojey / y przyszedłby máiący práwo odkupienia / powinny jego / niechaj wykupi co przedał brát jego. 26 A jesliby kto nie miał tego / coby odkupić mogł / á samby przemogł / y ználazł dostátek ná to wykupno: 27 Tedy obráchowawszy látá od przedánia swego: wroći co zbywa temu / ktoremu przedał: á wroći się do máiętnośći swojey. 28 A jesliby nie miał dostátku áby wroćił / tedy zostánie máiętność przedána w ręku tego ktory ją kupił / áż do Roku miłośćiwego: y ustąpi mu jey w rok miłośćiwy / *á on* wroći się do máiętnośći swojey.

29 Jesliby *też* kto przedał dom mieszkánia w mieśćie murowánym / będźie miał wolność wykupić go / poki nie wynidźie rok przedánia jego: cáły rok będźie miał práwo do wykupienia jego. 30 A jesli go nie wykupi poki nie wynidźie rok cáły / tedy zostánie on dom w mieśćie murowánym / temu ktory go kupił / dźiedźicznie / y potomkom jego: 31 Y nie ustąpi w miłośćiwe láto. Ale domy we wśiách / ktore nie są murem obtoczone / te práwem / jáko pole ziemie / szácowáne będą; będą mogły być odkupowáne / y w miłośćiwe láto *z rąk obcych* wynidą.

32 A Le miástá Lewitow / y domy w dźiedźicznych mieśćiech ich káżdego czásu wykupowáne być mogą / przez Lewity. 33 Leczby temu co kupuje od Lewitow / wynidźie kupno domu / y miejskiey ośiádłośći jego w rok miłośćiwy: gdyż domy miast Lewitskich są dźiedźiczne ich / w pośrzodku synow Izraelskich. 34 Ale pole ná przedmieśćiu ich nie będźie przedawáne / bo dźiedźictwem ich jest wiecznym.

35 Gdyby też zubożał brát twoj / á ostábiáłáby ręká jego przy tobie / podeprzesz go / á jáko y przychodźień niechaj się żywi przy tobie. 36 Nie bierz od niego lichwy / áni płátu / b ále się boj Bogá swego / áby się żywił brát twoj przy tobie. 37 Pieniędzy twojich nie dawaj mu ná lichwę / áni mu z zysku pożyczaj żywnośći twojey. 38 JAM PAN / Bog wász / ktorym was wywiodł z ziemie Egipskiey / ábym wam dał ziemię Chánánejską / á był wam zá Bogá.

39 Jesliby też zubożał brát twoj przy tobie / ták żeby się tobie záprzedał / nie będźiesz go draczył służbą niewolniczą: 40 Jáko najemnik / jáko przychodźień będźie u ćiebie: áż do roku miłośćiwego służyć ći będźie. 41 Potym wynidźie od ćiebie on y dźieći jego z nim / á wroći się do rodźiny swojey / y do dźiedźictwá przodkow swych / wroći się. 42 Słudzy bowiem moji są / ktorem ja wy-

b 2 Moj. 22. 25. Luk. 6. 35.

z ziemie Egipskiey : niechże nie bedą przedawáni jáko niewolnicy. ✠ 43 Nie będźieß pánowáł nád nim surowie/ ále śię będźieß bał PAná Bogá twego. ✠ 44 Niewolnik też twoj/ y niewolnicá twojá/ ktore mieć będźieß/ będą z narodow tych/ ktore ſą około was/ z nich kupowáć będźiećie niewolniká y niewolnice. ✠ 45 Tákże też synow przychodniow mießkájących miedzy wámi/ kupowáć będźiećie/ y potomstwá tych ktorzy ſą z wámi/ ktore zpłodźili w ziemi wáßey/ á ći będą wam zá dźiedźictwo. ✠ 46 Práwem dźiedźicznym trzymáć je będźiećie y synowie wáßy po was/ ábyśćie je dźiedźicznie odźierżeli : ná wieki służby ich używáć będźiećie : lecz nád bráćią swą Syny Izráelſkimi/ żaden nád brátem swojim nie będźie pánowáł surowie.

47 JEſliby śię też gość/ ábo przychodźień zbogáćił/ ktory mießká z tobą/ á zubożałby brát twoj przy nim/ ták żeby śię záprzedał gośćiowi/ ábo przychodniowi ktory jeſt z tobą/ ábo potomstwu z domu cudzoźiemcow: ✠ 48 Gdyby śię záprzedał może być wykupiony: ktokolwiek z bráći jego odkupi go : ✠ 49 Abo ſtryj jego/ ábo syn ſtryjá jego/ odkupi go/ ábo z bliſkich pokrewnych jego/ z rodźiny jego odkupi go/ ábo jeśliby przemogł/ wykupi śię ſám. ✠ 50 Y poráchuje śię z onym co go kupił/ od roku/ ktorego mu śię przedał/ áż do miłośćiwego latá/ áby pieniądze zá ktore śię przedał/ odłożone były według liczby lat : jáko z najemnikiem/ z nim sobie poſtąpi. ✠ 51 Jeſliby jeßcze nie máło lat zoſtáwáło/ wedle nich wroći okup swoj z pieniedzy/ zá ktore kupiony jeſt. ✠ 52 A jeśliby nie wiele lat zoſtawáło do miłośćiwego látá/ tedy poráchuje śię z nim/ według onych lat wroći okup swoj. ✠ 53 Jáko najemnik doroczny niech będźie u niego/ nie będźie nád nim surowie pánował/ przed oczymá twymi. ✠ 54 A jeśliby śię c tym obyczájem nie wykupił/ tedy wynidźie w miłośćiwe láto / on y dźieći jego z nim: ✠ 55 A bowiem Synowie Izráelſcy ſą ſługámi mojimi ; ſługámi mojimi ſą/ ktorem wywiodł z ziemie Egipſkiey : JA PAN, BOG wáß.

ROZDZIAŁ XXVI.

Zákazánie báłwanow. 3. Błogosłáwieńſtwo ſtrzegących zakonu. 14. przekleńſtwo przeſtępcow. 40. Obiecána łáſká tymco śię náwracáją. A ták Bog ku záchowaniu przykazań swojich, przywodźi lud obietnicámi. 14. prożbámi. 40. y poćiechámi pokutującym służącymi.

1 NIe czyńćie sobie á báłwanow/ áni obrázu rytego / áni ſłupow ſtáwiającie sobie / áni kámienia w obraz wyrytego ſtáwiającie w ziemi wáßey / ábyśćie mu śię kłániáli : bom JA PAN, Bog wáß. ✠ 2 Sabbáty moje záchowywájćie / á świątnice moje w uczćiwośći miejćie : JA PAN.

3 JEśli w uſtáwách mojich b chodźić będźiećie / y przykazánia moje chowáć y czynić będźiećie / ✠ 4 Spußczę wam deßcz czásu swego/ y wyda ziemiá urodzaj swoj/ y drzewá polne wydádzą owoc swoj: ✠ 5 Y trwáć będźie młocbá do zbierania winá / á zbieránie winá trwáć będźie do śiewu : będźiećie jeść chleb swoj do sytośći/ y mießkáć będźiećie beſpiecznie w ziemi swey. ✠ 6 Bo dam pokoj w ziemi / y będźiećie ſpáli / á nie będźie ktoby was c przeſtráßył : wyplenię też złego zwierzá z ziemie / á miecz nie przejdźie ziemie wáßey. ✠ 7 Owßem będźiećie gonić nieprzyjacioły wáße / y upádną przed wámi od mieczá. ✠ 8 Pięć wáßych będą gonić ſto: á ſto wáßych dźieśięć tyśięcy gonić będą : y polęgą nieprzyjaciele wáßy przed wámi od mieczá. ✠ 9 Bo obrocę śię do was/ y rozkrzewię was/ y rozmnożę was / y utwierdzę przymierze moje z wámi. ✠ 10 Y będźiećie jedli z dawna záchowáłe zboże : y ſtáre gdy nowe náſtána/ wyprzątniećie. ✠ 11 Y wyſtáwię Przybytek moj miedzy wámi/ á nie uprzykrzy was sobie duſzá mojá. ✠ 12 Y będę chodźił d miedzy wámi / á będę wam zá Bogá / á wy mnie be-

a 2 Moj. 20. 4. 5 Moj. 5. 8. Pſalm 97. 7.

b 5 Moj. 28. 1.

c Job. 11. 18. 20. Amos. 9. 13.

d 2 Kor. 6. 16.

13 bedźiecie zá lud: ♣ JA PAN Bog wáß / ktorym was wywiodł z źiemie Egipskiey / ábyście im nie służyli: y połamałem łáncuchy járzmá wáßego / ábyście chodźili prosto.

14 A Jeslibyście mie nie słucháli / y nie czynili b wßystkich tych 15 przykazań: ♣ Y jesli ustáwy moje wzgárdźicie / á sądámi mojimi breźić śię brzydźiłá duszá wáßá / żebyście nie czynili wßystkich przykazań mojich / y wzrußylibyście przymierze moje: 16 ♣ Ja też wam to uczynię: Náwiedzę was stráchem / suchotámi / y gorączką / ktore wam oczy popsują / á boleśćią nápełnią duße wáße; á śiać bedźiecie prozno naśienie wáße / bo je zjedzą nieprzyjaćiele wáßy: 17 ♣ Y postáwię twarz moję przećiwko wam / y porażeni bedźiecie od nieprzyjaćioł wáßych / y pánowáć będą nád wámi ktorzy was máją w nienawiśći: y bedźiecie ućiekáli / choć was nikt gonić nie bedźie. 18 ♣ A jesliż áni ták nie usłuchaćie mię / przydam śiedm kroć wiecey karánia dla 19 grzechow wáßych: ♣ Y zetrę pychę mocy wáßey / y uczynię Niebo nád wámi jáko żelázo / á źiemię wáße 20 jáko miedź: ♣ Y wniwecz śię obroći praca f wáßá: bo nie wyda źiemiá wáßá użytku swego / y drzewá źiemię nie wydádzą owocu swego. ♣ 21 A jesli chodźić bedźiecie / mnie śię zprzećiwiájąc / á nie zechcećie mię słucháć / przydam káźni wáßych śiedmioráko dla grzechow wáßych: ♣ 22 Bo puszczę ná was zwierz polny / y ośieroći was / y wynißczy bydło wáße / y upleni was / y spustoßeją 23 drogi wáße. ♣ A jesliż tym śię nie nákarzećie / ále chodźić bedźiecie 24 mnie śię zprzećiwiájąc: ♣ Ja też pojdę wam śię zprzećiwiájąc / y bić was będę śiedmioráko dla 25 grzechow wáßych. ♣ Y przywiodę ná was miecz / ktory śię sowićie zemśći *zgwałcenia* przymierza: á *gdy* śię zbieżyćie do miast wáßych / tedy puszczę powietrze morowe miedzy was / á bedźiećie podáni w rece 26 nieprzyjaćielskie. ♣ A gdy złamię g podporę chlebá wáßego / będą pie-kły dźieśięć niewiast chleb wáß w piecu jednym / y będą wam oddawáć chleb wáß pod wagą / y bedźiecie 27 jeść / á nie nájećie śię. ♣ A jesli y przeto nie usłuchaćie mię / ále chodźić bedźiecie mnie śię sprzećiwiá-28 jąc. ♣ Ja też pojdę w gniewie przećiwko wam / y Ja też karáć was będę śiedmioráko wiecey / dla grze-29 chow wáßych. ♣ Y bedźiecie h jeść ciáłá synow wáßych: y ciáłá corek 30 wáßych jeść bedźiecie. ♣ Y wygubię po gorách káplice wáße / á poro-zwalam słoneczne i báłwány wáße / y złożę trupy wáße ná kłoce obrzydłych báłwánow wáßych / y bedźie śię wámi brzydźiłá duszá mojá. ♣ 31 Y podam miástá wáße ná spustoßenie / á poborzę świątnice wáße / y nieprzyjmę więcey wdźięczney wonności wáßey k.

32 Y Spustoßę źiemię / że śię nád nią zdumieją nieprzyjaćiele 33 wáßy mießkájąc w niey. ♣ A was sámych rozproßę miedzy Narody / y dobędę zá wámi mieczá: á bedźie źiemiá wáßá pusta / y miástá wá-34 ße zburzone. ♣ Tedy ráda bedźie źiemiá odpoczynieniu swemu / po wßystkie dni spustoßenia swego: á wy *bedźiecie* w źiemi nieprzyjaćioł wáßych: tedy odpocznie źiemiá / y ráda bedźie odpoczynieniu swemu. 35 ♣ Przez wßystkie dni spustoßenia swego / odpoczywáć bedźie: bo nie miáłá odpoczynienia w Sábbáty 36 wáße / gdyście wy mießkáli w niey. ♣ A ktorzy z was pozostáną / tedy przywiodę strách ná sercá ich w źiemiách nieprzyjaćioł ich / że je gonić bedźie chrzest listu pádájącego: y będą ućiekáli *jáko* przed mieczem / y pádáć będą choćiaż ich nikt gonić nie 37 bedźie. ♣ Y pádnie jeden ná drugiego / jáko od mieczá / choć ich nikt gonić nie bedźie / áni śię ostojićie przed 38 nieprzyjaćioły wáßymi. ♣ Y pogińiećie miedzy narody / y pożrze was źiemiá nieprzyjaćioł wáßych. ♣ 39 A ktorzy z was zostáną / wywiedną dla nieprawośći swojey / w źiemi nieprzyjaćioł swojich: tákże dla nieprawośći Ojcow swych / i nimi wywiedną.

e 5 Moj. 28. 15. Tren. 2. 17. Mál. 2. 2.

f I. Moc.

g T. Głod przepuśćić.

h 2 Krol. 6. 28. Tren. 4. 10.

i T. ná słońcu wystáwione, A. od słońcá zapalone.

k I. Ofiár wáßych.

40 A że jesli wyznája nieprawość swoje / y nieprawość Ojców swych / według przestępstwá swego / którym wystąpili przeciwko mnie / y według którego chodźili / sprzećiwiájąc mi śię: 41 Żem też y já chodźił sprzećiwiájąc śię im / á iżem je wprowádźił do źiemie nieprzyjaćioł ich: Jesli mówię ná ten czas poniży śię serce ich nieobrzezáne / y ćierpliwie znośić będą kaźń zá niepráwośći swoje: 42 Tedy ja też wspomnię ná przymierze moje z Jákobem / y ná przymierze moje z Izáákiem / y na przymierze moje z Abráhámem wspomnię: y ná tę źiemię wspomnię. 43 A źiemiá będąc od nich uwolnioná / rádá będźie odpoczywieniu swemu / gdy pusta będźie dla nich: á oni będą ćierpliwie nośić karánie zá nieprawość swą / przeto że sądy moje wzgárdźili / y ustawámi mojmi brzydźiłá śię duszá ich. 44 Wszákże dla tego y ná ten czás gdy będą w źiemi nieprzyjaćioł swojich / nie odrzucę ich / áni ich ták sobie obrzydzę / żebym je wyniszczyć miał / y wzruszyć przymierze moje z nimi: Bom JA PAN, Bóg ich: 45 Ale wspomnię ná nie dla przymierza uczynionego z przodkámi ich / którem wywiodł z źiemie Egipskiey / przed oczymá pogánów / ábym im był zá Bogá / JA PAN. 46 Teć są ustáwy / y sądy / y práwá / które postánowił PAN miedzy sobą / y miedzy syny Izráelskimi / ná gorze Synái przez Mojzeszá.

ROZDZIAŁ XXVII.

Szácunek y okup rozmájitych ślubów ludźi. 9. bydłá czystego y nieczystego. 14. Domu. 16. Roli. 26. Pierworodztwá. 30. Dźieśięćin.

1 Potym rzekł PAN do Mojżeszá / mówiąc: 2 Mów do synów Izráelskich / á powiedz im: Gdyby człowiek ślubem poślubił duszę PANU / według szácunku twego da okup. 3 A będźie ták szácunek twój: Zá mężczyznę od dwudźiestu lat / áż do sześćdźieśiąt lat będźie szácunek twój / pięćdźieśiąt Syklów srebrá / według wagi świątnice. 4 A jesli jest biała głowá / szácunek twój będźie trzydźieśći Syklów. 5 A jesli od piątego roku áż do dwudźiestego roku / tedy będźie szácunek twój: zá mężczyznę dwádźieśćiá Syklów / á zá białą głowę / dźieśięć Syklów. 6 A jesli zá dźiećię od jednego mieśiącá áż do pięći lat / tedy będźie szácunek twój: Zá mężczyznę / pięć Syklów srebrá / á zá dźiewczę szácunek twój / trzy Sykle srebrá. 7 A jesli od sześćidźieśiąt lat y wyżey: będźieli mężczyzná / tedy będźie szácunek twój piętnaśćie Syklów / á zá białą głowę dźieśięć Syklów. 8 Lecz jesliby był ták ubogi żeby nie mógł oddáć szácunku twego / tedy go stáwią przed kápłáná / y oszácuje go Kápłan: według przemożenia tego który ślubował oszácuje go kápłan.

9 Jesliby też bydlę z tych / które śię ofiárują ná ofiárę PANU poślubił: káżde które odda PAnu / będźie święte. 10 Nie odmieni go / áni da innego zá nie / lepszego zá gorsze / ábo gorszego zá lepsze: jesliby też jákokolwiek odmienił bydlę zá bydlę / tedy y ono y to / które zá nie dáno / będźie święte. 11 A jesliby które nieczyste bydlę poślubił z tych co nie bywáją ofiárowáne PAnu: tedy stáwi to bydlę przed kápłáná. 12 Y oszácuje kápłan bądź dobre / bądź złe: á jáko je oszácuje kápłan / ták będźie. 13 A jesliby je kto odkupić chćiał / przyda piątą część nád szácunek twój.

14 Jesliby też kto poświęćił Dom swój / żeby był święty PAnu / tedy go oszácuje kápłan / bądź dobry / bądź zły: jáko go oszácuje kápłan / ták zostánie. 15 A gdyby ten który poświęćił / chćiał odkupić dom swój / przyda piątą część pieniędzy nád szácunek twój / y będźie jego.

16 Jesli też kto część roli z dźiedźictwá swego poświęćił PAnu / tedy będźie szácunek twój według zaśiewku jey: gdźie śię wyśieje Chomer jęczmienia / zá pięćdźieśiąt Syklów srebrá szácowana będźie. 17 Jesli od miłośćiwego látá poświęćił rolą swoję / według szácunku twego zostánie. 18 Ale jesliżby po

miłościwym lecie poświecił rolą swoję / tedy Kapłan obráchuje mu pieniądze / według lat zostawájących do miłościwego látá/ y umniejszy mu się z szácunku twego. 19 A chciałliby odkupić rolą / ten który ją poświecił/ przyda piatą część pieniedzy do szácunku twego : y zostánie przy niey. 20 Ale gdźieby nie odkupił roli oney / á przedánaby byłá rola komu inszemu / nie może być odkupiona. 21 Y będźie oná rola gdy wynidźie miłościwe láta / świeta PANu / jáko rola poświecona / á przyjdźie w ośiádłość Kapłánowi. 22 A jeśliby kto rolą kupiona/ktora nie byłá z roli dźiedźictwá jego / poślubił PANu. 23 Tedy poráchuje mu Kápłan summe szácunku twego/ áż do roku miłościwego/y da szácunek ten dniá onego zá rzecz poświeconą PANu. 24 A w miłościwe láto wroci się rola do tego / od kogo ją kupiono / do tego ktory dźiedźicznie trzymał rolą onę. 25 A káżdy szácunek twoj / będźie wedle Sykla świątnice: á dwádźieściá pieniedzy Sykel máją a.

26 Wszákże pierworodnego/á ktore b prawem pierworodztwá bywa ofiárowáne PANU z bydła/ nikt go nie poświeci / bądź wol / bądź owcá : poniewaz PANskie są. 27 A jesliby z bydlat nieczystych było, odkupi je według szácunku twego/ y przyda piatą część nád to. A jesliby go nie odkupiono : niechże przedáne będźie według szácunku twego. 28 Káżda jednák rzecz poślubiona/ ktoraby kto poślubił PANu ze wszystkiego co ma / z ludźi/y z bydłá / y z rol ośiádłośći swojey / nie będźie przedáwáná / áni odkupowána : bo wszelka rzecz poślubiona c naświetsza jest PANu. 29 Wszelkie bydlę poślubione / ktore się pod slubem oddawá/od człowieká nie będźie odkupione : ále śmiercią umrze.

30 Wszystkie tákże dźieśięciny źiemie/z nasienia źiemie/z owocu drzewá/ PANskie są : do poświecone są PANu. 31 Ale ktoby chćiał odkupić co z dźieśięcin swojich/ piatą część ceny przyda do nich. 32 Tákże wszystkie dźieśięciny / z rogátego bydłá y z drobnego bydłá/wszystkiego co przechodźi pod laską d pásterską, á káżde dźieśiąte będźie poświecone PANu. 33 Nie będźie przebierał miedzy dobrym ábo złym / áni go odmieniáć będźie : á jesliby je jákokolwiek odmienił / będźie to y ono odmienione poświecone/nie ma być odkupione. 34 Teć są przykazánia/ ktore rozkazał PAN Mojzeszowi/ do synow Izráelskich/ná gorze Synaj.

a 2 Moj 30. 13. 4 Moj 3. 47. Ezech. 45. 12.
b 2 Moj 13. 2. 12. y. 22. 29. y 34. 19 4 Moj 3. 13. y 8. 17.
c Jozue 6. 19. y 7. 13.
d T. Pod dozorem pásterskim.

CZWARTE KSIEGI MOJZESZOWE, KTORE ZOWIA NUMERI.

W Tych księgách NUMERI náziwánych / wypisuje się liczbá Izráelczykow do boju godnych/ ták Mimánow jáko pospolitego człowieká. Zá tym liczbá Lewitow / tákże Urzędy usługi y prawá ich / áż y prawo o Názárejczykách. Do tego rozmáite bunty / szemránia y rozruchy ludu/przeciwko Bogu y zwierzchnośći/z kaźniami zá to. Bitwy z nieprzyjacioły/y zwyćięstwá słáwne : Chytre zámysły/ rádá/ proroctwo / y śmierć fałszywego Proroká Báláámá. Dźiwna tákże rostropność / ćierpliwość y státeczność Mojzeszowá / w Urzędźie trudnym. Przydáne też są niektore Ceremoniálne/ Swieckie/ y Sądowe ustáwy: Náwet podźielenie źiemie miedzy dwanáśćie pokoleń / jáko być miáło : Co się wszystko dźiáło ná puszczy/ przez trzydźieśći ośm lat/ y dźiewięć mieśięcy.

Rozdział I.

Poczet Synow Izráelskich. 4. Ktorych było sześć kroć sto tysiecy , trzy tysiące, pięć set y pięćdźieśiąt. 47. Oprocz Lewitow , ktorzy nie szli w liczbę. 49. A byli przełożeni nád Przybytkiem.

1 Mowił PAN do Mojżeszá ná puszczy Synáj/ w Namiecie zgromádzenia/ pierwszego *dniá*, mieśiącá wtorego/ roku wtorego po wyśćiu ich z źiemi Egipskiey/ temi słowy; 2 ♣ Obliczćie a summę wszystkiego zgromádzenia Synow Izráelskich/ według narodow ich/ y według domow Ojcow ich/ według imion ich/ káżdego męszczyzny według głow ich. 3 ♣ Od dwudźiestu lat/ y wyżey/ wszystkich wychodzących ná wojnę z Izráelá: policzćie je według hufow ich/ ty y Aáron. 4 ♣ Y będźie z wámi z káżdego pokolenia jeden mąż/ ktoryby przednieyszy był w domu Ojcow swoich.

a 2 Moj. 30.12.

5 A Teć są imioná mężow/ ktorzy z wámi będą; Z *pokolenia* Rubenowego/ Elisur/ syn Sedeurow. 6 ♣ Z *pokolenia* Symeonowego/ Sálámiel/ syn Surysáddájow. 7 ♣ Z *pokolenia* Judowego/ Náásson/ syn Aminádábow. 8 ♣ Z *pokolenia* Isáschárowego/ Nátánáel/ syn Suhárow. 9 ♣ Z *pokolenia* Zábulonowego/ 10 Eliáb syn Helonow. ♣ Z synow Jozefowych/ z *pokolenia* Efráimowego/ Elisámá/ syn Ammiudow. ♣ Z *pokolenia* Mánássessowego/ Gámáliel/ syn Pedásurow. 11 ♣ Z *pokolenia* Benjáminowego/ Abidán/ syn Gedeonow. 12 ♣ Z *pokolenia* Dánowego/ 13 Achiezer syn Ammisádájow: ♣ Z *pokolenia* Aserowego/ Págiel syn 14 Ochránow: ♣ Z *pokolenia* Gádowego/ 15 Eliázáf syn Duelow. ♣ Z *pokolenia* Neftálimowego/ Achirá/ 16 syn Enánow. ♣ Ci zwoływáni będą *nayzacnieyszy* z ludu Książętá/ w pokoleniach Ojcow swych: wodzámi wojsk b Izráelskich będą.

b H. Tyśiącom.

17 PRzyzwáli tedy do śiebie Mojżesz y Aáron mężow tych/ ktorzy z imienia miánowáni są. 18 ♣ Y zebráli wszystko zgromádzenie/ dniá pierwszego/ mieśiącá wtorego/ y przyznawáli śię do rodzájow swych/ według fámilij swych/ według domow Ojcow swych/ *y* według liczby imion/ od dwudźiestu lat y wyżey/ według osob swych: ♣ 19 Jáko rozkazał PAN Mojżeszowi/ ták je policzył ná puszczy Synáj.

20 Y Było synow Rubená pierworodnego Izráelowego/ rodzájow ich/ według fámilij ich/ według domow Ojcow ich/ według liczby imion/ według osob ich/ wszystkiego pogłowia męskiego od dwudźiestu lat y wyżey/ wszystkich wychodzących ná wojnę/ 21 ♣ Náliczono ich z pokolenia Rubenowego czterdźieśći y sześć tyśięcy/ y pięćset. 22 ♣ Z synow Symeonowych rodzájow ich/ według fámilij ich/ według domow Ojcow ich náliczonych jego/ według liczby imion/ według osob ich/ wszystkiego pogłowia męskiego/ od dwudźiestu lat y wyżey/ wszystkich wychodzących ná wojnę/ 23 ♣ Náliczono ich z pokolenia Symeonowego pięćdźieśiąt y dźiewięć tyśięcy/ y trzy stá. 24 ♣ Z synow Gádowych/ rodzájow ich/ według fámilij ich/ według domow Ojcow ich według liczby imion/ od dwudźiestu lat y wyżey/ wszystkich wychodzących/ ná wojnę/ 25 ♣ Náliczono ich z pokolenia Gádowego/ czterdźieśći y pięć tyśięcy/ y sześć set y pięćdźieśiąt. 26 ♣ Z synow Judowych/ rodzájow ich/ według fámilij ich/ według domow Ojcow ich/ według liczby imion/ od dwudźiestu lat y wyżey/ wszystkich wychodzących ná wojnę/ 27 ♣ Náliczono ich z pokolenia Judowego śiedmdźieśiąt y cztery tyśiące/ y sześć set. 28 ♣ Z pokolenia Isáschárowego rodzájow ich/ według fámilij ich według domow Ojcow ich/ według liczby imion/ od dwudźiestu lat y wyżey/ wszystkich wychodzących ná wojnę. 29 ♣ Náliczono ich z pokolenia Isáschárowego/ pięćdźieśiąt y cztery tyśiące y cztery stá. 30 ♣ Z synow Zábulonowych/ rodzájow ich/ według fámilij ich/ według domow Ojcow ich/ według liczby imion/ od dwudźiestu lat/ y wyżey/ wszystkich wychodzących ná wojnę 31 ♣ Náliczono ich z pokolenia Zábulonowego/ pięćdźieśiąt y śiedm tyśięcy/ y cztery stá. 32 ♣ Z synow Jozefowych/ *á naprzod* z synow Efráimowych/ rodzájow ich według fámilij ich/ według domow Ojcow ich/ według liczby imion/ od dwudźiestu lat/ y wyżey/ wszy-

33 ſkich wychodzących ná wojnę/ ♣ Náliczono ich z pokolenia Efráimowego czterdźieśći tyśiecy y pięć ſet. 34 ♣ Z ſynow *záś* Mánáſſeſſowych/ rodzájow ich/ według fámilij ich/ według domow Ojcow ich/ według liczby imion/ od dwudźieſtu lat y wyżey/ wſzyſtkich wychodzących ná wojnę/ 35 ♣ Náliczono ich z pokolenia Mánáſſeſſowego/ trzydźieśći y dwá tyśiące/ y dwieśćie. 36 ♣ Z ſynow Benjáminowych rodzájow ich/ według fámilij ich/ według domow Ojcow ich/ według liczby imion/ od dwudźieſtu lat/ y wyżey/ wſzyſtkich wychodzących ná wojnę/ ♣ 37 Náliczono ich z pokolenia Benjáminowego/ trzydźieśći y pięć tyśiecy/ y czterzy ſtá. 38 ♣ Z ſynow Dánowych/ rodzájow ich według fámilij ich/ według domow Ojcow ich/ według liczby imion/ od dwudźieſtu lat/ y wyżey/ wſzyſtkich/ wychodzących ná wojnę/ 39 ♣ Náliczono ich z pokolenia Dánowego ſześćdźieśiąt y dwá tyśiące y śiedm ſet. 40 ♣ Z ſynow Aſerowych/ rodzájow ich/ według fámilij ich/ według domow Ojcow ich/ według liczby imion/ od dwudźieſtu lat y wyżey/ wſzyſtkich wychodzących ná wojnę/ 41 ♣ Náliczono ich z pokolenia Aſerowego czterdźieśći tyśiecy y jeden/ y pięć ſet. 42 ♣ Z ſynow Neftálimowych rodzájow ich/ według fámilij ich/ według domow Ojcow ich/ według liczby imion/ od dwudźieſtu lat y wyżey/ wſzyſtkich wychodzących ná wojnę/ 43 ♣ Náliczono ich z pokolenia Neftálimowego pięćdźieśiąt y trzy tyśiące/ y czterzy ſtá. 44 ♣ Ciſſa policzeni ktore policzył Mojżeſz/ y Aáron/ y kśiążętá Izráelſkie/ dwánáśćie mężow: ktorzy byli *wybráni* po jednemu z domow Ojcow ſwych. 45 ♣ Y było wſzyſtkich policzonych Synow Izráelſkich/ według domow Ojcow ich/ od dwudźieſtu lat y wyżey/ wſzyſtkich wychodzących ná wojnę z Izráelá: 46 ♣ Było wſzyſtkich policzonych c ſześć kroć ſto tyśiecy/ y trzy tyśiące/ y pięć ſet y pięćdźieśiąt.

c 2 Moj 38. 26.

47 A Le Lewitowie/ według pokolenia Ojcow ſwych/ nie byli policzeni między nimi. 48 ♣ Bo rozkazał był PAN Mojżeſzowi/ mowiąc: 49 ♣ Tylko pokolenia Lewi nie będźieſz liczył/ á ſummy ich nie policzyſz między Syny Izráelſkie: 50 ♣ Ale poſtánowiſz Lewity nád Przybytkiem świádectwá/ y nád wſzyſtkim náczyniem jego/ y nád wſzyſtkim co należy do niego: oni noſić będą przybytek/ y wſzyſtkie náczynia jego/ oni też ſłużyć będą w nim/ á około Przybytku obozem śię kłáść będą. 51 ♣ A gdy śię będźie ruſzał Przybytek/ zkładáć go będą Lewitowie: ták że gdy ſtánowić śię będźie Przybytek/ ſtawiáć go będą Lewitowie: á ktoby obcy do niego przyſtąpił/ umrze. 52 ♣ Y będą ſtawáć obozem Synowie Izráelſcy káżdy według Półkow ſwojich/ y káżdy pod Chorągwią ſwoją w wojſku ſwym. 53 ♣ Ale Lewitowie kłáść śię będą obozem około Przybytku świádectwá/ áby nie przyſzedł gniew *mój* ná zgromadzenie Synow Izráelſkich/ y będą Lewitowie trzymáć ſtraż *u* Przybytku świádectwá. 54 ♣ Uczynili tedy ſynowie Izráelſcy: według wſzyſtkiego co był rozkazał PAN Mojżeſzowi/ ták uczynili.

Rozdział II.

Porządek hufow, ſtánowiſk, Hetmánow. 32. y liczbá Synow Izráelſkich.

1 Zatym rzekł PAN do Mojżeſzá 2 y do Aároná/ mowiąc: ♣ Káżdy Synow Izráelſkich kłáść śię będą obozem pod chorągwią ſwoją według znákow domow Ojcow ſwych: ná przećiwko około Námiotu zgromádzenia kłáść śię będą.

3 A Ci śię obozem położą ná Wſchod ſłońcá: Chorągiew wojſká Judowego według hufow ſwych: á Hetmánem nád ſyny Judowymi Náháſſon ſyn Aminádábow: 4 ♣ A w wojſku jego policzonych/ śiedmdźieśiąt y czterzy tyśiące y ſześć ſet. 5 ♣ Podle niego położy śię obozem pokolenie Iſſácharowe: á Hetmánem nád ſyny Iſſácharowymi, Nátánáel ſyn Suhárow: ♣ 6 A w wojſku jego policzonych/ pięćdźieśiąt y czterzy tyśiące/ y czterzy

35 tyśiecy / y dwieśćie. ♣ Kśiążęciem záś domu Ojcá fámilij Meráre- go. Suryel / syn Abiháilow : á ći kláść śię będą po bok przybytku ku Połnocy. ♣ A należeć będą do stráży
36 synow Meráreg / deski Przybytku y drągi jego / słupy jego y podstáwki jego / y wszystkie naczynia jego / y wszystkie potrzeby jego. ♣
37 Tákże słupy śienne w około / y podstáwki ich / y kołki ich / y sznury ich.
38 A Kláść śię będą obozem przed Przybytkiem po przedniey stronie Namiotu zgromádzenia / ná Wschod / Mojżesz y Aáron y synowie jego / trzymájący straż przy świątnicy / straż zá Syny Izráelskie : á obcy gdyby przystąpił / umrze.
39 ♣ A ták wszystkich policzonych Lewitow od Mojżeszá y Aároná / ná rozkazánie PAńskie / według domow ich / wszystkich mężczyzn urodzonych od mieśiącá y wyżey / było dwádźieśćiá tyśiecy / y dwá.
40 Tedy rzekł PAN do Mojżeszá : Policz wszystkie pierworodne mężczyzny / miedzy Syny Izráelskimi / od mieśiącá y wyżey / á uczyń
41 summe imion ich. ♣ A weźmiesz mi Lewity (JA PAN) miásto wszystkich pierworodnych w synach Izráelskich: Tákże bydłá Lewitow / zá wszystkie pierworodne bydłá Synow Izráelskich.
42 ♣ Policzył tedy Mojżesz jáko mu PAN rozkazał / wszystkie pierworodne w Synach Izráelskich.
43 ♣ A było wszystkich pierworodnych mężczyzn / według liczby imion / urodzonych od mieśiącá y wyżey / policzonych ich dwádźieśćiá y dwá tyśiące / dwieśćie / śiedmdźieśiąt y trzy.
44 A Rzekł PAN do Mojżeszá / mowiąc:
45 ♣ Weźmi Lewity miásto wszystkich pierworodnych z Synow Izráelskich / bydłá tákże Lewitow miásto bydłá ich : y będą mojimi Lewitowie / JA PAN.
46 ♣ A zá okup onych dwu set / śiedmdźieśiąt / y trzech / ktorzy zbywáją nád *liczbę* Lewitow z pierworodnych Synow Izráelskich /
47 ♣ Weźmiesz po piąći syklow ná kążdą głowę : według syklá świątnice bráć będźiesz: dwádźieśćiá pieniędzy f *wáży* sykel.
48 ♣ Y oddász

f 3 Moj. 30.13.

te pieniądze Aáronowi / y synom jego / zá okup onych ktorzy zbywáją nád *liczbę* ich.
49 ♣ Wziął tedy Mojżesz pieniądze okupu / od tych ktorzy zbywáli / nád te ktore okupili *sobie* Lewitowie.
50 ♣ Od pierworodnych Synow Izráelskich / wziął pieniędzy *onych* tyśiąc trzy stá sześćdźieśiąt y pięć *syklow*, według syklá Swiątnice.
51 ♣ Y oddał te pieniądze okupu Mojżesz Aáronowi y synom jego / według słowá PAńskiego : Jáko PAN rozkazał Mojżeszowi.

3 Moj. 27.25. 4 Moj 18.16. Ezech. 45.12.

ROZDZIAŁ IV.

Rozne prace Lewitow według rożnośći fámilij ich. 34. Tákże y liczbá ich.

1 NAd to rzekł PAN do Mojżeszá
2 y Aároná, mowiąc : ♣ Zbierz summę synow Káátowych / z pośrzodku synow Lewiego / według fámilij ich / y według domow Ojcow ich.
3 ♣ Od tego ktory ma trzydźieśći lat y wyżey / y áż do tego co ma pięćdźieśiąt lat. ♣ Ktorzy będąc sposobnymi do tey a prace / mogliby odpráwowáć posługę w Namiećie
4 zgromádzenia. ♣ Táć będźie powinność synow Káátowych / przy Namiećie zgromádzenia przy miejscu naświętszym.
5 Y Przyjdźie Aáron z synámi swymi / gdy śię będźie miał ruszyć oboz / á zdejmą oponę záslony / y okryją nią skrzynię świádectwá : ♣
6 A włożą ná nię przykryćie z borsukowych skor / y przykryją z wierzchu wszystko oponą hiácyntową / y záłożą drążki jey:
7 ♣ Tákże stoł *chlebow* pokłádnych przykryją oponą hiácyntową / położą b ná nim misy / y przystáwki / y kubki / czásze do nálewánia : á chleb ustáwiczny ná nim będźie.
8 ♣ Y rozćiągną ná tym oponę szárłatową / á przykryją to przykryćiem skor borsukowych / y
9 záłożą drążki do niego. ♣ Weźmą też oponę hiacyntową / ktorą nákryją świecznik do świecenia z lámpámi jego / y nożyczki jego / y kágánki jego / y wszystkie naczynia *do* oliwy jego / ktorych używáją przy
10 nim: ♣ Y uwiną go ze wszystkim náczyniem jego w przykryćie z skor

a H. Do boju.

b 2 Moj 25.29.30.

borsukowych / y włożą ná drążki. ✤ 11 Ná Ołtarz tákże złoty rospostrzą opone hiácyntową / á włożą nań przykrycie z skor borsukowych / y záłożą drążki jego. ✤ 12 Pobiorą też wszystkie naczynia usługi ktorymi służą w świątnicy / á obwinąwszy oponą hiácyntową / przykryją je przykryciem z skor borsukowych / y włożą ná drążki. ✤ 13 Do tego zmiotą popioł z Ołtarzá / á ná nim rospostrzą opone szárłatową / ✤ 14 Y włożą nań wszystkie naczynia jego / ktorymi usługują przy nim / *to jest* łopáty / widły / y miotły / y kociełki / y wszystkie naczynia Ołtarzowe : y rospostrzą ná nim przykrycie z skor borsukowych / y záłożą drążki jego.

15 GDy to wykona Aáron z synámi swymi / że przykryje Świątnicę / ze wszystkim naczyniem świątnice / á będzie się miał ruszyć obóz / tedy potym przyjdą synowie Káátowi / áby *one rzeczy* nieśli : ále się nie będą dotykáli Świątnice / áby nie pomárli. Tać jest posługá synow Káátowych przy Namiećie zgromádzenia. ✤ 16 Stáránie záś je Eleázárá syná Aároná Kápłáná / *będźie* o oliwie do świecenia / o kádzeniu wonnym / o Ofierze śniedney ustáwiczney / y o olejku pomázowánia / doglądánie Przybytku / y wszystkiego co w nim jest / *y* Świątnice z naczyniámi jey.

17 POtym rzekł PAN do Mojżeszá 18 y Aároná / mowiąc : ✤ Nie zátrácajćie pokolenia domow Káátowych z pośrzodku Lewitow. ✤ 19 Ale to im uczyńćie / áby żyli á nie pomárli. Gdy przystępowáć będą do miejscá Naświętszego : Aáron y synowie jego przyjdą / y postánowią káżdego z nich nád pracą jego / y nád 20 brzemieniem jego. ✤ Ale niech nie wchodzą pátrząć / gdy będą uwijáne rzeczy święte / áby nie pomárli.

21 ZAtym rzekł PAN do Mojżeszá 22 mowiąc: ✤ Zbierz summę synow Gersonowych / według domow Ojcow ich / y według fámilij ich: ✤ 23 Od tego / ktory ma trzydźieśći lat y wyżey / áż do tego ktory ma piećdźieśiąt lat policzysz je / ktorzy sposobni będą do tey prace / áby mogli usługowáć przy Namiećie zgromádzenia ✤ 24 A tać będźie powinność domow synow Gersonowych 25 ku posłudze / y ku noszeniu: ✤ Nośić będą opony Przybytku / y Námiot zgromádzenia / z przykryćiem jego : tákże przykryćie borsukowe / ktore z wierzchu ná nim jest / y zasłonę od drzwi Namiotu zgromádzenia / ✤ 26 Y opony do śieni / y zasłonę drzwi bramy u śieni / ktora jest u Przybytku / y przy Ołtarzu w około : Y sznury jey / y wszystkie naczynia usługi ich / y wszystko czego używáją około usługi ich: y *to* czynić będą. ✤ 27 Według roskazánia Aároná y synow jego / będźie wszelka usługá synow Gersonowych / przy káżdym brzemieniu ich / y przy káżdey usłudze ich : á poruczyćie im pod straż wszystkie brzemioná ich. ✤ 28 Tać będźie powinność domow synow Gersonowych / w Namiećie zgromádzenia / á będźie ich doglądał Itámár syn Aároná Kápłáná.

29 SYny *tákże* Merárego / według fámilij ich / y według do- 30 mow Ojcow ich / policzysz. ✤ Od tego ktory ma trzydźieśći lat y wyżey / y áż do tego ktory ma piećdźieśiąt lat / policzysz je : Ktorzy będą sposobni do tey prace / mogliby usługowáć przy Namiećie zgromádzenia: ✤ 31 A tá będźie powinność prace ich / we wszystkiey usłudze ich w Namiećie zgromádzenia : Deski Przybytku / y drągi jego / y słupy 32 jego / y podstáwki jego *nośić*: ✤ Przytym słupy śieni około / y podstáwki ich z kołkámi ich / y sznury ich ze wszystkim naczyniem ich / do wszelkiey służby ich: á miánowićie policzyćie naczynia / ktore im poruczyćie pod straż ich. ✤ 33 Tać powinność będźie fámilij synow Merárego / według wszelkiey służby ich / przy Namiećie zgromádzenia / pod dozorem Itámárá syná Aároná Kápłáná.

34 OBliczyli tedy Mojżesz y Aáron y Kśiążętá zgromádzenia / syny Káátowe według fámilij ich / y 35 według domow Ojcow ich / ✤ Od tych ktorym było trzydźieśći lat y wyżey / y áż do tych / ktorym było piećdźieśiat

dźieśiat

dziesiąt lat/ ktorzy sposobni będąc ku tey pracy / mogliby usługowáć przy Namiecie zgromádzenia. ✤ A było ich policzonych według fámilij ich/ dwá tysiącá/ siedm set y piećdziesiąt. 37 ✤ Cić byli policzeni z fámilij Káátytow/ wszyscy służący przy Námiecie zgromádzenia: Ktore zliczył Mojżesz y Aáron/ według rozkazánia PAńskiego przez Mojżeszá. 38 ✤ Tákże policzeni są Synowie Gersonowi wedle fámilij swych/ y według domow Ojcow swych: ✤ 39 Od tego ktory miał trzydźieśći lat/ y wyżey: Y áż do tego/ ktory miał piećdziesiąt lat / ktorzy sposobni będąc ku pracy/ mogli usługowáć przy Námiecie zgromádzenia: ✤ 40 A było ich policzonych / według fámilij ich / y domow Ojcow ich / dwá tysiącá/ sześć set/ y trzydźieśći. 41 ✤ Ci *byli* policzeni z fámilij synow Gersonowych/ wszyscy służący w Namiecie zgromádzenia / ktore zliczył Mojżesz y Aáron/ według słowá PAńskiego. 42 ✤ Tákże policzeni z fámilij synow Meráregó według fámilij swych/ y domow 43 Ojcow swych. ✤ Od tego/ ktory miał trzydźieśći lat y wyżey / y áż do tego/ ktory miał piećdziesiąt lat. Ktorzy sposobni będąc ku pracy / mogli usługowáć przy Námiecie 44 zgromadzenia. ✤ A było ich policzonych/ według fámilij ich/trzy tysiące/ y dwie śćie. 45 ✤ A tać byłá summá policzonych / z fámilij synow Meráregó/ ktore zliczył Mojżesz y Aáron/ według rozkazánia PAńskiego/ przez Mojżeszá.

46 Wszystkich policzonych ktore policzył Mojżesz y Aáron/ y Książętá Izráelskie / z Lewitow / według fámilij ich/ y domow Ojcow ich: 47 ✤ Od tego/ ktory miał trzydźieśći lat y wyżey/ y áż do tego ktory miał piećdziesiąt lat / káżdego przychodzącego do odpráwowánia powinności usługi/ y powinności *noszenia* brzemion / w 48 namiecie zgromádzenia. ✤ A było ich policzonych ośmi tysięcy / y piećset/ y osmdziesiąt. 49 ✤ Według rozkazánia PAńskiego/ policzeni są przez Mojżeszá káżdy z osobná/ według usługi jego / y według brzemienia jego: A policzeni *byli* ci / ktore PAN rozkazał *liczyć* Mojżeszowi.

ROZDZIAŁ V.

Wyłączenie trędowátych, y inszych nieczystych z Obozu. 6. Ofiáry zá wystepek. 12. Niewiásty w Małżeństwie podejrzáney doświadczenie y oczyścienie.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc: 2 ✤ Rozkaż Synom Izráelskim/ áby wyrzućili z Obozu káżdego trędowátego / y káżdego ktory ćierpi płynienie nasienia/ y káżdego ktory się splugáwił nád umárłym: 3 ✤ Ták mężczyznę jáko y niewiástę wyrzućićie: precz zá Oboz wyrzućićie je/ áby nie splugáwili Obozu tych / miedzy ktorymi ja 4 mieszkam. ✤ Y uczynili ták Synowie Izráelscy/ á wygnáli je precz zá Oboz: jáko rozkazał PAn Mojżeszowi/ ták uczynili Synowie Izráelscy.

5 NAd to rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc: 6 ✤ Powiedz Synom Izráelskim; a Mążá bo niewiástá/ gdyby popełnili jákikolwiek grzech ludzki/ dopuśćiwszy się występku przećiwko PAnu/ á byłáby winna oná duszá: 7 ✤ Tedy wyznáją grzech swoj/ ktorego się dopuśćili: y wrocą to w czymby winni byli cále / á przydawszy jeszcze nád to piątą część/ oddádzą onemu/ przećiw ktoremu zgrzeszyli. 8 ✤ A jesliby nie było tego / komuby szkodę trzebá nádgrodźić / oná oddána będźie PAnu: *y zostánie* Kápłánowi/ oprocz báráná oczyśćienia / przez ktorego ma być oczyśćiony. ✤ 9 Káżda też ofiárá podnoszenia/ ze wszech rzeczy poświeconych od Synow Izráelskich / ktorą przyniosą do Kápłáná/ jemu się dostánie. 10 ✤ Oné rzeczy poświecone od kogożkolwiek/ jego będą: y ktoby co oddał Kápłánowi / jemu zostánie.

11 ZAtym rzekł PAN do Mojżeszá 12 mowiąc: ✤ Mow do Synow Izráelskich / á powiedz im: Káżdy

2 Moj. 6. 3.

mąż ktoregoby żoná wystapiłá / y dopuściłáby się grzechu przećiwko niemu. **13** A złaczyłby się inszy z nia/ złaczeniem naśienia / á było by to skryte przed oczymá mężá jey/ y táiłáby się / bedac splugáwiona / á świádkaby nie było przećiwko niey / ániby jey zástano : **14** Jednák przypadłby nań duch zápálczywośći/ y miałby w podejrzeniu żone swa / ktoraby splugáwiona byłá : ábo żeby przypadł nań duch zápálczywośći / y miałby w podejrzeniu żone swa / ktoraby splugáwiona nie byłá. **15** Tedy przywiedźie on mąż żone swoje do Kápłáná/ y przynieśie z nia ofiáre jey/ dźieśiata część Efy maki jeczmienney/ nie lejac ná nie oliwy/ áni kłádac ná nie kádźidłá : ábowiem jest ofiárá podejrzenia / ofiárá śniedna / pámietna / przywodzaca ná pámieć grzech. **16** A ták bedźie ja ofiárował Kápłan / y stáwi ja przed oblicznośćia PAńska : **17** Y weźmie Kápłan wody świetey w naczynie gliniáne : y prochu/ ktory bedźie ná tle Przybytku/ weźmie **18** Kápłan/ á wsypie do wody. Potym postáwi Kapłan Niewiáste przed PAnem/ y odkryje głowe niewiásty/ á da w rece jey ofiáre śniedna/ pámietna : Ofiárá to śniedna podejrzenia : á Kápłan bedźie miał w **19** rece wode gorzka przeklectwá : Y poprzyśięże ja Kápłan / y rzecze do niewiásty : Jesli nie spał kto *inszy* z toba/ á jesliś śie nie uniosłá w grzech nieczysty przy mężu swym/ **20** badź nienáruszona od tey wody gorzkiey przeklectwá. Ale jesliś się ustapiłá od mężá twego / y jesteś **21** splugáwiona/ á kto inny spał z toba oprocz mężá twego : Tedy poprzyśięże Kápłan niewiáste one przyśięga przeklectwá/ y rzecze do niey : Niechaj ćie poda PAN ná złorzeczenie y ná przeklinánie miedzy ludem twojim/ przepuśćiwszy *áby* **22** łono twoje wypádło/ y żywot twoj opuchł : Niechże przeniknę te wody przeklete wnetrznośći twoje / áby opuchł żywot twoj/ y wypádło **23** łono *twoie* : y odpowie niewiástá/ Amen/ Amen. Tedy nápisze te **24** przeklectwá Kápłan ná księgách/ á omyje je oną woda gorzka. Y da się nápić Niewieśćie wody gorzkiey przeklectwá/ y przeniknę ja wody **25** przeklectwá/ y obroca śie w gorzkość. Potym weźmie Kápłan z rak Niewiásty oney ofiáre śniedna podejrzenia/ á bedźie ja podno-**26**śił przed PAnem / ofiárujac ja ná Ołtarzu : Weźmie też Kápłan garść pámietnego z ofiáry śniedney/ y spali to ná Ołtarzu/ **27** potym da wypić wode niewieśćie. A gdy się jey da nápić oney wody/ stánie się/ jesliby splugáwiona byłá/ y wystapiłá grzechem przećiwko mężowi swemu/ że ja przeniknę wody przeklectwá / y obroca śie w gorzkość / y opuchnie żywot jey/ y wypádnie łono jey/ y stánie **28** się Niewiástá oná przeklectwem miedzy ludem swojim. A jesliby nie byłá splugáwiona Niewiástá/ áleby czysta byłá/ niewinna zostánie/ **29** y dźiatki rodźić bedźie.

TAć jest ustáwá Podejrzenia / **30** gdyby ustapiłá żoná od mężá swego/ y byłáby splugáwiona. Abo żeby ná mężá przypadł duch zápálczywy/ á miałby w podejrzeniu żone swoje / y postáwiłby ja przed **31** PAnem/ á uczyniłby z nia Kápłan wszystko według tey ustáwy : Tedy nie bedźie on winien grzechu/ ále niewiástá oná ponieśie nieprawość swoje.

ROZDZIAŁ VI.

Vstáwá około Názárejczyków w 24. Jáko Kápłáni ludowi błogosłáwić mieli.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá mowiac : **2** Powiedz Synom Izráelskim/ á mow do nich : Mąż ábo Niewiástá gdy się odłaczy czyniac ślub Názáreystwá/ áby byli odłaczeni PAnu/ **3** Od winá y mocnego napoju wstrzymawáć się bedźie : Octu z winá / y octu z mocnego napoju pić nie bedźie/ y wszystkiego / co śie z jágod wytłácza nie bedźie pił / tákże jágod winnych/ świeżych áni suchych / jeść nie bedźie. **4** Po wszystkie dni Názáreystwá swego/ ze wszystkiego co wyrasta z mácice winney / od

2 3 Moj. 10. 9. Sedź. 13. 7.

źiarn-

žiarnká áž do łupiny jeśé nie bedźie. 5 Po wßyſtkie dni ślubu Názáreyſtwá ſwego / b brzytwá nie poſtoi ná głowie jego / áž wynidźie czás / do ktorego śie poświęcił PAnu: bedźie świętym / á zápuści włos ná głowie ſwojey. 6 Po wßyſtkie dni ktorych śie odłączy PAnu / do umárłego nie wnidźie. 7 Nád oycem ſwym / y nád mátką ſwą / nád brátem ſwym / y nád śioſtrą ſwą / nie ſplugáwi śie / gdyby zmárli: ábowiem poświęcenie Bogá ſwego ma ná głowie ſwojey. 8 Po wßyſtkie dni Názáreyſtwá ſwego / święty bedźie PAnu. 9 Y gdyby kto umárł przy nim z prętká á nagle / y ſplugáwiłby głowę poświęcenia jego / ogoli głowę ſwoję / w dźień oczyśćienia ſwego: dniá śiodmego ogoli ją. 10 A dniá ośmego przynieśie dwie śinogárlice / ábo dwoje gołąbiąt do Kápłáná / ku drzwiom 11 Namiotu zgromádzenia: Y bedźie ofiárowáł / jedno zá grzech / á drugie ná Ofiárę cáłopalenia: y oczyśći go od tego czym zgrzeßył nád umárłym / á poświęci głowę jego / 12 dniá onego. Potym odłączy PAnu dni Názáreyſtwá ſwego / ofiárując báránká rocznego zá wyſtępek / á dni one pierwße dáremne bedą: gdyž ſplugáwione było Názáreyſtwo jego.

13 A Toć *jeſt* práwo Názáreyczyká: Gdy śię wypełnią dni Názáreyſtwá jego / przydźie do drzwi 14 Namiotu zgromádzenia / Y ofiárowáć bedźie ofiárę ſwą PAnu / báránká rocznego / zupełnego / jednego / ná Ofiárę cáłopalenia / y owcę jednę roczną / zdrową / ná Ofiárę zá grzech / y báráná jednego / zupełnego / ná Ofiárę ſpokojną. 15 Przytym koß chlebow przáſnych / z mąki pßenney / płácki nágniatáne z oliwą / y kreple przáſne / oliwą námázáne / z Ofiárą ich śniedną / y z Ofiárą ich mokrą. 16 Y bedźie ofiárowáł Kápłan przed PAnem / y uczyni ofiárę zá grzech jego / y cáłopalenie jego. 17 Báráná tákże ofiárowáć bedźie ná ſpokojną Ofiárę PAnu / z koßem chlebow przáſnych: tákże ofiárowáć bedźie Kápłan Ofiárę jego śniedną 18 y Ofiárę jego mokrą. c Y ogoli Názáreyczyk przede drzwiámi Namiotu zgromádzenia / głowę Názáreyſtwá ſwego / á wźiąwßy włoſy z głowy Názáreyſtwá ſwego / włoży je ná ogień / ktory jeſt pod 19 Ofiárą ſpokojną. Przy tym weźmie Kápłan łopátkę wárzoną báránia / y jeden płácek przáſny z koßá / y jeden krepel niekwáßony / á da w ręce Názáreyczykowe / po ogoleniu 20 Názáreyſtwá jego: Y bedźie to támy ſám obracał Kápłan / ná Ofiárę obracania przed PAnem: á rzecz tá poświęcona / doſtánie śię Kápłánowi / ták pierśi obracánia / jáko y łopátká podnoßenia: á potym bedźie mogł Názáreyczyk pić wi- 21 no. Toć *jeſt* práwo Názáreyczyká / ktoryby ślub uczynił / y tá ofiárá jego PAnu / zá Názáreyſtwo jego / okrom tego / coby więcey uczynić mogł: według ślubu ſwego ktory uczynił / ták uczyni według práwá Názáreyſtwá ſwego.

22 POtym rzekł PAN do Mojżeßá / mowiąc: 23 Mow do Aároná y do ſynow jego / á rzecz: Ták błogosłáwić d bedźiećie Synom Izráelſkim / mowiąc do nich: 24 Niechći błogosłáwi PAN / á niechaj ćię 25 ſtrzeże: Niech rozjáśni PAN oblicze ſwoje nád tobą / á niechći miłośćiw bedźie. 26 Niech obroći PAn twarz ſwoję ku tobie / á niechaj 27 ći dá pokoj. Y bedą wzywáć Imienia mego nád Synámi Izráelſkimi / á Ja im błogosłáwić bedę.

ROZDZIAL VII.

Ofiárá Kśiążąt Izráelſkich do ozdoby y usługi Przybytku. 8. Summá tey Ofiáry. 89. Iáko Bog z Mojżeßem mowił.

1 Y Stáło śię w dźień ktorego dokończył Mojżeß á wyſtáwił Przybytek / á pomázáł a go / y poświęćił go / ze wßyſtkim ſprzętem jego / y Ołtarz ze wßyſtkim naczyniem jego: pomázáł je y poświęćił je: 2 Ze ofiárowáły kśiążętá Izráelſkie / przednieyße z domow Ojcow ſwych / (co byli Hetmány z *káżdego* pokolenia / y przełożony-

b Sędź. 13. 5.

c Dźiej. 21. 24.

d Syrách 36. 17.

a 2 Moj. 40. 18.

3 mi nád policzonymi.) ♣ A przynieśli ofiáry swe przed PANA / sześć wozow przykrytych / y dwánaście wołow ; jeden woz od dwojga kśiażat (á od káżdego woł jeden : y postáwili ko przed Przybytkiem.

4 TEdy rzekł PAN do Mojżeszá / 5 mowiąc : ♣ Weźmi od nich / áby to było ná potrzebe / przy służbie w Namiecie zgromádzenia / y oddaj to Lewitom / káżdemu według 6 potrzeby urzedu jego. ♣ Wźiał tedy Mojżesz one wozy y woły / y oddał je Lewitom. 7 ♣ Dwá wozy y cztery woły dał synom Gersonowym / według potrzeby urzedu jego. 8 ♣ Cztery zás wozy y ośm wołow / dał synom Merárego / według potrzeby urzedow ich / pod władzą Itámárá Syná Aároná Kápłaná. 9 ♣ Ale synom Káátowym nie nie dał / bo usługá świątnice byłá przy nich : 10 ná rámieniu je nośić muśieli. ♣ Ofiárowáli tedy Kśiażetá ku pośw ieceniu Ołtarzá onegoż dniá / gdy był pomázány ; y ofiárowáli Kśiażetá dáry swe / przed Ołtarzem. 11 ♣ Y rzekł PAN do Mojżeszá : Jedno Kśiaże jednego dniá / drugie Kśiaże drugiego dniá / oddawáć bedźie dáry swoje ku pośw ieceniu Ołtarzá :

12 Y Ofiárował pierwszego dniá dar swoj / Náásson syn Aminádábow z pokolenia Judá. 13 ♣ A dar jego był Misá śrebrna jedná / sto y trzydźieśći syklow wagi jey. Czászá śrebrna jedná / śiedmdźieśiat syklow wagi jey według sykla świątnice : obie pełne pszenney mąki zágnieciony z oliwą : ná ofiáre śniedna : 14 ♣ Kádźilnicá jedná / z dźieśiaći syklow złotá / pełna kádźidłá dla 15 kádzenia : ♣ Cielec jeden młody / báran jeden / y báránek jeden ro16 czny / ná ofiáre palona : ♣ Kożieł 17 jeden z koz zá grzech. ♣ A ná ofiáre spokojna / dwá woły / báránow pięć / kozłow pięć / y báránkow rocznych pięć. Táć byłá ofiára Náássoná syná Aminádábowego.

18 WTorego dniá / ofiárował Nátánáel syn Suhárow / Kśiaże z pokolenia Isáschárowego : 19 ♣ Y ofiárował dar swoj / Mise śrebrna jedne / sto y trzydźieśći syklow wagi jey : Czásze śrebrna jedne / śiedmdźieśiat syklow wagi jey / według sykla świątnice : obie pełne pszenney mąki zágnieciony 20 z Oliwą / ná ofiáre śniedna : ♣ Kádźilnice jedne / z dźieśiaći syklow 21 złotá / pełna kádźidłá. ♣ Cielcá jednego młodego / báráná jednego y báránká jednego rocznego / ná pa22 lona ofiáre. ♣ Kozłá tez jednego z 23 koz / zá grzech : ♣ A ná ofiáre spokojna / dwá woły / báránow pięć / kozłow pięć / y báránkow rocznych pięć : Tá byłá ofiárá Nátánáelá syná Suhárowego.

24 TRzećiego dniá / Kśiaże synow Zábulon : Eliáb syn Helo25 now. ♣ Ofiárá jego byłá Misá śrebrna jedná / sto y trzydźieśći Syklow wagi jey : Czászá śrebrna jedná / śiedmdźieśiat syklow wagi jey / według sykla świątnice / obie pełne mąki pszenney z Oliwą zágnieciony / ná ofiáre śniedna : 26 ♣ Kádźilnicá jedná z dźieśiaći Syklow złotá / pełna kádźidłá : 27 ♣ Cielec jeden młody / báran jeden / y báránek roczny jeden / ná cáłopalenie. 28 ♣ Kożieł jeden z koz / zá grzech. 29 ♣ A ná ofiáre spokojna dwá woły / báránow pięć / kozłow pięć / báránkow rocznych pięć : Tá byłá ofiárá Eliábá syná Helonowego.

30 DNiá Czwartego : Kśiaże z synow Rubenowych / Elisur / syn Sedeurow. 31 ♣ Ofiárá jego byłá Misá śrebrna jedná / sto y trzydźieśći Syklow wagi jey : Czászá śrebrna jedná / śiedmdźieśiat syklow wagi jey, według syklow Swiątnice / obie pełne mąki pszenney / z Oliwą zágnieciony / ná 32 ofiáre śniedna : ♣ Kádźilnicá jedná z dźieśiaći Syklow złotá / pełna 33 kádźidłá : ♣ Cielec jeden młody / báran jeden / báránek jeden roczny / 34 ná palona ofiáre : ♣ Kożieł jeden 35 z koz / zá grzech. ♣ A ná ofiáre spokojna / dwá woły / báránow pięć / kozłow pięć / báránkow rocznych pięć. Tá byłá ofiárá Elisurá syná Sedeurowego.

36 DNiá piątego : Kśiaże synow Symeonowych / Sámáliel /

37 syn Surysáddájow. ♣ Ofiárá jego *byłá* Misá śrebrna jedná/ sto y trzydźieśći *Syklow* wagi jey/ Czászá śrebrna jedna/ śiedmdźieśiat Syklow *wagi jey* według Syklá świątnice/ obie pełne máki pszenney/ z Oliwą zágnieciony/ ná Ofiárę śniedna: 38 ♣ Kádźilnicá jedná/ z dźieśiąci *Syklow* złotá/ pełna kádźidłá. 39 ♣ Cielec jeden młody/ báran jeden/ báránek jeden roczny/ ná palona ofiárę: 40 ♣ Koźieł jeden z kóz/ zá grzech/ 41 ♣ A ná Ofiárę spokojna/ dwá woły/ báránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow rocznych pięć: Tá *byłá* ofiárá Sálámielá syná Surysáddájowego.

42 Dniá szóstego Książę Synow Gádowych/ Eliázáf syn 43 Duelow; Ofiárá jego *byłá*: ♣ Misá śrebrna jedná/ sto y trzydźieśći *Syklow* wagi jey: Czászá śrebrna jedná/ śiedmdźieśiat Syklow *wagi jey* według Syklá Swiątnice/ obie pełne máki pszenney z Oliwą zágnieciony/ ná ofiárę śniedna: ♣ 44 Kádźilnicá jedná z dźieśiąci *Sy-* 45 *klow* złotá/ pełna kádźidłá: ♣ Cielec jeden młody/ báran jeden/ báránek roczny jeden/ na palona Ofiárę. 46 ♣ Koźieł jeden z kóz/ zá grzech. ♣ 47 A ná Ofiárę spokojna dwá woły/ báránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow rocznych pięć: Tá *byłá* Ofiárá Eliázáfá syná Duelowego.

48 Dniá Siodmego/ Książę Synow Efráimowych/ Elisámá 49 syn Ammiudow; Ofiárá jego *byłá*: Misá śrebrna jedná/ sto y trzydźieśći *Syklow* wagi jey: Czászá śrebrna jedná/ śiedmdźieśiat Syklow *wagi jey*, według sykla Swiątnice/ obie pełne máki pszenney z oliwą zágnieciony/ ná ofiárę śnie- 50 dna: ♣ Kádźilnicá jedná z dźieśiąci 51 *Syklow* złotá pełna kádźidłá: ♣ Cielec jeden młody/ báran jeden/ báránek jeden roczny/ ná palona ofiárę: 52 ♣ Koźieł jeden z kóz/ zá grzech. ♣ A 53 ná Ofiárę spokojna/ dwá woły/ báránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow rocznych pięć: Táć *byłá* Ofiárá Elisámy syná Ammiudowego.

54 Dniá ósmego/ Książę Synow Mánássessowych/ Gámáliel 55 syn Pedásurow. ♣ Ofiárá jego *byłá*: Misá śrebrna jedná/ sto y trzydźieśći *Syklow* wagi jey; Czászá śrebrna jedná/ śiedmdźieśiat Syklow *wagi jey*, według Syklá świątnice/ obie pełne máki pszenney/ z oliwą zágnieciony/ ná Ofiárę śniedna: 56 ♣ Kádźilnicá jedná z dźieśiąci *Syklow* złotá/ pełna kádźidłá: 57 ♣ Cielec jeden młody/ báran jeden/ báránek jeden roczny/ ná 58 palona Ofiárę: ♣ Koźieł jeden z 59 kóz/ zá grzech: ♣ A ná Ofiárę spokojna/ dwá woły/ báránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow rocznych pięć. Tá *byłá* Ofiárá Gámáliela syná Pedásurowego.

60 Dniá dźiewiątego: Książę Synow Benjáminowych/ Abidán 61 syn Gedeonow. ♣ Ofiárá jego *byłá*: Misá śrebrná jedná/ sto y trzydźieśći *Syklow* wagi jey/ Czászá śrebrna jedná/ śiedmdźieśiat Syklow *wagi jey*, według sykla Swiątnice/ obie pełne máki pszenney/ zágnieciony z Oliwą/ ná ofiárę 62 śniedna. ♣ Kádźilnicá jedná/ dźieśiąci *Syklow* złotá/ pełna kadźidłá: 63 ♣ Cielec jeden młody/ báran jeden báránek roczny jeden/ ná pa- 64 lona Ofiárę; ♣ Koźieł jeden z kóz 65 zá grzech. ♣ A ná Ofiárę spokojna dwá woły/ báránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow rocznych pięć. Tá *byłá* Ofiárá Abidáná syná Gedeonowego.

66 Dniá dźieśiątego/ Książę Synow Dánowych/ Achiezer syn 67 Ammisádájow. ♣ Ofiárá jego *byłá*: Misá śrebrna jedná/ sto y trzydźieśći *Syklow* wagi jey: Czászá jedná śrebrna/ śiedmdźieśiat syklow *wagi jey*, według sykla świątnice: Obie pełne máki pszenny zágnieciony z Oliwą/ ná Ofiárę 68 śniedna. ♣ Kádźilnicá jedná z dźieśiąci *Syklow* złota pełna kádźi- 69 dłá: ♣ Cielec jeden młody/ báran jeden báránek roczny jeden/ ná pa- 70 lona Ofiáre: ♣ Koźieł jeden z kóz/ 71 zá grzech. ♣ A ná spokojna Ofiárę/ dwa woły/ báránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow rocznych pięć: Tá *byłá* Ofiárá Achiezerá syná Ammisádájowego.

72 DNiá jedenastego/ Książę Synow Aserowych/ Págiel syn
73 Ochránow. ✤ Ofiárá jego byłá miſá śrebrna jedná/ sto y trzydźieśći Syklow wagi jey/ y Czáſzá jedná śrebrna/ śiedmdźieśiat syklow wagi jey według sykla świątnice/ obie pełne pszenney mąki/ zagnieciony z Oli-
74 wą/ ná ofiárę śniedną: ✤ Kádźilnicá jedná/ z dźieśiąći syklow złotá/
75 pełna kádźidłá: ✤ Cielec jeden młody/ báran jeden / báránek jeden ro-
76 czny/ ná paloną ofiárę: ✤ Kożiełek
77 jeden z kóz/ zá grzech. ✤ A ná ofiárę spokojną/ dwá woły/ báránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow rocznych pięć. Tá byłá ofiárá Págielá syná Ochránowego.

78 DNiá dwunastego Książę synow Neftálimowych/ Ahirá
79 syn Enánow. ✤ Ofiárá jego byłá: Miſá śrebrna jedná/ sto y trzydźieśći syklow wagi jey: Czáſzá śrebrna jedná/ śiedmdźieśiat syklow wagi jey, według sykla świątnice / obie pełne pszenney mąki/ zágnieciony z
80 Oliwą/ ná ofiárę śniedną: ✤ Kádźilnicá jedná / z dźieśiąći syklow
81 złotá/pełna kádźidłá: ✤ Cielec jeden młody/ báran jeden/ báránek jeden
82 roczny/ ná ofiárę paloną : ✤ Ko-
83 źiełek jeden z kóz/ zá grzech : ✤ A ná spokojną ofiárę/ dwá woły/ báránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow rocznych pięć: Tác byłá ofiárá Ahirá syná Enánowego.

84 TOć było poświącánie Ołtarzá/ (onegoż dniá/gdy pomázan jest) od Książąt Izráelskich. Miſ śrebrnych dwánaśćie/Czász śrebrnych dwánaśćie/ kádźilnic złotych dwá-
85 naśćie : ✤ Sto y trzydźieśći Syklow/ jedná miſá śrebrna ważyłá, śiedmdźieśiat syklow czáſzá jedná: Wszystkiego śrebrá w onym naczyniu było dwá tyśiącá y czterystá Syklow według sykla świątnice: ✤
86 Kádźilnic złotych dwánaśćie pełnych kádźidłá : dźieśięć Syklow ważyłá káżda/ według sykla świątnice: Wszystkiego złotá w onych kádźilnicách było sto y dwádźieśćiá
87 Syklow. ✤ A wszystkiego bydłá ku ofierze paloney/ dwánaśćie ćielcow / báránow dwánaśćie báránkow rocznych dwánaśćie / z ofiárą ich śniedną / y kozłow z kóz/ zá
88 grzech /dwánaśćie. ✤ Wszystkiego záśię bydłá ná ofiárę spokojną było wołow dwádźieśćiá y czterzy/ báránow sześćdźieśiat / kozłow sześćdźieśiat / báránkow rocznych sześćdźieśiat: Toć było poświącánie Ołtarzá po pomázániu jego.
89 ✤ A gdy Mojżesz wchodźił do Námiotu zgromádzenia / áby śię rozmawiał z Bogiem/ tedy słyszał głos mowiącego do śiebie z Ubłagálni/ ktora byłá nád skrzynią świádectwá / miedzy dwiemá Cheruby/ á z támtąd mawiał do niego.

ROZDZIAL. VIII.

Rozrządzenie lámp. 4. Kształt lichtarzá. 6. Oczyśćienie Lewitow. 16. Tobiewánie ich ná miejsce pierworodnych. 24. Czás záczynánia. 25. y kończenia usługi PAńskiey.

1 POtym PAn rzekł do Mojżeszá/
2 mowiąc: ✤ Powiedz Aáronowi á rzecz mu: a Gdy zápalisz lámpy / śiedm lámp przećiwko świeczni-
3 kowi świećić będą. ✤ Y uczynił ták Aáron : á przećiwko świecznikowi / zápalił lámpy jego / jáko był rozkazał PAn Mojżeszowi. ✤ A byłá ro-
4 botá świecznika z ćiągnionego złotá/y słupiec jego : b y kwiáty jego ćiągnione były: ná ten kształt / jáki był PAN ukazał Mojżeszowi / ták urobił świecznik.

a 2.Moy. 25.37.

b 2.Moy. 25.31.

5 POtym rzekł PAn do Mojżeszá/
6 mowiąc : ✤ Weźmi Lewity z pośrzodku Synow Izráelskich/ á
7 oczyść je. ✤ A to uczynisz oczyśćiájąc je : Pokropisz je wodą oczyśćienia : á ogolą brzytwą wszystko ćiáło swoje/ á uprawszy száty swe /
8 czystymi będą. ✤ Potym weźmą ćielcá młodego / z ofiárą jego śniedną / mąki pszenney zágnieciony z Oliwą / á ćielcá młodego drugiego
9 weźmiesz ná ofiárę zá grzech : ✤ Y przywiedźiesz Lewity przed Námiot zgromádzenia / á przyzowiesz wszystkiego zgromádzenia Synow Izráel-
10 skich. ✤ Y postáwisz Lewity przed PAnem/ y włożą Synowie Izráelscy ręce swe ná Lewity: ✤ Y ofiá-
11 rowáć będźie Aáron Lewity / ná

7 ſtá. ♣ *Podle nich* pokolenie Zábulonowe: á Hetmánem nád ſyny Zábulonowymi / Eliád / ſyn Helonow: 8 ♣ A w Woyſku jego policzonych / piećdźieśiat y śiedm tyśiecy/y cztery ſtá. 9 ♣ Wßyſtkich policzonych / w Obozie Judowym / ſto tyśiecy / ośmdźieśiat tyśiecy / y ſześć tyśiecy / y cztery ſtá / według hufow ich: ći naprzod pociagna.

10 Choragiew Obozu Rubenowego / *położy śię* ná Południe według hufow ſwych: á Hetmánem nád ſyny Rubenowymi / Eliſur 11 ſyn Sedeurow: ♣ A w wojſku jego policzonych / czterdźieśći y ſześć 12 tyśiecy / y pięć ſet. ♣ Podle niego położy śię Obozem pokolenie Symeonowe: á Hetmánem nád Syny Symeonowymi / Sálámiel / 13 ſyn Suryſáddájow. ♣ A w Woyſku jego policzonych / piećdźieśiat y 14 dźiewięć tyśiecy / y trzy ſtá. ♣ Potym pokolenie Gádowe: á Hetmánem nád ſyny Gádowymi Eliáſáf ſyn Rehuelow: 15 ♣ A w Wojſku jego policzonych czterdźieśći y pięć tyśiecy / y ſześć ſet / y piećdźieśiat. 16 ♣ Wßyſtkich policzonych w obozie Rubenowym / ſto tyśiecy / piećdźieśiat tyśiecy y jeden / cztery ſtá y piećdźieśiat / według hufow ich: á ći w rzedźie wtorym pociagna.

17 Potym pojdźie Namiot zgromádzenia z Wojſkiem Lewitow / w pośrzodku Wojſká: jákim porządkiem ſtawáć beda Obozem / tákim pociagna / káżdy w ßyku ſwym / pod Choragwia ſwoja.

18 Choragiew obozu Efrájmowego / według Hufow ſwych / ku Zachodu: á Hetmánem nád ſyny Efrájmowymi Eliſámá ſyn Ammiudow: 19 ♣ A w Wojſku jego policzonych czterdźieśći tyśiecy y pięć 20 ſet. ♣ A podle niego pokolenie Mánáſſeſowe: á Hetmánem nád ſyny Mánáſſeſowymi / Gamáliel ſyn 21 Pedáſurow. ♣ A w Wojſku jego policzonych / trzydźieśći y dwá tyśiace y dwieśćie. 22 ♣ Podle *nich* Pokolenie Benjáminowe: á Hetmánem nád ſyny Benjáminowymi / 23 Abidán / ſyn Gedeonow: ♣ A w Wojſku jego policzonych / trzydźieśći y pięć tyśiecy y cztery ſtá. 24 ♣ Wßyſtkich policzonych w Obozie Efrájmowym / ſto tyśiecy / y ośm tyśiecy / y ſto / według hufow ſwojich: á ći w trzećim rzedźie pociagna.

25 Choragiew Obozu Dánowego *położy śię* ku Pułnocy według hufow ſwych: á Hetmánem nád ſyny Dánowymi Achiezer / ſyn Ammiſáddájow: 26 ♣ A w Wojſku jego policzonych / ßeśćdźieśiat y dwá tyśiace y śiedm ſet. 27 ♣ A podle niego położy śię obozem pokolenie Aſerowe: á Hetmánem nád ſyny Aſerowymi Págiel ſyn Ochránow. 28 ♣ A w wojſku jego policzonych / czterdźieśći tyśiecy y jeden / y pięć ſet. 29 ♣ Potym pokolenie Neftálimowe: á Hetmánem nád ſyny Neftálimowymi Ahirá ſyn Enánow: 30 ♣ A w Wojſku jego policzonych / piećdźieśiat / y trzy tyśiace / y cztery ſtá. 31 ♣ *A ták* wßyſtkich policzonych Obozu Dánowego / ſto tyśiecy piećdźieśiat y śiedm tyśiecy y ßeść ſet. A ći ná oſtátku pociagna pod choragwia ſwoja.

32 Ci ſa policzeni Synow Izráelſkich według domow Ojcow ich / wßyſtkich policzonych w obozie / według hufow ich / ßeść kroć ſto tyśiecy / y trzy tyśiace / y pięć ſet y piećdźieśiat. 33 ♣ Ale Lewitow nie liczono miedzy Syny Izráelſkie / jáko był PAN rozkazał Mojżeßowi. 34 ♣ Y uczynili Synowie Izráelſcy według wßyſtkiego / jáko rozkazał PAN Mojżeßowi / ták śie ſtánowili Obozem przy Choragwiách ſwych: y ćiagneli káżdy według fámilii ſwych / y według domow Ojcow ſwych.

ROZDZIAŁ III.

Synowie Ááronowi. 7. Urzędy y poſługi Lewitow. 15. Liczbá, porządek y poświecenie ich ná miejſce Pierworodztwá.

1 A Teć ſa rodzaje Aároná y Mojżeßá / w dźień ktoregomowił PAN z Mojżeßem ná gorze Synái. 2 ♣ A te ſa imioná Synow Aáronowych: pierworodny Ná- *2 Moj. 6.23.*

dáb/ potym Abiu/ Eleázár/ y Itámár. 3 Te ʃą imioná ʃynow Aárenowych/ Kápłánow pomázánych/ ktorych ręce poświęcone były ku ʃpráwowániu Urzędu kápłáńʃkiego. 4 Ale pomárli Nádáb b y Abiu przed PAnem/ gdy ofiárowáli Ogień obcy przed PAnem/ ná puszczy Synái/ á zeszli bez potomstwá: dla tego Eleázar y Itámár/ odpráwowáli Urząd kápłáńʃki przed oblicżem c Aároná Ojcá ʃwego.

5 TEdy rzekł PAN do Mojżeszá/ 6 mowiąc: Każ przyʃtąpić pokoleniu Lewiego/ á poʃtaw je przed Aáronem kápłánem/ áby mu ʃłużyli/ 7 Aby trzymáli ʃtraż jego/ y ʃtraż wszyʃtkiego zgromádzenia/ przed Namiotem zgromádzenia/ wykonywájąc uʃługę przybytku. 8 Tákże áby ʃtrzegli wszyʃtkiego nacżynia namiotu zgromádzenia/ y trzymáli ʃtraż Synow Izráelʃkich/ á odpráwowáli uʃługę Przybytku. 9 Oddaszże tedy Lewity Aáronowi/ y ʃynom jego: *bo* właśnie oddáni ʃą jemu z Synow Izráelʃkich. 10 Aároná záś y ʃyny jego przełożysz/ áby przeʃtrzegáli kápłáńʃtwá ʃwego: bo przyʃtąpiłliby kto obcy/ umrze. 11 Zátym rzekł PAN do Mojżeszá mowiąc: 12 A oto ja/ wziąłem Lewity z pośrzodku Synow Izráelʃkich/ miáʃto wszelkiego pierworodnego/ otwierájącego żywot/ między Synmi Izráelʃkimi/ y będą moji Lewitowie. 13 Abowiem mnie przynależy wszelkie pierworodne: ode dniá ktoregom pobił d wszelkie pierworodne w ziemi Egipʃkiey/ poświęciłem ʃobie káżde pierworodne w Izráelu: od człowieká áż do bydlęciá/ moji będą; JA PAN.

14 RZekł też PAN do Mojżeszá ná puszczy Synái/ mowiąc: 15 Policz ʃyny Lewiego/ według domow Ojcow ich/ według fámilij ich: Káżdego mężczyznę/ urodzonego od miesiącá y wyżey/ policzysz je. 16 Y policżył je Mojżesz według mowy PAńʃkiey/ jáko mu było rozkazano. 17 Y były ʃynow e Lewiego te imioná: Gerʃon/ y Káát/ y Meráry. 18 Te záś imioná Synow Gerʃonowych według domow ich: 19 Lobni y Semeji. A Synowie Káátowi według domow ʃwych/ Amram/ 20 y Izáár/ Hebron/ y Huʃyel. Synowie záś Merárego/ według domow ʃwych: Máheli y Muzy: te ʃą fámilie Lewiego/ według domow Ojcow ich.

21 Z Gerʃoná fámilia Lobnicka/ á fámilia Semeicka: te ʃą fámilie Gerʃonowe: 22 Policżonych ich/ według liczby káżdego mężczyzny/ *urodzonego* od miesiącá y wyżey/ było policżonych śiedm tyśięcy/ y pięć ʃet. 23 *To* fámilie Gerʃonowe/ zá przybytkiem kłáść śię będą/ ku Zachodowi. 24 A Kśiążęciem domu Ojcá Gerʃonitow: Eliáżáf ʃyn Láelow. 25 A pod ʃtrażą ʃynow Gerʃonowych *będźie* przy Namiećie Przybytek zgromadzenia: Przybytek y Namiot/ przykryćie jego/ y zaʃłoná u drzwi Namiotu zgromádzenia: 26 Y opony śieni/ y zaʃłoná we drzwiách u śieni/ ktora jeʃt przed Przybytkiem/ y przy Ołtarzu w około/ y sznury jego/ do wszelkiey potrzeby jego.

27 Z Káátá záś *poszłá* fámilia Amrámitow/ y fámilia Izáárytow/ y fámilia Hebronitow/ y fámilia Huʃyelitow: Teć były domy Káátytow. 28 W liczbie wszyʃtkich mężczyzn urodzonych od miesiącá y wyżey/ ośm tyśięcy/ y sześć ʃet/ trzymájących ʃtraż przy świątnicy. 29 *Te* fámilie ʃynow Káátowych kłáść śię będą obozem/ po bok Przybytku ku Południowi: 30 A Kśiążęciem domu Ojcá fámilij Káátytow/ Eliʃáfán ʃyn Huʃyelow. 31 A będźie pod ʃtrażą ich ʃkrzyniá/ y ʃtoł/ y świecznik/ y Ołtarze/ y nacżynia świątnice/ ktorymi uʃługowáć będą/ y zaʃłoná/ y ze wszyʃtkimi potrzebámi jey. 32 A Kśiążęciem nád Kśiążęty Lewitow *będźie* Eleázár/ ʃyn Aároná kápłáná/ poʃtánowiony nád tymi ktorzy trzymáją ʃtraż przy świątnicy.

33 OD Merárego záś *poszłá* fámilia Máhelitow/ y fámilia Muzytow: á teć ʃą domy Merárytow. 34 A policżonych ich/ według liczby káżdego mężczyzny/ urodzonego od miesiącá y wyżey/ sześć

b 3 Moj. 10. 1. 4 Moj. 26.61. 1 Kron. 24. 2.

c I. *Zá żywotá.*

d 2 Moj. 12. 2. 7 22.29 7 34.19 3 Moj. 27.26. 4 Moj. 8. 16. Ezech. 44.30. Luk. 2. 23.

e 1 Moj. 6. 16, 17.

4 Moj. 26.57. 1 Kron. 6. 1. 1 Kron. 23. 6.

35 tysiecy / y dwie ście. ♣ Kśiążęciem záś domu Oycá fámiliy Merárego. Suryel / syn Abiháilow: á ci kłáść śię będą po bok przybytku ku
36 Pułnocy. ♣ A należeć będą do straży synow Merárego / deski Przybytku y drągi jego / słupy jego y podstáwki jego / y wszystkie naczynia jego / y wszystkie potrzeby jego. ♣
37 Tákże słupy śienne w około / y podstáwki ich / y kołki ich / y sznury ich.

38 A Kłáść śię będą obozem przed Przybytkiem po przedniey stronie Namiotu zgromádzenia / ná Wschod / Moyżesz y Aáron y synowie jego / trzymáiący straż przy świątnicy / straż zá Syny Izráelskie: á obcy gdyby przystąpił / umrze.
39 ♣ A ták wszystkich policzonych Lewitow od Moyżeszá y Aároná / ná rozkazánie Páńskie / według domow ich / wszystkich mężczyzn urodzonych od mieśiącá y wyżey / było dwádźieśćiá tyśiecy / y dwá.

40 TEdy rzekł PAN do Moyżeszá: Policz wszystkie pierworodne mężczyzny / miedzy Syny Izráelskimi / od mieśiącá y wyżey / á uczyń summę imion ich.
41 ♣ A weźmiesz mi Lewity (JA PAN) miásto wszystkich pierworodnych w synach Izráelskich: Tákże bydło Lewitow / zá wszystkie pierworodne bydłá Synow Izráelskich.
42 ♣ Policzył tedy Moyżesz jáko mu PAN rozkazał / wszystkie pierworodne w Synach Izráelskich.
43 ♣ A było wszystkich pierworodnych mężczyzn / według liczby imion / urodzonych od mieśiącá y wyżey / policzonych ich dwádźieśćiá y dwá tyśiące / dwie śćie / śiedmdźieśiąt y trzy.

44 Y Rzekł PAN do Moyżeszá / mowiąc:
45 ♣ Weźmi Lewity miásto wszystkich pierworodnych z Synow Izráelskich / bydło tákże Lewitow miásto bydłá ich: y będą moimi Lewitowie / JA PAN.
46 ♣ A zá okup onych dwu set / śiedmidźieśiąt / y trzech / ktorzy zbywáją nád *liczbę* Lewitow z pierworodnych Synow Izráelskich /
47 ♣ Weźmiesz po pięći syklow ná káżdą głowę: według syklá świątnice bráć będźiesz: dwádźieśćiá pieniędzy f *wáży* sykel.
48 ♣ Y oddasz te pieniądze Aáronowi / y synom jego / zá okup onych ktorzy zbywáją nád *liczbę* ich.
49 ♣ Wźiął tedy Moyżesz pieniądze okupu / od tych ktorzy zbywáli / nád te ktore okupili *sobą* Lewitowie.
50 ♣ Od pierworodnych Synow Izráelskich / wźiął pieniędzy *onych* tyśiąc trzy stá sześćdźieśiąt y pięć *syklow*, według syklá Swiątnice.
51 ♣ Y oddał te pieniądze okupu Moyżesz Aáronowi y synom jego / według słowá PAńskiego: Jáko PAN rozkazał Moyżeszowi.

f 3 Moj. 30.13.

3 Moj. 27.25. 4 Moj 18.16. Ezech. 45.12.

ROZDZIAL IV.

Rozne prace Lewitow według rozności fámiliy ich. 34. Tákże y liczbá ich.

1 NAd to rzekł PAN do Moyżeszá y Aároná, mowiąc:
2 ♣ Zbierz summę synow Káátowych / z pośrzodku synow Lewiego / według fámiliy ich / y według domow Oycow ich.
3 ♣ Od tego ktory ma trzydźieśći lat y wyżey / y áż do tego co ma pięćdźieśiąt lat. ♣ Ktorzy będąc sposobnymi do tey a prace / mogliby odpráwowáć posługę w Namiećie
4 zgromádzenia. ♣ Táć będźie powinność synow Káátowych / przy Namiećie zgromádzenia przy miejscu naświętszym.

5 Y Przydźie Aáron z synámi swymi / gdy śię będźie miał ruszyć oboz / á zdejmą oponę zasłony / y okryją nią skrzynię świádectwá:
6 ♣ A włożą ná nię przykryćie z borsukowych skor / y przykryją z wierzchu wszystko oponą hiácyntową / y záłożą drążki jey:
7 ♣ Tákże stoł *chlebow* pokłádnych przykryją oponą hiácyntową / położą b ná nim misy / y przystáwki / y kubki / cząsze do nálewánia: á chleb ustáwiczny ná nim będźie.
8 ♣ Y rozćiągną ná tym oponę szárłatową / á przykryją to przykryćiem skor borsukowych / y záłożą drążki do niego.
9 ♣ Weźmą też oponę hiacyntową / ktorą nákryją świecznik do świecenia z lámpámi jego / y nożyczki jego / y kágánki jego / y wszystkie naczynia *do* oliwy jego / ktorych używáją przy
10 nim: ♣ Y uwiną go ze wszystkim náczyniem jego w przykryćie z skor bor-

a H. Do boju.

b 2 Moj 25.29. 30.

borsukowych / y włożą ná drążki. ♣ 11 Ná Ołtarz tákże złoty rospostrzą opone hiácyntową / á włożą nań przykrycie z skor borsukowych / y záłożą drążki jego. ♣ 12 Pobiorą też wszystkie naczynia usługi ktorymi służą w świątnicy / á obwinąwszy oponą hiácyntową / przykryją je przykryćiem z skor borsukowych / y włożą ná drążki. ♣ 13 Do tego zmiotą popioł z Ołtarzá / á ná nim rospostrzą opone szárłatową / ♣ 14 Y włożą nań wszystkie naczynia jego / ktorymi usługują przy nim / *to jest* łopáty / widły / y miotły / y kociełki / y wszystkie naczynia Ołtarzowe: y rospostrzą ná nim przykryćie z skor borsukowych / y záłożą drążki jego.

15 A Gdy to wykona Aáron z synámi swymi / że przykryje Swiątnicę / ze wszystkim naczyniem świątnice / á będźie śię miał ruszyć oboz / tedy potym przyjdą synowie Káátowi / áby *one rzeczy* nieśli: ále śię nie będą dotykáli Swiątnice / áby nie pomárli. Táć jest posługá synow Káátowych przy Namiećie zgromádzenia. ♣ 16 Stáránie záśię Eleázárá syná Aároná Kápłáná / *będźie* o oliwie do świecenia / o kádzeniu wonnym / o Ofierze śniedney ustáwiczney / y o olejku pomázowánia / dogladánie Przybytku / y wszystkiego co w nim jest / y Swiątnice z naczyniámi jey.

17 POtym rzekł PAN do Mojżeszá y Aároná / mowiąc: ♣ 18 Nie zátrácajćie pokolenia domow Káátowych z pośrzodku Lewitow. ♣ 19 Aleto im uczynićie / áby żyli á nie pomárli. Gdy przystępowáć będą do miejscá Naświętszego: Aáron y synowie jego przyjdą / y postánowią káżdego z nich nád pracą jego / y nád brzemieniem jego. ♣ 20 Ale niech nie wchodzą pátrząć / gdy będą uwijáne rzeczy święte / áby nie pomárli.

21 ZAtym rzekł PAN do Mojżeszá mowiąc: ♣ 22 Zbierz summę synow Gersonowych / według domow Ojcow ich / y według fámilij ich: ♣ 23 Od tego / ktory ma trzydźieśći lat y wyżey / áż do tego ktory ma pięćdźieśiąt lat policzysz je / ktorzy sposobni będą do tey prace / áby mogli usługowáć przy Namiećie zgromádzenia ♣ 24 A tá będźie powinność domow synow Gersonowych ku posłudze / y ku noszeniu: ♣ 25 Nośić będą opony Przybytku / y Námiot zgromádzenia / z przykryćiem jego: tákże przykryćie borsukowe / ktore z wierzchu ná nim jest / y zasłonę od drzwi Namiotu zgromádzenia / ♣ 26 Y opony do śieni / y zasłonę drzwi bramy u śieni / ktora jest u Przybytku / y przy Ołtarzu w około: Y sznury jey / y wszystkie naczynia usługi ich / y wszystko czego używáją około usługi ich: y *to* czynić będą. ♣ 27 Według rozkazánia Aároná y synow jego / będźie wszelka usługá synow Gersonowych / przy káżdym brzemieniu ich / y przy káżdey usłudze ich: á poruczyćie im pod straż wszystkie brzemioná ich. ♣ 28 Táć będźie powinność domow synow Gersonowych / w Namiećie zgromádzenia / á będźie ich doglądał Itámár syn Aároná Kápłáná.

29 SYny *tákże* Merárego / według fámilij ich / y według domow Ojcow ich / policzysz. ♣ 30 Od tego ktory ma trzydźieśći lat y wyżey / y áż do tego ktory ma pięćdźieśiąt lat / policzysz je: Ktorzy będąc sposobni do tey prace / mogliby usługowáć przy Namiećie zgromádzenia: ♣ 31 A tá będźie powinność prace ich / we wszystkiey usłudze ich w Namiećie zgromádzenia: Deski Przybytku / y drągi jego / y słupy jego / y podstáwki jego *nośić*: ♣ 32 Przytym słupy śieni około / y podstáwki ich z kołkámi ich / y sznury ich ze wszystkim naczyniem ich / do wszelkiey służby ich: á miánowićie policzyćie naczynia / ktore im poruczyćie pod straż ich. ♣ 33 Táć powinność będźie fámilij synow Merárego / według wszelkiey służby ich / przy Namiećie zgromádzenia / pod dozorem Itámárá syná Aároná Kápłáná.

34 OBliczyli tedy Mojżesz y Aáron y Książętá zgromádzenia / syny Káátowe według fámilij ich / y według domow Ojcow ich / ♣ 35 Od tych ktorym było trzydźieśći lat y wyżey / y áż do tych / ktorym było pięć-

dźieśiąt

dźieśiąt lat/ ktorzy sposobni będąc ku tey pracy / mogliby usługowáć przy Namiećie zgromádzenia. 36 ✠ A było ich policzonych według fámilij ich/ dwá tyśiącá/ śiedm set y pięćdźieśiąt. 37 ✠ Ci byli policzeni z fámilij Káátytow / wszyscy służący przy Namiećie zgromádzenia: Ktore zliczył Mojżesz y Aáron/ według rozkazánia PAńskiego przez Mojżeszá. 38 ✠ Tákże policzeni są Synowie Gersonowi wedle fámilij swych/ y według domow Ojcow swych: 39 ✠ Od tego ktory miał trzydźieśći lat/ y wyżey: y áż do tego/ ktory miał pięćdźieśiąt lat / ktorzy sposobni będąc ku pracy/ mogli usługowáć przy Namiećie zgromádzenia: 40 ✠ A było ich policzonych / według fámilij ich / y domow Ojcow ich / dwá tyśiącá/ sześć set/ y trzydźieśći. 41 ✠ Ci *byli* policzeni z fámilij synow Gersonowych/ wszyscy służący w Namiećie zgromádzenia / ktore zliczył Mojżesz y Aáron/ według słowá PAńskiego. 42 ✠ Tákże policzeni z fámilij synow Merárego według fámilij swych/ y domow Ojcow swych. 43 ✠ Od tego/ ktory miał trzydźieśći lat y wyżey / y áż do tego/ ktory miał pięćdźieśiąt lat. Ktorzy sposobni będąc ku pracy / mogli usługowáć przy Namiećie zgromadzenia. 44 ✠ A było ich policzonych/ według fámilij ich/ trzy tyśiące/ y dwie śćie. 45 ✠ A tác byłá summá policzonych / z fámilij synow Merárego/ ktore zliczył Mojżesz y Aáron/ według rozkazánia PAńskiego/ przez Mojżeszá.

46 WSzystkich policzonych ktore policzył Mojżesz y Aáron/ y Książętá Izráelskie/ z Lewitow / według fámilij ich/ y domow Ojcow ich: 47 ✠ Od tego/ ktory miał trzydźieśći lat y wyżey/ y áż do tego ktory miał pięćdźieśiąt lat / káżdego przychodzącego do odprawowánia powinności usługi/ y powinności *noszenia* brzemion / w namiećie zgromádzenia. 48 ✠ A było ich policzonych ośmi tyśięcy / y pięć set / y ośmdźieśiąt. 49 ✠ Według rozkazánia PAńskiego/ policzeni są przez Mojżeszá káżdy z osobná/ według usługi jego / y według brzemienia jego: A policzeni *byli* ci / ktore PAN rozkazał *liczyć* Mojżeszowi.

ROZDZIAŁ V.

Wyłączenie trędowátych, y inszych nieczystych z Obozu. 6. Ofiáry zá występek. 12. Niewiásty w Małżeństwie podejrzáney doświadczenie y oczyśćienie.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc: 2 ✠ Rozkaż Synom Izráelskim/ áby wyrzućili z Obozu káżdego trędowátego / y káżdego ktory ćierpi płynienie naśienia/ y káżdego ktory śię splugáwił nád umárłym: 3 ✠ Ták mężczyznę jáko y niewiástę wyrzućićie: precz zá Oboz wyrzućićie je / áby nie splugáwili Obozu tych / miedzy ktorymi ja mieszkam. 4 ✠ Y uczynili ták Synowie Izráelscy/ á wygnáli je precz zá Oboz: jáko rozkazał PAn Mojżeszowi/ ták uczynili Synowie Izráelscy.

5 NAd to rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc: 6 ✠ Powiedz Synom Izráelskim; a Mąż ábo niewiástá/ gdyby popełnili jákikolwiek grzech ludzki/ dopuśćiwszy śię występku przećiwko PAnu/ á byłáby winna oná duszá: 7 ✠ Tedy wyznáją grzech swoj/ ktorego śię dopuśćili: y wrocą to w czymby winni byli cále / á przydawszy jeszcze nád to piątą część/ oddádzą onemu/ przećiw ktoremu zgrzeszyli. 8 ✠ A jeśliby nie było tego / komuby szkodę trzebá nádgrodźić / oná oddána będźie PAnu: *y zostánie* Kápłánowi/ oprocz báráná oczyśćienia / przez ktorego ma być oczyśćiony. 9 ✠ Káżda też ofiárá podnoszenia/ ze wszech rzeczy poświęconych od Synow Izráelskich / ktorą przynoszą do Kápłáná/ jemu śię dostánie. 10 ✠ Ono rzeczy poświęcone od kogożkolwiek/ jego będą: y ktoby co oddał Kápłánowi / jemu zostánie.

2 Moj. 6. 3.

11 ZAtym rzekł PAN do Mojżeszá 12 mowiąc: ✠ Mow do Synow Izráelskich / á powiedz im: Káżdy

mąż

mąż ktoregoby żoná wystąpiłá / y dopuściłáby się grzechu przećiwko niemu. 13 A złączyłby się inszy z nią / złączeniem nasienia / á było by to skryte przed oczymá mężá jey / y táiłáby się / będąc splugáwiona / á świádká by nie było przećiwko niey / ániby jey zástano: 14 Jednák przypádłby nań duch zápalczywośći / y miałby w podejrzeniu żonę swą / ktoraby splugáwiona byłá: ábo żeby przypádł nań duch zápálczywośći / y miałby w podejrzeniu żonę swą / ktoraby splugáwiona nie byłá. 15 Tedy przywiedźie on mąż żonę swoję do Kápłáná / y przynieśie z nią ofiárę jey / dziesiątą część Efy mąki jęczmienney / nie lejąc ná nię oliwy / áni kłádąc ná nię kádźidłá: ábowiem jest ofiárá podejrzenia / ofiárá śniedna / pámiętna / przywodząca ná pámięć grzech. 16 A ták będźie ją ofiárował Kápłan / y stáwi ją przed oblicznośćią PAńską: 17 Y weźmie Kápłan wody świętey w naczynie gliniáne: y prochu / ktory będźie ná tle Przybytku / weźmie Kápłan / á wsypie do wody. 18 Potym postáwi Kápłan Niewiástę przed PAnem / y odkryje głowę niewiásty / á da w ręce jey ofiárę śniedną / pámiętną: Ofiárá to śniedna podejrzenia: á Kápłan będźie miał w ręce wodę gorzką przekleństwá: 19 Y poprzyśięże ją Kápłan / y rzecze do niewiásty: Jesli nie spał kto *inszy* z tobą / á jesliś się nie uniosłá w grzech nieczysty przy mężu swym / 20 bądź nienáruszona od tey wody gorzkiey przekleństwá. Ale jesliżeś ustąpiłá od mężá twego / y jesteś 21 splugáwiona / á kto inny spał z tobą oprocz mężá twego: Tedy poprzyśięże Kápłan niewiástę onę przyśięgą przekleństwá / y rzecze do niey: Niechajćię poda PAN ná złorzeczenie y ná przeklinánie miedzy ludem twojim / przepuśćiwszy *áby* 22 łono twoje wypádło / y żywot twoj opuchł: Niechże przeniknie te wody przeklęte wnętrzności twoje / áby opuchł żywot twoj / y wypádło łono *twoje*: y odpowie niewiástá / 23 Amen / Amen. Tedy nápisze te 24 przekleństwá Kápłan ná księgách / á omyje je oną wodą gorzką. Y da się nápić Niewieśćie wody gorzkiey przekleństwá / y przeniknie ją wody 25 przekleństwá / y obroci się w gorzkość. Potym weźmie Kápłan z rąk Niewiásty oney ofiárę śniedną podejrzenia / á będźie ją podnośił przed PAnem / ofiárując ją 26 ná Ołtarzu: Weźmie też Kápłan garść pámiętnego z ofiáry śniedney / y spali to ná Ołtarzu / 27 potym da wypić wodę niewieśćie. A gdy się jey da nápić oney wody / stánie się / jesliby splugáwiona byłá / y wystąpiłá grzechem przećiwko mężowi swemu / że ją przeniknie wody przekleństwá / y obroci się w gorzkość / y opuchnie żywot jey / y wypádnie łono jey / y stánie 28 się Niewiástá oná przekleństwem miedzy ludem swojim. A jesliby nie byłá splugáwiona Niewiástá / áleby czysta byłá / niewinna zostánie / 29 y dźiatki rodźić będźie.

30 TAć jest ustáwá Podejrzenia / gdyby ustąpiłá żoná od mężá swego / y byłáby splugáwiona. Albo żeby ná mężá przypádł duch zápálczywy / á miałby w podejrzeniu żonę swoję / y postáwiłby ją przed 31 PAnem / á uczyniłby z nią Kápłan wszystko według tey ustáwy: Tedy nie będźie on winien grzechu / ále niewiástá oná poniesie nieprawość swoję.

ROZDZIAŁ VI.

Ustáwá około Názárejczyków w 24. Jáko Kápłáni ludowi błogosłáwić mieli.

1 MOwił PAN do Mojżeszá mowiąc: 2 Powiedz Synom Izráelskim / á mow do nich: Mąż ábo Niewiástá gdy się odłączy czyniąc ślub Názáreystwá / áby byli odłączeni PAnu / 3 Od winá y mocnego napoju wstrzymawáć się będźie: Octu z winá / y octu z mocnego napoju pić nie będźie / y wszystkiego / co się z jágod wytłácza nie będźie pił / tákże jágod winnych / świeżych áni suchych / jeść nie będźie. 4 Po wszystkie dni Názáreystwá swego / ze wszystkiego co wyrasta z mácice winney / od

3 Moj. 10. 9. Sędź. 13. 7.

ziarnká áż do łupiny jeście nie bedźie. 5 Po wszystkie dni ślubu Názáreystwá swego / b brzytwá nie postoi ná głowie jego / áż wynidźie czás / do ktorego śię poświećił PAnu : bedźie świętym / á zápuśći włos ná głowie swojey. 6 Po wszystkie dni ktorych śię odłaczy PAnu / do umárłego nie wnidźie. 7 Nád oycem swym / y nád mátką swą / nád brátem swym / y nád śiostrą swą / nie splugáwi śię / gdyby zmárli : ábowiem poświecenie Bogá swego ma ná głowie swojey. 8 Po wszystkie dni Názáreystwá swego / świętym bedźie PAnu. 9 Y gdyby kto umárł przy nim z prętká á nagle / y splugáwiłby głowę poświecenia jego / ogoli głowę swoję / w dźień oczyśćienia swego : dniá śiodmego ogoli ją. 10 A dniá osmego przynieśie dwie śinogárlice / ábo dwoje gołąbiąt do Kápłáná / ku drzwiom Namiotu zgromádzenia : 11 Y bedźie ofiárowáł / jedno zá grzech / á drugie ná Ofiárę cáłopalenia : y oczyśći go od tego czym zgrzeszył nád umárłym / á poświeći głowę jego / dniá onego. 12 Potym odłączy PAnu dni Názáreystwá swego / ofiáruiąc báránká rocznego zá występek / á dni one pierwsze dáremne będą : gdyż splugáwione było Názáreystwo jego.

b *Sedz.* 13.5.

13 A Toć *jest* práwo Názáreyczyká : Gdy śię wypełnią dni Názáreystwá jego / przyndźie do drzwi 14 Namiotu zgromádzenia / Y ofiárowáć bedźie ofiárę swą PAnu / báránká rocznego / zupełnego / jednego / ná Ofiárę cáłopalenia / y owcę jednę roczną / zdrową / ná Ofiárę zá grzech / y báráná jednego / zupełnego / ná Ofiárę spokojną. 15 Przytym kosz chlebow przáśnych / z mąki pszenney / plácki nágniatáne z oliwą / y kreple przáśne / oliwą námázáne / z Ofiárą ich śniedną / y z Ofiárą ich mokrą. 16 Y bedźie ofiárowáł Kápłan przed PAnem / y uczyni ofiárę zá grzech jego / y cáłopalenie jego. 17 Báráná tákże ofiárowáć bedźie ná spokojną Ofiárę PAnu / z koszem chlebow przáśnych : tákże ofiárowáć bedźie Kápłan Ofiárę jego śniedną y Ofiárę jego mokrą. 18 Y ogoli c Názáreyczyk przede drzwiámi Namiotu zgromádzenia / głowę Názáreystwá swego / á wźiąwszy włosy z głowy Názáreystwá swego / włoży je ná ogień / ktory jest pod Ofiárą spokojną. 19 Przy tym weźmie Kápłan łopatkę wárzoną báránia / y jeden plácek przáśny z koszá / y jeden krepel niekwászony / á da w rece Názáreyczykowe / po ogoleniu Názáreystwá jego : 20 Y bedźie to tám y sám obrácał Kápłan / ná Ofiárę obrácánia przed PAnem : á rzecz tá poświecona / dostánie śię Kápłánowi / ták piersi obrácánia / jáko y łopátká podnoszenia : á potym bedźie mogł Názáreyczyk pić wino. 21 Toć *jest* práwo Názáreyczyká / ktoryby ślub uczynił / y tá ofiárá jego PAnu / zá Názáreystwo jego / okrom tego / coby więcey uczynic mogł : według ślubu swego ktory uczynił / ták uczyni według práwá Názáreystwá swego.

c *Dźiej* 21.24.

22 P Otym rzekł PAN do Mojżeszá / mowiąc : 23 Mow do Aroná y do synow jego / á rzecz : Ták błogosłáwić d bedźiećie Synom Izráelskim / mowiąc do nich : 24 Niechći błogosłáwi PAN / á niechaj ćię strzeże : 25 Niech rozjáśni PAN oblicze swoje nád tobą / á niechći miłośćiw bedźie. 26 Niech obroći PAn twarz swoję ku tobie / á niechaj ći da pokoj. 27 Y będą wzywáć Imienia mego nád Synámi Izráelskimi / á Ja im błogosłáwić będę.

d *Syrách* 36.17.

ROZDZIAL VII.

Ofiárá Kśiążąt Izráelskich do ozdoby y usługi Przybytku. 8. Summá tey Ofiáry. 89. Iáko Bog z Mojżeszem mowił.

1 Y Stáło śię w dźień ktorego dokończył Mojżesz á wystáwił Przybytek / á pomázał ago / y poświećił go / ze wszystkim sprzętem jego / y Ołtarz ze wszystkim naczyniem jego : pomázał je y poświećił je : 2 Ze ofiárowáły kśiążętá Izráelskie / przednieysze z domow Ojcow swych / (co byli Hetmány z káżdego pokolenia / y przełożony-

a *2 Moj.* 40.18.

3 mi nad policzonymi.) ♣ A przynieśli ofiáry swe przed PANA / sześć wozow przykrytych / y dwánaście wołow; jeden woz od dwojga Kśiążąt (á od káżdego woł jeden:) y postáwili ie przed Przybytkiem.

4 TEdy rzekł PAN do Mojżeszá / 5 mowiąc: ♣ Weżmi od nich / áby to było ná potrzebę / przy służbie w Namiecie zgromádzenia / y oddaj to Lewitom / káżdemu według 6 potrzeby urzędu jego. ♣ Wziął tedy Mojżesz one wozy y woły / y 7 oddał je Lewitom. ♣ Dwá wozy y czterzy woły dał synom Gersonowym / według potrzeby urzędu jego. ♣ 8 Czterzy záś wozy y ośm wołow / dał synom Merárego / według potrzeby urzędow ich / pod władzą Jtámárá Syná Aároná Kápłaná. ♣ 9 Ale synom Káátowym nie dał / bo usługá świątnice byłá przy nich: 10 ná rámieniu je nośić muśieli. ♣ Ofiárowáli tedy Kśiążętá ku poświeceniu Ołtarzá onegoż dniá / gdy był pomázány; y ofiárowáli Kśiążętá dáry swe / przed Ołtarzem. 11 ♣ Y rzekł PAN do Mojżeszá: Jedno Kśiążę jednego dniá / drugie Kśiążę drugiego dniá / oddawáć będźie dáry swoje ku poświeceniu Ołtarzá.

12 Y Ofiárował pierwszego dniá dar swoj / Náásson syn Amminádábow z pokolenia Judá. 13 ♣ A dar jego był Misá śrebrna jedná / sto y trzydźieśći syklow wagi jey. Czászá śrebrna jedná / śiedmdźieśiąt syklow wagi jey według syklá świątnice: obie pełne pszenney mąki zágnieciony z oliwą: ná ofiárę śniedną: 14 ♣ Kádźilnicá jedná / z dźieśiąci syklow złotá / pełna kádźidłá dla kádzenia: 15 ♣ Cielec jeden młody / báran jeden / y báránek jeden roczny / ná ofiárę paloną: 16 ♣ Kożieł 17 jeden z koz zá grzech. ♣ A ná ofiárę spokojną / dwá woły / báránow pięć / kozłow pięć / y báránkow rocznych pięć. Táć byłá ofiára Náássoná syná Aminádábowego.

18 WTorego dniá / ofiárował Nátánáel syn Suhárow / Kśiążę z pokolenia Jsáschárowego: 19 ♣ Y ofiárował dar swoj / Misę śrebrną jedną / sto y trzydźieśći syklow wagi jey: Czászę śrebrną jedną / śiedmdźieśiąt syklow wagi jey / według syklá świątnice: obie pełne pszenney mąki zágnieciony 20 z Oliwą / ná ofiárę śniedną: ♣ Kádźilnicę jedną / z dźieśiąci syklow 21 złotą / pełną kádźidłá. ♣ Cielcá jednego młodego / báráná jednego y báránká jednego rocznego / ná 22 paloną ofiárę. ♣ Kozłá też jednego z 23 koz / zá grzech: ♣ A ná ofiárę spokojną / dwá woły / báránow pięć / kozłow pięć / y báránkow rocznych pięć: Tá byłá ofiárá Nátánáelá syná Suhárowego.

24 TRzećiego dniá / Kśiążę synow Zábulon: Eliáb syn Helo- 25 now. ♣ Ofiárá jego byłá Misá śrebrna jedná / sto y trzydźieśći Syklow wagi jey: Czászá śrebrna jedná / śiedmdźieśiąt syklow wagi jey / według syklá świątnice / obie pełne mąki pszenney z Oliwą zágnieciony / 26 ná ofiárę śniedną: ♣ Kádźilnicá jedná z dźieśiąci Syklow złotá / 27 pełna kádźidłá: ♣ Cielec jeden młody / báran jeden / y báránek roczny 28 jeden / ná cáłopalenie. ♣ Ko- 29 żieł jeden z koz / zá grzech. ♣ A ná ofiárę spokojną dwá woły / báránow pięć / kozłow pięć / báránkow rocznych pięć: Tá byłá ofiárá Eliábá syná Helonowego.

30 DNiá Czwartego: Kśiążę z synow Rubenowych / E- 31 lisur / syn Sedeurow. ♣ Ofiárá jego byłá Misá śrebrna jedná / sto y trzydźieśći Syklow wagi jey: Czászá śrebrna jedná / śiedmdźieśiąt syklow wagi jey, według syklow Swiątnice / obie pełne mąki pszenney / z Oliwą zágnieciony / ná 32 ofiárę śniedną: ♣ Kádźilnicá jedná z dźieśiąci Syklow złotá / pełna 33 kádźidłá: ♣ Cielec jeden młody / báran jeden / báránek jeden roczny / 34 ná paloną ofiárę: ♣ Kożieł jeden 35 z koz / zá grzech. ♣ A ná ofiárę spokojną / dwá woły / báránow pięć / kozłow pięć / báránkow rocznych pięć. Tá byłá ofiárá Elisurá syná Sedeurowego.

36 DNiá piątego: Kśiążę synow Symeonowych / Sámáliel /

37 syn Surysáddájow. ♣ Ofiárá jego *byłá* Misá śrebrna jedná/ sto y trzydźieśći *Syklow* wagi jey/ Czászá śrebrna jedna/ śiedmdźieśiąt Syklow *wagi jey* według Sykla świątnice/ obie pełne mąki pszenney/ z Oliwą zagnieciony/ ná Ofiárę śniedna: 38 ♣ Kádźilnicá jedná/ z dźieśiąći *Syklow* złotá/ pełna kádźidłá. 39 ♣ Cielec jeden młody/ báran jeden/ báránek jeden roczny/ ná palona ofiárę: 40 ♣ Kożiel jeden z kóz/ zá grzech: 41 ♣ A ná Ofiárę spokojna/ dwá woły/ báránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow rocznych pięć: Tá *byłá* ofiárá Sálámielá syná Surysáddájowego.

42 Dniá szostego Kśiążę Synow Gádowych/ Eliázáf syn Duelow; 43 Ofiárá jego *byłá*: ♣ Misá śrebrna jedná/ sto y trzydźieśći *Syklow* wagi jey: Czászá śrebrna jedná/ śiedmdźieśiąt Syklow *wagi jey* według Sykla Swiątnice/ obie pełne mąki pszenney z Oliwą zágnieciony/ ná ofiárę śniedna: 44 ♣ Kádźilnicá jedná z dźieśiąći *Syklow* złotá/ pełna kádźidłá: 45 ♣ Cielec jeden młody/ báran jeden/ báránek roczny jeden/ na palona Ofiárę. 46 ♣ Kożiel jeden z kóz/ zá grzech. 47 ♣ A ná Ofiárę spokojna dwá woły/ báránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow rocznych pięć: Tá *byłá* Ofiárá Eliázáfá syná Duelowego.

48 Dniá Siodmego/ Kśiążę synow Efráimowych/ Elisámá syn Ammiudow; 49 Ofiárá jego *byłá*: Misá śrebrna jedná/ sto y trzydźieśći *Syklow* wagi jey: Czászá śrebrna jedná/ śiedmdźieśiąt Syklow *wagi jey*, według sykla Swiątnice/ obie pełne mąki pszenney z oliwą zágnieciony/ ná ofiárę śniedna: 50 ♣ Kádźilnicá jedná z dźieśiąći 51 *Syklow* złotá pełna kádźidłá: ♣ Cielec jeden młody/ báran jeden/ báránek jeden roczny/ ná palona ofiárę: 52 ♣ Kożiel jeden z kóz/ zá grzech. 53 ♣ A ná Ofiárę spokojna/ dwá woły/ báránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow rocznych pięć: Tác *byłá* Ofiárá Elisámy syná Ammiudowego.

54 Dniá ósmego/ Kśiążę Synow Mánássessowych/ Gámáliel syn Pedásurow. 55 ♣ Ofiárá jego *byłá*: Misá śrebrna jedná/ sto y trzydźieśći *Syklow* wagi jey; Czászá śrebrna jedná/ śiedmdźieśiąt Syklow *wagi jey*, według Sykla świątnice/ obie pełne mąki pszenney/ z oliwą zágnieciony/ ná Ofiárę śniedna: 56 ♣ Kádźilnicá jedná z dźieśiąći *Syklow* złotá/ pełna kádźidłá: 57 ♣ Cielec jeden młody/ báran jeden/ báránek jeden roczny/ ná 58 palona Ofiárę: ♣ Kożiel jeden z 59 kóz/ zá grzech: ♣ A ná Ofiárę spokojna/ dwá woły/ báránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow rocznych pięć. Tá *byłá* Ofiárá Gámálielá syná Pedásurowego.

60 Dniá dźiewiątego: Kśiążę Synow Benjáminowych/ Abidán 61 syn Gedeonow. ♣ Ofiárá jego *byłá*: Misá śrebrna jedná/ sto y trzydźieśći *Syklow* wagi jey/ Czászá śrebrna jedná/ śiedmdźieśiąt Syklow *wagi jey*, według sykla Swiątnice/ obie pełne mąki pszenney/ zágnieciony z Oliwą/ ná ofiárę 62 śniedna. ♣ Kádźilnicá jedná/ dźieśiąći *Syklow* złotá/ pełna kádźi- 63 dłá: ♣ Cielec jeden młody/ báran jeden báránek roczny jeden/ ná palona Ofiárę; 64 ♣ Kożiel jeden z kóz 65 zá grzech. ♣ A ná Ofiárę spokojna dwá woły/ báránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow rocznych pięć. Tá *byłá* Ofiárá Abidáná syná Gedeonowego.

66 Dniá dźieśiątego/ Kśiążę Synow Dánowych/ Achiezer syn 67 Ammisádájow. ♣ Ofiárá jego *byłá*: Misá śrebrna jedná/ sto y trzydźieśći *Syklow* wagi jey: Czászá jedná śrebrna/ śiedmdźieśiąt Syklow *wagi jey*, według sykla świątnice: Obie pełne mąki pszenny zágnieciony z Oliwą/ ná Ofiárę 68 śniedna. ♣ Kádźilnicá jedná z dźieśiąći *Syklow* złotá pełna kádźi- 69 dłá: ♣ Cielec jeden młody/ báran jeden báránek roczny jeden/ ná palona Ofiárę: 70 ♣ Kożiel jeden z kóz/ 71 zá grzech. ♣ A ná spokojna Ofiárę/ dwa woły/ báránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow rocznych pięć: Tá *byłá* Ofiárá Achiezerá syná Ammisádájowego.

72 DNiá jedenastego/ Kśiążę Synow Aserowych/ Págiel syn Ochránow. 73 ✤ Ofiárá jego byłá misá srebrna jedná/ sto y trzydźieśći Syklow wagi jey/ y Czászá jedná srebrna/ śiedmdźieśiat syklow wagi jey według sykla świątnice/ obie pełne pszenney máki/ zagniecioney z Oliwa/ ná ofiárę śniedna: 74 ✤ Kádźilnicá jedná/ z dźieśiąći syklow złotá/ 75 pełna kádźidłá: ✤ Cielec jeden młody bárán jeden/ báránek jeden roczny/ ná palona ofiárę: 76 ✤ Kozieł 77 jeden z kóz/ zá grzech. ✤ A ná ofiárę spokojna/ dwá woły/ báránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow rocznych pięć. Tá byłá ofiárá Págielá syná Ochránowego.

78 DNiá dwunastego Kśiążę synow Nefthálimowych/ Ahirá 79 syn Enánow. ✤ Ofiárá jego byłá: Misá srebrna jedná/ sto y trzydźieśći syklow wagi jey: Czászá srebrna jedná/ śiedmdźieśiat syklow wagi jey, według sykla świątnice/ obie pełne pszenney máki/ zagniecioney z 80 Oliwa/ ná ofiárę śniedna: ✤ Kádźilnicá jedná/ z dźieśiąći syklow 81 złotá/ pełna kádźidłá: ✤ Cielec jeden młody/ bárán jeden/ báránek jeden 82 roczny/ ná ofiárę palona: ✤ Ko- 83 zieł jeden z kóz/ zá grzech: ✤ A ná spokojna ofiárę/ dwá woły/ báránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow rocznych pięć: Tác byłá ofiárá Ahirá syná Enánowego.

84 TOć było poświącánie Ołtarzá/ (onegoż dniá/ gdy pomázan jest) od Kśiążąt Izráelskich. Mis srebrnych dwánaśćie/ Czász srebrnych dwánaśćie/ kádźilnic złotych dwá- 85 naśćie: ✤ Sto y trzydźieśći Syklow/ jedná misá srebrna ważyłá, śiedmdźieśiat syklow czászá jedná: Wszystkiego srebrá w onym naczyniu było dwá tyśiącá y cztery stá Syklow według sykla świątnice: ✤ 86 Kádźilnic złotych dwánaśćie pełnych kádźidłá: dźieśięć Syklow ważyłá káżda/ według sykla świątnice: Wszystkiego złotá w onych kádźilnicách było sto y dwádźieśćia 87 Syklow. ✤ A wszystkiego bydłá ku ofierze palonéy/ dwánaśćie cielcow/ báránow dwánaśćie báránkow rocznych dwánaśćie/ z ofiárą ich śniedna/ y kozłow z kóz/ zá 88 grzech/ dwánaśćie. ✤ Wszystkiego záśię bydłá ná ofiárę spokojna było wołow dwádźieśćiá y cztery/ báránow sześćdźieśiat/ kozłow sześćdźieśiat/ báránkow rocznych sześćdźieśiat: Toć było poświącánie Ołtarzá po pomázániu jego.

89 ✤ A gdy Mojżesz wchodźił do Namiotu zgromádzenia/ áby śię rozmawiał z Bogiem/ tedy słyszał głos mowiącego do śiebie z Ubłagálni/ ktora byłá nád skrzynia świádectwá/ miedzy dwiemá Cheruby/ á z támtąd mawiał do niego.

ROZDZIAŁ. VIII.

Rozrządzenie lámp. 4. Kształt lichtarzá. 6. Oczyśćienie Lewitow. 16. Tobiewánie ich ná miejsce pierworodnych. 24. Czás záczynánia. 25. y kończenia usługi Páńskiey.

1 POtym PAn rzekł do Mojżeszá/ 2 mowiąc: ✤ Powiedz Aáronowi á rzecz mu: a Gdy zápalisz lámpy/ śiedm lámp przećiwko świecznikowi świećić będą. 3 ✤ Y uczynił ták Aáron: á przećiwko świecznikowi/ zápalił lámpy jego/ jáko był rozkazał PAn Mojżeszowi. 4 ✤ A byłá robotá świecznika z ćiagnionego złotá/ y słupiec jego: b y kwiáty jego ćiagnione były: ná ten kształt/ jáki był PAN ukazał Mojżeszowi/ ták urobił świecznik.

a 2 Moj. 25.37.

b 2 Moj. 25.31.

5 POtym rzekł PAn do Mojżeszá/ 6 mowiąc: ✤ Weźmi Lewity z pośrzodku Synow Izráelskich/ á 7 oczyść je. ✤ A to uczynisz oczyśćiájąc je: Pokropisz je woda oczyśćienia: áż ogola brzytwa wszystko ćiáło swoje/ á uprawszy száty swe/ 8 czystymi będa. ✤ Potym weźma cielcá młodego/ z ofiára jego śniedna/ máki pszenney zágniecioney z Oliwa/ á cielcá młodego drugiego 9 weźmiesz ná ofiárę zá grzech: ✤ Y przywiedźiesz Lewity przed Namiot zgromádzenia/ á przyzowiesz wszystkiego zgromádzenia Synow Izráelskich. 10 ✤ Y postáwisz Lewity przed PAnem/ y włożą Synowie Izráelscy ręce swe ná Lewity: ✤ Y ofiá- 11 rowáć będźie Aáron Lewity/ ná

Ofiárę przed PANem / od Synow Izráelskich/áby spráwowáli posługi PAńskie. 12 Lewitowie záś będą kłáść ręce swe ná głowy onych ćielcow / á ofiárowáć będźiesz jednego zá grzech / á drugiego ná ofiárę cáłopalenia PAnu / ku oczyśćieniu Lewitow. 13 Potym postáwisz Lewity przed Aáronem y przed syny jego/á ofiárowáć je będźiesz ná Ofiárę PAnu. 14 Y odłączysz Lewity z pośrzod Synow Izráelskich/y będą mojimi Lewitowie. 15 A potym przyda Lewitowie / áby służyli w Namiećie zgromádzenia/ gdy oczyśćisz y poświęćisz je ná ofiárę. 16 Abowiem włáśnie oddáni są mnie / z pośrzodku Synow Izráelskich / zá káżde otwierájące żywot / zá káżde pierworodne z Synow Izráelskich obrałem je sobie: 17 Gdyż wszyscy pierworodni c z Synow Izráelskich moji są z ludźi y z bydłá: ode dniá / ktoregom pobił wszystkie pierworodne w źiemi Egipskiey / poświęćiłem je sobie. 18 A przyjąłem Lewity miásto wszelkiego pierworodnego z Synow Izráelskich. 19 Y dałem Lewity dárem Aáronowi y synom jego z pośrzodku Synow Izráelskich/ áby odpráwowáli służby *miásto* Synow Izráelskich/w Namiećie zgromádzenia y oczyśćiáli Syny Izráelskie / áby nie przyszło ná Syny Izráelskie karánie / gdyby przystępowáli Synowie Izráelscy do Swiątnice.

c 2 Moj. 13. 2. 3 Moj. 27. 26. 4 Moj. 3. 13. Luk. 2. 23.

20 Vczynili tedy Mojżesz y Aáron/ y wszystko zgromádzenie Synow Izráelskich z Lewitámi / wszystko co rozkazał PAN Mojżeszowi o Lewitách: Ták uczynili z nimi Synowie Izráelscy. 21 Y oczyśćili śię Lewitowie/ á uprali száty swoje / y ofiárował je Aáron ná ofiárę przed PAnem/y oczyśćił je Aáron/ áby byli czystymi. 22 Dopiero potym przystąpili Lewitowie ku spráwowániu Urzędu swego w Namiećie zgromádzenia / przed Aáronem y przed syny jego : jáko rozkazał PAN Mojżeszowi o Lewitách/ ták im uczynili.

23 Rzekł nád to PAN do Mojżeszá mowiąc: 24 To też Lewitom należy: Od dwudźiestego y piątego roku y wyżey / *káżdy* przystąpi áby spráwował Urząd przy posłudze Namiotu zgromádzenia: 25 A w piąćidźieśiąt lat / przestánie prácowáć w Urzędźie/y więcey służyć nie będźie: 26 Ale nádsługowáć będźie bráći swey w Namiećie zgromádzenia strąż trzymájącym; lecz służby sámey odpráwowáć nie będźie: ták sobie postąpisz z Lewitámi w urzędźiech ich.

ROZDZIAŁ IX.

Czás y sposob odpráwowánia Wielkiey nocy od czystych. 6. Y od nieczystych. 13. Kaźń ná te coby nie obchodźili Wielkiey nocy. 15. Obłok PAńskí nád przybytkiem. 18. Ktoregośie lud trzyma, ták w ćiągnieniu, jako y w stanowiskách.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá ná puszczy Synái/ roku wtorego po wyśćiu ich z źiemie Egipskiey / mieśiącá pierwszego / mowiąc: 2 Niech obchodzą Synowie Izráelscy święto a Prześćia / czásu náznáczonego: 3 Czternastego dniá b mieśiącá tego / miedzy dwiemá wieczorámi obchodźić je będźiećie / czásu náznáczonego / według wszystkich obrzędow jego/y według wszystkich Ceremoniy jego / obchodźić je będźiećie. 4 Mowił tedy Mojżesz do Synow Izráelskich/áby obchodźili święto Prześćia. 5 Y obchodźili Swięto Prześćia / pierwszego mieśiącá czternastego dniá/ miedzy dwiemá wieczorámi ná puszczy Synáj: według wszystkiego / jáko rozkazał PAN Mojżeszowi / ták uczynili synowie Izráelscy.

a H. Pesáh b 2 Moj. 12. 18. 3 Moj. 23. 5.

6 Y Byli niektorzy ludźie ktorzy śię byli splugáwili nád umárłym człowiekiem/ y nie mogli obchodźić Swiętá Prześćia dniá onego: Tedy przystąpili do Mojżeszá y do Aároná w tenże dźień / 7 Y rzekli oni ludźie do niego; Zmázáliśmy śie nád umárłym/ y nie będźiesz nam wolno oddáć ofiáry PAnu / czásu náznáczonego / wespoł z Synmi Izráelskimi? 8 Ktorym odpowiedźiał Mojżesz: Postojćie/ áż usłyszę co rozkaże PAN o was.

9 GDy rzekł PAN do Mojżeszá 10 mowiąc: ✣ Powiedz Synom Izráelskim/ y rzecz: Jesliby śię kto zmázał nád umárłym / ábo by ná drodze dálekiey był/ ták z wás / jáko y z potomstwá wászego/ *przećie* będźie odpráwowáł święto Prześćia PAnu. 11 ✣ Mieśiącá wtorego/ czternastego dniá/ miedzy dwiemá wieczorámi odpráwowáć je będą: z przáśnymi chleby / y z gorzkimi źioły/ jeść je będą: 12 ✣ Nie zostáwią *nic* z niego do jutrá/ y kośći c nie złamią w nim: według wszystkiego postánowienia Swiętá Prześćia / odpráwowáć je będą.

c 2 Moj. 12.46. Ian. 19 36.

13 A Le człowiek ktoryby był czysty / á nie byłby w drodze/ y nie obchodźiłby święta Prześćia / tedy duszá oná wykorzenioná będźie z ludu swego: bo Ofiáry PAńskiey nie odpráwowáł / czásu náznáczonego: grzech swoj poniesie on człowiek. 14 ✣ A jesliby przychodźień mieszkájący miedzy wámi / obchodźił święto Prześćia PAnu / według ustáwy święta prześćia / y według obrzędow jego/ obchodźić je będźie: ustáwá jedná będźie wam / y przychodniowi/ y zrodzonemu w źiemi.

15 D Niá tedy b onego / ktorego wystáwiony był Przybytek / Obłok okrył Przybytek/ nád Namiotem Swiádectwá: á wieczor bywáło nád Przybytkiem jáko widzenie ogniá/ áż do poránku. 16 ✣ Ták bywáło ustáwicznie: *we dnie* okrywał go Obłok / *á jáko* widzenie Ogniá w nocy. 17 ✣ A gdy śię podnaszał Obłok od Namiotu / tedy śię ruszáli Synowie Izráelscy: á gdźiekolwiek stawał Obłok/ támże stánowili Oboz Synowie Izráelscy. 18 ✣ Ná rozkazánie PAńskie, ciągneli synowie Izráelscy / y ná rozkazánie PAńskie stánowili oboz/ po wszystkie dni ktorych zostawał e Obłok nád Przybytkiem / *y oni* leżeli Obozem. 19 ✣ A gdy trwał obłok on nád Przybytkiem przez wiele dni / tedy odpráwowáli Synowie Izráelscy straż PAnu/ á nie ruszáli śię. 20 ✣ Ale gdy nie długo trwał Obłok nád przybytkiem / ná rozkazánie PAńskie stánowili oboz / y ná rozkazánie PAńskie ciągneli. 21 ✣ A gdy bywał Obłok od wieczorá áż do poránku / á podnośił śię zás poránu/ tedy ciągneli: ták we dnie jáko y w nocy / gdy śię podniosł Obłok ciągneli. 22 ✣ A jesli przez dwá dni / ábo przez mieśiąc / ábo *też* przez rok trwał Obłok nád Przybytkiem / zostawájąc nád nim/ Obozem leżeli Synowie Izráelscy / y nie ruszáli śię: Ale gdy śię on podnośił/ *y oni* śię ruszáli. 23 ✣ Ná rozkazánie PAńskie stánowili Oboz / y ná rozkazánie PAńskie ciągneli / straż PAńską trzymájąc / jáko im PAn rozkazał przez Mojżeszá.

d 2 Moj. 40.34.

e 1 Kor. 10.1.

ROZDZIAŁ X.

Dwie trąby śrebrne, y używánie ich czásu wojny, y czásu pokoju. 11. *Ruszenie ludu z puszczy Synáj.* 12. *Do Fárán.* 14. *Imioná Hetmánow.* 29. *Hobáb zbrania śię ciągnąć z ludem.* 35. *Modlitwá Mojżeszowa w ruszeniu y w ciągnieniu ze skrzynią.*

1 P Otym PAn rzekł do Mojżeszá/ 2 mowiąc: ✣ Spraw sobie dwie trąby śrebrne: robotą ciągnioną uczynisz je: ktorych używáć będźiesz do zwoływánia ludu/ y gdyby śię wojsko ruszáć miáło. 3 ✣ A gdy zátrąbią w nie/ tedy śię do ciebie zbieży wszystek lud ku drzwiom namiotu zgromádzenia. 4 ✣ A jesliby w jedne *tylko* zátrąbiono / tedy śię zejdą do ciebie Kśiążę á *y* Hetmáni wojsk Izráelskich. 5 ✣ Gdyby zás zátrąbiono *głos* przerywájąc / tedy śię ruszy Oboz leżących ná Wschod słońcá: 6 ✣ A gdy drugi raz zátrąbią *głos* przerywájąc / tedy śię ruszy Oboz leżących ná Południe: z przerywániem trąbić będą/ gdy śię ruszyć będą mieli. 7 ✣ Ale gdy zwoływáć lud będźiećie/ trąbić będźiećie/ á nie będźiećie przerywáć. 8 ✣ A Synowie Aáronowi Kápłáni trąbić będą w trąby: y będźie wam to zá ustáwę wieczną / w potomstwie wászym.

9 A Gdy wyćiągniećie ná Wojnę w źiemi wászey przećiwko nieprzyjaćielowi / ktoryby was trápił / z przerywániem w trąby trąbić będźiećie / y przyjdźiećie ná pá-

mieć przed PAnem Bogiem wá-
szym/ y záchowáni bedźiecie od
10 nieprzyjaćiół wászych. ♣ W dźień
tákże wesela wászego/ y w Swiętá
uroczyste wásze/ y ná nowiu mie-
śiącow wászych bedźiecie trąbić w
te trąby/ przy ofiárách wászych cá-
łopalonych/ y przy ofiárách wá-
szych spokojnych: y przywiodą was
ná pámięć przed Bogiem wászym:
JA PAN, BOG wász.

11 Y Stáło śię roku wtorego/ mie-
śiącá wtorego/ *dniá* dwudźieste-
go *tegoż* mieśiącá/ że śię podniosł
Obłok Przybytku świádectwá: ♣
12 Y ruszyli śię Synowie Izráelscy
Hufcámi swymi/ z puszczy Synáj/ á
stánął Obłok ná puszczy Fáran.

13 Y Ruszyli śię napierwey/ ták jáko
był PAN rozkazał przez Moj-
14 zeszá. ♣ Abowiem ruszyłá śię Cho-
rągiew Obozu Synow Judowych
naprzod z Hufcámi swymi: á a nád
wojskiem jego *był Hetmánem* Náás-
15 son syn Aminádábow. ♣ A nád
wojskiem Pokolenia Synow Isá-
chárowych *był Hetmánem* Nátá-
16 náel syn Suhárow. ♣ A nád woj-
skiem pokolenia Synow Zábulono-
wych *był Hetmánem* Eliáb/ syn
17 Helonow. ♣ Zátym złożono Przy-
bytek/ y ciągneli Synowie Gerso-
nowi/ y Synowie Merárego/ nio-
18 sąc Przybytek. ♣ Ruszyłá śię zás
Chorągiew Obozu Rubenowego/
z Hufcámi swymi/ á nád wojskiem
jego *był Hetmánem* Elisur syn
19 Sedeurow. ♣ A nád wojskiem pokó-
lenia Synow Symeonowych/ *był
Hetmánem* Sáámiel syn Sury-
20 sáddájow. ♣ Nád wojskiem też po-
kolenia Synow Gádowych/ *był
Hetmánem* Eliázáf syn Duelow. ♣
21 Zátym ruszyli śię Káátytowie/ nio-
sąc Swiątnicę/ y stánowili b
22 przybytek: áżci nádciągneli. ♣ Po-
tym ruszyłá śię Chorągiew Obozu
Synow Efrájmowych/ z Hufcámi
swymi: á nád wojskiem jego *był Het-
mánem* Elisámá/ syn Amiudow.
23 ♣ Nád wojskiem zás pokolenia
Synow Mánássesowych/ *był Het-
mánem* Gámáliel syn Pedásu-
24 row. ♣ Nád wojskiem zás pokolenia
Synow Benjáminowych/ *był Het-
mánem* Abidán syn Gedeonow. ♣
25 Potym ruszyłá śię Chorągiew O-
bozu Synow Dánowych/ zámyká-
jąc wszystkie Obozy z wojski ich: á
nád wojskiem jego *był Hetmánem*
26 Ahiezer syn Ammisáddájow. ♣ A
nád wojskiem pokolenia Synow A-
serowych/ *był Hetmánem* Págiel
27 syn Ochránow. ♣ A nád wojskiem
pokolenia Synow Neftálimowych
był Hetmánem Ahirá/ syn Enánow.
28 ♣ Tákieć było ciągnienie Synow
Izráelskich z hufcámi ich/ y *ták*
ciągneli.

29 POtym rzekł Mojzesz do Hobá-
bá syná Ráguelowego/ Má-
dyáńczyká/ świekrá swego: My
ciągniemy do miejscá o ktorym
rzekł PAN/ Dam je wam:/ Podź z
námi/ á uczynimyć dobrze: ponie-
waż PAN obiecał *wiele* dobrego
30 Izráelowi. ♣ Ktoremu on odpowie-
dźiał: Nie pojdę/ ále śię wrocę do
źiemie mojey/ y do rodźiny mojey.
31 ♣ Y rzekł *Mojzesz*: Proszę/ nie o-
puszczaj nas: bo ty wiesz gdźieby-
smy ná puszczy Oboz stánowić mie-
li/ y bedźiesz c przewodnikiem ná-
32 szym. ♣ A jesliż pojdźiesz z námi/ y
potka nas to dobre/ ktorym nam
PAn uczyni dobrze/ y *my* dobrze
uczynimy tobie.

33 Y Odćiągneli od gory PAńskiey
drogą trzech dni: á Skrzyniá
Przymierza PAńskiego szłá przed
nimi drogą trzech dni/ áby im upá-
34 trzyłá *miejsce* odpoczynienia. ♣ A
Obłok PAński szedł nád nimi we
dnie/ gdy śię ruszáli z stánowiská. ♣
35 A gdy śię ruszyć miáłá Skrzyniá/
tedy mawiał Mojzesz: Powstań
PAnie/ á niech będą rozproszeni d
nieprzyjaćiele twoji/ á niech ućie-
kają ktorzy ćię nienawidzą przed
36 obliczem twojm. ♣ A gdy zás stánę-
łá/ tedy mowił: Náwroć śię PAnie
do niezliczonego mnostwá wojská
Izráelskiego.

a *4 Moj. 1. 7.*
b *T. Gersonitowie, y Meráry towie.*
c *H. Okiem*
d *Psalm 68, 2.*

ROZDZIAL XI.

Pomstá ná szemrzący lud. 2. ulżenie jey ná Modlitwę Mojzeszowę. 4. Lud znowu szemrząc, gárdźi Mánną. 11. Y Mojzeszá bárzo utrapił. 16. Aż mu Bog śiedmdźieśiąt

Stárszych przydał. 18. Bog obiecuje 31. Y dawa ludowi mnoſtwo Przepiorek. 33. Záczym zárаz pomſtá przyſzłá.

1 Y Stáło ſie/ że ſie lud uſkarżał nieſłuſznie: co ſie nie podobáło PAnu: Przetoż uſłyszawszy to PAn/ bárzo ſie rozgniewał/ y zápalił ſie przećiwko nim Ogień PAńſki/ y popalił oſtátnią cżęść Obozu.

2 Tedy wołał lud ná Mojżeszá/ y modlił ſie Mojżesz PAnu/ y zgáſł Ogień. 3 Y názwał imię mieyſcá onego Táberá/ a bo ſie zápalił przećiwko nim Ogień PAńſki.

4 A Lud b poſpolity ktory był miedzy nimi c chćiwośćią wielką zięty/ odwracał ſie: y płákáli też synowie Izráelſcy/ mowiąc: Ktoż nas nákarmi mięſem? 5 Wspominámy c ſobie ná ryby/ ktoreſmy jadáli w Egipćie dármo/ ná ogorki/ y ná melony/ y ná łuczek/ y ná cebulę/ y ná czoſnek: 6 A teraz duszá náſzá wywiedłá/ nic inszego *nie májąc*, oprocż tey Mánny *przed* oczymá ſwymi. 7 A Mánná d byłá jáko e naśienie koryándrowe/ á bárwá jey/ jáko bárwá Bdelliowa.

8 Y wychodźił lud/ á zbieráli *ją*, y mełli w żárnách/ ábo tłukli w możdżerzách/ á wárzyli w kotlech/ y czynili z niey podpłomyki: á był ſmák jey jáko ſmák świeżey Oliwy.

9 Gdy towiem pádáłá roſá ná Oboz w nocy/ pádáłá też Mánná nań.

10 T Edy uſłyszał Mojżesz że lud płákał po domách swych/ káżdy u drzwi namiotu ſwego: dla czego zápaliłá ſie popędliwość PAńſka wielce/ y nie podobáło ſie też to Mojżeszowi. 11 Y rzekł Mojżesz do PAná: Czemużeś *ták* źle uczynił ſłudze twemu? czemużem nie nálazł łáſki w oczách twojich? żeś włożył ciężár tego wszyſtkiego ludu ná mię? 12 Izalim ja poczał ten wszyſtek lud? izalim go ja zrodźił: iż mi mowisz: Nieś je ná łonie twojim jáko piáſtun nośi niemowiątko/ do źiemie o ktorąś przyśiągł Ojcom ich: 13 Gdźież mam mięſo ábym dał wszyſtkiemu temu ludowi/ bo płácza ná mię/ mowiąc: Day nam mięſá/ ábyſmy jedli. 14 Nie mogę ja ſam znieść wszyſtkiego ludu tego/ bo to nád możność moje. 15 A jeſli ſie ták ze mną obchodźić chcesz/ prosze rácżey mię zábij/ jeſlim nálazł łáſkę w oczách twojich/ ábym nie pátrzył ná ſwoje złe.

16 Y Rzekł PAN do Mojżeszá: Zbierz mi śiedmdźieśiąt mężow z Stárszych Izráelſkich/ ktore znasz że ſą stárszymi w ludu/ y kśiążętá jego/ á przywiedź je przed Namiot zgromádzenia/ y ſtać tám będą z tobą: 17 A ja zſtąpię/ y będę tám mowił z tobą: y wźiąwszy z Duchá/ ktory jeſt w tobie/ udźielę im/ y poniosą z tobą brzemię ludu/ á nie poniesiesz go ty ſam.

18 A Do ludu rzeczesz: Poświęćcie ſie ná jutro/ á będźiećie jeść mięſo: bośćie płákáli w uszách PAńſkich/ mowiąc: Ktoż nas nákarmi mięſem? bo nam lepiey było w Egipćie: y da wam PAN mięſá/ y będźiećie jedli. 19 Nie przez jeden dźień jeść będźiećie/ áni przez dwá dni/ áni przez pięć/ áni przez dźieśięć dni/ áni przez dwádźieśćiá dni: 20 Ale przez *cáły* mieśiąc: áż poleźie przez nozdrzá wásze/ á zbrzydźi ſie *wam*, przeto/ żeśćie pogárdźili PAnem/ ktory jeſt miedzy wámi/ á płákáliśćie przed nim mowiąc: Ná cożeſmy wyszli z Egiptu?

21 Y rzekł Mojżesz: Sześć kroć ſto tyśięcy pieszych jeſt ludu/ miedzy ktorym ja mieszkam/ á tyś powiedźiał: Dam im mięſá/ że będą jeść cáły mieśiąc: 22 Izali f im owiec y wołow nábiją/ áby ſie im doſtáło? Izali wszyſtkie ryby morſkie zbierą im/ áby doſtátek mieli? 23 Y rzekł PAN do Mojżeszá: Azaż ręká g PAńſka jeſt ſkurczona? teraz ujrzysz/ jeſli ſie wypełni słowo moje czyli nie?

24 T Edy wyszedł Mojżesz/ y opowiedźiał ludowi słowá PAńſkie: á zebráwszy śiedmdźieśiąt mężow stárszych z ludu/ poſtáwił je około Namiotu. 25 Y zſtąpił PAN w Obłoku/ y mowił do niego: á wźiąwszy z Duchá/ ktory był w nim/ podźielił go miedzy śiedmdźieśiąt mężow stárszych: y ſtáło ſie/ gdy odpoczynął nád nimi on Duch/ tedy

a T. Zápalenie. b 2 Moj. 12.38. c 1 Kor. 10. 6. d 2 Moj. 16.14. Pſalm 78.24. Madr. 16.20. Jan. 6. 31. e I. Jako perłá biała. f Jan. 6. 7. g Eſái. 50.2. y 59.1.

26 prorokowáli; á potym nigdy. ♣ Ale zostáli byli dwá mężowie w Obozie/ imię iednego Eldád/ á imię drugiego Medád: ná ktorych też odpoczynął on Duch: (bo oni byli nápisáni/ choć byli nie przyszli do Námiotu/ á ták y ci prorokowáli w obozie.
27 ♣ Tedy przybieżáło páchole/ y oznájmiło Mojżeszowi/ mowiąc: Eldád/ y Medád/ prorokują w Obozie.
28 ♣ Ale odpowiedziawszy Josue/ syn Nunow/ sługá Mojżeszow/ jeden z młodzieńcow h jego/ rzekł: Pánie moj Mojżeszu/ zábroń im.
29 ♣ Ktoremu odpowiedział Mojżesz: Czemuż *im* ty zazdrościsz dla mnie? Boże daj/ áby wszystek lud PANski prorokował/ á iżby dał PAN Duchá swego ná nie.
30 ♣ Wrocił sie tedy Mojżesz do Obozu/ on/ y Stársi Izráelscy.

h A. Sługá Mojżeszow od młodośći swey.

31 ZAtym wyszedł wiátr i od PAná/ y porwawszy Przepiorki od morzá/ zpuśćił je ná Oboz/ z jedney strony/ jáko jeden dzień chodu/ z drugiey strony *tákże* jáko ná jeden dzień chodu około Obozu: á jákoby ná dwá łokćie były nád ziemią.
32 ♣ Tedy wstawszy lud przez cáły on dzień/ y przez cáłą noc/ y názájutrz przez wszystek dzień/ zbieráli one przepiorki: á kto namniey názbierał/ *miał* dziesięć Homerow k: y nározkłádáli ich wszędy sobie około obozu.

i 2 Moj. 16.13. Psál. 78.26. 27.

k Jákoby ćwierćień.

33 MIęso jeszcze było l miedzy zębámi ich nie zeżwáne/ gdy gniew PAnski zápalił sie ná lud: y pobił PAN lud *on* plagą bárzo wielką.
34 ♣ Y názwáne jest imię miejscá onego Kibrot Hátááwá/ m ábowiem tám pogrzebli lud/ ktory pożądał *mięsá*.
35 ♣ A z Kibrot Hátááwy ruszył n sie lud do Házerotu y mieszkáli w Házerocie.

l Psal. 78.30.

m T. Groby pożądliwośći.

n 4 Moj. 33.16. 17.

ROZDZIAŁ XII.

Aáron y Márya szemrzą náprzećiwko Mojżeszowi. 7. ktorego PAN záleca. 10. á Márya trądem karze 13. á ná prozbę Mojżeszowę uzdrawia

1 TEdy mowiłá Márya y Aáron przećiw Mojżeszowi/ dla żony Murzyńskiey/ ktorą pojął/ bo żonę Murzynkę był pojął:
2 ♣ Y mowili: Izali tylko przez Mojżeszá mowił PAN? ázaż też nie mowił przez nas? á to usłyszał PAN (
3 ♣ A Mojżesz był mąż napokornieyszy ze wszystkich ludźi/ ktorzy *mieszkáli* ná ziemi.)
4 A Ná tych miast rzekł PAN do Mojżeszá/ y do Aároná/ y do Máryey. ♣ Wynidźcie wy troje przed Námiot zgromádzenia: y wyszło sámo troje.
5 ♣ Zátym zstąpił PAN w słupie Obłokowym/ y stánął we drzwiách Námiotu/ y záwołał Aároná y Máryą/ y przyszło oboje.
6 ♣ Y rzekł *do nich*: Słuchajćie teraz słow mojich: Jeśli miedzy wámi będźie Prorok/ IA PAN w widzeniu ukażę mu sie: we śnie będę mowił z nim:
7 *Ale* nie táki *jest* sługá moj Mojżesz/ ktory a we wszystkim domu mojim nawiernieyszy jest:
8 ♣ Usty do ust mawiam z nim/ nie w widzeniu/ áni w zágadániu/ áni w podobieństwách PAná widywá: Czemużeśćie sie nie bali mowić przećiw słudze memu Mojżeszowi?

a Zyd. 3. 2.

9 A Ták zápalił sie gniewem przećiwko nim PAN/ y odszedł:
10 ♣ Obłok tákże odstąpił od Námiotu; á oto Márya otrędowáćiáłá/ *zbieláwszy* jáko śnieg: á wejrzawszy Aáron ná Máryą/ ujrzał trędowátą.
11 ♣ Potym rzekł Aáron do Mojżeszá: Proszę Pánie moj nie kłádź teraz ná nas grzechu tego/ żeśmy głupie uczynili/ á żeśmy zgrzeszyli:
12 ♣ Niech proszę nie będźie jáko martwy *płod*, ktory gdy wychodźi z żywotá mátki swey/ połowicá ćiáłá jego zepsowána bywa.
13 TEdy záwołał Mojżesz do PAná/ mowiąc: Boże/ proszę uzdrow ją teraz.
14 ♣ Y odpowiedźiał PAN Mojżeszowi: Gdyby Oćiec jey plunął ná twarz jey/ ázażby nie miáłá sie wstydáć przez śiedm dni? niech będźie wyłączona przez śiedm dni z Obozu/ á potym przyjętá będźie.
15 ♣ Y wyłączona byłá Márya z Obozu przez śiedm dni: á lud sie nie ruszył/ áż byłá Márya przyjętá.

ROZDZIAL XIII.

Szpiegowie wysłáni do Ziemie Chánánejskiey. 18. z pewnym zleceniem. 27. wróciwszy śię trwożą lud. 31. Którému záś Káleb dobrą otuchę czyni.

1 Potym ruszył śię lud z Házerotu/ á położyli śię obozem ná puszczy Fárán. 2 Y rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc: 3 Poślij męże/ ktorzyby przeszpiegowáli ziemię Chánánejską/ ktorą ja dawam Synom Izráelskim: po jednym mężu/ z káżdego pokolenia poślećie/ ktorzyby byli przedniejszy miedzy nimi. 4 Wysłał je tedy Mojżesz a z puszczy Fárán/ według rozkazánia PAńskiego: á oni mężowie wszyscy byli co przedniejszy z Synow Izráelskich. 5 A teć są imioná ich: Z pokolenia Ruben/ Sámuá syn Záchurow: 6 Z pokolenia Symeonowego/ Sáfát syn Hurow: 7 Z pokolenia Judá/ Káleb/ syn Jefunow. 8 Z pokolenia Isáchár/ Igál/ syn Jozefow. 9 Z pokolenia Efráimowego/ Ozeász/ syn Nunow. 10 Z pokolenia Benjáminowego/ Fálty/ syn Ráfuow. 11 Z pokolenia Zábulon/ Gedyel syn Sodego. 12 Z pokolenia Jozefowego/ to jest/ z Potomstwá Mánássessowego Gáddy/ syn Susego. 13 Z pokolenia Dán/ Ammiel/ syn Gemmálego: 14 Z pokolenia Aser/ Setur/ syn Micháelow. 15 Z pokolenia Neftáli/ Náhby/ syn Wássego. 16 Z pokolenia Gád/ Guel/ syn Máchego. 17 Teć są imioná mężow/ ktore posłał Mojżesz ná przeszpiegowánie ziemie: y názwał Mojżesz Ozeaszá syná Nunowego/ Jozue.

a 5 Moj. 1. 23.

18 A Posyłájąc je Mojżesz ná przeszpiegowánie ziemie Chánánejskiey/ mowił do nich: Idźćie w te strone ku Południowi/ á wnidźćie ná gore. 19 Y oglądájćie ziemię jáka jest/ y lud ktory mieszka w niey/ jesli jest mocny czyli mdły: jesli ich máło/ czyli wiele. 20 Jáka też *jest* ziemia/ w ktorey mieszkáją/ jesli dobra/ czyli zła: y co są zá miástá w ktorych mieszkáją; jesli w namiećiech/ czyli w obronnych miejscách. 21 Tákże co zá ziemia/ jesli urodzájna/ czyli niepłodna: jesli w niey są drzewá/ czyli nie/ á badźćie mężnego sercá/ y przynieśćie *nam* owocu tám tey ziemie: á było to w ten czás/ gdy śię winá dostawáły.

22 Y Szli/ á przeszpiegowáli ziemię/ od puszczy Syn/ áż do Rohob/ ktoredy chodzą do Emát. 23 A idąc ku Południowi/ przyszli áż do Hebron/ gdźie byli/ Ahimán/ Sesáj y Tálmáj/ synowie b Enákowi. A Hebron śiedm lat było zbudowáne przed Soán Egipskim. 24 Przyszli potym áż c do rzeki Eschol/ y urznęli tám gáłąź z gronem jednym jágod winnych/ y nieśli ją ná drążku/ dwá: tákże gránatowe jábłká y figi. 25 Y názwano miejsce ono Náchál Eschol/ od groná winnego/ ktore tám byli urznęli Synowie Izráelscy.

b 5 Moj. 2. 11.
c 5 Moj. 1. 24. 25.

26 Zatym wroćili śię od onego szpiegowánia ziemie/ po wyśćiu czterdźiestu dni. 27 A wroćiwszy śię przyszli do Mojżeszá y do Áárona/ y do wszystkiego zgromádzenia synow Izráelskich/ ná puszczą Fárán/ *ktora jest* w Kádes: y dáli im y wszystkiemu pospolstwu spráwę/ ukazawszy im owoc oney ziemie. 28 powiádáli im/ mowiąc: Przyszlismy do ziemie/ do ktorejś nas był posłał ktora w prawdźie opływa mlekiem y miodem/ á oto ten jest owoc jey: 29 Tylko że mocny jest lud/ ktory mieszka w oney ziemi/ miástá tákże obronne są *y* bárzo wielkie: do tego y syny Enákowe támesmy widźieli. 30 Amálek mieszka w ziemi ná Południe: á Hettejczyk/ y Jebuzejczyk/ y Amorrejczyk/ mieszka ná gorách: Chánánejczyk záś mieszka nád morzem/ y nád brzegiem Jordánu.

31 Y Hámował Káleb lud *szemrzący* przećiw Mojżeszowi/ y mowił: Podźmy á pośiadźmy ziemię/ bo ją pewnie sobie podbijemy. 32 Ale mężowie oni/ ktorzy z nim chodźili/ rzekli: Nie będźiem mogli ćiągnąć przećiw tám temu ludowi/ bo mocniejszy jest nád nas. 33 Y zganili one ziemię ktorą byli przeszpiegowáli/ Synom Izráelskim/ mowiąc: Ziemia tá ktorąsmy przeszli/ y

przeszpiegowáli ją / jest źiemiá pożyráiąca obywátele swoje: á lud wszystek / ktoryśmy w niey widźieli/lud *jest* wysokiego wzrostu.

34 ✤ Támeśmy też widźieli Obrzymy/ syny Enákowe/ z rodu Obrzymow: y zdáliśmy śię sobie *przy nich* jáko száráńczá/ tákimiż zdáliśmy śię y onym.

ROZDZIAŁ XIV.

Lud strwożony. 4. Chce śię wroćić do Egiptu. 6. á Kalebá y Jozuego, ktorzy chwalili źiemię obiecáną. 10. Ukámionowáć. PAn śię ukázuje. 12. Chce lud wygłádźić. 13. Mojżesz zá nim śię przyczynia. 18. y miłośierdźie PAńskie wysłáwia. 29. PAn szemrzącym groźi, iż nie mieli wniść do oney źiemie. 36. szpiegowie oni pomárli ná puszczy 40. A tych co chćieli do oney źiemie wniść przećiwko woli Bożey. 45. Amálekitowie poráźili.

1 TEdy wzruszywszy śię wszystko mnostwo krzyczeli/ y płákał lud przez onę noc.

2 ✤ Y szemráli przećiwko Mojżeszowi/ y przećiwko Aáronowi / wszyscy Synowie Izráelscy: y mowiło do nich wszystko mnostwo; O bysmy byli pomárli w źiemi Egipskiey / ábo ná tey puszczy!

3 ✤ O bysmi byli pomárli! Czemuż wżdy PAn prowádźi nas do tey źiemie / ábysmy pádli od mieczá? żony násze / y dźiatki násze / áby były ná łup? Izali nam nie lepiey wroćić śię do Egiptu? ✤ Y mowili miedzy sobą:

4 ✤ Postánowmy sobie wodzá/ á wroćmy śię do Egiptu.

5 TEdy upadł Mojżesz y Aáron ná oblicze swoje / przed wszystkim zgromádzeniem synow Izráelskich.

6 ✤ A Josue a syn Nunow/ y Káleb syn Jefunow/ *ktorzy* szpiegowáli źiemię / rozdárli száty swoje:

7 ✤ Y rzekli do wszystkiego zgromádzenia synow Izráelskich/ mowiąc; Ziemiá ktorąśmy / przeszli y przeszpiegowáli ją/ źiemiá jest bárzo dobra.

8 ✤ Będźieli nam PAN miłośćiw / tedy nas wprowádźi do tey źiemie / á da ją nam / źiemię tę / ktora opływa mlekiem y miodem:

9 ✤ Jedno PAnu nie bądźćie odpornymi/ áni śię nie boyćie ludu oney źiemie; bo jáko chleb pojeść je *możemy*: odstąpiłá obroná b ich od nich/ ále PAN jest z námi: nie boyćie śię ich.

10 Y Mowiło wszystko zgromádzenie/ áby je ukámionowáno: Ale Chwałá PAńska okazáłá śię nád Namiotem zgromádzenia wszystkim Synom Izráelskim.

11 ✤ Y rzekł PAN do Mojżeszá; Dokądże mię drażnić będźie ten lud? Y dokądże mi wierzyć nie będą? dla tych wszystkich znákow ktorem czynił miedzy nimi?

12 Poráżę je morem / y rozproszę je; á ćiebie uczynię w Narod wielki/ y możnieyszy/ niż ten jest.

13 A Le rzekł Mojżesz do PAná: Oto usłyszą Egipcjánie / z ktorych pośrzodku wywiodłeś mocą swoją ten lud:

14 ✤ Y mowić będą z obywátelmi źiemie tey (*bo* słyszeli żeś ty PAnie był w pośrzodku ludu tego: żeś okiem w oko widźiány był o PAnie! á c obłok twoj stawał nád nimi / áż w słupie obłokowym chodźiłeś przed nimi we dnie / á w słupie ognistym w nocy)

15 ✤ Gdybyś tedy pobił lud ten wszystek áż do jednego / rzeklíby Pogánie / ktorzy o twey sławie słycháli mowiąc:

16 ✤ Iż nie mogł d wyprowádźić PAN ludu tego do źiemie / o ktorą im przysiągł / przeto je pobił ná puszczy.

17 ✤ A ták teraz niech prosze uwielbiona będźie moc PAńska / jákoś rzekł/mowiąc:

18 ✤ PAn nie rychły ku gniewowi/ á wielki w miłośierdźiu/ znosząc nieprawość e y przestępstwo / ktory winnego nie czyni niewinnym/ karząc nieprawość Oycow w synach / do trzećiego y do czwartego pokolenia:

19 ✤ Odpuść proszę nieprawość ludu tego/według wielkośći miłośierdźia twego/ ták jákoś odpuszczał ludowi temu/ z Egiptu áż do tąd.

20 TEdy rzekł PAN: Odpuśćiłem według słowá twego f.

21 ✤ A wszákże jáko ja żyję / y nápełniona jest chwałá PAńska wszystká źiemiá:

22 ✤ Ták wszyscy/ktorzy widźieli chwałę moję/y znáki moje/ktorem czynił w Egipćie/y ná puszczy/ á kuśili mię już po dźieśięć kroć / áni byli posłuszni głosowi memu:

23 ✤ Nie oglądáją źiemie tey / o ktorąm przysiągł

Oycom

a *Syrá.* 46. 6. 1 *Mácháb.* 2. 56.

b *H. Cień.*

c 2 *Moj.* 13. 21. 2 *Moj.* 40. 38.

d 5 *Moj.* 9. 28.

e 1 *Moj.* 34. 6. *Psal.* 86. 15. y 103. 8. y 145. 8.

f *T. Przeźby.*

Ojcom ich: á żaden z tych / ktorzy 24 mię drażnili/nie oglądáją jey: Ale sługę mego g Kálebá (gdyż był w nim duch ináksży/ y trwał státecżnie przy mnie) wprowádzę do ziemie/ do ktorey chodził: á nasienie jego 25 odziedźiczy ją. Ale ponieważ Amálekitá y Chánánejczyk mieszkája w dolinie: przetoż jutro obroććie śię / á idźcie ná pustą / drogą ku morzu h czerwonemu.

26 NAd to rzekł PAN do Mojżeszá 27 y do Aaroná/mowiąc: Y dokądże i znośić mam ten zły lud/ktory szemrze przećiwko mnie? długoż szemránia Synow Izráelskich/ktorzy szemrzą przećiwko mnie/ słucháć 28 będę? Mow do nich: Żyję ja / k mowi PAN / że jákośćie mowili w uszy moje/ ták ucżynię wam: 29 Ná tey puszczy polęgą ćiáłá wásze / y wszyscy l policzeni wászy / według wszystkiey liczby wászey / od dwudźiestego roku y wyzsey/ ktorzyśćie 30 szemráli przećiwko mnie. A wy nie wnidźiećie do źiemie tey / o ktorą m podniosł rękę moję / ábym ja wam dał ná mieszkánie / okrom m Kálebá syná Jefunowego/y Jozue- 31 go syná Nunowego: A dźiatki wásze/ o ktorycheśćie mowili/ że będą ná łup/ te wprowádzę/y oglądáją tę źiemię/ ktorąśćie wy wzgárdźili: 32 Ale trupy wásze/wásze trupy mo- 33 wię/polęgą ná tey puszczy. A Synowie wászy będą śię tułáli po tey puszczy przez n czterdźieśći lat/y poniosą karánie zá cudzołostwá wásze/ áż wyginą trupy wásze ná puszczy. 34 Według liczby o dni / w ktorycheśćie szpiegowáli źiemię / to jest czterdźieśći dni/ dźień kàżdy zá rok licząc, poniesiećie nieprawośći wásze czterdźieśći lat/y poznaćie pomstę 35 swego odstąpienia ode mnie. JA PAN mowiłem / że to ucżynię temu wszystkiemu zgromadzeniu złemu / ktore śię spikneło przećiwko mnie: ná tey puszczy pogina/ y tu pomrą.

36 MĘżowie tedy / ktorych posłał Mojżesz ná przeszpiegowánie źiemie/ ktorzy wroćiwszy śię pobudźili do szemránia przećiwko niemu wszystek lud / puszczájąc złą 37 sławę o źiemi oney: Pomárli p mężowie oni / ktorzy puszczáli sławę złą o źiemi/ sroga plagą/ przed PA- 38 nem. Ale Jozue syn Nunow/ y Káleb syn Jefunow / zostáli żywi z mężow onych/ ktorzy chodźili ku 39 przeszpiegowániu źiemie. Y opowiedźiał Mojżesz te słowá wszystkim Synom Izráelskim / y płákał lud bárzo.

40 TEdy ráno wstawszy / wstąpili ná wierzch gory/ mowiąc: Oto my poydźiemy ná to miejsce / o ktorym nam PAN powiedźiał / bośmy 41 zgrzeszyli. Ale im powiedźiał Mojżesz: Przecżże wy przestępujećie słowo PAnskie? to śię wam nie nádá. 42 Nie chodźćie/ bo niemász PAná q 43 między wámi: ábyśćie nie byli pobići od nieprzyjaćioł wászych: Bo Amálekitá y Chánánejczyk tuż przed wámi są / y polężećie od mieczá: Bo dla tego / żeśćie śię odwroćili od PAná/ nie będźie PAn z wá- 44 mi. A oni przećię kuśili śię wniść ná wierzch gory: lecż Skrzynia przymierzá PAnskiego/ y Mojżesz/ 45 nie odchodźili od Obozu. Tedy zstąpił Amálekitá y Chánánejczyk/ mieszkájący ná oney gorze / á porázili je/ y gonili je áż do Hormy.

ROZDZIAŁ XV.

Ponowienie ustaw około Ofiar, ktore śię miáły záchowywáć w źiemi obiecáney. 14. ták od gośćiá, jáko y od domowego. 16. Práwem jednym. 20. Ofiará pierwszych ćiast. 22 Ocżyśćienie zá grzech niewiádomośći. 30. kaźń zá uporne przestępstwo. 36. ná jednym człowieku wykonána. 38. Brámy ná szátách. 40. Dla czego noszono.

1 2 NRzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc: Powiedz Synom Izráelskim/á mow do nich: Gdy przyjdźiećie do źiemie mieszkánia wásze- 3 go/ktorą ja wam dam: A będźiećie chćieli czynić Ofiárę ognistą PAnu ná cáłopalenie / ábo Ofiárę / bądź poślubioną bądź dobrowolną / ábo też ná uroczyste świętá wásze / czyniąc wdźięczną wonność PAnu / z 4 wołow ábo z owiec: Tedy ktobykolwiek ofiárował ofiárę swoję Pánu/niechże ofiáruje Ofiárę śnie-

g Iosue 14.8.9

h 5 Moj. 2. 1.

i Psal. 106. 26. Zyd. 3. 17.

k 4 Moj. 26. 65. y 32. 11.

l 5 Moj. 1. 35. Zyd. 3. 17.

m Iosue 14. 6.

n Ezech. 4. 6.

o Psal. 95. 10.

p 1 Kor. 10. 10. Zyd. 3. 17. Judás v. 5.

q 5 Moj. 1. 42.

dna/pszenney mąki dźieśiąta część/ zágnieciioney z Oliwą / ktorey bedźie czwarta część Hinu. 5 ✠ Przytym winá ná ofiárę mokrą/czwartą część Hinu ofiárowáć bedźiesz przy cáłopaleniu / ábo przy ofierze *inney* do káżdego báránká. 6 ✠ Przy báránie też ofiárowáć bedźiesz ofiárę śniedną / mąki pszenney dwie dźieśiąte częśći / záczynioney z Oliwą 7 z trzećią częśćią Hinu. ✠ Winá tákże ná Ofiárę mokrą / trzećią część Hinu / ofiárowáć bedźiesz ná 8 wdźięczną wonność PAnu. ✠ Jeśli záś ćielcá ofiárowáć bedźiesz ná Ofiárę cáłopaleniá / ábo ná ofiárę wypełnienia ślubu / ábo ná ofiárę 9 spokojną PAnu: ✠ Tedy bedźiesz ofiárował spolem z ćielcem ofiárę śniedną/ pszenney mąki trzy dźieśiąte częśći zágnieciioney z Oliwą/ z 10 połowicą Hinu. ✠ Winá tákże bedźiesz ofiárował / ná ofiárę mokrą / połowicę Hinu / ná ofiárę ognistą/ *ku* wdźięczney wonnośći PAnu. ✠ 11 Tákże uczynisz przy káżdym wole/ y przy káżdym báránie / y báránku 12 bądź z Owiec bądź z koz. ✠ Według liczby ktorą ofiárowáć bedźiećie / ták uczynićie przy káżdym z nich / 13 według liczby ich. ✠ Káżdy domá zrodzony ták też bedźie czynił / gdy bedźie oddawał ofiárę ognistą / ná wdźięczną wonność PAnu.

14 A Gdyby gośćiem bedąc miedzy wámi przychodźień ábo mieszkájący miedzy wámi / w Narodźiech wászych / ofiárował ognistą ofiárę / ku wdźięczney wonnośći PAnu: jáko *wy* czynićie / ták y *on* 15 uczyni. ✠ O ludu moj: Ustáwá jedná niechaj bedźie/ ták wam jáko y przychodniowi mieszkájącemu z *wámi*: ustáwá to jest wieczna w narodźiech wászych: jáko wy / ták przychodźień bedźie przed PAnem 16 ✠ Práwo jedno/ y jeden sąd bedźie wam/ y przychodniowi mieszkájącemu z wámi.

17 Y Rzekł PAn do Mojżeszá mowiąc: 18 ✠ Powiedz Synom Izráelskim/ á rzecz do nich: Gdy wnidźiećie do źiemie / do ktorey ja was 19 wprowádzę: ✠ A jeść bedźiećie chleb oney źiemie / ofiárowáć bedźiećie

20 Ofiárę podnoszenia PAnu. ✠ Z pierwszych ćiast wászych płacek ofiárowáć bedźiećie ná ofiárę podnoszenia: jáko ofiárę a z boiewiská / ták 21 go ofiárowáć bedźiećie/ ✠ Z pierwszych ćiast wászych / oddawáć bedźiećie PAnu ofiárę podnoszenia/ w narodźiech wászych.

a 1. z pierwszego wymłotku.

22 A Gdybyśćie pobładźili / y nie uczynilibyśćie wszystkich przykazań tych / ktore rozkazał PAn 23 przez Mojżeszá: ✠ Wszystkiego/ co wam PAn rozkazał przez Mojżeszá / od onego dniá ktorego wydał PAn Przykazánie/ y potym w na- 24 rodźiech wászych: ✠ Tedy jesliby z niewiádomośći zgromádzenia stáło śie to pobładzenie/ wszystko zgromádzenie ofiárowáć bedźie ćielcá młodego jednego ná cáłopalenie/ ná wdźięczną wonność PANU: tákże śniedną ofiárę jego / y mokrą ofiárę jego / według zwyczáju / y kozłá jednego z stádá/ zá grzech. ✠ 25 Ták oczyśći Kápłan wszystko zgromádzenie Synow Izráelskich/ á bedźie im odpuszczono / gdyż śię z niewiádomośći stáło: A oni ofiárowáć będą ofiárę swoję ná ofiárę ognistą PAnu/ y ná ofiárę zá grzech swoy przed PAnem / zá obładzenie 26 swoje. ✠ Y bedźie odpuszczono wszystkiemu zgromádzeniu Synow Izráelskich / y przychodniowi / ktory mieszka miedzy nimi: poniewáż wszystkiego ludu pobładzenie jest.

27 A Jesliby kto sam tylko zgrzeszył z niewiádomośći/ tedy przyniesie *PAnu* kozę roczną ná ofiárę zá 28 grzech. ✠ Y oczyśći Kápłan człowieká obładzonego / ktoryby zgrzeszył z niewiádomośći: przed PAnem oczyśći go / y bedźie mu odpu- 29 szczono. ✠ Ták zrodzonemu miedzy Synámi Izráelskimi / jáko przychodniowi / ktory mieszka miedzy nimi/ zákon jeden bedźie wam/ gdyby kto zgrzeszył z niewiádomośći. ✠ 30 Ale człowiek ktoryby z hárdośći swowolnie zgrzeszył / ták urodzony domá/ jáko y przychodźień / táki wy PAná zelżył: przetoż wykorzeniony bedźie on człowiek z pośrzodku ludu swego: 31 ✠ Abowiem słowem PAńskim pogárdźił / y przykazánie jego

zgwałcił : koniecznie wytrácony będźie tákowy człowiek : nieprá- wość jego ná nim *zostánie.*

32 Y Stáło śię / gdy byli Synowie Izráelscy ná puszczy/ że znále- źli człowieká / zbieráiącego drwá w dźień Sábbátu. ♣ Y przywiedli go/ 33 ktorzy go ználeźli zbieráiącego drwá / przed Mojżeszá y przed Aároná /y przed wszystko zgromádze- nie. ♣ Y dáli go do więźienia : Bo 35 jeszcże im nie było oznájmiono co- by miano czynić b z tákowym. ♣ Tedy rzekł PAN do Mojżeszá: Smiercią niech umrze człowiek ten: bez litośći niechaj go ukámienuje wszystko zgromádzenie zá obozem.♣ 36 Y wywiedli go wszystko zgromá- dzenie zá Oboz/y ćiskáli nań kamie- niem / áż umárł ; jáko rozkazał PAN Mojżeszowi.

b 2 Moj. 31.14.

37 NAtym rzekł PAN do Mojżeszá/ 38 mowiąc:♣ Mow do Synow Iz- ráelskich / á powiedz im / áby sobie poczynili c brámy ná kráiách szat swoich/w narodźiech swych/á niech przypráwią do brámow sznurek hiácyntowy. ♣ Y będźiećie mieli te 39 brámy żebyśćie poglądájąc ná nie wspominali sobie ná wszystkie przy- kazánia PAnskie/ábyśćie je czynili/ y ábyśćie śię nie unośili zá sercem wászym / zá oczymá wászymi / zá ktorymi wy idąc cudzołożyli byśćie : ♣ *Ale* żebyśćie pámiętáli y czynili 40 wszystkie przykazánia moje / á byli świętymi Bogu wászemu. ♣ JA 41 PAN Bog wász/ktorym was wy- wiodł z źiemie Egipskiey / ábym wam był zá Bogá : JAM PAN, Bog wász.

c 5 Moj. 22.12. Mátt. 23.5.

ROZDZIAŁ XVI.

Rosterk od Korego wszczęty prze- ćiw Mojżeszowi. 5. Ktory dawszy o so- bie spráwę, 26. każe ustąpić od nie- zbożnych. 31. záczym źiemiá wodze pożárłá. 35. y poltrzećiá stá mężow Ogień spalił. 39. á blachą pozostá- łych kádźilnic powleczono Ołtarz, ná pámiątkę. 41. Przećiw ludowi zno- wu szemrzącemu. 47. Plagá PAń- ska przepuszczona. 48. zá prozbą Mojżeszá y Aároná ustáłá.

a H. wźiął do śie- bie.

1 TEdy a śię zbuntowáł Kore b syn Izaárá / syná Káátowe- go syná Lewiego / tákże Dátán y Abiron / synowie Eliábowi / y Hon / syn Fáletow z synow Ru- 2 benowych. ♣ Y powstáli przećiw Mojżeszowi / á *z nimi* mężow z sy- now Izráelskich dwie śćie y pięć- dźieśiąt / Kśiążętá miedzy ludem/ ktorych do rády przyzywano/ ludźie 3 zacni. ♣ Ci zebrawszy śię przećiw Mojżeszowi / y przećiw Aáronowi/ rzekli im : Wiele *to* ná was ; ponie- waż wszystek ten lud / wszyscy są święći / á w pośrzodku nich *jest* PAN : przecżże śię wy wynośićie nád zgromádzeniem PAńskim. ♣ 4 Co gdy usłyszał Mojżesz/upadł ná o- 5 blicże swoje:♣ Y rzekł do Korego/y do wszystkiey roty jego / mowiąc ; Ráno pokaże PAN kto *jest* jego / y *kto jest* święty / y kto ma przystę- powáć przedeń : bo kogo sobie wy- brał / temu rozkaże przystąpić do 6 śiebie. ♣ To *tedy* uczynićie : Weź- mijćie sobie kádźilnice / *ty* Kore/ 7 y wszystká rotá twojá/♣ Y nákłádł- szy w nie Ogniá / włożćie nań ká- dźidłá przed PAnem jutro:y stánie śię / *że* kogo kolwiek obierze PAN/ ten *będźie* świętym : Wiele *to* ná 8 was Synowie Lewiego. ♣ Nád to rzekł Mojżesz do Korego : Słu- 9 chájćie proszę synowie Lewiego : ♣ Izali wam *to* máło/ że was oddźie- lił Bog Izráelski od zgromádze- nia Izráelskiego / ábyśćie przystę- powáli do niego ku odpráwowá- niu usługi w Przybytku PAńskim/ á izbyśćie stáli przed zgromádze- 10 niem/ y c służyli mu: ♣ Y przyjął ćiebie/y wszystkę brácią twoję/ syny Lewiego z tobą: że jeszcże szukaćie ká- 11 płáństwá ? ♣ Dla tegoż ty y wszy- stká rotá twojá / zbuntowáliśćie śię przećiw PAnu : bo Aáron coż jest /żeśćie szemráli przećiw niemu?

b 4 Moj. 26. 9. y 27. 2. 5. Syrác. 45.28. Iudás v. 11.

c 4 Moj. 3. 6.

12 TEdy posłał Mojżesz/ áby záwo- łano Dátáná / y Abironá sy- now Eliábowych : ktorzy odpowie- 13 dźieli:Nie pojdźiemy.♣ Izali máło *ná tym*, żeś nas wywiodł z źiemie opływájącey mlekiem y miodem/ ábyś nas pomorzył ná tey puszczy/ że jeszcże chcesz mieć nád námi zwierzchność / y nam rozkázowáć? 14 ♣ Ku temu do źiemie opływájącey

mlekiem y miodem/ nie wprowádźiłeś nas/ ániś nam dał w dźiedźictwo pol y winnic: Izali oczy tym mężom wykupić chcesz? Nie poydźiemy.

15 ♣ Tedy śię rozgniewał Mojżesz bárzo/ y rzekł do PANá: Nie pátrz ná ofiárę ich: ni jednego osłá nie wźiąłem od nich/ ánim co złego komu z nich uczynił.

16 ♣ Potym rzekł Mojżesz do Korego: Ty y wszystká rotá twojá/ stawćie śię przed PAná jutro: ty/ y oni/ y Aáron: ♣

17 A wźiąwszy káżdy kádźilnicę swoję/ włożćie w nię kádźidłá: y stawćie śię przed PAná káżdy z kádźilnicą swoją/ dwieśćie y pięćdźieśiąt kádźilnic: y ty/ y Aáron/ káżdy z kádźilnicą swoją.

18 ♣ Wźiął tedy káżdy kádźilnicę swoję/ á włożywszy w nię Ogniá/ nákłádli w nię kádźidłá: y stánęli u drzwi Namiotu zgromádzenia/ Mojżesz/ Aáron.

19 ♣ Ale Kore *jusz był* zebrał przećiwko nim wszystkę rotę do drzwi Namiotu zgromádzenia: tedy Chwałá PAńska ukazáłá śię wszystkiemu ludowi.

20 Y Rzekł PAN do Mojżeszá y do 21 Aáronа/ mowiąc: Odłączćie śię z pośrzodku zebrániá tego/ ábym je nagle zátráćił.

22 ♣ Lecz oni upádli ná oblicza swe/ y rzekli: O Boże/ Boże Duchow/ d y wszelkiego ćiáłá! człowiek jeden zgrzeszył/ á ná wszystek lud gniewáć śię będźiesz? ♣

23 Tedy rzekł PAN do Mojżeszá mowiąc: 24 ♣ Rzecz do zgromádzenia/ á mow: Odstąpćie od namiotu Korego/ Dátáná y Abironá.

25 ♣ A wstáwszy Mojżesz/ szedł do Dátáná y Abironá/ y szli zá nim stárszy Izráelscy.

26 ♣ Y rzekł do zgromádzenia/ mowiąc; Odstąpćie/ proszę/ od Namiotow mężow tych niepobożnych/ áni śię dotykájćie wszystkiego co ich jest: byśćie snadź nie zginęli we wszystkich grzechách ich.

27 ♣ Y odstąpili od namiotu Korego/ Dátáná y Abironá zewsząd. ♣ Ale Dátán y Abiron wyszedszy/ stáli u drzwi namiotow swojich/ y żony ich/ y synowie ich/ y máluczcy ich.

28 ♣ Tedy rzekł Mojżesz: Potym poznaćie/ że mię PAN posłał/ ábym czynił te wszystkie spráwy/ á że nic *z domysłu* sercá swego *nie czynię*:

29 ♣ Jesliże ták jáko inni ludźie umieráją/ pomrą ći/ á *zwykłym* innych ludźi karániem karáni będą/ nie posłał mię PAN. ♣

30 Ale jesliż co nowego uczyni PAN/ że otworzy źiemiá ustá swe/ y pożrze je/ y wszystko co máją/ y zstąpią żywo do e Piekłá: tedy poznaćie/ że rozdráźnili ći mężowie PAná.

31 ♣ Y stáło śię gdy przestał mowić wszystkich tych słow/ że śię rozstąpiłá źiemiá pod nimi.

32 ♣ A otworzywszy źiemiá pászczękę swoję/ f pożárłá je/ y domy ich/ ze wszystkimi ludźmi ktorzy byli przy Korem/ y wszystkie májętnośći *ich*.

33 ♣ Y zstąpili oni ze wszystkim co mieli/ żywo do Piekłá/ y okryłá je źiemiá/ y poginęli z pośrzodku zgromádzenia.

34 ♣ Wszyscy zás Izráelitowie ktorzy *byli* około nich/ ućiekáli ná krzyk ich/ bo mowili: By snadź nie pożárłá *y* nas źiemiá.

35 ♣ Wyszedł tákże Ogień od PAná/ y spalił onych dwieśćie y pięćdźieśiąt mężow ktorzy ofiárowáli kádzenie.

36 POtym rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc: 37 ♣ Rzecz do Eleázárá syná Aáronowego/ Kápłáná/ áby pozbierał kádźilnice z onego pogorzeliská/ á ogień y tám y sám niech rozrzući: bo są poświęcone.

38 ♣ A z kádźilnic tych ktorzy zgrzeszyli przećiwko duszam swym/ rozbiwszy je ná bláchy/ niech obije Ołtarz: bo iż w nich ofiárowáli przed PAnem/ poświęcone są/ przetoż będą ná znák Synom Izráelskim.

39 ♣ Tedy pozbierał Eleázár Kápłan one miedźiáne Kádźilnice/ w ktorych ofiárowáli oni popaleni: y rozbito je ná bláchy/ ná obićie Ołtarzá/

40 ♣ Ná pámiątkę Synom Izráelskim/ áby nie przystępował żaden obcy/ ktoryby nie był z naśienia Aáronowego/ do odpráwowánia kádzenia przed PAnem/ áby mu śię nie stáło jáko Koremu/ y jáko rocie jego: jáko mu był powiedźiał PAN przez Mojżeszá.

41 Y Szemráło wszystko zgromádzenie Synow Izráelskich názájutrz/ przećiwko Mojżeszowi y przećiwko Aáronowi/ mowiąc: Wyśćie przyczyną śmierći ludu PAń-

d 4 Moj. 17. 16. Żyd. 12. 9.

e T. Do przepáśći.

f 4 Moj. 26. 10. y 27. 3. 5 Moj. 11. 6. Psal. 106. 17.

42 skiego. ♣ Y stáło śię/ gdy śię zbiegał lud przećiw Mojżeszowi/ y przećiw Aáronowi / że pojrzeli ku námiotowi zgromádzenia / á oto okrył go Obłok / y okazáłá śię chwałá PAńska. 43 ♣ Y przyszedł Mojżesz z Aáronem przed Namiot zgromádzenia. 44 ♣ Y rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc: 45 ♣ Wynidźćie z pośrzodku zgromádzenia tego / á wytrácę je w oká mgnieniu. Y upádli ná oblicżá swoje. 46 ♣ Potym rzekł Mojżesz do Aáronâ: Weźmi kádźilnicę/ á włoż g w nię ognia z Ołtarzá/ włoż też Kádźidłá / á ná tych miast idź do zgromádzenia / y ocżyśćie: boć już wyszłá popędliwość od twarzy PAńskiey / á już śię záczęło karánie. 47 ♣ Wźiął tedy Aáron kádźilnicę, jáko mu rozkazał Mojżesz/ y przybieżał w pośrzodek zgromádzenia / á oto już śię byłá záczęłá plagá w ludu: y ucżyniwszy kádzenie ocżyśćił lud. 48 ♣ Y stánął Aáron miedzy umárłymi y miedzy żywymi/ á záhámowána jest plagá. 49 ♣ A było umárłych od oney plagi / cżternaśćie tyśięcy / y śiedm set / oprocż onych ktorzy pomárli z przycżyny Korego. 50 ♣ Zátym śię wrocił Aáron do Mojżeszá / ku drzwiom Namiotu zgromádzenia / gdy plagá záhámowána byłá.

g *Mądr. 11.21.*

ROZDZIAŁ XVII.

Przez laskę Aáronowę cudownie kwitnącą Kápłáństwo jego Bog potwierdza. 12. A lud strwożony uskárża śię.

1 POtym rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc: 2 ♣ Mow do Synow Izráelskich / á weźmi od nich po lasce według domow Ojcow ich: *to jest* od wszystkich Kśiążąt ich według domow Ojcow ich / dwánaśćie lask: *á* káżdego imię nápiszesz 3 ná lasce jego. ♣ Ale imię Aáronowe nápiszesz ná lasce Lewiego: bo a káżda laská będźie *od káżdego* Kśiążęćiá / z domu Ojcow ich. 4 ♣ Y zostáwisz je w Namiećie zgromádzenia / przed świádectwem / gdźie śię 5 z wámi zchodzę. ♣ Y stánie śię / [...]go obiorę / tego laská zákwitnie: y uśmierzę przed sobą szemránia Synow Izráelskich / ktorymi szem-

a *H. Iedná.*

6 rzą przećiwko wam. ♣ Tedy Mojżesz mowił do Synow Izráelskich/ oddáły mu wszystkie Kśiążętá ich laski swoje / káżde Kśiążę laskę z domu Ojcá swego / dwánaśćie lask; á laská Aáronowá / byłá miedzy 7 laskámi ich. ♣ Y postáwił Mojżesz laski one przed PAnem w Namiećie świádectwá. 8 ♣ A gdy názajutrz przyszedł Mojżesz do Namiotu świádectwá / oto śię zázieleniáłá laská Aáronowá / z domu Lewiego/ y wypuśćiłá listki/ y wydáłá kwiát/ 9 y zrodźiłá dojrzáłe migdały. ♣ Y wyniosł Mojżesz one wszystkie laski od oblicżności PAńskiey / do wszystkich Synow Izráelskich: ktore gdy 10 ujrzeli/ wźiął káżdy laskę swą. ♣ Y rzekł PAN do Mojżeszá: Odnieś b laskę Aáronowę przed świádectwo / áby byłá zchowána ná znák synom odpornym / á záhámujesz szemránie ich przećiwko mnie / áby 11 nie pomárli. ♣ Y ucżynił Mojżesz/ jáko mu PAN rozkazał / ták ucżynił. 12 ♣ Y rzekli Synowie Izráelscy do Mojżeszá / mowiąc: Oto umierámy/ niszcżejemy / wszyscy giniemy: 13 ♣ Káżdy ktokolwiek przystępuje do Przybytku PAńskiego / umiera: izáli do szczętu wytráceni być mamy?

b *Żyd. 9.4.*

ROZDZIAŁ XVIII.

PAN Aáronâ y syny jego do powinnośći ich upomina. 2. Lewity im ku posłudze przydáje. 8. Kápłánom dochody náznácża. 9. Z ofiar. 12. z Pierwoćin. 15. z Ślubow. 21. A Lewitom dźieśięćiny zá zapłátę.

1 POtym rzekł PAN do Aáronâ: Ty y synowie twoji/ y dom Ojcá twego z tobą / poniesiećie a nieprawość świątnice. ♣ Y ty / y synowie twoji z tobą / poniesiećie nieprawość kápłáństwá wászego. 2 ♣ Bráćią tákże twoję pokolenie Lewiego/ ród Ojcá twego przypućisz do siebie/ áby byli przy tobie / y posługowáli tobie: á ty y synowie twoji z tobą / *służyć będźiećie* przed Namiotem świádectwá: 3 ♣ Oni będą przestrzegáli rozkazánia twego / y pilnowáli wszystkiego Namiotu: wszákże do nacżynia świątnice / y

a *T. Karánie.*

do

do Ołtarzá / przystępowáć nie będą / áby nie pomárli / y oni / y wy. ♣ 4 Y przyłącżą śię do ćiebie / pilnie strzegąc Namiotu zgromádzenia / w káżdey usłudze Namiotu: á niki obcy niechay śię nie mieszá miedzy was. ♣ 5 Wy tedy pilnie strzeżćie świątnice / y usługi Ołtarzowey / áby śię nápotym nie wzruszył gniew przećiwko Synom Izráelskim. ♣ 6 Bom oto ja obrał bráćią wásze Lewity / z pośrzodku synow Izráelskich / wam zá dar / oddáne PAnu / áby odpráwowáli usługę w Namiećie zgromádzenia. ♣ 7 Ale ty / y Synowie twoji z tobą przestrzegáć będźiećie Kápłáństwá wászego / przy káżdey usłudze Ołtarzowey / y zá zásłoną służyć będźiećie: urząd Kápłáństwá wászego dałem wam dármo: gdyby kto obcy przystąpił umrze b.

b 2 Kron. 26.19. 20,21.

8 NAd to mowił PAN do Aároná. Otom ja dał tobie pod straż ofiáry moje podnoszone: wszystkie rzecży poświęcone od synow Izráelskich tobiem je dał / dla pomázánia / y synom twojim práwem wiecżnym. ♣ 9 To będźie twoje z rzecży poświęconych / ktore nie bywáją palone. Káżda ofiárá ich / bądź ofiárá śniedna ich / bądź ofiárá zá grzech ich / á bo ofiárá zá występek ich / cokolwiek mi oddawáć będą / to będźie rzecżą poświęconą / tobie y synom twojim. ♣ 10 Ná miejscu naświętszym jadáć to będźiesz / wszelki mężcżyzná będźie jadł z tego / rzecżą poświęconą to będźie tobie. ♣ 11 To też twoje *będźie*, ofiárá podnoszenia dárow ich / ze wszystkimi ofiárámi tám y sám obrácánia synow Izráelskich / tobiem je dał y synom twojim / y corkam twojim z tobą / práwem wiecżnym: Káżdy cżysty w domu twojim będźie je jadł. ♣ 12 Káżda co naprzedniejszá Oliwę / y káżde co nalepsze wino / y zboże / pierwiastki ich / ktore ofiárują PANU / tobiem je dał. ♣ 13 Pierwoćiny ze wszystkich rzecży ktore *będą* w źiemi ich / ktore przyniosą PAnu / twoje będą: Káżdy cżysty w domu twojim / jadáć je będźie. ♣ 14 Wszystko *cokolwiek* jest poślubione w Izráelu / twoje będźie. ♣ 15 Cokolwiek otwiera żywot wszelkiego ćiáłá / á bywa ofiárowáne PAnu / ták z ludźi jáko z bydłá / twoje będźie: ále pierworodne z ludźi okupisz / tákże pierworodne niecżystego bydłá okupisz. ♣ 16 A okup jego gdy mu mieśiąc minie / dasz według szácunku twego / pięć Syklow śrebrá / według Sykłá świątnice; c dwádźieśćiá pieniędzy *wáży* sykel. ♣ 17 Ale pierworodnego od krowy / ábo pierworodnego od owce / ábo pierworodnego od kozy / nie dasz ná okup; *bo* poświęcone są: krew ich wylejesz ná Ołtarz / á tłustość ich zápalisz ná ofiárę ognistą dla wdźięcżney wonności PAnu. ♣ 18 Ale mięso ich twoje będźie: jáko mostek podnoszenia / y jáko łopátká práwa / twoje będą. ♣ 19 Wszystkie ofiáry podnoszenia z rzecży poświęconych / ktore przynośić będą Synowie Izráelscy PAnu / dałem tobie y Synom twojim / y corkam twojim z tobą / práwem wiecżnym: ustáwá to nie náruszona / *y* wiecżna przed PAnem / tobie y naśieniu twemu z tobą.

c 2 Moj. 30.13. 3 Moj. 27.25. 4 Moj. 3.27. Ezech. 45.12.

20 POtym mowił PAn do Aároná: W źiemi ich / dźiedźictwá mieć nie będźiesz / y działu nie będźiesz miał miedzy nimi: jam d dział twoj / y dźiedźictwo twoje / w pośrzod Synow Izráelskich. ♣ 21 Synom záś Lewiego otom dał wszystkie dźieśięćiny w Izráelu dźiedźicżnie / zá służbę ich / ktorą wykonywáją / służąc około Namiotu zgromádzenia. ♣ 22 A niechaj nieprzystępują więcey synowie Izráelscy do Namiotu zgromádzenia / áby nie ponieśli grzechu / *y* nie pomárli: ♣ 23 Ale sámi Lewitowie odpráwowáć będą usługę około Namiotu zgromádzenia / y sámi poniosą nieprawość swoję. Ustáwá to wiecżna *będźie* w narodźiech wászych / áby w pośrzod Synow Izráelskich / dźiedźictwá nie mieli. ♣ 24 Abowiem dźieśięćiny synow Izráelskich / ktore przynośić będą ná ofiárę podnoszenia PAnu / dałem Lewitom zá dźiedźictwo: przetoż rzekłem o nich; W pośrzod synow Izráelskich

d 5 Moj. 10.9. y 18.2. Iozue. 13.14. 33. Ezech. 44.28.

nie

25 nie będą mieli dziedzictwá. ♣ Potym PAN rzekł do Mojżeszá / mowiąc: 26 ♣ Mow też do Lewitow / á powiedz im: Gdy weźmiecie od synow Izráelskich dziesięciny / ktorem ja wam dał od nich / zá dziedzictwo wásze / tedy ofiárowáć będziecie *Ofiárę* podnoszenia PANu / dziesiątą część dziesięcin. 27 ♣ A poczytána wam będzie tá Ofiárá wászá / jáko zboże z bojewiská / y jáko obfitość *winá* z prásy. 28 ♣ Ták wy też Ofiárowáć będziecie Ofiárę podnoszenia PANu / ze wszystkich dziesięcin wászych / ktore weźmiecie od synow Izráelskich / á oddácie z nich ofiárę podnoszenia PANu / Aáronowi Kápłanowi: ♣ 29 Ze wszystkich dochodow wászych ofiárowáć będziecie wszelką ofiárę podnoszenia PANu: ze wszystkiego co nalepszego jest / ofiárujcie cząstkę poświęconą. ♣ Powiesz im też: ♣ 30 Gdy oddawáć będziecie z tego co nalepszego jest / tedy poczytano będzie Lewitom c jáko urodzáje z bojewiská / y jáko urodzaj z prásy. 31 ♣ Y będziecie to jeść ná káżdym miejscu / wy y czeladź wászá: ábowiem *to* jest zapłátá wászá zá służbę wászę przy namiecie zgromádzenia: 32 ♣ Y nie poniesiecie zá to grzechu / gdy ofiárowáć będziecie co nalepszego jest z tego / y nie splugáwicie rzeczy poświeconych od synow Izráelskich / y nie pomrzecie.

c *4 Moj. 18.24.*

ROZDZIAŁ XIX.

Sposob ofiárowánia czerwoney jáłowice. 9. Oczyściánia przez wodę. 12. Tákże z dotykánia trupá. 14. bądź zmárłego w Przybytku. 16. bądź zábitego. 20. Kaźń ná przestępce.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá y do Aároná / mowiąc: 2 ♣ Ták jest ustáwá zakonu ktorą rozkazał PAN / mowiąc: Powiedz synom Izráelskim / áby przywiedli do ciebie jáłowicę płową / z drowa / ná ktorey by nie było zmázy / y ná ktorey by nie postáło járzmo: 3 ♣ Tę oddácie Eleázárowi Kápłanowi / ktory ją wywiedzie zá oboz / y zábita będzie przed nim: 4 ♣ A wziąwszy Eleázar Kápłan ze krwie jey ná pálec swoj / kropić będzie przeciw Namiotowi zgromádzenia onąż krwią / siedm kroć. 5 ♣ Potym każe tę jáłowicę spálić przed oczymá swymi: skorę jey / y mięso jey / y krew jey / z gnojem jey spali: 6 ♣ Y weźmie Kápłan drzewo Cedrowe / y Hisop / y kármázyn dwá kroć fárbowany / á wrzuci do Ogniá / gdzie się jáłowicá pali: 7 ♣ Y upierze száty swe Kápłan / á omyje ciáło swoje wodą / á potym wnidzie do Obozu / y będzie nieczystym Kápłan / áż do wieczorá. 8 ♣ Ten też ktory ją palić będzie / upierze száty swe w wodzie / y omyje ciáło swe wodą / á będzie nieczystym áż do wieczorá. 9 ♣ Y zbierze człowiek czysty / popioł oney jáłowice / y wysypie go precz zá Oboz / ná miejscu czystym / á będzie dla zgromádzenia synow Izráelskich chowány / do wody oczyściánia b / *gdyż* jest ofiárą zá grzech. 10 ♣ Y upierze / ten co będzie zbierał popioł oney jáłowice száty swe / y będzie nieczystym áż do wieczorá: A będzie to synom Izráelskim / y przychodniowi mieszkájącemu miedzy nimi / ustáwą wieczną.

a *Żyd. 9. 13.*

b *H. Odłączenia.*

11 Ktoby się dotknął jákiegokolwiek trupá człowieczego / nieczystym będzie przez siedm dni: ♣ 12 Táki oczyściáć się będzie tą *wodą*, dniá trzeciego / y dniá siodmego / *á* czystym będzie: á jesliby się nie oczyścił dniá trzeciego / y dniá siodmego / nieczystym będzie. 13 ♣ Ktoby się kolwiek c dotknął mártwego ciáłá / człowieká ktory umárł / á nie oczyścił się / Przybytek PAńśki splugáwił: przetoż tákowy wytrácony będzie z Izráelá / bo wodą oczyściánia nie był pokropiony / nieczysty będzie / nieczystość jego zostánie ná nim. 14 ♣ Tá *zás jest* ustáwá / gdyby człowiek umárł w Namiecie / ktoby kolwiek wszedł do tego Namiotu / y cokolwiek *było* w onym Namiecie / nieczyste będzie przez siedm dni. 15 ♣ Tákże wszelkie naczynie odkryte / ktoreby nie miáło nákrycia ná sobie / nieczyste będzie. 16 ♣ Tákże ktoby się kolwiek dotknął ná polu / *bądź* mieczem zá-

c *Niżey. 20.*

bitego/

bitego / bądź umárłego / bądź kości człowieczey / ábo grobu / nieczystym będźie przez śiedm dni.

17 Weźmą tedy dla *onego* nieczystego / popiołu *jáłowice* spaloney zá grzech / y náleją náń wody żywey do naczynia: 18 Weźmie też Hysopu / y omoczy *go* w oney wodźie / człowiek czysty / y pokropi namiot / y wszystko naczynie / y wszystkie ludźie ktorzyby tám byli / tákże onego ktory śie dotknął kośći / ábo zábitego / ábo zmárłego / ábo grobu: 19 Pokropi tedy czysty nieczystego / dniá trzećiego / y dniá śiodmego / á gdy go oczyśći dniá śiodmego / tedy upierze száty swe / y omyje śie wodą / á będźie czystym wieczor. 20 A mąż ktoryby nieczystym będąc / nie oczyśćił śie / wykorzeniona będźie tá duszá z pośrzodku zgromádzenia / bo świątnicę PANską splugáwił: wodą oczyśćienia nie będąc pokropionym / nieczystym jest: 21 Y będźie im to zá ustáwę wieczną: á kto będźie pokrapiał wodą oczyśćienia / upierze száty swoje: á ktoby śie dotknął tey wody oczyśćienia / nieczystym będźie áż do wieczorá. 22 Czegokolwiek śie dotknie nieczysty / nieczyste będźie: człowiek tákże ktoryby śie *tego* dotknął / nieczysty będźie áż do wieczorá.

ROZDZIAŁ XX.

Smierć Máryey. 3. Narzekánie ludu o wodę. 8. Ktora im dána z Opoki. 12. Kaźń Mojżeszá y Aároná zá niedowiárstwo. 14. Mojżesz posły wyprawia do Krolá Edomskiego. 18. Ktory prześćia zábrania. 23. Aáron umárł, á ná jego miejsce Eleázár nástąpił.

1 Y Przyszło wszystko mnostwo synow Izráelskich ná puszczą Syn / miesiąca pierwszego / y mieszkał lud w Kádes / gdźie umárłá Máryá / y támże jest pogrzebiona. 2 A Gdy lud niemiał wody / zebráli śie przećiw Mojżeszowi y przećiw Aáronowi. 3 Y swárzył a śię lud z Mojżeszem / y rzekli mowiąc: O bysmy byli pomárli! gdy pomárli brácia nászy przed Pánem. 4 Y przecz zśćie záwiedli b to zgromádzenie Páńskie / ná tę puszczą / ábysmy tu pomárli / my y dobytki násze? 5 A po coześćie nas wywiedli z Egiptu / ábyśćie nas wprowádźili ná to złe miejsce / ná miejsce / ná ktorym śie nie rodźi / áni zboże / áni figi / áni groná winne / áni jábłká gránatowe: náwet wody niemász dla napoju?

6 Tedy odszedł Mojżesz y Aáron od ludu / do drzwi Namiotu zgromádzenia / y upádli ná oblicza swoje: y ukazáłá śię c chwałá Páńska nád nimi. 7 Y rzekł PAN 8 do Mojżeszá / mowiąc: Weźmi laskę / á zgromádź wszy *wszystek* lud / ty y Aáron brát twoj / mowćie do tey skáły przed oczymá ich / á wyda wodę swą: y wywiedźiesz im wodę z skáły / á dasz napoj temu mnostwu / y bydłu ich. 9 Tedy wźiął Mojżesz laskę przed oblicżem Páńskim / jáko mu rozkazał. 10 Y zgromádźił Mojżesz z Aáronem *wszystek* lud przed Skáłę / y mowił do nich; Słuchájćież teraz *ludźie* odporni / izali z tey skáły d możemy wam wywieść wodę? 11 Zátym podniosł Mojżesz rękę swoję / y uderzył w skáłę laską swą dwá kroć / á wyszły wody obfite / y piło *ono* mnostwo / y bydło ich. 12 Y rzekł PAN do Mojżeszá y do Aároná: Dla tego żeśćie mi nie uwierzyli / ábyśćie mię poświęcili e przed oczymá synow Izráelskich / przetoż nie wprowádźićie zgromádzenia tego / do źiemie ktoram im dał. 13 Teć są wody poswarku / o ktore śie swárzyli synowie Izráelscy z PAnem / y poświęcony jest w nich.

14 Potym posłał Mojżesz posły z Kádes / do Krolá Edomskiego / *mowiąc*: Tákći kazał powiedźieć brát twoj Izráel. Ty wiesz / o wszystkich trudnośćiach / ktore przyszły ná nas. 15 Jáko zstąpili byli Ojcowie nászy do Egiptu / y mieszkáliśmy w Egipćie przez wiele lat: y *jáko* nas trapili Egipczánie y Ojce násze. 16 Y wołáliśmy do PAná / á wysłuchał głos nász / y posławszy Anjołá / wywiodł nas z Egiptu: á otośmy *już* w Kádes mieśćie / przy gránicy twojey: 17 Niech proszę / prze=

a 2 Moj 17. 2.
b 2 Moj 17. 3.
c 5 Moj 16. 19.
d 2 Moj 17. 6. 5 Moj. 32. 51. Psalm 78. 15. y 105. 41. Mądr. 11. 4. 1 Kor. 10. 4.
e 4 Moj 27. 14. 5 Moj. 1. 37.

przejdźiemy przez źiemię twoję: Nie pojdźiemy przez polá / áni przez winnice / áni będźiemy pić wod z twojich studzien: gośćińcem pojdźiemy / nie uchylimy śię / ná práwo áni ná lewo / áż przejdźiemy gránice twoje.

18 ✤ Ná to odpowiedźiał mu Edom: Nie pojdźieß przez moję źiemię / tym snadź z mieczem nie wyßedł przećiw tobie.

19 ✤ Y rzekli mu Synowie Izráelscy: bitym gośćińcem pojdźiemy / á jeśliby=śmy wody twoje pili / my y bydłá náße / zápłaćimy je: nic innego *nie żądamy*, tylko ábyśmy pießo przeßli.

20 ✤ Y powiedźiał: Nie przejdźieß. Y ruszył śię Edom przećiwko nim z Woyskiem wielkim / y mocną reką.

21 ✤ A *gdy* nie chćiał Edom pozwolić Izráelowi prześćia przez gránice swoje / tedy Izráel uczynił odwrot od niego.

22 A Ruszywßy śię z Kádes / przyßli Synowie Izráelscy / y wßystko zgromádzenie / do gory Hor.

23 ✤ Y rzekł PAn do Mojżeßá / y do Aároná / ná gorze Hor / nád gránicą źiemie Edomskiey / mowiąc:

24 ✤ Będźie Aáron przyłączon do ludu swego: ábowiem nie wnidźie do źiemie ktorąm dał Synom Izráelskim / przeto / żeśćie odpornymi byli słowu mojemu / przy wodách poswárku:

25 ✤ Weźmiże f Aároná / y Eleázárá Syná jego / á każ im wstąpić ná gorę Hor.

26 ✤ Y zewlecz Aároná z ßat jego / á oblecz w nie Eleázárá Syná jego; bo Aáron przyłączon będźie *do ludu swego*, y tám umrze.

27 ✤ Y uczynił Mojżeß jáko rozkazał PAN: y wstąpili ná gorę Hor / przed oczymá wßystkiego zgromádzenia.

28 ✤ Y zewlekł Mojżeß Aároná z ßat jego / á oblekł w nie Eleázárá Syná jego: y umárł tám Aáron ná wierzchu gory / á Mojżeß z Eleázárem zstąpili z gory.

29 ✤ Widząc tedy wßystko g zgromádzenie iż Aáron umárł / płákáli Aároná przez trzydźieśći dni / wßystek dom Izráelski.

f 4 Moj. 33. 38. 5 Moj. 32. 50.

g 5 Moj. 10. 6.

ROZDZIAL. XXI.

Izráelczycy złupieni. 2. ślub uczynili. 3. y poráźili Chánánejczyki. 4. Tesknią sobie w drodze. 6. záczym Pan ná nie węże ogniste przepuśćił. 8. ále śię zás zlitował, każawßy wystáwić węzá miedźiánego. 10. po rozmajitych stánowiskách. 17. śpiewáli Pánu. 24. A poráźiwßy Sehoná. 34. y Ogá: 35. pośiedli źiemię ich.

1 A Gdy usłyßał a Chánánejczyk / Krol Hárád / ktory mießkał ná południe / że Izráelczycy ciągnęli oną drogą / ktorą byli śpiegowie *przeßli*, tedy zwiodł bitwę z Izráelem / y pojimał ich wiele.

2 ✤ Tám uczynił Izráel ślub PAnu / mowiąc: ✤ Jeśliże podaß lud ten w ręce moje / do gruntu wywrocę miástá jich.

3 ✤ Y wysłuchał PAn głos Izráelá / á podał mu Chánánejczyki / y wytráćił je z gruntu / y miástá ich: á nazwał imię onego miejsce / Chorma.

4 P Otym śię ruszyli od gory Hor / drogą ku morzu czerwonemu / áby obeßli źiemię Edomską: y utrudźił śię lud bárzo *w oney* drodze:

5 ✤ Przetoż mowił lud przećiw Bogu / y przećiw Mojżeßowi: Przeczżeśćie nas wywiedli z Egiptu / ábyśmy pomárli ná tey puszczy? bo niemáß chlebá áni wody / á duszá náßá obrzydźiłá sobie ten chleb nikczemny.

6 P Rzetoż przepuśćił PAN ná lud węże b ogniste / ktorzy kąsáli lud: y pomárło wiele ludu z Izráelá.

7 ✤ Y przyßedßy lud do Mojżeßá: rzekli Zgrzeßyliśmy / żeśmy mowili przećiw PAnu / y przećiw tobie: Modl śię PAnu / áby oddalił od nas te węże.

8 ✤ Y modlił śię Mojżeß zá ludem. Y rzekł PAN do Mojżeßá: Uczyń sobie węzá ognistego c / á wystaw go ná drzewcu: y stánie śię / ktokolwiek ukąßony będąc weyrzy nań / że żyw zostánie.

9 ✤ Spráwił tedy Mojżeß węzá miedźiánego / y wystáwił go d ná drzewcu: y było to / gdy kogo wąż ukąśił / á poyrzał ná węzá miedźiánego / że żyw został.

10 Z Atym ruszyli śię e Synowie Izráelscy / á stánęli Obozem w Obot.

11 ✤ A z Obot ruszywßy śię / położyli śię Obozem ná págorkách gor Hábárym / ná puszczy / ktora jest przećiw Moábczykom od wschodu

a 4 Moj. 33. 40.

b Mądr. 16. 5. 1 Kor. 10. 9.

c T. Ognistemu podobnego.

d 1 Krol. 18. 4. Jan. 3. 14.

e 4 Moj. 33. 43.

12 słońcá. A odszedszy z támtąd / położyli się Obozem nád potokiem 13 Zered. Z támtąd odćiągnąwszy / położyli się Obozem u brodu f Arnon / ktory jest ná puszczy / á wychodźi z gránice Amorreyskiey. Abowiem Arnon jest gránicą Moábską miedzy Moábczykiem y Amorreyczykiem. 14 Przetoż mowi się w kśięgách woyen Páńskich / przećiwko Wáhebowi g w wichrze walczył / 15 h y przy potokách Arnon: Bo sćiekánie tych potokow / ktore się náchyliło ku położeniu Hár / to się 16 śćiąga / ku gránicy Moábskiey. Z támtąd potym przyszli do Beer: á táć jest oná studnia / o ktorey mowił PAN do Moyżeszá: zgromádź 17 lud / á dam im wody. Tedy śpiewał Izráel tę piosnkę: Wystąp 18 studnio. Spiewayćież o niey: Studnia / ktorą wykopáli Kśiążętá: wykopáli ją Hetmáni ludu / z ustáwcą zakonu / laskámi swojemi. A z tey puszczy *ruszyli się* do Mátá- 19 ná. A z Mátáná do Náhálielu: á 20 z Náhálielu / do Bámothu: A z Bámothu / ku Hágáy / ktore *jest* w polách Moábskich / ná wierzchu págorku / ktory leży ku puszczy.

21 Y Posłał Izráel i posły do Sehoná krolá Amorreyskiego / 22 mowiąc: Niech przejdźiemy przez źiemię twoję: nie pojdźiemy áni przez polá / áni przez winnice: nie będźiemy pić wod z studźien *twojich*: gośćińcem pojdźiemy / áż przejdźiemy gránice twoje. 23 Ale nie pozwolił Sehon Izráelowi iść przez gránice swoje: Y zebráwszy Sehon wszystek lud swoj / wyćiągnął przećiw Izráelowi / na puszczą. A gdy przyszedł do Jáházy / zwiodł bitwę 24 z Izráelem: Y poráźił go Izráel ostrzem mieczá / y odźiedźiczył źiemię jego / od Arnonu / áż do Jáboku / y áż do *źiemie* Synow Ammonowych: ábowiem opátrzone były gránice Ammonitow. 25 Tedy pobrał k Izráel wszystkie miástá one / y mieszkał we wszystkich miástách Amorreyskich / w Hesebon / y we wszystkich wśiách jego. 26 Bo Hesebon było miásto Sehoná krolá Amorreyskiego / ktory gdy pierwey walczył z

f Sędź. 11. 12.
g Wáheb był Krol Moábski.
h I. Przećiwko Wáhebowi w Kráinie Suf.
i 5 Moj. 2. 26. Sędź. 11. 19.
k 2 Moj. 2. 32. Jozue 10. 9. 10. y 24. 8.

krolem Moábskim / wźiął mu był wszystkę źiemię jego / z ręki jego / áż 27 po Arnon? Dla tegoż mowią w przypowieśći: Podźćie do Hesebon / á niech zbudują y náprawią 28 miásto Sehonowe. Abowiem wyszedł ogień z Hesebon / á płomień z miástá Sehonowego / y popalił Ar Moábskie / y obywátele wysokich mieysc Arnon. 29 Biádá tobie! Moáb / zginąłeś o ludu Chamos m podał Syny swoje ná ućiekánie / y corki swoje do więźienia / Krolowi 30 Amorreyskiemu / Sehonowi. A záginęło pánowánie ich od Hesebona áż do Dybona / á poburzyliśmy je áż do Nofe / ktore *idźie* áż do Medáby. 31 Y mieszkał Izráel w źiemi Amorreyskiey.

32 Tedy posłał Moyżesz ná szpiegi do Jázer / ktorego wśi pobráli wypędźiwszy Amorreyczyki / ktorzy 33 tam *byli*. Potym obroćiwszy się / szli n ku Básán: gdźie wyćiągnął Og / Krol Básáński przećiwko nim / sam y wszystek lud jego / áby z nimi 34 stoczył bitwę w Edrey. Tedy rzekł PAN do Moyżeszá: Nie boj się go / bo w ręce twoje podałem go / y wszystek lud jego / y źiemię jego: y uczynisz mu / jákoś uczynił o Sehonowi Krolowi Amorreyskiemu / 35 ktory mieszkał w Hesebon. Y poráźili go y Syny jego / ze wszystkim ludem jego / ták áż nikogo z niego nie zostáwili / y pośiedli dźiedźicznie źiemię jego.

Psalm 105. 13. Amos 2. 9.
l Sędź. 11. 24.
m Chámos był bátwan Moábski.
n 5 Moj. 3. 1. y 29. 7.
o Psalm 135. 11 y 136. 19. 20.

ROZDZIAŁ XXII.

Báláám od Báláká wezwány. 6. áby przeklinał Izráelczyki. 12. máiąc zákazánie od Páná. 13. odmawia: 15 lecz drugi raz proszony. 21. jáchał tám. 22. záczym mu Anjoł ná drodze záštąpił. 28. á Oślicá jego przemowiłá. 36. jáko Báláám był od Báláká przyjęty.

1 Z Támtąd ruszyli się Synowie Izráelscy / y położyli się obozem ná polách Moábskich / z tey strony Jordanu / *przećiw* Jerychowi. 2 A Widząc Bálák / Syn Seforow / wszystko / co uczynił Izráel 3 Amorreyczykowi: Y lękł się Moáb tego ludu wielce / bo go było wie-

lel

le/ y zátrwożył sobą Moáb dla Synow Izráelskich. 4 Przetoż rzekł Moáb do Stárszych Mádyańskich: Teraz pożrze *to* mnostwo wszystko co jest około nas/ jáko woł pożyra trawe polną. 5 A Bálák Syn Seforow/ był Krolem Moábskim ná on czás. Y posłał a posły do Báláámá Syná Beorowego/ do Pethoru *miástá* ktore jest nád rzeką/ ziemie Synow ludu jego/ áby go wezwano/ mowiąc: Oto lud wyszedł z Egiptu/ oto okrył wierzch ziemie/ y osadźa się przećiwko mnie: 6 Przetoż teraz przydź proszę/ á przeklinaj mnie *kwoli*, lud ten/ bo możniejszy jest nád mię: owa/ snadź go bede mogł poráźić/ y wygnáć go z ziemie: boć ja wiem/ że komu błogosłáwisz/ błogosłáwiony *bedźie*: á kogo przeklinasz/ przeklęty bedźie.

7 POszli tedy stárszy Moábscy/ y stárszy Mádyáńscy/ májąc zapłáte zá wieszczbe w reku swych. 8 A przyszedszy do Báláámá/ powiedźieli mu słowá Bálákowe. Y rzekł do nich: zostańćie tu przez noc/ á dam wam odpowiedź jáko mi poznáimi PAN. 9 Y zostáły Kśiążetá Moábskie z Báláámem. Tedy przyszedł BOG do Báláámá/ y rzekł. Coż *to* zá mężowie u ćiebie? 10 Y odpowiedźiał Báláám Bogu: Bálák/ syn Seforow/ Krol Moábski/ 11 posłał do mnie/ *mowiąc*: Oto lud/ ktory wyszedł z Egiptu/ y okrył wierzch ziemie/ terazże podź/ przeklinaj mi go; snádź bede mogł walczyć z nim/ y wypedzę go. 12 Tedy rzekł Bog do Báláámá. Nie chodź z nimi/ áni przeklinaj ludu tego: bo jest błogosłáwiony. 13 A wstawszy ráno Báláám/ rzekł do Kśiążąt Bálákowych: wroććie śie do źiemie wászey/ bo mi nie pozwala PAN/ puśćić śię w drogę z wámi.

14 WStawszy tedy Kśiążetá Moábskie/ wroćili śię do Báláká y powiedźieli: Nie chćiał Báláám iść z námi. 15 Tedy powtore posłał Bálák więcey Kśiążąt/ y zacnieyszych nád pierwsze. 16 Ktorzy przyszedszy do Báláámá/ mowili mu: Ták mowi Bálák/ Syn Seforow: Nie ocięgaj śię proszę/ przyść do mnie: 17 Abowiemći wielką uczćiwość wyrządzę/ y wszystko cobyś mi rzekł/ uczynię: tylko/ przydź/ proszę: á przeklinaj mi ten lud. 18 Tedy odpowiedźiał Báláám/ y rzekł sługom Bálákowym: choćby mi dał Bálák b pełen dom swoj śrebrá y złotá/ nie mogł bym przestąpić słowá PAná Bogá mego/ y uczynić *przećiwko niemu* bądź máło bądź wiele: 19 Ale proszę/ zostańćie tu y wy/ przez noc/ á dowiem śię: co jeszcze PAn bedźie mowił ze mną. 20 Tedy przyszedł Bog do Báláámá w nocy/ y rzekł do niego: Jeśliż/ áby ćię wezwáli/ przyszli mężowie *ći*, wstańże/ idź z nimi: á wszákże coć rozkażę/ to uczynisz.

21 TEdy wstawszy Báláám ráno/ ośiodłał oślicę swoję/ y jáchał z Kśiążęty Moábskimi: 22 Y rozpalił śię gniew Boży/ że on jáchał: y stánął Anjoł Páński ná drodze/ áby mu zástąpił/ á on jáchał ná Ośllicy swojey/ y dwoje pácholąt jego z nim. 23 A *gdy* ujrzáłá Ośllicá Anjołá Páńskiego/ stojącego ná drodze/ á miecz jego dobyty w ręce jego/ tedy ustąpiłá Ośllicá z drogi/ á szłá ná rolą/ lecz bił Báláám ośllicę/ áby ją náwiodł ná drogę. 24 Tedy stánął Anjoł Páński ná śćieszce u winnice/ 25 miedzy dwiemá płoty. A widząc Ośllicá Aniołá Páńskiego/ przyćisnęłá śię do płotá/ ták iż przyppárłá nogę Báláámowę do śćiány: á on 26 znowu ją bił. Potym Anjoł Páński szedł dáley/ y stánął ná miejscu ćiásnym/ gdźie nie było drogi do ustąpienia/ ná prawo áni ná lewo: 27 A widząc Ośllicá Anjołá Páńskiego pádłá pod Báláámem: y rozgniewał śię Báláám wielce/ á bił Ośllicę kijem. 28 Zátym otworzył c PAn ustá oney Ośllice/ y rzekłá do Báláámá: Cożemći uczyniłá żeś mię bił już po trzy kroć? 29 Y rzekł Báláám do Ośllice: Iż ześ mnie szydźiłá: bym był miał miecz w ręku swych/ 30 byłbym ćię teraz zábił. Tedy Ośllicá rzekłá Báláámowi: Azażem já nie Ośllicá twojá/ ná ktorey śię jeźdźił jákoś mię dostał/ áż do tego czásu/ Azażem zwykłá ták tobie czynić? A *on* rzekł: nigdy.

a) Jozue. 24. 9.
b) 4 Moj. 14. 13.
c) 2 Piotr 2. 16. Judás v. 11.

31 W Tym otworzył PAN oczy Báláámowe/ że obaczył Anjołá Páńskiego / stojącego ná drodze/ y miecz jego dobyty w ręce jego: tedy skłoniwszy śie pokłonił śie 32 twarzą swoją. ♣ Y rzekł do niego Anjoł Páński: Przeczżeś bił Oślicę swoję już po trzy kroć? Otom ja wyszedł ábym śie tobie zprzećiwił : bo przewrotna jest drogá twojá przede 33 mną:♣ A widząc mię Oślicá/ ustąpiłá przede mną po trzy kroć: á gdyby byłá nie ustąpiłá przede mną/ jużbym ćię był teraz zábił / á onęby 34 bym był żywą zostáwił. ♣ Zátym rzekł Báláám do Anjołá Páńskiego : zgrzeszyłem / ábowiem nie wiedźiałem żeś ty stánął przećiwko mnie ná drodze / przetoż teraz jeslić 35 śię *to* nie podoba/ wrocę śię. ♣ Lecz Anjoł Páński rzekł do Báláámá : Jedź z ludźmi *tymi* wszákże tylko to ja tobie powiem/mowić będźiesz. ♣ Y jáchał Báláám z Kśiążęty Bálákowemi.

36 A Gdy usłyszał Bálák iż przyjeżdża Báláám / wyjáchał przećiwko niemu/ do *niektorego* miástá Moábskiego / ktore jest ná gránicy Arnonu/ ktore jest przy końcu grá- 37 nicy.♣ Tedy rzekł Bálák do Báláámá : Azáżem z pilnośćią nie posyłał do ćiebie wzywájąc ćię ? czemużeś nie przyjáchał do mnie ? ázaż 38 ćię zacnie uczćić nie mogę?♣Y rzekł Báláám do Bálaká: Otom przyjáchał do ćiebie : izali teraz choćbym chćiał będę mogł co mowić ? słowo/ ktore włoży Bog w ustá moje / mo- 39 wić będę. ♣ Tedy jáchał Báláám z Bálákiem/ á przyjácháli do miástá 40 Husot. ♣ A ták Bálák dał nábić wołow y Owiec/ y posłał do Báláámá/ y do Kśiążąt/ ktorzy z nim *byli.*

41 Y Stáło śie názájutrz/ że wziął Bálák Báláámá / y wprowádźił go ná wyżyny Báálowe / z tąd widźiał y nadálszą część ludu.

Rozdział XXIII.

Báláám miásto przeklinánia, błogosłáwi Izráelczykom dwá kroć. 11. 25. O co śie Bálák gniewa. 27. Przygotowánie do trzećiego przeklinánia.

1 Y Rzekł Báláám do Báláká : Zbuduj mi tu śiedm Ołtarzow/ á nágotuj/ mi tu śiedm ćielcow/ y 2 śiedm báránow. ♣ Uczynił tedy Bálák/ jáko mowił Báláám/ y ofiárował Bálák z Báláámem ćielcá/ y 3 báráná ná *káżdym* Ołtarzu.♣Potym rzekł Báláám do Báláká: stań przy całopaleniu twojim/ á *ja* odeydę/ owa śię snádź potka PAN ze mną/ á cokolwiek mi objáwi/ opo- 4 wiem ći/ y oszedł sam d.♣ Potkał śię PAN z Báláámem/ y rzekł mu *Báláám,* postáwiłem śiedm Ołtarzow/ y ofiárowałem ćielcá y báráná ná 5 *káżdym* Ołtarzu. ♣ Tedy PAN włożył słowá w ustá Báláámowe/ y rzekł : wroć śię do Báláká/ á mow 6 ták. ♣ Y wroćił śię do niego/ á oto stał u ofiáry swojey paloney/ on y 7 wszystkie Kśiążętá Moábskie.♣A ták záczął przypowieść swoję/ y rzekł: z Arám przywiodł mię Bálák/ krol Moábski/ z gor wschodnich/ *mowiąc* : Przydź przeklinaj mi Jákobá : á przydź złorzecz Izráelowi ♣ 8 Jákoż ja przeklináć mam/ kogo Bog nie przeklina ? ábo jáko złorzeczyć mam/ komu PAN nie złorzeczy ? 9 ♣ Boz wierzchu skał oglądam go/ á z págorkow będę nań pátrzał : Oto lud *ten* sam mieszkáć będźie/ á między Narody mieszkáć śię nie będźie. 10 ♣ Ktoż policzy proch Jákobow ? y liczbę czwartey częśći Izráelá ? Niech umrze duszá mojá śmierćią spráwiedliwych/ y niech będźie dokonánie moje/ jáko ich.

11 T Edy rzekł Bálák do Báláámá. Cożeś mi uczynił ? Ná przeklinánie nieprzyjaćioł moich przyzwałem ćię/ á oto błogosłáwiąc/ błogo- 12 słáwiłeś *im.* ♣ A *on* odpowiedźiał/ y rzekł : ázaż nie mam tego pilnowáć y mowić/ co PAN włożył w 13 ustá moje? ♣ Y rzekł do niego Bálák : Podź/ proszę/ ze mną ná miejsce inne/ żebyś go z támtąd widźiał : (ále *tylko* część jego ujrzysz/ á wszystkiego widźieć nie będźiesz) prze- 14 klinajże mi go z támtąd. ♣ Y záwiodł go ná pole Sofim/ ná wierzch gory Fásgá : y zbudował śiedm Ołtarzow/. y Ofiárował ćielcá y báráná/ ná *káżdym* Ołtarzu.♣ Rzekł 15 tedy.

d I. odszedł ná págorek.

tedy Báláám do Báláká/ zostań tu przy cáłopaleniu twojim/ á ja zábieżę tám Pánu. 16 Y záßedł PAN Báláámowi/ ktory włożył słowá w ustá jego/ y rzekł: Wroć śię do Báláká/ á ták mow. 17 Przyßedł tedy do niego/ á oto on stał przy cáłopaleniu swojim/ y Kśiążętá Moábskie z nim: Y rzekł mu Bálák: Coż ći powiedźiał PAN? 18 Y záczął (e) rzecz swą tymi słowy: Wstań Báláku á słuchaj/ przyjmi w uszy swe słowá moje/ Synu Seforow/ 19 Nie jestći Bog *jáko* człowiek/ áby kłamał: áni *jáko* Syn człowieczy/ żeby żałował: ázaż on rzecze/ á nie uczyni? mowi/ á nie wypełni? 20 Otom *wźiął* rozkazánie/ ábym błogosłáwił: on błogosłáwieństwo dał/ á *ja* go nie odwrocę. 21 Nie báczy nieprawośći w Jákobie/ áni widźi przestępstwá w Izráelu: Pan Bog jego jest z nim/ á trąbienie *zwyćięstwá* krolewskiego przy nim. 22 Bog wywiodł je z Egiptu (f)/ moc (g) jednorożcowá był mu. 23 Abowiem niemász wieszczby przećiw Jákobowi/ áni wrożki przećiw Izráelowi: Od tego czásu mowiono będźie o Jákobie y o Izráelu/ co *z nimi* uczynił Bog. 24 Oto lud ten/ jáko lew śilny powstánie/ jáko lwie młode podnieśie śię: nie układźie śię/ áż pożrze łupy/ y krew pobitych wypije.

25 Tedy rzekł Bálák do Báláámá: áni ich przeklinaj wiecey/ áni im też błogosław wiecey. 26 Y odpowiedźiał Báláám/ á rzekł do Báláká: Azażem ći nie powiádał mowiąc/ że cokolwiek mowić będźie PAN/ to uczynię. 27 Y rzekł Bálák do Báláámá: Podź/ proszę/ záwiodę ćię ná insze miejsce/ jeśli snadź podobá śię Bogu/ żebyś je z tamtąd przeklinał. 28 Tedy *wiodł* Bálák Báláámá ná wierzch gory Fegor/ ktora pátrzá ku pusczy. 29 Y rzekł Báláám do Báláká: Zbuduj mi tu śiedm Ołtarzow/ á nagotuj mi tu śiedm ćielcow/ y śiedm báránow. 30 Y uczynił Bálák/ jáko *mu* rozkazał Báláám/ y ofiárował ćielcá y báráná *ná káżdym* Ołtarzu.

ROZDZIAŁ XXIV.

Báláám zacność Krolestwá Izráelskiego. 17. y przyśćie Páná Chrystusowe przepowiáda, prorokuje: przy tym przećiw Moábitom. 20. Ámálekitom. 21. Kenejczykom. 24. y o Rzymskim Páństwie. 10. O co śię nań Bálák uskarża. 12. ále mu śię Báláám spráwuje. 14. y szkodliwą rádę dawa.

A *Gdy* baczył Báláám że śię podobáło Pánu/ áby błogosłáwił Izráelowi/ już nie chodźił/ jáko przed tym/ raz y drugi dla wieszczby/ ále obroćił ku pusczy twarz swoję. 2 A podniozszy Báláám oczy swe/ obaczył Izráelá mieszkájącego według pokoleń swojich/ y był nád nim Duch Boży. 3 Y záczął przypowieść swoję/ á mowił: (h) Rzekł Báláám Syn Beorow/ rzekł mąż ktorego oczy są otworzone: 4 Rzekł słyszący mowy Boże/ á ktory widzenie wszechmocnego widźiał/ *ktory* kiedy pádnie (i)/ otworzone ma oczy: 5 Jáko piękne są namioty twoje o Jákobie: przybytki twoje o Izráelu! 6 Jáko potoki rozćiągnęły śię/ jáko Ogrody przy rzece/ jáko drzewá wonne/ ktore PAN násádźił/ jáko Cedry nád wodámi: 7 Popłynie wodá z wiádrá jego/ á naśienie jego *będźie* nád wodámi obfitymi/ á będźie wywyższon nád Agágá Krol jego/ á wynieśie śię krolestwo jego. 8 Bog wywiodł go z Egiptu/ moc (k) jednorożcowá był mu: pożrze Narody przećiwne sobie/ á kośći ich pokruszy/ y strzałámi swymi przeraźi je. 9 Położył śię/ legł jáko lwie (l) y jáko lew śilny/ ktoż go obudźi? ktoby (m) ćię błogosłáwił/ błogosłáwiony: á ktoby ćię przeklinał/ przeklęty *będźie*.

10 Tedy śię zápalił gniew Báláków ná Báláámá/ á klásnąwszy rękámi swymi/ rzekł Bálák do Báláámá: Dla złorzeczenia nieprzyjaćiołom mojim przyzwałem ćię/ á otoś im błogosłáwił już po trzykroć: 11 Przetoż teraz uchodź ná miejsce swoje: rzekłem ći był/ zacnie ćię uczczę/ ále oto pozbáwił ćię PAN *tey* czći. 12 Y rzekł Báláám do Báláká: Zażem y posłom twojim ktoreś słał do mnie/ nie powiedźiał/ mowiąc: 13 Choćby mi dał (n) Bálák pe-

e H. Przypowieść.
f 4 Moj. 24. 8.
g I. Czárow.
h I. Rzecz.
i Jákoby wzá chwycenie.
k 4 Moj. 23. 22.
l 1 Moj. 49. 9.
m 1 Moj. 12. 3.
n 4 Moj. 22. 18.

pełen dom swoj śrebrá y złotá nie będę mogł przestąpić słowá Páńskiego/ ábym czynił co dobrego ábo złego sam z śiebie: co mi opowie PAN/ to będę mowił: 14 A teraz oto ja odchodzę do ludu mego/ jednák oznájmię/ co uczyni lud ten/ ludowi twemu/ ná potym.

15 Y Zácżął przypowieść swoję/ y rzekł: Mowił Báláám Syn Beorow: mowił mąż ktorego oczy są otworzone: 16 Mowił ten/ ktory słyszał wyroki Boże/ á ktory ma umiejętność Nawyższego: *ktory* widźiał widzenie wszechmocnego: ktory kiedy pádnie/ otworzone ma oczy. 17 Ujrzę go/ ále nie teraz: oglądam go/ ále nie z bliská: o wynidźie gwiazdá z Jákobá/ y powstánie laská p z Izráelá/ y pobije Kśiążętá Moábskie/ y wykráci wszystkie Syny Setowe: 18 A przyidźie Edom w opánowánie/ á Seir będźie pod władzą nieprzyjaćioł swoich: á Izráel będźie sobie poczynał meżnie. 19 Y będźie pánował *ktory wynidźie* z Jákobá/ á wytráci ostátki z miast. 20 A gdy pojrzał ná Amáleká/ zácżął przypowieść swoję/ y rzekł: początek Narodow *jest* Amálek/ ále ostátek jego do szczętu zaginie. 21 Potym wejrzawszy ná Kenejczyká/ zácżął przypowieść swoję/ y rzekł: Mocne jest mieszkánie twoje/ á záłożyłeś ná skále gniazdo twoje. 22 Wszákże spustoszony będźie Kenejczyk/ áż ćię Assur záprowádźi do więźienia. 23 Znowu zácżął przypowieść swoję/ y rzekł: Ach ktoż będźie żyw/ gdy to uczyni Bog? 24 Bo okręty *przypłyną* od brzegow Chittymskich p/ y utrápią Assyryány/ utrápią y Hebrejczyki: ále też sáme do szczętu záginą. 25 Wstał tedy Báláám y odszedł/ á wroćił śię ná miejsce swoje: ták że y Bálák poszedł w drogę swą.

o Mátt. 2, 2. Sceptrum.

p T. wojská Grekom, y Seleucedom.

Rozdział XXV.

Izráel (zá rádą Báláámową) do nierządu. 2. y báłwochwálstwá przywiedźiony. 4. skárány jest. 8. A Bog gorliwośćią Fineesá ubłagány. 12. jemu błogosłáwił: á ludowi ná Mádyánity śię oborzyć kazał.

1 Potym gdy mieszkał Izráel w Syttym/ począł lud a cudzo- 2 łożyć z corkámi Moábskimi. Ktore wzywáły ludu ku ofiáram Bogow swojich: á jedząc lud/ kłániał śię Bogom ich. 3 Y przyłączył śię Izráel do *służby* Báál Fegorá: z kąd śię rozgniewał PAN bárzo ná Izráelá. 4 Rzekł tedy PAN do Mojżeszá: Zbierz wszystkie kśiążętá z ludu/ á każ im *te przestępce* powieszáć PANu/ przed słońcem/ c áby śię odwroćił gniew popędliwośći Páńskiey od Izráelá. 5 Przetoż rzekł Mojżesz do Sędźiow Izráelskich/ zábijćie káżdy z was męże swe/ ktorzy śię zpospolitowáli z Báál Fegorem.

6 A Oto niektory z Synow Izráelskich przyszedł/ y przywiodł do bráći swey Mádyánitkę/ przed oczymá Mojżeszowemi/ y przed oczymá wszystkiego zgromádzenia Synow Izráelskich: á oni płákáli *przed* drzwiámi Namiotu zgromádzenia. 7 Co gdy ujrzał d Fineès Syn Eleázárá/ Syná Aároná kápłáná/ wstawszy z pośrzodku zgromádzenia/ wźiął oszczep w rękę swoję/ 8 A wszedszy zá *onym* mężem Izráelskim do Namiotu/ przebił oboje: męża Izráelskiego/ y niewiástę/ przez żywot jey: y odwroconá byłá plagá od Synow Izráelskich. 9 A było tych/ co pomárli oną plagą/ dwádźieśćiá y cztery tyśiące.

10 Potym rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc: 11 Fineès Syn Eleázárá/ Syná Aároná Kápłáná/ odwroćił gniew moj od Synow Izráelskich/ będąc wzruszony zápálczywą miłośćią ku mnie/ w pośrzodku jich/ ták iżem nie wytráćił Synow Izráelskich w zápálczywośći mojey: 12 Przetoż powiedz *mu:* Oto ja stánowię z nim przymierze moje/ *przymierze* pokoju: 13 Y przyjdźie nań/ y ná násienie jego po nim przymierze Kápłáństwá wiecznego: że śię wzruszył zápálczywośćią zá Bogá swego/ y oczyśćił Syny Izráelskie. 14 A imię *onego* męża Izráelskiego zábitego/ ktory zábity był z Mádyánitką/ *było* Zam-

a 1 Kor. 10. 8.

b 5 Mojż. 4. 3. Jozue. 22. 17.

c T. jeszcże dźiś, poki słońce świeći.

d Psalm 106. 30. Syrác. 45. 28. 1 Máchab. 2. 54.

ry/ Syn Sálow/ Kśiążę domu Ojcá swego/ z *pokolenia* Symeonowego. ✣ Jmię też Niewiáśty zábitey Mádyánitki/ *było* Kozbá/ corká Sury/ Kśiążęciá w narodźie swym/ w domu Oycżystym miedzy Mádyánity.

16 Rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc: 17 ✣ Staw śię e nieprzyjaćielem Mádyánitom/ á pobijćie je: 18 ✣ Ponieważ y oni stáwili śię wam nieprzyjaćiołmi/ zdrádámi swymi/ á podeszli was/ przez Baál Fegorá/ y przez Kozbę/ corkę Kśiążęciá Mádyáńskiego/ śiostrę swą: ktora zábita jest/ w dźień kaźni dla *báłwáná* Fegor.

[e 4 Moj 31. 2.]

ROZDZIAŁ XXVI.

Bog z nowu Syny Izráelskie liczyć. 53. y onym źiemię wedle káżdego ich pokolenia, podźielić kazał.

1 Y Stáło śię po oney pládze/ że mowił PAN do Mojżeszá/ y do Eleázárá Syná Aároná Kápłáná/ mowiąc: 2 ✣ Policżćie pocżet wszystkiego zgromadzenia Synow Izráelskich/ od tych ktorzy máją dwádźieśćiá lat/ y wyżey/ według domow Ojcow ich/ káżdego ktoryby mogł wynijść ná wojnę z Izráelá. 3 ✣ Tedy rzekł Mojżesz y Eleázár Kápłan do nich/ ná polách Moábskich/ nád Jordanem/ *przećiw* Jerychu/ mowiąc: 4 ✣ *Licżćie lud* od tych ktorzy máją dwádźieśćiá lat y wyżey jáko a był rozkazał PAN Mojżeszowi/ y Synom Izráelskim/ gdy wyszli z źiemie Egipskiey.

5 Ruben b pierworodny Izráelow: Synowie Rubenowi/ Henoch *od ktorego* poszedł dom Henochitow. Fállu/ *od ktorego* dom Fálluitow. 6 ✣ Y Hesron *od ktorego* dom Hesronitow. Chármi/ *od ktorego* dom Chármitow. 7 ✣ Teć *są* domy Rubenitow: á było ich policżonych/ cżterdźieśći y trzy tyśiące/ y śiedm set/ y trzydźieśći. 8 ✣ A Syn Fállow Eliáb. 9 ✣ Synowie záśię Eliábowi *byli* Námuel/ y Dátán/ y Abiron. A ćić Dátán y Abiron/ ná zacnieyszy byli miedzy zgromádzeniem: Ktorzy śię swárzyli z Mojżeszem/ y z Aáronem w spiknieniu Korego/ gdy śię byli zbuntowáli przećiwko PAnu. 10 ✣ Y otworzyłá źiemiá ustá swoje/ á pożárłá onych y Korego: gdy zginęłá oná rotá/ á pożárł ich ogień dwieśćie y pięćdźieśiąt mężow/ ktorzy śię stáli ná przykład *innym*. 11 ✣ Ale Synowie Korego/ nie pomárli.

[a 4 Moj 1. 22.]
[b 1 Moj 46. 9. 2 Moj 6. 14. 1 Kron 5. 1.]
[c 4 Moj. 16. 1.]

12 ✣ Synowie Symeonowi/ wedle domow swych/ ći *są*, Námuel: *od ktorego poszedł* dom Námuelitow. Jámin/ *od ktorego* dom Jáminitow. Jáchin/ *od ktorego* dom Jáchinitow. Záre/ *od ktorego* dom Zárejitow. 13 ✣ Saul *od ktorego* dom Saulitow. 14 ✣ Teć były domy Symeonitow/ *ktorych było* dwádźieśćiá y dwá tyśiące/ y dwieśćie.

15 ✣ Synowie Gádowi według domow swych Sefon/ *od ktorego poszedł* dom Sefonitow. Aggi/ *od ktorego* dom Aggitow. Suni *od ktorego* dom Sunitow. 16 ✣ Ozni/ *od ktorego* dom Oznitow. Heri *od ktorego* dom Herytow. 17 ✣ Arod/ *od ktorego* dom Arodytow. Aryel/ *od ktorego* dom Aryelitow. 18 ✣ Teć są domy Synow Gádowych/ według pocżtow ich cżterdźieśći tyśięcy/ y pięć set.

19 ✣ Synowie Judowi/ Her/ y Onán: ále d pomárli Her y Onán/ w źiemi Chánánejskiey. 20 ✣ Y byli Synowie Judowi/ wedle domow swych. Selá/ *od ktorego poszedł* dom Selájitow. Fáres/ *od ktorego* dom Fárezytow. Záre/ *od ktorego* dom Zárejczykow. 21 ✣ Byli też Synowie Fáresowi/ Hesron/ *od ktorego* dom Hesronitow. Hámuel/ *od ktorego* dom Hámuelitow. 22 ✣ Teć są domy Judá/ według pocżtow ich: śiedmdźieśiąt tyśięcy y sześć/ y pięć set.

[d 1 Moj. 38. 7. 8.]

23 ✣ Synowie Jsáchárowi/ według domow swych: Tolá *od ktorego* dom Tolájitow. 24 ✣ Fuá/ *od ktorego* dom Fuáytow. Jázub/ *od ktorego* dom Jázubitow. Semrám/ *od ktorego* dom Semrámitow. 25 ✣ Teśą domy Isáschárowe/ wedle pocżtow ich/ sześćdźieśiąt tyśięcy y cztery/ y trzystá.

26 ✣ Synowie Zábulonowi/ według domow swych: Záred/ *od ktorego* dom Záredczytow. Elon/ *od ktorego* dom Elonitow. Jáleel/ *od ktorego* dom Jáleelitow. 27 ✣ A teć są domy Zábulonitow/ według pocżtu ich: sześćdźie-

28 dźieśiat tyśięcy/ y pięć set. ♣ Synowie Jozefowi / według domow swych:

29 Mánásses y Efrájim. ♣ Synowie Mánássessowi / Máchir / od *ktorego* dom Máchárytow: á Máchir zpłodźił Gáláádá: od Gáláádá / dom Gáláádytow.

30 ♣ Ci *ſą* Synowie Gáláádowi: Jezer / od *ktorego* dom Jezerytow. Chelek/ od *ktorego* dom Chelekitow.

31 ♣ Y Asryel / od *ktorego* dom Asryelitow. Y Sechem / od *ktorego* dom Sechemitow.

32 ♣ Y Semidá od *ktorego* dom Semidáitow: y Chefer/ od *ktorego* dom Cheferytow.

33 ♣ A e Sálfáád/ Syn Cheferow/ nie miał Synow/ tylko corki: á imioná corek / Sálfáádowych/ Máchlá / y Noá / Heglá/ Melchá/ y Tersá.

34 ♣ Teć *ſą* domy Mánássessowe/ á poczet ich/ pięćdźieśiat / y dwá tyśiące / y śiedm set.

35 ♣ Synowie *záś* Efrájimowi/ według domow swych. Sutálá/ od *ktorego* dom Sutálitow. Becher / od *ktorego* dom Becherytow. Techen/ od *ktorego* dom Techenitow.

36 ♣ A ci *ſą* Synowie Sutálego. Herán/ od *ktorego* dom Heránitow.

37 ♣ Teć *ſą* domy Synow Efrájimowych/ według poczętow ich/ trzydźieśći tyśięcy y dwá / y pięć set. Ci ſą Synowie Josefowi / według domow swych.

38 ♣ A Synowie Benjáminowi/ według domow swych/ *ci ſą*: Belá / od *ktorego* dom Belitow. Asbel / od *ktorego* dom Asbelitow. Achirám / od *ktorego* dom Achirámitow.

39 ♣ Sufám/ od *ktorego* dom Sufámitow. Hufám / od *ktorego* dom Hufámitow.

40 ♣ Byli też Synowie Bele: Heredá y Noemán. Z Heredá/ dom Heredytow: á z Noemáná/ dom Noemánitow.

41 ♣ Ci *ſą* Synowie Benjáminowi/ według domow/ ich á poczet ich/ czterdźieśći y pięć tyśięcy/ y sześć set.

42 ♣ Synowie záś Dánowi / według domow swych: Suchám/ od *ktorego* dom Suchámitow: teć było domy Dánowe według fámilij ich:

43 ♣ Wszystkie domy Suchámitow/ według poczętow ich sześćdźieśiat y cztery tyśiące/ y czterysta.

44 ♣ Synowie Aserowi/ według domow swych *byli*: Jemná/ od *ktorego* dom Jemnitow. Jsui od

45 *ktorego* dom Jsuitow. ♣ Beryá od *ktorego* dom Berytow. ♣ Synowie Berjego/ Heber: od *ktorego* dom Heberytow. Melchiel/ od *ktorego* dom Melchielitow.

46 ♣ A imie corki Aserowey/ *było* Sárá.

47 ♣ Teć ſą domy Synow Aserowych/ według poczętow ich/ pięćdźieśiat y trzy tyśiące/ y czterysta.

48 ♣ Synowie Neftálimowi/ według domow swych: Jáchsel/ od *ktorego* dom Jáchselitow. Guni/ od *ktorego* dom Gunitow. Jesser/ od *ktorego* dom Jesserytow.

49 ♣ Selem/ od *ktorego* dom Selemitow.

50 ♣ Teć ſą domy Neftálimowe/ według fámilij ich/ á poczet ich/ czterdźieśći y pięć tyśięcy/ y czterysta.

51 ♣ Tać jest liczbá Synow Jzráelskich/ sześć kroć sto tyśięcy y tyśiąc/ śiedm set y trzydźieśći.

52 Zatym PAN rzekł do Mojżeszá mowiąc:

53 ♣ Miedzy te podźielićie *te* źiemie w dźiedźictwo / według liczby imion.

54 ♣ Wietszey f liczbie / więcey dźiedźictwá dasz: á mniejszey/ mniejsze dźiedźictwo dasz: káżdemu/ według poczętu policzonych jego / będźie dano dźiedźictwo jego.

55 ♣ Wszákże losem niech będźie g *rozdźielona* źiemiá: według imion pokoleń Ojcow swych/ dźiedźictwo bráć będą.

56 ♣ Losem rozdźielone będźie dźiedźictwo jey: tak ich wiele/ tak mało *będźie*.

57 Ci záśie *ſą* policzeni z Lewitow według domow swych. Gerson/ h od *ktorego* dom Gersonitow. Káát/ od *ktorego* dom Káátytow. Meráry/ od *ktorego* dom Merárytow.

58 ♣ Teć ſą domy Lewi dom Libnitow: dom Hebronitow: dom Moholitow: dom Muśytow: dom Korytow: A Káát zpłodźił Amráná.

59 ♣ A imie i żony Amránowey *było* Jochábed/ corká Lewiego/ ktora mu śie urodźiłá w Egipćie: tá Amránowi urodźiłá Aároná y Mojżeszá/ y Márya śiostrę ich.

60 ♣ Aáronowi też urodźili śie/ Nádáb y Abiu/ Eleázár/ y Itámár.

61 ♣ Ale k pomárli Nádáb y Abiu/ gdy ofiárowáli ogień obcy przed Pánem.

62 ♣ A byłá liczbá ich/ dwádźieśćiá y trzy tyśiące/ wszystkich mężczyzn *urodzonych* od mieśiącá y wyżey: je-

e 4 Moj. 27. 1.
f 4 Moj. 33. 54.
g 4 Moj. 33. 54.
h 1 Moj. 46. 11. 2 Moj. 6. 16. 4 Moj. 3. 17. 1 Kron 6. 1. y 23. 6.
i 2 Moj. 2. 1. 2.
k 3 Moj. 10. 2. 4 Moj. 3. 4. 1 Kron 24. 2. Mądr 3. 4.

dnák

ednák nie byli policzeni miedzy Syny Izráelskie/ bo im nie dano dziedzictwa miedzy Syny Izráelskimi. 63 ♣ Ci policzeni byli od Mojżeszá y Eleázárá Kápłáná / ktorzy policzyli Syny Izráelskie/ ná polách Moábskich/nád Jordánem/ *przeciw* Jerychu. 64 ♣ A miedzy tymi/ nie był żaden z *onych* policzonych od Mojżeszá y Aároná Kápłáná l / gdy liczyli Syny Izráelskie/ ná puszczy Synáj. 65 ♣ Bo rzekł był PAn m o nich/ śmiercią pomrą ná puszczy : á nie został żaden z nich/ oprocz Kálebá Syná Jefonowego / á Jozuego Syná Nunowego.

l Wyżey 1. 2. m 4 Moj 14. 29. 33. 34. y 32. 10 5 Moj. 1. 35. Psalm 106. 26 1 Kor. 10. 5.

Rozdział XXVII.

Bog corkám Sálfáádowym dziedzictwá Ojcowskiego pozwolił. 8. práwo o spadkách. 12. A Mojżeszowi śmierć opowiedziawszy. 18. Jozuego námiejsce jego wodzem ludu postánowił.

1 Tedy przyszły corki Sálfáádá Syná Heferowego/ Syná Gáláádowego / Syná Máchirowego/ Syná Mánásséssowego / z pokolenia Mánásséssá / Syná Jozefowego : á te *są* imioná Corek jego. a Máhlá/ Noá / y Heglá/ y Melchá y Tersá. 2 ♣ Y stánęły przed Mojżeszem / y przed Eleázárem Kápłánem/ y przed Książęty/ y wszystkim zgromádzeniem/ u drzwi Namiotu zgromádzenia/ y rzekły. 3 ♣ Ociec nász umárł ná puszczy / á on nie był w pocżćie b tych / ktorzy śie byli przećiw PAnu zbuntowáli / w spiknieniu Korego : ále dla grzechu swego umárł / nie májąc Synow : 4 ♣ Czemużby zginąć miáło imię Ojcá nászego z domu jego / przeto że nie miał Syná? dajćie nam dziedzictwo miedzy bráćią Ojcá nászego. 5 ♣ Tedy odniosł Mojżesz sprawę *ich* do PAná. 6 ♣ Y rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc: 7 ♣ Dobrze mowią corki Sálfáádowe: Daj im koniecznie c ośiadłość dziedżictwá miedzy bráćią Ojcá ich : á przenieś dziedzictwo Ojcá ich ná nie. 8 ♣ Synom tákże Izráelskim powiedz mowiąc : Gdyby kto umárł nie májąc Syná tedy przenieśiećie dziedzictwo jego ná corkę jego. 9 ♣ A je-

a 4 Moj. 26. 33. y 36. 2. Jozue. 17. 3.

b 4 Moj 26. 1.

c 4 Moj. 36. 2.

śliby nie miał y corki / tedy dáćie dziedzictwo jego / bráćij jego : 10 ♣ A jeśliby y bráćij nie miał/ tedy dáćie dziedzictwo jego / bráćij Ojcá jego. 11 ♣ A jeśliby nie było bráćij Ojcá jego / tedy dáćie dziedzictwo jego / pokrewnemu jego / nabliższemu jego / z domu jego / áby je odziedziczył. A będźie to Synom Izráelskim zá ustáwę práwną / jáko rozkazał PAN Mojżeszowi.

12 Potym d rzekł PAN do Mojżeszá : wstąp ná tę gorę Abárym / á oglądaj źiemię ktorąm dał Synom Izráelskim/ 13 ♣ A gdy ją oglądasz/ przyłączon będźiesz do ludu twego y ty / jáko jest e przyłączony Aáron brát twoj : 14 ♣ Przeto żeśćie byli f odpornymi słowu mojemu ná puszczy Syn / przy poswarku zgromádzenia : y nie poświęćiliśćie mię przy wodách/ przed oczymá ich. Onec *to są* wody poswarku/ w Kádes/ ná puszczy Syn. 15 ♣ Tedy rzekł Mojżesz do PAná/ 16 mowiąc : ♣ Niech opátrzy PAN/ Bog duchow g wszelkiego ćiáłá/ męża *godnym* to zgromádzenie/ 17 ♣ Ktoryby wychodźił przed nimi/ y ktoryby wchodźił przed nimi/ y ktoryby je wywodźił/ y ktoryby je przywodźił: áby nie był lud Páński jáko h owce nie májące Pásterzá : 18 Tedy rzekł PAN do Mojżeszá : i Weźmi do śiebie Jozuego/ Syná Nunowego / męża / w ktorym jest Duch *moj* / á włoż nań rękę swoję/ 19 ♣ Y postaw go przed Eleázárem Kápłánem/ y przed wszystkim zgromádzeniem : á daśz mu náukę przed oczymá jich/ 20 ♣ A udźieliś mu zacnośći swey/ áby *go* słucháło wszystko zgromádzenie Synow Izráelskich. 21 ♣ Ktory przed twarzą Eleázárá Kápłáná stawáć będźie : áby śię záń rádźił sądu k Urym przed PAnem. Ná rozkazánie jego wychodźić będą / y ná rozkazánie jego wchodźić będą / on / y wszyscy Synowie Izráelscy z nim / y wszystko zgromádzenie. 22 ♣ Uczynił tedy Mojżesz jáko mu był rozkazał Pan: á wziąwszy Jozuego/ postáwił go przed Eleázárem Kápłánem/ y przed wszystkim zgromádzeniem/

d 5 Moj. 32. 48. 49.

e 4 Moj. 20. 24. 28.

f 4 Moj 20. 12.

g 4 Moj. 16. 22. Zyd. 12. 9.

h Mátt. 9. 39. Márk. 6. 34.

i 5 Moj 3. 21.

k 2 Moj. 28. 30.

❧ Y włożywßy nań ręce swe / dał mu náukę / jáko mowił PAn przez Mojżeßá.

ROZDZIAŁ XXVIII.

Co. 9. 11. 16. 26. y ktorego czásu Ofiárowáć miano, náznácza PAN.

1 Y Rzekł PAn do Mojżeßá / mowiąc: 2 ❧ Rozkaż Synom Izráelskim / á powiedz im: a Ofiáry moiey chlebá mego / w ofiárách moich ognistych / ná wdźięczność wonnośći moiey / przestrzegáć będźiećie / ábyśćie mi je ofiárowáli czásu swego. 3 ❧ Y rzeczeß do nich: Táć jest Ofiárá ognista / ktorą ofiárowáć będźiećie PAnu: Báránki roczne / zupełne / dwá / b ná káżdy dźień / ná cáłopalenie ustáwiczne: 4 ❧ Báránká jednego ofiárowáć będźieß poránu: á báránká drugiego Ofiárowáć będźieß miedzy dwiemá wieczorámi: 5 ❧ Do tego / dźieśiątą część Efy / máki pßenney / ná Ofiárę śniedną / nágniatáney z oliwą czystą / z czwartą częśćią Hinu. 6 ❧ *Toć jest* cáłopalenie ustáwiczne / jákie było spráwowáne ná gorze Synáj / ná wdźięczną wonność: ognista *to* Ofiárá PAnu. 7 ❧ A Ofiárá jey mokra będźie / czwarta część Hinu do káżdego báránká / w świątnicy spráwowáć będźieß Ofiárę mokrą z mocnego napoju PAnu. 8 ❧ A drugiego Báránká ofiárowáć będźieß miedzy dwiemá wieczorámi / jáko ofiárę śniedną poránną / y jáko Ofiárę mokrą jey / Ofiárowáć będźieß ná Ofiárę ognistą / ku wdźięczney wonnośći PAnu.

a 2 Moj. 29. 32.

b 2 Moj. 29. 38.

9 A Le w dźień Sábbátu / *ofiárowáć będźieß* dwá báránki roczne / zupełne / y dwie dźieśiąte częśći *Efy* máki pßenney / z Oliwą nágniecioney / ná Ofiárę śniedną / y z mokrą jey ofiárą. 10 ❧ *Toć jest* cáłopalenie Sobotnie / w káżdy Sábbát / oprocz cáłopalenia ustáwicznego / y mokrey ofiáry jego.

11 A Ná nowiu mieśiącow wáßych / Ofiárowáć będźiećie cáłopalenie PAnu: cielcow młodych dwu / y báráná jednego: báránkow rocznych 12 zupełnych śiedm / ❧ Y trzy dźieśiąte częśći *Efy* máki pßenney ná Ofiárę śniedną / nágniecioney z Oliwą / do káżdego cielcá: y dwie dźieśiąte częśći pßenney máki / ná Ofiárę śniedną / zágniecioney z Oliwą / do káżdego báráná: 13 ❧ A jednę dźieśiątą część máki pßenney / zágniecioney z Oliwą ná Ofiárę śniedną / do káżdego báránká *ná* cáłopalenie ku wdźięczney wonnośći / ná ofiárę ognistą PAnu. 14 ❧ Tákże mokre ich Ofiáry / z winá puł Hinu będźie do káżdego cielcá / y trzecia część Hinu / do báráná / czwarta záś część Hinu / do káżdego báránká. Toć *jest* cáłopalenie ná nowiu mieśiącá / káżdego mieśiącá / przez rok. 15 ❧ Kozłá też jednego / z stádá / zá grzech / ofiárowáć będźiećie PAnu / oprocz ustáwicznego cáłopalenia / y mokrey ofiáry jego.

16 A Le mieśiącá pierwßego / w dźień c czternasty *tegoż* mieśiącá / święto Prześćia *będźie* PAnu. 17 ❧ A w piętnasty dźień tegoż mieśiącá / uroczyste święto *będźie*: przez śiedm dni *chleby* przáśne jeść będźiećie. 18 ❧ Pierwßego dniá / zgromádzenie święte żadney roboty służebniczey nie będźiećie czynić *weń*: 19 ❧ Ale ofiárowáć będźiećie ofiárę ognistą ná cáłopalenie PAnu: dwu cielcow młodych / y báráná jednego / y śiedm báránkow rocznych: zupełni niech wam będą. 20 ❧ A ná ofiárę ich śniedną / pßenney máki / nágniecioney z Oliwą / trzy dźieśiąte częśći *Efy* do káżdego cielcá / á dwie dźieśiąte częśći / do káżdego báráná / ofiárowáć będźiećie. 21 ❧ Jednę dźieśiątą część / ofiárowáć będźieß / przy káżdym báránku / z onych śiedmi báránkow. 22 ❧ Kozłá też jednego / ná Ofiárę zá grzech / ku oczyśćieniu was. 23 ❧ Nád cáłopalenie poránne / ktore ma być cáłopalenie ustáwiczne / ofiárowáć to będźiećie. 24 ❧ Ták ofiárowáć będźiećie káżdego dniá / przez onych śiedm dni / pokarm ofiáry ognistey / ná wdźięczną wonność PAnu: oprocz cáłopalenia ustáwicznego / y mokrey ofiáry jego. 25 ❧ A dniá śiodmego / święte zgromádzenie mieć będźie-

c 2 Moj. 12. 18. 3 Moj. 23. 5.

ćie.

ćie. Zadney roboty służebniczey nie będźiećie czynić.

26 W dźień záś pierwoćin / gdy będźiećie ofiárowáli nowa śniedna ofiárę PAnu / gdy śię wypełnią d tegodnie wáße / zgromádzenie świete mieć będźiećie: żadney roboty służebniczey czynić nie będźiećie.

d 3 Mojż. 23. 15. 16.

27 Y ofiárowáć będźiećie cáłopalenie ku wdźięczney wonnośći PAnu / dwu ćielcow młodych / báráná jednego / śiedm báránkow rocznych.

28 A ná ofiárę śniedna ich / máki pszenney nágniećioney z Oliwa / trzy dźieśiate częśći Efy do káżdego ćielcá / dwie dźieśiate częśći do káżdego báráná.

29 Jedne dźieśiata część do káżdego báránká / z onych śiedmi báránkow.

30 Kozłá jednego z koz / ná oczyśćienie was.

31 Oprocz cáłopalenia ustáwicznego / y ofiáry śniedney jego ofiárowáć to będźiećie. *To rzeczy* zupełne niech wam będą / y z mokrymi ofiárámi ich.

ROZDZIAL XXIX.

Co dniá pierwszego. 7. dźieśiatego. 12. piętnastego. 27. y przez cáły tydźień mieśiącá śiodmego, ofiárowáć mieli, stánowi.

1 MIeśiącá záś śiodmego / w pierwszy *dźień* jego / zgromádzenie świete mieć będźiećie: żadney roboty służebniczey nie będźiećie czynić: dźień jest wesołego

2 trąbienia wáßego: A będźiećie ofiárowáli cáłopalenie ku wdźięczney wonnośći PAnu / ćielcá młodego jednego / báráná jednego / báránkow rocznych śiedm / zupełnych:

3 A ná Ofiárę śniedna ich / z máki pszenney / nágniećioney z Oliwa / trzy dźieśiate częśći *Efy* do ćielcá / á dwie dźieśiate częśći / do báráná:

4 A dźieśiata część jedne do káżdego báránká z *onych* śiedmi

5 báránkow: Tákże kozłá jednego z koz / ku Ofierze zá grzech / ná oczy-

6 śćienie was: Oprocz cáłopalenia *nowego* mieśiącá / y Ofiáry śniedney jego / y oprocz cáłopalenia ustáwicznego / y Ofiáry śniedney jego / y Ofiar ich mokrych / według Obrzędow ich / ku wdźięczney wonności / Ofiárá to Ogniśta PAnu.

7 POtym dźieśiatego a dniá / tegoż mieśiącá śiodmego / zgromádzenie świete mieć będźiećie: á będźiećie trapić dusze wáße: żadney roboty nie będźiećie robić:

a 3 Mojż. 16. 29. 30. 31. y 23. 27. 28.

8 A będźiećie Ofiárowáli cáłopalenie PAnu / ku wdźięczney wonnośći: ćielcá młodego jednego / báráná jednego / báránkow rocznych śiedm: zupełni niech wam będą.

9 A ná Ofiárę śniedna ich / z pszenney máki nágniećioney z Oliwa: trzy dźieśiate częśći / do káżdego ćielcá: dwie záś dźieśiate częśći / do káż-

10 dego báráná: A dźieśiata część jedne do káżdego báránká / z onych

11 śiedmi báránkow: Kozłá z koz jednego / ná Ofiárę zá grzech / oprocz ofiáry zá grzech ná oczyśćienie / y *oprocz* cáłopalenia ustáwicznego / y ofiáry śniedney jego / y mokrych Ofiar ich.

12 W Piętnasty záś dźień *tegoż* śiodmego mieśiącá / zgromádzenie świete mieć będźiećie: żadney roboty służebniczey nie będźiećie czynić *weń*: ále obchodźić będźiećie święto uroczyste PAnu / przez śiedm dni:

13 Y ofiárowáć będźiećie cáłopalenie / ná Ofiárę ogniśta / ku wdźięczney wonnośći PAnu: ćielcow młodych trzynaśćie / báránow dwu / báránkow rocznych czternaśćie / zupełni będą.

14 A ná Ofiárę ich śniedna / z pszenney máki nágniećioney z Oliwa trzy dźieśiate częśći Efy do káżdego ćielcá / z onych trzynaśćie ćielcow: dwie dźieśiate częśći do káżdego báráná / z onych dwu bárá-

15 now: A jedna dźieśiata część / do káżdego báránká z onych czternaśćie báránkow:

16 Tákże kozłá jednego z koz / *ná ofiárę* zá grzech / oprocz cáłopalenia ustáwicznego / Ofiáry śniedney jego / y Ofiáry mokrey jego.

17 Wtorego záś dniá / *ofiárowáć będźiećie* ćielcow młodych dwánaśćie / báránow dwu / báránkow rocznych czternaśćie / zupełnych:

18 Y Ofiárę śniedna ich / y ofiáry ich mokre / do káżdego ćielcá / do káżdego báráná / y do káżdego báránká / według liczby ich / y we-

19 długu zwyczáju ich. ✤ Nád to kozłá jednego z kóz / *ná ofiárę* zá grzech / oprocz cáłopalenia ustáwicznego / y ofiáry śniedney jego / y Ofiar ich mokrych. ✤ 20 Dniá záś trzećiego *ofiárowáć* bedźiećie / jednaśćie ćielcow / báránow dwu / báránkow rocznych czternaśćie / zupełnych / ✤ 21 Y Ofiáre śniedną ich / y ofiáry mokre ich / do káżdego ćielcá / do káżdego báráná / y do káżdego báránká / według liczby ich / y według zwyczáju *ich*: ✤ 22 Do tego: kozłá jednego *ná ofiárę* zá grzech / okrom cáłopalenia ustáwicznego / y Ofiáry śniedney jego / y mokrey Ofiáry jego. ✤ 23 A dniá czwartego / *ofiárowáć bedźiećie* ćielcow dźieśięć / báránow dwu / báránkow rocznych czternaśćie / zupełnych / ✤ 24 Ofiáre śniedną ich / y Ofiáry mokre ich / do káżdego ćielcá / do káżdego báráná / y do káżdego báránká / według liczby ich / y według zwyczáju *ich*. ✤ 25 Kozłá też jednego z kóz / *ná ofiárę* zá grzech / oprocz cáłopalenia ustáwicznego / Ofiáry śniedney jego / y mokrey ofiáry jego. ✤ 26 A dniá piątego *ofiárowáć bedźiećie* ćielcow dźiewięć / báránow dwu / báránkow rocznych czternaśćie / zupełnych / ✤ 27 Y ofiáre śniedną ich / y ofiáry mokre ich / do káżdego ćielcá / do káżdego báráná / y do káżdego báránká / według liczby ich / *y* według zwyczáju *ich*. ✤ 28 Tákże kozłá jednego ná Ofiárę zá grzech / oprocz cáłopalenia ustáwicznego / y Ofiáry śniedney jego / y ofiáry mokrey jego. ✤ 29 A dniá szóstego / *ofiárowáć bedźiećie* ćielcow ośm / báránow dwu / báránkow rocznych czternaśćie zupełnych / ✤ 30 Y Ofiáre śniedną ich / y ofiáry mokre ich / do káżdego ćielcá / y do káżdego báráná / y do káżdego báránká / według liczby ich / według zwyczáju *ich*: ✤ 31 Nád to kozłá ná Ofiárę zá grzech jednego / okrom cáłopalenia ustáwicznego / Ofiáry śniedney jego / y ofiar mokrych jego. ✤ 32 Tákże dniá śiodmego / *ofiárowáć bedźiećie* ćielcow śiedm / báránow dwu / báránkow rocznych czternaśćie / zupełnych / ✤ 33 Y Ofiáre śniedną ich / y ofiáry mokre ich / do káżdego ćielcá / do káżdego báráná / do káżdego báránká / według liczby ich / y według zwyczáju *ich*: ✤ 34 Przytym kozłá ná Ofiárę zá grzech jednego / oprocz cáłopalenia ustáwicznego / y ofiáry śniedney jego / y ofiáry mokrey jego. ✤ 35 *A* dniá Ośmego zacne święto mieć bedźiećie: żadney roboty służebniczey nie bedźiećie czynić. ✤ 36 A ofiárowáć bedźiećie cáłopalenie / y Ofiárę ognistą ku wdźięczney wonnośći PAnu: ćielcá jednego / báráná jednego / báránkow rocznych śiedm / zupełnych / ✤ 37 Ofiáre śniedną ich / y ofiáry mokre ich / do ćielcá / do báráná / do káżdego báránká / według liczby ich / y według zwyczáju *ich* ✤ 38 Nád to kozłá ná ofiárę zá grzech jednego / okrom cáłopalenia ustáwicznego / y ofiáry śniedney jego y Ofiáry mokrey jego. ✤ 39 To Ofiárowáć bedźiećie PAnu w świętá uroczyste wásze: oprocz ślubow wászych / y dobrowolnych *Ofiar* wászych / w cáłopaleniách wászych / y w śniednych ofiárách wászych / y w mokrych Ofiárách wászych / y w spokojnych Ofiárách wászych.

Rozdział XXX.

O ważnych ábo nieważnych ślubiech. 3. mężczyzn. 4. Pánien. 7. mężátych. 10. wdow, y odrzuconych.

1 Y Powiedźiał Mojżesz Synom Izráelskim to wszystko co rozkazał PAN Mojżeszowi.

2 Potym mowił Mojżesz do Kśiążąt / w pokoleniách / miedzy Synmi Izráelskimi / y rzekł: To 3 jest co rozkazał PAn. ✤ Jeśliby mąż poślubił ślub PAnu / ábo też przyśięgę uczynił / obowiązkiem obowiązawszy duszę swoję / nie złamie słowá swego: według wszystkiego 4 coby wyszło z ust jego / uczyni. ✤ Ale jeśliby niewiástá poślubiłá ślub PAnu / y obowiązáłáby śię obowiązkiem / w domu Ojcá swego / w 5 młodośći swojey: ✤ A słyszałby Ociec jey / on ślub jey / y obowiązek jey / ktorym obowiązáłá duszę swoję / á milczałby ná to Ociec jey / tedy płátne bedą wszystkie śluby jey / y káżdy obowiązek ktorymby

obo=

obowiązáłá duszę swą / płátny będźie. 6 Ale jesliby był onegoż dniá przećiw temu Oćiec jey / ktoregoby słyszał wszystkie śluby jey / y obowiązki jey / ktorymi obowiązáłá duszę swoję: nie będą płátne / PAN odpuśći jey / bo był przećiw temu 7 Oćiec jey: Ale gdyby májąca męża / ślub jáki uczyniłá / ábo wyrzekłá co usty swemi czymby obowiązáłá duszę swoję / 8 A słysząc to mąż jey / milczałby ná to / onegoż dniá ktorego słyszał / płátne będą śluby jey / y obowiązki jey / ktoremi obowiązáłá duszę swoję / płátne 9 będą. Ale jesliby onego dniá ktorego słyszał mąż jey sprzećiwił śię temu / y wzruszyłby ślub jey / ktory ná sobie miáłá / y co wymowiłá usty swemi / czym obowiązáłá duszę swoję / tákże PAN odpuśći jey. 10 Ale ślub *káżdy* wdowy / y odrzuconey / ktorymby obowiązáłá duszę swoję / płátny będźie.

11 Lecz jesliby / poki bywá w domu mężá swego / ślub uczyniłá / y obowiązáłá obowiązkiem duszę swoję / z przyśięgą. 12 A słysząc mąż jey / milczałby ná to / y nie sprzećiwiłby śię temu / tedy płátne będą wszystkie śluby jey / y káżdy obowiązek / ktorym obowiązáłá duszę swoję / płátny będźie. 13 Ale jesli cále sprzećiwił śię temu mąż jey / dniá ktorego *to* słyszał: wszelki ślub / ktory wyszedł z ust jey / y obowiązek duszę jey / nie będźie płátny: mąż jey wzruszył to / á PAn odpuśći jey. 14 Wszelkiego ślubu / y wszelkiey przyśięgi obowiązku ná utrapienie duszę / mąż jey potwierdźi go / y mąż 15 jey wzruszy go. A jesliby cále milczał mąż jey / ode dniá do dniá: tedy tym ztwierdźi wszystkie śluby jey / y wszystkie obowiązki jey ktore ma ná sobie: ztwierdźi je przeto / że milczał ná to w dźień 16 ktorego słyszał. A jesliby to koniecznie wzruszyć chćiał / *nie záraz* gdy słyszał / ále potym: poniesie 17 nieprawość jey. Teć są ustáwy ktore przykazał PAN Mojżeszowi miedzy mężem á żoną jego: miedzy Ojcem / á corką jego w młodośći jey / *poki jest* w domu Ojcá swego

a I. Gálá.

ROZDZIAŁ XXXI.

Wojna przećiw Mádyánitom: w ktorey 7. 17. pobito wszystkich. 18. oprocz Pánien. 23. Płony zás oczyśćione. 27. rozdźielone. 48. y dáry z nich do świątnice oddáne.

1 Potym rzekł PAn do Mojżeszá / 2 mowiąc: Pomśći śię krzywdy Synow a Izráelskich / nád Mádyánitámi / potym przyłączon będźiesz do ludu twego. 3 Tedy rzekł Mojżesz do ludu / mowiąc: wypráwćie z pośrzodku śiebie męże ku bitwie áby szli przećiw Mádyánitom / y wykonáli pomstę PAńską 4 nád nimi. Po tyśiącu z káżdego pokolenia / ze wszystkich pokoleń Izráelskich / wyślećie ná wojnę. 5 Y wypráwili z tyśiącow Izráelskich / po tyśiącu *z káżdego* pokolenia / dwánaśćie tyśięcy ludźi gotowych 6 do bitwy. Y wysłał je Mojżesz / po tyśiącu *z káżdego* pokolenia / ná wojnę: *posłał* też z nimi Fineesá / Syná Eleázárá Kápłáná ná wojnę / á naczynia święte / y trąby do trąbienia *były* w ręku jego. 7 Tedy zwiedli bitwę z Mádyánitámi jáko rozkazał PAN Mojżeszowi: y 8 pobili wszystkie mężczyzny. Krole b też Mádyáńskie pobili / miedzy inszymi pobitymi ich / Ewiego / y Rechemá / y Surá / y Hurá / y Rebáhá / pięći Krolow Mádyáńskich: y Báláámá Syná Beorowego / zábili 9 mieczem. Y pobráli w niewolą Synowie Izráelscy żony Mádyáńczykow / y dźiatki ich / y wszystko bydło ich / y wszystkie trzody ich / y wszystkie majętnośći ich pobráli: 10 A wszystkie miástá ich / w ktorych mieszkáli / y wszystkie zamki 11 ich / popalili ogniem: Y pobráli wszystkie łupy / y wszystkie płony / z 12 ludźi / y z bydłá / Y przywiedli do Mojżeszá / y do Eleázárá Kápłáná / y do zgromádzenia Synow Izráelskich / więźnie / y łupy / y korzyśći / do Obozu / ná polá Moábskie / ktore są nád Jordanem *przećiw* 13 Jerychu. Y wyszli / Mojżesz y Eleázár Kápłan / y wszystkie Książętá zgromádzenia / przećiwko nim / przed Oboz.

a 4 Moj. 25. 17.

b Joz. 13. 21. 22.

14 Y Rozgniewał śię bárzo Mojżeß/ ná Hetmány wojſká onego/ ná Pułkowniki/ y ná Rotmiſtrze/ ktorzy śię byli wroćili z oney bitwy. ♣ 15 Y mowił do nich Mojżeß/ Przecż żeśćie żywo záchowáli wßyſtkie niewiáſty? ♣ 16 Gdyż te ſą ktore e Synom Jzráelſkim / zá rádą Báláámową / dáły przycżynę do przeſtępſtwá / przećiw PAnu / przy báłwánie Fegor: z kąd byłá przyßłá d plagá / ná zgromádzenie PAńſkie. ♣ 17 Przetoż teraz / pozábijajćie wßyſtkie mężcżyzny z dźieći / y káżdą niewiáſtę / ktora poznáłá mężá/ 18 obcując z nim/ zábijćie: ♣ Ale wßyſtkie dźiewecżki z białych głow / ktore nie poznáły łożá męſkiego / 19 żywo záchowajćie ſobie: ♣ A wy *sámi* zoſtańćie w Namiećiech zá Obozem / przez śiedm dni: káżdy ktory kogo zábił / y ktory śię dotykał zábitego / ocżyśćićie śię dniá trzećiego: á dniá śiodmego śiebie/ y 20 więźnie wáße: ♣ Y wßelką ßátę/ y wßelkie nacżynie ſkorzáne / y wßyſtko co urobiono z koźiey śierśći / y wßelkie nacżynie drzewiáne / 21 ocżyśćićie. ♣ Y rzekł Eleázár Kápłan do żołnierſtwá / ktore chodźiło ná wojnę: Táć jeſt uſtáwá zakonna/ ktora był rozkazał PAN e Mojżeßowi: 22 ♣ Złoto jednák y śrebro/ 23 miedź/ żelázo/ Cynę y Ołow: ♣ Y káżda rzecż / ktora znieść może Ogień / wypráwićie przez ogień / á będźie ocżyśćiona: wßákże *pierwey* wodą f ocżyśćienia będźie ocżyśćiona: ále wßyſtko co nie może znieść Ogniá / wodą ocżyśćićie. 24 ♣ Vpierzećie też ßáty wáße dniá śiodmego / y cżyſtymi będźiećie: á potym wnidźiećie do Obozu.

e 4 Moj. 25.1.

d 4 Moj. 25.9.

e 4 Moj. 25.17.

f H. Odłącżenia.

25 Zátym rzekł PAN do Mojżeßá/ 26 mowiąc: ♣ Zbierz ſummę korzyśći pobránych / z ludźi / y z bydłá/ ty/ y Eleázár Kápłan/ y przednieyßy z Ojcow w ludu g / 27 ♣ Y rozdźieliß te łupy ná dwie cżęśći / miedzy żołnierze / ktorzy ná wojnę wychodźili / y miedzy wßyſtko zgromádzenie. 28 ♣ Odbierzeß też dźiał ná PAná / od mężow Rycerſkich / ktorzy byli wyßli ná wojnę: po jednemu od pięći ſet / z ludźi y z wołow/ 29 y z Osłow/ y z Owiec: ♣ A z połowice ich weźmiećie / y oddaćie Eleázárowi Kápłánowi / ná Ofiárę podnoßenia PANV. 30 ♣ A z połowice Synow Jzráelſkich / weźmieß jednę cżęść z pięćidźieśiąt / z ludźi/ z wołow / z Osłow y z Owiec / y z wßelkiego bydłá / y oddaß to Lewitom / trzymájącym ſtraż w Przybytku PAńſkim. 31 ♣ Y ucżynił Mojżeß y Eleázár Kápłan / jáko rozkazał PAN Mojżeßowi. 32 ♣ A było oney korzyśći / z pozoſtáłych łupow / ktore rozchwycił lud wojenny: Owiec / ßeść kroć ſto tyśięcy / y śiedmdźieśiąt tyśięcy/ y 33 pięć tyśięcy: ♣ Wołow záś/ śiedmdźieśiąt y dwá tyśiącá. 34 ♣ A Osłow ßeśćdźieśiąt tyśięcy y jeden. 35 ♣ A z ludźi z białych głow/ ktore nie poznáły obcowánia z mężem / wßyſtkich *było* trzydźieśći y dwá tyśiącá. 36 ♣ Y doſtáłá śię połowicá dźiáłu/ tym co wychodźili ná wojnę: licżbá Owiec / trzy kroć ſto tyśięcy / y trzydźieśći tyśięcy / y śiedm tyśięcy / y pięć ſet. 37 ♣ Doſtáło śię też dźiáłu ná PAná / Owiec ßeść ſet/ śiedmdźieśiąt y pięć. 38 ♣ A z wołow trzydźieśći y ßeść tyśięcy: á dźiáłu z nich PAnu / śiedmdźieśiąt y dwá. 39 ♣ Osłow też trzydźieśći tyśięcy y pięć ſet: á dźiáłu z nich PAnu / ßeśćdźieśiąt y jeden. 40 ♣ Przytym ludu ßesnaśćie tyśięcy: á dźiáłu z nich PAnu/ trzydźieśći y dwoje ludźi. 41 ♣ Y oddał Mojżeß dźiał ná Ofiárę PAnu/ Eleázárowi Kápłánowi / jáko był rozkazał PAN Mojżeßowi/ 42 ♣ A z *drugiey* połowice Synow Jzráelſkich / ktorą wźiął Mojżeß od mężow/ ktorzy byli wyßli ná wojnę: 43 ♣ (A połowicá *należąca* zgromádzeniu/ byłá: Owiec trzy kroć ſto tyśięcy / y trzydźieśći tyśięcy / śiedm tyśięcy y pięć ſet. 44 ♣ A Wołow trzydźieśći y ßeść tyśięcy. 45 ♣ A Osłow trzydźieśći tyśięcy/ y pięć ſet. 46 ♣ A ludu ßesnaśćie tyśięcy:) 47 ♣ Wźiął Mojżeß z tey połowice *należącey* Synom Jzráelſkim jednę cżęść / z pięćidźieśiąt/ z ludźi / y z bydłá / y dał to Lewitom / trzymájącym ſtraż Przybytku PAńſkiego / jáko był rozka-

g H. w zgromádzeniu.

zał PAN Mojżeszowi.

48 TEdy przyszli do Mojżeszá/ Hetmáni Wojská/ b Pułkownicy/ 49 y Rotmistrze/ ♣ Y mowili do niego: my sługi twoji przynieślismyć poczet mężow wojennych/ktorzy byli pod spráwą nászą / á nie zginął z 50 nas y jeden. ♣ A ták przynieślismy tu ná Ofiáre PAnu / káżdy czego nábył/ naczynie złote / zápony / y mánelle/ pierścienie / y náuśnice / y łáncuszki dla oczyścienia dusz ná- 51 szych przed PAnem. ♣ Odebrał tedy Mojżesz y Eleázár Kápłan / ono złoto od nich / z wszelákim naczy- 52 niem z niego urobionym. ♣ A było onego wszystkiego złotá Ofiárowá- nego/ktore ofiárowáli PAnu / szesnáście tysiecy / śiedm set y pieć- dźieśiąt Syklow / od Pułkowni- 53 kow / y od Rotmistrzow. ♣ (Bo żołnierze / co łupem dostáli / sobie 54 otrzymáli.) ♣ A wźiąwszy Mojżesz y Eleázár Kápłan / ono złoto / od Pułkownikow y Rotmistrzow / wnieśli je do Námiotu zgromádzenia, ná pámiątke Synow Izráelskich/ przed Pánem.

b H. Hetmáni tyśiecow.

ROZDZIAŁ XXXII.

Rubenitow y Gádytow prozbá o náznáczenie im ośiadłośći zá strony Jordanu. 6. Mojżesz surowie zgánił 16. wszákże im ná to gdy nálegáli. 20. pod pewną umową pozwolił. 33. Y rzeczą sámą wypełnił.

1 MIeli Synowie Rubenowi/ y Synowie Gádowi / bydłá bárzo wiele: á obaczywszy źiemie Jázer / y źiemie Gáláád/ że miejsce / 2 ono było sposobne dla bydłá/ ♣ Przyszli ciż Synowie Gádowi / y Synowie Rubenowi / y mowili do Mojżeszá / y do Eleázárá kápłáná / y do Kśiążąt zgromádzenia / y rze- 3 kli: ♣ Ziemiá Atároth y Dybon/ y Jázer/ y Nemrá/ y Hesebon/ y Eleále/ y Sebán/ y Nebo/ y Beon: ♣ 4 Ziemiá / ktorą zwojował PAN/ przed zgromádzeniem Izráelskim / jest źiemiá sposobna dla bydłá / á my sługi twoji mamy bydłá wiele. ♣ 5 Przetoż rzekli: Jeslismy ználeźli łáskę/ przed oczymá twymi / niechże bedźie dáná tá źiemiá sługom twym ná ośiádłość: á niech nie chodźiemy zá Jordan.

6 TEdy odpowiedźiał Mojżesz Synom Gádowym/ y Synom Rubenowym: wiec brácia wászy pojdą ná wojnę / á wy tu śiedźiec 7 bedźiecie? ♣ Czemuż psujecie serce Synom Izráelskim/ żeby nie szli do 8 źiemie/ ktorą jm dał PAN. ♣ Tákći uczynili Ojcowie wászy / gdym je był posłał z Kádes Bárne / ku a 9 przeszpiegowániu tey źiemie: ♣ Bo gdy przyszli/ áż do doliny Eschol, obejrzawszy one źiemię / popsowáli serce Synom Izráelskim/ áby nie szli do źiemie/ ktorą im dał PAN: 10 ♣ Ztąd / zápaliwszy śię gniewem PAN/ dniá onego przyśiągł/ mo- 11 wiąc: ♣ Záiste nie oglądáją b ludźie ći/ ktorzy wyszli z Egiptu/ od dwudźiestu lat y wyżey/ tey źiemie o ktorą przyśiągł Abráhámowi / Izáákowi/ y Jákobowi/ przeto iż mie 12 cále nie náśládowáli: ♣ Oprocz Kálebá Syná Jefonowego/ Kenezeyczyká/ y Jozuego Syná Nunowego: poniewaz ći cále náśládowáli 13 PAná. ♣ Y zápalił śię gniewem PAN ná Izráelá/ y spráwił że śię tułáli po pusczy przez czterdźieśći lat/ áż poginął wszytek on narod / ktory czynił źle c przed oczymá 14 PAńskimi. ♣ A oto wy powstáliśćie / miásto Ojcow wászych/ plemie d ludźi grzesznych/ ábyśćie jeszcze przyczynili gniewu zápálczywośći PAńskiey/ przećiwko Izráelowi: 15 ♣ Bo jesli śię odwroćićie od náśládowánia jego / tedy on też zániecha go jeszcze ná tey pusczy: á ták wy zgubićie ten wszystek lud.

16 TEdy przystąpiwszy do niego rzekli: Obory bydłu y dobytkowi nászemu/ y miástá dźiatkom ná- 17 szym/ tu pobudujemy: ♣ Ale sámi zbrojno/ ochotnie pojdźiemy przed Syny Izráelskimi: áż je záprowádźimy ná miejsce jch / á dźiatki násze będą mieszkáły w mieśćiech obronnych/ dla obywátelow tey źie- 18 mie: ♣ Nie wroćimy śię do domow nászych áż pośiądą Synowie Izráelscy káżdy dźiedźictwo swoje: ♣ 19 Ani weźmiemy dźiedźictwá z nimi

a 4 Moj. 13. 3. 24. 5 Moj. 1. 22.

b 4 Moj. 14. 28. y 26. 65.

c 4 Moj. 14. 3.

d H. pomnożenie.

zá Jordanem / y dáley/ poniewaz przychodzi dziedzictwo náße ná nas/ z tey strony Jordanu / ná wschod słońcá.

20 Y Rzekł im Mojzeß Jesliz uczynicie coście rzekli / á pojdziecie zbrojno przed obliczem PAńskim ná wojne: 21 Y pojdzie kázdy z was zbrojno zá Jordan / przed oblicznościa Páńska / ázby wypedził nieprzyjacioły swoje od oblicza swego: 22 Y áz bedzie poddáná ziemiá oná PAnu : á potym sie wrocicie/ y bedziecie bez winy przed PAnem/ y przed Izráelem : tedy wam bedzie tá ziemiá zá ośiádłość przed obliczem Páńskim. 23 Ale jesli tego nie uczynicie/ oto zgrzeßycie PAnu: á wiedzcie ze grzech wáß znajdzie was e. 24 Budujcież tedy miástá dziatkom wáßym / y obory bydłu wáßemu : áz co wyszło z ust wáßych/ uczyńcie. 25 Tedy rzekli Synowie Gádowi / y Synowie Rubenowi do Mojzeßá / mowiac : Sługi twoji uczynia/ jáko PAN náß rozkázuje: 26 Dziatki naße/ y zony náße /. stádá náße/ y wßystkie bydłá náße/ zostána tu w mieściech Gáláádskich: 27 Ale sługi twoji pojda wßyscy zbrojno przed PAnem ná wojne/ jáko PAn náß mowi. 28 Y przykazał o nich Mojzeß f Eleázárowi Kápłánowi/ y Jozuemu Synowi Nunowemu / y Książetom Ojcow / pokoleń Synow Izráelskich/ 29 Y rzekł im / jesli przejda Synowie Gádowi/ y Synowie Rubenowi z wámi zá Jordan / wßyscy zbrojno ná wojne przed PAnem : á bedzie pohołdowána ziemiá przed wámi : Tedy im daćie ziemie Gáláád w dziedzictwo : 30 Ale jesli nie zbrojno z wámi przeyda / tedy niech mája dziedzictwo miedzy wámi / w ziemi Chánánejskey. 31 Y odpowiedzieli Synowie Gádowi / y Synowie Rubenowi/ mowiac / co wyrzekł PAn do sług swojich/ to uczynimy. 32 Pojdziemy zbrojno przed PAnem/ do ziemie Chánánejskiey/ á zostánie przy nas ośiádłość dziedzictwá náßego / z te strone Jordanu. 33 Dał g tedy Mojzeß Synom Gádowym/ y Synom Rubenowym y połowicy pokolenia Mánássesá/ Syná Jozefowego/ krolestwo Sehoná krolá Amorrejskiego/ y krolestwo Ogá krolá Básáńskiego/ ziemie z miásty jey / z gránicámi/ y miástá ziemie oney w około. 34 Y pobudowáli Synowie Gádowi : Dybon/ y Atárot/ y Aroer. 35 Y Atrot/ Sofán/ y Jázer/ y Jegbá 36 Y Betnimerá/ y Betárán/ miástá obronne : y obory dla bydłá : 37 Synowie też Rubenowi pobudowáli/ Hesebon/ y Eleále y Kárjáthájim. 38 Y Nebo y Báálmeon/ odmieniwßy im imioná: tákze Sábámá : y dáli imioná inße onym miástom/ ktore pobudowáli. 39 Wtárgneli też Synowie Máchirá/ Syná Mánássessowego/ h do Gáláád : á wziawßy je wygnáli Amorrejczyká/ ktory tám mießkał. 40 Y dał Mojzeß Gáláád Máchirowi/ Synowi Mánássessowemu/ y mießkał w nim. 41 Potym Jájir/ Syn Mánássessow/ wtárgnał y pobrał wśi jch/ ktore przezwał Cháwot Jájir. 42 Tákze Nobe wtárgnał/ y wział Kánát/ z jego wśiámi/ y názwał je Nobe/ od imienia swego.

Rozdział XXXIII.

Wyliczenie czterdzieśći y dwu stánowisk ná drodze do ziemie Obiecáney. 50. Gdzie Bog pogáństwo wßyßko z báłwanámi jch wytráćić. 54. á ziemie losem do Osiádłośći náznáczáć kaze.

1 TEć sá ćiagnienia Synow Izráelskich/ ktorzy wyßli z ziemi Egipskiey/ według hufow swych/ pod spráwa Mojzeßá y Aároná. 2 Y spisał Mojzeß wychodzenia jch/ y stánowiská ich/ według rozkazánia Páńskiego : A teć sa ćiagnienia jch/ y stánowiská ich. 3 Naprzod a wyćiagnawßy z Rámesses/ mieśiacá pierwßego/ pietnastego dniá / tegoz pierwßego mieśiacá : názájutrz po Swiecie Prześćia/ wyßli Synowie Izráelscy reka wyniosła przed oczymá wßystkich Egipcjánow : 4 Gdy Egipczánie grzebli one/ ktore był PAN miedzy nimi b pomordował/ *to jest* wßystko pierworodztwo : y gdy nád Bogámi

ich

Marginal notes:

e T. Zá grzech wáß karánie odniesiebie.

f Jozu. 1. 13. 14. y 4. 12.

g Jozu. 13. 8. y 22. 4.

h 1 Moj. 50. 23.

a 2 Moj. 12. 37. 2 Moj. 14. 8.

b 2 Moj. 12. 29.

5 ich wykonał PAn sády. ✤ Ruszywszy się tedy Synowie Izráelscy z Rámesses / położyli się obozem w Suchot. 6 ✤ Ruszywszy się z Suchot c/ położyli się Obozem w Etám / ktore 7 jest przy końcu puszczy. ✤ A ruszywszy się d z Etám/ nawrocili się do Fihahirot/ ktore jest przećiw Báálsefon: y położyli się Obozem przed 8 Migdolem. ✤ A ruszywszy się z Fihahirot/ przeszli przez pośrzodek morzá ná puszczą: y uszedszy trzy dni drogi po puszczy Etám / e położyli 9 się Obozem w Máráh: ✤ A ruszywszy się z Máráh / przyszli do f Elim: á w Elim było dwanaśćie zrzodeł wod/ y śiedmdźieśiąt drzew pálmowych / y położyli się tám Obozem. 10 ✤ A ruszywszy się z Elim/ położyli się obozem nád g morzem 11 czerwonym. ✤ A ruszywszy się od morzá czerwonego / położyli się h 12 obozem ná puszczy Syn. ✤ A ruszywszy się z puszczy Syn / położyli 13 się Obozem w Dáfká. ✤ A ruszywszy się z Dáfká/ położyli się Obo- 14 zem w Alus. ✤ A ruszywszy się z Alus/ położyli się Obozem i w Ráfidym / gdźie niemiał lud wod dla 15 napoju. ✤ A ruszywszy się z Ráfidym/ położyli się obozem ná puszczy 16 k Synáj. ✤ A ruszywszy się z puszczy Synáj / położyli się obozem l 17 w Kibrot hátááwá. ✤ A ruszywszy się z Kibrot hátááwá / położyli się 18 Obozem m w Házeroth. ✤ A ruszywszy się z Házeroth/ położyli się O- 19 bozem w Rethmá. ✤ A ruszywszy się z Rethmá / położyli się Obozem w 20 Remmon Fáres. ✤ A ruszywszy się z Remmon Fáres/ położyli się Obo- 21 zem w Lebná. ✤ A ruszywszy się z Lebná/ położyli się Obozem w Ressá. 22 ✤ A ruszywszy się z Ressá położyli 23 się Obozem w Keeláthá. ✤ A ruszywszy się z Keeláthá / położyli 24 się Obozem ná gorze Sefer. ✤ A ruszywszy się z gory Sefer/ położyli 25 się Obozem w Cháráda. ✤ A ruszywszy się z Cháráda/ położyli się 26 Obozem w Mákelot. ✤ A ruszywszy się z Mákelot / położyli się O- 27 bozem w Táhát. ✤ A ruszywszy się z Táhátu / położyli się Obozem w 28 Táre. ✤ A ruszywszy się z Táre/ 29 położyli się Obozem w Metká. ✤ A ruszywszy się z Metká / położyli się 30 Obozem w Hesmán. ✤ A ruszywszy się z Hesmán/ położyli się Obozem 31 n w Mozerot. ✤ A ruszywszy się z Mozerot / położyli się Obozem w 32 Beneiáákán. ✤ A ruszywszy się z Beneiáákán/ położyli się Obozem 33 w Horgidgág. ✤ A ruszywszy się z Horgidgád / położyli się Obozem u 34 Jotbátá. ✤ A ruszywszy się z Jotbátá/ położyli się Obozem w Hábroná. 35 ✤ A ruszywszy się z Hábroná / położyli się Obozem w Asyongáber. 36 ✤ A ruszywszy się z Asyongáber/ położyli się Obozem ná puszczy o Syn/ ktora jest Kádes. 37 ✤ A ruszywszy się z Kádes/ położyli się Obozem ná gorze Hor / ná gránicách źiemie 38 Edomskiey. ✤ Tedy wstąpił Aáron p Kápłan ná gore Hor/ według rozkazánia PAńskiego/ y tám umárł: roku czterdźiestego po wyśćiu Synow Izráelskich z źiemie Egipskiey: mieśiącá piątego / pierwszego dniá 39 onego mieśiącá. ✤ A miał Aáron sto dwádźieśćia y trzy lat / gdy 40 umárł ná gorze Hor. ✤ Tám usłyszał Chánáneczyk Krol Arád/ ktory mieszkał ná południe / w źiemi Chánáneyskiey / że ciągnęli Synowie Izráelscy. 41 ✤ A ruszywszy się z gory Hor / położyli się Obozem w 42 Sálmoná. ✤ A ruszywszy się z Sálmoná / położyli się Obozem w Funon. 43 ✤ A ruszywszy się z Funon / położyli się Obozem r w O- 44 bot. ✤ A ruszywszy się z Obot/ położyli się Obozem przy págorkách Abárym / ná gránicy Moábskiey. 45 ✤ A ruszywszy się z Abárym/ położyli się Obozem w Dybon Gád. ✤ 46 A ruszywszy się z Dybon Gád/ położyli się Obozem w Helmon Dyblátháiim. 47 ✤ A ruszywszy się z Helmon Dyblátháiim/ położyli się Obozem ná gorách Abárym / przećiwko Nebo. 48 ✤ A ruszywszy się z gor Abárym / położyli się Obozem ná polách s Moábskich / nád Jordanem / przećiw Jerychu. 49 ✤ Y tám się położyli / nád Jordanem / od Betjesymot/ áż do Abelsytym / ná 50 polách Moábskich. ✤ Y rzekł PAN do Mojżeszá ná polách Moábskich /

c 2 Moj. 13.20. d 2 Moj. 14.2. e 2 Moj. 14.22. y 15.22 23. f 2 Moj. 15.27. g 2 Moj. 15.22. h 2 Moj 16. 1. i 2 Moj. 17. 1. k 2 Moj 19. 1. l 4 Moj 11.34. m 4 Moj 11.35. y 13.1.

n 5 Moj. 10. 6. o 4 Moj 20. 1. p 4 Moj 20.27. 5 Moj 32.50. q 4 Moj 21. 1. r 4 Moj. 21.10. s 4 Moj 22. 1.

nád Jordánem przećiw Jerychu/ 51 mowiąc: ♣ Mow do Synow Izráelskich/ á powiedz im: Gdy przeydźiećie zá Jordan do źiemie Chánáneyskiey: 52 ♣ Tedy wypądźćie wszystkie obywátele oney źiemie/ od oblicza wászego: y wykrádźćie wszystkie málowánia ich/ y wszystkie obrázy bałwánow ich wygubćie: tákże wszystkie wyżyny u ich spustoszćie. 53 ♣ A wypędźiwszy obywátele źiemie/ mieszkáć będźiećie w niey/ bom wam dał tę źiemię y dźiedźictwo. 54 ♣ Y weźmiećie w dźiedźictwo tę źiemię losem/ według domow wászych: ktorych wiecey/ tym więtsze dźiedźictwo daćie/ á ktorych mniey/ tym mniejsze dźiedźictwo daćie/ á ktore miejsce losem ná kogo przypádnie/ to mieć będźie/ według pokolenia Oycow wászych dźiedźictwo bráć będźiećie. 55 ♣ Ale jesliż nie wypędźićie obywátelow tey źiemie od oblicza wászego: tedy oni/ ktore pozostáwićie z nich/ będą wam jáko żądłá x w oczách wászych: y jáko ćiernie ná boki wásze: y będą was trápić w tey źiemi w ktorey wy mieszkáć będźiećie. 56 ♣ Y stánie śię/ że com umyślił onym uczynić/ wam uczynię.

t 5 Moj. 7. 5. Jozue. 11. 11.
u 3 Moj. 26. 30.
x I. Cernie.

ROZDZIAL. XXXIV.

Bog miánuje gránice źiemie Obiecáney. 17. tákże y te, ktorzy ją z Hetmány y z Kápłánem dźielić mieli.

1 Potym rzekł PAN do Mojżeszá 2 mowiąc: ♣ Rozkaż Synom Izráelskim/ á powiedz im: Gdy wnidźiećie do źiemie Chánáneyskiey/ (táć jest źiemiá ktora śię wam dostánie zá dźiedźictwo/ źiemiá Chánáneyská z gránicámi swymi/) ♣ 3 Tedy będźie gránicá a wászá ku południowi/ od puszczy Syn/ áż do gránic Edomskich: ktora gránicá południowa poydźie od brzegu Morzá słonego/ ná wschod *słońcá*. 4 ♣ Y okrąży tá gránicá od Południá do Máále Akrábim/ y poydźie áż ku *puszczy* Syn: y poydźie od Południá do Kádes Bárne/ á ztámtąd wynidźie do b wśi Addár/ y poydźie áż do Asmon. 5 ♣ A zákręży tá gránicá od Asmon/ áż do rzeki Egiptskiey/ á skończy śię ná Záchod. 6 ♣ Záchodnia záś gránicę będźiećie mieli/ Morze wielkie c: to wam 7 będźie gránicą od Záchodu. ♣ To záś wászá będźie gránicá Połnocna: od morzá wielkiego wymierzyćie sobie do gory Hor. 8 ♣ Potym od gory Hor/ wymierzyćie gránicę/ áż gdźie wchodzą do Hemáth: á będą śię kończyć gránice áż u Sedádá. 9 ♣ Y poydźie tá gránicá áż do Zefronu/ á skończy śię u wśi Enán: te będźiećie mieć gránicę Połnocna. 10 ♣ Gránicę też od Wschodu wymierzyćie od wśi Enán/ áż do 11 Sefámá: ♣ A poydźie tá gránicá od Sefámá áż do Reblát/ od wschodu *miástá* Ajin: y udá śię tá gránicá y poydźie do brzegu morzá Cyneret 12 d ná wschod słońcá. ♣ A przydźie tá gránicá áż ku Jordanu/ á skończy śię u Morzá słonego: Táć będźie źiemiá wászá w gránicách swojich w około.

a Jozu. 15. 1.
b H. do Házár Addár
c Ktore łowią Mediterraneum.
d A. Genesáret. Luc. 5. 1.

13 Gdy oznajmił Mojżesz Synom Izráelskim/ mowiąc: Táć jest źiemiá ktorą dźiedźicznie otrzymaćie losem/ jáko rozkazał PAN/ ábym ją dał dźiewięćiorgu pokoleniu/ y połowicy pokolenia *Mánássessowego*. 14 ♣ Bo wźięło pokolenie Synow Rubenowych według domow Oycow swych: y Pokolenie Synow Gádowych/ według domow Oycow swych: y połowicá pokolenia Mánássessowego wźięli dźiedźictwo swoje. 15 ♣ Dwoje pokolenia/ y puł pokolenia/ wźięły dźiedźictwo swoje z tey strony Jordanu/ przećiw Jerychu/ ku stronie ná wschod słońcá.

16 Y Rzekł PAN do Mojżeszá mowiąc: 17 ♣ Teć e są imioná Mężow ktorzy wam podźielą w dźiedźictwo źiemię/ Eleázár kápłan/ y 18 Jozue Syn Nunow. ♣ Kśiążę tákże jedno/ z káżdego Pokolenia weźmiećie/ dla podźielenia w dźiedźictwo źiemie. 19 ♣ A teć są imioná *tych* mężow: z Pokolenia Judá/ Káleb 20 Syn Jefonow. ♣ A z Pokolenia Synow Symeonowych/ Sámuel/ 21 syn Ammiudow. ♣ Z Pokolenia Benjámin/ Eliád/ syn Cháselonow. 22 ♣ A z Pokolenia Synow Danowych

e Jozu. 14. 1.

Kśią-

23 Książę Buki/Syn Jogłow. ♣ 24 Z Synow Jozefowych / z Pokolenia Synow Manássesowych / książę Haniel/Syn Efodow. ♣ 25 A z Pokolenia Synow Efrájimowych/książę Chemuel/Syn Seftánow. ♣ 26 Z pokolenia záś Zá..ulonowego / książę Elisáfán.Syn Fárnáthow. ♣ 27 A z pokolenia Synow Izáschárowych/ książęFáltyel/Syn Ozánow. ♣ 28 Z pokolenia Synow Aserowych/książę Ahiud/Syn Sálomiego. ♣ 29 A z pokolenia Synow Neftálimowych/ książę Fedáel/Syn Ammiudow ♣ Ci są ktorym rozkazał PAN áby dáli dźiedźictwo Synom Izráelskim w źiemi Chánánejskiey.

ROZDZIAL XXXV.

Lewitom 48 Miast.7. 13. á z nich sześć dla uciekánia,tym coby zábili z trefunku,náznáczone.16.31.á przytym Práwo ná mężoboyce wydáno.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá / ná polach Moábskich/nád Jordánem przećiw Jerychowi/ mowiąc: 2 ♣ Rozkaż a Synom Izráelskim/ áby dáli Lewitom z dźiedźictwá osiádłośći swojey / Miástá do mieszkánia: y przedmieśćia / około miast ich oddaćie Lewitom: 3 ♣ Y będą mieli miástá sobie do mieszkánia / á przedmieśćia ich będą im dla bydłá ich/ y dla májętnośći ich / y dla wszystkiego dobytku ich. 4 ♣ A przedmieśćia miast ktore daćie Lewitom / od muru mieyskiego poydą ná tysiąc łokći wszędy w około. 5 ♣ Przetoż wymierzyćie / zá káżdym miástem dwá tysiącá łokći ná wschod słońcá / ná południe też dwá tysiącá łokći : tákże ná zachod dwá tysiącá łokći / y ná pułnocy dwá tysiącá łokći : á miásto w pośrzodku będźie : tákowe będą przedmieśćia miast ich. 6 ♣ A miedzy temi miásty ktore daćie Lewitom / sześć miast będą dla ucieczki / ktore daćie áby tám uciekał mężoboyca : á nád te daćie czterdźieśći miast y dwie. 7 ♣ Ták iż wszystkich miast / ktore Lewitom daćie / będźie czterdźieśći/y osm miast / y z przedmieśćiámi ich. 8 ♣ A miast/ktore daćie z dźierżaw Synow Izráelskich/ od tych ktorzy więcey máją / więcey daćie / á od tych ktorzy mniey máją daćie mniey : káżdy według miáry dźiedźictwá swego / ktore pośiędźie/ udźieli z miast swojich Lewitom.

9 Z Atym rzekł PAN do Mojżeszá/ 10 mowiąc: ♣ Mow do Synow Izráelskich/y rzecz im: Gdy przeydźiećie przez Jordan do źiemie 11 Chánánejskiey: ♣ Postánowćież b sobie c miástá : miástá dla ucieczki mieć będźiećie / áby tám uciekał mężoboycá / ktoryby zábił kogo z 12 nieobacżenia: ♣ A będą wam te miástá dla ucieczki / przed powinowátymi zábitego, áby nie dał gárdłá ten co zábił / pokiby nie stánął 13 przed zgromádzeniem ná sąd. ♣ A miast ktore oddaćie / sześć miast 14 dla ucieczki mieć będźiećie. ♣ Trzy miástá daćie z tey strony Jordanu / á trzy miástá daćie w źiemi Chánánejskiey/ te miástá dla ucieczki 15 będą. ♣ Synom Izráelskim/ y przychodniowi / y mieszkájącemu miedzy nimi/ będą te sześć miast do ucieczki : áby tám uciekł káżdy ktoby zábił człowieká z nieobacżenia.

16 W Szákże / jeśliby go żelázną broniá uderzył / ták żeby umárł / mężoboycá jest : śmierćią 17 umrze on mężoboycá. ♣ Abo/jeśliby májąc kámień w ręku / ktoryby mogł zábić / uderzył go / ták żeby umárł / mężoboyca jest : śmierćią 18 umrze on mężoboycá. ♣ Tákże jeśliby májąc w ręku drewno / ktorymby mogł zábić/ uderzył go/y umárłby, mężoboyca jest : śmierćią umrze 19 on mężoboycá : ♣ Powinowáty zábitego/zábije tego mężoboyce/ gdźiekolwiek śię z nim potka / on sam zá20 bije go. ♣ A jesliby kogo d z nienawiśći popchnął / ábo nań czym ćisnął z zásadzki / á umárłby : ♣ 21 Abo jesliby go z waśni uderzył ręką swoją / á umárłby : śmierćią umrze / ten ktory uderzył / mężoboyca jest : powinny zábitego / zábije mężoboyce / gdźiekolwiek go tráfi.

22 A Le jesliby z przygody/ bez waśni/ kogo popchnął : ábovy

Marginalia: a Jozu. 21. 2. — b 1 Gdy się wam dostáno miástá. — c 5 Moj. 19. 2. — d 5 Moj. 19.11.

nań ćisnął cżymkolwiek nie e u-
23 myślnie: ✣ Abo jeśliby jákim ká-
mieniem / od ktoregoby mogł u-
mrzeć/ rzućił náń z nieobacżenia / á
umárłby / nie będąc mu nieprzyjá-
ćielem / áni szukájąc jego złego: ✣
24 Tedy rozsądek ucżyni zgromádze-
nie miedzy tym ktory zábił / á mie-
dzy powinnym zábitego / według
25 tego práwá. ✣ Y wybáwi zgromá-
dzenie mężobojcę tego / z rąk po-
winnego / onego zábitego: y każe
mu śię wroćić zgromádzeniu do
miástá ućieczki jego / gdźie był
ućiekł: y támże będźie mieszkał áż
do śmierći Kápłáná nawyższego/
ktory jest pomázány Olejkiem świę-
26 tym. ✣ A jeśliby wyszedł mężoboj-
cá zá gránice miástá ućieczki swo-
27 jey/ do ktorego ućiekł: ✣ Y tráfił-
by go powinny zábitego/ zá gráni-
cą miástá ućieczki jego / chćiáłby zá-
bić powinny zábitego / mężobojcę
onego/ nie będźie winien krwie / ✣
28 Abowiem w mieśćie ućieczki swojey
mieszkáć ma / áż do śmierći Ká-
płáná nawyższego: á po śmierći
Kápłáná nawyższego/ wroći śię on
mężobojcá do ziemie ośiádłośći
29 swojey. ✣ A będźiećie to mieli zá
ustáwę práwną/ w narodźiech wá-
szych / we wszystkich mieszkániach
wászych.

e I. Nie z zásadzki,

30 KTobykolwiek chćiał zábić cżło-
wieká/ zá świádectwem świád-
kow/ zábije mężobojcę: ále h świá-
dek jeden nie będźie mogł świád-
cżyć ná *skázánie* kogo ná śmierć.
31 ✣ Nie weźmiećie też okupu zá
żywot mężobojce ktory zásłużył
śmierć / niech śmierćią umrze. ✣
32 Nie weźmiećie też zápłáty od one-
go ktory ućiekł do miástá ućieczki
swojey/ áby śię nawroćił ná mieszkánie do ziemie swojey / pierwey
33 nizby Kápłan umárł / ✣ Byśćie
nie splugáwili ziemie / w ktorey
będźiećie: bo krew tákowa / splu-
gáwiłáby ziemię: á ziemiá nie mo-
że być ocżyśćiona od krwie / ktora
jest wylána ná niey / jedno krwią
34 tego/ ktory ją przelał. ✣ Przetoż
nie plugawćie ziemie w ktorey
mieszkaćie / w ktorey też ją mieszkam / bom ja PAN / ktory mieszkam miedzy Synámi Izráelskimi.

f T. Winnego śmierći.

g 5 Moj. 17. 6. 19. 15

ROZDZIAŁ XXXVI.

Skárgá Mánássytow o dźiedźictwo Corek Sálfáádowych. 7. zá ktorą Mojżesz przykázuje, áby śię pokolenia przez Małżeństwa nie mieszáły, áni majętnośći przenośiły. 13. Zámknienie tych kśiąg.

1 TEdy przystąpili mężowie prze-dniejszy Ojcow/ Pokolenia Synow Gálaádá / Syná Máchyrowego / Syná Mánássessowego / z domow Synow Jozefowych: y mowili przed Mojżeszem / y przed Kśiążęty przedniejszymi / Ojcow
2 synow Izráelskich/ Y rzekli: ✣ Tobie Pánu memu / roskazał PAN/ ábyś podźielił ziemię w dźiedźictwo losem/ Synom Izráelskim: nád to Pánu memu roskazano od PAná/ ábyś dał dźiedźictwo Sálfáádá
3 brátá nászego Corkam jego: ✣ Ktore jeśliby kto *z inszego* pokolenia Synow Izráelskich *wźiął* zá żony/ odjęte będźie ich dźiedźictwo / od dźiedźictwá Ojcow nászych / á przyłącży śię do dźiedźictwá *onego* pokolenia/do ktoregoby je wźięto *zá żony*, á ták z losu dźiedźictwá nászego u-
4 będźie. ✣ A gdy przydźie miłośćiwe láto Synom Izráelskim / tedy przyłącżone będźie dźiedźictwo ich do dźiedźictwá *onego* pokolenia / do ktoregoby poszły *zá mąż* / á ták od dźiedźictwá pokolenia Ojcow nászych odjęte będźie dźiedźictwo ich.

5 TEdy powiedźiał Mojżesz Synom Izráelskim/według słowá PAńskiego mowiąc: Dobrze mowi pokolenie Synow Jozefowych: ✣
6 Toć *to* jest/co roskazał PAN o Corkách Sálfáádowych/ mowiąc: jáko śię im upodoba / niech idą zá mąż: tylko w domu a pokolenia Ojcow
7 swojich niech idą zá mąż. ✣ Aby nie było przenoszone dźiedźictwo Synow Izráelskich/ z pokolenia ná pokolenie: bo káżdy z Synow Izráelskich/ zostawáć ma przy dźiedźictwie
8 pokolenia Ojcow swych: ✣ Y káżda Corká ktoraby miáłá dźiedźictwo / z pokoleń Synow Izráelskich / zá kogokolwiek z domu pokolenia Ojcá swego pojdźie / żeby o-

a Tob. 1. 9. ‖ 7. 4.

trzy=

trzymáli dźiedźicznie Synowie Jzráelscy/ káżdy dźiedźictwo Ojców swych. 9 ✤ Bo nie ma być przenoßone dźiedźictwo/ z pokolenia ná pokolenie insze : ále káżdy przy dźiedźictwie swojim zostáć ma/ z pokolenia Synow Jzráelskich. 10 ✤ Jáko *tedy* roskázał PAN Mojżeßowi/ ták uczynity Corki Sálfáádowe. 11 ✤ Bo/ Máhálá/ Thersá/ y Heglá/ y Melchá/ y Noá/ corki Sálfáádowe/ ßły zá mąż/ zá Syny Stryjow [b] swojich. 12 ✤ W domy Synow Mánássessá/ Syná Jozefowego/ poßły zá mąż : y ták zostáło dźiedźictwo jch/ przy pokoleniu domu Ojcá jch.

13 Te sa przykazánia/ y práwá/ ktore roskazał PAn przez Mojżeßá Synom Jzráelskim/ ná polách Moábskich/ nád Jordanem *przeciw* Jerychowi.

[b] *v. powinnych.*

PIATE KSIEGI MOJZESZOWE, KTORE ZOWIA DEUTERONOmium, to jest, Powtorzenie Zakonu.

MOjżeß przyprowádźiwßy Jzráelczyki/ áż ku źiemie Chánáán/ ná polá Moábskie/ á wiedząc o bliskiey śmierci swey/ z wielką pilnośćią uczy jch przykazań Bożych : y naprzod wylicza rozliczne dobrodźiejstwá Boże/ ktore jm y Ojcom jch przez lat czterdźieśći uczynił : Y pokázuje jáko śię oni Bogu niewdźięcznymi/ y odpornymi stawiáli. Zkąd też ná puszczy pomrzeć muśieli.

Potym upomina je/ áby przy Pánu státecznie stali/ y przymierza jego przestrzegáli/ powtarzájąc przykazánie Boże/ nie tylko śię ná Obyczáje zciągájące/ ále też y Ceremoniálne y Sądowe : Obiecując błogosłáwieństwo Boże posłusznym/ á grożąc przeklęctwem nieposłusznym.

Do tego prorokuje y opowiáda im/ co śię dźiać miáło/ áż do przyśćia Chrystusowego/ y wezwánia Pogan : á przytym błogosłáwi jm.

Náostátek wszedßy ná gorę Nebo/ á z támtąd źiemię Chánánejską oglądawßy/ á ná miejscu swym Jozuego zá wodzá postánowiwßy/ umárł. A to wßystko mowił Mojżeß czterdźiestego roku po wyśćiu Synow Jzráelskich z Egiptu ; od początku jedenastego mieśiącá/ áż śiodmego dniá/ mieśiącá dwunastego.

ROZDZIAL I.

Przypomina Mojżeß co śię dźiáło od wyśćia z Horebu áż do Kádes Bárne. 9. tákże obieránie Sędźiow. 16. y jáki urząd jch. 22. Posłánie ßpiegow. 26. ßemránie ludu : 35. y pomstę Bożą nád nimi.

1 TE *są* słowá ktore mowił Mojżeß do wßystkiego Jzráelá przed Jordanem ná puszczy/ ná rowninie przećiw Morzu czerwonemu/ miedzy Fárán/ y miedzy Tofel/ y Łábán/ y Háseroth/ y Dyzáháb. 2 ✤ A jest jedenáśćie dni drogi od Horebu/ *przez* gorę Seir/ áż do Kádes Bárne. 3 ✤ Y stáło śię czterdźiestego roku/ jedenastego mieśiącá/ pierwßego dniá *tegoż* mieśiącá/ że opowiedźiał Mojżeß Synom Jzráelskim to wßystko/ co mu był roskazał PAn do nich : 4 ✤ Gdy poráźił Sehoná krolá Amorrejskiego/ ktory mießkał w Hesebon y Ogá krolá Básánskiego/ ktory mießkał w Astárot a w Edrey.

5 PRzed Jordanem w źiemi Moábskiey począł Mojżeß wykłádáć ten Zakon/ mowiąc: 6 ✤ Pan Bog náß mowił do nas ná *gorze* Horeb/ y rzekł : Dosyćieśćie mießkáli ná tey gorze/ 7 ✤ Obroććież śię/ á ćiągnąc idźćie do gory Ammorrejskiey/ y ná wßystkie miejscá pogránicżne jey/ ná rowniny/ ná gory/ y ná doliny/ y ku połudnowi/ y ku brzegu morskie-

[a] *4 Moj. 21. 33.*

mu/ ku ziemi Chánánejskiey/ y do b Libánu/ áż do wielkiey rzeki/ rzeki Eufrátes: 8 Oto dałem wam tę ziemię/ wnidźcież/ á pośiądźćie tę ziemię/ o ktorą przyśiągł PAN Ojcom wászym/ Abráhámowi/ Izáákowi y Jákobowi/ iż im ją dáć miał/ y naśieniu jch po nich.

9 Y Rzekłem do was ná on czás/ mowiąc: nie mogę sam c nośić was: 10 PAN Bog wász rozmnożył was: á otośćie dziś jáko gwiazdy niebieskie w mnostwie *swojim.* 11 PAn Bog Ojcow wászych/ niech rozmnoży was nád to/ jákośćie *teraz,* tyśiąc kroć więcey: y niech was błogosłáwi jáko wam obiecał. 12 Jákoż sam znośić mam ćięszką prácę około was/ y brzemię wásze/ y swary wásze? 13 Obierzćie z śiebie męże mądre y umiejętne/ á doświádczone w pokoleniách wászych/ á postánowię je przełożonymi nád wámi. 14 Tedyśćie mi odpowiedźieli/ y rzekliśćie: Dobra rzecz/ ktoraś rozkazał uczynić. 15 Y obrałem przednieysze z pokoleń wászych/ męże mądre/ y doświádczone/ y postánowiłem je przełożonymi nád wámi: Tyśiączniki/ y Setniki/ y piećdźieśiątniki/ y dźieśiątniki/ y rzadce w pokoleniách wászych. 16 Y rozkazałem sędźiom wászym ná on czás/ mowiąc: wysłuchywajćie *sprawy* miedzy brácią wászą/ y d sądźćie spráwiedliwie/ miedzy mężem y miedzy brátem jego/ y miedzy przychodniem jego: 17 Nie miejćie względu e ná Osoby przy sądźie: ták máłego jáko wielkiego/ wysłuchywajćie: nie bojćie śię nikogo/ ábowiem sąd Boży jest; á jesliby co przytrudnieyszym było ná was/ odnieśiećie do mnie/ *á ja* tego przesłucham. 18 Y przykazałem wam ná on czás wszystko coście czynić mieli.

19 P Otym ruszywszy śię z Horeb/ przeszliśmy wszystkę one pustynię wielką y strászną: Ktoraśćie widźieli idąc drogą ku gorze Amorreyskiey/ jáko nam był rozkazał PAn Bog nász: y przyszliśmy áż do 20 Kádes Bárne. Y rzekłem do was: Przyszliśćie áż do gory Amorreyczyká/ ktorego PAN Bog nász dá- 21 wa nam. Oto podawa PAN Bog twoj tobie tę ziemię: idźże/ á pośiądź *ją,* jákoć powiedźiał PAN Bog Ojcow twojch/ nie boj śię áni śię lękaj. 22 Y przyszliśćie do mnie wszyscy/ á mowiliśćie: Poślimy męże/ przed sobą ktorzyby f nam przeszpiegowáli ziemię/ y dáli nam pewną spráwę/ ktorąbyśmy drogą do niey wniść mieli/ y miástá/ do ktorych byśmy weszli. 23 To gdy mi śię podobáło/ obrałem z was dwánaśćie mężow/ po jednym mężu/ z káżdego pokolenia. 24 Ktorzy odszedszy weszli g ná gorę/ á przyszli áż do doliny Eschol/ y przeszpiegowáli ziemię. 25 Nábráli też z sobą owocu oney ziemie/ y przynieśli do nas/ y dáli nam o tym spráwę/ á powiedźieli: Dobra jest ziemiá/ ktorą nam dawa PAN Bog nász. 26 Aleśćie h nie chćieli iść/ lecześćie byli odpornymi słowu PAná Bogá wászego. 27 Y semráliśćie w Namiećiech wászych/ mowiąc: iż nas PAN *miał* w nienawiśći/ wywiodł nas z ziemie Egipskiey/ áby nas podał w ręce Amorreyczyká/ y wygubił nas. 28 Dokądże iść mamy? Brácia nászy zepsowáli nam serce/ mowiąc: Lud ten więtszy y rosleyszy jest/ niżli my: miástá wielkie/ y wymurowáne áż ku niebu: á nád to/ Syny Obrzymow widźieliśmy tám. 29 Alem *ja* mowił do was: Nie lękajćie śię áni śię jch bojćie: 30 PAn Bog wász/ ktory idźie przed wámi/ walczyć będźie zá was/ ták jáko wam uczynił w Egipćie przed oczymá wászymi: 31 Tákżey ná puszczy/ gdześ widźiał/ jáko ćię nośił PAn Bog twoj/ jáko nośi Oćiec Syná swego/ w oney wszystkiey drodze ktorąśćie szli/ ażeśćie przyszli ná to miejsce. 32 Lecz áni ták uwierzyliśćie PAnu Bogu wászemu/ 33 Ktory chodźił k przed wámi/ w drodze/ przepátrując wam miejsce/ do stánowienia obozu/ w nocy w Ogniu/ áby wam ukazał drogę/ ktorąbyśćie iść mieli: we dnie zás w Obłoku.

34 Y Usłyszał PAN głos słow wászych/ á rozgniewał śię bárzo/ y 35 przyśiągł mowiąc/ Záiste/ żaden

b *5 Moj.* 11.24.
c *2 Moj.* 18.18.
d *Jan.* 7.24.
e *3 Moj.* 19.15. *1 Moj.* 51.61. *Przyp.* 24.23. *Syrác.* 42.2. *Jákob.* 2.1.
f *4 Moj.* 13.3.
g *4 Moj.* 13.24.
h *4 Moj.* 14.1.2.
i *5 Moj.* 8.5.
k *2 Moj.* 13.21.

z ludu tego narodu złego / nie ogląda oney ziemie l dobrey / ktoram przyśiągł dáć Oycom wászym: 36 Oprocz Kálebá Syná Jefonowego / ten ją oglada / y temu dam źiemię ktorą deptał / y Synom jego przeto że cále szedł zá PAnem. 37 Tákże y ná mię / rozgniewał śię PAN dla was / mowiąc: y ty tám nie wnidźiesz m. 38 Jozue Syn Nunow ktory ći służy / ten tám wnidźie / tegoż utwirdzaj: bo ją on w dźiedźictwo poda Izráelowi. 39 Dźiatki też wásze / o ktorycheśćie mowili / że będą *padáne* na łup: tákże Synowie wászy / ktorzy dźiś nie wiedzą dobrego áni złego / ći tám wnidą / y onym ją dam / á oni ją dźiedźicznie posiędą: 40 Ale wy obroćiwszy śię / idźćie ná puszczą / drogą ku morzu czerwonemu.

41 A Odpowiádájąc mowiliśćie do mie: n Zgrzeszyliśmy PAnu: poydźiemy / y walczyć będźiemy / według tego wszystkiego / jáko nam rozkazał PAN Bog nász: y ubrał śię káżdy z was we zbroje swoje / á chćieliśćie wniść ná gorę. 42 Lecż PAN rzekł do mnie: Powiedz im: Nie wstępujćie / áni walczćie / bom nie jest w pośrzodku was / ábyśćie nie byli porażeni od nieprzyjaćioł wászych. 43 To gdym wam opowiedźiał / nie słucháliśćie / áleśćie odporni bym słowu PAńskiemu / y hárdźieśćie postąpili *sobie* / á weszliśćie ná gorę. 44 Tedy wyćiągnął Amorreyczyk / ktory mieszkał ná oney gorze / przećiwko wam: y gonili was / jáko zwykły pszczoły / y porázili was w Sejir áż do Hormá. 45 Y wroćiwszy śię / płakáliśćie przed PAnem: lecż nie wysłuchał PAN głosu wászego / á nie nákłonił uszu *swojich* do was. 46 Mieszkáliśćie tedy w Kádes przez wiele dni / według *liczby* dni / ktorycheśćie tám mieszkáli.

ROZDZIAŁ II.

Powtorzenie Dźiejow Izráelskich w źiemi Edomskiey. 8. Moábskiey. 9. Ammorrejskiey: tákże y wojny przećiw Sehonowi.

1 POtym obroćiwszy śię / poszliśmy ná puszczą / drogą ku morzu czerwonemu / jáko mowił PAN do mnie: y krążyliśmy około gory Sejir przez wiele dni. 2 Tedy rzekł PAN do mnie / mowiąc: 3 Dosyćieśćie już krążyli około tey gory / Obroććież śię ku pułnocy: 4 A ludowi rozkaż / mowiąc: Wy wnet poydźiećie przez gránice bráći wászey / Synow Ezawowych / ktorzy mieszkáją w Sejir: będą śię was bali: ále śię y wy pilnie strzeżćie. 5 Nie drážnićież ich / ábowiem nie dam wam źiemie ich / áni ná stopę nogi: gdyżem w ośiádłość dał Ezawowi gorę Sejir. 6 Zywność będźiećie kupowáli u nich zá pieniądze / y jeść będźiećie: tákże y wodę od nich kupowáć będźiećie zá pieniądze / y pić będźiećie. 7 Abowiemći PAN Bog twoj błogosłáwił we wszelkiey spráwie rąk twojich: y wiedźiał drogę twoję ná tey puszczy wielkiey: już przez czterdźieśći lat PAN Bog twoj był z tobą / nie zchodźiło ći ná niczym.

8 POszliśmy tedy od bráći nászey / a Synow Ezawowych / mieszkájących w Sejir / drogą rowną od Eláth / y od Asyongáber: á náwroćiwszy śię událiśmy śię drogą / ku puszczy Moábskiey. 9 Y rzekł PAN do mnie: nie náćieraj ná Moábczyki / áni podnoś wojny przećiwko nim: boć nie dam źiemie ich w ośiádłość: gdyżem Synom Lotowym dał Ar / b w dźiedźictwo. 10 (Emitowie pierwey mieszkáli w niey / lud potężny / y wielki y wysokiego wzrostu / jáko Enákimowie: 11 Ktore też zá obrzymy miano / jáko Enákimy: á Moábczykowie zwáli je Emim. 12 Tákże w Sejir mieszkáli Horejczycy przed tym / ktore Synowie Ezawowi wygnáli / y wygłádźili je przed sobą: á mieszkáli ná miejscu ich jáko uczynił Izráel w źiemi ośiádłości swojey / ktorą im dał PAN.) 13 Wstańćież tedy / á przepráwćie śię przez potok Záred: y przepráwiliśmy śię przez potok Záred. 14 A czásu ktoregośmy chodźili od Kádes Bárne / áżeśmy śię przepráwili przez potok Záred / było trzydźieśći y ośm lat: áż wyginął wszystek

Marginalia (left): l 4 Moj. 14. 23. 30. Psal: 95. 11. — m 4 Moj 20. 12. y 27. 14 5 Moj 3. 20. y 4. 21. y 34. 4 — n 4 Moj 14. 04.

Marginalia (right): a I. Szliśmy mimo bráćią. — b Ar: Miásto Moábskie. 4 Moj 21. 28.

on narod mężow walecżnych z Obozu: jáko im był przyśiągł PAN.

15 ♣ Abowiem ręká PAńska byłá przećiwko nim / ná wytrácenie ich z Obozu/ áż ich wygubiłá.

16 Y Stáło śię / gdy wyginęli wszyscy mężowie walecżni / y pomárli z pośrzodku ludu/

17 ♣ Że rzekł PAN do mnie/mowiąc:

18 ♣ Ty dźiś przejdźiesz gránicę Moábską Ar/

19 ♣ Y przyidźiesz blisko ku Synom Ammonowym c nie nácieráj że ná nie/ áni podnoś wojny przećiwko nim: boć nie dam źiemie Synow Ammonowych w ośiádłość: ponieważ Synom Lotowym dałem ją w dźiedźictwo.

c Wyżey v. 9.

20 ♣ (Ta też źiemiá zá źiemię Obrzymow miáno / ábowiem Obrzymowie mieszkáli w niey / przed tym: ktore Ammonitowie názywáli Zonizomim d.

d T. ludźie náztośliwsze.

21 ♣ Lud potężny/ y wielki / y wysokiego wzrostu / jáko Enákimowie / ále wygubił je PAN przed nimi / á *Ammonitowie* opánowáli je/ y mieszkáli ná miejscu ich.

22 ♣ Jáko ucżynił Synom Ezawowym mieszkájącym w Sejir/dla ktorych wytráćił Horejczyki przed obliczem ich: y wygnáli je / y mieszkáli ná miejscách ich/ áż po dźiś dźień.

23 ♣ Hewejczyki tákże / ktorzy mieszkáli w Aserym / áż do Gázy/ Káftorytowie / ktorzy wyszli z Káftor / wytráćili je / y mieszkáli ná miejscu ich.)

24 ♣ Wstawszy tedy/ idźcie / á przepráwćie śię przez potok Arnon: oto/ ja dawam w ręce e twoje/ Sehoná Krolá Hesebon Amorrejczyká / y źiemię jego: pocżnijże ją pośiádáć / á podnieś przećiwko niemu wojnę.

e 4 Moj 21.24. Amos 2,9.

25 ♣ Dźiśia pocżnę puszcżáć strách y bojaźń twoję ná ludźie/ ktorzy są pod wszystkim Niebem: że gdy usłyszą wieść o tobie / drżeć y lękáć śię będą przed tobą.

26 Tedym posłał posły z puszczy Kádemot do Sehoná krolá Hesebońskiego z poselstwem spokojnym / mowiąc:

f 4 Moj 21.21. Sedź. 11.19.

27 ♣ Niech przejdę przez źiemię twoję: drogą pospolitą pojdę/ nie uchylę śię/áni ná práwo áni ná lewo.

28 ♣ Zywnośći zá pieniądze przedasz mi / ábym jadł: wody tákże zá pieniądze dasz mi / ábym pił: tylko

29 przejdę nogámi mymi: ♣ Jáko mi ucżynili Synowie Ezawowi/ ktorzy mieszkáją w Sejir/ y Moábczycy ktorzy mieszkáją w Ar / áżbyśmy śię przeprawili zá Jordan/ do źiemie ktorą PAN Bog nász dawa nam.

30 ♣ Ale nie chćiał Sehon Krol Hesebonski pozwolić nam przejśćia / przez *źiemię* swoję : bo był zátwárdźił PAN Bog twoj duchá jego/ y ztwirdźił serce jego áby go podał w ręce twoje / jáko to dźiś widźisz.

31 ♣ Tedy rzekł PAN do mnie: g Otomći już pocżął podawáć w moc Sehoná y źiemię jego : pocżnijże ją pośiadáć / ábyś odźiedźicżył źiemię jego.

g Amos 2,9.

32 ♣ Ruszył śię tedy Sehon przećiwko nam / sam y wszystek lud jego/ chcąc z námi zwieść bitwę w Jáza.

33 ♣ Ale go nam h podał PAN Bog nász w moc y poráźilismy go / y Syny jego/ y wszystek lud jego.

h 4 Moj 21.33. 5 Moj 29.7.

34 ♣ Y wźięliśmy wszystkie miástá jego ná on czás / y wniwecżeśmy obroćili wszystkie miástá/ mężczyzny y niewiásty/ y dźieći/ nie zostáwiwszy *z nich* nikogo.

35 ♣ Tylkośmy bydło pobráli sobie / y korzyśći z miast/ ktorycheśmy dobyli.

36 ♣ Od Aroer ktore *leży* nád brzegiem potoku Arnon/ y od miástá ktore jest w dolinie/ áż do Gáláád/ nie było miásto ktoreby śię nam nie podáło : wszystkie podał nam PAN Bog nász.

37 ♣ Tylkoś do źiemie Synow Ammonowych nie dochodźił / *áni do* żadnego miejscá *przyległego* potokowi Jábok/áni do miast ná gorách/ áni do żadnych miejsc/ ktorych zákazał PAN Bog nász.

ROZDZIAŁ III.

Mojżesz przypomina zwyćięstwo przećiw Ogowi. 12. Dźiał źiemie Gáláádskiey. 21. Postánowienie Iozuego ná miejsce jego. 24. Y jáko modlitwá jego 26. dla ludu nie jest wysłucháná.

1 Potym obroćiwszy śię szliśmy drogą ku Básán : y wyćiągnął przećiwko nam Og / Krol Básánski/ sam y wszystek lud jego/ ku bitwie/ w Edrey.

a 4 Moj 21.33. 5 Moj 29.7.

2 ♣ Tedy rzekł PAN do mnie : Nie boj śię go/ bom go dał w ręce twoje/ y wszy-

stek

ſtek lud jego y źiemię jego: y uczyniſz mu b jákoś uczynił Sehonowi Krolowi Amorreyſkiemu / ktory mieſzkał w Heſebon. 3 Dał tedy PAN Bog náſz w ręce náſze y Ogá Krolá Báſáńſkiego / y wſzyſtek lud jego / y poráźiliſmy c go / ták że nic zoſtáło po nim nikogo. 4 Wźięliſmy też wſzyſtkie miáſtá jego ná on czás: nie było miáſtá ktoregobyſmy im nie wźięli: ſześćdźieſiąt miaſt / wſzyſtkę kráinę Argob kroleſtwá Ogowego w Báſán. 5 Te wſzyſtkie miáſtá opátrzone były murámi wyſokimi / bramámi / y záworámi: oprocz miáſteczek murem nie obtoczonych / bárzo wiele. 6 Y ſpuſtoſzyliſmy je: jákoſmy uczynili Sehonowi Krolowi Jeſebońſkiemu / wytráciwſzy wſzyſtkie miáſtá, męże / niewiáſty y dźieci. 7 Tylko wſzyſtkie bydłá / y łupy z miaſt rozebráliſmy miedzy śię. 8 Wźięliſmy też ná on czás źiemię z ręki dwu Krolow Amorreyſkich / ktora leży z tę ſtronę Jordanu / od rzeki Arnon / áż do gory Hermon. 9 (Sydończycy zowią Hermom / Sárijon / á Amorreyczycy zowią go Sánir.) 10 Wſzykie miáſtá w rowninie / y wſzyſtko Gáláád / y wſzyſtko Báſán / áż do Selchá / y Edrey / miáſtá Kroleſtwá Ogowego / w Báſán: 11 Bo tylko ſam Og Krol Báſáńſki pozoſtał był z Obrzymow: oto łoże jego / łoże żelázne / ázaż jeſzcze *nie jeſt* w Rábbáth / d Synow Ammonowych? dźiewięć łokći długość jego / á czterý łokćie ſzerokość jego ná łokieć męſki.

12 Gdyſmy tedy źiemię tę e pośiedli ná on czás / od Aroer ktore jeſt nád potokiem Arnon / y połowicę gory Gáláád / y miáſtá jey dałem Rubenitom / y Gádytom. 13 A oſtátek Gáláádu / y wſzyſtko Báſán Kroleſtwá Ogowego / dałem połowicy pokolenia Mánáſſeſſowego: wſzyſtkę kráinę Argob / y wſzyſtko Báſán / ktore zowią źiemią obrzymow. 14 Jáir Syn Mánáſſeſſow / pośiedli wſzyſtkę kráinę Argob / áż do gránice Jeſſury y Mácháty / przetoż náżwał ją od imienia ſwego Báſán Háwoth Jáir / áż do dźiśiej-ſzego dniá. 15 Máchirowi záś dałem Gáláád. 16 A Rubenitom y Gádytom dałem *kráinę* od Gáláádu áż do Potoku Arnon / pół potoku z pográniczem / áż do potoku Jábok / gránice Synow Ammonowych. 17 Przytym rowninę y Jordan z pográniczem / od Cyneret áż do morzá Puſtego / ktore jeſt morze ſłone / pod gorą Fásgá / ná wſchod ſłońcá.

18 Y Rozkazáłem wam ná on czás / mowiąc / PAN Bog wáſz dał wam tę źiemię ábyśćie ją dźiedźicznie pośiedli: á ták f zbrojno poydźiećie przed brácią wáſzą / Syny Izráelſkimi / wſzyſcy mężowie duży. 19 Tylko żony wáſze y dźiatki wáſze y bydłá wáſze / (gdyż wiem że dobytku śiłá máćie /) zoſtáną w mieśćiech wáſzych / ktorem wam dał. 20 Aż da odpoczynek PAN brácie wáſzey / jáko y wam / że y oni pośiędą źiemię one / ktorą PAN Bog wáſz dawa im zá Jordanem: tedy śię wroci kàżdy do ośiádłośći ſwojey ktorą wam dał.

21 Jozuemu też g przykazałem ná on czás / mowiąc: Oczy twoje widźiáły wſzyſtko co uczynił PAN Bog wáſz onym dwiemá Krolom: toż uczyni PAN wſzyſtkim Kroleſtwom / do ktorych ty poydźieſz. 22 Nie boyćież śię ich / poniewaz PAN Bog wáſz jeſt / ktory walczy zá was.

23 Y Prośiłem PAná ná on czás / 24 mowiąc: PAnie Boże / tyś począł okázowáć ſłudze twemu wielkość twoję / y rękę twoję możną: bo ktoż jeſt Bogiem h ná niebie / ábo ná źiemi? Ktoryby czynić mogł według ſpraw twojich / y według możnośći twojich? 25 Niech przejdę proſzę / ábym oglądał tę wyborną źiemię ktora jeſt zá Jordanem / gorę onę wyborną y z Libánem. 26 Ale śię rozgniewał i PAN ná mię dla was / y nie wyſłuchał mię: y rzekł PAN do mnie: Doſyć máſz: nie mowiż już więcey do mnie o to. 27 Wſtąp ná wierzch *gory* Fásgá / á podnieś oczy ſwe ku Zachodowi / y ku pułnocy / y ku Południowi / y ku Wſchodowi / á przypátrz śię oczymá ſwymi / bo nie

b 4 Moj. 21.34.
c 4 Moj. 21.24.35.
d 2 Sám. 12.26.
e 4 Moj. 32.33.
f 4 Moj. 32.20.
g 4 Moj. 27.18.
h Psal. 89.7.8.9.
i 5 Moj. 1.37. y 4.21. y 31.2.

28 przeydźieſz przez ten Jordan. ♣ Ale porucz to Jozuemu / y umocni go / á potwirdź go / ábowiem on poydźie przed tym ludem / á on poda im w dźiedźictwo źiemię / ktorą oglądaſz. ♣
29 A ták mieſzkáliſmy w dolinie / przećiw Betfegor.

ROZDZIAL IV.

Nápomina ogołem áby zakon pilnie záchowáli. 2. nic nie przydawájąc, áni ujmując. 6. gdyż w nim jeſt żywot y mądrość. 9. Zákázuje wſzelkich obrázow. 26. Grozi báłwochwálcom. 41. A miáſtá do ucieczki náznacza.

1 TEraz tedy o Izráelu / ſłuchaj uſtaw / a y ſądow ktorych ja was uczę / ábyśćie je czyniąc żyli / á wſzedſzy pośiedli źiemię ktorą PAN Bog Ojcow wáſzych dawa wam. ♣
2 Nie przydawájćie b do słowá / ktore ja wam rozkázuję / áni ujmiećie z niego / ábyśćie ſtrzegli przykazań PAná Bogá wáſzego / ktore ja wam rozkázuję. ♣
3 Oczy c wáſze widźiáły / co uczynił PAn dla Báál fegorá : jáko káżdego mężá ktory śię udawał zá Báál fegorem / wytráćił PAN Bog twoj z pośrzodku was. ♣
4 A wy ktorzyśćie trwáli przy PAnu Bogu wáſzym / żyjećie wſzyscy / áż do dniá dźiśieyſzego. ♣
5 Pátrzćieſz żem was náuczał uſtaw y ſądow / jáko mi rozkazał PAN Bog moj / ábyśćie ták czynili w źiemi tey / do ktorey wchodźićie / ábyśćie ją dźiedźicznie pośiedli. ♣
6 Przeſtrzegájćież jeh tedy / á czyńćie je / to bowiem jeſt mądrość wáſzá / y rozum wáſz / przed oczymá Narodow : ktorzy uſłyszawſzy o tych wſzyſtkich uſtáwách / rzeką : tylko ten lud mądry / y rozumny / y Narod wielki jeſt.
7 ♣ Abowiem ktoryż b Narod *ták* wielki jeſt / coby mu byli Bogowie ták bliscy / jáko PAN Bog náſz / we wſzytkim / ilekroć go wzywamy? ♣
8 Abo ktoryż Narod *ták* wielki / ktoryby miał uſtáwy y ſądy *ták* ſpráwiedliwe / jáko wſzyſtek ten Zakon / ktory ja przedkłádám wam dźiś?
9 A Wſzákże miey śię ná pieczy / á ſtrzeż duſze twey pilnie / byś ſnadź nie zápomniał ná te rzeczy / ktore widźiáły oczy twoje / y áby ſnadź nie odſtąpiły z ſercá twego / po wſzyſtkie dni żywotá twego : y e oznájmiſz je Synom twym / y
10 Synom Synow twojich. ♣ *Nie zápominaj* *że* onego dniá ſtał przed oblicznośćią PAná Bogá twego ná Horeb f / gdy mowił PAN do mnie : Zgromadź mi lud / ábym jim powiedźiał słowá moje / ktorych śię uczyć będą : áby śię mnie bali / po wſzyſtkie dni / pokąd żyć będą ná źiemi / y Synow ſwojich náuczájąc
11 *tego.* ♣ Tedyśćie przyſtąpili / á ſtánęliśćie pod gorą / á g oná gorá pałáłá ogniem áż do sámego niebá / á *byłá ná niey* ćiemność / Obłok / y
12 mgłá. ♣ Y mowił PAN do was z pośrzod ogniá : głos słow ſłyszeliśćie / áleśćie podobieńſtwá *żadnego*
13 nie widźieli / oprocz głosu. ♣ Oznajmił wam Przymierze ſwoje / ktore rozkazał wam / ábyśćie je czynili : *to jeſt,* dźieśięć słow / ktore nápisał ná dwu tablicách kámiennych.
14 ♣ Mnie też rozkazał PAN ná on czás / á bym was náuczał uſtaw y ſądow / ábyśćie je czynili / w źiemi do ktorey idźiećie / ábyśćie ją dźiedźicznie pośiedli. ♣
15 A ták ſtrzeżćie pilnie duſz wáſzych / gdyśćie nie widźieli żadnego podobieńſtwá / dniá ktorego mowił PAN do was
16 ná *Horebie* z pośrzodku ogniá. ♣ Abyśćie śię ſnadź nie popſowáli / y nie czynili sobie rytego Báłwáná / *Abo* obrázu wſzelkiego podobieńſtwá / kſztałtu męzczyzny ábo niewiáſty / ♣
17 *Abo* kſztałtu jákiego z wierzęćiá / ktore jeſt ná źiemi / kſztałtu wſzelkiego ptaká ſkrzydłáſtego / ktory láta
18 ta po powietrzu. ♣ Kſztałtu wſzyſtkiego tego / co śię płaza po źiemi / kſztałtu wſzelkiey ryby / ktorá jeſt
19 w wodźie pod źiemią. ♣ Ani podnoś oczu ſwych ku Niebu / żebyś widząc słońce y mieśiąc / y gwiazdy / ze wſzyſtkimi zaſtępy Niebieſkimi / nie dał śię uwieść / ábyś śię jim kłániał / y służyłbyś im / ponieważ je oddał PAN Bog twoj *ná posługę* wſzyſtkim ludźiom pod wſzyſtkim
20 Niebem : ♣ Ale was wźiął PAN / y wywiodł was *jáko* z żeláznego

a 3 Moj. 19.37. y 20.8. y 22.31.
b 5 Moj. 12.32. Przy. 30.6. Objá. 21.18.
c 4 Moj. 25.4. Jozue. 22.17.
d 5 Moj. 26.19.
e 5 Moj. 6.7. y 11.19.
f A. Synaj.
g 2 Moj. 19.18.

piecá / z Egiptu: ábyśćie byli jego ludem h dziedźicznym / jáko dźiś jeſteśćie. 21 ♣ A PAN rozgniewał śię i ná mię dla was / á przyśiągł / że nie przejdę zá Jordan / áni wnidę do oney wybraney źiemie / ktorą PAN Bog twoj dawa tobie w dźiedźictwo. 22 ♣ Bo ja umrę w tey źiemi / ja nie przeydę zá Jordan: ále wy przeydźiećie / y dźiedźicznie ośiądźiećie tę dobrą źiemię. 23 ♣ Strzeżćież śię / byśćie snadź nie zápomnieli przymierza PAná Bogá wáſzego / ktore uczynił z wámi / á nie czynili sobie rytego obrázu / ná kſztałt jákieykolwiek rzeczy / jákoć rozkazał PAn Bog twoj. 24 ♣ Abowiem PAN Bog twoj / jeſt Ogień k trawiący / Bog záwisny.

25 Gdy zpłodźiſz Syny y wnuki / á ſtárzejećie śię w źiemi oney / jeſlibyśćie śię popsowáli / á czynilibyśćie *sobie* ryte báłwány / ná kſztałt jákieykolwiek rzeczy / y uczynilibyśćie co złego przed oczymá PAná Bogá wáſzego / drażniąc go: 26 ♣ Biorę ná świadectwo przećiwko wam dźiś / Niebo y źiemię / iż pewnie w rychle wyginiećie z źiemie / do ktorey poydźiećie przez Jordan / ábyśćie ją dźiedźicznie pośiedli: Nie przedłużyćie dni wáſzych w niey: bo pewnie wytráceni będźiećie. 27 ♣ Y rozproſzy was PAN miedzy Narody / á zoſtánie was máło miedzy Narody / do ktorych záprowádźi was PAN. 28 ♣ Támże będźiećie służyli Bogom / robocie rąk ludzkich / drewnu y kámieniowi / ktore áni widzą / áni słyſzą / áni wąchają. 29 ♣ A wſzákże y tám jeſli ſzukáć l będźieſz PAná Bogá twego / tedy znaydźieſz: będźieſzli go ſzukał cáłym sercem twoim / y cáłą duſzą twoją. 30 ♣ Gdy ućiſk przydźie ná ćię / á najdą ćię te wſzyſtkie rzeczy w oſtátnie dni / tedy náwroćiſzli śię do PAná Bogá twego / á posłuſzny będźieſz głosowi jego: 31 ♣ (Abowiem Bog miłośierny PAN Bog twoj jeſt) nie opuśći ćię / áni ćię ſtráći: áni zápomni ná Przymierze Ojcow twoich / ktore im przyśiągł.

32 Pytaj śię teraz ná dni ſtárodáwne ktore były przed tobą / ode dniá ktorego ſtworzył Bog człowieká ná źiemi: á od jednego końcá Niebá / áż do drugiego końcá niebá / ſtáłáli śię kiedy rzecz podobna tey ták wielkiey? Abo ſłychánoli kiedy co tákowego? 33 ♣ Słyſzałli *kiedy ktory* narod głos Bogá mowiącego z pośrzodku ogniá / jákoś ty słyſzał / á żyw zoſtał? 34 ♣ Abo kuśiłli śię *ktory* Bog przyść á wziąć sobie narod z pośrzodku *innego* narodu / przez pokusy / przez znáki / y przez cudá / y przez wojny y przez mocną rękę / y przez rámię wyćiągnione / y w ſtráchách wielkich: według wſzyſtkiego / jáko uczynił dla was PAN Bog wáſz w Egipćie / przed oczymá twymi? 35 ♣ Tobie to ukazano / ábyś wiedźiał iż PAN jeſt Bog / á nie máſz innego m oprocz niego. 36 ♣ Dał ći z niebá słyſzeć głos swoj / áby ćię wyćwiczył / á ná źiemi ukazał ći ogień swoj wielki / á słowá jego słyſzałeś / z pośrzodku ogniá. 37 ♣ A iż umiłował Ojce twoje / obrał naśienie ich po nich / y wywiodł ćię przed sobą / mocą swoją wielką z Egiptu / 38 ♣ Aby wygnał Narody wielkie y możniejſze nád ćię / przed twarzą twoją: Y wprowádźił ćię / á dał ći źiemię ich w dźiedźictwo / jáko *to* dźiś *widźiſz*. 39 ♣ Wiedzże tedy dźiś / á wspomni ná to w sercu twoim iż PAN jeſt Bogiem ná Niebie wysoko / y ná źiemi niſko nie máſz innego. 40 ♣ A ták przeſtrzegaj uſtaw jego / y przykazań jego ktore ja dźiś rozkázuję tobie: áby ći śię dobrze powodźiło y Synom twoim po tobie: ábyś też przedłużył dni ná źiemi / ktorą PAN Bog twoj da tobie / po wſzyſtkie dni.

41 Tedy oddźielił o Mojżeſz trzy miáſtá / z tę ſtronę Jordanu / ná wſchod słońcá / 42 ♣ Aby tám ućiekał mężobojcá / ktoryby zábił bliźniego swego z nieobaczenia / nie májąc go w nienawiśći przed tym / áby ućiekſzy do jednego z tych miaſt / żyw zoſtał: 43 ♣ Beser / p ná puſzczy / w rowninie / w źiemi Rubenitow: y Rámot w Gáláád / *miedzy* Gádyty: y Golám w Báſán / *miedzy* Mánáſſytámi. 44 ♣ Tenći jeſt Zakon / ktory przedłożył Mojżeſz Synom

Izrá-

h 2 Moj. 19. 5.
i 4 Moj. 20. 12. 5 Moj. 1. 37. & 3. 26. & 31. 2. & 34. 4.
k 5 Moj. 9. 3. Żyd. 12. 29.
l Mądr. 1. 2.
m 5 Moj. 32. 39. Ezáj. 45. 5. & 14. 21. Márk. 12. 29. 30.
n 2 Moj. 13. 21.
o 4 Moj. 35. 6. 14.
p Iozue 20. 8.

45 Izráelskim. Te sá świádectwá/ y ustáwy/ y sądy/ ktore mowił Mojżesz do Synow Izráelskich / gdy wyszli z Egiptu/ 46 Z tę strony Jordanu / w dolinie przećiw Betfegor/ w źiemi Sehoná krolá Amorrejskiego / ktory mieszkał w Hesebon: Ktorego poráźił Mojżesz / y Synowie Izráelscy/ gdy szli z Egiptu: 47 Y ośiedli źiemię jego / y źiemię Ogá krolá Básáńskiego / dwu krolow Amorrejskich/ ktorzy *byli* z tę strony Jordanu / ná wschod słońcá/ 48 Od Aroer/ktore jest nád brzegiem potoku Arnon: y áż do gory Syon/ 49 ktora jest Hermon: Y wszystkie polá nád Jordanem ná wschod słońcá/y áż do Morzá Pustego/ pod gorą p Fásgá.

p 5 Moj. 3. 29.

ROZDZIAL V.

Przypominá podánie y powtorzenie Zakonu przez Mojżeszá. 5. ktory był pośrzednikiem, miedzy Bogiem y ludźmi. 32. Rozkázuje áby go wszyscy pilnie słucháli.

1 Tedy zwoławszy Mojżesz wszystkiego Izráelá mowił do nich: Słuchaj Izráelu ustaw y Sądow/ ktore ja dźiś mowię w uszy wásze/ náuczćie śię ich/ á przestrzegajćie tego / ábyśćie je czynili. 2 PAN Bog nász / uczynił a z námi przymierze ná *gorze* Horeb. 3 Nie z Ojcy nászymi uczynił PAN to Przymierze/ ále z námi/ ktorzyśmy tu dźiś wszyscy żywi. 4 Twarzą w twarz / mowił PAN z wámi ná gorze/ z pośrzodku ogniá: 5 (*A* jam stał miedzy PAnem / y miedzy wámi náon czás / ábym wam odnośił słowo Páńskie: bośćie śię bali b ogniá / á nie wstąpiliśćie ná gorę /) y rzekł:

a 2 Moj. 19.5.

b 2 Moj. 19.16. y 20.18

6 JAm jest PAN Bog c twoj/ ktorym ćię wywiodł z źiemie Egipskiey/ z domu niewoli. 7 Nie będźiesz miał Bogow innych przede mną. 8 Nie czyń sobie Obrázu d rytego / áni żadnego podobieństwá *tych rzeczy*, ktore sá ná Niebie wzgorę/ y ktore ná źiemi nisko/ y ktore w wodách pod źiemią: 9 Nie będźiesz śię im kłániał/ áni ich chwalił Bom ja PAN Bog twoj / Bog zawisny e *w miłości*, náwiedzájący nieprawość Ojcow nád Syny / do trzećiego y do czwartego *pokolenia*, 10 tych ktorzy mię nienawidzą. A czyniący miłośierdźie nád tyśiącmi tych / ktorzy mię miłują y strzegą przykazań mojich. 11 Nie bierz Imienia f PAná Bogá twego ná dáremno: Bo śię będźie mśćił PAN nád tym / ktory imię jego ná dáremno bierze. 12 Przestrzegaj g dniá sobotniego / ábyś go święćił/ jáko ć rozkazał PAN Bog twoj. 13 Przez sześć dni h będźiesz robił / y wykonasz wszeláką robotę twoję: 14 Ale dniá śiodmego i jest odpoczynienie PAná Bogá twego/nie czyń żadney roboty/ ty y Syn twoj/ y corká twojá / y slugá twoj/ y służebnicá twojá / y woł twoj / y Ośieł twoj / y káżde bydlę twoje / y gość twoj/ ktory jest w bramách twojich/ áby odpocżynał slugá twoj / y służebnicá twojá/jáko y ty. 15 A pámiętaj żeś był niewolnikiem w źiemi Egipskiey: y wywiodł ćię PAN Bog twoj ztámtąd ręką możną / y rámieniem wyćiągnionym: przetojći przykazał PAN Bog twoj ábyś obchodźił dźień Sobotni.

c 2 Moj. 20.2. Psal. 81. 11.

d 2 Moj. 20. 4. 3 Moj. 26. 1. Psal. 77. 7.

e 2 Moj. 20. 5. y 34. 7. Ierem. 32. 18.

f 2 Moj. 20. 7. 2 Moj. 19. 12. Mátt. 5. 33.

g 2 Moj. 20. 8. y 31. 14 Ierem. 23. 18.

h 2 Moj. 23. 12. y 31. 15 y 35. 2. 3 Moj. 23. 3.

i 1 Moj. 2. 2. Zyd. 4. 4.

16 CZći Ojcá twego k y mátkę twoję/ jákoć przykazał PAN Bog twoj: áby przedłużone były dni twoje/ y żebyć śię dobrze dźiáło ná źiemi / ktorą PAn Bog twoj da tobie. 17 Nie l będźiesz zábijał. 18 Nie m będźiesz cudzołożył: 19 Nie będźiesz kradł. 20 Nie będźiesz mowił przećiw bliźniemu twemu / świádectwá fałszywego. 21 Nie będźiesz pożądał n żony bliźniego twego / áni będźiesz pożądał domu bliźniego twego / roli jego / y sługi jego / y służebnice jego / wołu jego/ y Ośłá jego/ y wszystkich rzeczy / ktore są bliźniego twego. 22 Te ćę słowá mowił PAn / do wszystkiego zgromádzenia wászego ná gorze / z pośrzodku ogniá/ obłoku / y mgły/ głosem wielkim/ á *nic więcey* nie przydał: y nápisał je ná dwu tablicách kámiennych ktore mnie oddał.

k 2 Moj. 20. 12. 3 Moi. 19. 3. Syrách 3. 8. Mátt. 15. 4. Márk 7. 10. Efez 6. 2. 3.

l 2 Moj. 20. 13. Mátt. 5. 21.

m 2 Moj. 20. 14.

n Rzym. 7. 7.

23 Y Stáło śię / gdyśćie usłyszeli głos z pośrzodku ćiemnośći gdy gorá ogniem pałáłá / żeśćie przystąpili

słáwki do mnie/ wszystkie Książętá pokoleń wászych / y Stárszy wászy:

24 ♣ Y mowiliście: Oto nam ukazał PAN Bog nász chwałe swoje / y wielmożność swoje / á głos jego słyszeliśmy z pośrzodku ogniá: Dziś widzieliśmy że Bog mowił z człowiekiem / á *człowiek* żyw został: ♣

25 A ták teraz przecższe mamy pomrzeć/ ábowiem nas ten ogień wielki pożrze: Jesli jeszcze słyszeć będziemy głos PAná Bogá nászego / pomrzemy.

26 ♣ Abowiem/coż jest wszelkie ciáło / áby słyszáło głos Bogá żywiącego / mowiącego z pośrzodku ogniá/jáko my/á żywo zostáło?

o Sędź. 13. 22.

27 ♣ Idźże ty / á wysłuchaj wszystkiego/co będzie mowił PAn Bog nász: Ty zás powiesz nam wszystko / co do ciebie mowić będzie PAN Bog nász / á my słucháć y czynić *to* będziemy.

28 ♣ A usłyszawszy PAN głos słow wászych / gdyście mowili do mnie: rzekł mi PAN: słyszałem głos słow ludu tego / ktore mowili do ciebie / dobrze wszystko mowili / *co mowili*.

29 ♣ Ktoby im to dał/ żeby serce ich było tákie / áby sie mnie báli y strzegli wszystkich przykazań mojich/ po wszystkie dni / áby sie im dobrze działo / y Synom ich ná wieki?

30 ♣ Idźże/á rzecz im: Wroććie

31 sie do namiotow wászych. ♣ A ty tu zostań przy mnie / y opowiem tobie wszystkie przykazánia / y ustáwy / y sądy / ktorych ich náuczáć będziesz / áby je czynili w ziemi / ktorą ja im

32 dawam/ áby ją posiedli. ♣ Przetoż strzeżćie ábyście czynili / jáko wam rozkazał PAN Bog wász/nie uchylájąc sie ná práwo áni ná lewo.

33 ♣ Wszelką też drogą/ ktorą wam przykazał PAN Bog wász / chodzić będziećie: ábyśćie żyli / y dobrze sie wam działo / y żebyśćie przedłużyli dni *swoje* ná ziemi / ktorą posiądziećie.

Rozdzial VI.

Rozkázánie Przykazánie chowáć, Bogá sie sámego bać y miłowáć, zá znák sobie Boże Przykazánie wiązáć y pisáć: y Synom swym one podawáć.

1 A Teć są przykazánia / ustáwy y sądy / ktore rozkazał PAn Bog wász / ábym was náuczył/ żebyśćie je czynili w ziemi do ktorey idziećie/ ábyśćie ją posiedli:

2 ♣ Zebyś sie bał PAná Bogá twego / przestrzegájąc wszystkich ustaw jego / y przykazán jego / ktore ja przykázuję tobie/ ty y Syn twoj / y Syn Syná twego / po wszystkie dni żywotá swego/áby sie przedłużyły dni twoje. ♣

3 A ták słuchaj Izráelu / y strzeż / ábyś ták czynił / iżby sie tobie dobrze działo: y żebyśćie sie rozmnożyli bárzo / (jáko obiecał PAn Bog Ojcow twoich tobie) w ziemi opływájącey mlekiem y miodem.

4 Słuchajże Izráelu: a PAN Bog nász / PAN jeden *jest*. ♣

5 Będziesz tedy b miłował PAná Bogá twego / ze wszystkiego sercá twego/ y ze wszystkiey duszę twojey/y ze wszystkiey siły twojey.

6 ♣ A będą te słowá c ktore ja dziś rozkázuję tobie/w

7 sercu twojm: ♣ Y będziesz je często d przypominał Synom twojm/ y rozmawiał o nich siedząc w domu twoym / y będąc w drodze/ y kłádąc

8 sie/y wstawájąc. ♣ Y przywiążesz je zá znák / ná ręku twojich; y będą jáko nacżelniki miedzy oczymá

9 twoymi. ♣ Nápiszesz je też ná podwojách domu twego/ y ná bramách twojich.

10 A Gdy cie wprowádzi PAn Bog twoj do ziemie / o ktorą przysiągł Ojcom twojim Abráhámowi/ Izáákowi y Jákobowi / że ją tobie da / miástá wielkie y dobre / ktorycheś nie budował:

11 ♣ Przytym domy pełne dobr wszelákich / ktorycheś nie náprzątał / y studnie wykopáne / ktorycheś nie kopał/ winnice y Oliwnice/ ktorycheś nie sádził / á będziesz jadł / y nájesz sie.

12 ♣ Strzeżże sie ábyś nie zápomniał PAná ktory cie wywiodł z ziemie Egipskiey/

13 z domu niewoli: ♣ PAná Bogá twego bać sie e będziesz / y jemu służyć/

14 á przez imię jego przysięgáć. ♣ Nie udaćie sie zá Bogámi obcymi / zá Bogámi Narodow / ktore są około

15 was. ♣ (Abowiem Bog zawisny *w miłości* PAn Bog twoj w pośrzodku ciebie) by sie snadź gniew

a 3 Moj. 4. 35. Márk. 12. 29.
b 5 Moj. 10. 12. Mátt. 22. 37. Márk. 12. 30. Luk. 10. 27.
c 5 Moj. 11. 11.
d 5 Moj. 4. 9. y 11. 19.
H. Záo- przał
e 5 Moj. 10. 20. Mátt. 4. 10. Luk. 4. 8.

nie

nie zápalił PANA Bogá twego przećiw tobie / á wytráćiłby ćię z oblicża ziemie. 16 ✤f Nie bedźiećie kuśić PAná Bogá wászego / jákośćie go kuśili w g Mássá. 17 ✤ Przestrzegáć bedźiećie z pilnośćia przykazań PAná Bogá wászego / y świádectw jego / y ustaw jego / ktoreć przykazał. 18 ✤ A czyń to / co jest práwego y dobrego przed oczymá Páńskimi / ábyć śię dobrze działo / ábyś wszedszy posiadł te wyborna ziemie / o ktora przyśiagł PAN Ojcom twojim: 19 ✤ Zeby wygnał wszystkie nieprzyjaćioły twoje przed toba / jáko mowił PAN.

20 A Gdyby ćie nápotym spytał Syn twoj / mowiac: Coż to zá świádectwá y ustáwy / y sady / ktore wam przykazał PAN Bog nász? Tedy powiesz Synowi twemu: 21 ✤ Byliśmy niewolnikámi Fáráonowymi w Egipćie / y wywiodł nas z Egiptu PAN w rece mocney. 22 ✤ Y czynił PAN znáki / y cudá wielkie y szkodliwe w Egipćie nád Fáráonem / y nád wszystkim domem jego / przed oczymá nászymi: 23 ✤ A wywiodł nas z támtad / áby nas wprowádźił / y dał nam te ziemie / o ktora przyśiagł Ojcom nászym. 24 ✤ A ták rozkazał nam PAN / ábyśmy czynili wszystkie te ustáwy / bojac śie PAná Bogá nászego / żeby śie nam dobrze działo / po wszystkie dni / áby nas przy żywoćie záchował / jáko y dźiś. 25 ✤ Y bedźie to spráwiedliwośćia násza / gdy bedźiemy strzedz y czynić te wszystkie przykazánia / przed PAnem Bogiem nászym / jáko nam przykazał.

ROZDZIAŁ VII.

Z Pogány śię miesząć. 3. Corek im dawáć, y od nich bráć zákazuje. 5. Báłwany wygłádźić każe. 12. Posłusznym błogosłáwieństwo Boże. 14. Płodność. 15. Zdrowie. 17. Pogan wykorzenienie. 25. A nieposłusznym przeklectwo opowiádá.

1 GDy ćie wprowádźi PAn Bog twoj do ziemie / do ktorey wchodźisz / ábyś ja pośiadł / y a wytráći Narodow wiele przed twarza twoja / Hetteyczyká / y Gergezeyczyká / y Amorreyczyká / y Chánáneyczyká / y Ferezeyczyká / y Heweyczyká / y Iebuzeyczyká / śiedm Narodow / wietszych y mocnieyszych niźliś ty: 2 ✤ A poda je PAN Bog twoj tobie / iż je b porázisz: *tedy* wytráćisz je do szczatku / nie bedźiesz brał z nimi c przymierza / áni śie zlitujesz nád nimi: 3 ✤ Ani śie zpowinowáćisz d z nimi: corki swey nie dasz Synowi jego / y corki jego nie weźmiesz Synowi swemu / 4 ✤ Boby zwiodłá Syná twego / żeby nie szedł zá mna / á służyliby Bogom cudzym: záczym zápaliłby śie gniew Páński przećiwko wam / á wytráćiłby was prętko. 5 ✤ Ale owszem to im uczyńćie: Ołtarze e ich poobaláćie / á słupy ich pokruszyćie / y gáje ich *poświecone* wyrabićie / á ryte ich báłwany ogniem popaláćie: 6 ✤ Abowiemeś ty lud f świety PANU Bogu twemu ćiebie obrał PAN Bog twoj / ábyś mu był osobliwym ludem / ze wszystkich narodow / ktore *sa* ná ziemi. 7 ✤ Nie przeto / że was wiecey nád inne g narody / przyłaczył śie PAn do was / y obrał was: gdyż was było namniey ze wszystkich narodow: 8 ✤ Ale iż was h umiłował PAn / y strzedz chćiał oney przyśiegi / ktora przyśiagł Ojcom wászym: wywiodł was PAn reka mocna / y wykupił was z domu niewoli / z reki Fáráoná krolá Egipskiego.

9 A Ták wiedz / że PAn Bog twoj / jest i Bog / Bog wierny / chowájacy przymierze / y miłośierdźie / tym ktorzy go miłuja y strzega przykazań jego / do tyśiacnego pokolenia: 10 ✤ A oddájacy tym ktorzy go máia w nienawiśći *kázdemu* w twarz jego / áby go wytráćił: nie omieszka k temu ktory go ma w nienawiśći: w twarz jego oddá mu. 11 ✤ Przetoż przestrzegaj przykazánia / y ustaw / y sadow ktore ja dźiś rozkázuje tobie / ábyś je czynił.

12 Y Stánie śie / że l jeśli słucháć sadow tych / á przestrzegáć / y czynić je bedźiećie / tedy też dotrzyma PAN Bog twoj tobie przymierza / y miłośierdźia / kto-

re

f Matt. 4.7. Luka. 4.12.
g 2 Moj. 17.7. 4 Moj. 20.4.5
a 5 Moj. 31.3.
b 4 Moj. 33.52. Iozua. 11.11.
c 2 Moj. 23.32.
d 2 Moj. 34.12. 13.15. 16.
e 2 Moj. 23.24. y 34.13 5 Moj. 12.2.
f 2 Moj. 19.5. 5 Moj. 4.20. y 14.2. y 26.18
g Efez. 2. 8.
h 5 Moj 10.15.
i 2 Moj 20.5. 5 Moj 5.9.
k Náhum 1.2.
l 3 Moj 26.3. 5 Moj 28.1.

re poprzyśiągł Ojcom twojim. Y umiłuje ćię, y ubłogosłáwi ćię, y rozmnoży ćię: bo pobłogosłáwi owocowi żywotá twego, y owocowi źiemie twójey, zbożu twojemu, y winu twojemu, y Oliwie twojey, płodowi krow twojich, y trzodom owiec twojich, w źiemi o ktorą przyśiągł Ojcom twojim, że ją da tobie. 14 Błogosłáwionym będźiesz nád wszystkie narody, y nie będźie u ćiebie niepłodny ni y niepłodna, áni miedzy bydłem twojim. 15 Oddali też PAN od ćiebie káżdą niemoc, y wszelkie chorobly Egipskie złe, o ktorych wiesz: nie dopuśći ich ná ćię, ále je przepuśći ná wszystkie ktorzy ćię nienawidzą.

16 Y Wytráćisz wszystkie narody, ktore PAN Bog twoj poda tobie: nie zfolguje im oko twoje, áni będźiesz chwalił Bogow ich, boćby to było śidłem n. 17 Jesliby rzekł w sercu swym: Więtsze są te narody niżli ja: jákoż je będę mogł wygnáć: 18 Nie boj śię ich, ále pilnie pámiętaj ná to, co uczynił PAN Bog twoj Fáráonowi, y wszystkim Egipczánom. 19 Ná one kuszenia o wielkie, ktore widźiáły oczy twoje, y ná znáki, ná cudá, y ná rękę mocną, y ná rámię wyćiągnione, ktorym ćię wywiodł PAN Bog twoj: tákći uczyni PAN Bog twoj, wszystkim narodom, ktorych śię ty twarzy boisz. 20 Nád to, pośle PAN Bog twoj ná nie p szerszenie, áż wygubi ostátki ich, y te ktorzyby śię pokryli przed tobą. 21 Nie lękajże śię twarzy ich: ábowiem PAN Bog twoj q jest w pośrzodku ćiebie: Bog wielki y strászny. 22 Y wyniszczy PAN Bog twoj narody one przed tobą po lekku, y po trosze: Nie będźiesz ich mogł wytráćić prętko, by śię snadź nie námnożyło przećiw tobie bestyi polnych. 24 Y poda je tobie PAN Bog twoj, y zetrze je stárćiem wielkim, áż będą wyniszczeni. Y poda krole ich w ręce twoje, y wygubisz imię ich pod Niebem: nie ostoji śię żáden przed tobą, áż je wytráćisz. 25 Obrázy ryte r Bogow ich popalisz ogniem, nie będźiesz pożądał srebrá, áni złotá ktore jest ná nich, ábyś je miał sobie bráć, byś śię snadź nie uśidlił w nim: ponieważ to obrzydliwość jest PANu Bogu twemu. 26 Nie wnośże obrzydliwośći w dom twoj, ábyś śię nie stał przeklectwem jáko y oná, wielce śię nią brzydźić będźiesz, y bárzo ją sobie obmierźisz; ponieważ przeklectwem jest.

m 2 Moj. 23.26

n T. Były-być ku zgorszeniu.

o 5 Moj. 29. 3.

p 2 Moj. 23.28.

q 2 Moj. 23.23. 2 Moj. 33. 2. Joz. 24. 2.

r 2 Mác. 12.42.

ROZDZIAŁ VIII.

Napomináiąc do posłuszeństwá. 2. wspomina doświadczánia, y dobrodźieystwá Boże, przez lat czterdźieśći, ná puszczy pokazáne. 7. y źiemię obiecáną opisuje. 11. przestrogę dawa, aby w dostátku Páná Bogá nie zápomináli, by snadź ná kaźni jego nie przyszli.

1 Wszystkie przykazánia, ktore ja dźiś przykázuję tobie, chowáć y czynić będźiećie, ábyśćie żyli, y rozmnożeni byli, y weszli, á ośiedli tę źiemię, o ktorą przyśiągł PAN Ojcom wászym. 2 Miejże w pámięći, a wszystkie drogę, ktorą ćię prowádźił PAN Bog twoj, przez te czterdźieśći lat po puszczy, áby ćię trapił, y doświadczył, áby wiadomo było co jest w sercu twojim, jesliby przestrzegał przykazań jego, czyli nie. 3 Przetoż dręczył ćię, y głodem ći dokuczał, potym karmił ćię Mánną, b ktorey nie znał, áni jey też ználi Ojcowie twoji, áby ćię náuczył, iż nie sámym chlebem żywie c człowiek, ále tym wszystkim co pochodźi z ust Páńskich, żyć będźie człowiek. 4 Száta twojá nie wiotszáłá ná tobie, y nogá twojá nie nápuchłá, przez te czterdźieśći lat.

5 Poznajże d tedy w sercu swym, że jáko ćwiczy człowiek Syná swego, ták PAN Bog twoj ćwiczy ćiebie. 6 A przestrzegaj przykazań Páná Bogá twego ábyś chodźił drogámi jego, y bał śię go. 7 Abowiem PAN Bog twoj, prowádźi ćię do źiemie tey dobrey, do źiemie, gdźie są potoki wod, źrzodłá y przepáśći wynikájące po dolinách y po gorách: 8 Do źiemie obfitey w pszenicę y w jęczmień, y w Wino, y

a 5 Moj. 29. 5.

b 2 Moj. 16.14. 15.

c Mát. 4. 4.

d 5 Moj. 1. 31.

w figi y w jáwtká gránatowe/ do ziemie hojney w Oliwe y w miod: 9 ♣ Do ziemie/ w ktorey bez niedostátku jeśc bedźieß chleb/ á ná żadney rzeczy zchodźić ći nie bedźie: do ziemie/ ktorey kámienie ſą żelázo/ á z jey gor miedź kopáć bedźieß. 10 ♣ Gdy bedźieß jadł/ á nájeß śie/ bedźieß chwalił PAná Bogá twego/ zá ziemię wyborną/ ktorą dał tobie.

11 Strzeżże śie/ byś snadź nie zápomniał PAná Bogá twego/ á nie zániedbał przykazan jego/ y sadow jego/ y vstaw jego/ ktore ja dźiś rozkázuje tobie. 12 ♣ By snadź/ gdy jeść bedźieß do sytośći/ y piekne domy pobudujeß/ á mieszkáć w nich bedźieß: 13 ♣ Y gdyć śie wołow y owiec námnoży/ śrebrá tákże/ y złotá bedźieß miał dosyć/ y wßystko co 14 bedźieß miał rozmnoży śie: ♣ Nie podniosło śie serce twoje/ y zápomniałbyś PAná Bogá twego/ ktory ćie wywiodł z ziemie Egipskiey/ z domu niewoli: 15 ♣ Ktory ćie przeprowádźił przez te pusżcza wielka y strászna/ *gdźie byli* węzowie jádowići/ y niedźwiadkowie/ y *przez ziemię* sucha/ gdźie niemáß wody/ y wywiodł ći wode e z skáły twárdey. 16 ♣ Ktory ćie karmił f Mánną ná pusżczy/ ktorey nie ználi Ojcowie twoji: áby ćie trapił/ y doświadczał ćie/ ábyć ná ostátek dobrze uczynił. 17 ♣ Ani mow w sercu swym: Moc mojá y śiłá reki mojey/ nábáwiłá mie tych dobr: 18 ♣ Ale pámietaj ná PAná Bogá twego: bo on dodawa tobie mocy ku nábywániu bogactw/ áby potwirdźił przymierza swego/ ktore poprzyśiagł Ojcom twojim/ jáko to okázuje dźień dźiśiejßy.

19 Ale/ jesliż cále zápomnisz PAná Bogá twego/ á pojdźieß zá Bogámi obcymi/ y bedźieß im służył/ y kłaniał śie im: oświadczam śie przećiwko wam dźiś/ że koniecznie zginiećie 20 ♣ Jáko narody ktore PAN wytraca przed wámi/ ták záginiećie/ dla tego iżeśćie posłusznymi nie byli/ głosu PAná Bogá wáßego.

e 2 Moj. 17. 6. Psalm 78. 15.
f 2 Moj 16. 14. 15. Psalm 78. 24. Madr. 16. 20. Jan. 6. 31. 1 Kor. 10. 3.

ROZDZIAŁ IX.

Przestrzega żeby zwyćięstw przyßłych, nie swojey spráw edliwośći y rządnośći przypisowáli. 7. Pokázuje że oni záwżdy odpornymi byli. 18. 25. ktory chćiał je wytráćić by nie Modlitwá Mojżeßowa.

1 Słuchaj Jzráelu: ty przejdźieß dźiś Jordan/ ábyś wßedßy pośiadł narody wietße/ y mozniejße niżeś ty/ miástá wielkie y wymurowáne/ áż pod niebo. 2 ♣ Lud wielki/ y wysokiego wzrostu/ Syny Enákowe/ ktore ty znaß/ y o ktoryches a słyßał/ *gdy mowiono:* ktoż śie oprzy przed Syny Enákowemi. 3 ♣ Przetoż wiedz dźiśia/ że PAN Bog twoj/ ktory idźie przed tobą/ *jest* ogień b trawiacy: on je wytraći/ y on je poniży przed tobą/ że je wypedźiß/ á wygłádźiß je pretko/ jákoć to obiecał PAN. 4 ♣ Nie mow że w sercu swym/ gdy je wypedźi PAN Bog twoj przed tobą/ powiádájac: dla spráwiedliwośći mojey/ wprowádźił mie PAN/ ábym pośiadł te ziemie/ ále dla c niezbożnośći Narodow onych/ PAN wygnał je przed twarzą twoją. 5 ♣ Nie dla spráwiedliwośći twojey/ áni dla prostośći sercá twego/ ty wnidźieß/ ábyś pośiadł ziemie ich/ ále dla niezbożnośći Narodow tych/ PAN Bog twoj wypedza ich przed twarzą twoją/ y áby utwirdźił PAN słowo/ ktore przyśiagł d Ojcom twojim/ Abráhámowi/ Jzáákowi y Jákobowi.

6 Wiedzże tedy/ że nie dla spráwiedliwośći twojey/ PAN Bog twoj dáje tobie te wyborną ziemię/ ábyś ją pośiadł/ gdyżeś 7 ty lud twárdego kárku. ♣ Pámietaj/ á nie zápominaj/ żeś do gniewu e pobudzał PAná Bogá twego ná pusżczy: od onego dniá/ jákoś wyßedł z ziemie Egipskiey/ á żeśćie przyßli ná to miejsce/ odpornymi 8 byli PAnu. ♣ Tákże y przy gorze Horeb f pobudźiliśćie do gniewu PAná/ y rozgniewał śie PAN ná was/ áby was wygłádźił. 9 ♣ Gdym wstąpił ná gore ábym wźiął tablice kamienne/ tablice przymierza/ ktore uczynił PAN

a 4 Moj. 13. 33. 34.
b 5 Moj. 4. 24. Zyd. 12. 29.
c
b 1 Moj. 15. 16.
d 1 Moj 12. 7. y 13. 15 y 15. 7. y 17. 8. y 26. 4. y 28. 13
e 2 Moj. 14. 11. y 16. 2. y 17. 2. 4 Moj. 11. 4.
f 2 Moj. 32. 4. Psalm 106. 19

z wá=

z wámi / y trwałem g ná gorze czterdźieśći dni / y czterdźieśći nocy / chlebá nie jedząc / áni wody pijąc. 10 ♣ Tedy mi dał PAN dwie táblice kámienne / nápisáne pálcem h Bożym / ná ktorych te wszystkie słowá były / ktore mowił PAN do was ná gorze / z pośrzodku ogniá / w dźień zgromádzenia wászego.

11 A Gdy wyszło czterdźieśći dni / y czterdźieśći nocy / dał mi PAN one dwie táblice kámienne / táblice przymierza. 12 ♣ Y rzekł PAN do mnie: i wstań znidź z tąd rychło / ábowiem śię popsował lud twoj / ktoryś wywiodł z Egiptu: Odstąpili prętko z drogi / ktoram im rozkazał / y uczynili sobie litego báłwáná. 13 ♣ Y rzekł PAN do mnie mowiąc: Widźiałem ten lud / á oto lud twárdego kárku jest. 14 ♣ Puść mie / k á wytrácę je / y wygłádzę imię ich pod niebem / á ćiebie uczynię w narod możnieyszy / y więtszy niżli ten. 15 ♣ Tedym śię obroćił / y zstąpiłem z gory / (á gorá oná páłáłá ogniem) dwie táblice przymierza niosąc w obu rękách moich. 16 ♣ A gdym ujrzał / iżeśćie zgrzeszyli przećiw PAnu Bogu wászemu / uczyniwszy sobie ćielcá litego / y odstąpiliśćie byli prętko z drogi / ktorą wam rozkazał PAN. 17 ♣ Tedy wźiąwszy ja one dwie táblice / porzućiłem je z obu rąk moich / á ztłukłem je przed oczymá wászymi. 18 ♣ Potym l upádłem przed PAnem / jáko y pierwey / przez czterdźieśći dni / y czterdźieśći nocy / chlebám nie jadł y wodym nie pił / dla wászych wszystkich grzechow / ktoremiśćie zgrzeszyli / czyniąc złość przed oczymá PAńskimi / y drážniąc go. 19 ♣ Bom śię bał oney popędliwośći y gniewu / ktorym śię był zápalił PAN przećiwko wam / áby was wytráćił: y wysłuchał mię PAN / y tym rázem.

20 NA Aároná też rozgniewał śię był PAN bárzo / chcąc go zátráćić: tedym śię też zá Aáronem modlił / tego czásu. 21 ♣ A grzech wász ktoryśćie byli uczynili / *to jest* ćielcá m / porwałem / y spaliłem go ogniem / y skruszyłem go / tłukąc dobrze áż śię w proch obroćił / y wrzućiłem proch jego w potok / ktory płynął z oney gory.

22 POtym w n Táberáh / y w o Mássá / y w p Kibrot Háttáawa / pobudźiliśćie do gniewu PAná. 23 ♣ A gdy was PAN wysłał z Kádes Bárne / mowiąc: Idźćie / q á pośiądźćie tę źiemię / ktorąm wam dał; odporniśćie byli słowu PAná Bogá wászego / ániśćie mu wierzyli / ániśćie usłuchali głosu jego. 24 ♣ *Owa* odporniśćie byli PAnu / od dniá *tego* jákom was poznał. 25 ♣ Dlatego / upadszy przed PAnem czterdźieśći dni / y czterdźieśći nocy leżałem / bo już był PAN rzekł / że was wytráćić miał. 26 ♣ Y modliłem śię PAnu / y rzekłem: PAnie r Boże / nie zátrácayże ludu twego / y dźiedźictwá twego / ktoreś odkupił wielmożnośćią twoją / ktoreś wywiodł z Egiptu ręką możną. 27 ♣ Wspomni ná służebniki twoje / Abráhámá / Izááká y Jákobá: nie pátrz ná zátwárdźiáłość ludu tego / y ná niezbożność jego / áni ná grzech jego. 28 ♣ By snadź nie rzekli s obywátele źiemie tey / z ktoreyś nas wywiodł: przeto że nie mogł PAN wprowádźić ich do źiemie / ktorą im obiecał: ábo iż je miał w nienawiśći / wywiodł je / áby je pobił ná puszczy. 29 ♣ Abowiem oni są ludem twoim / y dźiedźictwem twoim / ktoreś wywiodł w mocy twojey wielkiey / y w rámieniu twoim wyćiągnionym.

ROZDZIAL X.

Odnowienie Tablic. 8. Urząd Lewitow. 12. y co Bog po ludu swojim mieć chce, przypomina.

1 NA on czás / rzekł PAN do mnie: a wyćieš sobie dwie táblice kámienne / podobne pierwszym / y wstąp do mnie ná gorę: Uczyń też sobie skrzynię drzewiáną. 2 ♣ A nápiszę ná táblicách onych słowá / ktore były ná táblicách pierwszych / ktoreś ztłukł / á włożysz je do skrzynie. 3 ♣ Uczyniłem tedy skrzynię z drzewá Syttym / y wyćiosałem dwie táblice kámienne / podobne pierwszym: y wstąpiłem ná gorę máiąc dwie

g 2 Moj 24.18. y 34.28
h 2 Moj 31.18.
i 2 Moj 32. 4. 7. 8.
k Psalm 106.23
l 2 Moj. 32.31.
m 2 Moj. 32.20.
n 4 Moj 11.1.3.
o 2 Moj. 17. 7.
p 4 Moj 11.1.4 6. 34.
q 4 Moj 14. 1.
r 2 Moj. 32.11, 4 Moi. 14.13.
s 4 Moj. 14.16.
a 2 Moj 34. 1.

4 tablice w ręku swych. ♣ Y nápisał PAN ná onych tablicách / ták jáko był pierwey nápisał / dźieśięć słow/ ktore mowił PAN do was / ná gorze z pośrzodku ogniá / w dźień zgromádzenia onego : y dał mi je PAN. 5 ♣ A obroćiwszy śię z stąpiłem z gory / y włożyłem one tablice do skrzynie / ktoram był uczynił / y były tám / jáko mi rozkazał PAN.

6 Tedy Synowie Izráelscy / b ruszyli śię od Beeroth/Synow Jáhákánowych / ku Miserá/ gdźie umárł Aáron / y támże jest pogrzebiony / á odpráwował urząd Kápłáński Eleázár Syn jego ná miejscu jego. 7 ♣ Z támtąd śię ruszyli do Gádgád: á z Gádgád do Jothbáthá/ do źiemie ćiekących wod. 8 ♣ Onegoż czásu / odłączył PAN pokolenie Lewi / do noszenia skrzynie przymierza PAńskiego / á iżby stawáli przed obliczem PAńskim / do usługi jemu / á żeby błogosłáwili w imieniu jego / áż do dniá dźisieyszego. 9 ♣ Dla tego nie miáło *pokolenie* Lewi c dźiału/áni dźiedźictwá miedzy bráćią swoją / *ábowiem* PAN jest dźiedźictwem jego / jáko mu powiedźiał PAN Bog twoj. 10 ♣ A jam trwał ná gorze / jáko y przed tym / czterdźieśći d dni / y czterdźieśći nocy/y wysłuchał mię PAN/y onego rázu/ że ćię nie chćiał PAN wytráćić. 11 ♣ Potym rzekł PAN do mnie: Wstań / idź w przod przed ludem tym / że wnidą / á pośiędą źiemię / o ktorąm przyśiągł Ojcom ich/ że im ją dam.

12 A Teraz Izráelu / czegoż PAN Bog twoj żąda od ćiebie / jedno ábyś śię bał PAná Bogá twego/ á chodźił we wszystkich drogách jego? ábyś go miłował / y służył e PAnu Bogu twemu / ze wszystkiego sercá twego / y ze wszystkiey duszę twojey. 13 ♣ Strzegąc przykazań PAńskich/y ustaw jego / ktore ja dźiś rozkázuję tobie/ábyć śię dobrze dźiało. 14 ♣ Oto PAná Bogá twego *są* Niebiosá / y Niebiosá niebios/źiemiá/y wszystko co ná niey. 15 ♣ Wszákże tylko w Ojcách twojich upodobáło śię PAnu/ że je umiłował/ y obrał naśienie ich po nich / *to jest,* was ze wszystkich Narodow/ jáko śię to dźiś *okázuje.* 16 ♣ Przetoż Obrzeżćie f nieobrzezkę sercá wászego / y kárku wászego nie zátwárdzájćie więcey. 17 ♣ Abowiem PAN Bog wász jest Bogiem Bogow / y PAnem g PAnow / Bog wielki/ możny y strászny / ktory nie ma h względu ná osoby / áni przyjmuje dárow. 18 ♣ Ktory czyni sąd śierocie y wdowie/ á miłuje przychodniá/ dawájąc mu chleb y odźienie. 19 ♣ Miłujćież tedy *y wy* przychodniá/ bośćie przychodniámi byli w źiemi Egipskiey. 20 ♣ PAná Bogá twego i będźiesz śię bał/jemu służył/ przy nim trwał / y przez imię jego przyśięgał. 21 ♣ Onci jest chwałą twoją/y on Bogiem twojim/ktory uczynił z tobą wielmożne y strászne rzeczy/ktore widźiáły oczy twoje. 22 ♣ W śiedmidźieśiąt dusz/ zstąpili k Ojcowie twoji do Egiptu / á teraz rozmnożył ćię PAN Bog twoj/ jáko gwiazdy niebieskie/ w mnostwo.

ROZDZIAŁ XI.

Przykazánie Boże chowáć każe obiecując posłusznym. 10. Ziemie Obiecáno. 22. zwyćięstwo nád nieprzyjacioły. 26. y wszelákie inne błogosłáwieństwo : á nieposłusznym karánie y przeklęctwo.

1 MIłujże tedy PAná Bogá twego/ y przestrzegaj obrzędow jego/ á ustaw jego / y sądow jego/ y przykazań jego / po wszystkie dni. 2 ♣ A poznajćie dźiś (bo nie *mowię* do Synow wászych / ktorzy nie ználi/ áni widźieli karánia PAná Bogá wászego) wielmożność jego/ rękę jego mocną/ y rámię jego wyćiągnione: 3 ♣ Y cudá jego/y spráwy jego / ktore uczynił w pośrzod Egiptu Fáráonowi krolowi Egipskiemu / y wszystkiey źiemi jego. 4 ♣ Y co uczynił wojsku Egipskiemu/ koniom jego/ y wozom jego: ktory spráwił / że je okryły wody / morzá czerwonego / gdy was gonili / y wytráćił je PAN áż do dniá tego. 5 ♣ Tákże co wam uczynił ná puszczy / áżeśćie przyszli ná to miejsce. 6 ♣ Y co uczynił Dáthánowi / á y Abironowi / Synom E-

b 4 Moj. 33.30. 4 Moj. 20.28. y 33.38
c 4 Moj. 18.20. 5 Moj. 18.1.2 Ezech. 44.28.
d 5 Moj. 9.18.
e 5 Moj. 6.5. Luk. 10.27.
f Jerem. 4.4.
g Objáw. 17.14.
h 2 Kron. 19.6.7 Job. 34.19. Mądr. 6.8. Syrác. 35.15. Dźiej. 10.34. Rzym. 2.11. Gálát. 2.6. Efez. 6.9. Kolos. 3.25. 1 Piot. 1.17.
i 5 Moj. 6.13. Mátt. 4.10. Luk. 4.8.
k 1 Moj. 46.27. Dźiej. 7.14.
a 4 Moj. 16.32.

liáłá Syná Rubenowego: jáko otworzywszy źiemiá ustá swe / pożárłá je / y domy ich / y namioty ich / y wszystkie máiętność / ktora byłá przy nich / w pośrzodku wszystkiego Izráelá.

7 A Oczy wásze widźiáły wszystkie spráwy Páńskie wielkie / ktore czynił.

8 Strzeżćież tedy káżdego przykazánia / ktore ja przykázuję wam dźiś ábyśćie śię zmocnili / á wszedszy pośiedli źiemię / do ktorey idźiećie / ábyśćie ją odźiedźiczyli.

9 A żebyśćie dni swojich przedłużyli ná źiemi / o ktorą przyśiągł PAN Ojcom wászym / że im ją dam / y naśieniu ich / źiemię opływájącą mlekiem y miodem.

10 Abowiem źiemiá / do ktorey ty idźiesz / ábyś ją pośiadł / nie jest jáko źiemiá Egipska / z ktoreyśćie wyszli / w ktorey posiawszy naśienie twoje / pokrapiáćieś muśiał *z prácą* nog twojich / jáko Ogrod járzynny.

11 Ale źiemiá do ktorey idźiećie / ábyśćie ją pośiedli / źiemiá *jest* májąca gory y doliny / ktora dżdżem Niebieskim odwilżána bywa:

12 Ziemiá / o ktorey PAN Bog twoj pieczą ma / y ná ktorą záwżdy oczy PAná Bogá twego *pátrzą*, od początku roku / y áż do skończenia jego.

13 A Ták bedźiećieli pilnie słucháli przykazań mojich / ktore ja dźiś przykázuję wam / żebyśćie miłowáli PAná Bogá wászego / y służyli mu ze wszystkiego sercá wászego / y ze wszystkiey duszę wászey:

14 Tedy dam deszcz źiemi wászey czásu swego / ránny y pozdny / y bedźiesz zbieráł zbożá twoje / y wino twoje / y Oliwę twoję.

15 Dam też trawę ná polách twojich / dla bydłá twojego / y bedźiesz jadł / á nájesz śię.

16 Strzeżćież śię / by snadź nie było zwiedźione serce wásze / ábyśćie odstąpiwszy / b nie służyli Bogom cudzym / y nie kłániáli śię im.

17 Zkądby śię zápálił gniew Páński przećiwko wam / y zámknąłby Niebá / y nie byłoby dżdżá / ániby źiemiá wydawáłá urodzáju swego / y zginęlibyśćie prętko z źiemie *tey* wyborney / ktorą PAN dawa wam.

18 PRzetoż / złożćie c te słowá moje do sercá wászego / y do umysłu wászego / á uwiążćie je ná znák ná ręku wászych / y niech będą *jáko* náczelniki / miedzy oczymá wászymi.

19 A náuczájćie d ich Synow wászych / rozmáwiájąc o nich / gdy uśiedźiesz w domu twym / y gdy bedźiesz w drodze / y gdy śię ukłádźiesz / y gdy wstániesz.

20 Nápiszesz je też ná podwojách domu twego / y ná bramách twojich:

21 Aby śię rozmnożyły dni wásze / y dni Synow wászych ná źiemi / o ktorą przyśiągł PAN Ojcom wászym / że ją im da: poki Niebo nád źiemią *trwáć bedźie*.

22 Bo jeśli z pilnośćią strzedz bedźiećie káżdego przykazánia tego / ktore ja wam rozkázuję / ábyśćie je czynili: żebyśćie miłowáli PAná Bogá wászego / y chodźili we wszystkich drogách jego / trwájąc przy nim:

23 Tedyć wypędźi PAN / one wszystkie Narody przed wámi / y pośiadźiećie Narody więtsze / y możnieysze niżeśćie wy sámi.

24 Wszelkie miejsce / e po ktorym deptáć bedźie stopá nogi wászey / wásze bedźie: od puszczy y Libánu / od rzeki: rzeki Eufrátes / áż do morzá ostátniego / bedźie gránicá wászá.

25 Nie ostoji śię żaden przed wámi: lękánie wásze / y strách wász / puśći PAn Bog wász / ná oblicze wszystkiey źiemie / ktorą bedźiećie deptáć / jáko f wam powiedźiał.

26 O To ja dźiś wam przedkłádam błogosłáwieństwo / y przekleństwo:

27 Błogosłáwieństwo / bedźiećieli posłuszni przykazániu PAná Bogá wászego / ktore ja przykázuję wam dźiś.

28 A przeklectwo / jeśli posłuszni nie bedźiećie przykazániam PAná Bogá wászego / y ustąpićie z drogi / ktorą ja wam dźiś rozkázuję / udawájąc śię zá Bogámi obcymi / ktorych nie znaćie.

29 A gdyć ię wprowádźi PAn Bog twoj / do źiemie / do ktorey idźiesz / ábyś ją pośiadł / tedy dasz błogosłáwieństwo g jego ná Gorze Gárizym / á przeklectwo ná Gorze Hebál.

30 Azaż nie są zá Jordanem / zá drogą ná zachod słońcá / w źiemi Chánánejczykow / ktorzy w polách mieszkáją / przećiwko Gál-

b 5 Moj 8. 19.
c 5 Moj 6. 6.
d 5 Moj 5. 9. y 6. 7. Kolos. 3. 16.
e Jozu. 1. 3. y 14. 9.
f 2 Moj 23. 27.
g 5 Moj 27. 12. 13.

gál / przy rowninnie b Morech.

31 Abowiem wy przeydźiećie zá Jordan / ábyśćie wszedszy odźiedźiczyli te źiemię / ktorą wam dawa PAN Bog wász / á pośiadźiećie ią / y mieszkáć w niey będźiećie. 32 Pilnujćież tedy / ábyśćie czynili wszystkie ustáwy y sądy ktore ia wam dźiś przedkłádam.

b 1 Moj. 12, 6.

ROZDZIAŁ XII.

Rozkázuje báłwány psowáć. 5. ná mieysćách pewnych chwały y Ofiáry Bogu oddawáć. 19. Lewity żywić. 26. 23. krwie nie iadáć. 30. báłwochwálstwá nie wznáwiáć.

1 Te są ustáwy y sądy / ktorych strzedz będźiećie / ábyśćie ie czynili / w źiemi ktorą dawa PAN Bog Oycow twoich tobie / żebyśćie ią dźiedźicznie trzymáli / po wszystkie dni w ktorych żyć będźiećie ná źiemi.

2 Zborzyćie a do szczętu wszystkie mieyscá / ná ktorych służyli Narodowie / ktore wy pośiadźiećie / Bogom swoim / ná gorách wysokich / y ná págorkách / y pod káżdym drzewem źielonym. 3 Y porozwaláćie Ołtarze ich / y połamiećie słupy ich / gáie też ich *poświęcone* spálićie ogniem / y báłwány Bogow ich porąbićie / á wygłádźićie imię ich z mieyscá onego.

a 5 Moj. 7, 5. y 12, 3.

4 Nie uczynićie ták PANu Bogu wászemu: 5 Ale mieyscá / ktore obierze PAN Bog wász / ze wszystkich pokoleń wászych / áby tám wystáwił imię swoie / y mieszkał ná nim / będźiećie szukáć / y do niego śię zchadzáć. 6 Támże będźiećie przynośić cáłopalenia wásze / y ofiáry wásze / y dźieśięciny wásze / y ofiáry rąk wászych / y śluby wásze / y dobrowolne *dáry* wásze / tákże pierworodztwá krow wászych / y owiec wászych. 7 Y tám będźiećie ieść przed PANem Bogiem wászym: y będźiećie śię weselić / we wszystkim do czego źćiągniećie ręce wásze / wy / y domy wásze / w ktorychći poblogosłáwi PAN Bog twoy.

8 Nie będźiećie czynić według tego wszystkiego / iáko my tu dźiś czyniemy / káżdy co mu śię zda dobrego w oczách iego. 9 Abowiem ieszcze nie przyszli do odpoczynienia / y do dźiedźictwá / ktore 10 PAN Bog twoy dawa tobie. Ale / gdy przeszedszy zá Jordan / mieszkáć będźiećie w źiemi / ktorą PAN Bog wász dawa wam dźiedźicznie ośieść / y da wam odpoczynek / od wszystkich nieprzyiaćioł wászych w około / á mieszkáć będźiećie bespiecznie. 11 Tedy ná mieysce / ktore obierze sobie PAN Bog wász / áby tám mieszkáło imię iego / tám znośić będźiećie wszystko co ia wam rozkázuię: Cáłopalenia wásze / y ofiáry wásze / dźieśięciny wásze y ofiáry rąk wászych / y wszystko co przedniego iest w ślubiech wászych / ktore ślubowáć będźiećie PANu. 12 Y weselić śię będźiećie przed PANem Bogiem wászym / wy / y Synowie wászy / y corki wásze / y sługi wásze / y służebnice wásze / y Lewitá ktory iest w bramách wászych / ponieważ nie ma dźiału / áni b dźiedźictwá z wámi.

b 4 Moj. 18, 20. 5 Moj. 10, 9. y 18, 1.

13 Strzeżże śię / ábyś nie ofiárowáł cáłopalenia twego / ná káżdym mieyscu / gdźiebyć śię zdáło. 14 Ale tylko ná mieyscu / ktoreby obrał PAN / w ktorymkolwiek pokoleniu twoim: tám ofiárowáć będźiesz cáłopalenia twoie / y tám czynić będźiesz wszystko co ia rozkázuię tobie. 15 A wszákże / iesli śię upodoba duszy twoiey / zábiiesz *sobie* y będźiesz iadł mięso / według błogosłáwieństwá PANá Bogá twego / ktore da tobie / we wszystkich bramách twoich nieczyści y czyści ieść ie będą / iáko sárnę ábo ielenia: 16 Krwi tylko ieść nie będźiećie / ná źiemię wyleiećie ią / iáko wodę. Nie będźiesz mogł ieść w bramách twoich dźieśięciny zboża twego / y Winá twego / y Oliwy twoiey / y pierworodztw krow twoich / y owiec twoich / y wszystkich ślubow twoich / ktore byś ślubował / y dobrowolnych *dárow* twoich / tákże y Ofiáry ręki twey 18 Ale przed PANem Bogiem twoim / ieść ie będźiesz / ná mieyscu / ktore obierze PAN Bog twoy / ty y Syn twoy / y corká twoiá y sługá twoy / y służebnicá twoiá / y Lewitá ktory iest w bramách twoich: y będźiesz

c 1 Moj. 9, 4. 3 Moj. 7, 16. y 17, 10.

śię

się weselił przed PAnem Bogiem twojim/ we wszystkich rzeczach/ do ktorych ściągniesz rece twoje. 19 A strzeż się/ ábyś snadź nie opuszczał Lewity/ po wszystkie dni twoje/ w ziemi twojey.

20 GDy rozszerzy PAN Bog twoj granice twoje/ jákoc d powiedział/ y rzekłbyś: Będe jadł mięso/ przeto/ że pożada duszá twojá jeść mięsá: według wszystkiey żądośći duszé twojey/ będźiesz jadł mięso. 21 A jesliby dálekie było od ćiebie miejsce/ ktore obierze PAn Bog twoj/ áby tám przebywáło imie jego: tedy zábijesz z wołow twojich y z owiec twojich/ ktoreć da PAN/ jákomći rozkazał/ y będźiesz jadł w bramách twojich/ według wszystkiey żądośći duszé twojey. 22 Ale jáko jedzą sárne y jelenia/ ták je jeść będźiesz/ nieczysty y czysty/ zá rowno jeść je będa. 23 Tylko bądź státecznym/ ábyś krwie nie jadał: bo krew jest duszą/ przetoż nie będźiesz jadł duszé z mięsem jey. 24 Nie jedzże jey/ ná ziemię ja wylej/ jáko wodę. 25 Nie jedz jey/ áby śię dobrze dźiało tobie/ y Synom twojim po tobie/ gdybyś czynił co dobrego jest/ przed oczymá Páńskimi. 26 Ale poświecone rzeczy twoje/ ktore będźiesz miał/ y śluby twoje/ weźmiesz y przyniesiesz ná miejsce/ ktore obierze PAN: 27 Y będźiesz ofiárowáł cáłopalenia twoje/ mięso y krew ná Ołtarzu PAná Bogá twego: ále krew *inszych* Ofiár twojich wylána będźie/ ná Ołtarzu PAná Bogá twego: mięso jednák jeść będźiesz. 28 Przestrzegajże/ á słuchaj tych wszystkich słow/ ktore ja przykázuje tobie/ áby dobrze było tobie/ y Synom twojim po tobie/ áż ná wieki/ gdy czynić będźiesz/ to co dobrego/ y práwego jest przed oczymá PAná Bogá twego.

29 GDy wytráci PAn Bog twoj/ przed obliczem twojim te Narody/ do ktorych ty wnidźiesz/ ábyś je posiadł/ y opánowáł je/ y mieszkał w ziemi ich. 30 Strzeżże śię ábyś śię nie uśidlił *idąc* zá nimi/ gdy wytráceni będą przed twarzą twoją: áni śię też pytaj ná Bogi ich/ mowiąc: jáko ći Narodowie służyli bogom swojim/ ták y ja też uczynię. 31 Nie uczynisz ták PAnu Bogu twemu: bo wszystko czym śię brzydźi PAN/ y czego nienawidźi/ czynili Bogom swojim: *ták*, że też y Syny swoje/ y corki swoje palili ogniem/ Bogom swojim. 32 Cokolwiek ja wam rozkazuję/ tego strzedz będźiećie/ ábyśćie czynili: Nie przydasz e nic do tego/ áni też ujmiesz z tego.

d 1 Moj. 28.13. 14. 2 Moj. 23.31. 5 Moj. 11.24. y 19.8.

e 5 Moj. 4.2. Przyp. 30.6. Objá. 22.18.

ROZDZIAŁ XIII.

Fałszywego Proroká. 6. á zwodźićielá jákiegożkolwiek. 12. y miásto zwiedźione Bog każe zgłádźić.

1 GDyby powstał á miedzy wámi Prorok/ ábo sny miewájący/ 2 y ukazałćiby znák/ ábo cud: Y ziściłby śię on znák ábo cud o ktorym ći powiedźiał: á rzekłby: podźmy zá Bogámi obcymi/ ktorych ty nie znász/ y służmy im. 3 Nie usłuchasz słow Proroká tego/ áni tego co sny miewa/ gdyż wás doświadcza PAN Bog wász/ áby wiedźiał jesli wy miłujećie PAná Bogá wászego/ ze wszystkiego sercá wászego/ y ze wszystkiey duszé wászey. 4 PAná Bogá wászego náśláduyćie/ y onego śię bojćie/ á przykazań jego strzegáć/ y głosu jego słucháiąc/ służćie mu y przy nim trwajćie. 5 Ale Prorok on ábo miewájący sny/ b zábity będźie: bo to mowił/ czymby wás odwiodł od PAná Bogá wászego/ (ktory wás wywiodł z źiemie Egipskiey/ y odkupił ćię z domu niewoli/) áby ćię zráźił z drogi ktorą przykazał tobie PAn Bog twoj/ żebyś nią chodźił: á ták wykorzenisz to złe z pośrzodku śiebie.

6 JEsliby ćię też zwodźił brát c twoj/ Syn Mátki twojey/ ábo Syn twoj/ ábo corká twojá/ ábo żoná łoná twego/ ábo przyjaćiel twoj/ ktory być był *mił*, jáko duszá twojá potájemnie mowiąc: Podźmy á służmy bogom obcym ktorycheś nie znał ty/ áni Ojcowie twoji. 7 Z bogow tych Narodow/ ktore około wás są/ ktorzy blisko są ćiebie/ ábo dáleko od ćiebie/ od końcá źiemie y áż do końcá źiemie. 8 Nie pozwolisz mu/ áni go usłuchasz/ áni mu

a Gálát. 1.8.

b 5 Moj. 18.20.

c 5 Moj. 17. 2. Luk. 14.26.

folgowáć bedźie oko twoje/ áni śię zmiłujeß/ nád nim/ áni go utájiß/ 9 Ale koniecżnie d zábijeß go: ręká twojá napierwßa ná nim bedźie/ ná zábićie jego/ á ręká wßyſtkiego ludu potym. 10 Y ukámienujeß go áż ná śmierć/ poniewaz chćiał ćię odwieść/ od PAná Bogá twego/ ktory ćię wywiodł z źiemie Egipſkiey/ z domu niewoli: 11 Aby wßyſtek Izráel uſłyßawßy bał śię/ á nie czynił więcey nic podobnego rzeczy tey/ bárzo złey miedzy wámi.

12 A Jeſliby ś uſłyßał/ żeby w ktorymkolwiek mieśćie twojim/ ktore PAN Bog twoj dawa tobie ku mießkániu/ ktokolwiek rzekł: 13 Wyßli *niektorzy*, ludźie przewrotni z pośrzodku ćiebie/ á podwiedli obywátele miáſtá ſwego/ mowiąc: Podźmy/ á ſłużmy Bogom obcym ktorych nie znaćie: 14 Tedy bedźieß ßukał y dochodźił/ á pilnie śię wywiádował: á jeſli to prawdá á rzecz pewna/ *że* śię ſtáłá obrzydliwość táka miedzy wámi/ 15 Koniecżnie wytráćiß/ obywátele miáſtá onego/ oſtrzem miecżá: zgłádźiß je/ y wßyſtko co w nim/ y bydłá jego 16 *pobijeß* oſtrzem miecżá. A wßyſtkie łupy jego zbierzeß w pośrzod ulice jego/ y ſpaliß ogniem miáſto y z onym wßyſtkim łupem do ßczętu PAnu e Bogu twemu: y bedźie mogiłą wieczną/ á nie bedźie budowáne więcey: 17 Y nie zoſtánie w ręku twojich nic z onych rzeczy przeklętych/ áby śię odwroćił PAN od gniewu popędliwośći ſwojey/ á ucżynił z tobą miłośierdźie/ y zmiłował śię nád tobą/ á rozmnożył ćię jáko przyśiągł Ojcom twojim. 18 Gdy ſłucháć bedźieß głoſu PAná Bogá twego/ záchowywájąc wßyſtkie przykazánia jego/ ktore ja dźiś przykázuję tobie/ żebyś czynił co prawego jeſt/ przed ocżymá PAná Bogá twego.

d 5 Moj. 15. 7.

e T. Ná cześć Pánu Bogu twemu

ROZDZIAŁ. XIV.

Obyczájow Pogáńſkich około umárłych nie náśládowáć. 4. Ktore zwierzętá. 9. ryby y ptáſtwa czyſte ábo nieczyſte. 22. 27. 28. dźieśięciny oddawáne być máją. 29. Lewitowie, cudzoźiemcy, wdowy y śieroty opátrowáne być máją.

1 SYnámi jeſteśćie PAná Bogá wáßego: nie bedźiećie śię a rzezáć/ áni czynić łyśiny miedzy ocżymá wáßymi nád umárłym: 2 Abowiem jeſteś ludem b świętym PAnu Bogu twemu/ y obrał ćię PAn áby ś mu był zá lud oſobliwy/ ze wßyſtkich narodow/ ktorzy ſą ná obliczu źiemie.

3 NIe bedźieß jadał żadney obrzydliwośći. 4 Te ſą zwierzętá ktore c jeść bedźiećie: Woły/ Owce/ y kozy. 5 Jelenia/ y Sárnę/ y Báwołu/ y dźikiego kozłá/ y jednorożcá/ y Łośiá/ y Kozkę ſkálną. 6 Y wßelkie zwierzę ktore ma rozdźielone kopyto/ ták że śię ná dwie kopytá dźieli ſtopá jego/ y ktore przeżuwa/ miedzy zwierzęty/ jeść je bedźiećie. 7 A wßákże z tych ktore przeżuwáją/ y ktore rozdźielone kopytá máją jeść nie bedźiećie/ Wielbłądá/ zájącá/ y krolika: ábowiem choćiaż te przeżuwáją/ ále kopyt rozdwojonych nie máją: nieczyſte wam bedą. 8 Tákże Świnię/ choć ma kopyto rozdwojone/ ále iż nie przeżuwa/ nieczyſta wam bedźie: mięsá ich jeść nie bedźiećie/ y ścierwu śię ich nie dotkniećie. 9 To zás jeść bedźiećie/ ze wßyſtkich *rzeczy* ktore ſą w wodách/ cokolwiek ma łuſkę y ſkrzele/ jeść bedźiećie. 10 Ale wßyſtkiego co nie ma ſkrzeli/ áni łuſki/ jeść nie bedźiećie/ nieczyſte wam bedźie. 11 Wßyſtko ptáſtwo czyſte jeść bedźiećie.

12 TE záś ſą ktorych jeść nie bedźiećie: Orłá/ y Gryfá/ y morſkiego Orłá. 13 Y Sokołá/ y Sępá/ 14 y Kánie wedle rodzáju jey. Ani żadnego kruká wedle rodzáju jego. 15 Ani Struśiá/ áni Sowy/ áni u odney Kánie/ áni Krogulcá/ według 16 rodzáju jego. Y Rárogá/ y Ełká/ 17 y Łábecia. Y Pelikaná/ y Porfiryoná/ 18 y Nurká. Ani Boćianá/ áni Sojki/ według rodzáju jich/ áni Dudká/ áni Nietoperzá. 19 Wßelki też płáz ſkrzydláſty/ nieczyſty wam bedźie/ jeść go nie bedźiećie. 20 Káżdego ptaká czyſtego jeść bedźiećie. 21 Nie bedźiećie jeść

a 3 Moj. 19.27. y 21.5

b 5 Moj. 7.6. y 26.18

c 3 Moj. 11. 2.

żadney zdechliny d: przychodniowi ktory jest w bramách twoich dasz to/ á jeść to będźie: ábo przedasz cudzoźiemcowi / boś ty lud świety PAnu Bogu twemu/ Nie będźiesz e wárzył Koźlećiá w mleku mátki jego.

d I. Zádu-szonego

e 2 Moj. 23. 19. y 34. 26

22 Chętnie będźiesz dawał dźieśiećiny/ ze wszystkiego urodzáju naśienia twego/ co śie urodźi ná polu/ ná káżdy rok. 23 A będźiesz pożywał przed PAnem Bogiem twojim ná miejscu/ ktore obierze/ żeby tám mieszkáło imie jego: dźieśiecin zbożá twego/ z winá twego/ y z Oliwy twojey/ y z pierworodztwá wołow twojich/ y z Owiec twojich/ ábyś śie uczył bać PAná Bogá twego po wszystkie dni. 24 A jesliby dáleka byłá drogá ná cie/ żebyś tego tám donieść nie mogł/ przeto/ że odległe jest tobie ono miejsce/ ktoreby obrał PAN Bog twoj/ ku mieszkániu tám imieniowi swemu/ gdyć błogosłáwić będźie PAn Bog twoj: 25 Tedy to zpieniężysz/ f á májac záwiązáne pieniądze w reku twojich/ poydźiesz ná miejsce/ ktore sobie obierze PAn Bog twoj. 26 Y zá one pieniądze nákupisz wszystkiego co śie upodoba duszy twojey wołow y Owiec/ y Winá/ y innego napoju mocnego y wszystkiego czegoby pożądáłá duszá twojá / á będźiesz tám jadł przed PAnem Bogiem twojim/ y będźiesz śie weselił/ ty y dom twoj. 27 A Lewity/ ktory mieszka w bramách twojich/ nie opuśćisz go/ poniewaś niema dźiału g áni dźiedźictwá z tobą. 28 A po wyśćiu *káżdego* trzećiego roku/ odłączysz wszystkie dźieśiećiny urodzáju twego/ onegoż roku/ y złożysz je w bramách twojich. 29 Tedy przyjdźie Lewitá/ ktory niema dźiału y dźiedźictwá z tobą/ y przychodźień/ y śierotá/ y wdowá/ ktorzy są w bramách twojich/ y będą jeść/ y nájedzą śie/ ábyć błogosłáwił PAN Bog twoj w káżdey spráwie rąk twojich/ ktorą czynić będźiesz.

f Mátt. 21. 12.

g 4 Moj 18. 20. 24. 5 Moj 10. 9. y 12. 72 y 18. 1. y 26. 12

ROZDZIAŁ XV.

Porządek odpuszczánia długow roku śiodmego. 4. Ubogi obcy. 7. y domowy rátowány bydź ma. 12. Co czynić z tym co śię w niewolą záprzedał á nie chce być uwolniony. 19. Jákie Pierworodztwá Bogu poświęcáne być máją.

1 NA początku a *káżdego* śiodmego roku czynić będźiesz odpuszczenie. 2 A toć jest sposob odpuszczánia: żeby odpuśćił káżdy/ ktory pożyczył z reki swey/ to czego pożyczył bliźniemu swemu; nie będźie wyćiągał *długu* od bliźniego swego/ y od brátá swego: poniewaś obwołáne jest odpuszczenie Páńskie. 3 Od obcego wyćiągáć *dług* możesz: ále coby miał u brátá twego / odpuśći *mu* reká twojá. 4 Dla tego / żeby śie nie stał miedzy wámi *kto* przez ćie ubogim / poniewaś hojnie błogosłáwić tobie będźie PAN w źiemi / ktorą PAn Bog twoj dawa tobie w dźiedźictwo/ ábyś ją pośiadł. 5 Tylko żebyś słuchájąc / posłuszny był głosowi PANA Bogá twego/ ábyś strzegł / y czynił káżde przykazánie to / ktore ja przykázuje tobie dźiśia. 6 Abowiem PAN Bog twoj/ błogosłáwić ćie będźie / jákoć obiecał: y będźiesz pożyczał wielu narodom / á sám *u nikogo* nie będźiesz pożyczał; y będźiesz panował nád wielą narodow / á *oni* nád tobą pánowáć nie będą. 7 GDyby był u ćiebie ubogi ktokolwiek z bráćij twojey / w ktorymkolwiek mieśćie twojim/ w źiemi twojey / ktorą PAN Bog twoj dawa tobie: nie zátwardzaj serca swego / áni záwieraj reki twey / przed brátem twojim ubogim: 8 Ale szczodrze otworzysz mu reke twoje / y ochotnie pożyczysz mu / ile będźie potrzebował b / y czegoby mu niedostawáło. 9 Strzeż śie áby nie byłá jáka niepobożność w sercu twojim / żebyś miał rzec: Nádchodźi rok on śiodmy / rok odpuszczenia: y surowobyś śie stáwił brátu twemu ubogiemu / ták żebyś mu nie użyczył / á *onby* wołał przećiwko tobie do PAná / y miałbyś grzech. 10 *Ale* ochotnie dawáć c mu będźiesz / y nie będźie niechętne serce twoje / gdy mu da-

a T. Gdy śie skończą cáło sześć lat, ná początku śiodmego.

b Mátt 5. 42. Luk. 6. 34.

wáć bedźieß / ábowiem dla tegoć pobłogosłáwi PAn Bog twoj / we wßystkich spráwách twojich / y do czegokolwiek ściągnieß rękę twoję / 11 Boć śię nie przebierze ubogich / d w źiemi wáßey, dla tegoć roskázuję / mowiąc: ábyś ßczodrze otwierał rękę twą brátu twemu / y nędznemu twemu / y ubogiemu twemu / w źiemi twojey.

d Mát. 26.11. Jan. 12. 8.

12 JEsliby śię záprzedał tobie brát twoj / e Zydowin ábo Zydowká / á służyłciby przez ßeść lat: tedy śiodmego roku wypuśćiß go wolno od śiebie. 13 A gdy go wolno puśćiß od śiebie / nie puśćiß go prożnego: 14 Szczodrze go udáruješ z bydłá twego / y z gumná twego / y z prásy twojey: z tego w czymći pobłogosłáwił PAn Bog twoj / dáß mu. 15 Y wspomniß sobie / żeś był niewolnikiem w źiemi Egipskiey / z kąd ćię wykupił PAn Bog twoj: dla tego ja to dźiś tobie przykázuję. 16 Jesliby też rzekł do ćiebie: nie pojde od ćiebie przeto iż ćię umiłował / y dom twoj / á iż śię ma dobrze u ćiebie: 17 Tedy wźiąwßy ßydło / przekolesz ucho jego ná drzwiách / y będźie sługą twojim náwieki; toż y służebnicy swey uczyniß. 18 Niech to nie będźie przykro w oczách twojich / że go puśćiß wolno od śiebie: bo dwojáką zapłátę najemniká zásłużył u ćiebie / przez ßeść lat: y błogosłáwić będźie tobie PAn Bog twoj / we wßystkim co będźieß czynił.

e 2 Moj. 21. 2. Jerem. 34. 14.

f I. zwiná twego.

19 WSzystkiego g pierworodztwá / ktore śię urodźi z bydłá twego / ábo z trzody twojey / sámce / poświęćiß PAnu Bogu twemu: nie będźieß robił pierworodnym krowy twojey / áni będźieß strzygł pierworodnych owiec twojich: 20 Przed PAnem Bogiem twojim będźieß je jádł / káżdego roku ná miejscu ktore obierze PAN ty y dom twoj. 21 A jesliby ná nim h byłá wádá / żeby chrome / ábo ślepe / ábo z jákakolwiek wádá zła było, nie będźieß go ofiárował PAnu Bogu twemu: 22 W bramách twoych jeść je będźieß / nieczysty y czysty zá rowno / jáko sárnę / y jáko Jeleniá. 23 Tylko krwie jego nie będźieß jadł / iná źiemię wylejeß ją jáko wodę.

g 2 Moj. 13. 2. y 22. 29. y 34. 20. 3 Moj. 27. 26. 4 Moj. 3. 13.

h 3 Moj. 22. 22. Syrác. 35. 13.

i 5 Moj. 12. 16. 23. 24.

ROZDZIAL XVI.

Obchod trojgá świąt uroczystych. 11. postánowienie sędźiow, y zwierzchności. 21. y od báłwochwálstwá przestrzeżenie.

1 PRzestrzegaj mieśiącá Abib / ábyś *może* obchodźił świeto a Prześćia PAnu Bogu twemu: ponieważ mieśiącá b Abibá / wywiodł ćię PAn Bog twoj z Egiptu w nocy. 2 A będźieß ofiárował *ofiárę* świetą Prześćiá / PAnu Bogu twemu / z Owiec y z Wołow / ná miejscu ktore obierze PAN / áby tám mießkáło imię jego. 3 Nie będźieß z nim jadł kwáßonego c: przez śiedm dni jeść będźieß z nim przáśniki / chleb utrapienia / boś z kwápieniem wyßedł z źiemie Egipskiey ábyś pámiętał dźień wyśćia twego / z źiemie Egipskiey / po wßystkie dni żywotá twego. 4 A nie pokaże śię u ćiebie kwás we wßystkich gránicách twojich / przez śiedm dni: y nie zostánie *nic* przez noc z mięsa / ktoreby ś ofiárował wieczor / pierwßego dniá / áż do poránku. 5 Nie będźieß mogł ofiárowáć *ofiáry* świetá Prześćia w ktorym kolwiek mieśćie twojim *z onych* ktore PAn Bog twoj dawa tobie. 6 Ale ná miejscu / ktore obierze PAn Bog twoj / áby tám mießkáło imię jego / ofiárowáć będźieß *ofiárę* świętą Prześćia wieczor / przy záchodźie słońcá / w ten czás ktoregoś wyßedł z Egiptu. 7 To upieczeß / y jeść będźieß ná miejscu / ktore obierze PAN Bog twoj: potym wroćiß śię ráno / y poydźieß do namiotow twojich. 8 Przez ßeść dni będźieß jádł przáśniki: ále w dźień śiodmy świeto uroczyste *będźie* PAná Bogá twego: nie będźieß czynił *może* żadney roboty.

a 2 Moj. 12. 2. 3 Moj. 23. 5. 4 Moj. 9. 2. y 28. 16.

b 2 Moj. 13. 4.

c 2 Moj. 12. 17. y 34. 18.

9 SIedm też d tegodniow odliczyß sobie / gdy zápuśćiß sierp w zboże twoje: poczniß liczyć śiedm tegodniow. 10 A potym będźieß obchodźił świeto tegodniow PAnu Bogu twemu: z dostátku ręki twey dobrowolnie dáß / według

d 2 Moj. 23. 16. 3 Moj. 23. 15. 4 Moj. 28. 26.

tego / jáko ćię ubłogosłáwił PAN Bog twoj. 11 A będźiesz śię weselił przed Pánem Bogiem twojim / ty y Syn twoj / y corká twojá / y sługá twoj / y służebnicá twojá / y Lewitá / ktory jest w bramách twojich / y przychodźień / y śierotá / y wdowá / ktorzy będą w pośrzodku ćiebie / ná miejscu / ktore obierze PAN Bog twoj / áby tám mieszkáło imię jego. 12 A będźiesz wspominał / żeś był niewolnikiem w Egipćie / przetoż strzeż y czynić będźiesz te ustáwy.

13 PRzytym święto Kuczek obchodźić będźiesz przez śiedm dni / gdy zbierzesz pożytki z bojewiská twego / y e z práśy twojey. 14 Y będźiesz śię weselił w święto uroczyste twoje / ty / y Syn twoj / y corká twojá / y sługá twoj / y służebnicá twojá / y Lewitá / y przychodźień / y śierotá / y wdowá / ktorzy będą w bramách twojich. 15 Przez śiedm dni będźiesz obchodźił święto uroczyste PAnu Bogu twemu / ná miejscu ktore obierze PAN / gdyć błogosłáwić będźie PAN Bog twoj / we wszystkich urodzájách twojich / y we wszelkiey pracy rąk twojich: á ták będźiesz wesoł.

16 TRzy kroć f do roku / ukaże śię káżdy mężczyzná twoj / przed PAnem Bogiem twojim / ná miejscu ktore obierze: w święto Przásnikow / y w święto Tegodniow y w święto Kuczek: á nie ukaże śię g niki przed Pánem g prozny: 17 Káżdy ukaże śię z dárem ręki swojey / według błogosłáwieństwá PAná Bogo twego / ktore on da tobie.

18 SEdźie y urzędniki postánowisz sobie / we wszystkich bramách twojich / ktore PAn Bog twoj da tobie / w káżdym pokoleniu twojim / áby sądźili lud sądem spráwiedliwym. 19 Nie będźiesz podwracał sądu / áni będźiesz miał h względu ná osobę / y dáru bráć nie będźiesz: ábowiem dar záślepia oczy mądrych / á podwraca słowá spráwiedliwych. 20 Spráwiedliwośći / spráwiedliwośći náśládowáć będźiesz / ábyś żył y pośiadł źiemię ktora PAN Bog twoj dawa tobie.

21 NIe sádź sobie gáju i żadnego drzewá / przy Ołtarzu Páná Bogá twego / ktory sobie zbudujesz. 22 Ani sobie wystawiaj słupá / gdyż to ma w nienawiśći PAn Bog twoj.

Rozdział XVII.

Ofiáry máją być cáłe y zdrowe. 2. *Bałwochwálcy jáko máją być kámienowani.* 8 *Trudnieysze spráwy do Kápłánowy do Sądźiow odnośić.* 11. 12. 15. *Obieránie Krolá y powinnośći jego.*

1 NIe będźiesz ofiárował PANU Bogu twemu wołu / áni bydlęćiá ná ktorymby a byłá skázá / ábo jákakolwiek wádá / gdyż to jest obrzydliwość PAnu Bogu twemu.

2 JEśliby śię ználazł miedzy b wámi / w ktorymkolwiek mieśćie twym / ktore PAn Bog twoj dawa tobie / mąż ábo niewiástá / ktoryby śię czego złego dopuśćił / przed oczymá PAná Bogá twego / przestępując przymierze jego / 3 A poszedszy / służyłby obcym Bogom / y kłaniałby śię im / ábo słońcu / ábo mieśiącowi / ábo wszystkim zastępom niebieskim / czegom nie przykazał: 4 Y oznájmionoćby to / á usłyszawszy / wywiádowałbyś śię pilno / á oto byłáby prawdá / y rzecz pewna / że śię stáłá ta obrzydliwość w Izráelu: 5 Tedy wywiedźiesz onego męża / ábo onę niewiástę / ktorzy uczynili tę złą rzecz / do bram twojich / męża onego / ábo niewiástę / y ukámienujesz je / á pomrą. 6 W uśćiech c dwu świádkow ábo trzech świádkow zábit będźie / kto umrzeć ma: niech nie umiera ná słowo świádká jednego. 7 Ręká świádkow będźie ná nim napierwszá / d ná zábićie jego: á ręká wszystkiego ludu potym: á ták odejmiesz złe z pośrzodku śiebie.

8 BYłoliby też co trudnego e przy sądźie miedzy krwią á krwią / miedzy spráwą á spráwą / y miedzy rána á rána / y około poswarkow / w bramách twojich / tedy wstániesz / á pojdźiesz ná miejsce ktore obierze Pan Bog twoj / 9 Y przydźiesz do Kápłánow Lewitow / y do sędźiego / ktory będźie ná on czás / y będźiesz

Marginalia: e I. Winnice. f 2 Moj. 23. 14. 17. 34. 23. g 2 Moj. 23. 15. h 2 Moj. 23. 8. 3 Moj. 19. 15. 5 Moj. 1. 17. Przyp. 24. 23. Syrác. 42. 1. Jan. 7. 24. Jákub 2. 1. i 2 Moj. 23. 8. a 3 Moj. 22. 20. 5 Moj. 15. 21. b 5 Moj. 13. 6. c 5 Moj. 19. 15. Máte. 18. 16. Jan. 8. 17. 2 Kor. 13. 1. Zyd. 10. 28. d 5 Moj. 13. 9. e 2 Kron. 19. 10. Málá. 2. 7.

dźieß ich pytał / á oznájmiać jáko te osądźić maß. ♣ 10 Y uczynisz według tego jákoć powiedzą / z miejscá tego / ktore obrał PAN / y postąpisz sobie według wszystkiego jáko ćie náucżą. ♣ 11 Według słow Zakonu / ktorego ćie náucżą / y według sądu / ktoryć powiedzą / spráwowáć śię bedźieß: nie ustąpisz od słowá / ktoreć powiedzą / áni ná práwo / áni ná lewo. ♣ 12 A jesliby kto uczynił to z hárdośći / żeby nie chćiał usłucháć Kápłáná tám postánowionego / ku służbie przed PAnem Bogiem twojim / ábo sędźiego / niech umrze on mąż: y odejmiesz to złe z Izráelá: ♣ 13 Aby wszystek lud usłyszawszy bał śię / á więcey hárdźie sobie nie poczynał.

14 GDy wnidźieß do źiemie / ktorą PAn Bog twoj dawa tobie / á opánujeß ją / y bedźieß mießkał w niey / y rzecześ: Postánowię nád sobą Krolá / jáko y wszystkie Narody okoliczne. ♣ 15 Tego tylko postánowiß nád sobą Krolá / ktorego obierze PAN Bog twoj: z pośrzodku bráći twey / postánowiß nád sobą Krolá: Nie bedźieß mogł przełożyć nád sobą cudzoźiemcá / ktoryby nie był brátem twojim: ♣ 16 Tylko niech nie chowa wiele koni / áni náwraca ludu do Egiptu / áby wiele koni nábył: poniewaź wam PAN rzekł / nie wracajćie śię záś tą drogą więcey. ♣ 17 Nie bedźie też miał wiele żon / áby śię nie odwrociło serce jego: śrebrá też y złotá / niech názbyt wiele nie nábywa. ♣ 18 A gdy uśiedźie ná stolicy Krolestwá swego / przepiße sobie ten powtorzony Zakon w kśiegi / od Kápłánow Lewitow: ♣ 19 Y bedźie go miał przy sobie / á bedźie go czytał po wszystkie dni żywotá swego / áby śię uczył bać PAná Bogá swego / y przestrzegał / wszystkich słow Zakonu tego / y ustaw tych / á czynił je. ♣ 20 Aby śię nie wynośiło serce jego / nád bráćią jego / y żeby śię nie unośiło od tego przykazánia ná práwo / áni ná lewo: áby długo żył ná krolestwie swojim / on y synowie jego w pośrzodku Izráelá.

ROZDZIAŁ XVIII.

Dochody Lewitow. 9. 11. Strzedz śię bátwochwálstwá, y wszelákich czárow. 18. Obietnicá o wielkim Proroku, ktory jest Chrystus Messyaß. 22. Znák Proroká fałßywego.

1 NIe bedą mieli Kápłáni Lewitowie / y wszystko pokolenie Lewi / działu / áni dźiedźictwá / z inným Izráelem: a Ogniste Ofiáry Páńskie / y dźiedźictwo jego jeść bedą. ♣ 2 A dźiedźictwá nie bedą mieli miedzy bráćią swoją / PAn b jest dźiedźictwem ich / jáko im powiedźiał. ♣ 3 A toć bedźie práwo należące Kápłánom od ludu / od ofiárujących ofiárę / bądź wołu / bądź owcę: tedy oddádzą Kápłánowi łopátkę y czeluśći / y káłdun: ♣ 4 Pierwoćiny z zboźá twego / winá twego / y oliwy twojey / tákże pierwoćiny wełny z Owiec twojich / oddaß mu. ♣ 5 Abowiem obrał go PAn Bog twoj / ze wszystkich pokolen twojich / áby stał ku usłudze w imieniu PAńskim / on / y Synowie jego po wszystkie dni.

6 A Gdyby przyßedł Lewitá / z ktoregokolwiek miástá twego / z cáłego Izráelá / gdźie przemießkiwa / á przyßedłby z cáłey chęći duße swey / ná miejsce ktore sobie obrał PAN: ♣ 7 Tedy służyć bedźie w imieniu PAná Bogá swego / jáko wszyscy bráćia jego Lewitowie / ktorzy tám stoją przed oblicznośćią Páńską: ♣ 8 Część rowną z drugimi jeść bedą / oprocz tego co im należáło z dobr Ojcow ich.

9 GDy tedy wnidźieß do źiemie / ktorą dawa PAn Bog twoj tobie / nie ucz śię czynić / według obrzydliwośći tych narodow. ♣ 10 Niech śię miedzy wámi nie znáj duje / ktoryby przewodźił Syná swego / ábo corkę swoję przez Ogień: tákże c wieszczek / guślarz y wrożek / y czárownik / ♣ 11 Czárnokśiężnik / y ten ktory ma d spráwę z duchy złymi / y práktykarz / y wywiádujący śię czego od umárłych. ♣ 12 Abowiem jest obrzydliwośćią PAnu / káżdy ktoryby to czynił: bo dla tych obrzydliwośći / PAn Bog twoj / wy-

a 5 Moj. 10. 9. 1 Kor. 9. 13.

b 4 Moj. 11. 20.

c 3 Moj. 20. 27. 1 Sám. 28. 7. Ezá. 8. 19.

d 3 Moj. 20. 27. 1 Sám. 28. 9.

13 rzuca te *Narody* przed tobą. ✠ Doskonáłym będźiesz przed PAnem
14 Bogiem twojim/ ✠ Abowiem Narodowie ci / ktore ty opánujesz / wieszczkow y guślarzow słucháją : ále tobie niedopuśćiła tego PAN Bog twoj.

15 Proroká z pośrzodku ćiebie / z bráćij twey / jákom já *jest*, wzbudźi tobie PAN Bog twoj : onego
16 słucháć będźiećie : ✠ Według tego wszystkiego / jákoś żądał od Páná Bogá twego / ná *gorze* Horeb / w dźień zgromádzenia / mowiąc : niech więcey nie słucham f głosu PAná Bogá mego / y ná Ogień ten wielki niech nie pátrzę więcey / bym nie
17 umárł. ✠ Przetoż rzekł Pan do mnie:
18 Dobrze mowili / Co mowili: ✠ Proroká im wzbudzę z pośrzodku bráći ich / jákoś ty *jest*, y włożę słowá moje w ustá jego / y opowiádáć g im będźie wszystko cokolwiek mu
19 rozkażę. ✠ Y stánie śię / że ktoby kolwiek nie był posłuszny słowom mojim / ktore *on* mowić będźie w imię moje / já *tego* szukáć będę ná nim.

20 Wszákże Prorok h ktoryby *sobie* hárdźie począł / mowiąc słowo / w imieniu mojim / ktoregom mu mowić nie rozkazał / y ktoryby mowił w imię Bogow obcych / niech umrze Prorok táki.
21 ✠ A jeśliby rzekł w sercu swym : Jákoż rozeznamy to słowo / ktorego nie mowił
22 PAN? ✠ Jeśliby co mowił on Prorok w imię PAńskie / á nie stáłoby śię to / áni wypełniło / onoć to jest słowo / ktorego nie mowił PAN / z hárdośći to mowił Prorok on : nie boyćie śię go.

e Lev. 1. 45.46. Dźiej. 3.22. y 7.37.
f 2 Moj. 20.19. Zyd. 12.19.
g Ioan. 4.25.
h 5 Moj. 13.5. Ierem. 14.15.

ROZDZIAŁ XIX.

Miástá do ućieczki. 4. 11. dla jákiego mężobojstwá odłączyć: Gránic nie przenośić. 15. jednego świádká nie przyjmowáć. 16. á fałszywego karáć przykazuje.

1 GDy wytráći PAN Bog twoj Narody / ktorych źiemię PAN Bog twoj dawa tobie / á pośiędźiesz ją / y mieszkáć będźiesz w miástách ich / y w domách ich.
2 ✠ Trzy miástá odłączysz sobie / w pośrzod źiemie twojey / ktorą PAN Bog twoj da-
3 wa tobie w ośiádłość. ✠ Wyprostujesz sobie drogę / y rozdźielisz ná trzy częśći gránice źiemie twojey / ktorąć w dźiedźictwo poda PAN Bog twoy / żeby tám ućiekał káżdy mężobojcá.

4 A Toć będźie práwo mężobojce / ktory tám ućiecze áby żyw został / gdyby zábił bliźniego swego z nieobaczenia / á niemiałby go
5 przed tym w nienawiśći : ✠ Jáko / gdyby kto szedł z bliźnim swym do lásá drwá rąbáć / á zániosłby śię ręką swą z śiekierą / áby ućiął drzewo / á spádłáby śiekierá z toporzyská / y tráfiłáby bliźniego jego / żeby umárł / ten ućiecze do jednego
6 z tych miást / áby żyw został : ✠ By snadź nie gonił powinny zábitego mężobojcę onego / gdyby śię rozpaliło serce jego / á dogoniwszy go ná dálekiey drodze / nie zábiłgo / choćby nie był winien śmierći / ponieważ go nie miał w nienawiśći przed
7 tym. ✠ Przetoż ja przykázuję tobie / mowiąc : trzy miástá odłączysz sobie:
8 ✠ A gdy rozszerzy PAn Bog twoj gránice twoje / jáko przyśiągł Ojcom twojim / y dać wszystkę źiemię / ktorą a záślubił dáć Ojcom
9 twojim: ✠ Jeśliże będźiesz strzegł wszystkich tych przykazań / y czynił je / ktore ja dźiś rozkázuję tobie żebyś miłował PAná Bogá twego / y chodźił drogámi jego / po wszystkie dni / tedy przydasz sobie jeszcze trzy miástá / do b onych trzech miást.
10 ✠ Aby nie byłá wylewána krew niewinna / w pośrzodku źiemie twojey / ktorą PAN Bog twoj dawa tobie w dźiedźictwo / áby nie zostáłá ná tobie krew.

11 A Le jeśliby kto májąc w nienawiśći c bliźniego swego / á zásádźiwszy śię nań / powstałby przećiw jemu / y uderzyłby go śmiertelnie / áżby umárł / á ućiekł do jednego
12 z tych miást : ✠ Tedy pośla stárszy miástá d onego / y porwą go z támtąd / y wydádzą go w ręce powinnemu zábitego / y umrze.
13 ✠ Niech sfolguje mu oko twoje / ále odejmiesz krew niewinną z Izráelá / ábyć śię dobrze dźiało.

a 1 Moj. 28.13. 5 Moj. 12.20.
b Iozue. 20.7.
c 1 Moj. 9.6. 2 Moj. 21.12. 14. 3 Moj. 14.17. 4 Moj. 35.16 17.20.
d T. z ktorego jest mężobojcá.

14 NIe będźiesz przenośił gránice blizniego twego/ ktorą záłożyli przodkowie w dźiedźictwie twojim/ ktore ośiędźiesz w źiemi/ ktorą PAN Bog twoj dawa tobie w ośiádłość.

15 NIe powstánie świádek f jeden przećiwko człowiekowi/ w jákieykolwiek niepráwośći/ ábo w jákimkolwiek grzechu/ ze wszystkich grzechow ktorymiby kto zgrzeszył: w uśćiech g dwu świádkow/ ábo w uśćiech trzech świádkow/ stánie

16 *káżde* słowo. Jesliby powstał świádek kłamliwy przećiw komu/ świadcząc przećiw niemu/ że odstąpił

17 *Bogá*; Tedy stáną oni dwáj mężowie/ ktorzy máją spor/ przed Pánem: przed Kápłány/ y przed Sędźiámi/ ktorzy będą ná ten czás:

18 Y będą sie pilnie wywiádowáli Sędźiowie/ á obaczáli że świádek on jest świádkiem fałszywym/ kłamstwo powiádájąc ná brátá swego.

19 Uczyńćie mu/ jáko on h myślił uczynić brátu swemu: y odejmiesz złe z pośrzodku śiebie:

20 Aby drudzy usłyszawszy to/ ulękli sie/ y nie dopuszczáli sie więcey tákowey złośći czynić w pośrzod ćiebie.

21 A nie zfolguje oko twoje: gárdło i zá gárdło/ oko zá oko/ ząb zá ząb/ ręká zá rękę/ nogá zá nogę *będźie*.

ROZDZIAL XX.

Wspomożenie Boże. 3. nápominánie Kápłáńskie. 5. y Hetmáńskie do wojská. 10. Práwo dobywánia miast. 19. y. ktorych drzew czásu wojny nie wycináć.

1 GDy sie ruszysz ná wojnę/ przećiw nieprzyjaćiołom twojim/ á obaczysz konie y wozy/ y lud więtszy nád ćię/ nie boj sie ich: bo PAn Bog twoj z tobą *jest*, ktory ćię wywiodł z źiemie Egipskiey.

2 A gdy sie przybliżáć będźiećie ku potykániu/ wystąpi Kápłan/ y przemowi do ludu:

3 A rzecze do nich: słuchaj Izráelu: wy dźiś stączaćie bitwę z nieprzyjaćioły wászemi/ niechajże nie słábieje serce wásze/ nie bojćie sie/ y nie trwożćie sobą/ áni sie ich lękajćie:

4 Abowiem PAN Bog wász idźie z wámi/ áby walczył zá was z nieprzyjaćioły wászymi/ áżby was wybáwił.

5 TAkże mowić będą Hetmáni do ludu/ y rzeką: Jesliż a kto jest/ co zbudował dom nowy/ á w nim nie począł mieszkáć/ niech idźie/ á wroći sie do domu swego: by snadź nie zginął w bitwie/ á kto inny począłby w nim mieszkáć.

6 Abo/ jesli b kto jest/ co násádźił winnicę/ á nie używał owocu c z niey/ niech idźie/ á wroći sie do domu swego/ by snadź nie zginął w bitwie/ á kto

7 inny używałby z niey. Abo jesli kto jest/ co ma poślubioną żonę/ d á jeszcze jey nie pojął/ niech idźie/ á wroći sie do domu swego/ by snadź nie zginął w bitwie/ á kto

8 inny nie pojął jey. Nád to Hetmáni mowić będą do ludu/ y rzeką: Jesli kto e jest bojáźliwy/ á lękliwego sercá/ niech idźie/ á wroći sie do domu swego/ áby nie psował sercá bráći swey/ jáko *jest zepsowáne* serce jego.

9 A gdy przestáną Hetmáni mowić do ludu/ tedy postáwią Rotmistrze wojsk przed ludem.

10 GDy przyćiągniesz do *jákiego* miástá/ ábyś go dobywał/ poczęstujesz je pokojem.

11 A jesliże pokoj ofiárowány przyjmie/ y otworzyć *bramy*, tedy wszystek lud náleźiony w nim/ będźieć hołdował y służył.

12 Ale jesliby nie uczyni pokoju z tobą/ lecz podnieśie przećiw tobie wojnę/ oblężesz je.

13 A gdy je da PAn Bog twoj w ręce twoje/ tedy zábijesz w nim káżdego mężczyznę ostrzem mieczá.

14 Tylko niewiásty/ y dźiatki/ y bydłá/ y wszystko co będźie w mieśćie/ wszystek łup jego obroćisz sobie w korzyść/ y będźiesz jadł łupy nieprzyjaćioł twojich/ ktore da PAn Bog twoj tobie.

15 Ták uczynisz wszystkim miástom/ dáleko odległym od ćiebie/ ktore nie są z miast tych narodow.

16 ALe z miast f narodow tych/ ktore PAN Bog twoj podawa tobie w dźiedźictwo/ żadney dusze żywić nie będźiesz:

17 Lecz do szczętu wytráćisz je/ Hettejczyká/ Amorrejczyká/ Chánánejczyká/ y Ferezejczyká/ Hewejczyka/ y Jebuzejczy-

e Przy. 22.28.
f 4 Moj. 35.30. 5 Moj. 17.6. Mátt. 18.16.
g Ian. 8.17. 2 Kor. 13.1. Zyd. 10.28.
h Przyp. 19.9. Dánie 13.61.
i 2 Moj. 21.24. 3 Moj. 24.20. Mátt. 5.38.
a 1 Mác. 3.56.
b 3 Moj. 19.23.
c 3 Moj. 19.23.
d 5 Moj. 24.5.
e Sedz. 7.3. 1 Mác. 3.50.
f 4 Moj. 33.52. 5 Moj. 7.1.2.

ká/jákoć rozkazał PAN Bog twoj.
18 ♣ Przeto/ żeby nie uczyli was czynić/ według wszystkich obrzydliwośći swoich/ ktore czynili Bogom swym/ y zgrzeszylibyśćie przećiw PAnu Bogu wászemu.
19 GDy obiezesz jákie miásto/ á przez wiele dni dobywáć go bedźiesz/ ábyś je wźiał/ nie psuj drzewá jego/ wyćinájac je śiekierą/ bo z niego jeść bedźiesz: przetoż go niewycinaj/ (bo/ ázaśz są ludźmi drzewá polne?) ábyś ich używał do oblężenia.
20 ♣ Tylko drzewá/ ktore obaczysz/ że owocu nie rodzą/ te psowáć bedźiesz y wyćináć: y budowáć bedźiesz báśty/ przećiwko onemu miástu/ ktore z tobą walczy/ poki go nie opánujesz.

ROZDZIAŁ XXI.

Co czynić. 1. *z Zábitym potájemnie.* 11. *z biáłą głową ná wojnie pojmáną.* 15. *z pierworodnym.* 18. *z upornym Synem.* 22. *y z obieszonym.*

1 JEsliby náleźiony był zábity w źiemi/ ktorą PAN Bog twoj dawa tobie/ ábyś ją pośiadł/ leżący ná polu/ á nie wiedźiano by kto
2 go zábił: ♣ Tedy wynidą Stárszy twoji/ y Sędźiowie twoji/ y rozmierzą *ziemię* áż do miast ktore są u
3 około onego zábitego. ♣ A ktoreby miásto bliższe było onego zábitego/ tedy wezmą Stárszy miástá onego/ jáłowicę z stádá/ ktorą jeszcze nie robiono/ á ktora nie ćiągnełá w
4 járzmie: ♣ Y záwiodą stárszy tego miástá/ one jáłowicę w dolinę kámienistą/ gdźie nigdy nie orano/ áni śiano/ y utną tám szyję jáło-
5 wicy w onej dolinie. ♣ Zátym przydą Kápłáni/ Synowie Lewiego: bo je obrał PAN Bog twoj/ áby mu służyli/ y żeby błogosłáwili w imieniu PAńskim/ á według ª uznánia ich/ kończyć śię ma káżdy
6 spor y káżda rána: ♣ Tákże y wszyscy Stárszy miástá onego/ ktore jest nabliższe zábitego/ umyją rece swoje/ nád jáłowicą śiętą w do-
7 linie. ♣ Y oświadczą śie/ mowiąc; Rece násze nie wylały tey krwie/
8 áni oczy násze *ná to* pátrzáły. ♣ Oczyść lud twoj Izráelski/ ktoryś odkupił PANIE/ á nie poczytaj krwie niewinney/ w pośrzodku ludu twego Izráelskiego: Tedy oczy-
9 szczeni będą od oney krwie. ♣ A ty odejmiesz krew niewinną z pośrzodku śiebie/ gdy uczynisz co práwego jest/ przed oczymá PAńskimi.
10 GDy *zaś* wynidźiesz ná wojnę/ przećiw nieprzyjaćiołom twojim/ á podaćje PAN Bog twoj w rece twoje/ y nábierzesz z nich więźniow.
11 ♣ A obaczysz miedzy więźniámi Niewiástę nádobną/ ktorey rozmiłowawszy śie/ wźiąłbyś ją sobie
12 zá żone: ♣ Tedy ją wprowádźisz do domu swego/ y ogoli głowe swoję/ y obrzeże páznogćie swoje:
13 ♣ A złożywszy z śiebie száty/ w ktorey jest pojimána/ zostánie w domu twym/ á płákáć bedźie Ojcá swego/ y Mátki swojey/ przez cáły mieśiąc: á potym/ wnidźiesz do niey/ y bedźiesz mężem jey/ á oná
14 bedźie tobie zá żone. ♣ A jeśliby ćie śie *potym* nie podobáłá/ tedy ją wolno puśćisz/ á żadną miárą nie przedasz jey zá pieniądze/ áni nią kupczyć bedźiesz/ ponieważeś ją zelżył.
15 GDyby ktoż kto miał dwie żenie/ jednę miłą/ á drugą omierzłą/ y národźiłyby mu Synow/ miłá y omierzła: á byłby Syn
16 pierworodny omierzłey: ♣ Tedy gdy stánowić bedźie zá dźiedźice Syny swoje dobr swojich: nie bedźie mogł dáć pierworodztwá Synowi miłey/ przed Synem pierworo-
17 dnym oney omierzłey: ♣ Ale pierworodztwo Synowi omierzłey przyzna/ dawszy mu dwojáką ᵇ część wszystkiego co ma: ponieważ on *jest* początkiem ᶜ śiły jego: jego jest práwo pierworodztwá.
18 JEsliby kto miał Syná swowolnego/ y krnąbrnego/ ktoryby nie słuchał głosu Ojcá swego/ y głosu Mátki swojey/ á bedąc strofowány/ nie usłuchałby ich:
19 ♣ Tedy go wezmą/ Ociec jego y Mátká jego/ y przywiodą go do Stárszych miástá swego/ y do brámy *sądowey* miejscá
20 onego: ♣ Y rzeką do stárszych miástá onego: Ten nász Syn/ jest swawolny/ y krnąbrny/ nieposłuszny

głosu

ª 5 Moj. 17.8.
ᵇ 1 Kron. 5.1.
ᶜ 1 Moj. 49.3.

głosu náßemu: żárłok *jeſt* y pijánicá. 21 ♣ Tedy ukámienują go wßyscy ludźie miáſtá onego / y umrze: á ták odejmieß złe z pośrzodku śiebie: co gdy wßyſtek Izráel uſłyßy, bać śie będą.

22 A Gdyby kto popełnił grzech godny śmierći / á byłby zkazány ná śmierć / á obieśiłbyś go ná drzewie: 23 ♣ Nie zoſtánie przez noc trup jego ná drzewie / ále koniecznie pochowaß go tegoż dniá: bo przeklectwem d Bożym *jeſt*; ten co wiśi. Przetoż nie będźieß plugáwił źiemie twey / ktorą PAn Bog twoj dawa tobie w dźiedźictwo.

d Gálát. 3. 13.

Rozdział XXII.

Rzeczy bliźniego ochraniáć. 5. ßat inßey płći nie obłoczyć. 6. o gniazdách ptáßych. 8. Blanki n dáchu uczynić. 9. O śiániu. 10. o Orániu. 11. ßátách y brámiech. 13. co czynić z oſtáwioną niewinną. 20. ábo y z winną. 22. karánie Cudzołoſtwá. 23. zgwałcenie zrękowáney. 28. ábo dźiewki wolney.

1 JEslibyś ujrzał wołu a brátá twego / ábo Owcę jego obłąkána / nie mijayże b ich / *ále* je koniecznie odprowádź do brátá twego. 2 ♣ Choćiby nie był bliſki brát twoj / ániby go znał / przećie zápędźiß je do domu ſwego / y będźie przy tobie / áżby tego ßukał brát twoj / y wroćiß mu je. 3 ♣ Toż uczyniß Oſłowi jego: toż też uczyniß ßáćie jego: toż też uczyniß wßelákiey rzeczy zgubioney brátá twego / ktoraby mu zginęłá / jeslibyś ją nálazł, nie mijayże jey.

e 2 Moj. 23. 4.

b H. niekryj śię przed nimi.

4 JEslibyś ujrzał Oſłá brátá twego / ábo wołu jego / że upadł ná drodze / nie mijayże ich / ále go záraz z nim podnieś.

5 NIech niebierze niewiáſtá ná śię ßat c męſkich: áni niech śię nie obłoczy mąż w ßáte niewieśćią: ábowiem jeſt obrzydliwośćią PAnu Bogu twemu ktoby to czynił.

c H. naczynia.

6 GDybyś tráfił gniazdo ptáße przed tobą w drodze / ná jákimkolwiek drzewie / ábo ná źiemi / *á w nim* ptáßętá ábo jáicá: á mátkaby śiedźiáłá ná ptáßętách / ábo ná jájcách: nie bierzże mátkę z dźiećmi: 7 ♣ Ale wolno puśćiwßy mátkę / dźieći weźmieß sobie / ábyć śię dobrze dźiáło / y żebyś przedłużył dni *twojich*.

8 GDy też zbudujeß dom nowy / tedy uczyniß blanki po kráju dáchu twego / ábyś nie przywiodł krwie ná dom twoj / gdyby kto ſpadł z niego.

9 NIe pośiewaj winnice twojey rozmáitym d naśieniem / byś snadź nie splugáwił pożytku naśienia ktoreś śiał / y urodzáju winnice. 10 ♣ Nie będźieß orał wołem y Oſłem pospołu. 11 ♣ Nie obleczeß ßáty utkáney z wełny y z lnu pospołu. 12 ♣ Poczyniß sobie ßnurki e ná czterech rogách ßáty twojey / ktorą śię odźiewáć będźieß.

d 3 Moj. 19. 19.

e 4 Moj. 15. 38. Mátt. 23. 5.

13 GDyby kto pojął żonę / á wßedßy do niey / miałby ją w nienawiśći / 14 ♣ A dałby przyczynę / áby mowiono o niey / y wprowádźiłby ná nię złą ſławę / mowiąc: Pojąłem tę żonę / á wßedßy do niey nie ználazłem jey PAnną: 15 ♣ Tedy weźmie Oćiec dźiewecżki / y Mátká jey / y przyniosą *znáki* pánieńſtwá dźiewecżki oney / do ſtárßych miáſtá onego do bramy / 16 ♣ Y rzecze Oćiec oney dźiewecżki do ſtárßych: corkę ſwoję dałem męzowi temu zá żonę / á on ją ma w nienawiśći, 17 ♣ A oto sam dał przyczynę / áby mowiono o niey / powiádájąc: nie ználazłem przy corce twojey pánieńſtwá: ále oto *ſą* znáki Pánieńſtwá / corki mojey: Tedy rozwiną ono prześcierádło przed ſtárßymi miáſtá onego. 18 ♣ A wźiąwßy ſtárßy miáſtá onego męzá / ſkarzą go. 19 ♣ Y wezmą z niego winę / Sto śrebrnikow / ktore oddádzą Ojcu oney dźiewecżki / przeto / że puśćił złą ſławę o Pánnie Izráelſkiey / y będźie ją miał zá żonę / y nie będźie jey mogł opuśćić / po wßyſtkie dni ſwoje. 20 ♣ Ale byłoliby prawdźiwe to obwinienie jey / á nie ználázłyby śię *znáki* Pánieńſtwá przy oney dźiewecżce: 21 ♣ Tedy wywiodą onę dźiewecżkę przed drzwi domu Ojcá jey / y ukámienują ją ludźie miáſtá onego / y umrze: bo uczyniłá háńbę w Izráelu /

popełniwszy nierząd w domu Oycá swego : ták odejmiesz złe z pośrzod śiebie.

22 Jeśliby ktoználeźion był obcujący z Niewiástą májącą mężá / tedy niech umrą oboje / mąż ktory obcował z *cudzą* żoną / y oná niewiástá : ták odejmiesz złe z Izráelá.

f 3 Moj. 20.10.

23 Miáliby dźieweczká / Pánná poślubiona mężowi / á tráfiłby ją kto w mieśćie / y obcowałby z nią : 24 Tedy wywiodszy ono oboje przed bramę miástá / ukámienujećie je / y umrą : dźieweczká przeto / iż nie wołáłá w mieśćie : á mąż przeto / iż zelżył żonę bliźniego swego: ták odejmiesz złe z pośrzodku śiebie.

25 A Jeśliby ná polu tráfił mąż dźieweczkę poślubioną / á porwawszy ją / zgwałćiłby ją / tedy umrze mąż / ktory obcował z nią / sam tylko. 26 Ale dźieweczce nic nie uczynisz : dźieweczká nie jest winná śmierći / bo jáko gdyby kto powstawszy przećiwko bliźniemu swemu zámordował go : táka to spráwá: 27 Poniewaź ją ná polu tráfił / *á gdy* wołáłá dźieweczká poślubiona / nie był ktoby ją rátował.

28 Gdyby teżkto / tráfiwszy dźieweczkę Pánnę / ktora nie jest zá mąż zmowiona porwał ją / y leżałby z nią / á záśtanoby je: 29 Tedy da on mąż ktory obcował z nią / Oycu dźieweczki pięćdźieśiąt srebrnikow / y będźie mu zá żonę / przeto że g ją zelżył / áni jey będźie mogł opuśćić po wszystkie dni swoje : 30 Nie pojmie nikt żony Oycá swego / y nie odkryje podołká Oycá swego.

g 2 Moj 22.16.

ROZDZIAŁ XXIII.

Kogo do zgromádzenia Páńskiego nie przypuszczáć. 9. Czystośći przestrzegáć. 15. zbiegłego niewolniká nie wydawáć. 17. Nierządnice nie ćierpieć. 29. nie lichwić. 21. śluby pełnić. 22. y jáko śię w Winnicy. 25. w zbożu bliźniego záchowywáć, przykázuje.

1 Nie wnidźie wypukły / áni trzebieniec do zgromádzenia PAńskiego. 2 Ani wnidźie niepoczćiwego łożá Syn / do zgromádzenia Páńskiego / y dźieśiąte pokolenie jego / nie wnidźie do zgromádzenia Páńskiego.

3 Nie wnidźie też Ammonitá / y Moábczyk / do zgromádzenia PAńskiego / áni dźieśiąte pokolenie *ich*, nie wnidźie do zgromádzenia PAńskiego áż ná wieki: 4 Dla tego / że wam nie zábieżeli z chlebem / ániz wodą w drodze / gdyśćie szli z Egiptu / y że nájęli a zá zapłátę przećiw tobie Báláámá / Syná Beorowego z Pethor Mezopotámiey Syryjskiey / áby ćię przeklinał. 5 Aczci nie chćiał PAn Bog twoj wysłucháć Báláámá / ále obroćił PAn Bog twoj tobie *jego* przeklectwo / w błogosłáwieństwo / bo ćię umiłował PAN Bog twoj. 6 Nie szukaj pokoju ich / áni dobrego ich / po wszystkie dni twoje ná wieki.

a 4 Moj. 22. 5.

7 Nie będźiesz śię brzydźił Idumejczykiem / bo brátem twojim jest : Nie będźiesz śię brzydźił Egipcżykiem / boś był przychodniem w źiemi jego. 8 Synowie ktorzy śię im zrodzą / w trzećim pokoleniu / wnidą do zgromádzenia Páńskiego.

9 Gdy śię ruszysz z wojskiem / ná przećiwko nieprzyjaćiołom twojim / strzeż śię od wszelkiey złey rzeczy. 10 Jeśliby był miedzy wámi kto / coby był nieczystym b z przygody nocney / wynidźie zá Oboz / á nie wroći śię do niego : 11 A ku wieczorowi omyje śię / wodą / á po zachodźie słońcá / wnidźie do Obozu. 12 Będźiećie też mieli miejsce zá Obozem / gdźie będźiećie wychodźili ná 13 *potrzebę przyrodzoną* : Y będźiesz miał rydlik miedzy naczyniem swojim / á gdybyś chćiał uśieść dla potrzeby / wykopiesz nim dołek / á obroćiwszy śię / zágrzebiesz plugástwo twoje; 14 Abowiem PAn Bog twoj / chodźi w pośrzodku obozu twego / áby ćię wyrwał / y podał ći nieprzyjaćioły twoje : przetoż niech będźie oboz twoj święty / áby nie widźiał przy tobie sprosności jákiey / dla ktoreyby śię odwroćił od ciebie. 15 Nie wydasz sługi Pánu jego / kto

b 3 Moj. 15.16.

trybý ſie uciekł do ciebie / od PANá
16 ſwego. ♣ Z tobą będźie mießkał w
pośrzodku ciebie / ná miejſcu ktore
ſobie obierze / w jednym z miáſt
twojich / gdźieby mu ſie podobáło :
nie uczyniß mu gwałtu:

17 Nie będźie nierządnicá z corek
Jzráelſkich / áni będźie nierzą-
18 dnik z Synow Jzráelſkich. ♣ Nie
wnoś zapłáty nierządnice / áni zá-
płaty pſá / w dom PANá Bogá twe-
go / zá jákikolwiek ślub : bo obrzy-
dliwośćią u PANá Bogá twego
jeſt to oboje.

19 Nie daß ná lichwę c brátu twe-
mu / áni pieniędzy / áni żywno-
śći / áni jákiejkolwiek rzeczy / ktora
20 dawája ná lichwę. ♣ Cudzoźiemco-
wi ná lichwę dawáć możeß / ále brá-
tu twemu ná lichwę nie daß : ábyć
błogosłáwił PAN Bog twoj / w
káżdey ſpráwie / do ktorey ścią-
gnieß rękę twoje / w źiemi / do kto-
rey wnidźieß ábyś ją pośiadł.

21 Jeſliby ś d ślubował ślub PANu
Bogu twemu / nie omießkywaj-
że oddawáć go : bo koniecznie upo-
mni ſie go PAN Bog twoj od cie-
22 bie / á będźie ná tobie grzech. ♣ A
jeſli nie będźieß ślubował / nie bę-
23 dźie ná tobie grzechu. ♣ To co wy-
nidźie z uſt twojich / wypełniß / y
uczyniß / jákoś ślubował PANu
Bogu twemu dobrowolnie / coś wy-
mowił uſty twymi.

24 Gdy wnidźieß do Winnice bli-
źniego twego / jedz jágody ileć
ſie podoba / áż do ſytośći : ále do
25 naczynia twego nie bierz. ♣ *Tákże*
gdy wnidźieß miedzy e zboże bli-
źniego twego / tedy nárwieß kłoſow
ręką twą / ále śierpá nie zápuſzczaj
w zboże bliźniego twego.

c 2 Moj. 22. 25. Luk. 6. 34. 35. Nehe. 5. 3.
d 4 Moj. 30. 3.
e Mátt. 12. 1.

ROZDZIAL XXIV.

Rozwodu dozwolenie. 5. Nowym Małżonkom pofolgowánie. 6. zaſtáwy jákie. 10. y jáko bráć. 7. te ludźie co krádną zábijáć. 8. trądu śie ſtrzedz. 16. dobrego miáſto złego nie karáć. 17. 19. powinność przećiw wdowam, śierotom y przychodniom wypiſuje.

1 Gdyby pojął kto żonę / á ſtałby
śie jey małżonkiem / á przydá-
łoby śie / żeby nie náláźłá łáſki w
oczách jego / przeto że ználazł przy
niey co ſproſnego ; tedy jey nápiße
liſt a rozwodny / y da w ręke jey / á
2 puśći ją z domu ſwego. ♣ A gdyby
wyßłá z domu jego / á odßedßy ſtá-
3 by ſie drugiego mężá. ♣ A májąc ją
w nienawiśći on mąż drugi / ná-
piſałby jey liſt rozwodny / y dałby
w ręke jey / y puśćiłby ją z domu
ſwego : ábo jeſliby też umárł on
mąż drugi / ktory ją był pojął ſobie
4 zá żonę : ♣ Nie będźie mogł mąż jey
pierwßy / ktory ją był opuśćił / z
nowu jey pojąć / áby mu byłá żoną /
gdyż jeſt ſplugáwiona : ábowiem
obrzydliwośćią to jeſt przed obli-
czem PAńſkim : przetoż nie dopuß-
czaj grzeßyć źiemi / ktorą PAN
Bog twoj dawa tobie w dźiedźi-
ctwo.

5 Gdyby śie kto świeżo b ożenił /
nie wynidźie ná Wojnę / áni
nań włożona będźie jáka prácá /
wolen będźie w domu ſwym / przez
cáły rok / weſeląc śie z żoną ſwoją
ktorą pojął.

6 Nie weźmie ; w záſtáwie
zwierzchniego y ſpodniego ká-
mieniá młyńſkiego : bo tákowy *já-
koby* duße brał w záſtáwie.

7 Jeſliby kto był ználeźion / coby
ukradł c człowiekå z bráćij ſwey
Synow Jzráelſkich / á hándlowałby
nim / y przedał go / tedy umrze on
złodźij / y odejmieß złe z pośrzodku
śiebie.

8 Strzeż śie zárázy trądu / á
przeſtrzegaj pilnie / żebyś czy-
nił wßyſtko / czego was náucżą ká-
płáni Lewitowie : jákom im rozká-
zał / przeſtrzegáć d tego / y czynić
9 to będźiecie. ♣ Pámiętaj co uczynił
PAN Bog twoj e Máryey / w
drodze / gdyśćie wyßli z Egiptu.

10 Gdy pożyczyß czego bliźniemu
twemu / nie wchodźże do domu
jego / ábyś wźiął co w záſtáwie od
11 niego. ♣ *Ale* ná dworze zoſtánieß / á
człowiek ktoremuś pożyczył / wy-
nieśie do ciebie záſtáwę przed dom.
12 ♣ A jeſliby *on* człowiek był ubogi /
nie ukłádźieß śie z záſtáwą jego :
Bez omießkánia wroćiß mu one
záſtáwę / gdy ſłońce zajdźie / żeby

a Mátt. 5. 31. y 19. 7. Márk. 10. 4.
b 5 Moj. 20. 7
c 2 Moj. 21. 16.
d 3 Moj. 13. 2.
e 4 Moj. 12. 10.
f 2 Moj. 22. 26.

leżał ná odźieniu swym/ y błogosłáwiłći: á będźieć to spráwiedliwośćią przed PANEM Bogiem twojim.

14 Nie uczyniß krzywdy najemnikowi ubogiemu/ y potrzebnemu z bráći twojey/ ábo z cudzoźiemców twojich/ ktorzy są w źiemi twey w bramach twojich. 15 Tegoż dniá g daß mu zapłátę jego/ przed záśćiem słońcá/ ábowiem ubogi jest/ á z tego żywi duszę swoję/ żeby nie wołał h przećiwko tobie do PANá/ á zostáłby ná tobie grzech.

16 Nie umrą Ojcowie zá Syny/ i á Synowie nie umrą zá Ojce/ káżdy zá grzech swoj umrze. 17 Nie wywrociß sądu k przychodniowi/ áni śierotćie/ áni weźmieß w zastáwie száty wdowy: 18 Ale pámiętaj/ żeś niewolnikiem był w Egipćie/ á iż ćię wybáwił PAN Bog twoj z támtąd: dla tegoż ja przykázuję tobie/ ábyś to czynił.

19 Gdybyś żął zboże l twoje ná roli twojey/ á zápámiętałbyś snopá ná polu/ nie wracaj śię/ ábyś go wźiął/ przychodniowi/ śierotćie/ y wdowie/ to będźie: ábyć błogosłáwił PAN Bog twoj/ w káżdey spráwie rąk twojich. 20 Gdy będźieß obierał Oliwki twoje/ nie oglądajże śię ná káżdą gáłąskę zá sobą/ przychodniowi/ śierotćie/ y wdowie to będźie. 21 Gdy będźieß obierał winnicę twoję/ nie zbierajże gron pozostáłych zá sobą/ przychodniowi/ śierotćie/ y wdowie to będźie. 22 A pámiętaj/ iżeś był niewolnikiem w źiemi Egipskiey. Przetoż ja tobie przykázuję/ ábyś to czynił.

g 3 Moj. 19.13. Tobi.4. 15. h Jákob. 5. 4. i 1 Krol 14. 6. 2 Kron 25. 4. Jerem. 31.30. Ezech 18.20. k 2 Moj. 22.21. 22. Przy. 22.22. Esái. 1. 23. Jerem. 5. 28. y 22.3. Ezech 22.29. Zách. 7. 10. l 3 Moj. 19. 9. y 23.22

ROZDZIAŁ XXV.

Tego co záśłużył bieżowánie, pod liczbę biczowáć. 4. robiącego żywić. 5. powinnowátemu potomká wzbudźić 11. Niewstydliwey ręką ućiąć. 14. Wagi y miáry spráwiedliwe mieć. 17. á pámiątkę Amálekowę wygłádźić każe.

1 Jeśliby śię spor wszczął miedzy stronámi/ á przyszliby do sądu/ áby je sądzono: tedy uspráwiedliwią spráwiedliwego/ á niezbożnego osądzą zá niezbożnego. 2 A jeśli godźien będźie bićia niezbożny/ tedy każe go położyć sędźia/ y każe go bić przed sobą/ według miáry niepráwośći jego/ pod liczbą. 3 Czterdźieśći a kroć uderzy go/ więcey nie przyda/ by snadź/ jeśliby mu nád to żądano więcey plag/ nie zniksczemniał brát twoj/ przed oczymá twymi. 4 Nie záwiążeß b gęby wołowi młocącemu.

5 Gdyby mieszkáli bráćia pospołu/ á zszedłby jeden z nich nie májąc Syná/ nie pojdźie żoná onego zmárłego/ zá mąż á obcego: brát c jego wnidźie do niey/ á pojmie ją sobie zá żonę/ á práwem powinowáctwá przyłączy ją sobie. 6 A pierworodny Syn ktoregoby porodźiłá/ názwány będźie imieniem brátá jego zmárłego/ áby nie było wygłádzone imię jego z Izráelá. 7 A jeśliby nie chćiał on mąż pojąć brátowy swojey/ tedy pojdźie brátowa jego do bramy przed stárszę/ y rzecze: nie chce brát męża d mego wzbudźić brátu swemu imienia w Izráelu/ y nie chce mię práwem powinowáctwá sobie przyłączyć. 8 Tedy go przyzową Stárszy miástá onego/ y będą mowić z nim: A stánąwszy/ jeśli rzecze/ nie chcę jey pojąć: 9 Przystąpi brátowa jego do niego przed oczymá stárszych á zzuje trzewik jego z nogi jego/ y plunie ná twarz jego/ á odpowiádájąc/ rzecze: Ták śię stánie mężowi/ ktoryby nie budował domu brátá swego. 10 Y názywáć będą imię jego w Izráelu: Dom e wyzutego.

11 Gdyby śię powádźili z sobą dwáj jácy mężowie/ á przybieżáłáby żoná jednego/ áby wyrwáłá mężá swego/ z ręki onego co go bije/ á zćiągnąwszy rękę swą/ uchwyćiłáby go zá łono jego: 12 Utnieß jey rękę: y niezlituje śię nád nią oko twoje.

13 Nie będźieß miał w worku twojim rożnych gwichtow/ większego y mnieyszego. 14 Nie będźieß też miał w domu twojim dwojákiego korcá/ większego y mnieyszego: 15 Wagę słuszną y spráwiedliwą mieć będźieß: tákże korzec słuszny y spráwiedliwy mieć będźieß/ áby śię

a 2 Kor. 11. 2. b 1 Kor. 9. 9. 1 Tym. 5. 18. c Mátt. 22.24. Márk. 12.19. Luk. 20.28. d Ruth. 4. 7. e I. Dom bosego.

przedłużyły dni twoje ná ziemi / ktorą PAN Bog twoj dawa tobie.

16 Abowiem obrzydliwośćią f jest PANU Bogu twemu káżdy/ktory to czyni / wszelki czyniący nieprawość.

17 Pomni ná to coć uczynił g Amálek w drodze/ kiedyśćie szli z 18 Egiptu/ Jákoć zábieżał drogę/ á pobił ostátnie wojská twego/ wszystkie mdłe *idące* zá tobą/ gdyś ty był utrudzony y sprácowány: á nie 19 bał śię Bogá: Przetoż gdyć da odpoczynienie PAN Bog twoj/ od wszystkich nieprzyjaćioł twojich w około / w ziemi ktorą PAN Bog twoj dawa tobie w dźiedźictwo/ ábyś ją pośiadł: wygłádźisz pámiątkę Amálekowę pod niebem. Nie zápominajże *tego*.

f Przy. 11. 1.
g 2 Moj 17. 8.

ROZDZIAŁ XXVI.

Pierwoćiny kápłanowi. 12. y dźieśięćiny, śierotam, wdowam, y przychodniom. 16. á posłuszeństwo Bogu oddawáć każe.

1 Gdy wnidźiesz do ziemie/ ktorą PAN Bog twoj dawa tobie w dźiedźictwo/ á osiędźiesz ją/ y mieszkáć w niey będźiesz: 2 Tedy weźmiesz a pierwoćiny/ ze wszystkich owocow ziemie/ ktore ofiárowáć będźiesz z ziemi twojey/ ktorą PAN Bog twoj dawa tobie/ włożysz je w kosz: á pojdźiesz ná miejsce/ ktore by obrał PAN Bog twoj áby tám mieszkáło imię jego/ 3 A przyszedszy do Kápłaná/ ktory ná ten czás będźie/ rzeczesz do niego: Wyznawam dźiś PANU Bogu twemu/ żem wszedł do ziemie/ o ktorą przyśiągł PAN Ojcom nászym/ że ją nam dáć miał. 4 Tedy wźiąwszy Kápłan kosz z ręki twojey postáwi go przed Ołtarzem PANA Bogá twego: 5 Támże odpowiesz/ y rzeczesz przed oblicżem PANA Bogá twego: Oćiec moj/ *był* ubogi Syryjczyk/ b/ y zstąpił do Egiptu/ á pielgrzymowáł tám w máluczkim poczćie/ y stał śię tám w narod wielki/ możny y obfity. 6 A gdy śię z námi źle obchodźili Egipczánie/ trapiąc nas/ y kłádąc ná nas niewolą ćięszką: 7 Tedyśmy wołáli do PANA Bogá Ojcow nászych/ y c wysłuchał PAN głos nász/ á wejrzał ná utrapienie násze/ y ná prácę nászę/ y *ná* ućisk nász/ 8 Y wywiodł nas PAN z Egiptu ręką możną / y rámieniem wyćiągnionym/ y w strachu wielkim / y w 9 znákách/ y w cudách/ Y przyprowádźił nas ná to miejsce / á podał nam tę ziemię/ ziemię opływájącą 10 mlekiem y miodem. A teraz oto przyniosłem pierwoćiny z owocow ziemie/ ktoraś mi dał o PANIE: y zostáwisz ono przed Pánem Bogiem twojim / y pokłonisz śię przed PAnem Bogiem twojim: 11 Y będźiesz śię weselił ze wszystkich dobr / ktoreć dał PAN Bog twoj / y domowi twemu / ty y Lewitá / y przychodźień ktory jest w pośrzodku ćiebie.

a 2 Moj 23.19. & 34.26 3 Moj. 2. 14. & 23.10 4 Moj. 15.19.
b 1 Moj. 30.31.
c 2 Moj. 2. 23.

12 A Gdy spełnisz oddáć d dźieśięćinę wszystkich dźieśięćin urodzájow twojich / roku trzećiego / *ktory jest* rokiem dźieśięćin / á dasz Lewićie / przychodniowi / śierocie y wdowie / y będą jedli w bramách twojich/ y nájedzą śię. 13 Tedy rzeczesz przed oblicżem PANA Bogá twego: Wyniosłem co jest poświęcone z domu *swego*, y dałem też z tego Lewićie / y przychodniowi / śierocie / y wdowie / według wszelkiego e przykazánia twego / ktoreś mi przykazał / nie przestąpiłem przykazánia twego / ánim *go* zápomniał. 14 Nie jadłem w smętku mojim z niego / ánim odjął z niego ná pospolite używánie / ánim też dał z niego ná pogrzeb: byłem posłuszny głosowi PANA Bogá mego: uczyniłem wszystko coś mi przykazał. 15 Pojrzyjże f z mieszkánia świętego twojego / z Niebá/ á błogosław ludowi twemu Izráelskiemu / y ziemi ktoraś nam dał / jákoś przyśiągł Ojcom nászym / ziemi opływájącey mlekiem y miodem. 16 Dźiś PAN Bog twoj rozkázuje tobie / ábyś záchował te ustáwy y sądy: przestrzegajże tedy / á czyń je ze wszystkiego sercá twego / y ze wszystkiey duszę twojey. 17 Przy Pánuś śię dźiś opowiedźiał: ábyć był zá Bogá/ y żebyś chodźił drogámi jego / y strzegł ustaw jego/ y przykazań jego / y sądow jego/ y żebyś posłuszny był głosowi jego. 18 PAN śię też dźiś opo-

d 3 Moj 27.30. 4 Moj. 18.25.
e 5 Moj 14.27.
f Ezái. 63. 5. Bárue 2.16.

wiedział przy tobie/ ábyś mu był zá lud g osobliwy/ jáko mowił do ćiebie/ y żebyś strzegł wszystkich przykazań jego/ h Y żebyć ćię wywyższył nád wszystkie narody/ ktore uczynił w chwale y w sławie/ y w zacnośći: á żebyś był ludem świętym PAnu Bogu twemu/ jáko mowił.

g 2 Moj. 19. 5. 5 Moj 7. 6. y 14. 2.
h 5 Moj 7. 6. 5 Moj 14. 2.

ROZDZIAŁ XXVII.

Zakon ná kámiennych słupiech pisáć. 5. y Ołtarz z Kámienia nieciosánego budowáć zá Iordanem káże. 12. Dwie gory odłącza, z ktorych pewne Osoby błogosłáwić y przeklináć miáły.

1 TEdy przykazał Mojżesz y Stárszy Izráelscy ludowi/ mowiąc; Strzeżćie wszelkiego przykazánia ktore ja wam dźiś przykázuję. 2 Y stánie śię/ że ktorego dniá przejdźiećie przez Jordan do źiemie/ ktorąć PAn Bog twoy dawa/ / á wystáwisz sobie kámienie wielkie/ y potynkujesz je wapnem/ 3 Y nápiszesz ná nich wszystkie słowá Zakonu tego/ skoro przejdźiesz/ ábyś wszedł do źiemie/ ktorą PAn Bog twoj dawa tobie: do źiemie opływájącey mlekiem y miodem/ jákoć obiecał PAn Bog Ojcow twojich. 4 Gdy tedy przejdźiećie przez Jordan/ wystáwićie te kámienie/ o ktorych ja wam dźiś rozkázuję/ ná gorze Hebál/ y potynkujesz je wapnem. 5 Támże zbudujesz a Ołtarz PAnu Bogu twemu/ Ołtarz z kámienia: nie będźiesz jich ćiosał żelázem/ 6 Z kámienia cáłego zbudujesz Ołtarz PAná Bogá twego: y ofiárowáć będźiesz ná nim cáłopalenia PAnu Bogu twemu. 7 Tákże ofiárowáć będźiesz ofiáry spokojne/ y będźiesz tám jadł/ á będźiesz śię weselił b przed obliczem PAná Bogá twego: 8 Y nápiszesz ná onych kámieniách wszystkie słowá zakonu tego/ znácznie y jáśnie. 9 Y rzekł Mojżesz/ y Kápłáni Lewitowie/ do wszystkiego Izráelá/ mowiąc: pilnuy/ á słuchaj Izráelu: dźiś stałeś śie ludem PAná Bogá twego/ Przetoż 10 będźiesz posłusznym głosowi PAná Bogá twego/ á będźiesz czynił przykazánia jego/ y ustáwy jego

a 2 Moj. 20. 24. Jozu. 8. 31.
b 5 Moj. 16, 14.

ktore ja dźiś przykázuję tobie. 11 Y Tedy przykazał Mojżesz ludowi dniá onego mowiąc: 12 Ci stáną áby błogosłáwili ludowi ná gorze Gárizym/ gdy przejdźiećie przez Jordan/ Symeon y Lewi/ y Judá/ y Isáchár/ y Jozef/ y Beniámin. 13 Ci záś stáną ku przeklinániu ná gorze Hebál: Ruben/ Gád/ y Aser/ y Zábulon/ Dán/ y Neftáli. 14 Y oświadczą c śię Lewitowie/ á mowić będą do wszystkich mężow Izráelskich głosem wyniosłym: 15 Przeklęty człowiek/ ktoryby czynił obraz ryty/ ábo odlewány/ obrzydliwość Páńska/ robotę rąk rzemieśniczych/ choćby to postáwił ná miejscu skrytym: Tedy odpowie wszystek lud/ y rzecze: Amen. 16 Przeklęty ktolekce waży Ojcá swego/ y mátkę swoję: y rzecze wszystek lud/ Amen. 17 Przeklęty ktory przenośi gránicę bliźniego swego: á rzecze wszystek lud/ Amen. 18 Przeklęty ktory zwodźi ślepego z drogi áby błądźił: y rzecze wszystek lud/ Amen. 19 Przeklęty ktory wywraca spráwiedliwość przychodniowi/ śierotćie y wdowie: á rzecze wszystek lud/ Amen. 20 Przeklęty ktoby obcował z żoną Ojcá swego/ bo odkrył podołek Ojcá swego: y rzecze wszystek lud/ Amen. 21 Przeklęty ktoryby obcował z jákimkolwiek bydlęćiem: y rzecze wszystek lud/ Amen. 22 Przeklęty ktoryby obcował z śiostrą swoją/ corką Ojcá swego/ ábo corką mátki swojey: y rzecze wszystek lud/ Amen. 23 Przeklęty ktoryby obcował z świekrą swoją: y rzecze wszystek lud/ Amen. 24 Przeklęty ktoryby zábił tájemnie bliźniego swego: y rzecze wszystek lud/ Amen. 25 Przeklęty ktoryby brał dáry/ áby zábił człowieká/ krew niewinną: y rzecze wszystek lud/ Amen. 26 Przeklęty ktoby nie został d przy słowiech zakonu tego/ áby je czynił: y rzecze wszystek lud/ Amen.

c Dán. 9. 11:
d Gálát. 3. 10.

ROZDZIAŁ XXVIII.

Błogosłáwieństwá posłusznym. 15. á nie posłusznym przeklęctwá opowiáda: toż jest 2 Moj. 26. ále tu wiele Mojżesz przydawa.

1 Jesli pilnie słuchác bedźieß głosu a PAná Bogá twego/ strzegac y czyniac wßystkie przykazánia jego/ ktore ja dźiś przykázuje tobie: tedy ćie PAn Bog twoj wywyższy b nád wßystkie narody źiemie/ 2 ♣ Y przyda ná ćie te wßystkie błogosłáwieństwá / y trzymáć śie ćiebie beda / jesli bedźieß posłußnym głosu PAná Bogá twego: 3 ♣ Błogosłáwiony bedźieß w mieśćie/ błogosłáwiony bedźieß y ná polu: 4 ♣ Błogosłáwiony owoc żywotá twego/ y owoc źiemie twojey/ y owoc bydłá twego / płod rogátego bydłá twego/ trzody drobnego bydłá twego: 5 ♣ Błogosłáwiony koß twoj/ y dźieżá twojá. 6 ♣ Błogosłáwiony bedźieß wchodzac / błogosłáwiony y wychodzac: 7 ♣ Spráwi PAN/ że nieprzyjaćiele twoji/ ktorzy powstawája przećiwko tobie / beda poráżeni przed obliczem twojim: drogá jedná wyćiagna przećiwko tobie/ á śiedmia drog ućiekáć beda przed obliczem twojim. 8 ♣ Przykaże PAN błogosłáwieństwu swemu, áby z toba było w spiżárniách d twojich/ y we wßystkim do czegobyś źciagnał reke twoje / y bedźieć błogosłáwił w źiemi/ ktora PAn Bog twoj dawa tobie. 9 ♣ Wystáwi e ćie PAN sobie zá lud święty / jákoć przyśiagł/ jesli przestrzegáć bedźieß przykazań Páná Bogá twego / y 10 bedźieß chodźił drogámi jego: ♣ Y obaczá wßystkie narody źiemie/ że imie f Páńskie wzywáne jest nád 11 toba/ á beda śie ćiebie lekáć. ♣ Y spráwi PAn/ że bedźieß obfitował w dobrym/ w owocu żywotá twego/ y w owocu bydłá twego / y w owocu polá twego / w źiemi o ktora przyśiagł PAn Ojcom twojim / że 12 ja tobie da. ♣ Otworzyć PAN g skarb swoj wyborny Niebiosá/ áby wydawáły deßcz źiemi twojey czásu swego/ y pobłogosłáwi wßelkiey spráwie rak twojich / y bedźieß pożyczał wielom Narodom/ á sam nie 13 bedźieß pożyczał. ♣ Y uczyni ćie PAN przednieyßym/ á nie pośledniejßym: y bedźieß tylko wyżßy/ á nie bedźieß niżßy / jesli posłußnym bedźieß przykazániu PAná Bogá twego/ ktore ja dźiś rozkázuje tobie/ ábyś ich strzegł/ y czynił je, 14 ♣ A nie ustapiß od żadnego słowá ktore ja wam przykázuje dźiśia / áni ná práwo/ áni ná lewo/ idac zá bogámi cudzymi/ ábys im służył.

15 Lecz h jesli posłußny nie bedźieß głosu PAná Bogá twego/ ábyś strzegł y czynił wßystkie przykazánia jego/ y ustáwy jego/ ktore ja przykázuje tobie dźiś/ tedy przyda ná ćie wßystkie te przeklectwá/ y i 16 ogárna ćie. ♣ Przeklętym bedźieß w mieśćie/ przeklętym y ná polu. ♣ 17 Przeklęty koß twoj/ y dźieżá twojá. 18 ♣ Przeklęty owoc żywotá twego/ owoc źiemi twojey/ płod rogátego bydłá twego / y trzody drobnego 19 bydłá twego. ♣ Przeklętym bedźieß wchodzac/ przeklętym y wychodzac. 20 ♣ Y pośle PAn ná ćie przeklectwo trwoge/ y zgube we wßystkim do czego źciagnieß reke twoje / y co czynić bedźieß: áż ćie wygłádźi/ y áż zágınieß nagle/ dla złośći spraw twojich/ ktorymiś mie odstapił. ♣ 21 Przepuśći PAN ná ćie morowe powietrze/ áż ćie wyniszczy z źiemie/ do ktorey idźieß/ ábyś ja pośiadł. 22 ♣ Uderzy ćie k PAN suchotámi/ y źimnica / y goraczka / y upaleniem/ y mieczem/ y susza/ y rdza/ y beda ćie l doganiáć áż wyginieß. 23 ♣ Y bedźie niebo twoje/ ktore jest m nád głowa twoja/ miedźiáne/ y źiemia ktora jest pod toba/ 24 żelázna. ♣ Da PAN zá deßcz źiemi twojey proch y popioł/ á ten z Niebá pádáć bedźie ná ćie/ áż zniszczejeß. 25 ♣ Poda ćie PAN ná upadek przed nieprzyjaćioły twymi: drogá jedna wynidźieß przećiwko nim/ á śiedmia drog bedźieß ućiekał przed twarza jch: y bedźieß ku wzruszeniu wßystkim krolestwom 26 źiemie. ♣ A beda trupy twoje/ pokármem wßelkiemu ptástwu powietrznemu/ y zwierzowi źiemskiemu/ á nie bedźie ktoby ich odpedźił. ♣ 27 Záráźi ćie PAn wrzodem n Egipskim/ y o niemoca zádnice/ y krostámi/ y świerzbem: á nie bedźieß 28 mogł być uleczony. ♣ Záráźi ćie PAN ßaleństwem / y ślepota/ y

zdretwiá=

a 3 Moj. 26. 3.
b 5 Moj. 26.19.
c I. dostátki, ábo spiżárnie.
d I. w gumnie.
e 2 Moj. 19. 5. 5 Moj 7. 6. 5 26,18
f 1 Moj. 48.16.
g 5 Moj 11.14. Jerem. 5. 24. Ezech. 34.26.
h 3 Moj 26.14. Thren. 2. 17. Dán. 9 11.13. Mál. 2. 2. Báru. 1. 30.
i I. Dośćignaćie.
k 3 Moj. 26.16.
l I. beda ćie trapić.
m 3 Moj 26.19.
n 2 Moj 9. 9.
o I. biegunkámi.

29 zdretwiáłośćią sercá. ♣ Y będźieß mácał o południu/ jáko mácá ślepy w ćiemnośći: á nie będźieß ßczęśćiły drogi twoje: do tego też będźieß ućiśniony/ y ßárpány po wßystkie dni/ á nie będźie ktoby ćię wybáwił. 30 ♣ Zonę sobie poślubiß/ á inßy máż z nią będźie spał: dom zbudujeß/ á mießkáć w nim nie będźieß: Winnicę násádźiß/ á używáć jey 31 nie będźieß. ♣ Wołu twego zábiją przed oczymá twymi/ á nie będźieß go jádł: Osłá twego porwą przed twarzą twoją/ á nie wrocą go: Trzody twoje podáne będą nieprzyjaćiołom twojim/ á nie będźie ktoby 32 ćię rátował. ♣ Synowie twoji/ y corki twoje/ narodowi innemu wydáne będą/ á oczy twoje pátrząc náto/ ustawáć będą dla nich przez cáły dźień: á nie będźie śiły w ręce 33 twojey. ♣ Owoc źiemie twojey/ y wßystkę prace twoje/ pożrze Narod/ ktorego ty nie znaß/ á nie będźieß/ jedno ućiśniony/ y udręczony 34 po wßystkie dni. ♣ Y będźieß jáko ßalony/ widząc to oczymá twymi/ 35 ná co pátrząc muśiß. ♣ Záráźi ćię PAN wrzodem złym ná kolánách/ y ná łystách/ ták/ że nie będźieß mogł być uleczonym: od stopy nogi twey y áż do wierzchu głowy twojey. ♣ 36 Záwiedźie PAN/ ćiebie y Królá twego/ ktorego postánowiß nád sobą/ do Narodu ktoregoś nie znał/ ty/ y Ojcowie twoji: gdźie będźieß służył Bogom obcym/ drewnu y 37 kámieniowi. ♣ Y będźieß dźiwowiskiem/ báśnią y przysłowiem u wßystkich Narodow/ do ktorych ćię 38 záwiedźie PAN. ♣ Naśienia wiele wynieśieß ná pole/ á máło p zbie- 39 rzeß: bo to pożrze ßáráńczá. ♣ Winnice násádźiß y uprawiß/ ále winá nie będźieß pił/ áni zbierał: bo je 40 pożrze robáctwo. ♣ Oliwnego drzewá dosyć mieć będźieß/ po wßystkich gránicách twojich/ á Oliwą mázáć śię nie będźieß: bo opádáją Oliw- 41 ki twoje. ♣ Synow y Corek nápłodźiß/ ále nie będą twoje: bo pojdą w 42 niewolą. ♣ Wßystkie drzewá twoje/ y owoc źiemie/ ßáráńczá pożrze. 43 ♣ Cudzoźiemiec ktory mießka w pośrzodku ćiebie/ urośćie nád ćię znácznie// ále ty wielce poniżonymi bę- 44 dźieß. ♣ On będźie pożyczał tobie/ á ty mu nie będźieß pożyczał: on będźie przednieyßy/ á ty będźieß pośle- 45 dnieyßy. ♣ Y przydą ná ćię wßystkie te przeklęctwá/ y będą ćię goniły/ y ogárną ćię/ áż zniśzczejeß ponieważeś nie był posłußny głosowi PAná Bogá twego/ ániś chował przykazánia jego/ y ustaw jego kto- 46 re przykazał. ♣ A będą te plagi ná tobie/ zá znák y zá cud/ y ná naśie- 47 niu twym/ áż ná wieki. ♣ Dla tego/ żeś nie służył PAnu Bogu twemu/ z ućiechą/ y weselem q sercá 48 májąc wßystkiego dostátek. ♣ Y będźieß nieprzyjaćiołom twojim/ ktore ná ćię PAN pośle służył w głodźie/ y w prágnieniu/ y w nágośći/ y w niedostátku wßystkiego: y włoży járzmo żelázne ná ßyję twoję/ áż 49 ćię wniwecz obroći. ♣ Przywiedźie PAN ná ćię Narod z dáleká/ od kończyn źiemie/ ktory przyleći jáko Orzeł: Narod/ ktorego języká nie 50 zrozumieß. ♣ Narod srogi/ ktory nie będźie miał względu ná stárego/ áni śię nád dźiećięćiem zmiłu- 51 je/ ♣ Y pożrze owoc bydłá twego/ y owoc źiemie twojey/ áż ćię zniśzczy: y nie zostáwi zbożá/ mośczu/ áni świeżey Oliwy/ áni stad wołow twojich/ áni trzod owiec twojich/ áż 52 ćię wygubi. ♣ Y obleże ćię we wßystkich s bramách twojich/ áż upádną mury twe wysokie y obronne/ w ktorycheś ty ufał po wßystkiey źiemi twojey: Obleże ćię we wßystkich bramách twojich/ po wßystkiey źiemi twojey/ ktorą da PAN Bog twoj tobie.

53 Y Będźieß jádł płod żywotá twego/ ćiáło Synow twojich/ y corek twojich/ ktore dał PAN Bog twoj/ w onym obleżeniu y śćiśnieniu/ ktorym ćię śćiśnie nieprzyja- 54 ćiel twoj. ♣ Máż pießczotliwy miedzy wámi/ y w roskoßy zchowány/ będźie zájrzał brátu swemu/ y własnej żenie swey t y ostátkowi Sy- 55 now swych/ ktory pozostánie/ ♣ Y nie udźieli żadnemu z nich z mięsá Synow swych/ ktore jeść będźie: przeto że mu nie zostáło nic inßego w obleżeniu y w śćiśnieniu/ ktorym

p Mich. 6. 15. Agge 1. 6.

q 5 Moj. 16.15 y 26.14

r I. Niewstydliwy.

s I. miáßách.

t H. Zenie łoná swego.

ćie ściśnie nieprzyjaćiel twoj / we wszystkich bramách twojich. 56 Pieszczotliwa miedzy wámi/ y w roskoszy zchowána *niewiástá*, ktora ledwie nogą swoją dostepowáłá ziemie/ dla pieszczoty y roskoszy/ bedźie zájrząłá mężowi swemu własnemu y synowi swemu/ y corce swojey: 57 Y łożyską swego/ ktore wychodźi z niey przy porodzeniu/ y Synow swych ktore urodźi: Bo je poje w niedostatku wszystkiego/ potájemnie/ w obleżeniu y ściśnieniu/ ktorym ćie ściśnie Nieprzyjaćiel twoj w bramách twojich.

58 Jesliże nie bedźiesz przestrzegał / ábyś czynił wszystkie słowá zakonu tego/ktore nápisáne są w kśiegách tych/ żebyś śie bał tego imienia chwalebnego/y strásznego/Páná Bogá twego: 59 Rozmnoży ná podźiw PAn plagi twoje/ y plagi naśienia twego/ plagi wielkie y trwáłe/ tákże choroby złe y długie. 60 Y obroći ná ćie wszystkie choroby Egipskie ktorycheś śie lekał/ y chwycą śie ćiebie. 61 Wszeláką też niemoc/y wszeláką plage/ ktora nie jest nápisáná w kśiegách Zakonu tego/przywiedźie PAn ná ćie/ áż ćie wytráći. 62 Y zostánie was bárzo máło/ ktorzyśćie przed tym byli jáko gwiazdy Niebieskie / przemnostwo : ponieważeś nie był posłuszny głosowi PAná Bogá twego. 63 Y stánie śie że jáko śie rádował PAn nád wámi/ dobrze wam czyniąc/ y rozmnażájąc was: ták śie rádowáć bedźie PAN nád wámi / trácąc u was/ y wygładzájąc was: y bedźiećie wykorzenieni z ziemie/ do ktorey idźiećie/ ábyśćie ją pośiedli. 64 Y rozproszy x ćie PAN miedzy wszystkie Narody/ od konczyn ziemie/ y áż do konczyn ziemie: támże służyć bedźiesz Bogom cudzym/ ktorycheś nie znał/ ty y Ojcowie twoji/ drewnu y kámieniowi. 65 A miedzy onymi narodámi nie wytchniesz sobie/ áni bedźie miáłá odpoczynku stopá nogi twojey/ dać też PAn tám że serce lekliwe/ y oczy zemdlone/ y myśl zfrásowáná: 66 Y bedźie żywot twoj *jákoby* y záwieszony przed tobą: y bedźiesz śie lekał wnocy y we dnie/ y nie bedźiesz pewien żywotá twego. 67 Ráno rzeczesz/ ktoż mi da wieczor? á wieczor rzeczesz/ ktoż mi da zaránie? dla trwogi sercá twego/ktora śie zátrwoży/y dla tego/ ná co oczymá twymi pátrząc muśisz. 68 Y wroći ćie PAN do Egiptu w Okretách/ drogą o ktorey mći powiedźiał/ nie oglądasz jey wiecey: á tám záprzedawáć śie bedźiećie nieprzyjaćiołom swojim zá niewolniki/ y zá niewolnice: á nie *bedźie* ktoby *was* kupił.

u Esai. 1. 24.

x 5 Moj. 4. 27. Nehe. 1. 8.

y T. Niepewny

ROZDZIAŁ XXIX.

Przymierze odnawia. 2. dobrodźiejstwá Boże przypomina. 9. do posłuszeństwá wiedźie. 18. sądámi Páńskimi groźi.

1 Teć są słowá przymierza/ ktore przykazał PAn Mojżeszowi postánowić z Synámi Izráelskimi / w ziemi Moábskiey: nád *ono* przymierze ktore postánowił z nimi/ ná Horeb a. 2 Zwołał tedy Mojżesz wszystkiego Izráelá / y mowił do nich: wyśćie b widźieli wszystko co czynił PAN przed oczymá wászymi w ziemie Egipskiey Fáráonowi/ y wszystkim sługom jego/ y cáłey ziemi jego: 3 Pokusy wielkie/ ktore c widźiały oczy twoje/ znáki y cudá one wielkie. 4 Ale nie dał wam PAn serca ku zrozumieniu/ y oczu ku widzeniu/ áni uszu ku słyszeniu/ áż do dnia dźiśieyszego. 5 Y prowádźiłem was d przez czterdźieśći lat po puszczy/ nie wiotszáły száty wásze ná was/y obuwie wásze niewiotszáło ná nogách wászych. 6 Chlebáśćie nie jedli/ y winá/ y mocnego napoju nie piliśćie: ábyśćie wiedźieli / żem *JA PAN*, Bog wász. 7 A gdyśćie przyszli ná to miejsce/ wyćiągnął e Sehon/ Krol Hesebonski / y Og/ Krol Básáński / przećiwko nam ku bitwie/ y porázilismy je. 8 A wziąwszy ziemie jch/ podźielilismy ją w dźiedźictwo f Rubenitom/ y Gádytom/ y połowicy pokolenia Mánássessowego. 9 A ták przestrzegajćież słow przymierza tego/ y czyńćie je: áby śie wam szczęśliwie powodźiło wszystko / co czynić bedźiećie.

a A. Synáj.

b 2 Moj 19. 4.

c 5 Moj. 7. 19.

5 Moj. 8. 4.

e 4 Moo. 21, 23. 24. 33. 5 Moj. 2. 32. y 3. 1.

f 4 Moj. 32. 33. 5 Moj. 3. 12. Joz. 13. 12.

10 WY stoicie dziś wszyscy przed Pánem Bogiem wászym / Kśiążętá wásze / w pokoleniách wászych / stárszy wászy / y przełożeni wászy / wszyscy mężowie Izráelscy. 11 ♣ Dziatki wásze / żony wásze / y przychodźień twoy / ktory mieszka w pośrzodku obozu twego / od tego ktory drwá rabi / áż do tego co wodę czerpa. 12 ♣ Abyś wszedł w przymierze PANá Bogá twego / y w przysięgę jego / ktora PAN Bog twoy stánowi z tobą dziś. 13 ♣ Aby ćię sobie dziś wystáwił zá lud / á sam żeby tobie był zá Bogá / jákoć powiedźiał / y jáko g przysiągł Oycom twoim / Abráhámowi / Izáákowi / y Jákobowi. 14 ♣ A nie tylko z wámi sámymi ja stánowię to przymierze / y tę przysięgę: 15 ♣ Ale z káżdym ktory tu stoi dziś z námi przed PAnem Bogiem nászym / y z káżdym / ktorego tu nie mász z námi dziś. 16 ♣ Wy bowiem wiećie / jákośmy mieszkáli w źiemi Egipskiey / y jákośmy przeszli przez pośrzodek Narodow / ktoreśćie przeszli: 17 ♣ Y widźieliśćie obrzydliwośći ich / y báłwány ich / drewno y kámień / śrebro y złoto / sa przy nich.

18 NIech że nie będźie miedzy wámi mąż ábo niewiástá / ábo dom / ábo pokolenie / ktoregoby śię dziś serce odwrociło od PANA Bogá nászego / żeby szedł / á służył Bogom narodow onych: by snadź nie był miedzy wámi jáki korzeń wydawájący h żołć y piołun. 19 ♣ Bo ktoby słuchał słow przeklectwá tego / á błogosławiłby sobie w sercu swym / mowiąc: Pokoy mi będźie / choćiaż i według zdánia sercá mego chodźić będę / przydawájąc pijáná do uprágnioney k. 20 ♣ Ale PAn niechce odpuśćić tákowemu: lecz záraz zápali śię gniew Páński / á zápalczywość jego przećiwko mężowi temu: y przypádnie nań wszystko przeklectwo / ktore jest nápisáne w tych kśięgách: y wygłádźi PAN imię jego pod Niebem / 21 ♣ Y wyłączy go PAn ná złe jego ze wszystkich pokoleń Izráelskich / według káżdego przeklectwá Przymierza nápisánego w kśięgách zakonu tego.

22 TAk / że rzecze Narod potomny / Synowie wászy / ktorzy powstáną po was / y cudzoźiemiec ktory przydźie z źiemie dálekiey / (gdy obaczą plagi źiemie tey y niemocy jey / ktoremi ja záráźi PAN: 23 ♣ Bo śiárká y Sol wypali te wszystkie źiemie / że nie będźie ośiewána / áni też rodźić będźie / y nie zrośćie ná niey żadna trawá: ná ksztalt podwrocenia Sodomy y Gomorry / Adámy / y Sebojimá / ktore podwroćił PAN w gniewie swym / y w popędliwośći swey:) 24 ♣ Ták rzeką wszyscy Narodowie: Przecz że l ták PAN uczynił tey źiemi? coż to zá gniew tey wielkiey zápálczywośći? 25 ♣ Y odpowiedzą: przeto że opuśćili przymierze PAná Bogá Oycow swych / ktore postánowił z nimi / gdy je wywiodł z źiemie Egipskiey. 26 ♣ Abowiem poszli / á służyli Bogom cudzym / y kłaniáli śię im: Bogom ktorych oni nie ználi / y ktorzy im nic nie udźielili. 27 ♣ Przetoż zápalił śię PAN gniewem przećiwko tey źiemi / áby przywiodł ná nie wszelkie przeklectwo / nápisáne w tych kśięgách. 28 ♣ Y wykorzenił je PAn z źiemie jch w gniewie y w zápálczywośći / á w popędliwośći wielkiey: y wyrzućił je do źiemie obcey / jáko dziś widźićie. 29 ♣ Rzeczy m tajemne / należą n PAnu Bogu nászemu: á jáwne nam / y Synom nászym / áż ná wieki: ábyśmy czynili wszystkie słowá zakonu tego.

ROZDZIAŁ. XXX.

Pokutuiącym łáskę Bożą obiecuje. 11. ádćiąwszy wymowki. 15. upomina, áby śię ráczey żywotá, nie śmierci trzymáli.

1 GDy tedy przydą ná ćię wszystkie te rzeczy / błogosłáwieństwo / y przeklectwo / ktorem przełożył przed oczy twoje / á wspomnisz sobie w sercu swym / miedzy wszystkimi narody / do ktorych ćię wypędźi 2 PAn Bog twoy / ♣ Y náwrocisz śię do PAná Bogá twego / á będźiesz posłuszny głosowi jego / we wszystkim co ja rozkázuję tobie dziś / ty / y Synowie twoji / ze wszystkiego sercá

g 1 Moj. 17. 7.

h Dziej. 8. 23. Żyd. 11. 15. i I. nieprawośći.

k I. Gáśząc prágnienie pijáństwem.

l 1 Krol. 9. 8. Jerem. 22. 8.

m I. Tajemnice Páná Bogá nászego nam są objáwione.

o Przyp. 25. 2. Syrách 13. 36.

twego/ ze wßystkiey duße twojey: 3 ♣ Tedy cie wywiedzie PAN Bog twoj z więzienia twego/ a y zmiłuje sie nád toba/ przywroći/ y zgromádzi cie ze wßystkich narodow/ do ktorych cie rosproßył PAn Bog twoj. 4 ♣ By teżkto z twojich wygnány był/ y ná kraj świátá/ z támtad zgromádzi cie PAN Bog twoj y z támtad zbierze cie. 5 ♣ A przyprowádzi b cie PAN Bog twoj do ziemie/ ktora odziedziczyli Ojcowie twoij/ y ośiedźieß ja/ y bedźieć dobrze czynił/ y rozmnoży cie nád przodki twoje. 6 ♣ Y obrzeże PAN Bog twoy c serce twoje/ y serce naśienia twego/ ábyś miłował Páná Bogá twego/ ze wßystkiego sercá twego/ y ze wßystkiey duße twojey/ 7 ábyś mogł żyć/ ♣ Y obroći PAN Bog twoj/ wßystkie te przeklectwá/ ná nieprzyjacioły twoje/ ná te ktorzy cie nienawidzieli/ y ktorzy cie prześládowáli. 8 ♣ A ty náwroćiwßy śie/ posłußny bedźieß głosowi Páńskiemu/ y czynić bedźieß wßystkie przykazánia jego/ ktore ja tobie dźiś rozkázuje. 9 ♣ Y poßcześći PAN Bog twoj/ w káżdey spráwie rak twojich/ w owocu żywotá twego/ y w owocu bydłá twego/ y w owocu ziemie twey/ ku dobremu: Abowiem obroći śie PAN/ áby śie cießył z ciebie/ czyniąc ći dobrze/ jáko śie cießył z Ojcow twojich. 10 ♣ Bedźießli posłußnym głosowi Páná Bogá twego/ przestrzegájąc przykazań jego/ y ustaw jego nápisánych w kśiegách Zakonu tego: náwracájąc śie do PANA Bogá twego/ ze wßystkiego sercá twego/ y ze wßystkiey duße twojey.

11 ABowiem przykazánie/ ktore ja przykázuje tobie dźiś/ nie jest przed toba d zákryte/ áni dáleko odległe/ 12 ♣ Nie jest w Niebie/ żebyś rzekł: ktoż e nam wstąpi do Niebá á wziąwßy je/ *przyniesie* do nas/ y opowie je nam/ ábyśmy je pełnili? 13 ♣ Ani też jest zá morzem/ żebyś rzekł ktoż nam popłynie zá morze? á wziąwßy je/ y przynieśie/ y opowie je nam/ ábyśmy je pełnili? 14 ♣ Ale wárzo blisko ćiebie *jest* to słowo/ w uśćiech twojich y w sercu twojim/ ábyś je czynił.

15 OTom położył przed oczy twoje dźiś/ żywot f y dobre: tákże śmierć y złe: 16 ♣ Abowiem ja rozkázuje tobie dźiś/ ábyś miłował PAná Bogá twego/ y chodźił drogámi jego/ y przestrzegał przykazań jego/ y ustaw jego/ y Sadow jego: ábyś żył y rozmnożył śie/ y żebyć błogosłáwił PAn Bog twoj/ w ziemi do ktorey idźieß/ ábyś ja pośiadł. 17 ♣ Jesli śie zás odwroći serce twoje/ á nie usłuchaß/ ále dawßy śie zwieść bedźieß śie kłaniał Bogom obcym/ y bedźieß jm służył: 18 ♣ Opowiádam wam dźiś/ że pewnie poginiećie/ áni przedłużyćie dni ná ziemi/ do ktorey śie przepráwiaß przez Jordan/ ábyśćie tám weßedßy pośiedli ja. 19 ♣ Oświadczam śie dźiś przećiwko wam/ Niebem g y ziemia/ żem żywot y śmierć przedłożył przed oczymá twymi/ błogosłáwieństwo/ y przeklectwo: przetoż obierz żywot/ ábyś żył/ ty y naśienie twoje: 20 ♣ A miłował PANA Bogá twego/ y posłußny był głosowi jego/ y przy nim trwał: ábowiem on *jest* żywotem twojim/ y przedłużeniem dni twojich/ żebyś mießkał ná ziemi/ o ktora przyśiagł PAn Ojcom twojim/ Abráhámowi/ Izáákowi/ y Jákobowi/ iż jm ja dáć miał.

ROZDZIAŁ XXXI.

Smierć swoje przepowiáda. 7. Jozuego zá Wodzá stánowi. 8. y przytomnośćia Bożą ćießy. 9. Zakon Lewitom y stárßym oddáje. 11. á on czytáć. 25. y chowáć każe. 13. 29. przyßłe odstąpienie ludu od Bogá przepowiáda.

1 PRzyßedßy tedy Mojżeß/ opowiedźiał te słowá wßystkiemu 2 Izráelowi: ♣ Y rzekł do nich: Sto/ y dwádźieśćiá lat *jest* mi dźiś/ nie moge wiecey wychodźić y wchodźić á też mi PAN powiedźiał: Nie przejdźieß a zá ten Jordan: 3 ♣ PAN Bog twoj sam pojdźie przed toba: On wytráći narody te przed toba/ y pośiedźieß je: Jozue/ b ten pojdźie przed toba/ jáko powiedźiał 4 PAn. ♣ Y uczyni im PAn/ jáko

a Nehe. 1. 9. Psalm 106. 45. Jerem. 32. 1.
b 2 Mác. 1. 29. y 2. 18.
c 5 Moj. 10. 16. Jerem. 32. 39. Ezech. 11. 19. y 36. 26. Rzym. 2. 29. Koloss. 2. 11.
d Esái. 45. 19.
e Rzym. 10. 6.
f 5 Moj. 11. 26. Jerem. 2. 8.
g 5 Moj. 4. 26. y 31. 28.
a 4 Moj. 27. 12. 5 Moj. 3. 27. y 4. 21. y 32. 52.
b 4 Moj. 27. 18.

uczynił Sehonowi/ y Ogowi Krolom Ammorejskim/ y ziemi ich/ ktore wygładził. 5 A gdy je wam PAN poda/ tedy im uczynićie według każdego przykazánia / jákom wam przykazał d. 6 Zmacniajćie się/ á meżnie sobie poczynajćie/ nie bojćie się/ e áni się lękajćie twarzy ich: ábowiem PAN Bog twoj/ on idźie z tobą/ nie odstąpi f ćię/ áni ćię opuśći.

7 TEdy przyzwawszy Mojżesz Jozuego /rzekł do niego przed oczymá wszystkiego Izráelá: Zmocni śię/ á meżnie sobie poczynaj/ bo ty wnidźiesz z ludem tym do źiemie/ o ktorą przyśiągł PAN Ojcom jich/ że im ją da / á ty im ją w dźiedźictwo podźielisz. 8 A PAN on pojdźie przed tobą / on będźie z tobą: nie odstąpi ćię / áni ćię opuśći. Nie bój że śię g áni śię lękaj.

9 TEdy nápisał Mojżesz ten zakon y oddał go Kápłanom Synom Lewiego/ ktorzy nośili skrzynię Przymierza Páńskiego/ y wszystkim Stárszym Izráelskim. 10 Potym rozkazał im Mojżesz mowiąc: Ná początku każdego śiodmego roku/ w pewnym czás/ roku odpuszczánia/ w Swięto Kuczek: 11 Gdy śię zejdźie wszystek Izráel/ áby śię pokazał przed PAnem Bogiem twojim ná miejscu / ktore sobie obierze: obwołasz h ten Zakon przed wszystkim Izráelem w uszách ich. 12 A zgromádźisz lud/ męże y Niewiásty/ y dźiatki/ y przychodnie twoje/ ktorzy są w bramách twojich/ áby słucháli/ y áby śię uczyli y bali PAná Bogá wászego: y przestrzegáli/ áby czynili wszystkie słowá zakonu tego. 13 Synowie też jch / ktorzy jeszcze nie wiedzą/ niechaj słucháją/ y niech śię uczą bać Páná Bogá wászego/ po wszystkie dni ktorych żyć będźiećie ná źiemi/ do ktorey idźiećie/ przepráwiwszy śię przez Jordan wnidźiećie/ ábyśćie ją pośiedli.

14 ZAtym rzekł PAN do Mojżeszá: Oto przybliżyły śię dni śmierći twojey: Przyzowże Jozuego / á stańćie w Namiećie zgromádzenia/ á przykażę mu : Szedł tedy Mojżesz/ y Jozue/ á stánęli w Namiećie zgromádzenia. 15 Tedy śię ukazał PAn w Namiećie/ w Słupie obłokowym: y stánął on słup obłokowy náde drzwiámi Namiotu. 16 Y rzekł PAn do Mojżeszá: Oto ty záśniesz z Ojcy twojimi: á powstawszy lud ten/ będźie cudzołożył náśláduiąc Bogow cudzoźiemcow tey źiemie/ do ktorey wchodźi / áby mieszkał w pośrzodku niey / y opuśći mię / i y złamie przymierze moje/ ktorem postánowił z nim. 17 Przetoż zápáli śię gniew moj przećiwko niemu onego dniá / á opuszczę je/ y skryję oblicze moje przed nimi / á będźie ná pożárćie: y znájdą go wiele złych rzeczy y utrapienia : y rzecze dniá onego: Azaż nie dla tego / iż Bogá mego niemász w pośrzodku mnie/ ználáżły mię te złe rzeczy? 18 A ja krying skryję oblicze moje w on dźień/ dla wszystkiego złego / ktore czynili/ udawszy śię zá Bogi cudzymi. 19 Teraz tedy nápiszćie sobie tę pieśń / náucz jey Synow Izráelskich: włoż ją w ustá jch / áby mi byłá tá pieśń świádectwem przećiwko Synom Izráelowym : 20 Abowiem wprowádzę go do źiemie / o ktorąm przyśiągł Ojcom jego / opływájącey mlekiem y miodem: y będźie jadł / k á náje śię y utyje / á obroći śię do Bogow cudzych / y służyć im będźie / y rozdrażnią mię / y zrzucą przymierze moje. 21 Y stánie śię/ gdy go znajdźie wiele złego y utrapienia / że będźie tá pieśń przed nim ná świádectwo / ábowiem nie przydźie w zápámiętánie w uśćiech naśienia jch: gdyż wiem myśli jego y co on jeszcze dźiś czynić będźie pierwey niż go wprowádzę do źiemie / o ktorąm przyśiągł. 22 Y nápisał Mojżesz tę pieśń onegoż dniá / y náuczył jey Synow Izráelskich. 23 Potym przykazał Jozuemu Synowi Nunowemu / y rzekł: zmacniaj śię / l y meżnie sobie poczynaj / ábowiem ty wprowádźisz Syny Izráelskie do źiemie o ktorąm im przyśiągł: á ja będę z tobą.

24 Y stáło śię / gdy nápisał Mojżesz słowá Zakonu tego w kśiegi/ y dokonczył jch: 25 Rozkazał Mojżesz Lewitom / ktorzy nośili skrzynię Przymierza Páńskiego/ mowiąc:

c 4 Moj. 21.24. 33.
d 5 Moj. 7.2. y 20.16
e 5 Moj. 7.21. y 20.1. Psalm 46.8.
f Jozu. 1.5. Zyd. 1.5.
g Joz. 1.9.
h I. Czytać będźiesz.
i 1 Sám. 8.7.
k 5 Moj. 8.4.
l Joz. 1.6.

m 2 Krol. 22. 8.

26 ♣ Weźmićie kśiegi m zakonu tego/ y włożćie je przy stronie/ do skrzynie Przymierza PAná Bogá wáßego/ áby tám były przećiwko tobie ná świádectwo: 27 ♣ Abowiem ja znam upor twoj/ y kárk twoj twárdy/ oto poki ja jeßcze dźiś żyje z wámi/ jesteśćie odpornymi n PAnu/ jákoż dáleko więcey po śmierći mojey? ♣ 28 Zgromadźćież do mnie wßystkie Stárße pokolen wáßych/ y Przełożone wáße/ żebym mowił w ußách ich słowá te/ y bede wzywał ná świádectwo przećiwko nim/ Niebá y źiemie: 29 ♣ Poniewasz wiem/ że po śmierći o mojey/ popsujećie śie bárzo/ á ustapićie z drogi/ ktorám wam rozkazał: przetoż przydźie ná was to złe w ostátnie dni/ gdy bedźiećie czynić złe przed Oczymá Páńskimi/ drázniac go spráwámi rak wáßych. 30 ♣ Y mowił Mojżeß w ußách wßystkiego zgromádzenia Izráelskiego/ słowá tey pieśni/ áż jey dokończył.

n 2 Krol 17. 14. Mal. 3. 7.

o 5 Moj. 32. 16. 17.

Rozdział XXXII.

Pieśń Mojżeßowa, w ktorey spráwy Boże zacne. 15. niewdźieczność Izráelczykow. 20. karánie zá nie przyßłey przeßłe. 39. áży poćiechy przedkłada. 46. pilnie do uważánia tego wßystkiego nápomâjac. 49. zátym rozkaz Páński, áby wstąpił ná gore, y tám umárł.

1 Słuchajćie Niebiosá/ á mowić bede: niech słucha y źiemiá/ wymowy ust mojich. 2 ♣ Kropić bedźie jáko deßcz náuká mojá/ popłynie jáko rosá wymowá mojá/ jáko drobny deßcz ná źiołá/ á jáko krople ná tráwe. 3 ♣ Abowiem imienia Páńskiego bede wzywał: dajćież wielmożność Bogu náßemu: 4 ♣ Skále/ ktorey spráwy sa doskonáłe: bo wßystkie drogi jego sa spráwiedliwe: Boć jest Bog prawdźiwy/ á niemáß w nim nieprawośći/ spráwiedliwy y práwy jest.

5 POkáźili mu śie/ jáko y nie byli Synámi jego/ sprosnośćia swoja: Narod zły á przewrotny. 6 ♣ Y tákże to oddawaćie PAnu/ ludu głupi y ßalony? izali nie on jest Ojcem twojim/ ktory ćie sobie nábył/ on ćie uczynił y stworzył ćie?

7 WSpomni ná dni dawne/ uważajćie látá kázdego wieku: Spytaj Ojcá twego/ á oznájmi tobie: stárßych twojich/ á powiedzać. ♣ 8 Gdy rozdźielił a dźiedźictwá ná wyßßy Narodom/ á rozsádźił Syny Adámowe/ położył gránice narodom/ według liczby Synow Izráelskich: 9 ♣ Abowiem dźiałem Páńskim jest lud jego/ Jákob ßnurem dźiedźictwá jego: 10 ♣ Ználazł go w źiemi pustey/ y ná puszczy b wielkiey y stráßney: obwodźił go/ uczynił go/ strzegł go jáko źrzenice oká swego. 11 ♣ Jáko Orzeł c wywabia Orletá swoje/ nád Orletámi swojimi latájac rozßerza skrzydłá swoje/ bierze je/ y nośi je ná skrzydłách d swojich. 12 ♣ *Ták* PAn sam prowádźił go/ á żaden obcy Bog nie był z nim. ♣ 13 Wyniosł go ná wysokie miejscá źiemie/ áby używał urodzájow polnych/ y uczynił áby ssał miod z skáły/ y oliwe z opoki twárdy: 14 ♣ Aby jadł másło od krow/ y mleko od owiec z tłustośćia jágniat/ y báány *odchowáne w* Básán/ y kozły z tłustośćia ziarn pßenicznych/ á pił czerwone wino/ wyborne.

a 1 Moj. 11. 8. 5 Moj. 2. 5. Syrác 44. 26. Dźiej. 17. 26.

b H. Ná pußczy bukn.

c H. wyßawia gniazdo swoje.

d 2 Moj. 19. 4.

15 Y Roztył e Izráel y wierzgał: (otyłeś/ z stłuśćiałeś/ zgrubiałeś/ y opuśćiłeś Bogá ktory ćie uczynił:) y lekce poważył *Bogá* opoke zbáwienia swego. 16 ♣ Ku zápálczywośći pobudźili go przez cudze *Bogi*, y przez obrzydliwośći rozdrażnili go. 17 ♣ Ofiárowáli Dyabłom nie Bogu/ Bogom ktorych nie ználi nowym/ *ktorzy* z bliská przyßli/ ktorych śie nie bali Ojcowie wáßy. 18 ♣ Opoki ktora ćie spłodźiłá zápomniałeś/ zápomniałeś Bogá stworzyćielá twego.

19 CO widzac PAn/ poruszył śie gniewem ná Syny swoje/ y ná Corki swoje. 20 ♣ Y rzekł: skryje oblicze moje przed nimi/ obaczę jáki bedźie koniec ich: ábowiem sa Narodem przewrotnym: Synmi w ktorych wiáry niemáß. 21 ♣ Oni mie wzruszyli ku f zápálczywośći/ przez *to*, *co* nie jest Bogiem/ pobudźili mie proznośćiámi swymi: ja też do zazdrośći pobudze je/ przez te *ktorzy* nie sa ludem: przez narod

e H. Jeschurun. T. práwy ábo ßczyry.

f Rzym. 10. 19.

głupi

22 głupi rozdráżnię je. ♣ Abowiem g ogień rozpalił śię w popędliwośći mojey: y będźie gorzał / áż do h náygłębßego piekłá / y pożrze źiemię / y urodzáj jey / y wypali grunty gor. ♣ 23 Zgromádzę ná nie złe rzeczy, strzały moje ná nie wystrzelám. ♣ 24 Zniszczeją od głodu / y będą strawieni gorączką / i y śmierćią gorzką: zęby też bestyi poślę ná nie / z jádem gádźin źiemskich. ♣ 25 Zewnątrz osieroći je miecz / á w pokojách będźie strách / ták ná młodźieńcá / jáko ná pánnę: ná ssącego pierśi / y ná męża śedźiwego. ♣ 26 Rzekłem: Rozproßę je po kąćiech / y wygubię miedzy ludźmi pámiątkę ich. ♣ 27 Gdybym śię ná pychę nieprzyjaćioł nie oglądał / by śię snadź nie podnieśli nieprzyjaćiele ich / á nie rzekli: Ręká náßá wyniosłá / á nie PAN / sprawiłá to wßystko. ♣ 28 Abowiem ten Narod ginie przez rády swe y niema rozumu. ♣ 29 O by mądrymi byli / wyrozumieli by to / y oglądáliby śię ná ostátnie rzeczy swoje. ♣ 30 Jákoby k ugániał jeden z nich tyśiąc! á dwáj gonili by dźieśięć tyśięcy! gdyby ich Bog opoká ich nie záprzedał / y PAN ich nie wydał: ♣ 31 Abowiem nie jáko skáłá náßá / skáłá ich / co nieprzyjaćiele náßy sámi osądzą. ♣ 32 Abowiem z máćice Sodomskiey / máćicá ich / y z látorośli Gomorskich / jágody ich / jágody jádowite: groná ich gorzkie. ♣ 33 Jád smoczy wino ich / y trućizná 34 żmijow okrutna. ♣ Izali to nie jest l skryto u mnie / zápieczętowano w 35 skárbie mojim? ♣ Moja jest pomstá m y nadgrodá: czásu swego powinie śię nogá ich: poniewaz bliski jest dźień zginienia ich / á spießą śię przyśće rzeczy do nich.

36 A Bowiem sądźić będźie PAN lud swoj / á sług swojich użáli śię: gdy ujrzy / że ustáłá śiłá / á iż ták pojimány / jáko zostáwiony nic nie 37 mogą: ♣ Y rzecze: gdźież Bogowie ich / oná opoká w ktorey ufáli? ♣ 38 Ktorzy tłustość ofiar ich jadáli / y pijáli wino ofiar ich mokrych / Niechże wstáną / y rátują was / y 39 niechaj będą uciecżką wáßą. ♣ Obaczcież teraz żem ja / jam jest sam / á że niemáß n Bogow oprocz mnie:

g Ierem. 15.14. h I. Przepali áż do naygłębßey odchłáni. i H. wytrácenim gorzkim. k 3 Moj. 27.8. l I. w Zchowániu. m 3 Moj. 19.18. Syrác. 28.1. Rzym 12.19. Zydow 10.30. 1 Piotr 2.23. n 5 Moj. 4.35.

ja zábijam o ożywiam / zránię / y ja uleczę / á niemáß ktoby z ręki mo- 40 jey wyrwał: ♣ Abowiem podnoszę ku Niebu rękę moję / y rzekę: Żywię 41 ja ná wieki. ♣ Jesli záostrzę błyszczący śię miecz swoj / y porwie sąd ręká mojá / oddam pomstę nieprzyjaćiołom mojim / y tym ktorzy mię nienawidzą nádgrodzę. 42 ♣ Opoję strzały moje krwią / á miecz moj náje śię mięsá / ze krwie pobitych y pojimánych / skoro zácznę mśćić śię 43 nád nieprzyjaćioły. ♣ Weselćie śię p Narodowie z ludem jego: ábowiem krwie q sług swojich pomśći śię / y pomstę odda nieprzyjaćiołom swojim / á miłośćiw będźie źiemi swojey / y ludowi swemu.

44 Tedy przyszedł Mojżesz / y mowił wßystkie słowá pieśni tey / w uszách ludu tego / on y Jozue Syn Nunow. ♣ 45 A gdy dokonał Mojżesz mowić tych wßystkich słow do wßystkiego Izráelá: ♣ 46 Rzekł do nich: Przyłożćie sercá wáße do wßystkich słow / ktorymi śię ja oświadczam przećiwko wam dźiś / ábyśćie je przykázowáli Synom wáßym / żeby strzegli y pełnili wßystkie słowá zakonu tego: ♣ 47 Abowiem to słowo niema być prożne u was / gdyż jest żywotem wáßym / y w tym słowie przedłużyćie dni ná źiemi / do ktorey śię przeprawiaćie przez Jordan / ábyśćie ją ośiedli.

48 Y Rzekł PAN do Mojżeszá / tegoż 49 dniá / mowiąc: ♣ Wstąp r ná tę gorę Abárym / ná gorę Nebo / ktora jest w źiemi Moábskiey / przećiw Jerychu: á oglądaj źiemię Chánánejską / ktorą ja dawam Synom Izráelskim w ośiádłość. ♣ 50 Y umrzesz ná tey gorze ná ktorą wstąpisz: y będźiesz przyłączony do ludu twego / jáko umárł s Aáron brát twoj / ná gorze Hor / y przyłączon jest do ludu swego: ♣ 51 Dla tego / żeśćie wystąpili t przećiwko mnie / w pośrzod Synow Izráelskich / przy wodách poswárku / w Kádes / ná puszczy Syn: Y żeśćie mię nie poświęćili w pośrzod Synow Izráelskich. ♣ 52 Bo przed sobą oglądasz źiemię: ále tám nie u wnidźiesz / do tey źiemie / ktorą ja dáj Synom Izráelskim.

Ezái. 45.5. 18.22. o 1 Sám. 2.8. Tob. 13.2. Modr. 16.13. p Rzym. 15.10. q 2 Mác. 7.6. Objáw 19.2. r 4 Moj. 27.12. s 4 Moj. 20.29. y 27.13 y 33.38 t 4 Moj. 20.13. y 27.14 u 5 Moj. 3.25.

ROZDZIAL XXXIII.

Káżdemu pokoleniu z osobná Mojżesz przed śmiercią swą Duchem Prorockim błogosławi. 26. á Bogá. 28. y zacność Izráelá wysławia.

1 A Toć jest błogosławieństwo/ ktorym błogosławił Mojżesz mąż Boży / Synom Izráelskim / przed śmiercią swoją. 2 Y rzekł: PAN z Synáj przyszedł / y pojáwił się im z Sejiru / objáśnił się z gory Fárán / á przyszedł z dźieśiąćią tyśięcy świętych : z práwice jego zakon ognisty *dány* im. 3 Záiste *on* miłuje lud : wszyscy święći a jego są w ręku twych/ y oni stąpili się do nogi twey / áby *co* pojęli z słow twojich. 4 Zakon podał nam Mojżesz/ dźiedźictwo zebrániu Jákobowemu. 5 Bo był krolem w Izráelu b gdy się gromádźili przedniejszy z ludu / tákże pokolenia Izráelskie.

6 Niech żywie Ruben/ á nie umiera: á niech będźie mężow jego poczet. 7 Potym tez *błogosławił* Judźie/ y rzekł: Wysłuchaj PAnie głos Judy / á do ludu jego wprowadź go: ręká jego będźie walczyłá zań / á *ty* go rátowáć będźiesz / przećiw nieprzyjaćiołom jego. 8 A do Lewiego rzekł : Thumim twoje c y Vrym twoje *były*, przy mężu świętym twojim / ktoregoś kusił w Mássá / y z ktorymeś miał spor u wod Merybá. 9 *Tenći to jest* ktory rzekł Ojcu swemu / y Mátce swey: Nie d oględuję się ná was : y bráći swych nie znał/ y o Synach swych nie wiedźiał : ábowiem oni strzegą słow twych / y przymierze twoje záchowują. 10 Będą uczyć sądow twojich Jákobá / á Zakonu twego Izráelá : kłáść będą kádzenie pod nozdrze twoje / á cáłopalenie ná Ołtarz twoj. 11 Błogosław że Pánie mocy jego/ á spráwy rąk jego przyjmi wdźięcznie : Zetrzy biodrá nieprzyjaćioł jego / y tych ktorzy go nienawidzą / áby powstáć nie mogli. 12 *A* do Benjáminá rzekł: *Ten jest* namilszy PAnu : będźie mieszkał przy nim bespiecznie / bronić go będźie ná káżdy dźień / á miedzy rámiony jego przebywáć będźie. 13 Do Jozefá też rzekł: Błogosławiona od PAná ziemiá jego / z nalepszych rzeczy Niebieskich / z rosy/ y z źrzodeł z ziemie wynikájących: 14 Y dla roskosznych Vrodzájow słonecznych / tákże dla roskosznych odstałych urodzájow miesięcznych: 15 Y dla roskosznych gor stárodawnych / y dla roskosznych pagorkow wiecznych: 16 Tákże dla roskosznych *owoców* ziemie/ y obfitośći jey / á dla życzliwośći mieszkájącego we krzu : Niech to *błogosłáwieństwo* przyjdźie ná głowę Jozefowę / y ná wierzch głowy Názáreyczyká / miedzy bráćią jego. 17 *Iáko* pierworodnego wołu / ozdobá jego/ á jáko rogi jednorożcowe / rogi jego / tymi Narody zbodźie ná porząd/ áż do ostátnich gránic ziemie: á teć są dźieśięć tyśięcy Efráimitow : á te tyśiące Mánássesytow. 18 A do Zábuloná rzekł : Wesel się f Zábulon w wyśćiu swym : á *ty* Isáschar w namiecćiech twojich. 19 Ludu ná gorę przyzową / tám ofiárowáć będą Ofiáry spráwiedliwośći : poniewaz obfitość morską ssáć będą/ y zákryte skárby piasku. 20 A do Gádá rzekł: Błogosławiony ktory rozmnaża Gádá / jáko lew mieszkáć będźie / á porwie rámię y głowę. 21 Ktory sobie upátrzył ná początku *mieszkánie*, á iż tám o dźiale swojim przez zakonodawcę ubespieczony jest / przetoż pojdźie z Książęty ludu : spráwiedliwość g PAńską wykona / y sądy jego z Izráelem. 22 A do Dáná rzekł : Dan jáko szczenię Lwie / wyskákujące z Básán. 23 A do Neftáliná rzekł: Neftali/ násycony przyjáźni/ y pełny błogosławieństwá PAńskiego / Záchod y Południe h opánujesz. 24 A do Aserá rzekł : błogosławiony nád *inne* Syny Aser/ będźie przyjemny Bráći swey / y omoczy w oliwie nogę swoję : 25 Zelázo y miedź pod obuwiem twojim: y poki będą *trwáć* dni twoje *słynąć będźie* moc twojá.

26 Niemász ták práwego i jáko Bog / ktory jeźdźi po Niebie/ ku rátunku twemu / y w wielmożnośći swey ná obłokách. 27 Mieszkánie k twojim Bog wieczny / á ze

spod-

a Mądr. 3. 1.
b H. w Jeschurun.
c 2 Moj. 28. 30.
d 2 Moj. 32. 26. 27.
e I. Tego ktory się ukazał we krzu. 2 Moj. 3. 2.
f Mátt. 4. 15.
g T. Spráwiedliwe pomstę od P. B. przykazáno.
h Esái. 9. 1. Mátt. 4. 15.
i I. O Izráelu. H. o Ieschurun.
k I. Ochrono.

spodku rámioná wiecżnośći. Ten wyrzući przed tobą Nieprzyjaćie- lá/ á rzecżeć/ wytráć je. 28 Aby mieszkał Jzráel bespiecżnie I sam: źrzodło Jákobowe w źiemi zbożá y winá/ ktorego tez Niebiosá kropić będą rosą. 29 Błogosłáwionyś ty Jzráelu/ ktoż podobny tobie/ ludu záchowány przez PANá: ktory jest tárczą rátunku twego/ á miecżem zacności twojey: Przetoż obłudnie ćie poddádzą nieprzyjaćiele twoji/ á ty wyniosłość ich deptáć będźiesz.

1 Ierem. 23.6. y 33.16

ROZDZIAL XXXIV.

Mojżesz oglądał źiemię Obiecáną. 5. umárł. 6. grob jego utájony. 8. Załobá po nim. 9. Namiestnik jego. 10. y Zálecenie osoby jego.

1 Tedy wstąpił Mojżesz z onych rownin Moábskich/ ná gorę Nebo ná wierzch págorku/ ktory jest ná przećiwko Jerychu: á ukazał a mu PAN wszystkę źiemię od Gáláád áż do Dán/ 2 Y wszystkę źiemię Nefthálimowę / y źiemię Efráimowę/ y Mánássesowę / y wszystkę źiemię Judowę / áż do morzá ostátniego. 3 Y strone Południową/ y rowninę doliny Jerychá / miástá osádzonego Pálmámi áż do Segor. 4 Tedy mu rzekł PAN: Táć jest źiemiá/ o ktorąm b przyśiągł Abráhámowi/ Jzáákowi y Jákobowi / mowiąc: naśieniu twemu dam ją: pokazałem ją ocżom twojim / ále do niey nie wnidźiesz.

a 5 Moj. 3.27. 2 Mác. 2.4.

b 1 Moj. 12.7. y 13.15 y 15.18 y 26.4. y 28.13

5 Y umárł tám/ Mojżesz sługá Páński w źiemi Moábskiey wedługsłowá Páńskiego. 6 Y pogrzebł go PAN w dolinie / c w źiemi Moábskiey / przećiw Betfegorowi/ á nie dowiedźiał śię nikt o grobie jego / áż do dniá tego. 7 A Mojżesz miał sto d y dwádźieśćiá lat / gdy umárł: nie záćmiło śię oko jego/ áni śię nárušyłá cżerstwość jego. 8 Y płákáli Synowie Jzráelscy Mojżeszá / ná polách Moábskich przez trzydźieśći dni. A gdy śię skońcżyły dni płáczu / y żáłoby Mojżeszowey:

c Iud. v. 9.

d 5 Moj. 31. 2.

9 Tedy Jozue Syn Nunow/ nápełniony jest Duchem mądrośći: bo był włożył Mojżesz e ręce swoje nań: y posłuszni f mu byli Synowie Jzráelscy: á cżynili ják o przykazał PAN Mojżeszowi. 10 Y nie powstał Prorok więcey w Jzráelu / podobny Mojżeszowi / ktoregoby ták znał PAN / twarzą w twarz g: 11 We wszystkich znákách/ y cudách / dla ktorych go był posłał PAN / áby je cżynił w źiemi h Egipskiey / przed Fáráonem / y przed wszystkimi sługámi jego / y przed wszystką źiemią jego: 12 Tákże we wszystkich sprawách ręki mocney / y we wszystkich postrachách wielkich/ ktore cżynił Mojżesz / przed ocżymá wszystkiego Jzráelá.

e 2 Moj. 29.10. 4 Moj. 27.18.

f 4 Moj. 27.23. Dźiej. 6.v.6. y 13.3. 1 Tym. 4. 14.

g 2 Moj. 33.11. 4 Moj. 12.8.

h Syrác. 45.1. 2.3.

DRUGA CZESC BIBLIEY

Swietey, w ktorey śię zámykáją te Księgi

KSIEGI IOZUEGO.

Te Księgi zámykáją w sobie / opisánie dobrodźieystw Bożych / ludowi Izráelskiemu okazánych / od śmierći Moyżeszowey / áż do śmierći Jozuego / á miánowićie / jáko weszli do źiemie Chánáneyskiey: jáko ją opánowáli / y Obywátele jey z niey wygłádźili: á ná ostátek / jáko źiemiá oná miedzy dwánaśćie pokoleń / przez Jozuego / podźielona byłá. Co śie wszystko przez Osmnáśćie lat stáło.

ROZDZIAL I.

Iozue ná miejsce Mojżeszá zmárłego, od Bogá wezwány y potwirdzony. 10. gotuje lud ná weśćie do źiemie obiecáney. 16. á oni posłuszeństwo ślubują.

1 Stáło śie po śmierći Mojżeszá sługi PAńskiego / że mowił PAN do Jozuego / Syná Nunowego / sługi 2 Mojżeszowego: Y rzekł: Mojżesz sługá moj umárł: przetoż teraz wstań / przepraw śie przez ten Jordan / ty / y wszystek lud ten do źiemie / ktorą ja jm / Synom Izráelskim / dawam. 3 Káżde *a* miejsce / po ktorym deptáć bedźie stopá nogi wászey / dałem wam / jákom obiecał Mojżeszowi. 4 Od puszczy *b* y od Libánu tego / y áż do rzeki wielkiey / rzeki Eufrátes: wszystká źiemiá Hettejczykow / y áż do morzá wielkiego / ná zachod słońcá / bedźie 5 gránicá wászá. Nie ostoji śie nikt przed tobą / po wszystkie dni żywotá twego: jákom był z Mojżeszem / ták bede z tobą / nie *c* odstąpie ćie / 6 áni ćie opuszcże. Zmacniajże śie y meżnie sobie pocżynaj / ábowiem ty podasz w dźiedźictwo ludowi temu źiemie / o ktorąm przyśiągł 7 Ojcom ich / że im ją dam. Tylko śie zmacniaj / y bárzo meżnie sobie pocżynaj / ábyś strzegł y czynił wszystko *d* według Zakonu / ktory rozkazał Mojżesz sługá moj: nie uchylaj śie od niego ná práwo áni ná lewo / żebyś śie rostropnie sprawował / we wszystkim do czego śie 8 udasz. Niech nie odstępują księgi Zakonu tego od ust twojich / ále rozmyślaj w nich we dnie y w nocy / ábyś strzegł y czynił wszystko co nápisano w nich / ábowiem ná ten czás poszcżęśćia śie drogi twoje: Y ná *e* 9 ten czás rostropnym bedźiesz. Azaćiemći nie rozkazał / zmocni śie y meżnie sobie pocżynaj / nie lekáj śie / á nie trwoż śobą / ábowiem z tobą jest PAN Bog twoj / we wszystkim do czegokolwiek śie obroćisz.

10 A Przetoż rozkazał Jozue przełożonym nad ludem / mowiąc: 11 Przejdźćie przez pośrzodek Obozu / á rozkażćie ludowi / mowiąc: gotujćie sobie żywność: ábowiem po trzech dniách przejdźiećie przez ten Jordan / ábyśćie weszli / á pośiedli źiemie / ktorą PAN Bog wász dawa wam w ośiádłość.

12 Rubenitom też / y Gádytom / y połowicy pokolenia Mánásessowego rzekł Jozue / mowiąc: 13 Pámietajćie ná słowo / ktore *f* wam rozkazał Mojżesz sługá PAński mowiąc: PAN Bog wász spráwił wam odpoczynienie / y dał wam te 14 źiemie: Żony wásze / dźiatki wásze / y bydłá wásze / niech zostáną w źiemi / ktorą wam dał Mojżesz / z tey strony Jordanu / ále wy pojdźiećie zbrojni przed bráćią wászą / wszyscy duży w śile / á bedźiećie ich pośiłkowáć / 15 Aż odpocżynienie spráwi PAN bráći wászey / jáko y wam / á oni pośiedą źiemie / ktorą im dawa PAN Bog wász / potym śie wroćićie *g* do źiemie ośiádłośći wászey / á bedźiećie ją trzymáć / ktorą wam dał Mojżesz sługá PAński / z tey strony Jordanu / ná wschod słońcá.

16 Y odpowiedźieli Jozuemu / mowiąc: wszystko coś nam rozkazał ucżyniemy / á gdźiekolwiek nas pośleszy / pojdźiemy. 17 Jákosmy byli

po=

a 5 Moj. 11.24. Iozue. 14.9.
b 5 Moj 1.7.
c 5 Moj. 31.6 8 Zyd. 13.5.
d 5 Moj. 31.7.
e Psalm 119.99 Syrác. 15.1. 2 Tym. 3.15.
f 4 Moj. 32.20. 28.
g Iozue. 22.4.

posłuszni Moyżeszowi / ták posłuszni będźiemy y tobie : tylko niech będźie PAN Bog twoj z tobą / jáko był z Moyżeszem. 18 ✣ Ktobykolwiek sprzećiwił śię ustam twojim / á nie byłby posłusznym słowom twym / we wszystkim co mu rozkażesz / niechaj umrze : tylko śię zmacniaj / á mężnie sobie poczynaj.

ROZDZIAŁ II.

Szpiegowie do Jerychá wysłáni. 3. wpádli w niebespieczeństwo. 4. ále od Ráchaby záchowáni. 12. Zywotem ją dárowáć, y oney dobrze czynić, obiecują. 23. á do Jozuego nawroćiwszy śię, o wszystkim spráwę dawają.

1 A Ták posłał Jozue Syn Nunow z Syttym / dwu szpiegow potájemnie / mowiąc: Idźćie / wypátrujćie źiemię / y Jerycho : szli tedy / y weszli a w dom *niektorey* niewiásty b wszetecżney / ktorey imię Ráchab / y odpoczynęli tám. 2 ✣ Y powiedźiano to Krolowi Jerychá mowiąc: oto mężowie *jacyś* przyszli tu tey nocy / z Synow Izráelskich / áby przeszpiegowáli tę źiemię. 3 ✣ Tedy posłał krol Jerychá do Ráchaby / mowiąc : wywiedź męże ktorzy przyszli do ćiebie / á weszli do domu twego : bo ná przeszpiegowánie wszystkiey źiemie przyszli. 4 ✣ Ale wźiąwszy oná niewiástá tych dwu mężow / skryłá je / y rzekłá : prawdáć jest / przyszli do mnie mężowie / álem nie wiedźiáłá zkąd byli. 5 ✣ A gdy bramę zámykano / w śmierzk / oni mężowie wyszli / y nie wiem dokąd poszli / gońćież ich co narychley / bo ich dościgniećie. 6 ✣ A oná w wiodłá je byłá ná dách / y tám je przykryłá lnem nietártym / ktory byłá rozszáwiłá ná dáchu. 7 ✣ Mężowie tedy *wysłáni* gonili je drogą ku Jordanu / áż do brodu / á bramę zámkniono skoro wyszli ći / ktorzy szli zá nimi w pogonią.

8 A Ták pierwey niż posnęli / oná 9 wstąpiłá do nich ná dách. ✣ Y rzekłá do onych mężow : wiem że wam dał PAN źiemię tę / bo strách wász przypadł ná nas / y ostábieli wszyscy obywátele tey źiemie przed wámi. 10 ✣ Bosmy słyszeli / jáko wysuszył PAN wody morzá c czerwonego d przed wámi / gdyśćie wychodźili z Egiptu / y cośćie uczynili dwiemá e Krolom Amorreyskim / ktorzy byli z onę strone Jordanu : Sehonowi / y Ogowi / ktoreśćie pobili. 11 ✣ To gdysmy usłyszeli / upádło serce násze / y nie ostał śię więcey duch w nikim przed wámi : Abowiem f PAn Bog wász jest Bogiem ná niebie wzgorę / y ná źiemi nisko. 12 ✣ Przetoż teraz przysiężćie mi proszę / przez PANá : iż jákom ja uczyniłá z wámi miłośierdźie / tákże uczyńćie y wy z domem Ojcá mego miłośierdźie / á dajćie mi znák pewny / 13 ✣ Y záchowajćie żywo Ojcá mego / y mátkę moję / y bráćią moję / y śiostry moje / y wszystko co ich jest : á wybáwćie dusze násze od śmierći / 14 ✣ Y odpowiedźieli jey oni mężowie : Duszá nászá będźie zá was ná śmierć / jesli nie wydaćie tey spráwy nászey / y będźie *to*, gdy nam poda PAN tę źiemię / że uczynimy z tobą miłośierdźie y prawdę. 15 ✣ Y spuśćiłá je ná powrozie z okná / bo dom jey był przy murze / y oná ná murze mieszkáłá. 16 ✣ Y rzekłá im: ná gorę idźćie / by śię snadź nie potkáli z wámi / ktorzy *was* gonią : y tám śię kryjćie przez trzy dni / áż śię wrocą ktorzy *was* gonią / á potym pojdźiećie drogą wászą.

17 Y Rzekli jey mężowie oni : Będźiemy wolni od przyśięgi tey / 18 ktorąś nas poprzyśięgłá: ✣ Jesli / gdy wnidźiemy do źiemie / tego czerwonego sznuru g nie uwiążesz u okná / po ktorymeś nas spuśćiłá / á Ojcá twego / y mátki twojey / y bráći twojey / y wszystkiego domu Ojcá twego nie zbierzesz do śiebie w dom : 19 ✣ Abowiem ktokolwiek wyszedł ze drzwi domu twego / krew jego *będźie* ná głowę jego / á my *będźiemy* bez winy: ále káżdego ktokolwiek będźie z tobą w domu / krew jego *obroći śię* ná głowę nászę / jesli śię go kto ręką dotknie. 20 ✣ Lecz jesli wydasz tę spráwę nászę / tedy będźiemy wolni od przyśięgi twojey / ktorąś nas poprzyśięgłá. 21 ✣ Y odpowiedźiáłá: jákośćie powiedźieli / niechże ták bę-

a *Jákub.* 2. 25. *Zyd.* 11. 31. b *I. Szynkarki.*

c 2 *Moj.* 14. 21. d 5 *Moj.* 1. 1. e 4 *Moj.* 21. 24. 35. f 5 *Moj.* 4. 39. *Psalm* 139. 8. *Ezái.* 66. *Jerem.* 23. 23. *Dán.* 2. 47. *Dźiej* 17. 24.

g *I. Jedwábnego czerwonego.*

dźie. Tedy je wypuśćiłá / y poszli: Y uwiązáłá śnur czerwony / w onym oknie.

22 A Odszedszy przyszli ná gorę / y zostáli tám przez trzy dni / áż śię wroćili / ktorzy je gonili : bo ich szukáli ći ktorzy je gonili / po wszystkich drogách / ále nie náleźli. 23 Y wroćili śię oni dwá mężowie / á zstąpiwszy z gory / przepráwili śię / y przyszli do Jozuego / Syná Nunowego / y powiedźieli mu wszystko co śię z nimi dźiáło: 24 Y mowili do Jozuego : dał PAN w ręce násze te wszystkę źiemię / bo śię ztrwożyli wszyscy obywátele źiemie / przed twarzą nászą.

ROZDZIAŁ III.

Jozue y z ludem przyszli do Jordanu. 6. skrzynię Páńską Kápłáni w przod prowádzą. 16. wody śię zástánowiły. 17. á lud po suszy przeszedł.

1 TEdy Jozue wstał bárzo ráno / y ruszyli śię z Syttym / á przyszli áż do Jordanu / on / y wszyscy Synowie Izráelscy / y támże przenocowáli / niżli śię przepráwili. 2 A po trzećim dniu przeszli przełożeni przez pośrzodek Obozu. 3 Y rozkazáli ludowi / mowiąc : Gdy ujrzyćie skrzynię przymierza PANA Bogá wászego / y Kápłány Lewity niosące ją / wy też ruszyćie śię z miejscá swego / á pojdźiećie zá nią: 4 Wszákże plác miedzy wámi / y miedzy nią będźie / ná dwá tyśiącá łokći miáry *zwyczájney*, nie przystępujćie blisko do niey / ábyśćie wiedźieli drogę / ktorą iść maćie: ábowiem nie chodźiliśćie tą drogą przed tym.

5 TEdy rzekł Jozue do ludu : Poświęććie śię: ábowiem jutro uczyni PAN miedzy wámi / dźiwne rzeczy. 6 Przytym rzekł Jozue do Kápłánow / mowiąc : Weźmićie skrzynię przymierza / á idźćie przed ludem : Y wźięli Skrzynię przymierza / y szli przed ludem. 7 Y rzekł PAN do Jozuego : Dźiś ćię pocznę a wywyższáć / przed oczymá wszystkiego Izráelá / áby poználi / iż jákom był z Mojżeszem / *ták* będę y z tobą. 8 Rozkaży ty Kápłánom / niosącym skrzynię przymierza / á rzecz im : Gdy wnidźiećie w brzeg wod Jordáńskich / w Jordanie stańćie. 9 Rzekł też Jozue do Synow Izráelskich / przystąpćie sám / á słuchajćie słow PANA Bogá wászego. 10 Y rzekł Jozue : W tym poznaćie że Bog żywiący / jest w pośrzodku was / á iż koniecznie wypędźi przed twarzą wászą Chánánejczyká / y Hetejczyká / y Hewejczyká / y Ferezejczyká / y Gergezejczyká / y Amorrejczyká / y Jebuzejczyká. 11 Oto Skrzynia przymierzá / pánującego nád wszystką źiemią / pojdźie przed wámi przez Jordan. 12 Przetoż teraz / c obierzćie sobie dwánaśćie mężow / z pokoleń Izráelskich / po jednym mężu z káżdego pokolenia: 13 A gdy śię zástánowią stopy nog Kápłánow / niosących Skrzynię PANA pánującego nád wszystką źiemią / w wodźie Jordáńskiey / *tedy* śię wody Jordáńskie rozstąpią / *ták* iż wodá płynąca z gory / stánie w jedney kupie.

14 Y Stáło śię / gdy śię ruszył lud z namiotow swych / áby śię przepráwili przez Jordan / á Kápłáni niosąc Skrzynię przymierza / *szli* przed ludem. 15 A gdy przyszli niosący Skrzynię áż do Jordanu á nogi Kápłánow / ktorzy nieśli skrzynię, omoczyły śię w brzegu wod :(bo Jordan wzbiera y wylewa ná wszystkie brzegi swoje ná káżdy czás żniwá) 16 Tedy śię zástánowiły wody płynące d z gor, á stánęły w jedney kupie / bárzo dáleko od Adámá miástá / ktore *jest* ku stronie Sártán : á ktore płynęły ná doł do morzá pustego / morzá słonego / z ginęły y ustáły : á ták lud przepráwiał śię przećiwko Jerychu. 17 A Kápłáni ktorzy nieśli Skrzynię przymierza Páńskiego stáli ná suszy w pośrzod Jordanu porządnie / e á wszyscy Izráelczycy f szli po suszy / áż śię lud wszystek przepráwił przez Jordan.

ROZDZIAŁ IV.

Bog ná pámiątkę cudu swego, świeżo uczynionego, dwánaśćie kámieni

mieni

b *Jozue.* 1. 5. 9. 17.

c *Jozue.* 4. 2.

d *Psalm* 114. 3.

e I. *umyślnie.*

f *Psalm* 66. 6.

a I. *Zácnym czynić.*

mieni w Jordanie. 20. á tyle drugich w Gálgál. wystáwić kazał. 18. Jordáńskie wody wpádły w brzegi swoje.

1 A Gdy sie wßystek lud przepráwił zá Jordan (Bo rzekł był 2 PAN do Jozuego / mowiąc: Obierzćie sobie a z ludu dwánaśćie meżow / po jednym meżu z káżdego pokolenia / Y rozkażćie im / mowiąc: 3 Weźmićie sobie z tąd / z pośrzodku Jordanu / z tego miejscá gdźie stały nogi Kápłánow porządnie / dwánaśćie kámieni / ktore z sobą wyniozßy postáwićie ná stanowisku / gdźie bedźiećie leżeć przez tę noc.) 4 Tedy wezwał Jozue dwánaśćie meżow / ktore był wybrał z Synow Izráelskich / po jednemu meżu z káżdego 5 pokolenia. Y rzekł do nich Jozue: Idźćie przed skrzynią PAná Bogá wáßego / w pośrzodek Jordanu: á weźmi káżdy kámień jeden ná rámie swoje / według liczby pokolenia 6 Synow Izráelskich: Aby to było ná znák miedzy wámi / gdyby potym b pytáli Synowie wáßy / mowiąc: co wam znáczy to kámienie? 7 Tedy im powiećie / iż sie rozstąpiły wody w Jordanie / przed Skrzynią przymierza Páńskiego: *Abowiem* gdy szłá przez Jordan / rozstąpiły sie wody Jordáńskie: y bedźie to kámienie ná pámiątkę Synom Izráelskim / áż ná wieki. 8 Y uczynili ták Synowie Izráelscy / jáko rozkazał Jozue / y wźieli dwánaśćie kámieni / z pośrzod Jordanu / jáko mowił PAn do Jozuego / według liczby pokolenia Synow Izráelskich / á zánieśli je z sobą / áż do stanowiská: 9 y tám c je złożyli. Jozue też wystáwił dwánaśćie kámieni / w pośrzod Jordanu / *na miejscu* kedy stały nogi Kápłánow / niosących skrzynię przymierza / ktore tám zostáły: áż 10 po dźiś dźień. A ták Kápłáni niosący skrzynię / stali w pośrzod Jordanu / áż sie wypełniło to wßystko / co był przykazał PAN Jozuemu mowić do ludu / według wßystkiego co był przykazał Mojżesz Jozuemu: Spießył sie tedy 11 lud y przeßedł *Jordan*. Y stáło sie / gdy wßystek lud przeßedł / że też przeszłá y skrzynia Páńska / y Kápłáni / przed obecznośćią ludu. 12 Przeßli też Synowie Rubenowi / y Synowie Gádowi / z połowicą pokolenia Mánássessowego / zbrojno / przed Syny Izráelskimi: jáko d im był powiedźiał Mojżesz. 13 Około czterdźiestu tyśiecy ludu zbrojnego przeszło przed Pánem / do 14 boju / ná polá Jerychá. Dniá onego / wywyßył PAN Jozuego / przed oczyma wßystkiego Izráelá / y bali sie go / jáko sie bali Mojżeßá / po wßystkie dni żywotá jego.

15 POtym rzekł PAN do Jozuego / 16 mowiąc: Rozkaż Kápłánom / niosącym skrzynię świádectwá / áby 17 wystąpili z Jordanu. Y rozkazał Jozue Kápłánom / mowiąc: wy- 18 stąpćie z Jordanu. Y stáło sie / gdy wystąpili Kápłáni / niosący skrzynię przymierza PAńskiego / z pośrzodku Jordanu / á stánęły stopy nog Kápłánow ná suszy / wroćiły sie wody Jordáńskie / ná miejsce swoje / á płynęły jáko przed tym / we 19 wßystkich brzegách swoich. A lud wyßedßy z Jordanu / dźieśiątego *dniá*, mieśiącá pierwßego / położyli sie obozem w Gálgál / ku stronie wschodniey Jerychá.

20 A Dwánaśćie onych kámieni / ktore wynieśli z Jordanu / po- 21 stáwił Jozue w Gálgál. Y rzekł do Synow Izráelskich / mowiąc: Gdy pytáją Synowie wáßy potym Ojcow swoich / mowiąc: Co 22 *znáczy* to kámienie? Tedy oznajmićie Synom wáßym / mowiąc: po suszy przeßedł Izráel ten Jor- 23 dan: Abowiem osußył PAn Bog wody Jordáńskie przed wámi / áżeśćie przeßli: jáko uczynił PAN Bog wáß e morzu czerwonemu / ktore wysußył przed námi / áżeśmy 24 przeßli: Aby poználi wßyscy narodowie ziemie rękę Páńską / że można jest / żebyśćie sie báli PAná Bogá wáßego / po wßystkie dni.

ROZDZIAŁ V.

Chánánejczycy strácháją sie Izráelitow. 2. Iozue tych ktorzy sie po wyśćiu z Egiptu zrodźili obrzezáć kazał. 10. tám też Pásche obchodzą. 12.

a Jozue. 3. 12.

b Niżey. v. 21. 22. 23.

c Niżey. v. 20.

d 4 Moj. 32. 29.

e 2 Moj. 14. 21. Psalm. 66. 6. y 78. 13 y 114. 3

Mánná pádáć przestátá. 13. á Jozuemu śię PAn Chrystus ukazał.

1 Y Stáło śię / gdy usłyszeli wszyscy Krolowie Amorreyscy / ktorzy *mieszkáli* zá Jordanem ku zachodowi: y wszyscy Krolowie Chánánejscy / ktorzy *mieszkáli* nád morzem: że wysuszył PAn wody Jordańskie / przed Syny Izráelskimi / áż śię przeprawili / upádło serce a ich / *ták*, iż nie został więcey w nich duch / przed oblicznośćią Synow Izráelskich.

2 O Negoż czásu / rzekł PAN do Jozuego: uczyń sobie noże ostre / á znowu obrzeż Syny Izráelskie powtore. 3 ♣ Y uczynił sobie Jozue noże ostre / y obrzezał Syny Izráelskie ná b págorku Nieobrzezek. 4 ♣ A táć byłá przyczyná / *dla czego* je obrzezał Jozue: wszystek lud ktory wyszedł z Egiptu / płći męskiey / wszyscy mężowie wojenni / pomárli byli ná puszczy w drodze / gdy wyszli z Egiptu: 5 ♣ Bo obrzezan był wszystek on lud / co wyszedł: ále wszystek lud ktory śię zrodźił ná puszczy w drodze / po wyśćiu z Egiptu / nie był obrzezány. 6 ♣ (Abowiem c przez czterdźieśći lat / chodźili Synowie Izráelscy po puszczy / áż poginął wszystek on narod mężow wojennych / ktorzy byli wyszli z Egiptu / ktorzy nie słucháli głosu Páńskiego / ktorym d przyśiągł PAN / iż im niemiał okazáć źiemie / o ktorą przyśiągł PAN Ojcom ich / iż nam ją dáć miał / źiemie opływájącą mlekiem y miodem.) 7 ♣ Ale e Syny ich ktore wystáwił ná miejscá ich / te obrzezał Jozue / bo byli w nieobrzezce / bo ich nie obrzezano w drodze. 8 ♣ A gdy już wszystek lud był obrzezány / mieszkał ná miejscu swym w Obozie / áż śię wygoili. 9 ♣ Potym rzekł PAN do Jozuego: Dźiśiam zjął pohańbienie Egipskie z was: y názwano imię miejscá onego Gálgál / áż do dniá tego.

10 T Edy położyli śię obozem Synowie Izráelscy w Gálgál / á obchodźili świeto Prześćia / f czternástego dniá mieśiącá / w wieczor / ná polách Jerychá. 11 ♣ Y jedli z urodzáju oney źiemie / názájutrz po świećie Prześćia / chleby przáśne / y kłosy prażone onegoż dniá. 12 Y Przestáłá Mánná názájutrz / gdy poczęli jeść zbożá oney źiemie: y nie mieli więcey Synowie Izráelscy Mánny / ále jedli z urodzájow źiemie Chánánejskiey / onegoż roku.

13 Y Stáło śię / gdy Jozue był u Jerychá / że podniosł oczu swych / á g ujrzał / áoto mąż stał przećiwko niemu / májąc miecz swoj dobyty w ręce swey: Y przystąpiwszy do niego Jozue / rzekł mu: z nászychżeś ty / czyli z nieprzyjaćioł nászych? 14 ♣ A on rzekł: Nie: álem ja Hetman hwojská Páńskiego / terázem przyszedł. Tedy upadszy Jozue obliczem swym ná źiemie / pokłonił śię / y rzekł mu: Coż PAN moj mowi do sługi swego? 15 ♣ Y rzekł Hetman wojská Páńskiego do Jozuego: Zzuj i obuwie twoje z nog twojich / bo miejsce ná ktorym stojisz / święte jest: y uczynił ták Jozue.

ROZDZIAŁ VI.

PAN Jozuemu Jerycho podáć obiecuje, y jáko go miał dobywáć, náucza. 6. Jozue miástá dobywszy, ludźie wszystkie (oprocz Ráchaby, y jey powinnych,) tákże y bydło pomordował, y ono ze wszystkim spalił, wyjąwszy śrebro złoto, y żelázne sprzęty. 26. á ná tego ktoryby je znowu budowáć chćiał, klątwę włożył.

1 A Jerycho było zámknione y opátrzone przed Synámi Izráelskimi / y nikt z niego nic wychodźił / áni do niego wchodźił. 2 ♣ Tedy rzekł PAN do Jozuego: Otom dał w ręce twoje Jerycho / y Królá jego / y możne wojská *jego*. 3 ♣ A ták obchodźić będźiećie miásto / wszyscy mężowie waleczni / około miástá chodząc raz *ná dźień*: ták uczynićie po sześć dni. 4 ♣ Przytym śiedm Kápłanow / poniosą śiedm trąb z *rogow* báránich / przed skrzynią: á dniá śiodmego / obejdźiećie miásto śiedm kroć / á Kápłáni trąbić będą w trąby. 5 ♣ A gdy przewłocznie *trąbić* będą w trąby / z rogow báránich

---

Marginalia: a Jozue. 2.9.10 11. — b H. Arálot. — c 4 Moj. 14.33. y 32.13 5 Moj. 2.7. y 8. 2. y 29.5. — d 4 Moj 14.22. 23 — e 4 Moj. 14.31. — f 2 Moj. 12.18. 3 Moj. 23. 5. 4 Moj. 9.3. — g 1 Moj. 32.24. 28.30. — h 5 Moj. 7. 21. Dán. 12. 1. Objáw 1. 5. — i 2 Moj. 3. 5.

ránich/ skoro usłyszyćie głos tráby/ wszystek lud uczyni okrzyk bárzo wielki/ y upádnie mur miástá ná miejscu swym/ y wnidźie lud *do miástá* káżdy przećiw *miejscu* gdźie stał.

6 Tedy wezwawszy Jozue/ Syn Nunow/ Kápłánow/ rzekł do nich: weźmićie Skrzynię przymierza/ á śiedm Kápłánow/ niech niesa śiedm trab z báránich *rogow*/ przed skrzynia Páńska. 7 Potym rzekł do ludu: a Idźćie/ á obejdźćie miásto/ á zbrojni niech ida przed skrzynia Páńska. 8 A gdy *to* Jozue ludowi powiedźiał/ śiedm Kápłánow wźiawszy śiedm trab/ *z rogow* báránich/ szli przed b *skrzynia* PAńska/ y trabili w traby/ á Skrzynia przymierza PAńskiego szłá zá nimi. 9 A zbrojni szli przed Kápłány trabiacymi w traby/ ostátek też ludu pospolitego/ szedł zá Skrzynia/ gdy idac trabiono w traby. 10 A ludowi przykazał Jozue/ mowiac: Nie bedźiećie wołáć/ áni bedźie słyszan głos wász/ áni wynidźie z ust wászych słowo/ áż do dniá/ ktorego wam rzekę: wołajćie/ y uczynićie okrzyk. 11 Tedy obeszłá Skrzynia Páńska miásto w około raz: y wroćili śię do obozu: y zostáli w obozie przez noc. 12 Wstał záśię Jozue ráno/ á Kápłáni wźieli Skrzynię PAńska. 13 A śiedm Kápłánow wźiawszy śiedm trab z báránich *rogow*, przed Skrzynia PAńska szli/ idac y trabiac w traby/ á zbrojni szli przed nimi/ ostátek też ludu pospolitego/ szedł zá Skrzynia Páńska/ gdy idac trabiono w traby. 14 A ták obeszli miásto drugi raz dniá wtorego/ y wroćili śię do obozu/ y ták czynili po sześć dni.

15 A Le dniá śiodmego/ wstáli ráno ná świtániu/ y obeszli miásto/ tymże sposobem śiedm kroć: (tylko dniá tego obeszli miásto i śiedm kroć.) 16 Y stáło śię/ gdy śiodmy raz *obchodźili*, á Kápłáni trabili w traby/ rzekł Jozue do ludu: krzyczćie *teraz*, ábowiem PAN podał wam miásto: 17 Y niech bedźie to miásto przeklectwem c PANU/ ono/ y wszystko co w nim jest/ tylko Ráchab wszetecznicá żywo zostánie/ oná/ y wszyscy ktorzy z nia sa w domu: gdyż utájiłá posłow/ ktoresmy byli posłáli. 18 A wszákże śię wystrzeżćie od *rzeczy* przeklętych/ ábyśćie śię nie stáli przeklectwem/ biorac co z rzeczy przeklętych/ ábyśćie nie u[...]rawili Obozu Izráelskiego w pr[...]ectwo/ y nie zámieszáli go. 19 Ale wszystko srebro y złoto/ y naczynia miedźiáne/ y żelázne/ świete beda PAnu/ do skárbu PAńskiego złożone beda. 20 Tedy krzyczał lud gdy zátrabiono w traby/ ábowiem gdy usłyszał lud głos trab/ krzyczał y lud wielkim głosem/ y d upadł mur ná miejscu swym/ y wszedł lud do miástá káżdy przećiw *miejscu* gdźie stał/ y wźieli miásto. 21 Y e wytráćili wszystko co było w mieśćie/ męże y niewiásty/ dźieći/ y stárce/ woły też y owce/ y osły/ ostrzem mieczá *pobili*.

22 A Le dwiemá mężom/ ktorzy szpiegowáli onę *źiemię*/ rzekł Jozue/ wnidźćie do domu niewiásty wszetecznéy/ á wywiedźćie z támtad niewiástę/ y wszystko co jest jey/ jáko śćie f jey przyśięgli. 23 Tedy wszedszy młodźiency oni/ co byli wyszpiegowáli *źiemię*, Ráchabę/ y Ojcá jey/ mátkę jey/ y brácia jey/ y wszystko co *było* jey/ y wszytkę rodźinę jey wywiedli/ y zostáwili je zá Obozem Izráelskim. 24 Ale miásto spalili Ogniem/ y wszystko co w nim było: tylko srebro y złoto/ y naczynie miedźiáne/ y żelázne/ złożyli do skárbu domu PAńskiego. 25 Ráchábę tákże wszetecznicę/ y dom Ojcá jey/ y wszystko co było jey/ Jozue żywo zostáwił/ y mieszkáłá w pośrzodku Izráelá/ áż do terázniejszego dniá/ dla tego/ iż utájiłá posłow/ ktore był posłał Jozue/ ku przeszpiegowániu Jerychá.

26 Y Wydał klatwę Jozue onego czásu/ mowiac: przeklęty mąż przed PAnem/ ktoryby powstał/ á budował to miásto Jerycho: ná pierworodnym swojim záłoży je/ g á ná namłodszym postáwi bramy jego. 27 Y był PAN z Jozuem/ á

a *Jozue.* 1. 11.
b *H. Przed Pánem.*
c *I. Dla Páná.*
d 1 *Mác.* 12. 15. *Żyd.* 11. 30.
e *H. Przeklęli I. pobili jáko przeklęte.*
f *Jozue,* 2. 12. 14. *Żyd.* 11. 31.
g *T. przypłáći tego zginieniem pierworodnego y námłodszego Syná swego. Co śię stáło.* 1 *Krol.* 16. 34.

rozchodźiłá śię słáwa jego/ po wszystkiey źiemi.

ROZDZIAŁ VII.

Achán wźiął niećo z rzeczy przeklętych. 2. Dla czego lud porażon u Haj. 6. Iozue Pánâ śię oto rádźi. 10 PAN przyczynę porażki, rzecz przeklectwá wźiętą pokazawszy. 13. przez los złodźieiá szukáć y spalić kazał. 16. Iozue Achâná winnymználazszy, ukámienowáć á potym, ze wszystkim co miał, spalić rozkázuje.

1 Ale zgrzeszyli Synowie Izráelscy przestępstwem przy rzeczách przeklętych: ábowiem a Achán Syn Chármiego/ Syná Zábdy/ Syná Záre z pokolenia Judá/ wźiął niećo z rzeczy przeklętych/ záczym zápálił śię gniew PAńſki przećiw Synom Izráelſkim. 2 Bo *gdy* posłał Jozue *kilká* mężow z Jerycha do Háj/ ktore było blisko Betáwen/ ná wschod *słońcá* od Bethel/ y rzekł do nich/ mowiąc: Idźćie á wyszpiegujćie źiemię: tedy szedszy oni mężowie/ wyszpiegowáli Háj. 3 A wroćiwszy śię do Jozuego/ rzekli mu: niech nie ćiągnie wszystek lud: około dwu tyśięcy mężow/ ábo około trzech tyśięcy mężow niech idą/ á zburzą Háj: nie trudź tám wszystkiego ludu/ bo ich *sám* trochá. 4 Poszło tedy około trzech tyśięcy mężow z ludu/ y ućiekli przed mężámi z Háj. 5 A poráźili z nich mężowie z Háj/ około trzydźieśći y sześći mężow/ goniąc je od bramy/ áż do Sábárym/ á poráźili je/ gdy *ućiekáli* z gory/ y dla tego rozpłynęło śię serce ludu/ y było jáko b wodá.

6 Tedy rozdárszy Jozue odźienie swoje/ upadł twarzą swoją ná źiemię/ przed skrzynią PAńską/ á *leżał* áż do wieczorá/ on/ y stárszy Izráelscy/ posypawszy prochem głowy swoje. 7 Zátym rzekł Jozue: Ach *PANIE* Pánujący/ przecżześ przeprowádźił lud ten zá Jordan/ ábyś nas podał w ręce Amorrejczyká/ ná wytrácenie? Obyśmy byli ráczey mieszkáli zá Jordanem! 8 O PAnie/ coż rzekę/ ponieważ podawa Izráel tył nieprzyjaćiołom swojim? 9 Bo usłyszawszy Chánáneyczycy/ y wszyscy obywátele tey źiemie/ obtoczą nas zewsząd/ á wytrácą imię násze z źiemie/ y coż *to* uczynisz imieniowi twemu wielkiemu?

10 Tedy rzekł PAN do Jozuego: Wstań/ przecżześ upadł ná oblicze twoje? 11 Zgrzeszył Izráel y przestąpili przymierze moje/ ktorem im przykazał/ ábowiem wźięli z rzeczy przeklętych/ á ukrádli je/ y zkłamáli/ y zchowáli je miedzy naczynie swoje: 12 A dla tegoć Synowie Izráelscy/ nie będą śię mogli ostać przed nieprzyjaćioły swymi/ tył będą podawáli nieprzyjaćiołom swym/ bo śię zmázáli rzeczą przeklętą: nie będę więcey z wámi/ jeśli nie wykorzenićie przeklectwá tego z pośrzodku was. 13 Wstań/ poświęć lud/ y rzecz: Poświęććie śię ná jutro/ bo ták mowi PAn Bog Izráelski: przeklectwo *jest* w pośrzodku ćiebie: c Izráelu/ nie ostoisz śię przed nieprzyjaćioły twymi/ áż odejmiećie przeklectwo z pośrzodku śiebie. 14 A ták przystąpićie ráno/ według pokoleń wászych: á pokolenie ktore okaże PAN/ przystąpi według fámilij: á fámilia ktora okaże PAN/ przystąpi według domow: á dom/ ktory okaże PAn/ przystąpi według osob. 15 A kto będźie náleźiony w przeklectwie/ będźie spalony ogniem/ on/ y wszystko co jego jest/ dla tego że przestąpił przymierze PAńskie/ á dopuśćił śię niegodney rzeczy w Izráelu.

16 Przetoż wstawszy Jozue ráno/ roskazał przystępowáć Izráelowi/ według pokoleń ich: Y ználazło śię pokolenie Judá. 17 Y kazał przystąpić fámilij Judá/ y ználazłá śię fámilia Záre/ y kazał przystąpić fámilij Zárego według Osob/ y znalazł śię *dom* Zábdy. 18 Y kazał przystąpić domowi jego/ według Osob/ y ználazł śię Achán/ Syn Chármiego/ Syná Zábdy/ Syná Záre/ z pokolenia Judá: 19 Y rzekł Jozue do Achána: Synu moj/ day proszę chwałę PAnu Bogu Izráelskiemu/ y wyznay przed nim/ á oznáy mi d mi proszę/ coś uczynił/ nie táy

a 5 Moj. 7. 25. 1 Kron. 2. 7. Jozu. 22. 20.

b Psalm 22. 15.

c 5 Moj. 13. 17.

d 1 Sám. 14. 43.

prze-

20 przede mną. Tedy odpowiedział Achán Jozuemu/ mowiąc: Záprawdę/ jam zgrzeszył PAnu Bogu Izráelskiemu/ ták á ták uczyniłem. 21 Widziałem miedzy łupy/ płaszcz Bábiloński jeden piękny/ y dwieście Syklow Srebrá/ y pręt złoty jeden/ piećdźieśiąt Syklow ważący/ y pożądałem tego/ y wźiąłem to/ á oto/ rzeczy są zákopáne w ziemi/ w pośrzod namiotu mego/ á śrebro pod nimi. 22 Tedy posłał Jozue posły/ ktorzy bieżeli do namiotu/ á oto *te rzeczy* były skryte w namiećie jego/ á śrebro pod nimi. 23 A wźiąwszy je z namiotu/ przynieśli je do Jozuego/ y do wszystkich Synow Izráelskich/ á położyli je przed obliczem PAńskim. 24 A ták wźiąwszy Jozue/ y wszystek Izráel z nim/ Achána Syná Zárowego/ y śrebro/ y płaszcz/ y pręt złoty/ y Syny jego/ y corki jego/ y woły jego/ y osły jego/ y Owce jego/ y namiot jego/ y wszystko co miał: wywiedli je ná dolinę Achor. 25 Y rzekł Jozue: przecześ nas potrwożył? niechże ćię *też* PAn zátrwoży dniá tego/ y ukámienował go wszystek Izráel/ e y spálili je ogniem/ ukámienowáwszy je kámieńmi. 26 Potym wystáwili ná nim wielką kupę kámienia *ktora trwa* áż do dniá tego/ y odwroćił śię PAN od gniewu zápálczywośći swojey: przetoż názwáne jest imię miejscá onego/ Doliná Achor/ áż do dniá dźiśiejszego.

e *Wyżey v. 15.*

Rozdział VIII.

PAn Jozuemu miásto Háj podáć obiecuje, y jáko śię z nim miał obyść uczy. 3. Ktory żołnierstwu to opowiedźiawszy, 9. miásto sztuką wźiął, Obywátele jego pobił, Królá pojimał y Obieśić kazał, á ná ostátek miásto spalił. 30. potym PAnu ofiáruje. 32. Jozue Zakon ná kámieniu wyrysował, á błogosłáwieństwá y przeklestwá Zakonne czytáć kazał.

1 POtym rzekł PAn do Jozuego/ nie boj śię áni śię lękaj: weźmi z sobą wszystek lud wojenny/ á wstáwszy ćiągni do Háj/ otom dał w rękę twoje Królá Háj/ y lud jego/ y miásto jego/ y ziemię jego: 2 A uczynisz Hájowi y Krolowi jego/ jákoś a uczynił Jerychu y Krolowi jego/ wszákże łupy jego/ y bydłá jego rozbierzećie b miedzy śię: uczyńże zásadzkę ná miásto z tyłu jego.

3 Y Ták wstał Jozue/ y wszystek lud waleczny/ áby ćiągnęli ku Háj/ y przebrał Jozue trzydźieśći tyśięcy mężow bárzo mocnych/ y posłał je nocą. 4 Y rozkazał im mowiąc: Pátrzájćie wy ábyśćie uczynili zásadzkę c zá miástem: nie oddalajćie śię od miástá dáleko bárzo/ á bądźćie wszyscy pogotowiu. 5 A ja/ y wszystek lud ktory ze mną *jest*, przyćiągniemy pod miásto: á gdy oni wynidą przećiwko nam/ jáko pierwey/ ućieczemy przed nimi. 6 A oni pojdą zá námi/ áż je wywiedźiemy od miástá: bo rzeką: ućiekáją przed námi jáko y pierwey/ gdyż ućiekáć będźiemy przed nimi. 7 Tedy wy wstániećie z zásadzki/ y d wyprzećie ostátek ludu z miástá/ y da je PAn Bog wász w rękę wászę. 8 A wźiąwszy miásto zápalićie je ogniem: według słowá PAńskiego e uczyńćie: pátrzajćież/ rozkazałem wam. 9 Posłał je tedy Jozue/ y szli ná zásadzkę: á zostáli miedzy Bethel/ y miedzy Háj/ ná Zachod Hájowi: á Jozue przez onę noc został w pośrzodku ludu.

10 POtym wstawszy Jozue bárzo ráno/ obliczył lud/ á szedł sam y stárszy z Izráelá przed ludem przećiw Háj. 11 Wszystek lud wojenny/ ktory z nim był/ ruszyli śię/ y przyćiągnąwszy/ przyszli pod miásto/ y położyli śię obozem ná stronie pułnocney/ ku Háj: á byłá doliná miedzy nim/ y miedzy Háj. 12 Nád to wźiął około pięći tyśięcy mężow/ ktore postáwił ná zásadzce miedzy Bethel/ y miedzy Háj/ od strony zachodniey miástá. 13 Y przybliżył śię lud/ *to jest*, wszystko wojsko/ ktore było od pułnocy miástá/ y ktorzy byli ná zásadzce jego/ od zachodu miástá/ y przyćiągnął Jozue oney nocy w pośrzodek doliny.

a *Jozue. 6. 21.*
b *5 Moj. 20. 14.*
c *Sędź. 20. 29.*
d *1. Wezmiećie miásto.*
e *5 Moj. 20. 13. 16.*

14 Y Stało się / gdy je ujrzał Krol Háj / pospieszyli się y wstáli ráno / y wyszli ludzie z miástá przeciw Izráelowi ku bitwie / sam Krol / y wszystek lud jego ná czás náznáczony przed rowniną / niewiedząc że zásadzká byłá uczyniona nań zá miástem. ✣ 15 Tedy Jozue y wszystek Izráel / jákoby od nich porázeni / uciekáli drogą ku puszczy. ✣ 16 Y zwołány jest wszystek lud / ktory był w mieście / áby je gonili / y gonili Jozuego: y ták uwiedzieni byli od miástá. ✣ 17 Y nie zostáł nikt w Háj y w Bethel / ktoryby nie wyszedł zá Izráelem / y zostáwili miásto otworzone / á gonili Izráelá.

18 TEdy rzekł PAn do Jozuego: Podnieś Chorągiew ktorą masz w ręce swey / przeciwko Háj: bo je w ręce twoje dam: y podniosł Jozue chorągiew / ktorą *miał* w ręce swey przeciwko miástu. ✣ 19 A oni / co byli ná zásadzce / wstawszy prętko z miejscá swego / bieżeli / gdy *on* podniosł rękę swą: á ubieżawszy miásto / wzięli je / y záraz je zápalili ogniem. ✣ 20 A obejrzawszy się mężowie miástá Háj / ujrzeli / á oto wstępował dym miástá ku niebu / y nie mieli miejscá do uciekánia / áni tám áni sám: bo lud ktory uciekał ku puszczy / obrocił się ná one co je gonili. ✣ 21 Tedy Jozue y wszystek *lud* Izráelski / widząc iż oni / co byli ná zásadzce / wzięli miásto / á iż wychodził dym z miástá / obrocili się / y pobili męże miástá Háj. ✣ 22 Oni też *drudzy* wyszli z miástá przeciwko nim / y obtoczyli je Izráelczycy / jedni z tąd / á drudzy z owąd: y porázili je ták / iż z nich żaden nie zostáł / áni uszedł. ✣ 23 Támże Królá Háj pojmáli żywo / y przywiedli go przed Jozuego. ✣ 24 Gdy tedy Izráelczycy pobili wszystkie obywátele Háj ná polu przy puszczy / kędy zá nimi szli w pogonią / á polegli oni wszyscy od mieczá / áż wygłádzeni są: obrocili się wszyscy Izráelczycy do Háj / y wysiekli je ostrzem mieczá. ✣ 25 Y było wszystkich / ktorzy polegli dniá onego / od mężá áż do niewiásty / dwánaście tysięcy / wszystkich obywátelow Háj. ✣ 26 A Jozue nie spuścił [f] ręki swey / ktorą był podniosł z Chorągwią / áż pobił wszystkie obywátele Háj. ✣ 27 Tylko bydło / y łupy [g] miástá onego / rozebráli miedzy się Izráelczycy według słowá PAńskiego / ktore rozkazał Jozuemu. ✣ 28 Tedy zápalił Jozue Háj / y uczynił je mogiłą wieczną / *y* pustynią áż do dniá tego. ✣ 29 A królá Háj obwiesił ná drzewie áż do wieczorá: á gdy słońce zászło / rozkazał Jozue / áby zięto [h] trupá jego z drzewá / á porzucono go *w samym* weściu bramy miejskiey / y námiotáli nań kupę wielką kámienia / *ktora jest* áż do dniá tego.

30 TEdy Jozue zbudował Ołtarz PANU Bogu Izráelskiemu / ná gorze Hebál: ✣ 31 Jáko był rozkazał Mojżesz sługá PAński Synom Izráelskim / *á* jáko nápisáno [i] w księgách Zakonu Mojżeszowego: Ołtarz z cáłego kámienia / ná ktorym *żadne* żelázo nie postáło / y spráwowáli ná nim całopalenia PAnu / ofiárowáli też spokojne ofiáry. ✣ 32 Támże nápisał ná kámieniách powtorzenie Zakonu Mojżeszowego / ktory nápisał przed oblicznością Synow Izráelskich. ✣ 33 A wszystek Izráel / y Stárszy jego / y Przełożeni / y Sędziowie jego / stáli po obu stron skrzynie przed kápłanámi Lewitámi / ktorzy nosili Skrzynię przymierza PAńskiego / ták przychodzień / jáko domá zrodzony: połowicá ich / przeciw gorze Gáryzym / á [k] połowicá ich przeciw gorze Hebál: jáko był przed tym rozkazał Mojżesz sługá PAński / áby błogosłáwiono ludowi Izráelskiemu. ✣ 34 A potym czytał wszystkie słowá Zakonu: błogosłáwieństwo / y przeklęctwo / według [l] wszystkiego / co nápisáno w księgách Zakonu. ✣ 35 Nie było y słowá / ze wszystkiego co rozkazał Mojżesz / czegoby nie czytał Jozue / przed wszystkim zgromádzeniem Izráelskim / przed niewiástámi / y przed dziatkámi / y przed przychodniámi ktorzy mieszkáli miedzy nimi.

f Wyżey v. 2.
g 5 Moj. 20.14.
h 5 Moj 21.23. Jozue. 10.37.
i 5 Moj 27. 5. 2 Moj. 20.24. 25.
k 5 Moj. 27.12. 13.
l 3 Moj 26. 3.

ROZDZIAL. IX.

Krolowie Chánánejscy. 3. Gábaonitowie śstucżnie w przymierze z nimi weśśli. 19. Ciż zdrowiem dárowáni, z dcżym robic, y wiecżnymi u Izráelitow niewolnikámi zostáć musieli.

1 A Gdy usłyszeli wszyscy Krolowie/ ktorzy byli zá Jordanem ná gorách / y ná rowninách / y nád wszystkim brzegiem morzá wielkiego / przećiw Libanowi / Hettejczyk a y Amorrejczyk / Chánánejczyk/Ferezejczyk/Hewejczyk / y Jebuzejczyk. 2 Zebráli śię pospołu/ áby walczyli przećiw Jozuemu y przećiw Izráelowi / jednomyślnie.

3 A Le obywátele Gábáon / usłyszawszy co uczynił Jozue Jerychowi/y Hájowi: 4 Postąpili sobie y oni chytrze / á poszedszy zmyślili śię być posłámi: y wźięli wory stáre ná Osły swe / y łagwie winne stáre/ y potárte/y łatáne. 5 Y obuwie stáre y łatáne ná nogi swoje/ y száty stáre ná śie / á wszystek chleb co go z sobą nábráli w drogę/ suchy był y spleśniáły. 6 Tedy przyszli do Jozuego / do Obozu w Gálgál / y rzekli do niego / y do mężow Izráelskich: Z ziemiesmy dálekiey przyszli / przetoż teraz uczyńćie z námi przymierze: 7 Ale odpowiedźieli mężowie Izráelscy Hewejczykowi / podobno ty mieszkasz miedzy námi / á jákoż z tobą możemy uczynić przymierze? 8 A oni rzekli do Jozuego: sludzy twoji jesteśmy: Y rzekł do nich Jozue/ Coście wy zacz / á skądeśćie przyszli? 9 Y odpowiedźieli mu/ Z ziemie dálekiey bárzo przyszli sludzy twoji/ w imieniu PANA Bogá twego: bośmy słyszeli sławę jego/ y wszystko 10 co uczynił w Egipcie. Y wszystko b co uczynił dwiemá Krolom Amorrejskim / ktorzy byli zá Jordanem: Sehonowi Krolowi Hesebon / y Ogowi Krolowi Básán/ ktorzy mieszkáli w Astárot. 11 Y rozkazáli nam Stárszy nászy / y wszyscy obywátele ziemie nászey / mowiąc: Nábierzćie sobie żywnośći ná drogę/ á idźćie przećiwko nim / y mowćie im: sludzy wászy jesteśmy/ przetoż teraz uczyńćie z námi przymierze. 12 Ten chleb nász / ćiepłyśmy ná drogę wźięli / z domow nászych/ tego dniá / gdyśmy wyszli / ábyśmy szli do was / á teraz oto wysechł y 13 popleśniał. Y te łagwie winne/ ktoreśmy byli nápełnili/były nowe/ á oto śię popękáły: tákże te száty násze / y obuwie násze/zwiotszáły dla 14 bárzo dálekiey drogi. A ták wźięli oni mężowie *Izráelscy*, z oney żywnośći ich / á ust śię PAńskich nie pytáli. 15 Tedy z nimi uczynił Jozue c pokoj / y postánowił z nimi przymierze / áby ich záchował przy żywocie: tákże przyśięgły im Kśiążętá zgromádzenia.

16 A Le po trzech dniách / po uczynieniu z nimi przymierza / usłyszeli że blisko ich byli / á iż w 17 pośrzodku ich mieszkáli. A ruszywszy śię Synowie Izráelscy/ przyćiągnęli do miast ich dniá trzećiego/ á miástá ich te były: Gábáon / y Káfirá/y Beerot/y Káryátyárym. 18 Y nie wytráćili ich Synowie Izráelscy / ábowiem przyśięgły im były Kśiążętá zgromádzenia/ przez PANA Bogá Izráelskiego / á zatem szemráło wszystko zgromádzenie 19 przećiw Kśiążętom. Y rzekli wszyscy Kśiążętá do cáłego zgromádzenia: myśmy im przyśięgli przez PANA Bogá Izráelskiego: przetoż teraz nie możemy śie ich 20 tknąć. To im uczynimy/á záchowamy je żywo / iżby nie przyszło ná nas rozgniewánie dla przyśięgi/ktorąśmy im przyśięgli. 21 Nád to rzekli do nich Kśiążętá: Niech żyją / á niech rąbią drwá / niech noszą wodę wszystkiemu zgromádzeniu: *y przestáli ná tym* jáko im powiedźieli Kśiążętá.

22 P Otym wezwał ich Jozue / y rzekł do nich/ mowiąc: przecżeśćie nas oszukáli? powiádájąc dálekimiśmy od was bárzo/ á wy 23 w pośrzodku nas mieszkaćie? A ták teraz przeklęći jesteśćie / y nie ustáną z was sludzy / y rąbiący drwá / y noszący wodę do domu 24 Bogá mego. Ktorzy odpowiedźieli Jozuemu/ y rzekli: zápewne

a Jozue. 10. 6.

b 4 Moj. 21. 24. y 24. 24. 33. 34. 5 Moj. 1. 4.

c 2 Sám. 21. 2.

oznájmiono było sługom twojim/ jáko był rozkazał PAn Bog twoj Mojżeszowi słudze swemu/ áby wam dał wszystkę ziemię/ á iżby wygłádził wszystkie mieszkájące w tey ziemi/ przed twarzą wászą/ przetoż bálismy śię bárzo d o żywot nász przed wámi/ y uczynilismy te rzeczy.

d Psalm 18.45. 46. y 66.3.

25 ♣ A teraz/ otośmy w ręku twojich: coć śię dobrego y słusznego widźi uczynić z námi/ uczyń.

26 ♣ Y uczynił im ták/ á wybáwił je z rąk Synow Izráelskich/ że ich nie pobili.

27 ♣ Y postánowił je Jozue dniá onego/ áby rąbáli drwá/ y nośili wodę zgromádzeniu/ y do Ołtarzá PAńskiego/ áż do tego dniá ná mieyscu ktoreby obrał.

ROZDZIAŁ X.

Pięć Krolow Amorreyskich oborzyło śię ná Gábáonity. 6. Ale od Izráelitow poráżeni, y od grádu pobići są. 12. czásu bitwy słońce y kśiężyc przez cáły dźień stały. 16. Tychże Krolow z jámy dobyto, szyje ich podeptano, zábito, powieszano, y zás do jáskini wrzucono. 18. Izráelitowie wiele miást dobyli.

1 A Gdy usłyszał Adonisedek/ Krol Jerozolimski/ iż wźiął Jozue Hái/ y zburzył je: (bo jáko uczynił Jerychowi/ y Krolowi jego/ ták uczynił Hájowi y Krolowi jego/) á iż uczynili pokoj obywátele Gábáon z Izráelem/ y mieszkáją w pośrzodku ich:

2 ♣ Tedy śię ulękli bárzo/ przeto że miásto wielkie było Gábáon/ jáko jedno z miast Krolewskich/ á że było więtsze niż Hái/ á wszyscy mężowie jego wáleczni.

3 ♣ Przetoż posłał Adonisedek Krol Jerozolimski/ do Hohámá Krolá Hebron/ y do Fárán Krolá Jerymotá/ y do Jáfiá/ Krolá Láchis/ y do Dábir/ Krolá Eglon/ mowiąc:

4 ♣ Przyjedźćie do mnie/ á dajćie mi pomoc/ ábyśmy pobili Gábáonity/ ktorzy uczynili pokoj z Jozuem y z Syny Izráelskimi.

5 ♣ Zebráło śię tedy/ á wyćiągnęło pięć Krolow Amorreyskich/ Krol Jerozolimski/ Krol Hebron/ Krol Jerymoth/ Krol Láchis/ Krol Eglon/ sámi y wszystkie wojská ich/ y położyli śię obozem u Gábáon/ y dobywáli go.

6 Tedy posłáli obywátele Gábáon do Jozuego/ do Obozu w Gálgál/ mowiąc: Nie záwśćiągaj ręki swey/ od sług twojich: przyćiągni do nas rychło/ á wybaw nas/ y pomoż nam/ boć śię zebráli przećiwko nam/ wszyscy Krolowie Amorreyscy ktorzy mieszkáją po gorách.

7 Ruszył śię tedy Jozue z Gálgál sam y wszystek lud wojenny z nim/ y wszyscy mężowie wáleczni:

8 ♣ (Bo był rzekł PAn do Jozuego: Nie boj śię ich/ ábowiem w ręce twoje podałem je/ á nie ostoji śię żaden z nich przed tobą.)

9 ♣ Y przypádł ná nie Jozue nagle/ bo cáłą noc ćiągnął z Gálgál.

10 ♣ Y potrwożył je PAN przed oblicżem Izráelá/ ktory je poráźił porażką wielką a w Gábáon/ y gonił je drogą/ ktorą chodzą ku Betoron/ á bił je áż do Asekáy áż do Mácedá.

a Ezái. 28.21. 1 Sám. 14.15.

11 ♣ Y stáło śię/ gdy ućiekáli przed Izráelem/ biegąc z gory do Betoron/ że PAn spuśćił ná nie kámienie wielkie z Niebá/ áż do Asekáy umieráli: więcey ich pomárło od kámienia grádowego/ niż ich pobili Synowie Izráelscy mieczem.

12 Tedy mowił b Jozue do PAná/ dniá ktorego podał PAn Amorreyczyká w ręce Synom Izráelskim: y rzekł przed oczymá Izráelá: Słońce w Gábáon zástánow śię/ á mieśiącu w dolinie Ajálon.

b T. modlił śię.

13 ♣ Y zástánowiło śię c Słońce/ á Mieśiąc stánął/ áż śię lud pomśćił nád nieprzyjaćioły swymi: Azali to nie jest nápisano w Kśięgách spráwiedliwego? Tedy stánęło Słońce w pośrzod niebá/ á nie pospieszáło śię záchodźić/ jákoby przez cáły dźień:

c Syrác. 46. 6.

14 ♣ Y nie był tákowy dźień przed tym/ áni potym/ w ktoryby usłucháć miał PAn głosu człowieczego/ bo PAn d walczył zá Izráelem.

d Niżey. v. 43.

15 Potym śię wroćił Jozue/ y wszystek Izráel z nim do obozu do Gálgál:

16 ♣ A ućiekło było onych pięć Krolow/ y skryli śię w jáskinią przy

17 Mácedá. Y dano znáć Jozuemu/ mowiąc: Náleziono pięć Krolow/ ktorzy śię pokryli w jáskini w Mácedá. 18 Y rzekł Jozue: przywalćie kámienie wielkie do dziury jáskini/ á postáwćie u niey męże/ áby ich strzegli. 19 A wy nie stoyćie/ gońćie nieprzyiacioły wásze/ á bijćie ostátek ich/ áni im daycie uchodźić do miast ich: boć je podał PAN Bog wász w ręce wásze. 20 A gdy przestał Jozue z Synámi Izráelskimi bić ich porażką bárzo wielką/ áż je do szczętu wytráćili/ á ktorzy żywo zostáli z nich/ uszli do miast obronnych.

21 Tedy wroćił śię wszystek lud zdrowo do Obozu/ do Jozuego w Mácedá/ á nie ruszył przećiwko Synom Izráelskim nikt językiem swojim. 22 Potym rzekł Jozue: Otworzćie tę dziurę jáskinie/ á wywiedźćie do mnie tych pięći Krolow z jáskinie. 23 Y uczynili ták/ y wywiedli do niego pięći Krolow onych z jáskinie/ Krolá Jerozolimskiego/ Krolá Hebron/ Krolá Jerymot/ Krolá Lachis/ Krolá Eglon. 24 A gdy wywiedli one Krole do Jozuego/ tedy przyzwał Jozue wszystkich mężow Izráelskich/ y rzekł do Rotmistrzow/ mężow walecznych/ ktorzy z nim chodźili: przystąpćie *sámi*, á nástąpćie nogámi wászymi e ná szyje tych Krolow: ktorzy przystąpiwszy nástąpili nogámi swymi ná szyje ich. 25 Zátym rzekł do nich Jozue: Nie boyćie śię/ áni śię lękajćie: zmacniajćie śię/ y mężnie sobie poczynajćie: boć ták uczyni PAN wszystkim nieprzyjaćiołom wászym/ przećiw ktorym walczyćie. 26 Potym pobił je Jozue/ y pomordował je/ y záwieśił je ná pięći drzewách/ á wiśieli ná drzewách áż do wieczorá. 27 A gdy zászło Słońce/ rozkazał Jozue/ że je f złożono z drzewá/ y wrzucono je do jáskinie w ktorey śię byli skryli/ á záwálono kámieńmi wielkimi dziurę u jáskinie/ *ktore tám są* jeszcze y do dniá tego.

e 5 Moj. 33.29.

f 5 Moj. 21.23. Jozue. 8. 29.

28 Tegoż dniá wźiął Jozue Mácedá/ y wyśiekł je ostrzem mieczá/ y Krolá ich zámordował wespołek z nimi/ y wszelką duszę/ ktora byłá w nim/ nie zostáwił żadnego żywo/ á uczynił Krolowi Mácedá/ jáko uczynił Krolowi g Jerychá. 29 Potym ćiągnął Jozue/ y wszystek Izráel z nim z Mácedá do Lebny/ y dobywał Lebny. 30 A podał PAN y ono w ręce Izráelá/ y Krolá jego/ y wyśiekł je ostrzem mieczá/ y wszelką duszę ktora byłá w nim/ nie zostáwił w nim żadnego żywo/ y uczynił Krolowi jego/ jáko uczynił Krolowi Jerychá. 31 Potym ćiągnął Jozue/ y wszystek Izráel z nim/ z Lebny do Láchis/ á położywszy śię przy nim Obozem/ dobywał go. 32 Y podał PAN Láchis w ręce Izráelá/ y wźiął je dniá drugiego/ y wyśiekli je ostrzem mieczá/ y wszelką duszę ktora byłá w nim/ ták właśnie jáko uczynił Lebnie. 33 Tedy przyszedł Horám Krol Gázer/ ná rátunek Láchisowi/ ále go poráźił Jozue/ y lud jego/ ták iż nie zostáwił mu żadnego żywo. 34 Potym ćiągnął Jozue/ y wszystek Izráel z nim z Láchis/ do Eglon/ y położyli śię obozem przećiwko niemu/ y dobywáli go: 35 Ktore wźiąwszy onegoż dniá/ wyśiekli je ostrzem mieczá/ y wszelką duszę ktora byłá w nim onegoż dniá zábił/ ták właśnie jáko uczynił Láchis. 36 Potym śię ruszył Jozue/ y wszystek Izráel z nim/ z Eglonu do Hebronu/ y dobywał go: 37 Y wźięli je/ á wyśiekli je ostrzem mieczá/ y Krolá jego/ y wszystkie miástá jego/ y wszelką duszę/ ktora byłá w nim: nie zostáwił żadnego żywo/ ták właśnie/ jáko uczynił Eglonowi/ y wytráćił je/ y wszelką duszę ktora w nim *byłá*. 38 Z támtąd obroćił śię Jozue/ y wszystek Izráel z nim/ do Dábir/ y dobywał go. 39 Y wźiął je/ y Krolá jego/ y wszystkie miástá jego/ y wyśiekli je ostrzem mieczá/ y pomordował wszystkie dusze ktore w nim były: nie zostáwił żadnego żywo/ jáko uczynił Hebronowi/ ták uczynił Dábirowi/ y Krolowi jego: y jáko uczynił Lebnie y Krolowi jego.

g Jozue. 6. 2. 17.21.

40 A Ták pobił Jozue wszystkę źiemię gorną/ y południową/ y polną/ y podgorną/ y wszystkie Krole ich/ nie zostáwił żadnego żywo/

ále

ále wßystkie duße wytráćił / jáko mu był przykazał h PAN Bog Izráelski. 41 Y poráźił Jozue / od Kádes Bárny áż do Gázy / y wßystkie źiemie Gosen / y áż do Gábáon. 42 A wßystkie te Krole / y źiemie ich wziął Jozue jednym rázem: ábowiem i PAN Bog Izráelski walczył zá Izráelem. 43 Zátym śie wroćił Jozue / y wßystek Izráel z nim / do Obozu do Gálgál.

h 5 Moj. 7.2. 5 Moj. 20.16. Jozue. 8.2.
i Wyżey v. 14.

ROZDZIAL XI.

Wiele Narodow y Krolow przećiw Izráelitom walczących przy wodźie Merom pobite. 10. miástá ich wźięte, splundrowáne, á obywátele ich wygłádzeni. 21. Obrzymowie tákże wybići są.

1 Y gdy usłyßał Jábin Krol Hásor / posłał do Jobábá Krolá Mádon / y do Krolá Symron / y do Krolá Achsáf / 2 Y do Krolow ktorzy byli ná pułnocy / ná gorách y ná polách / ná południe z Cynneroth / y w rowninách / y w kráinách Dor / ku Zachodowi. 3 Do Chánánejczyká ná wschod / y ná Záchod słońcá / y do Amorrejczyká / y do Hettejczyká / y do Ferezejczyká / y do Jebuzejczyká po gorách / y do Hewejczyká pod gorą Hermon / w źiemi Másfá. 4 Y wyćiągneli sámi / y wßystkie wojská ich z nimi / lud wielki / jáko piásek ktory jest ná brzegu morskim / y koni y wozow bárzo wiele. 5 A zgromádźiwßy śie wßyscy oni Krolowie przyßli / y położyli śie pospołu Obozem u wod Merom / áby zwiedli bitwę z Izráelem.

a 4 Moj 34.11. 5 Moj 3.17.

6 Y Rzekł PAN do Jozuego: Nie boj śie ich / ábowiem jutro o tym czáśie ja podam te wßystkie pobite / przed Izráelem: Koniom ich żyły poderzniesz / á wozy ich ogniem spáliß. 7 Wyćiągnął tedy Jozue / y wßystek lud waleczny z nim / przećiwko nim ku wodam Merom z nagła / y uderzyli ná nie. 8 Y podał je PAN w rękę Izráelowi / y poráźili je / á gonili je áż do Sydonu wielkiego / y áż do wod b gorących / y áż do polá Másfá ná wschod słońcá / y pobili je / ták iż y jednego z nich nie zostáwili żywego. 9 Y uczynił im Jozue / jáko mu był rozkazał PAN / koniom ich żyły poderznął / á wozy ich popalił ogniem.

b T. Cieplic.

10 Potym wroćiwßy śie Jozue tegoż czásu / wziął Hásor / á Krolá jego zábił mieczem: á Hásor było przed tym głowá wßystkich tych Krolestw. 11 Zábili też c káżdą duße / ktora byłá w nim ostrzem mieczá mordując: ták iż nie zostáło nic żywego / á Hásor spálił ogniem. 12 Tákże uczynił wßystkim miástom Krolow onych / y wßystkie Krole ich pojimał Jozue / y pobił je ostrzem mieczá / mordując je / jáko był d rozkazał Mojżeß sługá PAński. 13 Tylko tych wßystkich miast / ktore były obronne / nie palił Izráel / oprocz sámego Hásorá / ktore spalił Jozue. 14 Wßystkie też łupy miast onych / y bydło / pobráli sobie Synowie Izráelscy / tylko wßystkie ludźie zábijáli ostrzem mieczá / áż je wytráćili / nie zostáwując nikogo żywego: 15 Jáko był e rozkazał PAn Mojżeßowi słudze swemu / ták rozkazał Mojżeß Jozuemu: ták też uczynił Jozue / nie opuśćił niczego ze wßystkiego co był rozkazał PAN Mojżeßowi.

c 4 Moj. 33.52. 5 Moj. 7.2.
d 5 Moj. 20.16.
e 2 Moj 23.32. y 34. 11.12. 4 Moj. 33.52. 5 Moj. 7.2.10 16.

16 A Ták wziął Jozue wßystkę one źiemię gorną / wßystkę ná południe leżącą, y wßystkę źiemię Gosen / y rowniny / y polá / y gorę Izráel z rowniną jey: 17 Od gory f Hálák / ktora idźie ku Sejir / áż do Báálgád / w rowninie Libáńskiey / pod gorę Hermon: y wßystkie Krole ich pojimał / y poráźił je / y pozábijał je. 18 Przez wiele dni prowádźił Jozue z onymi wßystkimi Krolmi Wojnę. 19 A nie było miástá / ktoreby pokoj uczyniło z Syny Izráelskimi / oprocz Hewejczykow / ktorzy mießkáli w Gábáon / g wßystkie insze wźięli przez wojnę. 20 Abowiem od PAná śie to stáło / że zátwárdźił sercá ich / áby ßli ku bitwie przećiw Izráelowi / żeby je wyniszczył / nie májąc nád nimi miłośierdźia: ále żeby je wytráćił jáko był rozkazał PAN h Mojżeßowi.

f Jozue. 12.7.
g Jozue. 9.3.
h Jozue. 12.15.

21 Wćiągnął Jozue onegoż czásu / y wybił Syny Enákowe z gor / z

He=

Hebronu / z Dábiru / z Anáb / y ze wszystkich gor Judskich / y ze wszystkich gor Izráelskich / pospołu z miásty ich wykorzenił je Jozue. 22 Nie zostáł nikt z Enákitow / w ziemi synow Izráelskich/tylko w Gázie/w Gad y w Azdod zostáli. 23 Wziął tedy Jozue wszystkę onę ziemię/ ták jáko mowił PAN do Mojżeszá:y podał ją Jozue w dziedzictwo Izráelowi/według działow ich / *y według* pokolenia ich / á uspokojiłá się ziemiá od wojen.

Rozdział XII.

Imioná Krolow,ktorych Izráelczycy zá Mojżeszá. 7. á potym zá Jozuego pobili, y ich ziemię osiedli,ták ná tey, jáko y ná oney stronie Jordanu.

1 A Ciż są Krolowie ziemię ktore pobili Synowie Izráelscy / y posiedli ziemię ich / zá Jordanem ku wschodu słońcá / od potoku Arnon / áż do gory Hermon / y wszystkę rowninę ku wschodu słońcá. 2 Sehon Krol Amorrejski / ktory mieszkał w Hesebon / á pánował od Aroer / ktore a *leży* nád brzegiem potoku Arnon / y od połowice tegoż potoku / y połowicą Gáláádu / áż do potoku Jábok / *gdźie są* gránice Synow Ammonowych. 3 A od rownin áż do morzá b Cynneroth ná wschod *słońcá* / y áż do morzá pustynie / do morzá słonego ná wschod / idąc ku Betsemot y od południá pod Gorę Fásgá: 4 Y gránice Ogá Krolá Bázáńskiego / ktory był pozostał z Refájimow / á mieszkał w Astárot / y w Edrey. 5 Ktory też pánował ná gorze Hermon / y w Selechá / y we wszystkim Básán / áż do gránic Gessurytow y Máháchátytow y nád połowicą Gáláád ku gránicy Sehoná Krolá Hesebońskiego. 6 Mojżesz sługá PAński / y Synowie Izráelscy / pobili je : y podał te ziemię Mojżesz c sługá PAński / w dziedzictwo Rubenitom / y Gádytom / y połowicy pokolenia Mánássessowego.

7 C I też są Krolowie ziemię / ktore pobił Jozue y Synowie Izráelscy zá Jordanem ná zachod słońcá / od d Báálgád ná polu Libáńskim / y áż do gory Hálák / ktora idźie ku Sejir ktorą podał Jozue pokoleniom Izráelskim w dziedzictwo / według działu ich. 8 Ná gorách / y ná rowninách / y w polách / y w niżynách / y ná pusczy/ y ná południę/ *ziemię* Hettejczyká / Amorrejczyká / y Chánánejczyká / Ferezejczyká / Hewejczyká/ y Jebuzejczyká. 9 Krol Jerychá jeden : Krol Háj ktore *jest* w bok Bethel jeden/ 10 Krol Jeruzálem jeden : 11 Krol Hebron jeden. Krol Jerymoth jeden:Krol Láchis jeden. 12 Krol Heglon jeden: Krol Gázer jeden. 13 Krol e Dábir jeden : Krol Gáder jeden. 14 Krol Hormá jeden: 15 Krol Hered jeden. Krol Lebni jeden : 16 Krol Adullám jeden. Krol Mácedá jeden : Krol Bethel jeden. 17 Krol Táffuá jeden: Krol Hefer jeden. 18 Krol Afek jeden:Krol Sáron jeden. 19 Krol Mádon jeden : 20 Krol Hásor jeden. Krol Synron Meron jeden : Krol Akfáf jeden. 21 Krol Tenách jeden : Krol Mágeddo jeden. 22 Krol Kádes jeden:Krol Jáchánám z Kármelu jeden. 23 Krol Dor / z krájiny Dor / jeden : Krol Gojim w Gálgál jeden. 24 Krol Torsá jeden. Wszystkich Krolow trzydźieśći y jeden.

a 5 Moj. 2.18. y 3.16

b 5 Moj. 3.17.

c 4 Moj. 21.24. y 32.33 y 34.14

d Iozue. 11.17.

e Iozue. 10.38.

Rozdział XIII.

PAN Iozuemu krájiny pozostáłe wyliczywszy,ich mieszkáńce wypędźić obiecuje,á wszystkę onę ziemię dźielić,miedzy dźiewięćioro pokolenie, y pul pokolenia Mánássessowego,każe: opisując gránice ziemię, ktora już było z oney strony Jordanu pultrzećiu pokoleniu podano. 13. wspomina dwá narody,ktorych jeszcze było nie wypędzono, y przyczynę czemu Lewitom ziemi żadney nie dano. 15. wylicza też gránice Rubenitow, Gádytow,y połowice pokolenia Mánássessowego.

1 Y Zstárzał się Jozue / á był zeszły w leciech / y rzekł PAN do niego : Tyś się zstárzał / á zszedłeś w leciech / á ziemię zostawa bárzo wiele ku pośiadániu. 2 TAć jest ziemiá ktora pozostawa / wszystkie gránice Filisty-

3 now, y wßyscy Gessurytowie. ✠ Od Nylu ktory oblewa Egipt, áż do gránice Akáronu ná pułnocy, przynależy Chánánejczykowi, pięcioro Kśięstw Filistinskich: Aśáckie, y Asdodźiejskie, Aßkálonskie, Getejskie, y Akáronickie: y Háwejczycy. 4 ✠ Od południá wßystká źiemiá Chánánejska, y Márá, ktore jest Sydończykow áż do Afeká, 5 y áż do gránice Amorrejczyká. ✠ Y źiemiá Giblitow ze wßystkim Libánem ná wschod słońcá, od Báálgád, pod gorę Hermon, áż gdźie chodzą do Emáth. 6 ✠ Wßystkie mießkájące ná gorách, od Libánu áż do wod a gorących, wßystkie Sydończyki ja wypędzę, przed Synmi Izráelskimi, tylko ja podźiel Izráelitom w dźiedźictwo, jákomći rozkazał.

a Iozue. 11.8.

7 Przetoż teraz, rozdźiel tę źiemię w dźiedźictwo, dźiewięćiorgu pokoleniu, y połowicy pokolenia Mánássessowego: 8 ✠ Gdyż z drugą *połowicą* Rubenitowie y Gáditowie, wźięli dźiedźictwo swoje, ktore im dał Mojżeß b zá Jordanem, ná wschod słońcá, jáko im dał Mojżeß sługá PAński: 9 ✠ Od Aroer, ktore jest nád brzegiem potoku Arnom, y miásto ktore jest w pośrzod potoká, y wßystkę rowninę Medebá áż do Dybon. 10 ✠ Y wßystkie miástá Sehoná, Królá Amorrejskiego, ktory krolował w Hesebon, áż do gránice Synow Ammonowych. 11 ✠ Tákże Gáláád, y gránice Gessurytow, y Máchátytow, y wßytkę gorę Hermon, y wßystko Básán, áż do Sálechá. 12 ✠ Wßystko krolestwo Ogá w Básán, ktory krolował w Astárot, y w Edrey, ten był pozostał z Refáimitow, á pobił je Mojżeß, y wygłádźił je. 13 ✠ Ale nie wygnáli Synowie Izráelscy Gessurytow y Máchátytow: przetoż mießkał Gessur, y Máchát w pośrzod Izráelczykow áż do dniá tego. 14 ✠ Tylko c pokoleniu Lewi nie dał dźiedźictwá: Ofiáry Ogniste PAná Bogá Izráelskiego są dźiedźictwem jego, jáko mu powiedźiał *Bog.*

b 4 Moj. 32.33. Iozue. 12.4.

c 4 Moj. 18.20. 24. 5 Moj. 18.2.

15 A Ták oddał Mojżeß pokoleniu Synow Rubenowych *dźiedźictwo*, według fámilij ich. 16 ✠ Y byłá gránicá ich od Aroer, ktore jest nád brzegiem potoku Arnon, y miásto ktore jest w pośrzod potoku, y wßystkę rowninę ku Medebá. 17 ✠ Hesebon, y wßystkie miástá jego, ktore były w rowninie: Dybon y Bámot Báál, y Bet Báál-Meon: 18 ✠ Y Jássá y Cedymot y Mefáát: 19 ✠ Y Káryáthájim, y Sebámá, y Sárátásár, ná gorze w dolinie, 20 ✠ Y Betpegor, y Asdot, á Fásgá, 21 y Betjesymot. ✠ Wßystkie też miástá w rowninie, y wßystko krolestwo Sehoná Królá Amorrejskiego, ktory krolował w Hesebon, ktorego zábił Mojżeß, y kśiążętá Mádyánskie, Ewi, e y Rechem, y Sur, y Hur, y Rebá: Kśiążętá Sehonowe, Obywátele źiemie: 22 ✠ Y Báláámá Syná Beorowego, wießczká, zábili Synowie Izráelscy mieczem, z innymi powitymi. 23 ✠ Byłá tedy gránicá Synow Rubenowych, Jordan, z gránicámi *swymi*. Toć *jest* dźiedźictwo Synow Rubenowych, według domow ich, miast y wśi ich.

d 5 Moj. 3.17.

e 4 Moj. 31.8.

24 Dał też Mojżeß pokoleniu Gád, Synom Gádowym, według domow ich, *dźiedźictwo*. 25 ✠ A były ich gránice, Jázer, y wßystkie miástá Gáláád, y połowicá źiemie Synow Ammonowych, áż do Aroer, ktore *jest* przećiw Rábbá. 26 ✠ Y od Hesebon áż do Rámát Máßfá, y Betonim, á od Máhánájim áż do gránice f Dábir. 27 ✠ W dolinie też Betárám, y Betnimrá, y Sochot, y Sáfon ostátek krolestwá Sehoná Królá Hesebonskiego, Jordan, y pogránicze *jego*, áż do końcá morzá Cynneret, zá Jordanem ná wschod Słońcá. 28 ✠ Toć *jest* dźiedźictwo Synow Gád, według domow ich, miast y wśi ich.

f Iozue. 10.39.

29 Nad to dał Mojżeß *ośiádłość*, połowicy pokolenia Mánássesowego: y byłá *tá* połowicá pokolenia Synow Mánássesowych według domow ich. 30 ✠ Byłá gránicá ich od Máhánájim, wßystko Básán, y wßystko krolestwo Ogá Kro-

lá Báſáńſkiego / y wſzyſtkie wśi Iáirowe / ktore ſą w Báſán / ſześćdźieśiąt miaſt. 31 ✠ Y połowice Gáláád / y Aſtárot / y Edrey / miáſtá kroleſtwá Ogá w Báſán / *dał* Synom Máchirá Syná Mánáſſeſſowego / połowicy Synow Máchirowych / według domow ich.

32 ✠ Też ſą *ośiádłośći*, ktore podźielił Mojżeſz / w polách Moábſkich / zá Iordanem *przećiw* Ierychu ná wſchod słońcá. 33 ✠ Ale pokoleniu Lewi / nie dał Mojżeſz dźiedźictwá / bo PAN Bog Izráelſki ſam *jeſt* dźiedźictwem ich / jáko im g powiedźiał.

g 4 Moj. 18.20. 21. 5 Moj. 10.9. y 18.2. Ezech 44.28.

ROZDZIAŁ XIV.

Przedmowá o podźiale źiemie z tey ſtrony Iordanu. 6. Káleb ſobie Hebron dźiedźicżnym práwem uproſił.

1 A Toć jeſt / co dźiedźictwem wźięli Synowie Izráelſcy / w źiemi Chánánejſkiey: á co práwem dźiedźicżnym oddáli im w ośiádłość Eleázár Kápłan / y Iozue Syn Nunow: y przedniejſzy z Oycow z pokolenia Synow Izráelſkich. 2 ✠ Loſem *dźieląc* dźiedźictwo ich a jáko był rozkazał PAN przez Mojżeſzá / dźiewiećiorgu pokoleniu: y połowicy pokolenia. 3 ✠ Abowiem Mojżeſz b był oddał dźiedźictwo dwojgu pokoleniu / y połowicy pokolenia zá Iordanem: ále Lewitom nie dał był dźiedźictwá miedzy nimi: 4 ✠ Bo było Synow Iozefowych dwoje pokolenie / Mánáſſeſſowe / y Efráimowe / áni dáli dźiáłu c Lewitom w źiemi / oprocz miaſt ku mieſzkániu / y z przedmieśćiámi ich / dla bydłá ich / y dla trzod ich. 5 ✠ Iáko rozkazał PAN Mojżeſzowi / ták ucżynili Synowie Izráelſcy / y podźielili źiemię.

6 TEdy przyſzli Synowie Iudowi do Iozuego w Gálgál / y rzekł do niego Káleb / Syn Iefoná Kenezejſkiego: Ty wieſz / d co mowił PAN do Mojżeſzá / mężá Bożego / o mnie y o tobie w Kádes Bárne. 7 ✠ Cżterdźieśći mi lat było / gdy mię ſłał Mojżeſz ſługá Páńſki z Kádes Bárne / ku przeſzpiegowániu źiemie / y odnioſłem mu tę rzecż / jáko było e w ſercu mojim. 8 ✠ Lecż brácia moji / ktorzy chodźili ze mną / ſkáźili ſerce ludowi / álem ja *przećię* ſzedł ſtátecżnie zá PAnem Bogiem mojim. 9 ✠ Y przyśiągł Mojżeſz dniá onego mowiąc: záiſte źiemiá / ktora f deptáłá nogá twojá / przydźie tobie w dźiedźictwo / y Synom twojim áż ná wieki: przeto / żeś ſtátecżnie chodźił zá PAnem Bogiem mojim. 10 ✠ A teraz oto g przedłużył żywotá mego PAN jáko powiedźiał: już ſą cżterdźieśći y pięć lat / od onego cżáſu / jáko to mowił PAN do Mojżeſzá / á jáko chodźili Izráelcżycy po puſzczy: á teraz / oto ja dźiś mam Ośmdźieśiąt y pięć lat: 11 ✠ A jeſzcże y dźiś h tákem duży / jákom był w on cżás / gdy mię wyſłał Mojżeſz: *á* jáka moc mojá *byłá* ná on cżás / táka jeſt moc mojá y teraz / ku kojowániu / y ku wychodzeniu y przychodzeniu. 12 ✠ A ták teraz daj mi tę gorę / o ktorey powiedźiał PAN dniá onego: boś ty ſłyſzał dniá onego / iż tám ſą Enákitowie / y miáſtá wielkie / á obronne: będźieli PAN ze mną / wypędzę je / jáko *mi* obiecał PAN.

13 Y Błogoſłáwił mu Iozue i á dał Hebron Kálebowi / Synowi Iefonowemu w dźiedźictwo. 14 ✠ A ták doſtał śię Hebron Kálebowi / Synowi Iefoná Kenezejſkiego / w dźiedźictwo / áż do dniá tego: przeto że ſtátecżnie *chodźił* zá PAnem Bogiem Izráelſkim. 15 ✠ A zwano przed tym Hebron / miáſto Arbá / *ktory Arbá* był cżłowiekiem wielkim / miedzy Enákity: Y uſpokojiłá śię źiemiá od wojen.

a 4 Moj. 33.54. y 34.13. b 4 Moj. 32.33. 5 Moj. 3.12. Iozue. 13.8. Iozue. 22.4. c Iozue. 13.14. d 4 Moj. 14.24.

e T. Szczyrze. f Iozue. 1.3. 4 Moj. 14.24. g H. Użyczył mi żywotá. h Syrác. 46.11. i Iozue. 15.13. Sędźi. 11.20. 1 Mác. 2.56.

ROZDZIAŁ XV.

Dźiał pokolenia Iudá. 13. Káleb dźiał ſwoj bierze y pośiada. 10. Żiećiowi źiemie dobrą w poſagu dawá: wylicżánie miaſt Iudſkich.

1 Y Był los pokolenia Synow Iudowych według domow ich przy gránicách a Edom / y *przy* puſzczy Syn / ná południe od oſtátecżney gránice południowey / 2 ✠ A byłá ich-

4 Moj. 34.3.

gránicá od południá / od końcá morzá słonego / y od skáły ktora jest ku południowi / 3 Y wychodźi ku południowi / ku págorkowi niedźwiadkowemu / á ćiągnie śię áż do Syn : á idąc od południá do Kádes Bárny / bieży áż ku Esronowi / y ćiągnie śię áż do Adár / obtaczájąc Kárkáá. 4 Z támtąd idąc do Asemoná / idźie ku rzece Egipskiey / á idźie koniec tych gránic ná zachod : tác będźie gránicá ná południe. 5 Gránicá záśię od wschodu słońcá / jest Morze słone / áż do końcá Jordanu. A gránicá z strony pułnocney / *jest* od Skáły Morskiey / od końcá Jordanu / 6 A ćiągnie śię tá gránicá do Betáglu / y bieży od pułnocy / áż do Betárábá / *á z támtąd* idźie *tá* gránicá áż do kámieniá Boen / Syná Rubenowego. 7 Idźie tákże tá gránicá do Dábir od doliny Achor / á ku pułnocy śię udawa do Gálgál / ktore jest przećiw gorze gdźie wstępują do Adommim / ktora *jest* ná południe od rzeki / á idźie tá gránicá do wod Ensemes / á kończy śię u studnice Rogel: 8 Bieży też tá gránicá / przez dolinę syná Hennomowego / po bok Jebuzejczyká od południá / co *jest* Jeruzalem. Z támtąd bieży tá gránicá ná wierzch gory / ktora jest przećiwko dolinie Hennom / ná Zachod / á ktora jest ná końcu doliny Refájimitow / ná pułnocy. 9 Obtacza też tá gránicá / od wierzchu gory / áż do źrzodłá wody Neftoáh : y bieży áż do miast gory Hefron / potym śię ćiągnie / tá gránicá ku Báálá / ktore jest Káryatyárym. 10 Potym kołem bieży tá gránicá / od Báálá ná Zachod / do gory Sejir : á *z támtąd* przechodźi po bok gory Járym / od pułnocy / ktora jest Chesłon : y zpuszcza śię do Betsemes / y przychodźi do Támná. 11 Y wychodźi tá gránicá po bok Akáronu ná pułnocy : á idźie kołem tá gránicá / áż do Sechronu / y bieży przez gore Báálá / z támtąd wychodźi do Jábneel / y kończą śię te gránice u Morzá. 12 A gránicá zachodnia / jest przy morzu wielkim / y przy gránicách jego : tác jest gránicá Synow Judá w okrąg / podług domow ich.

13 A Kálebowi Synowi Jefonowemu / dał b *Jozue* dźiał miedzy Syny Judá / jáko PAn powiedźiał Jozuemu / miásto Arbe / Ojcá Obrzymow / to jest Hebron. 14 Y wypędźił c z támtąd Káleb trzech Synow Enákowych : Sesájá / y Ahimáná / y Tálmájá / Syny Enákowe. 15 A wyszedł z támtąd do mieszkájących d w Dábir / ktore zwano przed tym Káryátsefer. 16 Y rzekł Káleb e : ktoby dobył Káryátsefer / á wźiął je / tedy mu dam Achsę corkę swoję zá żonę. 17 Y dobył go Othoniel / Syn Kenezá / brátá Kálebowego : y dał mu Achsę corkę swoję zá żonę. 18 Y stáło śię / gdy oná przyszłá do niego / námawiáłá go / áby prośił Ojcá jey o pole : przetoż z śiádłá z osłá / y rzekł do niey Káleb / coż ći? 19 A *oná* odpowiedźiáłá : Day mi błogosłáwieństwo f gdyżeś mi dał źiemię suchą / przydaj mi też źrzodłá wod : y dał jey źrzodłá wyższe / y źrzodłá dolne. 20 Toć jest dźiedźictwo pokolenia Synow Judowych według domow ich.

21 Y Były miástá / w gránicach pokolenia Synow Judowych / podle gránice Edom / ku południowi : Kábseel / y Eder / y Jágur. 22 Y Cyná y Dymoná / y Adádá. 23 Y Kádes / y Hásor / y Jetnán. 24 Y Zyf / y Telem / y Bálot. 25 Y Hásor Hádátá / y Káryot Chesron / toć *jest* Hásor / 26 Amám y Sámá / y Moládá. 27 Y Asorgáddá / y Hessemom / y Betfálet. 28 Y Háserśuál / y Bersábee / y Bázotyá. 29 Báálá / y Jim / y Esem. 30 Y Eltolád / y Kesyl / y Hormá. 31 Y Syceleg / y Medemená / y Sensenná. 32 Y Lebáot / y Selim / Ajim / y Remmom : wszystkich miast dwádźieśćiá y dźiewięć / y wśi ich. 33 W rowninách *záś* Estáol / y Sárea / y Asená. 34 Y Zánoe / y Engánnim / Tepnách / y Enáim. 35 Jerymot / y Adullám Socho / y Aseká. 36 Y Sárájim / y Adytájim / y Gederá / y Gederotájim miast czternaśćie / y wśi ich. 37 Sánány / y Hádáśá / y Mygdálgád. 38 Y Delán / y Mesfá / y Jektel. 39 Lachis y Báś-

b *Jozue.* 14.13. *Sedz.* 1.20.
c *Sedz.* 1.10. 20.
d *Jozue.* 10.38.
e *Sedz.* 1.11.
f 1. *Dar.*

y Bászkát/ y Eglon. ♣ 40 Y Chábbon/ y Láchmás/ y Chytlis. ♣ 41 Kederot/ BelDágon/ y Náámá/ y Mácedá/ miast szesnaśćie y wśi ich. ♣ 42 Lábáná/ y Ether/ y Aszán. ♣ 43 Y Istách/ y Esná/ y Nesyb. ♣ 44 Y Ceilá/ y Achzyb/ y Máresá/ miast dźiewięć y wśi ich. ♣ 45 Akkáron / y miásteczká jego / y wioski jego. ♣ 46 Od Akkáronu áż do morzá/ wszystko co leży po bok Azotu/ y ze wśiámi ich. ♣ 47 Azot/ miásteczká jego/ y wśi jego. Gazá / miásteczká jego y wśi jego / áż do potoku Egipskiego / y morze Wielkie zá gránicá jego. ♣ 48 A ná gorze *leżą* Sám/ y Jeter/ y Soko. ♣ 49 Y Dánná/ y Kárjátsenná/ ktore jest Dábir. ♣ 50 Y Anáb/ y Istemo/ y Anim. ♣ 51 Y Gosen/ y Holon / y Silo / miast jedenaśćie/ y wśi ich 52 Aráb/ y Dumá/ y Esáán. ♣ 53 Y Jámim/ y Bet Táfuá/ y Afeká. ♣ 54 Y Chumtá/ y Kárját/ Arbe/ á toć jest Hebron/ y Syor/ miast dźiewięć/ y wśi ich. ♣ 55 Máon/ Kármel/ y Zyf/ y Jutá. ♣ 56 Y Jezráel/ y Jukedam/ y Zánoe. ♣ 57 Káyn/ Gábáá/ y Támná: miast dźieśięć y wśi ich. ♣ 58 Hálhul/ Betsur/ y Gedor. ♣ 59 Y Máret y Bet Anoth/ y Eltekon / miast sześć: y wśi ich. ♣ 60 Kárjátbáál/ ktore jest Kárjáthyárym / y Rábbá / miástá dwie/ y wśi ich. ♣ 61 A ná puszczy/ BetArábá/ Meddyn / y Sechách. ♣ 62 Y Nebsán y miásto Soli/ y Engáddy miast sześć/ y wśi ich. ♣ 63 Ale Jebuzejczyká / Obywátelá Jeruzalemskiego/ niemogli Synowie Judowi wypędźić : Przetoż mieszkał Jebuzejczyk z Syny Judá w Jeruzalem / áż do dniá tego.

ROZDZIAŁ XVI.

Dźiał pokolenia Jozefowego ogolem. 5. á Efrájimow z Osobná.

1 PAdł też los Synom Jozefowym/ od Jordanu/ ku Jerychu/ przy wodách Jerychá / ná wschod słońcá: Puszczá ktora idźie od Jerychá/ przez gorę Bethel. ♣ 2 A wychodźi od Bethel do Luzy / á idźie do granice Archi do Attárot. ♣ 3 Potym śię ćiągnie ku morzu / do gránice Jáflety/ áż do gránice BetHoronu dolnego / y áż do Gázor / á kończy śię *áż* u morzá. ♣ 4 Y wźięli dźiedźictwo Synowie Jozefowi/ Mánásse y Efrájim. ♣ 5 A byłá gránicá Synow Efrájimowych / według domow ich : byłá *mowię* gránicá dźiedźictwá ich/ ná wschod słońcá *od* Attárot Adár / áż do Bet Horon wyższego. ♣ 6 Y wychodźi tá gránicá do morzá od Máchmetá ku pułnocy/ á idźie kołem tá gránicá pod wschod słońcá / do Thánát Selo: y przechodźi ją od wschodu *áż* do Jánoe. ♣ 7 Y ćiągnie śię od Jánoe / do Attárot / y Náárátha / á przychodźi do Jerychá / á wychodźi ku Jordanowi. ♣ 8 Od Táfuá bieży tá gránicá / ku Zachodowi / a do potoku Káná / á kończy śię przy morzu. Toć jest dźiedźictwo pokolenia Synow Efrájimowych / według domow ich. ♣ 9 Miástá też oddźielone Synom Efrájimowym *były*, w pośrzod dźiedźictwá Synow Mánássessowych / wszystkie miástá y wśi ich. 10 Y nie wygnáli [b] Chánánejczyká mieszkájącego w Gázer / y mieszkał Chánánejczyk w pośrzodku Efrájimitow / áż do dniá tego: y hołdował *im* dań dawájąc.

a Jozue 17. 9.

b Sędź. 1. 29.

ROZDZIAŁ XVII.

Dźiał pokolenia Mánássessowego. 3. y Corek Sálfáádowych. 14. Skárgi Synow Jozefowych o dźiał ich z Odpowiedźią Jozuego.

1 PAdł tej los pokoleniu Mánássessowemu/ (bo on jest pierworodny Jozefow/) Máchirowi pierworodnemu Mánássessowemu/ Ojcu Gáláádá / przeto że był mężem walecznym / y dostał mu śię Gáláád y Básán. ♣ 2 Dostáło śię też innym Synom Mánássessowym / według domow ich : Synom Abiezer/ y Synom Helek/ y Synom Esryel/ y Synom Sychem/ y Synom Hefer / y Synom Semidá [a]. Ciż *są* Synowie Mánássessowi / Syná Jozefowego / męszczyzny / według domow ich.

3 A że Sálfáád Syn Heferow / Syná Gáláádowego / Syná Máchirowego/ Syná Mánássessowego / nie miał Synow/ jedno [b] Corki / á te imioná corek jego Má-

a 4 Moj. 26. 29. 30.

b 4 Moj. 27. 1. y 36. 2. 11.

chłá/ y Noá/ Hegłá/ Melchá/ y Tersá. 4 ♣ Te przyszedszy przed Eleázárá Kápłáná/ y przed Jozuego Syná Nunowego/ y przed Kśiążętá/ rzekły: PAN rozkazał Mojżeszowi/ áby nam dał dźiedźictwo/ w pośrzod Brácij nászey/ y dał im *Jozue* według rozkazánia Páńskiego dźiedźictwo/ w pośrzodku Brácij Ojcá ich. 5 ♣ I przypádło śnurow ná Mánássessá dźieśięć/ oprocz źiemie Gáláád y Básán/ ktore były zá Jordanem. 6 ♣ Abowiem corki Mánássessowe/ otrzymáły dźiedźictwo miedzy Syny jego: á źiemiá Gáláád/ dostáłá śię drugim Synom Mánássessowym. 7 ♣ Y byłá gránicá Mánássessowá/ od Aser/ do Máchmátát/ ktore jest przećiwko Sychem: á idźie gránicá *tá* po práwey stronie/ do mieszkájących w En Táfuá. 8 ♣ Mánássessowá byłá źiemiá Táfuá/ (ále Táfuá przy gránicy Mánássessowey/ byłá Synow Efrájimowych.) 9 ♣ Y bieży tá gránicá do c potoku Káná/ ná południe tegoż potoku: á miástá Efrájimitow *są* miedzy miásty Mánássessowemi/ ále gránicá Mánássessowá/ *idźie* od pułnocy onego potoku/ á kończy śię u morzá. 10 ♣ Ná południe *był dźiáł* Efrájimow/ á ná pułnocy Mánássessow/ á morze jest gránicá jego/ *á w pokoleniu* Aser zchodzą śię ná połnocy/ á w Isáschár ná wschod słońcá. 11 ♣ Y dostáło śię Mánássessowi *w pokoleniu* Isáschár y w Aser/ Betsán/ y miásteczká jego/ y Jebláám y miásteczká jego/ przytym mieszkájący w Dor/ y miásteczká ich: tákże mieszkájący w Endor/ y miásteczká ich: mieszkájący też w Tenách/ y miásteczká ich: y mieszkájący w Mágedá/ y miásteczká ich/ trzy powiáty. 12 ♣ Ale nie mogli Synowie Mánássessowi wypędźić z onych d miast *obywátelow*: przetoż e počżał Chánánejczyk mieszkáć w oney źiemi: 13 ♣ A gdy śię zmocnili Synowie Izráelscy/ uczynili Chánánejczyká hołdownikiem/ ále go nie f wygnáli do szczętu.

14 TEdy rzekli Synowie Jozefowi do Jozuego/ mowiąc: przeczżeś nam dał w dźiedźictwo los jeden/ y śnur jeden: á myśmy lud g wielki/ y do tąd błogosłáwił nam PAN. 15 ♣ Y rzekł do nich Jozue: Jesliś jest ludem wielkim/ idźże do lásá/ á wyśiecz sobie tám *miejscá* w źiemi Ferezejskiey/ y Refájimskiey/ jesliċ ćiásna gorá Efrájimowá. 16 ♣ Ktoremu odpowiedźieli Synowie Jozefowi: Nie dosyć nam ná tey gorze: do tego wozy żelázne *są* u wszystkich Chánánejczykow/ ktorzy mieszkáją w źiemi nadolney/ y u tych ktorzy mieszkáją w Betsán/ y w miásteczkách jego/ tákże u tych *ktorzy mieszkáją* w dolinie Jezreel. 17 ♣ Rzekł tedy Jozue do domu Jozefowego/ do Efrájimá y do Mánássessá mowiąc: ludeś ty wielki/ y moc twojá wielka/ nie będźieś miał *tylko* los jeden. 18 ♣ Ale gorę będźieś miał: á iż *tám jest* lás/ tedy go wyrabiś/ y będźieś miał gránice jego: bo wypędźiś Chánánejczyká/ choć ma wozy żelázne/ y choć jest potężny.

ROZDZIAŁ XVIII.

Przybytek zgromádzenia wystáwiony w Sylo. 2. Jozue ludźie wypráwuje, áby ostátek źiemie miedzy śiedmioro pokolenie podźielili. 11. Dźiał pokolenia Benjáminowego społu z miásty jego.

1 TEdy śię zebráło wszystko zgromádzenie Synow Izráelskich do Sylo/ y postáwili tám namiot zgromádzenia/ gdy źiemiá byłá od nich opánowána. 2 ♣ A zostáło *było* z Synow Izráelskich/ ktorym było nie oddźielono dźiedźictwá ich śiedmioro pokolenie.

3 TEdy rzekł Jozue do Synow Izráelskich: dokądże zániedbywaćie wniść/ ábyśćie pośiedli źiemię/ ktorą wam dał PAN Bog Ojcow wászych? 4 ♣ Obierzćie miedzy sobą po trzech mężách/ *z káżdego* pokolenia/ ktore pośle/ áby wstawszy obeszli źiemię/ á rospisáli ją według dźiedźictwá ich/ potym śię wrocą do mnie. 5 ♣ Y rozdźielą ją ná śiedm częśći: Judá stánie ná gránicách swojich od południá/ á dom Jozefow stánie ná gránicách swojich od pułnocy. 6 ♣ Wy tedy rozpi-

szećie

c Jozue 16. 8.

d 2 Moj 23. 29. 30. Sędź. 1. 17.

e H. chćiał.

f Jozue 16. 13.

g 1 Moj 48. 19.

szećie źiemię ná śiedm częśći / á przynieśiećie tu do mnie : tedy wam rzucę los á tu przed Pánem Bogiem nászym. 7 Abowiem Lewitowie nie máją działu miedzy wámi / gdyż kápłáństwo Páńskie jest dźiedźictwo ich. Ale Gád y Ruben / y połowicá pokolenia Mánássessowego / wźięli dźiedźictwá swe zá Jordanem / ná wschod słońcá / ktore im oddał Mojżesz sługá Páński.

a 4 Moj. 33. 54. Jozue. 14. 2. Przyp 16. 33.

8 Przetoż wstawszy mężowie oni / odeszli / á Jozue rozkazał tym ktorzy szli / áby rozpisáli źiemię / mowiąc : Idźćie / á obejdźćie źiemię / y popiszćie ją / á potym wroććie śię do mnie / á tu wam rzucę los przed Pánem w Sylo. 9 Odeszli tedy mężowie oni : y obchodźili źiemię / y popisowáli ją według miast ná śiedm częśći w księgi : potym śię wroćili do Jozuego / do Obozu w Sylo. 10 Y rzućił im los Jozue w Sylo przed Pánem / á podźielił tám Jozue źiemię Synom Izráelskim / według działow ich.

11 Tedy padł los pokoleniu Synow Benjáminowych / według domow ich / á przyszłá gránicá losu ich miedzy Syny Judowe / y miedzy Syny Jozefowe. 12 Y byłá gránicá ich ku stronie pułnocney od Jordanu / á szłá *táż* gránicá po bok Jerychá / od pułnocy / ciągnąc śię ná gorę ku Zachodowi / á kończyłá śię przy pusczy Betáwen. 13 A z támtąd idźie tá gránicá do Luz / od strony południowey Luzy / ktora jest Bethel / b á pusczá śię tá gránicá do Atárot Adár podle gory / ktora jest od południá Betoron dolnego. 14 Y bieży tá gránicá kołem po bok morzá / ná południe od gory / ktora jest przećiw Betoron / ná południe / y kończy śię w Kárját Báál / ktore jest Kárját Járym / miásto Synow Judowych : á toć jest stroná Zachodnia. 15 Stroná záśię ná południe / od końcá Kárját-Járym : á wychodźi tá gránicá ku morzu / y bieży ku źrzodłu wod Nestoá. 16 Y ciągnie śię tá gránicá / do końcá gory / ktora jest przećiwko dolinie Synow Ennon : á jest w dolinie Refájim c ná pułnocy / y idźie przez dolinę Ennon / po stronie Jebuzejczyká ná południe / z támtąd bieży do źrzodłá Rogel. 17 A idźie kołem od pułnocy / á dochodźi do Ensemes / á wychodźi do Gelilot / ktore jest przećiwko *gorze* wstępując do Adommim / bieżąc z támtąd do kámieniá Bohená d Syná Rubenowego. 18 Z támtąd idźie ku stronie / ktora jest przećiwko rowninam ná pułnocy / y ciągnie śię ku Arábá. 19 Z támtąd bieży tá gránicá ku stronie Betoglá ná pułnocy / á kończy śię u zátoki morzá słonego ná pułnocy / ku końcowi Jordanu ná południe : táć *jest* gránicá południowa. 20 Jordan záś kończy ją ku stronie ná wschod słońcá. A toć jest dźiedźictwo Synow Benjáminowych / według gránic ich w okrąg / wedle domow ich.

b 2 Moj. 28. 19.

c Jozue. 15. 8.

d Jozue. 15. 6.

21 Były tedy te miástá pokolenia Synow Benjáminowych według domow ich / Jerycho y Bethágla / y doliná Kásys. 22 Y Betárábá / y Sámrájim y Bethel. 23 Y Awim / y Afárá / y Oferá. 24 Y Káfár Hámmonái / y Ofni / y Gábá / miast dwánaśćie / y wśi ich. 25 Gábáon / y Rámá / y Berot. 26 Y Misfe / y Káfárá / y Mosá. 27 Y Rekem / y Jerefel / y Tárelá. 28 Y Selá / Elef / y Jebuz (ktore jest Jeruzalem) Gibeát / Kiryát / miast czternaśćie / y wśi ich. Toć jest dźiedźictwo synow Benjáminowych według domow ich.

ROZDZIAŁ XIX.

Dźiał pokolenia Symeonowego. 10. Zábulonowego. 17. Isáschárowego. 24. Aserowego. 32. Neftálimowego. 40. Dánowego : á ná ostátek Jozuego.

1 Potym padł los wtory Symeonowi / Pokoleniu Synow Symeonowych / według domow ich / á było dźiedźictwo ich w pośrzod dźiedźictwá a Synow Judowych. 2 A dostáło śię im dźiedźictwo ich / Bersábee / b y Sábee / y Moládá / 3 y Hásersuál / y Bálá / y Asem. 4 Y Etolát / y Betul / y Hormá. 5 Y Syceleg / y Bet Márchábot / y Hásersusá. 6 Y Betlebáot / y Sárohem / trzynaśćie miast y wśi ich. 7 Ajin / Remmon y

a 1 Moj. 49. 7. b 1 Kron. 4. 28.

Atár / y Asán / miástá cztery y wśi ich. 8 ✣ Y wszystkie wśi ktore były w około tych miast / áż do Báálátbeer / y Rámát ku stronie południowey: Toć jest dźiedźictwo Pokolenia Synow Symeonowych / według domow ich. 9 ✣ Z działu Synow Judowych dostáło śie dźiedźictwo Synom Symeonowym / bo dźiał Synow Judowych był wielki dla nich: przetoż wźięli dźiedźictwo Synowie Symeonowi w pośrzod dźiedźictwá ich.

10 POtym padł los trzeci Synom Zábulonowym / według domow ich / á jest gránicá dźiedźictwá ich áż do Sáryd. 11 ✣ A idźie gránicá ich do morzá Márálá / y przychodźi do Debbáset ciągnąc śie áż do potoku / ktory jest przećiw Jeknoám. 12 ✣ Y wraca śie od Sáryd ná wschod słońcá / ku gránicy Cháselet Tábor / á z támtąd bieży do Dáberet / y 13 ciągnie śie do Jáfie: ✣ Potym z támtąd bieży ná wschod słońcá / do Gethefer / y do Itákásym á wychodźi w Rymmon / y kołem idźie do 14 Nehy. ✣ Idźie tákże kołem táż gránicá / od pułnocy ku Hánnáton / 15 á kończy śie u doliny Jefták-El: ✣ Y Kátet / y Náhálál / y Symeron / y Jedálá / y Betlehem / miást dwánaśćie y wśi ich. 16 ✣ Toć jest dźiedźictwo Synow Zábulonowych / według domow ich / te miástá y wśi ich.

17 ISáschárowi też padł los czwarty / to jest Synom Isáschárowym według domow ich. 18 ✣ A byłá gránicá ich Jezreel / y Chásálot / 19 y Sunem / ✣ Y Háfáráim / y Seon / 20 y Anáhárát. ✣ Y Rábbot / y Cesyon / 21 y Abes. ✣ Y Rámet / y Engánnim / 22 y Enháddá / y Betfeses. ✣ A przychodźi gránicá ich do Táboru / y do Schesymá / y do Betsemes / á kończą śie gránice ich u Jordanu / miast szesnaśćie y wśi ich. 23 ✣ Toć jest dźiedźictwo Pokolenia Synow Isáschárowych / według domow ich: te miástá y wśi ich.

24 POtym padł los piąty Pokoleniu Synow Aser / według do- 25 mow ich. ✣ Y byłá gránicá ich / Helkát / y Cháli / y Beten / y Achsáf / 26 ✣ Y Elmelech / y Amáád / y Messál / á idźie ná Kármel do morzá / y do 27 Sychor / y Lábánát: ✣ Z támtąd śie obraca ná wschod słońcá / ku Betdágon / y bieży áż do Zábulon / y do doliny Jefták-El ná pułnocy / Betemek y do Nehiel / wychodząc 28 do Kábul ku lewey stronie. ✣ Y do Hebronu / y Rohob / y Hámon / y Káná / áż do Sydonu wielkiego. 29 ✣ A wraca śie tá gránicá od Rámá / áż do miástá Zor obronnego / z támtąd śie obraca tá gránicá áż do Hosá / á kończy śie u morzá 30 podle dźiáłu Achsybá. ✣ Y Ammá / y Afek y Rohob / miast dwádźieśćiá 31 y dwie / y wśi ich. ✣ Toć jest dźiedźictwo pokolenia Synow Aser / według domow ich / te miástá y wśi ich.

32 POtym Synom Neftálimowym padł los szosty: Synom Neftálimowym / według domow ich. ✣ 33 Y byłá gránicá ich od Helef / y od Helon / do Sáánnánim / y Adámi ktore jest Neceb: y Jebnáel / áż ku Lekum: y kończy śie u Jorda- 34 nu. ✣ Potym śie obraca tá gránicá ku morzu do Asánot Tábor / á z támtąd bieży ku Hukoká / y idźie do Zábulonu ná południe / á do Aser przychodźi ku zachodu / á do Judá ku Jordanowi ná wschod 35 słońcá. ✣ A miástá obronne są Asedym Ser / y Emát / Rekát / y Cy- 36 neret. ✣ Y Edemá / y Arámá / y A- 37 sor / ✣ Y Kedes / y Edrey / y Enhásor / 38 ✣ Y Jeron / y Mágdálel / Horem / y Betánát / y Betsemes / miast dźiewiętnaśćie / y wśi ich. 39 ✣ Toć jest dźiedźictwo pokolenia Synow Neftálimowych / według domow ich / te miástá y wśi ich.

40 POtym Pokoleniu Synow Dán według domow ich / padł los 41 śiodmy. ✣ A byłá gránicá dźiedźictwá ich / Sáráá / y Estáol / y Ir- 42 semes / ✣ Y Selebin / y Ajálon / y 43 Jetelá / ✣ Y Elon / y Temnátá / 44 y Ekron / ✣ Y Elteke / y Gebbeton / 45 y Báálát. ✣ Y Jehud / y Báne Bá- 46 rák / y Getremmon / ✣ Y Mehájárkon / y Rákon z Gránicą / przećiwko 47 Joppie. ✣ Ale gránicá Synow Dánowych byłá bárzo máła: przetoż wyszedszy Synowie Dán / dobywá-

li Lesem/ y wźieli je/ y wyśiekli je ostrzem mieczá: á wźiąwszy je w dźiedźictwo/ mieszkáli w nim: y przezwáli Lesem Dan/ według imienia Dáná Ojcá swego. 48 ✠ Toć jest dźiedźictwo pokolenia Synow Dánowych według domow ich/ te miástá y wśi ich.

49 A *Gdy* przestáli dźielić źiemię według gránic jey/ tedy dáli Synowie Izráelscy dźiedźictwo Jozuemu/ Synowi Nunowemu/ w pośrzod śiebie: 50 ✠ Według rozkazánia PAńskiego dáli mu miásto/ ktorego żądał/ Támnát Sáráá/ ná gorze Efráim: gdźie zbudował miásto/ y mieszkał w nim. 51 ✠ Teć są dźiedźictwá/ ktore losem podźielili w osiadłość/ Eleázár Kápłan/ y Jozue Syn Nunow/ y przednieyszy z Ojcow pokolenia Synow Izráelskich w Sylo przed PAnem/ u drzwi namiotu zgromádzenia/ y dokończyli podźiału źiemie.

ROZDZIAŁ. XX.

PAN każe odliczyć sześć miast dla tych coby z trefunku kogo zábili. 7. Co też Synowie Izráelscy uczynili.

1 POtym rzekł PAN do Jozuego/ mowiąc: 2 ✠ Powiedz a Synom Izráelskim/ y rzecz: oddźielćie sobie miástá ucieczki/ o ktorychem mowił do was przez Mojżeszá/ 3 ✠ Aby tám uciekał mężobojcá/ coby zábił człowieká nie chcąc/ y z niewiadomośći: y będą wam dla ucieczki przed tym/ ktoryby śię krwie chćiał mśćić: 4 ✠ Y ucieczę do jednego z tych miast/ á stánie u wrot bramy mieyskiey/ y opowie stárszym miástá onego spráwę swoję/ y przyjmą go do miástá miedzy śię/ y dádzą mu mieysce/ á będźie mieszkał z nimi. 5 ✠ A gdy go będźie goniłten/ ktoryby śię chćiał mśćić krwie/ tedy nie wydádzą mężobojce w ręce jego: ábowiem nie chcąc zábił bliźniego swego/ nie máiąc żadney waśni z nim przed tym. 6 ✠ Y będźie mieszkał w onym mieśćie/ áż stánie przed zebrániem ná sąd/ y áż do śmierći Kápłáná wielkiego/ ktory będźie zá onych dni: tedy śię wroći mężobojcá/ y przyjdźie do miástá swego/ y do domu swego/ do miástá z ktorego uciekł.

a 2 Moj. 21. 13. 4 Moj. 35. 11. 5 Moj. 19. 2.

7 Y Oddźielili b Kádes w Gálilei/ ná gorze Neftáli/ á Sychem ná gorze Efráim: y miásto Arbe/ *ktorejest Hebron* ná gorze Judá. 8 ✠ Z drugą záśię strony c Jordanu/ *gdźie leży* Jerycho/ od wschodu słońcá oddźielili Bosor ná puszczy/ w rowninie/ z pokolenia Rubenowego: y Rámot w Gáláád/ z pokolenia Gád: przytym Golán w Básán/ z pokolenia Mánássesowego. 9 ✠ Teć były miástá dla ucieczki wszystkim Synom Izráelskim/ y cudzoźiemcom ktorzy mieszkáli w pośrzodku ich: áby tám uciekał káżdy/ ktoryby kogo zábił z nieobacżenia/ á nie był zámordowan przez tego/ ktoryby śię krwie chćiał mśćić/ áżby *pierwey* stánął przed zgromádzeniem.

b H. Poświęcili.

c 5 Moj. 4. 43.

ROZDZIAŁ XXI.

Miástá Lewitow naprzod ogułem. 9. Potym z osobná Synow Aáronowych z narodu Káátytow. 20. y ostátnich Káátytow. 27. Gersonitow. 34. Merárytow. 43. Mieszkánie Izráelitow spokojne.

1 PRzystąpili tedy przednieyszy z Ojcow Lewitow/ do Eleázárá Kápłáná/ y do Jozuego/ Syná Nunowego/ y do przednieyszych z Ojcow w pokoleniách Synow Izráelskich/ 2 ✠ Y rzekli do nich w Sylo w źiemi Chánáneyskiey/ mowiąc: PAn rozkazał przez a Mojżeszá ábyśćie nam dáli miástá ku mieszkániu/ z przedmieśćiámi ich dla dobytkow nászych. 3 ✠ Przetoż dáli Synowie Izráelscy Lewitom z dźiedźictwá swego/ według słowá PAńskiego te miástá/ y przedmieśćia ich. 4 ✠ Padł tedy los ná domy Káátytow: y dostáło śię Synom Aároná Kápłáná Lewitom/ z pokolenia Judowego/ y z pokolenia Symeonowego/ y z pokolenia Benjáminowego losem miast trzynaśćie: 5 ✠ A drugim Synom Káátowym/ z domow pokolenia Efráimowego/ y z pokolenia Dánowego/ y z po-

a 4 Moj. 35. 2. 3.

połowice pokolenia Mánáſſeſſowego/ *doſtáło śię* loſem miaſt dźieśięć. 6 A Synom Gerſonowym/ z domow pokolenia Jſáſchárowego/ y z pokolenia Aſerowego/ y z pokolenia Neftálimowego/ y z połowice pokolenia Mánáſſeſſowego w Báſán/ *doſtáło śię* loſem miaſt trzynaśćie. 7 *Tákże* Synom Merárego według domow ich/ z pokolenia Rubenowego/ y z pokolenia Gádowego/ y z pokolenia Zábulonowego miaſt dwánaśćie.

8 Dáli tedy Synowie Jzráelſcy Lewitom te miáſtá/ y przedmieśćia ich/ jáko był rozkazał 9 PAn przez Mojżeſzá/ loſem. A ták dáli z pokolenia Synow Judowych/ y z pokolenia Synow Symeonowych te miáſtá/ ktorych tu 10 imioná położone ſą. Y doſtáły śię Synom Aáronowym z domow Káátowych/ z Synow Lewiego/ bo 11 im padł los pierwſzy. Y dano im miáſto Arbe/ Ojcá Enákowego/ ktore jeſt Hebron/ ná gorze Judá/ y przedmieśćia jego około niego. 12 Ale role miáſtá tego/ y wśi jego/ dano b Kálebowi Synowi Jefonowemu w ośiádłość jego. 13 Synom tedy Aároná Kápłáná dano miáſto/ dla ućieczki meżobojce/ Hebron/ y przedmieśćia jego: tákże/ Lobne y przedmieśćia jego. 14 Y Jeter/ y przedmieśćia jego: 15 Eſtemoá/ y przedmieśćia jego. Y Holon/ y przedmieśćia jego: y Dábir/ 16 y przedmieśćia jego. Y Ajin/ y przedmieśćia jego: y Jetá/ y przedmieśćia jego: Betſemes/ y przedmieśćia jego: miaſt dźiewięć/ 17 z tego z dwojgá pokolenia. A z pokolenia Benjáminowego: Gábáon/ y przedmieśćia jego: Gábáe 18 y przedmieśćia jego. Anátot/ y przedmieśćia jego: Y Almon/ y przedmieśćia jego: miáſtá cztery. 19 *Ono* wſzyſtkich miaſt Synow Aáronowych Kápłánow/ trzynaśćie 20 miaſt/ y przedmieśćia ich. Ale domom Synow Káátowych Lewitom/ ktorzy byli zoſtáli z Synow Káátowych/ *dáne* były miáſtá loſu ich z pokolenia Efrájimowego. 21 A dano im miáſto ku ućieczce meżobojce Sychem/ przedmieśćia jego/ ná gorze Efrájim: y Gázer/ 22 y przedmieśćia jego. Y Kibſáim y przedmieśćia jego: y Betoron/ y przedmieśćia jego/ miaſt cztery. 23 Tákże z pokolenia Dánowego: Elteko/ y przedmieśćia jego: Gábáton/ 24 y przedmieśćia jego. Ajálon/ y przedmieśćia jego: Gátrymon/ y przedmieśćia jego/ miaſt 25 cztery. A z połowice pokolenia Mánáſſeſſowego: Tánách/ y przedmieśćia jego: Y Gátrymon/ y przedmieśćia jego/ dwie mieśćie. 26 Wſzyſtkich miaſt dźieśięć y przedmieśćia ich/ *dano* domom Synow Káátowych pozoſtáłym.

b Jozue, 14.14. 1 Kron 6. 56.

27 Synom záś Gerſonowym z pokolenia Lewiego/ od połowice pokolenia Mánáſſeſſowego/ *dano* miáſto dla ućieczki meżobojce/ Golán w Báſán/ y przedmieśćia jego: y Bozrán/ y przedmieśćia jego: dwie mieśćie. 28 Z Pokolenia Jſáſchár: Keſyon/ y przedmieśćia jego: Dáberet/ y przedmieśćia 29 jego. Járámot y przedmieśćia jego: y Engánnim/ y przedmieśćia 30 jego: miaſt cztery. A z pokolenia Aſer: Máſáá/ y przedmieśćia jego: Abdon/ y przedmieśćia jego. 31 Helkát/ y przedmieśćia jego: Rohob/ y przedmieśćia jego: miaſt 32 cztery. A z pokolenia Neftálimowego/ *dano* miáſto dla ućieczki meżobojce/ Kádes w Gálilejí/ y przedmieśćia jego: Y Hámotdor/ y przedmieśćia jego: tákże Kártán y przedmieśćia jego/ trzy miáſtá. 33 Wſzyſtkich miaſt Gerſonitow według domow ich *było* trzynáśćie miaſt/ y przedmieśćia ich.

34 Potym domom Synow Merárego Lewitom oſtátnim/ z Pokolenia Zábulonowego/ *dano* Jeknám/ y przedmieśćia jego: Kártá/ 35 y przedmieśćia jego. Dámná/ y przedmieśćia jego: Náhálol/ y przedmieśćia jego: miaſt cztery. A 36 z Pokolenia Rubenowego: Beſor/ y przedmieśćia jego: y Jáháſá/ y przedmieśćia jego. 37 Kedemot/ y przedmieśćia jego: y Mefáát/ y przedmieśćia jego: miaſt cztery. 38 Nád to z Pokolenia Gádowego:

dano

dano miasto dla ucieczki mężobójce Rámot w Gáláád/ y przedmieścia jego : y Máhánáim/ y przedmieścia jego.

39 ✤ Hesebon/ y przedmieścia jego : Jázer/ y przedmieścia jego : wszystkich miast cztery. ✤

40 Wszystkich miast Synow Merárego/ według domow ich/ ktorzy jeszcze byli pozostáli z domow Lewitow/ przyszło im losem miast dwánaście.

41 ✤ *A ták* wszystkich miast Lewitow/ w c pośrzodku dziedzictwá Synow Izráelskich/ miast czterdzieści y ośm/ y przedmieścia ich.

c 4 Moj. 35.2.7

42 ✤ A miáły te wszystkie miástá/ káżde z osobná/ przedmieścia około siebie : A ták *było około* wszystkich onych miast.

43 DAł tedy PAn Izráelowi wszystkę ziemię/ o ktorą przysiągł/ że ją dáć miał Ojcom ich: y posiedli ją/ á mieszkáli w niey.

44 ✤ Dał im też odpoczynek PAn zewsząd w około/ ták jáko był przysiągł Ojcom ich : á nie był nikt ktoby się im oprzeć mogł ze wszystkich nieprzyjaciół ich : wszystkie nieprzyjacioły ich dał PAN w ręce ich. ✤

45 Nie chybiło d *żádne* słowo/ ze wszystkich słow dobrych/ ktore obiecał PAN domowi Izráelskiemu: wszystko się wypełniło.

d Jozue. 23.14.

ROZDZIAŁ. XXII.

Jozue dozwala pułtrzeciu Pokoleniu wrocić się do ziemie swey zá Jordan, á korzyściámi się z nimi dzieli. 9. Oni wracájąc się, nád Jordanem Ołtarz wystawiáją: Izráelczycy obraziwszy się, posły do nich z ostrym wskazániem wyprawili. 21. Lecz wziąwszy słuszną odpowiedź, nániey y posłowie przestáli, y lud wszystek.

1 TEdy przyzwał Jozue Rubenitow/ y Gádytow/ y połowicę pokolenia Mánássessowego/

2 ✤ Y rzekł do nich: Wyście strzegli wszystkiego/ co wam rozkazał Mojżesz sługá PAński/ y byliście posłuszni głosowi memu we wszystkim com wam rozkazał :

3 ✤ Nie opuściliście Bráciey wászey przez długi czás/ áż do dniá tego : áleście strzegli pilnie rozkazánia PAná Bogá wászego.

✤ A teraz/ ponieważ odpoczynek dał PAN Bog wasz bráciey wászey / jáko im był obiecał / przetoż teraz wroćcie się / á idźcie do przybytkow wászych / y do ziemie ośiádłości wászey / ktorą wam dał Mojżesz a sługá PAński przed Jordanem:

a 4 Moj. 32.33. 5 Moj. 3.12. y 28.8. Jozue. 13.8.

5 ✤ Tylko strzeżcie pilnie / ábyście záchowáli przykazánie / y Zakon ktory wam rozkazał Mojżesz sługá PAński : ábyście miłowáli PAná Bogá wászego / á chodźili wszystkimi drogámi jego / chowájąc rozkazánia jego / dzierżąc się go / y służąc mu / ze wszystkiego serca wászego / y ze wszystkiey dusze wászey.

6 ✤ Y błogosłáwił im Jozue/ á rozpuścił je : y odeszli do przybytkow swojich.

7 A Le połowicy pokolenia Mánássessowego/ dał był Mojżesz *ośiádłość* w Básán/ *á drugiey* połowicy jego dał Jozue *dział* z bráciá ich / z tey strony Jordanu ná zachod słońcá. A gdy je rozpuszczał b Jozue do przybytku ich / błogosłáwił im.

b A. odpráwował.

8 ✤ Y rzekł do nich mowiąc : z wielkimi bogáctwy wracajcie się do przybytkow wászych / y z májętnością bárzo wielką / z śrebrem y złotem / y z miedzią y z żelázem/ y szat bárzo wiele : dzielcież się łupem nieprzyjaciół wászych z bráciá swoją.

9 ✤ Tedy wracájąc się odeszli Synowie Rubenowi/ y Synowie Gádowi/ y połowicá pokolenia Mánássessowego / od Synow Izráelskich z Sylo/ktore jest w ziemi Chánáneyskiey / áby szli do ziemie Gáláád / do ziemie ośiádłości swojey ktorą dziedzicznie otrzymáli według słowá PAńskiego przez Mojżeszá.

10 Y Przyszli do gránic Jordanu / ktore *były* w ziemi Chánáneyskiey / y zbudowáli tám Synowie Rubenowi / y Synowie Gádowi / y połowicá pokolenia Mánássessowego Ołtarz nád Jordanem : Ołtarz wielki ná podziw.

11 ✤ Y usłyszeli Synowie Izráelscy / iż powiádano : Oto zbudowáli Synowie Rubenowi/y Synowie Gádowi/y połowicá pokolenia Mánássessowego Ołtarz przeciw ziemi Chánáneyskiey/ná gránicách / nád Jorda-

nem / kedy przeßli Synowie Izráelscy. 12 ♣ To gdy usłyßeli Synowie Izráelscy / zeßło śie wßystko zgromádzenie ich do Sylo / áby śie ruszyli przećiwko nim ná wojnę. ♣ 13 Y posłáli Synowie Izráelscy do Synow Rubenowych / y do Synow Gádowych / y do połowice pokolenia Mánássessowego / do ziemie Gáláád / Fineesá Syná Eleázárá Kápłáná : ♣ 14 A z nim dźieśięć Kśiążąt / po jednym Kśiążęćiu z káżdego domu Ojcowskiego : ze wßystkich pokoleń Izráelskich / á káżde Kśiążę z tych było przedniejßym w domu Ojcow swojich / w tyśiącách Izráelskich.

15 TEdy ći przyßli do Synow Rubenowych / y do Synow Gádowych / y do połowice pokolenia Mánássessowego / do ziemie Gáláád / 16 y rzekli do nich / mowiąc : ♣ Ták mowi wßystko zgromádzenie PAńskie : coż to *jest* zá przestępstwo / ktorym eśćie wystąpili przećiwko Bogu Izráelskiemu ?Ześćie śie dźiś odwroćili od PANá budując sobie Ołtarz / ábyśćie dźiś byli przećiwnemi PANu ? 17 ♣ Azaż nam máło ná złośći c Fegorowey ? od ktorey nie jesteśmy oczyśćieni y po dźiś dźień ? zkąd byłá pomstá d w zgromádzeniu PAńskim ? 18 ♣Ześćie śie dźiś odwroćili / *żebyśćie nie ßli* zá PAnem : Záczym stánie śie / ponieważeśćie wy dźiś odpornymi PAnu / że śie on jutro e ná wßystko zgromádzenie Izráelskie rozgniewa. 19 ♣ A jesliż jest nieczysta ziemiá ośiádłośći wáßey / przeprowádźćie śie do ziemie dźiedźictwá PAńskiego / w ktorey przebywa przybytek PAński : y weźmiećie ośiádłośći w pośrzodku nas : tylko PAnu nie bądźćie odpornymi / á nie odpadájćie od nas / budując sobie Ołtarz / oprocz Ołtarzá PAná Bogá náßego. 20 ♣ Azaż przez f Acháná Syná Záregó / gdy śie dopuśćił przestępstwá w rzeczy przeklętey g / ná wßystko zgromádzenie Izráelskie nie przypadł gniew ? á nie on sam jeden umárł dla nieprawośći swojey.

21 TEdy odpowiedźieli Synowie Rubenowi / y Synowie Gádowi / y połowicá pokolenia Mánássessowego / á mowili do Kśiążąt tyśiącow Izráelskich : 22 ♣ BOG nád Bogi / PAN / Bog nád Bogi / PAn / on *to* wie / y Izráel sam pozna / jesli śię *to stáło* z uporu / ábo jesli z przestępstwá ; przećiw PANU / niechże nas nie żywi dniá tego. 23 ♣ Jesliżeśmy sobie zbudowáli Ołtarz / ábyśmy śię odwroćili od PAná : á jesliż ku ofiárowániu ná nim Cáłopalenia / y ofiár śniednych / ábo ku spráwowániu ná nim ofiar spokojnych : PAN niech to rozezna : 24 ♣ Jesliżeśmy nie *ráczey* obawiájąc śię tey rzeczy uczynili to / mowiąc : Nápotym rzeką Synowie wáßy Synom náßym / mowiąc : coż wam do PANá Bogá Izráelskiego ? 25 ♣ Oto gránice położył PAN miedzy námi y miedzy wámi / Synowie Rubenowi / y Synowie Gádowi / Jordan : nie maćie wy dźiału w PANu / y odwrocą Synowie wáßy Syny náße od bojáźni PAńskiey. 26 ♣ Przetośmy rzekli : uczyńmy ták / á zbudujmy sobie Ołtarz / nie dla cáłopalenia / áni 27 *innych* ofiar / Ale izby był świádkiem / miedzy námi y miedzy wámi / y miedzy potomstwy náßymi po nas / y ábyśmy służyli PAnu przed obliczem jego w cáłopaleniách náßych / y w śniednych ofiárách náßych / y w spokojnych ofiárách náßych / á izby nie rzekli Synowie wáßy nápotym Synom náßym : nie maćie cząstki w PAnu. 28 ♣ Nádtośmy rzekli : Gdyby ná potym rzekli nam / ábo potomstwu náßemu / tedy rzeczemy : Pátrzájćie ná podobieństwo Ołtarzá PAńskiego / ktory uczynili Ojcowie náßy / nie dla cáłopalenia / áni *innych* Ofiar / ále żeby on był świádkiem miedzy námi y miedzy wámi. 29 ♣ Boże nas uchowaj / żebyśmy mieli przećiwnymi być PAnu / á odstąpić dźiś od PAná / zbudowawßy Ołtarz dla cáłopalonych / dla śniednych / y dla *innych* Ofiar / oprocz Ołtarzá PAná Bogá náßego / ktory jest przed przybytkiem jego.

30 A Usłyßawßy Finees Kápłan / y Kśiążętá zgromádzenia / y przełożeni

c 4. Moj. 25. 3. 4. 5.
d H. Plagá.
e T. prętko.
f Jozue. 7. 1.
g T. Zápowiedźiány.

łożeni nád tyśiącmi Izráelskimi/ ktorzy z nim byli / słowá ktore mowili Synowie Rubenowi / y Synowie Gádowi / y Synowie Mánássesowi/ podobáło śię im to.

31 Y rzekł Finees / Syn Eleázárá Kápłáná do Synow Rubenowych / y do Synow Gádowych / y do Synow Mánássesowych : Dźiśiaśmy poználi / iż w pośrzodku nas jest PAN / iżeśćie śię nie dopuśćili przećiw PANu przestępstwá tego/ y wyswobodźiliśćie Syny Izráelskie z ręki PAńskiey.

32 A ták wroćili śię Finees Syn Eleázárá Kápłáná / *z onymi* Kśiążęty od Synow Rubenowych/ y od Synow Gádowych z źiemie Gáláád / do źiemie Chánánejskiey/ do Synow Izráelskich/ y odnieśli im tę rzecz.

33 Y podobáło śię to Synom Izráelskim/ á błogosłáwili Bogá Synowie Izráelscy : y nie mowili *więcey* żeby mieli iść przećiwko nim ná wojnę/ y wytráćić źiemię/ w ktorey Synowie Rubenowi/ y Synowie Gádowi mieszkáli.

34 Przezwáli tedy synowie Rubenowi y Synowie Gádowi Ołtarz on Ed h *mowiąc*: świádkiem będźie miedzy námi / że PAN *jest* Bogiem.

h T. Świádek.

ROZDZIAŁ XXIII.

Iozue zeszły, Stany przednieysze zwoływa, spráwy y dobrodźiejstwá Boże wylicza, do szczyrego nabożeństwá upomina, Małżeństwá z Pogány zákázuje. 16. Obiecując Boże pomoc posłusznym. 12. A pomstę grożąc odpornym.

1 Y Stáło śię po niemáłym czáśie/ gdy odpoczynek dał PAN Izráelowi / od wszystkich nieprzyjaćioł ich okolicznie/ á Jozue śię zstárzał / y był zeszłym w lećiech/

2 Że przyzwał Jozue wszystkiego Izráelá/ stárszych jego/ y przednieyszych jego/ y sędźiow jego/ y przełożonych jego / y rzekł do nich: jam śię zstárzał/ á zszedłem w lećiech:

3 A wyśćie widźieli wszystko co uczynił PAN Bog wász wszystkim tym narodom przed obliczem wászym: Bo PAN Bog wász sam walczył zá was.

4 Obaczćież / rozdźieliłem wam losem te narody pozostáłe w dźiedźictwo/ miedzy pokolenia wásze / od Jordánu / y wszystkie narody ktorem wytráćił/ áż do morza wielkiego / ná zachod słońcá :

5 A PAN Bog wász sam je wypędźi od twarzy wászey/ y wyżenie je od oblicznośći wászey/ y pośiędźiećie dźiedźicznie źiemię ich/ jáko wam to powiedźiał a PAN Bog wász.

6 Zmacniajćież śię bárzo / ábyśćie strzegli á czynili wszystko/co nápisano w kśięgách Zakonu Mojżeszowego/ nie odstępując od niego ná práwo / *áni* ná lewo.

7 Ani śię też mieszájćie z tymi národámi/ ktore zostáły z wámi : áni imienia b Bogow ich nie wspominajćie/ áni przyśięgajćie *przez nie*, áni im służćie/ ani śię im kłániajćie:

8 Ale śię c PANA Bogá wászego trzymajćie / jákośćie czynili áż do dniá tego.

9 Bo *jáko* wypędźił PAN od oblicza wászego narody wielkie y możne / y nie opárł śię wam nikt áż do dniá tego:

10 *Ták* máł jeden d z was będźie ugániał tyśiąc : ábowiem PAN Bog wász/ on walczy zá wámi / jáko e wam obiecał.

11 Przetoż/ przestrzegajćie z pilnośćią / ábyśćie miłowáli PANA Bogá wászego.

12 Bo jesli śię cále odwroćićie / á przystániećie do tych pozostáłych narodow / do tych ktorzy zostawáją miedzy wámi / y z powinowáćićie śię z nimi / á będźiećie śię mieszáć z nimi / oni też z wámi:

13 Wiedzćież wiedząc/ żeć nie będźie więcey PAN Bog wász wygániał tych narodow od twarzy wászey/ ále będą wam f śidłem / y zawádą/ y biczem ná boki wásze / y ćierniem ná oczy wásze / poki nie wyginiećie z tey przewyborney źiemie/ ktorą wam dał PAN Bog wász.

14 A Oto ja idę dźiś w drogę wszystkiey źiemie : poznajćież tedy ze wszystkiego sercá wászego / y ze wszystkiey duszé wászey / żeć nie chybiło g żadne słowo / ze wszystkich słow nalepszych / ktore mowił PAN Bog wász o was: wszystkie śię nád wámi wypełniły ; á nie chybiło z nich żadne słowo.

15 Przetoż/ jáko śię wy-

a 4 Moj. 33.53. 5 Moj. 6.19. Jozue. 13.6.
b 2 Moj. 23.13. 5 Moj. 12.3. Jerem. 5.7. Sofon. 1.5.
c 5 Moj. 11.22.
d 3 Moj. 26.8.
e 2 Moj. 14.14. y 23.27.
f 2 Moj. 23.33. y 34.12. 4 Moj. 33.55. 5 Moj. 7.16.
g Jozue. 21.45.

pełniło nád wámi káżde słowo dobre/ ktore mowił PAN Bog wáß do was: ták przywiedźie PAN ná was káżde słowo złe/ áż was wytráći z źiemie tey przewyborney/ ktorą wam dał PAN Bog wáß. ♣ 16 Jeśli przestąpićie przymierze PAná Bogá wáßego/ ktore wam rozkazał: á ßedßy służyć bedźiećie bogom obcym/ y kłániáć śię im bedźiećie/ tedy śię rozpali popedliwość Páńska przećiwko wam/ y zginiećie prętko z tey przewyborney źiemie/ ktorą wam dał.

ROZDZIAŁ. XXIV.

Jozue znowu przed śmierćią zebrawßy wßystkie Pokolenia do Sychem, dobrodźiejstwá Boże im uczynione wylicza. 14. Táby statecznie przy Pánu stali, upomina. 16. Gdy mu lud obiecał, przymierze z Pánem odnowił. 26. á te wßystkie dźieje Jozue w kśięgi Zakonu wpisał: á kámień ná świádectwo wystáwiwßy. 29. umárł y pogrzebion jest. 31. jako długo lud Pánu służył. 32. miejsce pogrzebu Jozuego. 33. Eleázárowá śmierć, y pogrzeb.

1 TEdy zebrał Jozue wßystkie pokolenia Jzráelskie do Sychem/ y zwołał Stárßych z Jzráelá/ y Przednieyßych z nich/ y Sędźiow ich/ y Przełożonych/ y stáneli przed oblicżem Bożym/ 2 ♣ Y rzekł Jozue do wßystkiego ludu: Ták mowi PAN Bog Jsráelski: Zá rzeką a mießkáli Ojcowie wáßy/ od dawnych czásow/ Táre Oćiec Abráhámow/ y Oćiec Náchorow/ y służyli Bogom obcym. 3 ♣ Y wźiąłem Ojcá wáßego Abráhámá z miejscá/ ktore jest zá rzeką/ y prowádźiłem go przez wßystkę źiemię Chánáneyską/ y rozmnożyłem naśienie jego/ b dawßy mu Jzáaká. 4 ♣ Dałem c też Jzáakowi Jákobá/ y Ezawa: á podałem Ezawowi gorę d Sejir/ áby ją pośiadł: ále Jákob y Synowie jego zászli e do Egiptu. 5 ♣ Y posłałem f Mojżeszá y Aároná/ á trapiłem Egipt/ á gdym to uczynił w pośrzod niego/ potymem g was wywiodł. 6 ♣ Y wywiodłem Ojce wáße z Egiptu/ á przyßliśćie áż h do morzá: y gonili Egipcżánie Ojce wáße z wozmi/ y z jezdnemi áż do morzá czerwonego. 7 ♣ Tedy wołáli do PANA/ á on położył ćiemności miedzy wámi/ y miedzy Egipcżány/ y przywiodł ná nie morze/ á okryło je: y widźiáły oczy wáße/ com uczynił w Egipćie/ y mießkáliśćie i ná puśczy przez długi czás. 8 ♣ Potymem przywiodł was do źiemie k Amorejczyka/ mießkájącego zá Jordanem/ y walczyli przećiwko wam: Alem je podał w ręce wáße/ y pośiedliśćie źiemię ich/ á wygłádźiłem je przed wámi. 9 ♣ Powstał też Báłák/ Syn l Seforow/ Krol Moábski/ áby walczył przećiw Jzráelowi: á posławßy/ przyzwał Báláámá Syná Beorowego/ áby was przeklinał. 10 ♣ Y nie chćiałem słucháć Báláámá: przetoż błogosłáwiąc błogosłáwił wam/ á ták wybáwiłem was z rąk jego. 11 ♣ Przepráwiliśćie śię potym przez m Jordan/ y przyßliśćie do Jerychá/ y walczyli n przećiwko wam meżowie z Jerychá/ Amorrejczyk/ y Ferezejczyk/ y Chánánejczyk/ y Hettejczyk/ y Gergezejczyk/ y Hewejczyk/ y Jebuzejczyk: álem je podał w ręce wáße. 12 ♣ Y posłałem przed wámi o śierßenie/ ktorzy je wypędźili przed oblicżem wáßym/ dwu Krolow Amorrejskich/ nie mieczem twojim p/ áni łukiem twojim. 13 ♣ Y dałem wam źiemię/ w ktorey śćie nie robili/ y miástá ktorycheśćie nie budowáli/ w ktorych mießkaćie; á winnic y Oliwnic ktorycheśćie nie sádźili/ pożywaćie.

14 PRzetoż teraz/ bojćie śię PAná/ á służćie mu w doskonáłośći/ y w prawdźie: á znieśćie Bogi/ ktorym służyli Ojcowie wáßy zá rzeką/ y w Egipćie: á służćie PANU. 15 ♣ A jeśli śię wam zda źle służyć PAnu/ obierzćież sobie dźiś/ komu byśćie służyli: choćiáż Bogi ktorym służyli Ojcowie wáßy/ co *byli* zá rzeką: choćiaż Bogi Amorrejskie/ w ktorych wy źiemi mießkaćie: Ale ja y dom moj będźiemy służyli PAnu.

Y Odpo-

a 1 Moj. 11.26. 27.
b 1 Moj. 21. 2.
c 1 Moj. 25.24.
d 1 Moj. 36. 8.
e 1 Moj 46. 6.
f 2 Moj. 3. 10.
g 2 Moj. 12.37.

h 2 Moj. 14.2.9
i 5 Moj 2. 7. y 29. 5
k 4 Moj. 21,21. 5 Moj. 2. 32. Jozue. 10.10.
l 4 Moj 22. 2.
m Jozue. 3. 13.
n Jozue. 6. 1. y 10.1. y 21.4.
o 5 Moj. 7. 21.
p Psalm 44. 4.

16 Y Odpowiedźiał lud mowiąc: Nie day Boże / ábyśmy mieli odstąpić PANá / á służyć Bogom cudzym: 17 Abowiem PAN Bog nász / on jest / ktory nas wywiodł / y Ojce násze z źiemie Egipskiey / z domu niewoli / á ktory uczynił przed oczymá nászymi te znáki wielkie y strzegł nas we wszystkiey drodze ktorąśmy szli / y miedzy wszystkiemi narody / przez ktoreśmy przeszli: 18 Y wypędźił PAN wszystkie narody / y Amorreyczyká mieszkájącego w źiemi / przed twarzą nászą: A ták my będźiemy służyli PANU: bo on jest Bog nász.

19 TEdy rzekł Jozue do ludu: q Nie możećie wy służyć PAnu: bo Bog święty jest / Bog zápálczywy jest / nie przepuśći złośćiam wászym / áni grzechom wászym. 20 Jeśli zopuśćićie PAná / á będźiećie służyli Bogom cudzym / obroći śię / y utrapi was / y zniszczy was / choć wam przed tym dobrze czynił. 21 Y odpowiedźiał lud Jozuemu: Nie ták: ále PAnu służyć będźiemy.

q T. Służcie też Bogom obcym.

22 TEdy rzekł Jozue do ludu: świádkámi będźiećie sámi przećiwko sobie / iżeśćie sobie obráli PANá / ábyśćie mu służyli: á oni rzekli / Swiádkámi jesteśmy. 23 Y rzekł: Terazże znieśćie Bogi cudze / ktorzy są w pośrzodku was / á nákłońćie sercá wásze ku PAnu Bogu Izráelskiemu. 24 Y odpowiedźiał lud Jozuemu: PAnu Bogu nászemu służyć będźiemy / y głosowi jego posłuszni być chcemy. 25 A ták uczynił Jozue przymierze z ludem dniá onego / y przedłożył im rozkazánie y sąd w Sychem.

26 Y Nápisał Jozue słowá te w kśięgi Zakonu Bożego: wźiął też kámień wielki / y postáwił go tám pod r dębem / ktory był u świątnice PAńskiey. 27 Tedy rzekł Jezue do wszytkiego ludu: Oto kámień ten będźie nam świádectwem: ábowiem on słyszał wszystkie słowá PAńskie / ktore mowił z námi / y będźie przećiwko wam ná świádectwo byśćie snadź nie skłamáli przećiwko Bogu wászemu. 28 Zátym rospuśćił s Jozue lud / káżdego do dźiedźictwá swego.

r Sędz. 9. 6.

s Sędz. 2. 6.

29 Y Stáło śię potym / że umárł Jozue Syn Nunow / Sługá PAński / we stu y w dźieśiąći lat: 30 Y pogrzebli go ná gránicy dźiedźictwá jego / w Támnát Sáre / ktore jest ná gorze Efrájim / ku pułnocy gory Gáás. 31 Y służył Izráel PAnu / po wszystkie dni Jozuego / y po wszystkie dni Stárszych: ktorzy długo żyli po Jozuem / á ktorzy wiedźieli o wszystkich spráwách PAńskich / ktore czynił Izráelowi.

32 KOśći t też Jozefowe / ktore byli przenieśli Synowie Izráelscy z Egiptu / pogrzebli w Sychem / ná częśći polá / ktore był kupił u Jákob u Synow Hemorá Ojcá Sychemowego / zá sto x jágniąt: y były u Synow Jozefowych w dźiedźictwie ich. 33 Eleázár tákże Syn Aáronow umárł: y pogrzebli go ná y págorku Fineesá Syná jego ktory mu był dány ná gorze Efrájim.

t 1 Moj. 50.25. 2 Moj. 13.19.

u 1 Moj. 33.19.

x I. Zá sto groszy.

y I. w Gábáath.

KSIEGI SEDZIOW,

ktore zowią JUDICUM.

TE Kśięgi opisują jáki był stan Rzeczypospolitey Izráelskiey / po śmierći Jozuego / aż do Eli Kápłáná: To jest / rozmáite ludu przestępstwá / kázni: nawrocenia / y wybáwienia przez Sędźie. Náostátek / groźne dwá przykłády (w rozd. 17. y 19.) z ktorych obaczyć możemy / jáko Rzeczpospolita Izráelska ná on czás / ták w Nabożeństwie / jáko y w rządźie dobrym popsowána byłá. A tá Historya zámyka w sobie Lat. 299.

ROZDZIAL I.

Iudás po śmierći Iozuego zá Hetmáná obrány. 4. Poráźił Chánánejczyki. 8. miástá ich pobrał, y uczynił je. 35. wespoł z Amorrejczykámi hołdownikámi Izráelskimi.

1 Stáło śie po śmierći Jozuego / iż pytáli Synowie Izráelscy PANA / mowiąc : Ktoż z nas w przod pojdźie przećiw Chánánejczykowi/ áby walczył z nim ? ✣ Y rzekł PAN / 2 Judá pojdźie : Otom podał źiemię w ręke jego: ✣ Y rzekł Judá 3 do Symeoná brátá swego: podź ze mną do losu mego/ á bedźiemy walczyli przećiw Chánánejczykowi: wszák ja też pojdę z tobą do losu twego. Y szedł z nim Symeon. ✣ Tedy 4 poszedł Judá / y podał PAN Chánánejczyká / y Ferezejczyká w ręce ich / á poráźili z nich w Bezeku dźieśięć tyśięcy mężow. ✣ Y 5 náleźli Adonibezeká w Bezeku / y walczyli przećiwko niemu : á poráźili Chánánejczyká y Ferezejczyká. 6 ✣ Y uciekał Adonibezek / ktorego oni gonili: á pojimawszy go/ poucináli pálce wielkie u rąk jego / y u 7 nog jego. ✣ Tedy rzekł Adonibezek : Siedmdźieśiąt Krolow z pálcámi wielkimi obćiętymi u rąk swych y u nog swych/ zbieráli *odrobiny* pod stołem mojim: jákom czynił/ ták mi oddał Bog : y przywiedli go do Jeruzalem/ y támże umárł.

8 Bo walczyli przed tym Synowie Judowi/ przećiwko Jeruzalemowi y wźięli je / y wyśiekli je ostrzem mieczá / y miásto spalili o-9 gniem. ✣ Potym ćiągnęli Synowie Judá / áby walczyli przećiw Chánánejczykowi / mieszkájącemu ná gorách/ y ná południe/ y w polách.

10 Ciągnął tedy Judá / przećiwko Chánánejczykowi / ktory mieszkał w Hebronie / (á imię Hebronu a było przed tym Kárjátárbe) y poráźił b Sesájá / y Ahimáná / y 11 Tálmájá. ✣ Z támtąd záśię ćiągnęli do mieszkájących w Dábir / (á imię Dábir było przed tym Ká-12 ryátsefer.) ✣ Y rzekł c Káleb : ktoby dobył Káryátsefer/ á wźiąłby je/ dam mu Achsę corkę moję zá żonę. 13 ✣ Y wźiął je Otoniel Syn Kenezá/ młodszego brátá Kálebowego : á 14 dał mu Achsę corkę swą zá żonę. ✣ Y stáło śię gdy d przyszłá do niego/ námawiáłá go / áby prośił Ojcá jey o pole : y zśiádłá z Osłá/ y rzekł 15 do niey Káleb: Coć či? ✣ A oná rzekłá : day mi błogosłáwieństwo e gdyżeś mi dał źiemię suchą / daj mi też zrzodłá wod : y dał jey Káleb zrzodłá wyższe/ y zrzodłá niższe.

16 Synowie też Ceni f świekrá Mojżeszowego/ wyszli z miástá Pálm/ z Synmi Judowymi ná puszczą Judowę / ktora jest ná południe od Arád : y przyszedszy mieszkáli z ludem.

17 Potym ćiągnął Judá g z Symeonem brátem swym/ á poráźili Chánánejczyká/ mieszkájącego w Zefát / á zburzyli je : y názwáli 18 imię miástá onego Hormá. ✣ Wźiął też Judá Gázę / z gránicámi jey / y Asskálon z gránicámi jego / y Akkáron z gránicámi jego. ✣ Y był PAn 19 z Judą y pośiadł one gorę / ále nie wypędźił mieszkájących w dolinie/ 20 bo mieli wozy żelázne. ✣ A ták h oddano Kálebowi Hebron / jáko był i rozkazał Mojżesz / z kąd on wygnał 21 trzech Synow Enákowych. ✣ Ale Jebuzejczyká mieszkájącego w Jeruzalem nie wygnáli Synowie Benjáminowi / przetoż mieszkał Jebuzejczyk z Synámi Benjáminowymi w Jeruzalem/ áż do dniá tego.

22 Wdał śię też dom Jozefow do Be-23 thel/ á PAn *był* z nimi. ✣ Y szpiegował dom Jozefow k Bethel: (á imię miástá tego było przed tym 24 Luz/) ✣ A ujrzawszy oni szpiegowie człowieká wychodzącego z miástá/ rzekli do niego : ukaż nam prośimy wejśćie do miástá/ á uczyniemy z to-25 bą miłośierdźie. ✣ Y ukazał im wejśćie do miástá ; y wyśiekli miásto ostrzem mieczá : á człowieká onego ze wszystkim domem jego / puśćili 26 wolno. ✣ A ták poszedł on człowiek do źiemie Hettejczykow / y zbudował miásto/ á názwał imię jego Luz: to jest imię jego/ áż do dniá tego.

a Iozue. 14. 15.
b Iozue. 15. 14.
c Iozue. 15. 16.
d Iozue. 15. 18.
e I. Dar.
f Ktorego też zwano Raguel y Jetro.
g Wyżey v. 3.
h Iozue. 15. 13. y 14. 13. y 21. 11. 12.
i 4 Moj. 14. 24.
k 1 Moj. 28. 19.

Nie=

27 NIe wypędził też Mánásses / obywátelów z Betseán/ y z miásteczek jego: áni z Tánách / y z miásteczek jego : áni Obywátelów z Dor/ y z miásteczek jego : áni obywátelów z Jebláám / y z miásteczek jego: áni Obywátelów z Mágeddo y z miásteczek jego: y począł Chánánejczyk mieszkáć w oney ziemi. 28 ✤ A gdy się zmocnił Izráel / 1 uczynił Chánánejczyká hołdownikiem / á nie wygnał go. 29 ✤ Tákże y Efrájim nie wypędził Chánánejczyká mieszkájącego w Gázer : przetoż mieszkał Chánánejczyk miedzy nimi w Gázer. 30 ✤ Zábulon też nie wypędził mieszkájących w Cetron / y mieszkájących w Náhálol : przetoż mieszkał Chánánejczyk miedzy nimi / 31 będąc hołdownikiem ich. ✤ Aser też nie wypędził mieszkájących w Acho/ y mieszkájących w Sydonie / y w Ahláb/ y w Achsyb / y w Helbá/ y 32 w Afek / y w Rohob. ✤ Y mieszkał Aser w pośrzodku Chánánejczyká / mieszkájącego w oney ziemi / bo go 33 nie wypędził. ✤ Neftálim też nie wypędził obywátelów z Betsemes / áni obywátelów z Betánát/ y mieszkał miedzy Chánánejczykámi / mieszkájącemi w oney ziemi: jednák obywátele Betsemes / y Betánát/ byli hołdownikámi ich.

1 Iozue. 17. 13.

34 Y Ścisnęli Amorrejczycy Syny Dánowe ná gorách / ták iż im nie dopuścili zchodźić ná doline. ✤ 35 Y począł mieszkáć Amorrejczyk ná gorze Háres / w Ajálon/ y w Sálebim/ y zmocniłá się ręká domu Jozefowego / y byli hołdownikámi ich. 36 ✤ A byłá gránicá Amorrejczykowá/ od gory gdźie wstępują do niedźwiadkow/ od skáły ich y wyżey.

ROZDZIAŁ II.

Anioł gromi Izráelczyki iż przymierze wźięli z Pogány. 8. śmierć y pogrzeb Jozuego. 11. lud się báłwochwalstwá jimuje. 14. Oco Pan rozgniewawszy się karze je. 26. á Sędźie imstánowi.

1 Y Przyszedł Anioł Páński z Gálgál do Bochim/ mowiąc : wywiodłem was z Egiptu / y wwiodłem was do ziemie / o ktorąm przysiągł Ojcom wászym / y mowiłem : Nie wzruszę przymierza mego z wámi ná wieki: 2 ✤ Jedno wy nie wchodźćie w przymierze z mieszkájącymi w tey ziemi / owszem Ołtarze ich porozwalajćie : áleśćie a nie słucháli głosu mojego. Przecżeśćie to uczynili ? 3 ✤ Przetożem ták rzekł : Nie wypędzę b ich od oblicżnośći wászey / ále będą wam jáko ćiernie ná boki / á Bogowie ich 4 będą wam jáko c śidłem. ✤ Y stáło się / gdy mowił Anjoł Páński te słowá do wszystkich Synow Izráelskich / że lud podniosł głos swoj / 5 y płákáli. ✤ Y názwáli imię miejscá onego Bochim d, á támże O- 6 fiárowáli PANU: ✤ A Jozue rozpuśćił był e lud / y rozeszli się Synowie Izráelscy / káżdy do dźiedźictwá swego / áby pośiedli ziemię.

a Sędź. 1. 28.
b Iozue. 23. 13.
c 2 Moj. 23. 33.
d T. Miejsce płáczących.
e Iozue. 24. 28.

7 TEdy służył lud PANu po wszystkie dni Jozuego / y po wszystkie dni Stárszych / ktorzy długo żyli po śmierći Jozuego / á ktorzy widźieli wszystkie spráwy Páńskie wielkie / ktore uczynił Izráelowi. 8 ✤ Ale gdy umárł f Jozue Syn Nunow / sługá Páński / będąc we stu 9 y w dźieśiąći lat : ✤ Y gdy go pogrzebli ná gránicy dźiedźictwá jego/ w Támnáthceres / ná gorze Efrájim od pułnocy gory Gáás:

f Iozue. 24. 29.

10 TAkże gdy wszystek on rodzaj przyłączony jest do Ojcow swoich / y powstał po nich inszy narod / ktory nie znał PANA / áni też spraw ktore uczynił Izráelo- 11 wi: ✤ Tedy czynili Synowie Izráelscy złe przed oczymá Páńskimi / 12 á służyli Báálom. ✤ Y opuśćili PANA Bogá Ojcow swojich/ ktory je wywiodł z ziemie Egipskiey/ y szli zá Bogámi cudzymi / ktorzy byli z Bogow onych narodow okolicznych/ y kłaniáli się im / á ták 13 rozdráżnili PANA. ✤ Bo opuśćili PANA / á służyli Báálowi y 14 Astárotowi. ✤ Y rozpalił się gniew Páński przećiw Izráelowi / y podał je w ręce łupieżcom / ktorzy je łupili / á záprzedał je / w ręce nieprzyjaćioł ich okolicznych : ták iż się nie mogli dáley ostać /

kowice pokolenia Mánássessowego/ *dostáło się* losem miast dźieśięć.

6 ♣ A Synom Gersonowym/ z domow pokolenia Isáschárowego/ y z pokolenia Aserowego/ y z pokolenia Neftálimowego/ y z połowice pokolenia Mánássessowego w Básán/ *dostáło się* losem miast trzynaśćie. ♣

7 *Tákże* Synom Merárego według domow ich/ z pokolenia Rubenowego/ y z pokolenia Gádowego/ y z pokolenia Zábulonowego miast dwánaśćie.

8 Dáli tedy Synowie Izráelscy Lewitom te miástá/ y przedmieśćia ich/ jáko był rozkazał 9 PAn przez Mojżeszá/ losem. ♣ A ták dáli z pokolenia Synow Judowych/ y z pokolenia Synow Symeonowych te miástá/ ktorych tu 10 imioná położone są. ♣ Y dostáły się Synom Aáronowym z domow Káátowych/ z Synow Lewiego/ bo 11 im padł los pierwszy. ♣ Y dano im miásto Arbe/ Ojcá Enákowego/ ktore jest Hebron/ ná gorze Judá/ y przedmieśćia jego około niego. 12 ♣ Ale role miástá tego/ y wśi jego/ dano b Kálebowi Synowi Jefonowemu w ośiádłość jego. ♣

b Jozue. 14. 14. 1 Kron. 6. 56.

13 Synom tedy Aároná Kápłáná dano miásto/ dla ucieczki mężobojce/ Hebron/ y przedmieśćia jego: tákże/ Lobne y przedmieśćia jego. ♣ 14 Y Jeter/ y przedmieśćia jego: E- 15 stemoá/ y przedmieśćia jego. ♣ Y Holon/ y przedmieśćia jego: y Dá- 16 bir/ y przedmieśćia jego. ♣ Y Ajin/ y przedmieśćia jego: y Jetá/ y przedmieśćia jego: Betsemes/ y przedmieśćia jego: miast dźiewięć/ 17 z tegoż dwojgá pokolenia. ♣ A z pokolenia Benjáminowego: Gábáon/ y przedmieśćia jego: Gábáe 18 y przedmieśćia jego. ♣ Anátot/ y przedmieśćia jego: Y Almon/ y przedmieśćia jego: miástá czterY. ♣ 19 *Owa* wszystkich miast Synow Aáronowych Kápłánow/ trzynaśćie 20 miast/ y przedmieśćia ich. ♣ Ale domom Synow Káátowych Lewitom/ ktorzy byli zostáli z Synow Káátowych/ *dáne* były miástá losu ich z pokolenia Efráimowe- 21 go. ♣ A dano im miásto ku ucieczce mężobojce Sychem/ y przedmieśćia jego/ ná gorze Efráim: y Gázer/ 22 y przedmieśćia jego. ♣ Y Kibsáim y przedmieśćia jego: y Betoron/ y przedmieśćia jego/ miast czterY. ♣ 23 Tákże z pokolenia Dánowego: Elteko/ y przedmieśćia jego: Gá- 24 báton/ y przedmieśćia jego. ♣ Ajálon/ y przedmieśćia jego: Gátrymon/ y przedmieśćia jego/ miast 25 czterY. ♣ A z połowice pokolenia Mánássessowego: Tánách/ y przedmieśćia jego: Y Gátrymon/ y przedmieśćia jego/ dwie mieśćie. ♣ 26 Wszystkich miast dźieśięć y przedmieśćia ich/ *dano* domom Synow Káátowych pozostáłym.

27 Synom záś Gersonowym z pokolenia Lewiego/ od połowice pokolenia Mánássessowego/ *dano* miásto dla ucieczki mężobojce/ Golán w Básán/ y przedmieśćia jego: y Bozrán/ y przedmieśćia jego: 28 dwie mieśćie. ♣ Z Pokolenia Isáschár: Kesyon/ y przedmieśćia jego: Dáberet/ y przedmieśćia 29 jego. ♣ Járámot y przedmieśćia jego: y Engánnim/ y przedmieśćia 30 jego: miast czterY. ♣ A z pokolenia Aser: Máśáá/ y przedmieśćia jego: Abdon/ y przedmieśćia jego. ♣ 31 Helkát/ y przedmieśćia jego: ♣ Rohob/ y przedmieśćia jego: miast 32 czterY. ♣ A z pokolenia Neftálimowego/ *dano* miásto dla ucieczki mężobojce/ Kádes w Gálileji/ y przedmieśćia jego: Y Hámotdor/ y przedmieśćia jego: tákże Kártán y przedmieśćia jego/ trzy miástá. ♣ 33 Wszystkich miast Gersonitow według domow ich *było* trzynáśćie miast/ y przedmieśćia ich.

34 Potym domom Synow Merárego Lewitom ostátnim/ z Pokolenia Zábulonowego/ *dano* Jeknám/ y przedmieśćia jego: Kár- 35 tá/ y przedmieśćia jego. ♣ Dámná/ y przedmieśćia jego: Náhálol/ y przedmieśćia jego: miast czterY. A 36 z Pokolenia Rubenowego: ♣ Besor/ y przedmieśćia jego: y Jáhá- 37 sá/ y przedmieśćia jego. ♣ Kedemot/ y przedmieśćia jego: y Mefáát/ y przedmieśćia jego: miast czterY. ♣ 38 Nád to z Pokolenia Gádowego:

dano

dano miásto dla ucieczki mężobojce Rámot w Gáláád/ y przedmieście jego: y Máhánáim/ y przedmieście jego. 39 ♣ Hesebon/ y przedmieście jego: Jázer/ y przedmieście jego: wszystkich miast cztery. ♣ 40 Wszystkich miast Synow Merárego/ według domow ich/ ktorzy jescze byli pozostáli z domow Lewitow/ przyszło im losem miast dwánaście. 41 ♣ *A ták* wszystkich miast Lewitow/ w c posrzodku dziedzictwá Synow Izráelskich/ miast czterdzieści y ośm/ y przedmieścia 42 ich. ♣ A miáły te wszystkie miástá/ káżde z osobná/ przedmieścia około siebie: A ták *było około* wszystkich onych miast.

c 4 *Moj.* 35.2.7

43 Dał tedy PAN Izráelowi wszystkę ziemię/ o ktorą przysiągł/ że ją dáć miał Ojcom ich: y posie- 44 dli ją/ á mieszkáli w niey. ♣ Dał im też odpocżynek PAN zewsząd w około/ ták jáko był przysiągł Ojcom ich: á nie był nikt ktoby sie im oprzeć mogł ze wszystkich nieprzyjacioł ich: wszystkie nieprzyjacioły ich dał PAN w ręce ich. ♣ 45 Nie chybiło d *żadne* słowo/ ze wszystkich słow dobrych/ ktore obiecał PAN domowi Izráelskiemu: wszystko sie wypełniło.

d *Jozue.* 23.14.

ROZDZIAŁ. XXII.

Jozue dozwala pułtrzeciu Pokoleniu wrocić sie do ziemie swey zá Jordan, á korzyściámi sie z nimi dzieli. 9. Oni wracájąc sie, nád Jordanem Ołtarz wystawiáją: Izráelczycy obráziwszy sie, posły do nich z ostrym wskazaniem wyprawili. 21. Lecz wziowszy słuszną odpowiedź, nániey y posłowie przestáli, y lud wszystek.

1 Tedy przyzwał Jozue Rubenitow/ y Gádytow/ y połowicę po- 2 kolenia Mánássessowego/ ♣ Y rzekł do nich: Wyscie strzegli wszystkiego/ co wam rozkazał Mojżesz sługá PAński/ y byliście posłuszni głosowi memu we wszystkim com 3 wam rozkazał: ♣ Nie opuściliście Bráciy wászey przez długi czás/ áż do dniá tego: áleście strzegli pilnie rozkazánia PAná Bogá wászego. ♣ A teraz/ ponieważ odpocżynek dał PAN Bog wász bráciy wászey/ jáko im był obiecał/ przetoż teraz wroćcie sie/ á idźcie do przybytkow wászych/ y do ziemie osiádłości wászey/ ktorą wam dał Mojżesz a sługá PAński przed Jor- 5 danem: ♣ Tylko strzeżcie pilnie/ ábyście záchowáli przykazánie/ y Zakon ktory wam rozkazał Mojżesz sługá Páński: ábyście miłowáli PANá Bogá wászego/ á chodzili wszystkimi drogámi jego/ chowájąc rozkazánia jego/ dzierżąc sie go/ y służąc mu/ ze wszystkiego sercá wászego/ y ze wszystkiey dusze 6 wászey. ♣ Y błogosłáwił im Jozue/ á rozpuścił je: y odeszli do przybytkow swojich.

a 4 *Moj.* 32.33. 5 *Moj.* 3.12. y 28.8. *Iozue.* 13.8.

7 A Le połowicy pokolenia Mánássessowego/ dał był Mojżesz *osiádłość* w Básán/ *á drugiey* połowicy jego dał Jozue *dział* z bráciá ich/ z tey strony Jordanu/ ná záchod słońcá. A gdy je rozpuszczał b Jozue do przybytku ich/ błogosłá- 8 wił im. ♣ Y rzekł do nich mowiąc: z wielkimi bogáctwy wracacie sie do przybytkow wászych/ y z májętnością bárzo wielką/ z śrebrem y złotem/ y z miedzią y z żelázem/ y szat bárzo wiele: dzielcież sie łupem nieprzyjacioł wászych z brá- 9 cią swoją. ♣ Tedy wracájąc sie odeszli Synowie Rubenowi/ y Synowie Gádowi/ y połowicá pokolenia Mánássessowego/ od Synow Izráelskich z Sylo/ ktore jest w ziemi Chánániejskiey/ áby szli do ziemie Gáláád/ do ziemie osiádłości swojey ktorą dziedzicznie otrzymáli według słowá PAńskiego przez Mojżeszá.

b *A. odpráwował*

10 Y Przyszli do gránic Jordanu/ ktore *były* w ziemi Chánániejskiey/ y zbudowáli tám Synowie Rubenowi/ y Synowie Gádowi/ y połowicá pokolenia Mánássessowego Ołtarz nád Jordanem: Oł- 11 tarz wielki ná podziw. ♣ Y usłyszeli Synowie Izráelscy/ iż powiádano: Oto zbudowáli Synowie Rubenowi/ y Synowie Gádowi/ y połowicá pokolenia Mánássessowego Ołtarz przeciw ziemi Chánániejskiey/ ná gránicách/ nád Jorda-

nem / kedy przeszli Synowie Izráelscy. 12 ✣ To gdy usłyszeli Synowie Izráelscy / żeszło śię wszystko zgromádzenie ich do Sylo / áby śię ruszyli przećiwko nim ná wojnę. ✣ 13 Y posłáli Synowie Izráelscy do Synow Rubenowych / y do Synow Gádowych / y do połowice pokolenia Mánássessowego / do źiemie Gáláád / Fineesá Syná Eleázárá Kápłáná : 14 ✣ A z nim dźieśięć Kśiążąt / po jednym Kśiążęćiu z káżdego domu Ojcowskiego : ze wszystkich pokoleń Izráelskich / á káżde Kśiążę z tych było przedniejszym w domu Ojcow swojich / w tyśiącach Izráelskich.

15 Gdy ći przyszli do Synow Rubenowych / y do Synow Gádowych / y do połowice pokolenia Mánássessowego / do źiemie Gáláád / 16 y rzekli do nich / mowiąc : ✣ Ták mowi wszystko zgromádzenie PAńskie : coż to *jest* zá przestępstwo / ktoryśmeśćie wystąpili przećiwko Bogu Izráelskiemu ? Żeśćie śię dźiś odwroćili od PAná budując sobie Ołtarz / ábyśćie dźiś byli przećiwnemi PAnu ? 17 ✣ Azaż nam máło ná złośći c Fegorowey ? od ktorey nie jesteśmy oczyśćieni y po dźiś dźień ? zkąd byłá pomstá d w zgromádzeniu PAńskim ? 18 ✣ Żeśćie śię dźiś odwroćili / *żebyśćie nie szli* zá PAnem : Záczym stánie śię / poniewáżeśćie wy dźiś odpornymi PAnu / że śię on jutro e ná wszystko zgromádzenie Izráelskie rozgniewa. 19 ✣ A jesliż jest nieczysta źiemiá ośiádłośći wászey / przeprowádźćie śię do źiemie dźiedźictwá PAńskiego / w ktorey przebywa przybytek PAński : y weźmiećie ośiádłośći w pośrzodku nas : tylko PAnu nie bądźćie odpornymi / á nie odpadajćie od nas / budując sobie Ołtarz / oprocz Ołtarzá PAná Bogá nászego. 20 ✣ Azaż przez f Acháná Syná Zárego / gdy śię dopuśćił przestępstwá w rzeczy przeklętey g / ná wszystko zgromádzenie Izráelskie nie przypadł gniew ? á nie on sam jeden umárł dla nieprawośći swojey.

21 Gdy odpowiedźieli Synowie Rubenowi / y Synowie Gádowi / y połowicá pokolenia Mánássessowego / á mowili do Kśiążąt 22 tyśiącow Izráelskich : ✣ BOG nád Bogi / PAN / Bog nád Bogi / PAn / on *to* wie / y Izráel sam pozna / jesli śię *to stáło* z uporu / ábo jesli z przestępstwá ; przećiw PAnu / niechże nas nie żywi dniá tego. 23 ✣ Jesliżeśmy sobie zbudowáli Ołtarz / ábyśmy śię odwroćili od PAná : á jesliż ku ofiárowániu ná nim Cáłopalenia / y ofiár śniednych / ábo ku spráwowániu ná nim ofiar spokojnych : PAN niech 24 to rozezna : ✣ Jesliżeśmy nie *rácżey* obawiájąc śię tey rzeczy uczynili to / mowiąc : Nápotym rzeką Synowie wászy Synom nászym / mowiąc : coż wam do PAná Bogá Izráelskiego ? 25 ✣ Oto gránice położył PAN miedzy námi y miedzy wámi / Synowie Rubenowi / y Synowie Gádowi / Jordan : nie maćie wy działu w PAnu / y odwrocą Synowie wászy Syny násze od bojáźni PAńskiey. ✣ Przetośmy rzekli : 26 uczyńmy ták / á zbudujmy sobie Ołtarz / nie dla cáłopalenia / áni 27 *innych* ofiar / Ale iżby był świádkiem / miedzy námi y miedzy wámi / y miedzy potomstwy nászymi po nas / y ábyśmy służyli PAnu przed obliczem jego w cáłopaleniách nászych / y w śniednych ofiárách nászych / y w spokojnych ofiárách nászych / á iżby nie rzekli Synowie wászy nápotym Synom nászym : 28 nie maćie cząstki w PAnu. ✣ Nádtośmy rzekli : Gdyby ná potym rzekli nam / ábo potomstwu nászemu / tedy rzeczemy : Pátrzajćie ná podobieństwo Ołtarzá PAńskiego / ktory uczynili Ojcowie nászy / nie dla cáłopalenia / áni *innych* Ofiar / ále żeby on był świádkiem miedzy 29 námi y miedzy wámi. ✣ Boże nas uchowaj / żebyśmy mieli przećiwnymi być PAnu / á odstąpić dźiś od PAná / zbudowawszy Ołtarz dla cáłopalonych / dla śniednych / y dla *innych* Ofiar / oprocz Ołtarzá PAná Bogá nászego / ktory jest przed przybytkiem jego.

30 Usłyszawszy Finees Kápłan / y Kśiążętá zgromádzenia / y przełożeni

c 4. Moj. 25. 3. 4. 5.
d H. *Plagá.*
e T. *prętko.*
f *Jozue.* 7. 1.
g T. *Zápowiedźiány.*

łożeni nád tyśiącmi Izráelskimi/ ktorzy z nim byli / słowá ktore mowili Synowie Rubenowi / y Synowie Gádowi / y Synowie Mánássessowi/ podobáło śię im to. 31 ♣ Y rzekł Finees / Syn Eleázárá Kápłáná do Synow Rubenowych / y do Synow Gádowych / y do Synow Mánássessowych : Dźiśiaśmy poználi / iż w pośrzodku nas jest PAN / iżeśćie śię nie dopuśćili przećiw PANu przestępstwá tego/ y wyswobodźiliśćie Syny Izráelskie z ręki PAńskiey. 32 ♣ A ták wroćili śię Finees Syn Eleázárá Kápłáná / z onymi Kśiążęty od Synow Rubenowych/ y od Synow Gádowych z ziemie Gáláád / do ziemie Chánánejskiey/ do Synow Izráelskich/ y odnieśli im tę rzecz. 33 ♣ Y podobáło śię to Synom Izráelskim/ á błogosłáwili Bogá Synowie Izráelscy : y nie mowili *więcey* żeby mieli iść przećiwko nim ná wojnę/ y wytráćić ziemię/ w ktorey Synowie Rubenowi/ y Synowie Gádowi mieszkáli. 34 ♣ Przezwáli tedy synowie Rubenowi y Synowie Gádowi Ołtarz on Ed h *mowiąc*: świádkiem będźie miedzy námi / że PAN *jest* Bogiem.

h T. Swiádek.

ROZDZIAL XXIII.

Iozue zeszły, Stany przednieysze zwoływa, spráwy y dobrodźiejstwa Boże wylicza, do szczyrego nabożeństwá upomina, Małżeństwa z Pogány zákázuje. 16. Obiecując Boże pomoc posłusznym. 12. A pomstę grożąc odpornym.

1 Y Stáło śię po niemáłym czáśie/ gdy odpoczynek dał PAN Izráelowi / od wszystkich nieprzyjaćioł ich okolicznie/ á Jozue śię zstárzał / y był zeszłym w lećiech/ 2 ♣ Że przyzwał Jozue wszystkiego Izráelá/ stárszych jego/ y przednieyszych jego/ y sędźiow jego / y przełożonych jego / y rzekł do nich: jam śię zstárzał/ á zszedłem w lećiech: 3 ♣ A wyśćie widźieli wszystko co uczynił PAN Bog wász wszystkim tym narodom przed obliczem wászym: Bo PAN Bog wász sam walczył zá was. 4 ♣ Obaczćież / rozdźieliłem wam losem te narody pozostáłe w dźiedźictwo/ miedzy pokolenia wásze / od Jordánu / y wszystkie narody ktorem wytráćił / áż do morza wielkiego / ná zachod słońcá : 5 ♣ A PAN Bog wász sam je wypędźi od twarzy wászey/ y wyżenie je od oblicznośći wászey/ y pośiędźiećie dźiedźicznie źiemię ich/ jáko wam to powiedźiał a PAN Bog wász.

6 Zmacniájćież śię bárzo / ábyśćie strzegli á czynili wszystko/ co nápisano w kśięgách Zákonu Mojżeszowego / nie odstępując od niego ná práwo / *áni* ná lewo. 7 ♣ Ani śię też mieszájćie z tymi narodámi/ ktore zostáły z wámi : áni imienia b Bogow ich nie wspominajćie/ áni przyśięgajćie *przez nie*, áni im służćie/ ani śię im kłániajćie: 8 ♣ Ale śię c PANA Bogá wászego trzymajćie / jákośćie czynili áż do dniá tego. 9 ♣ Bo *jáko* wypędźił PAN od oblicza wászego narody wielkie y możne / y nie opárł śię wam nikt áż do dniá tego: 10 ♣ *Ták* máß jeden d z was będźie ugániał tyśiąc : ábowiem PAN Bog wász/ on walczy zá wámi / jáko e wam obiecał. 11 ♣ Przetoż/ przestrzegajćie z pilnośćią / ábyśćie miłowáli PANA Bogá wászego.

12 BO jesli śię cále odwroćićie / á przystániećie do tych pozostáłych narodow / do tych ktorzy zostáwáją miedzy wámi / y z powinowáćićie śię z nimi / á będźiećie śię mieszáć z nimi / oni też z wámi: 13 ♣ Wiedzćież wiedząc/ żeć nie będźie więcey PAN Bog wász wyganiał tych narodow od twarzy wászey/ ále będą wam f śidłem / y záwádą/ y biczem ná boki wásze / y ćierniem ná oczy wásze / poki nie wyginiećie z tey przewyborney źiemie/ ktora wam dał PAN Bog wász.

14 A Oto ja idę dźiś w drogę wszystkiey źiemie : poznájćież tedy ze wszystkiego sercá wászego / y ze wszystkiey dusze wászey / żeć nie chybiło g żadne słowo/ ze wszystkich słow nalepszych / ktore mowił PAN Bog wász o was: wszystkie śię nád wámi wypełniły ; á nie chybiło z nich żadne słowo. 15 ♣ Przetoż/ jáko śię wy-

a 4 Moj. 33.53. 5 Moj. 6.19. Jozue. 13.6.
b 2 Moj. 23.13. 5 Moj. 12.3. Jerem. 5.7. Sofon. 1.5.
c 5 Moj. 11.22.
d 3 Moj. 26.8.
e 2 Moj. 14.14. & 23.27
f 2 Moj. 23.13. & 34.12 4 Moj. 33.55. 5 Moj. 7.16.
g Jozue. 21.45.

pełniło nád wámi káżde słowo dobre/ ktore mowił PAN Bog wász do was: ták przywiedźie PAN ná was káżde słowo złe/ áż was wytráći z źiemie tey przewyborney/ ktorą wam dał PAN Bog wász. ♣ 16 Jesli przestąpićie przymierze PAná Bogá wászego/ ktore wam rozkazał: á szedszy służyć będźiećie bogom obcym/ y kłániáć śie im będźiećie/ tedy śie rozpali popędliwość Páńska przećiwko wam/ y zginiećie prętko z tey przewyborney źiemie/ ktorą wam dał.

ROZDZIAŁ. XXIV.

Jozue znowu przed śmierćią zebráwszy wszystkie Pokolenia do Sychem, dobrodźiejstwá Boże im uczynione wylicza. 14. Ábý státecznie przy Pánu stáli, upomina. 16. Cogdy mu lud obiecał, przymierze z Pánem odnowił. 26. á te wszystkie dźieje Jozue w kśięgi Zakonu wpisał: á kámień ná świádectwo wystáwiwszy. 29. umárł y pogrzebion jest. 31. jáko długo lud Pánu służył. 32. miejsce pogrzebu Jozuego. 33. Eleázárową śmierć, y pogrzeb.

1 TEdy zebrał Jozue wszystkie pokolenia Izráelskie do Sychem/ y zwołał Stárszych z Izráelá/ y Przedniejszych z nich/ y Sędźiow ich/ y Przełożonych/ y stánęli 2 przed obliczem Bożym/ ♣ Y rzekł Jozue do wszystkiego ludu: Ták mowi PAN Bog Israelski: Zá rzeką mieszkáli Ojcowie wászy/ od dawnych czásow/ a Táre Oćiec Abráhámow/ y Oćiec Náchorow/ y służyli Bogom obcym. 3 ♣ Y wźiąłem Ojcá wászego Abráhámá z miejscá/ ktore jest zá rzeką/ y prowádźiłem go przez wszystkę źiemię Chánánejską/ y rozmnożyłem nasienie jego/ b dawszy mu Izááká. 4 ♣ Dałem c też Izáákowi Jákobá/ y Ezawa: á podałem Ezawowi gorę d Sejir/ áby ją pośiadł: ále Jákob y Synowie jego zászli e do Egiptu. 5 ♣ Y posłałem f Mojzeszá y Aároná/ á trapiłem Egipt/ á gdym to uczynił w pośrzod niego/ potymem g was wywiodł. 6 ♣ Y wywiodłem Ojce wásze z Egiptu/ á przyszliśćie áż h do morzá: y gonili Egipczánie Ojce wásze z wozmi/ y z jezdnemi áż do morzá czerwonego. 7 ♣ Tedy wołáli do PANA/ á on położył ćiemności miedzy wámi/ y miedzy Egipczány/ y przywiodł ná nie morze/ á okryło je: y widźiáły oczy wásze/ com uczynił w Egipćie/ y mieszkáliśćie i ná puszczy przez długi czás. 8 ♣ Potymem przywiodł was do źiemie k Amorejczyka/ mieszkájącego zá Jordanem/ y walczyli przećiwko wam: Alem je podał w ręce wásze/ y pośiedliśćie źiemię ich/ á wygłádźiłem je przed wámi. 9 ♣ Powstał też Bálák/ Syn l Seforow/ Krol Moábski/ áby walczył przećiw Izráelowi: á posławszy/ przyzwał Báláámá Syná Beorowego/ áby was przeklinał. 10 ♣ Y nie chćiałem słucháć Báláámá: przetoż błogosłáwiąc błogosłáwił wam/ á ták wybáwiłem was z rąk jego. ♣ 11 Przepráwiliśćie śię potym przez m Jordan/ y przyszliśćie do Jerychá/ y walczyli n przećiwko wam mężowie z Jerychá/ Amorrejczyk/ y Ferezejczyk/ y Chánánejczyk/ y Hetejczyk/ y Gergezejczyk/ y Hewejczyk/ y Jebuzejczyk: álem je podał w ręce wásze. 12 ♣ Y posłałem przed wámi o śierszenie/ ktorzy je wypędźili przed obliczem wászym/ dwu Krolow Amorrejskich/ nie mieczem twojim p/ áni łukiem twojim. 13 ♣ Y dałem wam źiemię/ w ktorey sćie nie robili/ y miástá ktoreśćie nie budowáli/ w ktorych mieszkaćie: á winnic y Oliwnic ktoreśćie nie sádźili/ pożywaćie.

14 PRzetoż teraz/ bojćież śię PAná/ á służćie mu w doskonáłośći/ y w prawdźie: á znieśćie Bogi/ ktorym służyli Ojcowie wászy zá rzeką/ y w Egipćie: á służćie PANU. 15 ♣ A jeśli śię wam zda źle służyć PAnu/ obierzćież sobie dźiś/ komu byśćie służyli: choćiaż Bogi ktorym służyli Ojcowie wászy/ co byli zá rzeką: choćiaż Bogi Amorrejskie/ w ktorych wy źiemi mieszkaćie: Alec ja y dom moj będźiemy służyli PAnu.

a 1 Moj. 11.26. 27. b 1 Moj. 21. 2. c 1 Moj. 25.24. d 1 Moj. 36. 8. e 1 Moj 46. 6. f 2 Moj. 3. 10. g 2 Moj. 12.37.

h 2 Moj. 14.2.9. i 5 Moj. 2. 7. y 29. 5. k 4 Moj. 21.21. 5 Moj. 2. 32. Jozue. 10.10. l 4 Moj 22. 2. m Jozue. 3. 13. n Jozue. 6. 1. y 10. 1. y 21. 4. o 5 Moj. 7. 21. p Psalm 44. 4.

Y Odpo-

16 Y Odpowiedział lud mowiąc: Nie day Boże/ ábyśmy mieli odstąpić PANA/ á służyć Bogom 17 cudzym: ♣ Abowiem PAN Bog nász/ on jest/ ktory nas wywiodł/ y Oyce násze z ziemie Egipskiey/ z domu niewoli/ á ktory uczynił przed oczymá nászymi te znáki wielkie y strzegł nas we wszystkiey drodze ktorąśmy szli/ y miedzy wszystkiemi narody/ przez ktoreśmy prze- 18 szli: ♣ Y wypedził PAN wszystkie narody/ y Amorreyczyká mieszkáiącego w ziemi/ przed twarzą nászą: A ták my bedźiemy służyli PANU: bo on *jest* Bog nász.

19 TEdy rzekł Jozue do ludu: q Nie możećie *wy* służyć PANu: bo Bog świety jest/ Bog zápálczywy jest/ nie przepuśći złośćiam wászym/ áni grzechom wászym. ♣ 20 Jesliż opuśćićie PANA/ á bedźiećie służyli Bogom cudzym/ obroći śie/ y utrapi was/ y zniszczy was/ choć wam przed tym dobrze czynił. ♣ Y 21 odpowiedźiał lud Jozuemu: Nie ták: ále PANu służyć bedźiemy/

22 TEdy rzekł Jozue do ludu: świádkámi bedźiećie sámi przećiwko sobie/ iżeśćie sobie obráli PANA/ ábyśćie mu służyli: á oni rzekli/ 23 Swiádkámi jesteśmy. ♣ *Y rzekł*: Teraźże znieśćie Bogi cudze/ ktorzy są w pośrzodku was/ á náklońcie sercá wásze ku PANu Bogu Izráelskiemu. 24 ♣ Y odpowiedźiał lud Jozuemu: PANu Bogu nászemu służyć bedźiemy/ y głosowi jego posłuszni 25 być chcemy. ♣ A ták uczynił Jozue przymierze z ludem dniá onego/ y przedłożył im rozkazánie y sąd w Sychem.

26 Y Nápisał Jozue słowá te w księgi Zakonu Bożego: wziął też kámień wielki/ y postáwił go tám pod r debem/ ktory był u świątnice PANskiey. 27 ♣ Tedy rzekł Jozue do wszytkiego ludu: Oto kámień ten bedźie nam świádectwem: ábowiem on słyszał wszystkie słowá PANskie/ ktore mowił z námi/ y bedźie przećiwko wam ná świádectwo byśćie snadź nie skłamáli przećiwko 28 Bogu wászemu. ♣ Zátym rospuśćił s Jozue lud/ káżdego do dźiedźictwá swego.

29 Y Stáło śie potym/ że umárł Jozue Syn Nunow/ Sługá PANski/ we stu y w dźieśiąći lat: 30 ♣ Y pogrzebli go ná gránicy dźiedźictwá jego/ w Támnát Sáre/ ktore *jest* ná gorze Efrájim/ ku pułnocy gory 31 Gáás. ♣ Y służył Izráel PANu/ po wszystkie dni Jozuego/ y po wszystkie dni Stárszych: ktorzy długo żyli po Jozuem/ á ktorzy wiedźieli o wszystkich spráwach PANskich/ ktore czynił Izráelowi.

32 KOśći t też Jozefowe/ ktore byli przenieśli Synowie Izráelscy z Egiptu/ pogrzebli w Sychem/ ná częśći polá/ ktore był kupił u Jákob u Synow Hemorá Ojcá Sychemowego/ zá sto x jágniąt: y były u Synow Jozefowych w dźiedźictwie *ich*.

33 ELeázár tákże Syn Aáronow umárł: y pogrzebli go ná y págorku Fineesá Syná jego/ ktory mu był dány ná gorze Efrájim.

q *T. Służcie też Bogom obcym.*
r *Sedz. 9. 6.*
s *Sedz. 2. 6.*
t *1 Moj. 50. 25. 2 Moj. 13. 19.*
u *1 Moj. 33. 19.*
x *I. Zá sto groszy.*
y *I. w Gábááth.*

KSIEGI SEDZIOW,

ktore zowią JUDICUM.

TE Księgi opisują jáki był stan Rzeczypospolitey Izráelskiey/ po śmierći Jozuego/ aż do Eli Kápłáná: To jest/ rozmájite ludu przestepstwá/ káźni: nawrocenia/ y wybawienia przez Sedźie. Náostátek/ groźne dwá przykłády (w rozd. 17. y 19.) z ktorych obaczyć możemy/ jáko Rzeczpospolita Izráelska ná on czás/ ták w Nabożeństwie/ jáko y w rządźie dobrym popsowána byłá. A tá Historya zámyka w sobie Lat. 299.

ROZDZIAL I.

Iudás po śmierci Iozuego zá Hetmáná obrány. 4. Poráżił Chánánejczyki. 8. miásta ich pobrał, y uczynił je. 35. wespoł z Amorrejczykámi hołdownikámi Izráelskimi.

1 Stáło śię po śmierci Jozuego / iż pytáli Synowie Izráelscy PANA / mowiąc : Ktoż z nas w przod pojdźie przećiw Chánánejczykowi / áby walczył z nim ? 2 Y rzekł PAN ; Judá pojdźie : Otom podał źiemię w ręke jego. 3 Y rzekł Judá do Symeoná brátá swego : podź ze mną do losu mego / á będźiemy walczyli przećiw Chánánejczykowi : wszák ja też pojdę z tobą do losu twego. Y szedł z nim Symeon. 4 Tedy poszedł Judá / y podał PAN Chánánejczyká / y Ferezejczyká w ręce ich / á poráźili z nich w Bezeku dźieśięć tyśięcy mężow. 5 Bo nálezli Adonibezeká w Bezeku / y walczyli przećiwko niemu : á poráźili Chánánejczyká y Ferezejczyká. 6 Y ućiekał Adonibezek / ktorego oni gonili : á pojimawszy go / poućináli pálce wielkie u rąk jego / y u nog jego. 7 Tedy rzekł Adonibezek : Siedmdźieśiąt Krolow z pálcámi wielkimi obćiętymi u rąk swych y u nog swych / zbieráli *odrobiny* pod stołem mojim : jákom czynił / ták mi oddał Bog : y przywiedli go do Jeruzalem / y támże umárł.

8 BO walczyli przed tym Synowie Judowi / przećiwko Jeruzalemowi y wźięli je / y wyśiekli je ostrzem mieczá / y miásto spalili ogniem. 9 Potym ćiągnęli Synowie Judá / áby walczyli przećiw Chánánejczykowi / mieszkájącemu ná gorách / y ná południe / y w polách.

10 CIągnął tedy Judá / przećiwko Chánánejczykowi / ktory mieszkał w Hebronie / (á imię Hebronu a było przed tym Káryátárbe) y poráźił b Sesájá / y Ahimáná / y Tálmájá. 11 Z támtąd záśię ćiągnęli do mieszkájących w Dábir / (á imię Dábir było przed tym Káryátsefer.) 12 Y rzekł c Káleb : ktoby dobył Káryátsefer / á wźiąłby je / dam mu Achsę corkę moję zá żonę. 13 Y wźiął je Otoniel Syn Kenezá / młodszego brátá Kálebowego : á dał mu Achsę corkę swą zá żonę. 14 Y stáło śię gdy d przyszłá do niego / námawiáłá go / áby prośił Ojcá jey o pole : y zśiádłá z Osłá / y rzekł do niey Káleb : Coż ći? 15 A oná rzekłá : day mi błogosłáwieństwo e gdyżeś mi dał źiemię suchą / daj mi też źrzodłá wod : y dał jey Káleb źrzodłá wyższe / y źrzodłá dolne.

16 SYnowie też Ceni f świekrá Mojżeszowego / wyszli z miástá Pálm / z Synmi Judowymi ná puszczą Judowę / ktora jest ná południe od Arád : y przyszedszy mieszkáli z ludem.

17 POtym ćiągnął Judá g z Symeonem brátem swym / á poráźili Chánánejczyká / mieszkájącego w Jefát / á zburzyli je : y názwáli imię miástá onego Hormá. 18 Wźiął też Judá Gázę / z gránicámi jey / y Asskálon z gránicámi jego / y Akkáron z gránicámi jego. 19 Y był PAn z Judą y pośiadł one gory / ále nie wypędźił mieszkájących w dolinie / bo mieli wozy żelázne. 20 A ták h oddano Kálebowi Hebron / jáko był rozkazał Mojżesz / z kąd on wygnał trzech Synow Enákowych. 21 Ale i Jebuzejczyká mieszkájącego w Jeruzalem nie wygnáli Synowie Benjáminowi / przetoż mieszkał Jebuzejczyk z Synámi Benjáminowymi w Jeruzalem / áż do dniá tego.

22 WDał śię też dom Jozefow do Bethel / á PAn *był* z nimi. 23 Y szpiegował dom Jozefow k Bethel : (á imię miástá tego było przed tym Luz /) 24 A ujrzawszy oni szpiegowie człowieká wychodzącego z miástá / rzekli do niego : ukaż nam prośimy weśćie do miástá / á uczyniemy z tobą miłośierdźie. 25 Y ukazał im weśćie do miástá : y wyśiekli miásto ostrzem mieczá : á człowieká onego ze wszystkim domem jego / puśćili wolno. 26 A ták poszedł on człowiek do źiemie Hettejczykow / y zbudował miásto / á názwał imię jego Luz : to jest imię jego / áż do dniá tego.

a Iozne. 14.15.
b Iozne. 15.14.
c Jozue. 15.16.
d Jozue. 15.18.
e 1. Dar.
f Ktorego też zwano Rágu-el y Jetro.
g Wyżey v. 3.
h Jozue. 15.13. y 14.13 y 21.11 12.
i 4 Moj 14.24.
k 1 Moj. 28.19.

Nie=

27 Nie wypędził też Manásses / *obywátelow* z Betseán/ y z miásteczek jego: áni z Tánách / y z miásteczek jego: áni Obywátelow z Dor/ y z miásteczek jego: áni obywátelow z Jebláám / y z miásteczek jego: áni Obywátelow z Mágeddo y z miásteczek jego: y począł Chánánejczyk mieszkáć w oney źiemi. 28 ✠ A gdy się zmocnił Izráel / 1 uczynił Chánánejczyká hołdownikiem / á nie wygnał go. 29 ✠ Tákże y Efráim nie wypędził Chánánejczyká mieszkájącego w Gázer: przetoż mieszkał Chánánejczyk miedzy nimi w Gázer. 30 ✠ Zábulon *też* nie wypędził mieszkájących w Cetron / y mieszkájących w Náhálol: przetoż mieszkał Chánánejczyk miedzy nimi / 31 będąc hołdownikiem *ich*. ✠ Aser też nie wypędził mieszkájących w Acho/ y mieszkájących w Sydonie / y w Ahaláb/ y w Achsyb / y w Helbá / y w Afek / y w Rohob. 32 ✠ Y mieszkał Aser w pośrzodku Chánánejczyká / mieszkájącego w oney źiemi / bo go nie wypędził. 33 ✠ Neftálim *też* nie wypędził obywátelow z Betsemes / áni obywátelow z Betánát/ y mieszkał miedzy Chánánejczykámi / mieszkájącemi w oney źiemi: jednák obywátele Betsemes / y Betánát/ byli hołdownikámi *ich*.

1 *Iozue.* 17. 13.

34 Y Ścisnęli Amorrejczycy Syny Dánowe ná gorách / ták iż im nie dopuśćili zchodźić ná doline. ✠ 35 Y począł mieszkáć Amorrejczyk ná gorze Hares / w Ajálon/ y w Sálebim/ y zmocniłá się ręká domu Jozefowego / y byli hołdownikámi ich. 36 ✠ A *byłá* gránicá Amorrejczykową/ od *gory* gdźie wstępują do niedźwiadkow/ od skáły *ich* y wyżey.

Rozdział II.

Anjoł gromi Izraelczyki iż przymierze wźięli z Pogány. 8. śmierć y pogrzeb Jozuego. 11. lud się bálwochwálstwá jmuje. 14. Oco Pan rozgniewawszy się karze je. 26. á Sędźie im stánowi.

1 Y Przyszedł Anjoł Páński z Gálgál do Bochim/ mowiąc: wywiodłem was z Egiptu / y w wiodłem was do źiemie / o ktorą przyśiągł Ojcom wászym / y mowiłem : Nie wzruszę przymierza mego z wámi ná wieki: 2 ✠ Jedno wy nie wchodźćie w przymierze z mieszkájącymi w tey źiemi / *owszem* Ołtarze ich porozwalajćie: áleśćie a nie słucháli głosu mojego. Przeczżeśćie to uczynili? 3 ✠ Przetożem ták rzekł : Nie wypędzę b ich od oblicżności wászey / ále będą wam *jáko ciernie* ná boki / á Bogowie ich będą wam jáko c sidłem. 4 ✠ Y stáło się / gdy mowił Anjoł Páński te słowá do wszystkich Synow Izráelskich / że lud podniosł głos swoj / 5 y płákáli. ✠ Y názwáli imię miejscá onego Bochim d, á támże Ofiárowáli PANU: 6 ✠ A Jozue rozpuśćił był e lud / y rozeszli się Synowie Izráelscy / káżdy do dźiedźictwá swego / áby pośiedli źiemię.

a *Sędź.* 1. 28.
b *Iozue.* 23. 13.
c 2 *Moj.* 23. 33.
d *T. Miejsce płáczących.*

7 Tedy służył lud PANu po wszystkie dni Jozuego / y po wszystkie dni Stárszych / ktorzy długo żyli po *śmierći* Jozuego / *á* ktorzy widźieli wszystkie spráwy Páńskie wielkie / ktore uczynił Izráelowi. 8 ✠ Ale gdy umárł f Jozue Syn Nunow / sługá Páński / będąc we stu y w dźieśiąći lat: 9 ✠ Y *gdy* go pogrzebli ná gránicy dźiedźictwá jego/ w Támnáthceres / ná gorze Efráim od pułnocy gory Gáás:

e *Iozue.* 24. 28.
f *Iozue.* 24. 29.

10 Tákże *gdy* wszystek on rodzaj przyłączony jest do Ojcow swoich / y powstał po nich inszy narod / ktory nie znał PANA / áni też spraw ktore uczynił Izráelowi: 11 ✠ Tedy czynili Synowie Izráelscy złe przed oczymá Páńskimi / 12 á służyli Báálom. ✠ Y opuśćili PANA Bogá Ojcow swoich/ ktory je wywiodł z źiemie Egipskiey/ y szli zá Bogámi cudzymi/ ktorzy byli z Bogow onych narodow okolicznych/ y kłaniáli się im / á ták 13 rozdráżnili PANA. ✠ Bo opuśćili PANA / á służyli Báálowi y 14 Astárotowi. ✠ Y rozpalił się gniew Páński przećiw Izráelowi / y podał je w ręce łupieżcom / ktorzy je łupili / á záprzedał je / w ręce nieprzyjaćioł ich okolicznych : ták iż się nie mogli dáley ostáć /

przed

15 przed nieprzyjacioły swymi. ☘ A gdźie śię kolwiek ruszyli/ręká PAńska byłá przećiwko nim ku złemu / jáko powiedźiał PAN g / y jáko im przyśiągł PAN: y byli ściśnieni bárzo.

g 3 Moj. 26.14. 5 Moj. 28.25. 58.59.

16 POtym PAN h wzbudźił Sędźie / ktorzy je wyzwaláli z rąk łupieżcow ich: 17 ☘ Ale y Sędźiow swych nie słucháli / owszem śię zcudzołożyli z Bogámi obcymi / kłániájąc śię im / y ustępowáli prętko z drogi / ktorą chodźili Ojcowie ich: á słucháiąc przykazáń PAńskich / nie czynili ták. 18 ☘ A gdy im wzbudzał PAN Sędźie / y bywał PAn z káżdym Sędźią / y wybáwiał je z rąk nieprzyjaćioł ich / po wszystkie dni *onego* Sędźiego: (bo śię użalił PAN nárzekánia ich / do ktorego je przywodźili *ći* ktorzy je ućiskáli y trápili.) 19 ☘ Wszákże / po śmierći i Sędźiego / odwracáli śię / y psowáli śię bárźiey / niż Ojcowie ich / chodząc zá Bogámi cudzymi / á służąc im / y kłaniájąc śię im / *nic* nie opuszczáli z spraw swojich/y z drogi swojey uporney. ☘

h Sedź. 3.9.15 31. 4.3. 4.5. y 11.6. 7.11. 22.29. 32.33. y 13.3. 24.25.

i Sedź. 8.33.

20 Przetoż wzruszyłá śię popędliwość Páńska przećiw Izráelowi/y rzekł: dla tego / że przestąpił ten narod przymierze moje / ktorem przykazał Ojcom ich / á nie byli posłuszni głosowi mojemu: 21 ☘ Ja też ná potym k nie wypędzę żadnego od twarzy ich z tych narodow / ktore pozostáwił Jozue / kiedy umárł. ☘ 22 Abym przez nie doświadczał Izráelá / będąli strzedz drogi PAńskiey / chodząc po niey / jáko *jey* strzegli Ojcowie ich/czyli nie? 23 ☘ Y zostáwił PAN one narody nie wyganiájąc ich rychło/ áni ich podał/w ręce Jozuego.

k Iozue. 23.13.

ROZDZIAŁ III.

Narody ktore były pozostáwione. 4. Y ná co, 6. 12. Izráelitow odstąpienie. 8. 12. karánie. 9. 15. y z ućiskow wybáwienie.

1 A Teć są narody ktore pozostáwił PAN / áby kuśił przez nie Izráelá / wszystkie ktorzy nie wiedźieli o żadnych walkách Chánánejskich: 2 ☘ Aby wżdy wiedźieli potomkowie Synow Izráelskich / y poználi *co jest* walká / ktorzy jey zgołá przed tym nie ználi. 3 ☘ Pięćioro Kśiążąt Filistyńskich / y wszystkie Chánánejczyki / y Sydończyki / y Hewejczyki / mieszkájące ná gorze Libánie / od gory Báálhermon / áż tám gdźie wchodzą do Hemát. 4 ☘ Ci byli / przez ktore doświadczał Izráelá / áby śię dowiedźiał / będąli posłuszni przykazániam PAńskim/ktore rozkazał Ojcom ich przez Mojżeszá.

5 A Ták Synowie Izráelscy mieszkáli w pośrzod Chánánejczykow / Hettejczykow / y Amorrejczykow/ y Ferezejczykow / y Hewejczykow/y Jebuzejczykow. 6 ☘ Y bráli sobie corki ich zá żony / á corki swe dawáli Synom ich / y służyli Bogom ich. 7 ☘ Y czynili Izráelscy Synowie złe przed oczymá PAńskimi/ zápomniawszy PAná Bogá swego / służyli Báálom / y *świeconym* gájom. 8 ☘ Tedy śię zápalił gniew PAński przećiw Izráelowi / a y podał je w ręce Chusánrásátájimá/ Krolá Syrskiego w Mezopotámiey/á służyli Synowie Izráelscy Chusánrásátájimowi przez ośm lat. 9 ☘ Potym wołáli Synowie Izráelscy do PAná/y wzbudźił PAN wybáwićielá Synom Izráelskim/ áby je wybáwił / Otonielá Syná Kenezowego / b brátá Kálebowego młodszego. 10 ☘ Y był nád nim Duch PAński / á sądźił Izráelá: á *gdy* śię ruszył ná wojnę / podał PAN w ręce jego Chusánrásátájimá Krolá Syrskiego / y zmocniłá śię ręká jego nád Chusánrásátáijmem. 11 ☘ A ták byłá w pokoju źiemiá przez czterdźieśći lat / áż umárł Otoniel Syn Kenezow.

a H. Záprzedał.

b Sedź. 1.15.

12 POtym znowu Synowie Izráelscy czynili złe przed oczymá PAńskimi / y zmocnił PAN Eglоná Krolá Moábskiego przećiw Izráelowi / przeto iż czynili złe przed oczymá PAńskimi. 13 ☘ Bo zebrawszy do śiebie Syny Ammonowe y Amálekowe / ruszył śię / y poráźił Izráelá/y opánował miásto Pálm. 14 ☘ Służyli tedy Synowie Izráelscy Eglonowi Krolowi Mo-

ábskie-

15 ábyſkiemu ośmnaśćie lat. ♣ Potym wołáli Synowie Izráelſcy do PAná / y wzbudźił im PAN wybáwićielá Aodá / ſyná Gery / ſyná Iemini mężá reką práwą nie włádájącego: y poſłáli ſynowie Izráelſcy przezeń dar Eglonowi Krolowi Moábſkiemu.
16 ♣ Y uczynił ſobie Aod miecz z obuſtron oſtry / ná łokćiu wzdłuż / y przypaſał go pod ſzáty ſwe / do práwey biodry ſwojey.
17 ♣ Y przynioſł dar Eglonowi Krolowi Moábſkiemu: á Eglon był człowiek bárzo otyły:
18 ♣ A gdy oddał dar / odpráwił lud ktory był dar przynioſł.
19 ♣ A ſam wroćiwſzy śię od gor kámiennych / ktore były w Gálgál / rzekł: rzecz tájemną mam do ćiebie o Krolu: ktoremu *on* odpowiedźiał: Milcz: y wyſzli od niego wſzyſcy ktorzy ſtáli przed nim.
20 ♣ Y wſzedſzy Aod do niego / (á on ſam śiedźiał ná Sali letniey / ktorą miał ſam dla śiebie.) Y rzekł Aod: Mam rozkazánie Boże do ćiebie: Y powſtał z ſtolice *ſwoiey*.
21 ♣ Tedy Aod wyćiągnąwſzy lewą rękę ſwą / dobył mieczá od práwey biodry ſwey / y wráźił go w brzuch jego:
22 ♣ Ták iż wpádłá y rękojeść zá żelázem / y záwárło śię w ſádle żelázo / bo był nie wyjął mieczá z brzuchá jego / áż śię y gnoy rzućił.
23 ♣ Wyſzedł potym Aod przez przyśionek / á zámknął drzwi gmáchu zá ſobą / y záwárł zamkiem.

24 A Gdy on wyſzedł / ſłudzy jego przyſzli / á widząc iż drzwi gmáchu zámknione były / rzekli: podobno ſobie Krol c czyni wczás ná Sali letniey.
25 ♣ A náczekawſzy śię áż śię wſtydźili / widząc / że on nie otwiera drzwi Sali / wźiąwſzy klucz otworzyli: á oto PAN ich leżał ná źiemi umárły.

26 I Ecz Aod uſzedł poki śię oni báwili / á minąwſzy gory kámienne ſzedł do Seirátu.
27 ♣ A gdy przyſzedł / zátrąbił w trąbę ná gorze Efráimá / y zſtąpili z nim ſynowie Izráelſcy z gory / á on przed nimi.
28 ♣ Y rzekł do nich: podźćie zá mną / ábowiem podał PAN nieprzyjaćioły wáſze Moábity w ręce wáſze. Tedy ſzli zá nim / á odjąwſzy brod Iordańſki Moábitom / nie dopuſzczáli nikomu przeprawy.
29 ♣ Y pobili Moábitow ná ten czás około dźieśiąći tyśięcy mężow / wſzyſtko bogátych / y wſzyſtko mężow dużych / á nikt nie uſzedł.
30 ♣ Y poniżony jeſt Moáb dniá onego pod ręką Izráelá: á byłá w pokoju źiemiá przez ośmdźieśiąt lat.

31 A Po nim był Sámgár / Syn Anátow / ktory poráźił z Filiſtynow ſześć ſet mężow / ſtykiem wołowym: á wybáwił y ten Izráelá.

Rozdzial IV.

Nowe odſtąpienie ludu. 2. Tkáźń Páńſką zá to. 3. náwrocenie ich. 4. 6. 21. wybáwienie przez Deborę, Báráká y Jáelę, ktorzy Syſárę, y z woiſkiem jego poráźili.

1 P Otym znowu Synowie Izráelſcy czynili złe przed oczymá Páńſkimi / po śmierći Aodowey.
2 ♣ Y podał je PAN w ręce Jábiná Krolá Chánánejſkiego / ktory krolował w Háſor / á Hetman Wojſká jego był a Syſárá / á ſam mieſzkał w Hároſet pogáńſkim.
3 ♣ Tedy wołáli Synowie Izráelſcy do PAná: ábowiem miał dźiewięć ſet wozow żeláznych / á ſrodze uciſkał ſyny Izráelſkie przez dwádźieśćia lat.

4 A Deborá / niewiáſtá Prorokini / Zoná b Lápidotowá ſądźiłá Izráelá ná on czás:
5 ♣ Y mieſzkáłá pod Pálmą Deborá / miedzy Rámá y miedzy Bethel ná gorze Efráim / y chodźili do niey Synowie Izráelſcy ná ſąd.

6 K Tora poſławſzy przyzwáłá Báráká c Syná Abinoemowego z Kádes Neftálim / mowiąc do niego: Izali nie rozkazał PAN Bog Izráelſki? Idź / á zbierz *lud* ná gorze Tábor / á weźmi z ſobą dźieśięć tyśięcy mężow z ſynow Neftálimowych / y z Synow Zábulonowych:
7 ♣ Y przywiodę do ćiebie ku rzece Kiſon Syſárę Hetmáná wojſká Jábinowego / y wozy jego / y mnoſtwo jego / á podam go w ręce twoje.
8 ♣ Y rzekł do niey Bárák / Jeſli

Marginalia: c H. Nogi nákrywa. — a. 1 Sám. 12.9. — b I. Niewiáſtá z Lápidoth. — c Zyd. 11.32.

śli pojdźieß ze mną / pojdę: á jeśli nie pojdźieß ze mną / nie pojdę. ♣ 9 Ktora odpowiedźiáłá / Jać w prawdźie pojdę z tobą / ále nie będźie z sławą twoją tá drogá / ktorą ty pojdźieß: ábowiem w rękę niewieśćia poda PAN Syſárę. A ták wſtawßy Deborá / ßłá z Bárákiem do Kádes. ♣ 10 Zebrał tedy Bárák Zábuloná y Neftálimá do Kádes / á wywiodł z sobą dźieśięć tyśięcy mężow / z ktorym też ßłá y Deborá.

11 A Ze Heber Cynejczyk odłączył śię od Cynejczykow / od synow Hobáby świekrá Mojżeßowego: y rozbił namiot swoj áż do d Elon w Sánánim / ktore jest w Kádes.

12 Y Powiedźiano Syſárze/iż wyßedł Bárák Syn Abinoemow ná gorę Tábor: ♣ 13 Przetoż zebrał Syſárá wßystkie wozy swoje / dźiewięć set wozow żeláznych / y wßystek lud ktory miał z sobą / od Hároſet pogáńſkiego / áż do rzeki Cyſon. ♣ 14 Tedy rzekłá Deborá do Báráká: wstań / ábowiem teńći jest dźień/w ktory podał Pan Syſárę w rękę twoję: izali Pan nie idźie przed tobą? A ták ßedł Bárák z gory Tábor / á dźieśięć tyśięcy mężow zá nim. ♣ 15 Y poráźił e PAn Syſárę/y wßystkie wozy / y wßystko wojsko jego ostrzem mieczá przed Bárákiem / á zskoczywßy Syſárá z wozá/ uciekał pießo. ♣ 16 Ale Bárák gonił wozy y Wojsko áż do Hároſet pogáńſkiego: y poległo wßystko wojsko Syſárowe od ostrzá mieczá / ták iż z nich y jeden nie zostáł.

17 A Syſárá uciekł pießo/do namiotu Jáele / żony Heberá Cynejczyká: ábowiem był pokoj miedzy Jábinem Krolem Háſor/ y miedzy domem Heberá Cynejczyká. ♣ 18 A wyßedßy Jáel przećiwko Syſárze/ rzekłá do niego: Skłoń śię PAnie moj/ skłoń śię do mnie / nie boj śię: y skłonił śię do niey do namiotu: y 19 przykryłá go kocem. ♣ Tedy rzekł do niey: daj mi proßę / nápić śię trochę wody / bom upragnął: á oná otworzywßy łagiew mleká / dáłá 20 mu śię nápić/ y przykryłá go. ♣ Y rzekł do niey: stoj we drzwiách u namiotu: á jeślibyćkto przyßedł y pytał ćię / mowiąc: Jestże tu kto? Tedy rzeczeß: Nie máß.

21 P Otym wźięłá Jáel/Zoná Heberowá / gwoźdź od namiotu / w źięłá też y młot w rękę swą/ á wßedßy do niego po ćichu / przebiłá gwoźdźiem skroń jego / áż utknął w źiemi (bo był twárdo usnął będąc sprácowánym) y umárł. ♣ 22 A oto Bárák gonił Syſárę/y wyßłá Jáel przećiwko niemu/ y rzekłá mu: podź á ukażęć mężá ktorego ßukaß. Y wßedł do niey: á oto Syſárá leżał umárły / á gwoźdź w skroni jego. ♣ 23 A ták poniżył Bog dniá onego Jábiná Krolá Chánánejſkiego/ przed Synmi Izráelſkimi. ♣ 24 Ynáćierálá ręká Synow Izráelſkich tym bárźiey / á ćięſká byłá Jábinowi Krolowi Chánánejſkiemu/ áż zgłádźili tegoż Jábiná krolá Chánánejſkiego.

ROZDZIAŁ V.

Pieśń, y dźiękczynienie Debory y Báráká, zá zwyćięstwo nád Syſárą.

1 Y Spiewáłá Deborá y Bárák / Syn Abinoemow dniá onego/ mowiąc:

2 D La pomsty uczynioney w Izráelu / á iż śię ná to dobrowolnie lud ofiárował / błogosławćie PAná. ♣ 3 Słuchájćie Krolowie/ bierzćie w uszy Kśiążętá / ja / ja PANU záśpiewam / śpiewáć będę PANU Bogu Izráelſkiemu. 4 ♣ PANie! gdyś f wyßedł z Seyr/ á przechodźiłeś przez pole Edom / źiemiá śię wzrußyłá / niebá też kropiły / á obłoki wydawáły wody. ♣ 5 Gory śię g rozpłynęły od oblicza PAńſkiego / á gorá Synáj od oblicza PANA Bogá Izráelſkiego.

6 Z A dni Sámgárá Syná Anátowego / y zá dni Jáele záginęły śćieżki / á ktorzy ßli w drogę / chodźili śćieżkámi krzywymi. ♣ 7 Zpustoßáły wśi w Izráelu/zpustoßáły/ áżem powstáłá ja Deborá / áżem powstáłá mátką w Izráelu. ♣ 8 Gdy Izráel obierał sobie Bogi nowe / tedy bywáłá wojná w brámách:

d I. Do gáju dębowego.

e Psalm. 63.10.

f 5 Moj. 2.1.4.

g Psalm. 97.5.

tarczy *jednák* nie było widáć / áni drzewcá miedzy czterdźieśćią tyśiecy w Izráelu. 9 ✤ Serce moje *nákłonione* do Kśiażat Izráelskich: Ochotni z ludu / błogosławćież PAná. 10 ✤ Ktorzy jeżdźićie ná Oślicách białych / y záśiadaćie ná sadách / y ktorzy chodźićie po drogách / rozmawiájćie z soba. 11 ✤ Ze *ućichł* trzask strzelcow / miedzy miejscámi gdźie czerpája wode: tám niech opowiádája spráwiedliwośći PAńskie / spráwiedliwośći we wśiách jego w Izráelu: tedy zstapi do bram lud PAński. 12 ✤ Powstań / powstań Deboro: powstań / powstań / á záśpiewaj pieśń: powstań Báráku / á pojimaj więźnie twoje synu Abinoemow. 13 ✤ Teraz pánowáć bedźie potłoczony nád możnymi h z ludu: PAn dopomogł mi pánowáć nád mocárzámi.

14 Z Efrájimá *wyszedł* korzeń ich przećiw Amálekowi / zá toba Benjámin miedzy ludem twojim / z Máchiru wyszli zakonodawcy / á z Zábuloná pisárze. 15 ✤ Kśiażetá też Isáschár *były* z Debora: Isáschár też jáko y Bárák w doline posłan jest pieszo: *Ale* w dźiale Rubenitow *byli* ludźie wysokich myśli: 16 ✤ Czemuś śiedźiał miedzy dwiemá oborámi słucháiac wrzasku trzod? w dźiale Rubenitow *byli ludźie* wysokich myśli. 17 ✤ Gáláád zá Jordanem odpoczynał: á Dán przecz śie bawił okretámi? Aser *czemu* śiedźiał ná brzegu morskim / á w skáłach swojich mieszkał? 18 ✤ Zábulon *jest* lud ktory wydał dusze swa ná śmierć: tákże y Neftálim: *á to* ná wysokich polách.

19 PRzyszli Krolowie / walczyli: ná ten czás walczyli Krolowie Chánánejscy w Tánách / u wod Mágeddo: *jednák* korzyśći srebrá nie odnieśli. 20 ✤ Z niebá walczono: gwiazdy z miejsc swojich walczyły z Sysára. 21 ✤ Potok Cyson porwał je / potok Kedumim / potok Cyson: Podeptáłáś o duszo mojá możnie. 22 ✤ Tedy śie popádáły kopytá końskie od wielkiego tapánia mocarzow jego: 23 ✤ Przeklinajćie Meroz: rzekł Anjoł PAński: przeklinajćie przeklinájac obywátele jego: ábowiem nie przyszliná rátunek PANU / ná rátunek PANU z mocárzámi.

24 Błogosłáwiona i miedzy niewiástámi Jáel / żoná Heberá Cynejczyká: nád niewiásty w namiećie *mieszkájace* błogosłáwiona bedźie. 25 ✤ Prośił o wode / *á oná* mleká dáłá: á ná przystáwce Kśiażecey przyniosłá másłá. 26 ✤ *Lewa* reke swa do gwoźdźiá zćiagnełá / á práwice swoje do młotá kowálskiego: y uderzyłá Sysáre / przebiłá głowe jego / y przeráźiłá / y przekłołá skronie jego. 27 ✤ U nog jey skurczył śie / padł / leżał: u nog jey skurczył śie / padł: *kedy* śie skurczył / tám upadł zábity.

28 OKnem wyglądáłá / á wołáłá mátká Sysáry przez krate: przeczże omieszkiwa wroćić śie woz jego? przecz śie nie śpiesza nogi woźnikow jego? 29 ✤ Przednieysze y medrsze *niewiásty* odpowiedźiáły / jáko też y sáma sobie odpowiádáłá: 30 ✤ Snadź tráfili ná łup / y dźielą go: Pánienká jedná ábo dwie dostána śie mężowi jednemu: łupy rozlicznych barw oddawája Sysárze: á łupy pstro háftowáne / y łupy pstro z obu stron tkáne / dostáwája śie ná szyje łupy biorácych. 31 ✤ Ták niechaj zgina wszyscy nieprzyjaćiele twoji PAnie: A ći ktorzy ćiebie miłuja / niech beda jáko słońce / gdy wschodźi w mocy swojey. Y byłá w pokoju źiemiá przez czterdźieśći lat.

h *T. Nád Chánánejczykámi.*

i *H. Nád inne niewiásty.*

ROZDZIAL VI.

Bog Izráelczyki ktorzy byli z nowu od niego odpádli, przez Mádyánity karze. 8. y przez Proroká upomina. 11. Tenże z Gedeonem rozmawia. 14. zá Hetmáná go wystawia. 17. 36. á żeby zá ludem Bożym walczył, cudámi go utwierdza.

1 POtym czynili Synowie Izráelscy złe przed oczymá PAńskimi / y podał je PAn w rece Mádyánitom przez śiedm lat. 2 ✤ A zmocniłá śie reká Mádyánitow nád Izráelem / *ták* iż przed Mádyánitámi kopáli sobie Synowie Izráelscy

ſcy lochy ktore były w gorách / y jáſkinie y twierdze. 3 ♣ A bywáło/ gdy cżego naśiał Jzráel / że przychodźił Mádyán y Amálek / y ludźie ze wſchodu słońcá/á náieżdżáli go: 4 ♣ Y położywſzy śię obozem przećiwko nim/ pſowáli zboża źiemie / áż gdźie chodzą do Gázy / nic nie zostáwuiąc ná pożywienie Jzráelczykom / áni owiec/áni wołow/áni osłow: 5 ♣ Abowiem oni y ſtádá ich przyćiągáli / y namioty ich / á przychodźili jáko ſzáráncża w mnoſtwie / y nie było im y Wielbłądom ich liczby: ták przychodząc do źiemie puſtoſzyli ią. 6 ♣ Tedy znędzony był Jzráel bárzo od Mádyánitow / y wołáli Synowie Jzráelſcy do PANá.

7 A Gdy wołáli Synowie Jzráelſcy do PANá z przycżyny Mádyánitow: 8 ♣ Posłał PAN męża Proroká/do Synow Jzráelſkich / y mowił do nich: Ták mowi PAN Bog Jzráelſki: Jam was a wywiodł z źiemie Egipſkiey / á wywiodłem was z domu niewoli: 9 ♣ Y wyrwałem was z ręki Egipcżánow / y z ręki wſzyſtkich / ktorzy was trápili: ktorem przed wámi wygnał/ y dałem wam źiemię ich: 10 ♣ A powiedźiałem wam: JAM PAN, Bog wáſz/ nie boycież śię Bogow Amorreyſkich / w ktorych źiemi wy mieſzkáćie: áleśćie nie uſłucháli głoſu mego.

11 PRzyſzedł potym Anioł PAńſki/ y ſtánął pod dębem/ ktory był w Efrá/ w dźiedźictwie Joáſá Ojcá Efrowego. A Gedeon Syn jego młoćił zboże ná boiewiſku / áby z nim ućiekł przed Mádyánitámi. 12 ♣ Tedy mu śię ukazał Anioł Páńſki/ y rzekł do niego: PAn z tobą męzu waleczny. 13 ♣ Y odpowiedźiał mu Gedeon: Proſzę PAnie moy/ jeśli PAN jeſt z námi/ á cżemuż ná nas przyſzło to wſzyſtko? gdźież teraz ſą wſzyſtkie cudá jego / ktore nam opowiádáli Ojcowie náſzy/ mowiąc: Jzali z Egiptu nie wywiodł nas PAN? á teraz opuśćił nas PAN/ y podał nas w ręce Mádyánitom. 14 ♣ Tedy weyrzawſzy nań b PAN rzekł: Jdźże z tą twoią mocą / á wybáwiſz Jzráelá z ręki Mádyánicżykow: izalim ćie nie posłał? 15 ♣ A on rzekł do niego: Proſzę PAnie moy/ cżymże wybáwię Jzráelá / oto narod moy podły jeſt w Mánáſſe / á jam namnieyſzy w domu Ojcá mego. 16 ♣ Y rzekł do niego PAN: ponieważ ja będę z tobą/ przetoż poráźiſz Mádyánity / jáko męża jednego. 17 ♣ A on mu odpowiedźiał: jeſliżem proſzę / nálazł łáſkę przed ocżymá twymi / day mi znák / że ty mowiſz ze mną. 18 ♣ Nie odchodź proſzę z tąd áż záś przydę do ćiebie/ á przynioſę Ofiárę moię/ y położę ją przed tobą: y odpowiedźiał: Ja pocżekam áż śię wroćiſz.

19 c Oſzedſzy tedy Gedeon / zgotował koźlątko z ſtádá/ á z miáry máki przáſne chleby/ á mięſo włożył w koſz / á polewkę mięſną wlał w gárnek / y przynioſł to do niego pod dąb/ y ofiárował. 20 ♣ Y rzekł do niego Anioł Boży: weźmi to mięſo y te chleby niekwáſzone / á położ ná oney ſkále / polewkę poláwſzy: y ucżynił ták. 21 ♣ Zátym źćiągnął Anioł PAńſki koniec laſki / ktorą miał w ręce swey / y dotknął śię mięſá y przáſnikow: y wyſzedł ogień z ſkáły á ſpalił mięſo y chleby przáſne. A miedzy tym Anioł PAńſki odſzedł od ocżu jego. 22 ♣ A widząc Gedeon/ iż to był Anioł Páńſki / rzekł d: Ach Pánie Boże/ cżemużem widźiał Anioła PAńſkiego twarzą w twarz. 23 ♣ Y rzekł mu PAN: pokoy z tobą: nie boy śię/ nie umrzeſz. 24 ♣ Przetoż zbudował tám Gedeon Ołtarz PAnu/ y názwał go/ PAn pokoju/ áż do dniá tego: ten jeſzcze jeſt w Efráćie/ Ojcá Efrowego.

25 Y Stáło śię oney nocy / że mu rzekł PAn: weźmi ćielcá doroſłego / ktory jeſt ojcá twego / tego ćielcá drugiego śiedmioletnego: á rozwal Ołtarz Báálow / ktory jeſt Ojcá twego / y gay ktory jeſt około niego wyśiecz: 26 ♣ A zbuduy Ołtarz PAnu Bogu twemu / ná wierzchu tey ſkáły ná rowninie/ á weźmi tego ćielcá drugiego / y ucżyń z niego cáłopalenie przy drwách z gáju / ktory wyśieczeſz. 27 ♣ Wźiąwſzy tedy Gedeon dźieśięć mężow z ſług ſwojich/ ucżynił jáko mu rozkazał PAn: á iż śię bał domu Ojcá ſwego / y mie-

a 2 Moj. 12.16. 18. y 20.2. 5 Moj 5.6.

b 1 Sám. 12.11. Zyd. 11.32.

c 3 Moj 5. 11.

d Sędź. 13.22.

mężow miástá / nie uczynił tego we dnie / ále uczynił w nocy. 28 ♣ A gdy wstáli mężowie miástá ráno / ujrzeli rozwálony Ołtarz Báálow / y gaj ktory był podle niego / wyrąbány: y cielcá onego drugiego ofiárowánego ná cáłopalenie / ná Ołtarzu zbudowánym. 29 ♣ Zátym rzekł jeden do drugiego : ktoż to wzdy uczynił? á gdy śię pytáli / y dowiádowáli / powiedźiano : Gedeon 30 Syn Joásow uczynił to. ♣ Tedy rzekli mężowie miástá do Joásá: wywiedź Syná twego / niech umrze : iż rozrzućił Ołtarz Báálow / á iż wyćiął gaj ktory był około 31 niego. ♣ Y odpowiedźiał Joás wszystkim ktorzy stali około niego: A wyż śię to swárzyć maćie o Báálá? Azali wy go wybáwićie? Ktoby śię oń zástáwiał / niech umrze tegoż poranku : jesli Bogiem jest / niech śię mśći tego / że rozwálono 32 Ołtarz jego. ♣ Y názwano e go onegoż dniá Jerubáál / mowiąc: niech śię mśći nád nim Báál / iż rozwálił Ołtarz jego.

e I. Gedeoná.

33 TEdy wszyscy Mádyánitowie / y Amálekitowie f / y ludźie od wschodu słońcá zebráli śię wespoł / á przepráwiwszy śię *przez Jordan*, położyli śię Obozem w dolinie Je- 34 zreel. ♣ Ale duch PAński przyobłokł Gedeoná : ktory zátrąbiwszy w trąbę / zwołał domu Abiezerowego 35 do śiebie. ♣ Y wyprawił posły do wszystkiego *pokolenia* Mánássessowego : y zebráli śię do niego : Posły też posłał do Aserá / y do Zábuloná / y do Neftálimá / y záiącháli im.

f Wyżey v. 3.

36 TEdy rzekł Gedeon do Bogá: Jesli wybáwisz przez rękę moję Iz- 37 ráelá / jákoś powiedźiał. ♣ Oto ja położę runo wełny ná bojewisku : jesliż rosá tylko ná runo upádnie / á wszystká źiemiá sucha *bedźie*, tedy bedę wiedźiał / iż wybáwisz przez rękę moję Izráelá / jákoś powie- 38 dźiał. ♣ Y stáło śię ták: bo wstawszy názájutrz / zćisnął runo / y wyćisnął rosy z runá pełną czászę wody. ♣ 39 Nád to rzekł Gedeon do Bogá: niech śię nie wzruszy gniew twoj przećiwko mnie / że przemowię jeszcze raz : niech doświadczę proszę jeszcze raz ná *tym* runie : niech będźie proszę / suche sámo runo tylko / á ná wszy- 40 stkiey źiemi niech będźie rosá / ♣ Y uczynił ták Bog oney nocy / że było *sámo* runo suche / á ná wszystkiey źiemi byłá rosá.

ROZDZIAL VII.

Gedeon przebiera żołnierzá. 8. bojáźliwe rozpuszcza. 11. á Oboz Mádyánitow wyszpiegowawszy. 22. cudownie zwyćięstwo z nich odnośi.

1 WStał tedy bárzo ráno Jerobáál / ktory *jest Gedeon*, y wszystek lud ktory był z nim / y położyli śię Obozem u źrzodłá Hárád / á Oboz Mádyánski był im ná pułnocy od págorku More w doli- 2 nie. ♣ Y rzekł PAn do Gedeoná: wielki jest lud z tobą / przetoż nie dam Mádyánitow w ręce ich / by śię snádź nie chlubił przećiw mnie Izráel / mowiąc : Ręká mojá wybáwiłá mię. 3 ♣ A ták záwołaj teraz / áby słyszał lud / mowiąc : kto jest lękliwy y bojáźliwym / á niech śię wroći / á ráno niechaj idźie precz ku gorze Gáláád. Tedy śię wroćiło z ludu dwádźieśćiá y dwá tyśiące : á dźieśięć tyśięcy *ich* zostáło.

a 5 Moj. 20. 5. 8 1 Mác. 3. 56.

4 Y Rzekł PAN do Gedeoná: Jeszcze lud wielki : Záprowadź ich do wody / á tám go doświadczę : ábowiem okimći powiem ten niech idźie z tobą. Ten pojdźie z tobą: á okimćkolwiek powiem / ten niech nie chodźi z tobą / Ten nie pojdźie. ♣ 5 Tedy záprowádźił lud do wod : y rzekł PAN do Gedeoná : káżdego ktory łeptáć będźie językiem swojim wodę / jáko pies łepce / postáwisz go osobno : tákże káżdego ktory uklęknie ná kolaná swoje áby 6 pił / *stánie osobno*. ♣ Y byłá liczbá tych / ktorzy chwytáli ręką swoją do ust swojich *wodę* trzy stá mężow : á wszystek inny lud uklęknawszy 7 ná kolaná swoje pił wodę. ♣ Tedy rzekł PAn do Gedeoná : przez tych trzy stá mężow / ktorzy łeptáli wodę / wybáwię was / á podam Mádyánity w ręce twoje / á *inny* wszy-

ſtek lud/kàżdy niech idźie ná mieyſce ſwoje.

8 A Ták on lud wźiął żywnośći z ſobą/ y trąby ſwe: á *inſze* wßyſtkie męże Jzráelſkie rozpuśćił káżdego do namiotu ſwego: trzy ſtá tylko mężow zoſtáwiwßy: á Oboz Mádyáńſki był pod nim w dolinie.

9 ♣ Y ſtáło śię oney nocy/ że rzekł do niego PAN: wſtań/ znidź do obozu/ bom go dał w ręce twoje:

10 ♣ A jeśli śię ty *ſam* iść boiiß/ znidźże z Fárą ſługą twojim do Obozu.

11 ♣ Y uſłyßyß co będą mowić: á potym pośilą śię ręce twoje/ y poćiągnieß ná oboz: A ták ßedł *on* ſam/ y Fárá ſługá jego/ áż ná koniec zbrojnego ludu/ ktory był w Obozie.

12 ♣ A Mádyánitowie y Amálekitowie/ y wßyſtek lud od wſchodu słońcá/ leżeli w dolinie/ jáko ßáráńcza/ prze mnoſtwo: Y wielbłądow ich nie było liczby: jáko y piáſek/ ktory jeſt ná brzegu morſkim niezliczony.

13 TAm gdy przyßedł Gedeon/ oto niektory powiádał towárzyßowi ſwemu ſen/ y rzekł: Oto/ śnił mi śię ſen/ á zdáło mi śię *że* bochen chlebá jęczmiennego/ toczył śię do Obozu Mádyáńſkiego/ y przytoczył śię áż do namiotu/ y uderzył weń áż poległ/ y wywroćił go zwierzchu/ y upadł namiot.

14 ♣ Ktoremu odpowiedźiał towárzyß jego/ y rzekł: nic to nie *jeſt innego* jedno miecz Gedeoná Syná Joáſowego/ mężá Jzráelſkiego: dał Bog w ręke jego Mádyánity/ ze wßyſtkim obozem.

15 Y Stáło śię gdy uſłyßał Gedeon powieść ſnu onego/ y wykład jego/ podźiękował *Bogu*: á wroćiwßy śię do Obozu Jzráelſkiego/ rzekł: wſtáńcie/ ábowiem dał PAN w ręce wáße Oboz Mádyáńſki.

16 ♣ Rozdźielił tedy one trzy ſtá mężow ná trzy huſce/ á dał trąby w ręce káżdemu z nich/ y dzbany czcze/ y pochodnie w pośrzodek dzbanow.

17 ♣ Y rzekł do nich: Co ujrzyćie *że ja czynię* toż czyńćie: bo oto ja wnidę w przodek Obozu/ á co ja czynić będę/ toż wy czyńćie:

18 ♣ Gdy zátrąbię w trąbę ja y wßyſcy ktorzy *ſą* ze mną/ tedy wy też zátrąbićie w trąby około wßyſtkiego Obozu/ y będźiećie mowili/ *miecz* PAńſki y Gedeonow.

19 ♣ A ták wßedł Gedeon/ y ſto mężow ktorzy z nim byli w przodek obozu/ gdy śię záczęłá śrzednia ſtraż/ záraz ſkoro przemieniono ſtraż b: y trąbili w trąby/ á potłukli dzbany/ ktore w rękach ſwych mieli.

20 ♣ Zátrąbiły też one trzy Huſy w trąby/ y potłukły dzbany/ á wźiąwßy w lewą ręke ſwoje pochodnie/ á w práwą ręke ſwoje trąby/ áby trąbili/ wołáli Miecz PAńſki/ y Gedeonow.

21 ♣ Y ſtánęli káżdy ná mieyſcu ſwojim koło obozu/ á ſtrwożył śię wßyſtek Oboz/ y krzycząc ućiekáli.

22 GDy tedy c trąbili oni trzy ſtá *mężow* w trąby/ obroćił PAN miecz jednego przećiw drugiemu/ we wßyſtkim Obozie: á ták ućiekło wojſko áż do Betſetá w Jezerát áż do gránice Abelmeholá w Tábbát.

23 ♣ A zebráli śię mężowie Jzráelſcy z Neftálim/ y z Aſer/ y ze wßyſtkiego *pokolenia* Mánáſſeſſowego/ gonili Mádyánczyki.

24 ♣ Zátym poſły rozeſłał Gedeon/ ná wßyſtkę gorę Efrájimſką/ Mowiąc: zábiegajćie Mádyánitom/ á ubieżćie przed nimi wody/ áż do Betábá y do Jordánu: Zebráli śię tedy wßyſcy mężowie z Efrájimá/ y ubieżeli wody/ áż do Betábárá/ y do Jordanu.

25 ♣ Przytym d pojimáli dwoje Kśiążąt Mádyáńſkich/ Orebá y Zebá: á zábili Orebá ná ſkále Oreb/ á Zebá zábili u práſy Zeb: y gonili Mádyánity: á głowę Orebá y Zebá przynieśli do Gedeoná zá Jordan.

b I. A pobudźiwßy ſtraż.

c Pſalm. 83.10.

d Pſalm. 83.12. Ezái. 10.26.

ROZDZIAL VIII.

Gedeon Efrájimity błága. 12. á poráziwßy Zebee y Sálmáná. 19. mießczány z Sokot y z Fánuel, dla niemiłośierdźia karze. 23. Pánowánie Bogu zoſtáwuje. 27. Efod złoty ſpráwuje. 32. wiek, y śmierć jego. 34. odſtąpienie Synow Izráelſkich po śmierći jego.

1 Y Rzekli do niego mężowie z Efrájim: Przeczżeś to nam

uczynił/ iżeś nas nie wezwał/ gdyś ſzedł walczyć przećiwko Mádyánitom ? y ſwárzyli śię z nim srodze.

2 ♣ A *on* rzekł: Cożem ja tákiego uczynił jáko wy ? izáli nie lepſze jeſt poślednie zbieránie winá Efrájimowe/ niż pierwſze zbieránie Abiezerowe? 3 ♣ W rękę wáſzę podał Bog Kśiążętá Mádyáńſkie/ Orebá y Zebá: y cożem mogł tákiego uczynić jáko wy? Tedy śię uśmierzył Duch ich przećiw niemu/ gdy mowił te słowá.

4 A Gdy przyſzedł Gedeon do Jordanu/ przepráwił śię przezeń sam/ y trzy ſtá mężow ktorzy z nim byli ſprácowáni w pogoni. 5 ♣ Y rzekł do mieſzczan/ z Sokot/ dajćie proſzę po bochenku Chlebá ludowi/ ktory idźie zá mną/ bo ſą ſprácowáni: á ja będę gonił Zebee y Sálmáná/ Krole Mádyáńſkie. 6 ♣ Ale mu rzekli przedniejſzy z Sokot: Izali już moc Zebee y Sálmáná jeſt w ręku twojich ? żebyśmy dáć mieli wojſku twemu chlebá? Ktorym rzekł 7 Gedeon: ♣ Więc kiedy poda PAN Zebee y Sálmáná w ręce moje: tedy będę młoćił ćiáłá wáſze ćierniem z tey puſzczy/ y oſtem. 8 ♣ Szedł záśię z támtąd do Fánuel/ y mowił tákże do nich: ále mu odpowiedźieli mężowie z Fánuel/ jáko odpowiedźieli mężowie w Sokot. 9 ♣ Tedy też powiedźiał mężom z Fánuel/ mowiąc: Gdy śię wrocę w pokoju/ rozwálę te wieżą.

10 A Le Zebee y Sálmáná byli w Kárkor/ y wojſká ich z nimi/ około pietnaſtu tyśięcy: wſzyſcy ktorzy byli pozoſtáli ze wſzyſtkiego wojſká z ludźi od wſchodu słońcá: á pobitych było ſto y dwádźieśćiá tyśięcy mężow walecznych. 11 ♣ Tedy ćiągnął Gedeon a drogą tych co mieſzkáli w namiećiech/ od wſchodu słońcá Nobe y Jegbáá: y uderzył ná Oboz/ (á oboz śię był ubeſpieczył.) 12 ♣ A ućiekli Zebee y Sálmáná/ y gonił je/ y b pojmał *onych* dwu Krolow Mádyáńſkich/ Zebee y Sálmáná/ y wſzyſtko wojſko ich ztrwożył.

a *Ozea.* 10.14.

b *Pſalm* 83.12.

13 P Otym śię wroćił Gedeon Syn Joáſow z bitwy/ niż weſzło 14 słońce: ♣ A pojimawſzy młodźieńcá z mężow Sokot/ wypytał go: ktory ſpiſał mu przedniejſzych w Sokot y Stárſzych jego/ śiedmdźieśiąt y śiedm mężow. 15 ♣ A przyſzedſzy do mężow Sokot/ rzekł: Otoż Zebee y Sálmáná/ ktorymiśćie mi urągáli mowiąc: Izali moc Zeby y Sálmáná jeſt w ręku twojich/ ábyśmy mieli dáć mężom twojim ſprácowánym chlebá? 16 ♣ Przetoż wziąwſzy Stárſze miáſtá onego/ y ćiernia z oney puſtynie/ dał ná nich c przykład *innym* mężom Sokot. 17 ♣ Wieżą też Fánuel rozwálił/ y pobił męże miáſtá.

c *1. Siekł nimi męże Sokot.*

18 R Zekł potym do Zebee y do Sálmáná: Co zacz byli mężowie oni ktoreśćie pobili w Tábor? A oni odpowiedźieli/ tákowi byli jáko ty: káżdy ná wejrzeniu *był* jáko Syn krolewſki : 19 ♣ Y rzekł: Bráćia *to* moji: Synowie mátki mojey byli : żywie PAN/ byśćie je byli żywo záchowáli/ nie pobiłbym was. 20 ♣ Y rzekł do Jetrá pierworodnego ſwego: Wſtań/ á pobij je: Ale nie dobył młodźieńczyk mieczá ſwego/ przetoże śię bał/ bo jeſzcze był pácholećiem. 21 ♣ Tedy d rzekli Zebee y Sálmáná : Wſtań ty/ á rzuć śię ná nas: bo jáki mąż/ *táka* śiłá jego. A ták wſtawſzy Gedeon/ zábił Zebee y Sálmáná: y pobrał klenoty ktore były ná ſzyjách wielbłądow ich.

d *Pſalm* 83.12.

22 Y Rzekli Izráelczycy do Gedeoná. PAnuj nád námi y ty/ y Syn twoj/ y Syn Syná twego/ boś nas wybáwił z ręki Mádyánczykow. Ná to odpowiedźiał im Gedeon: ♣ 23 Nie będę ja pánował nád wámi/ áni będźie pánował Syn moj nád wámi PAN pánowáć będźie nád wámi.

24 N Ad to rzekł do nich Gedeon: będę was prośił *o* jednę rzecz/ áby mi káżdy z was dał nauſznice z łupu ſwego : bo nauſznice złote mieli/ będąc Izmáelczykámi. 25 ♣ Y rzekli: Rádźi damy : y rozpoſtárſzy ſzátę/ rzucáli ná nię káżdy nauſznice z łupow ſwojich. 26 ♣ Y byłá wagá nauſznic *onych* złotych ktore ſobie uprośił/ tyśiąc/ y śiedm ſet Syklow złotá/ oprocz klenotow y zá-

wieszenia y szat szarłatowych/ ktore były ná Krolách Mádyáńskich: y oprocz łáncuchow/ ktore były ná szy- 27 iách wielbłądow ich. ✣ Y spráwił z tego Gedeon Efod/ á położył go w mieście swym w Efrá: y zcudzołożył śie tám wszystek Izráel/ chodząc zá nim: á było to Gedeo- 28 nowi y domowi jego śidłem. ✣ A ták byli poniżeni Mádyáńczycy przed Synámi Izráelskimi/ y nie podnieśli więcey głowy swojey: y byłá w pokoju ziemiá przez czterdźieśći lat/ zá dni Gedeoná.

29 WRoćił śie tedy Jerobáál Syn Joásow/ y mieszkał w domu swojim. 30 ✣ A miał Gedeon śiedmdźieśiąt Synow/ ktorzy poszli z biodr jego: ábowiem miał wiele żon. ✣ 31 Miał też założnicę/ ktora byłá w Sychem/ á tá mu urodźiłá Syná/ y dáłá mu imię Abimelech. ✣ 32 Vmárł potym Gedeon Syn Joásow/ w stárośći dobrey/ á pogrzebion jest w grobie Joásá Ojcá swego w Efrá/ *ktore jest* Ojcá Efrowego.

33 A Gdy umárł Gedeon/ odwroćili śie Synowie Izráelscy/ y zcudzołożyli śie/ idąc zá Báálem/ y postánowili sobie Báálberyt zá Bogá. 34 ✣ Y nie pámiętáli Synowie Izráelscy ná PAná Bogá swego/ ktory je wyrwał z rąk wszystkich 35 nieprzyjaćioł ich okolicznych. ✣ Y nie uczynili miłośierdźia/ z domem Jerobáálá e Gedeoná/ według wszystkich dobrodźiejstw/ ktore on był uczynił Izráelowi.

e *Sędź. 6. 32.*

ROZDZIAŁ IX.

Abimelechowe Tyráństwo nád bráćią. 3. y niewdźięczność Sychemitow przećiw Gedeonowi. 7 ktorym Iotám Syn pozostáły wytrácenie przez przypowieść przepowiáda. 23. 53. co śię też sámo rzeczą wypełniło.

1 TEdy odszedł Abimelech Syn Jerobáálow do Sychem/ do bráćij mátki swey/ y mowił do nich/ y do wszystkiego narodu domu Ojcá mátki swey/ á rzekł: 2 ✣ Mowćie proszę/ gdźieby słyszeli wszyscy przełożeni Sychem: Co wam lepszego/ áby nád námi pánowáło śiedmdźieśiąt mężow/ wszyscy Synowie Jerobáálowi: czyli żeby pánowáł nád wámi mąż jeden? Wżdy pámiętajćie/ żem ja kość wászá/ y ćiáło wásze. ✣ 3 Tedy mowili bráćia mátki jego o nim/ gdźie słyszeli wszyscy przełożeni Sychem/ wszystkie te słowá/ y nákłoniło śie serce ich zá Abimelechem/ bo rzekli: brát nász jest. 4 ✣ Y dáli mu śiedmdźieśiąt srebrnikow z domu Báálberyt/ y náprzyjmowáł zá nie Abimelech ludźi lekkomyślnych/ y tułáczow/ ktorzy cho- 5 dźili z nim. ✣ Y przyszedł w dom Ojcá swego do Efrá/ á pobił bráćią swą/ Syny Jerobáálowe/ śiedmdźieśiąt mężow ná jednym kámieniu: tylko zostáł Jotám/ Syn Jerobáálow namniejszy/ iż śie był skrył.

6 Y Zebráli śie wszyscy mężowie Sychem/ y wszystek dom Mello/ á szedszy obráli Abimelechá Krolem/ ná rowninie/ kędy stał słup w Sychem.

7 A Gdy powiedźiano Jotámowi/ szedszy stánął ná wierzchu gory Gáryzym/ á podniozszy głos swoj wołał/ y rzekł im: posłuchajćie mię mężowie Sychem/ á was 8 też Bog usłyszy. ✣ Zeszły śie drzewá/ áby pomázáły nád sobą Krolá/ y rzekły do Oliwnego drzewá: Kroluj nád námi. ✣ 9 Ktorym odpowiedźiáło Oliwne drzewo: Izali opuszczę tłustość moję/ przez ktorą uczczony bywa Bog y ludźie/ á pojdę ábym wystáwione było nád drzewy? 10 ✣ a Rzekły potym drzewá do figowego drzewá: podź ty/ kroluj nád ná- 11 mi. ✣ Ktorym odpowiedźiáło figowe drzewo: Izali opuszczę słodkość moję/ y owoc moj wyborny/ á pojdę/ ábym wystáwione było nád 12 drzewy? ✣ Potym rzekły drzewá do mácice winney; podź ty/ kroluj nád 13 námi. ✣ Tedy im odpowiedźiáłá mácicá: Izali opuszczę moszcz moj ktory uwesela Bogá b y ludźie/ á pojdę ábym wystáwiona byłá nád 14 drzewá. ✣ Y rzekły wszystkie drzewá do Ostu: podź ty/ kroluj nád námi. ✣ 15 Tedy odpowiedźiał Oset drzewom: Jeśli wy prawdźiwie chcećie pomázáć mię zá krolá nád sobą/ podźćież á odpoczywajćie pod ćieniem mo-

a *I. Abym prácowáło zá inne drzewá?*

b *Psalm* 104.15 *Ezáj.* 62. 9. *Syrác.* 31.32. 740.21

mojim: á jeśliż nie/ niech/ wynidźie ogień z Ostu/ á spali Cedry Libáńskie. 16 ♣ A ták teraz jeśliśćie prawdźiwie á ßczyrze uczynili/ obrawßy sobie Krolem Abimelechá: á jeśliśćie śię dobrze obeßli z Jerobáálem/ y z domem jego/ á jeśliśćie podług dobrodźiejstw ręki jego uczynili z nim? 17 ♣ (Abowiem / walczył Oćiec moj zá was/ y podał dußę swą w niebespieczeństwo/ áby was wyrwał z ręki Mádyáńczykow: 18 ♣ Aleśćie wy powstáli przećiw domowi Ojcá mego dźiś/ y pobiliśćie Syny jego/ Siedmdźieśiąt mężow ná jednym kámieniu/ y obráliśćie Krolem Abimelechá/ Syná służebnice jego/ nád mężámi Sychem/ iż brátem wáßym jest.) 19 ♣ Jeśliśćie prawdźiwie á ßczyrze obeßli śię z Jerobáálem/ y z domem jego/ dniá tego/ weselćież śię z Abimelechá/ á on niech śię też weseli z was. 20 ♣ A jeśliż nie/ niechajże wynidźie ogień z Abimelechá/ á pożrze męże Sychem/ y dom Mello: niechajże też wynidźie ogień od mężow Sychem/ y z domu Mello/ á pożrze Abimelechá. 21 ♣ Tedy ućiekł Jotám: á ućiekßy poßedł do Beer/ y mießkał tám/ bojąc śię Abimelechá brátá swego.

22 A Ták pánował Abimelech nád Izráelem przez trzy látá. 23 ♣ Y posłał Bog Duchá złego/ miedzy Abimelechá/ y miedzy męże Sychemskie/ á złamáli wiárę mężowie Sychem Abimelechowi. 24 ♣ Aby śię zemśćiono krzywdy śiedmdźieśiąci Synow Jerobáálowych/ áby krew ich przyßłá ná Abimelechá brátá ich/ ktory je pobił: y ná męże Sychemskie/ ktorzy zmocnili ręce jego/ áby pobił brácią swoję. 25 ♣ Y zásádźili śię nań mężowie Sychemscy ná wierzchu gor: á rozbijáli káżdego/ ktory jedno ßedł tám tą drogą. ♣ Y powiedźiano to Abimelechowi.

26 Nád to przyßedł Gáál Syn Obedow/ y brácia jego/ y przyßedł do Sychem/ á poufáli mu mężowie Sychem. 27 ♣ A wyßedßy ná polá zbieráli winá swoje/ y tłoczyli weseląc śię: á wßedßy w dom Bogow swojich/ jedli y pili/ á złorzeczyli Abimelechowi. 28 ♣ Tedy rzekł Gáál Syn Obedow: Coż jest Abimelech? y co jest Sychem/ żebysmy mu służyli? ázaż nie jest Syn Jerobáálow/ á Zebul urzędnikiem jego? ráczey służćie mężom Hemorá Ojcá Sychemowego: Bo czemuż bysmy onemu służyć mieli? 29 ♣ O by kto podał ten lud w ręce moje/ ábym zprzątnął Abimelechá. Y rzekł Abimelechowi: zbierz sobie wojsko á wynidź.

30 A Usłyßawßy Zebul/ Przełożony miástá onego / słowá Gáálá Syná Obedowego/ zápalił śię gniew jego. 31 ♣ Y wyprawił posły do Abimelechá potájemnie/ mowiąc: Oto Gáál Syn Obedow/ y brácia jego/ przyßli do Sychem/ á oto chcą walczyć z miástem c przećiwko tobie. 32 ♣ A ták teraz wstań nocą/ ty/ y lud ktory jest z tobą/ á uczyń zásadzkę w polu. 33 ♣ A ráno gdy słońce wznidźie/ wstawßy/ uderzyß ná miásto: á gdy on/ y lud ktory jest z nim wynidźie przećiw tobie/ uczyniß z nim co będźie chćiáłá ręká twojá.

c I. buntują miásto.

34 TEdy wstawßy Abimelech / y wßystek lud ktory z nim był w nocy: zásádźili śię przećiw Sychem ná czterech miejscách. 35 ♣ A wyßedßy Gáál Syn Obedow/ stánął w sámey bramie miástá: wstał też y Abimelech/ y lud ktory z nim był z zásadzki. 36 ♣ A widząc Gáál lud/ rzekł do Zebulá: Oto lud idźie z wierzchu gor: Ktoremu odpowiedźiał Zebul: Cień gor ty widźiß jáko by ludźie. 37 ♣ Tedy powtore rzekł Gáál/ mowiąc: Oto lud zstępuje z gory: á jeden huf idźie drogą rowniny Meonenim. 38 ♣ Tedy rzekł do niego Zebul: gdźież teraz ustá twoje/ ktore mowiły/ Co jest Abimelech/ ábysmy mu służyć mieli? izali to nie ten lud ktoryś wzgárdźił? wynidź teraz/ á walcz przećiw niemu. 39 ♣ A ták wyßedł Gáál przed mężámi Sychem/ á walczył przećiw Abimelechowi. 40 ♣ Y gonił go Abimelech/ gdy przed nim ućiekał/ á poległo wiele ránnych/ áż do sámey bramy. 41 ♣ Y został Abimelech w Arumá: á Zebul wygnał Gáálá z brácią jego/ áby nie mießkáli w Sychem.

42 A Że názájutrz wyszedł lud w pole y powiedziano to Abimelechowi: 43 Wziąwszy tedy lud/ rozdzielił go ná trzy hufce/ y zásádził śie w polu: á widząc/ á oto lud wychodźił z miástá wypadł ná nie/ y pobił je. 44 Bo Abimelech/ y hufy ktore z nim były/ uderzyły *ná nie*, y stánęli u sámey bramy miástá/ á inne dwá hufy uderzyły ná wszystkie ktorzy *byli* w polu/ y pobili je. 45 A Abimelech dobywał miástá przez on wszystek dźień/ y wźiął je: á lud ktory w nim *był* pomordował/ á zburzywszy miásto/ d posiał je solą.

d I. potrzá snat.

46 A Usłyszawszy wszyscy mężowie ktorzy byli ná wieży Sychem/ przyszli do twierdze domu Bogá Beryt. 47 Y opowiedźiano Abimelechowi/ że śię tám zgromádźili/ wszyscy mężowie wieże Sychem: 48 Tedy wszedł Abimelech ná gorę Sálmon/ on y wszystek lud ktory był z nim/ á nábrawszy z sobą śiekier/ ućiął gáłąź z drzewá/ á wźiąwszy ją włożył ná rámioná swoje/ y rzekł do ludu ktory z nim był: Co widźićie żem uczynił/ prętko uczyńćie *ták* jáko ja. 49 A ták/ uciąwszy z onego wszystkiego ludu káżdy gáłąź swoję/ szli zá Abimelechem/ á kłádli je około twierdze/ y spalili nimi twierdzą ogniem: y poginęło tám wszystkich mężow wieże Sychemskiey około tyśiącá mężow y niewiast.

50 P Otym szedł Abimelech do Tebes á położywszy śię przećiwko Tebes/ dobył go. 51 Ale wieżá byłá mocna w pośrzodku miástá/ ná ktorą ućiekli wszyscy mężowie/ y niewiásty/ y wszyscy przednieyszy miástá: á zámknąwszy ją zá sobą/ weszli ná dách wieże. 52 Tedy przyszedł Abimelech áż do sámey wieże/ y dobywał jey/ á stánąwszy u sámych drzwi wieże/ chćiał ją spalić ogniem. 53 Miedzy tym e zrzućiłá niewiástá niektora sztukę kámieniá od żarn ná głowę Abimelechowę/ y rozbiłá wierzch głowy jego: 54 Ktory ná tych miast záwoławszy pácholiká co nośił broń jego/ rzekł do niego: Dobądź mieczá twego/ á zábij mię: by snadź nie rzeczono o mnie: Niewiástá go zábiłá: á ták przebił go pácho-

e 2 Sám. 11.21.

lik jego/ y umárł. 55 A widząc mężowie Izráelscy iż umárł Abimelech/ rozeszli śię káżdy do mieyscá swego. 56 Y oddał Bog ono złe Abimelechowi/ ktore uczynił nád Ojcem swojim/ zábiwszy śiedmdźieśiąt bráciy swey: 57 Y wszystko złe mężow Sychem obroćił Bog ná głowę ich: á przyszło ná nie przeklęctwo Jotámá Syná Jerobáálowego.

ROZDZIAŁ X.

Tolá y Jáir sądzą Izráelczyki. 6. Ktorzy gdy opuśćili Páná. 7. Filistynom podáni byli. 10. iż potym grzech swoj wyznawáją. 16. Bog śię zmiłował nád nimi.

1 N Powstał po Abimelechu/ ná obronę Izráelá/ Tolá/ Syn Fuy/ Syná Dodowego/ mąż z *pokolenia* Isáschárowego/ á ten mieszkał w Sámir/ ná gorze Efráim. 2 Y sądźił Izráelá przez dwádźieśćiá y trzy látá/ potym umárł/ y pogrzebion jest w Sámir.

3 A Ponim powstał Jáir Gáláádczyk/ ktory sądźił Izráelá przez dwádźieśćiá y dwie lećie. 4 A ten miał trzydźieśći synow/ ktorzy jeźdźili ná trzydźiestu ośląt/ á mieli trzydźieśći miast/ ktore z wano a Awot Jáir áż po dźiśieyszy dźień w źiemi Gáláádskiey. 5 Y umárł Jáir/ á pogrzebion jest w Kámon.

a T. Wśi Jáirowe.

6 L Ecz znowu Synowie Izráelscy czynili złe przed oczymá PAńskimi/ służąc Báálowi/ y Astárotowi/ y Bogom Syryjskim/ y Bogom Sydońskim/ y Bogom Moábskim/ y Bogom Synow Ammon/ náwet Bogom Filistyńskim: á opuśćiwszy PAná/ nie służyli mu. 7 Przetoż śię wzruszył gniewem PAN przećiw Izráelowi/ y podał je w ręce Filistynow/ y w ręce Synow Ammonowych. 8 Ktorzy trapili y ućiskáli Syny Izráelskie/ od onego roku przez ośmnaśćie lat: wszystkie Syny Izráelskie/ ktorzy byli przed Jordanem/ w źiemi Ammorreyczyká/ ktora jest w Gáláád. 9 Przepráwili śię też Synowie Ammonowi zá Jordan/ áby walczyli z Judą/ y z Benjá-

minem / tákże y z domem Efráimowym / y ściśnęli Izráelskie bárzo.

10 Gdy wołáli Synowie Izráelscy do PAná / mowiąc: Zgrzeszyliśmy tobie / żeśmy opuścili *ciebie* Bogá nászego / y służyliśmy Baálom. 11 Ale PAN rzekł do Synow Izráelskich: Izalim was od Egipcżykow / y od Amorrejczykow / od Synow Ammonowych / 12 y od Filistynow: Y od Sydończykow / y Amálekitow / y Máhánitow / ktorzy was trapili / gdyście wołáli do mnie / nie wybáwił z ręki ich? 13 Aleście wy mię opuścili / á służyliście Bogom cudzym: przetoż was więcey nie wybáwię. 14 Idźcież / á wołajcie do Bogow ktoreście sobie obráli: oni niechaj was wybáwią czásu ucisku wászego. 15 Y odpowiedzieli Synowie Izráelscy PAnu: Zgrzeszyliśmy / uczyńże ty z námi / co się zda dobrego w oczách twojich: tylko wybaw nas prośimy dniá tego. 16 Y wyrzucili Bogi cudze z pośrzodku siebie / á służyli PAnu: y użálił się *PAn* utrapienia Izráelskiego. 17 Zebráli się tedy Synowie Ammonowi / á położyli się Obozem w Gáláád: zebráli się też y Synowie Izráelscy / á położyli się Obozem w Másfá. 18 Tedy rzekł lud y przełożeni w Gáláád miedzy sobą: kto się naprzod pocżnie potykáć z Syny Ammonowymi / *ten* będzie Hetmánem nád wszystkimi mieszkájącymi w Gáláád.

ROZDZIAL XI.

Jefte od bráciji wygnány. 6. á zá Hetmáná od Gáláádczykow obrány bedąc. 12.15. posły do Krolá Ammonitskiego wyprawuje. 35. á onego poráziwszy. 30. ślub uczyniony. 37. nád corką swą wypełnia.

1 Ale a Jefte Gáláádczyk był *człowiekiem* bárzo mężnym / á był synem niewiásty nierządney / z *ktorą* zpłodził Gáláád tegoż Jeftego. 2 *Ale* y żoná Gáláádowá národziłá mu Synow: A dorośli Synowie tey żony / wygnáli Jeftego / mowiąc mu: Nie będziesz b brał dziedzictwá w domu Ojcá nászego / boś ty jest Synem inszey niewiásty. 3 Uciekł tedy Jefte przed bráciją swoją / á mieszkał w ziemi Tob: y zebráli się do niego ludzie ogołoceni / y poszli z nim.

4 Y Stáło się potym że walczyli Synowie Ammonowi z Izráelem. 5 A gdy poczęli walczyć Ammonitowie z Izráelem / tedy poszli Stársi z Gáláád / áby wzięli Jeftego z ziemie Tob. 6 Y rzekli do niego: podź / á bądź nam zá Hetmáná / á będziemy walczyli przeciwko Synom Ammonowym. 7 Ale Jefte odpowiedział Stárszym Gáláád: Izażeście wy mnie nie mieli w nienawiści / y wygnáliście mię z domu Ojcá mego? przeczeście przyszli teraz do mnie / gdy ucisk *przyszedł* ná was: 8 Tedy rzekli stársi z Gáláád do Jeftego: dla tegośmy się teraz wrocili do ciebie / ábyś szedł z námi / á walczył przeciwko Synom Ammonowym / á był nam zá Hetmáná wszystkim mieszkającym w Gáláád. 9 Y odpowiedział Jefte Stárszym z Gáláád: ponieważ wy mnie przywracaćie / *á chcecie* ábym walczył przeciwko Synom Ammonowym: á jeśli mi je poda PAN / będęż wam zá Hetmáná? 10 Y rzekli Stársi z Gáláád do Jeftego / PAN będzie świádkiem miedzy námi / jeśliż ták / według słowá twego / nie uczyniemy. 11 Tedy szedł Jefte z stárszymi z Gáláad / y postánowił go lud Hetmánem y Kśiążęciem nád sobą: y mowił Jefte wszystkie te słowá przed PAnem w Másfá.

12 Potym wyprawił Jefte posły do Krolá Synow Ammonowych / mowiąc: Co ja mam z tobą / żeś przyciągnął ná mię / ábyś walczył przeciwko ziemi mojey? 13 Ná co odpowiedział Krol Synow Ammonowych posłom Jeftego: Że c wziął Izráel ziemię moję / gdy szedł z Egiptu / od Arnon áż do Jábok / y áż do Jordanu: przetoż teraz wroć mi ją w pokoju. 14 Powtore jeszcze Jefte wyprawił posły do Krolá Synow Ammonowych: 15 Y rzekł mu: Ták mowi Jefte: Nie

a Zyd. 11,32.

b 5 Moj. 23. 2.

c 4 Moj. 21. 25.

wziął d Izráel ziemię Moábskiey / áni ziemie Synow Ammonowych: 16 ♣ Ale gdy z Egiptu szedł Izráel przez puszczą / áż ku morzu czerwonemu / á przyszedł do Kádes: 17 ♣ Z kąd wyprawił Izráel Kposty do Krolá Edomskiego, mowiąc: Proszę niech przeydę przez ziemię twoję: y nie pozwolił Krol Edomski: tákże y do Krolá Moábskiego posłał / y nie pozwolił: á ták został Izráel w Kádes. 18 ♣ A gdy szedł przez puszczą / obszedł ziemię Edomską y ziemię Moábską / á przyszedł g od wschodu słońcá ziemie Moábskiey / y położyli się Obozem zá Arnon / á nie wszedł w gránice Moábskie: bo Arnon jest gránicą Moábską: 19 ♣ Dla tegoż wyprawił Izráel posły do Sehoná Krolá Amorreyskiego / Krolá w Hesebon / y rzekł mu Izráel: niech h przeydę proszę / przez ziemię twoję / áż do mieyscá mego. 20 ♣ Ale nie dowierzał Sehon Izráelowi / áby iść miał przez gránice jego: owszem zebrał Sehon wszystek lud swoy / y położył się Obozem w Jásá / y zwiodł bitwę z Izráelem. 21 ♣ Y dał i PAN Bog Izráelski Sehoná / y wszystek lud jego w ręce Izráelowi / y poráził je / á posiadł Izráel wszystkę ziemię Amorreyczyká / ktory mieszkał w oney ziemi. 22 ♣ A ták posiedli wszystkie gránice Amorreyskie od Arnon áż do Jábok / á od puszczy áż do Jordánu. 23 ♣ Poniewaz tedy PAN Bog Izráelski wypędził Amorreyczyká przed ludem swym Izráelskim / przecz ty chcesz pánowáć nád nim? 24 ♣ Azaż / coć dał posieść Kámos Bog twoy / tego nie posiędzieß? ták / kogo PAN Bog nász wygnał przed oblicznością nászą / tego też dziedzictwo posiadamy. 25 ♣ Do tego / czymżeś ty lepszy nád k Báláká / Syná Seforowego / Krolá Moábskiego? zaż się on kiedy wádził z Izráelem? zaż kiedy walczył przeciwko niemu? 26 ♣ Oto przez trzysta lat mieszkał Izráel w Hesebon / y we wsiách jego / tákże w Aroer / y we wsiách jego / y we wszystkich miástách / ktore są przy gránicy Arnon: czemu żeście ich nie odjęli przez ten czás? 27 ♣ A ták / nie jam tobie winien / ále ty mnie źle czyniß / że walczyß przeciwko mnie: niech PAN / ktory jest Sędzią / rozsądzi dziś miedzy Syny Izráelskimi / y miedzy Syny Ammonowymi. 28 ♣ A tenże usłuchał Krol Synow Ammonowych słow Jeftego / ktore wskazał do niego.

29 Y Był nád Jeftem Duch PAŃski / á przeszedł przez Gáláád / y przez Mánásse: przeszedł też przez Mászfá w Gáláád: á z Mászfy w Gáláád ciągnął przeciw Synom Ammonowym. 30 ♣ Támże uczynił Jefte ślub PANU / mowiąc: Jeśli pewnie podaß Syny Ammonowe w ręce moje: 31 ♣ Tedy to / co by kolwiek wyszło ze drzwi domu mego przeciwko mnie / gdy się wrocę w pokoju od Synow Ammonowych / to mowię będzie PAnu / ábo ofiárowáć je będę ná cáłopalenie. 32 ♣ A ták Jefte ciągnął przeciwko Synom Ammonowym áby walczył z nimi / y podał je PAN w ręce jego. 33 ♣ Y poráził je / od Aroer áż idąc do Menit / dwádzieściá miast / y áż do rowniny winnic / porażká bárzo wielka: á poniżeni są Synowie Ammonowi przed Syny Izráelskimi.

34 A Gdy się wracał Jefte do Mászfá do domu swego / oto corká jego wyszłá przeciw niemu / z bębny / y z muzyką / á tá byłá jedynaczką / bo nie miał żadnego Syná áni inney corki. 35 ♣ Y stáło się: Gdy ja ujrzał rozdárł odzienie swoje / y rzekł: Ach corko mojá bárzoś mię poniżyłá! y tyś jest z tych ktorzy mię frásują! gdyżem ślub uczynił PAnu: á nie będę mogł odmienić. 36 ♣ Ktoremu oná odpowiedziáłá: Oycze moy / uczyniłeś ślub PANU / uczyńże ze mną ták jákoś wyrzekł usty twojemi: gdyć tylko dał PAN pomście nád nieprzyjacioły twymi / nád Syny Ammonowymi: 37 ♣ Nád to rzekłá do Oycá swego: To mi tylko uczyń: puść mię ná dwá miesiącá / że poydę á wstąpię ná gory / y opłákiwáć będę pánieństwo=

Marginal notes: d 4 Moj. 21.13. / 5 Moj. 2.9.19. — e 4 Moj. 20.1. — f 4 Moj. 20.14.17. — g 4 Moj. 21.13. — h 4 Moj. 21.22. — i 4 Moj. 21.23.33. Psalm 135.10.11.12. — k 4 Moj. 22.2.

ſtwo moie / ja y towárzyßki moje. 38 ♣ A on rzekł/ Idź: y puśćił ją ná dwá mieśiącá. Poßłá tedy oná y towárzyßki iey / á opłákiwáłá 39 pánieństwo ſwoje ná gorách. ♣ A gdy wyßły dwá mieśiące/ wroćiłá śię do Oycá ſwego / y wypełnił nád nią ślub ſwoj ktory był uczynił: á ták oná nie poznáłá męża / y weßło to w zwyczaj w Izraelu: 40 ♣ Iż ná káżdy rok zchodźiły śię corki Izráelſkie / áby śię rozmawiáły z corką l Iefftego Gáláádczyká/ przez cztery dni w rok.

l I. *áby jey żáłowáły.*

Rozdział XII.

Efrájimitowie buntują śię przećiwko Jefftemu. 5. ktorych on zwyćiężył. 7. umárł: á po nim. 8. Abeſán. 11. Elon. 13. y Abdon ſądźieli Izráelá.

1 Zebráli śię mężowie Efrájimſcy / á przyßedßy ku pułnocy/ rzekli do Iefftego: przecżżeś ßedł walczyć przećiwko Synom Ammonowym/ á nie wezwałeś nas/ ábyſmy ßli z tobą: *przetoż* dom twoj y ćiebie ſpalemy ogniem. 2 ♣ Y rzekł Iefte do nich: Miałem nie máły ſpor ja y lud moj z Syny Ammonowymi / y wzywałem was / á 3 nie wybáwiliśćie mię z rąk ich. ♣ A widząc żeśćie mię wybáwić nie chćieli / odważyłem zdrowie ſwoje/ y ćiągnąłem przećiw Synom Ammonowym / á podał je PAN w ręce moje: przeczżeśćie przyßli do mnie dniá tego / ábyśćie walczyli przećiwko mnie?

4 A Ták zebrawßy Iefte wßyſtkie męże z Gáláád / walczył z Efrájimem / y poráźili mężowie z Gáláád Efrájimá / przeto iż mowili: Wy Gáláádczycy *ktorzy śię báwićie* miedzy Efrájimitámi y miedzy Mánáſſeſſytámi / zbiegowie 5 śćie od Efrájimitow. ♣ Y odjęli Gáláádczycy brody Iordáńſkie Efrájimowi: ♣ A gdy mowili ućiekájący z Efrájimczykow / niech przejdę: tedy pytáli mężowie Gáláádſcy: A Efráteyczykeś ty? A 6 jeśli rzekł/ Nie: ♣ Tedy mu mowili: wymow *że* teraz Szybolet: Jeśli rzekł Sybolet / á ináczey nie mogł wymowić / tedy pojimawßy go záwiązáli go u brodu Iordáńſkiego. ♣ Y poległo ná on czas z Efrájimá czterdźieśći y dwá tyśią-7 cá. ♣ A ták ſądźił Iefte Gáláádczyk Izráelá przez ßeść lat: potym umárł Iefte Gáláádczyk / á pogrzebion jeſt w *jednym* z miaſt Gáláádſkich.

8 Potym ſądźił po nim Izráelá 9 Abeſán z Betlehem: ♣ A miał trzydźieśći Synow / y trzydźieśći corek / ktore powydawał od śiebie: á trzydźieśći żon przywiodł Synom ſwojim z inąd: y ſądźił Izráelá przez śiedm lat: 10 ♣ Umárł potym Abeſán / y pogrzebion jeſt w Betlehem.

11 A Po nim ſądźił Izráelá Elon Zábulończyk. Y ſądźił Izráelá 12 przez dźieśięć lat. ♣ Potym umárł Elon Zábulończyk/ y pogrzebiony jeſt w Ajálon / w źiemi Zábulon.

13 A Po nim ſądźił Izráelá Abdon / Syn Hellelow/ Fárátończyk. 14 ♣ A ten miał czterdźieśći Synow / y trzydźieśći wnukow/ ktorzy jeźdźieli ná śiedmidźieśiąt Ośląt. Y ſądźił Izráelá przez ośm lát. ♣ 15 Umárł potym Abdon / Syn Hellelow / Fárátończyk / y pogrzebiony jeſt w Fárátonie / w źiemi Efrájimſkiey / ná gorze Amálekitow.

Rozdział XIII.

Izráelczycy zniewoleni od Filiſtynow. 2. Sámſon obiecány. 24. Národzenie jego.

1 Potym znowu Synowie Izráelſcy czynili złe przed oczymá PAńſkimi: y podał je PAN w ręce Filiſtynow przez czterdźieśći lat.

2 Tedy był mąż niektory z Sáráá / z pokolenia Dán / imieniem Mánue: á żoná jego byłá niepłodna / y nie rodźiłá. 3 ♣ Y ukazał śię Anjoł PAński oney niewieśćie/ á rzekł do niey: Otoś teraz niepłodna / ániś rodźiłá: Ale poczniesz y porodźiß Syná. 4 ♣ Przetoż śię teraz ſtrzeż ábyś nie piłá winá/ y napoju mocnego/ y ábyś nie 5 jádłá nic nieczyſtego: ♣ Bo ote-

poczniesz y porodzisz Syná / á brzytwá a nie postczy ná głowie jego: Bo Názáreyczykiem Bożym będźie to dźiećię záraz z żywotá: á on pocznie wybawiáć Izráelá z ręki Filistynow. 6 Tedy przyszłá niewiástá / y powiedźiáłá to męzowi swemu / mowiąc: Mąż Boży przyszedł do mnie / ktorego oblicze było jáko Oblicze Anjołá Bożego / bárzo strászne: y nie pytáłám go / z kąd był / áni mi imienia swego oznájmił: 7 Tylko mi rzekł: Oto poczniesz y porodzisz Syná: przetoż teraz nie pij winá / áni napoju mocnego: áni jedz co nieczystego: bo Názáreyczykiem Bożym będźie to dźiećię záraz z żywotá / áż do dniá śmierći swojey.

8 Tedy śię modlił Mánue PANU / mowiąc: Proszę PAnie moj / mąż Boży ktoregoś posłał / niech przyjdźie proszę z nowu do nas / á náuczy nas co czynić mamy z dźiećięćiem ktore śię národźi? 9 Y wysłuchał Bog głos Mánuego: bo przyszedł Anjoł Boży z nowu do niewiásty oney / gdy śiedźiáłá ná polu: ále Mánue mąż jey nie był z nią. 10 Tedy kwápiąc śię oná niewiástá bieżáłá y opowiedźiáłá mężowi swemu / y rzekłá mu: Oto mi śię ukazał mąż on / ktory był przyszedł b przed tym do mnie. 11 A wstawszy Mánue szedł zá żoną swoją: á przyszedszy do onego męzá / rzekł mu: tyżeś jest ten mąż ktoryś mowił z żoną *moją*? A on rzekł: Jam jest. 12 Y rzekł Mánue: niech śię teraz spełni słowo twoje: *ále* coż będźie zá obyczaj dźiećięćiá / y co zá spráwá jego? 13 Y odpowiedźiał Anjoł PAński Mánuemu: Wszystkiego com powiedźiał żenie *twojey* / niech śię strzeże: 14 Zadney rzeczy ktora pochodźi z winney máćice / niechaj nie je: tákże winá áni napoju mocnego / niech nie pije: áni żadney rzeczy nieczystey niech nie je. A com jey kolwiek przykazał / *tego* niech przestrzega.

15 Tedy rzekł Mánue do Anjołá Páńskiego: daj śię proszę zátrzymáć / á nágotujemy przed ćię koźlątko z stádá. 16 Ale Anjoł PAński odpowiedźiał Mánuemu: Choćbyś mię zátrzymał / nie będę jadł chlebá twego: ále jeśli będźiesz chćiał spráwić cáłopalenie / ofiáruyże je PAnu: Bo nie wiedźiał Mánue żeby on był Anjoł PAński. 17 Tedy rzekł Mánue do Anjołá PAńskiego: Coż zá imię twoje? *ábyśmy* gdy śię spełni słowo twoje / uczćili ćię. 18 Ktoremu odpowiedźiał Anjoł PAński: przecz że pytasz o imię moje / ktore jest c dźiwne. 19 Wźiął tedy Mánue koźlę z stádá / y Ofiárę śniedną / y ofiárował *to* ná opoce PAnu: y uczynił cud. A Mánue y żoná jego pátrzyli *ná to*. 20 A gdy wstępował płomień z Ołtarzá ku niebu / tedy wstąpił Anjoł PAński w płomieniu Ołtarzowym / á Mánue y żoná jego widząc to / upádli ná twarzy swe ná źiemię. 21 A potym nie ukazał śię więcey Anjoł PAński Mánuemu / áni żenie jego. Y poznał Mánue że to był Anjoł Páński: 22 Y rzekł Mánue do żony swojey: Koniecznie pomrzemy d / bośmy Bogá widźieli. 23 Ktoremu odpowiedźiáłá żoná jego: gdyby nas chćiał PAn zábić / nie przyjąłby z rąk nászych cáłopalenia / y Ofiáry śniedney / ániby nam był okazał tego wszystkiego / ániby nam ná ten czás był objáwił tákowych rzeczy.

24 Porodźiłá tedy oná niewiástá Syná / y názwáłá imię jego e Sámson: y rosło dźiećię / á błogosłáwił mu PAn. 25 Y począł go Duch PAński umacniáć w Obozie Dán / miedzy Sáráá y miedzy Estáol.

a 4 Moj 6.5.
b *H. Dniá onego.*
c *I. Tájemne.*
d 2 Moj 33.20. 5 Moj 5.26.
e *Zyd.* 11.32.

ROZDZIAŁ XIV

Sámson żonę od Filistynow pojął. 5. Lwá rozdárł. 9. wracájąc śię ná zad miod w nim ználazł. 12. gadkę z tąd Filistynom zádał. 15. y jáko ją oni wyłożyli.

1 Szedł tedy Sámson do Támnáthy / á ujrzał tám niewiástę z Corek Filistyńskich. 2 A przyszedszy oznájmił Ojcu swemu y mátce swojey / mowiąc: niewiástem widźiał w Támnáćie z Corek Filistyńskich: przetoż teraz weźmićie

mi

3 mi ją zá żonę. ♣ Y rzekł mu Oćiec jego / y Mátká jego : Azaż nie- masz miedzy corkámi bráćij twey / y we wszystkim ludu mojim nie- wiásty / że chcesz iść á wźiąć so- bie żonę z Filistynow nieobrzezá- nych? Odpowiedźiał Sámson Oj- cu swemu : Tę mi weźmićie / bo 4 śię podobáłá oczom mojim. ♣ A O- ćiec jego y mátká jego nie wie- dźieli że to było od PANA : bo on przyczyny szukał ná Filistyny / gdy ná on czás Filistyni pánowáli nád Izráelem.

5 TEdy szedł Sámson z Ojcem swym y z Mátką swoją do Támnáty / á przychodząc ku win- nicam Támnáty / oto Lew młody 6 ryczący zábieżał mu. ♣ Y przy- padł nań Duch PAńśki : á rozdárł go / jákoby rozdárł koźlę / choć nic niemiał w rękách swych : y nieo-znájmił Ojcu swemu y mátce swo- 7 jey co uczynił. ♣ Przyszedszy tedy mowił z oną niewiástą : á podobáłá 8 śię oczom Sámsonowym. ♣ A wro- ćiwszy śię po kilku dni áby ją po- jął / z stąpił áby oglądał on śćierw lwi / á oto roj pszczoł *był* w śćier- 9 wie lwim / y miod : ♣ A wźiąwszy go w ręce swoje szedł drogą y jadł : á przyszedszy do Ojcá swego y do mát- ki swojey dał im / y jedli : ále im nie powiedźiał że z śćierwu Lwiego nábrał miodu.

10 TEdy szedł Oćiec jego do oney niewiásty : y spráwił tám Sám- son wesele : Bo ták czyniwáli mło- 11 dźieńcy. ♣ A gdy go ujrzeli *Filistyni* wźięli trzydźieśći towárzyszow / 12 áby byli przy nim. ♣ Do ktorych rzekł Sámson. Zádam wam gad- kę / á jeśli ją zgádniećie przez śiedm dni wesela y wyłożyćie mi *ją*, te- dy wam dam trzydźieśći prześćie- radł / y trzydźieśći szat odmien- 13 nych. ♣ A jeśliż mi *jey* nie zgádnie- ćie / tedy wy mnie daćie trzydźie- śći prześćieradł / y trzydźieśći szat odmiennych : ktorzy mu odpowie- dźieli : zádaj gadkę twoję / á będźie- 14 my jey słucháli. ♣ Y rzekł do nich : z pożerájącego wyszedł pokarm / á z mocnego wyszłá słodkość : y nie mogli zgádnąć oney gadki przez trzy dni.

15 Y Rzekli dniá śiodmego do żony Sámsonowey : Námow męża twego / áby nam powiedźiał gadkę / byśmy snadź nie spalili ćiebie / y do- mu Ojcá twego ogniem : ná to- żeśćie nas wezwáli ábyśćie pośie- dli majętność nászę / czy nie ná to ? 16 ♣ Płákáłá tedy żoná Sámsonowá nań / mowiąc : Záprawdę mię masz w nienawiśći / á nie miłujesz mię : zádałeś gadkę Synom ludu mego / á nie chcesz mi jey oznájmić : Y rzekł do niey : Otom jey Ojcu memu y mátce mojey nie oznájmił / á tobie 17 bym miał oznájmić ? ♣ Y płákáłá nań przez one śiedm dni / poki mieli wesele. Stáło śię tedy dniá śio- dmego że jey oznájmił : bo mu śię u- przykrzáłá. Xoná powiedźiáłá onę 18 gadkę Synom ludu swego. ♣ Prze- toż rzekli do niego mężowie onego miástá śiodmego dniá przed zacho- dem słońcá : Coż słodszego nád miod ? á co mocniejszego nád lwá ? ktorym on odpowiedźiał : Byśćie byli nie oráli jáłowicą moją / nie zgádlibyśćie byli gadki mojey.

19 Y Przypadł nań Duch PAńśki : A szedszy do Aszkálonu zábił z nich trzydźieśći mężow / á wźiąwszy łupy z nich / dał *száty* odmienne onym ktorzy zgádli gadkę : y rozgniewa- wszy śię bárzo / poszedł do domu 20 Ojcá swego. ♣ Y dostáłá śię żoná Sámsonowa towárzyszowi jego / z ktorym miał towárzystwo.

ROZDZIAŁ. XV.

Sámson dla odiáty żony, Filistynom zboże popalił. 13. á gdy związány y onym wydány był. 16. Czeluśćią osłą tyśiąc mężow zábił. 19. potym wodą z czelusći prágnienie ugáśił.

1 Y Stáło śię *pokilku* dni / pod czás żniwá pszenicznego / że náwie- dźił Sámson żonę swoję wźiąwszy koźlę z stádá / y mowił : Wnidę do żony mojey do komory : ále mu nie 2 dopuśćił Oćiec jey wniść. ♣ Bo rzekł Oćiec jey / mowiąc : mniemałem żeś ją miał w nienawiśći : przetoż da- łem ją a towárzyszowi twemu : ázaż śiostrá jey młodsza nie jest cu-

a Sędź. 14.20.

dnieysza nád nie / weźmiże ja sobie
3 miásto niey. ♣ Y odpowiedźiał im
Sámson : Już teraz nie będę wi-
nien nápotym Filistynom/ choć im
uczynię co złego.

4 POszedszy tedy Sámson / ułápił
trzy stá lisek / á nábrawszy po-
chodniy / przywiązał ogon do ogoná
y uwiązał pochodnią jedne miedzy
dwiemá ogonámi w pośrzodku. ♣
5 Potym zápaliwszy ogniem pocho-
dnie / rozpuśćił je miedzy zbożá
Filistynskie : y popalił ták stogi /
jáko zbożá stojące / y winnice z Oli-
6 wnicámi. ♣ Tedy rzekli Filistyno-
wie / ktoż to uczynił ? y powiedźia-
no : Sámson zięć Támnátczykow/
przeto/że mu wźiął żonę jego / á dał
ją towárzyszowi jego. Poszli tedy Fi-
listynowie/y spalili ją y Ojcá jey o-
7 gniem. ♣ Ktorym rzekł Sámson :
Chociaśćie to uczynili / przećieć się
ja pomszczę nád wámi/ á potym prze-
8 stánę. ♣ A ták potłukł je b okrutnie
c od biodr áż do goleni / A odszedszy
mieszkał ná wierzchu opoki Etám.

b I. Zbił je goleniE swoje w biodrá.
c H. Rázy wielkimi.

9 PRzyćiągneli tedy Filistyno-
wie/á położywszy się obozem w
Judá/rozćiągneli się áż do Lechy. ♣
10 Tedy rzekli mężowie Judá : przecz-
żeśćie wyćiągneli przećiwko nam ?
y odpowiedźieli : przyszliśmy / áby-
śmy związáli Sámsoná/ y uczynili
11 mu/ jáko on nam uczynił. ♣ A ták
wyszło trzy tyśiące mężow z Judá /
ná wierzch Opoki Etám / y mowili
do Sámsoná: Azaż niewiesz / że pá-
nują nád námi Filistynowie ? Y
cożeś nam to uczynił ? Y odpowie-
dźiał im. Jáko mi uczynili / ták em
12 im uczynił. ♣ Y rzekli mu: przyszli-
śmy ábyśmy ćię związáli y wydáli
w ręce Filistynow : ktorym odpo-
wiedźiał Sámson : przyśiężćie mi/
że się ná mię sámi nie targniećie. ♣
13 A oni mu rzekli mowiąc : Nie: tyl-
ko związawszy ćię/wydamy ćię w rę-
ce ich / ále ćię nie zábijemy. A ták
związáli go dwiemá powrozámi
nowymi / y zprowádźili go z opoki.
14 KTory gdy przyszedł áż do Lechy :
tedy Filistynowie krzycząc bie-
żeli przećiw niemu: ále Duch PAń-
ski przypadł nań / y stáły się pow-
rozy ktore były ná rámionách jego/
jáko nići lniáne ogniem spalone / y
rozerwáły się zwiąski z rąk jego. ♣
15 Tedy nálazszy czeluść Osłą świe-
żą / á wyćiągnąwszy po nię rękę
swoję / wźiął ją / y zábił nią tyśiąc
16 mężow. ♣ Zátym rzekł Sámson :
Czeluśćią osłą kupę jednę *ábo*
dwie kupy : á czeluśćią Osłą zábi-
17 łem tyśiąc mężow: ♣ A gdy przestał
mowić / porzućił czeluść z ręki swey
y názwał miejsce ono d Rámáth-
Lechy.

d T. Porzucenie czeluśći.

18 ZAtym uprágnął bárzo/ y záwo-
łał do PAná mowiąc : Tyś dał
przez rękę sługi twego to wybáwie-
nie wielkie : á teraz umrę od prá-
gnienia / ábo wpádnę w ręce nie-
19 obrzezáńcow. ♣ A ták rozszczepił
Bog státę e w Lechy/y wyszły z niey
wody y nápił się/y wroćił się Duch
jego á ożył : przetoż názwał imię o-
nego źrzodłá : Zrzodło wzywájące-
go / ktore jest w Lechy áż do dniá
20 dźiśieyszego. ♣ Y sądźił lud Izráelski
zá dni Filistynow / przez dwádźie-
śćiá lat.

e I. Zob trzonowy, ktory był w czeluśći jego.

ROZDZIAŁ XVI.

*Sámson brámy miástá Gázy zá-
niost ná gorę. 4. á zá oszukániem żo-
ny. 21. od Filistynow pojimány y osle-
piony jest. 30. umierájąc wiele ich po-
bił. 31. á od bráći swey pogrzebion jest*

1 POtym szedł Sámson do Gázy /
á ujrzawszy tám niewiástę nie-
2 rządną wszedł do niey. ♣ Y powie-
dźiano mieszczánom w Gázie/ Przy-
szedł tu Sámson : Ktorzy obstąpi-
wszy go/strzegli nań cáłą noc w brá-
mie miejskiey: á sprawując się ćicho
przez onę cáłą noc/mowili: Gdy się
pocznie rozedniwáć / zábijemy go. ♣
3 Ale Sámson spał áż do pułnocy :
á wstawszy o pułnocy / ujął wrotá
brámy miejskiey ze dwiemá podwo-
jámi/ y wyrwał je z záworą/ y wło-
żył ná rámioná swoje / á zániosł je
ná wierzch gory / ktora byłá prze-
ćiw Hebronowi.

4 YStáło się potym/że się rozmi-
łował niewiásty w dolinie So-
5 rek/ktorey imię Dálilá. ♣ Y przyszli
do niey kśiążętá Filistynskie/ y mo-
wili jey : Oszukaj go/ á wywiedz się
w czym *jest* moc jego wielka/ á já-
kobyśmy go przemoc/ y związawszy

utrapić mogli / á dać káżdy z nas tyśiąc y sto śrebrnikow.

6 Gdy rzekłá Dálilá do Sámsoná : powiedz mi proszę / w czym *jest* moc twojá wielka / á czymbyś związány y utrapiony być mogł? 7 ♣ Y odpowiedźiał jey Sámson : Jeśliby mię związano śiedmią wići surowych / ktore jeszcze nie uschły / tedy osłábieję / y 8 będę jáko inny człowiek. ♣ Y przynieśli jey Książętá Filistyńskie śiedm wići surowych : ktore jeszcze nie były uschły / y związáłá go 9 nimi. ♣ A oni śię byli nań zásádźili w komorze / y rzekłá mu : Filistynowie nád tobą Sámsonie : Ale *on* zerwał wići / jákoby kto zerwał nić zgrzebną ogniem nápaloną : y nie poznano *w czym byłá* moc jego.

10 Rzekłá potym Dálilá do Sámsoná: Otoś mię oszukał y zkłamałeś mną / teraz powiedz mi 11 proszę / czymby ćię związáć. ♣ A on jey odpowiedźiał : Jeśliby mię związano powrozámi nowymi / ktorych *jeszcze* nie używano / tedy osłábieję / y będę jáko inny czło- 12 wiek. ♣ A ták wźięłá Dálilá powrozy nowe / y związáłá go nimi / y rzekłá do niego : Filistynowie nád tobą Sámsonie / (á oni śię byli nań zásádźili w komorze /) ále porwał je ná rámionách swych jáko nići.

13 Rzekłá zátym Dálilá do Sámsoná : Pokiż ze mnie szydźić będźiesz / y kłámáć mną? powiedzże mi / czymbyś mogł być związány : Y powiedźiał jey: gdybyś przywiłá śiedm kędźierzy głowy 14 mojey do wáłu tkáckiego. ♣ Oná tedy przybiwszy gozdźiem *do wáłu tkáckiego*, rzekłá do niego Filistynowie nád tobą Sámsonie: ále *on* ocuciwszy ze snu swego wyrwał 15 gozdź z osnową y z wáłem. ♣ Znowu rzekłá do niego: Jákoż mowisz / miłuję ćię / á serce twoje nie jest ze mną / jużeś mię po trzy kroć oszukał / y nie powiedźiałeś mi / w czym jest twojá moc wielka.

16 A Gdy mu śię uprzykrzáłá słowy swymi ná káżdy dźień y trapiłá go / áż zemdlałá duszá je- 17 go ná śmierć. ♣ Tedy jey otworzył cáłe serce swoje / y powiedźiał jey : Brzytwá nigdy nie postałá ná głowie mojey / gdyżem jest Názáreyczykiem a Bożym *záraz* z żywotá mátki mojey : gdyby mię ogolono / odejdźie ode mnie moc mojá / y osłábieję / y będę jáko inny 18 człowiek. ♣ Widząc tedy Dálilá że jey otworzył cáłe serce swoje / posłáłá y wezwáłá Książąt Filistyńskich / mowiąc : podźćież *jeszcze* raz / boć mi otworzył cáłe serce swoje / przyszły do niey Książętá Filistyńskie / niosąc śrebro w ręku swych.

a Sędź. 13.5.

19 Gdy go uspiłá ná łonie swojim / á przyzwawszy *niektorego* człowieká / dáłá ogolić śiedm kędźierzy głowy jego / potym go jęłá b drażnić / gdy odeszłá moc jego od 20 niego. ♣ Y rzekłá: Filistynowie nád tobą Sámsonie : A ocuciwszy śię ze snu swego / rzekł : Wynidę jáko y pierwey: á wybiję śię. A nie wiedźiał że PAN odstąpił od nie- 21 go. ♣ Tedy pojimawszy go Filistynowie / wyłupili mu oczy / y wiedli go do Gázy / związawszy go dwiemá miedźiánymi łáńcuchámi / y muśiał mleć w domu więźniow. 22 ♣ Potym poczęły włosy ná głowie jego odrastáć po onym ogoleniu.

b I. Odpychać.

23 A Książętá Filistyńskie zebráli śię spráwowáć Ofiáry wielkie Dágonowi Bogu swemu / weselili śię / y mowili : Podał Bog nász w ręce násze Sámsoná nieprzyjáćielá 24 nászego. ♣ Ktorego też ujrzawszy lud / chwalili Bogá swego / bo mowili : Podał Bog nász w ręce násze nieprzyjáćielá nászego / á tego ktory pustoszył źiemię námę / y kto- 25 ry wiele z nászych pozábijał. ♣ Y stáło śię gdy byli dobrey myśli / że rzekli : Záwołajćie Sámsoná / áby błáznowáł *przed* námi. A ták záwołano Sámsoná z domu więźniow / áby błáznowáł przed nimi : y postáwili go miedzy dwiemá słupámi.

26 Zátym rzekł Sámson do chłopcá ktory go trzymáł zá rękę jego : Przywiedź mię / ábym pomácał słupow / ná ktorych dom stoi / y pod- 27 párł śię ná nich. ♣ A dom pełen był

mężow y niewiast / támże były wszystkie Kśiążętá Filistyńskie / á ná dáchu około trzech tyśiecy mężow y niewiast / ktorzy śie przypátrowáli gdy błaznował Sámson. 28 ✤ Wzywał tedy Sámson PAná y rzekł: PAnie Boże wspomni ná mię proszę / á zmocni mię proszę / tylko ten raz: Boże ábym śię raz pomśćił obu oczu moich nád Filistynámi. 29 ✤ A ująwszy Sámson obá słupy pośrzednie ná ktorych dom stał / wpárł śię o nie / o jeden práwą ręką swoją / á o drugi lewą ręką swoją. 30 ✤ Zátym rzekł Sámson: Niech umrze duszá mojá z Filistynámi: á gdy śię o nie mocno opárł / upadł dom ná Kśiążętá / y ná wszystek lud ktory w nim był. ✤ Y było umárłych ktore on pobił umierájąc więcey niż onych ktore pobił zá żywotá swego. 31 ✤ A przyszedszy bráćia jego / y wszystek dom Ojcá jego / wźięli go / á wroćiwszy śię pogrzebli go miedzy Sáráá / y miedzy Estáol / w grobie Mánue / Ojcá jego: á on sądźił Izráelá przez dwádźieśćiá lat.

Rozdział XVII.

Michásowi Mátká bałwáná ulałá. 4. Báłwochwálstwo jego. 7. do ktorego urzadźił sobie Lewitę zá Kápłáná.

1 Był niektory mąż z gory Efrájim imieniem Michás / 2 ✤ Ten rzekł do mátki swojey: Tyśiąc y sto srebrnikow ktoreć było ukrádźiono / o ktoreś przeklinálá / y mowiłáś gdym y ja słyszał a / oto srebro to u mnie jest / jam je wźiął: y rzekłá mátká jego: Błogosłáwionyś Synu moj *od* PANA. 3 ✤ A ták wroćił tyśiąc y sto srebrnikow mátce swey: y rzekłá mátká jego: záiiste poświęćiłám to srebro PAnu z ręki moiey *dla ćiebie* Synu moj / áby uczyniono *z niego* ryty y lany Obraz / przetoż teraz oddawámći je. 4 ✤ Y wroćił ono srebro mátce swojey. Tedy wźiąwszy mátká jego dwieśćie srebrnikow / dáłá je złotnikowi: y uczynił z nich obraz ryty y lany / ktory był w domu Michásowym. 5 ✤ A miał ten Michás Káplicę Bogow: spráwił też był Efod / y Theráfim / á poświęćił ręce jednego z Synow swych / áby mu był zá Kápłáná. 6 ✤ W one dni nie było Krolá w Izráelu / káżdy co było dobrego w oczách jego / czynił.

7 Był młodźieniec z Betlehem Judá / *ktore było* w pokoleniu Judá / á ten będąc Lewitą / był tám przychodniem. 8 ✤ Wyszedł tedy on mąż z miástá Betlehem Judá / áby mieszkał gdźieby mu śię trafiło: y przyszedł ná gorę Efrájim áż do domu Michásowego / idąc drogą swoją. 9 ✤ Tedy rzekł do niego Michás: Z kąd idźiesz? odpowiedźiał mu: Jam jest Lewitá z Betlehem Judá / á idę ábym mieszkał gdźieby mi śię trafiło. 10 ✤ Y rzekł mu Michás: Zostań u mnie / á bądź mi zá Ojcá / y zá Kápłáná: á jać dam dźieśięć srebrnikow do roku / y dwie száćie / y pożywienie twoje: y szedł *zá nim* on Lewitá. 11 ✤ Y upodobáło śię Lewićie mieszkáć z mężem onym: á był przy nim on młodźieniec jáko jeden z Synow jego. 12 ✤ Y poświęćił Michás ręce Lewity / y był mu on młodźieniec zá Kápłáná: y mieszkał w domu Michásowym. 13 ✤ Tedy rzekł Michás: Teraz wiem / że mi będźie PAN błogosłáwił / gdyż mam Lewitę zá Kápłáná.

Rozdział XVIII.

Synowie Dán ośiádłośći szukáją. 18. Michásowego kápłáná z báłwánem wźięli. 27. A Láis zburzywszy, 28. znowu je budują. 30. y báłwochwálstwo tám zákłádáją.

1 W One dni / nie było a Krolá w Izráelu: á tego czásu pokolenie Dán szukáło sobie dźiedźictwá do mieszkánia: ábowiem nie przypádło im było áż do onego dniá w pośrzodku pokoleń Izráelskich dźiedźictwo. 2 ✤ Przetoż wyprawili Synowie Dán z pokolenia swego pięći mężow z gránic swojich / mężow walecznych z Sáráá y z Estáol / áby przepátrzyli źiemię / y wyszpiegowáli ją / y rzekli do nich: Idźćież / wyszpieguyćie źiemię: y przyszli *ná* gorę Efrájim áż do domu Michásowego / y nocowáli tám.

a 1. Te klątwę y jam słyszał.

a Sędź. 17. 6.

Agdy

3 Gdy byli blisko domu Michásowego / poználi głos młodźieńcá Lewity: y zstąpiwszy tám / rzekli mu : ktoż cię tu przywiodł? á co tu czynisz? y co tu masz zá spráwę? ♣ 4 A on im powiedźiał: Ták á ták postánowił ze mną Michás / y nájął mię ábym u niego był zá Kápłáná. 5 ♣ Y rzekli do niego / prośimy porádź śię Bogá / ábyśmy wiedźieli / poszczęśćili śię nam tá drogá nászá / 6 ktorą idźiemy. ♣ Y odpowiedźiał im Kápłan: Idźćie w pokoju/ ábowiem spráwuje PAn drogę wászę 7 ktorą idźiećie. ♣ A ták poszedszy onych pięć mężow/ przyszli do Láis/ á ujrzeli lud ktory w nim był / mieszkájący bespiecznie/ według zwyczáju Sydończykow/ w proznowániu/ y w bezpieczeństwie: bo nie był ktoby ich trapił w oney źiemi/ ábo pośiadał krolestwo ich : nád to odległymi byli od Sydończykow / y *żadney* spráwy z nikim nie mieli. 8 ♣ Gdy śię tedy wroćili do bráćiy swey do Sáráá y do Estáol / rzekli im bráćia ich/ Cożeśćie *spráwili*? ♣ 9 Y rzekli: wstańćie/ á ćiągnimy przećiwko nim/ bośmy widźieli źiemię / á oto bárzo dobra/ á wy nie dbaćie? nie lenićie się iść / á przyszedszy o- 10 śieść tę źiemię. ♣ (Gdy wnidźiećie/ przyidźiećie do ludu bezpiecznego do źiemi przestronney /) Bo ją dał Bog w ręce wásze : mieysce / kędy niemász żadnego niedostátku wszystkich rzeczy/ ktore są ná źiemi.

11 Y Wyszło z támtąd z pokolenia Dán/ z Sáráá y z Estáol/ sześć 12 set mężow gotowych do boju. ♣ A idąc położyli śię Obozem u Káryátyárym w Judá: przetoż názwáli ono mieysce/ Oboz b Dánow / áż do dniá dźiśieyszego / á *jest* zá Káryátyárym.

b Sędź. 13,25.

13 A Ruszywszy śię z támtąd ná gorę Efráim / przyszli áż do domu 14 Michásowego: ♣ Y mowili do pięć mężow/ ktorzy chodźili ná szpiegi do źiemie Láis : y rzekli do bráćiy swey: Wiećiesz/ iż w tym domu jest Efod y Theráfim/ y Obraz ryty y lany? przetoż teraz wiedźćie co 15 maćie czynić. ♣ A zstąpiwszy tám/ przyszli do domu młodźieńcá Lewity/ w dom Michásow / y pozdrowili 16 go w pokoju. ♣ Ale sześć set mężow gotowych do boju/ ktorzy *byli* z Synow Dánowych/ stáli przed drzwiá- 17 mi. ♣ A ták weszedszy tám oni pięć mężow / ktorzy chodźili ná wyszpiegowánie źiemie: wźięli obraz ryty y Efod/ y Theráfim/ y obraz lany: á Kápłan stał przede drzwiámi bramy z sześćią set mężow goto- 18 wych do boju. ♣ A ći ktorzy weszli do domu Michásowego/ wźięli Obraz ryty / Efod y Theráfim / y Obraz lany: y rzekł do nich kápłan / cożto 19 czynićie? ♣ A oni mu odpowiedźieli: Milcz/ włoż rękę twą ná ustá twoje / á podź z námi / á bądź nám zá Ojcá y zá Kápłáná : Cożći lepiey/ bydź kápłánem w domu męża jednego/ czyli bydź Kápłánem poko- 20 lenia y domu Izráelskiego: ♣ Y urádowáło śię serce Kápłánowe / á wźiąwszy Efod/ y Teráfim/ y obraz ryty / wszedł w pośrzodek onego lu- 21 du. ♣ A oni obroćiwszy śię poszli/ á puśćili przed sobą dźiatki y bydło / y *co było* kosztownieyszego.

22 A Gdy byli opodal od domu Michásowego / tedy mężowie ktorzy *mieszkáli* w domiech bliskich domu Michásowego / zebrawszy śię 23 gonili Syny Dán. ♣ Y wołáli zá Synámi Dán: Ktorzy obeyrzawszy śię rzekli do Michásá : Cożći / żeś 24 śię *ták* skupił? ♣ Y odpowiedźiał: Bogi moje ktorem spráwił pobráliśćie y Kápłáná / á odeszliśćie: y coż więcey mieć będę? á jeszcze mo- 25 wićie/ cożći? ♣ Ná to mu odpowiedźieli Synowie Dan : Niech nie słyszymy głosu twego zá sobą / by śię snadź nie rzućili ná was mężowie rozgniewáni/ á stráćiłbyś duszę 26 twoję/ y duszę domu twego. ♣ Y poszli Synowie Dán drogą swoją: á widząc Michás / że byli mocniejszy niżli on / wroćił śię / y szedł do domu swego.

27 T Edy oni wźiąwszy to co był spráwił Michás/ y z Kápłánem ktorego miał / przyszli do Láis / do ludu proznującego/ y bezpiecznego / y wyśiekli je ostrzem mieczá / á 28 miásto spalili ogniem. ♣ A nie był ktoby ich rátował: ábowiem byli

dáleko od Sydonu/ y niemieli *żadney* spráwy z nikim/ á to *miásto leżáło* w dolinie/ ktora jest w Betrohob/ ktore *z nowu* pobudowawszy/ mieszkáli w nim. 29 ♣ Y názwáli imię miástá onego Dán/ według imienia Dáná Ojcá swego/ ktory się był urodźił Izráelowi/ á przed tym imię miástá onego było Láis. 30 ♣ A ták postáwili sobie Synowie Dán Obraz ryty: A Jonátán Syn Gersoná Mánássesowego/ on y Synowie jego byli Kápłánámi w pokoleniu Dán/ áż do czásu pojimánia *obywátelow* oney źiemie. 31 ♣ Wystáwili tedy sobie on Obraz ryty/ ktory był uczynił Michás/ po wszystkie dni poki był dom Boży w Sylo.

ROZDZIAL XIX.

Niektoremu Lewićie żoná odeszłá. 8. ktorą gdy záś do domu wiodł. 25. stáł się jey gwałt w Gábáá, ták iż umárłá. 29. Lewitá zrobiwszy ją ná dwánáśćie sztuk, rozesłał ją do wszystkich gráńic Izráelskich.

1 Y Stáło się w one dni/ gdy Królá nie było w Izráelu/ że mąż *niektory* Lewitá/ mieszkájący przy stronie gory Efrájim/ pojął sobie żonę założnicę z Betlehem Judá. ♣ 2 A báwiłá się nierządem przy nim założnicá jego: potym odeszłá od niego do domu Ojcá swego/ do Betlehem Judá: y byłá tám u niego przez czterý mieśiące.

3 WStawszy tedy mąż jey/ szedł zá nią/ áby ją ubłagawszy záśię ją przywiodł/ májąc z sobą sługę swego/ y parę osłow: Tedy *oná* wwiodłá go w dom Ojcá swego/ ktorego gdy ujrzał Oćiec oney dźiewki rádował śię z przyśćia jego. 4 ♣ Y przyjął go wdźięcznie Swiekier jego/ Oćiec dźiewki *oney*, á mieszkał u niego przez trzy dni/ y jedli y pili y nocowáli tám. 5 ♣ A dniá czwartego/ gdy wstáli bárzo ráno/ wstał y on áby odszedł. Ale rzekł Oćiec oney dźiewki do źięćiá swego: pośil serce twoje trochą chlebá/ á 6 potym pojdźiećie. ♣ Tedy śiedli/ y jedli oboje wespoł/ y nápili śię: Zátym rzekł Oćiec oney dźiewki do męża *jey*: zostań proszę/ á przenocuj 7 tu y bądź dobrey myśli. ♣ A gdy wstał on mąż chcąc przećię iść w drogę/ gwałtem przymuśił go Swiekier jego/ iż śię wroćiwszy został tám 8 ná noc. ♣ Wstał potym bárzo ráno dniá piątego chcąc iść: ále mowił Oćiec oney dźiewki/ pośil proszę serce twoje: y zábáwili śię áż śię dźień náchylił/ á jedli obá społu. 9 ♣ Wstał tedy on mąż áby szedł sam y założnicá jego/ y sługá jego: ktoremu rzekł Swiekier jego/ Oćiec oney dźiewki: Oto śię już dźień náchylił ku wieczorowi/ przenocujćież tu proszę/ oto zchodźi dźień/ przenocujże tu/ á bądź dobrey myśli: á jutro ráno wyprawićie śię w drogę swą/ y pojdźiesz do przybytku twego.

10 TEdy on mąż niechćiał zostáć ná noc/ ále wstał y odszedł/ á przyszed áż ku Jebus/ (ktore jest Jeruzalem) májąc z sobą dwu osłow z brzemiony/ y założnicę swoję. 11 ♣ A gdy byli blisko Jebus/ á dźień śię już bárzo náchylił/ tedy rzekł sługá Pánu swemu: podź proszę/ á wstąpmy do tego miástá Jebuzejczykow/ y przenocujmy w nim. ♣ 12 Ktoremu odpowiedźiał PAn jego: Nie wstępujmy do miástá cudzoźiemcow/ ktore nie *jest* z Synow Izráelskich/ ále idźmy áż do Gábáá. 13 ♣ Nád to rzekł do sługi swego: Podź/ ábyśmy przyszli ná jedno z tych miejśc/ y przenocowáli ábo w Gábáá ábo w Rámá. 14 ♣ A minąwszy poszli: y zászło im słońce u Gábáá/ ktore jest *pokolenia* Benjáminowego. 15 ♣ Y událi śię tám/ áby wszedszy przenocowáli w Gábáá: á *gdy* wszedł/ uśiadł ná ulicy w mieśćie/ przeto że nie był ktoby je przyjął a w dom/ y przenocował.

16 A Oto mąż stáry szedł od roboty swojey z polá wieczor: (A ten mąż *był* z gory Efrájim/ będąc przychodniem w Gábáá: ále ludźie miejscá onego byli Synowie Jemini.) 17 ♣ Ten podniozszy oczy swe/ ujrzał mężá onego podrożnego ná ulicy miástá/ y rzekł do niego stárzec: dokąd idźiesz/ y z kąd eś przyszedł? 18 ♣ Ktoremu on odpowiedźiał: Idźiemy z Betlehem

a Ozea. 9. 9. y 10. 9.

Judá áż ku stronie gory Efráimowey z kąd jem jest: bom chodźił do Betlehem Judskiego: á teraz ide do domu PAńskiego: áli niemász nikogo coby mie przyiął w dom: ♣ 19 Choć y plewy y śiáno mam dla ośłow nászych / tákże chleb y wino *mam* dla śiebie / y dla służebnice twey / y dla sługi ktory jest ze *mno* sługą twojim: niemam niedostátku w żadney rzeczy. 20 ♣ Tedy mu rzekł on mąż stáry: Nie frásuy śie / czegokolwiek nie dostánie / to ja o pátrzę: tylko ná ulicy nie zostaway przez noc. 21 ♣ Wwiodł go tedy do domu swego / y dał ośłom obrok: potym umywszy nogi swoje / jedli y pili.

b *Zyd.* 13. 2.

22 A Gdy rozweselili serce swoje / oto mężowie miástá tego / mężowie niepobożni / obstąpili dom kołácąc we drzwi / y rzekli do gospodarzá domu onego / do mężá stárego / mowiąc: wywiedź c mężá ktory wszedł w dom twoj / ábysmy go poználi. 23 ♣ A wyszedszy do nich on mąż / gospodarz domu / rzekł im: nie ták bráćia moji: Nie czyńćie prosze tey złośći: gdyż wszedł ten mąż do domu mego / nie czyńćież tey sprosnośći. 24 ♣ Oto corká mojá pánna / y założnicá jego / wywiodę je záraz / że je obelżyćie / á uczynićie z nimi / co śie wam będźie dobrego zdáło: tylko mężowi temu nie czyńćie tey zelżywośći. ♣ 25 Ale nie chćieli oni mężowie słucháć głosu jego: przetoż wźiąwszy on mąż założnicę swoję wywiodł ją do nich ná dwor: y poználi ją / á czynili jey gwałt przez cáłą noc / áż do zaránku: y potym puśćili ją gdy wschodźiłá zorza. 26 ♣ A przyszedszy oná niewiástá ná świtániu / upádłá u drzwi domu onego męża gdźie był Pan jey / áż śie rozedniáło.

c 1 *Moj* 19. 5.

27 POtym wstawszy Pan jey ráno / otworzył drzwi u domu / y wyszedł chcąc iść w drogę swoję: á oto oná niewiástá założnicá jego / leżáłá u drzwi domu / á ręce jey *były* ná progu. 28 ♣ Y rzekł do niey: wstań á podźmy: ále nic nie odpowiedźáłá: wźiąwszy ją tedy ná osłá / wstał on mąż / y szedł do 29 miejscá swego. ♣ Tám przyszedszy w dom swoj / porwał miecz / á zdjąwszy założnicę swoję / rozrąbał ją y z kośćiámi jey ná dwánáśćie sztuk / y rozesłał ją po wszystkich gránicách 30 Izráelskich. ♣ A ktokolwiek to widźiał / mowił: Nigdy śie to nie stáło / áni co tákowego widźiano od onego dniá / jáko wyszli Synowie Izráelscy z źiemie Egipskiey / áż do tego dniá. Uważajćież to z pilnośćią / á rádźćie / y mowćie o tym.

ROZDZIAŁ XX.

Izráelczycy zgromádzeni. 4. wźiąwszy od Lewity sprawę o gwałćie. 8. rádzą jákoby śię zemśćić. 12. á gdy im w Gábáá złoczyńcow wydáć nie chćiano. 14. ćiągneli przećiw Benjáminitom, od ktorych. 21. 25. acż dwá kroć porażeni byli. 28. jednák je zá Bożą rádą do szczętu (okrom 600.) wytráćili.

1 WYszli tedy wszyscy Synowie Izráelscy / á zgromádźiło śię wszystko pospolstwo jednomyślnie / od Dán / áż do Bersábee / y do źiemie Gáláád / do PAná do Másfy. 2 ♣ Y stánęli przedniejszy wszystkiego ludu y wszystkie pokolenia Izráelskie / w zgromádzeniu ludu Bożego / czterykroć sto tyśięcy ludu pieszego / godnego do boju. 3 ♣ (Y usłyszeli Synowie Benjámin / iż śię zebráli Synowie Izráelscy w Másfá.) Rzekli tedy Synowie Izráelscy: powiedzćie / jáko śię stał ten zły uczynek. 4 ♣ Y odpowiedźiał on mąż Lewitá / małżonek niewiásty zábitey / y rzekł: Do Gábáá / ktore jest w Benjámin / przyszedłem / ja y założnicá mojá ábym tám przenocował. 5 ♣ Y powstáli przećiwko mnie mężowie z Gábáá / á obstąpili około mnie dom w nocy / umyśliwszy mię zábić / ale założnicę moję ták gwałćili / áż umárłá. 6 ♣ Wźiąłem tedy założnicę moję / á rozrąbałem ją ná sztuki / y rozesłałem ją do wszystkich kráin dźiedźictwá Izráelskiego: ábowiem śie dopuśćili w Izráelu hániebnego y sprosnego uczynku. 7 ♣ Otoście wy wszyscy Synowie Izráelscy: Uważćież to miedzy sobą / á rádźćie o tym.

a 1. *Námowćie śie.*

8 Y Powstał wßystek lud jednostájnie/ b mowiąc: nie pojdźie nikt do namiotu swego/ áni odejdźie kto do domu swego: 9 ✤ c Ale teraz to uczynimy miástu Gábáá / rzuciwßy losy przećiwko niemu. 10 ✤ Weźmiemy dźieśięć mężow ze stá/w káżdym pokoleniu Izráelskim: á sto z tyśiącá; á tyśiąc z dźieśiąći tyśięcy/ żeby dodawáli żywnośći ludowi/ ktory przyćiągnie do Gábáá Benjámin/ y pomśći śię nád nimi wßystkiey sprosnośći/ ktorey śię dopuśćili w Izráelu. 11 ✤ A ták zebrał śię wßystek lud Izráelski przećiwko miástu/ zmowiwßy śię jednostájnie. 12 ✤ Y posłáły pokolenia Izráelskie posły do wßystkich domow Synow Benjáminowych/ mowiąc: co to zá zły uczynek/ ktory śię stał miedzy wámi? 13 ✤ Przetoż teraz wydajćie męże niepobożne ktorzy są w Gábáá / ábyśmy je pozábijáli / á uprzątnęli złe z Izráelá: ále nie chćieli Synowie Benjáminowi słucháć głosu bráćiey swey Synow Izráelskich: 14 ✤ Owßem zgromádźili śię Synowie Benjáminowi z miast *swojich* do Gábáá / áby walczyli 15 przećiw Synom Izráelskim. ✤ Y náliczono Synow Benjáminowych dniá onego z miast *ich* dwádźieśćiá y ßeść tyśięcy mężow godnych do boju / oprocz obywáteylow Gábáá / ktorych náliczono śiedm d set mę16 żow/ná wybor. ✤ Miedzy tym wßystkim ludem było śiedm set mężow ná wybor / ktorzy nie używáli ręki swey práwey / á káżdy z nich ćiskájąc z proce kámieniem / y włosá nie chybiał.

17 Mężow záśię Izráelskich náliczono/ oprocz *Synow* Benjáminowych / czterykroć sto tyśięcy mężow walecznych / y wßystko go18 dnych do boju. ✤ Wstawßy tedy ßli do domu Bożego / y rádźili śię Bogá / á mowili Synowie Izráelscy: Ktoż z nas pojdźie w przod ná wojnę przećiw Synow Benjáminowym? y odpowiedźiał PAN: Ju19 dá w przod *pojdźie*. ✤ A ták wstawßy Synowie Izráelscy ráno / położyli śię obozem przećiw Gábáá.
20 ✤ A wyßedßy mężowie Izráelscy ku bitwie przećiw Synom Benjáminowym / ußykowáli śię mężowie Izráelscy ku potykániu przećiw 21 Gábáá. ✤ Ale wyßedßy Synowie Benjáminowi z Gábáá / porázili z Izráelá dniá onego dwádźieśćiá y dwá tyśiące mężow/ ná głowę.

22 Potym pokrzepiwßy śię mężowie ludu Izráelskiego/ z nowu śię ußykowáli ku bitwie ná onymże miejscu/ gdźie śię byli ußyko23 wáli dniá pierwßego. ✤ *Pierwey* jednák poßli Synowie Izráelscy / y płákáli przed PAnem áż do wieczorá/ y pytáli śię PAná/mowiąc: Izáli jeszcze mamy iść walczyć przećiwko Synom Benjáminá brátá nászego? Y rzekł PAN: Idźćie 24 przećiwko nim. ✤ Y ruszyli śię Synowie Izráelscy przećiwko Synom Benjáminowym drugiego dniá. ✤ 25 A wypadßy Synowie Benjáminowi przećiwko nim z Gábáá drugiego dniá / porázili Synow Izráelskich z nowu ośmnaśćie tyśięcy mężow ná głowę / wßystko mężow walecznych.

26 Przetoż ßli wßyscy Synowie Izráelscy y wßystek lud/ á przyßli do domu Bożego / y płácząc e trwáli tám przed PAnem/ y pośćili dniá onego áż do wieczorá / ofiárując cáłopálenia / y ofiáry spokojne 27 przed obliczem PAńskim. ✤ Y pytáli Synowie Izráelscy PANA / (bo tám byłá skrzyniá przymierza 28 Bożego ná on czás: ✤ A Finees / Syn Eleázárá Syná Áároniowego/ stał przed nią ná ten czás/) mowiąc: Mamyli jeszcze wynijść ná wojnę przećiwko Synom Benjáminá brátá nászego/ czyli zániecháć? Y odpowiedźiał PAN: Idźćie: bo jutro dam je w ręce wáße.

29 Gdy poczynił Izráel zásadzki przećiw Gábáá/ zewsząd w oko30 ło. ✤ A ruszywßy śię Synowie Izráelscy przećiwko Synom Benjáminowym dniá trzećiego/ ußykowáli śię przećiw Gábáá/ jáko pierwßy 31 y wtory raz. ✤ Wyßli też Synowie Benjáminowi przećiwko ludowi / á odsádźiwßy śię od miástá / poczęli bić lud y śiec / jáko pierwßy y wtory raz/ po drogách / (z ktorych jedná

ßłá

b *H. Jáko jeden mąż.*
c *I. Aż to uczynimy miástu*
d *I. Sześć set.*
e *Joel. 2. 12.*

ſzłá do Bethel/ á druga do Gábáá/) y po polu/ *á zábili* około trzydźieſtu
32 mężow z Izráelá. ✤ Y rzekli Synowie Benjáminowi: Poráżeni *będą* od nas jáko y pierwey: Lecz Synowie Izráelſcy mowili/ uciekajmy/ á uwiedźmy je od miáſtá/ áż
33 ná wielkie drogi. ✤ Zátym wſzyſcy mężowie Izráelſcy wſtawſzy z mieyſcá ſwego/ uſzykowáli ſię w Báál-támár: záſadzki też Izráelſkie wyſzły z mieyſcá ſwego z łąk Gábáá. ✤
34 A ták przyſzło przed Gábáá dźieśięć tyśięcy mężow ná wybor/ ze wſzyſtkiego Izráelá: [illegible]yłá bitwá ſroga/ á oni nie wiedźieli że ich nieſzczęśćie potkáć miáło. ✤
35 Y poráźił PAn Benjáminá przed twarzą Izráelá/ á zábili Synowie Izráelſcy z Benjáminá dniá onego dwádźieśćiá y pięć tyśięcy y ſto mężow/ wſzyſtko godnych do boju. ✤
36 A widząc Synowie Benjáminowi/ że byli poráżeni: (Bo mężowie Izráelſcy uſtępowáli z plácu przed Benjáminem/ ufájąc záſadzkam ktore byli uczynili przećiw Gábáá:
37 ✤ A ći co byli ná záſadzce poſpieſzyli ſię/ y uderzyli ná Gábáá/ á wpadſzy pobili oſtrzem mieczá wſzyſtkie ktorzy
38 byli w mieśćie. ✤ Abowiem znák poſtánowiony mieli mężowie Izráelſcy z onymi/ co byli ná záſadzce/ *miánowićie*/ że gdyby dym wielki
39 wypuśćili z miáſtá: ✤ Tedy ſię mężowie Izráelſcy obroćili ku bitwie: Synowie záś Benjáminowi poczęli bić y śiec/ y zábili z mężow Izráelſkich około trzydźieſtu mężow: bo rzekli/ zájiſte poráżeni ſą przed námi jáko y w pierwſzy bitwie: ✤
40 Ale gdy płomień y dym jáko ſłup począł w zgorę wſtępowáć z miáſtá/ tedy obejrzawſzy ſię Synowie Benjáminowi ná zad/ *ujrzeli* á oto ogień z miáſtá wſtępował áż ku niebu.)
41 ✤ A iż ſię mężowie Izráelſcy obroćili/ potrwożyli śię mężowie Benjáminowi/ widząc że nieſzczęśćie
42 náſtępowáło ná nie. ✤ Y uciekáli przed mężámi Izráelſkimi drogą ku puſzczy: á Woyſko doganiáło ich/ y ći ktorzy *wybieżeli* z miáſt/ bili
43 je miedzy ſobą. ✤ Ogárnęli tedy Benjáminá/ y gonili je bez przeſtanku/ *á* wpárli je áż do Gábáá ná
44 wſchod słońcá. ✤ Poległo tedy z Benjáminá/ oſmnaśćie tyśięcy
45 mężow/ wſzyſtko mężow dużych. ✤ A *z tych* ktorzy obroćiwſzy ſię ućiekáli ná puſzczą/ ná ſkáłę Remmon/ łápájąc je po drogách/ *zábili* pięć tyśięcy mężow/ á gonili je áż do Gideon/ gdźie zámordowáli z nich dwá tyśiące mężow. ✤
46 A ták było wſzyſtkich ktorzy polegli z Benjáminá dniá onego/ dwádźieśćiá y pięć tyśięcy mężow walecznych/ wſzyſtko mężow dużych.
47 ✤ Tylko ſię obroćiło/ y ućiekło ná puſzczą ná ſkáłę Remmon/ ſześć ſet mężow: y zoſtáli ná ſkále [illegible]mmon
48 przez cztery mieśiące. ✤ Potym mężowie Izráelſcy wroćiwſzy ſię do Synow Benjáminowych/ wybili je oſtrzem mieczá w mieśćie *począwſzy* od ludźi áż do bydlęćiá y do wſzyſtkiego co ználeźli: przytym y wſzyſtkie miáſtá ktore pozoſtáły/ popálili ogniem.

Rozdział XXI.

2. 6. 15. Izráelczycy Benjámczykow żáłują. 7. á iż corek ſwych zá pozoſtáłe dla przyśięgi dáwáć nie mogli 10. wytráćiwſzy mieſzczány Jábes Gáláád, zoſtáwili 400 pánien. 14. ktore im zá żony dáli: á gdy jeſzcze máło było. 19. corki z Sylo bráć im rádźili.

f H. Czas.

1 NAd to przyśięgli mężowie Izráelſcy w Máſfá/ mowiąc; Żaden z nas nie da corki ſwey Ben-
2 jámczykom zá żonę. ✤ A ták poſzedł lud do domu Bożego/ y trwáli tám áż do wieczorá przed Bogiem: á podnioſzy głos ſwoj płá-
3 káli płáczem wielkim. ✤ [illegible]: O PAnie Boże Izráelſk[illegible] [illegible] ſię to ſtáło w Izráel[illegible] [illegible]ubyło dźiśia z Izráelá jed[illegible] pokolenie. ✤
4 Tedy názájutrz [illegible]wſzy ráno lud/ zbudowáli [illegible] ołtarz/ á ſpráwo[illegible] [illegible] ſpalone y ſpokojne ofiáry.
5 ZAtym rzekli Synowie Izráelſcy: Ktoż *jeſt* co nie przyſzedł do zgromádzenia ze wſzyſtkich pokoleń Izráelſkich do PANA? (Bo ſię byli wielką przyśięgą záwiązáli przećiw temu/ ktoryby nie przyſzedł do PAná do Máſfá mo-

6 wiąc: śmiercią umrze. Y záłowáli Synowie Izráelscy Benjáminá brátá swego / á mowili: wygłádzone jest dźiś pokolenie jedno z Izráelá. 7 Coż uczynimy tym co pozostáli / áby mieli żony / gdyżeśmy przyśięgli przez PANA / że im nie mamy dáć corek nászych zá żony.)

8 RZekli tedy: Jestże kto z pokoleń Izráelskich / coby nie przyszedł do PANA do Másstá? á oto nie przyszedł był nikt do Obozu z Jábes Gáláád do zgromádzenia. 9 Bo gdy liczono lud / tedy nikogo tám nie było z obywátelow Jábes Gáláád. 10 Y posłáło tám zgromádzenie dwánaśćie tyśięcy mężow walecznych / rozkázując im / y mowiąc: Idźćie / á pobijćie obywátele Jábes Gáláád ostrzem mieczá / y niewiásty / y dźieci. 11 A ták sobie postąpićie: Káżdego mężczyznę / y káżdą niewiástę / ktora mężá uznáłá / zábijećie. 12 Náleźli tedy z Obywátelow Jábes Gáláád czterysta dźiewecżek / pánien / ktore nie uznáły mężá / obcując z nim: Y przywiedli je do obozu do Sylo / ktore było w źiemi Chánánejskiey.

13 POtym posłáło wszystko zgromádzenie / á mowiło do Synow Benjáminowych / ktorzy byli ná skále / Remmon / y przyzwáli ich w pokoju. 14 Przetoż wroćił śię Benjámin onego czásu / y dáli im żony / ktore byli żywo záchowáli z niewiast Jábes Gáláád / ále im ich jeszcze nie dostawáło. 15 A lud záłowáł Benjáminá / iż uczynił PAn przerwę w pokoleniách Izráelskich.

16 TEdy rzekli stárszy zgromádzenia tego: A z tymi drugimi co uczynimy áby mieli żony? gdyż niewiásty wygłádzone są z Benjáminá. 17 Nád to rzekli: dźiedźictwo Benjáminá pozostáłym náleży, áby nie zaginęło pokolenie z Izráelá. 18 A my nie możemy im dáć żon z Corek nászych: (gdyż byli przyśięgli Synowie Izráelscy / mowiąc: Przeklęty kto da żonę Benjámczykowi.) 19 Potym rzekli: Oto świeto PAńskie uroczyste bywa ná káżdy rok w Sylo / ktore jest ku pułnocy od Bethel / á ná wschod słońcá ku drodze / ktore idźie od Bethel ku Sychem / á od południa leży ku Lebonie. 20 A ták rozkazáli Synom Benjáminowym / mowiąc: Idźćie / á záśádźćie śię w winnicách. 21 A pátrzajćie gdy Corki Sylo wynidą gromádą do tańcá / tám wyszedszy z winnic / porwi káżdy z was sobie żonę z corek Sylo / á potym idźćie do źiemi Benjámin. 22 A gdy przyndą Ojcowie ich / ábo bráćia ich / skárżyć śię przed námi: tedy im rzeczemy: Zmiłujćie śię nád nimi dla nas [a] bośmy nie wźięli dla káżdego z nich żony ná woynie: á wyśćie im ich też nie dáli: przetoż nie jesteśćie winni.

[a] I. Dárujćie nam je.

23 TEdy uczynili ták Synowie Benjámin / y nábráli żon według liczby swojey / z onych co tańcowáły: ktore porwawszy odeszli / y wroćili śię do dźiedźictwá swego: á pobudowawszy miástá / mieszkáli w nich. 24 A ták rozeszli śię z támtąd Synowie Izráelscy onego czásu / káżdy do pokolenia swego / y do domu swego: á szedł z támtąd káżdy do dźiedźictwá swego. 25 W one dni nie było Królá w Izráelu; Káżdy co mu śię dobrego zdáło / to czynił.

KSIEGI RUTHY.

RVth Moábitká z świekrą swoją do źiemie Izráelskiey przyszłá: á tám Boozowi Bethlehemskiemu / prawem Zakonnym w zá małżonkę śię dostáłá: Ktoremu porodźiłá Obedá / dźiádá Dawidowego / z ktorego Chrystus PAN według ćiáłá poszedł. Mátth. 1. 17. Rzym. 1. 3.

Rozdz.

ROZDZIAL. I.

Elimelech z żoną Noemi, y ze dwiemá Synámi wstąpiwszy przed głodem do ziemie Moábskiey, tamże umárł. 4. Synowie też jego z pojimawszy żony pomárli. 7. 15. Zátym śię Noemi z Ruthą, Synową swą do Betlehem wrocilá.

1 Y Stáło śię zá onych czásow/ kiedy Sędźiowie sadźili/ był głod w źiemi: y poszedł *niektory* mąż z Betlehem Judá ná mieszkánie/ do źiemie Moábskiey/ z żoną swoją/ 2 y ze dwiemá Synámi swymi. ♣ A imię męża onego *było* Elimelech: imię też żony jego Noemi / tákże imioná dwu Synow jego Máhálon/ y Chelion/ *á ći byli* Efrátejczykámi z Betlehem Judá: Ktorzy záśedszy do kráiny Moábskiey/ mieszkáli tám. 3 ♣ Potym umárł Elimelech/ mąż Noemi/ á oná pozostáłá ze dwiemá Synámi swojimi 4 ♣ Y pojęli sobie żony Moábskie imię jedney Orfá á drugiey imię Ruth. ♣ Y mieszkáli tám około dźieśiąći lat.

5 Y Márli potym y oni obá/ Máhálon y Chelion: y ták oná niewiástá ośieroćiáłá po obu Synách swojich/ y po mężu swojim.

6 A Wezbrawszy śię z Synowymi swymi/ wroćiłá śię z źiemie Moábskiey: bo słyszáłá w kráinie Moábskiey / że był náwiedźił PAN lud swoj/ y dał im 7 chleb. ♣ Tedy wyszłá z miejscá ná ktorym byłá z onymi dwiemá synowymi swymi: á udáły śię w drogę/ áby śię wroćiły do źiemie 8 Judá. ♣ Zátym rzekłá Noemi do dwu Synowych swych: Idźćież/ wroććie śię káżda do domu mátki swojey: niechaj uczyni PAN z wámi miłośierdźie/ jákośćie uczynili z umárłymi *Synámi mojimi* y 9 ze mną. ♣ Niech wam da PAN náleść odpoczynienie káżdey w domu męża swego: y poćáłowáłá je/ á one podniozszy głos swoj / płá10 káły. ♣ Y mowiły do niey. Ráczy śię z tobą wroćimy do ludu twojego. 11 ♣ Ale Noemi rzekłá: Wroććież śię corki moje: przecżżeby śćie ze mną á iść miáły? Azaż já jeszcze mogę mieć Syny / ktorzyby byli mężámi wászymi. 12 ♣ Wroććież śię corki moje / á idźćie / bom śię już zstárzáłá / á nie mogę iść zá mąż. Chocbym też rzekłá / jeszcże mam nádźieję: ábo chocbym też dobrze tey nocy byłá zá mężem: chocbym też *náwet* y porodźiłá Syny: 13 ♣ Yzali *wy* ich czekáć będźiecie / áżby doróśli? záż śię dla tego zátrzymaćie/ ábyśćie nie szły zá mąż? Nie ták corki moje: bo żáłość mojá wietsza *jest* niżli wászá: gdyż śię obroćiłá przećiwko 14 mnie ręká PAńska. ♣ Ale *one* podniozszy głos swoj znowu płákáły. Y poćáłowáłá Orfá świekrę swoje: á Ruthá zostáłá przy niey. 15 ♣ Do ktorey *Noemi* rzekłá: Oto śię wroćiłá powinna twojá / do ludu swego / y do Bogow swojich: wroćże śię *y ty* zá powinną swoją. 16 ♣ Ná co jey odpowiedźiáłá Ruthá: Nie wiedź mię do tego / ábym ćię opuśćić y od ćiebie odejść miáłá: owszem gdźiekolwiek pojdźiesz / *z tobą* pojdę: á gdźiekolwiek mieszkáć będźiesz / *z tobą* mieszkáć będę / lud twoj / lud moj: á Bog twoj / b 17 Bog moj. ♣ Gdźie umrzesz/ *tám y já* umrę / y tám pogrzebiona będę. To mi niech uczyni PAN/ y to niech przepuśći *ná mię*, że tylko śmierć rozłączy mię z tobą.

18 A Ták oná widząc / że śię ná to upárłá/ áby z nią szłá/ przestáłá jey odradzáć. 19 ♣ Yszły obie pospołu áż przyszły do Betlehem. ♣ Y stáło śię gdy przyszły do Betlehem / wzruszyło śię wszystko miásto dla nich / mowiąc: Izaż nie tá jest 20 Noemi? ♣ Ale oná mowiłá do nich: Nie názywajćie mię c Noemi: ále mię zowćie d Márá: ábowiem mię gorzkośćią wielką Wszechmogący nápełnił. 21 ♣ Wyszłám *z tąd* obfita / á prozną mię przywroćił PAN: Przeczże mię tedy zowiećie Noemi / gdyż mię PAN utrapił / á Wszechmogący złe ná mię 22 dopuśćił. ♣ A ták wroćiłá śię Noemi/

b 2 Sám. 15. 19. Judyt. 11. 21.

c T. Wesoła. d T. Gorzka.

mi/ y Ruth Moábitká Synowá jey z nia : wróćiłá śie z kráiny Moábskiey : y przyszły do Betlehem ná początku żniwá jęczmiennego.

ROZDZIAŁ II.

Rutha ná polu Boozowym kłosy zbieráiąc. 8. *łáski jego doznawa.* 18. *á názbierawszy kłosow, wraca śie do Noemi.* 22. *ktora ją, coby dáley czynić miáłá uczy.*

1 A Noemi miáłá powinowátego po mężu swym/ człowieká możnego / z domu Elimelechowego / ktorego zwano Booz. 2 ♣ Y rzekłá Rutha Moábitká do Noemi: poydę/ proszę/ ná pole/ á niech zbieram kłosy zá tym/ przed ktorego oczymá łáskę znaydę. A oná rzekłá: Idź corko mojá. 3 ♣ Szłá tedy/ á przyszedszy zbieráłá ná polu zá żeńcámi : y tráfiło śię/ że przyszłá ná dźiał polá Boozowego/ ktory był z domu Elimelechowego. 4 ♣ A w tym przyszedł Booz z Betlehem/ y rzekł do żeńcow/ PAN z wámi : A oni mu odpowiedźieli/ Niechżeć PAN błogosłáwi.

5 RZekł tedy Booz do sługi swego/ ktory był przystáwem nád żeńcámi: 6 Czyjáż to dźieweczká? ♣ Y odpowiedźiał mu sługá on/ ktory był przystáwem nád żeńcámi/ y rzekł; Tá dźieweczká jest Moábitká/ ktora przyszłá z Noemi z źiemie Moábskiey. 7 ♣ Y rzekłá *mi*, Niech proszę zbieram y zgromádzam *kłosy* miedzy snopámi zá żeńcámi : á przyszedszy báwi śię tu od sámego poránku áż do tąd : á bárzo máło domá śiedźi. 8 ♣ Tedy rzekł Booz do Ruthy : Słuchaj mię corko mojá : Nie chodź zbieráć *kłosow* ná insze pole : y nie odchodź z tąd/ ále śię tu trzymaj dźiewek mojich. 9 ♣ Pilnuj tego polá/ ná ktorym żąć będą/ á chodź zá nimi : bom rozkazał sługom mojim/ żeby śię ćiebie *żaden* nie tykał ; á jesli upragniesz/ idź a do naczynia/ y nápij śię z tego/ co czerpáją słudzy moji. 10 ♣ Tedy oná upadszy ná oblicze swoje/ á ukłoniwszy śię áż do źiemie/ rzekłá do niego : Z kądżem nálázłá łáskę w oczách twojich/ iż mię znasz / gdyżem jest cudzoźiemká?

11 Y Odpowiedźiał Booz/ á rzekł jey: Powiedźiano mi zápewne wszystko/ coś uczyniłá świekrze twojey/ po śmierci mężá twego/ á jákoś opuśćiwszy Ojcá twego y mátkę twoję / y źiemię w ktoreyś śię urodźiłá/ przyszłá do ludu/ ktoregoś nie znáłá przed tym. 12 ♣ Niechżeć oddá PAN uczynek twoj/ y niech będźie zapłátá twojá doskonáła od PAná Bogá Izráelskiego : gdyżeś przyszłá/ ábyś nádźieję miáłá pod skrzydłámi jego. 13 ♣ A oná rzekłá: ználáźłám łáskę w oczách twojich Pánie moj/ gdyżeś mię poćieszył/ á mowiłeś do sercá służebnice twojey : chociam ja nie jest jáko jedná z służebnic twojich. 14 ♣ Y rzekł jey Booz : gdy będźie czás jedzenia/ przychodź tu/ á jedz chleb/ omoczywszy sztuczkę twoję w occie. ♣ Y uśiádłá przy żeńcách : y podał jey prážmá/ ktore jádłá áż do sytośći/ y jeszcze jey zbyło. 15 ♣ Potym wstáłá áby zbieráłá: A Booz rozkazał sługom swojim/ mowiąc : Niech y miedzy snopámi zbiera/ á nie brońcie b jey *tego*: 16 ♣ Owszem umyślnie upuszczajćie jey z snopow/ y zostawiajćie áby zbieráłá/ á nie fukajćie ná nię.

17 A Ták zbieráłá ná onym polu áż do wieczorá. ♣ Y wymłoćiłá to co zebráłá : y miáłá jákoby z Efę c jęczmieniá: 18 ♣ A wźiąwszy to/ szłá do miástá/ y oglądáłá świekrá jey *to* co názbieráłá : á wyjąwszy dáłá jey y to co jey zostáło/ gdy śię nájádłá. 19 ♣ Y rzekłá do niey świekrá jey: Kędyżeś dźiś zbieráłá/ á gdźieś robiłá? niechajże ten/ ktory ná ćię miał baczenie / błogosłáwionym będźie. Y oznájmiłá świekrze swey u kogo robiłá/ mowiąc: Imię mężá/ u ktoregom dźiś robiłá/ Booz. 20 ♣ Potym rzekłá Noemi do Synowy swojey: Niech będźie błogosłáwionym od PAná/ ktory nie záwśćiągnął miłośierdźia swego / od żywych y od umárłych. Nád to jeszcze rzekłá Noemi: Ten mąż jest powinowátym nászym y z pokrewnych d nászych. 21 ♣ Rzekłá jey też Ruth Moábitká : Nád to mi jeszcze mowił *on*

a Ł. *Do łagwie.*

b H. *Nie záwstydzajćie jey.*

c 1 *Moj.* 16.36. 3 *Moj.* 5. 11.

d H. *Goel. To jest odkupićiel.* 3 *Moj.* 25.25.

mąż: Trzymaj śię czeládźi mojey/ póki nie pożną wszystkiego zbożá mego.
22 ✠ Tedy rzekłá Noemi do Ruthy Synowy swey. Dobrze corko mojá/ iż będźiesz chodźiłá z dźiewkámi jego / żebyć kto przećiwnym nie był ná polu innym.
23 ✠ Przetoż śię trzymáłá służebnic Boozowych / y zbieráłá kłosy/ póki śię nie skończyło żniwo jęczmienne / y żniwo pszeniczne. Potym mieszkáłá u świekry swojey.

ROZDZIAŁ III.

Noemi rády dodáłá Rućie, jáko miáłá przyść do Boozá. 5. ktora gdy ták uczyniłá. 10. poćieszona. 15. y udárowána byłá od niego.

1 POtym rzekłá do niey Noemi Swiekrá jey: Corko mojá/ á záżem nie powinná szukáć odpoczynienia/ żebyś śię dobrze miáłá.
2 ✠ A teraz/ ázasz Booz nie jest powinowátym nászym / z ktoregoś ty służebnicámi byłá? Otoż on będźie wiał jęczmień ná bojewisku tey nocy.
3 ✠ Przetoż umywszy śię/ námasz śię *olejkámi*: weźmi też száty twoje ná śię / á idź ná bojewisko: á nie daj śię widźieć mężowi onemu/ áżby śię nájadł y nápił:
4 ✠ A gdy on spáć poydźie / upátrzże miejsce / ná ktorym śię ukłádźie / á przyszedszy/ odkryjesz *płászcz* z nog jego/ á tám śię ukłádźiesz/ á on tobie oznájmi co będźiesz miáłá czynić.
5 ✠ Y rzekłá do niey *Ruth*: Cokolwiek mi każesz/ uczynię.
6 A Ták szłá náono bojewisko: y uczyniłá to co jey roskázáłá świekrá jey.
7 ✠ A *gdy* śię nájadł Booz y nápił/ y rozweseliło śię serce jego/ poszedł á ukłádł śię przy stogu: przyszłá też y oná po ćichu/ á odkrywszy płászcz z nog jego/ ukłádłá śię.
8 ✠ A gdy było o pułnocy / ulękł śię on mąż / á obroćiwszy śię / *ujrzał* á oto niewiástá leży u nog jego.
9 ✠ Y rzekł: Ktożeś ty? Y odpowiedźiáłá: Jam jest Ruth służebnicá twojá / roźćiągnijże płászcz twoj ná służebnicę twoję / boś mi pokrewny:
10 ✠ A on rzekł: Błogosłáwionáś ty od PANA corko mojá: więtszáś pobożność po sobie pokazáłá teraz niż pierwey / żeś nie poszłá zá młodźiencámi / ták ubogimi jáko y bogátymi:
11 ✠ Przetoż teraz Corko mojá / nie boj śię: bo wszystko cokolwiek rzeczesz/ uczynię: gdyż wie cáłe miásto ludu mego/ żeś ty niewiástá cnotliwa.
12 ✠ A teraz prawdáć to / żem ja jest pokrewny twoj / á wszákże jeszcze jest pokrewny bliższy nád mię.
13 ✠ Zostańże *tu* tey nocy. A gdy będźie ráno/ jesli ćię będźie chćiał pojąć práwem bliskośći/ dobrze/ niech pojmie: A jesli ćię nie będźie chćiał pojąć/ ja ćię pojmę práwem bliskośći: Żywie PAN! Spiże tu áż do poránku.
14 ✠ A ták spáłá u nog jego áż do poránku á wstáłá przed tym niż mógł rozeznáć jeden drugiego: bo rzekł Booz/ niech nikt nie wie że przyszłá tá niewiástá ná bojewisko.
15 Nád to rzekł: Daj płáchtę ktorą mász ná sobie / á trzymaj ją: á *gdy* ją trzymáłá / námierzył jey sześć *miárek* jęczmieniá / y záłożył ná nię/ a y weszłá do miástá:
16 ✠ A przyszłá do świekry swojey/ ktora jey spytáłá: ktożeś ty corko mojá? A Ruth jey powiedźiáłá wszystko co jey uczynił on mąż.
17 ✠ Y rzekłá: *Oto* sześć *miárek* tego jęczmieniá dał mi: bo rzekł do mnie: Nie wroćisz śię prozno do świekry twojey.
18 ✠ Y rzekłá Noemi: Potrwajże corko mojá / áż śię dowiesz jáko pádnie tá rzecz: Boć nie zániecha ten mąż/ áż tę rzecz dźiś skończy.

a I. Y szedł do miástá.

ROZDZIAŁ. IV.

Wedlug práwá Zakonnego. 13. Booz Rutho wźiął sobie zá żonę, ktora mu porodźiłá Obedá. 18. Ktory był Dźiádem Dawidowym.

1 POtym Booz szedł do bramy / y uśiadł tám: á oto pokrewny on szedł mimo / o ktorym powiedźiał był Booz: y rzekł mu: Podź sám á śiadź tu/ Ty á Ty: á on przyszedszy/ śiadł.
2 WZiąwszy tedy dźieśięć mężow stárszych miástá onego/ mowił do nich: Siadźćież też tu: y uśiedli.
3 ✠ Zátym rzekł onemu powinowátemu: Dźiał roli / ktory *był* brátá nászego Elimelechá przedáłá Noe-

mi / ktora śie wróciłá z ziemie Moábskiey. 4 Y zdáło mi śie to odnieść do uszu twojich / mowiac: Otrzymaj *te rolą* przed tymi ktorzy tu śiedza / y przed stárszymi ludu mego: á chceszli *ją* odkupić / odkup: á jesliż nie odkupisz powiedz mi / a bo wiem że nád ćie niemász *bliższego* do wykupienia: á jam po tobie. Tedy on rzekł: ja odkupię. 5 Nád to rzekł Booz: Dniá ktorego otrzymasz rolą z rąk Noemi / *tedy też* y Ruthę Moábitkę żonę zmárłego pojmiesz: ábyś wzbudźił imię zmárłego w dźiedźictwie jego. 6 Odpowiedźiał powinowáty: Nie mogę odkupić: bym snadź nie strácił dźiedźictwá mego. Odkupże ty sobie bliskość moję b: gdyż *ja* nie mogę odkupić jey. 7 (A był to stárodawny c zwyczaj w Izráelu przy wykupnie / y przy zamiánie: áby wárownieysza byłá káżda spráwá / *tedy* z zuwał jeden *z nich* trzewik swoj / y dawał *go* bliźniemu swojemu: A toć było ná świádectwo *uſtępowánia dobr* w Izráelu.) 8 Tedy rzekł on powinowáty do Boozá: Otrzymajże ty: Y zzuł trzewik swoj. 9 Zátym rzekł Booz do onych stárszych / y do wszystkiego ludu: Swiádkámi dźiś jesteście wy / żem to wszystko otrzymał co *było* Elimelechowe: y to wszystko co *było* Chelionowe / y Máhálonowe / z rąk Noemi. 10 Do tego Ruthę Moábitkę żonę Máhálonowę / wźiąłem sobie zá żonę / ábym wzbudźił d imię zmárłego w dźiedźictwie jego / iżby nie zginęło imię onego zmárłego miedzy bráćią jego / y z bramy miejscá jego: *Tego* śćie wy dźiśia świádkámi. 11 Y rzekł wszystek lud ktory *był* w bramie miástá / y stárszy: *Jesteśmy* świádkámi: Niechći dá PAN / áby niewiástá ktora wchodźi w dom twoj / *byłá* jáko e Ráchel y jáko Lia / ktore obie zbudowáły dom Izráelski: poczynajże sobie mężnie w Efrácie / á zjednaj *sobie* imię w Betlehemie. 12 Niechajże dom twoj będźie / jáko dom f Fáresá / (ktorego porodźiłá Thámár Judźie /) z naśienia tego / ktoreć dá PAN z tey to białey głowy.

13 A Ták pojął sobie Booz Ruthę / y byłá mu zá żonę: á gdy wszedł do niey / tedy jey dał PAN że poczęłá y porodźiłá Syná. 14 Y rzekły niewiásty do Noemi. Błogosłáwiony PAN / ktory ćię dźiś nie chćiał mieć przez powinowátego / áby zostawáło imię jego w Izráelu. 15 Tenći ućieszy duszę twoję / y będźie ćię żywił w stárośći twojey: ábowiem Synowa twojá / ktora ćię miłuje / porodźiłá go / ktorać dáleko jest lepsza / niżeli śiedm Synow. 16 A ták wźiąwszy Noemi dźiećiątko / położyłá je ná łonie swojim / á byłá mu zá piástunkę. 17 Y dáły mu sąśiády imię / mowiac: Národźił śię Syn Noemi: y názwáły imię jego Obed: tenći jest Oćiec Isájego / Ojcá Dawidowego.

18 A Teć są rodzáje g Fáresowe. Fáres spłodźił Hesroná. 19 A Hesron zpłodźił Rámá: á Rám zpłodźił Aminádabá. 20 A Aminádab zpłodźił Náhásoná: á Náhásson zpłodźił Sálmoná. 21 A Sálmon zpłodźił h Boozá: á Booz zpłodźił Obedá. 22 A Obed zpłodźił Isájego: á Isáji zpłodźił Dawidá.

a 5 Moj. 25.25.
b I. Práwo moje.
c 5 Moj. 25. 9.
d 5 Moj. 25. 6. Mátt. 22.24.
e 1 Moj. 29.16.
f 1 Moj. 38.28. 29.
g 1 Kron. 2.4.5.
h Luk. 3. 32.33.

PIERWZE KSIEGI SAMUELOWE,

ktore te z zowią

PIERWSZE KROLEWSKIE.

TE Księgi zámykáją w sobie rzeczy / ktore śię zá ostátnich dwu Sędźiow / Heli / y Sámuelá / y zá pierwszego Królá Saulá / przez 80. lat dźiáły.

ROZDZIAL I.

Anná żoná Elkány. dla niepłodności uſczypki ćierpiąc, płákáłá. 10. *potomſtwo u Bogá ſobie uproſiłá.* 20. *Syná Sámuelá porodźiłá.* 24. *ktorego oſtáwiwſzy, ná ſłużbę Bogu oddáłá.*

1 Był niektory mąż z Rámátájim Sofim / z gory Efrájim / ktoremu było imię Elkáná / ſyn Jerohámá / Syná Elihu / Syná Tohu / Syná Suf Efrátejczyká. ♣ 2 A ten miał dwie żenie / imię jedney Anná / á imię drugiey Fenenná / y miáłá Fenenná dźiatki / ále Anná nie miáłá dźiatek. ♣ 3 Y chadzał on mąż z miáſtá ſwego ná káżdy rok / áby chwałę dawał y ofiárował PAnu Zaſtępow w Sylo: gdźie byli dwá Synowie Heli / Ofni y Finees Kápłáni PAńſcy.

4 A Gdy przyſzedł dźień ktorego ſpráwowáł ofiáry Elkáná / dał Fenennie żenie ſwey / y wſzyſtkim Synow jey / y corkam jey cząſtki: ♣ 5 Ale Annie dał jednę część wyborną: Bo Annę miłował / choćiaż był PAN żywot jey zámknął. ♣ 6 Y draźniłá ją bárzo przećiwnicá jey / áby ją tylko rozgniewáłá / dla tego iż zámknął był PAN żywot jey. ♣ 7 To gdy czynił *Elkána* ná káżdy rok / á *Anná* też chodźiłá do Domu PAńſkiego / ták ją draźniłá *przećiwnicá* że płákiwáłá / y nie jadáłá. ♣ 8 Rzekł jey tedy Elkáná mąż jey: Anno czemu płáczeſz / y czemu nie jeſz? á przecz ſię ták trapi ſerce twe? izalim ja tobie nie jeſt lepſzy niż dźieśięć ſynow.

9 W Stáłá tedy Anná gdy ſię nájedli y nápili w Sylo: á Heli Kápłan śiedźiał ná ſtołku a u podwoja kośćiołá PAńſkiego. 10 ♣ A oná będąc w gorzkośći ſercá / modliłá ſię PAnu / y wielce płákáłá. ♣ 11 Y uczyniłá ſlub / mowiąc: PAnie zaſtępow / jeſliż wejrzawſzy wejrzyſz ná utrapienie ſłużebnice twojey / y wſpomniſz ná mię / á nie zábaczyſz ſłużebnice twojey / y daſz ſłużebnicy twey potomſtwo męſkiey płći / tedy je dam PAnu po wſzyſtkie dni żywotá jego / á brzytwá nie poſtoji ná głowie jego. ♣ 12 Y ſtáło ſię / gdy przedłużáłá modlitwy przed PAnem / że Eli przypátrował ſię uſtam jey. ♣ 13 Ale Anna mowiłá w ſercu ſwym: tylko wárgi jey ruchały ſię / ále głoſu jey ſłycháć nie było: y miáł ją Heli zá pijáną. ♣ 14 Przetoż rzekł do niey Heli: Długoż będźieſz pijáną? wytrzeźwi ſię z winá twego. ♣ 15 Ale odpowiedźiáłá Anná y rzekłá: nie ták PAnie moj: niewiáſtá utrapionego Duchá jeſtem: ánim winá áni napoju mocnego nie piłá: álem wyláłá duſzę moję przed oblicżem Páńſkim. ♣ 16 Nie rozumiejże o ſłużebnicy twojey jáko o niewieśćie niepobożnej / gdyż z wielkiego myślenia y b fráſunku mego / mowiłám áż do tąd. ♣ 17 Tedy odpowiedźiał Heli / y rzekł: Idźże w pokoju / á Bog Izráelſki niechći da proźbę twoję / ktoreś żądáłá od niego. ♣ 18 Y rzekłá: Niech znajdźie ſłużebnicá twoja łáſkę przed oczymá twymi: y odeſzłá niewiáſtá w drogę ſwą / y jádłá; á twarz jey nie byłá więcey *ſmętna*.

19 Y Wſtáli bárzo ráno / á pokłoniwſzy ſię przed PAnem / wrocili ſię / y przyſzli do domu ſwego do Rámátá: Tedy poznał Elkáná Annę żonę ſwą / á wſpomniał ná nię PAN. ♣ 20 Y ſtáło ſię po wypełnieniu dni / jáko poczęłá Anná / że porodźiłá Syná / y názwáłá imię jego Sámuel: bo *rzekłá*, u PAnám go uproſiłá.

21 P Otym ſzedł on mąż Elkáná / y wſzyſtek dom jego / áby oddał PAnu ofiárę uroczyſtą / y ſlub ſwoj. ♣ 22 Ale Anná nie ſzłá: bo mowiłá mężowi ſwemu. *Nie pojdę* áż zoſtáwię dźiećiatko / potym odwiodę je / że ſię ukaże przed PAnem / y zoſtánie tám záwſze. ♣ 23 Y rzekł jey Elkáná mąż jey: Uczyń co *jeſt* dobrego w oczách twojich / zoſtań áż go zoſtáwiſz: tylko niech utwirdźi PAN ſłowo ſwoje. Zoſtáłá tedy niewiáſtá / y kármiłá pierśiámi Syná ſwego / áż go zoſtáwiłá.

a *H. Ná ſtolicy.*

b *I. Rozdráżnienia.*

A Gdy

24 A Gdy go zostáwiłá / przywiodłá go z sobą ze trzemá cielcámi / y z jednym Efá mąki / y z łagwią winá / y przywiodłá go do domu PAńskiego w Sylo : á dziecię *było* máłe. 25 Y zábiwszy cielcá przywiedli dziecię do Heli. 26 A oná rzekłá : Słuchaj PAnie moj / żywie duszá twojá PAnie moj : Jam jest oná niewiástá ktoram tu stáłá przy tobie / modląc się PAnu. 27 Prosiłám o to dziecią tko / y dał mi PAN prośbę moję ktorey m żądáłá od niego. 28 Przetoż je też ja oddawam PAnu : ná wszystkie dni / ktorych będzie żyło / jest oddáne c PAnu. Y pokłonili się tám PAnu.

ROZDZIAŁ II.

Anná Bogu zá Syná dziękując 3. do pokory wszystkich upomina. 12. 22. Heli májąc Syny bezbożne, názbyt je łáskáwie karze. 27. záczym mąż Boży y Ojcu y Synom upádek opowiáda.

1 Y Gdy się modliłá Anná / y rzekłá : Rozweseliło a się serce moje w PAnu / wywyższon jest rog moj w PAnu / rozszerzyły się ustá moje / przeciw nieprzyjaciołom mojim / ábowiemem się rozrádowáłá w zbáwieniu twojim. 2 Niemász ci świętego jáko PAn : bo niemász b innego oprocz ciebie / y niemász ták mocnego / jáko Bog nász. 3 Nie mowcież nápotym słow pysznych / á niechąjnie wychodzą słowá hárde z ust wászych : ábowiem Bog *jest* c umiejętności PAnem d / á nádawáją się spráwy jego. 4 Łuk y mocarze pokruszeni *są*, á mdli przepasáni są mocą. 5 Ktorzy byli e násyceni / nájmują się zá Chleb : á głodni przestáli *łáknąć* : ták iż niepłodná siedmioro porodziłá / á ktora rodziłá wiele dziatek / zemdláłá. 6 PAN zábija / f y ożywia : wwodzi do grobu / y wywodzi. 7 PAn ubogiego czyni / y zbogáca : uniża / y wywyższa. 8 Wzbudza z prochu ubogiego / á z gnoju g podnosi żebráká : áby je posádził z Kśiążęty / á dał im stolicę chwalebną ośiągáć : Abowiem Páńskie są grunty ziemie / á ná nich záłożył świát.

9 Nogi h świętych swojich ochrania / á niepobożni w ciemnościách zámilkną : bo nie w śile swojey będzie się mąż zmacniał. 10 PAn pokruszy przeciwniki swoje / á zágrzmi ná nie z niebá ; PAN będzie sądził gránice ziemie : á da moc Krolowi swemu / y wywyższy rog i pomázáńcá swego. 11 A ták odszedł Elkáná do Námáty do domu swego / á dziecię służyło PAnu przed Heli Kápłánem.

12 A Le Synowie Heli / byli Synowie bezbożni / á nie ználi PAná. 13 Abowiem obyczaj Kápłánow ten był około ludu ; ktokolwiek spráwował Ofiáry / przychodził sługá Kápłáński gdy wárzono mięso / májąc widełki o trzech zębách w ręce swojey. 14 Y wrażał je w státek ábo w kocieł / ábo w panew ábo w gárniec : á cokolwiek wyjął widełkámi / to sobie brał Kápłan. Ták czynili wszystkim Izráelczykom ktorzy tám do Sylo przychodzili. 15 Tákże pierwey niż zápalono tłustość / tedy przychodził sługá Kápłáński / á mowił człowiekowi Ofiárującemu : Oddaj mięso / ábym je upiekł Kápłánowi / ábowiem nie weźmie od ciebie mięsá wárzonego / jedno surowe. 16 A jesliż mu odpowiedział on człowiek / niech się pierwey spali tłustość / potym sobie weźmiesz k czego będzie żądáłá duszá twojá : Tedy on mowił / Nie z tego: teraz daj; á nie dasz li / weźmę gwałtem : 17 Y był to grzech onych sług bárzo wielki przed PAnem / bo się odtrącáli ludzie od Ofiar PAńskich.

18 A Le Sámuel służył przed PAnem : ubráne chłopiątko l w Efod lniány. 19 A mátká jego uczyniwszy mu sukienkę máłą / przynaszáłá mu co rok / gdy chadzáłá z mężem swym spráwowáć Ofiáre uroczystą. 20 Y błogosłáwił Heli Elkánie / y żenie jego / mowiąc : Niechci da PAN potomstwo z tey niewiásty / zá oddánego / ktorego wyprosiłá u PAná : y poszli ná miejscá swoje. 21 Tedy náwiedził PAN Anne / ktora poczęłá y porodziłá trzech Synow / y dwie corce : A pá-

c *1. Będzie służyło Pánu.*
a *Luk.* 1. 47.
b 5 *Moj.* 3. 24. *Psalm* 89. 7. 8.
c *1. Pánem wszystkie wiedzącym.*
d 2 *Moj.* 21. 2. *Dán.* 1. 17.
e *Psalm* 34. 11. *Luk.* 1. 53.
f 5 *Moj.* 32. 39. *Tobia.* 13. 2. *Mądr.* 16. 13.
g *Psalm* 113. 7. 8.
h *Psalm.* 91. 11.
i *Psalm.* 89. 25.
k 3 *Moj.* 7. 31.
l 2 *Moj.* 28. 6.

chołe Sámuel urosł przed PAnem.

22 A Le Heli zstárzał śie był bárzo/ y słyszał wszystko co czynili Synowie jego cáłemu Izráelowi: y jáko sypiáli z niewiástámi / ktore śie schadzáły przede drzwi Námiotu zgromádzenia. ♣ Y rzekł do

23 nich: Przeczże tákie rzeczy czynicie? Coż ja słyszę o wászych złych spráwách / od wszystkiego ludu? ♣

24 Nie ták Synowie moji: bo nie dobra sławá ktora ja słyszę: że przywodźićie ku przestępstwu lud PAński.

25 ♣ Gdy kto zgrzeszy przećiw człowiekowi / sądźić go będźie sędźia: ále jesli przećiw PANu kto zgrzeszy/ ktoż śię zá nim ujmie? Lecz nie usłucháli głosu Ojcá swego / bo je

26 chćiał PAN pobić. ♣ Ale páchołę Sámuel postępował / á rosł /y podobał śię ták PAnu jáko y ludźiom.

27 P Otym przyszedł mąż Boży do Heli /y rzekł mu: Ták mowi PAN: Zalim śię nie jáwnie objáwił domowi Ojcá twego gdy byli w Egipćie w domu Fáráonowym?

28 ♣ Y obrałem go sobie ze wszystkich pokoleń Izráelskich zá Kápłáná/ áby Ofiárowáł ná Ołtarzu mojim/ á kádźił rzeczámi wonnymi/ y nośił Efod przede mną: y dałem domowi Ojcá twego wszystkie Ofiáry palone / od Synow Izráelskich. ♣

29 Przeczżeśćie m podeptáli Ofiáre moje/ y śniedną Ofiárę moję ktoram rozkazał *spráwowáć* w przybytku? Y *wiecey* uczćił Syny swoje nád mię: ábyśćie śię utuczyli z pierwoćin wszystkich Ofiar śniednych/

30 Izráelá ludu mego. ♣ Przetoż mowi PAN Bog Izráelski: rzekłem w prawdźie: dom twoj y dom Ojcá twego / będźie służył przede mną áż n ná wieki: ále teraz mowi PAN: Nie będźieć to: gdyż ja te ktorzy mnie czczą / czćić będę: á ktorzy mną gárdzą będą wzgárdzeni.

31 ♣ Oto dni przychodzą / á odetnę rámię twe/ y rámię domu Ojcá twego/áby nie było Stárcá w domu

32 twojim. ♣ Y o oglądasz wielki ućisk o przybytku *Páńskiego*, miásto szczęśćia ktore PAn dawał Izráelowi: Y nie będźie stárcá w domu two-

33 jim po wszystkie dni. ♣ Wszákże męża nie wytrácę z ćiebie *do końcá* od Ołtarzá mego / ábym utrapił oczy twe / á boleśćią ścisnął duszę twoję: á wszystko mnostwo domu twego

34 pomrze/doroższy lat męskich. ♣ A toć będźie ná znák / co przydźie ná dwu Synow twojich / Ofni y Finees-

35 sá: dniá jednego pomrą ći obá. ♣ Y wzbudzę sobie Kápłáná wiernego/ *ktory* według serca mego y według myśli mojey czynić będźie / y zbuduję mu dom trwáły / á będźie służył przed pomázáńcem mojim po-

36 wszystkie dni. ♣ Y stánie śię/ktokolwiek pozostánie z domu twego/ przydźie áby mu śię ukłonił zá pieniądz śrebrny / y zá sztukę chlebá/mowiąc: przypuść mię proszę do jedney *cząstki* Kápłáńskiey/ábym jadł sztuczkę chlebá.

m *H. wierzgáli ná ofiáry.*

n *2 Moj. 28.43. y 29.9.*

o *H. Przećiwniká. 1 Sám. 4.11. 17.*

ROZDZIAŁ III.

PAN Sámuelowi upádek Heli przepowiáda. 15. *Sámuel záśię toż mu oznájmuje.* 19. *ktorego zá wiernego Proroká Páńskiego wszyscy Izráelczycy przyjmują.*

1 A Páchołę Sámuel służył PAnu przed Heli / á słowo PAńskie było drogie w one dni/ bo nie bywáło widzenia jáwnego.

2 Y Stáło śię dniá onego gdy Heli leżał ná miejscu swojim / (á oczy jego już śię były poczęły záćmiewáć/y nie mogł dojrzeć:) ♣ A lámpá Boża jeszcze nie byłá zágászona: Sámuel też spał w Kośćiele PAńskim / gdźie byłá skrzyniá Boża: ♣

4 Ze záwołał PAn ná Sámuelá/ á on śię ozwał/ Owom ja. ♣ Y przybieżał do Heliego / y rzekł: Owom ja gdyżeś mię wołał: A on rzekł: Nie wołałem / wroć śię/spi: y poszedł á

6 spał. ♣ Powtore PAn jeszcze záwołał Sámuelá / y wstał Sámuel / á poszedł do Heliego / y rzekł: Owom ja / gdyżeś mię wołał: *ktoremu* on rzekł: Nie wołałem Synu moj /

7 wroć śię á spi: ♣ A Sámuel jeszcze nie znał PAná/ y jeszcze mu nie było objáwione słowo Páńskie. ♣ Nád

8 to jeszcze PAN záwołał Sámuelá po trzećie: á on wstawszy szedł do Heliego / y rzekł: Owom ja / gdyżeś mię wołał. Tedy zrozumiał Heli że

9 PAN wołał pácholećiá. ♣ Y rzekł Heli do Sámuelá: Idź spi/ á jesli ćie kto záwoła/ rzeczesz: Mow PAnie/ bo słyszy sługá twoj ; A ták Sámuel szedł/ y spał ná miejscu swojim.

10 POtym przyszedł PAn/ y stánął/ á záwołał jáko y pierwszy y drugi raz: Sámuelu Sámuelu: Y rzekł Sámuel : Mow *Pánie*, bo sługá twoj słucha. 11 ♣ Tedy rzekł Pan do Sámuelá: Oto ja uczynię rzecz w Izráelu/ ktora ktokolwiek usłyszy/ zábrzmi mu w obu uszách jego. 12 ♣ Dniá onego wzbudzę przećiw Heliemu wszystko com mowił przećiwko domowi jego: Pocznę y dokonam. 13 ♣ Y okażę mu/ iż ja sądzę dom jego áż ná wieki/ dla nieprawośći/ o ktorey wiedźiał: bo *wiedząc*, że a ná śię przeklectwo przywodźili Synowie jego/ wszákże nie bronił im tego. 14 ♣ A przetoż przysiągłem domowi Heli/ że nie będźie oczyśćiona nieprawość domu Heliego *żadną* Ofiárą / áni Ofiárą śniedną áż ná wieki. 15 ♣ Y spał Sámuel áż do poránku / y otworzył drzwi domu PAńskiego / á Sámuel bał śię oznájmić widzenia tego Heliemu. 16 ♣ Tedy záwołał Heli Sámuelá / y rzekł : Sámuelu Synu moj : ktory odpowiedźiał / Owom ja. 17 ♣ Y rzekł: Coż to zá słowá ktoreć *PAN* powiedźiał : proszę / nie tay przede mną : to á toć Bog niechaj uczyni / jesliże co zátáisz przede mną ze wszystkich słow ktore mowił do ćiebie. 18 ♣ Y oznájmił mu Sámuel wszystkie słowá / á nie zátáił *nic* przed nim : A *on* rzekł : PAN jest : co dobrego w oczách jego / niech czyni.

19 Y Rosł Sámuel: á PAN był z nim / y nie dopuśćił b upáść *żadnemu* ze wszystkich słow jego ná źiemię. 20 ♣ Poznał c tedy wszystek Izráel / od Dán áż do Beersebá / iż Sámuel był wiernym Prorokiem PAnu. 21 ♣ Bo y nápotym ukázował śię PAn Sámuelowi w Sylo/ ták jáko mu śię przed tym objáwił PAn w Sylo przez słowo swoje.

a I. Że śię nieprzystojnie spráwowáli.

b Psalm. 119.38

c Syrác. 46.16, 17.

ROZDZIAŁ IV

2. 10. Izráelczycy od Filistynow dwá kroć porażeni. 13. co usłyszawszy Heli, z stołká szyję złamał. 19. A Synowa jego przy porodzeniu umárłá.

1 Y Stáło śię według mowy Sámuelowey wszystkiemu Izráelowi : Bo gdy wyćiągnął Izráel przećiw Filistynom ná wojnę / á położyli śię obozem u Ebenezer : Filistynowie zás położyli śię Obozem w Afeku. 2 ♣ Y gdy śię uszykowáli Filistynowie przećiwko Izráelowi/ á stoczyłá śię bitwá : tedy porażony jest Izráel od Filistynow / á pobito ich w oney bitwie ná polu/ około czterzech tyśięcy mężow.

3 Y Wroćił śię lud do Obozu : Y rzekli stárszy Izráelscy: przeczże nas dźiś poráźił PAN przed Filistynámi : weźmiemyż do śiebie z Sylo skrzynię przymierza PAńskiego/á niech przyjdźie miedzy nas/ á wybáwi nas z rąk nieprzyjaćioł nászych. 4 ♣ Przetoż posłał lud do Sylo / y wźieli z támtąd skrzynię przymierza PAná zastępow / śiedzącego ná Cherubinách : byli też tám dwáj Synowie Heli z skrzynią przymierza PAńskiego / Ofni y Fineés. 5 ♣ A gdy przyszłá skrzyniá przymierza PAńskiego do Obozu/ zákrzyknął wszystek Izráel głosem wielkim / ták iż źiemiá zábrzmiáłá. 6 ♣ A usłyszawszy Filistynowie głos onego krzyku/rzekli: Coż to zá głos ták wielkiego wykrzykánia w Obozie Hebrejskim ? Y poználi że skrzyniá PAńska przyszłá do Obozu. 7 ♣ Przetoż zlękli śię Filistynowie/ gdyż mowiono : Przyszedł Bog do Obozu ich/y rzekli : Biádá nam/ bo nie było nic tákowego przed tym. 8 ♣ Biádáż nam/ ktoż nas wybáwi z rąk tych Bogow mocnych ? ćić to Bogowie / ktorzy poráźili Egipt wszelką plagą ná puszczy. 9 ♣ Zmacniajćież śię / á bądźćie mężámi o Filistynowie! byśćie snadź nie służyli a Hebrejczykom / jáko *oni* wam służyli. Bądźćież tedy mężámi / á potykajćie śię. 10 ♣ Zwiedli tedy bitwę Filistynowie/ y porażony jest Izráel / á uciekał káżdy do namiotu swego : y stáłá śię porażká bárzo

a Sędź. 13.1.

wielka/

wielka / ták iż poległo z Izráelá trzydźieśći tyśiecy piechoty. ♣

b Psalm. 78.61.

11 Támże skrzyniá Boża b wźiętá jest / y dwáj Synowie Heli polegli / Ofni y Finees.

12 Y Biezał niektory z *Synow* Benjáminowych z bitwy / á przyszedł do Sylo tegoż dniá májąc száty rozdárte / á proch ná głowie swojey. ♣

13 A *gdy* przyszedł / oto Heli śiedźiał ná stołku przy drodze wyglądájąc / bo śię serce jego lękáło o skrzynię Bożą: á przyszedszy on mąż / opowiedźiał miástu: y krzyczáło wszystko miásto. ♣

14 A usłyszawszy Heli głos krzyku onego / rzekł: Coż to zá głos rozruchu tego: lecz on mąż śpiesząc śię przyszedł ábyto oznájmił Helemu. ♣

15 A Heli już miał dźiewięćdźieśiąt y ośm lat / á oczy jego już śię były záćmiły / że nie mogł dojrzeć. ♣

16 Tedy rzekł on mąż do Helego: Ja idę z bitwy: jam záiiste z bitwy dźiś uciekł: Do ktorego on rzekł: Coż śię *tám* stáło Synu moj? ♣

17 Y odpowiedźiał on poseł / y rzekł: uciekł Izráel przed Filistynámi: y stáłá śię wielka porażka w ludu: támże y dwáj Synowie twoii legli Ofni y Finees c y skrzyniá Boża wźiętá jest.

c 1 Sám. 2.34.

18 ♣ A gdy wspomniał skrzynię Bożą / spadł *Heli* z stołká ná wznák u bramy: á złamawszy sobie szyję umárł: ábowiem *był* człowiek stáry y oćiężáły. A on sądźił Izráelá przez czterdźieśći lat.

19 Synowa też jego / żoná Fineesowá / będąc brzemienna / y bliská porodzenia / gdy usłyszáłá one nowinę / iż wźiętá jest skrzyniá Boża / y że umárł świekier jey / y mąż jey / tedy śię náchyliłá / y porodźiłá: bo przypádły ná nię bole jey. ♣

20 A gdy umieráłá / rzekły *niewiásty* ktore były przy niey: nie boj śię / ábowiemeś Syná porodźiłá: ále oná nic nie odpowiedźiáłá / áni *tego* przypuśćiłá do sercá swego. ♣

21 Y náywáłá dźiećiątko Ichábod / mowiąc: Przeprowádźiłá śię sławá od Izráelá / iż wźięto skrzynię Bożą / á iż *umárł* świekier jey / y mąż jey. ♣

22 Przetoż rzekłá: Przeprowádźiłá śię sławá od Izráelá: bo wźięto skrzynię Bożą.

ROZDZIAL V.

Skrzyniá Páńska od Filistynow wźięta, y do kośćiołá wprowádzona, bálwána ich zepsowáłá. 6. 2. 10. Bog ich chorobą brzydką, y myszámi karał. 11. záczym o przywroceniu skrzynie Bożey rádzą.

1 Tedy Filistynowie wźięli skrzynię Bożą / y zánieśli ją z Ebenezer / do Azotu. ♣

2 Wźiąwszy tedy Filistynowie onę skrzynię Bożą / wprowádźili ją do domu Dágonowego / y postáwili ją podle Dágoná. ♣

3 A gdy ráno wstáli Azotczánie názájutrz / oto Dágon leżał twarzą swoją ná źiemi przed skrzynią PAńską: y podnieśli Dágoná / y postáwili go ná miejscu jego. ♣

4 A gdy *zaś* wstáli ráno názájutrz / oto Dágon leżał twarzą swoją ná źiemi / przed skrzynią PAńską / á łeb Dágonow / y obie dłoni ręku jego ułamáne *były* ná progu / tylko *sam pień* Dágonow zostáł podle niey. ♣

5 Przetoż nie wstępują Kápłáni Dágonowi / y wszyscy ktorzy wchodzą do domu Dágonowego ná prog Dágonow w Azoćie / áż do dniá tego. ♣

6 Tedy byłá ćiężka ręká PAńska nád Azotczány / á gubiłá je / (bo je zárażáłá wrzodámi a ná zádnicach ich /) w Azoćie y w gránicach jego. ♣

a 5 Moj. 28.27. Psalm. 78.66.

7 A widząc mężowie z Azotu co śię dźiało rzekli: Niechaj nie zostawa skrzyniá Bogá Izráelskiego z námi: ábowiem sroga jest ręká jego przećiwko nam / y przećiwko Dágonowi Bogu nászemu. ♣

8 A ták obesłáli y zebráli wszystkie Kśiążętá Filistyńskie do śiebie / y mowili: Coż uczynimy z skrzynią Bogá Izráelskiego? Y odpowiedźieli: Do Gáth niech będźie doprowádzona skrzyniá Bogá Izráelskiego: y odprowádźili *tám* skrzynię Bogá Izráelskiego. ♣

9 A gdy ją odprowádźili / powstáłá ręká PAńska przećiw miástu / trapieniem bárzo wielkim / y zárażáłá męże miástá od máłego áż do wielkiego / y náczyniło śię im wrzodow ná skrytych *miejscách.*

10 Odesłáli tedy skrzynię Bożą do Akkáronu: á gdy przyszłá skrzyniá Boża do Akkáronu krzyczeli

Akkárończycy / mowiąc: Przyprowádzono do nas skrzynię Bogá Izráelskiego / áby nas wymordowano z ludem náſzym. 11 Przetoż poſławszy zgromádźili wszystkie Kśiążętá Filistyńskie / y rzekli: Odeślićie skrzynię Bogá Izráelskiego / á niech śię wroći ná mieysce swoje / y niech nas nie zábija y ludu náſzego: bo był strách śmierci po wszystkim mieśćie / á byłá tám bárzo ćięszka ręká Bożá. 12 A mężowie ktorzy nie pomárli / záráżeni byli wrzodámi ná zádnicy / ták iż wstępował krzyk miástá do niebá.

Rozdział VI.

Filistynowie náradźiwszy śię, skrzynię z dáry odsyłáją do Betſemes. 13. gdźie ludźie ktorzy do niey náglądáli. 19. srodze pomordowáni będąc. 23. do Kátyátyárym przez posły jey zbywáją.

1 Y Byłá skrzynia Páńska w źiemi Filistyńskiey / przez śiedm mięśięcy. 2 Tedy przyzwawszy Filistynowie Kápłánow y wieszczkow / rzekli: Coż uczynimy z skrzynią PAńską? powiedźćie nam / jáko ją odesłáć mamy ná mieysce jey? 3 Ktorzy odpowiedźieli: jeśli odeślećie skrzynię Bogá Izráelskiego / nie odsyłájćież jey prozney / ále przy niey koniecznie oddajćie Ofiárę zá przewinienie: tedy będźiećie uzdrowieni / y dowiećie śię czemu nie odstąpiłá ręká jego od was. 4 Y rzekli: Jákaż będźie ofiárá zá przewinienie / ktorą jey oddáć mamy? Odpowiedźieli: według liczby Kśiążąt Filistyńskich / pięć złotych zádnic / y pięć złotych myszy: ábowiem jednáka jest plagá ná was wszystkich / y ná Kśiążętá wásze. 5 A poczynićie podobieństwá zádnic wászych / y podobieństwá myszy wászych / ktore psowáły źiemię / y oddaćie Bogu Izráelskiemu chwałę: owá / snadź ulży ręki swey: nád wámi / y nád Bogámi wászymi / y nád źiemią wászą. 6 A czemuż obciążaćie serce wásze / jáko obćiążáli Egipczánie y Fáráo serce swoje: izáż *nie dopiero* gdy dźiwne rzeczy nád nimi czynił / wypuśćili je / y wyszli?

7 Przetoż teraz spráwćie woz nowy jeden / á weźmićie dwie krowie od ćieląt / ná ktorych nie postáło járzmo / y záprzężćie te krowy w woz / á ćielętá ich od nich odwiedźćie do domu. 8 Weźmićie też skrzynię PAńską / y wstawćie ją ná woz: á sztuki złote ktoreśćie ofiárowáli zá przewinienie / włożćie w skrzynkę pobok jey / á puśććie ją / że pojdźie. 9 A pátrzajćie / jeśli drogą gránic swych pojdźie do Betſemes / *tedyć* on ná nas dopuśćił to wielkie złe: á jeśliż nie / tedy poznamy że nie ręká jego dotknęłá śię nas / *ále* to z trefunku przyszło ná nas. 10 Y uczynili ták oni mężowie: á wźiąwszy dwie krowie od ćieląt / záprzęgli je w woz / á ćielętá ich zámknęli domá. 11 Potym wstáwili skrzynię Páńską ná woz / y skrzynkę / y myszy złote / y podobieństwá zádnic swojich. 12 Y udáły śię one krowy drogą prosto ku Betſemes / á gośćińcem jednym idąc szły / á ryczáły: y nie zstępowáły áni w práwo áni w lewo: á Kśiążętá Filistyńskie szły zá nimi / áż do gránic Betſemes.

13 A Ná ten czás Betſemczycy żęli pszenicę w dolinie: podniozszy oczu swych / ujrzeli skrzynię / y urádowáli śię ujrzawszy ją. 14 A *gdy* woz przyszedł ná pole Jozuego Betſemity / támże stánął: tám też *był* kámień wielki: tedy porąbawszy drwá *od onego* wozá / Ofiárowáli one krowy ná cáłopalenie PAnu. 15 Ale Lewitowie zstáwili skrzynię PAńską / y skrzynkę ktora byłá z nią / w ktorey *były* sztuki złote / y postáwili ná onym kámieniu wielkim: á mężowie z Betſemes spráwowáli cáłopalenia / y Ofiárowáli Ofiáry PAnu onego dniá.

16 CO widząc pięćioro Kśiążąt Filistyńskich / wroćili śię do Akkáronu onegoż dniá. 17 A teć były zádnice złote / ktore oddáli Filistynowie zá przewinienie PAnu: od Azotu jednę: od Gázy jednę: od Aszkálonu jednę: od Geth jednę: y od Akkáronu jednę. 18 Myszy tákże złote / według liczby wszystkich miast Filistyńskich / od piąći kśiestw

począwszy od miástá murowánego áż do wśi bez muru / y áż do kámieniá onego wielkiego / ná ktorym postáwili skrzynię Páńską / ktory jest áż do dniá tego ná polu Jozuego Betsemity.

19 A że pobił PAN niektore z mężow Betsemitskich / przeto iż náglądáli a w skrzynię Páńską / y pobił z ludu piećdźieśiat tyśiecy / y śiedmdźieśiat mężow : y płákał lud / przeto że PAN lud wielką porážką poráźił.

20 ♣ Y rzekli mężowie z Betsemes : Ktoż śię będźie mogł ostáć przed obliczem PAná Bogá tego świętego ? y do kogoż poydźie od nas ?

21 ♣ A ták wypráwili posły do obywátelow Káryáthyárym / mowiąc: przywroćili Filistynowie skrzynię PAńską : podźćie / przeprowadźćie ją do śiebie.

a Przećiwko zákazániu 4 Moj. 4.5.20

Rozdźiał VII.

Skrzyniá odwieźiona do Káryátyárym 3. Sámuel Izráelity náwraca do Páná. 7. Filistyny, gdy przećiw Izráelitom walczyli, modlitwą poraża. 15. á Izráelá wiernie sądźi.

1 Przyszli tedy mężowie z Káryátyárym / y odwieźli skrzynię PAńską / á wnieśli ją do domu a Abinádábowego w Gábáá: á Eleázárá Syná jego poświęćili / áby strzegł skrzynie PAńskiey.

a 1 Sám. 6. 5.

2 ♣ Y stáło śię / gdy od onego dniá / jáko zostáłá skrzyniá w Káryátyárym / wyszedł niemáły czás / to jest / dwádźieśćiá lat / że płákał wszystek dom Izráelski zá PAnem.

3 Y Rzekł Sámuel do wszystkiego domu Izráelskiego / mowiąc: Jesliże ze wszystkiego sercá wászego náwracaćie śię do PAná / wyrzuććież Bogi cudze z pośrzodku śiebie / y Astárotá: á zgotujćie serce wásze PAnu / y służćie jemu b sámemu : tedyć was wybáwi z ręki Filistynow.

b 5 Moj. 6. 13. 14. y 10.20 Mátt. 4. 10. Luk. 4. 8.

4 ♣ Przetoż wyrzućili Synowie Izráelscy Báále / y Astárotá : á służyli PAnu sámemu.

5 ♣ Tedy rzekł Sámuel : Zgromadźćie wszystkiego Izráelá do Másfá / ábym śię modlił zá wámi PAnu.

6 ♣ A ták zgromádźili śię do Másfá / á czerpájąc wodę / wylewáli przed PAnem / y pośćili tám dniá onego / mowiąc : Zgrzeszyliśmy PANU. Y sądźił Sámuel Syny Izráelskie w Másfá.

7 A gdy usłyszeli Filistynowie / że śię zgromádźili Synowie Izráelscy w Másfá / ruszyły śię Książętá Filistyńskie przećiw Izráelowi. To gdy usłyszeli Synowie Izráelscy / zlękli śię przed Filistynámi.

8 ♣ Y rzekli Synowie Izráelscy do Sámuelá : Nie przestaway zá námi wołáć do PAná Bogá nászego / áby nas wybáwił z ręki Filistynow.

9 ♣ Przetoż wźiął Sámuel báránká ssącego jednego / y ofiárował go cáłego ná cáłopalenie PAnu : y wołał Sámuel do PAná zá Izráelem / á wysłuchał go PAn.

10 ♣ Y stáło śię / gdy Sámuel spráwował cáłopalenie / że Filistynowie przyćiągnęli blisko / áby walczyli przećiw Izráelowi : ále c zágrzmiał PAn / grzmotem wielkim dniá onego nád Filistynámi / á potárł je / y poráženi są przed obliczem Izráelá.

c Syrach 46. 20.

11 ♣ A mężowie Izráelscy wypadszy z Másfá / gonili Filistyny / y bili je áż pod Betchár.

12 ♣ Tedy wźiął Sámuel kámień jeden / y postáwił go miedzy Másfá á miedzy Sen : y názwał imię jego Ebenezer / mowiąc : Aż poty pomagał nam PAn.

13 ♣ A ták poniżeni są Filistynowie / á potym więcey nie przychodźili ná gránice Izráelską : ábowiem byłá ręká PAńska przećiwko Filistynom / po wszystkie dni Sámuelowe.

14 ♣ Y przywrocone są miástá Izráelowi / ktore były wźięli Filistynowie Izráelowi / od Akkárenu áż do Get / y gránice ich oswobodźił Izráel z ręki Filistynow : y był pokoy miedzy Izráelem / y miedzy Amorreyczykiem.

15 Y Sadźił Sámuel Izráelá po wszystkie dni żywotá swego.

16 ♣ A chodząc ná káżdy rok obchodźił Bethel / y Gilgál / y Másfá sądząc Izráelá po onych wszystkich mieyscách.

17 ♣ Potym śię wracał do Rámáty: Bo tám był dom jego : y tám sądźił Izráelá : támże też zbudował Ołtarz PANU.

ROZDZIAL VIII.

Złe spráwy Synow Sámuelowych. 5. dla ktorych Izráelczycy proszą o Królá. 7. z obrázą Bożą. 11. Samuel ich od tego odwodząc, práwá Krolewskie wylicża. 19. ktorym przy uporze stojącym Bog Królá obráć każe.

1 Y Stáło śie/ gdy śie zstárzał Sámuel/ że postánowił Syny swe 2 sędźiámi nád Izráelem. ✠ A było imię Syná jego pierworodnego Joel/ á imię drugiego *Syná* jego Abiá: *Ci byli* Sędźiámi w Beersebá. 3 ✠ Ale nie chodźili Synowie jego drogámi jego: lecż událi śię zá łákomstwem/ y bráli dáry a/ á wywracáli sąd. 4 ✠ Przetoż zebráli śię wszyscy stárszy Izráelscy/ y przyszli 5 do Sámuelá do Rámáty: ✠ Y rzekli mu: Otoś śię ty zstárzał/ á Synowie twoji nie chodzą drogámi twojimi: przetoż postánow b nam Królá/ áby nas sądźił/ jáko y wszystkie narody *máją*. 6 ✠ Ale śię nie podobáłá tá rzecż Sámuelowi/ że mowili: Day nam Królá/ áby nas sądźił: przetoż modlił śię Sámuel PAnu. 7 ✠ Tedy rzekł PAN do Sámuelá: Usłuchay głosu ludu tego we wszystkim coć powiedzą: Abowiem nie tobą c wzgárdźili/ ále mną wzgárdźili/ iżbym nie krolował nád 8 nimi. ✠ A według wszystkich spraw ktore cżynili od *onego* dniá/ ktoregom je wywiodł z Egiptu/ áż do dniá tego/ gdy mię opuśćili y służyli Bogom obcym: Ták też cżynią y tobie. 9 ✠ Przetoż teraz usłuchay głosu ich/ á wszákże oświadcż śię jáko napilniey przed nimi/ y oznájmi im práwo królá/ ktory nád nimi ma krolowáć.

10 A Ták Sámuel odniosł wszystkie słowá PAńskie do ludu/ ktory go 11 prośił o Królá. ✠ Y mowił: Toć będźie práwo d Królá/ ktory krolowáć ma nád wámi: Syny wásze bráć będźie/ á osádźi nimi wozy swoje/ y pocżyni je jezdnymi/ á będą 12 biegáć przed wozem jego. ✠ Pocżyni też sobie z nich połkowniki nád tyśiącámi/ y rotmistrze nád piąćiądźieśiąt: *pocżyni z nich* oracże rol swojich/ y żeńce żniwá swego/ y te ktorzyby robili rynsztunki wojenne/ 13 y potrzeby do wozow jego. ✠ Corki tez wásze pobierze/ áby gotowáły rzecży wonne/ y były kuchárkámi y 14 piekárkámi. ✠ Polá też wásze/ y winnice wásze/ y Oliwnice wásze co nalepsze pobierze/ á rozda sługom swo- 15 jim. ✠ Przytym z záśiewkow wászych/ y z winnic wászych będźie brał dźieśięćiny: y rozda je komornikom 16 swojim/ y sługom swojim. ✠ Tákże sługi wásze/ y dźiewki wásze/ y młodźieńce wásze co nagrzecżniejsze będźie brał/ y osły wásze pobierze/ y 17 obroći do roboty swojey. ✠ Z bydłá wászego dźieśięćinę będźie brał/ á 18 wy będźiećie niewolnikámi jego. ✠ Y będźiećie wołáć dniá onego dla Królá wászego/ ktorego sobie obierzećie: á nie wysłucha was PAN dniá onego.

19 A Że nie chćiał lud usłucháć głosu Sámuelowego: Owszem mowili/ Nic z tego: ále Krol niech będźie 20 nád námi: ✠ Abyśmy byli y my/ jáko wszystkie narody: będźie nas sądźił Krol nász: á wychodząc przed námi będźie odpráwował wojny násze. 21 ✠ A wysłuchawszy Sámuel wszystkich słow ludu/ odniosł je do 22 uszu PAńskich. ✠ Y rzekł PAn do Sámuelá: usłuchay głosu ich/ á postánow nád nimi Królá. Przetoż rzekł Sámuel do mężow Izráelskich: Idźćie káżdy do miástá swego.

a 2 Moj. 23. 6. Amos 5. 12.

b Oze. 13. 10. Dźiej. 13. 21.

c 1 Sám. 10. 27.

d 1. Obycżaj. A. po-śpek.

ROZDZIAL. IX.

Saul szukájąc Oślic. 18. przyszedł do Proroka Sámuelá. 19. ktory mu Duchem Bożym opowiáda, że będźie Krolem. 22. á zátym uczęstowawszy go. 26. Odpráwia.

1 Y Był mąż *z pokolenia* Benjámin ktorego imię było Cys/ Syn Abielow/ Syná Seror/ Syná Bechorát/ Syná Afiá/ Syná męża 2 Jemini/ duży w śile. ✠ Ten miał Syná imieniem Saulá/ młodźieńcá urodźiwego: á nie *było* nikogo z Synow Izráelskich urodźiwszego nádeń a: głową był wyższy nád wszystek *inny* lud.

3 A Zginęły były Oślice Cyssowi Ojcu Saulowemu: y rzekł Cys do Saulá Syná swego: Weźmi teraz

a H. Od rámienia był wyższy

teraz z sobą jednego z sług / á wstawszy idź y szukaj Oślic. ♣ Tedy on szedł przez gorę Efráim/ y przeszedł ziemię Sáliszá / lecz nie náleźli: Przeszli tákże ziemię Sálim / á nie ználeźli: Nád to przeszli y ziemię Jemini/ á nie ználeźli.

5 A Przyszedszy do ziemie Suf/ rzekł Saul słudze swemu ktory był z nim: podź/ á wroćmy się / by snadź zániechawszy Oćiec moj Oślic nie frásował się o nas. 6 ♣ Ktory mu odpowiedźiał : Oto teraz jest mąż Boży w tym mieśćie/ á mąż to zacny: Cokolwiek powie/ wszystko się stawa: przetoż podźmy tám / snadź nam powie o drodze nászey / ktorą 7 iść mamy. ♣ Tedy odpowiedźiał Saul słudze swemu: Więc pojdźiemy : Ale coż przynieśiemy onemu mężowi? Bo chlebá niestáło w sumkách nászych/ á podarku niemász/ ktorybyśmy przynieśli mężowi Bożemu: coż mamy? 8 ♣ Tedy sługá znowu odpowiedźiał Saulowi/ y rzekł: Otom ználazł u śiebie czwartą część sykla śrebrnego / ktorą damy mężowi Bożemu / áby nam oznájmił drogę nászę. 9 ♣ (Przed tym w Izráelu ták mawiał káżdy / gdy się szedł rádźić Bogá: chodźćie / á pojdźiemy áż do Widzącego : Bo ktorego dźiś zowią Prorokiem / tego przedtym názywano Widzącym.)

10 TEdy rzekł Saul do sługi swego: Dobre jest słowo twoje: chodź/ podźmy: y szli do miástá w ktorym 11 był mąż Boży. ♣ A gdy wstępowáli ná gorę miástá / á potkáli dźiewczęki wychodzące czerpáć wodę/ rzekli 12 im: A jestże tu Widzący? ♣ Ktore odpowiádájąc im rzekły/ Jest: Oto przed tobą/ śpiesz śię tedy : dźiś bowiem przyszedł do miástá/ gdyż dźiś Ofiáry spráwuje lud ná gorze. 13 ♣ Skoro wnidźiećie do miástá / znajdźiećie go / pierwey niż pojdźie ná gorę áby jadł: ábowiem lud nie będźie jadł / áż on przydźie: bo on będźie błogosłáwił ofierze b : potym będą jeść wezwáni: á przetoż idźćie ku go o tey godźinie znajdźiećie.

b 5 Moj. 8. 10. Dźiej. 27. 35. 1 Tym. 4. 4. 5.

14 WEszli tedy do miástá : á gdy przyszli w pośrzodek miástá / Oto Sámuel wychodźił przećiwko 15 nim/ áby szedł ná gorę: ♣ A PAN objáwił c był Sámuelowi dźień przed tym / niżli Saul przyszedł / 16 mowiąc: ♣ O tym czásie jutro poślę do ćiebie męża/ z ziemie Benjámin: ktorego pomażesz zá wodzá nád ludem mojim Izraelskim : á on wybáwi lud moj z rąk Filistyńskich: Bom wejrzał ná lud moj / gdyż 17 przyszło wołánie jego do mnie. ♣ A gdy Sámuel wejrzał ná Saulá / rzekł mu PAN: Onoż mąż/ o ktorymemći powiedźiał: tenći będźie pánował nád ludem mojim.

c Dźiej. 12. 21.

18 A Ták przystąpił Saul do Sámuelá / w pośrzodku brámy / y rzekł : Proszę powiedz mi gdźie tu 19 jest dom Widzącego? ♣ Y odpowiedźiał Sámuel Saulowi / mowiąc: Jam jest Widzący / wstąp przede mną ná gorę / á będźiećie dźiś jedli ze mną / potym ćię odpráwię ráno/ á cokolwiek jest w sercu twym / o20 znájmię tobie. ♣ A o Oślice/ ktoreć zginęły dźiś trzeći dźień / nie frásuj śię / boć się ználázły: y czyjeż wszytko co nalepszego w Izráelu? izali nie twoje? y nie wszystkiego 21 domu Ojcá twego? ♣ A odpowiádájąc Saul rzekł : izalim ja nie d Syn Jemini/ z námniejszego pokolenia Izráelskiego ? á dom moj ázaż nie napodlejszy miedzy wszystkimi domy pokolenia Benjáminowego ? Przeczże tedy mowił do mnie tákowe słowá?

d 1 Sám. 15. 17.

22 A Ták wźiąwszy Sámuel Saulá y sługę jego wiodł je ná Salę / y dał im miejsce przedniejsze miedzy wezwánymi / ktorych było 23 około trzydźiestu mężow. ♣ Y rzekł Sámuel kuchárzowi: Daj sam tę cząstkę ktoramći dał / y o ktorymći 24 rzekł / Zchowaj ją u śiebie. ♣ A gdy przyniosł kucharz łopátkę / y to co było ná niey/ położył Sámuel przed Saulá / y rzekł: Oto co zostáło weźmi przed śię / á jedz/ bo ná ten czás zchowano to dla ćiebie / gdym rzekł: Wezwałem ludu. ♣ Y jadł Saul z Sámuelem dniá onego.

25 A Gdy zstąpili z gory do miástá / rozmawiał z Saulem ná dáchu. Potym wstáli bárzo ráno: Y stáło się / gdy się poczęło rozedniwáć:

záwołał Sámuel Saulá ná dách/ mowiąc: Wstań / á odpráwię ćię: wstawszy tedy Saul / wyszli obá z 27 domu/ on y Sámuel. ♣ A gdy zchodźili ku końcowi miástá / rzekł Sámuel do Saulá: rzecz słudze áby szedł przed námi / y szedł: á ty pozostań trochę żeć opowiem słowo Boże.

Rozdział X.

Saul ná krolestwo od Sámuelá pomázány będąc. 6. Znákámi o tym upewniony. 17. á przez los w Mássá ze wszystkiego ludu obrány jest.

1 Gdy Sámuel wźiął bánkę Oliwy / y wylał ná głowę jego / á pocáłowawszy go / rzekł: izali ćię nie pomázał PAN nád dźiedźictwem swojim zá wodzá? ♣ Gdy 2 dźiś odejdźiesz ode mnie / znajdźiesz dwu mężow u grobu Ráchele ná gránicách Benjámin w Selsá / ktorzy ćię powiedzą: ználázły śię Oślice / ktoryches chodźił szukáć: á oto zániechawszy Oćiec twoj stáránia o Ośličách / frásuje śię o was / mowiąc: Coż mam czynić z strony Syná mego? ♣ Potym odszedszy z támtąd dáley / przydźiesz áż ná pole 3 Tábor: y potkáją ćię tám trzey mężowie / idący do Bogá / do b domu Bożego / jeden nieśie troje koźląt / á drugi nieśie trzy bochny chlebá / á trzeći nieśie łagiew winá. ♣ Y pozdrowią 4 ćię w pokoju / y dádzą ći dwoje chlebá / ktore weźmiesz z rąk ich. ♣ Potym przydźiesz ná págorek 5 Boży / kędy jest straż Filistyńska: á gdy tám wnidźiesz do miástá / potkasz śię z gromádą Prorokow / zstępujących z gory: á przed nimi będźie hársá / y bęben / y piszczałká / y lutnia / á oni będą prorokowáli. ♣ Y 6 zstąpi ná ćię Duch PAński / y będźiesz z nimi prorokował: A odmienisz śię w inszego mężá. ♣ A gdy przy- 7 dą te znáki ná ćię / czyń cokolwiek znajdźie ręká twojá: bo Bog *jest* 8 z tobą. ♣ Potym pojdźiesz przede mną do Gálgál / á oto ja przyjdę do ćiebie / dla spráwowánia Ofiar cáłopalonych / y dla Ofiárowánia ofiar spokojnych: przez śiedm dni będźiesz czekał / áż przyjdę do ćiebie / y ukażęć co będźiesz miał czynić.

9 ♣ Y stáło śię / gdy śię obroćił áby odszedł od Sámuelá / odmienił Bog serce jego w insze / y spełniły śię wszystkie one znáki dniá onego.

10 Y Przyszli tám ná págorek: á oto gromádá Prorokow potkáłá śię z nim / y odpoczął nád nim Duch Boży / y prorokował w pośrzodku 11 ich. ♣ Stáło śię c tedy / że wszyscy ktorzy go przed tym ználi ujrzeli / á oto z prorokámi prorokował: y mowili wszyscy jeden do drugiego: coż śię stáło Synowi Cyssowemu? Izali też Saul miedzy Prorokámi? ♣ Y odpowiedźiał mąż 12 *niektory* z támtąd / y rzekł: y ktoż jest Ojcem ich d? przetoż weszło to w przypowieść: Izali y Saul miedzy Prorokámi? ♣ Y przestał prorokowáć / á 13 przyszedł ná gorę.

14 Potym rzekł Stryj Saulow do niego / y do sługi jego: Gdźieżeśćie chodźili? y odpowiedźiał: szukáć Ośilc: á widząc żesmy ich nie mogli ználeść / posłaliśmy do Sámuelá. ♣ Y rzekł Stryj Saulow / 15 powiedz mi proszę co wam powiedźiał Sámuel. ♣ Y odpowiedźiał 16 Saul Stryjowi swemu: Oznájmił nam zá pewne / iż ználeźiono Oślice. Ale o spráwie Krolestwá / o ktorym mu Sámuel powiedźiał nie oznájmił mu.

17 Potym zwołał Sámuel ludu do 18 PAná do Mássá. ♣ Y rzekł do Synow Izráelskich: Ták mowi PAN Bog Izráelski: Jam wywiodł Izráelá z Egiptu / y wybáwiłem was z rąk Egipczánow / y z rąk wszystkich krolestw ktore was trápiły: ♣ Aleśćie wy dźiś odrzućili e 19 Bogá wászego ktory was sam wybáwia od wszystkiego złego wászego / y od ućiskow wászych / y rzekliśćie mu: Postánow Krolá nád námi. Przetoż teraz stańćie przed PAnem według pokoleń wászych / y wedle tyśiacow wászych. ♣ A gdy kazał przy- 20 stąpić Samuel wszystkim pokoleniam Izráelskim / padł *los* ná pokolenie Benjáminowe. ♣ Potym kazał 21 przystąpić pokoleniu Benjáminowemu / według domow jego / y padł *los* ná dom Metry / á tráfił ná Sau-

Ozea. 9. 13. Dźiej. 13. 21.

b H. Do Bethel.

c 1 Sám. 19. 24.

d T. Prorokow.

e 1 Sám. 8. 7. 19 y 12. 12

lá Syná Cysowego: y sukano go/ ále go nie ználeziono. 22 ✤ Przetoż pytáli się znowu PANá: przyydźieli jeszcze sám ten mąż? y odpowiedźiał PAN: Oto sie skrył miedzy sprzętem. 23 ✤ Tedy poszedszy wźieli go z támtąd: y stánął w pośrzod ludu: y był głową wyższy f nád wszystek lud. 24 ✤ Y rzekł Sámuel do wszystkiego ludu: widźićież kogo to PAN obrał że mu niemász rowniá miedzy wszystkim ludem? przetoż zákrzyknął wszystek lud mowiąc: Niech żywie Krol. 25 ✤ Tedy powiedźiał Sámuel g ludowi práwo krolewskie: y spisał je ná księgách/ ktore położył przed PANem: potym rozpuścił Sámuel wszystek lud/ káżdego do domu swego. 26 ✤ Tákże y Saul szedł do domu swego do Gábáá: y szły zá nim Wojská/ ktorych Bog sercá dotknął. 27 ✤ Lecz h ludźie niepobożni rzekli? Coż? tenże nas wybáwi? y wzgárdźili nim/ áni mu przynieśli dárow. Ale on czynił/ jákoby nie słyszał.

f H. Był wyższy od rámienia y wyżey.
g 1 Sám. 8.11.12.
h 1 Sám. 11.12.

ROZDZIAL XI.

Ammonitowie mieszczány Jábes Gáláád bárzo dreczą. 6. co usłyszawszy Saul. 7. lud wszystek zebrał. 11. Ammonity poráźił. 15. zaczym z nowu z weselem y z ofiárámi ná krolestwo potwirdzony jest.

1 TEdy przyćiągnął Náhás Ammończyk/ y położył się Obozem przećiw Jábes Gáláádskiemu: y rzekli wszyscy mężowie Jábes do Náhásá: uczyń z námi przymierze á bedźiemy ći służyli. 2 ✤ Y rzekł do nich Náhás Ammończyk: w ten sposob uczynię z wámi *przymierze*, jesli wyłupię z was káżdemu oko práwe/ á włożę to obelżenie ná wszystkiego Izráelá. 3 ✤ Y rzekli do niego stárszy z Jábes: Pozwol nam siedm dni/ że roześlemy posły po wszystkich gránicách Izráelskich: á jesli nie bedźie ktoby nas rátowáł/ tedy wynidźiemy do ciebie a. 4 Y Przyszli posłowie do Gábáá Saulowego/ á powiedźieli te słowá/ gdźie słyszał lud: y podniosł wszystek lud głos swoj/ á płákał: ✤ 5 A oto Saul szedł zá wołmi z polá: y rzekł Saul? Coż się *stáło* ludowi iż płácze? y powiedźieli mu wszystkie słowá mężow z Jábes. 6 ✤ Tedy zstąpił Duch Boży ná Saulá/ gdy usłyszał słowá te: y zápalił się gniew jego bárzo. 7 ✤ A wźiąwszy pare wołow/ rozrąbał je ná sztuki/ y rozesłał po wszystkich gránicách Izráelskich przez też posły/ mowiąc: ktokolwiek nie wynidźie zá Saulem y zá Sámuelem/ ták się stánie wołom jego: y padł strách PAński ná lud/ y wyszli jáko b mąż jeden. ✤ 8 Y obliczył je w Bezeku: á było Synow Izráelskich trzy kroć sto tyśięcy: á mężow Judá trzydźieśći tyśiecy. 9 ✤ Y rzekli posłom ktorzy byli przyszli: Ták powiedzćie mężom w Jábes Gáláád: Jutro bedźiećie wybáwieni/ gdy ogrzeje słońce: Y wroćili się posłowie/ y oznájmili to mężom w Jábes/ ktorzy się uweselili. 10 ✤ Tedy rzekli mężowie Jábes Ammonitom/ jutro wynidźiemy do was/ á uczyńićie z námi wszystko/ co dobrego bedźie w oczách wászych.

11 NAzájutrz tedy rozszykowáł Saul lud ná trzy Hufy/ y wtárgnął w pośrzodek Obozu przed świtániem: y bił Ammonity áż się dźień ogrzał: á ktorzy pozostáli rozpierzchnęli się/ ták iż nie zostáło z nich y dwu pospołu. 12 ✤ Y rzekł lud do Sámuelá: Ktoż *jest* ten co mowił: c Saul że bedźie krolowáł nád námi? wydayćie męże te/ ábyśmy je pobili. 13 ✤ Y rzekł Saul: Nie bedźie nikt zábity dniá tego: bo dźiś PAN uczynił wybáwienie w Izráelu.

14 ZAtym rzekł Sámuel do ludu: Podźćie/ á idźmy do Gálgál/ á 15 tám odnowimy krolestwo. ✤ Szedł tedy wszystek lud do Gálgál/ y postánowili tám Saulá krolem przed PANem w Gálgál/ támże spráwowáli Ofiáry spokojne przed PANem. ✤ Y weselił się tám Saul/ y wszyscy mężowie Izráelscy bárzo.

a I. Tedyć się poddamy.
b T. Społu zgodnie.
c 1 Sám. 10.27.

ROZDZIAL XII.

Sámuel wierność swoję w wykonywániu urzędu oświadcza. 7. Ludowi niewdźięczność jego przypomina. 14. Posłusznym łáskę Bożą obiecuje. 18. Cud ná prze-

konánie ich u Bogá uprasa. 20. y potrwożonych ćieszy.

1 Y Rzekł Sámuel do wszystkiego Izráelá: Otom usłuchał głosu wászego we wszystkim / o cośćie ze mną mowili / y postánowiłem nád wámi Królá. 2 A oto teraz Krol chodźi przed wámi / á jam śie zstárzał / y ośiwiał: oto y Synowie moji sa z wámi / á jam też chodźił przed wámi / od młodośći mojey áż do dniá tego. 3 Otom ja tu. Swiadczćie przećiwko mnie przed PAnem / y przed Pomázáńcem jego / jeslim wźiął ktoremu z was wołu / ábo jeslim wźiął ktoremu z was osłá / y jeslim kogo ućisnął / ábo gwałt komu uczynił / y jeslim z reki czyjey wźiął dar / żebym miał kryć oczy swoje dla niego: á nágrodzę wam. 4 Y odpowiedźieli: Nie ućisnąłeś nas / ániś nam gwałtu uczynił / ániś wźiął z reki czyjey żadney rzeczy. 5 Nád to rzekł do nich: Swiádkiem PAN przećiwko wam / y świádkiem Pomázániec jego dniá tego / iżeśćie nic nieználeźli w rece mojey: A *oni* rzekli: Swiádkiem. 6 Y rzekł Sámuel do ludu: PAn *świádkiem* ktory uczynił Mojżeszá y Aáronά / y ktory wywiodł Ojce wásze z źiemie Egipskiey. 7 Przetoż teraz stańćie / ábym śie rozpierał z wámi przed PAnem / o wszystkie dobrodźiejstwá d Pańskie ktore wam uczynił y Ojcom wászym.

8 Gdy zászedł Jákob do Egiptu / wołáli Ojcowie wászy do PAná / y posłał PAN Mojżeszá e y Aároná / ktorzy wywiedli Ojce wásze z Egiptu / á posádźili je ná tym mieyscu. 9 A *gdy* f zápomnieli PAná Bogá swego: podał je w rece Syśárze Hetmánowi Wojská Hásor / y w rece g Filistynow / tákże w rece Królá h Moábskiego / ktorzy walczyli przećiwko nim: 10 Ale *gdy* wołáli do Páná / y mowili i: Zgrzeszylismy / żesmy opuśćili PAná: á służylismy Báálom y Astárotowi: przetoż teraz wybaw nas z rąk nieprzyjaćioł nászych / á bedźiemy ćie służyli. 11 A ták posłał PAn k Jerubáálá / y Bedoná / y Jeftego / y Sámuelá / á wyrwał was z reki nieprzyjaćioł wászych okolicznych / y mieszkáliśćie bespiecznie. 12 Potym widząc / iż Náhás Krol Synow Ammonowych / przyćiągnął przećiwko wam / rzekliśćie do mnie: Żadnym sposobem: ále Krol l bedźie krolował nád námi: choć PAn Bog wász był Krolem wászym. 13 Teraz tedy oto Krol / ktoregośćie obráli / ktoregośćie żądáli: Oto przełożył PAn Królá nád wámi. 14 Jesli śie bedźiećie bali PAná / á jemu służyli / y słucháli głosu jego / á nie rozdrażnićie ust Pańskich: tedy y wy / y Krol / ktory kroluje nád wámi m bedźiećie *szczęśliwie chodźić* zá Pánem Bogiem wászym. 15 Ale jesliż nie bedźiećie słucháć głosu PAńskiego / á rozdrażnićie usta Pańskie / bedźie reká PAńska przećiwko wam / *jáko* y przećiwko Ojcom wászym.

16 I Eszcze teraz stojćie á obaczćie te rzeczy wielka ktora PAn uczyni przed oczymá wászymi. 17 Izali dźiś nie pszeniczne żniwá? bede wzywał PAná / á spuśći gromy y dżdże / á dowiećie śie y obaczyćie / jáka jest wielka złość wásza / ktoreyśćie śie dopuśćili przed oczymá Pańskimi / żądájac sobie Królá. 18 Przetoż wołał Sámuel do PAná / y puśćił PAN gromy y deszcz dniá onego / y bał śie wszystek lud bárzo Páná y Sámuelá. 19 Y rzekł wszystek lud do Sámuelá: Modl śie zá sługámi twymi PAnu Bogu twemu / żebysmy nie pomárli: bosmy przydáli do wszystkich grzechow nászych *te* złość / żesmy sobie prośili o Królá. 20 Tedy rzekł Sámuel do ludu: Nie bojćie śie / ácześćie wy to wszystko uczynili: wszákże przeto nie odstepujćie od PAná / ále służćie PAnu ze wszystkiego sercá wászego. 21 A nie udawajćie śie zá proznośćiámi / ktore wam nic nie pomogą / áni was wybáwią / gdyż proznośćiámi są. 22 Abowiem ći nie opuśći PAn ludu swego / dla imienia swego wielkiego / gdyż śie upodobáło PAnu / uczynić was sobie ludem. 23 A mnie / nie daj Boże / ábym miał grzeszyć przećiw PAnu / przestawájac modlić śie zá wámi /

Margin: d H. Sprá- wiedli wośći. e 2 Moj. 3. 10. f Sedź. 4. 2. g Sedź. 10. 7. h Sedź. 3. 12. 14. i Sedź. 10. 10. k Sedź. 6. 14. 42. y 10. 3. y 11. 5. l 1 Sám. 8. 5. 9. m 1 Sám. 13. 13. 14.

owßem was będę náucżał drogi dobrey/ y prostey/ 24 Jednoż śię boyćie PAná/ á służćie mu w prawdźie/ ze wßystkiego sercá wáßego: á to upátruyćie/ jáko wielmożnie poczynał z wámi. 26 Ale jeśli przećie w złośći trwáć będźiećie/ tedy y wy/ y Krol wáß poginiećie.

ROZDZIAŁ XIII.

Ionátán Filistyny w Mieśćie Gábáá pobił. 5. Záczym śię Filistyni zbieráją przećiw Izráelczykom. 6. ktorzy bojąc śię ich ućiekáją. 9. Saul nie czekájąc Sámuelá, ofiáruje. 13. Przeto go Bog odrzućił.

1 SAul tedy pierwßego roku krolowánia swego/ (bo tylko a dwie lećie krolował nád Izráelem.) 2 Wybrał sobie trzy tyśiące z Izráelá: y byli przy Saulu dwá tyśiącá w Máchmás/ y ná gorze Bethel/ á tyśiąc był z Jonátánem w Gábáá Benjámin: á ostátek ludu rozpuśćił káżdego do przybytku swego. 3 Tedy Jonátán pobił straż Filistyńską/ ktora *byłá* w Gábáá/ y usłyßeli Filistynowie. Záczym Saul zátrąbił w trąbę po wßystkiey źiemi/ mowiąc: niech usłyßą Hebrejczycy. 4 A ták usłyßał wßystek Izráel/ że powiádano: pobił Saul straż Filistyńską: dla czego też obrzydłym był Izráel miedzy Filistyny: Y zwołano ludu zá Saulem do Gálgál.

5 FIlistyni też zebráli śię/ áby walczyli z Izráelem/ májąc trzydźieśći tyśięcy wozow/ y sześć tyśięcy jezdnych/ á ludu bárzo wiele jáko piasku/ ktory jest ná brzegu morskim/ y ćiągnęli/ á położyli śię obozem w Máchmás/ ná wschod słońcá od Betáwen. 6 Ale mężowie Izráelscy widząc iż byli ściśnieni/ (bo był ućiśniony lud) pokryli śię w jáskiniách/ y w obronne miejscá/ y skáły/ y w wieże/ y w jámy. 7 *Niektorzy* też Hebrejczykowie przepráwili śię zá Jordan/ do źiemie Gád y Gáláád: Ale Saul jeßcze pozostał był w Gálgál/ á wßystek lud potrwożony szedł zá nim. 8 Y czekał b przez śiedm dni według czásu zámierzonego od Sámuelá: kiedy nie przyßedł Sámuel do Gálgál/ rozbiegał śię lud od niego.

9 TEdy rzekł Saul: Przynieśćie do mnie Ofiáry cáłopalenia/ y Ofiáry spokojne: támże ofiárował cáłopalenie. 10 A gdy dokończył Ofiáry cáłopalenia/ oto Sámuel przyßedł/ y wyßedł Saul przećiwko niemu/ żeby go przywitał. 11 Y rzekł Sámuel/ Cożeś uczynił? odpowiedźiał Saul: Yżem widźiał/ że śię rozchodźił lud ode mnie/ á tyś nie przyßedł ná czás náznáczony: Filistynowie śię też zebráli do Máchmás. 12 Tedym rzekł: Oto przypádną Filistynowie ná mię w Gálgál/ á jam jeßcze nie ubłagał twarzy PAńskiey/ y ták poważyłem śię/ y Ofiárowałem cáłopalenie. 13 Y rzekł Sámuel do Saulá: Głupieś uczynił: Nie záchowałeś przykazánia PAná Bogá twego/ ktoreć rozkazał: ábowiem terazby był utwierdźił PAN Krolestwo twoje nád Izráelem áż ná wieki. 14 Ale teraz krolestwo twoje c nie ostoji śię: PAN sobie ználazł męża według d sercá swego/ ktoremu rozkazał PAN áby był wodzem nád ludem jego/ gdyżeś nie záchował coć przykazał PAN. 15 Wstawßy tedy Samuel/ poßedł z Gálgál do Gábáá w Benjámin/ y policzył Saul lud/ ktorego śię ználázło e przy nim/ około sześći set mężow.

16 PRzetoż Saul/ y Jonátán syn jego/ y lud ktory śię ználazł przy nim/ zostáli w Gábáá w Benjámin/ á Filistynowie leżeli obozem w Máchmás. 17 Y wyßły dla zdobyczy z obozu Filistyńskiego trzy huffce: huffiec jeden obroćił śię drogą ku Ofrá/ do źiemie Suál: 18 A drugi huffiec/ obroćił śię drogą ku Betoron: Trzeći záś huffiec/ udał śię drogą ku gránicy przyległey dolinie Seboim/ ku puszczy. 19 Ale kowal nie znáydował śię we wßystkiey źiemi Izráelskiey: bo byli zábieżeli temu Filistynowie/ żeby snadź Hebrejczycy nie robili mieczow áni oßczepow. 20 Przetoż chadzał wßystek Izráel do Filistynow ostrzyć sobie káżdy lemieß swoj/ y motykę swoję/ y śiekierę swoję/ y

a *T. niż był od Bogá odrzucony.*

b 1*Sám.* 10. 8.

c 1*Sám.* 12.14.

d *Psalm* 89.21. *Dźiej.* 13.22.

e 1*Sám.* 14. 2.

21 rydel ſwoj : ♣ Bo ztepiáły były oſtrzá lemieſzow/ y motyk/ y widel/ y ſiekier áż do oſcienia/ ktore było oſtrzyć potrzebá. ♣ 22 Y było pod czás wojny/ że ſie nie znájdowął miecz/ áni oſzczep w ręku wſzyſtkiego ludu ktory *był* z Saulem/ y z Jonátánem: tylko ſie znájdowął u Saulá y Jonátáná Syná jego. ♣ 23 A ſtraż Filiſtyńſka wyſzłá ná droge ku Máchmás.

ROZDZIAL. XIV.

Ionátán ſam z ſługą ſwojim ſzedſzy ku Filiſtynom. 14. záſadzke ich poráził. 15. z kąd ſię drudzy polękli. 20. Saul obaczywſzy to, wſzyſtek lud zebrawſzy w pogonię zá nimi idźie. 24. lud przyśięgą obowiązuje. 27. Ionátáná, ktory z niewiádomośći wykroczył, 44. zábić chce. 45. ále ſię lud oń ujmuje. 47. wojny Saulowe. 49. y potomſtwo jego.

1 Y Stáło ſie dnia niektorego/ że rzekł Jonátán Syn Saulow do ſługi/ ktory noſił broń jego; Podź/ przejdźiemy do ſtraży Filiſtyńſkiey/ ktora jeſt ná oney ſtronie/ á Ojcu ſwemu *o tym* nie oznájmił. ♣ 2 Ale Saul zoſtał był przy págorku/ pod jábłonią gránatową/ ktora byłá w Migron/ y lud ktory *był* z nim/ około ſześći ſet mężow. ♣ 3 A Achiás/ Syn Achitobá brátá Jchábodá/ Syná Fineeſowego/ Syná Heli/ Kápłáná PAńſkiego w Sylo/ noſił Efod. A lud nie wiedźiał iż odſzedł Jonátán. ♣ 4 Ale miedzy przechodámi/ kędy ſzukał Jonátán prześćia ku ſtraży Filiſtyńſkiey/ *była* ſkáłá oſtra po jedney ſtronie/ tákże ſkáłá oſtra po drugiey ſtronie: jedney imię Boſes/ á drugiey Sene. ♣ 5 Skáłá jedná byłá ná połnocy przećiwko Máchmás: á druga ná południe przećiwko Gábáá. ♣ 6 Y rzekł Jonátán do wyroſtká ktory noſił broń jego: podźmy/ á przejdźiemy do ſtraży tych nieobrzezáńcow/ ſnadź uczyni PAn przez nas *wybáwienie*: boć nie trudno b PAnu wybáwić w wielu ábo w trochę. ♣ 7 Y rzekł mu *ſługá* noſzący broń jego: Czyń co ſie podoba ſercu twemu: idź *gdźie chceſz*, oto já bede z tobą według woli twojey. ♣ 8 Tedy rzekł Jonátán: Oto my idźiemy do tych Mężow/ á ukażemy ſie im. ♣ 9 Jeſli nam ták rzeką/ czekajćie áż przyidźiemy do was: ſtojmy ná miejſcu ſwym/ á nie chodźmy do nich. ♣ 10 Ale jeſliż ták rzeką: Podźćie do nas: Podźmyż: boć je dał PAN w ręce náſze. ♣ A to bedźiemy mieli zá znák.

11 Y Kazáli ſie tedy obá ſtraży Filiſtyńſkiey/ y rzekli Filiſtynowie: Onoż Hebrejczycy wychodzą z jáſkini/ w ktorey ſie byli pokryli. ♣ 12 Y mowili mężowie co ná ſtraży byli do Jonátáná/ y do wyroſtká co zá nim broń noſił/ y rzekli: podźćie ku nam/ á oznájmiemy wam coś. Y rzekł Jonátán do ſługi ſwego: Podź zá mną/ boć je PAN podał w ręce Jzráelczykom. ♣ 13 Lazł tedy Jonátán ná ręku ſwych/ y ná nogách ſwych/ á wyroſtek jego zá nim: y padáli przed Jonátánem/ y przed wyroſtkiem jego/ ktory też zábijał *idąc* zá nim. ♣ 14 A táć byłá porażká pierwſza/ w ktorey pobił Jonátán y wyroſtek jego/ co broń zá nim noſił/ około dwudźieſtu mężow/ jákoby ná puł ſtáją roli. ♣ 15 Y przyſzedł ſtrách ná Oboz ná polu/ y ná wſzyſtek lud: ſtraż też/ y ći ktorzy byli wyjácháli ná zdobycz lękáli ſie/ áż ſie źiemia trzęſłá: bo byłá w ſtráchu Bożym. ♣ 16 Y obaczyłá ſtraż Saulowá w Gábáá Beniáminowym/ że ſie ono mnoſtwo rozſypowáło/ y pierzcháło/ y że ſie go urywáło.

17 T Edy rzekł Saul do ludu ktory przy nim *był*: Wywiedzćie ſie záraz/ á obaczćie kto odſzedł z náſzych: A gdy ſie wywiádowáli/ oto nie *było* Jonátáná/ y wyroſtká/ co zá nim broń noſił. ♣ 18 Y rzekł Saul do Achiáſſá: przyſtaw ſkrzynię Bożą/ (bo byłá ſkrzynia Bożá dnia onego z Syny Jzráelſkimi.) ♣ 19 Y ſtáło ſie/ gdy jeſzcze Saul mowił do Kápłáná/ że zámieſzánie/ ktore było w Obozie Filiſtyńſkim/ wzmagáło ſie y rozmnażáło: Przetoż rzekł Saul do Kápłáná: záwśćiągni rękę twojey. ♣ 20 A ták zebrawſzy ſie Saul/ y wſzyſtek lud ktory był z nim/ przy-

a 1 Sám. 13.15.

b 2 Kron 14.21.

szli gdźie byłá bitwá: á oto káżdego miecz był obrocony ná towárzyszá jego / y byłá porážka bárzo wielka. 21 ✤ A Hebreyczykowie ktorzy przed tym przestawáli z Filistynámi / ktorzy z nimi ćiągnęli w obożie tám y sám / ći śię też obroćiwszy / stánęli przy Izráelu / ktory był z Saulem y z Jonátánem. 22 ✤ Nád to wszyscy mężowie Izráelscy / ktorzy śię byli d pokryli ná gorze Efráim / gdy usłyszeli iż ućiekáją Filistynowie / szli zá nimi w pogonią w oney bitwie. 23 ✤ Y wybáwił PAN dniá onego Izráelá / á bitwá oná zászłá áż do Betáwen.

24 A Mężowie Izráelscy zfrudzeni byli onego dniá. Y poprzyśiągł Saul lud / mowiąc: Przeklęty mąż ktoryby jadł chleb przed wieczorem / áż śię pomszczę nád nieprzyjaćioły mymi. Y nie skosztował wszystek lud chlebá. 25 ✤ Tedy wszystek lud oney źiemie przyszedł do lásá / gdźie było 26 wiele miodu ná źiemi. ✤ Wszedszy tedy lud do lásá / ujrzał płynący miod: wszákże nie doniosł żaden z miodem ręki swojey do ust swojich / bo śię bał lud oney przyśięgi. 27 ✤ Ale Jonátán nie słyszał gdy poprzyśięgał lud Oćiec jego: Y źiągnął koniec láski / ktorą miał w ręce swojey / á umoczył go w plastrze miodu / y obroćił rękę swoję do ust swojich / y oświećiły śię oczy jego. 28 ✤ A odpowiádájąc jeden z ludu / rzekł: Przyśięgą záwiązał Oćiec twoj lud / mowiąc: Przeklęty mąż ktoryby jadł chleb dźiśia: z tąd że ustał lud. 29 ✤ Tedy rzekł Jonátán: Zátrwożył Oćiec moj źiemię. Pátrzćie proszę / jáko są oświecone oczy moje / iżem skosztował trochę miodu tego. 30 ✤ Jáko dáleko więcey / gdyby śię był najadł dźiś lud z łupu nieprzyjaćioł swojich ktorych nábył? Izáliby nie byłá większa porážka miedzy Filistynámi? 31 ✤ Poráźili tedy dniá onego Filistyny od Máchmás / áż do Ajálon / y zpracował śię lud bárzo.

32 Tedy śię lud udał ná łup / á nábrawszy owiec / y wołow / y ćieląt / rzezáli je ná źiemi / á jadł lud ze krwią. 33 ✤ Y powiedźiano Saulowi mowiąc: e Oto lud grzeszy przećiw PAnu / jedząc ze krwią: ktory rzekł: zgrzeszyliśćie: przytoczćież sám do mnie teraz kámień wielki. 34 ✤ Zátym rzekł Saul / rozeydźćie śię miedzy lud / á rzeczćie do nich: przywiedźćie do mnie káżdy wołu swego / y káżdy owcę swą: bijćież je tu / á jedzćie / á nie zgrzeszyćie przećiwko PANU jedząc ze krwią: y przywiedli wszystek lud / káżdy wołu swego w ręce swey w nocy: y bito je tám. 35 ✤ Y zbudował Saul Ołtarz PAnu: toć napierwszy Ołtarz ktory zbudował PAnu.

36 Y Rzekł Saul / puśćimy śię zá Filistynámi nocą / á bijmy je áż do świtánia / á nie zostáwujmy z nich y jednego: Ktorzy mu odpowiedźieli: Cokolwiek dobrego jest w oczách twojich / uczyń: Ale Kápłan rzekł: Przystąpmy sám do Bogá. 37 ✤ Tedy śię rádźił Saul BOgá / Mamli śię puśćić zá Filistynámi? podaszli je w ręce Izráelá? y nie odpowiedźiał mu dniá tego. 38 ✤ Przetoż rzekł Saul: Przystąpćie sám wszyscy celniejszy z ludu / y wywiedźćie śię / á pátrzćie przezkimby grzech 39 dźiś był. ✤ Bo żywie PAN / ktory wybawia Izráelá: choćby był y przy Jonátánie Synu mojim / że śmiercią umrze. Y nie odpowiedźiał mu nikt ze wszystkiego ludu. 40 ✤ Nád to rzekł do wszystkiego Izráelá: Wy bedźiećie ná jedney stronie / á ja y Jonátán Syn moj będźiemy ná drugiey stronie: y odpowiedźiał lud Saulowi: Co dobrego jest w oczách twojich / uczyń. 41 ✤ Zátym rzekł Saul do PAná Bogá Izráelskiego: *Pánie* pokaż spráwiedliwą: y náleźion jest Jonátán y Saul: á lud wyszedł *z tego*. 42 ✤ Potym rzekł Saul: Rzuććie los miedzy mną / y miedzy Jonátánem Synem mojim: y náleźiony jest Jonátán. 43 ✤ Zátym rzekł Saul do Jonátáná: Powiedz mi coś uczynił? y powiedźiał mu Jonátán / y rzekł: Zkosztowałem tylko końcem láski / ktorąm miał w ręce mojey / trochę miodu: Y dla tegoż ja mam umrzeć? 44 ✤ Y odpowiedźiał Saul: To á to mi niech Bog uczyni / że śmierćią umrzesz Jonátánie. 45 ✤ Ale lud rzekł

c T. w niewolo przed tymi zábráni.

d 1 Sám. 13. 6.

e 5 Moj. 12. 16. 23.

do Saulá: Izali Jonátán umrze/ ktory uczynił to wybáwienie wielkie w Izráelu? Boże uchowaj? żywie PAn/ nie spádnie y włos z głowy jego ná ziemię. Abowiem *zá pomocą* Bożą uczynił to dźiśia. A ták wybáwił lud Jonátáná że nie umárł. 46 Tedy śię wroćił Saul od Filistynow: á Filistynowie odeszli ná miejsce swoje.

47 A Saul otrzymawszy Krolestwo nád Izráelem walczył przećiwko okolicznym wszystkim nieprzyjaćiołom swojim: przećiw Moábitom/ y przećiw Synom Ammonowym/ y przećiw Edomczykom/ y przećiw Krolom Sobá/ y przećiw Filistynom: á gdźie śię kolwiek obroćił/ mężnie śię spráwował. 48 Zebrawszy też wojsko/ poráźił Amálekity: y wyrwał Izráelá z ręki tego/ ktory go pustoszył.

49 A Miał Saul f Syny/ Jonátáná/ y Jessujego/ y Melchisuá: á imioná dwu corek jego: imię pierworodney Merob/ á młodszey Michol. 50 A imię żony Saulowey Achinoám/ *ktora była* corká Achimáásowá; á imię Hetmáná wojská jego Abner/ Syn Nerá Stryjá Saulowego. 51 Bo Cys był Oćiec Saulow: á Ner Oćiec Abnerow/ Syn Abielow. 52 Y byłá wojná wielka z Filistynámi/ po wszystkie dni Saulowe. Przetoż *gdźiekolwiek* widźiał Saul jákiego śilnego y dźielnego męża/ przyjmował go do śiebie.

f 1 Kron. 8. 33.

ROZDZIAŁ XV.

Saul májąc rozkazánie, áby Amálekity do szczętu wygłádźił. 9. Krolowi ich Agágowi zfolgował. 14. 15. tákże y bydłu co lepsze zostáwił. 15. Zátym Sámuel grzech mu pokázuje. 16. y odrzucenie opowiáda. 31. á rozśiekawszy Królá Agágá. 33. Saulá opuszcza.

1 Y Rzekł Sámuel do Saulá: Pesłał mię PAn/ ábym ćię pomázał zá Krolá nád ludem jego Izráelskim: przetoż teraz posłuchaj głosu słow PAńskich. 2 Ták mowi PAn zástępow: Wspomniałem *ná to* co a uczynił Amálek Izráelowi/ jáko śię nań zásádźił ná drodze/ gdy 3 wychodźił z Egiptu. Przetoż idź/ á pobij b Amáleká/ y wytráć jáko przeklęte wszystko co ma: nie folguj mu/ ále wybij od męża áż do niewiásty/ od málego áż do ssącego/ od wołu áż do owce/ od wielbłądá áż do osłá. 4 A ták Saul zebrawszy lud/ policzył go w Telájim: dwá kroć sto tyśięcy pieszych/ y dźieśięć tyśięcy mężow z Judá. 5 A *gdy* przyćiągnął Saul/ áż do miástá Amálek/ áby zwiodł bitwę nád potokiem. 6 Rzekł Saul do Cynejczyká: Idźćie/ odstąpćie/ á wynidźćie z pośrzodku Amálekitow/ ábym was nie wytráćił z nimi: boś ty uczynił c miłośierdźie/ że wszystkimi Syny Izráelskimi/ gdy szli z Egiptu. A ták odstąpił Cynejczyk z pośrzodku Amálekitow.

a 2 Mojż. 17. 8.

b 1 Sám. 15. 18.

7 Y Poráźił Saul Amáleká od Hewilá/ ktoredy chodzą do Sur/ 8 ktore jest przećiw Egiptowi. Y pojimał Agágá Krolá Amálekitow żywego/ á wszystek lud pobił ostrzem mieczá. 9 Ale przepuśćił Saul y lud *jego* Agágowi/ y co nalepszym owcom/ y wołom/ y bydłu tłustemu/ y báránom/ y wszystkiemu co było nalepszego/ á nie chćieli tego wygubić: tylko cokolwiek było nikczemnego/ y podłego/ to wygubili.

c Mátt. 5. 7.

10 P Rzetoż stáło śię słowo PAńskie 11 do Sámuelá/ mowiąc: Żal mi d żem postánowił Saulá zá Krolá: ábowiem odwroćił śię ode mnie/ á słowá mego nie wypełnił: y rozgniewał śię bárzo Sámuel/ y wołał do PAná przez cáłą noc: 12 Wstawszy tedy Sámuel/ szedł przećiwko Saulowi ráno: bo dano znáć Sámuelowi/ mowiąc: przyszedł Saul do Kármelu: támże wystáwił sobie pámiątkę zwyćięstwá: á obroćiwszy śię poszedł/ y przyszedł do Gálgál. 13 A gdy przyszedł Sámuel do Saulá/ rzekł mu Saul: Błogosłáwionyś ty od PAná: wypełniłem słowo PAńskie. 14 Ale Sámuel rzekł: A to co zá wrzask trzod w uszach mojich/ y co zá ryk wołow ktory ja słyszę? 15 Y odpowiedźiał Saul: Od Amálekitow przygnano je: Abowiem lud przepuśćił co nalepszym owcom/ y wołom/ áby je Ofiárował

d 1 Sám. 15. 35.

rowat PAnu Bogu twemu/ á ostátekeśmy wytrácili jáko przeklete.

16 Tedy rzekł Sámuel do Saulá: Dopuść/ á powiem ći co mowił PAN do mnie w nocy: A on mu rzekł: Powiedz.

17 Y rzekł mu Sámuel: Izali gdyś był máły w oczách twojich nie stałeś śie głową pokoleń Izráelskich e/ y nie pomázał ćie PAn zá Krolá nád Izráelem?

18 Y posłał ćie PAN w te drogę/ y rzekł/ f idź/ á wytrać Amálekity jáko przeklete grzeszniki/ y walcz przećiwko nim áżbyś je do szczetu wytrácił.

19 Przeczżeś tedy nie usłuchał głosu PAńskiego? Aleś śie udał zá korzyśćią? y uczyniłeś złe przed oczymá PAńskimi?

20 Tedy odpowiedźiał Saul Sámuelowi: Y owszem usłuchałem głosu PAńskiego: á szedłem drogą/ ktorą mię posłał PAN/ y przywiodłem Agágá Krolá Amálekitskiego/ á Amálekity wytráciłem jáko przeklete.

21 Ale lud pobrał z korzyśći owce y woły co przednieysze z przeklectwá/ áby je Ofiárował PAnu Bogu twemu w Gálgál.

22 Y rzekł Sámuel: Izali śie ták kocha PAN w cáłopaleniách/ y w ofiárách/ jáko gdy kto słucha głosu PAńskiego? oto posłuszeństwo lepsze jest g niżeli Ofiárá: á słucháć lepiey jest niż h ofiárowáć tłustość báránow.

23 Bo przećiwić śie/ jest jáko grzech i czárowánia/ á przestąpić przykazánie/ jest jáko bátwochwálstwo y obrázy: Przetoż iżeś odrzućił słowo PAńskie/ tedy ćię też odrzućił PAN/ ábyś nie był Krolem.

24 Tedy rzekł Saul do Sámuelá: Zgrzeszyłem żem przestąpił rozkazánie Páńskie y słowá twoje/ gdyżem śie bał ludu/ y usłuchałem głosu ich.

25 A teraz znieś k prosze grzech moj/ á wroć śie ze mną/ ábym śie pokłonił PANU.

26 Y rzekł Sámuel do Saulá: Nie wrocę śie z tobą/ gdyżeś odrzućił słowo Páńskie/ ćiebie też odrzućił PAN/ ábyś nie był Krolem nád Izráelem.

27 A gdy śie odwroćił Sámuel żeby odszedł/ uchwyćił skrzydło płaszczá jego/ y oderwáło śie.

28 Tedy mu rzekł Sámuel: l Oderwał PAN królestwo Izráelskie dźiśia od ćiebie/ y dał je bliźniemu twemu/ lepszemu niżeś ty.

29 A zájiste Mocarz Izráelski nie skłama/ ániż bedźie żáłował: bo nie jest człowiekiem/ áby miał żáłowáć.

30 A on rzekł: Zgrzeszyłem wszákże uczći mię prosze przed stárszymi ludu mego/ y przed Izráelem á wroć śie ze mną/ ábym śie pokłonił PAnu Bogu twemu.

31 Wroćiwszy śie tedy Sámuel/ szedł zá Saulem/ y pokłonił śie Saul PANU.

32 Y Rzekł Sámuel: Przywiedźćie do mnie Agágá/ Krolá Amálekitskiego: y szedł do niego Agág poważnie/ y rzekł Agág: Zájiste uszedłem gorzkośći śmierći m.

33 Ale rzekł Sámuel: Jáko ośierocił niewiásty miecz twoj/ ták ośierocona bedźie nád inne niewiásty mátká twojá: y rozśiekał w kęsy Sámuel Agágá/ przed Obliczem PAńskim w Gálgál.

34 Potym odszedł Sámuel do Rámáty/ á Saul szedł do domu swego do Gábáá Saulowego.

35 A już potym więcey Sámuel nie widźiał n Saulá/ áż do dniá śmierći swojey: wszákże żáłował Sámuel Saulá: á PAn też żáłował iż uczynił krolem Saulá nád Izráelem.

e 2 Sám. 9. 16. y 10.1.
f 1 Sám. 15. 3.
g Syrác. 4. 17.
h Ozea. 6. 6. Mátt. 9. 13. y 12.7.
i H. Jáko bátwan y obrázy.
k I. odpuść mi.
l 1 Sám. 28. 17.
m T. Juz [illegible] raz nie boję śmierći.
n T. Umyślnie: bo go przećie widźiał. 1 Sám. 19.24.

ROZDZIAŁ XVI.

Dawid pomázány ná krolestwo. 14. Saulá gdy od Duchá złego trápiony był. 16. muzyką uwesela.

1 Tedy rzekł PAN do Sámuelá: Y pokiż ty bedźiesz żáłował Saulá/ gdyżem go ja odrzućił/ áby nie krolował nád Izráelem? nápełni róg twoj Oliwą/ á podź/ poślę ćię do Isájego Betlehemczyká/ bom tám sobie upátrzył między Synmi jego Krolá.

2 Y rzekł Sámuel: Jákoż mam iść? Bo usłyszy Saul/ y zábije mię. Y odpowiedźiał PAN: Weźmi z sobą jáłowicę z stádá/ y rzeczesz: przyszedłem ábym Ofiárował PAnu.

3 Y wezwiesz Isájego ná Ofiárę: á ja tobie oznájmię co masz czynić: y pomáżesz mi tego o ktorym ći powiem.

4 Y Uczynił Sámuel ják mu powiedźiał PAN: á przyszedł do

Betlehem: á ulększy śię stárszy miástá/ zábieżeli mu/ y mowili: a Spokojneli jest przyśćie twoje? 5 Y rzekł: Spokojne/ przyszedłem ábym ofiárowáł PAnu: poświęććie śię á podźcie ze mną ná Ofiárę: y poświęćił Isájego/ y syny jego/ á wezwał ich ná Ofiárę. 6 A gdy przyszli/ ujrzał Eliabá/ y rzekł: Záiste *ten jest* przed PAnem pomázániec jego. 7 Lecz rzekł PAn do Sámuelá: Nie pátrz ná urodę jego/ áni ná wysokość wzrostu jego/ gdyżem go odrzućił. Abowiem *ja nie pátrzę ná to*/ ná co pátrzy człowiek. Bo człowiek pátrzy *ná to co jest* przed oczymá: ále PAn b pátrzy ná serce. 8 Záwołał tedy Isáj Abinádábá/ y kázał mu iść przed Sámuelá: ktory rzekł: y tego nie obrał PAn. 9 Potym kázał przyść Isáj Sámmie: á on rzekł: y tego nie obrał PAn. 10 Tedy kázał przyść Isáj śiedmi Synom swojim przed Sámuelá: y rzekł Sámuel do Isájego: nie obrał PAn y tych. 11 Potym rzekł Sámuel do Isájego: Wszyscyż to już Synowie? odpowiedźiał: jeszcze został namłodszy/ ktory c páśie Owce: Tedy rzekł Sámuel do Isájego: Poślijże/ á przywiedź go: boć nie uśiędźiemy/ áż on tu przyjdźie. 12 A ták posłał y przywiodł go: á on był lisowáty/ y wdźięcznych oczu/ á piękny ná wejrzeniu: Tedy rzekł PAn: Wstań/ á pomaż go/ boć ten jest. 13 Wźiąwszy tedy Sámuel rog d z Oliwą/ pomázał go w pośrzod brácij jego. Y został Duch PAński e nád Dawidem od onegoż dniá/ y ná potym. Zátym Sámuel wstał/ y poszedł do Rámáty. 14 A Duch PAński odstąpił od Saulá: y trwożył go Duch zły od PAná. 15 Y rzekli słudzy Saulowi do niego: Oto teraz Duch Boży zły trwoży ćię: 16 Niech rozkaże PAN nász/ *á* słudzy twoji ktorzy są przed tobą poszukáją mężá/ coby umiał gráć ná hárfie: że gdy ćię nápádnie Duch Boży zły/ zágra ręką swą/ á ulżyć śię. 17 Rzekł tedy Saul do sług swojich: Upátrzćie mi proszę mężá/ coby dobrze gráć umiał á przywiedźćie do mnie. 18 Y odpowiedźiał jeden z sług/ y rzekł: Otom widźiał Syná Isájego Betlehemczyká/ ktory umie gráć/ á jest człowiek mężny/ y rycerski/ y sprawny/ y gładki/ á PAN jest z nim. 19 Posłał tedy Saul posły do Isájego/ mowiąc: Pośli do mnie Dáwidá Syná twego/ ktory *jest* przy stádźie. 20 Tedy *wźiąwszy* Isáj osłá/ chleb y łágiew winá/ wźiąwszy y koźiełká jednego z stádá/ posłał przez Dawidá Syná swego Saulowi. 21 A gdy przyszedł Dawid do Saulá/ stánął przed nim: á rozmiłował śię go bárzo/ y był u niego zá wyrostká broń noszącego. 22 Y posłał Saul do Isájego/ mowiąc: Niech stoji proszę Dawid przede mną/ bo ználazł łáskę w oczách mojich. 23 Y bywáło gdy przychodźił Duch Boży ná Saulá/ że wźiąwszy Dawid hárfę/ grał ręką swą/ tedy Saul miał ulżenie/ y lepiey śię miał: bo odchodźił od niego *on* Duch zły.

a T. Jesliś tu w dobry obyczaj przyszedł.

b 1 Kron 28. 9. Psalm 7. 10. Jerem. 11.20. y 17.10

c 2 Sám. 7. 8. Psalm 78. 70. y 89.21

d Psalm 89.21.

e Dziej. 7. 46. y 13.22

ROZDZIAŁ. XVII.

Filistyńskie wojsko. 2. przećiw Izráelczykom. 4. Goliat im hárdźie urąga. 10. Dawid z nim pojedynek czyniąc. 49. Zábit go. 51. Filistynowie ućiekáją. 52. á Saul ich goni y bije. 55. náostátek głowę y oręże Goliatowe do Jeruzalem przynośi.

1 Tedy zebráli Filistynowie Wojská swe/ áby walczyli/ á zeszli śię u Sochot/ ktore *jest* w Judźie: y położyli śię obozem miedzy Sochotem y miedzy Asekiem ná gránicách Domim. 2 A Saul y mężowie Izráelscy/ zebráli śię/ y położyli śię Obozem w dolinie Elá: y uszykowáli wojsko przećiw Filistynom. 3 A Filistynowie stali ná gorze z jedney strony: ále Izráelczycy stali ná gorze z drugiey strony: á doliná byłá miedzy nimi. 4 Y wyszedł mąż miedzy nie z Obozu Filistyńskiego/ imieniem Goliat z Get: w zwyż ná sześći łokći/ y ná piedź. 5 A przyłbicá miedźiána *byłá* ná głowie jego/ á w káráćenę łuszczáste ubierał śię: á wágá káráćeny pięć tyśięcy Syklow miedźi *ważyłá*. 6 Nád to/ nakolanki miedźiáne miał ná nogách swojich/ y tarcz miedźiána miedzy

7 rámionámi swymi. ♣ A oszczepisko oszczepu jego / jáko nawoj tkácki / á grot oszczepu jego miał sześć set syklow żelázá / á niosący tarcz jego szedł przed nim. 8 ♣ Y stánąwszy wołał do hufow Izráelskich / y mowił im: Nácoście wyćiągneli z wojskiem ku potykániu? Azażem ja nie jest Filistyńczyk / á wy sługy Saulowi? Obierzćież miedzy sobą mężá / á niech mi śię stáwi: 9 ♣ Będźieli śię mogł potkáć ze mną / á zábije mię / będźiemy wászymi niewolnikámi: lecz jeśli go ja przemogę / y zábiję go / wy będźiećie nászymi niewolnikámi / y służyć nam będźiećie. 10 ♣ Nád to rzekł Filistyńczyk: Jam dźiś urągał hufom Izráelskim / dajćie mi mężá / á niech czyni ze mną pojedynkiem.

11 A Usłyszawszy Saul y wszystek Izráel te słowá Filistyńczyká / ulękli śię / y strwożyli śię bárzo. ♣ 12 (A Dawid a był Synem mężá Efrátejczyká z Betlehem Judá / ktorego imię Isáji / ktory miał ośm Synow / á ten był zá dni Saulowych stáry y podeszły w lećiech. ♣ 13 Y poszli trzej b Synowie Isájego stárszy zá Saulem ná wojnę: á imioná trzech Synow jego ktorzy poszli ná wojnę *są te*: Eliáb pierworodny / á wtory po nim Abinádáb / á trzeći Sámmá. 14 ♣ Lecz Dawid był namłodszy: á ták trzej nastárszy poszli byli zá Saulem.) 15 ♣ Dawid tedy odchodźił c y wracał śię od Saulá / áby pásł trzody Ojcá swego w Betlehem. 16 ♣ Ale Filistyńczyk wychadzał wstawájąc ráno y wieczor / y stawał przez czterdźieśći dni. 17 ♣ Y rzekł Isáji do Dawidá Syná swego: Weźmi teraz bráćij swey to Efá práżmá / y dźieśięćioro chlebá tego / á bież do Obozu / do bráći swey: 18 ♣ A tych dźieśięć młodych serow doniesiesz Rotmistrzowi: á bráćią swą náwiedźiwszy / dowiesz śię jáko śię mają / y zástáwę ich wydźwigniesz d. 19 ♣ A Saul / y oni / y wszyscy mężowie Izráelscy leżeli w dolinie Elá / walcząc przećiwko Filistynom. 20 ♣ Wstawszy tedy Dawid ráno ná świtániu / á poruczywszy trzodę strożowi / wźiął to ná śię / y szedł jáko mu był rozkazał Isáji / y przyszedł do Obozu: á wojsko wyszło było do szyku / y okrzyk uczyniło ku potykániu. 21 ♣ A *już* byli uszykowáli Izráelczycy y Filistynowie wojsko przećiwko wojsku.

a *1 Sám. 16. 1.*

b *1 Sám. 16. 6. 8. 9.*

c *1 Sám. 16. 19.*

d *I. Znák mi od nich przyniesiesz.*

22 P Rzetoż zostáwiwszy Dawid to co przyniosł / y złożywszy to z śiebie pod ręke strożá sprzętu żołnierskiego / bieżał do wojská / á przyszedszy przywitał śię z bráćią swoją w pokoju. 23 ♣ A gdy rozmawiał z nimi: oto e mąż imieniem Goliat Filistyńczyk z Get / występował miedzy nie z Wojská Filistyńskiego: y mowił onez słowá: co słyszał *y* Dawid. 24 ♣ A wszyscy mężowie Izráelscy / ujrzawszy onego mężá / uciekáli od oblicza jego / y bali śię bárzo. 25 ♣ Y mowili mężowie Izráelscy: A widźieliżeśćie tego mężá ktory wyszedł? Bo wyszedł áby urągał Izráelowi: ále ktoby go zábił / ubogáci go Krol bogáctwy wielkimi / y corkę mu swoję da / á dom Ojcá jego uczyni wolnym w Izráelu. 26 ♣ Tedy Dawid rzekł do mężow / ktorzy z nim stali / mowiąc: Co dádzą mężowi / ktoryby zábił tego Filistyńczyká / á odjął pohánbienie od Izráelá? Bo coż to zá Filistyńczyk nieobrzezány / że urąga wojskom Bogá żywiącego? 27 ♣ Y powiedźiał mu lud onez słowá / mowiąc: To dádzą mężowi ktory go zábije. 28 ♣ A gdy usłyszał Eliáb / brát jego stárszy / co mowił z onymi mężámi / zápalił śię gniewem Eliáb ná Dawidá / y rzekł: Po coś tu przyszedł / á komuś poruczył one trochę owiec ná puszczy? znam ći ja pychę twoję / y złość sercá twego / żeś przyszedł / ábyś śię przypátrował bitwie. 29 ♣ Tedy rzekł Dawid / f Cożem teraz uczynił? Wszákem tu ná rozkazánie przyszedł. 30 ♣ Y odwroćił śię od niego ku drugiemu / y pytał śię jáko y przed tym: á odpowiedźiał mu lud ták jáko y pierwey.

e *1 Sám. 17. 4.*

f *H. To było słowo.*

31 Y Usłyszano słowá ktore mowił Dawid: y opowiedźiano je Saulowi: ktorego *Saul* wźiął do śiebie. ♣ 32 Y mowił Dawid do Saulá: Niech niczyje serce nieupada dla tego: słu-

gá twoj pojdźie / á bedźie śie bił 33 z tym Filistynem. ♣ Ale Saul rzekł do Dáwidá: Nie możeß ty iść przećiwko temu Filistynowi / ábyś śie z nim potykał: boś jest dźiećiná / á on jest meżem walecznym od młodośći swojey. 34 ♣ Y odpowiedźiał Dawid Saulowi: Pasał sługá twoj trzode Ojcá swego / á gdy przychodźił Lew / y niedźwiedź / á porywał báráná z stádá. 35 ♣ Tedym go gonił / y biłem go / y wydźierałem z páßczeki jego. A gdy śie rzucał ná mie / ułápiwßy go zá gárdło jego: tłukłem go y zábijałem go. 36 ♣ Y Lwá y niedźwiedźiá zábił sługá twoj: tedyć też bedźie y ten Filistyńczyk niebrzezány / jáko jeden z tych: gdyż urągał wojskom Bogá żywiącego. 37 ♣ Nád to rzekł Dawid: PAN ktory mie wyrwał h z mocy Lwá / y z mocy niedźwiedźiá / tenże mie wyrwie z rąk Filistyná tego: Tedy rzekł Saul do Dawidá: Idź / á PAN niech bedźie z tobą!

g *Syrác.* 47.3.

o

h *H. z ręki.*

38 Ubrał Saul Dawidá w ßáty swe / y włożył przyłbice miedźiáną ná głowe jego / á oblokł go w páncerz. 39 ♣ Przypásał też Dawid miecz jego ná ßáty swoje / y kosztował *jeśliby mogł* chodźić / (bo *przed tym* tego nie doświádczał:) Tedy rzekł Dawid do Saulá: nie moge w tym chodźić / bom temu nie przywykł. Y złożył to Dawid z śiebie: ♣ 40 Ale wźiął kij swoj w reke swoje / y obrał sobie pieć gládkich kámieni z potoku / y włożył je do naczynia pásterskiego ktore miał / to jest do torby / á proce swoje niosł w reku swojich: y przybliżył śie ku Filistynowi.

41 Szedł też Filistyńczyk postepując y przybliżájąc śie ku Dawidowi / y wyrostek ktory niosł 42 tarcz przed nim. ♣ A gdy pojrzał Filistyńczyk / y obaczył Dáwidá / lekce go sobie poważył / przeto że był dźiećiną / á lisowátym y pie- 43 knym ná wejrzeniu. ♣ Rzekł tedy Filistyńczyk do Dawidá: Yzalim ja pies / iż ty idźieß ná mie z kijem? Y przeklinał Filistyńczyk Dawidá 44 przez Bogi swoje. ♣ Nád to rzekł Filistyńczyk do Dawidá: Podź do mnie / á dam ćiáło twoje ptástwu powietrznemu y bestyam polnym. 45 ♣ Tedy rzekł Dawid Filistynowi: Ty idźieß do mnie z mieczem y z oßczepem / y z tarczą / á já ide do ćiebie w imieniu PANA zastepow / Bogá Wojsk Izráelskich ktoremuś 46 urągał. ♣ Dźiś ćie poda PAN w rece moje / á zábije ćie / y odejme głowe twoje od ćiebie / á dam trupy Wojská Filistyńskiego ptástwu powietrznemu / y bestyam ziemskim: á pozna wßystká ziemiá że jest Bog 47 w Izráelu: ♣ Y dozna wßystko to zgromádzenie / że nie mieczem / áni oßczepem wybáwia PAN: gdyż PAńska jest walká / á poda was w rece náße.

48 Y Stáło śie / gdy powstał Filistyńczyk y ßedł / á przybliżał śie przećiwko Dawidowi / że pospießył y Dáwid / á bieżał ná pot- 49 kánie przećiwko Filistynowi: ♣ A źciągnąwßy Dawid reke swą do torby / wyjął z niey kámień / y ćisnął z proce / á ugodźił Filistyńczyká w czoło jego / ták iż utkwił kámień w czele jego / y padł twarzą 50 swą ná źiemie. ♣ A ták przemogł e Dawid Filistyńczyká procą y kámieniem / á uderzywßy Filistyńczyká / zábił go: choć mieczá nie miał 51 Dawid w reku: ♣ A przybieżawßy Dawid / stánął nád Filistyńczykiem / y wźiął miecz jego / y dobył go z pochew jego / y zábił go / y ućiął nim głowe jego. A gdy ujrzeli Filistynowie / iż umárł mocarz ich / Ućiekli.

d *Syrác.* 47.5.

e 1 *Mác.* 4.30.

52 Powstawßy tedy meżowie Izráelscy y Judzcy / okrzyk uczynili y gonili Filistyny / áż kedy chodzą do doliny / y áż do bram Akkáronu / y padáli ránni Filistynowie po drodze Sárájim / áż do Gett y áż do 53 Akkáronu. ♣ A wroćiwßy śie Synowie Izráelscy z pogoni Filisty- 54 now / rozchwyćili Oboz ich. ♣ Potym wźiąwßy Dawid głowe onego Filistyńczyká / przyniosł ją do Jeruzalem / á zbroje jego włożył do namiotu swego.

55 A Gdy widźiał Saul Dáwidá wychodzącego przećiw Filisty-

nowi / mowił do Abnerá / Hetmáná Woyská swego: Czyim jest Synem ten młodźieniec / Abnerze? Y odpowiedźiał Abner: Żywie duszá twoiá Krolu / żeć nie wiem. 56 Tedy rzekł Krol: Pytaj czyim jest Synem ten młodźieniec. 57 A gdy śie wracał Dawid zábiwszy Filistyńczyká / tedy go wźiął Abner / y przywiodł go przed Saulá / á Dáwid miał głowę Filistynowę w ręku swych. 58 Y rzekł do niego Saul: Czyjeś ty Syn Młodźieńcze? Y odpowiedźiał Dawid: *Jestem* Syn sługi twego Isájego / Betlehemczyká.

Rozdział XVIII.

Jonátán w Dawidźie śię kocha. 5. Dawid żołnierz známienity. 7. Niewiásty go nád Saulá przenoszą. 8. Saul śię tym obráźiwszy. 10. chce go zábić 12. y dawszy mu ná zdrádźie Hetmáństwo. 17. 21. Corkę mu obiecuje.

1 Y Stáło śię / gdy przestał mowić do Saulá / że duszá Jonátánowá spojiłá śię z duszą a Dawidową: y umiłował go Jonátán jáko duszę swoję. 2 Y wźiął go Saul dniá onego / áni mu dopuśćił / żeby śię wracał do domu Ojcá swego. 3 A ták uczynił Jonátán z Dawidem przymierze / bo go miłował b jáko duszę swoję. 4 A zjawszy z śiebie Jonátán płaszcz ktory miał ná sobie / dał go Dawidowi / y száty swe / áż do mieczá swego / y áż do łuku swego / y áż do pásá swego rycerskiego. 5 Y wychadzał Dawid do wszystkiego / do czego go kolwiek posyłał Saul / á rostropnie śię spráwował: y przełożył go Saul nád rycerstwem: y był wdźięcznym w oczách wszystkiego ludu / tákże y w oczách sług Saulowych.

6 Y Stáło śię / gdy śię wracáli / á Dawid śię też wracał / od porażki Filistynow / że wyszły niewiásty ze wszystkich miast Izráelskich / śpiewájąc y grájąc przećiwko Saulowi Krolowi / z bębnámi / z weselem / y z gęślámi. 7 A śpiewájąc ná przemiány one niewiásty / gráły y mowiły: Poráźił c Saul swoj tyśiąc / ále Dawid swojich 8 dźieśięć tyśięcy. Y rozgniewał śię Saul bárzo / bo śię nie podobáły w oczách jego te słowá: y rzekł: Przywłaszczyli Dawidowi dźieśięć tyśięcy / á mnie przywłaszczyli tyśiąc: á czegoż mu niedostáje jedno krolestwá? 9 Przetoż Saul krzywo pátrzył ná Dawidá od onegoż dniá / y ná potym.

10 Y Stáło śię drugiego dniá / że przypadł Duch Boży zły ná Saulá / y prorokował w pośrzodku domu / á Dawid grał ręką swoją dniá onego jáko y przed tym: á Saul miał włocznią w ręce *swey*. 11 Y ćisnął Saul włocznią / mowiąc: przebiję Dawidá áż ku ścienie: ále śię uchylił Dawid przed nim po dwá kroć. 12 Y bał śię Saul Dawidá / przeto że PAN był z nim / á od Saulá odstąpił. 13 Y odpráwił go Saul od śiebie: á uczynił go d Hetmánem nád tyśiącem / y wychadzał á wchadzał przed ludem. 14 Owa Dawid we wszystkich drogách swych rostropnie śię spráwował / bo PAn *był* z nim. 15 Co gdy widźiał Saul / iż ták bárzo rostropnie sobie poczynał bał śię go. 16 Ale wszystek Izráel y Judá miłował Dawidá / bo on wychadzał y wchadzał przed nimi.

17 Y Rzekł Saul do Dawidá: Oto Corkę moję stárszą Merob dam ći zá żonę: jedno bądź mężem mocnym / y odpráwuj Wojny PAńskie: (bo *ták* Saul sobie mowił: Niech nie będźie ręká mojá ná nim / ále niech będźie ná nim ręká Filistynow.) 18 Tedy rzekł Dawid do Saulá: Ktożem ja? ábo co zá stan moj? *ábo co* zá dom Ojcá mego w Izráelu? żebym był źięćiem Krolewskim? 19 Y stáło śię gdy przyszedł czás / ktorego miáłá być dáná Merob corká Saulowá Dawidowi / że oná dáná jest Adryelowi Meholátyckiemu zá żonę.

20 A Le śię rozmiłowáłá Michol / corká Saulowá / Dawidá: co gdy powiedźiano Saulowi / miło mu to było. 21 Y rzekł Saul: Dam mu ją / żeby mu byłá śidłem / á żeby byłá ná nim ręká Filistynow: Przetoż rzekł Saul Dawidowi:

a 1 Sám. 19. 1.

b 1 Sám. 20. 17. y 23. 18

c 1 Sám. 21. 11. y 29. 5. Syrác. 47. 7.

d 1 Sám. 8. 2.

po drugiey będźieſz źięćiem mojim dźiśia. 22 Tedy rozkazał Saul ſługom ſwojim: Rzeczćie Dawidowi potájemnie/mowiąc: Oto upodobał ćię ſobie Krol/ y wſzyſcy ſłudzy jego miłują ćię: á ták teraz bądź źięćiem Krolewſkim.

23 A Gdy mowili ſłudzy Saulowi w uſzy Dawidowe te ſłowá: odpowiedźiał Dawid: Czy śię wam máła rzecz widźi być źięćiem Krolewſkim? gdyżem ja jeſt mężem ubogim y podłym? 24 Tedy ſłudzy Saulowi oznájmili mu/ mowiąc: Ták powiedźiał Dawid. 25 Y rzekł Saul: Ták powiedźćie Dawidowi: Nie dbać Krol o wiáno/tylko *chce mieć* ſto nieobrzezek Filiſtyńſkich / áby śię ſtáłá pomſtá nád nieprzyjaćiołmi Krolewſkimi: Bo Saul myślił jákoby Dawidá podáł w ręce Filiſtynom. 26 Tedy ſłudzy jego powiedźieli te ſłowá Dawidowi: y ſpodobáło śię to Dawidowi/ áby zoſtał źięćiem Krolewſkim/ á jeſzcze śię nie były wypełniły dni one.

27 WStał tedy Dawid y poſzedł on/y mężowie jego/ y zábił z Filiſtynow dwie śćie mężow: y przynioſł Dawid nieobrzezki e ich: y oddano je ſpełná Krolowi/ áby był źięćiem Krolewſkim. A ták dał mu Saul Michol corkę ſwą zá żonę. 28 A widząc Saul/ y bacząc że PAN był z Dawidem/á iż Michol corká jego miłowáłá go: 29 Tym więcey Saul obawiał śię Dawidá/ y ſtał śię Saul nieprzyjaćielem Dawidowi/po wſzyſtkie dni. 30 Y wypadáły kśiążętá Filiſtyńſkie *do ziemie* / á kiedykolwiek wypadáły / roztropniey ſobie poczynał Dawid nád wſzyſtkie ſługi Saulowe. Przetoż ſławne było imię jego bárzo.

e 2 Sám. 3. 14.

ROZDZIAŁ XIX.

Saul Dawidá zábić każe. 2. Ionátán kazawſzy mu uſtąpić. 6. Saulá ubłagał. 8. Dawid Filiſtyny poráził. 9. Saul go znowu zábić chćiał. 11. Ale Michol przez okno go ſpuśćiłá. 18. do Sámuelá uſzedł. 20. Słudzy Saulowi prorokują. 23. y ſam Saul.

1 TEdy mowił Saul do Jonátáná Syná ſwego/ y do wſzyſtkich ſług ſwojich/áby zábili Dawidá: ále Jonátán/Syn Saulow/kochał śię w Dawidźie bárzo. 2 Y oznájmił to Jonátán Dawidowi / mowiąc: Saul / Oćiec moj / myśli ćię zábić: przetoż teraz ſtrzeż śię proſzę / áż do záránku / á zátáiſz śię / y ſkryjeſz śię. 3 A ja wynidę/y ſtánę podle Ojcá mego ná polu / gdźie ty będźieſz/ y będę mowił o tobie z Ojcem mojim: á cokolwiek pobaczę / toć oznájmię.

4 A Ták mowił Jonátán o Dawidźie dobrze do Saulá Ojcá ſwego: y rzekł do niego / Niech nie grzeſzy Krol przećiwko ſłudze ſwemu Dawidowi/ boć nic nie winien: owſzem ſpráwy jego *były* bárzo pożyteczne: 5 Gdyż położył a duſzę ſwą w ręce ſwey / y zábił Filiſtyńczyká/ y uczynił PAN wybáwienie wielkie wſzyſtkiemu Izráelowi: *coś* widźiał/ y urádowałeś śię: przeczże byś tedy miał grzeſzyć przećiw krwi niewinney chcąc zábić Dawidá bez przyczyny? 6 Y uſłuchał Saul słow Jonátánowych/ y przyśiągł Saul: Żywie PAN / że nie umrze. 7 A ták przyzwał Jonátán Dawidá: y opowiedźiał mu Jonátán wſzyſtkie one ſłowá: y przywiodł Jonátán Dawidá do Saulá/ y był przed nim/ jáko y przed tym.

a T. Odważył żywot ſwoj. 1 Sám. 17.49.

8 Y Wſzczęłá śię znowu wojná / á ćiągnął Dawid/y walczył przećiwko Filiſtynom / y poráźił je porażką wielką / y ućiekli przed oblicżem jego. 9 W tym duch Páńſki zły b przypadł ná Saulá / ktory w domu ſwym śiedźiał / máiąc włocżnią ſwoję w ręce ſwey / á Dawid grał ręką *ſwą*. 10 Y myślił Saul przebić Dawidá włocżnią / áż ku ścienie: ále śię uchylił przed Saulem: y uderzyłá włocżnia w śćiánę / á Dawid ućiekł/ y uſzedł oney nocy.

b 1 Sám. 16.14. y 18.10.

11 POtym poſłał Saul poſły do Domu Dawidowego/áby non ſtrzegli/ y zábili go ráno: y oznájmiłá to Dawidowi Michol żoná jego/ mowiąc: Jeſliże nie ochroniſz duſze twojey tey nocy / jutro zábity będźieſz. 12 Przetoż ſpuśćiłá Michol Dawidá oknem / ktory uſzedſzy ućiekł y záchowány jeſt. 13 A wźiąwſzy

Michol obraz / położyłá ná łożu / á wezgłowko z kozięy skory położyłá pod głowę jego / y przykryłá száta.

14 ♣ Tedy posłał Saul posły áby porwáli Dawidá: ále rzekłá: Choruje.

15 ♣ Znowu posłał Saul posły / áby oglądáli Dawidá / mowiąc: Przynieście go ná łożu do mnie / ábym go zábił.

16 ♣ A gdy przyszli posłowie / oto obraz ná łożu / á wezgłowko z kozięy skory pod głowámi jego.

17 ♣ Y rzekł Saul do Michol; czemuś mię ták oszukáłá / á wypuściłáś nieprzyjaćielá mego / áby uszedł? Tedy rzekłá Michol Saulowi: on mi mowił / puść mię / ináczey zábiję cię.

18 A Ták Dawid uciekszy uszedł / á przyszedł do Sámuelá do Rámáty: y oznájmił mu wszystko / co mu czynił Saul: poszedł tedy on / y Sámuel / á mieszkáli w Nájot.

19 ♣ Y oznájmiono Saulowi / mowiąc: Oto Dawid jest w Nájot w Rámáćie:

20 ♣ Tedy posłał Saul posły / áby pojimáli Dawidá: ktorzy / gdy ujrzeli gromádę prorokow prorokujących / y Sámuelá stojącego / á przełożonego nád nimi: przyszedł y ná posły Saulowe Duch Boży / á prorokowáli y oni.

21 ♣ Co gdy oznájmiono Saulowi / posłał inne posły / á prorokowáli y oni: Znowu tedy Saul posłał y trzećie posły / lecz prorokowáli y ći.

22 ♣ Potym szedł y sam do Rámáty / y przyszedł áż do studni wielkiey / ktora *jest* w Sokot c: y pytał się á mowił: Gdźie *jest* Sámuel y Dawid? y powiedźiano mu:

23 ♣ Oto *są* w Nájot w Rámáćie. ♣ Y szedł tám do Nájot w Rámáćie / á przyszedł też nań Duch Boży: á ták idąc dáley prorokował / áż przyszedł do Nájot w Rámáćie.

24 ♣ Y zewlekł też sam száty swoje / á prorokował y on przed Sámuelem: á padszy / *leżał* nágim przez on cáły dźień y przez cáłą noc: z tąd że weszło w przypowieść: Azaż d y Saul między prorokámi?

c *Sędź.* 8. 5.

d *1 Sám.* 10. 11. 12.

Rozdział XX.

Dawid uskarża się ná Saulá przed Jonátánem. 16. przymierze z nim wieczne czyni. 24. Jonátán przez strzały o chęći Saulowey znáć dawa. 41. *y z nim się żáłośnie rozstawa.*

1 A Le Dawid uciekszy z Nájotu ktory *jest* w Rámáćie / przyszedł / y mowił przed Jonátánem: Cożem uczynił? co zá nieprawość moja? y co zá grzech moj przećiw Ojcu twemu / że szuka duszę moję?

2 ♣ Ktory mu odpowiedźiał: Boże uchoway! nie umrzesz: oto nic czyni Oćiec moj nic wielkiego ábo máłego / áż mi pierwey oznájmi: ázażby tájić miał Oćiec moj przede mną y tego? nie uczyni tego!

3 ♣ A nád to przysiągł Dawid (rzekszy: Wie zájiste Oćiec twoj / żem znalazł łáskę w oczu twojich: Y myśli: Niech o tym nie wie Jonátán / by się snadź nie frásował:) y owszem żywie PAN żywie y duszá twoja / że tylko krok jeden jest między mną / y między śmierćią.

4 Y Odpowiedźiał Jonátán Dawidowi; Co mi kolwiek rzecze duszá twoja / uczynię.

5 ♣ Tedy rzekł Dawid do Jonátáná: Oto *now* mieśiącá jutro / á jam zwykł śiádáć z Krolem przy stole: puść mię tedy / że się skryję ná polu / áż do wieczorá trzećiego *dniá.*

6 ♣ A jesliby się pilnie pytał o mnie Oćiec twoj rzeczesz: prosił mię bárzo Dawid / áby szedł do Betlehem / miástá a swego: bo tám ofiárę uroczystą *ma sprawowáć* wszystká rodźiná jego.

7 ♣ Jesli ták rzecze / Dobrze: pokoj *będźie* słudze twemu: ále jesli się rozgniewa / wiedz iż się dopełniłá złość jego.

8 ♣ Przetoż uczyń miłośierdźie nád sługą twojm / gdyżeś b w przymierze PAńskie przywiodł z sobą sługę twego: á jesli we mnie jest nieprawość / ty mię zábij. A do Ojcá twego przeczżbyś mię miał wodźić?

9 ♣ Y rzekł Jonátán: Boże cię tego uchoway: bo jesli się pewnie dowiem / c że się dopełniłá złość Ojcá mego / áby przyszłá przećiw tobie / izalibym ći tego nie oznájmił?

10 ♣ Y rzekł Dawid do Jonátáná: Ktoż mi oznájmi / jesliże co odpowie Oćiec twoj przykrego?

11 ♣ Odpowiedźiał Jonátán Dawidowi: Podź á wynidźmy ná pole: y wyszli obá ná pole.

12 ♣ Tedy rzekł Jonátán do Dawidá: PAN Bog

a *Luc.* 2. 4. *Joh.* 7. 42.

b *1 Sám.* 18. 3. y 23. 16.

c *I. Ze co złego Oćiec postánowił áby przyszło ná ćię.*

Izráelski / (skoro śię wywiem o woli Oycá mego o tym czáśie jutro/ ábo dniá trzećiego / á bedźie codobrego o Dawidźie / á jeśli zárázem nie pośle do ćiebie/ y nie oznáymięć)
13 To niech uczyni PAn/ Bog Izráelski mowię, Jonátánowi/ y to niech przyczyni : á jeśliże bedźie chćiał Oćiec moy przywieść złe ná ćię : y toć obiáwię / y puszczę ćię / ábyś szedł w pokoju/ á niech bedźie PAN z tobą / jáko był z Oycem moim.
14 Także y ty/ bedęli żyw/ y ty mowię uczynisz ze mną miłośierdźie PAńskie : á chocbym y umárł/
15 Przećię nie oddalisz miłośierdźia twego od domu mego / áż ná wieki : áni / gdy wykorzeni PAN nieprzyjaćioły Dawidowe wszystkie z źiemie.

16 Y Uczynił Jonátán przymierze z domem Dawidowym mowiąc: Niech tego szuka PAN z ręki nieprzyjaćioł Dawidowych.
17 Nád to jeszcze Jonátán przyśiągł Dawidowi przez miłość/ ktorą go miłował : bo jáko miłował duszę swoję /
18 ták go też miłował. Y rzekł do niego Jonátán : jutro now mieśiącá/ á będą śię pytáć o tobie / ponieważ prozne bedźie mieysce twoje.
19 Przetoż przez trzy dni bedźiesz śię ukrywał / y zstąpisz pretko / á przybędźiesz ná mieysce/ gdźieś śię był ukrył gdy byłá spráwá o tobie : á bedźiesz śiedźiał u kámienia Ezel :
20 A ja wystrzelę trzy strzały pobok
21 jego / zmierzájąc sobie do celu. A potym pośle chłopcá / mowiąc mu : Idź naydź strzały : A jeśli rzekę chłopcu ; owo strzały zá tobą sám bliżey/ przynieś je : tedy przydź / bo masz pokoy/ y nie stánie ćię nic złego/
22 żywie PAN. Ale jeśliż rzekę chłopcu / oto strzały przed tobą tám dáley : idź / bo ćię wypuśćił PAn.
23 A tego / o czymeśmy mowili ja y ty/ tego Pan świádkiem bedźie miedzy mną á miedzy tobą/ áż ná wieki.

24 A Ták skrył śię Dawid w polu. A gdy przyszedł now mieśiącá/
25 śiadł Krol do stołu áby jadł. A gdy uśiadł Krol ná stolicy swojey według zwyczáju / ná stolicy przy ścienie : powstał Jonátán : y śiadł Abner podle Sáulá : á zostáło pro-
26 zne mieysce Dawidowe. Lecz nie rzekł Saul nic onego dniá : bo myślił : przydáło mu śię podobno coś / lub jest czystym / lub á nieczystym.
27 A gdy było názajutrz/ dniá wtorego / po nowiu mieśiącá : było zaś prozne mieysce Dawidowe : y rzekł Sául do Jonátáná Syná swego : Czemuż nieprzyszedł Syn Isájego / áni wczorá / áni dźiś / do stołu?
28 Odpowiedźiał Jonátán Saulowi : Usilnie mię prośił
29 Dawid/ áby szedł do Betlehem. Y mowił : Puść mię proszę / bo spráwuje Ofiárę rodźiná nászá w mieśćie : támże mię wezwał brát moy : á ták teraz jeślim ználazł łáskę w oczách twoich/ poydę proszę y oglądam bráćią moję : dla tegoć nie-
30 przyszedł do stołu Krolewskiego. Y zápalił śię gniewem Saul ná Jonátáná/ y rzekł mu : Synu złośliwy/ á uporney mátki, áza niewiem iżeś sobie obrał Syná Isájego ku zelżywośći twojey / y ku pohánbieniu y sromoćie mátki twojey.
31 Bo po wszystkie dni/ ktorych Syn Isájego bedźie żył ná źiemi/ nie bedźiesz umocniony/ ty/ y Krolestwo twoje: á ták teraz pośli / á przywiedź go do mnie/ bo jest godźien śmierći.
32 Tedy odpowiedźiał Jonátán Saulowi Oycu swemu ; Y rzekł do niego : Przecz ma umrzeć ? coż uczynił?
33 Y ćisnął Saul włocznią ná niego/ áby go przebił. Tedy poznał Jonátán / że koniecznie Oćiec jego umyślił zábić Dawidá.
34 Y wstał Jonátán od stołu z wielkim gniewem / y nie jadł dniá wtorego po nowiu mieśiącá chlebá ; bo śię záfrásował o Dawidá : á iż go zelżył Oćiec jego.

35 A Ráno wyszedł Jonátán ná pole według czásu postánowionego z Dawidem/ y chłopiec máły z nim.
36 Y rzekł do chłopcá swego ; Bież szukay pretko strzał / ktore ja wystrzelę : tedy chłopiec bieżał ; á on wystrzelił strzały dáley przedeń.
37 A gdy przyszedł chłopiec áż ná mieysce strzały / ktorą był wystrzelił Jonátán ; záwołał Jonátán zá chłopcem / y rzekł : ázaż strzałá nie
38 jest zá tobą tám dáley ? Y wołał

d 3 Moj. 11.24. y 15.2.

Joná-

Jonátán zá chłopcem ; Spiesz śię co naprędzey/ nie stoy : tedy zebrawszy chłopiec Jonátánow strzały/ 39 przyszedł do PAná swego. ✤ (Ale chłopiec nic nie wiedźiał / tylko Jonátán y Dawid wiedźieli co śię 40 dźiało.) ✤ Y dał Jonátán oręże swe chłopcu ktory z nim był / y rzekł mu; Idź odnieś do miástá.

41 A Gdy odszedł chłopiec / Dawid wstał od strony południowey : y upadszy twarzą swoją ná źiemię/ ukłonił śię po trzy kroć / y pocáłowawszy jeden drugiego / płákáli po- 42 społu: ále Dawid obficiey. ✤ Y rzekł Jonátán do Dawidá: Idź w pokoju: (a to,) cośmy sobie obá przyśięgli/ przez imię PAńskie / mowiąc/ PAn niech będźie e miedzy mną / y miedzy tobą / y miedzy naśieniem mojim y miedzy naśieniem twojim *świadkiem* áż ná wieki/ *trzymáć bę-* 43 *dźiemy.* ✤ A ták wstawszy *Dawid* odszedł: á Jonátán wszedł do miástá.

e *Wyżey v. 23.*

ROZDZIAŁ XXI.

Dawid przyszedszy do Achimelechá. 6. Chlebow pokłádnych pożywa. 8. miecz Goliatow z sobą bierze. 10. y ućieka do krolá Achisá. 12. przed ktorym czyni śię szalonym.

1 POtym przyszedł Dawid do Noby/ do Achimelechá kápłáná: á zlększy śię Achimelech/ wyszedł przećiwko Dawidowi : y rzekł mu ; Przeczżeś ty sam / á niemász nikogo 2 z tobą ? ✤ Y odpowiedźiał Dawid Achimelechowi Kápłánowi : Rozkazałmi Krol nieco/ y rzekł do mnie: Niech nikt nie wie tego/ po co ćię posyłam / y com ći zlećił ; Przetożem sługi zostáwił ná pewnym 3 miejscu. ✤ A ták teraz/ mászli co przy ręku twojich / *áby* z pięćioro chlebá/ day do ręki mojey / ábo cokolwiek 4 najdźiesz. ✤ Y odpowiedźiał Kápłan Dawidowi / y rzekł: niemam chlebá pospolitego przy ręce mojey / tylko chleb poświęcony : jesli śię tylko wstrzymáli słudzy od nie- 5 wiast. ✤ Tedy odpowiedźiał Dawid Kápłánowi / y rzekł mu : Záiiste niewiásty oddalone były od nas od wczorájszego / y dźiś trzećiego dniá/ gdym wyszedł : Przetoż były naczynia sług święte : Ale jesli tá drogá zmázána jest / wszákże y tá dźiśia poświęconá będźie w naczy- 6 niách. ✤ A ták dał mu Kápłan *chleby* a poświęcone: ábowiem nie było tám chlebá/ tylko chleby pokłádne/ ktore były odjęte od oblicznośći PAńskiey/ áby położono chleby ćiepłe onegoż dniá/ ktorego one odjęte były.

7 A Był tám mąż z sług Saulowych onego dniá zábáwiony przed PAnem: ktorego imię Doeg b Edomczyk / námożniejszy z pásterzow/ 8 ktore miał Saul. ✤ Y rzekł Dawid do Achimelechá: A niemászże tu przy ręce swey włocznie/ ábo mieczá? bom áni mieczá mego/ áni żadney broni mojey nie wźiął w ręke moje/ gdyż słowo Krolewskie 9 przynagláło. ✤ Tedy rzekł Kápłan c miecz Goliatá Filistyńczyká / ktoregoś zábił w dolinie Elá/ oto jest uwiniony w sukno/ zá Efodem: jesli ten chcesz sobie wźiąć/ weźmi ; bo tu inszego niemász oprocz tego. Y rzekł Dawid : Niemász podobnego temu ; day mi go.

10 A Ták wstał Dawid / y ućiekł dniá onego przed Saulem/ y przyszedł do Achisá Krolá Getskie- 11 go ✤ Tedy rzekli słudzy Achisowi; do niego; Izali nie ten jest Dawid / Krol źiemie ? izali nie temu śpiewano w hufcách/ mowiąc : Poráźił Saul d swoj tyśiąc/ á Dáwid swo- 12 jich dźieśięć tyśiecy. ✤ Y złożył Dawid słowá te do sercá swego/ á bał śię bárzo Achisá Krolá Getskiego 13 ✤ Przetoż zmienił obyczáje swoje przed oczymá ich/ á czynił śię szalonym w ręku ich/ y kryślił ná drzwiách bramy/ y puszczał śliny ná 14 brodę swoję. ✤ Tedy rzekł Achis do sług swojich; Otośćie widźieli człowieká szalonego / czemużeśćie go 15 przywiedli do mnie ? ✤ Niedostawa mi szalonych/ żeśćie przywiedli tego/ áby szálał przede mną ? tenże ma wniść do domu mego?

a *Mátt. 12. 4. Márk. 2. 25. Luk. 6. 3.*
b *1 Sám. 22. 22.*
c *1 Sám. 17. 51.*
d *1 Sám. 18. 7. y 29. 5.*

ROZDZIAŁ XXII.

Dawid uchodźi przed Saulem. 9. Achimelech iż mu był życzliwy przez Doegá oskárżony. 18. y z innymi Kápłány przez tegoż zábity jest.

1 POtym wyßedł Dawid z támtąd y uszedł do [illegible]jáſkini Adullám: co gdy uſłyßeli brácia jego / y wßyſtek dom Ojcá jego / przyßli tám do niego. ♣ 2 Y zebráli ſię do niego wßyſcy ktorzy byli a utrapieni / y wßyſcy ktorzy byli dłużni / y wßyſcy ktorzykolwiek byli w gorzkośći sercá / y był nád nimi Kśiążęćiem ? á było ich z nim około czterech ſet mężow.

a Sędź. 11. 3.

3 Y Poßedł Dawid z támtąd do Máſfá Moábſkiego / y rzekł do Królá Moábſkiego ; Niech ſię przyprowádzi / proßę / Oćiec moj / y mátká mojá / *áby mieſzkáli* z wámi / áż ſię dowiem co uczyni Bog ze mną. ♣ 4 A ták przywiodł je przed Królá Moábſkiego / y mießkáli z nim po wßyſtkie dni ktorych był Dawid ná onym Zamku. ♣ 5 Rzekł potym Gád Prorok do Dawidá : Nie mießkaj *więcey* ná tym Zamku ; idź á wroć ſię do ziemie Judſkiey. Tedy poßedł Dawid / á przyßedł b do láſá Háret.

b Pſalm 63. 1.

6 A Uſłyßawßy Saul / że ſię pojáwił Dawid / y mężowie ktorzy byli z nim / (bo Saul mießkał w Gábáá pod gájem w Rámáćie / májąc włocznią ſwoję w ręku ſwych : y wßyſcy ſłudzy jego ſtali przed nim.) ♣ 7 Rzekł tedy Saul do ſług ſwych / ktorzy ſtali przed nim ; Słuchajćie proßę Synowie Jemini : Izáż wam wßyſtkim da Syn Iſájego role y winnice / á wßyſtkich was poczyni Połkownikámi y Rotmiſtrzámi? ♣ 8 Żeśćie ſię zprzyśięgli wy wßyſcy przećiwko mnie / á niemáß ktoby mi objáwił ? gdyż ſię zbuntował y ſyn moj / z Synem Iſájego / á niemáß ktoby ſię mnie użalił miedzy wámi / á oznájmił mi / iż podburzył Syn moj ſługę mego przećiwko mnie / áby czyhał ná mię jáko ſię to dźiś *okázuje*.

9 TEdy odpowiedźiał Doeg c Edomczyk / ktory też ſtał z ſługámi Saulowymi / y rzekł ; Widźiałem Syná Iſájego / gdy przyßedł do Noby do Achimelechá Syná Achitobowego: ♣ 10 Ktory ſię oń rádźił PAná : y dał mu żywnośći / dał mu też y miecz Goliatá Filiſtynczyká.

c 1 Sám. 21. 7. Pſalm 52. 2.

11 A Ták poſłał Krol áby przyzwano Achimelechá / Syná Achitobowego / kápłáná / y wßyſtkiego domu Ojcá jego / kápłánow ktorzy *byli* w Nobe : Y przyßli oni wßyſcy do Królá. ♣ 12 Tedy rzekł Saul : Słuchaj teraz Synu Achitobow : A on rzekł : Owom ja Pánie moj. ♣ 13 Y rzekł do niego Saul : Czemuśćie ſię zprzyśięgli przećiwko mnie / ty / y Syn Iſájego / gdyś mu dał chleb y miecz / á rádźiłeś ſię oń Bogá áby powſtał przećiwko mnie / czyhájąc ná mię / jáko ſię to dźiś *okázuje*. ♣ 14 Y odpowiedźiał Achimelech Krolowi / á rzekł ; Y ktoż jeſt ták wierny / miedzy wßyſtkimi ſługámi twojimi / jáko Dawid ; *ktory jeſt* y źięćiem krolewſkim / y idźie zá rozkazániem twojim / á *jeſt* zacnym w domu twojim? ♣ 15 Azaż dźiś począłem ſię oń rádźić Bogá ? Uchowaj mię Boże ! Niech nie wkłada Krol ná ſługę twego nic tákiego / áni ná wßyſtek dom Ojcá mego : bo nie wiedźiał ſługá twoj o tym wßyſtkim namniejßey rzeczy.

16 Y Rzekł Krol : Śmierćią umrzeß Achimelechu / ty / y wßyſtek dom Ojcá twego. ♣ 17 Przytym rzekł Krol ſługom ktorzy ſtáli przed nim : Obroććie ſię / á pobijćie kápłány PAńſkie ; bo też ręká ich *jeſt* z Dawidem : gdyż wiedząc że on ućiekał / nie oznájmili mi. Ale ſłudzy krolewſcy nie chćieli podnieść ręki ſwey áni ſię rzućić ná Kapłány PAńſkie. ♣ 18 Przetoż rzekł Krol do Doegá ; Obroć ſię ty / á rzuć ſię ná kápłány. A ták obroćiwßy ſię Doeg Edomczyk / rzućił ſię ná Kápłány : y zábił onegoż dniá ośmdźieśiąt y pięć mężow / ktorzy nośili Efod lniáne. ♣ 19 Nobe też miáſto Kápłáńſkie wyśiekł oſtrzem mieczá / od mężá áż do niewiáſty / od máłego áż do ſſącego : y Woły / Oſły / y Owce *wyśiekł* oſtrzem mieczá.

20 Wßedł tylko Syn jeden Achimelechá / Syná Achitobowego ; á imię jego Abiátár / y ućiekł do Dawidá. ♣ 21 Tedy oznájmił Abiátár Dáwidowi / że pobił Saul Kápłány PAńſkie. ♣ 22 Y rzekł Dawid Abiátárowi : Wiedźiałem onegoż dniá /

gdyż

d Sędź. 11. 3.

gdyż tám był Doeg d Edomczyk/ że pewnie oznájmić miał Saulowi: Jam jeſt przyczyna *śmierći* wßyſtkich duß domu Ojcá twego. 23 ♣ Zoſtańże przy mnie/ nie boj śię. ♣ Bo ktoby ßukał duße mojey/ będźie ßukał duße twojey/ ále ty będźieß ochroniony przy mnie.

Rozdział XXIII.

Dáwid porážiwßy Fyliſtyny Ceilę opánował. 12. lecz przeſtrzeżony od Bogá, z tamtąd ußedł do Zyf. 16. tám go Ionátán poćießył 19. Zyfiánie go wydáli. 26. Saul go obtoczył. 27. á Bog go wybáwił.

a Jozue. 15.44.

1 TEdy powiedźiáno Dawidowi mowiąc: Oto Filiſtynowie dobywáją Ceilę/ y plundrują gumná. 2 ♣ Y rádźił śię Dawid PAná/ mowiąc: Mamli iść/ á uderzyć ná te Filiſtyny? Y odpowiedźiał PAn Dawidowi: Idź/ á porážiß Filiſtyny/ y wybráwiß Ceilę: 3 ♣ Tedy rzekli mężowie Dawidowi do niego: Oto my tu w Judſkiey źiemi boimy śię/ jákoż dáleko więcey jeſli pojdźiemy do Ceile przećiw Woyſkom Filiſtyńſkim? 4 ♣ Y pytał śię jeſzcze powtore Dawid PAná/ á odpowiedźiał mu PAn/ mowiąc; Wſtawßy idź do Ceile/ bo ja dam Filiſtyny w ręce twoje. 5 ♣ Poßedł tedy Dawid y mężowie jego do Ceile/ y walczył z Filiſtynámi/ y zábrał bydłá ich/ y poráźił ich porażką wielką/ y wybáwił Dawid obywátele Ceile. 6 ♣ Y ſtáło śię/ gdy ućiekał Abiátár Syn Ahimelechow do Dawidá/ do Ceile/ że śię doſtał Efod w rękę jego.

7 POtym powiedźiano Saulowi/ iż Dawid przyßedł do Ceile: tedy rzekł Saul; Dał go Bog w ręce moje: bo śię záwárł wßedßy do miáſtá/ w ktorym ſą bramy y zamki. 8 ♣ A ták zebrał Saul wßyſtek lud áby ßedł ná wojnę do Ceile/ y obległ Dawidá/ y mężejego. 9 ♣ Co gdy wzwiedźiał Dawid/ iż Saul potájemnie przećiw niemu myślił *wßyſtko* złe; tedy rzekł do Abiátárá 10 kápłáná: Włoż *ná śię* Efod. ♣ Y rzekł Dawid: PAnie Boże Izráelſki/ zápewne ſłyßał ſługá twoj/ że Saul chce przyść do Ceile/ áby 11 miáſto zburzył dla mnie: ♣ Wydádzali mię Stárßy Ceile w ręce jego? przydźieli też Saul jáko ſłyßał ſługá twoj? PAnie Boże Izráelſki/ oznájmi proßę ſłudze twemu. ♣ Y odpowiedźiał PAN; Przydźie. 12 ♣ Nád to rzekł Dawid: wydádzali ſtárßy z Ceile mnie y mężę moje/ w ręce Saulowe? Y odpowiedźiał 13 PAn: Wydádzą. ♣ Wſtał tedy Dawid y mężowie b jego/ około ßeśći ſet mężow/ y wyßli z Ceile/ á uchodźili kędy mogli. A gdy oznájmiono Saulowi/ że ußedł Dawid z Ceile/ tedy zániechał wyćiągnienia. 14 ♣ Y mießkał Dawid ná puſzczy/ w miejſcách obronnych/ á zoſtał ná gorze w puſzczy Zyf: Y ßukał go Saul po wßyſtkie dni/ lecz nie podał 15 go Bog w ręce jego. ♣ A widząc Dawid/ że wyßedł Saul áby ßukał duße jego/ zoſtał Dawid ná puſzczy Zyf w leśie.

b 1 Sám. 22. 2.

16 TEdy wſtał Jonátán Syn Saulow/ y ßedł do Dawidá do láſá/ 17 y pośilił rękę jego w Bogu: ♣ Mowiąc do niego: Nie boj śię: bo ćię nie znajdźie ręká Saulá Ojcá mego: á ty będźieß krolował nád Izráelem; Ja záś będę wtorym po tobie: Wßák y Saul Oćiec moj 18 wie o tym. ♣ Y uczynili obá z ſobá przymierze przed PAnem: y zoſtał Dawid w leśie; ále Jonátán wroćił śię do domu ſwego.

c 1 Sám. 20.30. 31. y 24. 21.22.

19 TEdy przyßli Zyfeiczycy do Saulá do Gábáá/ powiádájąc: Azaß Dawid nie kryje śię u nas po miejſcách obronnych w leśie/ ná págorku Háchilá/ ktory *jeſt* po práwey 20 ſtronie Jeſymoná? ♣ Przetoż teraz według wßyſtkiey żądośći duße twojey Krolu/ zjedź co narychley/ á my śię poſtáramy/ że go wydamy 21 w ręce krolewſkie. ♣ Tedy rzekł Saul: Błogoſłáwieniśćie wy od PANA/ żeśćie śię mnie użalili: ♣ 22 Idźćież proßę/ á ſtárajćie śię tym pilniey/ wywiedzćie śię/ á wßpiegujćie to mieyſce jego/ gdźie śię obráca? Kto go tám widźiał? bo mi powiádano/ że ſobie bárzo chytrze 23 poſtępuje. ♣ Wypátrzćież tedy/ á obaczćie wßyſtkie te miejſcá ſkryte/ w ktorych śię ukrywa; potym

wroćićie śię do mnie/ z ćiym pewnym/ y poydę z wámi : A będźieli w źiemi / tedy go będę szukał po wszystkich d tyśiącách Judskich. 24 Wstáli tedy y poszli do Zyf przed Saulem : ále Dawid y mężowie jego byli ná puszczy Máon/ w polách po práwey stronie Jesymon. 25 Bo gdy wyszedł Saul/ y mężowie jego szukáć go : oznájmiono Dawidowi : ktory zstąpił z skáły/ y mieszkał ná puszczy Máon: Co usłyszawszy Saul/ gonił Dawidá áż ná puszczą Máon.

26 Y Szedł Saul po jedney stronie gory/ á Dawid y mężowie jego po drugiey stronie gory : y spieszył śię Dawid áby mogł ujść e przed Saulem : bo Saul y lud jego obtaczáli Dawidá y mężę jego/ áby je pojimáli. 27 W tym posel przybieżał do Saulá/ mowiąc : Pospiesz śię/ á podź: ábowiem Filistynowie wtárgnęli w źiemię. 28 Przetoż wroćił śię Saul od pogoni zá Dawidem / á ćiągnął przećiw Filistynom: Dla tego náziwáli miejsce ono Seláh Hámmálekot f.

d T. Powie ćie ćh.

e Psalm 116. 1.

f T. Skálá rozłączenia

ROZDZIAL XXIV.

Dawid wszedł do Engáddy. 3. Saul szukájąc go, wpadł w ręce jego. 7. Dawid zfolgowáwszy mu. 11. niewinność swą pokázuje. 18. záczym Saul jego dobroć, á swą złość wyznawá.

1 A Ták wyćiągnął z tąmtąd Dawid/ y mieszkał ná miejscách obronnych Engáddy. 2 Y stáło śię gdy śię wroćił Saul z pogoni zá Filistynámi / powiedźiano mu mowiąc : Oto Dawid jest ná puszczy Engáddy. 3 Wźiąwszy tedy Saul trzy tyśiące mężow przebránych ze wszystkiego Izráelá/ poszedł szukáć Dawidá y mężow jego/ po wierzchu skał koz dźikich. 4 Y przyszedł ku oboram owczym / *ktore były* podle drogi/ kędy byłá jáskinia ; do ktorey wszedł Saul ná potrzebę *przyrodzoną* : á Dawid y mężowie jego śiedźieli po stronách jáskini. 5 Y rzekli mężowie Dawidowi do niego ; Oto dźień/ o ktorymći powiedźiał PAN : Oto ja dawam nieprzyjaćielá twego w ręce twoje/ á uczynisz mu jáko śię będźie podobáło w oczách twoich. Wstał tedy Dawid/ y urznął po ćichu kraj płaszczá Saulowego. 6 Y stáło śię że uderzyło a Dawidá serce jego/ przeto że urznął kraj płaszczá Saulowego. 7 Y rzekł do mężow swoich: Uchoway mię tego PANie/ żebym to uczynić miał PAnu memu b/ pomázáńcowi PANskiemu/ żebym miał źćiągnąć nań rękę moję : ponieważ jest pomázáńcem PAńskim. 8 Y przełomił Dawid męże swe słowy/ á nie dopuśćił im powstáć przećiw Saulowi : zátym Saul wstawszy z jáskinie/ poszedł w drogę.

9 POtym też Dawid wstał/ y wyszedł z jáskinie / á záwołał zá Saulem/ mowiąc ; krolu PAnie moj : Tedy śię obejrzał Saul ná zad/ á Dawid zchyliwszy śię twarzą ku źiemi/ pokłonił śię. 10 Y rzekł Dawid do Saulá: Czemuż słuchasz powieśći ludźi mowiących: Oto Dawid szuka twego złego. 11 Oto dniá tego widzą oczy twoje/ że ćię *był* podał PAN dźiś w ręce moje w jáskini: y mowiono *mi* ábym ćię zábił: álemći zfolgował / y rzekłem : Nie zćiągnę ręki mojey ná PAná mego/ bo jest pomázáńcem PAńskim. 12 Oto Ojcze moj/ obacz á oglądaj kraj płaszczá twego/ w ręce mojey : że gdym urzynał kraj płaszczá twego/ niezábiłem ćię : poznaj/ á obacz/ że nie mász w ręce mojey złośći y niepráwośći / ánim zgrzeszył przećiwko tobie ; á ty godźisz ná duszę moję/ ábyś *mi* ją odjął. 13 Niech rozsądźi PAN miedzy mną/ y miedzy tobą/ á niech śię zemśći PAN krzywdy mojey nád tobą : lecz ręká mojá nie będźie ná tobie. 14 Jáko mowi przypowieść stárodawna : Od niezbożnych wynidźie niezbożność : Przetoż ręká mojá nie będźie ná tobie. 15 Zá kimże wżdy wyszedł Krol Izráelski? kogoż gonisz? c psá zdechłego : pchłę jednę! 16 Niechże będźie PAN sędźią/ á niech rozsądźi miedzy mną y miedzy tobą/ á niech obaczy y rozejmie prżą moję/ á niech mię wyswobodźi z ręki twojey. 17 A gdy przestał Dawid mowić słow tych do Saulá ; rzekł Saul :

a T. Sumnienie go ruszyło.

b 1 Sám. 10. 1. y 26. 11 1 Kron 16. 22. Psalm 105. 15

c 1 Sám. 26. 20.

A twojże to d głos / Synu moj Dawidźie? Y podniózßy Saul głos 18 swoj / płákał. ✤ Y rzekł do Dawidá: Spráwiedliwßyś ty niżli ja: boś ty mnie oddał dobrym / á jam tobie 19 oddał złym. ✤ Y Tyś zájiste okazał dźiśia / żeś mi uczynił dobre: bo choć mię podał PAN w rękę twoję 20 przecieś mię nie zábił. ✤ Y záż nálazßy kto nieprzyjaćielá swego / wypuśći go ná drogę dobrą? niechajżeć PAN dobrym odda / zá to coś 21 mi dźiś uczynił. ✤ A teraz oto wiem / że zápewne będźieß krolował / á ostoji śię w ręce twojey krolestwo 22 Izráelskie: ✤ Przetoż proßę / przyśiężmi przez PANA / że nie wygubiß naśienia mego po mnie / y nie wytráćiß imienia mego z domu Oj- 23 cá mego. ✤ A ták przyśiągł Dawid Saulowi. Y odßedł Saul do domu swego / á Dawid y mężowie jego / poßli ná e miejscá obronne.

e 1 Sám. 13.14.

Rozdział XXV.

Sámuel umárł. 4. Dáwidowi Nábál stáwij dáć nie chćiał. 13. 14. czego gdy śię mśćić chce. 23. ná prozbę Abigájili. 32. odpußcza mu. 38. á po śmierći jego, Abigájil pojmuje.

1 W Tym umárł a Sámuel: A zebrawßy śię wßyscy Izráelczycy / płákáli go / y pogrzebli go w domu jego / w Rámáćie: Tedy wstawßy Dawid / poßedł ná pußczą Fárán.

a 1 Sám. 28. 3. Syrác. 46.23.

2 A Był niektory mąż w Máon / ktory miał májętność ná Kármelu / á on mąż był możny bárzo / májąc owiec trzy tyśiące / á tyśiąc kóz: Y tráfiło śię że strzygł owce swoje 3 ná Kármelu. ✤ A było imię mężá onego Nábál / á imię żony jego Abigájil: ktora niewiástá byłá mądra / y piekna: ále mąż jey był nieużyty / y złych postępkow / á był z narodu Kálebowego.

4 A Vsłyßawßy Dawid ná pußczy / iż Nábál strzygł owce swoje: posłał dźieśiąći sług / y rzekł im: ✤ 5 Idźćie do Kármelu / á przyßedßy do Nábálá: pozdrowćie go imieniem 6 mojim spokojnie: ✤ A mowćie ták: Żyj: á niech będźie tobie pokoj / y domowi twemu pokoj / y wßystkie- 7 mu co maß pokoj. ✤ A teraz słyßałem / że maß te coć Owce strzygą: (á pasterze twoji bywáli z námi: nie- byliśmy im przykrymi / y nic im nie zginęło po wßystkie dni / ktorych 8 byli w Kármelu: ✤ Spytaj sług twojich / á powiedzą: Przetoż / niech najdą słudzy łáskę w oczu twojich / gdyżeśmy w dobry dźień przyßli: Daj proßę cokolwiek znajdźie ręká twojá sługom twojim / y Synowi 9 twemu Dawidowi. ✤ A ták przyßli słudzy Dawidowi / y mowili do Nábálá wßystkie one słowá imieniem 10 Dawidowym / y przestáli. ✤ A odpowiádájąc Nábál sługom Dawidowym / rzekł: Coż jest Dawid? á coż zacz Syn Isájego? dźiś śię námnożyło sług / ktorzy ućiekáją od 11 Pánow swojich. ✤ Y weźmęż ja chleb moj / y wodę moję / y mięso *bydła* mego / ktorem pobił dla tych ktorzy strzygą owce moje / á dam mężom / ktorych nie znam z kąd są?

12 A Obroćiwßy śię słudzy Dawidowi w drogę swoję / wroćili śię / y przyßli / á powiedźieli mu 13 wßystkie te słowá. ✤ Tedy rzekł Dawid mężom swym: Przypáßćie káżdy miecz swoj: Y przypásáli káżdy miecz swoj: przypásał też y Dawid b miecz swoj: y ßło zá Dawidem około czterech set mężow / á dwieśćie zostáło przy rzeczách.

b 1 Sám. 21. 8.

14 A Le Abigáili / żenie Nábálowey / oznájmił *to* jeden czeládnik z sług *Nábálowych* / mowiąc: Oto przysłał Dawid posły z pußczy / áby błogosłáwili Pánu náßemu / lecz 15 je on zsfukał. ✤ A mężowie ći / dobrzy nam byli bárzo / y nie przykrzyli śię nam: nic nam nie zginęło po wßystkie dni / pokiśmy z nimi chodźili / 16 będąc ná polu: Miásto muru byli nam / ták w nocy jáko we dnie / po wßystkie dni pokiśmy przy nich 17 trzody páśli. ✤ Przetoż teraz obacz / á rozmyśl śię co maß czynić? boć już gotowe nießczęśćie ná Páná náßego / y ná wßystek dom jego: lecz on jest człowiekiem niezbożnym / że 18 z nim trudno mowić. ✤ Pośpießyłá śię tedy Abigájil / y wźięłá dwieśćie chlebá / y dwie łagwi winá / y pięć owiec oprawnych / y pięć miar

párá źymá/ y sto wiązanek rozynkow/ y dwie ście funtow fig/ á włożyłá 19 to ná osły. ♣ Y rzekłá sługom swojim; Idźcie przede mną á pojádę zá wámi: ále mężowi swemu Nábá- 20 lowi nie oznájmiłá. ♣ Y stáło śię że jádąc ná ośle/ y zjeżdżájąc głębią gory: oto też Dáwid y mężowie jego zjeżdżáli przećiwko niey / y pot- 21 káłá śię z nimi. ♣ (A Dáwid był rzekł: Záprawdę dármom strzegł wszystkiego/ co ten miał ná puszczy/ że nic nie zginęło ze wszystkiego co ma; to mi oddał złym zá dobre: ♣ 22 To niech uczyni Bog nieprzyjaćiołom Dáwidowym/ y to niech przyczyni/ jeśli co do zaránia zostáwię ze wszystkiego co ma/ áż do namniejszego szczenięćiá.)

23 Tedy ujrzawszy Abigájil Dáwidá/ pospieszyłá śię/ y zśiádłá z Osłá; y upádłá przed Dáwidem ná oblicze swoje/ y ukłoniłá śię áż 24 do ziemie. ♣ A pádszy do nog jego/ mowiłá: Niech będźie ná mnie Pánie moj tá nieprawość/ á niech mowi/ proszę/ służebnicá twojá/ do uszu twojich/ y posłuchaj słow służebni- 25 ce twojey. ♣ Niech śię/ proszę/ c nie obraża PAN moj ná męża tego bezbożnego/ Nábálá/ gdyż według imienia swego/ tákim jest: Nábál jest imię jego/ y głupstwo d jest przy nim; álemći ja służebnicá twojá nie widźiáłá sług PAná mego/ kto- 26 reś był posłał. ♣ Przetoż teraz PAnie moj/ żywie e PAN/ żywie y duszá twojá/ że ćię záwśćiągnął PAN/ ábyś nie szedł ná rozlanie krwie/ y żeby śię nie mśćiłá ręká twojá: á teraz niech będą jáko Nábál nieprzyjaćiele twoji/ y ktorzy 27 szukáją złego Pánu memu. ♣ Teraz tedy to błogosłáwieństwo/ ktore przyniosłá służebnicá twojá Pánu swemu/ niech będźie dáne sługom/ ktorzy chodzą zá Pánem mojim. ♣ 28 Przepuść proszę występek służebnicy twojey; gdyż zápewne uczyni PAN Pánu memu dom trwáły ponieważ walki f PAńskie Pan moj odpráwuje/ á złość nie jest ználeźioná w tobie áż do tąd. ♣ A 29 choćby powstał człowiek coby ćię prześládował/ y szukał duszę twojey; tedy będźie duszá Páná mego/ záchowáná w wiązance żywiących/ u PANA Bogá twego: lecz dusze nieprzyjaćioł twojich Bog jáko z 30 proce wyrzući. ♣ A gdy uczyni PAn Pánu memu wszystko co mowił dobrego o tobie/ á zlećić ábyś był 31 wodzem nád Izráelem: ♣ Tedy nie będźieć to ku záchwianiu/ áni ku uráżie sercá Páná mego; jáko gdyby rozlał krew niewinną/ y gdyby śię sam pomśćił Pan moj: Gdy tedy dobrze uczyni PAN Pánu memu/ wspomnisz ná służebnicę twoję.

32 Y Rzekł Dáwid do Abigájile; Błogosłáwiony PAN Bog Izráelski/ ktory ćię dźiś posłał prze- 33 ćiwko mnie: ♣ Błogosłáwiona wymowá twojá; y błogosłáwionaś ty/ ktoraś mię záwśćiągnęłá dźiśia/ żem nie szedł ná rozlanie krwie/ á żem śię sam nie mśćił krzywdy swo- 34 jey. ♣ A záprawdę/ żywie PAN Bog Izráelski/ ktory mię záwśćiągnął/ ábymći nie g złego nie uczynił: Bo gdybyś śię byłá nie pospieszyłá/ á nie zájácháłá mi drogi/ nie zostáłoby było Nábálowi áż do świtánia/ y namniejszego szczenię- 35 ćiá. ♣ A ták przyjął Dáwid z ręki jey co mu byłá przyniosłá/ y rzekł do niey: Idź w pokoju do domu twego/ otom usłuchał głosu twego/ y przyjąłem ćię h łáskáwie.

36 Tedy śię wroćiłá Abigájil do Nábálá; á on miał uczte w domu swojim/ jáko uczte Krolewską: á serce Nábálowe/ było wesołe w nim; á był pijány bárzo: y nie oznájmiłá mu namniejszey rzeczy/ áż 37 do poránku. ♣ Ale názájutrz gdy wytrzeźwiał Nábál z winá/ oznájmiłá mu żoná jego te rzeczy: y zmartwiáło w nim serce jego/ y stał 38 śię jáko kámień. ♣ A gdy wyszło jákoby dźieśięć dni/ uderzył PAN Nábálá/ y umárł.

39 A Usłyszawszy Dáwid/ iż umárł Nábál/ rzekł: Błogosłáwiony i PAN/ ktory śię pomśćił pohańbienia mego nád Nábálem/ á sługę swego zátrzymał od złego/ á złość Nábálowe obroćił PAN ná głowę jego: Tedy posłał Dáwid wskázu-

jąc

c H. Niech śię obráca [...]ręca [...]wego.
d Przyp. 1.12. 12.15 14.3. [...].16. [...]7.
e [...] Sám. [...]4.39.
f [...] Sám. [...]7.45. [...]8.17

g 1 Moj. 1 Moj 10. 6. y 31.7 Psalm 141.4. 2 Tym. 4. 18.
h H. Oblicze twoje.
i Psalm 58. 11.

jąc do Abigájile / że ja sobie chcę wźiąć zá żonę. 40 ♣ Y przyszli słudzy Dawidowi do Abigájile / do Kármelu / y rzekli do niey / mowiąc ; Dawid posłał nas do ćiebie / áby ćię sobie wźiął zá żonę. 41 ♣ Ktora wstawszy pokłoniłá się obliczem do źiemie / y rzekłá : Oto służebnicá twojá / niech będźie sługą / áby umywáłá nogi sług Páná mego. 42 ♣ Przetoż pospieszywszy się wstáłá Abigájil y wśiádłá ná Osłá / z pięćią pánienek swych / ktore zá nią chodźiły : y ták jácháłá zá posłámi Dawidowymi : á byłá mu zá żonę. 43 ♣ Ale y Achinoámę wźiął Dawid z Jezreel / y były mu te dwie zá żony. 44 ♣ Abowiem Saul dał był k Michol corkę swoję / żonę Dawidowę / Fáltemu / Synowi Láisowemu / ktory był z Gállim.

k 1 Sám. 18.27. 2 Sám. 3.14.

RODZDZIAL XXVI.

Dawidá Zyfejczycy wydáli. 2. á Saul go szuka. 5. Dawid w śpiączki go nászedł, mogąc zábić, nie chćiał. 16. á tym znowu niewinność swoję okazał.

1 Y Przyszli Zyfejczycy do Saulá do Gábáá / á mowili ; a Azali się nie kryje Dawid ná págorku Háchilá / przećiw Jesymon. ♣ 2 Ruszył się tedy Saul / y ćiągnął ná puszczą Zyf / á z nim trzy tyśiące mężow przebránych z Izráelá / áby szukał Dawidá ná puszczy Zyf. 3 ♣ Y położył się Saul obozem ná págorku Háchilá / ktore *jest* przećiw Jesymon / podle drogi : á Dawid mieszkał ná puszczy : y dowiedźiał się / że przyćiągnął Saul zá nim ná puszczą : 4 ♣ Bo posławszy Dawid szpiegi / dowiedźiał się / że przyćiągnął Saul zápewne.

a Psalm 54.2.

5 PRzetoż wstał Dawid / y przyszedł áż ku miejscu / gdźie się położył obozem Saul : y upátrzył Dawid miejsce gdźie spał Saul / y Abner Syn Nerow / Hetman b wojská jego : bo Saul spał w obożie / á lud leżał około niego. 6 ♣ Y odpowiedźiał Dawid / á rzekł do Achimelechá Hetejczyká / y do Abisájego Syná Sárwie / brátá Joábowego / mowiąc ; Ktoż pojdźie ze mną do Saulá / do obozu. Odpowiedźiał Abisái : Ja z tobą pojdę.

b 1 Sám. 14.51.

7 ♣ A ták przyszedł Dawid y Abisái do ludu w nocy / á oto Saul leżąc spał w obożie / á włocznia jego byłá utkniona w źiemi u głowy jego : Abner też z ludem leżeli około niego. 8 ♣ Tedy rzekł Abisái do Dawidá : Zámknął dźiś Bog nieprzyjaćielá twego w ręce twojey / á teraz niech go przebiję proszę włocznią ku źiemi raz / á więcey nie powtorzę. 9 ♣ Ale rzekł Dawid do Abisájego : Nie zábijaj go : Bo ktoż ześćiągnąwszy rękę swą ná pomázáńcá PAńskiego / niewinnym będźie? 10 ♣ Nádto rzekł Dawid : Żywie PAn że / jesli go PAN niezábije / ábo dźień jego nie przydźie / áby umárł ; ábo ná wojnę wyjáchawszy / nie zginie ? 11 *Tedy* uchowaj mię PAnie / ábym miał źćiągnąć rękę moję ná pomázáńcá c Páńskiego : Ale weźmi / proszę / włocznią / ktora jest u głow jego / y kubek od wody / á odejdźmy. 12 ♣ Tedy wźiął Dawid włocznią / y kubek od wody / ktory był u głow Saulowych / y odeszli : á nie był ktoby widźiał / áni ktoby wiedźiał / áni ktoby się ocućił : ále wszyscy spáli / bo sen twárdy od PAná przypadł był ná nie.

c 1 Sám. 24.7.

13 Y Przeszedł Dawid ná drugą stronę / y stánął ná wierzchu gory z dáleká : á był plác wielki miedzy nimi. 14 ♣ Y záwołał Dawid ná lud / y ná Abnerá Syná Nerowego / mowiąc ; Nie ozwieszże się Abnerze ? Y odpowiádájąc Abner rzekł : Ktożeś ty / co wołasz ná Krolá ? 15 ♣ Y rzekł Dawid do Abnerá : Azaś ty nie mąż : á ktoż jákoś ty w Izráelu ? przeczżeś tedy nie strzegł Krolá PAná twego ? bo przyszedł jeden z ludu chcąc zábić Krolá PAná twego. 16 ♣ Nie dobra to coś uczynił. Żywie PAN żeśćie winni śmierći / ktorzyśćie nie strzegli Páná wászego / pomázáńcá PAńskiego : á teraz pátrz kędy jest włocznia Krolewska / y kubek od wody / co był w głowách jego ?

17 POznał tedy Saul głos Dawidow / y rzekł : Twojże to głos d Synu moj Dawidźie ? Odpowie-

d 1 Sám. 24.17.

dźiał Dawid: Głos to moj / Krolu Pánie moj/ 18 ♣ Nád to rzekł: Cżemuż Pan moj prześláduje sługe swego: bo cożem ucżynił? á co jest złego w ręce mojey? 19 ♣ Przetoż teraz niech posłucha proszę Krol Pan moj słow sługi swego: jesli ćię PAN pobudźił przećiwko mnie / niech powonia Ofiáry: ále jesli Synowie ludzcy / przekleći są przed PAnem/ ktorzy mię dźiś wygnáli / ábym nie mieszkał w dźiedźictwie Páńskim/ *jákoby* rzekli; Idź służ Bogom cudzym. 20 ♣ A teraz niech nie będźie wylana krew moja ná źiemię przed oblicżem PAńskim: Bo wyszedł krol Izráelski szukáć e pchły jedney / jákoby też *kto* gonił kuropátwę po gorách. 21 ♣ Tedy rzekł Saul Zgrzeszyłem: wroćże śię Synu moj Dawidźie / boć już nic złego nie ucżynię więcey / poniewaz droga byłá duszá mojá w ocżách twojich dniá tego: Otom głupie ucżynił/ y zbłądźiłem náder bárzo. 22 ♣ A odpowiádájąc Dawid rzekł: Oto włocżnia Krolewska / niech *sám* przyjdźie kto z sług/ á weźmie ją. 23 ♣ A PAn niech odda káżdemu spráwiedliwość jego / y wiárę jego: ábowiem podał ćię był PAn dźiś w ręce moje / álem niechćiał źciągnąć ręki mojey ná pomázáńcá PAńskiego. 24 ♣ Przetoż/ jáko dźiś poważona byłá duszá twojá w ocżách mojich: ták niech będźie poważona duszá mojá w ocżách PAńskich/ á niech mię wyrwie *PAN* ze wszego ućisku. 25 ♣ Y rzekł Saul do Dawidá: Błogosłáwiony ś ty Synu moj Dawidźie/ ták cżyniąc dokażesz f/ á ták śię zmacniájąc / mocnym będźiesz: Odszedł potym Dawid w drogę swą / á Saul śię wroćił ná miejsce swoje.

e 2 Sám. 24.15.

f I. Zwyćiężysz.

Rozdział XXVII.

Dawid uszedł do Krolá Achisá. 6. á májąc z łáski Krolewskiey Syceleg. 9. pewne narody wyćieczkámi pustoszy.

1 TEdy rzekł Dawid w sercu swojim? Zginę ja kiedyś kolwiek od ręki Saulowey: ázaż mnie nie lepiey/ ábym co predzey uszedł do źiemie Filistyńskiey / áby zwątpił o mnie Saul/ y nie szukał mię więcey / po wszystkich gránicách Izráelskich? y ták ábym uszedł rąk jego? 2 ♣ Wstawszy tedy Dawid / poszedł sam / y onych szesć set mężow / ktorzy byli z nim do Achisá / Syná Máochá/ Krolá Get. 3 ♣ Y mieszkał Dawid przy Achiśie w Get / sam y mężowie jego / káżdy z cżeládźią swoją: Dawid y dwie żenie jego / Achinoám Jezreelitká/ y Abigail/ żoná *przed tym* Nábálowá z Kármelu. 4 ♣ A gdy powiedźiano Saulowi/ że uciekł Dawid do Get / przestał go więcey szukáć.

5 Y Rzekł Dawid do Achisá: Jeslim proszę ználazł łáskę w ocżách twojich / niech mi dádzą miejsce w jednym z miast tego kráju/ ábym tám mieszkał; Bo cżemużby miał mieszkáć sługá twoj w mieśćie Krolewskim z tobą? 6 ♣ Y dał mu Achis dniá onego Syceleg: dla tego Syceleg było Krolow Judskich/ áż do dniá tego. 7 ♣ A byłá licżbá dni / ktorych mieszkał Dawid w kráinie Filistyńskiey / rok a y cztery mieśiące.

a H. Dźień.

8 Y Wypadał Dawid y mężowie jego/ á wtárgiwáli do Gessurytow/ y do Gerzytow / y do Amálekitow / (bo ci mieszkáli w oney źiemi zdawna /) ktoredy chodzą przez Sur áż do źiemie Egipskiey. 9 ♣ Y pustoszył Dawid źiemię one / á nie zostáwił żywego b mężá y niewiásty: á zábrawszy owce/ y woły/ y osły / y wielbłądy / y száty / wracał śię zásię / y przychadzał do Achisá. 10 ♣ A gdy śię pytał Achis: Gdźieżeśćie byli dźiś wpádli? odpowiádał Dawid: Ku połudnu Judy/ y ku połudnu w Jeráhmeel/ y ku połudnu Ceni. 11 ♣ Ale Dawid nie żywił mężá/ áni niewiásty / áni ich przywodźił do Get / mowiąc: By snadź nie skárżyli ná nas / mowiąc: Ták ucżynił Dawid. Y był to jego zwycżaj po wszystkie dni / poki mieszkał w źiemi Filistyńskiey. 12 ♣ Wierzył tedy Achis Dawidowi / y mowił: Práwie śię *już* stał obrzydłym ludowi swemu Izráelskiemu: á ták będźie mi sługą wiecżnym.

b 5 Mojž. 20.13.

Rozdział XXVIII.

Filistynowie ćiągną przećiw Izráelitom. 2. Dáwid z nimi. 6. Saul nie májąc odpowiedźi od Páná. 8. czárownice śię rádźi. 12. od ktorey Sámuel wzbudzony, przyszłe rzeczy Saulowi przepowiáda.

1 Y Stáło śię w one dni / że zebráli Filistynowie wojská swe ná wojnę / áby walczyli z Izráelem: tedy Achis rzekł do Dáwidá: wiedz wiedząc iż ze mną poćiągniesz ná wojnę/ty y mężowie twoji. 2 Y odpowiedźiał Dawid Achisowi: Dopiero śię ty dowiesz/ co uczyni sługá twoj. Y rzekł Achis do Dawidá: Záiste strożem głowy mojey postánowię ćię po wszystkie dni.

3 A Sámuel już był umárł/ y płákał a go wszystek Izráel/ y pogrzebli go w Rámáćie mieśćie jego: á Saul wygnał był wieszczki b y czárowniki z źiemie. 4 Zebráwszy śię tedy Filistynowie/ przyćiągnęli / á położyli śię obozem u Sunám: Zebrał też Saul wszystkiego Izráelá/ á położył śię obozem w Gelboe. 5 A widząc Saul oboz Filistyński / bał śię / á ulękło śię serce jego bárzo. 6 Y rádźił śię Saul PAná/ ále mu nie odpowiádał PAn áni przez sny/ áni przez Urym/ áni przez Proroki.

7 PRzetoż rzekł Saul do sług swojich: Szukajćie c mi niewiásty/ ktoraby miáłá Duchá wieszczego/ á pojdę do niey / y wywiem śię przez nię. Y rzekli słudzy jego do niego: Oto niewiástá w Endor/ májąca duchá wieszczego. 8 Tedy odmienił odźienie swoje Saul / á oblokszy śię w insze száty/ szedł sam / y dwáj mężowie z nim / á przyszli do niewiásty w nocy / y rzekł: wroż mi proszę / przez Duchá wieszczego/ á wywiedź tego/ kogoć powiem. 9 Y rzekłá do niego niewiástá: Oto ty wiesz co uczynił Saul / iż wygłádźił wieszczki y czárowniki z źiemie: przeczże ty śidło kłádźiesz ná duszę moję/ ábyś mię ná śmierć podał? 10 Y przyśiągł jey Saul przez PAná/ mowiąc: Żywie PAn że nic przydźie ná ćię karánie dla tego.

11 TEdy rzekłá niewiástá: Kogoż ći mam wywieść? A on rzekł wywiedź mi Sámuelá. 12 A widząc niewiástá Sámuelá / záwołáłá głosem wielkim: y rzekłá niewiástá do Saulá/ mowiąc: Przeczżeś mię zdrádźił? gdyżeś ty jest Saul? 13 Y rzekł jey Krol / Nie boj śię: cożeś widźiáłá? y rzekłá niewiástá do Saulá: Widźiáłám Bogi występujące z źiemie. 14 Tedy rzekł do niey: Cożá osobá jego? y rzekłá: Mąż stáry wyszedł/ á ten odźiany płászczem: y poznał Saul że to był Sámuel: y zchyliwszy śię twarzą ku źiemi/ pokłonił śię. 15 Zátym rzekł Sámuel d do Saulá: Przecz mi nie dasz pokoju / wzbudzájąc mię? Odpowiedźiał mu Saul: Jestem uciśniony bárzo? gdyż Filistynowie walczą przećiwko mnie/ á Bog odstąpił ode mnie / y nie odpowiáda mi więcey/ áni przez proroki áni przez sny: przetoż przyzwałem ćię / ábyś mi oznájmił / co mam czynić? 16 Y rzekł Sámuel: Czemuż mię tedy pytasz? gdyż PAn odstąpił od ćiebie / á przestawa z nieprzyjaćielem twojim? 17 Y uczynił mu PAn jákoć powiedźiał przez mię / y wyrwał e PAN krolestwo z rąk twojich / á dał je bliźniemu twemu Dawidowi. 18 Bo, żeś ty nie był posłusznym głosowi PAńskiemu / ániś wykonał gniewu zápálczywośći jego nád Amálekiem: przetożći to uczynił PAn dźiśia. 19 Nád to poda PAn y Izráelá z tobą w ręce Filistynow: á jutro ty y Synowie twoji ze mną f będźiećie: Oboz też Izráelski poda PAN w rece Filistynow. 20 A ná tych miást Saul upadł jáko długi ná źiemię/ bo śię zląkł bárzo słow Sámuelowych; y śiłynie było w nim/ przeto że nic nie jadł przez cáły dźień/ y przez cáłą noc.

21 POtym weszłá niewiástá do Saulá / á widząc iż śię bárzo przeląkł / rzekłá mu: Oto usłucháłá służebnicá twojá głosu twego / g y odważyłám zdrowie swoje/ y usłucháłám słow twojich / ktoreś mowił do mnie. 22 Przetoż teraz usłuchaj / proszę/ y ty głosu służebnice twojey/ á położę przed ćię sztukę chlebá ábyś jadł/ y pośilił śię / ábyś mogł

iść

a 1 Sám. 25. 1.
b 5 Moj. 18.10. 11.
c 3 Moj. 20.27.
d Syrác. 46.23.
e 1 Sám. 15.18.
f 1 Sám. 31. 6.
g H. Położyłám duszę moję w ręce mojey.

23 iść w drogę. ♣ Ale niechćiał / y mowił: Nie będę jadł: y przymuśili go słudzy jego / tákże y niewiástá: y usłuchał głosu ich / á wstawszy z źiemie/ 24 uśiadł ná łożku. ♣ A oná niewiástá miáłá karmne ćielę w domu/ á pospieszywszy śię zábiłá je: potym wźiawszy máki záczyniłá / y nápie25 kłá z niey przáśnikow: ♣ Y przyniosłá przed Saulá/ y przed sługi jego: Ktorzy nájadszy śię wstáli / y poszli oney nocy.

ROZDZIAŁ XXIX.

Filistynowie niechcą żeby Dawid szedł z nimi ná wojnę. 7. Dla tego Krol Achis do domu go odsyła.

1 GDy zebráli Filistynowie wszystkie Wojská swe do Afeku: á Izráelczycy położyli śię obozem nád źrzodłem/ ktore było w Jezreelu. ♣ 2 A Kśiążętá Filistyńskie ćiągnęli stámi/ y tyśiącámi: á Dawid/ y mężowie jego ćiągnęli pozád z Achisem. 3 ♣ Y rzekły Kśiążętá Filistyńskie: Coż tu czynią ći Hebreyczycy? y rzekł Achis do Kśiążąt Filistyńskich: Azaż nie to jest Dawid/ sługá Saulá Krolá Izráelskiego / ktory był przy mnie przez te dni; owszem przez te látá / y nie doświádczyłem go w niczym od onego dniá/ jáko zbiegł do mnie / áż do dniá tego? ♣ 4 Y rozgniewáły śię nań Kśiążętá Filistyńskie/ y rzekły mu Kśiążętá Filistyńskie: Odpraw tego mężá/ á niech a śię wroći do miejscá swego/ ná ktorymeś go postáwił: niech nie chodźi z námi ná wojnę/ áby śię nam nie stáwił nieprzyjaćielem w bitwie: Bo jákoż ináczey może przyść do łáski Páná swego / jedno przez głowy tych mężow. ♣ 5 Azaż nie ten jest Dawid / ktoremu b śpiewano huffámi / mowiąc: Poráźił Saul swoj tyśiąc/ ále Dawid swojich dźieśięć tyśięcy? 6 A Ták wezwał Achis Dawidá/ y rzekł mu: Żywie PAN/ żeś ty szczyry y dobry jest w oczách mojich á podoba mi śię wyśćie twoje / y weśćie twoje ze mną do obozu / bom nie ználazł w tobie *nic* złego / ode dniá ktoregoś przyszedł do mnie / áż do dniá tego: tylko w oczách Kśią7 żąt niemász łáski. ♣ Przetoż teraz wroć śię/ á idź w pokoju / y nieczyń nic/ coby było przećiwnego w oczách 8 Kśiążąt Filistyńskich. ♣ Y rzekł Dawid do Achisá: Cożem wżdy uczynił? á coś ználazł w słudze twym ode dniá ktoregom był przy tobie/ áż do dniá tego / ábym nie szedł / y nie walczył przećiwko nieprzyjaćiołom Krolá Páná mego. ♣ 9 A odpowiádájąc Achis / rzekł Dawidowi: Wiem iżeś ty dobry w oczách mojich / jáko Anjoł Boży/ ále Kśiążętá Filistyńskie rzekły: Niech nie 10 chodźi z námi ná wojnę. ♣ A przetoż wstań bárzo ráno / y słudzy Páná twego / ktorzy z tobą przyszli / á wstawszy ráno / skoro pocznie świ11 táć odejdźćie. ♣ Wstał tedy Dawid/ sam y mężowie jego/ áby *odszedł* tym rániey: y náwroćił śię do źiemie Filistyńskiey/ á Filistynowie ćiągnęli do Jezreel.

a 1 Kron 12.19.

b 1 Sám. 18. 7. y 21. 11 Syrác. 47. 7.

ROZDZIAŁ XXX.

Amálekitowie spalili Syceleg. 3. ále Dawid wroćiwszy śię. 16. pogonił je. 18. y plon im odjął. 23. ktory też rowno miedzy wszystkie podźielił.

1 GDy śię wroćił Dawid y mężowie jego do Sycelegu/ był dźień trzeći / jáko Amálekitowie wtárgnęli byli ná południe / y do Sycelegu / á zburzyli Syceleg / y 2 spalili go ogniem. ♣ Y pobráli w niewolą niewiásty / ktore były w nim: od namniejszego áż do wielkiego / nie zábili nikogo / ále tylko 3 pojimáli y odeszli drogą swą. ♣ A gdy przyszedł Dawid / y mężowie jego do miástá/ oto spalone było ogniem? á żony ich/ y Syny ich/ y corki ich/ 4 w niewolą zábráno. ♣ Tedy podniosł Dawid/ y lud ktory był z nim głos swoj / y płákáli áż im śiły do 5 płáczu nie zstáło. ♣ Obiedwie też żony Dawidowe były wźięte w niewolą; Achinoám Jezreelitká/ y Abigájil *przed tym* żoná Nábálowá z Kár6 melu. ♣ Y był utrapiony Dawid bárzo: bo śię zmawiał lud ukámienowáć go: gdyż gorzkośći pełna byłá duszá wszystkiego ludu/ káżdego dla Synow swych / y dla corek

swych

ſwych: Wßákże Dawid zmocnił ſię
a w PAnu Bogu ſwoſim.

7 TEdy rzekł Dawid do Abiátárá Kápłáná / Syná Achimelechowego : Weźmi proßę dla mnie Efod ; y wźiął Abiátár Efod dla Dawidá. 8 ♣ A ták ſię Dawid rádźił PAná / mowiąc : Mamli gonić to wojſko / y dogoniełi go? A PAN mu rzekł: Goń / bo zápewne ich dogoniß / 9 y zápewne odbijeß płon. ♣ Szedł tedy Dawid / ſam y onych ßeść ſet mężow / ktore miał z ſobą / á przyßli áż do potoku Beſor ; á niektorzy pozostáli. 10 ♣ Y gonił je Dawid / ſam y cztery ſtá mężow : (bo pozostáło było dwieśćie mężow ſprácowánych á nieprzeßli zá potok Beſor.)

11 YZnáleźli mężá Egipczániná ná polu / á przywiedli go do Dawidá / y dáli mu b chlebá / y jadł ; dáli 12 mu też wody y pił: ♣ Dáli mu tákże y wiązánkę fig / y dwie gronie rożynkow : jadł tedy / y wroćił ſię duch jego weń : bo nie jadł chlebá / áni pił wody przez trzy dni y przez 13 trzy nocy. ♣ Y rzekł do niego Dawid : Czyieś ty á z kądeś? Ktory odpowiedźiał ; Jeſtem rodem z Egiptu / ſługá mężá Amálekity / y zoſtáwił mię PAN moj / żem ſię rozniemogł dźiś trzeći dźień. 14 ♣ Wtárgnęliſmy byli ná południe / do Cerety / y do Judá / y ná południe do Káleb / y ſpaliliſmy Syceleg ogniem.

15 Y Rzekł mu Dawid; Mogłżebyś mię dowieść do tego wojſká? Ktory rzekł : Przyśiężß mi przez Bogá / iż mię nie zábijeß / áni mię wydaß w ręce PAná mego? tedy ćię 16 náwiodę ná to wojſko : ♣ Náwiodł go tedy : (á oto oni leżeli po wßyſtkiey oney źiemi / jedząc y pijąc y weſeląc ſię ze wßyſtkich korzyśći wielkich / ktore byli zábráli z źiemie Filiſtyńſkiey / y z źiemie Judſkiey.) 17 ♣ Przetoż bił je Dawid od wieczorá / áż do wieczorá dniá drugiego / ták iż z nich żaden nieußedł / oprocz czterech ſet młodźieńcow / ktorzy wśiadßy ná wielbłądy / uciekli. 18 ♣ A ták odjął Dawid wßyſtko / co byli pobráli Amálekitowie / y dwie 19 żenie ſwoje odjął też Dawid: ♣ Ták iż im nic nie zginęło od máłá áż do wiela y áż do Synow / y corek / y do korzyśći / y áż do wßyſtkiego cokolwiek im zábráli / wßyſtko záśię przywiodł Dawid. 20 ♣ Przytym zábrał Dawid wßyſtkie trzody y ſtádá / ktore gnano przed bydłem jego / y mowiono ; Toć jeſt korzyść Dawidowá.

21 Y Przyßedł Dawid do onych dwu ſet mężow / ktorzy byli zprácowáni / że niemogli iść zá Dawidem ; y ktorym był kazał zoſtáć u potoká Beſor: ktorzy wyßli przećiw Dawidowi / y przećiw ludowi ktory z nim był : á przyſtąpiwßy Dawid do ludu pozdrowił je ſpokoj- 22 nie. ♣ A odpowiádájąc wßyſcy mężowie źli y niepobożni / ktorzy c chodźili z Dawidem / rzekli / Poniewaz ci nie chodźili z námi / nie damy im z łupow ktoreſmy odjęli / tylko káżdemu żonę jego / y Syny 23 jego: te wźiąwßy niech odejdą. ♣ Tedy rzekł Dawid : Nieuczynićie ták bráćia moji z tym co nam dał PAn / ktory nas ſtrzegł / á podał wojſko / ktore było wyßło przećiwko nam w 24 ręce náße. ♣ Y ktoż was w tym uſłucha? Bo jáki dźiał tego ktory wyßedł ná wojnę / táki dźiał y tego ktory zoſtał d przy tłomokách : ro- 25 wno ſię podźielą. ♣ Y ſtáło ſię od onego dniá / y nápotym / że uchwalono to práwo y ten zwyczaj w Izráelu / áż do dniá tego.

26 A Ták przyßedł Dawid do Sycelegu / y poſłał z onego łupu ſtárßym w Judá / przyjaćiołom ſwym / mowiąc ; Oto maćie błogoſłáwieńſtwo z korzyśći nieprzyjaćioł PAńſkich. 27 ♣ Tym co byli w Bethel / e y co w f Rámáćie ná południe / y co byli 28 w g Geter: ♣ Y co byli w Aroer h : y co byli w Sefámot i / y co byli w 29 Eſtámo k: ♣ Y co byli w Ráchá / y co byli w miáſtách Jeráhmeel / l y 30 co byli w miáſtách Ceni m. ♣ Y co byli w Hormá n / y co byli w Chorá- 31 ſán: y co byli w Atách: ♣ Y co byli o w Hebronie : y co byli ná wßyſtkich miejſcách / kędy przemießkiwał Dawid / ſam y mężowie jego.

ROZDZIAŁ XXXI.

Marginal notes: a Efez. 6. 10. — b Przy. 25. 21. — c 1 Sám. 24. 14. — d 4 Moj. 13. 27. Jozue. 22. 8. 2 Mác. 8. 28. — e Jozue. 19. 8. — f 1 Krol. 4. 13. — g Jozue. 15. 48. — h Jozue. 13. 16. — i 4 Moj. 34. 10. — k Jozue. 15. 50. — l 1 Sám. 27. 10. — m Sędź. 1. 16. — n Sędź. 1. 17. — o 1 Kron. 6. 55.

Porażká Izráelitow. 2. w ktorey Ionatán z bráćią swoją poległ. 4. Saul śię sam przebił. 9. Filistyni ćiáłá ich ná murze záwieśili. 11. ktore mieszczánie Iábes zjęli y pogrzebli.

1 A Filistynowie zwiedli bitwę z Izráelem: y uciekli mężowie Izráelscy przed Filistynámi / á polegli zránieni ná gorze Gelboe. 2 ♣ Y gonili Filistynowie Sáulá y Syny jego / y zábili Filistynowie Jonátáná/y Abinádábá/y Melchisuego Syny Saulowe. 3 ♣ A gdy śię wzmagáłá bitwá przećiwko Saulowi / tráfili nań strzelcy / mężowie strzeláiący z łuku: y b zránieny jest bárzo od strzelcow.

4 Y Rzekł Saul do wyrostká swego/ ktory nośił broń jego: Dobądź mieczá twego / á przebij mię nim / by snadź nie przyszli ći nieobrzezáńcy y nie przebili mię / á nie czynili igrzyska ze mnie: Ale niechćiał wyrostek jego/ bo śię bárzo bał. Przetoż Saul porwał miecz / y upadł nań: 5 ♣ A widząc wyrostek jego/ iż umárł Saul / padł y on ná miecz swoj/y umárł z nim. 6 ♣ Umárł tedy Saul/y trzey Synowie jego/y wyrostek jego / co zá nim broń nośił / y wszyscy mężowie jego dniá onego wespoł. 7 ♣ To gdy ujrzeli mężowie Izráelscy / ktorzy zá doliną / y zá Jordanem mieszkáli/iż uciekáli mężowie Izráelscy / á iż umárł Saul/ y Synowie jego / odbieżawszy miast / pouciekáli też: A przyszedszy Filistynowie mieszkáli w nich.

a 1 Kron 10.1.
b I. Bał śię ich bárzo.

8 A Názájutrz/ przyszli Filistynowie / áby odźieráli pobite c / y náleźli Sáulá/ y trzech Synow jego leżących ná gorze Gelboe. 9 ♣ A uciąwszy głowę jego / zdárli z niego zbroję jego / y posłáli po źiemie Filistyńskiey wszędźie / áby to opowiádano w kośćiele báłwanow ich / y 10 miedzy ludem. ♣ Y położyli zbroję jego w kośćiele Astárot / ále ćiáło jego przybili ná murze Betsán.

11 T Edy usłyszawszy o tym obywátele Jábes d Gáláád / co uczynili Filistynowie Saulowi: 12 ♣ Wstáli wszyscy mężowie mocni / y szli przez onę cáłą noc / y wźięli ćiáło Saulowe/ y ćiáłá e Synow jego z muru Betsán: á przyszedszy do Jábes/ spalili je tám. 13 ♣ A wźiąwszy kośći ich/pogrzebli je pod drzewem w Jábes/ y pośćili śiedm dni.

c 1 Kron 10.8.
d 1 Sám. 11.1.
e 2 Sám. 2. 4.

WTORE KSIEGI
SAMUELOWE
ktore tez zowią
WTORE KROLEWSKIE.

Opisują śię tu rzeczy/ ktore śię od śmierći Saulowey / áż do końcá pánowánia Dawidowego przez lat czterdźieśći dźiały.

ROZDZIAŁ I.

Amálekitá śmierć Saulowę zwiástuje. 10. powiáda że go on sam dobił. 14. Dawid ná śmierć go skazáwszy. 18. Saulá y Ionátáná opłákiwa.

1 Stáło śię po śmierći Saulowey/gdy śię Dawid wroćił od porażki Amálekitow/ że zmieszkał Dawid w Sycelegu przez dwá dni. 2 ♣ Tedy dnia trzećiego / przybieżał mąż z obozu Saulowego/ á száty jego rozdárte były/ y proch ná głowie jego: Ktory przyszedszy do Dawidá/upadł ná źiemię/y pokłonił śię. 3 ♣ Y rzekł do niego Dawid: z kąd idźiesz: Y odpowiedźiał mu: Z obozum Izráelskiego uszedł. 4 ♣ Rzekł mu z nowu Dawid: Coż śię stáło/proszę / powiedz mi? Y odpowiedźiał: To, że uciekł lud z bitwy / á do tego wiele poległo z ludu / y pomárło: Tákże y

a 1 Sám. 30.17. 18.
b 1 Sám. 31.1.2

Saul

Saul / y Jonátán Syn jego polegli.

5 Zatym rzekł Dawid do młodźieńcá ktory mu *to* powiedźiał: Jákoż wieß / iż umárł Saul y Jonátán Syn jego? 6 Odpowiedźiał mu młodźieniec ktory mu to oznájmił: przyßedłem z trefunku ná gorę Gelboe / á oto Saul tkwiał ná włoczni swojey / á wozy y jezdni doganiáli go. 7 Tedy obejrzawßy śię obaczył mię / y záwołał ná mię / y rzekłem; 8 Owom ja: Przekł mi / Coś ty *zacz?* A jam mu odpowiedźiał / Jestem 9 Amálekitá. Y rzekł mi: Stań / proßę / náde mną / á zábij mię: bo mię zjęły ćieszkośći / gdyż jeszcze wßystká 10 duszá mojá we mnie *jest.* Przetoż stánąwßy nád nim zábiłem go: bom wiedźiał że nie będźie żyw po upadku swojim / y wźiąłem koronę / ktora *byłá* ná głowie jego / y záwieszenie ktore *było* ná rámieniu jego / á przyniosłem je tu do PANá mego: 11 Tedy Dawid pochwyćiwßy száty swoje / rozdárł c je: tákże y wßyscy mężowie ktorzy z nim byli. 12 A żáłujac płákáli / y pośćili áż do wieczorá / dla Saulá / y dla Jonátáná Syná jego / y dla ludu PAńskiego / y dla domu Izráelskiego / że polegli od mieczá.

13 Y Rzekł Dawid do młodźieńcá ktory mu *to* oznájmił: Zkądeś ty? y odpowiedźiał; Jestem Synem mężá przychodniá Amálekity. 14 Zátym rzekł do niego Dawid: Jákożeś śię d nie bał źćiągnąć ręki twey / ábyś zábił pomázáńcá 15 PAńskiego? Záwołał tedy Dawid jednego z sług / y rzekł: Przystąp á zábij go: A on go uderzył że umárł. 16 Y rzekł do niego Dawid: Krew twojá ná głowę twoję: bo ustá twoje świádczyły e przećiw tobie / mowiąc: Jam zábił pomázáńcá PAńskiego.

17 Lamentował tedy Dawid lámentem tákowym nád Saulem / y nád 18 Jonátánem Synem jego. Rozkázawßy jednák / áby uczono Synow Judskich z łuku *strzeláć*, jáko nápisano w Kśięgách f Jáśár, g 19 O ozdobo Izráelska / ná gorách twojich zraniony jest: Jákoż polegli 20 mocarze twoji! Nie powiádajćie h w Get / áni rozgłaßajćie po ulicách w Aszkálonie: áby śię snadź nie weseliły Corki Filistyńskie / by śię snadź nie rádowáły corki nieobrzezáńcow. 21 O Gory Gelboe / áni rosá / áni deszcz niech *nie upada* ná was / y niech *tám nie będą* polá urodzájne: ábowiem tám porzucona jest tarcz mocarzow / tarcz Saulowá / *jákoby* nie był pomázány olejem. 22 Od krwie zábitych / y od sádłá mocárzow *strzałá* łuku Jonátánowego nie wracáłá i śię ná wstecz / á miecz Saulow k nie wracał śię 23 prozno. Saul y Jonátán / miłośni y przyjemni zá żywotá swego / y w śmierći swojey nie sa rozłączeni / nád Orły lekczejßy / nád lwy 24 mocniejßy byli. Corki Izráelskie płáczćie nád Saulem / ktory was przyodźiewał szárłatem roskosznym / á ktory was ubierał w klenoty złote ná száty wáße. 25 Jákoż polegli mocarze w pośrzod bitwy! Jonátán ná gorách twojich zábity 26 jest! Bárzo mi ćię żal bráćie moj Jonátánie / byłeś mi bárzo wdźięcznym: więtßa u mnie byłá miłość 27 twojá niż miłość niewieśćia. Jákoż polegli mocarze / á poginęłá broń wojenna?

ROZDZIAL II.

Dawid zá rádą Pańską do Hebronu poßedł. 4. y pomázány jest nád Judą, 8. á Izboset nád Izráelem. 14. walczą z sobą. 17. Abner zwyćiężony. 20. ućiekájąc Azáelá zábił.

1 Y Stáło śię potym / że pytał a Dawid PANá mowiąc: Mamże iść do ktoregokolwiek miástá Judskiego? Ktoremu PAN odpowiedźiał; Idź. Y rzekł Dawid: dokądże pojdę? Y odpowiedźiał: do Hebronu. 2 Tedy tám jáchał Dawid / tákże y dwie żenie jego / Achinoám Jezreelitká / y Abigáil żoná *przedtym* Nábálowá z Kármelu. 3 Tákże mężowie ktorzy z nim byli / zábrał Dawid / káżdego z domem jego: y mieszkáli w miástách Hebrońskich.

4 P Rzyßli potym mężowie Judá / y b pomázáli tám Dawidá zá Królá nád domem Judá: tedy opowie-

c 2 Sám. 3.31. y13.31
d Psalm. 105.15
e Mátt. 12.37. Luk. 19.22.
f Iozua. 10.13.
g T. Sprawiedliwych.
h Mich. 1.10.
i 1 Sám. 13.3. y14.13
k 1 Sám. 15.7.
a Sędź. 1. 1. y20.18 1 Sám. 23.2. 2 Sám. 5. 9. 2 Kron. 13.4.
b 1 Mác. 2.57.

wiedziano Dawidowi / mowiąc; Mężowie z Jábes Gáláád / ći pogrzebli Saulá.

5 Tedy wyprawił Dawid posły do mężow z Jábes Gáláád / y rzekł do nich: Błogosłáwieniśćie wy od PANA / ktorzyśćie uczynili to miłośierdźie nád PAnem wászym Saulem / żeśćie go pogrzebli. 6 Przetoż teraz niech uczyni PAN z wámi miłośierdźie / y prawdę / á ja też oddam wam to dobrodźiejstwo / żeśćie uczynili tę rzecz. 7 Teraz tedy niech śię zmacniáją ręce wásze / á bądźćie mężnymi / bo choć umárł Saul PAN wász / wszákże mnie pomázał dom Judá / zá krolá nád sobą.

8 A Abner Syn Nerow / Hetman nád Woyskiem Saulowym / wźiął Izbozetá Syná Saulowego / y przyprowádźił go do Máchánájim. 9 Y uczynił go Krolem nád Gáláádem / y nád Assury / y nád Jezreelem / y nád Efráimem / y nád Benjáminem / y nád wszystkim Izráelem. 10 Czterdźieśći lat miał Izbozet Syn Saulow / gdy począł krolowáć nád Izráelem / á dwie lećie krolował / (tylko dom Judá stał przy Dawidźie. 11 Y byłá liczbá dni ktorych był Dawid Krolem w Hebronie / nád domem Judskim / śiedm lat y sześć mieśięcy.)

12 Potym wyszedł Abner Syn Nerow / y słudzy Izbozetá Syná Saulowego / z Máchánájim do Gábáonu. 13 Joáb tákże Syn Sárwij / z sługámi Dawidowymi wyszli / y potkáli śię z sobą práwie u stáwu Gábáońskiego: y zostáli jedni ná jedney stronie stáwu / á drudzy ná drugiey stronie stáwu. 14 Tedy rzekł Abner do Joábá: Niech teraz wstáną młodźieńcy / á pojigráją przed námi: y rzekł Joáb; Niech wstáną. 15 Wstáli tedy: y wyszło w liczbie dwánaśćie z Benjámczykow / z strony Izbozetá / Syná Saulowego: á dwánaśćie z sług Dawidowych / 16 Ktorzy uchwyćiwszy śię / káżdy zá głowę przećiwniká swego / *utopił* miecz swoj w boku jeden drugiego / y polegli pospołu: przetoż názwano miejsce ono Helkáthásurym f / ktore jest w Gábáonie. 17 Y byłá bitwá bárzo sroga dniá onego / á porażon jest Abner / y mężowie Izráelscy / od sług Dawidowych.

18 Byli też tám trzej Synowie Sárwij: Joáb / Abisáj / y Asáel: ále Asáel *był* prętkich nog / jáko dźika kozá. 19 Y gonił Asáel Abnerá / á nie ustąpił idąc / áni ná práwo / áni ná lewo / ścigájąc Abnerá. 20 Ale obejrzawszy śię Abner ná zad / rzekł: Tyżeś jest Asáel? á on mu odpowiedźiał; Ja. 21 Tedy mu rzekł Abner: Uchyl śię ná práwą stronę twoję ábo ná lewą *stronę* twoję / á pojimaj sobie jednego z młodźieńcow / y weźmi sobie łupy z niego; ále Asáel niechćiał od niego ustąpić. 22 Tedy powtore rzekł Abner do Asáelá: Idź precz ode mnie; bym ćię snadź nie przebił ku źiemi: Bo jákożbym śmiał podnieść twarz moję ná Joábá brátá twego? 23 A gdy niechćiał ustąpić / uderzył go Abner końcem g włocznie / pod piąte *żebro* ták iż wyszłá włocznia ná drugą stronę: támże padł / y umárł ná onymże miejscu: á wszyscy ktorzy przychodźili do onego miejscá / gdźie poległ Asáel y umárł / zástánawiáli śię.

24 Wszákże gonili / Joáb y Abisáj Abnerá: y záchodźiło słońce / gdy przyszli do págorka Ammá / ktore jest przećiw Giá / ná drodze pustynie Gábáońskiey. 25 Tedy śię zebráli Synowie Benjáminowi do Abnerá / skupiwszy śię w jeden huf / y stáneli ná wierzchu jednego págorká. 26 Y záwołał Abner ná Joábá y rzekł: Azali śię ná wieki będźie srożył *ten* miecz? ázaż nie wiesz że ná ostátku bywa gorzkość? y dokądże nie rzeczesz ludowi / áby śię wroćił od pogoni bráciey swojey? 27 Tedy rzekł Joáb: Żywie Bog / byś ty był nie wzywał h / záraz by śię był z poránku lud wroćił / káżdy od pogoni bráciey swojey. 28 A ták zátrąbił Joáb w trąbę / y zástánowił śię wszystek lud / á nie gonili dáley Izráelá / áni śię wiecey potykáli. 29 Ale Abner y mężowie jego / szli polem cáłą onę noc: á przepráwiwszy

c 2 *Sám.* 31.11.

d 2 *Sám.* 5.5.

e *T. Hárcują.*

f *T. Pole rycerzow.*

g 2 *Sám.* 3.27.

h *H. Nie mowił v.* 14.

śię

śie przez Jordán / przeszli przez wszystko Betoron/áż przyszli do Máhánáim. 30 A Joáb wróciwszy śię z pogoni zá Abnerem / zebrał wszystek lud: y nie dostawáło mu z sług Dawidowych dźiewiętnaśćiu mężow/y Asáelá. 31 Ale słudzy Dawidowi pobili z Benjámczykow / y z mężow Abnerowych / trzy stá y sześćdźieśiąt mężow/ktorzy tám pomárli. 32 A wźiąwszy Asáelá / pogrzebli go w grobie Ojcá jego/ktory był w Betlehem: potym szli cáłą noc Joáb y mężowie jego; á ná świtániu *przyszli* do Hebronu.

ROZDZIAŁ III.

Czásu tey wojny słábieje Isboset. 2. Dawidowi rodzą śię Synowie. 9. y Abner przedał śię do niego. 15. Isboset wroćił mu Michol. 17. ze wszystkim Izráelem. 27. Joáb Abnerá zdrádą zábił. 32. zczego Dawid był bárzo żáłosny.

1 Y Byłá długa Wojná miedzy domem Saulowym/ y miedzy domem Dawidowym: wszákże Dawid postępował / y zmacniał śie: ále dom Saulow zchodźił y niszczał.

2 Y Národźiłd śię Dawidowi w Hebronie Synow a:á był pierworodny jego Amnon / z Achinoámy Jezreelitki. 3 Wtory po nim był Heliáb / b z Abigáil / żony *przed tym* Nábálowey z Kármelu: á trzeći Absálom Syn z Mááchy / corki Tolmájá/ królá Gessur. 4 A czwarty Adoniasz Syn Hágity: á piąty Sefátyasz/Syn Abitáli. 5 A szosty Jetráám/z Egle/żony Dawidowey. Ci śię urodźili Dawidowi w Hebronie.

6 Y stáło śię/gdy byłá wojná/miedzy domem Saulowym/y miedzy domem Dawidowym; á Abner śię meżnie zástawiał c o dom Saulow. 7 (A Saul miał założnicę/ktory imię *było* Resfá /corká Aje) je rzekł *Isboset* do Abnerá: Czemuś wszedł do założnice Ojcá mojego? 8 Y rozgniewał śię Abner bárzo / o one słowá Isbosetowe / y rzekł: Izalim ja psią głową/ktorym przećiw Judźie dźiś uczynił miłośierdźie/ nád domem Saulá Ojcá twego / y nád bráćią jego / y nád przyjaćiołmi jego: y nie wydałem ćię w rękę Dawidowę; á ty dźiś szukasz ná mnie nieprawośći tey niewiásty? 9 Toniech uczyni Bog Abnerowi/ y to niech mu przyczyni/jeśliże/jáko przyśiągł d Pan Dawidowi/ nie pomogę do tego: 10 Aby przeniesione było krolestwo od domu Saulowego/ á wystáwiona stolicá Dawidowá nád Izráelem / y nád Juda/ od Dán áż do Bérsábee. 11 Y nie mogł nic wiecey odpowiedźieć Abnerowi/ przeto że śie go bał.

12 Y Ták wypráwił Abner posły do Dawidá od śiebie / mowiąc: Czyjáż *jest* źiemiá? Y żeby mowili: Uczyń przymierze twoje ze mną: á oto ręká mojá będźie z tobą: áby obrocon był do ćiebie wszystek Izráel. 13 Ktoremu odpowiedźiał: Dobrze: Uczynię z tobą przymierze:A wszákże o jedno ćię proszę/miánowićie: ábyś nie przychodźił przed oblicze moje / áż mi pierwey przywiedźiesz Michol corkę Saulowę/gdy będźiesz chćiał przyść / ábyś widźiał twarz moję.

14 Y Wypráwił Dawid posły do Isbosetá Syná Saulowego/ mowiąc: Wydaj mi żonę moję Michol/ e ktoram sobie poślubił stem nieobrzezek Filistyńskich. 15 Przetoż posłał Isboset / y wźiął ja od mężá / od Faltyelá f Syná Láisowego. 16 Tedy szedł z nią mąż jey / á idąc zá nią / płákał jey/ áż do Báchurym:y rzekł do niego Abner: Idź/ á wroć śię: y wroćił śię.

17 Y Czynił potym Abner rzecz do stárszych Izráelskich / mowiąc: Przyszłych czásow szukáliśćie Dawidá/áby był Krolem nád wámi: 18 Przetoż teraz uczyńćie *ták*/bo PAN rzekł o Dawidźie / mowiąc: Przez rękę Dawidá sługi mego/ wybáwię lud moj Izráelski z ręki Filistyńskiey / y z ręki wszystkich nieprzyjaćioł jego. 19 Toż też mowił Abner y do Benjámczykow. Potym odszedł Abner / áby mowił z Dawidem w Hebronie / wszystko co dobrego było w oczách Izráelá/ y w oczách wszystkiego domu Benjáminowego.

a 1 Kron 3. 1.
b Názwány Dániel. 1 Kron 3. 1.
c 1. Zmacniał śię w domu Saulowym.
d 2 Sám 15. 28. y 16. 13
e 1 Sám. 18. 27.
f 1 Sám. 25. 44.

20 Gdy tedy przyszedł Abner do Dawidá/ do Hebronu/ á z nim dwádźieśćiá mężow: spráwił Dawid ná Abnerá/ y ná męże ktorzy z nim byli/ ucztę. 21 Y rzekł Abner do Dawidá: Wstánę/ á pojdę/ ábym zebrał do Krolá Páná mego wszystkiego Izráelá/ ktorzy z tobą uczynią przymierze: á będźiesz krolował nád wszystkimi/ jáko żąda duszá twojá. A ták odpráwił Dawid Abnerá/ ktory odszedł w pokoju.

22 A Oto słudzy Dawidowi/ y Joáb wrácáli śię z wojny/ korzyśći wielkie z sobą prowádząc: ále Abnerá już nie było u Dawidá w Hebronie: bo go był odpráwił/ y odszedł był w pokoju. 23 Joáb tedy y wszystko wojsko ktore z nim było/ przyszli tám: y dano znáć Joábowi/ mowiąc: Był tu Abner Syn Nerow u Krolá/ ále go odpráwił/ y odszedł w pokoju. 24 Przetoż wszedszy Joáb do Krolá/ rzekł: Cożeś uczynił? oto przyszedł był Abner do ćiebie: Przeczżeś go puśćił/ áby záś odszedł? 25 Znasz Abnerá Syná Nerowego? gdyż przyszedł áby ćię zdrádźił/ y żeby wiedźiał wyśćie twoje/ y wejśćie twoje/ áby śię wywiedźiał o wszystkim co ty czynisz. 26 Tedy odszedszy Joáb od Dawidá/ wypráwił posły zá Abnerem: ktorzy go wroćili od studni Syrá/ o czym Dawid nie wiedźiał. 27 A gdy śię wroćił Abner do Hebronu/ odwiodł go Joáb w pośrzod bramy g/ áby z nim po ćichu mowił/ y przebił go tám pod piąte żebro/ że umárł/ dla krwie Asáelá brátá swego. 28 Co gdy potym usłyszał Dawid/ rzekł: Nie jestem winien/ áni krolestwo moje przed PAnem áż ná wieki krwie Abnerá Syná Nerowego: 29 Niechaj przyjdźie ná głowę Joábowę/ y ná wszystek dom Ojcá jego: y niech nie ustáje z domu Joábowego płynienie *nasienia* ćierpiący/ y trędowáty/ y o kiju chodzący/ y od mieczá upadájący/ y nie májący chlebá. 30 A ták Joáb/ y Abisái brát jego/ zábili Abnerá/ przeto iż *on też* był zábił Asáelá brátá ich w bitwie u Gábáonu.

g 1 Krol. 2. 5.

h 2 Sám. 2. 23.

31 Rzekł potym Dawid do Joábá/ y do wszystkiego ludu/ ktory był z nim: Porozdźierajćie odźienia i wáwsze/ á opászćie śię w wory/ y płáczćie nád Abnerem: A Krol Dawid szedł zá márámi. 32 A gdy pogrzebli Abnerá w Hebronie/ podniosł Krol głos swoj/ y płákał nád grobem Abnerowym: płákał też wszystek lud. 33 A ták lámentując Krol nád Abnerem/ rzekł: Izáli *ták* miał umrzeć Abner/ jáko umiera nikczemnik? 34 Ręce twoje nie były związáne: á nogi twoje nie były pętámi obćiążone! Poległeś jáko ten ktory páda przed Synámi niezbożnymi! tedy tym więcey wszystek lud płákał nád nim. 35 Potym przyszedł wszystek lud *prośić* Dawidá áby jadł chleb/ gdy jeszcze był *jásny* dźień: ále przyśiągł Dawid/ mowiąc: To mi niechaj uczyni Bog/ y to niech przyczyni/ jeśli przed záśćiem słońcá skosztuję chlebá/ ábo czego innego. 36 Co gdy wszystek lud obaczył/ podobáło śię im to: A wszystko cokolwiek czynił Krol/ podobáło śię w oczách wszystkiego ludu. 37 Y poznał wszystek lud/ y wszystek Izráel dniá onego/ że nie z naprawy Krolewskiey zábity był Abner/ Syn Nerow. 38 Y rzekł Krol do sług swojich: Azaż niewiećie że Hetman/ á *bárzo* wielki/ poległ dźiś w Izráelu? 39 A jam dźiś *jáko* nowy/ y dopiero pomázány Krol: Ci záśię mężowie/ Synowie Sárwij/ sroższy są niżli ja: niechże odda PAN czyniącemu złe według złośći jego.

i 2 Sám. 1. 11. y 13. 31.

ROZDZIAŁ IV.

Isboset á zábito. 12. Zámordowánia zemśćił śię Dawid.

1 A Usłyszawszy *Isboset* Syn Saulow/ że poległ Abner w Hebronie/ zemdlały ręce jego/ y wszystek Izráel był przestrászony. 2 Miał też Syn Saulow dwu mężow Hetmánow nád hufámi; imię jednego Bááná/ á imię drugiego Rechab: Synowie Remmoná Berotczyká/ z Synow Benjáminowych: Bo też Berod policzon był w Benjáminie. 3 Uciekli tedy Berotczykowie do Getájimy y byli tám przy-

4 chodniámi/ áż do onego dniá. ✤ A Jonátán Syn Saulow / miał jednego Syná chromego ná nogi: bo gdy miał pięć lat / á przyszłá wieść o śmierći Saulowey/ y Jonátánowey a z Jezreel/ wźiąwszy go mámká jego/ uciekáłá: á gdy prętko uciekáłá / upadł / y ochramiał : á imię jego b Mefiboset.

a 1 Sám. 31. 2.

b 2 Sám. 9. 3.

5 POszli tedy Synowie Remmoná Berotczyká/ Rechab/ y Bááná; y weszli gdy był nagoretszy dźień / do domu Jsbosetá: Ktory spał ná 6 łożku w południe. ✤ Ci tedy weszli w dom jego/ jákoby kupowáć zbożá; támże go przebili pod piąte żebro/ Rechab y Bááná brát jego/ y uciekli. 7 ✤ Bo gdy byli weszli w dom/ á on spał ná łożku swym w pokoju / kedy legał / tedy go przebili / y zábili go / á uciąwszy głowę jego / wźieli ją / y poszli drogą puszczy przez 8 cáłą onę noc. ✤ Y przynieśli głowę Jsbosetowę do Dawidá do Hebronu / y rzekli do Królá: Oto głowá Jsbosetá Syná Saulowego / nieprzyjaćielá twego; ktory szukał duszę twojey: á dał PAN Krolowi PANU memu pomstę dźiśia nád Saulem/ y nád naśieniem jego: ✤ 9 Tedy odpowiedźiał Dawid Rechábowi y Báánie brátu jego/ Synom Remmoná Berotczyká / y rzekł do nich: Żywie PAN ktory wybáwił 10 duszę moję ze wszego ućisku: ✤ Jeślim onego ktory mi c oznájmił / mowiąc: Oto umárł Saul: (choć mu śię zdáło że wesołą nowinę przyniosł /) pojimawszy zábił w Syceleglu ; ktory rozumiał żem mu miał dáć zapłátę / zá poselstwo jego; 11 ✤ Jáko dáleko więcey ludźie niepobożne / gdyż zábili męża spráwiedliwego / w domu jego / ná łożu jego? A teraz / izali nie mam szukáć krwie jego z ręki wászey / y wygłádźić was z źiemie? 12 ✤ A ták rozkazał Dawid sługom / y zábili je : á obćiąwszy ręce ich / y nogi ich / záwieśili je nád stáwem w Hebronie: ále głowę Jsbosetowę wźiąwszy/ pogrzebli w grobie Abnerowym d w Hebronie.

c 2 Sám. 1. 15.

d 2 Sám. 3. 33

ROZDZIAŁ V.

Dawid przyjęty zá Królá od wszystkiego Izráelá. 7. wźiął zamek Syon 12. Poselstwo od Królá Hirámá do niego. 13. pojmuje żony y z nimi dźieći płodźi. 18. 20. poráźił po dwá kroć Filistyny.

1 ZEszły śię tedy wszystkie pokolenia Izráelskie do Dawidá do Hebronu / y rzekły mowiąc: Oto my jesteśmy a kość twoja / y ćiáło 2 twoje: ✤ A przeszłych czásow / gdy Saul był Krolem nád námi / tyś wywodźił y przywodźił Izráelá: Nád to rzekł PAN do ćiebie : Ty będźiesz b paść lud moj Izráelski / á ty będźiesz wodzem nád Izráelem. 3 ✤ A ták wszyscy Stársi Izráelscy przyszli do Królá do Hebronu: y uczynił z nimi Krol Dawid przymierze w Hebronie/ przed PAnem ; y pomázáli Dawidá zá Królá nád 4 Izráelem. ✤ Trzydźieśći lat było Dawidowi / gdy począł krolowáć / á krolował przez cztérdźieśći c 5 lat. ✤ W Hebronie krolował nád Judą d przez śiedm lat / y przez sześć mieśięcy: á w Jeruzalem krolował przez trzydźieśći y trzy látá/ nád wszystkim Izráelem/ y nád Judą.

a 1 Kron 11. 1.

b Psalm 78. 71.

c 1 Krol 2. 11.

d 1 Krol 2. 11.

6 A Ták poszedł Krol y mężowie jego do Jeruzalem / przećiw Jebuzejczykowi mieszkájącemu w oney źiemi: ktory rzekł Dawidowi/ mowiąc: Nie wnidźiesz sám/ áż znieśiesz ślepe y chrome/ jákoby mowili: 7 Nie wnidźie tu Dawid. ✤ Wszákże wźiął Dawid zamek Syoński: á 8 toć jest miásto Dawidowe. ✤ Bo rzekł był Dawid onego dniá: ktobykolwiek e zábił Jebuzejczyká / á wszedłby ná rynny/ á pobił te ślepe y chrome/ ktore ma w nienawiśći duszá Dawidowá / postánowię go Hetmánem. Dla tegoż mawiano: Ślepy y chromy f nie wnidźie do tego 9 domu. ✤ Y mieszkał Dawid ná onym Zamku/ á przezwał go miástem Dawidowym: y pobudował je Dawid wszędy w koło od Mello / y we 10 wnątrz. ✤ A Dawid idąc postępował y rosł/ bo PAN Bog zastępow był z nim.

e 1 Kron. 11. 6.

f 3 Moj. 21. 18.

11 TEdy posłał g Hirám Krol Tyrski posły do Dawidá / y drzewá

g 1 Kron 14. 1.

Cedrowe/ y ćieśle: y kámienniki/ *y* murárze ktorzy zbudowáli dom 12 Dawidowi. ☙ Y poznał Dawid iż go utwirdźił PAN zá Królá nád Izráelem/ á iż wywyższył Krolestwo jego dla ludu swego Izráelskiego.

13 Y Náłpojmował sobie Dawid jeszcże wiecey załoznic y żon z Jeruzalem/ przyszedszy h z Hebronu/ á národźiło śie wiecey Dawidowi 14 Synow y corek. ☙ A też *są* i imioná tych ktorzy mu śie urodźili w Jeruzalem: Sámmá/ y Sobáb: y Nátán k y Sálomon. 15 ☙ Y Jbchár/ y 16 Elisuá/ y Nefeg/ y Jáfiá. ☙ Y Elisámá/ y Eliádá/ y Elifelet.

h 2 Sám. 3. 3. i 1 Kron 3. 5. k Luka. 3. 31.

17 A Usłyszawszy l Filistynowie/ że pomázano Dawidá zá Królá nád Izráelem/ ruszyli śie wszyscy Filistynowie/ żeby szukáli Dawidá: co gdy usłyszał Dawid/ ustąpił 18 ná zamek. ☙ Tedy Filistynowie przyćiągnąwszy/ rozpostárli śie w 19 dolinie Ráfáim. ☙ Y rádźił śie Dawid PAná: mowiąc: Mamli iść m przećiwko Filistynom? podaszli je w ręce moje? Odpowiedźiał PAN Dawidowi: Jdź; Bo pewnie podam Filistyny w ręce twoje. 20 ☙ A ták przyćiągnął Dawid do Báál Perázym n/ y poráźił je tám Dawid/ y rzekł: Rozerwał PAN nieprzyjaćioły moje przede mną/ jáko śie rozrywáją wody: Przetoż názwał imie miejscá onego/ Báál Perázym. 21 ☙ Y zostáwili tám ryte swe obrázy/ ktore popalił o Dawid y mężowie jego.

l 1 Kron 14. 8. 11.16. m 1 Sám. 23. 2. n Ezái. 28.12. o 1 Kron 14.12.

22 Z Nowu jeszcże przyćiągneli Filistynowie/ y rozpostárli śie w 23 dolinie Ráfájim. ☙ Y pytał śie Dawid PAná/ ktory odpowiedźiał: nie pojdźiesz *przećiwko nim*, *ále* je obtoczywszy z tyłu/ nátrzesz ná nie 24 przećiwko morwom. ☙ A gdy usłyszysz iż záßumią wierzchy morwow/ tedy śie ruszysz: gdyż ná ten czás pojdźie p PAn przed tobą/ áby poráźił wojská Filistyńskie. 25 ☙ Y uczynił Dawid ták jáko mu rozkazał PAn/ á poráźił Filistyny od Gábáá/ áż kędy chodzą do q Gázer.

p Psalm 59.11. Miche. 2. 13. q Jozue. 16.10.

ROZDZIAL VI.

Dawid Skrzynię Bożą do Jeruzalem przyprowadza. 7. Ozá ktory śię jey dotknął nagle zábity. 10. Zostáwiona u Obededomá. 13. Z kąd ją potym do miástá swego z Ofiárą. 14. y z weselem przeprowádźił. 16. 20. 21. Michol go gromi. 23. á zá to śię niepłodną stawa.

1 N Ad to zebrał jeszcże Dawid wszystkich a przebránych z Izráelá trzydźieśći tyśięcy. 2 ☙ A ruszywszy śie/ szedł Dawid y wszystek lud ktory był przy nim z Báálá Judowego/ áby przenieśli z támtąd skrzynię Bożą/ przy ktorey wzywano imienia PAná zastępow/ śiedzącego ná Cherubinách/ *ktorzy* 3 *są* ná niey. ☙ Y wstáwili skrzynię Bożą ná woz nowy/ wźiąwszy ją b z domu Abinádábowego/ ktory jest w Gábáá: lecz Ozá y Achio Synowie Abinádábowi/ prowádźili 4 on woz nowy. ☙ Y wźieli ją z domu Abinádábá/ ktory *był* w Gábáá/ á *szli* z skrzynią Bożą: lecz Achio szedł 5 przed skrzynią. ☙ Dawid záśię y wszystek Izráel gráli przed PAnem ná wszelákich *instrumenćiech* z Cedrowego drzewá: ná hárfách y ná skrzypicách/ y ná bebniech/ y ná piszczałkách/ y ná cymbalech.

a 1 Kron 13. 5. b 1 Sám. 7. 1.

6 A *Gdy* przyszli do gumná Náchonowego/ zćiągnął Ozá *rękę* swoje ku skrzyni Bożey/ y zádźierżał e ją/ bo woły były wystąpiły z drogi: 7 ☙ Przetoż rozgniewał śie barzo PAn ná Ozę/ y zábił d go tám Bog dla śmiáłośći/ y támże umárł przy 8 skrzyni Bożey. ☙ Y zafrásował śie Dawid/ że PAN srodze záráźił Ozę: Y názwał miejsce ono/ e Perezozá/ áż do dniá tego. 9 ☙ A ták ulekł śie Dawid PAná dniá onego/ y mowił: Jákoż wnidźie do mnie Skrzyniá PAńska? 10 ☙ Przetoż niechćiał Dawid wprowádźić do śiebie skrzynie PAńskiey/ do miástá swego/ ále ją kazał wprowádźić w dom Obededomá Getteyczyká: 11 ☙ Y zostáłá skrzyniá PAńska w domu Obededomá Getteyczyká przez trzy mieśiące: y błogosłáwił PAn Obededomowi/ y wszystkiemu domowi jego.

c 1 Kron 13. 9. 10. d 4 Mrj. 15.16. e T. przerwá Ozy.

12 Y Oznajmiono Krolowi Dawidowi/ mowiąc: Błogosłáwi f PAN domowi Obededomá/ y wszy-

f 1 Kron 13.14.

ſkiemu co ma/ dla Skrzynie Bożey. Tedy ſzedſzy Dawid/ wźiął ſkrzynię Bożą z domu g Obededomá/ do miáſtá Dawidowego z weſelem: 13 A gdy ći ktorzy nieśli ſkrzynię PAńſką/ poſtąpili ná ſześć krokow/ ofiárował wołu y báráná tłuſtego. 14 Y ſkákał Dawid ze wſzyſtkiey mocy przed PAnem/ á był Dawid obleczony w Efod lniány. 15 A ták Dawid/ y wſzyſtek dom Izráelſki/ prowádźili ſkrzynię PAńſką z weſelem/ y trąbieniem.

g 1 Kron 15.25.

16 Y Stáło śię/ gdy ſkrzyniá PAńſka wchodźiłá do miáſtá Dawidowego/ że Michol Corká Saulowá/ wyglądájąc h oknem/ á widząc Królá Dawidá ze wſzyſtkiey mocy ſkaczącego przed PAnem/ wzgárdźiłá go w ſercu ſwojim. 17 A gdy przynieśli ſkrzynię PAńſką/ poſtáwili ją ná mieyſcu ſwym wpośrzodku namiotu/ ktory był dla niey rozbił i Dawid: y ofiárował Dáwid przed PAnem cáłopalenia y ſpokojne ofiáry. 18 A gdy dokończył Dawid ofiárowáć cáłopalenia/ y ofiar ſpokojnych/ błogoſłáwił ludowi w imię PAná zaſtępow. 19 Y dał miedzy wſzyſtek lud/ y miedzy wſzyſtko zgromádzenie Izráelſkie/ od męzá áż do niewiáſty/ káżdemu bochenek chlebá jeden/ y jednę ſztukę mięsá/ y łagiew jednę winá/ y odſzedł wſzyſtek lud/ káżdy do domu ſwego.

h 1 Kron 15.29.

i 1 Kron 16. 1.

20 POtym wroćił ſię Dawid/ áby błogoſłáwił domowi ſwemu: y wyſzłá Michol Corká Saulowá przećiwko Dawidowi/ á rzekłá: O jákoż chwálebny był dźiś Krol Izráelſki/ ktory śię odkrywał dźiś/ przed oczymá ſłużebnic ſług ſwojich jáko śię zwykł odkrywáć jeden z ſzalonych. 21 Tedy rzekł Dawid do Michol: Przed PAnem/ (ktory mnie ráczey obrał niż Oycá twego/ y niżeli wſzyſtek dom jego/ rozkázując mi/ ábym był Kśiążęćiem nád ludem PAńſkim/ nád Izráelem) grałem y będę grał przed PANEM: 22 A im będę podleyſzym/ niżlim śię ſtał/ y uniżeńſzym w oczách mojich: tym u tych ſłużebnic/ o ktorych mi powiádaſz/ będę chwalebnieyſzy. 23 Przetoż Michol/ Corká Saulowá niemiáłá dźiatek/ áż do dniá śmierći ſwojey.

ROZDZIAŁ VII.

Dawid chce dom Pánu budowáć. 5. PAn to Sálomonowi zoſtáwując, pod jegoż figurą, wieczne Páná Chryſtuſowe Kroleſtwo obiecuje. 18. Zá co Dawid dźiękuje. 25. y o wypełnienie tegoż prośi.

1 Y Stáło śię/ gdy śiedźiał Krol a w domu ſwym/ á PAn mu dał odpocżynienie zewſząd/ od wſzyſtkich nieprzyjaćioł jego: 2 Żerzekł Krol do Nátáná Proroká; Obacz/ proſzę: Ja mieſzkam w domu Cedrowym/ á Skrzyniá Boża ſtoji miedzy kortynámi. 3 Tedy rzekł Nátán do Królá; Cokolwiek jeſt w ſercu twojim/ idź/ uczyń/ bo PAN jeſt z tobą.

a 1 Kron 17.1.2

4 POtym onęyże nocy/ ſtáło śię ſłowo Páńſkie do Nátáná mowiąc: 5 Idź á mow do ſługi mego Dawidá: Ták mowi PAN: Yżali mi ty zbudujeſz dom ku mieſzkániu? 6 Ponieważem nie mieſzkał b w domu ode dnia/ ktoregom wywiodł Syny Izráelſkie z Egiptu/ áż do dniá tego; Alem chodźił w namiećie y w przybytku: 7 Y wſzędźie gdźiem chodźił ze wſzyſtkimi Syny Izráelſkimi/ izalim y ſłowo rzekł ktoremu z Sędźiow Izráelſkich/ ktoremum rozkazał páść lud moj Izráelſki/ mowiąc: Czemużeśćie mi nie zbudowáli domu Cedrowego? 8 Przetoż teraz to powiedz ſłudze memu Dawidowi: Ták mowił PAn Zaſtępow; Jam ćiebie d wźiął z owczárnie od owiec/ ábyś był wodzem nád ludem mojim/ nád Izráelem. 9 Y byłem z tobą wſzędy/ gdźieśkolwiek chodźił/ y wygłádźiłem wſzyſtkie nieprzyjaćioły twoje przed tobą/ y uczyniłem ći imię wielkie jáko imię wielkich ludźi ktorzy ſą ná źiemi. 10 Y poſtánowię mieyſce ludowi memu Izráelſkiemu/ y wſczepię go/ iż będźie mieſzkał ná mieyſcu ſwym/ y nie będźie więcey poruſzony/ áni go więcey Synowie nieprawośći trapić będą/ jáko przed tym: 11 Ode dniá/ ktoregom poſtánowił Sędźie nád ludem mojim Izráel=

b 1 Krol. 8. 16. 1 Kron 17. 5. 2 Kron 6. 5. Ezái. 66. 1.

c 1 Kron 17. 6.

d 1 Sám. 16. 12. Pſalm 78.70.

ráelſkim: Y dam ći odpoczynienie od wſzyſtkich nieprzyjáćioł twojich. Przetoż opowiádáć PAN/ że on ſam tobie dom zbuduje.

12 Gdy śię wypełnią dni twoje/ y záśnieſz z Ojcy twojimi/ wzbudzę naśienie twoje/ po tobie ktore wynidźie z żywotá twego/ á umocnię kroleſtwo jego. 13 On e zbuduje dom imieniowi memu/ á ja utwirdzę ſtolicę kroleſtwá jego/ áż ná wieki. 14 Ja mu będę zá f Ojcá/ á on mi będźie zá Syná/ ktory gdy wyſtąpi/ z karzę go rozgą ludzką/ y plágámi Synow człowieczych. 15 Lecz miłośierdźie moje nie będźie odjęte od niego/ jákom je odjął g od Saulá/ ktoregom odrzućił przed twarzą twoją. 16 Y będźie utwirdzony dom twoj/ y kroleſtwo twoje áż ná wieki przed tobą: á ſtolicá twojá będźie trwáłá áż ná wieki. 17 Według wſzyſtkich słow tych/ y według wſzyſtkiego widzenia tego/ ták mowił Nátán do Dáwidá.

18 Tedy wſzedſzy Krol Dawid/ uśiadł przed obliczem PAńſkim/ y rzekł: Cożem ja jeſt PAnie Boże/ y co zá dom moj/ żeś mię przywiodł áż do tąd? 19 Lecz y to máło było przed oblicznośćią twoją Pánie Boże: áleś też obietnicę uczynił o domie ſługi twego/ ná czás dáleki: A to práwie obyczájem ludzkim/ o PAnie Boże! 20 Y coż więcey ma mowić Dawid przed tobą? Abowiem ty znaſz ſługę twego o PAnie Boże. 21 Dla słowá h twego/ á według sercá twego/ uczyniłeś te wſzyſtkie wielkie rzeczy/ oznájmując je ſłudze twemu. 22 Przetoż wielmożnym jeſteś PAnie Boże/ bo i nie máſz podobnego tobie/ y nie máſz Bogá oprocz ćiebie/ według wſzyſtkiego cośmy słyſzeli w uſzy náſze. 23 Y gdźież jeſt táki lud ná źiemi/ jáko Izráel? k dla ktoregoby Bog ſzedł/ áby go ſobie odkupił zá lud/ y uczynił ſobie imię/ y ſpráwił wam wielkie y ſtráſzne rzeczy w źiemi twojey/ przed obliczem ludu twego/ ktoryś ſobie wykupił z Egiptu/ z pogáńſtwá/ y z Bogow ich. 24 Y umocniłeś ſobie lud twoj Izráelſki/ áby był ludem áż ná wieki: á ty PAnie ſtałeś śię zá Bogá. 25 Przetoż teraz o PAnie Boże słowo/ ktoreś powiedźiał o ſłudze twojim/ y o domu jego/ utwirdź áż ná wieki/ á uczyń ták jákoś mowił. 26 Aby uwielbione było imię twoje áż ná wieki/ żeby mowiono: PAN zaſtępow Bogiem nád Izráelem/ á dom ſługi twego Dawidá będźie umocniony przed twarzą twoją. 27 Abowiem ty PAnie záſtępow/ Boże Izráelſki/ objáwiłeś ſłudze twemu/ mowiąc: Dom zbuduję tobie: Przetoż *zá ſłuſzną rzecz* ználazł ſługá twoj w sercu ſwojim/ áby śię modlił tobie tą modlitwą. 28 Teraz tedy PAnie Boże/ tyś ſam Bog/ á słowá twe ſą l prawdá: y rzekłeś do ſługi twojego te dobre rzeczy. 29 Raczże już teraz błogosłáwić domowi ſługi twego/ áby trwał ná wieki przed tobą: boś ty PAnie Boże rzekł: Że błogosłáwieńſtwem twojim będźie ubłogosłáwion dom ſługi twego ná wieki.

ROZDZIAL. VIII.

Dawidowe zwyćięſtwo nád narody. 10. z ktorych dáry y łupy PAnu poświęca. 13 Poſelſtwo y upominki do niego. 16. Przełożone ták świeckie. 17. jáko y duchowne ſtánowi.

1 Y Stáło śię potym/ iż poráził a Dawid Filiſtyny/ y ponižył je: á wziął Dawid Meteg Ammáh z rąk Filiſtyńſkich.

2 Poráził też y Moábity/ ktore pomierzył ſznurem/ b zrownawſzy je z źiemią/ y wymierzył/ *ich* dwá ſznury ná zábićie/ á cáły ſznur záchowánie przy żywoćie: y byli Moábitowie ſługámi Dawidowymi/ przynoſząc mu podátki.

3 Poráził też Dawid Hádádezerá Syná Rechobowego/ Krolá Soby/ gdy wyjáchał/ áby rozprzeſtrzenił gránice ſwe nád rzeką Eufrátes. 4 Y pojimał z nich Dawid tyśiąc y śiedmi ſet jezdnych/ á dwádźieśćiá tyśięcy ludu pieſzego. Y poderznął Dawid żyły wſzyſtkim woźnikom/ záchowawſzy *koni* do ſtá wozow. 5 Przyćiągnął tedy Syryjczyk z Dámáſzku ná pomoc Hádádezerowi Krolowi Soby/ y porá-

Marginalia: e 1 Krol. 5. 5. y 6. 12. 1 Kron 22. 10. Psalm 89. 37 y 132. 11. — f Zyd. 1. 5. — g 1 Sám. 15. 26. — h 1 Kron 17. 19. — i 5 Moj. 3. 24. y 4. 35. y 32. 39 1 Sám. 2. 2. Psalm 86. 8. Ezáj. 44. 6. y 45. 18 Márk. 12. 29. — k 5 Moj. 4. 7. 5 Moj. 33. 29. Psalm 147. 20. — l Psalm 119. 86. Jan. 17. 17. — a 1 Kron 18. 1. — b 4 Moj 24. 17

żił Dawid Syryczykow dwádźieśćiá y dwá tyśiącá mężow. 6 ♣ Y osádźił Dawid żołnierzem Syryą Dámáſzká: A ták Syryczycy byli ſłużámi Dawidowymi przynoſząc mu podátki: y bronił PAN Dawidá wſzędźie/ gdźiekolwiek śię obroćił. 7 ♣ Pobrał też Dawid tarcże złote/ ktore mieli ſłudzy Hádádezerowi/ y wniosł je do Jeruzalem. ♣ 8 Przytym z Betáchu y z Berotu/ miaſt Hádádezerowych/ przyniosł Krol Dawid bárzo wiele miedźi.

9 TO uſłyſzawſzy Tohy Krol c Emát/ iż poráźił Dawid wſzyſtko wojſko Hádádezerowe: 10 ♣ Poſłał Tohy Jorámá/ Syná ſwego/ do Królá Dawidá áby go pozdrowił w pokoju/ y winſzował mu: przeto że zwalczył Hádádezerá/ y poráźił go: (Abowiem walczył z Tohym Hádádezer) y przyniosł z ſobą naczynia śrebrne/ y naczynia złote/ y naczynia/ miedźiáne: 11 ♣ Ktore też rzeczy poświęćił Krol Dawid PANU/ *z innym* śrebrem y złotem/ ktore był poświęćił/ *pobrawſzy* od wſzyſtkich narodow/ ktore ſobie podbił. 12 ♣ *Jáko* od Syryjczykow/ y od Moábczykow/ y od Synow Ammonowych/ y od Filiſtynow/ y od Amálekitow/ y z łupow Hádádezerá Syná Rochobowego Królá Soby.

13 A Ták uczynił *ſobie* Dawid imię/ gdy śię wroćił/ poráźiwſzy Syryczyki/ w dolinie d ſolney/ *gdźie pobił* ośmnaśćie tyśięcy ludu. 14 ♣ Poſtánowił też ſtraż w Edom: wſzyſtkie *źiemie* Edomſka oſádźiwſzy żołnierzámi: y byli wſzyſcy Edomczycy ſługámi Dawidowymi/ á bronił PAN Dawidá wſzędźie/ gdźie śię obroćił.

15 Y Krolował Dawid nád wſzyſtkim Izráelem/ y czynił ſąd y ſpráwiedliwość wſzyſtkiemu ludowi 16 ſwemu. ♣ A Joáb Syn Sárwij *był* e nád wojſkiem: á Jozáfát Syn Ahiludow Káncler zem. ♣ 17 A Sádok Syn Achitobow/ y Achimelech Syn Abiátárow/ *byli* Kápłanámi/ á Sárájá Piſárzem. ♣ 18 Bánájás też/ Syn Jojádow/ nád Cheretczykámi/ y f Feletczykámi: á

c 1 *Kron* 18. 9.

d 2 *Kron* 8. 12. *Pſalm* 40. 1.

e *I. Hetmánem wielkim.* 2 *Sám.* 20. 23.

f 1 *Kron* 18. 17.

Synowie Dawidowi byli Kśiążętámi.

ROZDZIAŁ IX.

Dawid Meſiboſetowi Synowi Jonátánowemu, wſzyſtkie polá Saulowe przywroćił, 10. A Sybá mu zá ſprawcę przydał.

1 TEdy rzekł Dawid: Jeſtże jeſzcże kto/ coby pozoſtał z domu Saulowego/ ábym uczynił nád nim miłośierdźie/ dla Jonátáná. 2 ♣ Y był z domu Saulowego ſługá/ ktorego zwano Sybá: tego záwołáno do Dawidá: y rzekł Krol do niego: Tyżeś jeſt Sybá? A on odpowiedźiał: *Jam jeſt* ſługá twoj. ♣ 3 Potym rzekł Krol: Jeſtże jeſzcże kto z domu Saulowego/ ábym nád nim a uczynił miłośierdźie Boże? Odpowiedźiał Sybá Krolowi: *Jeſt* jeſzcże Syn Jonátánow/ b chromy ná nogi. ♣ 4 Y rzekł do niego Krol: Gdźieli jeſt? A Sybá odpowiedźiał Krolowi: Oto jeſt w domu Máchirá/ Syná c Ammielowego/ w Lodebárze. ♣ 5 Przetoż poſłał Krol Dawid/ y wźiął go z domu Máchirá/ Syná Ammielowego z Lodebáru.

6 A Gdy przyſzedł Meſiboſet Syn Jonátáná/ Syná Saulowego do Dawidá/ upadł ná oblicże ſwe/ y pokłonił śię: y rzekł Dawid: Meſiboſećie? Ktory odpowiedźiał: Oto ſługá twoj. ♣ 7 Y rzekł do niego Dawid: Nie boj śię? Bo zápewne uczynię z tobą miłośierdźie dla Jonátáná Ojcá twego/ y przywrocę wſzyſtkie rolá Saulá dźiádá twego/ á ty będźieſz jadł chleb u ſtołu mego 8 záwſzdy. ♣ Tedy ukłoniwſzy śię/ rzekł: Coż *jeſt* ſługá twoj/ żeś śię obejrzał ná pſá zdechłego/ jákom ja 9 jeſt? ♣ Zátym wezwał Krol Syby/ ſługi Saulowego/ y rzekł mu: Cokolwiek miał Saul y wſzyſtek dom jego/ dałem Synowi PAná twego. 10 ♣ Będźieſz tedy ſpráwował rolá jego/ ty/ Synowie twoji/ y ſłudzy twoji/ á będźieſz dodawał/ áby miał chleb Syn PAná twego/ ktoryby jadł: ále Meſiboſet Syn Páná twego będźie záwſzdy jadał chleb u ſtołu mego. A Sybá miał pietnáśćie Sy-

a 1 *Sám.* 20. 14.

b 1 *Sám* 14. 4.

c 2 *Sám.* 17. 27.

11 now/ y dwádźieśćiá ſług. ♣ Y odpowiedźiał Sybá Krolowi: Wßyſtko co rozkazał Krol Pan moj ſłudze ſwemu/ ták uczyni ſługá twoj: *Aczkolwiek* Mefiboſet mogłby jadáć u ſtołu mego/ jáko jeden z Synow Krolewſkich. 12 ♣ Miał też Mefiboſet Syná máłego/ imieniem Michá: á wßyſcy ktorzy mießkáli w domu Sybowym/ *byli* ſługámi Mefiboſetowymi. 13 ♣ A ták Mefiboſet mießkał w Jeruzalem/ bo on u ſtołu krolewſkiego záwżdy jadał: á był chromy ná obie nodze.

ROZDZIAŁ X.

Dawid poſłał náwiedźáć y ćießyć Krolá Ammonitſkiego Hánoná. 4. Ten poſły jego zelżył. 7.17. ktorego Dawid y z pomocnikámi jego poráźił.

1 Y Stáło śię potym/ że umárł Krol Synow Ammonowych/ á krolował Hánon Syn jego po nim. 2 ♣ Tedy rzekł Dawid: Uczynię a miłośierdźie z Hánonem/ ſynem Náháſowym/ jáko uczynił Oćiec jego miłośierdźie ze mną. Y poſłał Dawid ćießąc go przez ſługi ſwe po Ojcu jego? A ták przyßli ſłudzy Dawidowi do źiemie Synow Ammonowych.

a 1 Kron 19. 2.

3 A Le Kśiążętá Synow Ammonowych rzekły do Hánoná Páná ſwego: Y mniemaß żeby tu uczćiwość czynił Dawid Ojcu twemu/ iż przyſłał do ćiebie/ tych ktorzyby ćię ćießyli? ázaż ráczey nie dla tego poſłał Dawid ſługi ſwe do ćiebie/ áby przepátrzyli miáſto/ y wyßpiegowáli je/ áby je potym zburzył? 4 ♣ A ták wźiąwßy Hánon ſługi Dawidowe/ ogolił im po połowicy brody ich/ y poobrzynał ßáty ich áż do połowice/ áż do zadkow ich: y puśćił je. 5 ♣ A gdy to opowiedźiano Dawidowi/ poſłał przećiwko nim: (ponieważ oni mężowie byli bárzo obelżeni.) Y rzekł im Krol: Zoſtańćie w Jerychu/ áż odroſtą brody wáße/ á potym śię wroććie:

6 W Idząc tedy b Synowie Ammonowi/ że śię zbrzydźili Dawidowi/ poſłáli *tież* Synowie Ammonowi/ y nájęli zá pieniądze Syryjczyká/ z domu Rechob/ y Syryjczyká z Sobá/ dwádźieśćiá tyśięcy pießych; á od Krolá Máách tyśiąc mężow: á *od* Iſtobá dwánaśćie tyśięcy mężow. 7 ♣ Co gdy uſłyßał Dawid/ poſłał Joábá ze wßyſtkim wojſkiem ludźi rycerſkich. 8 ♣ Tedy Synowie Ammonowi wyćiągnęli/ á ußykowáli śię do bitwy/ przed ſámym wejśćiem w bramę: Syryjczyk záśię z Soby/ y Rechob/ y Iſtob/ y Máácha *byli* oſobno w polu. 9 ♣ Przetoż widząc Joáb ußykowáne wojſká przećiwko ſobie z przodku y z tyłu/ wybrał *niektore* ze wßyſtkich przebránych z Izráelá/ y ußykował wojſko przećiwko Syryjczykom. 10 ♣ A oſtátek ludu dał pod rękę Abiſájá/ brátá ſwego: y ußykował je przećiwko Synom Ammonowym. 11 ♣ Y rzekł: Jeſli mi Syryjczycy będą śilnymi/ będźieß mi ná pomoc: á jeſli tobie Synowie Ammonowi będą śilnymi/ przyjdę ná pomoc. 12 ♣ Zmacniaj śię: á bądźmy mężnymi zá lud náß/ y zá miáſtá Bogá náßego: á PAN niech uczyni co dobrego jeſt w oczách jego. 13 ♣ Náſtąpił tedy Joáb/ y lud ktory był z nim/ áby zwiodł bitwę z Syryjczykámi: á *oni* ućiekli przed nim. 14 ♣ Tedy Synowie Ammonowi/ ujrzawßy że ućiekáli i Syryjczycy/ ućiekli y *oni* przed Abiſájim/ y weßli do miáſtá. A Joáb wroćił śię od Synow Ammonowych/ y przyßedł do Jeruzalem.

b 1 Kron 19. 6.

15 A Gdy obaczyli Syryjczycy/ iż ſą poráżeni od Izráelá/ zebráli śię weſpoł. 16 ♣ Y poſłał Hádárezer/ á wywiodł Syryjczyki ktorzy byli zá rzeką c/ y przyćiągnęli do Helám: á Sobách/ Hetman wojſká Hádárezerowego/ prowádźił je. 17 ♣ Y oznájmiono *to* Dawidowi. Ktory zebrawßy wßyſtkiego Izráelá/ przepráwił śię przez Jordan/ y przyßedł do Helám: gdźie ußykowawßy wojſko Syryjczycy przećiw Dawidowi/ zwiedli z nim bitwę. 18 ♣ Tedy ućiekli Syryjczycy przed Izráelem/ y poráźił Dawid Syryjczykow śiedm ſet wozow/ y czterdźieśći tyśięcy jezdnych: do tego/ Sobácha Hetmáná wojſká ich ránił/ ktory támże umárł. 19 ♣ A gdy ujrzeli wßy-

c *Eufrates.*

wszyscy Krolowie/ hołdownicy Hádárezerowi/ iż porażeni byli od Izráelá/ uczynili pokoj z Izráelem/ y służyli im/ y báli śie Syryczycy dawáć pomocy ná potym Synom Ammonowym.

Rozdział. XI.

Dawid dopuśćił śie cudzołostwá z żoną Vryaszową: Vryaszá zábić kazał. 27. á żonę jego pojął.

a 1 Kron. 20. 1.

1 Y Stáło śie a po roku/ tego czásu/ gdy zwykli Krolowie wyjeżdżáć *ná wojnę*, posłał Dawid Joábá/ y sługi swoje z nim/ y wszystkiego Izráelá/ áby pustoszyli Syny Ammonowe/ y oblegli Rábbę. A Dawid został w Jeruzalem.

2 Y Stáło śie przed wieczorem/ gdy wstał Dawid z łożá swego á przechadzał śie po dáchu domu krolewskiego/ że ujrzał z dáchu niewiástę myjącą śie: á tá niewiástá *byłá* bárzo piękna ná wejrzeniu. ♣ 3 Tedy posłał Dawid/ pytájąc śie o *oney* niewieśćie/ y rzekł; Azaż to nie Betsábee corká Eliámowá/ żoná Uryaszá Hetteyczyká? ♣ 4 Posłał tedy Dawid posły/ y wźiął ją: ktora gdy weszłá do niego/ spał b z nią/ (á oná śie byłá oczyśćiłá od nieczystoty swojey/) potym wroćiłá śie do domu swego. ♣ 5 Y poczęłá oná niewiásta: á posławszy oznájmiłá Dawidowi/ y rzekłá; Jam brzemienna.

b 3 Moj. 18.20.

6 Y Posłał Dawid do Joábá *mówiąc*: Poszli do mnie Uryaszá Hetteyczyká: y posłał Joab Uryaszá do Dawidá. ♣ 7 A *gdy* przyszedł Uryasz do niego/ pytał go Dawid jákoby śie powodźiło Joábowi/ y jákoby śie powodźiło ludowi/ y jákoby śie powodźiło wojsku. ♣ 8 Nád to rzekł Dawid do Uryaszá: Idź do domu twego/ á umyj nogi twoje: y wyszedł Uryasz z domu krolewskiego/ á nieśiono zá nim c potráwy krolewskie. ♣ 9 Ale Uryasz spał przede drzwiámi domu krolewskiego/ ze wszystkimi sługámi Páná swego/ y nie szedł do domu swojego.

c I. Upominek.

10 Y Opowiedźiano Dawidowi/ mówiąc; Nieszedłci Uryasz do domu swego: Y rzekł Dawid do Uryaszá: Azażeś ty nie z drogi przyszedł? przeczżeś wżdy nie szedł do domu twego? ♣ 11 Y rzekł Uryasz do Dawidá; Skrzynia *Boża* y Izráel y Judá zostawáją w námiećiech/ á Pan moj Joáb/ y słudzy Páná mego w polu obozem leżą/ á jábym miał wniść do domu mego/ ábym jadł y pił/ y spał z żoną swą? jákoś ty żyw/ y jáko żywá duszá twojá/ żeć tego nie uczynię. ♣ 12 Tedy rzekł Dawid do Uryaszá; Zostańże tu jeszcze dźiś/ á jutro ćię odpráwię y został Uryasz w Jeruzalem przez on dźień/ y názájutrz. ♣ 13 Potym go wezwał Dawid/ áby jadł y pił przed nim/ y upoił go: wszákże wyszedszy wieczor/ spał ná łożu swojim z sługámi Páná swego/ á do domu swego nie wszedł.

14 A Gdy było ráno/ nápisał Dawid list do Joábá/ y posłał go 15 przez ręce Uryaszá. ♣ A w liśćie nápisał te słowá: Postawćie Uryaszá ná czele bitwy nátęższey: miedzy tym odstąpćie ná zad od niego/ áby będąc rániony umárł. ♣ 16 Y stáło śię gdy obległ Joáb miásto/ postáwił Uryaszá ná miejscu/ kędy wiedźiał że byli mężowie namocniejszy. ♣ 17 A wypadszy mężowie z miástá/ zwoczyli bitwę z Joábem/ y poległo z ludu *kilká* sług Dawidowych/ poległ też Uryasz Hetteyczyk.

18 TEdy posłał Joáb/ y oznájmił Dawidowi wszystko co śię stáło 19 w bitwie: ♣ A rozkazał posłowi/ mówiąc; Gdy wypowiesz Krolowi co 20 śię stáło w bitwie: ♣ Tedy jesliby śię Krol rozgniewał/ á rzekłciby/ przeczżeśćie *ták blisko* przystąpili do miástá ku bitwie? ázażeśćie nie 21 wiedźieli/ iż ćiskáją z muru? ♣ Ktoż zábił Abimelechá Syná Jerubbesetowego? izali nie niewiástá d/ zrzućiwszy nań sztukę kámieniá młyńskiego z muru/ tákże umárł w Tebes? przeczżeśćie przystępowáli do muru? tedy rzeczesz: Sługá też 22 twoj Uryasz Hetteyczyk poległ. ♣ A ták poszedł poseł; á przyszedszy oznájmił Dawidowi wszystko/ z czym 23 go był posłał Joáb. ♣ Y rzekł on poseł do Dawida: Zmocnili śię przećiwko nam mężowie/ y wyszli przećiwko

d Sędź. 9. 53.

ćiwsko nám w pole / á goniliśmy je áż
24 do sámey bramy. ♣ W tym strzeláli strzelcy ná sługi twoje z muru: y zábito kilká sług krolewskich / támże y sługá twoy Uryasz Hettejczyk
25 poległ. ♣ Tedy rzekł Dawid do posłá: Ták powiesz Joábowi ? Niechći to sercá nie psuje: boć ták miecz to tego / to owego pożera: nástępuj potężnie ná miásto / y zburz je : á dodawaj c sercá rycerstwu.

c H. Mu.T. Joábowi.

26 A Usłyszawszy żoná Uryaszowá / iż umárł Uryasz mąż jey / płá-
27 káłá mężá swego. ♣ A gdy wyszłá żáłobá: posłał Dawid / y wźiął ją w dom swoy / y byłá mu zá żonę / y porodźiłá mu Syná: Ale to byłá zła rzecz / ktorą uczynił Dawid przed oczymá PAnskimi.

Rozdział XII.

Nátán Dawidá gromi. 13. On grzech wyznawa, á Prorok mu go odpuszcza. 14. y śmierć dźiećięćiá opowiáda 24. Sálomon mu śię urodźił. 29. d Rabbá dobyta.

1 PRzetoż posłał PAN Nátáná do Dawidá: ktory przyszedszy do niego / rzekł mu ; Dwá mężowie byli w jednym mieśćie / jeden
2 bogáty á drugi ubogi. ♣ Bogáty miał owiec y wołow bárzo wiele:
3 ♣ A ubogi nie miał jedno owieczkę jednę máłą / ktorą był kupił / y chował ją / á urosłá przy nim / tákże y przy dźiatkách jego : z kochná jego jadáłá / y z kubká jego pijáłá / y ná łonie jego sypiáłá / á byłá mu jáko corká. ♣ A gdy przyszedł gość do o-
4 niego mężá bogátego / żáłował wźiąć z owiec swojich / ábo z wołow swojich / áby nágotował *mężo* gośćiowi / ktory był do niego przyszedł: ále wźiął owieczkę mężá onego ubogiego / y nágotował ją mężowi /
5 ktory był do niego przyszedł. ♣ Tedy zápaliwszy śię gniewem Dawid ná onegoż mężá bárzo / rzekł do Nátáná: Żywie PAn / że godźien śmier-
6 ći jest mąż / ktory to uczynił. ♣ Owce te a nágrodźi czworáko / przeto iż to uczynił / á nie żáłował go.

a 2 Moj 22. 1.

7 Y Rzekł Nátán Dawidowi: Tyś jest tym mężem: Tákci mowi PAn Bog Izráelski: Jam ćię pomázał / ábyś b był Krolem nád Izráelem, y jam ćię wyrwał z rąk Saulo-
8 wych. ♣ A podáłemći dom Páná twego / y żony Páná twego / ná łono twoje : nád to oddałemći dom Izráelski y Judski: ábykoliby to máło / przydałbymći był dáleko więcey. ♣
9 Czemużeś znieważył słowo ♣ PAnskie / czyniąc to złe przed oczymá jego ? Uryaszá Hettejczyká zábiłeś mieczem / á żonę jego wźiąłeś sobie zá żonę / á sámegoś zábił mieczem
10 Synow Ammonowych. ♣ Przetoż teraz nie odejdźie miecz z domu twego áż ná wieki / dla tego iżeś mię zniewáżył / á wźiąłeś żonę Uryaszá Hettejczyká / áby ć byłá zá żonę. ♣
11 Ták mowi PAn: Oto ja wzbudzę przećiwko tobie złe z domu twego / á pobrawszy żony twe przed oczymá twymi / dam je bliźniemu twemu / á będźie jáwnie spał c z żonámi twoji-
12 mi. ♣ A choćiaś to ty uczynił potájemnie / ja jednák uczynię to przed wszystkim Izráelem / y przed słońcem.

b 1 Sám. 16.13.

c H. Przed oczymá słońcá.

13 TEdy rzekł Dawid do Nátáná: Zgrzeszyłem d PAnu. Zaś rzekł Nátán do Dawidá: PAN też przenieśł grzech twoy : nie umrzesz. ♣
14 Wszákże iżeś dał przyczynę / áby urągáli nieprzyjaćiele Pánscy / dla tey spráwy : przetoż Syn ktory ć śię urodźił pewnie umrze.

d Psalm 51. 5. Syrác. 47.13.

15 POtym odszedł Nátán do domu swego: W tym záráźił PAN dźiećię / ktore byłá urodźiłá żoná Uryaszowá Dawidowi / y zwątpio-
16 no *o nim.* ♣ Tedy śię modlił Dawid Bogu zá dźiećięćiem / y pośćił: á wszedszy *do pokoju* leżał przez noc ná
17 źiemi. ♣ Y przyszli stárszy domu jego do niego / áby go podnieśli z źiemie / ále niechćiał: y nie jadł z nimi chle-
18 bá. ♣ Y stáło śię dniá śiodmego / że umárło dźiećię: á obawiáli śię słudzy Dawidowi oznájmić mu / iż umárło dźiećię : bo mowili : Oto poki *jeszcze* dźiećię było żywo / mowiliśmy z nim / á nie słuchał głosu nászego / cóż gdy mu powiemy: umárło dźiećię / dopieroż śię będźie
19 trapił? ♣ A widząc Dawid że słudzy jego szeptáli *z sobą*, porozumiał Dawid iż umárło dźiećię / y rzekł Dawid do sług swojich: Aboż

umar-

umárło dźiećię? A oni odpowiedźieli: Vmárło.

20 Tedy wstawszy Dawid z źiemie umył śię/ y námázał śię/ y odmienił száty swoje/ á wszedszy do domu PAńskiego/ modlił śię: potym wroćiwszy śię do domu swego kazał sobie dáć *jeść*: y położono przedeń

21 chleb/ y jadł. Y rzekli słudzy jego do niego: Coż to jest coś uczynił? Dla dźiećięćiá poki jeszcze żyło/ pośćiłeś y płákałeś: á gdy umárło

22 dźiećię wstałeś y jadłeś chleb? A *on* rzekł: Poki jeszcze dźiećię żyło/ pośćiłem e y płákałem: bom mowił/ ktoż wie/ nie zmiłujeli śię PAn náde mną/ że będźie żywo dźiećię.

23 Ale teraz gdy już umárło/ przecz żebym miał pośćić: izali je mogę jeszcze ná zad wroćić? ja poydę do niego/ ále śię ono nie wroći do mnie.

24 Y ćieszył Dawid Betsábeę żonę swą/ á wszedszy do niey/ spał z nią: y porodźiłá f Syná/ y názwał imię jego Sálomon/ á PAN go

25 miłował. Przetoż posłał Nátáná Proroká/ y názwał imię jego Jedydyá g/ dla PAná.

26 Potym walczył Joáb przećiw Rábbie Synow Ammonowych/ y wźiął miásto krolewskie.

27 A posławszy Joáb posły do Dawidá/ rzekł: Walczyłem przećiw Rábbie/ h y wźiąłem miásto wod.

28 Przetoż teraz zbierz ostátek ludu/ á położ śię obozem przećiwko miástu/ y weźmi je; bym ja snadź nie wźiął miástá tego/ á przypisanoby zwyćięstwo Imieniowi memu.

29 A ták zebrał Dawid wszystek lud/ y ćiągnął przećiw Rábbie/ y dobywał

30 go/ á wźiął je. Wźiął też koronę Królá ich z głowy jego/ ktora ważyłá talent i złotá/ á kámienie drogie *było ná niey*: y włożono ją ná głowę Dawidowę á łupow z miástá

31 wyniosł bárzo wiele. Lud też ktory był w mieśćie wywiodszy/ k podał pod piły/ y pod brony żelázne/ y pod śiekiery żelázne/ y wegnał je w piec cegielny l. A ták uczynił wszystkim miástom Synow Ammonowych. Y wroćił śię Dawid/ y wszystek lud *jego* do Jeruzalem.

e *Syrác. 38. 9.*

f *1 Kron 3. 5. Mátt. 1. 6.*

g *T. Umiłowány Pánu.*

h *I. Odjąłem miástu wodę.*

i *I. Cetnar.*

k *I. Kazał piłámi poprzećieráć.*

l *T. Spalił je.*

Rozdźiał XIII.

Amnon zelżył śiostrę swą Támárę. 23. Absálom go u śiebie przy dobrey myśli zábił.

1 Y Stáło śię potym/ że Absálom Syn Dawidow miał śiostrę piękną/ imieniem Támár: ktorey śię rozmiłował Ammon Syn Dawidow.

2 Y trápił śię Ammon ták/ że záchorzał dla Támáry Siostry swojey. Bo Pánną byłá: Y trudno śię zdáło Amnonowi áby jey co miał uczynić.

3 Lecz Amnon miał przyjaćielá/ ktorego zwano Jonádáb/ Syn Semmy brátá Dawidowego: (á ten Jonádáb był mężem bárzo mądrym)

4 Ktory mu rzekł: Czemuż ták schnieś Synu krolewski ode dniá do dniá? czemuż mi nieoznájmisz? Tedy mu rzekł Amnon: Rozmiłowałem śię Támáry/ Siostry Absálomá brátá mego.

5 Y rzekł mu Jonádáb: Vkłádź śię ná łożku twojim/ á u zyń śię chorym/ á gdy przyjdźie Ociec twoj áby ćię náwiedźił/ rzeczesz mu: Niech przyjdźie proszę/ Támár śiostrá mojá/ y da mi jeść/ á nágotuje przed oczymá mymi potráwę/ ábym widźiał á jadł z ręku

6 jey. Tedy śię układł Amnon/ zmyślájąc sobie chorobę: á gdy przyszedł Krol náwiedzáć go/ rzekł Amnon do Królá: Niech przyjdźie/ proszę/ Támár śiostrá mojá/ áby zgotowáłá przed oczymá mymi dwá płácki/ ábym jadł z ręku jey.

7 Przetoż posłał Dawid do Támáry w dom/ mowiąc: Idź záraz do domu Amnoná brátá twego/ á nágotuj mu potráwę.

8 Przyszłá tedy Támár do domu Amnoná brátá swego/ á on leżał: á wźiąwszy mąki rozmąćiłá/ y uczyniłá płácki przed oczymá jego/

9 y upiekłá je. Potym wźiąwszy pánewkę wyłożyłá przedeń: ále niechćiał jeść. Y rzekł Amnon: Każćie precz wszystkim ode mnie: á ták wyszli wszyscy od niego.

10 Tedy rzekł Amnon do Támáry: Przynieś sam tę potráwę do pokoju/ ábym jadł z ręki twey: A ták wźiąwszy Támárá płácki/ ktore nágotowáłá/ przy=

niosła je przed Amnoná brátá swego do pokoju. 11 A gdy mu podawáłá, áby jádł, uchwyciwszy ją rzekł do niey: Pódź, lez ze mną śiostro mojá. 12 Ktora mu rzekłá: Zániechay Bráćie moj, á nieczyń mi gwałtu: bo śię niema dziać nic tákiego w Izráelu: nieczyńże tego száleństwá. 13 Bo gdźieżbym śię obroćiłá z zełżywośćią moją? á ty będźiesz jáko jeden z szalonych w Izráelu; ále ráczey mow proszę z Krolem, bo mię nie odmowi tobie. 14 Lecz on niechćiał usłucháć głosu jey, ále zmogszy ją, uczynił jey gwałt a, y leżał z nią.

15 Potym nienawidźiał jey Amnon nienawiśćią bárzo wielką: ták iż większa byłá nienawiść, ktorą jey nienawidźiał, niż miłość ktorą ją pierwey miłował: Y rzekł jey Amnon: Wstáń, idź precz. 16 Ktora mu odpowiedźiáłá. Dla tego to większa złość, niż owa ktoraś ze mną popełnił, że mię wyganiasz: 17 Ale jey on nie chćiał usłucháć. Owszem záwołáwszy chłopcá swego, ktory mu posługował, rzekł: Wywiedźćie tę záraz precz ode mnie, á zámkni drzwi zá nią. 18 (Ale oná miáłá ná sobie pstrą suknią: ábowiem w tákowych sukniách chadzáły corki krolewskie, pánny,) y wywiodł ją precz sługá jego, y zápárł drzwi zá nią.

19 Tedy posypáłá Támár popiołem głowę swą, á pstrą szátę ktora byłá ná niey, rozdárłá: y włożywszy rękę swą ná głowę swoję, poszłá, á idąc krzyczáłá. 20 Y rzekł do niey Absálom brát jey: Aboć Amnon brát twoj był z tobą? Milczże śiostro mojá, brát twoj jest: nie przypuszczay tego do sercá swego. A ták mieszkáłá Támár będąc opuszczona w domu Absálomá brátá swego. 21 A Krol Dawid usłyszawszy o tym wszystkim, rozgniewał śię bárzo. 22 Y nie mowił Absálom z Amnonem, áni źle áni dobrze: Bo nienawidźiał Absálom Amnoná, przeto że zgwałćił Támárę śiostrę jego.

23 Y Stáło śię po wyśćiu dwu lat, gdy strzyżono owce Absálomowe w Báálchásor, ktore jest w Efráim: że wezwał Absálom wszystkich Synow krolewskich. 24 Bo przyszedł Absálom do Krolá y rzekł; Oto teráz strzygą owce słudze twemu, niech idźie proszę Krol, y słudzy jego z sługą twojim. 25 Y rzekł Krol do Absálomá: Nie, Synu moj; niech teraz nie chodźiemy wszyscy, ábyśmy ćię nie obćiążyli: A choć mu przynaglał, niechćiał iść: ále mu błogosłáwił. 26 Rzekł potym Absálom: Ponieważ ty niechcesz, niechże idźie proszę z námi Amnon brát moj: Y rzekł mu Krol: A pocoż by miał iść z tobą? 27 A gdy nań nálegał Absálom, posłał z nim Amnoná, y wszystkie Syny krolewskie. 28 Tedy przykazał Absálom sługom swojim, mowiąc: Pilnujćie proszę gdy podweseli serce swoje Amnon winem, á rzekę do was, bijćie Amnoná, zábijćież go, nie bojćie śię, bom ja wam rozkazał: zmocniććież śię, á mężnie sobie poczynićie. 29 Y uczynili słudzy Absálomowi Amnonowi, jáko im był rozkazał Absálom: Przetoż wstawszy wszyscy Synowie krolewscy, wśiedli káżdy ná muła swego, y ućiekli.

30 W Tym gdy jeszcze byli w drodze wieść przyszłá do Dawidá, w te słowá: Pozábijał Absálom wszystkie Syny Krolewskie, y nie został z nich áni jeden. 31 Tedy wstał Krol, y rozdárł száty swoje, y padł ná źiemię: á wszyscy słudzy jego stali około niego, rozdárszy száty swe. 32 A ozwawszy śię Jonádáb, Syn Semmy brátá Dawidowego, rzekł; Niech nie mowi Pan moj, że wszystkie młodźieńce, Syny krolewskie, pobito: boć tylko sam Amnon zábit; Gdyż to w umyśle Absálomowym ułożono było, od onego dniá, ktorego zgwałćił Támárę śiostrę jego. 33 Przetoż teraz niech nie przypuszcza tego Krol Pan moj do sercá swego, mowiąc; wszyscy Synowie krolewscy polegli: gdyż tylko sam Amnon poległ. 34 Tedy ućiekł Absálom: á podniozszy sługá ktory był ná straży oczy swe, ujrzał, á oto lud wielki przychodźił drogą, ktorą chodzono do niego z boku gory: 35 Y rzekł Jonádáb do Krolá: Owo Synowie

a 1 Moj 34. 2. 3 Moj 18. 9.

nowie

nowie krolewſcy jádą : wedle słowá ſługi twego/ ták śię ſtáło. 36 ♣ A gdy przeſtał mowić/ oto Synowie krolewſcy przyßli/ á podniozßy głoſy ſwe/płákáli : tákże y Krol/ y wßyſcy ſłudzy jego / płákáli płácżem bárzo wielkim. 37 ♣ Ale Abſálom uciekßy/ ußedł do Tolmáiá/ Syná Ammihudowego / królá Geſſur : y zákował *Dawid* Syná ſwego po one wßyſtkie dni. 38 ♣ A Abſálom uciekł/ y przyßedł do Geſſur : á był tám przez trzy látá. 39 ♣ Potym prágnął b Krol Dawid widźieć Abſálomá / bo juz był odźáłował śmierći Amnonowey.

b I. Prágnoł wyjácháć do Abſálomá

ROZDZIAL XIV.

Dawid zá námową niewiáſty mądrey. 21. dozwolił śię wrocić Abſálomowi. 31. á zá przycżyną uśiłną Ioábową, przyjął go záś w łáſkę.

1 A Porozumiawßy Joáb Syn Sárwij / że śię ſerce krolewſkie *obrociło* ku Abſálomowi: 2 ♣ Poſłał Joáb do Tekuj / y wźiął z támtąd niewiáſtę mądra/ y rzekł do niey; Proßę zmyśl jákobyś w żáłobie byłá: á oblecż śię proßę / w ßáty żáłobne / y nie námázuj śię olejkiem/ ále bądź jáko niewiáſtá / ktora przez wiele dni w żáłobie chodźi po umárłym. 3 ♣ Y wnidźieß do królá/ á będźieß mowiłá do niego w ten ſpoſob: y a náucżył jey Joáb jáko miáłá mowić.

a H. Włożył słowá w uſtá jey.

4 PRzetoż mowiłá oná niewiáſtá Tekuitſká do królá/ upadßy oblicżem ſwym ná źiemię/ á pokłoniwßy śię rzekłá; Rátuj Krolu! 5 ♣ Y rzekł jey Krol; Cożći? A oná odpowiedźiáłá; Záiſtem ja niewiáſtá wdowá/ bo mi mąż moj umárł: 6 ♣ A ſłużebnicá twojá miáłá dwu Synow/ ktorzy śię powádźili z ſobą ná polu; á gdy nie był ktoby je rozwádźił/ ránił jeden drugiego / y zábił go. 7 ♣ A oto powſtáwßy wßyſtká rodźiná / przećiw ſłużebnicy twojey/ mowią; Wydaj tego / ktory zábił brátá ſwego / że go b zábijemy zá duße brátá jego / ktorego zámordował / owßem zgłádźimy y dźiedźicá: á ták zágáßą iſkierkę moję/ ktora pozoſtáłá / áby nie zoſtáwili mężowi memu imienia y ßcżątku ná źiemi.

b 3 Moj. 24.17.

8 ♣ Tedy rzekł Krol do niewiáſty; Idź do domu twego / á ja wſkażę zá tobą. 9 ♣ Y odpowiedźiáłá niewiáſtá Tekuitſká Krolowi: Krolu Pánie moj; niech będźie ná mnie tá nieprawość/ y ná domu Ojcá mego: ále Krol y ſtolicá jego niech będźie niewinna. 10 ♣ Y rzekł Krol: Będźieli kto mowił przećiwko tobie/ przywiedź go do mnie / á potym nie tknie śię ciebie więcey. 11 ♣ Tedy oná rzekłá: Wſpomni/ proßę/ Krolu ná PAná Bogá twego / áby śię nie mnożyli mśćićiele krwie ná zgubę/ á nie zgłádźili Syná mego. Y odpowiedźiał: Żywie PAN/ że nie ſpádnie *y námnieyßy* włos Syná twego ná źiemię.

12 ZAtym rzekłá niewiáſtá: Niech przemowi proßę ſłużebnicá twojá do Krolá Páná mego ſłowo : A on rzekł; Mow. 13 ♣ Rzekłá tedy niewiáſtá : Y cżemużeś umyślił podobną rzecz przećiw ludowi Bożemu? ábowiem Krol mowi to ſłowo jákoby był winny : ponieważ nie chceß przywroćić Krolu wygnáńcá ſwego. 14 ♣ Wßyſcy c umierámy/ á *jeſteśmy* jáko wody rozlane po źiemi / ktore nie mogą być zebráne : Lecż *jemu* Bog nie odjął d żywotá/ ále pewnie umyślił / áby nie wygániał od śiebie wygnáńcá. 15 ♣ A teraz / żem przyßłá mowić do Krolá Páná mego te ſłowá : *przycżyná jeſt*, że mię przeſtráßył lud: Przetoż rzekłá ſłużebnicá twojá : Będę teraz mowiłá do Krolá / ſnadź co ucżyni Krol ná prozbę ſłużebnice ſwojey: 16 ♣ Abowiem uſłyßy *to* Krol/ y wybáwi ſłużebnicę ſwoję z rąk mężá / ktory wygłádźić chce mnie/ y Syná mego ſpołem / z dźiedźictwá Bożego. 17 ♣ Rzekłá też ſłużebnicá twojá : Wżdyć mi będźie ſłowo Krolá Páná mego ku poćieſze: (ábowiem jáko Anjoł Boży/ ták jeſt Krol PAn moj / ſłuchájąc dobrego y złego:) á PAn Bog twoj niech będźie z tobą.

c Pſalm. 89.42. Syrác. 14.18.
d I. Nie brákuje ſpoſobámi.

18 A Odpowiádájąc Krol / rzekł do niewiáſty: Proßę nie tay przede mną tego o co ćię ſpytam : Y rzekłá niewiáſtá : mow proßę / Krolu

Pánie

19 Pánie moy. ♣ Tedy rzekł Krol: Izali ty tego wszystkiego nie uczynił z námowy Joábowey? Y odpowiedźiáłá niewiástá / y rzekłá: Jáko żywie duszá twojá / Krolu PAnie moj / że nie jest możná uchylić śię / áni náprawo / áni ná lewo / od wszystkiego co mowił Krol / PAn moj: ábowiem sługá twoj Joáb / on mi to rozkazał / y e on náuczył służebnice twojey / tych wszystkich słow. ♣ 20 Żem odmieniłá sposob tey mowy / spráwił to sługá twoj Joáb: lecz PAn moj mądry jest / jáko jest mądry Anjoł Bozy / wiedząc wszystko co śię dźieje ná źiemi.

e H. włożył w ustá je. słowá.

21 PRzetoż rzekł Krol do Joábá: Otom teraz to uczynił. Idźże á przywroć dźiecię *me* Absálomá. 22 ♣ Y upadł Joáb oblicżem swojim ná źiemię / á pokłoniwszy śię błogosłáwił Krolowi / y rzekł Joáb: Dźiś poznał sługá twoj / żem ználazł łáskę w oczách twojich Krolu PAnie moj: ponieważ uczynił Krol 23 dosyć prośbie sługi swego. ♣ Wstał tedy Joáb / á szedł do Gessur / y przywiodł Absálomá do Jeruzá-24 lem. ♣ Y rzekł Krol: Niech śię wroći do domu swego / ále oblicża mego niech nie widźi. A ták wroćił śię Absálom do domu swego / ále oblicża krolewskiego nie widźiał.

25 A Nie było męzá ták krásnego / jáko Absálom we wszystkim Izráelu / coby miał ták wielką chwałę: Od stopy nogi jego / áż do wierzchu głowy jego / nie było ná nim 26 zmázy. ♣ A gdy strzygł głowę swoję / (á zwykł ją ná káżdy rok strzydz: Bo mu ćiężáłá / przetoż ją strzygł /) ważyły włosy głowy jego / dwie śćie 27 Syklow wagi krolewskiey. ♣ Y urodźili śię Absálomowi trzej Synowie / y corká jedná / ktorey imię było Támár: ktora niewiástá byłá 28 piękna ná wejrzeniu. ♣ Y mieszkał Absálom w Jeruzalem dwie lećie / á twarzy krolewskiey nie widźiał:

29 PRzetoż posłał Absálom do Joábá / chcąc go posłáć do Krolá / ále on nie chćiał przyść do niego: posłał potym powtore / y niechćiał 30 przyść. ♣ Tedy rzekł sługom swojim: Przepátrzćie rolą Joábowę / podle roli mojey / gdźie ma jęczmień: i dźiećież á spalćie go ogniem: y zápálili słudzy Absálomowi rolą onę 31 ogniem. ♣ Zátym wstawszy Joáb / przyszedł do Absálomá w dom / y rzekł do niego: Czemuż słudzy twoji 32 spalili rolą moję ogniem? ♣ Y odpowiedźiał Absálom Joábowi: Otom posłał do ćiebie / mowiąc: Przydź sam / á poślę ćię do Krolá ábyś mowił: Ná cożem przyszedł z Gessur? lepiey mi było tám jeszcze *zostáć*, przetoż teraz niech oglądam oblicże krolewskie: wszák jesli jest przy mnie niepráwość / niech mię 33 rozkaże zábić. ♣ Tedy przyszedł Joáb do Krolá / y oznájmił mu: Y przyzwał Absálomá / ktory przyszedł do Krolá / y ukłonił śię twarzą swą ku źiemi przed Krolem: y pocáłowáł Krol Absálomá.

ROZDZIAŁ XV.

Absálom przez fortele Krolem został. 13. przećiwko Ojcu z ludem śię zbuntowął. 14. Dawid przed nim ućiekáć muśiał.

1 Y Stáło śię potym / że sobie náspráwiał Absálom wozow / y koni / y pięćdźieśiąt mężow / ktorzy 2 chodźili przed nim. ♣ Y wstawájąc ráno Absálom / stawał podle drogi u bramy: á káżdego męzá / májącego spráwę / á idącego do Krolá ná sąd / przyzywał Absálom do śiebie: y mowił: Z ktoregożeś ty miástá? A gdy mu odpowiedźiał / z jednego pokolenia Izráelskiego jest sługá 3 twoj: ♣ Mowił mu Absálom: Oto spráwá twojá dobra jest / y spráwiedliwa: ále niemász ktoby ćię wysłu-4 chał u Krolá. ♣ Nád to mowił Absálom: O ktoby mię postánowił sędźią w tey źiemi! áby do mnie chodźił káżdy / ktoryby miał spráwę u sądu / dopomogłbym mu do spráwiedliwośći. 5 ♣ A gdy kto przystąpił / y ukłonił mu śię / źćiągał rękę swą / 6 á ujawszy go / cáłował go. ♣ A toć czyniwał Absálom wszystkiemu Izráelowi / ktory przychodźił ná sądy do Krolá: y ukradał Absálom sercá mężow Izráelskich.

7 Y Stáło śię po czterdźiestu lat / że rzekł Absálom do Krolá:

Niech

Niech idę proszę / á oddam ślub moj w Hebronie / ktorym poślubił PAnu. 8 ♣ Abowiem ślub poślubił sługá twoj / kiedym mieszkał w Gessur a Syryjskim / mowiąc: Jesliże mię záśię kiedy przywroći PAn do Jeruzalem / tedy służyć będę PAnu. 9 Y rzekł mu Krol: Idź w pokoju. ♣ A on wstawszy poszedł do Hebronu.

a 2 Sám. 13.37.

10 TEdy rozesłał Absálom szpiegi miedzy wszystkie pokolenia Izráelskie / áby rzekli. Skoro usłyszyćie głos trąby / mowćież: Kroluje Absálom w Hebronie. 11 ♣ A z Absálomem poszło było dwie śćie mężow z Jeruzalem záproszonych / ktorzy szli w prostośći swojey / niewiedząc o niczym. 12 ♣ Posłał też Absálom po Achitofelá Gilonitczyká / rájcę Dawidowego / *áby przyszedł* z miástá swego Gilo / gdy miał spráwowáć ofiáry. Y stáło śię sprzyśiężenie wielkie: á lud śię zchodźił / y przybywáło go Absálomowi. 13 ♣ Potym przyszedł poseł do Dawidá / mowiąc: Obroćiło śię serce b mężow Izráelskich zá Absálomem. 14 ♣ Tedy rzekł Dawid do wszystkich sług swojich / ktorzy z nim byli w Jeruzalem: Wstańćie á ućiekajmy: ináczey nieuszlibysmy przed twarzą Absálomową: spieszćież śię / áza ujdźiem: by śię snadź nie pospieszył / á nie zájáchał nas: y nie obálił ná nas złego / y nie wyśiekł miástá ostrzem mieczá. 15 ♣ Y rzekli słudzy krolewscy do Krolá: Wszystko cokolwiek sobie upodoba Krol PAN nász: Oto słudzy twoji. 16 ♣ A ták wyszedł Krol / y wszystek dom jego pieszo / tylko zostáwił Krol dźieśięć niewiast założnic / áby strzegły domu. 17 ♣ A gdy wyszedł Krol y wszystek lud pieszo / y stáneli ná jednym miejscu z dáleká. 18 ♣ Wszyscy też słudzy jego szli przy nim / y wszyscy Cheretczycy / y wszyscy Feletczycy / y wszyscy Getteyczycy / sześć set mężow / ktorzy byli przyszli pieszo z Get / szli przed twarzą krolewską.

b Psalm. 3. 1.

19 TEdy rzekł Krol do Itájá Getteyczyká: Czemuż y ty z námi idźiesz? wroć śię / á zostań przy Krolu / boś ty cudzoźiemiec / á nie długo wroćisz śię do miejscá twego. 20 ♣ Nie dawnoś przyszedł / á dźiś bym ćię ruszyć miał / ábyś z námi szedł? gdyż ja idę sam niewiem dokąd / wroćże śię / á odprowadź bráćią swoję: *niech będźie* z tobą miłośierdźie y prawdá. 21 ♣ Ale odpowiedźiał Itáj Krolowi / mowiąc: Zywie PAn / żywie też Krol PAn moj / że ná ktorymkolwiek miejscu będźie Krol PAn moj / choć w śmierći / choć w żywoćie / tám też będźie sługá twoj. 22 ♣ Y rzekł Dawid do Itájá: Podźże / á przeydź: y przeszedł Itáj Getteyczyk / y wszyscy mężowie jego / y wszystkie dźiatki / ktore *były* z nim. 23 ♣ Tedy wszystká źiemiá płákáłá głosem wielkim / y wszystek lud ktory przechodźił: á ták Krol przeszedł przez potok c Cedron / á wszystek lud przeszedł przećiw drodze ku puszczy.

c Ioh. 18. 1.

24 A Oto y Sádok / y wszyscy Lewitowie *byli* z nim / niosąc skrzynię przymierza Bożego: y postáwili skrzynię Bożą: szedł też Abiátár áż wszystek on lud przeszedł z miástá. 25 ♣ Y rzekł Krol do Sádoká: Odnieś záśię skrzynię Bożą do miástá: Jeslić znajdę łáskę w oczach PAńskich / przywroći mię záśię / á ukaże mi ją / y przybytek swoj. 26 ♣ Ale jesliby ták rzekł: Nie podobasz mi śię: otom ja / niech mi uczyni co dobrego jest w oczach jego. 27 ♣ Nád to rzekł Krol do Sádoká Kápłáná: Izaliś nie jest d Widzącym? wroćże śię do miástá w pokoju: Y Achymáás Syn twoj / y Jonátán Syn Abiátárow / dwáj Synowie wászy z wámi. 28 ♣ Oto ja pomieszkam w rowninách ná puszczy / poki nie przydźie od was poselstwo dawájące mi znáć. 29 ♣ A ták odprowádźili záśię Sádok y Abiátár Skrzynię Bożą do Jerusalem / y zostáli tám.

d 1 Sám. 9. 9.

30 ALe Dawid szedł ná gorę Oliwną / wstępując y płácząc / májąc głowę przykrytą y idąc boso: wszystek też lud ktory z nim był / zákryli káżdy głowę swoję / á szli wstępując y płácząc. 31 ♣ Tedy dano znáć Dawidowi / mowiąc: ♣ Achitofel *jest* z tymi / ktorzy śię zbuntowáli z Absálomem: Y rzekł Dawid: O

Pánie / proszę / obroć w głupstwo rádę Achitofelowę.

32 Y Stáło śię / gdy Dawid przyszedł áż ná wierzch *gory*, áby śię tám pomodlił Bogu: Oto potkał śię z nim Chuśáj Aráchitá miawszy rozdárte száty swe / á proch ná głowie swojey. ✣ 33 Y rzekł mu Dawid: Jeśli pojdźiesz ze mną / będźiesz mi ćiężarem. ✣ 34 Ale jeśli śię do miástá wroćisz / á rzeczesz do Absálomá: Krolu / sługą twojim będę: bom był sługą Ojcá twego z dawná ále teraz jam sługą twojim: tedy mi e zbroćisz wniwecz rádę e Achitofelowę. ✣ 35 Azaż tám nie będźie z tobą Sádoká / y Abiátárá / Kápłanow? Przetoż / cokolwiek usłyszysz z domu krolewskiego / oznájmisz Sádokowi / 36 y Abiátárowi / Kápłanom. ✣ Sa też tám z nimi dwá Synowie ich. Achymáás / Syn Sádokow / y Jonátán Syn Abiátárow: przez ktore daćie mi znáć o wszystkim co je- 37 dno usłyszyćie. ✣ Szedł tedy Chuśáj przyjaćiel Dawidow do miástá: á Absálom też wjáchał do Jeruzalem.

e 2 Sám. 17. 7.

Rozdział XVI.

Sybá fałszywie oskárżywszy PAná swego Mefibosetá. 4. otrzymał májętność jego. 5. Semeji złorzeczy Dawidowi. 16. Chuśáj ná zdrádźie z Absálomem przestawa. 21. zá rádą Achitofelową Absálom z założnicámi Ojcowskimi nierząd płodźi.

1 A Gdy Dawid zszedł trochę z wierzchu gory: Oto Sybá sługá Mefibosetow / zászedł mu w drogę z parą Osłow ośiodłánych / ná ktorych było dwieśćie chlebow / y sto wiązanek rozynkow / y sto wiązanek fig / y łagiew winá. ✣ 2 Tedy rzekł Krol do Syby: Ná coż to? Y odpowiedźiał Sybá: Osłowie ći dla czeládźi krolewskiey / áby ná nich jeźdźiłá / á chleb y figi / áby jedli słudzy: á wino áby pił ktoby ustał ná puszczy. ✣ 3 Y rzekł mu Krol: A gdźież jest Syn Páná twego? Y odpowiedźiał Sybá a Krolowi: Oto został w Jeruzalem / ábowiem mowił: Dźiś mi przywroći dom Izráelski krolestwo Ojcá mego. ✣ 4 Zátym rzekł Krol do Syby: Oto twoje jest wszystko cokolwiek miał Mefiboset: Y rzekł Sybá pokłon uczyniwszy: Niech znajdę łáskę przed oczymá twymi / Krolu Pánie moj.

a 2 Sám. 19. 27.

5 Y Przyszedł Krol Dawid áż do Báhurym / á oto z támtąd miał wyszedł z rodu domu Saulowego / á imię jego było b Semeji Syn Gery: ktory wyszedszy / idąc zło- 6 rzeczył? ✣ c A ćiskał kámieńmi ná Dáwidá / y ná wszystkie sługi Krolá Dawidá: choć wszystek lud / y wszystko rycerstwo *szło* po práwey stronie 7 jego / y po lewey *stronie* jego. ✣ Y ták mowił d Semeji złorzecząc mu: Wynidź / wynidź mężu krwie / y 8 mężu niezbożny: ✣ Obroćił ná ćię PAN wszystkę krew domu Saulowego / ná ktoregoś miejscu krolował: á podał PAN krolestwo w ręce Absálomá Syná twego: á otoś ty e we złym twojim / boś jest mężem krwie.

b 2 Sám. 19. 16. 1 Krol. 2. 8.

c 2 Moj. 22. 28.

d Syrác. 23. 19.

e I. w nieszczęśćiu.

9 Y Rzekł f Abiśáji Syn Sárwij do Krolá: Czemuż złorzeczy ten zdechły pies Krolowi Pánu memu? niech idę proszę á utnę gło- 10 wę jego. ✣ Ale Krol rzekł: Coż wam *do tego* Synowie Sárwij / że złorzeczy? poniewaz mu PAN rzekł: Złorzecz Dawidowi: y ktoż by śmiał rzec g: Czemu ták czynisz? 11 ✣ Nád to rzekł Dawid do Abiśájego / y do wszystkich sług swojich: Oto Syn moj / ktory wyszedł z żywotá mego / szuka duszę mojey: jákoż dáleko więcey teraz Syn Jemini: zániechajćie go niech złorzeczy: boć 12 mu PAN rozkazał: ✣ Snadź wejrzy PAN ná utrapienie moje / á odda mi PAN dobrym zá złorzeczenie jego dźiśiejsze. ✣ 13 A ták szedł Dawid / y mężowie jego drogą: A Semeji szedł stroną gory przećiwko niemu: á idąc złorzeczył / y ćiskał kámieńmi przećiw niemu / y miotał 14 prochem. ✣ Y przyszedł Krol ze wszystkim ludem ktory był przy nim zprácowány / y támże odpoczynął.

f 2 Sám. 19. 21.

g Iob. 9. 12. y 11. 10.

15 LEcz Absálom y wszystek lud mężow Izráelskich / przyszli do Jeruzalem / tákże y Achitofel z nim. 16 ✣ A gdy przyszedł Chuśáji Aráchi-

tá / przyjaciel Dawidow /: do Absálomá/rzekł Chusáj do Absálomá: Niech żywie Krol/niech żywie Krol. Tedy rzekł Absálom do Chusájá: ✤

17 A tákaż to miłość twoiá ku przyjacielowi twemu ? przeczżeś nie

18 szedł z przyjacielem twoim. ✤ Odpowiedźiał Chusáj Absálomowi : Nie : Ale ktorego obrał PAN/ y lud ten / y wszyscy mężowie Izráelscy/tego będę/y z nim zostánę. ✤ Do

19 tego : komuż ja będę służył ? izali nie Synowi jego ? Jákom służył Ojcu twemu/ták będę y tobie.

20 Rzekł potym Absálom do Achitofelá: Radźcież co mamy czynić? ✤

21 Odpowiedźiał Achitofel Absálomowi : Wnidź do założnic Ojcá twego / ktore zostáwił / áby strzegły domu: á usłyszawszy wszystek Izráel/ jeś śię omierźił Ojcu twemu zmocnią śię ręce wszystkich ktorzy

22 są z tobą. ✤ Przetoż h rozbili Absálomowi namiot ná dáchu/ y wszedł Absálom do założnic Ojcá swego / przed oczymá wszystkiego Izráelá.

h 2 Sám. 12.11.

23 ✤ A rádá Achitofelowá/ktorą dawał byłá ná on czás *w tákiey wádze* jákoby śię kto rádźił Bogá. Tákowáć byłá wszelka rádá Achitofelowá/ jáko u Dawidá/ták u Absálomá.

ROZDZIAŁ XVII.

Rádá Achitofelowá przeciw Dawidowi. 7. rozerwawszy Chusáj. 15. Dawidá przestrzegł. 23. Záczym śię Achitofel obieśił. 24. A Absálom szedł za Ojcem w pogonią.

1 NAdto rzekł Achitofel do Absálomá : Niech proszę wybiorę dwánaśćie tyśięcy mężow/ á wstawszy będę gonił Dawidá tey nocy :

2 ✤ Y przypádnę nań / pokąd jest sprácowány y zemdlonych rąk / á ztrwożę go / y ućiecze wszystek lud ktory *jest* z nim/ á zábiję Krolá sámego.

3 ✤ A ták przywrocę wszystek lud do ćiebie: *bo* jákoby śię wszyscy ku tobie náwroćili *gdy zábiję* tego mężá ktorego ty szukasz / á wszystek śię

4 lud uspokoji. ✤ Y spodobáło śię to Absálomowi / y wszystkim stárszym Izráelskim.

5 Jednák rzekł Absálom: Záwołaj rychło y Chusájá Aráchity/ á-

6 byśmy usłyszeli/co on też powie. ✤ A gdy przyszedł Chusáj do Absálomá / rzekł Absálom do niego / mowiąc: Ták powiedźiał Achitofel: mamyli uczynić według rády jego/ czyli nie/

7 y ty powiedz? ✤ Tedy odpowiedźiał Chusáj Absálomowi:nie dobra jest rádá ktorą teraz dał Achitofel. ✤

8 Nádto rzekł Chusáj ; Swiádomeś Ojcá twego / y mężow jego iż są możni/ y sercá zájuszonego/jáko niedźwiedźicá ośieroćiáła w polu: Do tego Oćiec twoj jest mąż waleczny /

9 y nie będźie nocował z ludem. ✤ A podobno y teraz śię kryje w jákiey jáskini / ábo ná ktorymkolwiek miejscu. Y stałoby śię / jesliżeby kto z twojich poległ ná tym początku/ żeby káżdy ktoby o tym usłyszał/ rzekł: Stałá śię porażká w ludu/

10 ktory *szedł* zá Absálomem. ✤ Tedy y namężnieyszy / ktorego serce jáko serce lwie / bárzo osłábieje / bo wie wszystek Izráel/ że mężnym jest Oćiec twoj / y mężni *wszyscy* ktorzy są z nim.

11 Ależ rádzę / áby śię do ćiebie cále zebrał wszystek Izráel / od Dán / áż do a Beersebá / jáko piasek / ktory jest przy morzu w mnostwie : á ty żebyś osobą swą szedł ná

a Ozb. 1. 10.

12 wojnę. ✤ A ták poćiągniemy przećiwko niemu / ná ktorymkolwiek miejscu nálezion będźie : y przypádniemy nań / jáko pádá rosá ná źiemię : y nie zostánie z niego/ to jest / z tych wszystkich mężow ktorzy

13 są z nim/ áni jeden. ✤ A jesliby *do ktorego* miástá uszedł / tedy znieśie wszystek Izráel do onego miástá powrozy / á poćiągniemy je áż do potoká / ták iż tám nie będźie nálezion/ áni kámyk. ✤

14 Tedy rzekł Absálom/ y wszyscy mężowie Izráelscy ? Lepsza jest rádá Chusájego Aráchity / niż rádá Achitofelowá : Abowiem PAN b był postánowił / áby rozerwána byłá rádá Achitofelowá / ktora *byłá* dobra ; á ták áby przywiodł PAN złe ná Absálomá.

b 2 Sám. 15.31. Ezáj. 8. 10.

15 Y Oznájmił c Chusáj Sádokowi y Abiátárowi Kápłanom; Ták á ták rádźił Achitofel Absálomowi/ y stárszym Izráelskim/ álem ja

c 2 Sám. 15.25.

Y   ták

16 ták á ták rádźił. ✤ Teraz tedy poślićie co rychley/ á oznáymićie Dawidowi/ mowiąc: Nie zostawáy tey nocy ná rowninách puszczy/ ále bez odwłoki przeydźi: by snadź nie był pożárty Krol/ y wszystek lud ktory jest z nim.

17 A Jonátán y Achimáás stali u studnie Rogel: y posłá dźiewká/ á oznáymiłá im/ áby poszli/ y odnieśli to Krolowi Dawidowi: bo śię nie śmieli ukazáć/ áni wniść do miástá.

18 WSzákże obaczył je niektory slugá/ y powiedźiał Absálomowi: Przetoż poszedszy obádwá śpiesznie/ weszli w dom niektorego mężá w Báhurym/ ktory miał studnią ná dworze swym/ y spuśćili śię do niey:

19 ✤ A wźiąwszy niewiástá płáchtę/ rozćiągnęłá ją ná wierzchu studnie/ y násypáłá ná niey krup; á ták śię tego nie dowiedźiano. ✤

20 Bo gdy przyszli słudzy Absálomowi do oney niewiásty w dom/ rzekli: Gdźie jest Achimáás y Jonátán? Odpowiedźiáłá im niewiástá. Przeszli przez rzekę: á poszukawszy ich/ y nie ználazszy/ wroćili śię do Jeruzálem.

21 ✤ A gdy oni odeszli/ tedy owi wystąpiwszy z studnie/ poszli/ y oznáymili Krolowi Dawidowi/ mowiąc do niego: Wstańćie/ przepráwćie śię co rychley przez wodę: ábowiem ták rádźił przećiwko wam Achitofel.

22 ✤ Przetoż wstawszy Dawid/ y wszystek lud ktory był z nim/ przepráwili śię przez Jordan/ pierwey niż śię rozedniáło: á nie został y jeden ktoryby śię nie przepráwił przez Jordan.

23 TEdy Achitofel widząc iż śię nie stáło podług rády jego/ ośiodłał osłá; á wstawszy jáchał do domu swego/ do miástá swego/ á rozpráwiwszy dom swoy/ obieśił śię y umárł/ á pogrzebion jest w grobie Ojcá swego.

24 A Dawid już był przyszedł do Máhánáyim/ gdy śię Absálom przepráwił przez Jordan/ on y wszyscy mężowie Izráelscy z nim. ✤

25 Y przełożył Absálom Amázę/ miásto Joábá nád woyskiem/ (á ten Amázá był Synem mężá/ ktorego imię było Itrá/ Izráelczyk/ ktory był wszedł do Abigáili corki Náhásowey/ śiostry Sárwij/ mátki Joábowey)

d 2 Sam. 19.13.

26 ✤ Y położył śię obozem Izráel z Absálomem w źiemi Gáláád.

27 Y Stáło śię gdy przyszedł Dawid do Máhánáyim/ że Soby/ Syn Náhásow z Rábby/ Synow Ammonowych/ y Máchyr Syn Ammielow/ z Lodebáru/ y e Bárzyláy Gáláádczyk z Rogelim:

28 ✤ Pośćiel/ y miednice y naczynia zduńskie/ y pszenicę y jęczmiony/ y mąki/ y krupy/ y bobu/ y soczewicę/ y prázmá:

e 1 Krol. 2.7.

29 ✤ Y miodu/ y másłá/ y owiec/ y serow krowich/ przynieśli Dawidowi/ y ludowi/ ktory był z nim/ áby jedli: Bo mowili; Lud ten głodny jest/ y zprácowány/ y prágnieniem zmorzony ná puszczy.

ROZDZIAŁ XVIII.

Woysko Absálomowe porażono. 9 on sam uchodząc, zá włosy ná dębie záwisnął 14. y od Joábá zábity jest. 32. ktorego Dawid bárzo żáłuje.

1 TEdy obliczył Dawid lud ktory miał z sobą: á postánowił nád nimi Hetmány/ y Rotmistrze.

2 ✤ Y poruczył Dawid ludu trzećią część/ pod rękę Joábowę/ á trzećią część pod rękę Abisáyá/ Syná Sárwij brátá Joábowego/ á trzećią część pod rękę Itáyá Gettejczyká: y rzekł Krol do ludu; Wynidę y ja tákże z wámi.

3 ALe lud rzekł: Nie wynidźiesz: Bo jeslibyśmy my tył podáli/ oni máło dbáć o nas będą: choćby też nas poległá połowicá/ máło dbáć o nas będą: Abowiemeś ty sam/ jáko nas dźieśięć tyśięcy. Przetoż teraz lepiey ábyś nam był w mieśćie ná pomocy.

4 ✤ Y rzekł do nich Krol; Co śię wam zda dobrego/ to uczynię. Tedy stał Krol przy bramie: á wszystek lud wychodźił po stu y po tyśiącu.

5 Y rozkazał Krol Joábowi/ y Abisáyowi/ y Itáyowi/ mowiąc; Lutujćie mi śię obchodźćie z Synem mojim Absálomem. A wszystek lud słyszał/ gdy przykazował Krol wszystkim Hetmánom o Absálomie.

6 A Ták wyćiągnął lud w pole przećiw Izráelowi/ y zwiedli bitwę w leśie Efráim. ✣ 7 Támże porážon jest lud Izráelski od sług Dawidowych: á stáłá śie tám porażká wielka dniá onego; *á poległo ich* 8 dwádźieśćiá tyśiecy. ✣ Bo gdy byłá bitwá rozproßona po wßystkiey źiemi/ wiecey lás pogubił ludu/ niż ich miecż pożárł dniá onego.

9 Y Nápadł Absálom ná sługi Dawidowe: á Absálom jáchał ná mule: y wbieżał z nim muł pod gęsty á wielki dąb/ y uwięzłá głowá jego ná dębie/ y záwisł miedzy niebem y miedzy źiemią: ále muł ktory 10 był pod nim wybieżał. ✣ Co ujrzáwßy mąż niektory/ oznájmił Joábowi/ mowiąc; Otom widźiał Absálomá wiszącego ná dębie. ✣ 11 Tedy rzekł Joáb mężowi/ ktory mu to oznájmił; Jesliś widźiał/ á czemużeś go tám nie zábił/ *y nie zrzućił* ná źiemię? A jabym ći był powinien dáć dźieśięć śrebrnikow/ y jeden pás 12 rycerski. ✣ Y odpowiedźiał on mąż Joábowi: A ja choćbym miał odważonych ná ręku mych tyśiąc śrebrnikow/ nie podniosłbym ręki mojey ná Syná Krolewskiego: bośmy słyßeli gdy przykazał Krol tobie y Abisájowi/ y Ittájowi/ mowiąc: Ochrániajćie wßyscy Syná 13 *mego* Absálomá: ✣ Chybá żebym chćiał wdáć duszę moję w niebeśpieczeństwo. Bo nie bywa nic zátájono przed Krolem; y ty sam byłbyś przećiwko mnie.

14 TEdy rzekł Joáb: Nie będę śię ja tu báwił z tobą: przetoż wźiąwßy trzy drzewce w rękę swoję/ wráźił je w serce Absálomowe/ gdy 15 jeßcze żyw był ná dębie. ✣ A obtoczywßy Absálomá dźieśięć sług/ ktorzy nośili broń Joábowę/ bili/ 16 y zábili go. ✣ W tym zátrąbił Joáb w trąbę/ y wroćił śię lud z pogoni zá Izráelem: bo Joáb zátrzymał lud. ✣ 17 A wźiąwßy Absálomá/ wrzućili go *w tymże* leśie w dół wielki/ y nánośili nań bárzo wielką kupę kámienia. Ale wßystek Izráel ućiekł/ káżdy do namiotow 18 swoich. (✣ A Absálom wźiął był/ y wystáwił sobie zá żywotá swego słup/ ktory jest w dolinie krolewskiey: bo mowił; Nie mam Syná: Jednák zostáwię pámiątkę imienia mego. Przetoż názwał on słup imieniem swojim/ ktory zowią/ miejsce Absálomowe/ áż do dźiśiejßego dniá.)

19 TEdy Achimáás Syn Sádokow/ rzekł; Proßę niech idę/ á oznajmię Krolowi ućiesną nowinę/ iż go wybáwił PAn z ręki nieprzyjáćiol jego. ✣ 20 Ale mu rzekł Joáb: Nie byłbyś wdźięcznym posłem dźiśiá; lecz to opowieß dniá drugiego/ á dźiś niedawaj o tym znáć/ przeto iż Syn krolewski zginął. ✣ 21 Potym Joáb rzekł do Chusego: Idź/ oznájmi Krolowi coś widźiał: á ták ukłoniwßy śię Chusy Joábowi/ bieżał. ✣ 22 Y mowił powtore Achimáás Syn Sádokow/ á rzekł do Joábá: Bądź co bądź/ proßę niech y ja bieżę zá Chusym. Y rzekł Joáb: Przeczbyś ty miał bieżeć Synu moj? gdyż niemáß cobyś dobrego 23 zwiástował? ✣ Y *rzekł*: Bądź co bądź/ pobieżę: y rzekł mu; Bieżże: á ták bieżał Achimáás prosßą drogą/ y uprzedźił Chusego.

24 A Dawid śiedźiał miedzy dwiemá bramámi: y wyßedł stroż ná dách bramy ná mur: á podniosßy oczy swe/ ujrzał mężá jednego 25 bieżącego. ✣ Tedy záwołáwßy stroż/ opowiedźiał *to* Krolowi: Y rzekł Krol: Jesliżeć sam jest/ dobre poselstwo w uśćiech jego: *á gdy* ten spiesznie ßedł/ y przybliżał śię: ✣ 26 Ujrzał stroż y drugiego mężá bieżącego/ y záwołał stroż ná wrotnego/ mowiąc; Oto *y drugi* mąż bieży sam. Y rzekł Krol: y ten dobre poselstwo nieśie. ✣ 27 Nád to rzekł stroż: Zda mi śię bieg pierwßego/ jáko bieg Achimáásá/ Syná Sádokowego: Y rzekł Krol: Mąż to dobry/ y z dobrym poselstwem idźie.

28 TEdy záwołał Achimáás/ y rzekł do Krolá: Pokoj: y ukłonił śię Krolowi twarzą swoją ku źiemi/ y rzekł; Błogosłáwiony PAN Bog twoj/ ktory ći podał te męże/ co podnieśli ręce swe przećiw Krolowi 29 Pánu memu. ✣ Y rzekł Krol: Jákoli śię ma Syn *moj* Absálom?

tedy Achimáás odpowiedźiał: Widźiałem zámieszánie wielkie / gdy posyłał sługę Krolewskiego/ Joáb/ y *mnie* sługę twego / ále nie wiem co *było*. 30 ♣ Potym rzekł Krol; Odstąp / á stań tám : á on odstąpiwszy/ stánął.

31 A Wtym Chusy przyszedł/ y rzekł: Opowiáda się Krolowi Pánu memu/ że ćię wybáwił PAn dźiśia z ręki wszystkich / ktorzy powstáli przećiwko tobie. 32 ♣ Y rzekł Krol do Chusego : A jákoli się ma Syn *moj* Absálom? odpowiedźiał Chusy: Bodaj ták byli nieprzyjaćiele Krolá Páná mego / y wszyscy ktorzy powstawáją przećiw tobie ná złe / jáko Syn *twoj*. 33 ♣ Tedy się zásmućił Krol / y wstąpił ná sále onęy bramy / á płákał; y ták mowił idąc; Synu moj Absálomie / Synu moj! Synu moj Absálomie! o bym ja był umárł miásto ćiebie! Absálomie Synu moj / Synu moj!.

ROZDZIAŁ XIX.

Dawid płácze Absáloma. 5. Joáb go o to gromi. 14. ná krolestwo od wszystkich przywrocony jest. 13. Semeji go przeprasza. 24. y Mefiboset. 31. Bárzyláji go odprowádza. 41. á Izráel z Judą swárzą się.

1 Y Oznájmiono Joábowi: Oto Krol płácząc żáłuje Absáloma. 2 ♣ Przetoż się ono zwyćięstwo dniá onego obroćiło w płácz wszystkiemu ludowi: ábowiem usłyszał lud dniá onego / że mowiono / żáłosny jest Krol dla Syná swego: 3 ♣ Zácżym wkrádał się lud onego dniá / wchodząc do miástá / jáko się więc wkráda lud / ktory się wstydźi ućiekájąc z bitwy. 4 ♣ A Krol nákrywszy oblicże swoje/ wołał głosem wielkim; Synu moj Absálomie / Absálomie Synu moj/ Synu moj!

5 TEdy wszedł Joáb do Krolá w dom/ y rzekł: Zhánbiłeś dźiś oblicże wszystkich sług twojich / ktorzy wybáwili duszę twoję dźiśia/ y duszę Synow twojich/ y corek twojich/ y dusze żon twojich / y dusze założnic twojich. 6 ♣ Miłując te ktorzy ćię máją w nienawiśći / á nienawidząc tych / ktorzy ćię miłują: Abowiem pokazałeś dźiś / że sobie nie poważasz Hetmánow/ y sług *twojich*/ bom doznał *tego* dźiś / że gdyby Absálom był żyw / chocbyśmy my wszyscy dźiś byli pobići / tedyćby się to bárzo podobáło. 7 ♣ Przetoż teraz wstań / wynidź / á mow łágodnie do sług twojich: Boć przez PANá przyśięgam/ jesli ty nie wynidźiesz / że nie zostánie żaden z tobą tey nocy; á będźieć to gorzey / niżli wszystko złe/ ktorekolwiek ná ćię przychodźiło od młodośći twojey / áż do tad. 8 ♣ Wstał tedy Krol/ y śiadł w bramie: y opowiedźiano *to* wszystkiemu ludowi/ mowiąc. Oto Krol śiedźi w bramie: y przyszedł wszystek lud przed oblicże krolewskie: Ale Izráelczycy ućiekli byli káżdy do namiotu swego.

9 Y Stáło się / *że się* wszystek lud sprzeczał *z sobą*, we wszystkich pokoleniách Izráelskich / mowiąc: Krol wyrwał nas z rąk nieprzyjaćioł nászych/ tenże nas też wyrwał z rąk Filistyńskich: á teraz ućiekł z źiemie przed Absálomem. 10 ♣ Lecz Absálom/ ktoregośmy byli pomázáli nád sobą / zginął w bitwie: á teraz przecżże wy zániedbywaćie przyprowádźić zásię Krolá?

11 PRzetoż Krol Dawid posłał do Sádoká / y do Abiátárá Kápłanow/ z tymi słowy: Powiedzćie Stárszym Judskim / mowiąc; Przecżże maćie bydź pośledniejszymi w przyprowádzeniu zásię Krolá do domu jego? (Abowiem słowá wszystkiego Izráelá doszły do Krolá do domu jego/ 12 ♣ Bráćią śćie moji/ kość moja / y ćiáło śćie moje: przecżże tedy maćie bydź pośledniejszymi w przywroceniu Krolá? 13 ♣ A Amázie *tákże* powiedzćie: Azaliś ty nie jest kość moja/ y ćiáło moje? to niech mi uczyni Bog/ y to niech przycżyni/ jesli Hetmánem a Wojská nie będźiesz przede mną po wszystkie dni/ miásto Joábá.

14 A Ták nákłonił serce wszystkich mężow Judskich/ jáko męża jednego/ że posłáli do Krolá mowiąc: Náwroć się ty / y wszyscy sludzy twoji. 15 ♣ Wroćił się tedy Krol / y

a 2 Sám. 17.25. y 20.4.

przy=

przyszedł áż do Jordanu: á lud Judski wyszedł był do Gálgál/ áby zászedł w drodze Krolowi/ á przeprowádźił Krolá przez Jordan.

16 POśpieszył śię tákże b Semej Syn Gery/ Syná Jemini/ ktory był z Báhurym: y wyszedł z mężámi Judskimi przećiwko Krolowi Dawidowi. 17 A było tyśiąc mężow z nim z Benjámitow: c Syba tákże/ sługá domu Saulowego/ y piętnaśćie Synow jego/ y dwádźieśćiá sług jego z nim: y szczęśliwie śię przepráwili zá Jordan do Krolá. 18 Przepráwili też prum/ áby przewieźiono czeladź krolewską/ á iżby uczyniono coby mu śię należącey podobáło: á Semeji Syn Gery upadł przed Krolem/ gdy śię przepráwiał przez Jordan. 19 Y rzekł do Krolá: Nie przyczytaj mi/ d Pánie moj niepráwośći/ áni wspominaj co lekkomyślnie uczynił sługá twoj onegoż dniá/ gdy wyszedł Krol PAn moj z Jeruzalem: áby to miał przypuszczáć Krol do sercá swego: 20 Abowiem zna sługá twoj/ żem zgrzeszył: á otom dźiś przyszedł pierwey niż kto/ ze wszystkiego domu Jozefowego/ ábym zájáchał drogę Krolowi PAnu memu. 21 Tedy odpowiedźiał Abiśáji Syn Sárwij: y rzekł; Izaż dla tego nie ma być zábity Semeji że złorzeczył pomázáńcowi PAńskiemu? 22 Ale mu rzekł Dawid: Coż wam e do tego Synowie Sárwij/ żeśćie mi dźiś f przećiwnymi? izali dźiś ma być zábity kto w Izráelu. Bo ázaż nie wiem/ żem ja dźiś *został* Krolem nád Izráelem? 23 Y rzekł Krol do Semejá: Nie umrzesz: Y przyśiągł mu Krol.

24 MEfiboset tákże wnuk Saulow/ wyjáchał przećiw Krolowi; ktory áni chędożył nog swojich/ áni czosał brody swojey/ áni prał szat swojich/ ode dniá/ ktorego był wyszedł Krol/ áż do dniá/ ktorego śię wroćił w pokoju. 25 Y stáło śię/ gdy zábieżał w Jeruzalem Krolowi/ rzekł mu Krol; Przeczżeś nie szedł ze mną Mefibośećie? 26 A *on* mu odpowiedźiał: Krolu Pánie moj/ zdrádźił mię sługá moj; bo rzekł był sługá twoj/ ośiodłam sobie ośłá/ żebym wśiadszy nań/ jáchał z Krolem: gdyż jest g chromy sługá twoj 27 Y h oskárżył sługę twego przed Krolem PAnem mojim: ále Krol Pan moj/ jest jáko Anjoł Boży: przetoż uczyn co dobrego jest w oczách twojich: 28 Abowiem wszyscy z domu Ojcá mego byliśmy godni śmierći przed Krolem Pánem mojim/ á *przećię* ty posádźiłeś sługę twego miedzy tymi/ ktorzy jadáją u stołu i twego: y coż jeszcze zá spráwiedliwość moja/ ábym śię miał więcey uskarżáć ná Krolá: 29 Rzekł mu tedy Krol: Coż masz więcey mowić w spráwie twojey? Jużem rzekł/ ty/ y Sybá k podźielćie śię máj ętnośćią. 30 A Mefiboset rzekł Krolowi: Y wszystko niech weźmie/ gdy śię tylko wroćił Krol PAN moj w pokoju do domu swego.

31 BArsyláji l też Gáláádczyk wyszedszy z Rogelim/ przepráwił śię z Krolem przez Jordan/ áby go prowádźił zá Jordan. 32 A Bársyláji był bárzo stáry/ májąc m ośmdźieśiąt lat/ ktory podejmował Krolá/ poki mieszkał w Máhánájim/ n bo był człowiekiem bogátym bárzo. 33 Y rzekł Krol do Bársylájego; Podź ze mną/ á będę ćię chował przy sobie w Jeruzalem. 34 Ale Bársyláji odpowiedźiał Krolowi: Wieleż jest dni lat żywotá mego/ żebym miał iść z Krolem do Jeruzalem? 35 Ośmdźieśiąt lat mi dźiśia izali mogę rozeznáć miedzy dobrym á złym? izali poczuje smák sługá twoj w tym cobym jadł/ ábo cobym pił? izali słucháć mogę więcey głosu śpiewakow y śpiewaczek? á przecżżeby miał być sługá twoj jeszcze ćiężarem Krolowi PAnu memu? 36 Jeszcze trochę pojdźie sługá twoj zá Jordan z Krolem: Bo czemużby mi miał dawáć Krol tákową nagrodę? 37 Niech śię wroći proszę sługá twoj/ ábym umárł w mieśćie mojim/ przy grobie Ojcá mego/ y mátki mojey: ále oto sługá twoj Chimhám pojdźie z Krolem PAnem mojim: Uczyńże mu co dobrego jest w oczách twojich. 38 Y rzekł Krol: Niechże ze mną idźie Chimhám/

b 2 Sám. 16. 5. 1 Krol. 2. 8.
c 2 Sám. 9. 2. y 16. 1.
d 2 Sám. 16. 5.
e 2 Sám. 16. 10.
f Mátt. 16. 23.
g 2 Sám. 4. 4. y 9. 3.
h 2 Sám. 16. 3.
i 2 Sám. 9. 7.
k 2 Sám. 16. 4.
l 1 Krol. 2. 7.
m Psalm 90. 10.
n 2 Sám. 17. 27.

hány/ á ja mu uczynię co dobrego bedźie w oczách twojich? nád to cokolwiek żądáć bedźiesz ode mnie/ toć uczynię. 39 A gdy śię przepráwił wszystek lud przez Jordan/ Krol śię też przepráwił: tedy pocáłował Krol Bárzyláiego/ y błogosłáwił mu: ktory śię wrocił do miejscá swego. 40 Potym przyszedł Krol do Gálgál/ przyszedł też z nim Chimhám: Wszystek też lud Judski prowádźił Krolá/ tákże y połowicá ludu Izráelskiego.

41 A Oto wszyscy mężowie Izráelscy zszedszy śię do Krolá/ mowili do niego: Czemuż ćię wykrádli/ bráćia nászy mężowie Judscy/ y przeprowádźili Krolá y dom jego przez Jordan/ y wszystkie męże Dáwidowe z nim? 42 Y odpowiedźieli wszyscy mężowie Judscy mężom Izráelskim: *Przeto*, iż nam powinny jest Krol. A przecż że śię gniewáć maćie o to? izaliż nam *zá to* jeść Krol dawa/ ábo nam *jákie* dáry rozdał? 43 Tedy odpowiedźieli mężowie Izráelscy mężom Judskim/ y rzekli: Dźieśięć kroć więcey mamy do Krolá o: przetoż y Dáwid więcey do nas należy niż do was przecżeśćie nas lekce poważyli? Azażeśmy my o to pierwey nie mowili/ ábyśmy przywroćili Krolá swego? ále sroższa byłá mowá mężow Judskich/ niż mowá mężow Izráelskich.

o H. Dźieśięć częśći mamy w Krolu.

ROZDZIAL XX.

Sebá odwodźi Izráelczyki od Dáwidá, ktory założnice zelżone zámknął. 6. zá Sebą w pogonią posłał. 10. gdźie Joáb Amázę zdrádliwie zábił. 15. y Abelá miásto ták długo obłężeniem trapił. 22. áż mu głowę Sebowę z miástá wyrzucono.

1 Tedy śię tám pojáwił mąż niepobożny/ ktorego zwano Sebá/ Syn Bichry/ mąż Jemini: ten zátrąbił w trąbę/ y rzekł: Nie mamy my dźiału a w Dáwidźie/ áni mamy dźiedźictwá w Synu Izájego: wroć śię káżdy do namiotow swojich o Izráelu. 2 A ták odstąpili wszyscy mężowie Izráelscy od Dáwidá zá Sebą Synem Bichry: ále mężowie Judscy trzymáli śię Krolá swego/ od Jordanu/ áż do Jeruzalem.

a 1 Krol 12.16.

3 Y Przyszedł Dawid do domu swego w Jeruzalem: á wźiąwszy Krol dźieśięć niewiast założnic/ ktore był zostáwił b áby strzegły domu/ oddał je pod straż/ y żywił je/ ále do nich nie wchodźił: y były pod strażą/ áż do dniá śmierći swojey/ w wdowim stánie.

b 2 Sám. 15.16.

4 Potym rzekł Krol do c Amázy: Zbierz mi męże Judskie zá trzy dni/ ty śię tu staw. 5 A ták poszedł Amázá/ áby zebrał lud Judski: lecż śię zábáwił nád czás náznáczony/ ktory mu był náznáczył. 6 Y rzekł Dawid do Abisáiego: Teraz gorzey nam uczyni Sebá/ Syn Bichry d/ niż Absálom: *przetoż* ty weźmi sługi Páná twego/ á goń go; by snadź nie ználazł sobie miast obronnych/ y nie uszedł z oczu nászych. 7 Tedy wyszli z nim mężowie Joábowi/ y Cheretczycy y Feletczycy/ y wszystko rycerstwo: á wyszli z Jeruzalem w pogonią zá Sebą Synem Bichry.

c 2 Sám. 19.13.

d 2 Sám. 15.18.

8 A gdy byli u wielkiego kámienia/ ktory *jest* w Gábáon/ tedy im Amázá zábieżał: A Joáb miał przepásáną szátę swą/ w ktorey chodźił; á ná niey pás z mieczem przypásány do biodr swojich w pochwách swych/ ktorego snádnie mogł dobyć/ y záś schowáć. 9 Y rzekł Joáb do Amázy: Jákoż śię masz bráćie moj? y ujął ręką prawą Joáb Amázę zá brodę/ jákoby go cáłowáć miał. 10 Ale Amázá nie postrzegł mieczá/ ktory *był* w ręce Joábowey/ y przebił go nim pod piąte żebro/ y wylał trzewá jego ná źiemię: á ták zá jedną rąną umárł: A Joáb y Abisáj brát jego szli w pogonią zá Sebą Synem Bichry. 11 Tedy stánął jeden nád nim/ z sług Joábowych/ y rzekł: Ktokolwiek jest życżliwy Joábowi/ á ktokolwiek *trzyma* z Dáwidem/ niech idźie zá Joábem. 12 Lecż Amázá walał śię we krwi w pośrzod drogi: á widząc on mąż/ iż śię záftánawiał wszystek lud *nád nim* zwlekł Amázę z drogi ná pole/ y przyrzućił go szá-

e 1 Krol. 2.5.

ta: gdyż widźiał że ktokolwiek ſzedł mimo niego/ záſtánawiał ſie.

13 A Gdy był zwleczony z drogi/ bieżał káždy mąż zá Ioábem goniąc Sebę Syná Bichry. 14 (Ktory iuż był przeſzedł przez wſzyſtkie pokolenia Izráelſkie/ áż do Abel y Betmááchá/ ze wſzyſtkimi Berymczykámi/ ktorzy śie też byli zebráli/ á ſzli zá nim.) 15 A gdy śie tám zćiągnęli/ oblegli go w Abeli Betmááchá/ y uſypáli ſzańce przećiw miáſtu/ ták iż ſtały przed murem: á wſzyſtek lud ktory był z Ioábem/ uśiłował obálić mury.

16 W tym záwołáłá z miáſtá niektora niewiáſtá mądra. Słuchayćie/ ſłuchayćie/ rzecżćie proſzę Ioábowi; przyſtąp sám/ á rozmowię śię z tobą. 17 Ktory gdy do niey przyſtąpił/ rzekłá mu oná niewiáſtá: Tyś ieſt Ioáb? y odpowiedźiał: Ieſtem. Tedy mu rzekłá: Słuchay słow ſłużebnice twoiey: y odpowiedźiał: Słucham. 18 Przetoż rzekłá mowiąc/ Powiádano przed tym mowiąc: Koniecznie pytáć śie będą w Abelu/ á ták śie wſzyſtko ſpráwi. 19 Iam ieſt iedno miáſto z ſpokoynych y wiernych w Izráelu: á ty ſzukaſz ábyś zátráćił miáſto y mátkę w Izráelu: przecżże chceſz zburzyć dźiedźictwo Páńſkie? 20 Y odpowiedźiał iey Ioáb/ mowiąc: Niedaj/ niedaj mi tego Boże! ábym miał podwroćić y zburzyć ie. 21 Nie tákći śie rzecz ma: Ale mąż z gory Efráim imieniem Sebá/ Syn Bichry/ podniosł rękę ſwą przećiw Krolowi Dawidowi: wydayćież go sámego/ á odćiągnę od miáſtá. Zátym rzekłá niewiáſtá do Ioábá: Oto głowę iego zrzucą do ćiebie z muru. 22 A ták ſpráwiłá to oná niewiáſtá u wſzyſtkiego ludu mądrośćią ſwoią/ że zćiąwſzy głowę Sebie/ Synowi Bichry/ zrzućili ią do Ioábá. Ktory zátrąbił w trąbę/ y rozeſzli śię wſzyſcy od miáſtá: káżdy do namiotow ſwoich. Ioáb śię też wroćił do Królá do Ieruzalem.

23 Y Był g Ioáb Hetmánem nád wſzyſtkim woyſkiem Izráelſkim/ á Bánáiáš Syn Ioiády nád Cheretczykámi y nád Feletczykámi. 24 Adorám był poborcą: á Iozáfát Syn Ahiludow Kánclerzem. 25 Sejá Piſárzem: á Sádok y Abiátár byli Kápłánámi. 26 Hirá tákże Iáirtczyk/ był Kśiążęćiem u Dawidá.

f 5 Moj. 20. 11.

g 2 Sám. 8. 16.

Rozdział XXI.

Głod trzyletni. 6. śmierćią śiedmi Synow Saulowych uśmierzony. 10. Ktorych ćiał Resfá ſtrzegłá. 12. á Dawid ie pogrzebł z kośćiámi Saulá, y Ionátáná. 15. Czt́ery bitwy ſławne z Filiſtyny.

1 Y był głod zá dni Dawidowych przez trzy látá/ iednego roku po drugim: tedy ſzukał a Dawid oblicza PAńſkiego/ ktoremu rzekł PAN: dla Saulá/ y dla domu iego krwáwego: przeto iż pomordował Gábáonity. 2 Przyzwał tedy Krol Gábáonitow/ y rzekł do nich: (A ći Gábáonitowie niebyli z Synow Izráelſkich/ ále z oſtátkow Amorreyczykow: ktorym ácz byli Synowie Izráelſcy b przyśięgli/ wſzákże ie uśiłował Saul wyplenić z gorliwośći ſwoiey dla Synow Izráelſkich y Iudſkich.) 3 Y rzekł Dawid do Gábáonitow: Coż wam mam ucżynić? á czym was ubłagáć/ ábyśćie błogoſłáwili dźiedźictwu Páńſkiemu? 4 Y odpowiedźieli mu Gábáonitowie: Nie idźie nam o śrebro/ áni o złoto z Saulem/ y z domem iego: áni o to żebyſmy zábili kogo w Izráelu? A on rzekł: Cokolwiek rzecżećie ucżynię wam. 5 Ktorzy rzekli do Królá: Męża ktory nas wygubił/ y ná tym był áby nas do ſzczętu wytráćił/ żeby nas nic nie zoſtáło we wſzyſtkich gránicách Izráelſkich: 6 Wydayćie nam śiedmi mężow z Synow iego/ á obieśiemy ie PAnu w Gábáá/ Saulá niekiedy wybránego PAńſkiego: Tedy rzekł; Wydam/ 7 Lecz zfolgował Krol Mefibosetowi Synowi Ionátáná/ Syná Saulowego/ dla przyśięgi c PAńſkiey/ ktora byłá miedzy nimi: miedzy Dawidem/ y miedzy Ionátánem Synem Saulowym. 8 Ale wźiął Krol dwu Synow Resfy/ Corki Aie/ ktore porodźiłá

a I. Rá. dźił śię oto.

b Iozue. 9. 19.

c 1 Sám. 18. 3. y 20. 15 y 23. 18

Saulowi/ Armoniego / y Mefibosetá/ y piáći Synow *siostry* Michole/ Corki Saulowey/ ktore porodźiłá Adryelowi / Synowi Bárzyláiá
9 Meholátyckiego. ✠ Y wydał je w rece Gábáonitow : á obieśili je ná gorze przed Pánem : y umárli oni śiedm pospołu / á pobići sa w pierwße dni żniwá / ná poczatku żniwá jeczmiennego.

10 A Wźiawßy Resfá / corká Ajewor/ rozpostárłá go ná skále/ ná poczatku żniwá / áżby ná nie kropił deßcz z niebá : y nie dopußczáłá ptáctwu powietrznemu pádáć ná nie we dnie/ áni zwierzowi polnemu
11 w nocy. ✠ Tedy oznájmiono Dawidowi / co uczyniłá Resfá corká
12 Aje/ założnicá Saulowá. ✠ Przetoż ßedßy Dawid wźiał kośći Saulowe/ y kośći Jonátáná Syná jego/ od stárßych Jábes Gáláádskiego/ ktorzy je byli ukrádli z ulice Betsánskiey / kędy je byli d záwieśili Filistynowie onegoż dniá / gdy porázili Filistynowie Saulá w Gel-
13 boe. ✠ A ták wźiał z támtad kośći Saulowe / y kośći Jonátáná Syná jego : Zebrano też kośći obieśzo-
14 nych. ✠ Y pogrzebli kośći Saulowe/ y Jonátáná Syná jego w ziemi Beniáminá w Selá/ w grobie Cysá Ojcá jego : á uczynili wßystko co był rozkazał Krol : á ták potym ubłagány był Bog źiemi.

d 1 Sám. 31.10. 12.

15 Y Byłá záśie wojná miedzy Filistynámi y Jzráelem : y ciagnał Dawid y sludzy jego z nim / á walczyli przećiwko Filistynom / ták
16 że ustał Dawid. ✠ Tedy Jesbibenob ktory był z Synow jednego Obrzymá / (á grot drzewcá jego ważył trzy stá syklow miedźi/ á miał przypásány *miecz* nowy) umyślił był
17 zábić Dawidá. ✠ Ale go rátował Abisáji Syn Sárwije / á rániwßy Filistyná/ zábił go : Przetoż przyśiegli mężowie Dawidowi / mowiac mu ; Nie pojdźieß wiecey z námi ná wojne/ ábyś nie zgáśił pochodnie Jzráelskiey.

18 Y Stáło śie potym/ że byłá znowu wojná w Gob z Filistynámi / e y zábił Sobocháj Husátycki Sáfá / ktory był z Synow tegoż Obrzymá.

e 1 Kron 20. 4.

19 Byłá też jeßcże inna wojná w Gob z Filistynámi/ kędy zábił Elhánán Syn Jááre Oregim Betlehemczyk/ f *brátá* Goliatowego z Get / ktorego drzewce u włoczńie było jáko nawoj tkácki.

f 1 Kron 20. 5.

20 Nád to jeßcże byłá wojná w Get/ kędy był mąż *wielkiego* wzrostu májac po ßeśći pálcow u rak swojich/ y po ßeśći pálcow u nog swojich/ wßystkich dwádźieśćiá y cztery ; á ten też był Synem tegoż O-
21 brzymá. ✠ Ten gdy urągał Jzráelowi/ zábił go Jonátán/ Syn Sá-
22 máá/ brátá Dawidowego. ✠ Ci czterey byli Synowie *jednego* Obrzymá z Get : á ći polegli od reki Dawidowey/ y od reki slug jego.

Rozdział XXII.

Piosńá y dźiękczynienie Dawidowe, zá wybáwienie od wßech nieprzyjaćioł jego.

1 Y Mowił Dawid PAnu słowá tey Pieśni/ w on dźień gdy go wybáwił PAN z rak wßystkich nieprzyjaćioł jego/ y z reki Saulowey.

2 Y Rzekł : PAN a opoká mojá/ y twirdza mojá / y wybáwićiel
3 moj/ ze mna. ✠ Bog skáłá mojá/ w nim bede b ufał/ tarcz mojá y rog zbáwienia mego/ podwyżßenie moje/ y ućieczká mojá/ zbáwićiel moj/ ktory mie od gwáltu wybawiá.
4 ✠ Wzywałem Páná chwały godnego/ á od nieprzyjaćioł mojich byłem
5 wybáwiony. ✠ Abowiem ogárnęły mie były boleśći śmierći/ potoki nie-
6 zbożnych przestráßyły mie. ✠ Boleśći grobu ogárnęły mie/ záchwy-
7 ćiły mie śidłá śmierći. ✠ W utrapieniu c mojim wzywałem PAná/ á do Bogá mego wołałem : y wysłuchał z kośćiołá swego głos moj/ á wołánie moje *przyßło* do ußu jego.
8 Tedy śie wzruszyłá/ á zádrzáłá źiemiá/ á fundámenty niebá zátrząsnęły y wzruszyły śie dla gnie-
9 wu jego. ✠ Wyſtapił dym z nozdrz jego/ á ogień z ust jego pożyrájacy ; wegle rospaliły śie od niego. ✠
10 Nákłonił niebios y zstapił/ á ćie-

a Psalm 18. 2.
b Zyd. 2. 13.
c Psalm 50. 15.

11 mność byłá pod nogámi jego. ♣ Y jeźdźił ná Cherubinách / y latał / y widźian jest ná skrzydłách wiátrowych. 12 ♣ Położył ciemność około śiebie *miásto* przybytku ; zgromádzenie wod z obłoki niebieskimi. 13 ♣ Od jásności oblicza jego rozpaliło śię węgle ogniste. 14 ♣ Zágrzmiał PAn z niebá / á nawyższy wydał głos swoj. 15 ♣ Wypuśćił y strzały/ á rozproszył 16 je: y błyskáwica potárł je. ♣ Y okazáły śię głębokośći morskie/á odkryły śię grunty świátá/ ná fukánie PAńskie / ná tchnienie Duchá z nozdrz jego.

17 POsławszy z wysokośći przyjął mię / wyrwał mię z wod wielkich. 18 ♣ Wybáwił mię od nieprzyjaćielá mego potężnego/ od tych ktorzy mię mieli w nienawiśći / choć byli 19 mocniejszymi nád mię. ♣ Uprzedźili mię w dźień utrapienia mego: ále 20 PAn był podporą moją. ♣ Y wywiodł mię ná przestrzeństwo: wybá-21 wił mię / bo mię sobie upodobał: ♣ Oddał mi PAn według spráwiedliwośći mojey: według czystośći rąk 22 mojich oddał mi. ♣ Gdyżem strzegł drog PAńskich : ánim niezbożnie 23 nie odstawał od Bogá mego. ♣ A bowiem wszystkie sądy jego *są* przed obliczem mojim / y ustáwy jego : á 24 nie odstąpiłem od nich. ♣ A będąc doskonáły przed nim / wystrzegałem 25 śię nieprawośći mojey. ♣ Przetoż oddał mi PAN według spráwiedliwośći mojey / według czystośći mojey / przed oblicznośćią oczu swych. 26 ♣ Z miłośiernym d miłośiernie postępujesz : z mężem doskonáłym/ 27 doskonáłym jesteś. ♣ Z czystym/ czysty jesteś: á z przewrotnym / surowie śię obchodźisz.

28 A Le wybawiasz lud ubogi/ á oczy twoje przed wyniosłymi opusz-29 czasz. ♣ Tyś záiste pochodnia moja o PANIE ! á PAN oświeći ćie-30 mnośći moje. ♣ Bo w tobie przebiegłem wojsko : w Bogu mojim prze-31 skoczyłem mur. ♣ Drogá Boża jest e doskonáła/ wyrok PAński f náder czysty/ tarcza jest wszystkim ktorzy w 32 nim ufáją. ♣ A bowiem ktoż *jest* Bogiem g oprocz PANA ? á kto opo-33 ka oprocz Bogá nászego? ♣ Bog *jest* mocą moją w wojsku / on czyni do-34 skonáłą drogę moję. ♣ Rowna nogi moje z jelenimi / ná wysokich miej-35 scách mojich stawia mię. ♣ Ćwiczy h ręce me do boju/ ták / że kruszę łuk miedźiány rámiony swymi.

36 A Bowiem dałeś mi tarczę zbáwienia twego / á w ćichośći 37 twojey rozmnożyłeś mię. ♣ Rozszerzyłeś kroki moje pode mną / ták/ iż 38 śię nie záchwiały kostki moje. ♣ Goniłem nieprzyjaćioły moje / y wytráćiłem je / á nie wroćiłem śię 39 áżem je wyplenił. ♣ Y wyniszczyłem je/ y poprzebijałem je / ták / iż nie powstáną : upádli pod nogámi mo-40 jimi. ♣ Tyś mię przepásał mocą ku bitwie/ á powáliłeś pod mię powsta-41 wájące przećiwko mnie. ♣ Nád to podałeś mi szyje nieprzyjaćioł mojich / ktorzy mię mieli w nienawi-42 śći/ y wykorzeniłem je. ♣ Poglądáli/ále nie był wybáwićiel: *wołáli* ná PANA / ále ich nie wysłuchał. ♣ 43 Y potárłem je jáko proch źiemie/ jáko błoto ná ulicách podeptawszy je/ rozmiotałem je.

44 TYś mię od sporu ludu mego wyrwał/ záchowałeś mię/ ábym był głową narodow : lud *ktoregom* 45 nie znał/służył mi. ♣ Synowie obcy kłamáli mną / á skoro usłyszeli / by-46 li mi posłusznymi. ♣ Synowie obcy opádli / á drżeli *y* w zámknieniu 47 swym. ♣ Żywie PAn/ błogosłáwiona skáłá moja : niechże będźie wywyższony Bog/ opoká zbáwienia me-48 go. ♣ Bog *jest* ktory mi dawa pomsty / á podbija narody pod mię. ♣ 49 Ktory mię wywodźi od nieprzyjaćioł mojich/ á nád tymi/ ktorzy powstawáją przećiwko mnie/ wywyższasz mię: od człowieká niepobożnego wy-50 báwiasz mię. ♣ Przetoż będę ćię wyznawał PAnie i miedzy narodámi/ á imieniowi twemu śpiewáć będę. ♣ 51 *On jest* wieża k zbáwienia Krolá swego / á czyniący miłośierdźie nád pomázáńcem swojim Dawidem / y *nád* naśieniem jego áż ná wieki.

ROZDZIAŁ XXIII.

Ostátnie słowá Dawidowe. 8. Imioná Hetmánow jego, y spráwy ich rycerskie.

d Psalm 18.26. e 5 Moj. 32. 4. Dán. 4. 36. Objá. 15. 3. f Psalm 12. 7. y 119. 140. Przyp. 30. 5. g 5 Moj 32. 39.

1 Sám. 3. 2. Psalm 86. 8. Ezáj. 45. 5. h Psalm 144. 1. i Rzym. 15. 9. k Psalm 19. 51.

1 A Teć ſą oſtáteczne słowá Dawidowe: Rzekł Dawid Syn Iſájego: rzekł mowię mąż / ktory był zacnie wywyżſzony / pomázániec Bogá Jákobowego / y wdźięczny w pieśniách Izráelſkich. 2 Duch PAńſki mowił przez mię / á słowá jego *pochodźiły* przez język moj. 3 Mowił Bog Izráelſki do mnie / mowiłá ſkáłá Izráelſka: ten ktory pánowáć będźie nád ludem / będźie spráwiedliwy / pánowáć będźie w bojáźni Bożey. 4 *Będźie* jáko bywa świátłość poránna / gdy słońce ráno bez obłokow wschodźi: *á jáko* od jásności po deszczu wyraſta źiele z źiemie. 5 A choć nie táki *jeſt* dom moj przed Bogiem: jednák przymierze wieczne postánowił a ze mną utwirdzone we wszyſtkim y obwárowáne: A *w tym ći* jeſt wszyſtko zbáwienie moje / y wszyſtká ućiechá *mojá*: áczkolwiek temu jeszcze wzroſtu nie dawa.

a 2 Sám. 1. 11.

6 A Le niepobożni / wszyscy będą jáko ćiernie wyrwáni / ktorego 7 rękomá nie biorą. Lecz kto śię go jedno chce dotknąć / obwáruje śię żelázem y drzewem włoczniey / ábo ogniem wypala je do szczętu / ná miejscu *jego*.

8 TEć b ſą imioná mocárzow / ktore miał Dawid: Jozeb Basebet Táchmojczyk / naprzedniejszy miedzy trzemá: ktory śię z ućiechą rzućił ná ośmſet *ludu* z włocznią / áby je zábił c w jedney potrzebie.

b 1 Kron 11. 10.

c I. *Jednym rázem.*

9 A Po nim Eleázár Syn Dodonow / Syná Ahohowego / miedzy trzemá mocárzámi / ktorzy byli z Dawidem; á sromotnie łzyli Filiſtyny / ktorzy śię byli zebráli ku bitwie / gdy byli odćiągnęli mężowie Izráelscy. 10 Ten powſtawszy / bił Filiſtyny / ták / iż uſtáłá ręká jego / y zdrętwiáłá ręká jego przy mieczu: Tedy spráwił PAN wielkie wybáwienie dniá onego / ták że śię lud wroćił zá nim / tylko áby korzyśći zbierał.

11 A Po nim *był* Semmá / Syn Age / Hárárczyk: ábowiem gdy śię byli Filiſtynowie zebráli do kupy / kędy byłá część polá pełnego soczewice / á lud *inny* był ućiekł 12 przed Filiſtynámi: Tedy ſtánąwszy pośrzod oney częśći *polá* obronił go / y pobił Filiſtyny: á ták spráwił PAn wielkie wybáwienie.

13 WySzli też oni trzej z trzydźieśćiu przedniejszych / á przyszli we żniwá do Dawidá / do jáſkini Odollám / gdy śię wojſko Filiſtyńſkie było obozem położyło w dolinie d Refáim. 14 A Dawid ná ten czás *był* ná miejscu obronnym: ſtraż też Filiſtyńſka ná ten czás *byłá* w 15 Betlehem. Tedy prágnął Dawid / y rzekł; O by mi śię kto dał nápić wody z ſtudni Betlehemſkiey / ktora jeſt u bramy! 16 Przetoż wpádli ći trzey mocárze do obozu Filiſtyńſkiego / y náczerpáli wody z ſtudnie Betlehemſkiey / ktora *byłá* u bramy; ktorą nieśli / y przynieśli do Dawidá. Ale jey on nie chćiał pić / lecz ją wylał przed PANEM. 17 Y rzekł: Nie dáj mi tego PAnie / ábym to miał uczynić: izali to nie krew mężow / ktorzy szli z niebespieczeńſtwem dusz swojich? y nie chćiał jey pić. Toć uczynili oni trzej mocárze.

d 2 Sám. 5. 18.

18 TAkże Abiſáji brát Joábow / Syn Sárwij / był przedniejszym miedzy trzemi. Ten podniosł włocznią swą przećiwko trzemá e ſtom / y zábił je: y był słáwnym miedzy 19 trzemá. Z tych trzech będąc násłáwniejszym / był ich Hetmánem / wszákże onych trzech *pierwszych* nie doszedł.

e 1 Kron 11. 20

20 BAnájás też Syn Jojády / Syn mężá rycerſkiego / zacny w swych spráwách z Kábseel: ten zábił dwu f mocárzow Moábſkich / tenże szedszy zábił lwá w pośrzodku 21 ſtudnie we dni śnieżne. Tenże zábił mężá Egipczániná / mężá ná podźiw *wielkiego*, ktory Egipczánin *miał* w ręku włocznią: á on szedł ku niemu z kijem / á wydárszy włocznią z ręki Egipczániná / zábił go 22 włocznią jego. To uczynił Banájás Syn Jojády / ktory też *był* słáwny miedzy onymi trzemá mocá- 23 rzámi. Z tych trzydźieśćiu był násłáwniejszym: Wszákże onych trzech niedoszedł / y poſtáwił go Dawid nád drábántámi g swojimi.

f H. *Dwu lwow.*

g 2 Sám. 8. 18. y 20. 23

24 Przytym Asáel/ Brát Joábow/ miedzy trzydźieśćią. Ali so: Elkánán/ Syn Dodonow, Betlehemczyk. 25 Sámmá Hárodczyk. ✤ Eliká/ Hárodczyk. 26 Heles/ Fáltyczyk. ✤ Hyrá/ 27 Syn Ikkesow Tekuitczyk ✤ Abiezer/ Anátotczyk. Mobonáj/ Husátczyk. 28 Selmon/ Ahohitczyk. ✤ Máhárái/ Netofátczyk. 29 ✤ Heleb/ Syn Báány Netofátczyk. Itái / Syn Rybájego z Gábáát Synow Beniáminowych. 30 ✤ Bánájás/ Fáratończyk. Háddaj / od potoká Gáás. 31 Abiálbon/ Arbátczyk. ✤ Asmáwet/ 32 Bárchomczyk. ✤ Eliáchbá/ Sálábończyk; z Synow Jássonowych/ Jonátán. 33 ✤ Semmá/ Hororczyk. Ahiám / Syn Sárárow Arárytczyk. 34 ✤ Elifelet/ Syn Achásbájow/ Syná Máchátego. Eliám / Syn Achitofelá Gilończyká. 35 ✤ Hezraj/ Kármelczyk. Fáraj / Arbitczyk. 36 ✤ Igal/ Syn Nátáná z Soby. Báni/ Gádczyk. 37 Selek/ Ammonitczyk. ✤ Náchárái/ Berotczyk/ ktory nośił broń 38 Joábá Syná Sárwii. ✤ Hirá/ Jetrytczyk. Gáreb/ Jetrytczyk. ✤ 39 Uryasz/ Hetteyczyk. Dwá wszystkich trzydźieśći y śiedm.

ROZDZIAL XXIV.

Dawid lud liczyć każe. 10. Bog śię nań o to gniewa. 12. y ze trzech plag jedne obieráć mu rozkázuje. 14. powietrzem 70000. ludu pomárło. 16. PAN śię zlitowáł. 17. á ná modlitwę. 23. y Ofiárę Dawidowę, powietrze uśmierzył.

1 Tedy śię z nowu popędliwość Páńska zápaliłá ná Izráelá/ gdy pobudźił *Szátan* a Dawidá przećiwko nim/ mowiąc: Idź policz Izráelá y Judę. 2 ✤ Y rzekł Krol do Joábá Hetmáná wojská swego: Przebież záraz wszystkie pokolenia Izráelskie/ od Dán áż do Beersebá/ á policzćie lud/ ábym wiedźiał pocżet ludu. 3 ✤ Lecz Joáb rzekł do Krolá: Niech przymnoży PAN Bog twoj ludu/ jáko teraz jest tyle sto kroć/ áby ná to oczy Krolá Páná mego pátrzáły: ále Krol Pan moj/ przeczże śię tego nápirá? 4 ✤ Wszákże przemogło słowo krolewskie Joábá/ y Hetmány wojská. Przetoż wyszedł Joáb/ y Hetmáni wojská od oblicza Krolewskiego/ áby policzyli lud Izráelski. 5 ✤ A przepráwiwszy śię przez Jordan/ położyli śię obozem przy Aroer/ po prawey stronie miástá: ktore *jest* w pośrzod potoku Gád/ y przy Jáser. 6 ✤ Potym przyszli do Gáláád/ y do ziemie dolney Hádsy/ á z támtąd przyszli do Dán Jaán y w okoł Sydonu. ✤ 7 Potym przyszli ku twirdzy Tyrskiey/ y do wszystkich miast Hewejskich/ y Chánánejskich: z kąd wyszli ná południe Judy do Beersebá. ✤ 8 A obszedszy wszystkie ziemie/ przyszli po dźiewiąći mieśiącách/ y po dwudźiestu dni do Jeruzalem. 9 ✤ Y oddał Joáb pocżet obliczonego ludu Krolowi. A było w Izráelu ośm kroć sto tyśięcy mężow rycerskich/ godnych ku bojowi: á mężow Judá pięć kroć sto tyśięcy mężow.

a 1 Kron 21. 1.

10 Potym uderzyło Dawidá serce jego gdy obliczył lud/ y rzekł Dawid do Páná: Zgrzeszyłem bárzo/ żem *to* uczynił: ále teraz o Pánie/ przenieś proszę nieprawość sługi twego/ bomći bárzo głupie uczynił.

11 A Gdy wstał Dawid ráno/ ato słowo Páńskie stáło śię do Gádá Proroká/ Widzącego Dawidowego/ mowiąc: 12 ✤ Idź/ á powiedz Dawidowi: Ták mowi PAN: Trzyć rzeczy podawam/ obierz sobie jedne z tych/ ábym ći uczynił. ✤ 13 A ták przyszedł Gád do Dawidá/ y oznájmił mu/ á rzekł mu: Abo przyjdźie ná ćię głod przez śiedm lat/ w ziemi twojey: ábo przez trzy mieśiące będźiesz ućiekał przed nieprzyjaćioły twymi/ á oni ćię gonić będą: ábo więc przez trzy dni będźie morowe powietrze w ziemi twojey: rozmyśl że śię prętko/ á obacz co mam odpowiedźieć temu ktory mię posłał: 14 ✤ Y rzekł Dawid do Gádá: Jestem bárzo zćiśniony: Niech proszę *rączy* wpádniemy w rękę Páńską: gdyż wielkie są zlitowánia jego: Ale w rękę ludzką niech nie wpadam. 15 ✤ Tedy przepuśćił PAN powietrze morowe ná Izráelá/ od poránku áż do czásu náznáczonego: y umárło z ludu od

Dáń áż do Beerszebá śiedmdźieśiąt tyśięcy mężow.

16 A Gdy wyćiągnął Anjoł rękę swą ná Jeruzalem/ áby je wytráćił; tedy śię użalił PAN onego złego/ y rzekł do Anjołá ktory tráćił lud: Dosyć teraz: záwśćiągni rękę twą. A Anjoł Páński był podle bojewiská Aráwny Jebuzejczyká.

17 ♣ Y rzekł Dawid do PAná/ (gdy ujrzał Anjołá bijącego lud/) mowiąc: Otom ja zgrzeszył/ jam źle uczynił: ále te owce coż uczyniły? niech śię proszę obroći ręká twojá ná mię/ y ná dom Ojcá mego.

18 TEdy przyszedł Gád do Dawidá onegoż dniá/ y rzekł mu: Idź/ á zbuduj Ołtarz PAnu/ná bojewisku Aráwny Jebuzejczyká.

19 ♣ Y szedł Dawid podług słowá Gádowego/ jáko był rozkazał PAN: ♣

20 Tedy pojrzawszy Aráwná/ ujrzał Krolá y sługi jego przychodzące do śiebie; y wyszedł Aráwná/ á pokłonił śię Krolowi twarzą swą ku źiemi.

21 ♣ Y rzekł Aráwná: Przeczże przyszedł Krol PAN moj do sługi swego? y odpowiedźiał Dawid: Abym kupił u ćiebie to bojewisko/ y zbudował *ná nim* Ołtarz PAnu/ żeby záhámowána byłá tá plagá miedzy ludem.

22 ♣ Tedy rzekł Aráwná do Dawidá: Niech weźmie/ á ofiáruje Krol PAN moj co mu śię dobrego widźi; oto woły ná cáłopalenie/ y wozy/ y járzmá wołow ná drwá.

23 ♣ Wszystko to dawał Krol Aráwná/ Krolowi *Dawidowi*: y mowił Aráwná do Krolá: PAN Bog twoj niech ćię sobie upodoba.

24 ♣ Lecz Krol rzekł do Aráwny: Ni. ták: ále ráczey kupię u ćiebie y zápłácę: áni będę ofiárował PAnu Bogu memu cáłopalenia dármo dánego. A ták kupił Dawid ono bojewisko/ y woły/ zá pięćdźieśiąt syklow srebrá.

25 ♣ Támże zbudował Dawid Ołtarz PAnu/ y spráwował cáłopalenia/ y spokojne ofiáry: y ubłagány był PAN źiemi/ á záhámowána jest oná plagá od Izráelá.

PIERWSZE KSIEGI KROLEWSKIE,

ktore tez zowią TRZECIE KROLEWSKIE.

W Tych dwu Księgách Krolewskich/ zámyka śię Historya wszystkich Krolow Judskich/ y Izráelskich/ áż do niewoli Bábilońskiey. Z ktorych pierwsze opisują śmierć Dawidowę: Krolowánie Sálomoná Syná jego: rozdwojenie Krolestwá po śmierći Sálomonowey ná Judskie y Izráelskie: y spráwy Krolow tychże Państw przez 118. lat.

ROZDZIAL I.

Stárość Dawidowá. 5. Adoniasz chce Krolowáć. 14. Ale Dawid zá przyczyną Betsáby. 24. y Nátáná. 12. Sálomoná Krolem postánowił. 50. Záczym Adoniász łáski szukał. 52. A Sálomon mu to odpuśćił.

1 A Gdy śię Krol Dáwid zstárzał y zászedł w látá: choć go odźiewano szátámi przećię śię zágrząć nie mogł.

2 ♣ Y rzekli mu słudzy jego: Niech poszukáją Krolowi Pánu nászemu młodey pánienki/ ktoraby stawáłá przed Krolem/ y opátrowáłá go: á sypiájąc ná łonie jego/żeby zágrzewáłá Krolá Páná nászego. ♣

3 Szukáli tedy pánienki piękney po wszystkich gránicách Izráelskich/ y náleźli Abiság Sunámitkę/ á przywiodli ją do Krolá. ♣

4 A tá pánienká *byłá* bárzo piękna/ y opátrowáłá Krolá/ y służyłá mu; ále jey Krol nie uznał.

a 2 Sám. 3. 4.

5 Lecz Adoniaß Syn Häggity wynośił śię / mowiąc ; Ja będę krolowáł. Y náspráwiał sobie wozow / y jezdnych / y pięćdźieśiąt mężow ktorzy biegáli przed nim. 6 ✣ A nie gromił go nigdy Oćiec jego / mowiąc ; Przeczżeś to uczynił? A był y ten bárzo piękney urody / ktorego byłá porodźiłá *Häggitá* po a Absálomie. 7 ✣ A miał zmowę z Joábem Synem Sárwij / y z Abiátárem Kápłánem / ktorzy pomagáli zá Adoniaßem. 8 ✣ Ale Sádok Kápłan / y Bánájás Syn Jojády / y Nátán Prorok / y Semeji / y Rehi / y rycerstwo Dawidowe / nie przestawáli z Adoniaßem. 9 ✣ Tedy nábił Adoniaß owiec / y wołow / y bydłá tłustego / u kámieniá Zohelet / ktory był nád zrzodłem Rogel : y wezwał wßystkiey bráći swey / Synow krolewskich / y wßystkich mężow z Judá / sług krolewskich. 10 ✣ Ale Nátáná Proroká / y Bánájásá / y *innego* rycerstwá / áni Sálomoná brátá swego / nie wezwał.

11 Tedy rzekł Nátán do Betsáby mátki Sálomonowey / mowiąc: A nie słyßáłáś iż kroluje Adoniaß Syn Häggity / á Dawid PAn náß nie wie *o tym*? 12 ✣ Przetoż teraz podź / proßę / dam ći rádę / á záchowaß zdrowie twoje / y zdrowie Syná twego Sálomoná. 13 ✣ Idź / á wnidź do Krolá Dawidá / y mow do niego: Zaliś ty Krolu Pánie moj nieprzyśiągł służebnicy twojey / mowiąc: Sálomon Syn twoj będźie krolował po mnie / á on będźie śiedźiał ná stolicy mojey? Przecz że tedy kroluje Adoniaß? 14 ✣ A gdy ty jeßcze tám będźieß mowiłá z Krolem / ja przyjdę zá tobą / y dopełnię słow twojich.

15 A Ták weszłá Betsábee do Krolá ná pokoj : á Krol śię już był bárzo zstárzał : á Abiság Sunámitká posługowáłá Krolowi : 16 ✣ Tedy náchyliwßy śię Betsábee pokłoniłá śię Krolowi : ktorey rzekł Krol; Czego chceß? 17 ✣ A *oná* mu odpowiedźiáłá : Pánie moj / tyś przyśiągł przez Páná Bogá twego służebnicy twojey / że Sálomon Syn twoj będźie krolował po mnie / á on będźie śiedźiał ná stolicy mojey. 18 ✣ A oto już Adoniaß kroluje / á ty teraz krolu Pánie moj *o tym* niewieß : 19 ✣ Abowiem nábił wołow y bydłá tłustego / y owiec bárzo wiele / y wezwał wßystkich Synow krolewskich / y Abiátárá kápłáná / y Joábá Hetmáná wojská ; ále Sálomoná sługi twego nie wezwał. 20 ✣ Lecz ty krolu Pánie moj *wieß*, iż śię oczy wßystkiego Izráelá oglądáją ná ćię / ábyś im oznájmił / kto będźie śiedźiał ná stolicy Krolá Páná mego po tobie : 21 ✣ Ináczey stánie śię gdy záśnie Krol PAn moy z Ojcy swymi / że będźiemy ja y Sálomon Syn moj jáko grzeßnicy /

22 A Oto gdy oná jeßcze mowiłá z Krolem / przyßedł Nátán Prorok. 23 ✣ Y opowiedźiano to Krolowi / mowiąc : Oto Nátán Prorok : ktory wßedßy do Krolá / pokłonił śię Krolowi twarzą swą ku źiemi. 24 ✣ Rzekł zátym Nátán : krolu Pánie moj / zażeś ty rzekł : Adoniaß będźie krolował po mnie / á on uśiędźie ná stolicy mojey? 25 ✣ Abowiem dźiś ßedßy nábił wołow y bydłá tłustego / y owiec bárzo wiele / y wezwał wßystkich synow krolewskich / y Hetmánow wojsk / y Abiátárá kápłáná / á oto oni jedzą z nim y piją / y mowią ; Niech żywie Krol Adoniaß. 26 ✣ Ale mnie sługi twego / y Sádoká kápłáná / y Bánájásá Syná Jojádowego / y Sálomoná sługi twego nie wezwał. 27 ✣ Yzali od Krolá PAná mego stáłá śię tá rzecz? á nie oznájmiłeś słudze twemu / kto ma śiedźieć ná stolicy krolá Páná mego po nim?

28 Y Odpowiedźiał Krol Dawid mowiąc : Záwołajćie do mnie Betsáby : ktora przyßedßy przed oblicznosć krolewską / stánęłá przed Krolem. 29 ✣ Tedy przyśiągł Krol mowiąc: Żywie Pan ktory wybáwił dußę moję z káżdego ućisku / 30 ✣ Yż jákom ći przyśiągł przez Páná Bogá Izráelskiego / mowiąc : Że Sálomon Syn twoj krolowáć będźie po mnie / á on uśiędźie ná stolicy mojey miásto mnie / ták dźiś uczynię. 31 ✣ Y náchyliwßy śię Betsábee twarzą ku źiemi / ukłoniłá śię Kro-

lowi/ y rzekłá: Niech żywie Dawid Krol PAn moj ná wieki. ✤ 32 Zátym rzekł Krol Dawid: Záwołajćie do mnie Sádoká Kápłáná/ y Nátáná Proroká/ y Bánájáſá Syná Jojádowego: Y weſzli do Królá. ✤ 33 Y rzekł im Krol: Weźmićie z ſobą ſługi Páná wáſzego/ á wſádźćie Sálomoná Syná mego ná mulicę moję/ 34 y prowádźćie go do Gihonu: ✤ A tám go pomáże Sádok Kápłan/ y Nátán Prorok/ zá Krolá nád Izráelem: potym zátrąbićie w trąbę/ á rzeczćie: Niech żywie Krol Sálomon! ✤ 35 Potym pojdźćie zá nim: á on przyſzedſzy śiedźie ná ſtolicy mojey: Y będźie krolowáł miáſto mnie: Bom mu ja rozkazał áby był wodzem nád Izráelem y nád Judą. 36 ✤ Y odpowiedźiał Bánájás Syn Jojádow Krolowi/ mowiąc/ Amen: Niech to ztwierdźi PAn/ Bog krolá Páná mego. 37 ✤ Jáko był PAn z Krolem Pánem mojim/ ták niech będźie z Sálomonem/ á niechaj wywyżſzy ſtolicę jego/ nád ſtolicę Dawidá Krolá Páná mego.

38 A Ták ſzedł Sádok Kápłan/ y Nátán Prorok/ y Bánájás ſyn Jojádow/ przytym Cheretczycy/ y Feletczycy: y wſádźili Sálomoná ná mulicę Krolá Dawidá: á prowádźili go do Gihonu. 39 ✤ Tedy wźiął Sádok Kápłan rog Olejku z Namiotu/ y pomázał Sálomoná: potym trąbili w trąbę: Y zákrzyknął wſzyſtek lud: Niech żyje Krol Sálomon! 40 ✤ Y ſzedł wſzyſtek lud zá nim: Támże lud grał ná piſzczałkach/ weſeląc śię weſelem wielkim: ták iż drżáłá ziemiá od głoſu ich.

41 G Dy uſłyſzał Adoniaſz/ y wſzyſcy wezwáni ktorzy byli z nim/ (á już śię też byłá dokończyłá uczta) ſłyſząc też y Joáb głos trąby/ rzekł: Coż to zá krzyk miáſtá hurzącego? ✤ 42 A gdy on tego domawiał/ oto Jonátán/ Syn Abiátárá Kápłáná/ przyſzedł: Ktoremu rzekł Adoniaſz: Wnidź/ boś ty mąż ſtáteczny/ á powieſz nam co dobrego. 43 ✤ Tedy odpowiedźiał Jonátán/ y rzekł Adoniaſzowi: Dawid Krol Pan náſz/ poſtánowił záprawdę Sálomoná Krolem. ✤ 44 Abowiem poſłał z nim Krol Sádoká kápłáná/ y Nátáná Proroká/ y Bánájáſá Syná Jojádowego/ do tego Cheretczyki y Feletczyki/ ktorzy go wſádźili ná mulicę krolewſką. 45 ✤ Y pomázáli go Sádok kápłan/ y Nátán Prorok zá Krolá w Gihonie: y ſzli z támtąd weſeląc śię/ ták iż zádrżáło miáſto: tenci jeſt krzyk/ 46 ktory ſłyſzeli. ✤ Y już uśiadł Sálomon ná ſtolicy krolestwá. ✤ 47 Nád to y ſłudzy krolewſcy przyſzli/ áby błogoſłáwili Dawidowi Krolowi Pánu náſzemu/ mowiąc: Niech ſławniejſze uczyni Bog imię Sálomonowe nád imię twoje/ á niech wywyżſzy ſtolicę jego/ nád ſtolicę twoję: Y pokłonił śię Krol ná łożu ſwym. 48 ✤ Przytym ták rzekł Krol: Błogoſłáwiony PAN Bog Izráelſki/ ktory dał dźiś śiedzącego ná ſtolicy mojey/ ná co pátrzą oczy moje.

49 Z Lękli śię tedy/ y wſtáli wſzyſcy wezwáni/ ktorzy byli z Adoniaſzem/ y poſzli káżdy w drogę ſwą. ✤ 50 Adoniaſz tákże bojąc śię Sálomoná/ wſtał/ y poſzedł/ á uchwyćił śię rogow Ołtarzá. ✤ 51 Y oznájmiono Sálomonowi/ mowiąc: Oto Adoniaſz boji śię Krolá Sálomoná/ á oto uchwyćił śię rogow Ołtarzá/ mowiąc: Niech mi dźiś przyśięże Krol Sálomon/ że nie zábije ſługi ſwego mieczem. 52 ✤ Tedy rzekł Sálomon: Jeſli będźie mężem ſtátecznym/ nie ſpádnie y włos z niego ná ziemię: ále jeſli śię w nim znajdźie co złego/ pewnie umrze. 53 ✤ A ták poſłał Krol Sálomon: y przywiedźiono go b od Ołtarzá: á gdy przyſzedł/ ukłonił śię Krolowi Sálomonowi: y rzekł mu Sálomon: Idź do domu twego.

b 2 Moj. 21.14.

ROZDZIAL II.

Teſtáment. 10. y śmierć Dawidowá. 12. Sálomon. 25. Adoniaſzá zábić kazał. 26. Abiátárowi kápłáńſki urząd odebrał. 34. Ioábá tákże zábić kazał. 36. Semejemu zákazał/ żeby nigdy z Ieruzalem nie wychodźił.

1 A Gdy śię przybliżał czás śmierći Dawidowey/ rozkazał Sálo-

lomonowi Synowi swemu / mowiąc: 2 Ja idę a w drogę wszystkiey ziemie / á ty zmacniaj się y badź mężem. 3 Záchowywaj ustáwy Páná Bogá twego / ábyś chodźił drogámi jego / y przestrzegał wyrokow jego / y przykázań jego / y sądow jego / y świádectw jego / jáko b nápisano w zakonie Mojżeszowym: ábyć się szczęśćiło wszystko / co sprawowáć będźiesz / y we wszystkim do czego się obrocisz: 4 Zeby utwierdźił PAn słowo swoje ktore rzekł do mnie / mowiąc: Jesli będą strzedz c Synowie twoji drogi swey / chodząc przede mną w prawdźie / ze wszystkiego sercá swego / y ze wszystkiey duszę swojey: tedy nie będźie wytrácony po tobie d mąż z stolice Izráelskiey.

5 A Ty też wiesz / co mi uczynił Joáb Syn Sárwijey / y co uczynił dwiemá Hetmánom wojsk Izráelskich / Abnerowi e Synowi Nerowemu / y f Amázie Synowi Jeterowemu: że je pozábijał / á wylał krew jáko ná wojnie czásu pokoju / y zmázał krwią jáko ná wojnie pás swoj rycerski / ktory miał ná biodrách swojich / y boty swoje ktore miał ná nogách swojich. 6 Uczynisz tedy według mądrośći twojey: á nie dopuśćisz zejść szedźiwośći jego w pokoju do grobu.

7 Ale nád Synámi Bárzyláje Gáláádczyká / uczyńiesz miłosierdźia / á niech jadáją wespoł z inszymi u stołu twego: ábowiem g oni tákimże sposobem przyszli do mnie / gdym uciekał przed Absálomem brátem twojim.

8 Oto też jest u ciebie Semei Syn Gery / syná Jemini z Báhurym ktory mi też złorzeczył h złorzeczeniem wielkim w on dźień gdym szedł do Máhánáim: á i wszákże i zászedł mi drogę u Jordanu / y przysiągłem mu przez PAná / mowiąc: 9 Nie zámorduję ćię mieczem. Teraz jednák nie przepuszczaj mu tego, á iżeś jest mężem mądrym / będźiesz wiedźiał / co mu masz uczynić: ábyś wyprowádźił szedźiwość jego ze krwią do grobu.

10 Zatym k zásnął Dawid z Ojcy swojimi / á pogrzebiony jest w mieśćie Dawidowym. 11 A dni l ktorych Krolował Dawid nád Izráelem / było czterdźieśći lat: w Hebronie Krolował śiedm lat: á w Jeruzalem krolował trzydźieśći y trzy láta. 12 A ták Sálomon u śiadł ná stolicy Dawidá Ojcá swego: y m zmocniło się bárzo Krolestwo jego.

13 Tedy przyszedł Adoniasz Syn Hággity / do Betsáby mátki Sálomonowey: ktoremu oná rzekłá / A spokojneż jest przyśćie twoje? A on odpowiedźiał: Spokojne. 14 Nád to rzekł: Mam nieco mowić z tobą: A oná rzekłá: Mow. 15 Tedy rzekł: Ty wiesz iż moje było Krolestwo / á ná mię obroćili byli wszyscy Izráelczycy twarz swoję / ábym Krolował: ále przeniesione jest Krolestwo / y dostáło się brátu memu: bo mu od Páná náznáczone było. 16 Przetoż ćię teraz proszę o jedną rzecz / á nie odmawiaj mi tego: 17 A oná mu rzekłá: Mow. Zátym on rzekł: Mow proszę Sálomonowi Krolowi / (bo wiem żeć nie odmowi) áby mi dał Abiság Sunámitkę n zá żonę. 18 Y odpowiedźiáłá Betsábe: Dobrze; będę mowiłá o ćię z Krolem.

19 A Ták szłá Betsábe do Krolá Sálomoná / áby z nim mowiłá zá Adoniaszem: y wstał Krol przećiwko niey: á pokłoniwszy się jey uśiadł ná stolicy swey: Kazał też postáwić stolicę mátce swey / ktora śiádłá po prawicy jego. 20 Y rzekłá: Proszę ćię o jednę máłą rzecz: nie odmawiaj mi: Y odpowiedźiał jey Krol: Proś mátko mojá / ábowiem ći nie odmowię. 21 Tedy rzekłá: Niech będźie dáná Abiság Sunámitká Adoniaszowi brátu twemu zá żonę. 22 Lecz odpowiedźiał Krol Sálomon / y rzekł mátce swojey: Przecz że prosisz o Abiság Sunámitkę Adoniaszowi? uproś mu y krolestwo: ábowiem on jest brátem mojim stárszym nád mię: á ma po sobie Abiátárá o Kápłáná / y Joábá Syná Sárwij. 23 Y przysiągł Krol Sálomon przez PANA / mowiąc: To

a Jozue 23.14. b 5 Moj. 17.18. c Psalm 132.12. d 1. Pálip. mek. [?] e 2 Sám. 3.27. f 2 Sám. 20.10. g 2 Sám. 17.27. h 2 Sám. 16.5. i 2 Sám. 19.18. k Dźiej. 2.29. i 13.36. l 2 Sám. 5.4. m 1 Kron. 29.23. n 1 Krol. 1.4. o 1 Krol. 1.25.

mi niech uczyni Bog / y to niech przyczyni / że przeciwko duszy swey mowił Adoniasz te słowá. 24 A teraz żywie PAn / ktory mię utwirdził / y posádził ná stolicy Dawidá Ojcá mojego / y ktory mi zbudował dom jáko p obiecał: iż dźiś zábit będźie Adoniasz. 25 A ták posłał Krol Sálomon Bánájásá Syná Jojádowego / ktory śię nań tárgnął y zábił go.

26 A Do Abiátárá Kápłáná rzekł Krol; Idź do Anátot / do ośiádłośći twojey / ábowiemeś mężem śmierci: wszákże ćię dźiś nie zábiję ; gdyżeś nośił skrzynię Páńską przed Dawidem Ojcem mojim : á iżeś to wszystko q ćierpiał / czym był trapiony Oćiec moj. 27 Y wyrzućił Sálomon Abiátárá / áby nie był Kápłánem Páńskim : żeby śię wypełniło słowo Páńskie / ktore był wyrzekł nád domem r Heli w Sylo.

28 A Wieść gdy przyszłá do Joábá / (ábowiem Joáb przestawał z Adoniaszem / choćia z Absálomem nie przestawał /) tedy ućiekł Joáb do namiotu Páńskiego / á uchwyćił śię rogow Ołtarzá. 29 Y oznájmiono Krolowi Sálomonowi / że ućiekł Joáb do namiotu Páńskiego / á że jest u s Ołtarzá : tedy posłał Sálomon Bánájásá / Syná Jojádowego / mowiąc : Idź zábij go. 30 A przyszedszy Bánájás do namiotu Páńskiego / rzekł do niego: Ták mowi Krol: Wynidź: Ktory odpowiedźiał: Nie wynidę ; ále tu umrę. Y odniosł to Bánájás Krolowi / mowiąc : Ták mowił Joáb / y ták mi odpowiedźiał: 31 Y rzekł mu Krol: Uczyńże jáko mowił / á zábij go / y pogrzeb go : á odejmiesz krew niewinną / ktorą wylał Joáb / ode mnie y od domu Ojcá mego : 32 A obroći PAn krew jego ná głowę jego / ábowiem tárgnął śię ná dwu mężow spráwiedliwszych / y lepszych niżli sam / y zábił je mieczem : á Oćiec moj Dawid nie wiedźiał o tym: Abnerá t Syná Nerowego / Hetmáná Wojská Izráelskiego / y Amáze / Syná Jeterowego / Hetmáná Wojská Judskiego. 33 A ták wroći śię krew ich ná głowę u Joábowę / y ná głowę naśienia jego ná wieki : Lecz Dawidowi y naśieniu jego / y domowi jego / y stolicy jego / niech będźie pokoj áż ná wieki od PAná. 34 Szedł tedy Bánájás Syn Jojádow / á rzućiwszy śię nań / zábił go / y pogrzebiony jest w domu 35 swym ná puszczy. Y postánowił Krol Bánájásá / Syná Jojádowego miásto niego nád wojskiem : á Sádoká Kápłáná postánowił Krol miásto Abiátárá.

36 POtym posłał Krol / y przyzwał Semejego / y rzekł mu: Zbuduj sobie dom w Jeruzalem / y mieszkaj tám / á niewychodź z támtąd nigdźie. 37 Bo ktoregobyś dniá wyszedł / á przeszedł zá potok Cedron / wiedz wiedząc że pewnie umrzesz : Krew twoją będźie ná głowę x twoję. 38 Tedy rzekł Semej do Krolá : Dobre jest to słowo : jáko mowił Krol PAn moj / ták uczyni slugá twoj. Y mieszkał Semeji w Jeruzalem przez wiele dni.

39 Y Stáło śię po trzech lat / że ućiekli dwáj sludzy Semejemu / do Achisá Syná Mááchy / Krolá Getskiego : y opowiedźiano Semejemu / mowiąc : Oto sludzy twoji są w Get. 40 Przetoż wstawszy Semeji / y ośiodławszy osłá swego / jáchał do Get / do Achisá / áby szukał slug swojich : y wroćił śię Semeji / y przywiodł slugi swe z Get.

41 Y Oznájmiono Sálomonowi / że był wyjáchał Semeji z Jeruzalem do Get / y záśię śię wroćił. 42 Tedy posłał Krol / y wezwał Semejego / y rzekł mu : Izalim ćię nie poprzyśiągł przez PAná / á nie oświadczyłem śię przed tobą / mowiąc : Ktoregobyśkolwiek dniá gdźie wyszedł / wiedz wiedząc / że zápewne umrzesz : y mowiłeś do mnie : Dobre to słowo ktorem słyszał. 43 Przeczżeś tedy nie strzegł przyśięgi Páńskiey / y przykazánia 44 ktoremći był przykazał. Nád to Krol rzekł do Semejego : Ty wiesz wszystko złe / y ktorego świádome jest serce twoje / coś uczynił Dawidowi Ojcu memu : y oddał PAN złość twoję / ná głowę twoję : 45 Ale Krol Sálomon błogosławiony / y

p 2 Sám. 7. 12.
q 1 Sám. 22. 20. 2 Sám. 15. 14.
r 1 Sám. 3. 31.
s 2 Mojż. 21. 14.
t 2 Sám. 3. 27. y 20. 10
u 2 Sám. 3. 29.
x I. Sám. sobie winien będźiesz.
y 2 Sám. 16. 5.

stolicá Dawidowá będźie utwierdzona przed PANem áż ná wieki.
46 A ták roskazał Krol Bánájászowi Synowi Jojádowemu / ktory wyszedszy tárgnął śię nań / y zábił go: A ták utwierdzone jest Krolestwo z w ręce Sálomonowey.

z 2 Kron 1. 1.

ROZDZIAŁ III.

Sálomon Krolá Egipskiego Corkę pojął. 4. A Bog go mądrośćią wielką obdárzył. 16. ktorą w sądźie spráwiedliwym pokazał.

1 Y Zpowinowáćił śię Sálomon z Fáráonem Krolem Egipskim: bo pojął corkę Fáráonowę / y przyprowádźił ją do miástá Dawidowego / áżby dobudowáł domu swego / y domu PAńskiego / y muru Jeruzalemskiego w około. 2 Wszákże lud ofiárował po gorách / przeto / że nie był *jeszcże* zbudowány dom Jmieniowi PAńskiemu / áż do onych dni. 3 Y miłował Sálomon PAná / chodząc w przykazániách Dawidá Ojcá swego: Tylko że ná gorách ofiárował y kádźił.

4 Szedł tedy Krol do Gábáon / a áby tám ofiárował; bo *tám* byłá gorá nawiętsza: Tyśiąc ofiar cáłopalonych ofiárował Sálomon ná onym Ołtarzu. 5 Y ukazał śię PAN w Gábáon Sálomonowi przez sen w nocy / y rzekł Bog: Proś b czego chcesz / á dam ći. 6 Tedy rzekł Sálomon. Tyś uczynił z sługą twojim Dawidem / Ojcem mojim / miłośierdźie wielkie / gdyż chodźił przed tobą w prawdźie y w spráwiedliwośći / y w prostośći sercá *stał* przy tobie: y záchowałeś mu to miłośierdźie wielkie / y żeś mu dał Syná ktoryby śiedźiał ná stolicy jego / jáko śię *to* dźiś *okázuje*. 7 A teraz o PAnie Boże moj / tyś postánowił Krolem sługę twego miásto Dawidá Ojcá mego / á jam jest dźiećię máłe / y nie umiem c wychodźić áni wchodźić. 8 A sługá twoj jest w pośrzodku ludu twego / ktoryś obrał: ludu wielkiego / ktory nie może zliczony áni poráchowány być prze mnostwo. 9 Przetoż d day słudze twemu serce rozumne / áby sądźił lud twoj / y áby rozeznawał miedzy dobrym y złym: ábowiem ktoż może sądźić ten lud twoj ták wielki?

a 2 Kron 1. 3.
b 2 Kron 1. 7.
c T. Nie-umiem sobie począć.
d 2 Kron 1. 10.

10 Y Podobáło śię to PANU / że żądał Sálomon tey rzeczy. 11 Tedy rzekł Bog do niego: Dla tego żeś oto prośił / á nie żądałeś sobie długich dni / ániś żądał sobie bogactw / ániś prośił o wytrácenie nieprzyjaćioł twojich: áleś sobie prośił o rozum / dla rozeznánia sądu: 12 Otożem uczynił według słow twojich: Otomći dał serce mądre y rozumne; ták / iż żaden rowny tobie nie był przed tobą / áni po tobie powstánie rowny tobie. 13 Do tego / y to czegoś nie żądał dałem ći: to jest bogáctwá e y sławę / ták áby nie było żadnego tobie rownego miedzy Krolmi po wszystkie dni twoje. 14 A będźieszli chodźił drogámi mojimi / strzegąc wyrokow mojich y roskazánia mego / jáko chodźił Dawid Oćiec twoj: tedy przedłużę f dni twoje. 15 A gdy śię ocućił Sálomon / *zrozumiał że* to był sen; y przyszedł do Jeruzalem: á stánąwszy przed skrzynią przymierza PAńskiego / spráwował cáłopálenia / y ofiárował ofiáry spokojne: spráwił też ucztę ná wszystkie sługi swoje.

16 Tedy przyszły dwie niewieśćie wszeteczniće do Królá / y stánęły przed nim. 17 Y rzekłá jedná z onych niewiast: Proszę PAnie moj / ja y tá niewiástá mieszkamy w jednym domu / y porodźiłám u niey w tymże domu: 18 Y stáło śię dniá trzećiego po porodzeniu mojim / że porodźiłá / y tá niewiástá: y byłyśmy pospołu / á nie było nikogo obcego z námi w domu / oprocz nas dwu w tymże domu. 19 Y umárł Syn tey niewiásty w nocy / przeto iż go byłá przyległá. 20 A wstawszy o połnocy / wźięłá Syná mego ode mnie / gdy służebnicá twojá spáłá / y położyłá go ná łonie swojim / á Syná swego umárłego położyłá ná łonie mojim. 21 A gdym wstáłá ráno chcąc dáć ssáć Synowi memu / otom *ználazłá* umárłego: ktoremu gdym śię ráno przypátrzyłá / á oto nie był Syn moj ktoregom porodźiłá. 22 Y rzekłá

e Mátt. 6. 33. Mądr. 7. 11.
f Przyp. 10. 27.

oná druga niewiástá: Nie ták: ále syn moj *jest* ten żywy / á syn twoj ten umárły: Ale oná rzekłá: Nie / ále Syn twoj *jest* ten umárły / á Syn moj ten żywy: Y ták śię spieráły przed Krolem. 23 ♣ Y rzekł Krol: Tá mowi / ten żywy jest Syn moj / á Syn twoj ten umárły: á tá záśię mowi: Nie ták; ále Syn twoj ten umárły / á Syn moj ten żywy. ♣ 24 Przetoż rzekł Krol: Przynieśćie mi miecz. Y przynieśiono miecz przed Krolá. 25 ♣ Tedy rzekł Krol: Rozetnićie to żywe dźiećię ná dwoje / á dajćie połowicę jedney / á połowicę drugiey. 26 ♣ Ale niewiástá ktorey był ten Syn żywe / mowiłá do Krolá / (bo śię były poruszyły wnętrznośći jey nád Synem jey) y rzekłá; Proszę Pánie moj / dajćie jey to dźiećię żywe / a żadnym sposobem niezábijajćie go. Ale druga rzekłá: Niech nie będźie áni mnie / áni tobie: Rozetnićie *je*. 27 ♣ Tedy odpowiedźiał Krol / y rzekł: Dájćież tey dźiećię żywe / á żadna miárą nie zábijajćie go: 28 ♣ Táć jest mátká jego. A usłyszawszy wszystek lud Izráelski ten sąd ktory osadźił Krol / bali śię Krolá: ábowiem widźieli / że mądrość Boża byłá w sercu jego / ku czynieniu sądu.

Rozdział IV.

Sálomonow dwor y Urzędnicy. 20. Czásy jego wesołe. 22. Rozchody ná cáły dwor. 24. Pokoj w krolestwie. 26. Konie. 30. y mądrość jego.

1 A Ták Krol Sálomon był Krolem nád wszystkim Izráelem. ♣ 2 A też są Kśiążętá ktore miał: Azáryasz Syn Sádoká Kápłáná. 3 ♣ Elichoref y Achiá Synowie Syse *byli* Pisárzámi: Jozáfát Syn Ahiludow Kánclerzem. 4 ♣ A Bánajás Syn Jojády / *był* Hetmánem: Sádok záś / y Abiátar Kápłánámi. ♣ 5 A Azáryasz Syn Nátánow / nád Urzędnikámi: á Zábud Syn Nátánow był Kśiążęćiem / przyjaćielem Krolewskim. 6 ♣ Ahisár záś *był przełożony* nád domem: á Adonirám syn Abdy / nád wybránym a *ludem*. 7 Miał też Sálomon dwánaśćie Przełożonych nád wszystkim

a 2 Krol. 5. 14

Izráelem / ktorzy dodawáli żywnośći Krolowi / y domowi jego. Káżdy z nich przez jeden mieśiąc w roku / *krolowi* żywnośći dodawał. 8 ♣ A też są imioná ich: Syn Jurow ná gorze Efráim. 9 ♣ Syn Dekárow w Mákás / y w Sálbim / y w Betsámes / y w Elon y Bethánán. 10 ♣ Syn Hesedow w Arubot / ktory *trzymał* Socho / y wszystkę źiemię Chefer. ♣ 11 Syn Abinádábow *ktory trzymał* wszystkie gránice Dor: á Táfet corkę Sálomonowę miał zá żonę. ♣ 12 Báána Syn Ahiludow *ktory trzymał* Tánách y Mágeddo / y wszystko Betsán ktore *jest* podle Sártány / pod Jezreelem: od Betsán / áż do Abelmeholá / áż zá Jekmáám. 13 ♣ Syn Gáber w Sámot Gáláádskim / ktory trzymał b wśi Jáirá Syná Mánássessowego / ktore *leżą* w Gáláád; Jemu też należáłá krájiná Argob ktora *jest* w Básán / sześćdźieśiat miast wielkich murowánych z zaworámi miedźiánymi. 14 ♣ Achinádáb Syn Iddonow w Máhánájim. ♣ 15 Achimáás w Neftálim / ktory też pojął Básemátę / corkę Sálomonowę zá żonę. 16 ♣ Báána Syn Husáji / w 17 Aser y w Alot. ♣ Jozáfát Syn Páruáchow w Isáschár. 18 ♣ Semeji 19 Syn Ele / w Benjámin. ♣ Gáber Syn Ury w źiemi Gáláád / y w źiemi Sehodá Krolá Amorrejskiego / y Ogá Krolá Básáńskiego: á ten sam był rządcą oney źiemie. 20 ♣ Tedy Judá y Izráel *będąc* niezliczeni / jáko piasek ktory jest nád morzem w mnostwie / jedli y pili y weselili śię. 21 ♣ A Sálomon pánował nád wszystkimi krolestwy / od c rzeki áż do źiemie Filistyńskiey / y áż do e gránice Egipskiey. Y przynośili dáry / á służyli Sálomonowi / po wszystkie dni żywotá jego.

22 A Tenći był rozchod Sálomoná ná káżdy dźień / trzydźieśći korcy mąki białey / y sześćdźieśiąt korcy inny mąki. 23 ♣ Dźieśięć Wołow karmnych / y dwádźieśćiá wołow pástewnych / y sto owiec / oprocz jeleni y sarn / y bawołow / y ptástwá karmnego. 25 ♣ Abowiem on pánował wszedy z tey strony rzeki / od Táfsá áż do Gázy / nád wszystkimi Krol-

b 4 Moj. 23.40.
c 5 Moj. 3.4.
d T. Eufrátes.
e 1 Moj. 15.18. 2 Moj. 23.31. Psalm 72. 8. Syrác. 47.15.

mi/

mi/ktorzy byli przed rzeka: á miał pokoy ze wszystkich stron w około. 25 Y mieszkał Judá/y Izráel bezpiecznie / káżdy pod winna máćica swoja/ y pod figa swoja/ od Dán áż do Beersebá/ po wszystkie dni Sálomonowe. 26 Miał też Sálomon czterdźieśći g tyśiecy koni ná stániu / do wozow swoich: á dwánaśćie tyśiecy jezdnych. 27 A ták podejmowáli oni Przełożeni Królá Sálomoná/y wszystkie ktorzy przychodźili do stołu Królá Sálomoná/ káżdy mieśiacá swego; nie dopuszczájac/ áby ná czym zchodźić miáło. 28 Jeczmiony tákże y plewy dla koni / y mułow zwozili ná to mieysce gdźie był *Krol*, káżdy według tego jáko mu poruczono.

29 Nád to dał h Bog Sálomonowi madrość y rostropność bárzo wielka/ á przestronność i sercá/ jáko piasek ktory jest ná brzegu morskim. 30 Abowiem więtsza byłá madrość Sálomonowá/ niżli madrość wszystkich narodow wschodnich/ y niżli wszelka madrość Egipczánow. 31 Owszem medrszym był nád wszystkie ludźie: áż y nád Etáná Ezráhite/ y nád Hemáná / y Chálkolá / y Dardá Syny Máholowe; á był sławny u wszystkich narodow okolicznych. 32 Nád to złożył trzy tyśiace przypowieśći/ápieśni jego było tyśiac y pięć. 33 Rozpráwiał też o drzewách *poczawszy* od Cedru / ktory jest ná Libánie / áż do Hysopu / ktory wyrasta z śćiány: Mowił też o zwierzetách y ptakách / y o 34 gádźinách / y o rybách. Przetoż przychodźili ze wszystkich narodow / słucháć madrośći Sálomonowey; y od wszystkich Krolow źiemie/ktorzy słyszeli o madrośći jego.

g 3 Moj. 26. 5.
g 1 Krol. 10. 26. 2 Kron 1. 14. y 9. 25.
h Syrác. 47. 16. 17.
i T. Umysł pojętny.

Rozdział V.

Hirám z Sálomonem przez Posły przyjaźń odnawia. 2. 3. A Sálomon go o drzewo do Kośćioła prośi. 8. Hirám mu lásow pozwala. 13. Sálomon robotniki zporzadza. 15. y Máteryą do budowánia kośćioła gotuje.

1 Y Posłał Hirám Krol Tyrski sługi swe do Sálomoná: bo usłyszał że go pomázano zá Królá / miásto Oycá jego: ábowiem miłował a Hirám Dawidá po wszystkie 2 dni. Sálomon *też* záś posłał b do 3 Hirámá mowiac: Ty wiesz że Dawid Oćiec moj nie mogł budowáć domu Imieniowi PANá Bogá swego dla woien c ktore go były ogárnęły / áż nieprzyjaćioły podał 4 PAN pod stopy nog jego: Ale teraz PAN Bog moj dał mi odpocżynienie zewszad / y nie mam żadnego przećiwniká / áni zabiegu złego. 5 A otom umyślił budowáć dom imieniowi PANá Bogá mego / jáko powiedźiał d PAN do Dawidá Oycá mego/mowiac: Syn twoj/ ktoremu dam miásto ćiebie ośiesć stolicę twoje / ten zbuduje dom ten 6 imieniowi memu. Przetoż teraz roskaż áby mi nárabano Cedrow ná Libánie/á słudzy moji będa z sługámi twojimi: á zapłátę sług twojich dam tobie ták jáko rzeczesz: ábowiem ty wiesz/że niemász miedzy námi męża ktoryby umiał *ták* rabáć drzewo/ jáko Sydończycy:

7 A Gdy usłyszał Hirám słowá Sálomonowe/urádował śię bárzo/ y rzekł; Błogosłáwiony PAN dźiśia/ ktory dał Dawidowi Syná madrego / nád tym ludem wielkim. 8 Y posłał Hirám do Sálomoná / mowiac; Słyszałem z czymeś posłał do mnie: Uczynię wszystkę wola twoję około drzewá Cedrowego/ y około drzewá jodłowego. 9 Słudzy moji zwioza *je* z Libánu do morzá / á ja je każę złożyć w tráffty/*y puśćić* morzem/áż do mieyscá o ktorym mi dasz znáć / y tám je rozwiażę / á ty je pobierzesz: Ty też uczyniż wola moję / á dasz obrok czeládźi moiey. 10 A ták Hirám dodawał Sálomonowi drzewá Cedrowego / y drzewá jodłowego jáko wiele 11 chćiał. Sálomon tákże dawał Hirámowi dwádźieśćiá tyśiecy miar pszenice/ ná żywność czeladźi jego / y dwádźieśćiá *tyśiecy* e miar oliwy wybijáney: To dawał Sálomon 12 Hirámowi ná káżdy rok. A PAN f dał madrość Sálomonowi / jáko mu był obiecał: y był pokoy miedzy Hirámem y miedzy Sálomonem/y uczynili przymierze miedzy soba.

a 2 Sám. 5. 11.
b 2 Kron 2. 3.
c 1 Kron 22. 8. y 28. 3.
d 2 Sám. 7. 13. 1 Kron 22. 10.
e 2 Kron 2. 10.
f 1 Krol. 3. 12.

13 Tedy kazał wybieráć Krol Sálomon robotniki ze wszystkiego Izráelá / á było wybránych trzydźieśći tyśięcy mężow. 14 Ktore słał do Libánu po dźieśiąći tyśięcy ná káżdy mieśiąc/ná przemiány: po mieśiącu mieszkáli ná Libánie/ á po dwu mieśiącách w domu swym. A g Adonirám był przełożony nád tymi wybránymi. 15 Miał też Sálomon śiedmdźieśiąt tyśięcy tych / ktorzy nośili ćiężáry : á ośmdźieśiąt tyśięcy tych / ktorzy rąbáli ná gorze. 16 Oprocz przednieyszych urzędnikow Sálomonowych / ktorych było nád robotą trzy tyśiące / y trzy stá / ktorzy byli przełożeni nád ludem odpráwującym roboty. 15 Rozkazał też Krol/ áby wożono kámienie wielkie / kámienie drogie / y kámienie ćiosáne ná záłożenie gruntow domu. 16 Ciosáli tedy rzemieśnicy Sálomonowi/ y rzemieśnicy Hirámowi / y Giblimczycy: A ták gotowáli drzewo / y kámienie ná budowánie domu.

g 1 Krol. 4. 7. y 12. 18

ROZDZIAŁ VI.

Kiedy y jákim sposobem Kośćioł budowány. 37. y dokończony był.

1 Stáło śię czterysetnego y ośmdźieśiątego roku / po wyśćiu Synow Izráelskich z źiemie Egipskiey / mieśiącá Kwietnia a (ten jest mieśiąc wtory) roku czwartego b Krolowánia Sálomonowego nád Izráelem/ że począł budowáć dom PANU. 2 A ten dom ktory budował Krol Sálomon PANU / był w dłuż ná sześćdźieśiąt łokći / á w szerz ná dwádźieśćiá / á ná w zwysz ná trzydźieśćiu łokći. 3 Przyśionek záśię przed kośćiołem był ná dwudźieśćiu łokći w dłuż / jáko był szeroki dom : á w szerz był ná dźieśiąći łokći przed domem. 4 Y poczynił w domu okná *we wnątrz* przestronne / á *z dworu* wąskie. 5 Y zbudował przy murze kośćielnym ganki wszędy w około / przy murze domu około kośćiołá y świątnice : uczynił też gmáchy w około: 6 Ganek spodni był ná piąći łokći w szerz : á śrzedni był ná sześć łokći w szerz : á trzeći był ná śiedm łokći w szerz : Bo był ustępy uczynił około domu z nadworzá / áby bálki nie przechodźiły do murow kośćielnych. 7 A gdy ten dom budowano / z kámienia wyrobionego jákie przywożono/ budowano g0 : á młotá / áni śiekiery / áni żadnego naczynia żeláznego nie słycháć było w domu gdy go budowano. 8 Drzwi do gmáchu śrzedniego były ná práwey stronie domu/ktorymi po okrągłym wschodźie chodzono do śrzedniego / á z śrzedniego do trzećiego. 9 A ták zbudował on dom/y dokończył go / y nákrył go bálkámi ná ksztáłt záſtlepienia / y deskámi Cedrowymi. 10 Przybudował też ganki około cáłego domu ná pięć łokći w zwysz ; á przypojone były do domu bálkámi Cedrowymi.

a 2 Hi. Zys. b 2 Kron 3. 2. Dziej. 7. 48.

11 Y Stáło śię słowo Páńskie do 12 Sálomoná / mowiąc : Toć jest ten dom / ktory ty budujesz : jesli będźiesz c chodźił w ustáwách mojich / y sądy moje będźiesz czynił/y záchowywał wszystkie rozkazánia moje/chodząc w nich/ tedy utwirdzę słowo moje z tobą / ktorem wyrzekł d do Dawidá Ojcá twego: 13 Y będę mieszkał w pośrzodku Synow Izráelskich / á nie opuszczę ludu mego Izráelskiego.

c 1 Krol. 2. 4. y 9. 4.

d 2 Sám. 7. 13. 1 Kron 22. 10.

14 A Ták zbudował Sálomon dom 15 on: y dokończył go. Y obłożył mury domu we wnątrz deskámi Cedrowymi : od tłá domu/áż do stropu okrył drzewem we wnątrz : á tło domu położył tárcicámi jodłowymi. 16 Zbudował też *przegrodzenie* ná dwudźiestu łokći *w dłuż* od strony do strony domu/ z tárcic Cedrowych od tłá áż do stropu : A ták zbudował Bogu we wnątrz przybytek / áby był świątnicą naświętszą. 17 A ná czterdźiestu łokći był sam dom / to jest Kośćioł przed świątnicą. 18 A ná deskách Cedrowych we wnątrz w domu, *było* rzezánie ná ksztáłt jábłek leśnych / y kwiećia rozkwitłego/wszystko z Cedru/ ták/że áni kámienia nie było widźieć. 19 A świątnicę naświętszą w domu we wnątrz nágotował / áby tám postáwiona byłá skrzynia przymierza Páńskiego. 20 Ktora świątnicá naświętszá

we wnątrz byłá dwádźieśćiá łokći w dłuż/ á dwádźieśćiá łokći w ßerz/ y dwádźieśćiá łokći w zwyß: á obił ją złotem ßczerym: Ołtarz tákże Cedrowy obił *złotem.* 21 ♣ A ták obłożył Sálomon dom on wewnątrz ßczerym złotem/ y záćiągnął łáńcuchámi złotymi *przegrodzenie* przed świątnicą świętych/ ktore też obłożył złotem. 22 ♣ Tákże wßystek dom obił złotem/ nie opußczájąc żadney strony: y cáły Ołtarz ktory *był* przed świątnicą nayświętßą powlekł złotem.

23 Uczynił też w świątnicy nayświętßey dwá Cherubiny z drzewá oliwnego/ dźieśięć łokći w zwyß *był* káżdy z nich: 24 ♣ A było ná pięć łokći skrzydło Cherubinowe jedno/ á ná pięć łokći skrzydło Cherubinowe drugie: dźieśięć łokći było od końcá skrzydłá jednego áż do końcá skrzydłá drugiego. 25 ♣ Tákże ná dźieśiąći łokći był *y* Cherub drugi: miárá jednáka/ y rzezánie jednákie *było* obu Cherubinow. 26 ♣ Wysokość Cherubiná jednego byłá ná dźieśięć łokći: tákże y drugiego Cherubiná. 27 ♣ Y postáwił one Cherubiny w pośrzodku domu wnętrznego/ y rozćiągneli skrzydłá Cherubinowie/ ták iż śię dotykáło skrzydło jednego *jedney* ściány/ á skrzydło Cherubá drugiego dotykáło śię drugiey ściány: á skrzydłá ich w pośrzod domu dotykáły śię śiebie wespołek. 28 ♣ Y powlokł one Cherubiny złotem. 29 ♣ Nád to y wßystkie ściány około domu przyozdobił wyryćiem Cherubinow y pálm/ y kwiátow rozkwitłych we wnątrz y ze wnątrz. 30 ♣ Y tło domu położył złotem/ we wnątrz y ze wnątrz. 31 ♣ Uczynił też w weśćiu do świątnice nayświętßey drzwi z Oliwnego drzewá/ á podwoje y odrzwi były ná pięć gráni. 32 ♣ A te oboje drzwi były z drzewá Oliwnego/ y przyozdobił je wyryćiem Cherubinow/ y pálm/ y rozkwitłych kwiátow/ y powlokł je złotem: Obłożył też Cherubiny y pálmy złotem. 33 ♣ Tákże też uczynił y w weśćiu kośćielnym podwoje z drzewá Oliwnego/ ná czterygránie. ♣ A oboje drzwi *były* z drzewá jodłowego: ná dwie śię stronie jedne drzwi otwieráły: tákże dá dwie stronie drzwi drugie otwieráły śię. 35 ♣ Y wyrył *ná nich* Cherubiny y pálmy/ y rozkwitłe kwiáty/ á powßytki złotem ćiągnionym to co było wyryto. 36 ♣ Przytym zbudował śień wnętrzną we trzy rzędy z kámienia ćiosánego á *jednym* rzędem z heblowánego drzewá Cedrowego. 37 ♣ Roku czwartego/ mieśiącá Kwietniá záłożony jest dom PAńſki. 38 ♣ A roku jedenastego mieśiącá Páździerniká (ten jest mieśiąc osmy) dokonány jest dom ze wßystkim náczyniem jego/ y ze wßystkim co do niego náleżáło. A budował go przez śiedm lat.

ROZDZIAŁ VII.

Opisánie zamku Sálomonowego, y páłácow jego. 15. 38. 48. Hirám ze wßystkich krußcow ßtuki piękne odlewał.

1 Potym dom swoj budował Sálomon przez [a] trzynáśćie lat/ y dokonał wßystkiego domu swego. ♣ 2 Zbudował też dom [b] lásu Libánowego ná sto łokći w dłuż / á ná pięćdźieśiąt łokći w ßerz / á ná trzydźieśći łokći w zwyż / ná czterech rzędách słupow Cedrowych: á bálki Cedrowe/ *leżáły* ná onych słupách. 3 ♣ A był nákryty Cedrem z wierzchu ná onych bálkách/ ktore były ná czterdźiestu y pięći słupách *ktorych było* w káżdym rzędźie piętnaśćie. 4 ♣ Okná też były we trzy rzędy / á okno przećiwko oknu trzemá rzędámi. 5 ♣ A wßystkie drzwi/ y podwoje były ná cztery gránie / *y* okná: á sporządzone były okná przećiw oknam trzemá rzędámi. 6 ♣ Uczynił też przyśionek ná słupách ná pięćdźieśiąt łokći w dłuż; á w ßerz ná trzydźieśći łokći. A był on przyśionek ná przodku / *tákże* y słupy y bálki ná przodku *domu* tego. 7 ♣ Nád to uczynił przyśionek dla stolice gdźie sądźił/ przyśionek Sądowy/ ktory nákryty był Cedrem od tłá/ áż do stropu. 8 ♣ A w domu swym w ktorym mießkał / *uczynił* Sale druga zá przyśionkiem táka robota: zbudował też dom corce

[a] 1 Krol. 9. 10. 2 Kron. 8. 1.
[b] I. Dom w leśie

Fáráonowey/ ktora był c poiął Sálomon/ podobny temuż przysionkowi. [c 1 Krol. 3. 1.] 9 To wszystko było z kosztownego kámienia pod miárą wyćiosánego/ y piłą rzezánego/ we wnątrz y ze wnątrz/ od tłá áż do stropu/ á z dworu áż do wielkiey śieni. 10 A fundament był z kámienia kosztownego/ y z kámienia wielkiego/ z kámienia ná dźiesiąći łokći/ y z kámienia ná ośm łokći. 11 A nád tym kámienie kosztowne/ pod miárą wyćiosáne/ z deskámi Cedrowymi. 12 Sień tákże wielka miáłá w około trzy rzędy kámienia ćiosánego/ á iednym rzędem drzewo Cedrowe/ ták iáko śień wnetrzna domu PAńskiego/ y przysionek domu tego.

13 POsłał też Krol Sálomon/ y wezwał Chyrámá z Tyru. 14 A ten był Synem niewiásty wdowy/ z pokolenia Neftálim/ á Oćiec iego był obywátel Tyrski/ ktory robił miedźią: á był pełen mądrośći y rostropnośći/ y umieiętnośći ná robienie wszelkiey roboty z miedźi: ten przyszedszy do Krolá Sálomoná/ zrobił wszelką robotę iego.

15 NAprzod ulał dwá słupy d miedźiáne/ ośmnaśćie łokći *było* wzwysz słupá iednego/ á w okrąg dwánaśćie łokći; *tákiż był* drugi słup. [d Ierem. 51. 21.] 16 Potym uczynił dwie gałce/ ktore miano postáwić ná wierzchu słupow/ ulane z miedźi: pięć łokći wzwysz *było* gałki iedney/ á pięć łokći wzwysz gałki drugiey. 17 Siatki też robotą dźiana/ y sznury ná ksztalt łáńcuchow pospráwiał do tych gałek/ ktore były ná wierzchu słupow: śiedm ná gałkę iednę/ á śiedm ná drugą gałkę. 18 A uczyniwszy słupy/ *spráwił* dwá rzędy iábłek gránátowych w około ná śiatce iedney: áby okrywáły gałki ktore były ná wierzchu: tákże też uczynił y ná drugiey gałce. 19 A ná onych gałkách/ ktore *były* ná wierzchu słupow w przysionku/ *byłá* robotá liliey ná czterech łokćiách. 20 Y miáły one gałki ná onych dwu słupách/ ták z wierzchu/ iáko y przećiwko śrzodkowi pod śiátką/ iábłká gránátowe ; ktorych było dwieśćie/ dwiemá rzędámi w około/ ná iedney y ná drugiey gałce. 21 Y postáwił one słupy w przysionku kośćielnym: á postáwiwszy słup práwy/ názwał imię iego e Iáchin: postáwiwszy záś słup lewy/ nazwał imię iego f Boáz. [e T. Utwirdzenie. f T. Trwáłość.] 22 A ná wierzchu onych słupow *były* wyrobione lilie. A ták dokonána iest robotá onych słupow. 23 Przytym uczynił g morze h odlewáne/ ná dźiesiąći łokći od iednego brzegu do drugiego brzegu/ okrągłe w około: á ná pięć łokći byłá wysokość iego/ á okrąg iego ná trzydźieśćiu łokći w około. [g 2 Kron. 4. 2. h T. Kociel wielki lany.] 24 A pod brzegiem iego były pukle/ ná ksztalt iábłek leśnych/ wszędy w około/ w káżdym łokćiu po dźieśiąći/ ktore okrążyły morze w około: dwá rzędy iábłek lanych z nim ulano. 25 To *morze* stało ná dwánaśćie wołech: trzej pátrzáli ná Połnocy; á trzej pátrzáli ku Zachodowi ; á trzej pátrzáli ku Południowi ; á trzej pátrzáli ku Wschodowi ; á morze *stało* ná nich z wierzchu: á wszystkie zády ich były pod morzem. 26 A było miąższe ná dłoń : á brzeg iego był iáko kráie u kubká / *ná ksztalt* kwiátu liliowego: á dwá tyśiacá wiáder bráło w śię.

27 NÁ Czynił też dźieśięć podstáwkow miedźiánych : ná czterey łokćie w dłuż podstáwek ieden : á ná czterey łokćie w szerz: á ná trzy łokćie w zwysz. 28 A táka byłá robotá káżdego podstáwku: listwowánia *miáły* w około : ktore listwowánia *były* miedzy kráńcámi. 29 A ná onym listwowániu ktore *były* miedzy kráńcámi/ lwi/ woły/ y Cherubinowie był: á ná kráńcách *był* podstáwek z wierzchu : á pod onymi lwámi y wołmi/ było przydáne obwiedźienie robotą ćiągnioną. 30 A czterey kołá miedźiáne *były* pod káżdym podstáwkiem/ y deski miedźiáne : á ná czterech rogách iego były *podpory iáko* rámioná : á pod wánną *były te* rámioná ulane/ przy káżdey stronie obwiedźienia. 31 Głębokość wánny od wierzchu do dná nád słupcem byłá ná łokćiu: tákże wierzch iey był okrągły iáko y słupiec ktory *był* ná połtorá łokćiá : á ná wierzchu iey

były

były rzezánia/ y listwowánia cztworogániáste/ nie okrągłe. 32 A ták było po czterech kołách pod onym listwowániem / á ośi kół *wychodźiły* z podstáwku : á káżde koło *było* ná w zwyß pułtorá łokćiá. 33 A robotá tych kół *byłá* jáko robotá kół wozowych: ośi ich/ y ßpice ich/ y dzwoná ich/ y piasty ich/ wßystko było odlewáne. 34 Były też cztery rámioná ná czterech rogách káżdego podstáwku/ z ktorego wychodźiły one rámioná. 35 A ná wierzchu podstáwku *był słupek* w zwyß ná poł łokćiá ze wßad okrągły/ y ná wierzchu tegoż podstáwku były kráńce *jego*, y listwowánia *ktore wychodźiły* z niego. 36 Y wyrzezał ná deßczkách po kráńcách jego/ y polistwowániách jego Cherubiny/ lwy/ y pálmy/ jedno podle drugiego/ po káżdym przydániu w około. 37 Ná tenże kßtałt/ uczynił dźieśięć podstáwkow odlewánych : jednákim odlewániem / jednákiey máry/ y jednákiego rzezánia wßystkie były.

i
2 *Kron* 4. 6.

38 PRzytym uczynił dźieśięć wánien i miedźiánych: czterdźieśći wiáder bráłá w śię jedná wánná: á káżda wánná byłá ná cztery łokćie : jedna wánná *stałá* ná jednym podstáwku/ á ták stały ná dźieśiąci podstáwkách. 39 Y postáwił pięć podstáwkow po práwey stronie domu/ á pięć po lewey stronie domu : postáwił też morze po práwey stronie domu / ná wschod słońcá ku południu.

40 NAczynił tedy Chyrám wánien/ y łopát/ y miednic : á ták dokonał Chyrám prace wßystkiey roboty/ ktorą czynił Krolowi Sálomonowi do domu PAńskiego. 41 *To jest*/ dwá słupy/ y *dwie* gałce okrągłe/ ktore były ná wierzchu dwu słupow : y dwie śiatce/ áby okrywáły te dwie gałce okrągłe/ ktore *były* ná wierzchu słupow. 42 Y jábłek gránatowych czterysta ná onych dwu śiatkách : dwá rzędy jábłek gránatowych były ná káżdey śiatce/ áby okrywáły te dwie gałki okrągłe/ ktore były ná wierzchu słupow. 43 Tákże dźieśięć podstáwkow/ y dźieśięć wánien ná podstáwkách. 44 Y morze jedno : á wołow dwánaśćie pod morzem. 45 Y pánwie/ y łopáty/ y miednice/ y wßystko naczynie/ ktore uczynił Chyrám Krolowi Sálomonowi do domu Páńskiego/ *było* z miedźi polerowáney. 46 To odlewał Krol ná rowninie u Jordanu w iłowátey źiemi/ miedzy Sochotem y miedzy Sártánem. 47 Ale Sálomon zániechał *ważyć* tego wßystkiego naczynia/ dla mnostwá bárzo wielkiego : nie upátrowáno wagi miedźi.

48 NA Czynił też Sálomon wßystko inne naczynie do domu PAńskiego ; Ołtarz złoty : y stoł złoty/ ná ktorym leżáły chleby pokłádne. 49 Y pięć lichtarzow po práwey stronie/ á pięć po lewey stronie/ przed Swiatnicą z ßczerego złotá/ y kwiáty/ y lámpy/ y nożyczki ze złotá. 50 Y kubki/ y hárfy/ y miednice/ y miśy/ kádźielnice z ßczerego złotá : y záwiásy *złote* do drzwi domu wnętrznego/ *to jest* świątnice świętych: tákże do drzwi domu Kośćiołá/ *záwiásy* złote. 51 A ták dokonána jest wßystká robotá/ ktorą sprawił Krol Sálomon do domu PAńskiego : Y wniosł k tám Sálomon rzeczy ktore był poświęćił Dawid Oćiec jego/ śrebro y złoto/ y naczynia/ y włożył do skárbu domu PAńskiego.

k
2 *Kron* 5. 1.

ROZDZIAL. VIII.

Skrzyniá Páńska wprowádzoná do Kośćiołá. 10. *Salomon Kośćioł poświęcájąc, Bogá chwali.*

1 TEdy zebrał a Sálomon stárße Izráelskie/ y wßystkie celnieyße z káżdego Pokolenia/ y przednieyße z Ojcow Synow Izráelskich/ do śiebie do Jeruzalem/ áby przenieśiona byłá skrzyniá przymierza PAńskiego/ z miástá Dawidowego ktore jest Syon. 2 Y zeßli śię do krolá Sálomoná wßyscy mężowie Izráelscy/ mieśiącá Wrześniá w uroczyste b święto : *á* ten mieśiąc *jest* śiodmy. 3 A gdy śię zeßli wßyscy stárßy Izráelscy/ wźięli Kápłáni skrzynię. 4 Y przenieśli skrzynię PAńską/ y namiot zgromádzenia/ y wßystkie naczynia święte/ ktore

a
2 *Kron* 5. 2.

b *H. Ethánim.*

były w namiećie / á przenieśli je 5 Kápłáni y Lewitowie. ♣ Lecż Krol Sálomon/ y wszystko mnostwo Izráelskie / ktore sie zeszło do niego z nim przed skrzynią ofiárowáli Owce y woły / ktorych nie liczono 6 áni ráchowano dla mnostwá. ♣ Wnieśli tedy Kápłáni skrzynię przymierza Páńskiego / ná miejsce jey/ do wnetrznego domu / do Swiatnice świetych / pod skrzydłá Cherubinow: 7 ♣ Abowiem Cherubinowie mieli rozćiągnione skrzydłá nád miejscem skrzynie/ á okrywáli Cherubinowie skrzynię y drążki jey z 8 wierzchu. ♣ Y powyćiągáli one drążki; ták/ że widáć było końce ich w świątnicy ná przodku świątnice świetych: ále nie widáć ich było ze wnątrz: y támże były áż do dniá 9 tego. ♣ Nic nie było w skrzyni tylko dwie tablice kámienne c / ktore tám był zchował Mojżesz ná Horebie /. gdy stánowił przymierze PAn z Synámi Izráelskimi / gdy szli z ziemie Egipskiey.

c 2 Moj. 34.27.28. 5 Moj. 10. 5. Zyd. 9.4.

10 Y Stáło śie gdy wychodźili Kápłáni z świątnice/ że obłok d 11 nápełnił dom Páński. ♣ Ták iż śie nie mogli Kápłáni ostáć / y służyć dla onego obłoku: Abowiem nápełniłá byłá chwałá Páńska dom Páń- 12 ski. ♣ Tedy rzekł Sálomon: PAn powiedźiał / Iż miał mieszkáć we 13 mgle. ♣ Jużem zbudował dom ná mieszkánie tobie / miejsce / ábyś 14 tám przebywał ná wieki. ♣ Y obroćił Krol oblicże swoje / y błogosłáwił wszystkiemu zgromádzeniu Izráelskiemu. A wszystko zgromádzenie Izráelskie stało.

d 2 Moj. 40.34. 4 Moj. 9.15. e 2 Moj. 20.21. 5 Moj 4. 11. y 5.22. 2 Kron 6.1.

15 Y Rzekł: Błogosłáwiony PAn Bog Izráelski/ ktory mowił usty swymi do Dawidá Ojcá mego / y skutecznie to wypełnił/ mowiąc: 16 ♣ Ode dniá / f ktoregom wywiodł lud moj Izráelski z Egiptu / nie obrałem miástá ze wszystkich pokoleń Izráelskich / ku zbudowániu domu/ gdźieby przebywáło imie moje: álem obrał Dawidá áby był nád 17 ludem mojim Izráelskim: ♣ Postánowiłći był w prawdźie w sercu swym Dawid g Oćiec moj zbudowáć dom imieniowi PAná Bo-

f 2 Sám. 7.6.

g 2 Sám. 7.1.2.

18 gá Izráelskiego: Ale rzekł PAN do Dawidá Ojcá mego: Acżkolwiekeś postánowił w sercu twym zbudowáć dom imieniowi memu; y dobrześ ucżynił/ żeś to umyślił w 19 sercu twojim: ♣ Wszákże ty nie bedźiesz budował tego domu: ále Syn twoj / ktory wynidźie z biodr twojich/ ten zbuduje dom Imieniowi 20 memu. ♣ A ták utwirdźił PAn słowo swoje/ ktore był powiedźiał: Bom ja powstał miásto Dawidá Ojcá mego/ y uśiadłem ná stolicy Izráelskiey / jáko był powiedźiał PAN/ y zbudowałem dom Imieniowi PAná Bogá Izráelskiego. 21 ♣ Y náznácżyłem tám miejsce skrzyni / w ktorey jest przymierze PAńskie/ ktore ucżynił z Ojcy nászymi / gdy je wywiodł z ziemie Egipskiey.

22 Tedy stánął Sálomon przed Ołtarzem PAńskim/przed wszystkim zgromádzeniem Izráelskim/ y 23 wyćiągnął rece swoje ku niebu: ♣ Y rzekł; PAnie Boże Izráelski/ nie mász tobie podobnego BOgá / ná niebie wzgorę/ áni ná źiemi nisko: ktory chowasz umowę/ y miłośierdźie sługom twym/ ktorzy chodzą przed tobą cáłym sercem swojim: 24 ♣ Ktoryś spełnił słudze twemu Dawidowi Ojcu memu/coś mu powiedźiał: Coś mowił usty swymi/ toś h skutecżnie wypełnił/ jáko śie dniá 25 tego pokázuje. ♣ Przetoż teraz o PAnie BOże Izráelski/ ziść słudze twemu Dawidowi Ojcu memu/coś mu powiedźiał/ i mowiąc; Nie bedźie odjety przed twarzą moją z národu twego mąż/ ktoryby śiedźiał ná stolicy Izráelskiey: jesli tylko bedą przestrzegáli Synowie twoji drogi swey/ chodząc przede mną/ jákoś ty chodźił przed oblicżnośćią 26 moją. ♣ Przetoż teraz o Boże Izráelski/ niech bedźie utwirdzone proszę słowo twoje/ ktoreś mowił do sługi 27 twego Dawidá/ Ojcá mego. ♣ (Acżći w prawdźie/ izali Bog bedźie mieszkał k ná źiemi? Oto niebiosá/ y niebá niebios/ nie mogą ćie ogárnąć; jákoż dáleko mniey ten dom 28 ktorym zbudował?) ♣ A wejrzy ná modlitwę sługi twego / y ná prozbę

h H. Rsko swo.

i 2 Sám. 7. 12. 16. 1 Krol. 2. 4. Psalm 132. 12.

k 2 Kron 2. 6. Esái. 66. 1.

jego/

jego / o PANIE Boże mój / wysłuchaj wołánie y modlitwę / ktorą śię dźiś sługá twoj modli przed tobą:

29 A niech będą otworzone oczy twoje nád tym domem / w nocy y we dnie: nád tym miejscem / o ktorymeś powiedźiał? Tu będźie Imię l moje: ábyś wysłuchiwał modlitwę / ktorą śię będźie modlił sługá twoj ná miejscu tym.

l 5 Moj. 12. 5. 11.

30 Wysłuchajże prozby sługi twego / y ludu twego Izráelskiego / ktory śię modlić będźie ná tym miejscu. Ty wysłuchaj z miejscá mieszkánia twego / z niebá: á wysłuchawszy / bądź miłośćiw.

31 Gdyby człowiek zgrzeszył przećiwko bliźniemu swemu / á przywiodłby go do przyśięgi / ták żeby przyśięgáć muśiał / á przyszłáby tá przyśięgá przed Ołtarz twoj / w tym domu:

32 Ty wysłuchaj z niebá / á rozeznaj y rozsądź sługi twoje / potępiájąc niezbożnego / y obrácájąc spráwy jego ná głowę jego; á uspráwiedliwiájąc spráwiedliwego / oddawájąc mu według spráwiedliwośći jego.

33 Gdyby był porażony lud twoj Izráelski od nieprzyjaćielá / przeto iż zgrzeszyli przećiw tobie, á náwroćiliby śię do ćiebie / wyznawájąc Imię twoje / á modląc śię przeprászáliby ćię w tym domu:

34 Ty wysłuchaj z niebá / y odpuść grzech ludowi twemu Izráelskiemu; á przywroć je záśię do źiemie / ktorąś dał Ojcom ich.

35 Gdyby záwárte było niebo / á nie byłoby dżdżu / przeto iż zgrzeszyli przećiwko tobie / á modliliby śię ná tym miejscu / wyznawájąc Imię twoje / á od grzechow swojich odwroćiliby śię / gdybyś je utrapił:

36 Ty wysłuchaj z niebá / á odpuść grzech sług twojich / y ludu twego Izráelskiego / náuczywszy ich drogi práwey / po ktorey chodźić máją; á daj deszcz ná źiemię twoję / ktorąś dał w dźiedźictwo ludowi twemu.

37 Gdyliby głod ná źiemi / byliby mor / susza / rdzá / száráńczá / jesliby były chrząszcze / jesliby go zćisnął nieprzyjaćiel jego w źiemi mieszkánia jego / ábo jákakolwiek plagá

38 ábo jákakolwiek niemoc: Wszelką modlitwę / y wszelką prozbę / ktoraby czynił ktorykolwiek człowiek / ábo wszystek lud twoj Izráelski; ktoby jedno uznał ránę sercá swego / y wyćiągnąłby ręce swe w domu tym:

39 Ty wysłuchaj z niebá / z miejscá mieszkánia twego / á odpuść / y uczyń / y oddaj káżdemu według wszelkich drog jego / ktore znasz w sercu jego / (bo ty / ty sam m znasz sercá wszystkich synow ludzkich.)

m 1 Moj. 18. 14. 15. 1 Kron. 28. 9.

40 Aby śię ćiebie bali po wszystkie dni / ktorych żyć będą ná źiemi / ktorąś dał Ojcom nászym.

41 Nád to / y Cudzoźiemiec / ktory nie jest z ludu twego Izráelskiego / przydźieli z źiemie dálekiey dla Imienia twego:

42 (Bo usłyszą o Imieniu twojim wielkim / y o ręce twojey możney / y o rámieniu twojim wyćiągnionym.) Przydźieli tedy / á będźie śię modlił w tym domu:

43 Ty wysłuchaj z niebá / z miejscá mieszkánia twego; á uczyń wszystko o co záwoła do ćiebie on cudzoźiemiec: áby poználi wszyscy narodowie źiemscy Imię twoje / y bali śię ćiebie / jáko lud twoj Izráelski: á żeby wiedźieli że Imię twoje wzywáne jest nád tym domem / ktorym zbudował.

44 Gdyby wyszedł lud twoj ná wojnę / przećiwko nieprzyjaćielowi swemu / drogą ktorą je poślesz / á modliliby śię PANU / obroćiwszy n śię ku miástu ktoreś obrał / y ku domowi ktorym zbudował Imieniowi twemu:

n Niżey. v. 48.

45 Wysłuchajże z niebá modlitwę ich / y prozbę ich / á wykonaj sąd ich /

46 Gdyby też zgrzeszyli przećiwko tobie / (bo niemász o człowieká ktoryby nie grzeszył /) á rozgniewawszy śię ná nie podałbyś je pod moc nieprzyjaćielowi / ktoryby je pojimawszy / záwiodł je w niewolą / do źiemie nieprzyjaćielskiey dálekiey ábo bliskiey:

o 2 Kron. 6. 36. Przyp. 20. 9.

47 A upámiętáliby śię w sercu swojim / w oney źiemi / do ktorey są záprowádzeni w niewolą / y náwroćiliby śię / á przeprászáliby ćię w źiemi tych ktorzy je pojimáli / mowiąc; Zgrzeszyliśmy / y źleśmy uczynili / p niepobożnie-

p Psalm 106. 6.

48 śmy śię spráwowáli: ♣ A ták náwróćiliby śię do ćiebie z cáłego sercá swego / y z cáłey duszé swey / w źiemi nieprzyjáćioł swojich ktorzy je pojimáli / á modlilíby śię tobie / obroćiwszy śię ku źiemi swey / ktoraś dał Ojcom ich / ku q miástu / ktoreś obrał / y ku domowi ktorym zbudował Imieniowi twemu: 49 ♣ Wysłuchajże tedy z niebá / z miejscá mieszkánia twego modlitwé ich / y 50 prozbé ich / á wykonaj sąd ich. ♣ A bądź miłośćiw ludowi twemu / ktory przećiw tobie zgrzeszył / y wszystkim niepráwośćiam ich / ktorymi wystąpili przećiw tobie: á nákłoń ku nim miłośierdźie tych / ktorzy je pojimáli áby śię zmiłowáli nád nimi: 51 ♣ Ponieważ są ludem twojim / y dźiedźictwem twojim / ktoreś wywiodł z Egiptu / r z pośrzodku piecá żeláznego. 52 ♣ Niech bedą oczy twoje otwárte ná prozbé sługi twego / y ná prozbé ludu twego Izráelskiego: ábyś je wysłuchał we wszystkim / o co ćię wzywáć bedą. 53 ♣ Abowiemeś je ty sobie odłączył zá dźiedźictwo ze wszystkich narodow źiemie: jákoś powiedźiał s przez Mojżeszá sługé twego / gdyś wywiodł Ojce násze z Egiptu / o PAnie Boże!

q Wyżey v. 44. Psalm 5. 8. Dán. 6. 10.

r 5 Moj 4. 20.

s 2 Moj. 19. 5. 5 Moj 4. 20. y 7. 6. y 9. 26. y 14. 2.

54 Y Stáło śię gdy Sálomon modląc śię PANu dokonał wszystkiey oney modlitwy y prozby / że wstał od Ołtarzá PAńskiego / á *przestał* klęczeć y podnośić rąk swojich ku niebu. 55 ♣ A stojąc / błogosłáwił wszystkiemu zgromádzeniu Izráelskiemu / wielkim głosem / mowiąc; 56 ♣ Błogosłáwiony PAn / ktory dał odpocżynienie ludowi swemu Izráelskiemu / według wszystkiego co powiedźiał: nie chybiło t żadne słowo / ze wszystkich słow jego dobrych / ktore mowił przez Mojżeszá sługé swego. 57 ♣ Niechże bedźie PAn Bog nász z námi / jáko był z Ojcy nászymi / niech nas nie opuszcza / áni nas odrzuca. 58 ♣ Ale niech nákłoni serce násze ku sobie / żebyśmy chodźili po wszystkich drogách jego / strzegąc rozkazánia jego / y wyrokow jego / y sądow jego / ktore przykazał Ojcom 59 nászym. ♣ A niech bedą te słowá moje / ktorymim śię modlił przed PANEM / bliskie PANá Bogá nászego / we dnie y w nocy / áby wykonywał sąd sługi swego / y sąd ludu swego Izráelskiego sądząc káżdą spráwę dniá swojego. 60 ♣ Zeby poználi wszyscy narodowie źiemscy / iż n PAN sam jest Bogiem / á nikt inszy. 61 ♣ Niechże tedy bedźie serce wásze doskonáłe ku PANU BOgu nászemu / ábyśćie chodźili w wyrokách jego / á strzegli przykazań jego / jáko y dniá dźiśieyszego.

t Jozue. 21. 43. Mátt. 5. 18.

n 5 Moj. 4. 35.

62 TEdy Krol / y wszystek Izráel z nim / spráwowáli Ofiáry przed PAnem. 63 ♣ Y Ofiárował x Sálomon ofiáré spokojną / ktorą spráwował PAnu / Wołow dwádźieśćiá y dwá tyśiącá / y owiec sto y dwádźieśćiá tyśiecy. ♣ A ták pośwjącáli Dom PAński / Krol / y wszyscy Synowie Izráelscy. 64 ♣ Onegoż dniá pośwjęćił Krol pośrzodek śieni / ktora byłá przed domem PAńskim: bo tám Ofiárował cáłopalenie / y Ofiáré śniedną; y tłustośći Ofiar spokojnych: przeto / że Ołtarz miedźiány / ktory był przed PANEm / był máły / y nie mogły śię ná nim zmieśćić cáłopálenia / y Ofiáry śniedne / y tłustośći Ofiar spokojnych. 65 ♣ A ták obchodźił Sálomon ná on czás święto zacne / y wszystek Izráel z nim: zgromádzenie wielkie / od weśćia do Emát / áż do rzeki Egipskiey przed PAnem Bogiem nászym przez śiedm dni / y przez śiedm dni / *to jest*, przez czternaśćie dni. 66 ♣ A dniá osmego rozpuśćił lud: Ktorzy błogosłáwiąc Krolowi / rozjeszli śię do przybytkow swojich / weseląc śię / y ćiesząc śię w sercu *swym*, że wszystkiego dobrego / ktore uczynił PAN Dawidowi słudze swemu / y Izráelowi ludowi swemu.

x 2 Kron 7. 5.

ROZDZIAL IX.

Bog powtore z Sálomonem rozmawiá. 11. Salomon Hirámowi miástá daruje. 17. A inne buduje. 20. Narody pozostáłe hołduje. 25. Trzy kroć do roku Ofiáruje. 26. y Okręty po złoto wypráwuje.

1 Y Stáło śię / gdy dokończył a Sálomon budowánia Domu PAń-

a 2 Kron 7. 11.

PAń-

Páńſkiego/ y domu krolewſkiego/ y wßyſtkiego co żądał Sálomon y chćiał uczynić: ♣ 2 Że ſię b PAn ukazał Sálomonowi powtore/ jáko mu ſię był ukazał w Gábáon. ♣ 3 Y rzekł PAn do niego: Wyſłuchałem modlitwę twoję/ y proźbę twoję/ ktorąś ſię modlił przede mną/ á poświęćiłem ten dom ktoryś zbudował/ áby tám c przebywáło imię moje áż ná wieki; y będą tám oczy moje y ſerce moje po wßyſtkie dni. ♣ 4 A jeśli ty będźieß chodźił przede mną/ jáko chodźił Dawid Oćiec twoj/ w doſkonáłośći ſercá/ y w proſtośći/ á będźieß ſię ſpráwował według wßyſtkiego com ći przykazał/ ſtrzegąc wyrokow mojich y ſądow mojich: ♣ 5 Tedy utwierdzę ſtolicę kroleſtwá twego nád Izráelem ná wieki/ jákom powiedźiał d Dawidowi Ojcu twemu/ mowiąc: Nie będźie odjęty z narodu twego mąż/ z ſtolice Izráelſkiey. ♣ 6 Ale jeśli ſię ná zad odwroćićie wy/ y Synowie wáßy e ode mnie/ á nie będźiećie ſtrzegli przykazań mojich/ y wyrokow mojich/ ktorem wam podał; ále odßedßy będźiećie ſłużyli Bogom cudzym/ y będźiećie ſię im kłaniáli: ♣ 7 Tedy wytrácę Izráelá z źiemie/ ktorąm im dał/ á Dom ktorym poświęćił Imieniowi memu odrzucę od oblicza mego/ á będźie f Izráel przypowieśćią y baśnią miedzy wßyſtkimi narodámi. ♣ 8 A ták y ten dom ktory był ſławny/ káždemu mimo idącemu będźie ná podźiw y ná poświſtánie/ y rzecze: Przeczże g ták uczynił PAn tey źiemi y temu domowi? ♣ 9 Tedy odpowiedzą: Przeto/ iż opuśćili PANA Bogá ſwego/ ktory wywiodł Ojce ich z źiemie Egipſkiey/ á chwyćili ſię Bogow cudzych/ y kłaniáli ſię im/ á ſłużyli im: Dla tegoż przywiodł PAn ná nie to wßyſtko złe.

b 1 Krol. 3.5. 6. 7.
c 1 Krol. 8. 29.
d 2 Sám. 7. 12. 1 Krol. 6. 12. 1 Kron 22.10. Pſalm 132. 11.
e 2 Sám. 7. 14. Pſalm 89.31.
f 5 Moj. 28.37.
g 5 Moj 29.24. Jerem. 22. 8.

10 Y Stáło ſię po h wyśćiu dwudźieſtu lat/ ktorych zbudował Sálomon owe obá domy/ Dom Páńſki/ y dom Krolewſki: ♣ 11 Do czego Hirám krol Tyrſki nádał był Sálomonowi drzewá Cedrowego/ y drzewá jodłowego/ y złotá ile jedno chćiał; tedy też Krol Sálomon dał Hirámowi dwádźieśćiá miaſt w źiemi Gálilejſkiey. ♣ 12 Y wyjáchał Hirám z Tyru/ áby oglądał miáſtá/ ktore mu dał Sálomon: ále mu ſię niepodobáły. ♣ 13 Y rzekł: Coż to zá miáſtá ktoreś mi dał Bráćie moj? Y názwał je źiemią i Chábul/ áż do dniá tego.

h 2 Kron 8. 1.

i T. Ledájáko. I. piaſczyſto, ábo iłowáto.

14 A Bowiem poſłał był Hiram Krolowi/ ſto y dwádźieśćiá talentow złotá. ♣ 15 A przyczyná poboru ktory był rozkazał wybieráć Krol Sálomon byłá, áby zbudował Dom Páńſki/ y dom ſwoj y Mello/ y mury Jeruzalemſkie/ y Háſor/ y Mágeddo/ y Gázer. ♣ 16 Fáráo bowiem Krol Egipſki/ wyćiągnął był/ y wźiął Gázer/ y popalił je ogniem/ á Chánánejczyká ktory mießkał w tym mieśćie wymordował/ á dał je zá poſag corce ſwey/ żenie Sálomonowey. ♣ 17 A ták zbudował Sálomon Gázer y Betoron niżße. ♣ 18 Przytym Báálát/ y Tádmor ná puſzczy w teyże źiemi: ♣ 19 Y wßyſtkie miáſtá w ktorych miał ſkłády Sálomon/ y miáſtá wozow/ y miáſtá jezdnych: y wßyſtko według żądośći Sálomonowey: cokolwiek chćiał budowáć w Jeruzalem y ná Libánie/ y we wßyſtkiey źiemi Páńſtwá ſwojego.

20 Wßyſtek tákże lud/ ktory był pozoſtał z Amorrejczykow/ Hettejczykow/ Ferezejczykow/ Hewejczykow/ y Jebuzejczykow/ ktorzy nie byli z Synow Izráelſkich: ♣ 21 To jeſt, Syny ich/ ktorzy byli pozoſtáli po nich w źiemi/ ktorych nie mogli Synowie Izráelſcy wytráćić/ uczynił Sálomon hołdownikámi y niewolnikámi áż do dniá dźiśieyßego. ♣ 22 Ale z Synow Izráelſkich/ nie uczynił Sálomon żadnego niewolnikiem/ jedno byli ludźmi rycerſkimi/ y ſługámi jego/ y Kśiążęty/ y Hetmány jego/ y przełożonymi nád wozámi jego/ y nád jezdnymi jego. ♣ 23 Było tych przedniejßych z przełożonych/ ktorzy byli nád robotą Sálomonową/ pięć ſet y pięćdźieśiąt: co byli nád ludźmi wykonywájącymi robotę.

i 2 Kron 8. 11.

24 LEcz corká i Fáráonowá przeprowádźiłá śię z miástá Dawidowego / do domu swego / ktory jey zbudowáł *Sálomon* : tedy zbudowáł y Mello. 25 Y Ofiárowáł Sálomon trzy kroć ná káżdy rok cáłopalenia / y spokojne Ofiáry / ná Ołtarzu / ktory był zbudowáł PAnu : ále kádźił ná onym *Ołtarzu* ktory był przed PAnem / gdy dokonał domu.

26 OKretow też nábudowáł Krol Sálomon w Asyongáber / ktore jest podle Elotu / nád brzegiem morzá czerwonego w źiemi Edomskiey. 27 Y posłał Hirám ná tychże okretách sługi swe / żeglarze / świádome morzá / z sługámi Sálomonowymi. 28 Ktorzy przypłynawszy do Ofir / wźięli z támtąd złotá / czterystá y dwádźieśćiá talentow / y przywieźli *je* do Krolá Sálomoná.

ROZDZIAŁ X.

Przyjazd Krolowey Sáby do Sálomoná 14. Dochody jego doroczne. 18 Zacności y dostátki jego známienite.

a 2 Kron 9. 1. Mátt. 12.42. Luk. 11.31.

1 NA a Krolowa z Sáby usłyszawszy sławę o Sálomonie y o Imieniu PAńskim; przyjácháłá áby go doświadczyłá w gadkách. 2 Y wjácháłá do Jeruzalem z wielkim bárzo pocztem / z wielbłądámi niosącymi rzeczy wonne / y złotá bárzo wiele / y kámienia drogiego. A przyszedszy do Sálomoná / mowiłá do niego o wszystkim co miáłá w sercu swojim. 3 Ale jey odpowiedźiał Sálomon ná jey wszystkie słowá : Nie było nic skrytego przed Krolem / ná coby jey nie odpowiedźiał.

4 PRzetoż widząc Krolowa z Sáby / wszystkę mądrość Sálomonowę / y dom ktory był zbudowáł ; 5 Tákże potráwy stołu jego / y śiadánia sług jego / y stawánia służących mu / y száty ich ; y podczáże jego / y b wschody po ktorych wstępował do domu PAńskiego / c zdumiáłá śię bárzo. 6 Y rzekłá do krolá : Prawdźiwáć to mowá / ktorąm słyszáłá w źiemi mojey o spráwách twojich / y o mądrośći twojey: 7 Alem nie wierzyłá powieśćiam onym / áżem sámá przyjácháwszy ogladáłá *to* oczymá swymi. Ale mi tego nie powiedźiano y połowice. Większa jest mądrość y dobroć *twojá* niżeli sławá ktorąm słyszáłá. 8 Błogosłáwieni mężowie twoii / błogosłáwieni słudzy twoji / ktorzy záwsze przed tobą stoją / y słucháją mądrośći twojey. 9 Niechże będźie PAn Bog twoj błogosłáwiony / ktory ćię sobie upodobał / áby ćię posádźił ná stolicy Izráelskiey : przeto iż PAn umiłował Izráelá ná wieki / y postánowił ćię Krolem / ábyś czynił sąd y spráwiedliwość.

b I. Ofiáry ktore spráwował. c I. Zmartwiáłá.

10 Y Dáłá Krolowi sto y dwádźieśćiá talentow złotá / y rzeczy wonnych bárzo wiele / y kámienia drogiego. Nie przyszło nigdy potym ták wiele wonnych rzeczy / jáko dáłá Krolowa z Sáby Krolowi Sálomonowi. 11 (Nádto okręty Hirámá / ktore przynośiły złoto z Ofir / przyniosły z Ofir drzewá Almugimowego bárzo wiele / y kámienia drogiego. 12 Y poczynił Krol z drzewá Almugimowego wschody d do domu PAńskiego / y domu Krolewskiego ; y hárfy / y lutnie śpiewakom : A nigdy nie przywożono tákiego drzewá Almugimowego / áni widźiano / áż do dniá tego.) 13 Krol tákże Sálomon dał Krolowey z Sáby wszystko czego chćiáłá y czego żądáłá ; oprocz *tego* co jey dał *z dobrey woli* ręką Krolewską. Potym odjácháwszy / wroćiłá śię do źiemie swojey / oná y słudzy jey.

d I. Ganki I. Poręcze.

14 A Byłá wagá onego złotá / ktore przychodźiło Sálomonowi ná káżdy rok / sześć set sześćdźieśiat y sześć talentow złotá. 15 Oprocz tego *co przychodźiło* od kupcow / y z hándlu tych / ktorzy rzeczámi wonnymi kupczyli ; y od wszystkich Krolow Arábskich / y Kśiążąt źiemie. 16 Przetoż uczynił Krol Sálomon dwieśćie tarczy ze złotá ćiągnionego / sześć set *Syklow* złotá wychodźiło ná káżdą tarczą. 17 Przytym trzystá puklerzow ze złotá ćiągnionego : trzy grzywny złotá odważył ná káżdy puklerz. Y schował je Krol w Domu lásu e Libánowego.

e T. w Leśie.

18 UCzynił tákże Krol stolicę wielką / z kośći Słoniowey / y pow-

19 loktá sczerym złotem. Sześć stopniow było u oney stolice; á wierzch okrągły był ná stolicy z tyłu; y poręcza były z obudwu stron siedzenia; á dwá lwi stali u poręcza. 20 A dwánaście lwow stało ná onych sześci stopniách z obu stron. Nie było nic tákiego urobiono w żadnych Krolestwách. 21 Nád to wszystkie naczynia z ktorych pijał Krol Sálomon / były złote; tákże y wszystkie naczynia Domu / lásu Libánowego były z sczerego złotá. Nic nie było ze srebrá / áni go miano w jákiey cenie za dni Sálomonowych: 22 Abowiem okręty Krolewskie były ná morzu z okrętámi Hirámowemi: raz we trzy látá wracáły się okręty z morzá / przynosząc złoto y srebro / kości słoniowe / y kocżkodany y pawie.

23 A Ták uwielmożony jest Krol Sálomon / nád wszystkie Krole ziemskie bogáctwy y mądrością. 24 Przetoż wszyscy obywátele ziemie / prágnęli widzieć Sálomoná / áby słucháli mądrości jego / ktorą był dał Bog w serce jego. 25 Y przynosił mu káżdy dáry swe: naczynia srebrne y naczynia złote / y száty / y zbroje / y rzeczy wonne / konie / y muły: á to ná káżdy rok. 26 Ták iż názgromadzał Sálomon f wozow y jezdnych: á miał tysiąc y czterysta wozow / y dwánaście tysięcy jezdnych / ktore rozsádził po miástách wozow / y przy sobie w Jeruzalem. 27 Y złożył Krol srebrá w Jeruzalem / ták wiele jáko kámienia: á Cedrow jáko g Sykomorow / ktorych ná polu rośćie bárzo wiele. 28 Przywodzono też konie Sálomowi z Egiptu / y towáry rozliczne: bo kupcy Krolewscy bráli towáry rozliczne / zá pewne pieniądze. 29 A wychodził y przychodził cug woźnikow z Egiptu zá sześć set srebrnikow / á koń zá sto y piećdziesiąt. A ták wszyscy Krolowie Hetteyscy / y Krolowie Syryjscy z rąk ich koni dostawáli.

f 1 Krol. 4. 26. 2 Kron 1. 14. y 9. 25.

g 1. Płonnych fig.

Rozdział XI.

Sálomon od niewiast zwiedziony Bogá odstąpił. 11. Bog mu karániem grozi. 14. nieprzyjaćioły nań przepuszcza. 30. Jeroboámowi przez Achiaszá dźiesiećioro pokolenie obiecuje. 43. Dzieje, śmierć, y pogrzeb Sálomonow.

1 Tedy Krol Sálomon a rozmiłował się niewiast obcych wiele: nie tylko corki Fáráonowey / *ále* y Moábitczanek / Ammonitczanek / Edomczanek / Sydończanek / Hettejczanek. 2 Z tych narodow o ktorych powiedział PAN Synom Izráelskim: Nie b wchodźcie do nich / y one niech nie wchodzą do was: ábowiem náklonityby serce wásze zá Bogi swymi: do tych przylnął Sálomon miłością. 3 Ták iż miał on Krolowych śiedm set: á założnic trzy stá: y odwrociły żony jego serce jego. 4 Y stáło się gdy już był Sálomon *stary*, że żony jego náklonity serce jego zá Bogi cudzymi / ták iż nie było serce jego zupełne z PAnem Bogiem jego / jáko serce Dawidá Ojcá jego. 5 Ale udał się Sálomon zá c Astárotą boginią Sydońską / y zá Molochem d obrzydliwością Ammonitow. 6 Y uczynił Sálomon co się nie podobáło PAnu / áni chodził doskonále zá Pánem / jáko Dawid Ojciec jego. 7 Tedy zbudował Sálomon Káplicę e Chámosowi obrzydliwości Moábskiey / ná gorze przećiw Jeruzalem / y Molochowi obrzydliwości Synow Ammonowych. 8 Y ták uczynił wszystkim żonom swym cudzoziemkam / ktore kádziły / y ofiárowáły Bogom swojim.

9 Y Rozgniewał się PAn ná Sálomoná / iż się odwrociło serce jego od PAná Bogá Izráelskiego / ktory się mu był f ukazał po dwá kroć. 10 Y zákazał g mu tego / áby nie chodził zá Bogi cudzymi: wszákże nie strzegł tego co PAN przykazał. 11 Przetoż rzekł PAn do Sálomoná: Ponieważeś się tego dopuśćił / nie strzegąc przymierza mego / áni wyrokow mojich ktoremći przykazał / pewnie oderwę krolestwo od ćiebie / á dam je słudze twojemu. 12 Wszákże zá dni twojich nie uczynię tego / dla Dawidá Ojcá twego. *Ale* z ręki Syná twego

a 5 Moj. 17. 17.

b 2 Moj. 34. 16. 5 Moj. 7. 3. Syrác. 47. 21.

c Sędź. 2. 13.

d 3 Moj. 18. 21.

e 4 Moj. 21. 29.

f 1 Krol 3. 5. y 9. 2.

g 1 Krol. 9. 4.

13 oderwę je. ♣ Lecz wszystkiego krolestwá nie oderwę: Pokolenie jedno dam Synowi twemu / dla Dawidá sługi mego / y dla Jeruzalem / ktorem obrał.

14 PRzetoż wzbudźił PAn przećiwniká Sálomonowi / Adádá Edomczyká / z naśienia krolewskiego 15 ktory był w Edom. ♣ Abowiem stáło śię / h gdy Dawid był w Edom / á Joáb Hetman wojska wyjáchał / áby pochował pobite / y pobił wszystkie mężczyzny w Edom: 16 ♣ (Bo tám sześć mieśiecy mieszkał Joáb ze wszystkimi Izráelczykámi / áż wytráćił wszystkie mężczyzny w Edom) 17 ♣ Tedy uciekł Adád sam / *y niektorzy* mężowie Edomscy z sług Ojcá jego z nim / áby szli do Egiptu: A Adád *był* chłopcem nie wielkim. 18 ♣ Ktorzy wyszedszy z Mádyán przyszli do Fárán: á wźiawszy z sobą *niektore* męże z Fárán / weszli do Egiptu do Fáráoná Krolá Egipskiego: ktory mu dał dom / y żywność mu náznáczył / dał mu też y źiemię. 19 ♣ Y ználazł Adád wielką łáskę w oczách Fáráonowych / ták iż mu dał zá żonę śiostrę żony 20 swey / śiostrę Krolowey Táfnes. ♣ Y porodźiłá mu śiostrá Táfnes Genubátá Syná jego / ktorego odchowáłá Táfnes w domu Fáráonowym: Y był Genubát w domu Fáráonowym miedzy Syny Fáráonowymi. 21 ♣ A gdy usłyszał Adád w Egipćie iż zásnął Dawid z Ojcy swymi / á iż umárł Joáb Hetman Wojska: Tedy rzekł Adád do Fáráoná: Puść mię / że pojdę do źiemie 22 mojey. ♣ Ktoremu odpowiedźiał Fáráo: Czegożći niedostawa u mnie / żechcesz iść do źiemie twojey? A on rzekł: Niczego: á wszákże puść mię.

23 WZbudźił tákże Bog nań przećiwniká / Rezoná Syná Eliádowego / ktory był uciekł od i Adá-24 rezerá krolá Soby Páná swego. ♣ A zebrawszy do śiebie męże / był kśiążęciem roty / gdy je Dawid mordował: Przetoż odszedszy do Dámászku / mieszkáli w nim / á krolowáli 25 nád Dámászkiem. ♣ Y był przećiwnikiem Izráelowi / po wszystkie dni Sálomonowe: á to oprocz szkod ktore *mu czynił* Adád: Bo śię brzydźił Izráelem / gdy krolował w Syryey.

h 2 Sám. 8. 14.

i 2 Sám. 8. 3.

26 JEroboám k też Syn Nábátá Efrátejczyk z Záredy / (á imię mátki jego Serwá *ktora byłá* wdowá) sługá Sálomonow / pod-27 niosł przećiwko Krolowi rękę. ♣ A ták byłá przyczyná / dla ktorey podniosł rękę swą przećiwko Krolowi: że Sálomon zbudowawszy Mello / zápráwił dźiurę w mieśćie Dawidá Ojcá swego. 28 ♣ A Jeroboám był mąż mocny y możny: Przetoż widząc Sálomon młodźieńcá / że był sprawny / postánowił go nád podátkámi wszystkimi domu Jozefowego.

29 Y Stáło śię tegoż czásu gdy Jeroboám wyszedł z Jeruzalem / że go ználazł ná drodze Achiasz Silonitczyk Prorok / będąc odźiány płaszczem nowym: á tylko sámi 30 dwáj byli ná polu. ♣ Tedy wźiawszy Achiasz płaszcz nowy / ktory miał ná sobie / rozdárł go ná dwanaśćie 31 sztuk. ♣ Y rzekł do Jeroboámá: Weźmi sobie dźieśięć sztuk: bo ták mowi PAN / Bog Izráelski: Oto ja oderwę Krolestwo z rąk Sálomonowych / á dam tobie dźieśięćio-32 ro pokolenie. ♣ Jedno tylko pokolenie zostánie mu / dla sługi mego Dawidá / y dla miástá Jeruzalem / ktorem obrał ze wszystkich pokoleń 33 Izráelskich. ♣ Przeto że mię opuśćili / á kłaniáli śię Astároćie bogini Sydońskiey / y Chámosowi Bogu Moábskiemu / y Molochowi Bogu Synow Ammonowych / á nie chodźili drogámi mojimi / áby czynili to / co śię mnie podoba: áni też *strzegli* wyrokow mojich / y sądow mojich / jáko Dawid Ojciec jego. 34 ♣ Wszákże nie odejmę wszystkiego Krolestwá z ręki jego / owszem zostáwię go Kśiążęćiem po wszystkie dni żywotá jego / dla Dáwidá sługi mego / ktoregom obrał / ktory strzegł rozkazánia mego / y wyrokow mo-35 jich. ♣ Ale wźiawszy krolestwo z ręki Syná jego / dam tobie z niego dźie-36 śięć pokoleń. ♣ A Synowi jego dam pokolenie jedno / áby zostáłá pochodnia Dawidowi słudze memu po

k 2 Kron. 13. 6.

l 1 Krol 8.13. 16. 2 Kron 6. 2. y 7.16.

wßystkie dni przede mną/ w mieśćie Jeruzalem ktorem sobie obrał l áby tám przebywáło imię moje: 37 ♣ A ćiebie wezmę ábyś krolował nád wßystkim/ czego żąda duszá twojá: á będźieß Krolem nád Jzráelem. ♣ 38 Przetoż/ jeśli będźieß słuchał wßystkiego coć przykaże/ á będźieß chodźił drogámi mojimi/ czyniąc to co dobrego jest w oczách mojich/ strzegąc wyrokow mojich y przykazań mojich/ jáko czynił Dawid sługá moj; tedy będę z tobą/ á zbuduję ćie dom mocny/ jákom zbudował Dawidowi/ y podam ći Jzráelá: 39 ♣ Y trápić będę naśienie Dawidowe dla tego: á wßákże nie po wßystkie dni.

40 Przetoż Sálomon chćiał zábić Jeroboámá: ále wstawßy Jeroboám ućiekł do Egiptu/ do Sesáká Krolá Egipskiego: y był w Egipćie áż do śmierći Sálomonowey. 41 ♣ A inne spráwy Sálomonowe/ ktorekolwiek czynił/ y mądrość jego/ izali nie są wypisáne w kśięgách spraw Sálomonowych? 42 ♣ A dni ktorych krolował Sálomon w Jeruzalem nád wßystkim Jzráelem *było* czterdźieśći lat. 43 ♣ Y zásnął Sálomon z Ojcy swymi/ á pogrzebiony jest w mieśćie Dawidá Ojcá swego: y krolował Roboám Syn jego miásto niego.

ROZDZIAL XII.

Krolestwo po śmierći Sálomonowey ná dwoje rozerwáne. 26. Bálwochwalstwo Ieroboámowe.

a 1 Kron 10.1.

1 Gdy jáchał Roboám a do Sychem: Bo w Sychem zebrał śię był wßystek Jzráel/ áby go postánowili Krolem. 2 ♣ Y stáło śię gdy usłyßał Jeroboám/ Syn Nábátow/ ktory był jeszcze w Egipćie. (Bo był ućiekł przed b Krolem Sálomonem/ y mießkał Jeroboám w Egipćie/) 3 ♣ Tedy posłáli y wezwáli go. Przetoż przyßedßy Jeroboám/ y wßystko zgromádzenie Jzráelskie/ rzekli do Roboámá/ mowiąc; 4 ♣ Oćiec twoj włożył ná nas járzmo ćięßkie: ále ty teraz ulżyj *nam* niewoli srogiey Ojcá twego/ y járzmá jego ćięßkiego/ ktore włożył ná nas: á będźiemyć służyli. 5 ♣ Ktory im rzekł: Odeydźćie/ á po trzech dniách wroććie śię do mnie: Y odßedł lud.

b 1 Krol. 11.40.

6 Tedy wßedł w rádę Krol Roboám z stárßymi/ ktorzy stawáli przed Sálomonem Ojcem jego zá żywotá jego/ mowiąc: Co wy rádźićie? Jákabym miał dáć odpowiedź ludowi temu. 7 ♣ Ktorzy mu odpowiedźieli/ mowiąc: Jesli dźiś powolny będźieß ludowi temu/ á posłuchaß ich/ y daß im odpowiedź/ á będźieß mowił do nich słowá łágodne/ będą sługámi twymi po wßystkie dni. 8 ♣ Ale on opuśćiwßy rádę Stárßych ktorą mu podáli/ wßedł w rádę z młodźieńcámi ktorzy z nim wzrośli/ á ktorzy stawáli przed nim. 9 ♣ Y rzekł do nich: A wy co rádźićie/ ábysmy odpowiedźieli ludowi temu/ ktory rzekł do mnie/ mowiąc: Ulżyj járzmá/ ktore włożył Oćiec twoj ná nas. ♣ 10 Tedy mu odpowiedźieli oni młodźieńcy/ ktorzy z nim wzrośli/ mowiąc; Ták odpowieß temu ludowi/ ktorzy mowili do ćiebie/ á rzekli: Oćiec twoj włożył ná nas járzmo ćięßkie/ ále nam go ty ulżyj: Ták rzeczeß do nich. Namnieyßy *pálec* moj mięßy jest niż biodrá Ojcá mego. 11 ♣ Przetoż teraz/ Oćiec moj kładł ná was járzmo ćięßkie/ ále ja przydam do járzma wáßego: Oćiec moj karał was biczykámi/ ále ja was będę karał c korbáczámi.

c H. Niedźwiadkámi.

12 Przyßedł tedy Jeroboám/ y wßystek lud do Roboámá dniá trzećiego/ jáko był rozkazał Krol/ mowiąc: Wroććie śię do mnie dniá trzećiego. 13 ♣ Y dał srogą odpowiedź Krol ludowi/ opuśćiwßy rádę Stárßych/ ktorą mu byli dáli. 14 ♣ A rzekł do nich według rády młodźieńcow/ mowiąc: Oćiec moj obćiążał was járzmem ćięßkim/ ále ja przydam do járzmá wáßego: Oćiec moj karał was biczykámi/ ále ja was będę karał korbáczámi. 15 ♣ Y nie usłuchał Krol ludu: bo byłá przyczyná od PAná/ áby dosyć uczynił słowu swemu ktore był powiedźiał PAN d przez Achiaszá Sylonitczyká do Jeroboámá Syná Nábátowego.

d 1 Krol 11.31.

A gdy

16 A Gdy widźiał wszystek Izráel/ że ich nie usłuchał Krol/ odpowiedźiał lud Krolowi / ták mowiąc: Cożmy mamy zá dźiał w Dawidźie? á co zá dźiedźictwo/ w synu Isájowym? Idź do namiotow swych o Izráelu! á ty Dawidźie opátrz teraz Dom twoj. Y rozeszli śię Izráelczycy do namiotow swojich. 17 A ták *tylko* nád Synámi Izráelskimi / ktorzy mieszkáli w mieśćiech Judskich/ krolował Roboám. 18 Y posłał Krol Roboám Adorámá / ktory był e Poborcą / y ukámienował go wszystek Izráel áż umárł: przetoż Krol Roboám / wśiadszy co rychley ná woz / uciekł do Jeruzalem. 19 A ták odstąpili Izráelczycy od domu Dawidowego / áż do dniá tego.

e *H, Nád poboryś.*

20 Y Stáło śię/ gdy usłyszał wszystek Izráel że śię wroćił Jeroboám / posławszy przyzwáli go do zgromádzenia : y postánowili go Krolem nád wszystkim Izráelem. Nie zostáło przy domu Dawidowym / jedno sámo pokolenie Judowe.

21 A Przyjáchawszy Roboám do Jeruzalem / zebrał wszystek dom Judow/ y pokolenie Benjáminowe: sto y ośmdźieśiąt tyśięcy mężow przebránych ku bojowi : áby walczyli z domem Izráelskim / á żeby przywrocone było krolestwo Roboámowi /Synowi Sálomonowemu. 22 Y stáło śię słowo Boże do f Semejaszá / mężá Bożego/ mowiąc: 23 Powiedz Roboámowi Synowi Sálomonowemu / Krolowi Judskiemu/ y wszystkiemu domowi Judowemu y Benjáminowemu/ y innemu ludowi/ mowiąc : 24 Ták mowi PAn : Nie wychodźćie/ áni walczćie z brácią swoją / Synmi Izráelskimi : wroććie śię káżdy do domu swego : Abowiem ode mnie śię ta rzecz stáłá. Y usłucháli rozkazánia PAńskiego / á wroćili śię/ áby odeszli według słowá PAńskiego.

f 2 *Kron* 11. 2.

25 P Otym zbudował Jeroboám Sychem/ ná gorze Efrájim/ y mieszkał w nim: á z támtąd wyszedszy pobudował Fánuel.

26 Y Rzekł Jeroboám w sercu swym: Wnetby śię wroćiło Krolestwo do domu Dawidowego: 27 Gdyby chadzał ten lud spráwowáć ofiáry do domu PAńskiego do Jeruzalem: y obroćiłoby śię serce ludu tego do Páná swego / *do* Roboámá Krolá Judskiego: á zábiwszy mię wroćiliby śię do Roboámá Krolá Judskiego. 28 Przetoż nárádźiwszy śię Krol/ uczynił dwu ćielcow złotych/ y mowił do ludu : Dosyć śię náchodźili do Jeruzalem: Oto bogowie twoji o Izráelu / ktorzy ćię wywiedli z źiemie Egipskiey. 29 Y postáwił jednego w Bethel / á drugiego postáwił w Dán. 30 Y było to *pobudką* do grzechu : Bo chádzał lud do jednego z tych *bogow* áż do Dán. 31 Uczynił też dom ná g wyżynách y postánowił h Kápłány niektore z pospolstwá / ktorzy nie byli z Synow Lewiego. 32 Nád to ustáwił Jeroboám święto uroczyste mieśiącá osmego / pietnastego dniá *tegoż* mieśiącá ná kształt świętá / ktore *obchodzono* w Judźie : y ofiárował ná Ołtarzu: Toż uczynił w Bethel/ ofiárując ćielcom / ktore był uczynił : Postánowił też Kápłány w Bethel ná wyżynách ktore był poczynił. 33 Y spráwował też Ofiáry ná Ołtarzu / ktory był uczynił w Bethel/ pietnastego dniá / mieśiącá osmego : onegoż mieśiącá ktory był wymyślił w sercu swojim : Y uczynił święto uroczyste Synom Izráelskim / á przystąpił do Ołtarzá áby kádźił.

g 3 *Moj.* 26.30. h 2 *Kron* 11.15.

ROZDZIAL XIII.

Jeroboám z báłwochwálstwá strofowány od Proroká Bożego. 18. Był potym oszukány od fałszywego Proroká. 24. ktorego Lew w drodze zábił.

1 A Oto mąż Boży przyszedł z Judstwá z słowem Páńskim/ do Bethel/ gdy Jeroboám stał u Ołtarzá/ áby kádźił. 2 Y záwołał przećiw Ołtarzowi słowem PAńskim / y rzekł: Ołtarzu/ Ołtarzu / ták mowi PAn : a Oto Syn národźi śię domowi Dawidowemu/ imieniem Jozyasz : ktory będźie ofiárował ná tobie Kápłány wyżyn / kádzące ná

a 2 *Krol.* 23.15. 16.17.

tobie / y kośći ludzkie popala ná tobie. 3 Y dał *on* znák dniá onegoż mowiąc : Tenći jest znák że *to* mowił PAN : Oto śię Ołtarz rozpádnie / á wysypie śię popioł / ktory *jest* ná nim.

4 A Gdy usłyszał Krol Jeroboám słowo mężá Bożego / ktore obwoływał przećiw Ołtarzowi w Bethel / źćiągnął rękę swą od Ołtarzá / mowiąc : Pojimajćie go. Y uschłá ręká jego / ktorą był wyćiągnął przećiw niemu / á niemogł jey przyćiągnąć do śiebie. 5 Ołtarz śię tez rozpádł : á wysypał śię popioł z Ołtarzá / według znáku ktory był dał mąż Boży słowem PAńskim. 6 Przetoż odpowiádájąc Krol / rzekł do mężá Bożego : Proszę ćię / proś oblicza PANá Bogá twego / á modl śię zá mną / áby śię wroćiłá ręká mojá do mnie. Y modlił śię mąż Boży obliczu PAńskiemu : y wroćiłá śię ręká Krolewska do niego / y byłá jáko pierwey. 7 Tedy rzekł Krol do mężá Bożego : Podź ze mną do domu / ábyś śię pośilił / á dámći upominek. 8 Ale rzekł mąż Boży do Królá : Byś mi dał połowicę domu twego / nie pojádę z tobą : áni będę jadł chlebá / áni będę pił wody ná tym miejscu. 9 Bo mi ták PAn rozkazał słowem swojim / mowiąc : Nie będźiesz jadł chlebá / áni będźiesz pił wody / áni śię wroćisz tą drogą / ktorąś przyszedł. 10 Szedł tedy inszą drogą : á nie wroćił śię tą drogą ktorą był przyszedł do Bethel.

11 A Prorok niejáki stáry mieszkał w Bethel : ktorego Syn przyszedszy / opowiedźiał mu wszystkę spráwę / ktorą był uczynił onegoż dniá mąż Boży w Bethel : y słowá ktore mowił do Królá / opowiedźieli Ojcu swemu. 12 Y rzekł im Oćiec ich : Ktoraż drogą poszedł ? Y pokazáli Synowie jego drogę / ktorą poszedł on mąż Boży / ktory był przyszedł z Judstwá. 13 Zátym rzekł Synom swym : Ośiodłajćie mi osłá : y ośiodłáli mu osłá / y wśiadł nań : 14 Y jáchał zá mężem Bożym : á ználazł go śiedzącego pod dębem / y rzekł mu : Tyżeś jest on mąż Boży / ktoryś przyszedł z Judstwá ? á on rzekł : Jestem. 15 Y rzekł do niego : Podź ze mną do domu / żebyś jadł chleb. 16 Ale mu on rzekł : Nie mogę śię wroćić z tobą / áni iść z tobą / áni będę jadł chlebá / áni będę pił wody z tobą / ná tym miejscu. 17 Bo śię stáłá do mnie mowá słowem PAńskim : Nie będźiesz tám jadł chlebá / áni pił wody / áni śię wroćisz idąc tą drogą / ktorąś szedł. 18 Ktoremu *on* odpowiedźiał : Y jam Prorok jáko y ty : Anjoł tez rzekł do mnie słowem PAńskim / mowiąc : Wroć go z sobą do domu twego / áby jadł chleb / y pił wodę : y *ták* 19 zmamił nim. Y wroćił śię z nim / á jadł chleb w domu jego / y pił wodę.

20 A Gdy śiedźieli u stołu / stáło śię słowo PAńskie do Proroká / ktory go był wroćił. 21 Y záwołał b ná mężá Bożego / ktory był przyszedł z Judstwá mowiąc : Ták mowi PAn : Przeto żeś był odpornym ustam PAńskim / á nie strzegłeś rozkazánia ktoreć przykazał PAN Bog twoj : 22 Aleś śię wroćił / y jadłeś chleb / á piłeś wodę ná miejscu / o ktorym mći był rzekł / Nie będźiesz *tám* jadł chlebá / áni pił wody : Nie będźie pochowány trup twoj w grobie c Ojcow twojich.

b *T. On prorok Bethelski.*

c *Niżey. v. 30.*

23 A Ták gdy śię nájadł chlebá / y nápił śię / ośiodłano osłá Prorokowi onemu / ktorego był wroćił. 24 A gdy odjáchał / potkał go Lew w drodze / y zábił go : á trup jego był porzucony ná drodze / á ośieł stał wedle niego / Lew tákże stał podle trupá. 25 A oto mężowie mimo idący / ujrzeli trupá porzuconego ná drodze / y Lwá stojącego podle niego : ktorzy przyszedszy / powiedźieli *to* w mieśćie / w ktorym on stáry Prorok mieszkał.

26 CO gdy usłyszał on Prorok / ktory go był wroćił z drogi / rzekł : Mąż Boży jest / ktory był odpornym ustam PAńskim / przetoż podał go PAN Lwowi / ktory go potárł / y zábił go według słowá PAńskiego / ktore mu był powiedźiał. 27 Nád to rzekł do Synow swojich / mowiąc : Ośiodłajćie mi Osłá : y ośiodłáli.

28 A wyjáchawszy / znalazł trupá jego porzuconego ná drodze / á Osłá y Lwá stojące przy trupie. *Ale* nie jadł Lew onego trupá / áni obráził osłá.

29 ♣ Tedy wziął Prorok trupá mężá Bożego / á włożywszy go ná Osłá / przywiozł go: Y przyszedł do miástá

30 swego áby płákał y pogrzebł go. ♣ A położył trupá jego w grobie swojim / y płákáli go / mowiąc: Ach / bráćie moj!

31 ♣ A pochowawszy go / rzekł do Synow swojich: Gdy ja umrę / pochowajćie mię w tym grobie / w ktorym jest mąż Boży pochowány: podle kośći jego / położćie kośći moje. ♣

32 Bo zápewne się to stánie / co obwołał słowem Páńskim przećiw Ołtarzowi / ktory jest w Bethel: y przećiwko wszystkim domom wyżyn / ktore *są* w mieśćiech Sámáryjskich.

33 ♣ O gdy się stáło / *przećię* się nie odwroćił Jeroboám od drogi swey złey: ále znowu náczynił z pospolitego ludu Kápłánow d wyżyn: kto *jedno* chćiał / poświącał ręce jego / áby był Kápłánem wyżyn.

d 1 *Krol.* 12.31.

34 ♣ Y byłá tá rzecz domowi Jeroboámowemu *przyczyną* do grzechu / áby był wykorzeniony y wygłádzony z ziemie.

ROZDZIAŁ XIV.

Jeroboám rádźi się o dźiećię swe chore. 6. Prorok upadek domu y ludu jego opowiáda. 20. śmierć Jeroboámowá. 21. Grzechy ludu Judskiego, zá czásow Roboámá. 26. Seſák złupił kośćioł Jeruzálemski.

1 Tegoż czásu rozniemogł się Abiás / Syn Jeroboámow.

2 ♣ Y rzekł Jeroboám do żony swey: Wstań teraz / á odmień się áby nie poznano żeś ty żoná Jeroboámowá / á idź do Sylo: ono tám *jest* Achiasz Prorok / ktory mi a powiedźiał żem miał zostáć Krolem nád tym ludem.

a 1 *Krol.* 11.31.

3 ♣ A wźiąwszy z sobą dźieśięćioro chlebá / y płáckow / y fáskę miodu / idź do niego: onći oznájmi co się stánie dźiećięćiu.

4 ♣ Y uczyniłá ták żoná Jeroboámowá: á wstawszy poszłá do Sylo / y weszłá do domu Achiaszowego: Ale Achiasz niemogł już widźieć: bo mu były záſzły oczy dla stárośći jego.

5 A PAN rzekł do Achiaszá: Oto żoná Jeroboámowá wchodźi / áby się od ćiebie czego wywiedźiáłá o Synu swym / przeto że choruje: *Ale* ták á ták rzeczesz jey: Y stánie się gdy będźie wchodźiłá zmyśli się bydź inszą.

6 Przetoż gdy usłyszał Achiasz tąpánie nog jey wchodzącey we drzwi / rzekł: Wnidź żono Jeroboámowá: Przecz się zmyślasz bydź inszą? jam bowiem srogim posłem do ćiebie.

7 Idź powiedz Jeroboámowi: Ták mowi PAN Bog Izráelski: Ponieważem ćię wywyższył z pośrzodku ludu / á postánowiłem ćię Kśiążęćiem nád ludem mojim Izráelskim:

8 ♣ Y oderwałem krolestwo od domu Dawidowego / á dałem je tobie: tyś jednák nie był jáko sługá moj Dawid / ktory strzegł rozkazánia mego / y ktory chodźił zá mną cáłym sercem swojim / to tylko czyniąc / co jest dobrego w oczách mojich:

9 ♣ Aleś czynił złe nád wszystkie ktorzy byli przed tobą. Abowiem odszedszy / poczyniłeś sobie Bogi cudze / y lane / ábyś mię pobudźił do gniewu / á mnieś zárzućił w tył sobie.

10 ♣ Przetoż oto ja przywiodę złe ná dom Jeroboámow / y b wytrácę z Jeroboámá / áż do namniejszego szczeniećiá / więźniá / y opuszczonego w Izráelu: y wymiotę ostátki domu Jeroboámowego / jáko wymiátáją gnoj / áż do czystá.

b 1 *Krol.* 15.29.

11 ♣ Tego / ktory *z domu* Jeroboámowego umrze w mieśćie / zjedzą psi: á ktory umrze ná polu / zjedzą ptacy powietrzni: ponieważ PAN wyrzekł.

12 ♣ A ty wstawszy idź do domu twego: á gdy wchodźić będźiesz do miástá / tedy umrze dźiećię.

13 ♣ Y będźie go płákał wszystek Izráel / y pochowáją go: Bo ten sam *z domu* Jeroboámowego wnidźie do grobu / przeto iż się ználázło o nim *sámym* słowo dobre od PANá Bogá Izráelskiego w domu Jeroboámowym.

14 ♣ Wszákże postánowi sobie PAN Krolá nád c Izráelem / ktory wykorzeni dom Jeroboámow dniá tego: A co *mowię wzbudźi?* Y owszem już *wzbudźił.*

c 1 *Krol.* 15.27.

15 ♣ Y uderzy PAN Izráelá / y *zá-*

chwie-

chwieje nim, jáko śie chwieje trzciná ná wodách: á wykorzeni Izráelá z źiemie tey dobrey/ ktora dał Oycom ich/ y rozproszy je d zá rzekę: przeto/ iż sobie poczynili gáje/ wzruszájąc PANA ku gniewu. 16 A ták wyda Izráelá dla grzechu Jeroboámowego/ ktory grzeszył: y ktory do grzechu przywiodł Izráelá. 17 Tedy wstáłá żoná Jeroboámowá/ y poszłá/ á przyszłá do Tersá: á gdy wstępowáłá ná prog domu/ umárło dźiecię. 18 Y pochowáli je/ á płákał go wszystek Izráel według słowá PANskiego/ e ktore opowiedźiał przez sługę swego Achiaszá Proroká. 19 A inne spráwy Jeroboámowe/ jáko walczył/ y jáko krolowáł/ oto spisáne są w Kronikách o Krolách Izráelskich. 20 A dni ktorych krolowáł Jeroboám/ było dwádźieśćiá y dwie lećie/ y zásnął z Oycy swymi: á Nádáb Syn jego krolowáł miásto niego.

21 Roboám też Syn Sálomonow f krolowáł w Judá. A było Roboámowi czterdźieśći lat y jedno gdy począł krolowáć: á śiedmnaśćie lat krolowáł w mieśćie Jeruzalem ktore PAN obrał ze wszystkich pokoleń Izráelskich/ áby tám przebywáło Imię jego. A imię mátki jego było Náámá Ammonitká: 22 Y czynił Judá złe przed PANem/ á wzruszyli go ku gniewu grzechámi swymi/ ktorymi grzeszyli nád wszystko co czynili Oycowie ich. 23 Abowiem y oni pobudowáli sobie wyżyny/ y słupy/ y gáje/ ná káżdym págorku wysokim/ y pod káżdym drzewem źielonym. 24 Byli też y Sodomczycy w oney źiemi/ spráwujący śię według wszystkich obrzydliwośći pogánow/ ktore wyrzućił PAN od oblicznośći Synow Izráelskich.

25 Y Stáło śię roku piątego krolowánia Roboámá/ że wyćiągnął Sesák Krol Egipski przećiw Jeruzalem. 26 Y pobrał skárby domu Páńskiego/ y skárby domu krolewskiego/ wszystko to pobrał: wźiął też wszystkie tarcze g złote/ ktore był spráwił Sálomon: 27 Miásto ktorych Krol Roboám spráwił tarcze miedźiáne/ y poruczył je przełożonym nád piechotą/ ktorzy strzegli 28 drzwi domu krolewskiego. A gdy wchodźił Krol do domu PAńskiego/ bráłá je piechotá/ y záśię odnośiłá 29 do komor swojich. A inne spráwy Roboámowe/ y wszystko co czynił/ ázaż nie są nápisáne w Kronikách o Krolách Judskich. 30 Y byłá wojná miedzy Roboámem y miedzy Jeroboámem po wszystkie dni. 31 Y zásnął Roboám z Oycy swymi/ á pochowány jest z nimi w mieśćie Dawidowym: A imię mátki jego było Náámá Ammonitká. Y krolowáł Abiám Syn jego miásto niego.

d 2 Krol. 17.18.

e Wyżey v. 13.

f 2 Kron 12.13.

g 1 Krol. 10.16.

ROZDZIAL XV.

Abiám y Azá krolowie Judscy 25. Nádáb y Báázá Krolowie Izráelscy.

1 Roku tedy ośmnastego a krolowánia Jeroboámá/ Syná Nábátowego/ krolowáł Abiám nád Judá. 2 Trzy látá krolowáł w Jeruzalem. A imię mátki jego było Máácha/ corká Abisálomowá. 3 Ten chodźił we wszystkich grzechách Oycá swego/ ktore czynił przed nim: á nie było serce jego doskonáłe przy PAnu Bogu swojim/ jáko serce Dawidá Oycá jego. 4 Wszákże dla b Dawidá dał mu PAN Bog jego pochodnią w Jeruzalem/ wzbudźiwszy Syná jego po nim/ á utwierdźiwszy Jeruzalem. 5 Przeto/ że czynił Dawid co było dobrego w oczách PAńskich/ á nie uchylał śię od wszystkiego co mu rozkazał/ po wszystkie dni żywotá swego/ oprocz c spráwy z Uryaszem Hetteyczykiem. 6 Y byłá wojná miedzy Roboámem/ y miedzy Jeroboámem po wszystkie dni żywotá jego. 7 A insze spráwy Abiámowe/ y wszystko co czynił/ ázaż nie jest nápisano w Kronikách o Krolách Judskich? jáko y wojná miedzy Abiámem y miedzy Jeroboámem. 8 A gdy zásnął Abiám z Oycy swymi/ pochowano go w mieśćie Dawidowym. Y krolowáł d Azá Syn jego miásto niego.

9 A Ták roku dwudźiestego Jeroboámá Krolá Izráelskiego/ krolowáł Azá nád Judą. 10 Czterdźieśći lat y jedno krolowáł w Jeruzalem/ á imię mátki e jego było Máácha/ 11 corká Abisálomowá. Y czynił Azá co

a 2 Kron 13. 1.

b 1 Krol. 11.34. 36.

c 2 Sám. 11. 4. 17. 2 Sám. 12. 9.

d 2 Kron 14. 1.

e T. Báby jego.

co dobrego było w oczách PANskich/ jáko Dawid Oćiec jego: 12 ♣ Abowiem wytráćił Sodomczyki z źiemie/ y wyrzućił wßystkie báłwány/ ktorych byli náczynili Ojcowie jego. 13 ♣ Nádto y Maáchę/ mátkę swoję f zrzućił z pánowánia: bo byłá spráwiłá stráßnego báłwáná w gáju: przetoż porabał Azá tego stráßnego báłwáná jey/ y spalił u potoká Cedron. 14 ♣ A choćiaż wyżyny nie były skáżone/ jednák serce Azy było doskonáłe przy PANU/ po wßystkie dni jego. 15 ♣ Y wniosł rzeczy poświęcone Ojcá swego/ y rzeczy ktore sam poświęćił/ do domu PAnskiego/ śrebro/ y złoto/ y naczynia.

f 2 Kron 15. 16.

16 Y Byłá wojná miedzy Azą y miedzy Báázą Krolem Izráelskim po wßystkie dni ich: 17 ♣ Abowiem Báázá g Krol Izráelski wyćiągnał przećiw Judźie/ á zbudował Rámę/ áby nie dopuśćił wychodźić y wchodźić *nikomu* do Azy Królá Judskiego. 18 ♣ Ale wźiąwßy Azá wßystko śrebro y złoto/ ktore było pozostáło w skárbiech domu PAnskiego/ y w skárbiech domu krolewskiego/ dał je w ręce sługom swojim: y posłał je Krol Azá do Benádádá Syná Tábremononowego/ Syná Hezyonowego Krolá Syryjskiego/ ktory mießkał w Dámáßku/ mowiąc: ♣ 19 Przymierze jest miedzy mną/ y miedzy tobą/ miedzy Ojcem mojim/ y miedzy Ojcem twojim: Otoć posyłam dáry/ śrebro y złoto: Idźże/ wzruß przymierze twoje z Báázą Krolem Izráelskim/ áby odćiągnał ode mnie. 20 ♣ Y usłuchał Benadád Krolá Azy/ á postawßy Hetmány z Wojskiktore miał przećiw miástom Izráelskim/ zburzył Hion y Dán/ y Abelbetmááchę/ y wßystkę Cynnerot/ y wßystkę źiemię Neftálim: 21 ♣ Co gdy usłyßał Báázá/ przestał budowáć Rámy/ y mießkał w Tersie. 22 ♣ Tedy Krol Azá zebrał wßystek lud Judski/ nikogo niewyjmujac/ á pobráli kámienie z Rámy/ y drzewo jego/ z ktorego budował Báázá: á zbudował z niego Krol Azá Gábáá Benjáminowę y Máśfá. 23 ♣ A inne wßystkie spráwy Azy/ y wßystká moc jego/ y cokolwiek czynił/ y miástá ktore zbudował/ ázaż to nie jest nápisano w Kronikách o Krolách Judskich? Ale czásu stárośći swey chorował ná nogi swoje. ♣ 24 Y zásnał Azá z Ojcy swymi/ á pochowány jest z nimi w mieśćie Dawidá Ojcá swego. A Jozáfát Syn jego krolował miásto niego.

g 2 Kron 16. 1.

25 A Le Nádáb Syn Jeroboámow nástąpił ná krolestwo Izráelskie/ roku wtorego Azy Krolá Judskiego: y krolował nád Izráelem dwie lećie. 26 ♣ Y czynił złe przed oczymá PAnskimi/ chodząc drogámi Ojcá swego/ y w grzechach jego/ ktorymi do grzechu przywodźił Izráelá. 27 ♣ Y zbuntował śię przećiw niemu Báázá syn Achiaßá z domu Isáschár/ á poráźił go Báázá u Gebbeton/ ktore było Filistyńskie: bo Nádáb ze wßystkim Izráelem/ obległ był Gebbeton. 28 ♣ Y zábił go Báázá roku trzećiego Azy Krolá Judskiego/ á *sam* krolował miásto niego. 29 ♣ Y stáło śię/ gdy począł krolowáć/ że wymordował wßystek dom Jeroboámow: á nie zostáwił żadney duße z *narodu* Jeroboámowego/ áż je wytráćił/ według h słowá PAnskiego/ ktore był opowiedźiał przez sługę swego Achiaßá Sylonitczyká: 30 ♣ *A to* dla grzechow Jeroboámowych/ ktory grzeßył/ y ktory do grzechu przywiodł Izráelczyki: y dla przestępstwá/ ktorym wzruszył ku gniewu 31 PANá Bogá Izráelskiego. ♣ A inne spráwy Nádábowe/ y wßystko co czynił/ ázaż to nie jest nápisano w Kronikách Krolow Izráelskich? 32 ♣ Y byłá wojná miedzy i Azą/ y miedzy Báázą Krolem Izráelskim/ po wßystkie dni ich.

h 1 Krol. 14. 10.

i Wyżey v. 16.

33 R Oku trzećiego Azy Krolá Judskiego/ krolował Báázá Syn Achiaßow nád wßystkim Izráelem w Tersie/ przez dwádźieśćiá y cztery látá. 34 ♣ Y czynił złe przed PAnem/ chodząc drogámi Jeroboámowymi/ y w grzechu jego/ ktorym do grzechu przywiodł Izráelity.

ROZDZIAL XVI.

Jehu Báázie wynißczenie domu jego opowiáda. 6. Elá. 10. Zymry. 23.

Amry. 29. y Achab niezbożnie w Izraelu kroluje.

1 Y Stało śię słowo PAńskie do Jehu Syna Hananiego/ przeciw Baáźie mowiące: 2 Dla tego żem ćie wydźwignął z prochu/ á postanowiłem ćie wodzem nád ludem mojim Izraelskim: á tyś chodźił drogámi Jeroboámowymi/ y przywiodłeś do grzechu lud moj Izraelski/ pobudzájąc mię ku gniewu grzechámi ich. 3 Otoż ja wygłádzę a potomki Baázy/ y potomki domu jego/ á uczynię dom twoj/ jáko dom Jeroboámá b Syná Nábátowego. 4 Tego ktory z rodu Baázy c umrze w mieśćie/ zjedzą psi: á tego ktory umrze ná polu/ zjedzą ptacy powietrzni. 5 A inne spráwy Baázy/ y co czynił/ y moc jego/ ázaż to nie jest nápisáno w Kronikách d Krolow Izráelskich? 6 A gdy zásnął Baázá z Ojcy swymi/ pochowány jest w Tersie: y krolował Elá Syn jego miásto niego. 7 A ták przez Proroká Jehu/ Syná Hánániego/ stáło śię słowo PAńskie przećiw Baáźie/ y przećiw domowi jego/ y przećiw wszystkiemu złemu/ ktore czynił przed obliczem PAńskim wzruszájąc go ku gniewu spráwámi rąk swojich/ że ma być podobnym domowi e Jeroboámowemu: y dla tego że go zábił.

8 Roku dwudźiestego y szostego Azy Krolá Judskiego/ krolował Elá Syn Baázy nád Izráelem w Tersie/ dwie lećie. 9 Y zprzysiągł śię przećiw niemu sługá jego Zymry/ Hetman nád połowicą f kirozow: gdy Elá w Tersie pijąc pijány był w domu Arsy/ ktory był sprawcą domu *krolewskiego* w Tersie. 10 W tym przypadł Zymry g y ránił go/ y zábił go/ roku dwudźiestego y śiodmego Azy Krolá Judskiego/ á krolował miásto niego. 11 A gdy już krolował/ y śiedźiał ná stolicy jego/ wymordował wszystek dom Baázy/ y powinne jego/ y przyjaćioły jego; nie zostáwił z niego y szczeniątká. 12 A ták wygłádźił Zymry wszystek dom Baázy/ według słowá PAńskiego/ ktore h powiedźiał o Baáźie przez Proroká Jehu. 13 Dla wszystkich grzechow Baázy/ y grzechow Ele Syná jego ktorzy grzeszyli/ y ktorzy przywiedli do grzechu Izráelá: wzruszájąc ku gniewu PAná Bogá Izráelskiego prożnośćiámi i swymi. 14 Ale inne spráwy Ele/ y wszystko co czynił/ izáli nie nápisano w Kronikách o Krolách Izráelskich?

15 Roku dwudźiestego y śiodmego Azy Krolá Judskiego/ krolował Zimry śiedm dni w Tersie: gdy lud obozem leżał u Gebbeton 16 ktore jest Filistyńskie. A gdy usłyszał lud leżący w obozie tákową rzecz/ iż Zymry zprzyśiągszy śię zábił Krolá/ tedy wszystek Izráel postánowili Krolem Amrego ktory był Hetmánem nád wojskiem Izráelskim onegoż dniá w obozie.

17 Przetoż odćiągnął Amry y wszystek Izráel z nim od Gebbeton/ á oblegli Terse. 18 A gdy obaczył Zymry/ iż wźięto miásto/ uszedł ná páłác domu Krolewskiego/ y spalił śię ogniem z domem Krolewskim/ y umárł. 19 *A to śię stáło* dla grzechow jego/ ktorych śię dopuśćił/ czyniąc złe przed obliczem PAńskim/ á chodząc drogą Jeroboámá/ y w grzechách jego/ ktorych śię dopuszczał/ do grzechu przywodząc Izráelá. 20 A inne spráwy Zymry y zprzyśiężenie jego/ ktore uczynił/ ázaż nie jest nápisáne w Kronikách o Krolách Izráelskich?

21 Tedy śię rozerwał lud Izráelski ná dwie częśći: połowicá ludu szłá zá Tebni Synem Ginetowym/ áby go uczynili Krolem: A 22 połowicá go szłá zá Amrym. Ale przemogł lud ktory przestawał z Amrym/ on lud ktory zostawał przy Tebni Synu Ginetowym: y umárł Tebni/ á krolował Amry.

23 Roku trzydźiestego y pierwszego Azy Krolá Judskiego/ krolował Amry nád Izráelem dwánaśćie lat: w Tersie krolował sześć 24 lat. Y kupił gorę Sámáryjey u Semerá zá dwá talenty srebrá/ y pobudował ná oney gorze: á názwał imię miástá ktore zbudował/ imieniem Semerá/ PAná gory oney

Marginalia: a 1 Krol. 14.10. — b 1 Krol. 15.29. — c 1 Krol. 14.11. — d 2 Kron. 16. 1. — e 1 Krol. 15.29. — f L. Rycerstwá. — g 2 Krol. 9. 31. — h Wyżey v. 3. — i Niżey. v. 26.

25 ney Sámáryjey. Ale czynił Amry złe przed oczymá PAńskimi/ á dopuszczał się rzeczy gorszych/ niżeli wszyscy ktorzy przed nim byli. 26 Abowiem chodził wszystkimi drogámi Jeroboámá Syná Nábátowego/ y w grzechu jego/ ktorym przywiodł w grzechy Jzráelá/ wzruszájac ku gniewu PAná Bogá Jzráelskiego k proznośćiámi swymi. 27 A inne spráwy Amrego y wszystko co czynił/ y moc jego ktorą pokázował/ áza to nie jest nápisano w Kronikách o Krolách Jzráelskich? 28 Y zásnął Amry z Oycy swymi/ á pochowány jest w Sámáryjey. Y krolował Achab Syn jego miásto niego.

29 A Cháb tedy Syn Amrego krolowáć począł nád Jzráelem/ roku trzydziestego y osmego Azy Krolá Judskiego ; á krolował Acháb Syn Amrego nád Jzráelem w Sámáryjey/ dwádźieśćiá y dwie lećie. 30 Y czynił Acháb Syn Amrego złe przed oczymá PANskimi/ nád wszystkie ktorzy byli przed nim. 31 Y stáło się/ niemájac ná tym dosyć iż chodził w grzechách Jeroboámá Syná Nábátowego/ że sobie wziął zá żonę Jezábelę corkę Etbáálá/ Krolá Sydońskiego: á szedszy służył Báálowi/ y kłániał mu się. 32 Y wystáwił ołtarz Báálowi/ w domu Báálowym/ ktory był zbudował w Sámáryjey. 33 Do tego násádził Acháb gaj : á tym więcey wzruszył ku gniewu PAná Bogá Jzráelskiego/ nád wszystkie Krole Jzráelskie ktorzy byli przed nim.

34 Z A dni jego zbudował Hiel Betelczyk *miásto* Jerycho: Ná Abirámie pierworodnym swojim záłożył je l: á ná Segubie namłodszym *Synu* swym wystáwił bramy jego: według słowá PAńskiego/ ktore powiedźiał przez Jozuego Syná Nunowego.

k 5 Moj. 32. 21. Jerem. 2. 5. Jonás. 2. 9.

l I. Záłożywszy grunty strácił Abirámá, á wystáwiwszy bramy strácił Segube. Jozue. 6. 26.

ROZDZIAŁ XVII.

Eliasz przedpowiedźiał głod Achábowi. 4. Bog go żywił przez kruki. 10. y przez wdowę w Sáreptie. 17. ktorey Syná zmárłego wskrześił.

1 T Edy rzekł Eliasz Tesbitá *jeden* z obywátelow Gáláádu do Achábá: Zywie PAN Bog Jzráelski/ przed ktorego oblicznośćią stoję/ że nie bedźie tych lat rosy/ áni a deszczu/ jedno według słow vst mojich.

2 Y Stáło się słowo PAńskie do niego/ mowiąc: 3 Odejdź z tąd/ á obroć się ná wschod słońcá/ y skryj się u potoká Chárypt/ ktory jest przećiwko Jordanowi. 4 Y bedźiesz pił z potoká : á rozkazałem/ krukom/ áby ćię tám żywili : 5 Y poszedł/ á uczynił według słowá PAńskiego: y przyszedszy uśiadł u potoku Chárypt/ ktory *był* przećiwko Jordanowi. 6 A krucy przynośili mu chleb y mięso poránu : tákże chleb y mięso wieczor : á pił z potoká.

7 L Ecz po wyśćiu niektorych dni/ wyschł on potok : bo nie pádał deszcz ná źiemię. 8 Y stáło się słowo PAńskie do niego/ mowiąc : 9 Wstań/ idź do Sárepty Sydońskiey/ y mieszkaj tám : otom tám rozkazał niewieśćie wdowie/ áby ćię żywiłá. 10 Tedy on wstawszy szedł do Sárepty/ y przyszedł do bramy miástá/ á oto tám niewiástá wdowá zbierálá drwá : ktory záwoławszy jey/ rzekł : Przynieś mi proszę troche wody w naczyniu/ ábym się nápił. 11 A gdy oná szłá áby przyniosłá/ tedy ná nię záwołał/ y rzekł : Przynieś mi *też* proszę sztuczkę chlebá w rece twojey. 12 Y odpowiedźiáłá : Zywie PAN Bog twoj/ że nie mam pieczonego chlebá/ oprocz z garść pełna mąki w gárncu/ á troche oliwy w bánce: á oto zbieram b troche drewek/ ábym szłá/ y zgotowáłá to sobie y Synowi swemu/ á zjadszy to/ ábysmy pomárli. 13 Tedy rzekł do niey Eliasz : Nie boj śię : Jdź/ uczyń jákoś rzekłá : wszákże uczyń mi z tego pierwey podpłomyk máły/ y przynieś mi/ potym też sobie 14 y Synowi swemu uczynisz. Abowiem ták powiedźiał PAN Bog Jzráelski : Mąká z gárncá tego nie bedźie strawiona ; áni oliwy z tey bánki ubedźie/ áż do dniá/ gdy 15 PAn spuśći deszcz ná źiemię. Y

a Syrác. 48. 3. Luka. 4. 25. Jákob. 5. 17.

b H. Dwie drewnie.

poszłá

poßłá á uczyniłá podług słowá Eliaßowego/ y jádłá / oná y on/ y wßystká czeladź jey *áż się wypełniły* te dni. 16 ♣ Nie byłá strawiona mąká z onego gárncá/ áni oliwy z báńki ubyło według słowá PAńskiego / ktore powiedźiał przez Eliaßá.

17 Y Stáło się potym że się roznie mogł syn oney niewiásty/ PAniey domu onego: á byłá niemoc jego bárzo ćiężka/ ták/ że w nim tchu nie zostáło. 18 ♣ Przetoż rzekłá do Eliaßá: Coż mnie y tobie mężu Boży? przyßedłeś do mnie/ ábyś przywiodßy ná pámięć nieprawość moje/ umorzył Syná mego. 19 ♣ Y rzekł do niey: Daj mi Syná twego: y wźiąwßy go z łoná jey/ wniosł go ná Sale/ ná ktorey mießkał/ y położył go ná łożu swojim. 20 ♣ Y wołał do PANá á rzekł: PANie Boże moj/ izali też utrapiß wdowę/ u ktorey mießkam/ iżeś e zábił Syná jey? 21 ♣ A rozćiągnąwßy się nád dźiećięćiem po trzy kroć wołał do PAná/ mowiąc: PANie Boże moj/ niechaj się/ proßę/ wroći dußá dźiećiątká tego/ d w ćiáło jego. 22 ♣ Y wysłuchał PAN głos Eliaßow: y wroćiłá się dußá dźiećięćiá w ćiáło jego/ y ożyło. 23 ♣ Tedy wźiął Eliaß dźiećię/ y zniosł je z Sali do domu: á oddał go mátce jego: y rzekł Eliaß: Wej/ Syn twoj e żywie. 24 ♣ Y rzekłá niewiástá do Eliaßá: Terazem poznáłá iżeś jest mąż Boży/ á słowo PAńskie w uśćiech twojich jest prawdá.

e 5 Moj. 32. 39. 1 Sám. 2. 6. Modr. 16. 13.
d H. Wewnętrznośći.
e 2 Krol. 4. 37. Żyd. 11. 35.

ROZDZIAL XVIII.

Eliáß posłány do Achábá. 6. z Abdyaßem w drodze rozmawia. 17. 18. Krolowi się stawia y onego gromi. 37. Ogień z niebá Ofiarę jego zápalił. 40. Tenże Prorokow Báálowych 400. pobił, y deßcz uprośił.

1 P Otym po wielu dni/ *miánowićie* po onym roku trzećim/ stáło się słowo PAńskie do Eliaßá/ mowiąc: Idź ukaż się Achábowi/ bo spußczę deßcz ná źiemię. 2 ♣ Szedł tedy Eliaß/ áby się ukazał Achábowi: á był głod gwałtowny w Sámáryjey. 3 ♣ Y záwołał Achább Abdyaßá/ ktory był sprawcą domu jego. (A Abdyaß się bárzo PAná bał. 4 ♣ Bo gdy mordowáłá Jezábel Proroki PAńskie/ tedy wźiął Abdyaß sto Prorokow/ y skrył ich po pięćdźieśiąt do jáskini/ y żywił je chlebem y wodą.) 5 ♣ Y rzekł Achább do Abdyaßá: Idź przez źiemię do wßystkich źrzodeł wod/ y do wßystkich potokow/ áza gdźie znajdźiemy trawę/ żebyśmy żywo záchowáli konie y muły/ y żebyśmy nie zgubili bydłá. 6 ♣ Y rozdźielili sobie źiemię ktorą przejść mieli: Achább sam ßedł jedną drogą/ Abdyaß też ßedł drugą osobno.

7 A Gdy Abdyaß *był* w drodze/ oto się z nim Eliaß potkał/ ktory gdy go poznał/ upadł ná oblicze swoje/ y rzekł: A tyżeś jest/ PAN moj/ Eliaß? 8 ♣ Y odpowiedźiał mu: Jam jest: Idź powiedz Pánu twemu: oto Eliaß *tu jest*. 9 ♣ Do ktorego on rzekł: Cożem zgrzeßył/ iż wydawaß sługę twego w ręce Achábowe/ áby mię zábił? 10 ♣ Żywie PAn Bog twoj/ że niemáß narodu/ y krolestwá/ gdźieby nie posłał PAn moj áby ćię ßukano: á *gdy* powiedźiano iż ćię nie máß/ tedy obowiązał przysięgą krolestwá y narody/ jáko ćię ználeść nie mogą. 11 ♣ A ty mi teraz mowiß: Idź á powiedz PAnu twemu; Oto Eliaß. 12 ♣ Y stáłoby się/ gdybym ja odßedł od ćiebie żeby ćię a Duch PAński zániosł/ gdźiebym nie wiedźiał; á ja ßedßy opowiedźiałbym Achábowi: á gdyby ćię nie ználazł/ zábiłby mię. ♣ A sługá twoj boji się PAná od dźiećiństwá swego. 13 ♣ Aza nie powiedźiano PAnu memu/ com uczynił b gdy mordowáłá/ Jezábel Proroki PAńskie/ żem skrył z prorokow PAńskich sto mężow: po pięćdźieśiąt mężow w jáskini/ y żywiłem je chlebem y wodą? 14 ♣ A ty teraz mowiß: Idź powiedz Pánu twemu/ oto Eliaß: y zábije mię. 15 ♣ Y odpowiedźiał Eliaß: Żywie PAn zastępow/ przed ktorego oblicznośćią stoję/ że mu się dźiś ukażę.

16 A Ták ßedł Abdyaß przećiw Achábowi/ y oznájmił mu to: Przetoż ßedł Achább przećiw Eliaßowi. 17 ♣ A ujrzawßy Achább Eliaßá/ rzekł

a 2 Krol. 2. 16.
b Wyżey v. 4.

Achab do niego: Azaż nie ty jesteś/ ktory czyniß zámießánie w Izráelu?

18 Ná co mu odpowiedźiał: Nie jać czynię zámießánie w Izráelu/ ále ty y dom Ojcá twego: gdyż opuśćiwßy rozkazánia PAńskie/ náśláduiećie Báálow.

19 ✣ Przetoż teraz poślij á zbierz do mnie wßystkiego Izráelá/ ná gorę Kármel; y Prorokow Báálowych cztery stá y pięćdźieśiąt; przytym prorokow gájowych cztery stá/ ktorzy jadáją z stołu Jezábele.

20 ✣ Posłał tedy Achab do wßystkich Synow Izráelskich/ y zebrał te proroki ná gorę Kármel.

21 A Przystąpiwßy Eliaß do wßystkiego ludu/ rzekł; Y długoż będźiećie chramáć ná obie stronie? Jesli PAN jest Bogiem/ idźćież zá nim: á jeśli Báál/ idźćież zá nim. Y nie odpowiedźiał mu lud y słowá.

22 ✣ Tedy rzekł Eliaß do ludu; Jam tylko sam został Prorok PAński: á Prorokow Báálowych cztery stá/ y pięćdźieśiąt mężow.

23 ✣ Niech nam dádzą dwu ćielcow/ á niech sobie obiorą ćielcá jednego/ á porabiają go ná sztuki/ y włożą ná drwá; ále ogniá niech nie podkładáją; ja też przygotuję drugiego ćielcá/ ktorego włożę ná drwá/ á ogniá nie podłożę. ✣

24 Potym wzywajćie Imienia bogow wáßych/ á ja będę wzywał imienia PAńskiego/ á Bog ktory się ozwie przez ogień/ ten niech będźie Bogiem: Ná co odpowiádájąc wßystek lud rzekł; Dobrześ powiedźiał.

25 ✣ Y rzekł Eliaß do Prorokow Báálowych: Obierzćie sobie ćielcá jednego/ á zgotujćie go pierwey/ bo was jest więcey: Wzywajćież imienia Bogow wáßych/ ále ogniá nie podkładajćie.

26 A Ták wźięli ćielcá ktorego im dał/ á zgotowawßy/ wzywáli imienia Báálowego/ od poránku áż do południá/ mowiąc: O Báálu wysłuchaj nas! Ale nie było głosu/ áni ktoby odpowiedźiał. Y skakáli koło

27 Ołtarzá ktory byli uczynili c. ✣ A gdy było południe/ náśmiewał się z nich Eliaß/ mowiąc: Wołajćie więtßym głosem; ponieważ jest Bog: Tylko/ że się ábo zámyślił/ ábo jest zábáwny/ ábo też jest n

c I. Ktory był uczynił Eliaß.

28 drodze/ ábo też śpi; áza ocući. ✣ A ták wołáli głosem wielkim/ y rzezáli się według zwyczáju swego nożámi/ y włoczenkámi/ áż się krwią oblewáli.

29 ✣ Y stało się gdy minęło południe/ że prorokowáli áż do czásu ofiárowánia ofiáry śniedney: ále nie było głosu/ áni ktoby odpowiedźiał/ áni ktoby wysłuchał.

30 Zátym rzekł Eliaß do wßystkiego ludu; Przystąpćie do mnie. Y przystąpił wßystek lud do niego. Tedy náprawił Ołtarz PAński ktory był rozwalony.

31 ✣ Abowiem wźiął Eliaß dwánaśćie kámieni; (według liczby pokolenia Synow Jákobowych/ do ktorego się stało słowo PAńskie/ d mowiąc; Izráel będźie imię twoje.

32 ✣ Y zbudował z tego kámienia Ołtarz w Imię PAńskie/ á uczynił około Ołtarzá ßeroki row/ coby mogł dwie miáry zboża wyśiać.

33 ✣ Potym ułożył drwá/ y ná sztuki porabał ćielcá/ y złożył go ná drwá.

34 Y rzekł: Nápełnićie cztery wiádrá wodą/ á wylyjćie ná cáłopalenie/ y ná drwá. Rzekł nád to: Powtorzćie/ y powtorzyli: rzekł jeßcze: Uczyńćie po trzećie; y uczynili po trzećie:

35 ✣ Tákże płynęły wody około Ołtarzá: áż y row był nápełniony wodą.

36 ✣ Y stało się/ gdy był czás spráwowánia Ofiáry śniedney/ przystąpił Eliaß Prorok/ y rzekł; PAnie Boże Abráhámow/ Izáákow/ y Izráelow: dźiś niech poznáją/ żeś ty jest Bogiem w Izráelu/ á jam sługá twoj: á żem według słowá twego uczynił to wßystko.

27 ✣ Wysłuchaj mię PAnie/ wysłuchaj mię/ áby poznał ten lud/ żeś ty PAnie jest BOGIEM/ gdybyś zás náwroćił sercá ich.

38 ✣ Tedy spadł ogień PAński/ y pożárł cáłopalenie/ y drwá y kámienie/ y proch: á wodę ktora byłá w rowie/ e wysußył.

39 ✣ Co gdy ujrzał wßystek lud/ upádli ná oblicze swe/ y rzekli: PAN jest Bogiem/ PAnći jest Bogiem.

40 Tedy rzekł Eliaß do nich: Pojimajćie Proroki Báálowe/ á żaden niech z nich nie uchodźi. Y pojimano je. A ták odwiodł je Eliaß do potoká Cison/ y támże je pobił.

d 1 Moj. 32.28. y 35.10. 2 Krol. 17.34.

e H. Wylizał.

Potym

41 POtym rzekł Eliaß do Achábá: Jdź/ jedz/ á pij; ábowiem oto ßum dżdżá wielkiego. 42 Tedy ßedł Achab/ áby jadł y pił: á Eliaß wstąpił ná wierzch Kármelu/ y położył śię ná źiemię: á włożył twarz swoję miedzy kolána swoje. 43 Potym rzekł do sługi swego: Jdź teraz á pojrzy ku morzu: ktory poßedł/ á pojrzawßy/ rzekł; Niemáß nic. Záśię rzekł: *Idź, á* wracaj śię po śiedm kroć. 44 A zá śiodnym *rázem* rzekł: Oto obłok máły jáko dłoń człowiecza występuje z morza. Tedy *on* rzekł; Jdź/ á powiedz Achábowi: Záprzągaj/ á ujeżdżaj áby ćię deßcz nie zástał. 45 Y stáło śię miedzy tym/ że śię niebiosá obłokámi y wiátrem záćmiły/ z kąd był deßcz wielki. A ták wśiadßy Achab jáchał do Jezreelá. 46 A ręká PAńska byłá nád Eliaßem: y przepásał biodrá swe/ y bieżał przed Achábem/ áż przyßedł do Jezreelá.

ROZDZIAL XIX.

Eliaß przed Iezábelą ućieka. 5. Bog go przez Anjołá opátruje. 9. y sam mu śię ukazawßy, Házáelá ná Syryjskie, Iehu ná Izráelskie Páństwo, á Elizeußá ná Proroctwo powołáć rozkázuje.

1 TEdy oznájmił Achab Jezábeli wßystko co uczynił Eliaß/ á iż práwie wßystkie Proroki pomordował mieczem. 2 Przetoż posłáłá Jezábelá posłá do Eliaßá/ mowiąc: To mi niech uczynią Bogowie/ y to mi niech przyczynią/ jeśli o tym czáśie jutro nie położę duße twojey/ jáko duße ktorego z onych.

3 CO gdy wyrozumiał *Eliaß*, wstał/ y odßedł áby duße swą *záchował*, á przyßedł do Beerseby/ ktora byłá w Judstwie: y zostáwił tám sługę swego. 4 A sam poßedł w pußczą ná jeden dźień drogi: á gdy przyßedł y uśiadł pod jednym jáłowcem/ życzył sobie a umrzeć/ y rzekł: Dosyć już o PAnie: weźmijże duße moję/ bom nie jest lepßym nád Ojce moje. 5 Y położył śię á zásnął pod onym jáłowcem: á oto w tenże czás tknął go Anjoł/ y rzekł mu: Wstań/ á jedz. 6 A gdy śię obejrzał/ oto w głowách jego był chleb ná węglu upieczony/ y czáßá wody. A ták jadł y pił: Y położył śię znowu. 7 Potym wroćił śię Anjoł PAński powtorę/ y tknął go/ á rzekł: Wstań jedz: ábowiem dáleką máß drogę przed sobą. 8 A ták wstawßy jadł y pił: á ßedł w mocy pokármu onego czterdźieśći dni y czterdźieśći nocy/ áż do gory Bożey Horeb.

9 Y Wßedł tám do jáskini/ á przenocował tám. A oto słowo PAńskie do niego/ mowiąc: Coż tu czyniß Eliaßu? 10 Ktory odpowiedźiał: Gorliwiem śię zástawiał o PANA Bogá zastępow: ábowiem Synowie Izráelscy opuśćili przymierze twoje/ Ołtarze twoje zburzyli/ y Proroki b twoje mieczem pomordowáli: á zostałem ja sam; y ßukáją duße mojey áby mi ją odjeli. 11 Tedy *onże głos* rzekł: Wynidź/ á stań ná gorze przed PAnem. A oto PAn przechodźił/ y wiátr gwałtowny y mocny podwracájący gory/ y łamiący skáły/ przed PAnem: *ále* PAn nie był w onym wietrze. Zá wiátrem było trzęśienie źiemie: *ále* nie był PAn y w onym trzęśieniu. 12 Zá trzęśieniem był ogień: *ále* PAn nie był w ogniu. Zá ogniem był głos ćichy y wolny. 13 To gdy usłyßał Eliaß/ zákrył oblicze swoje płaßczem swojim: á wyßedßy stánął we drzwiách jáskini. A oto do niego głos mowiący: Co tu czyniß Eliaßu? 14 A on odpowiedźiał: Gorliwiem śię zástawiał o PAná Bogá zastępow: ábowiem opuśćili przymierze twoje Synowie Izráelscy/ Ołtarze twoje poburzyli/ á Proroki twoje mieczem pomordowáli: y zostałem ja sam/ á ßukáją duße mojey/ áby mi ją odjeli.

15 ALe PAn rzekł do niego: Jdź/ wroć śię drogą twą ná pußczą Dámáßką: á gdy *tám* przydźieß/ pomáżeß c Házáelá zá Krolá nád Syryją. 16 A Jehu d Syná Námsy/ pomáżeß zá Krolá nád Izráelem/ á Elizeußá Syná Sáfátowego z Abelmecholá/ pomáżeß zá Proroká/ miásto śiebie. 17 Y stánie śię/ że ktokolwiek ujdźie mieczá Házáelo-

a *H. Dußy swey.*

b *Rzym.* 11. 3.

c 2 *Krol.* 8. 13.

d 2 *Krol.* 9. 1. 2. *Syrác.* 48. 8.

wego / zábije go Jehu ; á ktokolwiek ujdźie mieczá Jehu / zábije go Elizeusz. 18 ✠ Jednákiem e sobie záchował w Izráelu śiedm tyśięcy / ktorych wszystkich kolána niekłániáły śię Báálowi / y ktorych wszystkich ustá nie cáłowáły go.

e Rzym. 11. 5.

19 A Ták on odszedszy z támtąd / ználazł Elizeuszá Syná Száfátowego / á on orze / á dwánaśćie jarzm wołow przed nim / á sam był przy dwunástym járzmie, á idąc mimo niego Eliasz / wrzućił nań płászcz swoj. 20 ✠ Ktory opuśćiwszy woły / bieżał zá Eliászem / y rzekł : Niech pocáłuję proszę Ojcá mego / y mátkę moję / á pojdę zá tobą ; ktoremu rzekł : Idź á wroć śię zá śię : ponieważ widźisz com ći uczynił? 21 ✠ A ták wroćiwszy śię do niego / wźiął parę wołow / y zábił je / á przy drwách z pługá náwárzył mięsá z nich / y dał ludowi : y jedli. ✠ A wstawszy szedł zá Eliászem y służył mu.

ROZDZIAŁ XX.

Benádád oblegszy Sámáryję. 1. 3. 28. Bogá bluźni. 17. 29. Achábgo po dwá kroć poráził. 3. y wolno puśćił. 35. czym PANA rozgniewał.

1 Tedy Benádád Krol Syryjski zebrał wszystko wojsko swoje / májąc z sobą trzydźieśći y dwu Krolow / przytym jezdne y wozy : á przyćiągnąwszy / obległ Sámáryją y dobywał jey. 2 ✠ Y wyprawił posły do Achábá / Krolá Izráelskiego / do onego miástá : 3 ✠ Y rzekł mu : Ták mowi Benádád / srebro twoje / y złoto twoje / moje jest : tákże żony twoje y Synowie twoji nacudniejszy / moji są. 4 ✠ Y odpowiedźiał Krol Izráelski / á rzekł : Według słowá twego Krolu Pánie moj / twojem ja / y wszystko co mam. 5 ✠ A wroćiwszy śię posłowie do niego (: Ták powiedźiał Benádád / mowiąc : Posłałem do ćiebie / ábyć rzeczono ; Srebro twoje / y złoto twoje / y żony twoje / y syny twoje dasz mi. 6 ✠ Ale wiedz że jutro o tym czáśie poślę sługi moje do ćiebie / ktorzy wyszperáją dom twoj / y domy sług twojich / y wszystko w czym śię kochasz / w ręce swe wezmą y rozbiorą.

7 A Ták wezwał Krol Izráelski wszystkich Stárszych ziemie oney / y rzekł im : Uważćież proszę / á obaczćie iż ten złego szuka : ábowiem posłał do mnie po żony moje / y po Syny moje / y po srebro moje / y po złoto moje / á nie odmowiłem mu. 8 ✠ Y rzekli do niego oni wszyscy Stárszy / y wszystek lud : Nie słuchaj / áni przyzwalaj. 9 ✠ Przetoż odpowiedźiał posłom Benádádowym : Powiedzćie Krolowi Pánu memu : Wszystko o coś posłał do sługi twego przed tym / uczynię ; ále tey rzeczy uczynić nie mogę. ✠ A ták posłowie odeszli / y odnieśli mu odpowiedź. 10 ✠ Znowu posłał do niego Benádád / y rzekł : Niech mi to uczynią Bogowie / y to niech przyczynią / jesli śię dostánie prochu Sámáryjey po gárśći wszystkiemu ludowi ktory zá mną idźie. 11 ✠ Y odpowiedźiał Krol Izráelski / á rzekł : Powiedzćie mu : Niech śię nie chlubi zbrojny / jáko ten / ktory złożył zbroję. 12 ✠ A gdy Benádád usłyszał to słowo (á on w ten czás z Krolmi pił w namiećiech) rzekł do sług swych : Ruszćie śię. Y ruszyli śię ku miástu.

13 A Oto niektory Prorok przyszedł do Achábá / Krolá Izráelskiego / y rzekł ; Ták powiáda PAn : Yzażeś nie widźiał tego wszystkiego wielkiego mnostwá? Oto ja je dam w ręce twoje dźiśia / ábyś widźiał żem JA PAN. 14 ✠ Tedy rzekł Acháb : Przez kogoż? A on odpowiedźiał ; Ták mowi PAn / przez sługi Kśiążąt powiátowych. Y rzekł : Ktoż pocznie bitwę? Tedy mu odpowiedźiał : Ty. 15 ✠ Obliczył tedy sługi Kśiążąt powiátowych / ktorych było dwieśćie / trzydźieśći y dwá : á po nich policzył wszystek lud / wszystkich Synow Izráelskich śiedm tyśięcy. 16 ✠ Y wyszli o południu. A Benádád pił y upił śię w namiećiech sam y trzydźieśći y dwá Krolow pomocnikow jego. 17 ✠ A ták wyszli sludzy Kśiążąt powiátowych naprzod. Tedy posłał Benádád / (gdy mu powiedźiano / mowiąc : Mężowie wyszli z Sámá

18 ryjey) ♣ Y rzekł: Choćiáżby o pokoj szli *prośić*, pojimayćie je żywo. Choćiáżby też ku bitwie wyszli / żywo je pojimayćie. 19 ♣ A gdy oni sludzy Kśiążąt powiátowych wyszli z miástá / y *inne* wojsko zá nimi; 20 ♣ Poráźił káżdy mężá swego / ták że ućiekli Syryjczycy: y gonił je Izráel: ućiekł też Benádád Krol Syryjski ná koniu / y z jezdnymi. 21 ♣ Potym wyćiągnął Krol Izráelski / y pobił konie y wozy: á poráźił Syryjczyká porażką wielką.

22 ZNowu przyszedł Prorok do Krolá Izráelskiego / y rzekł mu: Idź zmacniaj śię / á wiedz y bacz co masz czynić: ábowiem po roku Krol Syryjski wyćiągnie przećiwko tobie. 23 ♣ Tedy sludzy Krolá Syryjskiego rzekli do niego: Bogowie ich / są Bogowie gorni; przetoż nas przemogli: á wszákże zwiedźmy z nimi bitwę w polu / *á ujrzysz* jesli ich nie przemożemy. 24 ♣ Przetoż ták uczyń: Odpraw Krole / káżdego z miejscá swego / á postánow Hetmány miásto nich. 25 ♣ A ty nálicz sobie wojská z swojich / jáko *było* wojsko onych / ktorzy polegli / á koni jáko one konie / á wozow jáko one wozy / y stoczemy bitwę z nimi w polu / á ujrzysz jesli ich nie przemożemy. Y usłuchał głosu ich / á uczynił ták. 26 ♣ A gdy wyszedł rok / obliczył Benádád Syryjczyki / á ćiągnął ku Afeku ná wojnę przećiw Izráelitom. 27 ♣ Synowie Izráelscy tákże są obliczeni / á nábrawszy z sobą żywnośći / ćiągnęli przećiwko nim: y położyli śię obozem Synowie Izráelscy przećiwko nim / jákoby dwie máłe stádká koz: á Syryjczycy nápełnili źiemię.

28 TEdy przyszedł mąż Boży / y mowił do Krolá Izráelskiego / ó rzekł: Ták mowi PAN: Przeto iż mowili Syryjczycy / Bogiem gor jest PAN / á nie jest Bogiem rownin / podam to wszystko mnostwo wielkie w ręce twoje / ábyśćie wiedźieli żem JA PAN. 29 ♣ A ták oni leżeli obozem przećiwko nim / przez śiedm dni. Y stáło śię dniá śiodmego / że stoczyli bitwę / y poráźili Synowie Izráelscy Syryjczykow sto tyśięcy pieszych jednegoż dniá: 30 ♣ A ostátek uciekli do Afeku miástá / y upadł mur ná dwádźieśćiá y śiedm tyśięcy mężow / co byli pozostáli. A Benádád ućiekszy / przyszedł do miástá / *y skrył śię* do naskrytszey komory.

31 A Że mu rzekli sludzy jego: Słycháliśmy zápewne że Krolowie domu Izráelskiego są Krolowie miłośierni. Niech włożymy / proszę / wory ná biodrá násze / y powrozy ná głowy násze / á wynidźiemy do Krolá Izráelskiego / snadź żywo zostáwi duszę twoję. 32 ♣ Tedy opásáli wormi biodrá swe / á *włożyli* powrozy ná głowy swoje / y przyszli k Krolá Izráelskiego / y rzekli; Benádád sługá twoj mowi. ♣ Niech żywie proszę duszá moja. A on rzekł: A żywie jeszcze? Brát to moj. 33 ♣ A oni mężowie wźiąwszy to zá dobry znák / y prętko uchwyćiwszy *to słowo* od niego / rzekli / Bráci twoj Benádád: Y rzekł. Idźćież / przywiedźćie go: Przetoż wyszedł do niego Benádád: y kazał mu wśieść ná woz. 34 ♣ Y rzekł do niego *Benádád*: Miástá ktore wźiął Oćiec moj a Ojcu twemu powrocę / á ty ulice sobie poczynisz w Dámászku / jáko poczynił Oćiec moj w Sámáryey. *Y odpowiedźiał*: Ja według przymierza puszczę ćię wolno. A ták z nim uczynił przymierze / y puśćił go wolno.

35 TEdy niektory mąż z Synow Prorockich rzekł do bliźniego swego z rozkazánia PAńskiego: Uderz mię proszę: ále go nie chćiał on mąż uderzyć. 36 ♣ Y rzekł mu: Przeto iżeś nie usłuchał głosu Páńskiego / oto skoro odejdźiesz ode mnie zábije ćię lew. A gdy odszedł od niego / ználazł go lew / y zábił go. 37 ♣ Potym ználazł drugiego mężá / y rzekł mu: Uderz mię proszę: ktory mąż ták go uderzył że go ránił. 38 ♣ Szedł tedy on Prorok / á zábieżał Krolowi ná drodze / y odmienił śię zásłoniwszy oczy swoje. 39 ♣ A gdy Krol mijał / záwołał ná Krolá / y rzekł: Sługá twoj wyszedł w pośrzodek bitwy / á oto mąż przyszedszy / przywiodł do mnie mężá / y rzekł; Strzeż tego mężá / bo jeślibyś go wypuśćił / duszá twoja będźie zá duszę jego / ábo talent

śre=

40 śrebrá odważysz. W tym gdy się sługá twoj zábáwił tym y owym/ oto on zniknął : Tedy rzekł do niego Krol Izráelski : Táki *jest* sąd twoj/ sámeś się osądźił. 41 A on záraz odjął zasłonę od oczu swych/ y poznał go Krol Izráelski że był Prorokiem. 42 Zátym rzekł do niego: Ták mowi PAN : b. Ponieważeś wypuśćił z ręki swey mężá godnego śmierći/ duszá twojá będźie zá duszę jego/ y lud twoj/ zá lud jego. 43 Przetoż odszedł Krol Izráelski / do domu swego smętny y zágniewány ; y przyszedł do Sámáryjey.

b 1 Krol. 22. 37. 38.

Rozdział. XXI.

Nábot odmowiwszy Achábowi winnicę swoję. 8. Z rozkazánia Iezábeli 13. Zpotwarzony y ukámienowány jest. 17. Záczym Eliasz pomstę Bożą Achábowi. 23. y Jezábeli opowiáda. 27. Pokutá Achábowá.

1 Y Stáło się potym : Miał Nábot Jezreelitá winnicę / ktora byłá w Jezreelu / podle páłácu Achábá Krolá w Sámáryjey. 2 Y rzekł Acháb do Nábotá/ mowiąc: Day mi winnicę twoję/ ábym miał z niey ogrod dla járzyn : ábowiem bliska jest domu mego ; á dam ći zá nię winnicę lepszą / niżli tá jest : ábo jesli ći się zda / dam ći pieniędzy ile stoji. 3 Y odpowiedźiał Nábot Achábowi : Nie day tego PANie/ ábym ći miał dáć dźiedźictwo Ojcow mojich.

4 Tedy przyszedł Acháb do domu swego smętny y zágniewány/ dla słowá ktore mu rzekł Nábot Jezrelitá / mowiąc : Nie dam ći dźiedźictwá Ojcow mojich : y układł się ná łożu swym / á odwroćił twarz swoję/ y nie jadł chlebá. 5 W tym przyszedszy do niego Jezábelá żoná jego rzekłá mu; Przecz że Duch twoj ták smętny/ że nie jesz chlebá? 6 Y odpowiedźiał jey: Przeto żem mowił z Nábotem Jezreelitą/ y rzekłem mu: Day mi winnicę twoję zá pieniądze ábo jesli chcesz/ dam ći winnicę zá nię : Ale *on* odpowiedźiał : Nie dam ći winnice mojey. 7 Tedy rzekłá do niego Jezábelá żoná jego: Y tákże ty spráwujesz krolestwo Izráel-

skie? Wstań / jedz chleb / á b[...] brey myśli ; Ja tobie dam [...] Nábotá Jezreelity.

8 A Ták nápisáłá list imien[...] Achábowym/ ktory zápiecz[...] łá pieczęćią jego / y posłáł[...] do stárszych y do przedniejszy[...] rzy *byli* w mieśćie jego/ y m[...] Nábotem. 9 A nápisáłá o[...] ten sposob : Zápowiedzćie [...] posadźćie Nábotá między pr[...] szymi z ludu. 10 Y postaw[...] mężow przewrotnych przeć[...] mu / ktorzyby przećiwko [...] świadczyli / mowiąc : Złor[...] Bogu y Krolowi: Potym w[...] ćie go/ á ukámienujćie go/ áby[...] 11 Y uczynili mężowie onego[...] stárszy/ y przedniejszy ktorzy [...] li w onym mieśćie jego / j[...] wskazáłá do nich Jezábelá / [...] tego jáko nápisano *było* n[...] ktory posłáłá do nich. 12 Z[...] dźieli post / y posádźili Nábo[...] 13 dzy przedniejszymi z ludu. [...] przyszli dwá mężowie przew[...] uśiedli przećiw niemu/ á św[...] przećiwko niemu oni mężo[...] wrotni/ *to jest*, przećiw N[...] przed ludem / mowiąc : Z[...] Nábot Bogu y Krolowi. [...] wiedli go zá miásto/ y ukámi[...] 14 li go y umárł. Y posłáli d[...] bele/ mowiąc ; Ukámieno[...] Nábot/ y umárł. 15 Y stáło [...] usłyszáłá Jezábelá / że uk[...] wány był Nábot / á iż umar[...] Jezábelá do Achábá : Wst[...] śiądź winnicę Nábotá J[...] ktoryć jey nie chćiał dáć z[...] dze : ábowiem nie żyw Ná[...] 16 umarł. A ták usłyszawszy [...] umarł Nábot/ wstał/ á szedł[...] nice Nabotá Jezreelity/ áb[...] śiadł.

17 Tedy się stáło słowo P[...] Eliaszá Tesbity / mow[...] 18 Wstań idź przećiw Achábo[...] lowi Izráelskiemu/ ktory je[...] máryjey: oto *jest* ná winnic[...] towey: do ktory szedł/ áby ja[...] 19 Y rzeczesz do niego/ mow[...] mowi PAn: Azaś nie zábił [...] śiadł ? Powiedzże mu/ [...] Ták mowi PAN : Ták já[...]

záli krew Nábotowę / á ták też pęwnie pśi będą lizáć krew twoię. ☘ 20 Y rzekł Acháb do Eliaszá: A jużeś mię ználazł nieprzyiacielu moy? A on odpowiedźiał: Ználazłem: ábowiemeś śię záprzedał / ábyś czynił 21 złość przed oczymá Páńskimi. ☘ Oto ja b przywiodę ná ćię złe / á odeymę potomki twe / y wytrácę z domu Achábowego áż do namnieyszego szczęnięćia / y c więźniá / y opuszczonego 22 w Izráelu. ☘ A uczynię z domem twoim / jáko z domem d Ieroboámá / Syná Nábátowego / y jáko z domem Báázy e Syná Achiaszowego: dla rozdráźnienia / ktorymeś mię do gniewu pobudźił / y przywiodłeś do grzechu Izráelá.

23 Tákże y o Iezábeli rzekł PAn / mowiąc: Pśi f zjedzą Iezábelę 24 miedzy murámi Iezreelskimi. ☘ Tego ktory umrze z domu Achábowego w mieśćie / pśi zjedzą g / á tego ktory umrze ná polu / zjedzą ptacy powie- 25 trzni. ☘ Abowiem nie był h nikt jáko Acháb / ktoryby śiebie sámego záprzedał / áby czynił złe przed oczymá Páńskimi: bo go poduszczáłá 26 Iezábelá żoná jego. ☘ Abowiem śię dopuśćił rzeczy bárzo obrzydłych / chodząc zá báłwány / według wszystkiego / jáko czynili Ammorejczycy / ktore wygnał PAn przed obliczem 27 Synow Izráelskich. ☘ A gdy usłyszał Acháb te słowá / rozdárł odźienie swoje / á włożywszy wor ná ćiáło swoje / pośćił / y leżał w worze / á 28 chodźił po máluczku. ☘ Y stáło śię słowo Páńskie do Eliaszá Tesbity / 29 mowiąc: ☘ Widźiałżeś jáko śię upokorzył Acháb przed twarzą moją? Ponieważ śię tedy upokorzył przed twarzą moją / nie przywiodę tego złego zá dni jego: *Ale* zá dni i Syná jego przywiodę to złe ná dom jego.

a 1 Krol. 22.38.
b 2 Krol. 9. 8.
c 1 Krol. 14.10.
d 1 Krol. 15.29.
e 1 Krol. 16. 3. 11.
f 2 Krol. 9.36.
g 1 Krol. 9.35.
h 1 Krol. 16.33.
i 2 Krol. 9. 26.

ROZDZIAL. XXII.

Gdy Achábowi fałszywi Prorocy ná wojnę ćiągnąć rádzą. 15. Micheasz Prorok Páński temu przeczy. 24. Dla czego ubity 27. y wsádzony jest. 34. Acháb w potrzebie zginął. 40. A po nim nástał Ochozyasz. 53. Złośliwy. 41. Iozáfát Krol bogobojny. 51. śmierć jego.

1 A Nie było przez trzy látá wojny miedzy Syryjczykámi / y mię- 2 dzy Izráelczykámi. ☘ Y stáło śię roku trzećiego / że przyjáchał Iozáfát Krol Judski / do Krolá Izráel- 3 skiego. ☘ Tedy rzekł Krol Izráelski do sług swojich: Nie wiećieś / iż násze jest Rámot Gáláád? A my zániedbywamy odebráć go z ręku 4 krolá Syryjskiego? ☘ Przetoż rzekł do Iozáfátá: Poćiągnieszże ze mną ná wojnę / przećiwko Rámot Gáláád? Y rzekł Iozáfát do Krolá Izráelskiego: Jákom ja / ták y ty / jáko lud moj / ták lud twoj: jáko konie mo- 5 je / ták konie twoje. ☘ Nád to rzekł Iozáfát do Krolá Izráelskiego: Spytaj śię / proszę dźiś słowá 6 Páńskiego. ☘ A ták zebrał Krol Izráelski prorokow około czterech set mężow / y rzekł do nich: Mamże ćiągnąć ná wojnę przećiwko Rámot Gáláád? czy zániecháć? Y odpowiedźieli mu: Ciągni / bo je 7 PAn da w ręce krolewskie. ☘ Ale Iozáfát rzekł: Niemászże tu ktorego Proroká PAńskiego / żebyśmy 8 śię go pytáli? ☘ Y rzekł Krol Izráelski do Iozáfátá: Jest jeszcze mąż jeden / przez ktoregobyśmy śię mogli rádźić PAná: ále go ja nienawidzę / bo mi nic dobrego nie prorokuje / jedno złe: Micheasz / Syn Iemlow. Y rzekł Iozáfát 9 Niech ták nie mowi Krol. ☘ A ták záwołał Krol Izráelski komorniká niektorego / y rzekł; Przywiedź tu rychło Micheaszá Syná Iemlo- 10 wego. ☘ (Miedzy tym Krol Izráelski / y Iozáfát Krol Judski / śiedźieli ná stolicách swojich / ubráni w száty krolewskie / ná plácu u wrot bramy Sámáryjskiey. A wszyscy prorocy prorokowáli przed nimi. 11 ☘ A Sedechiasz Syn Chenáánow / spráwił sobie rogi żelázne / y rzekł: Ták a mowi PAn: Tymi będźiesz bodł Syryjczyki / áż je wyniszczysz. 12 ☘ Tákże wszyscy prorocy prorokowáli / mowiąc: Ciągni do Rámot Gáláád / á będźieć śię szczęśćiło: Abowiem je poda PAn w ręce 13 krolewskie.) ☘ Tedy poseł ktory chodźił áby przyzywał Micheaszá / rzekł do niego / mowiąc: Oto teraz sło-

a Ierem. 14.14. y 23.31.

wá prorokow jednymi uſty dobrze tuſzą Krolowi/ niechże będźie proſzę ſłowo twoje / jáko ſłowo jednego z nich/ á mow dobre rzeczy. ✠ Y rzekł Micheaſz ; Zywie PAn / że co mi kolwiek rzecze PAn / to mowić będę.

15 A Gdy przyſzedł do Krolá/ rzekł Krol do niego : Micheaſzu/ mamyż ćiągnąć ná wojnę przećiw Rámot Gáláád / czyli zániechác? A on mu rzekł : Ciągni / á będźieć śię ſczęśćiło; ábowiem je poda PAn w ręce krolewſkie. 16 ✠ Y rzekł do niego Krol: A wieleż ćię rázy mam przyśięgą obowiązáć / ábyś mi nie mowił jedno prawdę w Imieniu Páńſkim? 17 Przetoż rzekł: ✠ Widźiałem wſzyſtek lud Izráelſki rozproſzony po gorách jáko owce / ktore nie mają Páſterzá: Bo rzekł PAN ; Nie mają ći PAná / niech śię wroći káżdy do domu ſwego w pokoju. 18 ✠ Y rzekł Krol Izráelſki do Jozáfátá : Izażemći nie powiádał / że mi nie miał prorokowáć dobrego/ále złe? 19 ✠ A *Micheaſz* rzekł: Słuchajże tedy ſłowá Páńſkiego: Widźiałem PAná śiedzącego ná ſtolicy ſwojey / y wſzyſtko wojſko niebieſkie ſtojące po práwicy jego/ y po lewicy jego. 20 ✠ Y rzekł PAn: Kto zwiedźie Achábá / áby ſzedł á upadł w Rámot Gáláád ? A gdy mowił jeden ták/á drugi inák: 21 ✠ Tedy wyſtąpił Duch y ſtánął przed Pánem/ mowiąc; Ja go zwiodę: A PAn mu rzekł: 22 ✠ Przez coż? Odpowiedźiał: Wynidę / á będę Duchem kłamliwym w uśćiech wſzyſtkich prorokow jego: y rzekł mu *PAN*: Zwiedźieſz / y pewnie przemożeſz. Idźże á uczyń ták. 23 ✠ Przetoż teraz oto dał PAN Duchá kłamliwego w uſtá tych wſzyſtkich Prorokow twojich: gdyż PAn wyrzekł przećiwko tobie złe.

24 Tedy przyſtąpiwſzy Sedechiaſz / Syn Chánáánow uderzył Micheaſzá w policzek mowiąc : Kiedyż b odſzedł Duch PAńſki ode mnie/ áby z tobą mowił? 25 ✠ Y odpowiedźiał Micheaſz : Oto ty ujrzyſz dniá onego / kiedy wnidźieſz do naſkrytſzey komory / ábyś śię ſkrył.

b 2 *Kron* 18.23.

26 ✠ Y rzekł Krol Izráelſki:
Micheaſzá / á wiedź go do
ſtároſty mieyſkiego/y do Jo
ná krolewſkiego. 27 ✠ Y rzecz
mowi Krol : Wſádźćie te
do więźienia / á dawajćie
chleb utrapienia / y wodę u
śię wrocę w pokoju. 28 ✠ Ale o
dźiał Micheaſz: Jeſliże śi
w pokoju / tedyć nie mow
przez mię. Nád to rzekł; S
ćież wſzyſcy ludźie.

29 A Ták ćiągnął Krol Izr
Jozáfát Krol Judſki /
mot Gáláád. 30 ✠ Y rzekł K
ráelſki do Jozáfátá: Odmie
gdy pojdę do bitwy: ále t
śię w ſzáty twoje : Y odmi
Krol Izráelſki / á ſzedł ku
31 ✠ A Krol Syryjſki rozka
Hetmánom / ktorych było t
śći y dwá nád wozámi jeg
wiąc : Nie potykajćie śi
máłym / áni z wielkim/ tyl
mym Krolem Izráelſkim. 32 ✠
śię / gdy ujrzeli Jozáfátá
ni/co byli nád wozámi / rzek
prawdę to Krol Izráelſki:
ćili śię przećiwko niemu /
z nim potykáć: Ale Jozáfá
kał. 33 ✠ W tym obaczywſzy H
co byli nád wozámi że nie
Krol Izráelſki / odwrocili
niego.

34 Lecz mąż niektory ſtrzel
kuc ná niepewną / y p
Krolá Izráelſkiego miedzy
y miedzy Páncerz : ktory rz
źnicy ſwemu ; Náwroć / á
mię z wojſká / bom jeſt ráni
35 Y wzmogłá śię bitwá dniá
á Krol ſtał ná woźie przećiw
ryjczykom : potym umárł w
á krew ćiekłá z rány *jego* n
36 ✠ Tedy wołał woźny w wojſ
już ſłońce záchodźiło / m
Wroć śię káżdy do miáſtá ſw
káżdy do źiemie ſwojey. 37 ✠ A
márł Krol/ á odwieźiono jeſt
márjey / y pochowano go
márjey. 38 ✠ A gdy umywano
ſádzawce Sámárjyſkiey li
krew jego / tákże gdy um
zbroję jego : według ſłowá P
go/ktore był d powiedźiał. 39 ✠

spráwy Achábowe / y wßystko co czynił / y dom z kośći słoniowych ktory zbudował: wßystkie też miástá ktore pobudował / ázaż to nie jest spisano w Kronikách o Krolách Izráelskich? 40 ✤ Y zásnął Acháb z Oycy swymi / á krolował Ochozyaß Syn jego miásto niego.

41 A Jozáfát Syn Azy pocżął krolowáć nád Judą czwártego roku *zá pánowánia* Achábá Krolá Izráelskiego. 42 ✤ A Jozáfát miał trzydzieśći y pięć lat gdy krolowáć pocżął: á dwádzieśćiá y pięć lat krolował w Jeruzalem: á imię mátki jego *było* Azubá / Corká Sálájowá. 43 ✤ Y chodził po wßystkiey drodze Azy Ojcá swego / á nie odchylał śię od niey / czyniąc to co było dobrego przed oczymá PAńskimi. 44 ✤ Wßákże iż wyżyn nie poburzyli / jeßcże lud ofiárował y kádził po wyżynách. 45 ✤ Wczynił też pokoj Jozáfát z Krolem Izráelskim. 46 ✤ A inne spráwy Jozáfátowe / y moc jego / ktorey dokázował / y jáko walczył / ázaż to nie jest nápisano w Kronikách Krolow Judskich? 47 ✤ Ten wyplenił z źiemie ostátek ᵉ Sodomczykow / ktorzy byli pozostáli zá dni Azy Ojcá jego. 48 ✤ Ná ten czás nie *było* Krolá w Edomskiey źiemi: tylko Stárostá był *miásto* Krolá. 49 ✤ Y náspráwiał Jozáfát ᶠ Okretow ná morze / áby chodźiły do Ofir po złoto. Ale nie doßły / bo śię rozbiły one Okręty w Azyongáber. 50 ✤ Rzekł tákże był Ochozyaß / Syn Achábow do Jozáfátá: Niech jádą słudzy moji z sługámi twymi w okrećiech: Ale niechćiał Jozáfát. 51 ✤ Zásnął tedy Jozáfát z Oycy swymi: pochowány jest z Oycy swymi w mieśćie Dawidá Ojcá swego / á krolował Jorám Syn jego miásto niego.

ᵉ 1 Krol. 15.12.

ᶠ I. Dzieiśiat o. kreto[illegible]

52 O Chozyaß Syn Achábow pocżął krolowáć nád Izráelem w Sámáryjey roku śiedmnastego Jozáfátá / Krolá Judskiego / y krolował nád Izráelem dwie lećie. 53 ✤ Y czynił źle przed oczymá PAńskimi / chodząc drogą Ojcá swego / y drogą mátki swey / y drogą Jeroboámá / Syná Nábátowego / ktory przywiodł do grzechow Izráelá. 54 ✤ Służył tákże Báálowi / á kłániał mu śię: y pobudzał do gniewu PAná Bogá Izráelskiego / według wßystkiego co czynił Oćiec jego.

WTORE KSIEGI
KROLEWSKIE,
ktore tez zowią
CZWARTE KROLEWSKIE.

W Tey śię opisują spráwy ostátnich ßesnaśći Krolow Judskich / á dwunaśći Izráelskich. Przytym upadek y zniszczenie Krolestwá; w przod Izráelskiego / przez przenieśienie dźieśięciorgá pokolenia do Assyryj: á potym Judskiego / przez zábránie pokolenia Judá / w niewolą Bábilońską. A zámyka w sobie tá Księgá lat 320.

ROZDZIAL I.

Ochozyaß w chorobie rády u Beelzebubá ßuka. 3. przeco mu Eliaß z rozkazánia Bożego śmierć opowiáda. 9. dwu Rotmistrzow ogień z niebá ßpalił. 15. z trzećim ßedßy Eliaß krolowi śmierć. 17. nie odwłoczną opowiedźiał.

1 Odstąpił Moáb od Izráelá po śmierći Achábowey. 2 ✤ A Ochozyaß spadł przez kráte Sále swey / ktorą miał w Sámáryjey / y rozniemogł śię: y wypráwił posły / mowiąc im: Idźćie / porádźćie śię Beelzebubá Bogá Akkárońskiego / jeżeli powstánę z tey choroby? 3 ✤ Ale Anjoł

jol PAńſki rzekł do Eliaſzá Teſbity: Wſtań / idź przećiwko poſłom Królá Sámárjey/y mow do nich: Izali niemáſz Bogá w Izráelu / iż śię idźiećie rádźić Beelzebubá / Bogá Akkárońſkiego? 4 ✣ Przetoż ták mowi PAN: Z łożá ná ktoreś śię położył / nie wſtánieſz; ále pewnie umrzeſz. Y odſzedł Eliaſz.

5 ✣ A gdy śię poſłowie wroćili do niego / rzekł do nich: Czemużeśćie śię wroćili? 6 ✣ Odpowiedźieli mu: Mąż *niektory* záſzedł nam drogę / y mowił do nas: Idźćie / wroććie śię do krolá / ktory was poſłał / y rzecżćie mu: Ták mowi PAn: Izaliż niemáſz Bogá w Izráelu / że śię poſyłaſz rádźić Beelzebubá Bogá Akkárońſkiego? przetoż z łożá ná ktoreś śię położył nie wſtánieſz/ále pewnie umrzeſz. 7 ✣ Y rzekł do nich: Coż zá oſobá *byłá* tego męża / ktory wam záſzedł drogę / y mowił do was te ſłowá? 8 ✣ Y odpowiedźieli mu: Mąż koſmáty/ á páſem ſkorzánym przepáſány ná biodrách ſwych: Y rzekł: Eliaſz Teſbitá jeſt.

9 PRzetoż poſłał do niego piećdźieśiątniká / z piąćiądźieśiąt jego: ktory poſzedł do niego / (á oto śiedźiał ná wierzchu gory) y rzekł mu: Mężu Boży/ Krol rozkazał ábyś zſtąpił. 10 ✣ A odpowiádájąc Eliaſz / rzekł Piećdźieśiątnikowi: Ieſliżem jeſt mąż Boży / niech a ogień zſtąpi z niebá / á pożrze ćiebie y piećdźieśiąt twojich. Zſtąpił tedy ogień z Niebá / y pożárł go/y piećdźieśiąt jego. 11 ✣ Znowu poſłał do niego Piećdźieśiątniká drugiego / z piąćiądźieśiąt jego/ktory mowił do niego/y rzekł: Mężu Boży/ták mowi Krol: Rychło zſtąp: 12 ✣ Y odpowiedźiał Eliaſz á rzekł mu: Ieſlim jeſt mąż Boży/ niech zſtąpi ogień z niebá / á pożrze ćiebie y piećdźieśiąt twojich: Tedy zſtąpił ogień Boży z niebá / y pożárł go/y piećdźieśiąt jego.

a Lukaſ 9. 54.

13 TEdy jeſzcże poſłał Piećdźieśiątniká trzeciego / z piąćiądźieśiąt jego: Przetoż poſzedł piećdźieśiątnik on trzeći: á przyſzedſzy poklęknął ná koláná ſwoje przed E-

liaſzem: á proſząc go pokor
wił do niego: Mężu Boży
niech będźie drogá duſzá
duſzá tych ſług twojich piąći
14 w oczách twojich. ✣ Oto zſt
gień z Niebá/ y pożárł dw
dźieśiątnikow pierwſzych z
dźieśiąt ich; Ale teraz niech
drogá duſzá mojá w oczách t
15 ✣ Y rzekł Anjoł PAńſki d
ſzá: Zſtąp z nim: nie boj ś
rzy jego. Ktory wſtawſzy
16 nim do Krolá. ✣ Y rzekł m
mowi PAN; Przeto żeś
wił poſły rádźić śię Bee
Bogá Akkárońſkiego/ (jáko
gá nie było w Izráelu/ á
pytał ſłowá jego) dla tego
ná ktoremeś śię położył/ n
17 nieſz/ ále pewnie umrzeſz. ✣
umárł według ſłowá PAń
ktore mowił Eliaſz. Y kr
Iorám miáſto niego/ roku
go/ Iorámá Syná Iozáfát
Królá Iudſkiego: ábowiem
18 miał Syná. ✣ A inne ſprá
chodypaſzowe ktore czynił/ áza
nápiſáne w Kronikách o K
Izráelſkich?

ROZDZIAŁ II.

Eliaſz idąc z Elizeuſzem.
dan ſucho przeſzli. 9. prozbá E
ſłowá do Eliaſzá. 11. y jego
bá wźięćie. 12. płaſzcz Elize
zoſtáwiony, ktorym on Iorda
dźielił. 15. Prorocy Eliaſzá
ſzukáją. 19. wody złe w Iery
lizeuſz nápráwił. 23. ná dźieci
wolne kaźń ſrogą przywiodł.

1 Y Stáło śię gdy miał
PAN Eliaſzá w wich
Niebá/ że wyſzedł Eliaſz z G
2 ſzem z Gálgál. ✣ Y rzekł
Elizeuſzowi: Proſzę śiedź t
mię PAN poſłał áż do Beth
rzekł Elizeuſz; Zywie PAN/
wie duſzá twojá / że śię ćieb
3 puſzczę: y przyſzli do Bethel. ✣
wyſzli Synowie Prorocy/
byli w Bethel/ do Elizeuſzá/
kli do niego: Wieſzże á
PAN weźmie od ćiebie Páná
go? A on rzekł: Wiem ći;
4 ćie *tylko*. ✣ Znowu rzekł mu E

Elizeuszu/ prosze siedź tu / bo mię PAn posłał do Jerychá : A on odpowiedział : Zywie PAn / y żywie duszá twojá / że się ciebie nie puszczę. A ták przyszli do Jerychá. 5 Tedy przystąpiwszy Synowie Prorocey ktorzy byli w Jerychu do Elizeuszá / rzekli do niego: Wieszże / że dziś PAn b weźmie Páná twego od ciebie? A on rzekł ; Wiem że: Milczćie. 6 Jeszcze mu rzekł Eliasz : Prosze siedź tu/bo mię PAn posłał do Jordánu : Ktory odpowiedział : Zywie PAn / żywie y duszá twojá / że się ciebie nie puszczę. 7 Szli obádwá. A piećdźieśiąt mężow Synow proroćkich szli / y stáneli náprzećiwko z dáleká : Ale 8 oni obá stáneli nád Jordanem. A wźiąwszy Eliasz płaszcz swoj : zwinał go / á uderzył nim wody / y rozdźieliły się tám y sám/ ták iż przeszli 9 obá po suszy. A gdy przeszli/rzekł Eliasz do Elizeuszá : Zadaj czego chcesz / ábym ći uczynił pierwey niż będę wźięt od ćiebie: Tedy rzekł Elizeusz: Prosze niech będźie dwojnasobny Duch twoj we mnie. 10 Ale mu on odpowiedźiał : Trudneyś rzeczy pożądał: Wszákże ujrzyszli mię/ gdy będę wźięt od ćiebie/ tákći się stánie ; ále jeśli nie ujrzysz, nie stánieć się.

11 Y Stáło się / gdy oni przećie szli rozmawiájąc/oto woz ognisty/ y konie ogniste rozłączyły obudwu: y c wstąpił Eliasz w wichrze 12 do niebá. A Elizeusz widząc : wołał : Ojcże moj / Ojcże moj ! Wozie Izráelski/y jázdo jego. Y niewidźiał go więcey. A pochwyćiwszy száty swe/rozdárł je ná dwie części. 13 Y podniosł płaszcz Eliaszow ktory był spadł z niego : á wroćiwszy się / stánał nád brzegem Jordanu. A ták wźiąwszy płaszcz Eliaszow / ktory był spadł z niego / uderzył nim wody/ mowiąc : Gdźież 14 jest PAn/ Bog Eliaszow? A ták y on uderzył nim wody / á rozdźieliły się tám y sám / y przeszedł Elizeusz.

15 G Dy widząc Synowie Prorocey/ ktorzy byli w Jerychu / stojąc náprzećiwko / rzekli : Odpoczynął Duch Eliaszow nád Elizeuszem : á wyszedszy przećiwko niemu/ pokłonili mu się áż do źiemie. 16 Y rzekli do niego : Oto teraz jest przy sługách twych piećdźieśiąt mężow mocnych : prosze niech idą / á niech szukáją Páná twego : by go snadź nie zániosł Duch Páński / á nie porzućił go ná ktorey gorze / ábo w ktorey dolinie. Ale im on rzekł: Nie 17 posyłajćie. A gdy nań nálegáli áż do uprzykrzenia / rzekł : Poślićież. A ták posłáli onych piećdźieśiąt mężow / ktorzy szukájąc przez trzy 18 dni/nie ználeźli go. A gdy się wroćili do niego (á on mieszkał w Jerychu) rzekł do nich: Azam wam nie mowił/ Nie chodźćie?

19 R Zekli też mężowie onego miástá do Elizeuszá : Wej / oto mieszkánie miástá tego jest dobre / jáko Pánie moj widźisz; ále wody złe 20 y źiemiá niepłodna. Tedy rzekł: Przynieśćie mi bánkę nową / á włożćie w nię soli: y przynieśli mu. 21 A poszedszy do źrzodłá wod/wrzućił tám soli/ y rzekł: Ták mowi PAN ; Uzdrowiłem te wody : nie będźie więcey z támtąd śmierći/ áni 22 niepłodnośći : A ták uzdrowione są one wody áż do dniá tego/według słowá Elizeuszowego/ ktore był powiedźiał.

23 P Otym szedł z támtąd do Bethel. A gdy szedł drogą/ dźieći máłe wyszły z miástá/ y náśmiewáły się z niego/ y mowiły mu : Idźże łysy; 24 idźże łysy! Ktory obejrzawszy się/ ujrzał je/ y złorzeczył im w Imieniu PAńskim. Przetoż wyszedszy dwie niedźwiedźice z lásá/ rozdrápáły z nich czterdźieśći y dwoje 25 dźieći. Y szedł z támtąd ná gorę Kármel/ á z onąd záśię wroćił się do Sámáryjey.

b Wyżey v. 3. c Syrác. 48.12. 1 Mác. 2.58.

ROZDZIAŁ. III.

Od Iorámá niezbożnego. 5. Krol Moábski odstąpił. 9. przećiwko ktoremu on z pomocnikámi ćiągnął. 16. Z obietnice Elizeuszowey w swojim niedostátku, wod. 21. á w bitwie, zwyćięstwá dostąpił.

1 A Jorám Syn Achábow pocżął krolowáć nád Izráelem w Sá-

márnjey/ roku ośmnáſtego/ Jozáfátá Królá Judſkiego : á krolował dwánaśćie lat. ✣ [2] Y czynił złe przed oczymá PAńſkimi : ácz nie ták jáko Oćiec jego / y jáko mátká jego. Abowiem wyrzućił ſłupy Báálowe ktorych był náczynił Oćiec jego. ✣ [3] Wſzákże w grzechách Jeroboámá Syná Nábátowego / ktory przywiodł do grzechu Jzráelá trwał / á nie odſtąpił od nich.

[4] A Mezá Krol Moábſki miał doſyć bydłá: á dawał Krolowi Jzráelſkiemu ſto tyśięcy jágniąt / y ſto tyśięcy báránow/ z wełną ich. ✣ [5] Y ſtáło śię gdy umárł Achab/ że odſtąpił Krol Moábſki a od Królá Jzráelſkiego. ✣ [6] Wyćiągnął tedy krol Jorám dniá onego z Sámáryey/ y obliczył wſzyſtkiego Jzráelá. ✣ [7] A wyſzedſzy poſłał do Jozáfátá Królá Judſkiego/ mowiąc: Krol Moábſki odſtąpił ode mnie : Poćiągnieſzże ze mną przećiw Moábowi ná wojnę? Y odpowiedźiał: Poćiągnę. Jákom b já/ ták ty; jáko lud moj / ták lud twoj; jáko konie moje/ ták konie twoje. ✣ [8] Zátym rzekł; Ktoraż drogą poćiągniemy : Y odpowiedźiał : Drogą puſzczy Edomſkiey.

[9] A Ták wyćiągnął Krol Jzráelſki y Krol Judſki/ y Krol Edomſki. A gdy krążyli drogą śiedm dni/ nie doſtáło wody wojſku / áni bydłu ktore ſzło z nimi. ✣ [10] Y rzekł Krol Jzráelſki: Ach/ ách! Abowiem wezwał PAN tych trzech Krolow/ áby je podał w ręce Moábſkie. ✣ [11] Ale Jozáfát rzekł: Niemáſzże tu Proroká PAńſkiego/ żebyſmy śię poradźili PANá przezeń? Y odpowiedźiał jeden z ſług Królá Jzráelſkiego / á rzekł : Jeſt tu Elizeuſz / Syn Sáfátow / ktory nálewał wody ná ręce Eliaſzowe. ✣ [12] Tedy rzekł Jozáfát : U tegoć jeſt ſłowo PAńſkie. Y ſzli do niego / Krol Jzráelſki/ y Jozáfát/ y Krol Edomſki.

[13] Y Rzekł Elizeuſz do Królá Jzráelſkiego : Co mnie y tobie ? idź do Prorokow Ojcá twego/ y do Prorokow mátki twey : Y rzekł mu Krol Jzráelſki : Nie *mow* ták; Bo PAn powołał tych trzech Krolow / áby je podał w ręce Moábowe. ✣ [14] Y

a 2 Krol. 1. 1.

b 2 Krol. 22. 4.

odpowiedźiał Elizeuſz: Żyw[ie]...
zaſtępow / przed ktorego ...
ſtoję/ że/ gdybym śię nie og...
Jozáfátá krolá Judſkiego/ ...
bym ná ćię/ ánibym ná ćię ...
[15] ✣ Przetoż teraz przywiedź...
hárfie grájącego : á gdy ...
grał/ byłá nád nim ręká P...
[16] Y rzekł: Ták mowi PAn ; ...
[17] ćie w tym potoku gęſte doł...
wiem ták mowi PAN : N...
ćie wiátru / áni ujrzyćie ...
wſzákże ten potok będźie p...
dy/ ták/ że pić będźiećie wy...
[18] wáſze/ y bydłá wáſze. ✣ Ale...
máła w oczách PAńſkich ...
wiem da y Moábity w ręce ...
[19] Y poburzyćie wſzyſtkie m...
bronne/ y káżde miáſto wy...
wſzyſtkie drzewá dobre po...
y wſzyſtkie zrzodłá wod zát...
káżdą rolą dobrą kámieniem...
[20] lićie. ✣ Y ſtáło śię ráno/ k...
rowána bywa ofiárá śnied...
wody przychodźiły drogą ...
y nápełniłá śię źiemia wo...
[21] T Edy wſzyſcy Moábitow...
ſzawſzy że ćiągną Krolo...
czyć przećiwko nim/ zwołá...
kie ktorzy *ták ſtárzy byli*...
przypaſáć mogli/ y wyżey: ...
[22] ná gránicách. ✣ A wſtaw...
gdy ſłońce weſzło nád tymi ...
ujrzeli Moábczycy náprze...
[23] wody czerwone jáko krew. ✣...
kli ; Krew jeſt : Pewnie ś...
Krolowie / y pobili śą jede...
giego : á ták teraz do łupu ...
[24] czycy! ✣ A gdy przyſzli do o...
zráelſkiego / powſtáli Jzrá...
y d poráźili Moábczyki / ...
ućiekáli przed nimi / á oni ...
[25] poráźili Moábczyki: ✣ Y m...
burzyli / y ná káżde pole ...
rzućił káżdy kámień ſwoj : ...
ćili je / y wſzyſtkie źrzodłá ...
zátykáli : y wſzyſtkie drze...
podrabáli : ták że tylko z...
kámienia w murze Kirhá...
oblegſzy je ći co byli z proc...
[26] bywáli go. ✣ Tedy widząc K...
ábſki/ że przemagáło przećiw...
wojſko / wźiął z ſobą śiedm...
żow dobywájących mieczá / ...
prze bić przez *wojſko* Krol...

:Ale nie mogli. ♣ Przetoż po=
ośƒy Syná jego pierworodne=
ory miał krolowáć miásto nie=
ſiárowáł go cáłopaleniem ná
e. Y ſtáło ſię zágniewánie
ie przećiw Izráelowi/ y odćią=
od niego / á wroćili ſię do źie=
wey.

Rozdźiał IV.

*lizeuƒ ubogiey wdowie Oliwę
nożył, 12. Gospodyni niepłodney
obiecał. 19. tegoż zmárłego. 33.
ześił. 38. gorzką potráwę ośło-
42. y trochę pokarmu wiele
i náſyćił.*

Niewiáſtá jedná z żon Synow
Proroćkich wołáłá do Elizeuƒá
wiąc : Sługá twoj / mąż moj
árł: á ty wieƒ/ iż ſługá twoj bał
PAná: A teraz przyƒedł pożycz=
nik áby ſobie wźiął dwu Synow
ich zá niewolniki. ♣ Do ktorey
ł Elizeuƒ: Coż ći mam uczynić ?
wiedz mi co máƒ w domu? A oná
owiedźiáłá : Nie ma ſłużebnicá
ojá nic wiecey w domu jedno
ńkę oliwy. ♣ Y rzekł: Idźże nápo=
czaj ſobie naczynia z inąd u wƒy=
ch ſąśiad twojich/naczynia pro=
go niemáło. ♣ A wƒedƒy zámkni
wi zá ſobą/y zá Synámi twymi/
álewey we wƒyſtkie te naczynia;
ktore bedźie pełne / rozkaż odſtá=
. ♣ A ták odƒedƒy od niego/zám=
ełá drzwi zá ſobą y zá Synámi
ymi. (Oni przynośili do niey/ á
á nálewáłá.) ♣ Y ſtáło ſię gdy
pełniłá one naczynia / rzekłá do
yná ſwego : Przynieś mi jeƒcże
czynie : A on jey odpowiedźiał:
iemáƒ wiecey naczynia. Y záſtá=
wiłá ſię Oliwá. ♣ Potym oná
zyƒedƒy oznájmiłá to mężowi
ożemu/ktory do niey rzekł: Idźże
zedaj te Oliwę/á oddaj Pożyczál=
kowi twemu : á ty y Synowie
oji/ żywćie ſię oſtátkiem.

Stáło ſię potym czáſu niekto=
rego/iż ƒedł Elizeuƒ przez Su=
em / gdźie byłá niewiáſtá zacna/
ora go zátrzymáłá áby jadł chleb:
ták ile kroć tám tedy chodźił /
ſtepował do niey / áby jadł chleb:
Bo rzekłá byłá do mężá ſwego:

Oto teraz wiem / że ten mąż Boży
święty jeſt / ktory tedy przechodźi
10 często. ♣ Proƒę uczynimy gmáƒek
máły / á poſtawmy mu tám łożko y
ſtoł/ y krześło/ y lichtarz ; że kiedy
przyjdźie do nas/ ſkłoni ſię tám.

11 A Ták dniá jednego / gdy tám
przyƒedł / ſkłonił ſię do onego
12 gmáƒku/y odpoczynał tám. ♣ Y rzekł
do Gezego ſługi ſwego ; Záwołaj
tey Sunámitki. Y záwołał jey/ á
13 ſtánęłá przed nim. ♣ Tedy mu rzekł:
Powiedz jey: Oto pieczołujeƒ á ſtá=
raƒ ſię o wƒyſtkie náƒe potrzeby /
coż chceƒ ábymći uczynił? Maƒże
jáką potrzebę u Krolá / ábo u Het=
14 mána wojſká? A oná rzekłá: ♣ Wpo=
śrzodku ludu mego mieƒkam. A on
rzekł ; Coż wżdy mam uczynić dla
niey ? Y odpowiedźiał Gezy ; Oto
Syná nie ma / á mąż jey ſtáry. ♣
15 Przetoż rzekł : Záwołajże jey: y zá=
16 wołał jey/á oná ſtáłá u drzwi. ♣ Y
rzekł: O tym czáśie po roku/ bedźieƒ
piáſtowáłá a Syná. A oná rzekłá :
Nie omylajże Pánie moj/mężu Bo=
(1 Moj. 18.10.)
ży/nie omylaj ſłużebnice twojey. ♣
17 A ták poczęłá niewiáſtá / y porodźi=
łá Syná o onymże czáśie po roku/
jáko jey był powiedźiał Elizeuƒ.

18 Y podroſło dźiećię. Y ſtáło ſię dniá
niektorego/że wyƒedƒy do Ojcá
19 ſwego/do żeńcow: ♣ Rzekło do Ojcá
ſwego: Głowá mojá ! Głowá mojá!
A on rzekł ſłudze: Zánieś go do mát=
20 ki jego. ♣ Ktory wźiąwƒy go/zánioſł
go do mátki jego: y śiedźiał ná łonie
21 jey/áż do południá/y umárł. ♣ Tedy
oná ƒedƒy / położyłá go ná łożku
mężá Bożego: á zámknąwƒy drzwi/
22 wyƒłá. ♣ Potym przyzwáłá mężá
ſwego / y rzekłá : Proƒę ćię poſli ze
mną jednego z ſług / y jedne Ośli=
ce / że pobieżę áż do mężá Bożego :
23 y wrocę ſię záś. ♣ Ktory rzekł : Po
coż chceƒ jácháć do niego? Dźiś nie=
máƒ nowiu mieśiącá/áni Sabbátu.
24 ♣ Ale oná rzekłá : Daj pokoj. A ták
ośiodłáwƒy oślicę rzekłá do ſługi
ſwego: Pogániaj/á jedź y nie mieƒ=
kaj dla mnie w drodze/chybá żebym=
ći rozkazáłá.

25 I Acháłá tedy / y przyjácháłá do
mężá Bożego ná gorę Kármel.
A gdy ją ujrzał mąż Boży z dáleká/

rzekł do Gezego/ ſługi ſwego : Oto
26 oná Sunámitká. ♣ Przetoż wynidź
przećiwko niey/ á rzecz jey: A zdro=
wáś dobrze/ zdrow y mąż twoj/ zdrow
27 y Syn? ♣ A oná rzekłá; Zdrowi do=
brze. A gdy przyßłá do mężá Bożego
ná gorę/ uchwyćiłá śię nog jego : y
przyſtąpił Gezy áby ją odepchnął.
Ale mąż Boży rzekł: Zániechaj jey/
boć w gorzkośći jeſt dußá jey/ á Pan
zátáił przede mną / y nie oznájmił
28 mi. ♣ A oná rzekłá: Azażem Páná
mego prośiłá o Syná? Izalim nie
29 mowiłá? Nie b omylaj mię: ♣ Tedy
on rzekł do Gezego : Przepáß bio=
drá twe / á weźmi láſkę moję w rę=
kę twą/ á idź : jeśli kogo potkaß c nie
pozdrawiaj go. A jeśliby ćię kto po=
zdrowił / nie odpowiádaj mu : y po=
łoż láſkę moję ná oblicze dźiećięćiá.
30 ♣ Ale mátká dźiećięćiá *onego* rze=
kłá: Żywie PAn/ y żywie dußá two=
já / że śię ćiebie nie puſzczę. A ták
31 wſtawßy ßedł zá nią. ♣ A Gezy
uprzedźił je/ y położył láſkę ná obli=
cze dźiećięćiá: Lecz nie było głoſu /
áni czućia. Przetoż śię wroćił prze=
ćiwko niemu / y oznájmił mu mo=
wiąc: Nie ocućiło dźiećię.

32 TEdy wßedł Elizeuß do domu/ á
oto dźiećię umárłe leżáło ná łoż=
33 ku jego. A gdy tám wßedł/ zámknął
drzwi przed onymi obiemá/ y modlił
34 śię PANU. ♣ Potym wſtąpiwßy
ná łoże d położył śię ná dźiećiątko/
przyłożywßy uſtá ſwe do uſt jego / á
oczy ſwe do oczu jego/ y ręce ſwe do
ręku jego/ y rozpoſtárł śię ná nim /
ták iż śię zágrzáło ćiáło dźiećięce. ♣
35 ♣ A odwroćiwßy śię od niego/ prze=
chadzał śię po domu tám y ſám: po=
tym wſtąpił / á położył śię ná nim.
Tedy kichálo dźiećię áż do śiodmego
rázu: y otworzyło dźiećię oczy ſwo=
36 je. ♣ Tedy záwołał Gezego/ y rzekł:
Záwołaj tey Sunámitki : y záwo=
łał jey; y przyßłá do niego: y rzekł;
37 Weźmi Syná twego. ♣ Ktora
wßedßy upádłá u nog jego / y kłá=
niáłá śię áż do źiemie : á wźiąwßy
Syná ſwego/ wyßłá.

38 POtym wroćił śię Elizeuß do
Gálgál/ á głod był w oney źie=
mi/ y Synowie Prorocczy mießkáli
przy nim. Tedy rzekł do ſługi ſwe=
go : Przyſtaw gárniec w
warz káßę Synom pror
39 Przetoż wyßedł jeden ná
zbierał źiołá/ y ználazł m
ną/ á názbierał z niey ow
nych pełen płaßcz ſwoj : á
ßy nákrájał ich w gárniec
40 tego nie ználi. ♣ Y wyla
onym áby jedli : A gdy je
ßę / záwołáli / y rzekli : O
gárncu / mężu Boży ! y
41 jeść. ♣ Y rzekł : Przyni
mąki : á wſypawßy ją w
rzekł : Náley ludowi /
nie było nic więcey złego n
42 WTym mąż przyßedł
liſá/ á przyniosł mę
żemu chleby/ z pierwoćin
dźieśćiá chlebow jęczmie
kłoſow pełnych świeżych n
ßonych / y rzekł : Daj lu
43 jedli. ♣ Ale odpowiedźiał
go : Coż to mam dáć prz
żow ? Y rzekł : Daj lu
jedli : ábowiem ták mow
Będą jedli/ y zbędźie. ♣ A
żył przed nie : y jedli / á zb
dług ſłowá PAńſkiego.

ROZDZIAL V.

Náámán przez Elizeuſza
uzdrowiony do Bogá śię p
wego náwroćił, 20. A Gezy
nie podárki od Náámáná
Elizeußowym wźiąwßy,
zá to trądem y z potomſtw
pokaráný był.

1 A Náámán / Hetman
Krolá Syryjſkiego /
wielki u Páná ſwego / y
cny. ♣ Abowiem przezeń da
wybáwienie Syryjczykom
mąż był duży w śile/ *ále* tr
2 ♣ A z Syryjey wyßłá byłá
ná kupá / ktora pojimáłá
Izráelſkiey dźiewczkę nie
tá ſłużyłá żenie Náámánu
3 Ktora rzekłá do Páni ſwe
by śię PAN moj doſtał d
ká/ ktory jeſt w Sámáryjey
by go uzdrowił od trędu
4 Wßedł tedy *Náámán* y ozn
Pánu ſwemu / mowiąc :
mowiłá dźiewczká / ktora
5 mie Izráelſkiey. ♣ Ná co
dźiał Krol Syryjſki : Idź

b *Wyżey v. 16.*

c *Luk. 10. 4.*

d *1 Krol. 17. 21.*

á poślę liſt do Krolá Jzráel=
o. A ták jáchał/ wźiąwſzy z ſo=
ieśięć talentow śrebrá/ y ſześć
ęcy złotych/ y dźieśięćioro ſzat
ennych. ♣ Y przyniosł liſt do
lá Jzráelſkiego w te słowá. Já
e prętko dojdźie ten liſt/ wiedz
posłał do ćiebie Náámáná ſługę
/ ábyś go uzdrowił od trędu
♣ A gdy przeczytał Krol Jzrá=
liſt/ rozdárł odźienie ſwoje/ mo=
: Azam ja jeſt Bog żebym mogł
morzyć y ożywić iż ten do mnie
ábym uzdrowił mężá *tego* od
u jego? Uważćie proſzę/ á oba=
/ że ſzuka przyczyny ná mię.
O gdy uſłyſzał Elizeuſz mąż Bo=
ży/ iż rozdárł Krol Jzráelſki
y ſwe/ posłał do Krolá/ mowiąc:
eczżeś rozdárł ſzáty twe? niech
dźie do mnie/ á dowie śię że jeſt
rok w Jzráelu. ♣ A ták przyjá=
Náámán z końmi ſwymi/ y z
em ſwym/ y ſtánął u drzwi do=
Elizeuſzowego. ♣ Y wysłał do
o Elizeuſz posłá/ mowiąc: Jdź
myj śię śiedm kroć w Jordanie/
zywroći śię *zdrowie* ćiáłá twe=
y będźieſz oczyśćiony. ♣ Tedy
niewáwſzy śię Náámán/ brał
y drogę/ mowiąc: Otom myślił
u śiebie/ iż pewnie wynidźie/ á
áwſzy *przy mnie* wzywáć będźie
ienia PANá Bogá ſwego/ á
łożſzy rękę ſwoję nád miejſcem
uzdrowi trędowátego. ♣ Azaſz
epſze ſą rzeki Abáná y Fárfár
ámáſzku/ nád wſzyſtkie wody J=
lſkie? izalibym śię niemogł w
omyć/ ábym śię oczyśćił? A ták
ćiwſzy śię odjeżdżał z gniewem.
Le przyſtąpiwſzy ſłudzy jego;
mowili do niego/ y rzekli: Oj=
noj/ gdybyć był co wielkiego ten
rok rozkazał/ ázażbyś niemiał
uczynić? Jáko dáleko więcey/
rzekł; Omyj śię/ á będźieſz czy=
? ♣ Przetoż zſzedſzy/ omył śię
Jordanie śiedm kroć/ według
á mężá Bożego: Y ſtáło śię
jego/ jáko ćiáło dźiećięćia máłe=
oczyśćiony jeſt.
Otym śię wroćił do mężá Bo=
żego/ on y wſzyſtek poczet jego/ á
ſzedſzy ſtánął przed nim/ y rzekł:

Otom teraz poznał że niemáſz Bogá
ná wſzyſtkiey źiemi/ tylko w Jzráe=
lu: przetoż weźmi/ proſzę/ te upo=
16 minki od ſługi twego. ♣ Ale on
rzekł: Zywie PAN/ przed ktorego o=
bliczem ſtoję/ że nic nie wezmę; á
choć przymuſzał áby wźiął/ przećię
17 nie chćiał. ♣ Y rzekł Náámán: A
nie chceſz? niechże będźie dáne/ pro=
ſzę ſłudze twemu brzemię źiemie ná=
dwá muły: boć nie będźie ſpráwo=
wał więcey ſługá twoj cáłopalenia/
y *innych* ofiár Bogom cudzym/ je=
18 dno PANu. *Wſzákże* w tey mierze/
niech odpuśći PAN ſłudze ſwemu/
gdy wchodźi PAN moj do kośćiołá
Remmon/ áby śię tám kłániał/ á
wesprze śię ná ręce mojey/ że śię y
ja kłániam w kośćiele Remmon:
tákowe moje kłániánie w kośćiele
Remmon/ proſzę niech odpuśći PAN
19 ſłudze twemu w tey mierze. ♣ Y
rzekł mu: Jdź w pokoju. A gdy odjá=
chał od niego/ jákoby ná milę drogi:
20 RZekł Gezy ſługá Elizeuſzá mę=
żá Bożego: Oto nie dopuśćił
PAN moj temu Náámánowi Sy=
ryjſkiemu/ áby dał z ręki ſwey/ co
był przywiozł: żywie PAN/ że po=
bieżę zá nim/ á wezmę co od niego.
21 ♣ A ták bieżał Gezy zá Náámá=
nem/ ktorego ujrzawſzy Náámán
bieżącego zá ſobą/ zſkoczył z wozá
przećiw niemu/ y rzekł: Dobrzeż
22 śię *wſzyſtko* dźieje? ♣ Ktoremu od=
powiedźiał/ Dobrze. PAN moj po=
słał mię ábym ći powiedźiał: Oto
dopiero teraz przyſzli do mnie dwá
młodźieńcy z gory Efráim z Sy=
now prorockich: dajże im proſzę tá=
lent śrebrá/ y dwie odmienne ſzáćie.
23 ♣ Tedy rzekł Náámán: Rádniey
weźmi dwá tálenty; y przymuśił go
y záwiązał dwá tálenty śrebrá we
dwá worki/ y dwie odmienne ſzáćie:
y włożył ná dwu ſług ſwojich/ kto=
24 rzy nieśli przed nim. ♣ A przyſzedſzy
ná págorek/ wźiął *to* z ręki ich/ y
złożył w niektorym domu/ á męże
25 *one* odpráwił/ y odeſzli. ♣ Potym
przyſzedſzy/ ſtánął przed PANem
ſwym. Y rzekł do niego Elizeuſz:
Zkądże Gezy? A *on* odpowiedźiał: ♣
26 Nie chodźił nigdźie ſługá twoj. Ale
mu on rzekł: Azaż ſerce moje nie=

chodźiło *z tobą* kiedy śię obrocił on mąż z wozá ſwego przećiwko tobie? áżaż czás był do bránia śrebrá/ y do bránia ßat c/ y oliwnic/ y winnic/ y bydłá/ y wołow/ y ſług/ y ſłużebnic? ♣ 27 Przetoż trąd Náámánow przylnie do ćiebie/ y do naśienia twego ná wieki. Y wyßedł od twarzy jego trędowáty/ jáko śnieg.

c T. Zebyś ſobie tego zá to czegoś nabrał nákupił.

Rozdział VI.

Elizeuß ſpráwił iż śiekierá wspłynełá. 8. zamysły Syryjczykow Krolowi Izráelſkiemu objáwił. 13. Anjołowie zá nim walczą, á on záſlepione wojſko wprowádźiwßy do Sámáryjey. 23. Krolowi je częſtowáć, á potym puśćić każe. 24. Sámáryja z nowu obleżona. 25. wielki głod w niey. 31. Elizeuß wpadßy w niebeſpieczeńſtwo, od PAná przeſtrzeżony uſtąpił.

1 Y Rzekli Synowie Proroccy do Elizeußá: Oto mieyſce ná ktorym mießkamy przed tobą/ ćiáſne jeſt dla nas: ♣ 2 Niech idźiemy/ proßę áż do Jordanu/ á weźmiemy z támtąd káżdy po jednym drzewie/ y zbudujemy tám ſobie mieyſce ku mießkániu. Ktorym on rzekł: Idźćie. ♣ 3 Y rzekł jeden z nich: Podź proßę y *ty* z ſługámi twojimi: A on rzekł: Y ja pojdę; Y ßedł z nimi. ♣ 4 A przyßedßy do Jordanu/ rąbáli drzewo. ♣ 5 Y ſtáło śię/ gdy jeden z nich obalał drzewo/ że *mu* a śiekierá wpádłá w wodę: y záwołał/ mowiąc: Ach/ ách PAnie moj! y táć *byłá* pożyczána. ♣ 6 Rzekł tedy mąż Boży; Gdźież upádłá/ y ukazał mu mieyſce: á on ućiąwßy drewno/ wrzućił tám/ y ſpráwił że wſpłynęłá oná śiekierá. ♣ 7 Y rzekł Weźmi *ją* ſobie: ktory źciągnąwßy rękę ſwą/ wźiął ją.

a H. żeláźo

8 A Gdy Krol Syryjſki walczył z Izráelem/ y nárádzał śię z ſługámi ſwojimi/ mowiąc: Ná tym á ná tym mieyſcu położy śię wojſko moje. ♣ 9 Tedy poſłał mąż Boży do Królá Izráelſkiego/ mowiąc: Strzeż śię. ábyś nie przechodźił b przez ono mieyſce/ bo tám Syryjczycy ſą ná záſadzce. ♣ 10 Przetoż poſłał Krol Izráelſki ná ono mieyſce/ o ktorym mu był powiedźiał mąż

b Pſalm 33.10.

Boży/ y przeſtrzegł go á
11 chronił/ nie raz áni dwá.
zátrwożyło śię ſerce Kro
ſkiego dlá tego: Przeto
ßy ſług ſwojich/ rzekł do
muż mi nie powiećie k
nas *donośi to* Krolowi I
12 nu? ♣ Y rzekł jeden z ſłu
ták Krolu PAnie moj:
Prorok/ ktory jeſt w I
znájmuje Krolowi Izr
słowá ktore mowiß w táje
13 koju twojim. ♣ A *on* rzek
á dowiedzćie śię gdźie j
poſłał y pojimał go: y
no mu/ mowiąc: Oto je
14 tánie. ♣ Przetoż/ poſłał
y wozy z wielkim wojſkie
przyćiągnąwßy w no
miáſto.
15 T Edy wſtáwßy ráno
Bożego/ wyßedł/ á
obtoczyło miáſto/ y konie
Y rzekł ſługá jego do ni
16 Pánie moj/ cóż mamy czy
on odpowiedźiał: Nie bo
więcey ich z námi niż
17 Modlił śię tedy Elizeuß/
PANIE otworz/ proßę
jeby widźiał: Y otworz
oczy ſługi onego/ y ujrzał
rá pełna koni/ y wozy og
d Elizeußá. ♣ A gdy
18 ßli do niego/ modlił śię
PAnu/ mowiąc: Proße
lud ślepotą: y záráźił je
potą według słowá Elizeu
19 W tym rzekł do nich Eli
táć to drogá/ áni to miáſt
ćie zá mną/ á záwiodę wa
20 ktorego ßukaćie. ♣ Y
21 je do Sámáryjey. ♣ A
do Sámáryjey/ rzekł E
PAnie/ otworz oczy t
przejrzeli. Y otworzył P
ich/ y widźieli że *byli* w po
21 máryjey. ♣ Y rzekł Kr
elſki do Elizeußá gdy je u
22 Mamże je pobić Ojcże m
rzekł: Nie bij. Azaż es je n
miecz twoj/ ábo przez
żebyś je miał pobić? P
y wodę przed nie/ áby jed
wroćili śię do PANá
23 A ták przygotował dla n

ielki y jedli y pili/ y puśćił je/
ßli do PAná ſwego. Y nie wá-
śie więcey wojſká Syryjſkie
dáć do źiemie Izráelſkiey.
Táko śię potym / że zebrał
Benádád Krol Syryjſki wßy-
wojſká ſwe/ á przyćiągnął y o-
Sámáryją. Przetoż był głod
i w Sámáryjey/ ábowiem ją
obleżono/ ták/ iż głowę ośłá
dawano zá ośmdźieśiąt śre-
kow : á ćzwartą część miáry
u gołębiego/ zá pięć śrebrni-

Przydáło śię/gdy Krol Izrá-
elſki przechadzał śię po murze/
dná niewiáſtá záwołáłá nań/
iąc: Rátuj mię Krolu PAnie
Ktory rzekł: Nie e rátujeli
PAN/ z kądże *ja* ćiebie porá-
izali z gumná/ czyli z práſy?
to rzekł jey Krol: Coż ći? A
rzekłá : Tá niewiáſtá rzekłá do
; Daj Syná twego/ żebyśmy
zjádły dźiśia/ á jutro zjemy
ná mego. Y uwárzyłyśmy
ná mego/ y zjádłyśmy go : Po-
rzekłám jey dniá drugiego. Daj
ná twego ábyśmy go zjádły: ále
kryłá Syná ſwego. A gdy
uſłyßał słowá oney niewiáſty/
rł odźienie ſwe/ (á gdy śię prze-
ził po murze/ widźiał lud że wor
ná ćiele jego od ſpodku) Tedy
Krol: To niechaj mi uczyni
/ y to przyczyni/ jeśli śię głowá
ußá/ Syná Sáfátowego ná
dźiśia oſtoji. (A Elizeuß
iał w domu ſwojim/ y Stárßy
ieli z nim.) Y posłał mężá z
torzy przed nim ſtali : á pier-
niż on poseł przyßedł do niego/
był do Stárßych: Nie wie-
ż posłał Syn tego mężobójce
ćięto głowę moję? Pátrzćież
przyjdźie ten poseł/ zámknićież
/ á záhámujćie go przede
ámi : Boć tenten nog PAná
eſt tuż zá nim. A gdy to jeßcze
ił z nimi/ oto poseł przychodźił
emu/ y rzekł; Oto to złe jeſt od
Ná/ czegoż mam więcey oczeká-
d PAná.

ROZDZIAŁ VII.

Elizeuß oblężonym żywnośći obfi-tość, á niewiernemu Kśiążęćin,zgi-nienie opowiáda. 3. czego ſámo rze-czą lud Sámáryjſki doznał. 17. Kśiążę niewierne w bramie od ludu podeptáne.

1 Gdy rzekł Elizeuß: Słuchajćie słowá PAńſkiego : Ták mowi PAN : O tym czáśie jutro/ miárá mąki pßenney będźie zá Sykel/ á dwie mierze jęczmieniá zá ſykel/ w bramie Sámáryjſkiey. 2 Y odpowiedźiał Kśiążę / ná ktorego śię ręce Krol wſpierał/ mężowi Bożemu/ y rzekł : By też PAN poczynił a okná w niebie/ izáliby to mogło być : ktory mu rzekł: Oto ty ujrzyß oczymá twymi/ ále tego jeść nie będźieß.

a Niżey. v. 19.

3 A Byli czterej mężowie trędowáći u weśćia bramy/ ktorzy rzekli jeden do drugiego : Po coż tu mießkamy/ ážbyśmy pomárli ? 4 Jeśli wnidźiemy do miáſtá/ głod w mieśćie/ y pomrzemy tám: á jeśli tu zoſtániemy/ przećię pomrzemy: Teraz tedy podźćie/ á zbieżmy do obozu Syryjſkiego : Jeśli nas żywo zoſtáwią/ będźiemy żywi/ jeśli nas też zábiją/ pomrzemy. 5 Wſtáli tedy gdy śię śmierzkáć poczęło/ áby ßli do obozu Syryjſkiego : á przyßedßy ná koniec obozu Syryjſkiego/ oto tám nie było nikogo. 6 Abowiem ſpráwił PAn/ że ſłycháć było w obozie Syryjſkim grzmot wozow/ y tentent koni/ y huk wojſká wielkiego/ y rzekli jeden do drugiego : Oto nájął zá pieniądze przećiwko nam Krol Izráelſki/ Krole Hettejſkie/ y Krole Egipſkie/ áby przypádli ná nas. 7 A ták wſtawßy uciekli w śmierzk/ zoſtáwiwßy námioty ſwe y konie ſwe/ y osły ſwe/ y oboz jáki był/ á uciekli chcąc záchowáć duße ſwoje. 8 A gdy przyßli oni trędowáći/ áż ná przodek obozu/ weßli do jednego námiotu/ y jedli y pili : á nábrawßy z támtąd śrebrá y złotá/ y ßat/ ßli y ſkryli/ potym śię wroćili/ y weßli do drugiego námiotu : á nábrawßy *tákże* z támtąd/ odeßli y pokryli.

9 Zatym rzekł jeden do drugiego : Nie dobrze czyniemy. Dźień ten

jest dźień dobrey nowiny á my milcżymy? Jeśli będźiemy cżekáli áż do záránku/ będźiemy b winni grzechu. Przetoż teraz podźćie/ wnidźmy y opowiedzmy to domowi kro-
10 lewskiemu. ♣ A ták przyszedszy/ záwołáli ná wrotnego mieyskiego/ y powiedźieli im/ mowiąc: Przyszliśmy do Obozu Syryjskiego/ á oto nie było tám nikogo/ áni głosu ludzkiego/ oprocż koni uwiązánych/ y osłow uwiązánych/ y namiotow/ já-
11 ko *przed tym* były. ♣ Tedy on záwołał ná inne wrotne / á ći opowiedźieli to w domu Krolewskim. ♣
12 Wstawszy tedy Krol w nocy rzekł do sług swojich: Powiem ja wam co nam ucżynili Syryjcżycy: wiedzą żeśmy zgłodniáli/ przetoż wyszli z obozu/ á pokryli śię w polu/ mowiąc: Gdy wynidą z miástá/ pojimamy je
13 żywo/ y miásto ubieżemy. ♣ Tedy odpowiedźiał jeden z sług jego/ y rzekł: Proszę niech wezmą pięć koni pozostáłych/ ktore zostáły w mieśćie/ (oto one są jáko wszystko mnostwo Izráelskie/ ktore zostáło w nim: oto one *są mowię* jáko wszystko mnostwo Izráelskie/ ktore ginie) te wy-
14 ślimy/ á wywiedzmy śię. ♣ A ták wźiąwszy dwá wozy z końmi/ posłał Krol do Obozu Syryjskiego/ mo-
15 wiąc: Idźćie/ á obacżćie. ♣ Y szli zá nimi áż do Jordanu/ á oto po wszystkiey drodze pełno było szat y nacżynia/ ktore porzucáli Syryjcżycy kwápiąc śię. Tedy wroćiwszy śię oni posłowie oznájmili to Kro-
16 lowi. ♣ Przeto wyszedszy lud/ rozchwyćili Oboz Syryjski/ á byłá miárá pszenney mąki zá Sykel/ á dwie mierze jęcżmieniá zá sykel/ według c słowá Páńskiego.
17 A Krol postánowił był ono kśiążę / ná ktorego śię ręce wspierał/ w bramie/ ktorego lud podeptał w bramie áż umárł/ jáko mu był powiedźiał d mąż Boży/ ktory *o tym* mowił/ gdy był Krol/ przyszedł do
18 niego. ♣ Y stáło śię według słowá ktore był rzekł mąż Boży Krolowi/ mowiąc: Dwie mierze jęcżmieniá zá sykel/ á miárá pszenney mąki będźie zá sykel / jutro o tym cżáśie
19 w bramie Sámáryjskiey. ♣ Ná co

b *H. Znájdźie nas niepráwość.*
c *Wyżey v. 2.*
d *Wyżey v. 1.*

był odpowiedźiał ono
mężowi Bożemu/ mowiąc
PAn ucżynił okná w nieb
to będźie według słowá teg
mu rzekł: Oto ty ujrzysz
twymi/ ále tego jeść nie bę
20 Y stáło mu śię ták: bo go
lud w bramie/ áż umárł.

ROZDZIAŁ VII

Elizeusz głod opowiedz
gospodyni swey przed nim u
że. 8. od Benádádá o zdro
przez Házáelá pytány, do
tuchę cżyni, ále Házáelow
wnę rzecz oznájmuje. 11
opowiáda, jáko śię on okr
cżáśem z Izráelity obchod
15. Házáel Krolowi otuchę
cżyniąc, zádusił go, á po ni
został. 16. Iorámowe. 24.
zyászowe krolowánie.

1 POtym Elizeusz rzekł
niewiásty/ ktorey ą b
wskrześił/ mowiąc: Wst
ty/ y dom twoj/ á bądź gość
będźiesz mogłá być: Bo
PAn głodu/ y przyjdźie n
2 przez śiedm lat. ♣ Wstáłá
niewiástá/ y ucżyniłá wedł
mężá Bożego/ á poszłá oná
jey: y byłá gośćiem w źie
stýńskiey przez śiedm lat.
3 Y Stáło śię po wyśći
lat/ że śię wroćiłá oná
stá z źiemie Filistyńskiey/
áby wołáłá ná Krolá o
4 y o role swoje. ♣ A ná ten c
rozmawiał z Gezym / słu
Bożego/ mowiąc: Powied
się wszystkie zacne spráwy
5 cżynił Elizeusz. ♣ A gdy o
dał Krolowi/ jáko wskrześił
kego; oto niewiástá ktorey
skrześił Syná/ záwołáłá n
o dom swoj/ y o rolą swoje
Gezy: Krolu PAnie mo
jest niewiástá y ten Syn je
6 go wskrześił Elizeusz. ♣
Krol niewiásty/ á oná m
dźiáłá: Y przydał jey Kro
niká jednego/ mowiąc: P
jey wszystko co jey było/ y
dochody z polá/ od onego d
rego opuśćiłá źiemię áż do

Otym przyßedł Elizeuß do Dá-
máßku/ á Benádád Krol Sy-
ki chorował. Y powiedźiano
mowiąc: Przyßedł tu mąż Boży
zekł Krol do Házáelá: Weźmi
ękę swą upominek / á idź prze-
ko mężowi Bożemu / y pytaj
PANá przezeń/ mowiąc: Wstá-
z tey chorob y? Przetoż ßedł
áel przećiwko niemu / wźiąwßy
minek w rękę swą y ze wßystkich
Dámáßkich brzemion ná czter-
śći wielbłądow. Y przyßedł / á
ał przed nim / mowiąc: Syn
oj Benádád/ Krol Syryjski/ po-
mię do ćiebie / mowiąc: Wstá-
i z tey choroby? Y odpowie-
ał mu Elizeuß: Idź/ powiedz mu:
prawdźiebyśći mogł żyć: wßák-
okazał mi PAN że pewnie
rze.

Tym pokazał mu y stáwił
twarz swoję smętną/ y płakał
ż Boży. Ktoremu rzekł Házáel:
emuż PAN moj płácze? Y od-
wiedźiał: Iż wiem co uczyniß złe-
Synom Izráelskim. Twierdze
popaliß ogniem/ á młodźieńce ich
eczem pomorduieß / y dźieći ich
oztrącaß / y brzemienne ich po-
ćinaß. Tedy rzekł Házáel: Co?
ali sługá twoj pies/ żeby miał u-
nić ták wielką rzecz? Y odpowie-
ał Elizeuß: Okazał mi Pan że ty
źieß Krolem nád Syryją. Y
edł od Elizeuszá / á przyßedł do
ná swego / ktory rzekł do niego:
ći powiedźiał Elizeuß. A on
kł; Powiedźiał mi żebyś pewnie
gł żyć. A názájutrz/ wźiął koł-
/ y zmaczał ją w wodźie y roz-
gnął ná twarzy jego: Y umárł:
Házáel krolował miásto niego.

Roku piątego Jorámá/ Syná
Achábá Krolá Izráelskiego/
Jozáfátá Krolá Judskiego/
czął krolowáć Jorám Syn Jo-
átow Krol Judski. Trzydzie-
y dwie lećie miał gdy krolowáć
czął: á ośm lat krolował w Je-
alem. Ale chodźił drogámi Kro-
Izráelskich/ spráwując śię jáko
n Achábow: Bo corkę Achábo-
miał zá żonę / y czynił złe przed
ymá PAńskimi. Wßákże nie

chćiał PAN wytráćić Judy / dla Dawidá sługi swego / jáko mu był c powiedźiał / iż mu miał dáć pochodnią *miedzy* Synámi jego po wßystkie dni.

20 ZA dni jego odstąpił Edom / áby nie był pod mocą Judy: y postánowili nád sobą Krolá. 21 Przetoż przyćiągnął Jorám do Sejiru / y wßystkie wozy z nim: á wstawßy w nocy/ poráźił Edomczyki / ktorzy go byli obtoczyli / y Hetmány wozow; ták iż lud uciekał do namiotow swojich. 22 Wßákże odstąpił Edom/ áby nie był pod mocą Judy/ áż do dniá tego. Odstąpiło tákże y Lobne onegoż czásu. 23 A inne spráwy Jorámowe / y wßystko co czynił/ izali nie jest nápisáno w Kronikách o Krolách Judskich. 24 Y zásnął Jorám z Ojcy swymi / á pogrzebiony jest z Ojcy swymi w mieśćie Dawidowym: y krolował Ochozyaß d Syn jego miásto niego.

25 ROku dwunástego Jorámá Syná Achábá Krolá Izráelskiego/ począł krolowáć Ochozyaß / Syn 26 Jorámá Krolá Judskiego. We dwudźiestu y dwu lećiech był Ochozyaß / gdy krolowáć począł: á rok jeden krolował w Jeruzalem: á imię mátki jego było Atália corká 27 e Amrego Krolá Izráelskiego. Ten chodźił drogą domu Achábowego/ y czynił złe przed oczymá PAńskimi jáko y dom Achábow/ bo był źięćiem 28 domu Achábowego. Przetoż wychadzał z Jorámem/ Synem Achábowym ná wojnę przećiw Házáelowi krolowi Syryjskiemu/ do Rámot Gáláádskiego: ále poráźili Syryjczycy Jorámá. 29 A ták wroćił śię Krol Jorám f áby śię leczył w Izreelu ná rány ktore mu byli zádáli Syryjczycy w Rámáćie / gdy walczył z Házáelem Krolem Syryjskim: A Ochozyaß Syn Jorámá Krolá Judskiego przyjáchał náwiedzáć Jorámá Syná Achábowego do Jezreelá/ bo *sám* chorował.

c 2 *Sám.* 7. 13. 1 *Krol.* 11. 36. *Psalm* 89. 37.

d 2 *Kron.* 22. 1.

e *T. wnuczki Amrego.*

f 2 *Krol.* 9. 15.

ROZDZIAL IX.

Iehu ná krolestwo pomázány. 13. y od towárzyßow swojich potwirdzony 14. zbuntował śię przećiw Iorámowi.

24. á postrzeliwszy go, ná pole Nábotowe porzućić kazał. 27. Królá też Judskiego zábić. 33. á Iezábelę z okná wyrzućić rozkazał, ktorey ćiáło psi zjedli.

a 1 Krol. 19.16. — b 2 Kron 22. 7. — c 1 Sam. 25.22. 1 Krol. 14.10. y 21.21 — d 1 Krol. 15.29. — e 1 Krol. 16. 3.

1 A Elizeusz Prorok záwołał jednego z Synow Prorockich/ y rzekł mu: Przepász biodrá twoje/ á weźmi tę bánkę Olejku w rękę twą/ á idź do Rámot Gáláádskiego. 2 A gdy tám przyjdźiesz/ ujrzysz tám a Jehu Syná Jozáfátowego/ Syná Námsy/ á wszedszy *tám* odwiedźiesz go z pośrzodku bráćij jego/ y wprowádźisz go do gmáchu naskrytszego. 3 A wźiąwszy bánkę Olejku/ wylejesz ná głowę jego/ y rzeczesz: Ták mowi PAn: Pomázałem ćię zá Królá nád Izráelem. A otworzywszy drzwi/ ućieczesz/ y nie zábáwisz śię tám. 4 Tedy odszedł on młodźieniec sługá Prorocki/ do Rámot Gáláádskiego. 5 A gdy przyszedł/ oto Hetmáni wojsk śiedźieli. Y rzekł: Hetmánie/ mam nieco z tobą mowić. Y rzekł Jehu: Z ktorymże ze wszystkich nas? Y odpowiedźiał: Z tobą Hetmánie. 6 Tedy wstawszy/ wszedł do gmáchu/ á on wylał Olejek ná głowę jego; y rzekł mu: Ták mowi PAn Bog Izráelski; Pomázałem b ćię zá Królá nád ludem PAńskim/ nád Izráelem. 7 Y wytráćisz dom Achábá Páná twego: ábowiem pomszczę śię krwie sług mojich prorokow/ y krwie wszystkich sług PAńskich/ z ręki Jezábele. 8 A ták zginie c wszystek dom Achábow/ y wykorzenię z *domu* Achábowego/ áż do namniejszego szczenięćiá/ y więźniá/ y opuszczonego w Izráelu. 9 Y uczynię domowi Achábowemu/ jáko d domowi Jeroboámá/ Syná Nábátowego/ y jáko domowi e Báázy Syná Achiaszowego. 10 Jezábelę też zjedzą psi ná polu Jezreelskim/ á nie będźie ktoby ją pogrzebł. *To rzekszy* otworzył drzwi/ y ućiekł.

11 A Gdy Jehu wyszedł do sług Páná swego/ rzekł mu jeden: A dobrześ wszystko? Po coż przychodźił ten szalony do ćiebie? A *on* im odpowiedźiał: Wy znaćie tego męża/ y mowę jego. 12 Tedy rzekli; Nie prawdá to: prosze powiedz… on rzekł: Ták á ták rzek… mowiąc: Ták mowi PAn… załem ćię zá Królá nád I… 13 Pospieszyli śię tedy/ á… káżdy szátę swą/ kłádli je… naywyższym stopniu: Y z… szy w trąbę/ mowili: Kro… hu!

14 Tedy śię sprzyśiągł Je… Jozáfátá/ Syná Nám… ćiw k Jorámowi: (A ná… Jorám strzegł Rámot… skiego/ on/ y wszystek Izráe… Házáelem Krolem Syryjs… 15 Ale śię był wroćił Krol Jor… śię leczył w Jezreel ná rá… re mu byli zádáli Syryjczy… walczył z Házáelem Krole… ryjskim.) Y rzekł Jehu: … wam zdá niech nie wycho… z miástá/ żeby szedł co ozn… 16 Jezreelu. Y wśiadł ná w… hu/ y jáchał do Jezreelá/ bo t… rám leżał: Ochozyasz ták… Judski/ przyjáchał był áby… 17 dźił Jorámá. W tym stro… stał ná wieży w Jezreelu/ … szy poczet Jehu przyjeżd… rzekł: Poczet jákiś widzę. … Jorám: Weźmi jezdnego/ … przećiwko nim/ áby śię spy… 18 sli pokoj: A ták biezał jezdn… ćiwko niemu/ y rzekł: Ták… Krol/ A pokoj? y odpowiedźi… hu: Co tobie do pokoju? Ob… *jedź* zá mną. Przetoż oz… stroż/ mowiąc. Dojáchałc… 19 do nich; ále śię nie wraca. … posłał drugiego jezdnego/ … przyjácháwszy do nich/ rzekł… mowi Krol: A pokoj? od… dźiał Jehu: Co tobie do poko… 20 broć śię/ á jedź zá mną. … oznájmił *to* stroż/ mowiąc: … jácháłci do nich/ ále śię nie… A przyjazd jego/ jákoby pr… Jehu Syná Námsy: bo szale… dźie.

21 Tedy rzekł Jorám: Zápr… Y záprzężono w woz je… wyjáchał Jorám Krol Izrá… y Ochozyasz Krol Judski/ ká… wozie swym. A wyjácháwsz… ćiw Jehu/ tráfili go ná po…

tá Jezreelskiego. ♣ A gdy ujrzał
orám Jehu / rzekł: Jestże pokoj
ehu? Y odpowiedźiał: Co zá po=
j? *poniewaz* jeszcze cudzołostwá
ezábele mátki twojey / y czáry jey
elkie *są*? ♣ Przetoż obroćiwszy śię
orám uciekał / mowiąc do Ocho=
aszá; Zdrádá Ochozyaszu. ♣ Tedy
ehu wźiąwszy w ręce swoje łuk
strzelił Jorámá miedzy rámioná
go / áż przeszłá strzałá przez ser=
jego / ták / że padł ná woźie swo=
n. ♣ Potym rzekł *Iehu* do Bádáke=
Hetmáná swego: Weźmi go / á po=
uć ná polu Nábotá Jezreelskie=
: Abowiem pámiętasz / gdysmy ja
ty jácháli społu zá Achábem Oj=
m jego / że g PAN wydał był
zećiwko niemu tę pogroszkę. ♣ Zá=
te krwie Nábotá y krwie Synow
go / ktorám widźiał wczorá
ekł PAn / pomszczę śię nád tobą
i tym polu. PAn *to* rzekł. ♣ Prze=
ż teraz weźmi go / á porzuć go ná
olu / według słowá PAńskiego.

O Ochozyasz Krol Judski uj=
rzawszy / uciekał drogą do domu
grodowego. Ale go gonił Jehu / y
ekł: Y tegoż zábijćie ná woźie jego.
zránili go ná h wstępie Guru /
ory jest podle Jebláám: A uciekł
Mágeddy / y tám umárł. ♣ Y
záli go záwieść słudzy jego do
eruzalem / á pogrzebli go w grobie
go z Ojcámi jego w mieśćie Da=
dowym. ♣ A roku jedenastego Jo=
má Syná Achábowego / krolował
chozyasz nád Judą.

Atym przyszedł Jehu do Je=
zreel. Co gdy Jezábelá usłyszá=
/ ufárbowáłá twarz swoję / y oche=
zyłá głowę swą / á pátrzáłá z
ná. ♣ A gdy Jehu wjeżdżał w brá=
ę / rzekłá; Jestże pokoj / o Zymry
orderzu Páná swego? ♣ A on pod=
oszszy twarz swoję ku oknu / rzekł:
toż ze mną *trzyma*, kto? Tedy wej=
eli nań dwá *ábo* trzej komornicy
. Ktorym rzekł; Zrzuććie ją. ♣ Y
zućili ją: Y popryskáłá śię ścia=
y konie krwią jey: y podeptał
k. ♣ A gdy *tám* wszedł / jadł y pił /
rzekł: Obaczćie / proszę / one prze=
ętą / á pogrzebćie ją: boć ię corką
olewską jest. ♣ Tedy szedszy áby ją
pogrzebli / nie náleźli z niey jedno
czászkę z głowy / y nogi / y dłoni rąk.
36 ♣ A wroćiwszy śię / oznájmili mu
to: ktory rzekł: *Wypełniło śię* słowo
PAńskie ktore m powiedźiał przez
sługę swego Eliaszá Tesbitę / mo=
wiąc: Ná polu Jezreel zjedzą pśi
37 ćiáło Jezábeli. ♣ Niech będźie trup
Jezábeli / jáko gnoj ná roli / ná po=
lu Jezreel: ták / żeby nie mowiono;
Táć jest Jezábelá.

m 1 *Krol.* 21. 23.

ROZDZIAL X.

Iehu śiedmdźieśiąt Synow Achábowych. 11. 17. ze wszystkim domem jego. 12. tákże y powinne Ochozyaszowe. 19. y Báálá z Proroki y z kośćiołem jego wygłádźił. 30. o Successyjey Synow swojich wźiął od Páná obietnicę. 29. ále przećie trwał w grzechách Ieroboámá. 32. Házáel Krol Assyryjski, poráźił Izráelczyki.

1 A Miał Acháb śiedmdźieśiąt Sy=
now w Sámáryjey. Y nápisał
Jehu list / á posłał *go* do Sámáryjey
do Kśiążąt Jezreelskich / y do stár=
szych / y do tych ktorzy wychowywáli
2 *Syny* Achábowe / w te słowá: ♣ Sko=
ro was dojdźie ten list: gdyż u was są
Synowie Páná wászego / y u was
wozy / y konie / y miásto obronne / y
3 rynsztunek: ♣ Obierzćież nagodniej=
szego y násposobniejszego z synow
Páná wászego / á posadźćie ná stolicy
Ojcá jego / y walczćie o dom Páná
4 wászego. ♣ Ale śię oni bárzo bojąc /
rzekli: Oto dwá Krolowie nie ostali
śię przed nim; á jákoż my śię osto=
5 imy? ♣ A ták posłał ten ktory był
sprawcą domu / y ten ktory był
sprawcą miástá / y stárszy / y ći ktorzy
wychowywáli *Syny Krolewskie* do
Jehu / mowiąc; Słudzy smy twoji:
á co nam rozkażesz uczyniemy. Nie
postánowiemy Krolá żadnego: Co
dobrego jest w oczách twojich / czyń.
6 Y Nápisał do nich list drugi / mo=
wiąc: Jesliśćie moji / á głosu
mego słuchaćie / weźmićież głowy
Synow Páná wászego / á przyjdźćie
do mnie jutro o tym czáśie do Je=
zreel. (A Synow krolewskich było
a śiedmdźieśiąt mężow / u naprzed=
niejszych w mieśćie / ktorzy je wy=
7 chowywáli.) ♣ A gdy ich list doszedł /

a *Wyżey* v. 1.

wźią=

wźiawszy Syny Krolewskie/ pobili onych śiedmdźieśiat mężow; á złożywszy głowy ich do koszow/ posłáli je do niego do Jezreelá.

8 ✣ Y przyszedł poseł / ktory mu oznájmił/ mowiąc: Przynieśiono głowy Synow Krolewskich: á on rzekł: Złożcie je ná dwie kupie u weśćia bramy áż do poránku.

9 ✣ A gdy ráno wyszedł/ stánął/ y rzekł do wszystkiego ludu: Spráwiedliwiśćie wy. Otom śię ja sprzyśiągł przećiwko Pánu memu / y zábiłem go. Ale te wszystkie ktoż pobił?

10 ✣ Wiedzćież teraz/ że nie upádło prozno żadne z słow b Páńskich ná ziemię / ktore mowił PAN przećiwko domowi Achábowemu; gdyż uczynił PAN / co był powiedźiał przez sługę swego Eliaszá.

b 1 Krol. 21.19. 22.29.

11 ✣ A ták pobił Jehu wszystkie ktorzy pozostáli z domu Achábowego w Jezreelu / y wszystkie naprzedniejsze jego / y przyjaćiele jego/ y kápłány jego: ták iż nie zostáwił po nim żadnego żywego.

12 Potym wstawszy odszedł/ y pojáchał do Sámáryjey. A gdy był u domu gdźie pásterze strzygáli owce/ ná drodze:

13 ✣ Tedy c Jehu ználazł bráćią Ochozyaszá Królá Judskiego / y rzekł: Ktośćie wy? y odpowiedźieli: Bráćiąśmy Ochozyaszowi / á idźiemy/ ábyśmy pozdrowili Syny Krolewskie / y Syny Krolowey.

c 2 Kron. 22.8.

14 ✣ Tedy rzekł: Pojimajćie je żywo. Y pojimano je żywo / y pobili je u studnie onegoż domu/ gdźie strzygano owce/ czterdźieśćiu y dwu mężow: y nie zostáwił żadnego z nich.

15 Potym odjáchawszy z támtąd/ trafił Jonádábá/ Syná Rechábowego idącego przećiwko sobie / á pozdrowił go y rzekł do niego: Jestże serce twoje szczyre jáko jest serce moje z sercem twojim? Y odpowiedźiał mu Jonádáb: Jest. A jest? rzekł Jehu: Dajże mi rękę twoję: Tedy mu dał rękę swą: y kazał mu wśieść do śiebie ná woz.

16 ✣ Y rzekł/ Jedź ze mną / á przypátrz śię gorliwośći mojey zá PAná. A ták wiozł go ná woźie swojim.

17 ✣ A gdy przyjáchał do Sámáryjey bił wszystkie ktorzy byli pozostáli z domu Achábowego

w Sámáryjey / y wytráći[...] według słowá Páńskiego/ kto[...] wił do e Eliaszá.

18 Zátym zebrał Jehu wszyst[...] y rzekł do niego; Acháb [...] Báálowi máło: Jehu mu [...]

19 służył wiecey. ✣ Przetoż tera[...] skich prorokow Báálowych / [...] stkich sług jego/ y wszystkich K[...] now jego / zwołajćie do mnie/ [...] jednego: Abowiem ofiárę [...] będę spráwowáł Báálowi. [...] śię kolwiek nie stáwił/ nie z[...] żyw: A to Jehu chytrze czynił [...] wytráćić chwalce Báálowe.

20 ✣ [...] to rzekł Jehu; Zápowiedźcie [...]

21 to Báálowi: Y obwołano je. ✣ [...] zesłał Jehu do wszystkiego I[...] Y zeszli śię wszyscy chwalcy [...] wi: ták / że nie został żaden [...] by nie przyszedł: Y weszli do [...] łá Báálowego / á nápełnio[...] dom Báálow / od końcá áż d[...]

22 cá. ✣ Tedy rzekł temu ktory [...] szátámi: Wynieś száty wsz[...] chwalcom Báálowym: Y [...]

23 im száty. ✣ Zátym wszedł [...] Jonádáb Syn Rechábow d[...] Báálowego / y rzekł chw[...] Báálowym: Dowiedźcie śię [...] baczćie/ by snadź nie był kt[...] mi z chwalcow Páńskich / [...]

24 sámych chwalcow Báálowych [...] ták weszli áby spráwowáli Ofi[...] cáłopalenia. Ale Jehu spo[...] był sobie ná dworze ośmd[...] mężow / ktorym był rzekł: [...] kto uszedł z ludu tego / ktor[...] dawam w ręce wásze / dusz[...]

25 będźie zá duszę onego. ✣ A [...] dokończyły Ofiáry cáłop[...] rzekł Jehu żołnierzom y [...] strzom swym: Wnidźcie/ á [...] dujćie je / áby żaden nie usze[...] ták pomordowáli je ostrzem [...] czá / y rozrzućili je żołnierz[...] mistrze: Potym odeszli do [...]

26 miástá/ gdźie był dom Báál[...] wyrzućiwszy báłwány/ z dom[...]

27 lowego/ popalili je. ✣ Obál[...] słup Báálow/ obálili y dom [...] uczynili z niego wychody [...]

28 go czásu. ✣ A ták wygłádź[...]

29 Báálá z Izráelá. ✣ Wszákże [...] chow Jeroboámá / Syná [...]

wego / ktory do grzechu przywiodł Izráelá / nie odstąpił Jehu / y opuśćił cielcow złotych / ktore były w Bethel / y ktore były w Dán.

Gdy rzekł PAN do Jehu: Ponieważeś śię pilnie stárał / áżeś uczynił co dobrego jest w oczach mojich / według wszystkiego / co było w sercu mojim uczyniłeś domowi Achábowemu: Synowie twoji áż do czwartego pokolenia / śiedźieć b beda ná stolicy Izráelskiey. ♣ Ale Jehu nie strzegł tego, y chodźił w zakonie PAná Bogá Izráelskiego / ze wszystkiego sercá swego; áni odstąpił od grzechow Jeroboámowych / ktory do grzechu przywiodł Izráelá.

W One dni / począł PAN i umniejszáć Izráelá: bo je poráźił Házáel / po wszystkich gránicach Izráelskich. ♣ Od Jordanu ná wschod słońcá: wszystkie źiemie Gáláádská / Gádowe / y Rubenowe / y Mánássessowe od Aroer ktore jest u potoká Arnon / y Gáláád y Básán. ♣ Ale ostátek spraw Jehu / y wszystko co czynił / y wszystká moc jego / ázaż tego nie nápisano k w kronikách Krolow Izráelskich? ♣ Y zásnął Jehu z Ojcy swymi / y pochowáli go w Sámáryjey / á krolował Joácház Syn jego miásto niego. ♣ A czás ktorego krolował Jehu nád Izráelem w Sámáryey / było dwádźieśćiá y ośm lat.

Rozdział XI.

Atália wymordowáłá wszystkie syny krolewskie, oprocz Ioázá. 2. ktorego w kośćiele záchowano. 4. A potym Krolem uczyniono. 15. Atáliey záśię Iojádá, nawyższy kápłan zábić kazał. 17. á miedzy Bogiem, Krolem y ludem przymierze uczynił.

Gdy Atália / mátká a Ochozyaszowá / widząc iż umárł Syn jey / powstáłá / y wytráćiłá wszystko nasienie krolewskie. ♣ Ale wźiąwszy / Josábá corká Krolá Jorámá / śiostrá Ochozyaszowá / Joázá / Syná Ochozyaszowego / ukrádłá go z pośrzodku Synow Krolewskich / ktore zábijano: tego y z mámką jego w pokoju łożnice skryłá przed Atália: y nie zábito go. ♣ Y był przy niey w domu PAńskim skryty przez sześć lat / ktorych Atália krolowáłá nád źiemią.

P Otym roku c śiodmego / posłáwszy Jojádá / przyzwał Rotmistrzow / Hetmánow y żołnierzow / y wprowádźił je do śiebie do domu Páńskiego / á uczyniwszy z nimi przymierze / przywiodł je do przyśięgi w domu Páńskim / y ukazał im Syná Krolewskiego. ♣ Y rozkazał im / mowiąc: Toć jest co uczynićie: Trzećia część z was / ktorzy przychodźićie w Sábbát / á trzymawaćie straż / niech będźie przy domu Krolewskim. ♣ A trzećia część z was zostánie w bramie Sur: Trzećia część záśię będźie w bramie / ktora jest zá żołnierzámi: á będźiećie trzymáli straż przy tym domu / dla jákiego gwáłtu. ♣ A dwie części z was wszystkich wychodzących w Sábbát / niech trzymáją straż domu Páńskiego / około Krolá. ♣ A ták obstąpićie Krolá około / káżdy mając broń swą w rękách swych: á ktobykolwiek przyszedł do wyższego szyku / niech będźie zábity / á wy bedźiećie przy Krolu / gdy d wychodźić y wchodźić będźie. ♣ Y uczynili Rotmistrze oni według wszystkiego / co im był rozkazał Jojádá Kápłan: A wźiąwszy káżdy męże swe / ktorzy przychodźili w Sábbát y ktorzy odchodźili w Sábbát / przyszli do Jojády Kápłáná. ♣ Tedy dał Kápłan Rotmistrzom włocznie y e tarcze / ktore były Krolá Dawidá / ktore były w domu Páńskim. ♣ Y stali żołnierze / káżdy májąc broń swoję w ręku swych / od práwey strony domu / áż do lewey strony domu / przećiwko Ołtarzowi y przećiwko domowi około Krolá ze wszad. ♣ Tedy wywiodł Syná krolewskiego / y włożył nań korone / y f świádectwo: y uczynili go Krolem / y pomázáli go / á klászcząc rękomá / mowili: Niech żyje Krol!

W Tym usłyszawszy Atália krzyk zbiegájącego śię ludu / weszłá do ludu do domu PAńskiego. ♣ A gdy ujrzáłá / że oto Krol stał ná

máje-

Margin: 3; 4 — c 2 Kron. 23. 1.; 5; 6; 7; 8; 9 — d T. Gdźie śię jedno ruszy.; 10; 11 — e 2 Sám. 8. 7. 11. 2 Kron. 23. 9.; 12 — f T. Księgá zakonu Bożego, jáko rozkazał Pan. 5 Moj. 17. 18.; 13; 14

majeſtacie według zwyczáju / á Kśiażetá y trąby około Królá / á wßyſtek lud ziemie weſeląc y śię / y trąbiący w trąby / rozdárłá Atália odźienie ſwoje / y wołáłá : Zprzyśiężenie / zprzyśiężenie ! 15 ♣ Przetoż rozkazał Jojádá Kápłan Rotmiſtrzom / ktorzy byli nád wojſkiem / y rzekł do nich : Wywiedźcie ją z zágrodzenia kośćiołá / á ktobykolwiek chćiał iść zá nią / niech zábity będźie mieczem : bo rzekł był Kápłan : Niech nie będźie zábita w domu Páńſkim. 16 ♣ Y uczynili jey plác : á gdy przyßłá ná drogę / ktorą wodzono konie do domu krolewſkiego / támże jeſt zábita. 17 ♣ Tedy uczynił Jojádá przymierze / miedzy Pánem / y miedzy Krolem / y miedzy ludem / áby byli ludem Páńſkim : tákże miedzy Krolem y miedzy ludem.

18 Y Wßedł wßyſtek lud *oney* ziemie do domu Báálowego / y zburzyli go : g Ołtarze jego y Obrázy jego połamáli do ſzczętu : Nád to / Mátáná Kápłáná Báálowego zábili przed Ołtarzámi. Y poſtánowił z *nowu* Kápłan przełożone nád domem PAńſkim. 19 ♣ Potym wźiąwßy Rotmiſtrze / y Hetmány / y żołnierze / y wßyſtek lud *oney* ziemie / prowádźili Krolá z domu Páńſkiego / y przyßli drogą áż ku bramie żołnierzow / do domu Krolewſkiego / y uśiadł ná ſtolicy Krolewſkiey. 20 ♣ Y weſelił śię wßyſtek lud oney ziemie / á miáſto śię uſpokoiło gdy Atália zábito mieczem podle domu Krolewſkiego. ♣ A było śiedm lat Joázowi gdy pocżął krolowáć.

g 5 Moj. 7. 5. y 12. 3.

Rozdział XII.

Ioáz Krolem zoſtawßy. 4. kośćiołá popráwia, 17. Hazáel dobywßy Get, ćiągnął przećiw Ieruzalem. 18. Ioáz go podárkámi ubłagał. 20. potym od własnych ſług zábity był w domu Mello.

1 ROku a śiodmego Jehu / pocżął krolowáć Joáz / á czterdźieśći lat krolował w Jeruzalem : imię mátki jego było Sebia z Beerſeby. 2 ♣ Y czynił Joáz co dobrego

a 2 Kron. 24. 1.

było w oczách PAńſkich / po ... kie dni ſwoje / ktorych go ucz... 3 jádá Kápłan. ♣ Wßákże n... nie były znieśione / jeſzcże lu... rował y kádźił ná onych wyż...

4 Y Rzekł Joáz do Kápłáno... wßyſtkie b pieniądze poświ... ktore przychodzą do domu P... go / pieniądze tych ktorzy ... liczbę / pieniądze káżdego z o... według ſzácunku jego / y n... pieniądze / ktore ktokolwiek ... wolnie znośi do domu Páńſk... 5 Te wezmą do śiebie Kápłáni ... od znájomego ſwego : á oni ... wią ſkáżę domu *Páńſkiego*, ... 6 gdźieby śię ználázłá ſkáza. ♣ ... ło śię roku dwudźieſtego y tr... Krolá Joázá / gdy jeſzcże nie ... 7 wili byli Kápłáni ſkázy dom... wezwał Krol Joáz Jojády ... ná / y *innych* kápłánow / y m... nich : Przecż nie opráwujeć... domu ? Przetoż teraz nie ... pieniędzy od znájomych wáß... one ná *popráwę* ſkázy dom... 8 wajcie. ♣ Y zezwolili ná to ... ni / żeby nie bráli pieniędzy o... y żeby nie popráwiáli ſkázy d... 9 Przetoż wźiąwßy Jojádá ... ſkrzynię jednę / uczynił dź... wieku jey / á poſtáwił ją p... tarzu po práwey ſtronie ... wchodzono do domu PAńſki... kłádli w nię Kápłáni / ktorz... gli progu / wßyſtkie pieniądz... re wnoßono do domu Páńſk... 10 A gdy widźieli / że było wiele ... dzy w ſkrzyni / tedy przycho... ſarz Krolewſki / y Kápłan na... ktorzy zliczywßy chowáli o... niądze ktore śię znájdowáł... 11 mu Páńſkim. ♣ Y dawáli p... gotowe / w ręce rzemieśniko... łożonych nád *robotą* domu P... go : á ći je wydawáli ná ćieś... robotniki / ktorzy popráwiá... 12 Páńſkiego : ♣ Y ná murárze ... co ćiosáli kámienie / y ná ku... drzewá / y ćioſánego kámien... popráwie ſkázy domu Páńſ... ná wßyſtek nákład / ku poprá... 13 mu onego. ♣ Wßákże nie ſp... no do domu Páńſkiego kubko... nych / naczynia do muzyki / ...

rab / żadnego naczynia złotego/ aczynia śrebrnego / z pieniedzy re przynoszono do domu Páńskie- ♣ Ale rzemieśnikom przełożo- n nád robotą dawáli je: y po- wiáli zá nie domu PAńskiego. A nie słuchano liczby tych ludzi/ rym dawano pieniadze w rece / áby wydawáli rzemieśnikom: ieważ to oni wiernie odpráwo- i.♣ Ale pieniadze zá c wystepek/ ieniadze zá grzechy / nie były oszone do domu PAńskiego: Ká- nom śie dostawáły.

Gdy wyćiagnał Házáel / Krol Syryjski / á walczył przećiwko t/y wźiał je. Potym obroćił Há- twarz swoje / áby ćiagnał prze- ko Jeruzalem. ♣ Przetoż wźiał áz Krol Judski wszystkie rzeczy wiecone / ktore byli poświećili záfát/y Jorám/y Ochozyasz/Oj- oie jego/Krolowie Judscy: y to był sam poświećił / y wszystko o / ktore śie ználáżło w skár- ch domu Páńskiego/ y domu kro- skiego : á posłał to do Házáelá olá Syryjskiego / y odćiagnał Jeruzalem. ♣ Ale insze spráwy ázowe / y wszystko co czynił ázaż nie jest nápisano d w Kronikách/ Krolách Judskich.♣ Potym pow- szy słudzy jego / sprzyśiegli śie dzy soba/ y zábili Joázá w Be- ello/ ktoredy chodza do Selle: ♣ jest zábili go Josáchár Syn Se- átow y Jozábád Syn Somme- / ći słudzy jego zábili go / y u- rł: á pochowáli go z Ojcy jego w eśćie Dawidowym. Y krolował názyasz Syn jego miásto niego.

Rozdział XIII.

Zá Joácházá Syryjczycy bárzo pią Izráelczyki. 10. Joázá Syná o pánowánie. 13. po ktorym krolo- ł Jeroboám. 15. Elizeusz chory ázowi zwyćięstwo przepowiáda. Elizeusz umárł. 21. á zá dot- ieniem śię kośći jego umárły po- ał. 22. Bog Izráelczyki od Há- elá wybáwił.

Roku dwudźiestego y trzećiego Joázá Syná Ochozyaszá Kro- Judskiego / krolował Joácház n Jehu nád Izráelem w Sámá- 2 ryjey śiedmnaśćie lat. ♣ A czynił złe przed oczymá Páńskimi: bo ná- śládował grzechow Jeroboámá Sy- ná Nábátowego / ktory przywiodł do grzechu Izráelá / y nie odchylił 3 śie od nich. ♣ Y zápalił śie gniew Páński przećiw Izráelowi / y podał je w rece a Házáelá Krolá Syryj- skiego/ y w rece Benádádá/ Syná Házáelowego/ po wszystkie dni.

4 A Le gdy śie modlił Joácház przed obliczem Páńskim b wysłuchał go PAn: bo widźiał c ściśnienie Izráelá / że go był ućisnał Krol 5 Syryjski. ♣ Przetoż dał PAn Iz- ráelowi wybáwićielá / á wyszli z re- ki Syryczykow / y mieszkáli Sy- nowie Izráelscy w przybytkách 6 swych/ jáko y przed tym. ♣ Wszákże nie odstapili od grzechow domu Je- roboámowego ktory przywiodł do grzechu Izráelá / ále w nich cho- dźili: do tego jeszcze y gaj został w 7 Sámáryjey. ♣ Acżkolwiek nie zostá- wił Joácházowi z ludu / jedno pieć- dźieśiat jezdnych / y dźieśieć wo- zow / y dźieśieć tyśiecy pieszych: gdyż je był wytráćił Krol Syryjski/ 8 y w proch je pomłoćił. ♣ Ale inne spráwy Joácházowe / y wszystko co czynił / y moc jego / ázaż to nie jest nápisano w Kronikách /o Kro- 9 lách Izráelskich? ♣ Y zásnał Joá- cház z Ojcy swymi / y pochowano go w Sámáryjey / á krolował Joáz Syn jego/ miásto niego.

10 R Oku trzydźiestego y śiodmego Joázá Krolá Judskiego/ krolo- wał Joáz Syn Joácházow nád Iz- ráelem w Sámáryjey szesnaśćie 11 lat. ♣ Y czynił złe przed oczymá Páńskimi / nie uchyláiac śie od žá- dnych grzechow Jeroboámá/ Syná Nábátowego/ ktory przywiodł do grzechu Izráelá; ále w nich cho- 12 dźił. ♣ A inne spráwy Joázowe/ y wszystko co czynił/ y moc jego / jáko walczył przećiw Amázyaszowi kro- lowi Judskiemu / ázaż to nie jest nápisano d w Kronikách/ o Krolách 13 Izráelskich/ ♣ Y zásnał Joáz z Oj- cy swymi / á Jeroboám uśiadł ná stolicy jego. Y pogrzebion jest Joáz w Sámáryjey/ z Krolmi Izráelski- mi.

a 1 Krol. 19.15.
b Psalm. 50.15.
c 2 Moj. 3.7.9.
d 2 Kron. 28.18.

A Eli-

14 A Elizeusz wpadł w ćieżką choróbę w ktorey też umárł. Y przyszedł do niego Joász Krol Izráelski / y płákał nád nim / mowiąc. Ojcze moj / Ojcze moj! woźie Izráelski / 15 y jázdo jego. ♣ Tedy mu rzekł Elizeusz: Weźmi łuk y strzały: á wźiąwszy przyniosł do niego łuk y 16 strzały. ♣ Y rzekł do Krolá Izráelskiego: Weźmi w rękę twoję łuk: y wźiął go w rękę swoję: włożył też Elizeusz ręce swe ná ręce krolewskie. 17 ♣ Y rzekł: Otworz to okno ná wschod słońcá: A gdy otworzył / rzekł Elizeusz: Strzelaj / y strzelił. Y rzekł; Strzałá zbáwienia Páńskiego / á strzałá wybáwienia przeciw Syryjczykom. Abowiem porázisz Syryjczyki w Afeku / áż do szczętu. 18 ♣ Rzekł powtore: Weźmi strzały: Y wźiął. Tedy rzekł Krolowi Izráelskiemu: Uderz w źiemię: Y uderzył trzy kroć: A 19 potym przestał. ♣ Przetoż rozgniewał się nań mąż Boży / y rzekł: Miałeś uderzyć pięć ábo sześć kroć / bobyś był poráźił Syryjczyki / áż do szczętu: A teraz *tylko* po trzy kroć porázisz Syryjczyki.

20 POtym umárł Elizeusz / y pogrzebiono go. A kupy swawolne Moábskie wtárgnęły do źiemie roku drugiego. 21 ♣ Y stáło się / c gdy chowano *jednego* człowieká / tedy ujrzawszy swawolną kupę wrzućili onego człowieká w grob Elizeuszow / ktory gdy był wrzucony / á dotknął się kośći Elizeuszowych / ożył / y wstał ná nogi swoje.

c *Syrách* 48.14.

22 A Házáel Krol Syryjski trapił lud Izráelski po wszystkie dni 23 Joácházowe. ♣ Ale ulitowawszy się ich PAn / zmiłował się nád nimi / y náwroćił się ku nim / dla przymierza swego z Abráhámem / z Izáákiem / y z Jákobem: y nie chćiał ich wytráćić / áni ich odrzućił od oblicza swego / áż do tego czásu.

24 Y Umárł Házáel Krol Syryjski / á krolował Benádád Syn jego 25 miásto niego. ♣ Przetoż znowu Joász / Syn Joácházow / odebrał miástá z ręki Benádádá Syná Házáelowego: ktore był wźiął z rąk Joácházá Ojcá jego przez woj-

ne: Bo po trzy kroć p[...] Joász / y przywroćił miást[...] lowi.

ROZDZIAL XI[...]

Amázyasz pobił mord[...] swego. 7. Edomczyki poráź[...] zowi odpowiedź posłał. [...] przyćiągnowszy z ludem po[...] 14. kośćioł złupił. 16. y [...] Amázyasz zábity. 21. [...] Krolem zostal po nim. 23. [...] kroluje nád Izráelem. 29. [...] Syn jego Zácháryasz.

1 ROku a wtorego Joá[...] Joácházá Krolá Izr[...] począł krolowáć Amázya[...] 2 Joászá Krolá Judskiego. [...] dźieśćiá y pięć lat miał / [...] wáć począł: á dwádźieśći[...] więć lat krolował w Je[...] Imię mátki jego *było* [...] 3 Jeruzalem. ♣ Ten czyni[...] go jest przed oczymá P[...] áczkolwiek nie ták jáko [...] ćiec jego: Według wszy[...] czynił Joász Ociec jego po[...] 4 ♣ Wszákże wyżyny nie [...] śione: jeszcze lud ofiárowa[...] 5 po wyżynach. ♣ A gdy z[...] było krolestwo w ręku je[...] sługi swe / ktorzy b byli zá[...] lá Ojcá jego. 6 ♣ Lecz Syn[...] morderzow nie pobił / ják[...] sano w Kśięgách zakonu [...] wego: gdźie rozkazał P[...] wiąc: Nie pomrą Ojcow[...] ny / áni Synowie pomrą [...] ále káżdy zá grzech swoj [...] 7 Ten też poráźił Edomczy[...] śięć tyśięcy w dolinie S[...] wźiął mocą Selę / á ná[...] jey Jokteel / áż do tego czá[...] 8 TEdy posłał Amázyasz [...] Joászá Syná Joáchá[...] Jehu / Krolá Izráelski[...] wiąc: Podź / wejrzymy [...] oczy d. 9 ♣ Posłał záśię [...] Izráelski do Amázyaszá K[...] skiego / mowiąc: Oset kt[...] Libánie / posłał do Cedr[...] skiego / mowiąc: Daj [...] Synowi memu zá żonę. [...] przyszedł zwierz polny / kt[...] 10 Libánie / y podeptał on oset[...]

porázil Edomczyki / dla
podniosło serce twoje.
śie / á śiedź w domu twoi
przecżże śię masz wdawáć
ábyś upadł ty / y Judá z
Ale nie usłuchał Amázyasz.
wyćiągnął Joász Krol I-
i wejrzeli sobie w oczy / on/
yasz Krol Judski w Betse-
ore jest w Judstwie. ♣ Y
jest Judá od ludu Izrá-
á uciekł káżdy do przy-
ego. ♣ Lecz Amázyaszá Krc-
iego / syná Joazá / Syná
szowego / pojimał Joász
ráelski w Betsemes: á przy-
szy do Jeruzalem / zburzył
uzalemski / od bramy E-
ż do bramy narożney / ná
łokci. ♣ Y zábrał wszyst-
srebro / y wszystkie na-
ktore śię ználazły w domu
/ y w skárbiech domu kro-
/ y c ludźie zástáwne: y
e do Sámáryjey. ♣ A inne
Joázowe ktore czynił / y
/ y jáko walczył z Amá-
Krolem Judskim / ázaż tego
ano w Kronikách o Kro-
áelskich? ♣ Y zásnął Joász
wymi / á pogrzebiony jest w
jey / z Krolmi Izráelskimi:
ał Jeroboám Syn jego /
iego.
Amázyasz Syn Joázow
ol Judski / po śmierci Joá-
Joácházá Krolá Izráel-
pietnaśćie lat. ♣ A inne
Amázyaszowe / ázaż nie sa
w Kronikách o Krolách
♣ Potym sprzyśięgli śię
o niemu niektorzy w Je-
álem uciekł do Lachis: Prze-
wszy zá nim do Láchis / zá-
m. ♣ Z kąd przynieśli go
ch / y pogrzebiony jest w
em z Oycy swymi / w mie-
widowym. ♣ A ták wźiął
ostek á lud Judski Azá-
oremu było szesnaśćie lat /
ili go Krolem ná miejscu
o Amázyaszá. ♣ Ten po-
Elát / y przywroćił je
/ gdy zásnął Krol z Oycy

23 ROku pietnastego / Amázyaszá Syná Joázá Krolá Judskie-go / krolował e Jeroboám Syn Joázá Krolá Izráelskiego / w Sámáryjey czterdźieśći lat y rok. 24 ♣ A czynił złe przed oczymá PANskimi nie uchylájac śię od wszystkich grzechow Jeroboámá Syná Nábátowego / ktory przywiodł do grzechu Izráelá. 25 ♣ Ten záśię przywroćił gránice Izráelskie / od weśćia do Emát / áż do morza pustego / według słowá PAná Bogá Izráelskiego / ktore był wyrzekł przez sługę swego Jonaszá Syná Amáty / Prorocká / ktory był z Gáthefer. 26 ♣ Abowiem widźiał PAN f utrapienie Izráelskie / im dáley tym więtsze / ták / że y więźień / y opuszczony. zniszczeni byli / á nie był ktoby rátował Izráelá. 27 ♣ A nie rzekł był PAN áby miał wygłádźić imie Izráelá / żeby nie zostáło pod niebem: przetoż je wybáwił przez rękę Jeroboámá / Syná Joázowego. 28 ♣ A inne spráwy Jeroboámowe / y wszystko co czynił / y moc jego ktorą walczył / y ktorą przywroćił Dámászek y Emát Judskie Izráelowi / ázaż tego nie zápisano w Kronikách / o Krolách Izráelskich? 29 ♣ Y zásnął Jeroboám z Oycy swymi / z Krolmi Izráelskimi / á krolował Zácháryasz Syn jego miásto niego.

e Ozee. 1. 1. Amos. 1. 1. & 7. 9.

f 2 Krol. 13. 5. 2 Mojż. 3. 7. 9.

ROZDZIAŁ XV.

Azáryasz Krol Judski (ktorego y Uzyaszem zwano) gdy chćiał Ofiárowáć, trądem był záráżony. 33. po nim kroluje Joátám 38. á potym Achás. Izráelskimi záś Krolmi byli. 8. Zácháryasz. 14. Sellum. 17. Mánáchem. 23. Fácejasz. 30. y Ozeasz.

1 ROku dwudźiestego y śiodmego / Jeroboámá Krolá Izráelskiego / a krolował Azáryasz Syn Amázyaszá Krolá Judskiego. 2 ♣ Szesnaśćie mu lat b było / gdy począł krolowáć / á piećdźieśiąt y dwie leśćie krolował w Jeruzalem: Imie mátki jego było Jecholia z Jeruzalem. 3 ♣ Ten czynił co dobrego jest w oczách PANskich / według wszystkiego / jáko czynił Amázyasz Oćiec

a 2 Krol. 14. 21. b 2 Kron. 26. 3.

4 jego. ✣ Wßákże wyżyny nie były zniesione: jeszcże lud ofiárował y kádźił po wyżynách. 5 ✣ Y záráźił PAN c Królá/á był trędowátym áż do śmierci swey / y d mießkał w domu osobnym: Przetoż Joátám Syn krolewski/ rządźił domem / 6 sądząc lud ziemie. ✣ A inne spráwy Azáryaßowe / y wßystko co czynił / ázaż tego nie zápisano w Kronikách/o Krolách Judskich? 7 ✣ Y zásnął Azáryaß z Oycy swymi / á pochowano go z Oycy jego/ w mieśćie Dawidowym: A krolował Joátám Syn jego miásto niego.

c 2 Kron. 26.19. 20.21.
d 3 Moj. 13.46. y 14.3. 2 Krol. 7.3.4.

8 ROku trzydźiestego y osmego / Azáryaßá Krolá Judskiego/ krolował Zácháryaß Syn Jeroboámow nád Izráelem w Sámáryey/ßeść mieśięcy. 9 ✣ Y czynił złe przed oczymá Páńskimi / jáko czynili Oycowie jego: nie odstępując od grzechow Jeroboámá / Syná Nábátowego / ktory przywiodł do 10 grzechu Izráelá. ✣ Y sprzyśiągł śie przeciw niemu Sellum / Syn Jábesow / y ránił go przed ludem / y zábił go: á krolował miásto niego. 11 ✣ A inne spráwy Zácháryaßowe / oto są nápisáne w Kronikách / o 12 Krolách Izráelskich. ✣ Toć jest ono słowo e Páńskie/ktore powiedźiał do Jehu/ mowiąc: Synowie twoji do czwartego pokolenia / będą śiedźieli ná stolicy Izráelskiey: y ták śie stáło.

e 2 Krol. 10.30.

13 TEdy Sellum Syn Jábesow / krolował roku trzydźiestego y dźiewiątego / roku Uzyaßá Krolá Judskiego / á krolował przez jeden 14 mieśiąc w Sámáryey. ✣ Bo przyćiągnąwßy Mánáchem/Syn Gády z Tersy/ á przyßedßy do Sámáryey/poráźił Selluma/syná Jábesowego w Sámáryey/á zábiwßy go 15 krolował miásto niego. ✣ A inne spráwy Sellumowe/y sprzyśiężenie jego/ktorym śie był sprzyśiągł/ oto zápisáne w Kronikách o Krolách 16 Izráelskich. ✣ Tedy dobył Mánáchem *miástá Táfsy y poráźił* wßystkie ktorzy w nim byli / y wßystkie gránice jego od Tersy: przeto że mu nie otworzyli/pomordował je/ y wßystkie brzemienne w nim porozćinał.

17 ROku trzydźiestego y
go Azáryaßá Krolá
krolował Mánáchem/Sy
nád Izráelem dźieśieć la
18 máryey. ✣ Y czynił złe p
má Páńskimi / nie odst
grzechow Jeroboámá / S
bátowego / ktory do grze
wodźił Izráelá po wß
19 swoje. ✣ A gdy wyćiągnął
Assyryjski przećiw ziemi
dał Mánáchem Fulowi t
lentow śrebrá / áby mu b
mocy ku umocnieniu kro
20 rękách jego. ✣ Y ułożył M
podátek ná Izráelá / ná n
nabogátße / áby dawáli
Assyryjskiemu / po pięćdź
kłow śrebrá/káżdy z osobn
ćił śie Krol Assyryjski /
21 wił śie tám w oney ziemi.
ne spráwy Mánáchemowe
wiek czynił / nápisáne są
22 kách o Krolách Izráelski
zásnął Mánáchem z Oycy
krolował Fácejaß Syn je
sto niego.

23 ROku pięćdźieśiątego
ßá Krolá Judskiego
Fácejaß Syn Mánáche
Izráelem w Sámáryey
24 ✣ Y czynił złe przed oczym
skimi/nie odstępując od gr
roboamá Syná Nábáto
przywiodł do grzechu Iz
25 Tedy śie zbuntował przec
mu Fácejaß / Syn Rom
Hetman jego / y zábił go
ryey w pálácu domu krol
z Argobem / y z Aryaßem
soba pięćdźieśiąt mężow
czykow: á zábiwßy go /
26 miásto niego. ✣ A inne sp
cejaßowe y wßystko co c
nápisáno w Kronikách
Izráelskich.

27 ROku pięćdźieśiątego
go Azáryaßá Krolá
go / krolował Fácejaß S
liaßow / nád Izráelem
28 ryey/ dwádźieśćiá lat. ✣
złe przed oczymá Páńsk
odstępując od grzechow J
Syná Nábátowego / k
wiodł do grzechu Izráelá

i Fáceiaßá/Królá Izráel=
o/przyciagnał Teglát Fá=
ol Assyryiski/y wziął Aion
máachá/y Jánoe/y Kedes
Gáláad/y Gálilea/wßy=
ie Neftáli: á przeniosł o=
iey do Assyryiey. Tedy
ował Ozeaß Syn Ele/prze=
aßowi/Synowi Romelia=
á ràniwßy go/zábił go: y
miásto niego/ roku dwu=
Ioátámá Syná Ozya=
A inne spráwy Fáceia=
ßystko co czynił/ oto zápi=
onikách o Krolách Izráel=

wtoregoć Fáceiaßá Sy=
omeliaßowego Królá Iz=
/krolował Ioátám Syn
Krolá Iudskiego. Dwá=
y pięć lat miał gdy krolo=
ał/ á ßesnaście lat krolo=
ruzalem: Imię mátki ie=
/corká Sádokowá. Y
dobrego iest przed oczymá
i: według wßystkiego/ co
zyaß Ociec iego/ poste=
Wßákże wyżyny nie były
: ießcze lud ofiárował y
wyżynách: tenże zbudo=
nie nawyżßa domu PAn=
l inne spráwy Ioátámo=
ystko co czynił/ zápisano w
h/o Krolách Iudskich.
ch dni/począł PAn posy=
á Iude z Rásyná Krolá
ego/y Fáceiaßá/ Syná
owego. Y zásnął Ioá=
y swymi/ y pogrzebiony
swymi w mieście Dawi=
swego. A krolował Achaz
miásto niego.

ZDZIAL XVI.

Syná swego przez ogień ...e Báłwánom ofiárował. 5. 7. żąda pomocy od Krolá ...iego. 11. Ołtarz obcy w ko...wił. 20. umárł, á po nim krolował.

siedmnastego á Fáceiáßá á Romeliaßowego/krolo= Syn Ioátámá Krolá Dwádzieściá lat było /gdy krolowáć począł/ á

ßesnaście lat krolował w Ieruzalem: ále nie czynił co dobrego iest w oczách PAná Bogá swego/ iáko

3 Dawid Ociec iego: Lecz chodził drogámi Krolow Izráelskich: Nád to y Syná swego dał przewieść b przez ogień/ według obrzydliwośći pogánow/ ktore był PAn wygnał przed obliczem Synow Izráelskich.

b 3 Moy. 18. 21. y 20. 2.

4 Ofiárował też y kádził ná wyżynách/ y ná págorkách/ y pod káżdym drzewem gáłęzistym.

5 Tedy wyciagnął c Rásyn Krol Syryiski/y Fáceiaß Syn Romeliaßow/ Krol Izráelski/ przećiwko Ieruzalem ná woinę: y oblegli Achazá; wßákże go dobyć nie mogli.

c Ezái. 7. 1.

6 (Tegoż czásu Rásyn Krol Syryiski/ przywroćił záśię Elát do Syryiey/ á wykorzenił Zydy z Elat; ále Syryiczycy przyßedßy do Elát/ mießkáli tám áż do dniá tego.)

7 Y Posłał Achaz posły do Teglát Fáláserá Krolá Assyryiskiego/ mowiąc; Sługá twoy y Syn twoy iestem: Przyciągni á wybaw mię z ręki Krolá Syryiskiego/ y z ręki Krolá Izráelskiego/ ktorzy powstáli

8 przećiwko mnie. Tedy wziąwßy Achaz śrebro y złoto/ ktore śię ználázło w domu PAńskim/ y w skárbiech domu Krolewskiego/ posłał dar Krolowi Assyryiskiemu.

9 Ná co mu przyzwolił Krol Assyryiski: á przyciągnąwßy Krol Assyryski pod Dámáßek wziął go/ y przeniosł Obywátele iego do Chyr: á Rásyná zábił.

10 Zátym iáchał Krol Achaz przećiw Teglát Fáláserowi Krolowi Assyryiskiemu do Dámáßku: á uyrzawßy Krol Achaz Ołtarz w Dámáßku/ posłał do Uryaßá Kápłáná wizerunk Ołtarzá onego/ y kßtałt iego/ według wßystkiego iá=

11 ko był urobiony. Y zbudował Uryaß Kápłan Ołtarz/ według onego wßystkiego/ iáko był posłał Krol Achaz z Dámáßku: ták uczynił Uryaß Kápłan pierwey niżeli śię wroćił Krol Achaz z Dámáßku.

12 A gdy śię wroćił Krol z Dámáßku/ uyrzawßy Ołtarz/ przystąpił do niego/ y spráwował Ofiáry ná

13 nim. Y zápalił cáłopalenie swoje/ y Ofiárę śniedną swoję / y ofiárował ofiárę mokrą swoję / y kropił krwią ofiar spokojnych swojich ná 14 Ołtarzu. Ale Ołtarz miedźiány ktory był przed PAnem / przeniosł z przedniey strony domu / áby nie stał miedzy Ołtarzem jego / y miedzy domem PAńskim: á postáwił go 15 po bok Ołtarzá ku połnocy. Y rozkazał Krol Acház Vryaszowi Kápłanowi / mowiąc: Ná tym wielkim Ołtarzu / bedźiesz zápalał cáłopalenie poránne / y Ofiárę śniedną wieczorną / y cáłopalenie krolewskie / y ofiárę śniedną jego: y cáłopolenie wszystkiego ludu źiemie/y ofiárę ich śniedną/ y Ofiáry mokre ich / y wszelką krwią cáłopalenia / y wszelką krwią *innych* ofiar bedźiesz kropił ná nim : ále Ołtarz miedźiány / bedźie mi ná rádzenie 16 śię *Bogá.* Y uczynił Vryasz Kápłan według wszystkiego jáko był rozkazał Krol Acház. 17 Nád to poodcinał d Krol Acház listwy podstáwkow / y pozbierał z nich wánny : do tego morze zjął z wołow miedźiánych/ ktore były pod nim / á położył je ná tle kámiennym. 18 Zasłoni táksze Sabbátnią / ktora było spráwiono w domu/y drzwi zewnętrzne/ ktorymi Krol wchadzał/odjął od domu PAńskiego dla bojáźni Krolá 19 Assyryjskiego. A inne spráwy Acházowe ktore czynił / zápisáne są w Kronikách e o Krolách Judskich. 20 Y zásnął Acház z Ojcy swymi/y pogrzebiony jest z Ojcy swymi w mieście Dawidowym: A krolował Ezechiasz Syn jego miásto niego.

d *2 Krol. 7. 23.*

e *Kron 28. 2.*

ROZDZIAL XVII.

Ozeasz niepobożny Krol Izráelski ze wszystkim ludem w niewolą zábrány do Assyryjey. 7. grzechy ich rozmáite. 24. miejsce ich posiedli pogánie. 25. ktorych, iż nie wiedźieli jáko Bogá chwalić, lwi zábijáli. 27. Posłano im kápłáná, żeby ich Chwały Bożey náuczał. 29. ále oni nie bedąc mu posłuszni miesszáne nabożeństwo z prawdźiwego y fałszywego sobie wymyślili.

1 ROku dwunastego Acházá Krolá Judskiego / krolował Ozeasz

Syn Ele w Sámáryjey/ 2 ráelem dźiewięć lat. Y
przed oczymá PAńskimi
nie ták jáko *inni* Krolowie
3 scy/ktorzy byli przed nim.
ćiwko niemu wyćiągnął
násár / Krol Assyryjski :
Ozeasz niewolnikiem jego
4 mu dań. A gdy obaczył
syryjski / iż śię Ozeasz
przeciw niemu, á iż wyp
sły do Suá Krolá Egip
nie posłał dáni doroczne
wi Assyryjskiemu / obleg
Assyryjski : á związawszy/
5 do więźienia. Y ćiągn
Assyryjski przez wszystkę ź
przyćiągnął do Sámáry
6 ktora leżał trzy látá. A
wiątego Ozeaszá/wźiął K
ryjski Sámáryą / y prze
ráelá do Assyryjey / á os
Hálá y w Hábor / nád r
zán/y w miástách Medskic
7 A To śię stáło *przeto,*
Synowie Izráelscy
PANU Bogu swemu /
wywiodł z źiemie Egipsk
nie byli pod mocą Fáráo
(Egipskiego) á bali śię
8 cudzych: Chodząc w ustá
gánow ktore był PAN
przed obliczem Synow Iz
y *w ustáwách* Krolow I
9 ktore czynili. Obłudnie
Izráelscy postępowáli /
nie było rzeczą dobrą prz
NEm Bogiem swym :
wáli sobie wyżyny po
miástách swych / od wież
10 kow/aż do miástá obronne
násławiáli sobie słupow/y
káżdym págorku wyniosły
11 káżdym drzewem gáłęzisty
lac tám kádźidłá po wszy
rách/jáko narodowie/ktore
Pan przed obliczem ich :
rzeczy co nagorsze / pobudz
12 NA ku gniewu. A służ
kim báłwánom/o ktorych
dźiał PAn; áby d tego nie
13 Y oświadczał śię PAn
Izráelowi/ y przećiw Ju
wszystkie proroki / y prze
Widzące/mowiąc : Nán

wáſzych złych/ á ſtrzeżćie
mego/ y wyrokow mo-
ług wſzyſtkiego zákonu/
kázał Ojcom wáſzym/ á
m posyłał do was proro-
ojc. Lecz nie byli posłu-
twárdźili kárk swoj/ we-
Ojcow swych/ ktorzy nie
PAná Bogá swego. Y
wyroki jego/ y przy-
go ktore uczynił z Ojcy
iadczánia jego/ ktorymi
dczał przećiwko nim ; á
prożnośćią/ y ſtáli śię
y náśládowáli pogánow/
i około nich/ o ktorych
ał PAN/ áby nie czyni-
. Y opuśćiwſzy wſzy-
zánia PAná Bogá swe-
ili sobie láne báłwány/
ćie dwu ćielcow : poczy-
je/ á kłániáli śię wſzyſt-
ku niebieſkiemu/ y służy-
. Przewodźili też Sy-
swe przez ogień y báwili
ſzczbámi y wroſzkámi/ y
śię/ áby czynili złe przed
Anſkimi/ pobudzájąc go
.
oż śię bárzo PAN roz-
wał ná Izráelá/ á odrzućił
ja swego : nic z nich nie
/ oprocz sámego pokole-
Alec y Judá nie ſtrzegł
PAná Bogá swego ;
w ustáwách Izráelſkich/
áczynili. Przetoż od-
AN wſzyſtko naśienie I-
y utrapił je/ á podał je w
ęzcom/ áż je odrzućił od
ego. Abowiem oderwał
elk od domu Dawidowe-
tánowili Krolem Jero-
Syná Nábotowego : ále
n odwiodł Izráelá od ná-
ia PAná/ á przywiodł
enia grzechem wielkim.
i Synowie Izráelſcy we
grzechách Jerobeámo-
re on czynił/ á nie odſtą-
h : Aż odrzućił PAn I-
oblicza swego/ jáko go po-
przez wſzyſtkie sługi swe
á ták przenieśiony jeſt
iemie swey do Asſyryjey/

áż do dniá tego.

24 Potym przyprowádźił Krol Asſyryjſki *lud* z Bábilonu/ y z Kutá/ y z Awá/ y z Emát/ y z Sefárwájim/ á osádźił je w mieśćiech Sámáryjey/ miáſto Synow Izráelſkich : ktorzy posiadſzy Sámáryją mieſzkáli w mieśćiech jey. 25 A gdy tám oni mieſzkáć poczęli/ á nie báli śię PAná/ posłał PAn ná nie lwy/ ktorzy je zábijáli. 26 Y powiedźiano to Krolowi Asſyryjſkiemu/ mowiąc : Narodowie ktoreś przenioſł/ y osádźiłeś w mieśćiech Sámáryjey/ nie wiedzą obyczáju Bogá oney źiemie/ przetoż posłał ná nie lwy/ á oto je zábijáją/ dla tego/ iż nie wiedzą obyczáju Bogá oney źiemie.

27 Tedy rozkazał Krol Asſyryjſki/ mowiąc : Záwiedźćie tám jednego z Kápłánow/ ktoreśćie z támtąd przywiedli/ áby poſzedſzy mieſzkał tám/ y náuczał ich obyczáju Bogá oney źiemie. 28 Przyſzedł tedy jeden z Kápłánow ktorych było wźięto z Sámáryjey/ y mieſzkał w Bethel/ á náuczał ich jáko śię mieli bać PAná.

29 Wſzákże náczynili sobie káżdy narod Bogow swych/ y postáwili je w domu wyżyn/ ktore byli pobudowáli Sámáryjczycy/ káżdy narod w mieśćiech swych/ w ktorych mieſzkáli. 30 Abowiem mężowie Bábilońſcy/ uczynili Sukkotbenot : á mężowie Kutſcy/ uczynili Nergel/ á mężowie Emátſcy uczynili Asymá ; 31 A Hewejczycy uczynili Nebáház/ y Tárták : á Sefárwájczycy palili h Syny swe w ogniu Adrámelechowi/ y Anámelechowi Bogom Sefárwájimſkim. 32 A ták báli śię PAná/ náczyniwſzy sobie z pośrzodku śiebie kápłánow ná wyżynách ktorzy im usługowáli w domiech wyżyn. 33 A choć śię PAná báli/ wſzákże *przecię* Bogom swojim służyli/ według zwyczáju onych narodow/ z kąd byli przenieśieni. 34 Ci áż do dniá tego spráwują śię według zwyczájow ſtárych/ nie boją śię PAná/ áni czynią według wyrokow jego/ y według ustaw jego y według Zákonu/ y według rozkázánia ktore przy-

h 3.Moj 18.21. 5.Moj 18.10.

kazał PAn Synom Jákobowym/ 35 ktorego przezwał i Izráelem. ✤ Y uczynił też był PAn z nimi przymierze/ y rozkazał im/ mowiąc: Nie bojćie śię Bogow cudzych/ y nie kłániajćie śię im/ áni im służćie/ 36 áni im ofiáruyćie: ✤ Ale PAná/ ktory was wywiodł z źiemie Egipskiey mocą wielką/ y rámieniem wyćiągnionym/ tego śię bojćie/ y jemu śię kłániajćie/ y jemu ofiáruyćie. ✤ 37 Tákże ustaw/ y sądow/ y Zakonu/ y przykazań/ ktore wam nápisał/ strzeżćie/ czyniąc je po wszystkie dni/ á nie bojćie śię Bogow cudzych. ✤ 38 Więc przymierza/ ktorem uczynił z wámi/ nie zápominajćie/ áni śię bojćie Bogow cudzych. ✤ 39 Ale PAná Bogá wászego śię bojćie/ á on was wybáwi z ręki wszystkich nieprzyjaćioł wászych. ✤ 40 Lecz oni nie usłucháli/ ále owszem według obyczáju swego dawnego czynili. ✤ 41 A ták národowie oni báli śię PAná/ wszákże przećie rytym báłwánom swojim służyli/ á Synowie ich/ y Synowie Synow ich/ według wszystkiego co czynili Ojcowie ich/ ták y oni czynią/ áż po dźiś dźień.

i 1 Moj. 32.18. y 35.10 1 Krol. 18.31.

ROZDZIAŁ XVIII.

Ezechiasz Krol Judski pobożny. 4. báłwány y wężá miedźiánego połamał. 7. wybił śię z mocy Assyryjczykow. 8. poráźił Filistyny. 9. zá jego czásu Izráel w niewolą zágnány. 13. Sennácheryb źiemię Judską powojował. 15. dań wielką ná Ezechiaszá włożył. 13. Jeruzalem oblegszy. 19. groził Ezechiaszowi. 29. á Bogá bluźnił.

1 ROku trzećiego Ozeaszá Syná Ele/ Krolá Izráelskiego/ krolował a Ezechiasz/ Syn Achazá Krolá Judskiego. ✤ 2 Dwádźieśćiá y pięć lat mu było gdy począł krolowáć: á dwádźieśćiá y dźiewięć lat krolował w Jeruzalem: imię mátki jego było Abi/ corká Zácháryaszowá. ✤ 3 Y czynił co było dobre przed oczymá PAńskimi/ według wszystkiego/ jáko czynił Dawid Oćiec jego. ✤ 4 On znioszł wyżyny/ b y skruszył báłwány/ y powycinał gáje/ á pokruszył wężá miedźiánego/ ktorego był c uczynił Mojżesz: bo

a 2 Kron 28.27. y 29.1.
b 2 Kron 31.1.
c 4 Moj 21.8.9

áż do onych dni Izráelczycy
li mu: y názywał go d Nehust
5 W PANU Bogu Izráelsk
kał: á po nim nie był żaden
były jemu miedzy wszystkimi
mi Judskimi/ y ktorzy były
6 nim. ✤ Bo śię trzymał PA
odstępując od niego/ á strzega
kazánia jego/ ktore był pr
7 PAN Mojżeszowi. ✤ A PA
z nim: y we wszystkim do
obrocił/ szczęśćiło mu śię:
śię też z mocy Krolowi Assy
8 mu/ y nie służył mu. ✤ T
ráźił Filistyny áż do Gázy
nie jego/ od wieże strażnicz
miástá obronnego:

9 ROku czwartego Krol
Ezechiaszá/ (ktory był rok
Ozeaszá Syná Ele Krolá
skiego) wyćiągnął Sál
Krol Assyryjski/ przećiwk
10 ryjey/ y obległ ją. ✤ A
przy dokończeniu trzećiego
roku szostego Ezechiaszá/ t
rok dźiewiąty Ozeaszá K
zráelskiego) wźięta jest S
11 ✤ Tedy przeniosł Krol
Izráelá do Assyryjey/ y
ni Hálach y Hábor/ u rze
12 y miástá Medskie. ✤ P
posłucháli głosu PAná
go/ ále przestępowáli prz
go/ y tego wszystkiego
Mojżesz sługá PAński/
y nie czynili.

13 POtym czternastego
lá Ezechiaszá/ ruszy
nácheryb Krol Assyry
wszystkim miástam Jud
14 nym/ y wźiął je. ✤ A
zechiasz Krol Judski d
syryjskiego/ do Lachis
Zgrzeszyłem: odćiągni
kolwiek ná mię włożysz
dy włożył Krol Assyr
zechiaszá Krolá Judsk
stá tálentow śrebrá/
15 tálentow złotá. ✤
wszystko śrebro ktore
w domu PAńskim/
16 domu krolewskiego. ✤
obłupił Ezechiasz drzw
skiego/ y słupy/ ktor
chiasz Krol Judski b

...ssyryjskiemu.
...e posłał Krol Assyryjski/
...rtáná / y Rábsáryśá/ y
... z Láchis do Krolá E-
... z wielkim wojskiem do
...: ktorzy wyćiągnąwszy/
...i ku Jeruzalem/ á przy-
...)/ przyszli y położyli śie
...wki/ wyższey/ ktora jest
...i brukowáney/ ná polu
...ym. ♣ A gdy wołáli ná
...yszedł do nich Eliákim/
...iaszow/ Przełożony nád
... Sobná Pisarz/ y Joách
...sow Káncierz. ♣ Y rzekł
...bsáces: Proszę powiedz-
...iaszowi: Ták mowi Krol
...rol Assyryjski: Co to zá
...i ktorey śię wspierasz? ♣
... (álećto słowá dáremne)
...cy mam dosyć do wojny:
...) kimże ufasz/ żeś mi śię
...? ♣ Oto teraz spolegasz
...e jáko ná lásce trzćinney/
...náney: ktora jeśliby śię
...rał/ tedy wnidźie w rękę
...rzekole ja: Tákić jest Fá-
... Egipski wszystkim co w
... ♣ A jeśli mi rzeczećie:
...AN Bogu nászym ufność
...zaż nie ten jest/ ktorego
...echiasz wyżyny y Ołtarze?
... Judźie y Jeruzalemo-
...e: Przed tym Ołtarzem
...e będźiećie w Jeruzalem
...oż teraz/ zárecz śię Krolo-
...yjskiemu PAnu memu/ á
...á tyśiącá koni/ będźieszli
...ć jezdnych ták wiele do
...) jákoż śię ty możesz oprzeć
...wi jednemu namniejsze-
... PAná mego/ choć pokła-
...cę w Egipcie/ dla wozow
...? ♣ Náto ż czy bez woli
... przyćiągnąłem przećiw
...ejscu/ ábym je zburzył?
...owił do mnie: Jedź do tey
... zpustosz ja.
... rzekł Eliákim Syn Hel-
...ow/ y Sobná/ y Joách/ do
...á; Proszę mow do sług
...o Syryjsku/ boć rozumie-
... mow z námi po żydowsku/
...szy lud ktory jest ná murze.
...om odpowiedźiał Rábsáces:

Azaż mię do Páná twego/ ábo do ćiebie przysłał PAn moj ábym te słowá mowił? Azaż nie do tych mężow/ ktorzy śiedzą ná murze/ áby jedli kał swoje/ y pili mocz swoj z wámi? 28 ♣ A ták stánąwszy Rábsáces/ wołał głosem wielkim po żydowsku: á mowiąc rzekł: Słuchajćie słow Krolá wielkiego/ Krolá Assyryjskiego. 29 ♣ Ták mowi Krol: Niech was nie zwodźi Ezechiasz/ bo was nie będźie mogł wyrwáć z ręki mojey. 30 ♣ A niech wam nie rozkázuje ufáć Ezechiasz w PANu/ mowiąc: Pewnie nas wyrwie PAN/ á nie będźie podáne to miásto w ręce Krolá Assyryjskiego. 31 ♣ Nie słuchajćie Ezechiaszá: Abowiem ták mowi Krol Assyryjski: Uczyńćie ze mną g przymierze/ á wynidźćie do mnie: á jedźćie káżdy z winnice swojey y káżdy z figi swojey/ y pijćie káżdy wodę z studnice swojey: 32 ♣ Aż przydę/ á pobiorę was do źiemie podobney źiemi wászey/ do źiemie zyzney/ y obfitującey winem/ do źiemie chlebá y winnic/ do źiemie drzew Oliwnych/ y Oliwy/ y miodu: y będźiećie żyli/ á nie pomrzećie. Nie słuchajćież Ezechiaszá: bo was zwodźi/ mowiąc; PAn nas wybáwi. 33 ♣ Izaż mogli h Bogowie narodow wybáwić káżdy źiemię swoję/ z ręki Krolá Assyryjskiego? 34 ♣ Gdźież jest Bog Emát/ y Arfád? gdźież jest Bog Sefárwájim/ Aná y Awá/ izali wyrwáli Sámáryją z rąk mojich? 35 ♣ Ktoryż jest miedzy wszystkimi Bogi tych źiem/ ktoryby wyrwał źiemię swoję z ręki mojey? A miałby PAN wyrwáć Jeruzalem z ręki mojey? 36 ♣ Ale milczał lud/ y nie odpowiedźieli mu y słowá; Bo tákie było rozkazánie krolewskie/ mowiąc: Nie odpowiádajćie mu. 37 ♣ Przyszedł tedy Eliákim/ Syn Helkiaszow/ przełożony domu/ y Sobná pisarz/ y Joách Syn Asáfow Káncierz/ do Ezechiaszá/ rozdárszy száty swe/ y oznájmili mu słowá Rábsácesowe.

g H. Błogosłáwieństwo.

h Ezái. 10. 9.

ROZDZIAL. XIX.

Ezechiasz bluźnierstwá Sennácherybowe Ezáiaszowi. 14. y Bogu przed-

łożywszy. 16. pociechę odnosi. 20. y wysłuchan jest. 35. Oneyże bowiem nocy Anjoł Páński pobił Assyryjczykow, 185000. 37. a Sennácherybá, gdy się do domu wrocił Synowie jego zábili.

a *Ezái. 37. 1.*

1 A Gdy to a usłyszał Krol Ezechiasz/ rozdárł száty swoje/ á oblekł się w wor/ y wszedł do domu PAńskiego. 2 ✤ Y posłał Eliákimá/ sprawcę domu *swego*, y Sobnę pisárzá/ y stársze z Kápłánow/ obleczone w wory/ do Ezaiaszá Proroká/ Syná Amosowego. 3 ✤ Ktorzy rzekli do niego : Ták mowi Ezechiasz: Dzień utrapienia/ y łájánia/ y bluźnierstwá / jest ten dzień. ✤ Abowiem Synowie przyszli aż do porodzenia/ á siły niemász ku rodzeniu. ✤ 4 O by usłyszał PAnBog twoj wszystkie słowá Rábsácesowe ! ktorego przysłał Krol Assyryjski Pan jego/ urągáć Bogu żywemu/ áby się pomścił onych słow/ ktore słyszał PAn Bog twoj. Przetoż uczyń modlitwę zá te ostátki / ktore się znájdują.

5 P Rzyszli tedy słudzy Królá Ezechiaszá do Ezáiaszá. 6 ✤ Ktorym odpowiedział Ezáiasz: Ták powiedzcie Pánu wászemu: To mowi PAn: Nie boj się tych słów ktoreś słyszał/ ktorymi mię łżyli słudzy Krolá Assyryjskiego. 7 ✤ Oto ja puszczę nań duchá/ y usłyszy wieść/ á wroci się do ziemie swojey/ b y położę go mieczem w ziemi jego.

b *Niżey. v. 37.*

8 A Le wrociwszy się Rábsáces ználazł Krolá Assyryjskiego dobywájącego Lebny : ábowiem usłyszał/ iż odciągnął był od Láchis. 9 ✤ A usłyszawszy c o Tyráku/ Krolu Etyopskim/ że mowiono : Oto wyciągnął ná wojnę przeciwko tobie/ z nowu posłał posły do Ezechiaszá/ mowiąc : 10 ✤ To powiedzcie Ezechiaszowi Krolowi Judskiemu/ mowiąc : Niech cię nie zwodzi Bog twoj/ ktoremu ty ufasz/ á mowisz: Nie będzie podáne Jeruzalem w ręce Krolá Assyryjskiego : 11 ✤ Otoś słyszał co poczynili Krolowie Assyryjscy wszystkim ziemiam burząc je; á tybyś miał być wybáwiony? ✤ 12 Izali wybáwili Bogowie narodow te ktore wygubili Ojcowie moji?

c *Ezái. 37. 9.*

Gozán/ y Hárán/ y Resef/ ... ny Eden/ ktorzy byli w T... 13 ✤ Gdzież jest Krol Emát/ ... Arfád/ y Krol miástá Se... jim/ Aná y Awá?

14 P Rzetoż wziąwszy Ezec... z ręki posłow/ przeczyt... wszedszy do domu PAńskie... ciągnął go Ezechiasz prze... nem. 15 ✤ Y modlił się Ezechi... PAnem / mowiąc : PAn... Izráelski siedzący ná Cheru... ty/ tyś sam jest Bog du... krolestw ziemie/ tyś stwor... 16 y ziemię : ✤ Nákłońże PA... twojego á usłysz : Otworz... oczy twoje/ á obacz : usły... Sennácherybá/ ktory przy... 17 bić *ciebie* Bogá żywego. ✤ ... jest PAnie/ że spustoszyli ... Assyryjscy narody one / ... 18 ich : ✤ Y powrzucáli Bo... ogień : Abowiem nie by... wie/ ále robotá rąk ludzk... wno/ y kámień : Przetoż ... 19 bili. ✤ A teraz o PANie ... wybaw nás / proszę / z r... áby poznáły wszystkie ... ziemie / żeś ty PAnie s... giem.

20 T Edy posłał Ezáiasz S... sow do Ezechiaszá/ mow... mowi PAN Bog Izráels... mię prosił z strony Senn... Krolá Assyryjskiego/ wys... 21 *cię*. ✤ A teć są słowá kto... PAN o nim : Pánná/ C... ońska/ wzgárdziłá cię/ śm... ciebie : Kiwáłá głowa zá ... 22 ká Jeruzalemska? ✤ Kog... bił/ y kogoś bluźnił/ przec... mużeś podniosł głos/ á w... ku gorze oczy swoje? przec... 23 temu Izráelskiemu. ✤ P... twoje háńbiłeś PAná ... rzekłeś : W mnostwie wo... jich wstąpiłem ná wysoki... ná strony Libáńskie / y ... wysokie Cedry jego/ y wy... dły jego : y przydę áż do ... przybytkow jego/ do lásow ... 24 nych rol jego. ✤ Jam wyk... *dłá* y piłem wody cudze/ ... stopámi nog mojich wszys... 25 oblężonych. ✤ Izażeś nie ...

dawną ucżynił / á od dni stá-
nych stworzyłem je ? á teraz
żebym ná nie przywieść zpu-
ie) y obrócić w gromády gruzu/
ste miástá obronne ? ♣ Kto-
obywátele stali śię jáko bez
rzestrászeni są y záwstydzeni/
jáko trawá polná/ y jáko zio-
one/ y trawy po dáchách/ ktore
y schną / niż śię dostáją. ♣
ánie g twoje y wyśćie twoje/
ie twoje/ znam/ tákże po wśćekli-
woje przećiwko mnie. ♣ Po-
ześ śię przećiwko mnie záju-
zapędy twoje przyszły do uszu
; przetoż záłożę kolce moje zá
á twoje / á wędźidło moje w
w gębę twoję/ y wrocę ćię tą
ktorąś przyszedł.
o będźieß miał Ezechiaßu zá
ák : tego roku będźieß jadł sá-
ne zboże, y roku tákże drugie-
norodne zboże : ále roku trze-
będźiećie śiać y żąć / y sádźić
ice/ y jeść owoc ich. ♣ Ostátek
m domu Judy/ ktory pozostał/
eni śię głęboko / y wyda owoc
rze: ♣ Abowiem z Jeruzalem/
da ostátki/ y ći ktorzy są zácho-
z gory Syońskiey: Gorliwość
á zastępow to ucżyni. ♣ A
z ták mowi PAn o Krolu Assy-
m : Nie wnidźie do miástá te-
i tám dojdźie strzałá jego/ áni
ieży tarcżą/ áni usypie szańcow
niego: ♣ Drogą/ ktorą przy-
wroći śię/ á do miástá tego nie
ie / mowi PAn. ♣ Bo będę
miástá tego / y záchowam je
la śiebie / y dla Dawidá sługi

Stáło śię oney nocy że wyszedł
Anjoł PAński/ á pobił w obozie
yjskim/ sto ośmdźieśiąt y pięć
ęy. A gdy wstáli ráno/ oto
y pełno trupow. ♣ Przetoż ru-
y śię/ odjáchał y wroćił śię
náchéryb Krol Assyryjski / á
ał w Niniwe. ♣ A gdy chwá-
ogá swego Nesrochá w domu/
Adrámelech y Sárassár / Sy-
e jego/ zábili go mieczem : á sá-
iekli do źiemie Arárát. Y kro-
i Assárháddon Syn jego/ miá-
ego.

ROZDZIAL XX.

Ezechiaszowi Ezáiasz śmierć opowiádá. 1. On modlitwą przedłużenie żywotá uprośił. 9. y przez znák o tym upewnienie wźiął. 13. posłom Bábilońskim skárby swe ukazał. 16. z czego go Ezáiasz strofując. 17. o niewoli Bábilońskiey przepowiáda, á Ezechiasz ná wolą śię Páńską zpuszcza.

1 W One dni záchorzał a Ezechiasz áż ná śmierć / y przyszedł do niego Ezáiasz Prorok / Syn Amosow/ y rzekł mu : Ták mowi PAN: Rozpraw dom twoj / bo umrzesz/ á 2 nie będźiesz żyw. ♣ Tedy obroćił Ezechiasz twarz swoję do śćiány / y 3 modlił śię PAnu/ mowiąc: ♣ Proszę o PANie / wspomni teraz / żem chodźił przed tobą w prawdźie / y w sercu cáłym / czyniąc to co dobrego jest w ocżách twojich : y płákał Ezechiasz płáczem wielkim.

a 1 Kron. 32. 24. Ezái. 38. 1.

4 A Le jeszcże Ezáiasz nie wyszedł był do poł śieni / gdy śię słowo PAńskie stáło do niego / mowiąc : 5 ♣ Wroć śię / á mow do Ezechiaszá wodzá ludu mego: ták mowi PAN/ Bog Dawidá Ojcá twego: Wysłucháłem modlitwę twoję / á widźiałem łzy twoje : oto ja uzdrawiam ćię / dniá trzećiego wnidźiesz do do- 6 mu PAńskiego: ♣ Y przydam do dni twojich piętnaśćie lat / á z ręki Królá Assyryjskiego wyrwę ćiebie/ y to miásto : Y bronić będę tego miástá dla śiebie / y dla Dawidá 7 sługi mego. ♣ Przytym rzekł Ezáiasz: Przynieśćie bryłę fig suchych/ ktorą przyniosszy/ włożyli ná wrzod/ y zgojił śię.

8 Y Rzekł Ezechiasz do Ezáiaszá: Jáki znák tego że mię uzdrowi PAn / á iż pojdę dniá trzećiego do 9 domu PAńskiego? ♣ Odpowiedźiał Ezáiasz : Toć będźie znákiem od PAná / iż ucżyni PAN tę rzecz ktorąć obiecał. Chceszże żeby ćień postąpił ná dźieśięć stopniow / ábo żeby śię ná wstecz wroćił ná dźie- 10 śięć stopniow? ♣ Y rzekł Ezechiasz : Snádniey może ćień postąpić ná doł ná dźieśięć stopniow : tego nie chcę : ále niech śię wroći ćień ná 11 wstecz/ ná dźieśięć stopnow. ♣ Te-

b 2 Kron 32.24. Ezái. 38. 8. Syrác. 48.26.

by wołał Ezáiaſz Prorok do PAná: y náwrocił b cień po onych stopniách/ ktorymi był poſtąpił ná zegárze słonecznym Acházowym/ ná wſtecz ná dźieśięć ſtopniow.

12 ✣ Onegoż czáſu poſłał c Berodách Báládán/ Syn Báládánow/ Krol Bábiloński/ liſt y dáry do Ezechiaſzá: bo záſłyſzał że był zániemogł Ezechiaſz.

c Ezái. 39. 1. d 1. Był pod poſłem.

13 ✣ Y d wyſłuchał ich Ezechiaſz/ y okazał im wſzyſtkie ſkárbnice klenotow ſwojich: śrebro/ y złoto y rzeczy wonne/ y olejki nawybornieyſze/ y dom rynſztunkow ſwojich/ y wſzyſtko co śię znáydowáło w ſkárbiech jego: nie było nic czegoby im nie pokazał Ezechiaſz w domu ſwym/ y we wſzyſtkim páńſtwie ſwojim.

14 PRzetoż przyſzedł Prorok Ezáiaſz do Królá Ezechiaſzá/ y rzekł mu: Coć powiedźieli ći mężowie: á z kąd przyſzli do ciebie? Y odpowiedźiał Ezechiaſz: Z źiemie dálekiey przyſzli/ z Bábilonu.

15 ✣ Y rzekł: Coż widźieli w domu twojim? Odpowiedźiał Ezechiaſz: Wſzyſtko cokolwiek jeſt w domu mojim widźieli: nie było nic czegobym im nie pokazał w ſkárbiech mojich.

16 ✣ Ale Ezáiaſz rzekł do Ezechiaſzá: Słuchaj słowá PAńſkiego.

17 ✣ Oto przyjdą dni/ w ktore zábiorą wſzyſtko do Bábilonu/ cokolwiek jeſt w domu twojim/ y cokolwiek zchowáli Ojcowie twoji/ áż do dniá tego; nie zoſtánieć nic/ mowi PAN.

18 ✣ Ale y Syny twoje/ ktorzy wynidą z ćiebie/ y ktore zpłodźiſz/ pobiorą/ y będą komornikámi ná dworze Królá Bábilońſkiego.

19 ✣ Tedy rzekł Ezechiaſz do Ezáiaſzá: Dobre jeſt słowo PAńſkie/ ktoreś mowił: Nád to rzekł: Záiſte dobre; jeśli tylko pokoy y prawdá będźie zá dni mojich.

20 ✣ Ale inne ſpráwy Ezechiaſzowe/ y wſzyſtká moc jego/ y iáko uczynił ſadzawkę/ y rury/ ktorymi przywiodł wodę do miáſtá/ to zápiſáno d w Kronikách o Krolách Judſkich.

e 2 Kron 29. 1. y 32.30

21 ✣ Y záſnął Ezechiaſz z Ojcy ſwymi/ á krolował Mánáſſes Syn jego miáſto niego.

ROZDZIAŁ XXI.

Mánáſſes Krol Judſki bá... wálſtwo wznowił. 10. zá co m... ludowi pomſtę grozi. 18. Syn j... mon Ojcá náśláduiąc. 23. ... ſwojich zábity jeſt, á po nim... Jozyaſz.

1 WE dwunáſtu a lat by... Mánáſſes/ gdy krolowáć p... piećdźieśiąt y pięć lat krol... Jeruzalem/ á imię mátki je... Háſſybá.

2 ✣ Y czynił złe prz... má PAńſkimi według obrz... tych narodow/ ktore wygnał... przed obliczem Synow Izr...

3 ✣ Abowiem znowu pobudow... żyny/ ktore był b poburz... chiaſz Oćiec jego/ y wyſtá... tarze Báálowi/ y náſádźił g... był uczynił c Acháb Krol... ſki: y kłániał śię wſzyſtkie... ſku niebieſkiemu/ y ſłużył im...

4 budował też Ołtarze w dom... ſkim o ktorym powiedź... PAN: d W Jeruzalem... imię moje.

5 ✣ Nád to nábudo... tarzow wſzyſtkiemu wojſk... ſkiemu/ w obu śieniách... PAńſkiego.

6 ✣ Syná tá... przewiodł przez ogień/ y ... gał czáſow/ y báwił śię ... y uſtáwił czárnokśiężnik... ſtarze: á bárzo wiele złe... przed oczymá PAńſkimi/ ... go.

7 ✣ Poſtáwił tákże Bá... jowego/ ktorego był uc... Domu; o ktorym był rz... do Dawidá y do Sálomo... jego: W Domu tym y w... lem/ ktorem obrał ze w... pokolenia Izráelſkiego... imię moje ná wieki:

8 ✣ A... nie dopuſzczę ruſzyć nog... z źiemie/ ktoram dał Oj... jedno ſkutecznie ſtrzegli... go com im rozkazał/ y... Zakonu/ ktory im przy... moj Mojżeſz.

9 ✣ Ale nie... je zwiodł Mánáſſes/ ... gorzey ſpráwowáli/ ni... ktore wygłádźił PAN... bliczem Synow Izráel...

10 A Czkolwiek powiedźi... przez ſługi ſwoje Pr... wiác;

11 ✣ Przeto/ że czyni... ſes Krol Judſki te ob...

gorsze rzeczy nád one
ktore czynili Amorreyczy-
wyli przed nim: á że przy-
rzech y Iude przez brzyd-
ny swoje: ♣ Przetoż ták
n Bog Izráelski: Oto ja
złe ná Ieruzalem y ná
ák iż káżdemu co to usłyszy
obu uszách jego. ♣ Bo
nád Ieruzalem sznur
ski /. y wagę domu Achá-
wytrę Ieruzalem / iáko
á misę / á wytárszy prze-
nem ku gorze. ♣ Y opu-
dziedźictwá mego / á po-
rekę nieprzyjaćioł ich; Y
y, y ná rozszárpánie wszy-
rzyjaćiołom swojim: ♣
śię dopuszczáli złego przed
ymi / á drażnili mię / ode
rego wyszli Ojcowie ich z
ż do dźisieyszego dniá.
y krwie niewinney Má-
s wylał bárzo wiele / ták
ełnił Ieruzalem od koń-
cá: oprocz grzechu swe-
ktory przywiodł do grze-
e / áby czynił złe przed
Ańskimi. ♣ A inne spráwy
ssowe / y wszystko co czy-
ech jego / ktorego śię do-
o zápisano w Kronikách o
Iudskich. ♣ Y zásnął Má-
jcy swymi / y pogrzebiony
rodźie domu swego / w o-
Ozy: A krolował Amon
miásto niego.
dźieśćiá: y dwie k lećie
ł Amon / gdy krolowáć
á dwie lećie krolował w
m: A imię mátki jego było
et / corká Hárusá z Iá-
Y czynił złe przed oczymá
i / jáko czynił Mánásses
o. ♣ A chodźił wszystkimi
ktorymi chodźił Oćiec je-
ąc brzydkim báłwánom /
uszył Oćiec jego / y kłániał
♣ Y opuśćił PAná Bogá
ojich / á nie chodźił drogą
♣ Ale śię sprzyśięgli słu-
monowi przećiwko niemu /
rolá w domu jego. ♣ Tedy
d oney źiemie wszystkie /
ie byli sprzyśięgli prze-

ćiwko Krolowi Amonowi: y postá-
nowił lud oney źiemie Krolem / Io-
25 zyaszá syná jego miásto niego. ♣ A-
le inne spráwy Amonowe / ktore czy-
nił / opisáne są w Kronikách o Kro-
26 lách Iudskich. ♣ Y pochowano go w
grobie jego / w ogrodźie Ozy: A krolo-
wał Iozyasz Syn jego miásto niego.

Rozdział XXII.

Iozyasz Krol Iudski bogobojny. 4. kośćioł reformuje. 5. Helkiasz nawyższy Kapłan księgi zakonu znáydzie. 11. ktorego słowá on usłyszawszy. przeląkł śię. 13. y coby z tym czynić. Huldy Prorokini śię rádźił 15. ktora wolą Bożą o wywroceniu krolestwá oznajmiwszy. 18. Iozyaszowi spokojną śmierć obiecuje.

1 Ośm lat było a Iozyaszowi / gdy począł krolowáć: á trzydźieśći y jeden rok krolował w Ieruzalem: á imię mátki jego było Iedydá Corká Adájá z Besekáth. 2 ♣ Y czynił co było dobrego przed oczymá PAńskimi / chodząc wszystkimi drogámi Dawidá Ojcá swego / á nie uchylał śię ná práwo / áni nálewo. 3 ♣ A ośmnastego roku Krolá Iozyaszá / posłał Krol Száfáná / Syná Azáliaszowego / Syná Messulámá pisárzá do domu PAńskiego / mowiąc: 4 ♣ Idź do Helkiaszá / Kápłáná nawyższego / áby zebrał pieniądze / b ktore wnoszono do domu Páńskiego / ktore wybieráli strożowie progu od ludźi. 5 ♣ A niech je dawáją w ręce rzemieśnikow przełożonych nád robotą domu PAńskiego / áby je dawáli robotnikom ktorzy robili w domu PAńskim / náprawiájąc szkáże domu: 6 ♣ *To jest*, budownikom y ćieślom y murárzom / y ná skupowánie drzewá / y kámienia ćiosánego ku nápráwie domu. 7 ♣ Wszákże / niech nie czynią liczby z pieniędzy / ktore dawáją do ręku ich / bo oni wiernie nimi száfowáć będą.

8 Y Rzekł Helkiasz / Kápłan nawyższy / do Száfáná pisárzá: Księgi zakonu ználazłem w domu PAńskim. Y dał Helkiasz one Księgi Száfánowi: y czytał je. 9 ♣ Przyszedszy tedy Száfán pisarz do Krolá / odniosł to Krolowi / y rzekł: Zebráli

a 2 Kron. 34. 1.

áni

b 2 Krol. 12. 4.

ſłudzy twoji pieniadze / ktore ſie ználazły w domu *PANſkim*, y oddáli je w rece rzemieśnikow / przełożonych nád robota w domu PAńſkim. 10 ✤ Oznájmił tez Sáfán piſarz Krolowi / mowiac ; Dał mi Kśiege Helkiaß Kápłan : y czytał ja Sáfán przed Krolem. 11 ✤ A gdy uſłyßał Krol słowá Kśiag Zakonu / rozdárł ßáty ſwe. 12 ✤ Y rozkazał Krol Helkiaßowi Kápłánowi / y Ahikámowi Synowi Sáfánowemu / y Achborowi Synowi Micheaßowemu / y Sáfánowi piſárzowi / y Aſájaßowi ſłudze ſwemu / mowiac ; 13 ✤ Idźcie poradźcie śie PANá o mie / y o lud / y o wßyſtkiego Jude z ſtrony słow tych Kśiag / ktore ſaználezione : bo wielki jeſt gniew PAńſki ktory śie zápalił przećiwko nam; przeto iż nie posłuchali Ojcowie náßy słow tych Kśiag żeby czynili według wßyſtkiego / co nam jeſt nápiſano.

14 A Ták poßedł Helkiaß Kápłan / y Ahikám / y Achbor / y Sáfán / y Azáiaß / do Huldy Prorokini żony Sellumá Syná Tekui / Syná Aráaßowego / ktory był ſtrożem ßat / á oná mießkáłá w Jeruzalem c ná drugiey ſtronie *miáſtá*, y mowili z nia. 15 ✤ Ktora rzekłá do nich : Ták mowi PAN Bog Izráelſki : Powiedzćie mężowi ktory was posłał do mnie. 16 ✤ Ták mowi PAN : Oto ja przywiode złe ná to miejſce / y ná obywátele jego / *według* wßyſtkich słow Kśiag tych / ktore czytał Krol Judſki : 17 ✤ Przeto że mnie opuśćili / y kádzili Bogom cudzym / áby mie drażnili wßyſtkimi ſpráwámi rak ſwojich : dla czego rozpalitá śie popedliwość mojá przećiwko miejſcu temu / y nie bedźie ugáßona. 18 ✤ A Krolowi Judſkiemu / ktory was posłał o ráde do PAná / ták powiedźcie : Ták mowi PAN Bog Izráelſki o słowách ktores słyßał : 19 ✤ Poniewaz zmiekczone jeſt ſerce twoje / á upokorzyłeś śie przed obliczem PAńſkim / słyßac com powiedźiał przećiwko temu miejſcu / y przećiwko obywátelom jego / iż ma przyść w ſpuſtoßenie / y w przeklectwo : y rozdárłeś ßáty twe / á płákáłeś przede

c I. *w domu náuki.*

mna : y jam ćie tez wysłuchał ... PAn. 20 ✤ Przetoż oto ja ćie zb[...] Ojcow twojich / á bedźieß ze[...] do grobu twego w pokoju / á [...] oglądáły oczy twoje wßy[...] złego ktore ja przywiode ná t[...] ſce. Y odnieśiono te rzeczy Krol[...]

ROZDZIAL XXII[...]

Iozyaß czytájac zakon pr[...] dem. 3. Przymierze z PAnem [...] wit. 4. Báłwochwálſtwo wyr[...] jego obrońce pokarał. 21. [...] świećić kazał. 29. ná wojnie [...] jeſt. 30. po nim krolował Ioách[...] ktorego pojimawßy Fárao. 34. [...] má ná miejſce jego wſádźił. [...] hołd mu nákazał.

1 TEdy poſławßy Krol / [...] zebráli do niego wßyſcy [...] Judſcy y Jeruzalemſcy : 2 ✤ [...] a Krol do domu PAńſkiego, [...] ſcy mężowie Judſcy / y wßy[...] wátele Jeruzalemſcy z nim [...] płáni / y Prorocy / y wßy[...] od máłego áż do wielkiego [...] tał / gdźie wßyſcy słyßeli [...] słowá Kśiag przymierza [...] były bználezione w dom[u PAń]ſkim. 3 ✤ Potym ſtánał krol n[...] jeſtaćie / y uczynił przymie[rze ...] PANem / że chce chodźić [...] nem / y ſtrzedz rozkazánia [...] świádectw jego / y wyrok[...] ze wßyſtkiego ſercá / y ze [...] duße : y pełnić słowá pr[...] tego / ktore były nápiſáne [...] Kśiegách : y przeſtał lud [...] Przymierzu.

4 Y Przykazał Krol He[...] Kápłánowi nawyżßem[u ...] płánom wtorego rzedu / y [...] nym / áby wyrzućili dz[...] Páńſkiego wßyſtko naczyn[...] ſpráwiono było Báálowi [...] wi *poświeconemu*, y wß[...] wojſku niebieſkiemu / y [...] precz zá Jeruzalem / ná pol[...] á zánioſł popioł ich do Be[...] 5 Złożył tez z *urzedu* e Po[...] byli poſtánowili krolowi[e ...] áby kádzili po wyżynách [...] śćiech Judſkich / y około J[...] przytym y one / ktorzy kád[...] łowi / słońcu y mieśiacow[...]

/ y wszytkiemu wojsku nie-
mu. ♣ Kazał też wynieść gaj
wy z domu PAńskiego precż z
alem / ku potokowi Cedron/
ił go u potoká Cedron / y
o w proch / á popioł jego roz-
ł ná groby Synow onegoż
♣ Zburzył też domy Sodom-
/ ktore były w domu PAń-
kedy niewiasty tkáły opony
u poświeconego.
Zwołał wszystkich Kápłánow z
miast Judskich / á splugáwił
y ná ktorych kádźili / od Gá-
ż do Beersebá / y popsował
y przy bramách / ktore były
śćiu bramy Jozuego / Kśiąż-
miástá : á były po lewey stro-
chodzącemu w bramę miejską.
Wszákże nie przystępowáli ká-
wyżyn do Ołtarzá Páńskiego
eruzalem : ále jadáli chleby
ne miedzy brácia swoje. ♣ Z-
wił też y Tofet / ktore było w
ie Syná Hennomowego / áby
y nikt nie przewodźił Syná
/ áni corki swojey f przez o-
ku cżći Molochowi. ♣ Zágubił
e konie / ktore byli krolowie
ki oddáli słońcu / á stały kedy
dzą do domu Páńskiego / podle
kánia Nátánmelechá dworzá-
/ ktore było ná przedmieśćiu :
zy słońcá spalił ogniem. ♣
e Ołtarze / ktore były ná dá-
Sali Ach//ázowey / ktore byli po-
li krolowie Judscy / y Ołta-
ktore był pocżynił Mánáś-
w obu śieniách domu Páńskie-
okáźił Krol : á pospieszywszy
támtąd / kazał wrzućić proch
potok Cedron. ♣ Wyżyny ták-
ktore były przed Jeruzalem / y
były po práwey stronie gory
ney / ktorych był nábudował
omon Krol Jzráelski h Astá-
wi obrzydłośći Sydończykow / y
ámosowi obrzydłośći Moáb-
w / y Melchomowi obrzydło-
Synow Ammonowych / splugá-
rol. ♣ Y pokruszył k słupy / á
ćinał gáje / y nápełnił miejscá
ośćiámi ludzkimi.
Ad to y Ołtarz / ktory był l w
Bethel / y wyżyne ktora był u-

cżynił Jeroboam / Syn Nábátow / ktory przywiodł do grzechu lud Jzráelski : y ten Ołtarz / y wyżyne zepsował / á spaliwszy one wyżyne skárt ná proch / y spalił gaj. 16 ♣ A obroćiwszy śię Jozyasz / obacżył groby / ktore tám były ná gorze / á posławszy / pobrał kośći z onych grobow / y popalił je ná tymże Ołtarzu : á ták go splugáwił według słowá PAńskiego / ktore mowił m mąż Boży / ktory był te rzecży przedpowiedźiał. 17 ♣ Y rzekł: Coż to jest zá nápis ktory widzę? Y odpowiedźieli mu mężowie miástá : Grob to męża Bożego / ktory przyszedszy z Judy / opowiedźiał te rzecży ktoreś ucżynił nád Ołtarzem w Bethel. 18 ♣ A on rzekł : Zániechajćie go / niechaj nikt nie rucha kośći jego. Y wybáwili kośći jego / y kośći Proroká onego ktory był przyszedł z Sámáryjey. 19 ♣ Wszystkie też domy wyżyn ktore były w mieśćiech Sámáryjskich / ktore byli pobudowáli krolowie Jzráelscy / drażniąc PANA zniosł Jozyasz / y ucżynił im według wszytkiego jáko był ucżynił w Bethel. 20 ♣ Pozábijał tákże wszystkie Kápłány wyżyn / ktorzy tám byli ná Ołtarzách / y palił kośći ludzkie ná nich. Potym śię wroćił do Jeruzalem.

21 ROzkazał też n Krol wszystkiemu ludowi / mowiąc : Obchodźćie święto Prześćia PAnu / Bogu wászemu / jáko nápisano w Kśięgách o przymierza tego. 22 ♣ Bo nie obchodzono tákiego świętá Prześćia ode dni Sędźiow ktorzy sądźili Jzráelá / y przez wszystkie dni Krolow Jzráelskich / y Krolow Judskich: 23 ♣ Jáko osmnastego roku Krolá Jozyaszá / obchodzono tákie święto Prześćia PAnu / w Jeruzalem.

24 ALe y wieszczki / p y cżárowniki / y obrázy / y brzydkie báłwány / y wszystkie obrzydłośći co ich było widáć w źiemi Judskiey / y w Jeruzalemie / wykorzenił Jozyasz : áby wypełnił słowá zakonu nápisáne w Kśięgách / ktore ználazł Helkiasz Kápłan w domu Páńskim. 25 ♣ Y nie był podobny jemu Krol przed nim

m 1 Krol. 13. 2.

n 2 Kron 35. 1. 3 Ezd. 1. 1.

o 2 Moj. 12. 14.

p 3 Moj. 19. 31. y 20. 27 5 Moj. 18. 11. Ezai. 8. 19.

q 5 Moj. 6. 5. y 10.12. Mátt. 12.37. Márk. 22.30. Luk. 10.27.

ktoryby śię náwrocił do PANA q z cáłego sercá swego / y ze wszystkiey duszę swoiey / y ze wszystkiey śiły swoiey / według wszystkiego Zakonu Moyzeszowego / áni po nim powstał iemu podobny. 26 ✤ Wszákże nie odwrocił śię PAn od popędliwośći wielkiego gniewu swego / ktora był wzruszony gniew iego przećiw Judźie / dla wszelkiego rozdrażnienia / ktorym go był rozdraźnił Mánásses. 27 ✤ Przetoż rzekł PAn; y Judę odrzucę od oblicznośći moiey / jákom odrzućił r Jzráelá / y wzgárdźę to miásto / ktorem był obrał: *to jest* Jeruzalem / y dom ten / o ktorymem mowił ; Będźie tám imię moie. 28 ✤ A inne spráwy Jozyaszowe / y wszystko co czynił / opisano w Kronikách o Krolách Judskich.

r 2 Krol. 17. 6. y 18.14.

29 Zá dni iego wyćiągnął s Fáráo Necho / Krol Egipski przećiw krolowi Assyryiskiemu / ku rzece Eufrátes : wyiáchał też Krol Jozyasz przećiwko niemu / ktorego *on* zábił w Mágeddo gdy go ujrzał. ✤ 30 Y przywieźli go słudzy iego umárłego z Mágeddo / á przyprowádźili go do Jeruzalem / y pogrzebli go w grobie iego. Potym wźiąwszy lud oney źiemię t Joácházá / Syná Jozyaszowego pomázáli go ; Y Krolem go postánowili miásto Ojcá jego.

s 2 Kron. 35.20.

t 2 Kron. 36. 1.

31 Dwádźieśćiá lat y trzy miał Joácház / gdy krolowáć pocżął: á trzy mieśiące krolował w Jeruzalem. A imię mátki iego było Chámutál corká Jeremiaszowá z Lebny. 32 ✤ Y czynił złe przed oczymá Páńskimi / według wszystkiego co czynili Ojcowie jego. 33 ✤ Y związał go Fáráo Necho w Rebli / w źiemi Emát / gdy krolował w Jeruzalemie : á ułożył dań ná one źiemię / sto tálentow śrebrá / y tálent złotá. 34 ✤ A Krolem postánowił Fáráo Necho / Eliákimá Syná Jozyaszowego / miásto Jozyaszá Ojcá jego / y odmienił imię iego / *á názwał go* Joákim : ále Joácházá wźiął / ktory gdy przyszedł do Egiptu támże umárł. 35 ✤ A to śrebro / y złoto / dawał Joákim Fáráonowi : przetoż szácował źiemię / áby mogł

oddawáć śrebro według
nia Fáráonowego ; od ká
dług szácunku iego / *brał*
złoto od ludu źiemię / áby
wał Fáráonowi Nechowi.

36 Dwádźieśćiá y pięć
Joákim / gdy krol
cżął / á iedenaśćie lat kr
Jeruzalem. A imię mátk
ło Zebudá / corká Fádájo
my. 37 ✤ Y czynił złe prze
Páńskimi / według wszyst
ko czynili Ojcowie iego.

ROZDZIAŁ. XX

Joákim od Nabuchodonoz
dowány. 3. y dla uporu sw
czony. 6. umarł : y po nim
Joáchin. 12. ktorego Nábu
zor ze wszystkim do Bábilon
niosł. 17. Sedekiaszá krolem
miejscu postánowiwszy.

1 Zá dni iego / wyćiągnął
chodonozor / á Krol Bá
Y stał śię Joákim niew
iego przez trzy látá / á pot
2 bił śię z mocy iego. ✤ Pr
słał PAn przećiwko niem
Cháldejskie / y woyská Sy
woyská Moábskie / y woysk
Ammonowych : y posłał je
dę / áby go wytráćili / wed
wá Páńskiego / ktore był po
3 przez sługi swe Proroki. ✤
ste stáło śię to podług sło
skiego / przećiwko Judźie /
odrzućił od oblicza swego
chow Mánássessowych b
4 wszystkiego co był uczynił: ✤
krwie niewinney / ktora n
y nápełnił Jeruzalem kr
winna / czego *mu* nie chćia
5 odpuśćić. ✤ A inne spráwy
mowe / y wszystko co czyni
sano w Kronikách o Krolá
6 skich. ✤ A ták zásnął Joákim
swymi : á krolował Joáchin
7 go miásto niego. ✤ Ale nie
więcey Krol Egipski z źiem
Bo był wźiął Krol Bá
wszystko od rzeki Egipskiey
rzeki Eufrátes / co przy
Krolowi Egipskiemu.

8 Osmnaśćie lat miał
gdy krolowáć pocżął ;

ace krolował w Jeruzalem.
mátki jego było Nehustá: cor=
atánowá z Jeruzalem. ♣ Y
złe przed oczymá Páńskimi/
g wszystkiego jáko czynił O=
go.
ásu onego / d przyćiągneli
udzy Nábuchodonozorá Kro=
bilońskiego / przećiwko Je=
m / y przyszło miásto w oble=
♣ Przyćiągnął też Nábucho=
or Krol Bábiloński przećiw=
ástu / gdy sludzy jego leżeli o=
iego. ♣ Tedy wyszedł Joáchin
Judski / do Królá Bábiloń=
on / y mátká jego / y sludzy
Kśiążętá jego / y dworzánie
y wźiął go Krol Bábiloński /
smego krolowánia swego. ♣ Y
ł z támtąd wszystkie skárby
PAńskiego / y skárby domu
skiego / y potłukł wszystkie
nia złote / ktore był spráwił
non Krol Izráelski w Ko=
Páńskim / jáko był e powie=
PAn. ♣ Y przeniosł wszystko
alem / y wszystkie Kśiążętá / y
ek f lud rycerski / więźniow
ęć tyśięcy / y wszystkie ćieśle/
le: á nie został tám nikt / o=
ubogiego ludu oney źiemie.
eniosł y g Joáchiná do Bábi=
/ y mátkę krolewską / y żony
skie / y dworzány jego / y ry=
lud oney źiemie záwiodł w
a z Jeruzalem do Bábilo=
♣ Wszystkich też mężow h wa=
ch śiedm tyśięcy / y ćieślow/
y kowalow tyśiąc / y wszyst=
dne ku bojowi: te záwiodł w
a Krol Bábiloński do Bábi=
♣ A Krolem postánowił Krol
oński / i Mátániaszá stryiá je=
ásto niego / y odmienił mu
i názwał go Sedekiasz.
Wádźieśćiá ky jeden rok miał
Sedekiasz / gdy krolowáć po=
á jedenaśćie lat krolował w
alem: á imię mátki jego było
utál / Corká Jeremiaszowá z
. ♣ Y czynił złe przed oczymá
imi / według wszystkiego já=
ił Joákim. ♣ Abowiem śię
o dla rozgniewánia Páńskiego
wko Jeruzalemowi / y Ju=
dźie / áż je odrzućił od twarzy swo=
iey: W tym *záśię* odstąpił Sede=
kiasz od Krolá Bábilońskiego.

ROZDZIAŁ XXV.

Nábuchodnozor Ieruzalem dobywszy. 6. Sedekiaszá pojimał, oślepił. 7. y Syny jego pobił. 9. Kośćioł y miásto spalił. 11. w niewolą zágnał. 12. robotniki tylko zostáwiwszy. 13. wszystkie też naczynia kośćielne y krolewskie pobrał. 21. kápłánow kilká, y innych przednich ludźi zábito. 22. Godoliasz nád ostátkiem ludu przełożony. 25. ále nie długo potym zábity jest. 27. Ioáchin w Bábiloniey od krolá wywyższony.

1 Y Stáło śię roku dźiewiątego / krolowánia jego / miesiącá dźieśiątego / *dniá* dźieśiątego *tegoż* miesiącá / że przyćiągnął Nábuchodnozor Krol Bábiloński / a on y wszystko wojsko jego / przećiw Jeruzalem / y położył śię obozem u niego / á porobił przećiwko niemu szańce w około. 2 ♣ A ták obleżone było miásto / áż do jedenastego ro=ku Krolá Sedekiaszá. 3 ♣ Tedy dniá dźiewiątego / b *czwartego* miesiącá / był wielki głod w mieśćie / y nie 4 miał chlebá lud źiemie. ♣ Y przełamano mur miejski / á wszyscy ludźie rycerscy *ućiekli* w nocy drogą / ktory idą do bramy / ktora jest między dwiemá murámi / ktore były podle ogrodu krolewskiego: á Cháldejczycy leżeli około miástá: á *Krol* u= 5 szedł drogą do puszczy. ♣ Y goniło wojsko Cháldejskie Krolá / y poji=máło go / ná polách Jerycho: á wszystko wojsko jego rozpierzchnęło 6 śię od niego. ♣ A ták pojimawszy Krolá / przywiedli go do Krolá Bábilońskiego / do Reble / kędy o 7 nim uczynili sąd. ♣ A Syny Sedekiaszowe pozábijáli przed oczymá jego: potym Sedekiaszá oślepiwszy / zwiezáli go łáncucháni miedźiánymi / y záwiedli go do Bábilonu.

a 1 Kron. 36.17. Ierem. 32. 4. y 39.1. y 52.4.

Ierem. 39. 2. y 52.6.

8 P Otym miesiącá piątego / śiedmego *dniá* tegoż miesiącá / (ten jest rok dźiewiętnasty krolowánia Nábuchodnozorá Krolá Bábilońskiego) przyćiągnął Nábuzárdán Hetman żołnierski / slugá

Krolá Bábilońskiego do Jeruzalem. 9 ♣ Y spalił dom PAńśki/ y dom krolewski / y wszystkie domy w Jeruzalem : owá wszystko budowánie kosztowne popalił ogniem. 10 ♣ Mury tákże Jeruzalemskie w około rozwáliło wszystko wojsko Cháldejskie / ktore było z onym Hetmánem żołnierskim. 11 ♣ A ostátek ludu/ktory był został w mieśćie / y zbiegi ktorzy zbiegli byli do krolá Bábilońskiego/ y inne pospolstwo / przeniosł Nábuzárdán Hetman żołnierski. 12 ♣ Tylko z ubogich oney źiemie zostáwił Hetman żołnierski / áby byli winiarzámi y oráczámi.

13 NAd to słupy c miedźiáne / ktore były w domu PAńskim / d y podstáwki / y morze e miedźiáne / ktore było w domu Páńskim potłukli f Cháldejczycy /y przenieśli wszystkę miedź do Bábilonu. 14 ♣ Kotły też y łopáty/ y naczynia muzyczne/ y misy / y wszystko naczynie miedźiáne / ktorym usługowano / pobráli. 15 ♣ Y kádźilnice/y miednice/ y co było złotego w złoćie / y co było śrebrnego w śrebrze / pobrał Hetman żołnierski. 16 ♣ Słupy dwá/morze jedno/ y podstáwki / ktore był spráwił Sálomon/w domu Páńskim/ *á* nie było wagi miedźi onego wszystkiego naczynia. 17 ♣ Ośmnaśćie g łokći wzwyż było słupá jednego / á gałká ná nim miedźiána : á gałká miáłá ná wzwyż trzy łokćie / á śiatká y jábłká gránatowe ná gałce w około/wszystko miedźiáne. Tákiż też był y drugi słup z śiatką.

18 WZiął też Hetman żołnierski / Sárájego kápłáná przedniego / y Sofoniaszá kápłáná wtorego/ y trzech odźwiernych. 19 ♣ Wźiął też z miástá dworzániná jednego / ktory był przełożony nád ludem rycerskim / y pięć mężow z tych ktorzy stawáli przed Krolem / ktorzy byli ználeźieni w mieśćie : y pisárzá przedniego wojskowego / ktory spisował lud oney źiemie : y sześćdźieśiąt mężow z ludu źiemie / ktorzy śię ználeźli w mieśćie. 20 ♣ Pojimawszy je tedy Nábuzárdán / Hetman żołnierski / záwiodł je do krolá Bábilońskiego/ do Rybláty. 21 ♣ Y pobił je Krol Bábiloń[...] mordował je w Ryblácie [...] Emát : á ták przenieśion[...] dá z źiemie swojey.

22 A Ze nád ludem / ktory [...] został w źiemi Judsk[...] go był zostáwił Nábu[...] krol Bábiloński / przełoż[...] doliaszá/Syná Ahikámow[...] ná Sáfánowego. 23 ♣ A g[...] wszyscy Hetmáni wojsk[...] mężowie ich / że przełoży[...] biloński Godoliaszá tedy [...] Godoliaszá do Máspy : [...] ćie/ Izmáel Syn Nátá[...] Johánán Syn Káreasz[...] ráiasz Syn Tánhumetá [...] czyká / y Jezoniasz Syn [...] tow/sámi y mężowie ich. 24 ♣ [...] przyśiągł Godoliasz / y [...] y rzekł im : Nie bojćie [...] poddánymi Cháldejczyko[...] ćie w źiemi / á służćie kr[...] bilońskiemu / y będźie w[...] 25 ♣ Y stáło śię mieśiącá [...] że przyszedł Izmáel Syn [...] szá / Syná Elisámowego [...] nia krolewskiego / y dźieś[...] z nim : y zábili Godolia[...] márł: tákże żydy / y Chá[...] 26 ktorzy z nim byli w Másp[...] powstał wszytek lud / od [...] do wielkiego / y Hetmáni [...] poszli do Egiptu / bo śię [...] dejczykow.

27 STáło śię tákże k trz[...] y śiodmego roku / [...] Joáchiná/ Krolá Judski[...] nastego mieśiącá / *dniá* d[...] go śiodmego / tegoż mie[...] wywyższył Ewilmerodá[...] Bábiloński / tegoż roku / [...] krolowáć/ głowę Joách[...] Judskiego / *uwolniwszy* [...] nia. 28 ♣ Y rozmawiał z nim [...] á wystáwił stolicę jego [...] innych Krolow/ktorzy z [...] Bábiloniey. 29 ♣ Odmieni[...] nie jego w ktorym był w [...] y jadał chleb záwsze prze[...] jego po wszystkie dni żywo[...] 30 ♣ Obrok też jemu náznác[...] wicznie mu dawano od [...] káżdy dźień/po wszystkie [...] wotá jego.

c 1 Krol. 7. 15.
d 1 Krol. 7. 27.
e 1 Krol. 7. 23.
f Jerem. 27. 22.
g 1 Krol. 7. 15. 2 Kron. 3. 15. Jerem. 52. 21.

RWSZE KSIEGI KRO-
KI, KTORE GREKOWIE
ARALIPOMENA ZOWIA.

nik ná cztworo dźiela: w Pierwszey cześći wyliczáją śie Fámilie y Domy rozne
ździałow ośm. W wtorey cześći miánują śie obywátele Jeruzalemscy / ktorzy
eniu z niewoli Bábilońskiey mieszkáli / w Rozdź. dźiewiątym. W trzećiey cześ-
śmierć Krolá Saulá / y upadek krolestwá jego / w Rozdź. dźieśiątym. Czwár-
w sobie historyą o krolestwie Dawidowym / poczawszy od Rozdźiału jedenaste-
Ksiąg. Zámykáją tedy w sobie te Księgi historyą od stworzenia świátá / áż do
lomonowego / przez lat 2985.

ROZDZIAL. I.

*ámowe y Abráhámowe potom-
porządkiem opisawszy. 43. ná
k kroley kśiążętá, ktorzy w
jskiey ziemi, áż do czásow
eszowych pánowáli, wylicza.*

Dam / a Set / Enos.
Kenán / Máhálá-
leel / Járed. E-
noch / Mátusálem /
Lámech. Noe /
/ Chám / y Jáfet.
Ynowie b Jáfetowi / Gomer /
y Mágog / y Mádáj / y Já-
y Tubál / y Mesech / y Tyrás.
Synowie Gomerowi: Asche-
Ryfát / y Thogormá. Sy-
też Jáwánowi: Elisá / y Tár-
Cytym / y Dodánim.
Ynowie c Chámowi: Chus / y
Misrájim / Put / y Chánáán.
ynowie Chusowi: Sebá / y He-
y Sábtáh / y Regmá / y Sáb-
/ á Synowie Regmy / Sebá / y
n. Zpłodźił też Chus d Ne-
á: ten począł bydź mocnym
mi. Misrájim też zpłodźił
má / y Hánánimá / y Laubimá /
ftuhimá. Y Pátrusymá / y
luchimá / (z ktorych poszli Fili-
wie) / y Káftorymá. Potym
náán zpłodźił Sydoná pier-
dnego swego / y Hettejczyká.
ebusejczyká / y Amorrejczyká /
rgezejczyká. Y Hewejczyká /
ájczyká / y Symejczyká. Y
ejczyká / y Sámárejczyká / y
mátejczyká.
Ynowie e Semowi / Elám / y
Assur / y Arfáchsád / y Lud / y

Arám / y Chus / y Hul / y Geter / y
18 Mesech. A Arfáchsád zpłodźił Se-
lechá: á Selech zpłodźił Heberá.
19 A Heberowi urodźili śie dwáj Sy-
nowie / z ktorych jednemu imię *było*
Fáleg / przeto że zá jego czásow
rozdźielona jest źiemiá: á imię brá-
20 tá jego Jektán. A Jektán zpłodźił
Elmodádá / y Sálefá / y Hásseámo-
21 tá / y Járechá. Y Adorámá / y U-
22 zálá / y Dekla. Y Hebálá / y Abi-
23 maelá / y Sebájá. Y Ofirá / y He-
wilá / y Jobábá. Ci wszyscy byli Sy-
24 nowie Jektánowi. Sem / f Arfách-
25 sád / Selech. Heber / Peleg / Rechu.
26 Sárug / Náchor / Táre g. A-
27 brám; ten jest h Abráhám.

28 Synowie i Abráhámowi: Izáá-
29 ák / y Ismáel. A ći *są* rodzá-
je ich: pierworodny k Ismáelow /
Nebájot / y Kedár / y Adbeel / y
30 Mábsám. Y Másmá / y Dumá /
31 Másá / Hadád / y Temá. Jetur /
Náfis y Kedmá. Ci *są* Synowie
32 Ismáelowi. A Synowie l Ketury
założnice Abráhámowey ktore po-
rodźiłá / Zámrám y Joksán / y Má-
dán / y Midyán / y Jesbak / y Suách:
A Synowie Joksánowi Sábá / y
33 Dedán. Synowie też m Mádyá-
nowi / Hefá / y Hefer / y Henoch / y
Abidá / y Eldáá. Ci wszyscy *są*
Synowie Ketury.

34 Y Zpłodźił n Abráhám Izáá-
ká. *A* Synowie Izáá-
35 kowi *byli* Esaw y Izráel. A
Synowie o Esawowi / Elifás /
Rehuel / y Jehus / y Jelom / y
36 Kore. Synowie Elifásowi /
Temán / y Omár / Sefo / y

f 1 Moj. 11. 10.
g Luk. 3. 34.
h 1 Moj. 17. 5.
i 1 Moj. 16. 15.
k 1 Moj. 25. 12.
l 1 Moj. 25. 2.
m 1 Moj. 25. 4.
o 1 Moj. 21. 1. 2.
o 1 Moj. 36. 9. 10.

Gáátán/Kenáz:y Syn Támny/to
37 jest/Amálek. ♣ Synowie Rehuelo-
wi/Náhát/Zárá/ Sámmá/ y Me-
38 zá. ♣ A Synowie Seirowi:Lotán/y
Sobál/ySebeon/yHáná/yDysson/
39 y Eser/y Dysán. ♣ A Synowie Lo-
tánowi/Chory/y Hemán: á śiostrá
40 Lotánowá *byłá* Támná. ♣ Syno-
wie Sobálowi/ Hálwán/ y Máná-
hát/yHewál/Sefo/y Onám:A Sy-
nowie Sebeonowi / Ajá y Aná.
41 Synowie Aná/Dyson. ♣ A Sy-
nowie Dysoná/Hámdán/y Esebán/
42 y Jetrán/y Chárán. ♣ Synowie
Eserowi/ Báláán/ y Záwán /
Akán. Synowie Dysánowi/ Hus
y Arán.

p 1 Moj. 36.31.

43 Ci są Krolowie / ktorzy krolo-
wáli w ziemi p Edomskiey/przed
tym niż krolował Krol nád Syny
Izráelskimi: Belá Syn Beorow:á
44 imię miástá jego Dynhábá. ♣ A gdy
umárł Belá / krolował miásto nie-
go Jobáb/Syn Zeráchow z Bosry.
45 ♣ A gdy umárł Jobáb krolował
miásto niego Chusám/z ziemie Te-
46 máńskiey. ♣ A gdy umárł Chusám/
krolował miásto niego Hadád Syn
Bádádow/ ktory poráził Mádyáń-
czyki ná polu Moábskim : á imię
47 miástá jego Háwid. ♣ A gdy umárł
Hádád / krolował miásto niego
48 Sámlá z Másreki. ♣ A gdy umárł
Sámlá / krolował miásto niego
49 Saul z Rechobot / nád rzeką. ♣ A
gdy umárł Saul / krolował miásto
niego Bálánán Syn Achoborow.
50 ♣ A gdy umárł Bálánán/krolował
miásto niego Hádár : á imię miá-
stá jego Pástu : imię też żony jego
Mehetábel / corká Mátredy / corki
51 q Mezáábowey. ♣ A gdy umárł Há-
dár/były Kśiążętá w Edom/Kśią-
żę Támná/Kśiążę Hálwá/Kśiążę
52 Jetet. ♣ Kśiążę Aolibámá/Kśią-
53 żę Elá / Kśiążę Pinon. ♣ Kśiążę
Kenáz / Kśiążę Temán / Kśiążę
54 Mábsár. ♣ Kśiążę Mágdyel:
Kśiążę Hirám. Teć *były* Kśiążętá
Edomskie.

q T. wnuczki, jáko. 2 Moj. 2. 20.

ROZDZIAL II.

Potomki Jákobowe. 3. y Judowe, áż do Dawidá. 18. także Kálebowe. 25. y Jeráhmeelowe.

1 Ci są Synowie Izráel[...]
Ruben/a Symeon/Lewi/y[...]
2 dá / Isáschár y Zábulon. ♣ D[...]
Jozef/y Benjámin/Neftáli/G[...]
Aser.

3 Synowie b Judy/Her/y O[...]
y Selá. Ci trzej urodzi[...]
śię z corki Suj Chánánejskiey[...]
le Her pierworodny Judy/był[...]
przed oczymá Páńskimi /.prze[...]
4 zábił. ♣ Támár c záśię Sy[...]
jego / urodziłá mu Fáresá y Z[...]
Wszystkich Synow Judowych[...]
5 ♣ Synowie Fáresowi / d Hesr[...]
6 Hámuel. ♣ Synowie záś Z[...]
Zámry/y Etán/y Hemán/y Ch[...]
y Dárdá : wszystkich tych *był[...]*
7 ♣ A Synowie *Zámrego* Chá[...]
wnuk Achánow/e ktory zámie[...]
f uczynił w Izráelu/ zgrzesz[...]
8 *kradźieżą* rzeczy przeklętych.
9 Synowie Etánowi/ Azáryas[...]
Synowie Esroánowi/ktorzy m[...]
urodzili / Jeráhmeel / y Rá[...]
10 Egálubáj. ♣ Ale Rám g z[...]
Aminádábá : á Aminádáb z[...]
Náhásoná / Kśiążę h synow[...]
11 skich. ♣ A Náhásón zpłodzi[...]
moná : á Sálmon zpłodził [...]
12 ♣ A Booz zpłodził Obedá : [...]
13 zpłodził Isájego. ♣ A Isáji[...]
dził pierworodnego swego E[...]
y Abinádábá wtorego / y S[...]
14 trzeciego. ♣ Nátánáelá czw[...]
15 Ráddájá piątego. ♣ Ozem[...]
16 go:Dawidá śiodmego. ♣ A [...]
ich Sárwiá/ y Abigáil/ A[...]
wie Sárwiey/ Abisái k y [...]
17 Asáel/trzej. ♣ A Abigáil [...]
Amázę. A Oćiec Amázy [...]
Izmáelczyk.

18 A Káleb Syn Hesronow[...]
z Azubą małżonką *[...]*
Jehotą *Syny*. A ći byli S[...]
jego; Jeser / y Sobáb/y A[...]
19 A gdy umárłá Azubá / po[...]
Káleb Efrátę / ktora mu [...]
20 Hurá. ♣ A Hur zpłodził U[...]
21 zpłodził Besáleelá. ♣ Pot[...]
Hesron do Corki Mách[...]
Gáláádowego/ á pojął ją [...]
sześćdźieśiąt lat : ktora [...]
22 dźiłá Segubá. ♣ A Segu[...]
l Jáirá/ktory miał trzy [...]
śćiá miast / w ziemi Gá[...]

...wziął Gessurytom/ y Asyryj=
...n wśi Jájirowe/ y Kánát z
...eczkámi jego / sześćdźieśiąt 45
... To wszystko *pobráli* Syno=
...Máchyrá Ojcá Gáláádowego. 46
...dy umárł Hesron w Káleb m
...á/tedy żoná Hesronowá/ Abi=
...rodźiłá mu Assurá Ojcá Te= 47

...Yli też Synowie Jeráhmee= 48
...lowi / pierworodnego Hesro=
...go / pierworodny Rám : po 49
...Buná / y Oren / y Osem/ m z
...y. ✤ Miał tákże drugą żonę
...hmeel/ imieniem Atárá: tá *jest*
...á Onámowá. ✤ Ale Synowie
...owi / pierworodnego Jeráh= 50
...owego *byli* Máás/ y Jámin/ y
...r. ✤ Byli też Synowie Oná=
.../ Semáji/ y Jádá : á Syno= 51
...Semejego/ Nádáb y Abisur. ✤
...ie żony Abisurowey/ Abiháil/ 52
... mu urodźiłá Achobbáná y
...idá. ✤ Synowie Nádábowi 53
...ed / y Affájim : lecz Sáled u=
... bez potomstwá. ✤ A Syno=
...Affájimowi Jessy: á Synowie
...y Sesán : á Synowie Sesán 54
...áláj. ✤ A Synowie Jády brá=
...emejego/ Jeter/ y Jonátán :
...eter umárł bez potomstwá. ✤
...ynowie Jonátánowi/ Fálet/ y 55
... Cić byli Synowie Jeráh=
...owi. ✤ Lecz nie miał Sesán
...ow / jedno corki : miał też Se=
...lugę Egiptczánińá imieniem
...chá. ✤ Y dał Sesán corkę Je=
...owi sludze swemu zá żonę: kto=
...u urodźiłá Etájá. ✤ Etáj zpło=
...Nátáná: á Nátán zpłodźił Zá=
... ✤ A Zábád zpłodźił Eflálá :
...ál zpłodźił Obedá. ✤ A Obed
...źił Jehu : á Jehu zpłodźił A=
...aszá. ✤ Azáryasz zpłodźił Hele=
...á Heles zpłodźił Elásá. ✤ A
...s zpłodźił Sysmájá: á Sysmáj
...dźił Sellumá. ✤ A Sellum
...dźił Jkámiaszá : á Jkámiasz
...dźił Elisámá. ✤ A Synowie Ká
...brátá Jeráhmeelowego / Me=
...ierworodny jego/ ktory był Oj=
...Zyfejczykow/ y Synow Máre=
...Ojcá Hebronowego. ✤ A Syno=
...Hebronowi/ Kore/ y Táfuá/ y
...em/ y Semmá. ✤ A Semáh

zpłodźił Ráhámá / Ojcá Jerkáá=
mowego : á Rechem zpłodźił Sám=
májego. ✤ A Sámmáj *był* Synem
Máonowym : á Máon *był* Ojcem
Betsurczykow. ✤ Efá też założnicá
Kálebowá / urodźiłá Hárána / y
Moze / y Gezezá : á Hárán zpłodźił
Gezezá. ✤ A Synowie Jachdá=
jowi/ Regem/ y Jotám/ y Gesán/ y
Fálet/ y Efá/ y Sáás. ✤ Założnicá
zás druga Kálebowá/ Máách/ u=
rodźiłá Sáberá/ y Tyrcháná. ✤ A
żoná Sáásowá urodźiłá Ojcá Má=
dmeńczykow / y Sewá Ojcá Mách=
beńczykow/ y Ojcá Gábáończykow:
á corká p Kálebowá *byłá* Achsá. ✤
Cić byli Synowie Kálebá / Syná
Hurowego/ pierworodnego Efráty:
Sobál Oćiec Kárjátyárymczykow.
✤ Sálmá Oćiec Betlehemczykow.
Cháref Oćiec Betgáderczykow. ✤
Miał też Syny Sobál Oćiec Ká=
ryátyárymczykow / ktory doglądał
połowice Menuchoty. ✤ A domy Ká
ryátyárymskie/ *były* Jetrejczycy/ y
Futejczycy / y Semátejczycy / y
Másereiczycy : z ktorych też poszli
Sárájitowie/ y Estáolitowie. ✤ A
Synowie Sálmy/ Betlehemczycy/
y Netofátczycy / ozdoby q domu
Joábowego ; y połowicá Máná=
cháty/ *Ojcá* Sorygo. ✤ A domy pi=
sárzow mieszkájących w Jábes: Ty=
ryátejczycy / Symátejczycy/ Su=
chátejczycy. Cić są Cyneiczycy /
ktorzy poszli z Hemátá / Ojcá domu
r Rechábowego.

p Jozue. 15.16.

q *1. Atrotczycy z domu.*

r 2 *Krol.* 10.15.

Rozdział. III.

Syny Dawidowe. 10. Krole Indskie począwszy od Sálomoná áż do Sedekiaszá. 17. y Syny á potomki Jechoniaszowe wylicza.

1 Cić też są Synowie Dawidowi/ á ktorzy mu śie urodźili w Hebronie: Pierworodny Amnon / s z Achinoámy Jezreelitki/ wtory Dániel z Abigáili Kármelitki. ✤ Trzeći Absálom Syn Máácháy / corki Tolmájá Krolá Gessur : czwarty Adoniasz Syn Hágity. ✤ Piąty Sefátyasz z Abitáli : szosty Jetráám z Egle żony jego. ✤ *Tych* sześć urodźiło mu śie w Hebronie/ kedy krolował przez śiedm lat / y przez sześć mie=

s 2 *Sám.* 3. 2.

ßiecy : A trzydźieśći y trzy látá (5) krolował w Jeruzalem: ✤ A ći urodźili mu śie b w Jeruzalem: Sámná/ y Sobáb/ y Nátán/ y Sálemon/ czterej *Synowie* z Betsuj/ corki Amielowey. (6) ✤ Y Ibchár/ y Elisámá/ (7) y Elifelet. ✤ Y Noge/ y Nefeg/ y Iáfiá. (8) ✤ Y Elisámá/ y Eliádá/ y Elifelet/ dźiewieć *Synow*. (9) ✤ A *ći* wßyscy ſą Synowie Dawidowi/ oprocz Synow z założnic. A Támár c byłá Siostrá ich.

(10) SYn Sálomonow d Roboám: Abiám syn jego: Azá Syn jego (11) Jozáfát Syn jego. ✤ Jorám Syn jego: Ochozyaß Syn jego: Joáz Syn (12) jego. ✤ Amázyáß Syn jego: Azáryaß Syn jego/ Joátám Syn jego. (13) ✤ Acház Syn jego: Ezechiaß Syn (14) jego: Mánásses Syn jego. ✤ Amon (15) Syn jego: Jozyaß Syn jego. ✤ A Synowie Jozyaßowi pierworodny Johánán: wtory Joákim: trzeći (16) Sedekiaß: czwarty Sellum. ✤ A Synowie Joákimowi; Jechoniaß Syn jego: Sedekiaß syn jego.

(17) A Synowie Jechoniáßá więźniá/ (18) Sálátyel Syn jego. ✤ *A Sálátyelowi*, Málchirám/ y Fádájaß/ y Seneser: Jekemia/ Hosámá/ y Nádábiá. (19) ✤ A Synowie Fádájaßowi. Zorobábel/ y Semeji: á Syn Zorobábelow Mosollám/ y Hánániaß/ y (20) Sálomit śiostrá ich. ✤ A *Mosollámowi* Hásubá/ y Ohol/ y Bárách iaß/ y Házádyaß/ Josábchesed/ pięć *Synow*. (21) ✤ A Syn Hánániaßow: Fáltyáß/ y Jesáiaß: Synowie Ráfájaßowi/ Synowie Arnánoßowi/ Synowie Obádyaßowi/ Synowie Sechcheniaßowi. (22) ✤ A Synowie Secheniaßowi Semejaß: á Synowie Semejaßowi Cháttus/ y Igál/ y Báryá/ y Nááryaß/ y Sáfát; ßeść *Synow*. (23) ✤ A Synowie Nááryaßowi: Elienáji/ y Ezechiaß/ y Esrykám/ (24) trzej *Synowie*. ✤ A Synowie Eliénájego/ Hodáwiaß y Eliásub/ y Felejaß/ y Akkub/ y Jochánán/ y Dálájaß/ y Anáni; śiedm *Synow*.

b 2Sám. 5. 14. c 1Sám. 13. 1. d 1Krol. 11.43. y14.21 y15.8. 2Krol. 8. 16. y12.21 y14.21 y15.7. y16.13 20. y20.21 y21.18 y23.30

ROZDZIAL IV.

Jeszcze opisuje potomstwo Judy. 24. Potomstwo Symeoná tákże spráwy y mieszkánia ich w ziemi Chánánejskiey.

(1) SYnowie Judowi: J[...] Hesron/ y Chármi/ [...] (2) Sobál. ✤ A Rejaß Syn S[...] zpłodźił Jáhátá/ á Jáhá[...] Achumá/ y Láádá: teć ſą [...] (3) Zárátego. ✤ Ci też ſą z O[...] má; Jezreel/ y Jesemá/ y [...] (4) imie śiostry ich Selefumi. [...] nuel Oćiec Gedory: y Ez[...] Hosy. Cić ſą Synowie H[...] worodnego Efráty/ Ojc[...] (5) lehemczykow. ✤ A Assur Oći[...] miał dwie żenie/ Chele y N[...] (6) Y urodźiłá mu Náárá/ A[...] y Heferá/ y Temáná/ y A[...] (7) Cić ſą synowie Nááry. ✤ [...] záśie Chele/ Seret/ Jesoch[...] (8) nán b. ✤ A Kos zpłodźił [...] Hásobobá/ y dom Achárch[...] (9) ná Hárumy. ✤ A Jábes by[...] ßy nád brácia swa/ ktore[...] jego dáłá imie Jábes/ [...] (10) Bom go w boleśći urodźił[...] wzywał Jábes Bogá Izr[...] mowiąc: Jesli błogosłáwi[...] stáwić mi będźieß/ á r[...] gránice moje/ á będźie r[...] ze mną/ á wybáwiß *mię* [...] ábym utrapiony nie był c. [...] (11) pełnił to Bog/ o co go pro[...] Chelub brát Suchá zpło[...] (12) chirá: ten jest Ojcem Esion[...] ston zpłodźił Betráfá/ y P[...] y Techinná/ Ojcá miástá [...] (13) Cić ſą mężowie Rechy. ✤ [...] wie Kenezowi/ Otoniel/ [...] jách: á Synowie Otoniel[...] (14) tát y *Meánátáj*. ✤ A M[...] zpłodźił Ofrá: á Serájá[...] Joábá/ Ojcá w dolinie mie[...] rzemieśnikow: bo rze[...] (15) byli. ✤ Synowie záśie Ká[...] ná Jefuni/ Hiru/ Elá/ y [...] (16) Syn Elá/ jest Kenáz. ✤ A [...] Jehálelelá/ Zyf/ y Zyfá/ [...] (17) Azárel. ✤ A Synowie Ez[...] y Mered/ y Efer/ y Jále[...] *Merodowá* urodźiłá Mir[...] Sámájá/ y Isbáchá/ O[...] (18) moá. ✤ Zoná też jego Ju[...] dźiłá Jeredá/ Ojcá Gedo[...] berá/ Ojcá Socho: y Jeku[...] cá Zánoách. Cić ſą Syn[...] tye corki Fáráonowey ktor[...] (19) jał Mered. ✤ A Synowie [...]

ßowey/ śiostry Náhámá/ Ojcá
le; Gármi / y Estemoá Má-
czyk.✤ A Synowie Symonowi/
mon/ y Rymniá/ Benchánán y
du. A Synowie Jsy/ Zochet y
sochet.✤ Synowie Sele/ Sy-
Judowego/ Her Ojciec Lechá; y
dá/ Ojciec Máreá; y rodzáje do-
v tych ktorzy robili około bisio-
v domu Asbeát. ✤ Y Jokim y
owie Chozeby/ y Joás y Sá-
/ (ktorzy pánowáli w Moáb)
ásubi Lechem : Ale te rzeczy so
one.✤ Ci sa Gárncarze ktorzy
ßkáli w sádźiech y miedzy pło-
ktorzy tám przy krolu dla robot
mießkáli.

S Ynowie e Symeonowi/ Ná-
muel/ y Jámin/ Járyb/ Zerá/
ul.✤ Sállum/ Syn jego: Máb-
Syn jego; Misimá Syn jego.✤
Synowie Mismy/ Hámuel Syn
: Záchur Syn jego : Semeji
on jego ✤ Ten Semeji miał Sy-
v ßesnaśćie/ y Corek ßeść : ále
ćia jego nie mieli wiele Synow:
/ że wßystkiey rodziny ich nie
o ták wiele jáko Synow Judo-
ch.✤ Y mießkáli w Beersebá y
Moládá/ y w Háserßuál.✤ Y w
lá/ y w Asem/ y w Etolád.✤ Y w
tul/ y w Hormá/ y w Syceelegu.✤
v Bet Márchábot/ y w Háserßu-
y w Bethyrze/ y w Sáárájim: Te
ástá ich były poki krolował Dá-
.✤ A wśi ich były Etám/ y Háin/
immon/ y Tochen y Asán przy
piaći miástách; ✤ Y wßystkie
i ich/ ktore były około tych miast/
o Báál: te ć były mießkániem ich
dług narodu ich.✤ A Mosobáb/ y
mlech/ y Josá/ Syn Amásyá-
v:✤ Y Joel/ y Jehu Syn Josá-
ßiá/ Syná Serájaßowego/ Sy-
Asyelowego:✤ Y Elichenáj/ Já-
á/ y Jesochájá/ y Asájá/ y Adyel/
Jesymiel/ y Bánájás:✤ Y Sysá
yn Syfy/ Syná Allonowego/
yná Jedájaßowego/ Syná Sym-
/ y Syná Semájaßowego:✤ Ci
ánowáni / postánowieni sa zá
śiążętá w narodźiech swych / á
ny Ojcow ich rozmnożyły śie
rzo. ✤ Przetoż ruszyli śie/ áby
do Gádor/ áż ná wschod słońcá

oney doliny/ áby ßukáli paße bydłu swemu. 40 ✤ Y ználeźli obfite y wyborne paße/ á źiemię przestronå y spokojna/ y rodzájna; bo tám narod Chámow mießkał przed tym : 41 ✤ Przetoż przyßedßy ći z imienia opisáni/ zá dni Ezechiaßá Krolá Judskiego/ poborzyli namioty ich y przybytki ich/ ktore tám były ználeźione: á wymordowáli je y nie máß ich áż do dniá tego/ y ośiedli miejsce ich: bo tám mieli paße dla bydeł swojich. 42 ✤ A z onych Synow Symeonowych niektorzy ßli ná gorę Sejir/ pięć set mężow á Fáltyaß/ y Necháryaß/ y Ráfájaß/ y Husyel/ Synowie Jsy byli wodzámi ich. 43 ✤ Y wymordowáli ostátki/ ktore były ußły z Amálekitow: á mießkáli tám áż po dźiś dźień.

ROZDZIAL V.

Potomstwo Rubenowe, Gádowe, y Mánásessowe: ich ośiádłość, wojny, zwyćięstwá. 25. złe spráwy. 26. y karáń Boża zá nie.

1 A Synowie Rubená/ pierworodnego Jzráelowego (ten bowiem był pierworodnym); ále gdy zgwałćił a łoże Ojcá swego/ dáne jest pierworodztwo jego Synom Jozefá/ Syná Jzráelowego ták jednák że go nie poczytano zá pierworodnego: 2 ✤ Bo Judás był namężnejßy miedzy bráćią swą / á Kśiążęćiem miedzy nimi: ále pierworodztwo należáło Jozefowi) 3 Synowie mowie Rubená/ b pierworodnego Jzráelowego byli Henoch y Fállu/ Hesron/ y Chármi. 4 ✤ Synowie Joelowi : Sámájaß Syn jego: Gog Syn jego: Semeji Syn jego. 5 Michás Syn jego:✤ Reájaß Syn 6 jego : Báál Syn jego.✤ Berá Syn jego/ ktorego wźiął w niewolą c/ Teglát Fálásár/ Krol Assyryjski. Ten 7 był Kśiążęćiem Rubenitow : ✤ A bráćia jego według domow swych/ gdy byli policzeni/ według ich narodow/ mieli Kśiążętá Jehielá y 8 Zácháryaßá. ✤ A Belá Syn Azázow Syná Semmy/ Syná Joelowego/ ten mießkał d w Aroer áż ku 9 Nebo y Báálmeon. ✤ Tákże y ná wschod słońcá mießkał; á kedy w-

a 1 Moj. 35.22. 49.4. 9.
b 1 Moj 46. 9. 2 Moj 6. 14. 4 Moj. 26. 5.
c 2 Krol 15.29.
d Jozue 13.15. 16.

chodzą ná puszczą/ od rzeki Eufrátes: ábowiem stádá ich rozmnożyły się w źiemi Gáláádskiey. 10 ✤ Ci zá dni Saulowych walczyli z Agáreńczykámi ktorzy porażeni są od ręki ich: á ták mieszkáli w namiećiech ich/ po wszystkiey kráinie wschodniey *Ziemie* Gáláádskiey.

e Jozue. 13.24. 1 Kron 9. 11.

11 A Synowie e Gádowi/ ná przećiwko nim mieszkáli w źiemi 12 Bázán/ áż *do* Selchy. ✤ Joel *był* przedniejszym ich/ á Száfam wtory: á Jánáj/ y Száfát/ *zostáli* w Bázán. 13 ✤ A bráćia ich/ według domow Oycow swych/ Michael y Mesullám/ y Sebá y Joráj/ y Jáchán/ y Zyá/ y Heber/ śiedm. 14 ✤ Ci są Synowie Abiháilá/ Syná Hurowego/ Syná Jároáchowego/ Syná Gáláádowego/ Syná Micháelowego/ Syná Jesisowego/ Syná Jáchdowego 15 Syná Buzowego. ✤ Achi Syn Abdyelá/ Syná Gunowego/ Kśiążę w domu Oycow ich. 16 ✤ Y mieszkáli w Gáláád/ w Bázán/ y w miásteczkách jego/ y po wszystkich przedmieściách Sáron/ áż do ich gránic. ✤ 17 Wszyscy ći policzeni byli/ zá dni Jotámá Królá Judskiego/ y zá dni Jeroboámá Królá Izráelskiego.

18 Synow Rubenowych/ y Gádowych/ y połowice pokolenia Mánássessowego/ ludźi walecznych/ mężow noszących tarczą y miecz/ y ćiągnących łuk/ y ćwiczonych ku bojowi/ czterdźieśći y cztery tyśiące/ śiedm set y sześćdźieśiąt wychodzących do bitwy. 19 ✤ Ci wiedli woynę z Agáreńczykámi/ y z Jeturejczykámi/ y z Náfejczykámi/ y Nodábczykámi. 20 ✤ A mieli pomoc przećiwko nim: y podáni są w ręce ich Agáreńczycy ze wszystkim co mieli. Przeto iż do Bogá wołáli w bitwie/ á *on* je wysłuchał/ iż ufáli w nim. 21 ✤ Y zábráli dobytki ich; Wielbłądow ich pięćdźieśiąt tyśięcy/ á owiec dwie śćie y pięćdźieśiąt tyśięcy/ osłow dwá tyśiące/ á ludźi sto 22 tyśięcy. ✤ Abowiem ránnych wiele poległo/ iż od Bogá *byłá* oná porażká. Y mieszkáli ná miejscu ich/ áż *je* zábrano w niewolą.

23 A Le Synowie połowice pokolenia Mánássessowego/ mieszkáli w oney źiemi; od Bázán áż hermon y f Sánir *ktora* Hermon: bo y oni rozmn li. 24 ✤ A teć *są* Kśiążętá do cow ich: Efer y Jesy/ y Azryel/ y Jeremiasz/ y Ho Jáchdyel/ mężowie bárz mężowie sławni/ Kśiąż 25 Oycow swojich. ✤ Ale gdy przećiw Bogu Oycow swy dzołożyli/ náśládując B rodow *oney* źiemie/ ktore 26 nik Bog przed twarzą ich: dźił Bog Izráelski duchá Królá Assyryjskiego/ y d glát Fáláserá Królá Assy y przeniosł je: Rubenity/ ty/ y połowicę pokolenia sessowego/ á záwiodł je d do Háboru y do Ará/ y do zán/ áż do dniá tego.

ROZDZIAL V

Potomstwo Lewiego. 31 cy od Dawidá zporządzen ron y potomstwo jego. 71. M niektorych Lewitow.

1 Synowie a Lewiego/ 2 Káát/ y Meráry. ✤ wie Káátowi/ Amrám/ Iz 3 bron/ y Husyel. ✤ A Syn rámowi/ Aáron/ y Mojżes Márya: A Synowie A Nádáb/ y Abiu/ Eleázár/ 4 már. ✤ Eleázár zpłodźił 5 Finees zpłodźił Abisuá. ✤ zpłodźił Bokky: á Bokky 6 Uzy. ✤ A Uzy zpłodźił Ze á Zeráchiasz zpłodźił Me 7 Merajot zpłodźił Amárya 8 máryasz zpłodźił Achitobá chitob zpłodźił b Sádoká: 9 zpłodźił Achimáásá. ✤ A zpłodźił Azáryaszá: á 10 zpłodźił Johánáná. ✤ A zpłodźił Azáryaszá: ten ći j kápłáński urząd c sprawow mu/ ktory zbudował Sá 11 Jeruzalem. ✤ Zpłodźił też Amáryaszá: á Amáryasz 12 Achitobá. A Achitob zpłod toká: á Sádok zpłodźił S 13 ✤ A Sállum zpłodźił Hel 14 Helkiasz zpłodźił Azáryasz Azáryasz zpłodźił Sárájasz

ß zplodźił Jozedeká. ✣ Ale Joze-
oſśedł *w niewolę*, gdy PAn prze-
Judę y Jeruzalem przez
uchodonozorá. ✣ Synowie Le-
Gerſon/ Káát/ y Merary. ✣ A
imioná Synow d Gerſono-
h/ Lobni y Semei. ✣ A Syno-
Káátowi/ Amrám/ y Izáár/ y
ron/ y Huſyel. ✣ Synowie Me-
go/ Máchéli/ y Muzy. ✣ A teć
domy Lewitow według Ojcow
✣ Gerſonowi: Lobni Syn je-
Jáchát Syn jego: Zámmá
n jego. ✣ Joách Syn jego: Id-
Syn jego: Zárá Syn jego: Je-
Syn jego. ✣ Synowie Káá-
i: Aminádab Syn jego: Ko-
Syn jego/ Aſer Syn jego. ✣ El-
á Syn jego: y Abiázáf Syn
o/ y Aſſyr Syn jego. ✣ Táchát
n jego: Vryel Syn jego: Ozyaß
n jego: y Saul Syn jego. ✣ A
ynowie Elkánowi/ Amáſáj/ y
himot. ✣ Elkáná: Synowie
kánowi/ Sofáj Syn jego: y
áhát Syn jego. ✣ Eliáb Syn
o: Jerohám Syn jego: Elkáná
yn jego. ✣ A Synowie Sámuelo-
/ pierworodny Wáſſni y Abiás.
Synowie Merárego/ Mńháli;
oni Syn jego: Symeji Syn je-
Vzá Syn jego: ✣ Symhá Syn
o: Häggiáß Syn jego: Aſájaß
yn jego.

J ſą ktore poſtánowił Dáwid/
do śpiewánia w domu Páńſkim/
tám poſtáwiono ſkrzynię. ✣ Y
żyli przed przybytkiem namiotu
romádzenia śpiewájąc/ áż zbudo-
ł Sálomon dom PAńſkiw Je-
zalem: y ſtáli według porządku
ego ná ſłużbie ſwojey. ✣ A ćić ſą
orzy ſtáli/ y Synowie ich z Sy-
w Káátowych: Hemán śpiewak/
yn Joelá/ Syná Sámuelowego.
Syná Elkánowego: Syná Jero-
mowego: S, ná Elielowego: ſy-
Tohu: ✣ Syná Sufowego: Sy-
Elkánowego: Syná Máchátó-
go: Syná Amáſájowego: ✣ Sy-
Elkánowego/ Syná Joelowe-
: Syná Azáryaßowego/ Syná
ofoniaßowego: ✣ Syná Táchá-
wego: Syná Aſſyrowego: Syná
iáſowego: ✣ Syná Korego: Sy-
ná Jſárowego: Syná Káátowe-
go: Syná Lewiego: Syná Jzráe-
39 lowego. ✣ A brát jego Aſáf/ ktory
ſtawał po práwicy jego. Aſáf Syn
Báráchiaßow/ Syná Sámáowe-
40 go: ✣ Syná Michäelowego: Syná
Báſejaßowego: Syná Málchia-
41 ßowego: ✣ Syná Etny: Syná Ze-
ráchowego: Syná Adájowego. ✣
42 Syná Etánowego: Syná Symmo-
43 wego: ✣ Syná Semejowego: Sy-
ná Jáchátowego: Syná Gerſono-
44 wego: Syná Lewiego: ✣ A Syno-
wie Merárego y brácia ich *ſtawáli*
po lewey ſtronie: Etán/ Syn Kuze-
go Syná Abdego: Syná Mállu-
45 chowego: ✣ Syná Háſábiaßowego
Syná Amázyaßowego/ Syná Hel-
46 kiaßowego: ✣ Syná Amſego: Syná
Bánego: Syná Semmerowego.
47 ✣ Syná Moholi: Syná Muſego:
Syná Merárego: Syná Lewiego.
48 ✣ A brácia ich Lewitowie poſtá-
wieni *ſą* ku wßelákiey po-ſługze
49 przybytku domu Bożego. ✣ Ale c
Aáron y Synowie jego palili ná
Ołtarzu cáłopalenia/ y ná Ołtarzu
kádzenia/ przy káżdey poſłudze świá-
tnice świętych: y ku oczyśćiániu
Jzráelá według wßyſtkiego/ jáko
był przykazał Mojżeß ſługá Boży.
50 ✣ A ći ſą Synowie Aáronowi E-
leázár Syn jego: Finees Syn je-
51 go: ✣ Abiſuá Syn jego: Bokki Syn
jego: Vzy Syn jego: Zeráchiaß
52 ſyn jego: ✣ Merájot ſyn jego: A-
máryaß Syn jego: Achitob Syn
53 jego. ✣ Sádok Syn jego: Achi-
máás Syn jego.

54 A Te ſą mießkánia ich/ według
pálácow ich/ w gránicy ich: *to
jeſt* Synow Aáronowych według
rodzáju Káátytow: Bo *to* ich był
55 los. ✣ Przetoż dáli im Hebron w źie-
mi Judſkiey/ y przedmieśćia jego
56 około niego. ✣ Ale pole g miejſkie/ y
wśi ich/ dáli Kálebowi Synowi Je-
57 fonowemu. ✣ Synom záś Aárono-
wym dáli z miaſt Judſkich/ *miáſtá*
uciecżki/ Hebron/ y Lobne/ y przed-
mieśćia jego: y Jeter y Eſtemoá/ y
58 z przedmieśćiámi jego. ✣ Y Holon y
przedmieśćiá jego: y Dábir/ y przed-
59 mieśćia jego. ✣ Y Aſán y przed-
mieśćia jego: y Betſemes/ y przed-

c 2 *Moj.* 30. 7. 8. 10. 4 *Moj.* 4. 16. y 18. 1. 2.
f 3 *Moj.* 5. 16.
g *Jozue.* 21. 12.

60 mieścia jego. ♣ A z pokolenia Benjáminowego/ Gábáe y przedmieścia jego : y Almát y przedmieścia jego : y Anátok/ y przedmieścia jego. Wszystkich miast ich/ trzynaście 61 miast według domow ich. ♣ A Synom Káátowym pozostáłym z rodu tegoż pokolenia/ dostáło się w połowicy pokolenia Mánássessowego losem/ miast dziesięć. 62 ♣ A Synom Gersonowym/ według domow ich/ dostáło się w pokoleniu Isáschárowym/ y w pokoleniu Aserowym/ y w pokoleniu Neftálimowym/ y w pokoleniu Mánássessowym/ w Bázán/ miast trzynaście. 63 ♣ Synom Merárego/ według domow ich/ dostáło się w pokoleniu Rubenowym/ y w pokoleniu Gádowym/ y w pokoleniu Zábulonowym/ 64 losem miast dwánaście. ♣ Dáli *też* Synowie Izráelscy Lewitom/ miásta y przedmieścia ich. 65 ♣ A dáli *je* losem w pokoleniu Synow Judowych/ y w pokoleniu Synow Symeonowych/ y w pokoleniu Synow Benjáminowych/ miásta te ktore 66 názwáli imiony swymi. ♣ A tym ktorzy byli z rodu Synow Káátowych; (á były miásta y gránice ich w pokoleniu Efrájim)

67 TYm dáli z miast ucieczki/ Sychem/ y przedmieścia jego/ ná gorze Efrájim : y Gázer y przed-68 mieścia jego. ♣ Y Jekmáán y przedmieścia jego : y Betoron/ y 69 przedmieścia jego : ♣ Y Ajálon y przedmieścia jego : y Gátrymon y 70 przedmieścia jego. ♣ A w połowicy pokolenia Mánássessowego Aner/ y przedmieścia jego/ Bálám y przedmieścia jego : *To dáli* rodzájowi pozostáłemu Synow Káátowych. 71 ♣ Synom też Gersonowym/ z rodu połowice pokolenia Mánássessowego/ *dáli* Golán w Bázán/ y przedmieścia jego : y Astárot y przed-72 mieścia jego. ♣ A w pokoleniu Isáschárowym : Kádes y przedmieścia jego : Dáberet y przedmieścia 73 jego : ♣ Y Rámot y przedmieścia jego : y Anám y przedmieścia jego. ♣ 74 A w pokoleniu Aserowym/ Másál y przedmieścia jego : y Abdon y przed-75 mieścia jego : ♣ Y Hukok y przed-

mieścia jego : y Rohob y p[...]
76 cia jego. ♣ A w pokoleniu [...]
mowym/ Kádes w Gálilej [...]
mieścia jego : y Hámmon [...]
mieścia jego : y Kiryátájim [...]
77 mieścia jego. ♣ Synom M[...]
pozostáłym z pokolenia Záb[...]
ne są Remmon/ y przedmie[...]
78 Tábor y przedmieścia jego [...]
Jordanem u Jerychá n[...]
słońcá/ od Jordanu *dáne* [...]
koleniu Rubenowym Besor [...]
czy/ y przedmieścia jego : y [...]
79 y przedmieścia jego : ♣ Y [...]
y przedmieścia jego : y M[...]
80 przedmieścia jego. ♣ A w [...]
Gádowym/ Rámot w G[...]
przedmieścia jego : y Má[...]
81 y przedmieścia jego. ♣ Y [...]
y przedmieścia jego : y [...]
przedmieścia jego.

ROZDZIAL VI[...]

Liczbá Synow Isáschára[...]
Benjáminowych. 13. *Neftál[...]*
14. *Mánássessowych.* 20. *E[...]*
wych. y 30. *Aserowych. y* 31[...]
su Dawidá Królá.

1 A Synowie a Isáschár[...]
lá y Fuá/ Jásub/ y S[...]
2 czterej. ♣ A Synowie Tol[...]
y Ráfájasz/ y Jeryel/ y Jác[...]
Jebsám/ y Sámuel : *á liczb[...]*
ietámi według domow Ojco[...]
ktorzy *poszli* z Tole/ mężow[...]
duży według narodow swy[...]
ich *był* zá dni Dawidowy[...]
dziesiąt y dwá tysiące y sze[...]
3 Synowie Uzego/ Izráhia[...]
nowie Izráhiaszowi/ Mi[...]
Obádyasz/ y Joel/ Jesya[...]
4 Książąt wszystkich. ♣ A [...]
narodziech ich/ według dom[...]
cow ich/ poczet mężow wal[...]
trzydzieści y sześć tysięcy : [...]
5 wiele żon y Synow. ♣ A b[...]
według wszystkich rodzájo[...]
schárowych/ mężow duż[...]
osmdziesiąt y siedm tysięc[...]
stkich policzonych.

6 SYnowie b Benjáminow[...]
y Bechor/ y Jedyáel/ [...]
7 Synowie záś Belego/ Esb[...]
zy/ y Uzyel/ y Jerymot/ [...]
pięć Książąt domow Ojc[...]

w dużych : náliczono ich dwá-
ćiá y dwá tyśiące / y trzydźie-
cztery. ♣ A Synowie Becho-
Zámira / y Joás / y Eliezer / y
naj / y Amry / y Jerymot / y A-
/ y Anátot / y Alámát : wszyscy
ynowie Bechorowi. ♣ A náli-
o ich według rodzájow ich /
ążąt domow Ojcow ich / meżow
nych / dwádźieśćiá tyśięcy y
śćie. ♣ A Synowie Jedyáelo-
Bilán : á Synowie Bilánowi /
us / y Benjámin / y Ehod / y Cha-
a / y Zetán / y Társis / y Achisá-
: ♣ Tych wszystkich Synow Je-
lowych / według Kśiążąt do-
Ojcowskich / meżow bárzo du-
/ śiedmnaśćie tyśięcy y dwie
/ wychodzących ná wojnę do
y. ♣ Oprocz Suppim y Osim
now domá zrodzonych : y Husym
now w obcym Kráju zrodzo-
).

Synowie c Neftálimowi :
Jáchsiel / y Guni / Jesser / y
em : Synowie Báli.

Synowie Mánásessowi / A-
śrýel d ktorego mu urodźiłá żo-
: (á założnicá jego Syryanká /
dźiłá Máchirá Ojcá Gáláado-
o. ♣ A Máchir wźiął sobie żá
śiostrę Osimowę y Suppimo-
ktorey imię było Máácha.) A
drugiego e Sálfáád : y miał
lfáád Corki. ♣ A urodźiłá Má-
/ żoná Máchirowá Syná / y
wáłá imię jego Fáres : á imię
tá jego Sáres / á Synowie jego
m / y Rekem. ♣ A Synowie U-
owi / Bedon : Ci są Synowie
láádá Syná Máchirowego / Sy-
Mánássessowego. ♣ A śiostrá
Molechet / urodźiłá Isodá / y
ezerá / y Máchálá. ♣ A Syno-
Semidowi byli Ahián / y Se-
n / y Likchy / y Aniám.

Synowie Efrájimowi f Sutá-
lá / y Bered Syn jego : y Táchát
n jego ; y Eládá Syn jego : y Tá-
t Syn jego. ♣ Y Zábád Syn
o / y Sutálá Syn jego / y Eser / y
ád : A pobili je meżowie z Get /
śię byli zrodźili w oney ziemi : á-
wiem byli wtárgneli / áby pobrá-
obytki ich. ♣ Przetoż płákał E-
frájim Ojciec ich przez wiele dni : y
przyszli brácia jego / áby go ćieszyli :
23 ♣ Potym wszedł do żony swey / ktora
poczęłá y porodźiło Syná / y ná-
zwał imię jego Beryá / przeto iż śię
urodźił w utrapieniu domu jego :
24 ♣ Corkę też jego Seerę ktora pobu-
dowáłá Betoron niższe y wyższe y
25 Uzenzeerá. ♣ Y Refáchá Syná je-
go / y Resefá / y Teláchá Syná je-
26 go / y Techená Syná jego. ♣ Láádá-
ná Syná jego / Ammiudá Syná je-
27 go / Elisámá Syná jego / ♣ Nuná g
Syná jego / Jozuego Syná jego.
28 ♣ A ośiádłość ich / y mieszkánia ich /
Bethel / y wśi jego : á ná wschod
słońcá Náárán : á ná zachod słońcá
Gázer y wśi jego / y Sychem y wśi
29 jego / áż do Azá y wśi jego. ♣ A podle
miejsc Synow Mánássessowych /
Betsán y wśi jego : Tánách y wśi
jego : Mágeddo y wśi jego : Dor y
wśi jego. W tych mieszkáli Syno-
wie Jozefowi / Syná Izráelowego.

30 Synowie Aserowi / h Jenmá / y
Jesuá / Iswi / y Berya / y Será
31 śiostrá ich. ♣ A Synowie Beryaszo-
wi / Heber / y Melchiel : ten *jest* O-
32 ćiec Birsáwitow. ♣ A Heber zpło-
dźił Jáfletá / y Somerá / y Hotámá /
33 y Suę śiostrę ich. ♣ A Synowie Já-
fletowi / Páfách / y Bimhál / y Aswát :
34 Ci są Synowie Jáfletowi. ♣ A
Synowie Somerowi / Ahi / y Rohá-
35 gá / Jechubá y Arám. ♣ A Synowie
Helemá brátá jego / Sofách / Je-
36 mná / y Seles / y Amál. ♣ Synowie
Sofáchowi / Suách / y Hárnefer / y
37 Suál / y Bery / y Imrá. ♣ Beser / y
Hod / y Semá / y Sylá / y Jetrán / y
38 Berá. ♣ A Synowie Jeterowi / Je-
39 fone / y Fispá / y Ará / y *Ullá*. ♣ A Sy-
nowie Ullowi / Arách / y Hániel / y
40 Rysyasz. ♣ Ci wszyscy są Synowie
Aserowi / Kśiążętá domow rodzájow
swych / wybráni y duży meżowie /
przedniejszy z Kśiążąt : ktorzy poli-
czeni są ná wojnę do bitwy : poczet
tych meżow / dwádźieśćiá y sześć
tyśięcy.

g 4 *Moj.* 13.16.

h 1 *Moj.* 46.17. 1 *Moj.* 26.44.

Rozdział VIII.

Poczet potomkow Benjáminowych. 6. 13. 29. 32. mieszkánie ich w Ieruzalem.

a 1 Moj. 46.21. 4 Moj. 26.38. 1 Kron 7.6.

1 A Benjámin zpłodźił a Belę pierworodnego swego: A Asbelá wtorego/ y Ahráchá trzećiego. 2 ♣ Nochá czwartego/ á Ráfájaszá piątego. ♣ 3 A Synowie Bele *byli* Addár/ y Gerá/ y Abihud. 4 ♣ Y Abisuá/ y Noámán/ y Achoách. 5 ♣ Y Gerá/ y Susám/ y Churám. 6 ♣ A ćić są Synowie Echudowi: ći są Kśiążętámi narodow mieszkájących w Gábáá/ ktorzy je prześli do Mánáhát. ♣ 7 To jest Noámán/ y Achiá/ y Gerá/ on je przeniosł/ á zpłodźił Uzę/ y 8 Agyhudá/ *y Sácháráimá.* ♣ A Sácháráim zpłodźił *dźieći* w kráinie Moábskiey; (gdy one był odpráwił) z Chusyma y Bára żonámi swymi. 9 ♣ Zpłodźił tedy z Hodes żoną swą Jobábá/ y Sebiaszá/ y Męzę/ y 10 Málchámá. ♣ Y Jehuzá/ y Sáchiaszá/ y Mirmę: Ćić są Synowie jego/ 11 Kśiążętá domow Ojcowskich. ♣ A z Chusyma zpłodźił Abitubá/ y Elfáálá. 12 ♣ A Synowie Elfáálowi/ Eber/ y Misáám/ y Sámet: Ktory zbudował Ono/ y Lod/ y wśi jego. ♣ 13 A Berya/ y Sámá *byli* Kśiążętámi narodow mieszkájących w Ajálonie: 14 ći wygnáli obywátele z Get. ♣ A 15 Achio/ Sesák y Jerymot: ♣ Y Zá16 bádyasz/ y Arád/ y Háder: ♣ Y Michael/ y Issá/ y Jochá Synowie 17 Beryaszowi. ♣ A Zábádyasz/ y 18 Mesullám/ y Hiszki/ y Heber: ♣ Y Ismerai/ y Isliasz/ y Jobáb/ Synowie 19 Elfáálowi. ♣ A Jákim/ y Zy20 chry/ y Zábdy: ♣ Y Elienái/ y Selá21 tái/ y Eliel: ♣ Y Adájasz/ y Bera22 jasz/ y Symrát/ Synowie Symchy. 23 ♣ A Issán/ y Eber/ y Eliel: ♣ Y 24 Abdon/ y Zychry/ y Chánán: ♣ Y Hánániasz/ y Eleam/ y Anátotyjasz: 25 ♣ Y Isdájasz/ y Fánuel/ Synowie 26 Sesákowi. ♣ Y Sámserai/ y Zechá27 ryasz/ y Atáliasz: ♣ Y Járesyasz/ y Eliasz/ y Zychry/ Synowie Jero28 chámowi. ♣ Ći są Kśiążętá *domow* Ojcowskich/ według rodzájow swych/ á ći Kśiążętá mieszkáli w Jeruzalemie: 29 ♣ A w Gábáonie mieszkał b Oćiec Gábáończykow: á imię 30 żony jego było Mááchá. ♣ A Syn jego pierworodny Abdon: po nim Sur/ y Cys/ y Báál/ y Nádáb. 31 ♣ Y Gedor/ y Achio/ y Zechár.

b 1 Kron 9. 35.

32 ♣ Ale Michiot/ zpłodźił S[...] á ći tákże náprzećiwko br[...] mieszkáli w Jeruzalem[...] swą.

33 A Ner zpłodźił c Cys[...] zpłodźił Saulá: S[...] zpłodźił Jonátáná/ y M[...] 34 go/ y Abinádábá/ y Esbá[...] Syn Jonátánow *był* Me[...] á Merybbáál zpłodźił Mi[...] 35 A Synowie Michászowi P[...] 36 Melech/ y Tárea/ y Achász. ♣ [...] zpłodźił Joádá: á Joádá[...] Alemetá/ y Asmáwetá/ y[...] 37 go/ á Zymry zpłodźił Mos[...] Mosá zpłodźił Binę: [...] Syn jego: Eláśá Syn jeg[...] 38 Syn jego. ♣ Ten Asel m[...] Synow/ á te imioná ich: A[...] Bochru/ y Ismáel/ y Se[...] Obádyasz/ y Hánán: ći wsz[...] 39 nowie Aselowi. ♣ A Synow[...] brátá jego: Ulám pierw[...] jego: Jehus wtory/ y [...] 40 trzeći. ♣ A Synowie Ulám[...] li mężowie duży/ y mocno[...] gnáty; ktorzy mieli wiele [...] y wnukow/ *áż do* stu y piąći[...] Ći wszyscy *poszli* z Synow[...] minowych.

ROZDZIAŁ IX[...]

Ludźie przedni z pokoleni[...] Benjáminá, Efráimá y Má[...] ktorzy po náwroceniu z niew[...] lońskiey mieszkáli w Jeruza[...] Liczba kápłánow. 14. Lewi[...] ludźi zacnych ktorzy mie[...] Gábáonie.

1 A Ták wszyscy Izráelcz[...] czeni są: á oto zápisá[...] Kśięgách Krolow Izrá[...] Judskich; á przenieśieni [...] Bábilonu/ dla przestępstw[...] 2 ♣ Lecz ktorzy pierwszy mieszk[...] siádłośćiách swych/ y w m[...] swojich/ Izráelczycy/ Kápł[...] 3 witowie/ y Netynejczycy. ♣ [...] ruzalem mieszkáli z Synow[...] wych/ y z Synow Benjámin[...] y z Synow Efrájimowych/ [...] 4 nássessowych. ♣ Uttáj Syn [...] dá Syná Amry Syná In[...] ná Bonny/ z Synow Fáres[...] 5 Judowego. ♣ A z Sylona[...]

worodny/ y Synowie jego. ✤ A
ynow Zeráchowych / Jehuel/ y
i ich śześć set y dziewięćdzie-
. ✤ A z Synow Beniáminow-
h/ Sálu/ Syn Mesullámá Sy-
Hodáwiego/ Syná Asenuowego.
Ibniasz Syn Jerochániow / y
Syn Uzego/ Syná Michry: y
sullám Syn Sefátyaszá/ Syná
uelowego/ Syná Ibniaszowe-
✤ Tákże bráci ich według naro-
ich było dziewięć set y piędzie-
y śześć : Ci wszyscy mężowie
Książętámi rodzájow/ według
ow Ojcow swojich.
Kápłánow záśie / Jedájasz / y
Jechojáryb/ y Záchin. ✤ Y Azá-
z Syn Helkiaszá/ Syná Mesul-
owego / Syná Sádokowego /
ná Meráiátowego/ Syná Achi-
owego / był Książęciem domu
ego. ✤ Y Adájasz Syn Jerohá-
Syná Fássurowego / Syná
lchiaszowego / y Máásái Syn
elá. Syná Jáchserowego/ Sy-
Mesullámowego / Syná Me-
emitowego / Syná Immerowe-
. ✤ A bráci ich Książą według
ow Ojcow ich / było tyśiąc y
m set y sześćdziesiąt : mężow
ch ku spráwowániu posługi w
u Bożym. ✤ A z Lewitow Se-
asz Syn Hássubá / Syná Asry-
owego / Syná Hásábiaszowego
ynow Merárego. ✤ Y Bákbá-
Cheres / y Gálál : y Mátá-
z Syn Michy Syná Zychrego/
ná Asáfowego. ✤ Obádyasz też
n Semácháiászá/ Syná Gálá-
go / Syná Jedytunowego : y
áchiasz Syn Asy/ Syná Elká-
ego / ktory mieszkał we wśiách
ofátyckich. ✤ A odźwierni: Sál-
/ y Akkub/ y Tálmon / y Achi-
/ y brácia ich : Sállum Księ-
iedzy nimi. ✤ Ktory áż do tąd w
nie Krolewskiey stawał ná
od słońcá : ći byli odźwiernymi
ug poczłow Synow Lewi. ✤ Ale
lum Syn Korego/ Syná Abiá-
wego/ Syná Korego / y brácia
z domu Ojcá jego Korytczycy/
ku odpráwowániu posługi/
ámi progow namiotu: á Ojco-
ch byli nád Obozem Páńskim
strożámi weśćia. ✤ A Finees Syn b
Eleázarow był Książęciem nád ni-
mi/ á PAn był z nim. ✤ Zácháryasz
záśie Syn Mesellemiaszow / był o-
dźwiernym drzwi u Namiotu zgro-
mádzenia. ✤ Ci wszyscy są obráni
zá odźwierne do drzwi/ dwie śćie osob
y dwánaśćie : ći we wśiách swych
policzeni są / ktore postánowił Dá-
wid y Sámuel Widzący / dla wier-
nośći ich. ✤ Aby oni / y Synowie/
ich byli we drzwiách domu Páńskie-
go/ w domu Namiotu ná straży. ✤
Y byli odźwierni po czterech stro-
nách/ ná wschod/ ná Zachod/ ná poł-
nocy/ y ná południe. ✤ Brácia záśie
ich byli we wśiách swych / przycho-
dząc káżdego śiodmego dniá/ od czásu
áż do czásu / odmieniájąc śię z nimi.
✤ Abowiem pod spráwą tych czte-
rech przedniejszych odźwiernych byli
Lewitowie : á byli przełożeni nád
gmáchámi y y nád skárbámi domu
Bożego. ✤ A około domu Bożego
nocowáli : gdyż im należáłá straż je-
go; á oni go ná káżdy poránek otwie-
ráli. ✤ A z nich niektorzy byli nád
naczyniem ku posługowániu : ábo-
wiem pod liczbą wnośili je / y pod
liczbą wynośili je. ✤ Niektorzy záśie
z nich byli postánowieni nád innym
naczyniem / y nád wszystkim naczy-
niem świątnice / y nád mąką pszen-
ną y winem / y oliwą/ y kádzidłem/
y nád rzeczámi wonnymi. ✤ A nie-
ktorzy z Synow kápłáńskich sprá-
wowáli máśći z rzeczy wonnych. ✤
Mátátyasz też z Lewitow / pierwo-
rodny Sállumá Korytczyká / był
przełożony nád rzeczámi ktore w
pánwiách smáżono. ✤ A z Synow
Káátowych z bráci ich / byli niekto-
rzy przełożonymi nád chleby pokłá-
dnymi / áby je gotowáli ná káżdy
Sábbát. ✤ A z tych byli śpiewacy
przedniejszy / z domow Ojcowskich
miedzy Lewitámi / mieszkájący w
gmáchách od inszych prac wolni : bo
we dnie / y w nocy powinnośći swey
pilnowáć muśieli. ✤ Ci przedniejszy
z domow Ojcowskich miedzy Lewitá-
mi/ według narodow swych prze-
dniejszy : ći mieszkáli w Jeruzálem.
A W Gábáonie c mieszkáli/ Oćiec
Gábáończykow/ Jehiel/ á imię

d 1 Kron 8. 29.

żony

36 żony jego/ Máácha. ♣ A Syn jego pierworodny/ Abdon/ po nim Sur/ y Cys/ y Báál/ y Ner/ y Nádáb. ♣ 37 Y Gedor/ y Achio/ y Záchárjasz/ y 38 Michlot: ♣ (A Michlot zpłodził Symmámá) á ci tákże przeciw bráći swey mieszkáli w Jeruzalem/ z bráćią swoją. 39 ♣ A Ner zpłodził [d] Cyssá/ y Cys zpłodził Saulá/ á Saul zpłodził Jonátáná/ y Melchisuego/ y Abinádábá/ y Esbáálá. 40 ♣ A Syn Jonátánow Merybbáál: á Merybbáál zpłodził Micháśá. 41 ♣ Synowie záś Micháśowi/ Fiton/ y Melech/ y Táreá/ *y Achaz.* 42 ♣ A Achaz zpłodził Járe: á Jára zpłodził Alemetá/ y Asmáwetá y Zymrego: á Zymri zpłodził Mosę. 43 ♣ A Mosá zpłodził Bine: á Refájasz Syn jego/ Eláśá Syn jego/ Asel Syn jego. 44 ♣ A Asel miał sześci Synow; y te imioná ich: Asrykám/ y Bochru/ y Jsmáel/ y Seáryjasz/ y Obádyasz/ y Hánán; Ci ś Synowie Aselowi.

d 1 Kron. 8. 33.

ROZDZIAL X.

Saul przegrawszy bitwe od Filistynow, sam śie zábił. 8. Filistynowie tryumfując głowe jego w kośćiele báłwánow swych záwieśili. 11. Iábeńczycy ćiáło Saulá y Synow jego pogrzebli. 13. przyczyná tákowego zginienia Saulowego.

1 A Gdy Filistynowie walczyli [a] z Jzráelem/ uciekli mężowie Jzráelscy przed Filistynámi/ á polegli bedąc porażeni ná gorze Gelboe. 2 ♣ Y gonili Filistynowie Saulá y Syny jego: y zábili Filistynowie Jonátáná/ y Abinádábá/ y Melchisuego/ Syny Saulowe. 3 ♣ A gdy śie zmocniłá bitwá przeciw Saulowi/ tráfili ná niego strzelcy/ y [b] z łuku zrániony jest od strzelcow. 4 ♣ Rzekł tedy Saul do sługi swego co zá nim broń nośił: Dobądź mieczá twego/ á przebij mię nim/ by snadź nie przyszli ći nieobrzezáńcy/ á nie pośmiewáli śie ze mnie: Ale nie chćiał sługá ktory nośił broń jego/ bo śie bárzo bał: Przetoż porwawszy Saul miecz/ padł nań. 5 ♣ A widząc sługá co nośił broń jego/ że umárł Saul/ padszy

a 1 Sám. 31. 1.

b 1. Bał śie bárzo strzelcow.

6 też y sám ná miecz/ umár
umárł Saul/ y trzej Sy
go/ y wszystek dom jego
społu zginął. 7 ♣ Co gdy uj
scy mężowie Jzráelscy
mieszkáli ná dolinie/ iż
zráelczycy, á iż pomárli S
nowie jego; opuśćiwszy mi
tákże uciekli: y przyszli J
wie y mieszkáli w nich.
8 A Gdy názájutrz przyszl
nowie bráć łupy z pobi
leżli Saulá/ y Syny jego
9 gorze Gelboe. ♣ A złup
wźieli głowę jego/ y zbro
posłáli po źiemi Filistyńs
koło/ áby to ogłoszono b
10 báłwány ich/ y przed ludem
łożyli zbroję jego w dom
swego/ á głowę jego zá
domu Dágonowym.
11 Y Słyszawszy tedy wszy
wie Jábes Gáláád/ w
uczynili Filistynowie Sau
12 Powstáli wszyscy mężowie
wźieli ćiáło Saulowe/
Synow jego: á przyniosz
bes pogrzebli kośći ich p
w Jábes/ y pośćili prz
13 dni. ♣ A ták umárł Saul
występstwá swego/ c ktorym
stąpił przećiwko PANu/ y
ko słowu Páńskiemu/ kt
przestrzegał/ iż śie rádzi
14 wieszczego pytájąc śie go: ♣
nie rádził PAná/ zábił go
niosł krolestwo ná Dawid
Jsájego.

ROZDZIAL X

Dawid w Hebronie ná kro
mázány. 4. Jeruzalem d
zamek Syońſki opánowáł. 1
ni jego y ludźie waleczni.

1 ZEbráli śie tedy wszys
zráel do Dawidá/ do
mowiąc: Otosmy kość
2 ćiáło twoje! ♣ Jáko y pr
gdy jeszcze był Saul Krol
wywodźił y wwodźił Jzr
PAN Bog twoj rzekł tob
bedźiesz b paść lud moj J
á ty bedźiesz wodzem ná
3 moim Jzráelskim. ♣ A tá
wszyscy stárszy Jzráelscy d

bronu / y uczynił Dawid z
przymierze w Hebronie / przed
m: y pomázáli Dawidá zá
nád Izráelem/według słowá
kiego / *ktore powiedźiał* przez
nuelá.
chał tedy Dawid ze wszystkim
zráelem d do Jeruzalem / kto-
Jebus / gdźie byli Jebuzej-
obywátelmi źiemie. ♣ Y rze-
ywátele Jebuzejscy do Dawi-
Nie wnidźiesz sám. Ale Dawid
zamek Syoński / ktory *jest*
m Dawidowym. ♣ Bo był
Dawid: Ktobykolwiek poráźił
zejczyká napierwey/ten będźie
źećiem y Hetmánem: przetoż
ił napierwey Joáb syn Sár-
zostáł Hetmánem. ♣ Y mieszk-
Dawid ná onym zamku: dla
ázywano go miástem Dawido-
♣ Y zbudował miásto w oko-
Mello / áż w okrąg: á Joáb
ował ostátek miástá. ♣ A ták
id im dáley / tym więcey roz-
ał śię / y rosł: ábowiem PAn
ow *był* z nim.
Ci *są* naprzedniejszy e rycer-
ze ktore miał Dawid / ktorzy
ięznie stáráli z nim o krole-
ego / że wszystkim Izráelem/
o Krolem uczynili / według
Páńskiego/nád Izráelem. ♣
ići jest poczet rycerzow ktore
Dawid: Jásobám Syn Chách-
w / przedniejszy miedzy trzy-
g: ten podniozszy oszczep swoj
zy stá / jednym rázem ich zá-

Po nim Eleázár/ Syn Dodo-
ow Achochitczyk: ten *był* je-
miedzy trzemá mocárzámi
en był z Dawidem w Pásdá-
/ gdźie śię zebráli byli Fili-
wie k ku bitwie; á byłá oná
polá pełna jęczmieniá: á lud
ciekł przed Filistynámi. ♣ Y
li w pośrzod onego polá / y o-
ili go / á poráźili Filistyny:
báwił PAn *lud* wybáwieniem
kim.
I tákże trzej ze trzydźiestu g
rzedniejszych / wstąpili ná ská-
Dawidá / do jáskini Odol-
: gdyż wojsko Filistyńskie le-

jáko Obozem w dolinie Ráfájim: ♣ 16 Abowiem Dawid ná ten czás *mieszkał* ná zamku/ á stánowisko Filistyńskie *było* ná ten czás w Betlehem. ♣ 17 Prágnął h tedy Dawid y rzekł: O by mi śię kto dał nápić wody z studnie Betlehemskiey/ ktora jest u bramy! ♣ 18 Przetoż przebiwszy śię ći trzej przez wojsko Filistyńskie / náczerpáli wody z studni Betlehemskiey ktora jest u bramy: á wźiąwszy przynieśli do Dawidá: Lecz jey nie chćiał Dawid pić / ále ją wylał *ná ofiárę* PAnu. ♣ 19 Y rzekł: Nie day mi tego Boże moj / ábym to uczynić miał! Izali krew tych mężow pić będę / ktorzy odważyli żywot swoj? ábowiem z odwagą żywotá swego przynieśli ją: y nie chćiał jey pić. To uczynili trzej oni mocárze.

20 A Abisáj brát Joábow / był przedniejszy z onych trzech: tenże podniosł włocznią swą ná trzy stá ludu/ *ktore* pobił: y otrzymał sławę miedzy onymi trzemá. ♣ 21 Z tych trzech nád innych dwu był sławniejszy/ á był ich Kśiążęćiem: jednák onych trzech *pierwszych* nie doszedł.

22 Bánájás *też* Syn Jojády/Syn mężá dużego/wielkich spraw/ z Kábseelá / ten zábił dwu mocárzow Moábskich: ten też zszedszy / zábił Lwá w pośrzod jámy/gdy był śnieg/ ♣ 23 Ten też zábił mężá Egipczániná/ mężá ktorego wzrost był ná pięći łokći: A choćiaż Egipczánin miał w ręku oszczep / jáko nawoj tkácki/ wszákże przyszedł do niego z kijem / y wydárł oszczep z ręki Egipczániná / 24 y zábił go oszczepem jego. ♣ To uczynił Bánájás Syn Jojády / ktory tákże sławnym zostáł / miedzy onymi trzemá mocárzámi. ♣ 25 A *choć* był miedzy oną trzydźiestą sławnym / wszákże nie doszedł onych trzech: Y postánowił go Dawid i nád drábánty swymi.

26 A W wojsku co mocniejszy *byli* Asáel/ brát Joábow / Elkánán syn Dodonow z Betlehem. ♣ 27 Sámmot Hárodczyk: Heles Felonitczyk. ♣ 28 Hirá Syn Ikkesow Tekuitczyk: Abiezer Anátotczyk. ♣ 29 Sybbechaj Husátczyk: Iláj Ahohitczyk.

h 2 Sám. 23.15.

i 2 Sám. 23.23.

30 czyk. Máhárái/ Netofátczyk: He-
31 led Syn Báány Netofátczyk. Itái Syn Rybájego z Gábáát/ Synow Benjáminowych: Bánájás Fárá-
32 tończyk. Hurái od potoká Gáás:
33 Abiel Arbátczyk. Asmáwet Báchá-romczyk: Eliáchbá Sáálbończyk.
34 Synowie Asemá Gysończyká/ Jo-
35 nátán Syn Ságe Horárczyk. A-hiám Syn Zácharow Arárytczyk:
36 Elifál Syn Urow. Hefer Meche-
37 rátczyk: Achiás Felonitczyk. He-sro Kármelczyk: Náárái Syn Ez-
38 bájow. Joel brát Nátánow: Mib-
39 chár Syn Gárego. Selek Ammonitczyk: Náchárái Berotczyk/ ktory nośił broń Joábá Syná Sárwiey.
40 Hirá Itrejczyk: Gáreb Itrejczyk.
41 Uryasz Hettejczyk: Zábád Syn
42 Achálájego. Adyná syn Syse Rubenitczyk/ Kśiążę Rubenitow: á z
43 nim trzydźieśći mężow. Hánán Syn Máächy/ y Jozáfát Mitnit-
44 czyk. Uzyasz Asterátczyk: Sámá y Jehiel Synowie Hotámi Aroerytczyká.
45 Jedyáel Syn Symry: y
46 Jochá brát jego Tysytczyk. Eliel Máchawimczyk/ y Jerybái/ y Josáwiasz Synowie Elnáámowi: Y
47 Itmá Moábczyk. Eliel/ y Obed/ y Jáásyel z Mezobájey.

Rozdzial XII.

Benjáminitowie pośilkowáli Dawidá gdy mieszkał w Sycelegu. Pośilki z inszych fámilijey, gdy mieszkał w Hebronie.

1 A Ci są, co byli przyszli do Dawidá / do a Sycelegu / gdy śię jeszcze krył przed Saulem/ Synem Cyssowym: á ći byli miedzy mocárzámi pośiłek dawájący w bitwie.

a 1 Sám. 27. 6.

2 Noszący łuk/ á práwą y lewą ręką *ćiskájący* kámieńmi y strzeláiący z łuku/ *á byli* z brácij Saulowych/ *z pokolenia* Benjáminowego.

3 Kśiążę Achiezer/ y Joás/ Synowie Semmáj Gábátczyká: y Jezyel/ y Fálet/ Synowie Azmáwetowi: y Báráchá/ y Jehu Anátotczyk
4 Ismájasz też Gábáończyk/ mężny miedzy trzydźiestą/ á *był* przełożony nád trzydźiestą: y Jeremiasz/ y Jáházyel/ y Johánán/ y Jozábád
5 Gederátczyk. Eluzái/ y Jerymot/ y Beáliasz/ y Semáryasz/ y...
6 Hárufitczyk. Elkáná/ y ... Asáreel/ y Joezer/ y Jásob...
7 chitczyk. Y Joelá/ y ... Synowie Jerohámowi z ...

8 A *Z pokolenia* Gádowe... byli do Dawidá ná ... bronne/ ná puszczą/ mężo... mężowie sposobni do boju/ ... tarcz y kopiją/ ktorych t... ty jáko lwie twarzy/ á já...
9 po gorách prętcy. Eser p... szy: Obádyasz wtory: E...
10 ći. Mismánná czwarty: ...
11 piąty. Atái szosty: Eliel...
12 Jochánán osmy: Elzebá...
13 ty. Jeremiasz dźiewiąty: ...
14 nájasz jedenasty. Ci b... now Gádowych / Hetmáni... jeden nád stem mnieyszy / ...
15 nád tyśiącem. Ci są kto... szli Jordan mieśiącá pie... ktory był wylał ze wszystk... gow swojich: y wygnáli ... *mieszkájące* w dolinách ná w... ná zachod słońcá.

16 P Rzyszli tákże *niektorzy*... now Benjáminowych... dowych / do miejscá obronn...
17 Dawidá. Y wyszedł Da... ćiwko nim / á odpowiádáj... im: Jeśliśćie spokojnie p... mnie/ ábyśćie mię rátow... też moje złączy śię z wá... jeśliśćie *przyszli* ábyśćie m... li nieprzyjaćiołom mojim... nie mász niepráwośći prz... niech w to wejrzy Bog Oj...
18 szych / á niech sądźi. Te... przyoblekł Amázyaszá prz... go / miedzy Hetmány / ... Twojiśmy o Dawidźie / ... *przestawamy* Synu Isái: ... pokoj / tobie / y pokoj pom... twojim! gdyżći pomaga B... A ták przyjął je Dawid / ... nowił je Hetmány wojská.

19 A *Z pokolenia* Mánáss... odpádli niektorzy do ... gdy b ćiągnął z Filistyny... ko Saulowi ná wojnę: ále... byli ná pomocy. Gdyż nár... śię Kśiążętá Filistyńskie / ... go/ mowiąc: Ten z niebe... szyem głow nászych odpá...

ą PAná ſwego. ♣ Gdy tedy
o Syceleg / ućiekli do niego
rzy *z pokolenia* Mánáſſeſſowe
dnách y Jozábád / y Jedyáel /
háel / y Jozábád / y Elihu /
etáj / Hetmáni nád tyśiącá=
okolenia Mánáſſeſſowym. ♣
pośiłkowáli Dawidá przećiw
hufowi / bo meżni *byli* wſzy=
przetoż byli Hetmáni w woj=
o. ♣ Náwet ná káżdy dźień
li śię do Dawidá ná pomoc
/ áż *było* wojſko wielkie / jáko
Boże.

Táć jeſt liczbá przedniejſzych /
towych do boju *ktorzy* przy=
Dawidá do Hebronu / áby
eśli kroleſtwo Saulowe do
według ſłowá Páńſkiego. ♣ Z
w Judowych / noſzących tarcz
zynia / ſześć tyśięcy / y ośm
owych do boju. ♣ Z Synow
eonowych / meżnych do boju /
tyśięcy y ſto. ♣ Z Synow Le=
/ cztery tyśiące y ſześć ſet. ♣
á *tákże* przedniejſzy *z Synow*
nowych / á z nim trzy tyśiące
m ſet. ♣ A Sádok młodźie=
rycerz meżny: y *z* domu Oj=
go Książąt dwádźieśćia y
. ♣ A z Synow Benjámino=
bráći Saulowych trzy ty=
: bo jeſzcze wielka częśc ich
wáłá z domem Saulowym.
Synow Efrájimowych dwá=
á tyśięcy y ośm ſet / ludźi
ch / meżow ſławnych w do=
Ojcow ich. ♣ A z połowice po=
a Mánáſſeſſowego / ośmna=
śięcy / ktorzy byli miánowá=
dług imion / áby przyſzli *y* po=
wili Dawidá Krolem. ♣ A z
w Iſáſchárowych / umiejąc=
ozeznawáć czáſy / ták iż wie=
co *kiedy* czynić miał Izráel /
at ich dwieśćie : á wſzyſcy
ich przeſtawáli ná rádźie ich.
okolenia Zábulonowego / kto=
chodźili ná wojnę / gotowych
u z káżdym orężem wojen=
ieçdźieśiąt tyśięcy / ſtawáją=
ſzyku jednoſtájnym ſercem. ♣
kolenia Neftálimowego Książ=
śiąc / á z nimi z tarczámi y
ámi trzydźieśći y śiedm ty=

35 śięcy. ♣ A *z pokolenia* Dánowego / gotowych do boju / dwádźieśćiá y ośm tyśięcy / y ſześć ſet. ♣ A *z pokolenia*. 36 Aſerowego ktorzy wychodźili ná wojnę / y umieli śię ſzykowáć do 37 bitwy / czterdźieśći tyśięcy. ♣ A z zá Jordaniá *z pokolenia* Rubenowego y Gádowego / y z połowice pokolenia Mánáſſeſſowego / ze wſzyſtkim orężem wojennym / ſto y dwádźieśćiá tyśięcy. 38 ♣ Ci wſzyſcy meżowie waleczni ſpráwni ku bitwie ſercem uprzyjmymi przyſzli do Hebronu / áby poſtánowili Dawidá Krolem nád wſzyſtkim Izráelem. Nádto y wſzyſcy inni z Izráelá jednego ſercá *byli*, áby poſtánowili Krolem Dawidá. 39 ♣ Y byli tám z Dawidem przez trzy dni / jedząc y pijąc : bo im byli nágotowáli bráćia ich. 40 ♣ Tákże y ktorzy bliſko ich byli / áż do Iſáſchár / y Zábulon / y Neftálim przynośili c chleby ná osłách / y ná wielbłądách / y ná mułách / y ná wołách / potráwy / mąki / figi / y rozynki / y wino / y oliwę / y wołow / y owiec wielkim doſtátkiem: Bo byłá rádość w Izráelu.

c *A. pokármy.*

ROZDZIAŁ XIII.

Dawid ſkrzynię Páńſką prowádźi z weſelem do Ieruzalem. 9. Ozá iż śię jey dotknął, zábity. 12. Táż zoſtáwiona w domu Obededomá. 14. ktoremu Bog błogoſłáwi.

1 A Dawid wſzedł w rádę z Hetmány nád tyśiącámi / y z Setnikámi / y ze wſzyſtkimi Rotmiſtrzámi. 2 ♣ Y mowił Dawid do wſzyſtkiego zgromádzenia Izráelſkiego: Jeſli śię wam podoba / y *jeſli* to jeſt od PAná Bogá náſzego / rozeſlimy wſzędy do bráćij náſzey pozoſtáłey po wſzyſtkich krájinách Izráelſkich; przytym też do Kápłánow y Lewitow po miáſtách / y przedmieśćiách ich / á niech śię zgromádzą do nas: 3 ♣ A byſmy a przeprowádźili Skrzynię Bogá náſzego do nas: ábowiem nie pytáliſmy śię o niey zá dni Saulowych. 4 ♣ Y rzekło wſzyſtko zgromádzenie / áby śię ták ſtáło: bo śię tá rzecz podobáłá wſzyſtkiemu ludowi.

a *1 Sám. 6. 2.*

5 Zebrał tedy Dawid wszystkiego Izráelá / od Nilu b Egipskiego / áż gdźie śię chodźi do Emát / áby przyprowádźili Skrzynię Bożą z Káryátyárym. 6 A ták przyszedł Dawid / y wszystek Izráel / do c Báálá w Káryátyárym ktore jest w Judźie ; áby przyprowádźili z támtąd skrzynię PANA Bogá / śiedzącego nád Cherubiny / gdźie wzywáne bywa imię jego. 7 Y wieźli Skrzynię Bożą ná woźie nowym z domu Abinádábowego : A Ozá y Achio prowádźili woz. 8 Lecz Dawid y wszystek Izráel gráli przed Bogiem ze wszystkiey mocy / y pieśniámi / y ná hárfách / y ná cytrách / y ná bebniech / y ná cymbałách / y ná trąbách.

b H. Sychor T. czárna rzeká.
c 2 Sám. 6. 2.

9 A Gdy przyszli ná bojewisko d Chidon / z ćiągnął Ozá rękę swą / áby zádźierżał Skrzynię / bo woły były wystąpiły *z drogi*. 10 Y rozgniewał śię bárzo PAN ná Ozę / y zábił go : przeto iż źćiągnął rękę swą ku skrzyni : y umárł támże 11 przed Bogiem. Y zafrásował śię Dawid / iż to rozerwánie PAN uczynił w Oźie : á przetoż názywał ono miejsce Peres Ozá / áż do dniá 12 tego. Y ulękł śię Dawid e Bogá dniá onego / á rzekł ; Jákoż mam wprowádźić do śiebie skrzynię Bożą? 13 Przetoż nie wprowádźił Dawid skrzynię do śiebie / do miástá Dawidowego / ále ją wprowádźił do domu Obededomá Gettejczyká. 14 Y zostáłá skrzyniá Boża miedzy domownikámi Obededomowymi / w domu jego / przez trzy mieśiące. Y błogosłáwił PAN domowi Obededomowemu / y wszystkiemu co miał.

d I. Do gumná. 2 Sám. 6. 6.
e 2 Sám. 6. 9.

ROZDZIAŁ XIV.

Hirám dodawa potrzeb Dawidowi do budowánia kośćiołá. 3. Synowie Dawidowi ktore zpłodźił w Jeruzalem. 8. wojny z Filistyny y zwyćięstwá. 17. imię jego sławne.

1 POtym posłał Hirám / Krol Tyrski / posły do Dawidá / y drzewá Cedrowe / y murárze / y ćieśle / áby mu zbudowáli dom. 2 Y poznał Dawid / iż go utwierdźił PAN a Krolem nád Izráelem / á iż wy-

a 2 Sám. 5. 12.

wyższył krolestwo jego …
3 swego Izráelskiego. (Y …
wid wiecey zon w Jeruz…
zpłodźił Dawid wiecey S…
4 Corek. A też są imioná …
rzy mu śię urodźili w b Je…
Sámmuá / y Sobáb / Nátá…
5 lomon. Y Jochár / y Eli…
6 fálet. Y Nogá / y Nefeg…
7 Y Eliszámá / y Beeliád…
felet.)
8 W Tym usłyszawszy c…
wie / że był pomázán…
zá Krolá nád wszystkim I…
wyćiągneli wszyscy Fili…
áby szukáli Dawidá. Co …
szał Dawid / wyszedł przeć…
9 Bo Filistynowie przyćiąg…
rozpostárli śię w dolinie …
10 Y rádźił śię Dawid B…
wiąc : Mamli iść przećiw…
nom? á podaszli je w ręce …
odpowiedźiał mu PAN : …
11 dam je w ręce twoje. A…
przyćiągneli do d Báál …
poráził je tám Dawid / y …
wid : Rozerwał Bog nie…
ły moje / przez rękę moję …
rozrywája wody : á pr…
zywano imię miejscá one…
12 Perázym. Y zostáwili t…
swoje : á Dawid rozkazał…
zpalono ogniem.
13 Lecz *zebrawszy śię* znow…
nowie / rozpostárli śię …
14 Przetoż rádźił śię znow…
Bogá : y rzekł mu Bog ; …
gni zá nimi / ále śię o…
nich / ábyś ná nie nátárł …
morwom. 15 A gdy usłysz…
idącego po wierzchách mor…
tedy wynidźiesz do bitwy …
szedł Bog przed tobą / áb…
16 wojská Filistyńskie. Y u…
wid jáko mu był rozkázał…
porázili wojská Filistyńsk…
17 báon áż do Gázer. A t…
wiło śię imię Dawidowe…
stkich źiemiách : y spráwił…
je był strászny wszystkim n…

ROZDZIAŁ X…

Dawid zbudowawszy na… ni Páńskiey. 2. z Lewitá… Spiewakámi. 25. z Hetmá…

…. 28. *y ze wßyſtkimi Izráelczy-*
…i z domu Obededomowego prze-
…. 29. *ſkacże przed nią, á Michol*
…á jego, *znieważyłá go.*

…Gdy ſobie pobudowął Dawid
… domy w mieśćie ſwojim / y ná-
…ował mieyſce Skrzyni Bożey/ y
…ił jey namiot : ✠ Tedy rzekł
…wid: Nie *godźi śię* nośić Skrzy-
…a Bożey jedno Lewitom : te bo-
…n obrał PAN / áby nośili
…rzynię Bożą / y ſłużyli mu / áż
…wieki. ✠ Przetoż/ zebrał Dawid
…ſkiego Izráelá do Jeruzalem/
… przenioſł ſkrzynię Páńſką ná
…yſce jey / ktore jey był zgoto-

… Zgromádźił Dawid Syny A-
… ronowe/ y Lewity. ✠ Z Sy-
… Káátowych: Urychá przedniej-
… / y bráćiy jego / ſto y dwádźie-
… ✠ Z Synow Meráręgo: Aſá-
… przedniejßego / y bráćiy jego/
… śćie y dwádźieśćiá. ✠ Z Sy-
… Gerſonowych : Joelá prze-
…jßego / y bráćiy jego / ſto y
…dźieśći. ✠ Z Synow Eliſá-
…owych ; Semejaßá przedniejße-
… y bráćiy jego / dwie śćie. ✠
…ynow Hebronowych / Eliela
…niejßego / y bráćiy jego / ośm-
…iat. ✠ Z Synow Huſyelo-
… : Aminádábá przedniejßego /
…ćiy jego / ſto y dwánaśćie. ✠
… wezwał Dawid Sádoká / y
…tárá / kápłanow : tákże Le-
…w / Urychá / Aſájaßá / y Joe-
…Semejaßá y Elielá y Aminá-
… ✠ Y rzekł do nich : Wyśćie
…niejßy z *domow* Ojcowſkich
…y Lewitámi ; poświęććież śię
…áćia ſwoja / ábyśćie przynie-
…rzynię PANá Bogá Izráel-
… / ná mieyſce / ktorem jey ná-
…ał. ✠ Abowiem iżeśćie tego
…ey nie uczynili/ uczynił rozer-
… PAN Bog náß b miedzy
…: bośmy go nie ßukáli według c
…oj nośći. ✠ Poświęćili śię tedy
…áni y Lewitowie / áby prze-
… ſkrzynię PANá Bogá Izrá-
…go. ✠ Y nieśli Synowie Lewi-
…rzynię Bożą / jáko był rozká-
…Mojżeß / według słowá Páń-
… / ná rámionách ſwych / ná

drążkách / ktore przy niey były.
16 Y Rzekł Dawid przedniejßym z Lewitow / áby poſtánowili z bráćiy ſwojey śpiewaki z inſtrumentámi muzyckimi / z lutniámi / z cytrámi / y z cymbałámi / áby ſłyßány był wyniesiony głos z weſelem.
17 ✠ Y poſtánowili Lewitowie Hemáná Syná Joelowego / á z bráćiy jego Aſáfá / Syná Báráchiaßowego: á z Synow Meráręgo bráćiy ich Etáná Syná Chuſájowego.
18 ✠ A z nimi bráćia ich *w rzedźie* wtorym: Zácháryaßá / Bená / y Jázyelá / y Semirámotá / y Jechielá / y Unni / Eliábá / y Benájaßá / y Mááſejaßá / y Mátytyaßá / y Eliſelego / y Mikniejaßá / y Obededomá / y Jehielá / odźwierne.
19 ✠ A śpiewacy: Hemán / Aſáf y Etán / ná cymbałech miedźiánych głośno gráli.
20 ✠ A Zácháryaß / y Jázyel / y Semirámot / y Jechiel / y Unni / y Eliáb / y Mááſejaß / y Benájaß / *gráli* ná lutniách przy śpiewániu wyſokim.
21 ✠ A Mátytyaß / y Eliſele / y Mikniejaß / y Obededom ; y Jehiel / y Azázyaß / *gráli* ná cytrách przy śpiewániu niſkim.
22 ✠ A Kenániaß przedniejßy z Lewitow ktorzy nieśli *ſkrzynię*, rozrządzał jákoby nieść miano / bo był roſtropny.
23 ✠ Ale Báráchiaß / y Elkáná *byli* odźwiernymi u Skrzynie.
24 ✠ A Sebániaß / y Jozáfát / y Nátánáel / y Amáſáj / y Zácháryaß / y Benajaß / y Eliezer Kápłáni / trąbili w trąby przed ſkrzynią Bożą : Ale Obededom / y Jechiaß / *byli* odźwiernymi u ſkrzynie.
25 A Ták Dawid y Stárßy Izráelſcy / y Hetmáni nád tyśiącámi / ßli / áby przeprowádźili e ſkrzynię przymierza Páńſkiego z domu Obededomowego z weſelem.
26 ✠ Y ſtáło śię / gdy Bog wſpomogł Lewity / nioſące ſkrzynię przymierza Páńſkiego / że ofiárowáli śiedm wołow / y śiedm báránow.
27 ✠ A Dawid *był* obleczony w ßáty biśiorowe : tákże y wßyſcy Lewitowie ktorzy nieśli ſkrzynię / y śpiewacy / y Kenániaß / rządcá tych co nieśli miedzy ſpiewaki : á Dawid miał ná ſobie Efod lniány.
28 ✠ A ták wßyſtek Izráel prowádźił ſkrzynię przy-

e 2 Sám. 6. 11. 12.

mierza Pańskiego z weselem / y z hukiem kornetu/ y traby/ y cymbałow : grájac ná lutniách y ná Cytrách.

29 Y Stáło śię / gdy skrzyniá przymierza Pańskiego wchodźiłá do miástá Dawidowego/ że Michol f Corká Saulowá / wyglądájac oknem / ujrzáłá Krolá Dawidá skáczącego / y igrájacego: y wzgárdźiłá go w sercu swojim.

f 2 Sám. 6. 16.

ROZDZIAŁ XVI.

Dáwid przyprowádźiwszy skrzynię do przybytku Páńskiego, Ofiáry spráwowáł y wszystek lud częstowáł. 4. Spiewaki postánowił. 7. Psalm pewny ku śpiewániu przy skrzyni podał. 37. sługi kośćielne zporządźił. 47. A zátym lud rozpuśćiwszy, y sam do domu odszedł.

1 A Gdy przynieśli a skrzynię Bożą / y postáwili ją w pośrzod namiotu/ ktory był Dawid rozbił: tedy spráwowáli cáłopalenia y ofiáry spokojne przed Bogiem. 2 ♣ A gdy dokończył Dawid ofiárowáć cáłopalenia / y ofiar spokojnych / błogosłáwił ludowi w imię Páńskie. 3 ♣ Y rozdźielił b wszystkim mężom Izráelskim / od meżá / áż do niewiásty / káżdemu po bochenku chlebá/ y po sztuce mięsá / y po łagiewce *winá*.

a 2 Sám. 6. 17.

b 2 Sám. 6. 19.

4 A Postánowił przed skrzynią Páńską z Lewitow sługi / áby wspomináli/ y wyznawáli/ y chwálili PAná Bogá Izráelskiego. ♣ 5 Asáf był przednieyszy : á wtory po nim Zácháryasz/ Jehiel/ y Semirámot/ y Jechiel/ y Máttytyasz/ y Eliáb/ y Benájasz/ y Obededom y Jehiel/ ći ná instrumenćiech / ná lutniách/ ná hárfách/ ále Asáf ná Cymbalech/ gráli. 6 ♣ Bánájasz záś y Jáházyel Kápłáni/ z trabámi ustáwicznie *byli* przed skrzynią przymierza Bożego.

7 D Opiero dniá onego napierwey postánowił Dawid / áby *tym Psalmem* chwalony był PAn przez Asáfá y bráćią jego. 8 ♣ Wysławiajćie c PAná : wzywajćie imienia jego / á opowiádajćie miedzy narody spráwy jego. 9 ♣ Spiewajćiemu/ graj=

c Psalm 105. 1. Ezái. 12. 4.

ćie mu / rozmawiajćie
10 cudách jego. ♣ Chlubćie ś
niu świętym jego ; á ni
ráduje serce szukájacych P
11 Szukajćie PAná/ y moc
12 kajćie oblicza jego záwżd
minájćie dźiwne spráwy
czynił/ y cudá jego/ y sądy
13 O naśienie Izráelskie/ s
O Synowie Jákobowi /
14 jego! ♣ On *jest* PAn Bo
15 wszystkiey źiemi sądy jeg
mietajćie ná wieki ná
jego : ná słowo ktore p
16 tyśiacnego pokolenia: ♣
stánowił d z Abráhámem
17 przyśięgę jego z Izáákie
stánowił to Jákobowi zá
Izráelowi zá przymierze
18 ♣ Mowiac; tobie dam źi
nánejszka *zá* sznur dźiedźi
19 szego. ♣ Choć was było m
á przez krotki czás byli
20 dniámi w niey. ♣ Y prze
narodu do narodu / y od
21 do innego ludu. ♣ Nie d
komu/ áby je ućiskáć mia
22 dla nich Krole. ♣ *Mowi*
kajćie e pomázáńcow moj
rokom mojim nieczyńćie

23 S Piewajćie f PAn
źiemio: opowiádajć
24 do dniá zbáwienie jego. ♣
dajćie miedzy narody chw
y miedzy wszystkimi ludź
25 spráwy jego. ♣ Bo wielki
y chwalebny bárzo / y
26 nád wszystkie Bogi: ♣ G
Bogowie Pogáńscy *są* bá
27 że PAn niebiosá uczynił.
y zacność przed nim : m
28 ná miejscu g jego. ♣ h P
PAnu pokolenia narodow
29 śćie Pánu chwałę y moc.
nieśćie Pánu chwałę imi
przynieśćie dáry / á pr
przed oblicznosć jego: kła
PAnu w ozdobie świet
30 ♣ Bojćie się oblicza jeg
źiemio : á będźie utwirdz
źiemie / áby się nie po
31 Niech się rozráduja nie
niech się rozweseli źiemia
mowią w narodźiech: PA
32 ♣ Niech zászumi morze/ y

co w nim jest: niech śię rozrá-
pole / y wszystko co ná nim *jest.*
Tedy śię rozweselą drzewá leśne
o PAnem: ábowiem przyszedł
ić źiemie. ♣ Wysławiajćie i
NA / ábowiem dobry / bo ná
i *trwa* miłośierdźie jego. ♣ A
ićie: Záchowaj nas Boże zbá-
nia nászego: y zgromadź nas / á
wi nas od pogan: ábyśmy wiel-
imie swięte twoje: y chlubili
w chwale twojey. ♣ Błogosłá-
ny PAn Bog Izráelski / od wie-
áż ná wieki. Y rzekł wszystek lud
en: y chwalił PAná.

Zostáwił tám *Dawid* przed
skrzynią przymierza Páńskie-
Asáfá y bráćią jego; áby służy-
rzed skrzynią ustáwicznie we-
z potrzeby dniá káżdego. ♣ Lecz
ededomá k / y bráćij ich sześćdźie-
t y ośm: Obededomá *mowię*
ná Jedytunowego y Hose / *uczy-*
dźwiernymi. ♣ A Sádoká Ká-
ná / á bráćia jego kápłány / *posłá-*
przed przybytkiem Páńskim ná
zynie / ktora byłá w Gábáon: ♣
y ofiárowáli cáłopalenia PAnu
Ołtarzu / cáłopalenia ustáwi-
ie / ráno y wieczor: á to według
ystkiego / co nápisano w zakonie
ńskim / ktory przykazał Izráelo-
♣ A z nimi Hemáná / y Jedytu-
/ y inne *ná to* obráne / ktorzy by-
imienia miánowáni: áby chwa-
PAná / przeto iż ná wieki *trwa*
ośierdźie jego. ♣ A miedzy nimi
mán y Jedytun trąbili y gráli
trąbách / ná cymbałech / y ná *in-*
h instrumenćiech muzyckich Bo-
ále Syny Jedytunowe *postáwił*
rot. ♣ A ták rozszedł śię wszystek
/ káżdy do domu swego. Dawid
też wroćił / áby błogosłáwił do-
wi swemu.

ROZDZIAŁ. XVII.

*og niechce áby Dawid Kośćioł bu-
wał. 7. Sálomonowi to zostáwuje, y
chrystusie Pánu obietnicę mu czy-
16 zá co Dawid Bogu dźiękuje.
y o wypełnienie tych obietnic uni-
nie prośi.*

Stáło śię á gdy mieszkał Dá-
wid w domu swym / że rzekł do
Nátáná Proroká: Oto ja mieszkam
w domu Cedrowym / á skrzynia
przymierza Páńskiego pod korty-
náni. 2 ♣ Y rzekł Nátán do Dawi-
dá: Cokolwiek jest w sercu twym / u-
czyń; gdyż Bog jest z tobą.

3 Potym onej nocy / stáło śię sło-
wo Boże do Nátáná / mowiąc;
4 ♣ Idź / á mow Dawidowi słudze
memu: Ták mowi PAn: Nie ty mi
będźiesz budował domu do mieszká-
nia. 5 ♣ Ponieważem nie mieszkał w
domu ode dniá / b ktoregom wywiodł
Syny Izráelskie / áż do dniá tego:
álem śię przechadzał z námiotu do
námiotu / y z przybytku *do przy-
bytku.* 6 ♣ Wszędźie gdźiemkolwiek
chodźił ze wszystkim Izráelem / izá-
lim y słowo rzekł ktoremu z Se-
dźiow Izráelskich / ktorymem roz-
kazał / áby pásli lud moj / mo-
wiąc: Przeczżeśćie mi nie zbudo-
wáli domu Cedrowego? 7 ♣ Przetoż
teraz ták powiesz słudze memu Dá-
widowi; Ták mowi PAN Zastę-
pow: Jam ćiebie wźiął z c owczár-
ni / gdyś chodźił zá trzodą / ábyś był
wodzem nád ludem mojim Izráel-
skim. 8 ♣ Y byłem z tobą wszędźie
gdźieśkolwiek chodźił / á wygłádźi-
łem wszystkie nieprzyjaćioły twoje
przed twarzą twoją: y uczyniłem ći
imię / jáko imię wielkich *ludźi* ktorzy
są ná źiemi. 9 ♣ A postánowiłem
miejsce ludowi memu Izráelskiemu:
y wszczepiłem go: y będźie mieszkał
ná miejscu swym / á nie będźie wię-
cey poruszony; á ni go więcey Sy-
nowie nieprawośći trápić będą / já-
ko przed tym: 10 ♣ Záraz ode dni ktory-
chem postánowił Sędźie nád ludem
mojim Izráelskim: Y poniżyłem
wszystkie nieprzyjaćioły twoje: y
oznájmiłem ći że ći PAn dom zbu-
duje.

11 A Gdy śię wypełnią dni twoje /
ábyś szedł zá Ojcámi twojimi /
wzbudzę nasienie twoje po tobie /
ktore będźie z Synow twojich / y u-
mocnię krolestwo jego. 12 ♣ Ten mi
zbuduje dom d y utwierdzę stolicę je-
go áż ná wieki. 13 ♣ Ja mu e będę zá
Ojcá: á on mi będźie zá Syná: á
miłośierdźia mego nie odejmę od
niego / jákom je odjął od *tego* ktory

b 1 *Krol.* 8. 16.
c 1 *Sám.* 16. 11. 12. 13. 2 *Sám.* 5. 2. *Psalm.* 78. 70. 71.
d 1 *Krol.* 5. 5. y 6. 12. 1 *Kron.* 22. 10. y 28. 5. 6.
e *Psalm.* 89. 27. 29. 30.

14 był przed tobą. Owszem postánowię go w domu mojim / y w krolestwie mojim áż ná wieki : á stolicá jego będźie trwáłá áż ná wieki.

15 WEdług tych wszystkich słow / y według wszystkiego widzenia tego ták mowił Nátán do Dáwidá.

16 Zátym wszedszy Krol Dawid / śiadł przed obliczem PAnskim / y rzekł: Cożem ja *jest* PANIE Boże: y co jest dom moj / żeś mię przywiodł áż do tąd?

17 Lecz y to máło było przed oczymá twymi o Boże! áleś też obietnicę uczynił o domie sługi twego ná czás dáleki / y wejrzałeś ná mię według obyczáju ludzkiego / wywyższájąc mię / o PAnie Boże!

18 Coż jeszcze więcey *ma mowić* Dawid przed tobą o uwielbieniu sługi twego? Abowiem ty znasz f sługę twego.

19 PANIE dla sługi twego / y według sercá twego uczyniłeś te wszystkie wielkie rzeczy / ábyś znájome uczynił te wszystkie wielmożne spráwy.

20 PANIE / niemász g podobnego tobie / y niemász Bogá oprocz ćiebie : wedle wszystkiego cośmy słyszeli w uszy násze.

21 Y ktoż jest jáko lud twoj / *jáko* Izráel narod jedyny ná źiemi? dla ktoregoby Bog szedł / áby *go* sobie odkupił zá lud / á uczynił sobie imię / czyniąc wielkie rzeczy y strászne / wyganiájąc pogány przed twarzą ludu twego / ktoryś wykupił z Egiptu.

22 Y uczyniłeś lud twoj Izráelski sobie zá lud / áż ná wieki / á ty PANIE stałeś śię im zá Bogá.

23 Przetoż teraz o PANIE / słowo ktoreś powiedźiał o słudze twojim / y o domu jego / niech będźie ztwirdzone áż ná wieki : á uczyn jákoś powiedźiał.

24 Niechajże się ták stánie ; y niechaj będźie uwielbione imię twoje / áż ná wieki / áby mowiono: PAN Zastępow / Bog Izráelski / Bogiem jest nád Izráelem: á dom Dawidá sługi twego niechaj umocniony będźie przed twarzą twoją.

25 Abowiemeś ty / Boże moj / objáwił słudze twemu / iż mu zbudujesz dom: przetożználazł sługá twoj *u siebie*, áby się modlił przed tobą.

26 A ták o PANIE / tyś sam Bog / á mowiłeś to dobre o słudze swym.

f *Jerem.* 12. 3. *Náh.* 1. 7. 2. *Kor.* 5. 11.

g 5. *Moj.* 3. 24. y 4. 35. y 6. 4. 1. *Krol.* 8. 23. *Psalm* 86. 8. *Ezái.* 37. 16. y 43. 10. y 44. 6. y 45. 5. y 46. 9. *Dán.* 3. 29. *Ozea.* 13. 4. *Joel.* 2. 27.

27 Teraz tedy począłeś bło[...] domowi sługi twego / áby [...] wieki przed tobą : boś ty P[...] *jemu* błogosłáwił / á będźie [...] sławiony ná wieki.

ROZDZIAŁ XVI[...]

Dawidowe zwyćięstwá. 9. T[...] Emát pokoju szuka. 14. V[...] Dawidowi.

1 Y Stáło się potym że [...] Dawid a Filistyny / y p[...] á wziął Get / y wśi jego z [...] stynow.

2 Poráźił też Moá[...] byli Moábczycy sługámi [...] wymi / przynosząc mu hołd.

3 [...] źił też Dawid Hádárezerá [...] Soby w Emát gdy był n[...] áby rozprzestrzeniał páństw[...] nád rzeką Eufrátes.

4 Zá[...] tedy Dawid tyśiąc wozow / [...] tyśięcy jezdnych / y dwádźie[...] śięcy mężow pieszych / y p[...] Dawid *żyły* wszystkich w[...] záchowawszy z nich *koni* d[...] zow.

5 Przyćiągnęli też Sy[...] z Dámászku / ná pomoc H[...] rowi Krolowi Soby : Lec[...] Dawid z Syryjczykow [...] śćiá y dwá tyśiące mężow.

6 [...] Dawid osádźił *żołnierzem* [...] Dámászká / á byli Syryjcz[...] gámi Dawidowymi / od[...] mu hołd : y záchowywał P[...] widá gdźie się kolwiek obr[...]

7 Pobrał też Dawid tarcz[...] ktore mieli słudzy Hádáre[...] y wniosł je do Jeruzalem.

8 [...] tym z Tybchát y z Chun[...] Hádárezerowych / nábrał [...] miedźi bárzo wiele : z kto[...] lomon spráwił morze b m[...] y słupy / y naczynia miedźi[...]

9 A Gdy usłyszał Tohy [...] mát / że poráźił Dawi[...] ko wojsko Hádárezerá Krol[...]

10 Posłał Adorámá Syná [...] Krolá Dawidá / áby go p[...] w pokoju : y áby mu powi[...] przeto że zwalczył Hádáre[...] poráźił go : (ábowiem wal[...] hy z Hádárezerem) ktory p[...] z sobą c wszelákie naczyni[...] y śrebrne y miedźiáne.

11 [...] poświęćił Krol Dawid P[...]

rem y ze złotem/ ktore był po=
od wszystkich narodow/ od E=
zykow/ y od Moábczykow/ y
ynow Ammonowych/ y od Fi=
iow/ y od Amálekitow.
l Abisáj Syn Sárwijey porá=
ził Edomczykow w dolinie sol=
śmnaśćie tyśięcy. ♣ Y osádził
nską źiemię żołnierzem: á byli
cy Edomczycy sługámi Dawi=
ym; y záchowywał PAN Da=
wszędźie gdźie śię obroćił. ♣
ł krolował Dawid nád wszyst=
Izráelem/ czyniąc sąd y sprá=
liwość/ wszystkiemu ludowi
u.

Był Joáb Syn Sárwijey nád
woiskiem: á Jozáfát Syn Ahi=
w Kánclerzem. ♣ A Sádok
n Achitobow/ y Abimelech Syn
tarow *byli* Kápłánámi/ á Sú=
ył Pisárzem. ♣ Bánájás też
ı Jojádow/ był *przełożonym*
Cheretczykámi/ y Feletczykámi:
Synowie Dawidowi *byli* pier=
omi przy boku krolewskim.

ROZDZIAŁ XIX.

mmonitski Krol Hánon. 4. obelży Posły Dawidowe. 6. wojnę ećiw niemu podnośi. 10. ále go z Joábá raz. 16. y drugi poráźił.

Stáło śię potym/ że umárł
Náhás Krol Synow Ammo=
ych/ á Syn jego krolował
sto niego. ♣ Tedy rzekł Dawid:
ynię miłośierdźie nád Háno=
/ Synem Náhásowym/ bo O=
jego uczynił miłośierdźie náde
a. Y posłał Dawid posły/ áby
ieszyli po Ojcu jego: á ták przy=
słudzy Dawidowi do źiemie Sy=
Ammonowych/ do Hánoná/ á=
o ćieszyli.

łe rzekli Kśiążętá synow Am=
monowych do Hánoná: Mnie=
ż żeby Dawid czynił uććiwość
cu twemu/ iż przysłał do ćiebie
ktorzyby ćię ćieszyli? ázaż nie
rego/ áby wypátrzyli/ y wy=
egowáli y zburzyli tę źiemię
yśli słudzy jego do ćiebie? ♣
zetoż wźiąwszy Hánon sługi Da=
owe/ ogolił je/ y poobrzynał száty
/ od połowice áż do zádkow/ y

5 puśćił je. ♣ Poszli tedy *niektorzy*/ y oznájmili Dawidowi o tych mężách: y posłał przećiwko nim/ (poniewaź byli oni mężowie obelżeni bárzo) y rzekł *im* Krol: Zostańćie w Jerycho áż odrostą brody wásze/ potym śię wroćićie.

6 A Widząc Synowie Ammonowi/ że śię obrzydłymi stáli Dawidowi/ posłał Hánon/ y Synowie Ammonowi/ tyśiąc talentow śrebrá/ áby sobie nájęli *zá te* pieniądze z Mezopotámiey y z Syryjey Máách/ y z Soby wozy y jezdne. ♣

7 Y nájęli sobie zá one pieniądze trzydźieśći y dwá tyśiącá wozow/ y Królá Máácha z ludem jego: ktorzy przyćiągnąwszy/ położyli śię obozem przećiw Medebá: á synowie Ammonowi zebrawszy śię z miast swych/ stáwili śię do bitwy. ♣

8 *Co* gdy usłyszał Dawid/ posłał Joábá ze wszystkim wojskiem ludu rycerskiego.

9 ♣ A ták wyćiągnąwszy Synowie Ammonowi/ uszykowáli śię do bitwy przed bramą miejską: krolowie záśię ktorzy byli przyszli *ná pomoc* osobno w polu *byli*. ♣

10 Przetoż widząc Joáb uszykowáne przećiwko sobie wojsko do bitwy z przodku y z tyłu/ wybrał *niektore* ze wszystkich przebránych z Izráelá/ y uszykował wojsko przećiw Syryjczykom.

11 ♣ A ostátek ludu dał pod rękę Abisájemu/ brátu swemu: y uszykowáli śię przećiw Synom Ammonowym. ♣

12 Y rzekł Joáb: Jeśli mi będą śilnymi Syryjczycy/ przydźiesz mi ná pomoc: A jeśli tobie Synowie Ammonowi będą śilnymi/ ja tobie dam pomoc.

13 ♣ Zmacniaj śię/ á bądźmy mężnymi zá lud nász/ y zá miástá Bogá nászego: á PAN/ co dobrego jest w oczách jego/ niech uczyni.

14 ♣ Nástąpił tedy Joáb/ y lud ktory z nim *był* do bitwy przećiwko Syryjczykom/ ále oni ućiekli przed nim.

15 ♣ Tedy Synowie Ammonowi ujrzawszy/ że ućiekáli Syryjczycy/ ućiekli y oni przed Abisáim brátem jego/ y uszli do miástá: á Joáb wroćił śię do Jeruzalem.

16 A Ták widząc Syryjczycy/ iż byli poráženi od Izráelá/ wyprawili posły/ y wywiedli Syryj

czyki którzy *byli* zá rzeką/ á Sobách Hetman wojská Hádárezerowego prowádźił je. 17 ♣ Y oznájmiono to Dawidowi: Który zebrawszy wszystkiego Izráelá/ przepráwił śię przez Jordan/ á przyćiagnawszy do nich uszykował wojsko przećiwko nim: á gdy uszykował wojsko Dawid przećiwko Syryjczykom ku bitwie/ zwiedli z nim bitwę. 18 ♣ Tedy ućiekli Syryjczycy przed Izráelem/ y poráził Dawid z Syryjczyków śiedm tyśięcy wozów/ y czterdźieśći tyśięcy mężów pieszych/ y Sobáchá Hetmáná wojská *onego* zábił. 19 ♣ Przetoż gdy ujrzeli słudzy Hádárezerowi/ iż byli poráženi od Izráelá/ uczynili pokój z Dawidem/ y służyli mu. ♣ Y nie chćieli nápotym Syryjczycy dawáć pomocy Synom Ammonowym.

ROZDZIAŁ XX.

Dawid zwyćiężył Ammonity, y miásto ich wniwecz obróćił. 4. trzy sławne bitwy zwiodł z Filistynámi, z których w káżdey jeden obrzym Filistyński poległ.

1 Y Stáło śię po a roku tego czásu/ gdy Królowie zwykli wyjeżdżáć *ná wojnę*, iż wywiódł Joáb co mężnieysze rycerstwo/ y pustoszył źiemię Synów Ammonowych/ á przyćiagnawszy obległ Rábbę: (lecz Dawid zostawał w Jeruzalem) y dobył Joáb Rábby y zburzył ją. 2 ♣ Y wźiął Dawid b koronę Królá ich z głowy jego; á ználazł w niey talent złotá/ y kámienie bárzo drogie: y włożono ją ná głowę Dawidowę/ y wywiózł łupów z miástá bárzo wiele. 3 ♣ Lud też który *był* w nim/ wywiódł/ y dał je potrzeć piłámi y wozámi żeláznymi/ y *porąbáć* śiekierámi: Tákći uczynił Dawid wszystkim miástom Synów Ammonowych/ y wróćił śię Dawid ze wszystkim ludem do Jeruzalem.

4 P Otym znowu/ gdy byłá wojná c w Gázer z Filistynámi/ zábił Sobbochaj Husátczyk/ Syfę/ który był z narodu Obrzymów: á ták *Filistynowie* poniżeni są. 5 ♣ Byłá też jeszcze wojná z Filistynámi/ gdźie zábił Elchánán/ Syn Jáirów/ Lá-

a 2 Sám. 11. 1. y 12. 26.

b 2 Sám. 12. 30.

c 2 Sám. 21. 18.

chmiego/ brátá Goliatá G…
ká/ którego drzewce u wło…
6 ło jáko nawój tkácki. ♣ Y…
szcze byłá wojná w Get/ …
mąż wzrostu wielkiego/ má…
śći pálców/ *wszystkich* dwá…
cztery: á ten też był z nar…
7 obrzymá. ♣ Ten gdy urąg…
łowi/ zábił go Jonátán S…
8 májá/ brátá Dawidowego. …
li Synowie jednego O…
Get: którzy polegli od rąk…
dowey/ y od ręki sług jego.

ROZDZIAŁ XX…

Dawid lud liczy. 7. y t…
je. 8. á ze trzech plag od …
dánych, mór obiera. 14. k…
márło ludu 70000. 15. …
prozbę jego Anjołowi ludu…
wáć zákazał. 18. on PAn…
zbudowawszy, ná nim of…
záczym też plágá ustáłá.

1 A Le Szátan a powstał…
Izráelowi/ á pobudźi…
2 dá/ áby policzył Izráelá. ♣ …
rzekł Dawid do Joábá/ y…
łożonych nád ludem: Idźći…
ćie Izráelá od Beerseby/ áż…
á odnieśćie do mnie/ żebym…
3 poczet ich. ♣ Ale rzekł Joá…
przymnoży PAN ludu swe…
teraz jest/ tyle sto kroć: izal…
PAnie mój/ nie są wszyscy…
gámi PAná mego? przecz…
go dowiáduje PAN mój …
żeby to miáło być ná upade…
4 łowi? ♣ Wszákże słowo K…
przemogło Joábá: przetoż…
Joáb/ á obszedszy wszystk…
zráelá/ wróćił śię potym d…
5 zalem. ♣ Y oddał Joáb p…
ráchowánego ludu Dawi…
było wszystkiego Izráelá …
tyśięcy/ y sto tyśięcy m…
dnych ku bojowi: á z Ju…
cztery kroć sto tyśięcy/ …
dźieśiąt tyśięcy mężów wá…
6 ♣ Lecz Lewitów y Benj…
nie policzył miedzy nie; gd…
kre było rozkazánie królews…
bowi.

7 D Wszem nie podobáłá ś…
tá rzecz/ przetoż poká…
8 ráelá. ♣ Y rzekł Dawid d…

...rzeßyłem bárzo/ żem to uczynił: teraz oddał/ proßę/ nieprawość ...gi twego/ bom bárzo głupie u...nił.

... Atym rzekł PAN do Gádá ... Proroká Dawidowego mowiąc: Idź/ powiedz Dawidowi/ á rzecz: ...k mowi PAN: Trzy rzeczy po...wam; obierz sobie jedne z nich/ ...ymći uczynił. Tedy przyßedł ...ád do Dawidá/ y rzekł mu: Ták ...wi PAN; Obierz sobie: Abo ...zez trzy látá głod: ábo żebyś ...zez trzy mieśiące ginął od nie...zyjaciół twych/ á miecz nieprzy...ciół twojich żeby ćię ścigał: ábo ...y przez trzy dni miecz PAński/ y ...r był w ziemi/ á Anjoł PAński ...y nißczył wßystkie gránice I...elskie: Przetoż teraz uważ co ...am odpowiedźieć temu ktory mię ...ał. Y rzekł Dawid do Gádá: ...árzom zćiśniony; niech wpádnę/ ...ßę/ w ręce PAńskie/ gdyż bárzo ...ielkie są zlitowánia jego/ á w rę... ludzkie niechaj nie wpadam.

...Edy przepuśćił PAN powie...trze morowe ná Izráelá: Y ...legło z Izráelá śiedmdźieśiąt ty...ęcy mężow. Posłał też Bog ...njołá do Jeruzalem/ áby je trá...ł: á gdy je trácił/ ujrzał PAN/ ...użalił śię nád tym złym: Y rzekł ...hjołowi trácącemu: Dosyć; juz ...wśćiągni rękę twą. A Anjoł ...Ański stał podle bojewiská Orná... Jebuzejczyká. W tym pod...ioßy Dawid oczy swe/ ujrzał An...łá PAńskiego/ ktory stał miedzy ...emią y miedzy niebem: á w ręce ...go miecz jego dobyty wyćiągnio...y przećiw Jeruzalem. Y upadł ...awid/ y stárßy oblekßy śię w wo... ...y ná twarzy swoje: Zátym ...ekł Dawid do Bogá: Izalim nie ...rozkazał liczyć ludu? Jámći jest ...m ktorym zgrzeßył/ y bárzo źle ...czynił: ále te owce coż uczyniły? PANie Boże moj/ niech śię obro...i/ proßę/ ręká twojá ná mię y ná ...om Ojcá me°: ále przećiwko ludowi ...wemu niech śię nie srozy tá plágá.

...Atym Anjoł PAński rzekł do Gádá/ áby mowił Dawidowi/ ...eby ßedł y zbudował Ołtarz PANU/ ná bojewisku Ornáná Jebuzejczyká. A ták ßedł Dawid według słowá Gádowego/ ktore mowił imieniem PAńskim. Tedy obejrzawßy śię Ornán/ ujrzał onego Anjołá; á czterej synowie jego ktorzy byli z nim skryli śię: á Ornán młocił pszenicę. W tym przyßedł Dawid do Ornáná/ á pojrzawßy Ornán obaczył Dawidá/ y wyßedßy z bojewiská pokłonił śię Dawidowi twarzą do źiemie.

Y Rzekł Dawid do Ornáná: Daj mi plác tego bojewiská/ ábym zbudował ná nim Ołtarz PAnu: zá słußne pieniądze zpuść mi je/ á będźie odwroconá tá plágá od ludu. Y rzekł Ornán Dawidowi: Weźmi je sobie/ á niech uczyni Krol PAn moj co mu śię dobrego widźi. Otoć przydawam y woły ná cáłopalenia/ y woz ná drwá/ y pszenicę ná ofiárę śniedną: toć wßystko dawam. Y rzekł Krol Dawid do Ornáná: Nie ták: Ale rácżey kupię zá słußne pieniądze: Bo nie wezmę co twego jest: áni będę ofiárował PAnu cáłopalenia dárowánego. A ták Dawid dał Ornánowi zá on plác/ ßeść set syklow złotá dobrey wagi. Y zbudował tám Dawid Ołtarz PAnu: á ofiárował cáłopalenia y ofiáry spokojne: y wzywał PAná/ ktory go wysłuchał/ zpuśćiwßy ogień z Niebá ná Ołtarz cáłopalenia. Y rzekł PAn do Anjołá/ áby obroćił miecz swoj w pochwy swoje. Onego czásu widząc Dawid/ iż go wysłuchał PAN ná bojewisku Ornáná Jebuzejczyká/ ofiárował tám ofiáry. Abowiem Przybytek PAński/ ktory uczynił Mojżeß ná pußczy/ y Ołtarz cáłopalenia/ ná on czás był ná wyżynie w Gábáonie. A nie mogł Dawid iść do niego/ áby śię rádźił Bogá: bo przestrászony był mieczem Anjołá PAńskiego.

ROZDZIAŁ XXII.

Dawid máteryą ná Kośćioł zgotowawßy. 6. ná śmierć śię gotując, wpomina żeby go Sálomon budował. 16. Pieniądze y rzemieśniki mu oddáje. 18. á Kśiążętom żeby mu wiernie pomagáli, rozkázuje.

1 Y Rzekł Dawid: Toć jeſt mieyſce domu PAná Bogá y to Ołtarz ná cáłopalenie Izráelowi.

2 PRzetoż rozkazał Dawid áby zgromádzono cudzoziemce / ktorzy *byli* w ziemi Izráelſkiey: y poſtánowił *z nich* kámienniki/ áby ciosáli kámienie czworográniáſte ná budowánie domu Bożego. 3 ✤ Zelázá też bárzo wiele ná goźdźie/ y ná drzwi w bramách/ y ná ſpajánie nágotował Dawid / y miedźi wage niezliczona. 4 ✤ Drzewá też Cedrowego bez liczby : ábowiem náwieźli Dawidowi Sydończycy/ y Tyryjczycy/ drzewá Cedrowego bárzo wiele. 5 ✤ Bo rzekł był Dawid : Sálomon Syn moj *jeſt* młodźieńczykiem máłym : á dom ma być zbudowány PANU / wielki y známienity : ktoregoby imie y ſławá/ po wßyſtkiey ziemi *były*: Przetoż teraz nágotuje mu *potrzeb*. Y nágotował Dawid przed śmiercia ſwa bárzo wiele potrzeb.

6 TEdy záwołał Sálomoná Syná ſwego/ á przykazał mu / áby zbudował dom PANU Bogu Izráelſkiemu. 7 ✤ Y rzekł Dawid do Sálomoná; Synu moj : Vmyśliłem a był w ſercu mojim zbudowáć dom imieniowi PANA Bogá mego. 8 ✤ Ale śie ſtáło do mnie ſłowo PAńſkie/ mowiac: Wieleś b krwie rozlał / y wielkieś wojny prowádźił : nie bedźieß budował domu imieniowi memu/ przeto/ żeś wiele krwie rozlał ná ziemie przede mna. 9 ✤ Oto Syn ktoryć śie urodźi/ bedźie meżem ſpokojnym: Bo mu dam odpoczynienie od wßyſtkich nieprzyjaćioł jego zewßad. ✤ Przetoż Sálomon bedźie imie jego : Abowiem pokoj y odpoczynienie dam Izráelowi zá dni jego. 10 ✤ On zbuduje c dom imieniowi memu. On mi d bedźie zá Syná/ á ja mu *bede* zá Ojcá: y utwirdze ſtolice kroleſtwá jego nád Izráelem áż ná wieki. 11 ✤ Przetoż PAN bedźie z toba Synu moj : y bedźieć śie ßcześćiło / y zbudujeß dom PAná Bogá twego/ jáko mowił o tobie. 12 ✤ Wßákże niechći da PAN roſtropność/ y ſmyſł/ á niech ćie poſtánowi nád Izráelem/ ábyś

a 1 Kron 28. 2.
b 2 Sám. 7. 4. 1 Kron 28. 3.
c 2 Sám. 7. 13. 1 Krol. 5. 5.
d 2 Sám. 7. 14. Zyd. 1. 5.

ſtrzegł zakonu PANá Bo[...]
13 go. ✤ Tedy ßcześliwym bed[...]
śli ſtrzedz y czynić bedźieß [...]
zánia y ſady/ ktore rozkazał [...]
przez Mojżeßá Izráelowi[...]
cniajże śie/ á badź zmeżył[...]
14 boj śie/ áni śie lekaj. ✤ A [...]
w utrapieniu mojim/ nágot[...]
dom PAńſki/ złotá ſto ty[...]
lentow / y ſrebrá tyśiac [...]
tálentow : do tego miedźi [...]
bez wagi/ bo *tego* wiele jeſt[...]
wá/ tákże/ y kámienia ná[...]
kem : á *ty* do tego przyczyn[...]
15 Maß też u śiebie wiele rze[...]
kow/ kámiennikow/ y murá[...]
ćieślow/ y wßelkich biegłych[...]
16 dym rzemieśle. ✤ Złotá/ [...]
y miedźi / y żelázá nie m[...]
by : wſtańże á czyń/ á PA[...]
z toba.

17 Y Przykazał Dawid n[...]
Kśiażetom Izráelſk[...]
pomagáli Sálomonowi [...]
18 jego; ✤ *Mowiac*: Izali PA[...]
wáß *nie jeſt* z wámi ktory [...]
odpoczynienie zewßad ? B[...]
reke moje obywátele *tey* zi[...]
poddána jeſt tá ziemiá PA[...]
19 ludowi jego. ✤ Teraz tedy [...]
ſerce ſwe y duße ſwoje/ áby[...]
káli PANá Bogá wáßego: [...]
ćie/ á budujćie Swiatnice [...]
Bogu/ żebyśćie *tám* wnieś[...]
nie przymierza PAńſkiego/[...]
nia święte Boże do domu/ k[...]
dźie zbudowány imieniowi[...]
ſkiemu.

ROZDZIAL XXI[...]

Dawid zſtárzawßy śie, [...]
ná Krolem czyni. 3. A [...]
urzedy rozdawa.

1 A Ták Dawid bedac ſtáry[...]
dni/ poſtánowił Krolem[...]
moná Syná ſwego/ nád I[...]
2 Y Zgromádźił wßyſtkie [...]
tá Izráelſkie/ y Kápłá[...]
3 wity. ✤ A policzono Lewity[...]
dźieſtu lat y wyżey : y by[...]
ich według głow ich y oſo[...]
4 dźieśći y ośm tyśiecy. ✤ Z[...]
poſtánowiono ná poſług[...]
PAńſkiego / dwádźieśćia [...]
tyśiace : á Przełożonych[...]

ow ßeść tyśiecy. ♣ Nád to cztery
iące odźwiernych / y cztery ty-
ce chwalących PANA ná in-
mnenćiech / ktorych náspráwiał
wid ku chwaleniu Bogá.
Rozdźielił je Dawid ná *pewne*
hufy/ według Synow Lewiego ;
eśt á Gersoná / Kaatá / y Me-
ego. ♣ Z Gersoná *byli* Laadan y
mei. ♣ Synowie Laadanowi
ednieyßy Jechiel/ y Zetán/ y Joel/
rzej. ♣ Synowie Semejowi: Sá-
mit/ y Házyel / y Hárán/ *ći* trzej :
byli Przednieyßy *domow* Ojcow-
h/ z Laadaná. ♣ A Synowie Se-
jowi : Jáchát/ Zyná/ y Jehus/ y
iryaß : ćić Synowie Semejowi
erej. ♣ A Jáchát był pierwßym/ á
zá wtory / ále Jehus y Báryaß/
mieli wiele Synow: przetoż by-
w domu Ojcowskim policzeni zá
ne fámilia.
Synowie Kaatowi / Amrám/
Jzáár / Hebron / y Husyel/
erej. ♣ Synowie b Amrámowi/
ron / y Mojżeß: Lecz c Aaron
odłączony/ áby służył w Swią-
cy naświętßey/ sam/ y Synowie
o / áż ná wieki ; y áby kádźili
ed PAnem / á służyli mu / y
gosłáwili w imieniu jego áż ná
ki. ♣ Ale Synowie Mojżeßá/
zá Bożego / policzeni są w poko-
iu Lewi. ♣ Synowie Mojżeßowi
Gerson/ y Eliezer. ♣ Synowie
rsonowi : Sebuel pierwßy. ♣ A
ynowie Eliezerowi byli Rechá-
ß pierwßy. ♣ Y nie miał Eliezer
ynow innych: Ale Synowie Re-
biaßowi rozmnożyli śie bárzo.
Synowie Jzáárowi / Sálomit
rwßy. ♣ Synowie Hebronowi/
ryaß pierwßy/ Amáryaß wtory/
háżyel trzeći/ á Jekmáán czwar-
♣ Synowie Husyelowi/ Michá
rwßy/ á Jesyaß wtory.
Synowie e Meráregó Máheli/
y Musy. ♣ A Synowie Má-
ego/ Eleázár/ y Cys. ♣ Y umárł
eázár / á nie miał Synow / tylko
rki/ ktore zpojmowáli Synowie
ysowi/ brácia ich. ♣ Synowie Mu-
/ Máheli / y Eder / y Jerymot
ej. ♣ Ci są Synowie Lewiego/
dług domow Ojcow swych: przed-

nieyßy *domow* Ojcowskich/ ktorzy po-
liczeni byli według poczętu imion / y
osob swych z osobná : ktorzy odprá-
wowáli prace usługowánia / w do-
mu Páńskim / od dwudźiestu lat y
25 wyżey. ♣ Abowiem rzekł Dawid:
Dał odpoczynienie PAN Bog J-
zráelski ludowi swemu : y będźie
mießkał w Jeruzalem áż ná wieki.
26 DO tego y Lewitowie nie będą
więcey nośić przybytku / y
wßystkiego naczynia jego/ ku posłu-
27 gowániu jego: ♣ Ale według postá-
nowienia Dawidowego ostátniego/
byli policzeni Synowie Lewiego/ od
28 dwudźiestu lat y wyżey : ♣ Aby zo-
stawáli pod ręką Synow Aárono-
wych / ku usłudze domu Páńskiego/
w przyśionkách y w gmáchách/ y ku
oczyśćiániu wßelkich rzeczy po-
święconych/ y ku pracy około usługi
29 domu Bożego. ♣ Y około chlebá po-
kłádnego / y około mąki ná ofiárę/ y
około plackow nie kwáßonych / y o-
koło panwek / y około rzeczy smá-
żonych / y około wßelkiey miáry / y
30 odmierzánia. ♣ A iżby stali ná káżdy
poránek ku wysławiániu/ y ku chwa-
31 leniu PAná/ tákże y wieczor. ♣ Nád
to / przy káżdym ofiárowániu cáło-
palenia PAnu/ w Sábbáty/ ná no-
wiu mieśiącá/ y w uroczyste święta
według liczby y porządku ich / u-
32 stáwicznie przed PANem. ♣ A ták
áby pilnowáli straży Námiotu
zgromádzenia / y straży świątnice/
y straży Synow Aáronowych brá-
ći swych / w usłudze domu Páń-
skiego.

ROZDZIAL. XXIV.

Dawid Kápłány ná pewne rzędy dźieli. 20. á z Kaatytow y Merárytow, sługi im losem obráne, przydáwá.

1 A Synowie Aáronowi tym spo-
sobem rozdźieleni *byli*. Syno-
wie Aáronowi *byli*: Nádáb/ y Abiu/
2 Eleázár/ y Jtámár. ♣ Ale iż Nádáb
y Abiu a umárli przed obliczem Oj-
cá swego/ á Synow nie mieli: Prze-
toż odpráwowáli urząd kápłáński/
3 Eleázár/ y Jtámár. ♣ Y podźielił je
Dawid / *to jest* Sádoká z Synow
Eleázárowych/ y Achimelechá/ z Sy-
now Jtámárowych/ według urzędu

a 1 *Moj* 10. 1. 2 4 *Moj* 3. 4. y 26. 61

4 ich/ w usługách ich. Y ználázło się Synow Eliázárowych / więcey przednieyszych mężow / niż Synow Itámárowych/ gdy je podźielił. Z Synow Eleázárowych było przednieyszych / według domow Oycowskich/ szesnaśćie: ále z Synow Itámárowych według domow Oycowskich ośm.

5 A rozdźieleni są losem jedni od drugich : bo byli przełożonymi nád Swiątnicą/ y przednieyszymi przed Bogiem / ták z Synow Eleázárowych/ jáko y z Synow Itámárowych.

6 A popisał je Semejasz/ Syn Nátánáelow/ pisarz z pokolenia Lewi/ przed Krolem y Kśiążęty / y przed Sádokiem kápłánem / y Achimelechem synem Abiátárowym/ y przednieyszymi z domow Oycowskich/ kápłánow y Lewitow: A náznáczono jeden dom Oycowski Eleázárowi ; á drugi náznáczono Itámárowi.

7 Y Padł los pierwszy ná Jehojárybá: 8 ná Jedájaszá wtory. Ná Hárymá trzeći: ná Seorymá czwarty. 9 Ná Málchiaszá piąty: ná Mijámáná szosty. 10 Ná Akkosá śiodmy: ná Abiaszá ośmy. 11 Ná Jesuego dźiewiąty: ná Secheniaszá dźieśiąty. 12 Ná Eliásibá jedenasty: ná Jákimá dwánasty. 13 Ná Huppá trzynasty: ná Jesebábá czternasty. 14 Ná Bilge piętnasty : ná Immerá szesnasty. 15 Ná Chezyrá śiedmnasty: ná Háppisesá ośmnasty. 16 Ná Petáchiaszá dźiewiętnasty : ná Ezechielá dwudźiesty. 17 Ná Jáchiná dwudźiesty y pierwszy: ná Gámuelá dwudźiesty y wtory. 18 Ná Delájaszá dwudźiesty y trzeći : ná Máázyaszá dwudźiesty y czwarty.

19 Ci są zporządzeni w posługowániu swojim/ áby wchodźili do domu Páńskiego w przemiánách swych jáko zwykli pod rządem b Aároná Oycá ich/ jáko mu był rozkazał Pan Bog Izráelski.

b H. Pod ręką.

20 A Z Synow Lewiego ktorzy byli pozostáli z Synow Amrámowych Subáel: z Synow Subáelowych Jechdejasz. 21 Z Rechábiászá/ z Synow Rechábiaszowych/ był przednieyszy/ Jesyasz. 22 Z Isáárytow Sálomit: z Synow Sálomitowych Jáchát. 23 A Synowie Jeryaszowi/ Amáryasz wtory : Jeházyel trzeći :

24 Jekmáán czwarty. Syn[...]
syelowi / Michá : z Synow[...]
25 Sámir. Brát Micháso[...]
z Synow Jesyaszowych/ Zá[...]
26 Synowie Merárego: M[...]
Musy : Synowie Jáh[...]
27 Beno c. Synowie M[...]
Jáhásyaszá/ Beno / d S[...]
28 Záchur/ y Hibry. Z Máh[...]
29 leázár: ktory nie miał Syn[...]
Cysá : Synowie Cyso[...]
30 meel. A Synowie Mus[...]
y Eder/ y Jerymot. Ci[...]
nowie Lewitow/ według do[...]
31 cow ich. Y ći też miotál[...]
przećiwko bráćij swojey/[...]
Aáronowym/ przed Dawi[...]
lem/ y Sádokiem/ y Achi[...]
y przednieyszymi domow O[...]
z Kápłánow y Lewitow/ Z[...]
cowskich : káżdy przedni[...]
ćiwko brátu swemu młodsz[...]

ROZDZIAŁ XX[...]

Dáwid y Kśiążętá je[...]
rozdźielili, śpiewaki kośćie[...]
los ná dwádźieśćiá y czte[...]

1 Y Odłączył Dawid y[...]
woyská/ ná posługowá[...]
ny Asáfowe y Hemánowe[...]
tunowe / ktorzy prorokow[...]
cytrách / y przy hárfách[...]
cymbałech : á byłá liczbá i[...]
mężow prácujących w usł[...]
2 Z Synow Asáfowych[...]
y Jozef/ y Náttániasz / y[...]
Synowie Asáfowi byli[...]
Asáfowá / ktory p[...]
3 ná rozkazánie krolewskie.[...]
tuná : Synowie Jedytu[...]
doliasz / y Zery / y Jesáje[...]
biasz/ y Mátytyasz y Simej[...]
ręką Oycá ich Jedytun[...]
prorokował á przy hárfie[...]
4 wájąc y chwaląc PAná.[...]
máná ; Synowie Hemán[...]
kiasz/ Mátániasz/ Husyel/[...]
Jerymot / Chánániasz /[...]
Eliátá / Geddálty / y R[...]
ser/ y Jásbekássá/ Mállo[...]
5 Mácházyot. Ci wszyscy[...]
nowie Hemáná/ Widzące[...]
skiego w słowiech Bożych:[...]
szeniu rogu : bo dał Bog[...]
śćie Synow Hemánowi[...]

rki. ✤ Ci wßyscy *byli* pod spráwą
icá swego / przy śpiewániu w do-
u Páńskim/ná cymbálech/ ná Lu-
iách / y ná Cytrách ku służbie w
mu Bożym : jáko rozkazał Krol/
ſáf/ Jedytun y Hemán. ✤ A był
czet ich z bráćią ich / ktorzy by-
ćwiczonymi w pieśniách Pań-
ch : wßystkich mistrzow/ dwie śćie
ndźieśiat y ośm. ✤ Y miotáli lo-
/ straż przećiwko strażi : ták má-
jáko y wielki / ták mistrz jáko y
źeń.

Padł los pierwßy *w domu* Asá-
fowym / ná Jozefá : ná Gedo-
áßá wtory / z bráćią jego / y z
ynmi jego/ *ktorych było* dwánaśćie.
Ná Zachurá trzeći/ ná Synow je-
y ná bráćij jego / dwánaśćie.
Czwarty/ná Jsrego: ná Synow
o/ y ná bráćij jego dwánaśćie. ✤
áty/ ná Nátániaßá/ ná Synow
o y ná bráćij jego dwánaśćie. ✤
zosty ná Bukkiaßá / ná Synow
o/y ná bráćij jego dwánaśćie. ✤
iodmy ná Jesárelá : ná Synow
o/ y ná bráćij jego dwánaśćie. ✤
my ná Jesájaßá/ ná Synow je-
/ y ná bráćij jego dwánaśćie. ✤
źiewiąty / ná Mátániaßá / ná
ynow jego / y ná bráćij jego dwá-
śćie. ✤ Dźieśiąty/ná Simejaßá/
Synow jego / y ná bráćij jego
ánaśćie. ✤ Jedenasty/ná Asárelá/
Synow jego / y ná bráćij jego
ánaśćie. ✤ Dwánasty / ná Háßá-
ßá/ ná Synow jego / y ná bráćij
o dwánaśćie. ✤ Trzynasty ná
ubáelá/ná Synow jego/y ná brá-
jego dwánaśćie. ✤ Czternasty/ná
átytyaßá/ ná Synow jego/ y ná
áćij jego dwánaśćie. ✤ Pietnasty/
Jerymotá / ná Synow jego / y
bráćij jego/ dwánaśćie. ✤ Szes-
sty : ná Chánániaßá/ná Synow
o/ y ná bráćij jego dwánaśćie. ✤
iedmnasty / ná Jásbekáßá / ná
ynow jego, / y ná bráćij jego dwá-
śćie. ✤ Ośmnasty/ná Chánánie-
/ná Synow jego/ y ná bráćij jego
ánaśćie. ✤ Dźiewietnasty / ná
állotego/ná Synow jego / y ná
áćij jego dwánaśćie. ✤ Dwudźie-
/ná Eliátá / ná Synow jego/ y
bráćij jego dwánaśćie. ✤ Dwu-
dźiesty y pierwßy / ná Hotyrá: ná
Synow jego/ y ná bráćij jego dwá-
29 naśćie. ✤ Dwudźiesty y wtory / ná
Geddáltego ná Synow jego / y ná
30 bráćij jego dwánaśćie. ✤ Dwudźie-
sty y trzeći / ná Máchäzyotá : ná
Synow jego/ y ná bráćij jego dwá-
31 naśćie. ✤ Dwudźiesty y czwarty/ná
Romántyeserá : ná Synow jego/
y ná bráćij jego dwánaśćie.

Rozdział XXVI.

Sporządzenie odźwiernych ná wßystkie strony. 20. y tych co byli nád skárbámi. 29. tákże przełożonych y sędźiow w Izráelu.

1 Rozdźiały zás odźwiernych *byli* z Koreyczykow / Meselemiaß
Syn Korego / y Synow Asáfo-
2 wych. ✤ A z Meselemiaßowych Sy-
now/ Zachäryaß pierworodny / Já-
dyáel wtory/ Zábádyaß trzeći/ Já-
3 tniel czwarty. ✤ Elam piąty/ Johá-
4 nán szosty/ á Elienáj śiodmy. ✤ A z
Obededomowych Synow Semá-
jaß pierworodny / Jozábád wtory/
Joách trzeći / y Sáchár czwarty/
5 á Nátánael piąty. ✤ Ammiel szosty/
Jsáschár śiodmy / Pechulletáj ó-
6 smy. ✤ Bo mu Bog błogosłáwił. Se-
májaßowi też Synowi jego / zro-
dźili śię Synowie / ktorzy páno-
wáli w domu Ojcá swego : bo *byli*
7 meżowie bárzo mocni. ✤ Synowie
Semájaßowi Otni / y Ráfáel : y
Obed / Elzábed bráćia jego / meżo-
wie mocni/ Elihu y Semáchiaß. ✤
8 Wßyscy ći z Synow Obededomo-
wych / sámi y Synowie ich / y brá-
ćia ich / káżdy z nich bárzo mocny/
y sposobny ku posługowániu : sześć-
dźieśiąt y dwá wßystkich z Obede-
9 domá. ✤ A z Meselemiaßowych Sy-
now y bráćij/ meżow mocnych ośm-
10 naśćie. ✤ A z Hosy *ktory był* z Sy-
now Merárego / Synowie byli/
Semry przedniejßy : nie iżby był
pierworodny / ále *iż* go Oćiec jego
11 uczynił przedniejßym. ✤ Helkiaß
wtory : Tebáliaß trzeći : Zachá-
ryaß czwarty: wßystkich Synow y
bráćij Hosy trzynaśćie.

12 Ci są rozdźieleni ná odźwierne/
áby byli wrotnymi z meżow
przedniejßych / *trzymájąc* straż ná
prze-

przemiány z brácią swą / przy służbie w domu Páńskim : 13 Abowiem miotáli losy / ták máły jáko wielki według domow Ojcow swych / o káżdą bramę. 14 Y padł los ná wschod słońcá Selemiaszowi : Zácháryaszowi tákże Synowi jego / rajcy mądremu / rzucili losy / padł los jego ná połnocy. 15 A Obededomowi ná południe : ále Synom jego ná dom skárbow. 16 Suppimowi y Hozie ná zachod / z bramą Zállechet / przy ścieszce usypáney / idącey ku gorze : á ták byłá straż ná przećiwko straży. 17 Ná wschod słońcá było Lewitow sześć ; Ná połnocy / ná dźień czterej : Ná południe ná dźień czterej : A przy domu skárbow dwáj á dwáj. 18 Przy stronie zewnętrzney ná zachod / byli czterej ná drodze sypáney ; á dwáj przy stronie zewnętrzney. 19 Teć są rozdźiały odźwiernych / z Synow Korego / y z Synow Merárego.

20 A Z drugich Lewitow Achiasz był nád skárbámi domu Bożego / to jest / nád skárbámi a rzeczy poświęconych. 21 Synowie Láádánowi / ktorzy byli z Synow Gersonitskich : z Láádáná Gersończyká przedniejszy w domách Ojcowskich / Jehiel. 22 A Synowie Jehielowi byli Zetám y Joel brát jego : Ci byli nád skárbámi domu Páńskiego. 23 Z Amrámczykow y z Izáárczykow / z Hebrończykow / y z Husyelczykow / 24 Był Sebuel / Syn Gersoná / Syná Mojżeszowego / przełożony nád skárbámi. 25 Ale brácia jego z Eleázárá byli Rechábiasz Syn jego : y Jesáiasz Syn jego / y Jorám Syn jego / y Zychry Syn jego / y Sálemit Syn jego. 26 Ten Sálomit / y brácia jego byli nád wszystkimi skárbámi rzeczy poświęconych / ktore był poświęćił Dawid Krol / y przedniejszy z domow Ojcowskich / y Pułkownicy / y Rotmistrze / y Hetmáni wojská. 27 Bo z wojen y z łupow poświącáli ná popráwę domu Páńskiego : 28 Y wszystko co był poświęćił Sámuel Widzący / y Saul Syn Cyssow / y Abner Syn Nerow / y Joáb Syn Sárwijey y ktokolwiek co poświącał / oddawał

a H. Swiątości.

do ręku Sálomitowych ... jego.

29 Z Izáárytow ; Kenániasz ... wie jego nád robotą ... trzną w Izráelu byli, ... dniki y zá Sędźie. 30 Z He... kow ; Hásábiasz / y bráci... żow dużych / było tysiąc ... set przełożonych nád Izr... Jordanem ná zachod sł... káżdey robocie Páńskiey / ... służbie krolewskiey. 31 A z He... kow był Jeryasz przedni... Hebrończykámi według ... ich / y domow Ojcowskich. ... czterdźiestego krolestwá ... wego / szukano y ználeźio... nimi męże bárzo mocne ... Gáláádskim. 32 A bráćij jeg... godnych było dwá tysiącá ... set przedniejszych w domie... skich. Y postánowił je Da... nád Rubeńczykámi / y nád ... kámi / y nád połowicą ... Mánássesowego : nád ... spráwámi Bożymi / y ... krolewskimi.

ROZDZIAŁ. XX...

Porządek żołnierstwá ... wego. 16. Kśiążąt w pokole... Urzędnikow. 32. y przedni... y przyjáćiół, y Hetmánow ...

1 A Synow Izráelskich ... liczby ich / przedniejszy... miech Ojcowskich / y pułk... y rotmistrzow / y przełożo... tymi ktorzy służyli Kro... wszelkiey potrzebie / w ... swojich przychodzących y ... cych ná káżdy mieśiąc / ... stkie mieśiące w roku : ... podźiale było dwádźieśćiá ... tysiące. 2 Nád hufem ... pierwszego mieśiącá / był ... Syn Sábdyelow : á w po... go było dwádźieśćiá y c... 3 śiące. Ten był z Synow ... wych przedniejszym / nád ... przełożonymi w wojsku / ... 4 pierwszego. A nád podźiá... rego mieśiącá / był Dod... chitczyk / y z podźiałem sw... nim Michlot Kśiążę : á ... jego było ludu dwádźieśći...

ace. ♣ Przelożony trzeci wojská/
iacá trzeciego / *był* Bánájás
Jojády Kápłáná / przedniej=
: á w podźiale jego dwádźie=
y cztery tyśiące. ♣ Ten Báná=
był mocarz miedzy trzydźiestą/
d trzydźiestą : á nád podźiałem
był Ammisábád Syn jego. ♣
arty / czwartego miesiącá *był*
el/ brát Joábow/á po nim Zá=
aß Syn jego : á w podźiale je=
wádźieśćiá y cztery tyśiące. ♣
ty / miesiącá piatego *był* prze=
ym Sámut Jezáähitczyk: á
dźiale jego dwádźieśćiá y czte=
śiace. ♣ Szósty/ miesiącá ßo=
był Hirá/ Syn Ikkessá Te=
czyká: á w podźiale jego dwá=
ćiá y cztery tyśiące. ♣ Sió=
/ miesiącá śiodmego / *był* Heles
nitczyk/ z Synow Efrájimo=
: á w podźiale jego / dwádźie=
y cztery tyśiące. ♣ Osmy/mie=
á osmego / *był* Sobochaj Hu=
yk z Zárchejczykow : á w po=
e jego / dwádźieśćiá y cztery
ace. ♣ Dźiewiąty / miesiącá
wiątego / *był* Abiezer Anátot=
z Synow Jemini : á w po=
e jego dwádźieśćiá y cztery
ce. ♣ Dźiesiąty / miesiącá
siatego / *był* Máháráj / Neto=
yk z Zárchejczykow : á w po=
e jego dwádźieśćiá y cztery ty=
. ♣ Jedenasty/ miesiącá jede=
ego / *był* Bánájás Fáráton=
/ z Synow Efrájimowych : á
dźiale jego dwádźieśćiá y czte=
śiace. ♣ Dwánasty/ miesiącá
nastego *był* Heldáj Netofát=
z Otonielá : á w podźiale jego/
dźieśćiá y cztery tyśiace.
Ad to/ nád pokoleniem Izráel=
skim *byli*; nád Rubeńczykámi
Kśiążęciem Eliezer Syn Zy=
o : nád Symeonczykámi/Se=
aß Syn Máächow. ♣ Nád *poko-*
m Lewiego / Chásábiaß Syn
nuelow: nád Aáronowym Sá=
♣ Nád Judowym Elihu z brá=
awidowych : nád Isáschäro=
/ Amry Syn Michäelow. ♣
Zábulonowymi Jesmájaß Syn
aßow: nád Neftálimowym Je
ot/Syn Asryelow. ♣ Nád Sy=

ny Efrájimowymi Hoseaß Syn A=
zázyaßow : nád połowicą pokolenia
Mánássessowego / Joel Syn Fá=
21 dájaßow. ♣ Nád *drugą* połowicą
pokolenia Mánássessowego w Gá=
láädźie/Iddo/ Syn Zácháryaßow:
nád Benjáminowym Jáäsyel Syn
22 Abnerow. ♣ Nád Dánowym Azá=
reel Syn Jerohámow. Ci *są*
Kśiążętá pokoleń Izráelskich.

23 A Nie włożył Dawid w liczbe
ich *żadnego*, co miał dwádźie=
śćiá lat y niżey ; Abowiem PAN
był powiedźiał / iż miał rozmnożyć
Izráelá jáko gwiazdy niebieskie. ♣
24 *A* Joáb Syn Sárwijey / począł
był á liczyć / ále nie dokończył : dla
tego / że był gniew przypádł ná Iz=
ráelá. Y nie weßłá tá liczbá w
liczbe Kronik o spráwách Królá
Dawidá.

a 2 Sám. 14. 4. 1 Kron 21.5.6

25 A Nád skárbámi krolewskimi/*był*
Asmáwet Syn Adyelow: á nád
dochodámi z pol z miast y ze wśi / y
z zamkow *był* Jonátan Syn Uzyá=
26 ßow. ♣ A nád oraczámi *ktorzy* u=
práwiáli źiemię *był* Ezry Syn
27 Chelubow. ♣ A nád winnicámi *był*
Semejaß Rámátczyk : á nád uro=
dzájámi winnic / *y nád* piwnicámi
winnymi/ Zábdyaß Zyfmejczyk. ♣
28 A nád Oliwnicámi/y nád drzewy fi=
gowymi ktore *są* w polách / *był* Bá=
lánán Gederczyk/á nád piwnicámi
29 Oliwnymi Joás. ♣ A nád bydłem
ktore pásiono w Sáron / Sytráj
Sáronitczyk : á nád bydłem po do=
30 linách/Safát Syn Adlájego. ♣ A
nád wielbłądámi *był* Obil Ismáe=
litczyk : á nád oślicámi / Jechdeaß
31 Merończyk. ♣ A nád drobnym by=
dłem Jázys Agertczyk. Ci wßyscy
byli przełożonymi nád májętno=
32 śćiámi Królá Dawidá. ♣ Ale Joná=
tán stryj Dawidow/ *był* rajcą/ mąż
mądry/ y náuczony : ten / y Jehiel
Syn Cháchmonow *był* z Syny kro=
33 lewskimi. ♣ Achitofel też *był* rajcą
krolewskim / á Chusáj Archítczyk
34 przyjaćielem krolewskim. ♣ A po A=
chitofelu *był* Jojádá / Syn Báná=
jásow/y Abiátár. A Joáb *był* Het=
mánem wojská krolewskiego.

Rozdział XXVIII.

Ostátnie słowá Dawidowe do Kśią-

żąt,

żąt y do Sálomoná o budowániu Kośćiołá. 11. ktorego wizerunk y máteryą Sálomonowi oddał.

1 TEdy zgromadźił Dawid wszystkie Kśiążętá Izráelskie / y przedniejsze z *káżdego* pokolenia / y przełożone nád huscámi / ktore służyły krolowi / y półkowniki / y rotmistrze / y przełożone nád wszystką májętnośćią / y ośiádłośćią krolewską. Syny tesz swoje / z komornikámi / y z innymi możnymi / y ze wszystkim ludem rycerskim / do Jeruzalem.

2 A Powstawszy Krol Dawid ná nogi swoje / rzekł: Słuchajćie mię bráćia moji / y ludu moj. Jam był umyślił w sercu swym budowáć dom / gdźieby odpoczywáłá skrzynia przymierza PAńskiego / y ná podnożek nog Bogá nászego / y zgotowałem był *potrzeby* ku budowániu. 3 Ale Bog rzekł do mnie: Nie będźiesz a budował domu Imieniowi memu / przeto żeś mąż walecżny / y rozlewałeś krew. 4 Ale obrał mię PAn Bog Izráelski b ze wszystkiego domu Ojcá mego / ábym był Krolem nád Izráelem ná wieki: bo z Judy obrał c Kśiążę / á z narodu Judskiego dom Ojcá mego: y z Synow Ojcá mego upodobał mię sobie zá Krolá nád wszystkim Izráelem. 5 A ze wszystkich Synow mojich (bo mi wiele Synow PAn dał) obrał Sálomoná Syná mego / áby śiedźiał ná stolicy krolestwá PAńskiego nád Izraelem. 6 Y mowił do mnie: Sálomon d Syn twoj / ten zbuduje dom moj / y przyśionki moje: ábowiemem go sobie obrał zá Syná / á ja mu będę zá Ojcá. 7 Y umocnię krolestwo jego áż ná wieki / będźieli státecznym w pełnieniu przykazań mojich / y sądow mojich jáko y dźiś.

8 TEraz tedy mowię wam przed oblicżem wszystkiego Izráelá / zgromádzenia *tego* Páńskiego / gdźie słyszy Bog nász: strzeżćie á szukajćie wszystkich rozkazań PAná Bogá wászego / ábyśćie ośiedli źiemię dobrą / y zostáwili ją w dźiedźictwo synom swojim po sobie / áż ná wieki. 9 A ty Sálomonie Synu moj / znaj Bogá Ojcá twojego / y sł[...] cem doskonáłym / y umyśle[...] wolnym: bo wszystkie ser[...] gláda PAn / y wszystkie [...] myśli zna. Jesli go szukáć[...] k znajdźiesz go: á jesli go [...] odrzući ćię ná wieki. 10 O[...] raz / iż ćię PAn obrał / á[...] dował dom świątnice: zm[...] śię / á wykonaj *to*.

11 TEdy oddał Dawid Sá[...] wi Synowi swemu [...] przyśionku / y gmáchow jeg[...] mor jego / y sal jego / y wn[...] pokojow jego / y domu u[...] 12 Przytym wizerunk wszy[...] był umyślił / o śieni domu [...] go / y o wszystkich gmáchách [...] bow domu Bożego / y dla [...] rzeczy świętych. 13 Y dla [...] Kápłáńskich / y Lewitow / y [...] stkiey prace w usłudze dom[...] skiego / y dla wszystkiego [...] służby domu PAńskiego. 14 [...] złotá pewną wagę / ná wszy[...] czynia złote / do wszystkiey [...] śrebrá tákże ná wszystkie [...] śrebrne / pewną wagę / ná [...] naczynia ku wszelákiey usł[...] 15 Miánowićie *pewną* wagę: [...] czniki złote / y ná lámpy [...] według wagi káżdego świ[...] y lámp jego: y ná świeczn[...] brne / według wagi świeczn[...] *dego* y lámp jego / wedłu[...] by káżdego świecżniká. 16 [...] wną wagę złotá / ná stoły [...] pokłádnych / ná káżdy stoł: [...] śrebrá ná stoły śrebrne. 17 [...] dełki y ná kocielki / y ná k[...] szczerego złotá / y ná czásze z[...] wną wagę ná káżdą czász[...] czásze śrebrne / *pewną* wag[...] da czászę. 18 Tákże ná Ołtá[...] dzenia dał złotá szczerego *pe*[...] gę / y złotá ku wystáwien[...] Cherubinow / ktorzyby roz[...] nymi skrzydłámi okrywáli [...] przymierza Páńskiego. 19 [...] stko (*rzekł Dawid*) opisáne[...] ki Páńskiey mię doszło / ábym [...] miał wszystko / jáko co urobi[...]

20 A Ták rzekł Dawid do S[...] ná Syná swego: b Zmá[...] á bądź mężnym / czyń to [...]

a 2 Sám. 7. 5. 1 Krol. 5. 3. 1 Kron 22. 8.
b Modr. 9. 7.
c 1 Moj. 49. 8. 2 Sám. 16. 13.
d 2 Sám. 7. 13.

z/áni śię lekaj: bo PAN Bog/ Bog moj *będźie* z tobą: nie opuśći ię / áni ćię odstąpi / áż dokończysz wszystkiey roboty służby domu Páńskiego. A oto poczty Kápłánow y Lewitow do káżdey posługi w domu Bożym / *będą* z tobą w káżdey prá: káżdy ochotny y rostropny przy wszelkiey posłudze / tákże Kśiążętá/ wszystek lud *stáną* ná káżde rozkazánie twoje.

ROZDZIAL XXIX.

Liczbá tego co Dawid.6. z Kśiążęty y z ludem ná budowánie Kośćiołá, ofiárowat. Dawid Sálomonowi oddawa. 2. pokázuje co ná kośćioł ofiáruje. 6. też czynią bocżtszy z Izráelá. 10. Bogu zá dostátki dźiękuje: 19. zá Sálomonem śię modli. 21. lud ofiáry spráwuje. 22. Sálomon Krolem, á Sádok Kápłánem zostawa. 26. Dawid umiera, látá krolowánia jego. 29. y spraw jego opisánie.

Potym mowił Krol Dawid do wszystkiego zgromádzenia: Sálomoná a Syná mego jedynego obrał Bog b / młodźieńczyká máłego: Ale to wielka spráwá; bo / nie człowiekowi páłac ten / ále PAnu Bogu *będźie*. Ja według nawyższego przemożenia mego nágotowałem ná dom Bogá mego złotá / ná naczynie złote / y śrebrá ná śrebrne / y miedźi ná miedźiáne / żelázá ná żelázne / y drzewá ná drzewiáne / kámienia Onychynowego ná sádzánie / y kámienia kárbunkułowego / y rozlicznych farb / á wszelákiego kámienia drogiego / y kámienia mármorowego / dostátek wielki. Nád to z chęći mojey ku domowi Bogá mego / osobne złoto y śrebro ktore mam / oddawam ná dom Bogá mego / oprocz tego wszystkiego com zgotowáł ná dom świątnicy. *To jest* trzy tyśiące talentow złotá / złotá c z Ofir: y śiedm tyśięcy talentow śrebrá naczystszego/ ná okrycie śćian gmáchow. Złotá/ ná *naczynia* złote: á śrebrá ná śrebrne / y ná wszystkie roboty rąk rzemieśnicżych: y jeślibym jeszcże kto chćiał co dobrowolnie dźiś ofiárowáć PAnu.

6 Tedy dobrowolnie ofiárowáli Przedniejszy z domow/ y przedniejszy z pokoleń Izráelskich: y półkownicy/ y rotmistrze / y przełożeni nád robotą krolewską. 7 Y złożyli ná usługę domu Bożego złotá talentow pięć tyśięcy / y złotych dźieśięć tyśięcy: á śrebrá talentow dźieśięć tyśięcy: y miedźi ośmnaśćie tyśięcy talentow: á żelázá sto tyśięcy talentow. 8 Ci też co mieli drogie kámienie / dawáli je do skárbu domu Páńskiego do rąk Jehielá Gersończyká. 9 Y weselił śię lud / że ták ochotnie ofiárowáli: Abowiem sercem doskonáłym chętnie ofiárowáli PAnu: tákże y Krol Dawid weselił śię weselem wielkim.

10 Przetoż błogosławił Dawid Pánu przed oblicżem wszystkiego zgromádzenia / y rzekł: Błogosławionyś ty PAnie Boże Izráelá Ojcá nászego / od wieku áż ná wieki. 11 Twojá jest d PAnie wielmożność / y moc / y sławá / y zwyćięstwo e / y cżęść / y wszystko ná niebie y ná źiemi: twoje jest PAnie krolestwo / á tyś jest wywyższony nád wszelką zwierzchność. 12 Y bogáctwá / y sławá / od ćiebie są: á ty pánujesz nád wszystkimi / á w ręku twych *jest* moc y śiłá: y w ręce twojey *jest* wywyższyć y utwirdźić wszystko. 13 Teraz tedy Boże nász/ wyznawamy ćię / á chwalimy imię sławy twojey. 14 Abowiem/ cożem ja/ y co jest lud moj / żebyśmy zło śiły mieli tobie to dobrowolnie ofiárowáć? Gdyż od ćiebie *jest* wszystko/ á z ręku twojich *wźiąwszy* dáliśmy tobie. 15 Bośmy my pielgrzymámi f y przychodniámi przed tobą/ jáko y wszyscy Ojcowie nászy: dni násze ná źiemi jáko ćień / á niemász cżego ocżekiwáć. 16 O PAnie Boże nász / ten wszystek dostátek / ktoryśmy zgotowáli tobie ná budowánie domu Imieniowi twemu świętemu / z ręki twojey jest: y twoje jest wszystko. 17 Wiemći *ja* Boże moj / iż ty doświadczász serc / á kocháż śię w szczerośći: przetoż ja w szczerośći serca mego ochotniem ofiárował to wszystko / náwet y lud twoj

d Mátt. 6. 13. 1 Tym. 1. 17. Objáw. 5. 13.
e L. wieczność.
f Psalm. 39. 13. Mądr. 2. 5. Psalm. 90. 9. 10. y 119. 19.
g Mądr. 2. 5. Kázn. 7. 1.

ktory śię tu ználazł / widźiałem z weselem y z ochotą ofiáruiący tobie. 18 ✤ PAnie Boże Abráhámá/ Izááká / y Izráelá Oycow nászych/ záchowayże ná wieki tę chęć / y umysł sercá ludu twego: á przygotuy sobie serce ich. 19 ✤ Sálomonowi też / Synowi memu / day serce doskonáłe / áby strzegł przykazáń twoich/ świádectw twoich / y ustaw twoich/ y czynił wszystko : y áby zbudowáł dom / dla ktoregom potrzeby zgotował.

20 POtym mowił Dawid do wszystkiego zgromádzenia : Błogosławćież teraz PAnu Bogu wászemu. Y błogosłáwiło wszystko zgromádzenie PAnu Bogu Oycow swoich: á náchyliwszy śię pokłonili śię PAnu y Krolowi. 21 ✤ Zátym ofiárowáli PAnu ofiáry: Ofiárowáli też cáłopalenia PAnu názáiutrz po onym dniu/ wołow tyśiąc/ báránow tyśiąc / báránkow tyśiąc / z mokrymi Ofiárámi ich / y inszych ofiar wielkie mnostwo / zá wszystkiego Izráelá.

22 Y Jedli á pili przed PANEM dniá onego z weselem wielkim / á postánowili powtore Krolem Sálomoná Syná Dawidowego/ y pomázáli go PAnu zá Kśiążę ; á Sádoká zá Kápłáná. 23 ✤ A ...
śiadł Sálomon ná stolicy ...
zá Krolá/ miásto Dawidá ...
go/ y szczęśćiło mu śię: á by...
24 słuszny wszystek Izráel. ✤ ...
scy Kśiążętá/ y możni/ ták...
scy Synowie Krolá Dawi...
ręce ná poddáństwo Sál...
25 Krolowi. ✤ Y uwielbił P...
lomoná bárzo zacnie przed...
wszystkiego Izráelá / á da...
we krolewską / jákiey i żad...
przed nim nie miał w Izrá...

26 A Ták Dawid / Syn ...
krolował nád wszystkim ...
27 lem. ✤ A dni ktorych k krol...
Izráelem / było czterdźi...
W Hebronie krolował śied...
w Jeruzalem krolował trz...
28 y trzy látá. ✤ Y umárł w...
dobrey/ pełen dni / bogactw...
wy: á krolował Sálomon ...
29 go miásto niego. ✤ A spráw...
Dawidá/ pierwsze y ostát...
są zápisáne w Kśięgách ...
lá Widzącego; y w Kśięg...
táná Proroká / y w Kśięg...
30 dá Widzącego: ✤ Ze wszyst...
łowániem jego / y możnośc...
y z czásy / ktore zá niego / ...
zráelá/ y zá wszystkich kro...
źiemskich przeszły.

WTORE KSIEGI KR... NIKI, ABO PARALIPO... MENON.

W Tych Kśięgách Ezdrasz summownie opisuie/ jáko krolestwo Judskie/ w... widowey / szczęśliwie rosło. Ktore śię jednák prętko dla grzechow ... rozerwáło / y ná ostátek wniwecz obróciło: áż do náwrocenia ludu Judskie... Bábilońskiego. A tá historya zámyka w sobie lat 472. Acz rok tych Kśią... ieiy też do Historyey Kśiąg Ezdraszowych.

ROZDZIAŁ I.

Sálomon ofiáruje w Gábáonie. 7. Prośi Bogá o mądrość: przy ktorey mu Bog y bogactw wiele dał. 14. ktore śię też tu opisuią.

1 Z Mocnił á ś... Sálomon Sy... widow w kr... stwym/ á PA... jego był z nim ... 2 wielbił go wysoce. ✤ Y p... Sálomon wszystkiemu Izr... pułkownikom / rotmistrzom ...

źiom / tákże wßystkim Przełożo-
ym nád wßystkim Izráelem / y
rzednieyßym domow Oycowskich.
Y ßedł Sálomon y wßystko zgro-
mádzenie z nim ná wyżynę / ktora
yłá w Gábáonie / ábowiem tám
ył Námiot zgromádzenia Boże-
o / ktory spráwił Moyżeß sługá
áński ná puśćzy. (Ale skrzynię
Bożą b przenioſł był Dawid z Ká-
yátyárym/nágotowawßy jey miej-
ce, bo jey był Námiot rozbił w Je-
uzalem.) Ołtarz teżmiedźiány/
ktory był urobił c Beseleel / Syn
Urow / Syná Hurowego / był tám
rzed przybytkiem Páńskim / gdźie
PANA ßukał Sálomon y wßystko
gromádzenie. Y przystąpił tám
Sálomon do Ołtárzá miedźiánego/
ktory był przed Námiotem zgro-
mádzenia/y ofiárował ná nim ofiar
palonych tyśiąc.
Téyże nocy d ukazał śię Bog
Sálomonowi / y rzekł do nie-
: Proś czego chceß á dam ći.
Tedy rzekł Sálomon Bogu: Tyś
czynił z Dawidem Oycem moim
miłośierdźie wielkie / y postánowi-
śmię Krolem e miásto niego.
teraz o PANIE Boże, niech
dźie stałe słowo twoje / ktoreś mo-
ił do Dawidá Oycá mego: boś ty
mię uczynił Krolem nád ludem
wielkim / ktory jest jáko proch źie-
mie. Przetoż/ day mi mądrość/
umiejętność / ábym wychodźił y
chodźił przed tym ludem : Abo-
wiem ktoż jest/ coby mogł sądźić ten
d twoj ták wielki. Tedy rzekł
Bog do Sálomoná: Dla tego / iżeś
miał w sercu swoim / á nie prośi-
ś o bogáctwá / o májętnośći / y o
áwę: ániś prośił o wytrácenie tych
ćię nienawidzą : ániś też prośił
długie życie : áleś sobie prośił o
mądrość / y umiejętność / ábyś sá-
ł ludowi / nád ktorymem ćię po-
stánowił Krolem. Mądrość y u-
miejętność dáná jest tobie: Do te-
dam ći bogáctwá / y májętność
sławę: ták / że żaden nie był tobie
rowny z Krolow/ktorzy byli przed
obą / y po tobie nie będźie tobie ro-
wny. Y wroćił śię Sálomon od
ey wyżyny/ktora byłá w Gábáo-
nie / do Jeruzalem / od Námiotu
zgromádzenia / y krolował nád I-
zráelem.

14 A Názbierał Sálomon wozow y jezdnych : y miał tyśiąc h y cztery stá wozow / y dwánaśćie tyśięcy jezdnych / ktore rozsádźił po miástach Wozow / y przy sobie w
15 Jeruzalem. Y i złożył Krol w Jeruzalem złotá y srebrá / jáko kámienia : á Cedrow złożył jáko Sykomorow k / ktorych ná polu rośćie
16 bárzo wiele. Y przywodzono konie Sálomonowi z Egiptu / y rozliczne towáry : bo kupcy krolewscy bráli towáry rozliczne / zá pewne
17 pieniądze. A wychodźili y przywodźili z Egiptu cug woźnikow/ zá sześć set srebrnikow / á koniá zá sto y zá pięćdźieśiąt. A ták wßyscy Krolowie Hetteyscy / y Krolowie Syryjscy/z rąk ich *koni* dostawáli.

h 1 Krol. 4. 26. y 10. 26. 2 Kron. 2. 25.
i 1 Krol. 10. 27. 2 Kron. 9. 27.
k *1. Płonnych fig.*

ROZDZIAL II.

Sálomon robotniki do budowánia kośćiołá sporządza, á do Hirámá Krolá Tyrskiego po drzewo y rzemieśniki posyła. 11. Ktory mu śię we wßystkim powolnym stáwił 17. Liczbá rzemieśnikow.

1 Umyślił tedy Sálomon budowáć dom Imieniowi Páńskiemu, y Páłác Krolewski dla śiebie.
2 Y náliczył Sálomon śiedmdźieśiąt tyśięcy mężow / co nośili ćiężáry/ á ośmdźieśiąt tyśięcy mężow/ ktorzy rąbáli drzewo ná gorze; á do nich przystáwow trzy tyśiące y sześć set.
3 Wyprawił też Sálomon do Hirámá Krolá Tyrskiego mowiąc: Jákoś śię obchodźił z Dawidem Oycem moim/posyłáiąc mu *drzewo* Cedrowe; áby zbudował sobie dom do mießkánia; *ták śię obeydź ze mną.*
4 Oto ja chcę budowáć dom Imieniowi PANA Bogá mego / ábym mu go poświęćił / á żebym kádźił przed nim rzecząmi wonnymi / y dla ustáwicznego pokłádánia *chlebá*, y dla cáłopalenia porannego/y wieczornego w Sábbáty/y ná nowiu mieśiącow y w świętá uroczyste Páná Bogá nászego: *co ma być* ná wieki w Izráe-
5 lu. A dom ktory budowáć mam/

a 1 Krol. 5. 2.

Ff wielki

wielki *bedźie*, ábowiem wietszy jest Bog nász / nád wszystkie Bogi. ♣ 6 Acż/ktoż ták wiele przemoże áby mu mogł Dom zbudowáć ? Poniważ go b Niebiosá / y Niebá niebios ogárnać nie moga : A ja cożem jest żebym mu dom budowáć miał? chybá tylko dla kádzenia przed nim. ♣ 7 Przetoż teraz/ pośli mi meżá umiejetnego/ coby umiał robić złotem/ y śrebrem / y miedźia / y żelázem / y szárłatem / y kármázynem / y hyácyntem : á coby umiał rysowáć / y rzezáć/ z innymi umiejetnymi/ktorzy przy mnie sa w Judźie/y w Jeruzalem:ktore sporzadźił Dawid Oćiec moj. ♣ 8 Pośli mi też drzewá Cedrowego/ jodłowego/ y Almugimowego z Libánu : Bo ja wiem iż słudzy twoji umieja wyrebowáć drzewo ná Libánie: á oto słudzy moji *beda* z sługámi twojimi. ♣ 9 Aby mi wygotowáli drzewá co nawiecey:Bo dom ktory ja budowáć chce/ wielki ma być ná podźiw. ♣ 10 A oto robotnikom sługom twojim/ ktorzy mája wycináć drzewo/ dam pszenice młkey / c korcy dwádźieśćiá tyśiecy : y jecżmienia korcy dwádźieśćiá tyśiecy/y winá wiáder dwádźieśćiá tyśiecy / y oliwy bárełdwádźieśćiá tyśiecy.

11 Tedy odpowiedźiał Hirám Krol Tyrski przez pisánie ktore posłał do Sálomoná : Iż umiłował PAN lud swoj / postánowił cie nád nim Krolem. ♣ 12 Y przydał Hirám *mowiac*: Błogosłáwiony PAn Bog Izráelski / ktory uczynił Niebo y źiemie / ktory dał Dawidowi Krolowi Syná madrego/ y umiejetnego/ rozumnego/ y rostropnego/ áby budował dom PANU / y Páłác Krolewski dla śiebie. ♣ 13 Posłałem ći tedy d meżá madrego/umiejetnego/ y rostropnego/ Chyrámá Abiego : ♣ 14 Syná niewiásty z corek Dánowych / ktorego Oćiec był obywátel Tyrski / ktory umiał robić złotem/ śrebrem/ miedźia/ żelázem/ kámieniem y drzewem / y szárłatem / hyácyntem/ że lnu subtelnego/ y jedwabiu kármázynowego ; ktory *umie* rzezáć wszelkie rzezánie / y wymyślić rozmáiita misterna robo-

b 1 Krol. 8. 27. 2 Kron. 6. 18. Job. 11. 7. 8. 9. Ezái. 66. 1. Mátt. 5. 34. 35. Dźiej. 7. 49.

c I. Miotowey.

d 1 Krol. 7. 14.

te / ktora mu zádádza z
twymi / y z madrymi P
15 Dawidá / Ojcá twego. ♣
tylko / y jecżmień / oliw
co obiecał PAn moj / ni
16 sługom swym. ♣ A my n
my drzewá z Libánu / ile
potrzebá / y zpuśćiemyć j
tách/ po morzu / do Jopp
każesz zwieść do Jeruzalen
17 Obliczył e tedy Sálom
stkie cudzoziemce / k
w źiemi Izráelskiey/ po o
czeniu / ktorym je policzy
Oćiec jego : y ználázło śie
pięćdźieśiat tyśiecy / y tr
18 ce/y sześć set. ♣ A postáno
śiedmdźieśiat tyśiecy / c
nośili / á ośmdźieśiat tyś
co wyrebowáli ná gorze :
śiace y sześć set przystáw
robotámi ludu.

Rozdział I

Miejsce, záczęćie, y pomi
łá. 8. niektore czastki, y oz
10. długość skrzydeł Cher
ná ktora śie strone obracáł

1 POczął tedy Sálomon
a dom PAnski w Je
ná gorze Moryá / b ktor
kazána c Dawidowi Ojcu
miejscu/ ktore zgotował D
bojewisku Ornáná Jebu
2 ♣ A poczał *go* budowáć
wtorego/ *dniá* wtorego/ro
3 tego kroleſtwá swego. ♣
pomiar Sálomonow / w
rego budował dom Boży n
ći sześćdźieśiat / łokći podł
pierwszey : á wszerz łokći
4 śćiá. ♣ Przyśionek záśie/
przed oná długa / y przed
mu/ był ná dwádźieśćiá ł
wzwysz sto y dwádźieśćiá
obłożył wewnatrz szczery
5 ♣ A dom wielki okrył drz
dłowym/ ktory też obił szcz
tem ; y dał po wierzchu
6 pálm y łáncuszkow. ♣ N
dom kámieniem drogim o
7 złoto/ *było* złoto Párwáimsk
to / powlekł dom / bálki/ p
śćiány jego / y drzwi jego
wyrył Cheruby ná śćiá

Spráwił też dom Swiątnice naświętszey / ktorego dłużą według szerokości domu / ná dwádźieśćiá łokći / á szerza jego / ná dwádźieśćiá łokći : y powlekł go złotá szczerego sześćiąset tálentow. Gwoźdźie też ważyły pięćdźieśiąt sykłow złotá / tákże y Sále powlekł złotem.

Spráwił też w domu Swiątnice naświętszy dwá Cherubiny robotą misterną : y opráwił złotem. A skrzydłá Cherubinow były w dłuż ná dwádźieśćiá łokći : skrzydło jedno ná pięć łokći / á dosięgáło śćiány domu : drugie tákże skrzydło ná pięć łokći / dosięgáło skrzydłá Cherubiná drugiego. Także skrzydło Cherubiná drugiego / ná pięć łokći / dosięgáło śćiány domu : á skrzydło drugie ná pięć łokći / skrzydłá Cherubiná drugiego. A skrzydłá onych Cherubinow / rozszerzone były ná dwádźieśćiá łokći ; á oni stáli ná nogách swych / twarzy ich były w dom obrocone.

Spráwił też zasłonę z hyácyntu / y z szárłatu / y z jedwábiu / y z subtelnego lnu : y kazał wyháftowáć ná niey Cherubiny. Uczynił też przed domem dwá słupy / ná trzydźieśći y ná pięć łokći wzwyż : gałká ktora byłá ná wierzchu ich / długa byłá ná pięć łokći. Spráwił łáńcuszki / jáko w Swiątnicy / á wpráwił je ná wierzch onych słupow : spráwił też sto jábłek gránatowych / ktore wpráwił miedzy one łáńcuszki. Y postáwił one słupy przed Kośćiołem : jeden po práwey / á drugi po lewey stronie : y názwał imię tego / co był ná práwey stronie / Jáchin ; á imię tego co był ná lewey stronie / Boáz.

Rozdział IV.

Ołtarz miedźiány, Morze ulane, wánien dźieśięć, Lichtarzow dźieśięć, stołow dźieśięć, miednic sto, śieni dwie. 11. dwá słupy miedźiane. 14. rozmáite naczynia kośćielne.

Uczynił też Ołtarz miedźiány / ná dwádźieśćiá łokći w dłuż / y dwádźieśćiá łokći w szerz / á ná dźieśięć łokći wzwyż.

2 Dał też urobić y morze a odlewáne / ná dźieśięć łokći od jednego brzegu áż do drugiego brzegu / okrągłe w około / á ná pięć łokći wysokość jego : á okrąg jego był ná trzydźieśći łokći w około. 3 A pod nim zewsząd w około były podobieństwá wołow / ktorych było dźieśięć w łokćiu / á obtaczáły morze w około : á były dwá rzędy tych wołow odlanych pospołu z morzem. 4 A stało ná dwunastu wołech : z ktorych trzej pátrzáli ná połnocy / á trzej pátrzáli ná záchod słońcá / á trzej pátrzáli ná południe / á trzej pátrzáli ná wschod słońcá : á morze stało ná nich zwierzchu / á wszystkie zádki ich były pod morzem. 5 A było miąższe ná dłoni : á brzeg jego był jáko kráj u kubká / *ná kształt* kwiátu liliowego : á bráło w śię trzy tyśiące wiader.

6 Przytym uczynił b wánien dźieśięć : y postáwił ich pięć po práwey / á pięć po lewey stronie / do umywánia z nich : wszystko co należáło ná cáłopalenie obmywano z nich : Ale morze *było*, iżby śię kápłáni z niego umywáli.

7 Uczynił też Swiecznikow złotych dźieśięć c ná ten kształt jáko być miáły : y postáwił *je* w kośćiele : pięć po práwey / á pięć po lewey stronie. 8 Uczynił też stołow dźieśięć / ktore postáwił w kośćiele : pięć po práwey / á pięć po lewey stronie. Uczynił też czasz złotych sto.

9 Zbudował też śień kápłáńską / y śień wielką / y drzwi u oney śieni ; á drzwi ich obił miedźią. 10 A morze postáwił po práwey stronie / ná wschod słońcá ku południowey stronie. 11 Poczynił też Chyrám kotły / y miotły / y miednice.

12 A ták dokończył Chyrám roboty / ktorą uczynił Sálomonowi Krolowi do domu Bożego : *To jest*, słupy dwá z okręgámi y z gałkámi ná wierzchu onych dwu słupow / y dwie śiatki ktore okrywáły one dwie gałki okrągłe / co *były* ná wierzchu słupow. 13 Nád to : Jábłek gránatowych cztery stá / do onych dwu śiatek / *ktore* dwá rzędy jábłek

a 1 Krol. 7. 23.

b 1 Krol. 7. 38.

c 1 Krol. 7. 49.

gránatowych były ná káżdéy śiatce / áby okrywáły one dwie gałce okrągłe / ktore były ná wierzchu słupow. 14 Porobił tákże d podstáwki / á wánny postáwił ná podstáwkách. 15 Morze jedno / á wołow dwánaśćie pod nim. 16 Do tego kotły / y miotły / y wszystkie naczynia ich porobił Chyrám Abi / Krolowi Sálomonowi / do domu Páńskiego / z miedźi czystey. 17 Ná rowninách Jordáńskich zlewał je Krol w iłowátey źiemi / miedzy Sochotem y miedzy Sáredátá. 18 A ták násprawiał Sálomon naczynia tego wszystkiego bárzo wiele / ták iż wagi miedźi nie dochodzono. 19 Spráwił tákże Sálomon wszystko naczynie / ktore *należáło* do domu Bożego: jáko Ołtarz złoty / y stoły ná ktorych *bywáły* chleby pokłádne. 20 Tákże świeczniki / y lámpy ich z szczerego złotá / áby je rozświecano według obyczáju przed świątnicą. 21 Y kwiáty / y lámpy / y nożyczki złote: ktore złoto było wyborne. 22 Naczynia *też* muzyczne / y miednice / y łyszki / y kádźilnice ze złotá szczerego: y bráme do domu drzwi wnętrzne do świątnice naświętszey / y drzwi do domu / *to jest* do kośćiołá / ze złotá.

d 1 Krol. 7. 27.

ROZDZIAŁ V.

Sálomon rzeczy od Ojcá swego poślubione, wniosł do skárbu kośćielnego. 4. tákże y skrzynią z przybytkiem, y z naczyniámi jego. 14. Jásność Boża Kośćioł nápełniłá.

1 A Ták dokończona jest wszystká robotá / ktorą spráwił Sálomon do domu Páńskiego: y wniosł a tám Sálomon rzeczy / ktore był poświęćił Dawid Ojciec jego: srebro / y złoto / y wszystkie naczynia włożył do skárbow domu Bożego.

a 1 Krol. 7. 51.

2 TEdy zebrał Sálomon Stárszé z Izráelá / y wszystkie Przednieysze z káżdego Pokolenia / y przednieysze z Ojcow Synow Izráelskich / do Jeruzalem: áby przenieśli Skrzynię Przymierza Páńskiego z miástá Dawidowego / ktore jest Syon. 3 Y zebráli b śię do Królá wszyscy mężowie Izráelscy / w święto uroczyste / ktore *bywa* mieśiącá śiodmego. 4 A gdy śię zeszli wszyscy Stárszy z Izráelá / wźięli Lewitowie Skrzynię. 5 Y nieśli skrzynię / y Namiot zgromádzenia / y wszystkie naczynia święte / ktore *były* w Namiećie: przenieśli je Kápłani *y* Lewitowie. 6 Zátym Krol Sálomon / y wszystko zgromádzenie Izráelskie / co śię były zeszli do niego przed skrzynię: Ofiárowáli owce / y woły ktorych nie możono obliczyć / áni obráchowáć prze mnostwo. 7 Wnieśli tedy kápłani skrzynię Przymierza PAńskiego / ná mieysce jey / do wnętrznego domu / *to jest* do Swiątnice naświętszey / pod skrzydłá Cherubinow. 8 Abowiem Cherubinowie mieli rozćiągnione skrzydłá / nád mieyscem skrzynie: y okrywáli Cherubinowie skrzynię / y drążki jey z wierzchu. 9 Y powyćiągáli one drążki / ták / że końce ich było widáć z skrzynie ná przodku Swiątnice: ále ich nie widáć było zewnątrz / y támże zostáły áż do dniá tego. 10 A nic nie było w skrzyni / tylko dwie Tablice / ktore tám był włożył Mojżesz ná Horebie / gdy stánowił *przymierze* PAN z Synámi Izráelskimi po wyśćiu ich z Egiptu. 11 A gdy wychodźili Kápłani z Swiątnice / (bo wszyscy Kápłani ile ich było / poświęćili śię byli / á nie przestrzegáli porządkow.) 12 Stali Lewitowie / śpiewacy / y wszyscy ktorzy byli *przy* Asáfie / Hemmánie / y Jedytunie / y Synowie ich / y brácia ich / obleczeni będąc w száty bisiorowe / z cymbały / y z hárfámi / y z cytrámi / stali *mowie* ná wschodniey stronie Ołtarzá: á przy nich kápłanow sto y dwádźieśćiá / trąbiących w trąby. 13 Y stáło śię / gdy jednostáynie trąbili / y śpiewáli / y wydawáli jednáki głos / chwaląc y sławiąc PANA: y gdy podnośili głos ná trąbách / y ná cymbałách / y ná *innych* instrumentách muzyckich / y chwalili PAná / że dobry c / że ná wieki miłośierdźie jego: tedy dom *on* nápełniony jest obłokiem; *to jest* dom Páński. 14 Ták / iż śię nie mogli Kápłani ostáć / y służyć dla onego obłoku

b 1 Krol. 8. 1

c Psalm 136.

ku-

ku. Abowiem nápełniłá byłá chwałá PANská dom Boży.

ROZDZIAŁ VI.

Sálomon poświęca Kośćioł, dźiękując Bogu, iż obietnice Dawidowi uczynione wypełnił, 12. á prośi, áby w tym domu mieszkáć, y modlitwy wysłuchiwáć raczył.

1 TEdy rzekł a Sálomon: PAN powiedźiał/ iż mieszkáć miał we mgle. 2 A jam zbudował dom ná mieszkánie tobie o *PAnie*: y miejsce gdźiebyś miał mieszkáć ná wieki.

3 A obroćiwszy Krol oblicze swe/ błogosłáwił wszystkiemu zgromádzeniu Izráelskiemu/ (á wszystko zgromádzenie Izráelskie stało.) 4 Y rzekł: Błogosłáwiony PAN Bog Izráelski/ ktory mowił usty swymi do Dawidá Ojcá mego/ y wypełnił to skutecznie/ mowiąc: 5 Od dniá ktoregom wywiodł lud moj z źiemie Egipskiey/ nie obrałem miástá ze wszystkich pokoleń Izráelskich/ ku zbudowániu domu/ gdźieby przebywáło Imię moje: ánim obrał mężá ktoryby był wodzem nád ludem mojim Izráelskim. 6 Alem obrał Jeruzalem/ áby tám przebywáło Imię moje: obrałem też y Dawidá/ áby był nád ludem mojim Izráelskim. 7 Postánowił był Dawid Oćiec moj w sercu swym *zbudowáć* b dom Imieniowi PANá Bogá Izráelskiego. 8 Ale rzekł PAN do Dawidá Ojcá mego: Acżkolwiekeś był postánowił w sercu swym zbudowáć dom Imieniowi memu/ y dobrześ uczynił/ żeś to umyślił w sercu swym: 9 Wszákże ty nie będźiesz budował tego domu/ ále Syn twoj ktory wynidźie z biodr twych; ten zbuduje dom Imieniowi memu. 10 A ták utwierdźił PAN słowo swoje/ ktore był powiedźiał: Bom *ja* powstał miásto Dawidá Ojcá mego/ á uśiadłem ná stolicy Izráelskiey/ jáko był powiedźiał PAN; y zbudowałem ten dom Imieniowi PANA Bogá Izráelskiego. 11 Támżem też postáwił skrzynię onę/ w ktorey jest Przymierze PAńskie/ ktore uczynił z Syny Izráelskimi.

12 TEdy stánął *Sálomon* przed Ołtarzem PAńskim/ przed wszystkim zgromádzeniem Izráelskim/ y wyćiągnął ręce swe. 13 Abowiem był uczynił Sálomon stolec miedźiány/ ktory postáwił w pośrzod śieni: ná pięć łokći w dłuż/ á ná pięć łokći wszerz/ á ná trzy łokćie wzwyż: Y wstąpił nań/ á poklęknąwszy ná koláná swoje przed wszystkim zgromádzeniem Izráelskim/ wyćiągnął ręce swe ku niebu:

14 Y Rzekł: PAnie Boże Izráelski/ niemász tobie podobnego Bogá ná niebie y ná źiemi: ktory chowasz umowę y miłośierdźie nád sługámi twymi/ ktorzy chodzą przed tobą cáłym sercem swym. 15 Ktoryś spełnił słudze twemu Dawidowi Ojcu memu coś powiedźiał: y coś mowił usty twymi/ toś skutecznie wypełnił/ jáko śię to dźiś pokázuje. 16 Przetoż teraz/ o PAnie Boże Izráelski/ spełń słudze twemu Dawidowi Ojcu memu/ coś mu był powiedźiał/ mowiąc: Nie będźie c odjęty mąż *z narodu* twego przed twarzą moją/ áby niemiał śiedźieć ná stolicy Izráelskiey: jeśli tylko przestrzegáć będą Synowie twoji drogi swey/ chodząc w zakonie mojim/ jákoś *ty* chodźił przed oblicznośćią moją. 17 Przetoż teraz o PAnie Boże Izráelski/ niech będźie utwierdzone słowo twoje/ ktoreś mowił do sługi twego Dawidá. 18 (Ależ ći wprawdźie/ izali Bog będźie mieszkał z człowiekiem ná źiemi? Oto d niebiosá/ y niebá niebios nie mogą ćię ogárnąć/ jákoż dáleko mniey ten dom ktorym zbudował?) 19 A wejrzy ná modlitwę sługi twego/ y ná prożbę jego o PAnie Boże moj; wysłuchaj wołánie y modlitwę/ ktorą śię modli sługá twoj przed tobą. 20 Aby były oczy twoje otworzone nád tym domem we dnie y w nocy/ nád tym miejscem/ o ktoryme ś powiedźiał/ że tu przebywáć będźie Imię twoje: ábyś wysłuchiwał modlitwę/ ktorą śię będźie modlił sługá twoj/ ná tym miejscu. 21 Wysłuchajże tedy prożby sługi twego/ y ludu twego Izráelskiego/ ktoreć śię modlić będą ná tym miejscu: ty wysłuchaj z miejscá

a 1 *Krol.* 8. 12.
b 2 *Sám.* 7. 2. 1 *Krol.* 8. 17.
c 2 *Sám.* 7. 12. 16. *Psalm.* 132. 12.
d *Jozue.* 2. 11. 1 *Krol* 8. 27. *Ezái.* 66. 1. *Psalm* 139. 3. 7. 8. 9. 10.

mieszkánia twego/ z niebá: á wysłuchawszy/ bądź miłościw.

22 Gdyby człowiek zgrzeszył przećiwko bliźniemu swemu/ á przywiodłby go do przysięgi/ ták/ żeby przysięgáć muśiał/ á przyszłáby przysięgá oná przed Ołtarz twoj w tym domu. ♣ 23 Ty wysłuchaj z niebá/ á rozeznaj y rozsądź sługi twoje; potępiájąc niezbożnego/ á obrácájąc drogę jego ná głowę jego; y usprawiedliwiájąc spráwiedliwego/ á oddawájąc mu według spráwiedliwośći jego.

24 Gdyby też był porážony lud twoj Izráelski od nieprzyjaćiela/ przeto/ iż zgrzeszyli przećiwko tobie/ á náwroćiliby śię wyznawájąc Imię twoje/ y modląc śię przepraszáliby ćię w tym domu: ♣ 25 Ty wysłuchaj z niebá; á odpuść grzech ludowi twemu Izráelskiemu/ á przywroć je záśię do źiemie ktoraś im dał y Ojcom ich.

26 Ale gdyby zámárte było niebo/ y nie byłoby deszczu/ przeto/ że zgrzeszyli tobie/ á modliliby śię ná tym miejscu wyznawájąc Imię twoje/ y od grzechu swego odwroćiliby śię/ gdybyś je utrapił: ♣ 27 Ty wysłuchaj z niebá/ á odpuść grzech sług twojich/ y ludu twego Izráelskiego/ náuczywszy ich drogi práwey po ktorey chodźić máją/ á daj deszcz ná źiemię twoję/ ktoraś dał ludowi twemu w dźiedźictwo.

28 Byliby głod e ná źiemi/ byliby mor/ susza/ y rdzá/ száráńcza y chrząszcze: jesliby go ścisnął nieprzyjaćiel jego w źiemi mieszkánia jego/ ábo jákakolwiek plagá/ ábo jákakolwiek niemoc: ♣ 29 Wszelka modlitwę/ y wszelka prozbę/ ktoraby czynił ktorykolwiek człowiek/ ábo wszystek lud twoj Izráelski/ poznawszy káżdy z nich karánie swoje y boleść swoję/ y podniosłby ręce swe w tym domu: ♣ 30 Ty wysłuchaj z niebá z miejscá mieszkánia twego; á odpuść/ y oddaj káżdemu według wszystkich drog jego/ ktore znasz w sercu jego: (bo ty/ ty sam znasz sercá synow ludzkich) ♣ 31 Aby śię ćiebie bali/ y chodźili drogámi twymi/ po wszystkie dni/ ktorych żyć będą ná źiemi/ ktoraś dał Ojcom nászym.

32 Nád to y cudzoźiemiec/ ktory nie jest z ludu twego Izráelskiego/ y ten/ przyjdźieli z źiemie dálekiey dla Imienia twego wielkiego/ y ręki twojey możney/ y dla rámienia twego wyćiągnionego/ przybali/ á modlić śię będą w tym domu: ♣ 33 Ty wysłuchaj z niebá/ z miejscá mieszkánia twego/ y uczyn to wszystko/ o co záwoła do ćiebie on cudzoźiemiec/ áby poználi wszyscy narodowie źiemscy Imię twoje/ y bali śię ćiebie jáko lud twoj Izráelski; y wiedźieli że Imię twoje wzywáne jest nád domem tym/ ktorym zbudował.

34 Gdyby wyszedł lud twoj ná wojnę przećiwko nieprzyjaćiołom swojim drogą ktorąbyś je posłał/ y modliliby śię/ obroćiwszy śię ku temu miástu/ ktoreś obrał/ y ku domowi/ ktorym zbudował Imieniowi twemu: ♣ 35 Wysłuchajże z niebá modlitwy ich/ y prozbę ich/ á wykonaj sąd ich.

36 Gdyby zgrzeszyli przećiwko tobie/ (bo niemász f człowieká coby nie grzeszył) á rozgniewawszy śię ná nie podałbyś je pod moc nieprzyjaćielowi/ ktoryby je pojmawszy/ záwiodł je w niewolą do źiemie dálekiey/ ábo bliskiey: ♣ 37 A upámiętáliby śię w sercu swojim w oney źiemi/ do ktorey są záprowádzeni w niewolą/ á náwroćiwszy śię/ modliliby śię w źiemie niewoli swojey/ mowiąc: Zgrzeszyliśmy/ źleśmy uczynili/ y niepobożnieśmy śię spráwowáli: ♣ 38 A náwroćiliby śię do ćiebie z całego sercá swego/ y z cáłey duszę swey w źiemi niewoli swojey/ do ktorey będąc pojimáni/ záprowádzeni byli/ á modliliby śię obroćiwszy śię ku źiemi swey ktoraś dał Ojcom ich/ y ku miástu ktoreś obrał/ y ku domowi ktorym zbudował Imieniowi twemu: ♣ 39 Wysłuchajże z niebá/ z miejscá mieszkánia twego modlitwę ich/ y prozbę ich/ á wykonaj sąd ich/ y odpuść ludowi twemu/ ktory tobie zgrzeszył.

e 2 Kron 20. 9.

f 1 Krol. 8. 46. Jobá. 15. 15. Kázn. 7. 21. Jácob. 3. 2. 1 Jan. 1. 8.

40 A Ták teraz/ o Boże/ proszę niech będą oczy twoje otworzone/ y uszy twoje nákłonione/ ku modlitwie *uczynioney* ná tym mieyscu. 41 Teraz tedy powstań o PANie Boże/ ku odpoczynieniu g twemu/ ty/ y skrzynia mocy twojey: Kápłáni twoji o PAnie Boże/ niech będą oblecżeni zbáwieniem/ á święci twoji niechaj się w dobrách ráduja. 42 O PANIE Boże/ nie odwracaj oblicżá h Pomázáńcá twego: pámiętaj ná miłośierdźiá *obiecáne* Dawidowi słudze twemu.

g Psalm 132. 8.

h I. Od pomázáńcá.

ROZDZIAL VII.

Ogień z niebá spadłná ofiáry. 2. Chwała PAńska nápełniá dom. 4. poświęcánie kośćiołá. 12. PAN się okazał Sálomonowi z obietnicámi y zgrożbámi.

1 A gdy dokończył Sálomon a modlitwy/ tedy ogień zstąpił z niebá/ y pożárł cáłopalenie/ y *inne* ofiáry: b á chwałá PAńska nápełniłá on dom. 2 Y nie mogli Kápłáni wniść do domu PAńskiego/ przeto/ że chwałá PAńska nápełniłá dom PAński. 3 Y wszyscy Synowie Izráelscy/ widząc gdy zstępował ogień/ y chwałá Páńska ná dom/ upádli twarzą swą ná źiemię/ ná tło: á kłániájąc się/ chwalili PAná/ że dobry/ że ná wieki miłośierdźie jego.

a 1 Krol. 8. 54. 2 Mác. 2. 20.

b T. Obłok znák przytomnośći PAńskiey.

4 A Krol y wszystek lud spráwowáli ofiáry przed PANEM. 5 Tedy nábił Krol Sálomon ná ofiáry wołow dwádźieśćiá y dwá tyśiące/ á owiec sto y dwádźieśćiá tyśiecy/ gdy poświącáli dom Boży Krol y wszystek lud. 6 Ale Kápłáni stali w rzędźiech swych: Lewitowie tákże z instrumentámi muzyki Páńskiey/ ktore był spráwił Dawid krol/ ku chwaleniu PANá/ (że ná wieki miłośierdźie jego) pieśnią Dawidową/ ktora im podał. *Inni* też Kápłáni trąbili przećiwko nim/ á wszyscy Izráelczycy stali. 7 Nád to/ poświęcił Sálomon pośrzodek śieni/ ktora byłá przed domem PAńskim: Bo tám ofiárował cáłopalenia/ y tłustośći spokojnych ofiar/ przeto/ że ná Ołtarzu miedźiánym/ ktory był spráwił Sálomon/ nie mogły się zmieśćić cáłopalenia/ y ofiáry śniedne/ y tłustośći. 8 Y obchodźił Sálomon onego czásu c święto uroczyste przez śiedm dni/ á wszystek Izráel z nim/ zgromádzenie bárzo wielkie/ od weśćia do Emát/ áż do rzeki Egipskiey. 9 Potym uczynili dniá ośmego święto: ábowiem pośwęcenie Ołtarzá spráwowáli przez śiedm dni/ y święto uroczyste *obchodźili* przez śiedm dni. 10 A dniá dwudźiestego y trzećiego/ mieśiącá śiodmego/ rozpuśćił lud do przybytkow swojich/ weselący się/ y ćieszący się w sercu *swym*, z dobrodźiejstwá ktore uczynił PAN Dawidowi y Sálomowi/ y Izráelowi ludowi swemu. 11 A ták d dokończył Sálomon domu PAńskiego/ y domu krolewskiego: á wszystko co był umyślił w sercu swym uczynić w domu PAńskim/ y w domu swym/ wykonał szczęśliwie.

c 1 Krol. 8. 65.

d 1 Krol. 9. 1.

12 Potym ukazał się PAN Sálomonowi w nocy/ y rzekł do niego: Wysłuchałem modlitwę twoję/ y obrałem to mieysce sobie zá dom *do* ofiáry. 13 Jeśli zámknę niebo/ żeby nie było deszczu; y jeśli rozkażę száráńczy/ áby pożárłá źiemię; jeśli też poślę powietrze ná lud moj: 14 A jeśliby się upokorzył lud moj/ nád ktorym wzywano Jmienia mego/ á modliłby się/ y szukałby twarzy mojey/ odwroćiwszy się od drog swojich złych: tedy ja wysłucham z niebá/ y odpuszczę grzech ich/ á uzdrowię źiemię ich. 15 Oczy też moje otworzone będą/ á uszy moje nákłonione ku modlitwie *uczynioney* ná tym mieyscu. 16 Bom teraz obrał e y poświęcił ten dom/ áby tu przebywáło Jmię moje áż ná wieki: y będą tu oczy moje/ y serce moje po wszystkie dni. 17 A Ty będźieszli chodźił przede mną/ jáko chodźił Dawid Oćiec twoj/ á będźiesz się spráwował według wszystkiego com ći przykazał/ strzegąc ustaw mojich y sądow mojich. 18 Tedy utwierdzę stolicę f krolestwá twego/ jákom uczynił umowę z Dawidem Ojcem twojim/ mowiąc: Nie będźie g odjęty z narodu twego mąż pánujący nád

e 5 Mo[j]. 12. 5. Psalm 132. 13.

f 2 Sám. 7. 13. 1 Krol. 6. 12. Psalm 89. 20.

g 1 Kron. 6. 16.

h 3 Moj. 26. 14. 33. 5 Moj. 28. 15. 36. 37.

19 Jzráelem. ♣ Ale jeſli ſię wy hodwroćićie / á opuśćićie uſtáwy moje / y przykázánia moje ktorem wam podał / á odßedßy / będźiećie ſłużyli Bogom cudzym / y będźiećie ſię im kłániáli. 20 ♣ Tedy je wykorzenię z źiemie mojey / ktorąm im dał: á ten dom / ktorym poświęćił Jmieniowi memu / odrzucę od oblicza mego / y podam go ná przypowieść / y ná baśń / miedzy wßyſtkie narody. 21 ♣ Nád to y ten dom / ktory był ſłáwny / káżdemu mimo idącemu / będźie ná podźiw / y rzecze: Przecżże ták ucżynił PAN tey źiemi / y temu domowi? 22 Tedy odpowiedzą: ♣ Przeto / iż opuśćili PANA Bogá Ojcow ſwojich / ktory je wywiodł z źiemie Egipſkiey; á chwyćili ſię Bogow cudzych / y kłániáli ſię im / y ſłużyli im: dla tegoż przywiodł ná nie to wßyſtko złe.

ROZDZIAL. VIII.

Miáſteczká pobudowáne od Sálomoná. 7. Hołdownicy jego. 11. Przyczyná dla ktorey żenie ſwey, Corce Fáráonowey oſobny dom zbudował. 12. Zwyczáyne ofiáry, y nabożeńſtwo jego. 17. Poſyłánie Okrętow do Ofir.

a 1 Krol. 9. 10.

1 A Po wyśćiu a dwudźieſtu lat / ktorych budował Sálomon dom Páńſki y dom ſwoj. 2 ♣ Pobudował też miáſtá / ktore był wroćił Hirám Sálomonowi / á dał tám mießkánie Synom Jzráelſkim. 3 ♣ Potym ćiągnął Sálomon do Emát-Soby / y wźiął ją. 4 ♣ Pobudował też Tádmor ná puſzczy / y wßyſtkie miáſtá *w ktorych miał* ſkłády pobudował w Emát. 5 ♣ Nád to zbudował Betoron wyżße / y Betoron niżße / miáſtá obronne w murzech / z bramámi y z záworámi. 6 ♣ Tákże y Báálát / y wßyſtkie miáſtá / w ktorych miał ſkłády Sálomon: y wßyſtkie miáſtá *dla* wozow / y miáſtá *dla* jezdnych: owá wßyſtko według upodobánia ſwego / cokolwiek zámyślił budowáć w Jeruzalem / y ná Libánie / y po wßyſtkiey źiemi pánowánia ſwego.

7 WSzyſtek *też* lud / ktory był pozoſtáł z Hetejczykow / y Amorrejczykow / y Ferejczykow / y Hewejczykow / y Jebuzejczykow / 8 ktorzy niebyli z Jzráelá. ♣ *Idącż* z Synow ich / ktorzy byli zoſtáli po nich w oney źiemi / ktorych byli nie wygubili Synowie Jzráelſcy; poczynił Sálomon hołdownikámi / áż do dniá tego. 9 ♣ Ale z Synow Jzráelſkich / ktorych nie poczynił Sálomon niewolnikámi do robot ſwojich (bo oni byli mężowie waleczni / y przednieyßy Hetmáni jego / y przełożeni nád wozámi jego / y nád jezdnymi jego.) 10 ♣ Z tych było przedniejßych przełożonych / ktore miał Krol Sálomon / dwieśćie y pięćdźieśiąt pánujących nád ludem.

11 Cecż Corkę Fáráonowę przeniosł Sálomon z miáſtá Dawidowego / do domu ktory jey był zbudował; ábowiem mowił: Nie będźie mießkáłá żoná mojá w domu Dawidá Krolá Jzráelſkiego / bo święty jeſt; przeto / iż weßłá do niego ſkrzyniá Páńſka.

12 TEdy Sálomon ofiárował cáłopalenia PANU / ná Ołtarzu Páńſkim / ktory był zbudował przed przyśionkiem. 13 ♣ Cokolwiek zwyczájnie ná káżdy dźień ofiárowáć miano / według rozkazánia Mojżeßowego w Sábbáty / ná nowiu mieśiącow / y w święta uroczyſte / trzy kroć do roku / w święto Przáśnikow / y w święto Tygodniow / y w święto Kuczek. 14 ♣ Y poſtánowił według rozrządzenia Dawidá Ojcá ſwego / rozdźiały Kápłanow w poſługowániu ich / y Lewity w powinnośćiách ich / áby chwalili Bogá / y ſłużyli przy Kápłániech / według zwyczáju káżdego dniá: odźwierne też w rzędźiech ich / przy káżdey bramie: Abowiem tákie *było* rozkazánie Dawidá mężá Bożego. 15 ♣ Y nie uſtąpili od rozkazánia krolewſkiego o Kápłániech y o Lewitách / y około wßyſtkich rzeczy / y około ſkárbow. 16 ♣ A ták / dogotowano wßyſtkiego dźiełá Sálomonowego / od onego dniá / ktorego záłożony był dom Páńſki áż do wyſtáwienia jego: y ták dokończony był dom Páńſki. 17 ♣ Tedy jáchał Sálomon do Aſyongáber / y do Elot / b *ktore jeſt* nád brzegiem morſkim / w źiemi Edomſkiey. 18 ♣ Y poſłał mu

b 1 Krol. 9. 26.

Hirám

Hiram przez reke slug swojich / okrety y zeglarze świadome morza; ktorzy jachali z slugami Salomonowymi do Ofir: a wziawszy z tamtad czterey sta y pięćdziesiat talentow złota / przynieśli je do c Krola Salomona.

c 1 Krol. 9. 28.

ROZDZIAL. IX.

Przyjazd Krolowey z Saby do Salomona. 9. dary ich wzajemne. 13. dochody Salomonowe doroczne.

a 1 Krol. 10. 1. Matt. 12. 42.

1 TEdy Krolowa a z Saby słyszac sławe Salomonowe / przyjachała do Jeruzalem / aby doświadczała Salomona w gadkach / z wielkim barzo pocztem / y z wielbładami niosacymi rzeczy wonne / y złota barzo wiele / y kamienia drogiego. A przyszedszy do Salomona / mowiła z nim o wszystkim co miała w sercu swojim. 2 Ale jey odpowiedział Salomon na wszystkie jey słowa / a nie było nic skrytego przed Salomonem / na coby jey nie odpowiedział. 3 Przetoż / widzac Krolowa z Saby madrość Salomonowe / y dom ktory zbudował: 4 Takze potrawy stołu jego / y śiadania slug jego / y stawania służacych mu / y szaty ich; y podczasze jego / y szaty ich; y b wschody po ktorych wstepował do domu Panskiego / zdumiewała śie barzo. 5 Y rzekła do Krola: Prawdziwać to mowa / ktoram słyszała w ziemi mojey o sprawach twojich / y o madrośći twojey. 6 Alem nie wierzyła słowom ich / azem przyjachawszy ogladała oczyma swymi: ale oto nie powiedziano mi y połowice o wielkiey madrośći twojey; Przeszedłeś sławe o ktorey słyszała. 7 Błogosławieni meżowie twoji / y błogosławieni ći sludzy twoji / ktorzy stoja przed toba zawsze / a słuchaja madrośći twojey. 8 Niechże bedźie PAN Bog twoj błogosławiony / ktory ćie sobie upodobał / aby ćie posadźił na stolicy swojey za Krola przed PANEM Bogiem twojim. Dla tego / iż umiłował Bog twoj Izraela / aby go umocnił na wieki: przetoż postanowił ćie nad nimi za Krola / abyś czynił sad y sprawiedliwość. 9 Y dała Krolowi sto y dwadźieśćia talentow złota / y rzeczy wonnych barzo wiele / y kamienia drogiego. A nie przyszło nigdy wiecey takich rzeczy wonnych / jakie dała Krolowa z Saby Krolowi Salomonowi. 10 Nad to y sludzy Hiramowi / y sludzy Salomonowi / ktorzy c byli przywieźli złota z Ofir / przywieźli y drzewa Almuginowego / y kamienia drogiego. 11 Y poczynił Krol z onego drzewa Almugimowego wschody do domu Panskiego / y do domu krolewskiego / y harfy / y lutnie śpiewakom. A nie widano przed tym nigdy takich rzeczy w źiemi Judskiey. 12 Krol takze Salomon dał krolowey z Saby / wszystko czego chćiała y czego zadała; oprocz nagrody za to co była przyniosła do Krola: Potym śie wrociła / y odjachała do źiemie swey / ona / y sludzy jey.

b I. Ofiary ktore sprawował

c 1 Krol. 10. 12.

13 A Była waga tego złota ktore przychodźiło Salomonowi na kazdy rok / sześć set y sześćdźieśiat y sześć talentow złota. 14 Oprocz tego co kupcy / y ktorzy handluja / przynośili. Takze wszyscy Krolowie Arabscy / y Ksiażeta oney ziemie / przywoźili złoto y śrebro Salomonowi. 15 Przetoż uczynił Krol Salomon dwie śie tarczy ze złota ćiagnionego: sześć set syklow złota ćiagnionego wychodźiło na kazda tarcza. 16 Przytym trzy sta puklerzow ze złota ćiagnionego / trzy sta syklow złotych wychodźiło na kazdy puklerz / ktore zchował Krol w domu Lasu Libanowego.

17 Uczynił takze Krol Stolice wielka z kośći słoniowey / y powlokł ja szczerym złotem. 18 A sześć stopniow było u oney stolice; a podnożek był ze złota / trzymajacy śie stolice: porecza też były z obudwu stron / kedy śiadano / a dwa lwi stali u porecza. 19 Dwanaśćie też lwow stało na sześći stopniach z obu stron: Nie było nic takowego urobiono w zadnym krolestwie. 20 Nad to wszystkie naczynia / z ktorych pijał Krol Salomon / były złote / y wszystek sprzet w domu Lasu Libanowego ze złota szczerego; nic nie było ze śre-

brá: bo go nie miano w żadney cenie zá dni Sálomonowych. 21 Abowiem okręty krolewskie chodźiły ná morze z sługámi Hirámowymi: raz we trzy látá wracáły śie też okręty z morzá/ przynoszac złoto/ y śrebro/ kośći słoniowe/ y koczkodany/ y pawie.

22 A Ták uwielbiony jest Krol Sálomon nád wszystkie Krole ziemskie/ bogáctwy y mądrośćią. 23 Przetoż wszyscy Krolowie ziemscy/ prágnęli widźieć Sálomoná/ áby słucháli mądrośći jego/ ktorą był dał Bog w serce jego. 24 Y przynośili mu káżdy upominek swoj/ naczynia śrebrne/ y naczynia złote/ száty/ zbroje/ y rzeczy wonne/ konie y muły/ á to nákáżdy rok. 25 Y miał Sálomon cztery d tyśiące stájen koni y wozow/ á dwánaśćie tyśięcy jezdnych/ ktore rozsádźił po miástách wozow/ y przy sobie w Jeruzalem. 26 Y pánował nád wszystkimi e Krolmi/ od rzeki/ áż do ziemie Filistyńskiey/ y áż do gránice Egipskiey. 27 A złożył Krol śrebrá w Jeruzalem/ f jáko kámienia/ á Cedrow złożył jáko płonych fig/ ktorych rośćie ná polu bárzo wiele. 28 Przywodzono g też konie Sálomonowi z Egiptu/ y ze wszystkich *innych* ziem. 29 A ostátek spraw Sálomonowych/ pierwszych y ostátnich/ zápisano w Kśięgách Nátáná Proroká/ y w proroctwie Achiaszá Sylonitczyká/ y w Widzeniách Jáddy Widzącego/ *ktory prorokował* przećiw Jeroboámowi/ Synowi Nábátowemu. 30 Y krolował Sálomon w Jeruzalem nád wszystkim Izráelem/ czterdźieśći lat. 31 Zásnał potym Sálomon z Ojcy swymi/ á pochowano go w mieśćie Dawidá Ojcá jego: A Roboám Syn jego krolował miásto niego.

d 1 Krol. 4. 26. y 10. 26. 2 Kron 1. 14.
e 1 Krol. 4. 21.
f 2 Krol. 10. 27. 2 Kron 1. 15.
g 2 Kron 1. 16.

Rozdźiał X.

Roboám zostáł Krolem w Sychem. 3. poddáni proszą go o ulżenie ćiężarow. 5. Roboám surową im odpowiedź dał. 16. dźieśięćioro Pokolenia oderwały śię od niego. y Adorámá poborcę ukámienowáli. 18. Roboám przed nimi uciekł.

1 TEdy jáchał Roboám a do Sychem: bo w Sychem zebrał śię był wszystek Izráel/ áby go postánowili Krolem. 2 A gdy to usłyszał Jeroboám/ Syn Nabátow/ ktory był w Egipćie/ gdźie był uciekł przed Krolem Sálomonem/ wroćił śie Jeroboám z Egiptu: 3 Bo posłáli y wezwáli go. Tedy przyszedł Jeroboám/ y wszystek Izráel: y rzekli do Roboámá/ mowiąc; 4 Oćiec twoj włożył ná nas járzmo ćięszkie/ ále ty teraz ulżyj *nam* niewoli sroguey Ojcá twego/ y járzmá ćięszkiego/ ktore włożył ná nas? á będźiemyć służyli. 5 Ktory im rzekł: Po trzech dniách wroććie śię do mnie: Y odszedł lud.

a 1 Krol. 12. 1.

6 NIedzy tym wszedł Krol Roboám w rádę z Stárszymi/ ktorzy stawáli przed Sálomonem Ojcem jego zá żywotá jego/ mowiąc: Co wy rádźićie? Jákabym miał dáć odpowiedź ludowi temu? 7 Ktorzy mu odpowiedźieli/ mowiąc: Jesli dźiś powolny będźiesz ludowi temu/ á uczynisz im kwoli/ y będźiesz mowił do nich słowá łágodne/ będą sługámi twymi po wszystkie dni. 8 Ale *on* opuśćiwszy rádę Stárszych/ ktorą mu podáli/ wszedł w rádę z młodźieńcámi/ ktorzy z nim wzrośli/ y stawáli przed nim. 9 Y rzekł do nich: Coż wy rádźićie/ ábysmy odpowiedźieli ludowi temu? ktorzy rzekli do mnie/ mowiąc: Ulżyj tego járzmá/ ktore włożył Oćiec twoj ná nas? 10 Tedy mu odpowiedźieli oni młodźieńcy/ ktorzy z nim wzrośli/ mowiąc? Ták odpowiesz temu ludowi/ ktorzy do ćiebie rzekli mowiąc? Oćiec twoj włożył ná nas ćięszkie járzmo/ ále ty ulżyj go nam. Ták rzeczesz do nich: Namnieyszy *pálec* moj/ mięższy jest niż biodrá Ojcá mego. 11 Przetoż teraz/ Oćiec moj kładł ná was járzmo ćięszkie/ ále ja przydam do járzmá wászego: Oćiec moj karał was biczykámi/ á ja was *będę karał* korbáczámi.

12 PRzyszedł tedy Jeroboám y wszystek lud do Roboámá/ dniá trzećiego/ jáko *im* był rozkazał Krol/ mowiąc: Wroććie śie do mnie dniá trzećiego. 13 Y odpowiedźiał im Krol

surowie / bo opuśćił Krol Roboám rádę Stárcow. ✤ 14 A rzekł do nich według rády młodźieńcow / mowiąc: Oćiec moj obćiążył was járzmem ćiężkim / ále ja przydam do niego / Oćiec moj karał was biczykámi / ále ja was będę karał korbáczámi. ✤ 15 Y nie usłuchał Krol ludu: (bo byłá przyczyná od Bogá / áby dosyć uczynił PAN słowu swemu / ktore był powiedźiał przez Achiaszá b Sylonitczyká / do Jeroboámá Syná Nábátowego.)

b 1 Krol. 11.19.

16 PRzetoż *widząc* wszystek Izráel / że ich Krol nie usłuchał / odpowiedźiał lud Krolowi / mowiąc: Coż mamy zá dźiał w Dawidźie? á co zá dźiedźictwo w Synu Isájowym? Káżdy *idź* do namiotow swych o Izráelu! A ty Dawidźie opátrz teraz dom swoj. ✤ Y rozeszli się wszyscy Izráelczycy do namiotow swojich. ✤ 17 A ták *tylko* nád Synámi Izráelskimi / ktorzy mieszkáli w miástách Judskich / krolował Roboám. ✤ 18 Y posłał Krol Roboám Adorámá / ktory był Poborcą c / y ukámienowáli go Synowie Izráelscy / że umárł: przetoż Krol Roboám wśiadszy co rychley ná woz / ućiekł do Jeruzalem. ✤ 19 A ták odstąpili Izráelczycy od domu Dawidowego / áż do dniá tego.

c H. Nád pobory.

ROZDZIAŁ XI.

Roboám záhámowány od Bogá, áby nie walczył przećiw Jeroboámowi. 5. Miástá swe opátrzył. 13. Kápłáni od Jeroboámá wygnáni, ućiekáją do niego. 18. Zony y dźieći jego.

1 PRzyjáchawszy tedy Roboám a do Jeruzalem / zebrał dom Judow y pokolenie Benjáminowe / sto y ośmdźieśiąt tyśięcy *mężow* przebránych do boju / áby walczyli z Izráelem; á żeby przywrocone było krolestwo do Roboámá: ✤ 2 Y stało się słowo Páńskie do Semejaszá mężá Bożego / mowiąc: ✤ 3 Powiedz Roboámowi / Synowi Sálomonowemu Krolowi Judskiemu / y wszystkiemu Izráelowi / w Judźie w *pokoleniu* Benjáminowym / mowiąc: ✤ 4 Ták mowi PAN: Nie wychodźćie / áni wálczćie z bráćią wászą / wroććie się káżdy / do domu swego: ábowiem ode mnie stáłá się tá rzecz: y usłucháli słowá PAńskiego. ✤ Y wroćili się / á nie ćiągnęli przećiw Jeroboámowi.

a 1 Krol. 12.21.

5 Y Mieszkał Roboám w Jeruzálem / á pobudował miástá obronne w Judźie. ✤ 6 Y zbudował Betlehem / y Etám / y Tekue. ✤ 7 Y Betsur / y Soko / y Adullám. ✤ 8 Y Get / y Máresá / y Zyf. ✤ 9 Y Adoráim / y Láchis / y Aseká: ✤ 10 Y Sorá / y Ajálon / y Hebron / ktore *były* w Judźie / y w pokoleniu Benjáminowym / miástá obronne. ✤ 11 A gdy zmocnił one twirdze / postánowił w nich stárosty / y *wystáwił* szpichlerze dla zboża / y dla oliwy / y dla winá. ✤ 12 A w káżdym mieśćie *złożył* tarcze y włocznie: á opátrzył je bárzo mocno: á ták pánował nád Judą y Benjáminem.

13 KApłáni też y Lewitowie / ktorzy *byli* we wszystkim Izráelu / zebráli się do niego / ze wszystkich gránic swojich. ✤ 14 Bo opuśćiwszy Lewitowie przedmieśćia swoje / y osiádłośći swoje / szli do Judy / y do Jeruzálem (gdyż je był wyrzućił Jeroboám y Synowie jego / áby nie odprawowáli urzędu Kápłáńskiego PANU. ✤ 15 Y postánowił sobie b Kápłány po wyżynách / y Diabłom / y ćielcom / ktorych był náczynił.) 16 ✤ A zá nimi ze wszystkich pokoleń Izráelskich / ktorzy obroćili sercá swe ku szukániu PANA Bogá Izráelskiego / przyszli do Jeruzalem / áby ofiárowáli PANU / Bogu Ojcow swojich. ✤ 17 A ták umocnili krolestwo Judskie / y utwirdźili Roboámá Syná Sálomonowego przez trzy látá: ábowiem chodźili drogą Dawidá y Sálomoná / przez one trzy látá. ✤ 18 Potym pojął sobie Roboám zá żonę Máhálátę / corkę Jerymotá / Syná Dawidowego; y Abiháilę / corkę Eliábá / Syná Isájego. ✤ 19 Ktora mu urodźiłá Syny: Jehusá / y Semártaszá / y Záámá. ✤ 20 A po niey pojął Mááchę / corkę Absálomowę; ktora mu urodźiłá Abiaszá / y Etájá / y Syzę / y Sálomitę. ✤ 21 Y miłował Roboám Mááchę / corkę Absálomowę / nád wszystkie żony

b 1 Krol. 12.31.

swoje

swoje/ y nád założnice swoje: Abowiem pojął był żon ośmnaście; á założnic sześćdźieśiąt: Y zpłodźił dwádźieśćiá y ośm synow/ y sześćdźieśiąt corek. 22 Y postánowił Roboám Abiaszá/ Syná Máachy/ zá Kśiążę y zá Hetmáná miedzy bráćią jego: Abowiem zamyślał go uczynić Krolem. 23 A rostropnie sobie postępując/ rozsádźił wszystkie *inne* Syny swe/ po wszystkich krájinách Judskich/ y Benjáminowych/ po wszystkich miástách obronnych/ y opátrzył je dostátkiem żywności/ y nádał *im* wiele żon.

ROZDZIAL. XII.

Seśák Krol Egipski, do Indskiey Ziemie wtárgnął. 9. Kośćioł, y dom krolewski złupił. 12. Roboám pokorą swą onego ubłagał.

1 GDy utwirdźił krolestwo *swoje* Roboám a/ y zmocnił je/ opuśćił Zakon PANski; y wszystek Izráel z nim. 2 Y stáło śię roku piątego krolowánia Roboámowego/ że wyćiągnął Seśák Krol Egipski/ przećiw Jeruzalem/ (ábowiem byli zgrzeszyli przećiw PANu.) 3 Z tyśiącem y dwiemá sty wozow/ y z sześćiądźieśiąt tyśięcy jezdnych/ á nie było liczby ludu/ ktory przyćiągnął z nim z Egiptu: Lubimczykow/ y Suchymczykow y Chuásymczykow. 4 Y pobrał miástá obronne ktore były w Judźie: y przyćiągnął áż ku Jeruzalem.

5 TEdy Semejasz Prorok/ przyszedł do Roboámá/ y do Kśiążąt Judskich/ ktorzy śię byli zebráli do Jeruzalem *uciekájąc* przed Seśákiem: y rzekł do nich; Ták mowi PAN: Wyśćie mię opuśćili: dla tegom y ja was opuśćił/ *y podał* w ręce Seśákowe. 6 Y upokorzyli śię Kśiążętá Izráelscy/ y Krol/ y mowili: Spráwiedliwy *jest* PAn. 7 A gdy ujrzał PAn/ iż śię upokorzyli/ stáło śię słowo PANskie do Semejaszá/ mowiąc; Upokorzyli śię/ niewytráce ich/ *ale* im dam w krotce wybáwienie/ áni śię wyleje zápalczywość mojá przećiw Jeruzalem przez ręce Seśáká. 8 Wszákże będą mu zá sługi: áby wiedźieli/ co *to jest* służyć mnie/ ábo służyć krolestwam źiemskim. 9 A ták ćiągnął Seśák b Krol Egipski/ przećiw Jeruzalem/ y pobrał skárby domu PAńskiego/ y skárby domu krolewskiego/ wszystko to pobrał: wźiął też tarcze złote/ ktore był spráwił c Sálomon. 10 Y spráwił Krol Roboám miásto nich tarcze miedźiáne/ y porucżył *je* przełożonym nád piechotą/ ktorzy strzegli drzwi domu krolewskiego. 11 A gdy wchadzał Krol do domu PANskiego/ tedy przychodźiłá piechotá y bráli je: potym záśię odnośili je do swojich komor. 12 A ták iż śię upokorzył/ odwroćił śię od niego gniew PANski/ y nie wytráćił go do końcá: Abowiem *jeszcze* y w Judźie d było nieco dobrego.

13 ZMocnił śię tedy Krol Roboám e w Jeruzalem/ y krolował: á było czterdźieśći lat y jeden rok Roboámowi/ gdy krolowáć począł; á śiedmnaśćie lat krolował w Jeruzalemie w mieśćie/ ktore obrał PAN ze wszystkich pokoleń Izráelskich/ áby tám przebywáło Imię jego. A imię mátki jego *było* Náámá Ammonitká. 14 Ten czynił złe: Bo nie przygotował sercá swego/ 15 áby szukał PAná. Ale spráwy Roboámowe pierwsze y ostátnie/ zápisáne są w Kśięgách Semejaszá Proroká/ y Jáddy Widzącego: gdźie śię opisuje porządek rodzájow; tákże wojny *miedzy* Roboámem/ y Jeroboámem/ po wszystkie dni. 16 Y zásnął Roboám z Ojcy swymi; y pochowan jest w mieśćie Dawidowym: á krolował Abiasz Syn jego miásto niego.

ROZDZIAL. XIII.

Abiasz Syn Roboámow kroluje. 3. wojná jego przećiw Ieroboámowi. 5. strofowánie ludu Izráel kiego y sczyćenie śię pomocą Páńską. 13. Izráelczyki poráźił, y kilká miast ich pobrał. 21. żony y dźieći jego.

1 ROku ośmnastego a Krolá Jeroboámá/ krolował Abiasz nád 2 Judą. Trzy látá krolował w Jeruzalem: á imię mátki jego *było* Michájá corká Urjelowá z Gábaá. Y

a 1 Krol. 14. 22.

b 1 Krol 14. 16.

c 1 Krol. 14. 26.

d 1 Krol. 11. 13. 36.

e 1 Krol. 14. 21.

a 1 Krol. 15. 1.

była wojna b miedzy Abiaszem / y 3 miedzy Jeroboámem. ♣ Przetoż Abiasz uszykowáł wojsko ludźi bárzo walecznych / czterý kroć sto tyśiecy mężow przebránych. Jeroboám tákże uszykowáł śie przećiwko niemu / máiąc ośm kroć sto tyśiecy mężow przebránych / bárzo walecznych.

4 Tedy stánął Abiasz ná wierzchu gory Semeron / ktora byłá miedzy gorámi Efráimskimi / y rzekł: Słuchájćie mie Jeroboámie y 5 wszystek Izráelu. ♣ Izali wam nie należy wiedźieć / że PAN Bog Izráelski dał krolestwo Dawidowi nád Izráelem ná wieki / onemu / y synom jego przymierzem c trwáłym? 6 ♣ Lecz powstał Jeroboám / syn Nábátow / sługá Sálomoná / Syná Dawidowego / y d stał śie odpornym Pánu swemu; 7 ♣ Y zebráli śie do niego mężowie lekkomyślni / á ludźie niepobożni ; y zmocnili śie przećiw Roboámowi Synowi Sálomonowemu: á Roboám będąc dźiećięćiem / y sercá lękliwego / nie 8 mogł śie im mężnie oprzeć: ♣ Záczym wy śie teraz myślićie zmocnić przećiw krolestwu PAŃskiemu / ktore jest w rękách Synow Dawidowych : á jest was kupá wielka ; y maćie z sobą ćielce złote / ktorych wam náczynił Jero- 9 boám zá Bogi. ♣ Wyzaześćie nie zárzućili e Kápłánow PAŃskich / Synow Aáronowych y Lewitow? á poczynilisćie sobie Kápłány / jáko inni narodowie źiemscy? Ktokolwiek przychodźi áby poświecone były rece jego / z ćielcem młodym / y z śiedmią báránow / stawa śie Kápłánem tych ktorzy nie są 10 Bogowie. ♣ Ale my jesteśmy Páná Bogá nászego / y nie opuśćiliśmy go: á Kápłáni / ktorzy służą PANU / są Synowie Aáronowi / y Lewitowie / ktorzy pilnują urzedu 11 swego: ♣ Y ofiárują PAnu cáłopalenia ná káżdy zárának / y ná káżdy wieczor : y kádzą rzeczámi wonnymi / y pokłádáją chleby / ná stole czystym ; tákże świecznik złoty / y lámpy jego sporządzáją áby gorzáły ná káżdy wieczor. A

tak my strzeżemy roskazánia PANA Bogá nászego : á wyśćie go 12 opuśćili. ♣ Przetoż oto z námi jest ná czele Bog / y Kápłáni jego / y tráby głośne / áby brzmiáły przećiwko wam : Synowie Izráelscy / niewalczćież z PANem / Bogiem Ojcow wászych : bo śie wam nie powiedźie.

13 Miedzy tym obwiodł zásadzkę Jeroboám / áby ná nie przypádli z tyłu : Y byli jedni w oczy Judźie / á drudzy ná zásadzce z 14 tyłu ich. ♣ Tedy ujrzawszy Synowie Judscy / że ná nie nástępowáłá bitwá z przodku y z tyłu / wołáli do PANA / á Kápłáni trąbili w 15 tráby. ♣ Uczynili tejże okrzyk mężowie Judá : Y stáło śie w onym okrzyku mężow Judskich / że Bog poráźił Jeroboámá / y wszystkiego Izráelá przed Abiaszem y Judą. ♣ 16 Y uciekáli Synowie Izráelscy przed Judą : ále je podał Bog w rece 17 ich. ♣ Y poráźili je Abiasz y lud jego / porážka wielka : ták / iż legło pobitych z Izráelá / pieć kroć sto ty- 18 śiecy mężow ná wybor. ♣ Przetoż poniżeni są Synowie Izráelscy ná on czás : á zmocnili śie Synowie Judscy : ponieważ spolegáli ná PAnu / Bogu Ojcow swych. ♣ 19 Y gonił Abiasz Jeroboámá / á odjał mu miástá Bethel y wśi jego ; y Jesáná y wśi jego ; y Efron 20 y wśi jego. ♣ A niemogł śie wiecey pokrzepić Jeroboám zá dni Abiaszowych : y uderzył go PAN że umárł.

21 A Le Abiasz zmocnił śie / y pojął sobie żon czternáśćie / y zpłodźił dwádźieśćiá y dwu Synow / 22 y szesnaśćie corek. ♣ Ale inne spráwy Abiaszowe / y postepki jego / y słowá jego / zápisáne są w Kśięgách Proroká Jáddy.

ROZDZIAŁ XIV.

Azá báłwochwalstwo uprząta, miástá buduje, lud wojenny zbiera. 9. á Bogu śie modląc, zwyćięstwo nád Etyopczyki otrzymawa.

1 A Gdy zásnął a Abiasz z Ojcy swymi / á pochowano go w mieśćie Dawidowym / tedy Krolował

Azá

Marginalia: b 1 Krol. 15. 7. — c H. Przymierzem Soli. — d 1 Krol. 11. 26. — e 1 Krol. 12. 31. 2 Kron 11. 14. 15. — a 1 Krol. 15. 8.

Azá Syn jego miásto niego: Zá dni jego byłá w pokoju ziemiá / przez dźieśięć lat.

2 Y Czynił Azá co *było* dobrego y przyjemnego w oczách PAná 3 Bogá swego: ✣ Bo poburzył Ołtarze b obce / y wyżyny / y podrzuzgotał bałwány ich / y wyrąbał gáje 4 ich: ✣ A przykazał Judźie / áby szukáli PAná Bogá Ojcow swych / y przestrzegáli zakonu / y przykazań 5 *jego*. ✣ Zniosł też ze wszystkich miast Judskich wyżyny / y słoneczne bałwány / á było w pokoju krolestwo 6 zá czásu jego. ✣ Nád to / pobudował miástá obronne w Judźie / przeto iż byłá w pokoju ziemiá: y nie powstáłá przećiwko niemu wojná zá onych lat / bo mu dał PAn odpocżynienie.

7 Y Rzekł do Judy: Pobudujmy te miástá / y otoczmy *je* murem / y wieżámi / bramámi / y záworámi / poki ziemiá jest w mocy nászey: Bośmy szukáli PAná Bogá nászego: Szukáliśmy go / y spráwił nam odpoczynienie zewsząd. Przetoż budowáli / á szczęśćiło śię im. ✣
8 Y miał Azá wojsko noszących tarcz y drzewce: z Judy / trzy kroć sto tyśięcy: á z Benjáminá noszących puklerz / y ćiągnących łuk / dwá kroć sto tyśięcy y ośmdźieśiąt tyśięcy. Ci wszyscy *byli* bárzo mężni.

9 T Edy wyćiągnął przećiw nim c Zárác Etyopczyk / májąc wojská d dźieśięć kroć sto tyśięcy / á wozow trzy stá: y przyćiągnął áż do 10 Máresy. ✣ Wyćiągnął też y Azá przećiw niemu / y uszykowáli wojská 11 w dolinie Sefátá / u Máresy. ✣ Tedy záwołał Azá do PAná Bogá swego / y rzekł: O PAnie / e ty nie potrzebujesz wielu / ábyś rátował tego ktory nie ma potęgi. ✣ Rátujże nas o PAnie Boże nász; gdyż ná tobie spolegamy / á w Imie twoje idźiemy przećiwko temu mnostwu. Tyś PAn Bog f nász / niech nie ma gory nád tobą człowiek 12 śmiertelny. ✣ A ták poráźił PAn Etyopczyki / przed Azą y przed Ju- 13 dą; ták / iż ućiekli Etyopczycy. ✣ A gonił je Azá / y lud ktory był z nim / áż do Gerárey: y polegli Etyopczycy / ták / że nie mogli wskoráć: bo zstárci są przed obliczem PAńskim / y przed wojskiem jego: y ná- 14 bráli łupow bárzo wiele. ✣ Nád to / poburzyli wszystkie miástá / około Gerárey: ábowiem przypadł strách PAński ná nie / y złupili one wszystkie miástá: bo w nich by- 15 łá wielka korzyść. ✣ Tákże y obory trzod poburzyli: á zájąwszy owiec y wielbłądow bárzo wiele / wroćili śię do Jeruzalem.

b 5 Moj. 7. 5. y 12. 3.

c 2 Kron. 16. 8.

d H. Tyśiąc tyśięcy

e 1 Sám. 14. 6. 5 Moj. 20. 3.

f Psalm. 9. 20.

ROZDZIAŁ XV.

Azaryasz Prorok napomina Azę y lud, áby w naprawie chwały Bożey nie ustawáli. 8. Ktorego oni usłuchawszy, przymierze z Bogiem odnawiają. 16. Pobożność Azy.

1 G Dy ná Azáryaszá Syná Odedowego przypadł Duch Boży. ✣
2 Ktory wyszedszy przećiw Azie / rzekł mu: Słuchajćie mię / Azá / y wszystko *pokolenie* Judowe y Benjáminowe. PAn *był* z wámi poki śćie byli z nim / á jeśli go szukáć będźiećie / znajdźiećie go: ále jeśli go opuśći- 3 ćie / opuśći was. ✣ Przez wiele dni był Izráel bez Bogá prawdźiwego: y bez Kápłáná / náuczyćielá / y bez za- 4 konu. ✣ Wszákże gdyby śię byli náwroćili w utrapieniu swym do PAná Bogá Izráelskiego / á szukáli go / 5 dałby śię im był ználeść. ✣ Ale teráźniejszych czásow a niebezpieczno wychodźić y wchodźić: bo zámieszánie wielkie miedzy wszystki- 6 mi obywátelámi ziemie. ✣ Y depce narod po narodźie / á miásto po mieśćie; przeto / że je Bog ztrwożył 7 wszelákim ućiśnieniem. ✣ Przetoż wy zmacniajćie śię / á niech nie stábieją ręce wásze: bo czeka zápłátá prace wászey.

8 A Gdy usłyszał Azá te słowá / y proroctwo Odedá Proroká / zmocnił śię / y zniosł obrzydliwośći ze wszystkiey ziemie Judskiey y Benjámińskiey / y z miast ktore był pobrał ná gorze Efrájim: y odnowił Ołtarz PAński / ktory *był* przed 9 przyśionkiem Páńskim. ✣ Potym zebrał wszystek *lud* z Judy y z Benjáminá / y przychodnie *ktorzy* u nich

a H. Niepokoj wchodzącemu.

byli z Efráimá/ y z Mánássessá/ y z Symeoná: bo ich było bárzo wiele zbiegło z Izráelá do niego/ widząc iż PAn Bog jego z nim był. 10 ♣ Y zgromádzili śię do Jeruzalem mieśiącá trzećiego/ roku pietnastego krolestwá Azy. 11 ♣ Y spráwowáli ofiáry PAnu dniá onego/ z łupow ktore byli przygnáli/ wołow siedm set/ á owiec śiedm tyśiecy. 12 ♣ Y uczynili umowę/ áby szukáli PAná Bogá Ojcow swojch ze wszystkiego sercá swego/ y ze wszystkiey duszę swojey. 13 ♣ A ktobykolwiek nie szukał PAná Bogá Izráelskiego/ áby był zábity/ od namniejszego áż do nawietszego/ od mężá áż do niewiásty. 14 ♣ Y przyśięgli PAnu głosem wielkim/ y z krzykiem/ y z trąbámi/ y z kornetámi. 15 ♣ A weselił śię wszystek lud Judski z oney przyśięgi: ábowiem że wszystkiego sercá swego przyśięgáli/ y ze wszystkiey ochoty szukáli go/ y dał śię im ználeść/ y dał im PAN odpoczynienie zewszad.

16 NAd to y Máách' mátkę swą Krol Azá b z páństwá złożył/ przeto/ że byłá uczyniłá w gáju báłwáná brzydkiego: y podćiął Azá báłwáná jey/ y pokruszył go/ á spálił u potoká Cedron. 17 ♣ A choć wyżyny nie były znieśione z Izráelá/ przećię serce Azy było doskonáłe po wszystkie dni jego. 18 ♣ Wniosł też co był poświęćił Oćiec jego/ y co sam poświęćił do domu Bożego/ śrebro y złoto/ y naczynia. 19 ♣ A nie było wojny áż do roku trzydźiestego y piątego krolowánia Azy.

b 1 Krol. 15.13.

ROZDZIAŁ XVI.

Azá bojąc śię Krolá Izráelskiego. 7. Proroká gdy go strofował, wrzućił do więźienia. 12. W chorobie swey pomocy u lekarzow szukájąc, nie ozdrowiał ále umárł.

1 ROku trzydźiestego a y szostego krolowánia Azy/ wyćiągnął Báászá Krol Izráelski przećiwko Judźie/ y zbudował Rámę: áby nie dopuśćił wychodźić y wchodźić nikomu do Azy Krolá Judskiego. 2 ♣ Tedy wźiąwszy Azá śrebro y złoto z skárbow domu PAńskiego/ y domu Krolewskiego/ posłał je do Benádádá Krolá Syryjskiego/ ktory mieszkał w Dámászku/ mowiąc: 3 ♣ Przymierze jest miedzy mną y miedzy tobą/ y miedzy Ojcem mojim/ y miedzy Ojcem twojim: Otoć posyłam śrebro y złoto. Idźże á wzrusz przymierze twoje z Báászą Krolem Izráelskim/ áby odćiągnął ode mnie. 4 ♣ Y usłuchał Benádád krolá Azy: á posławszy Hetmány/ z wojski ktore miał/ przećiwko miástom Izráelskim/ zburzył Hion y Dán/ y Abelmájim/ y wszystkie miástá obronne Neftálimskie/ w ktorych były skárby. 5 ♣ To gdy usłyszał Báászá/ przestał budowáć Rámy/ y zániechał roboty swey. 6 ♣ Tedy Krol Azá wźiąwszy z sobą wszystek lud Judski/ pobráli z Rámy kámienie/ y drzewo jego/ z ktorego budował Báászá: á zbudował z niego Gábáá y Mássá.

a 1 Krol. 15.17.

7 NA onegoż czásu/ przyszedł Hánáni Widzący/ do Azy Krolá Judskiego/ y mowił do niego: Iżeś spoległ ná Krolu Syryjskim/ á nie spoległeś ná PAnu Bogu twojim dla tego uszło wojsko Krolá Syryjskiego z ręki twojey. 8 ♣ Azaż Etyopczycy/ y Lubimczycy b nie mieli u ojsk bárzo wielkich/ z wozámi y z jezdnymi w mnostwie bárzo wielkim; á wżdy gdyś spoległ ná PAnu/ podał je w ręce twoje. 9 ♣ Abowiem oczy PAńskie c przepátrują wszystkę źiemię/ áby dokázował mocy swey przy tych/ ktorzy przy nim stoją sercem doskonáłym. Głupieś to uczynił: przetoż od tego czásu powstáną d przećiwko tobie wojny. 10 ♣ Tedy Azá rozgniewawszy śię ná Widzącego/ podał go do więźienia: bo śię był nań o to rozgniewał: y utrapił Azá niektore z ludu onego czásu. 11 ♣ Ale inne spráwy Azy/ pierwsze y poślednieysze/ zápisáne są w Kśięgách o Krolach Judskich y Izráelskich. 12 ♣ Potym rozniemogł śię Azá/ roku trzydźiestego y dźiewiątego krolowánia swego/ ná nogi swoje/ chorobą bárzo ćiężką: á wszákże w oney chorobie swey nie szukał Páná/ ále lekárzow. 13 ♣ A ták zásnął Azá z Ojcy swy-

b 2 Kron. 14. 9. c Iob. 34. 21. Przyp. 5. 21. y 15. 3. Ierem. 16. 17. y 32. 19. Zach. 4. 10. d 1 Krol. 15. 32.

mi/

mi / á umárł roku czterdźiestego y 14 pierwszego krolowánia swego. ✤ Y pochowano go w grobie ᵉ jego / ktory sobie był wykopał / w mieśćie Dawidowym: y położono go ná łożu / ktore był nápełnił rzeczámi wonnymi / y rozmáitymi máśćiámi áptekárską robotą przygotowánymi. Y palili mu zápał wonny bárzo wielki.

e II. Wgrobiech jego.

ROZDZIAŁ XVII.

Iozáfát mądry, bogobojny y szczęśliwy Krol. 6. Postępując w naprawie chwały Páńskiey, rozsyła nauczyćiele zakonu po krolestwie swojm: zá co mu Bog błogosłáwi. 13. Wojsko jego.

a 1 Krol. 15.24.

Y Rolował a Jozáfát Syn jego miásto niego / á zmocnił 2 śię przećiw Izráelowi. ✤ Y osádźił żołnierzem wszystkie miástá Judskie obronne: osádźił też y źiemię Judską / tákże miástá Efráimskie / ktore był pobrał Azá Oćiec jego. 3 ✤ A był PAN z Jozáfátem / przeto iż chodźił drogámi pierwszymi Dawidá Ojcá swego / á nie szukał Báálow. 4 ✤ Ale Bogá Ojcá swego szukał: y w przykazániách jego chodźił / á nie według spraw ludu 5 Izráelskiego ✤ Y utwierdźił PAN krolestwo w ręce jego: á dawał wszystek lud Judski dáry Jozáfátowi / ták iż miał bogáctwá / y sławę bárzo wielką. 6 ✤ A nábywszy wielkiego sercá ná drogách PAńskich / tym wiecey znośił wyżyny y gáje *bálwochwálskie* z źiemie Judskiey.

7 POtym roku trzećiego krolowánia swego / posłał Kśiążętá swoje / Benháilá / y Obádyaszá / y Zácháryaszá / y Nátánáelá / y Micheaszá / áby uczyli w mieśćiech Judskich. 8 ✤ A przy nich Lewity / Semejaszá / y Nátániaszá / y Zábádyaszá / y Asáelá / y Semirámotá / y Jonátáná / y Adoniaszá / y Tobiaszá / y Tobádoniaszá Lewity: á z nimi Elisámá / y Jorámá / Kápłany. 9 ✤ Ktorzy uczyli w Judźie / májąc z sobą Kśięgi Zakonu PANskiego: y obchodźili wszystkie miástá Judskie / y náuczáli lud. 10 ✤ Przetoż przyszedł strách Páński ná wszystkie krolestwá źiemie / ktore *były* około Judy. Y nie śmieli walczyć przećiw Jozáfátowi. 11 ✤ Náwet y Filistynowie przynośili Jozáfátowi dáry y dań pieniężną. Arábczycy też przygnáli mu drobnego bydłá báránow śiedm tyśięcy y śiedm set / kozłow tákże śiedm tyśięcy y śiedm set. 12 ✤ Wzmagał śię tedy Jozáfát y rosł náder bárzo: y pobudował w Judźie zamki / y miástá dla składow. 13 ✤ A prace wiele podjął około miast Judskich: mężę też waleczne y potężne miał w Jeruzalem. 14 ✤ A táć *jest* liczbá ich według domow Ojcow ich. Z Judy Kśiążętá nád tyśiącámi / Kśiążę Adná / á z nim bárzo dużych *mężow* trzy kroć sto tyśięcy. 15 ✤ A po nim Kśiążę Johánnán: á z nim dwá kroć sto tyśięcy / y ośmdźieśiąt tyśięcy. 16 ✤ A po nim Amázyasz Syn Zychry / ktory śię był dobrowolnie oddał PAnu: á z nim dwá kroć sto tyśięcy mężow dużych. 17 ✤ Przytym z Synow Benjáminowych / mąż duży Eliádá: á z nim ludu zbrojnego z łukámi / y z tarczámi dwá kroć sto tyśięcy. 18 ✤ A po nim Jozábád: á z nim sto y ośmdźieśiąt tyśięcy gotowych do boju. 19 ✤ Ci służyli Krolowi / oprocz tych / ktorymi był Krol osádźił miástá obronne / po wszystkiey źiemi Judskiey.

ROZDZIAŁ XVIII.

Acháb námawia z sobą Iozáfátá ná wojnę, przećiw Syryjczykom. 12. ktorą gdy odradzał Micheasz, od Sedechiaszá, fałszywego Proroká, policzkowány, y od Achábá do wiezienia wsádzony był. 28. Acháb w bitwie postrzelony.

1 Y Miał Jozáfát bogactw y sławy á bárzo wiele: á zpowinowáćił śię z Achábem. 2 ✤ Y przyjáchał *po kilku* lat do Achábá do Sámáryjey: y nábił Acháb owiec y wołow wiele dla niego / y dla ludu ktory *był* z nim; y námawiał go áby ćiągnął do Rámot Gáláád. 3 ✤ Y rzekł Acháb Krol Izráelski do Jozáfátá Krolá Judskiego: Poćiągniesz ze mną do Rámot Gáláád? A on mu odpowiedźiał: Jáko ja ták y ty; á jáko lud twoj / ták

a 1 Krol. 22. 2.

y lud

lud moj : y *będźiemy* z tobą ná woynie.

4 Nád to rzekł Jozáfát do Królá Izráelskiego; Proszę pytaj się dźiś słowá PAńskiego. 5 ✣ A ták zebrał Krol Izráelski prorokow cżterysta mężow / y rzekł do nich: Mamyż ćiągnąć do Rámot Gáláád ná woynę / cżyli zániecháć? A oni odpowiedźieli : Ciągni ; bo *je* da Bog w ręce krolewskie. 6 ✣ Ale Jozáfát rzekł : Niemászże tu jeszcże *ktorego* Proroká Páńskiego / żebyśmy się go pytáli. 7 ✣ Y rzekł Krol Izráelski do Jozáfátá : *jest* jeszcże mąż jeden / przez ktoregobyśmy się mogli rádźić PANA : ále go ja nienawidzę : bo mi nie prorokuje nic dobrego / ále záwżdy złe : á tenći jest Micheasz / Syn Jemlow. Y rzekł Jozáfát : Niech ták nie mowi Krol.

8 Tedy záwołał Krol Izráelski niektorego komorniká / y rzekł : Przywiedź tu rychło Micheaszá Syná Jemlowego. 9 ✣ Miedzy tym Krol Izráelski / y Jozáfát Krol Judski śiedźieli káżdy z nich ná stolicy swojey / ubráni w száty *krolewskie*, á śiedźieli ná plácu / u wrot bramy Sámáryjskiey : á wszyscy Prorocy prorokowáli przed nimi. 10 ✣ A Sedechiasz Syn Chánáánow / spráwił sobie rogi żelázne / y rzekł : Ták mowi PAN : Tymi będźiesz bodł Syryjcżyki / áż je wyniszcżysz. ✣ 11 Toż wszyscy Prorocy prorokowáli / mowiąc : Ciągni do Rámot Gáláád / á będźieć się szcżęśćiło : ábowiem je poda PAN w ręce krolewskie.

12 Tedy poseł ktory chodźił / áby przyzwał Micheaszá / rzekł do niego / mowiąc : Oto słowá Prorokow jednymi usty dobrze tuszą Krolowi / niechże będźie / proszę / słowo twoje jáko jednego z nich / á mow dobre *rzecży*. 13 ✣ Y rzekł Micheasz : Żywie PAN / że co mi kolwiek rozkaże Bog moj / to mowić będę. ✣ 14 A gdy przyszedł do Królá / rzekł Krol do niego : Micheaszu / mamyż ćiągnąć ná woynę przećiw Rámot Gáláád / cżyli zániecháć? A on odpowiedźiał : Ciągnićie / á poszcżęśći się wam / y będą podáni w ręce wásze. 15 ✣ Y rzekł Krol do niego : A wieleż ćię rázow mam przysięgą obowiezowáć / ábyś mi nie mowił jedno prawdę w Imieniu Páńskim? 16 Przetoż rzekł : ✣ Widźiałem wszystek *lud* Izráelski rozproszony po gorách jáko owce / ktore nie máją pásterzá. Bo PAN rzekł : Nie máją ći PAná : Niech się wroći káżdy do domu swego w pokoju. 17 ✣ Y rzekł Krol Izráelski do Jozáfátá : Izáżemći nie powiádał / że mi nic dobrego prorokowáć nie miał / ále złe? 18 ✣ Ale on rzekł : Słuchajćież tedy słowá Páńskiego : Widźiałem PAná śiedzącego ná stolicy jego / y wszystko wojsko niebieskie stojące po práwicy jego / y po lewicy jego. 19 Y rzekł PAN : ✣ Kto zwiedźie Achábá Krolá Izráelskiego / áby szedł / á poległ w Rámot Gáláád? A gdy mowił jeden ták / á drugi mowił inák : 20 ✣ Wystąpił Duch / y stánął przed PANEM / y rzekł : Ja go zwiodę. A PAN mu rzekł : Przez coż? 21 ✣ Y odpowiedźiał : Wynidę / á będę kłámliwym Duchem w uśćiech wszystkich Prorokow jego. Y rzekł *PAN*: Zwiedźiesz / y pewnie przemożesz : Idźże / á ucżyn ták. 22 ✣ Przetoż teraz oto dał PAN Duchá kłámliwego w ustá tych Prorokow twojich : gdyż PAN wyrzekł przećiwko tobie złe.

23 Tedy przystąpiwszy Sedechiasz / Syn Chánáánow / uderzył Micheaszá w policzek / mowiąc : á ktorąż drogą odszedł Duch Páński ode mnie / áby mowił z tobą? 24 ✣ Y odpowiedźiał Micheasz : Oto ty ujrzysz dniá onego / kiedy wnidźiesz do nászkrytszey komory / ábyś się skrył. ✣ 25 Y rzekł Krol Izráelski : Weźmićie Micheaszá / á odwiedźćie go do Amoná, Stárosty miejskiego / y do Joászá Syná krolewskiego. 26 ✣ Y rzecżećie *im* : Ták mowi Krol : Wsádźćie tego *do* więźienia / á dawajćie mu jeść chleb utrapienia / y wodę ućisku / áż się wroce w pokoju. 27 ✣ Ale odpowiedźiał Micheasz : Jeśliże się wroćisz w pokoju / *tedy* nie mowił PAN przez mię. Nád to rzekł : Słuchajćież wszyscy ludźie.

28 A Tak ciagnął Krol Izráelski / y Jozáfát Krol Judski / do Rámot Gáláád. 29 ♣ Y rzekł Krol Izráelski do Jozáfátá: Odmienię śię / á poydę do bitwy : Ale ty ubierzeß śię w ßáty swe. Y odmienił śię Krol Izráelski: á ßli do bitwy. 30 ♣ A Krol Syryjski rozkazał był Hetmánom / ktorzy byli nád wozámi jego / mowiąc : Nie potykáyćie śię áni z máłym / áni z wielkim / tylko z sámym Krolem Izráelskim.

31 A Gdy ujrzeli Jozáfátá Hetmáni / *co byli* nád wozámi / rzekli : Krol Izráelski jest. Y obroćili śię przećiw niemu / áby śię *z nim* potykáli : Ale záwołał Jozáfát / á PAn go rátował : y odwroćił je Bog od niego. 32 ♣ Bo obaczywßy Hetmáni *co byli* nád wozámi / że nie ten był Krol Izráelski / odwroćili śię od niego. 33 ♣ Lecz *niektory* miał strzelił ná niepewna z łuku / y postrzelił Królá Izráelskiego / miedzy nity / y miedzy páncerz : ktory rzekł woźnicy *swemu*: Náwroć á wywiez mię z woyská / bom jest ránjony. 34 ♣ Y wzmogłá śię bitwá dniá onego / á Krol Izráelski stał ná woźie przećiw Syryjczykom / áż do wieczorá : y umárł gdy záchodźiło słońce.

ROZDZIAL XIX.

Iozáfát od Proroká PAńskiego strofowány, iż niezbożnemu Achábowi ná woynie był pomocny. 4. lud do prawdźiwey chwały Bożey náwracá. 5. Sędźie w źiemi. 8. Tákże rájce kośćielne stánowi, y do powinnośći ich upomina.

1 A Gdy śię wracał Jozáfát Krol Judski / do domu swego w pokoju / do Jeruzalem. 2 ♣ Wyßedł przećiwko niemu Jehu / Syn Hánániego / Widzący / y rzekł do Królá Jozáfátá : Izaliś niezbożnemu amiał pomagáć? á tych ktorzy nie nawidzą PAná miłowáć? Przetoż nád toba *jest* gniew Páńſki. 3 ♣ Wßákże / ználazły śię spráwy dobre w tobie / przeto / żeś powycinał bgáje świecone z źiemie / á zgotowałeś serce swe / ábyś ßukał Bogá.

4 A Pomießkawßy Jozáfát w Jeruzalem / wyjáchał záś / y objáchał lud / od Beersseby áż do gory Efráimskiey : y náwroćił je do PAná Bogá Ojcow swojich. 5 ♣ Y postánowił Sędźie w źiemi / po wßystkich miástách Judskich obronnych / 6 w káżdym mieśćie. ♣ Tedy rzekł do Sędźiow : Baczćież / co czynićie : Bo nie ludzki sąd odpráwujećie / ále PAński / ktory jest zwáni przy spráwie sądowey. 7 ♣ A przetoż / niechaj będźie bojaźń Páńska z wámi : przestrzegajćież *tego, á ták* śię spráwujćie : Bo nie máß c u PAná Bogá nászego niepráwośći / y nie ma względu ná osoby d / áni przyjmuje dárow. 8 ♣ Tákżey w Jeruzalem postánowił Jozáfát *niektore* z Lewitow / y z kápłánow / y z przedniejßych *domow* Ojcowskich w Izráelu / dla sądu Páńskiego / y dla sporow tych / ktorzy śię udawáli do Jeruzalem. 9 ♣ Y przykazał im / mowiąc : Ták czyńćie w bojáźni PAńskiey / wiernie / y sercem doskonáłym. 10 ♣ A przy wßystkich sporách / ktoreby przyßły przed was od bráciej wáßey / ktorzy mießkáją w mieśćiech swych / miedzy krwią á krwią / miedzy zákonem á przykazániem / ustáwámi y sądámi / nápominajćie je / áby nie grzeßyli przećiwko PANU / áby nie przyßedł gniew ná was / y ná bráćią wáßę. Ták czyńćie / á nie zgrzeßyćie. 11 ♣ A oto Amáryaß Kápłan nawyżßy *będźie* miedzy wámi we wßystkich spráwách PAńſkich: á Zábádyaß Syn Ismáelow / Kśiążę w domu Judskim / we wßystkich spráwách Krolewskich : tákże Lewitowie będą rządcámi miedzy wámi. Zmacniajćież śię / á *ták* czyńćie : á PAn będźie z dobrym.

ROZDZIAL. XX.

Iozáfát przećiw Moábczykom y Ammonitom o pomoc Bogá prośi. 14. Ieházyel go o wybáwieniu prętkim upewnia. 20. Iosáfát nieprzyiaćioły porázil. 25. A korzyść odnioższy, PAná zá to chwalił 31. krolowánie jego. 35. Zeglowánie jego z Ochozyaßem

1 Y Stáło śię potym / że przyćiągnęli Synowie Moábowi / y Synowie Ammonowi / á z nimi niektorzy *mießkájący* zá Ammonitámi / przećiwko Jozáfátowi ná woynę.

a 1 Krol. 16. 1.
b 2 Kron. 17. 6.
c 5 Moj. 32. 4. Rzym 9. 14.
d 5 Moj. 10. 17. Iob. 34. 19. Dźie. 10. 34. Rzym. 2. 11. Gálát. 2. 6. Efez. 6. 9. Kolos. 3. 25. 1 Piotr 1. 17.

2 ✣ Y przyszło/ á opowiedziano Jozáfátowi/ mowiąc: Przyciągnęło przećiwko tobie wojsko wielkie z zamorza/ z Syryjey/ á oto są w Chásesontámár/ ktore *jest* Engáddy. 3 ✣ Y uląkł się/ á obroćił Jozáfát twarz swoję/ áby szukał PAná/ y zápowiedźiał post wszystkiemu *ludowi* Judskiemu. 4 ✣ Tedy się zgromádźił lud Judski/ áby szukáli PAná: tákże ze wszystkich miast Judskich zeszli się szukáć PAná. 5 ✣ A ták stánął Jozáfát w zgromádzeniu Judskim y Jeruzalemskim w domu Páńskim/ przed śienią nową.

6 Y Rzekł: PAnie Boże Ojcow nászych: Izaliś nie ty sam Bogiem ná niebie? á nie ty pánujesz nád wszystkimi krolestwy narodow? ázaż nie w ręku twojich jest moc y śiłá: á niemász ktoby się mogł ostáć przed tobą. 7 ✣ Izaliś nie ty Boże nász/ a wypędźił obywátele tey źiemie/ przed twarzą ludu twego Izráelskiego/ y podałeś ją naśieniu Abráhámá przyjaćielá twego ná wieki? 8 ✣ Y mieszkáli w niey/ y zbudowáli tobie w niey świątnicę/ dla Imienia twego/ mowiąc: 9 ✣ Jesliby ná nas przyszło b złe/ miecz pomsty/ ábo powietrze/ ábo głod/ á stániemy przed tym domem/ y przed obliczem twojim/ gdyż Imię twoje jest w domu tym/ á záwołamy do ćiebie w ućiskách nászych/ tedy wysłuchasz/ y wybáwisz. 10 ✣ Teraz tedy/ oto Synowie Ammonowi/ y Moábowi/ y gorá Sejir/ przez ktoreś ty nie dopuśćił c przejść Izráelowi/ gdy szli z źiemie Egipskiey/ ále je minęli/ á nie wytráćili ich. 11 ✣ Oto teraz nam oni oddawáją/ gdyż przyszli áby nas wyrzućili z dźiedźictwá twego/ ktoreś nam dał práwem dźiedźicznym. 12 ✣ O Boże nász/ izali ich nie bedźiesz sądźił? W nasći záiste nie mász żádney mocy przećiw mnostwu ták wielkiemu/ ktore przyszło ná nas: y nie wiemy co czynić mamy/ tylko ku tobie *obracamy* oczy násze. 13 ✣ Wszystek też lud Judski stał przed PAnem/ y dźiatki ich/ żony ich/ y Synowie ich.

14 A Że Jeházyel/ Syn Zácháryaszá/ Syná Bánájaszowego/ Syná Jehielowego/ Syná Mátániaszowego/ Lewitá/ z Synow Asáfowych: ná ktorego przyszedł Duch PAński w pośrzod onego zgromádzenia: 15 ✣ Rzekł: Słuchajćie wszyscy z Judy/ y obywátele Jeruzalemscy/ y ty Krolu Jozáfáćie: Ták wam powiáda PAN: Niebojćie się wy/ áni się lękajćie d tego mnostwá *ták* wielkiego: nie wásza *jest* walka/ ále Boża. 16 ✣ Jutro się ruszćie przećiwko nim: oto oni pojdą stroną *gory* Sys/ á znajdźiećie je ná końcu potoká/ przećiw pusczy Jeruel. 17 ✣ Nie wy się potykáć bedźiećie w tey *bitwie*; stawćie się/ y stojćie/ á oglądajćie wybáwienie Páńskie nád wámi/ o Judo y Jeruzalemie! Niebojćież się/ áni się lękajćie; jutro wynidźiećie przećiwko nim/ á PAn *bedźie* z wámi. 18 ✣ Y pokłonił się Jozáfát twarzą ku źiemi/ á wszystek lud Judski/ y obywátele Jeruzalemscy/ pádli przed obliczem PAńskim/ kłániájąc się PANU. 19 ✣ Wstáli też Lewitowie z Synow Káátowych/ y z Synow Korego/ y chwalili Páná Bogá Izráelskiego głosem wielkim y wyniosłym.

20 P Otym wstawszy ráno/ ćiągnęli ná pusczą Tekuá; á gdy wychodźili/ stánął Jozáfát: y rzekł; Słuchajćie mię Judo/ y obywátele Jeruzalemscy: wierzćie Pánu Bogu wászemu/ á bedźiećie bezpieczni: wierzćież Prorokom e jego/ á bedźie się wam szczęśćiło. 21 ✣ A wszedszy w rádę z ludem/ postánowił śpiewaki Pánu/ ktorzyby *go* chwalili w ozdobie świętobliwośći/ idąc przed uszykowánymi do bitwy/ y mowiąc: Wysławiajćie PAná/ ábowiem ná wieki miłośierdźie jego. 22 ✣ A w ten czás gdy oni záczęli śpiewánie y chwały/ obroćił PAN zásadzkę ná Syny Ammonowe/ y Moábowe/ y ná *obywátele* gory Sejir/ ktora byłá przyszłá przećiw Judźie: y bili się *sámi*. 23 ✣ Bo powstáli Synowie Ammonowi y Moábowi/ przećiwko obywátelom gory Sejir/ áby je pobili y wygłádźili. A gdy już do końcá *porázili* one co mieszkáli w Sejir/

a *Jozue.* 23. 5. *Psalm* 80. 9.

b 1 *Krol.* 8. 37. 2 *Kron* 6. 28.

c 5 *Moj.* 2. 4. y 9. 19.

d 2 *Moj.* 14. 13.

e 2 *Moj* 14. 31.

f *Psalm.* 136. 1.

oborzył śie jeden przećiw drugiemu/áż śie spolnie wybili.

24 A W tym lud Judski przyszedł do Máßá / blisko puszczy: y poyrzawszy ná ono mnostwo/ widźieli á ono trupy leżáły po źiemi / ták iż nikt nie uszedł. 25 Przetoż przyszedł Jozáfát y lud jego / áby rozchwyćili łupy ich : y náleźli przy nich bárzo wiele bogactw / y ná trupách klenotow kosztownych/ ktorych rozchwyćili miedzy śie ták wiele, że ich zánieść nie mogli : przez trzy dni bráli one łupy/ ábowiem ich było 26 bárzo wiele. Potym dniá czwartego zebráli śie w dolinie Beráchá : bo iż tám błogosłáwili PAná/ przetoż názywáli imie miejscá onego dolina Beráchá / áż do dźiśiejszego dniá. 27 Zátym obroćili śie wszyscy meżowie Judscy/ y Jeruzalemscy / y Jozáfát przed nimi / áby śie wroćili do Jeruzalem z rádośćia : ábowiem ućieszył je był PAn 28 nád nieprzyjacioły ich. Y wjácháli do Jeruzalem / z hárfámi / y z cytrámi / y z trąbámi do domu PAń- 29 skiego. Tedy przypadł strách g Boży ná wszystkie krolestwá źiemie / gdy usłyszeli / iż PAn walczył przećiw nieprzyjaćiołom ludu Izráelskiego. 30 A ták uspokojiło śie krolestwo Jozáfátowe : Bo mu dał odpocżynienie Bog jego zewszad.

31 Y Krolował Jozáfát nád Judą: A miał trzydźieśći h y pieć lat/ gdy krolowáć począł : á dwádźieśćiá y pieć lat krolował w Jeruzalem : á imie mátki jego było Azubá / corká Sáláiowá. 32 A chodźił drogą Ojcá swego Azy : y nie uchylał śie od niey / czyniąc co było dobrego w oczách Páńskich. 33 Wszákże wyżyny nie były zniesione / bo jeszcże lud nie zgotował był sercá 34 swego ku Bogu Ojcow swojich. A ostátek spraw Jozáfátowych pierwszych y poślednich / jest zápisány w Kśiegách Jehu/Syná Hánániego / ktoremu było rozkazano / áby to włożył w Kśiegi Krolow Izráelskich.

35 P Otym ztowárzyszył śie Jozáfát Krol Judski/z Ochozyaszem Krolem Izráelskim / ktorego spráwy były bárzo niepobożne. 36 A ztowárzyszył śie z nim ná to / áby nábudowáli okretow/ ktoreby chodźiły do Társys : y budowáli one okrety 37 w Asyongáber. Przetoż prorokował Eliezer / Syn Dodáwáhow z Máresy / przećiw Jozáfátowi/ mowiąc: Iżes śie ztowárzyszył z Ochozyaszem / rozerwał PAn spráwy twoje / y porozbijáły śie okrety / y niemogły iść do Társys.

g 1 Moj 35. 5.

h 1 Krol. 22.41.

ROZDZIAL XXI.

Iorám Syn Iozáfátow, Krolem zostawszy, bráćią pomordował. 8. odstąpienie Edomczykow, y miástá Lobny. 12. Eliasz ostrze do Iorámá pisał. 16. Filistyni y Arábczycy dom jego zplundrowáli, á Syny y żony jego pobráli, oprocz Ioácházá. 18. on też sam mizernie umárł.

1 P Otym zásnął Jozáfát a z Ojcy swymi / y pochowány jest z Ojcy swymi w mieśćie Dawidowym : á krolował Joram Syn jego miá- 2 sto niego. Ktory miał bráćia Syny Jozáfátowe : Azáryaszá / y Jehielá/ y Zácháryaszá / y Azáryaszá/ y Michaelá/ y Sefátyaszá : Wszyscy ći byli Synowie Jozáfátá / 3 Krolá Izráelskiego. Ktorym był dał Oćiec ich upominkow wiele ; śrebrá y złotá / y rzeczy kosztownych / z miásty obronnymi w Judźie : Ale krolestwo oddał Jorámowi : poniewaz on był pierworodnym.

4 N Astąpił tedy Jorám ná Krolestwo Ojcá swego : á zmocniwszy śie / pozábijał wszystkie bráćia swoje mieczem ; tákże y niektore z 5 przednieyszych w Izráelu. Trzydźieśći y dwie lećie miał Jorám/gdy począł krolowáć ; á ośm lat kro- 6 lował w Jeruzalem. Y chodźił b drogámi krolow Izráelskich / jáko czynił dom Achábow : Bo corká Achábowá byłá żona jego : y czynił 7 złe przed oczymá PAńskimi. Ale niechćiał PAN wytráćić domu Dawidowego / dla c przymierza/ ktore był uczynił z Dawidem / á iż był przyrzekł dáć mu pochodnia / y Synom jego po wszystkie dni.

a 1 Krol. 22.51. 2 Krol. 8. 16.

b 2 Krol. 8. 18.

c 2 Sám. 7. 13. 1 Krol. 11. 36. Psalm 132.17

8 Za jego dni odstąpili Edomczycy/ áby nie byli poddánymi Judźie: á postánowili nád sobą Krolá.
9 Przetoż śie ruszył Jorám z Hetmány swymi/ y ze wszystkimi wozámi swymi : á wstawszy w nocy/ poráźił Edomczyki/ ktorzy go byli obtoczyli/ y Hetmány wozow jego.
10 Ale przećie odstąpili Edomczycy/ áby nie byli pod mocą Judy/ áż do dniá tego : odstąpiłá też y Lebná tegoż czásu áby nie byłá pod mocą jego : przeto iż był *Jorám* opuśćił PANá/ Bogá Ojcow swojich.
11 Nád to nábudował wyżyn po gorách Judskich/ y przywiodł w cudzołostwo obywátele Jeruzalemskie/ y przymuszał jáko y Jude.
12 Gdy przyszło do niego pisánie od Eliaszá Proroká/ w ten sposob: Ták mowi PAN/ Bog Dawidá Ojcá twego: Przeto iżeś nie chodźił drogámi Jozáfátá Ojcá twego/ y drogámi Azy Królá Judskiego ;
13 Aleś chodźił drogą Krolow Izráelskich/ á przywiodłeś w cudzołostwo Jude/ y obywátele Jeruzalemskie/ ták jáko cudzołożył dom Achábow : nád to y Bráćią twoje/ dom Ojcá twego/ lepsze nád ćię pomordowałeś :
14 Otoż PAn uderzy plagą wielką lud twoj/ y Syny twoje/ y żony twoje/ y wszystkę májętność twoję.
15 Ná ćię też *przydą* niemocy wielkie/ boleść wnętrza twego/ áż wypłyną trzewá twoje/ dla boleśći d dźień ode dniá *ćięższey*.
16 A Ták pobudźił PAN przećiwko Jorámowi duchá Filistyńczykow/ y Arábczykow/ ktorzy byli pográniczni Etyopczykom:
17 Ktorzy w târgnawszy do źiemie Judskiey/ złupondrowáli ją/ y pobráli wszystkę májętność/ ktora śie ználáżłá w domu krolewskim : do tego y syny jego/ y żony jego/ ták iż mu nie został Syn/ jedno Joácház/ námłodszy z Synow jego.
18 A nád to wszystko/ záráźił go PAN ná wnętrzu jego/ niemocą nieuleczoną.
19 A gdy dźień po dniu nástępował/ á czás dwu lat wychodźił/ wypłynęły wnętrzności jego z boleśćią/ y umárł w niemocách ćięszkich : á nie uczynił mu lud jego przy pogrzebie zápału/ jáko *czyniwáli* zápał Ojcom jego.
20 Trzydźieśći y dwie lećie miał/ gdy krolowáć począł/ á ośm lat krolował w Jeruzalem ; á zszedł ták/ iż go nikt nie żáłował : y pogrzebiony jest w mieśćie Dawidowym ; wszákże nie w grobiech krolewskich.

d *I. Pa. dwo lat. v. 19.*

Rozdział XXII.

Ochozyasz krolnje. 5. á gdy nawiedza Jorámá chorego, zábity jest od Jehu, y z Synámi Bráćiey swych. 10. Atália pobiłá Syny krolewskie, oprocz jednego Jodzá.

1 Gdy postánowili Krolem obywátele a Jeruzalemscy/ Ochozyaszá Syná jego namłodszego/ miásto niego : Bo wszystkie stársze pobiłá byłá kupá swawolna/ ktora byłá przyszłá z b Arábczykámi do obozu : á ták krolował Ochozyasz Syn Jorámá Krolá Judskiego.
2 Czterdźieśći y dwie lećie *było* Ochozyaszowi/ gdy *począł* krolowáć ; á jeden rok krolował w Jeruzalem. A imie mátki jego *było* Atália/ corká Amrego.
3 Ten też chodźił drogámi domu Achábowego : bo mátká jego rádźiłá mu/ áby śie niepobożnie spráwował.
4 Przetoż czynił złe przed oczymá PAŃskimi/ jáko dom Achábow : te bowiem miał zá rájce swoje/ po śmierći Ojcá swego/ ná zginienie swoje.
5 Bo według rády ich chodźił/ y jáchał z Jorámem Synem Achábowym/ Krolem Izráelskim ná wojnę/ przećiwHázáelowi krolowi Syryjskiemu/ do Rámot Gáláádskiego/ kędy zránili Syryjczycy Jorámá.
6 A gdy śie wroćił áby śie leczył w Jezreelu/ (ábowiem *miał* rány ktore mu zádano w Rámie/ gdy śie potykał z Házáelem/ krolem Syryjskim) Tedy Azáryasz c Syn Jorámá krolá Judskiego przyjáchał do Jezreelá/ náwiedzáć niemocnego Jorámá Syná Achábowego/ bo był chory.
7 A było to od Bogá ná upadek d Ochozyaszowi/ że przyjáchał do Jorámá : Abowiem przyjáchawszy/ wyjáchał z Jorámem przećiw Jehu/ Synowi Námsy : ktorego był

a *2 Krol 8. 24.*
b *2 Kron 21. 16. 17.*
c *2 Krol. 8. 29.*
d *2 Krol. 9. 21.*

pomázał PAN / áby wytrácił dom Achábow.

8 A Gdy sąd wykonywał Jehu nád domem Achábowym / ználazł *niektore* Kśiążętá Judskie/ y Syny brácij Ochozyaszowych / ktorzy służyli Ochozyaszowi / y pobił je. ♣ 9 Potym szukał Ochozyaszá: y pojimáli go/ (gdy śie krył w Sámáryjey) á przywiodszy go do Jehu / zábili go/ y pogrzebli go / bo mowili : Synci to jest Jozáfátá / ktory szukał PANA cáłym sercem swojim : á ták nie było *nikogo* w domu Ochozyaszowym / ktoryby mogł otrzymáć krolestwo.

e 2 Krol. 11, 1.

10 PRzetoż Atália e / mátká Ochozyaszowá/ widząc że umárł Syn jey / wstawszy wytráciłá wszystko naśienie krolewskie z domu Judá. ♣ 11 Ale Josábet/ corká krolewska/ wźięłá Joázá/ Syná Ochozyaszowego/ y wykrádłá go z pośrzod Synow krolewskich / ktorych zábijano / y zchowáłá go/ y mámkę jego do gmáchu/ gdźie były łożá / y skryłá go Josábet corká Krolá Jorámá/ żoná Jojády Kápłáná / (bo oná byłá śiostra Ochozyaszowa) przed Atália/ áby go nie zábiłá. ♣ 12 Y był z nimi w domu Bożym / będąc skrytym przez sześć lat / ktorych Atália krolowáłá nád *tą* źiemią.

ROZDZIAŁ. XXIII.

Iojádá Kápłan, Ioázá Krolem czyni. 12. Atália zábita. 16. á Iojádá przymierze miedzy Bogiem, miedzy Krolem, y miedzy ludem odnawia.

a 2 Krol. 11. 4.

1 A Siodmego roku a zmocniwszy śię Jojádá / záciągnął rotmistrze/ Azáryaszá Syná Jerohámowego / y Ismáelá Syná Johánánowego/ y Azáryaszá Syná Obedowego / y Maásájaszá Syná Adájaszowego/ y Elisáfátá Syná Zychry z sobą w przymierze. ♣ 2 Ktorzy obchodząc Judską źiemię / zebráli Lewity ze wszystkich miast Judskich/ y przednicjsze z *domow* Ojcowskich w Izráelu/ á przyszli do Jeruzalem. ♣ 3 Y uczyniło wszystko zgromádzenie przymierze w domu Bożym z Krolem : Bo im był rzekł *Iojádá* ; Oto Syn Krolewski będźie krolował/ jáko powiedźiał b PAN o Synách Dawidowych.

b 2 Sám. 7. 13. 2 Kron. 21. 7.

4 TOć jest co uczynićie. Trzecia część z was / ktorzy przychodźićie w Sábbát z Kápłánow / y z Lewitow / *będźiećie* odźwiernymi w bramách. ♣ 5 A trzecia część *będźie* w domu krolewskim : A trzecia część w bramie fundámentu. Ale wszystek lud *zostánie* w śieniách domu Pańskiego: ♣ 6 A niechaj *nikt* nie wchodźi w dom Páński/ tylko kápłáni/ á usługujący Lewitowie : ći niechaj wchodzą / ábowiem są poświeceni ; ále wszystek *inny* lud/ niech trzyma straż Páńską. ♣ 7 Y obstąpią Lewitowie Krolá zewsząd / *májąc* káżdy broń swą w ręce swey : á ktobykolwiek wszedł w dom / niech będźie zábity : á bądźćie przy Krolu / gdy będźie wchodźił / y gdy będźie c wychodźił. ♣ 8 Y uczynili Lewitowie / y wszystek lud Judski/ według wszystkiego / co był rozkazał Jojádá Kápłan ; y wźiął káżdy męże swe / ktorzy przychodźili w Sábbát y ktorzy odchodźili w Sábbát; bo był nie rozpuśćił Jojádá Kápłan pocztow *ich*. ♣ 9 Y rozdał Jojádá kápłan rotmistrzom włocznie/ y tarcze / y puklerze/ ktore *były* Krolá Dawidá/ ktore *były* w domu Bożym. ♣ 10 Postáwił też wszystek lud : á káżdy miał broń w ręce swey/ od práwey strony domu/ áż do lewey strony domu *przeciwko* Ołtarzowi / y domowi / około Krolá zewsząd. ♣ 11 Zátym wywiedli Syná krolewskiego / y włożyli nań koronę y świádectwo d / á postánowili go Krolem : y pomázáli go Jojádá/ y Synowie jego / y mowili : Niech żyje Krol!

c T. Gdźie śię jedno ruszy.

d 5 Moj. 17. 18.

12 W Tym usłyszawszy Atália krzyk zbiegájącego śię ludu/ y chwalącego Krolá / weszłá do ludu do domu Páńskiego. ♣ 13 A gdy ujrzáłá że Krol stał ná májestácie swojim / w weśćiu / y Kśiążętá y tráby około Krolá / y wszystek lud oney źiemie weselący śię/ y trąbiący w tráby / y śpiewáki z instrumentámi muzyckimi / y tych ktorzy záczynáli śpiewánie ; tedy rozdárłá Atália száty swoje / mowiąc : Zprzyśiężenie ! 14 zprzyśiężenie ! ♣ Przetoż rozkazał

wy=

wynieść Jojádá Kápłan Rotmistrzom y Hetmánom wojská/ y rzekł do nich: Wywiedźcie ją z zágrodzenia *kośćiołá*, á ktoby zá nią szedł/ niech będźie zábity mieczem: Bo był Kápłan rzekł: Nie zábijajćie jey w domu Páńskim. 15 Y uczynili jey plac. A gdy przyszłá ku weśćiu bramy/ *ktorą wodzono* konie do domu krolewskiego/ támże ją zábili.

16 Tedy uczynił Jojádá przymierze miedzy e PANem / y miedzy wszystkim ludem/ y miedzy Krolem/ áby byli ludem Páńskim. 17 Potym wszedł wszystek lud do domu Báálowego/ y zburzyli go/ y Ołtarze jego/ y báłwány jego połamáli. Mátháná tákże kápłáná Báálowego / zábili przed Ołtarzámi. 18 Y postánowił *znowu* Jojádá przełożone nád domem Páńskim/ pod rządem Kápłanow *y* Lewitow/ ktore był rozrządźił Dawid w domu Páńskim/ áby ofiárowáli cáłopalenia PAnu/ jáko nápisano w zakonie Mojżeszowym / z weselem/ y z pieśniámi / według rozrządzenia Dawidowego. 19 Postánowił też odźwierne u bram domu PAńskiego / áby *tám* nie wchodźił nieczysty / dla jákieykolwiek rzeczy. 20 Potym wźiąwszy rotmistrze y przednieysze / y te ktorzy pánowáli nád ludem / y wszystek lud oney źiemie/ prowádźili Krolá z domu Páńskiego; y przyszli bramą wyższą do domu krolewskiego / á posádźili Krolá ná stolicy krolestwá. 21 Y weselił śie wszystek lud *oney* źiemie: y uspokojiło śie miásto gdy Atália zábili mieczem.

e 2 Krol. 11. 17.

ROZDZIAŁ XXIV.

Ioáz kroluje. 4. ná popráwę Kośćiołá pieniądze zbiera. 15. wiek y pogrzeb jego. 17. Ioáz báłwochwálcá Prorokow nie słucha. 20. Zácháryasz ukámienowány. 23. Iudá y Ieruzalem spustoszone przez Syryjczyki, od ktorych y Ioáz zránion, á od sług zábity.

1 Wśiedmi lećiech był a Joáz/ gdy krolowáć począł / á czterdźieśći lat krolował w Jeruzalem. Imie mátki jego *było* Sebia z Beerseby. 2 Y czynił Joáz *co było* dobrego przed oczymá Páńskimi/ po wszystkie dni Jojády kápłáná. 3 A Jojádá dał mu dwie źiemie; y płodźił Syny y corki.

a 2 Krol. 12. 1.

4 Y Stáło śie potym/ że umyślił w sercu swojim Joáz odnowić dom Páński. 5 Przetoż zebrawszy kápłány y Lewity rzekł do nich: Wynidźćie do miast Judskich / á wybierajćie od wszystkiego Izráelá pieniądze / ná popráwę domu Bogá wászego/ ná káżdy rok: á wy śie z tym pospieszćie. Ale śie nie spieszyli Lewitowie. 6 Tedy wezwał Krol Jojády / przednieyszego *Kápłáná* y rzekł mu: Przecżże śie nie upominasz / u Lewitow/ áby znośili z Judy y z Jeruzalem podárki *postánowione* przez b Mojżeszá sługę Páńskiego zgromádzeniu Izráelskiemu / ná Namiot zgromádzenia. 7 Bo Atália niezbożna/ y Synowie jey/ wyłupili dom Boży / á wszystkie rzeczy poświecone z domu Páńskiego obroćili ná báłwány. 8 Przetoż rozkazał Krol/ áby uczyniono skrzynię jednę/ á postáwiono ją przed bramą domu Páńskiego. 9 Y obwołano w Judźie y w Jeruzalem/ áby znoszono Pánu podárek *postánowiony przez* c Mojżeszá sługę Bożego ná Izráelá ná puszczy. 10 Y weselili śie wszyscy Książętá / y wszystek lud: á przynosząc / rzucáli do oney skrzynie/ áż ją nápełnili. 11 A gdy przynośili skrzynię/ ná rozkaz krolewski / przez ręce Lewitow / (gdy widźieli że *było* wiele pieniędzy) przychodźił pisarz krolewski / y przystaw Kápłáná nawyższego / y wyprozniáli skrzynię: potym ją odnośili / y stawiáli ją ná miejscu swym: ták czynili ná káżdy dźień / y zebráli pieniędzy bárzo wiele. 12 Ktore oddawał Krol y Jojádá przełożonym nád robotą/ około domu PAńskiego: á ći najmowáli kámienniki/ y ćieśle do popráwy domu Páńskiego / tákże y kowale / *robiące* żelázem y miedźią/ ku zmocnieniu domu Páńskiego. 13 A ták robili robotnicy / y brało nápráwę ono dźiełko przez ręce ich: y przywiedli dom Boży do cáłośći swojey/ y zmocnili go: 14 A gdy dokończyli/ przynieśli przed Krolá y *przed* Jojádę ostátek pieniędzy / á nárobiono z

b 2 Moj. 25. 2. y 30. 12.

c 2 Moj. 30. 12.

nich náczynia do domu Páńſkiego/ náczynia ku poſługowániu/ y możdźierzow y czaſz/ y *inнego* náczynia złotego y ſrebrnego: á ofiárowáli cáłopalenia w domu Páńſkim uſtáwicznie/ po wszyſtkie dni Jojády.

15 POtym zſtárzał ſię Jojádá/ á będąc pełen dni/ umárł; ſto y trzydźieśći lat miał/ gdy umárł.

16 Y pochowano go w mieśćie Dawidowym z Krolmi/ przeto/ iż czynił dobrze w Izráelu/ y Bogu/ y domowi jego.

17 A Gdy umárł Jojádá/ przyszli Kśiążętá Judſcy/ y pokłonili ſię Krolowi: tedy ich uſłuchał Krol.

18 Z tąd opuśćiwszy dom Páná Bogá Ojcow ſwych/ ſłużyli gájom y báłwánom: przetoż przyszedł gniew ná Judę y ná Jeruzalem dla tego występku ich.

19 Y poſyłał do nich Proroki/ żeby je náwrocili do PAná/ ktorzy *choć ſię* oświadczáli przećiw nim/ ále ich przećię nieſłucháli.

20 DOwśem gdy Duch Boży wzbudźił Záchárjaſzá Syná Jojády Kápłáná/ (ktory ſtánąwszy przed ludem/ rzekł im: Ták mowi Bog: Przecżże przeſtępujećie przykazánia PAńſkie? Nie poszczęśći ſię wam. A bowiem iżeśćie wy opuśćili PANA/ *on* was też opuśći.)

21 Tedy ſię zprzyśięgli przećiwko niemu/ y ukámienowáli d go zá rozkazániem krolewſkim/ w śieni domu PAńſkiego.

22 Y nie pámiętał Krol Joáz ná miłośierdźie/ ktore był uczynił z nim Jojádá Oćiec jego: ále zábił Syná jego; *ktory* gdy umierał mowił: Niech *to* obaczy PAn/ á zemśći ſię.

23 Y Stáło ſię po roku/ przyćiągnęło przećiwko niemu wojſko Syryjſkie/ á przyszło do Judy y do Jeruzalem/ y wygłádźili z ludu wszyſtkie Kśiążętá ich/ á wszyſtkie łupy ich poſłáli Krolowi w Dámáſzku.

24 Bo w máłym poczćie ludu przyćiągnęło było wojſko Syryjſkie; á wżdy PAn podał w ręce ich bárzo wielkie wojſko; przeto/ iż opuśćili PAná Bogá Ojcow ſwojich. A ták nád Joázem wykonáli ſądy e.

25 A gdy odćiągnęli od niego zoſtáwiwszy go w wielkich niemocach/ zprzyśięgli ſię przećiwko niemu ſłudzy jego/ dla krwie Synow Jojády Kápłáná/ y zábili go ná łożu jego; *y ták* umárł. A pochowano go w mieśćie Dawidowym: ále go nie pochowano w grobiech krolewſkich.

26 A ći ſą / ktorzy ſię byli zprzyśięgli przećiw niemu: Zábát Syn Semááty Ammonitkiey/ y Jozábád ſyn Semáryty Moábitkiey.

27 Lecz o Synách jego/ y o wielkim podátku nań włożonym/ y o náprawie domu Bożego: to *wszyſtko* nápiſano w Kśięgách krolewſkich: y krolował Amázyaſz Syn jego miáſto niego.

f 2 Krol. 12. 20.

d Matt. 23. 35.

e T. Boże.

ROZDZIAŁ XXV.

Amázyaſz kroluje. 3. Morderze Ojcá ſwego karze. 5. ná wojnę ſię gotuje przećiw Edomczykom. 14. Báłwány chwali, á Proroká ſłucháć nie chce. 17. Z Joázem Krolem Izráelſkim nieszczęśliwie walczy. 27. od ſwojch zábity.

1 DWádźieśćiá y pięć lat miał a Amázyaſz/ gdy krolowáć począł: á dwádźieśćiá y dźiewięć lat krolował w Jeruzalem. Imię mátki jego Joádáná z Jeruzalem.

2 Y czynił co było dobrego przed oczymá Páńſkimi; wszákże nie doſkonáłym sercem.

3 Y ſtáło ſię gdy było utwirdzone kroleſtwo jego/ iż pomordował ſługi ſwe/ ktorzy zábili b Krolá Ojcá jego.

4 Wszákże Synow ich nie pobił/ ále *uczynił* jáko nápiſano w zakonie/ w Kśięgách Mojżeszowych: gdźie przykazał PAN mowiąc: Nie umrą c Ojcowie zá Syny/ áni Synowie umrą zá Ojce/ ále káżdy zá grzech ſwoj umrze.

5 ZGromádźił Amázyaſz lud Judſki/ y poſtánowił je według *domow* Ojcowſkich/ zá Pułkowniki/ y zá Rotmiſtrze/ po wszyſtkim pokoleniu Judowym/ y Benjáminowym: á policzywszy je od dwudźieſtu lat y wyżey/ ználazł ich trzykroć ſto tyśięcy ná wybor/ gotowych do boju/ noszących drzewce y tarczą.

6 Nájął tákże zá pieniądze z Izráelá/ ſto tyśięcy mężow dużych/ zá ſto tálentow ſrebrá.

7 Lecz mąż Boży przyszedł do niego/ mowiąc: Kro-

a 2 Krol. 14. 1.

b 2 Kron. 24. 25.

c 5 Moj. 24. 16. 2 Krol. 14. 6. Jerem. 31. 30. Ezech. 18. 20.

lu / niech nie wychodźi z tobą wojsko Izráelskie / bo niemász PANA z Izráelem / y źe wszystkimi Synmi
8 Efráimowymi. ♣ Ale *jesli mi nie wierzysz*, idź y zmocni śię ku bitwie / á poráźi ćię Bog przed nieprzyjaćielem : bo w mocy Bożey jest / rátowáć / y do upadku przywieść.
9 ♣ Tedy rzekł Amázyasz mężowi Bożemu: A coż mam czynić z *tym* stem tálentow / ktorem dał wojsku Izráelskiemu? Odpowiedźiał mąż Boży: Ma PAN z kądći może dáć dáleko więcey nád to.
10 ♣ Przetoż oddźielił Amázyasz to wojsko / ktore było przyszło do niego z Efráimá / áby szło ná miejsce swe : y rozgniewáli śię bárzo ná Judę / y wroćili śię do miejscá swego z wielkim gniewem.
11 ♣ Lecz Amázyasz zmocniwszy śię / wywiodł lud swoj / y ciągnął d ná dolinę Soli / y poráźił Synow Sejir dźieśięć tyśięcy.
12 ♣ Dźieśięć tákże tyśięcy żywo pojimáli Synowie Judscy / y przywiedli je ná wierzch skáły / y zrzucili je z wierzchu skáły / áż śię wszyscy porozpukáli.
13 ♣ Ono záśię wojsko / ktore rozpuśćił Amázyasz / áby nie szło z nim ná wojnę / wtárgnęło do miast Judskich / od Sámáryey / áż do Betoronu : á poráźiwszy w nich trzy tyśiące *ludu*, zábráli korzyść wielką.

14 Gdy śię Amázyasz wroćił od porażki Idumejczykow / przyniosł *z sobą* Bogi Synow Sejir / y wystáwił je sobie zá Bogi / á kłániał śię przed nimi / y kádźił im.
15 ♣ Przetoż rozgniewał śię PAN bárzo ná Amázyaszá / y posłał do niego Proroká / ktory mu rzekł: Przecżże szukasz Bogow ludu *tego*, ktorzy nie wyrwáli ludu swego z ręki twey.
16 ♣ A gdy on do niego mowił / rzekł mu *Krol*: Izali ćię zá rájcę Krolewskiego obrano : przestań tego / áby ćię nie zábito. ♣ A ták przestał Prorok: wszák rzekł : Wiem że ćię umyślił Bog zátráćić / gdyżeś to uczynił / á nie usłuchałeś rády mojey.

17 Gdy náráʒiwszy śię Amázyasz Krol Judski e / posłał do Joázá / Syná Joácházá / Syná Jehu / Królá Izráelskiego / mowiąc: Podź á wejrzymy sobie w oczy.
18 ♣ Y posłał Joáz Krol Izráelski do Amázyaszá Królá Judskiego / mowiąc : Oset ktory *jest* ná Libánie / posłał do Cedru Libáńskiego / mowiąc : Daj corkę twoję Synowi memu zá żonę : w tym idąc tedy zwierz polny / ktory był ná Libánie podeptał on Oset.
19 ♣ Myśliłeś: Otom poráźił Edomczyki / przetoż wyniosło ćię serce twoje / ábyś śię tym chlubił. ♣ Siedźże tedy w domu twym: Przecż śię masz wdáwáć w to złe / ábyś upadł / ty / y Judá z tobą?
20 Ale nie usłuchał Amázyasz : bo to *było* od Bogá / áby je podał w ręce *nieprzyjaćielskie* : przeto / że szukáli Bogow Idumejskich:
21 ♣ Wyćiągnął tedy Joáz / Krol Izráelski / y wejrzeli sobie w oczy / on / y Amázyasz Krol Judski / w Betsemes / ktore *jest* w Judźie.
22 ♣ Y poráżony jest Judá przed Izráelem / á poućiekáli káżdy do namiotow swoich.
23 ♣ Lecz Amázyaszá Królá Judskiego / Syná Joázowego / Syná Joácházá pojimał Krol Izráelski / w Betsemes / y przywiodł go do Jeruzalem / á obálił mury Jeruzalemskie od bramy Efráimskiey / áż do bramy narożney / ná cztery stá łokći.
24 ♣ Y *zábrał* wszystko złoto y śrebro / y wszystkie naczynia / ktore śię ználáżły w domu Bożym u Obededomá / y w skárbiech domu Krolewskie° / y ludźie zástáwne : á wroćił śię do Sámáryey.
25 ♣ Y żył Amázyasz / Syn Joázow Krol Judski / po śmierći Joázá / Syná Joácházá / Królá Izráelskiego piętnaśćie lat.
26 ♣ A inne spráwy Amázyaszowe / pierwsze y poślednie / izali nie są zápisáne w Księgi Krolow Judskich y Izráelskich?
27 ♣ A od *onego* czásu / jáko odpadł Amázyasz od PAná / uczyniono przećiwko niemu sprzyśiężenie w Jeruzalem. Lecz on ućiekł do Láchis : ále posłano zá nim do Láchis / y zábito go tám.
28 ♣ A przyniozszy go ná koniach / pochowáli go z Ojcy jego w mieśćie Judskim.

Marginalia: d 1 Kron 18.12. — e 2 Krol 14. 8.

ROZDZIAŁ XXVI.

Uzyasz Krol. 6. Filistyny, Arabczyki, y Ammonity zwyćiężył. 9. buduje y gospodáruje. 16. Chćiał kádźić przed

Ołtarzem, trądem zárażony, y z Páństwá złożony.

1 GDy wszystek lud Judski wźieli a Uzyaszá ktory miał b sześnaśćie lat / y postánowili go Krolem 2 miásto Ojcá jego Amázyaszá. ♣ Ten pobudował Elát / á przywroćił je do Judy / gdy zásnął Krol z Ojcy 3 swymi. ♣ Sześnaśćie lat było Uzyaszowi / gdy krolowáć począł / á piećdźieśiąt y dwie lećie krolował w Jeruzalem : á imię mátki jego 4 Jechelia z Jeruzalem. ♣ Ten czynił co było dobrego w oczách Páńskich / według wszystkiego / jáko czynił A- 5 mázyasz Oćiec jego. ♣ Y szukał Bogá zá dni Zácháryaszá / rozumiejącego c widzenia Boże: á po wszystkie one dni / ktorych szukał PAná / szczęśćił go Bog.

6 BO ruszywszy śię / walczył z Filistynámi / y poburzył mury w Get / y mury w Jábnie / y mury w Azoćie / á pobudował miástá w 7 Azoćie / y *w źiemi* Filistyńskiey. ♣ Abowiem pomagał mu Bog przećiw Filistynom / y przećiw Arábczykom / ktorzy mieszkáli w Gurbáálu / y 8 *przećiw* Máhunitom. ♣ Y dawáli Ammonitowie Uzyaszowi dáry / á rozniosło śię imię jego áż do sámego Egiptu: bo śię był zmocnił ná- 9 der bárzo. ♣ Y budował Uzyasz wieże w Jeruzalem nád brámą narożną / y nád brámą doliny / y nád 10 Mikzoá y umocnił je. ♣ Pobudował też wieże ná puszczy / y pokopał wiele studźien : bo miał bárzo wiele stad / ták w dolinách / jáko y w rowninách / y rolnikow / y winiarzow po gorách / y ná Kármelu: ábowiem śię kochał w uprawowániu rol.

11 MIał też Uzyasz wojsko *gotowe* do bitwy / ktore wychodźiło ná wojnę w poczćiech swych / według liczby / jáko byli obliczeni przez Jechielá Kánclerzá / y Máásejaszá Hetmáná / pod sprawą Hánániaszá Kśiążęćiá Krolewskiego.
12 ♣ Wszystká liczbá przedniejszych *z domow* Ojcowskich / ludźi rycer- 13 skich / dwá tyśiącá y sześć set : ♣ A pod sprawą ich ludu walecznego trzy kroć sto tyśięcy / y śiedm tyśięcy y pięć set / ludu sposobnego do wojny ná pomoc Krolowi przećiw 14 nieprzyjaćielowi. ♣ Y zgotował Uzyasz wszystkiemu onemu wojsku tarcze y drzewce / y przyłbice / y páncerze / y łuki / y kámienie do proc. 15 ♣ Náczynił też w Jeruzalem sztuk wojennych bárzo misternych / áby były ná wieżách / y ná węgłách ku wypuszczániu strzał / y kámienia wielkiego: y rozniosło śię imię jego dáleko / przeto / że miał dźiwną pomoc / áż śię zmocnił.

16 ALe gdy śię zmocnił / podniosło śię serce jego ku zginieniu jego / y wystąpił przećiw PANU Bogu swemu : bo wszedł do kośćiołá PAńskiego / áby kádźił ná Ołta- 17 rzu kádzenia. ♣ Y wszedł zá nim Azáryasz Kápłan / á z nim kápłánow Páńskich ośmdźieśiąt / mężow du- 18 żych. ♣ Y stáneli przećiw Uzyaszowi Krolowi / á mowili mu: Nie twojá to rzecz Uzyaszu kádźić PANU / ále kápłánow d Synow Aáronowych / ktorzy są poświeceni / áby kádźili. Wynidźże z Swiątnice : ábowiemeś wystąpił: á nie *będźieć* to ku sławie przed PANem Bo- 19 giem. ♣ Przetoż śię rozgniewał Uzyasz / májąc w ręku swych kádźilnice áby kádźił : A gdy śię srożył przećiwko kápłánom / trąd wystąpił ná czoło jego przed kápłány w domu Páńskim / u Ołtarzá kádzenia. 20 ♣ A wejrzawszy nań Azáryasz kápłan nawyższy / y wszyscy Kápłáni / á oto był trędowátym ná ćiele swojim : przetoż prędko wygnáli go z támtąd : owszem y sam pospieszał wynisć / przeto / że go záráźił PAN. 21 ♣ A ták był Krol Uzyasz e trędowátym / áż do dniá śmierći swey / y mieszkał w domu osobnym / będąc trędowátym : ábowiem był wyłączon z domu Páńskiego: miedzy tym Joátám Syn jego / był nád domem 22 krolewskim / sądząc lud źiemie. ♣ A inne spráwy Uzyaszowe / pierwsze y pośledznie opisał Prorok Izájasz / 23 Syn Amosow. ♣ Y zásnął Uzyasz z Ojcy swymi / á pochowano go z Ojcy jego / ná polu grobow krolewskich / bo mowili : Trędowáty jest. A krolował Joátám Syn jego / miásto niego.

a 2 Krol. 14. 21.
b 2 Krol. 15. 2.
c *1. ktory go uczył bojáźni Bożey.*
d 2 Moj. 30. 7.
e 2 Krol. 15. 5.

ROZ-

ROZDZIAL. XXVII.

Ioátám krolnje. 3. Budynki jego. 5. y Podátki od Ammonitow.

a 2 Krol. 15.32.33.

1 Dwádźieśćiá y pięć lat miał a Joátám / gdy krolowáć począł: á śesnáśćie lat krolował w Jeruzalem. Jmie mátki jego Jerusá Corká Sádokowá. 2 ☩ Y czynił co dobrego *było* przed oczymá PAńskimi/według wszystkiego / jáko czynił Vzyasz Oćiec jego: Wszákże nie wchadzał do Kośćiołá Páńskiego/ á lud jeszcze *był* zepsowány. 3 ☩ On zbudował bramę domu Páńskiego wysoką / y ná murách b Ofel wiele pobudował. 4 ☩ Nád to/pobudował miástá ná gorách Judskich / á w leśiech pobudował páłace y wieże.

b 1. *Ná murách wysokich.*

5 TEn też walczył z Krolem Synow Ammonowych/y zwyćiężył je. Y dáli mu Synowie Ammonowi tegoż roku sto tálentow śrebrá / y dźieśięć tyśięcy korcy pszenice/ y jęczmienia dźieśięć tyśięcy *korcy*: tyleż mu dáli Synowie Ammonowi / y drugiego/ y trzećiego roku. 6 ☩ A ták zmocnił śię Joátám / bo zgotował drogi swoje przed PAnem Bogiem swojim. 7 ☩ A inne spráwy Joátámowe / y wszystkie wojny jego / y drogi jego są nápisáne w Kśięgách o Krolách Jzráelskich/y Judskich. 8 ☩ Dwádźieśćiá y pięć lat miał / gdy począł krolowáć: á śesnáśćie lat krolował w Jeruzalem. 9 ☩ Potym zásnął Joátám z Ojcy swymi / y pochowano go w mieśćie Dawidowym / á krolował Achaz Syn jego/miásto niego.

ROZDZIAL XXVIII.

Achaz niezbożny krolnje. 5. Syryjczycy y Izráelczycy wiele ich pobili y zábráli. 9. Izráelczycy wieźnie Iudskie zá rádą Prorokow wolno pusczáją. 18. Achaz pomocy szuka u Krolá Assyryjskiego. 23. cudzym Bogom ofiáruje. 25. y Báłwochwálstwem Bogá drażni.

a 2 Krol. 16. 2.

1 Dwádźieśćiá lat miał a Achaz/ gdy krolowáć począł: á śesnáśćie lat krolował w Jeruzalem / y nie czynił co było dobrego przed oczymá Páńskimi / jáko Dawid Oćiec jego. 2 ☩ Ale chodźił drogámi Krolow Jzráelskich. Nádto ulał y słu- 3 py báłwochwálskie. ☩ Tákże y sam kádźił w dolinie Benhennon: y pálił Syny swe ogniem / według obrzydliwośći pogánow / ktore wygnał Pan przed Syny Jzráelskimi. 4 ☩ Ofiárował też y kádźił ná wyżynách/ y ná págorkách/ y pod káżdym drzewem gáłęźistym.

5 PRzetoż dał go PAn Bog jego w ręke Krolá Syryjskiego/ktorzy poráźiwszy go / pojimáli z *ludu* jego wieźniow wiele / á przywiedli je do Dámászku: Nád to/ y w ręke Krolá Jzráelskiego podány jest: ktory go poráźił porażką wielką. ☩ 6 Abowiem Fácejasz Syn Romeliaszow/ pobił w Judźie sto y dwádźieśćiá tyśięcy dniá jednego / wszystko mężow walecznych: przeto / iż opuśćili PAná Bogá Ojcow swojich. ☩ 7 Zychry tákże/mocarz Efrájimski zábił Máásájaszá / Syná krolewskiego/ y Asrykámá przełożonego domu jego/ y Elkáná wtorego po Krolu. ☩ 8 Nád to/pojimáli Synowie Jzráelscy z bráciej swey / dwá kroć sto tyśięcy/niewiast / Synow / y corek: y bárzo wiele łupow pobráli od nich / y záprowádźili korzyść do Sámáryjey.

9 Był tám Prorok Páński imieniem Oded; ktory wyszedszy onemu wojsku idącemu do Sámáryjey / rzekł im; Oto rozgniewawszy śię PAn Bog Ojcow wászych ná Judę /podał je w ręke wászę/ á wyśćie je pomordowáli w popędliwośći 10 *ktora* áż do niebá przyszłá. ☩ A jeszcze lud z Judy y z Jeruzalem chcećie sobie podbić zá niewolniki / y zá niewolnice: ázaż y przy was sámych niemász wystepku/przećiw PAnu Bogu wászemu? 11 ☩ Przetoż teraz mię słuchajćie / á odwiedźćie wieźnie / ktoreśćie pojimáli z bráciej wászey: bo pewnie gniew popędliwośći 12 Páńskiey wiśi nád wámi. ☩ Tedy powstáli mężowie z Kśiążąt Synow Efrájimowych / Azáryasz Syn Johánánow/Báráchiasz Syn Mesyllemotow / y Ezechiasz Syn Sállumow/ y Amásá Syn Hádlájow/przećiwko tym ktorzy śię wrácáli z woj- 13 ny. ☩ Y rzekli do nich: Nie wodźćie tu tych wieźniow / bo grzech prze-

ćiwko

ćiwko Pánu ná nas myślićie *przywiedli* przyczyniájąc do grzechow nászych/ y do wystepkow nászych: bo wielki jest grzech nász y gniew popę-
14 dliwośći nád Izráelem. ♣ Przetoż ono wojsko zostáwiło y więźnie y łupy swe przed Kśiążęty / y *przed*
15 wszystkim zgromádzeniem. ♣ A powstáwszy mężowie / ktorzy są z imienia miánowáni/ wźięli *one* więźnie/ á wszystkie obnáżone miedzy nimi przyodźiali z onych korzyśći/ á przyodźiawszy je/ y dawszy im obuwie/ nákarmili je / y nápojili je / y pomázáli je/ y odprowádźili ná osłách káżdego słábego / á przyprowádźili je do Jerychá miástá pálm/ do brácij ich: á potym śię wroćili do Sámáryjey.

16 A on czás posłał Krol Acház/ do Krolow Assyryjskich/ áby mu
17 pomoc dáli. ♣ Bo jeszcze byli przyćiągnęli y Edomczycy/ y poráźili Ju-
18 dę/ á nábráli więźniow. ♣ Nád to y Filistynowie wtárgnęli do miast w rowninách/ y ná południe do Judy/ á wźięli Betsemes / y Ajálon / y Gáderot / y Sokot/ y wśi jego / y Támne/ y wśi jego/ y Gimzo/ y wśi
19 jego/ á mieszkáli w nich. ♣ PAn bowiem poniżał Judę dla Achazá kro lá Izráelskiego / przeto iż odwroćił Judę / áby śię przewrotnie ob-
20 chodźił z PAnem. ♣ Y przyćiągnął do niego Tiglát Filneser Krol Assyryjski / ktory go *bárźiey* ućiśnął / á
21 niżeli mu pomogł. ♣ A choćiaż pobrał Acház *skárby* z domu Páńskiego y z domu krolewskiego / y od Kśiążąt / á dał Krolowi Assyryjskiemu/ przećie go nie rátował.

22 A Czásu nawiętszego swego ućisku / przyczyniał grzechow przećiwko PANU. Táki był Krol
23 Acház. ♣ Abowiem ofiárował Bogom z Dámászku/ od ktorych był poráżony/ y mowił: Ponieważ Bogowie Krolow Syryjskich pomágáją im / będę im ofiárował / áby y mnie rátowáli: Ale mu oni byli ná upadek/ y wszystkiemu Izráelowi. ♣
24 Przetoż pobrał Acház naczynia domu Bożego / y pokruszył one naczynia domu Bożego/ á zámknął drzwi domu Páńskiego / y pobudował sobie ołtarze po wszystkich kątach w
25 Jeruzalem. ♣ Tákże y w káżdym mieśćie Judskim poczynił wyżyny/ áby kádźił Bogom cudzym/ y wzruszył ku gniewu PAná/ Bogá Ojcow
26 swojich. ♣ Ale inne spráwy jego/ y wszystkie postępki jego / pierwsze y poślednie / zápisáne są w Kśięgách o Krolách Judskich y Izráelskich. ♣
27 Y zásnął Acház z Ojcy swymi/ y pochowáli go w mieśćie Jeruzalem: Bo go nie wprowádźili do grobow Krolow Izráelskich. A Ezechiasz Syn jego/ krolował miásto niego.

ROZDZIAŁ XXIX.

Ezechiasz kroluje. 3. Kápłánom kośćioł od báłwochwálstwá oczyśćić każe. 20. obrzędy święte znowu wprowadza, ofiárując wespołek z ludem

1 A Ezechiasz gdy począł krolowáć miał á dwádźieśćiá y pięć lat: á dwádźieśćiá y dźiewięć lat krolo-
2 wał w Jeruzalem. ♣ Imię mátki jego Abi/ corká Zácháryaszowá. A czynił co było dobrego przed oczymá Páńskimi/ według wszystkiego/ jáko
3 czynił Dawid Ociec jego. ♣ Ten roku pierwszego krolowánia swego mieśiącá pierwszego / otworzył drzwi domu PAńskiego/ y popráwił ich. ♣
4 Y przywiodł Kápłány y Lewity / á zgromádźił je ná ulicę wschodnią.

2 Krol. 18. 1.

5 Y Rzekł do nich: Słuchajćie mię Lewitowie: Teraz śię poświęććie/ poświęććie też y dom PANA Bogá Ojcow wászych / y wyrzuććie
6 plugástwá z Swiątnice: ♣ Abowiem zgrzeszyli Ojcowie nászy / y czynili złe przed oczymá PANA Bogá nászego / opuszczájąc go/ y odwracájąc oblicza swoje od przybytku Páńskiego / á obracájąc śię tyłem *do nie-*
7 *go.* ♣ Zámknęli też drzwi u przyśionká / y pogáśili lámpy / á kádźidłem nie kádźili / áni cáłopalenia ofiárowáli w Swiątnicy / Bogu
8 Izráelskiemu. ♣ Przetoż *był* gniew Páński nád Judą/ y *nád* Jeruzalem á podał je ná rozproszenie / ná zpustoszenie / y ná pośmiech / jáko sámi
9 widźićie oczymá wászymi. ♣ Bo oto polegli Ojcowie nászy od mieczá / á synowie nászy y corki násze / y żony násze / záwiedźione są w niewolą dla
10 tego. ♣ Teraz tedy umyśliłem uczy-

nić

nić przymierze z PANem Bogiem Izráelskim / áby odwrocił od nas gniew popędliwośći swojey. **11** ♣ Synowie moji / nie bądźćież już niedbáłymi: Bo was PAN obrał b / ábyśćie stojąc przed nim służyli mu / á byli sługámi jego y kádźili mu.

b 2 Moj. 28. 1. 4 Moj. 3. 6. y 8.14. y 18.2.

12 TEdy powstáli Lewitowie: Máchát Syn Amásájow / y Joel Syn Azáryaszow / z Synow Káátowych. A z Synow Merárego / Cys Syn Abdy / y Azáryasz Syn Jehálelelow: A z Gersonczykow / Joách Syn Zámy / y Eden Syn Joáchow. **13** ♣ A z synow Elisáfánowych / Symry y Jehiel: á z Synow Asáfowych / Zácháryasz y Mátániasz. ♣ **14** A z synow Hemánowych / Jechiel / y Symchi. A z Synow Jedytunowych / Semejasz y Uzyel. **15** ♣ Y zgromádźili bráćią swą / ktorzy poświęćiwszy się / przyszli według rozkazánia krolewskiego y rozkazánia Páńskiego / áby wyczyśćili dom Páński. **16** ♣ A wszedszy kápłáni do domu Páńskiego / áby go oczyśćili / wynieśli wszystkie plugástwá / ktore ználeźli w kośćiele Páńskim / do śieni domu Páńskiego: á Lewitowie zábrawszy to / wynieśli precz do potoká Cedron. **17** ♣ Y poczęli pierwszego *dniá* mieśiącá pierwszego / poświącáć; á dniá osmego tegoż mieśiącá weszli do przyśionku Páńskiego / y poświącáli dom PANski przez ośm dni; á dniá szesnastego / mieśiącá pierwszego / dokończyli. **18** ♣ Potym weszli do Krolá Ezechiaszá / y rzekli: Oczyśćiliśmy wszystek dom Páński / y Ołtarz cáłopalenia / y wszystkie naczynia jego / y stoł pokłádny / y wszystkie naczynia jego. **19** ♣ Tákże wszystko naczynie / ktore był odrzućił Krol Achaz zá krolowánia swego / gdy grzeszył / zgotowáliśmy y poświęćili: A oto są przed Ołtarzem PAńskim.

20 A Ták wstawszy ráno Krol Ezechiasz / zgromádźił Przednieysze miástá / y szedł do domu Páńskiego. ♣ **21** Y przywiedźiono *mu* ćielcow śiedm / y báránow śiedm / y báránkow śiedm / y kozłow śiedm *ná ofiárę* zá grzech zá krolestwo / y zá świątnicę / y zá Judę: á rozkazał Synom Aáronowym kápłánom / áby ofiárowáli ná Ołtarzu Páńskim. **22** ♣ A ták pobili one woły: á kápłáni wźiąwszy krew ich / kropili c po Ołtarzu: pobili też y bárány: á kropili krwią ich po Ołtarzu: pobili też y báránki / á kropili krwią *ich* po Ołtarzu. **23** ♣ Przywiedli też kozły *ná ofiárę* zá grzech przed Krolá / y przed zgromádzenie / ktorzy włożyli ręce swoje ná nie. **24** ♣ Y pobili je Kápłáni / y oczyśćili krwią ich Ołtarz ná oczyśćienie wszystkiego Izráelá: Abowiem zá wszystkiego Izráelá rozkazał Krol ofiárowáć cáłopalenie / y *ofiárę* zá grzech. **25** ♣ Postánowił też y Lewity w domu Páńskim z cymbałámi / y z cytrámi / y z hárfámi / według rozkazánia d Dawidowego / y Gádá Widzącego Krolewskiego / y Nátáná Proroká: bo to było rozkazánie Páńskie przez Proroki jego. ♣ **26** A ták stáli Lewitowie z instrumentámi Dawidowymi / y Kápłáni e z trąbámi. **27** ♣ Y rozkazał Ezechiasz / áby ofiárowáli cáłopalenie ná Ołtarzu: á gdy śię záczęło cáłopalenie / poczęło śię śpiewánie Pánu / y trąbienie y gránie / ná instrumentách **28** Dawidá Krolá Izráelskiego. ♣ Tedy wszystko zgromádzenie kłaniáło śię / á śpiewacy śpiewáli / y trębácze trąbili: co wszystko *trwáło* poki śię **29** nie dokończyło cáłopalenie. ♣ A gdy śię skończyło cáłopalenie / pokłękneli / Krol / y wszyscy ktorzy z nim **30** byli / y modlili śię. ♣ Tedy rozkazał Krol Ezechiasz y Kśiążętá Lewitom / áby chwalili PANA słowy Dawidowymi / y Asáfá Widzącego: y chwalili z weselem wielkim / á **31** kłaniájąc śię / modlili śię. ♣ Zátym rzekł Ezechiasz / mowiąc: Teraześćie poświęćili ręce wásze PAnu: przystąpćież / á przywiedźćie ofiáry *spokojne*, y ofiáry chwały do domu PAńskiego. Przetoż przywiodło ono zgromádzenie ofiáry *spokojne* y ofiáry chwały / y káżdy ochotnego sercá *przywiodł* ofiáry ná cáłopalenie. **32** ♣ Y byłá liczbá ofiar ná cáłopalenie / ktore przywiodło zgromádzenie / wołow śiedmdźieśiąt / báránow sto / báránkow dwieśćie: wszystko to ná cáłopalenie PAnu.

c 3 Moj. 8. 15.

d 1 Kron. 6. 31. y 23.5. y 25.1.

e 4 Moj. 10.10.

Jnnych

33 Innych też rzeczy poświeconych było: wołow sześć set/ y owiec trzy tysiace. 34 Lecż Kápłanow máło było/ ták/ iż niemogli nádeżyć odźieráć z skory wszystkich ofiar ná cáłopalenie: przetoż im pomagáli Lewitowie bráćia ich/ poki nie dokończyli oney prace/ y poki się nie poświecili drudzy Kápłány. Abowiem Lewitowie byli ochotnieyszy/ áby się poświecili/ niż Kápłáni. 35 Nád to/ y cáłopalenia było bárzo wiele z tłustośćiámi spokojnych ofiar/ y z mokrymi ofiárámi ná cáłopalenie. A ták wygotowána byłá służbá domu Páńskiego. 36 Y weselił się Ezechiasz y wszystek lud z tego/ f co Bog ludowi przygotował. Bo się tá rzecz byłá zpretká stáłá.

f I. Ze Bog lud przygotował áby się to prętko odpráwowáło.

ROZDZIAŁ XXX.

Ezechiasz przez listy y posły Izráelity do świecenia Páschy zwoływa. 14. Y zrádośćią ją ze wszystkimi obchodźi.

1 Potym rozesłał Ezechiasz do wszystkiego Izráelá/ y do Judy: tákże też listy nápisał do Efráimá/ y do Mánássessá/ áby przyszli do domu PAńskiego do Jeruzalem: y obchodźili święto Przesćia PAnu Bogu Izráelskiemu. 2 Bo uradźił Krol y Kśiażetá jego/ y wszystko zgromádzenie w Jeruzalem/ áby obchodźili święto Przesćia/ a miesiacá wtorego. 3 Gdyż nie mogli go obchodźić czásu swego: przeto/ iż Kápłánow poświeconych nie było/ile ich było potrzebá: y lud nie był zgromádzony do Jeruzalem. 4 A podobáłá się tá rzecz Krolowi/ y wszystkiemu zgromádzeniu. 5 Y postánowili/ áby obwołano po wszystkim Izráelu/ od Beersebys/ áż do Dán/ żeby się zeszli ná obchod święta Przesćia PAnu Bogu Izráelskiemu/ do Jeruzalem: Abowiem już go dawno nie obchodźili jáko było nápisano b.

a 4. Moj. 9. 11.

b 2. Moj. 12. 1.

6 Przetoż posłowie szli z listy od Królá y od Kśiażat jego po wszystkim Izráelu/ y Judźie/ z rozkazániem Krolewskim/ mowiac: Synowie Izráelscy/ náwroććie się do PANA Bogá c Abráhámowego/ Izáákowego/ Izráelowego/ á on się náwroći do ostátkow/ ktore z was uszły z rak Krolow d Assyryjskich. 7 Y nie bądźcie jáko Ojcowie wászy/ y jáko bráćia wászy/ ktorzy wystąpili przećiwko PAnu/ Bogu Ojcow swojich: y podał je w spustoszenie/ jáko sámi widźićie. 8 Teraz tedy nie zátwardzajćie kárku wászego/ jáko Ojcowie wászy/ dajćie rekę PANU/ á podźćie do Swiatnice jego ktora poświecił ná wieki/ y służćie Pánu Bogu wászemu/ á odwroći się od was gniew popędliwośći jego. 9 Abowiem jeśli się náwroćićie do PANA/ bráćia wászy/ y synowie wászy miłośierdźie otrzymája/ u tych ktorzy je záwiedli w niewola: ták iż się wroca do tey źiemie: Miłośierny bowiem/ y dobrotliwy jest PAn Bog wász/ á nie odwroći od was oblicza swego/ jeśli się náwroćićie e do niego. 10 A gdy oni posłowie chodźili od miástá do miástá/ przez źiemię Efráimowę/ y Mánássessowę áż do Zábulon/ náśmiewáli się z nich/ y szydźili z nich. 11 Wszákże niektorzy mężowie z Aser/ y z Mánásse/ y z Zábulon ukorzywszy się przyszli do Jeruzalem. 12 W Judźie też już byłá ręká Boża/ gdy im dał serce jedno/ áby czynili rozkazánie Krolewskie/ y Kśiażat/ według słowá Páńskiego. 13 Y zebráło się do Jeruzalem wiele ludu/ áby obchodźili święto uroczyste Przásnikow/ miesiacá wtorego: A było zgromádzenie bárzo wielkie.

c Ozea. 6. 1. Mala. 3. 7.

d 2. Krol. 15. 19. 29. 1. Kron. 5. 15.

e Zách. 1. 3.

14 Tedy powstawszy znieśli Ołtarze/ ktore były w Jeruzalem: wszystkie też Ołtarze/ ná ktorych kádzono/ porozwaláli/ á wrzućili do potoká Cedron. 15 Potym ofiárowáli Baránká Wielkonocnego/ dniá czternastego/ miesiacá wtorego: á Kápłáni y Lewitowie záwstydźiwszy śie/ poświacáli się/ á przywodźili cáłopalenia do domu Páńskiego. 16 Y stali w porzadku swym/ według zwyczáju swego/ y według Zakonu Mojżeszá/ meżá Bożego/ á Kápłáni kropili krwia wźiawszy ja z reki Lewitow. 17 A iż tákich było wiele w zgromádzeniu/ ktorzy się byli nie poświećili/ przetoż Lewitowie ofiá-

ofiárowáli ofiáry / Swiętá Prześćia / zá káżdego nieczystego / áby 18 był poświęcony PANU. ✠ Bo wielka liczbá ludu tego / to jest, wiele ich z Efráimá / y z Mánássessá / z Isáschárá / y z Zábuloná nie byli oczyśćieni / á przećię jedli Báránká Wielkonocnego / ináczey niż nápisano. Ale śię Ezechiasz modlił zá nie / mowiąc : Dobrotliwy PAn / 19 niech oczyśći káżdego. ✠ Ktorykolwiek zgotowáł wszystko serce swe / áby szukał Bogá / PANA Bogá Ojcow swojich / choćby *oczyśćiony nie był* według oczyśćienia świątnice. ✠ 20 Y wysłuchał PAn Ezechiaszá / y zá- 21 chował lud. ✠ A ták obchodźili Synowie Izráelscy / ktorzy byli w Jeruzalem / uroczyste święto Przáśnikow / przez śiedm dni z weselem wielkim / y chwalili PANA Lewitowie ná káżdy dźień: á Kápłáni ná instrumenćiech *sławili* moc Páńską.

22 Y Mowił Ezechiasz łáskáwie do f wszystkich Lewitow / ktorzy mieli dobre rozumienie o PANU. Y jedli przez śiedm dni onego świętá / sprawując ofiáry spokojne / á wysłáwiájąc PANA Bogá Ojcow 23 swojich. ✠ Tedy urádźiło wszystko zgromádzenie / áby to jeszcze czynili przez drugie śiedm dni : A ták obchodźili znowu śiedm dni z weselem. 24 ✠ Abowiem Ezechiasz Krol Judski dał był zgromádzeniu tyśiąc ćielcow y śiedm tyśięcy owiec : Kśiążętá też dáli zgromádzeniu tyśiąc ćielcow / y owiec dźieśięć tyśięcy. Y poświęćiło śię Kápłánow bárzo wie- 25 le. ✠ A ták weseliło śię wszystko zgromádzenie Judskie / y Kápłáni / y Lewitowie: y wszystko zgromádzenie ktore było przyszło z Izráelá / y przychodniowie / ktorzy przyszli z źiemie Izráelskiey / y mieszkájący 26 w Judźie. ✠ Y było wielkie wesele w Jeruzalem : bo ode dni Sálomoná / Syná Dawidowego / Krolá Izráelskiego / nic tákiego nie było w 27 Jeruzalem. ✠ Potym powstáli Kápłáni y Lewitowie / y błogosłáwili ludowi : á wysłuchány jest głos ich / y przyszłá modlitwá ich do mieszkánia świętobliwośći Páńskiey / do niebá.

f H. Do serca.

ROZDZIAŁ XXXI.

Ezechiasz báłwochwalstwo z źiemie wyprząta. 2. Kápłány y Lewity stánowi. 4. Wychowánia słuszne im obmyśla. 8. A urzędniki pewne ná to sporządza.

1 GDy śię to wszystko odpráwiło / wyszedł wszystek lud Izráelski / ktory śię znájdował w mieśćiech Judskich : y połamáli a słupy / á wyrąbáli gáje / y poburzyli wyżyny b y Ołtarze / po wszystkim Judźie y Benjáminie / y w Efráimie / y w Mánássesie áż do szczętu: á potym śię wroćili wszyscy Synowie Izráelscy / káżdy do ośiádłośći swojey / y do miástá swego.

a 2 Krol. 18. 4.
b 3 Moj. 26. 30.

2 Y Postánowił Ezechiasz porządki Kápłánow y Lewitow / według rozdźiałow ich / káżdego według powinnośći urzędu jego : Kápłány y Lewity do cáłopalenia / y *ofiar* spokojnych / áby służyli / y wysłáwiáli y chwalili PANA w bramách o- 3 bozu *jego*. ✠ Tákże dźiał z Krolewskiey májętnośći / ku spráwowániu cáłopalenia poránu y wieczor : tákże cáłopalenia w Sábbáty / y ná nowiu mieśiącá / y w uroczyste świętá / jáko nápisano w zakonie PAńskim.

4 ROzkazał też ludowi mieszkájącemu w Jeruzalem / áby oddáwáli dźiał Kápłánom y Lewitom / áby byli tym pilniejszymi w zakonie 5 Páńskim. ✠ A gdy śię tá rzecz rozgłośiłá / znieśli Synowie Izráelscy wiele pierwoćin zbożá / moszczu y oliwy / y owocu pálmowego / y wszystkich urodzájow polnych / y 6 dźieśięciny ze wszystkiego bárzo wiele przynośili. ✠ Nád to Synowie Izráelscy y Judscy / ktorzy mieszkáli w mieśćiech Judskich / y oni dźieśięcinę z wołow / y z owiec / y dźieśięcinę z rzeczy świętych / po- 7 święconych PANU Bogu ich / zniószy złożyli ná gromády. ✠ Trzećiego mieśiącá poczęli zakłádáć te gromády / á mieśiącá śiodmego 8 dokonáli.

TEdy przyszedszy Ezechiasz z Kśiążęty / obaczył one gromády / y błogosłáwili PAnu / y ludowi / je- 9 go Izráelskiemu. ✠ Zátym wywiá-

dował śię Ezechiaß od Kápłánow y Lewitow / o onych gromádách. 10 ♣ Ktoremu odpowiedźiał Azáryaß / Kápłan nawyżßy z domu Sádokowego / mowiąc: Jáko poczęto te ofiáry znaßáć do domu PAńſkiego / jedliſmy y byliſmy náſyceni / á jeßcze zoſtáło bárzo wiele. Bo PAN błogoſławił ludowi ſwemu / y tey wielkośći ktora jeßcze zoſtáłá. 11 ♣ Y roſkazał Ezechiaß áby ſpráwiono ſpichlerze przy domu Páńſkim: y ſpráwiono je. 12 ♣ A znieśiono tám wiernie ofiáry podnoßenia / y dźieśięćiny / y rzeczy poświęcone: A nád nimi był przełożonym Kenániaß Lewitá / y Symchi brát jego wtory. 13 ♣ Jehiel tákże / y Azáryaß / y Náhát / y Asáel / y Jerymot / y Josábád / y Eliel / y Jſmáchiaß / y Máchát / y Benájaß / *byli* ßáfárzámi / przy ręce Kenániaßá / y Symchi brátá jego / z rozkazánia Ezechiaßá Królá / y Azáryaßá przedniejßego w domu Bożym. 14 ♣ Kore też Syn Jemny Lewitá / odźwierny *bramy* ná wschod słońcá / był nád rzeczámi dobrowolnie ofiárowánymi Bogu: áby rozdźielał ofiáry PAnu / y rzeczy naświętße. 15 ♣ A *byli* mu ná pomoc / Eden / y Miniámin / y Jesuá / y Semejaß / Amáryaß / y Sechániaß po mieśćiech kápłáńſkich / *mężowie* wierni / áby rozdawáli brácij ſwey dźiały / ták wielkiemu / jáko y máłemu: 16 ♣ Ták z narodu ich mężczyznie we trzech látách y wyżey / *jáko* káżdemu wchodzącemu do domu PAńſkiego / do powinnośći káżdodźienney / według urzędow ich / y według uſług ich / y według podźiałow ich: 17 ♣ Y tym ktorzy byli policzeni w narodźie kápłáńſkim / według domow Ojcow ich: y Lewitom od tego ktory miał dwádźieśćiá lat y wyżey / według poſług ich / y podźiałow ich: 18 ♣ Y narodowi ich: wßyſtkim dźiatkam ich / y żonam ich / y Synom ich / y corkam ich; *Owá* wßyſtkiemu zgromádzeniu: Bo śię oni wiernie poświęcili *ná urząd* świętobliwośćią. 19 ♣ Synom tákże Aáronowym kápłánom ná polách przedmiejſkich miaſt ich / po wßyſtkich mieśćiech / *ći mężowie* / ktorzy z imienia mianowáni są / oddawáli dźiały / káżdemu mężczyznie z Kápłánow / y káżdemu urodzonemu z Lewitow. 20 ♣ Y uczynił ták Ezechiaß po wßyſtkim Judſtwie: y czynił *co było* dobrego y práwego / y prawdźiwego / przed obliczem PAná Bogá ſwego. 21 ♣ Y w káżdey ſpráwie / ktorą záczął około uſługi domu Bożego / y w zakonie / y w przykazániu ſzukájąc Bogá ſwego / *wßyſtko* czynił z cáłego sercá ſwego / y ßczęśćiło mu śię.

Rozdział XXXII.

Ezechiaß opátrzy wßy Jeruzalem, przećiw Sennácherybowi, lud upomina y ćießy. 9. Sennácheryb przegraża Ezechiaßowi, y Bogá bluźni. 20. Ezechiaß y Izáiaß o rátunek do Bogá wołáją. 22. Anjoł Páńſki pobił Aßyryjczyki. 24. Ezechiaßowá chorobá, uzdrowienie. 27. Bogáctwá y budynki jego. 31. Bog dopuśćił go kuśić posłom Bábilońſkim. 33. Smierć Ezechiaßowá.

1 PO tych ſpráwách / y pewnym ich poſtánowieniu / przyćiągnął Sennácheryb a Krol Aſſyryjſki / á wtárgnawßy do Judſkiey źiemie / położył śię obozem przećiw miáſtom obronnym / á umyślił ich ſobie dobyć. 2 ♣ A widząc Ezechiaß / że przyćiągnął Sennácheryb / á iż twarz ſwoję *obroćił*, áby walczył przećiw Jeruzalemowi: 3 ♣ Tedy wßedł w rádę z Kśiążęty ſwymi / y z rycerſtwem ſwym / áby zátkáli źrzodłá wod / ktore *były* zá miáſtem: y pomogli mu. 4 ♣ Bo zebrawßy śię lud wielki / zátkáli wßyſtkie źrzodłá / y potok / ktory płynął przez pośrzodek źiemie; mowiąc: Czemużby przyßedßy Krolowie Aſſyryjſcy / mieli ználeść ták wiele wod? 5 ♣ A pokrzepiwßy śię / pobudował wßyſtkie mury obálone / y nábudował wież / przytym zewnątrz drugi mur / y zmocnił Mello b w mieśćie Dáwidowym: y poczynił broni bárzo wiele / y tarczy. 6 ♣ Poſtánowił też Hetmány wojenne nád ludem / ktore zgromádził do śiebie ná ulicę brámy mieyſkiey / y mowił c łáſkáwie do nich / á rzekł: 7 ♣ Zmacniajćie śię / y mężnie ſobie poczynajćie: Nie-

a 2 Krol. 18. 13. Ezái. 36. 1.

b 2 Sám. 5. 9. 1 Krol. 9. 15.

c H. Do sercá.

bójcie śię / áni śię lękajcie twarzy Królá Asyryjskiego / áni twarzy wszystkiego mnóstwá / ktore jest z nim : Bo większy jest z námi niżeli z nim d. 8 Z nimi jest rámię ćielesne : ále z námi jest PAN Bóg nász / áby nas rátowáł y odpráwowáł wojny násze. Tedy spoległ lud ná słowiech Ezechiaszá Królá Judskiego.

d I. *Bo ich z námi więcey niżli z nim.*

9 POtym posłał Sennácheryb Krol Assyryjski e sługi swe do Jeruzalem / á sam dobywał Láchis / á wszystká moc jego byłá z nim) do Ezechiaszá Królá Judskiego / y do wszystkich z Judy / ktorzy byli w Jeruzalem / mowiąc? 10 Ták mowi Sennácheryb Krol Assyryjski : W czymże wżdy dufáćie ? że śiedźićie w murách Jeruzalemskich? 11 Izali Ezechiasz nie zwodźi was / áby was pomorzył głodem / y prágnieniem / mowiąc ; PAN Bóg nász wyrwie nas z ręki Królá Assyryjskiego. 12 Izali nie ten Ezechiasz zniosł wyżyny jego / y Ołtarze jego : y rozkazał Judźie y Jeruzalemczykom / mowiąc ; Przy jednym tylko Ołtarzu kłániáć śię będźiećie / y ná nim kádźić. 13 Izali nie wiećie com uczynił ja y Ojcowie moji wszystkim narodom źiemskim ? Azaż jákim sposobem mogli Bogowie narodow źiemskich wyrwáć źiemię swoję z ręki mojey? 14 Ktoż był ze wszystkich Bogow onych narodow / ktore wytrácili Ojcowie moji / coby mogł wybáwić lud swoj z ręki mojey ? áby też mogł Bóg wász wyrwáć was z ręki mojey? 15 Przetoż teraz niech was nie zwodźi Ezechiasz / á niech was ná to nie námawia : áni mu wierzćie : Jesli nie mogł żaden Bóg wszystkich narodow y krolestw wyrwáć ludu swego z ręki mojey / y z ręki Ojcow mojich / pogotowiu Bóg wász nie 16 wyrwie was z ręki mojey. Nád to jeszcze mowili słudzy jego przećiw PANU Bogu / y przećiwko Eze- 17 chiaszowi słudze jego. Listy też pisał / urągájąc PANU Bogu Izráelskiemu / á mowiąc przećiwko niemu tymi słowy ? Jáko Bogowie narodow źiemskich nie wyrwáli ludu swego z ręki mojey / ták nie

e *2 Krol. 18. 17.*

wyrwie Bóg Ezechiaszow ludu 18 swego z ręki mojey. Y wołáli głosem wielkim po Żydowsku / przećiwko ludowi Jeruzalemskiemu / ktory był ná murzech / strászáć go y trwożąc go / áby ták 19 miásto wźięli. A mowili przećiw Bogu Jeruzalemskiemu / jáko przećiw Bogom narodow źiemskich / ktorzy są robotą rąk ludzkich.

20 TEdy śię modlił f Ezechiasz Krol / y Izáiasz Prorok / Syn Amosow / dla tego : y krzyczeli ku niebu. 21 Y posłał PAN Anjołá / ktory wytráćił káżdego mocarzá w wojsku / y wodzá / y Hetmáná w Obozie Królá Assyryjskiego. Y wroćił śię z pohánbieniem twarzy do źiemie swojey. A gdy wszedł do domu Bogá swego / ći ktorzy wyszli z żywotá 22 jego / tám go zábili mieczem. A ták wybáwił PAN Ezechiaszá / y obywátele Jeruzalemskie z rąk Sennácherybá Królá Assyryjskiego / y z rąk wszystkich / á spráwił g im pokoj 23 zewsząd. Tedy wiele ich przynośiło PANU dáry do Jeruzalem : y upominki kosztowne Ezechiaszowi Krolowi Judskiemu : y wywyższony jest w oczách wszystkich narodow potym.

f *2 Krol. 19. 1.*

g *H. Prowádźił je zewsząd.*

24 WOne dni záchorzał h Ezechiasz áż ná śmierć / y modlił śię PANU : ktory mowił do niego / á 25 dał mu znák. Ale nie i według dobrodźiejstw sobie uczynionych spráwował śię Ezechiasz / bo śię wyniosło serce jego : Przetoż powstał przećiw niemu gniew k / y przećiw Judźie / y *przećiw* Jeruzalemowi. 26 Ale gdy śię upokorzył Ezechiasz (bo śię było wyniosło serce jego) on / y obywátele Jeruzalemscy / nie przyszedł ná nie gniew Páński zá dni Ezechiaszowych.

h *2 Krol. 20. 1. Ezái. 38. 1.*

i *I. niewdźięczny był dobrodźiejstw.*

k *T. Páński.*

27 Y Miał Ezechiasz bogáctwá y sławę bárzo wielką : bo sobie zebrał skárby srebrá y złotá / y kámieni drogich / y rzeczy wonnych / y rynsztunkow / y wszelákiego naczynia kosztownego. 28 *Miał* też spichlerze / dla urodzájow zboża y winá / y oliwy / y obory dla bydeł / y zwierzyniec dla rozmáitych zwierząt.

29 ♣ Miástá też sobie pobudował / y *miał* stádá owiec y wołow mnóstwo: ábowiem mu dał Bog l máiętność bárzo wielką. 30 ♣ Ten też Ezechiasz zátkał zrzodło wod w Gichonie m wyższe / á przywiodł je dołem ná záchod słońcá / ku miástu Dawidowemu. Pszczęściło się Ezechiaszowi we wszystkich spráwách jego.

31 A Wszákże dla posłow Kśiążąt Bábilońskich / ktorzy byli posłáni do niego / áby *go* pytáli n o znák / ktory się był stał w źiemi / opuścił go Bog / áby go kusił / á iżby wiedźiano wszystko *co było* w sercu jego. 32 ♣ Ale inne spráwy Ezechiaszowe / y dobroczynności jego / nápisáne są w widzeniu o Izaiaszá Proroká Syná Amosowego / y w Kśięgách Krolow p Judskich y Izráelskich. 33 ♣ Y zásnął Ezechiasz z Oycy swymi / y pogrzebiony jest nád groby Synow Dawidowych. 34 ♣ Y wyrządźili mu wszystek Judá y obywátele Jeruzalemscy uććiwość przy śmierći jego. A krolował Mánásses Syn jego miásto niego.

ROZDZIAŁ XXXIII.

Mánásses krolnje. 3. bálwochwalstwá się dopuszcza, á przestrogi Boże zniewaza. 11. od Bogá skárány bądąc, pokutował, ná páństwo przywrocony był. 14. budował. 15. bálwochwalstwo niszczył. 21. czás pánowánia, y śmierć jego.

1 We dwunastu lat był a Mánásses / gdy krolowáć począł: á piećdźieśiąt y pięć lat krolował w Jeruzalem. 2 ♣ Ten czynił złe przed oczymá Páńskimi / według obrzydłośći onych narodow / ktore wygnał PAN przed obliczem Synow Izráelskich. 3 ♣ Abowiem znowu pobudował wyżyny / ktore był poborzył Ezechiasz Oćiec jego: wystáwił też y Ołtarze Báálom; á násádźił b gájow / y kłániał się wszystkiemu wojsku niebieskiemu / á służył mu. 4 ♣ Pobudował też Ołtarze w domu Páńskim o ktorym powiedźiał c był PAN: W Jeruzalem będźie imię moje ná wieki. 5 ♣ Nádto / nábudował Ołtarzow wszystkiemu wojsku niebieskiemu / we dwu śieniách domu Páńskiego. 6 ♣ Y przewodźił Syny swe przez ogień w dolinie Synow Hennomowych: nád to czásow d przestrzegał / y bawił się wieszczbą y czárnoksięstwem: á ustáwił czárnoksiężniki y guślarze; y bárzo wiele złego czynił przed oczymá PAńskimi / drażniąc go. 7 ♣ Postáwił tákże Báłwáná e rytego / ktorego był uczynił w domu Bożym: o ktorym był rzekł Bog do f Dawidá y do Sálomoná Syná jego: W domu tym y w Jeruzalem / ktorem obrał ze wszystkich pokoleń Izráelskich / położę imię moje ná wieki. 8 ♣ A nie dopuszczę się więcey ruszyć nodze Izráelá z źiemie / ktorąm náznáczył Oycom wászym / by jedno strzegli y spráwowáli się według wszystkiego com im rozkazał / *według* wszystkiego zakonu / y ustaw / y sądow *wydanych* przez Mojżeszá.

9 A Le Mánásses zwiodł Judę / y obywátele Jeruzalemskie: ták iż się gorzey spráwowáli niż narodowie / ktore PAN wygłádźił przed obliczem Synow Izráelskich. ♣ 10 Bo *choć* mowił PAN do Mánássesá / y do ludu jego / przećie oni nie słucháli. 11 ♣ Przetoż PAN náwiodł ná nie Hetmány wojská Królá Assyryjskiego / ktorzy pojimawszy Mánássesá w ćierniu / y związawszy go dwiemá łáncuchámi / záwiedli go do Bábilonu. 12 ♣ Ktory będąc ućiśniony / modlił się PAnu Bogu swemu: y upokorzył się bárzo przed obliczem Bogá Oycow swojich. 13 ♣ Y prośił go: á dał mu się uprośić / y wysłuchał modlitwę jego / á przywroćił go do Jeruzalem ná krolestwo jego. ♣ Tedy poznał Mánásses / iż sam PAN *jest* Bogiem.

14 P Otym budował mur około miástá Dawidowego / ku zachodniey stronie Gichonu potoku / áż do weśćia do bramy rybney; y obtoczył *murem* Ofel g / y wywiodł go bárzo wysoko: Postánowił też Hetmány po wszystkich miástách obronnych w Judźie. 15 ♣ Zniosł też Bogi cudze / y báłwáná h z domu PAńskiego / y wszystkie ołtarze / ktore był pobudował / ná gorze domu PAńskiego / y w Jeruzalem: y wyrzućił zá miásto. ♣ 16 Zátym nápráwił Ołtarz PAński

y sprá-

l 1 Kron 29.12. m 2 Kron 33.14. n I. O (…). o Ezái. 36.37. p 2 Krol. 18.19. a 2 Krol. 21.1. b 5 Moj 16.21. c 5 Moj. 12.5. 11. 2 Sám. 7.13. 1 Krol. 9.3. Psalm 132.13.14. Jerem. 32.34. d 3 Moj. 19.31. e 5 Moj 16.22. f 2 Sám. 7.10. 1 Krol. 8.16. 29. y 9.3. Psalm. 132.13.14. g T. miejsce wysokie. h 2 Kron 33.7.

y spráwowáł ná nim ofiáry spokojne / y dźiękczynienia: á przykazał Judźie / áby służyli PANU Bogu Izráelskiemu. 17 Wszákże jeszcze lud ofiárowáł ná wyżynách; lecz tylko PAnu Bogu swemu. 18 Ale inne spráwy Mánássessowe / y modlitwá jego do Bogá jego / y słowá Widzących / ktorzy mawiáli do niego w Imię PANá Bogá Izráelskiego / są w Kśięgách spraw Krolow i Izráelskich. 19 Modlitwá záś jego / y jáko jest wysłuchány / y káżdy grzech jego y przestępstwo jego / y miejscá / ná ktorych był pobudowáł wyżyny / y wystáwił gáje święcone / y báłwány przed tym niż śię był upokorzył / zápisano w Kśięgách Chozájá. 20 Potym zásnął Mánásses z Ojcy swymi / y pochowáli go w domu jego. A Amon Syn jego krolowáł miásto niego.

i 2 Krol. 21.

k 2 Krol. 21, 19.

21 We dwudźiestu y dwu lećiech był Amon, k gdy krolowáć począł / á dwie lećie krolowáł w Jeruzalem. 22 Y czynił złe przed oczymá Páńskimi / jáko czynił Mánásses Oćiec jego: ábowiem wszystkim báłwánom / ktorych był náczynił Mánásses Oćiec jego / ofiárowáł Amon / y służył im. 23 A nie upokorzył śię przed obliczem Páńskim / jáko śię upokorzył Mánásses Oćiec jego: Owszem ten Amon dáleko więcey grzeszył. 24 Y zprzyśięgli śię przećiw niemu słudzy jego / y zábili go w domu jego. 25 Ale lud oney źiemie pobił wszystkie / co śię byli zprzyśięgli przećiw Krolowi Amonowi: á postánowił lud źiemie Krolem Jozyaszá Syná jego / miásto niego.

ROZDZIAŁ XXXIV.

Iozyasz kroluje. 3. źiemię od báłwochwáłstwá oczyśćia. 8. Kośćioł náprawia. 14. Kśięgi zakonu od Helkiaszá znaleźione, Krol czytáć każe. 22. Prorokini Huldá obywátelom Ieruzalemskim kaźń Bożą, á Iozyaszowi spokoyne żyćie opowiáda. 29. Iozyasz przymierze z Bogiem odnowił.

a 2 Krol. 22. 1.

1 Osm lat było a Jozyaszowi gdy krolowáć począł: á trzydźieśći y jeden rok krolowáł w Jeruzalem. 2 Ten czynił co było dobrego przed oczymá Páńskimi / chodząc drogámi Dawidá / Ojcá swego / y nie uchylał śię áni ná práwo / áni ná lewo. 3 Bo osmego roku krolowánia swego / będąc jeszcze dźiećięćiem / począł szukáć Bogá / Dawidá Ojcá swego: á dwunástego roku / począł oczyszczáć Judę y Jeruzalem od wyżyn y od gájow święconych / y od báłwánow / y od rytych obrázow. 4 Ábowiem przed oczymá jego pokáżono Ołtarze Báálow / y báłwány b słoneczne, ktore były wzgorę ná nich / podćiął: tákże y gáje święcone / y obrázy ryte / y obrázy odlane pokruszył y potárł / á rozmiotał je po grobiech tych / ktorzy im ofiárowáli. 5 Kośći też kápłánow popálił ná Ołtarzách ich: y oczyśćił Judę y Jeruzalem. 6 Tákże y miástá Mánássessowe / y Efráimowe / y Symeonowe / áż do Neftálimá / y pustynie ich okoliczne. 7 A ták poborzył ołtarze / y gáje święcone / y báłwány pokruszył w sztuki / y wszystkie obrázy powyćinał we wszystkiey źiemi Izráelskiey: potym śię wroćił do Jeruzalem.

b 3 Moj. 26. 30.

8 A Roku osmnastego krolowánia swego / gdy oczyśćił źiemię / y dom Páński, posłał Sáfáná Syná Azáliaszowego / y Maásájaszá przełożonego miástá / y Joáchá Syná Joácházowego Kánclerzá / áby opráwiono dom PANá Bogá jego. 9 Ktorzy c przyszedszy do Helkiaszá Kápłáná nawyższego / oddáli pieniądze zniesione do domu Bożego / ktore byli zebráli Lewitowie / strożowie progu od Synow Mánássessowych y Efráimowych / y od wszystkich ostátkow Izráelskich / y od wszystkiego Judy y Benjáminá: á wroćili śię do Jeruzalem. 10 Y oddáli je w ręce rzemieśnikow / przełożonych nád robotą domu Páńskiego: á oni je wydawáli ná robotniki / ktorzy robili w domu Páńskim / náprawiájąc y utwierdzájąc dom. 11 A dawáli je ćieślom / y murárzom / ná skupowánie kámienia ćiosánego / y drzewá / ná spajánie / y ná piętrá domow ktore byli popsowáli krolowie Judzcy. 12 A mężowie oni byli wiernymi w tey pracy: á nád nimi byli prze-

c 2 Krol. 22. 4.

łożonymi Jáchát/y Abdyaſz/Lewitowie/z Synow Meráreg: y Zácháryaſz / y Meſullám z Synow Káátowych/ktorzy przynaglali robocie : á káżdy z Lewitow umiał gráć ná inſtrumentách muzyckich.

13 ♣ Nád tymi też/ktorzy nośili brzemioná / y przynaglali robotnikom/ przy káżdey robocie / *byli* z Lewitow piſárze / y przyſtáwowie / y odźwierni.

14 A Gdy wynaśáli pieniadze znieśione do domu Páńſkiego/ ználazł Helkiaſz Kápłan Kśiegi Zakonu Páńſkiego *podánego* przez Mojżeſzá. 15 ♣ Tedy odpowiedźiał Helkiaſz/ y rzekł do Sáfáná piſárzá : Ználazłem Kśiegi Zakonu w domu Páńſkim. Y oddał Helkiaſz Kśiege Sáfánowi. 16 ♣ A Sáfán przynioſł one Kśiege do Królá ; á przytym oznájmił to Krolowi / mowiac: Wſzyſtko coś poruczył w reke ſług twojich wykonywáją: 17 ♣ Bo zebrawſzy pieniadze ktore śie ználázły w domu Páńſkim / oddáli je w rece przyſtáwow / y w rece robotnikow. 18 ♣ Nád to / oznájmił Sáfán piſarz Krolowi / mowiac : Kśiege mi *też* dał Helkiaſz Kápłan : y czytał ją Sáfán przed Krolem. 19 ♣ A gdy ſłyſzał Krol ſłowá Zakonu / rozdárł ſzáty ſwoje. 20 ♣ Y rozkazał Krol Helkiaſzowi/ y Achikámowi Synowi Sáfánowemu/y Abdonowi Synowi Micháſowemu / y Sáfánowi piſárzowi/ y Aſájaſzowi ſłudze krolewſkiemu/mowiac: 21 ♣ Idźcie/radźćie śie PANA o mię / y o oſtátek *ludu* w Izráelu/ y w Judźie/ około ſłow tych Kśiąg / ktore ſą ználezione : Bo wielka jeſt popędliwość PANſka / ktora jeſt wylána ná nas/ przeto/ że nie ſtrzegli Ojcowie náſzy ſłowá PAńſkiego/ áby czynili według wſzyſtkiego / co jeſt nápiſáno w tych Kśiegách.

22 A Ták poſzedł Helkiaſz / y ktorzy byli przy Krolu/do Huldy Prorokini/ żony Sellumá / Syná Tekui / Syná Háſrowego ſtrożá ſzat / á oná mieſzkáłá w Jeruzalem ná drugiey ſtronie miáſtá / y mowili z nia o tym. 23 ♣ Ktora rzekłá do nich: Ták mowi PAN Bog Izráelſki : powiedźcie mężowi ktory was poſłał do mnie. 24 ♣ Ták mowi PAN : Oto ja przywiodę złe ná to mieyſce/ y ná obywátele jego/ wſzyſtkie przeklectwá nápiſáne w tych kśiegách/ ktore czytano przed Krolem Judſkim. 25 ♣ Przeto/ że mię opuśćili/ y kádźili Bogom cudzym áby mię draźnili wſzyſtkimi ſpráwámi rąk ſwojich : dla czego wyleje śię popędliwość mojá ná to mieyſce/ y nie będźie ugáſzona. 26 ♣ A Krolowi Judſkiemu/ ktory was poſłał o rádę do PAná ták powiedźcie : Ták mowi PAn Bog Izráelſki o ſłowách ktoreś ſłyſzał. 27 ♣ Gdyż ſerce twoje zmiękczone jeſt/ y upokorzyłeś śię przed obliczem Bożym/ ſłyſząc ſłowá jego/ przećiwko temu mieyſcu/ y przećiwko obywátelom jego: á upokorzywſzy śię przedemną rozdárłeś ſzáty ſwe/ y płákałeś przedemną: Przetożem *ćię* wyſłuchał mowi PAn. 28 ♣ Oto ja ćię zbiorę do Ojcow twojich/ á będźieſz włożony do grobu twego w pokoju; áby nie oglądáły oczy twoje wſzyſtkiego złego/ ktore ja przywiodę ná to mieyſce / y ná obywátele jego. Y odnieśli te rzecz Krolowi.

29 Tedy poſtáwiwſzy d Krol/ zgromádźił wſzyſtkie Stárſze z Judy y z Jeruzalem. 30 ♣ Y wſtąpił e Krol do domu PAńſkiego/ y wſzyſcy mężowie Judſcy/ y obywátele Jeruzalemſcy/ y Kápłáni/ y Lewitowie/ y wſzyſtek lud od wielkiego áż do máłego : y czytał gdy wſzyſcy ſłyſzeli/ wſzyſtkie ſłowá Kśiąg przymierza/ ktore było ználezione w domu Páńſkim. 31 ♣ Potym ſtojąc Krol ná mieyſcu ſwym/ uczynił przymierze przed PAnem/ że chce chodźić zá PAnem/ y ſtrzedz przykazań jego/ y świádectw jego/ y uſtaw je°/ ze wſzyſtkiego ſercá ſwego/ y ze wſzyſtkiey duſze ſwojey/ y pełnić ſłowá przymierza tego/ ktore były w onych kśiegách nápiſáne. 32 ♣ Y rozkazał ſtáć w tym *przymierzu* wſzyſtkim/ ktorzy ználeźieni były w Jeruzalemie y w Benjáminie : y czynili obywátele Jeruzalemſcy według przymierza Bogá/ Bogá Ojcow ſwojich. 33 ♣ Tedy uprzątnął Jozyaſz wſzyſtkie obrzydłości ze wſzyſtkich krájin Synow

d 2 *Krol.* 23. 1.
e 2 *Krol.* 23. 2.

Izráelſkich / i á przywiodł do tego wßyſtkie / ktorzy ſie znáydowáli w Izráelu / áby ſłużyli PANu Bogu ſwemu: Po wßyſtkie dni jego nie odſtąpili od náſládowánia PAná / Bogá Ojcow ſwojich.

ROZDZIAŁ XXXV.

Jozyaß Páſchę obchodźi. 20. W potrzebie zginął od Krolá Egipſkiego. 25. Jeremiaß żáłobną pioſneczkę złożył, á śpiewacy ją śpiewáli.

1 POtym obchodźił Jozyaß á w Jeruzalem święto Prześcia PAnu: y zábili Báránká Wielkonocnego / cżternaſtego *dniá* miesiącá pierwßego. 2 ✣ Y poſtánowił Kápłány ná urzędách ich / á potwierdźił je ku poſługowániu w domu PAńſkim. 3 ✣ Y rzekł Lewitom ktorzy b ucżyli wßyſtkiego Izráelá / y byli poświęceni PAnu: Poſtawćie Skrzynię świętą w domu ktory zbudowáł Sálomon Syn Dawidow / Krol Izráelſki: nie będźie więcey brzemieniem ná rámionách wáßych. Teráz że ſłużćie PANu Bogu wáßemu / y ludowi jego Izráelſkiemu. 4 ✣ A nágotujćie ſie według domow Ojcow wáßych / y według podźiałow wáßych: jáko *je* opiſał c Dawid Krol Izráelſki / y jáko je opiſał Sálomon Syn jego. 5 ✣ A ſtojćie w świątnicy / według podźiałow domow Ojcowſkich / bráciey wáßey / ktorzy ſą z ludu: y według podźiału domu Ojcowſkiego Lewitow. 6 ✣ A ták zábijćie Báránká Wielkonocnego / á poświęććie ſie / y przygotujćie bráćią wáßę / ſpráwując ſie według ſłowá PAńſkiego / *podánego* przez Mojżeßá.

7 TEdy dał Jozyaß poſpolſtwu báránkow z trzod / y kozielkow: to wßyſtko ná ofiáry świętá Prześcia: według tego / ile ſie ználázło w licżbie / trzydźieśći tyśięcy: á wołow trzy tyśiące: to *wßyſtko* z májętnośći Krolewſkiey. 8 ✣ Kśiążętá też jego dobrowolnie ludowi / Kápłánom / y Lewitom dawáli ná ofiáre / Helkiaß / y Zácháryaß / y Jehiel / Kśiążętá domu Bożego / oddáli Kápłánom ná ofiáry świętá Prześcia / dwá tyśiącá y ßeść ſet *drobnego bydłá* / y wołow trzy ſtá. 9 ✣ Nádto Kenániaß / y Semejaß / y Nátánáel / bráćia jego / y Cháſábiaß / y Jehiel / y Joſábád / przednieyßy z Lewitow / oddáli *innym* Lewitom ná ofiáry świętá Prześcia / pięć tyśięcy *drobnego bydłá* / y wołow pięć ſet.

10 A Ták wßyſtko zgotowawßy ku ſłużbie / ſtánęli Kápłáni ná miejſcách ſwych / y Lewitowie w porządkách ſwych / według rozkazánia Krolewſkiego. 11 ✣ Y bili báránki Wielkonocne / á Kápłáni kropili krwią *ich*: á Lewitowie odźieráli d z ſkor. 12 ✣ Y podźielili z nich ná cáłopalenie / áby *to* dáli poſpolſtwu według podźiałow domow Ojcowſkich / ná ofiáre PAnu / jáko nápiſano e w Kśięgách Mojżeßowych: Ták że też *ucżynili z ſtrony* wołow. 13 ✣ Y piekli báránki Wielkonocne ogniem / według zwycżáju; á inne rzecży poświęcone wárzyli w gárncách / y w kotłách / y w panwiách: y rozdawáli ie ſpießno wßyſtkiemu poſpolſtwu. 14 ✣ Potym też nágotowáli ſobie y Kápłánom: Bo Kápłáni Synowie Aáronowi / około cáłopalenia y tłuſtośći *zábáwieni byli* áż do nocy. Przetoż Lewitowie gotowáli ſobie / y Kápłánom Synom Aáronowym. 15 ✣ Ták że y śpiewacy / Synowie Aſáfowi / *ſtáli* w porządku ſwym / według rozkazánia Dawidá y Aſáfá / y Hemámáná / y Jedytuná / Widzącego Krolewſkiego: Odźwierni też *ſtáli* u káżdey brámy / *bo* ſie im nie godźiło odchodźić od poſług ich: Przetoż bráćia ich Lewitowie / gotowáli dla nich. 16 ✣ A ták zgotowána jeſt wßyſtká ſłużbá PAńſka dniá onego / dla obchodzenia świętá Prześcia / y dla ofiárowánia cáłopalenia ná Ołtarzu PAńſkim; według rozkazánia Krolá Jozyaßá. 17 ✣ Y obchodźili Synowie Izráelſcy / ile ſie ich ználázło / święto Prześcia onegoż cżáſu / y święto urocżyſte Przáśnikow / przez śiedm dni. 18 ✣ A nie było obchodzone święto Prześcia / temu podobne w Izráelu / ode dni Sámuelá Proroká: áni żaden z Krolow Izráelſkich nie obchodźił tákiego świętá Prześcia / jákie obchodźił Jozyaß y Kápłáni /

d 2 *Kron.* 29. 34.
e 3 *Moj.* 3. 10. 11.

y Lewitowie/ y wßystek lud Judski/ y Izráelski/ ktory śie goználázło/ y obywátele Jeruzalemscy. 19 ♣ Ośmnastego roku krolowánia Jozyaszowego/ to świeto Prześćia obchodzono.

20 POtym wßystkim/ gdy náprawił f Jozyaß dom *Boży*, wyćiagnał Recho/ Krol Egipski/ áby walczył przećiw Kárchemis/ nád *rzeko* Eufrátes: A Jozyaß tez wyjáchał przećiwko niemu. 21 ♣ Ale on posłał do niego posły swe/ mowiac: Coż ja mam z toba Krolu Judski? Nie przećiwkoć tobie dźiś *ćiegne*; ále przećiwko domowi g ktory ze mna walczy. Y rozkazał mi Bog ábym śie pospießył. Przestań walczyć z Bogiem/ ktory *jest* ze mna/ áby ćie nie zábił. 22 ♣ Ale nie odwroćił Jozyaß twarzy swey od niego: owßem odmienił ßáty swe áby z nim h walczył: á nie przestał ná słowách Rechá *ktore wyßły* z ust Bożych. ♣ A ták przyćiagnał/ áby śie *z nim* potkał ná polu Mágeddo. 23 ♣ Y postrzelili strzelcy Królá Jozyaßá. ♣ Tedy rzekł Krol do sług swojich: Wyprowadźćie mie *z bitwy*, bom jest bárzo zrániony. 24 ♣ Y przenieśli go słudzy jego z onego wozá/ á włożyli go ná drugi woz ktory miał/ y odwieźli go do Jeruzalem: támże umárł/ y pochowano go w grobách Ojcow jego. A wßystek lud Judski/ y Jeruzalemski płákał nád Jozyaßem. 25 ♣ Uczynił tez y Jeremiaß nárzekánie nád Jozyaßem/ ktore przypominája wßyscy śpiewacy/ y śpiewaczki w lámencíech swych o Jozyaßu/ áż po dźiś dźień: y wprowádźili to w zwyczaj w Izráelu. A zápisano te rzeczy w lámencíech *Jeremiaßowych*. 26 ♣ A inne spráwy Jozyaßowe/ y dobroczynnośći jego/ według tego jáko nápisano w zakonie 27 Páńskim: ♣ Y uczynki jego/ pierwße y poślednie/ zápisáne sa w Kśiegách Krolow Izráelskich y Judskich.

f 2 Krol 23.29.

g H. walki mojey.

h Zách. 12.11.

ROZDZIAL XXXVI.

Krol Joácház zábrány do Egiptu. 5. krol Joákim. 9. y Joáchin Syn jego do Bábilonu. 11. Sedekiaß od Nábuchodonozorá odpadł. 14. Zburzym Jeruzalem przez Cháldejczyki zburzone, á lud w niewolę zábrány, 22. Cyrus dopuśćił śie ludowi wroćić do Jeruzalem, y kośćioł budowáć.

1 TEdy u źiał lud źiemie Joácházá a Syná Jozyaßowego/ á postánowili go zá Królá ná miejscu Ojcá jego/ w Jeruzalem. 2 ♣ Dwádźieśćiá y trzy látá było Joácházowi/ gdy poczał krolowáć: á trzy mieśiace krolował w Jeruzalem. 3 ♣ Bo go złożył Krol Egipski w Jeruzalem: y záłożył winę ná one źiemię sto tálentow śrebrá/ y talent złotá. 4 ♣ Y postánowił Krolem Krol Egipski/ Eliákimá Brátá jego/ nád Juda y nád Jeruzalem: y odmienił imię jego/ *á názwał go* Joákim. ♣ A Joácházá brátá jego wźiawßy Recho/ záwiodł go do Egiptu.

5 DWádźieśćiá b y pięć lat miał Joákim/ gdy krolowáć poczał: á jedenaśćie lat krolował w Jeruzalem; y czynił złe przed oczymá PANá Bogá swego. 6 ♣ Przećiw ktoremu wyćiagnał Nábuchodonozor c Krol Bábiloński/ y zwiazał go dwiemá łáńcuchámi miedźiánymi/ áby go záwiodł do Bábilonu. 7 ♣ Naczynia tez domu PANskiego/ zánióśł Nábuchodonozor do Bábilonu/ y oddał je do kośćiołá swego w Bábilonie. 8 ♣ A ostátek spraw Joákimowych/ y obrzydłośći jego ktore czynił/ y cokolwiek śie znájdowáło przy nim/ to zápisano w Kśiegách Krolow Izráelskich y Judskich. ♣ A krolował Joáchin Syn jego miásto niego.

9 OSm lat d miał Joáchin/ gdy krolowáć poczał: á trzy mieśiace/ y dźieśięć dni krolował w Jeruzalem: y czynił złe przed oczymá Páńskimi: 10 ♣ Potym po roku/ posłał e Krol Nábuchodonozor/ y kazał go przywieść do Bábilonu/ y z naczyniem kosztownym domu PAńskiego/ á postánowił Krolem Sedekiaßá f brátá jego nád Juda y nád Jeruzalem.

11 DWádźieśćiá y jeden rok miał Sedekiaß/ gdy krolowáć poczał: á jedenáśćie lat krolował w 12 Jeruzalem. ♣ Y czynił złe g przed oczyma PANá Bogá swego/ á nie upokorzył śie przed Jeremiaßem

a 2 Krol. 23.30.

b 2 Krol. 23.36.

c 2 Krol. 24. 1.

d 2 Krol. 24. 8.

e Dán. 1.1.2.

f Jerem. 37. 1.

g Jerem. 52.2.3

Pro=

Prorokiem *ktory mowił* z ust PAńskich. 13 Owszem y przećiwko Krolowi h Nábuchodonozorowi powstał/ ktory go był przyśięga záwiązał przez Bogá: á zátwárdziwszy kárk swoi/ upárł śię w sercu swojim/ áby śię nie náwroćił do PAná Bogá Izráelskiego.

h Ierem. 27. 6.

14 WSzyscy też przedniejszy Kápłáni/ y lud/ wielce rozmnożyli niepráwośći według wszystkich obrzydliwośći pogáńskich/ y zplugáwili dom Páński/ ktory był poświećił w Jeruzalem. 15 A PAn Bog Oycow ich i posyłał do nich posły swoje/ á posyłał ráno wstawájąc: Bo folgował ludowi swemu/ y mieszkániu swemu. 16 Ale oni szydzili k z posłow Bozych/ y lekce sobie poważáli słowá jego, á náśmiewáli śię z Prorokow jego: áż przyszłá popędliwość PAńska ná lud jego/ ták iż żadne ulecżenia nie było. 17 Bo przywiodł ná nie Krolá Chaldejskiego/ ktory pomordował młodźieńce ich mieczem/ w domu świątnice ich/ á nie przepuśćił *ániż* młodźieńcowi áni pánnie; stárcowi y zgrzybiáłemu: wszystkie podał w rękę jego. 18 Nád to/ wszystkie naczynia domu Bozego/ wielkie y máłe/ y skárby domu PAńskiego/ y skárby Krolewskie/ y Kśiążąt jego/ wszystko przeniosł do Bábilonu. 19 Y zpaláli dom Bozy/ á zburzyli mury Jeruzalemskie/ y wszystkie páłace jego popalili ogniem/ y wszystkie jego naczynia kosztowne popsowáli. 20 A te/ ktorzy uszli mieczá/ przeniosł do Bábilonu: y byli niewolnikámi jego/ y Synow jego/ áż do krolowánia Krolá Perskiego. 21 Aby śię wypełniło słowo PAńskie *powiedźiáne* przez ustá Jeremiaszowe/ l áżby odpráwiłá źiemiá Sábbáty swoje: Bo po wszystkie dni zpustoszenia swego odpocżywáłá/ áż śię wypełniło śiedmdźieśiąt lat.

i Ierem. 25. 4. k Mát. 5. 12.

22 POtym/ roku pierwszego m Cyrusá Krolá Perskiego/ áby śię wypełniło słowo PAńskie *powiedźiáne* przez ustá Jeremiaszowe/ wzbudźił PAn duchá Cyrusá Krolá Perskiego/ że kazał obwołáć y rozpisáć po wszystkim krolestwie swojim/ mowiąc: 23 Ták mowi Cyrus Krol Perski; Wszystkie krolestwá źiemie dał mi PAn Bog niebieski/ y ten mi rozkazał/ ábym mu zbudował dom w Jeruzalem/ ktore jest w Judstwie: Kto *tedy jest* miedzy wámi ze wszystkiego ludu jego/ *ktory budowáć chce*? Z tym niech *będźie* PAN Bog jego; á ten niechaj idźie.

l Ierem. 25. 11. 3 Moj. 26. 34. m Ezdr. 1. 1. Ierem. 25. 12. y 29. 10. 3 Ezdr. 2. 1.

KSIEGI EZDRASZOWE

ktore pospolićie zowią

PIERWSZE EZDRASZOWE.

EZdrasz Kápłan pobożny y náucżony/ opisuje w tych Kśięgách/ jáko Bog po wyśćiu 70 lat/ lud Zydowski według obietnice swey/ z niewoli Bábilońskiey/ przez Zorobábelá y insze Kśiążętá/ do źiemie Izráelskiey przywroćił: Y jáko zá Bozą pomocą/ y dozwoleniem Dáryuszá Longimáná/ Kośćioł znowu pobudowáli/ y chwałę Bozą odnowili: Y jáko náostátek zá wielką odmiáną/ y pogorszeniem rzecży/ y sam Ezdrasz od Artáxerxesá/ wolność uprośiwszy/ z wielką gromádą Zydow do Jeruzalem śię náwroćił: Z wystepkow lud karał: y porządek piękny/ ták w Kośćiele/ jáko y w Rzecżypospolitey postánowił. Tá historya zácżyna śię od Dekretu Cyrusowego/ o náwroceniu Zydow/ áż do dźiewiętnastego roku/ Artáxerxesá Mnemoná: ktory cżás zámyka w sobie lat/ sto cżterdźieśći y pięć.

ROZDZIAL I.

Cyrus Krol Perski wydał Dekret o wolnym śię Zydow z Bábilonu do ziemie Izráelskiey náwroceniu. 5. Stárszy z Judy y z Benjáminá z Kápłány, z Lewitámi, y z ludem, nábrawszy od inszych złotá, śrebrá y innych potrzeb ná drogę, wracáją śię do Jeruzalem. 7. Krol też Cyrus náczynia Kośćielne, z Jeruzalem przez Nábuchodonozorá wźięte, Zydom przywraca.

1 ROku pierwszego a Cyrusá Krolá Perskiego b/ áby śię wypełniło słowo PAńskie/ *powiedźiáne* przez ustá c Jeremiaszowe/ wzbudźił PAn duchá Cyrusá Krolá Perskiego/ że kazał obwołáć y rozpisáć po wszystkim krolestwie swojim mowiąc; 2 ✠ Ták mowi Cyrus Krol Perski: Wszystkie krolestwá źiemie dał mi PAn Bog niebieski/ y ten mi rozkazał/ ábym mu zbudował dom w Jeruzalem/ ktore jest w Judstwie: 3 ✠ Kto *tedy jest* miedzy wámi ze wszystkiego ludu jego/ z tym niech bedźie Bog jego/ á *ten* niech idźie do Jeruzalem/ ktore jest w Judstwie/ á niech buduje dom PAná Bogá Izráelskiego: onći *jest* Bog/ ktory *jest* w Jeruzalem. 4 ✠ A ktoby został ná ktorymkolwiek miejscu/ gdźie jest przychodniem/ niech go podpomogą mężowie miejscá onego/ śrebrem y złotem/ y májętnośćią/ y bydłem/ oprocz dobrowolney ofiáry ná dom Boży/ ktory jest w Jeruzalem.

5 GEdy powstáli przedniejszy *z domow* Ojcowskich/ z Judy y z Benjáminá/ y Kápłáni/ y Lewitowie: wszelki ktorego Duchá pobudźił Bog/ áby szli/ á budowáli dom PAński/ ktory *jest* w Jeruzalem. 6 ✠ Ktorych wszyscy *mieszkájący* około nich wspomagáli naczyniem śrebrnym/ y złotym/ májętnośćią/ y bydłem/ y rzeczámi kosztownymi/ oprocz wszystkiego co dobrowolnie ofiárowano.

7 KRol też Cyrus/ wyniosł naczynia domu PAńskiego (ktore był zábrał Nábuchodonozor d z Jeruzalem/ á oddał je był do domu Bogá swego) 8 ✠ A wyniosł je Cyrus Krol Perski/ przez ręce Mitrydátesá podskárbiego/ ktory je pod liczbą oddał Sesbásárowi/ Kśiążęćiu Judskiemu. 9 ✠ A tá *jest* liczbá ich: miednic złotych trzydźieśći/ miednic śrebrnych tyśiąc/ nożow dwádźieśćiá y dźiewięć. 10 ✠ Kubkow złotych trzydźieśći / kubkow śrebrnych podlejszych czterysta y dźieśięć/ á naczynia innego tyśiącámi. 11 ✠ Wszystkiego naczynia złotego y śrebrnego/ pięć tyśięcy y czterystá: Wszystko to wyniosł Sesbásár/ gdy śię prowádźił lud z niewoli/ z Bábilonu do Jeruzalem.

a T. Pánowánia jego w Bábiloniey. b 2 Kron 36.22. c Jerem. 25.12. y 29.10 3 Ezdr 2.1. d 2 Kron 36.10. Jerem 27.22. Dan. 2.2.

ROZDZIAL II.

Liczbá ludu y mężow z Bábilonu śię wracájących. 59. 68. Stárszy z ludu dobrowolnie ná budowánie domu Bożego podárki ofiárują.

1 A Ci są ludźie oney kráiny / ktorzy wyszli a z pojimánia/ y z niewoli/ w ktorą *je* był záprowádźił Nábuchodonozor/ Krol Bábiloński do Bábilonu/ á wroćili śię do Jeruzalem/ y do Judy/ káżdy do miástá swego. 2 ✠ Ktorzy przyszli z Zorobábelem/ z Jesua / Nehemiaszem / Sárájaszem/ Rehelaszem/ Márdocheuszem/ Bilsánem / Mispárem/ Bigwájem/ Rechumem/ y Báána: á poczet mężow ludu Izráelskiego *ten był.*

3 SYnow Fárosowych/ dwá tyśiące/ sto/ śiedmdźieśiąt y dwá. 4 ✠ Synow Sefátyaszowych/ trzystá śiedmdźieśiąt y dwá. 5 ✠ Synow Aráchowych/ śiedm set śiedmdźieśiąt y pięć. 6 ✠ Synow Páchát Moábowych/ Synow Jesui Joábowych/ dwá tyśiącá ośm set y dwánaśćie. 7 ✠ Synow Elámowych/ tyśiąc/ dwie śćie piecdźieśiąt y czterej. 8 ✠ Synow Zátuowych/ dźiewiećset y czterdźieśći y pięć. 9 ✠ Synow Záchájowych/ śiedm set y szesćdźieśiąt. 10 ✠ Synow Báni/ sześć set czterdźieśći y dwá. 11 ✠ Synow Bebájowych/ sześć set/ dwádźieśćiá y trzej. 12 ✠ Synow Azgádowych/ tyśiąc dwie śćie dwádźieśćiá y dwá. 13 ✠ Synow Adonikámowych / sześć set sześćdźieśiąt y sześć. 14 ✠ Synow Bigwájowych/ dwá tyśiącá piecdźieśiąt y sześć. 15 ✠ Synow

a Neh. 7.6. 3 Ezdr 5.7.

now Adynowych / czterey stá pięćdźieśiąt y czterey. 16 Synow Aterowych *co poszli* z Ezechiaszá / dźiewięćdźieśiąt y ośm. 17 Synow Besájowych / trzy stá dwádźieśćiá y trzey. 18 Synow Jory / sto y dwánaśćie. 19 Synow Hásumowych / dwie śćie dwádźieśćiá y trzey. 20 Synow Gibbárowych / dźiewięćdźieśiąt y pięć. 21 Synow z Betlehemu / sto dwádźieśćiá y trzey. 22 Mężow z Netofátu / pięćdźieśiąt y sześć. 23 Mężow z Anátotu / sto dwádźieśćiá y ośm. 24 Synow z Azmáwetu / czterdźieśći y dwá. 25 Synow z Kárytyármu / z Káfiry / y z Beerotu / śiedm set y czterdźieśći y trzey. 26 Synow z Rámy / y z Gábáá sześć set dwádźieśćiá y jeden. 27 Mężow z Máchmás / sto dwádźieśćiá y dwá. 28 Mężow z Bethelá / y z Hái / dwieśćie dwádźieśćiá y trzey. 29 Synow z Nebo / pięćdźieśiąt y dwá. 30 Synow Mágbisowych / sto pięćdźieśiąt y sześć. 31 Synow Elámá drugiego / tyśiąc dwie śćie pięćdźieśiąt y czterey. 32 Synow Hárymowych / trzy stá y dwádźieśćiá. 33 Synow Lodowych / Hádydowych y Onowych / śiedm set dwádźieśćiá y pięć. 34 Synow Jerechowych / trzy stá czterdźieśći y pięć. 35 Synow Senáá / trzy tyśiące / y sześć set y trzydźieśći.

36 KApłánow. Synow Jedájaszowych / z domu Jesui / dźiewięć set śiedmdźieśiąt y trzey. 37 Synow Jmmerowych / tyśiąc / pięćdźieśiąt y dwá. 38 Synow Pászhurowych / tyśiąc dwie śćie czterdźieśći y śiedm. 39 Synow Hárymowych / tyśiąc y śiedmnaśćie. 40 Lewitow. Synow Jesui / y Kádmielá / Synow Hodáwiászowych / śiedmdźieśiąt y czterey. 41 Spiewacy w Synow Asáfowych / sto dwádźieśćia y ośm. 42 Synow odźwiernych. Synow Sállumowych / Synow Aterowych / Synow Tálmonowych / Synow Akkubowych / Synow Hátytowych / Synow Sobájowych / wszystkich sto trzydźieśći y dźiewięć. 43 Z Netynczykow. Synow Sychá / Synow Cháśufá / Synow Tábbáotá. 44 Synow Kerosá / Synow Syáá / Synow Fádoná. 45 Synow Lebáná / Synow Hágábá. 46 Synow Akkubá. Synow Hágábá Synow Sálmájá / Synow Hánáná 47 Synow Geddelá / Synow Gáchera / Synow Reájaszá. 48 Synow Rezyná / Synow Nekodá / Synow Gázámá. 49 Synow Uzy / Synow Fáseáchá / Synow Besájá. 50 Synow Asená / Synow Mehunimá / Synow Nefusymá. 51 Synow Bákbuká Synow Cháküfá / Synow Chárchurá. 52 Synow Básłutá / Synow Mechidá / synow Chársá. 53 Synow Bárkosá / Synow Syserá / Synow Támáchá. 54 Synow Nezyáchá / synow Chátyfá. 55 Synow sług Sálomonowych. Synow Sotájá / synow Soferetá / Synow Perudá: 56 synow Jáhálá / Synow Dárkoná / Synow Giddelá. 57 Synow Sefátyaszá / Synow Chátylá / Synow Pocheret Hásebájim / Synow Ami. 58 Wszystkich Netynejczykow / y Synow sług Sálomonowych / trzy stá dźiewięćdźieśiąt y dwá.

59 A Ci też *zásię* wyszli z Telmeláchu / Telchársá / Cherub / Addán / y Jmmer: ále nie mogli okazáć domu Ojcow swojich / y naśienia swego / jesli z Jzráelá byli. 60 Synow Delájászowych / Synow Tobiászowych / Synow Nekodowych sześć set pięćdźieśiąt y dwá. 61 A z Synow Kápłáńskich: Synowie Hábájowi / Synowie Kozowi / Synowie Bárzylájego: ktory był pojął żonę z corek Bárzylájá Gáláádczyká / y názwány był od imienia ich. 62 Ci szukáli opisánia rodu swego / ále nie ználeźli: przetoż zrzuceni są z kápłáństwá. 63 Y zákazał im Tyrsátá b/ áby nie jadáli z rzeczy naświętszych / áżby powstał kápłan z Urym y z Thummim.

b T. Pornicznik krolewski.

64 WSzystkiego zgromádzenia *było* w jednym pocżćie / czterdźieśći tyśięcy / dwá tyśiącá / trzy stá y sześćdźieśiąt. 65 Oprocz sług ich / y służebnic ich / ktorych *było* śiedm tyśięcy / trzy stá / trzydźieśći y śiedm: á miedzy nimi było śpiewakow y śpiewaczek dwie śćie. 66 Koni ich śiedm set / trzydźieśći y sześć: mułow ich dwie śćie czterdźieśći y pięć. 67 Wielbłądow ich czterey stá trzydźieśći y pięć: osłow sześć tyśięcy

siedm set y dwádźieśćiá. 68 A *niektorzy* z Kśiążąt domow Ojcowskich przyszli do domu Páńskiego / ktory *był* w Jeruzalem / ofiárowawszy śię dobrowolnie / áby budowáli dom Boży / ná miejscu jego. 69 Według przemożenia swego dáli nákład ná budowánie: złotá łotow (e I. Drách.) sześćdźieśiąt tyśiecy / y jeden: á śrebrá grzywien pięć tyśiecy : y szat Kápłáńskich sto. 70 A ták osádźili śię kápłáni y Lewitowie / y *niektorzy* z ludu y śpiewacy / y odźwierni / y Netynejczycy / w mieśćiech swych / y wszystek Izráel w mieśćiech swych.

Rozdział III.

Iesuá y Zorobábel Kápłáni z bráćią swą, Ołtarz w Ieruzalem zbudowáli. 4. Swięto Namiotow obchodzą. 5. Ofiáry palone ofiárują. 10. A grunty Kośćiołá z rádośćią. 12. y z płáczem zákłádáją.

1 A Gdy nástał miesiąc (a 3 Ezdr. 5. 48.) śiodmy / á Synowie Izráelscy byli w mieśćiech / zgromádźił śię lud jednomyślnie do Jeruzalem. 2 Tedy wstawszy (b Syrach 49. 14.) b Jesuá / Syn Jozedekow / y bráćia jego Kápłáni / y Zorobábel Syn Sálátyelow / y bráćiá jego / zbudowáli Ołtarz Bogá Izráelskiego / áby ná nim spráwowáli cáłopalenia / jáko nápisáno w Zakonie (c 5 Moj. 12. 5.) c Mojżeszá mężá Bożego. 3 A gdy postáwili on Ołtarz ná fundámenćie swym / choć śię báli narodow postronnych / jednák ofiárowáli ná nim cáłopálenia PANU : cáłopalenia ráno y wieczor. 4 Obchodźili też święto uroczyste Kuczek / jáko (d 2 Moj. 13. 16.) d nápisano: *spráwując* cáłopalenia ná káżdy dźień / według (e 4 Moj. 29. 12.) e liczby / y według zwyczáju káżda rzecz dniá swego. 5 Potym cáłopalenie ustáwiczne / y ná nowiu mieśiącá / y ná káżde uroczyste święto / PANU poświęcone : y od káżdego dobrowolnie ofiáruiącego / dobrowolną ofiárę PANU. 6 Ode dniá pierwszego / mieśiącá śiodmego / poczęli spráwowáć cáłopalenia PANU: choć jeszcze Kośćioł Páński nie był záłożony. 7 Y oddáli pieniądze kamiennikom / y rzemieśnikom / tákże strawę y napoj / y oliwę / Sydończykom / y Tyryjczykom / áby przywoźili drzewo Cedrowe / z Libánu / do morzá Joppy / jáko im pozwolił Cyrus Krol Perski.

8 POtym roku wtorego / po ich náwroceniu do domu Bożego w Jeruzalem / mieśiącá wtorego / záczęli Zorobábel Syn Sálátyelow / y Jesuá Syn Jozedekow / y inni bráćia ich Kápłáni / y Lewitowie / y wszyscy ktorzy byli przyszli z oney niewoli do Jeruzalem : á postánowili Lewity / od dwudźiestu lat y wyżey / áby byli dozorcámi nád robotą domu PANskiego. 9 Y stánął Jesuá / Synowie jego / y bráćia jego : Kádmiel *też* y Synowie jego / y Synowie Judy społu / áby przynaglali tym ktorzy robili około domu Bożego : Synowie Chenádádowi / Synowie ich / y bráćia ich / Lewitowie. 10 A gdy zákłádáli budownicy grunty Kośćiołá Páńskiego postáwili Kápłány ubráne z trąbámi / y Lewity / Syny Asáfowe z Cymbałámi / áby chwalili PANá według postánowienia (f 1 Kron. 16. 8.) f Dawidá Królá Izráelskiego. 11 Y śpiewáli jedni po drugich / chwaląc á wysławiájąc PANA / że dobry / że ná wieki miłośierdźie jego nád Izráelem : Wszystek tákże lud krzyczał / krzykiem wielkim chwaląc PANá / przeto iż był záłożony dom Páński. 12 A wiele Stárcow z Kápłánow / y z Lewitow / y z przednieyszych *domow* Ojcowskich / ktorzy g widźieli dom (g Agg. 2. 4.) pierwszy / gdy zákłádano ten dom przed oczymá ich / płákáli głosem wielkim / á záśię wiele ich krzyczáło / z rádośćią wynosząc h głosy. (h 3 Ezdr. 5. 65.) 13 Ták iż lud niemogł rozeznáć głosu krzyku wesołego / od głosu płaczącego ludu : ábowiem on lud krzyczał głosem wielkim / ták / iż głos było dáleko słyszeć.

Rozdział IV.

Nieprzyjaćiele Zydowscy chcą przeszkodźić budowániu Kośćiołá Páńskiego. 5. Rájce Krolewskie przenájmują. 11. Ktorzy przez listy u Xerxesá y Artáxerxesá tego dowiedli. 17. Ze Kośćiołá budowáć zákazáli. 21. Y Stárostom żeby tego bronili, przykazáli.

a 3 Ezdr 5. 66.

1 A Gdy usłyszeli nieprzyjaciele a Judy y Benjámina/ iż lud *który przyszedł* z pojimánia / budowáli Kośćioł PANU Bogu Izráelskiemu. 2 Tedy przyszli do Zorobábelá / y do przedniejszych z domow Ojcowskich / mowiąc im : Będźiemy budowáć z wámi ; á jáko y wy/ będźiemy szukáć Bogá wászego : gdyżeśmy mu ofiáry b czynili / ode dni Assárháddoná Królá Assyryjskiego/ ktory nas tu przywiodł. 3 Ale im rzekł Zorobábel / y Jesuá / y inni przedniejszy *domow Ojcowskich*, z Izráelá : Nie wam / ále nam *należy* budowáć dom Bogu nászemu: Przetoż my sámi budowáć będźiemy PANU Bogu Izráelskiemu / jáko nam rozkazał Cyrus Krol Perski. 4 A ták lud onczy kráiny wątlił rece ludu Judskiego / y przeszkadzał im / áby nie budowáli. 5 Nád to przenájmowáli przećiwko nim Rájce/ áby rozrywáli ráde ich/ po wszystkie dni Cyrusá Królá Perskiego/ áż do krolowánia Dáryuszá Królá Perskiego.

b 2 Krol. 17.26. y 19.37

6 BO gdy krolował Aswerus / tedy ná początku krolestwá jego / nápisáli skárgę przećiwko obywátelom Judskim y Jeruzalemskim. 7 (Ták jáko zá dni c Artáxerxesá/ pisał Bislan/ Mitrydátes/ Tábeel/ y inni towárzysze jego do Artáxerxesá Królá Perskiego) A pismo listu tego nápisáne *było* po Syryjsku/ y wyłożone też *było* po Syryjsku. 8 Rechum Kánclerz/ y Symsáj pisarz nápisáli list jeden przećiwko Jeruzalem / do Artáxerxesá Królá w ten sposob : 9 *To uczynili* ná ten czás Rechum Kánclerz / y Symsáj pisarz/ y inni towárzysze ich : Dynájczycy / y Afársádcháiczycy/ Tárpelájczycy/ Afársájczycy / Arkewájczycy / Bábilonczycy/ Susánchájczycy / Dehájczycy/ y Elmájczycy. 10 Y inni narodowie/ ktore był przyprowádźił d Asnápár wielki y sławny : á osádźił *nimi* miástá Sámáryjskie : y inni ktorzy byli zá rzeką/ y e Cheenetczycy. 11 A tenći *jest* przepis listu/ ktory posłáli do Artáxerxesá Królá.

c 3 Ezdr 2. 16.

d T. Assárháddon. v. 2.

e I. Pod ten czás.

12 Sludzy twoji / ludźie mieszkájący zá rzeką / y Cheenetczycy : Niech będźie wiádomo Krolowi : że Żydowie ktorzy się wroćili od ciebie / przyszedszy do nas do Jeruzalem / Miásto odporne y złe budują/ y mury zákłádáją/ á z gruntu je wywodzą. 13 Przetoż/ niech będźie wiádomo Krolowi / że będźieli to miásto pobudowáne / y mury *jego* z gruntu wywiedźione: Tedy cłá/ czynszow / y dáni doroczney f nie będą dáwáć/ á ták dochodom Krolewskim ujmá się stánie. 14 Teraz tedy/ ponieważ używamy g dobrodźiejstwá Páłácu twego/ ná szkodę krolewską nie godźi się nam pátrząć ; dla tegośmy posłáli oznájmując to Krolowi : 15 Abyś dał szukáć w Kśiegách historyj Ojcow swojich / á znajdźiesz w Kśiegách historyj / y dowiesz się/ iż to miásto / jest miásto odporne y szkodliwe Krolom y kráinom / á iż się w nim wszczynáły bunty od dáwnych dni / przez co to miásto było zburzone. 16 *Nád to* wiádomo czynimy Krolowi / że jesli się to miásto pobuduje/ y mury jego z gruntu wywiedźione będą : tedy już tá cząść zá rzeką nie będźie twojá.

f Ezdr 7. 24.

g A. Solą páłacu twego posolenim.

17 TEdy dał odpowiedź Krol Rechumowi Kánclerzowi/ y Symsájemu pisárzowi / y innym towárzyszom ich / ktorzy mieszkáli w Sámáryjey: tákże y innym zá rzeką h w Selám/ y w Cheet/ 18 List ktoryśćie posłáli do nas / jáwnie przede mną czytano. 19 Przetoż rozkazałem/ áby szukano : y ználeźiono / że to miásto z dawná powstawáło przećiwko Krolom / á bunty/ y rozruchy bywáły w nim. 20 Nád to/ Krolowie możni bywáli w Jeruzalem/ ktorzy pánowáli nád wszystkim *co jest* zá rzeką : ktorym cłá / czynsze y dáni doroczne dawano: 21 Przetoż wydajćie wyrok / áby zábroniono onym mężom/ áby to miásto nie było budowáne/ poki by ode mnie *inszy* rozkaz nie wyszedł. 22 Pátrzćież/ ábyśćie się w tym nie omylili. Przeczżeby urość miáło co złego ná szkodę Krolom ?

h I. Pokoj ná ten czás.

23 A Ták / gdy przepis listu Artáxerxesá Królá był czytány przed Rechumem/ y Symsájem pisárzem/ y przed towárzyszámi ich : jácháli

prętko

przetko do Jeruzalem do Zydow / á zábronili im gwałtem y mocą *budowáć.*

24 ✠ A ták ustáłá robotá około domu Bożego / ktory był w Jeruzalem : y zániechano *jey* áż do wtorego roku / krolestwá Dáryuszá Krolá Perskiego.

ROZDZIAL V.

Zydowie nápomnieni od Hággeuszá y Zácháryaszá, do budowánia Kośćiołá náwracáją śię. 3. Táttenáj Stárostá. 6. List do Dáryuszá pisze. 12. 13. Wywiáduje śię, jesli Krol Cyrus pozwolił żydom kośćioł budowáć w Jeruzalem.

1 TEgo czásu prorokował Hággeusz Prorok / y Zácháryasz Syn a Iddy / prorokując Zydom ktorzy byli w Judźie / y w Jeruzalemie / w imię Bogá Izráelskiego *mowiąc* do nich.

a Agge. 1. 1. Zách. 1. 1. 3 Ezdr. 6. 1.

2 ✠ Tedy powstawszy Zorobábel Syn Sálátyelow / y Jesuá Syn Jozedekow / poczęli budowáć dom Boży / ktory jest w Jeruzalem : á *byli* z nimi Prorocy Boży / pomagájąc im.

3 POd tenże czás / przyszedł do nich Táttenáj Stárostá zá rzeką / y Setárbozenáj y towárzysze ich : y ták mowili do nich ; Ktoż wam rozkazał ten dom budowáć y mury jego z gruntu wywodźić ?

4 ✠ Ná cośmy im odpowiedźieli : y mianowáliśmy te męże / ktorzy około tego budowánia robili.

5 ✠ Lecz oko Bogá ich było nád stárszymi Zydowskimi / y nie mogli im przeszkadzáć / poki tá rzecz do Dáryuszá nie przyszłá : á pokiby przez list nie dano znáć o tym.

6 TEnći *jest* przepis listu / ktory posłał do Krolá Dáryuszá Táttenáj Stárostá zá rzeką / y Setárbozenáj / y towárzysze jego / Afársecháijczycy / ktorzy byli zá rzeką / do Krolá Dáryuszá.

7 ✠ List mu posłáli w ktorym to było nápisáno : Dáryuszowi Krolowi pokoj ná wszystkim.

8 ✠ Niechaj będźie wiádomo Krolowi, żeśmy przyszli do Judskiey kráiny / do domu Bogá wielkiego / ktory budują z kámienia wielkiego / á drzewo kłádą w ściány / tá robotá sporo idźie / y szczęśći śię w ręku ich.

9 ✠ Pytáliśmy tedy Stárszych onych / mowiąc do nich : Ktoż wam rozkazał ten dom budowáć y te mury z gruntu wywodźić ?

10 ✠ Nawet y o imioná ich pytáliśmy śię / ábyśmyć oznájmili / y opisáli imioná mężow / ktorzy są przedniejszy miedzy nimi.

11 ✠ Ale nam ták odpowiedźieli / mowiąc : Myśmy słudzy Bogá niebá y źiemie / á budujemy dom ktory był zbudowány przed tym przed wiela lat / ktory był wielki Krol Izráelski zbudował y wystáwił.

12 ✠ Lecz gdy wzruszyli ku gniewu Ojcowie b nászy Bogá niebieskie° / podał je w ręce Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego Cháldejczyká : ktory ten dom zburzył / á lud jego záwiodł w niewolą do Bábilonu.

b 2 Kron 24. 11.

13 ✠ Wszákże roku pierwsze° Cyrusá Krolá Bábilońskiego: Krol Cyrus wydał dekret / áby ten dom Boży budowano.

14 ✠ Nád to y naczynia domu Bożego / złote / y śrebrne / ktore był zábrał Nabuchodonozor z Kośćiołá / ktory był w Jeruzalem / y wniosł je do Kośćiołá Bábilońskiego / te wyniosł Krol Cyrus z kośćiołá Bábilońskiego / y dáne są niejákiemu Sesbásárowi / ktorego był Kśiążęćiem uczynił.

c Ezdr. 1. 8.

15 ✠ Y rzekł mu : Te c naczynia / wźiąwszy / idź / á złoż je w Kośćiele / ktory jest w Jeruzalem / á dom Boży niech będźie budowany ná miejscu swojim.

16 ✠ Tedy ten Sesbásár przyszedszy / záłożył grunty domu Bożego / ktory *jest* w Jeruzalem : y od onego czásu áż do tąd budują go / á nie jest dokończony.

17 ✠ A ták Krolu / jeślić śię zda być rzeczą dobrą / niechby poszukano w domu skárbow krolewskich / ktory jest w Bábilonie / jesliż ták jest / że Krol Cyrus rozkázał / áby budowano ten dom Boży / ktory *jest* w Jeruzalem : á wola krolewska o tym niech będźie do nas posłána.

ROZDZIAL. VI.

Dáryusz Notus, ználazszy wyrok Cyrusow, pozwala budowáć Kośćioł. 8. Y porzeb wszystkich do budowánia, y do Ofiar, do nabożeństwá dodawáć Stárostom pod gárdłem rozkázuje. 13. Kośćioł dokończony, y poświęcony. 18. Kápłani y Lewitowie postánowieni. 19. Lud ktory przyszedł z niewoli, świeto Prześćia obchodźi.

Tedy

1 Tedy Krol Daryusz rozkazał / áby szukano w Bibliotece / miedzy skárbámi / támże złożonymi w Bábilonie. 2 Y ználeziono w Achmecie b ná zamku / ktory jest w ziemi Medskiey / Księgi jedne: á táka byłá zápisáná w nich pámięć. 3 Roku pierwszego Cyrusá Krolá / Krol Cyrus wydał wyrok o domu Bożym *ktory był* w Jeruzalem / áby był dom zbudowány dla miejscá gdzieby ofiáry sprawowano: áby też grunty jego były wybudowáne / wysokość jego ná sześćdziesiąt łokci / á szerokość jego ná sześćdziesiąt łokci. 4 Trzy rzędy z kámienia wielkiego / á jeden rząd z drzewá nowego: á nákład z domu krolewskiego dawány będzie. 5 Nád to y náczynia domu Bożego / złote y śrebrne / ktore był zábrał c Nábuchodonozor z Kościołá / ktory jest w Jeruzalem / á przeniosł do Bábilonu / niech wrocą: áby się dostáły do Kościołá / ktory jest w Jeruzalem / ná miejsce swe / y złożone było w domu Bożym.

6 Przetoż teraz Táttenái Stárosto zá rzeką / z Setárbozenáim / y z towárzyszámi twymi: y Afársecháiczycy / ktorzyście zá rzeką / ustąpcie z támtąd: 7 Dopuśćcie żeby był budowan ten dom Boży / od Książęciá żydowskiego / y od stárszych Żydowskich: áby ten dom Boży zbudowáli ná miejscu swym. 8 Ode mnie też wyszedł wyrok o tym / cobyście mieli czynić z stárszymi tych Żydow przy budowániu tego domu Bożego: to jest / áby z májętności krolewskich / z dochodow *ktore są* zá rzeką / dawano bez mieszkánia nákład mężom tym / áby nie przestawáli. 9 A ile potrzebá y wołow / y báránow / y báránkow ná cáłopalenia Bogu niebieskiemu: zboża / soli / winá / y oliwy / ná rozkazánie kápłánow / ktorzy są w Jeruzalem / áby im dawano ná káżdy dzień / á to bez omieszkánia. 10 Aby mieli z kąd ofiárowáć wonne kádzenia Bogu niebieskiemu / y áby się modlili zá zdrowie krolewskie d / y Synow jego. 11 Nád to uczyniony jest ode mnie dekret: Ktobykolwiek wzruszył to przykázánie / áby wyjęto drzewo z domu jego / y áby je podniesiono / á ná nim go obieszono: á dom jego áby był gnojowiskiem dla tego. 12 A Bog ktory tám uczynił mieszkánie imieniowi swemu niech zniszczy káżdego Krolá y narod / ktoryby ściągnął rękę swą ná odmiánę y szkodę tego domu Bożego / ktory *jest* w Jeruzalem: Ja Daryusz uczyniłem ten dekret: bez omieszkánia niech będzie wykonány.

13 Tedy e Táttenaj Stárostá zá rzeką / y Setárbozenáj / y towárzysze ich / według tego jáko rozkazał Krol Daryusz ták uczynili / 14 bez omieszkánia. A Stárszy Żydowscy budowáli / y szczęściło się im według proroctwá Aggeuszá Proroká / y Zácháryaszá f Syná Iddy: y budowáli / y dokonáli zá rozkazániem Bogá Izráelskiego / y zá rozkazániem g Cyrusá / y Daryuszá / y 15 Artáxerxesá Krolow Perskich. Y dokończony jest on dom trzeciego dniá miesiącá Addár: á ten *był* rok szosty pánowánia Daryuszá Krolá.

16 Tedy Synowie Izráelscy / Kápłáni y Lewitowie / y inni z ludu ktorzy przyszli z więzienia poświącáli on dom Boży z rádością. 17 A ofiárowáli przy poświącániu onego domu Bożego / cielcow sto / báránow dwieście / báránkow czterzy sta / y kozłow z kóz ná *ofiárę* zá grzech / zá wszystkiego Izráelá / dwánaście: według liczby pokolenia Izráelskiego. 18 Y postáwili Kápłány w rzędziech swych y Lewity w przemiánách swojich / nád służbą Bożą w Jeruzalem: jáko nápisano w Księgách h Mojżeszowych.

19 Obchodzili też ci co przyszli z niewoli / święto i Przejścia / czternástego *dniá* miesiącá pierwszego. 20 Bo się oczyścili Kápłáni y Lewitowie jednostájnie: wszyscy byli oczyścieni: przetoż ofiárowáli *Báránká* Swiętá Przejścia / zá wszystkie ktorzy przyszli z niewoli / y zá bráciá swoje Kápłány / y zá siebie sámych. 21 A ták jedli Synowie Izráelscy / ktorzy się wrocili z niewoli / y káżdy ktory się odłączył od

spro=

a Ezdr. 5. 23.
b I. W skrzyni.
c Ezdr. 1. 7. y 5. 14.
d 1 Tym. 2. 2.
e 3 Ezdr 7. 1.
f Ezdr. 5. 1.
g 2 Kron 36. 13.
h 4 Moj 3. 6. y 4. 5. y 8. 9.
i 2 Moj. 12. 5. 3 Moj. 23. 5. 4 Moj. 9. 2. y 28. 16. 3 Moj. 16. 1. Ezech. 45. 28.

sprośnośći narodow oney źiemie do nich/áby szukał PANA Bogá Izráelskiego. 22 Y obchodźili świeto uroczyste Przáśnikow przez śiedmi dni z rádośćią: przeto / że je PAN był rozweselił / á obroćił serce Krolá Assyryjskiego do nich / áby zmocnił rece ich w roboćie *około* domu Bożego / Bogá Izráelskiego.

ROZDZIAŁ VII.

Ezdrasz z ostátkiem ludu z Bábiloniey do Ieruzalem ćiągnie. 11. Krol Artáxerxes chwałe Bożą odnowić 15. y ná to z swoich dochodow nákłádáć czynić kazał. 24. Sługi kośćielne od podátkow uwolnił. 25. Stárszé do rzadzenia ludu obráć rozkazał 27. zá ktore dobrodźiejstwá Ezdrasz Bogu dźiekuje.

1 A Po tych spráwách zá krolowánia Artáxerxesá Krolá Perskiego/Ezdrasz a Syn Sárájaszá/ Syná Azáryaszowego/Syná Helkiaszowego: 2 Syná Sállumowego/Syná Sádokowego / Syná Achitobowego: 3 Syná Amáryaszowego/Syná Azáryaszowego/ Syná Merájotowego: 4 Syná Zeráhiaszowego / Syná Uzego/ Syná Bukkiego. 5 Syná Abisuiego/Syná Fineesowego / Syná Eliázárowego / Syná Aároná Kápłáná Naywyższego. 6 Ten Ezdrasz wyszedł z Bábilonu / á był człowiekiem biegłym w zakonie Mojżeszowym / ktory był dał PAN Bog b Izráelski: á pozwolił mu był Krol według reki c PANA Bogá jego nád nim/ná wszystkie prozbe jego. 7 (Wyszli też *niektorzy* z Synow Izráelskich/y z Kápłánow/ y z Lewitow / śpiewakow / y z odźwiernych / y z Netynejczykow/ do Jeruzalem / roku śiodmego / Artáxerxesá Krolá.) 8 Y przyszedł do Jeruzalem mieśiacá piatego : tenći był rok śiodmy Krolá *Dáryuszá*. 9 Albowiem w pierwszy *dźień*, mieśiacá pierwszego / wyszedł z Bábilonu : á *dniá* pierwszego / mieśiacá piatego/przyszedł do Jeruzalem / według łáskáwego wspomożenia Bogá swego. 10 Bo Ezdrasz przygotował był serce swe / áby szukał zakonu Páńskiego:y áby czynił/y náuczał w Izráelu ustaw y sadow.

11 A Tenći *jest* przepis listu / ktory dał Krol Artáxerxes Ezdraszowi Kápłánowi náuczonemu w zakonie / y biegłemu w tych rzeczách / ktore przykazał PAN : y w ustáwách jego w Izráelu. 12 Artáxerxes Krol nád Krolmi / Ezdraszowi Kápłánowi náuczonemu w zakonie Bogá niebieskiego / *mężowi* doskonáłemu/y Cheenetczykom. 13 Wydány ode mnie jest dekret / iż/ ktobykolwiek dobrowolnie w krolestwie mojm z ludu Izráelskiego/y z kápłánow jego/y z Lewitow/chćiał iść z tobą do Jeruzalem/áby szedł. 14 Poniewasz od krolá y od śiedmi Rádnych pánow jego jesteś posłány ábyś dojrzał Judy y Jeruzalemu / według zakonu Bogá twego/ktory jest w reku twojich. d 15 A izbyś odniosł śrebro y złoto/ktore Krol y rádni pánowie jego dobrowolnie ofiárowáli Bogu Izráelskiemu/ktorego przybytek *jest* w Jeruzalem. 16 Do tego/wszystko śrebro y złoto ktoregobyś nábył we wszystkiey krájnie Bábilońskiey / z dobrowolnymi dárámi od ludu y od kápłánow/ ktorzyby *co* dobrowolnie ofiárowáli ná dom Bogá swego ktory *jest* w Jeruzalemie. 17 Abyś prętko nákupił zá to śrebro ćielcow/ báránow/báránkow z śniednymi ofiárámi ich/ y z mokrymi ofiárámi ich/ á ofiárował je ná Ołtarzu domu Bogá wászego ktory jest w Jeruzalem. 18 A cokolwiek śie tobie / y bráći twojey bedźie dobrego zdáło z ostátkiem śrebrá y złotá uczynić: według woli Bogá wászego uczyńćie. 19 Naczynia też ktore ć są oddáne / do usługi domu Bogá twego / oddaj przed Bogiem w Jeruzalemie. 20 Tákże y inne *rzeczy*, należace do domu Bogá twego / y coby potrzebá dáć / daś z domu skárbow krolewskich. 21 A ja/ já Krol Artáxerxes / rozkazałem wszystkim Podskárbim / ktorzyśćie zá rzeką / áby wszystko / czegobykolwiek żadał od was Ezdrasz Kápłan/ náuczyćiel Zakonu Bogá niebieskiego/prętko śie stáło. 22 Aż do stá tálentow śrebrá/y áż do stá korcy pszenice / y áż do stá wiáder winá / y áż

do

a 3 Ezdr. 8. 1.
b 2 Mojż. 20. 1.
c T. *zá łáską Bożą.*
d I. *ktory ty dobrze umiesz.*

do stá bárek Oliwy/ á soli e bez miáry. 23 Cobykolwiek było z rozkazánia Bogá niebieskiego/ niech będźie prętko *dodáno* do domu Bogá niebieskiego: Bo/ przecz ma być wzruszony gniew jego / przećiwko krolestwu / Krolowi / y Synom jego? 24 Tákże oznájmujemy wam / áby ná żadnego z Kápłánow / y z Lewitow/ y z śpiewákow / y z odźwiernych / Netynejczykow/y *innych* sług domu Bogá tego/cłá/czynszow/ y dáni dorocżney f żaden Stárostá nie wkłádał. 25 A ty Ezdraszu/według mądrośći Bogá twego/ktora jest g w tobie postánowisz sędźie/y w prawie biegłe / áby sądźili wszystek lud / ktory jest zá rzeką ze wszystkich ktorzy są powiádomi Zakonu Bogá twego: á ktoby nie umiał / uczyć go będźiećie. 26 A ktobykolwiek nieczynił dosyć Zakonowi Bogá twego / y práwu krolewskiemu/ áby prętki dekret był o nim wydány / ábo ná śmierć/ ábo ná wygnánie jego / ábo ná skáránie ná máj*e*tnośći / ábo ná więźienie.

Y rzekł Ezdrasz;

27 Błogosłáwiony PAn/ Bog Ojcow nászych/ktory to dał w serce krolewskie / áby uwielbił dom 28 Páński/ktory *jest* w Jeruzalem. A ku mnie skłonił miłosierdźie / przed Krolem/ h y rádą jego/ y wszystkimi Książęty krolewskimi / możnymi: Przetoż ja / będąc umocniony ręką PAná Bogá mojego / *ktora jest* náde mną / zgromádźiłem z Izráelá przednieysze / ktorzy wyszli ze mną.

> e A. Coniemoże być spisáno.
> f Ezdr. 4. 13.
> g A. w ręce twojey.
> h Przyp. 16. 7. y 21. 1.

ROZDZIAŁ VIII.

Imioná tych ktorzy wyszli z Bábilonu. 21. Ezdrasz gotuje lud w drogę, post zápowiáda. 24. śrebro, złoto y inne nácżynia ktore Krol, książętá, y lud Izráelski dárowáł, kápłánom oddawszy, do Ieruzalem idźie. 33. Bogu y ludem ofiárę spráwuje. 36. y stárostom listy krolewskie oddawa.

1 A Ci są a przednieyszy *z domow* swych Ojcowskich / y rod tych ktorzy wyszli ze mną z Bábilonu / zá krolowánia Krolá Artáxerxesá. 2 Z Synow Fineaszowych: Gerson: z Synow Itamárowych Dániel: z 3 Synow Dawidowych Háttus. Z Synow Sechenijászowych/ *ktory był* z Synow Fáresowych/Zácháryasz: á z nim poczet mężow / sto y pięćdźieśiąt. 4 Z Synow Páchátmoábowych / Elioenáj Syn Zeráchiaszow: á z nim dwie śćie mężow. 5 Z Synow Sechányászowych/Syn Jáházyelow: á z nim trzy stá mężow. 6 A z Synow Adynowych/ Ebed/Syn Jonátánow: á z nim pięć-7 dźieśiąt mężow. A z Synow Elámowych/ Isájasz Syn Atáliaszow: 8 á z nim śiedmdźieśiąt mężow. A z Synow Sefátyászowych/Zábádyasz Syn Micháelow: á z nim ośmdźie-9 śiąt mężow. Z synow Joábowych Obádyasz/Syn Jechielow: á z nim 10 dwieśćie y ośmnaśćie mężow. A z Synow Selomitowych/ Syn Josyfiászow: á z nim sto y sześćdźieśiąt 11 mężow. A z Synow Bebájowych/ Zácháryasz Syn Bebájow: á z nim 12 dwádźieśćiá y ośm mężow. A z Synow Azgádowych Johánán Syn Hátátánow: á z nim sto y dźie-13 śięć mężow. A Synow Adonikámowych náostáteczniejszych/ktorych te są imioná/Elifelet/Jehiel/y Semejasz: á z nimi sześćdźieśiąt mę-14 żow. A z Synow Bigwájowych/ Utáj /y Zábud: á z nimi śiedmdźieśiąt mężow.

15 A Ták zgromádźiłem je do rzeki / ktora wpada do Achawy / y leżeliśmy tám obozem przez trzy dni/ potym przeglądałem lud y kápłány/ á z Synow Lewi nie ználazłem tám 16 *żadnego*. Przetoż posłałem Eliezerá/ Aryelá/ Semejaszá / y Elnátáná y Járybá / y Elnátáná / y Nátáná/ y Zácháryaszá/y Mesullámá/ przednieyszych/y Jojárybá/y Elnátáná/*mężow* uczonych. 17 Y rozkazałem im do Iddoná / przełożonego nád mieyscem Kásyfiey; y włożyłem w ustá ich słowá ktore mieli mowić do Iddoná / Achiwá/ Netynejczykow/ná mieyscu Kásyfiey/áby nam przywiedli sługi/ do domu Bogá nászego. 18 Y przywiedli nam według ręki b Bogá nászego łáskáwey nád námi / mężá náuczonego z Synow Máheli/ Syná Lewiego / Syná Izráelowego / y Serebiaszá / y

> a 3 Ezdr 8. 31.
> b I. Zá ł*á*sko.

Synу jego / y bráciy jego ośmnaśćie. 19 ✠ Y Hásábiasz: á z nim Jesáiaszá z Synow Merárego / bráciá je° / y synow ich dwádźieśćiá. 20 ✠ Nád to / z Netynejczykow / ktore był postánowił c Dawid / y przedniejszy / ku posłudze Lewitow / Netynejczykow dwie śćie y dwádźieśćiá : Ci wszyscy z imienia miánowáni byli.

c *Iozue. 9. 21. 1 Kron 9. 2.*

21 TEdym tám zápowiedźiał post / u rzeki Achawy / ábyśmy śie dręczyli przed Bogiem nászym / á szukáli od niego drogi prostey sobie / y dźiatkam nászym / y wszystkiey máiętnośći nászey. 22 ✠ Bom śie wstydźił prośić u Królá o *jáki* poczet / y jezdne / áby nam byli ná pomocy przećiwko nieprzyjaćiołom w drodze / bośmy byli powiedźieli Krolowi / mowiąc : Ręká Bogá nászego *jest* nád wszystkimi ktorzy go szukáją u przyjmie : ále moc jego y popędliwość jego / przećiwko wszystkim / 23 ktorzy go opuszczáją. ✠ A gdyśmy pośćili / y prośiliśmy o to Bogá nászego wysłuchał nas. 24 ✠ Tedym odłączył z przedniejszych Kápłanow dwánaśćie : Serebiaszá / Hásábiaszá / á z nimi bráći ich dźieśięć. 25 ✠ Y odważyłem im srebro / y złoto / y naczynia ná ofiárę podnoszenia do domu Bogá nászego : ktore ofiárowáli / Krol d y Rádá je° / y Książętá jego y wszystek lud Izráelski / ile śie go znáłazło. 26 ✠ Odważyłem / mowię / do ręku ich srebrá tálentow sześć set y pięćdźieśiąt / y naczynia srebrnego sto tálentow / przytym złotá sto tálentow. 27 ✠ Czasz też złotych dwádźieśćiá / *ważących* po tysiąc łotow / á dwoje naczynia z mośiądzu wybornego / ták piękne jáko złoto. 28 ✠ Potymem rzekł do nich : Wyśćie poświęceni PANU / y naczynia *tákże* poświęcone : á to srebro / y to złoto dobrowolnie *ofiárowáne jest* PAnu Bogu Ojcow wászych. 29 ✠ Pilnujćież / á strzeżćie áż to odważyćie przed kápłány przedniejszymi / y Lewitámi / y Książęty z *domow* Ojcowskich w Izráelu / w Jeruzalem / w gmáchách domu Páńskiego. 30 ✠ A ták wźięli kápłáni / y Lewitowie wagę onego srebrá / y złotá / y naczynia / áby *je* odnieśli do Jeruzalem / do domu Bogá nászego.

d *Ezdr. 7. 15.*

31 ZAtym ruszyliśmy śię od rzeki Achawy / dwunastego *dniá* miesiącá pierwszego / ábyśmy szli do Jeruzalem : á ręká Bogá nászego byłá nád námi / y wyrwáłá nas z ręki nieprzyjaćielá / y czyháiącego *ná nas* w drodze. 32 ✠ Y przyszliśmy do Jeruzalem / y zmieszkáliśmy tám przez trzy dni. 33 ✠ A dniá czwartego / odważono srebro / y złoto / y naczynie ono w domu Bogá nászego / do ręki Meremotá Syná Vryaszá kápłáná / z ktorym był Eleázár Syn Fineesow : z nimi też *byli*, Josábád Syn Jesue / y Noádyasz Syn Binnujego / Lewitowie. 34 ✠ Pod liczbą y wagą wszystko : Y zápisano wagę te° wszystkiego onegoż czásu. 35 ✠ Wroćiwszy śię tedy z niewoli ći / ktorzy byli w pojimániu / ofiárowáli Bogu Izráelskiemu ćielcow dwánaśćie zá wszystkiego Izráelá / báránow dźiewięćdźieśiąt y sześć / báránkow śiedmdźieśiąt y śiedm / kozłow zá grzech dwánaśćie : *to* wszystko ná cáłopalenie PANU. 36 ✠ Y oddáli wyroki krolewskie Stárostom krolewskim / y Książętom zá rzeką : A ći byli pomocą e ludowi y domowi Bożemu.

e *H. wywyższáli ábo podźwignęli.*

ROZDZIAŁ IX.

Ezdrasz dowiedźiawszy śię, iż Żydowie zpojmowáli żony z obcych narodow. 5. Bogu śię modli: á wyznawájąc swoje, y ich grzechy, áby PAn gniew swoj odwroćił, prośi.

1 GDy śię to odpráwiło / przystąpili do mnie a Książętá / mowiąc : Nie odłączył śię lud Izráelski y kápłáni / y Lewitowie / od narodow tych źiem / ále czynią według obrzydliwośći Chánánejczykow / Hettejczykow / Ferezejczykow / Jebuzejczykow / Ammonitczykow / Moábczykow / Egipczykow / y Amorrejczykow. 2 ✠ Abowiem zpojmowáli corki b ich sobie / y Synom swym : á pomieszáło śię naśienie święte z narody tych źiem / á ręká Książąt y zwierzchnośći / pierwsza byłá w tym przestępstwie. 3 ✠ Co gdym usłyszał rozdárłem suknią moję / y płaszcz moj / á rwáłem włosy ná gło-

a *3 Ezdr 8. 69.*

b *5 Moj. 7. 2.*

wie mojey / y ná brodźie mojey / y śiedźiałem zdumiawszy śie. 4 ♣ Y zgromádźili śie do mnie wszyscy / ktorzy drżą przed słowem Bogá Izráelskiego, dla przestępstwá tych / *ktorzy przyszli* z niewoli / á jam śie-dźiał zdumiawszy śie áż do ofiáry wieczorney. 5 ♣ Ale pod czás ofiáry wieczorney / wstałem z utrápienia mego / májąc rozdárta suknia moje / y płaszcz mey : á pokleknąwszy ná kolána swe / wyćiągnąłem ręce swe ku PANU Bogu memu.

6 Y Rzekłem : Boże moy / wstydźi mie y sromam śie podnieść / Boże moy / oblicza mego do ćiebie : ábowiem nieprawośći c násze rozmnożyły śie nád głowę / á grzechy násze urosły áż ku niebu. 7 ♣ Od dni Ojcow nászych / byliśmy w wielkim grzechu / áż do dniá tego : á prze nieprawośći násze / wydániśmy my / Krolowie d nászy / y Kápłáni nászy / w ręce Krolow ziemskich / pod miecz / w niewolą y ná łup / y ná záwstydzenie twarzy nászey / jáko śie to dźiś *dźieje*. 8 ♣ Ale teraz / jákoby w prętkim oká mgnieniu / stáła śie *nam* łáská od PANá Bogá nászego / że nam zostáwił ostátki / y dał nam mieszkánie ná miejscu świętym swoim / áby oświećił oczy násze / Bog nász / á dał nam trochę wytchnienia / z niewoli nászey. 9 ♣ Bo choćiaśmy *byli* niewolnikámi / przećież w niewoli nászey nie opuśćił nas Bog nász / ále skłonił ku nam miłośierdźie / przed Krolmi Perskimi / dawszy nam wytchnienie / ábyśmy wystáwili dom Bogá nászego / y náprawili zpustoszenia jego : náwet dał nam ogrodzenie w Judstwie y w Jeruzalem. 10 ♣ Przetoż / coż teraz rzeczemy o Boże nász potym ? ponieważeśmy opuśćili roskazánia twoje ? 11 ♣ Ktoreś ty przykazał przez sługi twoje Proroki / mowiąc ; Ziemiá do ktorey wnidźiećie / ábyśćie ją pośiedli / jest ziemiá e nieczysta / prze nieczystotę ludu tych ziem / dla obrzydłośći ich / ktorymi ją nápełnili / od końcá do końcá nieczystośćią swoją. 12 ♣ A przetoż / nie dawajćie f corek wászych Synom ich / áni bierzćie Synom wászym corek ich / y nie szukajćie g pokoju ich / y dobrego ich áż ná wieki : ábyśćie byli umocnieni / á pożywáli dobr tey ziemie / y podáli ją w dźiedźictwo Synom wászym áż ná wieki. 13 ♣ A potym wszystkim co przyszło ná nas dla spraw nászych złych / y dla grzechu nászego wielkiego : ponieważeś ty Boże nász záwśćiągnął *karánia*, ábyśmy nie byli potłumieni dla nieprawośći nászey : áleś nam dał wybáwienie tákowe. 14 ♣ Yzáli śie obroćimy ku zgwałceniu przykazań twojich / powinowáwszy śie z tymi narodámi obrzydłymi ? izáliby ś śie surowie nie gniewał ná nas / ábyś nas wyniszczył / áby nikt nie został y nie uszedł ? 15 ♣ O PANie Boże Izráelski / spráwiedliwyś ty : bośmy pozostáłe ostátki / jáko śie to dźiś *pokázuje* : Otośmy my przed obliczem twojim w przewinieniu nászym ? choć śie nie godźi stawiać przed obliczę twoje dla tego.

c Psalm 38. 5.

d 5 Moj 28. 36.

e 3 Moj 18. 25. 27.

f 2 Moj 34. 16. 5 Moj 7. 3.

g 5 Moj 23. 6.

ROZDZIAŁ X.

Lud śie upokarza y wyznawa grzech swoj. 6. á będąc nápomniony od Ezdraszá, żony obcego narodu odrzuca. 18. Imioná Przedniejszych, ktorzy byli z obcego narodu żony zpojmowáli.

1 A Gdy śie modlił Ezdrasz / y wyznawał *grzechy* z płáczem / leżąc przed domem a Bożym / zebráło śie do niego z Izráelá zgromádzenie bárzo wielkie / mężow y niewiast y dźiatek : á płákał lud wielkim płáczem. 2 ♣ Tedy odpowiádájąc Sechániasz Syn Jehielow / z Synow Elámowych ; rzekł do Ezdraszá : Myśmyć b zgrzeszyli przećiwko PANU Bogu nászemu / żeśmy zpojmowáli żony obce z narodu tey ziemie : ále wżdy ma jeszcze nádźieję Izráel przy tym. 3 ♣ Tylko teraz uczynimy przymierze z Bogiem nászym / że porzućimy wszystkie żony y národzone z nich / według rády Páńskiey / y tych / ktorzy drżą przed przykazániem Bogá nászego : á niech to będźie podług zakonu. 4 ♣ Wstańże / bo tá rzecz tobie nalezy : A my *będźiemy* z tobą. Zmocni śie / á uczyń *ták*.

5 Tedy wstał Ezdrasz / y poprzy-

a 3 Ezdr 8. 93.

b Ezdr. 5. 12.

ßiążętá Kápłáńſkie / y Lewity / y wßyſtkiego Izráelá / áby uczynili według tego słowá. Y przyśięgli. 6 ✠ A ták wſtáwßy c Ezdraß od domu Bożego / ßedł do komory Jochánáń / Syná Eliáſybowego: á wßedßy tám niejádł chlebá y wody nie pił: ábowiem był żáłoſny dla przeſtępſtwá tych / co śię wróćili z niewoli. 7 ✠ Zátym kázáli obwołáć w Judſtwie y w Jeruzalem / miedzy wßyſtkimi / ktorzy przyßli z niewoli / áby śię zgromádźili do Jeruzalem. 8 ✠ A ktobykolwiek nie przyßedł we trzech dniách / według urádzenia Kśiążąt / y ſtárßych / áby przepádłá wßyſtká májętność jego: á ſam áby był wyłączony od zgromádzenia tych / co przyßli z niewoli. 9 ✠ Przetoż / zgromádźili śię wßyſcy mężowie z Judy / y z Benjáminá do Jeruzalem we trzech dniách / dwudźieſtego *dniá*, mieśiącá dźiewiątego: y śiedźiał wßyſtek lud ná plácu / przed domem Bożym / drżąc dla oney rzeczy / y dla deßczu.

c 3 Ezdr 9. 1.

10 TEdy powſtáwßy Ezdraß Kápłan / rzekł do nich: Wyśćie zgrzeßyli / iżeśćie zpojmowáli żony obce / przydawájąc do grzechow Izráelſkich. 11 ✠ Przetoż / uczyńćie teraz wyznánie *przed* PANEM Bogiem Ojcow wáßych / á wykonajćie wolą jego / y odłączćie śię od národow tey źiemie / y od żon obcych. 12 ✠ Y odpowiedźiáło wßyſtko ono zgromádzenie / y rzekło głoſem wielkim: Jákoś nam powiedźiał / ták uczynimy. 13 ✠ Ale wielki jeſt lud / y czás dżdżyſty / y nie możemy ſtáć ná dworze: do tego / tá ſpráwá nie jeſt dniá jednego / áni dwu / bo nas wiele ktorzyſmy śię tego przeſtępſtwá dopuśćili. 14 ✠ Prośimy tedy niechże będą poſtánowieni Kśiążętá náßy nád wßyſtkim zgromádzeniem: á ktobykolwiek *był* w miáſtách náßych / co pojał żony obce / niechaj przydźie ná czás zámierzony: á z nimi ſtárßy z káżdego miáſtá / y Sędźiowie ich: ábyſmy ták odwróćili gniew popędliwośći Bogá náßego od nas dla tey ſpráwy. 15 ✠ A ták Jonátán / Syn Aſáhielow / y Jáchſyaß Syn Tekujego / byli ná to wyſádzeni ✠ Meſullám y Sebetáj Lewitowie / pomagáli im. 16 ✠ Tedy uczynili ták ći co przyßli z niewoli / y odłączeni ſą / Ezdraß Kápłán y mężowie przednieyßy z *domow* Ojcowſkich według domow Ojcow ſwojich: á ći wßyſcy z imienia *miánowáni byli*: y záśiedli dniá pierwßego / mieśiącá dźieśiątego / áby śię o tym wywiádowáli. 17 ✠ A odpráwowáli to przy wßyſtkich mężách / ktorzy byli zpojmowáli żony obce / áż do pierwßego dniá / mieśiącá pierwßego.

18 Y Ználeźli śię z Synow Kápłáńſkich / ktorzy byli pojęli żony obce: z Synow Jeſui / Syná Jozedekowego / y z brácij je° / Máaſyjaß y Eliezer / y Járyb / y Gedaliaß. 19 ✠ Y dáli ręce ſwe / że mieli odrzućić żony ſwe: á ći ktorzy zgrzeßyli / *ofiarowáli kázdy* báráná z ſtádá / zá wyſtępek ſwoj. 20 ✠ A z Synow Jmmerowych / Hánáni y Zábádyaß. 21 ✠ A z Synow Hárymowych / Máaſyaß y Eliaß / y Semejaß / y Jechiel / y Uzyaß. 22 ✠ A z Synow Fáſſurowych / Elienáj / Máaſyaß / Jſmáel / Nátánáel / Jozábád / y Eláſá. 23 ✠ A z Lewitow: Jozábád / y Symei / y Kelájaß / (ten jeſt Kelitá) Petáchiaß / Judas / y Eliezer. 24 ✠ A z Spiewakow / Eliáſyb: A z Odźwiernych / Sállum y Telem / y Ury. 25 ✠ A z Jzráelá: z Synow Fároſowych / Rámijaß / y Jezyaß / y Málchiaß / y Miámin / y Eláſár / y Málchiaß / y Benájaß. 26 ✠ A z Synow Elámowych / Mátániaß Zácháryaß / y Jechiel / y Abdy / y Jerymot / y Eliaß. 27 ✠ A z Synow Zátuowych / Elienáj / Eliáſyb / Mátániaß / y Jerymot / y Zábád / y Aſyſá. 28 ✠ A z Synow Bebájowych / Johánán / Hánániaß Zábbáj / Atláj. 29 ✠ A z Synow Báni / Meſullám / Málluch y Adájaß / Jáſub / y Seál / Jerámot. 30 ✠ A z Synow Páchátmoábowych / Adná / y Chelál / Benájaß / Máaſejaß / Mátániaß / Beſálecl / y Binnuj / y Mánáſſe: 31 ✠ A z Synow Hárymowych / Elieſer / Jſyaß / Málchiaß / Semáájaß / Symeon. 32 ✠ Benjámin / Máluch / Sámáryaß. 33 ✠ Z Synow Háſumowych / Mátenájaß / Mátátá / Zábád / Elifelet / Jeremiaß / Mánáſſe / Symhi. 34 ✠ Z Synow Báni /

35 ni/Máádáj/Amrám/y Bel. ✤ Be-36 nájasz/Bedyjasz/y Cheluhu. ✤ Wá-37 niasz/Meremot/Eliásyb. ✤ Máttá-38 niasz/Mátenájasz/y Jáhásaw. ✤ Y 39 Báni/y Binnui/Symhi. ✤ Y Se-40 lemiasz/y Nátán/y Adájasz. ✤ Má-41 chnádbáj/Sásáj/Sáráj. ✤ Asárel/42 y Selemiasz/Semáryasz. ✤ Sál-43 lum/Amáryasz/y Józef. ✤ Z Synow Nebowych/Jehiel/Mátytyasz/Zábád/Zebiná/Jeddáj/y Joel/44 Benájasz. ✤ Ci wszyscy zpojmowáli byli żony obce: A były miedzy nimi niewiásty/ ktore im národźiły Synow.

KSIEGI NEHEMIASZOWE

Ktore tez zowią

WTORE EZDRASZOWE.

NEhemiasz Zydowin/Królá Perskiego Artáxerxesá Podczászy/ zá pozwoleniem krolewskim/ do Jeruzalem jáchał: á mury y bramy miástá rozwálone z wielką trudnośćią pobudował: y májąc ná sobie Urząd Przełożeństwá/ przed ludem Jzráelskim Zakon Boży czytáć kazał. Przymierze miedzy Bogiem á ludem odnowił: Y wszeláki nierząd/ ták w Rzeczypospolitey/ jáko y w kośćiele/ uprzątnął. Zámyka w sobie tá Księgá spráwy/ ktore śię toczyły átokolwiek przez 55 lat/ to jest/ od Artáxerxesá Mnemoná/ áż do Dáryuszá ostátniego/ ktorego Kodománem zwano.

ROZDZIAL I.

Nehemiasz słysząc o mizerney condyciey miástá y ludu swego, z żáłośćią y postem uniża śię. 5. grzechy narodu swego przed Bogiem wyznawa: á obietnice Páńskie łáskáwe przypominájąc. 8. áby śię Bog nád utrapionym ludem swym z miłował, 11. y jemu u Królá wolny odjazd spráwił, pokornie prośi.

1 SŁowá Nehemiaszá/ syná Háchálijaszowego: Y stáło śię miesiącá Chislew/ roku dwudźiestego/ gdym był ná zamku w Susán: ✤ 2 Ze przyszedł Chánáni jeden z bráći mojich/ *á z nim niektorzy* mężowie z Judy/ ktorychem śię pytał o Zydy ktorzy pozostáli/ y wyszli z więzienia ✤ 3 Y o Jeruzalem. Y odpowiedźieli mi: Te ostátki ktore pozostáły z więzienia/ tám w oney kráinie/ są w wielkim utrapieniu/ y w zelżywośći: nád to mur Jeruzalemski rozwálony jest/ y bramy jego spalone są ogniem. ✤ 4 A gdym usłyszał te słowá/ śiadszy płákałem y nárzekałem przez *kilká dni*, poszcząc y modląc śię/ przed obliczem Bogá niebieskiego. 5 Y rzekłem: Proszę a Pánie Boże niebieski/ mocny/ wielki/ y straszny/ ktory strzeżesz b umowy/ y miłośierdźia z tymi ktorzy ćię miłują/ y strzegą przykazánia twego. ✤ 6 Niech będźie/ proszę/ ucho twoje nákłonione/ á oczy twoje otworzone/ ábyś usłyszał modlitwę sługi twego/ ktorą śię ja dźiś modlę przed tobą/ we dnie y w nocy/ zá Syny Jzráelskimi sługámi twymi/ y wyznawam grzechy Synow Jzráelskich/ ktorymiśmy zgrzeszyli przećiw tobie: y ja/ y dom Ojcá mego zgrzeszyliśmy. ✤ 7 Srodześmy wystąpili przećiwko tobie/ y nie przestrzegáliśmy przykazań/ y ustaw/ y sądow/ ktoreś przykazał Mojżeszowi słudze twemu. ✤ 8 Wspomni proszę ná słowo/ ktoreś przykazał Mojżeszowi słudze twemu/ mowiąc: *Jeśli* wy wystąpićie c/ tedy ja was rozproszę miedzy narody. ✤ 9 Ale jeśli śię náwroćićie do mnie/ á strzedz będźiećie przykazań mojich/ y czynić je/ choćbyśćie byli wygnáni ná kraj świátá/ tedy y z támtąd was zgromádzę/ y przyprowádzę was ná miejsce/ ktorem obrał/ áby tám przebywáło imię moje. ✤ 10 Wszák oni

a Dán. 9. 4. b 2 Moj. 20. 6. y 34. 7. 4 Moj. 14. 18. 5 Moj. 5. 10. Psalm 86. 15. y 103. 8 y 145. 8

c 5 Moj. 4. 25. y 30. 1. 2.

ia ſlugy twoji / y lud twoj / ktoryś odkupił mocą twoją wielką / y ręką twą śilną. 11 ♣ Prośę o PAnie / niechay teraz będźie ucho twoje nákłonione ku modlitwie ſlugi twego: y ku modlitwie ſlug twojich / ktorzy máją wolą bać śię imienia twego: á zdarz dźiś / prośę / ſludze twemu / y spraw mu miłośierdźie przed tym mężem: A jam był Podczáſzym krolewſkim.

Rozdział II.

Nehemiaſz uprośiwſzy ſobie wolny odjazd do Ieruzalem, y liſty od Krolá, 11. lud Boży w Ieruzalem upomina, áby okázyjey náprawiánia miáſtá nie zániedbywáli: ále owſzem prace zaczętą pilnie wykonywáli. 19. Sámáryjczycy z Zydow budujących ſzydzą.

1 Y Stáło śię mieśiącá Niſán / roku dwudźieſtego / Artáxerxeſá Krolá / gdy było wino przed nim / że wźiąwſzy wino podałem je Krolowi: á nie bywałem przed tym ták 2 smętny przed nim. ♣ Y rzekł mi Krol: Czemuż twarz twojá ták smętna / gdyż nie choruieſz: nic to innego, jedno smętek sercá. Y zlękłem śię 3 náder bárzo. ♣ Y rzekłem Krolowi: Niech Krol ná wieki żyje: Jákoż nie ma być smętna twarz mojá? gdyż miáſto / dom grobow Ojcow mojich / zburzono: á bramy jego ogniem po-4 palono. ♣ Znowu rzekł do mnie Krol: Czegoż ty żądaſz? A jam śię 5 modlił Bogu niebieſkiemu. ♣ Y rzekłem do Krolá; Zdali śię to zá rzecz dobrą Krolowi / y jeśli ma łáskę slugá twoj przed obliczem twojim / prośę ábyś mię posłał do źiemie Judſkiey / do miáſtá grobow Ojcow 6 mojich / ábym je pobudował. ♣ Náto rzekł mi Krol: (á Krolowa śiedźiáłá podle niego) Długoż będźieſz ná tey drodze / y kiedy śię wrócisz? Y podobáło śię to Krolowi / y posłał mię gdym mu zámierzył pewny czás. 7 ♣ Zátymem rzekł do Krolá: Zdali śię to zá rzecz dobrą Krolowi / niech mi dádzą liſty do Stároſtow zá rzeką / ábymie przeprowádźili / áżbym 8 przyſzedł do źiemie Judſkiey. ♣ Y liſt do Aſáfá dozorce láſow krolewſkiey / áby mi dał drzewá ná przykrycie bram Páłácu / przy domu Bożym, y ná mur miejſki / y ná 9 dom do ktorego wnidę. ♣ Y dał mi Krol liſty według ręki Bogá mego łáskáwey nádemną. ♣ A gdym przyſzedł do Stároſtow zá rzeką / oddałem im liſty krolewſkie: Posłał też był 10 ze mną Krol Rotmiſtrze y jezdne. ♣ Co gdy uſłyſzał Sánbállát Horonitczyk / y Tobiaſz ſlugá Ammonitczyk / bárzo ich to mierźiáło / że przyſzedł człowiek / ktory śię ſtárał o dobro Synow Jzráelſkich. ♣ 11 Zátym przyſzedſzy do Jeruzalem / mieſzkałem tám przez trzy dni. 12 A Wſtáwſzy w nocy ja / y mężow trochę ze mną / nie oznájmiłem nikomu / co Bog moj podał do sercá mego / ábym uczynił w Jeruzalem: bydlęciá też nie miałem z sobą / oprocz bydlęciá ná ktorymem 13 jáchał. ♣ Y wyjáchałem bramą nád doliną w nocy ku źrzodłu Smoczemu / y ku bramie gnojowey: y oglądałem a. mury Jeruzalemſkie / ktore były rozwálone / y bramy jego / ktore 14 były popalone ogniem. ♣ Potym jáchałem ku bramie źrzodłá / y ku sadzawce krolewſkiey / gdźie nie było miejſcá bydlęciu ná ktorymem já-15 chał / áby przejść mogło. ♣ Przetoż jáchałem nád potokiem w nocy / á oglądałem mury / z kąd wracájąc śię / wjáchałem bramą nád doliną / 16 y tákem śię náwroćił. ♣ Ale Kśiążętá nie wiedźieli gdźiem jeźdźił / y com czynił: Bom Zydom / áni Kápłánom / áni Kśiążętom / áni urzędnikom / áni żadnemu rzemieśnikowi tego áż do tąd nie oznájmił. ♣ 17 Przetożem rzekł do nich: Wy widźićie w jákimeſmy ućiśnieniu / á jáko Jeruzalem zpuſtoſzone / y bramy jego popalone ſą ogniem / podźćież á budujmy mury Jeruzalemſkie / ábyſmy nie byli więcey ná hánbę. ♣ A 18 gdym im oznájmił / że ręká Bogá mego byłá łáskáwa náde mną / tákże y słowá krolewſkie / ktore do mnie mowił / rzekli: Wſtáńmyż á budujmy: Y zmocnili ręce swe ku dobremu.

19 Co słyſząc Sánbállát Horonitczyk / y Tobiaſz ſlugá Ammonit-

a I. Wyſłámowałem.

monitczyk/ y Gessem Arábczyk/ ßy-dźili z nas: y lekce nas *sobie* poważyli/ mowiąc: Coż to zá rzecż ktorą czynićie? ábo śie przećiw Krolowi buntujećie? 20 ♣ Y odpowiedźiałem im/ á rzekłem do nich: Bog niebieski/ ten nam poßczęśći/ á my słudzy jego/ wstáńmy á budujmy: ále wy nie maćie dźiáłu/ áni práwá/ áni pámiątki w Jeruzalem.

Rozdział III.

Imioná tych ktorzy náprawiáli mury y bramy Jeruzalemskie: ktore śię tu porządnie wyliczáją.

1 Potym powstał Eliásyb Kápłan nawyżßy/ y bráćia jego Kápłáni/ y budowáli bramę Owczą. ♣ Y [a] zbudowáli ją/ y przyprawili wrotá do niey: áż do wieże Meá zbudowáli ją/ y áż do wieże Chánáneel. 2 ♣ A podle niego/ budowáli mężowie z Jerychá: á podle nich budował Záchur Syn Imrego. 3 ♣ A bramę Rybną budowáli Synowie Senáá/ ktorzy ją też przykryli: y przyprawili wrotá do niey/ y zamki jey/ y záwory jey. 4 ♣ A podle nich poprawiał Meremot Syn Vryaßá/ Syná Kosowego: á podle nich poprawiał Meßullám Syn Báráchiaßow/ Syná Meßezábelowego: á podle nich poprawiał Sádok/ Syn Báány. 5 ♣ Podle nich záśię poprawiáli Tekuitczycy: ále ći co byli zacnieyßy z nich/ nie podłożyli ßyje swey pod robotę Páná swego. 6 ♣ A bramę stárą poprawiáli/ Jojádá Syn Fáseáchow/ y Meßullám Syn Besodyaßow: ći ją przykryli/ y przyprawili wrotá do niey/ y zamki jey/ y záwory jey. 7 ♣ A podle nich poprawiał Melátyaß/ Gábáonitczyk/ y Jádon Meronitczyk/ mężowie z Gábáon/ y z Másfá áż do stolice Książęcey/ z tę strony rzeki. 8 ♣ Podle nich poprawiał Huziel Syn Chárchájaßow/ z złotnikámi: á podle niego poprawiał Chánániaß Syn Aptekárski. ♣ A Jeruzalemu [b] zániecháli áż do muru ßerokiego. 9 ♣ A podle nich poprawiał Ráfájaß/ Syn Chur[illegible]/ Przełożony nád połowicą powiátu Jeruzalemskiego. 10 ♣ A podle nich poprawiał Jedájaß Syn Hárumáfow: y przećiw swemu domowi: á podle niego poprawiał Háttus/ Syn Háßboniaßow: 11 ♣ Części záś drugiey poprawiał Málchiaß Syn Hárymow: y Háßub Syn Páchátmoábow/ tákże y wieże Tánnurym. 12 ♣ A podle niego poprawiał Sállum Syn Hállocheßow/ Przełożony nád połowicą powiátu Jeruzalemskiego; sam y corki jego. 13 ♣ Bramy nád doliną poprawiał Chánun/ y obywátele Zánoe: ći ją budowáli/ y przyprawili wrotá do niey/ zamki jey/ y záwory jey: y ná tyśiąc łokći muru/ áż do bramy gnojowey. 14 ♣ Bramy záś gnojowey poprawiał Melchiaß syn Recháby: Przełożony nád powiátem Betcherem: tenći ją zbudował/ y przyprawił wrotá do niey/ zamki jey/ y záwory jey. 15 ♣ Do tego bramy źrzodłá poprawiał/ Sállon/ Syn Cholhozow/ Przełożony nád powiátem Másfá: á ten ją zbudował/ y przykrył ją/ y przyprawił wrotá do niey/ y zamki jey/ y záwory jey/ y mur nád stáwem Selách ku ogrodowi krolewskiemu/ áż do wschodu/ po ktorym zchodzą z miástá Dawidowego. 16 ♣ Zátym poprawiał Nehemiaß Syn Háßbuká/ Przełożony nád połowicą powiátu Betsur/ áż przećiwko grobom Dawidowym: y áż do stáwu [c] urobionego/ y áż do domu mocarzow. 17 ♣ Zá nim poprawiáli Lewitowie/ Rehum Syn Báni: podle niego poprawiał Háßábiaß/ Przełożony nád połowicą powiátu Ceile/ z powiátem swojim. 18 ♣ Zá nim zá śię poprawiáli bráćia ich/ Báwáj/ Syn Chenádábow/ Przełożony nád połowicą powiátu Ceile. 19 ♣ A podle niego poprawiał Eser/ Syn Jesuj/ Przełożony nád Másfą/ częśći drugiey przećiw *miejscu* kędy chodzą do zbrojowni *nazwáney* Mikzoá. 20 ♣ Po nim wzruszony gorliwośćią poprawiał Báruch/ Syn Zábbájow częśći drugiey od Mikzoá/ áż do drzwi domu Eliásybá/ nawyżßego Kápłáná. 21 ♣ Zá nim poprawiał Meremot Syn Vryaßá/ Syná Kosowego/ częśći drugiey/ ode drzwi domu Eliásybowego/ áż do końcá domu je-

[a] H. Poświęcili.

[b] T. Muru jego śrzedniego.

[c] 2 Krol. 18.17.

22 go. ♣ A zá nim popráwiáli Kápłáni/ ktorzy mieszkáli w rowninie. ♣ 23 Zá nimi popráwiał Benjámin/ y Hásub/ przećiw domom swojim: zá nimi popráwiał Azáryasz Syn Máásyjászá/ Syná Anániászowego/ podle domu swego. ♣ 24 Zá nim popráwiał Bennuj Syn Chenádádow/ częśći drugiey od domu Azáryászowego/ áż do Mikzoá/ y áż do rogu. ♣ 25 Pálál Syn Vzájego przećiw Mikzoá/ y wieży wysokiey/ wywiedźioney z domu krolewskiego: ktora byłá w śieni d więźienia: po nim popráwiał Fádájasz Syn Fárosow. ♣ 26 A Netynejczycy co mieszkáli w Ofel/ popráwiáli áż náprzećiwko bramie wodney/ ná wschod słońcá/ y wieże wysokiey. ♣ 27 Zá nimi popráwiáli Tekujtczykowie drugą część przećiw wieży wielkiey y wysokiey/ áż do 28 muru Ofel. ♣ Od bramy Końskiey popráwiáli Kápłáni/ káżdy przećiw 29 domowi swemu. ♣ Zá nim popráwiał Sádok Syn Immerow/ przećiw domowi swemu/ á zá nim popráwiał Semejasz/ Syn Secheniászow/ stroż bramy wschodniey. ♣ 30 Zá nim popráwiał Chánániasz/ Syn Selemiászow/ y Chánun Syn Sáláfow szosty/ częśći drugiey. Zá nim popráwiał Mesullám/ Syn Berechiászow/ przećiw gmáchowi 31 swemu. ♣ Zá nim popráwiał Málchiasz Syn złotniczy/ áż do domu Netynejczykow/ y kupcow/ przećiw bramie Sadowey/ y áż do Sale na-32 rożney. ♣ A miedzy Sala narożna/ áż do bramy Owczey popráwiáli złotnicy y kupcy.

d Jerem. 32. 2.

Rozdział. IV.

Sánbállát śię z sąśiády przećiw Zydom buntuje. 4. Nehemiasz od Bogá pomsty nád nieprzyjaćioły żąda. 6. murow popráwia. 7. á gdy Sánbállát jákoby Zydy pobił przemyśla, 9. Nehemiasz z ludem Bogu śię modli. 13. y straż stánowi. 14. lud do ochoty nápomina. 16. ktorzy też broni przy sobie májąc, budują. 19. á on opátrznie sobie poczyna.

1 A Gdy usłyszał Sánbállát iż budujemy mury/ rozgniewał śię/ á rozgniewawszy śię bárzo/ 2 szydźił z Zydow. ♣ Y mowił przed bráćią swą/ y przed rycerstwem Sámáryjskim/ y rzekł: Coż wżdy ći Zydowie niedołężni czynią? tákże ich zániecham? y będąż ofiárowáć? izáli tego zá dźień dokończą? izáli wskrzeszą kámienie z gromad 3 gruzu/ ktore zpalono? ♣ Ale Tobiasz Ammonitczyk/ będąc przy nim rzekł: Niech budują! Jednák kiedy przyjdźie liszká/ przebije mur ich kámienny.

a Nehe. 2. 10.

4 WYsłuchayże o Boże nász/ bośmy wzgárdzeni/ á obroć pohánbienie ich ná głowę ich/ á daj je 5 ná łup w źiemi niewoli. ♣ Nie pokrywájże nieprawośći ich/ á grzech ich od twarzy twey niech nie będźie zgłádzony/ bo ćię do gniewu pobu-6 dźili/ dla tych co budują. ♣ Lecześmy my budowáli ten mur/ y spojony jest wszystek mur áż do połowice swey/ á lud miał serce do roboty.

7 A Gdy usłyszeli Sánbállát y Tobiasz/ y Arábczycy/ y Ammonitowie/ y Azodczycy/ że przybywáło wdłuż murow Jeruzalemskich/ á iż śię poczęły rozerwánia murow záwieráć/ bárzo śię rozgniewáli. ♣ 8 Przetoż zbuntowáli śię wszyscy wespoł/ áby szli walczyć przećiw Jeruzalemowi/ y uczynić wstręt robóćie. 9 ♣ (Mysmy śię jednák modlili Bogu nászemu/ y postáwiliśmy straż przećiwko nim/ we dnie y w nocy/ bojąc 10 śię ich. ♣ Bo rzekli Zydowie: Zwątláłá śiłá noszącego/ á gruzu jeszcze wiele: á my nie będźiemy mo-11 gli budowáć muru) ♣ Nád to rzekli nieprzyjaćiele nászy: Niech nie wzwiedzą áni obaczą/ áż przyjdźiemy miedzy nie/ y pomordujemy je/ á ták zástánowimy tę robotę.

12 A Gdy przyszli Zydowie/ ktorzy mieszkáli około nich/ y powiedźieli nam nádźieśięć kroć: Pilnujćie że wszystkich miejsc z ktorychby 13 przyść mogli do nas: ♣ Tedym postáwił ná dolnych miejscách zá murem/ y ná miejscách wysokich/ postáwiłem mowię lud/ według domow/ z mieczámi ich/ z włoczniámi/ y z łu-14 kámi ich. ♣ A gdym to oglądał/ wstáwszy rzekłem do stárszych/ y do Przełożonych/ y do innego ludu; Nie-

bojćie śię ich: ná PAná wielkiego y strászliwego pámiętájćie/ á walczćie zá bráćią wásze/ zá Syny wásze/ y zá corki wásze zá żony wásze y zá domy wásze.

15 A Gdy usłyszeli nieprzyjaćiele nászy/ iż nam to oznájmiono/ tedy rozproszył Bog rádę ich: á myśmy śię wszyscy wroćili do murow/ káżdy do roboty swojey. 16 A wszákże od onego czásu/ połowicá sług mojich robiłá/ á połowicá ich trzymáli włocznie/ y tarcże/ y łuki/ y páncerze: á Przednieyszy *stali* zá wszystkim domem Judskim. 17 Ci też ktorzy budowáli mury/ y ktorzy nośili brzemioná/ y co nákłádáli: jedną ręką swoją robili/ á drugą trzymáli broń. 18 A z onych ktorzy budowáli/ miał káżdy miecz swoj przypásány do biodr swych/ y *ták* budowáli: á ten co w trąbę trąbił *był* przy mnie.

19 Y Rzekłem do Stárszych y Przełożonych/ y do innego ludu; Robotá wielka y szeroka: á myśmy śię rozstrzeláli po murze dáleko jeden od drugiego. 20 A *przetoż* ná ktorymkolwiek byśćie miejscu usłyszeli głos trąby/ tám śię zbierajćie do nas Bog nász będźie walczył zá nas. 21 Pilnowáliśmy tedy roboty/ á połowicá ich trzymáłá włocznie/ od weśćia zorze/ áż gwiazdy wschodźiły. 22 Ná tenże czás rzekłem do ludu: Káżdy z sługą swym niech nocuje w Jeruzalem/ áby nam byli w nocy dla straży/ á we dnie dla roboty. 23 Przetoż y ja/ y bráćia moji/ y słudzy moji/ y straż ktora jest zá mną/ nie zewleczemy szat nászych; *á* káżdy niech ma broń swą/ *y* wodę.

ROZDZIAŁ V.

Gdy śię lud czásu głodu ná lichwę y ućiążenie od możnieyszych uskarżał 6. Nehemiasz to zgánił bogátym, y lud od ich zdźierstwá wybáwił. 14. sam też podátkow sobie, jáko Kśiążęćiu powinnych, ná ludu nie wyćiągał. 17. ále owszem uboższe żywił.

1 Y Wszczęło śię wielkie wołánie ludu/ y żon ich/ przećiw Zydom bráći swey. 2 Abowiem niektorzy mowili; Wiele nas co Syny násze/ y corki násze *zástawiamy*, ábyśmy nábywszy zboża/ jeść y żyć mogli. 3 Jnni záś mowili: Role násze/ y winnice násze/ y domy násze zástawiáć muśimy/ ábyśmy nábyli zboża w tym głodźie. 4 Jnni záś mowili: Nápożyczáliśmy pieniędzy/ żebyśmy dáli podátek krolowi/ *zástáwiwszy* role násze y winnice násze. 5 Choć oto ćiáło násze jest jáko ćiáło bráćij nászey? *á* Synowie nászy/ są jáko Synowie ich: Wszákże oto my muśimy dawáć Syny násze/ y corki násze w niewolą/ y *niektore* z corek nászych są już w niewolą podáne; á niemamy przemożenia w ręku nászych/ ábyśmy je wykupili/ gdyż role násze y winnice násze inni *trzymáją*.

6 P Rzetoż rozgniewałem śię bárzo/ gdym usłyszał wołánie ich/ y słowá tákowe. 7 Y umyśliłem w sercu swym/ ábym zfukał Przednieysze/ y Przełożone/ mowiąc do nich: Wy jesteśćie/ ktorzy obćiążaćie a káżdy brátá swego: y zebrałem przećiwko nim zgromádzenie wielkie b. 8 Y rzekłem do nich: Myśmy c odkupili bráćią násze d Zydy/ ktorzy byli záprzedáni pogánom/ podług przemożenia nászego/ á jeszczeż wy przedawáć będźiećie bráćią wásze? á ták *jákoby* nam je przedawáć będźiećie? Y umilkneli/ y nie ználeźli coby odpowiedźieć.

9 N Ad tom rzekł: Nie dobra to rzecz/ ktorą wy czynićie: Azaż nie w bojáźni Bogá nászego chodźić maćie ráczey/ niż w hánbie pogánow nieprzyjaćioł nászych. 10 Y jać też z bráćią moją/ y z sługámi mojimi/ pożyczyliśmy im pieniędzy/ y zboża: odpuśćmyż im/ proszę/ ten ćiężar. 11 Wroććież im dźiś/ proszę/ role ich/ winnice ich/ oliwnice ich/ y domy ich/ y setną częśc pieniędzy y zboża/ winá y oliwy/ ktorą wy od nich wyćiągaćie. 12 Tedy odpowiedźieli: Wroćimy/ á nie będźiemy śię od nich *tego* upomináć: ták uczyniemy/ jákoś ty powiedźiał. Wezwałem też y Kápłanow/ á poprzyśiągłem je áby tákże uczynili. 13 Potymem wytrząsnął e zánadrzá moje: y rzekłem: Niech ták wytrząśnie Bog káżdego męża z domu je-

a *I. Lichwę bierzećie.* b *T. Tych ktorzy śię ná nie uskarżáli.* c *I. Odkupowáć powinni.* d 3 Moj. 25.47. e *I. Rękaw.*

go y prace jego / ktoryby nie uczynił dosyć temu słowu : á niech ták będźie wytrząśniony y wyprożniony. Y rzekło wszystko zgromádzenie / Amen. Y chwalili PANA / á lud uczynił jáko było rzeczono.

14 Dwszem ode dniá / ktorego mi przykazał *Krol*, ábym był Kśiążęćiem ich / w źiemi Judskiey / od roku dwudźiestego / áż do roku trzydźiestego y wtorego / Artaxerxesá Krolá / przez dwánaśćie lat ja y bráćia moji obroku smy Kśiążęcego nie jedli. ♣ 15 Thyć Kśiążętá pierwszy ktorzy byli przede mną obćiążáli lud / biorąc od nich chleb y wino / mimo śrebrá f syklow czterdźieśći. Tákże y sludzy ich używáli okrućieństwá nád ludem : álem ja ták nieczynił / dla bojáźni g Bożey.

f *T. nákáżdy dźień.* g *Przyp. 16. 6.*

16 Dwszem y około popráwy tego muru prácowałem / á przećiesmy roli nie kupili / wiec y wszyscy sludzy moji byli tám zgromádzeni dla roboty. ♣ 17 Nád to z Zydow y przełożonych / sto y piećdźieśiat mężow / y ktorzy do nas przychodźili z pogánow okolicznych / *jadali* u 18 stołu mego. ♣ Przetoż gotowano ná káżdy dźień wołu jednego / owiec sześć wybornych : y ptaki gotowano dla mnie : á káżdego dźieśiątego dniá rozmáitego winá hojnie dawano : wszákżem śie obroku Kśiążęcego nie upominał : ábowiem ćięszka byłá niewola ná ten lud. ♣ 19 Wspomniże ná mię Boże moj ku dobremu / według wszystkiego com czynił ludowi twemu.

Rozdział. VI.

Nehemiasz przejowszy zamysły zdrádliwe nieprzyjaćiol swych, opátrznośćią swą onych uszedł. 15. Muru Jeruzalemskiego dobudował.

1 A Gdy usłyszał Sánbállát / y Tobiasz / y Gessem Arábczyk / y inni nieprzyjaćiele nászy / żem zbudował mur / á / że w nim nie zostáwáło żadney rozwáliny (chociam jeszcze w ten czás nie był przyprá- wił wrot do bram.) ♣ 2 Tedy posłał Sánbállát / y Gessem do mnie / mowiąc : Przydź / á zejdźmy śie społem we wśiách / ktore są ná polu Ono. Ale oni myślili uczynić mi co złego. ♣ 3 Przetoż posłałem do nich posły wskázując : Záczałem robotę wielką / przetoż nie mogę zjácháć : Bo przeczżeby miáłá ustáć tá robotá / gdybym jey zániecháwszy jáchał do was? ♣ 4 Tedy posłáli do mnie w teyże spráwie po czterykroć : A jam im odpowiedźiał / tymiż słowy.

5 Potym Sánbállát posłał do mnie / w teyże spráwie piąty raz sługę swego / y list otworzony 6 w ręce jego. ♣ W ktorym to było nápisano : Jest posłuch miedzy narodámi / jáko Gásmus powiáda / że ty / y Zydowie myślićie śie z mocy wybić / á że ty dla tego budujesz mur / ábyś był nád nimi Krolem ich / 7 jáko śię to pokázuje. ♣ Do tego / żeś y proroki postánowił / áby powiádáli o tobie w Jeruzalem / mowiąc : *On* jest Krolem w Judźie. Teraz tedy dojdźie to Krolá : Przetoż przydź 8 á náradźmy śie społecznie. ♣ Alem posłał do niego / mowiąc ; Nie jest to co powiádasz ; ále sam sobie to 9 wymyślasz. ♣ Abowiem oni wszyscy straszyli nas / mowiąc : ♣ Osłábieją ręce ich przy robocie / y nie dokonáją. Przetoż teraz *o Boże* zmocni ręce moje.

10 A Gdym wszedł w dom Semájaszá / Syná Deláiaszowego / Syná Mehetábelowego / ktory był w záwárćiu / rzekł *mi* : Zejdźmy śie do domu Bożego / *w* pośrzod Kośćiołá / y zámknimy drzwi kośćielne / bo przydą chcąc ćię zábić : á w 11 nocy przydą / áby ćię zábili. ♣ Ktoremum rzekł : Tákowyżby mąż / jákim ja jest miał ućiekáć ? Ktoż tákowy jákom ja / coby wszedszy do Kośćiołá żyw został ? Nie wnidę. ♣ 12 Y poznałem / że go Bog niepostał / ále proroctwo mowił przećiwko mnie / bo go Tobiasz y Sánbállát byli 13 przenájeli. ♣ Przeto *bowiem* przenájety był / ábym śie ulękł / y ták uczynił / y zgrzeszył : á żeby *mi to* u nich było ná złe imię / czymby mi u- 14 rągáli. ♣ Pomniże / o Boże moj / ná Tobiaszá / y Sánbállátá / według tákowych uczynkow ich / tákże ná Noádyą Prorokinią / y ná inne Proroki / ktorzy mię strászyli.

15 A Ták dokonány jest on mur dwudźiestego y piątego *dniá mieśiącá* Elul / pięćdźieśiątego y drugiego dniá. 16 A gdy to usłyszeli wszyscy nieprzyjaćiele nászy / y widźieli *to* wszyscy narodowie / ktorzy byli około nas / upádło im bárzo serce: 17 Bo poználi / że śię tá spráwá od Bogá nászego stáłá. W oneż dni wiele przednieyszych z Judy / listy swe często posyłáli do Tobiaszá; tákże od Tobiaszá przychodźiły do nich. 18 Bo wiele ich *było* w Judźie / co śię z nim zprzyśięgli; gdyż on był źięćiem Sechániaszá Syná Aráchowego: á Jochánán Syn jego / pojął był corkę Mesullámá Syná Báráchiaszowego. 19 Nád to / *y* dobroczynność jego opowiádáli przede mną / y słowá moje odnośili mu. A listy posyłał Tobiasz áby mię strászył.

ROZDZIAŁ. VII.

Nehemiasz dla bliskich nieprzyjáćiół, miásto strażą osádza. 5. Poczet ludu ktory śię nawroćił z Bábilonu. 70 Dáry od przednieyszych ludźi do kośćiołá ná chwałę Bożą oddáne.

1 A Gdy był dobudowány mur / y wystáwiłem a wrotá / y postánowieni byli odźwierni / y śpiewacy / y Lewitowie: 2 Rozkazałem Chánániemu brátu memu / y Chánániaszowi Stárośćie zamku Jeruzalemskiego; (bo ten był mąż wierny / y bojący śię Bogá nád wiele *innych*.) 3 Y rzekłem do nich: Niech nie otwieráją bram Jeruzalemskich áż ogrzeje słońce: A gdy ći co tu stawáją zámkną bramę / opátrzćież ją. A ták postánowiłem straż z obywáćelow Jeruzalemskich / káżdego ná straży jego / y káżdego ná przećiwko domowi jego. 4 A miásto *było* szerokie / y wielkie / ále ludu máło w murách jego / á *jeszcze* nie były domy pobudowáne.

5 PRzetoż podał Bog moj do sercá mego / ábym zebrał przednieysze / y przełożone / y lud: áby byli obliczeni / podług rodzáju. Y ználazłem kśięgi rodu tych / ktorzy śię tu napirzwey przyprowádźili / y ználazłem w nich to opisánie. 6 Ci *są* ludźie oney kráiney / ktorzy wyszli z pojmánia / y z niewoli / w ktorą je był záprowádźił Nábuchodonozor Krol Bábiloński; á wroćili śię do Jeruzalem / y do Judy / káżdy do miástá swego. 7 Ktorzy przyszli b z Zorobábelem / z Jesuą / Nehemiaszem / Azáryaszem / Ráhámiaszem / Nechámánem / Márdocheuszem / Bilsánem / Misperetem / Bigwájem / Nechumem / Báána.

8 A Poczet mężow ludu Izráelskiego táki *jest*. Synow Fárosowych dwá tyśiącá / sto y śiedmdźieśiąt y dwá. 9 Synow Sefátyaszowych trzy stá śiedmdźieśiąt y dwá. 10 Synow Aráchowych / sześć set pięćdźieśiąt y dwá. 11 Synow Páháthmoábowych / Synow Jesuj / y Joábowych / dwá tyśiącá ośm set y ośmnaśćie. 12 Synow Elámowych / tyśiąc dwieśćie pięćdźieśiąt y czterey. 13 Synow Záttuowych / ośm set czterdźieśći y pięć. 14 Synow Záchájowych / śiedm set y sześćdźieśiąt. 15 Synow Binnujowych / sześć set czterdźieśći y ośm. 16 Synow Bebájowych / sześć set dwádźieśćiá y ośm. 17 Synow Azgádowych / dwá tyśiącá trzy stá dwádźieśćiá y dwáj. 18 Synow Adonikámowych / sześć set sześćdźieśiąt y śiedm. 19 Synow Bigwájowych / dwá tyśiącá sześćdźieśiąt y śiedm. 20 Synow Adynowych / sześć set pięćdźieśiąt y pięć. 21 Synow Aterowych / *co poszli* z Ezechiaszá / dźiewięćdźieśiąt y ośm. 22 Synow Hásumowych / trzy stá dwádźieśćiá y ośm. 23 Synow Besájowych / trzy stá dwádźieśćiá y czterey. 24 Synow Cháryfowych / sto y dwánaśćie. 25 Synow z Gábaonu / dźiewięćdźieśiąt y pięć. 26 Mężow z Betlehemu y Netofátu / sto ośmdźieśiąt y ośm. 27 Mężow z Anátotu / sto dwádźieśćiá y ośm. 28 Mężow z Bet Azmáwetu / czterdźieśći y dwáj. 29 Mężow z Kárjátyárymu / z Káfiry / y z Beerotu / śiedm set czterdźieśći y trzey. 30 Mężow z Rámy / y z Gábaá / sześć set dwádźieśćiá y jeden. 31 Mężow z Máchmás / sto y dwádźieśćiá y dwá. 32 Mężow z Bethelá / y z Háj / sto dwádźieśćiá y trzey. 33 Mężow z Nebo drugiego / pięćdźieśiąt y

a Syrách 42. 15.

b Ezdr. 2. 2.

Bożego, grzechy uznawa, y jáwną pokutę czyni. 4. Modlitwá ich, w ktorey dobrodźiejstwá Boże wysławiáją. 16. sámi śiebie obwiniáją. 20. miłosierdźie Páńskie opowiádáją. 32. y áby Bog gniew swoj y karánie od nich odwroćił, proszą.

1 POtym dniá dwudźiestego y czwartego / tegoż mieśiącá / zgromádźili śię Synowie Izráelscy / y pośćili w worzech / y posypáli śię prochem. 2 ✣ A odłączyło śię naśienie Izráelskie od wszystkich cudzoźiemcow / á stánąwszy wyznawáli grzechy swe / y nieprawośći 3 Ojcow swych. ✣ Y powstáli ná miejscách swych / á czytáli Księgi Zákonu PANá Bogá swego / czterykroć przez dźień a / y cztery kroć wyznawáli / á kłaniáli śię PANU 4 Bogu swemu. ✣ Zátym stánęli ná stopniách Lewitow / Jesuá y Báni / Kádmiel / Sebániasz / Bunni / Serebiasz / Báni / Chenáni : á wołáli głosem wielkim do PANá Bogá 5 swego. ✣ Y mowili Lewitowie / Jesuá / y Kádmiel / Báni / Hásábnejasz / Serebiasz / Odyjasz / Sebániasz / Petáchiasz : Wstáńćie / błogosłáwćie PANU Bogu wászemu od wieku áż ná wieki : A niech błogosłáwią imieniowi twojemu chwalebnemu / y wywyższonemu / nád wszelkie błogosłáwieństwo y chwałę. 6 ✣ Ty PANie sam / ty sam / tyś uczynił b niebo / niebá niebios / y wszystko wojsko ich / źiemię / y wszystko co jest ná niey / morza / y wszystko co w nich jest ; á ty obżywiasz to wszystko / á wojská niebieskie tobie śię kłaniáją. 7 ✣ Tyś jest PANie Boże / ktoryś wybrał Abrámá / á c wywiodłeś go z Ur Cháldejskiego / y dałeś mu 8 imię d Abráhám. ✣ Yználazłeś serce jego e wierne przed obliczem twojim / y uczyniłeś z nim przymierze / że dasz źiemię Chánánejczyká / Hettejczyká / Amorrejczyká / y Ferezejczyká / y Jebuzejczyká / y Gergezejczyká / że ją dasz naśieniu f jego / y ziśćiłeś słowá twoje : boś ty spráwiedliwy. 9 ✣ Wejrzałeś zájiste ná g utrapienie Ojcow nászych w Egipćie / á wołánie ich wysłuchałeś nád 10 morzem czerwonym. ✣ A pokázowałeś znáki h / y cudá ná Fáráonie / y ná wszystkich sługách jego / y ná wszystkim ludu źiemie jego / boś poznał / że sobie hárdźie postępowáli przećiwko nim / y uczyniłeś sobie imię / jáko śię to dźiś pokázuje. 11 ✣ Y rozdźieliłeś morze i przed nimi / á przeszli przez pośrzodek morzá po suszy : á te ktorzy je goniłi / wrzućiłeś w głębokośći / jáko kámień w wody gwałtowne. 12 ✣ A w słupie obłokowym prowádźiłeś je k we dnie / á w słupie ognistym w nocy : ábyś im oświecał drogę ktorą iść mieli. 13 ✣ Potymeś ná gorę Synáj zstąpił / l y mowiłeś do nich z niebá / á dałeś im Sądy práwe / y Zakony práwdźiwe / ustáwy / y roskazánia dobre. 14 ✣ Y Sábbát twoj święty oznájmiłeś im / á przykazánia / y ustáwy y Zakon wydałeś im przez Mojżeszá sługę twego. 15 ✣ Dałeś im też chleb w głodźie ich z niebá / y wodęś im z skáły wywiodł m w prágnieniu ich : á roskazałeś im / áby szli / y posiedli źiemię / o ktorąś podniosł rękę twą / że im ją dasz.

16 ALe oni y Ojcowie nászy hárdźie sobie poczynáli / y zátwardźili kárk swoj / y nie słucháli roskazánia 17 twego. ✣ Owszem niechćieli słucháć / áni wspomnieli ná cudá twoje / ktoreś czynił przy nich : ále zátwárdźiwszy kárk swoj / postánowili sobie n wodzá / chcąc śię wroćić w niewolą swoję / w uporze swojim. ✣ Lecz ty o Boże miłośćiwy o łáskáwy / y y miłośierny / nie skwápliwy / y wielkiego miłośierdźia / nie opuśćiłeś 18 ich. ✣ Náwet gdy sobie uczynili ćielcá p ulanego / mowili ? Ten jest Bog twoj / ktory ćię wywiodł z źiemie Egipskiey / y dopuśćili śię bluźnierstw wielkich. 19 ✣ Ty jednák dla litośći twojich wielkich / nie opuśćiłeś ich ná puszczy ; Słup q obłokowy nie odstąpił od nich we dnie / prowádząc je w drodze : áni słup ognisty w nocy / oświecájąc je / y 20 drogę ktorą iść mieli. ✣ Nád to duchá twojego dobrego dałeś im , áby je uczył / y r mánny twojey nie odjąłeś od ust ich / y wodę dałeś im w 21 prágnieniu ich. ✣ A ták przez s czterdźieśći lat żywiłeś je ná puszczy : ná

a H. Przez czwarto część dniá.
b 1 Moj. 1. 1.
c 1 Moj. 11. 31. 32. y 12. 1.
d 1 Moj. 17. 6.
e 1 Moj. 15. 6.
f 1 Moj. 12. 7. y 13. 15 y 15. 18 y 17. 8. y 26. 4.
g 2 Moj. 3. 7. y 14. 10
h 2 Moj. 7. y 8. y 9. y 10. y 11. y 12. y 13. y 14.
i 2 Moj. 14. 22.
k 2 Moj. 13. 21.
l 2 Moj. 19. 20. y 20. 1.
m 2 Moj. 16. 14. y 17. 6. 4 Moj. 20. 9.
n 4 Moj. 14. 4.
o 2 Moj. 34. 7. 4 Moj. 14. 18.
p 2 Moj. 32. 1.
q 2 Moj. 13. 28. 4 Moj. 40. 38.
r 4 Moj. 11. 17. Josue. 5. 12.
s 2 Moj. 16. 35. 5 Moj. 2. 7.

niczym

niczym im nie zchodziło: száty ich nie zwiotszáły/ y nogi ich nie nápuchły. 22 Y podałeś im krolestwá/ y narody ktoreś rozegnał po kątách/ ták/ że posiedli ziemię Sehonowę y ziemię Krolá Hesebońskiego/ y ziemię Ogá Krolá Bázáńskiego. 23 A Syny ich rozmnożyłeś jáko gwiazdy niebieskie/ y wwiodłeś je do ziemie/ o ktorey mawiał Ojcom ich/ że wnidą y posiędą ją. 24 Bo przyszedszy Synowie ich posiedli tę ziemię/ gdyś poniżył przed nimi obywátele oney ziemie Chánánejczyki/ y podałeś je w ręce ich/ y Krole ich/ y narody oney ziemie/ áby się z nimi obchodzili według woli swojey. 25 Pobráli tedy miástá obronne/ y ziemię tłustą: y posiedli domy pełne wszelkich dobr; studnie wykopáne/ winnice/ oliwnice/ y drzew rodzájnych bárzo wiele: á jedli/ y byli násyceni/ y otyli/ y opływáli w roskoszy z dobroci twojey wielkiey. 26 Ale gdy cię rozdráżnili/ y stáli się odpornymi/ zárzuciwszy zakon twoj w tył swoj/ á Proroki twoje pobili/ ktorzy się oświadczáli przed nimi/ áby je náwrocili do ciebie: y dopuszczáli się bluźnierstwá wielkiego. 27 Podałeś u je w ręce nieprzyjaciołom ich/ ktorzy je ztrapili. A gdy czásu utrapienia swego wołáli do ciebie/ tyś je z niebá wysłuchał/ á według litości twojich wielkich/ dawałeś im wybáwiciele/ ktorzy je wybawiáli z rąk nieprzyjacioł ich. 28 W tym/ gdy trochę odpoczęli/ z nowu czynili złość przed twarzą twoją: przetoż opuściłeś je w ręce nieprzyjacioł ich/ áby pánowáli nád nimi: Lecz gdy się z nowu náwrocili/ á wołáli do ciebie/ tyś je z niebá wysłuchał/ y wybáwiłeś je według litości twojich/ przez wiele czásow. 29 Y oświadczałeś się przed nimi/ ábyś je náwrocił do zakonu swego: ále oni sobie hárdzie poczynáli/ á nie słucháli przykazań twojich/ owszem przeciw sądom twojim grzeszyli ktore gdyby człowiek x czynił/ żyłby przez nie: Ale uchyláją rámion swych/ kárk swoj zátwárdzili/ y nie słucháli. 30 Wszákżeś ty im folgował przez wiele lat: oświadczájąc y się przed nimi Duchem twym przez Proroki twoje: á gdy nie słucháli/ podałeś je w ręce narodow onych ziem. 31 Ale dla litości twojich wielkich/ nie dałeś ich ná wytrácenie/ áni ich opuścił/ boś ty Bog łáskáwy y miłosierny.

32 Teraz tedy o Boże nász/ Boże wielki/ możny/ y straszny/ ktory strzeżesz przymierza y miłosierdzia/ niech nie będzie máłe przed tobą káżde z utrapienie/ ktore przyszło ná nas/ ná Krole násze/ ná Książętá násze/ y ná Kápłány násze/ y ná Proroki násze/ y ná Ojce násze/ y ná wszystek lud twoj ode dni Krolow Assyryjskich/ áż do dniá tego. 33 Acześ ty jest a spráwiedliwy we wszystkim tym co przyszło ná nas: boś spráwiedliwie uczynił/ á mysmy niezbożnie czynili. 34 Y Krolowie nászy/ Książętá nászy/ Kápłáni nászy/ y Ojcowie nászy nie pełnili zakonu twego/ y nie przestrzegáli przykazań twojich/ y świádectw twych/ ktorymiś się oświadczał przed nimi. 35 Bo oni w krolestwie swym/ y w dobroci twojey wielkiey/ ktorąś im pokazał/ y w ziemi przestronney y tłustey ktorąś im był dał nie służyli tobie/ áni się odwrocili od spraw złych swojich. 36 Oto/ mysmy dziś niewolnikámi/ y ziemią ktorąś dał Ojcom nászym/ áby jedli owoc jey/ y dobrá jey/ otosmy niewolnikámi w niey. 37 Już urodzáje swoje obfite wydawa Krolom/ ktoreś postánowił nád námi/ dla grzechow nászych: pánują nád ciáły nászymi/ y nád bydłem nászym/ według woli swey/ ták/ żesmy w wielkim uciśnieniu. 38 Wszákże w tym wszystkim czynimy mocne przymierze/ y zápisujemy je, ktore pieczętują Książętá nászy/ Lewitowie nászy/ y Kápłáni nászy.

Rozdział X.

Liczbá przednieyszych z ludu, z ktorych powodem odnowione było przymierze z Bogiem. 30. Sposob potwirdzenia tego przymierza, y obowiązki przy nim uczynione.

1 A Ktorzy pieczętowáli/ ci byli, a Nehemiasz a Tyrsátá/ Syn Hácháliaszow/ y Sedekiasz/ Sárá-

Marginalia: t 5 Moj. 8. 4. — u Sędź. 2. 14. y 3. 1. — x 3 Moj. 18. 5. Ezech. 20. 11. Rzym. 10. 5. Galat. 3. 12. — y 2 Krol. 17. 13. 2 Kron. 36. 15. — z 1. Nie lekce sobie waż utrapienia. — a 5 Moj. 32. 4. Dan. 9. 14. — a Nehe. 9. 30.

3 jaß/Azáryaß/Jeremiaß. ♣ Fáßur/ 4 Amáryaß. Málchiaß. ♣ Háttus/Se- 5 bániaß/Mállůch. ♣ Hárym/Mere- 6 mot/Obádyaß. ♣ Dániel/Gynne- 7 ton/Báruch. ♣ Mesullám/Abiaß/ 8 Miámin. ♣ Máázyaß/Bilgái/Se- 9 májaß. Ci *byli* Kápłáni. ♣ A Lewitowie byli/Jesuá Syn Azániaßow/ 10 Binnui z Synow Chenádádowych/ 11 Kádmiel. ♣ Brácia też ich; ♣ Se- 12 bániaß/Odyjaß/Kelitá/Felejaß/ 13 Chánán. ♣ Michá/Rechob/Hásá- 14 biaß. ♣ Záchur/Serebiaß/Sebá- 15 niaß. ♣ Odyjaß/Báni/Beninu. ♣ 16 Przedniejßy z ludu: Fáros/Páchát- 17 moáb/Eláni/Záttu/Báni. ♣ 18 Bunni/Azgád/Bebáj. ♣ Adoniaß/ 19 Bygwáj/Adyn. ♣ Ater/Ezechiaß/ 20 Azur. ♣ Chodyaß/Hásum/Besái. ♣ 21 Háryf/Anátot/Nebáj. ♣ Mágpiás/ 22 Mesullám/Chesir. ♣ Meszezábel/ 23 Sádok/Jáddua. ♣ Pelatyaß/Chá- 24 nán/Anájaß. ♣ Ozeaß/Hánániaß/ 25 Hásub. ♣ Hálloches/Pilchá/Sobek. 26 ♣ Rehum/Hásábná/Máásejáß. 27 ♣ Y Achiaß/Chánán/Anán. ♣ Mállůch/Hárym/Bááná.

28 TAkże y inny z ludu: Kápłáni/Lewitowie/Odźwierni/Spiewacy/Netynejczycy; y wßyscy ktorzy śię odłączyli od narodow onych źiem/do Zakonu Bożego: Zony ich/Synowie ich/y corki ich: wßelki umiejętny y rozumny. 29 ♣ Chwyciwßy śię *tego* z bráćią swą/y z przedniejßymi ich przychodźili *obowięzuiąc śię* przeklęctwem/y przyśięgą/że chcą chodźić w Zakonie Bożym/ktory jest podány przez b Mojżeßá/sługę Bożego/y chcą strzedz/á czynić wßystkie przykazánia PAná Bogá nászego/y sądy jego/y ustáwy jego. 30 ♣ A że nie dámy corek nászych narodom oney c źiemie/y corek ich bráć nie będźiemy Synom nászym. 31 ♣ Ani od narodow oney źiemie/ktorzyby nam przynośili *jákie* towáry/ábo jákie zboże w dźień Sábbátu d náprzedaj/bráć od nich będźiemy w Sábbát/áni w dźień święty: A/że zániechamy roku śiodmego e *śiania roli* y wyćiągánia wßelákiego długu. 32 ♣ Postánowiliśmy też miedzy sobą práwo/ábyśmy dawáli po trzećiey częśći sykłá ná *káżdy* rok ná po- 33 trzebę domu Bogá nászego. ♣ Ná chleby pokłádne/y ná Ofiárę f ustáwiczną/y ná cáłopalenia ustáwiczne w Sábbáty/w pierwße dni mieśiącá/g w świętá uroczyste/y ná rzeczy święte/y ná *ofiáry* zá grzech/ku oczyśćieniu Izráelá/y ná wßeláką potrzebę domu Bogá nászego. 34 ♣ Rzućiliśmy też losy około noßenia drew/*miedzy* Kápłány/Lewity/y miedzy lud/áby ich dodawáli do domu Bogá nászego/według domow Ojcow nászych/náczásy náznáczone/od roku do roku: áby gorzáło ná Ołtarzu PANA Bogá nászego/jáko jest nápisano h w Zákonie. 35 ♣ Tákże áby przynośili pierworodztwá i źiemie nászey/y pierworodztwá wßelkiego owocu káżdego drzewá/od roku do roku/do domu PAńskiego. 36 ♣ Do tego pierworodztwá Synow nászych/y bydeł nászych/jáko nápisáno k w Zákonie/y pierworodztwá wołow nászych/y owiec nászych: żeby przynośili do domu Bogá nászego/Kápłánom służącym w domu Bogá nászego. 37 ♣ Nád to pierwoćiny ćiast l nászych/y podnoßonych ofiar nászych/y owoce wßelkiego drzewá/moßczu/y oliwy świeżey/áby przynośili Kápłánom do gmáchow domu Bogá nászego/y dźieśięćinę m źiemie nászey/Lewitom: á ći Lewitowie wybieráć będą te dźieśięćiny we wßystkich mieśćiech robot nászych. 38 ♣ A będźie Kápłán/Syn Aáronow przy Lewitách/gdy Lewitowie te dźieśięćiny odbieráć będą: á Lewitowie n wniosą dźieśięćinę z dźieśięćiny do domu Bogá nászego/do komor w domu skárbnice. 39 ♣ Bo *do tych* komor odnośić będą Synowie Izráelscy/y Synowie Lewiego/ofiárę zboża/moßczu/y oliwy świeżey/gdźie są naczynia świątnice/y Kápłáni służący/y odźwierni/y śpiewacy: ábyśmy nie opußczáli domu Bogá nászego.

b Iand. 1. 17. c 2 Moj. 34. 16. 5 Moj. 7. 3. d 1 Moj. 20. 10. 2 Moj. 34. 21. 3 Moj. 23. 3. e 5 Moj. 5. 12. 2 Moj. 23. 10. 3 Moj. 25. 4. 5 Moj. 15. 1.

f 4 Moj. 28. 5. g 4 Moj. 28. 3. h 3 Moj. 6. 9. 12. i 2 Moj. 23. 19. 3 Moj. 19. 23. k 2 Moj. 13. 2. 4 Moj. 3. 13. y 8. 17. l 3 Moj. 23. 17. 4 Moj. 15. 19. y 18. 12. 5 Moj. 18. 4. m 4 Moj. 18. 24. n 4 Moj. 18. 26.

ROZDZIAL XI.

Z káżdego dźieśiątky jednego/coby mießkał w Ieruzalem/przez los obrawßy/inni wßyscy do drugich miast Iudskich náznáczeni.

1 MIeszkáli tedy przedniejszy z ludu w Jeruzalem / á inny lud miotáli losy / áby wźieli dźieśiatego człowieká ná mieszkánie w Jeruzalemie / mieśćie świetym / á dźiewieć częśći w *innych* mieśćiech.
2 ♣ Y błogosłáwił lud wszystkim mężom / ktorzy *śie* dobrowolnie ofiárowáli / áby mieszkáli w Jeruzalemie.
3 ♣ A ćić sa przedniejszy onej kráiny / ktorzy mieszkáli w Jeruzalem: (á w inszych mieśćiech Judskich mieszkał káżdy w o śiádłośći swojey / y w mieśćiech swych / Izráelczycy / Kápłáni / y Lewitowie / y Netynejczycy / y Synowie a sług Sálomonowych.)
4 ♣ A ták w Jeruzalem mieszkáli *niektorzy* z Synow Judowych / y z Synow Benjáminowych: z Synow Judowych: Atájasz Syn Uzyaszá / Syná Zácháryaszowego / Syná Amáryaszowego / Syná Sefátyaszowego / Syná Máhálálelowego / z Synow Fáresowych.
5 ♣ Tákże Máásejasz Syn Báruchá / Syná Cholhozowego / Syná Hásájaszowego / Syná Hádájaszowego / Syná Jojárybowego / Syná Zácháryaszowego / Syná Sylonczykowego.
6 ♣ Wszystkich Synow Fáresowych mieszkájacych w Jeruzalem / czterystá szesćdźieśiat y ośm / mężow dużych.
7 ♣ A Synowie Benjáminowi / ći sa: Sállu / Syn Mesullámá / Syná Joedowego / Syná Fádájaszowego / Syná Kolájaszowego / Syná Máásejaszowego / Syná Itylelowego / Syná Isájaszowego.
8 ♣ A po nim Bábáj / Sálláj / *wszystkich* dźiewieć set dwádźieśćiá y ośm.
9 ♣ A Joel Syn Zychry / był przełożonym nád nimi: á Judá Syn Senuá nád miástem wtory.
10 ♣ Z Kápłánow *mieszkáli* Jedájasz Syn Jojárybow / y
11 Jáchin. ♣ Serájasz Syn Helkiaszá / Syná Mesullámowego / Syná Sádokowego / Syná Merájotowego / Syná Achitobowego: przełożony w domu Bożym.
12 ♣ A bráćij ich ktorzy odpráwowáli roboty domowe / ośm set dwádźieśćiá y dwá: y Adájasz syn Jerohámá / Syná Peláliaszowego / Syná Amsego / Syná Zácháryaszowego / Syná Fássurowego / Syná Málchiaszowego.
13 ♣ A bráćij jego przedniejszych / z *domow* Ojcowskich / dwie śćie czterdźieśći y dwá. Y Amássesáj / Syn Asárele Syná Achzájowego / Syná Mesullemitowego / Syná Immerowego.
14 ♣ A bráćij ich mężow dużych / sto dwádźieśćiá y ośm / á przełożony nád nimi Zábdyel Syn Gedolimow.
15 ♣ A z Lewitow: Semejasz Syn Hássuby / Syná Asrykámowego / Syná Hásábiaszowego / Syná Bunni.
16 ♣ A Sábbátáj / y Jozábád *byli* nád robota *ktora byłá* z dworu przy domu Bożym / á *ćić byli* z przedniejszych Lewitow.
17 ♣ A Mátániasz Syn Michásá / Syná Zábdyaszowego / Syná Asáfowego / był przedniejszy w záczynániu chwały przy modlitwie. A Bákbukiasz wtory / z bráćij jego / y Abdá / Syn Sámmuj / Syná Gálilowego / Syná Jedytunowego.
18 ♣ Wszystkich Lewitow *było* w mieśćie świetym / dwie śćie ośmdźieśiat y czterej.
19 ♣ A z Odźwiernych: Akkub / Tálmon / y bráćij ich strożow w bramách / sto śiedmdźieśiat y dwá.
20 ♣ A drudzy z Izráelá / z Kápłánow / z Lewitow / *mieszkáli* we wszystkich mieśćiech Judskich / káżdy w dźiedźictwie swojim.
21 ♣ Ale Netynejczycy mieszkáli w Ofelu: A Sychá / y Gyspá *byli* nád Netynejczykámi.
22 ♣ A przełożony nád Lewitámi w Jeruzalemie *był* Uzy Syn Báni / Syná Cháśábiaszowego / Syná Mátániaszowego / Syná Michásowego. *Ci byli* z Synow Asáfowych śpiewacy / przy służbie domu Bożego.
23 ♣ Abowiem rozkazánie krolewskie *było* o nich / y pewne opátrzenie / dla śpiewakow ná káżdy dźień.
24 ♣ A Petáchiasz Syn Mesezábelow / z Synow Zárachá / Syná Judowego / *był* ná miejscu krolewskim w káżdey spráwie do ludu.
25 ♣ A we wśiách y polách ich / z Synow Judowych / mieszkáli w Káryát Arbie / y we wśiách jego / y w Dybon / y we wśiách jego / y w Jekábseel / y we wśiách jego.
26 ♣ Y w Jesue / y w Moládá / y w Betfelet.
27 ♣ Y w Hásersuál / y w Beersábe / y we wśiách jego.
28 ♣ Y w Syceclegu / y w Mechoná / y we wśiách je°.
29 ♣ Y w Enrymmon / y w Sáráá / y w Jerymut.
30 ♣ W Zánoe / w Adullám / y we wśiách

a 1 Krol. 9. 21. Nehe. 7. 60.

ich:

ich: w Láchis y ná polách jego: w Asseku y we wśiách jego. A ták mieszkáli od Beerseby/ áż do Gehennon.
31 ♣ A Synowie Benjáminowi z Gábáá *mieszkáli* w Máchmás/ y w Háju/ y w Bethel/ y we wśiách jego. ♣
32 W Anátot/ w Nobie/ w Anánia. ♣
33 W Chásor/ w Rámá/ w Getáim. ♣
34 W Hádyd/ w Seboim/ w Nebállát.
35 ♣ W Lod/ y w Ono/ y w dolinie rzemieśnikow.
36 ♣ A z Lewitow *mieszkáli niektorzy* w dźiałech Judskich/ y Benjámitskich.

ROZDZIAŁ XII.

Rodzaj y nástepowánie nawyższych Kápłánow, y Lewitow, áż do pánowánia Alexándrá Wielkiego. 27. *Murow miejskich poświecenie.* 44. *A Dozorcy skárbow Kośćielnych.*

1 A Ci są Kápłáni y Lewitowie / ktorzy przyszli z Zorobábelem / Synem Seáltyelowym/ y z Jesuą:
2 Seráiasz/ Jeremiasz/ Ezdrasz. ♣
3 Amáryasz/ Málluch/ Háttus. ♣
4 Sechániasz/ Rehum/ Meremot. ♣
5 Iddo/ Gynnetoj/ Abiasz. ♣
6 Miámin/ Máádyasz/ Bilgal. ♣
7 Semájasz/ y Jojáryb/ Jedájasz. ♣ Sállu/ Amok/ Helkiasz/ Jedájasz. Ci *byli* przedniejszy z Kápłánow / y z bráćij swych/ zá dni Jesuego.
8 ♣ A Lewitowie: Jesuá/ Binnui/ Kádmiel/ Serebiasz/ Judá/ Mátániasz/ nád pieśniámi/ sam y bráćia jego.
9 ♣ A Bákbukiasz/ y Hunni bráćia ich *byli* przećiwko nim w porządku *swojm*.
10 ♣ A Jesuá zpłodźił Joákimá; á Joákim zpłodźił Eliásybá: á Eliásyb zpłodźił Jojáde.
11 ♣ A Jojádá zpłodźił Jonátáná: á Jonátán zpłodźił Jáddue.
12 ♣ A zá dni Joákimá/ byli Kápłáni przedniejszy / z domow Ojcowskich. Z Seráiaszowego/ Meráiasz: z Jeremiaszowego/ Chánániasz.
13 ♣ Z Ezdraszowego/ Mesullám: z Amáryaszowego/ Jochánán.
14 ♣ Z Melchowego/ Jonátán: z Sechániaszowego/ Jozef.
15 ♣ Z Hárymowego/ Adná: z Meráiotowego/ Helkáj.
16 ♣ Z Iddowego/ Zácháryasz: z Ginnetowego/ Mesullám.
17 ♣ Z Abiaszowe° Zychry: z Minjáminowego *y* z Máádyaszowego/ Piltáj.
18 ♣ Z Bilgowe°/ Sámmuá: z Semejaszowego / Jonátán.
19 ♣ A z Jojárybowego/ Máttenáj: z Jedájaszowego/ Uzy.
20 ♣ Z Sállájowego/ Káláj: z Amokowego/ Heber.
21 ♣ Z Helkiaszowego/ Hásábiasz: z Jedájaszowego/ Nátánáel.
22 ♣ *A* Lewitowie zá dni Eliásybá/ Jojády/ y Jochánáná / y Jádduego / popisáni są *ktorzy byli* przedniejszymi *z domow* Ojcowskich: tákże y Kápłáni/ áż do krolestwá Dáryuszá Krolá Perskiego.
23 ♣ Synowie *mowię* Lewi przedniejszy z domow Ojcowskich/ zápisáni *są* w Kśięgách Kroniki / áż do dni Jochánáná Syná Eliásybowego.
24 ♣ Przedniejszy *mowię* z Lewitow *byli* Hásábiasz/ Serebiasz / y Jesuá Syn Kádmielow / y bráćia ich przećiwko nim / ku chwaleniu y wysławiániu Bogá, według rozkazánia Dawidá/ mężá Bożego/ straż przećiwko strázy.
25 ♣ Mátániasz/ y Bákbukiasz / Obádyasz / Mesullám / Tálmon / Akkub *byli* strożámi odźwiernymi przy domu skárbu u bram a.
26 ♣ Ci *byli* zá dni Joákimá Syná Jesuego / Syná Jozedekowego / y zá dni Nehemiaszá wodzá/ y Ezdraszá Kápłáná/ náuczonego w Piśmie.

a 1. Ná *progách ich.*

27 A Przy poświącániu muru Jeruzalemskiego/ szukano Lewitow ze wszystkich miejsc ich/ áby je przywiedźiono do Jeruzalem / żeby wykonáli poświącánia y wesela / á to z wysławiániem y z śpiewániem / z cymbałámi / z lutniámi / y z cytrámi.
28 ♣ Przetoż zgromádzeni są Synowie śpiewakow/ y z rownin około Jeruzalem / y ze wśi Netofátyckich.
29 ♣ Tákże z domu Gilgál/ y z pol Gebá / y z Azmáwet: bo sobie śpiewacy budowáli wśi około Jeruzalem.
30 ♣ A oczyśćiwszy śie kápłáni / y Lewitowie/ oczyśćili też lud / y brámy / y mur.
31 ♣ Zátymem rozkazał wstąpić Kśiążętom Judskim ná mur / y postáwiłem dwa hufy wielkie chwalących : z ktorych *jedni* szli ná práwo od wyższey strony muru/ ku bramie Gnojowey.
32 ♣ A zá nimi szedł Hozájasz / y połowicá Kśiążąt Judskich.
33 ♣ Tákże Azáryasz/ Ezdrasz/ y Mesullám.
34 ♣ Judá/ y Benjámin/ y Semejasz/ y Jeremiasz.
35 ♣ Potym niektorzy z Synow Kápłáńskich/ z trąbámi: *Miánowićie* Zácháryasz syn

Joná=

Jonátáná/Syná Semejaszowego/ Syná Mátániaszowego / Syná Micháiaszowego / Sáná Záchurowego/Syná Asáfowego. 36 ✤ Abrácia jego/Semejasz/y Asárel/ Milálái / Gilálái/ Máái/ Netáneel / y Judá/Chánáni/z instrumentámi muzyckimi Dawidá mężá Bożego; á Ezdrasz náuczony w piśmie / przed 37 nimi. ✤ Potym ku bramie Zrzodłá/ ktora przećiwko nim *byłá*, wstępowáli po wschodźie miástá Dawidowego / ktoredy chodzą ná mur: á od *muru* przy domu Dawidowym / áż do bramy Wodney ná wschod słońcá. 38 ✤ A drugi huf chwalących/ szedł przećiwko *nim*, á ja zá nim : á połowicá ludu po murze / od wieże Tánnurym/ áż do muru szerokiego. 39 ✤ A od bramy Efráim/ku bramie Stárey / y ku bramie Rybney / y wieży Chánáneel/y wieży Meá / áż do bramy Owczey: Y stánęły u bramy Straży. 40 ✤ Potym stánęły one dwá hufy chwalących w domu Bożym/ y ja/ y połowicá przełożonych ze mną. 41 ✤ Tákże Kápłáni: Eliákim/ Máásejasz/Minjámin/ Micháiasz/ Elienái/Zachárjasz/ Chánániasz/ z 42 trąbámi. ✤ Y Máázyasz/y Semejasz/ y Eliásár / y Uzy / y Jochánán / y Málchiasz / y Elám / y Ezer. A śpiewacy głośno śpiewáli / y Jzrá- 43 chiasz przełożony *ich*. ✤ Spráwowáli tákże onegoż dniá ofiáry wielkie/y weselili się: Abowiem Bog rozweselił je *był* weselem wielkim / ták iż się y niewiásty / y dźiatki weseliły : Y było słyszeć wesele Jeruzalemskie dáleko.

44 Obráni też są dniá onego mężowie/ nád komorámi skárbow / y Ofiar/ pierwocin/ y dźieśięćin: áby zgromadzáli do nich z pol miejskich dźiały/ Zakonem *wárowáne* Kápłánom / y Lewitom ; Bo się weselił Judá z Kápłánow / y z Lewitow 45 tám stojących. ✤ Ktorzy strzegli straży b Bogá swego/y straży oczyśćiánia/y śpiewakow/y odźwiernych: według rozkazánia Dawidá / y 46 Sálomoná Syná c jego. ✤ Bo zá dni Dawidá / y Asáfá *byli postánowieni* z stárodawná / przełożeni nád śpiewakámi/dla śpiewánia / wychwálánia/y dźiękczynienia Bogu. 47 ✤ Przetoż wszystek Jzráel zá dni Zorobábelá / y zá dni Nehemiaszá / dawáli dźiały dla śpiewakow y odźwiernych/káżdodźienny wymiar: á oddawáli to co poświęćili Lewitom : Lewitowie d záś oddawáli Synom Aáronowym.

b 4 Moj. 9. 19.
c 1 Kron 23. 24.
d 4 Moj 18. 26.

ROZDZIAL XIII.

Cudzoziemce lud Boży od siebie wyłączą. 4. Nehemiasz dáry Tobiaszá Sámárytaná z komory kośćielney wyrzućił, y tám święte naczynia wniosł. 10. urząd strofuje ktory nie dojrzał tego, áby Lewitom dźieśięćiny wydawáne były y to náprawuje. 15. Sábbatu gwałćić srodze zákazuje. 23. Surowie strofuje Zydy, ktorzy z nowu z obcego narodu żony pojmowáli.

1 Onegoż dniá a czytano w Kśięgách Mojżeszowych / ták/ iż lud słyszał; y ználeźiono w nich b nápisano / że nie miał wchodźić Ammonitczyk / y Moábczyk do zgromádzenia Bożego/áż ná wieki. 2 ✤ Przeto iż nie zászli Synom Jzráelskim z chlebem y z wodą ; owszem nájęli c przećiwko nim Báláámá / áby je przeklinał : Ale obroćił d Bog nász ono przekleństwo w błogosłáwieństwo. 3 ✤ A gdy usłyszeli zakon / odłączyli wszystek lud pospolity od Jzráelá. 4 ✤ Ale się przed tym Eliásyb Kápłan/ przełożony nád skárbnicą domu Bogá nászego/spowinowáćił z 5 Tobiaszem. ✤ Y zbudowáł mu gmách wielki kedy przed tym odkłádano dáry/kádźidło y naczynia/y dźieśięćiny zbożá/ mosztu y oliwy świętey opatrzenie e Lewitom/y Spiewakom y Odźwiernym: tákże ofiáry podnoszone Kápłáńskie. 6 ✤ Ale przy tym wszystkim nie byłem w Jeruzalem; Abowiem roku trzydźiestego y wtorego/Artáxerxesá Krolá Bábilońskiego / przyszedłem do Krolá / á po wyśćiu *kilku* lat / uprośiłem się u 7 Krolá. ✤ A gdym przyszedł do Jeruzalem / wyrozumiałem to złe / ktore uczynił Eliásyb kwoli Tobiaszowi / iż mu zbudowáł gmách w śieniách 8 domu Bożego. ✤ Co mi się bárzo nie podobáło : Przetoż wyrzućiłem

a Nehem. 8. 1.
b 5 Moj 23. 3.
c 4 Moj. 22. 5. Jozue. 24. 9.
d 4 Moj 23. 7.
e 4 Moj 18. 21.

wßyſtkie naczynia domu Tobiaßowego precż z onegoż gmáchu. 9 Y rozkazałem oczyśćić one gmáchy / y wniosłem tám záś naczynia domu Bożego/dáry y kádźidło.

10 Nád tom śie dowiedźiał / że dźiały Lewitom nie były oddawáne: á iż śie Lewitowie y ſpiewacy/ ktorzy pilnowáli prace / rozbiegli káżdy do roli ſwojey. 11 Przetoż zgromiłem Przełożone / mowiąc; Przecżże opußcżamy dom Boży ? A ták zebrawßy je / poſtáwiłem je ná miejſcách ich. 12 A wßyſtek Judá przynośili dźieśięćiny zbożá,/y moßczu/y świeżey oliwy do ſkárbu. 13 Y poſtánowiłem Podſkárbie nád ſkárbámi; Selemiaßá Kápłáná / y Sádoká náucżonego w piśmie / y Fádájaßá z Lewitow : á przy nich Hanáná/ Syná Záchurowego / Syná Mátániaßowego : bo je zá wierne miáno. A ich powinność byłá / dźiały rozdawáć brácij ſwojey. 14 Wſpomni ná mie o Boże moj dla tego ! á nie wymázuj dobrocżynnośći mojich ktorem cżynił przy domu Bogá mego/y przy obrzedách jego.

15 W One dni /widźiałem w Judźie tłocżące práſy w Sábbát/ y noßące ſnopy/ktore kłádli ná oſły/ tákże y winne groná y figi/y wßelki ćiężar / á przynoßące do Jeruzalem w dźień Sábbátu / y zgromiłem je onegoż dniá,/ktorego przedawáli żywność. 16 Tákże Tyryjcżycy / ktorzy mießkáli w nim/ przynośili ryby/y rozmájite towáry : á przedawáli w Sábbát Synom Judá / y w Jeruzalemie. 17 Przetożem zgromił przełożone w Judźie / mowiąc do nich : Coż to jeſt zá niepráwość ktorey śie dopußcżaćie gwałcąc f dźień Sábbátu ? 18 Yzali nie tegż cżynili Ojcowie wáßy/przez co Bog náß przywiodł ná nas to wßyſtko złe / y ná to miáſto ? á wy przycżyniaćie gniewu ná Jzráelá/gwałcąc Sábbát.

f 2 Moj. 20. 8. 3 Moj. 19. 30.

19 A Gdy okrył ćień bramy Jeruzalemſkie przed Sábbátem/ rozkazałem zámknąć wrotá ,/y nie kazałem ich otwarzáć / áż po Sábbáćie : á *niektore* z ſług mojich poſtáwiłem w bramách/ żeby nie wnoßono żadnych brzemion w dźień Sábbátu. 20 Przetoż zoſtáli przez noc kupcy y przedawájący towáry rozmáite / przed miáſtem Jeruzalemſkim/raz y drugi. 21 Przećiwko ktorym oświadcżyłem śie / y rzekłem do nich : Przecż wy zoſtawaćie przez noc zá murem ? Ucżynićieli to więcey/ śćiągnę rękę ná was g. *A ták* od onego cżáſu nie przychodźili w Sábbát. 22 Y rozkazałem Lewitom/ áby śie ocżyśćili/ á przyßedßy ſtrzegli bram : y świećili dźień Sábbátu. Y dla tego wſpomni ná mie o Boże moj / á bądź mi miłośćiw/według obfitośći miłośierdźia twego.

g I. Kázał was pojimáć.

23 W Tychże dniách ujrzałem też Zydy/ktorzy ſobie pojeli żony Azotyckie/ Ammonickie/Moábſkie. 24 A Synowie ich ná poły mowili po Azotcku/ nie umiejąc mowić po Zydowſku / ále według języká ſwego narodu. 25 Przetożem je zgromił/ y przeklinałem je / y biłem niektore z nich/ á rwałem je zá włoſy ; y poprzyśiągłem je przez Bogá / áby nie dawáli corek ſwojich Synom ich / áni bráli corek ich Synom ſwym/y ſobie. 26 Jzaliż nie przez to zgrzeßył Sálomon Krol h Jzráelſki ? choć miedzy wiela narodow nie było Królá i jemu podobnego ? ktory był miły Bogu ſwemu / ták / że go Bog poſtánowił Krolem nád wßyſtkim Jzráelem : przećie y tego przywiodły niewiáſty cudzoźiemſkie do grzechu. 27 A wam izali pozwolimy/żebyśćie śie dopußcżáli tey wielkiey złośći ? á wyſtępowáli przećiwko Bogu náßemu / pojmując żony cudzoźiemſkie? 28 Lecż *jeden* z Synow Joiády/Syná Eliáſybá/Kápłáná naywyżßego / był źięćiem Sánbállátá Horończyká/y wygnałem go od śiebie. 29 Wſpomniże ná to o Boże moj / przećiw tym/ ktorzy plugáwią Kápłáńſtwo/y umowę Kápłáńſką/ y Lewitſką! 30 Przetożem je ocżyśćił od wßelkiego cudzoźiemcá / y poſtánowiłem porządki Kápłánom/y Lewitom/káżdemu pracy jego. 31 Y ku noßeniu drew do *ofiar* cżáſow poſtánowionych / tákże y pierwoćin.

Wſpomniże ná mie Boże moj ku dobremu.

h 1 Krol. 11. 1. 1 Krol. 3. 12. 2 Krol. 1. 12.

KSIEGI ESTERY.

W Tych Kśięgách opisuje śię / co śię stáło Żydom pozostáłym w Perskim Páństwie zá pánowánia Asswerusá Królá. Który odrzućiwszy żonę swą Wásty dla nieposłuszeństwá / Esterę pánienkę żydowską / á Synowicę Márdocheuszowę / zá żonę pojął : Gdźie Hámán Agágejczyk / człowiek zły / ále wielką łáskę u Królá májący / obráziwszy śię ná Márdocheuszá / że mu śię nie kłániał / ná wytrácenie wszystkiego ludu żydowskiego udał śię / zá pozwoleniem Krolewskim. Lecz Bog dobrotliwy / zmiłowawszy śię nád ludem swym / nie tylko ten mord / zá stárániem Krolowey Estery od żydow oddalił / ále też ná sámego Hámáná / y innych nieprzyjaćioł żydowskich / głowę obroćił ; á Márdocheuszá wywyższył. A zámykáją w sobie te Kśięgi dźieje jákoby dwudźiestu lat.

ROZDZIAŁ I.

Krol Asswerus wielmożność swoje Kśiążętom y ludowi, długo je częstując, okázuje. 9. Krolowa Wásty ná krolewskie rozkazánie ná uczte stáwić śię nie chce. 13. z kąd ją Krol, nárádźiwszy śię z swymi, porzućił, y żony, áby mężom posłuszne były, rozkazał.

1 Stáło śię zá dni Asswerusá a (ktory Asswerus krolował od Indyjey / áż do Murzyńskiey źiemi / nád stem y dwudźiestą y śiedmią krájin) 2 Że zá onych dni / gdy śiedźiał Krol Asswerus ná stolicy krolestwá swego / ktora byłá w Susán mieśćie stołecznym: 3 Roku trzećiego krolowánia swego / spráwił u śiebie uczte / ná wszystkie Kśiążętá swoje / y sługi swoje: ná Hetmány / z Persow y z Medow / ná Przełożone y ná stárosty onych krájin. 4 Pokázując bogáctwá / y chwałę krolestwá swego / y zacność á ozdobę wielmożnośći swojey / przez wiele dni; *miánowićie* przez sto y ośmdźieśiąt dni. 5 (A gdy śię dokończyły dni one / uczynił Krol ná wszystek lud / cokolwiek było w Susán w mieśćie stołecznym / od nawiętszego áż do namniejszego / uczte *przez* śiedm dni / ná Sali w ogrodźie przy páłácu Krolewskim.) 6 *Opony* białe / źielone y hiácyntowe záwieszono ná sznurách biśiorowych / y szárłatnych / ná kolcách srebrnych / y ná słupách mármurowych: łożá złote / y srebrne ná tle kryształowym / y Mármurowym / y Párynowym / y Sochárowym. 7 A napoj dawano w naczyniu złotym / á to w naczyniu co raz innym: y winá krolewskiego dostátkiem / jáko przystało ná Krolá. 8 Ale do pićiá / według ustáwy / nikt nie przymuszał. Abowiem ták był rozkazał Krol wszystkim rządcom domu swego / áby czynili według woli káżdego.

9 Wásty też Krolowa spráwiłá uczte ná białe głowy / w domu krolewskim / Krolá Asswerusá. 10 A dniá śiodmego / gdy sobie Krol podweselił winem / rzekł do Mechumáná / Bysthá / Hárboná / Bygtá / y Abágtá / Zetárá / y Chárchásá / do śiedmi komornikow / ktorzy służyli przed obliczem Krolá Asswerusá: 11 Aby przywiedli Wásty Krolową przed oblicze krolewskie / w koronie krolewskiey ; chcąc pokázáć narodom y Kśiążętom piękność jey: bo bárzo piękna byłá. 12 Ale niechćiáłá Krolowa Wásty przyść ná rozkazánie krolewskie / opowiedźiáne przez komorniki. Przetoż rozgniewał śię Krol bárzo / á gniew jego zápalił śię w nim.

13 Tedy rzekł Krol do Mędrcow / rozumiejących czásy. (Bo táki był zwyczaj przedkładáć b *spráwy* krolewskie wszystkim biegłym w práwách y w sądách: 14 A nabliższymi je° byli Chársená / Setár: Admátá / Társys / Meres / Mársená / Memuchán / śiedm Kśiążąt Perskich y Medskich / ktorzy pátrzáli ná oblicze krolewskie / y śiadáli ná pierwszym miejscu w krolestwie) 15 Co czynić podług práwá z Krolową Wásty / przeto iż nie uczyniłá rozkazá-

a *Jedni rozumieją że to był Dáryjusz Syn Hystáspisá, drudzy że Xerxes, Syn jego.*

b *t. Rádźić śię biegłych w práwie.*

34 dwáj. ✣ Synow Elámá drugiego/ tyśiąc dwieśćie pięćdźieśiąt y cżterej. 35 ✣ Synow Hárymowych/ trzy stá y dwádźieśćiá. 36 ✣ Synow Jerechowych/ trzy stá cżterdźieśći y pięć. 37 ✣ Synow Lodowych/ Hádydowych/ y Onowych/ śiedm set y dwádźieśćiá y jeden. 38 ✣ Synow Senáá/ trzy tyśiące dźiewięć set y trzydźieśći.

39 KApłánow. Synow Jedájaszowych / z domu Jesuj / dźiewięć set śiedmdźieśiąt y trzej. 40 ✣ Synow Immerowych / tyśiąc pięćdźieśiąt y dwáj. 41 ✣ Synow Fássurowych/ tyśiąc dwieśćie cżterdźieśći y śiedm. 42 ✣ Synow Hárymowych / tyśiąc y śiedmnaśćie. 43 ✣ Lewitow. Synow Jesuego/ y Kádmielowych/ Synow Hodáwiaszowych / śiedmdźieśiąt y cżterej. 44 ✣ Spiewakow. Synow Asáfowych/ sto cżterdźieśći y ośm. 45 ✣ Odźwiernych. Synow Sállumowych/ Synow Aterowych/ Synow Tálmonowych / Synow Akkubowych/ Synow Hátytowych/ Synow Sobájowych/ sto trzydźieśći y ośm. 46 ✣ Z Netynejczykow. Synow Sychá/ Synow Chásufá/ Synow Tábbáotá. 47 ✣ Synow Kerosá/ Synow Syáá / Synow Fádoná. 48 ✣ Synow Lebáná / Synow Hágábá / Synow Sálmájá. 49 ✣ Synow Hánáná/ Synow Giddelá/ Synow Gácherá. 50 ✣ Synow Ráájaszá/ Synow Rezyná/ Synow Nekodá. 51 ✣ Synow Gázámá / Synow Uzy / Synow Fáseáchá. 52 ✣ Synow Besájá/ Synow Mechunimá/ Synow Nefusesymá. 53 ✣ Synow Bákbuká/ Synow Chákufá/ Synow Chárchurá. 54 ✣ Synow Básluta/ Synow Mechidá/ Synow Chársá. 55 ✣ Synow Bárkosá/ Synow Syserá/ Synow Támáchá. 56 ✣ Synow Nezyáchá/ Synow Chátyfá. 57 ✣ Synow sług Sálomonowych. Synow Sotájá/ Synow Soferátá/ Synow Perudá. 58 ✣ Synow Jáhálá / Synow Dárkoná / Synow Giddelá. 59 ✣ Synow Sefátyaszá/ Synow Chátylá/ Synow Pocherétá z Hásebájim/ Synow Amoná. 60 ✣ Wszystkich Netynejczykow / y Synow sług Sálomonowych / trzy stá dźiewięćdźieśiąt y dwáj.

61 A Ci są ktorzy wyszli z Telmeláchu/ z Telchársá/ Cherub/ Addán/ y Immer : ále nie mogli okazáć domu Ojcow swojich / y naśienia swego/ jesli z Izráelá byli. 62 ✣ Synow Delájaszowych / Synow Tobiaszowych/ Synow Nekodowych sześć set cżterdźieśći y dwá. 63 ✣ A z Kápłánow Synowie Hobájowi/ Synowie Kozowi / Synowie Bárzylájego / ktory był pojął z corek Bárzylájá Gáláádczyká żonę / y náźwány był od imienia ich. 64 ✣ Ci szukáli opisánia swego / wywodząc rod swoj/ ále nie ználeźli ; Przetoż zruceni są z Kápłáństwá. 65 ✣ Y zákazał im Tyrsátá/ áby nie jedli z rzeczy naświętszych ; áżby powstał Kápłán z Urym / y z Thummim. 66 ✣ Wszystkiego zgromádzenia/ w jednym poczćie *było* cżterdźieśći tyśięcy / dwá tyśiącá/ trzy stá y sześćdźieśiąt. 67 ✣ Oproćz sług ich / y służebnic ich / ktorych było śiedm tyśięcy/ trzy stá trzydźieśći y śiedm : á miedzy nimi *było* śpiewakow y śpiewaczek / dwieśćie y cżterdźieśći y pięć. 68 ✣ Koni ich/ śiedm set/ trzydźieśći y sześć : mułow ich dwieśćie / cżterdźieśći y pięć. 69 ✣ Wielbłądow cżtery stá trzydźieśći y pięć : osłow sześć tyśięcy/ śiedm set y dwádźieśćiá.

70 A Niektorzy przedniejszy z domow Ojcowskich/ dawáli ná robotę : Tyrsátá [c] dał do skárbu złotá tyśiąc łotow / czasz pięćdźieśiąt/ szat Kápłáńskich pięć set y trzydźieśći. 71 ✣ Niektorzy też z przedniejszych *domow* Ojcowskich dáli do skárbu ná robotę złotá dwádźieśćiá tyśięcy łotow / á śrebrá grzywien dwá tyśiącá y dwieśćie. 72 ✣ A co dał inszy lud / *było* złotá dwádźieśćiá tyśięcy łotow / á śrebrá dwá tyśiącá grzywien : á szat Kápłáńskim / sześćdźieśiąt y śiedm. 73 ✣ A ták ośiedli Kápłáni / y Lewitowie/ y Odźwierni/ y Spiewacy/ y lud pospolity/ y Netynejczycy / y wszystek Izráel / miástá swoje. A [d] *gdy* nástał mieśiąc śiodmy / byli Synowie Izráelscy w mieśćiech swojich.

c T. *Nehemiasz jáko niżey Rozd.* 8. 9.

d T. *Roku świętego.*

ROZDZIAŁ VIII.

Ezdrasz zakon Boży przed ludem

głośno

głośne czyta. 9. Lud słysząc go, bárzo śię smuci, lecz go Ezdrasz z Nehemiaszem cieszą. 14. zátym święto Namiotow z weselem obchodzą.

1 Zebrał śię tedy wszystek lud jednostájnie ná ulicę / ktora jest przed Bramą Wodną : y rzekli do Ezdraszá náuczonego w piśmie / áby przyniosł Księgi zakonu Mojżeszowego / ktory był przykazał PAN Izráelowi. 2 ♣ Tedy przyniosł Ezdrasz Kápłan Zakon / przed ono zgromádzenie / mężow y niewiast / y wszystkich / ktorzyby rozumnie słucháć mogli: *A dźiało śię to* dniá pierwszego / mieśiącá śiodmego. 3 ♣ Y czytał w nim ná oney ulicy / ktora jest przed a Bramą Wodną / od poránku áż do południá / przed mężámi y niewiástámi / y ktorzy zrozumieć mogli: á uszy wszystkiego ludu obrocone były do Księgi Zakonu. 4 ♣ Ystał Ezdrasz náuczony w piśmie ná Kázálnicy / ktorą byli zgotowáli ná to : á podle niego stał Máttytyasz y Semá / y Anájasz / y Uryasz / y Helkiasz / y Máásyasz / po práwey ręce jego : á po lewey *ręce* jego / Fedájasz / y Misáel / y Málchiasz / y Cháşum / y Chásbádáná / Zácháryasz / *y* Mesullám. 5 ♣ Otworzył tedy Ezdrasz Księgi przed oczymá wszystkiego ludu : Bo stał wyżey niż wszystek lud: A gdy je otworzył / wszystek lud powstał. 6 ♣ Y błogosłáwił Ezdrasz PANu Bogu wielkiemu / á wszystek lud odpowiádał Amen / Amen / podnosząc ręce swoje : á náchyliwszy głowy / kłaniáli śię PANu twarzą ku źiemi. 7 ♣ Tákże y Jesuá / y Báni / y Serebiasz / Jámin / Chákkub / Sábbetáj / Hodyasz / Máásyasz / Kelitá / Azáryasz / Jozábád / Chánán / Felájasz / y Lewitowie / náuczáli ludu Zakonu : á lud *stał* ná miejscu swym. 8 ♣ Bo czytáli w Księgách zákonu Bożego wyráźnie / á wykłádájąc zmysł / objaśniáli to co czytáli.

9 Zátym Nehemiasz (*ten jest* b Tyrsátá) y Ezdrasz Kápłan / náuczony w piśmie / y Lewitowie / ktorzy uczyli lud / rzekli do wszystkiego ludu : Ten dźień poświęcony jest PANU Bogu wászemu / nie smęćcież śię / áni płáczćie : (Bo płákał wszystek lud / słysząc słowá Zakonu) 10 ♣ Y rzekł im : Idźćie / jedzćie rzeczy tłuste / á pijćie napoj słodki / á posyłajćie cząstki tym / ktorzy sobie *nic* nie ná gotowáli / ábowiem święty jest dźień PANU nászemu : Przetoż śię nie frásujćie : Abowiem wesele Páńskie jest siłą wászą. 11 ♣ A gdy Lewitowie uczynili milczenie miedzy wszystkim ludem / mowiąc / Milczćież / bo dźiśiáj święty jest / á nie smęććie śię. 12 ♣ Tedy odszedł wszystek lud / áby jedli y pili / y áby *innym* cząstki posyłáli / y weselili śię bárzo : Przeto / że zrozumieli słowá / ktorych ich náuczano.

13 Potym zebráli śię dniá drugiego przednieyszy *domow* Ojcowskich / ze wszystkiego ludu / Kápłáni / y Lewitowie / do Ezdraszá náuczonego w piśmie / áby wyrozumieli słowá Zakonu. 14 ♣ Y náleźli napisano w Zakonie / że rozkazał PAN przez c Mojżeszá / áby mieszkáli Synowie Izráelscy w kuczkách / w Swięto uroczyste / mieśiącá śiodmego: 15 ♣ A izby to opowiedźiano y obwołano / we wszystkich mieśćiech ich / y w Jeruzalem / mowiąc : Wynidźćie ná gorę / á nánośćie gáłęźia oliwnego / y gáłęźia sosnowego / y gáłęźia myrtowego / y gáłęźia pálmowego / y gáłęźia drzewá gęstego / ábyśćie poczynili Kuczki / jáko jest nápisano. 16 ♣ Przetoż wyszedł lud / á nánośili / y poczynili sobie Kuczki / káżdy ná dáchu swym / y w śieniách swych / y w śieniách domu Bożego / y ná ulicy brámy wodney / y ná ulicy brámy Efrájimowey. 17 ♣ A ták náczyniło Kuczek wszystko zgromádzenie / ktore śię wrоćiło z niewoli : y mieszkáli w Kuczkách : (choć tego nie czynili Synowie Izráelscy / ode dni Jozuego Syná Nunowego / áż do dniá onego) y było wesele bárzo wielkie. 18 ♣ A *Ezdrasz* czytał w Księgách zákonu Bożego ná káżdy dźień / od pierwszego dniá / áż do dniá ostátniego : y obchodźili Swięto uroczyste przez śiedm dni / á dniá osmego *było* zgromádzenie według zwyczáju.

a Nehe. 3. 26.

b I. Przełożony.

c 2 Moj. 23. 16. 3 Moj 23. 34. 5 Moj 16. 13.

ROZDZIAŁ. IX.

Lud Izráelski z słuchánia Zakonu

Boże-

Bożego, grzechy uznawa, y jáwną pokutę czynią. 4. Modlitwa ich, w ktorey dobrodźiejstwá Boże wysławiáją. 16. sámi śiebie obwiniáją. 20. miłośierdźie Páńskie opowiádáją. 32. y áby Bog gniew swoj y karánie od nich odwroćił, proszą.

1 POtym dniá dwudźiestego / y czwartego / tegoż miesiącá / zgromádźili śię Synowie Izráelscy / y pośćili w worzech / y posypáli śię prochem. 2 ♣ A odłączyło śię naśienie Izráelskie od wszystkich cudzoziemcow / á stánąwszy wyznawáli grzechy swe / y nieprawośći Ojcow swych. 3 ♣ Y powstáli ná miejscách swych / á czytáli Księgi Zakonu PANá Bogá swego / czterykroć przez dźień a / y cztery kroć wyznawáli / á kłaniáli śię PANV Bogu swemu. 4 ♣ Zátym stáneli ná stopniách Lewitow / Jesuá y Báni / Kádmiel / Sebániasz / Bunni / Serebiasz / Báni / Chenáni: á wołáli głosem wielkim do PANá Bogá swego. 5 ♣ Y mowili Lewitowie / Jesuá / y Kádmiel / Báni / Hásábneiasz / Serebiasz / Odyjasz / Sebániasz / Petáchiasz: Wstańćie / błogosławćie PANV Bogu wászemu od wieku áż ná wieki: A niech błogosławią imieniowi twojemu chwalebnemu / y wywyższonemu / nád wszelkie błogosławieństwo y chwałę. 6 ♣ Ty PANie sam / ty sam / tyś uczynił b niebo / niebá niebios / y wszystko wojsko ich / ziemię / y wszystko co jest ná niey / morza / y wszystko co w nich jest; á ty obżywiasz to wszystko / á wojská niebieskie tobie śię kłániáją. 7 ♣ Tyś jest PANie Boże / ktoryś wybrał Abrámá / á c wywiodłeś go z Ur Cháldejskiego / y dałeś mu imię d Abráhám. 8 ♣ Y ználazłeś serce jego e wierne przed obliczem twojim / y uczyniłeś z nim przymierze / że dasz ziemię Chánánejczyká / Hettejczyká / Amorrejczyká / y Ferezejczyká / y Jebuzejczyká / y Gergezejczyká / że ją dasz naśieniu f jego / y ziśćiłeś słowá twoje: boś ty sprawiedliwy. 9 ♣ Wejrzałeś záiste ná g utrapienie Ojcow nászych w Egipćie / á wołánie ich wysłuchałeś nád 10 morzem czerwonym. ♣ A pokázowałeś znáki h / y cudá ná Fáráonie / y ná wszystkich sługách jego / y ná wszystkim ludu ziemie jego / boś poznał / że sobie hárdźie postępowáli przećiwko nim / y uczyniłeś sobie imię / jáko śię to dźiś pokázuje. 11 ♣ Y rozdźieliłeś morze i przed nimi / á przeszli przez pośrzodek morzá po suszy: á te ktorzy je gonili / wrzućiłeś w głębokośći / jáko kámień w wody gwałtowne. 12 ♣ A w słupie obłokowym prowádźiłeś je k we dnie / á w słupie ognistym w nocy: ábyś im oświecał drogę ktorą iść mieli. 13 ♣ Potymeś ná gorę Synáj zstąpił / l y mowiłeś do nich z niebá / á dałeś im Sądy práwe / y Zakony práwdźiwe / ustáwy / y roskazánia dobre. 14 ♣ Y Sábbát twoj święty oznajmiłeś im / á przykazánia / y ustáwy y zakon wydałeś im przez Mojżeszá sługę twego. 15 ♣ Dałeś im też chleb w głodźie ich z niebá / y wodęś im z skáły wywiodł m w prágnieniu ich: á rozkazałeś im / áby szli / y pośiedli ziemię / o ktorąś podniosł rękę twą / że im ją dasz.

16 ALe oni y Ojcowie nászy hárdźie sobie poczynáli / y zátwárdźili kárk swoj / y nie słucháli rozkazánia twego. 17 ♣ Owszem niechćieli słucháć / áni wspomnieli ná cudá twoje / ktoreś czynił przy nich: ále zátwárdźiwszy kárk swoj / postánowili sobie n wodzá / chcąc śię wroćić w niewolą swoję / w uporze swojim. ♣ Lecz ty o Boże miłośćiwy o łáskáwy / y miłośierny / nie skwápliwy / y wielkiego miłośierdźia / nie opuśćiłeś ich. 18 ♣ Náwet gdy sobie uczynili ćielcá p ulanego / mowili: Ten jest Bog twoj / ktory ćię wywiodł z ziemie Egipskiey / y dopuśćili śię bluźnierstw wielkich. 19 ♣ Ty jednák dla litośći twojich wielkich / nie opuśćiłeś ich ná puszczy: Słup q obłokowy nie odstąpił od nich we dnie / prowádząc je w drodze: áni słup ognisty w nocy / oświecájąc je / y drogę ktorą iść mieli. 20 ♣ Nád to duchá twojego dobrego dałeś im, áby je uczył / y r mánny twojey nie odjąłeś od ust ich / y wodę dałeś im w prágnieniu ich. 21 ♣ A ták przez s czterdźieśći lat żywiłeś je ná puszczy: ná

niczym

a H. Przez czwartą część dniá.
b 1 Moj. 1. 1.
c 1 Moj. 11.31. 32. y 12.1.
d 1 Moj. 17. 6.
e 1 Moj. 15. 6.
f 1 Moj. 12. 7. y 13.15 y 15.18 y 17.8. y 26.4.
g 2 Moj. 3. 7. y 14.10.
h 2 Moj. 7. y 8. y 9. y 10. y 11. y 12. y 13. y 14.
i 2 Moj. 14.22.
k 2 Moj. 13.21.
l 2 Moj. 19.20. y 20.1.
m 2 Moj. 16.14. y 17.6. 4 Moj. 20. 9.
n 4 Moj. 14. 4.
o 2 Moj. 34. 7. 4 Moj. 14.18.
p 2 Moj. 32. 1.
q 2 Moj. 13.28. 4 Moj. 40.38.
r 4 Moj. 11.17. Josue. 5. 12.
s 2 Moj 16.35 5 Moj 2.7.

niczym im nie zchodziło: szaty ich nie zwiotszały/ y nogi ich nie napuchły. 22 Y podałeś im krolestwá/ y narody ktoreś rozegnał po kątách/ ták/ że posiedli ziemię Sehonowę y ziemię Królá Heseboińskiego/ y ziemię Ogá Krolá Bázáńskiego. 23 A Syny ich rozmnożyłeś jáko gwiazdy niebieskie/ y wwiodłeś je do ziemie/ o ktorey mawiał Ojcom ich/ że wnidą y posiędą ją. 24 Bo przyszedszy Synowie ich posiedli tę ziemię/ gdyś poniżył przed nimi obywátele oney ziemie Chánánejczyki/ y podałeś je w rece ich/ y Krole ich/ y narody oney ziemie/ áby się z nimi obchodzili według woli swojey. 25 Pobráli tedy miástá obronne/ y ziemię tłustą: y posiedli domy pełne wszelkich dobr; studnie wykopáne/ winnice/ oliwnice/ y drzew rodząjnych bárzo wiele: á jedli/ y byli násyceni/ y otyli/ y opływáli w roskoszy z dobroći twojey wielkiey. 26 Ale gdy ćię rozdraźnili/ y stáli się odpornymi/ zárzućiwszy zakon twoj w tył swoj/ á Proroki twoje pobili/ ktorzy się oświadczáli przed nimi/ áby je náwroćili do ciebie: y dopuszczáli się bluźnierstwá wielkiego. 27 Podałeś u je w rece nieprzyjaciołom ich/ ktorzy je ztrapili. A gdy czásu utrapienia swego wołáli do ciebie/ tyś je z niebá wysłuchał/ á według litości twojich wielkich/ dawałeś im wybáwićiele/ ktorzy je wybawiáli z rąk nieprzyjaciół ich. 28 W tym/ gdy trochę odpoczęli/ znowu czynili złość przed twarzą twoją: przetoż opuśćiłeś je w rece nieprzyjaciół ich/ áby pánowáli nád nimi: Lecz gdy się z nowu náwroćili/ á wołáli do ciebie/ tyś je z niebá wysłuchał/ y wybáwiłeś je według litości twojich/ przez wiele czásow. 29 Y oświadczałeś się przed nimi/ ábyś je náwroćił do zakonu swego: ále oni sobie hárdzie poczynáli/ á nie słucháli przykazań twojich/ owszem przećiw sadom twojim grzeszyli ktore gdyby człowiek x czynił/ żyłby przez nie: Ale uchyláją rámion swych/ kárk swoj zátwárdzili/ y nie słucháli. 30 Wszákżeś ty im folgował przez wiele lat: oświadczájąc y się przed nimi Duchem twym przez Proroki twoje: á gdy nie słucháli/ podałeś je w rece narodow onych ziem. 31 Ale dla litości twojich wielkich/ nie dałeś ich ná wytrácenie/ ániś ich opuśćił/ boś ty Bog łáskáwy y miłośierny.

32 Teraz tedy o Boże nász/ Boże wielki/ możny/ y straszny/ ktory strzeżesz przymierza y miłośierdzia/ niech nie będzie máłe przed tobą káżde z utrapienie/ ktore przyszło ná nas/ ná Krole násze/ ná Kśiażetá násze/ y ná Kápłány násze/ y ná Proroki násze/ y ná Ojce násze/ y ná wszystek lud twoj ode dni Krolow Assyryjskich/ áż do dniá tego. 33 Acześ ty jest a spráwiedliwy we wszystkim tym co przyszło ná nas: boś spráwiedliwie uczynił/ á mysmy niezbożnie czynili. 34 Y Krolowie nászy/ Kśiażetá nászy/ Kápłáni nászy/ y Ojcowie nászy nie pełnili zakonu twego/ y nie przestrzegáli przykazań twojich/ y świádectw twych/ ktorymiś się oświadczał przed nimi. 35 Bo oni w krolestwie swym/ y w dobroći twojey wielkiey/ ktoraś im pokazał/ y w ziemi przestronney y tłustey ktoraś im był dał nie służyli tobie/ áni się odwroćili od spraw złych swojich. 36 Oto/ mysmy dziś niewolnikámi/ y ziemiá ktoraś dał Ojcom nászym/ áby jedli owoc jey/ y dobrá jey/ otosmy niewolnikámi w niey. 37 Już urodzáje swoje obfite wydawa Krolom/ ktoreś postánowił nád námi/ dla grzechow nászych: pánują nád ćiáły nászymi/ y nád bydłem nászym/ według woli swey/ ták/ żesmy w wielkim ućiśnieniu. 38 Wszák że w tym wszystkim czynimy mocne przymierze/ y zápisujemy je, ktore pieczętują Kśiażetá nászy/ Lewitowie nászy/ y Kápłáni nászy.

Rozdział X.

Liczbá przednieyszych z ludu, zá ktorych powodem odnowione było przymierze z Bogiem. 30. Sposob potwirdzenia tego przymierza, y obowiązki przy nim uczynione.

1 A Ktorzy pieczętowáli/ ći byli, Nehemiasz a Tyrsátá/ Syn Háchaliaszow/ y Sedekiasz/ Sárájasz/

Marginalia: s 5 Moj. 8. 4. — y 2 Krol. 17. 13. 2 Kron. 36. 15. — z 1. Nie lekce sobie waż utrapienia. — a 5 Moj. 32. 4. Dán. 9. 14. — u Sędź. 2. 14. y 3. 1. — x 3 Moj 28. 5. Ezech. 10. 11. Rzym. 10. 5. Gálát. 3. 12. — a Nehe. 9. 30.

3 jasz/Azáryasz/Jeremiasz. ✣ Fásur/ 4 Amáryasz. Málchiasz. ✣ Háttus/Se- 5 bániás/Mállach. ✣ Hárym/Mere- 6 mot/Obádyasz. ✣ Dániel/Gynne- 7 ton/Báruch. ✣ Mesullám/Abiasz/ 8 Miámin. ✣ Máázyasz/Bilgái/Se- 9 májasz. Ci byli Kápłáni. ✣ A Lewi- towie byli/Jesuá Syn Azániaszow/ 10 Binnui z Synow Chenádádowych/ 11 Kádmiel. ✣ Bráćia też ich; ✣ Se- 12 bániasz/ Odyjasz / Kelitá / Felejasz/ 13 Chánán. ✣ Michá/ Rechob/Hásá- 14 biasz. ✣ Záchur/ Serebiasz/Sebá- 15 niasz. ✣ Odyjasz/Báni/Beninu. ✣ 16 Przedniejszy z ludu: Fáros/ Páchát- 17 moáb / Eláni / Záttu / Báni. ✣ 18 Bunni/Azgád/Bebáj. ✣ Adoniasz/ 19 Bygwáj/Adyn. ✣ Ater/Ezechiasz/ 20 Azur. ✣ Chodyasz/Hásum/Besái. ✣ 21 Háryf/Anátot/Nebáj. ✣ Mágpiás/ 22 Mesullám/ Chesir. ✣ Mesezábel/ 23 Sádok/Jáddua. ✣ Pelatyasz/Chá- 24 nán/Anájasz. ✣ Ozeasz/Hánániasz/ 25 Hásub. ✣ Hálloches/Pilchá/Sobek. 26 ✣ Rehum / Hásábná / Máásejász. 27 ✣ Y Achiasz / Chánán / Anán. ✣ Málluch/ Hárym/Báááná.

28 Także y inny z ludu : Kápłáni/ Lewitowie/ Odźwierni / Spie- wacy/ Netynejczycy; y wszyscy kto- rzy się odłączyli od narodow onych ziem/do Zakonu Bożego: Zony ich/ Synowie ich/y corki ich : wszelki u- 29 miejętny y rozumny. ✣ Chwyćiwszy się tego z bráćią swą / y z przedniej- szymi ich przychodźili obowiązując się przeklęctwem / y przysięgą / że chcą chodźić w Zakonie Bożym/ktory jest podány przez b Mojżeszá/sługę Bo- żego/y chcą strzedz/á czynić wszystkie przykazánia PAná Bogá nászego/ 30 y sądy jego/y ustáwy jego. ✣ A że nie damy corek nászych narodom oney c źiemie / y corek ich bráć nie będźie- 31 my Synom nászym. ✣ Ani od naro- dow oney źiemie / ktorzyby nam przynośili jákie towáry / ábo jákie zboje w dźień Sábbátu d náprze- daj / bráć od nich będźiemy w Sáb- bát/ ani w dźień święty : A / że zá- niechamy roku śiodmego e śiania roli y wyćiągánia wszelákiego dłu- 32 gu. ✣ Postánowiliśmy też miedzy sobą práwo/ábyśmy dawáli po trze- ćiey częśći sykłá ná każdy rok ná po- 33 trzebę domu Bogá nászego. ✣ Ná chleby pokłádne/y ná Ofiárę f ustá- wiczną / y ná cáłopalenia ustáwi- czne w Sábbáty / w pierwsze dni mieśiącá / g w święta uroczyste / y ná rzeczy święte / y ná ofiáry zá grzech / ku oczyśćieniu Izráelá / y ná wszeláką potrzebę domu Bogá 34 nászego. ✣ Rzućiliśmy też losy około noszenia drew/miedzy Kápłány/Le- wity / y miedzy lud / áby ich doda- wáli do domu Bogá nászego/ według domow Ojcow nászych/náczásy ná- znáczone/od roku do roku : áby go- rzáło ná Ołtarzu PANA Bogá nászego / jáko jest nápisano h w Zá- 35 konie. ✣ Tákże áby przynośili pier- worodztwá i źiemie nászey / y pier- worodztwá wszelkiego owocu ká- żdego drzewá/ od roku do roku/ do do- 36 mu PAńskiego. ✣ Do tego pierwo- rodztwá Synow nászych / y bydeł nászych / jáko nápisáno k w Zako- nie / y pierworodztwá wołow ná- szych/y owiec nászych : żeby przyno- śili do domu Bogá nászego/ Kápłá- nom służącym w domu Bogá násze- 37 go. ✣ Nád to pierwoćiny część l ná- szych / y podnoszonych ofiar nászych/ y owoce wszelkiego drzewá / moszczu/ y oliwy świeżey / áby przynośili Kápłánom do gmáchow domu Bo- gá nászego/ y dźieśięćinę m źiemie nászey / Lewitom : á ćiż Lewitowie wybieráć będą te dźieśięćinę we wszystkich mieśćiech robot nászych. 38 ✣ A będźie Kapłán/Syn Aáronow przy Lewitách / gdy Lewitowie te dźieśięćinę odbieráć będą : á Lewi- towie n wniosą dźieśięćinę z dźie- śięćiny do domu Bogá nászego / do 39 komor w domu skárbnice. ✣ Bo do tych komor odnośić będą Synowie Izráelscy/y Synowie Lewiego/ofiá- rę zboża / moszczu / y oliwy świeżey/ gdźie są naczynia świątnice/ y Ká- płáni służący / y odźwierni / y śpie- wacy : ábyśmy nie opuszczáli domu Bogá nászego.

ROZDZIAŁ XI.

Z káżdego dźieśiątky jednego, coby mieszkał w Ieruzalem, przez los o- brawszy, inni wszyscy do drugich miast Iudskich náznáczeni.

Margin notes: b Jana. 1. 17. c 2 Moj. 34. 16. 5 Moj. 7. 3. d 1 Moj. 20. 10. 2 Moj. 34. 21. 3 Moj. 23. 2. e 5 Moj. 5. 12. 2 Moj. 23. 10. 3 Moj. 25. 4. 5 Moj. 15. 1. f 4 Moj. 28. 5. g 4 Moj. 28. 3. h 3 Moj. 6. 9. 12. i 2 Moj. 23. 19. 3 Moj. 19. 23. k 2 Moj. 13. 2. 4 Moj. 3. 13. y 8. 17. l 3 Moj. 23. 17. 4 Moj. 15. 19. y 18. 12. 5 Moj. 18. 4. m 4 Moj. 18. 24. n 4 Moj. 18. 26.

Miesz-

1 MJeßkáli tedy przedniejßy z ludu w Jeruzalem / á inny lud miotáli losy / áby wźięli dźieśiątego człowieká ná mießkánie w Jeruzalemie / mieśćie świętym / á dźiewięć częśći w *innych* mieśćiech. 2 ✣ Y błogosłáwił lud wßytkim mężom / ktorzy śię dobrowolnie ofiárowáli / áby mießkáli w Jeruzalemie. 3 ✣ A ći są przedniejßy oney kráiny / ktorzy mießkáli w Jeruzalem : (á w inßych mieśćiech Judskich mießkał káżdy w o śiádłośći swojey / y w mieśćiech swych / Jzráelczycy / Kápłáni / y Lewitowie / y Netynejczycy / y Synowie a sług Sálomonowych.) 4 ✣ A ták w Jeruzalem mießkáli *niektorzy* z Synow Judowych / y z Synow Benjáminowych: z Synow Judowych : Atájaß Syn Uzyaßá / Syná Zácháryaßowego / Syná Amáryaßowego / Syná Sefátyaßowego / Syná Máháláleelowego / z Synow Fáresowych. 5 ✣ Tákże Máásejaß Syn Báruchá / Syná Cholhozowego / Syná Hásájaßowego / Syná Hádájaßowego / Syná Jojárybowego / Syná Zácháryaßowego / Syná Sylonczykowego. 6 ✣ Wßystkich Synow Fáresowych mießkájących w Jeruzalem / czterysta ßeśćdźieśiąt y ośm / mężow dużych. 7 ✣ A Synowie Benjáminowi / ći są : Sállu / Syn Mesullámá / Syná Joedowego / Syná Fádájaßowego / Syná Kolájaßowego / Syná Máásejaßowego / Syná Jtyelowego / Syná Jsájaßowego. 8 ✣ A po nim Bábáj / Sálláj / *wßyßkich* dźiewięć set dwádźieśćiá y ośm. 9 ✣ A Joel Syn Zychry / był przełożonym nád nimi: á Judá Syn Senuá nád miástem / wtory. 10 ✣ Z kápłánow *mießkáli* Jedájaß Syn Jojárybow / y Jáchin. 11 ✣ Serájaß Syn Helkiaßá / Syná Mesullámowego / Syná Sádokowego / Syná Merájotowego / Syná Achitobowego : przełożony w domu Bożym. 12 ✣ A bráćij ich ktorzy odpráwowáli roboty domowe / ośm set dwádźieśćiá y dwá: y Adájaß syn Jerohámá / Syná Peláliaßowego / Syná Amsego / Syná Zácháryaßowego / Syná Fássurowego / Syná Málchiaßowego. 13 ✣ A bráćij jego przedniejßych / z *domow* Ojcowskich / dwie śćie czterdźieśći y dwá. Y Amássesáj / Syn Asáreele Syná Achzájowego / Syná Mesullemitowego / Syná Jmmerowego. 14 ✣ A bráćij ich mężow dużych / sto dwádźieśćiá y ośm á przełożony nád nimi Zábdyel Syn Gedolimow. 15 ✣ A z Lewitow: Semejaß Syn Hássuby / Syná Asrykámowego / Syná Hásábiaßowego / Syná Bunni. 16 ✣ A Sábbátáj / y Jozábád *byli* nád robotą *ktora byłá* z dworu przy domu Bożym / á *ćić byli* z przedniejßych Lewitow. 17 ✣ A Mátániaß Syn Micháśá / Syná Zábdyaßowego / Syná Asáfowego / był przedniejßy w záczynániu chwały przy modlitwie. A Bákbukiaß wtory / z bráćij jego / y Abdá / Syn Sámmuj / Syná Gálilowego / Syná Jedytunowego. 18 ✣ Wßystkich Lewitow *było* w mieśćie świętym / dwie śćie ośmdźieśiąt y czterej. 19 ✣ A z Odźwiernych : Akkub / Tálmon / y bráćij ich strożow w bramách / sto śiedmdźieśiąt y dwá. 20 ✣ A drudzy z Jzráelá / z Kápłánow / z Lewitow / *mießkáli* we wßystkich mieśćiech Judskich / káżdy w dźiedźictwie swojim. 21 ✣ Ale Netynejczycy mießkáli w Ofelu: A Sychá / y Gyspá *byli* nád Netynejczykámi. 22 ✣ A przełożony nád Lewitámi w Jeruzalemie *był* Uzy Syn Báni / Syná Chásábiaßowego / Syná Mátániaßowego / Syná Micháśowego. *Ci byli* z Synow Asáfowych śpiewacy / przy służbie domu Bożego. 23 ✣ Abowiem rozkazánie krolewskie *było* o nich / y pewne opátrzenie / dla śpiewakow ná káżdy dźień. 24 ✣ A Petáchiaß Syn Meszezábelow / z Synow Zárácha / Syná Judowego / *był* ná miejscu krolewskim w káżdey spráwie do ludu. 25 ✣ A we wśiách y polách ich / z Synow Judowych / mießkáli w Kárytát Arbie / y we wśiách jego / y w Dybon / y we wśiách jego / y w Jekábseel / y we wśiách jego. 26 ✣ Y w Jesue / y w Moládá / y w Betfelet. 27 ✣ Y w Hásersuál / y w Beersábe / y we wśiách jego. 28 ✣ Y w Syceclegu / y w Mechoná / y we wśiách je°. 29 ✣ Y w Enrymmon / y w Sáráá / y w Jerymut. 30 ✣ W Zánoe / w Adullám / y we wśiách

a 1 Krol. 9. 21. Nehe. 7. 60.

ich:

ich: w Láchis y ná polách jego: w Azeku y we wśiách jego. A ták mieszkáli od Beerseby/ áż do Gehennon.
31 A Synowie Benjáminowi z Gábáá *mieszkáli* w Máchmás/ y w Háju/ y w Bethel/ y we wśiách jego.
32 W Anátot/ w Nobie/ w Anánia.
33 W Chásor/ w Rámá/ w Getáim.
34 W Hádyd/ w Seboim/ w Nebállát.
35 W Lod/ y w Ono/ y w dolinie rzemieśnikow.
36 A z Lewitow *mieszkáli niektorzy* w działech Judskich/ y Benjámitskich.

Rozdział XII.

Rodzáj y nástępowánie nawyższych Kápłánow, y Lewitow, áż do pánowánia Alexándrá Wielkiego. 27. Murow miejskich poświącenie. 44. A Dozorcy skárbow Kośćielnych.

1 A Ci ſą Kápłáni y Lewitowie/ ktorzy przyszli z Zorobábelem/ Synem Seáltyelowym/ y z Jesua:
2 Seráјaſz/ Jeremiaſz/ Ezdraſz.
3 Amáryaſz/ Málluch/ Háttus.
4 Sechániaſz/ Rehum/ Meremot.
5 Jddo/ Gynnetoj/ Abiaſz.
6 Miámin/ Máádyaſz/ Bilgal.
7 Semájaſz/ y Jojáryb/ Jedájaſz. Sállu/ Amok/ Helkiaſz/ Jedájaſz. Ci *byli* przednieјszy z Kápłánow/ y z bráćij swych/ zá dni Jesuego.
8 A Lewitowie: Jesuá/ Binnui/ Kádmiel/ Serebiaſz/ Judá/ Mátániaſz/ nád pieśniámi/ sam y bráćia jego.
9 A Bákbukiaſz/ y Hunni bráćia ich *byli* przećiwko nim w porządku *swojm*.
10 A Jesuá zpłodźił Joákimá; á Joákim zpłodźił Eliáſybá: á Eliáſyb zpłodźił Jojádę.
11 A Jojádá zpłodźił Jonátáná: á Jonátán zpłodźił Jáddue.
12 A zá dni Joákimá/ byli Kápłáni przedniejszy/ z domow Ojcowskich. Z Seráјaſzowego/ Merájaſz: z Jeremiaſzowego/ Chánániaſz.
13 Z Ezdraſzowego/ Mesullám: z Amáryaſzowego/ Jochánán.
14 Z Melchowego/ Jonátán: z Sechániaſzowego/ Jozef.
15 Z Hárymowego/ Adná:
16 z Merájotowego/ Helkáj. Z Jddowego/ Zácháryaſz: z Ginnetowego/ Mesullám.
17 Z Abiaſzowe° Zychry: z Minjáminowego y z Máádyaſzowego/ Piltáj.
18 Z Bilgowe°/ Sámmuá: z Semejaſzowego/ Jonátán.
19 A z Jojárybowego/ Máttenáj: z
20 Jedájaſzowego/ Uzy. Z Sállájowego/ Káláj: z Amokowego/ Heber.
21 Z Helkiaſzowego/ Háſábiaſz: z Jedájaſzowego/ Nátánáel.
22 A Lewitowie zá dni Eliáſybá/ Jojády/ y Jochánáná/ y Jádduego/ popiſáni ſą *ktorzy byli* przednieјszymi *z domow* Ojcowskich: tákże y Kápłáni/ áż do krolestwá Dáryuſzá Krolá Perskiego.
23 Synowie *mowię* Lewi przednieјszy z domow Ojcowskich/ zápiſáni *ſą* w Księgách Kroniki/ áż do dni Jochánáná Syná Eliáſybowego.
24 Przednieјszy *mowię* z Lewitow *byli* Háſábiaſz/ Serebiaſz/ y Jesuá Syn Kádmielow/ y bráćia ich przećiwko nim/ ku chwaleniu y wysławiániu *Bogá*, według roskazánia Dawidá/ mężá Bożego/ straż przećiwko straży.
25 Mátániaſz/ y Bákbukiaſz/ Obádyaſz/ Mesullám/ Tálmon/ Akkub *byli* strożámi odźwiernymi przy domu skárbu u bram.[a]
26 Ci *byli* zá dni Joákimá Syná Jesuego/ Syná Jozedekowego/ y zá dni Nehemiaſzá wodzá/ y Ezdraſzá Kápłáná/ náuczonego w Piśmie.
27 A Przy poświącániu muru Jeruzalemskiego/ ſzukano Lewitow ze wszystkich mieјsc ich/ áby je przywiedźiono do Jeruzalem/ żeby wykonáli poświącánia y wesela/ á to z wysławiániem y z śpiewániem/ z cymbałámi/ z lutniámi/ y z cytrámi.
28 Przetoż zgromádzeni ſą Synowie śpiewakow/ y z rownin około Jeruzalem/ y ze wśi Netofátyckich.
29 Tákże z domu Gilgál/ y z pol Gebá/ y z Azmáwet: bo sobie śpiewacy budowáli wśi około Jeruzalem.
30 A oczyśćiwszy śię kápłáni/ y Lewitowie/ oczyśćili też lud/ y brámy/ y mur.
31 Zátymem roskazał wstąpić Kśiążętom Judskim ná mur/ y postáwiłem dwa hufy wielkie chwalących: z ktorych *jedni* szli ná práwo od wyższey strony muru/ ku bramie Gnojowey.
32 A zá nimi szedł Hozájaſz/ y połowicá Kśiążąt
33 Judskich. Tákże Azáryaſz/ Ezdraſz
34 y Mesullám. Judá/ y Benjámin/
35 y Semejaſz/ y Jeremiaſz. Potym niektorzy z Synow Kápłáńskich/ z trabámi: *Miánowićie* Zácháryaſz syn

a 1. Ná progách ich.

Joná-

Jonátáná/Syná Semejaszowego/ Syná Mátániaszowego / Syná Micháiaszowego / Sáná Záchurowego/Syná Asáfowego. 36 ♣ A bráćia jego/Semejasz/y Asárel/ Milaláj / Gilaláj/ Máaj/ Netáneel / y Judá/Chánáni/z instrumentámi muzyckimi Dawidá męzá Bożego; á Ezdrasz náuczony w piśmie / przed 37 nimi. ♣ Potym ku bramie Zrzodłá/ ktora przećiwko nim *byłá*, wstępowáli po wschodźie miástá Dawidowego / ktorędy chodzą ná mur: á od *muru* przy domu Dawidowym / áż do bramy Wodney ná wschod słońcá. 38 ♣ A drugi huf chwalących/ szedł przećiwko *nim*, á ja zá nim: á połowicá ludu po murze / od wieże Tánnurym/ áż do muru szerokiego. 39 ♣ A od bramy Efráim/ku bramie Stárey / y ku bramie Rybney / y wieży Chánáneel/y wieży Meá / áż do bramy Owczey: Y stánęły u bramy Strażey. 40 ♣ Potym stánęły one dwá húfy chwalących w domu Bożym/ y ja/ y połowicá przełożonych 41 ze mną. ♣ Tákże Kápłáni: Eliákim/ Máásejasz/Minjámin/ Micháiasz/ Elienáj/Zácháryasz/ Chánániasz/ z 42 trąbámi. ♣ Y Máázyasz/ y Semejasz/ y Eliásár / y Uzy / y Jochánán / y Málchiasz / y Elám / y Ezer. A śpiewacy głośno śpiewáli / y Jzrá-43 chiasz przełożony *ich*. ♣ Spráwowáli tákże onegoż dniá ofiáry wielkie/y weselili śie: Abowiem Bog rozweselił je *był* weselem wielkim / ták iż śie y niewiásty / y dźiatki weselily: Y było słyszeć wesele Jeruzalemskie dáleko.

44 DOstáni też są dniá onego mężowie/ nád komorámi skárbow / y Ofiar/ pierwoćin/ y dźieśiećin: áby zgromadzáli do nich z pol miejskich dźiały/ Zakonem *wárowáne* Kápłánom/ y Lewitom; Bo śie weselił Judá z Kápłánow/ y z Lewitow 45 tám stojących. ♣ Ktorzy strzegli straży b Bogá swego/y straży oczyśćiánia/y śpiewakow/y odźwiernych: według rozkazánia Dawidá / *y* 46 Sálomoná Syná c jego. ♣ Bo zá dni Dawidá / y Asáfá *byli postánowieni* z stárodawná / przełożeni nád śpiewakámi/dla śpiewánia / wychwálánia/ y dźiękczynienia Bogu. 47 ♣ Przetoż wszystek Jzráel zá dni Zorobábelá / y zá dni Nehemiaszá / dawáli dźiały dla śpiewakow y odźwiernych/ káżdodźienny wymiar: á oddawáli to co poświęćili Lewitom: Lewitowie d záś oddawáli Synom Aáronowym.

b 4 Moj. 9. 19.
c 1 Kron 23. 24.
d 4 Moj 18. 26.

ROZDZIAŁ XIII.

Cudzoźiemce lud Boży od śiebie wyłącza. 4. Nehemiasz dáry Tobiaszá Sámárytáná z komory kośćielney wyrzućił, y tám święte naczynia wniosł. 10. urząd strofuje ktory nie dojrzał tego, áby Lewitom dźieśięćiny wydawáne były y to nápráwuje. 15. Sábbatu gwałćić srodze zákázuje. 23. Surowie strofuje Zydy, ktorzy z nowu z obcego narodu żony pojmowáli.

1 ONegoż dniá a czytano w Kśięgách Mojżeszowych / ták/ iż lud słyszał; y ználeźiono w nich b nápisano / że nie miał wchodźić Ammonitczyk / y Moábczyk do zgromá-2 dzenia Bożego/áż ná wieki. ♣ Przeto iż nie zászli Synom Jzráelskim z chlebem y z wodą; owszem nájeli c przećiwko nim Báláámá / áby je przeklinał: Ale obroćił d Bog nász ono przeklectwo w błogosłáwień-3 stwo. ♣ A gdy usłyszeli zakon / odłączyli wszystek lud pospolity od Jzrá-4 elá. ♣ Ale śie przed tym Eliásyb Kápłan/ przełożony nád skárbnicą domu Bogá nászego/ spowinowáćił z 5 Tobiaszem. ♣ Y zbudował mu gmách wielki kędy przed tym odkłádano dáry/kádźidło y naczynia/y dźieśięćiny zbożá/ moszczu y oliwy świętey opatrzenie Lewitom/y Spiewakom y Odźwiernym: tákże ofiáry pod-6 noszone Kápłáńskie. ♣ Ale przy tym wszystkim nie byłem w Jeruzalem; Abowiem roku trzydźiestego y wtorego/Artáxerxesá Królá Bábilońskiego / przyszedłem do Krolá / á po wyśćiu *kilku* lat / uprośiłem śie u 7 Krolá. ♣ A gdym przyszedł do Jeruzalem / wyrozumiałem to złe / ktore uczynił Eliásyb kwoli Tobiaszowi / iż mu zbudował gmách w śieniách 8 domu Bożego. ♣ To mi śie bárzo nie podobáło: Przetoż wyrzućiłem

a Nehem. czásu.
b 5 Moj 23. 3.
c 4 Moj. 22. 5. Jozue. 24. 9.
d 4 Moj 23. 7.
e 4 Moj 18. 21.

wſzyſtkie naczynia domu Tobiaſzo=
9 wego precz z onegoż gmáchu. ♣ Y
rozkazałem oczyśćić one gmáchy / y
wnioſłem tám záś naczynia domu
10 Bożego/dáry y kádźidło.

Nád tom śie dowiedźiał / że dźiá=
ły Lewitom nie były oddawáne:
á iż śie Lewitowie y śpiewacy/ kto=
rzy pilnowáli prace / rozbiegli káż=
11 dy do roli ſwojey. ♣ Przetoż zgromi=
łem Przełożone / mowiąc ; Przecz że
opuſzczamy dom Boży ? A ták ze=
12 brawſzy je / poſtáwiłem je ná miej=
ſcách ich. ♣ A wſzyſtek Judá przy=
13 nośili dźieśięciny zboża, y moſzczu/ y
świeżey oliwy do ſkárbu. ♣ Y poſtá=
nowiłem Podſkárbie nád ſkárbámi ;
Selemiaſzá Kápłáná / y Sádoká
náuczonego w piśmie / y Fádájaſzá
z Lewitow : á przy nich Hánáná/
Syná Záchurowego / Syná Má=
tániaſzowego : bo je zá wierne miá=
14 no. A ich powinność byłá / dźiały
rozdawáć bráciej ſwojey. ♣ Wſpo=
mni ná mie o Boże moj dla tego ! á
nie wymázuj dobroczynności mojich
ktorem czynił przy domu Bogá me=
go/ y przy obrzędách jego.

15 W Onez dni / widźiałem w Ju=
dźie tłoczące práſy w Sábbát/
y noſzące snopy/ ktore kłádli ná oſły/
tákże y winne groná y figi/ y wſzelki
ćiężar / á przynoſzące do Jeruzalem
w dźień Sábbátu / y zgromiłem je
onegoż dniá/ ktorego przedawáli ży=
16 wność. ♣ Tákże Tyryczycy / kto=
rzy mieſzkáli w nim/ przynośili ry=
by/ y rozmájite towáry : á przedá=
wáli w Sábbát Synom Judá / y
17 w Jeruzalemie. ♣ Przetożem zgro=
mił przełożone w Judźie / mowiąc
do nich : Coż to jeſt zá nieprávość
ktorey śię dopuſzczáćie gwałcąc ᶠ
18 dźień Sábbátu ? ♣ Yzali nie też
czynili Ojcowie wáſzy/ przez co Bog
náſz przywiodł ná nas to wſzyſtko
złe / y ná to miáſto ? á wy przyczy=
niáćie gniewu ná Jzráelá/ gwałcąc
Sábbát.

f 2 Moj. 20. 8. 3 Moj. 19. 30.

19 A Gdy okrył ćień bramy Jeru=
zalemſkie przed Sábbátem/ ro=
zkazałem zámknąć wrotá , y nie ka=
załem ich otwarząć / áż po Sábbá=
ćie : á *niektore* z ſług mojich poſtá=
wiłem w bramách/ żeby nie wnoſzo=
no żadnych brzemion w dźień Sáb=
20 bátu. ♣ Przetoż zoſtáli przez noc
kupcy y przedawájący towáry roz=
máite / przed miáſtem Jeruzalem=
21 ſkim/ raz y drugi. ♣ Przećiwko kto=
rym oświadczyłem śię / y rzekłem
do nich : Przecz wy zoſtawáćie przez
noc zá murem ? Uczynićieli to wię=
cey/ śćiągnę rękę ná was ᵍ. *A ták*
od onego czáſu nie przychodźili w
22 Sábbát. ♣ Y rozkazałem Lewitom/
áby śię oczyśćili/ á przyſzedſzy ſtrze=
gli bram : y święćili dźień Sábbá=
tu. Y dla tego wſpomni ná mię o
Boże moj ! á bądź mi miłośćiw/ we=
dług obfitości miłośierdźia twego.

g I. Każę was pojimáć.

23 W Tychże dniách ujrzałem też
Zydy/ ktorzy ſobie pojęli żony
Azotyckie/ Ammonickie/ Moábſkie.
24 ♣ A Synowie ich ná poły mowili
po Azotycku/ nie umiejąc mowić po
Zydowſku / ále według języká ſwe=
25 go narodu. ♣ Przetożem je zgromił/
y przeklinałem je / y biłem niektore
z nich/ á rwałem je zá włoſy ; y po=
przyśiągłem je przez Bogá / áby nie
dawáli corek ſwojich Synom ich /
áni bráli corek ich Synom ſwym/ y
26 ſobie. ♣ Jzaliż nie przez to zgrzeſzył
Sálomon Krol ʰ Jzráelſki ? choć
miedzy wielą narodow nie było
Królá i jemu podobnego ? ktory był
miły Bogu ſwemu / ták / że go Bog
poſtánowił Krolem nád wſzyſtkim
Jzráelem : przećię y tego przywio=
dły niewiáſty cudzoziemſkie do grze=
27 chu ♣ A wam izali pozwolimy/ żeby=
śćie śię dopuſzczáli tey wielkiey zło=
śći ? á wyſtępowáli przećiwko Bo=
gu náſzemu / pojmując żony cudzo=
28 ziemſkie ? ♣ Lecz *jeden* z Synow Jo=
jády/ Syná Eliáſybá/ Kápłáná na=
wyżſzego / był źięćiem Sánbállátá
Horończyká/ y wygnałem go od śie=
29 bie. ♣ Wſpomniż że ná to o Boże
moj / przećiw tym/ ktorzy plugáwią
Kápłáńſtwo/ y umowę Kápłáńſką/
30 y Lewitſką ! ♣ Przetożem je oczyśćił
od wſzelkiego cudzoziemcá / y poſtá=
nowiłem porządki Kápłánom/ y Le=
31 witom/ káżdemu pracy jego. ♣ Y ku
noſzeniu drew do *ofiar* czáſow poſtá=
nowionych / tákże y pierwoćin.
Wſpomniż że ná mię Boże moj
ku dobremu.

h 1 Krol. 11. 4.

i 1 Krol. 3. 13. 2 Kron. 1. 12.

KSIE-

KSIEGI ESTERY.

W Tych Księgách opisuje śię / co śię stáło żydom pozostáłym w Perskim Páństwie zá pánowánia Asswerusá Królá. Który odrzućiwszy żonę swą Wásty dla nieposłuszeństwá / Esterę pánienkę żydowską / á Synowicę Márdocheuszowę / zá żonę pojał : Gdźie Hámán Agágejczyk / człowiek zły / ále wielką łáskę u Królá májący / obráziwszy śię ná Márdocheuszá / że mu śię nie kłániał / ná wytrácenie wszystkiego ludu żydowskiego udał śię / zá pozwoleniem Królewskim. Lecz Bog dobrotliwy / zmiłowawszy śię nád ludem swym / nie tylko ten mord / zá stárániem Królowey Estery od żydów oddalił / ále też ná sámego Hámáná / y innych nieprzyjaciół żydowskich / głowę obróćił ; á Márdocheuszá wywyższył. A zámykáją w sobie te Księgi dźieje jákoby dwudźiestu lat.

ROZDZIAŁ I.

Krol Asswerus wielmożność swoje Książętom y ludowi, długo je częstując, okázuje. 9. Krolowa Wásty ná krolewskie rozkazánie ná uczte stáwić śię nie chce. 13. z kąd ją Krol, nárádźiwszy śię z swymi, porzućił, y żony, áby mężom posłuszne były, rozkazał.

1 Stáło śię zá dni Asswerusá a (który Asswerus krolował od Indyjey / áż do Murzyńskiey źiemi / nád stem y dwudźiestą y śiedmią krájin)

a *Jedni rozumieją że to był Dáryusz Syn Hystáspisá, drudzy że Xerxes, Syn jego.*

2 ♣ Że zá onych dni / gdy śiedźiał Krol Asswerus ná stolicy krolestwá swego / która byłá w Susán mieśćie stołecznym: 3 ♣ Roku trzećiego krolowánia swego / spráwił u śiebie uczte / ná wszystkie Książętá swoje / y sługi swoje : ná Hetmány / z Persow y z Medow / ná Przełożone y ná stárosty onych krájin. 4 ♣ Pokázując bogáctwá / y chwałę krolestwá swego / y zacność á ozdobę wielmożnośći swojey / przez wiele dni; *miánowićie* przez sto y ośmdźieśiąt dni. 5 ♣ (A gdy śię dokończyły dni one / uczynił Krol ná wszystek lud / cokolwiek było w Susán w mieśćie stołecznym / od náwiętszego áż do namieyszego / uczte *przez* śiedm dni / ná Sáli w ogrodźie przy páłácu Krolewskim.) 6 ♣ *Opony* białe / źielone y hiácyntowe záwieszono ná sznurách biśiorowych / y szkárłatnych / ná kolcách śrebrnych / y ná słupách mármurowych : łoża złote / y śrebrne ná tle kryształowym / y Mármurowym / y Pároyowym / y Sochárowym 7 ♣ A napoj dawano w naczyniu złotym / á to w naczyniu co raz innym: y winá krolewskiego dostátkiem / jáko przystało ná Królá. 8 ♣ Ale do pićiá / według ustáwy / nikt nie przymuszał. Abowiem ták był rozkazał Krol wszystkim rządcom domu swego / áby czynili według woli káżdego.

9 Wásty też Krolowa spráwiłá uczte ná białe głowy / w domu 10 krolewskim / Królá Asswerusá. ♣ A dniá śiodmego / gdy sobie Krol podweselił winem / rzekł do Mechumáná / Byszyta / Hárboná / Bygtá / y Abágtá / Zetárá / y Chárchásá / do śiedmi komornikow / którzy służyli przed obliczem Królá Asswerusá: 11 ♣ Aby przywiedli Wásty Krolową przed oblicze krolewskie / w koronie krolewskiey ; chcąc pokázáć narodom y Książętom piękność jey : bo 12 bárzo piękna byłá. ♣ Ale niechćiáłá Krolowa Wásty przyść ná rozkazánie krolewskie / opowiedźiáne przez komorniki. Przetoż rozgniewał śię Krol bárzo / á gniew jego zápalił śię w nim.

13 Tedy rzekł Krol do Medrcow / rozumiejących czásy. (Bo táki był zwyczaj przedkłádáć b spráwy krolewskie wszystkim biegłym w 14 práwách y w sądách: ♣ A nablizszymi je° byli Chársená / Setár: Admátá / Társys / Meres / Mársená / Memuchán / śiedm Książąt Perskich y Medskich / którzy pátrzáli ná oblicze krolewskie / y śiadáli ná pierwszym 15 miejscu w krolestwie) ♣ Co czynić podług práwá z Krolową Wásty / przeto iż nie uczyniłá rozkazá-

b *t. Radźić śię biegłych w práwie.*

nia Krolá Aßwerusá / *opowiedźiánego* przez komorniki?

16 Gdy odpowiedźiał Memuchán przed Krolem y Kśiążęty: Nie przećiwko Krolowi sámemu wystąpiłá Wáśty Krolowa/ ále przećiwko wszystkim Kśiążętom/ y przećiwko wszystkim narodom/ ktorzy są po wszystkich kráinách Krolá Aßwerusá. 17 Abowiem/ gdy śię tá spráwá Krolowy doniesie do wszystkich niewiast/ znieważą sobie mężę swoje w oczách swojich/ y rzeką: Krol Aßwerus rozkazał przywieść Wáśty Krolową/ przed oblicze swoje/ á nie przyszłá? 18 Owszem dźiśia toż rzeką Kśiężny Perskie y Medskie (ktore słyszáły postępek Krolowy) wszystkim Kśiążętom krolewskim/ á będźie dosyć wzgárdy y waśni. 19 *Przetoż* jesli śię zá dobre widźi Krolowi / niech wynidźie wyrok krolewski od oblicza jego / á niech będźie wpisan między práwá Perskie y Medskie/ ktorych śię przestępowáć nie godźi: Że niechćiáłá przyść Wáśty przed obliczność Krolá Aßwerusá/ przetoż krolestwo jey da Krol inney/ lepszey niż oná. 20 A gdy usłyszą ten wyrok krolewski/ ktory wydaß po wszystkim krolestwie swojim jáko wielkie jest/ tedy wszystkie żony będą wyrządzáły uććiwość małżonkom swojim od wielkiego áż do máłego. 21 Y podobáłá śię tá rádá Krolowi/ y Kśiążętom. Y uczynił Krol według rády Memuchánowey. 22 A rozesłał listy do wszystkich kráin krolewskich: do káżdey kráiny pismem jey własnym: y do káżdego narodu językiem jego; áby káżdy mąż był Pánem w domu swojim; A to obwołano językiem káżdego narodu.

ROZDZIAŁ II.

Z Pánien ze wszystkiego Páństwá, ná rozkazánie krolewskie przebránych, Ester żydowká Krolewską żoną zostáłá. 13. Koronácya jey, y wesele odpráwiono. 21. Dwu sług ná śmierć krolewską sprzyśiężenie, Márdocheuß objawia.

1 Y Dy gdy śię stáło: á uśmierzył śię gniew Krolá Aßwerusá / wspomniał ná Wáśty/ y ná to co byłá uczyniłá / y ná dekret/ ktory był wydan przećiwko niey. 2 Y rzekli Dworzánie krolewscy/ słudzy jego: Niech poszukáją Krolowi dźiewećżek / Pánienek piękney urody. 3 A niech postánowi Krol Stárosty/ po wszystkich kráinách krolestwá swego; ktorzyby zebráli wszystkie dźiewećzki/ pánienki piękney urody/ do Susán miástá stołecznego / do domu białych głow/ pod dozor Hegáiá / komorniká krolewskiego / strożá białychgłow / á dáli im ochędostwá ich. 4 A Pánienká ktoraby śię upodobáłá w oczách krolewskich / niech króluje miásto Wáśty. Y podobáłá śię tá rzecz w oczách Krolewskich: y uczynił ták.

5 A Był Żyd w Susán/ w mieśćie stołecznym/ imieniem Márdocheuß/ Syn Jáirá/ Syná Symhi / Syná Cysowego / z pokolenia 6 Benjáminowego. A ten był przeniesiony z Jeruzalem z innymi poimánymi/ ktorzy byli *a* przenieśieni z Jechoniaszem Krolem Judskim; ktore był záwiodł w niewolą Nábuchodonozor Krol Bábiloński. 7 *Ten* chowáł Hádásse/ ktora *też* zwano Ester / corkę Stryiá swego / przeto iż nie miáłá Ojcá/ áni mátki: á *byłá* Pánienká piękney urody / y wdźięczney twarzy / ktorą Márdocheuß po śmierći Ojcá jey 8 y mátki jey zá corkę przyjął. A gdy śię rozgłośiło rozkazánie Krolewskie / y wyrok jego / y gdy zgromádzono pánienek wiele do Susán miástá stołecznego / pod dozor Hegáiá; wźięto też y Esterę do domu krolewskiego / pod dozor Hegáiá / stroża białychgłow. 9 Y podobáłá mu śię oná dźiewećzká / áználázłá łáskę w oczách jego: Przetoż jey záraz kazał dáć ochędostwo jey / y dźiał jey / y śiedm pánienek nadobnych *kazał* jey dáć z domu krolewskiego: nád to/ opátrzenia jey / y pánienek jey/ polepszył w domu białogłowskim. 10 *Ale* nie oznáymiłá Ester ludu swego / áni rodźiny swey: ábowiem jey był Márdocheuß przykazał áby nie oznáimowáłá. 11 Ale Márdocheuß ná káżdy dźień

a 2 *Krol* 24.14

przechadzał śię/ przed śienią domu białogłowſkiego/ chcąc śię dowiedźieć/ jákoby śię miáłá Eſter/ y coby śię z nią dźiało? 12 ♣ A gdy przychodźił pewny czás káżdey Pánny/ áby weſzłá do Królá Aſſweruſá/ gdy śię wypełniło przy niey *wſzyſtko* według práwá białychgłow/ przez dwánaśćie mieśiącow: (bo śię ták wypełniáły dni ochędożánia ich/ *máżąc śię* przez ſześć mieśięcy Olejkiem z Myrry/ á przez drugie ſześć mieśięcy rzeczámi wonnymi/ y *innym* ochędoſtwem białogłowſkim) 13 ♣ Zátym Pánná wchodźiłá do Królá/ *á* cokolwiek rzekłá/ to jey dano/ áby/ z tym poſzłá z domu białogłowſkiego/ áż do Pokoju b Królewſkiego. 14 ♣ Wieczor wchadzáłá/ á ráno śię záś wracáłá do drugiego domu białogłowſkiego/pod ſtraż Száaſzgázy/ komorniká krolewſkiego/ ſtrożá założnic: Nie wchadzáłá więcey do Krolá: ále jeśli śię upodobáłá Krolowi/przyzywano jey z imienia.

b *I. Do páłácu.*

15 A Gdy przyſzedł czás pewny Eſterze/ Corce Abiháilá/ ſtryjá Márdocheuſzowego (ktory ją był ſobie wźiął zá corkę) áby weſzłá do Królá: nie żądáłá niczego/ tylko co jey rzekł Hegáj/ komornik Krolewſki/ ſtroż białychgłow: Y miáłá Eſter łáſkę w oczu wſzyſtkich ktorzy ją widźieli. 16 ♣ A ták wźięta jeſt Eſter do Królá Aſſweruſá/do domu jego Krolewſkiego/ mieśiącá dźieśiątego (ten jeſt mieśiąc Tebet) roku śiodmego krolowánia jego. ♣ 17 Y rozmiłował śię Krol Eſtery nád wſzyſtkie białegłowy/ á miáłá łáſkę y miłość u niego nád wſzyſtkie Pánny: ták/ iż włożył Koronę Krolewſką ná głowę jey/ á uczynił ją Krolową miáſto Wáſty. 18 ♣ Nádto/ ſpráwił Krol ucztę wielką ná wſzyſtkie Kśiążętá ſwoje/ y ſługi ſwoje: to jeſt/ ucztę Eſtery; y dał odpoczynek kráinam/ y rozdawał dáry/ ták jáko przyſtoji Krolowi.

19 ♣ A gdy powtore zebráne były Pánny/ á Márdocheuſz śiedźiał u bramy krolewſkiey. 20 ♣ (A Eſter nie oznájmiłá byłá narodu ſwego/ áni ludu ſwego/ jáko jey był rozkazał Márdocheuſz: Bo rozkazániu Márdocheuſzowemu doſyć czyniłá Eſter/ jáko gdy ją wychowywał u śiebie.)

21 W One dni (gdy Márdocheuſz śiedźiał u bramy krolewſkiey) rozgniewał śię Bigtán y Teres/ dwá komornicy krolewſcy/ z tych ktorzy ſtrzegli progu/ y ſzukáli jákoby śćiągnąć rękę ná Królá Aſſweruſá: 22 ♣ Czego dowiedźiawſzy śię Márdocheuſz/ oznájmił to Krolowy Eſterze/ á Eſterá *to* oznájmiłá Krolowi imieniem Márdocheuſzowym. 23 ♣ A gdy śię tego dowiádowano/ználázło śię *ták*, y obieſzono obu ná ſzubienicy c/ á nápiſano to w Kśięgách Kroniki przed Krolem.

c *H. ná drzewie.*

Rozdział III.

Márdocheuſz Hámánowi od Królá wywyżſzonemu, kłániáć śię nie chce 5. Hámán chcąc śię tego zemśćić, onego y wſzyſtkie żydy wytráćić zámyślá. 8. Ná co też chytrze od Królá mándatow z Pieczęćią doſtał, y one rozeſłał.

1 PO tych ſpráwách/ wielmożnym uczynił Krol Aſſwerus Hámáná/ Syná Hámedátowego Agágejczyká/ y wywyżſzył go: y wyſtáwił ſtolicę jego nád wſzyſtkie Kśiążętá/ ktorzy *byli* przy nim. 2 ♣ A wſzyſcy ſłudzy krolewſcy/ ktorzy *byli* u bramy krolewſkiey/ kłaniáli mu śię/ y upadáli przed Hámánem: ábowiem ták był rozkazał Krol o nim: Ale Márdocheuſz nie kłaniał śię/ áni upadał *przed nim*. 3 ♣ Przetoż rzekli ſłudzy krolewſcy/ ktorzy *byli* w bramie krolewſkiey/ do Márdocheuſzá: Czemuż ty przeſtępujeſz rozkazánie krolewſkie? 4 ♣ A gdy ták do niego ná káżdy dźień mawiáli/ á nie uſłuchał ich/ oznájmili *to* Hámánowi/ chcąc widźieć/ jeſli śię oſtoją ſłowá Márdocheuſzowe: bo im był powiedźiał że był Żydem.

5 A Widząc Hámán/ iż śię Márdocheuſz nie kłaniał/ áni upadał przed nim/ nápełniony jeſt Hámán popędliwośćią. 6 ♣ Y miał to ſobie zá rzecz lekką/ targnąć śię ná ſámego Márdocheuſzá (bo mu było oznájmiono/ z ktorego ludu był Márdocheuſz/) przetoż śię ſtárał

Hámán/ áby wytráćił wszystkie żydy/ ktorzy byli po wszystkim krolestwie Asswerusowym/ narod Márdocheuszow. 7 A ták mieśiącá pierwszego (ten jest mieśiąc Nisán) roku dwunastego Krolá Asswerusá/ rozkazał Hamán miotáć Pur (to jest los) przed sobą/ ode dniá do dniá/ y od mieśiącá áż do mieśiącá dwunastego (Ten jest mieśiąc Adár) 8 Bo był rzekł Hámán do Krolá Asswerusá: Jest lud niektory rozproszony y rozsypány/ miedzy ludem po wszystkich krájinách krolestwá twego/ ktorego práwá rozne są od praw wszystkich narodow/ á praw krolewskich nie przestrzegáją: przetoż nie jest pożyteczno Krolowi zániechác ich. 9 Jeśli śię tedy krolowi zda/ niech będźie nápisano/ áby byli wytráceni: A ja dźieśięć tyśięcy tálentow śrebrá odważe do rąk przełożonych nád tą pracą/ áby je odnieśli do skárbu krolewskiego. 10 Tedy zdjął krol pierśćień swoj z ręki swey/ y dał go Hámánowi Agágejczykowi/ Synowi Hámedátowemu/ nieprzyjaćielowi żydowskiemu. 11 Y rzekł Krol do Hámáná: Srebro to dáruje/ y ten lud/ ábyś z nim czynił coć śię podoba.

12 Przetoż przyzwano pisárzow krolewskich/ mieśiącá pierwszego/ trzynastego dniá tegoż mieśiącá: y nápisano wszystko/ jáko był rozkazał Hámán/ do Kśiążąt krolewskich y do Stárostow/ ktorzy byli nád káżdą krájiną/ y do Hetmánow káżdego narodu/ do káżdey krájiny/ według pismá jey/ y do káżdego narodu/ według języká jego. Imieniem Krolá Asswerusá nápisano/ y zápieczętowano sygnetem krolewskim. 13 Y rozesłano listy przez posty/ do wszystkich krájin krolewskich/ áby wygłádzono/ wymordowáno/ y wytrácono wszystkie żydy/ od młodego/ áż do stárcá/ dźiatki/ y niewiásty/ dniá jednego/ trzynástego dniá mieśiącá dwunástego (ten jest mieśiąc Adár/) á łupy ich áby rozchwycono.

14 A Táć summá byłá tych listow/ áby obwołano po wszystkich krájinách/ y oznájmiono wszystkim narodom/ żeby byli gotowi ná on dźień. 15 Tedy wyjácháli postowie spiesznie/ z rozkazániem krolewskim: przybito też wyrok w Susán/ w mieśćie stołecznym: á Krol y Hámán śiedźieli pijąc: Ale miásto Susán było zátrwożone.

Rozdział IV.

Márdocheusz z Dekretu krolewskiego zásmucony. 4. o nim Esterze oznájmuje, á żeby śię zá żydy do Krolá przyczyniłá, prośi. 9. czego gdy śię oná dla swego niebespieczeństwá zbrania. 12. Márdocheusz ją strofuje. 15. á oná zátym z ludem swym w pośćie do Bogá śię uciekájąc, do Krolá śię przyczynić obiecuje.

1 A Márdocheusz/ dowiedźiawszy śię wszystkiego co śię było stáło/ rozdárł száty swe/ y obłekł śię w wor/ á posypawszy śię popiołem wyszedł w pośrzod miástá/ y wołał głosem wielkim y żáłosnym. 2 Y przyszedł áż przed Bramę krolewską/ bo śię nie godźiło wniść w bramę krolewską/ obleczonemu w wor. 3 W káżdey tákże krájinie y miejscu/ gdźiekolwiek rozkazánie krolewskie/ y wyrok jego przyszedł/ byłá wielka żáłość miedzy żydy/ post/ y płácz y nárzekánie: á w worze y ná popiele wiele ich leżáło. 4 Przetoż przyszedszy Pánny Estery/ y komornicy jey/ oznájmili jey to: y zásmućiłá śię Krolowa bárzo: y posłáłá száty/ áby obleczono Márdocheuszá/ zdjawszy z niego wor jego. Ale ich on nie przyjał.

5 Tedy záwołáwszy Esterá Atáchá/ jednego z komornikow krolewskich/ ktorego jey był dał zá sługę/ rozkazáłá mu z strony Márdocheuszá/ áby śię dowiedźiał/ co/ y przeczby to było? 6 Wyszedł tedy Atách do Márdocheuszá/ ná ulice miejską/ ktora byłá przed bramą krolewską. 7 Y oznájmił mu Márdocheusz wszystko co mu śię przydáło/ y o tey summie śrebrá/ ktorą obiecał Hámán odważyć do skárbu krolewskiego/ przećiwko żydom/ áby byli wytráceni. 8 Nád to dał mu przepis wyroku/ ktory był przybity w Susán/ ná wytrácenie ich/ áby

okazał Esterze/ y oznáymił iey: á żeby iey rozkazał/ áby szłá do Królá y prośiłá go/ á przyczyniłá śie do niego zá ludem swoim.

9 TEdy przyszedszy Atách/ oznáymił Esterze słowá Márdocheuszowe. 10 Y rzekłá Esterá do Atáchá/ wskázuiąc przeżeń do Márdocheuszá; 11 Wszyscy sługi królewscy/ y lud kráiin królewskich wiedzą/ że ktobykolwiek (mąż ábo biáła głowá) wszedł do Królá do śieni wnętrzney/ nie będąc wezwány/ to práwo o nim iest/ áby był zábity; Oprócz ná kogoby wyćiągnął Król Sceptr złoty/ ten żyw zostánie. Alem ia nie byłá wezwána/ ábym weszłá do Królá/ iuż przez trzydźieśći dni. 12 A gdy oznáymiono Márdocheuszowi słowá Estery: 13 Rzekł Márdocheusz/ áby zá śie powiedźiano Esterze; Nie mniemay w umyśle twoim/ ábyś záchowána być miáłá w domu królewskim mimo wszystkie Żydy. 14 Abowiem/ iesli ty ták cále milczeć będźiesz ná ten czás/ ulżenie y wybáwienie przydźie Żydom z kąd inąd; ále ty/ y dom Ojcá twego zginiećie: á ktoż wie iesliś nie dla tego czásu dostąpiłá królestwá? 15 Y rzekłá Esterá/ áby zá śie oznáymiono Márdocheuszowi; 16 Idź/ zbierz wszystkie Żydy/ ktorzy śie znáyduią w Susán/ á pośććie zá mię: á nie iedzćie áni pijćie przez trzy dni w nocy/ áni we dnie: ia też/ y pánny moie tákże będę pośćiłá: tedy wnidę do Królá/ choć to nie według práwá: á iesli zginę/ niechże zginę. 17 Tedy szedł Márdocheusz/ y uczynił wszystko/ co mu byłá rozkazáłá Esterá.

Rozdział V.

Królowa Ester ná Uczte Królá y z Hámánem zaprasza. 9. Hámán śie ná Márdocheuszá o nieuczyniony pokłon bárzo gniewa; 10. y zá rádą przyiaćioł szubienicę nań budowáć każe.

1 A Dniá trzećiego/ ubrawszy śie Ester w ubior królewski/ stánęłá w śieni towewnętrzney domu królewskiego/ przećiw Páłácowi królewskiemu: A Król śiedźiał ná stolicy królewskiey swoiey/ w páłácu królewskim/ przećiwko drzwiom domu. 2 A gdy uyrzał Król Esterę królowa stoiącą w śieni/ználázłá łáskę w oczách iego/ y wyćiągnął Król do Estery Sceptr złoty/ ktory trzymał w ręce swey. Tedy przystąpiwszy Ester/ dotknęłá śie końcá Sceptru. 3 Y rzekł do niey Król; Coć iest Królowa Ester? á co zá prozbá twoiá? Choćbyś też y o połowicę królestwá prośiłá, tedyć będźie dano. 4 Y odpowiedźiáłá Ester: Jesli śie Królowi podoba/ niech przydźie Król y Hámán dźiśia ná uczte/ ktorąm dla niego nágotowáłá: 5 Y rzekł Król; Záwołáyćie corychley Hámáná/ áby dosyć uczynił woli Estery. Przyszedł tedy Król y Hámán ná one uczte/ ktorą byłá spráwiłá Ester. 6 Potym Król rzekł do Estery nápiwszy śie winá. Coż zá prozbá twoiá? á będźieć dano: co zá żądość twoiá? Choćbyś y o połowicę królestwá prośiłá/ będźieć dano. 7 Ná to odpowiedźiáłá Ester/ y rzekłá; Żądość moiá/ y prozbá moiá tá iest: 8 Jeslim ználázłá łáskę w oczách królewskich/ á iesli śie Królowi podoba/ áby przyzwolił ná prozbę moię/ y wypełnił żądość moię/ áby ieszcze przyszedł Król y Hámán ná uczte/ ktorą im zgotuię/ á iutro a uczynię według słowá królewskiego.

a T. Przed tożę prozbę moię.

9 A Ták wyszedł Hámán dniá onego wesoły y z dobra myśla: ále gdy uyrzał Hámán Márdocheuszá w bramie królewskiey/ że áni powstał/ áni śie ruszył przed nim; nápełniony był Hámán przećiwko Márdocheuszowi popędliwośćią. 10 Wszákże zátrzymał śie Hámán/ áż przyszedł do domu swego: á posławszy wezwał przyiaćioł swoich/ y Zeres żony swey. 11 Y powiádał im Hámán o sławie bogactw swoich/ y o mnostwie Synow swych/ y o wszystkim iáko go uwielbił Król y iáko go wywyższył nád inne Kśiążętá y sługi królewskie. 12 Nád to rzekł Hámán: Náwet nie wezwáłá Ester Królowa z Królem ná uczte/ ktorą nágotowáłá/ tylko mnie: á ieszcze y ná iutro iestem od niey z Królem

13 wezwány. ♣ Ale mi to wszystko zá nic/ pokąd ja widzę Márdocheuszá żydá / śiedzącego u bramy krolewskiey. 14 ♣ Y rzekłá mu Zeres żoná jego/ y wszyscy przyjaćiele jego : Niech postáwią szubienicę wysoką ná piąćdźieśiąt łokći/ á ráno mow Krolowi/ áby obieszono Márdocheuszá ná niey/ á idź z Krolem ná ucztę z weselem. Y upodobáłá śię tá rádá Hámánowi/ y kazał postáwić szubienicę.

ROZDZIAL VI.

Krol w nocy czytájąc Kroniki, zásługi Márdocheuszowych śię doczytał. 4. zá ktore Márdocheuszá wywyższyć kazał. 13. Hámán śię przed swymi frásuje, ktorzy nie dobrze mu tuszą.

1 Oney nocy Krol nie mogąc spáć kazał przynieść Księgi Historij / pámięći godnych/ y Kroniki: Y czytano je przed Krolem. 2 ♣ Y ználeźli nápisano/ że oznájmił Márdocheusz *zdrádę* Bigtáná/ y Teresá/ dwu komornikow krolewskich/ z tych ktorzy strzegli progu/ że szukáli śiągnąć ręki ná Krolá Aswerusá. ♣ 3 Tedy rzekł Krol : Jákiż dostąpił ćći y zacności Márdocheusz dla tego? Ná co odpowiedźieli sludzy krolewscy/ dworzánie jego : Nic zá to nie odniosł. 4 ♣ Y rzekł Krol : Ktoż jest w śieni? (A Hámán przyszedł był do śieni zewnętrzney páłácu krolewskiego/ chcąc mowić z Krolem/ áby obieszono Márdocheuszá ná szubienicy/ ktorą mu był nágotowáł) 5 ♣ Tedy odpowiedźieli Krolowi sludzy jego : Oto Hámán stoji w śieni : Y rzekł Krol : Niech *sám* wnidźie. 6 Wszedł Hámán : Ktoremu Krol rzekł; Coby uczynić mężowi temu/ ktorego Krol chce uććić? (A Hámán myślił w sercu swym : Komużby chćiał Krol uććiwość więtszą wyrządźić nád mię ?) 7 ♣ Y odpowiedźiał Hámán Krolowi : Mężowi ktorego Krol chce uććić: ♣ 8 Niech przyniosą száty krolewskie/ w ktore śię ubiera Krol/ *y przywiodą* koniá ná ktorym jeźdźi Krol/ á niech włożą koronę krolewską ná głowę 9 jego. ♣ A dawszy one száty/ y onego koniá do ręki ktorego z Książąt krolewskich / z Książąt naprzedniejszych ; niech ubiorą mężá onego/ ktorego Krol chce uććić/ á niech go prowádzą ná koniu po ulicy miejskiey/ á niech wołáją przed nim : Ták śię ma stáć mężowi/ ktorego Krol chce 10 uććić. ♣ Tedy rzekł Krol do Hámáná ; Spiesz śię/ weźmi száty y koniá jákoś powiedźiał/ á uczyń ták Márdocheuszowi żydowi/ ktory śiedźi w bramie krolewskiey : á nie opuszczáj nic z tego wszystkiego coś mowił. ♣ 11 Przetoż wźiąwszy Hámán száty y koniá/ ubrał Márdocheuszá: y prowádźił go ná koniu po ulicy miejskiey/ wołájąc przed nim ; Ták śię ma stáć mężowi ktorego Krol chce 12 uććić. ♣ Wroćił śię potym Márdocheusz do bramy krolewskiey : á Hámán pokwápił śię do domu swego z żáłośćią/ májąc głowę nákrytą. 13 ♣ Y powiedźiał Hámán Zereśie żenie swey/ y wszystkim przyjaćiołom swojim / wszystko co mu śię przydáło. Y rzekli do niego mędrcy jego/ y Zeres żoná jego : Ponieważ z narodu żydowskie° jest Márdocheusz/ przed ktoregoś obliczem począł upadáć/ nie przemożesz go/ ále pewnie upádniesz przed obliczem jego. 14 ♣ A gdy jeszcze oni mowili z nim / Oto komornicy krolewscy przyszli/ przymuśili Hámáná/ áby szedł ná ucztę ktorą byłá Ester spráwiłá.

ROZDZIAL VII.

Esterá ná drugiey uczćie Krolowi prozbę swą o swe, y ludu żydowskiego záchowánie, przedkłada. 5. Ná Hámáná tych rzeczy sprawcę skárży. 9. ktorego Krol ná tey ktorą był ná Márdocheuszá wystáwił, szubienicy, obieśić rozkazał.

1 Ták przyszedł Krol y Hámán ná ucztę do Estery Krolowy. 2 ♣ Y rzekł zá śię Krol do Estery drugiego dniá/ nápiwszy śię winá : Coż zá prozbá twojá Krolowa Ester/ á będźie ći dano ? Co zá żądość twojá ? Choćbyś też y o połowicę krolestwá *prośiłá*, stánie śię. 3 ♣ Tedy odpowiedźiáłá Krolowa Ester y rzekłá : Jeslim ználáząłá łáskę przed

oczyma twymi o Krolu / á jeśli śię Krolowi podoba / niech mi będźie dárowány żywot moy / ná prozbę moię / y narod moy ná żądość moię.

4 Abowiemeśmy záprzedáni / ja / y narod moy / ábyśmy byli wygłádzeni / wymordowáni / y wytráceni. Gdybyśmy zá niewolniki y niewolnice przedáni byli / milczáłábym: choćby y ták ten nieprzyjaciel nász niemogł nádgrodźić tey szkody Krolowi.

5 Tedy odpowiedźiał Krol Asswerus / y rzekł do Estery Krolowy: Ktoż to jest? á gdźie ten jest / ktorego serce ták nádęte jest / áby to śmiał uczynić?

6 Y rzekłá Ester: Mąż zprzećiwnik á nieprzyjaciel nagorszy jest ten Hámán. Y ztrwożył śię Hámán przed Krolem y Krolową.

7 Tedy Krol wstał w popędliwośći swey od a oney uczty / *á szedł* do ogrodu przy pałácu: ále Hámán został / áby prośił o żywot swoy Estery Krolowy. Bo widźiał że mu zgotowáne było nieszczęśćie od Krolá.

a H. Od pićia winá.

8 Potym Krol wroćił śię z ogrodá / *ktory był* przy pałácu / do domu gdźie pił wino: á Hámán upadł był ná łoże / ná ktorym śiedźiáłá Ester: tedy rzekł Krol: Izali jeszcze y gwałt chce uczynić Krolowy u mnie w domu? A gdy te słowá wyszły z ust krolewskich / záraz twarz Hámánowę nákryto.

9 W tym rzekł Hárboná / jeden z komorników / przed Krolem: Oto jeszcze szubienicá / ktorą był zgotował Hámán ná Márdocheuszá / ktory śię stárał o dobre krolewskie / stoi przy domu Hámánowym wzwyż ná pięćdźieśiąt łokći: y rzekł Krol: Obieśćie go ná niey.

10 Y obieszono Hámáná ná oney szubienicy / ktorą był zgotował Márdocheuszowi. A ták uspokoił śię gniew Krolewski.

ROZDZIAŁ VIII.

Márdocheusz od Krolá wielce wywyższony. 3. A Zydom pozwolono, áby śię nieprzyjaćiołom swym bronili. 16. z czego oni wielce byli poćieszeni.

1 Tegoż dniá dał Krol Asswerus Esterze Krolowy dom Hámáná / nieprzyjaćielá Zydowskiego: á Márdocheusz przyszedł przed Krolá: bo *mu* byłá oznáymiłá Ester / że był jey pokrewnym.

2 Tedy zdjął Krol pierśćień swoy / ktory był wziął od Hámáná / y dał go Márdocheuszowi: á Ester postánowiłá Márdocheuszá nád domem Hámánowym.

3 Potym jeszcze Ester mowiłá do Krolá upadszy u nog jego / y płákáłá / y prośiłá go / áby wniwecz obroćił złość Hámáná Agágejczyká / y zamysł jego / ktory był wymyślił przećiwko Zydom.

4 Tedy wyćiągnął Krol ná Esterę Sceptr złoty / á Esterá wstawszy / stánęłá przed Krolem.

5 Y rzekłá: Jeśli śię Krolowi podoba? á jeślim ználáźłá łáskę przed oblicżem jego? y jeśli śię to zá słuszna zda być Krolowi? y jeślim ja przyjemna w oczách jego? niech nápiszą / áby były odwołáne listy zamysłow Hámáná Syná Hámedátá Agágejczyká / ktore rozpisał ná wytrácenie Zydow / ktorzy *są* po wszystkich kráinách krolewskich.

6 Abowiem jákożbym mogłá pátrząc ná to złe / ktoreby przyszło ná lud moy? ábo / jákobym mogłá widźieć zginienie rodźiny moiey.

7 Y rzekł Krol Asswerus do Estery Krolowy / y do Márdocheuszá Zydá: Otom dom Hámánow dał Esterze / á onego obieszono ná szubienicy / przeto iż śćiągnął ręce swoie ná Zydy.

8 Wy tedy piszćie do Zydow / jáko śię wam podoba / imieniem krolewskim / y zápieczętuyćie pierśćieniem Krolewskim: ábowiem to / co śię pisze imieniem krolewskim / y pieczętuje śię pierśćieniem krolewskim / niemoże być odwołano.

9 A ták zwołano pisárzow krolewskich onego czásu / mieśiącá trzećiego (ten jest mieśiąc Sywán) dwudźiestego y trzećiego *dniá* tegoż *mieśiącá*, á pisáno wszystko / jáko rozkazał Márdocheusz / do Zydow y do Kśiążąt / y do Stárostow / y do przełożonych nád kráinámi / ktorzy są od Indiey / áż do Murzyńskiey źiemie / nád stem dwudźieśćia y śiedmią kráin: do káżdey kráiny pismem jey / y do káżdego narodu językiem jego / y do Zydow pismem ich / y językiem ich.

TRZECIA CZESC BIBLIEY

Swietey, w ktorey śie zámykáją te Kśiegi.

Job.
Pſalmy.
Przypowiesci Salomonowe.
Eccleſiaſtes, abo Kaznodzieja Salomonow.
Piesn Salomonowa.

KSIEGI JOBOWE.

W Tych Kśiegach opiſuje śie. I. Jáko Bog Jobá cźłowieká pobożnego / ná wſzyſtkim prawie ćiężko náwiedźił: ná dobytku / ná dźiećiách / ná ćiele / y ná duſzy jego. Dobytku bowiem cżeſć nieprzyjáćiele zábráli / cżeſć ogień z niebá zpalił. Dźieći jego dom / wichrem obálony / przytłukł. Ná ćiele wrzodámi wſzczął był zárażony. A duſze jego trapili; Żoná urągájąc mu / cżeladź wzgárdzájąc rozkazánia jego / przyjáćiele go zá niezbożnego przeto / iż go Bog karał / oſądzájąc. II. Jáko śie on wtym náwiedzeniu PAńſkim / cżeśćia dobrze / cżeśćia źle / záchował. Dobrze / gdy ſtráte dobr y śmierć dźieći ſwojich / ćierpliwie znośił: gdy śie też o Bozą ſpráwiedliwość / y o ſwoje niewinność mężnie záſtawiał. Lecż śie záś w tym źle záchował / iż z wielkiey boleśći dniowi národzenia ſwego złorzecżył: tákże y wtym / iż cżeſto ſłowá niećierpliwośći z uſt ſwojich wypuſzczał / niewinnośći ſwojey wielce broniąc / á ná Bogá śie uſkarżájąc. III. Ná oſtátek opiſuje śie náwiedzenia tego weſoły koniec: Bo PAN przywiodſzy Jobá do ſkruchy / znowu mu ná wſzyſtkich dobrách hojnie błogoſłáwił / dźiatki inne dał / y żywotá przedłużył.

ROZDZIAŁ I.

Job mąż pobożny y májętny. 6. od Bogá przez Szátáná odjęćiem dobr, y dźiatek kuſzony. 20. ćierpliwie wſzyſtko znośi, á Bogu zá to dobrorzecży.

1 Był mąż w źiemi Uz imieniem Job: á ten mąż był a doſkonáły / y ſzczery / y bojący śie Bogá / á odſtępujący od złego. 2 Y urodźiło mu śie śiedm ſynow / á trzy Corki. 3 A miał dobytku śiedm tyśięcy owiec y trzy tyśiące wielbłądow / y pięć ſet jarzm wołow / pięć ſet oślic / y cżeládźi bárzo wiele: Ták / iż on mąż był namożniejſzym nád wſzyſtkie ludźie / ná Wſchod słońcá.

4 Y Zchádzáli śie Synowie jego / á ſpráwowáli ucżty / káżdy w domu ſwym dniá ſwojego: y poſyłáli / á wzywáli trzech śioſtr ſwojich / áby jadáły y pijáły z nimi. 5 A gdy wkoło obeſzły dni ucżty / poſyłał Job / á pośw←ięcał je: á wſtawájąc ráno / ſpráwował cáłopalenia według licżby ich wſzyſtkich. Bo mowił Job: 6 Podobno zgrzeſzyli Synowie moji / á złorzecżyli b Bogu w ſercách ſwych: Ták cżyniwał Job po one wſzyſtkie dni.

7 Y Stáło śie niektorego dniá / gdy c przyſzli Synowie Boży / áby ſtánęli przed PAnem / że też przyſzedł y Szátan miedzy nie. 8 Tedy rzekł PAN do Szátáná: Z kąd idźieſz? Y odpowiedźiał Szátan PANu / y rzekł: Okrążałem źiemię / y przechadzałem d śie po niey. 9 Y rzekł PAN do Szátáná:

a Ezech 14. 14.

b H. Błogoſłáwili I. myślili co złego o Bogu.

c Job. 2. 1.

d 1 Piotr 5. 8.

Przy-

Przypátrzyłeś się słudze memu Jobowi/ że mu niemász rownego ná ziemi? Mąż to doskonáły/ y szczery/ bojący się Bogá / y odstępujący od złego. 9 Y odpowiedział Szátan Pánu y rzekł: Izaż się Bogá Job dármo boji? 10 Azażeś go ty nie ogrodził / y domu jego / y wszystkiego co ma / w około zewsząd? Błogosłáwiłeś sprawam rąk jego/ y dobytek jego rozmnożył się ná ziemi. 11 Ale ściągni tylko rękę twoję / á dotkni wszystkiego co ma / *obaczysz* jeslić w oczy złorzeczyć nie będzie? 12 Tedy rzekł PAn do Szátáná: Oto wszystko co ma *jest* w ręce twojey: tylko nań nie ściągaj ręki twey. Y odszedł Szátan od oblicza PAńskiego.

13 Stáło się tedy *niektorego* dniá gdy Synowie jego/y Corki jego jedli y pili wino w domu brátá swego pierworodnego: 14 Przybieżał poseł do Jobá / y rzekł: Woły oráły/ á oślice się pásły podle nich. 15 Y przypádli Sábejczycy/y zábráli je/ á sługi pozábijáli ostrzem mieczá / á uszedłem tylko ja/ja sam / ábym ći oznájmił. 16 A gdy ten jeszcze mowił/ przyszedł drugi/y rzekł: Ogień Boży zpadł z niebá y zpalił owce y sługi/y pożárł je / á uszedłem tylko ja / ja sam/ábym ći oznájmił.

17 A Gdy ten jeszcze mowił / przyszedł y inny / y rzekł: Chåldejczycy / rozsádziwszy się ná trzy hufce / wypádli náwielbłądy / y zábráli je / y sługi pozábijáli ostrzem mieczá; á uszedłem tylko ja/já sam/ ábym ći oznájmił.

18 A Gdy ten jeszcze mowił / przybieżał y inny / á rzekł: Synowie twoji y Corki twoje jedli y pili wino/w domu brátá swego pierworodnego. 19 A oto wiátr gwałtowny przypadł od oney strony pustynie / y uderzył ná cztery węgły domu/ ták/ że upadł ná dzieći / y pomárły: á uszedłem tylko ja / ja sam / ábym ći oznájmił.

20 Tedy wstał Job/y rozdárł płaszcz swoj/y ogolił głowę swą/á upadszy ná ziemię / uczynił *PANU* pokłon. 21 Y rzekł: Nágim wyszedł ᵉ z żywotá mátki mojey / y nágim się záś támże wrocę: PAn dał / PAn też wziął niech będzie imię PAńskie błogosłáwione. 22 W tym wszystkim ᶠ nie zgrzeszył Job: á nie przypisał Bogu nic nieprzystojnego.

e Psalm. 49. 18. 1 Tym. 4. 7. Kázn. 5. 14.

f Job. 2. 10.

ROZDZIAŁ II.

Job z dopuszczenia Bożego, od Szátáná ná ciele utrapiony. 9. Żony swey urgánia znosi. 11. trzej przyjaciele jego przyszli, áby go cieszyli.

1 Stáło się *niektorego* dniá/ gdy ᵃ przyszli Synowie Boży / áby stanęli przed PANEM / przyszedł też Szátan miedzy nie / áby stánął przed PAnem. 2 Tedy rzekł PAN do Szátáná: Gdzieś *był*, z kąd idziesz? Y odpowiedział Szátan PANU / á rzekł: Okrążałem ziemię / y przechodziłem się po niey. 3 Zátym rzekł PAN do Szátáná: Przypátrzyłeś się słudze memu Jobowi / że mu niemász rownego ná ziemi? Mąż *to* doskonáły y szczery/ bojący się Bogá / á odstępujący od złego/y ktory jeszcze trwa w uprzejmości swojey: á tyś mię pobudził przeciw niemu / ábym go niszczył bez przyczyny. 4 Y odpowiedział Szátan PAnu / y rzekł: Skorę zá skorę/ y wszystko co ma człowiek / da zá duszę swoję. 5 Ale ściągni tylko rękę twoję / á dotkni kości jego / y ciáłá jego / *ujrzysz* jesliżeć w oczy złorzeczyć nie będzie? 6 Tedy rzekł PAN do Szátáná: Oto w ręce twojey jest: wszákże żywot jego záchoway.

7 WYszedszy tedy Szátán od oblicza Páńskiego/záráził Jobá wrzodem złym / od stopy nogi jego/ áż do wierzchu głowy jego: 8 Ták/ że wziął skorupę / áby się nią skrobał: y siedział w popiele. 9 Y rzekłá mu żoná jego: A jeszcześ trwasz ᵇ w uprzejmości twojey? Złorzecz Bogu/á umrzyj. 10 Y rzekł do niey: Ták *właśnie* mowisz / jáko szalone niewiásty mawiáją: Izali *tylko* dobre przyjmowáć będziemy od Bogá / á złego przyjmowáć nie będziemy? W tym wszystkim ᶜ nie zgrzeszył Job usty swymi.

11 A Gdy usłyszeli trzey przyjaciele Jobowi/ to wszystko utrapienie ktore nań przypádło / przyszli káżdy

a Job. 1. 6.

b Mich. 7. 6. Tobia. 2. 22. Mátt. 10. 36.

c Job. 1. 22.

zmiey=

z miejscá swego / Elifás Temáńczyk / y Bildád Suhitczyk / y Sofár Náámátczyk: bo śie byli námowili pospołu / áby przyszedszy poźáłowáli go / y ćieszyli go. 12 ♣ A podniozszy oczy swoje z dáleká / nie poználi go: y wyniozszy głos swoj płákáli / á rozdárszy káżdy płászcz swoj / miotáli proch nád głowy swe ku niebu. 13 ♣ Y śiedźieli z nim ná źiemi śiedm dni / y śiedm nocy: á żaden do niego słowá nie przemowił: Bo widźieli że śie gwałtownie wzmágáłá boleść *jego*.

ROZDZIAŁ III.

Job dniowi národzenia y nocy poczęćia swego złorzeczy. 11. Życzy sobie áby był umárł záraz po národzeniu swym, żeby odpoczywał z innymi w pokoju. 20. Ućiążko śie ná utrapienie swe uskarża.

1 Potym otworzył Job ustá swoje / y złorzeczył dniowi swemu. 2 ♣ Y záwołał Job / mowiąc: ♣ 3 *Bodaj* był zginął dźień ktoregom a śie urodźił! y noc *w ktorą* rzeczono: Począł śie meżczyzná! 4 ♣ *Bodaj* śie był on dźień obroćił w ćiemność! by śie był o nim nie pytał Bog z wysokośći! y nie był oświecony świátłośćią! 5 ♣ *Bodaj* go byłá záćmiłá ćiemność / y ćień śmierći! by go był ogárnął obłok! y ustrászyłá go gorącość dźienna! 6 ♣ *Bodaj* byłá noc oné ośiádłá ćiemność / áby nie szłá w liczbe dni rocznych! y w liczbe 7 mieśiącow nie przyszłá! ♣ *Bodaj* noc oná byłá sámotna! á śpiewánia 8 áby nie było w niey! ♣ *Bodaj* ją byli przeklęli / ktorzy przeklinają dźień / ktory są gotowi wzruszáć płácz swoj. 9 ♣ *Bodaj* śie były záćmiły gwiazdy *przy* zmierzkániu jey! á czekájąc świátłá / áby śie go byłá nie doczekáłá / áni nie oglądáłá zorze poránney! 10 ♣ Yż nie záwárłá drzwi żywotá mego / á nie skryłá boleśći od oczu mojich.

11 Przeczżem w żywoćie b nie umárł / *ábo* gdym z żywotá wyszedł / *cżemum* nie zginął? 12 ♣ Przecz że mię piástowano c ná kolánach? á 13 przecz żem ssał pierśi? ♣ Abowiem bym teraz leżał y odpoczywał: spałbym y miałbym pokoj: 14 ♣ Z krolmi y z rájcámi źiemie / ktorzy sobie budowáli *ná* miejscách pustych: 15 ♣ Abo z Kśiążęty / ktorzy mieli złoto / á nápełniáli domy swe śrebrem. 16 ♣ Abo *cżemum* śie nie stał jáko martwy płod skryty? *ábo* jáko niemowiątká *ktore* nie oglądáły świátłośći. 17 ♣ Tám niepobożni przestawáją straszyć / y tám odpoczywáją zwątleni w śile. 18 ♣ Támże więźniowie sobie wydycháją / á nie słyszą głosu trapiącego *ich*. 19 ♣ Máły y wielki tám sobie są rowni / á niewolnik wolny od PAná swego.

20 Przecz nędznemu dáná jest świátłość / á żywot *tym* ktorzy są utrapionego duchá? 21 ♣ Ktorzy czekáją śmierći / á nie przychodźi: choć jey pilniey szukáją niż skárbow skrytych. 22 ♣ Ktorzyby śie z rádośćią weselili plasájąc / gdyby ználeźli grob. 23 ♣ *Przecż dáná jest świátłość* meżowi / ktorego drogá skryta jest / á ktorego 24 Bog *ćiężkośćiámi* ogárnął? ♣ Abowiem / d kiedy mam jeść / wzdychánie moje przychodźi / á rozchodźi śie jáko 25 wodá ryczenie moje: ♣ Bo strách / ktoregom śie lękał przyszedł ná mię / á czegom śie obawiał przydáło mi 26 śie. ♣ Nie byłem bezpieczny / ánim śie uspokoił / ánim odpoczywał / á przećie ná mię przyszłá trwogá.

ROZDZIAŁ IV.

Elifás Jobá z niećierpliwośći gromi, á z mizerney kondycyey jego, dowieść usiluje, iż go Bog zá jego grzechy náwiedza. 12. z objáwienia Bożego twierdząc. 17. że przed Bogiem nie jest czysty żaden człowiek, 18. á náwet że śię y w Anjołách grzech ználazł.

1 Tedy odpowiedźiał Elifás Temáńczyk / y rzekł: 2 ♣ Jesli będźiemy mowili z tobą / nie będźiesz-li *to* przykro? Ale ktoż śię może od mowienia zátrzymáć? 3 ♣ Otoś ich wiele uczył / y ręce mdłe potwierdzał. 4 ♣ Upadájącego wspieráły mowy twoje / á kolána zemdlone posilałeś. 5 ♣ A teraz gdy *co* ná ćię przyszło / niećierpliwie znosisz: á iż ćię dotknęło trwożysz śobą.

6 Azaż pobożność twojá nie byłá ufnośćią twoją: á uprzejmość spraw twojich / oczekawániem twojim? 7 ♣ Wspomni proszę / kto kiedy

a *Jerem. 20.14.*

b *Job. 10.18. Jerem. 20.17.*

c H. *zábieżáły mi kolána.*

d H. *Przed chlebem mojim.*

niewin-

niewinny zginął? ábo gdźieby *ludźie* ſzczerzy zniſzczeli? 8 Jákom widał / że ći / ktorzy oráli [a] złość / y rozśiewáli przewrotność / toż też żąśię żęli. 9 *Bo* tchnieniem [b] Bożym giną / á od Duchá gniewu jego niſzczeją. 10 Ryk lwi y głos lwice / y zęby lwiąt / wytracáją. 11 Lew ginie / iż nie ma łupu / y ſzczenięta lwie rozproſzone bywáją. 12 Nád to doſzło mię słowo potájemnie / y pojęło ucho moje cokolwiek z niego. 13 W rozmyślániu widzenia nocnego / gdy przypada twárdy ſen ná ludźie: 14 Zjął mię ſtrách y lękánie / ktore wſzyſtkie [c] kośći moje przeſtráſzyło. 15 A Duch ſzedł przed twarzą moją / ták iż włosy wſtáły ná ćiele mojim. 16 Stánął / á nie znałem twarzy je°: kſztałt *tylko jákiś był* przed oczymá mymi: Ućiſzyłem śię / y słyſzałem głos *mowiący*: 17 Izali człowiek może być ſpráwiedliwſzy niżeli Bog? ábo mąż czyſtſzy niż Stworzyćiel jego? 18 Oto w sługách jego [d] niemáſz [e] doſkonáłośći / á w Anjelech ſwojich ználazł niedoſtátek: 19 Dáleko więcey w tych / co mieſzkáją w domiech gliniánych / ktorych grunt jeſt ná prochu / y ztárći bywáją snádniey niżeli mol. 20 Od poránku áż do wieczorá / bywáją ztárći: á iż *tego* nieuważáją / ná wieki zginą. 21 Azaż zacność ich niepomija z nimi? umieráją / ále nie w mądrośći.

ROZDZIAŁ V.

Elifás dowodźi tego, co powiedźiał. 2. 3. że Bog tylko niepobożne karze á dobrym folguje. 17. 18. Rádźi Jobowi, áby to przyznał, Bogu chwałe dał, y przed nim śię upokorzył. 19. tedy wybáwiony będźie.

1 ZAwołayże tedy jeſli kto jeſt / coćby odpowiedźiał? A do ktoregoż śię z świętych obroćiſz? 2 Záiſte głupiego zábija gniew / á proſtaká umarza zawiść. 3 Jam widźiał głupiego [a] iż śię rozkorzenił / álem wnet źle tuſzył mieſzkániu je°. 4 Oddaleni będą Synowie jego od zbáwienia / y ztárći będą w bramie / á nie *będźie* ktoby *ich* wyrwał. 5 Żniwo jego głodny pożrze / y z *sámego* ćiernia wybierze je; á połknie chćiwy 6 bogáctwá tákowych. Abowiem nie z prochu wychodźi utrapienie / áni z 7 źiemie wyraſta kłopot. Ale człowiek ná kłopot śię rodźi / jáko iſkry z węgla latáją wzgorę.

8 ZAiſte / jabym ſzukał Bogá: á Bogubym przedłożył ſpráwę ſwoję: 9 Ktory czyni rzeczy [b] wielkie y nie wybadáne dźiwne / ktorym liczby nie máſz. 10 Ktory dawa deſzcz ná źiemię y zpuſzcza wody ná polá. 11 Ktory ſadza pokorne [c] wyſoko / á ſmętne wywyżſza ku zbáwieniu. 12 Ktory wniwecz obraca [d] myśli chytrych / ták iż ręce ich niespráwiają *nic* ſkutecznę°. 13 Ktory chwyta [e] mądre w chytrośći ich / á ráde przewrotnych prętko niſzczy. 14 We dnie taczáją śię *jáko* w ćiemnośćiách: á jáko w nocy [f] mácáją w południe. 15 Ktory záchowywa ubogie° od miecza / od uſt ich y od ręki gwałtowniká. 16 Mać uciśniony nádźieję / ále niepráwość ztuli uſtá [g] ſwe. 17 Oto błogosłáwiony człowiek ktorego Bog karze: Przetoż karániem Wſzechmocnego [h] niepogardzaj. 18 Bo on zránia [i] y záwiązuje: uderza / á ręce jego uzdrawiáją. 19 Z ſześći ućiſkow [k] wyrwie ćię: á w śiodmym nie tknie śię ćiebie złe. 20 W głodźie wybáwi ćię od śmierći: á ná wojnie z rąk miecza. 21 Przed biczem język á ukryty będźieſz: á nie ulęknieſz śię w zpuſtoſzeniu / gdy przyjdźie. 22 W zpuſtoſzeniu y w głodźie śmiać śię będźieſz: á zwierząt źiemſkich bać śię nie będźieſz. 23 Bo z kámieniem polnym *będźie* przymierze twoje: á okrutny zwierz polny [l] ſpokojnym ći śię ſtáwi. 24 Y poznaſz że *jeſt* ſpokojny przybytek twoj / y náwiedźiſz mieſzkánie twoje / á nie zgrzeſzyſz. 25 Doznaſz też iż rozmnożone będźie naśienie twoje / á potomſtwo twoje *będźie* jáko źiele źiemie. 26 Wnidźieſz w ſzędźiwośći do grobu: jáko znoſzone bywa zboże w ſtog czáſu ſwego. 27 Otośmy tego doſzli / że ták jeſt: ſłuchayże tego / á uważay to ſam u śiebie.

ROZDZIAŁ VI.

Job śię uſkarza ná ſwe ćięſzkośći. 6. Elifáſowi ktory go ćieſzy nágánę dawa. 8. Smierći prágnie. 11. niećierpliwość

Margin notes (left): [a] Przyp. 22. 8. Ozea. 10. 13. Gálát. 6. 7. [b] Ezái. 11. 4. 2 Theſſ. 2. 8. Objáw. 2. 16. [c] Dán. 10. 8. [d] I. nie ufa. [e] Job. 15. 15. 2 Piotr 2. 4. [a] Pſalm 37. 35.

Margin notes (right): [b] Job. 9. 10. Pſalm 72. 18. Rzym. 11. 33. [c] 1 Sám. 2. 7. Pſalm. 113. 7. [d] Nehe. 4. 15. Pſalm. 33. 10. Ezái. 8. 10. [e] 1 Kor. 3. 19. [f] 5 Mojż. 28. 29. [g] Pſalm. 107. 42. [h] Przyp. 3. 11. Żyd. 12. 5. Jákob. 1. 12. Objáw. 3. 19. [i] 5 Mojż. 32. 39. 1 Sám. 2. 6. Ezái. 30. 26. [k] Pſalm. 91. 3. Przyp. 24. 16. [l] Ozea. 2. 18.

wość swą krewkośćią człowieczą okrywa. 13. Przećiw skárdze Elifásowey sumieniem śię dobrym szczyći. 24. A pokaránie przyjaćielskie przyjąć obiecuje, jesliby słuszne było: á żeby śię z nim łáskáwiey obchodźili prośi.

1 Odpowiedźiał Job / á rzekł:
2 ♣ O gdyby pilnie zważono nárzekánie moje / á biedę moję pospołu ná wagę włożono.
3 ♣ Tedyby było ćięższa nád piasek morski/ przetoż mi y słow nie stawa.
4 ♣ Abowiem strzały a Wszechmocnego *tkwią* we mnie/ ktorych jad wysuszył duchá mego / *A* strachy Boże walczą przećiwko mnie.
5 ♣ Izali ośieł b dźiki ryczy nád trawą? ábo woł/ izali ryczy nád paszą swoją?
6 ♣ Izali może być jedzło na rzecz niesmáczna bez soli? ábo jestli jáki smák w białku jájowym?
7 ♣ *Czego śię przed tym* niechćiáłá dotknąć duszá mojá/ to *teraz* jest c boleśćią ćiáłá mego.
8 ♣ Bodajże śię spełniłá prozbá mojá! Niechże mi Bog da czego oczekáwam!
9 ♣ Oby śię Bogu podobáło / żeby mię zniszczył / á żeby mię wyćiął rozpuśćiwszy rękę swoję!
10 ♣ Bo mam jeszcze poćiechę swoję (choćiasz pałam w boleśći / á Bog mi nie folguje) żem nie táił słow Swiętego.
11 ♣ Coż *jest* zá moc mojá / ábym d potrwał? ábo co *zá* koniec moj/ ábym przedłużył żywotá mego?
12 ♣ Izali moc kámienna/ moc mojá? ábo ćiáło moje miedźiáne?
13 ♣ Azaż obrony moyey niemász przy mnie? ázaż rozsądek oddalony ode mnie?
14 ♣ Przećiwko temu/ ktorego litość słábieje ku bliźniemu swemu / y ktory bojaźń Wszechmogącego opuśćił.
15 ♣ Bráćia moji omylili *mię* jáko potok: pominęli jáko gwałtowne potoki:
16 ♣ Ktore bywáją mętne od lodu; w ktorych śnieg ukrywa.
17 ♣ Czásu *ktorego* topnieją/ záginą: *á czásu* gorącośći/ niszczeją z miejscá swego.
18 ♣ Udawáją śię tám y sám z drog swojich: rozćiekáją śię po miejscách bezwodnych/ y giną.
19 ♣ Podrożni ludźie z kráiny Temán obaczyli je: á ktorzy szli do Sebá/ mieli w nich nádźieję.
20 ♣ *Ale* śię záwstydźili / iż w nich dufáli/ á gdy tám przyszli e oszukáli śię.
21 ♣ Ták zájiste *y wy*, bywszy / nie jesteśćie; widząc utrapienie moje/ lękaćie śię:
22 ♣ Izalim mowił: Przynieśćie mi co: á z máyetnośći wászey dayćie mi dáry?
23 ♣ Y wybawćie mię z rąk nieprzyjaćielá / á z rąk okrutnikow odkupćie mię.
24 ♣ Náuczćie mię / á ja umilknę: á w czymem zbłądźił pokażćie mi.
25 ♣ O jákoż są mocne słowá prawdźiwe? Ale coż spráwi obwinienie wásze.
26 ♣ Izali słowá *moje* obwinić myślićie: á przewiewáć mowy utrapionego?
27 ♣ Y ná śierotę tárgaćie śię/ y kopiećie *doły* pod przyjaćielem swojim.
28 ♣ Przetoż przypátrzćie mi śię teraz / á *obáczyćie* jesli kłamam przed obliczem wászym.
29 ♣ Obaczćie śię / proszę/ á niech nie będźie *w was* nieprawość: obaczćie śię / á *poznaćie* że jest spráwiedliwość mojá przy mnie:
30 ♣ A iż niemász w języku mym nieprawośći: y nie mamże znáć utrapienia mego?

> a Psalm. 38. 3.
> b I. Ośieł leśny.
> c I. Pokármem.
> d H. Abym śię spodźiewał.
> e I. Zásromáli śię.

ROZDIAŁ VII.

Job dawa znáć, że śię Bog náder srogo z nim obchodźi, w tym krotkim żywoćie, niedájąc wytchnienia. 12. Stworzeniu mdłemu: nád ktorym nie tákby miał moc swą pokázowáć. 15. A przetoż śmierći sobie żąda. 20. A przytym o odpuszczenie grzechow Bogá prośi.

1 Izali a czás nie jest zámierzony człowiekowi ná źiemi? á jáko dni najemniczę *nie są* dni jego?
2 ♣ Jáko sługá prágnie ćieniá / á jáko najemnik czeka *końcá* prace swojey:
3 ♣ Tákem ja prawem dźiedźicznym wźiął mieśiące prozne / á nocy bolesne są mi náznáczone.
4 ♣ Vkłádęli śię/ tedy mowię; Kiedyż wstánę? á *rychło* pominie noc? y pełen bywam myślenia b áż do świtánia.
5 ♣ Oblężone jest ćiáło moje w robaki / y w plugástwo z prochu: skorá mojá popádáłá śię / y rozśiádłá śię.
6 ♣ Dni moje prętsze są niż czołnek tkacki/ y strawione są bez nádźieje.
7 ♣ Wspomni o PANIE iż wiátrem *jest* c żywot moj / nie wroći śię oko moje/ ábym widźiało dobre rzeczy.
8 ♣ Ani mię oglądá oko ktore mię widáło: oczy twoje *obrocone będą* ná mię / á mnie nie będźie.
9 ♣ *Jáko* mija obłok/ y przemija / ták zstępujący do grobu nie wynidźie.
10 ♣ Nie wroći śię

> a I. Izali nie żołnierski jest żywot człowieczy
> b H. I obracam śię.
> c Job. 8. 9. y 14. 1. y 16. 22 Psalm. 78. 39. y 90. 5. y 102. 12. y 103. 14. y 144. 4 Ezái. 40. 6. Jákob. 4. 14. 1 Piotr 1. 24.

więcey

więcey do domu swego / áni go więcey pozna miejsce jego. ✤ 11 Przetoć ja niemogę záwśćiągnąć vst mojich: mowić będę w vtrapieniu duchá mego/ będę rozmawiał w gorzkośći duße mojey. ✤ 12 Dziążem ja jest morze / ábo wielorybem/ żeś mię osádźił strażą? ✤ 13 Gdym rzekł; Poćießy mię łoże moje / y vlży mi nárzekánia mego 14 pośćiel mojá: ✤ Tedy mię strásßyß przez sny/ y przez widzenia trwożyß 15 mną. ✤ A przetoż/obrálá sobie obwieszenie duszá mojá / á śmierć ráczey/ 16 niż zostáć w kośćiách. ✤ Sprzykrzyłem sobie żywot, nie wiecznie będę żył. Zániechayże mię: bo márnośćią są dni moje. ✤ 17 Coż jest człowiek d że go ták wielce waźyß? á że 18 przykłádaß ku niemu serce twoje? ✤ A że go náwiedzaß ná káżdy záránek? y ná káżdą chwilę doświadczaß go? ✤ 19 Pokądże śię nie odwróćiß odemnie? á nie zániechaß mię áżbym przełknął 20 ślinę moję? ✤ Zgrzeßyłem/coż mam czynić/ o Stróżu ludzki? czemuś mię sobie zá cel położył / ábym był 21 sam sobie ćiężarem. ✤ Przecz nie odeymieß przestępstwá mego / y nie przepuśćiß nieprawośći mojey? bo śię teraz w prochu położę: á choćbyś mię szukał ráno / nie będźie mię.

d Psalm. 8. 5. y 144. 3 Zyd. 2. 6.

ROZDZIAŁ VIII.

Bildád Elifásowi gromić Jobá pomaga, ukázując iż Bog niespráwiedliwym być nie może: 8. á iż ták przodkowie ich z dawná wierzyli. 11. á iż śię onemu dźieje jáko y innym obłudnikom. 20. do tego go wiodąc, áby śię náwróćił jeśli chce wskoráć.

1 Odpowiedźiał Bildád Suhitczyk/á rzekł: 2 Pokądże rzeczy tákowe mowić będźieß? á *pokąd będą* słowá vst twojich/ jáko wiátr gwałtowny? ✤ 3 Izażby miał Bog sąd podwróćić a/ á Wßechmocny miałby spráwiedliwość wywrácáć? ✤ 4 Że Synowie twoji zgrzeßyli przećiw niemu / przetoż je puśćił w rękę nieprawośći ich. ✤ 5 Jeśli śię ty wczás náwróćiß b do Bogá/á będźieß 6 śię modlił Wßechmocnemu: ✤ Jeśli będźieß czystym y ßczerym/tedyć pewnie ocući dla ćiebie / y spokojne uczyni mießkánie spráwiedliwośći 7 twojey. ✤ A *choć* początek twoj máły będźie/ jednák ostátek twoj bárzo śię 8 rozmnoży. ✤ Bo spytay śię/ proßę/ wieku c stárego / á nágotuj śię ku wyßpiegowániu Ojcow ich. ✤ 9 (Gdyż wczorájßymi d jesteśmy / á nic nie wiemy: ponieważ *jáko* ćień są 10 dni náße ná źiemi) ✤ Oni ćię náuczą / y powiedzą: y z sercá swego 11 wypußczą słowá. ✤ Azaż vrośćie śitowie bez wilgotnośći? Izali vro-12 śćie rogożie bez wody. ✤ Owßem jeßcze e w zielonośći swojey/niż bywa podćięte / prędzey niż inna trawá 13 usycha. ✤ Tákieć *są* drogi f wßystkich/ ktorzy zápominają Bogá: y *ták* nádźieja obłudniká zginie. ✤ 14 Podćięta bywa nádźieja jego/á jáko 15 dom pájąká/ufánie jego. ✤ Zpolegáli ná domu swojim / nie ostoji śię: wesprzeli śię ná nim / nie zádźierży 16 śię. ✤ Zieleni śię ná słońcu/ y w ogrodźie jego świeża látorośl jego 17 wyrasta. ✤ Nád źrzodłem zpláta śię korzenie jego / y ná miejscu kámie-18 nistym rozkłada śię. ✤ Ale gdy go wytną z miejscá jego / tedy śię go miejsce záprzy/ *mowiąc*: Niewidźiałem ćię. ✤ 19 Toć to *jest* wesele drogi je-20 go/á inny z źiemie wyrośćie. ✤ Oto Bog nie odrzući *człowieká* ßczere-21 go: ✤ Ale złośnikom niepoda ręki: ✤ Aż śię nápełnią śmiechem vstá twe/ á wárgi twoje wykrzykániem. ✤ 22 Gdyż ktorzy ćię máją w nienawiśći/obleczeni będą wstydem/ á przybytku niepobożnych nie będźie.

a 5 Moj. 32. 4. 2 Kron. 19. 7. Tren. 1. 18. Dan. 9. 7. 14 b Job. 22. 23.

c 5 Moj. 4. 32. d Job. 7. 6. y 14. 2. 1 Moj. 47. 9. 1 Kron. 29. 15. Psalm. 102. 12 y 144. 4 e Psalm. 129. 6. Jerem. 17. 6. f Job. 11. 20. y 18. 14 Psalm. 112. 10. Przyp. 10. 28.

ROZDZIAŁ IX.

Job Bildádowi przyznawa że Bog spráwiedliwie ludźie karze. 15. Lecz przytym náucza, że nie idźie zá tym, áby go Bog jáko człowieká niezbożnego miał karáć: ponieważ onemu y pobożne wolno náwiedzáć. 25. czego też przykłádem swym włásnym dowodźi.

1 Odpowiedźiał Job/á rzekł: ✤ 2 Prawdźiwieć wiem że ták *jest*; Bo jákożby miał być uspráwiedliwiony człowiek przed Bogiem? ✤ 3 Jeśliby śię z nim chćiał spieráć/ nie odpowie mu z tyśiącá ná jednę 4 rzecz. ✤ Mądry jest sercem/y mocny śiłą: ktoż vpył pokoju stáwiwßy

śię mu upornie? 5 On przenośi gory / á nie wiedzą *ludźie* kto je podwraca w gniewie swym. 6 On wzrusza źiemię z miejscá swego / á słupy jey trzęsą śię. 7 Gdy on zákaże słońcu / nie wschodźi: y gwiazdy pieczętuje. 8 On sam rozpośćiera niebiosá / y depce po wáłách morskich. 9 On spráwił Woz niebieski a z gwiazd / Oryoná y Hiády / y *inne gwiazdy* skryte ná południe. 10 On czyni rzeczy b wielkie / á niewybádáne y dźiwne / ktorym nie máß liczby. 11 Oto / idźieli mimo mię / nie widzę go: á przechodźili / nie baczę go. 12 Oto gdy co porwie / ktoż go przymuśi c / áby przywroćił: ábo 13 ktoż mu rzecze / Coż czyniß? Gdyby Bog nie odwroćił gniewu swego / upádłiby przed nim pomocnicy hárdźi. 14 Jákoż mu ja tedy odpowiem? *jákie* słowá obiorę przećiwko 15 niemu? Ktoremu / choćiażbym był spráwiedliwym / nie odpowiem: owßem śię sędźiemu memu d upokorzę. 16 Choćbym go wzywał / á onby mi śię ozwał / przećię nie wierzę / áby przypuśćił do uszu głos 17 moj. Bo mię stárł wichrzem / y rozmnożył rány moje bez przyczyny. 18 Nie dopuśći mi odetchnąć / owßem mię násyca gorzkośćiámi. 19 Jeśli śię *udam* do mocy / oto on námocnieyßy: á jeśli do sądu / ktoż mię z 20 nim zprowádźi? Jeślibym śię uspráwiedliwiał / ustá e moje potępią mię: jeślibym śię doskonáłym czynił / tedy mię przewrotnym być pokaże. 21 Choćiażbym był doskonáły / przećię ja tego do śiebie znáć nie będę / *ále* dam nagánę żywotowi memu. 22 Jedno jest / dla czegom to mowił: *że zák* doskonáłego / *jáko* y niezbożnego 23 on niszczy. Jeśli biczem nagle zábija / z pokuszenia niewinnych 24 náśmiewa śię. Ziemiá podána bywa w ręce niezbożniká: oblicze sędźiow jey zákrywa. A jeśliż nie on? ktoż 25 tedy inny jest *co to czyni*? Ale dni moje prędsze były niż f poseł: ućiekły / á nie widźiáły nic dobrego. 26 Przeminęły jáko prędkie łodźie: 27 jáko orzeł lecący do żeru. Jeśli rzekę; Zápomnię nárzekánia mego / zániechám gniewu swego / á pośilę 28 śię: Tedy śię lękam wßystkich boleśći mojich: widząc że mię z nich 29 nie wypuśćiß. Jeślim ja niezbożny / przećiż próżno prácuję? 30 A choćbym śię umywał wodámi śnieżnymi / y oczyśćiłbym mydłem ręce 31 moje: Wßákże w dole zánurzyß mię / y brzydźić śię mną będą száty 32 moje. Abowiem on nie jest człowiekiem jáko ja / ábym mu śmiał odpowiedźieć / *ábo* żebym z nim miał 33 iść w práwo. Bo nie máß miedzy námi g rozjemce / ktoryby mogł roz34wieść spráwę nászę. Niech tylko zdejmie ze mnie rozgę swoję / á strách 35 jego niech mię nie straßy: Tedy będę mowił / á nie będę śię go bał: Bom ja nie jest h táki sam u śiebie.

a Amos 5. 8. b Job. 5. 9. Psalm. 72.18. Rzym. 11.33. c Ezái. 45. 9. Rzym. 9. 20. d Psalm 143.2. e Przyp 20. 9. 1 Jan. 1. 8. f Mod. 5. 9.

g I. Pośrzedniká. h T. jákim wy mię bydź rozumiećie.

Rozdział X.

Iob rzewliwie lámentuje, á wywiáduje śię od Bogá przyczyny utrapienia swego. 3. Sam przypomina, czemuby PAN ták srogo z nim postępowáć nie miał. 18. Ná národzenie swe uskarża śię. 12. To ulżenie jákie, pierwey niżby umárł, prośi.

1 Teskni sobie duszá mojá w żywoćie mojim: rozpuśćię przećiw sobie nárzekánie moje / á będę mowił w gorzkośći duße mojey. 2 Rzekę Bogu; Nie potępiayże mię: *ráczey* mi oznájmi / czemu spor ze mną 3 wiedźieß? Coż maß zá pożytek że mię ućiskaß / á iż odrzucaß spráwę rąk twojich / á rádę niepobożnych 4 oświecaß? Azaż ty maß oczy cielesne? ábo jáko człowiek widźi / ty 5 widźiß? Dni twoje / zaż są jáko dni człowiecze: á látá twoje / jáko látá 6 ludzkie? Iż śię wywiáduieß nieprawośći mojey / á o grzechu mojim bádaß śię. 7 Ty wieß / żem niepobożnie nie poczynał: wßákże nie jest ktoby *mię* miał a wyrwáć z ręku 8 twojich. Ręce twoje wykształtowáły b mię / y uczyniły mię: á 9 przećię mię zewsząd gubiß. Pomni proßę żeś mię jáko glinę c ulepił / 10 á w proch mię zás obroćiß. Izali jáko mleko nie zlałeś mię / á jáko ser 11 nie utworzyłeś mię? Skorą y ćiáłem przyoblokłeś mię: á kośćiámi / 12 y żyłámi pozwinałeś mię. Żywotem y miłośierdźiem dárowałeś

a 5 Moj. 32.39. b Psalm 119. 73. c 1 Moj. 2. 7. Psalm 103. 14.

mię:

mię: á opátrzność twojá strzegłá du-
13 chá mego. ♣ A choćiaś to skrył w ser-
cu twojim: wiem jednák że to jest d
14 z woli twojey. ♣ Jesli zgrzeszę wnet
tego postrzeżesz; á dla nieprawośći
15 mojey nie przepuśćisz mi. ♣ Jeslim
bezbożny biádá mi; á *choćbym też* był
spráwiedliwym / nie podniosę głowy
mojey / będąc násycony pohánbienia
16 y widząc utrapienie moje: ♣ Ktore-
go przybywa; *Bo* jáko lew srogi go-
nisz mię: á coraz dźiwnie śię prze-
17 ćiwko mnie stawiasz. ♣ Odnawiasz
świádki twoje przećiwko mnie / á
rozmnażasz rozgniewánie twoje ná
mię: wojská jedne po drugich są prze-
18 ćiwko mnie. ♣ Przeczżeś mię z ży-
wotá e wywiodł? *Ach* bym był u-
márł / żeby mię było oko nie widźiá-
19 ło! ♣ Obym był / jákoby mię nie by-
ło! *oby* mię było *záraz* z żywotá do
20 grobu zánieśiono! ♣ Azaż nie tro-
chá dni mojich? Przetoż przestań / á
zániechaj mię / ábym śię troszeczkę
21 posilił: ♣ Pierwey niż odejdę tám /
zkąd śię nie wrocę: do źiemie ćie-
22 mnośći / y do ćienia śmierći. ♣ Do
źiemie ćiemney / jáko chmurá / *y do*
ćienia śmierći: gdźie nie mász prze-
miány / jedno sámá gęstá ćiemność.

d *H. Przy tobie.*

e *Job.* 3. 11.

ROZDZIAŁ XI.

Jobá Sofár surowo gromi, że śię spráwiedliwym czyni. 4. choć jest wielkim grzesznikiem. 7. do pokuty go nápomina. 13. 14.

1 Odpowiedźiał Sofár Náámát-
2 czyk / y rzekł: ♣ Azaż śię nie go-
dźi ná wiele słow odpowiedźieć? ábo /
izali mąż wielomowny będźie u-
3 spráwiedliwiony? ♣ Będąsz ná two-
je płotki ludźie milczeć? A gdy ty so-
bie przeszydząsz / ćiebie nikt nie zá-
4 wstydźi? ♣ Abowiemeś powiedźiał;
Czysta jest náuká mojá / á jestem
5 czystym przed oczymá twojimi: ♣ Ale
gdyby Bog chćiał mowić / y otwo-
rzyć ustá swoje przećiwko tobie; ♣
6 Tedyćby objáwił tájemnice mądro-
śći / żeś dwá kroć więtsze *karánie* nád
to zásłużył: przetoż uznaj / że ćię Bog
przebaczył / dla nieprawośći twojey.
7 ♣ Izali tájemnice Boże a wyba-
dasz? ábo doskonáłośći Wszechmo-
8 cnego dośćigniesz? ♣ Wyższe są niż

a *I. Mądrość Boża.*

niebiosá: cożuczynisz? głębsze niż pie-
9 kło: jákoż poznasz? ♣ Dłuższa miárá
ich / niż źiemiá: á szersza / niż morze. ♣
10 Jesli wypleni / ábo jesli záwrze / ábo
jesli w jedno zćiśnie / ktoż go zá-
11 wśćiągnie? ♣ Abowiem on zna már-
ność ludzką / y widźi b nieprawość: á
12 nie miałby tego baczyć? ♣ Człowiek
nierozumny nábywa rozumu / choć
śię jáko źrzebię leśnego osłá rodźi
13 człowiek. ♣ Jesli ty przygotujesz
serce twoje / á wyćiągniesz do niego
14 ręce twoje. ♣ Jesliż nieprawość
jest w ręce twey / oddal ją: á mie-
szkáć nie dopuszczaj nieprawośći w
15 przybytkách twojich. ♣ Tedy pod-
niesiesz oblicze twoje bez zmázy / á
będźiesz stały / y nie będźiesz śię bał.
16 ♣ Abowiem zápomnisz kłopotu; á
jáko wody / ktore pominęły / wspo-
17 mináć *go* będźiesz. ♣ Y nád połu-
dnie *jáśniejszy* c nástánie czás *twoj*;
záćmiłli śię / będźiesz jáko záránek.
18 ♣ Y będźiesz dufał / májąc nádźieję:
á jáko w okopách d bezpiecznie spáć
19 będźiesz. ♣ Będźiesz leżał / á nikt ćię
nie przestraszy / y uniżáć śię będą
przed e twarzą twoją wiele ich. ♣
20 Ale oczy f niepobożnych ustáną / y
ućieczká ich zginie: á nádźieja ich
będźie jáko wyśćie duszę z *człowieká*.

b *Jerem.* 17. 10.

c *Psalm* 37. 6. *Ezái.* 58. 8.

d 3 *Moj.* 26. 5. *Ezái.* 58. 10.

e 3 *Moj.* 26. 6.

f *Job.* 8. 13.

ROZDZIAŁ XII.

Job pokázuje. 2. 3. ćierpliwość swoję. 7. Moc Bożą nád stworzeniem jego. 17. y wstánowieniu y w odmiánie rożnych stanow.

1 Zatym odpowiedźiał Job / y
2 rzekł: ♣ Wieráśćie wy *sámi*
ludźmi / y z wámiż umrze mądrość?
3 ♣ Tedyć ja mam serce jáko *y* wy / á-
ním jest podlejszym niżeli wy: á a
ktoż tego nie wie co y wy? ♣ Po-
4 śmiewiskiem jestem przyjaćielowi b
swemu / ktory gdy woła do Bogá / czy-
wa mu śię; naśmiewiskiem *jest* sprá-
5 wiedliwy / *y* doskonáły. ♣ Ten co jest
upadku bliski / jest pochodnią wzgár-
dzoną *człowiekowi*, według myśli
pokoju záżywájącemu.
6 Spokojne y bezpieczne są na-
mioty zbojcow c tych / ktorzy
drażnią Bogá / ktorym Bog dawa w
7 ręce *dobre rzeczy*. ♣ A náwet / pytaj
śię proszę bydląt / á one ćię náuczą:

a *H. U kogoż tego nie masz.*

b *Przyp.* 14. 2.

c *Psalm* 73. 12. 92. 8.

10 ♣ A gdy nápisał imieniem Królá Aſſweruſá / y zápieczętował pierśćieniem krolewſkim / rozeſłał liſty przez poſty / ktorzy jeſdźáli ná koniách prętkich / y na mułách młodych: 11 ♣ Iż Krol dał wolność Zydom ktorzy byli we wſzyſtkich mieśćiech / áby śię zgromádźili / á záſtawiáli śię o duſze ſwoje / á żeby wytrácili / wymordowáli / y wygubili wſzyſtkie wojſká ludu onego / y krájin tych / ktorzyby im gwałt czynili / dźiatkam ich / y żonam ich / á łupy ich żeby rozchwyćili. 12 ♣ *A to* jednego dniá po wſzyſtkich krájinách Krolá Aſſweruſá / *to jeſt* trzynaſtego dniá / mieśiącá dwunaſtego: ten jeſt mieśiąc Adár. 13 ♣ Summá tych liſtow *byłá*: żeby wydano wyrok / w káżdey krájinie / y oznájmiono wſzyſtkim narodom / áby byli Zydźi gotowi ná on dźień ku pomśćie / nád nieprzyjaćioły ſwymi. 14 ♣ *Tedy* poſłowie ktorzy jeſdźáli ná koniách prętkich / y ná mułách / bieżeli ják naprędzey z rozkázániem krolewſkim: á przybity był ten wyrok w Suſán ná páłácu krolewſkim. 15 ♣ A Márdocheuſz wyſzedł od Królá w ſzáćie krolewſkiey hiácyntowey białey / y w wielkiey koronie złotey / y w płáſzczu biśiorowym / y ſzárłatnym: A miáſto Suſán weſeliło y rádowáło śię. 16 ♣ A Zydom weſzłá świátłość y weſele / y rádość / y cześć. 17 ♣ Tákże w káżdey krájinie / y w káżdym mieśćie / y náwſzelkim miejſcu / gdźiekolwiek rozkaz krolewſki / y wyrok jego doſzedł / mieli Zydźi weſele / rádość / ucżty / y dźień ućieſzny: á wiele z narodow onych krájin zoſtawáli Zydámi. Abowiem ſtrách był przypadł od Zydow ná nie.

Rozdział IX.

Zydźi czáſu náznáczonego w króleſtwie Aſſweruſowym, zemśćili śie nád nieprzyjaćiołmi ſwymi. 17. Przeco Márdocheuſz poſtánowił, áby co rok dni loſow świecono, co y Krolowá Eſter potwirdźiłá.

1 POtym dwunaſtego mieśiącá / ktory jeſt mieśiąc Adár / dniá trzynaſtego tegoż *mieśiącá*, gdy przyſzedł czás rozkazánia krolewſkiego y wyroku jego / áby śię wypełnił onegoż dniá; ktorego śię ſpodźiewáli nieprzyjaćiele Zydowſcy pánowáć nád nimi / ſtáłá śię rzecz przećiwna / że pánowáli Zydowie nád tymi / ktorzy je mieli w nienawiśći. 2 ♣ Bo śię byli zebráli Zydowie w mieśćiech ſwych / po wſzyſtkich krájinách Krolá Aſſweruſá / áby śćiągneli ręce ná te / ktorzy złego ich ſzukáli: á nikt śię nie oſtał przed nimi: bo był przypadł ſtrách ich ná wſzyſtkie narody. 3 ♣ A wſzyſcy przełożeni nád kráijnámi / y Kśiążetá / y Stároſtowie / y ſpráwcy robot krolewſkich / mieli w uććiwośći Zydy; bo przypadł ſtrách Márdocheuſzow ná nie. 4 ♣ Abowiem Márdocheuſz był wielkim w domu krolewſkim / á ſławá jego rozchodźiłá śię po wſzyſtkich krájinách: gdyż on mąż Márdocheuſz poſtępował / y wielkim uróſł. 5 ♣ A ták pobili Zydźi wſzyſtkie nieprzyjaćioły ſwoje / mieczem je mordując / y trácąc / y niſzcząc / á czyniąc z tymi co ich nienawidźieli według upodobánia ſwego. 6 ♣ Náwet y w Suſán / mieśćie Stołecznym zábili y wytrácili Zydźi pięć ſet mężow. 7 ♣ Y Párſándátá / y Dálfoná / y Aſpátá. 8 ♣ Y Porátá / y Adáliaſzá / y Arydátá. 9 ♣ Y Párymáſtá / y Aryſájá / y Arydájá / y Wájzátá. 10 ♣ Dźieśiąći ſynow Hámáná / Syná Hámedátowego / nieprzyjaćielá Zydowſkiego / zábili: ále ná łupy ich nie śćiągneli ręki ſwojey.

11 ONegoż dniá / gdy przynieśiono liczbę pobitych w Suſán / mieśćie krolewſkim / przed Krolá; 12 ♣ Rzekł Krol do Eſtery Krolowey; W Suſán mieśćie Stołecznym zábili Zydźi y wytrácili pięć ſet mężow / y dźieśięć Synow Hámánowych: á w innych krájinách krolewſkich / coż ucżynili? coż jeſzcze zá proźbá twojá a / á będźieć dana? á co jeſzcze zá żądość twojá / á ſtánieć śię? 13 ♣ Y rzekłá Eſter. Jeſli śię Krolowi podoba / niech będźie pozwolono y jutro Zydom / ktorzy ſą w Suſán / áby ucżynili według wyroku dźiśieyſzego / á dźieśięć ſynow Hámánowych / áby záwieśili ná ſzubienicy. 14 ♣ Y rozkazał Krol áby ták było. A ták przybity był wyrok w Suſán / y obieſzono dźieśięć Synow Há-

a Eſter. 5. 3. 6. y 2. 7.

15 mánowych. ☩ A zgromádziwszy śię Zydowie/ktorzy *byli* w Suzán y dniá czternastego mieśiącá Adár/ zábili w Suzán trzy stá mężow: wszákże ná łupy ich nie śćiągnęli ręki swojey.

16 Jnni tákże Zydźi/ ktorzy byli w kráinach krolewskich/ zebrawszy śię/ zástawiáli śię zá dusze swe; á potym mieli pokoj od nieprzyjaćioł swych. Bo zábili nieprzyjaćioł swojich śiedmdźieśiąt y pięć tyśięcy: wszákże ná łupy nie śćiągnęli ręki swojey.

17 ☩ Poczęli dniá trzynastego/ mieśiącá Adár/ á przestáli *dniá* czternaste° tegoż *mieśiącá*: á spráwowáli tegoż dniá ucżty y wesela. ☩

18 Ale Zydźi ktorzy byli w Suzán/ zebráli śię dniá trzynástego/ y czternastego tegoż mieśiącá; á odpoczynęli piętnastego *dniá* tegoż *mieśiącá*, y spráwowáli dniá onego ucżty/ y wesela.

19 ☩ Przetoż Zydźi mieszkájący po wśiách/ y po miásteczkách nie murowánych/ obchodzą dźień czternasty mieśiącá Adár z weselem/ y z ucżtámi/ y z dobrą myślą/ posyłájąc upominki b jeden drugiemu.

20 Bo pisał Márdocheusz o tym/ y rozesłał listy do wszystkich Zydow/ ktorzy *byli* po wszystkich kráinách Królá Asswerusá/ do bliskich/ y do dálekich:

21 ☩ Stánowiąc im/ áby obchodźili dźień czternasty/ mieśiącá Adár/ y dźień piętnasty tegoż

22 *mieśiącá* ná káżdy rok. ☩ Według onych dni/ w ktorych odpoczęli Zydźi od nieprzyjaćioł swojich: á mieśiącá tego/ ktory śię im był obroćił z smętku w wesele/ á z płáczu w dźień rádośći: áby obchodźili one dni/ z ucżtámi y z weselem/ jeden drugiemu upominki/ á ubogim dáry/ posyłájąc.

23 ☩ Y przyjęli to *wszyscy* Zydźi/ że co záczęli czynić będą/ y

24 co pisał Márdocheusz do nich. ☩ Jáko Hámán Syn Hámedátow Agágejczych/ nieprzyjaćiel wszystkich Zydow/ umyślił o Zydách/ áby je wytráćił/ y miotał Pur/ to jest los/ ná wytrácenie ich/ y ná wygubienie ich.

25 ☩ A jáko Ester weszłá przed oblicże krolewskie/ y mowiłá o listy: á jáko obrocone były złe zámysły jego/ ktore był wymyślił przećiwko Zydom/ ná głowę jego: y jáko go obieszono y Syny jego/ ná szubienicy.

26 ☩ Przetoż názwáli one dni Purym/ c od imienia tego Pur: á to zá przyczyną wszystkich słow listu tego/ y co widźieli przy tym/ y co przyszło ná nie.

27 ☩ Postánowili też y przyjęli to Zydowie ná śię/ y ná naśienie swoje/ y ná wszystkie ktorzy śię do nich przyłączyli/ áby *tego* nieprzestępowano/ ále żeby obchodzono te dwá dni/ według opisánia ich/ y według postánowionego czásu ich/

28 ná káżdy rok. ☩ A iż te dni *będą* pámiętne y sławne od wieku do wieku/ od rodzáju/ do rodzáju/ w káżdey kráinie/ y w káżdym mieśćie. Nádto/ że te dni Purym/ nie záginą z pośrzodku Zydow/ á pámiątká ich/ nie

29 ustánie u potomstwá ich. ☩ Nápisáłá też Ester Krolowa/ corká Abiháilowá/ y Márdocheusz Zyd/ ze wszelką pilnośćią/ áby potwirdźili tym listẽ wtorym/ tych dni Purym.

30 ☩ Ktory list Márdocheusz posłał do wszystkich Zydow/ do stu y dwudźiestu y śiedmi kráin/ krolestwá Asswerusowego/ pozdrawiájąc ich łáskáwie y uprzejmie d.

31 ☩ *A* żeby státecżnie przestrzegáli tych dni Purym/ czásow swojich/ jáko im je postánowił Márdocheusz Zyd/ y Ester Krolowa: y jáko obowiązáli śiebie sámych/ y naśienie swoje ná e pámiątkę postu

32 y nárzekánia ich. ☩ A ták wyrok Estery potwirdźił ustáwy tych *dni* Purym/ co zápisáno *w tey* Kśiędze.

ROZDZIAL X.

Krol dán sobie wydáć roskazał. 2. á Márdocheuszá ubogáćiwszy, rząd mu krolestwá zlećił. 3. záczym on ludowi swemu dobrze czynił.

1 Potym/ ułożył Krol Asswerus podátek ná źiemię *swoję*, y ná

2 wyspy morskie. ☩ A wszystkie spráwy mocy jego/ y możnośći jego/ z opisániem zacnośći Márdocheuszowey ktora go wielmożnym uczynił Krol to zápisano w Kśięgách Kronik/ o

3 krolách Medskich y Perskich. ☩ Abowiem Márdocheusz Zyd/ *był* wtorym po Krolu Asswerusie/ y wielkim u Zydow/ y zacny u mnostwá bráćiey swey: stárájąc śię o dobro ludu swego/ y spráwując a pokoj wszystkiemu narodowi swemu.

b *H. Cząstki.*

c *T. Losow.*

d *I. Oznajmując im pokoj y bezpieczeństwo.*

e *H. Słowá postu.*

a *H. Mowiąc.*

TRZECIA CZESC BIBLIEY

Swietey, w ktorey ſie zámykája te Kśiegi.

Job.
Pſalmy.
Przypowieſci Salomonowe.
Eccleſiaſtes, abo Kaznodzieja Salomonow.
Pieſn Salomonowa.

KSIEGI JOBOWE.

W Tych Kśiegach opiſuje śie. I. Jáko Bog Jobá człowieká pobożnego / ná wßyſtkim práwie ćieżko náwiedźił : ná dobytku / ná dźiećiách / ná ćiele / y ná duſzy jego. Dobytku bowiem część nieprzyjaćiele zábráli / część ogień z niebá ſpalił. Dźieći jego dom / wichrem obálony / przytłukł. Ná ćiele wrzodámi wßczat był zárażony. A duſzę jego trapili ; Żoná urągájąc mu / czeladź wzgardzájąc rozkazánia jego / przyjaćiele go zá niezbożnego przeto / iż go Bog karał / oſądzájąc. II. Jáko śie on wtym náwiedzeniu PAńſkim / częśćią dobrze / częśćią źle / záchował. Dobrze / gdy ſtráte dobr y śmierć dźieći ſwojich / ćierpliwie znośił : gdy śie tezo Bozą ſpráwiedliwość / y o ſwoje niewinność mężnie záſtawiał. Lecz śie zás w tym źle záchował / iż z wielkiey boleśći dniowi národzenia ſwego złorzeczył : tákże y wtym / iż czeſto słowá niećierpliwośći z uſt ſwojich wypuſzczał / niewinnośći ſwojey wielce broniąc / á ná Bogá śie uſkarżájąc. III. Ná oſtátek opiſuje śie náwiedzenia tego weſoły koniec : Bo PAN przywiodßy Jobá do ſkruchy / znowu mu ná wßyſtkich dobrách hojnie błogosłáwił / dźiatki inne dał / y żywotá przedłużył.

ROZDZIAL I.

Job mąż pobożny y májętny. 6. od Bogá przez Szátáná odjećiem dobr, y dźiatek kußony. 20. ćierpliwie wßyſtko znośi, á Bogu zá to dobrorzeczy.

1 Był mąż w źiemi Uz imieniem Job : á ten mąż był a doſkonáły / y ßczery / y bojący śię Bogá / á odſtępujący od złego. 2 ♣ Y urodźiło mu śię śiedm ſynow / á trzy Corki. ♣ 3 A miał dobytku śiedm tyśięcy owiec y trzy tyśiące wielbłądow / y pięć ſet jarzm wołow / pięć ſet oślic / y czeládźi bárzo wiele : Ták / iż on mąż był namożniejßym nád wßyſtkie ludźie / ná Wſchod słońcá.

4 Y Zchadzáli śię Synowie jego / á ſpráwowáli uczty / káżdy w domu *ſwym* dniá ſwojego : y poſyłáli / á wzywáli trzech śioſtr ſwojich / áby jadáły y pijáły z nimi. 5 ♣ A gdy wkoło obeßły dni uczty / poſyłał Job / á pośwjacał je : á wſtawájąc ráno / ſpráwował cáłopalenia *według* liczby ich wßyſtkich. Bo mowił Job : 6 ♣ Podobno zgrzeßyli Synowie moji / á złorzeczyli b Bogu w ſercách ſwych : Ták czyniwał Job po one wßyſtkie dni.

7 Y Stáło śię *niektorego* dniá / gdy c przyßli Synowie Boży / áby ſtánęli przed PAnem / że też przyßedł y Szátan miedzy nie. 8 ♣ Tedy rzekł PAN do Szátáná : Z kąd idźieß ? Y odpowiedźiał Szátan PANu / y rzekł ; Okrążałem źiemię / y przechadzałem d śię po niey. 9 ♣ Y rzekł PAN do Szátáná ;

a *Ezech* 14. 14.

b *H. Błogosłáwili* *I. myślili co złego o Bogu.*

c *Job.* 2. 1.

d 1 *Piotr* 5 8.

Przy-

Przypátrzyłżeś śię ſłudze memu Jobowi/ że mu niemáſz rownego ná źiemi? Mąż to doſkonáły/ y ſzczery/ bojący śię Bogá / y odſtępujący od złego. 9 Y odpowiedźiał Szátan Pánu y rzekł: Izaż śię Bogá Job dármo boji? 10 Azażeś go ty nie ogrodźił /y domu jego / y wſzyſtkiego co ma / w około zewſząd? Błogosłáwiłeś ſpráwam rąk jego/ y dobytek jego rozmnożył śię ná źiemi. 11 Ale śćiągni tylko rękę twoję / á dotkni wſzyſtkiego co ma / *obaczyſz* jeślić w oczy złorzeczyć nie będźie? 12 Tedy rzekł PAn do Szátáná: Oto wſzyſtko co ma *jeſt* w ręce twojey: tylko náń nie śćiągaj ręki twey. Y odſzedł Szátan od oblicza PAńſkiego.

13 STáło śię tedy *niektorego* dniá gdy Synowie jego/y Corki jego jedli y pili wino w domu brátá ſwego pierworodnego: 14 Przybieżał poſeł do Jobá / y rzekł: Woły orály/á oślice śię páſły podle nich. 15 Y przypádli Sábejczycy/y zábráli je/ á ſługi pozábijáli oſtrzem mieczá / á uſzedłem tylko ja/ja ſam / ábymći oznájmił. 16 A gdy ten jeſzcze mowił/ przyſzedł drugi/y rzekł: Ogień Boży zpadł z niebá y zpalił owce y ſługi/y pożárł je / á uſzedłem tylko ja / ja ſam/ábymći oznájmił.

17 A Gdy ten jeſzcze mowił / przyſzedł y inny / y rzekł: Cháldejczycy / rozſádźiwſzy śię ná trzy huſce / wypádli ná wielbłądy / y zábráli je / y ſługi pozábijáli oſtrzem mieczá; á uſzedłem tylko ja/já ſam/ ábymći oznájmił.

18 A Gdy ten jeſzcze mowił / przybieżał y inny / á rzekł: Synowie twoji y Corki twoje jedli y pili wino/w domu brátá ſwego pierworodnego. 19 A oto wiátr gwałtowny przypádł od oney ſtrony puſtynie / y uderzył ná cztery węgły domu/ ták/ że upadł ná dźieći / y pomárły: á uſzedłem tylko ja / ja ſam / ábymći oznájmił.

20 TEdy wſtał Job/y rozdárł płaſzcz ſwoj/y ogolił głowę ſwą/á upadſzy ná źiemię / uczynił *PANU* pokłon. 21 Y rzekł: Nágim wyſzedł e z żywotá mátki mojey / y nágim śię záś támże wrocę: PAn dał / PAn też wźiął niech będźie imię PAńſkie błogosłáwione. 22 W tym wſzyſtkim f nie zgrzeſzył Job: á nie przypiſał Bogu nic nieprzyſtojnego.

e Pſalm. 49.18. 1 Tym. 4. 7. Kázn. 5. 14.

f Job. 2. 10.

ROZDZIAŁ II.

Job z dopuſzczenia Bożego, od Szátáná ná ćiele utrapiony. 9. Zony ſwey urągánia znośi. 11. trzej przyjáćiele jego przyſzli, áby go ćieſzyli.

1 Y Stáło śię *niektorego* dniá/gdy a przyſzli Synowie Boży / áby ſtánęli przed PANEM / przyſzedł też Szátan między nie / áby ſtánął przed PAnem. 2 Tedy rzekł PAN do Szátáná: Gdźieś *był*, z kąd idźieſz? Y odpowiedźiał Szátan PANU / á rzekł: Okrążałem źiemię / y przechodźiłem śię po niey. 3 Zátym rzekł PAN do Szátáná: Przypátrzyłżeś śię ſłudze memu Jobowi / że mu niemaſz rownego ná źiemi? Mąż *to* doſkonáły y ſzczery/ bojący śię Bogá / á odſtępujący od złego/y ktory jeſzcze trwa w uprzejmośći ſwojey: á tyś mię pobudźił przećiw niemu / ábym go niſzczył bez przyczyny. 4 Y odpowiedźiał Szátan PAnu / y rzekł: Skorę zá ſkorę/ y wſzyſtko co ma człowiek / da zá duſzę ſwoję. 5 Ale śćiągni tylko rękę twoję / á dotkni kośći jego / y ćiáłá jego / *ujrzyſz* jeſliżeć w oczy złorzeczyć nie będźie? 6 Tedy rzekł PAN do Szátáná: Oto w ręce twojey jeſt: wſzákże żywot jego záchowaj.

7 WYſzedſzy tedy Szátán od oblicza Páńſkiego/záráźił Jobá wrzodem złym / od ſtopy nogi jego/ áż do wierzchu głowy jego: 8 Ták/ że wźiął ſkorupę / áby śię nią ſkrobał: y śiedźiał w popiele. 9 Y rzekłá mu żoná jego: A jeſzczeż trwaſz b w uprzejmośći twojey? Złorzeczże Bogu/á umrzyj. 10 Y rzekł do niey: Ták *właśnie* mowiſz / jáko ſzalone niewiáſty mawiáją: Izali *tylko* dobre przyjmowáć będźiemy od Bogá / á złego przyjmowáć nie będźiemy? W tym wſzyſtkim c nie zgrzeſzył Job uſty ſwymi.

11 A Gdy uſłyſzeli trzey przyjáćiele Jobowi/ to wſzyſtko utrapienie ktore náń przypádło / przyſzli káżdy

a Job. 1. 6.

b Mich. 7. 6. Tobia. 2. 22. Mátt. 10.36.

c Job. 1. 22.

z miejscá swego / Elifás Temáńczyk / y Bildád Suhitczyk / y Sofár Náámátczyk: bo śię byli námowili pospołu / áby przyszedszy pożáłowáli go / y ćieszyli go. 12 A podnioszszy oczy swoje z dáleká / nie poználi go: y wynioszszy głos swoj płákáli / á rozdárszy káżdy płaszcz swoj / miotáli proch nád głowy swe ku niebu. 13 Y śiedźieli z nim ná źiemi śiedm dni / y śiedm nocy: á żáden do niego słowá nie przemowił: Bo widźieli że śię gwałtownie wzmágáłá boleść *jego.*

ROZDZIAŁ. III.

Job dniowi národzenia, y nocy poczęćia swego złorzeczy. 11. Życzy sobie áby był umárł záraz po národzeniu swym, żeby odpoczywał z innymi w pokoju. 20. Y ćiężko śię ná utrapienie swe uskarża.

1 Potym otworzył Job ustá swoje / y złorzeczył dniowi swemu. 2 Y záwołał Job / mowiąc: 3 *Bodaj* był zginął dźień ktoregom [a] śię urodźił! y noc *w ktorą* rzeczono: Począł śię mężczyzná! 4 *Bodaj* śię był on dźień obroćił w ćiemność! by śię był o nim nie pytał Bog z wysokośći! y nie był oświecony świátłośćią! 5 *Bodaj* go byłá záćmiłá ćiemność / y ćień śmierći! by go był ogárnął obłok! y ustrászyłá go gorącość dźienna! 6 *Bodaj* byłá noc oné ośiádłá ćiemność / áby nie szłá w liczbę dni rocznych! *y* w liczbę mieśiącow nie przyszłá! 7 *Bodaj* noc oná byłá sámotna! á śpiewánia áby nie było w niey! 8 *Bodaj* ją byli przeklęli / ktorzy przeklináją dźień / ktory są gotowi wzruszáć płacz swoj. 9 *Bodaj* śię były záćmiły gwiazdy *przy* zmierzkániu jey! á czekájąc świátłá / áby śię go byłá nie doczekáłá / áni nie oglądáłá zorze poránney! 10 Yż nie záwárłá drzwi żywotá mego / á nie skryłá boleśći od oczu mojich. 11 Przeczżem w żywoćie [b] nie umárł / *ábo* gdym z żywotá wyszedł / *czemum* nie zginął? 12 Przecz że mię piástowano [c] ná kolánách? á przecz żem ssał pierśi? 13 Abowiem bym teraz leżał y odpoczywał: spałbym y miałbym pokoj: 14 Z krolmi y z rájcámi źiemie / ktorzy sobie budowáli *ná* miejscách pustych: 15 Abo z Kśiążęty / ktorzy mieli złoto / á nápełniáli domy swe śrebrem. 16 Abo *czemum* śię nie stał jáko martwy płod skryty? *ábo* jáko niemowiątká *ktore* nie oglądáły świátłośći. 17 Tám niepobożni przestawáją strászyć / y tám odpoczywáją zwątleni w śile. 18 Támże więźniowie sobie wydycháją / á niesłyszą głosu trapiącego *ich.* 19 Máły y wielki tám sobie są rowni / á niewolnik wolny od Páná swego.

20 Przecz nędznemu dána jest świátłość / á żywot *tym* ktorzy są utrapionego duchá? 21 Ktorzy czekáją śmierći / á nie przychodźi: choć jey pilniey szukáją niż skárbow skrytych. 22 Ktorzyby śię z rádośćią weselili pląsájąc / gdyby ználeźli grob. 23 *Przecz dána jest świátłość* mężowi / ktorego drogá skryta jest / á ktorego Bog *ćiężkośćiámi* ogárnął? 24 Abowiem / [d] kiedy mam jeść / wzdychánie moje przychodźi / á rozchodźi śię jáko wodá ryczenie moje: 25 Bo strách / ktoregom śię lękał przyszedł ná mię / á czegom śię obawiał przydáło mi śię. 26 Nie byłem bezpieczny / ánim śię uspokojił / ánim odpoczywał / á przećię ná mię przyszłá trwogá.

ROZDZIAŁ IV.

Elifás Jobá z niećierpliwośći gromi, á z mizerney kondycyey jego, dowieść uśiłuje, iż go Bog zá jego grzechy náwiedza. 12. z objáwienia Bożego twierdząc. 17. że przed Bogiem nie jest czysty żaden człowiek, 18. á náwet że śię y w Anjołach grzech ználazł.

1 Tedy odpowiedźiał Elifás Temáńczyk / y rzekł: 2 Jesli będźiemy mowili z tobą / nie będźieszći *to* przykro? Ale ktoż śię może od mowienia zátrzymáć? 3 Otoś ich wiele uczył / y ręce mdłe potwierdzał. 4 Upádájącego wspieráły mowy twoje / á kolaná zemdlone posiláłeś. 5 A teraz gdy *co* ná ćię przyszło / niećierpliwie znośisz: á iż ćię dotknęło trwożysz śobą. 6 Azaż pobożność twojá nie byłá ufnośćią twoją: á uprzejmość spraw twojich / oczekawániem twojim? 7 Wspomni proszę / kto kiedy

a Jerem. 20.14.

b Job. 10.18. Jerem. 20.17.

c H. *zábieżáły mi kolána.*

d H. *Przed chlebem mojim.*

niewin-

niewinny zginął ? ábo gdźieby *ludźie* szczerzy zniszczeli? ♣ 8 Jákom widział / że ći / ktorzy oráli a złość / y rozśiewáli przewrotność / toż też záśie żeli. ♣ 9 *Bo* tchnieniem b Bożym giną / á od Duchá gniewu jego niszczeją. ♣ 10 Ryk lwi y głos lwice/y zeby lwiąt/wytracáją. ♣ 11 Lew ginie/iż nie ma łupu / y szczenietá lwie rozproszone bywáją. ♣ 12 Nád to doszło mie słowo potájemnie / y pojeło ucho moje cokolwiek z niego. ♣ 13 W rozmyślániu widzenia nocnego / gdy przypada twárdy sen ná ludźie : ♣ 14 Zjął mie strách y lekánie / ktore wszystkie e kośći moje przestrászyło. 15 ♣ A Duch szedł przed twarzą moją/ ták iż włosy wstáły ná ćiele mojim. 16 ♣ Stánął/á niéznałem twarzy je°: kształt *tylko jákiś był* przed oczymá mymi : Ućiszyłem śie / y słyszałem 17 głos *mowiący:* ♣ Izáli człowiek może być spráwiedliwszy niżeli Bog? ábo mąż czystszy niż Stworzyćiel jego? 18 ♣ Oto w sługách jego d niemász e doskonáłośći / á w Anjelech swojich 19 ználazł niedostátek: ♣ Dáleko więcey w tych / co mieszkáją w domiech glinniánych / ktorych grunt jest ná prochu / y ztárći bywáją snádniey 20 niżeli mol. ♣ Od poránku áż do wieczorá/bywáją ztárći : áiż *tego* nieuwazáją/ná wieki zginą. 21 ♣ Azaż zacność ich niepomija z nimi ? umieráją/ále nie w mądrośći.

a Przyp. 22. 8. Ozea. 10. 13. Gálát. 6. 7.
b Ezái. 11. 4. 2Thess. 2. 8. Objáw 2. 16.
c Dán. 10. 8.
d I. nie ufa.
e Job. 15.15. 2Piotr 2. 4.

ROZDZIAL V.

Elifáś dowodźi tego,co powiedźiał. 2. 3. że Bog tylko niepobożne karze á dobrym folguje. 17. 18. Rádźi Jobowi, áby to przyznał, Bogu chwałę dał, y przed nim śie upokorzył. 19. tedy wybáwiony bedźie.

1 Zawołajże tedy jeśli kto jest / coćby odpowiedźiał? A do ktoregoż 2 śie z świetych obroćisz? ♣ Zájiste głupiego zábija gniew/á prostaká 3 umarza zawiść. ♣ Jam widźiał głupiego a iż śie rozkorzenił / álem 4 wnet źle tuszył mieszkániu je°. ♣ Odaleni bedą Synowie jego od zbáwienia/y ztárći bedą w bramie/á nie 5 *bedźie* ktoby *ich* wyrwał. ♣ Zniwo jego głodny pożrze / y z *sámego* ciernia wybierze je ; á połknie chćiwy 6 bogáctwá tákowych. ♣ Abowiem nie z prochu wychodźi utrapienie / áni z 7 źiemie wyrasta kłopot. ♣ Ale człowiek ná kłopot śie rodźi/ jáko iskry z węgla latáją wzgorę.

a Psalm 37.35.

8 Zájiste/jabym szukał Bogá:á Bogubym przedłożył spráwę swoję: 9 ♣ Ktory czyni rzeczy b wielkie y nie wybadáne dźiwne/ktorym liczby nie 10 mász. ♣ Ktory dawa deszcz ná źiemię 11 y zpuszcza wody ná polá. ♣ Ktory sadza pokorne c wysoko / á smętne wywyższa ku zbáwieniu. ♣ 12 Ktory wniwecz obraca d myśli chytrych/ ták iż ręce ich niespráwią *nic* skutecżne°. ♣ 13 Ktory chwyta e mądre w chytrośći ich/ á ráde przewrotnych pretko niszczy. ♣ 14 We dnie tączáją śie *jáko* w ćiemnośćiách: á jáko w nocy f mácáją w południe. ♣ 15 Ktory záchowywa ubogie° od miecżá/od ust ich y od ręki 16 gwałtowniká. ♣ Mać ućiśniony ná dźieję/ ále nieprawość ztuli ustá g 17 swe. ♣ Oto błogosłáwiony człowiek ktorego Bog karze : Przetoż karániem Wszechmocnego h niepogar- 18 dzaj. ♣ Bo on zránia i y záwięzuje: 19 uderza/á ręce jego uzdrawiáją. ♣ Z sześći ućiskow k wyrwie ćię : á w śiodmym nie tknie śię ćiebie złe. ♣ 20 W głodźie wybáwi ćię od śmierći: á 21 ná wojnie z rąk mieczá. ♣ Przed biczem jezyká ukryty bedźiesz: á nie ulekniesz śię w zpustoszeniu/ gdy przy- 22 dźie. ♣ W zpustoszeniu y w głodźie śmiać śię bedźiesz : á zwierząt źiem- 23 skich bać śię nie bedźiesz. ♣ Bo z kámieniem polnym *bedźie* przymierze twoje : á okrutny zwierz polny l 24 spokojnym ći śię stáwi. ♣ Y poznász że *jest* spokojny przybytek twoj / y náwiedźisz mieszkánie twoje / á nie 25 zgrzeszysz. ♣ Doznász też iż rozmnożone bedźie naśienie twoje / á potomstwo twoje *bedźie* jáko źiele źiemie. 26 ♣ Wnidźiesz w szedźiwośći do grobu: jáko znoszone bywa zboże w stog czá- 27 su swego. ♣ Otośmy tego doszli / że ták jest : słuchajże tego / á uważaj to sam u śiebie.

b Job. 9. 10. Psalm. 72.18. Rzym. 11.33.
c 1 Sám. 2. 7. Psalm. 113.7.
d Nehe. 4. 15. Psalm. 33. 10. Ezái. 8. 10.
e 1 Kor. 3. 19.
f 5 Moj. 28.29.
g Psalm. 107.42
h Przyp. 3. 11. Zyd. 12. 5. Jákob. 1. 12. Objáw 3. 19.
i 5 Moj. 32. 39. 1 Sám. 2. 6. Ezái. 30.26.
k Psalm. 91. 3. Przyp. 24.16.
l Ozea. 2. 18.

ROZDZIAL VI.

Job śię uskarża ná swe ćiesskośći. 6. Elifásowi ktory go ćieszy nágánę dawa. 8. Smierći prágnie. 11. niećierpli-

wość swą krewkośćią człowieczą okrywa. 13. Przećiw skárdze Elifásowey sumieniem śię dobrym śćżyći. 24. A pokárdnie przyjaćielskie przyjąć obiecuje, jeśliby słuszne było: á żeby śię z nim łáskáwiey obchodźili prośi.

1 Y Odpowiedźiał Job/ á rzekł: 2 ♣ O gdyby pilnie zważono nárzekánie moje / á biedę moję pospołu ná wagę włożono. 3 ♣ Tedyby byłá ćięższa nád piasek morski/ przetoż mi *y* słow nie stawa. 4 ♣ Abowiem strzały a Wszechmocnego *tkwią* we mnie/ ktorych jad wysuszył duchá mego/ *A* stráchy Boże walczą przećiwko mnie. 5 ♣ Izali ośieł b dźiki ryczy nád trawą? ábo woł/ izali ryczy nád paszą swoją? 6 ♣ Izali może być jedźjo na rzecz niesmáczna bez soli? ábo jestli jáki smák w białku jájowym? 7 ♣ *Czego śię przed tym* niechćiáłá dotknąć duszá mojá/ to *teraz* jest c boleśćia ćiáłá mego. 8 ♣ Bodajże śię spełniłá prozbá mojá! Niechże mi Bog da czego oczekáwam! 9 ♣ Oby śię Bogu podobáło / żeby mię zniszczył / á żeby mię wyćiął rozpuśćiwszy rękę swoję! 10 ♣ Bo mam jeszcze poćiechę swoję (choćiasz pałam w boleśći / á Bog mi nie folguje) żem nie táił słow Swiętego. 11 ♣ Coż *jest* zá moc mojá / ábym d potrwał? ábo co *zá* koniec moj/ ábym przedłużył żywotá mego? 12 ♣ Izali moc kámienna/ moc mojá? ábo ćiáło moje miedźiáne? 13 ♣ Azaż obrony mojey niemász przy mnie? ázaż rozsądek oddalony ode mnie? 14 ♣ Przećiwko temu/ ktorego litość słábieje ku bliźniemu swemu / y ktory bojaźń Wszechmogącego opuśćił. 15 ♣ Bráćia moji omylili *mię* jáko potok: pominęli jáko gwałtowne potoki: 16 ♣ Ktore bywáją mętne od lodu; w ktorych śię śnieg ukrywa. 17 ♣ Czásu *ktorego* topnieją/ záginą: *á czásu* gorącośći/ niszczeją z miejscá swego. 18 ♣ Udawáją śię tám y sám z drog swojich: rozćiekáją śię po miejscách bezwodnych/ y giną. 19 ♣ Podrożni ludźie z kráiny Temán obaczyli je: á ktorzy szli do Sebá/ mieli w nich nádźieję. 20 ♣ *Ale* śię záwstydźili / iż w nich dufáli/ á gdy tám przyszli e osukáli śię. 21 ♣ Ták zájiste *y wy*, bywszy / nie jesteśćie; widząc utrapienie moje/ lękaćie śię: 22 ♣ Izalim mowił: Przynieśćie mi *co*: á z majętnośći wászey dajćie mi dáry? 23 ♣ Y wybawćie mię z rąk nieprzyjaćielá / á z rąk okrutnikow odkupćie mię. 24 ♣ Náuczćież mię / á ja umilknę: á w czymem zbłądźił pokażćie mi. 25 ♣ O jákoż są mocne słowá prawdźiwe? Ale coż spráwi obwinienie wásze. 26 ♣ Izali słowá *moje* obwinić myślićie: á przewiewáć mowy utrapionego? 27 ♣ Y ná śierotę tárgaćie śię/ y kopiećie *doły* pod przyjaćielem swojim. 28 ♣ Przetoż przypátrzćie mi śię teraz / á *obaczyćie* jeśli kłamam przed obliczem wászym. ♣ 29 Obaczćie śię / proszę/ á niech nie będźie *w was* niepráwość: obaczćie śię / á *poznaćie* że jest spráwiedliwość mojá przy mnie: 30 ♣ A iż niemász w języku mym niepráwośći: y nie mamże znáć utrapienia mego?

ROZDZIAL VII.

Job dawa znáć, że śię Bog náder srogo z nim obchodźi, w tym krotkim żywoćie, niedájąc wytchnienia. 12. Stworzeniu mdłemu: nád ktorym nie tákby miał moc swą pokázowáć. 15. A przetoż śmierći sobie żąda. 20. A przytym o odpuszczenie grzechow Bogá prośi.

1 Y Zali a czás nie jest zámierzony człowiekowi ná źiemi? á jáko dni najemnicze *nie są* dni jego? ♣ 2 Jáko sługá prágnie ćieniá / á jáko najemnik czeka *końcá* pracey swojey: 3 ♣ Tákem ja prawem dźiedźicznym wźiął mieśiące prozne / á nocy bolesne są mi náznáczone. 4 ♣ Układelim śię/ tedy mowię; Kiedyż wstánę? á *rychło* pominie noc? y pełen bywam myślenia b áż do świtánia. 5 ♣ Obleczone jest ćiáło moje w robaki / y w plugástwo z prochu: skorá mojá popádáłá śię / y rozśiádłá śię. 6 ♣ Dni moje prętsze są niż czołnek tkácki/ y strawione są bez nádźieje. 7 ♣ Wspomni o PANIE iż wiátrem *jest* c żywot moj / nie wroći śię oko moje/ áby widźiáło dobre rzeczy. 8 ♣ Ani mię oglądá oko ktore mię widáło: oczy twoje *obrocone będą* ná mię / á mnie nie będźie. 9 ♣ *Jáko* niszczeje obłok/ y przemija / ták zstępujący do grobu nie wynidźie. 10 ♣ Nie wroći śię

a *Psalm.* 38. 3.
b *I. Ośieł leśny.*
c *I. Pokármem.*
d *H. Abym śię spodźiewał.*
e *I. Zásromáli śię.*

a *I. Izali nieżołnierski jest żywot człowieczy*
b *H. I obracam śię.*
c *Job.* 8. 9. y 14. 1. y 16. 22 *Psalm.* 78. 39. y 90. 5. y 102. 12. y 103. 14. y 144. 4 *Ezái.* 40. 6. *Jákob.* 4. 14. 1 *Piotr* 1. 24.

więcey do domu swego / áni go więcey pozna miejsce jego. 11 ✠ Przetoć ja niemogę záwśćiągnąć ust mojich: mowić będę w utrapieniu duchá mego / będę rozmawiał w gorzkośći duszę mojey. 12 ✠ Azażem ja jest morze / ábo wielorybem / żeś mię osádźił strażą? 13 ✠ Gdym rzekł; Pocieszy mię łoże moje / y ulży mi nárzekánia mego 14 pośćiel mojá: ✠ Tedy mię strászysz przez sny / y przez widzenia trwożysz mnię. 15 ✠ A przetoż obráłá sobie obieszenie duszá mojá / á śmierć rácżey / 16 niż zostáć w kośćiách. ✠ Sprzykrzyłem sobie żywot, nie wiecżnie będę żyw. Zániechayże mię: bo márnośćią są dni moje. 17 ✠ Coż jest człowiek d że go ták wielce ważysz? á że przy- 18 kłádasz ku niemu serce twoje? ✠ A że go náwiedzasz ná káżdy záránek? y ná káżdą chwilę doświadczasz go? ✠ 19 Pokądże śię nie odwroćisz odemnie? á nie zániechasz mię áżbym przełknął ślinę moję? 20 ✠ Zgrzeszyłem / coż mam czynić / o stroju ludzki? czemuś mię sobie zá cel położył / ábym był 21 sam sobie ćiężarem. ✠ Przecż nie odejmiesz przestępstwá mego / y nie przepuśćisz nieprawośći mojey? bo śię teraz w prochu położę: á chcesz mię szukał ráno / nie będźie mię.

d Psalm 8. 5. y 144.3 Zyd. 2. 6.

ROZDZIAŁ VIII.

Bildád Elifászowi gromić Jobá pomaga, ukázując iż Bog niesprawiedliwym być nie może: 8. á iż ták przodkowie ich z dawná wierzyli. 11. á iż się onemu dźieje jáko y innym obłudnikom. 20. do tego go wiodąc, áby śię náwroćił jeśli chce wskorać.

1 Y Odpowiedźiał Bildád Suhit- 2 czyk / á rzekł: Pokądże rzeczy tákowe mowić będźiesz? á pokąd będą słowá ust twojich / jáko wiátr gwałtowny? 3 ✠ Izażby miał Bog sąd podwroćić a? á Wszechmocny miałby sprawiedliwość wywrácáć? ✠ 4 Że Synowie twoji zgrzeszyli przećiw niemu / przetoż je puśćił w ręce 5 nieprawośći ich. ✠ Jeśli śię ty wczás náwroćisz do Bogá / á będźiesz 6 śię modlił Wszechmocnemu: ✠ Jeśli będźiesz czystym y szczerym / tedyć pewnie ocući dla ćiebie / y spokojne ucżyni mieszkánie sprawiedliwośći

a 5 Moj. 32. 4. 2 Kron 19. 7. Tren. 1. 18. Dán. 9.7.14 b Job. 22.23.

7 twojey. ✠ A choć początek twoj máły będźie / jednák ostátek twoj bárzo śię 8 rozmnoży. ✠ Bo spytay śię / proszę / wieku c stárego / á nágotuj śię ku wyszpiegowániu Ojcow ich. ✠ 9 (Gdyż wczoráyszymi d jesteśmy / á nic nie wiemy: ponieważ jáko ćień są 10 dni násze ná źiemi) ✠ Oni ćię náucżą / y powiedzą: y z sercá swego 11 wypuszczą słowá. ✠ Azaż urośćie śitowie bez wilgotnośći? Izali uro- 12 śćie rogożie bez wody? ✠ Owszem jeszcze e w źielonośći swojey / niż bywa podćięte / prędzey niż inna trawá 13 usycha. ✠ Tákieć są drogi f wszystkich / ktorzy zápominają Bogá: y ták nádźieja obłudniká zginie. ✠ 14 Podćięta bywa nádźieja jego / á jáko 15 dom pająká / ufánie jego. ✠ Spolegali ná domu swojim / nie ostoji śię: wesprzeli śię ná nim / nie zádźierży 16 śię. ✠ Zieleni śię ná słońcu / y w ogrodźie jego świeża látorośl jego 17 wyrasta. ✠ Nád źrzodłem zpląta śię korzenie jego / y ná miejscu kámie- 18 nistym rozkłada śię. ✠ Ale gdy go wytną z miejscá jego / tedy śię go miejsce záprzy / mowiąc: Niewidźiałem ćię. 19 ✠ Toć to jest wesele drogi je- 20 go / á inny z źiemie wyrośćie. ✠ Otoż Bog nie odrzući człowieká szczere- 21 go: ✠ Ale złośnikom niepoda ręki: ✠ Aż śię nápełnią śmiechem ustá twe / á wargi twoje wykrzykániem. ✠ 22 Gdyż ktorzy ćię máją w nienawiśći / oblecżeni będą wstydem / á przybytku niepobożnych nie będźie.

c 5 Moj 4. 32. d Job. 7. 6. y 14. 2. 1 Moj 47. 9. 1 Kron 29. 15. Psalm 102.12 y 144.4 e Psalm 129.6. Jerem. 17. 6. f Job. 11.20. y 18.14 Psalm 112. 10. Przyp. 10.28.

ROZDZIAŁ IX.

Job Bildádowi przyznawa że Bog sprawiedliwie ludźie karze. 15. Lecz przytym náucza, że nie idźie zá tym, áby go Bog jáko człowieká niezbożnego miał karáć: ponieważ onemu y pobożne wolno náwiedzáć, 25. czego też przykłádem swym włásnym dowodźi.

1 Y Odpowiedźiał Job / á rzekł; ✠ 2 Prawdźiwieć wiem że ták jest; Bo jákożby miał być usprawiedliwiony człowiek przed Bogiem? ✠ 3 Jeśliby śię z nim chćiał spieráć / nie odpowie mu z tyśiącá ná jedne 4 rzecz. ✠ Mądry jest sercem / y mocny śiłą: ktoż użył pokoju stáwiwszy

5 śie mu upornie? ♣ On przenośi go-
ry / á nie wiedzą *ludźie* kto je pod-
6 wraca w gniewie swym. ♣ On
wzrusza źiemie z miejscá swego / á
7 słupy jey trzesą śie. ♣ Gdy on zákaże
słońcu / nie wschodźi : y gwiazdy
8 pieczetuje. ♣ On sam rozpośćiera
niebiosá / y depce po wáłách morskich
9 ♣ On spráwił Woz niebieski a z
gwiazd / Oryoná y Hiády / y *inne*
10 *gwiazdy* skryte ná południe. ♣ On
czyni rzeczy b wielkie / á niewybadáne
y dźiwne / ktorym nie máß liczby.
11 ♣ Oto / idźieli mimo mie / nie
widze go : á przechodźili / nie bacze
12 go. ♣ Oto gdy co porwie / ktoż go
przymuśi c / áby przywroćił : ábo
13 ktoż mu rzecze; Coż czynisz? ♣ Gdyby
Bog nie odwroćił gniewu swego /
upádłiby przed nim pomocnicy
14 hárdźi. ♣ Jákoż mu ja tedy odpowiem?
jákie słowá obiore przećiwko
15 niemu? ♣ Ktoremu / choćiażbym był
spráwiedliwym / nie odpowiem : owszem
śie sedźiemu memu d upokorze.
16 ♣ Choćbym go wzywał / á onby
mi śie ozwał / przećie nie wierze /
áby przypuśćił do uszu głos
17 moj. ♣ Bo mie stárł w wichrze; y rozmnożył
rány moje bez przyczyny.
18 ♣ Nie dopuszcza mi odetchnąć / owszem
mie násyca gorzkośćiámi. ♣
19 Jeśli śie *udam* do mocy / oto on námocniejszy:
á jeśli do sadu / ktoż mie z
20 nim zprowádźi? ♣ Jeślibym śie uspráwiedliwiał /
ustá e moje potepią
mie: jeślibym śie doskonáłym czynił /
tedy mie przewrotnym być pokaże.
21 ♣ Choćiażbym był doskonáły / przećie
ja tego do śiebie znáć nie bede / *ále*
dam nágáne żywotowi memu. ♣
22 Jedno jest / dla czegom to mowił: *że
ták* doskonáłego / *jáko* y niezbożnego
23 on niszczy. ♣ Jeśli biczem nagle zábija /
z pokuszenia niewinnych ná-
24 śmiewa śie. ♣ Ziemiá podána bywa
w rece niezbożniká : oblicze sedźiow
jey zákrywa. ♣ A jeśliż nie on? ktoż
25 tedy inny jest *co to czyni*? ♣ Ale dni
moje predsze były niż f poseł : uciekły /
á nie widźiáły nic dobrego. ♣
26 Przemineły jáko predkie łodźie:
27 jáko orzeł lecący do żeru. ♣ Jeśli
rzeke ; Zapomnie nárzekánia mego /
zániecham gniewu swego / á pośile

28 śie: ♣ Tedy śie lekam wszystkich
boleśći mojich: widząc że mie z nich
29 nie wypuśćisz. ♣ Jeślim ja niezbożny /
30 przecz że prozno prácuje? ♣ A
choćbym śie umywał wodámi śnieżnymi /
y oczyśćiłbym mydłem rece
31 moje : ♣ Wszákże w dole zánurzysz
mie / y brzydźić śie mną beda száty
32 moje. ♣ Abowiem on nie jest człowiekiem
jáko ja / ábym mu śmiał odpowiedźieć /
ábo żebym z nim miał
33 iść w práwo. ♣ Bo nie máß miedzy
námi g rozjemce / ktoryby mogł rozwieść
spráwe násze.
34 ♣ Niech tylko zdejmie ze mnie rozge swoje / á strách
35 jego niech mie nie straszy: ♣ Tedy
bede mowił / á nie bede śie go bał :
Bom ja nie jest h táki sam u śiebie

Rozdział X.

Iob rzewliwie lámentujac, á wywiádujac śie od Bogá przyczyny vtrapienia swego. 3. Sam przypomina, czemuby PAN ták srogo z nim postepowáćnie miał. 18. Ná národzenie swe uskarza śie. 12. To ulżenie jákie, pierwey niżby umárł, prośi.

1 TEskni sobie duszá mojá w żywoćie
mojim : rozpuszcze przećiw
sobie nárzekánie moje / á bede mo-
2 wił w gorzkośći duszé mojey. ♣ Rzeke
Bogu; Nie potepiajże mie: *ráczey*
mi oznájmi / czemu spor ze mną
3 wiedźiesz? ♣ Coż masz zá pożytek że
mie ućiskasz / á iż odrzucasz spráwe
rak twojich / á ráde niepobożnych
4 oświecasz? ♣ Azaż *ty* masz oczy cielesne?
ábo jáko człowiek widźi / ty
5 widźisz? ♣ Dni twoje / zaż są jáko dni
człowiecze : á látá twoje / jáko látá
6 ludzkie? ♣ Iż śie wywiádujesz niepráwośći
mojey / á o grzechu mojim
badasz śie. ♣ Ty wiesz / żem niepobożnie
7 nie poczynał : wszákże nie jest
ktoby *mie* miał a wyrwáć z reku
8 twojich. ♣ Rece twoje wykształtowáły
b mie / y uczyniły mie : á
9 przećie mie zewsząd gubisz. ♣ Pomni
proszę żeś mie jáko gline c ulepił /
10 á w proch mie zás obroćisz. ♣ Izali /
jáko mleko nie zlałeś mie / á jáko ser
11 nie utworzyłeś mie? ♣ Skora y ćiáłem
przyoblokłeś mie : á kośćiámi /
12 y żyłámi pozpinałeś mie. ♣ Żywotem
y miłośierdźiem dárowałeś

a Amos 5. 8.
b Job. 5. 9. Psalm. 72. 18. Rzym. 11. 33.
c Esai. 45. 9. Rzym. 9. 20.
d Psalm 143. 2.
e Przyp 20. 9. 1 Jan. 1. 8.
f Mod. 5. 9.

g I. Pośrzedniká.
h T. jákim wymiá bydź rozumiećie.

a 5 Moj. 32. 39.
b Psalm 119. 73.
c 1 Moj. 2. 7. Psalm 103. 14.

mię: á opátrzność twojá strzegłá duchá mego. 13 A choćiaż to skrył w sercu twoim: wiem jednák że to jest d z woli twojey. 14 Jesli zgrzeßę wnet tego postrzeżeß; á dla nieprawośći mojey nie przepuśćiß mi. 15 Jeslim bezbożny biádá mi; á *choćbym też* był spráwiedliwym/ nie podniosę głowy mojey/ będąc násycony pohańbienia y widząc utrapienie moje: 16 Ktore go przybywa; Bo jáko lew srogi goniß mię: á coraz dźiwnie śię przećiwko mnie stawiaß. 17 Odnawiaß świádki twoje przećiwko mnie/ á rozmnażaß rozgniewánie twoje ná mię: wojská jedne po drugich są przećiwko mnie. 18 Przeczżeś mię z żywotá e wywiodł? *Ach* bym był umárł/ żeby mię było oko nie widźiáło! 19 Obym był/ jákoby mię nie było! *oby* mię było *záraz* z żywotá do grobu zánieśiono! 20 Azaż nie trochá dni mojich? Przetoż przestań/ á zániechaj mię/ ábym śię troszeczkę pośilił: 21 Pierwey niż odejdę tám/ zkąd śię nie wrocę: do ziemie ćiemnośći/ y do ćienia śmierći. 22 Do ziemie ćiemney/ jáko chmurá/ *y do* ćienia śmierći: gdźie nie máß przemiány/ jedno sámá gęstá ćiemność.

d H. Przy tobie.

e Job. 3. 11.

ROZDZIAŁ XI.

Jobá Sofár surowo gromi, że się spráwiedliwym czyni. 4. choć jest wielkim grzesznikiem. 7. do pokuty go nápomina. 13. 14.

1 Y Odpowiedźiał Sofár Náámátczyk/ y rzekł: 2 Azaż śię nie godźi ná wiele słow odpowiedźieć? ábo izali mąż wielomowny będźie usprawiedliwiony? 3 Będąż ná twoje plotki ludźie milczeć? A gdy ty sobie przeßydzaß/ ćiebie nikt nie záwstydźi? 4 Abowiemeś powiedźiał: Czystá jest náuká mojá/ á jestem czystym przed oczymá twoimi. 5 Ale gdyby Bog chćiał mowić/ y otworzyć ustá swoje przećiwko tobie: 6 Tedyćby objáwił tájemnice mądrośći żeś dwá kroć więtße *karánie* nád to záslużył: przetoż uznaj/ że ćię Bog przebaczył/ dla nieprawośći twojey. 7 Izali tájemnice Boże a wybádaß? ábo doskonáłośći Wßechmocnego doścignieß? 8 Wyżße są niż niebiosá: coż uczyniß? głębße niż piekło: jákoż poznaß? 9 Dłużßa miárá ich/ niż ziemiá: á ßerßa/ niż morze. 10 Jesli wypleni/ ábo jesli záwrze/ ábo jesli w jedno zćiśnie/ ktoż go záwśćiągnie? 11 Abowiem on zna márność ludzką/ y widźi b nieprawość: á nie miałby tego baczyć? 12 Człowiek nierozumny nábywa rozumu/ choć śię jáko źrzebię leśnego ostá rodźi człowiek. 13 Jesli ty przygotujeß serce twoje/ á wyćiągnieß do niego ręce twoje. 14 Jesliż nieprawość *jest* w ręce twey/ oddal ją: á mießkáć nie dopuszczaj nieprawośći w przybytkách twojich. 15 Tedy podnieśieß oblicze twoje bez zmázy/ á będźieß stały/ y nie będźieß śię bał. 16 Abowiem zápomniß kłopotu; á jáko wody/ ktore pominęły/ wspominác *go* będźieß. 17 Y nád południe *jáśniejßy* c nástánie czás *twoj*; záćmißli śię/ będźieß jáko záránek. 18 Y będźieß dufał/ májąc nádźieję: á jáko w okopách d bezpiecznie spáć będźieß. 19 Będźieß leżał/ á nikt ćię nie przestráßy/ y uniżáć śię będą *przed* e twarzą twoją wiele ich. 20 Ale oczy f niepobożnych ustáną/ y ućieczká ich zginie: á nádźieja ich *będźie jáko* wyśćie duße *z człowieká*.

a I. Mądrość Boża.

b Jerem. 17.10.

c Psalm 37. 6. Ezái. 58. 8.

d 3 Moj. 26. 5. Ezái. 58.10.

e 3 Moj. 26. 6.

f Job. 8. 13.

ROZDZIAŁ XII.

Job pokázuje. 2. 3. ćierpliwość swoję. 7. Moc Bożą nád stworzeniem jego. 17. y w stánowieniu y w odmiánie rożnych stanow.

1 Zátym odpowiedźiał Job/ y rzekł: 2 Wieráśćie wy *sámi* ludźmi? y z wámiß umrze mądrość? 3 Teżći ja mam serce jáko *y* wy/ ánim jest podleyßym niżeli wy: á a ktoż tego nie wie co y wy? 4 Pośmiewiskiem jestem przyjaćielowi b swemu/ ktory gdy woła do Bogá/ czyni mu śię: naśmiewiskiem *jest* spráwiedliwy/ *y* doskonáły. 5 Ten co jest upadku bliski/ jest pochodnią wzgárdzoną *człowiekowi*, według myśli pokoju záżywájącemu. 6 Spokojne y bezpieczne są namioty zbojcow c tych/ ktorzy drażnią Bogá/ ktorym Bog dawa w ręce *dobre rzeczy*. 7 A náwet/ pytaj śię proßę bydląt/ á one ćię náuczą:

a H. Ukoż że tego niemaß.

b Przyp. 14. 2.

c Psalm 73.12. 792.8.

y ptástwo á niebieskiego / á oznájmi tobie. ♣ Abo śie rozmow z ziemią / á oná ćie náuczy / y rozpowiedząć ryby morskie. ♣ Ktoż nie wie z tych wszystkich rzeczy / że to ręká Páńska spráwiłá.

W Ktorego ręku d jest duszá wszelkiey rzeczy żywey; y duch wszelkiego ćiáłá ludzkiego. ♣ Azaż nie ucho mowy e doświadcza? jáko ustá f pokármu smákują. ♣ W ludźiách stárych jest mądrość: á w długich dniách rostropność. ♣ Dopieroż u PANA jest mądrość / y śiłá / y rádá / y umiejętność.

Oto / on burzy / á nikt nie zbuduje: zámknie g człowieká / á nikt mu nie otworzy. ♣ On gdy zátrzyma wody / h wyschną: á gdy je wypuśći / podwrácáją ziemię. ♣ W niego jest moc y mądrość. Jego jest błądzący / y w błąd záwodzący. ♣ On obiera rájce z mądrośći, á sędźie przywodźi do głupstwá. ♣ On pás Krolow rozwiązuje: y znowu przepásuje pásem biodrá ich. ♣ Podawa Kśiążętá ná łup: á mocárze podwraca. ♣ Odejmuje ustá i kràsomowcom: á rozsądek stárym odbiera. ♣ Wylewa wzgárdę k ná Kśiążętá; á mdli śiły mocárzow. ♣ On odkrywa głębokie rzeczy l z ćiemnośći / á wywodźi ná jásnią ćień śmierći. ♣ Rozmnaża narody / y wytraca je: rozszerza lud / y umniejsza go m. ♣ On odejmuje serce przełożonym ludu ziemie / á czyni że błądzą n po pustyni bezdrożney: ♣ Zmácáją w ćiemnośćiách gdźie niemász świátłośći: á spráwuje / że błądzą jáko pijány.

d Ezái. 42. 5. Ezech 18. 4. Mąd. 3. 1. Dźiej. 17. 25. — e Job. 34. 3. — f H. Podniebienie. — g Ezái. 22. 22. Objáw. 3. 7. — h Ezái. 50. 2. — i Job. 32. 9. — k Psalm 107. 40. — l Jerem. 33. 3. Psalm 51. 8. — m H. I prowádźi go. — n Psalm 107. 4. 40.

Rozdział XIII

Iob przyjaćioły swoje fuka. 7. Pokazuje iż Bog obrońce nie potrzebuje. 15. Nadźieją jego w utrapieniu. 20. Modlitwá o łáskáwe śię z nim obchodzenie.

1 Oto te wszystkie rzeczy widźiáło oko moje: słyszáło ucho moje / y zrozumiáło. ♣ 2 Jáko wy to wiećie / ták ja też wiem / y nie jestem podlejszym niżli wy. ♣ 3 Wszákże radbym z Wszechmocnym mowił / y radbym śię z Bogiem rozpierał. ♣ 4 Bośćie wy spráwcy kłamstwá: wszyscy jesteśćie 5 wy lekárze nikczemni. ♣ Byśćie wy rácżey milczeli / á poczytanoby wam to a zá mądrość. ♣ 6 Słuchajćież teraz odporu mego: á dowody ust mojich obaczcie.

7 Izali broniąc Bogá / mowić będźiećie nieprawość: ábo zá nim 8 mowić będźiećie fałsz? ♣ Czy śię ná osobę jego oglądáć będźiećie? Czy 9 śię o Bogá będźiećie spieráć? ♣ Zaż to dobrze będźie, gdy on was będźie probował: zaż jáko człowiek oszukány bywa / ták wy go oszukaćie? ♣ 10 Zájiste karáć was będźie / jeślibyśćie skryćie twarz jego przyjmowáli. 11 ♣ Izali zacność jego nie ustrászy was: á strách jego nie przypádnie 12 ná was? ♣ Pámiątki wásze podobne są popiołowi: á wyniosłość wászá / 13 kupie błotá. ♣ Milczćież / zániechajćie mię / á ja mowić będę: á niech przydźie ná mię co chce.

14 Czemuż mam szárpáć ćiáło moje zębámi mojimi / y duszę moję 15 kłáść w ręce swe? ♣ Oto / choćby mię y zábił / przećię w nim będę ufał: wszákże drog mojich przed obliczem 16 jego będę bronił. ♣ Onći sam będźie zbáwieniem mojim / ále przed obliczem jego obłudnik nie przydźie. ♣ 17 Słuchajćież z pilnośćią mowy mojey / á powieść mojá niech przydźie 18 w uszy wásze. ♣ Oto śię teraz gotuję do práwá / y wiem że usprawiedliwiony 19 będę. ♣ Ktoż śię będźie sprzeczał ze mną / ták / ábym umilknął y u- 20 márł. ♣ Tylko dwu rzeczy o Boże nie czyń ze mną / á przed oblicznośćią 21 twoją nie skryję śię. ♣ Rękę twoję ode mnie oddal: á strách twoj niech 22 mną nie trwoży. ♣ Potym záwołaj mię / á ja tobie odpowiem: ábo ja niech mowię / á ty mnie odpowiedz. 23 ♣ Wiele z jest nieprawośći y grzechow mojich? przestępstwo moje / y grzech moj pokaż mi.

24 Przeczże oblicze twoje zákrywasz / á poczytasz mię sobie zá 25 nieprzyjaćielá. ♣ Izali skruszysz list chwiejący śię: á źdźbło suche go- 26 nić będźiesz? Abowiem piszesz przećiwko mnie gorzkośći: á przywłaszczasz mi nieprawośći młodośći 27 mojey. ♣ Y włożyłeś w pętá nogi moje / á pedstrzegasz wszystkich ście-

a Mąd. 7. 28.

żek mojich/ y ná ślad nog mojich ná- 28 stępujesz. ✤ Choć jáko sprochniáłe **drzewo** niszczeje: á jáko szátá ktorą mol psuje.

ROZDZIAŁ XIV.

Job śię uskarża, 1. ná utrapienie żywotá ludzkiego. 2. 18. Odmienność jego. 16. ostrość karániá Bożego.

1 Człowiek národzony z niewiásty/ dni krotkich jest/ y pełen kłopotu. 2 ✤ Wyrasta jáko kwiát/ a y bywa podćięty: á ućieka jáko ćień/ y nie ostoji śię. 3 ✤ Wszákże y ná tákiego otwierasz oczy twoje/ á przywodźisz mię do sądu z sobą. 4 ✤ Ktoż pokáże b czystego z nieczystego? Áni jeden. 5 ✤ Gdyż zámierzone są dni jego: liczbá mieśiącow jego u ćiebie: zámierzyłeś mu kres ktorego nie może przestąpić.

6 Odstąpże od niego/ áż odpocżynie: áż przejdźie jáko najemnicży dźień jego. 7 ✤ Abowiem y o drzewie jest nádźieiá/ choć je wytną/ że śię jeszcze odmłodźi/ á látorośl jego nie ustánie. 8 ✤ Choć śię zstárzeje w źiemi korzeń jego/ y w prochu obumrze pień jego; 9 ✤ *Wszákże* gdy uczuje wilgotność/ puśći śię/ y rozpuśći gáłęźie/ jáko szczep *młody*. 10 ✤ Ale człowiek umiera/ zemdłony będąc: á umárszy człowiek gdźież jest? 11 ✤ Jáko uchodzą wody z morza/ á rzeká opada y wysycha: 12 ✤ Ták człowiek gdy śię ukłádźie/ nie wstánie więcey/ á pokąd stoją niebá/ nie ocući śię/ áni będźie c obudzon ze snu swego. 13 ✤ Obyżeś mię w grobie ukrył/ y utáił áżby śię ucíszył gniew twoj/ á izbyś mi zámierzył kres/ kiedy chcesz wspomnieć ná mię! 14 ✤ Gdy umrze człowiek/ izali żyć będźie? Po wszystkie dni wymierzonego czásu mego/ będę oczekawał 15 przyśćia odmiány mojey. ✤ Záwołasz/ á ja tobie odpowiem: *á spraw* rąk twojich pożądasz.

16 Ale teraz kroki d moje obliczył/ áni odwłoczysz *karánia* zá grzech moj. 17 ✤ Zápieczętowáne jest w wiązance przestępstwo moje; á zgromadzasz e niepráwośći moje.

18 Prawdźiwie *jáko* gorá padszy/ rozsypuje śię: á skáłá przenośi 19 śię z miejscá swego: ✤ *Jáko* wodá wydrąża kámienie/ á powodźią zálano bywa/ co sámo od śiebie rośćie z prochu źiemie: ták nádźieję ludzką wniwecz obracasz. 20 ✤ Przemagasz go ustáwicżnie/ á on zchodźi: odmieniasz podstáć jego/ y wypuszczasz go. 21 ✤ Będąli zacni Synowie jego/ tego on nie wie: jeśli też wzgárdzeni/ on nie 22 bacży. ✤ Tylko ćiáło jego *poki żyw* boleje/ á duszá jego w nim kwili.

ROZDZIAŁ XV.

Elifás gromi Jobá z chluby jego. 14. dowodząc iż śię myli w spráwiedliwośći swojey. 17. Bog ná tym świećie złych karze, choć ná czás kwitną.

1 A Odpowiádájąc Elifás Temáńczyk/ rzekł: 2 ✤ Izali mądry ma ná a wiátr mowić? ábo ná pełniáć wschodnim wiátrem b myśl swoję. 3 ✤ Przytacżájąc słowá niepożyteczne/ y mowy z ktorych niemász pożytku? 4 ✤ Záiste ty psujesz bojaźń Bożą y znośisz modlitwy do Bogá. 5 ✤ Abowiem pokázują niepráwość twą ustá twoje/ choćiaś sobie obrał język chytrych. 6 ✤ Potępiáją ćię ustá twoje/ á nie ja: y wárgi twoje świadczą przećiwko tobie. 7 ✤ Czyś śię napirwszym człowiekiem urodźił? czyś przed págorkámi utworzony? 8 ✤ Izażeś tájemnic Bożych słuchał/ á niemász mądrośći jedno w tobie? 9 ✤ Coż ty umiesz/ czego my nie wiemy? ábo/ coż ty rozumiesz/ czegobyśmy my nie rozumieli? 10 ✤ Y szedźiwy y stárzec miedzy námi jest/ stárszy w lećiech niż Ociec twoj. 11 ✤ Y lekceś sobie ważysz poćiechy Boskie? y masz że jeszcze co ták skrytego w sobie? 12 ✤ Czemuż ćię ták uniosło serce twoje? 13 ✤ Czemu mrugáją oczy twoje? Że ták odpowiáda Bogu duch twoj: á wypuszczasz z ust twojich tákowe mowy?

14 Coż jest człowiek d áby miał być czystym/ ábo żeby miał być spráwiedliwym/ urodzony z niewiásty? 15 ✤ Oto y w świętych jego e niemász doskonáłośći/ y niebiosá nie są czyste w oczách jego: 16 ✤ Dáleko więcey obrzydły jest/ y nie użyteczny człowiek/ *ktory* pije niepráwość/ jáko wodę.

a Job. 8. 9. Psalm 102. 12. y 103. 15. y 144. 4. Ezái. 40. 6. b Psalm 51. 7. c Dán. 12. 13. Jan. 5. 28. 1 Kor. 15. 52. 1 Thes. 4. 16. d Iob. 1. 4. y 34. 21. Przyp. 5. 21. e H. Zszywasz.

a H. Umiejętność wiátrową. b H. brzuch swoj. c Ezái. 40. 13. Syr. 18. 3. Rzym 11. 33. 34. d Job. 14. 4. 1 Krol. 8. 46. 2 Kron 6. 36. Psalm 14. 3. Przyp 20. 9. Kázn. 7. 20. 1 Jan. 1. 8. e Job. 4. 18.

17 Okażeć/ *tylko* mie słuchaj: á com widźiał/ oznáymięć. 18 To mądrzy powiedźieli/ á nie zátáiáli/ *co mieli* od przodkow swoich: 19 Ktorym sámym dána byłá źiemiá/ á żaden obcy nieprzeszedł przez nie. 20 Po wszystkie dni *swoje*, sam śiebie niepobożny boleśnie trapi: A nie wiele lat f zámierzono okrutnikowi. 21 Głos straszliwy *brzmi* w uszách jego że czásu pokoju pustoszący przypádnie nań. 22 Niewierzy żeby śię miał náwroćić z ćiemnośći/ obawiájąc śię *zewsząd* miecza. 23 Tuła śię zá chlebem/ *szukájąc* gdźieby *był*: wie że zgotowány jest dla niego dźień ćiemnośći. 24 Strászą go utrapienie y ućisk: y zmocnią śię przećiwko niemu jáko Krol gotowy do boju. 25 Bo wyćiągnął przećiw Bogu rękę swą/ á przećiwko Wszechmocnemu zmocnił śię. 26 Nátrze nań/ ná szyję *jego*, z gęstymi y wyniosłymi tarczámi swymi. 27 Bo okrył twarz swą tłustośćią swoją: á fałdow mu śię náczyniło ná słábiznie. 28 Y mieszka w miástách popustoszonych/ y w domách w ktorych nie mieszkano/ ktore śię miáły obroćić w kupę rumu. 29 Nie zbogáći śię/ y nie ostoji śię májętność jego/ áni śię rozszerzy ná źiemi doskonáłość tákowych. 30 Nie wynidźie z ćiemnośći: śwież jego látorośl ususzy płomień/ á zginie od duchá g ust jego. 31 Nie wierzy/ że w proznośći jest ktory błądźi; á/ że proźność będźie nadgrodą jego. 32 Przed wypełnieniem dni swojich/ wyćięty będźie/ á rozdzká jego nie zákwitnie. 33 Jáko winna máćicá utráći niedojrzáłe groná swoje/ á jáko oliwá kwiát swoj zrzući. 34 Abowiem zgromádzenie obłudnych spustoszone będźie/ á ogień pożrze przybytki *pobudowáne* zá dáry. 35 Poczęli kłopot/ h á porodźili nieprawość: á żywot ich gotuje zdrádę.

f H. Skryte sa przed okrutnikiem.

g Ezái. 11. 4. 2 Tess. 2. 8.

h Psalm 7. 15. Ezái. 59. 4.

Rozdział. XVI.

Job Elifásá, y towárzysze jego gromi, iż go ták przykro ćieszą. 6. ná ustáwiczną boleść, y wzgárdzoną kondycyą swoję stysknje. 17. niewinność y szczyrość swą Bogiem oświadcza. 22. á zá tym do skárgi śię swojey wraca.

1 A Le odpowiedźiał Job/ y rzekł: 2 Słycháłem tákowych rzeczy wiele: Przykrymi ćieszyćielámi a wy wszyscy jesteśćie. 3 Y kiedyż *będźie* koniec tym proznym słowom? ábo co ćie przymusza/ że ták odpowiádasz. 4 Azażbym ja ták mowił jáko wy/ gdybyśćie wy byli ná miejscu mojim/ azażbym zbierał przećiwko wam słowá/ y kiwałlibym nád wámi głową swoją? 5 Owszembym was pośiłał ustámi mymi: á ruchánie warg mojich ulżyłoby *boleśći wászych*.

6 ALe jeśli będę mowił/ przećię śię nie ukoji boleść mojá/ á jeśli też przestánę/ izaż odejdźie odemnie. 7 A teraz zemdlił mię: spustoszyłeś ó Boże wszystko zgromádzenie moje! 8 Pomárszczyłeś mię na świádectwo; á znáczne ná mnie schudzenie moje ná twarzy mojey/ jáwnie świádczy przećiwko mnie. 9 Popędliwość jego porwáłá *mię*, y wźiął nienawiść przećiwko mnie: á zgrzytájąc ná mię zębámi swymi/ *jáko* nieprzyjaćiel moj/ bystrymi oczymá swymi pojrzał ná mię. 10 Rozdźieráją ná mię ustá swe/ y sromotnie mię policzkowáli/ zebráwszy śię społu przećiwko mnie. 11 Podał mię Bog przewrotnemu/ á w ręce niepobożnych wydał mię. 12 Byłem w pokoju/ ále mię potárł: á uchwyćiwszy mię zá szyję moję/ roztrzáskał mię/ y wystáwił mię sobie zá b cel. 13 Ogárnęli mię strzelcy jego: rozćiął nerki moje/ á nieprzepuśćił: rozlał ná źiemię żołć moję. 14 Zránił mię/ ráną ná ránę: rzućił śię ná mię/ jáko obrzym. 15 Worem na zszyłem wor na skorę moję: á oszpećiłem prochem głowę moję. 16 Twarz mojá płáczem oszpecona: á ná powiekách mojich *jest* ćień śmierći.

17 CHoćiaż żadnego łupiestwá nie máß w ręku mojich: á modlitwá mojá jest czysta: *A jeśli nie ták*, 18 O źiemio/ niezákrywaj że krwie mojey: á niech nie ma miejscá wołánie moje! 19 Otoć y teraz w niebie jest świádek moj: jest świádek moj ná wysokośći? 20 O krásomowcy moji/ przyjáćiele moji/ wylewa łzy do Bogá oko moje. 21 Oby śię godźiło wieść spor człowiekowi z Bogiem/

a Job. 13. 4

b Job. 7. 20

y jáko Synowi człowieczemu bliźnim swojim!

22 Bo látá zámierzone nádchodzą: á ścieszką/ ktorą śię nie wrocę już idę.

ROZDZIAŁ XVII.

Job zemdlony. 2. ná nieludzkość ćieszyćielow swych śię uskarża. 3. Bogu niewinność swą przedkłada. 6. Utrapienie swe przypomina. 11. śmierći sobie życząc.

1 Duch moj skáżony jest: dni moje giną: groby mię *czekáją*.

2 Zajiste naśmiewcy są przy mnie/ á w ich drażnieniu mieszka oko moje.

3 Staw mi proszę rękojmię zá śię. Ktoż jest ten? Niech mi ná to 4 da rękę: ✠ Boś serce ich ukrył przed wyrozumieniem: przetoż *ich* nie wy- 5 wyższysz. ✠ Kto pochlebia przyjaćiołom/ oczy Synowi jego ustáną.

6 Wystáwił mię zájiste ná przypowieść ludźiom; y jáko śmie- 7 chowisko przed nimi. ✠ Záćmione jest dla żáłośći oko moje: á wszystkie 8 myśli moje są jáko cień. ✠ Zdumieją śię szczerzy nad tym: á niewinny przećiwko obłudnikowi powstánie. ✠ 9 Będźie śię trzymał spráwiedliwy drogi swojey: á kto ma czyste ręce/ 10 przyczyni mocy. ✠ Wy tedy wszyscy náwroććie śię/ á podźćie/ proszę: bo nie znájduję miedzy wámi mądre°.

11 Dni moje przeminęły: myśli moje rozerwáne są: *to jest*, za- 12 mysły sercá mego. ✠ Noc mi śię w dźień obraca: á świátłość skraca 13 śię dla ćiemnośći. ✠ Jeśliżbym *czego* oczekawał/ grob *będźie* domem mojim: á w ćiemnośćiach usćielę 14 łoże moje. ✠ Do dołu rzekę: Ojcem mojim jesteś: A do robakow: *Wy jesteśćie* mátką moją/ y śiostrą mo- 15 ją. ✠ Bo gdźież teraz jest nádźieja mojá: á oczekawánie moje/ ktoż o- 16 gláda? ✠ W głębią grobu zstąpią: ponieważ w prochu spolny odpoczynek *wszystkich*.

ROZDZIAŁ XVIII.

Bildád strofując Jobá, iż śiłá mowi, á rájce swe zá głupie poczyta, á iż śię też niesłusznie gniewa, y przećiw szemrze. 5. wylicza karánia ludźi niezbożnych: chcąc tym dowieść, że Job jest niezbożnym, gdyż go Bog tákże karze.

1 A Odpowiádájąc Bildád Suhit- 2 czyk/ rzekł: ✠ Dokądże nie uczynićie końcá mowam? pomyślćie *pierwey*, á potym mowić będźiemy. 3 ✠ Czemuż nas poczytáją jáko bydło? zdamy śię mu przemierzłymi/ 4 jáko sámi widźićie. ✠ Ty/ ktory duszę twoję tráćisz w zápálczywośći twojey/ ázaż dla ćiebie będźie opuszczona źiemiá? á będą przeniesione skáły z miejscá swego?

5 Owszem świátłość a niepobożnych zgáśnie: y nie będźie 6 świećiłá iskrá ogniá ich. ✠ Świátło śię záćmi w przybytku jego: y pochodnia jego nád nim zágáśnie. ✠ 7 Sćiśnione będą kroki śiły jego: á 8 porázi go rádá jego. ✠ Bo záwiodą w śieći nogi jego: y w uwikłániu 9 chodźić będźie. ✠ Uchwyći go śidło zá piętę jego: á przemoże go łupież- 10 cá. ✠ Skryty jest w źiemi powroz jego/ á sámołowká jego ná śćieszce. ✠ 11 Zewsząd go strászyć będą stráchy: á 12 náćierác będą ná nogi jego. ✠ Wymorzy śię głodem śiłá jego: á zginienie pogotowiu *jest* przy boku je- 13 go. ✠ Pożrze żyły skory jego: pożrze członki jego pierworodny b śmier- 14 ći. ✠ Ufánie jego będźie wykorzenione z przybytku c jego: á przywie- 15 dźie go do Krolá d stráchow. ✠ Będźie mieszkał *strách* w przybytku jego/ choćiaż nie był jego: śiárká będźie potrząśniona ná mieszkánie jego. ✠ 16 Zespodku korzenie jego uschnie: á zwierzchu będźie obćięte gáłęźie je- 17 go. ✠ Pámiątká jego zginie e z źiemie/ á imienia jego nie *wspomnią* po 18 ulicách. ✠ Wypędzą go z świátłośći do ćiemnośći: á z okręgu świátá 19 wyrzucą go. ✠ Nie będźie Syn áni wnuk miedzy ludem jego: y nikt nie pozostánie w mieszkániach jego. ✠ 20 Nád dniem jego zdumieją śię potomkowie: á przodki ogárnie strách. 21 ✠ Tákowe są mieszkánia niezbożnego/ y do tego przychodźi temu ktory nie zna Bogá.

a Job. 21.17 y 38.1[5] Przyp 13.19 y 24.2[0]

b T. naćie[...] sza śmier[...]

c Job. 8. 23. y 11.2[0] Psalm 112. 10. Przyp 10.2[8]

d T. Do śmier[...]

e Przyp 2. 2[2]

ROZDZIAŁ XIX.

Job gromi przyjaćioły swe, iż go

trapić nie przestáją: pokázując że go ráczey ćieszyć mieli, wzgląd máiąc ná sąd Boży ktory y ná nie przyść może.

1 A Odpowiádájąc Job/ rzekł: ♣ 2 Dokądże trápić będźiećie duszę moję? á náćieráć ná mię mowámi swymi? ♣ 3 Już dźieśięć kroć záwstydźiliśćie mię: Y nie wstyd że was/ że śię ták zátwardzaćie przećiwko mnie? ♣ 4 Ale niech/ ták będźie żem zbłądźił: przy mnie zostánie błąd moj. ♣ 5 A jesli śię przećiw mnie wynośićie/ á obwiniaćie mię pohańbieniem mojim: ♣ 6 Wiedzćież/ żeć mię Bog podwroćił; y śiećią swoją obtoczył mię. ♣ 7 Oto/ wołamli o krzywdę? nie bywam a wysłuchány: 8 Krzyczeli? nie mász sądu. ♣ Drogę moję zágrodźił / żebym przejść nie mogł: á ná śćieszce mojey ćiemnośći położył. ♣ 9 Z sławy mojey złupił mię: y zdjął koronę głowy mojey. 10 ♣ Popsował mię zewsząd/ ábym záginął: á wyrwał jáko drzewo nádźieję moję. 11 ♣ Nád to/ zápalił śię ná mię gniew jego: á policzył mię w poczet/ nieprzyjaćioł swojich. 12 ♣ Przyszły rázem huffy jego/ y utorowáły przećiwko mnie drogę swoję: y oblegli w około namiot moj. 13 ♣ Brácią moję odemnie oddalił: á znájomi moji stronią b odemnie. 14 ♣ Opuśćili mię bliscy moji: á znájomi moji zápomnieli mię. 15 ♣ Komornicy domu mego/ y służebnice moje/ máją mię zá obcego: cudzoźiemcem stałem śię w oczách ich. 16 ♣ Wołamli ná sługę mego/ nie ozywa mi śię: choćiaż go proszę usty mymi. 17 ♣ Tchem mojim brzydźi śię żoná mojá: choć proszę przez syny żywotá mego. 18 ♣ Y nálisży pogardzáją mną: á gdy powstawam/ urągáją mi. 19 ♣ Brzydzą śię mną wszyscy nawiernieyszy c moji: á ktorem umiłował/ stáli mi śię przećiwnymi: 20 ♣ Do skory mojey/ jáko do ćiáłá mego/ przyschłá kość mojá: skorá tylko zostáłá około zębow mojich. 21 ♣ Zmiłujćie śię náde mną/ zmiłujćie śię náde mną/ wy przyjaćiele moji: bo ręká Boża dotknęłá mię. 22 ♣ Czemuż mię prześládujećie jáko Bog/ á ćiáłá mego nie możećie śię násyćić. 23 ♣ Oby teraz nápisáne były słowá moje! oby je ná kśięgách wyryso- 24 wane! ♣ Oby rylcem żelaznym y ołowiem/ ná wieczną pámiątkę/ ná 25 kámieniu wydrożone były. ♣ Aćći ja Wiem/ iż Odkupićiel moj żywie/ á iż w ostáteczny *dźień* nád prochem 26 d stánie. ♣ A *choć* tá skorá mojá rozstoczoná będźie/ przećie w ćiele 27 mojim oglądam Bogá. ♣ Ktorego ja sam e oglądam / y oczy moje ujrzą go/ á nie inny: choć zniszczáły nerki moje we wnętrznośćiách mo- 27 jich. ♣ Przecżże nie mowićie: Czemuż go prześládujemy? gdyż śię przy mnie znájduje grunt *dobrey* 28 sprawy. ♣ Ulęknićie śię sámi miecżá: Bo pomstá nieprawośći/ jest miecz. A wiedzćie że będźie sąd.

a *Abák.* 1. 2.

b *Psalm* 38. 12.

c *Psalm* 41. 10. 55. 14.

d *T. Zwyćięstwo otrzymá.*

e *H. Sobie.*

ROZDZIAŁ XX.

Sofár z przyczyny mow Jobowych, powtore o nagłym, á rożnym bezbożnych zginieniu, szeroce rozprawia, ále ná Jobá, to nieśłusznie obraca.

1 A odpowiádájąc Sofár Náámátczyk/ rzekł: ♣ 2 Do tego mię myśli moje przywodzą/ ábym odpowiedźiał: przetożem śię pośpieszył. ♣ 3 Słyszałem mnie hánbiącą nágánę; ále duch wyrozumienia mego odpo- 4 wie *zá* mię. ♣ Izaż nie wiesz/ że to *jest* od wieku: od tego *czásu* jáko postáwił Bog człowieká ná źiemi? ♣ 5 Iż chwałá niepobożnych a krotká jest/ á wesele obłudniká ná mgnie- 6 nie oká. ♣ By też wstąpiłá áż do niebá hárdość jego/ b á obłoku śię 7 dotknęłá głowá jego. ♣ *Awszákże* ná wieki zginie jáko c gnoj jego: *á* ći ktorzy go widźieli/ rzeką: Gdźież 8 śię podźiał? ♣ Ucieći jáko sen; á nie znajdą go: bo ućiecze jáko widzenie 9 nocne. ♣ Oko ktore go widźiáło/ nie oglądá go więcey; y nie ujrzy go 10 więcey miejsce jego. ♣ Synowie jego będą śię korzyć ubogim: bo ręce jego muszą wracáć co wydárł. ♣ 11 Kośći jego nápełnione są *grzechámi* młodośći jego: á w prochu z nim 12 leżeć będą. ♣ A choć złość słodnieje w uśćiech jego/ y táji ją pod językiem 13 swojim: ♣ Kocha śię w niey/ á nie opuszcza jey/ zátrzymawájąc ją w pośrzodku podniebienia swego: ♣ 14 *Wszákże* pokarm jego we wnętrznośćiách jego odmieni śię: żołćią

a *Psalm* 37. 35.

b *Mądr.* 5. 8.

c *H. Jáko łájno.*

pádálcowá stanie śie w trzewach je-
15 go. Bogáctwá/ktore pożárł/zwroći: á z brzuchá jego wyżenie je Bog.
16 Słowe pádálcowe ssáć będźie: zábije go język jászczorczy.
17 Nie oglądá źrzodeł rzek: strumieniow mowie miodu y másłá.
18 Wroći prace cudzą, á nie záżyje jey; y choć znowu náwiedźie wielkich máiętnośći/ nie ućieszy śie nimi.
19 Bo ubogie dręczył/y opuszczał: złupił dom/ktorego nie budował: przetoż/nie spokojnego
20 nie poczuje w żywoćie swojim. Ani rzeczy swych wdźięcznych/nie będźie
21 mogł zátrzymáć. Nic nie zostánie z pokármow jego/ áni śię rozmnoży dobro jego.
22 Choćby y názbyt miał wszystkiego/ śćiśniony będźie: wszelka ręká trapiących oborzy śie nań.
23 Choć będźie miał czym nápełnić brzuch swoj: przećie nań Bog puśći popędliwość gniewu swego: ktora jáko deszcz spuśći nań/y ná pokármy
24 jego. Gdy ućiekáć będźie przed bronią żelázną/ przebije go łuk hártowny.
25 Wyjęta będźie strzałá z sájdaku wypuszczona/á grot przeniknie żołć jego: á gdy uchodźić będźie/
26 ogárną go strachy. Wszystkie d nieszczęśćia zásádźiły śie nań w tájemnych miejscách jego á pożrze go ogień nierozdymány: Pozostáły w przybytku jego utrapiony będźie.
27 Odkryją niebiosá złość jego/ á źiemiá powstánie przećiwko niemu.
28 Przenieśie śie urodzaj domu jego: dobrá jego rozpłyną śie w
29 dźień gniewu jego. Tenći jest dźiał człowieká niepobożnego od Bogá: to dźiedźictwo náznáczone mu od Bogá.

d H. Ciemnośći.

ROZDZIAŁ XXI.

Job dowodźi niewinnośći swey. 4. Przymawia iż śie ostro z nim obchodzą. 7. Pokázuje iż Bog y złośnikom ná tym świećie dobrze czyni.

1 A Odpowiádájąc Job/rzekł: Słuchajćież z pilnośćią słow mojich/ á będźie mi to od was poćiechą.
2 Znośćie mię/ á ja będę mowił: á gdy domowię/ náśmiewajćie śie.
3 Izaż do człowieká obrácam nárzekánie moje: á ponieważ mam o co/jákoż śie nie ma trapić duch moj?
5 Wejrzyćież ná mię/ á zdumiejćie śie: á położćie rękę ná ustá wá-
6 sze. Bo co sobie wspomnię/tedy śie lękam: á strách zdejmuje ćiáło moje.
7 Przecz że niepobożni żyją? stárzeją a śię? y wzmagáją śię w
8 bogáctwá? Naśienie ich trwáłe jest przed oblicżem ich z nimi/ á ro-
9 dźiná ich przed oczymá ich. Domy ich bezpieczne od stráchu/ á nie mász
10 rozgi Bożey nád nimi. Byk ich przypuszczon bywa/ á nie tráći naśienia: krowá ich rodźi/ á nie pomiáta.
11 Wypuszczáją máluczkie dźiatki swoje jáko trzodę: á synowie
12 ich wyskákują. Wykrzykáją przy bębnie y przy hárfie/ á weselą śię
13 przy głośie muzyki. Trawią w dobrym dni swoje/ á we mgnieniu oká
14 do grobu zstępują. Ktorzy mawiáją Bogu: Odejdź b od nas: bo drog
15 twojich znáć nie chcemy. Ktoż jest Wszechmocny c ábyśmy mu służyli? á coż nam to pomoże/ choćbyśmy
16 mu śie modlili? Ale oto dobrá ich nie są w rękách ich: Przetoż rádá d niepobożnych dáleka jest ode mnie.
17 Częstoż pochodnia niepobożnych gáśnie? á zginienie ich przychodźi ná nie? Oddźiela im Bog boleśći w
18 gniewie swojim. Stawáją śie jáko plewá e przed wiátrem: y jáko perz/ ktory wicher porywa.
19 Bog chowa synom jego pomstę jego; nádgradza mu/ áby to poczuł.
20 Oglądáją oczy jego nieszczęśćie swoje: á z popędliwośći Wszechmocnego pić będźie.
21 Co záśtáránie jego o domu jego po nim? Gdyż liczbá mieśiącow jego umniejszona jest.
22 Izali Bogá kto náuczy umiejętnośći? gdyż on wysokie sądźi?
23 Ten umiera w doskonáłey śile swojey/ gdy zewsząd bezpieczny/ y
24 spokojny jest. Gdy * pierśi jego pełne są mleká: á szpik kośći jego
25 odwilża śie. Inny záś umiera w gorzkośći duchá/ ktory nie jadał
26 z ućiechą. Społnie w prochu leżeć będą: á robacy je okryją.
27 Oto ja znam myśli wásze/ y zamysły ktore przećiwko mnie złośliwie
28 zmyślaćie. Bo mowićie: Gdźież jest dom Książęcy: gdźie namiot
29 przybytkow niepobożnych? Izali-

a Psalm 17.10. y 73.12. Jerem. 12.1. Abá. 1.3.
b Job. 22.17.
c Mál. 3.14.
d Job. 22.18. Psalm 1.1.
e Psalm 1.5. y 35.5. Ezái. 29.5. Ozea. 33.3.
* I. Szkopiec.

f H. Mijáiących drogę. g Przyp. 16. 4. 2 Piot. 2. 9.

śię nie pytáli podrożnych? á znáków ich izali znáć niechcećie/ 30 Że w dźień zátrácenia zły záchowány g bywa/ w dźień którego gniew przywiedźiony bywa. 31 Ktoż mu oznájmi w oczy drogę jego? á to co czynił/ kto mu odpłáći? 32 Wszákże y on do grobow záprowadzony będźie/ á w kupie umárłych záwżdy zostánie. 33 Słodnieją mu bryły grobowe/ y ćiągnie zá sobą wszystkie ludźie: á tych ktorzy go poprzedźili/ nie mász liczby. 34 Jákoż mię tedy prożno ćieszyćie? Gdyż w odpowiedźiach wászych zostawa kłamstwo.

Rozdział XXII.

Elifás łobá z chluby gromi. 5. Pokázuje dla czego go Bog karze. 12. 15. Jáko zwykł niepobożnych. 21. Nápomina do náwrocenia śię do Bogá.

1 A Odpowiádájąc Elifás Temáńczyk/ rzekł: 2 Izali Bogu człowiek może być pożytecznym? ráczey pożyteczny jest sám sobie/ mądrze śię spráwując. 3 Izali śię kocha a Wszechmogący *w tym*, że śię ty usprawiedliwiasz? ábo co zá zysk ma/ gdy doskonále pokazujesz drogi twoje. 4 Azaż ćię będźie karał bojąc śię ćiebie/ *ábo* z tobą pojdźie do sądu?

5 Azaż złość twoja nie jest wielka/ y nie mász końcá nieprawośćiam twojim? 6 Abowiemeś bierał zastáwę od bráćiey twojey bez przyczyny/ á z szat odźierałeś nágie. 7 Wodyś zpracowánemu niepodał: 8 á głodnemu odmowiłeś chlebá. Ale człowiekowi możnemu *dałeś* źiemię: á ten ktory był w powadze mieszkał w niey. 9 Wdowy puszczałeś prożne: śirot rámioná potarłeś. 10 A przetoż ogárnęły ćię śidłá: á trwoży ćię strách nagły. 11 Abo ćię *ogárnęły* ćiemnośći/ iż nie widźisz? á wielkość wod okryły ćię?

12 Mowisz: Izali Bog nie jest ná wysokośći niebios? Pojrzy proszę/ ná wierzch gwiazd/ jáko są wysokie. 13 Przetoż mowisz: A coż wie Bog? izaż przez chmury sądźić będźie? 14 Obłoki *są* skrytośćią jego/ iż nie widźi: á po okręgu niebieskim przechadza śię.

15 Izażś ścieszki wieku *przeszłego* nie baczysz/ ktorą deptáli ludźie złośliwi? 16 Ktorzy są wykorzenieni przed czásem/ *á* powodźią zálały śię grunty ich. 17 Ktorzy mawiáli Bogu: Odejdź b od nas: coż by im uczynił Wszechmogący? 18 Gdyż on był nápełnił dobrem domy ich (ále rádá niepobożnych dáleka jest ode mnie.) 19 *Co* widząc spráwiedliwi/ weselili c śię: á niewinny náśmiewał śię z nich. 20 Zwłaszczá/ iż nie byłá wyćiętá májętność nászá/ lecz ostátki ich ogień pożárł.

21 Przywyczaj śię proszę z nim *przestawáć*, á uczyń sobie z nim pokoj: boć śię ták będźie szczęśćiło. 22 Przyjmi proszę z ust jego zakon: á złoż wyroki jego w sercu twojim. 23 Jeśli śię náwroćisz do d Wszechmocnego/ zbudowány będźiesz/ á oddalisz nieprawość od przybytku twego: 24 Tedy nákłádźiesz po źiemi wybornego złotá: á *złotá* z Ofir jáko kámienia z potoku. 25 Y będźie Wszechmocny wybornym złotem twojim/ y srebrem/ y śiłą twoją. 26 Tedy śię w Wszechmocnym rozkochasz/ á podniesiesz ku Bogu oblicze twoje. 27 Będźiesz mu śię modlił/ á wysłucha e ćię: y śluby twoje oddasz mu. 28 Bo cokolwiek postánowisz/ będźieć śię dárzyło: á ná drogách twojich rozjáśni śię świátłość. 29 Gdy *inni* zniżeni będą/ ty rzeczesz: Jam jest wywyższon: A tego co jest f uniżonych oczu Bog zbawia: 30 Wybáwi y tego/ ktory nie jest niewinny: y wybáwion będźie w czystośći rąk twojich.

b Job. 21. 14.
c Psalm 107. 42.
d Job. 8. 5.
e Jerem. 29. 12. Mátt. 7. 7. Jan. 14. 13. y 16. 23.
f Przyp. 29. 23. Łuk. 18. 13. 14.
a Job. 35. 7.

Rozdział XXIII.

Job uskárża śię iż Elifás mowy jego słuszne wywracał. 3. Życzy sobie áby spráwę swą przed Bogiem prawnie przełożył: tusząc pewnie żeby nie strácił. 13. Utyskuje zátym, iż Bog náń mocą swą ták nátárł, dźiwując śię sobie, iż ták długo nie umárł.

1 A Odpowiádájąc Job/ rzekł: 2 Czemuż jeszcze uporem zowiećie nárzekánie moje: *choć* biedá mojá ćięższa jest niż wzdychánie moje?

3 Obym wiedźiał/ gdźiebym go mogł ználeść/ szedłbym áż do stolice jego! 4 Przełożyłbym przed

nim spráwę moję: ustá moje nápełniłbym 5 dowodámi. ✤ Dowiedźiałbym śię jákoby mi odpowiedźiał / á 6 zrozumiałbym coby mi rzekł. ✤ Izaż śię w wielkośći śiły swojey będźie spieráł ze mną? Nic. Y owszem sam 7 mi doda *śiły*. ✤ Támby śię człowiek szczyry rozpráwił z nim: y byłbym wolnym wiecznie od sędźiego mego. 8 ✤ *Ale* oto pojdęli w przod / nie mász 9 go: á jeśli ná zad / nie dojdę go. ✤ *Pojdęli* w lewo / choćby zátrudniony był / nie oglądam go: ukryłliby śię 10 w práwo / nie ujrzę go. ✤ Gdyż on zna drogę moję: á będźieli mię doświádczał / jáko złoto wynidę. ✤ 11 Slädu jego trzymáłá śię nogá mojá: drogim jego przestrzegał / á nie 12 zstępowałem z *niey*. ✤ Od przykazánia ust jego nie odchylałem śię: owszem postánowiłem u śiebie / záchowáć a słowá ust jego.

13 Jeśli on przy swym *stánie*, ktoż go odwroći? bo co duszá jego żą-14 da / to uczyni. ✤ Bo on wykona / co postánowiło mnie / á tákowych *przy-15 kłádow* dosyć jest u niego. ✤ Przetoż / od oblicza jego ztrwożyłem śię: á 16 uważájąc to / lękam śię go. ✤ Bog zemdlił serce moje: á Wszechmocny 17 zátrwożył mnię: ✤ Ták / żem máło nie zginął od ćiemnośći / bo przed oblicznośćią moją *nie* zákrył zámroczenia.

a *I. Pilniey śię o nie stárálniż o pożywienie.*

ROZDZIAL. XXIV.

Job dáley mowiąc, dáje nágánę zdániu Elifásowemu, o karániu niezbożnych, á przećiw temu wylicza nieprawośći ich, y szczęśćie ktorego záżywáją. 13. przypominájąc przytym, że Bog dla tego nie spráwiedliwym być niemoże: poniewaz dokończenie ich, nie będźie bez karánia.

1 Ciemuż od Wszechmocnego nie są zákryte czásy? á ktorzy go zná-2 ją nie widzą dni jego? ✤ *Niezbożni* gránice a przenoszą: trzody zábierá-3 ją y pásą. ✤ Osłá śirotek zájmują: á wołu *b od* wdowy w zastáwie bio-4 rą. ✤ Zpycháją ubogie z drogi: spolnie *śię muszą* nędzni kryć ná źiemi. ✤ 5 Oto jáko leśni osłowie w puszczách / wychodzą ná robotę swoję; wstawájąc ráno ná łupiestwo: pustynia 6 *jest* chlebem ich / y dźieći ich. ✤ Ná polu ubogiego pożynáją zboże: á 7 niepobożni zwinnic zbieráją. ✤ Nágie nocowáć c przymuszáją bez odźienia / ktorzy śię nie máją czym 8 nákryć ná źimnie. ✤ Powodźią z gor zmaczáni bywáją: nie májąc mieszkánia / przytuláją śię do skáły. ✤ 9 Porywáją śirotkę od piersi: á od u-10 bogiego biorą zastáwę. ✤ Nagiemu dopuszczáją chodźić bez odźienia: á o głodźie chowają tych / ktorzy d *ich* 11 snopy noszą. ✤ *A ći ktorzy* miedzy murámi ich wyćiskáją oliwę y prásy 12 tłoczą / prágną. ✤ Ludźie w mieśćie wzdycháją / á dusze zábitych wołáją / 13 á Bog temu wstrętu nie czyni. ✤ Ci to są / ktorzy śię sprzećiwiáją świátłośći / á nie znáją drog jey / áni stá-14 neli ná śćieszkách jey. ✤ Ránieczko wstawa mężobojcá / zábija ubogiego y niedostátecznego: á w nocy jest 15 jáko złodźiej. ✤ Oko cudzołożniká pilnuje e zmierzchu / mowiąc: Nie ujrzy mię nikt / y zákrywa oblicze *swe*. ✤ 16 Podkopywáją w ćiemnośći domy / ktore sobie náznáczyli: y nienawi-17 dzą świátłá. ✤ Ale záránek / jest im jáko ćień śmierći: jeśli je kto poznaá / przypada ná nie strách ćienia 18 śmierći. ✤ Lekkimi są ná wodách: przeklęty dźiał ich ná źiemi: nie 19 pátrzą ná drogę winnic f. ✤ *Jáko* susza y gorącość trawią wody śnieżne / 20 *ták* grob grzesznik. ✤ Zápomina go żywot g mátki *jego*, á robak słodkość z niego czuje: niemász więcey pámiątki jego: á nieprawość połá-21 mána jest jáko drzewo. ✤ Roztrácá niepłodną / ktora nierodźiłá: á 22 wdowie nieczynił dobrze. ✤ Poćiąga też mocárze mocnośćią swoją: *á gdy ná nie* powstał / zwątpili o żywoćie swojim.

23 Dawa mu Bog náczymby bezpiecznie spolegáć mogł: wszákże 24 oczy jego *pátrzą* ná drogi ich. ✤ Ná chwilę wywyższeni są; álić *ich* h niemász: zniżeni y zćinieni będą jáko inni wszyscy: á jáko wierzch kłosá 25 zćięći będą. ✤ A jeśli nie ták jest / gdźież jest ten coby mi zádał kłamstwo? á coby obroćił wniwecz słowá moje?

a 5 Moj 19.14. y 27.17
b 2 Moj. 22.22.
c 2 Moj 22.26. 5 Moj 24.13.
d 3 Moj. 19.9. y 23.22. 5 Moj. 24.19. y 25.4.
e Ezái. 29.15. Syr. 23.25.
f H. Ná drogę winnic:
g Job. 14.21. Ekkle. 9.5.
h Psalm 37.10.

ROZDZIAL XXV.

Bildád Jobá gromi iż śię uſprawiedliwiał przed Bogiem, wyſtawiájąc mu wielmożność Bożą ſtráſzną, przed ktorą y gwiazdy czyſtość ſwą trácić muſzą.

1 A Odpowiádájąc Bildád Suhitczyk/rzekł: 2 Pánowánie y ſtrách jeſt przy nim/ *on* czyni pokoj ná wyſokośćiách ſwojich. 3 Izali jeſt liczbá wojſkom jego? á nád kim nie wſchodźi a świátłość jego? 4 Jákoż tedy nędzny człowiek uſprawiedliwiony być może b przed Bogiem? ábo jáko może być czyſty urodzony z niewiáſty? 5 Oto y mieśiąćby nie świećił/ y gwiazdyby niebyły czyſte w oczách jego? 6 Jákoż dáleko mniey człowiek/ *ktory jeſt* robakiem: á Syn człowieczy/ *ktory jeſt* czerwem.

ROZDZIAL. XXVI.

Job ſzydząc z poćieſzenia Bildádowego. 6. dáleko dokłádniey niż Bildád, Májeſtat Boży opiſuje.

1 A Job odpowiádájąc rzekł: 2 Jákożeś rátował tego/ ktory nie ma mocy? á jákoś wybáwił rámię/ 3 ktore niema śiły? Jákażeś dał rádę temu/ co nie ma mądrośći? A záś go ſámey rzeczy gruntownie nie wyuczył? 4 Komużeś powiedźiał te słowá? Czyjże duch wyſzedł od ćiebie? 5 Y martwe rzeczy rodzą śię pod wodámi/ y obywátele ich.

6 Odkryte ſą przepáśći a przed nim: á niema przykrycia zátrácenie. 7 Rośćiągnął Połnocy nád mieyſcem proznym/ *á* b źiemię záwieśił ná niczym. 8 Záwiezuje wody w obłokách ſwojich: á nierwie śię obłok pod nimi. 9 Zátrzymawa ſtolicę ſwoję/ rozpoſtárſzy nád nią obłok ſwoj. 10 Położył gránice wodam/ áż weźmie koniec świátłość/ c y ćiemność. 11 Słupy niebieſkie trzęſą śię/ y chwieją śię ná gromienie jego. 12 Mocą ſwą dźieli morze: á roſtropnośćią ſwą uśmierza náwáłności jego. 13 Duchem ſwym nie biosá przyozdobił: á ręká jego ſtworzyłá węża krętnego. 14 Oto teć ſą tylko częśći drog jego: Lecż y tá trochá *nie wybadána*, cośmy ſłyſzeli o nim. A grzmot wielkiey możnośći jego ktoż zrozumie?

ROZDZIAL. XXVII.

Job dáley mowiąc, ſtátecznie niewinnośći ſwey broni. 7. przyznawa przytym, że Bog częſtokroć niezbożnych ná tym świećie karze, y tego ſpoſoby ſzyroce wypiſuje.

1 Potym dáley Job prowádźił 2 rzecz ſwoję/ y rzekł: Żywie Bog *ktory* odrzućił ſąd moj/ á Wſzechmocny/ *ktory* gorzkośći nábáwił duſze mojey: 3 Że/ poki ſtáje tchu we mnie/ y duchá Bożego w nozdrzách mojich: 4 Nie będą mowiły wárgi moje nieprawośći; á język moj nie będźie powiádał zdrády. 5 Niedaj Boże żebym was miał uſprawiedliwiáć: poki dech we mnie/ nie odſtąpię od niewinnośći mojey. 6 Sprawiedliwośći mojey trzymáć śię będę/ á niepuſzczę śię jey: nie záwſtydźi mię ſerce moje poki m żyw.

7 Nieprzyjaćiel moj będźie jáko niezbożnik: á ktory powſtawa przećiwko mnie jáko złośnik. 8 Co bowiem zá nádźieja jeſt obłudniká/ ktory śię w łákomſtwie kocha/ gdy Bog wydrze duſzę jego. 9 Izali Bog uſłyſzy a wołánie jego/ gdy náń ućiſk przydźie? 10 Izaż śię w Wſzechmocnym rozkocha: *á* będźie wzywał Bogá ná káżdy czás? 11 Uczę was *będąc* w ręce Bożey: á jáko idę z Wſzechmocnym/ nie táję. 12 Oto/ wy *to* wſzyscy widźićie: przeczże wżdy prozność mowićie? 13 Teńći jeſt dźiał człowieká bezbożnego u Bogá á toć dźiedzictwo okrutnicy od Wſzechmocnego wezmą. 14 Jeſli śię rozmnożą Synowie jego/ *pojdą* pod miecz: á potomſtwo jego nie náſyći śię chlebá. 15 Ktorzy po nim zoſtáną w śmierći pogrzebieni będą: á wdowy jego nie będą *go* płákáły. 16 Choćby śrebrá názgromadzał jáko prochu/ á náſprawiał ſzat/ jáko błotá: 17 Tedy náſpráwiáć ich on/ ále ſprawiedliwy obłoczyć je będźie/ á śrebro *ono* niewinny dźielić będźie. 18 Zbuduje dom ſwoj jáko mol: á jáko ſtroż bude wyſtáwi. 19 Bogáty b záśnie/ á nie będźie pogrzebiony: pojrzyli 20 kto/ álić go niemáſz. Záchwyca

Marginalia: a Mátt. 5. 45. b Job. 4. 17. 18. 19. 15. 14. 15. 16. Pſalm 143. 2. — a Zyd. 4. 13. b 1 Mojż. 1. 1. c 1 Mojż. 1. 9. Job. 38. 8. Przyp. 8. 29. Jerem. 5. 22. — a Job. 35. 12. Przyp. 28. 9. Ezái. 1. 15. Jerem. 14. 12. Ezech. 8. 18. Miche. 3. 4. Jana. 9. 30. Jákob. 4. 3. b Pſalm 49. 18.

ca go stráchy jáko wody: w nocy go
21 porwie wicher. ♣ Pochwyci go
wiátr wschodni/á odejdźie: bo wi-
cher ruszy go z miejscá swego. ♣
22 Toć Bog nań dopuśći; á nie przepu-
śći *mu*, choć przed reką jego prętko
23 ucieкáć będźie. ♣ Klásnie káżdy nád
nim rękomá swymi/ y wykszyka go
z miejscá swego.

ROZDZIAL XXVIII.

Mądrość Boża niedośćigła w rządzeniu świátá wynosi. 28. á człowiecza mądrość w czymby záleżáłá, przypomina.

1 Mać w prawdźie śrebro *począteki* żył swoich: á złoto/ miejsce
2 *kędy bywa* pláwione. ♣ Zelázo z źiemie biorą: á z kámienia zlewáją
3 miedź. ♣ Tylu ćiemnośćiam ułożonego/ y końcá wszystkich rzeczy/ on
dochodźi: y kámienia ktore w ćiemnośći y ćieniu śmierći *leżą*. ♣ Wylewá
4 rzeká z miejscá swojego / ták / iż jey
nikt przebyć nie może: bywa *jednák*
záhámowána przemysłem nędznego
5 człowieká/y odchodźi. ♣ Z źiemie wychodźi chleb / choćiaż pod nią coś rożnego
6 podobnego ogniowi. ♣ W niektorych miejscách jest kámień Száfir/y piasek złoty a. ♣ *A tey* śćieżki
7 áni ptak nie wie: áni jey widźiáło
8 oko sępie. ♣ Nie depcą po niey źwierzętá srogie / áni Lew przeszedł przez
9 nię. ♣ Ná krzemień śćiągnął rękę
10 swoję/wywroćił gory korzenia. ♣ Z
skał wywodźi strumienie: á káżdą
rzecz kosztowną widźi oko jego. ♣
11 Wylewáć śię rzekam nie dopuszcza:
á rzeczy skryte wywodźi *ná* jáśnią.
12 Ale mądrość gdźież może być
ználeźioná: á/ kędy jest miejsce
13 rostropnośći? ♣ Nie wie człowiek
śmiertelny ceny jey: áni bywa ználeźiona w źiemi żywiących. ♣ Prze-
14 pááść mowi; Niemász jey we mnie:
y morze też powiáda; *Niemász* jey
15 u mnie. ♣ Nie dawáją szczerego złotá b zánię/áni odwáżáją śrebrá *zá*
16 odmiánę jey. ♣ Nie może być oszácowána zá złoto Ofir/áni zá Onychyn
17 drogi/áni zá Száfir. ♣ Nieporownána
z nią złoto áni kryształ/áni odmiáná
jey może być zá klenot złota szczerego.
18 ♣ Korálow y pereł nie wspominác

bo nábycie mądrośći *kosztowniejsze*
19 jest nád c perły. ♣ Nie zrowna z nią
smárágd d z *Ziemie* Etyopskiey: áni
zá złoto naczystsze szácowána być
20 *może*. ♣ Zkądże tedy mądrość pochodźi? ábo gdźie jest miejsce rozu-
21 mu! ♣ Gdyż zákryta jest od oczu
wszystkich żywiących: y przed ptástwem niebieskim zátájona jest. ♣
22 Zginienie y śmierć rzekły; Słyszáłysmy sławę jey. ♣ Bog
23 *sam* rozumie drogę jey: á on wie
24 miejsce jey. ♣ Bo on ná kończyny e
źiemie pátrzy: á wszystko co jest pod
25 niebem/widźi. ♣ Wiátrom uczynił
wagę: á wody odważył pod miárą.
26 ♣ On też práwo dżdżom postánowił:
á drogę błyskáwicam gromow. ♣
27 W ten czás ją widźiał y głośił ją:
zgotował ją/ y doszedł jey.
28 Ale człowiekowi rzekł: Oto/ Bojaźń f Páńska jest mądrośćią: á
wárowáć śię złego/ *jest* rozumem.

ROZDZIAL XXIX.

Przywrocenia do pierwszego szczęśćia żąda, ktore jákie było wylicza: á miánowićie że u wszystkich był bárzo wźiętym; á to dla dobroczynnośći przećiw potrzebującym.

1 Jeszcze dáley Job prowádźił
2 rzecz swoję/y rzekł: ♣ Ktoż mi to
dá/ ábym był jáko zá mieśiacow
dawnych: zá dni *onych* ktorych mię
3 Bog strzegł: ♣ Gdy pochodnia jego
świećiłá nád głową moją: á przy
świetle jego przechodźiłem ćiemno-
4 śći: ♣ Jákom był zá dni młodośći
mojey/gdy byłá a przytomność Bo-
5 żá nád przybytkiem mojim: ♣ Gdy
jeszcze Wszechmocny był ze mną: á o-
6 koło mnie dźiatki moje: ♣ Gdy śćieszki moje opływáły másłem: á opoká wylewáłá mi źrzodłá oliwy. ♣
7 Gdym wychodźił do brámy przez
miásto: á ná ulicy kazałem sobie go-
8 towáć stolicę moję. ♣ Widząc mię
młodźi ukrywáli śię: á stárcy po-
9 wstawszy stali. ♣ Przełożeni przestá-
wáli mowić: á ręką zátykáli ustá
10 swoje. ♣ Głos Kśiążąt ucichał: á
język ich do podniebienia ich przylegał. ♣ Bo ucho słucháiące błogosłá-
11 wiło mię: á oko widzące / dawáło o
12 mnie świádectwo. ♣ Zem wybawiał

a I. Brety złotá.

b Przyp. 3. 14. y 8. 11. y 16. 16 Mądr. 7. 9.

c I. Kárbunkuły.

d I. Topázius.

e 1 Kron 16. 9.

f Psalm. 111. 10 Przyp. 1. 7. y 9. 10. Syrac. 1. 16.

a H. Tájemnicá.

38 przystąpiłbym do niego. ♣ Jesliż przećiw mnie ziemiá mojá wołáłá: á jesliże z nią społem zágony jey 39 płákáły. ♣ Jesliżem pożytkow jey używał bez pieniedzy: y jeslim do wzdychánia przywodźił dźierżawce 40 jey: ♣ Miásto pszenice/ niech wznidźie oset: á miásto jęczmienia/ kąkol. *Tu się* skończyły słowá Jobowe.

ROZDZIAŁ XXXII.

Elihu słyßac, jáko się Iob uspráwiedliwiał: widząc też jákoby go przyjáciele jego w tym przekonáć nie umieli, dáley wytrwáć niemogł, áby Jobowi nie miał odpowiedźieć. 21. co ßczerze y nie obłudnie czynić obiecuje

1 A Gdy przestáli oni trzej mężowie odpowiádáć Jobowi/ przeto że się sobie zdał być spráwiedliwym: 2 ♣ Tedy się rozpalił gniewem Elihu Syn Báráchelá Buzytczyká/ z rodu Syryjskiego: przećiw Jobowi się rozpalił gniewem/ iż uspráwiedliwiał duszę swoję/ więcey niż Bogá. 3 ♣ Ták że przećiwko trzemá przyjaćiołom jego rozpalił się gniew jego/ że nie ználazszy odpowiedźi/ przecie potępiáli Jobá. 4 ♣ Bo Elihu oczekiwał/ jáko oni Jobowi odpowiedzą: gdyż oni stárszy byli w lećiech niż 5 on. ♣ Ale widząc Elihu/ że nie było odpowiedźi w uśćiech onych trzech mężow/ rozpalił się w gniewie swojim.

6 A Odpowiedźiał Elihu/ Syn Báráchelá Buzytczyká/ y rzekł: Já namłodszy w lećiech/ á wyśćie stárcy/ przetoż a wstydźiłem się/ y nie śmiałem wam oznájmić zdánia swego. 7 ♣ Myśliłem: Długi wiek mowić będźie/ á mnostwo b lat náuczy 8 mądrośći. ♣ Ale Duch ktory jest w ludźiách/ y nátchnienie Wszechmogącego/ dawa rozum. 9 ♣ Zacni nie *záwsze* mądrzy: á stárcy nie *záwżdy* 10 rozumieją c sądu. ♣ Przetoż mowię: Słuchaj mię/ já też oznájmię zdánie 11 swoje. ♣ Otom oczekawał słow wászych/ á przysłuchiwałem się dowodom wászym/ czekájąc áżbyśćie doszli rzeczy. 12 ♣ Y przypátrowałem się wam: á oto żaden z was Jobá przekonáć nie mogł: y *niemász* miedzy wámi/ ktoby odpowiedźiał słowom 13 jego. ♣ Ale snadź rzeczećie:Ználeźliśmy mądrość: *Sam* go Bog przekonywa/ nie człowiek. 14 ♣ Aczći się *Iob* nie ze mną wdał w rzecz/ á ja mu też nie wászymi słowy odpowiem. 15 ♣ Polękáli się/ nie odpowiádáją dáley: niedostawa im słow. 16 ♣ Czekałem ći/ ále nie mowią: umilknęli/ á 17 nic więcey nie odpowiádáją. ♣ Odpowiem ja też z mey strony: Oznájmię ja też zdánie swoje. 18 ♣ Bom pełen słow: ćiásno we mnie duchowi 19 żywotá mego. ♣ Oto żywot moj jest/ jáko moßcz bez oddechu: á jáko beczká 20 nowa rospęknie się. ♣ Będę *tedy* mowił/ á wytchnę sobie: otworzę wárgi swe/ y odpowiem. 21 ♣ Nie będę teraz miał względu ná żadną osobę: á z człowiekiem bez tytułow mowić 22 będę. ♣ Bo nie umiem tytułowáć: by mię w rychle nieporwał Stworzyćiel moj.

ROZDZIAŁ XXXIII.

Elihu Iobá do słuchánia nápomina. 8. Pokázuje niepráwość Iobowę. 14. Że Bog rozmáićie ludźie o grzechu upomina. 18. Y kájącym się odpuszcza.

1 A Przetoż Jobie/ słuchaj proszę mow mojich/ á wszytkie słowá 2 moje przyjmi w uszy. ♣ Oto teraz otworzę ustá moje: *á* język moj będźie mowił w podniebieniu mojim. 3 ♣ Szczerość serca a mego będą słowá moje/ á czyste zdánie wárgi 4 moje mowić będą. ♣ Duch Boży uczynił mię: á tchnienie b Wszechmocnego ożywiło mię. 5 ♣ Możeszli/ odpowiedz mi: sporządź się/ á stań 6 przećiwko mnie. ♣ Oto ja/ według słow twojich/ odpowiem ći zá Bogá: *choćiażem* ja też z błotá utworzony. 7 ♣ Oto/ strach moj nie zátrwoży ćię/ á ręká mojá nie obćiąży ćię.

8 A Wszákeś rzekł w uszy moje: y słyszałem głos słow *twojich*. 9 ♣ Czystym ja/ bez c przestępstwá: niewinnym ja/ y nie mász we mnie 10 niepráwośći. ♣ Oto/ znájduje *Bog* przyczyny przećiwko mnie/ á poczyta mię zá nieprzyjaćielá swego. 11 ♣ Podawa w okowy nogi moje: á podstrzega wszystkich śćieżek mojich. 12 ♣ Otośći ná to ták odpowiádam: W tym niejesteś spráwiedliwy. Bo

więt-

a 3 Moj. 19.32. Syrách 32. 4. b Iob. 30.36. Przyp. 2. 6. Kázn. 2. 26. Dán. 1. 17. y 2.21. c Iob. 12.20.

a Przyp. 7. 3. b 1 Moj. 2. 7. c Iob. 11. 4. y 16.17 y 34.5.

większy jest Bog / niż człowiek. ♣
13 Przecżże się z nim spierasz? Że ć wszystkich spraw swojich nie objawia? ♣
14 Wszák Bog mowi y raz y drugi; á
15 człowiek tego nie uważa. ♣ We śnie/w widzeniu nocnym/gdy twárdy sen przypada ná ludźie/ gdy śpia
16 ná łożu; ♣ Tedy otwiera ucho ludzkie/ á to cżym ich ćwicży/piecżetuje.
17 Aby człowieká odwiodł od złey spráwy jego: y pychę od męża áby odjał.
18 ♣ Aby záhámował duszę jego od dołu: á żywot jego/ áby ná miecż
19 nie tráfił. ♣ Karze go też boleśćia ná łożu jego: á we wszystkich kośćiach jego ćieszka niemoca.
20 ♣ Ták/ że sobie żywot jego chleb obrzydźi: d á duszá jego pokarm wdźięcżny. ♣
21 Zniszcżeje znácżnie ćiáło jego: y wysádza się kośći jego/ ktorych nie
22 widáć było. ♣ Y przybliża śię do grobu duszá jego: á żywot jego do
23 rzecży śmierć przynoszacych. ♣ Jeśli bedźie u niego jáki Anjoł wymowny / jeden z tyśiacá / áby opowiedźiał człowiekowi powinność
24 jego: ♣ Tedy śię nád nim Bog zmiłuje/ á rzecże: Wybaw go/ áby nie zstępował do grobu? bom ználazł
25 ubłagánie. ♣ Y odmłodnieje ćiáło jego e jáko dźiećiece: á nawroći śię
26 do dni młodośći swojey. ♣ Bedźie śię modlił Bogu/ y przyjmie go łáskáwie / y oglada z weselem oblicże jego: y przywroći człowiekowi f spráwiedliwość jego: ♣
27 Ktory pogladájac ná ludźie / rzecże: Zgrzeszyłem był/ y co było práwego podwroćiłem: ále mi to, nie było pożytecżno. ♣
28 Lecż Bog wybáwił duszę moję / áby nie zstapiłá do dołu: á żywot moj/ áby
29 ogladał światłość. ♣ Oto/wszystko to cżyni Bog / po dwá kroć y po
30 trzy kroć/z człowiekiem. ♣ Aby odwroćił duszę jego od dołu: á/żeby oświecon był światłośćia żywiacych.
31 UWażaj to Jobie/słuchaj mię: milcż/ á ja bede mowił. ♣
32 Wszákże masz li co mowić / odpowiedz że mi: mow/ bobym ćie rad uspráwiedliwił. ♣
33 A jeśli niemasz / słuchajże mię: Milcż/á náucżę ćie mądrośći.

ROZDZIAŁ. XXXIV.

Elihu niesżczerze słowá Jobowe przytacża. Fuka Jobá że śię niechćiał do grzechu przyznáć. Prośi Bogá áby go kaźniámi do tego przywiodł.

1 NA to mowił Elihu/ y rzekł: ♣
2 Słuchajćież madrzy mow mojich: á náucżeni posłuchajćie mię.
3 ♣ Bo ucho słow a doświadcża: jáko podniebienie smákuje pokármu: ♣
4 Obierzmy sobie sad: á rozeznajmy miedzy sobą/ co jest dobrego.
5 POniewaz Job rzekł: Jestem spráwiedliwym/ á Bog b odrzućił spráwę moję: ♣
6 Y mamże kłámáć/ májac spráwiedliwa? Bolesny jest postrzał moj bez przewinienia. ♣
7 Ktoryż jest mąż táki jáko Job/ coby
8 pił pośmiewisko jáko wodę? ♣ A coby chodźił w towárzystwie cżyniacych niepráwość? y przestawałby z
9 ludźmi niepobożnymi? ♣ Bo powiedźiał: Nie pomoże człowiekowi / choćby śię podobał Bogu.
10 PRzetoż mię słuchajćie mężowie rozumni; Niech bedźie dáleka niepobożność od Bogá c / y niepráwość od Wszechmocnego.
11 ♣ Bo on według ucżynku płáći d człowiekowi: á według drogi jego káżdemu
12 nádgradza. ♣ A zgołá Bog przewrotnie nie cżyni: á Wszechmocny nie
13 podwraca sadu. ♣ Ktoż go przełożył nád źiemia? á kto wystáwił cáły
14 okrag świátá? ♣ Jeśliby obroćił przećiwko niemu serce swoje / á duchá jego / y dech jego do śiebie e
15 wźiał: ♣ Zginełoby wszelkie ćiáło społu: á człowiekby śię do prochu f
16 nawroćił. ♣ Masz li tedy rozum, słuchaj te°: á przyjmuj w uszy swe głos
17 mowy mojey. ♣ Azaż ten ktory ma w nienawiśći sad/pánowáć może? ázaż tego ktory jest wielce spráwiedli-
18 wy / niepobożnym ucżynisz? ♣ Zaż potepisz tego/ktory moje rzecże Krolowi; O bezecny! á Ksiażetom; O niepobożny! ♣
19 Ktory nie ma wzgledu g ná osoby Ksiażat/ y nie waży sobie wiecey bogacżá nád ubogiego: Bo oni wszyscy sa cżynem rak jego.
20 ♣ Nagle umieraja; á o połnocy wzruszony bywa narod/ y przemija: á mocarz zniesiony bywa bez reki
21 *ludzkiey.* ♣ Ocży bowiem jego h nád drogámi człowiecżymi: á *on* wi-

d Psalm 107. 18.
e Psalm 103. 5.
f Psalm 18. 25.

a Job. 12. 11.
b Job. 27. 2.
c 5 Moj. 32. 4. 2 Kron. 19. 7. Job. 8. 3. 36. 23. Psalm. 92. 16. Rzym. 9. 14.
d Psalm 62. 13. Przyp. 24. 12. Jerem. 32. 19. Ezech. 7. 27. 33. 20. Mátt. 16. 27. Rzym. 2. 6.
e Psalm 104. 29. Kázn. 12. 7.
f 1 Moj. 3. 19. Kázn. 12. 7.
g 5 Moj. 10. 17. 2 Kron. 19. 7. Mądr. 6. 8. Syrác. 35. 16. Dźiej. 10. 34. Rzym. 2. 11. Gálát. 2. 6. Efez. 6. 9.

22 dźi wszystkie kroki jego. ♣ Niemász ćiemnośći / áni ćienia śmierći / kędyby śię skryli ći ktorzy czynią nieprawość. 23 ♣ Bo ná nikogo nie wkłáda więcey / ták / żeby miał wchodźić w sąd z Bogiem. 24 ♣ Poćiera bárzo wiele mocárzow i: á insze miásto nich wystawia. 25 ♣ Przeto / iż zna spráwy ich / obraca *im dźień* w noc / áby byli potárći. 26 ♣ Poraża je jáko niepobożne / ná mieyscu jáwnym. 27 ♣ Przeto / iż odstąpili od niego / á żadnych drog jego zrozumieć nie chćieli. 28 ♣ Aby przywiodł ná nie wołánie nędznych: á *pokazał*, że wysłuchiwa wołánie ubogich. 29 ♣ Gdy on spráwi pokoy ktoż go wzruszy? tákże / gdy skryje oblicze / ktoż go ujrzy? *A to czyni* ták cáłemu narodowi / jáko 30 *káżdemu* człowiekowi. ♣ Aby dáley nie pánował człowiek obłudny ná upadek ludzki.

31 Zapráwdę miałbyś mowić do Bogá: Przepuść; *poniosłem* / á nie 32 będę śię wzbrániał. ♣ Nád to *jeślibym czego nie* baczył / ty mię náucz: jeślim nieprawość popełnił / nie 33 uczynię tego więcey. ♣ Azali według zdánia twego będźie płáćił / żeć śię to nie podoba / á żeś ty owo obrał / á nie on? Ale wieszli co lepszego / po- 34 wiedz. ♣ Męzowie rozumni toż rzekną / á człowiek mądry przy- 35 pádnie ná to: ♣ *Że* Job nie mowi mądrze / á słowá jego nie są rostropne.

36 Boże Oycze moy / niech będźie Job doskonále doświadczony: przeto / iż *nam* odpowiáda jáko lu- 37 dźiom złym. ♣ Bo przestępstwá przyczynia do grzechu swego: chlubi śię miedzy námi / y mowi bárzo wiele przećiwko Bogu.

ROZDZIAL XXXV.

Elihu pomawia Jobá. 9. Pokázuje czemu Bog ludźiom nie pomaga. 15. Zádawa Jobowi falsz y głupstwo.

1 Nád to mowił Elihu / y rzekł: ♣ 2 Y mniemasz żeś to z rozsądkiem rzekł? spráwiedliwość mojá / prze- 3 chodźi Boską: ♣ Boś powiedźiał: Coż mi pomoże? á co weźmę zá pożytek / *choćbym* nie grzeszył? 4 Ale ja tobie dowodnie odpowiem / y towárzyszom twojim 5 z tobą. ♣ Poyrzy w niebo / á obacz: przypátrz śię obłokom / jáko są 6 wyższe nád ćię. ♣ Jeśli zgrzeszysz / coż uczynisz przećiwko niemu? á jeśliby były rozmnożone nieprawośći twoje / coż mu uczynisz? 7 ♣ Jeślibyś był spráwiedliwym a coż mu dasz? ábo 8 coż weźmie z ręki twojey? ♣ Człowiekowi podobnemu tobie / niezbożność twojá *záskodźi*: á Synowi człowieczemu *pomoże* spráwiedliwość twojá.

9 Z Mnóstwá ućiśnionych / ktorzy do tego przywiedźieni są / áby nárzekáli y wołáli dla rámienia mo- 10 cárzow / Zaden nie mowi: ♣ Gdźież jest Bog / Stworzyćiel moj? choć on 11 dawa śpiewánie y w nocy? ♣ Choć nas wyucza nád bydlętá źiemskie / á nád ptáctwo niebieskie czy- 12 ni nas mędrszymi. ♣ Tedy wołáją / li b dla hárdośći złych / on ich nie wysłuchawa.

13 Bo obłudy nie wysłucha Bog / á Wszechmocny nie pátrza 14 ná nie. ♣ Dopieroż *nie wysłucha ćiebie*, Ponieważ mowisz: Nie widźisz tego: Osądźże śię przed nim; á 15 oczekawaj go: ♣ Gdyż ćię jedno trochę náwiedźił gniew jego: jákoby nie wiedźiał wielkośći *grzechow* 16 twojich. ♣ Przetoż Job prożno otwarza ustá swe: á bez umiejętnośći rozmnaża słowá *swoje*.

ROZDZIAL XXXVI.

Elihu dowodźi że Bog niepobożne náwiedzeniem swym do pokuty pobudza. 18. Nápomina Jobá do uznánia śię. 24. Y do wysłáwiánia spraw Bożych.

1 Do tego przydał Elihu / y rzekł: 2 ♣ Poczekaj mię máluczko / á ukażęć: bo jeszcze mam cobym zá 3 Bogiem mowił. ♣ Zacznę umiejętność moję z dáleká / á Stworzyćielowi memu przypiszę spráwiedli- 4 wość. ♣ Boć zaprawdę bez kłamstwá *będą* mowy moje: á *mąż* doskonáły 5 w umiejętnośći *jest* przed tobą. ♣ Oto Bog mocny *jest*, á nie odrzuca *nikogo*: on jest mocny w śile sercá. 6 ♣ Nie żywi niepobożnego: á u sądu 7 ubogim dopomaga. ♣ Nie odwraca od spráwiedliwego c oczu swojich / ále z Krolmi ná stolicy d sadza je

Margin: Kolos. 3. 25. 1 Petr. 1. 17. — h Job. 14. 16. y 31. 4. Jerem. 16. 17. y 32. 19 — i l. Niepytájąc śię. — a Job. 21. 3. Psalm 16. 2. — b Job. 27. 9. Przyp. 1. 28. Ezái. 5. 25. Jerem. 11. 11. — c Psalm 33. 18. y 34. 16 — d 1 Sám. 2. 8. Psalm 113. 8.

8 ná wieki/y bywáją wywyższeni. ✠ A jesliby byli okowáni w pętá / ábo uwikłáni powrozámi utrapienia: ✠ 9 Tedy przez to im oznájmuje spráwy ich: y przestępstwá ich / że się 10 zmocniły: ✠ Y otwarza im ucho/áby przyjęli karánie: á mowi / áby się 11 náwroćili od nieprawośći. ✠ Jesli będą posłuszni / á będą mu służyć / dokończą dni swojich w dobrym / á 12 lat swych w roskoszách. ✠ Ale jesli nie usłucháją / od mieczá zejdą / á po- 13 mrą bez umiejętnośći. ✠ Bo *ludźie* obłudnego serca / obaláją *ná śię* gniew: á nie wołáją kiedy je wią- 14 że. ✠ Vmrze w młodośći duszá ich/á żywot ich miedzy nierządnikámi. ✠ 15 Wyrwie utrapionego z utrapienia jego/ á otworzy w ućiśnieniu ucho jego.

16 Tákby y ćiebie wyrwał z miejscá ćiásnego ná przestronne / gdźie niemász ućisku: á spokojny 17 stoł twoj *byłby* pełen tłustośći. ✠ Aleś ty sąd niepobożnego zásłużył: *przetoż* práwo y sąd będą ćię trzy- 18 máć. ✠ Zájiste gniew *Boży jest nád tobą,pátrzże* áby ćię nie poráźił plagą wielką; ták / żeby ćię nie wybá- 19 wił żaden okup. ✠ Izali sobie będźie ważył bogáctwá twoje? *Zájiste* áni złotá / áni jákiejkolwiek siły / *ábo* 20 potęgi *twojey*. ✠ Nie kwápże się tedy ku nocy/*w ktorą* zstępują naro- 21 dowie ná miejscá swoje. ✠ Strzeż áby ś się nie oglądał ná nieprawość/ obierájac ją sobie nád utrápienia. 22 ✠ Oto *Bog* jest nawyższy e w mocy swojey / ktoż ták náuczyć może jáko 23 on? ✠ Ktoż mu wymierzył drogę jego? ábo kto mu rzecze / f uczyniłeś nieprawość.

24 Pámiętájże / ábyś wysławiał spráwę jego/ktorey się przypá- 25 trują ludźie. ✠ Wszyscy ludźie widzą ją / á człowiek przypátruje się 26 jey z dáleká. ✠ Oto Bog *jest* wielki/y poznáć *go* nie możemy: áni liczbá lat jego h dośćigniona być może. ✠ 27 Bo on wyćiąga krople wod / ktore wylewáją z obłokow jego deszcz: ✠ 28 Ktory zpuszczáją obłoki/ á spuszczá- 29 ją h ná wiele ludźi. (Nád to: ✠ Ktoż zrozumie rozćiągnienie obłokow y 30 grzmot i námiotu jego? ✠ Jáko rozćiąga nád nim świátłość swoje? á 31 głębokośći morskie okrywa. ✠ Bo przez te rzeczy sądźi narody / y da- 32 wa pokarm w hojnośći. ✠ Obłokám nákrywa świátłość / y rozkazuje *jey nkrywáć śię zá obłok* nástępujący) 33 ✠ Dawa o nim znáć k szum jego: tákże y bydło y párá wzgore wstę- 34 pująca. ✠ A nád tym zdumiewa się serce moje / y porusza się z miejscá swego.

Rozdział XXXVII.

Kończąc rzecz swoje,jeszcze wylicza dźiwne spráwy Boże około gromow tyskáwic, śniegu,dżdżu, wiátru,y około lodu. 14. ále spráwy Boże Iobowi każe uważáć, á przytym uznawáć,jáko nikt modrośći, y mocy Bożey ogárnąć nie może.

1 Słuchájćie z pilnośćią grzmienia a głosu jego / y dźwięku 2 ktory wychodźi z ust jego. ✠ Pod wszystkim niebem/ prosto go wypuszcza:á świátłość jego/po *wszystkich* 3 kończynách źiemie. ✠ Zá nią wnet huczy dźwiękiem/grzmi głosem zacnośći swojey: y nie odkłada innych rzeczy gdy bywa słyszan głos jego. ✠ 4 Dźiwnie Bog grzmi głosem swo- 5 im:sprawuje rzeczy ták wielkie/że ich rozumieć nie możemy b. ✠ Bo mowi do śniegu;Pádaj ná źiemię: Tákże y do deszczu c wolnego; y do deszczu 6 gwałtownego. ✠ Ręke wszystkich ludźi záwiera d: áby nikt z ludźi nie- 7 doglądał roboty swojey. ✠ Tedy zwierz wchodźi do jáskinie: á w já- 8 mách swojich zostawa. ✠ Wicher z skrytych miejsc wychodźi: á źimá z 9 wiátrow połnocnych. ✠ Tchnieniem swojim Bog czyni e lod: ták/iż się 10 szerokość wod śćiska. ✠ Tákże dla pokropienia *źiemie* obćiąza obłok / y rozpędza chmurę świátłem swojim. 11 ✠ A ten się obraca w koło / według rády jego/áby czynił wszystko,co Bog rozkaże / ná oblicze okręgu źiemskie- 12 go. ✠ A czyni to Bog że się stáwia bądź ná karánie/bądź dla *pożytku* źiemie swojey / bądź dla *jákiey* do- 13 broczynnośći. ✠ Słuchájże tego pilnie Jobie/zástánow się / á uważaj dźiwne spráwy Boże.

14 Izali wiesz/kiedy *co* Bog stánowi o tych rzeczách? ábo gdy ma rozjá-

Marginalia: e 1 Kron 20. 6. Jerem. 10. 6. f 5 Moj 32. 4. 2 Kron 19. 7. Job. 8. 3. y 34.10 Rzym. 9. 14. g Psalm 90. 2. y 92.9. y 93.2. y 102. 13. Ezai. 63.16. Tren. 5. 19. Dan. 6. 26. Zyd. 1. 11. h Mátt. 5. 45. i Psalm 18 12. y 112.3 k H. Przyjáćiel jego. a Psalm 29. 3. b Psalm 147. 16. Syrác. 43.19. c Mátt. 5. 45. Dźiej 14.17. d T. Czásu śniegu, źimy y deszczu e Psalm 147. 17. Syrác. 45.21.

rozjáśnić świátło obłoku swego. ♣ 15 Izali wiesz co zá wagá obłokow? *Izali wiesz* cudá Doskonálego we 16 wszelákiey umiejętnośći? ♣ *Wieszże* jáko ćię száty twoje ogrzewáją / gdy 17 ucisza źiemię od południá? ♣ Izażeś z nim rozpośćierał niebiosá? *ktore są* trwáłe / á zwierćiádłu odlewánemu podobne. ♣ 18 Ukażże nam / co mu mamy powiedźieć: *bo* nie możemy 19 sporządźić słow dla ćiemnośći. ♣ Izali mu kto odnieśie to / cobym mowił? *Towszem* gdyby to kto przedłożył / byłby pewnie pożárty. ♣ 20 Wszák teraz nie mogą *ludźie* pátrzáć y ná świátło / gdy jest jásne ná obłokách / gdy wiátr przechodźi / y przecżyśćia 21 je. ♣ Od połnocy *jáko* złoto przychodźi / *ále* w Bogu straszniejsza jest 22 chwałá. ♣ Wszechmogący jest / doścignąć go nie możemy: wielki w mocy: wszákże sądem y ostrą sprá23wiedliwośćią *ludźi* nie trapi. ♣ Przetoż boją śię go ludźie: niema względu ná żadnego / by też był y namędrszy.

ROZDZIAŁ XXXVIII.

BOG Iobá gromi, że nie mądrze mowił: Przekłada mu moc y mądrość swą, ktorą okazał w stworzeniu źiemie, morza, Swiátła, ktorą też podźiś dźień okázuje w tworzeniu śniegu, grádu, łyskáwice, dżdżu, gromienia, rosy, lodu, szronu, czterech czásow roku y w rozumie człowieczym.

1 Gdy odpowiedźiał PAn Jobo2wi z wichru / y rzekł: ♣ Ktoż to jest / co záćimia radę *Bożą*, mowámi 3 nierostropnymi? ♣ Przepász teraz jáko mąż biodrá swoje: á będęćię pytał / á ty mi daj spráwę. ♣ 4 Gdźieżeś był kiedym ja zákładał *a* grunty źiemie? Powiedz jeśliże masz rozum? 5 ♣ Ktoż ucżynił rozmierzenie jey? *Powiedz* jeśli wiesz: ábo kto sznur ná 6 nię rozćiągnął? Ná czym są podstáwki jey ugruntowáne? ábo kto założył kámień jey węgielny? ♣ 7 Gdy wespoł śpiewáły gwiazdy zá8ránne / á weselili śię wszyscy Synowie Boży? ♣ Ktoż zámknął drzwiámi morze / gdy śię wyrywáło / *jákoby* z żywotá wychodząc? ♣ 9 Gdym położył obłok zá száte jego: á 10 ćiemność zá pieluchy jego. ♣ Gdym postánowił o nim dekret moj: á przy11práwiłem záwory y drzwi *do niego*. ♣ Y rzekłem: Aż do tąd wychodźić będźiesz / *b* á dáley nie postąpisz: á tu położysz nádęte *c* wáły 12 twoje. ♣ Izażeś zá dni twojich rozkázował świtániu? y ukazałeś zorzy 13 miejsce jey? ♣ Aby ogárnęłá kończyny źiemie: á iżby byli z niey wyrzu14ceni niepobożni. ♣ Aby śię odmieniáłá jáko gliná / *do ktorey* pieczęć *przykładáją*, á oni áby śię stáli jáko 15 szátá *nákryći*. ♣ Y áby byłá záwśćiągniona od niepobożnych świátłość ich / á rámię wysokie było pokruszo16ne. ♣ Y zażeś przyszedł áż do źrzodeł morskich / á po dnie przepáśći prze17chodźiłeś śię? ♣ A zaż odkryte są tobie bramy śmierci? bramy ćienia 18 śmierći / widźiałżeś? ♣ Izaliś rozumem twym doszedł szerokośći źiemie? Powiedz mi / jesli to wszystko 19 wiesz? ♣ Gdźież jest tá drogá do miejscá świátłośći? á ćiemnośći gdźie 20 *máją* miejsce swoje? ♣ Abyś ją ująwszy *odprowádźił* do gránice jey / ponieważ zrozumiewasz śćieszki do do21mu jey. ♣ Wiedźiał żeś ná on czás / żeś śię miał urodźić? y liczbá dni twojich ják wielka *być miáłá*? ♣ 22 Izáliś przyszedł do skárbow śniegow / ábo skárby grádu widźiáłeśli? 23 ♣ Ktore zátrzymawam ná czás uci24sku: ná dźień bitwy y wojny. ♣ Ktoraż śię drogą dźieli świátłość / y gdźie śię rozchodźi wiátr wschodni 25 po źiemi? ♣ Ktoż rozdźielił stok powodźiam: á drogę błyskáwicy gro26mow? ♣ Aby szedł deszcz ná źiemię / w ktorey nikt nie mieszka: y ná pustynia gdźie [illegible] [illegible]eká. ♣ Aby 27 násycił *miejsce* pust[illegible] y nie płodne / á wywiodł *z niego* źielona trawę. ♣ 28 Izali ma deszcz ojcá? krople rosy / 29 kto płodźi? ♣ Z czyjegoż żywotá wychodźi mroz: á szron niebieski ktoż 30 płodźi? ♣ Jákoż śię kámieniem wody nákrywáją / gdy wierzch przepáśći 31 d zámarza? ♣ Możeszże związáć jásne gwiazdy *e* Bab / ábo związek 32 Oryoná rozerwáć? ♣ Izali wywiedźiesz gwiazdy południowe czásu swego / ábo Woz *f* niebieski / z gwia33zdámi *g* jego powiedźiesz? ♣ Y znaszże porzą-

b *Psalm* 104. 9. *Jerem.* 5. 22. c *H. Pyszna*

a *Przyp.* 8. 29.

d *Job.* 37. 9. e *I. Plejády.* f *I. Arcturum.* g *H. Z synami jego.*

porządek niebá ? á możeszże rozrządźić pánowánie jego ná ziemi ? ♣ 34 Izali podniesiesz ku obłokowi głos twój / áby ćię wielkość wód okryłá ? 35 ♣ Izali możesz wypuśćić błyskáwice / áby przyszły / y rzekły? Otośmy? 36 ♣ Ktoż złożył we wnętrznośćiách *ludzkich* mądrość? á kto dał rozumowi bystrość ? ♣ 37 Ktoż obráchował niebiosá mądrośćią *swoją*? á co śię leje z niebá / ktoż uspokoji ? ♣ 38 Aby polany proch ztężał : á bryły *áby* śię społu zelnęły.

h Job. 32. 8. Kazn. 2. 26. Dan. 1. 17.

ROZDZIAŁ XXXIX.

Jeszcze PAN Jobowi niektore zwierzętá przypominá : á z ich stworzenia moc, z rządzenia záśię mądrość swą wielką, ukázuje. 24. Każe zátym Jobowi áby mu odpowiedźiał : ále Job głupstwo swe wyznawszy, tego śię zbrania.

1 Izali lwowi łup łowisz : á lwiąt 2 żywot nápełniasz ? ♣ Gdy śię tulą w jáskiniách swojich? y czyháją w ćieniu jam swojich? ♣ 3 Ktoż gotuje krukowi a pokarm jego / gdy dźieći jego do Bogá wołáją / á tułáją śię nie májąc pokármu ? ♣ 4 Izali wiesz czás rodzenia kóz skálnych : á kiedy 5 rodzą łánie postrzegłżeś? ♣ Możeszże zliczyć mieśiące / jáko długo *płód* noszą: á czás rodzenia ich wieszże? ♣ 6 *Jáko śię* kurczą / płód swój wyćiskáją : á rozstępując śię z boleśćią go pozbywáją. ♣ 7 *Iáka* moc biorą dźieći ich / y odchowywáją śię po zbożách : á odszedszy nie wracáją śię do nich. 8 ♣ Ktoż wypuśćił osłá dźikiego ná wolność : á pętá osłá dźikiego ktoż 9 rozwiązał? ♣ Ktoremu dał pustynią *miásto* domu jego : á *miásto* mieszkánia jego / miejscá słone. ♣ 10 On śię náśmiewa ze zgráje miejskiey: á ná głos tego co gogoni / nic niedba. ♣ 11 Pátrzą po gorách pástwy : á wszelkiey źieloney trawy szuka. ♣ 12 Izalić będźie chćiał jednorożec służyć : ábo będźie nocował u jásli twojich ? ♣ 13 Izali możesz záprząc w powroz swój Jednorożcá do orania: izali powłoczyć będźie brozdy zá tobą ? ♣ 14 Izali śię spuśćisz nań przeto / że wielka moc jego? ábo poruczyszli mu ro- 15 botę twoję? ♣ Powierzyszże mu śię żeby zwiozł náśienie twoje ? á do 16 gumná twojego zgromádźił? ♣ *Izaliś dał* Páwiowi piękne skrzydłá / á pierze Boćianowi y strusiowi ? ♣ 17 Ktory nieśie ná ziemi jájcá swoje / á 18 w prochu ogrzewa je. ♣ A nie pomni ná to / że je nogá zetrzeć / á zwierzę 19 polne zdeptáć może. ♣ Zátwárdza śię *przećiw* dźieciom swojim / jákoby niebyły jego: *á żeby nie byłá* prozna 20 pracá jego / nie obawia śię. ♣ Bo mu nie dał Bog mądrośći / y nie 21 udźielił mu wyrozumienia. ♣ Według czásu podnośi śię ku gorze : á náśmiewa śię z koniá / y jezdcá je- 22 go. ♣ Izali możesz dáć koniowi moc? izali rżaniem b ozdobisz szyję jego. ♣ 23 Izali go ustrászysz jáko száráńczą ? *y owszem* chrapánie nozdrzy jego *jest* 24 straszne. ♣ Kopie doł / á weseli śię w mocy *swey*: y bieży przećiwko zbrojnym. ♣ 25 Smieje śię z postráchu : á / áni śię lęka / áni názad ustępuje 26 przed ostrzem mieczá. ♣ Choć ná nim chrzęśći sájdak / *y* błyszczy śię 27 oszczep / y drzewce. ♣ Z grzmotem y z gniewem kopie źiemię : á nie stoji 28 spokojnie ná głos trąby. ♣ Między trąbámi poryża : á z dáleká czuje bitwę / krzyk Kśiążąt / y wołánie. ♣ 29 Izali według twego rozumu lata Jástrząb ? *y* roźćiąga skrzydłá swe 30 ku południowi ? ♣ Izali ná twoje rozkazánie wzbija śię Orzeł *wzgorę*? y z kłada ná wysokich miejscách 31 gniazdo swoje ? Ná opoce mieszka / y bawi śię ná ostrey skále / jáko ná 32 zamku. ♣ Z támtąd upátruje *sobie* pokarm: á dáleko oczy jego widzą. ♣ 33 Dźieći też jego piją krew / á gdźie c są pobići d tám on jest.

a Psalm 104. 27. y 147. 9. Mátt. 6. 29.

b H. grzmieniem.

34 A Ták odpowiedźiał PAN Jobowi / y rzekł : ♣ 35 Izali ten / co wiedźie spor z Wszechmogącym / uczyć go będźie ? á kto chce strofowáć Bogá / niech ná to odpowie ?

c I. Gdźie jest śćierw. d Mátt. 24. 28. Luk. 17. 37.

36 Zátym odpowiedźiał Job PAnu / y rzekł : ♣ 37 Otom *ja* lichy / Coż ći mam odpowiedźieć? Rękę moję włożę ná ustá moje. ♣ 38 Mowiłem raz / y drugi / ále więcey nie odpowiem : y *nic więcey* nie przydam?

ROZDZIAŁ XL.

PAn Jobá z nowu gromi, iż spráwie-

dliwośći, y wielmożnośći, Bożey jáwnie niewyznał. 10. náprawiájąc go, wystawia mu strasżne zwierzętá, ktore on y stworzył y rządźi: to jest, Słoniá y Wielorybá.

1 NA to odpowiedźiał PAn Jobowi z wichru/ y rzekł: 2 Przepász teraz jáko mąż biodrá swe: bedę ćię pytał/ á ty mi daj spráwę. 3 Izali wniwecz obroćiß sąd a moj/ á obwiniß mię/ ábyś śię sam uspráwiedliwił? 4 Izali masz rámię jáko Bog/ á głosem zágrzmiß jáko on? 5 Ozdobże śię teraz zacnośćią/ y dostojnośćią; á w chwałę y w ochędostwo oblecz śię. 6 Rozpostrzyj popędliwość gniewu twego: á pátrz ná káżdego pyßnego/ y poniż go. 7 Pojrzyj ná káżdego hárde°/ á skroć go: á zetrzyj niepobożne *ná* miejscu ich. 8 Zákryj je pospołu w prochu: á oblicza ich záwiąż w skrytośći. 9 Tedyć y ja przyznam/ że ćię może záchowáć práwicá twojá.

a Psalm 51. 6. Rzym. 3. 4.

10 OTo teraz b Słoń/ ktoregom uczynił jáko y ćiebie/ trawę je jáko woł. 11 Oto teraz moc jego jest w biodrách jego: á śiłá jego w pępku brzuchá jego. 12 Rusza ogonem swojim jáko chce/ *choć jest* jáko drzewo Cedrowe: żyły łoná jego są powikłáne jáko látorośli. 13 Kośći jego *jáko* trąby miedźiáne: gnaty jego *jáko* drąg żelázny. 14 On jest przedniejßym z uczynkow c Bożych/ ktory go uczynił/ sam nań nátrzeć może mieczem swojim. 15 Jemuć pástwę gory przynoszą: á wßystek zwierz polny tám igra. 16 Pod ćienistym drzewem lega/ w skrytośćiach trzćiny y błotá. 17 Okrywáją go drzewá ćieniste ćieniem swojim: á ogarniáją go wierzby nád potokámi. 18 Oto zátrzymawa strumień/ że śię nie spieszy: tußy sobie iż Jordan wypije gębą swoją. 19 *Zali* go *kto* przed oczymá jego ułápi? ábo powrozy przećiągnie przez nozdrze jego?

b H. Behemot.
c T. miedzy zwierzęty.

20 WYćiągnießże wędą Wielorybá d/ ábo snurem utopionym w język jego? 21 Izali záwleczeß kolce przez nozdrzá jego? ábo e hákiem przekolesz li czelusć jego? 22 Izali śię będzie wiele modlił: ábo z tobą łágodnie mowić będźie? 23 Izali uczyni przymierze z tobą/ á przyjmieß go zá sługę wiecznego? 24 Izali z nim będźieß igrał jáko z ptáßkiem/ á uwiążeß go dźiatkom twojim? 25 Spráwi że sobie nád nim towárzystwo uczte/ á podźielą go miedzy kupce? 26 Izáli záwádźiß f hakámi *zá* skorę jego: á widelcámi rybáckimi *zá* głowę jego? 27 Położ tylko nań rękę twą: *ślubująć* że nie wspomniß więcey ná bitwę! 28 Oto nádźieja ułowienia jego omylna jest: izali y wejrzawßy nań *człowiek* nie upada?

d H. Leviátán.
e H. Sierpiem.
f H. Nápełniß.

ROZDZIAŁ XLI.

PAn Jobowi straßną moc, y nawyższą wolność swoję przypomniawßy. 3. Wielorybá ßerzey opisuje.

1 NIEmaß ták śmiáłego/ coby go obudźił: owßem ktoż śię stáwi przed twarzą moją? 2 Ktoż mi co dał a ábym b mu oddał? co*kolwiek jest* pod wßystkim c niebem/ moje jest.

3 NIe zámilczę członkow jego/ áni śilney mocy jego/ áni grzecznego kßtałtu jego. 4 Ktoż odkryje wierzch odźienia jego? z dwojistymi wędźidłámi swymi/ ktoż przystąpi *do niego?* 5 Wrotá gęby jego/ ktoż otworzy? *bo* strách około zębow jego. 6 Łuski *jego* mocne *jáko* tarcze/ bárzo śćiśle spojone. 7 Jedná z drugą ták spojona/ że wiátr nie wchodźi 8 miedzy nie. Jedná do drugiey przylgnęłá: ujęły śię á nie dźielą 9 śię. Kichánie jego czyni błask/ á oczy jego *są* jáko powieki zorze. 10 Z ust jego lámpy wychodzą: á iskry 11 ogniste wyrywáją śię. Z nozdrz jego wychodźi dym/ jáko z gárncá 12 wrzącego/ ábo kotłá. Dech jego węgle rozpala: á płomień z ust jego 13 wychodźi. W ßyjey jego przemießkiwa moc: á boleść przed nim ućie- 14 ka. Sztuki ćiáłá jego spojiły śię: cáłowite są w nim/ że śię nie poru- 15 szą. Serce jego twárde jáko kámień: ták twárde/ jáko sztuká spod- 16 niego kámieniá młyńskiego. Gdy śię podnośi/ drżą mocárze: á od strá- 17 chu oczyśćiáją śię. Miecz ktory go śięga nie ostoji śię: *áni* drzewce 18 *áni* strzałá/ áni pancerz. Żelázo

a H. Ktoż mię uprzedźił? b Rzym 11. 35. c 2 Moj 19. 5. Psalm 24. 1. y 50. 12 1 Kor. 10. 26.

pocżyta sobie zá plewe/ á miedź zá drzewo zbotwiáłe. 19 Nieupłoszy go strzała: á jáko źdźbło sa u niego ká- mienie z proce. 20 Strzelbe sobie pocżyta jáko słome: á pośmiewa śie z szermowánia włocżnia. 21 Pod nim sa ostre skorupy: śćiele sobie ná rzecżách ostrych/ jáko ná błoćie. 22 Cżyni że wre głebokość jáko gár- niec/ á że śie máci morze jáko w moź- dzierzu. 23 Zá soba jásna śćieszke cży- ni/ ták że śie zda/ iż przepáść ma śi- wizne. 24 Niemász ná ziemi rownia jego: ktory ták stworzony jest/ że śie nicżego nie boji. 25 Wszelka rzecż wysoka lekce waży: on jest Krolem nád wszystkimi srogimi zwierzęty.

ROZDZIAŁ XLII.

Iob wszechmocność Bożą, y swoje głupstwo wyznawa: Bogu zá łáskáwe objáwienie jego dźiekuje, mowy swe odrzuca, polepszenie obiecuje. 7. PAN Elifászá y towárzysze jego gromi, ucży ich jáko Bogá máją błagáć. 10. Jobá z choroby wybáwił, y hojnie mu pobłogosłáwił.

1 TEdy odpowiedźiał Job PAnu/ 2 y rzekł: Wiem że wszystko mo- żesz/ y nie może być záhámowány za- mysł twoj. 3 Ktoż jest ten/ *pytasz*, ktory záćimia ráde *Bożą* nie umie- jetnie? Dla tego przyznawam/ żem nie zrozumiał: dźiwniejsze sa te rze- cży/ niżbym je mogł pojąć/ y zrozu- mieć. 4 Wysłuchajże proszę/ gdy- bym mowił: á gdy ćie będę pytał/ oznájmiże mi. 5 *Przed tym* tylko ucho słyszáło o tobie: ále teraz oko 6 moje widźi ćie. Przetoż żáłuję y pokutuję w prochu/ y w popiele.

7 A Gdy odmowił PAn te słowá do Jobá/ rzekł PAn do Elifászá Te- máńcżyká: Rozpalił śie gniew moj przećiw tobie/ y przećiw dwiemá przyjaćiołom twojim/ żeśćie o mnie nie mowili ták przystojnie/ jáko Job 8 sługá moj. Przetoż teraz/ weźmi- ćie sobie śiedm ćielcow/ y śiedm bá- ránow/ á idźćie do sługi mego Jobá/ y ofiárujćie cáłopalenie zá śie: á Job sługá moj/ niech śie modli zá wámi: Bo oblicże jego przyjmę: á- bym nie ucżynił z wámi według głupstwá wászego: bośćie nie mowili ták przystojnie o mnie/ jáko Job słu- 9 gá moj. A ták odeszli Elifás Te- máńcżyk/ y Bildád Suhitcżyk/ y Sofár Náámátcżyk/ y ucżynili já- ko im rozkazał PAn/ y przyjął PAn oblicże Jobowe.

10 ZAtym PAn przywroćił to/ co było pobrano Jobowi/ gdy śie modlił zá przyjaćioły swoje: y roz- mnożył PAn wszystko cokolwiek 11 miał Job/ w dwoj násob. Zeszli śie tedy do niego wszyscy brácia jego/ y wszystkie śiostry jego/ y *inni* wszy- scy ktorzy go przed tym ználi/ y je- dli z nim chleb w domu jego: á żáłu- jąc go/ ćieszyli go z strony wszystkiego złego/ ktore był PAn nań przywiodł: y dał mu káżdy z nich a upominek je- den/ y káżdy náusznicę złotą jedne. 12 A ták PAn błogosłáwił ostátnim *czásom* Jobowym/ więcey niż po- cżątkom jego. Bo miał cżternaśćie tyśiecy owiec/ y sześć tyśiecy wiel- błądow/ y tyśiąc jarzm wołow/ y 13 tyśiąc oślic. Miał też śiedm Sy- 14 now/ y trzy corki. Y dał imię pierwszey Jeminá: á imię drugiey Ketzyá: á imię trzećiey Kerenháp- 15 puch. A nie znáydowáły śie nie- wiásty ták piekne/ jáko corki Jobo- we/ we wszystkiey oney ziemi: y dał im Oćiec ich dźiedźictwo miedzy brá- 16 ćią ich. Potym Job żył sto y cżter- dźieśći lat: y oglądał b Syny swe/ y Syny Synow swojich/ áż do cżwar- 17 tego pokolenia. A umárł Job *bę- dąc* stárym/ y dni sytym.

a I. Iágnię. I. Pieniądz.

b Psalm 37.37.

KSIEGI PSALMOW

Ktore po Zydowsku zowią Sepher Tehillim: to jest, Księgá chwał.

TE Księgi/ w ktore Dáwidowe/ y innych ludźi świętych Psálmy zebráne sa/ zámykáją w sobie/ cżęśćią náuki/ cżęśćią ćwicżenia duchowne.

ubogiego wołájacego: y sirotke y tego ktory nie miał pomocniká. ♣ 13 Błogosłáwieństwo ginacego przychodziło ná mie: á serce wdowy rozweselałem. ♣ 14 W spráwiedliwość oblocżyłem sie/ á oná zdobiłá mie: ♣ Sad moj był jáko płaßcż y koroná. 15 ♣ Byłem okiem ślepemu/ á nogá chromemu. ♣ 16 Byłem Ojcem ubogich á spráwy ktorejm nie wiedział/ wywiádowałem sie. ♣ 17 Y krußyłem ßczeki złośniká: á z zebow jego wydzierałem łup. ♣ 18 Przetożem rzekł; W gniáździe swojim umre: á jáko piasek rozmnoże dni *moje*. ♣ 19 Korzeń moj rozłoży sie b przy wodách/ á rosá trwáć bedźie przez noc ná gáłaz̄kách mojich. ♣ 20 Chwałá mojá odmłodzi sie przy mnie: á łuk moj w rece mojey odnowi sie. ♣ 21 Słuchano mie/ y ocżekiwano *ná mie*: á milcżano ná ráde moje. ♣ 22 Po słowie mojim nie powtarzano: ták ná nie kropiłá mowá mojá. ♣ 23 Bo mie ocżekiwáli jáko deßczu: á ustá swe otwarzáli jáko ná deßcż pozdny. ♣ 24 *Iesliim* żártował z nimi/ nie wierzyli: á powagi twarzy mojey/ nie odrzucáli. ♣ 25 Jeslim kiedy do nich przyßedł/ śiadałem ná przedniejßym *miejscu*: y mießkałem jáko Krol w wojsku; á jáko *ten* ktory smetne cießy.

Rozdział XXX.

Iob bywßy przed tym ßcżesliwym, uskarża sie ná wzgárde, ktorą teraz odnośi od napodleyßych. 16. uskarża sie też ná trwoge duße swojey, ná boleść, y ná niepozorność ćiáłá swego: wßystko to surowości Bożey przypisujac.

1 A Le teraz śmieja sie ze mnie młodßy nád mie w lećiech/ ktorych Ojcowbym ja był nie chćiał położyć ze psy trzody mojey. ♣ 2 Acż ná coż bymi sie byłá siłá reku ich przydáłá? Bo przy nich stárość ich zginełá. ♣ 3 Abowiem dla niedostátku y głodu sámotni byli/ y ućiekáli ná niepłodne/ ćiemne/ osobne/ y puste miejsce. ♣ 4 Ktorzy sobie rwáli chwasty po chrośćiech: á korzonki jáłowcowe *były* pokármem ich. ♣ 5 Z pośrzodku *ludźi* wyganiano je: wołano zá nimi jáko *zá* złodźiejem. ♣ 6 Ták iż w łożyskách potokow mießkáć muśieli: w jámách podźiemnych y w skáłách. ♣ 7 Miedzy chrosty ryczeli: pod pokrzywy zgromadzáli sie. ♣ 8 Synowie ludźi wzgárdzonych/ y Synowie *ludźi* bezecnych podlejßy byli nád *proch* źiemie. ♣ 9 Alem teraz pieśnia ich: a y stałem sie im przypowieśćia. ♣ 10 Brzydza sie mna/ á oddalája sie odemnie: y ná twarz moje plwáć sie nie wstydza. ♣ 11 Bo *Bog* powage b moje odjął/ y utrapił mie: dla tego oni wedźidło przed twarza moja odrzućili. ♣ 12 Po práwicy *mojey* młodźikowie powstawája/ nogi moje potracája/ y toruja ná przećiwko mnie drogi zginienia swego. ♣ 13 Popsowáli śćieżke moje/ y *nedzny* do nedze mojey przyczynili/ á nie potrzebuja do tego pomocniká. ♣ 14 Jáko przerwa ßeroka nápádája *ná mie*, *y* ná spustoßenie *moje* wála sie. ♣ 15 Obroćiły sie przećiwko mnie stráchy; jáko wiátr śćiagája duße moje: bo/ jáko obłok przemija zdrowie moje.

16 A Teraz we mnie rozlałá sie dußá mojá: ogárneły mie dni otrapienia. ♣ 17 Ktore w nocy wierca kośći moje we mnie; z kad żyły moje nie mája odpoczynku. ♣ 18 Dla wielkiey boleśći zmieniłá sie ßátá mojá: á jáko kołnierz sukniej mojey śćiska mie. ♣ 19 Wrzućił mie w błoto/ á jestem podobien prochowi y popiołowi. ♣ 20 Wołam do ćiebie/ á nie wysłuchaß mie: stoje *przed tobą*, á nie pojrzyß ná mie. ♣ 21 Odmieniłeś mi sie w okrutnego: á moca reki twey zprzećiwiaß mi sie. ♣ 22 Podnośiß mie ná wiátr *y* wsadzaß mie nań: á zdrowemu rozsadkowi rozpłynać sie dopußczaß. ♣ 23 Wiemći że mie ná śmierć podaß y do c domu wßystkim d żyjacym náznácżonego. ♣ 24 Wßákże ná grob nie śćiagnie reki *swey*: á gdy je nißczyć bedźie/ wołáć nie beda. ♣ 25 Izalim niepłákał nád dniem utrapionego? izali sie nie smećiłá dußá mojá nád ubogim? ♣ 26 Gdym dobrego ocżekawał/ oto przyßło złe/ á gdym sie spodźiewał e świátłośći/ przyßłá ćiemność. ♣ 27 Wnetrznośći moje wezwrzáły/ á nie uspokojiły sie: *y* nbieżáły mie dni utrapienia. 28 ♣ Chodze zczerniawßy/ *ále* nie od

b Psalm. 1. 3. Ierem. 17. 1.

a Psalm. 35. 16. y 69. 32. Ezech. 33. 32.

b H. ßmur moj rozwiązał.

c T. Grobu.

d Zyd. 9. 27. Syrách 41. 5.

e Ezái. 59. 9.

słońcá:

słońcá: powstawam y wołam w zgromádzeniu. 29 Stałem śię brátem smokow / á towárzyßem strusiow młodych. 30 Skora mojá poczerniáłá ná mnie / y kośći moje wypiekły śię od upalenia. 31 Obróciłá śię w lámentowánie Hárfá mojá : á instrument moj w głos płáczących.

Rozdział XXXI.

Iob niewinnośći swojey ßerzey dowodźi, y ono oświadcza. 35. żądájąc przytym, áby sam Bog spráwy jego dobrzey słuchał.

1 Uczyniłem przymierze z oczymá swymi / ábym nie pomyślał 2 o a Pánnie: Bo coż zá dźiał od Bogá z gory? á co zá dźiedźictwo Wßechmocnego z wysokośći? 3 Azaż nie *nágotowáne* zginienie złośnikom / á sroga pomstá czyniącym niepráwość. 4 Azaż on nie widźi b drog mojich? á wßystkich krokow mojich nie liczy? 5 Jeslim chodźił w kłamstwie / á śpiesżyłá śię ná zdrádę nogá mojá : 6 Niech mię zważy ná wádze spráwiedliwey: á niech Bog pozna ßczyrość moję. 7 Jesliż ustąpiłá nogá mojá z drogi : á zá oczymá mymi ßło li serce moje / y do rąk mojich jesliż przylgnęłá jáka zmázá? 8 Tedy niechże ja śieję / á inßy niech pożywa: á moje látorośle niech będą wykorzenione. 9 Jesli zwiedźione jest serce moje do niewiásty / y jeslim czyhał u drzwi przyjaciela mego : 10 Niechajże mele innemu żoná mojá: á niechaj śię nád nią inni schylają. 11 Boć to *jest* sprośny występek / á niepráwość c osądzenia godna. 12 Gdyż ten ogień / áż do zátrácenia pożyra / á dochody moje wßystkie wykorzenić może: 13 Jeslim stronił od sądu z sługą mojim / ábo z służebnicą moją / gdy ze mną przą mieli. 14 Bo cożbym czynił / gdyby powstał Bog? ábo gdyby pytał / cobym mu odpowiedźiał? 15 Izaż nie ten / ktory mię w żywoćie uczynił / nie uczynił też y onego / á nie onże nas sam w żywoćie wykßtałtował? 16 Jeslizem odmowił ubogim czego chćieli / á oczy wdowy jeslizem zásmućił? 17 Jeslizem jadł ßtuczkę swoję sam / á nie jadáłá *y* śirotá d z niey. 18 Abowiem śirotá z młodośći mojey rosłá ze mną / jáko u Ojcá: á jákom wyßedł z żywotá mátki mojey / byłem *wdowie* zá wodzá. 19 Jeslizem widźiał kogo ginącego / dla tego że ßáty nie miał: á nie dałem żebrákowi odźienia: 20 Jesliże mi nie błogosłáwiły biodrá jego / że śię wełną owiec mojich zágrzał : 21 Jeslizem podniosł przećiwko śироćie rękę swoję / gdym widźiał w bramie pomoc moję. 22 Tedy niech odpádnie łopátká mojá od plec swych: á rámię moje z stáwu swego niech wytrącone będźie. 23 Abowiem lękałem śię skruszenia od Bogá : á przed jego zacnośćią nie mogłbym *śię ostáć.* 24 Jeslim pokładał w złoćie nádźieję moję: á do bryły złotá mowiłem; *Tyś* ufánie moje. 25 Jeslim śię weselił z wiela bogactw mojich / á iż wiele nábyłá ręká mojá: 26 Jeslim patrzał ná świátłość *słońcá* gdy świećiło / á ná mieśiąc / gdy wspániáło chodźił: 27 Y dało śię uwieść potájemnie serce moje / á cáłowáły rękę moję ustá moje : 28 Y toćby byłá niepráwość osądzenia godna / bobym śię *tym* záprzał Bogá z wysokośći. 29 Jeslizem śię weselił z upadku nienawidzącego mię / á jeslim śię ćießył / gdy mu śię źle powodźiło; 30 Y owßem nie dałem zgrzeßyć ustam mojim / ábym miał żądáć przeklęctwá duszy jego. 31 Azaż nie mawiáli domownicy moji: Oby nam kto dał mięsá tego : niemożemy śię e y nájeść. 32 Bo gość nie nocował ná dworze : *á* drzwi moje otwierałem f podrożnemu. 33 Jeslim zákrywał / jáko ludźie *zwykli*, przestępstwá moje : y chowałem w skrytośći mojey niepráwość moję: 34 Y choćbym był mogł poćkumić zgráję wielką / jednák y napodleyßy z domu ustráßył mię : przetożem milczał / y nie wychodźiłem *ze* drzwi.

35 Obym miał kogo coby mię wysłuchał! *ále* oto ten jest g znák moj / *że* Wßechmogący sam odpowie zá mię: y Kśięgá ktorą nápisał przećiwnik moj. 36 Czylibym jey ná rámieniu swojim nie nośił? á nie przywiązałbym jey sobie *miásto* korony? 37 Liczbę krokow mojich oznájmiłbym mu ; jáko do Kśiążęćiá

a *Syr.* 9. 5. *Mátt.* 5. 58.

b 2 *Kron.* 16. 9. *Iob.* 14. 16. y 34. 21 *Przyp.* 5. 21. y 15. 8. *Ierem.* 32. 19.

c 5 *Moj.* 22. 22.

d *Ezái.* 58. 7.

e T. *Przed prawa strażac gośćiom.*

f *Rzym* 12. 13. 1 *Piotr* 4. 9. *Żyd.* 13. 2.

g T. *Nie winnośći mojey.*

przy-

38 przystąpiłbym do niego. ✣ Jeśliż przeciw mnie ziemia moja wołała: a jeśliże z nią społem zagony jey płakały. 39 ✣ Jeśliżem pożytkow jey używał bez pieniedzy: y jeślim do wzdychania przywodził dzierżawce 40 jey: ✣ Miasto pszenice/ niech wznidzie oset: a miasto jęczmienia/ kąkol. *Tu się skonczyły słowa Jobowe.*

ROZDZIAŁ XXXII.

Elihu słysząc, jako się Iob usprawiedliwiał: widząc też, jako go przyjaciele jego w tym przekonać nie umieli, dáley wytrwáć niemogł, áby Jobowi nie miał odpowiedzieć. 21. co szczerze y nie obłudnie czynić obiecuje.

1 A Gdy przestáli oni trzej mężowie odpowiadać Jobowi/ przeto że się sobie zdał być sprawiedliwym: 2 ✣ Tedy się rozpalił gniewem Elihu Syn Báráchelá Buzytczyká/ z rodu Syryjskiego: przeciw Jobowi się rozpalił gniewem/ iż usprawiedliwiał duszę swoję/ więcey niż Bogá. 3 ✣ Tákże przeciwko trzemá przyjaciołom jego rozpalił się gniew jego/ że nie ználazszy odpowiedzi/ przecię potępiáli Jobá. 4 ✣ Bo Elihu oczekiwał/ jako oni Jobowi odpowiedzą: gdyż oni stársi byli w lećiech niż 5 on. ✣ Ale widząc Elihu/ że nie było odpowiedzi w uściech onych trzech mężow/ rozpalił się w gniewie swojim.

6 Y Odpowiedział Elihu/ Syn Báráchelá Buzytczyká/ y rzekł: Ja namłodszy w lećiech/ á wyście stárcy/ przetoż a wstydziłem się/ y nie śmiałem wam oznájmić zdánia swego. 7 ✣ Myśliłem: Długi wiek mowić będzie/ á mnostwo b lat nauczy 8 mądrości. ✣ Aleć Duch ktory jest w ludziach/ y nátchnienie Wszechmogącego/ dawa rozum. 9 ✣ Zacni nie záwsze mądrzy: á stárcy nie záwżdy 10 rozumieją c sądu. ✣ Przetoż mowię: Słuchaj mię/ ja też oznájmię zdánie 11 swoje. ✣ Otom oczekawał słow wászych/ á przysłuchiwałem się dowodom wászym/ czekając áżbyśćie doszli rzeczy. 12 ✣ Y przypátrowałem się wam: á oto żaden z was Jobá przekonáć nie mogł: y *niemász* miedzy wámi/ ktoby odpowiedział słowom 13 jego. ✣ Ale snadź rzeczećie: Ználeźliśmy mądrość: *Sam* go Bog przezwycięża/ nie człowiek. 14 ✣ Aczci się *Iob* nie ze mną wdał w rzecz/ á ja mu też nie wászymi słowy odpowiem. 15 ✣ Polękáli się/ nie odpowiádáją dáley: niedostawa im słow. 16 ✣ Czekałemci/ ále nie mowią: umilknęli/ á nic więcey nie odpowiádáją. 17 ✣ Odpowiem ja też z mey strony: Oznájmię ja też zdánie swoje. 18 ✣ Bom pełen słow: ciásno we mnie duchowi 19 żywotá mego. ✣ Oto żywot mój jest/ jáko moszcz bez oddechu: á jáko beczka nowa rospęknie się. 20 ✣ Będę *tedy* mowił/ á wytchnę sobie: otworzę wárgi swe/ y odpowiem. 21 ✣ Nie będę teraz miał względu ná żadną osobę: á z człowiekiem bez tytułow mowić 22 będę. ✣ Bo nie umiem tytułowáć: by mię w rychle nieporwał Stworzyćiel moj.

ROZDZIAŁ XXXIII.

Elihu Iobá do słuchánia nápomina. 8. Pokázuje niepráwość Iobowę. 14. Że Bog rozmájićie ludźie o grzechu upomina. 18. Y kájącym się odpuszcza.

1 A Przetoż Jobie/ słuchaj proszę mow mojich/ á wszystkie słowá 2 moje przyjmi w uszy. ✣ Oto teraz otworzę ustá moje: *á język* moj będzie mowił w podniebieniu mojim. 3 ✣ Szczerośćią sercá a mego będą słowá moje/ á czyste zdánie wárgi 4 moje mowić będą. ✣ Duch Boży uczynił mię: á tchnienie b Wszechmocnego ożywiło mię. 5 ✣ Możeszli/ odpowiedz mi: sporządź się/ á stań 6 przeciwko mnie. ✣ Oto ja/ według słow twojich/ odpowiemći zá Bogá: *chociażem* ja też z błotá utworzony. 7 ✣ Oto/ strách moj nie zátrwoży ćię/ á ręká mojá nie obćiąży ćię.

8 A Wszákeś rzekł w uszy moje: y słyszałem głos słow *twojich.* 9 ✣ Czystym ja/ bez c przestępstwá: niewinnym ja/ y nie mász we mnie 10 niepráwośći. ✣ Oto/ znájduje *Bog* przyczyny przećiwko mnie/ á poczyta mię zá nieprzyjaćielá swego. 11 ✣ Podawa w okowy nogi moje: á podstrzega wszystkich śćieżek mojich. 12 ✣ Otośći ná to ták odpowiádam: W tym niejesteś spráwiedliwy. Bo

a 3 Moj. 19. 32. Syrách 32. 4. b Iob. 30. 16. Przyp. 2. 6. Kázn. 2. 26. Dán. 1. 17. y 2. 21. c Iob. 12. 20.

a Przyp. 7. 8. b 1 Moj. 2. 7. c Iob. 11. 4. y 16. 17. y 34. 5.

więtszy jest Bog / niż człowiek. 13 Przecżże śię z nim spierasz? Zeć wßystkich spraw swojich nie objáwia? 14 Wßák Bog mowi y raz y drugi; á człowiek tego nie uważa. 15 We śnie/w widzeniu nocnym/gdy twárdy sen przypada ná ludźie/ gdy śpią 16 ná łożu: Tedy otwiera ucho ludzkie/ á to czym ich ćwicży/pieczętuje. 17 Aby człowieká odwiodł od *złey* spráwy jego: y pychę od męża *áby* odjął. 18 Aby záhámował duszę jego od dołu: á żywot jego/ áby ná miecz nie tráfił. 19 Karze *go* też boleśćią ná łożu jego: á we wßystkich kośćiách jego ćiężką *niemocą.* 20 Ták/ że sobie żywot jego chleb obrzydźi: d á duszá jego pokarm wdźięczny. 21 Zniszczeje znácznie ćiáło jego: y wysádzáją śię kośći jego / ktorych nie widáć było. 22 Y przybliża śię do grobu duszá jego: á żywot jego do *rzeczy* śmierć przynoszących. 23 Jesli będźie u niego jáki Anjoł wymowny / jeden z tyśiącá / áby opowiedźiał człowiekowi powinność jego: 24 Tedy śię nád nim Bog zmiłuje/ á rzecze: Wybaw go/ áby nie zstępował do grobu? *bom* ználazł ubłagánie. 25 Y odmłodnieje ćiáło jego e jáko dźiećięce: á nawroci śię do dni młodośći swojey. 26 Będźie śię modlił Bogu/ y przyjmie go łáskáwie / y oglądá z weselem oblicze jego: y przywroći człowiekowi f spráwiedliwość jego: 27 *Ktory* pogládájąc ná ludźie / rzecze: Zgrzeszyłem był/ y co było práwego podwroćiłem: ále *mi to* nie było pożyteczno. 28 *Lecż Bog* wybáwił duszę moję / áby nie zstąpiłá do dołu: á żywot moj/ áby oglądał świátłość. 29 Oto/wßystko to czyni Bog / po dwá kroć y po trzy kroć/ z człowiekiem. 30 Aby odwroćił duszę jego od dołu: á/żeby ośwjecon był świátłośćią żywiących.

31 Uważaj to Jobie/słuchaj mię: milcż/ á ja będę mowił. 32 *Wßákże* masz li co mowić / odpowiedzże mi: mow / bobym ćię rad uspráwiedliwił. 33 A jesli niemasz / słuchajże mię: Milcż/á náuczę ćię mądrośći.

ROZDZIAL. XXXIV.

Elihu nießczerze słowá Jobowe przytacżá. Fuka Jobá że śię niechćiał do grzechu przyznać. Prośi Bogá áby go kaźniámi do tego przywiodł.

1 Nád to mowił Elihu/y rzekł: 2 Słuchajćież mądrzy mow mojich: á náuczeni posłuchajćie mię. 3 Bo ucho słow a doświadcza: jáko podniebienie smákuje pokármu: 4 Obierzmy sobie sąd: á rozeznajmy miedzy sobą/co jest dobrego.

5 Ponieważ Job rzekł: Jestem spráwiedliwym/á Bog b odrzućił spráwę moję: 6 Y mamże kłamáć/májąc spráwiedliwą? Bolesny jest postrzał moj bez przewinienia. 7 Ktoryż jest mąż *táki* jáko Job/coby pił pośmiewisko jáko wodę? 8 A coby chodźił w towárzystwie czyniących niepráwość? y przestawałby z ludźmi niepobożnymi? 9 Bo powiedźiał: Nie pomoże człowiekowi/ choćby śię podobał Bogu.

10 Przetoż mię słuchajćie mężowie rozumni; Niech będźie dáleka niepobożność od Bogá c / y niepráwość od Wßechmocnego. 11 Bo on według uczynku płáći d człowiekowi: á według drogi jego káżdemu nádgradza. 12 A zgoła Bog przewrotnie nie czyni: á Wßechmocny nie podwraca sądu. 13 Ktoż go przełożył nád źiemią? á kto wystáwił cáły okrąg świátá? 14 Jesliby obroćił przećiwko niemu serce swoje / *á* duchá jego / y dech jego do śiebie e zjął: 15 Zginęłoby wßelkie ćiáło społu: á człowiekby śię do prochu f nawroćił. 16 Masz li tedy rozum słuchaj te°: á przyjmuj w uszy swe głos mowy mojey. 17 A zaż ten ktory ma w nienawiśći sąd/pánowáć może? á zaż tego ktory jest wielce spráwiedliwy / niepobożnym uczynisz? 18 Zaż potępisz tego/ktory może rzec Krolowi; O bezecny! á Kśiążętom; O niepobożny! 19 Ktory nie ma względu g ná osoby Kśiążąt/ y nie waży sobie więcey bogaczá nád ubogiego: Bo oni wßyscy są czynem rąk jego. 20 Nagle umieráją; á o połnocy wzruszony bywa narod/y przemijá: á mocarz zniesiony bywa bez ręki *ludzkiey.* 21 Oczy bowiem jego h nád drogámi człowieczymi: á *on* wi-

d *Psalm* 107. 18.
e *Psalm* 103. 5.
f *Psalm* 18. 25.

a *Job.* 12. 11.
b *Job.* 27. 2.
c 5 *Moj.* 32. 4. 2 *Kron* 19. 7. *Job.* 8. 3. y 36. 23. *Psalm* 92. 16. *Rzym.* 9. 14.
d *Psalm* 62. 13. *Przyp* 24. 12. *Jerem.* 32. 19. *Ezech* 7. 27. y 33. 20. *Matt.* 16. 27. *Rzym* 2. 6.
e *Psalm* 104. 29. *Kázn.* 12. 7.
f 1 *Moj.* 3. 19. *Kázn.* 12. 7.
g 5 *Moj* 10. 17. 2 *Kron* 19. 7. *Mądr.* 6. 8. *Syrác.* 35. 16. *Dźiej.* 10. 34. *Rzym* 2. 11. *Gálát* 2. 6. *Efez.* 6. 9.

22 dźi wszystkie kroki jego. Niemász ciemnośći/ áni ćienia śmierći/ kędyby śię zkryli ći ktorzy czynią nieprawość. 23 Bo ná nikogo nie wkłada więcey/ ták/ żeby miał wchodźić w sąd z Bogiem. 24 Pokruszy bárzo wiele mocárzow i: á insze miásto nich wystáwia. 25 Przeto/ iż zna spráwy ich/ obraca im dźień w noc/ áby byli potárći. 26 Poraża je jáko niepobożne/ ná miejscu jáwnym. 27 Przeto/ iż odstąpili od niego/ á żadnych drog 28 jego zrozumieć nie chćieli. Aby przywiodł ná nie wołánie znędzonych: á pokazał/ że wysłuchiwa wołánie ubogich. 29 Gdy on spráwi pokoj ktoż go wzruszy? tákże/ gdy skryje oblicze/ ktoż go ujrzy? A to czyni ták cáłemu narodowi/ jáko 30 káżdemu człowiekowi. Aby dáley nie pánował człowiek obłudny ná upadek ludzki.

31 Zapráwdę miałbyś mowić do Bogá: Przepuść; poniosłá nie 32 będę śię wzbrániał. Nád to jeslibym czego nie baczył/ ty mię náucz: jeslim nieprawość popełnił/ nieuczynię tego więcey. 33 Izali według zdánia twego będźie płaćił/ żeć śię to nie podoba/ á żeś ty owo obrał/ á nie on? Ale wieszli co lepszego/ powiedz. 34 Mężowie rozumni toż rzeką ze mną/ á człowiek mądry przypádnie ná to: 35 Ze Job nie mowi mądrze/ á słowá jego nie są rostropne.

36 Boże Ojcze moj/ niech będźie Job doskonále doświadczony: przeto/ iż nam odpowiáda jáko ludźiom złym. 37 Bo przestępstwá przyczynia do grzechu swego: chlubi śię miedzy námi/ y mowi bárzo wiele przećiwko Bogu.

Rozdział XXXV.

Elihu pomawia Jobá. 9. Pokázuje czemu Bog ludźiom nie pomaga. 15. Zádawa Jobowi fałsz y głupstwo.

1 Nád to mowił Elihu/ y rzekł: 2 Y mniemasz żeś to z rozsądkiem rzekł? spráwiedliwość mojá/ przechodźi Boską: 3 Boś powiedźiał: Coż mi pomoże? á co weznę zá pozytek/ chocbym nie grzeszył? 4 Ale ja tobie dowodnie odpowiem/ y towárzyszom twojim 5 z tobą. Pojrzy w niebo/ á obacz: przypátrz śię obłokom/ jáko są 6 wyższe nádćię. Jesli zgrzeszysz/ coż uczynisz przećiwko niemu? á jeslibyby były rozmnożone nieprawośći twoje/ coż mu uczynisz? 7 Jeslibyś był spráwiedliwym a coż mu dasz? ábo 8 coż weźmie z ręki twojey? Człowiekowi podobnemu tobie/ niezbożność twojá zászkodźi: á Synowi człowieczemu pomoże spráwiedliwość twojá.

9 Z Mnostwá ućiśnionych/ ktorzy do tego przywiedźieni są/ áby nárzekáli y wołáli dla rámienia mo- 10 cárzow/ Zaden nie mowi: Gdźież jest Bog/ Stworzyćiel moj/ ktory 11 dawa śpiewánie y w nocy? Choć nas wyucza nád bydlętá źiemskie/ á nád ptástwo niebieskie czy- 12 ni nas mędrszymi. Tedy wołájąli b dla hárdośći złych/ on ich nie wysłuchawa.

13 Bo obłudy nie wysłucha Bog/ á Wszechmocny nie pátrza 14 ná nie. Dopieroż niewysłucha ćiebie/ Poniewaz mowisz: Nie widźisz tego: Osądźże śię przed nim; á 15 oczekawaj go: Gdyż ćię jedno trochę náwiedźił gniew jego: jákoby nie wiedźiał wielkośći grzechow 16 twojich. Przetoż Job prożno otwiera ustá swe: á bez umiejętnośći rozmnaża słowá swoje.

Rozdział XXXVI.

Elihu dowodźi że Bog niepobożne náwiedzeniem swym do pokuty pobudza. 18. Nápomina Jobá do uznánia śię. 24. Y do wysławiánia spraw Bożych.

1 Do tego przydał Elihu/ y rzekł: 2 Poczekaj mię máluczko/ á ukażęć: bo jescze mam cobym zá 3 Bogiem mowił. Zacżne umiejętność moję z dáleká/ á Stworzyćielowi memu przywłaszczę spráwiedli- 4 wość. Boć zápráwdę bez kłamstwá będą mowy moje: á mąż doskonáły 5 w umiejętnośći jest przed tobą. Oto Bog mocny jest/ á nie odrzuca nikogo: on jest mocny w śile sercá. 6 Nie żywi niepobożnego: á u sądu 7 ubogim dopomaga. Nie odwraca od spráwiedliwego c oczu swojich/ ále z Krolmi ná stolicy d sadza je

Kolos. 3. 25. 1 Petr. 1. 17.
h Job. 14. 16. y 31. 4. Jerem. 16. 17. y 32. 19
i l. Niepytájąc śię.
a Job. 22. 3. Psalm 16. 2.
b Job. 27. 9. Przyp. 1. 28. Ezái. 1. 15. Jerem. 11. 11.
c Psalm 33. 18. y 34. 16
d 1 Sám. 2. 8. Psalm 113. 8.

ná

8 ná wieki/y bywáją wywyższeni. A jesliby byli okowáni w pętá / ábo uwikłáni powrozámi utrapienia: 9 Tedy przez to im oznájmuje spráwy ich: y przestępstwá ich / że sie zmocnili: 10 Y otwarza im ucho/áby *przyjęli* karánie: á mowi / áby sie náwrocili od niepráwości. 11 Jesli będą posłuszni/ á będą *mu* służyć / dokończą dni swojich w dobrym / á lat swych w roskoszách. 12 Ale jesli nie usłuchają / od miecza zejdą / á pomrą bez umiejetności. 13 Bo *ludźie* obłudnego sercá / obáláją *ná śię* gniew: á nie wołáją kiedy je wiąże. 14 Vmrze w młodości duszá ich/á żywot ich miedzy nierządnikámi. 15 Wyrwie utrapionego z utrapienia jego/ á otworzy w uciśnieniu ucho jego.

16 TAkby y ćiebie wyrwał z miejscá ćiásnego ná przestronne/ gdźie niemász ucisku: á spokojny stoł twoj *byłby* pełen tłustości. 17 Aleś ty sąd niepobożnego zásłużył: *przetoż* práwo y sąd będą ćię trzymáć. 18 Záiste gniew *Boży jest nád tobą,pátrzże* áby ćię nie poráźił plagá wielka; ták / żebyć ię nie wybáwił żaden okup. 19 Izali sobie będźie ważył bogáctwá twoje? *Záiste* áni złotá / áni jákieykolwiek siły / *ábo* potegi *twojey*. 20 Nie kwápże śię tedy ku nocy/*w ktorey* zstępują narodowie ná miejscá swoje. 21 Strzeż ábyś śię nie oglądał ná niepráwość/ obieráiąc ją sobie nád utrápienia. 22 Oto *Bog* jest nawyższy w mocy swojey / ktoż ták náuczyć może jáko on? 23 Ktoż mu wymierzył drogę jego? ábo kto mu rzecze / uczyniłeś niepráwość.

24 PAmiętájże / ábyś wysławiał spráwy jego/ktorey śię przypátrują ludźie. 25 Wszyscy ludźie widzą ją / á człowiek przypátruje śię jey z dáleká. 26 Oto Bog *jest* wielki/y poznáć *go* nie możemy: áni liczbá lat jego może doścignioná być. 27 Bo on wyćiąga krople wod / ktore wylewáją z obłokow jego deszcz: 28 Ktory zpuszczáją obłoki/ á spuszczáją ná wiele ludźi. (Nád to: 29 Ktoż zrozumie rozćiągnienie obłokow y grzmot i námiotu jego? 30 Jáko rozćiąga nád nim świátłość swoję? á głębokości morskie okrywa. 31 Bo przez te rzeczy sądźi narody / y dawa pokarm w hojności. 32 Obłokámi nákrywa świátłość / y rozkazuje *jey ukrywáć śię* zá *obłok* nástępujący. 33 Dawa o nim znáć szum jego: tákże y bydło y párá wzgorę wstępująca. 34 A nád tym zdumiewa śię serce moje / y porusza śię z miejscá swego.

Rozdział XXXVII.

Kończąc rzecz swoję,jeszcze wylicza dźiwne spráwy Boże około gromow tyskánie, śniegu,dżdżu, wiátru,y około ludu. 14. ále spráwy Boże Jobowi każe uważáć, á przytym uznawáć jáko nikt mądrości, y mocy Bożey ogárnąć nie może.

1 SŁuchajćie z pilnośćią grzmienia á głosu jego / y dźwięku ktory wychodźi z ust jego. 2 Pod wszystkim niebem/ prosto go wypuszcza:á świátłość jego/po *wszystkich* kończynách źiemie. 3 Zá nią wnet huczy dźwiękiem/grzmi głosem zacności swojey: y nie odkłada innych rzeczy gdy bywa słyszan głos jego. 4 Dźiwnie Bog grzmi głosem swoim:sprawuje rzeczy ták wielkie/że ich rozumieć nie możemy. 5 Bo mowi do śniegu;Pádáj ná źiemię: Tákże y do deszczu ciołnego; y do deszczu gwałtownego. 6 Ręke wszystkich ludźi záwiera: áby nikt z ludźi niedoglądał roboty swojey. 7 Tedy zwierz wchodźi do jáskinie: á w jámách swojich zostawa. 8 Wicher z skrytych miejsc wychodźi: á źimá z wiátrow połnocnych. 9 Tchnieniem swojim Bog czyni lod: ták/iż śię szerokość wod ściska. 10 Tákże dla pokropienia *źiemie* obćiąża obłok / y rozpędza chmurę świátłem swojim. 11 A ten śię obraca w koło / według rády jego/áby czynił wszystko,co *Bog* rozkaże / ná oblicze okręgu źiemskiego. 12 A czyni to *Bog* że śię stawia bądź ná skaránie/bądź dla *pożytku* źiemie swojey / bądź dla *jákiey* dobroczynności. 13 Słuchajże tego pilnie Jobie/zástánow śię / á uważaj dźiwne spráwy Boże.

14 IZali wiesz/kiedy *to* Bog stánowi o tych rzeczách? ábo gdy ma

Marginalia: e 1 Kron. 10. 6. Jerem. 10. 6. — f 5 Moj. 32. 4. 2 Kron. 19. 7. Job. 8. 3. y 34. 10. Rzym. 9. 14. — g Psalm 90. 2. y 92. 9. y 93. 2. y 102. 13. Ezai. 63. 16. Tren. 5. 19. Dan. 6. 26. Zyd. 1. 11. — h Mátt. 5. 45. — i Psalm 18. 12. y 112. 3 — k H. Przyjáćiel jego. — a Psalm 29. 3. — b Psalm 147. 16. Syrác. 43. 19. — c Mátt. 5. 45. Dźiej 14. 17. — d T. Czásu śniegu, źimy y deszczu — e Psalm 147. 17. Syrác. 43. 21.

rozjáśnić świátło obłoku swego. 15 Izali wiesz co zá wagá obłokow? *Izali wiesz* cudá Doskonáłego we wszelákiey umiejętnośći? 16 *Wieszże* jáko ćie száty twoje ogrzewáją / gdy ućisza źiemię od południa? 17 Izażeś z nim rozpośćierał niebiosá? *ktore są* trwáłe / á zwierćiadłu odlewánemu podobne. 18 Ukaż že nam/ co mu mamy powiedźieć: *bo* nie możemy sporządźić słow dla ciemnośći. 19 Izali mu kto odnieśie to/ cobym mowił? *Towszem* gdyby to kto przedłożył/ byłby pewnie pożárty. 20 Wszák teraz nie mogą *ludźie* pátrząć y ná świátło/ gdy jest jásne ná obłokách/ gdy wiátr przechodźi / y przecżyśćia je. 21 Od połnocy *jáko* złoto przychodźi / *ále* w Bogu strászniejsza jest chwała. 22 Wszechmogący jest / dośćignąć go nie możemy: wielki w mocy: wszákże sądem y ostrą sprawiedliwośćią *ludźi* nie trapi. 23 Przetoż boją śię go ludźie: niema względu ná żadnego / by też był y námędrszy.

ROZDZIAŁ XXXVIII.

BOG Iobá gromi, że nie mądrze mowił: Przekłada mu moc y mądrość swą, ktorą okazał w stworzeniu źiemie, morza, Swiátła, ktorą też podźiś dźień okázuje w tworzeniu śniegu, grádu, łyskáwice, dżdżu, grzmienia, rosy, lodu, szronu, czterech czásow roku y w rozumie człowieczym.

1 Tedy odpowiedźiał PAn Jobowi z wichru / y rzekł: 2 Ktoż to jest/ co záćimia rádę *Bożą*, mowámi nieroztropnymi? 3 Przepász teraz jáko mąż biodrá swoje: á będęć pytał/ á ty mi daj spráwę. 4 Gdźieżeś był kiedym ja zákładał ᵃgrunty źiemie? Powiedz jeśliże masz rozum? 5 Ktoż ucżynił rozmierzenie jey? *Powiedz* jeśli wiesz: ábo kto sznur ná dnia rozćiągnął? 6 Ná czym są podstáwki jey ugruntowáne? ábo kto záłożył kámień jey węgielny? 7 Gdy wespoł śpiewáły gwiazdy záránne / á weselili śię wszyscy Synowie Boży? 8 Ktoż zámknął drzwiámi morze / gdy śię wyrywáło / *jákoby* z żywotá wychodząc? 9 Gdym położył obłok zá száte jego: á 10 ćiemność zá pieluchy jego. Gdym postánowił o nim dekret moj: á przypráwiłem záwory y drzwi *do niego*. 11 Y rzekłem: Aż do tąd wychodźić będźiesz / ᵇá dáley nie postąpisz: á tu położysz nádęte ᶜwáły twoje. 12 Izażeś zá dni twojich roskázował świtániu? y ukazałeś zorzy 13 miejsce jey? Aby ogárnęłá kończyny źiemie: á iżby byli z niey wyrzuceni niepobożni. 14 Aby śię odmieniáłá jáko gliná / *do ktorey* pieczęć *przykładdją, á oni* áby śię stáli jáko 15 száta *nákryći*. Y *áby* byłá záwśćiągniona od niepobożnych świátłość ich/ á rámię wysokie było pokruszone. 16 Y zażeś przyszedł áż do źrzodeł morskich / á po dnie przepáśći przechodźiłeś śię? 17 A zaż odkryte są tobie bramy śmierći? bramy ćieniá 18 śmierći/ widźiałżeś? Izaliś rozumem twym doszedł szerokośći źiemie? Powiedz mi / jeśli to wszystko 19 wiesz? Gdźież jest tá drogá do miejscá świátłośći? á ćiemnośći gdźie 20 *mają* miejsce swoje? Abyś ja ujawszy *odprowádźił* do gránice jey/ poniewasz zrozumiewasz śćieszki do domu jey. 21 Wiedźiałżeś ná on czás/ żeś śię miał urodźić? y liczbá dni twojich ják wielka *być miáłá*? 22 Izáliś przyszedł do skárbow śniegow/ ábo skárby grádu widźiáłeśli? 23 Ktore zátrzymawam ná czás ućisku: ná dźień bitwy y wojny. 24 Ktorąż śię drogą dźieli świátłość / y gdźie śię rozchodźi wiátr wschodni 25 po źiemi? Ktoż rozdźielił stok powodźiam: á drogę błyskáwicy gromow? 26 Aby szedł deszcz ná źiemię/ w ktorey nikt nie mieszka: y ná pustynia gdźie [illegible] 27 [illegible] wieká. Aby násyćił *miejsce* puste y nie płodne/ á wywiodł *z niego* źieloną trawę. 28 Izali ma deszcz ojcá? krople rosy / 29 kto płodźi? Z czyjegoż żywotá wychodźi mroz: á ᵉszron niebieski ktoż 30 płodźi? Jákoż śię kámieniem wody nákrywáją / gdy wierzch przepáśći 31 zámarza? Możeszże związáć jásne gwiazdy ᵉBab / ábo ᶠzwiązek 32 Oryoná rozerwáć? Izali wywiedźiesz gwiazdy południowe czásu swego / ábo Woz ᶠniebieski/ z gwiazdámi ᵍjego powiedźiesz? 33 Y znaszże porzą=

ᵃ Przyp. 8. 29.

ᵇ Psalm 104. 9. Jerem. 5. 22. ᶜ H. Pyszne

ᵈ Job. 37. 9. ᵉ I. Plejády. ᶠ I. Arcturum. ᵍ H. Z synámi jego.

porządek niebá? á możeszże rozrządzić pánowánie jego ná ziemi? ♣ 34 Izali podnieśiesz ku obłokowi głos twoj/ áby ćię wielkość wod okryłá? 35 ♣ Izali możesz wypuśćić błyskáwice/ áby przyszły/ y rzekły? Otosmy? 36 ♣ Ktoż złożył we wnętrznośćiách *ludzkich* mądrość? á kto dał rozumowi bystrość? 37 ♣ Ktoż obráchował niebiosá mądrośćią *swoją?* á co śie leje z niebá/ ktoż uspokoji? ♣ 38 Abypolany proch ztężał: á bryły *áby* śię społu zelnęły.

h Job. 32. 8. Kázn. 2. 26. Dán. 1. 17.

ROZDZIAL XXXIX.

Jeszcze PAN Jobowi niektore zwierzętá przypomina: á z ich stworzenia moc, z rzodzenia záśię mądrość swą wielką, ukázuje. 24. Każe zátym Jobowi áby mu odpowiedźiał: ále Job głupstwo swe wyznawszy, tego śię zbrania.

1 Izali łowi łup łowisz: á lwiąt 2 żywot nápełniasz? ♣ Gdy śię tulą w jáskiniách swojich? y czyháją 3 w ćieniu jam swojich? ♣ Ktoż gotuje krukowi a pokarm jego/ gdy dźieći jego do Bogá wołáją/ *á* tułáją śię 4 nie májąc pokármu? ♣ Izali wiesz czás rodzenia kez skálnych: *á* kiedy 5 rodzą łánie postrzegłżeś? ♣ Możeszże zliczyć mieśiące/ jáko długo *płod* noszą: á czás rodzenia ich wieszże? ♣ 6 *Jáko śię* kurczą/ płod swoj wyćiskáją: á rozstępując śię z boleśćią go 7 pozbywáją. ♣ *Iáko* moc biorą dźieći ich/ y odchowywáją śię po zbożách: á odszedszy nie wrácają śię do nich. 8 ♣ Ktoż wypuśćił osłá dźikiego ná wolność: á pętá osłá dźikiego ktoż 9 rozwiązał? ♣ Ktoremu dał pustynią *miásto* domu jego: á *miásto* mieszkánia 10 jego/ miejscá słone. ♣ On śię náśmiewa ze zgráje miejskiey: á ná głos tego co gągoni/ nic niedba. ♣ 11 Pátrzą po gorách pástwy: á wszelkiey 12 ziełoney trawy szuka. ♣ Izali ć będźie chćiał jednorożec służyć: ábo będźie nocował u jáśli twojich? ♣ 13 Izali możesz záprządz w powroz swoj Jednorożcá do orániá: izali powłoczyć 14 będźie brozdy zá tobą? ♣ Izali śię spuśćisz nań przeto/ że wielka moc jego? ábo poruczyszli mu 15 robotę twoję? ♣ Powierzyszże mu śię żeby zwiozł naśienie twoje? á do 16 gumná twojego zgromádźił? ♣ *Izális dał* Páwiowi piękne skrzydłá/ á 17 pierze Boćianowi y strusiowi? ♣ Ktory nieśie ná ziemi jájcá swoje/ á 18 w prochu ogrzewa je. ♣ A nie pomni ná to/ że je nogá zetrzeć/ á zwierzę 19 polne zdeptáć może. ♣ Zátwardza śię *przećiw* dźiećiom swojim/ jákoby niebyły jego: *á żeby nie byłá* prozna 20 pracá jego/ nie obawia śię. ♣ Bo mu nie dał Bog mądrośći/ y nie 21 udźielił mu wyrozumienia. ♣ Według czásu podnośi śię ku gorze: á náśmiewa śię z koniá/ y jezdzcá je22go. ♣ Izali możesz dáć koniowi moc? izali rzaniem b ozdobisz szyję jego. ♣ 23 Izali go ustraszysz jáko száráńczą? *y owszem* chrapánie nozdrzy jego *jest* 24 straszne. ♣ Kopie doł/ á weseli śię w mocy *swey:* y bieży przećiwko zbroj25nym. ♣ Smieje śię z postráchu: á/ áni śię lęka / áni názad ustępuje 26 przed ostrzem mieczá. ♣ Choć ná nim chrzęśći sájdak / *y* błyszczy śię 27 oszczep/y drzewce. ♣ Z grzmotem y z gniewem kopie ziemię: á nie stoji 28 spokojnie ná głos trąby. ♣ Miedzy trąbámi poryża: á z daleká czuje bitwę/ krzyk Kśiążąt/ y wołánie. ♣ 29 Izali według twego rozumu lata Jástrząb? *y* rozćiąga skrzydłá swe 30 ku południowi? ♣ Izali ná twoje rozkazánie wzbija śię Orzeł *wzgorę?* y z kłada ná wysokich miejscách 31 gniazdo swoje? Ná opoce mieszka/ y báwi śię ná ostrey skále/ jáko ná 32 zamku. ♣ Z támtąd upátruje *sobie* pokarm: á dáleko oczy jego widzą. ♣ 33 Dźieći tez jego piją krew/ á gdźie c są pobići d tám on jest.

34 A Ták odpowiedźiał PAN Jo35bowi/ y rzekł: ♣ Izali ten/ co wiedźie spor z Wszechmogącym/ uczyć go będźie? *á* kto chce strofowáć Bogá/ niech ná to odpowie?

36 Z Atym odpowiedźiał Job PA37nu/ y rzekł: ♣ Otom *ja* lichy/ Coż ći mam odpowiedźieć? Rękę mo38ję włożę ná ustá moje. ♣ Mowiłem raz/ y drugi/ ále wiecey nie odpowiem: y *nic wiecey* nie przydám?

a Psalm 104. 27. y 147. 9 Mátt. 6. 29.

b H. grzmieniem.

c l. Gdźie jest ścierw.

d Mátt. 24. 28. Luk. 17. 37.

ROZDZIAL XL.

PAn Jobá z nowu gromi, iż spráwie-

dliwośći, y wielmożnośćá, Bożey jáwnie niewyznał. 10. náprawiájąc go, wyśtawia mu strászne zwierzętá, ktore on y stworzył y rządźi: to jest, Słoniá y Wielorybá.

1 NAd to odpowiedźiał PAn Jobowi z wichru/ y rzekł: 2 Przepász teraz jáko mąż biodrá swe: bede ćie pytał/ á ty mi daj spráwe. 3 Izali wniwecz obroćiß sąd a moj/ á obwiniß mię/ ábyś śię sam usprá-a wiedliwił? 4 Izali masz rámię jáko Bog/ á głosem zágrzmiß jáko on? 5 Ozdobże śię teraz zacnośćią/ y dostojnośćią; á w chwałę y w ochędostwo oblecz śię. 6 Rozpostrzy popędliwość gniewu twego: á pátrz ná káżdego pyßnego/ y poniż go. 7 Pojrzyże ná káżdego hárde/ á skroć go: á zetrzyj niepobożne *ná* miejscu ich. 8 Zákryj je pospołu w prochu: á oblicza ich záwiąż w skrytośći. 9 Tedyć y ja przyznam/ że ćię może záchowáć práwicá twojá.

10 OTo teraz b Słoń/ ktoregom uczynił jáko y ćiebie/ trawę je jáko woł. 11 Oto teraz moc jego jest w biodrách jego: á śiłá jego w pępku brzuchá jego. 12 Rusza ogonem swojim jáko chce/ *choćjest* jáko drzewo Cedrowe: żyły łoná jego są powikłáne jáko látorośli. 13 Kośći jego *jáko* trąby miedźiáne: gnaty jego *jáko* drąg żelázny. 14 On jest przedniejßym z uczynkow c Bożych ktory go uczynił/ sam nań nátrzeć może mieczem swojim. 15 Jemuć pástwę gory przynoszą: á wßystek zwierz polny tám igra. 16 Pod ćienistym drzewem lega/ w skrytośćiách trzćiny y błotá. 17 Okrywáją go drzewá ćieniste ćieniem swojim: á ogarniáją go wierzby nád potokámi. 18 Oto zátrzymawa strumień/ że śię nie spieszy: tuszy sobie iż Jordan wypije gębą swoją. 19 *Záli* go *kto* przed oczymá jego ułápi? ábo powrozy przećiągnie przez nozdrze jego?

20 WYćiągnieszże wędą Wieloryba d/ ábo sznurem utopionym w języku jego? 21 Izali záwleczesz kolce przez nozdrzá jego? ábo e hakiem przekolesz czeluść jego? 22 Izali śię będźie wiele modlił: ábo z tobą łágodnie mowić będźie? 23 Izali uczyni przymierze z tobą/ á przyjmiesz go zá sługę wiecznego? 24 Izali z nim będźiesz igrał jáko z ptászkiem/ á uwiążesz go dźiatkom twojim? 25 Spráwi że sobie nád nim towárzystwo uczte/ á podźielą go miedzy kupce? 26 Izáli záwádźiß f hakámi *zá* skorę jego: á widelcámi rybáckimi *zá* głowę jego? 27 Położ tylko nań rękę twą: *słubujęć* że nie wspomniß więcey ná bitwę! 28 Oto nádźieja ułowienia jego omylna jest: izali y wejrzawszy nań *człowiek* nie upada?

a Psalm 51. 6. Rzym. 3. 4.

b H. Behemot.

c T. miedzy zwierzęty.

d H. Leviátán.

e H. Ciernim.

f H. Nápełniß.

ROZDZIAŁ XLI.

PAn Jobowi strászną moc, y nawyższą wolność swoje przypomniawszy. 3. Wielorybá szerzey opisuje.

1 NIe jemász ták śmiáłego/ coby go obudźił: owszem ktoż śię stá- a wi przed twarzą moją? 2 Ktoż mi co dał a ábym b mu oddał? co*kolwiek* *jest* pod wßystkim c niebem/ moje jest.

3 NIe zámilczę członkow jego/ áni śilney mocy jego/ áni grzecznego kstałtu jego. 4 Ktoż odkryje wierzch odźienia jego? z dwojistymi wędźidłámi swymi/ ktoż przystapi *do niego*? 5 Wrotá gęby jego/ ktoż otworzy? *bo* strách około zębow jego. 6 Łuski *jego* mocne *jáko* tarcze/ bárzo śćiśle spojone. 7 Jedná z drugą ták spojona/ że wiátr nie wchodźi 8 miedzy nie. Jedná do drugiey przylnęłá: ujęły śię á nie dźielą 9 śię. Kichánie jego czyni blásk/ á oczy jego *są* jáko powieki zorze. 10 Z ust jego lámpy wychodzą: á iskry 11 ogniste wyrywáją śię. Z nozdrz jego wychodźi dym/ jáko z gárncá 12 wrzącego/ ábo kotłá. Dech jego węgle rozpala: á płomień z ust jego 13 wychodźi. W szyjey jego przemießkiwa moc: á boleść przed nim ucie- 14 ka. Sztuki ćiáłá jego spojiły śię: cáłowite są w nim/ że śię nie porusza. 15 Serce jego twárde jáko kámień: ták twárde/ jáko sztuká spodniego kámieniá młyńskiego. 16 Gdy śię podnośi/ drżą mocárze: á od stráchu oczyśćiáją śię. 17 Miecz ktory go śięga nie ostoji śię: *áni* drzewce *áni* strzałá/ áni páncerz. 18 Żelázo

a H. Ktoż mię uprzedźił?

b Rzym 11. 35.

c 2 Moj 19. 5. Psalm 24. 1. y 50. 12. 1 Kor. 10. 26.

pocżyta sobie zá plewe/ á miedź zá drzewo zbotwiáłe. 19 Nieupłoszy go strzałá; á jáko źdźbło sa u niego kámienie z proce. 20 Strzelbe sobie pocżyta jáko słome: á pośmiewa się z szermowánia włocznia. 21 Pod nim sa ostre skorupy: ściele sobie ná rzecżach ostrych/ jáko ná błocie. 22 Cżyni że wre głebokość jáko gárniec/ á że się máci morze jáko w moździerzu. 23 Zá soba jásna ścieżke cżyni/ ták że się zda/ iż przepáść ma siwizne. 24 Niemász ná ziemi rowniá jego: ktory ták stworzony jest/ że się niczego nie boji. 25 Wszelka rzecż wysoka lekce waży: on jest Krolem nád wszystkimi srogimi zwierzety.

ROZDZIAŁ XLII.

Iob wszechmocność Bożą, y swoje głupstwo wyznawa: Bogu zá łáskáwe objáwienie jego dźiekuje, mowy swe odrzuca, polepszenie obiecuje. 7. PAN Elifáśá y towárzyszę jego gromi, uczy ich jáko Bogá máją błagáć. 10. Jobá z choroby wybáwił, y hojnie mu pobłogosłáwił.

1 TEdy odpowiedźiał Job PAnu/ 2 y rzekł: Wiem że wszystko możesz/ y nie może być záhámowány zámysł twoj. 3 Ktoż jest ten/ *pytasz*, ktory záćimia ráde Boże nie umiejetnie? Dla tego przyznawam/ żem nie zrozumiał: dźiwniejsze sa te rzecży/ niżbym je mogł pojać/ y zrozumieć. 4 Wysłuchaj że proszę/ gdybym mowił: á gdy ćię bede pytał/ oznájmi że mi. 5 *Przed tym* tylko ucho słyszáło o tobie: ále teraz oko moje widźi ćie. 6 Przetoż żáłuje y pokutuje w prochu/ y w popiele.

7 A Gdy odmowił PAn te słowá do Jobá/ rzekł PAn do Elifáśá Temáńczyká: Rospalił się gniew moj przećiw tobie/ y przećiw dwiemá przyjaćiołom twojim/ żeśćie o mnie nie mowili ták przystojnie/ jáko Job sługá moj. 8 Przetoż teraz/ weźmićie sobie śiedm ćielcow/ y śiedm báránow/ á idźćie do sługi mego Jobá/ y ofiárujćie cáłopalenie zá śię: á Job sługá moj/ niech się modli zá wámi: Bo oblicże jego przyjmę: ábym nie ucżynił z wámi według głupstwá wászego: bośćie nie mowili ták przystojnie o mnie/ jáko Job sługá moj. 9 A ták odeszli Elifás Temáńczyk/ y Bildád Suhitczyk/ y Sofár Náámátczyk/ y ucżynili jáko im rozkazał PAn/ y przyjął PAn oblicże Jobowe.

10 ZAtym PAn przywroćił to/ co było pobrano Jobowi/ gdy się modlił zá przyjaćioły swoje: y rozmnożył PAn wszystko cokolwiek miał Job/ w dwoj násob. 11 Zeszli się tedy do niego wszyscy bráćia jego/ y wszystkie śiostry jego/ y *inni* wszyscy ktorzy go przed tym ználi/ y jedli z nim chleb w domu jego: á żáłujac go/ ćieszyli go z strony wszystkiego złego/ ktore był PAn nań przywiodł: y dał mu káżdy z nich a upominek jeden/ y káżdy náuśnicę złota jedne. 12 A ták PAn błogosłáwił ostátnim *czásom* Jobowym/ więcey niż pocżatkom jego. Bo miał cżternaśćie tyśiecy owiec/ y sześć tyśiecy wielbładow/ y tyśiac jarzm wołow/ y tyśiac oślic. 13 Miał też śiedm Synow/ y trzy corki. 14 Y dał imię pierwszey Jeminá: á imię drugiey Ketzyá: á imię trzećiey Kerenháppuch. 15 A nie znáydowáły się niewiásty ták piekne/ jáko corki Jobowe/ we wszystkiey oney ziemi: y dał im Oćiec ich dźiedźictwo miedzy bráćią ich. 16 Potym Job żył sto y cżterdźieśći lat: y ogladał b Syny swe/ y Syny Synow swojich/ áż do cżwartego pokolenia. 17 A umárł Job *bedac* stárym/ y dni syty.

a I. [Iágn...] I. Pi[...] niedź[...]

b Psal. 37.37

KSIEGI PSALMOW

Ktore po Zydowsku zowia Sepher Tehillim: to jest, Księgá chwał.

TE Księgi/ w ktore Dáwidowe/ y innych ludźi świetych Psálmy zebráne sa/ zámykája w sobie/ cześćia náuki/ cześćia ćwicżenia duchowne.

Nauki sa o właśnościach y o sprawach Bożych; á miánowicie o dobrodźiejstwách/ ktore ludowi Izráelskiemu pokázował: Tákże o Osobie/ y Vrzedźie PAná Chrystusowym/ y o wykonániu tegoż urzedu; to jest/ o męce/ śmierci/ pogrzebie/ zmartwychwstániu/ w niebowstapieniu/ y śiedzeniu ná práwicy Bożey: o wezwániu pogánow przez opowiádánie Ewángeliji S. do Chrystusá/ y o przyśćiu jego ná sad.

Cwiczenia záś duchowne te sa. I. Dźiekczynienia zá dobrodźiejstwá Boże. II. Modlitwy y wzywánie imienia Bożego/ we wszelákich potrzebách/ y utrapieniách. III. Pociechy y utwirdzenia wiáry. IV. Sluby wdźieczności przećiwko Bogu.

A ták te Ksiegi wielce sa potrzebne wszelkiego stanu ludźiom/ ktorzy tu ná świećie rozmáijtym podlegli pokusom/ upadkom / niebespieczeństwom / y kłopotom. Niczego bowiem do zbudowánia y pociechy wiernemu służacego niepokażesz/ coby śie w tych Ksiegách dostátecznie/ y wyráźnie ználeść nie miáło. Bo jesli potrzebujesz náuk o przednich Artykułách wiáry: jáko/ o prawdźiwey znájomośći Bożey/ o Osobie y Urzedźie Chrystusá PAná; O drodze zbáwienney: o karániu niezbożnych: o mocy y pożytkách słowá Bożego: O Wierze y o żywoćie pobożnym/ etc. znajdźiesz to wszystko obfićie w Psálmiech. ♣ Chcesz li záś potrzeby swoje przed Bogiem przedkładáć/ o doczesne y wieczne dobrá onego prośić/ á to zá odebráne dobrodźiejstwá jemu dźiekowáć: mász pogotowiu modlitwy/ y dźiekczynienia w tychże Psálmiech. Náwet/ potrzebujeszli pociechy w doległośći swojey/ mász Psálmy ćieszace/ ktorymi śie Krol Dawid w utrapieniu swym/ á po nim lud Boży/ áż do czásow Antyochá okrutniká/ (bo áż do tego wieku Psálmy te skłádano) we wszelákich ućiskách swojich pośiláli. A ták ktobykolwiek tym sposobem Psálmy S. y przez pilne ich uważánie/ y w nich śie ćwiczenie/ sobie zwyczájne/ uczynił; tákowy czásu ná tym strawionego/ y prace podjetey/ nigdy żáłowáć nie bedźie.

PSALM. I.

Ten Psálm jest innych Psalmow Przedmowe: w ktorym opisuje. I Pobożnych ludźi własnośći, zabáwy y błogosłáwieństwo doczesne. II. Niepobożnych odmiány y ná sadźie Bożym pohánbienie.

1 Błogosłáwiony mąż / ktory nie chodźi a w rádźie niepobożnych/ á ná drodze grzesznych nie stoji/ y ná stolicy naśmiewcow nie śiedźi: ♣ 2 Ale w Zákonie PAńskim *jest* kochánie jego: á w Zákonie jego rozmyśla b we dnie y w nocy. ♣ 3 Abowiem bedźie jáko drzewo c nád strumieniem wod wsádzone/ ktore owoc swoj wydawa czásu swego/ á list jego nie opada: y wszystko cokolwiek czynić bedźie poścześći śie.

4 Lecz nie ták niepobożni: ále sa jáko plewá/ ktora wiátr rozmiata. ♣ 5 Przetoż śie niepobożni ná sadźie nie ostoja: áni grzesznicy w zgromádzeniu spráwiedliwych. ♣ 6 Abowiem zna PAN droge spráwiedliwych: Ale drogá niepobożnych zginie.

a Przyp. 1. 10. 4.14. b 5 Moj 17.19. Jozue. 1.8. c Jerem. 17. 8. d Jeb. 11.18. Psálm. 15. 5. Ezá. 29. 5. Ozea. 13. 3. Mátt. 3. 12.

PSALM. II.

I. Dawid dźiwuje śie zamysłom bezbożnikow przećiwko Chrystusowi PAnu, y náuce jego. II. Dekret Boży nieodmienny o krolestwie jego opowiáda, á przytym Prorocki y Kápłáński jego urząd opisuje: III. Krole y Sędźie upomina, áby śie Chrystusowi PAnu poddawáli: upornym upadek, á posłusznym łáske, obiecuje.

1 Przeczże śie a pogánie buntują? á narodowie przemyśláją prożne rzeczy? ♣ 2 Zchodzą śie Krolowie źiemscy: á Kśiążetá rádzą społem przećiwko PANU/ y przećiw pomázáńcowi jego/ *mowiąc*: ♣ 3 Potárgajmy b związki ich: á odrzućmy od śiebie powrozy ich.

4 Ale ten ktory mieszka w niebie/ c śmieje śie: PAN szydźi z nich. 5 ♣ Tedy bedźie mowił do nich w popędliwośći swojey: á w gniewie swojim przestrászy je/ *Mowiąc*: ♣ 6 Jam ći postánowił Krolá mojego nád Syonem/ gorą świętą moją. ♣ 7 Opowiem ten dekret; PAN rzekł do mnie: Syn d moj jesteś ty/ jam ćiebie dźiś zpłodźił. ♣ 8 Żadaj odemnie/ á damci e narody dźiedźictwo twoje: á ośiádłość twoje/ gránice źiemie.

a Dźiej. 4. 25. b Jerem. 2. 20. c Przyp. 1. 26. d Dźiej. 3. 33. Żyd. 3. 5. y 3. 5. e Psalm. 22.28. y 72.8.

9 Potrzesz je f laską żelázną: á jáko naczynie zduńskie pokruszysz je.

10 TErazże tedy zrozumiejćie Krolowie: náuczćie śię sędźiowie ziemie. 11 Służćie PANU w bojáźni: á rozráduyćie śię z drzeniem. 12 Pocáłujćie Syná / by śię snadź nie rozgniewał / y zginęlibyśćie w drodze / gdyby śię námniey zápaliłá popędliwość jego. Błogosłáwieni g wszyscy ktorzy w nim ufáją.

f Objáw. 2. 27. y 19. 15. g Psalm 34. 9. Przyp. 16. 20. Ezái. 30. 18. Jerem. 17. 7. Rzym. 9. 33. y 10. 11. 1 Piotr. 2. 6.

Psalm. III.

I. *Ná mnostwo, złość, y mowy uszczypliwe z Absálomem przestawájących uskarża śię.* II. *W obronie Bożey, y jego ucho łáskáwym nádźieję zásádźiwszy; sobie pokoj, á nieprzyjaćiołom upadek, obiecuje.*

1 Psálm Dawidow / gdy uciekał przed a Absálomem Synem swojim.

a 2 Sám. 15. 14.

2 PANIE / jáko śię námnożyło nieprzyjaćioł mojich? wiele ich powstawa przećiwko mnie. 3 Wiele ich mowią o duszy mojey? Nie mać ten rátunku od Bogá: Selá.

4 Ależ ty PAnie jesteś tarczą moją / chwałą moją / y wywyższájącym głowę moję. 5 Głosem swym wołałem do PAná / á wysłuchał mię z gory S. swojey: Selá. 6 Jam śię układł / y zásnąłem / á ocućiłem śię: bo mię PAN podpierał. 7 Nie ulęknę b śię wiela tyśięcy ludu / ktorzy śię ná mię zewsząd zásádźili.

b Psalm 27. 3.

8 POwstań PANIE / wybaw mię BOZE moj: ábowiemeś ty uderzył w lice wszystkie nieprzyjaćioły moje: á zębyś niezbożnikow pokruszył. 9 Od PAná c jest wybáwienie: á nád ludem twojm błogosłáwieństwo twoje: Selá.

c Ezái. 43. 11. Jerem. 2. 23. Ozeá. 13. 4.

Psalm. IV.

I. *Niewinnośći swey dufájąc, Bogá rátownika swego, o wysłuchánie prośi.* II. *Przećiwko kłamstwom y potwarzam ludźi nieżyczliwych, obroną Bożą śię ćieszy.* III. *Nieprzyjaćioły do uznánia upomina, z obrony Páńskiey bezpieczeństwá sobie otuchę czyniąc.*

1 Przedniejszemu śpiewakowi ná Neginoth Psálm Dawidow.

2 WYsłuchaj mię gdy ćię wzywam Boże spráwiedliwośći mojey: ktoryś mi spráwił przestrzeństwo w ućiśnieniu: zmiłuj śię náde mną / á wysłuchaj modlitwę moję.

3 SYnowie ludzcy / y dokądże chwałę moję lżyć będźiećie miłując prozności / á szukájąc kłamstwá Selá. 4 Wiedźćież / żeć PAN odłączył sobie pobożnego: wysłucha PAN / gdy záwołam do niego.

5 LEkajćież śię / á nie a grzeszćie: rozmyślajćie w sercách swych / ná łożach wászych / á umilknićie: Selá. 6 Ofiáruyćież ofiáry spráwiedliwośći / á ufajćie w PANU.

a Eph. 4. 26.

7 WIeleć ich mowią; Ktoż nam da oglądáć dobrá? *ále* ty PANIE / podnieś nád námi świátłość oblicza twe^o. 8 Spráwiłeś więtszą rádość w sercu mojm / niż *oni miewáją* gdy śię im zboża ich / y winá ich obficie zrodzą: 9 W pokoju śię y położę y zásnę: bo ty sam PAnie czynisz / że bezpiecznie mieszkam.

Psalm V.

I. *Dáwid od Saulá y pochlebcow jego śćiśniony, prośi PANA, żeby go wysłuchał, y Sąd spráwiedliwy nád nieubłagánymi wykonał.* II. *Obiecuje mu zá to wesołą piosneczkę y z innymi chwalcámi.*

1 Przedniejszemu śpiewakowi ná Nechilot Psálm Dawidow.

2 PRzyjmij PANIE w uszy swe słowá moje / y wyrozumij doległośći moje. 3 Słuchaj pilnie głosu wołánia mego / Krolu moj / y Boże moj: boć śię modlę tobie. 4 PANIE / ráno usłyszysz głos moj; ránoć przedłożę *modlitwę moję*, y będę wyglądał *pomocy*.

5 ABowiem ty / o Boże / nie kochasz śię a w nieprawośći / á nie zmieszka z tobą złośnik. 6 Nie ostoją śię szaleni przed oczymá twymi: ty masz w nienawiśći wszystkie / ktorzy broją nieprawość. 7 Wygubisz te ktorzy mowią b kłamstwo: mężem krwáwym y zdrádliwym brzydźi śię PAN. 8 Ale ja w obfitośći miłośierdźia twego / wnidę do domu twego: á pokłonię c śię w kośćiele twojm świętym / w bojáźni twojey.

a Przyp. 3. 32. Mądr. 14. 9. b Psalm 101. 7. c Psalm 138. 1.

9 PANIE prowadź mię w spráwiedliwośći twojey / dla nieprzyjaćioł mojich: á wyprostuj

przed obliczem mojim droge twoje.
10 Bo niemász nic szczerego w uśćiech ich: wnetrznośći ich złośliwe: gárdło d ich jáko grob otwárty; jezykiem swym pochlebują.
11 Spustoszże je o Boże: Niech upádną od rád swojich: dla wielkośći przestepstwá ich/ rozpadźże: ponieważ są odpornymi tobie.
12 A niechaj śie rozweselą wszyscy/ co dufáją w tobie: ná wieki niech wykrzykáją/ gdyż ich ty szczyćić bedźieß: y rozráduja śie w tobie/ ktorzy miłują imie twoje.
13 Abowiem/ ty PAnie spráwiedliwemu błogosłáwić bedźieß: á zástáwiß f go jáko tarczą/ dobrotliwośćią twoją.

d Psalm 20. 7. Rzym 3. 12. e I. Potep je. f I. Ukoronuieß go.

Psalm. VI.

I. Ná ćiele y duszy zchorzáły, modli śie Bogu, żeby surowośći zániechawszy, onemu dla chwały swey, wieku przedłużył. II. Tuszy, że Bog głos jego wysłucha, á nieprzyjaćiel upadkiem ego nie ućieszy.

1 Przedniejszemu śpiewakowi ná Neginoth y Seminit/ Psálm Dawidow.

2 PAnie w a popedliwośći twojey nie náćieraj ná mie/ á w gniewie twojim nie karz mie.
3 Zmiłuj śie nádemną PAnie/ bom ći mdły: uzdrow mie PAnie/ boć śie strwożyły kośći moje:
4 Y duszá mojá bárzo jest zátrwożona: ále ty PAnie pokądże? Náwroć śie
5 PAnie/ wyrwij dusze moje: Wybaw mie dla miłośierdźia twego.
6 Abowiem/ w śmierći niemász b pámiątki o tobie: á w grobie ktoż ćie wyznawáć bedźie?
7 Sprácowałem śie od wzdychánia mego: opływa ná káżdą noc pośćiel mojá/ á łoże moje mokre jest od łez.
8 Záćmiło śie c dla gniewu oko moje; á zstárzáłá śie twarz mojá dla wszystkich nieprzyjaćioł mojich.
9 Odstápćie d odemnie wszyscy ktorzy czynićie nieprawość: ábowiem PAN usłyszał głos płáczu mojego.
10 Usłyszał PAN prozbe moje: PAN modlitwe moje przyjał.
11 Niech śie záwstydzą y bárzo zátrwożą wszyscy nieprzyjaćiele moji/ niech tył podádzą/ á niech prętko pohánbieni bedą.

a Psalm 38. 2. b Psalm 50. 10. y 88. 12. y 125. 17. Ezái. 38. 18. Syrác. 17. 26. c I. Od żalu. d Psalm 119. 115. Mátt. 7. 23. y 25. 41. Luk. 13. 27.

Psalm. VII.

I. Modli śie áby go PAn Bog od nieprzyjaćioł wybáwił. II. Spráwe jego rozsądźił y w spráwiedliwośći swojey nieprzyjaćioły pokarał: á złe zamysły ich ná nie sáme obroćił.

1 Szygájon Dawidowe/ ktore śpiewał PANU/ dla słow a Chuszy/ Syná Jemini.

2 PAnie Boże moj w tobie ufam: wybaw że mie od wszystkich prześládowcow mojich/ y wyzwol mie:
3 By snadź dusze mojey nie porwał jáko lew/ á nie rozszárpał/ gdyby nie było ktoby ją wybáwił.
4 PAnie Boże moj/ jesłim to uczynił/ á jesli jest niepráwość w reku mojich.
5 Jesłim złe oddał temu/ ktory ze mną w pokoju mieszkał: jeslizem nie wyrwał tego/ ktory mie dręczył b bez przyczyny.
6 Niechajże prześláduje nieprzyjaćiel dusze moje: á niechaj pochwyći/ y podepce ná ziemi żywot moj: á sławe moje niech zágrzebie w proch: Selá.
7 Powstańże PANie w popedliwośći twojey/ podnieś śie przećiwko wśćiekłośći nieprzyjaćioł mojich: ocuć śie *á obroć śie* ku mnie/
8 boś ty sąd postánowił. Tedy śie do ćiebie zbieży zgromádzenie narodow: dla nich tedy uśiądź c ná wysokośći.
9 PAN bedźie sądźił narody: Osądźże mie PANie/ według spráwiedliwośći mojey/ y według niewinnośći mojey/ ktora jest przy mnie.
10 Niechże/ prosze/ ustánie złość niepobożnych: á umocni spráwiedliwego/ ktory doświadczasz d serc y wnetrznośći/ o Boże spráwiedliwy!
11 BOg jest tarczą mojá/ ktory wybawia *ludźie* serca szczerego.
12 Bog jest sędźią spráwiedliwym: Bog obrusza śie co dźień *ná niezbożnego.*
13 Jesli śie nie náwroći/ náostrzy miecz swoj: łuk swoj wyćiągnął y nágotował go.
14 Zgotował nań broń śmiertelną: á strzały swoje ná prześládowniki przyprá-
15 wił. Oto rodźi e niepráwość/ bo

a 2. Sám. 16. 5. 11. b 1 Sám. 24. 6. y 26. 9. c I. Náwroć śie. d 1 Sám. 16. 7. 1 Kron. 28. 9. Jerem. 11. 20. y 17. 10. y 20. 12. Objáw. 2. 23. e Job. 15. 35. Ezái. 59. 4.

f Psalm 9. 16. Przyp. 5. 22.

począł boleść: ále porodźił kłamstwo: 16 Kopał dół/ y wykopał go: ále wpádnie w dół/ ktory sam uczynił. 17 Obroći śię boleść jego ná głowę jego: á ná wierzch głowy jego niepráwość jego spadnie.

18 Będę wysławiał PAná według spráwiedliwośći jego: á będę śpiewał imieniowi PANA nawyższego.

PSALM VIII.

Dawid I. Wysławia wielmożność Bożą ktorą y dziatki ná hánbę nieprzyjaćiół jego wysławiáją. II. Pokázuje, że tá znáczna jest przy stworzeniu wszystkich rzeczy, y w naprawie człowieká, przez Chrystusá PAná.

1 Przedniejszemu śpiewakowi ná Gittyth/ Psálm Dawidow.

2 PANie PAnie nász/ jákoż zacne jest Imię twoje po wszystkiey źiemi! ktorys wyniosł chwałę twoję nád niebiosá. 3 Z ust a niemowiątek/ y ssących/ ugruntowałeś moc twą, dla nieprzyjaćiół twojich/ ábyś wyniszczył nieprzyjaćielá/ y tego ktory śię mśći. 4 Gdy śię przypátruję niebiosom twojim/ dźiełu pálcow twojich/ mieśiącowi/ y gwiazdam ktoreś wystawił: 5 *Tedy mowię*; Coż jest człowiek/ iż nań b pámiętasz? ábo Syn człowieczy/ iż go náwiedzasz? 6 Abowiem máło mniejszym uczyniłeś go c od Anjołow/ chwałą y czćią ukoronowałeś go. 7 Dałeś mu opánowáć spráwy rąk d twojich/ wszystkoś poddał pod nogi jego. 8 Owce/ y woły wszystkie/ náo to y zwierzętá polne. 9 Ptástwo niebieskie/ y ryby morskie/ y cokolwiek chodźi po śćieszkách morskich. 10 PANie PANie nász/ jáko zacne jest imię twoje/ po wszystkiey źiemi!

a Matt. 21. 16.

b Job. 7. 17. Psalm 144. 3. Zyd. 2. 6.

c H. Od Bogd.

d 1 Moj. 1. 28. y 9. 2. 1 Kor. 15. 25. 27. 2.

PSALM IX.

I. Po zwyćiestwie nád Goliatem tryumfując, Boskim je sędom przypisuje. II. Ná obronę Bożą, żeby śię spuszczáli ubodzy á utrapieni upomina. III. Bogá prośi, żeby y ná potym przy nim stawał.

Przedniejszemu śpiewakowi/ ná Hálmutlábben pieśń Dawidowá.

2 Będę wysławiał PAná/ ze wszystkiego sercá mego: opowiádáć 3 będę wszystkie cudá twoje. Rozweselę śię y rozráduję śię w tobie: będę śpiewał imieniowi twemu/ o Nawyższy. 4 Ze śię obroćili nieprzyjaćiele moji ná wstecz: upádli y poginęli od oblicznośći twojey. 5 Boś ty odpráwił sąd moj/ y spráwę moję: záśiadłeś ná stolicy a Sędźia spráwiedliwy. 6 Rozgromiłeś pogány/ zátráćiłeś złośniká imię ich wygłádźiłeś ná wieki wieczne. 7 O nieprzyjaćielu! áza wykonáne są spustoszenia twoje ná wieczność? Poburzyłżeś miástá? y owszem ich sámych pámiątká zginęłá z nimi. 8 Ale PAn ná wieki trwa: zgotował stolicę swoję ná sąd. 9 On będźie sądźił okrąg źiemie b w spráwiedliwośći/ y 10 osądźi narody w práwośći. Y będźie PAn ućieczką c ubogiemu/ 11 ućieczką czásu ućisku. Y będą ufáć w tobie ktorzy znáją imię twoje: ábowiem nie opuszczasz tych PAnie ktorzy ćię szukáją. 12 Spiewajćież PAnu/ ktory mieszka ná Syonie: opowiádajćie miedzy narody spráwy jego. 13 Bo on szuka d krwie/ y ma ją w pámięći: á niezápomina wołánia utrapionych.

14 Zmiłuj śię náde mną PAnie: Obacz utrapienie moje/ od tych ktorzy mię máją w nienawiśći: ty/ co mię wyrywasz z bram śmierći. 15 Abym opowiádał wszystkie chwały twoje w bránách corki Syońskiey weselać śię w zbáwieniu twojim. 16 Zánurzeni są e pogánie w dole/ *ktory* uczynili: w śieći ktorą skryli, zástáwili/ uwięzłá nogá ich. 17 Oznájmił śię PAn/ gdy uczynił sąd, w spráwie rąk swojich śię złośnik usidlił. *Rzecz godna* rozmyślánia! Selá.

18 Niepobożni śię obrócą do piekłá: Wszyscy narodowie ktorzy zápominają Bogá. 19 Bo nie będźie ná wieki zápámiętány ubogi: oczekawánie 20 nędznych nie zginie ná wieki. Powstańże PAnie/ niech śię nie zmacnia śmiertelny człowiek: á niech narodowie osądzeni będą przed tobą. 21 PANie puść ná nie strách: áby poználi narodowie iż są ludźmi *śmiertelnymi*: Selá.

a Psalm 7. 12. Jerem. 11. 20.

b Psalm 96. 13. y 98. 13 Dźiej. 17. 31.

c Psalm 37. 39. y 46. 1. y 91. 2.

d T. Mśćiśię.

e Psalm 7. 16. y 35. 8. Przyp. 26. 23.

PSALM X.

I. *Prosi żeby go Bog nie odstępował gdy nieprzyjaciel Bogá bluźni: chcąc jáko Lew pożrzeć niewinne.* II. *Cieszy się że się PAN podejmie utrapionych á okrutniki uskromi.*

1 PAnie przeciże stoiisz z dálekáé *przecżże* się ukrywasz czásu ucisku? 2 Złośnik z hárdości prześláduje ubogiego: niechajże będą uchwyceni a w chytrych zamysłách/ ktore zámyśláją. 3 Bo się chlubi niezbożnik w požądliwościách b duße swojey: á łákomy błogosłáwi *sobie, á* drážni PAná. 4 Niepobożny dla pychy ktorą po sobie pokázuje nie pyta się *o Bogá.* c Wßystká myśl jego/ że niemáß Bogá. 5 Dárzą mu się drogi jego ná káżdy czás: dálekie są sądy twoje od niego: Sapa przeciwko wßystkim nieprzyiaciołom swym. 6 Mowi w sercu swym; Nie będę wzruszon od narodu do narodu d/ bo się *nie boję* złego. 7 Ustá jego pełne są e złorzeczeństwá/ y chytrości y zdrády: pod językiem jego uprzykrzenie y nieprawość. 8 Siedzi czyháiąc we wsiách: w skrytościách zábija niewinnego: oczy jego upátrują ubogiego. 9 Czyha w skrytym miejscu/ jáko lew w jámie swojey: dybie/ jákoby uchwycił ubogiego: ułápiwßy go/ ciągnie do sieci swojey. 10 Przypada/ przytula się/ y rzuca się mocą swoją ná wiele ubogich. 11 Mowi w sercu swym; Zápomniałci *tego* Bog: zákrył oblicze swoje/ nie ujrzy ná wieki. 12 Powstańże PANIE Boże/ podnieś rękę twoję: nie zápominajże ubogich. 13 Przeciże niezbożnik drážni Bogá/ mowiąc w sercu swym; Nie będzieß się *o tym* pytał.

14 A*Le* ty widziß ucisk / y krzywdę upátrujeß/ ábyś *im* odpłácił ręką twą: ná ciebieć się spuścił ubogi: 15 Tyś jest pomocnikiem śirotce. Potrzyj rámię niepobożnego/ y złośniká: dowiáduj się o jego niezbożności/ *áż* go nie stánie. 16 PAn *jest* Krolem g ná wieki wieczne: ále narodowie zginą z ziemie jego. 17 Zadosyći h pokornych wysłuchawáß PANie: utwirdzáß sercá ich: náchylaß ku 18 *nim* ucha twojego. i Abyś sąd uczynił i śirocie y chudzinie: áby go więcey nie trapił człowiek śmiertelny ná ziemi.

a Psalm 7. 16. y 9. 16. Przyp. 5. 22. b I. Wzłości. c Psalm 14. 1. y 53. 2. d I. Nigdy. e Rzym. 3. 14. f Psalm 94. 7. g Psalm 29. 10. y 145. 13. y 146. 9. Jerem. 10. 10. Tren. 5. 15. Dáni. 4. 31. y 6. 26. h Psalm 18. 28. y 34. 7. i 2 Moj. 22. 23. 5 Moj. 10. 18.

PSALM XI.

I. *Przymawia tym, co się z nádzieje jego naśmiewáli.* II. *Cieszy się że Bog wßytko widzi, ktory swojich doświadcża y one miłuje, á niepobożne srodze karze.*

1 Przedniejßemu śpiewakowi *Psálm* Dawidow.

W PAnu *ja* ufám: Jákoż tedy mowicie dußy mojey; Ulátuj *jáko* ptak z gory swojey. 2 Bo oto niepobożni náciągáją łuk/ przykłádáją strzałę swą ná cięciwę / áby strzeláli w ciemności ná uprzejme sercem. 3 Ale zamysły ich będą skázone: Bo spráwiedliwy/ coż uczynił?

4 PAN *jest* w kościele a świętym swojim: Stolicá PAńska *jest* ná niebie: oczy jego b upátrują: powieki jego doświadczáją synow ludzkich. 5 PAN doświadcza spráwiedliwego: ále niepobożnego / y miłujacego nieprawość/ ma w nienawiści duśá jego. 6 Wyleje jáko deßcz/ ná niepobożne / śidłá / ogień y śiárkę / c á wicher będzie cząstką kielichá ich. 7 Bo spráwiedliwy PAN/ spráwiedliwość miłuje: ná ßczerego pátrzą oczy jego.

Inni Psál. 10.

a Abák. 2. 20. b Psalm 94. 9. y 113. 6. Exá. 66. 1. Mátt. 5. 34. c I. Duch wichru.

PSALM XII.

I. *Prosi PANA, áby pobożne od ucisku, y obłudy pochlebcow záchował.* II. *Cieszy się pewnością zniszczenia niezbożnych, á pobożnych wybáwienia.* III. *Powtarza prozbę swą, o zachowánie wiernych, przeciwko bezbożnym.*

1 Przedniejßemu śpiewakowi Seminith/ pieśń Dawidowá.

2 RAtuj PANIE / boć *już* niestawá a miłośiernego / á wyginęli uprzejmi z Synow ludzkich. 3 Káżdy mowi kłamstwo z bliźnim swojim: usty pochlebnymi/ dwojákim sercem mowią.

4 NIechajże PAN wytráci wßystkie wárgi pochlebne / y język mowiący rzeczy wyniosłe. 5 Ktorzy mowią; Językiem náßym przewieciężymy/ wárgi náße zá námi są:

I. II. a Exái. 57. 1. Mich. 7. 2.

b 2 Sám. 22.31. Psalm. 18.31. y 19.9. y 119. 140. Przyp. 30. 7. c T. Pobożne.

6 Ktoż jest Pánem nászym? Dla zniszczenia ubogich / y dla wołánia nędznych teraz powstánę / mowi PAn: postáwię w bespiecznośći tego, ná ktorego śidłá stáwiáją. 7 Słowá PAńskie / słowá b czyste: jáko śrebro wypłáwione w piecu gliniánym / śiedm kroć przelewáne. 8 TY PANIE záchowaj c je: strzeż ich od rodzáju tego áż ná wieki. 9 Ze wszystkich stron niepobożni kráją / gdy wywyższeni bywáją napodlejszy miedzy Syny ludzkimi.

I. 12.

Psalm XIII.

I. *Uskarża śię, że PAn pomoc swą w utrapieniu jego, odwlacża.* II. *Prośi o wybáwienie, áby śię przećiwnicy jego nie chełpili: PANA zá to chwalić obiecuje.*

1 Przedniejszemu śpiewakowi pieśń Dawidowá.

2 DOkądże PAnie? Zápomnisz że mię ná wieki? dokądże ukrywáć będźiesz oblicża twego przedemną? 3 Dokądże śię będę rádźił w duszy swojey? *á* trapił w sercu mojim przez *cáły* dźień? Dokądże śię będźie wywyższał nieprzyjaćiel moj nádemną? 4 Wejrzyjże / wysłuchaj mię PAnie Boże moj / oświeć oczy me: bym snadź nie zásnął w śmierći. 5 By snádź nie rzekł nieprzyjaćiel moj; Przemogłem go: *á* żeby śię nieprzyjaćiele moji nie rádowáli / gdybym śię záchwiał. 6 Ale ja w miłośierdźiu twojim ufam: Rozráduje śię serce moje w zbáwieniu twojim: będę śpiewał PAnu / że mi dał wiele dobrego.

I. 13.

Psalm XIV.

I. *Szaleństwo, y złość Synom ludzkim przypisawszy, Bożym doświadczeniem tego potwirdza.* II. *Złym strách y pohánbienie: A dobrym wybáwienie obiecuje.*

1 Przedniejszemu śpiewakowi Psálm Dawidow.

a Psalm. 10. 4. y 53. 2.

2 GŁupi rzekł a w sercu swojm; Niemász Bogá: Popsowáli śię obrzydliwymi śię stáli w zabáwach swojich: nie mász ktoby czynił dobrze. 3 PAn z niebios pojrzał ná Syny ludzkie / áby obaczył byliby b kto rozumny / y szukájący Bogá. 4 *Aleć* wszyscy odstąpili / jednáko c śię nie użytecznymi stáli: nie mász ktoby czynił dobrze / nie mász y jednego. 5 A Zaż niewiedzą wszyscy czynićiele nieprawośći / że pożyrája lud moj *jáko wiac* chleb jedzą? *ále* PAná nie wzywája. 6 TAm śię bárzo ulękną / gdyż BOG jest przy narodźie spráwiedliwego. 7 HAńbićie ráde ubogiego: ále PAn jest nádźieją jego. 8 Ktoż da z Syonu wybáwienie Izráelowi? Gdy záśię wyprowádźi PAn z więźienia lud swoj / rozráduje śię Jákob / á Izráel śię rozweseli.

b Rzym. 3. 10. c H. Prześmierdli.

I. 14.

Psalm XV.

Prawdźiwych członkow, pielgrzymującego y tryumfującego Kośćiołá Bożego, cnoty y własnośći opisawszy: Trwáłość im wieczną obiecuje.

1 Pieśń Dawidowá.

a Psalm. 24. 4. Ezái. 33.15. b 3 Moj. 19. 6. Efez. 4. 25. c 2 Moj. 22.25. 3 Moj. 25.36. 5 Moj. 23.19. d Ján. 13.17.

PAnie / ktoż będźie przebywał w przybytku twojim? Ktoż będźie mieszkał ná świętey gorze twojey? 2 *Ten* ktory a chodźi w niewinnośći / y czyni spráwiedliwość: á mowi prawdę w sercu swojim. 3 Ktory nie odmawia b językiem swojim: nic złego nieczyni bliźniemu swemu: áni zelżywośći kłádźie ná bliźniego swego. 4 Przed ktorego oczymá wzgárdzony jest niezbożnik: ále *te* ktorzy śię boją PAná ma w uczćiwośći: ktory choć przyśięże z szkodą swoją / nie odmienia. 5 Ktory pieniędzy swych c nie dawá ná lichwę: y dárow przećiwko niewinnym nieprzyjmuje. Kto to d czyni / niezáchwieje śię ná wieki.

I. 15.

Psalm XVI.

I. *Prośi Dawid żeby go Bog záchował: Gdyż on w nim dufa.* II. *Upewnia śię o Przytomnośći Bożey, o zmartwychwstaniu swojim y o otrzymániu żywotá wiecznego.*

1 Złota pieśń Dawidowá.

2 STrzeż mię o Boże / bo w tobie ufam. Rzecz *duszo mojá* Pánu: Tyś PAn *moj*, á dobroć mojá nic ći nie pomoże:

3 ALe świętym/ ktorzy są ná źiemi y zacnym/ w ktorych wszystko kochánie moje.

4 ROzmnożą się boleśći tych/ ktorzy śię zá cudzym *Bogiem* a kwápią: nie ukuszę ze krwie mokrych ofiar ich/ áni wezmę imion ich w ustá moje.

5 PAn *jest* cząstká b dźiedźictwá mego / y kielichá mego: ty zátrzymawasz los moj. 6 ☙ Sznury mi przypádły ná *miejscách* wesołych: á dźiedźictwo wdźięczne *przyszło* ná mię.

7 BĘdę błogosławił PAná/ ktory mi dał rádę: *Gdyż* y w nocy ćwiczą mię nerki moje.

8 STawiałem PANA záwsze c przed oczymá swymi: á iż on jest po práwicy mojey / nie będę wzruszony. 9 ☙ Przetoż uweseliło śię serce moje / á rozrádowáłá śię chwałá mojá: Do tego / ćiáło moje mieszkáć będźie bespiecznie. 10 ☙ Bo nie d zostáwisz duszę mojey w grobie / áni dopuśćisz e świętemu twemu oglądáć skáżenia. 11 ☙ Oznájmisz mi drogę żywotá: Obfitość wesela jest przed obliczem twojim: roskoszy po práwicy twojey áż ná wieki.

PSALM XVII.

I. *Bogá prośi o rátunek przećiw Saulowi y pomocnikom jego.* II. *Przedkłada mu wiárę, szczerość, niewinność, y ufność swoję wnim.*

Modlitwá Dawidowá.

1 WYsłuchaj PAnie spráwiedliwość *moję*; miej wzgląd ná wołánie moje: przyjmi w uszy modlitwę moję/ ktorą czynię usty nie obłudnymi. 2 ☙ Od oblicznośći twojey/ sąd moj niech wynidźie: oczy twoje niech pátrzą ná uprzejmość. 3 ☙ Doświadczyłeś a serca mego / náwiedźiłeś *je* w nocy: doświadczyłeś mię ogniem / áleś nic nie ználazł: myśli *moje*, nie uprzedzáją ust mojich. 4 ☙ Co śię tknie spraw ludzkich/ według słowá ust twojich: chroniłem śię drogi okrutniká. 5 ☙ Zátrzymawaj kroki moje ná drogách twych: áby śię nie chwiały nogi moje. 6 ☙ Ja ćię wzywam/ bo mię wysłuchawasz Boże: nákłoń uchá twego ku mnie / wysłuchaj słowá moje.

7 ☙ Okaż miłośierdźie twoje ty/ ktory ochraniasz dufájących w tobie / od tych / ktorzy powstawáją przećiwko práwicy twojey. 8 ☙ Strzeż mię jáko b źrzenice oká: pod ćieniem c skrzydeł twojich ukryj mię: 9 ☙ Przed twarzą niepobożnych ktorzy mię niszczą *przed* nieprzyjaćioły duszę mojey / ktorzy mię ogárneli. 10 ☙ Tukiem swojim okryli śię: hárdźie mowią usty swymi. 11 ☙ Gdźiekolwiek idźiemy obtoczyli nas: oczy swe násádźili/ áby nas potráćili ku źiemi. 12 ☙ Káżdy z nich podobien jest lwowi prágnącemu łupu/ y lwięćiu śiedzącemu w jámie. 13 ☙ Powstańże Pánie/ uprzedź twarz jego/ potráć go: wyrwij duszę moję od niezbożnego mieczem twojim. ☙ 14 *Wyrwij mię* od ludźi ręką twoją o PAnie: od ludźi tego świátá; ktorych dźiał jest w tym żywoćie/ á ktorych brzuch z spiżárnie twojey nápełniasz / z kąd násyceni bywáją / *y* Synowie ich: á zostawiáją ostátki swoje dźiećiom swojim. 15 ☙ *Ale* ja w spráwiedliwośći oglądam oblicze twoje: Gdy śię ocucę násycony będę obrázem *oblicznośći* twojey.

PSALM XVIII.

I. *Wystawia Bogá że nieprzyjaćioły jego poráźił, y krolestwo mu spokojne przywroćił.* II. *Opisuje pomoc Bożą, y z niebespieczeństwá wyważenie.* III. *Niewinność swą pokazawszy, dobre łáską y obroną PAńską ćieszy: złym zaśię kaźnią przegraża.*

1 Przedniejszemu śpiewakowi *pieśń* Dawidá sługi PAńskiego / ktory mowił do PAná słowá tey pieśni/ onego dniá gdy go PAN wyrwał z rąk wszystkich nieprzyjaćiel jego/ y z ręki a Saulowey / y rzekł:

2 ROzmiłuję śię ćiebie PAnie / mocy mojá. 3 ☙ Pán opoká mojá twirdzá mojá/ y wybáwićielem mojim: Bog moj skáłá mojá/ w nim będę b ufał: tarczá mojá / y rog zbáwienia mego / ućieczká c mojá. ☙ 4 Wzywałem PAná chwalebnego / á od nieprzyjaćioł mojich byłem wybáwiony.

5 OGárnęły mię były boleśći d śmierći / á potoki niepobożnych

zátrwo=

a H. *Posáżo obcego Bogá.* b *Psalm.* 73.26. *Tren.* 3.24. c *Dźiej* 2.25. d *Dźiej.* 2.31. y 13.35 e H. *Miłośiernemu.* I. 16. a *Psalm.* 7.10. *Przyp.* 17.3.

b 5 *Moj.* 32.10. *Zách.* 2.8. c *Rut.* 2.12. *Psalm.* 91.4. I. 17. a 2 *Sám.* 22.1. b *Zyd.* 2.13. c H. *wysoki zamek.* d *Psalm.* 116.3.

6 zátrwożyły mię. ♣ Boleśći grobu ogárnęły mię były / záchwyćiły mię 7 śidłá śmierći. ♣ W utrapieniu mojim wzywałem PAná / y wołałem do Bogá mego : wysłuchał z kośćiołá e swego głos moj / á wołánie moje przed oblicznośćią jego przyszło do uszu jego.

8 TEdy śię źiemiá wzruszyłá y zádrżáłá : á fundámenty gor zátrząsnęły śię / y wzruszyły śię od 9 gniewu jego. ♣ Wystepował dym z nozdrz jego / y ogień pożyrájący z ust jego: węgle śię rozpaliło od nie- 10 go. ♣ Náklonił niebios / y zstąpił: á ćiemność *byłá* pod nogámi jego. 11 ♣ A wśiadszy ná Cherubá latał: latał ná skrzydłách f wiátrowych. ♣ 12 Uczynił sobie z ćiemnośći g ukryćie / około śiebie namiot swoj z ćiemnych wod / y z gęstych obłokow. 13 ♣ Od blásku przed nim / rozeszły śię obłoki jego / grad y węgle ogniste. ♣ 14 Y zágrzmiał ná niebie PAn / á Nawyższy wydał głos swoj / grad y wę- 15 gle ogniste. ♣ Wypuśćił strzały h swe / y rozproszył je : á błyskáwicámi 16 gęstymi rozgromił je. ♣ Y okazáły śię głębokośći wod / á odkryte są grunty świátá ná fukánie twoje PANie : y ná tchnienie wiátru nozdrz twojich.

17 POsławszy z wysokośći záchwyćił i mię : wyćiągnął mię z wod 18 wielkich. ♣ Wyrwał mię od mocnego nieprzyjaćielá mego / y od tych ktorzy mię mieli w nienawiśći / choć 19 byli mocniejszymi nád mię. ♣ Uprzedźili mię byli w dźień utrapienia mego: ále PAn był podporą k moją.

20 WYwiodł mię ná przestrzeństwo : wyrwał mię / iż mię umi- 21 łował. ♣ Nádgrodźił mi PAn według spráwiedliwośći mojey : według czystośći rąk mojich oddał mi.

22 ♣ Bom strzegł drog Páńskich / ánim odstąpił niezbożnie od Bogá mego. ♣ 23 Bom miał wszystkie sądy jego przed oczymá mymi ; á ustaw jego nie od- 24 rzucałem od śiebie. ♣ Owszem byłem szczerym przed nim / á strzegłem śię 25 od nieprawośći mojey. ♣ Przetoż oddał mi PAn według spráwiedliwośći mojey ; według czystośći rąk mojich / *ktora byłá* przed oczymá je-

26 go. ♣ *Ty Pánie* z miłośiernym l miłośiernie śię obchodźiesz : á z mężem szczerym / szczerze sobie postąpisz. 27 ♣ Z uprzyjmym uprzyjmie śię obchodźiesz: á z przewrotnym przewro- 28 tnie sobie postąpisz. ♣ Abowiem ty lud utrapiony wybawisz / á oczy wyniosłe m poniżysz.

29 TY záiiste rozświećisz pochodnią moję : PAn Bog moj oświe- 30 ći ćiemnośći moje. ♣ Gdyż z tobą przebiłem śię przez wojsko : á z Bogiem mojim przeskoczyłem mur. ♣ 31 Drogá Boża doskonáła n *jest*: słowo PAńskie jest o ogniem wypłáwione : tarczą jest wszystkich ktorzy 32 w nim ufáją. ♣ Bo ktoż jest p Bog / oprocz PAná ? á kto opoká / oprocz 33 Bogá nászego? ♣ *On jest* Bogiem ktory mię opásuje mocą: á czyni pro- 34 stą drogę moję. ♣ Krzepi q nogi moje jáko jelenie : á ná wysokich miej- 35 scách mojich stawia mię. ♣ Ćwiczy ręce moje do boju : ták / iż kruszę łuk miedźiány rámionámi swymi.

36 DAłeś mi tez tarcz zbáwienia twego : á práwicá twojá podpieráłá mię / y dobrotliwość twojá 37 uwielmożyłá mię. ♣ Rozszyrzyłeś kroki moje podemną : ták / że śię nie 38 záchwiały goleni moje. ♣ Goniłem nieprzyjaćioły moje / á dośćignąłem ich : y nie wroćiłem śię áżem 39 je wytráćił. ♣ Poráźiłem je ták / iż nie mogli powstáć: upádli pod no- 40 gi moje. ♣ Tyś mię opásał mocą ku bitwie : powstawájące przećiwko 41 mnie / obáliłeś pod mię. ♣ Podałeś mi tył nieprzyjaćioł mojich / ábym te ktorzy mię nienawidzą wykorze- 42 nił. ♣ Wołáli / ále nie *był* ktoby je wybawił : do PAná / ále ich niewy- 43 słuchał. ♣ Y potárłem je / jáko proch od wiátru : jáko błoto ná ulicách / podeptałem je.

44 WYrwałeś mię od zwad ludzkich / á postáwiłeś mię głową narodom : lud ktoregom nie znał 45 służył mi. ♣ Skoro usłyszeli / byli mi posłuszni: cudzoźiemcy / obłudnie mi 46 śię r poddawáli. ♣ Cudzoźiemcy opádli / á drżeli w zámknieniách swo- 47 jich. ♣ Żywie PAn / błogosłáwiona opoká mojá : przetoż niech będźie wywyższony Bog zbáwienia mego.

e *Psalm.* 3. 5. y 118. 5 y 120. 1 *Tren.* 3. 56.
f *Psalm.* 104. 3.
g *Psalm.* 97. 2.
h *Abák.* 3. 4.
i *Psalm.* 57. 4.
k *Psalm.* 91. 9.
l 2 *Sám.* 22. 26. *Mátt.* 5. 7.
m *Ezái.* 2. 11. 1 *Piotr* 5. 5.
n 5 *Moj* 32. 4. *Dáni.* 4. 34. *Objáw.* 15. 3.
o 2 *Sám.* 22. 31. *Psalm.* 12. 7. y 119. 140. *Przyp.* 30. 5.
p 5 *Moj* 32. 39. 1 *Sám.* 2. 2. *Psalm.* 86. 8. *Ezái.* 45. 5.
q *H. Rowna.*
r *A. Kłamali mno. Jez.* 9. 24.

48 ✤ Bog jest ktory mi zleca pomsty/ y 49 podbija mi narody. ✤ *Tyś* wybáwiciel moj od nieprzyjacioł mojich: Tyś mię nád powstawájące przećiwko mnie wywyzszył: od mężá drapieżnego wyrwałeś mię. 50 ✤ Przetoż ćię PAnie będę wyznawał miedzy narody: á będę śpiewał Imieniowi 51 twemu. ✤ Boś zacnie wybáwił Królá swego: á czyniś miłośierdźie pomázáńcowi swemu Dawidowi/ y naśieniu jego/ áż ná wieki.

PSALM XIX.

I. *Moc y mądrość Boską wszystkiemu świátu jáwno być pokázuje: z porządku y obrotow niebieskich, y wypuszczánia głosu Ewángeliey ná wszystkie kráje świátá.* II. *PAnu śię modli o grzechow tájnych odpuszczenie.*

1 Przedniejszemu śpiewakowi Psálm Dawidow.

2 NJebiosá opowiádáją chwałę Bożą: á dźiełó rąk jego Rozpostárćie oznájmuje. 3 ✤ Dźień dniowi podawa słowo: á noc nocy pokázuje umiejętność. 4 ✤ Niemász języká áni mowy/ a gdźieby głosu ich słycháć nie było. 5 ✤ Ná wszystkę źiemię wyszedł b porządek ich: á ná kończyny okręgu źiemie słowá ich: słońcu ná nich namiot wystáwił. 6 ✤ A to jáko oblubieniec wychodźi z łożnice swojey: ráduje śię jáko obrzym/ ktory ma bieżeć w drogę. 7 ✤ Wychodźi od kończyn niebios: á obchodźi je áż do kończyn ich: á niemász nic/ coby śię mogło ukryć przed gorącem jego.

8 ZAkon PAński jest doskonáły / c náwrácájący duszę: świádectwo Páńskie wierne/ dawájące mądrość niezmiejętnemu. 9 ✤ Przykazánia Páńskie *są* práwe / uweselájące serce: Przykázánie PAńskie czyste/ oświecájące oczy. 10 ✤ Bojaźń PAńska czysta / trwájąca ná wieki: sądy PAńskie są prawdźiwe/ á przytym y spráwiedliwe. 11 ✤ Pożądliwsze d nád złoto / y nád wiele nawybornieyszego złotá: y słodsze nád miod *y nád* 12 plastr miodowy. ✤ Sługá też twoj bywa oświecony przez nie: A kto ich przestrzega / odnośi zapłátę wielką.

13 ALe występki ktoż zrozumie? Od tájemnych *wystąpkow* oczyść 14 mię. ✤ Y od swowolnych záchoway sługę twego / áby nie pánowáły nádemną: tedy doskonáłym będę / á będę oczyśćiony od przestępstwá 15 wielkiego. ✤ Niechże będą przyjemne słowá ust mojich / y rozmyślánie sercá mego przed obliczem twojim: PANie skáło mojá / y Odkupićielu moj.

PSALM XX.

Lud Izráelski krolowi swemu, ná nieprzyjaciela idącemu, zwyćięstwá od Bogá winszuje: Pewnie wierząc, że jego práwicá Królá ich obroni á nieprzyjacioły, swey śile ufájące, porázi.

1 Przedniejszemu śpiewakowi Psálm Dawidow.

2 NJechćie PAN wysłucha w dźień utrapienia: niech ćię wywyższy imię Bogá Jákobowego. 3 ✤ Niechći ześle rátunek z świątnice/ á 4 z Syonu niech ćię podeprze. ✤ Niech wspomni ná wszystkie ofiáry twoje: á cáłopalenia twoje niech w popioł 5 obroći. Selá. ✤ Niechći da *wszystko*, według sercá twego: á wszelką rádę 6 twoję niech wypełni. ✤ Rozweselimy śię w wybáwieniu twojim / á w Imieniu Bogá nászego chorągiew podnieśiemy. ✤ Niech wypełni PAn wszystkie prozby twoje.

7 TEraźeśmy poználi / iż PAN wybáwił pomázáńcá swego: á iż go wysłuchał z niebá swego świętego / przez zbáwienną moc 8 práwice swojey. ✤ Jedni w woźiech/ á drudzy w koniech *ufáją*: Ale my ná Jmię Páná Bogá nászego wspo9minamy. ✤ Oni polegli y upadli: á myśmy powstáli/ y ostojimy śię.

10 PAnie *ty nas* záchoway. A Krol nas niech wysłucha w dźień wołánia nászego.

PSALM XXI.

I. *Izráelczycy dźiękują, Bogu zá zwyćięstwá, y zá inne błogosłáwieństwá, ktore Dawidowi dawał: wychwalájąc wiárę, y ufność jego w PAnu.* II. *Chlubią śię nádźieją o zgládzeniu nieprzyjaćioł.* III. *Proszą PAná o dálszy rátunek, wdźięczność obiecując.*

1 Przedniejszemu śpiewakowi pieśń Dawidowá.

Pánie

Margin notes: s Rzym 15. 9. — I. 18. — a T. Ludu ábo narodu. — b Rzym 10.18. — c Psalm. 12. 7. y 18. 31 y 119. 140. — d Psalm. 119. 72 Przyp. 8. 11. — e Psalm. 119. 103. — I. 19. — a 2 Krol. 19. 22. — I. 20.

2 PAnie w mocy twojey ráduje śie Krol: á w zbáwieniu twojim/ 3 wielce śie weseli. Dałeś mu żądość sercá jego: á proźby ust jego nie od- 4 mowiłeś mu: Selá. Abowiemeś go uprzedźił błogosłáwieństwy hojny- mi: włożyłeś ná głowę jego koronę 5 ze złotá szczerego. Prośił ćie o ży- wot: á dałeś mu przedłużenie dni ná 6 wieki wiekow. Wielka jest chwa- łá jego w zbáwieniu twojim: chwa- łę y zacnośćią przyodźiałeś go. 7 Boś go wystáwił ná rozmájite błogosłáwienstwo/ áż ná wieki: rozwe- seliłeś go weselem oblicza twego. 8 Gdyż Krol nádźieję ma w PAnu: á z miłośierdźia Naywyższego nie bę- dźie poruszony.

9 NAjdźie ręká twojá wszystkie nie- przyjáćioły twoje: práwicá twojá dośięże *wszystkich*, co ćię w 10 nienawiśći máją. Uczynisz je jáko piec ognisty czásu gniewu twego: PAn w popędliwośći swojey wy- 11 tráći je/ á ogień je pożrze. Plemię ich z źiemie wygubisz/ á naśienie 12 ich z Synow ludzkich. Abowiem czynili ná twoje złe: zmyślali rádę 13 *ktorey dowieść* nie mogli. Przetoż wystáwisz je zá cel: ćięćiwę twą wyćiągniesz przećiwko twarzy ich.

14 POdnieśże śie PAnie w mocy twojey: tedy będźiemy śpie- wáć/ y wysławiáć możność twoję.

Psalm XXII.

I. 21.

I. *Wystawia nam Prorok w osobie swey Syná Bożego, w mękách krzyżowych, Ojcu śie modlącego: Opisując jego dufność, usczypki nieprzyjáćielskie, utrapienia y krzywdy.* II. *Krolestwo jego wystawia, ktorego dobr wszystkie narody záżywájąc, Bogu do posług obowiązáć śię miáły.*

1 Przedniejszemu śpiewakowi ná czás poránny Psálm Dawidow.

a] *Mátt.* 27.46. *Márk.* 15.34.

2 BOże moj a Boże moj czemuś mię opuśćił? oddaliłeś śie od wybáwienia mego: od słow ryku mo- 3 jego! Boże moj wołam we dnie/ á nie ozywasz mi śie! y w nocy/ á nie 4 mogę śie uspokojić! Aleś ty Swię- ty/ mieszkájący w chwałách Iz- 5 ráelskich. W tobie nádźieję mieli Ojcowie nászy: nádźieję mieli/ á wy- 6 báwiłeś je. Do ćiebie wołáli/ á wy- báwieni są: w tobie nádźieję b mie- 7 li/ á nie byli pohańbieni. Alem ja robak/ á nie człowiek: pośmiewisko ludzkie/ y wzgárdá pospolstwá. 8 Wszyscy ktorzy mię widzą szydzą c ze mnie: wykrzywiáją gębę: chwieją 9 głową/ *mowiąc:* Zpuśćił śie ná d PAná; niechże go wyrwie: Niech go wybáwi/ ponieważ śie w nim kocha.

b *Psalm.* 25. 3. 31. 2. *Ezái.* 49. 23. *Rzym.* 9. 33. c *Mátt.* 27. 39. d *Mátt.* 27. 43.

10 ALeś ty jest/ ktoryś mię wywiodł e z żywotá/ czyniąc mi dobrą nádźieję jeszcze u pierśi mátki mo- 11 jey. Ná tobie zpolegam od náro- dzenia swego: z żywotá mátki mo- 12 jey tyś Bogiem mojim. Nie oddá- layże śie odemnie: ábowiem utrá- pienie bliskie jest: á niemász ktoby 13 rátował. Obtoczyło mię mnostwo ćielcow: bycy z Bázán f oblegli mię. 14 Otworzyli ná mię gębę swą/ jáko 15 lew szarpájący y ryczący. Rozpły- nąłem śie jáko wodá/ á rozstąpiły śie wszystkie kośći moje: stáło śie serce moje jáko wosk/ zstopniáło w 16 pośrzod wnętrznośći mojich. Wy- schłá jáko skorupá moc mojá: á język moj przyschł do podniebniá mego: náwet w prochu śmierći położy- 17 łeś mię. Abowiem psi mię obsko- czyli: gromádá złośnikow obległá mię: przebodli g ręce moje/ y nogi 18 moje. Zliczyłbym wszystkie kośći moje: lecz oni ná mię pátrząc/ przy- 19 pátrują mi śie. Rozdźielili h o- dźienie moje miedzy śię/ á o száty 20 moje los miotáli. Ale ty PAnie/ nie oddalaj śie: mocy mojá ná rá- 21 tunek moj pośpiesz. Wyrwi od mie- czá duszę moję: z mocy pśiey jedyna- 22 czkę moję. Wybaw mię z pászczę- ki lwiey/ á od rogow jednorożcowych wyzwol mię.

e *Psalm.* 71. 6 f 5 *Moj.* 32. 14. g *Mátt.* 27. 35. *Márk.* 15. 24. *Luk.* 23. 33. *Jan.* 19. 23. h *Luk.* 23. 34. *Jan.* 19. 24.

23 TEdy opowiem i Imię twoje brá- ćij mey: w pośrzod zgromádze- 24 nia chwalić ćię będę: *Mowiąc;* Kto- rzy śie bojićie PAná/ chwalćie go: wszystko potomstwo Jákobowe wy- sławiajćie go: á niech śie go boji 25 wszystko naśienie Izráelskie. Abo- wiem nie wzgárdźił/ áni śie odwro- ćił od utrapienia ubogiego; áni

i *Zyd.* 2. 12.

skrył od niego oblicza swego: owszem gdy do niego wołał/wysłuchał go. ♣ 26 O tobie chwałá k mojá w zgromádzeniu wielkim: śluby moje oddam przed tymi/ ktorzy śie ćiebie boją. 27 ♣ Będą jeść ubodzy/ y násycą śie: chwalić będą PAná/ ktorzy go szukáją: serce wásze żyć będźie ná wieki. 28 ♣ Wspomnią l y náwrocą śie do PAná/ wszystkie gránice źiemie: y kłániáć śie będą przed oblicżem twojim wszystkie pokolenia narodow. 29 ♣ Abowiem PAńskie *jest* krolestwo/ á on pánuje nád narody. 30 ♣ Wszyscy m bogáci źiemie będą jeść/ y upádáć *przed nim*: przed oblicznośćią jego kłániáć śie będą wszyscy zstępujący w proch/ y *ktorzy* duszę swey żywo záchowáć niemogą. 31 ♣ Naśienie ich służyć mu będźie/ á będźie przypiśáne PAnu/ w káżdym wieku. 32 ♣ Zbieżą śie/ á będą opowiádáli spráwiedliwość jego (narodowi ktory z nich wynidźie) iż *ją on* wykonał.

k Psalm. 35.18. y 68.27

l Psalm 2.8. y 72.11 y 86.9. Ezai. 60.14.

m H. Tłuśći

I. 22.

Psalm XXIII.

I. W podobieństwie dobrego Pásterzá, rząd, opátrzność, y dobroć Bożą przećiwko sobie, Dawid wysławia. II. Ufa że tákowey łáski ná wieki záżywáć będźie.

Psálm Dawidow.

1 PAN jest Pásterzem a mojim: ná niczym mi nie zejdźie. 2 ♣ Ná pastwách źielonych postáwił mię: á do wod ćichych prowádźi mię. 3 ♣ Duszę moję pośila: prowádźi mię śćieszkámi spráwiedliwośći/ dla imienia swego. 4 ♣ Choćbym też b chodźił w dolinie ćienia śmierći/ nie będę śię bał złego: ábowiemeś ty c ze mną: laská twojá/ y kij twoj/ te mię ćieszą. 5 ♣ Przed obliczem mojim gotujesz stoł przećiwko nieprzyjaćiołom mojim: pomázałeś Olejkiem głowę moję/ kubek moj jest opływájący. 6 NAd to/ dobrodźiejstwo y miłośierdźie twe pojdą zá mną/ po wszystkie dni żywotá mego: á będę mieszkał w domu PAńskim ná długie czásy.

a Ezai. 40.11. Jerem 23. 4. Ezech 34.23. Jan. 10.11. 1 Piotr 2. 25.

b Psalm 3. 4. y 118. 6.

c Rzym 8. 31.

I. 23.

Psalm XXIV.

I. Jáko cáły świat PAńską włąnośćią jest, ták osobliwie ći należą do krolestwá jego, ktorzy go w niewinnośći żywotá náśládują. II. Monárchy upomina żeby krolestwu PAná Chrystusowemu w sobie y w dźierżáwách swych miejsce dáli.

Psálm Dawidow.

1 PAńska jest a źiemiá/ y nápełnienie jey: okrąg źiemie / y ktorzy mieszkáją ná nim. 2 ♣ Bo on ná morzu ugruntował b ją: á ná rzekách utwirdźił ją. 3 KToż wstąpi c ná gorę PAńską? á kto stánie ná miejscu świętym jego? 4 ♣ *Człowiek* niewinnych rąk / y czystego sercá: ktory nieskłania ku márnośći duszę swey / á nie przysięga zdrádliwie. 5 ♣ Ten weźmie błogosłáwieństwo od PAná: y spráwiedliwość od Bogá zbáwićielá swego. 6 ♣ Tenći jest narod szukájących go: szukájących oblicza twego/ *Boże* Jákobow: Selá. 7 POdnieśćież o bramy d wierzchy wásze! podnieśćie śię wy bramy wieczne/ áby wszedł Krol chwały. ♣ 8 Ktoryż to jest Krol chwały? PAN mocny y możny/ PAN mocny w boju. 9 ♣ Podnieśćież o bramy wierzchy wásze! podnieśćie śię wy bramy wieczne/ áby wszedł Krol chwały. ♣ 10 Ktoryż to jest Krol chwały? PAN Zastępow: tenći *jest* Krol chwały: Selá.

a 2 Moj. 19. 5. 3 Moj. 10.14. Job. 41. 2. Psalm 50.12. 1 Kor. 10. 26

b Job. 26. 7. y 38. 6. Psalm 104.5. y 136.6

c Psalm. 15. 2. Ezai. 33.14.

d H. głowy.

Psalm XXV.

I. 24.

I. Prośi PAná, żeby mu drogę prawdy pokazał, grzechy młodośći, y inne wszystkie odpuśćił, w przymierze przyjął, ubłogosłáwił, y w káżdey potrzebie nie odstępował. II Wybáwienia ze wszelákich ućiskow Ludowi Bożemu życzy.

Psálm Dawidow.

1 DO ćiebie Pánie duszę moję podnoszę. 2 ♣ Boże moj w tobie a ufam: niech nie będę záwstydzony/ niech śię nie weselą nieprzyjaćiele moji ze mnie. 3 ♣ A ták wszyscy/ ktorzy oczekawáją ćiebie / nie będą záwstydzeni: záwstydzeni będą bez przyczyny niepráwość czyniący. 4 ♣ Pánie daj mi b poznáć drogi twe: śćieżek twojich náucz mię. 5 ♣ Daj ábym chodźił w prawdźie twojey / y naucz mię: boś ty jest Bog zbáwienia

a Psalm 22. 6. y 31.2. y 34.6

b Psalm 27. 11 y 86.11 y 119.

mego: ćiebie oczekawam dnia káżdego. 6 ✠ Wspomni ná litośći twoje PAnie / y ná miłośierdźia twoje / 7 ktore sa od c wieku. ✠ Grzechow młodośći mojey / y przestępstw mojich nie racz pámiętáć: według miłośierdźia twego wspomni ná mie/dla dobroći twojey PAnie.

8 Dobry y práwy jest PAn: przetoż drogi náucza grzesznikow. 9 ✠ Poprowádźi ciche w sadźie: á náuczy pokornych drogi swojey. 10 ✠ Wszystkie śćieżki PAńskie sa miłośierdźie y prawdá / tym / ktorzy strzega przymierza jego / y świádectwá jego. 11 ✠ PAnie/dla imienia twego/ odpuść nieprawość moje / bo wielka jest. 12 ✠ Jestże człowiek co śię boji PAná? Náuczy go drogi / ktoraby miał obráć. 13 ✠ Duszá jego w dobrym przemieszkawáć będźie / á naśienie jego odźiedźiczy źiemię. 14 ✠ Tájemnicá Páńska objáwioná jest tym/ ktorzy śię go boja / á przymierze swoje oznájmuje im: 15 Oczy moje ustáwicznie pátrza ná PAná: ábowiem on wywodźi z śieći nogi moje.

16 Wejrzyjże ná mie / á zmiłuj śię nádemna: bom jest nędzny y 17 opuszczony. ✠ Utrapienia sercá mego rozmnożyły śię: z ućiskow mojich wywiedź mie. 18 ✠ Obaczże udręczenie moje / y prace moje: á odpuść 19 wszystkie grzechy moje. ✠ Obacz nieprzyjaćioły moje / jáko śię rozmnożyli: á máją mie niesłusznie d w nienawiśći. 20 ✠ Strzeż duszę mojey/ á wyrwi mie/ábym nie był pohańbiony: bo w tobie nádźieję mam. 21 ✠ Niewinność y szczerość niech mie strzega: 22 bom ná ćię oczekawał ✠ O Boże / wybawże Izráelá ze wszystkich ućiskow jego.

PSALM XXVI.

I. Ukrzywdzony od złośliwych ludźi, puszcza spráwy swe ná rozsądek y doświadczenie PAńskie. II. Zeby nie był policzony miedzy złymi, Bogá prośi.

Psalm Dawidow.

1 Sadź mie PAnie: Boć ja w niewinnośći mojey chodzę: á w PAnu ufájac / nie záchwieję śię. 2 Zprobuj mie PAnie/y doświadcz mie: wypław a ogniem nerki a moje y serce moje. 3 ✠ Abowiem miłośierdźie twoje jest przed oczyma mojimi: á będę chodźił w prawdźie 4 twojey. ✠ Nie záśiadałem z ludźmi b kłamliwymi: á z obłudnikámi nie 5 kumałem śię. ✠ Nienawidźiałem zgromádzenia złośnikow: á z niepobożnymi nie záśiadałem. 6 ✠ Umyjęm w niewinnośći ręce moje: á obchodźę wokoło Ołtarz twoj PAnie. 7 ✠ Abym ći wydawał chwałę głośną: á opowiádał wszystkie cudá 8 twoje. ✠ Pánie/umiłowałem mieszkánie domu twego / y miejsce przybytku chwały twojey.

9 Nie zágárniajże z grzesznikámi duszę mojey: ány z mężámi 10 krwawymi/ żywotá mojego. ✠ W ktorych ręku jest przewrotność: á 11 práwicá ich pełna podárkow. ✠ Ale ja w niewinnośći mojey chodzę: odkupże mie / á zmiłuj śię náde mna.

12 Nogá mojá stánęłá ná rowninie: w zgromádzeniách będę błogosłáwił PAná.

PSALM XXVII.

I. Pokázuje że poki go Bog strzeże / a nieprzyjaciel mu strászny nie będźie. II. Społecznośći świętych żąda. III. Pomoc PAná czekájacym obiecuje.

Psalm Dawidow.

1 PAn jest a świátłośćia moja / y zbáwieniem mojim/ kogoż śię bać będę? PAn jest mocą żywotá mego / kogoż śię mam lękáć? 2 ✠ Gdy śię zbiora przećiwko mnie złośnicy / áby pożárli ćiáło moje: Przećiwnicy moji / y nieprzyjaćiele moji/ sámi śię potknęli y upádli. 3 ✠ Przetoż choćby wojsko przećiwko mnie c stánęło / nie ulęknie śię serce moje: choćby powstáłá przećiwko mnie wojná / przećię ja w tym ufam.

4 Jednem rzecz prośił Páná / y tey szukáć będę / ábym mieszkał d w domu PAńskim / po wszystkie dni żywotá mego: á żebym ogladał wdźięczność PAńską / y dowiádował śię w kośćiele jego. 5 ✠ Bo mie skryje w dźień zły e w przybytku swojim: záchowa mie w skrytośći namiotu swego / á ná skále wywyższy mie. ✠ A ták wywyższona będźie

Margin: c Psalm 103. 17 y 106. 1 y 107. 1 y 136. 1. Jerem. 33. 11. — d Jan. 15. 25. — I. 25. — a Psalm 7. 10. — b Job. 31. 5. — I. 26. — a Miche. 7. 8. — b Psalm 118. 6. — c Psalm 3. 7. — d Psalm 23. 6. — e Psalm. 22. 7. Psalm. 91. 3.

dźie głowá mojá/ nád nieprzyjaćioły mojimi/ ktorzy są około mnie : y bedę ofiárowáł w przybytku jego ofiáry wykrzykánia : bedę śpiewał y chwały wzdawał PAnu.

7 WYsłuchaj PAnie głos moj *kiedy* wołam: á zmiłuj śię náde mną/ y wysłuchaj mię. 8 O tobie przemyślawa serce moje/ *ktorys rzekł*: Szukajćie twarzy mojey. Przetoż twarzy twojey PAnie szukáć bedę. 9 Nie ukrywajże twarzy twojey przede mną/ áni odrzucaj w gniewie sługi twego; tyś bywał rátunkiem mojim : Nie opuszczájże mię/ áni mię odstępuj Boże zbáwienia mego. 10 Choć Oćiec f moj/ y mátká mojá opuśćili mię/ wszákże PAn przyjął mię. 11 Náucz mię PAnie drogi g twojey: á prowadź mię śćieszką dla tych/ ktorzy mię podstrzegáją. 12 Nie podawajże mię ná wolą nieprzyjaćioł mojich: ábowiem mię powstáli przećiwko mnie świádkowie fałszywi/ y ten ktory tchnie okrućieństwem. 13 Bym był nie wierzył/ że mam oglądáć dobroć PAńską w ziemi h żywiących/ *źleby o mnie było.*

14 OCzekawajże i PAná : zmacniaj śię/ *á on* utwirdźi serce twoje. Przetoż oczekawaj PAná.

PSALM XXVIII.

I. Dawid prośi Bogá áby go rátowáł. II. Że modlitwá jego skutek wźiętá, Bogá chwali. III. Dálszey opieki jego, sobie y ludowi Bożemu żąda.

Psálm Dawidow.

1 DO ćiebie PAnie wołam/ skáło mojá nie milcz ná *wołánie* moje/ á bym snadź jeśli mi śię nie ozwiesz/ nie stał śię podobnym zstępującym do grobu. 2 Wysłuchajże głos prozb mojich/ gdy wołam do ćiebie; gdy podnoszę ręce moje do świątnice świętey twojey. 3 Nie zágarniaj mię z niezbożnymi/ y z czyniącymi nieprawość: ktorzy mowią o pokoju b z bliźnimi swymi/ á *myślą* złe w sercách swojich. 4 Oddajże im według spraw ich/ y według złych uczynkow ich/ według prace rąk ich oddaj im : oddaj im zapłátę ich. 5 Abowiem nie zrozumiewáją spraw PAńskich/ áni uczynkow rąk jego : *przetoż* je popsuje/ á nie pobuduje ich.

6 BŁogosłáwiony PAn : ábowiem wysłuchał głos prozb mojich. 7 PAn jest mocą moją c y tarczą moją/ w nim nádźieję miáło serce moje/ á jestem porátowány: przetoż śię rozweseliło serce moje/ á pieśnią moją chwalić go bedę. 8 PAn jest mocą swych/ y mocą d zbáwienia pomázáńcá swego on jest.

9 ZBaw lud twoj *PAnie*, á błogosław dźiedźictwu twemu/ y páś je/ y wywyższaj áż ná wieki.

PSALM. XXIX.

I. Dawid nápomina mocárze świátá tego, áby PAná wielbili z mocy jego, ktorą okázuje w dźiwnych sprawách swojich, á nabárźiey w kośćiele swojim. II. Upewnia, że w obronie swey lud swoj záwżdy chowáć bedźie.

1 Psálm Dawidow.

ODdawajćie PAnu Synowie mocarzow/ oddawajćie PAnu 2 chwałę y moc. Oddawajćie PAnu chwałę imienia jego : kłaniajćie śię PAnu/ w ozdobie świętobliwośći. 3 Głos PAński nád wodámi : Bog chwalebny wzbudza gromy : PAN nád wodámi wielkimi. 4 Głos PAński mocny/ głos PAński wielmożny. 5 Głos PAński Cedry łamie: kruszy 6 PAn cedry Libáńskie. Y czyni że skacżą jáko ćielętá : Liban y Syryon/ jáko młody jednorożec. 7 Głos 8 PAński krzesze płomień ognisty. *Ná* głos PAński z bolem pustynie rodzą: z bolem rodźi *ná głos* PAński pustynia Kádes. 9 Ná głos PAński z bolem rodzą łánie/ y odkrywáją śię lásy : ále w kośćiele swym opowiádá wszystkę chwałę *swoję*. 10 Pán nád a potopem śiedźiał : y bedźie śiedźiał PAn *będąc* Krolem ná wieki.

11 PAN doda mocy ludowi swojemu : PAn bedźie błogosłáwił ludowi swemu w pokoju.

PSALM. XXX.

I. Dźiękuje Bogu, że go od prześládowánia Absálomowego wybáwił, y ná krolestwo przywroćił. II. *Inszych do wielbienia PAná upomina.* III. *Wypisuje przyczyny, dla ktorych go PAn był odstąpił, y jáko śię do Bogá náwroćił.*

Margin: f Ezái. 63.16. y 64.8. g Psalm 25.4. y 86.11. y 119. h Psalm 116.9. y 142.6. i Ezái. 25.9. y 33.2. Abák. 2.3. I. 27. a Psalm 143.7. b Psalm 12.3. Jerem. 9.8. c Psalm 3.4. d Psalm 29.11. I. 28. a 1 Moj. 1.2. I. 29.

1 Psálm pieśni przy poświeceniu domu Dawidowego.

2 PAnie wywyższáć ćie bede: ábowiem wywyższyłeś mie/ á nie dałeś poćiechy nieprzyjaćiołom mojim ze mnie. 3 ✤ PAnie Boże moj/ wołałem do ćiebie / á uzdrowiłeś mie. 4 ✤ PAnie wywiodłeś z piekłá duszę moje: záchowałeś mie przy żywoćie ábym nie zstąpił do grobu. ✤ 5 Spiewajćież PAnu świeći jego: á wysławiajćie pámiątkę świetobliwośći jego. 6 ✤ Abowiem prętko przemija a gniew jego/ ále *po wszytek* żywot *trwa* dobra wola jego: z wieczorá bywa płácz/ ále z poránku wesele.

a Ezái. 54. 8.

7 RZekłem w szczęśćiu swojim: Nie bede poruszony ná wieki. 8 ✤ *Abowiem* ty PAnie według woli twojey umocniłeś był gore moje mocą: ále skoroś ukrył oblicze swoje/ ztrwożyłem śie: 9 ✤ *T*ywołałem do ćiebie PAnie/ á PAnum śie modlił/ 10 mowiąc: ✤ Co zá pożytek ze krwie mojey/ gdybym zstąpił do dołu? izali ćie proch b chwalić bedźie/ izali opowie prawde twoje? 11 ✤ Wysłuchajże PAnie / á zmiłuj śie nádemną: PAnie/ bądź pomocnikiem mojim. 12 ✤ *Tedyś* odmienił płácz moj w plasánie: zdjąłeś *z mnie* wor moj á przepásáłeś mie rádośćią.

b Psalm 6. 6. y 115. 17. Ezái. 38. 18.

13 PRzetoż tobie śpiewáć bedźie c chwałá *mojá*, á milczeć nie bedźie: PAnie Boże moj/ ná wieki wysławiáć ćie bede.

c T. Język moj.

I. 30.

Psalm XXXI.

I. O prętkie z ćiężkośći wyrwánie Bogá prośi, oświadczájąc, że on ná nim sámym cále spolegá. II. *Potrzeby swe ponowiwszy, hánby y zguby nieżyczliwym życzy.* III. *Dobroć Bożą wychwalájąc: inne do chwały y ufnośći ku niemu upomina,*

1 Przedniejszemu śpiewakowi/ Psálm Dawidow.

2 W Tobie PAnie a nádźieję mam niech nie bede b záwstydzony ná wieki: w spráwiedliwośći twojey wybaw mie. 3 ✤ Nákłoń ku mnie uchá twego; co rychley wybaw mie: bądźie mi mocną skáłą/ domem obronnym/ ábyś mie záchowáł. ✤ 4 Boś ty jest skáłá moja/ y obroną moją: przetoż dla imienia twego prowadź mie/ y záprowadź mie. ✤ 5 Wywiedź mie z śieći/ ktorą zástáwili ná mie: boś ty jest mocą moją. 6 ✤ W rece c twoje poruczam duchá mego: odkupiłeś mie PAnie Boże prawdźiwy. 7 ✤ Mam w nienawiśći te/ ktorzy przestrzegáją prożnych márnośći: bo ja w PAnu nádźieje pokładam. 8 ✤ Bede śie rádował y weselił w miłośierdźiu twojim/ żeś wejrzał ná utrapienie moje/ *a* poznałeś ućiśnienie duszę mojey. ✤ 9 Aniś mie záwárł w rece nieprzyjaćielá: *áleś* postáwił ná przestrzeństwie nogi moje. 10 ✤ Zmiłuj śie nádemną PAnie/ bom jest ućiśniony/ wywiedłá d od żáłośći twarz mojá: *tákże y* duszá mojá y żywot moj. ✤ 11 Abowiem zwątláło od boleśći zdrowie moje/ á látá moje od wzdychánia: zemdláłá dla utrapienia me° śiłá mojá/ á kośći moje wyschły. ✤ 12 U wszystkich nieprzyjaćioł mojich jestem w pohánbieniu wielkim/ á nawiecey u e sąśiádow mojich: zstałem śie ná postrách znájomym mojim: ktorzy mie widzą ná dworze/ ućiekáją przedemną. ✤ 13 Wypadłem z pámięći jáko umárły: stałem śie jáko naczynie ztłuczone. ✤ 14 Abowiem násłuchąm śie uszczypkow od wielu: stráchu *dość* zewsząd/ gdy śie náradzáją wespoł przećiwko mnie/ chytrze przemyslawájąc/ áby odjeli duszę moje. ✤ 15 Ale ja w tobie mam nádźieje PAnie: rzekłem; Tyś jest Bogiem mojim. 16 ✤ W reku twojich *są* czásy moje: wyrwijże mie z reki nieprzyjaćioł twojich/ y od tych ktorzy mie prześláduja. ✤ 17 Oświeć oblicze twoje nád sługą twojim: wybaw mie przez miłośierdźie twoje. 18 ✤ PAnie/ niech nie bede pohánbiony/ poniewasz ćie wzywam: niech śie záwstydzą niezbożni/ y zámilkną w grobie. 19 ✤ Niech zániemieją wárgi kłamliwe/ ktore mowią przećiwko spráwiedliwemu *rzeczy* przykre/ z hárdośćią y wzgárdą. 20 O Jákoż *jest* wielka dobroć twojá/ ktoraś f záchowáł bojącym śie ćiebie/ ktoraś pokázowáł tym/ ktorzy ufáją w tobie/ przed Syny

a Psalm 22. 6. y 25. 2. Ezái. 49. 23. b Psalm 71. 1.

c Luk. 23. 46. Dźiej. 7. 60.

d Psalm 6. 8.

e Job. 19. 13. Psalm 38. 12.

f Ezái. 64. 4. 1 Kor. 2. 9.

21 ludźkimi. ♣ Ukrywaß je g w skrytośći oblicza twego/ przed hárdośćią człowieczą: ukrywaß je jáko w namiećie/ przed swarliwymi językámi. 22 ♣ Błogosłáwiony PAN/ bo dźiwnie okazał miłosierdźie swoje przećiwko mnie/ jákoby w mieśćie obronnym. 23 ♣ Jam rzekł w ućiekániu mojim/ odrzuconym jest od oczu twojich/ áleś ty wysłuchał głos modlitew mojich/ gdym wołał do ćiebie.

24 MIłujćież PAná wßyscy świeći jego: boć PAN wiernych strzeże/ á oddawa sowićie hárdźie postępującemu. 25 ♣ Zmacniajćie śię (á pośili Bog sercá h wáße) wßyscy ktorzy nádźieję maćie w PAnu.

g Psalm 31. 1.
h Psalm 27.14.
I. 31.

Psalm XXXII.

I. Błogosłáwieństwo náprawdźiwße być twirdźi, komu Bog grzechy odpuszcza, y onych mu nie przyczyta. II. Rząd Boży nád ludźmy zgrzechow wwolnionymi, y ich ku niemu powinność opisawßy, nie pokutującym wiele złego, á dobrym rádośćy wesele obiecuje.

Pieśń Dawidowá náuczájąca.

1 BŁogosłáwiony *człowiek* ktoremu odpuśzczono nieprawość/ á ktorego zákryty jest grzech. 2 ♣ Błogosłáwiony a człowiek/ ktoremu niepoczyta PAN nieprawośći/ á w ktorego duchu niemáß zdrády.

3 GDym b milczał/ schnęły kośći moje w nárzekániu mojim/ ná káżdy dźień. 4 ♣ Ponieważ we dnie y w nocy oćiężáłá nádemną ręká twojá: obroćiłá śię wilgotność mojá w suszą letnią: Selá. 5 ♣ *Przetoż* grzech moj oznájmiłem tobie/ á nieprawośći mojey nie kryłem: ♣ Rzekłem: Wyznám c ná śię przestępstwá moje PANu/ á tyś odpuśćił nieprawość grzechu mego: Selá. 6 ♣ Oto śię tobie będźie modlił káżdy d świety czásu ktorego możeß e bydź ználeziony; á choć wzbiorą powodźi wod wielkich/ przećie go nie dośięgą. 7 ♣ Tyś jest ućieczká f mojá: od uciśnienia záchowaß mię/ y piosnkámi rádosnego wybáwienia uraczyß *mię*: Selá.

8 DAmći rozum/ y náuczę ćię drogi/ po ktorey maß chodźić: dámći rádę *obroćiwßy* ná ćię oko mo-

a Rzym. 4.7.
b I. Zámilczał.
c Przyp. 28.13. 1 Jan. 1.9.
d H. Miłosierny.
e Psalm 55.6. 2 Kor. 6.2.
f Psalm 9.10.

9 je. ♣ Nie bądźćież jáko koń/ *ábo* jáko muł ktorzy rozumu niemáją/ ktorych gęby uzdą g y wędźidłem kiełznáć muśiß/ áby śię ná ćię nie porywáły. 10 ♣ Wiele boleśći *przypada* ná h złośniká: ále ufájącego w PANu/ miłosierdźie ogárnie. ♣ 11 Weselćie śię w PAnu/ y rádujćie śię spráwiedliwi: á wykrzykajćie wßyscy/ ktorzyśćie sercá ßczerego.

Psalm XXXIII.

I. Vpomina wierne áby Bogá chwalili: dla tego iż w obietnicách wierny, w spráwách możny, spráwiedliwy y dobrotliwy. II. ufność swą w Bogu pokłada, á łáski y dobroći jego żąda.

1 WEselćie śię w PANu spráwiedliwi: *boć* ßczerym przystoji chwalić *PANá*. 2 ♣ Wysławiajćie PAná ná hárfie/ ná lutni/ ná instrumenćie o dźieśiąći stronách/ 3 śpiewajćie mu. ♣ Spiewajćież mu piosnkę nową: dobrze mu y głośno 4 grajćie. ♣ Abowiem ßczere *jest* słowo PAńskie/ y wßystkie spráwy je- 5 go wierne. ♣ Miłuje *sądy* spráwiedliwość: Pełna a jest źiemiá miło- 6 sierdźia PAńskiego. ♣ Słowem PAńskim są niebiosá b uczynione: á Duchem ust jego wßystko wojsko 7 ich. ♣ Ktory zgromádźił jáko ná kupę c wody morskie/ y złożył do 8 skárbu przepáśći. ♣ Niech śię boji PAná wßystká źiemiá: niech śię go lękáją wßyscy obywátele okręgu 9 źiemie. ♣ Abowiem on d rzekł/ y stáło śię: on rozkazał/ á stánęło. ♣ 10 PAn rozprasza rády narodow: á wniwecz e obraca zamysły ludzkie. 11 ♣ *Ale* rádá f PAńska trwa ná wieki: *á* myśli sercá jego od narodu do 12 narodu. ♣ Błogosłáwiony g narod/ ktorego PAn jest Bogiem jego: lud/ ktory sobie obrał zá dźiedźictwo. ♣ 13 PAn pátrzy z h niebá/ *y* widźi wßy- 14 stkie syny ludzkie. ♣ Z miejscá mießkánia swego pogląda ná wßystkie 15 obywátele źiemie. ♣ Ktory stworzył serce káżdego z nich: upátruje wßy- 16 stkie spráwy ich. ♣ Nie bywa Krol wybawiony przez wielkość wojská/ *áni* mocarz nie ujdźie przez wielką 17 moc swoję. ♣ Omylnyć jest koń ku wybáwieniu: á nie wyrywa wielko-

śćią

g Przyp. 26. 3.
h Ezái. 57.20.
I. 32.
a Psalm 119. 64.
b 1 Moj. 1. 6.7.
c Job. 38. 8. Jerem. 5. 22. 1 Moj. 1. 9. 1 Moj. 1.2.3.
e Job. 5. 12.
f Przyp. 19.21. Ezái. 46.10.
g Psalm 65. 5. y 144. 15.
h 2 Kron. 16. 9. Job. 28.24.

18 ściá mocy swojey. ♣ Oto oko PAńskie i nád tymi którzy śię go boją; nád tymi którzy dufáją w miłośierdźiu jego. 19 ♣ Aby wyrwał od śmierći duszę ich / á pożywił je w głodźie. 20 Duszá nászá oczekawa PAná / on rátunek nász / y tarcżá nászá. 21 ♣ W nim záprawdę rozweseli śię serce násze: bo w Imieniu jego świętym ufamy. ♣ Niechże będźie miłośierdźie twoje PAnie nád námi / jákośmy nádźieję w tobie mieli.

Psalm XXXIV.

I. Dawid wybáwiony z rąk Abimelechowych, Bogu dźiękuje, przykládem swym y innych utrapionych, do chwały Bożey pobudza. II. Powinnośći wiernych ku Bogu opisuje, y czynić je każe.

1 *Psálm* Dawidow / gdy sobie odmienił postáwę przed Abimelechem: od którego będąc wygnány / odszedł.

2 Będę błogosławił PAná / ná kázdy czás: záwżdy *będźie* chwałá jego w uśćiech mojich. 3 ♣ W PAnu śię chlubić będźie duszá mojá: *to* usłyszawszy pokorni rozweselą śię. 4 ♣ Wielbićie PAná ze mną: á wywyższajmy Imię jego społecznie. 5 ♣ *Bom* szukał PAná / y wysłuchał mię: á ze wszystkich strachow mojich wyrwał mię.

6 Którzy náń poglądáją / á zbiegáją śię *do niego*, oblicza ich 7 nie będą záwstydzone. ♣ Ten chudźiná wołał / á PAn b wysłuchał: y ze wszystkich ućiskow jego wybáwił 8 go. ♣ Zátacza oboz Anjoł PAński około tych / którzy śię go boją: y wy- 9 rywa je. ♣ Z kosztujćież obaczćie / jáko jest dobry PAn: Błogosłáwiony 10 człowiek / c który w nim ufa. ♣ Bójćie śię PAná święći jego: bo nie máß niedostátku bojącym śię go. ♣ 11 Lwiętá niedostátek ćierpią y głod; lecż szukájącym PAná / nie będźie zchodźiło ná wszelkim dobrym.

12 Pódźćież Synowie / słuchajćie mię: Bojáźni PAńskiey was 13 náucżę. ♣ Ktoż jest d co chce *długo* żyć: á miłuje dni / áby widźiał do- 14 bre? ♣ Strzeż języká twego od złego / á warg twojich áby nie mowiły 15 zdrády. ♣ Odwroć śię od złego / á czyń dobrze: szukaj pokoju / á śćigaj go.

16 Oczy e PAńskie *otworzone są* ná spráwiedliwe: á uszy jego ná 17 wołánie ich. ♣ *Ale* oblicże PAńskie przećiwko tym / którzy broją złośći: áby wykorzenił z źiemie pámiątkę 18 ich. ♣ Wołáją *spráwiedliwi*, á PAn ich wysłuchawa / y ze wszystkich trudnośći ich wybawia je. 19 ♣ Bliski *jest* PAn tym / którzy są skruszonego sercá: á utrapione w duchu záchowywá. 20 ♣ Wiele złego *przychodźi* ná spráwiedliwego: ále z tego wszystkiego wyrywa go PAn. 21 ♣ On strzeże wszystkich kośći jego / *ták iż* y jedná z nich nie skruszy śię. 22 ♣ Zábije złość niepobożnego: á którzy w nienawiśći máją spráwiedliwego / będą 23 f zpustoszeni. ♣ *Ale* PAn odkupi duszę sług swojich: á nie będą zpustoszeni wszyscy / którzy w nim ufáją.

Psalm XXXV.

I. PAná záwoławszy ná pomoc, złym zguby, á duszy swey wybáwienie obiecuje. II. Pokazawszy złość, y obłudę ich ku sobie, prośi, żeby PAN spráwę jego rozstrzygnowszy, nieprzyjaćiołom gębę zátkał. III. Zá co mu dobrzy chwałę oddáć obiecuje.

Psálm Dawidow.

1 Rozpieraj śię PAnie z tymi / którzy śię ze mną zpieráją: á walcż przećiwko tym / którzy walczą 2 przećiwko mnie. ♣ Porwij puklerz y tarczą: á powstań ná rátunek moj. 3 ♣ Dobądź włocżnie / á staw śię ná drodze przećiwko tym / którzy mię prześládują. Rzecżże duszy mojey: Jam *jest* zbáwieniem twojim. ♣ 4 Niech będą pohánbieni a y záwstydzeni / którzy szukáją duszę mojey: niech tył podádzą / y niech będą záwstydzeni / którzy mi źle myślą. ♣ 5 Niech będą jáko plewy b przed wiátrem: á Anjoł PAński niechaj je 6 rozprószy. ♣ Niech będźie drogá ich ćiemna y śliska: á Anjoł PAński 7 niech je goni. ♣ Abowiem bez przyczyny zástáwili ná mię w dole śieći swoje: y bez przyczyny ukopáli *do* 8 duszy mojey. ♣ Niechaj ná nie przyjdźie zpustoszenie / którego śię nie spodziewáli: á śieć ich która zástáwili / niech je ułowi ná zginienie / á nie-

Marginalia: i Job. 36. 7. Psalm 34.16. 1 Piotr 3. 12. — I. 33. — a 1 Sám. 21.13. — b Psalm 69.34. — c Psalm 2. 12. Przyp 16.20. — d 1 Piotr 3. 10. — e Job. 36. 7. Psalm 33.18. 1 Piot. 3. 12. — f I. Będą winni. — I. 34. — a Psalm 40.15. y 70.3. — b Job. 21.18. Psalm 1. 4. Ezái. 29. 5. Hozé. 13. 3.

9 á niechaj w nie wpádną. ♣ Ale duszá mojá/ niech śię rozráduje w PAnu: niech śię rozweseli w zbáwieniu jego. 10 ♣ *Tedy* wszystkie kośći moje rzekaj PAnie/ ktoż podobny tobie/ ktory wyrywasz utrapionego od mocnieyszego nádeń; á nędznego y ubogiego/ od drapieżce jego.

11 Powstawáją świádkowie fałszywi; á o czym nie wiem/ pytáją mię. 12 ♣ Oddawáją mi złym zá dobre: *chcąc* mię pozbáwić duszę mojey. 13 ♣ Chociam śię ja w wor obłoczył/ gdy oni chorowáli: trapiłem postem duszę moję/ y modliłem śię często sam u śiebie zá nimi. 14 ♣ Jáko *do* przyjáćielá/ jáko *do* brátá mego/ ustáwicznie chadzał: poniżałem śię jáko ten/ ktory śię smęći chodząc po mátce w żałobie. 15 ♣ Lecz oni/ gdym ja c chorował/ weselili śię/ y zbieráli śię: Zbieráli śię przećiwko mnie/ *jákoby byli dla mnie* utrapieni/ czegom ja niepostrzegł: szczypáli mię/ á nie milczeli. 16 ♣ Z obłudnikámi/ z náśmiewcámi/ z pochlebcámi/ zgrzytáli ná mię zębámi swymi. 17 ♣ PAnie/ długoż *ná to* pátrząc będźiesz? wyrwiże duszę moję od zguby ich: od lwiąt jedynaczkę moję. 18 ♣ Będę ćię wysławiał d w zgromádzeniu wielkim: miedzy ludem wielkim będę ćię chwalił. 19 ♣ Niech śię nie weselą ze mnie/ ktorzy mi są nieprzyjaćiołmi bez przyczyny: ktorzy mię máją w nienawiśći e niesłusznie/ niech nie mrugáją okiem. 20 ♣ Abowiem nie mowią o pokoju/ ále przećiwko spokojnym ná źiemi zdrádliwe słowá zmyśláją. 21 ♣ Owszem rozdźieráją ná mię gębę swą/ mowiąc: Ehej/ Ehej widźiáło *to* oko násze.

22 Widźiszże *to* PAnie/ nie milczże PAnie/ nie oddalaj śię ode mnie. 23 ♣ Obudźże śię/ á ocuć dla sądu mego: Boże moj y PAnie moj/ 24 dla spráwy mojey. ♣ Sądź mię według spráwiedliwośći twojey/ PAnie Boże moj: á niech śię nie weselą náde mną. 25 ♣ Niech nie mowią w sercu swojim; Ehej duszo nászá! Niech nie mowią; Pożárliśmy go. 26 ♣ Niechajże będą pohańbieni/ y záwstydzeni wszyscy weselący śię ze złego mego: niech będą obleczeni w hańbę/ y w sromotę/ ktorzy śię chlubią przećiwko mnie. 27 ♣ Ale ći/ ktorzy śię kocháją w spráwiedliwośći mojey/ niech śpiewáją/ y rádują śię/ á niech mowią ustáwicznie: Niech będźie uwielbiony Pan/ ktory życzy pokoju słudze swemu. 28 ♣ A język moj będźie opowiádał spráwiedliwość twoję/ y ná káżdy dźień chwałę twoję.

c H. Chramai.

d Psalm 40.10.

e Jan. 15.25.

PSALM XXXVI.

I. 35.

I. Złośnikow nienawidząc, bezbożne ich mocy, y spráwy opisuje. II. Dobroćią Bożą śię ćiesząc, sądy jego nád wszystkimi, á miłośierdźie nád wiernymi upátrując, prośi, żeby Bog złych ná niego nie przepuszczał.

1 Przedniejszemu śpiewakowi *Pieśń* Dawidá/ sługi PAńskiego.

2 Przewrotność niepobożnego/ świadczy w sercu mojim/ *że* niemász bojáźni Bożey przed oczymá jego. 3 ♣ Bo sobie pobłaża w oczách swojich/ áby wykonał nieprawość swoję/ *áż* do obmierźienia. 4 ♣ Słowá ust jego są nieprawość/ y zdrádá: nie chćiał rozumieć áby dobrze czynił. 5 ♣ Nieprawość rozmyśla ná łożu swojim: stoji ná drodze nie dobrey/ á złego/ śię nie wáruje.

6 PAnie miłośierdźie twoje niebios a śięga: prawdá twojá áż 7 pod obłoki. ♣ Spráwiedliwość twojá/ jáko gory nawyższe: sądy twoje/ *jáko* przepáść wielka: ludźie y zwierzętá záchowywasz PAnie. ♣ 8 Jákoż drogie jest miłośierdźie twoje Boże: przetoż Synowie ludzcy/ w ćieniu skrzydeł twojich ufáją. ♣ 9 Będą upojeni hojnośćią domu twego: á strumieniem roskoszy twojich nápojisz je. ♣ 10 Abowiem/ u ćiebie *jest* źrzodło żywotá: á w świátłośći twojey oglądamy świátłość.

11 Rozćiągni miłośierdźie twoje nád tymi/ ktorzy ćię znáją: á spráwiedliwość twoję/ nád uprzejmymi sercem. 12 ♣ Niech nie nástępuje ná mię nogá pysznych: á ręká niepobożnych/ niech mię nie uwodźi. 13 Tam gdźie upádli ktorzy czynili nieprawość/ porażeni są/ y nie mogli powstáć.

a Psalm 57.11. y 108.5.

PSALM XXXVII.

I. 36.

I. Vpomina dobrych, żeby śię szczę-

sciem

ściem złych niegorszyli, álecżyniąc dobrze, w PAnu się kocháli, y ná nim spolegáli. II. Złych ludźi upadek, przez rozmájite podobieństwá wyráźiwszy, dobrym rozmáite błogosłáwieństwo Páńskie obiecuje. III. Pokázuje, że się Bog w dobrych ludźiách kocha: á złośniki jáwnie karze.

Pieśń Dawidowá.

1 NIe obruszaj się a dla złośnikow / áni záyrzy czyniącym nieprawość. ♣ 2 Bo jáko trawá prętko podćięći będą / jáko liśćie źielone opádną. ♣ 3 Dufaj w Pánu / á czyń dobrze: mieszkajże ná źiemi / á żyw się b práwiedliwie. ♣ 4 Kochaj się w Pánu á dáć prozby sercá twego. ♣ 5 Zpuść ná PAná c drogę twoję / á ufaj w nim / á on wszystko uczyni. ♣ 6 Y wywiedźie jáko świátłość d spráwiedliwość twoję ; á sąd twoj jáko południe: ♣ 7 Poddaj się PAnu / á oczekawaj go: nie obruszaj się ná tego / ktoremu się szczęśći w spráwách jego / ná człowieká ktory dokázuje cokolwiek zámyśli. ♣ 8 Przestań gniewu / á zániechaj popędliwośći ; nie zápalaj się gniewem / ábyś miał źle czynić. ♣ 9 Abowiem złośnicy będą wykorzenieni : lecz ktorzy oczekawáją PAná / ći odźiedźiczą źiemię. ♣ 10 Po máłey chwili álić nie masz niezbożniká: pojrzyszli ná miejsce jego / álić go już niemász. ♣ 11 Lecz pokorni e odźiedźiczą źiemię / y rozkocháją się w wielkośći pokoju. ♣ 12 Złe myśli niepobożny przećiwko spráwiedliwemu / y zgrzyta nań zębámi swymi. ♣ 13 Ale się PAn śmieje z niego : bo widźi że przychodźi dźień jego. ♣ 14 Mieczá dobyli niezbożni / á náćiągnęli łuk swoj / áby porázili ubogiego / y niedostátecznego : á żeby pomordowáli tych / ktorzy chodzą prostą drogą. ♣ 15 Ależ miecz ich przeniknie serce ich : á łuki ich będą połamáne. ♣ 16 Lepsza jest trochá spráwiedliwego / niż wielkie bogáctwá wielu niepobożnych. ♣ 17 Abowiem rámioná niezbożnikow będą pokruszone : ále spráwiedliwe PAn podpiera. ♣ 18 Znać PAn dni doskonáłych : przetoż dźiedźictwo ich ná wieki zostánie. ♣ 19 Nie będą záwstydzeni we zły czás / á we dni głodu będą násyceni.

♣ 20 Ale niezbożni poginą: á nieprzyjaciele PAńscy / jáko tłustość báránia z dymem niszczeje / ták oni zniszczeją. ♣ 21 Niezbożnik pożycza / á nie ma czym oddáć: ále spráwiedliwy pokázuje łáskę y rozdawa. ♣ 22 Abowiem błogosłáwieni od PAná odźiedźiczą źiemię : ále przeklęći od niego będą wykorzenieni. ♣ 23 Od PAná bywáją spráwowáne drogi człowieká *dobrego*, á drogá jego podoba mu się. ♣ 24 Gdy pádnie / nie ztłucze się : ábowiem PAn trzyma *go zá* rękę jego. ♣ 25 Byłem młodym / y zstárzałem się: á nie widźiałem f spráwiedliwego opuszczonego / áni naśienia jego żebrzącego chlebá. ♣ 26 Ná kázdy dźień pokázuje miłośierdźie y pożycza : á *przećię* naśienie jego *jest* w błogosławieństwie. ♣ 27 Odstąp od złego / á czyń dobrze : á będźiesz mieszkał ná wieki. ♣ 28 Abowiem PAn miłuje sąd: á nie opuśći świętych g swojich / ná wieki w straży *jego* będą : ále naśienie niepobożnych będźie wykorzenione. ♣ 29 Spráwiedliwi odźiedźiczą źiemię : y będą w niey mieszkáli ná wieki. ♣ 30 Ustá spráwiedliwego mowią mądrość / á język h jego sąd opowiádá. ♣ 31 Zakon Bogá jego *jest* w sercu jego : przetoż nie záchwieją się nogi jego. ♣ 32 Wypátruje niepobożny spráwiedliwego : y szuka jákoby go zábił. ♣ 33 *Ale* PAn nie zostáwi go w ręku jego : y nie potępi go gdy będźie sądzony. ♣ 34 Oczekawaj PAná / y strzeż drogi jego / á on ćię wywyższy / ábyś odźiedźiczył źiemię: á oglądasz / gdy niepobożni wytráceni będą. ♣ 35 Widźiałem niezbożniká náder wyniosłego / á rozłożone° jáko *drzewo* źielone i sámorosłe: ♣ 36 Ale przeminął á oto go nie było : szukałem go / álem go ználeść niemogł. ♣ 37 Pojrzy ná niewinnego / á przypátrz się szczeremu / że ostátnie rzeczy *tákiego* człowieká *są* spokojne. ♣ 38 Lecz przestępcy pospołu poginą / á niezbożnicy ná ostátek wykorzenieni będą. ♣ 39 Wszákże zbáwienie spráwiedliwych *jest* od PAná / *ktory jest* mocą ich czásu ućiśnienia. ♣ 40 Wspomaga ich PAn / y wyrywa je : wyrywa je od niepobożnych / y záchowywa je : bo w nim nádźieję máją.

a Przyp. 23.17. y 24.1.
b H. Prawdę.
c Psalm 55.23. Mátt. 6. 25. Luk. 12.22. 1 Piot. 5. 7.
d Ezái. 58. 8.
e Mátt. 5.5.
f Syrác. 2. 12.
g Psalm 9. 11.
h Ezái. 51. 4.
i I. Bobkowe.

I. 37.

PSALM. XXXVIII.

I. W utrapieniu duſze y ćiáłá, Bogá Prorok o zlżenie prośi. II. Ukázując mu rány ſumnienia, plagi ćielesne, śił ndwątlenie, przyjaćioł odſtąpienie, nieprzyjaćioł chytre práktyki. III. Dufa, że go Bog, ktoremu on grzech ſwoj wyznawa, wysłucha y porátuje.

1 Pſálm Dawidow ku przypominániu.

2 PANIE / w popędliwośći twojey nie náćieraj ná mię : á w 3 gniewie twojim nie karz mię. ♣ Abowiem ſtrzały twoje utkneły we mnie : á ręká twojá dolega mię. ♣ 4 Niemáß nic cáłego w ćiele mojim dla rozgniewánia twego : niemáß odpoczynku kośćiom mojim dla 5 grzechu mojego. ♣ Bo niepráwośći moje przyćiſnęły głowę moję : jáko brzemię ćięſkie obćiążyły mię. ♣ 6 Zjątrzyły śię / y pogniły rány moje / 7 dla głupſtwá mojego. ♣ Zkurczyłem śię á y ſkrzywiłem śię bárzo: ná káżdy dźień w żałobie chodzę. ♣ 8 Abowiem wnętrzności moje pełne są brzydkośći : á niemáß nic cáłego w 9 ćiele mojim. ♣ Zemdlałem y ſtártym jeſt bárzo: ryczę dla trwogi ſercá me- 10 go. ♣ PANie / przed tobą jeſt wßyſtká żądość mojá : á wzdychánie moje 11 przed tobą nie jeſt ſkryte. ♣ Serce moje ſkacze : opuśćiłá mię śiłá mojá : á jáſnośći oczu mojich niemáß.

a Pſalm 43. 2.

12 Ktorzy mię miłują / y przyjaćiele moji / ſtronią od ran mojich: á powinnowáći moji z dáleká ſtoją. ♣ 13 Y záſtáwili śidłá ći / ktorzy ßukáją duße mojey: á ktorzy mi ßukáją złego / mowili przewrotnie; y zdrády 14 przez cáły dźień zmyślali. ♣ Alem ja niby głuchy nieſłyßał: á jáko niemy / *ktory* uſt ſwojich nie otwiera. ♣ 15 Y ſtałem śię jáko człowiek ktory *nic* nieſłyßy / y niema odporu w uśćiech 16 ſwojich. ♣ Abowiem ná ćię PANie oczekawam : ty *zá mię* odpowieß 17 PANie Boże moj. ♣ Bom rzekł: Niechaj śię nie ćießą ze mnie / gdyby ßwánkowáłá nogá mojá : niechaj śię hárdźie nie podnoßą przećiwko mnie.

18 Bom ja b upadku bliſki : á boleść mojá záwżdy jeſt przede- 19 mną. ♣ Owßem niepráwość moję wyznawam : á frásuję śię dla grze- 20 chu mojego. ♣ Ale nieprzyjaćiele moji weselą śię : zmacniáją śię / y rozmnażáją śię ći / ktorzy mię nienawidzą bez przyczyny. 21 ♣ A oddawájąc mi złym zá dobre / przećiwią mi śię / przeto / że náśláduję *tego* co jeſt do- 22 brego. ♣ Nie opuſzczajże mię PAnie: Boże moj nie oddalajże śię ode- 23 mnie. ♣ Poſpieß ná rátunek moj / PAnie zbáwienia mego.

b H. Ku chrámánia zgotowány.

PSALM. XXXIX.

I. 38.

I. Prorok umyśliwßy ſkromnie znośić, to coby go potkáło, jednák ućiśniony będąc, ßemrał. II. Prośi, áby mu PAn márność, y krotność żywotá ludzkiego pokazał, przeſtępſtwá odpuśćił, á karánie oddaliwßy, ze złego wybáwił.

1 Przedniejßemu śpiewakowi Jedytunowi a Pſálm Dawidow.

a 1 Kron 16. 42. y 25. 3.

2 Rzekłem : Będę ſtrzegł drog mojich / ábym nie zgrzeßył językiem ſwym : włożę munßtuk w uſtá moje : poki niepobożny *będźie* 3 przede mną. ♣ Zániemiałem milcząc: zámilkłem y w dobrey *ſprawie* : ále boleść mojá bárźiey śię wzmagáłá. 4 ♣ Rozpaliło śię ſerce moje we wnętrznośćiách mojich : w rozmyślániu mojim rozżarzył śię ogień / *ażem* ták rzekł językiem ſwojim:

5 Daj mi poznáć PANie dokończenie moje / y wymiar dni mojich jáki jeſt: ábym wiedźiał / jáko 6 długo trwáć będę. ♣ Otoś ná dłoni wymierzył dni moje : á wiek moj jeſt jáko nic przed tobą : Záprawdę ßczerą b márnośćią jeſt wßelki 7 człowiek / choć nadużßy: Selá. ♣ Záprawdę pomija człowiek jáko ćień : záprawdę prożno śię kłopoce : zgromadza / á nie wie kto to pobierze. 8 ♣ A teraz ná coż oczekawam PAnie? Tyś jeſt ſam oczekawániem mojim. 9 ♣ Przetoż od wßyſtkich przeſtępſtw mojich wybaw mię : ná pośmiech głupiemu nie dawaj mię. ♣ 10 Zániemiałem / y nie otworzyłem uſt mojich: przeto / żeś *to* ty uczynił. ♣ 11 Odejmi ode mnie karánie twoje : bom od 12 śmágánia ręki twojey uſtał. ♣ Gdy *ty* gromiąc karzeß człowieká dla niepráwośći / wnet nißczyß jáko mol grzeczność jego : záiſtec már-

b Pſalm 144. 4.

nośćia

13 nośćią jest wszelki człowiek: Selá. ♣ Wysłuchajże modlitwę moję PAnie/ á wołánie moje przyjmi w uszy swoje: nie milcz ná łzy moje: bomći ja przychodniem c u ciebie/ y komornikiem/ jáko wszyscy Oycowie moji. ♣ 14 Zfolguj mi/ ábym śię pośilił/ pierwey niżli odejdę/ á nie będźie mię.

c 1 Kron. 29. 15. Psalm 119. 19. Zyd. 11. 13.

PSALM XL.

I. 39.

I. Prorok Bogá chwali, z łáski y obrony ku sobie, y ku wszystkim wiernym, z osobliwych dobrodźieystw swego Odkupićielá, przez ktorego ofiárę y posłuszeństwo, przymierze Bog Oćiec z wiernymi utwirdźił. II. *Żąda aby go Bog od niebeśpieczeństw, y od grzechow wybáwił.*

1 Przedniejszemu śpiewakowi/ Psálm Dawidow.

2 Z Rádośćią oczekawałem PAná: á skłonił śię ku mnie/ y wysłuchał wołánie moje. 3 ♣ Y wyćiągnął mię z dołu szumiącego/ y z błotá lgnącego: á postáwił ná skále nogi moje/ y utwirdźił kroki moje. ♣ 4 A włożył w ustá moje pieśń nową/ chwałę *należącą* Bogu nászemu: ce gdy wiele ich oglądá/ ulękną śię: á 5 będą mieć nádźieję w PAnu. ♣ Błogosłáwiony człowiek ktory pokłádá w PAnu nádźieję swoję: á nie oglądá śię ná hárde/ áni ná te/ ktorzy śię unoszą zá kłamstwem.

6 Wieleś uczynił PAnie Boże moj cudow twojich á myśli twojich o nas/ nikt porządnie wyliczyć nie może przed tobą: chćiałbym je wypowiedźieć y wymowić/ dáleko ich więcey/ niżby wypowiedźiáne być mogły. ♣ 7 Ofiáry y obiáty a niechćiałeś/ áleś mi przekłoł uszy: cáłopalenia b y ofiáry zá c grzech 8 nie żądałeś. ♣ Tedym rzekł; Oto idę: 9 w księgách nápisano o mnie. ♣ Abym czynił wolą twoję Boże moj prágnę: ábowiem Zakon twoj jest w pośrzodku wnętrzności mojich. ♣ 10 Opowiádałem d spráwiedliwość twoję w zgromádzeniu wielkim: oto warg mojich nie záwśćiągnąłem: 11 ty wiesz PAnie. ♣ Spráwiedliwośći twojey/ nie ukryłem w pośrzod serca mego: prawdę twoję/ y zbáwienie twoje opowiádałem: nie táiłem miłośierdźia twego/ y prawdy twojey w zgromádzeniu wielkim.

a Zydow 10. 5. b 3 Moj. c 3 Moj. 4. d Psalm 35. 18.

12 Przetoż ty PAnie/ nie záwśćiągaj ode mnie litośći twojich: miłośierdźie twoje/ y prawdá twojá 13 niech mię záwżdy strzegą. ♣ Abowiem ogárnęły mię nieszczęśćia/ ktorym niemász liczby: dośćignęły mię niepráwośći moje/ ták/ że przejrzeć nie mogę: rozmnożyły śię nád włosy głowy mojey: á serce moje opuśćiło 14 mię. ♣ Ráczże mię PAnie wyrwáć: o PAnie e ná rátunek moj pośpiesz. 15 ♣ Niech będą pohańbieni f/ á niech śię záwstydzą wszyscy ktorzy szukáją duszę mojey/ áby ją zátráćili: niechajże śię ná wstecz cofną: á niech śię záwstydzą/ ktorzy mi życzą złego. ♣ 16 Niech będą zpustoszeni zá to/ że mię zhańbić usiłują/ mowiąc mi: Ehej/ 17 Ehej! ♣ *Ale* niech śię rozrádują y rozweselą w tobie wszyscy/ ktorzy ćię szukáją/ y miłują zbáwienie twoje/ niech mowią záwżdy: Niechaj będźie 18 PAn uwielbiony g. ♣ Jamći *wprawdźie* h ubogi/ y nędzny: áleć PAn myśli o mnie: Tyś jest pomocnikiem mojim/ y wybáwićielem mojim: Boże moj nie omieszkawajże.

e Psalm 22. 20. f Psálm 35. 4. 6 y 70. 3. g Psalm 35. 27. h Psalm 22. 7.

PSAM XLI.

I. 40.

I. Naucza, że śię Bog kocha w ludźiách miłośiernych, y one w złe chwile rátuje. II. *Uskarza śię ná krzywdę, y nieszczerość przećiwnikow* III. *O przywrocenie do zdrowia prośi.*

1 Przedniejszemu śpiewakowi pieśń Dawidowá.

2 Błogosłáwiony ktory ma baczenie ná potrzebnego: w dźień zły wybáwi go PAn. ♣ 3 PAn go będźie strzegł/ y żywić go będźie: błogosłáwiony będźie ná ziemi: áni go poda ná wolą nieprzyjaćioł jego. ♣ 4 PAn go pośili ná łożu niemocy jego: wszystko łożenie jego odmieni a w chorobie jego. 5 Jam rzekł: PAnie zmiłuj śię náde mną/ uzdrow duszę moję: 6 bom tobie zgrzeszył. ♣ Nieprzyjaćiele moji mowili źle o mnie: kiedyż umrze/ á zginie imię jego? ♣ 7 Jeśli też ktory *z nich* przychodźi á by mię náwiedźił/ tedy ná zdrádźie mowi: serce jego zgromadza sobie niepráwość: á precz odszedszy broz-

a T. Chorobę w zdrowie obroći. b I. Powiáda.

nośi.

8 znośi. ♣ Społem przećiwko mnie szepcą wszyscy / ktorzy mie máją w nienawiśći : á myślą złe o nim : ♣ 9 *Mowiąc*; Pomstá śie nań zá mezbożność wylałá/á iż śie położył/więcey 10 nie wstánie : ♣ Tákże y ten/zktorymem żył w pokoju / ktoremum ufał/ ktory chleb moj jadał/podniosł p[illegible]ie- 11 tę przećiwko mnie.♣ Ale ty PAnie zmiłuj śie náde mną:á podnieś mie/ y oddam im.

12 A Przez to poznam / że śie kochasz we mnie / gdy śie nie będźie weselił nieprzyjaćiel moj ze mnie.♣ Ale 13 ty w niewinnośći moiey wesprzesz mię : y postáwisz mię przed oblicżem twojim ná wieki. ♣ Błogosłá- 14 wiony PAn Bog Izráelski/ od wieku áż ná wieki : Amen/Amen.

c *Jan.* 13.18. *Dźiej.* 1. 16.

PSALM. XLII

I. 41.

I. Dawid, będąc wygnáńcem, do domu Bożegostáwić śie prágnie, á ná urągánie nieprzyjaćioł uskárżájąc śie, przeszłe przechadzki ná chwałe Bożą sobie smákuje. II. *Duszę swą krzepiąc, swoje wygnánie, ućiski nawe, bluźnienia imienia PAńskiego, przypomina. á przykład boju duchá z ćiáłem w sobie wyraża.*

1 Przednieyszemu śpiewakowi z Synow Korego pieśń ćwicząca.

2 JAko jeleń krzyczy a do strumieniow wod ; ták duszá mojá woła 3 do ćiebie o Boże! ♣ Prágnie duszá mojá b do Bogá / do Bogá żywego/ *mowiąc*: Kiedyż przydę / á okażę śię 4 przed oblicżem Bożym? ♣ Łzy moje są mi *miásto* chlebá we dnie y w nocy ? gdy mi mowią co dźień : Kedyż 5 jest Bog twoj?♣ Ná to wspominájąc/wylewam sam w sobie duszę moję : żem bywał w pocżćie *innych*, y chadzałem z nimi do domu Bożego/ z wesołym głosem / y z chwałą/ w mnostwie weselących śie.

6 PRzecżże śie smęćisz c duszo mojá ? á przecż sobą trwożysz we mnie? cżekaj ná Bogá/ ábowiem go jeszcże będę wysławiał *zá* wielkie 7 wybáwienie twarzy jego. ♣ Boże moj duszá mojá tesknij sobie we mnie;przetoż ná ćie wspominám w źiemi Jordáńskiey y Hermońskiey/ná 8 gorze Mizár. ♣ Przepáść przepáśći przyzywa / ná szum upustow twojich:wszystkie powodźi twoje y náwáłnośći twoje/ná mię śie zwáliły. 9 ♣ *Wszákże*, we dnie udźieli mi PAn miłośierdźia swego : á w nocy piosnká jego *będźie* ze mną/ *y* modlitwá do Bogá żywotá mego.♣ Rzekę 10 Bogu skále mojey : Przecżżeś mię zápomniał ? Y cżemu d smutno chodzę / dla ućiśnienia *od* nieprzyjaćielá?♣ Jest jáko rána w kośćiách 11 mojich / gdy mi urągáją nieprzyjaćiele moji / mowiąc do mnie ná káżdy dźień : Kedy jest Bog twoj? 12 ♣ Przecżże śie smęćisz duszo mojá : á przecż sobą trwożysz we mnie ? cżekaj ná Bogá/ábowiem go jeszcże będę wysławiał : *gdyż on jest* wielkim zbáwieniem twarzy mojey / y Bogiem mojim.

a I. *Prágnie.* b *Psalm* 84. 3. c *Psalm* 43. 5. d *Psalm* 38. 7. 143.2.

PSAM XLIII.

I. 42.

I. Żąda z rąk złośliwych wybáwienia y do pocztu świętych przywrocenia. II. *Bogu chwałę ślubuje, á wiárą nád ćiáłem tryumfuje.*

1 SAdź mię o Boże / á ujmi śię o spráwę moję :od narodu niemiłośiernego / *y* od cżłowieká zdrádliwego/ y niezbożnego wyrwij mię. 2 ♣ Boś ty jest Bog śiły mojey: Przecżżeś mię odrzućił? á przecż smutno chodzę / dla a ućiśnienia *od* nie- 3 przyjaćielá?♣ Jeśli światłość twoje / y prawdę twoję : te mię poprowádzą/ y wprowádzą mię ná święta gorę twoję / y do przybytkow two- 4 jich. ♣ Abym przystąpił do ołtarzá Bożego / do Bogá wesela y rádośći mojey:y będę ćię wysławiał ná hárfie/ o Boże/ Boże moj!

5 PRzecżże śie smęćisz duszo b mojá ? á przecż trwożysz sobą we mnie ? Cżekaj ná Bogá/ ábowiem go jeszcże będę wysławiał ; gdyż on jest wielkim zbáwieniem twarzy mojey/ y Bogiem mojim.

a *Psalm* 38. 7. y 42. 10. b *Psalm* 42. 6.

PSALM XLIV.

I. 43.

I. Przymierze Boże, y łáskę jego dawną przypomina. II. *Plagi ktore Bog ná swoj lud ná onczás przepuszczał, wylicza.* III. *Prośi żeby im łáskáwą twarz przywroćił y nád ich śię nędzą zmiłował.*

Przed=

1 Przedniejszemu śpiewakowi z Synow Korego/ Psálm nauczájący.

2 Boże uszymá nászymi słycháliśmy; Oycowie nászy powiádáli nám o spráwach/ktoreś czynił zá dni ich/zá dni stárodawnych. 3 ✤ Tyś ręką swą wypędził pogány: á ones a wszczepił: wytráciłeś narody: á onęś rozkrzewił. 4 ✤ Bo nie przez miecz swoj/ pośiedli ziemię: y rámię ich nie wybáwiło ich: ále práwicá twojá/y rámię twoje/ á świátłość oblicza twego: przeto/ żeś je upodobał sobie.

5 Tyś sam Krol moj o Boże: spraw że wielkie wybáwienie Jákobowi 6 ✤ Przez ćiebieśmy nieprzyjaćioły násze poráżáli: w imieniu twojim deptáliśmy powstawájące przećiwko nám. 7 ✤ Bom w łuku mojim nie ufał/ 8 áni miecz moj obronił mie. ✤ Aleś nas ty wybáwiał od nieprzyjaćioł nászych: á nienawidzące nas/záwstydzałeś. 9 ✤ Przetoż/ chlubiemy śię w *tobie* Boże ná káżdy dźień: á imię twoje ná wieki wysławiamy: Selá.

10 Ale teraz odrzućiłeś y záwstydźiłeś nas: á nie wychodźisz z wojski nászymi. 11 ✤ Spráwiłeś/żeśmy tył podáli nieprzyjaćielowi; á ći/ ktorzy nas máją w nienawiśći/ rozchwyćili miedzy śię *dobrá násze*. ✤ 12 Podałeś nas jáko owce ná żer: á miedzy pogány rozproszyłeś nas. ✤ 13 Przedałeś lud twoj zá nic: á nie podniosłeś ceny ich: ✤ 14 Podałeś nas ná wzgárdę b sąśiádom nászym: ná szyderstwo y ná pośmiech tym/ ktorzy *są* około nas. ✤ 15 Wstáwiłeś nas ná przypowieść miedzy pogány: ták/ że nád námi narodowie głową kiwáją. ✤ 16 Ná káżdy dźień wstyd moj jest przede mną: á hańbá twarzy mojey okrywa mie. ✤ 17 Dla głosu tego ktory mie sromoći y potwarza: dla nieprzyjaćielá/ y tego ktory śię mśći.

18 To wszystko przyszło ná nás: á *wżdyśmy* ćię nie zápomnieli: ániśmy wzruszyli przymierza twego. ✤ 19 Nie cofnęło śię ná zad serce násze: áni śię uchyliły kroki násze/ od śćieszki twojey. 20 ✤ Chociaś nas był potárł *wrzućiwszy nas* ná miejsce c Smokow/y okryłeś nas ćieniem śmierći. 21 ✤ Byśmyć byli zápomnieli Imienia Bogá nászego/ á podnośili ręce násze do Bogá cudzego: ✤ 22 Izaliby śię był Bog o tym nie pytał? Gdyż on wie skrytośći sercá. 23 ✤ Aleć nas dla ćiebie zábijáją ná káżdy dźień: poczytáją nas jáko owce ná rzeź zgotowáne.

24 Ocuć śię: Przecżże śpisz PAnie? Przebudź śię: nie odrzucaj nas ná wieki. 25 ✤ Przecżże oblicze twoje ukrywasz/ á zápominasz utrapienia nászego y ućisku nászego? 26 ✤ Abowiem poniżona jest áż do prochu duszá nászá: á przylgnął do źiemie żywot nász. 27 ✤ Powstańże ná rátunek nász: á odkup nas dla miłośierdźia twojego.

a 2 Moj. 15. 17. Psalm. 80. 9. — b Psalm. 79. 4. y 80. 7. Ierem. 24. 9. — c I. Wielorybow. — d Rzym. 8. 36.

PSALM XLV.

Złączenie duchowne Chrystusá PANA z Oblubienicą swą, opisując Prorok I. Wystawia przymioty, zwierzchność, y rząd krolestwá jego, ychwałe, ktora bez miáry nań Oćiec wylał. II. Opisawszy tákże Oblubienicę, do wiáry, y posłuszeństwá ona upomina.

I. 44.

1 Przedniejszemu śpiewakowi z Synow Korego/ ná Sosánnim *Psálm* nauczájący/ á Pieśń weselna.

2 Wydáło serce moje słowo dobre: rospráwiáć będą pieśni moje o Krolu: język moj będźie jáko pioro prętkiego pisárzá. ✤ 3 Piękniejszyś nád Syny ludzkie: rozlałá śię wdźięczność po wárgách twojich; przeto/ że ćię pobłogosłáwił Bog/ áż ná wieki. 4 ✤ Przypász miecz twoj ná biodrá o mocárzu! *pokaz* chwałę twoję/y zacność twoję. 5 ✤ A w dostojnośći twojey/ szczęśliwie wyjedź z słowem prawdy/ ćichośći/ y spráwiedliwośći: á dokáże strásznych rzeczy práwicá twojá. 6 ✤ Strzały twoje ostre: *od nich* narodowie pod ćię upádną: á serce nieprzyjaćioł krolewskich *przenikną*. ✤ 7 Stolicá twojá/ o Boże! b ná wieki wiekow: laská spráwiedliwośći jest laská/ krolestwá twego. 8 ✤ Umiłowałeś spráwiedliwość/ á nienawidźiałeś niepráwośći: przetoż pomázał ćię o Boże! Bog twoj olejkiem wesela

a Ezdr. 11. 5. 4. 12. Objáw. 1. 16. — b Zyd. 1. 8.

9 nád uczesniki twoje. ♣ Mirra/ Aloe/ y Kássya wszystkie száty twoje *pachną gdy wychodźisz* z pálácow z kości słoniowych *zrobionych*, nád te ktorzy ćię uweseláją.

10 Corki krolewskie są miedzy twymi zacnymi *białymi głowámi*: stánęłá małżonká po práwicy twojey / w kosztownym złoćie z Ofir. ♣

11 Słuchajże corko / á obacz / y nákłoń ucha twego: á zápomni narodu twego

12 y domu Ojcá twojego. ♣ A zákocha się Krol w pięknośći twojey: ábowiem on jest Pánem twojim: przetoż kłaniaj się przed nim.

13 ♣ Tyryjczycy tákże z upominkámi / przed obliczem twojim kłaniáć się będą /

14 nabogátszy z narodow. ♣ Wszystká zacność corki krolewskiey / jest wewnątrz: á száty jey brámowáne są

15 złotem. ♣ W odźieniu háftowánym przywiodą ją do Krolá: tákże pánny zá nią / towárzyszki jey / przywiodą do ćiebie.

16 ♣ Przywiodą je z weselem y z rádośćią: á wnidą ná pálác

17 krolewski. ♣ Miásto Ojcow twych będźiesz mieć Syny twe: ktore postánowisz Xiążęty po wszystkiey

18 źiemi. ♣ Wspomináć będę imię twoje / od káżdego rodzáju do rodzáju: dla tego ćię narodowie wysławiáć będą ná wieki wiekow.

C Psalm 72.10.

Psalm XLVI.

I. 45.

Náucza Prorok, że Bog z swojimi záwżdy przestawał, á oni w obronie jego ufájąc, stráchow się żadnych nie báli, ále bespieczeństwá, z przytomnośći jego záżywáli.

1 Przedniejszemu śpiewakowi z Synow Korego / ná Alámot Pieśń.

2 Bog jest ućieczka y śiłá nászá: rátunkiem we wszelkim ućisku napewniejszym.

3 ♣ Przetoż się bać nie będźiemy / choćby się poruszyłá źiemia: choćby się przeniosły

4 gory w pośrzod morzá: ♣ Choćby zászumiáły / á wzburzyły się wody jego / y zátrzęsły się gory od nawáłnośći jego: Selá.

5 ♣ Strumienie rzeki jego rozweseláją miásto Boże ná świętsze / z przybytkow nawyższego.

♣ Bog jest w pośrzodku jego / nie będźie poruszone: porátuje go Bog záraz z poránku.

7 ♣ Gdy się wzburzyli narodowie / á zátrząsnęły się krolestwá: PAn wydał głos swoj / y rozpłynęłá się źiemiá.

8 ♣ PAn zastępow jest z námi: twirdza wysoka jest nam Bog Jákobow: Selá.

9 Podźćie / ogladajćie spráwy Páńskie / jákie uczynił zpustoszenie

10 ná źiemi. ♣ Ktory uśmierza wojny áż do kończyn źiemie: łuk [illegible] rze kámie / á wozy ogniem [illegible] ♣

11 *Mowiąc*; Uspokojćie [illegible] dźćie żem ja Bog: [illegible] [illegible] narody / [illegible] ny ná źiemi.

12 P[illegible] Zastępow [illegible] twirdza wysoka jest [illegible] Jákobow: Selá.

Psalm XLVII.

I. 46.

Izráelczycy upomináją pogány do chwalenia Bogá, iż im okoliczne narody podbił, źiemię Chánánejską podał, y narody do Chrystusá PAná powołáć postánowił.

1 Przedniejszemu śpiewakowi z Synow Korego / Pieśń.

2 Wszyscy narodowie klászczćie rękomá / wykrzykajćie Bogu

3 głosem wesela. ♣ Abowiem Pan nawyższy / strászny / *jest* Krolem wielkim

4 nád wszystką źiemią. ♣ Podbija ludźie pod moc nászę / á narody pod

5 nogi násze. ♣ Obrał nam zá dźiedźictwo násze chwałę Jákobá / ktorego

6 umiłował: Selá. ♣ Wstąpił Bog z krzykiem; Pan *wstąpił* z głosem trąby.

7 ♣ Spiewajćież Bogu / śpiewajćie: śpiewajćież krolowi nászemu śpiewajćie.

8 ♣ Abowiem Bog krolem wszystkiey źiemie: śpiewajćież rozumnie.

9 ♣ Kroluje Bog nád narody: Bog śiedźi ná świętey stolicy swojey.

10 ♣ Xiążętá narodow przyłączyli się do ludu Bogá Abráhámowego: ábowiem Boże *są* tarcze źiemskie: *z ktorych on* zacnie jest wywyższony.

Psalm XLVIII.

I. 47.

I. Mieszkáńcy Jeruzalemscy wielbią Bogá, iż ich miásto, od gwałtownego niebespieczeństwá wybáwił. II. Do dźiękczynienia, rádośći, y ufnośći w PAnu się upomináją.

1 Pieśń Psálmu Synow Korego.

2 Wielki jest PAn / y bárzo chwalebny / w mieśćie Bogá násze=

3 go/ ná gorze świętey swojey. ☙ Ozdoba kráiiny/ uciechá wszystkiey ziemi jest gorá Syon / w stronách Pułnocnych: miásto Królá wielkiego. 4 ☙ Bog w páłacách jego uznány 5 jest zá twirdzę wysoką. ☙ Bo oto krolowie / gdy śię zgromádźili y ciągneli wespoł: 6 ☙ Sámi to ujrzawszy/ bárzo śię zádźiwili / á przestrászeni 7 będąc/prętko uciekáli. ☙ Strách je tám ogárnął y boleść/ jáko niewiásty rodzącą. 8 ☙ Wiátrem wschodnim 9 pokruszysz okręt z Társys. ☙ Jákośmy słyszeli / tákeśmy widźieli / w mieśćie PANA Zastępow/ w mieśćie Bogá nászego: Bog je ugruntował áż ná wieki: Selá. 10 ☙ Uważamy o Boże miłośierdźie twoje/w pośrzod kośćiołá twego. 11 ☙ Jákie jest imię twoje Boże / táka też jest chwałá twojá / áż do kończyn ziemie: spráwiedliwośći pełna jest 12 práwicá twojá. ☙ Niech śię rozweseli gorá Syon: niech śię rozráduią corki Judskie/dla sądow twojich Boże. 13 ☙ Obtoczćie Syon / y obstąpćie 14 go: policzćie wieże jego. ☙ Przypátrujćie śię pilnie básztam jego / á oglądajćie páłace jego: ábyśćie umieli powiádáć narodowi potomnemu: 15 ☙ Że ten Bog/ jest Bogiem nászym ná wieki wieczne: á iż on nászym Hetmánem będźie/ áż do śmierći.

I. 48.

Psalm XLIX.

I. *Wszystkich stanow ludźi, do mądrośći upomniawszy, stopnie jey wylicza.* II. *Nád szczęśćiem złych zdumiewáć śię zákázuje.*

1 Przedniejszemu śpiewakowi z Synow Korego Psálm.

2 Słuchajćie tego wszyscy národowie: bierzćie to w uszy wszyscy mieszkájący ná okręgu ziemie. 3 ☙ Ták z ludu pospolitego/ jáko z ludźi zacnych: ták bogáty jáko ubogi. 4 ☙ Ustá moje będą opowiádáły mądrość: á myśl sercá mego rostropność. 5 ☙ Nákłonię do a przypowieśći uchá mego: á wyłożę przy hárfie gadkę moję.

a Psalm 78. 2. Mátt. 13. 35.

6 Przeczże śię mam bać we złe dni/ ábymie nieprawość tych/ ktorzy 7 mię depcą / miáłá ogárnąć. ☙ Ktorzy ufáją bogáctwom swojim / á w mnostwie dostátkow swojich chlubią 8 śię. ☙ Gdyż brátá swego nikt żadnym sposobem nie odkupi/ áni może 9 dáć Bogu okupu jego zań. ☙ (Abowiem drogi jest okup duszę ich: y 10 nie może śię ostáć ná wieki.) ☙ Aby żył ná wieki/ á nie oglądał grobu. 11 ☙ Bo widźiemy/ iż y mądrzy umieráją: głupi y szalony járowno giną: á zostawiáją obcym bogáctwá 12 swoje. ☙ Myślą że domy ich są wieczne / á przybytki ich trwáją od narodu do narodu: przetoż je názywáją od imion swych ná ziemi. 13 ☙ Ale człowiek we czći nie zostawa: podobnym będąc bydletom / ktore giną. 14 ☙ Tákowá myśl ich/ głupstwem ich jest: á przećię potomkowie ich pochwaláją to usty swymi: Selá. 15 ☙ Jáko owce w grobie złożeni będą; śmierć je strawi: ále spráwiedliwi pánowáć będą nád nimi z poránku: á kształt ich zniszczony będźie w grobie / gdy ustąpią z mieszkánia swego. 16 ☙ Ale Bog wykupi duszę moję z mocy grobu / gdy mię przyjmie: 17 Selá. ☙ Niebojże śię gdy śię kto zbogáći / á gdy śię rozmnożi sławá 18 domu jego. ☙ Bo umierájąc/ b nie weźmie nic z sobą: áni zá nim zstąpi 19 sławá jego. ☙ A choć duszy swey / záżywotá swego pobłaża/ y chwalono 20 go/ gdy sobie dobrze czynił: ☙ Przećię muśi iść zá rodźiną Ojcow swych: á ná wieki nie oglądá świátłośći. 21 ☙ Otwá człowiek / ktory jest we czći / á nie zrozumiewa jego, podobny jest bydletom ktore giną.

b Job. 27. 19.

Psalm L.

I. 49.

Krol Syoński, od wszystkich stron świátá ludzkie syny zwoławszy. I. *Oświadcza śię, że on nie korzysta w ofiárach pozwierzęcych, będąc PAnem rzeczy wszystkich, ále śię kocha w ofiárach chwał y modlitew świętych.* II. *Gromi niezbożniki, ktorzy śię chlubią wiárą, á járzmo ciągną z niepobożnymi.*

1 Psálm Asáfowi podány.

Bog nád Bogi / PAn mowił y przyzwał ziemię / od wschodu 2 słońcá áż do záchodu jego. ☙ Objáśnił śię Bog z Syonu w doskonáłey o3 zdobie a. ☙ Przyjdźie Bog nász/ á nie będźie milczał: ogień przed twarzą

a Psalm. 42. 3.

jego będźie przypał: á około nie° po-
4 witánie wicher gwáłtowny. Przyzowie z gory niebios b y źiemie / áby sądźił lud swoj: *Mowiąc:* Zgromadźćie mi święte moje / ktorzy ze mną uczynili przymierze/ przy ofiá-
6 rze. Tedy niebiosá opowiedzą spráwiedliwość jego: Abowiem sam Bog
7 *jest* Sędźią: Selá. Słuchaj ludu moj / á będę mowił: słuchaj Izráelu / á oświadczę śię c przed tobą: *Iam* Bog/ Bog twoj jam jest.
8 Nie będę ćię z ofiar twojich winił: áni z cáłopalenia twego / ktore są
9 záwsze przede mną. Nie wezmę z domu twojego ćielcá / áni z okołu
10 twego kozłow. Abowiem moj jest wszelki zwierz leśny: y tyśiące by-
11 dłá po gorách. Znam wszystko ptástwo po gorách: y zwierz polny jest
12 przede mną. Będźeli łáknął nie rzekę *oto*: bo moj *jest* okrąg d źiemie/ y
13 nápełnienie jego. Izali jadam mięso wołowe? ábo pijam krew kozło-
14 wą? Ofiáruj Bogu chwałę / y od-
15 daj Nawyższemu śluby twoje. A wzywaj mię w dźień utrapienia: tedy ćię wyrwę / á *ty* mię uwielbiß.
16 Lecz niezbożnemu rzekł Bog; Cożći do tego / że opowiádaß ustáwy moje / á bierzeß przymierze
17 moje w ustá twoje? Ponieważ maß w nienawiśći kárność/ y zárzućiłeś
18 słowá moje zá śię. Widźiszli złodźieją / bieżyß z nim: á z cudzołożniki
19 maß skład twoj. Ustá twoje rozpuszczaß ná złe: á język twoj skłáda
20 zdrády. Záśiadszy/ mowiß przećiwko brátu twemu: á lżyß syná má-
21 tki twojey. Toś czynił/ á jam milczał: dla tegoś mniemał żem ja tobie podobny: *ále* będę ćię karał / y
22 stáwięć to przed oczy twoje. Zrozumiejćież to *wżdy* teraz ktorzy zápominaćie Bogá: bym *was* snadź nie porwał/ á nie będźie ktoby was wy-
23 dárł. Kto *mi* ofiáruje chwałę/ ućći mię: á temu ktory náprawuje drogę *swą*, ukażę zbáwienie Boże.

b 3 *Moj.* 31. 28.

c *Psalm.* 81. 9.

d 2 *Moj.* 19. 5. 5 *Moj.* 10. 14. *Iob.* 41. 2. *Psalm* 24. 1. 1 *Kor.* 10. 26.

I. 50.

PSALM LI.

I. *Dawid od Nátáná nápomniony, do miłośierdźia śię Bożego ucieka, y o odpuszczenie grzechu prośi.* II. *Żeby áby mu Bog dobre sumnienie przy-wroćił : á serce jego przez Duchá Swiętego odnowił.* III. *O záchowánie ludu y kośćiołá Bożego śię modli.*

1 Przedniejszemu śpiewakowi Psálm
2 Dawidow. Gdy do niego przyszedł Nátán a Prorok potym jáko był wszedł do Betsáby.
3 Zmiłuj śię náde mną Boże / według miłośierdźia twego: według wielkich litośći twojich /
4 zgłádź nieprawośći moje. Omyj mię doskonále od nieprawośći mojey: á od grzechu mego oczyść mię.
5 Abowiem ja znam nieprawość moję: á grzech moj przede mną jest zá-
6 wżdy. Tobie/ tobiem sámemu zgrzeszył / y złem przed oczymá twymi uczynił: ábyś był spráwiedliwy b w mowie twojey/ y czy-
7 stym w sądźie twojim. Oto w nieprawośći poczęty jestem: á w grze-
8 chu poczęłá mię mátká mojá. Oto śię kochaß w prawdźie wewnętrzney á skrytą mądrość objáwiłeś mi.
9 Oczyść mię c Isopem / á oczyśćion
10 będę: omyj mię / á nád śnieg wybielony będę. Daj mi słyszeć rádość y wesele / á niech śię rozrádują ko-
11 śći *moje*, ktoreś pokruszył. Odwroć oblicze twoje od grzechow mojich: á zgłádź wszystkie nieprawośći moje.
12 Serce czyste stworz we mnie o Boże! á duchá práwego odnow we
13 wnętrznośćiách mojich. Nie odrzucaj mię od oblicza twego: á Duchá swego Swiętego/ nie odbieraj o-
14 demnie. Przywroć mi rádość zbáwienia twego: á Duchem dobrowol-
15 nym podeprzy mię. *Tedy* będę náuczał przestępcow drog twojich: áby śię grzesznicy do ćiebie náwroćili.
16 Wyrwij mię z pomsty d zá krew o Boże! Boże zbáwienia mojego! á język moj będźie wysławiał spráwiedliwość twoję.
17 Pánie/ otworz wárgi moje: á ustá moje opowiádáć
18 będą chwałę twoję. Abowiem nie prágnieß ofiar/ choćbymći je dał: áni
19 cáłopalenia przyjmieß. Ofiáry Bogu *przyjemne*, duch skruszony: sercem skruszonym y strapionym nie
20 pogárdźiß o Boże. Dobrze uczyń/ według upodobánia twego / Synowi: pobuduj mury Jeruzalem-
21 skie. Tedy przyjmieß ofiáry sprá-

a 2 *Sám.* 12. 1.

b *Rzym.* 3. 7.

c 3 *Moj.* 14. 6. 4 *Moj.* 19. 6.

d 2 *Sám.* 11. 15. y 12. 9.

wie-

dliwośći/ ofiáry ogniste/ y cáłopalenia: tedy ćielce ofiárowáć będą ná Ołtarzu twojim.

I. 51.

PSALM. LII.

I. Doegowe potwarzy y kłamstwá gromi, y upadkiem mu grozi. II. *widząc pociechę wiernych, z okazánia ná nim sądow Bożych, przypomina.* III. *á sam siebie w troskách, obroną y łáską Bożą ćiesząc wdźięczność ślubuje.*

1 Przedniejszemu śpiewakowi / *pieśń* 2 Dawidowá náucżájąca. ♣ Gdy przyszedł Doeg a Edomczyk / y oznájmił Saulowi / mowiąc: Dawid przyszedł do domu Achimelechowego.

a 1 Sám. 22. 9.

3 PRzecżże śię chlubisz ze złośći/ o mocárzu! miłośierdźie Boże 4 *trwa* káżdego dniá. ♣ Złe rzecży myśli język twoj: jáko brzytwá ostra / 5 cżyniąc zdrádę. ♣ Umiłowałeś złe/ bárźiey niż dobre: kłamstwo ráczey mowisz / niż spráwiedliwość/ Selá. 6 ♣ Umiłowałeś wszystkie słowá szkodliwe/ *y* język zdrádliwy. 7 PRzetoż ćię Bog zniszczy ná wieki: Porwie ćię / y wyrwie ćię z przybytku: y wykorzeni ćię z źiemie żywiących: Selá. ♣ Co widząc 8 spráwiedliwi/ będą śię bali: y będą śię z niego náśmiewáli / *mowiąc:* ♣ 9 Otoż człowiek/ ktory nie pokłádał w Bogu śiły swojey / ále ufájąc w mnostwie bogactw swojich / zmacniał śię w złośći swey. 10 Aleć ja *będę* jáko b oliwá źielona w domu Bożym: bom nádźieję położył w miłośierdźiu Bożym ná 11 wieki wiecżne. ♣ Będę ćię wysławiał *PAnie* ná wieki/ żeś *to* ucżynił: á będę ocżekawał Jmienia twego: gdyż jest zacne przed oblicżnośćią świętych twojich.

b Psalm 92.13.

I. 52.

PSALM. LIII.

Toż w sobie zamyka co y Psalm czternasty.

1 Przedniejszemu śpiewakowi / ná Máchálát: *Pieśń* Dawidowá náucżájąca.

2 GŁupi rzekł a wsercu swym; Niemász Bogá: Popsowáli śię/ y obrzydliwa cżynią niepráwość: niemász ktoby cżynił dobrze.

a Psalm 10. 4. y 14.1.

3 BOg z niebios pojrzał ná Syny ludzkie / áby obacżył / byliby kto rozumny, b y szukájący Bogá. ♣ 4 *Aleć* oni wszyscy odstąpili / jednáko śię nieużytecżnymi stáli: niemász ktoby cżynił dobrze / niemász y jednego. ♣ 5 Zaż nie wiedzą wszyscy cżyniciele nieprawośći / że pożyrają lud moj / jáko wiec chleb jedzą? *ále* 6 Bogá nie wzywáją. ♣ Tám śię bárzo ulękną gdźie niemász strachu: ábowiem Bog rozproszy kośći tych / ktorzy ćię oblegli: *ty je* pohańbisz / bo je Bog wzgárdźił. 7 KToż da z Syonu wybáwienie Jzráelowi? Gdy Bog przywroći z więźienia lud swoj/ rozráduje śię Jákob: rozweseli śię Jzráel.

b Rzym. 3. 10

I. 53.

PSALM LIV.

Wydány Krol Dawid od Zyfejczykow, I. *Bogá o pomoc przećiwko prześládowcom prośi.* II. *Tymże pomsty Bożey żądájąc Bogu chwałę, á sobie pewny rátunek obiecuje.*

1 Przedniejszemu śpiewakowi ná Neginoth/ Pieśń Dawidowá náucżájąca. 2 ♣ Gdy przyszli a Zyfejczycy/ rzekli do Saulá: Dawid śię kryje *przed tobą* u nas.

a 1 Sám. 23. 19. y 26.1.

3 BOże dla imienia twego wybaw mię: á w mocy twojey podejmij 4 śię spráwy mojey. ♣ Boże/ wysłuchaj modlitwę moję: przyjmi w uszy/ 5 słowá ust mojich. ♣ Abowiem obcy powstáli przećiwko mnie/ á okrutnicy szukáją duszę mojey/ nie stáwiájąc sobie Bogá przed ocżymá swymi: Selá. 6 OTo Bog jest pomocnikiem mojim: PAn jest z tymi / ktorzy 7 podpieráją żywotá mego. ♣ Oddaj złym nieprzyjaćiołom mojim: w prawdźie twojey/ wytráć je *o Pánie*. 8 T*Edyć* dobrowolnie będę ofiárował: będę wysławiał Jmię twoje PANJe/ przeto że jest dobre. ♣ 9 Gdyż z káżdego utrapienia wyrwałeś mię: á *pomsty* nád nieprzyjaćioły mymy oglądáło oko moje.

PSALM LV.

I. *Dawid sobie obrony, Absálomowi záś upadku, od Bogá żąda.* II. *wysłuchánia pewien będąc, ćieszy śię nádźieją wybáwienia swego.*

1 Przedniejszemu śpiewakowi ná Neginoth, *Pieśń* Dawidowá náuczájąca.

Wuszy *swe* przyjmi o Boże modlitwę moję: á nie kryj śię 2 przed prozbą moją. ✤ 3 Posłuchaj mię z pilnośćią, á wysłuchaj mię: boć śię uskarżam w modlitwie swey, y trwożę sobą: ✤ 4 Dla głosu nieprzyjaćielá, y dla ućiśnienia od bezbożniká: ábowiem mię zárzucáją kłamstwem, á w popędliwośći *swey* sprzećiwiáją mi śię. ✤ 5 Serce moje boleje we mnie: á strachy śmierći przypádły ná mię. ✤ 6 Bojaźń ze drzeniem przyszłá ná mię: á okryłá mię trwogá. ✤ 7 Y rzekłem: Obym miał skrzydłá jáko gołębicá! zálećiałbym, á 8 odpoczynałbym. ✤ O tobym dáleko zálećiał, á mieszkałbym ná puszczy: 9 Selá. ✤ Pospieszyłbym, ábym uszedł przed wiátrem gwałtownym, y 10 *przed* wichrem. ✤ Zátráć *je* PAnie: rozdźiel á język ich: bom widźiał bezprawie y rozruch w mieśćie. ✤ 11 We dnie y w nocy obtaczáją je po murách jego: á złość y przewrotność 12 *jest* w pośrzodku jego. ✤ Ciężkośći *są* w pośrzodku jego: á nie ustępuje z 13 ulic jego chytrość y zdrádá. ✤ Abowiem, nie nieprzyjaćiel *jaki* zelżył mię; ináczey, zniósłbym to był: áni ten, ktory mię miał w nienawiśći, powstał przećiwko mnie; bobym śię 14 *wżdy* był skrył przed nim. ✤ Ale ty człowiecze mnie rowny, wodzu moj, 15 y znájomy moj. ✤ Ktorzyśmy śię z sobą mile w tájnośći náradzáli, y do domu Bożego społecznie chadzáli. ✤ 16 Oby je śmierć zprętká záłápiłá, ták, áby żywo b zstąpili do piekłá: ábowiem złość *jest* w mieszkániu ich, y w pośrzodku ich.

17 Ale ja do Bogá záwołam, á PAn 18 mię wybáwi. ✤ W wieczor y ráno, y w południe modlić śię, y z trzaskiem wołáć będę, áż wysłucha 19 głos moj. ✤ Odkupi duszę moję, ábym był w pokoju od wojny przećiwko mnie; bo ich wiele było przy d 20 mnie. ✤ Wysłucha Bog y utrapi je, (jáko ten ktory śiedźi od wieku: Selá) *Przeto,* że niemász w nich popráwy, áni śię Bogá boją. ✤ 21 Wyćiągnął rękę swoje ná te, ktorzy z nim mieli pokoj, wzruszył przymierze swoje. ✤ 22 Gładsze niż másło były *słowá* ust jego; ále walká w sercu jego: á mięk czejsze słowá jego niż oley; wszákże były jáko miecze dobyte. ✤ 23 Wrzuć ná PAná brzemię e twoje, á on ćię opátrzy, y nie dopuśći áby śię ná wieki záchwiać miał spráwiedliwy. ✤ 24 Ale je ty, o Boże, wepchniesz w doł zginienia: Mężowie krwáwi y zdrádliwi nie dojdą do połowice dni swojich: Ale ja w tobie nádźieję mieć będę.

Psalm LVI.

I. *Prorok wybáwienia swego od Bogá żąda.* II. *Spuśćiwszy śię ná obietnicę Bożą, onego chwali, ćiesząc śię, że on, y nadrobnieysze jego ćięszkośći widźi, y one uspokoji.*

1 Przedniejszemu śpiewakowi o niemey gołębicy, *ná miejscách* odległych złoty *Psálm* Dawidow, gdy go w Gát a Filistynowie pojimáli.

2 Zmiłuj śię náde mną o Boże: bo mię chce pochłonąć człowiek: 3 káżdego dniá walcząc, trapi mię. ✤ Chcą mię połknąć nieprzyjaćiele moji ná káżdy dźień: záprawdę wiele jest walczących przećiwko 4 mnie, o Najwyższy! ✤ Ktorego kolwiek mię dniá strách ogárnia, ja w 5 tobie ufam. ✤ Bogá wysłáwiáć będę dla słowá jego: w Bogu nádźieję będę miał, áni śię będę bał żeby 6 mi co ćiáło uczynić mogło. ✤ Przez cáły dźień słowá moje wykrácáją: á przećiwko mnie są wszystkie myśli ich, ná złe. ✤ 7 Zbieráją śię, y ukrywáją śię, y ślad moj upátrują, 8 czyhájąc ná duszę moję. ✤ Yzali zá nieprawość *pomsty* ujdą? strąć te narody, o Boże, w popędliwośći 9 twey. ✤ Tyś tułánie moje policzył: zbierzże *też* łzy moje w wiádro twe: izaż nie są *zpisáne* w księgách two- 10 jich? ✤ Tedy śię názad cofną nieprzyjaćiele moji, *ktoregokolwiek* dniá záwołam: Bo to wiem iż Bog jest 11 ze mną. ✤ Bogá wysłáwiáć będę z słowá: PAná chwálić będę z słowá 12 jego. ✤ W Bogu mam nádźieję nie będę śię bał, áby mi b co miał uczynić człowiek.

a I. Pomieszaj.

b 4 Moj. 16. 32.

c T. Aniołow.

d Psalm 57. 5. y 59. 8.

e Psalm 37. 5. Mátt. 6. 25. Luk. 12. 22. 1 Piotr 5. 7.

I. 55.

a 1 Sám. 21. 10.

13 Pobiem o Boże śluby uczynił: przetoż też tobie chwały oddam:
14 Abowiemeś wyrwał duszę moję od śmierci? á nogi moje od upadku: ábym státecznie chodźił przed obliczem Bożym / w świátłości i żywiących.

I. 56.

Psalm LVII.

I. Bogá ná pomoc wołá, pewne wybáwienie sobie obiecując. II. Prośi, żeby Bog sądy swe nád złymi wykonał.

1 Przedniejszemu śpiewakowi / *iáko*; Niezátracaj: złoty Psálm Dawidow: kiedy uciekał przed Saulem do a jáskini.

2 Zmiłuj śię náde mną o Boże / zmiłuj śię náde mną: ábowiem w tobie ufa duszá mojá / á do b cienia skrzydeł twojich uciekam śię / áż przeminie utrapienie.
3 Będę wołał do Bogá nawyższego: do Bogá ktory wykonywa spráwę moję.
4 On pośle z niebá / y wybáwi mię *od* pohánbienia tego / ktory mię chce pochłonąć: Selá. Pośle mi Bog miłośierdźie swoje y prawdę swą.
5 Duszá mojá *jest* w pośrzod lwow: leżę *miedzy* pałącymi / *miedzy* synámi ludzkimi / ktorych zęby jáko włocznie y strzały / á język ich miecz c ostry.
6 Wywyższ śię d nád niebiosá o Boże; *á* náde wszystką źiemią chwałá twojá:
7 Sieći zástáwili ná nogi moje: náchylili duszę moję: wykopáli doł przed e obliczem mojim / ále sámi wpádli weń: Selá.
8 Gotowe *jest* serce moje Boże / gotowe *jest* serce moje: śpiewáć y wychwaláć ćię będę.
9 Ocuć śię chwało mojá / ocuć śię lutnio y hárfo / gdy ná świtániu powstawam
10 Będę ćię wysławiał miedzy ludem PAnie / á będęć śpiewał miedzy narody.
11 Abowiem wielkie jest / áż do niebios miłośierdźie f twoje: y áż pod obłoki prawdá twojá.
12 Wywyższ śię nád niebiosá o Boże: á náde wszystką źiemią *wywyż* chwałę twoję.

I. 57.

Psalm LVIII.

I. Ná rájce Saulowe nárzekájąc potwarzy złość ich opisuje. II. Prośi żeby Bog rády ich pomieszał. III. Tuszy że ludźie rządy sąd Bogu przyznáją z upadku przyszłego nieprzyjáćioł.

1 Przedniejszemu śpiewakowi / *jáko*; Niezátracaj / *Pieśń* złota Dawidowá.

2 O Zgromádzenie! Izali poprawdźie spráwiedliwość mowićie? A uprzejmie sądźićie / wy synowie ludzcy?
3 Owszem rádnicy w sercu nieprawośći knujećie / á gwałty rąk wászych ná źiemi odważaćie.
4 Odłączyli śię niezbożni ze zaraz od národzenia: pobłądźili záraz z żywotá mátki *swey* mowiąc kłamstwo.
5 Jad a mają w sobie / jáko wężowy: jáko *jad* żmije głuchey / ktora zátula ucho swoje:
6 Aby nie słyszáłá głosu záklinácza: áni czárownika w czárách biegłego.
7 O Boże / pokrusz zęby ich w uśćiech ich: połam PAnie lwiąt
8 trzonowe zęby. Niech śię rozpłyną jáko wodá: niech śię wniwecz obrocą: niech będą jáko ten / ktory náćiąga *łuk*, wszákże śię strzały jego łamią.
9 Jáko ślimak / ktory zchodźi y niszczeje: jáko martwy płod niewieśći / niech nie oglądáją słońcá.
10 Pierwey nie b wásze pierwey niż wypuśći tarny swoje / zá źielonā w gniewie *Bożym* jáko wichrem porwáne będźie.
11 Y będźie śię weselił spráwiedliwy / gdy ujrzy pomstę: nogi swoje umyje we krwi niepobożnego.
12 Y rzecze kożdy: Záprawdęć spráwiedliwy odnieśie pożytek z *spráwiedliwośći swojey*: Zájisteć jest Bog / ktory sądźi ná źiemi.

Psalm LIX.

I. 58.

I. Dawid od sług Saulowych obskoczony, sobie wyswobodzenia, á onym kaźni od Bogá żąda. II. Cieszy śię iż go Bog pewnie wysłucha. III. Zá co chwałę oddawáć obiecuje.

1 Przedniejszemu śpiewakowi / *jáko*; Niezátracaj: Złota Pieśń Dawidowá: gdy posłał Saul / a áby strzeżono domu *jego*, á zábito go.

2 Wyrwij mię od nieprzyjaćioł mojich o Boże moj: á od powstawájących przećiwko mnie / uczyń mię bezpiecznym.
3 Wyrwij mię od tych / ktorzy broją nieprá-

a 1 Sám. 22. 1. y 24. 4.
b Psalm 17. 8.
c Psalm 55. 22. y 59. 8.
d Psalm 108. 6.
e Psalm 7. 16. y 9. 16. Przyp 26. 27. Kázn. 10. 8.
f Psalm 36. 6. y 108. 5.
a Psalm 140. 4.
b T. Rády szkodliwe.
c Psalm 68. 24.
a 1 Sám. 19. 21.

wość: á od mężow krwáwych wybáw mię. 4 ✣ Abowiem/ oto czyháją ná duszę moję: zbieráją śię przećiwko mnie mocárze/ bez przestępstwá mego/ y bez grzechu mego/ o PAnie. 5 ✣ Bez wszelkiey nieprawośći moiey zbiegáją śię/ y gotują śię: 6 powstańże/ zábież mi/ á obacz. ✣ Ty sam PAnie/ Boże Zastępow/ Boże Izráelski/ ocuć śię/ ábyś náwiedźił te wszystkie narody: á nie miey litośći nád żadnym z onych przestępcow złośliwych: Selá. 7 ✣ Náwracáją śię pod wieczor/ á wárczą jáko psi/ y 8 biegáją około miástá. ✣ Oto blegocą ustymi swymi/ miecze są w wárgách b ich: ábowiem mowią; Ktoż c słyszy?

9 ALe ty PAnie náśmiewasz śię d z nich: náśmiewasz śię ze wszystkich narodow. 10 ✣ Gdy on moc przewodźi/ ná ćiebie pozor mieć będę: 11 boś ty Boże twirdzą moją: ✣ Bog moj miłośierny e uprzedźi mię: Bog mi da oglądáć pomstę nád nieprzyjaćioły mymi.

12 NIe zábijajże ich/ áby nie zápomniał lud moj: ále je rozprosz mocą twoją y zrzuć je/ tárczo násza/ 13 o PAnie. ✣ Grzech ust swych/ słowá warg swych (pojimáni będąc w hárdośći swey/ dla złorzeczeństwá y kłamstwá) niech wyznawáją. 14 ✣ Wytrąćże je w popędliwośći: wytrąć je/ áż ich nie zstánie: Niech poznáją że Bog pánuje w Jákobie/ y 15 po krájách źiemie: Selá. ✣ Y niech śię zás náwrocą pod wieczor: niech wárczą jáko psi/ á biegáją około 16 miástá. ✣ Niech oni f ćiekáją chcąc śię nájeść: wszákże głodni będąc/ ukłáść śię muszą.

17 ALe ja będę śpiewał o mocy twojey: záraz z poránku wysławiáć będę miłośierdźie twoje: boś ty był twirdzą moją/ y ućieczką w dźień 18 ućisku mego. ✣ O mocy mojá! tobie będę śpiewał: Boś ty Boże twirdzą mojá/ Bog moj miłośierny.

PSALM LX.

I. Uskarża śię ná opuszczenie ludu Bożego/ ktore było zá Saulá/ y ná rozruchy/ przez Abnerá/ y Isboszetá/ wszczęte. II. Prośi/ áby mu Bog według nadźieje jego w utrapieniu rátunku dodał.

1 Przedniejszemu śpiewakowi ná Suszáneduth/ złota pieśń Dawidowá do náuczánia. 2 ✣ Gdy walczył przećiw a Syryjczykom Náháráim/ y przećiw Syryjczykom Soby: b gdy śię wroćił Joáb poráźiwszy Edomczykow/ w dolinie solney/ dwánaśćie tyśięcy.

3 BOże odrzućiłeś c nas/ rozproszyłeś nas/ y rozgniewałeś śię: Náwrocże śię zásię do nas. 4 ✣ Zátrząsnąłeś był źiemią/ y rozśádźiłeś ją: uleczże rozpádliny jey; boć śię chwieje. 5 ✣ Okázowałeś ludowi twemu przykre rzeczy: nápojiłeś nas winem d záwrotu. 6 ✣ *Ale teraz* dałeś chorągiew tym/ ktorzy śię ćiebie boją/ áby ją wynieśli/ dla prawdy 7 *twey*, Selá. ✣ Aby byli wybáwieni umiłowáni twoji: záchowajże je práwicą twoją/ á wysłuchaj mię.

8 BOg ći mowił w świętobliwośći e swojey/ przeto śię rozweselę: rozdźielę Sychem/ y dolinę Sukkotską pomierzę. 9 ✣ Mojeć *jest* Gáláád/ moj y Mánásses/ y Efraim moc głowy mojey: Judá Zákonodawcą mojim. 10 ✣ Moáb miednicą do umywánia mego: ná Edomá wrzucę boty moje: Ty Pálestyno wykrzykaj nádemną. 11 ✣ Ktoż mię wprowádźi do miástá obronnego? kto mię przyprowádźi áż do Edom? 12 ✣ Izali nie ty o Boże/ ktoryś nas był odrzućił/ á nie wychodźiłeś/ Boże z wojski nászymi?

13 DAjże nam rátunek w utrapieniu: boć omylny rátunek ludźki. 14 ✣ W Bogu mężnie sobie poczynáć będźiemy: á on podepce nieprzyjaćioły násze.

PSALM LXI.

I. Przed Absálomem ustąpiwszy, woła ná Bogá, żeby go pod obroną swą chowáć raczył. II. Szczęśćia y rozmnożenia Páństwu swemu, á w osobie swey, krolestwu Chrystusowemu winszuje.

1 Przedniejszemu śpiewakowi ná Neginoth pieśń Dawidowá.

2 WYsłuchaj o Boże wołánie moje/ miey pozor ná modlitwę moję. 3 ✣ Od końcá źiemie wołam do

ćiebie

Marginal notes (left): b Psalm 55.22. y 57.5. Przyp. 25.18. — c Psalm 10.11. y 94.7. — d Psalm 2.4. Przyp. 1. 26. — e 2 Sám. 5. 24. — f Ams 8. 11. 8. — I. 59.

Marginal notes (right): a 1 Moj. 24.10. — b 2 Sám. 8. 3. y 10.13 18. 1 Kron 18. 3. 12. — c Psalm 44.10. — d *T. Ktore czyni záwrot.* — e Psalm 108.7. — I. 60.

ćiebie w zátrwożeniu sercá mego: wprowadź mię ná skałę/ ktora jest wyższa nád mię. 4 Abowiemeś ty był ućieczką moją/ y báſztą mocną/ przed twarzą nieprzyjaćielá.

5 Będę mieszkał w przybytku twojim ná wieki/ zchrániájąc się pod zasłonę skrzydeł twojich: Selá. 6 Abowiemeś ty Boże wysłuchał żądośći moje: tyś dał dźiedźictwo tym/ ktorzy się boją Imienia twego.

7 Dni do dni krolewskich przydaj: niech będą látá jego od narodu do narodu. 8 Niech mieszka ná wieki przed obliczem Bożym: zgotuj miłośierdźie y prawdę/ niech go strzegą.

9 Tak będę śpiewał Imieniowi twemu ná wieki: á śluby moje oddawáć będę ná káżdy dźień.

I. 61.

Psalm LXII.

I. Dawid z mocy, dobrotliwośći y sprawiedliwośći Bożey, pewny sobie rátunek obiecuje. II. prześládowce swe gromi. III. Wierne upomina, áby w sámym Bogu w potrzebách swych ufáli.

1 Przedniejszemu śpiewakowi Jedytunowi Psálm Dawidow.

2 Tylko ná Bogu zpolega duszá mojá: od niegoć *jest* zbáwienie moje. 3 Tylkoć on jest skałą moją/ y wybáwieniem mojim/ twierdzą moją: *Przeto* się bárzo nie záchwieję. 4 Dokądże będźiećie myślić złe przećiwko człowiekowi? Wszyscy wy zábići będźiećie: *będźiećie* jáko śćiáná pochylona/ á jáko *mur* wáląc y się. 5 Przećie jednák rádzą/ jákoby go zepchnąć z dostojeństwá jego: kocháją się w kłamstwie: ustky swymi a dobrorzeczą/ ále w sercu swym złorzeczą: Selá. 6 Ty przećie ná Bogu zpolegaj duszo mojá: bo od niego jest oczekiwánie moje. 7 Onći sam jest skáłą moją/ zbáwieniem mojim/ y twierdzą moją/ *przetoż* nie záchwieję się. 8 W Boguć wybáwienie moje/ y chwałá mojá/ skáłá mocy mojey: nádźieja mojá *jest* w Bogu.

9 Ufajćie w nim ná káżdy czás/ o narodowie! Wylewajćie przed obliczem jego sercá wásze: Bog jest ućieczką nászą: Selá. 10 Záprawdęć márnośćią *są* Synowie ludzcy/ kłamliwi synowie mocárzow: będąli pospołu włożeni ná wagę/ lekcejszymi będą nád márność. 11 Nie ufajćież w krzywdźie/ áni w drapiestwie/ á nie bądźćie márnymi: Przybędźieli *wam* májętnośći/ nieprzykłádajćież sercá *do nich*. 12 Rażći rzekł Bog/ dwákroćiem to słyszał/ iż moc jest Boża. 13 A/ że Pánie twoje jest miłośierdźie: á/ *że* ty oddasz b káżdemu według uczynkow jego.

I. 62.

Psalm LXIII.

I. Dawid ućiekájąc przed Saulem, do pocztow chwalcow Bożych prágnie. II. Bogá przed sobą upátrując, nádźieję sobie czyni o jego pomocy: że go PAN záchowa.

1 Psálm Dawidow/ gdy był ná puszczy a Judskiey.

2 Boże/ tyś jest Bogiem mojim z poránku ćię szukam: prágnie b ćię duszá mojá/ teskni po tobie ćiáło moje w źiemi suchey y uprágnioney/ *w ktorey* nie mász wody. 3 Abym ćię oglądał w świątnicy twojey/ y widźiał moc twoję y chwałę twoję: 4 (Abowiem lepsze jest miłośierdźie twoje/ niż żywot) Aby ćię chwaliły wárgi moje: 5 Abym ćię błogosłáwił zá żywotá mego: á w Imieniu twojim ábym podnośił ręce moje. 6 Jáko tłustośćią y sádłem byłáby *tu* násycona duszá mojá/ á rádosnym wárg śpiewániem/ wychwaláłyby ćię ustá moje. 7 Záprawdęć ná ćię wspominam: y ná łożu mojim káżdey straży nocney rozmyślam o tobie. 8 Boś mi bywał ná pomocy: przetoż w ćieniu skrzydeł twojich śpiewáć będę.

9 Przylgnęłá duszá mojá do ćiebie: práwicá twojá podpiera mię. 10 Ale/ ći ktorzy szukáją upadku duszy mojey/ sámi wnidą do nágłębszey niskośći źiemie. 11 Zábiję káżdego z nich ostrość miecza: y przydą liszkam ná podźiał. 12 Lecz Krol będźie się weselił w Bogu: á będźie się chlubił káżdy/ kto przez eń przysięga: ábowiem zátkáne będą ustá mowiących kłamstwo.

Margin notes: a *Psalm* 51.22. — b *Mátt.* 19.22. *Luk.* 12.19. 20. 1 *Tym.* 6. 9.17. — b *Joh.* 34.11. *Przyp.* 24.12. *Jerem.* 32.19. *Ezech.* 7. 27. y 33.20 *Mátt.* 16. 27. *Rzym.* 2. 6. — a 1 *Sám.* 22. 5. y 23.14 y 24.1. — b *Psalm* 42. 2.

I. 63.

Psalm LXIV.

I. Przećiw prześládowániu, y chytrym złych ludźi rádam, w niewinności swey obrony od Bogá żąda. II. Tuszy że ich Bog potłumi: y sámi przećiw sobie powstáną: záczym wierni w Bogu ufáiący chlubić śię będą.

1 Przedniejszemu śpiewakowi/ Psálm Dawidow.

2 Wysłuchaj o Boże głos moj/ gdy śię modlę: od stráchu nieprzyjáćielá strzeż żywotá mego. 3 Skryj mie przed skrytą rádą złośnikow/ przed zbuntowániem czyniących nieprawość. 4 Ktorzy záostrzyli język swoj jáko miecz: náłożyli strzáłę swoję/ słowo a jádowite. 5 Aby strzeláli z skrytośći bná niewinnego: niespodźiánie nań strzeláją/ á nikogo śię nie boją. 6 Ztwirdzáją śię we złym: zmawiáją śię/ jákoby zákryć śidłá/ y mowią: Ktoż je obaczy? 7 Szukáją pilnie nieprawośći: giniemy od rad zdrádliwie wynálezionych: Tákći wnętrzność y serce człowiecze c głębokie jest.

8 Ale/ gdy Bog ná nie wypuśći prętką strzałę/ porázeni będą: 9 A do upadku przywiedźie je włásny język ich: odłączy śię od nich káżdy kto je ujrzy. 10 Y ulękną śię wszyscy ludźie/ á będą opowiádáli spráwę Bożą/ y dźieło jego zrozumieją. 11 Ale spráwiedliwy śię będźie weselił w PANu/ á będźie w nim ufał: y będą śię chlubili wszyscy ktorzy są uprzejmego sercá.

a H. Gorzkie.
b Psalm 11. 2.
c Jerem. 17. 9.

I. 64.

Psalm LXV.

Dawid dziękuje Bogu, I. Zá dobrodźiejstwá duchowne, ktore cálemu Kośćiołowi pokázuje. II. Zá inne uczynnośći doczesne, ktorymi lud swoj błogosławi.

1 Przedniejszemu śpiewakowi/ Psálm y pieśń Dawidowá.

2 Tobie przynależy o Boże chwałá ná Syonie: á tobie ślub ma być oddány. 3 Ty wysłuchawasz modlitwy: przetoż do ćiebie przychodźi wszelkie ćiáło. 4 Wielkie nieprawośći/ ktore wźięły gorę nád námi/ y przestępstwá násze/ ty oczyśćiasz. 5 Błogosłáwiony kogo ty obierasz/ á przyjmujesz áby mieszkał w śieniách twojich: będźiemy násyceni dobrámi domu twego/ w Swiątnicy kośćiołá twego. 6 Przedźiwne rzeczy podług spráwiedliwośći mowisz do nas Boże zbáwienia nászego: nádźieją wszystkich krájow/ źiemie y morzá dálekiego. 7 Ktory utwirdzasz gory mocą swoją/ śiłą przepásány będąc. 8 a Ktory uśmierzasz szum morski/ szum náwáłnośći jego: y wzruszenie narodow. 9 Ták/ że śię báć muszą cudow twojich/ ktorzy mieszkáją ná krájách ziemie: ktore nástawániem poránku y wieczorá do wesela pobudzasz. 10 Náwiedzasz źiemię/ y odwilżasz ją; obfićie ją ubogacasz strumieniem Bożym nápełnionym wodámi: y gotujesz zboże ich/ gdy ją ták przyprawiasz. 11 Zagony jey nápawasz/ brozdy jey zniżasz/ dżdżámi ją odmiękczasz/ á urodzájom jey błogosłáwisz. 12 Koronujesz rok dobroćią twą/ á śćieżki twoje zkrapiasz tłustośćią. 13 Zkrapiasz pástwiská ná pustyniách/ ták/ że págorki rádośćią przepásáne bywáją. 14 Przyodźiewáją śię polá stádámi owiec/ á doliny okrywáją śię zbożem: *także* wykrzykáją y śpiewáją.

a Psalm 107. 29. Mátt. 8. 26.
b Psalm 46. 8.

Psalm LXVI.

I. 65.

I. Do chwały Bożey upomina dla spraw rządu y władzy jego powszechney, nád wszystkimi, narody. II. Slubując Bogu Ofiáry chwały, iż duszy jego dobrze uczynił.

1 Przedniejszemu śpiewakowi Pieśń Psálmu.

2 Wykrzykaj Bogu wszystká źiemio. Spiewajćie Psálmy ná chwałę Jmienia jego: ogłaszajćie sławę y chwałę jego. 3 Rzeczćież Bogu: Jákoś strászny w spráwách twojich? Dla wielkośći mocy twojey obłudnieć śię poddádzą a nieprzyjaćiele twoji. 4 Wszystká ćię źiemiá kłanáć/ y śpiewáćći będźie: Psálm śpiewáć będźie Jmieniowi twemu: Selá. 5 Podźćież/ á oglądájćie spráwy Boże: Strászny jest w spráwách swojich przy Synách ludzkich. 6 Obroćił b morze w źiemię sucha: rzekę c przeszli sucho nogą: támesmy ćie śię weselili w nim. 7 Pánuje w mocy swey ná wieki: oczy

a H. Zkłamáją tobą. Joz. 9. 24.
b 2 Moj 14. 22.
c Jozue 3. 16. Psalm 114. 3.

jego pátrzą ná narody: odporni nie- 8 wywyższą śie: Selá. ✣ Błogosłá- wćież narodowie Bogá nászego/ y o- 9 głászájćie głos chwały jego. ✣ Zá- chowął przy zdrowiu duszę nászę: á 10 nie dał śię powinąć nodze nászey. ✣ Abowiemeś nas doświadczył o Bo- że/ wypláwiłeś nas ogniem/ ták jáko 11 śrebro pláwione bywa. ✣ Nágnáłeś nas był w śieć/ á zćiśnąłeś uci- 12 śkiem biodrá násze. ✣ Wsádźiłeś człowieká ná głowę nászę; weszliśmy byli w ogień y w wodę: Wszákżeś nas wywiodł ná ochłodę.

13 PRzetoż wnidę do domu twego z cáłopaleniem: *á* oddámći ślu- 14 by moje: ✣ Ktoreć ślubowáły wárgi moje/ y wyrzekły ustá moje w u- 15 trapieniu mojim. ✣ Cáłopalenia z tłustych báránow będęć ofiárowął z kádzeniem: będęć ofiárował woły 16 y kozły: Selá. ✣ Podźćie/ słuchajćie/ á będę opowiádał wszystkim ktorzy śię bojićie Bogá/ co uczynił duszy 17 mojey. ✣ Do niegom ustý swymi wołał/ á wywyższałem go językiem 18 mojim. ✣ Bymbył d pátrzał ná nieprawość w sercu mojim/ nie wysłu- 19 chałby był PAN. ✣ Aleć zájiste wysłuchał Bog/ á był pilen głosu 20 modlitwy mojey. ✣ Błogosłáwiony Bog/ ktory nie odrzućił modlitwy mojey: áni *odjął* miłośierdźia swego ode mnie.

d Mich. 3. 4.

Psalm LXVII.

I. 66.

I. Zęda, żeby Bog kośćiołowi swemu błogosłáwił. II. Zeby tákowyż łáskę, y innym narodom w Chrystuśie objáwił, náwet y urodzájom ziemskim błogosłáwił.

a Ezái. 11. 4. Mich. 4. 3.

1 Przedniejszemu śpiewákowi ná Neginoth Psálm ku śpie- wániu.

2 BOże zmiłuj śię nád námi/ á błogosław nam: rozświeć o- 3 blicze twoje nád námi: Selá: ✣ Aby ták poználi ná ziemi drogę twoję: á po wszystkich narodźiech zbáwie- 4 nie twoje. ✣ *Tedy* ćię będą wysłáwiáli narodowie o Boże! Będą ćię 5 wysłáwiáć wszyscy ludźie. ✣ Rádowáć śię będą y wykrzykáć narodowie: bo ty będźiesz sądźił a ludźie w spráwiedliwośći: á narody będźiesz 6 spráwował ná źiemi: Selá. ✣ Będą ćię wysłáwiáć narodowie o Boże! Będą ćię wysłáwiáć wszyscy ludźie. 7 ✣ Ziemiá *tákże* wyda urodzaj swoj: Niech nam błogosłáwi Bog/ 8 Bog nász. ✣ Niech nam błogosłáwi Bog: á niech śię go boją wszystkie kráje źiemie.

Psalm LXVIII.

I. 67.

Dźiękuje Bogu zá otrzymáne zwyćięstwo nád możnymi nieprzyjaćioły. II. Napomina do uważania dźiwnych spraw Bożych. III. Opisuje okazáły Tryumf PAński.

1 Przedniejszemu śpiewákowi/ Psálm Dawidow ku śpie- wániu.

2 POwstánie a Bog/ á będą rozproszeni nieprzyjaćiele jego: y zućiekáją przed twarzą jego ći/ kto- 3 rzy go máją w nienawiśći. ✣ Jáko bywa dym rozpędzony/ ták *je* rozpędzasz: jáko śię wosk rozpływa od ogniá/ *ták* niezbożnicy pogińą przed 4 obliczem Bożym. ✣ Ale spráwiedliwi weselić śię y rádowáć będą/ przed obliczem Bożym/ y pląsáć będą od rádośći.

a 4 Moj 10. 35.

5 SPiewajćie Bogu / śpiewajćie Psálmy Imieniowi jego: gotujćie drogę temu/ ktory jeźdźi ná obłokách: PAN jest Imię jego: Rá- 6 dujćież śię przed obliczem jego. ✣ Ojcem jest śirot / y sędźią wdow: Bogiem w przybytku swym świę- 7 tym. ✣ Bog ktory sámotne b w *rodowite* domy rozmnaża: Wywodźi więźnie z okow: ále odporni mieszkáć 8 muszą w źiemi suchey. ✣ Boże/ gdyś wychodźił przed obliczem ludu twego/ gdyś chodźił po pusczy/ Selá: ✣ 9 Źiemiá d śię trzęsłá/ tákże y niebiosá rozpływáły śię przed obliczem Bożym: y tá gorá Synáj *drżáłá* przed twarzą Bogá/ Bogá Izráel- 10 skiego. ✣ Deszcz obfity zpuszczáłeś hojnie o Boże ná dźiedźictwo twoje: á gdy omdlewáło/ tyś je otrzeźwiał. 11 ✣ Zastępy twoje mieszkáją w nim/ *ktoreś ty* dla ubogiego nágotował 12 dobrotą twoją o Boże! ✣ PAN dał słowo *swe, y* te/ ktore poćiechy zwiástowáły/ zástep e wielki mowiących: 13 ✣ Krolowie z wojski ućiekáli/ ućieká

b Psalm 113. 9. c 2 Moj 13. 20. 21. d 2 Moj 19. 18. e T. Pań y Pánien. Sędź. 11. 34. 1 Sám. 18. 6.

li: ale tá ktora przyglądáłá domu/ dźielitá łupy. 14 ♣ Choćiaśćie leżeć muśieli miedzy kotły / *przećie bedźiećie* jáko gołębicá/ mająca piorá posrzebrzone/ á ktorey skrzydłá jáko żołte złoto. 15 ♣ Gdy Wszechmogący rozproszy Krole w tey źiemi/ wybielejesz jáko śnieg ná *gorze* Sálmon. 16 ♣ Ná gorze Bożey/ ná gorze Básáńskiey/ ná gorze págorczystey/ ná gorze Básáńskiey. 17 ♣ Przeczże f wyskákujećie gory págorczyste? ná teyći gorze ulubił sobie Bog mieszkánie: Támci PAN będźie mieszkał ná wieki. 18 ♣ Wozow Bożych *jest* dwádźieśćiá tyśiecy/ wiele tyśiecy Aniołow: ále PAN miedzy nimi *jáko ná* Synáj w Swiątnicy *przebywa.* 19 ♣ Wstąpiłeś g ná wysokość: wiodłeś pojimáne więźnie; ná bráłeś dárow dla ludźi: y naodporniejsze/ PAnie Boże/ przywiodłeś/ áby mieszkáli z *námi.* 20 ♣ Błogosłáwiony PAn: ná káżdy dźień hojnie nas opátruje *dobrámi swymi*; Bog zbáwienia nászego: Selá. 21 ♣ *On* jest Bog nász/ Bog/ obfite° zbáwienia: Pánujący PAn z śmierći wywodźi. 22 ♣ Záiste Bog zráni głowę nieprzyjaćioł swojich/ y wierzch głowy włosámi nákryty chodzące° w grzechách swojich. 23 ♣ Rzekł PAn; Wyprowádzę zás *swoje* jáko h z Básán: wywiodę *je* zás i z głębokośći morskiey: 24 ♣ Przetoż będźie nogá twojá z broczona we krwi/ y język psow twojich *we krwi* nieprzyjaćielskiey. 25 ♣ Widźieli ćiągnienia twoje Boże/ ćiągnienia Bogá mego/ y królá mego/ w świątnicy. 26 ♣ Wprzod szli śpiewacy/ á zá nimi grájący ná instrumenćiech/ á w pośrzodku Pánienki bijąc w bębny. 27 ♣ W zgromádzeniách błogosłáwćie Bogu: *błogosłáwćie* PAnu/ ktorzyśćie z narodu Izráelskiego. Tu *niech będźie* Benjámin 28 máluczki/ ktory je opánował: ♣ Tu Kśiążętá Judscy/ y hufy ich: Kśiążętá Zábulońscy/ y Kśiążętá Neftálimscy. 29 ♣ Obdárzył ćię Bog twoj śiłą: Utwirdź o Boże to coś w nas spráwił. 30 ♣ Dla kośćiołá twego/ *ktory jest* w Jeruzalem/ będąć k Krolowie dáry przynośić. 31 ♣ Poraź poczet Kopijnikow/ zgromádzenie mocnych wodzow/ y ludu bujnego/ hárde/ chlubiące śię kęsem srebrá: rozprosz narody prágnące wojny. 32 ♣ Przydąć zacni Kśiążętá z Egiptu: Murzyńska źiemiá pośpieszy śię wyćiągnąć ręce swe do Bogá.

33 KRolestwá źiemie/ śpiewajćie Bogu śpiewajćie PAnu: Selá. 34 ♣ Temu ktory jeźdźi ná nawyższych niebiosách od wiecznośći: oto wydawa głos swoj/ głos mocy *swojey.* 35 ♣ Przyznajćie moc Bogu: nád Izráelem dostojność jego/ á wielmożność jego ná obłokách. 36 ♣ Strászny ś jest o Boże z świętych przybytkow twojich: Bog Izráelski sam dawa moc y śiły ludowi *swemu. Niechajże będźie* Bog błogosłáwiony.

f Psalm 114.4.

g Efez. 4. 8.

h 4 Moj. 21.33.

i 2 Moj. 14.21.

k 2 Kron 32.23. Psalm 76.12.

PSALM LXIX.

I. 68.

I. *Ciężkośći y niewinnośći swoje pokazawszy Prorok, prośi żeby go PAn wysłuchał y perátował. II. Obiecuje zá to Bogu dáć chwałę, y z innymi wiernymi.*

1 Przedniejszemu śpiewakowi ná Sosánnim/ Psálm Dawidow.

2 WYbaw mię o Boże/ boć przyszły wody áż do duszę *mojey.* 3 ♣ Pogrążony jestem w głębokim błoćie/ gdźie dná niemász: przyszedłem w głębokośći wod/ á nawáłność *ich* porwáłá mię. 4 ♣ Zprácowałem śię wołájąc: wyschło gárdło moje/ ustáły oczy moje gdym oczekawał Bogá mego°. 5 ♣ Więcey jest tych ktorzy mię máją w nienawiśći bez przyczyny/ niż włosow ná głowie mojey/ zmocnili śię ći ktorzy mię wygubić uśiłują/ *á są* nieprzyjaćiołmi mymi niesłusznie: Czegom nie wydárł/ muśiałem nádgrádzáć. 6 ♣ Boże/ ty znasz głupstwo moje/ á występki moje nie są tájne przed tobą. 7 ♣ Niechajże nie będą záwstydzeni dla mnie ći/ ktorzy ná ćię oczekawáją PAnie/ PAnie Zastępow: Niech nie przychodzą dla mnie do hańby ći/ ktorzy ćię szukáją/ o Boże Izráelski. 8 ♣ Bo dla ćiebie ponoszę urągánie/ á zelżywość okryłá oblicze moje. 9 ♣ Stałem śię obcym bráćij mojey: á cudzoźiemcem Synom mátki mojey. 10 ♣ Przeto że gorliwość a domu twego z żárłá mię: á urągánie urągájących tobie przypádło ná mię. 11 ♣ Gdym płákał

a Jan. 18.28.

b Jan. 2. 17. Rzym 15. 3.

y trapił postem duße moje / stáło mi
12 się to pohánbieniem. ✣ Gdym
wziął ná się wor miásto ßáty / by-
13 łem u nich przypowieśćią. ✣ Mowi-
li o mnie ći / ktorzy śiedźieli w brá-
mie: á byłem piosnką u tych / ktorzy
pili mocny napoj.

14 Ale ja *obracam* modlitwę moję /
do ćiebie PAnie: czás jest upo-
dobánia twego / o Boże według
wielkośći miłośierdźia twego wy-
słuchajże mię / dla prawdy zbáwie-
15 niá twego. ✣ Wyrwi mię z błotá / á-
bym nie był pograżony: niech będę
wyrwány od tych ktorzy mię nie-
náwidzą / jáko z głębokośći wod. ✣
16 Aby mię nie zátopiły strumienie
wod / y nie pożárłá głębia / y nie zá-
wárłá náde mną studnia wierzchu
17 swego. ✣ Wysłuchajże mię PAnie /
boć dobre jest miłośierdźie twoje:
według wielkiey litośći twojey wej-
18 rzy ná mię. ✣ Nie zákrywajże obli-
cza twego od sługi swego / bom jest w
utrapieniu: pośpießże śię / wysłu-
19 chaj mię. ✣ Przybliż śię do duße
mojey / á wybaw ją: dla nieprzyja-
ćioł mojich odkup mię.

20 Ty znaß pohánbienie moje / y
zelżywość moję / y wstyd moj:
przed tobąć *są* wßyscy nieprzyja-
21 ćiele moji. ✣ Pohánbienie pokrußyło
serce moje / z czegom był żáłosny:
Oczekawałem żáliby śię mnie kto
użálił / ále nikt e nie był: żáliby
mię kto poćießył / álem nie ználazł.
22 ✣ Owßem miásto pokármu podáli
mi f żołć: á w prágnieniu mojim g
nápojili mię octem.

23 Niechajże im h będźie stoł ich
przed nimi śidłem / á ßczęśćie
24 ich ná upadek. ✣ Niech śię záćmią
oczy ich / áby nie widźieli / á biodrá
ich niech śię záwżdy chwieją. ✣
25 Wylij ná nie rozgniewánie swoje: á
popędliwość gniewu twego / niech
26 je ogárnie. ✣ Niech będźie mießká-
nie ich i puste: w namiotách ich niech
27 nikt nie mießka. ✣ Bo *tego* ktoregoś
ty k ubił / prześládują: á o bolesći
poránionych twojich / rozmawiáją.
28 ✣ Przydajże nieprawość ku niepra-
wośći ich: á niech nieprzychodzą
29 do spráwiedliwośći twojey. ✣ Niech
będą wymázáni z kśiąg żywiących /
á z spráwiedliwymi niech nie będą
zápisáni.

30 Jamći utrapiony / y z boláły / *lecz*
zbáwienie twoje Boże ná miej-
31 scu bespiecznym postáwi mię. ✣ Te-
dy będę chwalił Imię Boże pieśnią:
á będę je wielbił z dźiękczynieniem.
32 ✣ A będźie *to* przyjemniejßa PAnu /
niżeli woł ábo ćielec rogáty z roz-
33 dźielonymi kopytámi. ✣ To widząc
pokorni rozrádują śię / ßukájąc Bo-
34 gá: á ożyje serce ich. ✣ Iż wysłu-
chawa PAn l ubogich / á więźniá-
mi swymi nie gárdźi.

35 Niech go chwalą niebiosá y źie-
miá: morze / y wßystko co śię
36 w nich rucha. ✣ Bogći záiiste zácho-
wa Syon / y pobuduje miástá Jud-
skie: y będą tám mießkáć / á *ziemię*
37 *tę* dźiedźicznie otrzymáją. ✣ Tákże y
naśienie sług jego dźiedźicznie ją o-
trzyma / á ktorzy miłują Imię je-
go / będą w niey mießkáć.

PSALM LXX.

Ten Psálm, y słowy y rozumieniem zgadza śię z cząstką ostátnią Psálmu 40.

1 Przedniejßemu śpiewakowi *Psálm* Dawidow / ná wspominánie.

2 Boże pośpieß śię ábyś mię wyr-
wał: PAnie pośpieß śię ábyś
3 mi dał rátunek. ✣ Niech będą a zá-
wstydzeni y pohánbieni / ktorzy ßu-
káją duße mojey: niech śię obrocą
ná wstecz / y niech będą pohánbieni
4 ktorzy mi złego życzą. ✣ Niech śię o-
brocą ná zad zá to / że mię chcą po-
hánbić / ći ktorzy mi mowią: Ehej /
5 Ehej. ✣ *Ale* niech śię weselą y rá-
dują w tobie wßyscy / ktorzy ćię ßu-
káją: á ktorzy miłują zbáwienie
twoje / niech mowią záwżdy: Uwiel-
6 biony bądź Boże *nasz*. ✣ Jamći nę-
dzny y ubogi: o Boże / pośpieß śię
ku mnie: Tyś jest pomocą moją / y
wybáwićielem mojim: PAnie nie
omießkawajże.

PSALM LXXI.

I. *W prześládowániu Absálomowym, do Bogá śię ućieka: sobie wybáwienia żądájąc.* II. *Dla tego, iż w PAnu z dźiećińśtwá ufał, ktory go y przed tym wybáwiał, drog swojich uczył, y w stárośći go nie opuśći.*

Margin notes: c *Job.* 30. 9. *Tren.* 3. 63. — d *Mátt.* 17.39. — e *Luk.* 23.49. — f *Mátt.* 27.34. — g *Mátt.* 27.48. *Márk.* 15.23. *Jan.* 19.29. — h *Rzym* 11. 9. — i *Dźiej.* 1. 20. — k *Ezdr.* 53. 4. *Mátt.* 26.31. — l *Psalm* 34. 7. — I. 69. — a *Psalm* 35. 4. 40.15 — I. 70.

a Psalm 31.2.3

1 W Tobie Pánie á nádźieję mam / niech ná wieki pohańbiony nie będę. 2 ✤ Według spráwiedliwośći twey wybaw mię / y wyrwi mię: nákłoń ku mnie uchá twego / y záchoway mię. 3 ✤ Bądź mi skáłą mieszkánia / gdźiebym záwżdy uchodźił: przykazałeś ábáby mię strzeżono / boś ty skáłą moją / y twierdzą moją. ✤ 4 Boże moy wyrwi mię z ręki niezbożniká: z ręki przewrotnego y gwałtowniká. 5 ✤ Abowiemeś ty oczekawániem mojim PAnie: PAnie nádźieją mojá od młodośći moiey. 6 ✤ Ná tobiem zpoległ záraz z żywotá: tyś mię wywiodł z żywotá mátki moiey: w tobie chwałá c mojá záwżdy.

b Psalm 91.11. Mátt. 4.6. Luk. 4.10.

7 ✤ Jáko dźiwowiskó byłem u wielu: wszákże tyś jest mocna nádźieja moja. 8 ✤ Niechaj będą nápełnione ustá moje chwałą twoją / przez cáły dźień sławą twoją. 9 ✤ Nie odrzucajże mię w stárośći *mojey*: gdy ustánie śiłá mojá / nie opuszczaj mię. 10 ✤ Abowiem mowili nieprzyjaćiele moji przećiwko mnie: á ći / ktorzy czyháli ná duszę moję / rádę uczynili społem: 11 ✤ Mowiąc; Bog go opuśćił / gońćież *go*, á pojmajćie go: boć nie 12 ma ktoby go wyrwał. ✤ Boże / nie oddalajże śię ode mnie: o Boże moy pospieszże śię ná rátunek moj. ✤ 13 Niechże będą d záwstydzeni: niech zginą przećiwnicy duszę mojey: niech będą okryći zelżywośćią y wstydem / 14 ktorzy mi szukáją złego. ✤ Alećja záwżdy oczekawáć będę: á tym więcey rozszerzę chwałę twoję. 15 ✤ Ustá moje opowiádáć będą spráwiedliwość twoję / cáły dźień zbáwienie twoje: áczkolwiek liczby *jego* niewiem. 16 ✤ Przystąpię do *wysławiánia* wszelákiey mocy PAná pánującego: będę wspominał włásną spráwiedliwość twoję. 17 ✤ Boże uczyłeś mię od młodośći mojey: y opowiádam áż po dźiś dźień dźiwne spráwy twoje. 18 ✤ A przetoż áż do stárośći y szedźiwośći nieopuszczaj mię Boże: áż opowiem rámię twoje *temu* narodowi / y wszystkim potomkom moc twoję. 19 ✤ Bo spráwiedliwość twojá Boże wywyższoná jest / czyniß zájiste rzeczy wielkie: Boże ktoż jest podobien tobie? 20 ✤ Ktory ácześ przepuśćił ná mię wielkie y ćiężkie ućiski / wszákże záśię do żywotá przywracasz mię: á z przepáśći źiemskich záśię wywodźiß mię. 21 ✤ Rozmnożysz dostojność moję / á záśię ućieszysz mię. 22 ✤ A ja też wysławiáć ćię będę ná instrumenćiech muzycznych / y prawdę twoję Boże moj: będęć śpiewał przy hárfie / o Swięty Izráelski. 23 ✤ Rozrádują śię wárgi moje / gdyć będę śpiewał: y duszá mojá ktorąś wykupił. 24 ✤ Nád to y język moj będźie opowiádał przez cáły dźień spráwiedliwość twoję: bo śię záwstydźić / y hánbę odnieść muśieli ći / ktorzy szukáli nieszczęśćia mego.

c 5 Moj. 10.21. 1 Kor. 1.31.

d Psalm 35.4. y 40.15 y 70.3.

PSALM LXXII.

I. 71.

I. Dawid przed śmierćią Synowi Sálomonowi y ludowi dobrych rzeczy od Bogá żąda. II. Krolestwá Chrystusowego spráwiedliwość, szerokość, sławę, y trwałość opisawszy, Bogu dźiękuje.

Sálomonowi.

1 Boże / day Krolowi sądy twoje: á spráwiedliwość twoję Synowi krolewskiemu. 2 ✤ Aby sądźił lud twoj w spráwiedliwośći / á ubogie 3 twoje w práwośći. ✤ Przyniosą gory ludowi pokoj: a á págorki b spráwiedliwość. 4 Będźie sądźił ubogie z ludu / á wybáwi Syny ubogiego: ále 5 gwałtowniká pokruszy. ✤ Będą śię bać ćiebie poki słońce y mieśiąc trwáć będźie / od narodu áż do na- 6 rodu ✤ Jáko z stępuje deszczná pokoszoną trawę / á deszcz kroplisty zkrá- 7 piájący źiemię: ✤ *Ták* spráwiedliwy zákwitnie zá dni jego: á *będźie* obfitość pokoju dokąd mieśiącá stáwa. 8 ✤ Będźie pánował od c morzá áż do morzá: y od rzeki d áż do końcźyn 9 źiemie. ✤ Przed nim pádáć będą mieszkájący ná pustyniách: á nieprzyjaćiele jego proch lizáć będą. 10 ✤ Krolowie od morzá / y z wysep / dáry *mu* 11 przyniosą: ✤ Krolowie Sebejscy y Sábejscy / upominki oddádzą. ✤ Y będą mu śię kłániáć wszyscy Krolowie: wszyscy narodowie służyć mu 12 będą. ✤ Abowiem wyrwie ubogiego wołájącego / y nędznego / ktory nie 13 ma pomocniká. ✤ Zmiłuje śię nád ubogim / nád niedostáteczným: á

a 1 Krol. 4.34. b H. w spráwiedliwośći.

c Zách. 9.10. 1 Krol. 4.21.

duszę

14 duße nędznych wybáwi ♣ Od zdrády y gwałtu wybáwi duße ich: bo droga *jest* krew ich przed oczymá jego.
15 ♣ Y będźie żył: á dawáć mu będą złoto Sábejskie / y ustáwicznie śię zá nim modlić będą: cáły dźień błogosłáwić mu będą.
16 ♣ Gdy śię *wrzući* garść zbożá do źiemie ná wierzchu gor / zászumi jáko Libán urodzaj jego: á mieszczánie zákwitną jáko źiołá polne.
17 ♣ Imię jego będźie ná wieki: pokąd słońce trwa / dźiedźiczyć będźie imię jego: á błogosłáwiąc sobie w nim wszyscy narodowie / wielbić go będą.
18 Błogosłáwiony PAn Bog / Bog Izráelski / ktory sam cudá czyni.
19 ♣ Y błogosłáwione imię chwały jego ná wieki / á niech będźie nápełniona chwałą jego wszystká źiemiá:
20 Amen / Amen. ♣ *A tućśię* kończą modlitwy Dawidá / Syná Isájego.

I. 72.

PSALM LXXIII.

I. Upomina, żeby nikt z tym szczęśćia niezájrzał. II. *Dáje znáć, żey on by śię był zá nimi uniosł, by śię był z słowá Bożego nienáuczył, że szczęśćie ich nie wárowne.* III. *Do Bogá śię wraca, á ná nim sámym przestawáć obiecuje.*

1 Psálm Asáfow.
Zaiste dobry *jest* Bog Izráelowi / tym ktorzy są czystego sercá.
2 ♣ Ale nogi moje máło śię były nie potknęły / á blisko tego *było, że* máło nie zświánkowáły kroki moje.
3 ♣ Gdym był zawiśćią poruszon przećiwko szalonym / widząc a szczęśćie niepobożnych.
4 ♣ Bo nie máją b związkow áż do śmierći / ále w cáłośći zostawa śiłá ich.
5 ♣ W pracy ludzkiey nie są: á kázni / jáko inni ludźie nie doznawáją.
6 ♣ Przetoż obtoczeni są pychą jáko łáńcuchem złotym: á przyodźiani okrutnośćią jáko szátą ozdobną.
7 ♣ Wystąpiły od tłustośći oczy ich: á więcey máją nád pomyślenie sercá.
8 ♣ Rozpuśćili śię / y mowią złośliwie o ućiśnieniu: bárzo hárdźie mowią.
9 ♣ Wystawiáją przećiwko niebu ustá swe: á język ich krąży po źiemi.
10 ♣ A przetoż ná to przychodźi lud jego / gdy śię c im wody już wierzchem leją:
11 ♣ Ze mowią; Jákoż ma Bog o tym wiedźieć? ábo / mali o tym wiádomość Naywyższy?

a H. Pokoj. b T. Chorob abo niewczásow. c T. utrapienia.

12 ♣ *Abowiem*, oto ći niezbożnymi będąc / máją pokoj ná świećie / *y* nábywáją bogactw:
13 ♣ Prozno tedy w czystośći chowam serce moje: á w niewinnośći ręce moje omywam.
14 ♣ Ponieważ mię cáły dźień biją: á karánie ćierpię ná káżdy poránek.
15 Rzekłli: Będę *też* ták o tym mowił; tedy rodzaj Synow twoich *rzecze* jem im niepraw.
16 ♣ Chćiałemći tego rozumem dośćignąć: ále mi śię to trudno zdáło.
17 ♣ Ażem wszedł do Swiątnice Bożey / *a* tum porozumiał dokończenie ich.
18 ♣ Záprawdęś je ná miejscách śliskich postáwił: *a* podawasz je ná spustoszenie.
19 ♣ *Oto* jákoć przychodzą ná spustoszenie! niemal w oká mgnieniu niszczeją y giną od stráchu.
20 ♣ *Są* jáko sen temu co ocućił. ♣ PAnie gdy je obudźisz / obraz ich lekce poważysz.
21 ♣ Gdy zgorzkło serce moje / á nerki moje ćierpiáły kłoćie:
22 ♣ Głupiałem był / á nicem nie rozumiał: byłem przed tobą *jako* bydlę.
23 ♣ A wszákże záwżdy *byłem* z tobą: *boś* mię trzymał zá prawą rękę moję.
24 ♣ Według rády swey prowadź mię: á potym do chwały przyjmiesz mię.
25 ♣ Kogożbym *innego* miał ná niebie? Y ná źiemi oprocz ćiebie w nikim *innym* upodobánia niemam.
26 ♣ Choć ciáło moje / y serce moje ustánie: *jednák* Bog jest skáłą sercá mego / y dźiałem mojim ná wieki.
27 ♣ Gdyż oto ći / ktorzy śię oddaláją od ćiebie / zginą: wytracasz te ktorzy cudzołożą *odstępowániem* od ćiebie.
28 ♣ Alec mnie nalepsza jest trzymáć śię Bogá. *Przetoż* pokładam w PAnu PAnującym nádźieję moję: ábym opowiádał wszystkie spráwy jego.

PSALM LXXIV.

I. 73.

I. O wybáwienie Bogá prosząc, przypomina przymierze, cudá y dobrodźiejstwá jego przeszłe. II. *Złośćy postępki nieprzyjaćioł opisuje.* III. *y ná pomstę przećiwko nim PAná Bogá wzywa.*

Pieśń wyuczájąca / *podána* Asáfowi.
1 Przeczżeś nas o Boże do końcá odrzućił? *Przeczże* śię rozpali-

ła zápálczywość twojá przećiwko owcam pástwiská twego?

2 ♣ Wspomni ná zgromádzenie twoje / ktoregoś *sobie* zdawná nábył *y* odkupił: ná pręt dziedźictwá twego: ná tę gorę Syon ná ktorey mieszkasz. ♣

3 Pospieszże śię ná srogie popustoszenie: o jáko wszystko poburzył nieprzyjaćiel w Swiątnicy?

4 ♣ Ryczeli nieprzyjaćiele twoji w pośrzod zgromádzenia twego: á ná znák *tego*, zestáwili wiele chorągwij swojich. ♣

5 Zá rycerzá miano tego / ktory śię z wysoká z śiekierą zánośił / rabiąc

6 drzewo wiązánia jego. ♣ A teraz już y rzezánia jego ná porząd śiekierámi y młotámi tłuką.

7 ♣ Záłożyli a ogień w świątnicy twojey: á *obáliwszy* ná źiemię / zplugáwili przybytek

8 Jmienia twego. ♣ Mowili w sercu swojim; Zburzmy je pospołu: popálili wszystkie przybytki Boże w

9 źiemi. ♣ Znákow nászych niewidźiemy: już niemász Proroká: y nie mász miedzy námi / ktoryby wiedźiał

10 poki to *ma trwáć*? ♣ Dokądże / o Boże / przećiwnik będźie urągáć / *izali*

11 nieprzyjaćiel będźie bluźnił Jmię twoje áż ná wieki? ♣ Przecżże zátrzymawasz rękę twoję? á práwicę swey z zánádrza swego cále nie dobędźiesz?

12 Wszákżeś ty Boże zdawná Krolem mojim: ty spráwujesz hojne zbáwienie w pośrzod źiemie. ♣

13 Tyś mocą twoją rozdźielił b morze á potárłeś głowy wielorybow w

14 wodách. ♣ Tyś skruszył głowę Lewiátáná: dałeś go zá pokarm ludowi

15 ná puszczy. ♣ Tyś przerwał źrzodłá c y potoki: tyś osuszył d rzeki by-

16 stre. ♣ Twojći jest dźień / twojá też y noc: Tyś uczynił światło y słońce. ♣

17 Tyś záłożył wszystkie gránice źiemie: láto e y źimę tyś spráwił.

18 Wspomnijże ná to / że nieprzyjaćiel zelżył Páná: á lud szalony / jáko urąga Jmieniowi twemu.

19 ♣ Niepodawajże tey kupie f duszę śinogárlice twojey: ná stadko ubogich twojich nie zápominaj ná wieki. ♣

20 Obejrzy śię ná przymierze *twoje*: ábowiem y naćiemnieysze kąty źiemie

21 pełne jáskiń drapieztwá. ♣ Niechajże nędznik nie odchodźi z hańbą: ubogi y żebrák / niechaj chwali Jmię

22 twoje: ♣ Powstańże o Boże / ujmij śię g o spráwę twoję: wspomni ná pohánbienie twoje / *ktore śię dźieje* od

23 szalonych ná káżdy dźień. ♣ Nie zápominajże wykrzykánia nieprzyjaćioł twojich / *y* huku tych / co przećiwko tobie powstawáją / ktory śię ustáwicznie śili.

a 2 Krol. 25. 9.
b 2 Moj. 14. 21.
c 2 Moj. 17. 5. 4 Moj. 20. 11.
d Jozue 3. 13.
e 1 Moj. 8. 14. y 8. 22.
f H. Temu zwierzowi.
g Ezái. 46. 4.

PSALM. LXXV.

I. 74.

I. Dźiękuje Bogu, iż go z prześládowánia Saulowego wyswobodźił. II. *Slubuje że po dostąpieniu krolestwá, ono chce rządźić spráwiedliwie.* III. *Bogu dźięki oddawáć, złych powściągáć, á dobrych szánowáć obiecuje.*

1 Przednieyszemu śpiewakowi / *jáko*: Niezátracaj: Psálm y pieśń Asáfowá.

2 Wysławiamy ćie Boże / wysławiamy: bo bliskie Jmię twoje: opowiádáją *to* dźiwni spráwy twoje.

3 Gdy przyjdźie czás ułożony / ja spráwiedliwie sądźić będę. ♣

4 Roztopiłá śię źiemiá / y wszyscy obywátele jey: *ále* ja utwirdzę słupy

5 jey: Selá. ♣ Rzekę szalonym; Nie szalejćie: á Niepobożnym; Nie podno-

6 śćie rogow. ♣ Nie podnośćie przećiwko Naywyższemu rogow swych: *á*

7 *nie* mowćie krnąbrnie. ♣ Bo nie od wschodu / áni od Zachodu / áni od pu-

8 szczy *przychodźi* wywyższenie. ♣ Ale Bog Sędźią / tego poniża / á owego a

9 wywyższa. ♣ Záiste b kielich *jest* w ręku PAńskich / á ten winá mętnego nálany: z tegoż nálewáć będźie / ták / że y drożdże jego wysą y wypiją wszy-

10 scy niepobożni źiemie. ♣ Ale ja będę opowiádał *spráwy PAńskie* ná wieki: będę śpiewał Bogu Jakobo-

11 wemu. ♣ A wszystkie rogi niezbożnikom poztracam: ále rogi spráwiedliwego będą wywyższone.

a 1 Sám. 2. 7. Dáni. 5. 21.
b Psalm 60. 5.

PSALM. LXXVI.

I. 75.

I. Lud Judski Bogu dźiękuje że wojsko Sennácherybowe przez Anjołá poráził, y ná łup podał. II. *Do dźiękczynienia inszych upomina.*

Przednieyszemu śpiewakowi ná Neginoth / Psálm y pieśń Asáfowi.

Znájo-

2 Znájomy jest Bog w Judskiey ziemi: w Izráelu wielkie imię jego. 3 W Sálemie jest przybytek jego: á mieszkánie jego ná Syonie. 4 Támći połamał ogniste strzały a łukow/tarczą/y miecz/y wojnę: Selá. 5 Zacnyméś śię stał y dostojnym/z gor łupiestwá. 6 Ci ktorzy byli sercá mężnego podáni są ná łup: zásnęli snem swojim/nie ználeźli mężni rycerze śiły w ręku swych. 7 Od gromienia twego o Boże Jákobow/twárdo zásnęły y wozy y konie. 8 Tyś jest/ty bárzo strászliwy: y ktoż jest coby śię ostał przed obliczem twojim/ gdy śię zápali gniew twoj? 9 Gdyż niebá dawasz słyszeć sąd swoj 10 ziemiá śię lęka y ucicha. Gdy Bog ná sąd powstawa / áby wybáwił wszystkie pokorne *ná* ziemi: Selá. 11 Záiste / y gniew człowieczy chwalić ćię muśi: *á ty* ostátek zágniewánia skroćisz. 12 Śluby b czyńcie/á oddawajćie *je* Pánu Bogu wászemu/wszyscy ktorzyśćie około niego: *wszyscy* przynośćie dáry strásznemu. 13 Onći odejmuje duchá Kśiążętom: á *on* jest ná postrách Krolom ziemskim.

a Psalm. 46. 10.

b Psalm 61. 9.

I. 76.

PSALM LXXVII.

Náucza, że pobożni w utrapieniách duszných, y ćielesnych ćieszyć śię máją przykłádámi łáski, dobrotliwośći, z litowánia y cudow PAńskich: á osobliwie, wybáwieniem ludu z Egiptu, y przez puszczą prowádzeniem.

1 Przedniejszemu śpiewakowi dla Jedytuná/Psálm Asáfow.

2 Głos moj *podnoszę* do Bogá kiedy wołam: głos moj *podnoszę* do Bogá/áby mię wysłuchał.

3 W Dźień utrapienia mego szukałem PAná: wyćiągałem w nocy ręce moje bez przestánia/ á nie dáłá śię ućieszyć duszá mojá. 4 Wspominałem ná Bogá/ á trwożyłem sobą: rozmyślałem / á utrapieniem śćiśniony był duch moj: Selá. 5 Zátrzymawałeś oczy moje/áby czuły: potártym był/ ázem nie mogł mowić. 6 Przychodźiły mi ná pámięć dni przeszłe y látá dáwne. 7 Wspominałem sobie ná śpiewánie moje / w nocy w sercu swym rozmyślał/ y wywiádował śię *o tym* duch moj/ 8 *mowiąc:* Izali mię ná wieki odrzući PAn/á wiecey *mi* już łáski nie ukaże? 9 Izali do końcá ustánie miłośierdźie jego? *y* koniec weźmie słowo od rodzáju áż do rodzáju? Izali zápomniał Bog zmiłowáć śię? 10 Izali zátrzymał w gniewie litośći swoje? Selá.

11 Y Rzekłem: Toć jest śmierć a mojá: *Wszákże* práwicá Nawyższego uczyni odmiánę. 12 Wspomináć sobie będę ná spráwy PAńskie: á przypomináć sobie będę dźiwne spráwy twoje zdawná *uczynione.* 13 Y będę rozmyślał o wszelkim dźiele twojim: y o uczynkách twojich będę mowił. 14 Boże/święta jest drogá twojá: Ktoryż Bog jest ták wielki/ jáko Bog *nasz?* 15 Tyś *jest* Bog/ktory czyniś cudá: podáłeś do znájomośći miedzy narody moc twoję. 16 Odkupiłeś rámieniem *twojim* lud swoj/Syny Jákobowe y Jozefowe: Selá. 17 Widźiáły ćię b wody o Boże: widźiáły ćię wody/ *y* ulękły śię: y wzruszyły śię przepáśći. 18 Obłoki wydáły powodźi: niebiosá wydáły gromy: á strzały twoje tám y sám biegáły. 19 Huczáło grzmienie twoje po obłokách / błyskáwice oświećiły okrąg ziemie: ziemiá śię wzruszyłá y zátrzęsłá. 20 Przez morze *byłá* drogá twojá / á śćieszki twoje przez wody wielkie: wszákże śládow twojich znáć nie było. 21 Prowádźiłeś lud twoj jáko stádo c owiec/przez ręke Mojżeszá y Aároná.

a I. Chorobá mojá.

b 2 Moj. 14. 21.

c 2 Moj. 14. 15. Psalm. 78. 52. y 80. 2.

I. 77.

PSALM LXXVIII.

I. *Izráelczyki upomina do uważánia nauki od Bogá podáney y zálecony, á od przodkow ich pogárdzoney.* II. *Wylicza dobrodźiejstwá Boże, pokazáne w wywiedźieniu z Egiptu, y ná puszczy, y w tym, że odrzućiwszy dźieśiećioro pokolenie, Judę y dom Dawidow sobie obrał, w ktorym Kápłáństwo, y krolestwo PANA Chrystusá postánowił.*

1 *Pieśń* wyuczająca/*podána* Asáfowi.

Słuchaj ludu moj zakonu mego: nákłońćie uszu swych do słow ust mojich. 2 Otworzę w podobieństwie ustá a moje: á będę opowiádał przypowieśći stárodawne. 3 Cośmy słyszeli / y poználi / y *co* nam

a Psalm. 49. 5. Matt. 13. 35.

Oyco-

4 Ojcowie náſzy opowiádáli. ♣ Nie zátáiły *tego* przed ſynámi ich / *ktorzy* przyſzłym potomkom *ſwojim* opowiádáć będą chwały PAńſkie/y moc jego/y cudá jego ktore czynił. ♣ 5 Bo wzbudził świádectwo w Jákobie / á Zakon wydał w Izráelu: przykazał b Ojcom náſzym / áby to do wiádomości podawáli Synom ſwojim. ♣ 6 Aby poznał wiek potomny Synowie ktorzy ſię národzić mieli. *á oni záś* powſtawſzy/áby *to* opowiádáli ſynom ſwojim. ♣ 7 Aby pokładáli w Bogu nádzieję ſwoję / á nie zápominali ná ſpráwy Boże/ále ſtrzegli przykazań jego. ♣ 8 Aby ſię nie ſtáli jáko Ojcowie ich/ narodem odpornym y nieposłuſznym:narodem/ ktory nie wygotował ſercá ſwego / áby był wierny Bogu duch jego. ♣ 9 *Abo jáko* Synowie Efráimowi c zbrojni / ktorzy choć umieli z łuku ſtrzeláć / wſzákże w dzień wojny tył podáli. 10 ♣ *Bo* nie przeſtrzegáli przymierza Bożego: á według Zakonu jego zbraniáli ſię chodzić. ♣ 11 Zápomnieli ná ſpráwy jego: y ná dziwne dziełá jego/ktore im pokázował.

12 PRzed Ojcámi ich czynił cudá w ziemi Egipſkiey/ná polu Soán. 13 ♣ Rozdzielił d morze/y przeprowádził je: y ſpráwił / że ſtánęły wody jáko kupá. 14 ♣ Prowádził e je w obłoku wednie:á káżdey nocy w jáſnym ogniu. 15 ♣ Rozſzczepił f ſkáły ná puſzczy:á nápojił je / jáko z przepáści wielkich. 16 ♣ Wywiodł ſtrumienie z ſkáły: á uczynił/że wody ciekły jáko rzeki. 17 ♣ A wſzákże *oni* przyczynili grzechow przeciwko niemu : á wzruſzyli Nawyżſzego ná puſzczy do gniewu. 18 ♣ Y kuſili Bogá w ſercu ſwym/ żądájac pokármu według luboſci g ſwojey. 19 ♣ A mowili przeciwko Bogu tymi ſłowy: Izali może Bog zgotowáć ſtoł ná tey puſzczy? 20 ♣ Oto uderzył w ſkále / á wyćiekły wody/ y rzeki wezbráły: Izali też będzie mogł dáć chleb? Izali nágotuje mięſá ludowi ſwemu? 21 ♣ Przetoż uſłyſzawſzy h *to* PAn/rozgniewał ſię á ogień ſię zápalił przeciw Jákobowi: tákże y popędliwość powſtálá przeciw Izráelowi. 22 ♣ Przeto iż nie wierzyli Bogu / ánie mieli nádzieje w zbáwieniu jego. ♣ 23 Choć był rozkazał obłokom z gory / y forty niebieſkie otworzył. ♣ 24 Y zpuścił im *jáko* deſzcz mánnę i ku pokármowi: á pſzenicę niebieſką dał im. ♣ 25 Chleb k mocárzow jadł człowiek / á zeſłał im pokármow do ſytości. ♣ 26 Obrocił wiátr ze wſchodu ná powietrzu / á przywiodł mocą ſwą wiátr z Południá. ♣ 27 Y zpuścił ná nie mięſo jáko proch: á ptáſtwo ſkrzydláſte jáko piaſek morſki. ♣ 28 Zpuścił je w pośrzod obozu ich / wſzędy około namiotow ich. ♣ 29 Y jedli/á náſyceni byli hojnie: y dał im czego żądáli. ♣ 30 *Agdy* jeſzcze nie wypełnili żądości l ſwey / *gdy* jeſzcze pokarm był w uściech ich: ♣ 31 Tedy zápálczywość Bożá przypádłá m ná nie y pobił tłuſte ich/ á przednieyſze z Izráelá poráził. 32 ♣ *Ale* w tym wſzyſtkim jeſzcze grzeſzyli/y niewierzyli cudom jego: ♣ 33 Przetoż ſpráwił / że márnie dokonáli dni ſwojich / y lat ſwojich w ſtráchu. ♣ 34 Gdy je trácił / jeſliże go ſzukáli / y náwrácáli ſię/á ſzukáli z ráná Bogá; ♣ 35 Przypominájac ſobie/ iż Bog *był* ſkáłą ich / á Bog Nawyżſzy odkupicielem ich. ♣ 36 (Aczkolwiek pochlebiáli mu uſty ſwymi / y językiem ſwojim kłamáli mu; ♣ 37 A ſerce ich nie było ſzczere przed nim / áni wiernymi byli w przymierzu je°.) ♣ 38 On jednák będąc miłośierny / odpuſzczał nieprawości ich / á nie zátracał *ich*: ále częſtokroć odwracał gniew ſwoj / á nie pobudzał wſzyſtkiego gniewu ſwego. ♣ 39 Bo pámiętał że ſą ciáłem: wiátrem / ktory n odchodzi/ á nie wraca ſię záś. ♣ 40 Jáko go częſto drażnili o ná puſzczy / *y* do boleści przywodzili ná puſtyniách? ♣ 41 Bo coraz kuſili Bogá / á Swiętemu Izráelſkiemu gránice zámierzáli. ♣ 42 Nie pámiętáli ná rękę jego: *y* ná on dzień w ktory je wybáwił z utrapienia. ♣ 43 Gdy czynił w Egipcie znáki ſwoje/ á cudá ſwe ná polu Soán. ♣ 44 Gdy obrocił w krew przekę ich y ſtrumienie ich/ ták/ że z *nich* pić nie mogli. ♣ 45 Przepuścił ná nie rozmáite q muchy/áby je kaſáły/ y żáby r áby je gubiły. ♣ 46 Y dał chrząſzczom s urodzáje ich / á prace ich ſzáráńczy. ♣ 47 Potłukł grádem t ſzczepy ich / á

drze-

b 5 Moj. 4. 9. y 6. 7.
c 1 Kron 7. 11.
d 2 Moj 14.21. y 15.8.
e 2 Moj. 13.21. Psalm. 105.39
f 2 Moj. 17. 6. 4 Moj 20.11. Psalm. 105.41 1 Kor. 10. 4. Modr. 11. 4.
g 4 Moj 11. 4.
h 4 Moj 11. 1.
i 2 Moj. 16.14. 4 Moj 11. 7. Jan. 6. 31. 1 Kor. 10. 3.
k I. Chleb Anjelſki.
l 4 Moj. 11.35.
m 4 Moj 11.33. 1 Kor. 10. 5.
n Jákob. 4. 14.
o 4 Moj. 14.22.
p 2 Moj 7. 20. Psalm. 105.29
q 2 Moj. 8. 24. Modr. 16.8.9
r 2 Moj 8. 6.
s 2 Moj. 10.13.
t 2 Moj. 9. 23.

drzewá leśnych śię ich grádem lodo-
48 wym: ♣ Y podał grádowi bydło ich: á
májętność ich węglu ognistemu. ♣
49 Posłał ná nie gniew zápálczywośći
swojey / popędliwość / y rozgniewá-
nie / y ućiśnienie / przepuśćiwßy ná
50 nie Anjoły złe. ♣ Wyprostował śćie-
żkę gniewowi swemu: nie záchował
od śmierći duße ich: y ná bydło ich u
51 powietrze dopuśćił. ♣ Y pobił wßy-
stko pierworodztwo x w Egipćie /
pierwiastki mocy ich w przybytkách
52 Chámowych. ♣ Ale jáko y owce wy-
prowádźił lud swoj / á wodźił je jáko
53 stádo po puszczy. ♣ Wodźił je w be-
spiecżeństwie ták / że śię nie lękáli: á
nieprzyjaćioły ich okryło morze. ♣
54 Aż je przywiodł do świętey gránice
swojey: ná one gorę / ktorey nábyłá
55 práwicá jego. ♣ Y wyrzućił przed
twarzą ich narody: y spráwił że im
przypádły ná sznur dźiedźictwá ich / á
żeby mießkáły w przybytkách ich po
56 kolenia Izráelskie. ♣ A wßákże prze-
ćię kuśili y drażnili Bogá Nawyż-
ßego / á świádectwá jego nie strze-
57 gli. ♣ Ale śię odwroćili / y przewro-
tnie śię obchodźili / jáko y Ojcowie
ich: wywroćili śię jáko łuk omylny.
58 ♣ Bo go wzruszyli do gniewu wyży-
nami swymi: á rytymi báłwánámi
swymi pobudźili a go do zápálczy-
59 wośći. ♣ Co słysząc Bog / rozgniewał
śię / y zbrzydźił sobie bárzo Izráelá.
60 ♣ Ták / że opuśćiwßy b przybytek w
Sylo: Namiot / ktory postáwił mie-
61 dzy ludźmi: ♣ Podał w niewolą moc
swoję: y sławę swoję w ręce nieprzy-
62 jaćielskie. ♣ Dał pod miecz lud swoj:
á ná dźiedźictwo swoje rozgniewał
63 śię. ♣ Młodźieńce jeº ogień pożarł:
á pánienki jego nie były uczczone. ♣
64 Kápłáni jego c od miecżá polegli: á
65 wdowy jego d nie płakáły. ♣ Lecz
potym ocućił śię PAn jáko ze snu:
jáko mocarz wykrzykájący od winá.
66 ♣ Y záráźił nieprzyjaćioły swoje e
ná pośládkách: á ná wieczną háńbę
67 podał je. ♣ Ale choć wzgárdźił namio
tem Jozefowym / á pokolenia Efrá-
68 imoweº nie obrał: ♣ Wßákże obrał
pokolenie Judowe; y gorę Syon /
69 ktorą umiłował. ♣ Y wystáwił sobie
jáko pałác wysoki Swiątnicę swoję:
jáko źiemię / ktorą ugruntował ná

u 2 Moj. 9. 6. x 2 Moj. 12. 29. Psalm 105. 36. y 2 Moj. 12. 37. z 2 Moj. 14. 28. a 5 Moj. 32. 16. b 1 Sám. 4. 11. c 1 Sám. 4. 11. d 1 Sám. 17. 19. e 1 Sám. 5. 6. y 6. 4.

70 wieki. ♣ Y obrał Dawidá f sługę
swego wźiąwßy go z Obor owczych:
71 ♣ Gdy chodźił zá *owcámi* kotnymi /
przyprowádźił go: áby pásł g Já-
kobá lud jego / y Izráelá dźiedźi-
72 ctwo jego. ♣ Ktory je pásł w szczero-
śći sercá swego: á w rostropnośći
rąk swojich prowádźił je.

f 1 Sám. 16. 11. 2 Sám. 5. 2. g 2 Sám. 5. 2. 1 Kron. 11. 2.

Psalm LXXIX.

I. 78.

*I. Zydowie przed PAnem z gwałce-
nie kośćiołá y zburzenie miástá opłá-
kiwájąc. II. Proszą, áby ich Bog dla
Imienia swego wybáwił III. Zá co
mu oni wdźięczność obiecują.*

1 Psálm *podány* Asáfowi.

O Boże wtárgneli Pogánie w
dźiedźictwo twoje / splugáwi-
li Kośćioł twoj Swięty: obroćili
2 Jeruzalem a w kupy gruzu. ♣ Dáli
trupy sług twojich ná pokarm ptá-
stwu powietrznemu: ćiáłá świętych
3 twojich bestyam źiemskim. ♣ Wylá-
li krew ich jáko wodę b około Jeru-
zalem / á nie był ktoby je pochował.
4 ♣ Stáliśmy śię c pohańbieniem u
sąśiad náßych: śmiechowiskiem y
igrzyskiem u tych / ktorzy są około
5 nas. ♣ Dokądże o PAnie? ázaż ná
wieki gniewáć śię będźieß? á jáko
ogień pałáć będźie d zápálczywość
twojá?

6 Wylij gniew twoj e ná pogány
ktorzy ćię nie znáją: y ná kro-
lestwá / ktore Imienia twego nie
7 wzywáją. ♣ Abowiemći pożárli Já-
kobá: á mießkánie jego spustoszyli. ♣
8 Nie wspominayże f nam przeszłych
niepráwośći náßych: niech nas ry-
chło uprzedźi miłośierdźie twoje /
9 bośmy bárzo znędzeni. ♣ Wspo-
możże nas o Boże zbáwienia náße-
go / dla chwały Imienia twego: á
wyrwi nas / y bądź miłośćiw grze-
chom náßym / dla Imienia twego. ♣
10 Przecżżeby g mieli mowić Pogánie;
Gdźież jest Bog ich? Bądź znácz-
nym miedzy Pogány / przed oczymá
náßymi / dla pomsty krwie sług two-
11 jich / ktora jest wylána. ♣ Niech przy
dźie przed oblicże twoje nárzekánie
więźniow: á według wielkośći rá-
mienia twego / záchowaj ostátki
12 tych / co są ná śmierć skazáni. ♣ A od
daj sąśiádom náßym śiedmioráko

a 2 Krol. 25. 9. b 1 Mác. 7. 17. c Psalm. 44. 14. d Psalm. 89. 47. e Jerem. 10. 25. f Psalm. 25. 7. Ezái. 64. 9. g Joel. 2. 17.

ná łono ich / zá pohańbienie ich któreć uczynili o PAnie!

h I. Wzánádrzu.

13 A Myż lud twoj/ y owce pástwiská twego / będźiemy ćię wysławiáli ná wieki: od narodu do narodu będźiemy opowiádáć chwałe twoje.

I. 79.

PSALM LXXX.

I. Lud śię Bogu z postem y z płáczem modli o przywrocenie z niewoli Bábilońskiey. II. Przypomina zpustoszenie kiedyś kwitnącego Kośćiołá Bożego.

1 Przedniejszemu śpiewakowi ná Sosánnim Psálm świádectwá Asáfowi.

2 O Pásterzu Izráelski posłuchaj / ktory prowádźisz a Jozefá jáko stádo owiec : ktory śiedźisz ná Cherubinách / rozjáśni śię. ✤ 3 Wzbudź moc swoje przed Efráimem y Benjáminem/ y Mánássesem: á przybądź ná wybáwienie násze. ✤ 4 O Boże przywroć nas / á rozjáśni *nád námi* oblicże twoje : á będźiemy zbáwieni. ✤ 5 Pánie Boże Zástępow / dokądże śię będźiesz gniewał ná modlitwe ludu swego. ✤ 6 Nákarmiłeś je chlebem płáczu/ y nápoiłeś je łzámi miárą wielką. ✤ 7 Wystáwiłeś nas ná zwáde sąśiádom nászym: á nieprzyjaćiołom nászym b ábys sobie z nas śmiech strojili. ✤ 8 O Boże Zástępow przywroć nas/ á rozjáśni *nád námi* oblicże twoje: á będźiemy zbáwieni. ✤ 9 Tyś máćice winną z Egiptu przeniosł; wyrzućiłeś Pogány / á wsádźiłeś c ją. ✤ 10 Uprzątnąłeś dla niey: y spráwiłeś że śię rozkorzeniłá/ y nápełniłá źiemię. ✤ 11 Okryte są gory ćieniem jey : á gáłęźie jey *jáko* nawyższe Cedry. ✤ 12 Rozpuśćiłá látorośle swe d áż do morzá : y áż do rzeki gáłązki swe. ✤ 13 Przeczżeś *tedy* rozwálił płot winnice? Ták/ że ją szárpáją wszyscy / ktorzy mimo drogą idą. ✤ 14 Zniszczył ją wieprz dźiki / á zwierz 15 polny zpásł ją. ✤ O Boże Zástępow/ náwroć śię proszę / pojrzy z niebá/ y obacz / á náwiedź te winną máćice. ✤ 16 Te winnice / ktorą e szczepiłá práwicá twojá: y látorośli *ktoreś* 17 sobie zmocnił. ✤ Spalona jest ogniem / y wyrąbána : ginie od zá- 18 pálczywośći oblicża twego. ✤ Niech będźie ręká twojá nád mężem práwice twojey: nád Synem człowieczym / ktoregoś sobie zmocnił. ✤ 19 A nie odstąpimy od ćiebie : záchowaj nas przy żywoćie/ á Imienia twego 20 wzywáć będźiemy. ✤ O PAnie Boże Zástępow / náwroćże nas záśię: rozjáśni *nád námi* oblicże twoje / á będźiemy zbáwieni.

a Psalm. 77.21. y 78.52.
b Psalm. 44.14. y 74.4.
c Psalm. 44.3.
d Psalm. 72.8.
e Ezai. 5.7.

I. 80.

PSALM LXXXI.

I. Upomniawszy Dawid do chwały PAńskiey lud Boży, przypomina ćiężkośći Egipskie, y wybáwienie z nich. II. Powtarza Zakon Boży, y niepostuszeństwo ich przypomina, III. Karánie zá to przypomnawszy, do Pokuty wiedźie.

1 Przedniejszemu śpiewakowi ná Gytthyth / Asáfowi.

2 Wesoło śpiewajćie Bogu mocy nászey : wykrzykajćie Bogu 3 Jákobowemu. ✤ Weźmićie Psálm/ przydajćie bęben / y wdźięczną hárfe z lutnią. ✤ 4 Zátrąbćie w trąbę ná nowiu mieśiącá / czásu ułożonego/ w dźień świętá nászego uroczystego. 5 ✤ Abowiem jest postánowienie w Izráelu: Práwo Bogá Jákobowego. 6 ✤ *Ná* świádectwo a w Jozefie wystáwił je / kiedy był wyszedł przećiw źiemi Egipskiey : kedym słyszał język ktoregom nie rozumiał.

7 Wybáwiłem *mowi Bog* od brzemienia rámię jego : á ręce jego od *dźwigánia* kotłow uwolniono. ✤ 8 Gdyś mię b w ućisku wzywał/ wyrwałem ćię / y wysłuchałem ćię/ w skrytośći gromu doświadczałem 9 ćię u c wod poswarku: Selá. ✤ *Tedym* rzekł: Słuchaj ludu moj / á oświadczę śię d przećiwko tobie: O Izráelu/ będźieszli mię słuchał: ✤ 10 Nie będźiesz miał Bogá cudzego/ áni śię będźiesz kłaniał Bogu obcemu. ✤ 11 (*Abowiem* jam PAn Bog twoj/ ktorym ćię wywiodł z źiemie Egipskiey) Otworz ustá twoje/ á nápełnię je. ✤ 12 Ale lud moj nie usłuchał głosu mego : á Izráel nie przestał ná mnie. ✤ 13 Przetoż puśćiłem je zá żądzámi e serca ich / y chodźili zá rádámi swymi. ✤ 14 O by mię był lud moj posłuchał/ á Izráel drogámi mojimi chodźił! ✤ 15 W krotkim czáśie bym był nieprzyjaćioły

a 2 Moj. 23.17.
b 2 Moj. 14.10.
c 2 Moj. 17.7.
d 2 Moj. 20.1.
e Dźiej. 14.16.

ich poniżył: á przećiw nieprzyjaćiołom ich/ obroćiłbym był reke swa.
16 Ci ktorzy w nienawiśći máją PAná/ choć obłudnie/ poddácby śie im muśieli/ y byłby czás f ich áż ná wieki.
17 Y kármiłbym je kłustośćią pszenice: á miodem z opoki g násyćiłbym ćie.

f Bárn. 3. 13.
g 5 Moj. 32. 13.

I. 81.

PSALM. LXXXII.

I. Bog złe Sędźie gromi, rozkazując áby ták ubogiemu, jáko y PAnu spráwiedliwość czynili. II. Pokázuje, że zá ich nieumiejętnośćią Rzeczpospolitá podwrocona bywa. III. Zátym Bogu sámemu, rząd y spráwiedliwość porucza.

1 Psálm Asáfow.

BOg stoji w zgromádzeniu Bożym/ á w pośrzod Bogow sądźi y *mowi:*
2 Dokądże będźiećie niespráwiedliwie sądźić/ á osoby niezbożnikow a przyjmowáć? Selá.
3 Czyńćie spráwiedliwość ubogiemu/ y śirotce: utrapionego y niedostátecznego uspráwiedliwiajćie.
4 Wyrwijćie chudźinę/ b y nędznego: á z ręki niepobożnego wyrwijćie go.
5 *Lecż oni* nic nie wiedzą/ áni rozumieją: w ciemnośćiách ustáwicznie chodzą. *Zácżym* śie záchwiáły wszystkie grunty źiemie.
6 Jam rzekł: Bogowieśćie c/ á Synámi Nawyższego wy wszyscy jesteśćie.
7 A wszákże jáko y *inni* ludźie pomrzećie: á jáko jeden z Kśiążąt upádniećie.
8 Powstańże o Boże *á* sądź źiemię: ábowiem ty dźiedźicznie trzymasz wszystkie narody.

a 5 Moj. 1. 17. 2 Kron. 19. 6.
b Przyp. 24. 11. Ezái. 1. 17.
c Jan. 10. 34.

I. 82.

PSALM. LXXXIII.

I. Modli śię o pomoc Bogu. II. Moc wojská Sennácherybowego, zamysły złe, y zbuntowánie śię z Kśiężęty opisuje. III. Prośi, áby je Bog pokarał, y sobie przed wszystkimi chwałę spráwił

1 Pieśń y Psalm Asáfow.

2 O Boże/ nie milczże/ nie bądź *jáko* ten co nie słyszy: y nie chćiey śię uspokojić/ o Boże!
3 Bo śię oto nieprzyjaćiele twoji burzą: á ći ktorzy ćię w nienawiśći máją/ podnoszą głowę.
4 Przećiwko ludowi twemu wymyślili chytrą rádę: á spiknęli śię przećiw tym/ ktorych ty ochraniasz.
5 Mowiąc; Podźćie/ á wytráćmy je/ niech nie będą narodem: ták/ żeby y nie wspominano więcey Imienia Izráelskiego.
6 Abowiem spiknęli śię jednomyślnie/ y przymierze przećiwko tobie uczynili:
7 Namioty Edomczykow/ y Ismáelczykow/ Moábczykow/ y Agárenczykow:
8 Gebálczykow/ y Ammonitczykow: y Amálekitczykow: *tákże* Filistyńczykow z tymi ktorzy mieszkáją w Tyrze:
9 Więc y Assyryjczycy/ złączyli śię z nimi/ będąc rámieniem Synom Lotowym: Selá.
10 Uczyńże im *ták* jáko a Mádyáńczykom/ jáko b Syśárze/ jáko Jábinowi u potoku Cyson.
11 *Ktorzy* są wygłádzeni w Endor: zstáli śię jáko gnoj ná źiemi.
12 Obchodźże śię z nimi/ y z ich hetmány/ jáko z c Orebem/ y jáko z Zebą/ y jáko z Zebeem y jáko z Sálmánem/ ze wszystkimi Kśiążęty ich.
13 Bo rzekli: Posiądźmy dźiedźicznie przybytki Boże.
14 Boże moj/ uczyńże je jáko koło: y jáko źdźbło przed wiátrem.
15 Jáko ogień/ ktory lás pali: á jáko płomień
16 *ktory* zápala gory. Ták ich ty wichrem twojim ścigaj/ á burzą twą zátrwożże.
17 Nápełni twarzy ich pohánbieniem/ áby szukáli Imienia twego/ PAnie.
18 Niech będą záwstydzeni/ y ustrászeni áż ná wieki: á będąc pohánbieni/ niech zginą.
19 A ták/ niech poznáją żeś ty/ ktorego Imię jest Pán: Tyś sam Nawyższym nád wszystką źiemią.

a Sędź. 7. 13.
b Sędź. 4. 15.
c Sędź. 7. 15. y 8. 12.

I. 83.

PSALM. LXXXIV.

I. Dawid od Absálomá wygnány, do zboru PAńskiego prágnie. II. Szczęśćie tych, co są w społecznośći świętych opisuje. III. Prośi, żeby go Bog wysłuchał: y włáśce swojey utwierdźił.

1 Przedniejszemu śpiewakowi ná Gytthith Synom Korego Psálm.

2 O Jáko są miłe przybytkie twoje/ PAnie Zástępow.
3 Żąda y bárzo tęskni duszá mojá/ do śieni PAńskich: serce moje y ćiáło moje pochutniwa sobie do Bogá żywego.
4 Oto y wrobl ználazł sobie domek/ y jáskołká gniazdo swoje/ gdźie pokłáda ptaszętá swe: *V* ołtarzow twojich/ PAnie Zástępow/ Krolu

5 moj y Boże moj. ♣ Błogosławieni / ktorzy mieszkáją w domu twojim: będą ćię ná wieki chwalić: Selá. ♣ 6 Błogosławiony człowiek / ktory ma śiłę swoję w tobie: y w ktorych sercu są drogi twoje. ♣ 7 Ktorzy idąc przez dolinę morwow / zá źrzodło go sobie pokłádáją: y deszcz pożegnánia przychodźi *ná nie.* ♣ 8 *I* idą huf zá hufem / á ukázują śię przed Bogiem ná Syonie.

9 O PAnie Boże Zastępow / wysłuchaj modlitwę moję: przyjmi w uszy twe / o Boże Jákobow: 10 Selá. ♣ O Boże tarczo násza obacz / á wejrzy ná oblicze pomázáńcá twego. ♣ 11 Abowiem lepszy jest dźień w śieniách twojich / niż *gdźie indźie* tyśiąc: obrałem sobie ráczey w progu śiedźieć w domu Bogá swego / niżeli mieszkáć w przybytkách niezbożnikow.

12 ABowiem PAn Bog *jest* słońcem y tarczą / *też* łáski y chwały PAn udźiela: y nie odmawia co jest dobrego tym / ktorzy chodzą w 13 niewinności. ♣ PAnie Zastępow / błogosłáwiony a człowiek / ktory ma nádźieję w tobie.

a Psalm 2. 12. y 34. 9. Luk. 22. 35.

I. 84.

PSALM. LXXXV.

I. Wierni w prześládowániu Antyochowym, przypominájąc dawną łáskę PAńską, o pohámowániu gniewu Bogá proszą. II. Cieszą śię, iż on ludowi swemu dogodźi, naprzod doczesnymi potrzebámi: á potym y duchownymi, w zesłániu ná świát Syná swego.

1 Przedniejszemu śpiewakowi Synom Korego / Psálm.

2 Łáskeś PAnie *niekiedy* pokázowáł źiemi twojey: przywroćiłeś záś 3 śię z niewoli Jákobá. ♣ Odpuśćiłeś niepráwość ludu twojego: pokryłeś 4 wszelki grzech ich: Selá. ♣ Uśmierzyłeś wszystek gniew twoj: odwroćiłeś od zápálczywośći popędliwość 5 twoję. ♣ Przywroć nas o Boże zbáwienia nászego / á uczyń wstręt gniewowi swemu przećiwko nam! ♣ 6 Izali ná wieki gniewáć śię będźiesz ná nas? á rozćiągniesz gniew twoj od 7 rodzáju do rodzáju? ♣ Izali ty obroćiwszy śię nie ożywisz nas? ták / áby śię lud twoj rozrádował w to- 8 bie. ♣ PAnie okaż nam miłośierdźie twoje: á daj nam zbáwienie swoje. ♣ 9 *Ale* posłucham co rzecze Bog / on PAN *mocny:* záiste mowi pokoj do ludu swego / y do świętych swojich: byle śię jedno záś do głupstwá nie 10 wrácáli. ♣ Záiśteć bliskie jest zbáwienie jego tym / ktorzy śię go boją / *á* przebywáć będźie chwałá *jego* 11 w źiemi nászey. ♣ Miłośierdźie y prawda potkáją śię z sobą: spráwie- 12 dliwość y pokoj pocáłują śię. ♣ Prawdá z źiemie wyrośćie: á spráwiedli- 13 wość z niebá wyjrzy. ♣ Da też PAn *a* *yczęsne* dobrá: á źiemiá nászá wy- 14 da owoc swoj. ♣ Spráwi / że spráwiedliwość przed twarzą jego pojdźie / gdy postáwi ná drodze nogi swoje.

a Joel. 2. 19. 22.

PSALM. LXXXVI.

I. Prorok wybáwienia z ćiężkośći żądájąc, utrapienie swoje, Bożą dobrotliwość, y nieprzyjaćioł swych srogość opisuje. II. prośi áby go Duchem, y bojáźnią swoją, rządźił y modlitwy jego wysłuchawał.

I. 85.

Modlitwá Dawidowá.

1 NAkłoń PAnie uchá twego / á wysłuchaj mię: bom ci nędzny y u- 2 bogi. ♣ Strzeżże duszę mojey / bom jest ten a ktorego ty miłujesz: záchowaj sługę twego Boże moj / ktory 3 ma nádźieję w tobie. ♣ Zmiłuj śię nádemną PAnie / ábowiem do ćiebie 4 ná káżdy dźień wołam. ♣ Rozwesel duszę sługi twego: bo do ćiebie / o 5 PAnie / duszę siwą podnoszę! ♣ Boś ty PAnie dobry b y litośćiwy: y wielce miłośierny wszystkim / ktorzy ćię 6 wzywáją. ♣ Wysłuchajże PAnie 7 modlitwę moję: á posłuchaj pilnie głosu prozby mojey. ♣ Wzywam ćię w dźień ućisku mego: bo mię *ty* wy- 8 słuchasz. ♣ Niemász żadnego c podobnego tobie miedzy Bogámi o PAnie: y niemász tákowych spraw / jáko 9 są twoje. ♣ Wszyscy narodowie ktoreś *ty* stworzył / przychodząc kłániáć śię będą przed obliczem twojim PAnie: y wielbić będą Imię twoje. 10 ♣ Boś ty jest wielki / á czyniśz cudá: 11 tyś sam jest Bogiem. ♣ Naucz mię d PAnie drogi twojey / ábym chodźił w prawdźie twojey: á ustá-

a H. Swiety A. miłośierny.

b Joel. 2. 13. Jon. 4. 2.

c 5 Moj. 3. 24.

d Psalm 25. 4. y 27. 11 y 119. 33

nowſercem moje w bojáźni imienia
12 twego. A bede ćie chwalił PAnie
Boże moj/ że wſzyſtkiego ſercá mego:
y bede wielbił Imie twoje ná wieki.
13 Poniewaz miłośierdźie twoje
wielkie jeſt nádemna: á tyś wyrwał
14 duſze moje z dołu głebokiego. O
Boże / powſtáli hárdźi przećiwko
mnie/á rotá okrutnikow ſzukáłá du-
ſze mojey / ći ktorzy ćie przed oczy-
15 má nie máją. Ale ty PAnie Boże
miłośierny e y litośćiwy/ y nie ry-
chły ku gniewu / y wielce miłośier-
16 ny/y prawdźiwy: Wejrzy ná mie
á zmiłuj śie nádemna : dajże moc
twoje ſłudze twemu / á záchowaj
17 Syná ſłużebnice twojey. Okaż
mi znák dobroći twojey: áby to wi-
dząc ći/ ktorzy mie máją w niená-
wiśći / záwſtydzeni byli / żeś mie ty
PAnie porátował/y poćieſzyłeś mie.

e 2 Moj. 34. 6. 4 Moj. 14. 18. Psalm 103. 8. y 145. 8

PSALM. LXXXVII.

I. 86.

Lud Boży po náwroceniu z Bábilonu, wysławia kośćioł y miáſto Ieruzalemſkie, iż je Bog umiłował nád inne: A do niego pogáńſkie narody, przez PAná Chryſtuſá powołáć poſtánowił.

1 Synom Korego Psálm y pieśń.

2 FUndáment jego jeſt ná gorách świetych. Umiłowal PAn bramy Syońſkie / nád wſzyſtkie
3 przybytki Jákobowe. Sławne o tobie rzeczy powiádáją/o miáſto Bo-
4 że:Selá. Wſpomnie ná Egipt/ y ná Bábilon przed ſwymi znájomy-mi/oto y Filiſtyńczycy/y Tyryjczycy y Murzynowie rzekąc,że śie tu káżdy
5 z nich urodźił. Tákże y o Syonie mowić beda : Ten y ow urodźił śie w nim:á ſam Nawyżſzy ugruntuje
6 go. PAN policzy narody / gdy je popiſowáć bedźie / mowiąc: Ten
7 śie tu urodźił:Selá. Przetoż o tobie śpiewáć beda z pląsániem wſzyſtkie a śiły żywotá mego.

a H. Zrzodłá moje.

PSALM. LXXXVIII.

I. 87.

I. Podawa ſpoſob, jáko śie má człowiek Bogu modlić w nieſzczęśćiu ſwym. II. Uskarza śie, że go Bog odrzućił, utrapienie ſwoje wyliczájąc.

1 Pieśń á Psálm Synow Korego : przedniejſzemu śpiewakowi ná Máchálát ku śpiewániu/ná-

uczájący/złożony od Hemáná a Ezráhitczyká.

2 PAnie Boże zbáwienia mego/ we dnie y nocy wołam do ćiebie.
3 Niech przydźie przed oblicze twoje modlitwá mojá:nákłoń uchá twego
4 do wołánia mię. Bo náſycona jeſt utrapienia duſzá mojá:á żywot moj
5 przybliżył śie aż do grobu. Poczytano mie miedzy te/ ktorzy zſtepują do dołu : byłem jáko człowiek bez
6 wſzelákiey mocy. Policzony jeſtem miedzy umárłymi : jeſtem jáko pobići/ leżący w grobie / ná ktore wiecey nie pámietaſz / ktorzy ſą od reki
7 twojey wytráceni. Zpuśćiłeś mie w doł nagłebſzy/do naćiemniejſze y
8 nagłebſzego miejſcá. Doległá mie zápálczywość twojá : á wſzyſtkimi náwáłnośćiámi twymi przytłoczy-
9 łeś mie : Selá. Dálekoś oddalił znájome moje odemnie / ktorymeś mie bárzo obrzydźił : á tákem zá-
10 wárty/ że mi nie lza wyniść. Oko moje zemdláło od utrapienia mego : wzywam ćie PAnie ná káżdy dźień/ wyćiagájąc do ćiebie rece moje.
11 Izali przed umárłymi cudá czynić bedźieſz? izali b umárli powſtáną/á-
12 by ćie wyſławiáli ? Selá. Izali opowiádáne bedźie w grobie miłośierdźie twoje ? á prawdá twojá w
13 zginieniu? Izali poznáją w ćiemnośćiách cudá twoje/á ſpráwiedliwość twoje w źiemi zápámietánia?
14 Lecz ja PAnie do ćiebie wołám:á z poránku uprzedza ćie modlitwá
15 mojá. Przeczże o PAnie odrzucaſz duſze moje?á zákrywaſz oblicze twoje
16 przedemna? Jamći utrapiony/y práwie już umierájący od c gwałtu: ponoſze ſtráchy twoje / y trwożę ſobą.
17 Powſtał przećiwko mnie ſrogi gniew twoj : á ſtráchy twoje wy-
18 tráciły mie. Ogarniáją mie jáko wodá / przez cáły dźień : obtaczáją
19 mie gromádno. Oddaliłeś odemnie przyjaćiela y towárzyſzá : á znájomym mojim jeſtem jáko w ćiemnośći

a 1 Krol. 4. 31. 1 Kron. 25. 5.

b Psalm. 6. 6.

c H. od mdłośći.

PSALM LXXXIX.

I. 88.

I. Prorok wielbi dobroć y prawdę Bożą, ná wſzyſtkich rzeczách ſtworzonych, ále nabárźiey Kośćiołowi Bożemu oświadczoną. II. Przypomina zacne obietnice, od PAná Dawi-

lowi y potomstwu jego duchownemu, uczynione. III. O z iśczenie ich proßąc, PAná chwali.

1 Náucżájący *złożony* od Etáná Ezráhitczyká.

2 O Miłośierdźiách PAńskich ná wieki śpiewáć będę: od narodu do narodu opowiádáć będę ustý swymi prawdę twoję. 3 ✣ Rzekłem bowiem: Miłośierdźie ná wieki budowáne będźie: ná niebieśiech utwirdźiłeś prawdę twoję / *o ktorey's rzekł*; 4 ✣ Postánowiłem przymierze z wybránym mojim: przyśiągłem Dawidowi słudze swemu: 5 ✣ Że áż ná wieki utwirdzę naśienie twoje: á zbuduję od narodu do narodu stolicę twoję: Selá. 6 ✣ Przetoż PAnie wysławiáją niebiosá cud twoj: y prawdę twoję w zgromádzeniu świętych. 7 ✣ Abowiem/ ktoż ná niebie c przyrownány może być PANU? *kto* podobien jest PAnu miedzy Synámi mocárzow. 8 ✣ Y w zgromádzeniu świętych/ bárzo jest Bog stráßliwy/ á stráßny náde wszystkie/ *ktorzy* są około niego. 9 ✣ PAnie/ Boże zastępow/ ktoż *jest* jákoś ty PAn mocny? bo prawdá twojá *jest* około ciebie. ✣ 10 Ty pánujeß nád nádętośćią morską: gdy śię podnoszą náwáłnośći d jego / ty je zkracaß. 11 ✣ Tyś potárł Egipt jáko zránionego: mocą rámienia twego rozproszyłeś nieprzyjaćioły twoje. 12 ✣ Twojeć *są* niebiosá/ twojá też y ziemiá: okrąg świátá y pełność jego tyś e ugruntował. ✣ 13 Tyś stworzył Połnocy y południe: Tábor y Hermon śpiewáją o Jmieniu twojim. 14 ✣ Rámię twoje mocne jest: można jest ręká twojá/ á wywyższona jest práwicá twojá. ✣ 15 Spráwiedliwość y sąd / są gruntem stolice twojey: miłośierdźie y prawdá / uprzedzáją oblicze twoje. 16 ✣ Błogosłáwiony lud / ktory zna dźwięk *twoj*. ✣ PAnie w świátłośći oblicza twego chodźić będą. ✣ 17 W Jmieniu twojim weselić śię będą kázdego dniá: á w spráwiedliwośći 18 twojey wywyższáć śię będą. ✣ Boś ty jest chwałą mocy ich: á zá wolą twoją wywyższy śię rog náß. ✣ 19 Bo od PAná/ jest tarcza náßá: á *od* Swiętego Izráelskiego/ Krol náß.

20 ON czás/ mowiąc w widzeniu do Swiętego twego/ rzekłeś: Położyłem rátunek w *ręku* mocárzá; wywyższyłem wybránego z ludu. 21 ✣ Ználazłem Dawidá f sługę mego: olejkiem g świętym mojim 22 pomázałem go. ✣ Przetoż ręká mojá będźie stałá przy nim: á rámię moje 23 pośili go. ✣ Nie ućiśnie go nieprzyjaćiel: á syn nieprawośći nie utrapi 24 go. ✣ Bo potrę przed twarzą jego przećiwniki jego: á te ktorzy go 25 máją w nienawiśći/ porażę. ✣ Nád to/ prawdá moj á y miłośierdźie moje z nim będźie: á w Jmieniu mojim wywyższony będźie rog jego. ✣ 26 Y położę ná morzu rękę jego: y ná 27 rzekách práwicę jego. ✣ On wołájąc rzecze: Tyś Oćiec moj/ Bog moj/ y 28 skáłá zbáwienia mego. ✣ Ja go też zá pierworodnego wystáwię / *y* zá 29 wyższego nád Krolmi ziemie. ✣ Ná wieki mu záchowam miłośierdźie moje: á przymierze moje stałe będźie 30 przy nim. ✣ Y uczynię/ że ná wieki będźie trwáłe naśienie jego: á stolicá jego jáko dni niebios.

31 ALe, jeśliby Synowie jego opuśćili Zakon moj / á w sądźiech 32 mojich nie chodźili: ✣ Jesliby ustáwy moje zplugáwili/ á przykazań 33 mojich nie przestrzegáli: ✣ Tedy náwiedzę h rozgą przestępstwo ich: á 34 karániem nieprawość ich. ✣ Ale miłośierdźia swego nie odejmę od niego: áni zkłamam przećiw prawdźie 35 mojey. ✣ Nie zplugáwię przymierza mego: á tego co wyszło z ust mo-36 jich/ nie odmienię. ✣ Razem przyśiągł przez świętobliwość moję / że 37 nie zkłamam Dawidowi: ✣ *A, że* naśienie jego zostánie i ná wieki: á stolicá jego jáko słońce przedemną: 38 ✣ Jáko miesiąc/ będźie utwirdzone ná wieki / y *jáko* świádkowie k ná niebie godnowierni: Selá.

39 ALeś *go* ty odrzućił y wzgárdźił: rozgniewałeś śię ná pomázáń-40 cá twego. ✣ Zrzućiłeś przymierze z sługą twojim: ztráćiłeś ná ziemię 41 koronę jego. ✣ Roztárgałeś wszystkie płoty jego: y báßtyś jego roz-42 wálił. ✣ Szárpáją go wszyscy/ ktorzy drogą mimo idą: pośmiewiśkiem 43 jest *y* sąśiádom swojim. ✣ Wywyż-

a 3 Krol. 4. 31. 1 Kron 15. 17.
b 2 Sám. 7. 11. Psalm 110. 4. y 132. 11.
c Psalm 86. 8.
d Psalm 107. 29. Mátt. 8. 26.
e 1 Moj 1. 1. Psalm 24. 1. y 50. 12.
f Dźiej. 13. 22.
g 1 Sám. 16. 13.
h 2 Sám. 7. 14.
i 2 Sám. 7. 16. Luk. 1. 33. Jan. 12. 34.
k 1 Moj. 9. 13. 14.

ſzyłeś práwicę przećiwnikow jego/ uweſeliłeś wſzyſtkie nieprzyjaćioły 44 jego. Y oſtrze mieczá jego ſtępiłeś: á nie rátowałeś go w bitwie. 45 Znioſłeś ochędoſtwo jego: á ſtolicę 46 jego uderzyłeś o źiemię. Ukroćiłeś dni młodośći jego: á przyodźiałeś go háńbą: Selá.

47 DOkądże PAnie? ná wieki ſię kryć będźieſz? tákże będźie jáko ogień pałáć zápálczywość twojá? 48 Wſpomnijże ná mię/ jáko krotki jeſt wiek *moj*: Azaś prożno ſtworzyłeś wſzyſtkie Syny ludzkie? 49 Ktoż z ludźi ták żyć może áby nie oglądał śmierći? *ktoż* wyrwie duſzę 50 ſwą z mocy grobu: Selá. Gdźież ſą litośći twoje dawne o PAnie/ *ktoreś* przyśiągł Dawidowi m w 51 prawdźie ſwey. Wſpomni PAnie ná zelżywość ſług twojich: á jákom ponośił *wzgárdę* w zánádrzu ſwym/ od wſzyſtkich narodow możnych. 52 PAnie jáko urągáli nieprzyjaćiele twoji: jáko urągáli śćieſzkam pomázáńcá twego. 53 *Niechże będźie* błogoſłáwiony PAN áż ná wieki/ Amen/ Amen.

l *Pſalm* 79. 5.
m 2 *Sám* 7. 15.

I. 89.

PSALM XC.

I. *Mojżeſz, lud Boży uważániem táſki, y przytomnośći Bożey ćieſzy.* II. *Opiſuje żywotá ludzkiego śmiertelność: przyczyna tego, gniew Boży zá grzechy.* III. *Uſkarża śię, że máło ludźi ſwoje kondycią uważáją.* IV. *Prośi Bogá, aby lud ſwoj rządźił, y ſpráwom jego błogośławił.*

1 Modlitwá Mojżeſzá mężá Bożego.

PAnie/ tyś bywał ućieczką náſzą/ od narodu do narodu. 2 Pierwey niżli gory ſtánęły/ y niżliś wykſztałtował źiemię y okrąg świátá: oto záraz od wieku áż ná wieki tyś *jeſt* Bogiem.

3 TY znowu człowieká w proch obracaſz/ á mowiſz/ Náwroććie śię Synowie ludzcy. 4 Abowiem tyśiąc á lat przed oczymá twymi/ *ſą* jáko dźień wczoráyſzy ktory przeminął/ y jáko ſtraż nocna. 5 Powodźią porywaſz je: *ſą jáko* ſen; jáko b trawá/ ktora z poránku rośćie. 6 Z poránku kwitnie y rośćie: *ále* w wieczor bywa pokośiona/ y uſycha. 7 Abowiem od gniewu twego/ giniemy: á popędliwośćią twoją jeſteſmy przeſtráſzeni. 8 Położyłeś nieprawośći náſze przed ſobą: tájne c *wyſtępki* náſze przed jáſnośćią 9 oblicza twego. Z kąd wſzyſtkie dni náſze nagle przemijáją dla gniewu twego: jáko ſłowá niſzczeją d látá 10 náſze. Dni e wieku náſzego jeſt lat śiedmdźieśiąt: á jeſli kto duży y/ lat ośmdźieśiąt: á to/ co nalepſzego w nich *tylko* kłopot y nędzá: á gdy to pominie/ tedy prętko odlátujemy.

11 ALe ktoż zna ſrogość gniewu twego? ábo *kto* bojąc śię ćiebie/ *zna* zápálczywość twoję?

12 NAuczże *nas* obliczáć dni náſzych/ ábyſmy przywiedli ſerce do 13 mądrośći. Náwroćże śię PAnie! dokądże *odwlaczaſz*? zlitujże śię nád 14 ſługámi twymi. Náſyćże nas z poránku miłośierdźiem twojim: ták/ ábyſmy weſoło śpiewáć y rádowáć śię mogli/ po wſzyſtkie dni ná- 15 ſze. Rozweſelże nas/ według dni ktorycheś nas utrapił: według lat 16 ktorycheſmy doználi złego. Niech będźie znáczna przy ſługách twojich ſpráwá twojá: á chwałá twojá przy 17 Synách ich. Niech będźie f przyjemność PAná Bogá náſzego przy nás: á ſpráwę rąk náſzych utwierdź między námi: ſpráwę rąk náſzych utwierdź PANIE.

c *Pſalm* 139.4. 11.12. *Zyd.* 4. 13.
d *I. Kończymy*
e *Syrách* 18. 8.
f *I. Jáſność.*

I. 90.

PSALM XCI.

I. Wſzyſtkich ktorzy w Bogu ufáją, Prorok ćieſzy, iż ich Bog złego uchowa, y Anjelſką ſtraż pośle. II. *Upewnia, że PAn tych, co go miłują, wyzwoleniem y ſławą, modlitew wyſłuchániem, y żywotá przedłużeniem ućieſzy.*

1 TEn ktory mieſzka w ochronie Nawyżſzego/ y w ćieniu Wſzechmocnego przebywáć będźie: 2 Rzecze PAnu: Nádźieją moją/ y zamek moj/ Bog moj/ w nim nádźieję mieć będę. 3 Onći záiſte wybáwi ćię z śidłá łowczego: *y* z powietrza nájádowitſzego. 4 Pierzem ſwym okryje ćię/ á pod ſkrzydłámi jego bezpiecznym będźieſz: prawdá 5 jego tarczą y puklerzem. Nie ulękniesz śię ſtráchu nocnego/ áni ſtrzá-

6 ty latájącey we dnie: ✣ Ani zárázy morowey/ *ktora* przechodźi w ćiemnośći; áni powietrza morowego/ 7 *ktore* zátraca w południe. ✣ Pádnie po boku twym tyśiąc/ á dźieśięć tyśięcy po práwey stronie twojey: *ále* 8 śie do ćiebie nie przybliży. ✣ Tylko *to* oczymá twymi obaczysz: á nadgrode niepobożnych oglądasz. ✣ 9 Ponieważeś ty PAná/ ktory jest nádźieją moją/ y Nawyższego/ zá przybytek swoj położył: ✣ 10 Nie potka ćie nic złego/ áni *jáka* plagá przybliży 11 śie do namiotu twego. ✣ Abowiem Anjołom a swojim przykazał o tobie/ áby ćie strzegli ná wszystkich 12 drogách twojich. ✣ Ná rękách nośić ćie będą: byś snadź nie obráźił o kámień nogi twojey: ✣ 13 Po Lwie/ y po Bázyliszku deptáć bedźiesz: lwie y 14 smoká podepcesz. ✣ Iż śie we mnie *mowi PAn* roskochał/ wyrwe go: y wywyższe go/ przeto/ iż poznał Imie 15 moje. ✣ Będźie mie wzywał/ á wysłucham go: ja z nim będe w utrapieniu: wyrwe go y uwielbie 16 go. ✣ Długośćią dni násyce go/ y okaże mu zbáwienie moje.

a *Psalm* 71. 3. *Matt.* 4. 6. *Luk.* 4. 10.

I. 91.

Psalm XCII.

I. Vpomina do wysławiánia PAná dla dźiwnego rzadu, y niedośćigłych spraw jego. II. Otuchę czyni, że spráwiedliwy zákwitnie, y PAná chwalić bedźie.

1 Psálm á pieśń ná dźień Sobotni.
2 Dobra rzecz jest wysławiáć PAná/ á śpiewáć Imieniowi twemu/ o Nawyższy! ✣ 3 Opowiádáć z poránku miłośierdźie twoje: y prawdę twoję ná káżdą noc. ✣ 4 Ná instrumenćie o dźieśiąći stronách/ ná lutni/ y ná hárfie/ z śpiewániem. ✣ 5 Abowiemeś mie rozweselił PAnie spráwámi twymi: o spráwách 6 rąk twojich śpiewáć będe. ✣ O jáko wielmożne są spráwy twoje PAnie! bárzo głębokie są myśli twoje. ✣ 7 Człowiek bydlęcy nie zna: á głupi 8 nie zrozumiewa tego. ✣ Iż wyrástáją niezbożni jáko ziele: á kwitną wszyscy/ ktorzy czynią nieprá wość/ áby byli wykorzenieni áż ná 9 wieki. ✣ Ale ty o Nawyższy/ jesteś 10 PAnem ná wieki. ✣ Abowiem/ oto nieprzyjaciele twoji PAnie: Abowiem oto nieprzyjaciele twoji zginą: rozproszeni będą wszyscy/ ktorzy 11 czynią nieprawość. ✣ Ale rog moj wywyższysz jáko a jednorożcow: pokropiony będe olejkiem świeżym. ✣ 12 Y ujrzy oko moje *nieszcześćie* tych/ co ná mie czyháją; o złośnikách/ ktorzy powstawáją przećiwko mnie/ 13 usłyszą uszy moje. ✣ Spráwiedliwy/ jáko b Pálmá zákwitnie: jáko Cedr 14 ná Libánie rozmnoży śie. ✣ Wszczepieni w domu PAńskim/ w śieniách 15 Bogá nászego zákwitną. ✣ Náwet y w szedźiwośći przyniosą owoc/ 16 czerstwymi y źielonymi będą. ✣ Aby to opowiádano/ że uprzejmym jest PAn/ skáłá mojá: á/ że w nim niemász żadney nieprawośći.

a 4 *Moj.* 23. 22.

b *Psalm* 1. 3.

I. 92.

Psalm XCIII.

Proroctwo o krolestwie PAná Chrystusowym, w ktorym wielbi Bogá: tż swojich od nájázdow nieprzyjaćielskich broni.

1 PAn a kroluje/ oblekł śie w dostojność: oblekł śie PAN w możność/ y przepásał śie: utwirdźił też okrąg świátá/ áby śie nie 2 poruszył. ✣ Vtwirdzona jest stolicá twojá przed wszystkimi czásy: tyś jest 3 od wiecznośći. ✣ Podniosły rzeki o PAnie/ podniosły rzeki szumb swoj: podniosły rzeki náwáłnośći swoje. ✣ 4 Nád szum wielkich wod/ nád mocne wáły morskie/ mocnieszy jest PAn 5 ná wysokośći. ✣ Swiádectwá twoje są bárzo c pewne: świętobliwość PAnie/ jest domu twego ozdobą ná wieczne dni.

a *Psalm* 96. 10. y 97. 1. y 99. 1. b *H. Głoś.* c *Psalm* 119. 86. 128. 138. 140. 141. 151. 152. 160.

I. 93.

Psalm XCIV.

I. Dawid woła Bogá ná pomstę przećiwko złym, mowy y spráwy ich opisując. II. Vpomina, żeby nie szaleli, gdyż Bog wszystko widźi, słyszy, zrozumiewa: á dobrych, dcz je czásemku ich dobremu karze, nie opuszcza.

1 Boże a pomsty! PAnie Boże 2 pomsty! rozjáśni śie. ✣ Podnieś śie o Sędźio wszystkiey źiemie/ á daj 3 zapłátę pysznym. ✣ Dokądże niepobożni PAnie/ dokądże niepobożni/ 4 rádowáć śie będą? ✣ *Długoż będą* świegotáć/ y hárdźie mowić/ chlubiąc śie wszyscy/ ktorzy czynią nie-

a 5 *Moj* 32. 35. *Rzym* 12. 19.

prá-

5 prawość? ✣ Lud twoj PAnie trzeć/ á
6 dziedzictwo twoje trapić? ✣ Wdowy y przychodnie mordowáć? á śierotki
7 zábijáć? Mowiąc; ✣ Nie widźi tego PAn: áni tego rozumie Bog b Jákobow?

8 Zrozumiejćież/ o wy bydlęcy/ miedzy ludźmi: á wy szaleni kiedyż
9 zrozumiećie? ✣ Izali ten ktory szczepił c ucho/ nie słyszy? y ktory ukształ-
10 tował oko/ izali nie widźi? ✣ Izali ten ktory ćwiczy narody/ nie będźie karał? ktory uczy człowieká umiejętności.
11 ✣ PAn zna myśli ludzkie/ iż są d szczera márność.

12 Błogosłáwiony jest mąż ktorego ty ćwiczysz PAnie: á zakonu
13 twego uczysz go. ✣ Abyś mu spráwił pokoy od złych dni/ áżby był wykopány doł niezbożnikowi.
14 ✣ Abowiem nie opuśći PAn ludu swego: á dziedzictwá swego nie zániecha.
15 ✣ Ale áż ku spráwiedliwośći obroći się sąd: á zá nim wszyscy sercá uprzejmego.
16 ✣ Ktożby śię był zástáwił zá mną przećiwko złośnikom? ktoby śię był ujął o mię przećiwko tym
17 ktorzy czynią nieprawość? ✣ Bo mi był PAn nie przybył ná pomoc/ máłoby byłá nie mieszkáłá duszá mojá
18 e w milczeniu f. ✣ Juźem był rzekł; zachwiała śię nogá mojá: *dle* miłośierdźie twoje o PAnie zátrzymáło mię.
19 ✣ W wielkośći utrapienia g mego/ we wnętrznośćiách mojich/ poćiechy twoje rozweseláły duszę moję.
20 ✣ Izali z tobą towárzyszy stolicá nieprawośći *tych*, ktorzy stánowią krzywdę miásto práwá?
21 ✣ Ktorzy śię zbieráją przećiwko duszy spráwiedliwego/ á krew niewinną
22 potępiáją? ✣ Ale PAn jest twierdzą moją: á Bog moj skáłą dufnośći
23 mojey. ✣ On ci obroći ná nie niepráwość ich/ á dla złośći ich wytráći je: wytráći je PAn Bog nász.

b Psalm 10.11. y 59.8.
c 2 Moj. 4.11.
d 1 Kor. 3.20.
e Psalm 119.71. Przyp. 3.12.
f T. w grobie.
g Psalm 115.17.
h H. Myśli mych.

I. 94.

PSALM XCV.

I. Dawid Izráelczyki upomina, áby PAná z wielmożnośći, z rządu wszystkich rzeczy, y z łáskawego do siebie wezwánia wielbili. II. Od nieposłuszeństwá, y uporu je odwodźi.

1 Pojdźćież śpiewajmy PAnu: wykrzykajmy skále zbáwienia ná-
2 szego. ✣ Uprzedźmy oblicze jego z chwałą: Psálmy mu śpiewajmy. ✣
3 Abowiem PAn *jest* Bog wielki: y
4 Krol wielki nád wszystkie Bogi. ✣ W jegoż rękách *są* głębokośći źiemie: y wierzchy gor/ jego *są*.
5 ✣ Jegoż jest morze/ bo je on uczynił: y źiemia ktorą ręce jego ukształtowáły.
6 ✣ Podźćie/ kłániajmy śię/ á upadajmy przed nim: klękajmy przed PAnem Stworzyćielem nászym.
7 Onci jest záiste Bog nász/ á my smy lud pástwiská jego/ y owce rąk jego: Dźiś/ jeśli b głos jego usłyszyćie:
8 ✣ Nie zátwárdzajćież sercá swego/ jáko w Merybá/ á jáko czásu kuszenia ná puszczy.
9 ✣ Kiedy mię kusili Ojcowie wászy: doświadczyli mię/ y widźieli spráwy moje.
10 ✣ Przez czterdźieśći c lat miałem spor z *tym* narodem/ y rzekłem: Lud ten błądźi sercem/ á niepoználi drog
11 mojich: ✣ Ktorymem przyśiągł c w popędliwośći mojey/ że nie wnidą do odpoczynienia mego.

a Psalm 100.3.
b Zyd. 3.7. y 4.7.
c 2 Moj. 17.2.7. 4 Moj. 14.34.
d 4 Moj. 14.23. Zyd. 3.17. y 4.3.

I. 95.

PSALM XCVI.

Wszystkich wiernych z Żydow y z pogan, do ustáwiczney Chrystusá PAná chwały upomina, dla tego, iż on jest Bogiem prawdźiwym y jest postánowiony Sędźią wszystkiego świátá.

1 Spiewajćie a PAnu pieśń nową: śpiewajćie PAnu wszystká źiemio.
2 ✣ Spiewajćież PAnu: dobrorzeczćie Imieniowi jego: opowiádajćie ode dniá do dniá zbáwienie jego.
3 ✣ Opowiádajćie miedzy narody chwałę jego: miedzy wszystkimi ludźmi cudá jego.
4 ✣ Abowiem wielki b PAn y wszelkiey chwały godny/ y straszliwy jest nád wszystkie
5 Bogi. ✣ Wszyscy bowiem Bogowie narodow/ *są* báłwáni: ále PAn niebiosá uczynił.
6 ✣ Zacność y ochędostwo przed obliczem jego: moc y piękność w świątnicy jego.
7 ✣ Oddajćie c PAnu pokolenia narodow/ oddajćie PAnu chwałę y moc.
8 ✣ Oddajćie PAnu chwałę imienia jego: przynieśćie dáry/ á wnidźćie do sieni jego.
9 ✣ Kłániajćie śię PAnu w ozdobie świętobliwośći: niech śię lęka oblicza jego wszystká źiemia. ✣
10 Powiádajćie miedzy Pogány: PAn

a 1 Kron 16.3.
b Syrác. 43.31.
c Psalm 29.1.2.3.

d kroluje: á że y krąg świátá utwierdzony będźie/ ták áby śię nie poruszył: á iż będźie sądźił ludźie w spráwiedliwośći. 11 Niech śię wesela niebiosá: á niech plasa źiemiá: niech zászumi morze/ y co w nim jest. 12 Niech plasáją polá/ y wszystko co jest ná nich: tedy niech wykrzykáją 13 wszystkie drzewá leśne/ Przed obliczem PAńskim/ boć idźie: Idźie záiiste/ áby sądźił e źiemię. Będźie sądźił okrąg świátá w spráwiedliwośći/ á narody w prawdźie swojey.

PSALM XCVII.

I. Szerokość, y sławę krolestwá Mesyaszowego opisuje, stosując do niego chwałę onę, w ktorey Bog Zakon podawał. II. Náucza, że on miał bałwochwalstwo zháńbić, kośćioł swoj weselem nápełnić, y duszę wiernych z rąk nieprzyjaćielskich wydrzeć.

1 PAn a kroluje/ wyskákuj źiemio/ á wesel śię mnostwo wyspy. 2 Obłok y ćiemność około niego: spráwiedliwość y sąd są gruntem stolice jego. 3 Ogień przed obliczem jego idźie/ á zápala w okoł nieprzyjacioły jego. 4 Błyskáwice jego oświecáją okrąg świátá: co widząc źiemiá zádrżáłá. 5 Gory/ jáko wosk rozpływáją śię przed obliczem Páńskim/ przed obliczem PAná wszystkiey źiemie. 6 Niebiosá opowiádáją b spráwiedliwość jego: á wszyscy narodowie oglądáją chwałę jego. 7 Niechże będą c záwstydzeni wszyscy ktorzy służą obrázom/ ktorzy śię chlubią w báłwánách: d kłániajćież mu śię wszyscy Bogowie. 8 To usłyszawszy Syon/ rozweseli śię: á rádowáć śię będą corki Judskie/ dla sądow twojich/ PAnie. 9 Abowiemeś ty PAn nawyższy ná wszystkiey źiemi: á bárzoś wywyższony nád wszystkie Bogi.

10 Wy ktorzy miłujećie d PAná/ mijćie złe w nienáwiśći: on strzeże świętych swojich/ á z ręki niepobożnych wyrywa je. 11 Swiátłość náśiano spráwiedliwemu á rádość tym/ ktorzy są uprzejmego sercá.

12 Weselćie śię spráwiedliwi w PAnu: á wysławiajćie pámiątkę Swiętobliwośći jego.

PSALM XCVIII.

I. Tryumf PAná Jezusá sławić każe: ktory mocą własną swoją sobie y swym zbáwienie spráwił, y Ewángelią narodom objáwił. II. Vpomina żeby mu świát chwałę oddał.

Psálm.

1 SPiewajćie PAnu pieśń a nową/ bo dźiwne rzeczy uczynił: dopomogłá mu práwicá jego/ y rámię b świętobliwośći jego. 2 Objáwił PAn c zbáwienie swoje: przed oczymá pogánow oznájmił spráwiedliwość swoję. 3 Wspomniał ná miłośierdźie swoje/ y ná prawdę swoję/ przećiw domowi Izráelskiemu: oglądáły wszystkie gránice źiemie zbáwienie Bogá nászego.

4 SPiewajże PAnu wszystká źiemio: wykrzykajćie/ á weselćie 5 śię/ y śpiewajćie. Grajćie PAnu ná hárfie: ná hárfie/ głosem przyśpiewując. 6 Ná trąbách/ y ná kornetách krzykliwych/ głos wydawajćie przed Krolem y PAnem. 7 Niech zászumi morze/ y co w nim jest: okrąg świátá/ y mieszkájący ná nim. 8 Rzeki niech kląskáją rękomá: gory wespoł niech śię rozrádują/ 9 Przed PAnem: bo idźie sądźić d źiemię. On będźie sądźił okrąg świátá w spráwiedliwośći/ y narody w prawośći.

PSALM XCIX.

I. Izráelczyki upomina, áby PAná dla duchownego krolestwá, jego, ktore miedzy nimi wystáwił, chwalili. II. Każe im o záchowánie tegoż krolestwá prośić.

1 PAN kroluje/ niechże zádrżą narodowie: śiedźi miedzy a Cherubinámi/ niechże śię poruszy źiemiá. 2 PAn ná Syonie wielki: á wywyższony nád wszystkie narody. 3 Niech wysławiáją Imię twoje/ wielkie y straszne: ábowiem święte jest. 4 Moc záiiste krolewska miłuje sąd: ábowiemeś ty ustánowił práwá: sąd y spráwiedliwość w Jákobie ty wykonywasz.

5 Wywyższajćie PAná Bogá nászego: á kłániajćie śię u podnożká nog jego/ bo Swięty jest. 6 Mojżesz y Aáron miedzy Kápłány

jego/

Margin notes: d Psalm 9.3.1. y 97.1. y 99.1. — e Psalm 98.9. Ezd. 3. 13.14. — I. 96. — a Psalm 93.1. y 96.10 — b Psalm 12,1. — c 2 Moj. 20.4. 3 Moj. 26.1. 5 Moj. 5.8. — d Zyd. 1.6. — d Amos 5.15. Rzym 12.9. — I. 97. — a Psalm 33.3. — b Ezdr. 63.5. — c Ezdr. 52.10. — d Psalm 95.13. — I. 98. — a 1 Sam. 4.4.

jego / á Sámuel miedzy wzywájącymi Imienia jego : wołáli do Páná/ á on ich wysłuchał. W słupie obłokowym b mowił do nich. A gdy strzegli świádectw jego y ustaw ktore im podał. PAnie Boże nasz/ tyś je wysłuchawał : Boże/ bywałeś im miłościwym/ y gdyś je karał dla wystepkow ich. Wywyższajcie Páná Bogá nászego / á kłaniajcie się ná gorze świetey jego : ábowiem Swiety jest PAN Bog nász.

a 2 Moj. 32.11. 4 Moj. 14.13. 1 Sám. 12.19. b 2 Moj. 33. 9.

PSALM. C.

I. Wszystkie ludzie do wysławiánia Bogá pobudza. II. Dla tego, iż on nas stworzył, odkupił, y zá swoje owieczki przyjął.

I. 99.

1 Psálm dla dźiekczynienia.

Wykrzykajcie PAnu wszystká 2 ziemio. Służcie PAnu z weselem : przychodźcie przed oblicze 3 jego z rádością. Wiedzcież / żeć PAn jest Bogiem ; on uczynił nas/ á nie my sámych śiebie : ábyśmy byli ludem b jego/ y owcámi pástwi- 4 ská jego. Wnidźcież w bramy jego z wysławiániem / á do śieni jego z chwałámi ; wysławiajćież go/ 5 dobrorzeczćież Imieniowi jego. A bowiem dobry jest c PAn / ná wieki trwa miłośierdźie jego : á od narodu áż do narodu prawdá jego.

a Psalm. 98. 4. b Psalm 95. 7. c Psalm 73. 1.

PSALM CI.

Dawid śluby Bogu czyni, że zostawszy Krolem, chce go wielbić, y onemu służąc, práwey drogi náśládowáć, przewrotne odrzucáć, pysznych, zdrajcow, y kłamcow nie ćierpieć, á w wiernych się kocháć.

I. 100.

1 Psálm sámego Dawidá.

O Miłośierdźiu y o sądźie śpiewáć bede : tobie o PAnie śpie- 2 wáć bede. Ostrożnym bede ná drodze uprzeymey/ kiedy przydźiesz do mnie : Bede chodźił ustáwicznie w szczerośći serca mego / w domu mo- 3 jim. Nie położe przed oczy moje złey rzeczy: káżdo spráwe wystepnikow mam w nienawiśći: á nie chwyći się mnie. Serce przewrotne od- 4 stąpi ode mnie/ á o złe nie bede dbał. 5 Tego/ ktory potájemnie obmawia bliźniego swego / wytne : oczu wyniosłych / y serca nádetego nie bede 6 mogł ćierpieć. Oczy moje obrocone bedą ná prawdowowne w źiemi/ áby śiadáli ze mną : kto chodźi drogą u- 7 przyjmą/ ten mi służyć bedźie. Nie bedźie mieszkał w domu mojim zdrájcá : ten ktory mowi kłamstwo nie ostoji śie przed oczymá mymi. 8 Co poránek / tráćić bede wszystkie niezbożne ná źiemi : ábym ták wykorzenił z miástá PAńskiego wszystkie/ ktorzy czynią nieprawość.

PSALM. CII.

I. Lud Boży do Bogá wołájąc, Bábilońskie ćiężkośći onemu przedkłada II. Ciesży śie że Bog ma godźineczkę ktorey je wybáwi. III. Prozbe czyni, żeby ich do końcá nie niszczył.

I. 101.

1 Modlitwá utrapionego/ gdy bedąc w ućisku przed PAnem wylewa żadość swoje.

2 PAnie wysłuchaj a modlitwe moje: á wołánie moje niechaj 3 przyjdźie do ćiebie. Nie ukrywaj oblicza twego przedemną : w dźień ućisku mego nákłoń ku mnie uchá twego: w dźień ktorego ćię wzywam/ pretko mię wysłuchaj.

4 ABowiem niszczeją jáko dym dni moje : á kośći moje jáko ogni- 5 sko wypalone są. Porażone jest jáko trawá / y uwiedło serce moje : ták, żem zápomniał jeść chlebá swe- 6 go. Od głosu wzdychánia mego/ przyległy kośći moje do ćiáłá me- 7 go. Stałem śię podobnym Pelikánowi ná puszczy: jestem jáko Puhacz 8 ná pustyniách. Czuję: á jestem já- 9 ko wrobl sámotny ná dáchu. Przez cáły dźień urągáją mi nieprzyjaćiele moji: á naśmiewcy moji przeklinają 10 mię. Bo jadam popioł jáko chleb : á napoj mieszam ze łzámi : 11 Dla rozgniewánia twego / y dla zápálczywości gniewu twego: ábowiem podniosszy mię / porzućiłeś mię. 12 Dni moje/ są jáko ćień b náchylony: á jam jáko trawá uwiadł.

13 A Ty PAnie trwasz ná wieki : á pámiatká twoja / od narodu do 14 narodu. Ty powstawszy zmiłujesz śię nád Syonem: boć czás żebyś śie zlitował nád nim/ gdyż przyszedł czás 15 c náznáczony. Abowiem upodobáło śię sługom twojim kámienie

a Psalm 143.1. b Job. 8.9. y 14.1. Psalm 109. 23. y 144.4. c 2 Kron. 36.21. Jerem. 29.10.

jego: y nád prochem jego zmiłują śię. 16 ♣ Aby śię bali Pogánie Jmienia Páńskiego: á wszyscy krolowie 17 ziemscy chwały twojey: ♣ Gdy pobuduje PAN Syon / y okaże śię w 18 chwale swojey. ♣ *Gdy* wejrzy ná modlitwę poniżonych / nie gárdząc mo- 19 dlitwą ich. ♣ To zápiszą dla narodu potomnego: á lud / ktory ma być stworzony / chwalić będzie PAná: ♣ 20 Ze wejrzał z wysokośći Swiątnice swojey. Ze z niebá ná ziemię pojrzał: 21 ♣ Aby wysłuchał wzdychánia więźniow / y rozwiązał ná śmierć skázá- 22 ne. ♣ Aby opowiádáli ná Syonie Jmię PAńskie / á chwałę jego w 23 Jeruzalemie: ♣ Gdy śię pospołu zgromádzą narodowie / y krolestwá / 24 áby służyły PAnu. ♣ Utrapił w drodze śiłę moję; ukroćił dni mojich: 25 ♣ Ażem rzekł: Boże moj / nie bierz mię w połowicy dni mojich: od narodu bowiem áż do narodu *trwáją* látá 26 twoje. ♣ Y pierwey niżeliś záłożył d ziemię / y niebiosá dźieło rąk twojich. 27 ♣ One e pominą / ále ty zostawasz: wszystkie te rzeczy jáko szátá zwiotszeją: jáko odźienie odmienisz je / y 28 odmienione będą. ♣ Ale ty tenżeś *záwżdy* jest: á látá twoje nigdy nie 29 ustáną. ♣ Synowie sług twojich *u ćiebie* mieszkáć będą: á naśienie ich zmocni śię przed tobą.

d *Zyd.* 1. 10. e *Exdi.* 51. 6. *Mátt.* 24. 35.

I. 102.

PSALM CIII.

Prorok wylicza dobrodźiejstwá Páńskie. I. Własne: że mu Bog grzechy odpuśćił, w zesłości wieku czerstwośći użyczył. II. Pospolite: że śię podejmuje ukrzywdzonych, wolę swą ludowi objáwił, jest miłośierny y złość jáko Oćiec dźiatkom odpuszcza. III. Náucza, że go ććić powinne wojská Anjelskie, do czego y duszę swą pobudza.

1 Psálm Dawidow.

Błogosław duszo moja PAnu / y wszystkie wnętrznośći moje Jmieniowi jego świętemu. 2 ♣ Błogosławże duszo mojá PAnu / á nieząpominaj wszystkich dobrodźiejstw 3 jego. ♣ Ktory odpuszcza wszystkie niepráwośći twoje: ktory uzdrawia 4 wszystkie choroby twoje. ♣ Ktory wybáwia od śmierći żywot twoj: ktory ćię koronuje miłośierdźiem y 5 wielką litośćią. ♣ Ktory násyca dobrym ustá twoje: á odnawia jáko 6 orlą młodość twoję. ♣ PAn czyni co spráwiedliwego jest / y sądy wszystkim ućiśnionym. 7 ♣ Oznájmił drogi swe Mojżeszowi: á synom Jzráelskim spráwy swoje. 8 ♣ Miłośierny a y litośćiwy jest PAN: Nie rychły do gniewu / y wielkiego miłośier- 9 dźia. ♣ Nie będźie śię ná wieki wádźił / áni *gniewu* wiecznie chował. 10 ♣ Nie według grzechow nászych obchodźi śię z námi; áni według niepráwośći nászych odpłaca nam. 11 ♣ Abowiem jáko są niebiosá wysokie nád ziemią / *ták jest* utwierdzone miłośierdźie jego nád tymi / ktorzy śię 12 go boją. ♣ A jáko dáleko jest Wschod od Zachodu: *ták* dáleko oddalił od 13 nas przestępstwá násze. ♣ Jáko ma litość Oćiec nád dźiatkámi: ták ma litość PAn nád tymi ktorzy śię go 14 boją. ♣ Onći záiste zna cośmy zá ulepienie: pámięta żeśmy prochem. ♣ 15 Dni człowiecze są jáko b trawá: á jáko kwiát polny ták kwitnie. ♣ 16 Gdy nań wiátr powienie / álić go niemasz: áni go więcey pozna 17 miejsce jego. ♣ Ale miłośierdźie PAńskie od wiekow áż ná wieki / nád tymi ktorzy śię go boją; á spráwiedliwość jego nád syny Synow. ♣ 18 Ktorzy strzegą przymierza jego: y pámiętáją ná przykazánia jego / á- 19 by je czynili. ♣ PAN ná niebieśiech utwierdźił c stolicę: á krolestwo jego nád wszystkim pánuje.

20 Błogosławćie PAnu Anjołowie jego mocni w śile / ktorzy czynićie rozkazánia jego / posłusznymi będąc głosowi słowá jego. 21 ♣ Błogosławćie PAnu wszystkie wojská jego: sługi jego d ktorzy czynićie 22 wolą jego. ♣ Błogosławćie PAnu wszystkie spráwy jego / ná wszystkich miejscách pánowánia jego. Błogosław duszo mojá PAnu.

a *2. Mojż.* 34. 7. *4 Mojż.* 14. 18. *5. Mojż.* 5. 10. *Nehe.* 9. 17. *Psalm* 68. 15. y 145. 8.

b *Psalm* 90. 5. *Ezdi.* 40. 6. 7.

c I. *Przygotował.*

d *Dán.* 7. 10.

I. 103.

PSALM CIV.

I. Dawid pobudźiwszy duszę swą do uważánia Majestatu Bożego wszystkich rzeczy stworzonych początek y opátrowánie szeroko opisuje. II. Chwáłę zá to Bogu wiecznie obiecuje.

1 Błogosław duszo mojá PANU. PAnie Boże moj wielceś jest wielmożnym: chwałę y ozdobę przy-

2 oblokłeś. ✤ Przyodźiałeś śię á świátłośćią jáko śátą : rozćiągnąłeś b niebiosá jáko oponę. ✤ 3 Ktoryś zásklepił ná wodách c páłace swoje : ktory używasz obłokow miásto wozow : ktory chodźisz ná skrzydłách wiátrowych : ✤ 4 Ktory czynisz Duchy posłámi d swymi : *Ty czynisz* sługi swe ogniem pałájącym.

5 Ugruntowałeś źiemię ná słupách jey : ták/ że śię nie poruszy ná wieki wieczne. ✤ 6 Przepaśćią/ jáko śátą / przyodźiałeś ją był : á wody stały nád gorámi. ✤ 7 Ná zgromienie twoje rozbiegły śię : á ná głos pogromu twego prętko zućiekáły. ✤ 8 Wystąpiły gory / zniżyły śię doliny/ ná miejsce/ ktoreś im założył. ✤ 9 Zámierzyłeś *im* e kres / ábyjgo nie przestępowáły : áni śię wracáły ná okrycie źiemie. ✤ 10 Ktory wypuszczasz źrzodłá po dolinách / *áby* płynęły 11 miedzy gorámi : ✤ A napoj dawáły wszystkiemu zwierzowi polnemu : *á z nich* gászą leśni osłowie prágnienie swoje. ✤ 12 Przy nich mieszka ptástwo niebieskie / á z pośrzod gáłązek głos wydawa. ✤ 13 Ktory pokrapiasz gory z páłácow swojich / áby śię z owocow spraw twojich násycáłá źiemiá. ✤ 14 Zá twoją f spráwą rośćie trawá dla bydłá / á ziołá ná pożytek człowieczy : ty wywodźisz chleb z źiemie : ✤ 15 Y wino/ g ktore uwesela serce człowiecze / od ktorego śię lśni twarz *jáko* od oleju : y chleb/ ktory zátrzymawa żywot ludzki. ✤ 16 Násycone bywáją y drzewá PAńskie : *y* Cedry Libánu/ ktorych násádźił. ✤ 17 Ná ktorych ptácy gniazdá swe máją / y bećian ná jedlinách *ma* dom swoj. ✤ 18 Gory wysokie dźikim kozam : á skáły/ *są* ucieczką krolikom.

19 Uczynił mieśiąc h dla pewnych czásow : *á* słońce zna záchod swoj. ✤ 20 Przywodźisz ćiemność/ y bywa noc/ w ktorą wychodzą wszystkie zwierzętá leśne. ✤ 21 Lwiętá ryczą do łupu / y szukáją od Bogá pokármu swego. ✤ 22 *Lecz gdy* słońce wznidźie / záś śię zgromadzáją / y w jámách swojich kłádą śię. ✤ 23 *Tedy* wychodźi człowiek do roboty swojey/ y do prace swojey/ áż do wieczorá. ✤ 24 O jákoż wielkie są i spráwy twoje

a 1 Moj. 1. 3. b 1 Moj. 1. 6. c 1 Moj. 1. 7. d Zyd. 1. 7. e Job. 38.10. f Psal 147.8. g Sędz. 9. 13. y31.22 Syrác. 40.21. h 1 Moj 1. 14 16. i Job. 26.14.

PAnie ! te wszystkie mądrześ uczynił : á nápełnioná jest źiemiá bogáctwem twojim.

25 W Morzu záś wielkim y bárzo szerokim / tám są płázy / ktorym niemász liczby : y zwierzętá máłe y wielkie. ✤ 26 Po nim okręty przechodzą / y wieloryb / k ktoregoś ty stworzył/ áby w nim igrał.

27 Wszystko to ná ćię l oczekawa/ ábyś im dał pokarm czásu swego : ✤ 28 *Gdy* im dawasz/ zbieráją : gdy otwierasz rękę twoję / násycone bywáją dobrymi rzeczámi. ✤ 29 *Lecz gdy* ukrywasz oblicze twoje / trwożą śobą : gdy odbierasz duchá ich / giną/ 30 y w proch śię swoj obracáją. ✤ *Gdy* wysyłasz duchá twego / ztworzone bywáją : y odnawiasz oblicze źiemie.

31 Niechajże będźie chwałá PAńska ná wieki : niech śię rozweseli PAn w spráwách swojich. ✤ 32 On gdy m wejrzy ná źiemię/ zádrży : 33 dotknie śię gor/ á zákurzą śię. ✤ Będę śpiewał PANU zá żywotá mego : będę śpiewał Bogu memu / poki 34 mię stawa. ✤ O nim będźie wdźięczna mowá mojá : á ja śię rozweselę 35 w Pánu. ✤ O by byli wytráceni grzesznicy z źiemie / á niezbożnych áby już nie było! ✤ Błogosław duszo mojá PAnu/ Hálelujah.

PSALM CV.

I. Izráelczyki do wdźięczności przećiw Bogu, y szukania łáski jego, wzywa. II. Dla tego, iż z nimi przymierze uczynił, á nieprzyjaćioły ich pokarał, y inne im dobrodźiejstwá pokazał.

1 Wysławiajćie a PAná : ogłászajćie Imię jego: opowiádajćie miedzy narody spráwy jego. ✤ 2 Spiewajćie mu / śpiewajćie mu Psálmy / rozmawiajćie o wszystkich 3 cudách jego. ✤ Chlubćie śię Imieniem Swiętym jego : niech śię we- 4 seli serce szukájących PAná. ✤ Szukajćież PAná y mocy jego : szukaj- 5 ćie oblicza jego záwsze. ✤ Przypominajćie sobie dźiwy jego ktore czynił: 6 cudá jego/ y sądy ust jego. ✤ *Wy* nasienie Abráhámá sługi jego : *Wy* Synowie Jákobowi/ wybráni jego.

7 On ci jest PAN Bog nász / po 8 wszystkiey źiemi sądy je°. ✤ Pá-

k Job. 40.20. l Psalm 145. 15. Mátt. 6. 26. m Psalm 144.5. I. 104. a 1 Kron 16. 8. Ezái. 12. 4.

mię-

mietá wiecznie ná przymierze swoje : ná słowo / ktore przykazał áż 9 do tyśiacnego pokolenia : ♣ Ktore postánowił b z Abráhámem : y ná przyśiegę swą c uczynioną Izáákowi. 10 ♣ Bo je postánowił Jákobowi d zá ustáwę : á Izráelowi / zá umowę wieczną : 11 Mowiąc ; ♣ Tobie dam ziemię e Chánánejską / zá śnur dźiedźictwá wáśzego ; 12 ♣ Kiedy ich był máły poczet / prawie máły poczet : á jeszcze w niey byli przychodniámi. 13 ♣ Przechodźili záiste od narodu do narodu / á z krolestwá do innego ludu.

14 NIe dopuszczał nikomu / áby im miał krzywdę czynić : nawet f karał dla nich y krole / *mowiąc* : 15 ♣ Nie tykajćie g pomázáńcow mojich : á prorokom mojm nie czyńćie *nic* złego. 16 ♣ Gdy przywoławszy głodu h ná ziemię / wszystkę podporę chlebá pokruszył.

17 POsłał i przed nimi męża / ktory był zá niewolniká przedány / *to jest* k Jozefá : 18 ♣ Ktorego nogi pętámi trapili l á żelázo ścisnęło ćiáło jego : 19 ♣ Aż do *onego* czásu gdy śię o nim wzmiánká stáłá : mowá PAńska doświadczáłá go. 20 ♣ Posławszy m Krol / kazał go wypuśćić : ten / ktory pánował nád narody / wolnym go uczynił. 21 ♣ Postánowił go n PAnem domu swego : y Kśiążęćiem nád wszystką dźierżáwą swoją. 22 ♣ Aby władał y Kśiążęty jego / według *zdánia* duszę swojey : y stárcow jego mądrośći náuczał.

23 POtym wszedł o Izráel do Egiptu / á Jákob był gośćiem w ziemi Chámowey. 24 ♣ Gdźie rozmnożył *Bog* lud swoj p bárzo : y uczynił go możnieyszym nád nieprzyjaćioły jego. 25 ♣ Odmienił sercá q ich / iż nieli w nienawiśći lud jego : á zmyślali zdrády przećiw sługom jego. 26 ♣ Posłał Mojżeszá r sługę swego / y Aároná ktorego obrał. 27 ♣ Ktorzy im przedłożyli słowá s znákow jego / y cudá w ziemi Chámowey. 28 ♣ Posłał ćiemnośći t y záćmiło śię : á nie byli odpornymi słowu jego. 29 ♣ Obroćił wody u ich w krew : á pomorzył ryby w nich. 30 ♣ Wydáłá ziemiá ich mnostwo x żab / *y były* w páłacach krolow ich. 31 ♣ Rzekł / á przyszłá rozmáita y muchá : y mszyce we wszystkich gránicách ich. 32 ♣ Dał grad miásto z deszczu : ogień pałący ná ziemię ich. 33 ♣ Tákże potłukł winnice ich / y figi ich : á pokruszył drzewá w gránicach ich. 34 ♣ Rzekł ; á przyszłá száráńczá a y chrząszczow niezliczone mnostwo. 35 ♣ Y pożárły wszelkie źiele w ziemi ich : á pojádły urodzáje ziemie ich. 36 ♣ Náwet / pobił wszystko pierworodztwo b w ziemi ich : początek wszystkiey siły ich.

37 TEdy je wywiodł ze śrebrem c y ze złotem : á niebył nikt słáby 38 miedzy pokoleniem ich. ♣ Rádował śię d Egipt / gdy oni wychodźili : ábowiem był przypadł ná nie strách 39 ich. ♣ Rozpostárł obłok e ná okryćie ich : á ogień ná oświecánie nocy. 40 ♣ Ná żądánie *ich* przywiodł przepiorki / f á chlebem niebieskim násyćił je. 41 ♣ Otworzył skáłę g y wypłynęły wody : á płynęły po suchych miejscách *jáko* rzeká. 42 ♣ Abowiem wspomniał ná słowo świętobliwośći swojey : *ktore rzekł* do Abráhámá sługi h swego. 43 ♣ Przetoż / wywiodł lud swoj z weselem : á z śpiewániem wybrane swoje. 44 ♣ Y podał im ziemię Pogánow : á pośiedli prace narodow. 45 ♣ Aby záchowáli ustáwy jego / á práwá jego przestrzegáli / Hálleluiah.

Psalm. CVI.

I. Wierni Zydowie, Bogu zá niewymowne dobrodźiejstwá jego dźiękuje. II. Proszą żeby śię zbáwieniem jego ućieszyć mogli. III. Swoje, y przodkow swojich występki, w Egipćie, ná puszczy, y w źiemi Chánánejskiey popełnione wyznawáją.

Hálleluiáh.

1 WYsławiajćie a PAná / ábowiem dobry : ábowiem ná wieki miłośierdźie jego. 2 ♣ Ktoż wysłowi b niezmierną moc PAńską / á wypowie wszystkę chwałę jego ? 3 ♣ Błogosłáwieni / ktorzy strzegą sądu : á czynią spráwiedliwość ná káżdy czás.

4 PAmiętaj námię PANie / dla miłośći ku ludowi swemu. Náwiedź mię zbáwieniem swojim : 5 ♣ Abych używał dobrego z wybránymi

Marginal notes (left): b 1 Moj. 17. 2. Luc. 1. 13. Zyd. 6. 17. — c 1 Moj. 26. 3. — d 1 Moj. 28. 13. — e 1 Moj. 13. 15. — f 1 Moj. 12. 17. — g 1 Kron. 16. 22. — h 1 Moj. 41. 57. — i 1 Moj. 45. 5. — k 1 Moj. 37. 28. — l 1 Moj. 39. 20. — m 1 Moj. 41. 14. — n 1 Moj. 41. 40. — o 1 Moj. 46. 6. — p 2 Moj. 1. 7. Dźiej. 7. 17. — q 2 Moj. 1. 8. — r 2 Moj. 3. 10. — s 2 Moj. 7. 9. — t 2 Moj. 10. 21.

Marginal notes (right): u 2 Moj. 7. 20. — x 2 Moj. 8. 6. — y 2 Moj. 8. 17. — z 2 Moj. 9. 23. — a 2 Moj. 10. 13. — b 2 Moj. 12. 29. — c 2 Moj. 12. 35. — d 2 Moj. 12. 33. — e 2 Moj. 13. 21. — f 2 Moj. 16. 13. 14. — g 2 Moj. 17. 6. — h 1 Moj. 22. 16. — I. 105. — a Psalm. 107. 1. y 118. 1. y 136. 1. — b Syrác. 43. 35.

mi twojimi / á weselił śię w rádośći narodu twego : y chlubił śię wespoł z dziedźictwem twojim.

6 Zgrzeszylismy z Ojcy c swymi : niespráwiedliwiesmy czynili / y nieprawość popełniáli. 7 ♣ Ojcowie nászy w Egipćie nie zrozumieli cudow twojich: áni pámiętáli ná wielkość miłośierdźia twego ; ále d odpornymi byli przy morzu / przy morzu czerwonym. 8 ♣ A wszákże je wyswobodźił dla Jmienia swego / áby oznájmił moc swoję. 9 ♣ Bo zgromił e morze czerwone / y wyschło : á przewiodł je przez przepáśći / jáko przez pusżcża. 10 ♣ A ták záchował je od ręki tego / ktory je miał w nienawiśći : á wykupił je z ręki nieprzyjaćielskiey. 11 ♣ W tym okryły wody f tych / ktorzy je ćiążyli : nie został áni jeden z nich. 12 ♣ A choć uwierzyli g słowom jego / y wysławiáli chwałę jego : 13 ♣ *Przećię* prętko h zápomnieli ná spráwy jego / y nie czekáli ná rády jego. 14 ♣ Ale żięći będąc chćiwośćią i ná pusżczy / kusili Bogá ná pustyniách. 15 ♣ Y dał im czego żądáli á wszákże przepuśćił suchoty k ná nie. 16 ♣ Zátym gdy śię wzruszyli l záwiśćią przećiw Mojżeszowi w obożie / y *przećiw* Aáronowi świętemu Páńskiemu: 17 ♣ Otworzyłá śię m ziemiá / y pożárłá Dátáná / y okryłá rotę Abironowę. 18 ♣ Y zápalił śię ogień n ná zebránie ich : płomień zpalił niepobożne. 19 ♣ Spráwili y ćielcá o ná Horebie / y kłaniáli śię báłwánowi litemu. 20 ♣ Y p odmienili chwałę swą w podobieństwo wołu / jedzącego trawę. 21 ♣ Zápomnieli ná Bogá wybáwićielá swego / ktory czynił wielkie rzeczy w Egipćie : 22 ♣ Rzeczy dźiwne w ziemi Chámowey : Rzeczy strászne przy morzu czerwonym. 23 ♣ Przetoż rzekł / że je chćiał wytráćić : gdyby śię był Mojżesz / wybrány jego / nie stáwił q w onym rozerwániu przed nim / á nie odwroćił popędliwośći jego / áby *ich* nie tráćił. 24 ♣ Wzgárdźili r też ziemią pożądáną / niewierząc słowu jego. 25 ♣ Y szemrząc w namiećiech swojich / nie byli posłuszni głosowi Páńskiemu. 26 ♣ Przetoż podniosł rękę swoję s przećiwko nim / áby je pobił ná 27 pusżczy: ♣ A żeby rozrzućił naśienie ich miedzy pogány / y rozproszył je po ziemiách. 28 ♣ Zprzęgli śię też byli z báłwánem t Báálfegorem : á jedli ofiáry umárłych. 29 ♣ A ták draźnili Bogá spráwámi swymi / że śię ná nie oborzyłá u plagá. 30 ♣ Aż śię zástáwił x Finees / á pomstę uczynił / y rozerwána jest oná plagá. 31 ♣ Co mu poczytano ku spráwiedliwośći / od narodu do narodu / áż ná wieki. 32 ♣ Znowu go byli wzruszyli do gniewu / u wod Merybá: *ták iż śię* źle dźiało y z Mojżeszem y dla nich. 33 ♣ Abowiem rozdraźnili duchá jego / że wyrzekł *co niesłuszna* z ust swymi. 34 ♣ Nád to / nie wytráćili onych narodow / o ktorych im był Pán a powiedźiał: 35 ♣ Ale pomieszawszy śię b z onymi narodámi / náuczyli śię spraw ich. 36 ♣ Y służyli báłwánom ich 37 ktore im były śidłem. ♣ Abowiem Dyabłom ofiárowáli c Syny swoje / y corki swoje: 38 ♣ Y wylewáli krew niewinną / krew Synow swojich / y corek swojich ; ktore ofiárowáli báłwánom rytym Chánánejskim : ták / że zplugáwiona byłá ziemiá onym 39 krwie rozlaniem. ♣ Y zmázáli śię spráwámi swymi: á cudzołożyli wynalazkámi swymi.

40 Przetoż zápaliwszy śię PAN w popędliwośći / przećiw ludowi swemu / obrzydźił sobie dźiedźictwo swoje: 41 ♣ Y podał je w ręce pogánom : á pánowáli nád nimi / ktorzy je mieli w nienawiśći. 42 ♣ Y ućiskáli je nieprzyjaćiele ich / ták / że 43 ponizeni byli pod ręką ich. ♣ Częstokroć je d wybáwiał / wszákże go oni wzruszáli do gniewu rádámi swymi : záczym poniżeni byli dla nieprawośći swojich. 44 ♣ A wszákże wejrzał ná ućisk ich / y usłyszał wołánie ich. 45 ♣ Bo sobie wspomniał ná przymierze e swoje z nimi : á żałował tego / według wielkiey litośći 46 swojey. ♣ Ták / że im zjednał miłośierdźie przed oczymá wszystkich / ktorzy je byli pojimáli.

47 Wybaw że nas Pánie Boże nász á zgromadź nas f z tych pogánow : ábyśmy wysławiáli Jmię świętobliwośći twojey / á chlubili 48 śię w chwale twojey. ♣ Błogosławio

c Dáni. 9. 5. Judyt. 7. 19. d 2 Moj. 14.11. e 2 Moj. 14.21. f 2 Moj. 14.27. 28. g 2 Moj. 14.31. h 2 Moj. 15.24. i 2 Moj. 16. 3. 4 Moj. 11. 4. 1 Kor. 10. 6. k 4 Moj. 11. 33. l 4 Moj. 16. 2. m 4 Moj. 16.31. 5 Moj 11.16. n 4 Moj 16.35. o 2 Moj. 32. 4. p Rzym. 1. 23. q 2 Moj 32.11. r 4 Moj. 14.1.2 s 4 Moj. 14.28.

t 3 Moj. 25. 3. u 4 Moj. 25.4.5 x 4 Moj. 25. 7. y 4 Moj 20.11. z 4 Moj. 20.10. a 5 Moj 7. 2. y 12.2. 3. b Sedź. 1. 21. c 2 Krol. 16. 3. d Sedź. 2. 16. e 5 Moj. 30. 1. f 1 Kron 16.35.

ny PAn Bog Izráelski/ od wiekow áż ná wieki: ná co niech rzecze wszystek lud/ Amen/ Hálleluiah.

Psalm CVII.

I. Upominá wszystkich do wielbienia Bogá II. Bo on ludźie z wygnánia y nędze, z więźienia, z chorob, y z niebespieczeństwá morskiego wybawia. III. Uskarża śię, że máło tych ktorzyby spráwy Boże mądrze uważáli

1 Wysławiajcie a PANá / ábowiem dobry: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego. 2 Niech *o tym* powiedzą ći / ktorych odkupił PAn: jáko je wykupił z ręki nieprzyjaćielskiey. 3 A zgromádźił je z źiem: od Wschodu/ y od Zachodu/ od Połnocy y od Morzá.

4 Błądźili po puszczy/ po pustyni bezdrożney: miástá dla mieszkánia nie znájduiąc. 5 *Byli* głodnymi y prágnącymi: áż w nich omdlewáłá duszá ich. 6 A gdy wołáli do PAná w utrapieniu swojim / z ućisku ich wyrwał je. 7 Y prowádźił je drogą prostą / áby przyszli do miástá w ktorymby mieszkáli. 8 Niechajże wysławiáją *przed* Pánem miłośierdźie jego: á dźiwne spráwy jego *przed* Synmi ludzkimi: 9 Iż nápoił duszę prágnącą: á duszę zgłodniáłą nápełnił dobrámi.

10 Ktorzy śiedzą w ćiemnośći / y w ćieniu śmierći / ś ćiśnieni będąc 11 nędzą y żelázem. Przetoż / że byli odpornymi wyrokom Bożym / á rádą Nawyższego pogárdźili: 12 Dla czego / poniżył biedą serce ich: upádli/ á nie był ktoby rátowáł. 13 *Agdy* wołáli do PAná w utrapieniu swojim / z ućiskow ich wybawiał je. 14 Wywodźił je z ćiemnośći / y z ćienia śmierći/ á zwiąski ich potárgał. 15 Niechajże wysławiáją *przed* Pánem miłośierdźie jego: á dźiwne spráwy jego *przed* Synmi ludzkimi. 16 Przeto/ że skruszy bramy miedźiáne/ á zawory żelázne rąbi.

17 Szaleni dla drogi przewrotnośći swojey / y dla nieprawośći 18 swey/ utrapieni bywáją. Wszelki pokarm brzydźi b sobie duszá ich / áż śię przybliżáją do bram śmierći. 19 Gdy wołáją do PAná w utrapieniu swojim / z ućiskow ich wybawia 20 je. c Posyła słowo swe/ cy uzdrawia 21 je/ á wybawia je z grobu. Niechajże wysławiáją *przed* Pánem miłośierdźie jego / á dźiwne spráwy jego 22 *przed* Synmi ludzkimi: Y ofiárując ofiáry chwały/ niech opowiádáją spráwy jego z wesołym śpiewániem.

23 Ktorzy śie pławią ná morzu w okrętách/ prácuiący ná wodách 24 wielkich. Ći widywáją spráwy Páńskie/ y dźiwy jego ná głębiey. 25 Jáko jedno rzecze / wnet powstánie wiátr gwałtowny/ á podnoszą śię 26 náwáłnośći morskie. Wstępują áż *ku* niebu / y záś zstępują do przepáśći: ták/ iż śię duszá ich w niebezpieczeństwie rozpływa. 27 Bywáją miotáni / á potaczáją śię jáko pijány: á wszystká umiejętność ich niszczeje. 28 Gdy wołáją do Páná w utrapieniu swojim/ z ućiskow ich wybawia je. 29 Obraca burzę w ćiszą/ 30 ták/ że umilkną náwáłnośći ich. Y weselą śię że ućichło: á ták przywodźi je do portu pożądánego. 31 Niechajże wysławiáją *przed* PAnem miłośierdźie jego/ á dźiwne spráwy 32 jego *przed* Synmi ludzkimi: Niech go wywyższáją w zgromádzeniu ludu: á w rádźie stárcow / niechaj go chwalą.

33 Obraca rzeki w pustynią / á po34toki wod w suszą. Ziemię urodzájną *obraca* w niepłodną / dla złośći tych/ ktorzy w niey mieszkáją. 35 d Pustynię obraca w jeziorá: á źiemię suchą w strumienie wod. 36 Y osadza w nich głodne / áby zákłádáli 37 miástá ku mieszkániu. Ktorzy pośiewáją pole / á sádzą winnice; y zgromadzáją sobie pożytek z uro38dzáju. Tákći im on błogosławi/ że śię bárzo rozmnażáją / á dobytku 39 ich nie umniejsza. Ale podczás umniejszeni y poniżeni bywáją okrućieństwem/ nędzą y utrapieniem: 40 *Gdy* wylewa wzgárdę e ná Kśiążętá: dopuszczájąc / áby błądźili f po puszczy bezdrożney.

41 Onći nędznego g z utrapienia podnośi / y rozmnaża rodźinę 42 *jego* jáko trzodę. To widząc h uprzyjmi / rozweseli śię: á wszelka nieprawość zátka i ustá swe.

a Psalm 106. 1. y 118. 1. y 136. 1.
b Job. 33. 20.
c Mądr. 16. 12.
d Ezai. 41. 18.
e Job. 12. 21.
f Job. 12. 24.
g 1 Sám. 2. 8. Psalm 113. 7. 8.
h Job. 22. 19.
i Job. 5. 16.

I. 106.

43 Ale ktoż jest ták mądry / áby to upátrował / y wyrozumiewał wszystkie litości PAńskie?

PSALM CVIII.

I. Dawid Bogu dźiekuje, iż go ná krolestwo wsádźił. II. Ozupełne otrzymánie krolestwá prośi, dla chwały Bożey, y wybáwienia ludu. III. Kráiny ktore jeszcże pośieść miał wylicza.

I. 107.

1 Pieśń Psálmu sámego Dawidá.

2 Gotowe jest serce a moje Boże: śpiewáć y wysławiáć ćie będę / tákże y chwałá b mojá. 3 Ocuć się lutnio y hárfo / gdy ná świtániu powstawam. 4 Wysławiáć ćie będę miedzy ludźmi PAnie: á będę śpiewał miedzy narody. 5 Abowiem więtsze jest nád niebiosá miłośierdźie c twoje / y áż pod obłoki prawdá twojá.

6 Wywyższe śię nád niebiosá o Boże: á nád wszystkie źiemie chwałá twojá. 7 d Niech będą wybáwieni umiłowáni twoji: záchowajże je práwicą swoją / á wysłuchaj mię.

8 Bog mowił e przez świętobliwość swoję *dla tego* śię weselić będę: że rozdźielę Sychem / á dolinę 9 Sukkot rozmierzę. Mojeć *jest* Gáláád / moj y Mánásses: á Efrajim mocą głowy mojey: Judá zá- 10 konodáwcá moj. Moáb jest miednicą do umywánia mego: ná Edomá porzucę obuwje moje: przeći- 11 wko Filistyńczykom trąbić będę. Ktoż mię záprowádźi do miástá obronnego? Ktoż mię przywiedźie áż do 12 źiemie Edomskiey? Izáli nie *ty* o Boże *ktoryś* nas był odrzućił / á nie wychodźiłeś / O Boże / z wojski nászymi?

13 Dajże nam pomoc z ućisku: Abowiem omylna jest pomoc ludzka. 14 W Bogu f sobie mężnie poczynáć będźiemy: á on podepce nieprzyjaćioły násze.

PSALM CIX.

I. Dawid w osobie swey, ná Doegowe, á w figurze Chrystusá PAná, ná Judaszowe zdrádę śię uskarża. II. przećiwnikom swym, y potomstwom ich przeklectwá Bożego, á sobie poratowánia od Bogá żąda.

I. 108.

1 Przedniejszemu śpiewakowi Psálm Dawidow.

O Boże chwały mojey / nie milcz: 2 Bo śię ustá niepobożnego / y ustá kłamliwe / przećiwko mnie otworzyły: mowili przećiwko mnie 3 językiem kłamliwym: A słowy jádowitymi a ogárneli mię: walcząc przećiwko mnie bez wszelkiey przyczyny. 4 Przećiwili mi śię zá miłość moję: Jam śię zánie modlił. 5 Oddawáją mi złym zá dobre: á nienawiśćią zá miłość moję.

6 Postáwże nád nim bezbożniká: á przećiwnik niech stoji po práwey ręce jego. 7 Gdy przed sądem stánie / niech wynidźie potępionym: á modlitwá jego niech śię w grzech 8 obroći. Niech będą dni jego krotkie: á przełożeństwo b jego niech 9 inny weźmie. Niech c dźieći jego będą śirotámi: á żoná jego owdową. 10 Niech będą biegunámi y tułakámi Synowie jego / niech żebrzą: á niech *żebrzą wychodząc* z pustek swojich. 11 Niech lichwiarz záłapi wszystko co jest jego: á niech obcy rozchwycą 12 prace jego. Niech nie będźie ktoby mu miłośierdźie pokazał: niech nie będźie ktoby śię zmiłował nád śi- 13 rotámi jego. Potomkowie jego / niech z korzenia wyćięći będą: w drugim pokoleniu / niech będźie wy- 14 gládzone imię ich. Niech przyjdźie ná pámięć niepráwość d przodkow jego przed PAnem: á grzech mátki jego niechaj nie będźie zgłádzo- 15 ny. Niech będą przed PAnem ustáwicznie: áżby wygłádźił z źiemie 16 pámiątkę ich. Przeto / że nie pámiętał áby czynił miłośierdźie / ále prześládował człowieká nędznego y ubogiego: á tego ktory był sercá utrapionego / chćiał zámordowáć. 17 Ponieważ umiłował przeklectwo / niechże przyjdźie ná niego: niechćiał błogosłáwieństwá / niechże 18 będźie oddalone od niego. A ták niech będźie obleczony w przeklectwo / jáko w száte swoję: á niech wnidźie jáko wodá we wnętrzności jego / á jáko 19 oley w kośći jego. Niech mu *to* będźie jáko płászcz dla przyodźiania: á jáko pás dla ustáwicznego 20 opásowánia. Tákowa zapłátá / niech

a I. *Nienawiśćiwymi.*
b *Dźiej.* 1. 20.
c 5 *Moj.* 28. 23.
d 2 *Moj.* 20. 5.

a *Psalm* 57. 8. b *To jest: Język moj.* *Psalm* 16. 8. c *Psalm* 36. 6. y 57. 11. d *Psalm.* 60. 7. e *Psalm.* 60, 8. 10. f *Psalm.* 18. 29.

będźie przećiwnikom mojim od PAná : y tym ktorzy źle mowią przećiwko duszy mojey.

21 A Ty PAnie/o Pánie! użyj námie dla Imienia twego: á iż dobre jest miłosierdźie twoje/wyrwij że mię. 22 Bomći ja jest ubogi y nędzny : á serce moje zránione jest / we wnętrznośćiách mojich. 23 Jáko ćień/ ktory e ustępuje/ uchodźić muszę: zganiáją mię jáko száráńczę. 24 Kolaná moje opadáją od postu : á ćiáło moje wychudło z tłustośći. 25 Nád to / stałem śię im pośmiewiskiem : *gdy* mię widzą kiwáją głowámi swymi. 26 Wspomoż że mię o PAnie Boże moj : záchowaj mię według miłośierdźia swego. 27 Ták/ ábyj poznáć mogli / iż to ręká twojá/á/żeś ty PAnie to uczynił. 28 Niechże f oni przeklináją / ty błogosław: *ktorzy* powstáli / niech będą záwstydzeni / áby śię weselił sługá twoj. 29 Niech będą przećiwnicy moji w háńbę obleczeni : á niech śię przyodźieją / jáko płászczem/ zelżywośćią swoją.

30 Będę PAná g wielce wysławiał ustámi swymi:á w pośrzod wiela chwalić go będę: 31 Przeto/że stoji po práwey stronie nędznemu / áby go wybáwił od tych / ktorzy osadzáją duszę jego.

e Psalm. 102.12

f Mátt. 5. 44. 1 Kor. 4. 12. 13.

g Psalm. 22.23.

PSALM CX.

I. *Dawid opisuje Urząd Krolewski y Kápłáński Syná Bożego.* II. *Pokázuje skutki tego Urzędu; y nád nieprzyjaćiołmi sławne zwyćięstwo.*

Psálm Dawidow.

1 RZekł PAN a PAnu memu/ śiądź po práwicy mojey/do kąd nie położę nieprzyjaćioł twojich / podnożkiem nog twojich. 2 Laskę b mocy twojey pośle PAn z Syonu/ *mowiąc* ; Pánuj w pośrzod nieprzyjaćioł twojich. 3 Lud twoj będźie dobrowolny / w dźień c zwyćięstwá twego / w ozdobie świętobliwośći : *á* rozrodźi śię płod twoj z żywotá jáko rosá ná świtániu. 4 Przyśiągł PAn/á nie będźie *tego* żáłował/ *mowiąc*: Tyś jest d Kápłánem ná wieki / według porządku Melchisedechowego.

I. 109. a Mátt 22.44. Márk. 12.36. Luk. 20.42. Dźiej. 2. 34. 1 Kor. 15.25. Zyd. 1. 13. b I. Sceptrum c H. Wojská.

5 PAn po práwicy twojey/potrze Krole w dźień gniewu e swego. 6 Będźie sądźił narody / y wszystko nápełni trupámi : potłucze głowę nád wielą źiem *pánujące*. 7 Z strumienia ná drodze pić będźie : przetoż wywyższy głowę.

d Jan. 12.34. Zyd. 5. 6. y 6.20. y 7.17. e Psalm. 2. 9.

PSALM CXI.

I. *Prorok nápomina Izraelczyki áby dźiękowáli PAnu zá dobrodźiejstwá ktore pokázował Ojcom ich.* II. *Bojaźń Bożą záleca, y náślADowcom jey doskonáłe szczęśćie obiecuje.*

Hállelujah.

1 BEdę wysławiał Páná z cáłym sercem / w rádźie szczerych y w zgromádzeniu. 2 Wielkie spráwy PAńskie: jáwne u wszystkich ktorzy śię w nich kocháją. 3 Chwalebne y ozdobne dźieło jego : á spráwiedliwość jego trwa ná wieki. 4 PAmiątkę cudow swojich uczynił / miłośierny á litośćiwy Pán. 5 Dał pokarm tym/ktorzy śię go boją : pámiętájąc wiecznie ná przymierze swoje. 6 Moc spraw swojich oznájmił ludowi swemu/ dawszy im dźiedźictwo pogánow. 7 Uczynki rąk jego Prawdá y Sąd : nieodmienne *są* wszystkie przykazánia je[o]: 8 Utwierdzone ná wieki wieczne/ uczynione w prawdźie y w szczerośći. 9 Wykupienie posławszy ludowi swemu / przykazał ná wieki trzymać przymierza swego: Swięte y strászne jest Imię jego. 10 POczątek b mądrośći jest bojaźń Páńska:rozumu dobrego *nábywáją* / wszyscy ktorzy *rozkazánie PAńskie* czynią: chwałá jego trwa ná wieki.

f Filip. 2. 9.

I. 110. a Psalm 9. 2.

b Job. 28.28. Przyp 1. 7. y 9.10. Syrác. 1. 16.

PSALM CXII.

I. *Bojącym śię Bogá y szczodrobliwym, obiecuje od Páná błogosłáwieństwo.* II. *Niezbożnych zazdrość, dla szczęśćia pobożnych wytyka, á iż śię w nádźieji swey omylą, upewnia.*

Hállelujah.

1 BŁogosłáwiony mąż ktory śię PAná boji/ á w przykazániach a je[o] ma wielkie kochánie. 2 Możne będźie ná źiemi naśienie jego : rodźiná szczerych błogosłáwiona będźie. 3 Májętność y bogáctwá są

I. 111. a Psalm 1. 1. 2.

w domu

w domu jego: á spráwiedliwość jego trwa ná wieki. b 4 ✣ Szczerym w ciemnośćiách c świátłość wschodźi: łáskáwy / miłośierny y spráwiedliwy *jest Bog*. 2 ✣ Dobry człowiek litośćiwym jest / y pożycza: á rzeczy swe 3 miárkuje rozsądkiem. ✣ Bo ná wieki nie będźie poruszony: w d pámięći wieczney będźie spráwiedliwy. ✣ 4 Słysząc złe nowiny / nie boji śię: státeczne serce jego dufa w PAnu. 5 ✣ Umocnione serce jego nie boji śię / áż oglądá **pomstę** nád nieprzy-6 jaćioły swymi. ✣ Rozprasza / y dawa e ubogim: spráwiedliwość jego trwa ná wieki: rog jego wywyższy śię w sławie.

7 Widząc to niepobożny będźie śię gniewał / f zębámi swymi zgrzytał / y schnąc będźie: żądość niepobożnych zginie.

PSALM CXIII.

Nápomina ludźie do ustáwicznego po wszystkim świećie chwał Bogu oddawánia, dla wielmożnośći, y dobrotliwośći jego, przećiwko ludźiom, á osobliwie przećiw ubogim.

1 Hálleluiah.

Chwalćie sludzy PAńscy / chwalćie Imię PAńskie. 2 ✣ Niechaj będźie Imię PAńskie a błogosłáwione / od tąd áż ná wieki. 3 ✣ Od wschodu b słońcá / áż do zachodu jego / niech będźie chwalebne Imię 4 PAńskie. ✣ PAn jest nád wszystkie narody wywyższony: chwałá jego 5 nád niebiosá. ✣ Ktoż *táki* jáko PAn Bog nász / ktory c mieszka ná 6 wysokośći? ✣ Ktory śię zniża / áby widźiał co jest ná niebie y ná źiemi. 7 ✣ Podnośi z prochu d nędznego: á z 8 gnoju wywyższa ubogiego: ✣ Aby go posádźił z Kśiążęty / z Kśiążęty lu-9 du swego. ✣ Ktory sprawuje / że e niepłodna w domu bywa mátką weseląca śię z dźiatek / Hálleluiah.

PSALM CXIV.

Izráel dźięki czyni Bogu, że go z Egiptu wywiodł, zá własny lud przyjął, przez morze czerwone, y przez Jordan przeprowádźił.

1 Gdy wychodźił a Izráel z Egiptu / y dom Jákobow z narodu 2 obcego: ✣ Stał śię Judá poświęceniem jego: Izráel pánowániem je-3 go. ✣ To widząc Morze b ućiekło / á Jordan c wroćił śię ná zad. ✣ Gory skákáły jáko bárani: págorki jáko 4 jagniętá. ✣ Morze / coċi śię *stáło* iżeś ućiekło? O Jordanie żeś śię ná 5 zad wroćił! ✣ Gory *żeśćie* skákáły jáko bárani? págorki jáko jagniętá? 6 ✣ Przed d obliczem PAńskim zádrżáłá źiemiá / przed obliczem Bogá 7 Jákobowego. ✣ Ktory obraca opokę e w jeźioro wod / *á* krzemień w źrzodło wod.

b 2 Moj. 14.21. c Jozue. 3.16. d Sędź. 5.2. e 2 Moj. 17.6. 4 Moj. 20.11. I. 114.

PSALM CXV.

I. Izráelczycy proszą PAná o rátunek przećiwko narodom służącym báłwánom, ktorych márność szeroko przypomináją. II. Ciesząc śię opátrznośćią PAńską, z niey sobie dobre rzeczy obiecują.

1 Nie nam PAnie / nie nam / ále Imieniowi twemu daj chwałę dla miłośierdźia twego / y dla praw-2 dy twojey. ✣ Czemuż máją mowić pogánie: Gdźież teraz *jest* a Bog ich?

3 Wszákże b Bog nász *jest* ná niebie / czyniąc wszystko co mu 4 śię podoba. ✣ *Ale* báłwáni ich *są* c śrebro y złoto: robotá rąk ludzkich.

5 ✣ Ustá máją d / á nie mowią: oczy 6 máją / á nie widzą. ✣ Uszy máją / á nie słyszą: nozdrze máją / á nie wo-7 niáją. ✣ Ręce máją / á nie mácáją: nogi máją / á nie chodzą: áni wołáją 8 gárdłem swojim. ✣ Niech im podobni będą / ktorzy je czynią; y wszyscy ktorzy w nich dufáją.

9 Izráelu dufaj e w PAnu: *bo* on jest pomocnikiem ich / y tarczą ich. 10 ✣ Domie Aáronow / dufajćie w PAnu: on jest f pomocnikiem y tarczą 11 ich. ✣ Ktorzy śię bojićie PAná / dufajćie w PAnu: on jest pomocnikiem 12 y tarczą ich. ✣ Pan będźie pámiętał ná nas / będźie błogosłáwił: będźie błogosłáwił domowi Izráelskiemu / będźie błogosłáwił domowi Aárono-13 wemu. ✣ Będźie g błogosłáwił tym ktorzy śię boją Paná / máłym y wiel-14 kim. ✣ Rozmnoży was PAn: was y 15 Syny wásze. ✣ Błogosłáwieniśćie wy od PAná / ktory stworzył nie-16 bo y źiemię. ✣ Niebiosá / są niebio-

a Psalm 115.11. 79.13. b Mátt. 6.9. c Psalm 135.15.16.17.18.19.20. d Modr. 13.16. y 15.15. e Psalm 131.5. f Psalm 33.20. g Psalm 5.13.

Margin (left column): b Psalm 97.11. c Jan. 1.14. d Ezái. 49.14. e Psalm 37.26. Przyp. 11.25. 2 Kor. 9.9. f Psalm 87.12. I. 112. a Psalm 134.1. y 135.1. Dán. 2.20. b Malác. 1.11. c Psalm 138.6. d 1 Sám. 2.8. Psalm 107.41. e Psalm 68.7. I. 113. a 2 Moj. 13.3.

sá PAńskie : ále ziemię dał synom ludzkim.

17 Umárli nie h będą chwalili Páná:áni kto z tych co zstępują do 18 *miejscá* milczenia. Ale my będziemy błogosłáwili PAnu / od tąd áż ná wieki / Hállelujah.

h Psalm 6. 6. y 88. 11. Ezai. 38. 18.

I. 115.

Psalm CXVI.

I. Dawid Bogu dziękuje, że go z rąk Saulowych wybáwił. II. przypomniawszy niebespieczeństwá swoje, y dobrá PAńskie, cieszy duszę swą rátunkiem PAńskim. III. Zátym z wielką ochotą PAnu, w ktorego oczu śmierć świętych drogá, dziękowáć obiecuje.

1 Miłuję Páná iż wysłuchał głos 2 mój/ y prozby moje. Abowiem nákłonił uchá swego ku mnie/ gdym go wzywał zá dni mojich. 3 Ogárnęły mię były boleści a śmierci / á utrapienia grobu zięły mię : 4 ucisk y boleść przyszłá ná mię. Y wzywałem Imienia PAńskiego / *mowiąc:* Proszę o Pánie wybaw duszę 5 moję! Miłościwy b PAn y sprawiedliwy : Bog nász litościwy. 6 PAN prostaczkow strzeże : byłem 7 uciśniony/á wspomogł mię. Náwroć się duszo mojá do odpoczynienia swego: ábowiemći PAN dobrze 8 uczynił. Bo wyrwał c duszę moję od śmierci/oczy moje od płáczu/ nogę moję od upadku.

a 1 Sám 23. 14. 2 Sám. 22. 5. b 2 Moj. 24. 6. c Psalm 56. 14.

9 Będę chodził ustáwicznie przed oblicznością PAńską w ziemi 10 żywiących. Uwierzyłem d/dla tegom mowił/ *choćiam* bárzo był utra-11 piony. Jam był rzekł w zátrwożeniu mojim : Wszelki człowiek e kłamcá.

d 2 Kor. 4. 13. e Rzym. 3. 4.

12 Coż oddam f PAnu zá wszystkie dobrodziejstwá jego / ktore mi 13 *uczynił?* Kielich obfitego zbáwienia wezmę: á Imienia PAńskiego 14 wzywáć będę. Sluby moje oddam Pánu:á to záraz przed wszystkim lu-15 dem jego. Droga g jest/ przed oczymá PAńskimi / śmierć świętych 16 jego. O moj PAnie/żem ja sługá h twojim/jam sługá twojim/Synem służebnice twojey/rozwiązałeś związ-17 ki moje. Tobie i ofiárowáć będę ofiárę chwały/y Imienia PAńskie-18 go wzywáć będę. Sluby moje oddam PAnu:á to záraz przed wszystkim ludem jego. 19 W przysionkách domu PAńskiego: w pośrzodku ciebie Jeruzalemie/Hállelujah.

f Mich. 6. 6. g Objá. 14. 13. h Psalm 86. 16. Modr. 9. 5. i 3 Moj. 7. 12.

I. 116.

Psalm CXVII.

Wszystkie narody do chwalenia Bogá upomina.

1 Chwalcie PAná a wszyscy narodowie : chwalcie go wszyscy lu-2 dzie. Abowiem rozszerzone jest nád námi miłosierdzie jego : áprawdá PAńska *trwa* ná wieki/Hállelujah.

a Rzym. 15. 11.

I. 117.

Psalm CXVIII.

I. Dawid Krol poddáne swoje wiedzie do wdzięczności przeciw Bogu, wielkie niebespieczeństwá swoje, y jáko z nich wybáwiony był, przypominájąc. II. Wywyższenie swe ná krolestwo opisując, poddánym nánkę dawá, jáko PAnu dziękowáć, Chrystusá PAná znáć, y onemu w ciele przychodzącemu błogosłáwić mieli.

1 Wysławiajcie a Páná/ ábowiem dobry : ábowiem ná wieki *trwá* 2 miłosierdzie je°. Rzecz teraz Izráelu:że ná wieki miłosierdzie jego. 3 Rzecz teraz domie b Aáronow : że 4 ná wieki miłosierdzie jego: Rzeczcież teraz/ktorzy się bojicie PAná: że ná wieki miłosierdzie jego.

a Psalm 105. 1. 106. 1. y 107. 1. y 136. 1. b Psalm 115. 10.

5 W ucisku c wzywałem PAná : Wysłuchał mię / y ná przestrzeństwie postáwił mię PAN. 6 PAN jest ze mną / nie będę d się bał / żeby mi co uczynił człowiek. 7 PAN jest e ze mną miedzy pomocnikámi mymi: przetoż ja oglądam *pomstę* nád tymi / ktorzy mię mają 8 w nienawiści. Lepiey mieć nádzieję f w PAnu/niżeli ufáć w człowie-9 ku. Lepiey mieć nádzieję w Pánu/ 10 niżeli ufáć w Kśiążętách. Wszyscy g narodowie ogárnęli mię:ále w Imieniu PAńskim wygubiłem je. 11 Częstokroć mię ogárnęli:ále w Imieniu h PAńskim wygubiłem je. 12 Ogárnęli mię jáko pszczoły: *ále* zgáśli jáko ogień z ciernia:bo w Imie-13 niu PAńskim wytráciłem je. Bárzoś potrącił mię náciérał/ ábym upadł:ále PAN porátował mię. 14 PAN *jest* mocą moją i / y pieśnią moją:on był mojim wy-

c Psalm 18. 7. d Psalm 23. 4. y 56. 5. Rzym. 8. 31. e Zyd. 13. 6. f Psalm 146. 3. g Ps. 3. 7. h Psalm 44. 6. i 2 Moj. 15. 2. Ezái. 12. 2.

bawi-

15 báwićielem. ♣ Głos wykrzykánia y zbáwienia/ w przybytkách spráwiedliwych: Práwicá PAńska dokazáłá
16 mocy. ♣ Práwicá PAńska wywyższyłá śię: Práwicá PAńska dokazáłá mocy.
17 ♣ Nie umrę/ ále będę żył: ábym opowiádał spráwy PAńskie.
18 ♣ Pokaráłći k mię PAn srodze/ ále mię ná śmierć nie podał.
19 Otworzćie mi bramy spráwiedliwośći: á wszedszy w nie/ będę
20 wysławiał PAná. ♣ Táć jest bramá PAńska/ ktorą spráwiedliwi
21 wchodzą. ♣ Tuć ja ćiebie wysławiáć będę: boś mię wysłuchał/ y byłeś wybáwićielem mojim.
22 Kámień ktory m odrzućili budujący/ uczyniony jest głową wę-
23 gielną. ♣ Od PAnáć śię to stáło: á
24 jest dźiwno w oczách nászych. ♣ Tenći to dźień/ ktory uczynił PAn: rozweselmyż śię/ á rozrádujmy śię
25 weń. ♣ Proszę PAnie záchowajże teraz: Proszę PAnie záchowajże teraz: Proszę PAnie zdarz teraz. ♣
26 Błogosłáwiony ktory n przychodźi w Imię PAńskie: błogosłáwimy
27 wam z domu PAńskiego. ♣ Bogći PAnem/ onći nas oświećił. Przywiążćie báránki powrozámi ku ofierze, áż do rogow Ołtarzá.
28 Tyś jest Bog moj/ przetoż ćię wysławiáć będę: Boże moj
29 wywyższáć ćię będę. ♣ Wysławiajćież PAná/ ábowiem jest dobry: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego.

PSALM CXIX.

Słowo Boże Prorok zálecá, prosząc, áby go Bog nim oświećił, y rządźił. Przekłáda też rozmáite prozby do bogobojnego żywotá należące: do tego, wielbienia Imienia Bożego y chęć swoję uprzyjmą ku PAnu y przykazániam jego: Ale náde wszystko słowo Pańskie wynośi, y wszystkich wobec do rozkochánia śię w nim, y do pilnego jego uważánia, y posłuszeństwá, przykłádem swojim pobudza.

1 Błogosłáwieni ktorzy żyją bez náganny: ktorzy chodzą w Zá-
2 konie b PAńskim. ♣ Błogosłáwieni/ ktorzy strzegą c świádectw jego: y ktorzy go ze wszystkiego sercá szukáją.
3 ♣ Y ktorzy nieczynią nieprawośći/ ále chodzą drogámi jego. ♣ Tyś
4 przykazał/ áby pilnie strzeżono d
5 rozkazań twojich. ♣ Oby wyprostowáne były drogi moje/ ku przestrzegániu praw twojich!
6 ♣ Tedy nie będę záwstydzony g dy śię będę oglądał ná wszystkie rozkazánia twoje. ♣
7 Będęćię wysławiał w szczerośći sercá/ gdy śię náuczę Praw spráwiedliwośći twojey.
8 ♣ Ustaw twojich z pilnośćią strzedz będę/ tylko mię nie opuszczaj.
9 Jákim sposobem oczyśći młodźieniec śćieżkę swoję? Gdy śię e záchowa według słowá twego.
10 ♣ Ze wszystkiego sercá mego szukam ćię: niedopuszczajże mi f błądźić od rozkazań twojich.
11 ♣ W sercu mojim skłádam g wyroki twoje/ ábym nie
12 zgrzeszył przećiwko tobie. ♣ Błogosłáwionyś ty PAnie: náuczże mię
13 ustaw twojich. ♣ Wárgámi mojimi opowiádam wszystkie sądy ust two-
14 jich. ♣ W drodze świádectw twojich kocham śię/ więcey niż we wszy-
15 stkich bogáctwách. ♣ O przykazániách twojich rozmyślam: y przy-
16 pátruję śię drogam twojim. ♣ W ustáwách twojich kocham śię: y nie zápominam słow twojich.
17 Dáruj to słudze twemu ábym żył/ á przestrzegał słow two-
18 jich. ♣ Odsłoń oczy moje/ ábym śię przypátrzył dźiwom z Zakonu twe°
19 ♣ Jestem gośćiem h ná źiemi: nie ukrywaj przede mną rozkazań two-
20 jich. ♣ Omdlewa duszá mojá/ prágnąc sądow twojich ná káżdy czás.
21 ♣ Wytráćiłeś pyszne: przeklęći i są ći ktorzy błądzą od rozkazań twojich
22 ♣ Oddal odemnie pohánbienie y wzgárdę: gdyż strzegę świádectw
23 twojich. ♣ Y Kśiążętá záśiadáją/ á mowią przećiwko mnie: wszakże sługá twoj rozmyśla w ustáwách two-
24 jich. ♣ Swiádectwá twoje/ zájiste są mojim kochániem/ y rájcámi mymi.
25 Przylgnełá do prochu duszá mojá: ożywże mię według słowá
26 twego. ♣ Drogi moje rozpowiedźiałem/ á wysłucháłeśmię: náuczże mię
27 ustaw k twojich. ♣ Daj ábym zrozumiał drogę rozkazań twojich: á żebym rozmyślał o dźiwnych sprá-
28 wách twojich. ♣ Rozpływa śię od smętku duszá mojá: utwierdźże mię
29 według słowá twe°. ♣ Drogę kłam-

k Przyp. 3. 11.
l Ezái. 26. 2.
m Ezái. 28. 16. Mátt. 21. 42. Márk. 12. 10. Luk. 20. 17. Dźiej. 4. 11. Rzym. 9. 33. 1 Piotr. 2. 7.
n Mátt. 21. 9.
I. 118.
Aleph. a H. Doskonáli drogo.
b Psalm 1. 2.

c Psalm. 19. 12.
d 5 Moj. 4. 5. 6.
Beth.
e Ian. 15. 3. 1 Piotr. 1. 22.
f Ezái. 63. 17.
g 5 Moj. 6. 6. y 11. 18.
Gimmel.
h 3 Moj. 47. 8. 1 Kron. 29. 15. Psalm 39. 13. Żyd. 11. 13.
i 5 Moj. 11. 28. y 28. 15.
Daleth.
Psalm 15. 4. y 27. 11 y 86. 1.

liwa oddal ode mnie : á zakonem
30 twojim udáruj mie. ✠ Obrałem drogę prawdy: á sądy twoje przekłá-
31 dam sobie. ✠ Przystałem do świádectw twojich PAnie: nie záwsty-
32 dzajże l mie. ✠ Drogą przykazań twojich pobieżę/ gdy rozszerzysz serce moje.

33 NAucz mię PAnie drogi ustaw twojich : á będę jey strzegł áż
34 do końcá. ✠ Daj mi rozum/ ábym strzegł zakonu twego : á żebym go przestrzegał ze wszystkie° sercá. ✠
35 Daj ábym chodził ścieżką przykazań twojich: gdyż w tym jest upodo-
36 bánie moje. ✠ Nákłoń serce moje do świádectw twojich/ á nie do łákom-
37 stwá. ✠ Odwroć oczy moje / áby nie pátrzáły ná márność : ná drodze
38 twojey ożyw mie. ✠ Utwirdź wyrok twoj słudze twemu/ktory się od-
39 dał bojáźni twojey. ✠ Oddal ode mnie pohańbienie moje/ ktorego się
40 boję : bo sądy twoje dobre. ✠ Oto prágnę rozkazań twojich : w sprá-wiedliwości twojey ożyw mie.

41 NIech ná mię przyda litości twoje PANIE : y zbáwienie
42 twoje według wyroku twego. ✠ Ták/ ábym odpowiedź mogł dáć sámą m rzeczą temu / ktory mi urąga / gdyż
43 ufam w słowie twojim. ✠ A nie wyjmuj z ust mojich słowá náprawdziwszego: abowiem sądow twojich
44 oczekawam. ✠ Y będę strzegł zakonu twego záwsze/áż ná wieki wieczne. ✠
45 A ustáwicznie będę chodził ná przestrzeństwie :bom się doppytał rozka-
46 zań twojich. ✠ Owszem będę n mowił o świádectwách twojich przed Krolmi:á nie będę záwstydzony. ✠
47 Bom się rozkochał w przykazániách
48 twojich/ktorem umiłował. ✠ Przyłożę y ręce moje do rozkazań twojich/ ktore miłuję : á będę rozmyślał o ustáwách twojich.

49 WSpomni ná słowo wyrzeczone do sługi twego / ktoryme's
50 mie ubespieczył. ✠ Toć pociechá mojá w utrapieniu mojim/że mie wy-
51 rok twoj ożywia. ✠ Pyszni bárzo się ze mnie násmiewáją: wszákże się od
52 zakonu twego nie uchylam. ✠ Bo pámiętam ná sądy twoje wieczne
53 PAnie/ktorymi się cieszę. ✠ Strách

mię ogárnął nád niezbożnymi; ktorzy opuszczáją zakon twoj. ✠ Są mi
54 ustáwy twoje pieśniámi w domu
55 pielgrzymstwá mego. ✠ Wspominam sobie y w nocy ná Imię twoje PAnie/ y strzegę Zakonu twego. ✠
56 Toć mam z tego / że przestrzegam przykazań twojich.

57 RZekłem : PAnie to jest cząstká o mojá/ przestrzegáć słow twojich.
58 ✠ Modlę się przed obliczem twojim ze wszystkiego sercá: zmiłuj że się náde mną według słowá twe°. ✠
59 Uważyłem w myślách drogi moje ; á obrociłem nogi moje ku świádec-
60 twom twojim. ✠ Spieszę się/á nie omieszkawam przestrzegáć rozkazań
61 twojich. ✠ Hufy niepobożnych złupiły mie/ ále ná Zakon twoj nie zá-
62 pominam. ✠ O połnocy wstawam / ábym cię wysławiał w sądách sprá-
63 wiedliwości twojey. ✠ Jestem towárzyszem wszystkich/ktorzy się ciebie boją / y tych ktorzy przestrzegáją
64 przykazań twojich. ✠ PAnie/ pełna jest p ziemiá miłośierdźia twego : Náuczże mie ustaw twojich.

65 ŁAskáwieś postąpił z sługą twojim PAnie/ według słowá twego.
66 ✠ Dobrego rozumu/y umiejętności náucz mie: bom przykazániam twojim
67 uwierzył. ✠ Pierwey niżem się był uniżył/ błądziłem : ále teraz wyroku twego przestrzegám. ✠
68 Dobryś ty y dobrotliwy : náucz że
69 mie ustaw twojich. ✠ Uknowáli hárdzi kłamstwo przeciwko mnie: ále ja ze wszystkiego sercá strzegę przy-
70 kazań twojich. ✠ Serce ich zátyło jáko sádło : ále się ja zakonem two-
71 jim cieszę. ✠ Jest mi to ku dobremu/ żem był q utrapiony: ábym się ná-
72 uczył ustaw twojich. ✠ Lepszy mi jest Zakon ust r twojich / niżeli tysiące złotá y srebrá.

73 REce twoje uczyniły s mię / y wykształtowáły mię : dajże mi rozum/ábym się náuczył przykazań
74 twojich. ✠ Aby się rádowáli bojący się ciebie / ujrzawszy mie / że ná słowo twoje oczekawam. ✠
75 Znam PAnie / iż są spráwiedliwe t sądy twoje:á iżeś mie słusznie utrapił. ✠
76 Niechajże mie prosze / ucieszy miłośierdźie twoje/według wyroku twe°

l Psalm 25. 2. He.

Vau.

m 1 Piotr 2. 15.

n Rzym 1. 16.

Zajin.

Chet. o 4 Moj 18. 20.

p Psalm 33. 5. Thet.

q 2 Kor. 7. 10.

r Psalm 19. 11. Jod.

s Job. 10. 8.

t Objáw 19. 2.

77 *ktorys uczynił* sludze twemu. Niechże ná mię przyjdą litośći twoje ábym żył; bo zakon twoj jest kochániem mojim. 78 Niech będą záwstydzeni pyszni/ przeto że mię chytrze podwroćić chćieli: ále ja rozmyśláć będę w Przykazániách twojich. 79 Niech śię obroca do mnie/ ktorzy śię ćiebie boją: y ktorzy znáją świádectwá twoje. 80 Niech będźie serce moje uprzyjme przy ustáwách twojich/ ábym nie był záwstydzony.

Kaph.

81 Tęsknie duszá mojá po zbáwieniu twojim: oczekawam ná słowo twoje. 82 Ustáły oczy moje/ *czekájąc* wyroku twego/ gdy mowię; Kiedyż mię poćieszysz? 83 Choćiam jest jáko naczynie skorzáne w dymie/ *wszákżem* ustaw twojich nie zápomniał. 84 Wieleż będźie dni sługi twego? kiedyż sąd wykonasz nád tymi/ ktorzy mię prześládują? 85 Pyszni pokopáli mi doły/ co nie jest według Zakonu twojego. 86 Wszystkie przykazánia twoje/ są prawdą: bez przyczyny mię prześládują/ rátujże mię. 87 Bez máłá mię już wniwecz nie obroćili ná źiemi: á wszákżem ja nie opuśćił przykazań twojich. 88 Według miłośierdźia twego obżyw mię/ ábym strzegł świádectwá ust twojich.

Lamed.

89 O PAnie/ słowo u twoje trwa ná wieki ná niebie. 90 Od narodu do narodu prawdá twojá: ugruntowałeś źiemię/ y stoji. 91 Według rozrządzenia twego trwa to *wszystko* áż do dniá tego: wszystko to záiiste jest ku służbie twojey. 92 By był Zakon twoj nie był kochániem mojim/ dawnobym był zginął w utrapieniu mojim. 93 Ná wieki nie zapomnię ná przykazánia twoje: gdyżeś mię w nich obżywił. 94 Twojćim ja: záchowayże mię/ bo przykazań twojich szukam. 95 Czekáją ná mię niezbożnicy/ áby mię zátráćili: *ále ja* świádectwá twoje uważam. 96 Wszelkiey rzeczy x koniec widzę: *ále* przykazánie twoje bárzo szerokie.

Mem.

97 O Jákom śię rozmiłował Zakonu twego: ták iż káżdego dniá jest rozmyślániem y mojim. 98 Nád nieprzyjaćioły moje mędrszym mię czynisz przykazániem twojim: bo je mam ustáwicznie przed sobą. 99 Nád wszystkie náuczyćiele z moje stałem śię rozumniejszym: bo świádectwá twoje są rozmyślánem mojim. 100 Nád stárce jestem rostropniejszy: bo przykazań twojich przestrzegam. 101 Od wszelkiey złey drogi záwśćiągam nog swojich/ ábym strzegł słowá twego. 102 Od sądow twojich nie odstępuję/ przeto/ że *ty* mnie uczysz. 103 O ják słodkie słowá twoje podniebieniu memu: nád a miod *są słodsze* ustam mojim. 104 Z przykazań twojich nábyłem rozumu: przetoż mam w nienawiśći wszelką śćieżkę obłędliwą.

Nun.

105 Słowo twe jest pochodnią nogam mojim b: á świátłośćią śćieżce mojey. 106 Przyśiągłem y uczynię temu dosyć/ że będę strzegł sądow spráwiedliwośći twojey. 107 Jestem bárzo utrapiony: o PAnie obżyw mię według słowá twego. 108 PAnie/ dobrowolne *śluby* ust mojich przyjmi proszę zá wdźięczne: á sądow twojich náucz mię. 119 Duszá mojá jest w ustáwicznym niebezpieczeństwie: wszákże ná Zakon twoj nie zápominam. 110 Sidło ná mię niezbożnicy zástáwili: lecz *ja* śię od przykazań twojich nie obłądzę. 111 Zá dźiedźictwo wieczne wźiąłem świádectwá twoje: bo są rádośćią sercá mego. 112 Nákłoniłem sercá mego ku wykonywániu ustaw twojich/ ustáwicznie/ y áż do końcá.

Samech.

113 Wymysły mam w nienawiśći: á Zakon twoj miłuję. 114 Tyś jest ućieczka moja y tarcza moja: ná słowo twoje oczekawam. 115 Odstąpćie odemnie złośnicy: ábym strzegł roskazania Bogá mojego. 116 Utwirdźże mię według słowá twego/ ábym żył: á nie záwstydzaj mię w oczekawániu mojim. 117 Podpieraj mię ábym był záchowány/ y rozmyślał w ustáwách twojich ustáwicznie. 118 Podeptałeś wszystkie ktorzy śię obłądźili od ustaw twojich: ábowiem jest kłamliwa c zdrádá ich. 119 Odrzucasz *jáko* żużelicę wszystkie d niezbożniki źiemie: dla tego miłuję świádectwá twoje. 120 Drży od stráchu przed tobą ćiáło moje: bo śię sądow twojich lękam.

u *Ezái.* 40. 8. *Mátt.* 24. 35. 1 *Piotr* 1. 25.

x *H. Doskonáłośći.*

y *Psalm* 1. 2.

z *Mojż.* 4. 6.

a *Psalm* 19. 11. *Przyp.* 8. 11.

b *Psalm* 19. 9. 1 *Piotr* 1. 19.

c *Job.* 5. 13. *Rzym.* 8. 6.

d *Psalm* 37. 9.

Ajin.

121 CZyniłem sądy y spráwiedliwość: nie podawajże mię *tym*, ktorzy mi gwałt czynią. ♣ 122 Zástąp sam sługę twego ku dobremu/ áby mię hárdźi nie potłoczyli. ♣ 123 Oczy moje ustáły *czekájąc* ná zbáwienie twoje/ y ná wyrok spráwiedliwośći twojey. 124 ♣ Obchodź śię z sługą twojim według miłośierdźia twego: á ustaw twojich náucz mię. ♣ 125 Sługámći e ja twoj/ dajże mi zrozumienie; ábym umiał świádectwá twoje. ♣ 126 Czáśći już ábyś czynił PAnie: *ábowiem* wzruszono Zakon twoj. ♣ 127 Dla tego umiłowałem rozkazánia twoje nád f złoto/ á nád złoto nawybornieysze. ♣ 128 Przeto/ *że* wszystkie przykazánia *twoje*, wszystkie prawdźiwe być uznawam: *á* wszelkie śćieszki obłędliwe/ mam w nienawiśći.

e Psalm 116. 16.
f Psalm 19. 11. Przyp. 8. 11.

Pe.

129 DZiwne są świádectwá twoje: przetoż ich strzeże duszá mojá. 130 ♣ Początek g słow twojich oświecá/ y dawa rozum h prostakom. ♣ 131 Ustá moje otwieram y dyszę/ ábowiemem przykazań twojich prágnął. ♣ 132 Wejrzyże ná mię á zmiłuj śię nádemną według práwá tych/ ktorzy miłują Imię twoje. ♣ 133 Drogi moje utwirdź w słowie twojim/ á niech nádemną nie pánuje żadna niepráwość. ♣ 134 Wybaw mię od ućiśnienia ludzkiego/ ábym strzegł rozkazań twojich. 135 ♣ Rozświeć i nád sługą twojim oblicze twoje/ á náucz mię ustaw twojich. ♣ 136 Strumienie wod płyną z oczu mojich/ dla tych ktorzy nie strzegli Zakonu twego.

g Psalm 19. 9.
h Mátt. 11. 25.
i Psalm 4. 7. 1.

Tsade.

137 SPráwiedliwyś ty PAnie/ y prawdźiwy w sądách twojich. 138 ♣ Przykazáłeś spráwiedliwe k świádectwá twoje/ y wielce prawdźiwe. ♣ 139 Zniszczyłá mię gorliwość l mojá/ iż zápominają ná słowo twoje 140 nieprzyjaćiele moji. ♣ Doskonáłe są doświádczone słowá m twoje: dla tego śię sługá twoj w nich rozkochał. ♣ 141 Jam máluczki y wzgárdzony/ *wszákże* przykazań twojich nie zápominam. ♣ 142 Spráwiedliwość twojá/ spráwiedliwość wieczna: á Zakon twoj prawdá. ♣ 143 Ućisk y utrapienie przyszło ná mię: Przykazánia twoje są kochániem mojim. ♣ 144 Spráwiedliwość świádectw twojich *trwa* ná wieki: daj mi rozum/ á żyć będę.

k 5 Moj. 4. 5. 6.
l Psalm 69. 10.
m 2 Sám. 22. 31. Psalm 12. 7. y 18. 31. Przyp. 30. 5.

Koph.

145 WOłam ze wszystkiego sercá: wysłuchajże mię o PAnie/ á 146 będę strzegł ustaw twojich. ♣ Wołam do ćiebie/ záchowajże mię: á będę pilen świádectw twojich. ♣ 147 Uprzedzam ćię ná świtániu/ y n ołam/ 148 ná słowo twoje oczekawájąc. ♣ Uprzedzáją straż nocną oczy moje: przeto/ ábym rozmyślał o wyrokách 149 twojich. ♣ PAnie/ głos moj usłysz według miłośierdźia twego: według 150 sądu twego ożyw mię. ♣ Przybliżáją śię ktorzy náśládują złośći; *ći ktorzy* śię od Zakonu twego oddalili. 151 ♣ Bliskoś ty *jest* PAnie/ á wszystkie przykazánia n twoje *są* prawdá. 152 ♣ Dawno to wiem o świádectwách twojich/ żeś je ná wieki ugruntował.

n Jan. 17. 17.

Resch.

153 OBacz utrapienie moje/ *á* wyrwi mię: bom ná Zakon twoj 154 nie zápomniał. ♣ Stań przy spráwie mojey/ á obroń mię: dla słowá 155 twego ożyw mię. ♣ Dálekeć *jest* od niezbożnikow o zbáwienie: bo śię nie badáją o ustáwách twojich. ♣ 156 Wielkie są litośći twoje PAnie: według sądow twojich ożyw mię. ♣ 157 Wieleć jest prześládowcow p mojich y nieprzyjaćioł twojich: *wszákże* od świádectw twojich nie uchylam 158 śię. ♣ Widźiałem przestępce/ y mierźiáło mię to/ że wyroku twego 159 nieprzestrzegáli. ♣ Obaczże PAnie/ iż rozkazania twoje miłuję: według miłośierdźia twego ożyw mię. ♣ 160 Naprzednieysza rzecz słowá twego *jest* prawdá: á ná wieki *trwa* wszelki sąd spráwiedliwośći twojey.

o Psalm 109. 17.
p Psalm 3. 1. y 25. 16.

Schin.

161 KSiążętá mię prześládują bez przyczyny: wszákże słow q twojich boji śię serce moje. ♣ 162 Ja śię weselę z wyroku twego/ ták jáko ten/ ktory znájduje wielkie r korzyśći. ♣ 163 Ale nienawidzę kłamstwá/ y brzydzę śię *nim*: *Ale* s Zakon twoj miłuję. ♣ 164 Chwalę ćię śiedm kroć przez dźień/ dla sądow twojich spráwiedliwych. ♣ 165 Pokoj wielki t *dawasz* tym/ ktorzy miłują Zakon twoj: á nie doznawáją żadnego obráżenia. ♣ 166 Pánie oczekawam zbáwienia twego. á przykazánia twoje wykonywam:

q Ezdr. 66. 2.
r Ezdr. 9. 3.
s Psalm 19. 97.
t Mátt. 11. 29.

♣ Prze-

167 ♣ Przestrzega duszá mojá świádectw twojich: ábowiem je bárzo 168 miłuje. ♣ Przestrzegam przykazań twojich/ y świádectw twojich: ábowiem wszystkie drogi moje są u przed tobą.

u Psalm 139. 3.

Thau.

169 PAnie niech śię przybliży wołánie moje przed oblicze twoje: według słowá twego daj mi zrozu- 170 mienie. ♣ Niech przyjdźie prozbá mojá przed twarz twoję: á według obietnice twojey wyrwi mię. ♣ 171 Chwałę wydádzą wárgi moje: gdy 172 mię náuczysz ustaw twojich. ♣ Opowiádáć będźie język moj wyroki twoje: bo wszystkie przykazánia twoje są spráwiedliwość. 173 ♣ Niech mi będźie ná pomocy ręká twojá/ *gdyżem* sobie obrał przykazánia twoje. 174 ♣ PAnie/ zbáwienia twego prágnę: 175 Zakon twoj *jest* kochániem mojim ♣ Zyć będźie duszá mojá/ y będźie ćię chwaliłá: á sądy twoje będą mi 176 ná pomocy. ♣ Błądzę jáko x owcá zgubiona/ szukajże sługi twego: boć przykazań twojich nie zápominam.

x Ezái. 53. 6. 1 Piotr 2. 25.

I. 119.

PSALM CXX.

I. Przypomina Prorok jáko go Bog potwarcom odjąć raczył. II. Języki ich kłamliwe opisuje. III. Nárzeka, że muśi mieszkáć miedzy niespokojnymi.

1 Pieśń stopniow.

WOłałem a do Páná w utrapieniu mojim/ á wysłuchał mię.

a Jon. 2. 2. 3.

2 WYzwol PAnie duszę moję od warg kłamliwych/ y od b języká zdrádliwego. ♣ 3 Cożći da/ ábo coć zá pożytek przyniesie język zdrádliwy? ♣ 4 *Ktory jest jáko* strzały ostre mocarzá/ y *jáko* węgle jáłowcowe. ♣ 5 Niestetyż mnie/ żem *ták długo* gośćiem w Mesech/ á mieszkam w namiećiech Cedárskich! ♣ 6 Długo mieszka duszá mojá miedzy tymi/ ktorzy pokoj máją w nienawiśći. ♣ 7 Jáć *rádzę do* pokoju: ále gdy *o tym* mowię/ oni do wojny.

b 1 Sám. 24. 10. y 26. 19.

I. 120.

PSALM CXXI.

I. Prorok w potrzebách swojich ludzkiego rátunku zániechawszy, u sámego Bogá pomocy szuka. II. Ktorego opátrzność ludowi Bożemu zálecá.

1 Pieśń stopniow.

2 OCzy moje podnoszę ná gory/ z kądby mi pomoc przyszłá. Pomoc mojá *a jest* od Páná/ ktory stworzył niebo y źiemię.

a Psalm 34. 8. y 124. 8.

3 NIe dopuśći/ áby śię záchwiáć miáłá nogá twojá: nie drzemieć stroż twoj.

4 OTo nie drzemie áni spi ten/ kto- 5 ry strzeże Izráelá. ♣ PAN *jest* strożem twojim: PAn *jest* ćieniem 6 twojim po práwey ręce twey. ♣ We dnie Słońce dnie uderzy ná ćię/ áni 7 Mieśiąc w nocy. ♣ PAn ćię strzedz będźie/ od wszystkiego złego: on du- 8 szę twojey strzedz będźie. ♣ PAN strzedz będźie wyśćia twego/ y weśćia twego/ od tąd áż ná wieki.

b Objá. 1. 16.

I. 121.

PSALM CXXII.

I. Ućiechę ktorą miał z chodzenia do domu Bożego przypomina II. Miásto Jeruzalemskie wychwala. III. Upomina Izráelczyki, áby mu błogosláwieństwa życzyli.

1 Pieśń stopniow Dawidowá.

WEsele śię z tego/ że mi powiedźiano: Do domu a PAńskiego 2 pojdźiemy. ♣ Że stánęły nogi ná- sze w bramách twojich/ o Jeruzale- 3 mie! ♣ O Jeruzalem *pięknie* pobudowáne! jáko miásto w sobie wespoł 4 spojone. ♣ Bo tám wstępują pokolenia/ pokolenia PAńskie/ *do* świádectwá Izráelowego/ áby wysłá- 5 wiáły Imię PAńskie. ♣ Abowiem tám są postáwione stolice ná sąd/ stolice domu Dawidowego.

a Ezái. 2. 3.

6 ZAdajćie pokoju b Jeruzalemowi *mowiąc*: Niech śię szczęśći tym 7 ktorzy ćię miłują. ♣ Niech c będźie pokoj w básztách twojich: á uspokojenie w páłácách twojich.

b Tob. 13. 18.

c Ian. 14. 27.

8 DLa bráci mojey y dla przyjaćioł mojich/ teraźći będę żądał 9 pokoju. ♣ Dla domu PAná Bogá nászego/ będę szukał twego dobrego.

I. 122.

PSALM CXXIII.

I. Lud Boży w ućiskách swych ućieka śię do PAná Bogá. II. O wyswobodzenie od nieprzyjaćioł Bogá prośi.

1 Pieśń stopniow.

DO ćiebie oczy moje podnoszę/ 2 ktory mieszkasz w niebie. ♣ Oto/ jáko oczy sług *pilnują* rąk pánow swych/ y jáko oczy dźiewki *pilnują*

reki pániey swey: ták oczy a náße poglądáją ná PAná Bogá náßego/ áż śię zmiłuje nád námi.

3 Zmiłuj b śię nád námi PAnie/ zmiłuj śię nád námi: bośmy bárzo 4 násyceni wzgárdy. ✣ Bárzo jest násycona duszá náßá pośmiewiskiem bezbożnych/ y wzgárda pyßnych.

(a 2 Kron 20.12. Psalm 141.8. b Psalm 67. 1.)

Psalm CXXIV.

(I. 123.)

I. Vpomina áby Izráelczycy wyználi, jáko je Bog z rąk nieprzyjacielskich wybáwił. II. Sposob dziekczynienia zá táką obronę opisuje.

1 Pieśń stopniow Dawidowá.

Gdyby był Pan z námi nie był/ (powiedz teraz Izráelu) ✣ 2 Gdyby był Pan z námi nie był/ gdy ludźie powstawáli przećiwko nam: 3 ✣ Tedyćby nas byli a żywo pożárli/ w rozpaleniu gniewu swego przećiwko nam. 4 ✣ Tedyćby nas były wody zábráły/ b á strumień porwáłby był 5 duße náße. ✣ Tedyćby były porwáły duße náße one wody c gwałtowne.

6 Błogosłáwiony PAn/ ktory nas nie podał ná łup zębom ich. ✣ 7 Duszá náßá jáko ptáßek/ ußłá z śidłá ptáßnikow: śidło śię potárgáło/ á mysmy ußli. ✣ 8 Wspomożenie náße w Imieniu d PAńskim/ ktory stworzył niebo y źiemię.

(a Przyp 1. 12. b Psalm 144.7. c H. Nádęte. Psalm 69. 1. d Psalm 3. 9. y 21.2. y 121.2)

Psalm CXXV.

(I. 124.)

I. Vczy, że Bog wiernych swych y w nawiętßych trudnośćiách ták broni, że śię od pobożnośći nie unoszą. II. Dobrym ßczęśćia, złym wytrácenia, á kośćiołowi Bożemu pokoju żąda.

1 Pieśń stopniow.

Ktorzy ufáją w PAnu/ są jáko gorá Syon: ktora śię nie poruszy/ 2 ále ná wieki zostawa. ✣ Jáko około Jeruzalem są gory: a ták Pan jest około ludu swego/ od tego czásu áż y ná wieki. ✣ 3 Abowiem nie zostánie laská b niezbożnikow nád losem spráwiedliwych: by snadź nie śćiągneli spráwiedliwi ręku swych ku niepráwośći.

4 Dobrze czyń PAnie dobrym/ y tym ktorzy są uprzejmego sercá. 5 ✣ Ale te/ ktorzy śię udawáją krzywymi drogámi swymi/ niech záwiedźie Pan z tymi/ ktorzy czynią niepráwość: lecz c pokoj niech będźie nád Izráelem.

(a Psalm 34. 8. y 121.4 b I. Sceptrum. c Gál.6. 16.)

Psalm CXXVI.

(I. 125.)

I. Wesołe swe z Bábilonu wybáwienie Żydźi uważáją. II. O przywrocenie pozostáłych proßą. III. A wyswobodzenie podobieństwem oraczow wyrażáją.

1 Pieśń stopniow.

Gdy záś PAn náwroćił pojimáne z Syonu/ byliśmy jáko 2 ći/ ktorym śię śni. ✣ Tedy były nápełnione weselem ustá náße / á język náß rádośćią: tedy mowiono 3 miedzy narody. ✣ Wielmożne rzeczy Pan uczynił z nimi. ✣ Wielmożne rzeczy PAn uczynił z námi: z czegośmy śię bárzo urádowáli.

4 Przywroćże záś o PAnie pojimáne náße / jáko strumienie ná Południe.

5 Ktorzy a śiali ze łzámi/ żąć będą 6 z wykrzykániem. ✣ Tám y sám chodząc z płáczem rozśiewa lud drogie naśienie: ále záś przyßedßy z rádośćią znośić będźie snopy swoje.

(a Gál. 6. 8.)

Psalm CXXVII.

(I. 126.)

I. Vczy Prorok iż bez Bożey łáski domu zbudowáć miástá ustrzedz, y pożywienia nábyć nikt nie może. II. Nád to, że y dobre potomstwo pochodźi z błogosłáwieństwá Bożego.

1 Pieśń stopniow dla Sálomoná.

Jeśli a PAn domu nie zbuduje/ prozno prácują ći/ ktorzy go budują: Jeśli PAn nie będźie b strzegł miástá/ prozno czuje ten, ktory go 2 strzeże. ✣ Prozno maćie ráno wstawáć/ długo śiadáć/ y jeść chleb boleśći: Poniewáż PAn umiłowánemu c swemu sen dawa.

3 Oto/ dźiatki są dźiedźictwem od Páná b/ á płod żywotá nádgro4 dá. ✣ Jáko strzały w ręku mocarzá/ 5 ták są dźiatki ktore śię dárzą. ✣ Błogosłáwiony mąż ktory nimi nápełnił sájdak swoj: nie będą záwstydzeni/ gdy śię w bramie rozpieráć będą z nieprzyjaćioły swymi.

(a 2 Moj 1. 21. b 2 Krol 9. 16. 30. c 1 Moj 2. 21. d 1 Sám. 1. 27. Zyd. 2. 13.)

Psalm CXXVIII.

(I. 127.)

Pogobojnym Bog ná wßystkim błogosłáwi.

Pieśń stopniow.

1 Błogosłáwiony a wßelki/ ktory śię boji Páná/ ktory chodźi dro-

(a Psalm 34.10. y 112.1)

gámi

2 gámi jego. ♣ Bo prace rąk twojich pożywáć bedźiesz: błogosłáwionym bedźiesz / y bedźie ćie dobrze dźiało.
3 ♣ Zoná twojá bedźie jáko winna máćicá płodna/po bokách domu twego: dźiatki twoje jáko látorośle oliwne około stołu twego.
4 ♣ Oto/ táki bedźie ubłogosłáwiony mąż / ktory
5 śie boji PAná. ♣ Niechżeć PAn b błogosłáwi z Syonu: ábyś pátrzył ná dobro Jeruzalemskie / po wszystkie dni żywotá twego.
6 ♣ Y c ogládał syny synow twojich / y pokoj nád Jzráelem.

b 4 Moj. 6. 24. c Job. 42.16. I. 128.

Psalm CXXIX.

I. Wierni PAńscy utrapienie swoje, y z nich wybáwienie przypominają wszy. II. Otuchę sobie czynią, iż Bog złośniki wytráci.

1 Pieśń stopniow.

Bárzoć mie utrapili / záraz od młodośći mojey: Powiedz teraz
2 Jzráelu. ♣ Bárzoć mie utrapili od młodośći mojey: wszákże mie nie
3 przemogli. ♣ Po grzbiećie mojim oráli oracze / y długie przeganiáli
4 brozdy swoje. ♣ Ale PAN spráwiedliwy poprzecinał powrozy niezbożnikow.
5 Záwstydzeni a y ná zad obroceni bedą wszyscy / ktorzy Syon máją
6 w nienawiśći. ♣ Bedą jáko trawá ná dáchu/ ktora/ pierwey niż
7 odrośćie/usycha. ♣ Z ktorey żeńcá nie może gárśći swey nápełnić: áni
8 narecza swego ten/ ktory wiąże snopy. ♣ Y mimo idący nie rzeką: Błogosłáwieństwo PAńskie niech bedźie z wámi: *Abo*; Błogosłáwimy wam w Jmieniu PAńskim.

a Psalm 37. 2.

I. 129.

Psalm CXXX.

Uważájąc Prorok ćiężkość grzechow swych, prośi, áby go Bog dla nich ná sąd swoj ostry niepoćiągał, ale áby mu je raczey odpuśćił, ufność swą o wysłuchániu ná słowie jego zásadzájąc

1 Pieśń stopniow

Z Głębokośći wołam do ćiebie o
2 Pánie. ♣ Pánie wysłuchaj głos moj: nákłoń uszu twych do głosu
3 prozb mojich. ♣ Pánie bedźieszli niepráwośći a upátrowáł: PAnie / ktoż
4 śie zostoji? ♣ Ależ u ćiebie jest odpuszczenie / áby śie ćiebie bano.

a Psalm 143.2.

5 Oczekawam ná PAná: oczekawa duszá mojá / y jeszcze oczekawa ná słowo jego.
6 ♣ Duszá mojá oczekawa PAná / pilniey niż straż świtánia ktora strzeże áż do poránku.
7 Oczekawajże Jzráelu ná PAná: ábowiem u PAná jest miłośierdźie/ á obfite u niego odkupie-
8 nie. ♣ Onći bsam odkupi Jzráelá od wszystkich niepráwośći jego.

b Ezdr. 43.25.

I. 130.

Psalm CXXXI.

I. Pokorę swą Prorok przykładem dźiećięćiá Bogu przedkłada. II. Aby go lud Boży w tym náśládował, upomina.

1 Pieśń stopniow Dawidowá.

PAnie/ nie wyniosło śie serce moje/áni śie wyniosły oczy moje: ánim śie kuśił o rzeczy wielkie/ ábo wyższe nád to niż mi należy. ♣
2 Jzalim niepołożył y nie uspokojił duszę mojey / jáko dźiećię ostáwione od mátki swey? ostáwionemu dźiećięćiu byłá podobna we mnie duszá mojá
3 Niech że nádźieję w PAnu o Jzráelu! od tąd áż ná wieki.

I. 131.

Psalm CXXXII.

I. Dawid przypomina swoje y ludu swego ku chwale Bożey gorącość. II. Upewnia, że Bog dla przyśiąg swych wszystko uczyni, jesli tylko potomstwo jego w przymierzu PAńskim chodźić bedźie.

1 Pieśń stopniow.

NA Dawidá wspomni PAnie/ y ná wszystkie utrapienia jego. ♣
2 Ktory przyśiągł PAnu / á ślub uczynił mocárzowi Jákobowemu/
3 mowiąc: ♣ Záiiste / nie wnidę do przybytku domu mego/ y nie wstąpię
4 ná posłánie łożá mego: ♣ Y nie pozwolę snu oczom mojim / áni powiekom
5 mojim drzemánia: ♣ Doki nie znajdę mieiscá dla PAná/ dla mieszkánia mocárzowi Jákobowemu.
6 ♣ Oto usłyszawszy a o niey w Efráćie / ználeźliśmy ja ná polách
7 leśnych. ♣ Wnidźmyż do przybytkow jego / á kłaniajmy śie
8 u podnożká nog jego. ♣ Powstańże PAnie / á wnidź do odpoczynienia b twego: ty / y Skrzyniá mocy
9 twojey! ♣ Kápłáni twoji niech

a T. Oskrzyni przymierza. 1 Sam. 7. 1. b 2 Kron 6. 41.

śie obloką w ſpráwiedliwość: świeci twoji niech śie rozráduja. 10 Dla Dawidá ſługi twego / nie odwracaj oblicza pomázáńcá twego.

11 PRzyśiągł PAN Dawidowi práwdę / á nie uchyli śie od niey / *mowiąc*; Z owocu żywotá twego poſádzę c ná ſtolicy twojey. 12 Będąli ſtrzegli ſynowie twoji przymierza mojego / y świádectw mojich ktorych ich náuczę: tedy y Synowie ich áż ná wieki będą śiedźieli ná ſtolicy twojey. 13 Abowiem obrał PAN Syon: y upodobał *go* ſobie ná mieszkánie / 14 *mowiąc*: Toć będźie odpoczynienie moje áż ná wieki: tu będę mieszkał / bom go ſobie upodobał. 15 Zywność jego będę obficie błogosłáwił / á ubogiego jego náſycę chlebem. 16 Kápłány jego przyoblokę zbáwieniem: á świeci jego weſeląc śie / rádowáć śie będą. 17 Tám ſpráwię że zá kwitnie rog d Dawidow: *tám* zgotuję pochodnią pomázáńcowi memu. 18 Nieprzyjaćioły jego przyoblokę wſtydem: ále nád nim rozkwitnie śie koroná jego.

c 2 Sám. 7. 12. 1 Krol. 8. 25. 2 Kron. 6. 16. Luk. 1. 55. Dźiej. 2. 30.

d Luk. 1. 69.

I. 132.

PSALM CXXXIII.

Miłość y zgoda Synow Bożych záleca, y one do koſztownego olejku Aáronowego, y roſy Hermońſkiey przyrownywa.

1 Pieśń ſtopniow Dawidowá.

O To jáko *rzecz* dobra / y jáko wdźięczna / gdy brácia zgodnie mieszkáją. 2 *Jeſt* jáko olejek nawyborniejszy *wylany* ná głowę: ściekájąc y ná brodę / ná brodę Aáronowę: ściekájący áż y ná podołek szat jego. 3 Jáko rosá Hermon / ktora zſtępuje ná gory Syońſkie. Abowiem tám dawa PAN a błogosłáwieńſtwo y żywot / áż ná wieki.

a Pſalm 44. 5.

I. 133.

PSALM CXXXIV.

I. Kápłány y Lewity do oddawánia Bogu chwał upomina. II. Spoſob modlitwy opiſawszy, błogosłáwieńſtwo PAŃſkie im obiecuje.

1 Pieśń ſtopniow /

ENy nuż Błogosłáwćie PANU wszyscy ſłudzy PAńſcy: ktorzy ſtawaćie w domu a PAńſkim ná *káżdą* noc. 2 Podnośćie ręce wásze ku Swiątnicy / á błogosłáwćie PAnu / 3 mowiąc: Niechajżeć błogosłáwi PAn z Syonu / ktory ſtworzył niebo y źiemię.

a Pſalm 135. 25. b 2 Kron. 9. 33.

PSALM CXXXV.

Kápłány, y lud upomina áby Bogá sławili, dla dobrodźiejſtw ludowi Izráelſkiemu uczynionych: y dla zacności Majeſtatu jego, z ktorym bałwány Pogáńſkie żadnego porownánia nie máją.

1 Hállelujah.

CHwalćie Imię PAńſkie: chwalćie ſłudzy PAńſcy. 2 Ktorzy ſtawaćie w domu PAńſkim / w śieniách domu Bogá nászego. 3 Chwalćież PAná / ábowiem to PAN dobry: śpiewajćież Imieniowi jego / boć *jeſt* w dźięczne.

4 ABowiem ſobie a Jákobá PAN obrał: *y* Izráelá zá własność ſwoję. 5 Jać zájiſte uznawam / iż wielki jeſt PAn: á PAn nász *jeſt* nád wszyſtkie Bogi. 6 Wszyſtko co chce PAn to czyni b ná niebie / y ná źiemi / w morzu / y we wszyſtkich przepáśćiách. 7 Ktory czyni że wyſtępują páry od kończyn c źiemie: łyſkáwice y dżdże przywodźi: wywodźi wiátr z ſkárbow ſwojich. 8 Ktory pobił d pierworodne w Egipćie / od człowieká áż do bydlęćiá. 9 Posłał znáki y cudá / w pośrzod ćiebie Egipćie / ná Fáráoná y ná wszyſtkie ſługi jego. 10 Ktory poráźił wiele narodow: á pobił Krole możne: 11 Sehoná Krolá e Amorrejſkiego; y Ogá f Krolá Báſáńſkiego: y wszyſtkie g kroleſtwá Chánáneyſkie. 12 Y dał źiemię ich w dźiedźictwo: w dźiedźictwo Izráelowi ludowi ſwemu. 13 PAnie Imię twoje náwieki: PAnie pámiątká twojá od narodu do narodu. 14 Zájiſte PAn ſądźić będźie lud ſwoj / á nád ſługámi ſwymi zmiłuje śie.

15 ALe bałwány pogáńſkie h śrebro y złoto / ſą robotą rąk ludzkich. 16 Uſtá máją / i á nie mowią: oczy máją / á nie widzą. 17 Uszy máją / á nie słyszą: áni máją tchnienia w uśćiech ſwojich. 18 Niech im k podobni będą / ktorzy je robią: y wszyſcy ktorzy w nich ufáją.

19 DOmie Izráelſki / błogosłáwćie PAnu: Domie Aáronow bło-

I. 134.

a 2 Moj. 19. 25.

b 1 Moj. 1. 1.

c Jerem. 10. 13.

d 2 Moj. 12. 29.

e 4 Moj. 21. 21.

f 4 Moj. 21. 33.

g Jozue. 12. 7.

h Pſalm 115. 4.

i Pſalm 115. 5.

k Pſalm 115. 8.

20 goſławćie Pánu. ♣ Domie Lewiego/ błogoſławćie Pánu: Ktorzy śię boićie Páná/ błogoſławćie PAnu. ♣ 21 Błogoſłáwiony PAn z Syonu/ ktory mießka w Jeruzalem/ Hálleluiah.

PSALM. CXXXVI.

I. 135.

Pobudza Izráelczyki, żeby PAná wielbili, dla dobroći Máieſtatu, y dla dźiwnych ſpraw iego.

1 WYſławiajćie⟨ż⟩ PANá a abowiem ieſt dobry/ ábowiem 2 ná wieki miłośierdźie iego. ♣ Wyſławiajćież Bogá nád b Bogi: ábowiem ná wieki miłośierdźie iego. 3 ♣ Wyſławiajćież Páná nád PAny: ábowiem ná wieki miłośierdźie iego. 4 ♣ Tego ktory ſam czyni cudá wielkie: ábowiem ná wieki miłośierdźie ie°. 5 ♣ Ktory mądrze niebioſá c uczynił: ábowiem ná wieki mi- 6 łośierdźie iego. ♣ Ktory rozćiągnął źiemię ná wodách: ábowiem ná wie- 7 ki miłośierdźie iego. ♣ Ktory uczynił świátłá d wielkie: ábowiem ná 8 wieki miłośierdźie iego. ♣ Słońce/ áby pánowáło we dnie: ábowiem ná 9 wieki miłośierdźie iego. ♣ Mieśiąc y gwiazdy/ áby pánowáły w nocy: ábowiem ná wieki miłośierdźie iego. 10 ♣ Ktory poráźił e Egipczány ná pierworodnych ich: ábowiem ná 11 wieki miłośierdźie iego. ♣ Ktory wywiodł f Izráelá z pośrzodku ich: ábowiem ná wieki miłośierdźie ie- 12 go. ♣ W ręce mocney/ y w rámieniu wyćiągnionym: ábowiem ná 13 wieki miłośierdźie iego. ♣ Ktory rozdźielił g morze czerwone/ ná h rozdźiały: ábowiem ná wieki miło- 14 śierdźie iego. ♣ Y przeprowádźił lud Izráelſki/ pośrzodkiem iego: ábowiem ná wieki miłośierdźie iego. ♣ 15 Y wrzućił i Fáráoná i z woyſkiem iego w morze czerwone: ábowiem ná 16 wieki miłośierdźie iego. ♣ Ktory prowádźił lud k ſwoj przez puſzczą: ábowiem ná wieki miłośierdźie ie- 17 go. ♣ Ktory poráźił Krole l wielkie: ábowiem ná wieki miłośierdźie ie- 18 go. ♣ Y pobił Krole m możne: ábowiem 19 ná wieki miłośierdźie iego. ♣ Sehoná Krolá m Amorreyſkiego: ábowiem 20 ná wieki miłośierdźie iego. ♣ Y Ogá n Krolá Báſáńſkiego: ábowiem ná

a Pſalm 106. 1. y 107. 1 y 118. 1
b 5 Moj. 10. 17.
c 1 Moj. 1. 1.
d 1 Moj. 1. 14.
e 2 Moj. 12. 29.
f 2 Moj. 13. 17.
g 2 Moj. 14. 21.
h I. Ná dwoje
i 2 Moj. 14. 28.
k 2 Moj. 25. 22.
l 4 Moj. 21. 24.
m 4 Moj. 21. 35.
n Pzne. 12. 7.

21 wieki miłośierdźie iego. ♣ Y dał źiemię ich w dźiedźictwo; ábowiem ná 22 wieki miłośierdźie iego. ♣ W dźiedźictwo Izráelowi ſłudze ſwemu: ábowiem ná wieki miłośierdźie ie- 23 go. ♣ Ktory w uniżeniu náſzym pámiętał ná nas: ábowiem na wieki 24 miłośierdźie ie°. ♣ Y wybáwił nás od nieprzyjaćioł náſzych: ábowiem 25 ná wieki miłośierdźie iego. ♣ Ktory dawa pokarm wſzelkiemu ćiáłu: ábowiem ná wieki miłośierdźie iego: 26 ♣ Wyſławiajćież Bogá niebios: ábowiem ná wieki miłośierdźie ie°.

PSALM. CXXXVII.

I. 136.

Kápłáni y Lewitowie w Bábilonie, ná żądánie zwyćięzcow, śpiewáć y gráć pieſnek Syońſkich niechcą, ná Jeruzalem pámiętáć obiecuiąc.

1 NAd rzekámi Bábilońſkimi/ támeſmy śiadáli y płákáli/ wſpo- 2 minájąc ná Syon. ♣ Ná wierzbách/ ktore ſą w nim/ záwieſzáliſmy hár- 3 fy náſze. ♣ A gdy nas tám pytáli ći/ ktorzy nas záwiedli w niewolą/ o ſłowá pieśni (choćiaſmy byli záwieśili pieśni rádośći) mowiąc? Spiewajćie nam pieśń z pieśni Syońſkich.

4 ODpowiedźieliśmy: Jákoż a mamy śpiewáć pieśń Páńſką/ w źiemi cudzoźiemcow? ♣ Jeſliże ćię zápomnię o Jeruzalem/ niech zápo- 5 mni ſámá śiebie práwicá mojá! ♣ Niech przylgnie ięzyk moj/ do podniebienia mego/ ieſlibym ná ćię nie pomniał: ieſlibym nieprzełożył Jeruzalemu nád nawiętſze weſele moje.

6 WSpomni b Pánie ná Syny Edomſkie/ y ná dźień Jeruzalemſki: w ktory mowili? Poburzćie/ 7 poburzćie/ áż do gruntu w nim. ♣ O Corko Bábilońſká/ y ty będźieſz zpuſtoſzona: błogoſławiony ktory ć odda nadgrodę twoię zá to coś nam 8 złego uczyniłá. ♣ Błogoſłáwiony ktory pochwyći y roztrąći c dźiatki twe o ſkáłę.

a Mátt. 7. 6.
b Ezái. 49. 20.
c Ezái. 13. 16.

PSALM. CXXXVIII.

I. 137.

I. Dawid dźiękuie Bogu że go w wielkich niebeſpieczeńſtwách záchował y bronił. II. Przedpowiáda, że go y Krolowie, do niego śię náwroćiwſzy

wiel-

wielbić będą. III. *Aby go PAn z opieki swojey nie wypuszczał, prosi.*

1 *Psalm* Dawidow.

WYsławiáć ćię będę PAnie ze wszystkiego serca mego: przed 2 a Bogámi śpiewáć ći będę. Będę śię kłaniał ku Kośćiołowi twemu świętemu: y będę wysławiał Imię b twoje / dla miłośierdźia twego / y dla prawdy twojey: boś náde wszystko uwielbił Imię twoje / y wyroki 3 twoje. W dźień / ktoregom ćię wzywał / wysłuchałeś mię: á posiliłeś 4 mocą duszę moję. Wysławiáć ćię będą PAnie wszyscy Krolowie źiemie / gdy usłyszą wyroki ust twojich. 5 Y będą śpiewáli / o drogách PAńskich: á iż wielka jest chwałá PAńska. 6 A *choć* c wywyższony jest Pan / wszákże ná uniżonego pátrzy: á wysokomyślnego z dáleká poznawa. 7 Jeślibym chodźił w pośrzod utrápienia / obżywisz mię: przećiw popędliwośći nieprzyjaćioł mojich wyćiągniesz rękę twoję / á práwicá twojá wyswobodźi mię.

8 PAN *wszystko* zá mnie wykona: O PAnie / miłośierdźie twoje *trwa* ná wieki: spráwy rąk twojich nie opuśćisz.

a T. *Przed prze- tczo- nymi.* b *Psalm* 115. 1. c *Psalm* 113. 5.

Psalm CXXXIX.

I. 138.

I. Bogá ná świádectwo niewinnośći swojey wzywa, jáko tego ktory wszędy przytomny jest, y onego w żywoćie máćierzyńskim utworzył. II. *Prosi áby go PAn nápotym rządźił.*

1 Przedniejszemu śpiewakowi Psálm Dawidow.

PANIE doświadczyłeś y doznałeś mię. 2 Ty znasz śiedzenie moje / y powstánie moje: wyrozumiewasz myśli moje z dáleká. 3 Tyś chodzenie moje y leżenie moje ogárnął: świádomeś a wszystkich drog mojich. 4 Nim przyjdźie słowo ná język *moj*, oto PAnie / ty to wszystko wiesz. 5 Z tyłu y z przodku obtoczyłeś mię / á położyłeś ná mię rękę twoję. 6 Dźiwniejsza umiejętność *twojá* nád *dowćip* moj: wysoka jest / nie mogę jey pojąć.

7 DOkąd ujdę przed Duchem twojim? á dokąd przed obliczem 8 twojim ućiekę? Jeślibym wstąpił do niebá / *jesteś* tám: y jeślibym sobie b posłał w grobie / y támeś 9 przytomny. Wźiąłlibym skrzydłá 10 ránney zorze / ábym mieszkał ná końcu morzá: Y támby mię ręká twojá prowádźiłá: á dośięgłáby 11 mię práwicá twojá. A bo rzekłlibym: Wżdyć ćiemnośći zákryją mię: álec y noc *jest* świátłem około 12 mnie. Gdyż *y* ćiemnośći *nie* nie zákryją przed tobą: owszem tobie noc jáko dźień świeći: ćiemnośći są jáko świátłość.

a *Psalm* 119. 168.

13 TY záiste w mocy masz nerki moje: okryłeś mię c w żywoćie 14 mátki mojey. Wysławiam ćię dla tego / że śię zdumiewam d strásznym y dźiwnym spráwam twojim: á dusza mojá zna je wybornie. 15 Nie zátáiłá śię żadna kość mojá przed tobą / choćiam był uczyniony w skrytośći / y misternie złożony w niskośćiach źiemie. 16 Niedoskonáły płod *ćiáłá* mego widźiáły oczy twoje: w księgi twoje wszystkie członki *moje* wpisáne są: y dni *w ktorych* kształtowáne były / gdy jeszcze żadnego z nich nie było. 17 Przetoż / o jáko drogie są u mnie myśli twoje / Boże: á jáko ich jest wielka liczbá? 18 Jeślibym je chćiał zliczyć / nád piasek rozmnożyły śię: ocucęli śię / jeszczem ći ja z tobą.

19 ZAbiłlibyś / o Boże / niezbożniká / Ktedyćby mężowie krwáwi odstąpili odemnie. 20 Ktorzy mowią przećiwko tobie obrzydłośći: *ktorzy* próżno wynoszą nieprzyjaćioły twoje. 21 Izali tych / ktorzy ćię w nienawiśći máją o PAnie / niemam w nienawiśći? á ći / ktorzy przećiwko tobie powstawáją / izaż mi nie omierźli. 22 Srowną nienawiśćią nienawidzę ich: á mam je zá nieprzyjaćioły. 23 Wyszpieguj f mię Boże / á poznaj serce moje: doświadcz mię / á poznaj 24 myśli moje: Y obacz jeśli drogá odpornośći *jest* we mnie: á prowádź mię drogą wieczną.

b *A mo* 9. 2. c *Job.* 10. 11. d *Objá.* 15. 3. e *Jerem.* 1. 5. f *Psalm* 26. 2.

Psalm CXL.

I. 139.

I. *Dawid prosi Páná, áby go wybáwił od prześládowcow jego, przećiwko ktorym on Bogá ná pomoc wzywał, y w nim ufał.* II. *Czyni sobie otuchę, że śię Bog spráwy jego podejmie, zá co go wszyscy pobożni wielbić będą.*

Przed-

1 Przedniejßemu śpiewakowi Psálm Dawidow.

2 WYrwi mię PAnie od człowieku złego: od mężá okrutnego 3 strzeż mię. Ktorzy myślą złe rzeczy w sercu: á ná káżdy dźień zbieráją się ná wojnę. 4 Záostrzáją język swoj / jáko wąż: jad żmijow a pod wárgámi ich: Selá. 5 Záchowaj mię PAnie od rąk bezbożniká: od mężá okrutnego strzeż mię: ktorzy myślili podwroćić nogi moje. 6 Hárdźi b ná mię zástáwili śidło / y powrozy: rozćiągneli śieći przy śćieżce: á śidłá swe zástáwili ná mię / Selá. 7 Rzekłem PAnu: Tyś jest Bog moj / wysłuchajże PAnie głos 8 modlitew mojich. O Pánie / Pánie mocy zbáwienia mego: Ktory przykrywaß głowę moję w dźień bitwy. 9 Niedawaj Pánie bezbożnemu czego żąda; áni myśli jego złey / gory niedawaj / żeby się niepodniosł / Se- 10 lá. A wodzá c tych / ktorzy mię obstąpili / nieprawość warg ich niech je 11 okryje. Niech ná nie zpádnie węgle rozpalone: do ogniá niech wrzuceni będą / y do dołow głębokich / z kądby nie powstáli.

12 POtwarcá / nie będźie utwirdzony ná źiemi: á mąż okrutny złośćią ułowiony będąc / upádnie. 13 Wiem / że d PAn uczyni sąd utrapionemu / 14 y pomśtę nędznych. A ták spráwiedliwi będą wysłáwiáć Imię twoje: á ßczerzy będą mießkáć przed oblicżem twojim.

a Rzym. 3. 14.
b Psalm. 35. 7. y 141. 9.
c I. Głowę
d Psalm. 10. 18.

PSALM CXLI.

I. 140.

Prośi I. Aby Bog modlitwy jego wysłuchał. II. Język jego hámował. III. Sercá jego od złego towárzystwá strzegł. IV. Aby go z śideł obłudnikow uwolnił.

1 Pieśń Dawidowá.

PAnie wołam do ćiebie / pospieß się do mnie: posłuchaj głosu 2 mego / gdy wołam do ćiebie. Niech będźie przyjemna modlitwá mojá *jáko* kádźidło a przed oblicżem twojim: *á* podnoßenie rąk mojich *jáko* 3 ofiárá b wieczorna. PAnie połoz straż ustam mojim: strzeż drzwi 4 warg mojich. Nie náchylaj sercá mego do złey rzeczy / ábym nieczynił spraw niepobożnych z meżámi czyniącymi nieprawość: á żebym 5 się nie kármił roskoßámi ich. Niech mię bije spráwiedliwy / *á przyjmę to zá* miłośierdźie: y niech mię gromi / *á będźiemi to* zá nawybornieyßy olejek / ktory nie záráźi głowy mojey: Abowiem jeßcżeć modlitwá mojá *płátna będźie* przećiwko złośći ich.

6 NIech będą zrzuceni do mięjsc opocżystych Sędźiowie ich / áby słyßeli słowá moje / że były 7 wdźięczne. Jáko *gdyby kto* rąbił y kopał *drwá* ná źiemi / *ták* się rozlátują kośći náße / *áż* do ust gro- 8 bowych. Ale do ćiebie Pánie / PAnie *podnoßę* oczy moje: w tobie ufam / nie c odpychaj duße mojey. 9 Strzeż mię od śidłá *ktore* ná mię zástáwili: y od śideł czyniących nie- 10 prawość. Niech w pádną rázem w śieći swoje niepobożni: á ja zátym przeminę.

a 2 Moj. 30. 7. 8.
b 2 Moj. 29. 39.
c H. Nie wylewaj.

PSALM CXLII.

I. 141.

Dawid od wojská Saulowego w jáskini obskoczony, ćiężkośći duße swojey Bogu przedkłada, prosząc áby go wybáwił.

1 *Pieśń* wyuczájąca Dawidowá: *gdy był* a w jáskini / modlitwá jego.

2 GŁosem mojim do PAná wołam: głosem mojim PAnu się mo- 3 dlę. Wylewam przed oblicżem b jego żałość moję: á utrapienie moje przed oblicżnośćią jego oznáj- 4 muję. Gdy bywa śćiśniony duch moj we mnie / ty znaß śćieżkę moję: ná drodze ktorą chodzę / ukryli ná 5 mię śidło. Oglądamli się ná práwą stronę / á przypátruję się / niemáß ktoby mię znał: zginęłá ućieczká mojá: niemáß ktoby się ujał o 6 duße moję. PAnie do ćiebie wołam / mowiąc: Tyś nádźieją mojá: *tyś* c dźiał moj w źiemi żywiących. 7 Posłuchaj pilnie wołánia mego / bom bárzo znędzony: wyrwi mię od tych / ktorzy mię prześláduja / ábowiem są mocniejßymi nád mię. 8 Wywiedźże z ćiemnice duße moję / ábym chwalił Imię twoje: obstąpią mię spráwiedliwi / gdy mi dobrodźiejstwo uczyniß.

a 1 Sam. 24. 4.
b Psalm. 102. 1.
c Psalm 16. 6. 73. 26.

PSALM CXLIII.

I. 142.

I. Prośi Prorok, żeby Pán modlitwę jego wysłuchał, á onego według sprá-

wie-

wiedliwośći ſwey nie ſądźił. II. Zada áby go PAn duchem. S. rządźił.

Pſálm Dawidow.

1 PAnie wyſłuchaj modlitwe moje / á przyjmi w uſzy prozby moje: dla prawdy twojey wyſłuchaj mie ; y dla ſpráwiedliwośći twojey. 2 (A nie wchodź w ſąd z ſługą twojim: ábowiem nie będźie a uſpráwiedliwiony przed oblicżem twojim żaden żywiący.) 3 Gdyż prześláduje nieprzyjaćiel duſze moje : potárł rowno z źiemią żywot moj : ſpráwił to / że muſze mieſzkáć b w ćiemnośćiách / jáko ći ktorzy zdawná pomárli. 4 Y śćiśniony jeſt we mnie duch moj: á we wnętrznośćiách mojich niſzcżeje ſerce moje. 5 Wſpominam ſobie dni dawne : y rozmyſlam o wſzyſtkich ſpráwách twojich / y ucżynki rąk twojich rozbieram. 6 Wyćiągam ręce moje ku tobie : duſzá mojá / jáko ſucha źiemia ćiebie *prágnie*: Selá. 7 Pośpieſz śię/ á wyſłuchaj mie PAnie uſtawa duch moj : nie ukrywajże oblicża twego przedemną / bo ńići podobny z ſtępującym c do grobu. 8 Spraw ábym ráno ſłyſzał miłośierdźie twoje / bo w tobie uſam: oznájmi mi drogę ktorąbym miał chodźić / bo do ćiebie podnoſzę duſzę moję. 9 Wyrwi mie od nieprzyjaćioł mojich Pánie: do ćiebie śię uciekam. 10 Náucż mie cżynić wolą twoję/ ábowiemeś ty Bog moj: Duch twoj dobry niech mie prowádźi po źiemi práwey. 11 Dla Jmienia twe° PAnie/ ożyw mie: dla ſpráwiedliwośći twojey/ wywiedź z utrapienia duſzę moję. 12 Y dla miłośierdźia twego / wytráć nieprzyjaćioły moje: á wygładź wſzyſtkie przećiwniki duſze mojey: bom ja ſługá twoj.

PSALM CXLIV.

I. PAnu zá zwyćięſtwo dźiękuje, do ktorego śię odzywa, y łáſkę jego wynośi. II. Zada żeby go Bog z ludem jego błogoſłáwił: ſzcżęśliwe bydź powiedájąc te, ktorych PAn jeſt Bogiem.

Pieśń Dawidowá.

1 Błogoſłáwiony PAN ſkáłá a mojá : ktory ćwicży ręce moje b do bitwy á pálce moje do wojny. 2 Miłośierdźiem mojim / y twirdzą c mojá / ućieczká mojá / wybáwićielem mojim / y tarcżą moja / on mi jeſt: przetoż w nim duſam : onći d podbija pod mię lud moj. 3 PAnie/ coż jeſt e cżłowiek / że nań maſz baczenie ? á Syn cżłowiecży / że go ſobie poważaſz? 4 Cżłowiek/ márnośći jeſt f podobny: dni jego jáko ćień g pomijájący. 5 PAnie nákłoń h niebios twojich/ á zſtąp: dotkni śię gor/ á zákurzą śię. 6 Zábłyśni błyſkáwicą/ á rozproż je: puść ſtrzały twoje / á porąż je. 7 Zćiągni rękę twą z wyſokośći/ wybaw mie : á wyrwi mie z wod i wielkich / z ręki cudzoźiemcow. 8 Ktorych uſtá kłámſtwo mowią: á práwicá ich/ práwicá omylna. 9 BOże / pieśń nową tobie záſpiewam: ná lutni y ná inſtrumenćie o dźieśiąći ſtronách / śpiewáć ći będę. 10 *Bog* dawa zwyćięſtwo Krolom : á Dawidá ſługę ſwego wybawia od miecżá srogiego. 11 Wybawże mie/ á wyrwi mie z ręki cudzoźiemcow/ ktorych uſtá mowią kłámſtwo/ á práwicá ich / práwicá omylna : 12 Aby Synowie náſzy byli jáko szczepy roſtące w młodośći ſwojey : á corki náſze / jáko kámienie węgielne wyćioſáne/ w budynku kośćielnym. 13 Szpiżárnie náſze pełne/ niech wydawáją wſzelákie potrzeby: trzody náſze niech rodzą tyśiące; niech rodzą dźieśięć tyśięcy / w oborách náſzych. 14 Woły náſze niech będą tłuſte: niech nie będźie wtárgnienia/ áni zájśćia / áni nárzekánia po ulicách náſzych. 15 Błogoſłáwiony lud ktoremu śię ták dźieje: Błogoſłáwiony lud/ ktorego Bogiem k jeſt PAN.

PSALM CXLV.

I. Dawid Bogá wielbić ná wieki obiecawſzy, wſzyſtkie wieki pobudza, áby Páná wielbiły, dla cudow zacnych chwały, kroleſtwá, y miłośierdźia jego przećiwko ludźiom wſzyſtkim, á oſobliwie wiernym, ktorych modlitwy wyſłuchawa, y żądość ich nápełnia.

Chwalebna pieśń Dawidowá.

1 Wywyżſzáć ćię będę Boże moj/ Krolu *moj*: y błogoſłáwić będę Jmieniowi twemu/ ná wieki wiekow. 2 Ná káżdy dźień błogoſłáwić ćię będę / á chwalić Jmię twoje ná

wieki

a Job. 4. 17. y 9.2.3. y 15.14 y 25.4. b 1 Sám. 23.14. y 24.4. c Psalm. 28. 1. I. 143. a 2 Sám. 22. 2. Psalm. 18. 3. b Psalm. 18.35.

c 2 Sám. 22.48. Psalm. 18.48. d Psalm. 18.40. 2 Sám. 22.48. e Job. 7. 17. Psalm. 8. 5. Zyd. 2. 6. f Psalm. 39. 6. y 62.10 g Job. 14. 2. h 2 Sám. 22.10. i Psalm. 144.4. k Psalm. 33.12. I. 144.

3 wieki wiekow. ♣ PAn wielki jest y bárzo chwalebny: á wielkość jego nie może być doścignioná. ♣ 4 Narod narodowi wychwaláć będźie spráwy twoje: á mocy twoje opowiádáć będą. ♣ 5 Ozdobę chwały wielmożnośći twojey / y dźiwne twe spráwy 6 wysławiáć będę. ♣ Y moc strásznych uczynkow twojich ogłászáć będę: y ja zacność twoję opowiádáć będę. 7 ♣ Pámięć obfitey dobroći twojey / wysławiáć: á o spráwiedliwośći twojey śpiewáć będą / mowiąc:

8 Dobrotliwy y miłośierny ᵃ jest PAn: nie rychły do gniewu: y 9 wielkiego miłośierdźia. ♣ Dobryć jest PAn wszystkim: á miłośierdźie jego nád wszystkimi spráwámi je- 10 go. ♣ Niechćię wysławiáją PAnie wszystkie spráwy twoje: á święći ᵇ 11 twoji / niechći błogosłáwią. ♣ Sławę krolestwá twego / niech opowiádáją: á o możnośći twojey niech roz- 12 mawiáją. ♣ Aby oznájmili Synom ludzkim mocy jego: á chwałę y o- 13 zdobę krolestwá jego. ♣ Krolestwo twoje jest krolestwo wszystkich wiekow: á pánowánie twoje nie ustawa nád wszystkimi narody.

14 Zatrzymawa PAn wszystkie upadájące: á podnośi wszystkie o- 15 bálone. ♣ Oczy ᶜ wszystkich w tobie nádźieję máją: á ty im dawasz pokarm ich czásu swojego. ♣ 16 Otwierasz rękę twoję / á násycasz wszystko co żywie według upodobánia twego. ♣ 17 Spráwiedliwy jest PAn we wszystkich drogách swojich: y miłośierny we wszystkich spráwách swojich.

18 Bliski jest PAn wszystkim ktorzy go wzywáją: wszystkim ktorzy go wzywáją w prawdźie. ♣ 19 Wolą ᵈ tych czyni / ktorzy śię go boją: á wołánie ich wysłuchawa / y 20 rátuje ich. ♣ Strzeże Pán wszystkich ktorzy go miłują: ále wszystkie nie- 21 pobożne wytráći. ♣ Chwałę Páńską wysławiáć będą ustá moje / á błogosłáwić będźie wszelkie ciáło Imię święte jego / ná wieki wiekow.

ᵃ 2 Moj. 34. 7. 4 Moj. 14. 18. Psalm. 86. 15. y 130. 8
ᵇ Psalm. 132. 9.
ᶜ Psalm. 104. 27
ᵈ Psalm. 147. 11

I. 145.

Psalm CXLVI.

I. *Sámego śiebie do chwały Bożey upomniawszy.* II. *Nie w ludźiách śmiertelnych, ále w Bogu, ktory jest możny PAn stworzyćiel wszystkiego, ufność pokładáć rádźi.*

Hálleluiah.

1 Chwal dusza mojá Páná. ♣ 2 Chwalić będę PAná poki żyw: będę śpiewał Bogu memu poki mię stawa.

3 Nie ufajćie w Xiążętách áni w żadnym synu ludzkim w ktorym 4 niemász a wybáwienia. ♣ Wynidźie duch jego / y náwroći śię do źiemie swojey: w onże dźień zginą wszystkie 5 myśli jego. ♣ Błogosłáwiony ktorego Bog Jákobow jest pomocnikiem: ktorego nádźieją jest w PAnu Bogu jego.

6 Ktory uczynił ᵇ niebo / y źiemię / morze / y wszystko co w nich jest: ktory przestrzega prawdy áż ná wie- 7 ki. ♣ Ktory czyni spráwiedliwość ukrzywdzonym / y dawa chleb zgłodniáłym: PAN rozwięzuje więź- 8 nie. ♣ PAN otwiera oczy ślepych: PAN podnośi upádłe: PAN mi- 9 łuje spráwiedliwe. ♣ PAn strzeże ᶜ przychodniow: śirotce y wdowie pomaga: ále drogę niepobożnych podwraca.

10 PAn będźie krolował ᵈ ná wieki: Bog twoj / o Syonie / od narodu do narodu: Hálleluiah.

ᵃ Psalm. 118. 9.
ᵇ Dźiej. 14. 15. Objáw. 14. 7.
ᶜ Psalm. 147. 6.
ᵈ 2 Moj. 15. 18.

I. 146.

Psalm CXLVII.

Do chwał Bożych wiedźie lzráelczyki dla dobrodźiejstw własnych, y pospolitych, ludźiom y bydłu służących: á ná ostátek dlá mądrośći y mocy jego dźiwney.

1 Chwalćie PAná: ábowiem dobra rzecz jest śpiewáć Bogu nászemu: ábowiem to wdźięczna y 2 przystojna jest chwałá. ♣ PAn Jeruzalem buduje: á rozproszonego Jz- 3 ráelá / zgromadza. ♣ Ktory uzdrawia skruszone ná sercu: á zawięzuje 4 boleśći ich. ♣ Ktory ráchuje liczbę gwiazd: á káżdą z nich imieniem jey 5 názywa. ♣ Wielki jest PAn nász: y wielki w mocy: rozumienia jego 6 niemász liczby. ♣ Pán pokorne ᵃ podnośi: ále niepobożne áżku źiemi u- 7 niża. ♣ Spiewajćież Pánu z chwałą: śpiewajćie Bogu nászemu ná hárfie. 8 ♣ Ktory okrywa niebiosá obłokámi / á deszcz źiemi gotuje: ktory czyni że 9 rośćie trawa ᵇ po gorách. ♣ Ktory dawa ᶜ bydłu pokarm ich / y kruczętom młodym / ktore wołáją do nie-

ᵃ Psalm. 146. 9.
ᵇ Psalm. 104. 14
ᶜ Job. 39. 3. Mátt. 6. 26.

10 go. Nie kocha się w mocy końskiey/ áni się kocha w goleniách męskich.
11 Kocha d się PAN w tych/ktorzy się go boją: á ktorzy ufáją w miłośierdźiu jego.

d Dźiej. 10.35.

Psal. 147.

12 Chwal że Jeruzalemie PAná: chwal że Syonie Bogá twego:
13 Abowiem on umacnia záwory bram twoich: á błogosławi Syny twoje/ w pośrzodku ćiebie.
14 On czyni pokoj w gránicách twoich: á nawyborniejsza e pszenicą násyca ćię.
15 On wysyła słowo swe ná źiemię: bárzo prętko bieży wyrok jego.
16 On dawa śnieg jáko wełnę: szron jáko popiół rozsypuje.
17 Rzuca lod swoj jáko bryłki: przed źimnem jego/ ktoż się ostoi?
18 Posyła słowo swoje/ y roztápia je: powienie wiátrem swym/ á rozlewáją wody.
19 Oznájmuje słowo swe Jákobowi: ustáwy swe y sądy swe Izráelowi.
20 Nie uczynił ták żadnemu narodowi: przetoż nie poználi sądow jego: Hállelujah.

e 5 Moj 32.14.

PSALM CXLVIII.

I. Prorok do wielbienia Imienia Páńskiego rzeczy niebieskie y źiemskie pobudza. II. Dla tego iż on wszystko stworzył, y zátrzymawa: lud swoj wywyższa y záchowuje.

1 Hállelujah.
Chwalćie PAná ná niebiosach: chwalćież go ná wysokośćiách.
2 Chwalćie go wszyscy Anjołowie jego: chwalćie go wszystkie wojská jego.
3 Chwalćie go/ słońce y mieśiącu: chwalćie go wszystkie jásne gwiázdy.
4 Chwalćie go niebiosá nád niebiosy/ y wody ktore są nád niebem.
5 Chwalćie Imię PAńskie: ábowiem on a rozkazał/ á stworzone są.
6 Y wystáwił je ná wieki wieczne: záłożył im kres/ ktorego nie przestępują.
7 Chwalćie PAná ná źiemi: Smocy/ y wszystkie przepáśći.
8 Ogień grad/ śnieg y pára: wiátr gwałtowny/ wykonywájący rozkaz jego.
9 Gory/ y wszystkie págorki: drzewá rodzájne/ y wszystkie cedry.
10 Zwierzętá/ y wszystko bydło: gádźiny y ptástwo skrzydláste.
11 Krolowie źiemscy/ y wszyscy narodowie: Kśiążętá/ y wszyscy Sędźiowie źiemie.
12 Młodźieńcy/ tákże y pánny: stárzy/ y młodźi.
13 Chwalćie Imię PAńskie: Abowiem wywyższone jest Imię jego sámego/ á chwałá jego nád źiemią y niebem.
14 Y wywyższył rog b ludu swego/ chwałę c wszystkich świętych jego: miánowićie, Synow Izráelskich ludu jemu nabliższego: Hállelujah.

a 1 Moj 1.6.7. Psalm. 33.9.

b Psalm. 89.11. Luk. 1.69.

c Luk. 2.32.

PSALM CXLIX.

I. Bogu śpiewáć, w nim się weselić, y onego sławić Prorok każe. II. Dla tego że on wierne umiłował, poświęćił, y zwyćięstwá nád nieprzyjaćioły użyczył.

1 Hállelujah.
Spiewajćie PAnu a pieśń nową: chwałá jego niechaj zábrzmi w Zgromádzeniu świętych.
2 Wesel się Izráelu w Tworcy swojim: Synowie Syońscy rádujćie się w Krolu swojim.
3 Chwalćie Imię jego ná piszczałkach: ná bębnie/ y ná hárfie grajćie mu.
4 Abowiem się kocha PAn w ludu swym: pokorne zbáwieniem uwielbia.
5 Rádowáć się będą święći w chwale Bożey: á śpiewáć będą w pokojách swych.
6 Wystawiánia Boże będą w ustách ich: á miecz ná obie stronie ostry w ręku ich.
7 Aby wykonywáli pomstę b nád pogány: á karáli narody.
8 Aby wiązáli pętámi Krole c ich: á szláchtę ich okowámi żelaznymi.
9 Aby postąpili z nimi według práwá zápisánego. Táć jest sławá wszystkich świętych jego: Hállelujah.

a Psalm 33.3.

b 2 Kor. 10.4.

c Matt 18.18.

PSALM CL.

I. Prorok káżdego ducha upomina do chwalenia Bogá ná rozmáitey muzyce. II. Dla świątobliwośći y dźiwney mocy jego.

1 Hállelujah.
Chwalćie Bogá w Swiątnicy jego: chwalćie go ná rozpostárćiu mocy jego.
2 Chwalćie go ze wszelkiey mocy jego: chwalćie go według wielkiey dostojnośći jego.
3 Chwalćie go ná głośnych a trąbách: chwalćie go ná lutni y ná hárfie.
4 Chwalćie go ná b bębnie/ y ná piszczałce: chwalćie go ná stronách/ y ná orgánách.
5 Chwalćie go ná cymbałách głośnych: chwalćie go ná cymbałách krzykliwych.
6 Niech wszelki duch chwali PANA! HALLELUJAH.

a Psalm 47.2.3

b Psalm. 149.3.

KSIEGI PRZYPOWIESCI Salomonowych.

Księgi Przypowieści zálecáją nam / Częścią prawdźiwą mądrość ; y upomináją / żebyśmy śie o nie stáráli : Częścią odwodzą od niezbożności y nieprawości : á osobliwie od nieczystości y cudzołostwá : Częścią też známienite náuki podawáją / ktore ku dostąpieniu mądrości y pobożności / wielce służą. A dźielą śie te Księgi ná pięć częśći. Pierwsza ma Przedmowę Sálomonowę / w pierwszych dźiewiąći rozdźiałách z záleceniem mądrości / ktora bojáźni Bożey / rostropności / y dobrey spráwy w żyćiu náucza. Wtora ma w sobie przypowieśći Sálomonowe / od niego sámego (ile śie to obaczyć może) zpisáne / od rozdźiału 9. áż do 25. Trzećia ma przypowieśći tegoż Sálomoná / zebráne od sług Ezechiaszowych / od rozdź. 25. áż do rozdź. 30. Czwarta ma słowá Agurá / w rozdź. 30. Piąta / słowá mátki Sálomonowey / w rozdź. 31.

ROZDZIAL I.

Przedmowá tych Ksiąg prawdźiwą mądrość zaleca. 8. młodych ludźi do posłuszeństwá rodźicow, á wystrzegánia śię złego towárzystwá, upomina. 20. Sáme mądrośći słowá przywodźi, ktora nieposłusznym, zginieniem groźi, á posłusznym szczęśliwy żywot obiecuje.

1 Przypowieśći Sálomoná / Syná Dawidowe[a] / Królá Izráelskiego: 2 ♣ Dla poznánia mądrośći y ćwiczenia / ku wyrozumieniu 3 powieśći rostropnych. ♣ Dla pojęcia ćwiczenia w rozumie / w spráwiedliwośći / w sądźie / y w prawośći. 4 ♣ Dla podánia prostakom ostrożnośći / młodemu umiejętnośći / y 5 opátrznośći. ♣ *Tych bowiem gdy* mądry słucháć *będźie*, przybędźie mu náuki : á rostropny w rádách opátrzniejszy 6 będźie. ♣ Aby zrozumiał przypowieśći / y wykłády *ich* : słowá mądrych y gádki ich.

7 Bojaźń PAńska a jest początkiem umiejętnośći : *ále* głupi mądrośćią y ćwiczenim gárdzą.

8 Słuchaj Synu moj ćwiczenia Ojcá twego : á nie opuszczaj 9 náuki mátki twojey. ♣ Bo *to* przyda wdźięczności głowie twojey *y będźie* łáncuchem *kosztownym* szyji 10 twojey. ♣ Synu moj / jesliby ćie námawiáli grzesznicy / nie b przyzwa- 11 laj. ♣ Jesliby rzekli ; Podź z námi / czyhajmy ná krew : zásadźmy śie ná 12 niewinnego bez przyczyny. ♣ Pożrzymy je żywo / jáko grob ; á całkiem 13 jáko zstępujące w doł. ♣ Wszelkiey májętnośći kosztowney nábędźiemy : nápełniemy domy násze korzy- 14 śćią. ♣ Rzuć miedzy nas los twoj : mieszek jeden wszyscy mieć będźie- 15 my. ♣ Synu moj / nie chodź z nimi w drogę : záwśćiągni nogi twojey od 16 śćieżek ich. ♣ Abowiem nogi ich ku złemu c bieżą : y spieszą śie ná wyla- 17 nie krwie. ♣ Bo jáko prożno zástáwiáją śieći / przed oczymá wszelkiego 18 ptaká skrzydlástego : ♣ Ták y ći ná krew swoję czyháją / á zásadzáją śie 19 ná dusze swoje. ♣ Tákieć są śćieszki káżdego czyhájącego ná zysk / *ktory* dusze PAná swego dobiera.

20 Mądrość ná dworze woła : głos swoj ná ulicách wydawa. 21 ♣ W nawiętszym zgiełku woła : u wrot bram / w miástách powieśći swo- 22 je opowiáda / *mowiąc* : ♣ Prostacy / dokądże śie kocháć będźiećie w prostoćie ? á náśmiewcy pośmiewisko miłowáć będźiećie ? á głupi nienawi- 23 dźieć umiejętnośći *będźiećie* ? ♣ Náwroććież śie ná karánie moje : oto wam wydam duchá mojeo / á podam wam do znájomośći słowá moje. 24 ♣ Ponieważem wołáłá / á niechćieliśćie : wyćiagáłam rękę moję / á nie 25 był ktoby uważał : ♣ Owszem odrzućiliśćie wszystkę rádę moję / á kárnośći mojey niechćieliśćie *przyjąć* : 26 ♣ Przetoż y ja w zginieniu wászym / śmiać śie będę : będę z was szydźiłá / gdy przydźie czego śie strácha-

Marginalia: a Job. 28. 28. Psalm 111. 10. Przyp. 9. 10. Kázn. 12. 13. Syrác. 1. 15. 18. b Przyp. 4. 14. — c Ezái. 59. 7. Rzym. 3. 15. d I. Lákomego. — e Ezái. 65. i 66. 4. Jerem. 7. 13.

27 ćie. Gdy przydźie jáko z spustoszenie/ czego śie stráchaćie: y gdy zginienie wásze przypádnie jáko wicher: gdy przydźie ná was ućisk y utrapienie. 28 Tedy mie wzywáć będą/ á nie wysłucham: szukáć mie będą z poránku/ á nie znajdą mie. 29 Przeto iż mieli w nienawiśći umiejętność: á bojáźni PAńskiey nie 30 obráli sobie. Ani przestawáli ná rádźie mojey: ále gárdźili wszelką 31 kárnośćią moją. Przetoż/ będą używáć owocu dróg swojich; á rádámi swymi násyceni będą. 32 Bo odwrocenie g prostakow/ pozábija je: á szczęśćie głupich/ wytráći je. 33 Ale kto mie słucha/ bezpiecznie mieszkáć będźie: á będźie wolny od stráchu złych rzeczy.

f Job. 27. 9. y 35. 12. Ezái. 1. 15. Jerem. 11. 11. y 14. 12. Ezech. 8. 18. Miche. 3. 4.
g I. Rozkosz.

ROZDZIAŁ II.

Uczy kto mądrość dawa: y pożytki jey pokázuje.

1 Synu moj/ jeśli przyjimiesz słowá moje: á przykazánie moje 2 záchowasz u śiebie: Nádstáwiszli mądrośći uchá twego: y nákłoniszli 3 sercá twego do rostropnośći: Owszem jeśli ná rozum záwołasz: á rostropnośći wezwieszli głosem swojim: 4 Jeśli jey szukáć będźiesz jáko srebrá: á jáko skárbow zkrytych pilnie 5 szukáć będźiesz: Tedy zrozumiesz bojáźń PAńską/ á znájomość 6 Bogá znajdźiesz. Abowiem PAn dawa mądrość: z ust jego *pochodźi* 7 umiejętność y rostropność. *On* záchowywa uprzejmym prawdźiwą mądrość: *on jest* tarczą chodzą-8 cym w szczerośći. Aby strzegli śćieżek sądu/ on drogi świętych 9 swojich strzeże. Tedy wyrozumiesz spráwiedliwość/ y sąd/ y prawość/ y wszelką śćieszkę dobrą.

10 Gdy wnidźie mądrość w serce twoje: á umiejętność duszy 11 twojey wdźięczna będźie: *Tedy* ćię ostrożność strzedz będźie: á opá-12 trzność záchowa ćię. Wyrywájąc ćię od drogi złey/ *y* od człowieká 13 mowiące° przewrotnośći. *Od tych* ktorzy opuszczáją śćieszki proste: udawájąc śie drogámi ćiemnymi. 14 *Ktorzy* śie rádują gdy czynią złe: á weselą śie w złośliwych przewro-15 tnośćiách. Ktorych śćieszki są krzywe/ á *sámi* są przewrotnymi ná 16 drogách swojich. Wyrywájąc ćię a od niewiásty postronney y obcey/ ktora pochlebia łágodnymi słowy: 17 Ktora opuszcza wodzá młodośći swojey/ á przymierza Bogá swoje-18 go zápomina: Bo śie nachyla ku śmierći dom jey/ á do umárłych 19 śćieszki jey. Wszyscy ktorzy do niey wchodzą/ nie wrácáją śie: áni 20 trafiáją ná śćieszkę żywotá. A przetoż/ będźiesz chodźił drogą dobrych/ á śćieżek spráwiedliwych bę-21 dźiesz przestrzegał. Abowiem cnotliwi będą mieszkáli ná źiemi: á szcze-22 rzy b trwáć będą ná niey. Ale niepobożni/ z źiemie c wykorzenieni będą: á przewrotni będą z niey wygłádzeni.

a Przyp. 7. 5.
b H. Doskonáli.
c Job. 18. 17. Psalm 104. 35.

ROZDZIAŁ III.

Uczy że słowo żywot dawa. W Bogu ufáć: onego śie bać y czćić. Mądrość záleca. Do Miłośći bliźniego y dobroczynnośći upomina.

1 Synu moj/ nie zápominaj Zakonu mego: á przykazań mojich 2 niech strzeże serce twoje. Boć długośći dni a y lat żywotá/ y pokoju 3 przyczynią. Miłośierdźie y prawdá/ niech ćię nie opuszczáją: uwiąż je u szyje twojey: nápisz je ná tablicy 4 sercá twojego. Tedy znajdźiesz łáskę y rozum dobry/ przed oczymá Bożymi y ludzkimi.

5 Ufaj w PAnu ze wszystkie° sercá twe°: á ná rozumie twojim nie 6 spolegaj. We wszystkich drogách twojich znaj go: á on prostowáć bę-7 dźie śćieszki twoje. Nie bądź mądrym b sam u śiebie: *ále* śie boj 8 PAná/ á odstąp od złego. *To* będźie zdrowiem żywotowi twemu/ á odwilżeniem kośćiam twojim.

9 Czći PAná c z májętnośći twojey/ y z pierwiastek wszystkich do-10 chodow twojich. A gumná twoje nápełnione będą obfitośćią: y od winá nowego prásy twoje pádáć śię będą.

11 Synu moj kárania d PAńskiego nie odrzucaj: y nie uprzy-12 krzaj sobie ćwiczenia jego. Bo kogo PAn miłuje/ tego karze: á to jáko Oćiec/ *ktory* śie w synu kocha.

a 5 Moj. 8. 1. y 30. 16.
b Rzym. 12. 16.
c Tob. 4. 7. Luk. 14. 13.
d Job. 5. 17. Żyd. 12. 5. Objáw. 3. 19.

13 Błogosłáwiony człowiek / ktory znájduje mądrość: y człowiek / 14 ktory dostánie rostropnośći. e Bo lepiey nią e kupczyć / niżeli kupczyć śrebrem: owszem/ *pożytecznieysy* nád złoto dochod jey. 15 Droższa jest nád perły: á wszystkie namilsze rzeczy twoje nie zrownáją z nią. 16 Przedłużenie dni w práwicy jey: *á* w lewicy jey bogáctwá y zacność. 17 Drogi jey/ drogi rozkoszne: y wszystkie śćieszki jey/ spokojne. 18 Drzewem żywotá jest tym / ktorzyby śię jey chwycili/ á ktorzy śię jey trzymáją/ są błogosłáwionymi. 19 f PAN mądrośćią ugruntował źiemię: á rostropnośćią umocnił niebiosá. 20 Umiejętnośćią jego rozstąpiły f śię przepáśći: á obłoki rosą kropią.

21 Synu moj / niechże *to* nie odstępuje *od* oczu twoich: strzeż prawdźiwey mądrośći y rostropnośći. 22 Y będą żywotem duszy twojey / á ozdoba szyji g twojey. 23 Tedy będźiesz chodźił bezpiecznie h drogą twoją: á nogá twojá nie potknie śię. 24 Jesli śię ukłádźiesz/ nie będźiesz śię lękał: á gdy śię uspokojisz / wdźięczny będźie sen twoj. 25 Nie ulękniesz śię stráchu nagłego: áni zpustoszenia 26 bezbożnikow / gdy przydźie. Abowiem PAN będźie ufániem twojim: á nogi twojey będźie strzegł od sámołowki.

27 Nie zbraniaj śię dobrze czynić potrzebującemu/ gdy ćię ná to zstánie ábyś *dobrze* czynił. 28 Nie mow bliźnemu twemu: Idź / á wroć śię; á jutro ć dam: gdyż to 29 masz u śiebie. Nie knuj złe przećiwko bliźniemu twemu: gdyż on z 30 tobą dowiernie mieszka. Nie wadź śię z człowiekiem bez przyczyny / jesliżeć *nie* złego nie wyrządźił.

31 Nie zájrzy i mężowi gwałt czyniącemu: á nie obieraj 32 żadney drogi jego. Abowiem przewrotny jest obrzydliwośćią przed PANEM: ále z szczerymi tá- 33 jemnicá jego. Przeklectwo Páńskie *jest* w domu niezbożniká: ále przybytkowi spráwiedliwych błogosłáwi. 34 Ponieważ k on szydźi z pośmiewcow: ále pokornym łáskę dawa. 35 Mądrzy dźiedźiczenie sławę osiędą: ále głupi odniosą zelży wość.

ROZDZIAL IV.

Wiedźie do mądrośći. 6. Pożytki jey przypomina. 14. Od złego towárzystwá przestrzega. 23. Do szczerośći w myśli, w mowie, w smysłách y w uczynkách upomina.

1 Słuchajćie synowie ćwiczenia ojcowskiego: á pilnujćie ábyśćie 2 umieli rostropność. Abowiem wam náukę dobrą dawam: Zakonu 3 mego nie opuszczajćie. Gdym był młodźiuchnym synem a Ojcá mego 4 y jedynákiem u mátki mojey: On mię uczył powiádájąc ami: Niech śię chwyci powieśći mojich serce twoje: strzeż przykazań mojich/ á 5 będźiesz żył. Nábywaj mądrośći / nábywaj rostropnośći: nie zápominaj/ áni śię uchylaj od powieśći ust 6 mojich. Nieopuszczaj jey/ á będźie ćię strzegłá: rozmiłuj śię jey / á 7 záchowa ćię. Początkiem *wszystkiego jest* mądrość/ nábywájże mądrośći: á zá wszystkę májętność twoje/ nábywaj 8 rostropnośći. Wywyższaj ją: á wywyższy ćię: rozsławi ćię gdy ją 9 przyjmiesz. Przyda głowie b twojey wdźięcznośći: korona ozdoby 10 obdárzy ćię. Słuchaj Synu moj/ á przyjmi powieśći moje: á rozmnożąć 11 śię c látá żywotá. Drogi mądrośći náuczam ćię: po śćieszkách 12 prostych wiodę ćię. *Ktorymi* gdy pojdźiesz: nie będźie śćiśniony chod twoj: á jesli pobieżysz/ nie potkniesz 13 śię. Przyjmi ćwiczenie / nie puszczaj śię *go*: strzeż go / ábowiem ono jest żywotem twojim.

14 Sćieszką d niepobożnych nie chodź: á nie udawaj śię dro- 15 gą złośliwych. Opuść ją/ nie chodź po niey: uchyl śię od niey / á omin 16 ją. Boć *oni* nie zásną/ áż co złego zbroją: áni śię uspokoją e / áż *kogo* 17 do upadku przywiodą. Abowiem jedzą chleb niezbożnośći/ á wino dra- 18 pieżstwá piją. Ale śćieszká spráwiedliwych/ jáko świátłość jásna: ktora/ im dáley tym bárźiey świeći/ áż 19 do dniá doskonáłego. Drogá záś niepobożnych *jest* jáko ćiemność: nie wiedzą o co śię trácić mogą.

e Job. 28.15. Przyp 8. 11. 19.
f 1 Moj 1.9.10
g Przyp 1. 9.
h Psalm 37.24. y 91.11
i Psalm 37. 1. y 73.3.
k Jakob 4. 6. 1 Piotr 5. 5.
a 1 Kron 28. 9.
b Przyp 1. 9. y 3.22.
c Przyp 3. 2.
d Psalm 1. 1. Przyp 1. 10. y 3.31. y 24.1.
e H. Sen przerywájo.

20 Synu moj / słow moich pilnuj: ku powieściam moim nákłoń 21 ucha twojego. Niech nie odchodzą od oczu twoich: záchowaj je w pośrzod serca twe°. 22 Abowiem żywotem są f tym / ktorzy je znajdują: á wszystkiemu ciáłu ich lekárstwem.

f Psalm 19. 1.

23 Nád wszystko czego *ludzie* strzegą / strzeż serca twego: bo z 24 niego żywot pochodźi. Oddal od śiebie przewrotność ust: á złośliwe 25 wárgi oddal od śiebie. Oczy twoje niechaj ná dobre rzeczy pátrzą: á powieki twoje/niech *drogę* przed 26 tobą prostują. Vmiárkuj g ścieszkę nog twoich/áby wszystkie drogi twoje 27 je pewne były. Nie uchylaj śię ná práwo/h áni ná lewo: *owszem* odwroć nogę twoję od złego.

g H. Waż. h 5 Moj 5. 32.

Rozdział V.

Nierządu y wszeteczeństwá zákázuje. 4. Szkody. 9. Y pozdno żáłość z tąd idącą przypominájąc. 15. Do uczciwego małżeństwá rádźi. 21. Gdyż Bog wszystko widźi.

1 Synu moj bądź pilen mądrośći mojey: á ku mojey rozt2ropnośći nákłoń ucha twego. Abyś strzegł ostrożnośći: á umiejętność *áby* wárgi twoje záchowywáły. 3 Bo *choć niewiásty* obcey wárgi a miodem opływáją / á gładsze niż oli4wá ustá jey: Ale ostátnie rzeczy jey/gorzkie jáko piołun: *á* ostre/jáko 5 miecz ná obie stronie ostry. Nogi jey zstępują do śmierći: á do pie6kłá chod jey prowádźi. Jesliby's zważyć chćiał ścieszkę żywotá *jey*, niepewne są drogi jey: nie poznasz 7 *ich*. Przetoż teraz Synowie/słuchájćie mię: á nie odstępujćie od po8wieśći ust moich. Oddal od niey drogę twoję / á nie przybliżaj śię 9 ku drzwiam domu jey: Byś snadź nie podał obcym sławy twojey / á 10 lat twoich b okrutnikowi. By śię snadź nie násyćili obcy siłą twoją: á prace twoje *nie zostáły* w domu 11 cudzym. Y nárzekałbyś w ostátecżne czásy twoje / gdybyś zniszczył 12 ćiersłwość twoję y ćiáło twoje. Y rzekłbyś: O jákożem miał ćwiczenie w nienawiśći: á strofowániem 13 gárdźiło serce moje! Nie słuchá-

a Przyp. 2. 16.

b Przyp. 6. 34.

łem głosu ćwiczących mię: á tym ktorzy mię uczyli / nie nákłoniałem 14 uchá mego. Máluczkom nie przyszedł we wszystko nieszczęście / w pośrzod zebránia y zgromádzenia.

15 Pij wodę ze zdroju twego/á woby płynące ze źrzodłá twego. 16 Niech śię precz rozchodzą źrzodłá twoje: á po ulicách strumienie wod. 17 Miej je sam dla śiebie/ á nie obcy 18 z tobą. Niech będźie zdroj twoj błogosłáwiony: á wesel śię z żony 19 młodośći twojey. *Niechże ć będźie jáko* łáni wdźięczna/y sárná roskoszna: niech ćię násycáją c piersi jey ná káżdy czás: w miłośći d jey kochaj 20 śię ustáwicznie. Bo przeczże śię masz kocháć w obcey/synu moj/y od21poczywáć ná łonie cudzey? Gdyż przed oczymá e Páńskimi są drogi człowiecze: á *on* wszystkie ścieszki 22 jego waży. Nieprawośći włásne pojimáją niezbożniká: y w powrozie ich grzechu swego uwikłe śię. 23 Onći umrze/przeto/że nie przyjmował ćwiczenia: á dla wielkośći głupstwá swego / będźie błądźił.

c H. Upájáj. d Efez. 4. 25. e Job. 14. 16. y 31. 4. y 34. 21 Przyp. 15. 3. Jerem. 16. 17. y 32. 19 Zách. 4. 10.

Rozdział VI.

Od nierozmyślnego rękojemstwá odwodźi. 6. Leniwych do prace y pilnośći upomina. 16. Siedm rzeczy ktorymi śię Bog brzydźi. 21. Rodźicow słucháć. 24. Grzech nieczysty y cudzołostwo gáni.

1 Synu moj / jesliby's ręczył zá przyjaciela twego / á dałbyś 2 obcemu rękę twoję: Vsidliłeś śię słowy ust twoich: pojimány's mo3wámi ust twoich. *Przetoż*, uczyń ták Synu moj/ á wyzwol śię: gdyżeś wpadł w rękę przyjaciela twego. Idźże / upokorz śię: á nálegaj 4 ná przyjaciela twego. Nie dawaj snu oczom twojim / áni drzemánia 5 powiekom twojim. Wyrwi śię jáko łáni z ręku *myśliwcá*, y jáko ptak z ręki ptaszniká.

6 Idź do mrowki leniwcze: obacz drogi jey/á nábądź mądrośći. 7 Ktora/choć nie ma wodzá/áni prze8łożonego/áni Páná: Przećie gotuje pokarm swoj: á zgromadza 9 we żniwa żywność swoje. Leniwcze dokądże leżeć będźiesz? kiedyż wstá10niesz ze snu swego? Trochę śię a prze-

a Przyp. 24. 33.

przespisz/ trochę podrzemiesz/ trochę 11 złożysz rece/ ábyś odpoczywał: ♣ A w tym ubostwo twoje przyjdźie jáko podrożny: á niedostátek twoj jáko mąż zbrojny.

12 Człowiek niepobożny/ mąż złośliwy/ chodźi w przewrotnośći 13 ust. ♣ Mruga oczymá swymi/ mowi nogámi swymi/ ukázuje pálcámi 14 swymi. ♣ Przewrotnośći są w sercu jego: myśli złe ná káżdy czás/ á 15 swády rozśiewa. ♣ Przetoż prętko przyjdźie upadek jego: nagle skruszony będźie bez uleczenia.

b Przyp 10.10.

16 Sześć jest rzeczy/ ktorych nienawidźi PAN/ á śiodma jest 17 obrzydliwośćią duszy jego. ♣ Oczy wyniosłych/ c jezyká kłamliwego/ y rąk wylewájących krew niewin-18 ną. ♣ Sercá ktore knuje myśli złe: nog ktore śie kwápią bieżeć ku złe-19 mu. ♣ Swiádká fałszywego ktory mowi kłamstwo/ y tego ktory śieje rosterki miedzy bráćią.

c Przyp. 30.13.

20 Strzeżże d Synu moj przykazánia Ojcá twego: á nie opu-21 szczaj náuki mátki twojey. ♣ Wiąż je je záwżdy u sercá e twego/ á wie-22 szaj je u szyje twojey. ♣ Gdźiekolwiek pojdźiesz: poprowádźi ćię: gdy záśniesz strzedz ćię będźie: á gdy śię ocućisz/ rozmawiáć z tobą będźie. ♣ 23 Bo przykazánie jest pochodnia: náuká świátłośćią: á droga żywotá są kárnośći ćwiczenia.

d Przyp [illegible].8.
e 5 Moj 6. 8. y 11.18 Przyp 3. 3.

24 Aby ćię strzegły f od niewiásty złey: y od łágodnego jezyká nie-25 wiásty obcey. ♣ Nie pożądaj pieknośći jey w sercu twojim: á niech ćię 26 nie łowi powiekámi swymi. ♣ Abowiem/ dla g niewiásty wszeteczney zubożeje człowiek áż do kęsá chlebá: owszem żoná cudzołożna droga du-27 szę łowi. ♣ Izaż może kto bráć ogień do zánadrz swojich/ áby száty jego 28 nie zgorzáły? ♣ Izaż może kto chodźić po rozpalonym węglu/ áby śie 29 nogi jego nie popárzyły? ♣ Ták/ kto wchodźi do żony bliźniego swego/ nie będźie bez winy/ ktokolwiek śię 30 jey dotknie. ♣ Nie kłádą háńby ná złodźieją/ jesliż co ukrádnie chcąc násyćić duszę swoję/ będąc głodnym: 31 ♣ Ale gdy go záštána nádgradza h śiedmioráko: ábo wszystkę máję-

f Przyp 2. 16. y 5. 3.
g Przyp. 29. 3.
h 2 Moj 22.1.4

32 tność domu swego dawa. ♣ Lecz cudzołożący z niewiástą/ głupi jest: á kto chce zátráćić duszę swoję/ ten to 33 czyni. ♣ Karánie y zelżywość odnieśie: á háńbá jego nie będźie zgłádzo-34 na. ♣ Bo zawisna miłość/ jest zápálczywośćią męża: á nie sfolguje 35 w dźień pomsty. ♣ Nie będźie miał względu ná żaden okup: áni przyjmie/ choćiażby mu nawięcey dárow dawano.

ROZDZIAL VII.

Znowu náuką o mądrośći potwirdza: przez ktorą śię ustrzedz może niewiást wszetecznych. Tych rády chytre opisuje.

1 Synu moj/ strzeż słow mojich: á przykazánia moje chowaj u 2 śiebie. ♣ Strzeż przykazań mojich/ á żyć a będźiesz: á náuki mojey jáko 3 źrzenice oczu swych. ♣ Wiążże je ná pálcách twojich: nápisz je ná tabli-4 cy sercá twego. ♣ Mow mądrośći: Siostráś ty mojá/ á rostropność przyjaćiołką názywaj.

a 3 Moj 18. 5. Przyp 4. 4.

5 Aby ćię strzegły od żony cudzey/ y od obcey/ ktora mowi łágodne 6 słowá. ♣ Bom oknem domu swego 7 przez krátę moję wyglądał: ♣ Y widźiałem miedzy prostakámi: obaczyłem miedzy Syny młodźieńcá 8 głupiego: ♣ Ktory szedł ulicą przy rogu jey/ drogą postępując ku do-9 mowi jey: ♣ Z zmierzkiem pod wieczor/ w ćiemnośći nocney/ y w mro-10 ku. ♣ A oto niewiástá potkáłá go/ w ubierze wszetecznice/ chytrego sercá. 11 ♣ Swiekotliwa y nieukrocona: á w domu własnym nie mogły śie ostáć 12 nogi jey. ♣ Raz ná dworze/ raz ná ulicách/ y po wszystkich kątách zá-13 sadzki czyniąca. ♣ Y uchwyćiłá go y pocáłowáłá go: á złożywszy wstyd 14 z twarzy swojey/ rzekłá mu: ♣ Ofiáry spokojne są u mnie: dźiśiam oddá-15 łá śluby moje. ♣ Przetożem wyszłá przećiw tobie/ ábym pilnie szukáłá twarzy twojey/ yználázłám ćię. ♣ 16 Obiłám kobiercámi łoże moje/ ozdobione rzezánikey prześćieradły Egip-17 skimi. ♣ Potrząsnełám pokoj swoj 18 Myrrą/ Aloesem/ y Cynámonem. ♣ Podźże/ opojmy śie miłośćią áż do po-19 ránku: ućieszmy śie miłośćią. ♣ Boć mężá mego domá niemász: jáchał w

20 drogę dáleką. ✤ Worek pieniędzy wźiął z sobą: dniá pewnego wroći 21 śię do domu swego. ✤ Y nákłoniłá go wielą słow swojich/ á łágodnośćią warg swojich zniewoliłá go. ✤ 22 Wnet poszedł zá nią/ jáko woł gdy go ná rzeź wiodą: á jáko głupi do pętá/ *ktorym* karány bywa. ✤ 23 Y przebiłá strzałą wątrobę jego: kwápił śię jáko ptak b do śidłá/ niewiedząc 24 iż je *zgotowano* ná duszę je°. ✤ Przetoż teraz synowie słuchajćie mnie: á badźćie pilni powieśći ust mojich. ✤ 25 Niechaj śię nie uchyla zá drogámi jey serce twoje: áni śię tułaj po śćieszkách jey. ✤ 26 Abowiem wielu zrániwszy poráźiłá: y mocarze wszyscy 27 pozábijáni są od niey. ✤ Dom jey *jest jáko* drogi piekielne/ wiodące do gmáchow śmierći.

b Przyp. 1. 17.

ROZDZIAŁ VIII.

Syn Boży mądrość przedwieczna okrzyk uczyniwszy ná ludźie, opowiáda Boskie spráwy swoje, stworzenie wszystkich rzeczy, istność przedwieczną, władzą y miłość przećiwko ludowi swemu.

1 Zali mądrość a nie woła? y rostropność nie wydawa głosu 2 swego? ✤ Ná wierzchu wysokich miejsc/ przy drodze/ y ná rozstániu 3 drog stoji. ✤ U bram kędy śię chodźi do miástá/ y w weśćiu u drzwi woła 4 *mowiąc:* ✤ Ná was wołam/ o mężowie/ á głos moj *obracam* do synow 5 ludzkich. ✤ Zrozumiejćie prostacy ostrożność: á głupi zrozumiejćie ser- 6 cem. ✤ Słuchajćie; bo o wielkich rzeczách będę mowił: á otworzenie 7 warg mojich *opowie* szczerość. ✤ Záiste prawdę mowią ustá moje: á niezbożność obrzydliwośćią *jest* 8 wárgom mojim. ✤ Spráwiedliwe są wszystkie słowá ust mojich: nie mász w nich nic niepráwego áni przewro- 9 tnego. ✤ Wszystkie są práwe rozumnemu/ á uprzejme tym/ ktorzy 10 znájdują umiejętność. ✤ Przyjmićież ćwiczenie moje/ á nie śrebro: á umiejętność *ráczey,* niż złoto wy- 11 borne. ✤ Abowiem lepsza b jest mądrość niż perły: tákże wszystkie pożądáne rzeczy/ nie porownáją z nią. 12 ✤ Ja Mądrość mieszkam z rostropnośćią/ y umiejętność ostrożnośći 13 wynájduję. ✤ Bojaźń PAńska jest/

a Przyp. 1. 20.

b Job. 28. 15. Psalm 19. 11. Przyp. 3. 14. 15. y 16. 16.

mieć w nienawiśći złe. Ja nienawidzę pychy/ wysokomyślnośći/ y dro- 14 gi złey/ y ust przewrotnych. ✤ Przy mnie *jest* rádá/ y prawdźiwa mądrość: jam *jest* rostropność/ á moc 15 jest moja. ✤ Przez mię Krolowie krolują/ y Książętá stánowią spráwiedliwość. 16 ✤ Przez mię Książętá pánują/ y wielmożnymi *są* wszyscy 17 Sędźiowie źiemie. ✤ Ja miłuję te/ ktorzy mię miłują: á ktorzy mię 18 szukają ráno/ znájdują mię. ✤ Bogáctwo c y sławá przy mnie *jest:* májętność trwáła y spráwiedli- 19 wość. ✤ Lepszy *jest* owoc moj niż złoto/ y niż nakosztowniejsze złoto: á dochody moje *lepsze* niż śrebro wy- 20 borne. ✤ Prowádzę śćieszką spráwiedliwośći/ pośrzodkiem śćieżek są- 21 du. ✤ Abym tym ktorzy mię miłują/ dáłá w dźiedźictwo májętność wieczną/ y skárby ich nápełniłá.

22 PAn mię miał d przy początku drogi swey: przed spráwámi swymi/ przed wszystkimi czásy. ✤ 23 Przed wieki e jestem zrządzona/ przed początkiem f, pierwey niż byłá 24 źiemiá. ✤ Gdy jeszcze nie było przepáśći/ zpłodzonám jest: gdy jeszcze nie było źrzodeł opływájących wo- 25 dámi. ✤ Pierwey niż gory záłożone były/ niż były pagorki/ zpłodzonam 26 jest. ✤ Jeszcze był nie uczynił źiemie/ y rownin/ áni początku prochu 27 okręgu źiemskiego. ✤ Gdy gotował niebiosá támem byłá: gdy rozmierzał okrągłość nád przepáśćiámi. ✤ 28 Gdy utwirdzał obłoki wzgorę/ y u- 29 macniał źrzodłá g przepáśći. ✤ Gdy zákłádał morzu gránicę jego: y wodam áby nie przestępowáły h rozkázánia jego: gdy rozmierzał grunty 30 źiemie: ✤ Tedym byłá u niego *jáko* wychowániec: y byłám ućiechą *jego* ná káżdy dźień/ grájąc przed nim 31 ná káżdy czás. ✤ Gram ná okręgu źiemie jego: á rozkoszy moje/ *mieszkáć* z Syny ludzkimi.

32 SŁuchajćież mię tedy teraz Synowie: ábowiem błogosłáwieni/ ktorzy i strzegą drog mojich. ✤ 33 Słuchajćie ćwiczenia: nábądźćie rozumu/ á nie cofájćie śię. ✤ Błogo- 34 słáwiony człowiek ktory mię słucha/ czując u wrot mojich ná káżdy

dźień/

c Przyp. 3. 16.

d Mądr. 9. 9. Jan. 1. 1.

e H. Pomázána.

f Syrác. 24. 14.

g 1 Moj. 7. 11.

h Job. 38. 10. Psalm 104. 9.

i Psalm 119. 1. 2. y 128. 1. Luk. 11. 28.

dźień/ á strzegąc podwojow drźwi mojich. 35 Bo kto mię znájduje/ znájduje żywot/ á otrzymawa łáskę od PAná. 36 Ale kto grzeszy przećiwko mnie/ krzywdę czyni duszy swojey: Wszyscy ktorzy mię nienawidzą/ miłują śmierć.

ROZDZIAŁ IX.

Od tego rozdźiału 9. áż do 30. Mędrzec niemal w káżdym wierszu nowe rzeczy y náuki podawa.

1 MAdrość zbudowáłá dom swoj: y wyćiosáłá śiedm słupow swojich. 2 Pobiłá bydło swoje: roztworzyłá wino swoje/ y stoł swoj przygotowáłá. 3 A rozesłáłá dźiewećzki swoje: woła ná wierzchách nawyższych miejsc w mieśćie/ *mowiąc*; 4 Ktokolwiek jest prostakiem/ wstąp sám: *á* do głupich mowi: 5 Podźćie/ jedźćie chleb moj/ y pijćie wino ktorem roztworzyłá. 6 Opuśććie prostotę/ á bedźiećie żyli: á chodźćie drogą rostropnośći.

7 KTo strofuje naśmiewcę/ odnośi hánbę: á kto strofuje niezbożniká/ *odnośi* zelżywość. 8 Nie strofuj naśmiewcę/ áby ćię nie miał w nienawiśći: strofuj mądrego/ á będźie ćię miłował. 9 Uczyń to mądremu/ á mędrszym będźie: náucz spráwiedliwego/ á będźie umiejętniejszym.

10 POczątek a mądrośći *jest* bojáźń PAńska: á umiejętność świętych *jest* rozumu.

11 BO przez mię rozmnożą b śię dni twoje/ y przedłużąć śię látá żywotá. 12 Będźieszli mądrym/ sobie będźiesz mądrym: á jeśli naśmiewcą; ty sam szkodę odnieśiesz.

13 NIewiástá głupia/ świegotliwa c *jest*: prostaczká/ y nic nie umiejąca. 14 A śiedźi u drzwi domu swego/ ná stołku ná miejscách wysokich/ w mieśćie: 15 Aby wołáłá ná idące drogą/ ktorzy prosto idą śćieszkámi swymi/ *mowiąc*: 16 Ktokolwiek jest prostakiem wstąp sám: á do głupiego mowi: 17 Wody kradźione dsłodsze są: á chleb pokątny e smácznieyszy. 18 Ale *prostak* nie wie że tám są f umárli: á ći ktorych wezwáłá/ *są* w głębokośćiách grobu.

a Job. 28.28. Psalm 111. 10. Przyp 1. 7. Syrác. 1. 13. b Przyp 10.27. c Przyp 7. 11. d Przyp 5. 15. e Przyp 20.17. f Przyp 2. 18. 74.19.

ROZDZIAŁ X.

1 Przypowieśći Sálomonowe.

SYn mądry a rozwesela Ojcá: ále syn głupi/ smutkiem *jest* mátki swojey. 2 Nie pomogą skárbyb niezbożnośći: álespráwiedliwość wyrywa od śmierći. 3 Nie dopuśći PAn łáknąć duszy spráwiedliwego: ále májętność niezbożnikow rozproszy. 4 Do nędze przywodźi ręká c zdrádliwa: ále ręká prácowita ubogaca. 5 Kto zbiera lećie/ jest syn rostropny: kto dośypia we żniwá/ jest syn pohánbienia. 6 Błogosłáwieństwo *jest* nád głową spráwiedliwego: ále ustá bezbożnych/ pokrywája nieprawość. 7 Błogosłáwiona jest pámiątká spráwiedliwego: ále imię niezbożnych śmierdźi. 8 Mądre serce przyjmuje przykazánie: ále głupi/ od warg *swojich* upádnie. 9 Kto chodźi w szczerośći/ chodźi bezpiecznie: ále kto jest przewrotnym w drogách swojich/ wyjáwion będźie. 10 Kto mruga d okiem/ przynośi frásunek: ále głupi/ od warg swojich upádnie. 11 Ustá spráwiedliwego są źrzodłe e żywotá: ále ustá niezbożnikow/ pokrywája nieprawość. 12 Nienawiść wzbudza swáry: ále miłość wszystkie g przestępstwá pokrywa. 13 W wárgách rostropnego/ znájduje śię mądrość: ále kij h ná grzbiećie szalonego. 14 Mądrzy táją umiejętność: ále ustá głupiego/ bliskie upadku. 15 Májętność bogátego i *jest* miástem jego mocnym/ ále nędzá/ jest ubogich zniszczeniem. 16 Prácá spráwiedliwego *jest* ku żywotowi: ále dochod niepobożnych *jest* ku grzechowi. 17 Śćieszká żywotá *idźie*, kto przyjmuje kárność: ále kto gárdźi strofowániem/ w błąd *śię* záwodźi. 18 Kto pokrywa nienawiść wárgámi kłamliwymi/ y kto rozgłasza hánbę/ głupi jest. 19 Wielomowność nie bywa bez grzechu: ále kto powśćiąga warg swojich/ ostrożny jest. 20 Srebro wyborne jest język spráwiedliwego: *ále* serce niezbożnych/ zá nic nie stoji. 21 Wárgi spráwiedliwego/ wiele ich żywią: ále głupi dla głupstwá umierája. 22 Błogosłáwieństwo PAńskie ubogáca: á nie przynośi z sobą utrapienia. 23 Zá śmiech k sobie ma głupi/ popełnić nierządnotę: ále mąż rostro-

a Przyp 15.20 b Przyp. 11. 4. c Przyp 12.24. d Przyp 6. 13. Syrác. 27.25. e Przyp 13.14. f 1 Kor. 13. 4. g 1 Piot. 4. 8. h Przyp 20.30. i Przyp 18.11. k Przyp 14. 9.

24 pny/ *dzierzy* śie mądrości. ♣ Czego śie boji niezbożnik/ to nań przychodźi: ále czego żądáją spráwiedliwi/ *Bog im* dawa. ♣ 25 Jáko przemija l wicher/ *ták* śie niepobożni *nie ostoją*: ále spráwiedliwy ma grunt wieczny. ♣ 26 Jáko ocet zębom/ y jáko dym oczom: ták *jest* leniwy tym/ ktorzy go posyłáją. ♣ 27 Bojaźń PAńska m dni przyczynia: ále látá niezbożnego ukrocone bywáją. ♣ 28 Oczekawánie spráwiedliwych/ jest wesele: ále nádźieją niezbożnych n zginie. ♣ 29 Drogá o PAńska jest mocą szczeremu: ále strachem tym/ ktorzy broją złości. ♣ 30 Spráwiedliwy śie ná wieki nie poruszy: ále niezbożnicy nie będą mieszkáli ná źiemi. ♣ 31 Vstá spráwiedliwego/ rozmnażáją mądrość: ále język przewrotny będźie wycięty. ♣ 32 Wárgi spráwiedliwego/ znáją co śie *Bogu* podoba: ále ustá niepobożnych/ *są* przewrotne.

Rozdział XI.

1 Wagá a fałszywa/ obrzydliwośćia jest PAnu: ále gwichty spráwiedliwe/ podobáją mu śię. ♣ 2 Zá pychą/ przychodźi b hańbá: ále przy pokornych jest c mądrość. ♣ 3 Szczerość ludźi cnotliwych prowádźi d je: ále przewrotność przestępcow/ potráći je. ♣ 4 Nie pomoga e bogáctwá w dźień gniewu: ále spráwiedliwość wybawia od śmierći. ♣ 5 Spráwiedliwość uprzyjmego/ sprawuje drogę jego: lecz bezbożny/ dla bezbożności swojey upada. ♣ 6 Spráwiedliwość uprzyjmych/ wybawia je: ále przewrotni w złośćiách f pojimáni bywáją. ♣ 7 Gdy umiera człowiek g niepobożny/ ginie nádźieja jego: á oczekawánie mocárzow niszczeje. ♣ 8 Spráwiedliwy z ućisku wybáwiony bywa: ále niepobożny przychodźi ná miejsce jego. ♣ 9 Obłudnik usty kázi przyjaćiela swego: ále spráwiedliwi umiejętnośćią wybáwieni bywáją. ♣ 10 Z szczęśćia spráwiedliwych/ h miásto śie weseli: á gdy giną niezbożni/ bywa rádość. ♣ 11 Dla błogosłáwieństwá spráwiedliwych/ bywa wywyższone miásto: ále dla ust niepobożnych/ bywa wywrocone. ♣ 12 Głupi gárdźi bliźnim swym: ále mąż rostropny milczy. ♣ 13 Obmowcá obchodząc/ objawia tájemnice: ále kto *jest* wiernego sercá/ táji *zwierzoney* rzeczy. ♣ 14 Gdźie niemász dostáteczney rády/ lud upada: ále gdźie i wiele rájcow/ tám jest wybáwienie. ♣ 15 Bárzo sobie szkodźi/ kto k zá obcego rzęczy: ále kto śie chroni rękojemstwá/ bezpieczen jest. ♣ 16 Niewiástá uććiwa dostępuje sławy: á mocarze/ máją bogáctwo. ♣ 17 Człowiek uczynny/ dobrze czyni duszy swey: ále okrutnik trapi ćiáło swoje. ♣ 18 Niezbożnik czyni dźiełe omylne: ále kto śieje spráwiedliwość/ *ma* zapłátę trwáłą. ♣ 19 Jáko spráwiedliwość *jest* ku żywotowi: ták/ kto náśláduje złośći *bliski jest* śmierći. ♣ 20 Obrzydliwośćią są PAnu przewrotni sercem: ále mu śię podobáją ktorzy żyją bez zmázy. ♣ 21 Złośnik l choć sobie *inne* ná pomoc weźmie/ pomsty nie ujdźie: ále nasienie spráwiedliwych/ záchowáne będźie. ♣ 22 Niewiástá piękna á głupia/ *jest* jáko kolce złote w pysku u świni. ♣ 23 Żądzá spráwiedliwych m jest záwżdy ku dobremu: ále oczekawánie niepobożnych/ popędliwość. ♣ 24 Nie jeden n udźiela szczodrze/ á wżdy mu przybywa: á *drugi* skąpi więcey niż trzebá/ á wżdy ubożeje. ♣ 25 Człowiek szczodrobliwy/ bywa bogátszy: á kto násyca o/ sam też będźie násycony. ♣ 26 Kto zátrzymawa zboże/ tego lud przeklina: ále błogosłáwieństwo nád głową tego/ ktory je przedawa. ♣ 27 Kto pilnie szuka dobrego/ nábywa przyjáźni: ále kto szuka p złego/ przydźie nań. ♣ 28 Kto ufa w bogáctwách swych/ ten upádnie: ále spráwiedliwi jáko látorośl q zielenieć śię będą. ♣ 29 Kto czyni zámieszánie w domu swojim/ odźiedźiczy wiátr: á głupi muśi służyć mądremu. ♣ 30 Owoc spráwiedliwego/ *jest* drzewo żywotá: á kto náucza ludźi/ mądry jest. ♣ 31 Oto/ *jesli* śię spráwiedliwemu ná źiemi nadgroda stawa: tedy dáleko więcey niezbożnemu r y grzesznikowi.

Rozdział XII.

1 Kto miłuje ćwiczenie/ miłuje umiejętność: á kto ma w nienawiśći

l Psalm 1. 4. m Przyp 9. 11. n Job. 8. 13. 14. y11. 20. Psalm 112. 10. o Przyp 13. 6. a 5 Moj. 25. 13. Przyp 16. 11. y20. 10. b Przyp 16. 18. c Przyp. 15. 33. y18. 12. d Przyp 13. 6. e Przyp. 10. 2. Kázn. 5. 13. Ezech. 7. 19. Sofon. 1. 18. f Przyp. 5. 22. g Madr. 5. 15. h Przyp 28. 12.

i Przyp 14. 22. k Przyp. 6. 1. l Przyp. 16. 5. m Przyp. 10. 28. n Psalm 112. 5. 9. o H. Odwilża. p Psalm 7. 17. y9. 16. y10. 2. y57. 7. q Psalm 1. 3. 4. y92. 13. r 1 Piotr 4. 17. 18.

wiśći kárność/ głupim jest. 2 Dobry odnieśie łáskę od PAná: ále męża ktory źle myśli/ *Bog* potępi. 3 Nie zmocni śię człowiek z niezbożnośći: ále korzeń spráwiedliwych/ nie będźie poruszony. 4 Zoná státeczna/ koroná *jest* męzá swego: ále ktora go do hánby przywodźi/ *jest* jáko zgniłość w kośćiách jego. 5 Myśli spráwiedliwych są práwe: ále rády niepobożnych zdrádliwe. 6 Słowá niepobożnych czyháją ᵃ ná krew: ále ustá spráwiedliwych wybawiáją je. 7 Niepobożni podwroceni bywáją/ ták/ że ich nie stawa: ále dom spráwiedliwych zostawa. 8 Z rozumu swego mąż chwalony bywa: ále kto jest przewrotnego sercá wzgárdzony będźie. 9 Lepszy *jest* ᵇ *człowiek* podły/ ktory ma sługę: niżeli chlubny ktoremu nie stawa chlebá. 10 Spráwiedliwy ma ná pieczy żywot bydlątká swego: ále ᶜ serce niepobożnych/ okrutne jest. 11 Kto spráwuje ᵈ źiemię swoję/ chlebem násycony bywa: ále kto náśláduje proznujących/ głupi jest. 12 Niepobożny prágnie obrony przeciw nieszczęśćiu: ále korzeń spráwiedliwych dawa *ją*. 13 W przestępstwie ᵉ warg uplątá śię złośnik: ále spráwiedliwy z ućisku wychodźi. 14 Z owocu ust káżdy ᶠ będźie násycony dobrym: á nadgrodę *spraw* rąk jego/ *Bog* mu odda. 15 Drogá ᵍ głupiego *zda śię* prostą przed oczymá jego: ále kto słucha rády/ mądrym jest. 16 Gniew głupiego záraz poznány bywa: ále ostrożny pokrywa hánbę *swoję*. 17 Kto mowi ʰ prawdę/ opowiáda spráwiedliwość: ále świádek kłamliwy/ *mowi* zdrádę. 18 Znájdźie tákowego co mowi *słowá* jáko miecz przerażájące: ále język mądrych *jest* lekárstwem. 19 Wárgi práwdomowne/ utwirdzone będą ná wieki: ále krociuchno *trwa* język kłamliwy. 20 Zdrádá *jest* w sercu tych/ ktorzy źle myślą: ále ktorzy rádzą do pokoju/ *máją* wesele. 21 Nie potka spráwiedliwego żadne nieszczęśćie: ále niezbożnicy pełni będą złego. 22 Obrzydliwośćią są PAnu wárgi kłamliwe: ále czyniący práwdę/ podobáją mu śię. 23 Człowiek ostrożny táji umiejętność: ále serce głupich i wywoływa głupstwo. 24 Ręká prácowitych/ będźie pánowáłá: ále zdrádliwa/ będźie dań dawáłá. 25 Frásunek w sercu człowieczym/ poniża je: ále powieść dobra/ uwesela je. 26 Zacniejszy jest nád bliźniego swego spráwiedliwy: ále drogá niezbożnych/ záwodźi je. 27 Nie upiecze chytry obłowu swojego: ále człowiek pilny/ májętnośći kosztownych *nábędźie*. 28 Ná śćieszce spráwiedliwośći/ żywot: á ná drodze śćieszki jey/ niemász śmierći.

ᵃ Przyp. 11. 9.
ᵇ Przyp. 13. 7. Syrác. 10. 30.
ᶜ H. Zlitowánia
ᵈ Przyp. 28. 19. Syrác. 20. 30.
ᵉ Przyp. 10. 14. y 18. 7.
ᶠ Przyp. 13. 2.
ᵍ Przyp. 14. 12. y 16. 25.
ʰ Przyp. 14. 5.
ⁱ Przyp. 13. 16. y 15. 2.

ROZDZIAŁ XIII.

1 SYn mądry *przyjmuje* ćwiczenie Ojcowskie: ále náśmiewcá nie słucha strofowánia. 2 Káżdy ᵇ będźie pożywał dobrego z owocu ust swojich: ále duszá przewrotnych/ krzywdy *pożywáć będźie*. 3 Kto strzeże ust swych/ strzeże duszę swojey: kto *lekkomyślnie* otwiera wárgi swe/ będźie ztárty. 4 Duszá leniwego żądá/ á nic niema: ále duszá prácowitych/ zbogáći śię. 5 Słowá kłamliwego/ nienawidźi spráwiedliwy: ále niezbożny stawa śię obrzydliwym y zhánbionym. 6 Spráwiedliwość strzeże tego ᵈ ktory żyje bez zmázy: ále niezbożność podwraca grzesznká. 7 Znájduje śię táki co śię czyni bogátym/ á nie ma nic: y táki/ co śię czyni ubogim/ choć ma wiele bogactw. 8 Okup żywotá człowieczego jest bogáctwo jego: ále ubogi nie słucha łájánia. 9 Swiátłość spráwiedliwych ᶠ jásna: ále pochodnia bezbożnych zgáśnie. 10 Samą tylko pychą człowiek zwády wszczyna: ále przy tych ktorzy rádę przyjmują/ jest mądrość. 11 Bogáctwá źle nábyte ᵍ umniejszą śię: ále kto je zgromadza ręką *swą*, przyczynia ich. 12 Nádźieja długa/ wątli serce: ále żądość wypełniona/ *jest* drzewem żywotá. 13 Kto gárdźi słowem *Bożym*, sam sobie szkodźi: ále kto śię boji przykazánia *jego*, odnieśie nadgrodę. 14 Náuká mądrego ʰ jest źrzodłem żywotá/ ku uchronieniu śię śidel śmierći. 15 Rozum dobry/ dawa łáskę: ále drogá przewrotnych/ jest przykra. 16 Káżdy ostrożny/ umiejętnie sobie poczyna: ále głupi/ ⁱ rozpośćiera głupstwo.

ᵃ Przyp. 1. 22.
ᵇ Przyp. 12. 14. y 18. 20.
ᶜ Przyp. 21. 23.
ᵈ Przyp. 10. 29. y 21. 3. 4.
ᵉ Przyp. 12. 9.
ᶠ Przyp. 4. 18.
ᵍ Przyp. 10. 2. y 20. 21. y 28. 20.
ʰ Przyp. 10. 11. y 14. 27.
ⁱ Przyp. 12. 23. y 15. 2.

17 Posel niezbożny upada we złe: ále 18 posel wierny jest lekárstwem. Ubostwo y zelżywość/ *przydźie* ná tego/ ktory śię wymawia z kárności: ále kto przestrzega upominánia/ wysławiony będźie. 19 Żądość wypełniona/ słodka jest duszy: ále odstąpić od złego / głupim jest obrzydliwośćią. 20 Kto chodźi z mądrymi/mądrym będźie: ále kto towárzyszy z głupimi/ 21 ztártym będźie. Nieszczęśćie grzeszników śćiga; ále spráwiedliwym/ 22 *Bog* dobrym nádgrodźi: Dobry *człowiek* zostawia dźiedźictwo Synom Synow *swojich*: ále máiętność grzesznika / spráwiedliwemu záchowána 23 k bywa. Obfita żywność ná roli ubogich: á drugi ginie przez nieroz-24 stropność. Kto záwśćiąga rozgi l swey / ma w nienawiśći Syná swego: ále kto go miłuje / wczás go karze. 25 Spráwiedliwy je/ y násyca m duszę swoję: ále żołądek n niezbożnych niedostátek ćierpi.

k *Job.* 27.17. l *Przyp* 23.13. m *Psalm* 34.11. n *H. Brzuch.*

ROZDZIAL XIV.

1 MAdra niewiástá buduje dom swoj: ále go głupia rękámi swymi rozwala. 2 Kto chodźi a w szczerośći swojey/ boji śię PAná: ále przewrotny w drogách swojich 3 gárdźi nim. W uśćiech głupiego/ jest rozgá hárdośći: ále wárgi mądrych/ strzegą ich. 4 Gdźie niemász wołow / żłob jest prożny: ále śiłą wołow mnoży śię obfitość zboża. 5 Swiádek b prawdźiwy/nie kłama: ále świádek fałszywy / mowi kłam-6 stwo. Naśmiewcá szuka mądrośći/ á nie *z nájduje*: ále umiejętność roz-7 stropnemu *jest* snádna. Idź precz od oblicza męża głupiego: gdyż nie znajdźiesz *przy nim* warg umiejęt-8 tnośći. Mądrość ostrożnego *jest* rozumieć drogę swoję: ále głupstwo 9 głupich *jest* zdrádá. Káżdy gupi c nákrywa grzech: á miedzy uprzejymymi *mieszka* przyjaźń. 10 Serce *káżdego* uznawa gorzkość duszę swojey: á do wesela jego/ nie przymiesza 11 śię obcy. Dom niezbożnych zgłádzony będźie: ále przybytek cnotliwych zákwitnie. 12 Zda śię pod czás drogá być d prosta człowiekowi: wszákże dokończenie jey/ jest drogą ná 13 śmierć. Tákże y w śmiechu boleje serce: á koniec wesela *bywa* smutek. 14 Drogámi swymi násyci e śię *człowiek* przewrotnego serca: ále śię go 15 chroni mąż dobry. Prostak wierzy káżdemu słowu: ále ostrożny zrozu-16 miewa postępki swoje. Mądry śię boji/ y odstępuje od złego: ále głupi 17 dociera y śmiáłym jest. Porywczy *człowiek* dopuszcza śię głupstwá: á mąż złych myśli/ w nienawiśći by-18 wa. Głupstwo prostacy dźiedźiczą: ále ostrożni bywáją 19 koronowáni umiejętnośćią. Źli śię kłaniáją przed dobrymi: á niepobożni *stoją* u drzwi spráwiedliwego. 20 Ubogi bywa y u przyjaćielá swego w nienáwiśći: ále wiele jest 21 tych/ktorzy bogátego miłują. Bliźnim swym grzesznik pogardza: ále kto ma litość g nád ubogimi / błogo-22 sláwionym jest. Izali nie błądzą/ ktorzy wymyśláją złe: á miłośierdźie y práwdá należy tym/ ktorzy 23 wymyśláją dobre. W káżdey pracy *bywa* pożytek: ále *gołe* słowo warg 24 tylko do nędze *służy*. Bogáctwo mądrych jest korona *ich*: ále głup-25 stwo głupich/ *zostawa* głupstwem. Swiádek práwdźiwy wyzwala duszę: ále fałszywy/kłamstwo mowi. 26 Kto śię boji PAná/ ma ufánie mocne: á Synowie jego ućieczkę mieć 27 będą. Bojaźń Páńska/jest źrzodło h żywotá ku uchronieniu śię śideł 28 śmierći. W mnostwie ludu/ jest zacność Krolewska: ále w trosze lu-29 du zniszczenie Hetmáná. Nie rychły do gniewu/jest bogáty w rozum: 30 ále porywczy/pokázuje głupstwo. Serce zdrowe/*jest* żywotem ćiáłá: ále zazdrość jest zgniłośćią w kośćiach. 31 Kto ćiemięży i ubogiego / uwłacza Stworzyćielowi jego: ále go 32 c ćći / kto ma litość nád ubogim. Dla złośći swojey wygnány bywa niepobożny: ále spráwiedliwy nádźieję ma y przy śmierći swojey. 33 W sercu mądrego / odpoczywa l mądrość: ále wnet poznáć *co jest* w 34 sercu m głupich. Spráwiedliwość wywyższa narod: ále grzech jest ku 35 pohánbieniu narodow. Krol łáskaw bywa ná sługę rostropnego: ále śię gniewa *ná tego*, ktory *mu* hánbę czyni.

a *Job.* 12. 4. b *Przyp.* 12.17. 2 *Moj* 23. 1. c *Przyp.* 10.23. d *Przyp.* 12.15. e *Przyp.* 11.31. f *Przyp.* 19. 7. g *Psalm* 41.2.3 *Mátt.* 5. 7. h *Przyp.* 10.11. y 13.14 i *Przyp* 17. 5. k *Mátt.* 25.35. l *Przyp* 12.23. m *Przyp* 13.16.

Rozdział XV.

1 Odpowiedź łagodna / uśmierza gniew: ále słowá przykre wzruszája popędliwość. ♣ 2 Język mądrych zdobi umiejętność: ále ustá głupich/ wywierája a głupstwo. ♣ 3 Ná káżdym miejscu b oczy PAńskie upátrują złe y dobre. ♣ 4 Zdrowy język c jest drzewo żywotá: ále przewrotność z niego / jest jáko zdruzgotánie od wiátru. ♣ 5 Głupi gárdźi karániem Ojcá swego: ále kto przyjmuje nápomnienie / stánie się ostrożnym. ♣ 6 W domu spráwiedliwego jest dostátek wielki: ále w dochodách niepobożnego/ zámieszánie. ♣ 7 Wárgi mądrych śieją umiejętność: ále serce głupich nie ták. ♣ 8 Ofiárá d niepobożnych jest obrzydliwośćią PAnu: ále modlitwá szczerych/ podoba mu śię. ♣ 9 Obrzydliwośćią PAnu jest drogá bezbożnego: ále tego / co idźie zá spráwiedliwośćią/ miłuje. ♣ 10 Karánie srogie należy temu/ co opuszcza drogę: á kto ma w nienawiśći kárność/ umrze. ♣ 11 Piekło e y zátrácenie / są przed PAnem: jákoż dáleko więcey sercá synow ludzkich. ♣ 12 Náśmiewcá nie miłuje tego ktory go f karze/ áni do mądrych przychodźi. ♣ 13 Serce wesołe g uwesela twarz: ále dla żáłośći sercá/ duch strapiony bywa. ♣ 14 Serce rozumne szuka umiejętnośći: ále ustá głupich karmią śię głupstwem. ♣ 15 Wszystkie dni ubogiego są złe: ále kto jest wesołego sercá/ ma gody ustáwiczne. ♣ 16 Lepsza jest trochá h w bojáźni PAńskiey/ niżeli skarb wielki z kłopotem. ♣ 17 Lepszy jest pokarm i z járzyny/ gdźie jest miłość: niżeli z karmnego wołu / gdźie jest nienawiść. ♣ 18 Mąż gniewliwy k wszczyna swáry: ále nierychły do gniewu uśmierza zwády. ♣ 19 Drogá leniwego / jest jáko płot ćiernowy: ále śćieżká szczerych/ jest rowna. ♣ 20 Syn mądry uwesela l Ojcá: ále głupi człowiek / lekce waży mátkę swoję. ♣ 21 Głupstwo jest weselem m głupiemu: ále człowiek rostropny prostuje drogę swoję. ♣ 22 Gdźie niemász rády/ rozsypują n śię myśli: ále w mnostwie rájcow ostoją śię. ♣ 23 Weseli śię człowiek z odpowiedźi ust swojich: bo słowo według czásu wyrzeczone/ o jáko jest dobre! ♣ 24 Droga żywotá rozumny ma ku gorze: áby śię uchronił piekłá głębokiego. ♣ 25 PAn wywroći o dom pysznych: ále wdowy gránicę utwierdźi. ♣ 26 Myśli złego są obrzydliwośćią PAnu: ále powieśći czystych są przyjemne. ♣ 27 Kto chćiwie náśláduje łákomstwá/ zámieszánie czyni w domu swojim: ále kto ma w nienawiśći dáry / będźie żył. ♣ 28 Serce spráwiedliwego/ przemyśláwa co ma mowić: ále ustá niepobożnych wywierają złe rzeczy. ♣ 29 Dálekim jest PAn od niepobożnych: ále modlitwę spráwiedliwych p wysłuchawa. ♣ 30 Swiátłość oczu / uwesela serce: á wieść dobra/ tuczy kośći. ♣ 31 Ucho ktore słucha kárnośći żywotá/ w pośrzodku mądrych mieszkáć będźie. ♣ 32 Kto uchodźi ćwiczenia/ zániedbywa duszę swojey: ále kto przyjmuje karánie / ma rozum. ♣ 33 Bojaźń PAńska jest ćwiczenie śię w mądrośći: á sławę / uprzedza q poniżenie.

a Przyp. 12.23. y 13.16 b Job. 34.21. Psalm 33.14. Przyp 5.21. Jerem. 16.17. y 31.19 Zyd 4.13. c Przyp 12.18. y 13.14 d Przyp 21.27. Ecclesi. 1.11. y 66.3. Jerem. 6.20. Amos 5.21. e Przyp. 27.20. f Przyp 1.22. g Przyp 17.22. h Psalm 37.16. Przyp 16.8. i Przyp. 17.1. k Przyp 29.22. l Przyp. 10.1. m Przyp. 10.23. n Przyp. 11.14. o Przyp 2.21. y 12.7. y 14.11 p Psalm 10.17. y 34.16 y 145.18. q Przyp. 18.12.

Rozdział XVI.

1 Człowiek zporządza a myśli sercá swego: ále od PAná jest odpowiedź języká. ♣ 2 Wszystkie drogi człowiecze zdádzą śię być b czyste przed oczymá jego: ále PAN jest ktory waży c sercá. ♣ 3 Włoż ná PAná spráwy d twe / á będą utwierdzone zámysły twoje. ♣ 4 PAn dla śiebie sámego wszystko spráwił: náwet y niezbożniká ná dźień zły. ♣ 5 Obrzydliwośćią jest PAnu káżdy wyniosłego sercá: ktory choć sobie inne ná pomoc weźmie / nie ujdźie pomsty. ♣ 6 Miłośierdźiem y prawdą oczyśćiona bywa nieprawość: á w bojáźni PAńskiey odstępujemy od złego. ♣ 7 Gdy śię podobáją PAnu drogi człowieká: y nieprzyjaćioły jego do zgody z nim przywodźi. ♣ 8 Lepsza jest trochá e z spráwiedliwośćią/ niż wiele dochodow niespráwiedliwych. ♣ 9 Serce człowiecze rozrządza drogi swe: ále PAn spráwuje kroki jego.

10 Spráwiedliwy rozsądek jest w wárgách krolewskich: w sądźie nie błądzą ustá jego. ♣ 11 Wagá y

a Przyp 19.21. y 20.24 Jerem. 10.23. b Przyp 21.2. c H. Duchy d Psalm 37.5. y 55.23 Mátt. 6.25. Luk. 12.22. 1 Piotr 5.7. e Psalm 37.16. Przyp 15.16.

f Przyp. 11. 1.

ßale są ustáwą PAńską: á wßystkie gwichty sprawiedliwe w worku/ są záspráwą jego. 12 ✤ Obrzydliwośćią jest krolom czynić niezbożność: bo spráwiedliwośćią stolicá umocniona bywa. 13 ✤ Przyjemne są Krolom wárgi spráwiedliwe: á ßczerych w mowie miłują. 14 ✤ Gniew krolewski g jest posłem śmierći: ále mąż mądry ubłaga go. 15 ✤ W jásnośći twarzy krolewskiey jest żywot: á łáská jego/ jest jáko obłok z deßczem poznym.

g Przyp 19.12.

16 Dáleko lepiey jest nábyć h mądrośći/ niżeli złotá naczystßego: á nábyć rostropnośći/ lepiey niż śrebrá. 17 ✤ Gośćiniec uprzymych jest odstąpić od złego: strzeże duße swey 18 kto strzeże drogi swojey. ✤ Przed zginieniem i przychodźi pychá: á przed 19 upadkiem wyniosłość duchá. ✤ Lepiey jest być uniżonego duchá z pokornymi: niżeli dźielić korzyśći z 20 pyßnymi. ✤ Kto ma wzgląd ná słowá/ znájduje dobre: á kto ufa w 21 PAnu/ błogosłáwiony k jest. ✤ Kto jest mądrego sercá/ słynie rozumnym: á słodkość warg przydawa 22 náuki. ✤ Zdroj żywotá jest rostropność/ tym ktorzy ją máją: ále umiejętność głupich/ jest głupstwem. 23 ✤ Serce mądrego/ rostropnie spráwuje ustá swoje: á wárgámi swy- 24 mi przydawa náuki. ✤ Powieśći wdźięczne są jáko plastr miodu: słodkośćią duszy/ á lekárstwem kośćiami. 25 ✤ Zda śię podczás l drogá być prosta człowiekowi: wßákże dokończenie 26 jey pewna drogá ná śmierć. ✤ Człowiek prácowity prácuje sobie: bo 27 go pobudzáją ustá jego. ✤ Człowiek niezbożny wykopywa złe: á w wárgách jego jáko ogień pałájący. ✤ 28 Mąż przewrotny m rozśiewa zwády: á klatecznik rozłącza przyjaćioły. ✤ 29 Mąż okrutny przewabia bliźniego swego: y wprowadza go ná drogę 30 nie dobrą. ✤ Kto mruga oczymá swymi/ zmyśla przewrotnośći: á kto rucha wárgámi swymi/ broji złe. ✤ 31 Koroná chwały jest ßedźiwość: znájduje śię ná drodze spráwiedliwośći. 32 ✤ Lepßy jest nierychły do gniewu/ niżeli mocarz: A kto pánuje sercu swemu lepßy jest niżeli ten 33 co dobył miástá. ✤ Los ná łono rzucája: ále od PAná jest wßystko rozrządzenie jego.

h Job. 28.15. Psalm 19.11. y 119.27. Przyp 3.14. y 8.11.
i Przyp 11.2.
k Psalm 2.12. y 34.9. y 125.1 Ezái. 30.18. Jerem. 17.7.
l Przyp 14.12.
m Przyp. 15.18. y 26.21 y 29.22.

ROZDZIAŁ XVII.

1 Lepßy a jest kęs suchego chlebá/ á w pokoju/ niżeli pełen dom nábitego bydłá z swarem. 2 ✤ Sługá b rostropny/ będźie pánował nád Synem ktory jest ku hánbie: á miedzy bráćią będźie dźielił dźiedźictwo. 3 ✤ Tygiel c śrebrá/ á piec złotá doświádcza: ále PAn d serc doświadcza. 4 ✤ Zły pilnuje warg złośliwych: á kłamcá słucha języká przewrotnego. 5 ✤ Kto śię náśmiewa z ubogiego/ urąga e Stworzyćielowi jego: á kto śię ráduje z upadku cudzego/ nie ujdźie pomsty. 6 ✤ Koroná stárcow/ są Synowie Synow ich: á ozdobá Synow/ są Oycowie ich. ✤ 7 Nieprzystoji mowá poważna głupiemu: dopieroż Kśiążęćiu ustá 8 kłamliwe. ✤ Jáko kámień drogi/ ták bywa dar wdźięczny temu/ ktory go bierze; do czegokolwiek zmierzy/ 9 zdárzy mu śię. ✤ Kto pokrywa przestępstwo/ ßuka łáski: ále kto wznawia rzecz/ rozłącza przyjaćioły. ✤ 10 Więcey waży gromienie u rostropnego/ niżeli sto plag u głupiego. ✤ 11 Uporny tylko złego ßuka/ dla czego poseł okrutny będźie nań zesłány. 12 ✤ Lepiey człowiekowi/ potkáć śię z niedźwiedźicą ośirociáłą/ á niżeli z głupim w głupstwie jego. 13 ✤ Kto oddawa złym f zá dobre/ nie wynidźie złe z domu jego. 14 ✤ Kto záczyna zwádę/ jest jáko ten co przekopywa wodę: przetoż niż śię zwádá rozßerzy zániechaj go. 15 ✤ Kto usprawiedliwia g niezbożnego/ á winnym czyni spráwiedliwego/ obáj jednáko są obrzydliwośćią PAnu. 16 ✤ Cóż po dostátku w ręku głupiego? ponieważ do nábyćia mądrośći rozumu nie ma. 17 ✤ Wßelkiego czásu miłuje przyjaćiel á w ućisku stawia śię jáko brát. 18 ✤ Człowiek głupi dawa rękę/ czyniąc rękojemstwo przed twarzą przyjaćielá swego. ✤ 19 Kto miłuje zwádę/ miłuje grzech: á kto wynośi ustá swe/ ßuka upadku. 20 ✤ Przewrotny w sercu nie znájduje dobrego: á kto jest przewrotnego 21 języká/ wpádnie we złe. ✤ Kto

a Przyp 15.17.
b Syrác. 10.28.
c Przyp 27.21.
d Jerem. 17.10.
e Przyp 14.31.
f 5 Moj 32.35. Przyp. 20.22. Rzym 12.17. 1 Tess. 5.15. 1 Piotr 3.9.
g Przyp 24.24. Ezái. 5.23.

zpłodźił głupiego / ná smętek swoj zpłodźił go: áni śię rozweseli Oćiec nie mądre°. 22 Serce h wesołe oczerstwia jáko lekárstwo: ále duch zfrásowány/ wysusza kośći. 23 Niezbożny potájemnie dar bierze / áby podwroćił śćieszki sądu. 24 Ná twarzy i rostropnego znáć mądrość: ále oczy głupiego áż ná kráju źiemie. 25 Syn głupi / żáłośćią k jest Ojcu swemu / á gorzkośćią rodźićielce swojey. 26 Záiste nie dobra winowáć sprawiedliwego: ábo żeby Przełożeni kogo dla cnoty bić mieli. 27 Kto záwśćiąga mowy l swe / jest umiejętnym: drogiego duchá jest mąż rozumny. 28 Gdy głupi milczy/ zá mądrego poczytány bywa: á ktory zátula wárgi swoje/ zá rozumnego.

h Przyp. 15. 13.
i Kázn. 2. 14. y 8. 1.
k Przyp. 10. 1. y 15. 20 y 19. 13
l Iákob. 1. 19.

ROZDZIAŁ XVIII.

1 Człowiek swey myśli / szuka tego co mu śię podoba: á w káżdą rzecz wtráca śię. 2 Nie kocha śię głupi w rostropnośći / ále w tym co mu objáwia serce jego. 3 Gdy przychodźi niezbożny / przychodźi też wzgárdá: á z mężem lekkomyślnym urągánie. 4 Słowá ust mężá mądrego są jáko wody głębokie: á źrzodło mądrośći / jáko potok wylewájący. 5 Nie dobra to/ mieć wzgląd ná osobę a niezbożnego: áby był podwrocony spráwiedliwy w sądźie. 6 Wárgi głupiego zmierzáją do swaru: á ustá jego do bitwy wyzywáją. 7 Ustá głupiego są b upadkiem jego: á wárgi jego / c śidłem duszy jego. 8 Słowá obmowce d są jáko słowá zránionych / á wszákże przenikáją do wnętrznośći żywotá. 9 Kto niedbáły w spráwách swojich / brátem jest utrátniká. 10 Imię PAńskie jest mocna wieża: spráwiedliwy śię do niey ućiecze/ á wywyższony f będźie. 11 Májętność g bogátego/ jest miástem jego mocnym: á jáko mur wysoki w myśli je°. 12 Przed upadkiem/ podnośi śię h serce człowiecze: á sławę uprzedza i poniżenie. 13 Kto odpowiáda k / pierwey niż wysłucha/ głupstwo to je° y zelżywość. 14 Duch mężá znośi niemoc swoje: ále duchá utrapionego ktoż zniesie? 15 Serce rozumne nábywa umiejętnośći/ á

a 3 Moj. 19. 13. 5 Moj. 1. 7. y 16. 16
b Przyp. 24. 23.
b Przyp. 10. 14. y 13. 3.
c Przyp. 12. 13.
d Przyp. 26. 22.
e Psalm. 18. 2. y 91. 2.
f I. Obroniony.
g Przyp. 10. 15.
h Przyp. 11. 2.
i Przyp 15. 33.
k Syrác. 11. 8.

16 ucho mądrych szuka jey. Dar człowieczy plác mu czyni: y przed wielmożne przywodźi go. 17 Spráwiedliwym zda śię ten/ kto pierwszy w spráwie swojey: ále gdy przychodźi bliźni jego / dochodźi go. 18 Los uśmierza zwády / y miedzy możnymi rozsądek czyni. 19 Brát krzywdą urázony/ trudnieyszy nád miásto niedobyte: á swary są jáko záwory u páłácu. 20 Z owocu ust káżdego/ násycon l bywa żywot jego: urodzájem warg swych / będźie násycony. 21 Smierć y żywot/ jest w mocy językå: á kto go miłuje/ będźie jadł owoce jego. 22 Kto ználazł m żonę / ználazł rzecz dobrą: y dostąpił łáski od PAná. 23 Ubogi pokornie mowi: ále bogáty odpowiáda surowie. 24 Człowiek ktory ma przyjaćioły/ ma śię obchodźić po przyjaćielsku: poniewász przyjaćiel bywa przychylnieyszy nád brátá.

l Przyp 12. 14. y 13. 2.
m Przyp 19. 14.

ROZDZIAŁ XIX.

1 Lepszy jest ubogi / a ktory chodźi w uprzejmośći swey: niżeli przewrotny w wárgách swojich / ktory 2 jest głupim. Záiste duszey bez umiejętnośći nie dobrze: á kto jest prętkich nog/ potknie b śię. 3 Głupstwo człowiecze/ podwraca drogę jego: á przećiw przećiwko PAnu/ zápala śię gniewem serce jego. 4 Bogáctwá przyczyniáją c wiele przyjaćioł: ále ubogi od przyjaćielá swego odłączony bywa. 5 Fałszywy świádek d nie będźie bez pomsty: á kto mowi kłamstwo/ nie ujdźie. 6 Wiele śię ich uniża przed Kśiążęćiem: á káżdy jest przyjaćielem mężowi szczodremu. 7 Wszyscy brácia ubogiego e nienawidzą go: dáleko więcey inni przyjaćiele jego / oddaláją śię od niego: woła zá nimi/ á niemász ich. 8 Nábywa rozumu / kto miłuje duszę swoję: á strzeże rostropnośći / áby ználazł co dobrego. 9 Swiádek fałszywy nie będźie bez pomsty: á kto 10 mowi kłamstwo/ zginie. Nie przystoji głupiemu roskosz: áni sludze 11 pánowáć nád Kśiążęty. Rozum człowieczy záwśćiąga gniew jego: á ozdobá jego jest mijáć przestępstwo. 12 Zápálczywość Krolewska jest

a Przyp. 28. 6.
b H. Grzeszy.
c Przyp 14. 20.
d 5 Moj 19. 19. Przyp 21. 28.
e Przyp 14. 20.

jáko

jáko ryk f lwiećiá: Ale łáská g jego/ 13 jest jáko rosá ná trawie. ♣ Syn h głupi/ jest utrapieniem Ojcu swemu: A żoná i swarliwa/ jest: jáko ustáwiczne kápánie *przez dách.* ♣ 14 Dom y máiętność dźiedźictwem *przypada* po rodźicách: ále k żoná 15 rostropna jest od PAná. ♣ Lenistwo przywodźi l twárdy sen: á duszá gnuśna będźie łáknęłá. ♣ 16 Kto strzeże m przykazánia/ strzeże duszę swojey. *ále* kto gárdźi drogámi swymi/ zginie. 17 ♣ PAnu pożycza/ kto ma litość nád ubogim: á on mu zá dobrodźiejstwo je° odda. 18 ♣ Karz Syná n swego/ poki *o nim* nádźieją: á *zábiegájąc* zginieniu jego/ niech mu nie folguje duszá twojá. 19 ♣ Wielki gniew o- kázuj kiedy odpuszczasz karánie: *grożąc mu, poniewasz* odpuszczasz/ że potym srożey karáć będźiesz. 20 ♣ Słuchaj rády/ á przyjmuj kárność/ ábyś 21 kiedyżkolwiek był mądrym. ♣ Wiele jest myśli w sercu człowieczym: ále 22 rádá o PAńska/ tá śię ostoji. ♣ Pożądána rzecz człowiekowi/ dobroczynność jego: ále lepszy jest ubogi/ 23 niż mąż kłamliwy. ♣ Bojaźń PAńska *prowádźi* do żywotá: á kto ja ma/ w obfitośći mieszka/ y nie potka 24 go nieszczęśćie. ♣ Leniwy p kryje rękę swą pod páchę/ y do ust swych nie 25 podnośi jey. ♣ Bij q naśmiewcę/ żeby prostak był ostrożniejszym: á rostropnego zśtrofuj/ żeby zrozumiał 26 umiejętność. ♣ Syn wstyd y háńbę zádawájący/ Ojcá gubi/ y mátkę 27 wygania. ♣ Synu moj przestań słucháć náuki/ ktoraby ćię odwodźiłá 28 od mow rozumnych. ♣ Swiádek złośliwy pośmiewa śię z sądu: á ustá niezbożnych/ połykáją nieprawość. 29 ♣ Sądy są ná pośmiewce zgotowáne: á guzy ná grzbiet głupich.

f Przyp 20. 2.
g Przyp. 16.15.
h Przyp. 15.20. y17.25
i Przyp. 27.15.
k Przyp. 18.22.
l Przyp 27.15.
m Przyp 3. 21. Luk. 11.28.
n Przyp. 13.24. y23.13
o Job. 23.13.
p Przyp. 26.15.
q Przyp 21.11.

ROZDZIAŁ XX.

1 Wino *czyni* pośmiewcę/ á napoj mocny zwajcę: przetoż káżdy co śię w nim kocha/ nie bywa 2 mądrym. ♣ Strách a krolewski jest jáko ryk lwiećiá: kto go rozgniewa grzeszy przećiwko duszy swojey. ♣ 3 Uććiwa rzecz káżdemu/ poprzestáć zwády: ále głupim jest co śię w nię 4 wdawa. ♣ Dla źimná leniwy nie orze/ przetoż żebráć będźie we żniwá/ 5 ále nic nie *otrzyma.* ♣ Rádá b w sercu męża jest jáko wodá głęboka: jednák mąż rozumny náczerpnie jey. 6 ♣ Więtsza część ludźi/ przechwala śię uczynnośćią swoją: ále w sámey rzeczy/ ktoż tákiego znajdźie? ♣ 7 Spráwiedliwy chodźi w uprzejmośći swojey: błogosłáwieni synowie 8 jego po nim. ♣ Krol śiedząc ná stolicy sądowey/ rozgania oczymá swymi wszystko złe. 9 ♣ Ktoż rzecże: Oczyśćiłem c serce moje: czystym jest od 10 grzechu mego? ♣ Dwojáki d gwicht y dwojáka miárá/ to oboje obrzydliwośćią jest PAnu. 11 ♣ Po zábáwách swych poznáne bywa y dźiećię/ jesli 12 czysty y práwy uczynek jego. ♣ Ucho/ ktore e słyszy/ y oko ktore widźi/ 13 PAN to oboje uczynił. ♣ Nie kochaj śię w spániu/ byś snadź nie z ubożał: otworz oczy swoje/ *á* násyćiż śię chlebem. 14 ♣ Złe *to,* złe *to,* mowi ten co kupuje: á odszedszy/ álić śię 15 chlubi. ♣ Wárgi umiejętne *są* jáko złoto/ y obfitość pereł/ y kosztowne 16 klenoty. ♣ Weźmi szátę tego/ ktory ręczył zá f obcego: á od tego *ktory ręczył* zá cudzoźiemkę/ weźmi zastáwę jego. 17 ♣ Smáczny jest drugiemu chleb g kłamstwá h: ále potym piáskiem nápełnione będą ustá jego. ♣ 18 Myśli rádámi utwirdzaj: á wojnę 19 prowadź opátrznie. ♣ Kto objáwia i tájemnice/ z drádliwie śię obchodźi: przetoż z tymi/ ktorzy pochlebiáją wárgámi swymi/ nie miej towárzystwá. 20 ♣ Kto złorzeczy k Ojcu swemu ábo mátce swojey/ zgáśnie pochodnia jego/ w gęstych ćiemnośćiách/ 21 ♣ Dźiedźictwu l prętko z początku nábytemu/ náostátek błogosłáwić 22 nie będą. ♣ Nie mow; Oddam m złym. Oczekaway ná PAná/ á wybáwi ćię. 23 ♣ Obrzydliwośćią PAnu dwojáki gwicht: á szale fałszywe/ nie 24 podobáją mu śię. ♣ Od PAná bywáją spráwowáne drogi n mężá: Ale człowiek/ jákoż zrozumie drogę 25 jego? ♣ Pożrzeć rzecz poświęconą/ jest człowiekowi śidłem: á poślubiwszy co/ tego záś szukáć/ *jákoby tego nie było*. 26 ♣ Krol mądry rozprasza niezbożne: y przywodźi ná nie pomstę. ♣ 27 Duszá ludzka/ *jest* pochodnia PAńska:

a Przyp 19.12.
b Przyp. 18. 4.
c 1 Krol. 8. 46.
2 Kron 6. 36. Job. 14. 4. Psalm. 51. 7. Kázn. 7. 21. 1 Jan. 1. 8.
d 5 Moj 25. 16. Przyp. 11. 1.
e 2 Moj 4. 11. Psalm. 94. 9.
f Przyp 27.13.
g 1. Krádźiony
h Przyp. 9. 17.
i Przyp. 11.13.
k 2 Moj 21.17. 3 Moj 20. 9. Mátt. 15. 4.
l Przyp. 28.20.
m Przyp. 17.13. y24.29 Rzym. 12. 17. 1 Tessal 5. 15. 1 Piotr. 3. 9.
n Psalm. 37.23.

ſtá : *ktora* doświadcza wſzyſtkich 28 ſkrytośći wnetrznych. ✤ Miłośierdźie y prawdá Krolá ſtrzega : á ſtolicá jego miłośierdźiem wſpárta bywa. 29 ✤ Ozdobá młodźieńcow o jeſt śiłá ich : á ſzedźiwość poććiwośćia 30 ſtárcow. ✤ Złemu ſa lekárſtwem śinośći ran : y rázy *przenikájace* do wnetrznośći żywotá jego.

o Przyp. 16. 31.

Rozdział XXI.

1 Serce Krolewſkie *jeſt* w rece PAńſkiey / *jáko* potoki wod : 2 kedy chce/nákłoni je. ✤ Wſzelka drogá człowieká proſta jeſt a przed oczymá jego : ále PAn jeſt ktory ſercá 3 waży. ✤ Czynić ſpráwiedliwość y ſad bárźiey śie Pánu podoba/niżeli 4 ofiárá. ✤ Wynioſłość oczu y nádetość ſercá/y oránie niepobożnych/ſa 5 grzechem. ✤ Myśli prácowitego pewne b doſtátki przynoſza: ále káżdego ſkwápliwe° *przynośa* pewna nedze. 6 ✤ Zebráne ſkárby jezykiem c kłamliwym ſa márnośćia pomijájaca tych 7 ktorzy ſzukája śmierći. ✤ Drapieſtwo niezbożnych/ potworzy je: bo nie chćieli czynić to co było ſpráwiedli- 8 wego. ✤ Maż ktorego drogá przewrotna/ obcym jeſt: ále ſpráwá czy- 9 ſtego jeſt proſta. ✤ Lepiey *jeſt* mieſzkáć d w kaćie pod dáchem / niżeli z żona ſwárliwa w domu przeſtron- 10 nym. ✤ Duſzá niezbożnego/prágnie złego : á przyjaćiel jego / nie bywa 11 wdźieczny w oczách jego. ✤ Gdy karzą e naśmiewce / proſtak medrſzym bywa : á gdy roſtropnie poſtepuja z madrym/przyjmuje náuke. ✤ 12 *Bog* dawa przeſtroge ſpráwiedliwemu / ná domie niezbożniká : ktory podwraca niezbożne dla złośći *ich*. 13 ✤ Kto zátula ucho ſwe ná wołánie ubogiego / y on ſam bedźie wołał / á 14 nie bedźie wyſłuchány. ✤ Dar potájemnie *dány*, uśmierza zápalczywość y upominek w zánádrá *włożony*, 15 gniew wielki uſpokaja. ✤ Rádość *śie mnoży* ſpráwiedliwemu / gdy śie ſad odpráwuje : ále ſtrách tym / ktorzy 16 czynia nieprawość. ✤ Człowiek bładzacy z drogi madrośći / w zebrániu umárłych odpoczywáć bedźie. ✤ 17 Maż ktory dobra myśl miłuje / ſtawá śie ubogim : *á* kto miłuje wino 18 y olejki/nie zbogáći śie. ✤ Niezbożnik *bedźie* okupem f zá ſpráwiedliwego: á zá uprzejmie/przewrotnik. 19 ✤ Lepiej mieſzkáć g w źiemi puſtey/ niż z żona ſwarliwa y gniewliwa. 20 ✤ Skarb pożadány y olej *ſa* w przybytku madrego : ále głupi człowiek pożera go. 21 ✤ Kto náśláduje ſpráwiedliwośći y miłośierdźia / znáyduje żywot / ſpráwiedliwość / y 22 ſławe. ✤ Madry ubiega miáſto mocarzow: á burzy potege ufnośći ich. 23 ✤ Kto ſtrzeże uſt ſwojich / y jezyká ſwego / ſtrzeże od ućiſkow duſze 24 ſwojey. ✤ Hárdego y pyſznego imie/ jeſt naśmiewcá : ktory wſzyſtko po- 25 niewoli y z pycha czyni. ✤ Leniwe° żadość zábija : bo rece jego robić 26 niechca. ✤ Káżdego dniá pała pożadliwośćia : ále ſpráwiedliwy h u- 27 dźiela/á nie ſzczedźi. ✤ Ofiárá niepobożnych *jeſt* i obrzydliwośćia : á dopiero gdyby ja w grzechu ofiá- 28 rował. ✤ Swiádek fałſzywy k zági- nie : ále maż *dobry* to co ſłyſzy [illegible]- 29 tecznie mowić bedźie. ✤ Maż niezbożny zátwardza twarz ſwoje : ále uprzyjmy ſam ſpráwuje droge ſwoje. 30 ✤ Niemáſz madrośći/áni rozumu á- 31 ni rády przećiwko PAnu. ✤ Koniá gotuja l ná dźień bitwy: ále od PAná jeſt wybáwienie.

a Przyp. 16. 2.

b Przyp. 10. 4. y 13. 4.

c Przyp 10. 2. 4 y 13. 11

d Przyp 25. 24.

e Przyp. 19. 25.

f Przyp. 11. 8.

g Przyp. 25. 24.

h Psalm 37. 26.

i Przyp 15. 8. Ezái. 1. 13. Jerem. 6. 20. Amos. 5. 21.

k Przyp. 19. 5. 9

l Psalm 33. 17.

Rozdział XXII.

1 Lepſze *jeſt dobre* a imie / niż bogáctwá wielkie : á przyjaźń lepſza / 2 niż śrebro y złoto. ✤ Bogáty y ubogi b potkáli śie z ſoba: *ále* PAn jeſt 3 obudwu Stworzyćielem. ✤ Oſtrożny widzac c złe / ukrywá śie: ále proſtacy w proſt idac/ wpadája w ſzkode. 4 ✤ Pokory *y* bojáźni PAńſkiey nadgroda jeſt bogáctwo / y ſławá / y ży- 5 wot. ✤ Ciernie y śidłá *ſa* ná drodze przewrotnego : kto ſtrzeże duſze ſwey 6 oddala śie od nich. ✤ Cwicz młodego według potrzeby drogi jego : bo gdy śie zſtárzeje/nie odſtapi od niey. 7 ✤ Bogáty nád ubogimi pánuje : ále ten co pożycza/ ſługa bywa tego/ 8 ktory mu pożycza. ✤ Kto śieje d nieprawość / żać bedźie utrapienie : 9 á rozgá gniewu jego uſtánie. ✤ Oko dobrotliwe/ toć e bedźie ubłogoſłáwione : bo udźiela chlebá ſwego u-

a Kázn. 7. 1.

b Przyp 29. 13.

c Przyp. 27. 12.

d Job. 4. 8. Ozé. 10. 13. Syrác. 31. 27.

e 2 Kor. 9. 6.

10 bogiemu. ♣ Wyrzuć naśmiewcę/ á ustánie zwádá: owszem uspokoji śię swar y pohańbienie. 11 ♣ Kto miłuje czystość serca/ á jest wdźięczność w wárgách jego/ temu Krol przyjaćielem *będźie*. 12 ♣ Oczy Páńskie strzegą umiejętności: ále przedśięwźięćia przewrotnego podwraca. 13 ♣ Leniwiec mowi: g Lew ná dworze: w pośrzod ulice bym był zábit. 14 ♣ Ustá obcych *niewiást, są* doł h głęboki: ná kogo śię PAn gniewa/ wpádnie tám. 15 ♣ Głupstwo przywiązáne jest do sercá młodego: ále i rozgá kárnośći oddali je od niego. 16 ♣ Kto ćiemięży k ubogiego/ áby sobie przysporzył: *tákże* kto dawa bogátemu/ pewnie zubożeje.

17 NAkłon uchá twego/ á słuchaj słow mądrych: á serce twoje przyłoż ku náuce mojey. 18 ♣ Boć to będźie ućiechá/ gdy je záchowasz w sercu twojim: *gdy* będą społem zporządzone w wárgách twojich: 19 ♣ Aby było w PAnu ufánie twoje: oznájmuję ć to dźiś/ á ty ták *czyń*. 20 ♣ Izalim ći nie nápisał známienitych rzeczy/ zstrony rad y umiejętnośći? 21 ♣ Abym ći do wiádomośći podał pewność powieśći prawdźiwych: ábyś umiał odnośić słowá prawdy/ tym ktorzy ćię posłáli. 22 ♣ Nie odźieraj l nędznego/ przeto/ że nędzny jest: áni ubogiego w bramie ućiskaj: 23 ♣ Abowiem PAn śię podejmie spráwy ich: y wydrze duszę tym ktorzy im wydźierája. 24 ♣ Nie bądź przyjaćielem gniewliwemu: á z mężem popędliwym nie obcuj. 25 ♣ Byś snadź nie przywykł śćieszkam jego: á nie włożył śidłá ná duszę swoję. 26 ♣ Nie bywaj miedzy tymi ktorzy ręczą: áni miedzy rękojmiámi zá długi. 27 ♣ *Bo* jeślibyś nie miał czym zápłáćić: przeczżeby *kto* miał bráć pośćiel twoję pod tobą? 28 ♣ Nie przenoś stárey m gránice/ ktorą uczynili Ojcowie twoji. 29 ♣ Widźiałżeś mężá rączego w spráwách swojich? *Tákowyć* przed Krolmi stawa/ á nie stawa przed podłymi.

Rozdział XXIII.

1 GDy śiedźiesz ábyś jadł z pánem uważaj pilnie kto a jest przed tobą. 2 ♣ Ináczey wráziłbyś noż w gárdło swoje/ jeślibyś był chćiwy pokármu. 3 ♣ Nie prágni łákoći jego: bo są pokármem obłudnymi. 4 ♣ Nie stáraj śię/ ábyś śię zbogáćił: Owszem zániechaj opátrznośći twojey. 5 ♣ Y miałżebyś obroćić oczy twoje ná bogáctwo/ ktore prętko niszczeje? bo sobie uczyni skrzydłá podobne orłom/ y uleći do niebá.

6 NIe jedz chlebá człowieká zazdrośćiwego: á nie żądaj łákoći jego. 7 ♣ Abowiem jáko on *ćiebie* waży w myśli swey/ ták ty *waż* pokarm jego: mowić: Jedz y pij: ále serce jego nie jest z tobą. 8 ♣ Sztuczkę twoję ktorąś zjadł zwroćisz: á utráćisz wdźięczne słowá twoje. 9 ♣ Przed głupim nie mow: ábowiem wzgárdźi rostropnośćią powieśći twojich. 10 ♣ Nie przenoś gránice b stárey: á ná rolą śirotek nie wchodź. 11 ♣ Bo obrońcá ich/ možny: onći śię podejmuje spráwy c ich przećiwko tobie. 12 ♣ Obroć do náuki serce twoje/ á uszy twoje do powieśći umiejętnośći. 13 ♣ Nie odejmuj od młodego kárnośći: *bo* jeśli go ubijesz d rozgą/ nie umrze. 14 ♣ Ty go bij rozgą/ á duszę jego z piekłá wyrwiesz. 15 ♣ Synu moj/ będźieli e mądre serce twoje/ będźie śię weseliło serce moje/ serce moje wewnątrz. 16 ♣ Y rozweselą śię nerki moje/ gdy będą mowiły wárgi twoje co jest práwego. 17 ♣ Niech nie zájrzy f serce twoje grzesznikom: ále raczey *chodź* w bojáźni Páńskiey ná káżdy dźień. 18 ♣ Bo iż jest g zápłátá/ przeto nádźieja twojá nie będźie wykorzeniona. 19 ♣ Słuchaj Synu moj/ á bądź mądry y náwiedź ná drogę serce twoje. 20 ♣ Nie bywaj miedzy h pijánicámi winá/ áni miedzy żárłokámi mięsá: 21 ♣ Boć pijánicá/ y żárłok zubożeje: á ospáły w łátách chodźić będźie. 22 ♣ Słuchaj Ojcá i twego/ ktory ćię zpłodźił: á nie pogardzaj mátką twoją gdy śię zstárzeje. 23 ♣ Kupuj prawdę/ á nie przedawaj *jey*: *kupuj* mądrość umiejętność y rozum. 24 ♣ Bárzo śię uráduje Oćiec k spráwiedliwego: á kto zpłodźił mądrego/ weseli śię z niego. 25 ♣ Niech śię *tedy* weseli Oćiec twoj/ y mátká twoja: y niech śię rozráduje rodźićielká twojá. 26 ♣ Synu moj/ daj mi serce twoje: á oczy two-

f Psalm. 101.6. g Przyp. 26.13. h Przyp. 2.16. y 5.3. y 7.5. y 23.27 i Przyp. 13.24. y 19.18 y 23.14 y 29.15 k Przyp 14.31. y 17.5. l Zach. 7.10. m 5 Moj 19.14. y 27.17 y 23.10 a 1. Co jest.

b Przyp. 22.28. c Przyp. 22.23. d Przyp 13.24. y 19.18 y 22.15 y 29.15 e Przyp. 10.1. f Psalm 37.1. y 73.3. Przyp. 24.1. g Przyp. 24.14. h Rzym. 13.13. Efez. 5.18. i Przyp. 1.8. k Przyp. 10.1. y 15.20

27 je niechaj strzegą drog mojich. ✣ Bo nierzadnicá jest l dol głęboki: á cudza żoná jest studnia ćiasna. 28 ✣ Oná też jáko zbojcá zásadzki czyni: á zuchwálce miedzy ludźmi rozmnaza. 29 ✣ Komu biádá? Komu niestety? Komu zwády? Komu krzyk? komu rány dáremne? Komu zápalenie oczu? 30 ✣ Tym/ktorzy śiadáją ná winie: tym / ktorzy chodzą szukájąc przyprawnego winá. 31 ✣ Nie zápátruj śie ná wino gdy śie rumieni/ y gdy wydawa w kubku m kolor swoje: á prosto wyskákuje. 32 ✣ Bo ná koniec jáko wąż ukąśi: á jáko żmijá uszczknie. 33 ✣ Oczy twoje/pátrząc będą ná cudze żony: á serce twe będźie mowiło przewrotnośći. 34 ✣ Y będźiesz jáko ten/ktory leży w pośrzod morzá: á jáko ten ktory spi ná wierzchu másztu. 35 ✣ Rzeczesz; Ubito mie/ á niestękałem: potłuczono mie / á nie czułem. Gdy ocucę/udam śie zás do tego.

Rozdział XXIV.

1 Nie náśláduj a ludźi złych/ áni żądaj przebywáć z nimi. 2 ✣ Abowiem b serce ich / myśli o drapiestwie: á wárgi ich mowią o ućiśnieniu. 3 ✣ Mądrośćią bywa dom zbudowány: á rostropnośćią umocniony. 4 ✣ Záiśćie/przez umiejętność komory nápełnione bywáją wszeláktmi bogáctwy kosztownymi y wdźięcznymi. 5 ✣ Człowiek mądry/ mocny jest: á mąż umiejętny/ przydawa siły: 6 ✣ Abowiem przez mądrą rádę c zwiedźiesz bitwę: á wybáwienie / przez mnostwo rájcow mieć będźiesz. 7 ✣ Wysokie są d głupiemu mądrośći: w bramie nie otworzy ust swojich. 8 ✣ Kto myśli źle czynić/ te° złośliwym zwáć będą. 9 ✣ Zła myśl głupiego / jest grzechem: á pośmiewcá/ jest obrzydliwośćią ludzką. 10 ✣ Jeśli będźiesz gnuśnym: tedy w dźień ućisku/słába będźie siłá twojá. 11 ✣ Wybawiaj pojimáne e ná śmierć: á od tych ktorzy idą ná strácenie / nie odwracaj śie. 12 ✣ Jeśli rzeczesz; Otośmy o tym nie wiedźieli: Izali ten ktory waży sercá/ nie rozumie? á ten ktory strzeże duszę twojey/ nie rozezna? y nie odda człowiekowi f według

13 uczynkow jego: ✣ Jedz miod Synu moj/ bo dobry: y plastr słodki podniebieniu twemu. 14 ✣ Ták umiejętność mądrośći duszy twojey / jesliże ją znajdźiesz: onáć będźie g nadgrodá / á nádźieją twojá nie będźie wyćięta. 15 ✣ Nieczyń zásadzki niezbożniku/ ná przybytek spráwiedliwego: á nie przekázaj odpoczynienia jego. 16 ✣ Bo choć śiedm kroć upada spráwiedliwy / przećie zás powstawá: ále niezbożni wpádną w nieszczęśćie. 17 ✣ Gdy upádnie h nieprzyjaciel twoj/ nie ćiesz śie: y gdy śie potknie / niech śie nie ráduje serce twoje. 18 ✣ Aby snadź nie ujrzał PAN / á nie podobáłoby śie to w oczách jego: y odwroćiłby od niego gniew swoj ná ćię. 19 ✣ Nie gniewaj śie i dla złośnikow/ áni śie udawaj zá niepobożnymi. 20 ✣ Boć nie weźmie złośnik nadgrody: pochodnia k niepobożnych zgáśnie. 21 ✣ Synu moj boj śie PANá/ y Krolá: á z niestátecznymi nie mieszaj śie. 22 ✣ Boć znagłá powstánie zginienie ich: á upadek obudwu ktoż wie?

23 Toć też mądrym należy. Wzgląd mieć l ná osobę u sądu/ nie dobra. 24 ✣ Tego ktory mowi niepobożnemu; Jesteś m spráwiedliwy będą ludźie przeklináć: á narodowie śie nim brzydźić będą. 25 ✣ Ale ktorzy go karzą / szczęśliwi będą: á przyjdźie ná nie błogosłáwieństwo káżdego dobrego. 26 ✣ Pocáłują wárgi tego/ co mowi słowá prawdźiwe. 27 ✣ Rozrządź ná polu robotę twoję/ á spráwuj pilnie rolą swoję: á potym będźiesz budowáł dom twoj. 28 ✣ Nie bądź świádkiem lekkomyślnym przećiw bliźniemu swemu: áni czyń łágodnych namow wárgámi swymi. 29 ✣ Nie mow; Jáko mi n uczynił / ták mu uczynię: oddam mężowi temu / według uczynku jego. 30 ✣ Szedłem przez pole mężá leniwego: á przez winnice człowieká głupie°. 31 ✣ A oto porosłá wszędy ośćię/ pokrzywy wszystko pokryły: á płot kámienny jey rozwálił śie. 32 ✣ To ja ujrzawszy/złożyłem to do sercá mego: á widząc to, wźiąłem to ku przestrodze. 33 ✣ Trochę śie o przespisz / trochę podrzemiesz / trochę złożysz ręce / ábyś odpoczy-

l Przyp 22.14. m H. oko swoje. a Psalm 37.1. Przyp. 23.17. b Psalm 10.7. Przyp. 1.11. c Przyp 11.14. y 15.22 y 20.18 d Przyp. 14.6. e Psalm 82.4. f Job. 34.11. Psalm 62.13. Jerem 32.19. Rzym 2.6. Objáw 22.12.

g Przyp. 23.18. h Przyp 17.5. Job. 31.29. i Psalm 37.1. k Przyp 13.19. l 2 Mojż 23.8. 3 Mojż 19.15. 5 Mojż 16.19. Przyp 18.5. y 28.21 Ján. 7.24. m Przyp 17.15. Ezái. 5.23. n Rzym 12.19. o Przyp 6.10.

10 bogiemu. Wyrzuć naśmiewcę/á uſtánie zwádá: owſzem uſpokoji śię ſwar y pohańbienie. 11 Kto miłuje czyſtość ſercá/ á jeſt wdźięcznośc w wárgách jego/ temu Krol przyjaćielem będźie. 12 Oczy Páńſkie ſtrzegą umiejętnośći: ále przedśięwźięćia przewrotnego podwraca. 13 Leniwiec mowi: g Lew ná dworze: w pośrzod ulice bym był zábit. 14 Uſtá obcych niewiaſt ſą doł h głęboki: ná kogo śię PAn gniewa/ wpádnie tám. 15 Głupſtwo przywiązáne jeſt do sercá młodego: ále i rozgá kárnośći oddali je od niego. 16 Kto ćiemięży k ubogiego/ áby ſobie przyſporzył: tákże kto dawa bogátemu/ pewnie zubożeje.

17 Nakłoń ucha twego/ á ſłuchaj słow mądrych: á ſerce twoje przyłoż ku náuce mojey. 18 Boć to będźie ućiecha/ gdy je záchowaſz w ſercu twojim: gdy będą ſpołem zgotowáne w wárgách twojich: 19 Aby było w PAnu ufánie twoje: oznájmuję ći to dźiś/ á ty ták czyń. 20 Izalim ći nie nápiſał známienitych rzeczy/ 21 z ſtrony rad y umiejętnośći? Abym ći do wiádomośći podał pewność powieśći prawdźiwych: ábyś umiał odnośić słowá prawdy/ tym ktorzy ćię poſłáli. 22 Nie odźieraj l nędznego/ przeto/ że nędzny jeſt: áni ubogiego w bramie ućiſkaj: 23 Abowiem PAn śię podejmie ſpráwy ich: y wydrze duſze tym ktorzy im wydźierája. 24 Nie bądź przyjaćielem gniewliwemu: á z mężem popędliwym nie obcuj. 25 Byś snadź nieprzywykł ścieżkam jego: á nie włożył śidłá ná duſzę ſwoję. 26 Nie bywaj miedzy tymi ktorzy ręczą: áni miedzy rękojmiámi zá długi. 27 Bo jeſlibyś nie miał czym záplaćić: przeczżeby kto miał bráć pośćiel twoję pod tobą? 28 Nie przenoś ſtárey m gránice/ ktorą uczynili Ojcowie twoji. 29 Widźiałżeś mężá rączego w ſpráwách ſwojich? Tákowy przed Krolmi ſtawa/ á nie ſtawa przed podłymi.

Rozdział XXIII.

1 Gdy śiedźieſz ábyś jadł z pánem uważaj pilnie kto a jeſt przed tobą. 2 Ináczey wráźiłbyś noż w gárdło ſwoje/ jeſlibyś był chćiwy pokármu. 3 Nie prágni łákoći jego: bo ſą pokármem obłudnym. 4 Nie ſtáraj śię/ ábyś śię zbogáćił: Owſzem zániechaj opátrznośći twojey. 5 Y miałżebyś obroćić oczy twoje ná bogáctwo/ ktore prętko niſzczeje? bo ſobie uczyni ſkrzydłá podobne orłom/ y uleći do niebá.

6 Nie jedz chlebá człowieká zazdrośćiwego: á nie żądaj łákoćijego. 7 Abowiem jáko on ćiebie waży w myśli ſwey/ ták ty waż pokarm jego: mowić; Jedz y pij: ále ſerce jego nie jeſt z tobą. 8 Sztuczki twoje ktoreś zjadł zwroćiſz: á utráćiſz wdźięczne słowá twoje. 9 Przed głupim nie mow: ábowiem wzgárdźi roſtropnośćią powieśći twojich. 10 Nie przenoś gránice b ſtárey: á ná rolą śirotek nie wchodź. 11 Bo obrońcá ich/ możny: onći śię podejmuje ſpráwy c ich przećiwko tobie. 12 Obroć do náuki ſerce twoje/ á uſzy twoje do powieśći umiejętnośći. 13 Nie odejmuj od młodego kárnośći: bo jeſli go ubijeſz d rozgą/ nie umrze. 14 Ty go bij rozgą/ á duſzę jego z piekłá wyrwieſz. 15 Synu moj/ będźieli e mądre ſerce twoje/ będźie śię weſeliło ſerce moje/ ſerce moje wewnie. 16 Y rozweſelą śię nerki moje/ gdy będą mowiły wárgi twoje co jeſt práwego. 17 Niech nie zájrzy f ſerce twoje grzeſznikom: ále rácżey chodź w boiáźni Páńſkiey ná káżdy dźień. 18 Bo iſ jeſt g zápłátá/ przeto nádźieja twojá nie będźie wykorzeniona. 19 Słuchaj Synu moj/ á bądź mądry y náwiedź ná drogę ſerce twoje. 20 Nie bywaj miedzy h pijánicámi winá/ áni miedzy żárłokámi mięſá: 21 Boć pijánicá/ y żárłok zubożeje: á oſpáły włátách chodźić będźie. 22 Słuchaj Ojcá i twego/ ktory ćię zpłodźił: á niepogárdzaj mátką twoją gdy śię zſtárzeje. 23 Kupuj prawdę/ á nie przedawaj jey: kupuj mądrość umiejętność y rozum. 24 Bárzo śię uráduje Oćiec k ſpráwiedliwego: á kto zpłodźił mądrego/ weſeli śię z niego. 25 Niech śię tedy weſeli Oćiec twoj/ y mátká twojá: y niech śię rozráduje rodźićielká twojá. 26 Synu moj/ daj mi ſerce twoje: á oczy twoje

Marginal notes: f Pſalm. 101.6. g Przyp. 26.13. h Przyp. 2. 16. y 5. 3. y 7. 5. y 23.27 i Przyp. 13. 24. y 19.18 y 23.14 y 29.15 k Przyp 14.31. y 17.5. l Zách. 7. 10. m 5 Moj. 19.14. y 27.17 y 23.10 a 1. Co jeſt. b Przyp. 22.28. c Przyp. 22.23. d Przyp 13.24. y 19.18 y 22.15 y 29.15 e Przyp. 10. 1. f Pſalm 37. 1. y 73.3. Przyp. 24. 1. g Przyp. 24.14. h Rzym. 13.13. Efez. 5. 18. i Przyp. 1. 8. k Przyp. 10. 1. y 15.20

27 je niechaj strzegą drog mojich. Bo
28 nierządnicá jest l dołk głęboki: á cudza żoná jest studnia ciásna. Oná
też jáko zbojcá zásadzki czyni: á
zuchwálce miedzy ludźmi rozmnaża.
29 Komu biádá? Komu niestety? Komu zwády? Komu krzyk? komu
rány dáremne? Komu zápalenie
30 oczu? Tym/ ktorzy śiadáją ná winie: tym/ ktorzy chodzą szukájąc
31 przypráwnego winá. Nie zápátruj śię ná wino gdy śię rumieni/ y
gdy wydawa w kubku m kolę swoję:
32 á prosto wyskákuje. Bo ná koniec
jáko wąż ukąśi: á jáko żmijá uszcknie.
33 Oczy twoje/ pátrząc będą ná
cudze żony: á serce twe będźie mowiło przewrotnośći.
34 Y będźiesz jáko ten/ ktory leży w pośrzod morzá:
á jáko ten ktory śpi ná wierzchu
35 másztu. Rzeczesz; Ubito mię/ á
niestękałem: poruczono mię/ á
nie czułem. Gdy ocucę/ udam śię zás
do tego.

l Przyp. 22.14. m H. oko swoje.

ROZDZIAŁ XXIV.

1 Nie náśláduj a ludźi złych/ áni
2 żądaj przebywáć z nimi. Abowiem b serce ich/ myśli o drapiestwie: á wárgi ich mowią o ućiśnieniu.
3 Mądrośćią bywa dom zbudowány: á rostropnośćią umacniány.
4 Zájiste/ przez umiejętność komory nápełnione bywáją wszelákimi bogáctwy kosztownymi y wdźięcznymi.
5 Człowiek mądry/ mocny jest: á mąż umiejętny/ przydawa
6 śiły: Abowiem przez mądrą rádę c zwiedźiesz bitwę: á wybáwienie/ przez mnostwo rájcow mieć będźiesz.
7 Wysokie są d głupiemu mądrośći: w bramie nie otworzy ust swojich.
8 Kto myśli źle czynić/ te e złośliwym zwáć będą.
9 Zła myśl głupiego/ jest grzechem: á pośmiewcá/
10 jest obrzydliwośćią ludzką. Jeśli będźiesz gnuśnym: tedy w dźień ućisku/ słába będźie śiłá twojá.
11 Wybawiaj pojimáne e ná śmierć: á od tych ktorzy idą ná strácenie/ nie
12 odwracaj śię. Jeśli rzeczesz; Otośmy o tym nie wiedźieli: Izali ten ktory waży sercá/ nie rozumie? á ten ktory strzeże duszę twojey/ nie rozeznáły nie odda człowiekowi f według

a Psalm 37. 1. Przyp. 23.17. b Psalm 10. 7. Przyp. 1. 11. c Przyp 11.14. y 15.22 y 20.18 d Przyp. 14. 6. e Psalm 82. 4. f Job. 34.11. Psalm 62.13. Jerem 32.19. Rzym 2. 6. Objáw 22.12.

13 uczynkow jego: Jedz miod Synu moj/ bo dobry: y plastr słodki podniebieniu twemu.
14 Ták umiejętność mądrośći duszy twojey/ jeśliże ją znajdźiesz: onáć będźie g nadgroda/ á nádźieja twojá nie będźie wyćiętá.
15 Nieczyn zásadzki niezbożniku/ ná przybytek spráwiedliwego: á nie przekázaj odpoczynienia jego:
16 Bo choć śiedm kroć upáda spráwiedliwy/ przećię zás powstawá: ále niezbożni wpádną w nieszczęśćie.
17 Gdy upádnie h nieprzyjaćiel twoj/ nie ćiesz śię: y gdy śię potknie/ niech śię nie ráduje
18 serce twoje. Aby snadź nie ujrzał PAN/ á nie podobáłoby śię to w oczách jego: y odwroćiłby od niego
19 gniew swoj ná ćię. Nie gniewaj śię i dla złośnikow/ áni śię udawaj zá niepobożnymi.
20 Boć nie weźmie złośnik nagrody: pochodnia k niepobożnych zgáśnie.
21 Synu moj boj śię PAná/ y Krolá: á z niestátecznymi nie mieszaj śię.
22 Boć znagłá powstánie zginienie ich: á upadek obudwu ktoż wie?
23 Toć też mądrym należy. Wzgląd mieć l ná osobę u sądu/
24 nie dobra. Tego ktory mowi niepobożnemu; Jesteś m spráwiedliwy będą ludźie przeklináć: á narodowie
25 śię nim brzydźić będą. Ale ktorzy go karzą/ szczęśliwi będą: á przydźie ná nie błogosłáwieństwo káżdego
26 dobrego. Pocáłują wárgi tego/
27 co mowi słowá prawdźiwe. Rozrządź ná polu robotę twoję/ á spráwuj pilnie rolą swoję: á potym będźiesz budował dom twoj.
28 Nie bądź świádkiem lekkomyślnym przećiw bliźniemu swemu: áni czyń łágodnych namow wárgámi swymi.
29 Nie mow; Jáko mi n uczynił/ ták mu uczynię: oddam mężowi temu/
30 według uczynku jego. Szedłem przez pole mężá leniwego: á przez
31 winnicę człowieká głupie o. A oto porosłá wszędy oście/ pokrzywy wszystko pokryły: á płot kámienny jey
32 rozwálił śię. To ja ujrzawszy/ złożyłem to do sercá mego: á widząc to,
33 wźiąłem to ku przestrodze. Trochę śię o przespisz/ trochę podrzemiesz/ trochę złożysz ręce/ ábyś odpoczy-

g Przyp. 23.18. h Przyp 17. 5. Job. 31.29. i Psalm 37. 1. k Przyp 13. 19. l 2 Moj 23. 8. 3 Moj 19.15. 5 Moj 16.19. Przyp 18. 5. y 28.21 Ián. 7. 24. m Przyp 17.15. Ezái. 5. 23. n Rzym 12.19. o Przyp 6. 10.

34 wał. A w tym ubostwo twoje przyjdźie jáko podrożny: á nie do státek twoj / jáko mąż zbrojny.

ROZDZIAL XXV.

1 Teć też są przypowieśći Sálomonowe / ktore zebráli mężowie Ezechiaszá Krolá Judskiego.

2 Sławá to Bożá tájić spráwę: ále sławá Krolow wywiádowáć śię rzeczy. 3 Wysokość niebios/ y głębokość źiemie/ y serce Krolow/ nie są dośćignione. 4 Odejm żużelicę od srebrá / á wynidźie odlewájącemu naczynie kośćowne. 5 Odejm niezbożniká od oblicza krolewskiego: á umocni śię w spráwiedliwośći a stolicá jego. 6 Nie udawaj śię zá zacnego przed Krolem: á ná miejscu wielmożnych nie stawaj: 7 Bo lepiey jest/ iż ći rzeką; Postąp b sám: á niżeliby ćie zniżyć miano przed Kśiążęćiem: co widywáją oczy twoje. 8 Niepokwapiaj śię do swaru/ byś snadź náostátek niewiedźiał co masz czynić gdyby ćie záwstydźił bliźni twoj. 9 Prowadź do końcá spráwę swoję z przyjaćielem twojim: á tájemnice drugiego nie objawiaj. 10 By ćię snadź nie zelżył ten co ćię słucha: á niesławá twojá zostáłáby ná tobie. 11 Jákie jest jábłko złote z wyrzezániem srebrnym / tákieć jest słowo do rzeczy powiedźiáne. 12 Ten ktory mądrze nápomina / jest u tego co słucha / jáko náuśnicá złota y klejnot z szczerego złotá. 13 Jáko źimno śnieżne c czásu żniwa; ták poseł wierny tym ktorzy go posyłáją: bo duszę Pánow swych ochłádza. 14 Człowiek ktory śię chłubi dárem zmyślonym / jest jáko wiátr y obłoki przez deszczu: 15 Kśiążę ćierpliwośćią d bywa zmiękczone: á język łágodny kośći łamie. 16 Znajdźieszli miod / jedzże ile potrzebá: byś snadź objadszy śię go / nie zwroćił. 17 Powśćiągni nogę twoję od domu bliźniego twego: by snadź będąc ćiebie syt/ nie miał ćię w nienawiśći. 18 Káżdy kto mowi fałszywe świádectwo przećiw bliźniemu swemu/ jest jáko e młot / y mieczj / y strzałá ostra. 19 Ufność w człowieku przewrotnym/ jest w dźień ućisku/ jáko ząb wyłamány y nogá wywiniona. 20 Jáko ten ktory zewłoczy odźienie czásu źimy/ ábo leje ocet ná sáletrę/ táki jest ten ktory śpiewa pieśni sercu smutnemu. 21 Jeśliżeby łáknął ten f co ćię nienawidźi/ nákarm go chlebem: á jeśliby prágnął/ daj mu śię nápić wody. 22 Bo węgle rozpalone zgromádźisz ná głowę jego/ á Pánć nádgrodźi. 23 Jáko wiátr Połnocny deszcz przynośi: ták przymuszą twarz gniewliwa/ język uszczypliwy. 24 Lepiey mieszkáć w kąćie g pod dáchem/ niżeli z żoną swarliwą w domu przestronnym. 25 Jáko wodá chłodna duszey prágnącey: ták wieść dobra z źiemie dálekiey. 26 Jáko źrzodło nogámi pomącone/ ábo zdroj zepsowány: ták spráwiedliwy/ ktory upada przed niezbożnym. 27 Jáko jeść wiele miodu/ nie jest rzecz dobra: ták szukánie własney sławy/ jest nie sławne. 28 Mąż/ ktory niema h mocy nád duchem swojim/ jest jáko miásto rozwálone bez muru.

ROZDZIAL XXVI.

1 Jáko śnieg lećie / y jáko deszcz we żniwá: ták głupiemu nie przystoi chwałá. 2 Jáko śię ptak tám y sám tuła/ y jáko jáskołká lata/ ták przeklectwo nie záslużone nie przyjdźie. 3 Bicz ná a koniá/ ogłow ná osłá / á kij potrzebny jest ná grzbiet głupiego. 4 Nie odpowiádaj głupiemu według głupstwá jego: áby ś mu y ty nie był podobny. 5 Odpowiedz głupiemu według głupstwá jego: áby śię sobie nie zdał być mądrym. 6 Jákoby nogi obćiął: ták śię bezpráwia dopuszcza/ kto śię głupiemu poselstwá powierza. 7 Jáko nierowne są goleni u chromego: ták jest powieść w uśćiech głupich. 8 Jáko kiedy kto przywięzuje kámień drogi do proce: ták czyni ten ktory uććiwość głupiemu wyrządza. 9 Jáko ćiernie gdy śię dostánie w rękę pijánego: ták przypowieść jest w uśćiech głupich. 10 Wielki PAN stworzył wszystko/ á dawa zapłátę głupiemu: dawa tákże zapłátę przestępcom. 11 Jáko pieś wraca śię do zwrocenia b swego: ták głupi powtarza głupstwo swoje.

a Przyp. 20. 8.
b Luk. 14. 10.
c Przyp. 13. 17.
d Przyp. 15. 1. y 16. 14.
e Przyp. 12. 18.
f Rzym. 12. 20.
g Przyp. 21. 9.
h Przyp. 16. 32.
a Psalm. 32. 9. 10. Przyp. 16. 13.
b 2 Piotr. 2. 21.

swoje. ♣ Ujrzyszli człowieká/ co śie sobie zda być mądrym: nádźieję o głupim c lepsza jest niżeli o nim. ♣ 13 Leniwy mowi: Lew ná drodze; lew ná ulicách. ♣ 14 Jáko śie drzwi obracáją ná záwiásách swojich: ták leniwiec ná łożku swojim. ♣ 15 Leniwiec d ręke kryje do zánadrza swych / á ćiężko mu jey podnośic do vst swojich. 16 ♣ Leniwiec/ zda śie sobie być mędrszym/ niżeli śiedm odpowiádájących z rozsądkiem. ♣ 17 Jákoby też psá zá vszy łápał / kto śie mimo idąc w cudzą zwádę wdawa. ♣ 18 Jáko szalony wypuszcza iskry y strzały śmiertelne: ♣ 19 Ták jest káżdy/ ktory podchodźi przyjaćielá swego/ á mowi: Azam ja nie 20 żártował? ♣ Gdy niestawa drew/ gáśnie ogień: ták gdy nie będźie klatecznika/ vćichnie zwádá. ♣ 21 Jáko węgiel martwy służy do rozniecenia y drwá do ogniá: ták człowiek swárliwy f do roznieceniá zwády. ♣ 22 Słowá obmowce g są jáko słowa zránionych: á wszákże przenikáją do 23 wnętrzności żywotá. ♣ Wárgi nieprzyjaćielskie y serce złe są jáko śrebrna pijáná/ ktora polewáją naczynie gliniáne. ♣ 24 Ten co kogo nienawidźi/ zá inszego śie udawa wárgámi swymi/ ále w sercu swojim myśli 25 o zdrádźie. ♣ Gdyć śie ochotnym mową swą ukázuje/ nie wierz mu: bo śiedmiorákā obrzydliwość jest w ser- 26 cu jego. ♣ Nienawiść zdrádliwie bywa pokryta: ále odkryta bywa 27 złość jey w zgromádzeniu. ♣ Kto drugiemu doł h kopie/ wpada weń: á kto kámień toczy/ ná niego śie obra- 28 ca. ♣ Człowiek języká kłamliwego/ ma utrapione w nienawiśći: á vstá łágodne przywodzą do upadku.

Rozdział XXVII.

1 Nie chlub śie ze dniá a jutrzejszego: bo nie wiesz coć przynieśie 2 dźień dźiśiejszy. ♣ Niechaj ćie kto inny chwali/ á nie vstá twoje/ obcy/ á 3 nie wárgi twoje. ♣ Ciężki jest b kámień / y piasek ważny: ále gniew głupie° ćięższy niż to oboje. ♣ Okru- 4 tny jest gniew / y nagła popędliwość: ále przed zazdrośćią / ktoż śie 5 ostoji? ♣ Lepsza jest przymowká já- 6 wna/ niżeli miłość skryta. ♣ Lepsze są rány c od przyjaćielá/ niż łágodne cáłowánie człowieká nienawidzącego. ♣ 7 Duszá násycona y plastr miodu podepce: ále głodney duszy y gorzkość wszelaka słodka. ♣ 8 Jáko ptak odlátuje od gniazdá swojego: ták człowiek odchodźi od miejscá swego. 9 ♣ Jáko maść y kádzenie uwesela serce: ták słodkość przyjaćielá uwesela 10 wieczey niż własna rádá. ♣ Przyjaćielá d twego / y przyjaćielá Ojcá twego/ nie opuszczaj: á do domu brátá twego nie wchodź w dźień utrapienia twego. Bo lepszy sąśiad bli- 11 ski/ niż brát dáleki. ♣ Badź mądrym Synu moj / á uweselaj serce moje: ábym miał co odpowiedźieć temu / 12 ktoryby mi urągał. ♣ Ostrożny / upátrując złe / ukrywa śie: ále prostak w przod idąc/ szkode podpada. 13 ♣ Weźmi száte tego ktory ręczył f zá obcego: á od tego ktory ręczył zá cudzoziemke weźmi zástáwę jego. ♣ 14 Temu/ ktory przyjaćielowi swemu wielkim głosem ráno wstawájąc / błogosłáwi / poczytano to będźie zá 15 przeklęctwo. ♣ Kápánie vstáwiczne g w dźień gwałtownego deszczu / y żoná swarliwa/ są sobie podobni. ♣ 16 Kto ją h kryje/ kryje wiátr: á wonia wyda/ jáko olejek wonny w prá- 17 wey ręce je°. ♣ Żelázo żelázem bywa náostrzone: ták máż záostrza i obli- 18 cze przyjaćielá swego. ♣ Kto strzeże drzewá figowego/ pożywa owocu jego: tákże kto strzeże Páná swe- 19 go/ uczczony będźie. ♣ Jáko śie w wodźie twarz przećiwko twarzy ukázuje: ták serce człowiecze prze- 20 ćiw człowiekowi. ♣ Piekło y zátrácenie/ nie mogą być násycone: tákże y oczy ludzkie k násyćić śie nie mo- 21 gą. ♣ Tygiel śrebrá / á piec l złotá doświadczá; á człowieká wieść sła- 22 wy jego. ♣ Chocbyś głupiego y w stępie / miedzy krupámi słuporem zktukł: nie odejdźie od niego głup- 23 stwo jego. ♣ Doglądaj pilnie dobytku twego / á miej pieczą o trzodách 24 twojich. ♣ Boć nie ná wieki trwa bogáctwo: áni koroná od narodu do 25 narodu. ♣ Gdy wzrasta trawá / á ukázują śie ziolá: tedy z gor śiáno 26 zbieráją. ♣ Owce będą ná száty twoje: á nadgrodá polna / kozłowie.

c Przyp. 29. 20. d Przyp. 19. 24. e Przyp. 22. 10. f Przyp. 15. 18. g Przyp. 18. 8. h Psalm 7. 16. y 9. 16. y 57. 7. a Jákob. 4. 13. 14. b Syrác. 22. 18.

c Psalm 141. 5. d Przyp. 17. 17. y 18. 24. e Przyp. 22. 3. f Przyp. 20. 16. g Przyp. 19. 13. h T. Táko żona. i I. Jeden drugiego. k Kázn. 1. 8. l Przyp. 17. 3.

27 ♣ Nád to dostátek mleká kozie°/ ná pokarm twoj/ ná pokarm domu twego: y ná pożywienie dźiewek twojich.

ROZDZIAŁ XXVIII.

1 Ućiekáją niezbożni a choć ich nikt nie goni: ále spráwiedliwi jáko lwie młode są bez bojáźni. ♣ 2 Dla przestępstwá źiemie/ wiele *bywa* Kśiążąt jey: ále dla człowieká rostropnego y umiejętnego/ trwáłe bywa *páństwo*. ♣ 3 Mąż ubogi ktory ućiska nędzne/ *podobny jest* dżdżowi gwáłtownemu: po ktorym chlebá nie bywa. ♣ 4 Ktorzy opuszczáją Zakon/ chwalą niezbożniká: ále ći ktorzy strzegą Zakonu/ są im odpornymi. ♣ 5 Ludźie źli nie zrozumiewáją sądu: ále ktorzy PAná szukáją/ rozumieją wszystko. ♣ 6 Lepszy jest b ubogi/ ktory chodźi w uprzejmośći swojey: niżeli przewrotny ná drogách *swych*/ choćiaż jest bogáty. ♣ 7 Kto strzeże Zakonu/ jest synem rostropnym: ále kto kármi obżerce/ czyni zelżywość Ojcu swemu. ♣ 8 Kto rozmnaża májętność swoję z lichwy y z płátu: temu ją zbiera/ ktory ubogiemu szczodrze będźie dawał. ♣ 9 Kto odwraca ucho swe/ áby nie słuchał Zakonu: y modlitwá jego *jest* obrzydliwośćią. 10 ♣ Kto záwodźi uprzejmie ná drogę złą/ w doł swoj c sam wpádnie: ále uprzejmi odźiedźiczą *rzeczy* dobre. 11 ♣ Mąż bogáty zda śię sobie być mądrym: ále ubogi rostropny dochodźi go. 12 ♣ Gdy śię rádują d spráwiedliwi/ wielka jest słáwá: ále gdy powstáwáją niepobożni/ kryje e śię człowiek. 13 ♣ Kto pokrywa przestępstwá swe/ nieposzczęśći mu śię: ále kto *je* wyznawa f y opuszcza/ miłośierdźia dostąpi. 14 ♣ Błogosłáwiony człowiek/ ktory śię záwsze boji: ále kto zátwárdza serce swoje/ wpádá we złe. 15 ♣ *Pan* niezbożny/ pánujący nád ludem ubogim/ jest jáko lew ryczący/ y *jáko* niedźwiedź głodny. 16 Kśiążę bezrozumne/ wielkim jest drapieżcą: *ále* kto nienawidźi łákomstwá/ przedłuży dni swojich. ♣ 17 Człowieká/ ktory gwałt czyni krwi ludzkiey/ choćby y do dołu ućiekał/ nikt niezátrzyma. 18 ♣ Kto chodźi w uprzejmośći/ záchowány będźie: ále przewrotny/ ná drogách *swojich* oraz upádnie. 19 ♣ Kto spráwuje g źiemię swoję/ chlebem násycony bywa: ále kto náśláduje próżnujących/ ubostwem násycony bywa. 20 ♣ Mąż wierny przyczyni błogosłáwieństwá: ále kto śię prętko chce h zbogáćić/ nie bywa bez winy. 21 ♣ Mieć wzgląd i ná osobę/ rzecz nie dobra: bo nie jeden dla kęsá chlebá/ stawa śię przewrotnym. 22 ♣ Prętko chce człowiek k zazdrośćiwy zbogáćić: á nie wie iż nań niedostátek przyjdźie. 23 ♣ Kto strofuje człowieká/ *większą* potym łáskę znájduje/ niż ten co pochlebia językiem. 24 ♣ Kto łupi Ojcá swego/ ábo mátkę swoję/ á mowi: Nie to nie grzech: towárzyszem jest mężobojce. 25 ♣ Wysokomyślny l wszczyna zwády: ále kto nádźieję ma w PAnu/ dostátek mieć będźie. 26 ♣ Kto ufa w sercu swym/ głupi jest: ále kto sobie mądrze poczyna/ ten ujdźie nieszczęśćia. 27 ♣ Kto dawa m ubogiemu/ nie będźie miał niedostátku: ále kto *od niego* odwraca oczy swe/ wielkie przeklęctwá *nań przyjdą*. 28 ♣ Gdy niepobożni powstawáją/ kryje śię człowiek: ále gdy giną/ spráwiedliwi śię rozmnażáją.

ROZDZIAŁ XXIX.

1 Człowiek/ ktory ná częste karánie zátwárdza kárk *swoj*: nagle zniszczeje/ y nie wskura. 2 ♣ Gdy śię rozmnażáją a spráwiedliwi/ weseli śię lud: ále gdy pánuje bezbożnik/ wzdycha lud. 3 ♣ Mąż ktory miłuje mądrość b/ wesela Ojcá swego: ále kto chowa c nierządnice/ tráći májętność. 4 ♣ Krol sądem źiemię utwierdza: ále mąż ktory dáry bierze/ podwraca ją. 5 ♣ Człowiek ktory pochlebia przyjaćielowi swemu/ rozciąga śieć przed nogámi jego. 6 ♣ W występek złego/ jest mu śidłem: ále spráwiedliwy śpiewa y weseli śię. 7 ♣ Spráwiedliwy wyrozumiewa d spráwie nędznych: *ále* niezbożnik nie ma *tego* rozumu y umiejętnośći. 8 ♣ Mężowie náśmiewcy/ záwodzą miásto: ále mądrzy odwracáją gniew. 9 ♣ Mąż mądry/ wiedźieli spor z mężem głupim/ choćby śię gniewał/ choćby śię *też* śmiał/ nie będźie

miał

Marginalia (Rozd. XXVIII): a 3 Moj. 26.36. 5 Moj. 28.28. Ezái. 57.21. — b Przyp. 19. 1. — c Przyp. 26.27. — d Przyp. 10.11. — e H. Szukáją człowieká. — f Psalm 32. 5. 1 Jan. 1.9.10. — g Przyp. 12.11. Syrác. 20.28. — h Przyp. 13.11. y 20.21. — i Przyp. 18. 5. y 24.23. — k Przyp. 20.21. — l Przyp. 13.10. — m 5 Moj. 15.7.8. Przyp. 19.17. y 22.9.

Marginalia (Rozd. XXIX): a Przyp. 11.10. y 28.28. — b Przyp. 10. 1. y 15.20. — c Przyp. 28. 7. Luk. 15.13. — d Przyp. 28. 5.

10 miał pokoju. ✠ Mężowie krwáwi nienawidzą uprzejmego: ále uprzejmi stáránie wiodą o duszę jego.
11 ✠ Wszystkiego duchá swego e wywiera głupi: ále mądry / ná dalszy czás go záwściąga.
12 ✠ Páná / ktory rad słucha słow kłamliwych / wszyscy słudzy jego są niepobożni.
13 ✠ Ubogi y zdzierćá potkáli śię: á wszákże obudwu oczy PAN oświeca. ✠
14 Krolá / ktory f sądźi uciśnione według prawdy / stolicá jego ná wieki utwirdzona będźie.
15 ✠ Rozgá y kárność mądrość dawa: ále dźiecię swawolne / záwstydza g mátkę swoję.
16 ✠ Gdy śię rozmnażáją niezbożni / rozmnaża śię y przestępstwo: ále spráwiedliwi h upadek ich oglądáją.
17 ✠ Karz Syná twego / á spráwić odpoczynienie: y sposobi roskosz duszy twojey.
18 ✠ Gdy proroctwo ustawa lud bywa rozproszony: ále kto strzeże zakonu / błogosłáwiony jest.
19 ✠ Sługá niebywa słowy náprawiony: bo choć rozumie / jednák nie odpowiáda.
20 ✠ Ujrzysz człowieká skwápliwego w spráwách swojich: ále lepsza jest nádźieja k o głupim / niż o nim.
21 ✠ Kto w roskoszy chowa z dźieciństwá sługę swego / náostátek będźie chćiał być zá Syná.
22 ✠ Człowiek gniewliwy l wszczyna zwády: á pierchliwy wiele grzeszy.
23 ✠ Pychá m człowiecza poniża go: ále pokorny w duchu / sławy dostępuje.
24 ✠ Kto spolkuje ze złodźiejem / ma w nienáwiśći duszę swoję: tákże też kto przeklęctwo n słyszy / á nie objawia go.
25 ✠ Strách człowieczy stáwia sobie śidło: ále kto ma nádźieję w PAnu wywyższony będźie.
26 ✠ Wiele o tych co szukáją twarzy Pánow: áleć od PAná jest sąd káżdego.
27 ✠ Spráwiedliwym / jest maż niezbożny obrzydliwośćia: á záśię kto w uprzejmośći chodźi / jest niezbożnym obrzydliwośćia.

e Przyp. 14.33. f Przyp 25. 5. g Przyp 10. 1. y 17.21 h Psalm 37.36. y 58.11 y 91.8. i Przyp 23.13. k Przyp 26.12. l Przyp 15.18. y 26.21 m Iob. 22.29. Przyp 15.33. y 18.12 Mátt. 23.12. Luk. 24.11. n 3 Moj. 5. 1. o Przyp 19. 6.

ROZDZIAŁ XXX.

Agur nieumiejętność swoję wyznawa Bogu śię modli. Náostátek rodzáje ludźi rożne, y rzeczy niektore nienasycone, niepojęte, y niedośćigłe, mądre y rostropne opisuje.

1 *Te są* słowá Agurá Syná Jákego / y zebránie mow tegoż męża do Itylá: do Itylá y Uchálá.
2 Zaiste m jest głupszy nád inne: á rozumu człowieczego nie mam.
3 ✠ Y nie náuczyłem śię mądrośći: á umiejętnośći świętych nie umiem.
4 ✠ Ktoż wstąpił ná niebo / y *záśię* zstąpił? ktoż zgromádźił wiátr do gárśći swych? Ktoż zágárnął wody do száty *swey*? ktoż utwirdźił wszystkie końcżyny źiemie? Coż zá imię jego? y co zá imię Syná jego? Wieszże?
5 ✠ Wszelka mowá Bogá jest a czysta: on *jest* tarczą tym / ktorzy dufáją w nim.
6 ✠ Nieprzydawaj do słow b jego áby ćię nie karał / á byłbyś ználeźiony kłamstwie.
7 DWu rzeczy żądam od ćiebie / nie odmawiájże mi pierwey
8 niż umrę. ✠ Márność y słowo kłamliwe oddal odemnie: ubostwá y bogáctwá nie dawaj mi: żyw mię *tylko* pokármem według potrzeby
9 mojey. ✠ Abym snadź c násyconym będąc nie zápřzał śię *ćiebie*, y nie rzekł: ktoż jest PAN? Abo zubożawszy / żebym nie kradł / y nie brał *ná dáremno* Imieniá Bogá mego.
10 NIe podwodź ná sługę przed Pánem jego: być snadź nie złorzeczył / á ty ábyś nie zgrzeszył.
11 ✠ *Jest* rodzaj / ktory ojcu swemu złorzeczy:
12 á mátce swey nie błogosłáwi. ✠ *Jest* rodzaj / ktory śię zda sobie być czysty: choć od plugástwá swego nie
13 jest omyty. ✠ *Jest* rodzaj / ktorego są d wyniosłe oczy / y powieki jego wywyższone są.
14 ✠ *Jest* rodzaj / ktorego zęby *są jáko* e miecze / á trzonowe zęby jego / *jáko* noże ná pożárćie ubogich ná źiemi / á nędznikow miedzy ludźmi.
15 PIjawká ma dwie corki / *ktore mowią*; Przynieś / Przynieś. Trzy rzeczy są / ktore nie bywáją násycone: *owszem* cztery / ktore nie
16 mowią; Dosyć. ✠ Grob / y żywot niepłodny / źiemiá *też* niebywa násycona wodą / á ogień nie mowi; Dosyć.
17 OKo *ktore śię* náśmiewa z ojcá / y wzgardza posłuszeństwem máćierzyńskim / wykluja krucy *u* potokow: y orlętá je wyjedzą.

a Psalm 12. 7. y 18.31 y 119. 140. b 5 Moj 4. 2. y 12.32 c 5 Moj 8. 12. d Przyp. 6. 17. e Przyp. 12.18.

18 Trzy rzeczy sa ukryte przede mna/ owszem cztery ktorych nie wiem. 19 Drogi orlowey na powietrzu: drogi weżowey na skale: drogi okretowey w pośrzod morza: y drogi mezowey z panna. 20 Takać jest droga niewiasty cudzołożacey: je/ a uciera usta swoje/ y mowi; Nie popełniłam złego uczynku.

21 Dla trzech rzeczy porusza sie ziemia: owszem dla czterech/ 22 ktorych znieść nie może. Dla sługi kiedy kroluje: y dla głupiego/ kiedy sie nasyci chleba. 23 Dla przemierzłey niewiasty, kiedy za mąż idzie: y dla dziewki/ kiedy dziedziczy po pani swojey.

24 Te ć sa cztery rzeczy namniejsze na ziemi/ wszakże sa medrsze nad medrce. 25 Mrowki/ lud słaby: ktore sobie jednak lecie gotuja pokarm swoj. 26 Krolikowie/ lud słaby: ktorzy jednak buduja w skale dom swoj. 27 Szarańcze krola nie maja/ a wszakże wszystkie hufami wychodza. 28 Pajak rekoma robi/ a bywa w pałacach krolewskich.

29 Te trzy rzeczy sa ktore wspaniale chodza: owszem cztery/ ktore 30 zmężyle chodza. Lew namocniejszy miedzy zwierzety: ktory przed nikim 31 nieustepuje. Koń na biodrach g przepasany: h y kozieł: y krol przeciw ktoremu żaden nie powstawa.

32 Jesliś głupie uczynił/ gdyś sie wynosił; abo jesliś źle myślił/ 33 położże reke na i usta. Kto tłucze śmietane wybija masło: a kto barzo nos wyciera/ wyciska krew: Tak kto wzbudza gniew/ wszczyna zwadę.

f I. Krolewsk. (Kro- luje.)
g Job. 39.22.
h H. Abo.
i Job. 21. 5.

ROZDZIAŁ XXXI.

Uczy czego sie Krol strzedz y czego przestrzegać ma. Na ostatek opisaniem dzielney y cnotliwey Niewiasty kończy.

1 Te sa Słowa Lemuela Krola/ y zebranie mow, ktorymi go ćwiczyła matka jego.

2 Coż rzekę Synu moj? coż rzekę synu żywota mego? y coż rzekę 3 synu ślubow moich? Nie dawaj niewiastam a siły twojey/ ani drog twoich tym/ ktorzy do zginienia 4 krole przywodza. Nie krolom o Lemuelu! nie krolom należy pić wino: a nie panom bawić sie 5 napojem mocnym. By snadź pijac nie zapomniał na ustawy/ a nie odmienił spraw wszystkich ludzi uciśnionych. 6 Dajcie napoj mocny ginacemu: a wino tym/ ktorzy sa 7 ducha zfrasowanego. Niech sie napije/ a zapomni ubostwa swego/ a na utrapienie swoje/ niech wiecey 8 nie wspomni. Otworz usta swe za niemym/ w sprawie wszystkich osadzonych na śmierć. 9 Otworz usta swe/ sadź b sprawiedliwie: a podejmi sie sprawy ubogiego y nedznego.

a 5. Moj. 17. 17.
b 3. Moj. 19. 15. 5. Moj. 1. 16.

10 Ktoż znajdzie niewiaste stateczna gdyż nad perły daleko wietsza 11 jest cena jey. Serce meża jey/ ufa jey: a na korzyściach zchodzić mu 12 nie bedzie. Dobrze mu czyni/ a nie źle/ po wszystkie dni żywota swego. 13 Szuka wełny y lnu/ a pracuje o- 14 chotnie rekoma swymi. Podobna jest okretom kupieckim: z daleka 15 przywodzi żywność swoje. Y wstawa barzo rano/ a dawa pokarm czeladzi swey/ a obrok słuszny dzie- 16 wkam swym. Obmyśla rola/ y ujmuje ja: z zarobku rak swoich sczepi winnice. 17 Przepasuje moca biodra swe: a posila ramiona swo- 18 je. Doświadcza że jest c dobra stretność d jey: a nie gaśnie w no- 19 cy pochodnia jey. Rece swoje obraca do kadziele: a palcami swymi 20 trzyma wrzeciono. Reke swa otwiera ubogiemu: a rece swoje wy- 21 ciaga ku nedznemu. Nie boji sie o czeladź swoje czasu śniegu: abowiem wszystka czeladź jey obłoczy 22 sie w szate dwojista. Kobierce sobie robi; płotno subtylne/ y szarłat jest odzieniem jey. 23 Znaczny jest w bramach mąż jey/ gdy siedzi 24 miedzy starszymi ziemie. Płotno robi/ y przedawa: także pasy przeda- 25 wa kupcowi. Moc y przystojność jest odzieniem jey: nie frasuje sie o 26 czasy przyszłe. Madrze otwarza usta swe; a nauka miłosierdzia 27 jest na jezyku jey. Doglada rza- 28 du w domu swym: a chleba prozmujac nie je. Powstawszy Synowie jey/ błogosławia jey: także y 29 mąż jey chwali ja: Mowiac;

c I. Pożyteczna
d I. Kupiectwo.

30 Wiele niewiast grzecznie sobie poczynáły: ále je ty przechodziß wßystkie. ♣ Omylna jest wdźięczność/ y márna piękność: *Ale* niewiástá ktora śię PAná boji/ tá pochwały godna. 31 ♣ Dajćie jey z owocu ręku jey: á niechaj ją chwalą w bramách uczynki jey.

EKKLESIASTES, TO JEST Kaznodzieja Salomonow.

TYmi kśięgámi Sálomon już w stárym wieku swojim oświadczyć chćiał wßystkiemu kośćiołowi Bożemu/ prawdźiwą pokutę y náwrocenie swoje: á przytym wyuczyć wßystkich/ drogi prawey. Y dla tego naprzod spráwy y zábáwy swoje wypisuje: á potym ludzkie zamysły złe/ y spráwy prozne: Przećiwko ktorym wystawia rząd y opátrzność Bożą niedośćigłą. A pokázując ludźiom/ w czym prawdźiwe y trwáłe błogosłáwieństwo záleży/ onych do bojáźni Bożey upomina/ á sądem y potępieniem grożąc niezbożnym/ wierne w ich powinnośći utwirdza.

ROZDZIAŁ I.

Wßystkie rzeczy y prace ludzkie márnośćią są. 4. Dla tego że y sam człowiek nie trwáły. 8. Y rzeczy o ktore śię stára prozne. 12. Czego widomośćią y doświadczeniem potwirdza.

1 SŁowá Káznodźieje/ Syná Dawidowego/ Krolá w Jeruzalemie. 2 ♣ Márność nád márnośćiámi/ powiedźiał Káznodźieja: márność nád márnośćiámi/ y wßystko márność. 3 ♣ Coż zá pożytek ma człowiek/ ze wßystkiey a prace swey/ ktorą prowádźi pod słońcem.

a Kázn. 2. 22. y 3. 9.

4 JEden rodzaj przemija/ á drugi rodzaj nástawa: lecz źiemiá ná wieki stoji. 5 ♣ Słońce wschodźi/ y słońce záchodźi: á spießy śię do miejscá swego kędy wschodźi. 6 ♣ Idźie ná Południe/ á obráca śię ná Połnocy: wiátr ustáwicznie krążąc idźie; á po okręgách swojich/ wraca śię wiátr. 7 ♣ Wßystkie rzeki idą do morzá/ wßákże morze nie wylewa: do miejscá z ktorego rzeki płyną/ wrácáją śię/ áby *záś z támtąd* wychodźiły.

8 WSzystkie rzeczy *są* pełne zábaw/ á człowiek nie może ich wymowić. Oko nie násyći śię widzeniem: á ucho nie nápełni śię słyßeniem. 9 ♣ Co było/ jest to co być ma: á co śię teraz dźieje/ jest to/ co śię dźiáć będźie: á niemáß nic nowego pod słońcem. 10 ♣ Jestże jáka rzecz/ o ktorey by kto rzec mogł: Wej/ to coś nowego? Y toć już było zá onych wieków ktore były przed námi. 11 ♣ Nie máß pámiątki pierwßych rzeczy: Tákże też y potomnych ktore będą/ nie będźie pámiątku tych/ ktorzy potym nástáną.

12 JA Káznodźieja/ byłem Krolem Izráelskim w Jeruzalem. 13 ♣ Y przyłożyłem do tego serce swe/ ábym ßukał/ y dośedł mądrośćią swoją wßystkiego/ co śię dźieje pod niebem. (Te zábáwę trudną dał Bog synom ludzkim/ áby śię nią trápili) 14 ♣ Widźiałem wßystkie spráwy/ ktore śię dźieją pod słońcem: á oto wßystko jest márnośćią/ y utrapieniem duchá. 15 ♣ Co jest krzywego/ nie może być wyprostowano: á niedostátki nie mogą być policzone. 16 ♣ Przetoż/ tákem myślił w sercu swym/ mowiąc: Otom ja uwielbił y rozßerzył mądrość b nád wßystkie/ ktorzy byli przede mną w Jeruzalemie/ á serce moje dostąpiło wielkiey mądrośći y umiejętnośći. 17 ♣ Y przyłożyłem *do tego* serce moje/ ábym poznał c mądrość y umiejętność. ßaleństwo y głupstwo: *álem* doznał iż to jest utrapieniem duchá. 18 ♣ Bo gdźie wiele mądrośći/ *tám* jest wiele gniewu: á kto przyczynia umiejętnośći/ przyczynia boleśći.

b 1 Krol. 3. 12.

c Kázn. 2. 12. y 7. 25.

ROZDZIAL II.

Z doświadczenia pokázuje márność roskoszy y bogactw świeckich. 15. Mądrzy pospołu z głupimi giną. 19. Zaden swych rzeczy wedle woli swey użyć, áni ich komu chce zostáwić nie może. 25. Do wesołego, w dobrym sumnieniu, dobr swojich używánia nápomina.

1 Rzekłem ja do sercá mego: Nuże teraz doświadczę cie w weselu: używajże dobrych rzeczy. Ale y toć 2 márność. ♣ Smiechowi rzekłem: Szálejesz: á weselu; Coż to czynisz? 3 Przemyślałem w sercu swym, ábym pozwolił winá ciáłu me(serce jednák swoje spráwujące mądrością) y ábym śie trzymał głupstwá do tąd, ážbym obaczył, coby lepszego było synom ludzkim czynić pod niebem, przez wszystkie dni żywotá ich. 4 ♣ Wielkiem spráwy wykonał: Pobudowałem sobie domy, ná5sádziłem sobie winnic. ♣ Náczyniłem sobie ogrodow, y sádow: y násczepiłem w nich drzew wszelákiego 6 owocu. ♣ Pobudowałem sobie stáwy, ku odwilżániu przez nie lásu, w 7 ktorym rośćie drzewo. ♣ Nábyłem sobie sług y dziewek, y miałem czeladź w domu mojim: do tego y stádá wołow, y wielkie trzody owiec miałem nád wszystkie, ktorzy byli prze8demną w Jeruzalemie. ♣ Zgromádziłem też sobie a śrebro y złoto, y klenoty b od Krolow y Krájin. Zgromadziłem też sobie śpiewaki y śpiewaczki, y inne roskoszy Synow ludzkich, y muzyckie naczynia ro9zliczne. ♣ A ták stałem śie wielkim y możniejszym nád wszystkie, ktorzy byli przedemną w Jeruzalemie: nád to, mądrość mojá zostawáłá 10 przy mnie. ♣ A wszystkiego czego požądáły oczy moje, nie zábraniałem im, ánim odmawiał sercu memu żadnego wesela: ále serce moje weseliło śie ze wszystkiey prace mojey. A toć był dźiał moj ze wszystkiey 11 prace mojey. ♣ Lecz gdym śie obejrzał ná wszystkie spráwy swoje, ktore czyniły ręce moje, y ná prace, ktorem podejmował prácując: Oto wszystko márność, y utrapienie ducha, y niemász nic pożytecznego pod słońcem.

12 Przetoż obrociłem śie do tego, ábym śie przypátrował mądrośći, y szaleństwu, y głupstwu: (Bo cożby człowiek czynił ten, ktory nástánie po Krolu? To, co już 13 inni czynili.) ♣ Y obaczyłem, iż jest pożyteczniejsza mądrość, niżeli głupstwo: ták, jáko jest pożyteczniejsza światłość niżeli ćiemność. 14 ♣ Mądry ma oczy c w głowie swey, ále głupi w ćiemnośćiách chodźi: á wszákżem poznał, że jednákie przy15gody ná wszystkie przychodzą. ♣ Dla tegom rzekł w sercu mojim: Mali mi śie ták dźiać, jáko śie głupiemu dźieje, przeczżem go ja tedy mądrośćią przeszedł? Przetożem rzekł 16 w sercu mojim: Y toć jest márność. ♣ Abowiem nie ná wieki będźie pámiątki mądrego y głupiego, dla tego, iż to, co teraz jest, we dni przyszłe wszystkiego zápomnią. A jáko umiera mądry, ták y głupi. ♣ 17 Przetoż mi żywot omierzł: bo mi śie nie podoba żadna rzecz, ktora śie dźieje pod słońcem. Abowiem wszystkie są márnośćią, y utrapieniem duchá.

18 Nawet omierzłá mi y wszystká pracá mojá, ktoram podejmował pod słońcem: przeto, że ja zostáwić muszę człowiekowi, ktory ná19stánie po mnie. ♣ A kto wie będźieli mądrym czyli głupim: á wszákże będźie pánował nád wszystka praca moja, ktoram prowádźił, y w ktorym był mądry pod słońcem. Aleć 20 y to márność. ♣ Y przypadłem ná to, ábym zwątpił w sercu mojim o wszystkiey pracy, ktoram śie mą21drze bawił pod słońcem. ♣ Niejeden záiste człowiek prácuje mądrze, y umiejętnie, y spráwiedliwie: á wszákże to innemu, ktory nie robił ná to, zá dźiał zostáwi. Y toć már22ność y wielka biedá. ♣ Bo, coż ma człowiek ze wszystkiey prace swey, y z usiłowánia sercá swego, ktore 23 podejmuje pod słońcem? ♣ Poniewaź wszystkie dni d jego są bolesne, á zábáwá jego jest frásunek: ták, iż y w nocy nie odpocżywa serce jego. Y toć jest márność.

Marginalia: a 1 Krol. 10.27. b 2 Krol. 9. 28. y 10.14 21.22. c Przyp 17.24. Kazn. 8. 1. d Job. 14. 1.

24 Izali nie lepsza człowiekowi/ áby jadł e y pił / y dobrze uczynił duszy swojey z prace swojey: álemci widźiał / że y to z ręki Bożey pochodźi. 25 ✣ Abowiem/ ktożby słusżniey miał jeść / y pożywáć tego nád mię? 26 ✣ Bo człowiekowi/ ktory mu śię podoba/ dawa mądrość/ umiejętność/ y wesele: ále grzesznikowi dawa frásunek / áby zbierał y zgromadzał / coby zostáwił temu / ktory śię podoba Bogu. Y toć jest márność/ á utrapienie duchá.

e Káżn. 3. 12. 13.

Rozdział III.

Odmiány spraw ludzkich zámiesznáły. 11. Od woli y rządu Bożego. 14. Od wiekow włożonego. 19. Z niespráwiedliwośćią y niepewnośćią spraw, márność rzeczy ludzkich ukazána.

1 Każda rzecz ma swoj czás/ y káżde przedśięwźięćie *ma swoj* czás pod niebem. 2 ✣ *Jest* czás rodzenia y czás umieránia: czás sádzenia/ y czás wycinánia tego co sádzono. 3 ✣ Czás zábijánia / y czás leczenia: czás rozwalánia/ y czás budowánia. 4 ✣ Czás płáczu / y czás śmiechu: czás smętku/ y czás skakánia. 5 ✣ Czás rozrzucánia kámieni/ y czás zbieránia kámieni: czás obłapiánia/ y czás oddalenia śię od obłapiánia. 6 ✣ Czás szukánia/ y czás strácenia: czás chowánia/ y czás odrzucenia. 7 ✣ Czás rozdźieránia / y czás zszywánia: czás milczenia/ y czás mowienia. 8 ✣ Czás miłowánia/ y czás nienawidzenia: czás wojny/ y czás pokoju.

9 Coż *tedy* ma ten co prácuje z tego / około czego prácuje? 10 ✣ Widźiałem prace / ktorą dał Bog synom ludzkim / áby śię nią báwili. 11 ✣ Wszystko dobrze czyni czásu swego: owszem y żadość świátá dał do serca ich / choć człowiek dźiełá tego / ktore Bog spráwuje / áni początku/ áni końcá nie dochodźi.

12 Z*Tąd* wiem / że nic lepszego nie máją/ jedno áby śię weselili / á czynili dobrze zá żywotá swego. 13 ✣ Acz y to / gdy káżdy człowiek je y pije/ y używa dobrze wszystkiey prace swojey / jest dar Boży. 14 ✣ Wiem *y to*, że cokolwiek Bog czyni / trwa ná wieki: y / że śię do tego nic nie może przydáć/ áni z tego co ująć. A czyni to Bog áby śię báli oblicza jego. 15 ✣ To co było/ teraz a jest: á co będźie/ już było. Abowiem Bog odnawia to co przeminęło.

a Káżn. 1. 9.

16 NAd tom jeszcze widźiał pod słońcem: ná miejscu sądu / niepobożność; á ná miejscu spráwiedliwości / niespráwiedliwość. 17 ✣ Y rzekłem w sercu swym: Spráwiedliwego y niezbożnego Bog sądźić będźie: Bo czás káżdemu przedśięwźięciu/ y káżdey spráwy *tám będźie*.

18 NAd to / rzekłem w sercu swym o spráwie synow ludzkich / że im Bog okazał / áby widźieli że są podobni bydłu. 19 ✣ Bo przypadek synow ludzkich / y przypadek b bydłá jest przypadek jednáki. Jáko umiera ono/ ták umiera y ten/ y duchá jednákiego wszyscy máją: á nie ma człowiek nic więcey nád bydlę. Bo wszystko jest márność. 20 ✣ Wszystko to idźie ná jedno miejsce: á wszystko jest z prochu / y wszystko śię záś w proch c obraca. 21 ✣ A ktoż wie że duch synow ludzkich wstępuje w gorę? á duch bydlęcy że zstępuje pod źiemię? 22 ✣ Przetoż obaczyłem / że człowiekowi nie mász nic lepszego / jedno weselić śię z prace swey: gdyż to jest dźiał jego. Abowiem ktoż go *do tego* przywiedźie / áby poznał to / co ma być po nim.

b Psalm. 49. 13.

c 1 Moj. 3. 19. Psalm. 146. 4.

Rozdział IV.

Znowu przykłády márności przywodźi. 2. Bogáci ućiskáją ubogie. 4 Dowćipni zazdrośći podlegáją. 5 Inni kochają śię w prożnowániu. 7. W łákomstwie. 14. W możności. 16. W chęći poddánych. 17. Chwałá Boża przystojnie ma być odpráwowána.

1 POtymem śię obroćił/ y ujrzałem wszystkie ućiski / ktore śię dźieją pod słońcem: á oto *widźiałem* łzy ućiśnionych / ktorzy nie máją poćieszyćielá / áni mocy / áby uśli rąk tych / ktorzy je ćiemiężą: A nie máją *mowię* poćieszyćielá. 2 ✣ Dla tegom ja umárłe / ktorzy już zeszli/ więcey chwalił niżeli żywe / ktorzy jeszcze áż do tąd żyją. 3 ✣ Owszem szczęśliwszy jest nád tych obudwu ten/ ktory jeszcze nie był / ktory nie wi-

dźiał nic złego / ktore śię dźieje pod słońcem.

4 Bom widźiał / że wszeláka prácá y káżde dźieło dobre / jest ku zazdrośći jednych drugim. Y toć jest márność y utrapienie duchá.

5 Głupi składa rece swe / á je ćiáło swoje. 6 ✠ Lepsza jest pełna garść z pokojem / niżeli obie gárśći pełne z praca y z udręczeniem duchá.

7 Znowu obroćiwszy śię ujrzałem drugą márność pod słońcem. ✠ 8 Jest kto sámotny nie májac żadnego / áni syná / áni brátá / á wżdy nie mász końcá w wszelákiey prácy jego. Anioczy jego moga śię násyćić bogáctwem: Nie myśli; Komuż ja prácuje / ták / że y żywotowi swemu ujmuje dobrego: Y toć jest márność / y ćiężkie udręczenie.

9 ✠ Lepiey jest dwiemá być / niż jednemu: máją záiiste dobry pożytek z prace swojey.

10 ✠ Bo jesli jeden upádnie / drugi podźwignie towárzyszá swego. A ták biádá sámotnemu / gdyby upadł: bo niema drugiego coby go podźwignął.

11 ✠ Tákże będali dwá społu leżeć / zágrzeja śię: ále jeden jákoż śię zágrzeje?

12 ✠ Owszem jesliby kto jednego przemagał / dwáj mu śię zástáwia: á sznur trojisty nie łácno śię zerwie.

13 Lepsze jest chłopię ubogie á madre / niżeli krol stáry á głupi / ktory już nie umie przyjmowáć nápominánia.

14 ✠ Bo on z więźienia wychodźi c áby krolował: A ten y w krolestwie swojim d zubożeć może.

15 Widźiałem wszystkie żywiace / ktorzy chodza pod słońcem / że przestawáli z chłopięćiem / potomkiem onego, ktory miał nástapić ná krolestwo ponim.

16 ✠ Nie było końcá niesłátkowi wszystkiego ludu / ktorykolwiek był przed nimi: nie bedać śię potomkowie ćieszyć z niego. A ták y to jest márność / y utrapienie e duchá.

17 Strzeż nogi twojey gdy idźiesz do domu Bożego / á badź skłonniejszym ku słuchániu / niżeli ku dawániu ofiar ludźi głupich: boć oni nie wiedza że źle czynia.

ROZDZIAŁ V.

Nácza. 1. Bogu śluby oddawáć. 8. Ubogich niekrzywdźić. 9. łákomym nie być. 17. w bojáźni Bożey dobr pożywáć.

1 Nie bywaj porywczy do mowienia / áni serce twoje prętkie ná wymowienie słowá / przed oblicżem Bożym: Abowiem Bog jest ná niebie / á ty ná źiemi. Przeto niech słow twojich á máło będźie.

2 ✠ Bo jáko sen przychodźi z wielkiey prace: ták głos głupiego z wiela słow.

3 Gdy co b Bogu poślubisz / nie omieszkawaj tego oddáć: boć mu śię głupi nie podobája. Cokolwiek poślubisz / oddaj. 4 ✠ Lepiey jest nie ślubowáć / niżeli poślubiwszy co, nie oddáć.

5 Nie dopuszczaj ustam twojim / áby do grzechu przywodźiły ćiáło twoje / áni mow przed Aniołem / że to jest błąd. Przeczże masz Bogá gniewáć mowa swa / ktoryby wniwecz obroćił spráwę rak twojich? 6 ✠ Bo gdźie jest wiele snow / tám y márnośći / y słow wiele: Ale śię ty Bogá boj.

7 Jesli ućisk ubogiego / y zátrzymánie sadu y spráwiedliwośći ujrzysz w ktorey kráinie / nie dźiwuj śię temu: bo wyższy wysokiego upátruje / á jeszcze wyżsi sa nád nimi.

8 ✠ Zábáwá koło źiemie / ma pierwsze miejsce u wszystkich: y Krol roli służy.

9 Kto miłuje pieniadze / nie násyći śię pieniędzy: á kto miłuje bogáctwá / nie będźie miał pożytku.

10 Y toć jest márność. ✠ Gdźie wiele máiętnośći / wiele bywa tych co ja jedza. Coż tedy zá pożytek pánu z tego / jedno że ná nie pátrza oczymá swymi?

11 ✠ Słodki jest sen prácowitemu / choćia máło / choćia wiele jadł: ále násycenie bogátego spáć mu nie dopuśći.

12 ✠ Jest ćieszka biedá ktoram widźiał pod słońcem: bogáctwá c záchowáne ná złe páná swego.

13 ✠ Bo tákowe bogáctwá zła spráwa gina: á Syn ktorego spłodźi / nie będźie miał nic w ręku swych.

14 ✠ Jáko nági wyszedł z żywotá d mátki swojey / ták śię wraca jáko był przyszedł: á nie odnośi nic z prace swojey / coby miał wźiać w rękę swoję.

15 ✠ A ták / y toć jest ćieszka biedá: że jáko przyszedł /

a Przyp. 15.16. y 16.8.
b Psalm 39.7.
c 1 Moj 41.40. 1 Sam. 16.13. 1 Krol. 12.20.
d 2 Krol. 25.3. 2 Kron 33.3.
e Kázn. 1.14.

a Przyp. 10.19. Mátt. 6.7. Jákob. 1.19.
b 5 Moj 23.21. Psalm. 76.12.
c Job. 20.20.
d Job. 1.21. 1 Tym. 6.7.

szedł/ ták odejdźie. Coż tedy zá pożytek/ że ná wiátr prácował? 16 Do tego/ że po wszystkie dni swoje w ćiemnośći jadał/ z wielkim kłopotem/ z boleśćia y z gniewem.

17 Toć jest com ja obaczył/ że dobra y osobliwa rzecz jest/ jeść y pić/ y używáć e dobrego ze wszystkiey prace swey/ ktora człowiek podejmuje pod słońcem po wszystkie dni żywotá swego/ ktore mu dał Bog: ábowiem to jest dźiał jego. 18 A ktoremukolwiek człowiekowi dał Bog májętność y bogáctwo/ y dał mu władz moc áby ich używał/ y odbierał dźiał swoj/ á weselił śie z prace swojey: to jest dar Boży. 19 Bo nie bedźie wiele pámietał ná dni żywotá swego: przeto/ że mu Bog życzy wesela sercá jego.

e Kázn. 2. 24. / 3.22.

Rozdział VI.

Łákomych ludźi biedy wylicza. 7. Mądre z głupimi względem márnośći żywotá porownywa.

1 Jest złe ktorem widźiał pod słońcem/ á jest ludźiom zwyczájne. 2 Gdy ktoremu człowiekowi Bog dał bogáctwá/ y májetność/ y sławę ták/ że ná niczym nie zchodźi duszy jego/ czegokolwiek żąda/ jednák nie dawa mu Bg mocy pożywáć tego: ále obcy człowiek pożera je. Toć jest márność y biedá ćiężka. 3 Jesli kto zpodźił sto *Synow*, á żyłby wiele lat/ y przedłużyłyby śie dni lat jego: jeśliby duszá jego nie byłá násycona dobrym/ á niemiałby áni pogrzebu: Powiádam/ *że* lepszy jest martwy płod/ á niżeli on. 4 Bo *ten* prozno przyszedszy/ do ćiemnośći odchodźi: á ćiemnośćiámi imie jego okryte bywa. 5 Owszem słońcá nie widźiał/ y nic nie poznawa: á ták/ odpoczynienie lepsze ma niżeli ow. 6 A choćby też żył przez dwá tyśiącá lat/ á dobregoby nie użył/ ázaż do jednego miejscá wszyscy nie idą?

7 Wszystká prácá człowiecza *jest* dla gęby jego: á wszákże 8 duszá jego nie może śie násyćić. Abowiem/ co ma wiecey mądry nád głupiego? ábo co *ma wiecey* ubogi/ ktory sobie umie poczynáć miedzy 9 ludźmi? Lepiey jest co oczymá widźieć/ niżeli *tego* żądáć. Aleć y to márność y utrapienie duchá. 10 Czymkolwiek *kto* jest/ już ták názwano imie jego: y wiádomo było/ że człowiekiem być miał/ y że śie nie może sądźić a z mocnieyszym nád śię. 11 Poniewaz tedy wiele rzeczy jest ktore rozmnażáją márność/ coż z 12 nich *zá pożytek* ma człowiek? Abowiem/ ktoż wie co jest dobrego człowiekowi w tym żywoćie/ po wszystkie dni żywotá márnośći jego/ ktore jáko b ćień pomijáją. Abo kto oznájmi człowiekowi c/ co po nim bedźie pod słońcem.

a Job. 4. 17. / 19.2.3 / 25.4. b Psalm 144.4. c Kázn. 8. 7.

Rozdział VII.

Rozkázuje, 1. o dobrą sławę śie stáráć. 2. w domu żáłoby bywáć. 7. Strofowánia przyjmowáć. 10. popędliwym nie być. 11. przećiwko Bogu nie szemráć. 12. mądrośći nábywáć. 17. zbytku śię wystrzegáć.

1 Lepsze jest Imie *dobre*, niżeli a máść wyborna: á dźień śmierći 2 niż dźien národzenia. Lepiey iść do domu żáłoby/ niż iść do domu bieśiády: przeto/ iż tám *widźiemy* koniec káżdego człowieká/ á żywiący 3 zkłada to do sercá swego. Lepszy jest smętek/ niżeli śmiech: bo przez smętek twarzy/ nápráwia śie serce. 4 Serce mądrych w domu żáłoby: ále serce głupich w domu wesela. 5 Lepiey *jest* słucháć gromienia mądrego: niżeli słucháć pieśni głupich. 6 Bo jáki jest trzask ćiernia b pod gárncem/ táki jest śmiech głupiego. 7 Y toć jest márność. Zájiste ućisk przywodźi mądrego do szaleństwá: á dar záślepia a serce. 8 Lepsze jest dokończenie rzeczy/ niżeli początek jey: lepszy jest człowiek ćierpliwego duchá/ niż duchá wyniosłego. 9 Nie bądź porywczy w duchu twym do gniewu: bo gniew d w zánádrzu głupich odpoczywa. 10 Nie mow: Coż to jest/ że dni pierwsze lepsze były niż teráznieysze? Bobyś śię o tym nie mądrze pytał.

11 Dobra jest mądrość przy májętnośći: y jest pożyteczna 12 tym/ ktorzy widzą słońce. Abowiem pod ćieniem mądrośći/ y pod

a Przyp. 22. 1 b Psalm 58.10. c 5 Moj 16.19. d Przyp 14.17.

ćieniem śrebrá/ *odpoczywa* człowiek: á wßákże przedniejßa jest umiejętność mądrośći. Bo przynośi żywot tym/ ktorzy ją máją. 13 ✣ Przypátrz śię spráwie Bożey: Bo ktoż może 14 wyprostowáć co on zkrzywi. W dźień dobry záżywaj dobrá: á w dźień zły/ miey śię ná pieczy. Boć ten uczynił Bog przećiwko owemu: dla tego / áby nie doßedł człowiek tego co nástánie po nim. 15 ✣ Tom wßystko widźiał zá dni márnośći mojey. Bywa spráwiedliwy / ktory ginie z spráwiedliwośćią swoją: tákże bywa niezbożnik/ ktory długo żyje we złośći swojey.

16 NIe bądź názbyt spráwiedliwym / áni názbyt e mądrym: przeczżebyś miał do zguby przychodźić. 17 ✣ Nie bądź náder niepobożnym áni názbyt głupim: przeczżebyś miał umrzeć przed czásem swojim? 18 ✣ Dobra jest ábyś śię owego trzymał/ á tego śię nie puszczał: Kto śię boji Bogá / uchodźi tego wßystkiego. 19 ✣ Mądrość umacnia mądrego / *więcey* niżeli dźieśięć Kśiążąt/ 20 ktorzy są w mieśćie. ✣ Záiste niemász f człowieká spráwiedliwego ná źiemi / ktoryby czynił dobrze / á nie 21 grzeßył. ✣ Nie do wßystkich też słow ktore mowią *ludźie*, przykłádaj sercá twego: y niech ćię to nie obchodźi / chocćiby y sługá twoj złorzeczył. 22 ✣ Boć wie serce twoje/ żeś y ty 23 częstokroć drugim złorzeczył. ✣ Wßystkiegom tego doświadczył mądrośćią / y rzekłem; Będę mądrym: áleć śię mądrość oddaliłá odemnie. 24 ✣ A co dálekiego / y co bárzo głębokiego jest/ ktoż to znajdźie? 25 ✣ Wßystkom ja przeßedł myślą g swoją / ábym poznał y wybádał śię/ y wynálazł mądrość y rozum: á żebym poznał niezbożność / głupstwo / y błąd / y ßaleństwo.

26 Y Ználazłem *rzecz* gorzczejßą nád śmierć / *to jest táką* niewiástę / ktorey serce jest h jáko śieći y śidło/ á ręce jey jáko pętá. Kto śię Bogu podoba / wolny będźie od niey: ále grzeßnik będźie od niey pojimány. 27 ✣ Otom to ználazł (mowi Káznodźieja) *ßcosując* jedno z drugim / ábym doßedł umiejętnośći. 28 ✣ Czego záś nád to ßukáłá dußá mojá / tedym nie ználazłem: Męża jednego z tyśiącá ználazłem: álem niewiásty miedzy tymi wßystkimi nie ználazł. 29 ✣ To tylko obacz com ználazł/ że stworzył Bog człowieká i dobrego: ále oni událi śię zá rozmáitymi myślámi. 30 ✣ Ktoż może z mądrymi porownáć; á kto może wyłożyć káżdą rzecz?

e Rzym. 11. 20.
f 1 Krol. 8. 46. 2 Kron. 6. 36. Przyp. 20. 9. 1 Jan. 1. 8.
g Przyp. 1. 17.
h Przyp. 5. 3. y 6. 24.
i 1 Moj. 1. 27.

ROZDZIAŁ VIII.

Zaleca mądrość. 2. Rádźi przełożonych słucháć. 6. O przyszłe rzeczy śię nie frásowáć. 15. Wesołym sercem y z dobrym sumnieniem prace rok swych záżywáć.

1 MAdrość człowieká / oświeca a oblicze jego: á hárdość b twarzy jego/ odmienia. 2 ✣ Jać rádzę ábyś wyroku krolewskiego c przestrzegał: á wßákże według przyśięgi Bożey. 3 ✣ Nie zkwapiaj śię odejść od oblicza jego / áni trwaj w uporze: ábowiem cobykolwiek 4 chćiał/ uczyniłćiby. ✣ Bo gdźie słowo krolewskie/ tám y moc jego: á ktoż mu rzecze; Co czyniß? 5 ✣ Kto strzeże przykazánia / nie uzna nic złego: y czás y przyczyny zna sercá mądrego. 6 ✣ Abowiem / wßelki zámysł ma czás/ y przyczyny: áleć wielka biedá 7 trzyma śię człowieká / ✣ Że nie wie co ma być. Bo kiedy śię *co* stánie/ ktoż mu d oznájmi? 8 ✣ Niemász człowieká / coby miał moc nád żywotem/ żeby záhámował duszę / áni ma mocy / nád dniem śmierći: áni ma czymby śię bronił w tym boju: áni wyswobodźi niezbożnego niepobożność.

9 TOm wßystko widźiał / gdym przyłożył serce swoje do tego wßystkiego co śię pod słońcem dźieje: *Widałem ten* czás/ ktorego pánuje człowiek nád człowiekiem / ná jego złe. 10 ✣ Tedym widźiał niezbożne pogrzebione / że śię záś náwroćili: ále *ktorzy* z miejscá świętego odeßli / przyßli w zápámiętánie w onym mieśćie / w ktorym dobrze czynili. Y toć jest márność. 11 ✣ Bo iż nie záraz wychodźi dekret ná złe spráwy: przetoż ná tym jest wßystko serce synow ludzkich / áby czynili złe rze-

a Przyp. 17. 24.
b 1. Niewstyd.
c Przyp. 24. 21.
d Kázn. 6. 12.

12 czy. ♣ A choćiaż grzesznik sto kroć źle czyni / y odwłacza mu śie: wszákże ja wiem / że dobrze będźie bojącym śie Bogá / ktorzy śie boją oblicza jego. ♣ Ale niezbożnemu e nie dobrze 13 będźie / áni śie przedłuża dni jego: owszem pomija jáko f cień / przeto iż śie nie boji oblicza Bożego.

e Psalm 3. 11. f Psalm 144. 4.

14 Jest też márność / ktora śie dźieje ná źiemi / że bywáją spráwiedliwi / ktorym śie ták powodźi / jákoby czynili uczynki niepobożnych: záśię bywáją niepobożni / ktorym śie ták powodźi jákoby czynili uczynki spráwiedliwych: Przetoż em rzekł, 15 Y toć jest márność. ♣ A ták chwaliłem g weselé / przeto, iż niemász nic lepszego człowiekowi pod słońcem / jedno jeść / y pić y weselić śie: á iż mu jedno to zostawa z pracy jego / po wszystkie dni żywotá jego ktore mu 16 Bog dał pod słońcem. ♣ A choćiam údał serce swe ná to / ábym doszedł madrośći / y zrozumiał kłopoty / ktore śie dźieją ná źiemi: dla ktorych człowiek áni wednie / áni w 17 nocy nie śpi: ♣ A wszákże widźiałem przy káżdym uczynku Bożym / że nie może człowiek dośćignąć spráwy / ktora śie dźieje pod słońcem. Stáráć śie człowiek / chcąc tego dojść: ále nie dochodźi. Owszem choćby rzekł madry / że śie chce dowiedźieć / nie będźie mogł ználeść.

g Kázn. 2. 24. y 3. 12.

ROZDZIAŁ IX.

Wszyscy ludźie przygodam jednáko podlegáją. 10. Upomnienie do pilnego odpráwowánia wezwánia swego 11. Człowiek nie ma w mocy swey rzeczy potocznych, y okoliczności ich.

1 Zaprawdem to wszystko uważał w sercu swym / ábym to wszystko objáśnił / że spráwiedliwi y madrzy z spráwámi swymi są w ręku Bożych: á iż áni miłośći / áni nienawiśći nie zna człowiek / że wszystkich rzeczy / ktore są przed obliczem jego. 2 ♣ Wszystko śie dźieje jednáko wszystkim: Jednoż przychodźi ná spráwiedliwego y niezbożnego: ná dobrego y ná czystego y nieczystego: ná ofiárującego y ná tego ktory nie ofiáruje: ná dobrego / y ná grzesznego: ná przyśięgáiącego / y ná tego co śie przyśięgi boji.

3 A Toć jest nagorsza miedzy wszystkim / co śie dźieje pod słońcem iż jednoż przychodźi ná wszystkich: á owszem że serce Synow ludzkich pełne jest złego / á iż głupstwo trzymá śię sercá ich zá żywotá ich / á potym idą do umárłych. ♣ Abowiem 4 ktokolwiek śie tou árzyszy ze wszystkimi żywymi / ma nádźieję: (Gdyż y pies żywy lepszy jest / niż lew zdechły) ♣ Bo ći co żyją / wiedzą że umrzeć máją: ále umárli a niczym 5 nie wiedzą / y nie máją więcey żadney zapłáty: gdyż w zápámiętánie przyszłá pámiątká ich. ♣ Owszem 6 y miłość ich / y zazdrość ich / y nienawiść ich już zginęłá: á niemáją więcey działu ná wieki / we wszystkim co śie dźieje pod słońcem.

a Job. 24. 21.

7 Idźże tedy / jedz z rádośćią chleb twoj / á pij z dobrą myślą wino twoje: ábowiem już wdźięczne są 8 Bogu spráwy twoje. ♣ Ná káżdy czás niech będą száty twoje białe: á olejku ná głowie twojey niech śie 9 nie przebiera. ♣ Záżywaj żywotá z żoną ktoraś umiłował / po wszystkie dni żywotá márnośći twojey / ktoreć dał Bog pod słońcem; po wszystkie dni márnośći twojey: boć ten jest dźiał twoj w żywoćie twojim / y w pracy twojey / ktorą podejmujesz 10 pod słońcem. ♣ Wszystko co przedśię weźmie ręká twojá do czynienia / czyń według możnośći twojey: ábowiem nie masz żadney prace / áni myśli / áni umiejętnośći / áni madrośći w grobie / do ktorego ty idźiesz.

11 Potym obroćiwszy śie / ujrzałem pod słońcem / że bieg nie jest w mocy prętkich: áni wojná w mocy mężnych: áni żywność w mocy madrych: áni bogáctwo w mocy rostropnych: áni łáská w mocy posmyślnych: ále b czás y trefunek wszystko 12 przynośi. ♣ Bo Człowiek nie wie czásu swego: Ale jáko ryby / ktore bywáją łowione śiećią szkodliwą / y jáko ptacy łápáni bywáją śidłem / ták ułowieni bywáją synowie ludzcy we zły czás / gdy ná nie nagle przypada.

b Kázn. 3. 1.

13 NAd to/ widźiałem y tę mądrość pod słońcem/ ktora jest wielka u mnie: 14 Miásto máłe/ á w nim ludźi máło: przeciw ktoremu przyćiągnął Krol możny/ y obległ je/ y usypał przećiwko niemu wały wielkie: 15 Y ználazł śię w nim mąż ubogi mądry/ ktory wybáwił miásto ono mądrośćią swoją: choć nikt nie wspomniał ná onego męża ubogiego. 16 Przetożem ja rzekł: Lepsza jest mądrość niżeli moc: áczkolwiek mądrość onego ubogiego byłá wzgárdzona/ y słow jego niesłucháli. 17 Słow ludźi mądrych/ spokojnie słucháć należy: rácżey niż krzyku pánującego° miedzy głupimi. 18 Lepsza jest mądrość niż oręże wojenne: Ale jeden grzesznik popsuje wiele dobre°.

ROZDZIAŁ X.

Głupstwo rzecz sprośna. 5. Pospolićie głupich ſtánują, á mądrymi pogardzáją. 16. Zwierzchność nie mądra zgubą. 17. Mądra, ozdobą ziemie. 20. Tákiey i nie złorzeczyć.

1 JAko muchy zdechłe zásmradzáją y psują olejek Aptekárski: *ták człowieká* z mądrośći y z sławy zacnego/ trochá głupstwá oszpeca. 2 Serce mądrego/ jest po práwey stronie jego: ále serce głupiego/ po lewey *stronie* jego. 3 Y ná ten czás gdy głupi drogą idźie/ serce jego niedostátek ćierpi: bo pokázuje wszystkim/ że głupim jest. 4 Jesliby duch a pánującego powstał przećiwko tobie/ nie opuszczaj miejscá twego: ábowiem pokorá wstręt czyni grzechom wielkim.

5 JEst złe ktorem widźiał pod słońcem: to jest/ błąd ktory pochodźi od zwierzchnośći. 6 Że głupi wywyższáni bywáją w godnośći wielkiey: á bogáci *w mądrośći*, nisko śiadáją. 7 Widźiałem sługi ná koniách: á Książętá chodzące piechotą jáko sługi.

8 KTo kopie doł/ *sam* weń b wpada: á kto rozrzuca płot/ wąż go ukąśi.

9 KTo przenośi kámienie/ urázi śię nim: á kto łupa drwá/ niebezpieczen jest od nich. 10 Jesliże śię ztępi żelázo/ á nie náostrzyłby ostrzá jego/ tedy mocy przyłożyć muśi: Ale to dáleko lepiey mądrość spráwić może. 11 Jesli ukąśi wąż przed záklęćiem/ nic nie pomoga słowá záklinácżá. 12 Słowá ust mądrego/ są wdźięczne: ále wargi głupiego pożeráją go.

13 POczątek słow ust jego/ głupstwo: á koniec powieśći jego/ wielkie błazeństwo. 14 Bo głupi wiele mowi: *choć* niewie ten człowiek/ co ma być. 15 Abowiem ktoż mu c oznájmi/ co po nim nástánie. Głupi prácują áż do ustánia: á *przecię* nie mogą dojść do miástá.

16 BIádá tobie źiemio/ ktorey Krol jest dźiećięćiem: y ktorey Książętá ráno biesiádują. 17 Błogosłáwionaś ty źiemio/ ktorey Krol jest Synem zacnych: á ktorey Książętá czásu słusznego jadáją/ dla pośilenia/ á nie dla opilstwá.

18 DLa lenistwá śię dách pochyla: á dla ostábiáłych rąk/ przećieka dom. 19 Dla uweselenia gotują uczty/ y wino rozwesela żywot: ále pieniądze do wszystkiego dopomagáją.

20 ANi w myśli d twojey Krolowi nie złorzecz: áni w skrytym pokoju twojim nie przeklinaj bogátego. Abowiem y ptak niebieski doniosłby ten głos: á to co ma skrzydłá/ objáwiłoby powieść twoję.

ROZDZIAŁ XI.

Upomina do szczodrobliwośći przećiwko ubogim. 7. Rádźi w naywiętszych uciechách ná śmierć y sąd Boży pámiętáć.

1 PUszczaj chleb twoj po wodźie: bo po wielu dni znajdźiesz go. 2 Daj cząstkę śiedmi ábo ośmi: bo niewiesz co złego będźie ná źiemi. 3 Gdy śię nápełniáją obłoki/ deszcz ná źiemię wypuszczáją: á gdy upada drzewo ná Południe/ ábo ná Połnocy/ ná ktorym kolwiek miejscu upádnie to drzewo/ tám zostánie. 4 Kto upátruje wiátr/ *nigdy* nie będźie śiał: á kto śię przypátruje obłokom/ nie będźie żął. 5 Jáko ty niewiesz a ktora jest drogá wiátru/ y jáko śię *zrastáją* kośći w żywoćie brzemienney: ták niewiesz spráwy Bożey/ ktory wszystko czyni. 6 Porá

a I. *Gniew páná twego.*

b *Psalm.* 7. 16. y 9. 16. y 10. 2. y 57. 7. *Przyp* 26. 27. *Syrác.* 27. 29.

c *Kázn.* 6. 12. y 8. 7.

d 2 *Moj.* 22. 28.

a *Jan.* 3. 8.

nu śiey náśienie twoje / á wieczor nie dawaj odpocżynku ręce twojey. Gdyż ty nie wieß co jest lepßego / tol / cży owo: cżyli też oboje jednáko dobre.

7 Zaprawdę wdźięcżna jest świátłość / y miła rzecż ocżom / widźieć słońce. 8 A wßákże choćby przez wiele lat żyw był cżłowiek / á przez te wßystkie weselilby śię: tedy / przywiodßy sobie ná pámięć dni b ćiemnośći jáko ich wiele będźie / cokolwiek przeßło / mußą być márnośćią.

9 Rzeczoż wesel śię młodźieńcże w młodośći twojey / á niech używa dobrey myśli serce twoje / zá dni młodośći twojey / á chodź drogámi sercá twego / y według zdánia ocżu twojich: ále wiedz / że ćię dla tego wßystkiego Bog ná sąd przywiedźie. 10 A ták oddal gniew od sercá twego / y odrzuć złość od ćiáłá twego: gdyż dźiećiństwo y młodość są márnośćią.

ROZDZIAŁ XII.

W młodośći ná Bogá, ná śmierć, y ná stárość pámiętáć każe. 4. Trudnośći stárośći wylicża. 10. Pokazawßy ludzkich rzecży márność, do bojáźni Bożey upomina.

1 Pámiętaj tedy ná Stworzyćielá swego we dni młodośći twojey / pierwey niżeli nástáną złe dni: y nádeydą látá / o ktorych rzecżeß; 2 Nie podobáją mi śię. Pierwey niż śię záćmi słońce / y świátło / y mieśiąc y gwiazdy: á náwroca śię obłoki po dżdżu. 3 W dźień / ktorego śię poruszą strożowie domowi / y záchwieją śię mężowie duży / y ustáną mełący / przeto iż ich máło będźie / y záćmią śię wyglądájący oknámi: 4 Y záwrą śię drzwi z dworu / z ustánym głosem mełćia: y powstánie ná głos ptáßy / y ustáną wßystkie corki śpiewájące. 5 Náwet y wysokiego miejscá báć śię będą / y będą śię lękáć ná drodze. Gdy zákwitnie migdałowe drzewo / tákże y ßáráńcża będźie mu ćięßka: y żądza go ominie: Bo cżłowiek idźie do domu wiecżnego / á płácżący po ulicách chodźić będą. 6 Pierwey niż śię przerwie ßnur śrebrny / y niż śię ztłucże cżáßá złota / á rozsypie śię wiádro nád zdrojem / y zkruszy śię koło nád studnią: 7 Y wroći śię proch a do źiemie / b jáko przed tym był: á duch wroći śię do Bogá / ktory c go dał.

8 Márność nád márnośćiámi / mowi d Káznodźiejá: e wßystko márność. 9 A cżym więcey Káznodźiejá był mędrßym / tym więcey náucżał umiejętnośći ludu / á rozważał / y wywiádowal śię / y zkłádał wiele e przypowieśći. 10 Stárał śię Káznodźiejá jákoby znalazł powieśći wdźięcżne / y nápisał co jest dobrego / y słowá prawdźiwe. 11 Słowá mądrych podobne ośćieniom / y podobne gozdźiom wbitym: słowá tych / ktorzy je złożyli podáne są od f pásterzá jednego. 12 A ták synu moj z tych słow śię dostátecżnie upomnieć możeß. Abowiem zkłádániu wiela kśiąg końcá niemáß: á wiele cżytáć / jest zprácowánie ćiáłá. 13 Summá wßystkiego coś słyßał: Bogá śię boj / á przykazań jego przestrzegaj: Bo ná tym cżłowiekowi wßystko należy. 14 Poniewaź káżdy ucżynek / y káżda rzecż g tájna / lub dobra / lub zła / Bog ná sąd przywiedźie.

Marginalia: b Job. 10.21. — a 1 Moy. 2. 7. — b 1 Moy. 3. 19. Psalm. 146. 4. — c 1 Moy. 2. 7. — d Kázn. 1. 2. — e 1 Krol. 4. 32. — f Psalm. 23. 1. Ezai. 40. 11. Ezech. 34. 23. Jan. 10. 11. Zyd. 13. 20. 1 Piotr 2. 25. — g 2 Kor. 5. 10.

PIESN NAD PIESNIAMI
Salomonowa.

Te Kśięgi Sálomonowe / wypisują nam ślubini Kośćiołá pielgrzymującego / z małżonkiem swym Chrystusem Pánem. A wyrażają śię tu / naprzod przyjemne ich rozmowy zobopolne. Potym tego duchownego małżeństwá / poważność / y powinnośći przystojne. Nád to / iż Kośćioł Oblubienicá swego Chrystusá Páná tu ná świećie cżęstokroć obrażájąc / znowu śię o pozyskánie łáski jego stára: Przetoż go Chrystus P A N o nieodmiennej

łáſce ſwey upewnia / y ná ono wieczne weſele z ſobą gotuje. Náoſtátek / pomowiwſzy z ſobą o przyłączeniu narodow do Kośćiołá Bożego / ſpolnym chęći y powinnośći oświadczeniem / rozmowy ſwoje zámykáją.

ROZDZIAŁ I.

Kośćioł ſobie życzy z PAnem Chryſtuſem być złączony. 5. Nápomina áby śię drudzy niepozornoſcią jego poſtáwą nie gorſzyli.

1 Pieśń naprzednieyſza z pieśni Sálomonowych.

2 Niech mię pocáłuje pocáłowániem uſt ſwojich: ábowiem lepſze ſą miłośći twoje niż wino. 3 Dla wonnośći / wyborne ſą máśći twoje: imię twoje *jeſt jáko* olejek rozlany: przetoż ćię pánienki umiłowáły. 4 Pociągniż mię / *á* pobieżymy zá tobą. Wprowádził mię Krol *do* pokojow ſwojich / *przetoż* śię w tobie rádowáć y weſelić będźiemy: wſpominác będźiemy miłośći twoje / ráczey niż wino. *Bo* uprzejmi miłują ćię.

5 Czarnámći álem wdźięczna / o corki Jeruzalemſkie! *Jeſtem* jáko namioty Cedárſkie: jáko oponny Sálomonowe. 6 Nie pátrzájćie ná mię / żem jeſt śniáda / bo mię opáliło słońce: ſynowie mátki mojey rozpaliwſzy śię przećiwko mnie poſtánowili mię ábym ſtrzegłá winnic: *á* winnice mojey ktoram miáłá / nie ſtrzegłám.

7 Oznájmiż mi *ty*, ktorego miłuje duſzá mojá / gdźie páśieſz / gdźie *trzodźie* dawaſz odpoczywáć w południe? ábowiem / przeczżebym miáłá być jáko błąkána przy trzodách towárzyſzow twojich? 8 Jeſli nie wieſz / o nápięknieyſza miedzy niewiáſtámi / wynidźie śládem trzody: á páś koźlątká twoje / przy budách páſterzow. 9 Przyrownywam ćię / o przyjaćiołko mojá / jezdźie w wozách Fáráonowych. 10 Jágody licá twego / klenotámi ſą ozdobione: *á* ſzyjá twojá łáńcuchámi. 11 Náczyniemyć klenotow złotych z nákrápiániem śrebrnym. 12 Do tąd pokąd Krol jeſt u ſtołu / ſzpikánárd moj 13 wydawa wonność ſwoję. 14 Jáko ſnopek mirry / jeſt mi miły moj / ná pierśiách mojich odpoczywájący. Miły moj / jeſt mi *jáko* grono Cyprowe ná winnicách / w Engáddy. 15 O jákoś ty piękna przyjaćiołko mojá / o jákoś ty piękna! oczy twoje *b* *jáko* oczy gołębice. 16 O jákoś ty jeſt piękny / miły moj! y jáko wdźięczny! *náwet* y to łoże náſze źieleni śię. 17 Bálki domow náſzych *ſą* Cedrowe: á ſtropy náſze jodłowe.

a Pieśń. 4. 10.

b Pieśń. 4. 1. y 5. 12.

ROZDZIAŁ II.

Oblubieniec zacność ſwoję, y oblubienice ſwey opowiáda. 3. Oblubienicá go zálecá. 4. y wſzyſtko co ma dobrego onemu przyznawa. 16. z ſpołeczności jego śię przechwala.

1 Jam jeſt jáko roża Sárońſka / á 2 lilia przy dolinách. Jáko lilia miedzy ćierniem / ták przyjaćiołká mojá miedzy pánnámi.

3 Jáko jábłoń / miedzy drzewem leśnym / ták miły moj miedzy młodźieńcámi. Prágnęłám *śiedźieć* w ćieniu jego / y śiedzę: bo owoc jego 4 ſłodki *jeſt* uſtam mojim. Wprowádźił mię w dom winá / májąc zá chorągiew miłość przećiwko mnie. 5 Pośilćie mię tymi flaſzámi / pośilćie mię tymi jábłkámi: boć omdlewam od miłośći. 6 Lewicá *á* jego pod głową moją / á práwicá jego 7 obłapia mię. Poprzyśięgam wás corki Jeruzalemſkie / przez ſárny y łánie polne / ábyśćie nie budźiły y nie przerywáły ſnu miłego mego / dokąd nie zechce. 8 Głos miłego mego! oto on idźie ſkacząc po tych gorách / *á* pſkákując po tych págorkách. 9 Miły moj / podobny jeſt ſárnie ábo młodemu jelonkowi: oto on ſtoji zá śćianą náſzą / wygląda z okien / pátrzy przez kráty.

10 Ozwał śię miły moj / á rzekł mi: Wſtań przyjaćiołko mojá / piękna mojá / á podź. 11 Abowiem oto minęłá źimá: deſzcz przeſzedł / y przeſtał.

a Pieśń. 8. 3.

b Pieśń. 3. 5. y 8. 4.

12 stał. ✤ Kwiatki śię ukázują ná ziemi: czás śpiewánia przyszedł: á głos śinogárlice słycháć w ziemi nászey.

13 ✤ Figowe drzewo wypuśćiło niedojrzáłe figi swoje/ á mácice winne rozkwitłe/ wonią wydáły : wstańże przyiaćiołko mojá/ piękna mojá/ á podź.

14 ✤ Gołębico mojá/ *mieszkájąca* w rozpádlinách skálnych/ w skrytośćiách przykrych/ okaż mi oblicze twoje/ niech usłysze głos twoj : ábowiem głos twoj wdźięczny/ á oblicze twoje pożądáne.

15 ✤ Połápayćie nam liszki/ liszki máłe/ ktore psują winnice : poniewaź winnice násze kwitną.

16 ✤ Miły c moj/ *jest* moj/ á jam jest jego/ ktory pásie miedzy liliámi :

17 ✤ Ażby śię okazał ten d dźień/ á ćienie przeminęły. Náwroć śię: bądź podobny miły moj e sárnie/ ábo jelonkowi młodemu/ ná gorách Beter.

c Pieśn. 6. 2. y 7. 10.
d Pieśn. 4. 6.
e Pieśń. 8. 14.

ROZDZIAŁ III.

Oblubienicá chęć swoję, ku Chrystusowi Pánu oświadczá. 4. On śię jey ználeść, y do pokoju wprowádźić dał. 5. Oná záś życzy áby z nim do pokojow niebieskich weszłá.

1 NA łożu mojim w nocy szukáłam tego/ ktorego miłuje duszá mojá : szukáłam go/ álem go nie ználázłá.

2 ✤ Już tedy wstánę á obieżę miásto po rynkách/ y po ulicách będę szukáć tego/ ktorego miłuje duszá mojá : szukáłam a go/ álem go nie ználázłá.

3 ✤ Nátráfili mię strożowie/ ktorzy chodźili po mieśćie : *y zpytáłam* ; Widźieliżeśćie tego ktorego miłuje duszá mojá?

4 ✤ A gdym máluczko odeszłá od nich/ zárázem ználázłá tego/ ktorego miłuje duszá mojá. Uchwyćiłám śię go / á nie puszczę go/ áż go wprowádzę do domu mátki mojey/ y do pokoju rodźićielki mojey.

5 ✤ Poprzyśięgam b was corki Jeruzalemskie/ przez sárny y łánie polne/ ábyśćie nie budźiły ány przerywáły snu miłego mojego/ do kąd by nie zechćiał.

6 KToraż to jest/ co c wystepuje z puszczy jáko słupy dymu: okurzona będąc myrrą y kádźidłem *drogim* nád wszeláki proszek áptekárski.

7 OTo łoże Sálomonowe / około ktorego *stoji* sześćdźieśiąt mocárzow/ z mocárzow Izráelskich. ✤

8 Wszyscy ći trzymáją miecz/ *będąc* wyćwiczeni: do bitwy : káżdy z nich ma swoj miecz przy boku swym/ dla stráchu nocnego.

9 ✤ Páłác sobie Krol Sálomon wystáwił z drzewá Libáńskiego.

10 ✤ Słupy jego poczynił srebrne/ *á* pokład jego złoty/ podniebienie szárłatne/ á wewnątrz usłány jest miłośćią corek Jeruzalemskich.

11 ✤ Wynidźćie corki Syońskie/ á oglądajćie Krolá Sálomoná w koronie/ ktorą go ukoronowáłá mátká jego/ w dźień zrękowin jego/ y w dźień wesela sercá jego.

a Pieśń. 5. 6.
b Pieśn. 2. 7. y 8. 4.
c Pieśń. 8. 5.

ROZDZIAŁ IV.

Chrystus zálecá zacność Kośćiołá swego: wysławia jego wiárę y owoce jey. 15. Kośćioł uznawając, co ma od Chrystusá, sobie go przytomnego mieć żąda.

1 OJákoś ty a piękna przyiaćiołko mojá/ o jákoś ty piękna ! oczy twoje b *jáko oczy* gołębice miedzy kędźierzámi twymi. Włosy c twoje jáko trzodá koz/ ktore widáć ná gorze Gáláád.

2 ✤ Zęby twoje jáko stádo *owiec* jednákich/ gdy wychodzą z kąpieli : z ktorych káżda niewa po dwojgu/ á niepłodney niemász miedzy nimi.

3 ✤ Wárgi twoje jáko sznur kármázynowy/ á wymowá twojá wdźięczna; skronie twoje miedzy kędźierzámi twymi *są* jáko sztuká jábłká gránatowego.

4 ✤ Szyjá twojá *jest* jáko wieża Dawidowá/ z obronámi wystáwiona : w ktorey tyśiąc tarczy wiśi/ *y* wszystká broń mocárzow.

5 ✤ Obie pierśi d twoje/ jáko dwoje bliźniąt sárnich/ ktore śię pásą miedzy liliámi.

6 ✤ Ażby śię okazał ten e dźień/ á ćienie przeminęły/ wnidę ná gorę myrry/ y ná págorek kádźidłá.

7 ✤ Wszystkáś ty *jest* piękna przyiaćiołko mojá : á zmázy f niemász ná tobie.

8 POydźiesz ze mną z Libanu o Oblubienico *mojá!* ze mną z Libanu pojdźiesz: á pojrzysz z wierzchu *gory* Amáná/ z wierzchu *gory* Sánir y Hermon/ z jáskiń lwich/ y z gor lámpártowych.

9 ✤ Ujęłáś serce moje/ śiostro mojá/ oblubienico *mojá*: ujęłáś serce moje jednym okiem two-

a Pieśń. 6. 3. y 7. 1. 6.
b Pieśn. 1. 15. y 5. 11.
c Pieśn. 6. 2.
d Pieśń. 7. 3.
e Pieśń. 2. 17.
f Efez. 5. 27.

jim / y jednym łáńcuszkiem ná szyi twojey. 10 ♣ O jákoż są ućieszne miłośći twoje! Siostro mojá / oblubienico mojá : O jáko dáleko zacnieysze miłośći twoje niż wino / á wonność máśći twojich / nád wszystkie *rzeczy* wonne! 11 ♣ Plastrem miodu opływáją wárgi twoje / oblubienico *mojá*: miod y mleko pod językiem twojim: á wonność szat twojich / jáko wonność Libanu.

g Pieśn. 1. 2.

12 Ogrodem zámknionym *jesteś* Siostro mojá / oblubienico *mojá*: źrzodło zámknione / zdroj zápieczętowány. 13 ♣ Szczepki twoje *są* sádem jábłek gránatowych / z owocę wdźięcznym Cyprysu y Szpikánárdu: 14 ♣ Szpikánárdu/y Száfránu/Kássyi/y Cynámonu/ze wszystkimi drzewy Kádźidło przynoszącymi:Myrrhy/ y Aloesu/ ze wszystkimi osobliwymi rzeczámi wonnymi.

15 O źrzodło ogrodne / zdroju wod żywych : ktore płyną z Libanu.

16 ♣ Powstań wietrze Połnocny / á przyydź wietrze z Południá / przewiey ogrod moj : niech płyną wonności jego / niech przyydźie miły moj do ogrodá swego / á niech je roskoszne owoce swoje.

ROZDZIAŁ V.

Chrystus przyczynę nierychłego wrocenia swego powiáda oblubienicy. 2. Oná wyznawa, że dla występkow jey odszedł od niey Oblubieniec. 3. Pokutuje. 8. O łáskę prosi.

1 PRzyszedłem do ogrodá mego: Siostro mojá/ oblubienico *mojá* zbieram myrrę moję *z rzeczámi* wonnymi mojimi / jem plastr moj z miodem mojim / piję wino moje z mlekiem mojim. Jedźćież przyjaćiele/pijćie / á pijćie dostátkiem mili moji.

2 JAć śpię / ále serce moje czuje / *y słyszy* głos miłego mego kołácącego *y mowiącego*; Otworz mi a Siostro mojá / przyjaćiołko mojá/ gołębico mojá / uprzymá mojá : ábowiem głowá mojá pełna jest rosy / á kędźierze moje kropli nocnych. ♣

a Pieśn. 2. 10.

3 *Y odpowiedźiáłám*: Zewlekłám suknią moję/ jákoż ją oblec mam ? umyłám nogi moje / jákoż je zmázáć mam ? 4 ♣ Miły moj ściągnął rękę swoję dźiurą : á wnętrzności moje 5 wzruszyły śię we mnie. ♣ Y wstáłám / ábym otworzyłá miłemu memu:á *oto* z ręku mych kápáłá myrrá 6 á z pálcow mojich myrrá ćiekąca ná rękojeść záwory. ♣ Otworzyłám miłemu memu / ále miły moj *już* był odszedł y minął: omdláłám była b ná głos jego. Szukáłám go / cáłem go nie ználázłá : wołáłám go / 7 ále mi śię nie ozwał. ♣ Natráfili mię strożę / co chodzą po mieśćie: ubili mię / zránili mię / wźięli y płaszcz moj ze mnie / strożowie murow.

b H. Wyszłá duszá mojá.

c Pieśn. 3. 2.

8 POprzyśięgam was corki Jeruzálemskie / jeśli byśćie ználázły miłego mego/ábyśćie mu powiedźiáły żem od miłośći záchorzáłá.

9 COż ma miły twoj/ nád *inne* miłe / o napięknieysza miedzy niewiástámi ? co *ma* miły twoj / nád *inne* miłe/że nas ták poprzyśięgasz?

10 MIły moj biały y rumiány / y zacnieyszy nád *innych* dźieśięć 11 tyśięcy. ♣ Głowá jego *jáko* bryłá szczerego złotá : włosy jego kędźierzáwe/czarne jáko kruk. 12 ♣ Oczy jego d jáko gołębice nád strumieniámi wody/*jáko* umyte w mleku / stojące 13 w mierze swojey ♣ Policzki jego jáko zagonki *ziół* wonnych / *jáko* kwiatki wonnych rzeczy : Wárgi jego jáko lilie wypuszczájące myrrę ćiekącą.

d Pieśn. 1. 15. y 4. 1.

14 ♣ Ręce jego *jáko* pierśćienie złote / osádzone drogim kámieniem / Hiácyntem :Brzuch jego *jáko* gláńc kośći słoniowey / Száfirem osádzoney. 15 ♣ Goleni jego *jáko* słupy marmurowe / postáwione ná podstáwkách złotá wybornego. Oblicze jego *jáko* 16 Liban/wyborne jáko Cedry. ♣ Ustá jego náder słodkie : á wszystek jest pożądány. Táki jest miły moj / y táki przyjaćiel moj / o corki Jeruzálemskie!

17 GDźież poszedł miły twoj/o napięknieysza miedzy niewiástámi ? Gdźie śię obroćił miły twoj ? á szukáć go będźiemy z tobą.

ROZDZIAŁ VI.

Kośćioł o złączeniu swojim z Chrystusem innym powiáda. 3. Chrystus też zaleca Kośćiołá ozdobą duchowną.

chowna. 8. Ton ją zá oblubienicę swoję przyznawa.

1 MIły moy wstąpił do ogrodá swego / miedzy zagonki źiół wonnych: áby pásł w ogrodźiech / y 2 żeby zbierał lilie. ✠ Jam jest miłe-go a mego / á miły moy *jest* moy: ktory páśie miedzy liliámi.

a Pieśń. 2. 16. y 7. 10.

3 PIeknaś ty przyjaćiołko mojá / jáko b Tersá: piekna ś / jáko Jeruzalem: ogromna / jáko wojsko 4 uszykowáne. ✠ (Odwroć oczy twoje odemnie / gdyż mie one srogim czy-nią) Włosy c twoje są jáko stádá koź / 5 ktore wychodzą z Gáláád. ✠ Zęby twoje d są jáko stádo owiec / ktore wychodzą z kąpieli: z ktorych káżda miewa po dwojgu / á niepłodney nie-6 máß miedzy nimi. ✠ Skrenie tu oje miedzy e kędźierzámi twymi *są* jáko 7 sztuká jábłká gránatowego ✠ *Acz-kolwiek* jest sześćdźieśiąt żon krole-wskich / á ośmdźieśiąt założnic / á pá-8 nien bez liczby: ✠ *Wszákże* jedná jest gołębicá mojá / uprzyjma mojá: jedynaczká u mátki swojey / bez zmá-zy / u rodźićielki swojey. Ujrza-wszy ją corki / błogosłáwiona ją ná-zwáły: tákże y żony krolewskie / y za-łożnice / y chwaliły ją / *mowiąc*: ✠ 9 Ktoraż to jest f co śie pokázuje jáko zorza / piekna jáko mieśiąc / czysta jáko słońce / ogromna jáko wojsko uszykowáne z choragwiámi?

b Miásto krolow Sámárij-skich. 1 Krol. 14. 17. c Pieśn. 4. 1. d Pieśn. 4. 2. e Pieśn. 4. 3. f Pieśn. 3. 6.

10 ZStąpiłám do ogrodá orzecho-wego / ábym oglądáłá owoce *ro-ślące* w dolinách; ábym obaczyłá / jesli kwitną winne máćice / á wypu-szczájali pąkowie jábłonie gránato-11 we. ✠ Nizem śie dowiedźiáłá / duszá mojá wsádźiłá *mie* ná woz prze-dniejszych z ludu mego.

12 NAwroć śie / náwroć śie / o Su-lámitko: náwroć śie / náwroć śie / niech ná ćie pátrzymy: Coż widźićie ná Sulámitce? *Widźiemy* jákoby hufy wojenne.

Rozdział VII.

Ozdoba y zacność Kośćiołá swego Chrystus PAn zdlecá. 10. Kośćioł uprzyjmą chęć swą Chrystusowi oświadcza, y z nim być prágnie.

1 O Jáko piekne są nogi *a* twoje w trzewikách / o corko Ksią-żęcá! Opásánie biodr twojich *są* jáko záwieszenia reká dobrego rzemie-2 śniká urobione. ✠ Pępek twoj *jáko* czászá okrągła / ktora nie jest bez ná-poju: Brzuch twoj jest jáko brog 3 pszenice / osádzony liliámi. ✠ Obie piersi b twoje *są* jáko dwoje bliźniąt 4 młodych sárniąt. ✠ Szyjá c twojá / jáko wieża z kośći słoniowych. Oczy twoje *jáko* sadzawki w Hesebon / po-dle bramy Bátrábin. Nos twoj / já-ko wieża ná Libanie ktora pátrza ku 5 Dámászkowi. ✠ Głowá twojá ná tobie / jáko Kármel. A włosy głowy twojey jáko szárłat. Krol *widząc ćie* byłby *jáko* przywiązány ná gankách 6 *swojich*. ✠ O jákożeś piekna / y jáko wdźięczna! o miłośći przerozkoszna! 7 ✠ Ten twoj wzrost podobny jest pálmie: á pierśi twoje gronam. ✠ 8 Rzekłem; Wstąpię ná pálmę / do-śięgę wierzchow jey. Niechajże mi tedy będą pierśi twoje / jáko groná winne: á wonność nozdrz twojich / 9 jáko jábłek *wonnych*. ✠ A ustá twoje jáko wino wyborne / ktore ná prost bárzo miłe płynie: y spráwuje / że mowią wárgi śpiących.

b Pieśn. 4. 5. c Pieśn. 4. 4.

10 JAm *jest* miłego d mego: á do 11 mnie *jest* żądzá jego. ✠ Przydź miły moy / wynidźiemy ná pole: *á* 12 przenocujemy e we wśiách. ✠ Rá-no wstániemy do winnic: oglądamy jesli kwitnie winna máćicá / jesli śie záwiezują grenká / kwitnąli jábłká gránatowe: támći oświadczę miło-13 śći moje. ✠ Polne f jábłuszká wydá-ły wonność *swoję*: á przede drzwiá-mi nászymi / są wszystkie owoce wdźięczne nowe y stáre / ktorem to-bie / miły moy / záchowáłá.

d Pieśn. 2. 16. y 6. 2. e 1. miedzy Cypry sámi. f 1. Po-krzyk

Rozdział VIII.

Kośćioł wielce prágnie być z Chry-stusem. 4. Przyjaćiołek do powinnośći upomina. 8. O powołániu pogánow pieczą ma. 9. Chrystus ją łáską wie náucza. 14. Kośćioł rychłego powro-cenia jego prágnie.

1 OByżeś był jáko brátem mojim / pożywájąc pierśi mátki mojey; ábym ćie ználazszy ná dworze / poca-łowáłá ćie / á nie byłá wzgárdzo-2 na. ✠ Prowádźiłábym ćie y wpro-wádźiłá do domu mátki a mojey /

a Pieśn. 3. 4.

gdźiebyś mię ucżył: á ja bymći dáłá pić wino przyprawne / y mośćż z jábłek mojich gránatowych. 3 ♣ Lewicá jego b pod głową moją / á práwicá swoją obłapiá mię. 4 ♣ Poprzyśięgam c was corki Jeruzalemskie / ábyśćie nie budźiły áni przerywáły snu miłego mego / dokąd nie zechce.

5 KToraż to jest co występuje z puszczy / podpárszy śię miłego swego? Pod jábłonią wzbudźiłám ćię: tám ćię poczęłá mátká twojá / tám ćię poczęłá rodźićielká twojá. 6 ♣ Przyłoż mię jáko pieczęć ná serce swoje: jáko sygnet do rámienia swego. Abowiem miłość mocna jest jáko śmierć: twárda / jáko grob zawistna miłość. Węgle jey / *jáko* węgle ogniste: *y jáko* płomień gwałtowny. 7 ♣ Wody wielkie nie mogłyby zágáśić tey miłośći / áni rzeki zátopić: choćby kto wszystkę májętność domu swego dał zá tákową miłość / byłby pewnie wzgárdzony.

8 MAmy śiostrę máluczką / ktora jeszcze nie ma pierśi. Coż ucżynimy z śiostrą nászą w dźień 9 ktorego o niey mowá będźie? ♣ Jesliże jest murem / zbudujmyż ná niey páłác śrebrny: á jesli jest drzwiámi / opráwmyż ją deszczkámi Cedrowymi.

10 JAmći *jest* mur / á pierśi moje / jáko wieże. W ten czás byłám przed ocżymá jego / jáko tá ktora znájduje pokoj. 11 ♣ Winnicę miał Sálomon w Báálhámon / *ktorą* winnicę nájął strozom / áby káżdy przynośił zá owoc jey tyśiąc śrebrnikow. 12 ♣ Ale winnicá d mojá / ktorą mam / *jest* przedemną. Miey sobie tyśiąc *śrebrnikow* Sálomonie: á dwieśćie ći / ktorzy strzegą owocu jey.

13 OTy ktora mieszkasz w ogrodách! przyjaćiele słuchają głosu twego: ozwiże mi śię.

14 POspiesz śię miły moj: á bądź podobnym sárnie / ábo młodemu jelonkowi / ná gorách źioł wonnych.

b Pieśn. 2. 6.
c Pieśn. 3. 5.
d Ezai. 5. 1.

CZWARTA CZESC BIBLIEY

Swietey, w ktorey sie zamykaja Prorocy Swięći.

Izáiasz.	Jonasz.
Jeremiasz.	Micheasz.
Ezechiel.	Náhum.
Dániel.	Abákuk.
Ozeasz.	Sofoniasz.
Joel.	Aggeusz.
Amos.	Zácháryasz.
Abdyasz.	Málachiasz.

PRO-

PROROCTWO IZAIASZOWE.

KSięgi Izáiaszá Proroká/ wszeláki w sobie/ do pokazánia pożytku Zakonu Bożego należące Proroctwá/ zámykáia. Bo sa w nich náuki/ przestrogi/ nápominánia/ náprawy y pociechy osobliwe : ktore zá spráwą Duchá Bożego/ dla potrzeby y zbudowánia Kośćiołá Bożego/ ná piśmie sa podáne. A może być rozdźielone to Proroctwo ná pięć częśći. W pierwszych. 12. rozdźiałách/ sa Proroctwá do sámych Zydow należące : ktore Prorok rozmáićie / karze ćwiczy / nápomina/ ćieszy. Potym/ od rozdźiału. 13. áż do 29. idą Proroctwá obcym narodom/ á ludu Bożego nieprzyjaćiołom/ dla ludu Bożego przepowiedźiáne : to jest/ Bábilończykom/ Filistyńczykom/ Moábczykom/ Syryjczykom/ Assyryjczykom/ Etyopczykom/ Egipczykom/ Arábczykom/ Tyryjczykom/ á náwet y sámym Izráelczykom/ to jest/ onym dźieśiąći pokoleniam/ ktore śie były od Judy odłączyły. W trzeciey częśći od 29. áż do 40. rozdźiału/ sa Proroctwá/ w ktorych Zydom zpustoszenie/ przez Bábilończyki/ przytym zábránie w niewolą Bábilońską/ y wiele złego opowiáda : przydawszy niektore o Krolestwie Chrystusowym pociechy. Gdźie włożone sa cztery rozdźiały pewną historyą w sobie máiące/ to jest / 36. 37. 38. 39. W Czwartey częśći w dźiewiąći rozdźiałách od 40. áż do 49. przepowiáda wyzwolenie ludu Bożego z niewoli Bábilońskiey : ktore było figurą y pieczęćią duchownego wybáwienia wybránych PAńskich. A náwet od rozdźiału 49. áż do końcá/ zámykáją śie Proroctwá o Krolestwie Chrystusowym/ o przymierzu łáski/ o mocy y chwale Chrystusowey/ o przepowiádániu Ewángeliey/ o wezwániu Pogan/ o użyczeniu wszelákich dobrodźiejstw Bożych Kośćiołowi w Chrystusie PAnu : á to ku chwale Bożey/ y ku zbáwieniu wybránych jego.

ROZDZIAL I.

Czás Prorokowánia Izáiaszá. 2. Pod świádectwem niebá y źiemie, rozmáite grzechy Judzkie strofuje. 16. Do pokuty upomina, łáskę Bożą opowiádá, etc. 14. Kárániem niepokutującym grozi.

1 WIdzenie Izáiaszá Syná Amosowego/ ktore widźiał nád Judą y nád Jeruzalem: zá dni Ozeaszá/ Joátámá/ Acházá/ y Ezechiaszá krolow Judskich.

2 Słuchajćie a niebiosá/ á ty źiemio przyjmi w uszy swe : ábowiem PAn mowi: Synym wychował y wywyższył/ ále oni odstąpili odemnie. (a: 5 Moj. 32. 1.)

3 Zna woł gospodarzá swego/ y ośieł żłob PAná swego: Ale Izráel mię nie zna/ lud moj nie zrozumiewa.

4 Biádá narodowi grzesznemu/ ludowi obćiążonemu nieprawośćią/ náśieniu złośliwych/ Synom zkáżonym! Opuśćili PAná/ do gniewu pobudźili świętego Izráelskiego / odwroćili śię ná zad.

5 Przecżże tym więcey przyczyniaćie przestępstwá/ im więcey was biją? Wszystká głowá chora/ y wszystko serce mdłe.

6 Od stopy nogi áż do wierzchu głowy/ niemász ná nim nic cáłego : rána y śiność/ y rázy zágniłe/ nie są wyćiśnione/ áni záwiązáne/ áni olejkiem odmiękczone.

7 Ziemiá wászá b zpustoszona: miástá wásze popalone ogniem. Ziemię wászę cudzoziemcy przed wámi pożyráją y pustoszą : jáko zwykli cudzoziemcy.

8 Y zostáłá corká Syońská/ jáko chłodnik ná winnicy: jáko budká w ogrodźie ogorcżánym/ y jáko miásto zburzone.

9 By nam był PAn Zastępow nie zostáwił c trochy ostátkow : bylibyśmy jáko Sodomá/ stálibyśmy śię byli Gomorrze d podobnymi.

10 Słuchajćie słowá PAńskiego Kśiążętá Sodomscy : przyjmujćie w uszy Zakon Bogá nászego/ ludźie Gomorscy.

11 Coż mi po mnostwie ofiár e wászych? mowi PAn. Jużem syty cáłopalenia báránow/ y łoju tłustego bydłá : á krwie ćielcow/ y báránkow/ y kozłow nie pragnę.

12 Gdy przychodźićie abyśćie śię okázowáli przed twarzą moją :

(b: Ezái. 5. 5. 5 Moj. 28. 51. c: Tren. 3. 22. Rzym. 9. 29. d: 1 Moj. 19. 24. e: Przyp. 15. 8. y 21. 27. Ezái. 66. 3. Jerem. 6. 20. Amos 5. 22.)

ktoż tego żądał f z rąk wáßych/ ábyśćie deptáli śieni moje? 13 Nie ofiáruyćież więcey ofiáry dáremney. Kádzenie jest mi obrzydłośćią: Nowiu mieśiącá y Sábbátu/ gdy zwoływáćie zgromadzenia/ niemogę ześćierpieć (Bo niepráwośćią jest) 14 áni dnia zápowiedźiánego. Nowych mieśiącow wáßych/ y uroczystych świąt wáßych nienawidźi duszá mojá: stáły mi śię ćiężárem: 15 uprácowałem śię nosząc je. Przetoż gdy wyćiągniećie ręce g wáße/ zkryję oczy moje przed wámi: á gdy rozmnożyćie modlitwę/ nie wysłucham: bo ręce wáße krwie h są pełne. 16 Omyjćie śię/ czystymi bądźćie/ odejmićie złość uczynkow wáßych od oczu mojich: przestańćie i źle czynić. 17 Uczćie śię dobrze czynić: Szukajćie sądu/ podźwignićie ućiśnionego/ Sąd czyńćie śierocie/ ujmujćie śię *o krzywdę* wdowy. 18 Przydźćież teraz/ á rozpierajmy śię z sobą/ mowi PAN: Choćby były grzechy wáße jáko szárłat/ jáko śnieg zbieleją: Choćby były czerwone jáko kármázyn/ jáko wełná *białe* będą. 19 Będźiećieli powolni/ á posłuchaćie *mię*: dobr źiemie pożywáć będźiećie. 20 Lecż jeśli nie będźiećie posłusznymi ále odpornymi: od mieczá pożárći będźiećie: bo ustá PAńskie mowiły.

21 JAkoż śię stáło nierządnicą to miásto wierne/ pełne sądu? spráwiedliwość mieszkáłá w nim/ lecz teraz mężobojcy. 22 Srebro twoje obroćiło śię w żużel: wino twoje pomieszáło śię z wodą. 23 Kśiążętá twoji *są* uporni/ y towárzysze złodźiejow: káżdy z nich miłuje k dáry á idą zá nadgrodą: śierocie nie czynią l spráwiedliwośći/ á spráwá w domy nie przychodźi przed nie. 24 Przetoż mowi PAN/ PAN Zastępow/ mocny Izráelski: Oto/ ućieszę śię nád nieprzyjaćioły mojimi/ á pomśćię śię nád przećiwnikámi swymi. 25 Y obrocę rękę moję ná ćię/ á wypalę áż do czystá żużelicę twoję/ y odejmę wszystkę cenę twoję. 26 A przywrocę sędźie twoje/ jáko przed tym *byli*: y rájce twoje jáko ná początku. Potym ćię názywáć będą / miástem spráwiedliwośći / miástem wiernym. 27 Syon w sądźie odkupiony będźie: á ći co śię do niego náwrocą/ w spráwiedliwośći. 28 Ale przewrotnicy y grześnicy/ wespoł m ztárći będą: á ći co opuśćili PAná/ zniszczeją. 29 A bowiem záwstydzeni będźiećie dla n gájow/ ktorycheśćie pożądáli: y pohánbieni dla ogrodow/ ktoreśćie *sobie* obrali. 30 Gdy śię stániećie jáko dąb/ ktorego liśćie opádło: á jáko ogrod/ w ktorym wody niemász. 31 Y będźie mocarz jáko zgrzebi: á ten ktory go uczynił/ jáko iskrá: y zápali śię oboje pospołu/ á nie będźie ktoby zágáśił.

ROZDZIAL II.

Powołánie Pogánow. 6. odrzucenie Zydow. 9. Karánie Boże przećiwko nim.

1 SŁowo ktore widźiał Izáiasz/ Syn Amosow/ nád Judą/ y 2 *nád* Jeruzalem. Y stánie śię w ostáteczne dni/ *że* będźie przygotowána a gorá domu PAńskiego/ ná wierzchu gor/ y wywyższy śię nád págorki: á zbieżą śię do niey wszyscy narodowie. 3 Y pojdźie wiele ludźi/ mowiąc: Podźćie/ á wstąpmy ná gorę PAńską/ do domu Bogá Jákobowego/ á będźie nas uczył drog swojich/ y będźiemy chodźili śćieszkámi jego: Abowiem z Syonu wynidźie Zakon/ á słowo PAńskie z 4 Jeruzalemu. Y będźie sądźił miedzy narody/ á będźie karał wiele ludźi. Y przekują miecze swe ná lemiesze/ á włocznie swe ná śierpy. Nie podnieśie narod przećiw narodowi mieczá/ áni śię będą ćwiczyć do bitwy. 5 Domie Jákobow podźćie/ á chodźmy w świátłośći PAńskiey.

6 Aleś *ty* opuśćił lud swoj/ dom Jákobow: gdyż są pełni *obrzydliwośći narodow* Wschodnich/ y *są* wieszczkámi jáko Filistynowie/ y w 7 synach cudzych śię kocháli. Y nápełnioná jest źiemiá ich srebrem y złotem/ á końcá niemász skárbom 8 ich: Nápełnioná jest źiemiá ich końmi/ á końcá niemász wozom ich. Nápełnioná też jest źiemiá ich bał-

f Jerem. 7, 22.
g Przyp. 1, 28. Jerem. 14.12. Mich. 3.4.
h Ezái. 59. 3.
i Psalm 34.15. 1 Piotr 3, 11.
k 2 Moj. 23. 8. 5 Moj. 16.19.
l Jerem. 5. 28. Zách. 7, 10.
m Job. 31. 3. Psalm 1. 6. 75. 6. 73.27 y 104. 35.
n I. Dla bałwanow.
a Mich. 4. 1.

wány: robocie rąk swojich kłaniáją śię/ ktore poczyniły pálce ich. ✣ 9 Y kłania śię pospolity człowiek/ á uniża śię y zacny mąż: przetoż nie odpuszczaj im.

10 Wnidź w skále/ á skryj śię w prochu przed strachem PAńskim/ y przed chwałą máiestatu jego. 11 ✣ Oczy wyniosłe b człowiecze zniżone będą/ á wysokość ludzka náchylona będźie: ále sam PAN wywyższony będźie dniá onego. 12 ✣ Abowiem dźień PANA Zastępow *przyjdźie* ná wszelkiego pysznego/ y wyniosłego/ y ná káżdego wywyższonego/ że będźie poniżony. 13 ✣ Y ná wszystkie Cedry Libáńskie/ wysokie/ á podniosłe: y ná wszystkie dęby Báśáńskie. 14 ✣ Y ná wszystkie gory wysokie/ y ná wszystkie págorki wyniosłe. 15 ✣ Y ná káżdą wieżą wysoką/ y ná káżdy mur obronny. 16 ✣ Y ná wszystkie okręty morskie/ y ná wszystkie málowánia roskoszne. 17 ✣ Y będźie náchylona wyniosłość człowiecza/ á wywyższenie ludzkie zniżone będźie: ále sam c PAN wywyższony będźie dniá onego. 18 ✣ Lecz báłwány ich do szczętu pokruszone będą. 19 ✣ Tedy wnidą do d jáskiń skálnych/ y do jam podźiemnych przed strachem PAńskim/ y przed chwałą máiestatu jego/ gdy powstánie áby źiemię potárł. 20 ✣ Dniá onego/ wrzući człowiek báłwány swe śrebrne/ y báłwány swe złote (ktorych mu náczyniono áby śię im kłániał) w dźiury kretow y nietoperzow. 21 ✣ Y wnidźie w rozpádliny skálne/ y ná wierzchołki opok przed strachem PAńskim/ y przed chwałą máiestatu jego/ gdy powstánie/ áby potárł źiemię. 22 ✣ Przestańcież *ufáć* w człowieku/ ktorego dech *jest* w nozdrzách jego: Bo zá coż on ma być poczytány?

b Ezai. 5. 15.
c Ezai. 5. 16.
d Ozea. 10. 8. Luk. 23. 30. Objaw. 6. 16. y 9. 6.

ROZDZIAŁ III.

Groźi odjęćiem rządow dobrych. 4. A przepuszczeniem złych. 12. Opowiada karánie zá grzechy przełożonych złych, 16. Strofuje pychę białogłowską.

1 A Bowiem oto pánujący PAN Zastępow/ odejmie od Jeruzálemu y od Judy láskę/ y podporę: wszeláką podporę chlebá/ y wszeláką podporę wody. 2 ✣ Mocarzá y mężá walecznego; y Sędźiego/ y Proroká/ y mędrcá a/ y stárcá. 3 ✣ Rotmistrzá nád pięćiądźieśiąt/ á mężá poważnego: y rájcę/ y mądrego rzemieśniká/ y krásomowcę. 4 ✣ Y dam im dźieći zá Kśiążętá: dźieći mowię pánowáć będą nád nimi. 5 ✣ Y będźie ućiskał miedzy ludem jeden drugiego/ y bliźni bliźniego swego: powstánie dźiećię przećiwko stárcowi/ á podły przećiwko zacnemu. 6 ✣ A gdy śię uchwyći káżdy brátá swego z domu Ojcá swego/ y *rzecze*: Masz odźienie/ bądźże Kśiążęćiem nászym/ á upadek ten zátrzymaj ręką swą: 7 ✣ *Tedy* on przyśięże dniá onego/ mowiąc: Nie będę záwiezowáł *tych ran*: ábowiem w domu mojim niemász chlebá/ áni odźienia. Nie stánowćież mię Kśiążęćiem nád ludem.

8 Bo Jeruzalem upada/ á Judá śię wáli; dla tego/ że język ich/ y spráwy ich są przećiwko PAnu: pobudzájąc do gniewu oczy Máiestatu jego. 9 ✣ Postáwá oblicza ich świadczy przećiwko nim/ grzech swoj/ jáko c Sodomczycy opowiádáją/ á nie tają *go*. Biádá duszy ich/ ábowiem sámi ná śię złe przywodzą. 10 ✣ Powiedzćie spráwiedliwemu/ że mu dobrze będźie: bo owocu uczynkow swojich pożywáć będźie. 11 ✣ *Ale* biádá niepobożnemu/ źle *mu* będźie: ábowiem odpłátá rąk jego dáná mu będźie. 12 ✣ Kśiążętá ludu mego są dźiećmi/ á niewiásty pánują nád nim. O ludu moj! ći ktorzy ćię wodzą/ zwodzą ćię/ á drogę śćieżek twojich ukrywáją. 13 ✣ Powstał PAn áby sądźił: stoji/ áby sądźił lud. 14 ✣ PAn przyjdźie ná sąd przećiwko stárszym ludu swego/ y przećiwko Kśiążętom ich. A *rzecze*: Wyśćie zpustoszyli winnicę *moję*: zdźierstwo z ubogiego jest w domách wászych. 15 ✣ Przeczże trzećie lud moj/ á oblicza ubogich d bijećie: mowi PAn/ PAn Zastępow.

16 Y Rzekł PAN: Iż śię wynoszą corki Syońskie/ á chodzą szyje wyćiągnąwszy/ y mrugájąc oczymá przechodzą śię: á drobno postępu-

a Ezai. 29. 14
b Kázn. 10. 16.
c 1 Mojż. 13. 13. y 18. 21 y 19. 5.
d N. Melećie.

iąc/nogámi swymi szeleść czynią: ♣ 17 Przetoż obłyśi PAn wierzch głowy Corek Syońskich: á PAn sromotę 18 ich obnáży. ♣ Dniá onego odeymie PAn ochędostwo podwiązek: tákże 19 czepce y záwieszenia. ♣ Pizmowe ia- 20 błká/y mánelle/y zatyczki. ♣ Bieret- ki/y zapony/y bindy/y przedniczki/y 21 náuśnice. ♣ Pierśćionki/y náczelni- 22 ki. ♣ Odmienne száty/y płászczyki/y 23 podwiki/ y wácki. ♣ Zwierćiádłá/y 24 rántuszki/y tkanki/y pletniki. ♣ Y bę- dźie miásto wonnych rzeczy smrod: á miásto pásá/ rozpásánie: á miásto utrefionych włosow/łysiná: á miá- sto szerokiey száty/ opásánie worem: á miásto piękności / ogorzeliná. ♣ 25 Mężowie twoi od mieczá upádną/ 26 á mocarze twoi w bitwie. ♣ Y zá- smucą śię / á płákáć będą bramy jego: á zpustoszony / ná ziemi śie- dźieć będźie.

ROZDZIAL IV.

Náwrocenie z Bábiloniey ostátkow ludu. 3. Rozmáite dobrodźieystwá Boże ku nim.

1 A W on dźień uchwycą śię śiedm niewiast męzá jednego/mowiąc: Chleb swoy jeść będźiemy / y odźie- niem swym przyodźiewáć śię bę- dźiemy / tylko niech nas zowią od imienia twego / á odeymi pohańbie- nie násze.

2 W On dźień látorośl PAńska zá- cna y sławna będźie / á owoc ziemie bujny y pozorny tym/ktorzy 3 záchowáni będą z Izráelá. ♣ Y stá- nie śię / że kto zostánie ná Syonie/ y ktory zostáwiony będźie w Jeru- zalemie / świętym słynąć będźie: káżdy ktory jest nápisány do żywo- 4 tá w Jeruzalem. ♣ Gdy omyje Pan plugástwo corek Syońskich / á krew Jeruzalemską opłocze z niego w du- 5 chu sądu/y w duchu zápalenia. ♣ Y stworzy PAn nád káżdym mieyscem gory Syońskiey/y nád káżdym zgro- mádzeniem jey obłok á we dnie / á dym y jásność pałájącego ogniá w nocy: bo nád wszystką sławą będźie o- 6 chroná. ♣ A będźie namiotem ná zasło- nę we dnie od gorącá: á ná ućieczkę y ukrycie przede dżdżem y powodźią.

a 2 Moj. 13.21.

ROZDZIAL V.

W przykłádźie winnice dobrodźieystwá Izráelczykom pokázáne. 2. Jch niewdźięczność. 3. Y káránie opisuje.

1 Záśpiewam teraz miłemu memu pioseńkę miłego mego / o a win- nicy jego. Winnicę ma miły moy ná 2 págorku urodzáynym. ♣ Ktorą o- grodźił / y wybrał z niey kámienie/ á násádźił ją máćicámi wyborny- mi/y zbudowáł wieżę w pośrzodku niey/tákże y práse postáwił w niey: á czekáł áby wydáłá groná / ále oná 3 zrodźiłá płonne wino. ♣ A ták oby- wátele Jeruzalemscy / y mężowie Judscy / proszę rozsądźćie teraz mię- dzy mną/y między winnicą moją. ♣ 4 Coż dáley czynić było winnicy mo- jey / czegobym jey nie uczynił? Gdym czekał áby wydáłá groná / 5 czemuż zrodźiłá płonne wino? ♣ A przetoż oznáymię wam / co ja uczy- nię winnicy mojey. Rozbiorę płot jey/ á będźie zpustoszona: rozwálę ogrodzenie jey / á będźie podeptána. 6 ♣ Y uczynię ją pustą. Nie będźie obrzezywána / áni okopywána / ále porośćie ostem y ćierniem: obło- kom też przykażę/áby ná nię wiecey 7 dżdżu nie zpuszczáły. ♣ Winnicá zá- iste PAná Zastępow / jest dom Iz- ráelski / á mąż Judski szczepieniem jego rozkosznym. Oczekawáł sądu/ á oto ućiśnienie: oczekawáł spráwie- dliwośći / á oto krzyk.

8 BIádá wam ktorzy przyłączá- ćie dom b do domu / á rolą do roli przyczyniaćie / ták / że miejscá innym nie zstawa / jákobyśćie tylko 9 sámi mieszkáć mieli ná ziemi. ♣ Pan Zastępow rzekł w uszy moje: Záiste/wiele domow zpustoszeje á wielkie y piękne domy będą bez obywátelá. 10 ♣ Do tego / dźieśięć stáján win- nice/ przyniosą jedne bárełę winá, á jeden chomer naśienia/wyda efá. ♣ 11 Biádá tym ktorzy ráno wstawáiąc/ chodzą zá c pijáństwem / á trwáją ná nim do wieczorá/ áż je wino roz- 12 páli. ♣ A Cytrá/y Lutnia/ bęben/ y piszczáłká / y wino brzmą ná bieśiá- dách ich: ále ná spráwy PAńskie nie pátrzą / á ná uczynki rąk jego 13 nie oglądáją śię. ♣ Przetoż w nie- wolą pojdźie lud moy / iż nie ma u- miejętnośći: á zacni jego będą gło- dnymi/ y pospolstwo jego wyschnie

a Jerem. 2. 21. Mátt. 21. 33. Márk. 12. 1. Luk. 20. 9.

b Mich. 2. 2.

c Przyp. 23. 29.

14 od prágnienia. Dla tego rozßerzyło piekło gárdło swoje / á rozdárło nád miárę páßczękę swoję / y zstąpią do niego ślächtá(d)/y pospolstwo jego/ y zgiełk jego/ y ci ktorzy śię weselą w nim. 15 A ták będźie náchylony człowiek/ á zacny mąż poniżony będźie, y oczy wyniosłych zniżone będą. 16 Ale PAN Zastępow wywyższony będźie w sądźie: á Bog święty/ ukaże śię świętym w spráwiedliwośći. 17 Y będą śię páść báránki według zwyczáju swego: á przychodniowie/ pustyń f bogaczow pożywáć będą. 18 Biádá tym/ ktorzy ćiągną nieprawość powrozámi márnośći/ á grzechy jáko powrozem wozowym. 19 Ktorzy mowią: Niech śię pospießy / á niechaj nię omießkawa spráwá jego/ ábyśmy ją widźieli: Niech śię przybliży y przyjdźie rádá świętego Izráelskiego / żebyśmy śię dowiedźieli. 20 Biádá tym ktorzy názywáją złe dobrym / á dobre złym: ktorzy pokłádáją ćiemność zá świátłość / á świátłość zá ćiemność: ktorzy pokłádáją gorzkość zá słodkość/á słodkość zá gorzkość. 21 Biádá tym / ktorzy śię sobie zdádzą g być mądrymi / á sámi u śiebie rostropnymi. 22 Biádá tym/ktorzy są mocni ná pićie winá; á mężom dużym ku náléwániu napoju mocnego. 23 Ktorzy uspráwiedliwiáją niezbożnego h zá podárki: á spráwiedliwość spráwiedliwych odejmują od nich.

24 PRzetoż / jáko płomień ogniowy pożyra pąźdźierze / y jáko płomień plewy trawi: ták korzeń ich będźie jáko zgnilizná / á kwiát ich jáko proch ku gorze pojdźie. Abowiem odrzućili zakon PAná Zastępow / á wyrokiem świętego Izráelskiego pogárdźili. 25 Dla tego śię zápaliłá popędliwość PAńska przećiw ludowi swemu / á wyćiągnąwszy nań rękę swą/ poráźił go / ták/ że śię zátrząsnęły gory: y były trupy ich jáko gnoj po ulicách. W tym jednák wßystkim nie odwroćiłá śię i zápálczywość jego: ále jeszcze ręká jego jest wyćiągnioná.

26 Bo podnieśie chorągiew do narodu dálekiego/ á záświśnie nań od kończyn źiemie: á oto rychło y prętko przyjdźie. 27 Żadnego zprácowánego y upádájącego nie będźie miedzy nimi: nie będźie drzemiącego áni śpiącego / áni śię rozepnie pás ná biodrách jego / áni śię rozerwie rzemyk u trzewikow jego. 28 Strzały jego ostre / y wßystkie łuki jego náćiągnione: kopytá koni jego jáko krzemień poczytáne będą / á kołá jego jáko burza. 29 Ryk jego jáko lwi: Będźie ryczał jáko ßczenięta lwie: Będźie zgrzytał / y porwie łup / y ućiecze z nim: á nie będźie ktoby go wydárł. 30 Y záßumi nád nim dniá onego jáko ßum morski. Tedy pojrzemy ná źiemię/ á oto ćiemność y ucisk: bo y świátło záćmi śię przy wytráceniu jego.

Rozdział VI.

Widzenie ma Prorok. 5. Strách go zdejmuje. 8. Bog go do ludu swego posyła.

1 ROku / ktorego umárł Krol Uzyjaß/widźiałem PAná/śiedzącego ná stolicy wysokiey y wyniosłey: á podołek jego nápełniał Kośćioł. 2 Seráfinowie stali nád nim/ ßeść skrzydeł miał káżdy z nich: Dwiemá zákrywał twarz swoję / á dwiemá przykrywał nogi swoje / á dwiemá latał. 3 Y wołał jeden do drugiego/mowiąc: SWIETY, a SWIETY, SWIETY, PAN Zastępow: Pełna jest wßystká źiemiá chwały jego. 4 Y poruszyły śię podwoje u drzwi / od głosu wołającego: á dom pełny był dymu. 5 Y rzekłem: Biádá mnie / jużem zginął / przeto / żem człowiek zplugáwionych warg / á mießkam w pośrzod ludu / ktory ma zplugáwione wárgi: á iż Krolá / PANA Zastępow widźiáły oczy moje. 6 Y przylećiał do mnie jeden z Seráfinow / máiąc w ręce swey węgl rozpalony / ktory kleßczykámi wźiął z oltarzá: 7 Y dotknął śię ust mojich/ á rzekł: Oto śię dotknął ten węgl warg twojich/ á odejdźie niepráwość twojá / á grzech twoj zgłádzony będźie.

8 POtymem słyßał głos PANA mowiącego: Kogoż poślę / á

Marginalia: l I. Zacni. e Ezái. 2. 11. 17. — f T. Roly grunтow. — g Przyp. 3. 7. Rzym. 12. 16. — h Przyp. 17. 15. — i Ezái. 9. 11. 16. 21. — a Objáw. 4. 8.

ktoby nam poydźie? Tedym rzekł: 9 Otom ja/ poślimię. A on rzekł: Idź á powiedz ludowi temu: Słuchajćie b słuchájąc/ á nie rozumiyćie: á widząc pátrzajćie/ á nie poznawajćie. 10 Zátwardź serce ludu tego/ á uszy jego obćiąż/ y oczy jego záwrzy: Aby nie widźiał oczymá swymi/ á uszymá swymi nie słyszał/ y sercem swym nie zrozumiał/ á nie náwroćił śię/ y nie był uzdrowion. 11 A gdym rzekł: Dokądże PAnie? A on rzekł: Dokąd nie zpustoszeją miástá: ták áby nie było obywátelá: y domy/ áby nie było w nich człowieká/ á źiemiá do szczętu nie zpustoszeje. 12 Dokąd PAN dáleko nie zápędźi wszelkiego człowieká/ á nie będźie doskonáłe zpustoszenie w pośrzod źiemie: 13 Dokąd jeszcze ná niey dźieśiąta zgubá nie przydźie: á dopiero skáżona będźie. A wszákże jáko one dęby/ ktore są przy brámie Sállechet c podporą: ták nasienie święte jest podporą jey.

b Matt. 13. 4. Márk. 4. 12. Luk. 8. 10. Jan. 12.40. Dźiej. 28.26. Rzym. 11. 8.

c 1 Kron 26.16.

ROZDZIAŁ VII.

Obleżenie Jeruzalemu. 3. Obietnicá o wyzwoleniu jego. 12. Niedowiárstwo Achazowe 14. O Chrystusie PAnu. 16. Y o zpustoszeniu źiemie Judskiey.

1 Y Stáło śię zá dni Achazá á Syná Joátámowego/ Syná Uzyaszá/ Królá Judskiego: że przyćiągnął Rásyn Krol Syryjski/ y Fácejasz Syn Romeliaszá/ Krolá Izráelskiego pod Jeruzalem/ áby walczył przećiw niemu: ále go nie mogł dobyć. 2 Y oznájmiono domowi Dawidowemu/ mowiąc: Zmowiłá śię Syrya z Efrájimem. Tedy śię poruszyło serce jego/ y serce ludu jego/ jáko śię poruszáją drzewá leśne od wiátru;

á 2 Krol. 16. 5.

3 TEdy rzekł PAN do Izáiaszá: Wynidź teraz przećiw Acházowi/ ty/ y Seár Jásub Syn twoj/ ná koniec rur Sadzawki wyższey/ ná drogę polá fárbierzowego: 4 A powiedz mu: Pátrz ábyś śię nie frásował: nie boj śię/ á serce twoje niechaj śię nie lęka tych dwu ostátkow głowien kurzących śię: to jest/ zápálczywośći gniewu Rásyná z Syryczykámi/ y Syná Romeliaszowego: 5 Przeto/ że złą rádę uradźili przećiw tobie/ Syryjczyk/ Efrájim/ y Syn Romeliaszow mowiąc: 6 Ciągnimy przećiwko źiemi Judskiey/ á utrápmy ją/ y oderwimy ją do śiebie: á postánowimy Krolá w pośrzod niey Syná Tábealowego. 7 Ták mowi PAn Pánujący: Niestánie śię y nie będźie to. 8 Abowiem głowá Syryey jest Dámászek/ á głowá Dámászku/ Rásyn: á po sześćidźieśiąt y pięći lat/ będźie potárty Efrájim/ ták iż więcey ludem nie będźie. 9 Miedzy tym głowá Efrájimowá będźie Sámárya: á głowá Sámáryey/ Syn Romeliaszow. Jesli nie uwierzyćie/ pewnie śię nie ostojićie.

10 NAd to jeszcze rzekł Pán do Acházá/ mowiąc: 11 Żądaj sobie znáku od PAná Bogá twego: bądź ná dole nisko/ bądź wysoko w zgorę. 12 Tedy odpowiedźiał Achaz: Nie będę żądał/ áni będę kuśił PAná. 13 A Prorok rzekł: Słuchaj teraz domie Dawidow: Máłoż śię wam zda/ uprzykrzáć śię ludźiom/ że śię uprzykrzaćie y Bogu mojemu? 14 Przetoż wam sam PAN znák da. Oto Pánná b poczńie y porodźi Syná/ á názowie imię jego Jmmánuel. 15 Másło y miod jeść będźie/ áżby umiał odrzucáć złe/ á obieráć dobre. 16 Owszem/ pierwey niż będźie umiáło to dźiećię odrzucáć złe y obieráć dobre/ źiemiá/ ktora śię ty brzydźisz/ opuszczona będźie od dwu Krolow swojich. 17 Ale ná ćię Pán przywiedźie/ y ná lud twoj/ y ná dom Ojcá twego dni/ jákich nie było ode dniá/ ktorego odstąpił Efrájim c od Judy: á to przez Krolá Assyryjskiego.

b Mátt. 1. 23. Luk. 1. 31.

c 1 Krol. 12.16.

18 A Bowiem stánie śię dniá onego/ że záświsnie PAN ná muchy/ ktore są ná końcu rzek Egipskich/ y ná pszczoły ktore są w źiemi Assyryjskiey. 19 Y przyda/ á uśiedą wszystkie w dolinách pustych/ y w rozpádlinách skálnych/ y ná wszystkich chrośćinách/ y na wszystkich drzewách urodzájnych. 20 Dniá onego ogoli PAN brzytwą nájętą przez te ktorzy są zá rzeką/ to jest (przez Krolá Assyryjskiego) głowę/ y włosy

ná nogách: tákże y brody wßcżat ogoli. 21 ♣ Y stánie śię dniá onego/ że *ledwie* człowiek żywo krowkę/ ábo 22 dwie owce/ záchowa. ♣ A wßákże dla obfitośći mleká/ ktorego nádoi/ będźie jadł másło: Másło záiste y miod będźie jadł/ ktokolwiek pozostánie w źiemi. 23 ♣ Stánie śię tegoż onegoż dniá/ iż káżde miejsce/ gdźie było tyśiąc winnych máćic zá tyśiąc śrebrnikow/ ostem y ćierniem porośćie. 24 ♣ Tedy z strzałámi y z łukiem tám chodźić będą: bo ostem y ćierniem záróśćie wßystká źiemiá. ♣ 25 Ná wßystkie też gory/ ktore motyką kopáne bydź mogą/ nie przydźie strách ostu y ćiernia: ále będą ná pástwisko wołom/ y ná podeptánie owcam.

ROZDZIAL VIII.

Karánie opowiáda pewnym krolestwom. 11. w Bogu dufáć. 19. y onego śię we wßystkich rzecżách rádźić każe.

1 Y rzekł PAN do mnie: Weźmi sobie kśięgi wielkie/ á nápiß ná nich pismem człowieczym; Pośpieß śię do łupu/ Pokwáp śię do korzyśći. 2 ♣ Tedym wźiął sobie zá świádki wierne Uryaßá kápłáná/ y Zácharyaßá Syná Jeberechiaßowego. 3 ♣ W tymem przystąpił do Prorokini/ ktora pocżąwßy porodźiłá Syná. ♣ Y rzekł PAN do mnie: Názow imię jego; Pośpieß śię do łupu/ Pokwáp śię do korzyśći. 4 ♣ Abowiem niżeli będźie umiáło to dźiecię wołáć; Ojcże moj/ y Mátko mojá: lud Krolá Assyryjskiego/ pobierze bogáctwá Dámáßku y łupy Sámáryjey.

5 NAd to/ rzekł jeßcże PAN do 6 mnie mowiąc: ♣ Ponieważ wzgárdźił lud ten wody Syloe/ ktore ćicho płyną/ á weseli śię z Rásyná/ y Syná Romeliaßowego; ♣ 7 Przetoż oto Pán przywiedźie ná nie wody rzeki gwałtowney y wielkiey: *to jest* Krolá Assyryjskiego/ y wßystkę sławę jego: ták/ że wystąpi ze wßystkich strumieni swojich/ á wyleje ze wßystkich brzegow swojich. ♣ 8 Pociecże y przez źiemię Judską/ wyleje á rozejdźie śię/ áż do ßyje wzbierze: á rozßerzone skrzydłá jego/ nápełnią ßerokość źiemie twojey/ ő Immánuelu!

9 ZBierajćie śię narodowie/ wßákże potłumieni będźiećie. Przyjmujćie w usły wßyscy w dálekiey źiemi: Przepáßcie śię/ wßákże potłumieni będźiećie: przepáßcie śię/ wßákże potłumieni będźiećie. ♣ 10 Wnidźcie w rádę/ á będźie rozerwána: námowćie śię/ á nie ostoji śię: Bo Bog z námi.

11 TAk bowiem PAN rzekł do mnie ujawßy mię zá rękę/ y dał mi przestrogę/ żebym nie chodźił drogą ludu tego/ mowiąc: 12 ♣ Nie mowćie; Sprzyśiężenie: Kiedykolwiek ten lud mowi/ Sprzyśiężenie/ Nie strachajćie śię jáko oni/ áni śię lękajćie. 13 ♣ PAná Zastępow sámego poświącajćie: á on *niech będźie* bojáźnią 14 wáßą/ y on strachem wáßym. ♣ A będźie *wam* poświęceniem: Ale kámieniem a obráżenia/ y opoką otrącenia obiemá domom Izráelskim: Sidłem y śiećią obywátelom Jeruzalemskim. 15 ♣ Y otrącą śię b wiele ich o nię/ upádną/ y skruszeni będą: uśidlą śię/ á pojimáni będą.

16 ZAwiąż to świádectwo: zápieczętuj Zakon/ miedzy ucżniámi mojimi. 17 ♣ Tedy będę ocżekawał Páná/ ktory zkrył oblicże swoje od domu Jakobowego: y ocżekam go. ♣ 18 Oto ja/ y dźieći c ktore mi dał PAN/ są ná znáki y ná cudá w Izráelu/ od PAná Zastępow/ ktory mießka ná gorze Syon.

19 A Ták jesliby wam rzekli: Dowiádujćie śię od cżárownikow/ y d od wießcżkow/ ktorzy ßepcą y márkocą: *Rzecżćie*; Izali śię nie ma dowiádowáć lud u Bogá swego? *azaż* umárłych miásto żywych *rádźić śię ma*? ♣ 20 Do Zakonu *rácżey* y do e świádectwá: Ale jeżeli niechcą/ niechże mowią według słowá tego/ w ktorym niemáß żadney zorze. ♣ 21 Dla czego káżdy z nich utrapiony y zgłodniáły tułáćby śię muśiał: á będąc zgłodniáłym/ sam w sobie gniewáć śię będźie/ y złorzecżyć krolowi swemu/ y Bogu swemu/ w zgorę poglądájąc. ♣ 22 Agdy ná źiemię pojrzy/ oto ućisk y ćiemność/ zá-

a Ezái. 28.16. Luk. 2. 34. Rzym. 9. 33. 1 Piotr. 2. 8.
b Matt. 21.44. Luk. 20.18.
c Zyd. 2. 13.
d 3 Moj. 19.31. 5 Moj. 18.11.
e Zyd. 2. 13.

ćinie-

śmienie/ biedá / y obaczy że jest wrá-żony do ćiemnośći.

ROZDZIAL IX.

Ciesży pobożne. 6. Chrystusá PAná obiecuje. 8. Izráelczykom groźi.

1 Ale jednák nie ták záćmioná bedźie oná źiemiá ktora ućiśniona bedźie/ jáko pierwszego czásu gdy Bog dotknął źiemie Zábulon/ y źiemie Neftálim: áni jáko potym/ gdy obćiążył ku drodze morskiey przy Jordanie Gálilea ludna.

2 Bo lud on ktory chodźi a w ćiemnośći / ujrzy świátłość wielką / á tym ktorzy mieszkáją w źiemi ćienia śmierći / świátłość świećić bedźie. 3 Rozmnożyłeś ten narod / áleś nie uczynił wielkiego wesela: wszákże weselić śie bedą przed tobą jáko śie weselą b czásu żniwá: jáko śie rádują/ ktorzy łupy dźielą. 4 Gdyż járzmo brzemienia jego / á laskę rámienia jego / y pręt poborce jego złamiesz / jáko zá dni c Mádyáńczykow. 5 Gdźie śie wszystká bitwá bojujących z trzaskiem stáłá/ d y száty były we krwi zbroczone / á co śie zpalić mogło / ogniem zpalono. 6 Abowiem / Dźiećię národźiło śie nam/ á Syn ddány jest nam/ y bedźie pánowánie ná rámieniu jego: á názowią Jmie jego/ Dźiwny/ Rádny/ Bog/ Mocny/ Oćiec wiecznośći/ Kśiążę pokoju. 7 A ku rozmnożeniu tego e páństwá y pokoju/ ktoremu końcá nie bedźie / *uśiędźie* ná stolicy Dawidowey / y ná krolestwie jego: áż je postánowi / y utwirdźi w sądźie y w spráwiedliwośći/ od tąd áż ná wieki. Uczyni to záwisna miłość f PAná Zastepow.

8 Posłał PAn słowo do Jákobá: á upádło w Jzráelu. 9 Y dowie śie wszystek lud Efrájim / y mieszkájący w Sámáryjey / ktorzy w hárdośći / y w wyniosłośći sercá mowią: 10 Cegły upádły/ále *my* ćiosánym kámieniem budowáć bedźiemy: Podrabiono płonne figi/ále *my to* w Cedry odmienimy. 11 Alić Pán wywyższy nieprzyjaćioły Rásynowe ná deń / á nieprzyjaćioły jego zbierze. 12 Syryjczyki z przodku/ á Filistyńczyki z tyłu : y pożrą Jzráelá cáłą gębą. *A wszákże* w tym wszystkim nie odwroći g śie zápálczywość jego / ále jeszcze ręká jego bedźie wyćiągniona. 13 Przeto że śie lud ten nie nawraca do tego / ktory go bije/ á PAná Zastepow nie szuka. 14 Dla tego PAn odetnie od Jzráelá głowę y ogon/ gáłąź/ y sitowie/ dniá jednego. 15 (Stárzec/ y uczciwy człowiek ten jest głową ; á Prorok ktory uczy kłamstwá/ ten jest ogonem.) 16 Abowiem Wodzowie ludu tego są zwodźiciele : á ktorzy śie im wodźić dádzą zginęli. 17 Dla tego / młodźieńcow jego PAn śie nie ućieszy/ á nád śirotámi jego / y nád wdowámi jego nie zmiłuje śie : ábowiem wszyscy są obłudni y złośliwi / á káżde ustá mowią sprosność. *A wszákże* w tym wszystkim nie odwroći śie zápálczywość jego : ále jeszcze ręká jego bedźie wyćiągniona. 18 Abowiem gdy śie niepobożność jáko ogień roznieći / pożrze głog y ćiernie : potym zápali gęstwę lásu / z kąd śie rozwieją jáko dym ná powietrzu. 19 *Abowiem* dlá rozgniewánia PAná Zastepow záćmi śie źiemiá / á ten lud bedźie jáko stráwá ogniá / *y* żáden brátu swemu nie przepuśći. 20 A porwieli co po práwey stronie/ przećię łáknąć bedźie / á bedźieli żárł po lewey / przećię śie nie násyći : káżdy z nich ćiáło rámienia swego żrzeć bedźie. 21 Mánásses Efrájimá/ á Efrájim Mánássessá : á obái społu *bedą* przećiwko Judźie. *Wszákże* w tym wszystkim / nie odwroći śie zápálczywość jego : ále jeszcze ręká jego *bedźie* wyćiągniona.

ROZDZIAL X.

Groźi Sędźiom niespráwiedliwym. 5. Y Assyryjczykom. 20. Ostátkom z Izráelá náwrocenie obiecuje. 24. Jeruzalemczyki ćieszy przećiwko Assyryjczykom.

1 Biádá tym ktorzy stánowią práwá niespráwiedliwe ; y pisárzom / ktorzy ućisk ná inne zpisują. 2 Aby odpychali ubogiego od sądu / á wydźieráli spráwiedliwość ubogich ludu mego : aby wdowy były korzyśćią ich / á śirotki łupem ich.

a Mátt. 4. 16. Efez. 5. 14.

b Psalm 65. 14. y 126. 5

c Sędź. 7. 22. Ezái. 10. 26.

d Jan. 3. 16.

e Luk. 1. 32.

f 2. Krol. 19. 31. Ezái. 37. 32.

g Ezái. 5. 25. y 10. 4

3 ich. ♣ Coż uczynićie w dźień náwiedzenia/ y zpustoszenia / ktore z dáleká przydźie? do kogoż śię ućieczećie o wspomożenie? á gdźie zostáwićie

4 sláwe wásze? ♣ Aby śię nie miáłá miedzy więźniámi a uniżyć / y miedzy pobitymi upáść? *Anwszákże* w tym wszystkim b nie odwroći śię zápálczywość jego: ále jeszcze reká jego bedźie wyćiągnioná.

5 BIádá Assurowi / rozdze gniewu mego: choćiaż kij rozgniewánia mego jest w reku jego.

6 ♣ Ná narod obłudny poślę go / á o ludu zápálczywośći mojey przykaże mu: áby brał łup y wydźierał korzyśći / á położył go ná podeptánie / jáko

7 błoto ná ulicách. ♣ Lecz on nie ták bedźie mniemał / y serce jego nie ták bedźie myśliło: ponieważ w sercu swym ułożył / áby wytráćił y

8 wykorzenił niemáło narodow. ♣ Abowiem rzecze: Izali Kśiążetá c moji nie *są* też y krolmi?

9 ♣ Izali Chálmo nie jest jáko Kárchemis? Izali Arfát nie jest jáko Emát? Izali Sámárya nie *jest* jáko Dámászek?

10 ♣ Jáko reká mojá ználázłá krolestwá báłwáńskie: choćiaż báłwány ich *więtsze* były niż w Jeruzalemie y w

11 Sámáryey. ♣ Izali Jeruzalemowi y báłwánom jego ták nie uczynię/ jákom uczynił Sámáryjey y báłwánom jey?

12 Y Stánie śię gdy P A N wykona wszystke spráwe swoje ná gorze Syońskiey/ y w Jeruzalemie/ że d náwiedzę owoc wyniosłego sercá krolá Assyryjskiego / y pychę

13 wysokich oczu jego. ♣ Bo rzecze: W mocy reki mojey e uczyniłem *to*, y w mądrośći mojey: bom był mądry. Y odjąłem gránice narodow / á skárby ich zábrałem: y wytráćiłem

14 obywátele jáko mocarz. ♣ Owszem reká mojá ználázłá májetność narodow jáko gniazdo; á jáko zbierája jájcá ktore są opuszczone / tákem ja wszystke źiemię zebrał: á nie był ktoby skrzydłem ruszył / ábo otworzył ustá/ y coby mruczał.

15 ♣ Izali śię bedźie przechwaláłá śiekierá przećiw temu/ ktory nią rąbi? Izali śię bedźie wynośiłá piłá przećiw temu / ktory nią trze? jákożby śię wynośiłá rozgá przećiw temu / ktory ją podnosi? jákoby śię przechwalał kij / że nie jest drewnem?

16 ♣ Przetoż P A N / P A N Zastepow/ poślę ná tłuste f jego / suchoty: á pod sláwą jego z pretká śię zápali jáko

17 gwałtowny ogień: ♣ Bo Swiátłość Izráelowá bedźie ogniem/ á Swiety jego płomieniem: ktory spali y pożrze ćiernie jego y oset je-

18 go/ dniá jednego. ♣ Tákże wspániáłość lásu jego / y urodzájnych pol jego / od dusze áż do ćiáłá zniszczy: y stánie śię jáko Chorąży od stráchu

19 ućiekájący. ♣ A pozostáłych drzew lásu jego / máła liczbá bedźie: *ták, że* je y dźiećię bedźie popisáć mogło.

20 Y Stánie śię dniá onego/ że ostátki Izráelskie/ y ći ktorzy zostáli z domu Jákobowego / nie będą więcey spolegáć ná tym co je bije: ále prawdźiwie spolegáć będą ná P A-

21 nu/ Swietym Izráelskim. ♣ Ostátek náwroći śię; ostátek Jákobow

22 do Bogá mocnego. ♣ Bo choćby lud twoj/ o Izráelu! był jáko piasek g morski: ostátek *tylko* z niego náwroći śię. Wytrácenie náznáczone spráwi / że źiemiá bedźie opływáłá

23 spráwiedliwośćią. ♣ Wytrácenie mowię náznáczone uczyni h P A N / P A N Zastepow / w pośrzodku tey wszystkiey źiemie.

24 PRzetoż ták mowi P A N / P A N Zastepow: Nieboj śię Assyryjczyká ludu moj / ktory mieszkasz w Syonie: Rozgą ubijećię / á laskę

25 swą podnieśie ná ćię/ *jáko* ná drodze i Egipskiey. ♣ Abowiem po máluczkim czáśie skończy śię gniew moj *przećiwko tobie*: á ná wygłádzenie

26 ich / zápálczywość mojá powstánie. ♣ Gdyż bicz nań wzbudźi P A N Zastepow jáko porażkę Mádyańczykow ná skále k Horeb: á *jáko podniosł* rozgę swoję ná l morze ná drodze Egipskiey / ták ją nań pod-

27 nieśie. ♣ A dniá onego/ zdjęte bedźie brzemię jego z rámieniá twego / y járzmo jego z szyje twojey: owszem zkáżone bedźie járzmo / od przytomnośći pomázánego.

28 PRzyćiągnie do Aját, : przejdźie przez m Migron: w Máchmás n złoży oręże swoje.

29 ♣ Przejdą brod:

a 1. Zgárbić.
b Ezái. 5. 25. y 9. 12.
c 2 Krol. 18. 33. y 19. 11
d 2 Krol. 19. 35. Ezái. 37. 16.
e 3 Krol. 18. 19.
f 1. Kśięzstá.
g Rzym. 9. 27.
h Ezái. 28. 22.
i Psalm. 38. 6.
k Sedź. 7. 25. Ezái. 9. 4.
l 2 Moj. 14. 16.
m 1 Sám. 14. 2.
n 1 Sám. 13.

brod: w Gebá jáko w gospodźie nocowáć będą: ulęknie się Ramá: Gábáá Saulowe ućiecze. 30 ♣ Podnieś głos twoj corko Gállim: niech słyszą w Láis/ o ubogie Anátot! 31 ♣ Wystąpi Mádmená: obywátele Gábim 32 zbiorą się do ućiekánia. Jeszcze przez dźień zástánowiwszy się w Nobie/ pogrozi ręką swą gorze corki Syońskiey/ y págorkowi Jeruzalemskiemu. 33 ♣ Oto PAn/ PAn Zastępow/ okrzesze wszystkie śiłę látorośli/ á te ktorzy są wysokiego wzrostu podetnie: Y będą wysocy poniżeni. ♣ 34 Gęstwy tákże lásow śiekierá wytnie/ á Libán od wielmożne° upádnie.

ROZDZIAŁ XI.

Rod Chrystusá PAná. 6. Rząd krolestwá jego. 3. Powołánie Pogánow. 12. y zgromádzenie ostátkow z Izráelá.

1 Nie wynidźie rośczká ze pniá a Isájego/ á látorostká z korzenia jego wyrośćie. 2 ♣ Y odpocznie ná nim Duch PAński: Duch mądrośći y rozumu: Duch rády y mocy: Duch umiejętnośći/ y bojáźni PAńskiey. 3 ♣ Y będźie czułym w bojáźni PAńskiey: nie będźie według widzenia oczu swojich sądźił/ áni według słyszenia uszu swojich karał. ♣ 4 Ale będźie ubogie sądźił w spráwiedliwośći/ á w prawośći będźie karał ciche ná ziemi: Y uderzy ziemię rozgą ust b swojich/ á duchem warg 5 swojich zábije niezbożniká. ♣ Abowiem spráwiedliwość będźie pásem biodr jego: á prawdá przepásániem 6 nerek jego. ♣ Y będźie mieszkał wilk c z báránkiem: á lámpart z koźlęciem będźie leżał. Tákże ćielę y szczenię lwie/ y karmne bydłá pospołu będą: á máłe dźiecię rządźić 7 je będźie. ♣ Krowá y niedźwiedźicá społem páść się będą/ á płod ich pospołu leżeć będźie: á lew/ jáko woł/ 8 plewy jeść będźie. ♣ A dźiecię ssące będźie grało nád dźiurą żmijową: A to/ ktore ostáwione jest/ wpuśći rękę swoję do dźiury bázyliszkowey. 9 ♣ Nie będą szkodźić áni zábijáć ná wszystkiey gorze mojey świętey: bo ziemiá będźie nápełnioná znájomośćią PAńską/ ták jáko morze wodámi nápełnione jest.

a Mátt. 1. 6. Luk. 3. 32. Dźiej. 13. 22. Rzym. 15. 12.

b Job. 4. 9. 2 Thess. 2. 8.

c Ezái. 65. 25.

10 Y Stánie się dniá onego/ że się zá korzeniem Izájego/ ktory stánie zá chorągiew narodom/ Pogánie pytáć d będą: ábowiem odpocznienie 11 jego sławne będźie. ♣ Stánie się też dniá onego/ iż PAn powtore rękę swą przyłoży/ áby pośiadł ostátek ludu swego: ktory pozostánie od Assyryjczykow/ y od Egiptu/ y od Pátros/ y od Chus/ y od Elám/ y od Senáár/ y od Emát/ y od wy- 12 sep morskich. ♣ Y podnieśie chorągiew miedzy e pogány: á zgromádźi wygnáne z Izráelá: á rozproszone z Judy zbierze ze czterech stron 13 ziemie. ♣ Y ustánie nienawiść Efrájimowá/ á nieprzyjáćiele Judowi wykorzenieni będą: Efrájim nie będźie nienawidźiał Judy/ á Judá 14 nie będźie trapił Efrájimá. ♣ Ale polecą ná rámię Filistynow ná Zachod/ á pospołu łupić będą narody ná Wschod słońcá: Ná Edomczyki y Moábczyki źćiągną rękę swą/ á Synowie Ammonowi posłuszni im 15 będą. ♣ Zniszczy też PAN odnogę morzá Egipskiego/ y podnieśie rękę swoję przećiwko rzece mocnym wiátrem swym/ á rozdźieli ją ná śiedm potokow/ y spráwi to/ że ją 16 w obuwiu przechodźić będą. ♣ A będźie drogá bita ostátkowi ludu jego/ ktory pozostánie od Assyryjczykow: jáko byłá Izráelowi dniá onego/ kiedy wychodźił z ziemie f Egipskiey.

d Rzym. 15. 12.

e Mátt. 15. 24. Jan. 10. 16.

f 2 Moj. 14. 29.

ROZDZIAŁ XII.

Wdźięczność odkupionych przez Chrystusá PAná. 3. Dar Duchá Swiętego. 4. Pobudká do chwały Bożey.

1 Y Rzeczesz dniá onego: Wysławiáć ćię będę PAnie/ przeto/ że będąc rozgniewány ná mię/ odwroćiłeś zápálczywość gniewu twego/ 2 á ućieszyłeś mię. ♣ Oto/ Bog zbáwienie moje: dufáć będę/ á nie ulęknę się. Abowiem PAN Bog moj jest mocą moją a y pieśnią moją, y 3 zbáwieniem mojim. ♣ Y będźiećie z rádośćią czerpáć wody/ z zdrojow 4 tegoż zbáwienia. ♣ Y rzeczećie dniá onego: Wysławiajćie b PANA/ wzywajćie Imienia jego/ opowiádajćie miedzy narody spráwy jego:

a 2 Moj. 15. 2. Psalm. 111. 14.

b 1 Kron. 16. 8. Psalm. 105. 1.

przypo-

przypominajćie / że wysokie jest Imię jego. 5 Spiewajćie PANu: ábowiem wielkie rzeczy uczynił: niech to będźie wiádomo po wszystkiey źiemi. 6 Wykrzykaj á śpiewaj obywátelko Syońska: ábowiem wielki jest w pośrzodku ćiebie Swięty Izráelski.

ROZDZIAŁ XIII.

Zpustoszenie Bábilońskie, y sposob jego opisuje.

1 BRzemię Bábilonu / ktore widźiał Izáiasz Syn Amosow. 2 Ná gorze wysokiey podnieśćie chorągiew: podwyższće głosu do nich: dajćie znáć ręką / á niechaj wnidą w bramy Kśiążęce. 3 Jam przykazał poświęconym mojim: przyzwałem też y mocárzow mojich / do *wykonánia* gniewu mego / ktorzy śię weselą z wywyższenia mego. 4 Głos zgráje ná gorách / jáko ludu gęstego: głos y dźwięk krolestw / y narodow zgromádzonych: PAN Zastępow zpisuje Wojsko ná wojnę. 5 Ciągną z źiemie dálekiey od kończyn niebios *miánowićie* PAN y naczynia popędliwośći jego / áby zburzył wszystkę źiemię.

6 KWilćie / ábowiem blisko jest dźień Páński: ktory przyjdźie jáko zpustoszenie od Wszechmocnego. 7 Dla tego wszelkie ręce osłábieją / á wszelkie serce człowiecze ztopnieje. 8 Y będą przestrászeni: ućiski / y trápienia ogárną je: jáko rodząca boleć będą. Káżdy nád bliźnim swojim zdumieje śię: oblicza ich płomieniowi podobne będą. 9 Oto dźień PAński srogi idźie / w zápálczywośći y popędliwośći gniewu: áby obroćił tę źiemię w pustynią / á grzeszniki jey áby z niey wygłádźił. 10 Bo gwiazdy niebieskie / y plánety ich nie dopuszczą świećić światłu swemu: záćmi śię słońce a gdy wschodźić będźie / á mieśiąc nie wyda śwтой...

11 Y náwiedzę ná okręgu źiemskim złość / á ná niezbożnych nieprawośći ich: y uczynię koniec pyche hárdych / á hárdość okrutnikow zniżę. 12 Męża droższym uczynię nád szczere złoto: á człowieká nád złoto z Ofir. 13 Dla tego zátrząsnę niebem / á poruszy śię źiemiá z miejscá swego w rozgniewániu PAná Zastępow / y w dźień popędliwego gniewu jego. 14 Y będźie jáko łáni przepłoszona: y jáko trzodá / ktorey niema kto zgromádźić: Káżdy śię do ludu swego obroći / y káżdy do źiemie swojey ućieczę. 15 Ktokolwiek ználeźiony będźie / przebity będźie: á káżdy b ktory śię kolwiek do nich przyłączy / od mieczá polęże. 16 Nád to / y dźiatki ich roztrącáne będą przed oczymá ich: domy ich zplundrowáne będą / á żony ich pogwałcone będą.

17 OTo ja pobudzę przećiwko nim Medy / ktorzy o śrebro nie będą dbáli / á w złoćie nie będą śię kocháli. 18 Ale z łukow dźiatki postrzelają: á nád płodem żywotá nie zmiłują śię / oko ich synom nieprzepuśći. 19 Y będźie Bábilon *ktory był* ozdobą krolestw y sławą zacnośći Chaldejczykow / jáko podwrocenie od Bogá Sodomy c y Gomorry. 20 Nie będą śię *w nim* osadzáć ná wieki / áni mieszkáć od narodu áż do narodu: áni tám rozbije namiotu Arábczyk: áni tám pásterze *z stádámi* odpoczywáć będą: 21 Ale tám zwierz odpoczywáć będźie / á domy ich bestyámi nápełnione będą: y będą tám mieszkáć d sowy: á pokusy e tám skakáć będą. 22 Y będą śię sobie ozywáć straszne potwory ná pálácách ich: á smocy ná zamkách rozkosznych. A blisko tego że przyjdźie czás jego / á dni jego nie odwloką śię.

ROZDZIAŁ XIV.

Wybáwienie ludu Bożego z Bábilonu. 3. Tryumf nád Krolem jego. 21. Wytrácenie nieprzyjaćioł ludu Bożego.

1 ABowiem zlituje śię PAN nád Jákobem / á obierze záśię Izráelá / y da im odpocżynąć w źiemi ich: á przyłączy śię do nich cudzoźiemiec / y przystáną do domu Jákobowego. 2 Bo wezmą z sobą narody / y przywiodą je do miejscá swego: y weźmie je sobie dom Izráelski w źiemi PAńskiey w dźiedźictwo zá sługi y zá służebnice: y imáć będą te / ktorzy je imáli / á pánowáć będą

Marginalia: a Ezái. 24.23. Ezech. 32. 7. Ioel. 2. 31. y 3.15. Matt. 24.29. Márk. 13.24. Luk. 21.25. — b I. Stá-rzec I. Pomocnik. — c 1 Moj. 19.25. Ierem. 50.40. — d I. Strusiowie. — e I. Latáwcy.

da nád tymi ktorzy je ciemiezyli.

3 A Dnia onego / ktoregoć PAN da odpocżynienie od pracy twojey y od strachu twego / y od niewoli ciężkiey w ktoraś był podbity. 4 Weźmiesz tę przypowieść przeciw krolowi Babilońskiemu / y rzeczesz: O jáko ustał poborcá / ustał podátek złotá! 5 PAN złamał a kij niezbożnych / y rozgę pánujacych: 6 Tego ktory ludźie bijał w zápálczywośći biciem ustáwicznym / pánował w gniewie *nad* narodámi bez litośći drecżonymi: 7 *Teraz* odpocżywa / y jest w pokoju wszystká źiemiá: *wszyscy* głośno śpiewáją. 8 Y jodły śię weselą nád tobą / *y* Cedry Libáńskie *mowiąc: Od tego czásu*, jákoś ty poległ / nie powstał ktoby nas podćinał. 9 *Y* piekło ze spodku wzruszyło śię dla ćiebie / áby tobie przychodzącemu zászło: Wzbudźiło dla ćiebie umárłe / wszyscy Książętá źiemie: Rozkazáło powstáć z stolic swojich / *y* wszystkim krolom narodow. 10 Ci wszyscy odpowiádájąc / mowią do ćiebie: Y tyś zemdlony jáko y my / á stałeś śię nam podobnym. 11 Ztracona jest do piekłá b pychá twojá / y dźwiek muzyki twojey: Podesłanoć mole / á robacy ćię przykrywáją. 12 Jákoż to / żeś zpadł z niebá / o jutrzenko! ktora wschodźiłś ráno? powálonyś áż ná źiemię ktoryś watlił narody. 13 Wszákeś ty mawiał w sercu swym; Wstąpię ná niebo / nád gwiazdy Boże wywyższę stolicę moję: á uśiądę ná gorze zgromádzenia / ná stronách Polnocnych: 14 Wstąpię ná wysokość obłokow / będę rowny Nawyższemu. 15 Wszákże / ztracon jesteś áż do piekłá / w głębokość dołu. 16 Ktorzy ćię ujrzą / zá tobą śię oglądáć / y przypátrowáć śię będą *mowiąc*; Onże to mąż / ktory trwożył źiemią? ktory zátrząsał krolestwy? 17 *Ktory* obroćił okrąg świátá w pustynią / á miástá jego poborzył / á więźniom swojim nie otwarzał ćiemnice? 18 Wszyscy krolowie narodow cokolwiek ich było / pochowáni są w sławie / káżdy w domu swojim. 19 Ależ ty odrzucony od grobu swego / jáko látorośl obrzydła / *jako* szátá zábitych / ktore poprzebijano mieczem / ktorzy zstępują do grobu kámienistego jáko ściérw podeptány. 20 Nie będźiesz miał uczęsnictwá z nimi w pogrzebie: boś źiemię twoję poráźił / *y* lud swoj pomordował: *Abowiem* naśienie c złośnikow nie będźie wspomináne ná wieki.

21 GOtujćie Syny jego ná zámordowánie d dla niepráwośći Ojcow ich: áby nie powstáli / y nie odźiedźiczyli źiemie / y nie nápełnili miástámi okręgu źiemskiego. 22 Bo powstánę przećiwko nim / mowi PAN Zastępow / á wykorzenię imię Bábilonu / y ostátki *jego*, ták syná jáko y wnuká / mowi Pan. 23 Y uczynię je ośiádłośćią bąkow / y káłużámi wod: y wymiotę go miotłą zpustoszenia / mowi PAN Zastępow. 24 Przyśiągł PAN Zastępow / mowiąc; Záiiste jákom umyślił ták będźie / á jákom e urádźił / ták śię stánie: 25 Iż potrę f Assyryjczyká w źiemi mojey / á ná gorách mojich podepcę go: á odejdźie od nich járzmo jego / y brzemię jego z rámienia jego zdjęte będźie. 26 Tác jest rádá urądzoná przećiw oney wszystkiey źiemi: á tác jest ręká wyćiągniona przećiwko tym wszystkim narodom. 27 A poniewaź PAN Zastępow g postánowił / ktoż to wzruszy? á ręke jego wyćiągnioną / ktoż odwroći?

28 ROku / ktorego h umárł Krol Acház / stáło śię to proroctwo: 29 Nie ráduj śię ty wszystka źiemio Filistyńska / iż złamáná jest rozgá tego / ktory ćię bił: bo z korzenia wężowego wynidźie Bázyliszek / á płod jego *będźie* smok ognisty látájący. 30 Y będą śię páść pierworodni nędznych / á ubodzy bezpiecznie odpocżyną: ále korzeń twoj głodem wygubię / á ostátki twoje wybije. 31 Kwilże bramo / krzycz miásto: juześ śię rozpłynęłá wszystká ty źiemio Filistyńska. Bo od Połnocy ogień przyjdźie / á nie będźie coby stronił odpocztow jego. 32 A coż odpowiedzą posłom narodu? *To*, że PAN ugruntował i Syon: á do niego śię ućiekáć będą ubodzy ludu jego.

Marginal notes: a Psalm. 125.3. Ezái. 9.4. — b Dáni. 4.29. Luk. 1.51. — c Job. 18.19. Psalm. 21.11. y 37.28 y 109.13. — d 2 Moj. 20.5. — e 2 Sám. 2.3. — f 2 Krol. 19.35. Ezái. 37.36. — g 2 Kron. 20.6. Iob. 9.12. Przyp. 21.30. Dán. 4.32. — h 2 Kron. 28.27. — i Psalm. 87.1.5 y 102.17.

ROZDZIAL XV.

Wytrácenie ziemie Moábſkiey, y ſpoſob jego.

1 Rzemie Moábczykow. Ponieważ w nocy zburzone y zpuſtoſzone będźie Ar Moábſkie: ponieważ w nocy zburzone y zpuſtoſzone

2 będźie Kyr Moábſkie. ♣ Wſtąpi a do Báit y do Dybon/ y do Bámot z płáczem: nád Nebo / y nád Medebá/ Moáb kwilić będźie: ná káżdey b głowie jego *będźie* łyſiná/ y káżda

3 brodá ogolona będźie. ♣ Ná ulicách jego przepáſzą śię worem; ná dáchách jego y ná rynkách jego káżdy kwilić będźie/ wracájąc śię z płá-

4 czem. ♣ Y będźie wołał Heſebon y Eleále; áż w Jahás ſłyſzány będźie głos ich. Owſzem y zbrojni Moábſcy nárzekáć będą/ *á* duſzá káżdego z nich porzewniáć ſobie będźie/ *mowiąc*: ♣

5 Serce moje rycży nád Moábem y *nád* twirdzámi jego / áż *ſłyſzeć* w Zoár/ *jáko* jáłowicá c trzyletnia: bo drogą Luhitſką z płáczem pojdźie: á ná drodze Choronáim krzyk *jáko* w

6 porażce podnioſą. ♣ Przeto/ że wody Nimrym zginą / że poſchną źiołá / uwiędnie trawá / á nic nie będźie

7 źielonego. ♣ Przetoż/ cokolwiek ſobie záchowáli/ y májętnośći ich/ odnioſą

8 do potoku Arábſkiego. ♣ Bo obejdźie krzyk gránice Moábſką: áż do Eglá-im nárzekánie jego / y áż do Beer-

9 Elim kwilenie jego. ♣ Ponieważ y wody Dymońſkie krwie pełne będą: bo przyłożę Dymonowi przydátki: á ná tekt orzyby uſzli z Moábczykow *poślę* Lwy/ y ná oſtátki w tey źiemi.

ROZDZIAŁ XVI.

Moábczyki do poſłuſzeńſtwá upomina. 6. Pychá ich, y pomſtá Bożą zá nie.

1 Poślićie báránki a Pánując emu nád źiemią/ od ſkáły áż do puſtynie/ do gory corki Syońſkiey.

2 ♣ Bo ináczey *Moáb* będźie jáko ptak tułájący śię / y z gniazdá wypłoſzony; ták będą corki Moábſkie

3 przy urodźiech Arnon. ♣ Wnidź w rádę/ uczyń ſąd/ wyſtaw cień ſwoj w pośrzod Południá / jáko noc: zkryj wygnáńce / *á* tułájącego śię nie

4 wydaway. ♣ Niech mieſzkáją u ćiebie wygnáńcy moji: o Moábie/ bądź ich ochroną przed puſtoſzyćielem. Abowiem uſtánie gwałtownik: uſtánie puſtoſzyćiel: *á* wygłádzony będźie z źiemie ten / ktory *inne* depce.

5 ♣ Y będźie zgotowána ſtolicá w miłośierdźiu/ á uśiedźie ná niey b w prawdźie w przybytku Dawidowym ten/ ktoryby ſadźił y ſzukał ſądu/ á czynił pretką ſpráwiedliwość.

6 Lecż ſłyſzeliſmy o pyſze c Moábowey / że bárzo pyſzny jeſt: o hárdośći y wynioſłośći jego/ y o zápálczywośći jego. *Wſzakże* nie przyda

7 do ſkutku zamyſły jego. ♣ Przetoż nárzekáć będźie Moábczyk przed Moábczykiem/ wſzyſcy kwilić będą: nád gruntámi *miáſtá* Kirháreſet wzdycháć będą mowiąc; Jużći ſą

8 zráżone. ♣ Owſzem y polá Heſebońſkie zpuſtoſzone ſą/ y winna máćicá Sábámá: Pánowie narodow potárli nawyborniejſze máćice jego / ktore áż do Jázer śięgáły / á ſzerzyły śię po puſzczy: látorośli jego rozłożyły śię/ *y* prześięgło morze. ♣

9 Przetoż płácżę dla płáczu Jázerczykow / y *dla* winnice Sábámá: oblewam śię łzámi mojimi/ o Heſebonie y Eleály! bo ná letni owoc twoj / y ná żniwo twoje przypadł

10 okrzyk wojenny. ♣ Y uſtáło e weſele y rádość nád polem urodzájnym: ná winnicách nie śpiewáją áni wykrzykáją: winá w práſách nie tłoczy ten ktory je tłoczył: *y jáć* wykrzykánia poprzeſtawam. ♣ Dla

11 tego brzmią wnętrznośći moje nád Moábem jáko f lutnia / á trzewá

12 moje nád Kirháreſem. ♣ Y ſtánie śię / gdy śię pokaże / że śię zpráco-wał Moáb nád wyżynámi / tedy wnidźie do świątnice ſwojey áby śię modlił: ále nic nie ſpráwi. ♣

13 Toć jeſt ſłowo ktore PAN zdawná

14 powiedźiał o Moábie. ♣ Ale teraz powiedźiał PAN mowiąc: Po trzech lat/ jákie ſą látá najemnicże/ ſtawá Moábowá zelżona będźie ze wſzyſtką zgráją *jego* wielką: á oſtátek *jego*, lichy / máluczki / y mdły *będźie*.

a 2 Sám. 8. 2. 2 Krol. 3. 4.

b Ezái. 16. 5. Dan. 7. 14. 27. Mich. 4. 7. Luk. 1. 33.

c Jerem. 18. 29.

d Jerem. 48. 20.

e Jerem. 48. 33.

f I. Hárfá.

ROZDZIAŁ XVII.

Dámdſkowi y innym miáſtom Syryjſkim. 4. Y dźieśięćiorgu pokoleń złe rzeczy obiecnje.

1 Brzemie Dámáßku: Oto Dámáßek przestánie być miástem/ á stánie śię kupą rumu. 2 Miástá Aroer opuszczone będą: Dla trzod będą/ ktore tám odpoczywáć będą; á nie będźie ktoby je stráßył. 3 Y ustánie obroná od Efráimá/ y krolestwo od Dámáßku/ y od ostátká Syryjczykow: y jáko sławá synow Izráelskich zniszczeją/ mowi PAN Zastępow.

4 Y Stánie śię dniá onego/ że umniejßona będźie sławá Jákobowá/ á tłustość ćiáłá jego zchudnie. 5 Abowiem Assur będźie jáko ten/ ktory we żniwá zboże zbiera/ á rámię jego żnie kłosy: y będźie jáko ten co zbiera kłosy w dolinie Refáim. 6 Wßákże zostáną ná nim pominione groná/ jáko ná otrząśnioney oliwie: dwie ábo trzy oliwki zostáną ná wierzchu drzewá/ á cztery ábo pięć ná rodzáynych gáłęźiách jego/ mowi PAn/ Bog Izráelski. 7 Dniá onego/ obejrzy śię człowiek ná Stworzyćielá swego: á oczy jego ná Swiętego Izráelskiego poglądáć będą. 8 A nie obejrzy śię ná ołtarze/ spráwę rąk swojich: áni ná to co uczyniły pálce jego pátrząć będźie/ áni ná gáje poświęcone/ áni na obrázy słoneczne.

9 Dniá onego miástá mocy jego będą opuszczone/ jáko chrośćinká y rośczká/ ktore opuszczone będą od Synow Izráelskich: y będźieß ziemią spustoßona. 10 Boś zápomniáłá ná Bogá zbáwienia swego/ y ná skáłę mocy twojey nie wspomniáłáś. Przetoż choć szczepy kosztowne szczepiß/ y látorośli winne obce sádźiß: 11 Czásu szczepienia twego szczepy, áby rosły/ opátrujeß; náwet tegoż poránku co śiejeß/ áby śię puśćiło/ stárasz śię: Wßákże w dźień pożytku gromádno boleść y rospácz żáć będźieß.

12 Biádá zgráji ludu wielkiego/ ktorzy huczą jáko ßum morski: y zgiełkowi narodow/ ktore ßumią jáko ßum wod gwałtownych. 13 Narodom/ ktore ßumią jáko ßum wod wielkich: bo je PAN zfuka/ y ućieka dáleko/ y gonieni będą od wiátru/ jáko a plewy po wierzchách gor/ á jáko wiechéć od wichru. 14 Bo czásu wieczornego nástąpi trwogá: á niż poránek przyjdźie/ álić go nie máß. Tenći jest dźiał tych ktorzy nas pustoßą; y los tych/ ktorzy nas plundrują.

a Psalm 1. 4. 83. 11

Rozdział XVIII.

Egipczykom y Assyryjczykom groźi. 7. Wdźięczność ludu Bożego opisuje.

1 Biádá źiemi ktora zácimiáją skrzydłá; ktora jest przy rzekách źiemie Murzyńskiey. 2 Ktora posyła posły przez morze po wodách w łodźiách z śitowia/ mowiąc: Idźćie posłowie prętcy/ do narodu rozßárpánego y zplundrowánego: do ludu stráßnego z dawná y do tąd: do narodu do szczętu podeptánego/ ktorego źiemię rzeki rozerwáły.

3 Wßyscy obywátele świátá/ y mieszkájący ná źiemi/ ujrzyćie gdy będźie chorągiew podnieśioná ná gorách: y gdy w trąby trąbić będą/ usłyßyćie. 4 Abowiem ták mowi PAn do mnie: Uspokoję śię/ á przypátrowáć śię będę z Przybytku mojego/ á będę jáko ćiepło jásne po deszczu/ á jáko obłok wypuszczájący rosę w gorącości żniwá. 5 Bo przed zbierániem winá gdy śię puśći pąkowie/ á kwiát wyda grono ćierpkie jeszcze rostące/ tedy oberżnie látorośli nożámi/ á gáłęźie odejmie y obetnie. 6 Y będą zostáwione wßystkie wespoł ptástwu ná gorách/ y zwierzętom źiemskim: y będźie ná nich przez láto ptástwo/ á wßelákí zwierz źiemski ná nich źimowáć będźie. 7 Czásu onego/ przynieśiony będźie dar PAnu Zastępow od ludu rozßárpánego y zplundrowánego: od ludu stráßnego/ z dawná y do tąd/ od narodu do szczętu podeptánego/ ktorego źiemię rzeki rozrywáły: á przenieśiony będźie ná miejsce Imienia PAná Zastępow/ ná gorę Syon.

Rozdział XIX.

Pomstá Boża nád Egipczánámi ogłoßona. 18. Proroctwo o náwroceniu ich, y inßych Pogánow do Bogá.

1 Brzemie Egiptu. Oto PAN jedźie ná obłoku lekkim/ y przyćiągnie do Egiptu/ á poruszą

ſię bałwány Egipſkie przed oblicznośćią jego / á ſerce Egipcjánow

2 rozpłynie ſię w pośrzodku ich. ✣ Bo zpuśćzę Egipcjány z Egipcjánámi: ták iż walczyć będźie káżdy przećiw brátu ſwemu / y káżdy przećiw przyjaćielowi ſwemu / miáſto przećiwko miáſtu / kroleſtwo przećiwko kroleſtwu.

3 ✣ Y zniſzczony będźie Duch w Egipcjánách / á rádę ich wniwecz obrocę / y będą ſię rádźić bałwánow y wieſzczkow / y czárownikow / y wrozkow *swojich*.

4 ✣ Y podam Egipt w rękę pánow okrutnych: á Krol ſrogi pánowáć będźie nád nimi / mowi Pan Pan Zaſtępow.

5 ✣ Y zginą wody z morzá / á rzeká ośiąknie y wyſchnie.

6 ✣ Y pojdą ná wſzecz rzeki / opádną y powyſycháją potoki groblámi ujęte: trzćiná y śitowie powiędnie.

7 ✣ Trawá około rzeki y przy brzegu jey / y wſzelákie śiewy przy potokách

8 poſchną / z niſzczeją y záginą. ✣ Y będą śię ſmęćić rybitwi / y żáłośni będą wſzyſcy ktorzy zárzucáją do rzeki wędę: á ktorzy rozćiągáją śieći po wodźie / do nędze przyjdą.

9 ✣ Tákże záwſtydzą śię ći / ktorzy tkáją rzeczy lniáne / y ſubtylne / y ktorzy

10 śiatki robią. ✣ Abowiem śieći jego zepſowáne będą / y wſzyſcy ktorzy robią ſadzawki dla ryb.

11 Zájiſte zgłupieli Kśiążętá Soáńſcy / mądrych rájcow Fáráonowych rádá zgłupiáłá: Jákoż rzeczećie do Fáráoná ? Jam jeſt ſyn mądrych / á ſyn krolow ſtárodáwnych.

12 ✣ Gdźież teraz ſą mędrkowie twoji ? niechći teraz oznájmią jeſli wiedzą co uradźił Pan Záſtępow przećiw Egiptowi.

13 ✣ Zgłupieli Kśiążętá Soáńſcy / zwiedźieni ſą Kśiążętá Noffſcy / zwiedli Egipt

14 przedniejſzy w pokoleniu je°. ✣ Pan puśćił miedzy nie duchá a wichrowáte°: y ſpráwi to / że pobłądźi Egipt w káżdey ſpráwie ſwojey / ták jáko błądźi pijány przy zwrácániu ſwojim.

15 ✣ Y nie będźie *zadna* ſpráwá w Egipćie / ktoraby uczynić miáłá b głowá ábo ogon / gáłąź ábo śitowie.

16 ✣ Dniá onego będźie Egipt podobny niewiáſtom: bo śię lękáć y ſtráchác będźie przed podnieśieniem ręki PAná Zaſtępow / ktorą on podnie-

17 śie przećiwko niemu. ✣ Y będźie źiemiá Judſka Egiptowi ná poſtrách: káżdy kto wſpomni ná nię / będźie śię lękał dla rády Páná Zaſtępow / ktorą poſtánowił o nim.

18 Dniá onego / będźie pięć miaſt w źiemi Egipſkiey mowiących językiem Chánáneiſkim / á przyśięgájących przez PAná Zaſtępow: *lecz* jedno z nich / miáſtem zpuſtoſzenia názwáne będźie.

19 ✣ Dniá onego / ſtánie Ołtarz PAńſki w pośrzod źiemie Egipſkiey / á ſłup *wyſtáwiony*

20 *będźie* Pánu przy gránicy je°. ✣ A będźie ná znák / y ná świádectwo Pánu Zaſtępow w źiemi Egipſkiey. A gdy záwołáją do PAná dla tych ktorzy je ćiemiężyli: tedy im poſle wybáwićielá / y Kśiążę / y wybáwi je.

21 ✣ Y będźie Pan w Egipćie poznány: bo poznáją Páná Egipcjánie dniá onego / á będą go ććić ofiárámi y dárámi: y poślubią śluby PAnu /

22 á wypełnią *je*. ✣ A ták uderzy Pan c Egipt / áby *go* zbiwſzy / uzdrowił go bo śię náwrocą do PAná / á on śię

23 im da ubłágáć / y uzdrowi je. ✣ Dniá onego / będźie gośćiniec z Egiptu do Aſſyryjey / y będą chodźić Aſſyryjczycy do Egiptu / á Egipcjánie do Aſſyryjey: y będą ſłużyć *PANU* Egipcjánie z Aſſyryjczykámi.

24 ✣ Dniá onego / będźie Izráel *jáko* trzeći miedzy Egipcjánem y Aſſyryjczykiem: á błogoſłáwieńſtwo *bę-*

25 *dźie* w pośrzodku źiemie. ✣ Abowiem będźie im błogoſłáwił PAn Zaſtępow / mowiąc: Błogoſłáwiony lud moj Egipſki / á ſpráwá rąk mojich Aſſyryjczykowie / á Izráel dźiedźictwo moje.

ROZDZIAŁ XX.

Egipczykow y Murzynow zpuſtoſzenie

1 Roku / ktorego Tártan przyćiągnął do Azotu / poſłány *będąc* od Sárgoná Krolá Aſſyryjſkiego / y walczył przećiw Azotowi / y dobył go:

2 ✣ Onegoż czáſu / rzekł Pan przez Izáiaſzá Syná Amoſowego mowiąc: Idź / á rozwiąż wor z biodr twojich / á boty twoje zzuj z nog twojich: y uczynił ták / á chodźił nágo y boſo.

3 ✣ Y rzekł PAN: Jáko chodźi ſługá moj Izáiaſz nágo y boſo / ná znák / y *ná* cud / *tego* co

a Job. 12. 17.

b T. Zacni, y podli nic nie ſpráwią.

c Ozea. 6. 1.

się ma stáć trzećiego roku Egiptowi y Murzyńskiey źiemi. 4 Ták powie dźie Krol Assyryjski więźnie Egipskie/ y pojimáne Murzyńskie/ młode y stáre/ nágie y bose/ z obnáżonymi zádkámi ná háńbę Egipczykow. 5 Y przelękną śię / á wstydáć śię będą zá Murzyny ná ktore śię oglądáli / y zá Egipczány z ktorych śię chlubili. 6 Tedy rzecze dniá onego obywátel tey wyspy : Oto / toć jest ucieczká nászá / do ktoreyśmy a uciekáli o pomoc / ábyśmy wyswobodzeni byli z mocy Krolá Assyryjskiego; jákoż byśmy tedy ujść mogli.

a 2 Krol. 17. 4.

ROZDZIAŁ XXI.

Vpadek Bábilonu. 11. Idumejczykow. 13. y Arábczykow.

1 Brzemię pustego morzá. Jáko wicher ná Południe bieży: *ták* przybędźie z puszczy/ z źiemie strászney. 2 Widzenie srogie jest mi okázáne. Przewrotny przewrotność broji: á pustoszyćiel pustoszy. Przyćiągni że Elámie : oblęż Medźie *Bábilon*. Wszelkiemu wzdychániu jego koniec uczynię. 3 Dla tego nápełnione są biodrá moje boleśćią / á ućisk ogárnął mię / jáko ućisk rodzącą. Skrzywiłem śię słysząc / á strwożyłem śię widząc. 4 Vlękło śię serce moje : strách mię ogárnął. Noc roskoszy mojich obroćiłá mi śię w lękánie. 5 Przygotuj stoł: niech straż ná straży będźie: Jedz/ pij: Wstańcie Kśiążętá/ smárujćie tarcze. 6 A bowiem ták mi rzekł PAn: Idź/ postaw stroża / ktoryby powiedźiał cokolwiek ujrzy. 7 Y ujrzał wozy / y dwá rzędy jezdnych : wozy ktore osłowie / y wozy ktore wielbłądźi *ćiągnęli* : y przypátrował śię im z wielką bárzo pilnośćią. 8 Tedy záwołał *jáko* lew: PAnie moj jać stoję ná straży a ustáwicznie wednie : náwet / ná straży mojey stawam ná káżdą noc. 9 (A oto w tym przyjácháli mężowie ná woźiech / y jezdą dwiemá rzędámi :) y záwołał *strážnik*, á rzekł : Vpadł / upadł b Bábilon / y wszystkie ryte obrázy Bogow jego pokruszone o źiemię. 10 *Bábilon* jest gumno moje/ y zboże bojewiska mego. Com słyszał od PAná Zástępow Bogá Izráelskiego / tom wam opowiedźiał.

a Abák. 2. 1. b Jerem. 51. 8. Objáw 14. 8. y 18. 2.

11 Brzemię Dumy. Woła ná mię *ktoś* z Seiru : *Hej* stróżu/ *co śię stáło* w nocy? Stróżu/ co *śię stáło* w nocy? 12 Rzekł stroż ; Przyszedł poránek/ tákże y noc. Chcećieli szukáć / szukájćie : náwroććie śię / á przyjdźćie.

13 Brzemię ná Arábią. Po leśiech Arábiey noclegi miewáć będźiećie / o podrożni Dedáńscy! 14 Niech zábieżą prágnącemu / niosąc wodę obywátele źiemie Temáńskiey : z chlebem jego niech wynidą przećiw ućiekájącemu. 15 Bo przed mieczámi ućiekáć będą / przed mieczem dobytym / przed łukiem nápiętym / przed ćiężkośćią bitwy. 16 Gdyż ták rzekł Pan do mnie: Że po roku/ jáki *jest* rok najemniczy/ ustánie wszystká sławá Cedár. 17 A ostátek poczty strzelcow mężnych Synow Cedar/ będźie umiejszony. Abowiem / *to* PAN BOG Izráelski mowił.

ROZDZIAŁ XXII.

Vtrapienie Judy. 15 Sobná z urzędu złożony. 20. Eliákim ná miejscu jego zporządzony.

1 Brzemię Doliny widzenia. Cożći śię stáło żeś wszystká ná dáchy wstąpiłá. 2 Miásto pełne wrzasku y zgiełku : miásto weselące śię ? pobići twoji / nie są pobići mieczem / áni zginęli w bitwie. 3 Wszyscy Kśiążętá twoji nápo rząd śię rozpierzchnęli / od strzelcow powiązáni są : ználeźieni w tobie / powiązáni są wespoł/ *y ći ktorzy* z dáleká ućiekáją. 4 Dla tegom rzekł : Odstąpćie a odemnie / ábym gorzko płákał : nie kwápćie śię ćieszyć mię / w zpostoszeniu corki ludu mojeo. 5 Abowiem: *to* jest dźień ućisku y podeptánia / y zámieszánia od PAná / PAná Zástępow/ w Dolinie widzenia : *dźień* burzenia murow/ y wołánia ná gory. 6 Elám też wźiął sájdak z wozámi ludu wojennego: á Kyr okazał tarczą swoję. 7 Ostáło śię / że wyborne doliny twoje nápełnione były wozámi / á jezdni śię potężnie zásádzowáli u

a Jerem 4. 19. y 9. 1.

8 bramy. ✣ Y odkryta byłá zásłoná Judowá: á poglądałeś dniá onego 9 ná zbrojownią w Domu lásu. ✣ Y poglądáliśćie ná rozwáliny miástá b Dawidowego bo ich wiele było: y zgromádźiły śię wody sadzawki 10 dolney. ✣ Tákże policzyliśćie domy w Jeruzalem/ á rozwáliśćie domy 11 ná opráwę murow. ✣ Uczyniliśćie też przekop miedzy dwiemá murámi/ dla wod stáwu stárego: á nie oglądáliśćie śię ná te°/ co go spráwił. A tego/ ktory go z dawná zbudował nie widźieliśćie. ✣ 12 Nád to/ gdy wołał PAN/ PAN Zástępow dniá onego/ do płáczu y do nárzekánia/ y do obłyśienia śię/ y do przepásánia śię worem: ✣ 13 A oto rádość y wesele wásze zábijáć woły/ y bić owce: á jedząc mięso/y pijąc wino/ mowić: Jedzmy/ pijmy/ bo jutro c pomrzemy. ✣ 14 Aleć to doszło uszu mojich/ mowi PAN Zastępow; Przetoż wam tá niepráwość nie bedźie odpuszczona áż pomrzećie/ mowi PAN/ PAN Zastępow.

b 2 Sám. 5. 7. 9.

c Ezái. 56. 12. Mądr. 2. 6. 1 Kor 15. 32.

15 Ták mowi PAN/ PAn Zástępow: Jdź wnidź do tego Podskárbiego / do Sobny / ktory jest 16 przełożonym w domu/ y rzecz: ✣ Co ty tu masz? ábo kogo tu masz/ żeś tu sobie wykował grob? wykowałeś sobie ná wysokim miejscu grob swoj á wystáwiłeś ná skále przybytek 17 swoj? ✣ Oto/ PAn ktory ćię przykrył jáko zacnego mężá/ á ktory ćię 18 kosztownie przyodźiał: ✣ Prętko ćię zátoczy jáko kulę/ do źiemie szerokiey y przestronney/ tám umrzesz: tám y wozy sławy twojey zginą, o 19 háńbo domu PAná swego! ✣ A ták wypędzę ćię z stanowiská twego/ á 20 z urzędu twego złożę ćię. ✣ A dniá onego/ przyzowę sługi swego Eliá21 kimá/ Syná Helkiaszowego: ✣ Y oblekę go w száte twoję/ y pásem twojim potwirdzę go/ pánowánie też twoje dam w rękę jego: y bedźie zá Ojcá obywátelom Jeruzalem22 skim/ y domowi Judskiemu. ✣ Y położę klucz domu Dawidowego ná rámieniu jego: gdy d otworzy/nikt nie záwrze; á gdy záwrze/ nikt nie 23 otworzy. ✣ Y wbiję go jáko gwoźdź ná miejscu pewnym: á bedźie stolicą

d Job. 12. 14. Objáw. 3. 7.

24 chwały domu Ojcá swego. ✣ A záwiśnie ná nim wszystká sławá domu Ojcá jego/ Synowie y corki/ y wszystko naczynie by namniejsze: od naczynia z ktorego piją/ áż do káżde25 go naczynia winnego. ✣ Dniá onego/ mowi PAn Zastępow / bedźie wyjęty gwoźdź/ ktory był wbity ná miejscu pewnym: á bedźie przyćięty/ y upádnie/odćięte bedźie y brzemię/ ktore jest ná nim/ bo PAN mowił.

ROZDZIAL XXIII.

Tyru zburzenie. 15. pobudowánie. 18. y do Bogá náwrocenie.

1 Brzemię Tyru. Kwilćie okręty morskie: ábowiem zburzony jest / ták/ iż niemász áni domu/ áni ktoby przychodźił z źiemie Cytym. ✣ 2 To im o nich objáwiono. Umilkniejćie/ obywátele wyspy/ ktorą kupcy Sydońscy pływájąc przez morze 3 nápełniáli. ✣ A ktorego dochody ná wielkich wodách / naśienie Sychor: żniwo jego dochod z rzeki: á w ktorym 4 był skłád narodow. ✣ Záwstydź śię Sydonie/ bo rzekło morze / moc morská/ mowiąc: Nie prácuję w porodzeniu/ y nie rodzę: y nie wychowywam młodźieńcow/ áni odcho5 wywam pánien. ✣ Jáko nád powieśćią o Egipćie/ ták bedą żáłośni 6 nád powieśćią o Tyrze. ✣ Przepráwćie śię przez morze: kwilćie oby7 wátele wyspy. ✣ Toż to jest miásto wásze weselące śię? Jego stárożytność jesćci ode dni dawnych: ále go záwiodą nogi jego ná dáleką wędrowkę.

8 Ktoż to postánowił o Tyrze/ktory koronuje insze? ktorego kupcy są kśiążęty/ á kramárze jego sławnymi ná źiemi? ✣ 9 PAn Zástępow postánowił to/ áby ohydźił pychę wszelkiey sławy: á żeby do zniewagi przywiodł wszystkie zacne ná źiemi. 10 ✣ Náwroć śię do źiemie swey/ jáko rzeká/ o corko morská! niemászći 11 tám więcey pásá. ✣ Rękę swoję wyćiągnął ná morze / zátrwożył krolestwá: PAN rozkazał o Chánáánie/ áby zburzone były twirdze je12 go. ✣ Y rzekł: Już śię nie bedźiesz więcey weseliłá/ ty zgwałconą Pánno/

ne/ corko Syońska. ♣ Powstań/ przepraw śie do Cytym: *lecz* y tám nie będźieß miáłá odpoczynku. ♣

13 Oto źiemiá Cháldejska/ ten lud nie był *ludem*. Assyryjczyk záłożył ją dla obywátelow pustyń: *ktorzy* wystáwili zamki jey/ pobudowáli páłáce jey: *ále on* ją w gruz obroćił. ♣

14 Kwilćie okręty morskie: ábowiem zburzona jest twirdzá wáßá.

15 Y Stánie śię dniá onego/ że w zápámiętániu będźie Tyr przez śiedmdźieśiąt lat/ przez wiek krolá jednego. *A* po śiedmidźieśiąt lat Tyr z nowu będźie miał *piosnkę* jáko piosnkę nierządnice. ♣

16 Weźmi lutnią/ obchodź miásto o nierządnico w zápomnienie podáná! graj dobrze/ długo śpiewaj/ ábyś ná pámięć przyßłá.

17 Y Stánie śię po wyśćiu śiedmidźieśiąt lat/ że Tyr PAn náwiedźi: ále śię on zás wroći do nierządnicżego zysku swego/ y będźie nierząd płodźił ze wßystkimi krolestwy źiemie/ ná obliczu źiemie.

18 ♣ Wßákże kupiectwo jego/ y zysk jego będźie poświęcony PAnu. *Do skárbu* odłożony/ y zchowány nie będźie: ále tym ktorzy mießkáją przed PAnem *pożyteczne* będźie kupiectwo jego/ áby jedli do sytośći/ á *mieli* odźienie dobre.

ROZDZIAŁ XXIV.

Powtorzenie Proroctw przyßłych. 13. Záchowánie ostánkow. 16. Nápomnienie ich do chwały Bożey.

1 Oto PAn obnáży źiemię/ y zpustoßy ją/ y przemieni oblicze jey/ á rozproßy obywátele jey. ♣

2 Y będźie jáko lud *pospolity* a ták y Kśiążę: jáko sługá/ ták PAn jego: jáko dźiewká/ ták páni jey: jáko kupujący/ ták przedawájący: jáko pożyczájący/ ták y ten co u drugiego pożycza: jáko lichwiarz/ ták ten co lichwę dawa. ♣

a Ozea. 4. 9.

3 Wielce obnáżona będźie źiemiá/ y bárzo złupiona: ábowiem PAn mowił to słowo. ♣

4 Płákáć będźie y upádnie źiemiá: zwątleje y obáli śię okrąg źiemski: zemdleją wysokie narody źiemskie. ♣

5 Przeto/ że tá źiemiá zplugáwiona jest/ pod obywátelámi swojimi: ábowiem przestąpili práwá/ odmienili ustáwy/ wzrußyli przymierze wieczne. ♣

6 Dla tego przeklectwo pożrze źiemię/ á znißczeją obywátele jey. Dla tego popaleni będą obywátele źiemie/ á máło ludźi zostánie. ♣

7 Smęćić śię będźie moßcz/ uwiędnie winna máćicá/ wzdycháć będą wßyscy wesołego sercá. ♣

8 Ustánie wesele b bębnow/ ustánie wykrzykánie weselących śię/ ucichnie wesele cytry. ♣

b Jerem 7. 14. y 16. 9. y 25. 10. Ezech 26. 13. Ozea. 2. 11.

9 Nie będą pić winá z śpiewániem: gorzki będźie napoj mocny pijącym go. ♣

10 Zártte będźie miásto prożnośći/ káżdy dom záwárty będźie/ áby do niego nie wchodzono. ♣

11 Nárzekánie *będźie* ná ulicách dla winá: záćmione będźie wßelkie wesele/ á przenieśie śię rádość źiemie. ♣

12 Zpustoßenie w mieśćie zostánie: á bramy zburzone będą.

13 A Bowiem ták będźie w pośrzod źiemie/ w pośrzodku narodow/ jáko gdy otrzęsą oliwy/ y jáko *bywa* z gronámi/ gdy śię dokona zbieránie winá. ♣

14 Ci podniosą głos swoj/ wykrzykáć będą/ w zacnośći PAńskiey wykrzykáć będą/ y przy morzu.

15 ♣ Przetoż w dolinách wysławiajćie PAná/ ná wyspách morskich Jmię PAná Bogá Jzráelskiego.

16 Od kończyn źiemie słyßymy piosnkę/ o sławie spráwiedliwego. Ałem ja rzekł: Wychudłem/ wychudłem/ biádá mnie. Przewrotni przewrotność broją: przewrotność/ mowię/ bez wßelkiego wstydu broją. ♣

17 Strách/ y doł/ y śidło przydźie ná ćię/ ktory mießkaß ná źiemi. ♣

18 Y stánie śię/ *że* kto ućiecze przed wieśćią stráchu/ wpádnie c w doł: á kto wyleźie z dołu/ pojimány będźie śidłem: bo upusty z wysokośći otworzone będą/ á zátrząsną śię grunty źiemie. ♣

c Jerem. 48. 44.

19 Rozstępując rozstąpi śię źiemiá: rozśiadájąc rozśiadźie śię źiemiá: poruszájąc porußy śię źiemiá. ♣

20 Chwiejąc/ chwiać śię będźie źiemiá jáko pijány/ á przenieśiona będźie jáko budká: bo ją obćiąży nieprawość jey/ y upádnie/ á więcey nie powstánie. ♣

21 A dniá onego/ náwiedźi PAn wojsko wysokie ná wysokośći: ták-

że

22 że y krole ziemskie ná ziemi. ✤ Y będą zgromádzeni / jáko zgromádzeni bywáją więźniowie do ciemnice / á będą zámknieni w tárásie: po wielu mowie / dni náwiedzeni będą.
23 d ✤ Y zásroma się miesiąc / á záwstydzi się słońce / gdy krolowáć będzie PAN Zastępow / ná gorze Syońskiey / y w Jeruzalemie / y przed stárcámi swymi w *wielkiey* słáwie.

d Ezái. 13. 10. Ezech. 32. 7. Ioel. 2. 31. y 3. 15.

ROZDZIAL XXV.

Dźiekczynienie zá wybáwienie. 6. Dobrodźieystwá zgotowáne w Chrystuśie PAnu.

1 PAnie/tyś Bog moj/wywyższáć ćię będę y wysłáwiáć będę Imię twoje: boś uczynił rzeczy dziwne:rády *twe* z dáwná *postánowione* są wierna prawdá?
2 ✤ Abowiemeś miáśtá obroćił w mogiłę: miásto obronne w rozwáliny: páłáce cudzoziemcow / áby nie były miástem/ y áby nie były znowu ná wieki budowáne.
3 ✤ Dla tego ćię wielbić będzie lud możny: miáśtá narodow srogich ćiebie się bać będą.
4 ✤ Abowiemeś ty był twirdzą ubogiemu / zamkiem nędznemu w ućisku jego / ucieczką przed powodźią / zasłoną przed gorącem: gdyż wśćiekłość okrutnikow/byłá jáko powodź/ *podwrácájąca* śćiánę.
5 ✤ Huk cudzoziemcow potłumiłeś / jáko gorącość w suszą: *jáko* gorącość ćieniem obłoku/ *ták* okrućieństwo okrutnikow potłumione.
6 a Y Spráwi PAN Zastępow/ná wszystkie narody ná tey gorze a ucztę z rzeczy tłustych: ucztę z wystáłego *winá*: z rzeczy tłustych szpik w sobie máiących / z *winá* wystáłego y czystego.
7 ✤ Y zkáźi ná tey gorze zasłonę / ktora zásłania wszystkie ludźie:y przykryćie/ktorym są przykryći wszyscy narodowie.
8 ✤ Połknie śmierć b w zwyćięstwie / á PAn Pánujący otrze c łzę z káżdego oblicza: y pohánbienie ludu swego odejmie ze wszystkiey źiemie / bo PAn mowił.
9 ✤ Y rzecze dniá onego *lud PAński*: Oto BOG nász ten jest: oczekawáliśmy go / y wybáwił nas. Tenći *jest* PAn ktoregośmy oczekawáli: weselić / y rádowáć się

a Mátt. 22. 2. Luk. 14. 16.
b 1 Kor. 15. 54.
c Objáw. 7. 17. y 21. 4.

10 będziemy w zbáwieniu jego. ✤ Abowiem ná tey gorze odpocżynie ręká PAńska:á Moáb podeptány od niego będzie / jáko plewá w gnoj w deptána bywa.
11 ✤ Y wyćiągnie ręce swoje w pośrzod jego/jáko *je* wyćiąga pływácz ku pływániu: á poniży wyniosłość jego łokćiámi rąk swojich.
12 ✤ Aták obronę y wysokość murow twojich pochyli / poniży/ y powáli ná źiemię áż do prochu.

ROZDZIAL. XXVI.

Pieśń wdźięczności,zá wybáwienie z duchowego y ćielesnego Bábilonu.

1 DNiá onego śpiewána będzie tá pieśń w źiemi Judskiey: Mamy miásto obronne / Bog zbáwieniem opátrzył mury y básty jego.
2 a Otworzćie bramy/ á niech wnidźie narod spráwiedliwy/ ktory strzeże wszelkiey prawdy.
3 ✤ Człowieká a spolegájącego *ná tobie* záchowywasz w pokoju / w pokoju *mowię*, bo w tobie dufa.
4 ✤ Miejćie nádźieję w PAnu áż ná wieki / boć w PAnu / w PAnu *jest* skáłá b wieczna.
5 ✤ Ale poniża mieszkájące ná wysokośći: miásto wyniosłe poniża: poniża je áż do źiemie / y ztrąca je áż do prochu.
6 ✤ Depce je nogá: nogi ubogiego / stopá nędznikow.
7 ✤ Śćieszká spráwiedliwego jest prosta: prostra drogę spráwiedliwego wyrownywasz.
8 ✤ Ná drodze sądow twojich PAnie oczekawamy ćię: żądość duszę naszey *jest* do Imienia twego/y do wspomiánia ná ćię.
9 ✤ Duszá moja żąda ćię w nocy: owszem duchem swym *ktory jest* wednie/ráno ćię szukam. Abowiem gdy się sądy twoje *odpráwują* ná źiemi / spráwiedliwośći się uczą obywátele okręgu źiemskiego.
10 GDy się łáská pokázuje niepobożnemu / nie uczy się spráwiedliwośći: w źiemi práwośći niepráwość czyni / á nie dba nic ná májestat Páński.
11 ✤ PAnie/choć wywyższona jest ręká twojá *przećię tego* nie widzą: ujrząć/ ále pohánbieni będą zájrząc ludowi *twemu*: nád to y ogień te nieprzyjaćioły twoje pożrze.
12 ✤ PAnie/ zrządźisz nam pokoj:

a H. Ulepienie.
b Psalm. 18. 3.

koj: bo wszystko co sie działo przy nas/czyniłeś c ku *dobremu* nászemu. 13 ✤ PAnie Boże nász/pánowáli nád námi *inni* pánowie oprocz ciebie; Ale myśmy tylko/ w tobie *ufájąc*, wspominali ná Imie twoje. 14 ✤ Pomárli/ nie ożyją: martwymi bedąc/ nie powstáną: przeto/ żeś je náwiedził y wykorzenił/ y wygłádził wszystkę pámiątkę ich. 15 ✤ Rozmnożyłeś narod o PAnie/ rozmnożyłeś narod: uwielbionyś jest/ *ácześ* go był zápedził ná wszystkie gránice ziemie. 16 ✤ PAnie/ w ucisku szukáli cie: gdyś je karał wylewáli modlitwy *swe*. 17 ✤ Jáko brzemienna gdy sie przybliża ku rodzeniu boleje/ *y* woła w boleściách swojich: tákesmy byli przed obliczem twojim PAnie. 18 ✤ Poczelismy/ bolelismy/ álesmy tylko jákoby wiátr porodzili/ á żadnegosmy wybáwienia ziemi nie spráwili/ y nie upádli mieszkájący ná okręgu ziemskim. 19 ✤ Ożyją umárli twoji/ trupy moje wstáną/ *gdy rzeczesz*: Ocućcie sie/ á śpiewajcie mieszkájący w prochu. Abowiem rosá twojá/ *bedzie jáko* rosá ná ziołách: ále niezbożne o ziemie uderzysz. 20 ✤ Idź ludu moj/ wnidź do komor swojich/ á zámknij drzwi twoje zá sobą: skryj sie ná máluczką chwilkę/ do kąd nie przeminie d rozgniewánie. 21 ✤ Abowiem oto PAn wychodźi z miejscá swego/ áby náwiedził nieprawość mieszkájących ná ziemi: tedy ziemiá odkryje krew swoje/ á nie zákryje dáley pobitych swojich.

c *Rzym.* 8. 28.

d *Psalm.* 30. 6. *Ezdi.* 54. 8.

Rozdział XXVII.

Bog nieprzyjácioły zetrze. 2. *d swoje opátrowáćy bronić ich bedzie.*

1 DNiá onego/ náwiedźi PAn mieczem swojim srogim/ wielkim y mocnym / Lewiátáná wężá długiego/ y a Lewiátáná wężá skrzconego: á zábije b smoká/ ktory jest w morzu. 2 DNiá onego/ śpiewajćie o winnicy wybornego c winá ✤ 3 Ja PAn ktory jey strzegę/ co chwilká odwilżáć ją bede: á żeby jey kto nie psował/ w nocy y we dnie strzedz jey bede. 4 ✤ Zápálczywośći *żadney* we mnie niemász. Ktoż mi da oset ábo ciernie/ ábym przeciwko niey walczył/ y zpalił ją do szczetu? 5 ✤ Izali *kto* ujmie śiłę moje áby uczynił pokoj ze mną: *áby* pokoj *mowię* uczynił ze mną? 6 ✤ Przyjdźie do tego/ że śie Jákob rozkorzeni/ zákwitnie y rozrodźi śie Izráel/ y nápełny okrąg ziemski owocem. 7 ✤ Bo *izali* go ták uderzył jáko uderzył nieprzyjáciela jego? ábo izali go zámordował/ jáko *inni* są zámordowáni od niego? 8 ✤ Owszem miernie go karał/ y w ten czás gdy go wypychał/ y gdy go *nieprzyjáciel* wiátrem swojim gwałtownym/ w dźień Wschodniego wiátru/ zábierał. 9 ✤ Przetoż tymi sposobem oczyśćiona bedźie nieprawość Jákobowá: á tenci jest wszytek pożytek/ że odejmie d grzech jego/ gdy rozrzući wszystko kámienie Ołtarzá/ jáko kámienie wápienne rozszárpáne/ á nie ostoją śie gáje/ y obrázy e słoneczne.

a *Job.* 26. 13.
b *I. Wielo-rybá.*
c *I. Czer-wonego.*

10 GDy miásto obronne zpustoszeje/ *á bedźie* mieszkániem porzuconym y opuszczonym jáko pustyniá: tám śie páść y tám legáć bedźie cielec/ y ogryźie látorośli jego. ✤ 11 Gdy poschną gáłąski jego/ pokruszone bedą/ *á* niewiásty przyszedszy zápalą je. Abowiem ten lud nie ma żadnego rozumu: Przetoż nie zmiłuje śie nád nim ktory go uczynił/ á ktory go stworzył/ nie zlituje śie nád nim. 12 ✤ Dniá onego/ gdy śie PAn bedźie f mśćił od toczyská rzeki/ áż do potoku Egipskiego/ wy Synowie Izráelscy po jednemu zebráni bedźiećie. 13 STánie śie też dniá onego/ że zátrabią w trąbę wielką/ y przyjdą ktorzy byli poginęli w ziemi Assyryjskiey/ y ktorzy byli zágnáni do ziemie Egipskiey: y bedą śie PAnu kłaniáli ná gorze świetey w Jeruzalemie.

d *Zách.* 3. 9.
e *3 Moj.* 26. 30.
f *H. Mło-cił.*

Rozdział XXVIII.

Lud Izráelski strofuje, pomstą Bożą im grozac. 5. *Ostanki cieszy, á przypomniawszy grzechy ich.* 22. *do pokuty upomina.*

1 BIádá pysznej koronie pijánicom z Efrájimá/ y kwiátowi opádłemu z ozdoby sławy swojey:

biádá tym ktorzy rządzą doliną bárzo urodzájną / y znikczemniáłym od winá: 2 Oto mocny y śilny PAńſki bedąc jáko náwáłność grádu / jáko wicher wywrácájacy / jáko bystrość wod gwałtowney powodźi uderzy ją o źiemię reką swą. 3 Nogámi podeptána bedźie pyszna koroná / pijánicy Efráimscy. 4 Tedy śię stánie / że kwiát opádájacy z ozdoby y z sławy swojey / tych ktorzy rządzą doliną bárzo urodzájną / bedźie jáko owoc skołozrzy / pierwey niż láto bywa: ktory skoro kto obaczy / nie puśći go z reki áż go zje.

5 DNiá onego / bedźie PAN Zastepow koroną ozdoby / y koroną sławy ostátkowi ludu swego: 6 Y duchem sądu / śiedzącemu ná sądźie: á mocą tym / ktorzy odpierają bitwę áż do bramy.

7 ALe y ći od winá błądzą / y od mocnego napoju potaczáją śię. Kśiążę y Prorok błądzą od mocnego napoju / utonęli w winie / potaczáją śię od mocnego napoju: błądzą w widzeniu / potykáją śię w sądźie. 8 Abowiem wszystkie stoły ich pełne są zwracánia y plugástwá / ták / áż miejscá nie zstawa. 9 Kogoż by uczyć miał umiejetnośći? á komu da zrozumieć co słyszał? Izali ostáwionym od mleká / á odsádzonym od pierśi? 10 Ponieważ podawał im przykazánie zá przykazániem / przykazánie zá przykazániem: przepis zá przepisem / przepis zá przepisem: trochę tu / trochę owdźie. 11 A wszákże jákoby nieznájomą a mową / y jezykiem obcym mowił do ludu tego. 12 A gdy im rzekł? Toć jest odpocżynienie / Spráwćie odpoczynek zpracowánemu / Toć jest odpoczynienie: Ale oni nie chćieli słucháć. 13 Y bedźie im słowo Páńskie / przykazánie zá przykazániem / przykazánie zá przykazániem: przepis zá przepisem / przepis zá przepisem: trochę tu / trochę owdźie: ná to, áby szli / á padszy wznák ztłukli śię / á uwikłáni bedąc / pochwytáni byli.

14 PRzetoż słuchajćie słowá PAńskiego mężowie nasmiewcy / pánujący nád tym ludem / ktory jest w 15 Jeruzalem. Dla tego że mowićie; Uczyniliśmy przymierze z śmierćią / y z piekłem mamy porozumienie / bicz gwałtowny nas nie dojdźie gdy przechodźić bedźie: bośmy położyli kłamstwo zá ucieczkę swoję / á pod fałszem utájiliśmy śię: 16 Dla tegoż ták powiedźiał Pánujący PAN: Oto ja zá grunt kłádę w Syonie b kámień / kámień doświadczony / węgielny / kosztowny / gruntownie ugruntowány: Kto wierzy / c nie pokwápi dśię. 17 A wykonam sąd według sznuru / á sprawiedliwość według wagi: y potłucze grad nádźieję omylną / á ucieczkę wody zátopią. 18 A ták zgłádzone bedźie przymierze wásze z śmierćią / á porozumienie wásze z piekłem nie ostoji śię; gdy bicz gwałtowny przechodźić bedźie / bedźiećie od niego podeptáni. 19 Kiedy jedno pocżnie przechodźić / pochwyći was: bo ná káżdy poránek przechodźić bedźie we dnie y w nocy. A sam postrách przywiedźie was ku zrozumieniu tego / cośćie słyszeli. 20 Zwłaszcza iż krotsze bedźie łoże / niżby śię kto mogł rozćiągnąć: y nákrycie wąskie / choćby śię skurczył. 21 Abowiem PAN powstánie jáko ná gorze e Perázym / á rozgniewa śię jáko w dolinie f Gábáon / áby wykonał spráwę swoję / nie zwyczájną spráwę swoję: y áby dokończył spráwy swojey / niezwyczájney spráwy swojey. 22 A ták teraz nie náśmiewajćie śię / áby śię nie zmocniły zwiąski wásze: bom o pewnym zepsowániu wszystkiey źiemie słyszał od PAná / PAná Zastepow.

23 NAdstawiajćie uszu / á słuchajćie głosu mego / bądźćie pilni / á słuchajćie mowy mojey. 24 Izali káżdego dniá oracz orze / áby śiał? przegania brozdy á włoczy rolą swoję? 25 Izali zrownawszy wierzch jey / nie rozśiewa wyki / y nie roztrząsa kminu / y nie śieje pszenice wyborney / y jęczmienia przedniego / y orkiszu ná miejscu sposobnym? 26 Bo go uczy rostropnośći Bog jego / y g náucza go. 27 Wyki nie młocą okowánym naczyniem / áni taczáją kołá wozowego po kminie: ále kijem wybijáją wykę; á kmin laską. 28 Pszenicą

a 1 Kor. 14.21.

b Psalm 118. 22. Mátt. 21.42. Dźiej. 4. 11. 1 Piotr 2.6.7.

c I. Nie bedźie pohánbiony.

d Rzym. 9. 33. y 10.11

e 2 Sám. 5. 20 1 Kron 14.11.

f Jozue. 10.12. 1 Sám. 5. 25. 1 Kron 14.16.

g Báruc. 3. 37 Mádr. 7. 16.

młocona h bywa: wſzákże y tey nie záwżdy młóćić będźie / áni jey potrze kołem wozá ſwego / áni jey zębámi jego pokruſzy. 29 Y toć od PAná Zaſtępow wyſzło: ktory jeſt dźiwny w rádźie / á wielmożny w rzeczy ſámey.

h Meło-na.

Rozdźiał XXIX.

Prorokuje o zpuſtoſzeniu miáſtá Jeruzalem przez Aſſyryjczyki. 9. Przyczyny tego wylicza. 17. Nawrocenie Pogánow y Zydow do PAná opiſuje.

1 BIádá Aryelowi / Aryelowi miáſtu / *w ktorym* mieſzkał Dawid: przydajćie rok do roku / niechaj rzeżą báránky. 2 Jednák ućiſnę Aryelá / y będźie ſmętek y żáłość / bo mi będźie jáko Aryel. 3 Położę śię zájiſte obozem w około przećiwko tobie / y śćiſnę ćię wáłámi / y *wyſtáwię* przećiwko tobie báſzty. 4 Tedy będąc zniżone / z źiemie mowić będźieſz / y z prochu ſzeptáć będźie mowá twojá: będźie mowię głos twoj / jáko Wieſzczká z źiemie / á z prochu mowá twojá ſzeptáć będźie. 5 Bo mnoſtwo nieprzyjaćioł twojich / będźie jáko proſzku drobnego: á zgrájá okrutnikow / jáko plew latájących: á to śię nagle w okámgnieniu ſtánie. 6 Od PAná Zaſtępow náwiedzone będźie gromem y trzęśieniem źiemie / y głoſem wielkim / wichrem y burzą / y płomieniem ogniá pożerájącego.

7 ALe jáko ſen widzenia nocnego / ták będźie zgrájá wſzyſtkich narodow walczących przećiwko Aryelowi / y wſzyſtkich bojujących przećiwko niemu / y twirdzam jego / *y tych* ktorzy go ućiſkáją. 8 Będźie mowię / jáko gdy śię śni głodnemu / jákoby jadł; ále gdy śię ocući / álić czczy żywot jego; y jáko gdy śię śni prágnącemu / jákoby pił / á gdy śię ocući / álić zemdlony zoſtawa / á duſzá jego prágnie: ták będźie zgrájá wſzyſtkich narodow walczących przećiwko gorze Syońſkiey.

9 JAkoż *tedy* odwłaczaćie / choćbyśćie śię zdumiewáć mieli! roſkoſzujećie / choćbyśćie mieli ná pomoc wołáć! Opili śię / ále nie winem: potaczáją śię / ále nie od mocnego nápoju. 10 Bo was nápełnił PAN duchem ſnu twárdego / y záwárł oczy wáſze: prorokow y Kśiążąt wáſzych naopátrzniejſzych oczy záſłonił. 11 Przetoż wam wſzelkie Widzenie podobne jeſt ſłowom kśiąg zápieczętowánych: ktore dánoliby temu co zna piſmo / á rzeczono? Czytaj to proſzę; tedy odpowie; Nie mogę / bo ſą zápieczętowáne. 12 A danoli by kśiegi temu co nie zna piſmá / á rzeczono; Czytaj to proſzę: tedy odpowie; Nie znam piſmá. 13 Bo mowi PAN; Przeto że ten lud przybliża śię *do mnie* a uſty ſwymi / á ćći mię wárgámi ſwymi: á ſerce jego dálekie jeſt odemnie / á bojáźni ktorą śię mnie boją / z przykazań ludzkich náuczyli śię: 14 Dla tego / Ja też ſobie dźiwnie pocznę z tym ludem / dźiwnie y cudownie; Y zginie mądrość b mądrych jego / á rozum roſtropnych jego ſkryje śię. 15 Biádá tym / ktorzy głęboko przed PAnem ukrywáją rádę! ktorych káżda ſpráwá dźieje śię w ćiemnośći / y mowią; Ktoż c widźi? 16 Kto wie o nas? Przewrotne myśli wáſze ſą jáko gliná d gárncárſka. Izali rzecze robotá e o tym co ją urobił; Nie urobił mię; y ulepienie *izali* rzecze o tym co je ulepił? Nie rozumiał. 17 Izali po máluczkim y krociuchnym czáśie nie obroći śię Liban w pole: á pole zá lás poczytáne nie będźie?

18 Y Uſłyſzą dniá onego głuſzy ſłowá kśiąg: á z mroku y z ćiemnośći / oczy ślepych pátrząc będą. 19 Ale ćiſzy / náder śię rozweſelą w PAnu: á ubodzy ludźie rozrádują śię w świętym Izráelſkim. 20 Gdy uſtánie okrutnik / á zniſzczeje naśmiewcá / y wykorzenieni będą wſzyſcy / ktorzy pilnowáli niepráwośći. 21 Ktorzy winują człowieká dla ſłowá: á ná tego f ktory je ſtrofuje / w bramie śidłá ſtáwiáją / y bez przyczyny do upadku przywodzą ſpráwiedliwego. 22 Przetoż ták mowi o domu Jákobowym PAN / ktory odkupił Abráhámá: Już dáley nie będźie záwſtydzony Jákob / áni więcey twarz jego zbłednie. 23 Abowiem gdy ujrzy Syny ſwoje / dźieło

a Matt. 15. 8. Mark. 7. 6.

b Jerem. 49. 7. Obád. v. 8. 1 Kor. 1. 19.

c Syrác. 23. 25.

d Jerem. 18. 6.

e Ezái. 10. 15. 745. 9.

f Amos. 5. 10.

rąk

rąk mojich w pośrzodku śiebie/ poświącájące Imię moje : tedy będą poświącáć Swiętego Jákobowego/ á Bogá Izráelskiego bać śię będą. ♣

24 Y stáną śię rozumnymi błądzący duchem : á szemrácze náuczą śię umiejętnośći.

ROZDZIAŁ XXX.

Nárzeka nád grzechámi Judskimi. 13 Upornym grozi. 18. Pokutującym łáskę obiecuje. 22. Sąd Boży nád Assyryjczykámi.

1 Biádá synom odpornym/ mowi PAN/ ktorzy czynią ráde/ ále nie zemnie: y nákrywáją *się* nákryćiem/ ále nie z duchá mojego/ áby przyczyniáli grzechu do grzechu. ♣

2 Ktorzy chodzą á zstępują do Egiptu/ nie rádząc śię ust mojich/ áby śię zmocnili mocą Fáráonową/ y ukryli śię w ćieniu Egipskim. ♣

3 Bo moc Fáráonowá będźie wam ku záwstydzeniu: á ućieczká do ćieniu Egipskiego ku pohánbieniu. ♣

4 Przeto/ że byli w Soán Kśiążętá jego/ á posłowie jego do Chánes chodźili. ♣

5 Wszyscy do hánby przywiedźie / przez lud *ktory* im nie będźie ku dogodźie/ áni ku pomocy/ áni ku pożytkowi: ále tylko ku zelżywośći y ku hánbie. ♣

6 Brzemię *odnieśą* ná bydlętách południowych do źiemie ućisku y utrapienia (z kąd *pochodźi* lew / y szczenię lwie/ żmijá y smok ognisty látájący) odnioszą *mowię* ná grzbietách bydlątek bogáctwá swoje/ y ná gárbie wielbłądow skárby swoje/ do ludu/ ktory im nic nie pomoże. ♣

7 Bo Egipczánie dáremno y prozno pomagáć będą. Dla tego *to* ogłászam/ że ich moc jest/ śiedźieć *w pokoju*.

8 Terázże idź: Nápisz to ná tábli cy przed oczymá ich: á ná kśięgách to wyrysuj/ áby to trwáło do dniá ostátniego/ y áż ná wieki wiekow: ♣

9 Że ten lud jest a odporny/ synowie kłamliwi: Synowie ktorzy nie chcą słucháć zákonu PAńskiego.

10 ♣ Ktorzy mowią Widzącym; Nie miewajćie widzenia: á Prorokom; Nie prorokujćie b nam co práwego jest: mowćie nam rzeczy c przyjemne prorokujćie oszukánie.

11 ♣ Ustąpćie z drogi/ zejdźćie z śćieszki: niech wędźie dáleki od oblicza nászego Swięty Izráelski. ♣

12 Przetoż ták mowi Swięty Izráelski: Yż gárdźićie tym słowem/ á ufaćie w potwarzy y w przewrotnośći/ y spolegaćie ná niey: ♣

13 Dla tego wam tá niepráwość będźie jáko *mur* przerwány upadájący/ *y jáko* wydęćie ná murze wysokim/ ktorego bywa nagłe y prętkie obálenie. ♣

14 Y pokruszy d ją/ jáko śię kruszy ztłuczone náczynie gárncárskie; á ták mu nie zfolguje/ iż śię nie znajdźie po ztłuczeniu jego *y* skorupá/ *ktoraby* mogłá nábráć ogniá z ogniská/ ábo náczerpáć wody z káłuże. ♣

15 Abowiem ták mowi pánujący PAN/ Swięty Izráelski: Jeśli śię náwroćićie y uspokojićie śię/ záchowáni będźiećie: w milczeniu y w nádźiejey będźie moc wászá: ále nie chcećie. ♣

17 Owszem mowićie; Nie ták/ ále ná koniách ućieczemy: Przetoż ućiekáć będźiećie. Ná prętkich *koniách* ujedźiemy: ále prętszy będą ći ktorzy was gonić będą. ♣

17 Tyśiąc ich *ućiecze* e przed okrzyknieniem jednego/ á przed okrzyknieniem pięći *wszyscy* ućieczećie: áż zostániećie jáko mászt f ná wierzchu gory/ á jáko chorągiew ná págorku.

18 A Dla tegoć PAN czekáć będźie/ áby śię zmiłowáł nád wámi/ y dlá tego śię wywyższy/ áby śię zlitowáł nád wámi: Abowiem PAN *jest* Bogiem sądu: Błogosłáwieni g wszyscy ktorzy nań oczekawáją. ♣

19 Bo lud ná Syonie *y* w Jeruzalem będźie mieszkáć: płákáć więcey nie będźiesz: záprawdę zlituje śię h nád tobą/ ná głos wołánia twego: *á* skoro usłyszy/ ozwie śię. ♣

20 A choć wam PAN da chleb utrápienia/ y wodę ućisku/ jednák nie odlecą więcey od ćiebie Náuczyćiele twoji/ ále oczy twoje pátrząc będą ná Náuczyćiele twoje. ♣

21 Y uszy twoje usłyszą słowo z tyłu do ćiebie mowiącego; Táć *jest* drogá/ chodźćie po niey: lubbyśćie śię w práwo/ ábo w lewo událi. ♣

22 Tedy zárzućićie okryćie śrebrnych swojich báłwánow rytych/ y odźienie złotych swojich báłwánow odlewánych: rozproszysz je jáko plugástwo i *niewiásty* przyrodzona

a *Dźiej.* 7. 51. b *Amos* 2. 12. y 7.12. c *Jerem* 6. 14. *Ezech* 13.16. 2*Tym.* 4. 3.

d *Psalm* 2. 9. e 3 *Moj* 16. 8. 5 *Moj.* 28.25. y 32.37 f 5 *Moj.* 28.62. g *Psalm* 2. 12. y 34.9. *Przyp* 16.20. *Jerem* 17. 7. h *Psalm* 91.15. *Ezái.* 58. 9. i 3 *Moj* 15.19 4 *Moj* 5. 3.

niemoc cierpiácey: á rzeczeß im; Precz z tad. 23 Da Bog y deßcz k ná śiewy twoje / ktorymibyś pośiał źiemię á chleb z urodzáju źiemie będźie syty / y obfity: dniá onego páść śię będą y bydłá twoje ná páſtwiſku ßerokim. 24 Woły tákże y oſłowie spráwujacy źiemię / páſtwę czyſta jeść będą / ktora opałką y łopátą wywiána bywa. 25 Y będą ná káżdey gorze wyſokiey / y ná káżdym págorku wynioſłym ſtrumienie y potoki wod / w dźień porażki wielkiey / gdy wieże upádną. 26 Swiátłość też mieśiacá będźie jáko świátłość słoneczna: á świátłość słoneczna będźie w śiedmiornaſob / jáko świátłość śiedm dni: dniá ktorego záwiąże PAn złamánie ludu swego / á ránę zbićia jego uleczy.

27 Oto Imię Páńſkie przychodźi z dáleká / zápaliłá śię popędliwość jego / y ćięſzka *jeſt* ku znoßeniu: wárgi jego pełne są gniewu / á język jego jáko ogień pożeráiacy. 28 A duch jego jeſt jáko rzeká wylewájaca / ktora áż do gárdłá śięga: áby przewiewał narody / áżby śię wniwecz obroćili / á wędźidłem kiełznał czeluśći narodow. 29 Tedy záśpiewaćie / jáko gdy śię w nocy obchodźi uroczyſte świeto: á rozweſelićie śię w sercu jáko l ten / ktory idźie z piſzczałką / idąc ná gorę Páńſką do m ſkáły Izráelſkiey. 30 Gdy da uſłyßeć PAN wielmożność głoſu swego / y wyćiągnione rámię swoje okáże w popędliwośći gniewu swojego / y w płomieniu ogniá pożerájacego z rozproßeniem / z gwałtownym dżdżem / y z grádem kámiennym. 31 Bo od głoſu PAńſkiego ſtárty będźie Aſſyryczyk *ktory* ineę kijem bijał. 32 Y ſtánie śię / że ná sámym káżde udrzenie kijowe / ktorym go PAn uderzy / znáczne będźie *gdy* z bębny y z lutniámi / y z bitwą weſołą walczyć będźie przećiwko niemu. 33 Abowiem dawno już jeſt nágotowáne piekło; y dla sámego krolá nágotowáne jeſt: ktore głębokie y ßerokie uczynił / podniáty jego ogniá y drew śiłá jeſt; poddymánie PAńſkie jáko rzeká śiárczáná zápala je.

k 5 Moj. 11.14. Ezech. 34.26.

l Psalm 42. 5.

m 5 Moj. 32. 4. 2 Sám. 22.32. Psalm 18. 3. 73.26. Ezái. 26. 4.

Rozdział XXXI.

Ogłoßenie karánia ná lud Izráelſki / ktory śię do Egiptu o pomoc ućieka / tákże y ná sáme Egipczány. 6. Nápomnienie do pokuty. 8. Upadek Aſſyryjczykow.

1 Biádá tym ktorzy zſtępują do Egiptu o pomoc / á ná koniách spolegáją / y ufáją w wozách że ich wiele / y w jezdnych iż są mocni bárzo: á nie oglądáją śię ná Swiętego Izráelſkiego / á PAná nie ßukáją. 2 Alec on też jeſt mądry: przetoż przywiedźie złe / á słow swojich nie odmieni: lecz powſtánie przećiw domowi złośnikow / y przećiwko rátunkowi tych ktorzy broją niepráwość. 3 Abowiem Egipczánie są ludźie á nie Bog / á konie ich ćiáło / á nie duch: przetoż skoro PAn wyćiągnie rękę swą / pádnie y pomocnik / pádnie y ten ktoremu dawáją pomoc: á ták wßyscy społem zginą.

4 Bo ták rzekł PAn do mnie: Jáko gdy ryczy lew / y ßczenię lwie nád łupem swym / á choć zwoływáją przećiwko niemu gromádę páſterzow / *przećię* śię on wrzáſku ich nie lęka / áni śię korzy przed hukiem ich: ták PAn Zaſtępow zſtąpi áby walczył o gorę Syońſką / y o págorek jey. 5 Jáko ptacy latáją *około gniázdá swego*, ták obroni PAn Zaſtępow Jeruzalem / *y owßem* broni y wybawia; á przechodząc a z*pomſty* záchowa. 6 Náwroććie śię do tego / od ktorego głęboko zábrnęli Synowie Izráelſcy. 7 Abowiem dniá onego / odrzući b káżdy báłwány swe śrebrne / y báłwány swe złote / ktorych wam náczyniły ręce wáße ná grzech. 8 Y upádnie Aſſyryjczyk od mieczá nie męſkiego / á miecz nie człowieczy pożrze go: y ućiecze przed mieczem / á młodźieńcy jego hołdownikámi będą. 9 A ták opokę swoję od ſtráchu minie / á Kśiążętá jego ulękną śię przed chorągwią / mowi PAn; ktorego ogień jeſt ná Syonie / á piec w Jeruzalemie.

a H. Przeſkoczywßy.

b Ezái. 2. 20.

Rozdział XXXII.

Proroctwo o kroleſtwie Páná Chryſtuſowym. 10. Zpuſtoßenie źiemie Ludſkiey.

ſkiey. 15. *Obietnicá o Duchu Swiętym, y ſpráwách jego.*

1 Oto Krol będźie krolowáł w ſpráwiedliwośći / á Kśiążetá 2 w sądźie pánowáć będą. Bo mąż *on* będźie jáko záſłoná od wiátru / y jáko zákrycie przed powodźią : Iáko ſtrumienie wod ná mieyſcu ſuchym: jáko ćień ſkáły wielkiey w źiemi 3 uprágnioney. Y nie będą śię błąkáć oczy widzących : y uszy ſłucháiących pilnie ſłucháć będą. 4 Serce głupich zrozumie umiejętność á język zájąkájących śię prętko y 5 zrzetelnie mowić będźie. Y nie będą więcey zwáć nieſzláchetnego / ſzláchetnym : á ſkąpy nie będźie ſłynął 6 ſzczodrym. Przeto / że a nieſzláchetny o nieſzláchetnośći b mowi / á ſerce jego zmyśla niepráwość / áby wykonał obłudność / á mowił przećiwko PAnu zdrożnie: áby wyniszczył duszę łáknącego/á nápoj prágnącego odjął. 7 Skąpego też uśiłowánia złe są : bo chytrze obmyśla jákoby wniwecz obroćił utrapione słowy kłamliwymi / y mowił przećiwko nędznemu przed 8 sądem. Ale szczodrobliwy c o szczodrobliwośći myśli / á przy szczodrobliwośći ſtáć będźie.

9 Niewiáſty d ſpokojne powſtańćie : ſłucháyćie głoſu mego/corki bezpieczne./ bierzćie w uszy ſwe po-10 wieśći moje. Przez *wiele dni* y lat trwożyć śię będźiećie / wy bezpieczne : ábowiem uſtánie zbieránie winá / á zprzątánia *urodzájow* nie 11 będźie. Zátrwożćie śię/á ulęknićie śię bezpieczne / zewlecćie śię / y obnáżćie śię / á przepáſzćie biodrá 12 wásze. Kwiląc nád pierśiámi/nád rolámi roſkoſznymi / *y* nád winną 13 máćicą urodzájną. Ná źiemi ludu mojego ćiernie y oſet wyrośćie / owszem ná wszyſtkich domách weſołych miáſtá rádujacego śię. 14 Abowiem páłác opuszczony będźie / huk miáſtá uſtánie / zámek y báſzty jáſkiniámi zoſtáną áż ná wieki / ná rádość dźikim oſłom / *y* ná páſtwiſká trzodom.

15 Poki nie będźie wylany ná nas Duch z wyſokośći / á nie obroći śię puſtynia w pole urodzájne / á pole urodzájne / zá lás poczytáne 16 nie będźie. Y będźie ſąd przemieszkawał e ná puszczy / á ſpráwiedli-17 wość pole urodzájne. ośiędźie. Y będźie pokoj dźiełem ſpráwiedliwośći / á ſkutek ſpráwiedliwośći / odpocżynienie y bezpieczność áż ná 18 wieki. Bo będźie mieszkał lud moj w przybytku pokoju / y w przybytkách bezpiecznych / y w odpoczywá-19 niu ſpokojnym. Choćby y grad 20 zpadł ná lás / á miáſto bárzo poniżone było. Błogoſłáwieni *jesteśćie* ktorzy śiejećie ná wszelákich mieyſcách urodzájnych/ wypuszczájąc tám woły y oſły.

marginalia: a 1. *Głupi o głupstwie.* b 1 *Sám.* 24. 14. *Ezái.* 24. 16. c *Luk.* 6. 45. d 1. *Bogáte. T. Miáſtá Judſkie.* e *Ezái.* 29. 17.

ROZDZIAL XXXIII.

Proroctwo o pomśćie nád Aſzyryjczykámi. 22. *Obietnicá właſnym Kośćiołá Bożego członkom uczyniona.*

1 Biádá *tobie* ktory łupisz / choćeś ſam nie złupiony / y ktory zdradzasz / choćiaś ſam nie był zdrádzony. Gdy łupić przeſtániesz/ będźiesz też złupiony : gdy zdradzáć przeſtániesz/ będą ćie też zdradzáć.

2 PAnie zmiłuj śię nád námi / ćiebie oczekawamy. Bądź rámieniem ſwojich / ná káżdy poránek / á zbáwieniem nászym czáſu utrapie-3 nia. Przed głoſem ogromnym rozpierzchną śię narodowie : przed wywyższeniem twojim / rozproszą śię 4 pogánie. Y będą zebráne łupy wásze / jáko zbierája chrząszcze : á jáko przypada száráńcza / ták oni przypá-5 dną ná nie. PAn będźie wywyższony: bo mieszka ná wyſokośći : nápełni Syon sądem y ſpráwiedliwo-6 śćią. Mądrość y umiejętność będźie utwirdzeniem czáſow twojich / śiłą *y* obfitym zbáwieniem twym: *á* bojaźń PAńſka ſkárbem twojim.

7 Oto mocarze ich wołáją a ná dworze : poſłowie pokoju gorz-8 ko płáczą. Zpuſtoszáły drogi/przeſtano ścieżką chodźić : złamał przymierze / zniewaźył miáſtá / *á* człowieká zá nic sobie niema. 9 Płákáłá y zwątlałá źiemiá : záwſtydzony jeſt Liban y uwiádł: Sáron śię ſtał jáko puſtynia/ y otłuczono b Báſán 10 y Kármel. Teraz powſtánę mowi PAn : teraz śię wywyższę / teraz

marginalia: a 1 *Krol.* 18. 37. b 1. *Ryczał*

11 śię podniosę. ♣ Począwßy słomę/ urodźićie mierzwę: duch wáß was pożrze jáko ogień. 12 ♣ Y będą narodowie *jáko* wypalone wapno: będą *jáko* ciernie wyćięte / ogniem zpalone.

13 Słuchajćie ktorzyśćie dáleko / com uczynił: á bliscy poznajćie 14 moc moję. ♣ Zlękli śię ná Syonie grzesznicy / strách zjął obłudniki *mowiące:* Ktoż z nas ostáć śię może *przed* ogniem pożerájącym? Ktoż z nas ostáć śię może przed płomie- 15 niem wiecznym? ♣ Ten ktory chodźi c w spráwiedliwośći / á mowi co jest práwego: Ktory śię zyskiem d niespráwiedliwym brzydźi: Ktory otrząsa ręce swe / áby dárow nie brał: Ktory zátula uszy swe / áby nie słuchał o rozlaniu krwie / y zámruża oczy swoje / áby nie pátrzył 16 ná złe. ♣ Ten ná wysokośćiách mieszkáć będźie / zamki ná skáłách będą ucieczką jego: Chleb jego dány mu 17 będźie / wody jego nie ustáną. ♣ Krolá w pięknośći jego oglądáją oczy two- 18 je: ujrzą y źiemię dáleką. ♣ Serce twoje będźie rozmyśláło o stráchu *mowiąc*; Gdźie *teraz* jest e pisarz? gdźież *teraz* jest poborcá? gdźież 19 jest obliczájący wieże? ♣ Ludu okrutnego nie oglądaß / ludu głębokiey mowy ktoregoś nie słychał / y języká obcego ktoregobyś nie rozumiał.

20 Weyrzy ná Syon/ miásto uroczystych świąt náßych: oczy twoje niechaj pátrzáją ná Jeruzálem/ ná mießkánie spokojne / ná namiot ktory nie będźie przenieśion: kołki jego ná wieki śię nie poruszą/ á żaden powroz jego nie zerwie śię. ♣ 21 Przeto/ że nam ná tym miejscu Pan wielmożny jest rzekámi strumieni ßerokich: po ktorych nie pojdą z wiosłámi/ áni okręt wielki po nim 22 przechodźić będźie. ♣ Bo PAn *jest* Sędźia náß / PAn Zakonodawcá náß: PAn Krol náß/ on nas zbáwi. 23 ♣ Ostábiáły powrozy twoje f / nie będą mogły w klubie zátrzymáć máßtu twego / áni rozćiągną żaglow. Tedy rozdźielone będą łupy korzyśći wielkiey / *że y* chromi rozchwycą łupy. 24 ♣ A nie rzecze żaden z obywátelow; Záchorzałem: lud

c Psalm 15. 2.
d H. Z ućisku.
e 1 Kor. 1. 20.
f T. Nieprzyjaćiol.

ktory mieszka w nim / uwolniony będźie od niepráwośći.

ROZDZIAL XXXIV.

Pogróżka przećiwko wßystkim wobec Kośćiołá Bożego nieprzyjaćiołom. 5. A z osobna przećiwko Edomczykom

1 Przystąpćie narodowie ku słuchániu/ á wy ludźie pilnie uważajćie. Niech słucha źiemiá / y pełność jey: Okrąg źiemie / y wßystko 2 co śię rodźi ná niey. ♣ Bo rozgniewánie PAńskie *jest* ná wßystkie narody / á popędliwość jego ná wßystko Wojsko ich: wytráci je jáko 3 przeklęte/ á poda je ná zábićie. ♣ Y będą wyrzuceni pobići ich / á z trupow ich smrod wynidźie: á krew 4 ich z gor a popłynie. ♣ Y nißczeć będźie wßystko Wojsko niebieskie / á niebiosá jáko księgi zwinione b będą: y wßystko wojsko ich opádnie / jáko opada list z winney máćice / y jáko opada c niedojrzáły owoc z figowego drzewá.

5 Abowiem opojony jest ná niebie miecz moj: oto zstąpi ná Edomczyki / y ná sąd ludu przeklętego o- 6 demnie. ♣ Miecz PAński pełny będźie krwie / utłuśći śię w łoju y we krwi bárankow y kozłow / w łoju nerek báránich: bo ofiárá d PAńska *będźie* w Bosrá/ á porážka wielka w źiemi Edomskiey. 7 ♣ Zstąpią z nimi y jednorożcowie / y byczy z wołámi / y opojona będźie krwią źiemiá ich/ á proch ich będźie opojony tukiem. 8 ♣ Abowiem to dźień pomsty e PAńskiey *będźie, y* rok odpłá- 9 ty: áby śię pomßczono Syoná. ♣ Y obrocą śię potoki jey w smołę / á proch jey w śiárkę: á źiemiá jey 10 obroći śię w smołę gorájącą. ♣ Ani w nocy áni we dnie nie zágáśnie / ná wieki będźie wystepował dym f jey: od narodu do narodu pusta zostánie / ná wieki wieczne: nie bę- 11 dźie ktoby ßedł przez nię. ♣ Ale ją pelikan y bąk pośiędą / g á sowá y kruk mießkáć w niey będą: y rozćiągnie po niey ßnur zpustoßenia / 12 y wagi prożnośći. ♣ Szláchty jey ná krolestwo wzywáć będą / ále nie będźie tám żadnego: bo wßystkie kśiążętá jey wniwecz śię obrocą. ♣

a H. Rozpłyną się gory.
b Objáw 6. 14.
c Objáw. 6. 13.
d Jerem 49. 22.
e Ezái. 63. 4.
f Objáw 18. 2. 18. y 19. 3.
g Sofon. 2. 14. Objáw. 18. 2.

Y zro-

13 Y zrośćie ná páłácách ich ciernie/ pokrzywy y oset ná zamkách ich: y będźie przybytkiem smokow / á mieszkániem strusiow. 14 Tám śię będą potykáły dźikie zwierzętá z koczkodanámi / á pokusá h jedná drugiey ozywáć śię będźie: tám leżeć będźie jeżdżá / á znajdźie sobie odpocżynienie. 15 Tám sobie sep gniazdo ucżyni/ znieśie jájcá, y wylęże/ á zchowa pod ćień swoj: támże śię zleca kánie jedná do drugiey.

16 Szukajćież w kśięgách PAńskich/ á cżytajćie: Ani jedno z tych nie uchybi / á jedno bez i drugiego nie będźie: ábowiem ustá PAńskie to rozkazáły / á duch jego sam zgromádźi k je. 17 Bo im on los rzućił / á ręká jego one im sznurem rozmierzyłá l: áż ná wieki dźiedźicżnie ja pośiędą/ od narodu do narodu mieszkáć w niey będą.

h I. Latáwcy. i H. Bez zowá rzyszá swego. k T. One zwierzętá srogie. l T. Ziemię Edomską. a Zyd. 12.12.

ROZDZIAŁ XXXV.

Proroctwo o rádośći y sławie ludu Bożego. 3. O powinnośći sług Kośćiołá Bożego przy ludźiách słábych w wierze. 5. Kazánie o spráwách Chrystusowych.

1 WEselić śię z tego będźie pustynia y miejsce leśne: á rozrádu je śię / y zákwitnie jáko roża. 2 Ślicżnie zákwitnie / y ráduiąc śię weselić śię będźie z wykrzykániem: chwałá Libanu będźie jey dána / y ozdobá Kármelu y Száronu. One ujrzą chwałę PAńską / y ozdobę Bogá nászego.

3 Umacniajćie ręce a osłábiáłe / á koláná zemdláłe pośilajćie. 4 Mowćie do zátrwożonych w sercu: Zmocnićie śię / nie bojćie śię: Oto Bog wász z pomstą przyjdźie: z nádgrodą Bog sam przyjdźie/ y zbáwi was.

5 TEdy śię otworzą b ocży ślepych á uszy głuchych c otworzone będą. 6 Tedy poskocży d chromy jáko jeleń/ á niemych język e śpiewáć będźie: ábowiem wody ná puszcży wynikną/ á potoki ná pustyniách. 7 Y stánie śię miejsce suche jeziorem / á bezwodne / źrzodłámi wod: w łożyskách smokow / kędy legáli / trawá/ trzciná/ y sitowie rość będźie. 8 Y będźie tám f drogá y śćieszká/ ktora

b Mátt. 9. 30. y 11. 5. y 12. 22 y 20. 34 y 21. 14 Jan. 9. 6. 7. c Mátt. 11. 5. Márk. 7. 32. d Mátt. 11. 5. y 21. 14 Jan. 5. 8. 9. Dźiej. 3. 8. y 8. 7. y 14. 10 e Mátt. 9. 32. y 12. 22 y 15. 30 Jan. 7. 38. f Jan. 14. 6.

drogą świętą słynąć będźie: nie pojdźie po niey niecżysty / ále będźie dla onych *sámych.* Ktorzy tą drogą pojdą / y głupi *náwet*, nie zbłądzą. 9 Nie będźie tám lwá / á okrutny zwierz nie będźie chodźił po niey / áni śię tám znajdźie: ále wybáwieni po niey chodźić będą. 10 Odkupieni/ mowię / PAńscy g náwrocą śię / y przyjdą ná Syon z śpiewániem / á wesele wiecżne *będźie* ná głowie ich: rádość y wesele otrzymáją / á żáłość y smętek ućiecże.

g Ezái. 51. 11.

ROZDZIAŁ XXXVI.

Wpddnienie Sennácherybá do Judskiey Ziemie. 4. Rzecż Rábsácesowá ktorą miał do ludu, áby od Ezechiászá odstąpili, á poddáli śię Sennácherybowi. 21. Wierność posłow Ezechiászowych.

1 YStáło śię cżternastego roku krolowánia a Ezechiászá / że przyćiągnął Sennácheryb Krol Assyryjski przećiwko wszystkim miástam Judskim obronnym/ y pobrał je. 2 Y posłał Krol Assyryjski Rábsácesá z Láchis / do Jeruzalem do Królá Ezechiászá z wielkim wojskiem / ktory stánął u rur sadzawki wyższey/ przy drodze b polá blechárzowego. 3 Tedy wyszedł do niego Eliákim Syn Helkiászow / przełożony nád domem/ y Sobná Pisarz / y Joách Syn Asáfow/ Kánclerz.

4 Y Rzekł do nich Rábsáces: Proszę / powiedzćie Ezechiászowi; Ták mowi Krol wielki/ Krol Assyryjski: Coż to zá ufność ktorą ufasz? 5 Rzekłbym: (Ací to rzecż dáremna) *Snadź* rády y mocy do wojny *dosyć masz*. Ale w kimże ufasz / że mi śię zprzećiwiasz? 6 Otoś spoległ ná lásce tey c trzćiny nálamáney/ ná Egipćie: ktora jesliby śię kto podpárł / wnidźie w rękę jego / y przekole ja: Tákić jest Fáráo Krol Egipski wszystkim ktorzy w nim dufáją. 7 A jesli mi rzecżesz? W PAnu Bogu nászym dufamy: Azaż nie ten jest / ktorego znioſł Ezechiasz wyżyny y Ołtarze? y przykazał Judźie y Jeruzalemowi *mowiąc*: Przed tym Ołtarzem kłániáć śię

a 2 Krol. 18. 13. 2 Kron. 32. 1. b Ezái. 7. 3. c Ezech. 29. 6. 7

be-

8 bedźiecie. ♣ Przetoż teraz/ proszę záręcz śię PAnu memu/ Krolowi Asyryjskiemu / á ja tobie dam dwá tyśiace koni / bedźieszli je mogł osádźić jezdnymi. 9 ♣ Y jákoż śię ty możesz oprzeć Hetmánowi jednemu namniejszemu z sług PAná mego/ choć ufasz w Egipcie dla wozow y jezdnych? 10 ♣ Nád to ; Czy bez woli PAńskiey przyćiagnałem do tey ziemie ábym ja zpustoszył? PAN rzekł do mnie: Ciagni do tey ziemie á zpustosz ja.

11 Tedy rzekł Eliákim / y Sobná/ y Joách do Rábsácesá ; Proszę mow do sług twojich po Syryjsku/ wszák rozumiemy/ á nie mow do nas po Zydowsku przed tym ludem ktory jest ná murze. 12 ♣ Y odpowiedźiał Rábsáces: Azaż mię do Páná twego ábo do ćiebie posłał PAn moj/ ábym te słowá mowił? Posłał mię rácżey do mężow ktorzy śiedza ná murze / áby jedli łájná swoje / á mocż swoj pospołu z wámi pili. 13 ♣ A ták stánał Rábsáces / y wołał głosem wielkim po Zydowsku/ mowiac: Słuchajćie słow Krolá wielkiego / Krolá Assyryjskiego. 14 ♣ Ták mowi Krol : Niech was nie zwodźi Ezechiasz / bo was nie bedźie mogł wybáwić. 15 ♣ A niech wam nie rozkázuje Ezechiasz ufáć w PAnu / mowiac: Zápewne nas PAn wybáwi/ á nie bedźie to miasto podáne w ręke Krolá Assyryjskiego. 16 ♣ Nie słuchajćież Ezechiaszá : Abowiem ták powiedźiał Krol Assyryjski; Ucżyńćie ze mna przymierze / á wynidźcie do mnie : á jedz káżdy z was z winnice swojey / y káżdy z figowego drzewá swego/ á pij káżdy z was wode z studnice swojey : 17 ♣ Aż przyde á pobiore was do ziemie podobney ziemi wászey/ do ziemie zboża y winá/ do ziemie chlebá y winnic. 18 ♣ Niech was nie zwodźi Ezechiasz / mowiac : PAn nas wybáwi. Izaż mogli bogowie narodow wybáwić káżdy ziemie swoje z ręki Krolá Assyryjskiego? 19 ♣ Gdźież sa bogowie Emát/ y Arfád ? gdźie sa bogowie Sefárwáim? ázaż wybáwił Sámáryja z ręki mojey? 20 ♣ Ktorzyż sa miedzy wszystkimi bogi tych ziem / ktorzyby wydárli ziemie swoje z ręki mojey? A miałby PAN wybáwić Jeruzalem z ręki mojey?

21 A Le oni milczeli / y nie odpowiedźieli mu y słowá; Bo tákie było rozkazánie krolewskie / mowiac: Nie odpowiádajćie mu. 22 ♣ Y przyszedł Eliákim / syn Helkiaszow Przełożony domu/ y Sobná Pisarz/ y Joách syn Asáfow Kánclerz / do Ezechiaszá/ rozdárszy száty swe, y oznájmili mu słowá Rábsácesowe.

Rozdział XXXVII.

Poselstwo Ezechiaszowe do Izáiaszá. 6. Proroctwo o zginieniu Sennácherybá. 9. Urągánia jego. 14. Modlitwá Ezechiaszowá o rátunek. 32. Pobićie Assyryjczykow przez Anjołá. 38. Smierć Sennácherybowá.

1 A Gdy to usłyszał Krol Ezechiasz/ rozdarł a száty swoje / á obłokszy śię w wor/ wszedł do domu PAńskiego. 2 ♣ Y posłał Eliakimá sprawce domu swego, y Sobne Pisárzá/ y stársze z Kápłánow obleczone w wory do Izáiaszá Proroká/ syná Amosowego. 3 ♣ Ktorzy rzekli do niego: Ták mowi Ezechiasz; Dźień ten/ jest dźień utrapienia / y łájánia / y bluźnienia. Abowiem synowie przyszli áż do porodzenia / ále śiły nie mász ku rodzeniu. 4 ♣ Oby usłyszał PAn Bog twoj słowá Rábsácesowe! ktorego posłał Krol Assyryjski Pan jego/ áby urągał Bogu żywiacemu/ y pomśćił śię PAn Bog twoj tych słow/ ktore słyszał ! Przetoż ucżyń modlitwę zá te ostátki ludu ktore śię znájduja. 5 ♣ Przyszli tedy słudzy Krolá Ezechiaszá / do Izáiaszá. 6 ♣ Ktorym odpowiedźiał Izáiasz; Ták powiedźćie Pánu wászemu/ Ták mowi PAn : Nie boj śię tych słow ktoreś słyszał / ktorymi mię lżyli słudzy Krolá Assyryjskiego. 7 ♣ Oto/ ja mu dam innego duchá / áby usłyszawszy wieść/ náwroćił śię do ziemie swojey: y spráwię to, że polegnie od mieczá w ziemi swojey.

a 2 Krol. 19, 1.

8 A Le Rábsáces wroćiwszy śię /ználazł Krolá Assyryjskiego dobywájace Lebny: Abowiem usłyszał / iż odćiagnał był od Láchis. ♣ 9 A usłyszawszy o Tyráku/ Krolu Ety-

opskim / że mowiono: Oto ćiągnie / áby walczył przećiwko tobie: Vsłyszawszy to mowię / przećię posłał posły do Ezechiaszá z tymi słowy: ♣

10 To powiedźćie Ezechiaszowi / Krolowi Judskiemu / mowiąc: Niech ćię nie zwodźi Bog twoj ktoremu ty vfasz / á mowisz: Nie będźie podáne Jeruzalem w ręce Krolá Assyryjskiego. 11 ♣ Otoś słyszał / co poczynili Krolowie Assyryjscy wszystkim źiemiam ktore wygłádźili: á tyżbyś 12 miał być wybáwiony? ♣ Izali je wybáwili bogowie tych narodow / ktore wygubili Ojcowie moji? Gozán / y Hárán / y Resef / y Syny 13 Eden ktorzy *byli* w Telássár? Gdźież *jest* Krol Emát / y Krol Arfád / y Krol miástá Sefárwájim / Aná / y Awá?

14 PRzetoż wźiąwszy Ezechiasz list z ręki posłow / przeczytał go: á wszedszy do domu PAńskiego / rozćiągnął go Ezechiasz przed PAnem. 15 ♣ Y modlił śię Ezechiasz Pánu / 16 mowiąc: ♣ PAnie Zastępow / Boże Izráelski / śiedzący ná Cherubinách / ty / tyś sam jest Bog wszystkich krolestw źiemie / tyś stworzył niebo y 17 źiemię. ♣ Nákłoń że Pánie ucha twego / á usłysz: Otworz PAnie oczy twoje / á obacz: usłysz wszystkie słowá Senácherybowe / ktory przysłał hánbić *ćiebie* Bogá żywego. ♣ 18 Prawdáć jest PAnie / że zpustoszyli Krolowie Assyryjscy wszystkie te 19 kráiny / y źiemię ich: ♣ Y powrzucáli bogi ich w ogień: Abowiem nie byli Bogámi / ále robota rąk ludzkich / drewno y kámień: Przetoż je wygubili. 20 ♣ A teraz o PAnie Boże nász / wybaw nas z ręki jego: áby poznáły wszystkie krolestwá źiemie / żeś ty PAnie sam *Bogiem.*

21 TEdy posłał Izáiasz Syn Amosow do Ezechiaszá / mowiąc: Ták mowi PAN Bog Izráelski: O coś mię prośił z strony Sennácherybá / Krolá Assyryjskiego: ♣ 22 *Tedy* to jest słowo / ktore mowił Pan o nim: Pánná / Corká Syońska / wzgárdźiłá ćię / śmiáłá śię z ćiebie: kiwáłá głową zá tobą corká 23 Jeruzalemska! ♣ Kogożeś hánbił / y kogoś bluźnił? przećiwko komużeś podniosł głos / y wyniosłeś ku gorze oczy swe? przećiwko Swiętemu Izráelskiemu. 24 ♣ Przez sługi twoje hánbiłeś Páná / y mowiłeś: Wmnostwie wozow mojich wstąpiłem ja ná wysokie gory / ná strony Libánskie / y porąbię wysokie Cedry jego / y wyborne jodły jego: y wnidę ná sáme wysokość wierzchu jego / do lásow / y urodzáynych rol jego. ♣ 25 Jam wykopał *krynice* y piłem wody / á wysuszyłem stopámi nog mojich wszystkie potoki miejsc oblężonych. 26 ♣ Izażeś nie słyszał żem to z dawna uczynił / y ode dni stárodawnych to spráwił? á teraz do tego przywodzę / áby w pustynię / y w kupy rumu miástá obronne obrocone były. 27 ♣ A obywátele ich ręce skurczone májąc / przestrászeni są y záwstydzeni / stáli śię jáko trawá polna / y *jáko* źiele wschodzące / y trawy ná dáchách / y śiewy rdzą zepsowáne pierwey niżeliby dorosły. 28 ♣ Mieszkánie twoje / y wyśćie b twoje / y wejśćie twoje znam / y popędliwość twoję przećiwko sobie. 29 ♣ Ponieważeś śię przećiwko mnie záiuszył / á zapędy twoje przyszły do uszu mojich: przetoż záłożę kolce moje zá nozdrzá twoje / á wędźidło moje *wpráwię* w gębę twoję / y wrocę ćię tą drogą ktorąś przyszedł.

30 A To miey zá znák *Ezechiaszu*: Tego roku jeść będźiesz sámorodno *zboże*, tákże y drugiego roku sámorodne *zboże*: ále roku trzećiego będźiećie śiać y żąć / y winnice sádźić / y pożywáć owocow ich. ♣ 31 Ostátek bowiem domu Judy / ktory pozostał / wkorzeni śię głęboko / y 32 wyda owoc ku gorze. ♣ Abowiem z Jeruzalem wynidą ostátki / y záchowáni z gory Syońskiey. Gorliwość PAná c Zastępow to uczyni. ♣ 23 Przetoż ták mowi PAn o Krolu Assyryjskim: Nie wnidźie do miástá tego / áni tám strzały wystrzeli / áni go záprzątnie tarczą / áni usypie 34 około niego száńcow. ♣ Drogą ktorą przyszedł / záś śię wroći: á do miástá tego nie wnidźie / mowi PAN. 35 ♣ Bo będę bronił d miástá tego / y záchowam je sam dla śiebie / y dla Dawidá sługi mego.

b *Psalm* 139.2.

c 2 *Krol.* 19.31. *Ezái.* 9.6.

d 2 *Krol* 20.6.

36 Tedy wyszedł Anjoł e PAńſki/ y pobił w obozie Aſſyryjſkim ſto ośmdźieśiąt y pięć tyśiecy: A gdy wſtáli bárzo ráno/ oto wſzedy pełno trupow. 37 Przetoż ruszywszy śię odjáchał y wroćił śię Sennácheryb Krol Aſſyryjſki/ á mieſzkał w Niniwe. 38 A gdy chwalił Neſrochá Bogá ſwego w domu/ tedy Adrámelech/ y Száráſſár/ Synowie jego/ zábili go mieczem: á ſámi ućiekli do źiemie Arárát: á krolowáł Aſſárháddon Syn jego/ miáſto niego.

e 2 Krol. 19.35. Syrác. 48.25. 1 Mác. 7.41. 2 Mác. 8.19.

ROZDZIAŁ XXXVIII.

Chorobá Ezechiaſzowá. 3. Modlitwá. 5. Obietnicá o przedłużeniu żywotá jego. 8 Znák dla utwirdzenia w tym Krolá. 9. Y wdźięczność jego ná wieczną pámiątkę zápiſána.

1 W One dni záchorzał Ezechiaſz a áż ná śmierć: y przyſzedł do niego Izáiaſz Prorok Syn Amoſow/ á rzekł do niego: Ták mowi PAN; Rozpraw dom ſwoj/ ábowiem umrzeſz/ á nie zoſtánieſz żyw.

a 2 Krol. 20. 1. 2 Kron. 32.24.

2 Tedy obroćił Ezechiaſz twarz ſwoję do ściány/ á modlił śię PAnu: 3 Y rzekł; Proſzę o PAnie wſpomni teraz/ żem chodźił przed tobą w prawdźie y w ſercu uprzejmym/ czyniąc to co dobrego jeſt w oczách twojich: y płákał Ezechiaſz płáczem wielkim.

4 Y Stáło śię ſłowo PAńſkie do 5 Izáiaſzá/ mowiąc: Idź/ á powiedz Ezechiaſzowi: Ták mowi PAn/ Bog Dawidá Ojcá twego: Wyſłuchałem modlitwę twoję/ widźiałem łzy twoje: Oto ja przyczynię do dni twojich pięćnaśćie lat. 6 Y z ręki Krolá Aſſyryjſkiego wyrwę ćiebie y to miáſto/ á będę bronił miáſtá tego. 7 A to będźieſz miał zá znák od PAná/ że PAN uczyni to co mowił. 8 Oto ja wrocę ná zad ćień po ſtopniách/ po ktorych zſzedł/ ná zegárze ſłonecznym Acházowym ná dźieśięć ſtopniow. Y wroćiło śię ſłońce ná dźieśięć ſtopniow/ po tychże ſtopniách po ktorych było zeſzło.

9 Piſánie Ezechiaſzá Krolá Judzkiego/ gdy był záchorzał y ozdrowiał z niemocy ſwojey. 10 Jam rzekł w ukroceniu b dni mojich: Wnidę do bram grobu/ pozbáwion będę oſtátká lat ſwojich. 11 Rzekłem że nie ujrzę PAná/ PAná w źiemi żywiących: nie oglądam więcey człowieká miedzy obywátelámi ná świećie. 12 Pobyt moj pomijá/ á przenośi śię odemnie/ jáko namiot páſterſki: oderznąłem żywot ſwoj/ jáko tkacz: od krośien oderznie mię: dźiś/ pierwey niż noc nádejdźie/ dokonaſz mię. 13 Rozmyślałem ſobie z poránku/ że jáko lew potrze wſzyſtkie kośći moje: Dźiś pierwey niż noc nádejdźie/ dokonaſz mię. 14 Jáko żoraw y jáſkołká ſzczebiotałem/ ſtękałem jáko gołębicá/ oczy moje ku gorze podnieśione były: *y rzekłem:* PAnie/ gwałt ćierpię/ przedłuż mi żywotá.

b H. Wo-derznieniu.

15 Ale coż mam więcey rzec? Onći mi odpowiedźiał/ y ſam uczynił/ że żyć będę *mimo* wſzyſtkie látá ſwe/ 16 po gorzkośći duſze mojey. PAnie/ *kto* po nich y w nich c żyć będźie/ wſzyſtkim *znájomy będźie* żywot dychánia mego/ żeś mi zdrowie przywroćił: á záchowałeś mię przy żywoćie. 17 Oto czáſu pokoju *przyſzłá ná mię byłá* gorzkość nagorzeyſza: ále śię tobie podobáło wyrwáć duſzę moję z przepáśći ſkáżenia/ przeto żeś zárzućił w tył ſwoj wſzyſtkie grzechy moje. 18 Abowiem nie grob d wyſławia ćię/ *áni* śmierć chwali ćię: áni ći ktorzy w doł wſtępują oczekawáją prawdy twojey. 19 Żywy/ żywy ten ćię wyſławiáć będźie/ jáko ja dźiśia: *á* oćiec ſynom oznájmi prawdę twoję. 20 PAn mię wybáwił: przetoż pieśń moję śpiewáć będźiemy/ po wſzyſtkie dni żywotá náſzego/ w domu PAńſkim.

c T. Słowem twojim, y práwem twojem.

d Pſalm 6. 7. y 30. 10 y 88. 11 y 115. 17. Báruc. 2. 17.

21 Y Rzekł był Izáiaſz: Niech wezmą bryłę ſuchych fig/ y przyłożą ná wrzod/ á będźie uzdrowiony. 22 Y rzekł był Ezechiaſz: Coż jeſt zá znák/ że wſtąpię do domu PAńſkiego?

ROZDZIAŁ XXXIX.

Chlubá Ezechiaſzowá przed poſłámi Krolá Bábilońſkiego/ jemu ſzkodliwá. 6. Proroctwo o przyſzłym karániu jego. 8. Skromne od niego przyjęćie

Proroctwo o tymże karániu Bożym.

1 ONego czásu / posłał Merodách a Báládán Syn Báládánow Krol Bábiloński / list y dáry do Ezechiaszá : bo zásłyszał / że záchorowawszy zás ozdrowiał. 2 Y weselił śię z tego Ezechiasz / y ukazał im skárbnice klenotow swojich / srebrá y złotá y rzeczy wonnych / y olejki nawybornieysze : tákże y dom rynsztunkow swojich / y cokolwiek śię znájdowáło w skárbiech jego: nie było nic czegoby im nie ukazał Ezechiasz w domu swym / y we wszystkim páństwie swojim.

3 W Tym przyszedł Izáiasz Prorok do Krolá Ezechiaszá / y rzekł mu ; Coć powiedźieli ći mężowie / y z kąd przyszli do ćiebie? Y odpowiedźiał Ezechiasz ; Z źiemie dálekiey przyszli do mnie / z Bábilonu. 4 Nád to rzekł ; Coż widźieli w domu twojim? Odpowiedźiał Ezechiasz ; Wszystko co jest w domu mojim widźieli : niemász nic czegobym im nie ukazał w skárbiech mojich. 5 Tedy rzekł Izáiasz Ezechiaszowi : Słuchaj słowá PAná Zastępow. 6 Oto przyidą te dni / w ktore zábiorą wszystko do Bábilonu cokolwiek jest w domu twojim / y cokolwiek záchowáli Ojcowie twoji áż do dniá tego; nie zostánie nic / mowi PAn. 7 Ale y Syny twoje ktorzy wynidą z ćiebie / ktore spłodźisz / pobiorą / y będą komornikámi ná dworze Krolá Bábilońskiego. 8 Tedy rzekł Ezechiasz do Izáiaszá : Dobre *jest* słowo PAńskie ktoreś mowił : Y dołożył; *Drobre*, przeto że pokoj y prawdá będźie zá dni mojich.

ROZDZIAŁ XL.

Proroctwo o przyszłym wybáwieniu ludu Bożego z ćielesnego y z duchownego Bábilonu. 12. Pohámowánie bałwochwalcow. 23. Zgromienie powątpiwájących o opátrzności Bożey.

1 CIeszćie / ćieszćie lud moj / mowi 2 BOG wász. Mowćie do sercá Jeruzalemu ; ogłászajćie mu / że śię już dopełnił czás postánowiony a jego / że jest odpuszczona nieprawość jego : *y* że wźiął z ręki PAńskiey w dwoj nasob / zá wszystkie grzechy swoje. 3 Głos wołájącego ná b puszczy: Gotujćie drogę Páńską / prostą czyńćie ná pustyni śćieszkę Bogá nászego. 4 Káżda doliná niech podnieśiona będźie / á káżda gorá y págorek niech poniżony będźie : co jest krzywego niech śię wyprostuje : á miejscá nierowne / niech będą rowniná. 5 Bo śię objáwi chwałá Páńska : á ujrzy wszelkie ćiáło spolem / iż ustá Páńskie mowiły. 6 Głos mowiącego ; Wołaj : Y rzekł ; Coż mam wołáć? *To* ; Wszelkie ćiáło jest c trawá / á wszystká zacność jego jáko kwiát polny. 7 Trawá usycha / kwiát opada / skoro wiátr PAński powionie nań. Záprawdęć ludźie są tą trawą. 8 Trawa usycha / kwiát opada : Ale słowo d Bogá nászego trwa ná wieki.

9 W Stąp sobie ná gorę wysoką Syonie / ktory opowiádasz rzeczy ućieszne : podnieś mocno głos twoj Jeruzalemie / ktory opowiádasz rzeczy poćieszne : podnieś / nie boj śię : rzecz miástam Judskim ; 10 Oto Bog wász. Oto pánujący Pan przyidźie przećiwko mocnemu / á rámię jego pánowáć będźie nád nim: Oto zapłátá e jego z nim / á dźieło jego przed nim. 11 Jáko pásterz trzodę swoję f páść będźie / do nareczá swego zgromádźi báránki / y ná łonie swym piástowáć je będźie / á kotne zwolná poprowádźi.

12 KTo zmierzył wody gárśćią swoją? á niebiosá piędźią rozmierzył / á kto proch źiemie miárą zmierzył? kto zważył ná wadze gory / á págorki ná szálach? 13 Ktoż doścignął duchá g PAńskiego / á kto rájcą jego był / żeby mu oznájmił? 14 Z kim wszedł w rádę / żeby mu rozumu przydał / á náuczył go śćieszki sądu? Kto go náuczył umiejętnośći / á drogę wszelákiey rostropnośći ukazał mu? 15 Oto narodowie *są* jáko kropla z wiádrá / á jáko proszek ná szálach poczytáne są : oto wyspy jáko namniejsza *rzecz* porywa. 16 Y Libán nie wystárczyłby ku wznieceniu *ognia*, y zwierzętá jego nie wystárczyłyby ná cáłopalenie. 17 Wszyscy narodowie *są* jáko nic h przed nim : zá nic y zá márność poczytá-

a 2 *Krol* 20.12. *zowie się Berodách.*

a *I. Wojny.*

b *Máte* 3. 3. *Márk.* 1. 3. *Luk.* 3. 4. *Ian.* 1. 23.

c *Iob.* 14. 2. *Psalm* 102. 12. y 103. 15. *Iákob.* 1. 10. 1 *Piotr* 1. 24.

d *Ian.* 12 24. 1 *Piotr* 1. 25.

e *Ezdi.* 62.11.

f *Ezech* 34.23. *Ian.* 10.11.

g *Rzym.* 11.34. 1 *Kor.* 2 16.

h *Dáni.* 4. 32.

18 ni są u niego. ✤ Komuż tedy podobnym uczynićie i Bogá? á jákie podobieństwo przyrownaćie mu? ✤
19 Rzemieśnik uleje báłwáná / á złotnik złotem go powlecze / y łáncuszki
20 śrebrne do *niego* odleje. ✤ *A ten ktory* dla ubostwá nie ma co ofiárowáć obiera drzewo *ktoreby* nie prochniáło / y rzemieśniká umiejętnego sobie szuka / áby wygotowáł báłwáná rytego ktoryby śię nie poruszył. ✤
21 Izali nie wiećie? Izali niesłychawaćie? Izali śię wam nie opowiáda od początku? Izali nie zrozumiewaćie od záłożenia gruntow źiemie?
22 ✤ Ten ktory śiedźi nád okręgiem źiemie / ktorey obywátele *są* jáko száráńczá: ten ktory rozpośćiera k niebiosá jáko cienkie płotno: á rozćiągnął je / jáko namiot ku mieszkániu: ✤
23 Tenći Kśiążętá l wniwecz obraca: sędźie źiemskie jáko nic rozprasza.
24 ✤ Że nie bywáją szczepieni áni wśiani / áni śię też wkorzenią w źiemi pień ich: y jáko jedno powienie ná nie / w net usycháją / á wicher jáko źdźbło unośi je.
25 ✤ Komuż mię tedy przyrownaćie / ábym mu był podobny? mowi Swięty.
26 PОdnieśćie ku gorze oczy wásze / á obaczćie / kto to stworzył? kto wywiodł w poczćie wojsko ich / á tego wszystkiego m z imienia przyzywa? według wielkośći śiły / y wielkiey mocy / *ták, że* áni jedno z nich nie zginie.
27 ✤ Przeczże tedy powiádasz Jákobie? *przeczże ták* mowisz Izráelu? Zkryta jest drogá mojá przed PAnem / á spráwá mojá przed
28 Bogá mego nie przychodźi? ✤ Izali nie wiesz? Izalis nie słyszał / *że* Bog wieczny / PAn ktory stworzył gránice źiemie / nie ustánie áni śię zpracuje? Y / że nie może być doścignioná n mądrość jego.
29 ✤ Ktory dodawa zpracowánemu śiły: á *tego* ktory niema żadney śiły / moc rozmnaża.
30 ✤ Młodź ustawa y omdlewa / á młodźieńcy
31 w młodośći upadáją: ✤ Ale ktorzy oczekawáją PAná / nábywáją nowey śiły: podnoszą śię piory jáko orłowie: bieżą / á nie zpracują śię: chodzą / á nie ustawáją.

ROZDZIAŁ XLI.

Pohánbienie báłwochwálcow. 8. Pocieszenie ludu Bożego. 21. Rozeznánie prawdźiwe, y rodźiał miedzy Bogiem, y báłwány Pogáńskimi.

1 MIlknićie przedemną wyspy / á narodowie niech śię posilą. Niech przystąpią / á niech mowią: Przystąpmy społem do sądu. ✤
2 Ktoż wzbudźił od Wschodu słońcá a spráwiedliwego / y wezwał go / áby go náśládował? ktoż mu podbił narody áby nád krolmi b pánował? podawszy je jáko proch pod miecz jego / *á* jáko plewy rozproszone / pod łuk jego?
3 ✤ Uganiał śię z nimi / przeszedł spokojnie śćieżkę / *po ktorey* nogámi swymi nie chadzał.
4 ✤ Ktoż *to* spráwił y uczynił / *ktoż* wzywał rodzájow od początku? Ja PAn pierwszy c y ostátni / Ja sam.
5 ✤ Widźiáły wyspy y ulękły śię / kończyny źiemie zdumiáły śię: zgromádźiły śię y zeszły
6 śię. ✤ Jeden drugiemu pomagał / á brátu swemu mowił; Zmacniay śię.
7 ✤ A ták zmacniał tesarz złotniká / *blachę* młotem gládzącego / kującego ná kowádle / mowiąc; Do lutowánia to dobre. Potym to ztwierdźił gwoźdźiámi / áby śię nie ruszyło.
8 ALe ty Izráelu sługo moj: ty Jákobie ktoregom d obrał / násienie Abráhámá przyjaćielá e mego.
9 ✤ *Ty* ktoregom pochwyćił od kończyn źiemie / owszem pominąwszy przednieysze ich / powołałem ćię / mowiąc do ćiebie; Slugáś ty moj / obrałem ćię / á nie odrzućiłem ćię. ✤
10 Nie boy śię / bom ja z tobą: Nie lękay śię / bom ja Bogiem twojim. Zmocnię ćię / á dam ći pomoc / y podeprę ćię práwicą spráwiedliwośći
11 swojey. ✤ Oto záwstydzą f śię / á będą pohánbieni wszyscy / gniewem pałájący przećiwko tobie: staną śię jáko nic / y zginą ći / ktorzy śię tobie
12 sprzećiwiáją. ✤ Szukałlibyś ich / nie znajdźiesz ich: ći ktorzy śię sprzećiwiáją tobie / będą jáko nic: á ći ktorzy walczą z tobą / wniwecz obroceni będą.
13 ✤ Bom Ja PAn Bog twoj / trzymam ćię zá g práwicę twoję: á mowię; Nie boj śię: Ja
14 ćię wspomogę. ✤ Nie boj śię: robaczku Jákobie / garstko ludu Izráelskiego: Ja ć będę ná pomocy / mowi

Marginalia: i Dźiej. 17.29. — k Psalm 104.2. — l Job. 12.21. Psalm 107. 40. — m Psalm 147.4. — n Psalm 147.5. — a T. Abráhámá. — b 1 Moj. 14.14. — c Ezái. 43.10. y 44.6. y 48.12 Objáw. 1. 17. y 21.6. y 22. 13. — d 5 Moj. 7. 6. y 10.15 y 14.2. Psalm 135.4. Ezái. 43. 1. y 44.1. — e 2 Kron. 20. 7. Jákob. 2. 23. — f 2 Moj. 23.22. Ezái. 60.12. Zách. 12. 3. — g Psalm 73.23.

PAn/ á Odkupiciel h twoj Swiety Izráelski. 15 Otom cie uczynił *jáko* woz z zębámi nowymi po obu stronách: pomłocisz gory/ á potrzesz *je*: á págorki jáko plewe połozysz. 16 Przewiejesz je/ w tym je wiátr porwie/ á wicher rozproszy je: ále sie ty rozráduiesz w PAnu/ w Swietym Izráelskim bedziesz sie chlubił. 17 Ubogie y nedzne ktorzy szukáją wody/ á nie mász jey/ ktorych jezyk usechł od prágnienia/ Ja PAn wysłucham je: *Ja* Bog Izráelski nie opuszczę ich. 18 Otworzę rzeki ná miejscách k wysokich/ á zrzodłá w pośrzod rownin; obrocę pustynie w jeziorá l wod/ á ziemie suchą w strumienie wod. 19 Násádzę ná puszczy Cedrow/ wybornych Cedrow/ sosien/ y oliwnych drzew: násádzę pustynią jedliną/ wiązem/ y bukszpanem. 20 Aby widzieli/ y poználi/ y uwáżyli/ y zrozumieli/ że to ręká PAńska uczyniłá/ y że to Swiety Izráelski stworzył.

21 PRzedłożcie spráwę wászę/ mowi PAn: ukażcie mocne dowody swoje/ mowi Krol Jákobow. 22 Niech przystąpi m/ á niech nam oznájmi to co sie ma stáć: rzeczy pierwsze ktore były powiedzcie/ ábyśmy uważyli w sercu swym/ á poználi cel ich: ábo przynamniey nam przyszłe rzeczy oznájmicie. 23 Oznájmicie co ma przyść ná potym/ á poznamy żeście bogowie: ábo uczyńcie co dobrego lub złego/ ábyśmy sie zdumiewáli/ gdybyśmy to społem widzieli. 24 Otośćie wy zgołá ná nic/ á spráwá wászá tákże nic nie jest: *Przetoż* obrzydły jest ten/ co was *sobie* obiera. 25 Wzbudzę od Połnocy *lud*, ten przyćiągnie: y od Wschodu słońcá/ *ten* wzywáć będzie Imienia mego: Oborzy sie ná Kśiążętá jáko ná błoto: á podepce je jáko gárncarz glinę. 26 Kto oznájmi od początku? tedy będziemy wiedzieli: Abo co *było* od dawnych czásow? tedy rzeczemy; Tyś jest spráwiedliwy? Nie mász zgołá nikogo coby oznájmił/ áni jest ktoby sie dał słyszeć/ ábo ktoby słyszał mowy wásze. 27 JAm pierwszy/ ktory Syonowi *opowiádam*; Oto/ oto są: á Jeruzalemowi dam Opowiádáczę rzeczy pociesznych. 28 Bo widzę że nie mász nikogo/ nie mász nikogo miedzy nimi coby dał rádę: ácz sie ich pytája/ wszákże nie odpowiádája y słowá. 29 Oto ci wszyscy *są* márnością/ zá nic nie stoją uczynki ich: wiátrem y prożnością są odlewáne báłwány ich.

h Ezái. 43.14. i Ezái. 12. 6. k Ezái. 35. 7. y 44. 3. l Psalm 107. 35. m T. Báłwan.

ROZDZIAL XLII.

Proroctwo o Chrystusie PAnu. 10. *Nápomnienie Kośćiołá Bożego do chwały Bożey.* 18. *Obwinienie ludu Izráelskiego.*

1 OTo sługá a moj/ spolegáć będę ná nim: wybrány moj/ *ktorego sobie* upodobáłá b duszá mojá. Dam mu Duchá swego/ *On* sąd narodom wyda. 2 Nie będzie wołał/ áni sie będzie wywyższał: áni będzie słyszány ná ulicy głos jego. 3 Trzciny nałomioney nie dołamie/ á lnu kurzącego sie nie dogáśi: *ále* sąd wyda według prawdy. 4 Nie zámroczy sie/ áni ustánie dokąd nie wykona sądu ná ziemi: A náuki jego wyspy oczekawáć będą. 5 Ták mowi Bog/ PAn ktory stworzył niebiosá/ y rozpostárł je/ ktory rozszerzył ziemię/ y co sie rodzi z niey: ktory dawa tchnienie c ludowi *mieszkájącemu* ná niey/ á duchá tym co chodzą po niey. 6 Ja PAn wezwałem cie w spráwiedliwośći/ y ująłem cie zá rękę twą: przetoż/ strzedz cie będę/ y dam cie zá przymierze ludowi/ *y* zá świátłość d narodow. 7 Aby otwierał oczy ślepych/ *á* wywodził więźnie e z ciemnice/ *y* z domu więzienia śiedzące w ciemnośćiách. 8 Ja PAn/ toć jest Imię moje/ á chwały mojey gnie dam inszemu/ áni sławy mojey báłwánom rytym. 9 Oto pierwsze rzeczy przyszły: já też nowe opowiádam: pierwey niż sie zácziną/ dam wam o nich słyszeć.

10 SPiewajcie PAnu h pieśń nową; chwałá jego jest od kończyn ziemie: ktorzy sie płáwicie po morzu/ y wszystko co w nim jest; wyspy y obywátele ich. 11 Podnieście *głos* pustynie/ y miástá jey/ *y* wśi w ktorych mieszka i Cedár: wykrzykajcie obywátele skał/ z wierzchu

a Mátt. 12.18. b Mátt. 3. 17. y 17.5. Efez. 1. 6. c Dziej. 17.25. d Ezái. 49. 6. Luk. 2. 32. Dziej. 13.47. e Ezái. 61. 1. Luk. 4. 18. f Ezái. 9. 2. g Ezái. 48.11. h Psalm 33. 3. y 47.1. y 144. 9. i Psalm 120.5.

12 gor wołajcie. Oddajcie cześć PAnu á chwałę jego ná wyspách opowiádajcie. 13 PAn wynidźie jáko mocarz/ jáko mąż waleczny wzruszy śię gorliwośćią: trąbić/ owszem krzyczeć będźie/ á przećiw nieprzyjaciołom swojim zmężyje sobie poczynie: 14 *Mowiąc;* Milczałem dość długo/ jákobym nie słyszał: wstrzymawałem śię: *ále już* jáko rodząca krzyczeć będę/ zpustoszę/ y wszystkie oraz połknę. 15 W pustynie gory y pągorki obrocę/ y wszystkie źiołá ich po suszę: obrocę y rzeki w wyspy/ á jeźiorá wysuszę. 16 Y powiodę ślepe drogą ktorey nie ználi/ á śćieszkámi o ktorych nie wiedźieli/ poprowádzę je: obrocę przed nimi ćiemnośći w świátłość/ á co nie rownego/ w rowninę. Toć jest co im uczynię/ á nie opuszczę ich. 17 Cofną śię názad/ y záwstydzą k śię bárzo/ ktorzy ufáją w bałwánách rytych/ ktorzy mowią obrázom litym: Wyśćie bogowie nászy.

18 O Głuszy! słuchajćie: á wy ślepi przejrzyćie/ ábyśćie widźieli. 19 Ktoż ślepy/ jedno sługá moj? á *kto* głuchy/ jedno poseł moj/ ktorego posyłam? ktoż ták ślepy jáko doskonáły l/ ślepy mowię/ jáko sługá PAński? 20 Widźi wiele rzeczy/ á wszákże nie m zrozumiewa: otworzone ma uszy/ wszákże nie słyszy. 21 PAn go *sobie* upodobał dla spráwiedliwośći swojey: uwielbi go Zákonem/ y sławnym go uczyni. 22 Ale ten lud jest złupiony y rozszárpány; ktore° młodźieńce ile ich kolwiek jest/ imáją y do ćiemnic podawáją: podáni są ná łup/ á nie mász ktoby je wybáwił: *podáni są* ná rozchwycenie/ áni jest ktoby rzekł: Wroć *je záś*. 23 Ktoż to z was w uszy przyjmuje? kto zrozumiewa/ 24 áby czulszym był ná potym? Kto podał ná rozszárpánie Jákobá/ á Izráelá łupieżcom? Izali nie PAn/ przećiwko ktoremuśmy zgrzeszyli? Bo nie chćieli drogámi jego chodźić/ áni słucháć Zakonu jego. 25 Dla tego nań *PAn* wylał popędliwość gniewu srogo/ y gwałtowną wojnę/ á zápalił go w około/ á wszákże nie poznał *tego*: zápalił go mowię/ á wszák- że tego do sercá nie przypuśćił.

k Psalm 97. 7. Ezái. 1. 29. y 44. 11 y 45. 16

l T. Wedlug zdánia swego. Objáw 3. 17.

m Rzym 2. 21.

ROZDZIAŁ XLIII.

Poćieszenie ludu Bożego. 9. Oświádczenie prawdźiwego Bostwá PAná Zastępow. 14. Obietnicá o wybáwieniu z Bábilonu. 22. Przyczyny tego ich wybáwienia.

1 Ale teraz ták mowi PAN/ ktory ćię stworzył o Jákobie! y ktory ćię uczynił o Izráelu! Nie boj śię/ bom ćię odkupił/ á wezwałem ćię imieniem twojim; Mojeś ty. 2 Gdy pojdźiesz przez wody będę z tobą: á jeśli przez rzeki/ nie záleją ćię: pojdźieszli przez ogień/ nie zpalisz śię/ á płomień nie imie śię ćiebie. 3 Bom ja PAn Bog twoj/ Swięty Izráelski/ Zbáwićiel twoj: Dałem ja ćię ná okup Egipt/ źiemię Murzyńską/ y Sábę/ miásto ćiebie. 4 Záraz jákoś drogim uczyniony przed oczymá mymi/ jesteś uwielbionym/ á jam ćię umiłował: przetoż dałem ludźie zá ćię/ y narody zá żywot twoj. 5 Nie boj a śię/ bom ja z tobą; od Wschodu słońcá przyprowádzę záś naśienie twoje/ y od Záchodu zgromádzę ćię. 6 Rzekę Połnocney stronie; Wroć: á Południowi; Nie zábraniaj. Przywiedź záś Syny moje z dáleká/ á corki moje od kończyn źiemie. 7 Káżdego ktory śię názywa Imieniem mojim/ y ktoregom ku chwale swojey stworzył: ktoregom ukształtował/ y uczynił. 8 Wywiedź lud ślepy/ ktory *już* ma oczy: y głuchy ktory *już* ma uszy.

9 Wszyscy narodowie niech śię spolu zejdą/ y niech śię zgromádzą ludźie: ktoż jest miedzy nimi coby b to opowiedźiał/ á przeszłe rzeczy nań oznájmił. Niech stáwią świádki swoje/ á będą uspráwiedliwieni: ábo niech słyszą y rzeką; Prawdáć jest. 10 Wyśćie świádkowie moji/ mowi PAn/ y sługá moj ktoregom obrał: ábyśćie wiedźieli y wierzyli mi/ y rozumieli/ żem Ja jest: *á, że* przedemną nie był c stworzony Bog/ áni po mnie będźie. 11 Ja/ Jam jest d PAn: á niemász oprocz mnie Zbáwićielá. 12 Ja oznájmuje y wyswabadzam/ y opowiá-

a Ezái. 44. 1. Jerem. 30. 10. y 46. 27

b Ezái. 41. 21.

c Ezái. 41. 4. y 44. 8.

d Ezái. 45. 21. Ozea. 13. 4.

dam/ á niemász nikogo miedzy wámi z obcych *bogow*: Y wyśćiemi *tego* świádkámi/ mowi PAN/ żem Ja Bog. 13 Pierwey niż dźień był/ Jam jest: á niemász ktoby wyrwał z ręki mojey? *Gdy co* uczynię/ y ktoż to e odwroći?

14 TAk mowi PAN / odkupićiel wász/ Swięty Izráelski: Dla was poślę do Bábilonu/ y oderwę wszystkie zawory/ y Chaldejczyki z okrętámi/ w ktorych śię oni f chlubią. 15 Jam jest PAN/ Swięty wász: Stworzyćiel Izráelow/ Krol wász. 16 Ták mowi PAN ktory sposobił ná morzu g drogę/ y śćieżkę ná bystrych h wodách. 17 Ktory wywodźi wozy y konie/ wojsko y siłę: *czyni że* oraz upadáją/ á nie powstawáją: gásną/ jáko knot gáśnie. 18 Nie wspominajćie pierwszych rzeczy/ á stárodawnych nie uważajćie. 19 Oto ja czynię rzecz i nową/ á záraz śię zjáwi: Izali tego nie poznaćie? Nádto sposobię ná pusczy drogę: á ná pustyni/ rzeki. 20 Chwalić mię będźie zwierz polny/ smocy/ y sowy: żem wywiodł ná pusczy wody/ á rzeki ná pustyni/ ábym dał napoj ludowi memu / wybránemu *ludowi* memu.

21 Lud ten ktorym sobie k stworzył: chwałę moję opowiádáć będźie: 22 A *tyś* mię nie wzywał o Jákobie! owszemeś sobie utesknił ze mną o Izráelu! 23 Nieprzywiodłeś mi bydlątká ná cáłopalenie twoje/ y ofiárámi twymi nie uććiłeś mię: nie przymuszałem ćię ábyś mi służył ofiárámi śniednymi: ánim ćię obćiążał tym/ ábyś mi kádźił: 24 Nie kupiłeś mi zá pieniądze wonnych rzeczy: ániś mię tłustośćią ofiár twojich opojił: Ales mię obćiążył grzechámi twymi/ á zádáłeś mi prace nieprawośćiámi twojimi. 25 Ja/ Ja sam gládzę przestępstwá l twoje dla śiebie/ á grzechow twojich nie wspomnię. 26 Przywiedź mi ná pámięć: Sadźmy śię społu/ powiedz ty mászli czymbyś śię usprawiedliwił: 27 Ojćiec twoj pierwszy zgrzeszył: á Náuczyćiele twoji wystąpili przećiwko mnie. 28 A ták zrzucę Kśiążętá z *miejsc* świętych: y po-

e Job. 9. 12. Ezái. 14.27. f H. Wykrzykáją. g 2 Moj. 14.29. h Jozue 3. 16. i Objáw. 21. 5. k Luk. 1. 74. l Ezái. 44.22. Ezech 36.22. Zách. 3. 9.

dam ná przeklęctwo Jákobá/ á Izráelá ná pohánbienie.

ROZDZIAŁ XLIV.

Obietnicá o Duchu Swiętym. 6. Dostojność PAńska. 9. Báłwochwálcow y báłwánow márność. 21. Upomnienie ludu áby pámiętał ná poświecenie swoje. 24. á miał nádźieję.

1 A Teraz słuchaj Jákobie á sługo moj: y *ty* Izráelu ktoregom wybrał. 2 Ták mowi Pan ktory ćię uczynił / y ktory ćię ukształtował záraz z żywotá mátki/ *y* ktory ćię wspomagá: Nieboj śię Jákobie sługo moj/ *y* uprzejmy *ktoregom* wybrał. 3 Bo wyleję wody ná b prágnącego / á potoki ná suchą *ziemię*. Wyleję Duchá mego ná naśienie twoje: y błogosłáwieństwo moje ná potomki twoje. 4 Y rozkrzewią śię jáko miedzy trawą: y jáko wierzby/ przy ćiekących wodách. 5 Ten rzecze Jam jest Páński: á ow śię ozowie do imienia Jákobowego: á inny śię zápisze ręką swą PAnu/ y imieniem Izráelskim będźie śię názywał.

6 TAk mowi PAn/ Krol Izráelski/ y Odkupićiel jego/ PAn zastępow: Jam pierwszy/ y jam c ostátni; á oprocz mnie niemász Bogá. 7 Bo ktoż jáko Ja ogłasza y opowiáda to/ y zporządza mu to/ záraz od onego czásu jákom rozsádźił lud ná świećie? á kto przyszłe rzeczy/ y to co ma bydź/ oznájmi im: 8 Nie bojćież śię áni sobą trwożćie: Izalim wam tego z dawná nie oznájmił/ y nie opowiedźiał? Tegośćie wy mnie *sámi* świádkámi: Izali jest Bog Bog oprocz d mnie? Niemász żájiste skáły: Ja o żadney nie wiem.

9 TWorzyćiele báłwánow wszyscy nic nie są/ y te namilsze rzeczy ich/ nic im nie pomogą: czego oni sobie sámi świádkámi będąc nic nie widzą/ áni rozumieją/ żeby śię wstydáć mogli. 10 Kto tworzy bogá/ y báłwáná leje/ do niczego śię *to* nie przygodźi. 11 Oto wszyscy/ *y* uczestnicy ich będą pohánbieni/ owszem rzemieśnicy *ich*, ći nád *inne* ludźie. Choćby śię wszyscy zebráli y stánęli/ lękáć śię muszą/ y społem pohánbieni będą. 12 Kowal f kleszczámi ro-

a Ezái. 41. 8. y 43.5. Jerem. 30.10. y 46.27 b Ezái. 35. 7. Joel. 2. 28. Ioel. 2. 28. Ian. 7. 38. Dźiej. 2. 18. c Ezái. 41. 4. y 48.12 Objáw 1.8.17 y 22.13 d 5 Moj. 4. 35. 39. y 32. 39. Ezái. 45. 5. 1 Sám. 2. 2. e Psalm 97. 7. Ezái. 1. 29. y 42.17 y 45. 16. f Ierem. 10. 3. Mądr. 13.11.

przy węglu / á młotámi kształtuje bátwáná: gdy go robi mocą rámienia swego / áż od głodu w nim y siły ustáją / áni pije wody / áż y omdlewa. 13 Cieślá *záś* rozćiąga sznur / znáczy sznurem fárbowánym / y oćiásuje toporem / y cyrklem rozmierza go: y czyni go ná podobieństwo męzá / y ná podobieństwo pięknego człowieká / áby mieszkał w domu. 14 Nárąba sobie Cedrow / y bierze Cyprys / y dąb / ábo to co jest namocniejszego miedzy drzewem leśnym / *ábo* wsádźi jáwor ktory zá deszczem odrastá. 15 Y używa tego człowiek do palenia / ábo wźiąwszy z niego ogrzewa śię *przy nim*, tákże roznieca ogień / áby nápiekł chlebá: nád to / *z tegoż drzewá* robi sobie Bogá / y kłania mu śię: czyni z niego bátwáná / y klęka przed nim. 16 Częśc jego pali ogniem / przy *drugiey* częśći jego mięso je / piecze pieczenią / y násycony bywa: tákże rozgrzewa śię / y mowi; Ehej rozgrzałem śię: widźiałem ogień. 17 A z ostátku jego czyni bogá / bátwáná swego: klęká przed nim / kłania śię / y modli mu śię / mowiąc: Wybaw mię / boś ty bog moj. 18 Nie wiedzą áni rozumieją: przeto / że záślepił oczy ich áby niewidźieli / y sercá ich áby nie rozumieli. 19 Y nie uważáją tego w sercu swojim / nie máją zto umiejętnośći áni baczenia áby rzekli: Częśc z niego zpaliłem ogniem: á przy węglu jego nápiekłem chlebá / upiekłem mięso / y nájadłem śię: Y mamże já z ostátku jego obrzydliwość uczynić? á przed klocem drewniánym klękáć? 20 *Táki* śię karmi popiołem; serce *jego* zwiedźione unośi go / áby nie mogł wybáwić duszę swojey / áni rzec: Izali to me jest oszukánie / *co jest* w práwicy mojey?

21 Pomnijże ná to *g* Jákobie y Izráelu / przeto żeś ty jest sługa mojim. Stworzyłem ćię / sługáś ty moj: o Izráelu! nie zápomnię ná ćię. 22 Zgłádzę nieprawośći twoje / jáko obłok; á grzechy twoje jáko mgłę: nawroć śię do mnie bom ćię odkupił. 23 Spiewájćie niebiosá / bo *to* PAN uczynił: wykrzykájćie niskośći ziemie / zábrzmićie chwálę gory / lás / y wszystkie drzewá w nim: ábowiem PAN odkupił Jákobá / á w Izráelu słáwnym śię uczynił.

24 TAk mowi PAN / Odkupićiel twoj / y ktory ćię utworzył *h* wnet z żywotá mátki: Ja PAN wszystko czynię / sam rozćiągam niebiosá: rozpośćieram źiemię mocą swoją. 25 Wniwecz obracam známioná práktykarzow / y wieszczki do szaleństwá przywodzę: y mędrce ná wstecz obracam / á umiejętność ich głupią czynię. 26 Potwirdzam słow sługi swego / á rádę posłow swych *i* wykonywam. Ktory mowię o Jeruzalemie; Mieszkáć w nim będą: á o miástách Judskich; Pobudowáne będą: bo zpustoszenia ich pobuduję. 27 Ktory mowię głębinie; Wyschni / já potoki twe wysuszę. 28 Ktory mowię o Cyruśie; *On* Pásterz moj / bo wszystkę wolą moję wykona: Y rzekę Jeruzalemowi; Będźiesz *k* zbudowáne; á Kośćiołowi; Będźiesz záłożony.

ROZDZIAL XLV.

Bog Cyrusowi zwyćięstwo nád Bábilonem, á przez to wybáwienie ludu swego z niewoli obiecuje. 9. Szemrzące przećiwko Bogu gromi. 11. 14. Náprawę Jeruzalemu opowiáda. 20. Ostátká Zydow y Pogan do śiebie powoływa.

1 TO mowi PAN pomázáńcowi swemu Cyrusowi / ktorego práwicę ujmę / á poráżę przed nim narody / y biodrá Krolow rozpaszę: á pootwieram przed nim wrotá / y bramy nie będą zámknione. 2 Ja przed tobą pojdę / á krzywe drogi wyprostuję: wrotá miedźiáne zkruszę / á záwory żelázne porąbię. 3 Y dam ći skárby zkryte / y klenoty zchowáne. Abyś poznał *a* żem já PAN / BOG Izráelski / ktory ćię przyzywam imieniem twojim. 4 Dla sługi mego Jákobá / y *dla* Izráelá wybránego mego / názwałem ćię imieniem twojim / y przezwiskiem twojim: choćiaś mię nie znał. 5 Jam PAN / á nie mász *a* żadnego więcey: oprocz mnie nie mász żadnego Bogá. Przepásałem *b* ćię / áczkolwiek mię nie znasz. 6 Aby poználi od Wschodu słońcá / y od Záchodu słoń-

h Ezái. 43. 14.
i Job. 5. 12. 13. Ezái. 29. 14. 1 Kor. 1. 19.
k 2 Kron. 36. 22. Ezdr. 1. 1. 2. Ezái. 45. 13.
g Ezái. 46. 8.
a 5 Moj. 4. 35. 39. y 32. 39. Ezái. 44. 8.
b Psalm 18. 40. Ezái. 22. 24.

cá / iż nie máß żadnego oprocz mnie. Jam PAN/ á nie máß żadnego więcey. 7 ♣ Ktory czynię świátłość / y stwarzam ciemności: spráwuję pokoy/ y stwarzam złe c. Ja PAN 8 czynię to wßystko. ♣ Zpußćcie niebiosá rosę z gory / á obłoki niech kropią spráwiedliwość : niech śię otworzy ziemiá / á niech wyrośćie zbáwienie / á spráwiedliwość niech wespoł zákwitnie. ♣ Ja PAN spráwię to.

9 BIádá temu ktory śię spiera z Stworzyćielem swojim / będąc skorupą / jáko inne skorupy gliniáne. ♣ Izali gliná rzecze d gárncarzowi swemu; Coż czynisz? Robotá twojá zápráwdę nikczemna 10 jest. ♣ Biádá temu ktory mowi Oycu: Coż płodźisz? á niewieśćie: Coż porodźisz?

11 TAk mowi PAN/ Swięty Izráelski / y Tworcá jego: O przyszłe rzeczy pytajćie mię / á Syny moje/ y spráwę rąk mojich poruczájćie mi. 12 ♣ Jam uczynił źiemię / y człowieká ná niey stworzył: Jam jest ktorego ręce rozćiągnęły niebiosá / á wßystkiemu wojsku ich rozkázuję. ♣ 13 Jam go wzbudźił w spráwiedliwośći / y wßystkie drogi jego wyprostuję : on ći zbuduje miásto e moje/ á więźnie moje wypuśći / nie zá okup/ áni zá dar / mowi PAN Zastę14pow. ♣ Ták mowi PAN: Prácá Egipska / y kupiectwo Murzynow / y Sábejczykow / mężowie wysocy do ćiebie przyjdą / á twoji będą. ♣ Zá tobą chodźić będą / w pętách pojdą : tobie śię kłániáć / y tobie śię korzyć będą / *mowiąc*: Tylko f w tobie jest Bog / á niemáß żadnego więcey/ oprocz *tego* Bogá.

15 ZAprawdę tyś jest Bog zkryty : Bog Izráelski / Zbáwićiel. ♣ 16 Wßyscy śię oni záwstydzą / y pohańbieni będą : czyniciele báłwánow g społu z hánbą odstąpią. ♣ 17 *Ale* Izráel zbáwion będźie przez PANá / zbáwieniem wiecznym : nie záwstydźićie śię / áni będźiećie po18hańbieni / áż ná wieki wieczne. ♣ Bo ták mowi PAN ktory stworzył niebiosá (ten Bog ktory utworzył źiemię y uczynił ją / ktory ją utwirdźił / nie ná prożno stworzył ją ná mieszkánie utworzył ją) Jam PAN / á niemáß żádnego więcey. 19 ♣ Nie mowiłem potájemnie h ná miejscu źiemskim ćiemnym : nie ná prożno mowię naśieniu Jákobowemu; Szukajćie mię: Ja PAN mowię i spráwiedliwość / *á* zwiástuję práwość.

20 ZGromadźćie śię / á przyjdźćie; przybliżćie śię wespoł / *wy* ktorzyśćie pozostáli miedzy pogány. ♣ Nic nie wiedzą ktorzy śię z drewniánymi báłwánámi swymi noszą: bo śię modlą Bogu / ktory nie może 21 wybáwić. ♣ Oznajmujćież k á przywiedźćie *inne*, á niech pospołu w rádę wnidą/ *á ukażą* kto to od dáwnego czásu przepowiedźiał ? *kto* od onego czásu oznájmił ? Izali nie Ja PAN ? Boć niemáß żadnego innego Bogá oprocz mnie. Niemáß Bogá spráwiedliwego / y Zbáwićielá innego/ oprocz mnie.

22 OBejrzyjćież śię ná mię/ ábyśćie zbáwione były wßystkie kończyny źiemie: bom ja Bog/ á nie máß 23 żadnego więcey. ♣ Przyśiągłem sam przez śię / wyszło z ust mojich słowo spráwiedliwe/ ktore śię l názad nie wroći : Ze śię mnie kłániáć będźie wßelkie m koláno / *y* przyśię24gáć káżdy język : ♣ *Mowiąc* ; Tylko w PAnu n mam wßelką spráwiedliwość y śiłę. ♣ *Tákowi* áż do niego przyjdą : ále pohánbieni będą wßyscy / ktorzy śię gniewem zápaláją 25 przećiwko niemu. ♣ W Pánu uspráwiedliwione będźie / y przechwaláć śię będźie / wßystko naśienie Izráelskie.

ROZDZIAL XLVI.

Upadek Bábilonu y báłwánow jego. 3. Stáránie Boże o lud jego. 5 Odwodźi od báłwochwalstwá. 8. Nádźieje o pewnym wyswobodzeniu czyni.

1 POchylił śię Bel / upadł Nebo; báłwány ich włożone są ná bestye / y ná bydlętá : tym zájiste/ co wynośićie / będą bárzo obćiążone 2 áż do ustánia. ♣ Pochyliły śię y upádły społem : *y Bábilończycy* nie będą mogli rátowáć brzemion / owszem y duszá ich w niewolą pojdźie.

c *T. Kaźni rozmájite.*
d *Jerem.* 18. 6. *Rzym.* 9. 20.
e 2 *Kron* 36.23. *Ezdr.* 1. 1. *Ezái.* 44.28.
f 2 *Moj* 29.46. 3 *Moj* 26.11. 2 *Kor.* 6. 16.
g *Ezái.* 44.11.
h 5 *Moj.* 30.11.
i *Psalm* 11. 7.
k *Ezái.* 43. 9.
l *Psalm* 89.35.
m *Rzym* 14.11. *Filip.* 2. 10.
n 1 *Kor.* 1. 30.

3 Słuchajcie mię domie Jakobow/ y wszystkie ostátki domu Izráelskiego / ktore nosze záraz a z żywotá/ ktore piástuję b záraz od národzenia. 4 Ja sam áż do stárości/ y owszem áż do szedziwości was nosić bede. Jam was uczynił / ja też nosić bede: Ja mowię nosić was bede/ y wybáwię.

5 Komuż mię przypodobácie/ y przyrownácie c ábo podobnym uczynicie / żebym mu był podobny? 6 Ci/ ktorzy márnie wydawáją złoto z worká/ á srebro ná szálách ważą/ nájmują zá zapłátę złotniká / áby uczynił z niego Bogá/ przed ktorym padáją y kłániáją się. 7 Noszą go ná rámieniu/dźwigáją d go / y stáwiáją go ná miejscu jego: y stoi / á z miejscá swego się nie ruszy: Jesli kto záwoła do niego / nie ozywa się/ áni go z utrapienia jego wybawia. 8 Pámiętajcież ná to/ á wstydajcie się: przypuśćcie to do sercá o przestępnicy! 9 Wspomnicie sobie ná rzeczy pierwsze / ktore się działy od wieku: bom ja BOG / á niemász żadnego Bogá więcey / y niemász mnie podobnego. 10 Ktory oznajmiam od początku rzeczy ostátnie / y zdawná to, co się jeszcze nie stáło: rzekęli co, Rádá mojá e ostoji się/ y wszystkę wolą moję uczynię. 11 Ktory záwołam od Wschodu słońcá ptáká z ziemie dálekiey; tego/ ktoryby wykonał rádę moję. Rzekłem/ á doprowádzę tego: umyśliłem/ á uczynię to.

12 Słuchajcie mię wy upornego sercá / ktorzy jesteście dálekimi od spráwiedliwości. 13 Spráwię że się przybliży spráwiedliwość mojá / nie pojdzie w długą / á zbáwienie moje nie omieszka: bo położę w Syonie zbáwienie / á w Izráelu sławę moję.

Marginalia: a Ezái. 49.15. b 5 Moj. 32.11. c Ezái. 40.18. d Ierem. 10. 5. Báruc 6. 25. e Psalm 33.11. Przyp. 19.21. y 21.30 Zyd. 6. 17.

ROZDZIAŁ XLVII.

Opowiáda zburzenie krolestwá Bábilońskiego. 6. Y przyczyny tego.

1 Zstąp/ á usiądź w prochu PAnno/ corko Bábilońska: siądź ná ziemi / á nie ná stolicy corko Chàldejska : bo cię nie będą więcey názywáć/ kochánká / y roskosznicá. 2 Weźmi żarná / á mel mąkę: odkryj a warkocze swoje / obnaż nogi / odkryj golenie / brnij przez rzeki. 3 Odkryta będzie nágość b twojá / á hánbá twojá widziána będzie: wezmę pomstę z ciebie, á nie dam się nikomu záhámowáć. 4 To mowi Odkupiciel nász/ Imię jego/ PAN Zastępow / Swięty Izráelski. 5 Siedź milcząc / á wnidź do ciemności corko Chàldejska : bo cię więcey nie będą názywáć Pánią Krolestw.

6 Rozgniewałem się był ná lud moj / zplugáwiłem dziedzictwo moje / á dałem je w ręce twoje: áleś im ty nie okazáłá miłosierdzia / y stárce obciążáłáś járzmem twojim bárzo: 7 Y rzekłáś; Ná wieki Pánią będę c. Y ták nie przypuściłáś tego do sercá swego/ ániś sobie przywodziłá ná pámięć dokończenie tego.

8 Przetoż słuchaj tego teraz roskosznico (ktora mieszkasz bezpiecznie / á mowisz w sercu swym ; Jam jest/ á niemász oprocz mnie innej / nie będę wdową / áni uznam sieroctwá.) 9 Że to oboje przydzie ná cię d nagle dniá jednego / sieroctwo y wdowstwo : á doskonále przypádnie ná cię / dla mnostwá guszel twojich/ y dla wielkości czárow twojich. 10 Bo ufasz w złości twojey: á mowisz ; Nie widzi mię nikt: Mądrość twojá / y umiejętność twojá/ tá cię przewrotną uczyniłá / ábyś mowiłá w sercu swym ; Jam jest/ á niemász oprocz mnie inney. 11 Dla tego przydzie ná cię złe / ktorego wyścia nie wiesz: y przypádnie ná cię biedá / ktorey nie będziesz mogłá zbyć : á przydzie ná cię nagłe zpustoszenie/ nim wzwiesz.

12 Stańże teraz z czárámi swymi/ y z mnostwem guszeł twojich/ ktorymiś się paráłá od młodości twojey / ázabyś co sobie mogłá pomoc/ ábo się snadź czym zmocnić. 13 Ustawasz z mnostwem rad twojich. Niechajże teraz stáną práktykarze/ ktorzy się przypátrują gwiazdam/ ktorzy dawáją znáć co ma bydź káżde° miesiącá/ á niech cię wybáwią z te°/ co ma przyść ná cię. 14 Oto/ są já ko plewá/ ogień popáli je: nie wybáwią áni dusze swey z mocy płomienia.

Marginalia: a I. Rozplec. b Náhu. 3. 5. c Objáw. 18. 7. d Ierem. 51.12.

niá. Nie zostánie węgla do ogrzania sie / áni ogniá coby pośiedźieć przy nim. ♣ Tákći sie stánie kupcom twojim / z ktorymiś sie zábawiáłá od młodośći twojey : Káżdy sie z nich w swą stronę uda / nie będźie ktoby ćie wybáwił.

Rozdział XLVIII.

Występki Izráelskie. 5. 8. 12. *Dla miłośierdźia swego obiecuje im wybáwienie z niewoli Bábilońskiey.* 17. *Nápomina ich, do przestrzegánia praw swojich.* 20. *Do wyśćia z Bábilonu.*

1 Słuchajćie tego domie Jákobow / ktorzy śie názywaćie imieniem Izráelowym : á pośliśćie z wod Judskich : ktorzy przysięgaćie przez Imię PAńskie / á Bogá Izráelskiego przypominaćie : *Ale* nie a w prawdźie / áni w spráwiedliwośći. 2 ♣ Acżkolwiek od miástá świętego mánujećie śie / á ná Bogu Izráelskim spolegaćie / PAn Zastępow Imię jego. 3 ♣ Pierwsze rzeczy z dawná m opowiádał / y co z ust mojich wyszło / y com ogłaszał naglem czynił / y przychodźiło. 4 ♣ Wiedźiałem żeś ty b twárdy / á szyjá twojá żyłá żelázna / á czoło twoje mieďźiáne. 5 ♣ Przetoż oznájmiałem ći z dawná / pierwey niż śie co stáło / ogłaszałem : byś snadź nie rzekł : Báłwan moj uczynił to / á obraz moj / ábo ulanie moje rozkazáło to. 6 ♣ Słyszałeś *o tym*, pojrzyż ná to wszystko : A wy / Izali *tego* nie opowiećie ? Teraz już ogłaszam nowe y tájemne rzeczy / y o ktorycheś nie wiedźiał. 7 ♣ Teraz stworzone są / á nie onego czásu : o ktorycheś przed *tym* dniem nic nie słyszał : byś snadź nie rzekł : Otom wiedźiał o tym. 8 ♣ Owszem / ániś słuchał / ániś wiedźiał / áni śie to w on czás doniosło uchá twego : bom wiedźiał że zápewne wystąpisz / á / że przestępcą będźiesz zaraz z żywotá mátki *twojey*. 9 ♣ Dla Imienia mego zátrzymam popędliwość moję / á *dla* chwały mojey záhámuję gniew przećiwko tobie / ábym ćie nie wygłádźił. 10 ♣ Oto wypłáwię ćie / ále nie jáko srebro : przebiorę ćie w piecu utrapienia. ♣ 11 Sam dla śiebie / dla śiebie *to* uczynię : bo jákożby miáło być zplugáwione *imię moje* ? Záiste chwały mojey c nie dam innemu.

12 Słuchaj mię Jákobie y Izráelu wezwány moj : Jam jest / Jam pierwszy / Jam d y ostáteczny / 13 ♣ A ręká moja záłożyłá źiemię / y práwicá mojá piedźią e rozmierzyłá niebiosá : záwołałem ich / *á* zaraz stánęły. 14 ♣ Zbierzćie śie wszyscy / á słuchajćie : Ktoż z nich to opowiedźiał ? PAn umiłował go / on wykona wolą jego nád Babilonem / á rámię jego przećiw Cháldejczykom 15 ♣ Ja / Jam mowił : przetoż wezwę go / przywiodę go : á poszczęśći *mu* śie drogá jego.

16 PRzybliżćie śie do mnie / *á* słuchajćie tego : Nie mowiłem od początku w skrytośći : *Ale* od onegoż czásu / ktorego śie to dźiało / támem był : A teraz pánujący PAn posłał f mię / y Duch jego. 17 ♣ Ták mowi PAn / Odkupićiel twoj / Święty Izráelski : Jam PAn / Bog twoj / ktory ćie uczę ábyś postępował : á prowádzę ćie drogą po ktorey chodźić masz. 18 ♣ O byżeś był pilnował g przykazánia mego! byłby jáko rzeká pokoj twoj / á spráwiedliwość twojá 19 jáko wáły morskie. ♣ A naśienie twoje byłoby jáko piasek h / á płod żywotá twego jáko drzastwo jego : á nie byłoby wyćięte / áni wygłádzone imię jego przed obliczem mojim.

20 Wynidźćie i z Bábilonu / ućiecżćie od Cháldejczykow / głosem to rozsławiajćie / rozgłaszajćie to / roznaszajćie to áż do kończyn źiemie : mowćie ; PAn odkupił k sługę swego Jákobá. 21 ♣ Nie uprágnąli gdy je przez pustynię powiedźie / wody l z skáły wywiedźie im : bo rozszczepi opokę / y wypłynął wody. ♣ 22 Nie mász pokoju m niepobożnym mowi PAn.

Rozdział XLIX.

Powołánie Proroká. 4. *Niewdźięczność ludu.* 8. *Sposob przyszłego odkupienia.* 14. *Rozmnożenie Kośćiołá Bożego.* 26. *Pomstá nád nieprzyjaćioły.*

1 Słuchajćie mię wyspy / á narodowie dálecy pilnujćie. PAn

a *Ezái.* 29. 13.
b *2 Moj.* 32. 9. y 33. 3. *5 Moj.* 9. 13. y 31. 27.
c *Ezái.* 42. 8.
d *Ezái.* 41. 4. y 43. 10 y 44. 6. *Objáw.* 1. 17. y 22. 13.
e *Ezái.* 40. 12.
f *2 Piotr* 1. 21.
g *Psalm* 81. 14. *Báruch* 3. 13.
h *1 Moj.* 22. 17.
i *Objáw.* 18. 4.
k *2 Moj.* 19. 4. 5.
l *2 Moj.* 17. 6. *4 Moj.* 20. 11.
m *Ezái.* 57. 21.

záraz z żywotá wezwał a mię / záraz z żywotá mátki mojey uczynił wzmiankę imienia mego. 2 Y uczynił usta moje jáko miecz ostry / w cieniu ręki swey zákrył mię: á uczyniwszy mię strzałą wypolerowáną / do sájdaku swe° schował mię. 3 Y rzekł mi: Sługáś b ty moj / w Izráelu toba śię chlubić będę. 4 A jam rzekł: Ná dármom prácował / proznom y dáremnie zniszczył śiłe moję: Wszákże sad c moj *jest* u PAná / á praca mojá u Bogá mego. 5 A teraz mowi PAn / ktory mię záraz z żywotá zá sługę sobie utworzył / ábym záś przywiodł do niego Jákobá: (choćby Izráel nie był zebrány / sławnym jednák będę przed oczymá PAńskimi: ábowiem Bog moj jest śiłą moja.) 6 Y rzekł: Máłoby mi to było / ábyś mi był sługą ku podźwignieniu pokoleń Jákobowych / y ku náwroceniu d ostátkow z Izráelá: Przetoż dałem ćię zá świátłość e Pogánom / ábyś był zbáwieniem mojim áż do kończyn źiemie.

7 TAk mowi PAn / Odkupićiel Izráelow / Swięty jego / do tego / ktorym káżdy gárdźi / á ktorym śię brzydzą narodowie / do sługi pánujacych: Krolowie widząc ćię powstáną / á Kśiążętá kłániáć śię będą / dla PAná / ktory *jest* wierny *dla* Swiętego Izráelskiego / ktory ćię obrał. 8 Ták mowi PAn: Czásu przyjemnego f wysłucham ćię / á w dźień zbáwienia porátuję ćię: nád to / strzedz ćię będę / y dam ćię zá przymierze ludowi / ábyś utwirdźił źiemię / á podał wośiádłość dźiedźictwá zpustoszáłe. 9 Abyś mowił więźniom; Wynidźćie g: *á* tym co są w ćiemnośćiách; Okażćie śię. Podle drog páść śię będą / á po wszystkich miejscách wysokich *będą* pástwiská ich. 10 Nie będą łáknąć / h áni prágnąć / y nie uderzy ná nie gorącość / áni słońce: bo ten ktory ma litość nád nimi / poprowádźi je / y podle źrzodeł wod powiedźie je. 11 Nád to / sposobię ná wszystkich gorách mojich drogę / á gośćińce moje będą podwyższone 12 Oto / ći z dáleká i przydą: á oto / drudzy od Połnocy / y od morzá: á drudzy z źiemie 13 Synim k. Spiewajćie niebiosá / rozrádujże śię źiemio / á głośno zábrzmićie gory: Abowiem PAn poćieszył lud swoj / á nád ubogimi swojimi zmiłował śię.

14 ALe Syon rzekł: Opuśćił mię PAn / á PAN zápomniał ná mię. 15 Izali może zápomnieć niewiástá niemowiątká swego / áby śię nie zlitowáłá nád płodem żywotá swego? A choćby też y one l zápomniáły / wszákże ja ćiebie nie zápomnię. 16 Oto ná dłoniách *swojich* wyrysowałem ćię: mury twoje záwżdy są przede mną. 17 Pospiesza śię *do ćiebie* Synowie m twoji: á ći ktorzy ćię burzyli y kaźili / odejdą od ćiebie. 18 Podnieś w około n oczu swych / á obacz: Ci wszyscy zgromádźiwszy śię / przydą do ćiebie. Zywie ja / mowi PAn / że tymi wszystkimi jáko ochędostwem przyodźiejesz śię / y obłożysz śię nimi jáko oblubienicá. 19 Przeto / że pustynie twoje / y zpustoszáłe *miejscá* twoje / y źiemiá zburzenia twego / teraz będą ćiásne dla obywátelow: gdyż oddaleni będą ći / 20 ktorzy ćię pożyráli. Ták / że rzeką w uszy twoje synowie śieroctwá twego: Ciásne mi jest to miejsce / Ustąpże mi / ábym mieszkáć mogł. 21 Y rzeczesz w sercu swym: Ktoż mi tych námnożył? bom ja byłá ośirocziáłá / o sámotna: Wygnánam *byłá* y tułáłám śię: Ktęż wżdy te odchował? Otom ja tylko sámá pozostáłá byłá? Gdźież ći byli? 22 Ták mowi Pánujący PAn: Oto wzniosę ná narody rękę moję / á do ludźi podniosę chorągiew moję / áby przynieśli syny twoje ná ręku / y corki twoje áby ná rámionách przynoszone były. 23 Y będą Krolowie piástunámi twojimi / á Kśiężny o ich mámkámi. Twarzą ku źiemi kłániáć śię będą / y proch nog twojich lizáć p będą: á dowiesz śię żem Ja PAN / á iż nie bywája záwstydzeni / ktorzy ná q mię oczekáwája.

24 YRzeczesz: Izali korzyść od mocarzá odjętá będźie? Izali pojimány lud spráwiedliwego wybáwiony będźie? 25 Owszem ták mowi PAn: Y pojimány lud mocarzowi

a Zyd. 5. 4.
b Ezái. 42. 1. y 51. 16
c I. Urząd
d Ezái. 10. 21.
e Ezái. 42. 6. Dźiej. 13. 47.
f 2 Kor. 6. 2.
g Ezái. 42. 7. Luk. 4. 18.
h Ezái. 48. 21. Objáw. 7. 16.
i Ezái. 60. 4. Mátt. 8. 11.
k T. z Południa
l Psalm 27. 10.
m I. Budowniczy.
n Ezái. 60. 4
o I. Krolowe.
p Psalm 72. 9.
q Psalm 22. 5. 6 y 32. 10 y 125. 1

odjęty będźie / y korzyść okrutnikowi wydárta będźie: ábowiem przećiwnikowi twemu ja śię zprzećiwię / á syny twoje ja wyswobodzę. 26 Y tych ktorzy ćię pustoszą / własnym ich ćiałem nákarmię: á krwią swoją jáko moszczem r upiją śię. Y pozna wszelkie ćiáło żem ja PAN/ Zbáwićiel twoj / y Odkupićiel twoj / Mocny s Jákobow.

r Objáw. 16. 6. s Ezái. 43. 14.

ROZDZIAL L.

Przyczyny dla ktorych zádwiedźiony wniewolę do Bábilonu lud Izráelski. 4. Dáry Proroká, á w nim Chrystusá PAná do odpráwowánia urzędu. 10. Nápomnienie do ufności w Bogu: Pomstá nád nieprzyjaćioły.

1 TAk mowi PAN: Gdźie jest list rozwodny mátki wászey/ ktorymem ja wolno puśćił: ábo kto jest z pożyczálnikow mojich / ktoremum was záprzedał? Otośćie nieprawośćiámi swojimi sámi śiebie záprzedáli: á dla przestępstw wászych wolno puszczona jest mátká wászá. 2 Przecżże / gdy przychodzę / niemász nikogo? á gdy wołam / nikt śię nie ozywa? Izali ták a jest ukrocona ręká mojá / áby nie mogłá odkupić? Izali niemász we mnie mocy ku wybáwieniu? Oto fukiem mojim osuszam q morze / obracam rzeki w pustynię: ták iż zśmierdną ryby ich prze niedostátek wody / y zdychája od prágnienia. 3 Obłoczę niebiosá w ćiemnośći / á wor dawam zá odźienie ich.

4 PAnujący PAN dał mi język umiejętny / ábym umiał czásu przygodne° mowić słowo c upracowánemu: budźi mię ná káżdy záránek / pobudza uszy moje ábym słuchał ták jáko uczący śię pilnie. 5 Pánujący PAN otwiera mi uszy / á ja śię nie d zprzećiwiam / áni śię ná wstecz wracam. 6 Ciáłá mego nádstawiam bijącym e / á policzkow mojich tym ktorzy mię ftárgáją: Twarzy mojey nie zákrywam od obelżenia y plwánia. 7 Bo Pánujący PAN wspomaga mię / przetoż nie bywam pohánbiony. Dla tego postáwiłem twarz moję jáko krzemień: gdyż wiem / że pohánbiony nie będę. 8 Bliski jest ten ktory mię g uspráwiedliwia: Ktoż śię zprzećiwiáć będźie ze mną? stańmy społem. Kto ma práwo ze mną / niech przystąpi ku mnie. 9 Oto Pánujący PAN pomagáć mi będźie: Ktoż jest coby mię potępił? Oto / wszyscy tákowi / jáko odźienie zwiotszeją / á mol h zgryźie je.

a 4 Moj. 11. 23. Ezái. 59. 1. b 2 Moj. 14. 21. Jozu. 3. 16. Psalm 89. 10. y 104. 7 y 114. 3 Mátt. 8. 26. c Mátt. 11. 28. d Jan. 14. 31. Zyd. 10. 5. Filip. 2. 8. e Mátt. 26. 67. y 27. 26 f I. Rzym. g Rzym. 8. 32. h Ezái. 51. 8.

10 KTo jest miedzy wámi bojący śię PAná: posłuchaj głosu sługi jego: Kto jest co chodźi w ćiemnośćiách / á nie ma świátłośći: ufaj w Imieniu PAńskim / á spolegaj ná Bogu swojim. 11 Oto wy wszyscy ktorzy rozniecaćie ogień / á przepásujećie śię iskrámi / chodźćież w świátłośći ogniá wászego / y w iskrách ktoreśćie rozniećieli: Z ręki mojey wám śię to stánie / że w boleśći leżeć będźiećie.

ROZDZIAL LI.

Utwierdzenie ludu Bożego w nádźiejey. 9. Modlitwá o wybáwienie. 12. Odpowiedź ná nię.

1 SŁuchajćie mię ktorzy náśládujećie spráwiedliwośći / ktorzy szukaćie PAná. Pojrzyćie ná skáłę z ktoreyśćie wyćięći / y ná głębokość dołu / z kądeśćie wykopáni. 2 Pojrzyćie ná Abráhámá Ojcá wászego / y ná Sárę / ktora was porodźiłá: żem go jednego a wezwał / y pobłogosłáwiłem mu / á rozmnożyłem go. 3 Gdyż poćieszy PAN Syon / poćieszy wszystkie pustynie jego / á uczyni puszczą jego bárzo roskoszną / á pustynią jego jáko ogrod PAński / rádość y wesele znajdźie śię w nim / dźiękczynienie / y głos śpiewánia. 4 Pilnujćie mię ludu moj y rodzino mojá / nádstawćie mi uszu. Bo zákon odemnie wynidźie / á sąd moj zá świátłość narodom wystáwię. 5 Blisko jest spráwiedliwość mojá / wynidźie zbáwienie moje / á rámioná moje narody sądźić będą. Ná mię wyspy oczekáwáją / á po rámieniu mojim tesknią. 6 Podnieśćie ku niebu oczy wásze / á pojrzyćie ná źiemię ná doł: Niebiosá b jáko dym zniszczeją / á źiemiá jáko odźienie zwiotszeje / y obywátele jey jáko y oná záginą: Ale

a 1 Moj. 12. 1. Dźiej. 7. 3. Zyd. 11. 8. b Psalm 102. 27 Mátt. 24. 35. Márk. 13. 31. Luk. 21. 33. Zyd. 1. 10. 11. 2 Piotr 3. 11

zbáwienie moje ná wieki będźie / á spráwiedliwość mojá nie ustánie. ♣ 7 Słuchajćie mię / ktorzy znaćie spráwiedliwość : ludu/w ktorego c sercu *jest* Zakon moj. Nie bojćie śię d urągánia ludzkiego / á sromocenia ich nie lękajćie śię. ♣ 8 Abowiem je mol jáko száty pożrze / á robak je jáko wełnę pogryźie : ále spráwiedliwość mojá ná wieki będźie / á zbáwienie moje od narodu do narodu.

9 OCuć śię / ocuć śię / oblecz śię w śiłę o rámię PAńskie ! Ocuć śię jáko zá dni dawnych / *y zá* rodzájow przeszłych. Izaliś nie ty jest / ktoreś zágłádźiło Egipt / *y* zrániło smoká? ♣ 10 Izaliż nie ty jest / ktoreś wysuszyło e morze / wody przepáśći wielkiey / ktoreś obroćiło głębokośći morskie w drogę / áby przeszli wybáwieni? ♣ 11 A ták ći / ktore odkupił f PAN / niech śię náwroca / y przyda do Syonu z śpiewániem / á wesele wieczne g niech będźie nád głowa ich : wesela y rádośći niech dostąpia / á niech ućiecze smutek y wzdychánie.

12 JA / Jam jest poćieszyćiel wasz : Ktożeś ty / że śię boisz człowieká h śmiertelnego / y syná człowieczego trawie i podobnego? ♣ 13 Ze zápominasz ná PAná Stworzyćielá swego / ktory rozćiągnął k niebiosá / y záłożył źiemię? á / że śię lękasz ustáwicznie káżdego dniá popędliwośći trapiącego / gdy śię gotuje áby zátracał? Ale gdźież *jest* tá popędliwość trapiącego? ♣ 14 Pośpieszy śię / áby więźień był uwolniony : bo nie umrze w dole / áni będźie miał jáki niedostátek chlebá swego. ♣ 15 Ja zájiste *jestem* PAN Bog twoj / ktory rozdźielam l morze / *ták*, że szumia wáły jego : PAN Zastępow jest Imię moje. ♣ 16 Jam włożył słowá moje m w ustá twoje / á ćieniem ręki mojey zákryłem ćię / ábyś szczepił niebiosá / á záłożył źiemię / y rzekł Syonowi : Tyś jest lud moj.

17 OCuć śię / ocuć śię / powstań Jeruzalemie! ktoreś piło z ręki PAńskiey kubek zápálczywośći jego / drożdże z kubká trućizny śmiertelney wypiłoś y wysączyłoś. ♣ 18 Nikt go nie prowádźił ze wszystkich Synow / ktorych nápłodźiło / y nikt go nie ujął zá rękę jego ze wszystkich Synow *ktore* wychowáło. ♣ 19 Dwie rzeczy *so* ktore ćię o potkáły (ktoż śię ćiebie ujał?) Zpustoszenie y skruszenie / głod y miecz : Ktoż ćię poćieszy? ♣ 20 Synowie twoji pomdlawszy leżeli ná rogách wszystkich ulic / jáko báwoł w śieći : pełni będąc popędliwośći PAńskiey / gromienia Bogá twego. ♣ 21 A przetoż słuchaj teraz tego o utrápiona y pijána / ále nie winem. ♣ 22 Ták mowi PAN twoj / PAN y Bog twoj / *ktory* śię zástawia zá lud swoj : Oto biorę z ręki twojey kubek trućizny śmiertelney y drożdże kubká popędliwośći mojey : nie będźiesz wiecey pić z niego. ♣ 23 Ale podam go w ręce tych / ktorzy ćię trapia / ktorzy mowili duszy twojey ; Náchyl śię / niech przez ćię przejdźiemy : á tyś pokłádáło jáko źiemię grzbiet swoj / y jáko ulicę przechodzącym.

c Psalm 37.31. d Mátt. 10.28. e Psalm. 74.13. f 2 Moj 14.21. g Ezái. 35.10. h Psalm 118.6. i Ezái. 40. 6. Psalm. 103.15 1 Piotr. 1. 24. k Psalm. 104.2. Ezái. 40.22. l Jerem. 31.35. m Ezái. 49.2.3 n Ezái. 52. 1. o Ezái. 47. 9.

ROZDZIAŁ LII.

Nápomnienie Zydow ktorzy mieli byc pojimáni, do ochotnego wyśćia z Bábilonu. 7. Sposob tego wyśćia. 13. Proroctwo o sławie Chrystusowey.

1 OCuć a śię / ocuć śię : oblecz śię w moc twoję Syonie : oblecz śię w száty ochędostwá twego o Jeruzalemie! miásto święte : Abowiem nie nátrze ná ćię nieobrzezány y nieczysty. ♣ 2 Otrząsni śię z prochu / powstań / śiądź Jeruzalemie : dobądź śię z okow szyje swojey / o pojimána corko Syońska! ♣ 3 Ták zájiste PAN mowi ; Dármośćie śię záprzedáli : przetoż bez pieniędzy odkupieni będźiećie. ♣ 4 Bo ták mowi Pánujący PAN : Do Egiptu wstąpił b lud moj przed tym / áby tám pielgrzymował : ále Assyryjczyk bez przyczyny go trapi. ♣ 5 A teraz coż mam czynić mowi PAN : ponieważ lud moj dármo jest pojimány / *á* ći ktorzy pánuja nád nim do wzdychánia go przywodza / mowi PAN : Nád to / ustáwicznie káżdego dniá Imię moje c bluźnione bywa. ♣ 6 Przetoż pozna lud moj Imię moje : przetoż pozna / mowię / dniá onego / żem ja

a Ezái. 51.17. b 1 Moj 46. 6. c Ezech. 36.20. Rzym. 2. 24.

jest ten ktory mowię: Otom ja przytomny.

7 Jáko piękne są d ná gorách nogi tego / co pocieszne rzeczy zwiástuje / y opowiáda pokoj: tego / co zwiástuje dobre / y opowiáda zbáwienie / á mowi do Syonu: Bog twoj kroluje. 8 Wynoszą głos strożowie twoji / głos wynoszą / á społem wykrzykáć będą: bo okiem w oko ujrzą / że záśię PAN Syon przywiedźie. 9 Wykrzykajćie á śpiewajćie społem pustynie Jeruzalemskie: bo pocieszył PAN lud swoj / odkupił Jeruzalem. 10 Wysmuknął PAN rámię świętobliwośći swojey przed oczymá e wszystkich narodow / áby oglądáły wszystkie kończyny f źiemie zbáwienie Bogá nászego.

> d Náhu. 1. 15. Rzym. 10. 15. e Psalm. 98. 2. f Luk. 3. 6.

11 Odstąpćie / odstąpćie / wynidźćie g z Bábilonu: nieczystego śię nie dotykajćie / wynidźćie z pośrzodku jego: Oczyśććie śię wy / ktorzy nośićie naczynie PAńskie. 12 Bo nie z trzáskiem wynidźiećie / áni ućiekájąc pojdźiećie: Pojdźie záiste PAN przed wámi / á zgromádźi was Bog Izráelski.

> g Jerem. 50. 8. y 51. 6. 2 Kor. 6. 17. Objáw. 18. 4.

13 Oto śię szczęśliwie powiedźie słudze memu: Wywyższony y podnieśiony y bárzo wielbiony będźie. 14 Jáko wiele ich z dumieją śię nád nim / że przemierzła jest nád inne ludźie h osobá jego / á kształt jego nád syny ludzkie: 15 Ták záśię pokropi wiele narodow: y Krolowie przed nim zátulą ustá swe: przeto / że / czego im nie i powiádano to oglądáją / á to o czym nie słycháli wyrozumieją.

> h Ezái. 53. 4. i Rzym. 15. 21.

ROZDZIAŁ LIII.

Niewdźięczność Żydow. 2. Przyczyny tego. 4. Pokorá, Męká, Pogrzeb Wywyższenie PAná Chrystusá. 12. Pożytki uniżenia, męki y śmierći jego.

1 Któż uwierzył a kazániu nászemu: á rámię Páńskie komu objáwione jest? 2 Bo wyrosł jáko látorośl przed nim / á jáko korzeń z źiemie suchey / nie májąc kształtu áni pięknośći: Y widźieliśmy go / ále nic nie było b widźieć czemubyśmy go żądáć mieli. 3 Nawzgárdzeńszy był / y napodlejszy b z ludźi / mąż boleśći / á świádomy c niemocy / y jáko zákrywájący twarz swoję: nawzgárdzeńszy *mowię*, z kádesmy go nizacz nie mieli.

> a Jan. 12. 38. Rzym. 10. 16. b Ezái. 52. 14. Márk. 9. 12. c Zyd. 4. 15.

4 Záiste On niemocy d násze wźiął ná śię / á boleśći násze własne nośił: á mysmy mniemáli / że jest zrániony / ubity od Bogá y utrapiony. 5 Lecz on zrániony jest dla e występkow nászych / ztárty *jest* dla nieprawośći nászych. Kaźń pokoju nászego jest ná nim / á śinośćią f jego jesteśmy uzdrowieni. 6 Wszyscyśmy jáko owce zbłądźili / kożdy ná drogę swą obroćiliśmy śię: á PAN włożył nań nieprawość wszystkich nas. 7 Ućiśniony jest y utrapiony / á nie g otworzył ust swojich: jáko h báránek ná zábićie wiedźiony był / y jáko owcá przed tymi ktorzy ją strzygą oniemiał / y nie otworzył i ust swojich.

> d Mátt. 8. 18. e Rzym. 4. 25. 1 Kor. 15. 3. f 1 Piotr. 2. 24. g Mátt. 26. 63. y 27. 12. Márk. 14. 61. y 15. 5. h Dźiej. 8. 32.

8 Z więźienia y z sądu wyjęty jest: przetoż rodzaj jego ktoż wypowie? Abowiem wyćięty jest z źiemie żywiących / á zrániony dla przestępstwá ludu mojego: 9 Ktory to *lud* podał niezbożnym grob jego / á bogátemu śmierć jego: choć jednák nieprawośći nie uczynił / áni zdrádáználeźiona k jest w uśćiech jego. 10 Tákći śię PAnu upodobáło zetrzeć go / y niemocą utrápić / áby położywszy ofiárę zá grzech duszę swą / ujrzał naśienie *swoje*, y przedłużył dni *swojich*: á to co śię podoba PAnu / przez rękę jego áby śię szczęśliwie wykonáło. 11 Z prace duszę swey ujrzy *owoc*, ktorym násycon będźie: znájomośćią swoją wielu uspráwiedliwi spráwiedliwy sługá moj / bo nieprawośći ich on sam poniesie. 12 Przetoż mu dam dźiał dla wielu / áby śię dźielił korzyśćią z l mocarzámi: ponieważ wylał ná śmierć duszę swoję / á z przestępcámi m policżon będąc / on sam grzech wielu odniosł / y zá przestępce n śię modlił.

> i Mátt. 20. 63. k 1 Piotr. 2. 22. 1 Jan. 3. 5. l I. Z niezliczonymi. m Márk. 15. 28. Luk. 22. 37. n Luk. 23. 34.

ROZDZIAŁ LIV.

Bog ćieszy Kośćioł swoj że go rozmnożyć. 4. Oblubieńcem jego być. 11. Sławnym go uczynić. 13. Znájomośćią siebie sámego, y pokojem dárowáć. 14. Y od nieprzyjaćioł bronić chce.

1 Spiewaj niepłodna/ ktora á nie rodźisz / śpiewaj głośno / á krzycz ktora w porodzeniu nie prácujesz : bo więcey będźie synow opuszczoney / niż synow tey / ktora ma męża/ mowi PAn. ✣ 2 Rozprzestrzeń mieysce namiotu swego / á opon przybytkow swych niezábraniaj rozćiągnąć : wyćiągni powrozy twoje ; á kołki twoje utwirdź. ✣ 3 Bo śię ná práwo y ná lewo rozśilisz / á naśienie twoje narody odźiedźiczy / y miástá zpustoszone osádźi.

4 Nie boj śię/ bo pohánbiona nie będźiesz / á nie zápalaj śię / bo nie przyjdźiesz ná pośromocenie : owszem ná zelżywość młodośći twojey zápomnisz / á ná pohánbienie wdowstwá twego więcey nie wspomnisz. ✣ 5 Abowiem małżonkiem twojim jest Stworzyćiel twoj / PAN Zástępow Imię jego: á Odkupićiel b twoj/ Swięty Izráelski/ Bogiem wszystkiey źiemie zwány będźie. ✣ 6 Bo ćię jáko żony opuszczoney y ztrapioney w duchu/ PAn powołał: á jáko żony młodey / gdy odrzucona będźiesz/ mowi Bog twoj. ✣ 7 Ná máłą chwilkę opuśćiłem ćię/ ále záś w litośćiách wielkich zgromádzę ćię. 8 ✣ W máluczkim gniewie / zkryłem máluczko twarz swoję przed tobą: ále w miłośierdźiu wiecznym zlituję śię nád tobą/ mowi PAn Odkupićiel twoj. ✣ 9 Bo to jest u mnie co przy potopie c Noego ; Jákom przyśiągł / że śię więcey nie będą rozléwáć wody Noego po źiemi/ tákem przyśiągł / że śię nie rozgniewam ná ćię/ áni ćię zgromię. ✣ 10 A choćby śię y gory poruszyły / y págorki śię záchwiały: jednák miłośierdźie moje od ćiebie nie odstąpi / á przymierze pokoju mego nie wzruszy śię / mowi twoj miłośćiwy PAN.

11 O Utrapiona / wichrem rozmiotána/ w poćiechy obrána ! oto ja położę ná kárbunkułách kámienie twoje/ á ná száfirách záłożę ćię. ✣ 12 Y uczynię z kryształu okná twoje / á bramy twoje z kámienia rubinowego / y wszystkie gránice twoje z kámienia kosztownego. ✣ 13 A wszyscy synowie twoji będą wyuczeni d od PAná/ y obfitość pokoju będą mieli synowie twoji.

14 A Spráwiedliwośći ugruntowána będźiesz : od ućisku śię oddalisz/ przetoż śię go bać nie będźiesz : y od stárcia / bo śię nie przybliży do ćiebie. ✣ 15 Oto nie jeden mieszkáć będźie z tobą / ktory nie jest moj : ále / ktoby mieszkájąc z tobą był przećiwnym tobie / upádnie. ✣ 16 Otom ja stworzył kowalá poddymájącego węgle w ogniu / á wyjmującego naczynie ku robоćie swojey : jam też stworzył pustoszyćielá / áby wytracał. ✣ 17 Zadne naczynie urobione przećiw tobie nie zdárzy śię : á káżdy język powstawájący przećiw tobie / ná sądźie potępisz. Toć jest dźiedźictwo sług PAńskich / á spráwiedliwość ich odemnie / mowi PAN.

ROZDZIAL LV.

Bog do łáski zbáwienney w Chrystuśie wzywa. 6. Aby śię náwróćili nápomina. 7. Pożytki tego wielkie ukázuje. 12. A w tym, wyswobodzenia z niewoli Bábilońskiey otuchę czyni.

1 Nuż/ Wszyscy prágnący podźćie a do wod : *y wy* co nie maćie pieniędzy / podźćie/ kupujćie á jedzćie. Podźćie / mowię / kupujćie bez pieniędzy/ y bez zapłáty / wino y mleko. ✣ 2 Przecz wynákłádaćie pieniądze nie zá chleb / á prace swą ná to/ co nie násyca ? Słuchájąc słuchajćie mię/ á jedzćie to/ co jest dobrego / y niech śię rozkocha w tłustośći duszá wászá. 3 Nákłońćie uchá swego / á podźćie do mnie: Słuchajćie / á będźie żyłá duszá wászá : Y postánowię z wámi przymierze wieczne / miłośierdźia b Dawidowe pewne *wyleję ná was*. ✣ 4 Oto/ dałem go zá świádká c narodom : zá wodzá y zá náuczyćielá narodom. ✣ 5 Oto / narodu ktoregoś nie znał powołasz ; á narody ktore ćię nie znáły / zbiegą śię do ćiebie / dla PAná Bogá twego / y Swiętego Izráelskiego : bo ćię uwielbi. 6 Szukajćie PANA poki może być ználeźiony / wzywajćie go poki blisko jest. Niech opuśći d

niepo-

a Gálát. 4. 27.
b Luk. 1. 32.
c 1 Moj. 9. 11.
d Jerem. 31. 34. Jan. 6. 45. Zyd. 8. 11.

a Jan. 7. 37.
b Dźiej. 13. 35.
c Jan. 18. 37. Objáw. 1. 5.
d Ezech. 18. 23.

niepobożny drogę swoję / á człowiek nieprawy myśli swoje: y niech się nawroci do PAná / á zmiłuje się: y do Bogá nászego / gdyż jest hojnym e w odpuszczániu. 8 Bo zájiste myśli moje nie są *jáko* myśli wásze: áni drogi wásze *jáko* drogi moje / mowi PAN. 9 Ale jáko wyższe są niebiosá niż ziemiá: ták przewyższáją drogi moje drogi wásze / á myśli moje myśli wásze. 10 Bo jáko zstępuje f deszcz y śnieg z niebá / á tám się więcey nie nawraca / ále nápawa ziemię / á czyni ją płodną / czyni ją też urodzáj-ną / ták / że wydawa nasienie sieją-cemu / á chleb jedzącemu: 11 Tákci będzie słowo moje / ktore wynidzie z ust moich / Nie wroci się do mnie prozno / ále uczyni to co mi się podoba / y poszczęści mu się w tym ná co je pośle. 12 Przetoż w weselu wynidźiecie / á w pokoju doprowádzeni będźiecie. Gory y págorki g chwále przed wámi głośno záśpiewáją: á wszystkie drzewá polne rękámi kláskáć będą. 13 Miásto ciernia / wyrośćie jedliná / á miásto pokrzywy / wyrośćie mirt: á to będzie PAnu ku sławie; ná znák wieczny / ktory nigdy nie będzie wygłádzony.

e 2 Moj. 34. 6. Psalm 57. 11. y 103. 4.

f 5 Moj 32. 2.

g Ezái. 35. 1.

ROZDZIAŁ LVI.

Nápomina do pobożnośći wielkiey, obietnice przytym czyniąc y cieszac. 9 Groźi nieprzyjaćiołom ludu, y grzechy ich wytyka.

1 Ták mowi PAN; Strzeżcie a sadu / á czyńcie spráwiedliwość: bo blisko *tego*, że zbáwienie moje przydźie / á spráwiedliwość mojá objáwiona będźie. 2 Błogosłáwiony człowiek ktory to czyni / y syn człowieczy ktory się trzyma tego: przestrzegájąc Sábbátu / áby go nie zplugáwił / á strzegąc ręki swey / áby nie uczynił á nic złego. 3 Niech tedy nie mowi cudzoziemiec / ktory przystawa do PAná / mowiąc: Zájiste / PAN mię odłączył od ludu swego: Niech też nie mowi trzebieniec; otom ja drzewo suche. 4 Abowiem ták mowi PAN o trzebieńcach / ktorzyby przestrzegáli Sábbátow moich / á obráli to co mi się podoba / y trzymáli przymierze moje: 5 Żeć im dam w domu swym / y miedzy murámi mojimi miejsce / y imię lepsze niżeli synow y corek: dam im imię wieczne / 6 ktore nie będzie wygłádzone. A cudzoziemce ktorzyby przystáli do PAná / áby mu służyli / á miłowáli Imię PAńskie / będąc u niego zá sługi: wszystkie przestrzegájące Sábbátu / áby go nie zplugáwili / y záchowujące przymierze moje: 7 Te przywiodę ná gorę b świętobliwośći moiey / á uweselę je w domu modlitwy moiey: cáłopalenia ich / y ofiáry ich przyjemne będą ná Ołtarzu mojim: bo / Dom moj c domem modlitwy názwány będźie / u wszystkich narodow. 8 Ták mowi Pánujący PAN / ktory zgromadza rozpędzone z Izráelá: Jeszcze zgromádzę d do niego / y do zgromádzonych jego. 9 Wszystkie zwierzętá e polne przydźcie ná pożárcie / y wszystkie zwierzętá leśne. 10 Strożowie jego ślepi / wszyscy zgołá nic nie umieją: wszyscy są psámi niemymi / nie mogą szczekáć / ospáłymi są / leżą / 11 kocháją się w drzemániu. A są psámi f obżártymi / nie mogą się nigdy násyćić: Sámi się pásąc / nie umieją g náuczáć: Wszyscy się zá drogą swoją událi / káżdy zá łákomstwem h swojim z strony swey / 12 mowiąc: Podźcie / nábiorę winá / á upijemy się mocnym napojem / á będźie nam jáko dźiś ták y jutro / y jeszcze dáleko obficiey.

b Ezái. 2. 2. c 1 Krol. 8. 33. Mátt. 21. 13. Mark. 11. 17. Luk. 19. 46. d Jan. 10. 16. y 11. 52. Efez. 2. 13. e Jerem. 7. 33. y 12. 9. f Jerem. 6. 13. y 8. 10. g Ezech 34. 2. h Mich. 3. 11.

ROZDZIAŁ LVII.

Grzechy ludu Judskiego. 12. Pomstá zá nie. 13. Obietnice pokutującym. 20 Obyczáje ludźi niezbożnych.

1 Spráwiedliwy ginie / á nikt tego do sercá nie przypuszcza: y mężowie a pobożni zchodzą: á nikt tego nie uważa / że przed przyśćiem złego spráwiedliwy zebrány bywa. 2 Że wchodźi do pokoju / á odpoczywa ná łożu swojim / ktokolwiek chodźi b w uprzejmośći. 3 Ale wy sám przystąpćie synowie c czárownice / nasienie cudzołożniká c wszetecznice. 4 Nád kimże

a Psalm 12. 2. Mich. 7. 2. b Mądr. 4. 7. c Mátt. 12. 39.

a Mądr. 1. 1.

śie ćieszyćie/ przećiwko komuż rozdźieraćie gębę/ y wywieszaćie język? Y zali nie jesteśćie synowie nierządu/ naśienie kłamliwe? 5 ♣ Ktorzy nierząd płodźićie w gájách/ pod káżdym d drzewem źielonym: zábijájąc syny swe przy potokách/ pod wysokimi skáłámi. 6 ♣ Miedzy głádkim kámieniem potokowym jest dźiał twoj: ćić są/ ći losem twojim/ ná ktore też wylewasz ofiárę mokrą/ á ofiárujesz ofiárę śniedną. 7 ♣ Y w tym żebym śie ja kochał? ♣ Ná gorze wysokiey y wynioslej postáwiłáś łoże twoje: á tám wstępujesz ku spráwowániu ofiar. 8 ♣ A zá drzwiámi y zá podwojem/ położyłáś pámiątkę twoję: gdyś odemnie odchodząc odkrywász śie/ á wstąpiwszy rozszerzasz łoże swe/ czyniąc je przestworniejsze niżeli Pogánie: umiłowáłáś łoże ich/ gdźiekolwiek miejsce upátrzysz. 9 ♣ Chodźisz y do Królá z olejkiem/ y z rozmáitymi wonnymi máśćiámi twymi: posyłasz bowiem posły swe dáleko/ á poniżasz 10 śie áż do grobu. ♣ Mnostwem drog swojich zpracowáłáś śie/ á nie mowisz; Dáremnáć to: Ználázłáś pomoc ręce swojey/ dla tegoś nie 11 zemdláłá. ♣ Kogo żeś śie obawiáłá/ y lękáłá/ iżeś kłamáłá? Ná mię ś nie pomniáłá/ ániś tego przypuśćiłá do sercá swego: Dla tegoż to żem ja milczał/ á to z dawná/ nie bo-12 jisz śie mnie? ♣ Ja opowiem spráwiedliwość twoję y spráwy twoje/ 13 ktoreć nic nie pomogą. ♣ Gdy záwołasz/ niech ćię wybáwi zgráia twojá; Ale wszystkie one rozniesie wiátr/ y pochwyći márność.

d 2 Krol. 16. 4. Jerem. 2. 20. y 3. 6. 13.

14 Lecz ten/ co we mnie ufa/ odźiedźiczy źiemię/ á pośiądźie gorę świętą moję. ♣ Bo rzekę; Wyrownajćie = wywrownajćie/ zgotujćie drogę/ uprzątnićie zawády z drogi 15 ludu mojego. ♣ Bo ták mowi on nádostojniejszy y nawyższy ktory mieszka w wieczności/ á święte jest Imię jego: Ja ktory mieszkam ná wysokośći/ ná miejscu świętym/ mieszkam y z tym/ ktory jest zkruszonego f y uniżonego duchá/ obżywiájąc duchá pokornych/ obżywiájąc serce 16 zkruszonych. ♣ Nie będę śię ájiste ná wieki wádźił/ áni śię wiecznie g gniewał: boćby duch przed obliczem mojim zemdlał/ y dusze ktorem ja u-17 czynił. ♣ Dla nieprawośći łákomstwá jego rozgniewałem śię/ á uderzyłem go: ukryłem śię/ á rozgniewałem śię/ przeto/ że odpornym 18 będąc poszedł drogą sercá swego. ♣ Widzę drogi jego/ wszákże h uzdrowię go: doprowádzę go y przywrocę mu poćiechy/ y tym/ ktorzy z nim 19 płáczą. ♣ Stworzę owoc warg/ pokoy; pokoy dálekiemu y bliskiemu mowi PAN: á ták uzdrowię go. ♣ 20 Lecz niepobożni będą jáko morze wzburzone/ gdy śię uspokojić nie może/ á ktorego wody wymiatáją 21 kał y błoto. ♣ Niemász i pokoju niepobożnym/ mowi Bog moj.

e Ezai. 40. 3. 4 y 62. 10

f Psalm 138. 6. Ezai. 66. 2.

g Psalm 103. 9.

h 5 Moj. 31. 39. 1 Sam. 2. 6.

i Ezai. 48. 22.

ROZDZIAL LVIII.

Obwołánie grzechow ludu Bożego. 6. Sposob prawdźiwych postow. 8. Pożytki spraw Bogu miłych.

1 Wołaj wszystkim á gárdłem/ nie záwśćiągaj: Wynoś głos swoj jáko trąbá/ á opowiedz ludowi mojemu przestępstwá ich/ á domowi Jákobowemu grzechy ich: ♣ 2 Chociaż mię káżdego dniá szukáją/ á znáć chcą drogi moje/ jáko narod ktory spráwiedliwość czyni/ á sądu Bogá swego nie opuszcza. ♣ Pytáją mię o sądźiech spráwiedliwośći/ á prágną śię przybliżyć do Bogá/ mo-3 wiąc: ♣ Przecżże pośćimy/ gdyż ná to nie pátrzysz? trapimy dusze násze/ á nie widźisz? Oto w dźień postu wászego przewodźićie wolą swoję, á wszystkie prace swoje wyćiągaćie b. 4 ♣ Oto pośćićie ná swáry/ y ná zwády/ y bijećie pięśćią nie miłośćiwie: nie pośćićie ják śię godźi tych dni/ áby był słyszány ná wysokośći głos 5 wász. ♣ Izali to jest tákowy post c jákim obrał/ á dźień w ktoryby d trapił człowiek duszę swoję? żeby zwieśił jáko śitowie głowę swoję/ á wor/ y popioł sobie podśćielał? Toż to názowiesz postem/ y dniem przyjemnym PANU?

6 Ale to jest post ktorym obrał: Rozwiąż zwiąski niezbożnośći/ rozwiąż brzemioná ćięskie/ y wolno puść skruszone: á ták wszelá-

a Ezech 3. 17. y 33. 7. 2 Tym. 4. 2.

b T. Ná poddánych.

c Zách. 7. 5.

d 3 Moj. 16. 29. y 23. 27.

kie

7 kie járzmo rozerwi? ♣ Vłámuj e łáknącemu chlebá twego/ á ubogie wygnáńce wprowadź do domu twego: ujrzyszli nágiego/ przyodźiey go/ á przed ćiáłem swojim nie ukrywaj śię. 8 ♣ Tedy wynyknie jáko zorza ránna świátłość twojá/ á zdrowie twoje prętko zákwitnie: y pojdźie przed tobą spráwiedliwość twojá: á chwałá PAńska zbierze ćię. ♣ 9 Tedy wzywáć f będźiesz/ á PAn wysłucha: záwołasz/ á odpowie; Owom ja. ♣ Jesli odejmiesz z pośrzodku śiebie járzmo/ *á przestániesz* pálcá wyćiągáć/ y mowić nieprawość: 10 ♣ Jesli wylejesz łáknącemu duszę swoję/ á duszę utrapioną násyćisz: Tedy wznidźie w ćiemnośći świátłość twojá/ á zmierzk twoj *będźie* jáko południe. 11 ♣ Bo ćię PAn ustáwicznie poprowádźi/ y násyći pod nawietszą suszą duszę twoję/ á kośći twoje utuczy/ y będźiesz jáko ogrod wilgotny/ á jáko zdroj wod/ ktorego wody nieustawáją. 12 ♣ Y pobudują *zpłodzeni* od ćiebie pustynie g stárodáwne/ grunty od narodu do narodu wywiedźiesz: y názwą ćię Náprawcą obálin/ y przeprawcą śćieżek ku mieszkániu.

13 JEsliże odwroćisz od Sábbátu nogę swoję/ ábyś nie przewodźił woli swojey w dźień moj święty: y *jeżeli* názowiesz Sábbát roskoszą/ *dniem* świętym/ á PANU sławnym: y będźieszli go miał w uczćiwośći/ ták/ ábyś *wen* nie czynił drog swojich/ y nie przewodźił woli swey/ y nie mowił słowá *prożnego*: 14 ♣ Tedy będźiesz roskoszował w PAnu/ y wprowádzę ćię ná h wysokie miejscá ziemie: y spráwię to/ ábyś pożywał dźiedźictwá Jákobá Oycá twego: Bo ustá PAńskie mowiły.

ROZDZIAŁ LIX.

Grzechy ludu Judskiego. 9. Vtrapienia dla nich. 12. Pokorne wyznánie grzechow. 16. Obietnicá Boża. 18. Zstrony karánia niezbożnych. 20. Y odkupienia Syonu.

1 OTo/ nie jest ukrocona a ręká PAńska/ áby zbáwić nie mogłá: á nie jest obćiążone ucho jego/ 2 áby wysłucháć nie mogło. ♣ Ale nieprawośći wásze rozdźiał uczyniły miedzy wámi/ y miedzy Bogiem wászym; á grzechy wásze spráwiły/ że ukrył twarz b przed wámi/ áby nie słyszał. 3 ♣ Bo ręce wásze krwią są czmázáne/ á pálce wásze nieprawośćią: wárgi wásze mowią kłamstwo/ á język wász nieprawość świegoce. 4 ♣ Niemász ktoby śię zástáwiał o spráwiedliwość/ áni jest ktoby śię zásadzał o prawdę: Vfáją d w prożnośći/ á mowią kłamstwo: poczynáją e ućisk/ á rodzą nieprawość. 5 ♣ Jájcá Bázyliszkowe wylęgli/ á płotná pájęczego nátkáli: ktoby jadł jájcá ich/ umrze: á jesli je ztłucze/ wynidźie jászczorká. 6 ♣ Płotná ich nie godzą śię ná száty/ áni śię przyodźieją robotámi swymi. Uczynki ich/ są uczynki nieprawośći/ á spráwá łupiestwá *jest* w ręku ich. 7 ♣ Nogi ich bieżą f do złego/ y kwápią śię ná wylanie krwie niewinney: myśli ich *są* myśli nieprawośći: zpustoszenie y ztárćie *jest* 8 ná drogách ich. ♣ Drogi pokoju nie znáją/ y nie mász spráwiedliwośći w drogách ich: Sćieszki swe sámi pokrzywili u śiebie/ káżdy kto po nich chodźi/ nie zna pokoju.

9 DLa tego oddálił śię sąd od nas/ á nie dochodźi nas spráwiedliwość: czekamy ná świátłość á oto ćiemność: ná jásność/ ále we 10 ćmie chodźimy. ♣ Mácamy śćiány jáko g ślepi/ á mácamy jákobyśmy oczu nie mieli: potykamy śię w południe jáko w zmierzk: w wielkich dostátkách podobniśmy umárłym. 11 ♣ Mruczymy wszyscy jáko niedźwiedź: jáko gołębicá ustáwicznie stękamy. ♣ Oczekawamy ná sąd/ ále go niemász: ná wybáwienie/ ále dáleko jest od nas. 12 ♣ Bo śię rozmnożyły h przestępstwá násze przed tobą/ á grzechy násze świadczą przećiwko nam: ponieważ nieprawośći násze są przy nas/ y złośći násze uznawámy: 13 ♣ Ześmy wystąpili/ y kłamáli przećiw PAnu/ y odwroćiliśmy śię ábyśmy nie szli zá Bogiem nászym: żeśmy mowili o potwarzy y o odstąpieniu/ żeśmy zmyślali y wywierali z sercá *swego* słowá kłamliwe.

e *Ezech.* 18. 7. *Mátt.* 25.35. *Luk.* 14.13.
f *Psalm* 34.16. *Ezái.* 65.24.
g *Ezái.* 61. 4.
h 5 *Moj* 32.13.
a 4 *Moj* 11.23. *Ezái.* 50. 2.
b *Tren.* 3. 44.
c *Ezái.* 1. 15.
d *Jerem.* 7. 8.
e *Job.* 15.35. *Psalm* 7. 15.
f *Przyp* 1. 16. *Rzym* 3. 15.
g 5 *Moj* 28.29.
h *Psalm* 40.13.

Ták/ że śię sąd opák obróćił/ á spráwiedliwość z dáleká stoji: bo ná ulicy prawdá źwánkowáłá: á práwość 15 prześćia niema. ✤ Owszem prawdá zginęłá/ á ten co odstępuje od złego/ ná łup podány bywa. To widźi PAn/ y niepodoba śię to w oczách jego/ że niemász sądu.

16 GDy tedy widźiał/ że nie mász żadnego mężá/ áż śię zdumiał/ że niemász żadnego coby śię zástáwił: A przetoż wybáwienie i spráwiło mu rámię jego: á spráwiedliwość 17 jego sámá go podpárłá. ✤ Bo śię przyobłókł k w spráwiedliwość jáko w páncerz/ á hełm zbáwienia ná głowie jego: obłókł śię w odźienie pomsty jáko w száte/ á odźiał śię zápálczywośćia jáko płászczem. ✤ 18 Aby według uczynkow/ áby według *nich* odpłáćił popędliwośćia przećiwnikom swojim/ áby nadgrodę nieprzyjaćiołom swojim/ *á* wyspam 19 zapłáte oddał. ✤ Y będą śię bali ktorzy są ná Záchod/ Jmienia Páńskiego: y ktorzy ná Wschod słońcá/ sławy jego. ✤ Gdy przypádnie nieprzyjaćiel jáko rzeká/ *tedy go* Duch 20 Páński precz zápędźi. ✤ Bo przyjdźie do Syonu l Odkupićiel/ y do tych ktorzy śię odwracáją od występkow w Jákobie/ mowi PAn. ✤ 21 A toć będźie przymierze moje z nimi/ mowi PAn: Duch moj m ktory jest w tobie/ y słowá n moje/ ktorem włożył w ustá twoje nie odstąpią od ust twojich/ áni od ust naśienia twego/ áni od ust potomkow naśienia twe°/ mowi PAn/ od tąd áż ná wieki.

i *Ezái.* 63. 5. *Psalm* 18. 1. k *Mądr.* 5. 18. *Efez.* 6. 17. 1 *Thes.* 5. 8. l *Rzym* 11.26. m *Ezech* 36.27. n *5 Moj* 30,14.

ROZDZIAŁ LX.

Pobudká ludu Bożego do uwáżánia wielkiey sławy Kośćiołá Bożego. 4 Rozmnożenie jego. 14. Dáry Duchá Swiętego, y osobliwy rząd ktory prowádźi w Kośćiele swojim.

1 POwstań/ objáśni śię: Ponieważ przyszłá świátłość twojá/ á chwałá Páńska weszłá nád tobą. 2 ✤ Bo oto ćiemność okryje źiemię/ á zaćmienie narody: ále nád tobą wznidźie PAn/ á chwałá jego nád 3 tobą widźiána będźie. ✤ Y będą chodźić Narodowie a w świátłośći twojey/ á Krolowie w jásnośći/ ktora wznidźie nád tobą. 4 ✤ Podnieś w około oczy twe b/ á pojrzy: Ci wszyscy ktorzy śię zgromádźili/ pojdą do ćiebie. Synowie twoji z dáleká c przyjdą/ á corki twoje przy boku 5 *twojim* chowáne będą. ✤ Tedy oglądasz *to*, á rozweseliß śię: tedy śię zdumieje y rozszerzy serce twoje/ gdy śię obroći ku tobie zgrájá morska/ á moc narodow przyjdźie do ćiebie. ✤ 6 Obfitość wielbłądow okryje ćię/ *tákże* d dromedarze z Mádyan y z Efy: Wszyscy ći przyjdą z Sáby: Złoto y e Kádźidło przyniosą/ á chwały Páńskie opowiádáć będą. ✤ 7 Wszystkie stádá z Cedár zgromádzą śię do ćiebie/ báráni z Nebájotu służyć ći będą/ *á* ofiárowáne będąc ná Ołtarzu mojim/ przyjemne będą: á ták dom májestatu mego ozdobię.

8 Y *Rzeczesz*: Ktorzysz to są/ co śię jáko obłoki zlátują/ y jáko go-9 łębie do okien swojich? Ná mię záiste wyspy oczekawáją/ y okręty morskie z dawná: áby przywiedli syny twoje z dáleká/ tákże śrebro swoje z sobą/ y złoto swoje Jmieniowi PAná Bogá twego/ y Swiętego Jzráelskiego: bo ćię uwielbił. 10 ✤ Y pobudują cudzoźiemcy mury twoje/ á Krolowie ich służyć ći będą: gdyż w rozgniewániu f mojim uderzę ćię/ á w upodobániu mo-11 jim zlituję śię nád tobą. ✤ Y będą otworzone bramy g twoje ustáwicznie/ we dnie y w nocy nie będą zámknione: Aby przywiedźiono do ćiebie moc Pogánow/ y Krolowie 12 ich áby byli przywiedźieni. ✤ Narod ten y Krolestwo ktoreby nie służyło/ zginie: narodowie tácy mowię/ do szczętu zpustoszeni będą. ✤ 13 Sławá Libanu do ćiebie przyjdźie/ jedliná/ sosná/ tákże bukszpan: dla ozdoby miejscá świątnice mojey/ ábym miejsce nog mojich uwielbił.

14 PRzyjdą tákże do ćiebie w pokorze synowie tych/ ktorzy ćię trapili: y będą śię kłaniáć stopam nog twojich/ ktorzykolwiek pogárdźili tobą/ y názową ćię miástem Páńskim/ Syonem Swiętego Jz-15 ráelskiego. ✤ Miásto tego coś opuszczona y w nienawiśći byłá/ ták/ że

a *Luk.* 2. 32.

b *Objáw* 21.24. c *Ezái.* 49.21. d *1. Mojż.* e *Psalm* 72.10. f *Psalm* 30. 6. g *Objáw* 21.25.

nie było ktoby przez ćię chodźił: wystáwię ćię zá dostojność wieczną / y 16 wesele h od narodu do narodu. ✠ Bo ssáć będźieß mleko narodow / y pierśiámi Krolow i karmiona będźieß: y poznaß iżem Ja PAN / Zbáwićiel twoj / y Odkupićiel twoj / mocarz 17 Jákobow. ✠ Miásto miedźi / nániosę złotá: á miásto żelázá / nániosę srebrá: á miásto drew / miedźi; á miásto kámienia / żelázá: y postáwię nád tobą Dozorce spokojne / y U- 18 rzedniki spráwiedliwe. ✠ Nie będźie więcey słycháć o drapieżstwie w źiemi twojey / o zburzeniu y zpustoszeniu ná gránicách twojich; ále ogłásáć będźieß zbáwienie ná murách twojich: á chwałę / w bramách two- 19 jich. ✠ Nie będźieß miał więcey k słońcá zá świátłość dźienną: á jásność mieśiącá nie oświeci śię: Ale PAN będźie ć świátłośćią twoją wieczną / á Bog twoj sławą twoją. Nie zajdźie więcey słońce twoje / á 20 mieśiąc twoj nie zkryje śię: ✠ Bo PAN będźie wieczną świátłośćią twoją / á ták dokonáją śię dni smut- 21 ku twego. ✠ Lud tákże twoj / ktorzy bykolwiek byli spráwiedliwi / ná wieki odźiedźiczą źiemię: *będą* látorosłą ßczepienia mego / dźiełem rąk mojich / ábym w nim był uwielbio- 22 ny. ✠ Namnieyßy rozmnoży l śię ná tyśiące / á máluczki *poczet* w naród niezliczony. ✠ Ja PAN czásu swego / prętko to uczynię.

h Ezái. 35.10. i Ezái. 49.23. k Objáw 21.22. y 22.5. l Psalm 68. 7. y 113. 9.

ROZDZIAL LXI.

Chrystus PAn mowi o Urzędźie swojim Prorockim. 4. O powołániu Pogánow do Kośćiołá swego. 6. O sławie náwroconych y wierzących.

1 DUch Pánującego a PANá jest nádemną. ✠ Przeto mię b pomázał PAN / ábym opowiádał Ewángelią ćichym: Posłał mię / ábym záwiązał *rány* tych / ktorzy są skruszonego sercá / ábym zwiástował pojimánym wyzwolenie / á więźniom otworzenie ćiemnice. ✠ 2 Abym ogłośił miłośćiwy rok PAński / y dźień pomsty Bogá náßego: ábym ćieszył wßystkie płáczące. ✠ 3 Abym spráwił rádość płáczącym c w Syonie / á dał im ozdobę miásto popiołu / olejek wesela miásto smutku / odźienie chwały miásto duchá ściśnionego: Y będą názwáni drzewámi spráwiedliwośći / ßczepieniem PAńskim / ábym był uwielbiony.

a Ezái. 11. 2. b Luk. 4. 18. c Mátt. 5. 4.

4 TEdy pobudują d zpustoszenie stárodawne / pustynie stáre náprawią: á odnowią miástá zpusto- 5 szone / puste zá wiela narodow. ✠ Bo śię stáwią cudzoźiemcy / á páść będą stádá wáße: á synowie cudzoźiemcow oraczámi wáßymi / y wi- 6 niarzámi wáßymi będą. ✠ Ale wy Kápłánámi PAńskimi názwáni będźiećie / Sługámi Bogá náßego zwáć was będą: májętnośći Pogánow e używáć będźiećie / á w sławie 7 ich wywyżßeni będźiećie. ✠ Zá dwojákie pohánbienie y zelżywość wáßę / śpiewáć będźiećie: z dźiáłu ich / y w źiemi ich dwojákie dźiedźictwo pośiądźiećie: á ták wesele wieczne 8 mieć będźiećie. ✠ Ja PAN miłuję sąd / á mam w nienawiśći f łupiestwo przy cáłopaleniu: przetoż spráwię / áby uczynki ich *dźiały śię* w prawdźie / á przymierze wieczne po- 9 stánowię z nimi. ✠ Y znájome będźie miedzy Pogány naśienie ich / á potomstwo ich w pośrzodku narodow: wßyscy ktorzy je ujrzą / poznáją je / że są naśieniem / ktoremu PAN pobłogosławił.

10 WEseląc weselić śię będę w PAnu / á duszá mojá rozráduje śię w Bogu mojim / bo mię oblokł w ßáty zbáwienia / á płaszczem spráwiedliwośći przyodźiał mię: jáko oblubieniec ozdobnego chwałą / y jáko oblubienicę ozdobiona w kle- 11 noty swoje. ✠ Bo jáko źiemiá wydawa płod swoj / á jáko ogrod naśienie swoje wywodźi: ták Pánujący PAN wywiedźie spráwiedliwość y chwałę *swoję* przed wßystkimi nanarody.

d Ezái. 58.12. Ezech 36.34. e Ezái. 60. 6. f Przyp 15. 8. y 21. 27.

ROZDZIAL LXII.

Proroctwo o przyszłey sławie Kośćiołá Bożego. 6 O rządzcach jego. 8. O obronie Bożey. 10. Y o pewnym wybáwieniu wiernych.

1 DLa Syonu milczeć nie będę: á dla Jeruzalem nie uspokoję

śie / do kąd sprawiedliwość jego nie wynidźie jáko jásność : á zbáwienie jego jáko pochodnia gorzeć nie będźie. ♣ Y ogladáją narodowie sprawiedliwość twoję / y wszyscy Krolowie sławę twoję : y názwą ćię imieniem nowym / ktore ustá Páńskie miánowáć będą. ♣ Y będźiesz koroną ozdobną w ręce PAńskiey / y koroną krolestwá w ręce Bogá twego. ♣ Nie będą ćię więcey zwáć a opuszczoną/ y źiemiá twoją nie będźie więcey zwána zpustoszoną : Ale ty názywána będźiesz/ Roskoszą moją : á źiemiá twojá/ Męzátką. Bo PAN będźie miał roskosz w tobie/ á źiemiá twojá będźie zámężna. ♣ Abowiem jáko młodźieniec pánnę pojmuje/ ták ćię sobie pojmą synowie twoji: á jáko śię oblubieniec weseli z oblubienice/ ták śię weselić będźie z ćiebie Bog twoj. ♣ Ná murách twojich/ o Jeruzalem postáwię stroże/ ktorzy przez cáły dźień y cáłą noc/ nigdy nie umilkną. ♣ Ktorzy wspominaćie PAná/ nie milczćie. ♣ A nie dawajćie mu odpoczynienia/ do kąd nie utwierdźi/ y do kąd nie sposobi/ áby Jeruzalem było sławne ná źiemi. ♣ Przysiągł PAN przez práwicę swoję/ y przez rámię mocy swojey/ mowiąc : Nie podam więcey pszenice twojey ná pokarm nieprzyjaćiołom twojim : y nie będą pić cudzoźiemcy winá twego/ około ktoregoś prácował. ♣ Ale ći ktorzy je zgromádzą/ pożywáć go y chwalić PAná będą : á ktorzy je zbieráją / będą je pić w śieniách Swiątnice mojey.

(2) (3) (4) (5) (6) (7) (8) (9)

a Ozea. 1. 10. 1 Piotr. 2. 10.

(10) Przechodźćie/ przechodźćie b przez brámy : gotujćie drogę ludowi : wyrownajćie/ wyrownajćie gośćińce: wybierzćie kámienie: podnieśćie chorągiew do narodow! (11) ♣ Oto PAn rozkaże obwołáć áż do kończyn źiemie; Powiedzćie corce c Syońskiey : Oto/ Zbáwićiel twoj idźie/ Oto zapłátá jego d z nim/ á dźiełó jego przed nim. (12) ♣ Y názowią syny twoje ludem świętym / odkupionymi Páńskimi : á ćiebie názowią miástem zacnym y nieopuszczonym.

b Ezái. 40. 3. y 57. 14. c Zách. 9. 19. Mátt. 21. 5. Jan. 12. 15. d Ezái. 35. 4. y 40. 10.

ROZDZIAŁ LXIII.

Rozmowá Kośćiołá Bożego z Chrystusem PAnem o wybáwieniu jego z mocy nieprzyjaćiol. 7. Wyznánie dobrodźiejstw Bożych y grzechu ludu Izráelskiego. 15. y Modlitwá.

(1) Ktoż to jest ktory idźie z Edom/ w szátách ubroczonych we krwi z Bosrá ? Ten przyozdobiony szátą swoją / postępujący w wielkośći mocy swojey ? Jam jest ktory mowię sprawiedliwość / dostáteczny do wybáwienia. (2) ♣ Przecżże jest czerwone a odźienie twoje? á száty twoje jáko tego ktory tłoczy w práśie? (3) ♣ Práśę tłoczyłem ja sam/ á nikt z ludu nie był ze mną. Ja mowię tłoczyłem nieprzyjaćioły w gniewie swym / podeptałem je w popędliwośći mojey : áż pryskáłá b krew mocárzow ich ná száty moje / á ták wszystko odźienie moje zplugáwiłem. (4) ♣ Abowiem dźień c pomsty był w sercu mojim : á rok d odkupionych mojich przyszedł. (5) ♣ Lecz gdym widźiał/ że nie było pomocniká / áżem śię zdumiał/ że nikogo nie było coby mię podpárł : Przetoż mi wybáwienie sprawiło e rámię moje/ á popędliwość mojá / tá mię podpárłá. (6) ♣ Y podeptałem narody w gniewie swym / á opojiłem je w zápálczywośći mojey / y uderzyłem o źiemię mocárze ich.

a Objáw. 19. 13. b H. Mojich. c Ezái. 34. 8. d Ezái. 61. 2. e Ezái. 59. 16.

(7) Miłośierdźia Páńskie wspomináć będę/ y chwały Páńskie zá wszystko cokolwiek nam uczynił PAn/ y hojność dobr / ktore pokazał domowi Izráelskiemu według miłośierdźia swego / y według wielkich litośći swojich. (8) ♣ Bo rzekł : Wżdyć są ludem mojim/ są Synámi/ nie przeniewierzą mi śię : przetoż był ich Zbáwićielem. (9) ♣ We wszelákim ućiśnieniu ich / y on był ućiśniony. Ale Anjoł oblicza jego wybáwił je. Z miłośći swey / y z litośći swojey / on sam odkupił je. Piástował g je / y nośił je po wszystkie dni wiekow. (10) ♣ Ale oni odpornymi h byli / y zásmucáli Duchá jego Swiętego : Ná tego obroćił śię im w nieprzyjaćielá / á sam walczył przećiwko nim.

f 5 Moj. 7. 7. 8. g 2 Moj. 19. 4. 5 Moj. 32. 11. Ezái. 40. 11. y 46. 4. h 2 Moj. 15. 24. 4 Moj. 14. 11. Psalm 78. 57. y 95. 9.

Y wspo-

11 Wſpomniał ſobie lud jego ná dni ſtárodawne/ y ná Mojżeſzá/ *mowiąc*: Gdźież jeſt ten ktory je wywiodł i z morzá/ z páſterzem trzody ſwojey? Gdźież jeſt ten/ ktory położył w pośrzodku jego Duchá ſwego Swiętego? 12 Ktory *je* wiodł po práwicy Mojżeſzowey rámieniem wielmożności ſwojey/ ktory rozdźielił k wody przed nimi/ áby ſobie uczynił imię wieczne. 13 Ktory je przeprowádźił przez przepáśći/ jáko koniá po puſzczy/ á nie ſzwánkowáli. 14 Jáko gdy bydlę ná doł zſtępuje/ *ták* Duch PAńſki z wolná prowádźił z nich káżdego. Tákeś wiodł lud ſwoj/ ábyś ſobie uczynił Imię l ſławne.

i Moj. 4.30. k Moj. 4. 1. 17. l Pſalm 106.8.

15 Poyrzyże m z niebá/ á obacz z mieſzkánia Swiętobliwośći twojey/ y ozdoby twojey. Gdźież jeſt gorliwość twojá/ y wielka śiłá twojá? Gdźie wzruſzenie wnętrznośći twojich/ y litośći twojich? Przedemną z záwśćiągnione będą? 16 Tyś záiiſte n Oćiec náſz: bo Abráhám nie wie o nas/ á Izráel nie zna nas. Tyś PAnie Oćiec náſz/ Odkupićiel o náſz: *To jeſt* od wieku Imię twoje. 17 Przeczżeś nam PAnie dopuśćił błądźić z drog twojich? *przeczżeś* zátwárźił ſerce náſze/ ábyſmy śię ćiebie nie bali? Náwroćże śię dla ſług twojich/ *dla* pokolenia dźiedźictwá twego. 18 Ná máły *czás* pośiadł *Ziemię* lud Swiętobliwośći twojey: nieprzyjaćiele náſzy podeptáli Swiątnicę twoję. 19 Myſmy twoji od wieku: á nád tymi nigdyś nie pánował/ áni wzywano Imieniá jego nád nimi.

m Moj. 26.15. Pſalm 80.15. Baruc. 2. 16. n Ezái. 64. 8. o Ezái. 43.14.

ROZDZIAŁ LXIV.

Modlitwá o wybáwienie. 3. Przypominánie mocy Bożey. 5. Láſki, y ſpráwiedliwośći. 6. Pokorne wyznánie grzechow.

1 Obyś rozdárł niebioſá/ y zſtąpił! áby śię od oblicża twego gory rozpłynęły! 2 (Jáko od gorájącego ogniá/ ogniá roztápiájącego/ wodá wre:) ábyś oznájmił Imię a twoje nieprzyjaćiołom twojim/ y żeby śię od oblicża twego narodowie zátrwożyli. 3 *Jáko* gdyś czynił dźiwy b ktorycheſmy śię nie ſpodźiewáli: zſtąpiłeś/ á od oblicża twego gory śię rozpłynęły. 4 Czego od wiekow nie ſłychano/ áni *to* do uſzu przychodźiło: oko nie widźiáło Bogá *innego*, oprocz ćiebie/ coby *ták* uczynił temu/ co nań oczekawa. 5 Zábieżałeś weſelącemu śię/ y czyniącemu ſpráwiedliwość: *y tym ktorzy* ná drogách twojich wſpomináli ná ćię. Otoś śię ty rozgniewał/ przeto/ żeſmy grzeſzyli ná tych *drogách* uſtáwicżnie: wſzákże záchowáni będźiemy. 6 Aczkolwiek jeſteſmy jáko nieczyſty/ my wſzyſcy/ y jáko ſzátá c zplugáwiona *ſą* wſzyſtkie ſpráwiedliwośći náſze: przetoż wſzyſcy opadamy d jáko liſt/ á nieprawośći náſze jáko wiatr unoſzą nas: 7 Nád to niemáſz ktoby wzywał Imienia twego/ y pobudźił śię do tego/ áby śię chwyćił ćiebie/ przynamniey teraz/ gdyś zákrył twarz ſwoję przed námi/ á ſpráwiłeś ábyſmy niſzczeli dla nieprawośći náſzych.

a Pſalm 83.19. b Pſalm 31.20. 1 Kor. 2. 9. c H. Latá-na. d Pſalm 90.5.6

8 Ale teraz o PAnie/ tyś jeſt Oćiec e náſz: myſmy gliná/ á tyś twórcá náſz/ á tákeſmy wſzyſcy dźiełem ręki twojey. 9 Nie gniewaj śię f PAnie ták bárzo/ á nie ná wieki pomni nieprawośći *náſzey*: oto wejrzy proſzę/ myſmy wſzyſcy ludź twojim. 10 Miáſtá g świętobliwośći twojey obrocone ſą w puſtynią. Syon w puſtynią: á Jeruzalem wzpuſtoſzenie obrocone. 11 Dom Swiętobliwośći náſzey y ozdoby náſzey/ w ktorym ćię chwalili Ojcowie náſzy/ ogniem jeſt zpalony: y wſzyſtkie nakoſztownieyſze rzeczy náſze/ obroćiły śię w puſtki. 12 Izali nád tym zátrzymaſz śię PAnie/ *izali* milczeć h á nas ták bárzo trapić będźieſz?

e Ezái. 63.16. f Pſalm 79. 8. g Pſalm 79. 1. h Pſalm 83. 2. y 109.1

ROZDZIAŁ LXV.

Proroctwo o powołániu Pogánow. 2. Nárzekánie Boże ná lud Zydowſki. 6. Obietnicá o záchowániu oſtátkow. 11. Przegroźká báłwochwalcom. 16. Pocieſzenie wierzących.

1 Objáwiłem śię a tym ktorzy śię *o mię* nie pytáli: ználeźiony jeſt od tych ktorzy mię nie ſzukáli. Do narodu b ktory śię nie názy-

a Rzym. 10.20. b Rzym. 9. 24. Eſez. 2. 12.

wał Imieniem mojim / rzekłem ; Otom ja / Otom ja.

2 c ROzćiągałem ręce moje ná káżdy dźień do ludu upornego / ktory chodźi drogą nie dobrą zá myślámi swymi.

3 Do ludu ktory mię jáwnie wzrusza do gniewu : ustáwicznie ofiáruiąc w ogrodách / á kádząc ná cegłách.

4 Ktorzy śiádáją przy grobách / á przy báłwánách swojich nocują : ktorzy jedzą świnie mięso / y polewkę obrzydłą z naczynia swego.

5 Mowiąc : Odstąp precz / nie przystępuj do mnie / bom jest świętobliwszy niżeli ty. Ci są dymem w nozdrzách mojich / y ogniem pałájącym przez cáły dźień.

6 Oto zápisáno d to przedemną : Nie zámilczę / ále oddam y odpłácę ná łono ich :

7 Nieprawośći wásze / tákże y nieprawośći Oyców wászych mowi PAN : ktorzy kádźili po gorách / á ná págorkách háńbili mię ; Przetoż odmierzę spráwę ich pierwszą ná łono ich.

8 TAk mowi PAN : Jáko gdyby kto ználazł wino w gronie / y rzekłby ; Nie psuj go / bo błogosłáwieństwo jest w nim : Ták y ja uczynię dla sług mojich / że ich wszystkich nie wygubię.

9 Bo wywiodę z Jákobá naśienie / á z Judy dźierżawcę gor mojich : y pośiędą e ją wybráni moji / á słudzy moji tám mieszkáć będą.

10 A Sáron będźie f zá pástwisko owcam : á dolina Achor zá legowisko wołow ludu mojego / ktorzy mię szukáli.

11 ALe was ktorzyśćie opuśćili PANá / ktorzy zápominaćie ná gorę Swiętobliwośći mojey : ktorzy gotujećie temu wojsku stoł / á ktorzy oddawaćie temu poczotowi mokre ofiáry :

12 Was / mowię / policzę pod miecz / ták / że wy wszyscy do zábićia zchyláć śię będźiećie ; przeto / żem g wołał / á nieozwáliśćie mi śię : mowiłem / á nie słyszeliśćie / áleśćie czynili co złego jest przed oczymá mojimi / á czegom ja nie chćiał / h obieráliśćie.

13 PRzetoż ták mowi Pánujący PAN : Oto słudzy moji jeść będą / á wy łáknąć będźiećie : Oto słudzy moji pić będą / á wy prágnąć będźiećie : oto słudzy moji weselić śię będą / á wy záwstydzeni będźiećie.

14 Oto słudzy moji wykrzykáć będą od rádośći serdeczney / á wy będźiećie wołáć od boleśći sercá / y od zkruszenia duchá wyć będźiećie.

15 Y zostáwićie imię wásze ná przeklinánie wybránym mojim ; gdy wás pomorduje Pánujący PAN / á sługi swe názowie innym imieniem.

16 Ten ktory sobie będźie błogosłáwił ná źiemi / będźie sobie błogosłáwił w Bogu prawdźiwym ; á kto będźie przyśięgał ná źiemi / będźie przyśięgał przez i Bogá prawdźiwego : w zápomnienie záiste przydą te ućiski pierwsze / á będą zákryte od oczu mojich.

17 k ABowiem oto ja tworzę niebiosá nowe / y źiemię nową : á nie będą wspomináne rzeczy pierwsze / áni l wstąpią ná serce.

18 Owszem weselćie śię / á rádujćie śię ná wieki wiekow z tego / co ja stworzę. Bo oto / Ja stworzę Jeruzalem ná rádość / á lud jego ná wesele.

19 Y rozráduję m śię w Jeruzalemie / á weselić śię będę w ludu mojim : á nie będźie słycháć w nim głosu y płáczu / y głosu nárzekánia.

20 Nie będźie tám więcey nikogo w wieku dźiećińskim / áni stárcá / ktoryby nie dopełnił dni swojich : Bo dźiećię we stu lećiech umrze ; Ale grzesznik choćby miał y sto lat / przeklęty będźie.

21 Pobudują też domy / á będą w nich mieszkáli : násádzą też winnic / á będą jeść owoce ich.

22 Nie będą budowáć ták / áby tám inszy mieszkał : nie będą szczepić / áby inny jadł. Bo dni ludu mojego będą jáko dni drzewá : á dźiełá rąk swojich do zwietszenia używáć będą wybráni moji.

23 Nie będą robić prożno / áni płodźić będą ná postrách : Bo będą naśieniem błogosłáwionych od PAná / oni y potomkowie ich z nimi.

24 Nádto stánie śię / że pierwey niż o záwołáją / ja śię ozwę : jeszcze mowić będą / á ja wysłucham.

26 Wilk z báránkiem paść śię będą społem : lew jáko woł plewy jeść będźie : á wężowi / proch będźie chlebem jego. Nie będą szkodźić áni zátracáć ná wszystkiey gorze świętey mojey / mowi PAN.

c Przyp. 1. 24. Ezai. 50. 2.
d 5 Moj. 32. 34. Jerem. 17. 1.
e Psalm 37. 29.
f 1 Kron. 27. 29.
g Przyp. 1. 24. Ezai. 60. 4. Jerem. 7. 13. y 11. 7.
h Jerem. 35. 14.
i 5. Moj. 6. 15. y 10. 20 Psalm 63. 12.
k Ezai. 66. 22. 1 Piotr 3. 13. Objáw. 21. 1.
l Ezai. 43. 18.
m Jerem. 32. 41.
n Objáw. 21. 4.
o Psalm 32. 5. y 34. 16 y 50. 15 Ezai. 58. 9.

Rozdział LXVI.

Bog gromi lud swoj z obłudy. 4. Pomstą im grozi. 5. Wierzące cieszy. 15. Bałwochwalcom przegraża. 19. Obiecuje rozmnożenie ostatkow Izraelskich, y powołanie Poganow.

1 Ták mowi PAN: Niebo *jest* stolicá á moja / á ziemia podnożkiem nog mojich. Gdźieś *tedy* *będźie* ten dom / ktory mi zbudujećie? ábo gdźie będźie miejsce odpoczynienia mego? 2 Bo to wszystko ręká mojá uczyniłá / y niá stánęło to wszystko / mowi PAN. Wákże Ja ná tego pátrzę / ktory jest utrapionego / y skruszonego b duchá / á ktory drży ná słowo moje. 3 Inácżey / ten kto zábija wołu *ná ofiarę*, jákoby zábił człowieká : kto zábija ná ofiárę bydlątko / jákoby psá zćiął: kto ofiáruje ofiárę suchą / jákoby krew świnią *ofiárował*: kto kádźi kádźidłem / jákoby báłwánowi błogosłáwił: A *jáko* oni sobie obráli drogi swoje / y w obrzydliwośćiách swych kocháłá śię duszá ich: 4 Ták y ja obiorę c zá wynálaski ich : á to / czego śię boją / przywiodę ná nie : Przeto / że gdym d wołał / żaden śię nie ozwał : gdym mowił / nie słucháli: Ale czynili to co złego jest przed oczymá mojimi / á to / czegom niechćiał obieráli.

5 Słuchajćie słowá PAńskiego *wy*, ktorzy drżyćie ná słowo jego. Bráćia wászy nienawidzący was / á wyganiájąc was dla Jmienia mego / mowią : Niech śię okaże słáwá e PAńska. Okażeć śię zájiste ku poćiesze wászey ; ále oni pohánbieni będą. 6 Głos grzmotu z miástá *słyszány będzie*, głos z Kośćiołá / głos PAná oddawájącego zapłátę nieprzyjaćiołom swojim. 7 Pierwey niż prácowáłá ku porodzeniu / porodźiłá / pierwey niż ja ogárnęłá boleść / porodźiłá mężczyznę. 8 Ktoż słyszał co tákowego? Kto widźiał co podobnego? Możesz to być / áby ziemiá národźiłá *ludu* zá jeden dźień? Jzali narod zpłozony bywa jednym rázem? Ale Syon ledwie począł prácowáć ku porodzeniu / álić porodźił syny swe. 9 Cożbym ja / ktory otwieram żywot / rodźić nie miał? mowi PAn. Cożbym ja / ktory to czynię że rodzą / záwártym był? mowi Bog twoj. 10 Weselćie śię z Jeruzalem / á rádujćie śię w nim wszyscy / ktorzy go milujećie. Weselćie śię z nim wielce / wszyscy ktorzyśćiekolwiek płákáli nád nim. 11 Przeto że ssáć będźiećie / y syćić śię pierśiámi poćiech jego : ssáć będźiećie / y roskoszámi opływáć w jásnośći chwały jego. 12 Bo ták mowi PAn: Oto ja obrocę ná nie pokoj jáko rzekę : á słáwę narodow jáko strumień zálewájący : y będźiećie ssáć. Ná ręku f noszeni / y ná kolánách roskosznie piástowáni będźiećie. 13 Jáko ten ktorego ćieszy mátká jego / ták ja was ćieszyć będę: á ták w Jeruzalemieućiechy miewáć będźiećie. 14 Ujrzyćie zájiste / á rádowáć śię będźie serce wásze / á kośći wásze jáko trawá zákwitną. Y poznána będźie ręká PAńska przy sługách jego : ále śię gniewem zápali przećiwko nieprzyjaćiołom swojim.

15 Bo oto PAn w ogniu g przyjdźie / á poczwórne jego jáko wicher : áby wylał gniew swoj w popędliwośći / á łájánie swoje w płomieniu ogniá. 16 Pán mowię przez ogień sądźić będźie / y przez miecz swoj wszelkie ćiáło / á pobitych od Páná wiele będźie. 17 Ci ktorzy śię pośwjęcáją y oczyśćiáją w ogrodách / jeden zá drugim jáwnie : ktorzy jedzą mięso świnie / y *inno* obrzydłość / y myszy / koniec tákże wezmą / mowi PAN.

18 A Bowiem ja *znam* spráwy ich y myśli ich : Y przyjdźie *ten czás*, że zgromádzę h wszystkie narody y języki ; y przyjdą / á oglądáją chwałę moję. 19 Y położę ná nich znák / á pośle z tych ktorzy záchowáni będą / do narodow i przy morzu do Pul y Lud / ktorzy ćiągną łuk do Tubálá / y do Jáwánu / ná wyspy dálekie / ktore nic o mnie nie k słycháły / y nie widźiáły chwały mojey : y będą opowiádáły chwałę moję miedzy narody. 20 Y przywiodą wszystkę bráćią wászę ze wszystkich narodow PAnu w dáry / ná koniách / ná wozách / y ná lektykách / y ná mułách / y ná

a 1 Krol. 8. 27. 2 Kron. 6. 18. Dźiej. 7. 49. y 17. 24.
b Psalm 34. 19. y 51. y 138. 6. Ezái. 57. 15. y 61. 1.
c T. Pomsta.
d 2 Krol. 17. 14. Przyp. 1. 24. Ezái. 65. 12. Jerem. 7. 13. y 11. 7. y 25. 4. y 35. 14.
e Ezái. 5. 19.
f Ezái. 49. 22. y 60. 4.
g Psalm 50. 3.
h Objáw. 7. 9.
i H. Do Társys.
k Ezái. 65. 1.

zawodnikách / ná gore Swiętobliwośći moiey do Jeruzalem / mowi PAn : ták jáko przynoszą Synowie Izráelscy dar w naczyniu czystym/ do domu PAńskiego. 21 Y z tych też nábiorę z Kápłanow y Lewitow/ mowi PAn. 22 Bo jáko te niebiosá nowe / y tá ziemiá nowa / ktora ja uczynię / stánie przedemną mowi PAn : ták stánie naśienie wásze/ y imię wásze. 23 Y stánie śię/ że od nowiu mieśiącá / do nowiu mieśiącá/ y od Sábbátu do Sábbátu / przychodźić będźie wszelkie ćiáło / áby śię kłániáło przed oblicznośćią moją/ mowi PAn. 24 Y wynidą/ á oglądáją trupy ludźi tych / ktorzy wystąpili przećiwko mnie : Abowiem robak ich nie zdechnie / y ogień o ich nie zágáśnie; A będą obrzydliwośćią wszelkiemu ćiáłu.

1 Moj. 19. 6. Ezdi. 61. 6. 1 Pior 2. 9. Objáw 1. 6. Ezdi. 65. 17. 2 Piotr 3. 13. Objáw 21. 1. Mark. 9. 44. Mat. 3. 2.

PROROCTWO JEREMIASZOWE.

PRoroctwá Jeremiaszá Proroká / są cztery częśći. Pierwsza zámyka w sobie kilká kazáń pokutnych, w ktorych Prorok Zydy karze z wielu grzechow ; jákie były : báłwochwálstwo/ obłudá w nabożeństwie / ufność w mocy y rátunku cudzym / w miástách obronnych / w mądrośći/ w śile y w bogáctwach swojich : wzgárdá słowá Bożego y Prorokow / zátwárdźiáłość sercá/ krzywoprzyśięstwá / fálszywe proroctwá y wykłády Zakonu / gwałcenie świąt / tyráństwo / ućisk nędzniejszych y sług wypuszczonych / niesprawiedliwość w sądźie / rády krwáwe przećiw Prorokowi / pychá / cudzołostwo / grzechy nieczyste/łákomstwo / oszukánie w hándlu/ urągánia / kłamstwá y inne złośći. A ták upomina ich do pokuty : á nie pokutującym grozi sroga / miástá Jeruzalemskiego wywroceniem / y onych sámych zábrániem w niewolą. Pobożne záś ćieszy nádźieją y ćielesnego z Bábilońskiey / y duchownego z niewoli Szátáńskiey wybáwienia przez Chrystusá. Támże opisuje Prorok / co dla ich przestrog ućierpiał / że śię z niego náśmiewano / ćiskano nań / y fałszywi prorocy jemu śię sprzećiwili / że járzmo z szyje jego było porwáne y połamáne / że Kśięgi ná ktorych był Proroctwá swoje nápisał zdárte były / y on sam do ćiemnice / á potym y do dołu błotnego wrzucony / á náostátek pod strażą w śieni zátrzymány. Co śię wszystko zámyka w pierwszych. 38. Rozdź. W Wtorey częśći/ opisuje Prorok wypełnienie proroctwá swego / o zburzeniu Jeruzalem / tákże o przełożeństwie Godoliaszá / y uchodzeniu ostátkow ludu do Egiptu / od rozdź. 39. áż do. 46. Trzećia ma w sobie Proroctwá przećiw postronnym/ á Zydom nie przychylnym národom;á miánowićie przećiw Egipczykom/Filistyńczykom / Tyryjczykom y Sydończykom / przećiw Moábczykom Ammonitczykom / Syryjczykom/Arábczykom / Persom/ y Bábilończykom ábo Chálderczykom/ od rozdź. 46. áż do rozdź. 52. W Czwartey/ á rozdźiale ostátnim / powtarza Prorok historią o zburzeniu Jeruzalem/ dla więtszego proroctwá swego potwirdzenia.

ROZDZIAL I.

Rodzáj Ieremiaszá Proroka.4. Powołanie jego. 6. Iáko śię wymawiał. 7. Potwirdza go PAN. 11. Pomstę opowiáda nád ludę. 18. Znowu Proroká potwirdza.

1 SŁowá Jeremiaszá syná Helkiaszowego / z Kápłanow ktorzy byli w Anátot / w ziemi Benjámin. 2 Do ktorego stáło śię słowo PAńskie/ zá dni Jozyaszá syná Amonowego Kroló Judskiego / trzynastego roku krolowánia jego : 3 A stáło śię zá dni Joákimá syná Jozyaszowego/ Kroiá Judskiego / áż do skończenia jedenastego roku Sedekiaszá syná Jozyaszá Kroló Judskiego/ áż do przeprowádzenia Jeruzalemczykow / mieśiącá piątego.

4 STáło śię/mowię/ słowo PAńskie do mnie/mowiąc: 5 Pierwey niżelim ćię utworzył w żywoćie/ znałem ćię : á pierwey niżeliś

wyszedł z żywotá poświęciłem a cię: zá proroká narodom dałem cię. 6 Y rzekłem; Ach ách Pánujący Pánie / Oto nie umiem b mowić / bom jest dziecięciem! 7 Ale PAN rzekł do mnie; nie mow / Jestem dziecięciem: owszem ná wszystko, ná co cię poślę / idź / á wszystko coć rozkaże / mow. 8 Nie boj się c oblicza ich / bom ja jest d z tobą / ábym cię wybáwił / mowi PAN. 9 A wyciągnąwszy PAN rękę swoję dotknął e się ust mojich / y rzekł mi PAN: Otom dał słowá fmoje do ust twojich. 10 Oto cię dziś postánawiam nád narody / y nád krolestwy / ábyś wykorzeniał g y psował y wytrácał / y obalał: ábyś budował y szczepił.

11 P Otym stáło się słowo Páńskie do mnie / mowiąc: Co widźisz Jeremiaszu? Y rzekłem: Widzę rozgę Migdałową. 12 Y rzekł PAN do mnie: Dobrze widźisz: ábowiem się ja pospieszam z słowem swym / ábym je wykonał. 13 Y stáło się słowo Páńskie do mnie powtore / mowiąc: Co widźisz? Y rzekłem: Widzę gárniec wrzący / á przednia strona jego ku stronie Połnocney. 14 Y rzekł PAN do mnie: Od Połnocy h przypádnie złe / ná wszystkie mieszkájące ná tey ziemi. 15 Bo oto ja záwołam i wszystkich rodzájow z krolestw Połnocnych / mowi PAN: áby przyciągnąwszy káżdy z nich postáwił stolicę swoję w weściu k bram Jeruzalemskich / y przy wszystkich murách jego / y przy wszystkich miástach Judskich. 16 A ták opowiem sądy moje przećiwko nim / dla wszelákiey złości tych ktorzy mię opuścili / á kádźili Bogom obcym / y kłániáli się robocie rąk swojich.

17 P Rzetoż ty przepász biodrá swoje / á wstawszy mow do nich wszystko co ja tobie rozkázuję: nie boj się l ich / bym cię snadź nie ztárł przed obliczem ich. 18 Bo oto ja postánawiam cię dźiś miástem m obronnym / y słupem żeláznym / y murem miedźianym / przećiwko tey wszystkiey ziemi: przećiwko Krolom Judskim / przećiwko Kśiążętom ich / przećiwko Kápłanom ich / y przećiwko ludowi tey ziemie. 19 Ktorzy walczyć będą przećiwko tobie / ále cię nie przemogą: bom ja z tobą / mowi PAN / ábym cię wybáwił.

ROZDZIAŁ II.

Dobrodźiejstwá Boże Zydom pokázuje. 4. Niewdźięczność ich. 8. Grzechy wielkie. 38. Przegrożká przećiwko nim.

1 Y Stáło się słowo PAńskie do 2 mnie / mowiąc: Idź / á wołaj w uszy Jeruzalemskie / mowiąc: Ták mowi PAN; Wspomniałem ná cię dla miłośierdźia młodośći twojey *pokazánego*, y dla miłośći ślubin twojich: gdyś chodźiłá zá mną ná puszczy / w źiemi w ktorey nieośiewáją. 3 *Kiedy* Izráel *był* świętobliwośćią a PAnu / y pierwoćinámi urodzájow jego: Wszyscy ktorzy go pożyráli / winni byli; złe rzeczy przyszły ná nie / mowi PAn.

4 S Łuchajćie słowá PAńskiego domie Jákobow / y wszystkie rodzáje domu Izráelowego. 5 Ták mowi PAN: Jákąż nieprawość ználeźli Ojcowie wászy przy mnie / iż się oddalili ode mnie / á chodząc zá márnośćią / márnymi się stáli? 6 Ták iż áni rzekli: Gdźież *jest* PAn / ktory nas wywiodł z źiemie Egipskiey / ktory nas wodźił po puszczy po źiemi pustey y strászney / po źiemi suchey y cieniu śmierći / po źiemi / po ktorey nikt nie chodźił / á gdźie żaden człowiek nie mieszkał? 7 Owszem gdym was wprowádźił do źiemie b obfitey / ábyśćie pożywáli owocow jey / y dobr jey: wszedszy tám zplugáwiliśćie źiemię moję / á dźiedźictwo moje uczyniliśćie obrzydliwośćią. 8 Kápłáni nie rzekli; gdźież *jest* PAn? á ći ktorzy się obieráją *uczeni* w zakonie c poználi mię / y pásterze odstąpili ode mnie: y Prorocy prorokowáli przez Báálá / y zá rzeczámi nieużytecznymi chodźili. 9 Przecz że się wzdy wádzę z wámi / mowi PAn: á z synámi synow wászych zpieráć się muszę? 10 Przejdźćie przynamniey wyspy Cytym / á obaczćie: y do Cedár poślićie / á uważćie pilnie / y przypátrzćie się / jesli się stáło co tákowego? 11 Jesli odmienił *ktory* narod Bogi swoje, choćiaż oni nie *są* Bogámi?

a 2 Gálát. 1. 15. b 2 Moj. 3. 11. y 4. 10. c Ezech. 3. 9. d 5 Moj. 31. 6. 8 Jozu. 1. 5. e Ezdi. 6. 7. f Jerem. 5. 14. g Jerem. 18. 7. 1 Kor. 10. 4. 5 h Jerem. 4. 6. i Jerem. 5. 15. y 6. 22. y 10. 22 k Jerem. 52. 4. 5 l Ezech. 2. 6. m Jerem. 6. 27. y 15. 20 Ezech 3. 8.

a 2 Moj. 19. 6. Psálm 114. 2. b 5 Moj. 8. 1. c Rzym. 2. 20.

Ale lud moj odmienił sławę swoję w rzecz d nieposzyteczną. 12 ♣ Zdumiejcie się niebiosá nád tym / á ulęknicie się / á zátrwożcie się bárzo / mowi PAn. 13 ♣ Bo dwojáką złość popełnił lud moj: Mnie opuścili źrzodło wod żywych / á wykopáli sobie cysterny / cysterny dziuráwe / ktore wody zátrzymáć nie mogą.

14 Izali Izráel jest niewolnikiem ábo wychowáńcem domá zrodzonym? Czemuż jest podány ná łup? 15 ♣ Ryczą nań lwiętá / y wydawáją głos swoj / á obrácáją ziemię jego w pustynią: miástá jego zpalone są / ták / że niemász y jednego obywátelá. 16 ♣ Synowie też Nof y Táchpánes wierzch głowy twojey zetrą. ♣ 17 Zaż tego sam sobie nie spráwujesz opuszczájąc e PAná Bogá swego / w ten czás kiedy cię prowádził drogą swą?

18 A Teraz / co zá spráwę masz ná drogách Egipskich / iż pijesz wodę f z Nilu? ábo co masz zá spráwę ná drogách Assyryjczykow / iż 19 pijesz wodę g z rzeki *ich*? ♣ Karze cię złość h twojá / á odwrocenie twoje zfuka cię: Wiedzże tedy y obacz / iż jest rzecz zła y gorzka / iżeś opuścił PAná Bogá twego / á nie masz bojáźni mojey w tobie / mowi PAn / PAn Zastępow.

20 GDym i dawno połamał járzmo twoje / y rozerwałem związki twoje / mowiłáś: Nie będę służyłá *bałwánom*: á przecie ná káżdym págorku k wysokim / y pod káżdym drzewem l gáłęzistym tułaś się / o nierządnico! 21 ♣ A jam cię był násádził m winną mácicą wyborną / ktoreyby wszystko nasienie *było* prawdziwe: Jákożeś mi się tedy odmieniłá w płonne gáłęzie obcey mácice? 22 ♣ Bo choćbyś się umywáłá y sáletrą / y mydłem się jáko nawárzniey tárłá / *przecie* znáczna zostánie nieprawość twojá przede mną / mowi PAnujący PAn. 23 ♣ Jákoż mowisz: Nie jestem zplugáwiona / zá Báálámi nie chodziłám? Pojrzy ná drogę twoję w tey dolinie: obacz coś czyniłá, o n wielbłądzico prędka / 24 *ktora* wikłesz drogi swoje. ♣ Osłico dzika / przywykłáś ná puszczy / ktora według żądze duszę swey wiátr łápa: gdy się jey przyczyná da / ktoż ją odwroci? Wszyscy ktorzy jey szukáją / nie ztrudzą się / y w miesiącu jey znajdą ją. 25 ♣ *Rzekłem*: Záwściągni nogi twojey / áby bosá nie byłá; y gárdło twe od prágnienia: Tedy mowisz; Już to o prozno / nie uczynię: bom się rozmiłowáłá cudzych / y zá nimi pojdę. ♣ 26 Jáko wstyd złodzieja kiedy go zástána / ták się záwstydzi dom Izráelski: sámi Krolowie ich / Książętá ich / y Kápłáni ich / y Prorocy ich. 27 ♣ Ktorzy mowią drewnu; Tyś jest ociec moj: A kámieniowi; Tyś mię zpłodził. Bo się do mnie obrocili p tyłem / á nie twárzą. Ale czásu utrapienia swego mawiáją; Wstań / 28 á wybaw nas. ♣ Y gdzież są bogowie twoji ktorycheś q sobie náczynił? Niech wstáną jeśli cię mogą wybáwić czásu utrapienia twego. Ponieważ ile masz miast swojich / tyle masz bogow swojich o Judo! ♣ 29 Czemuż się ze mną spieráć chcecie? Wyście wszyscy odstąpili odemnie / 30 mowi PAn. ♣ Proznom bił synywásze / karánia nie przyjęli: miecz wász pożárł *przecie* Proroki wásze / jáko lew trácący. 31 ♣ O narodzie / wy rozsądźcie słowá PAńskie! Izalim był pustynią Izráelowi? Izali ziemią ciemną? Przeczże mowi lud moj; Pánujemy / nie pojdziemy więcey 32 do ciebie. ♣ Izali zápomina Pánná ubioru swego? y oblubienicá klenotow swojich? Ale lud moj zápomniał mię przez dni niezliczone. ♣ 33 Przecz dobrą być twierdzisz drogę twoję / szukájąc tego w czym się kochasz? Przecz y *innych* nierządnic uczysz złośliwych drog twojich? 34 ♣ Nád to y ná podołkách twojich znájduje się krew dusz ubogich y niewinnych: nie z pracą ználazłem to / bo to widzieć ná wszystkich *podołkách* 35 twojich. ♣ A przecię mowisz; Ponieważem niewinna / pewnie odwrocona jest zápálczywość jego odemnie. Oto ja w sąd wnidę z tobą: przeto / że mowisz; Nie zgrzeszyłám.

36 PRzeczże ták biegasz / odmieniájąc drogi swe? Ták będziesz pohánbiona od Egipczánow / jákoś po-

hań-

d Rzym. 1. 23.
e 5 Moj. 29.25. 1 Krol. 9. 8.9.
f H. Sychor
g I. Eufrátes.
h Ezái. 3. 9. Ozea. 5. 5.
i 3 Moj. 26.13.
k Ezái. 57.5.7
l Jerem. 3. 6.
m 2 Moj 15.17. Psalm. 44. 3. y 80.9. Ezái. 5. 2. Mátt. 21.33. Márk 12. 1. Luk. 20. 9
n I. Dromedárka.
o Jerem. 18. 12.
p Jerem. 32.31.
q Jerem. 11.13.

hánbiona byłá od Assyryjczykow.

37 Y z támtąd wynidźieß máiąc ręce swe nád głową swą: bo PAN odrzuca ufności twoje / á nie poßczęśćić śię w nich.

Rozdział III.

Upor ludu Judskiego y Izráelskiego. 12. Upomnienie ich do pokuty. 16. Pożytki tego. 19. y sposob.

1 PAN mowi: Opuśćiłliby mąż żonę swoję / á oná odßedßy od niego ßłáby zá innego mężá / izali śię więcey do niey a wroći? Izáliby nie byłá wielce zplugáwiona oná źiemiá? Ale ty choćias nierząd płodźiłá z wielą zalotnikow / wßákże náwroć śię do mnie mowi PAN.

2 Podnieś oczu swych ná miejscá wysokie / á obacz jesliś gdźie nierządu nie płodźiłá. Ná drogách śiadáłáś kwoli nim / jáko Arábczyk ná puszczy: á zplugáwiłáś źiemię wßetecżeństwy twymi / y złośćią twoją.

3 A choćiaż záwśćiągnione są dżdże jesienne / á deszczu ná wiosnę nie bywáło: przećieś czoło niewiáśćy wßetecżney máiąc / niechćiáłáś śię wstydźić.

4 Azaż od tego czásu wołáć będźieß ná mnie; Ojcże moj! tyś wodzem młodośći moiey.

5 Izali Bog zátrzyma gniew b ná wieczność? Izali go záchowa ná wieki? Oto mowiß y czyniß złe / ile możeß.

6 TEdy PAn rzekł do mnie zá dni Jozyaßá Krolá: Widźiałżeś co uczyniłá odporna corká Izráelská: jáko chodźiłá ná káżdą c gorę wysoką / y pod káżde drzewo źielone / y tám nierząd płodźiłá.

7 A choćiam rzekł gdy to wßystko uczyniłá; Náwroć śię do mnie: Przećie śię nie náwroćiłá. A ná to pátrzyłá przestępnicá śiostrá jey corká Judská.

8 A ták / zdáło mi śię dla tych wßystkich przyczyn / poniewaß nierząd płodźiłá uporna corká Izráelská / opuśćić ją / y dáć jey list rozwodny. A przećie śię nie ulękłá przestępnicá śiostrá jey corká Judská: ále ßedßy / y sámá nierząd płodźiłá.

9 Y stáło śię / że hániebnym nierządem swojim zplugáwiłá źiemię: bo cudzołożyłá z kámieniem y z drewnem.

10 A wßákże w tym wßystkim nie ná wroćiłá śię do mnie przestępnicá śiostrá jey corká Judská / ze wßystkiego sercá swego / ále obłudnie / mowi PAn.

11 Przetoż rzekł PAn do mnie. Uspráwiedliwiłá dußę swą odporna corká Izráelská / więcey niżeli przestępnicá Judská.

12 IDźże / á wołaj tymi słowy ku Połnocy / á mow: Náwroć śię odporna corko Izráelská mowi Pan / á nie oborzy śię twarz mojá surowa ná was: bom ja d dobrotliwy / mowi PAN / á nie chowam gniewu ná wieki.

13 Tylko uznaj niepráwość twoję / żeś od PAná Bogá swego odstąpiłá / á tám y sám biegáłá drogámy swymi / do obcych bogow, pod káżde drzewo źielone / á głosu mojego nie słucháliśćie / mowi PAN.

14 NAwroććież śię synowie uporni / mowi PAN / bom ja jest małżonkiem wáßym: á przyjmę was jednego z miástá / á dwu z rodzáju / ábym was wprowádźił do Syonu.

15 Gdźie wam dam Pásterze e według sercá mego: y będą was páść umiejętnie y rozumnie.

16 Y stánie śię / gdy śię rozmnożyćie á rozrodźićie w tey źiemi / w oneż dni mowi PAN / nie będą więcey mowić; Skrzyniá przymierza PAńskiego: áni wstąpi ná serce / áni wspomnią ná nie / áni jey náwiedząć / áni jey więcey poważáć będą.

17 Czásu onego náźwáne będźie Jeruzalem / Stolicą PAńską / á zgromádzą g śię do niego wßyscy narodowie / do Imienia PAńskiego / do Jeruzalem: Y nie będą więcey chodźić zá uporem sercá swego złośliwego.

18 W one dni / pojdą dom Judski z domem Izráelskim / y przyjdą pospołu z źiemie Połnocney / do źiemie ktoram dał w dźiedźictwo Ojcom wáßym.

19 Choćiam ja rzekł Jákożbym ćię położył między syny / á dałći źiemię pożądáną / dźiedźictwo zacne zastępow Pogáńskich? chybá żebyś mię wzywał / mowiąc; Ojcże moj: á od náśládowánia mnie nie odwroćił śię.

20 Poniewaž jáko żoná przeniewierza śię mężowi swemu: tákeśćie mi śię przeniewierzyli / o domie Izráelski / mowi Pan.

21 Głos ná wysokich miejscách niech

a 5 Moj. 24. 4.
b Psalm 103. 9.
c Jerem. 2. 20.
d 2 Moj. 34. 6. Nehe. 9. 17. Psalm. 86. 15. y 103. 8 Joel. 2. 13. Jonaß. 4. 2.
e Ezechi. 34. 23.
f Jerem. 23. 4.
g Ezech. 2. 2.

niech będźie słyszány / płácz modlitew Synow Izráelskich : bo przewrotnie uczyniwszy drogi swe / zápámiętáli ná PAná Bogá swego : ✣ 22 *Mowiącego* ; Náwroććie h śię Synowie odporni / á uleczę odwrocenia wásze. *Mowćie* ; Oto my idźiemy do ćiebie / boś ty jest PAn Bog nász. ✣ 23 Záiste prozna jest *nádźieją* w págorkách / y w mnostwie gor : Záiste w PAnu Bogu nászym *jest* zbáwienie Izráelskie. ✣ 24 Bo tá háńbá pożárłá prace Ojcow nászych / od młodośći nászey : trzody ich / y stádá ich / syny ich / y corki ich. ✣ 25 Leżymy w poháńbieniu swym / á przykrywa nas zelżywość nászá : Abowiemeśmy przećiwko PANU Bogu nászemu zgrzeszyli / my y Ojcowie nászy / od młodośći nászey / áż do dniá tego; á nie usłucháliśmy głosu PAná Bogá nászego.

h *Ozea.* 14.2.5

ROZDZIAŁ IV.

Nápomnienie do pokuty. 5. Przegrożka niepokutującym. 9. Nárzekánie Prorockie nád tym nieszczęśćiem. 27. Nieodmienny dekret Boży.

1 JEślibyś śię chćiał náwroćić Izráelu / mowi PAN / Do mnie śię náwroć. Bo jeśli odejmiesz obrzydłośći twoje od oblicza mego / á nie będźiesz śię tułał : ✣ 2 Y przyśięgáć będźiesz / *mowiąc* ; Żywie PAN ... (zob. niżej)

20 krzyk wojenny. ♣ Porażka zá porażką ogłasza śie/ zpustoszona będźie záiiste wszystka ziemia: nagle zpustoszone będą namioty moje y opony moje w okámgnieniu. 21 ♣ Dokądże widźieć będę chorągiew / y słyszeć głos trąby? 22 ♣ Bo głupi lud moj nie zna mie / synowie nie mądrzy y nie rozumni są. Mądrzy są do czynienia złego: ále dobrze czynić nie umieją. 23 ♣ Pojrzeli m ná źiemię/á oto jest nie pozorna y prozna: jeżeli ná niebo/ nie mász ná nim świátłośći. 24 ♣ Pojrzeli ná gory/á oto śię trzęsą: y wszystkie págorki chwieją śię. 25 ♣ Pojrzeli/á oto nie mász człowieká: y wszelkie ptástwo niebieskie odleciáło. 26 ♣ Pojrzeli á oto pole urodzájne jest pustynia: á wszystkie miástá jego zburzone są od oblicza PAńskiego / y od oblicza gniewu zápálczywośći jego.

27 BO ták mowi PAN; Zpustoszona będźie wszystka źiemiá/ wszákże końcá jeszcze nie uczynię. 28 ♣ Nád tym źiemiá kwilić będźie / á niebiosá wzgorę zácmią śię: przeto/ żem mowił *com* umyślił / á nie żáłuję / áni śię odwrocę od tego. 29 ♣ Przed grzmotem jezdzcow y strzelájących z łuku ucieczę wszystko miásto: wnidą do gęstych obłokow/ y ná skáły wstąpią: Wszystkie miástá opuszczone będą/ á nie będźie ktoby w nich mieszkał. 30 ♣ A ty zburzona będąc; coż uczynisz? Chocbyś śię ubráłá w szárłat / chocbyś śię ozdobyłá ozdobą złotą / chocbyś też oblicze twe przypráwiłá bárwiczką / prozno śię stroisz: wzgárdzą tobą zalotnicy *twoji*, á duszę twojey szukáć będą. 31 ♣ Bom słyszał głos jáko rodzącey; ućiski / jáko pierworodzącey; głos Corki Syońskiey nárzekájącey/ *á* zálámującey ręce swe/ *mowiąc*; Biádá mnie teraz! bo ustáłá duszá mojá dla morderzow.

m Ezái. 1. 30.

ROZDZIAŁ V.

Wyliczenie grzechow ludu Judskiego, y kaźni Bożych przećiwko nim.

1 OBchodźcie ulice Jeruzalemskie / á upátrujćie teraz / y obaczćie / á szukájćie po ulicách jego; jeśli znajdźiećie męża / jeśli kto jest coby czynił sąd y szukał prawdy? y 2 przepuszczę mu. ♣ Ale choć mowią; Żywie PAn: tedy *przećie* krzywo 3 przyśięgáją. ♣ O PAnie/ izali oczy twoje *nie patrzą* ná prawdę? Bijesz a je/ále ich nie boli: wniwecz je obracasz / *ále* niechcą przyjąć karánia: zátwárdźili oblicze swe nád 4 opokę/nie chcą śię náwroćić. ♣ Tedym ja rzekł; Podobno ći nędzni są/ głupie sobie poczynáją: bo nie są powiádomi drogi PAńskiey / y sądu 5 Bogá swego. ♣ Pojdę do celnieyszych/ y będę mowił do nich: bo oni są powiádomi drogi PAńskiey/y sądu Bogá swego: Ale y ći wespoł połamáli járzmo/potárgáli zwiąski.

6 PRzetoż je pobije lew z lásá: wilk wieczorny wygubi je: lámpárt czyháć będźie u miast ich: ktokolwiek wynidźie z nich / rozszárpány będźie: bo śię rozmnożyły przestępstwá ich / y zmogły śię odwrocenia ich. 7 ♣ Jesźże co/dla czegobymći miał przepuśćić? Synowie twoji opuśćili mię / á przyśięgáją przez one ktorzy nie są Bogámi: jákom je jedno nákarmił / záraz cudzołożą / á do domu wszetecznice hurmem śię 8 wálą. ♣ Ráno b wstawájąc są jáko konie wytuczone/ káżdy z nich rża do 9 żony bliźniego swego. ♣ Izali dla c tego náwiedźić ich nie mam? mowi PAn: Izali śię nád tákim narodem nie ma mśćić duszá mojá? 10 ♣ Wstąpćie ná mury jego / á rozwalćie *je*, wszákże ich do gruntu nie znośćie: znieśćie filarzyki murow jego/ gdyż nie są PAńskie. 11 ♣ Wielce záiiste wystąpił przećiwko mnie dom Izráelski/y dom Judski/ mowi 12 PAn. ♣ Zádáli kłamstwo PAnu/ y rzekli; Nie ták: Nie przyjdźie ná nas nic d złe°: á mieczá y głodu nie 13 doznamy. ♣ A ći Prorocy pominą z wiátrem / á żadnego słowá *Bożego* niemász u nich. Y owszem/ták śię im 14 *sámym* stánie. ♣ Przetoż ták mowi PAn/Bog Zastępow: Ponieważeśćie to mowili; Oto ja kłádę e słowá moje w ustá twoje zá ogień / á lud ten zá drwá / y pożrze je.

15 OTo ja przywiodę ná was f narod z dáleká / o domie Izráelski! mowi PAn/ narod mocny / na-

a Ezái. 1. 5. y 9. 30.

b Ezech. 22. 11.

c Jerem. 9. 9.

d Ezái. 28. 15.

e Jerem. 9. 9.

f 5 Moj. 28. 49. Jerem. 1. 15. y 6. 22.

rod stárodawny / narod ktorego jezyká umieć nie bedźieß / áni zrozumieß co mowi. 16 Ktorego sájdak jáko grob otwárty: wßyscy sa mezni. 17 Y zjedza g urodzaj h twoj / y chleb twoj: pozra syny twoje y corki twoje: poje trzody twoje / y woły twoje: poje winna máćice twoje / y figi twoje: á miástá twoje obronne / w ktorych ty dufaß / mieczem znedźi. 18 A wßákże y w one dni / mowi Pan / końcá z wámi nie uczynie. 19 Abowiem gdy rzeczećie; Przecżże nam i PAN Bog náß to wßystko czyni? Tedy im odpowieß: Jákośćie mie opuśćili / á służyli bogom cudzym w źiemi wáßey / ták służyć bedźiećie k cudzoźiemcom w źiemi nie wáßey. 20 Oznájmićie to domowi Jákobowemu / á rozgłośćie w Judźie / mowiąc: 21 Słuchajćieß teraz tego l ludu głupi / ktory niemaß sercá: ktory oczy májąc / á nie widźiß / ktory ußy májąc / á nie słyßyß. 22 Y nie bedźiećieß śie mnie bali? mowi PAN: A przed obliczem mojim nie bedźiećieß śie lekáli? ktorym położył morzu piasek zá gránice ustáwą m wieczną / á nie przestąpi jey: Choć śie wzruszą / wßákże nie przemogą: choć śie wzburzą wáły jego / wßákże nie przeskoczą go. 23 Ale ten lud ma serce n oćiątne y odporne / odstąpili ode mnie y odeßli: 24 Ani rzekli w sercu swym: Bojmy śie już PAná Bogá náßego / ktory dawa o deßcz / y w Jeśieni / y p ná Wiosne czásu swego / ktory tegodni pewnych y żniwá náßego przestrzega.

25 Ale niepráwośći wáße odwroćiły to / á grzechy wáße záhámowáły to dobro od was. 26 Bo śie znájduja w ludu mojim niezbożnicy: ktorzy czyháją jáko łowcy / rozćiągáją śieći / zástawiáją śidłá / á łápáją ludźie. 27 Jáko klatká pełna ptakow / ták domy ich pełne sa z zdrády: przetoż śie wzmogli y zbogáćili. 28 Roztyli q / lśnią śie / y inne w złośćiach przewyßáją: spráwy nie sądzą / ani r spráwy śirotki: wßákże śie im sczeßći / choćiasz spráwy ubogiego nie rozsądźili. 29 Izali dla tego nie náwiedzę ich / mowi PAN? Izali śie nád narodem tákowym nie bedźie mśćić duszá mojá? 30 Rzecz dźiwna y sroga dźieje śie w tey źiemi: 31 Prorocy kłamliwie prorokują: á Kápłáni s pánują przez rece ich: á lud moj kocha śie w tym: Cżegoż byśćie ná ostátek nie uczynili?

g H. Znisczą.
h 3 Moj 26.16. 5 Moj 28.31.
i Jerem. 16.10.
k 5 Moj 28.36.
l Ezdi. 6. 9.
m Job. 38.10. 11.
n 5 Moj 31.27. y 32.5.
o 3 Moj 11.14.
p H. Ránny y pozdny.
q 5 Moj 32.15.
r Ezdi. 1. 23. Zách. 7. 10.
s Jerem. 13.18. y 23.25 Ezech 13. 6.

ROZDZIAL VI.

Proroctwo o zburzeniu źiemie Judskiey przez Babilończyki. 8. Nápomnienie Zydow do pokuty. 9. Pomstá nád niepokutującymi. 13. Grzechy ludu y przełożonych jego.

1 Zgromadźćie śie synowie Beniáminowi / z pośrzodku Jeruzalem: á w Tekue trąbćie w trąbe / y nád Betcherem a podnieśćie chorągiew. Bo złe ukázáło śie z Pułnocy / y zburzenie wielkie. 2 Piekney / roskoßney pánnie, przypodobałem był corke Syońską: 3 Ale do niey przyćiągną pásterze y trzody ich: rozbiją przećiwko niey namioty w około / zpáśie káżdy miejsce swoje / y rzeką: 4 Podnieśćie przećiwko niey wojne / wstańćie / á wtárgniemy w południe. Biádá nam / że śie náchylił dźień / że śie rozćiągnęły ćienie wieczorne. 5 Wstańćie / á wtárgniemy w nocy / y rozwalmy páłace jey. 6 Bo ták mowi PAN Zastepow: Nárąbćie drzewá / á usypćie przećiw Jeruzalemowi ßańce: toć to miásto jest ktore ma być náwiedzione: jákożkolwiek wielkie / nie máß jedno ućisk b w pośrzodku jego. 7 Jáko źrzodło wylewa wody swe / ták ono wylewá złość swoje: ućisk y zpustoßenie słycháć w nim przed obliczem mojim ustáwicznie / boleść y bićie. 8 Cwicz śie Jeruzalemie / by snadź nie odstąpiłá duszá mojá od ćiebie: bym ćie snadź nie obroćił w pustynią źiemie do mießkánia niesposobną. 9 Ták mowi PAN Zastepow: Ostátek Izráelá áż do groná wyzbieráją / jáko winnice: y rzeko; Siegaj reką twoją / jáko ten co zbiera wino do koßá.

10 Do kogoż mowić bede / y kim oświadczę áby słyßeli? Oto nie obrzezáne sa ußy ich / ták / że słucháć nie mogą: oto słowo PAńskie

a I. Dajćie znák.
b Ezdi. 5. 7.

máją zá hánbę / y nie kocháją śię w nim. 11 Przetoż/ pełenem zápálczywośći PAńskiey / upracowałem śię záwśćiągájąc ją w sobie: Wylana będźie ták ná máluczkiego ná ulicy/ jáko y ná zebránie młodźieńcow: owßem y mąż z żoną / á stárzec z 12 zgrzybiáłym pojimány będźie. Y przypádną c domy ich ná inße/tákże polá y żony ich: Gdyż wyćiągnę rękę moję ná obywátele tey źiemie/ 13 mowi PAN. Zájiste od namniejßego z nich áż do nawiętßego z nich/ wßyscy śię událi zá d łakomstwem: od Proroká áż do Kápłaná/wßyscy 14 zgołá bawią śię kłamstwem. Y lecżą skrußenie corki e ludu mego tylko po wierzchu / mowiąc: Pokoj/ 15 pokoj: choć niemáß pokoju. Izali śię záwstydźili / przeto / że obrzydłość czynili? Zájiste áni śię lud wstydał / áni ich Prorocy do wstydu przywieść mogli: przetoż upádną miedzy padájącymi: czásu ktorego ich náwiedzę upádną/ mowi PAN.

c 5 Moj. 28.30.

d Ezái. 56.11. Jerem 8. 10.

e Jerem. 8, 11. Ezech. 13.10.

16 GDy ták PAN mawiał: Zástánowćie śię ná drogách / á pojrzyćie y pytajćie śię o śćieżkách stárych/ ktoraby byłá drogá dobra / á chodźćie nią: á znajdźiećie odpoczynienie f duszy wáßey: Tedy odpowiádáli; Nie będźiemy chodźili. 17 A gdym postánawiał nád wámi stroże / mowiąc: Słuchajćie głosu trąby: Tedy mawiáli; Nie będźie- 18 my słucháć. Przetoż słuchajćie o narodowie: á poznaj o zgromádzenie / co śię dźieje miedzy nimi! 19 Słuchaj o źiemio! Oto ja przywiodę złe ná ten lud / owoce myśli ich: przeto/ że nie słucháją słow mojich / áni zakonu mego; ále go odrzucáją. 20 Ná coż mi kádźidło g z Sáby przychodźi/ á cynámon wonny wyborny z źiemie dálekiey? Cáłopalenia wáßeh nie są mi przyjemne / y ofiáry wáße nie podobáją mi śię. 21 Przetoż ták mowi PAN: Oto ja nákłádę ludowi temu záwad/o ktore śię otrącáć będą Ojcowie/ tákże y Synowie / sąśiad y bliźni jego; y poginą.

f Mátt. 11:29.

g Ezái. 1. 11. 66.3. Amos 5. 21. Mich. 6. 6.

h Psalm. 40. 8.

22 TAk mowi PAN: Oto lud przyćiągnie z źiemie Połnocney / á narod wielki powstánie od kończyn 23 źiemie. Łuk y włocżnią pochwyći/ okrutny będźie / á nie zlituje śię: głos ich jáko morze záhuczy / á ná koniách jeźdźić będą: narod uszykowány jáko mąż do boju przećiwko 24 tobie/o corko Syońska! Skoro usłyszymy wieść o nim / osłábieją ręce náße: ućisk nas ogárnie/y boleść 25 jáko rodzącą. Nie wychodźćie ná pole / y w drogę nie chodźćie / bo miecż nieprzyjaćielski / a strách w 26 około. O corko ludu mojego przepáß śię i worem / á walaj śię w popiele! uczyń sobie żal jáko po jedynaku/ żal gorzki: bo ná nas nagle burzyćiel przypádnie.

i Jerem. 4. 8.

27 DAłem k ćię zá báßtę y zá wieżę w ludu mojim: ábyś upátrował y doświadczał drogi ich. 28 Wßyscy są miedzy krnąbrnymi nákrnąbrniejßy: chodzą jáko obmowcá są jáko miedź l y żelázo: wßyscy zgo- 29 łá są zkáżcámi. Botwieją miechy/ ołow od ogniá niszczeje: prozno ustáwicznie złotnik pláwi: bo złe rzeczy nie mogą być oddalone. 30 Srebrem fałßywym m będą názwáni: bo je PAN odrzućił.

k Jerem. 1. 8.

l Ezech. 22.18.

m Ezái. 1. 22.

ROZDZIAŁ VII.

Nápomnienie ludu Judſkiego do pokuty. 7. Obietnicá łáski pokutującym. 8. Grzechy ludu rozliczne. 12. 20. Ogłoßenie kaźni Bożych przećiwko ludowi.

1 SŁowo ktore śię stáło do Jeremiaßá od PANA / mowiąc: 2 Stań śię w bramie domu PAńskiego/ á opowiádaj tám to słowo/ y mow: Słuchajćie słowá PAńskiego wßystek Judo/ ktorzy wchodźićie do bram ich / ábyśćie śię kłaniáli 3 PAnu. Ták mowi PAN Zastępow/BOG Izráelski: Polepßajćie a drog swojich / y przedśięwźięćia swego; á spráwię to / ábyśćie mießkáli ná tym miejscu. 4 Nie pokłádajćie nádźieje swey w słowách kłamliwych/mowiąc: Kośćioł PAński/Kośćioł PAński/Kośćioł PAń- 5 ski jest. Ale jeśliże polepßájąc polepßyćie drog swojich / y przedśięwźięćia swego: jeśliże spráwiedliwy sąd czynić będźiećie miedzy me-

a 2Krol. 17.13. Jerem. 18.11. y 25.5. y 26.13.

6 zem/ á miedzy bliźnim jego: Przychodnia/ śirotki b y wdowy nie ućiśniećie/ y krwie niewinney nie rozlejećie ná tym mieyscu/ á zá bogámi cudzymi nie poydźiećie ná swe złe: 7 Tedy spráwię/ ábyśćie mieszkáli ná tym mieyscu/ w źiemi ktorąm dał Oycom wászym/ od wieku áż ná wieki.

8 Oto / wy pokładaćie nádźieję swoję w słowách kłamliwych/ 9 ktore nie pomogą. Izali krádnąc/ zábijájąc/ y cudzołożąc/ y krzywoprzyśięgájąc/ y kádząc Báálowi/ á chodząc zá bogi obcymi ktorych nie 10 znaćie: Przyćie c chodźić/ á stawáć będźiećie przed obliczem mojim w tym domu/ ktory názwány jest od Imienia mego/ y mowić? Wybáwieniśmy/ ábyśmy czynili te wszystkie obrzydliwośći. 11 Azaż jáskinią łotrowską d jest dom ten przed oczymá wászymi/ ktory názwány jest od Imienia mego? Oto/ widzę ja to/ 12 mowi PAN. Ale idźćie przynamniey ná mieysce moje/ ktore było w Sylo/ gdźiem był spráwił przybytek Imieniowi memu z początku/ á obacżćie com mu uczynił dla złośći ludu mego Izráelskiego. 13 Przetoż teraz/ ponieważ czynićie te wszystkie spráwy/ mowi PAN: á gdy mowię e do was ráno wstawájąc/ á to ustáwicznie/ á nie słuchaćie: gdy wołam ná was/ á nie f ozywaćie 14 się: Przeto uczynię domowi temu ktory názwány jest od Imienia mego/ w ktorym wy ufaćie: y mieyscu temu ktorem wam dał y Oycom wászym/ jákom uczynił g Sylo. 15 Y odrzucę was od oblicza me[go]/ jákom odrzućił bráćią wászę/ wszystko naśienie Efráimowe.

16 Ty tedy nie modl się h zá tym ludem/ áni podnoś zá nim głosu y modlitwy/ y nie przyczyniaj śię do mnie: boć ię nie wysłucham. 17 Azaż sam nie widźisz co oni broją w miástách Judskich/ y po ulicách Jeruzalemskich? 18 Synowie zbieráją i drwá/ á Oycowie rozniecáją ogień: á żony ich rozczyniáją ćiásto: áby czyniły pláćki Krolowy k niebieskiey/ y spráwowáły mokre ofiáry bogom cudzym/ áby mię do gniewu 19 pobudzáli. Izali to przećiwko mnie jest, że mię do gniewu wzruszáją/ mowi PAN? Izali to nie ráczey przećiwko nim/ ku pohańbieniu twarzy ich? 20 Przetoż ták mowi Pánujący PAN: Oto gniew moj y popędliwość mojá będźie wylana ná to mieysce/ ná ludźie y ná bydlętá/ y ná drzewá polne/ y ná owoce źiemie: y zápali śię/ á nie ugáśnie.

21 Ták mowi PAN Zastępow/ Bog Izráelski: Cáłopalenie wásze przydajćie l do ofiar wászych/ á jedzćie mięso. 22 Bom nie mowił z Oycy wászymi/ ánim im przykazał onego dniá/ ktoregom je wywiodł z źiemie Egipskiey o cáłopáleniu y o ofiárách: 23 Ale tom im przykazał/ mowiąc: Słuchajćie m głosu mojego; y będę Bogiem n wászym/ á wy będźiećie ludem mojim: á chodźćie káżdą drogą/ ktorąm wam przykazał/ 24 áby wam dobrze było. Lecz nie posłucháli/ áni nákłonili uchá swego: ále chodźili zá rádámi y zá uporem sercá swego złego; y obroćili śię grzbietem/ á nie twarzą. 25 Ode dniá ktorego wyszli Oycowie wászy z źiemie Egipskiey/ áż do dniá tego/ posyłałem do was wszystkie o sługi moje Proroki/ co dźień ráno wstáwájąc y posyłájąc. 26 A wszákże nie słucháli p mię/ y nie nákłonili uchá swego: ále zátwárdźiwszy q kárk swoj/ gorzey czynili niżeli Oycowie 27 ich. Gdy im będźiesz mowił te wszystkie słowá/ y ćiebie nie usłucháją: á gdy ná nie wołáć będźiesz/ nie 28 ozwać śię. Przetoż mow do nich: Ten jest narod ktory nie słucha głosu PAná Bogá swego/ áni przyjmuje náuki: zginęłá prawdá/ y odjęta jest od ust ich.

29 Ogol włosy swe y odrzuć/ á nárzekaj głośno ná mieyscách wysokich: bo odrzućił PAN/ y opuśćił rodzaj/ ná ktory śię bárzo gniewa. 30 Zájiste synowie Judscy czynili złość przed oczymá mojimi/ mowi PAN: nástawiáli obrzydliwośći swych w tym domu/ ktory názwány jest od Imienia r mojego/ áby go zplugáwili. 31 Nád to/ pobudowáli wyżyny s Tofet/ ktore jest w dolinie syná Hennomowego/ áby palili sy-

b Jerem. 22. 3.
c Ezái. 1. 12.
d Mátt. 21. 13. Márk. 11. 17. Luk. 19. 46.
e Jerem. 11. 7. y 25. 3. y 35. 14.
f Przyp. 1. 24. Ezái. 65. 12. y 66. 4.
g 1 Sám. 4. 11. Psalm 78. 60.
h 2 Moj. 32. 10. Jerem 11. 14. y 14. 11
i Jerem. 44. 19.
k I. Tworowi niebieskiemu.
l Ezái. 1. 11. Jerem 6. 20. Amos 5. 21.
m 5 Moj. 6. 3.
n 2 Moj. 19. 5. 3 Moj. 26. 12. Jerem 24. 7. y 31. 33 y 32. 38 Ezech 37. 17.
o 2 Kron 36. 15.
p Jerem 44. 5.
q Jerem. 16. 12.
r 2 Krol. 21. 4. 2 Kron 33. 4. 7
s 2 Krol 23. 10. Ierem. 19. 5.

ny swe y corki swe ogniem czegom nie rozkazał/ áni wstąpiło ná serce moje. ♣ Dla tego/ oto dni idą t mowi PAN/ gdy to więcey nie będźie zwano Tofet/ áni doliná synáHennomowego: ále doliná morderstwá: y będą pogrzebywáć w Tofet/ *bo(n)dźiey* miejscá nie będźie. ♣ Y będą trupy ludu tego/ pokármem u ptástwu niebieskiemu/ y zwierzowi źiemskiemu: á nie będźie ktoby odegnał. ♣ Y uczynię że ustánie x w miástách Judskich/ y w ulicách Jeruzalemskich głos rádośći/ y głos wesela/ głos oblubieńcá/ y głos oblubienice: bo źiemiá będźie zpustoßona.

t *Ierem.* 19. 6.

u *Ierem.* 16. 4. y 19. 7. y 34. 20.

x *Ierem.* 16. 9. y 5. 10. *Ezech.* 26. 13. *Ozea.* 2. 11.

ROZDZIAL VIII.

Groźi báłwochwálcom. 4. *Prowadźi ludźie do pokuty.* 5. *Grzechy ich.* 12. *Y pomstę Bożą opowiáda.* 16. *Proroctwo o przyćiągnieniu* Cháldejczykow. 18. *Nárzeka nád zginieniem ludu.*

1 Czásu onego/ mowi PAn/ wybiorą kośći Krolow Judskich/ y kośći Kśiążąt ich/ y kośći Kápłanow/ y kośći Prorokow/ y kośći Obywátelow Jeruzalemskich z grobow ich. 2 ♣ Y rozrzucą je przed słońce/ y przed mieśiąc/ y przed wßystko a wojsko niebieskie ktore miłują/ y ktorym służą/ y zá ktorymi chodzą/ y ktorych ßukáją/ y ktorym śię kłániáją: Nie pozbieráją ich/ áni pogrzebią; ále będą miásto b gnoju ná wierzchu źiemie. 3 ♣ Y obiorą *ráczey* śmierć niżeli żywot/ wßyskie ostátki ktore zostáną z tego rodzáju złośliwego/ po wßystkich miejscách/ gdźiebykolwiek zostáli/ tám kędy je zápędzę: mowi PAn Zastępow.

a 2 *Krol.* 17. 16.

b *Ierem.* 16. 4. 6. y 25. 33.

4 PRzetoż rzeczeß do nich: Ták mowi PAn; Tákże upádli/ áby nie mogli powstáć? Tákże śię odwroćił/ áby śię záś nie mogł náwroćić? 5 ♣ Przecież śię odwroćił ten lud Jeruzalemski odwroceniem wiecznym: chwytáją śię kłamstwá/ á nie chcą śię náwrácáć. 6 ♣ Pilnowałem y słuchałem; nic nie mowią co jest prawego: niemáß ktoby żálował złośći swey/ mowiąc: Cożem uczynił? Káżdy śię obroćił zá biegiem swojim/ jáko koń ktory pędem 7 bieży ku potkániu. ♣ Y boćian ná powietrzu zna ustáwione czásy swoje: y śinogárlicá/ y żoraw/ y jáskołká przestrzegáją czásu przylecenia swego: ále lud moj nie zna sądu PAńskiego.

8 JAkoż mowićie: Mysmy mądrzy/ á Zakon PAński *jest* przy nas: záprawdę oto dáremnie pioro *pisárz* czyni: daremnie są w Zakonie biegłymi. 9 ♣ Kogoż záwstydźili ći c mędrcy? Ktorzyż są przestráßeni y pojimáni? Oto słowo PAńskie odrzucáją/ coż to tedy zá mądrość ich? 10 ♣ Dla tego dam żony d ich innym: polá ich tym/ ktorzy je opánują. Bo od namniejßego/ áż do nawietßego/ wßyscy zgołá událi śię zá łakomstwem: od Proroká e áż do Kápłáná wßyscy przewodzą kłamstwo. 11 ♣ Bo leczą zkruszenie Corki ludu mego *tylko* po wierzchu/ mowiąc; Pokoj/ pokoj: choć niemáß pokoju. 12 ♣ Izáli śię záwstydźili/ przeto/ że obrzydliwość czynili? Zájiste áni śię zápałáć áni wstydáć umieli: przetoż upádną miedzy padájącymi: czásu náwiedzenia swego upádną/ mowi PAN.

c *Ierem.* 6. 15.

d *Ezái.* 13. 16.

e *Ezái.* 56. 11. *Ierem.* 6. 13.

13 DO szczętu je wykorzenię mowi PAN: Nie będźie żadnego groná ná winney f máćiey/ áni żadnych fig ná drzewie g figowym; náwet y list opádnie/ á com im dał/ odjęto będźie. 14 ♣ Przecz my *tu* śiedźiemy? Zejdźćie śię/ á wnidźmy do miast obronnych/ á tám odpoczyniemy: Ale PAn Bog náß każe nam odpocżynąć/ gdy nas nápoji wodą h żołći/ iżesmy zgrzeßyli przećiwko PAnu. 15 ♣ Czekaj pokoju/ álić nic i dobrego: czásu uzdrowienia/ álić oto strách. 16 ♣ Od Dán słyßeć k chrápánie koni jego/ od głosu wykrzykánia mocárzow jego wßystká źiemiá zádrżáłá: ktorzy ciągną áby pożárli źiemię/ y wßystko co jest ná niey: miásto/ y te ktorzy mießkáją w nim. 17 ♣ Bo oto ja pośle ná was węże nájadowitße/ przećiwko ktorym niemáß l záklinánia/ y pokąsáją was/ mowi PAn. 18 ♣ Serce moje we mnie/ ktoreby mie miáło pośiláć w smutku/ mdłe jest.

f *Ezái.* 5. 2.

g *Matt.* 21. 19. *Luk.* 13. 6.

h *Ierem.* 9. 15. y 23. 15.

i *Ierem.* 14. 19.

k *Ierem.* 4. 15.

l *Psalm.* 58. 5. 6.

19 Oto głos krzyku corki ludu mego z ziemie bárzo dálekiey/ *mowiącey*: Izali PAná niemász ná Syonie? Izali Krolá jego niemász ná nim? Przecżże mie wzruszyli do gniewu báłwánámi swymi/ prożnośćiámi cudzoziemcow/ *mowi PAN*.

20 Pominęło żniwo/ skończyło śię láto/ á mysmy nie wybáwieni.

21 Dla skruszenia corki ludu mojego/ skruszonym jest: żałobę ponoszę/ zdumienie zjęło mię.

22 Izali niemász bálsámu m w Gáláád? Izaż tám nie mász lekárzá? Cżemuż tedy nie jest uleczona corká ludu mojego?

m *Jerem. 46. 1.*

ROZDZIAŁ IX.

Nárzekánie nád zginieniem ludu Judskiego. 3. Grzechy ich. 9. Pomstá zá nie. 17. Płácż. 23. Chlubá w Bogu. 25. Przegroźka niezbożnym.

1 Kto *mi to* da/ áby głowá mojá wodą a byłá/ á oczy moje źrzodłem łez/ ábym we dnie y w nocy płákał pomordowánych corki ludu mego.

2 Ktoż mi da ná puszczy gospodę podrożnych/ ábym opuśćił lud moj/ y odszedł od nich: bo wszyscy sa cudzołożnicy/ zgrája przestępnikow.

3 Y náćiągája języká swego do kłamstwá *jáko* łuku swego/ zmocnili śię ná ziemi/ ále nie ku prawdźie: bo ze złego we złe postępują/ á mnie nie znája/ mowi PAN.

4 Káżdy niech śię strzeże b bliźniego swego/ á nie káżdemu brátu dowierza: bo káżdy brát jest ná tym jákoby podszedł: á káżdy bliźni zdrádliwie postępuje.

5 Káżdy też bliźniego swego oszukawa/ á prawdy nie mowi: náucżá języká swego mowić kłamstwo/ źle czyniąc ustawája.

6 Mieszkánie twoje *o Proroku*: jest w pośrzodku ludu zdrádliwego: dla zdrády nie chcą mię poznáć/ mowi PAN.

7 A Przetoż ták mowi PAn Zastępow: Oto ja pláwiąc je probowałem ich: jákoż śię tedy już mam obchodźić z corką ludu mego?

8 Strzałá śmiertelna *jest* język ich/ zdrádę c mowi: usty swymi o pokoju d z przyjaćielem swym mowi/ ále w sercu swym zákłada *náń* śidłá swoje.

9 Izali dla tego nie náwiedzę e ich? mowi PAN. Izali nád narodem tákowym nie pomśći śię duszá mojá?

10 Dla tych gor udam śię ná płácż y ná nárzekánie/ y dla pástwisk ktore sa ná puszczy ná kwilenie: bo spalone będa/ ták/ że nie będźie ktoby je przechodźił/ áni tám głosu bydlęćiá słycháć będźie: ptástwo niebieskie y bydlętá rozbieżą śię y odejdą.

11 Y obrocę Jeruzalem w gromády f rumu/ w mieszkánie smokow: á miástá Judskie obrocę w pustynią/ ták/ iż nie będźie obywátelá.

12 Ktoż jest ták mądry/ coby to wyrozumiał? á do kogo mowiły ustá PAńskie coby to oznájmił; Dla czego zginąć ma tá ziemiá/ y wypalona być *ma* jáko pustynia/ ták/ áby nie było ktoby ją przeszedł?

13 Bo PAn mowi: Iż opuśćili Zakon g moj ktorym im przedłożył/ á nie słucháli głosu mojego/ áni chodźili zá nim:

14 Ale chodźili zá uporem sercá swego/ y zá Báálem/ czego ich náuczyli Ojcowie ich:

15 Dla tego ták mowi PAn Zastępow/ Bog Izráelski: Oto ja nákarmię je/ *to jest*, lud ten/ h piołynem: á nápoję je wodą żołci.

16 Abowiem rozproszę je miedzy i narody/ ktorych nie ználi oni y Ojcowie ich: y poślę zá nimi k miecz/ áż je do końcá wygłádzę.

17 Ták mowi PAn Zastępow: Vważćie *to*, á przyzowćie nárzekájacych niewiast/ niech przyda: á do tych/ ktore sa *w tym* wyćwiczone/ poślićie/ áby przyszły:

18 Niech śię pospieszą/ á niech uczynią nád námi nárzekánie: áby oczy násze łzy wylewáły/ á powieki násze opływáły wodą.

19 Głos żáłośtne nárzekánia słyszeć z Syonu: O jákośmy zpustoszeni! bárzośmy zelżeni: bośmy stráćili ziemię/ bo rozrzucone sa przybytki násze.

20 Owszem słuchajćie niewiásty słowá PAńskiego/ á niech przyjmie ucho wásze wyrok ust jego: ábyśćie uczyły corek swojich lámentu/ á káżda z was towárzyszki swojej nárzekánia.

21 Bo wlázłá śmierć okny nászymi: weszłá ná pálace násze/ áby wytráćiłá dźieći z rynku/ á młodźieńce z ulic.

22 (Mow *y to*; Ták mowi PAN:) y pádły trupy ludzkie jáko gnoj po polu/ á

a *Ezái. 22. 4. Jerem 4. 19.*
b *Mich. 7.5.6.*
c *Psálm 64. 4. y 120.4*
d *Psalm 12. 3. y 18.3.*
e *Jerem. 5.9.29.*
f *Jerem. 10.22. y 26.18 Mich. 3. 12.*
g *5 Moj. 29.25. 1 Krol. 9. 9. Jerem. 22.8.9*
h *Ierem. 9. 15. y 23.15*
i *3 Moj 26.33. 5 Moj. 28.64.*
k *Jerem. 24.10.*

jáko snopy zá żeńcámi : á niemász ktoby pochowáł.

23 Ták mowi PAN ; Niech śię nie chlubi l mądry z mądrośći swojey/ y niech śię nie chlubi mocarz z mocy swojey/ y niech śię nie chlubi bogáty z bogactw swojich: 24 Ale w tym śię niechaj chlubi kto śię chlubi/ że rozumie á zna mię/ żem Ja jest PAN/ ktory czynię miłośierdźie/ sąd y spráwiedliwość ná źiemi: bo mi śię to podoba/ mowi PAN.

25 Oto dni idą mowi PAN/ w ktorych náwiedzę káżdego obrzezáńcá y nieobrzezáńcá: 26 Egipczány/ y Jude/ y Edomczyki/ y Ammonitczyki / y Moábczyki / y wszystkie ktorzy w ostátnim kącie mieszkáją ná puszczy. Bo ći wszyscy narodowie nieobrzezáni są/ á wszystek dom Izráelski/ jest nieobrzezány m sercem.

ROZDZIAŁ X.

Od obrzydłych báłwánow Pogáńskich, do Bogá żywego myśl ludu obraca. 17. Pomstę nád báłwochwálcámi ogłasza. 23. Prośi Bogá o łáskáwe karánie.

1 Słuchajćie słowá tego ktore PAN mowi do was/ o domie 2 Izráelski! Ták mowi PAN: Drogi Pogáńskiey nie uczćie á się/ á známion niebieskich nie bojćie śię : bo śię ich pogánie boją. 3 Ustáwy zájiste tych narodow są wierutna márność. Bo uciąwszy drzewo śiekierą w leśie/ dźieło rąk rzemieśniká: 4 Srebrem y złotem b ozdabia je/ gwoźdźiámi y młotámi utwirdzą je/ áby śię nie ruchało. 5 Stoją prosto jáko Pálmá/ á nie c mowią: noszone być muszą/ bo chodźić d nie mogą. Nie bojćie śię ich : bo źle czynić e nie mogą/ y dobrze czynić nie mogą.

6 Zadeń z tych nie jest tobie podobny f PANie : wielkiś ty/ y wielkie jest Imię twoje w mocy. 7 Ktoż by śię ćiebie nie bał/ Krolu narodow? Tobie to zájiste należy: Ponieważ miedzy wszystkimi mędrcámi narodow/ y we wszystkich krolestwách ich/ nigdy nie był podobny 8 tobie. A wszákże społem zgłupieli i gy poszáleli: Z drewná bráć náuke/ jest wierutna márność. 9 Srebro ćiągnione z zamorzá przywożone bywa/ á złoto z Ufás dźieło rzemieśnicze/ y ręki złotniká: hiácynt y szárłat odźienie ich/ wszystko to/ jest dźieło umiejętnych. 10 Ale PAN/ jest BOG prawy/ jest BOG żywy/ y KROL wieczny. Przed jego zápálczywośćią źiemiá drży/ á narodowie nie mogą znieść rozgniewánia jego. 11 Ták im tedy powiedźćie Bogowie ći ktorzy niebá y źiemie nie stworzyli/ niech zginą z źiemie/ á niech ich nie będźie pod niebem. 12 *Ale* on uczynił źiemię h mocą swą/ on utwirdźił okrąg świátá mądrośćią swoją/ y rostropnośćią swoją rozćiągnął niebiosá. 13 Gdy on wydawa głos/ szum wod bywa ná niebie: y to sposabia/ áby wystepowáły páry i z krájow źiemie : błyskáwice z deszczem przywodźi/ á wywodźi wiátry z skárbow swojich. 14 Ták zgłupiał káżdy człowiek/ że tego nie zna/ iż pohańbiony bywa káżdy rzemieśnik k dla báłwáná : bo fałszem jest to co ulał/ y niemász duchá w nich. 15 Márnośćią są/ á dźiełem błędow czásu náwiedzenia swego pogíną. 16 Nie jest tym podobien l dźiał Jákobow : bo on jest Stworzyćiel wszystkiego ; Izráel także jest pretem dźiedźictwá jego : PAN Zastepow jest Imię jego.

17 Zbierz z źiemie towáry twoje ty/ ktora mieszkasz ná miejscu obronnym. 18 Bo ták mowi PAN: Oto ja *jáko* z proce ugodzę obywátele źiemie jednym rázem/ y udręczę/ áby tego doználi/ *y rzekli*: 19 Biádá mnie/ nád zniszczeniem mojim. Bolesna jest rána mojá/ choćiam był rzekł ; Zájiste/ te niemoc będę mogł znieść. 20 Namiot moj zburzony jest/ y wszystkie powrozy moje porwáne są : synowie moji poszli ode mnie/ y niemász ich : niemász ktoby wiecey rozbijał namiot moj / á rozćiągał opony moje. 21 Bo pásterze zgłupieli/ á PAná śię nie dokłádáli: dla tego nie powodźi śię im szczęśliwie / á wszystká trzodá pástwiská ich rozproszona jest. 22 Oto wieść pewna przychodźi/ á wzruszenie m wielkie

l 1 Kor. 1. 31. 2 Kor. 10. 17.
m Rzym. 2. 28.
a 5 Moj. 18. 9.
b Ezái. 40. 19.
c Psalm 115. 5.
d Ezái. 46. 7.
e Ezái. 41. 23.
f Psalm 86. 8.
g Ezái. 41. 29. Abák. 2. 18. Zách. 10. 2.
h 1 Moj. 1. 6. Jerem. 51. 15.
i Psalm 135. 7. Jerem. 51. 16.
k Jerem. 51. 17.
l Jerem. 51. 19.
m Jerem. 1. 14. 15. 5. 15.

z ziemie Pólnocney: áby obrocone były miástá Judskie w pustynie / y w mieszkánie n smokow.

23 Wiem PANie/ że nie jest o w mocy człowieká drogá jego/ áni *jest w mocy* mężá tego ktory chodźi/ áby spráwował postępki swe. ♣ 24 Karz mię PAnie/ ále p łáskáwie: nie w gniewie swym/ byś mię snadź wniwecz nie obroćił: ♣ 25 Wyley popędliwość q twoję ná te narody/ ktore ćię nie znáją / y ná rodzáje ktore Imienia twego nie wzywáją. Bo jedzą Jákobá/ y pożeráją go/ áby go wszystkiego ztrawili/ y mieszkánie jego w pustki obroćili.

ROZDZIAL XI.

Bog porucza Prorokowi, áby lud prowádźił do pełnienia Przymierza Bożego. 9. Wytyka ludowi przestępstwá jego. 11. Pomstą groźi. 18. Prorokow złych usiłowánie odkrywa. 21. Káźni nad nimi opowiáda.

1 Słowo ktore śię stáło do Jeremiaszá od PAná/ mowiąc: ♣ 2 Słuchajćie słow przymierza tego/ ktorebyśćie mowili do mężow Judskich/ y do obywátelow Jeruzalemskich: ♣ 3 A rzeczesz do nich: Ták mowi PAN/ BOG Izráelski: Przeklęty a ten człowiek/ ktoryby nie usłuchał słow przymierza tego: ♣ 4 Ktorem przykazał Ojcom wászym/ dniá/ ktoregom je wywiodł z ziemie Egipskiey/ z piecá b żeláznego/ mowiąc: Słuchajćie głosu mojego/ á czyńćie to wszystko co wam rozkázuję: Y będźiećie ludem mojim/ á ja będę c Bogiem wászym. ♣ 5 Abym zpełnił przyśięgę d ktorąm przyśiągł Ojcom wászym/ że im dam ziemię e opływájącą mlekiem y miodem/ jáko śię to dźiś okázuje. ♣ Ktoremu odpowiedźiawszy/ rzekłem: Amen/ PAnie. ♣ 6 Y rzekł PAn do mnie: Obwoływay wszystkie te słowá w miástách Judskich/ y po ulicách Jeruzalemskich/ mowiąc: Słuchajćie słow przymierza tego/ á czyńćie je. ♣ 7 Bo oświadczájąc/ oświadczałem śię przed Ojcámi wászymi/ ode dniá ktoregom je wywiodł z ziemie Egipskiey/ áż do dniá tego: ráno f wstawájąc y oświadczájąc śię/ mawiałem; Słuchajćie głosu mego. ♣ 8 Ále nie g usłucháli/ áni nákłonili uchá swego: owszem káżdy szedł za uporem h sercá swego złego. Przetożem przywiodł ná nie wszystkie słowá przymierza tego / ktorem rozkazał áby czynili? ále *oni* nie czynili.

9 Y Rzekł PAN do mnie; Ználázło śię zprzyśiężenie miedzy mężámi Judskimi/ y miedzy obywátelámi Jeruzalemskimi. ♣ 10 Obroćili śię do nieprawośći Ojcow swojich pierwszych / ktorzy nie chćieli słucháć słow mojich: tákże y ći chodzą zá bogámi cudzymi służąc im; zgwałćili dom Izráelski/ y dom Judski / przymierze moje / ktorem był postánowił z Ojcy ich. ♣ 11 Dla tego ták mowi PAN: Oto ja przywiodę ná nie złe/ z ktorego nie będą mogli wynijść: choćby wołáli i do mnie/ nie wysłucham ich. ♣ 12 Y poydą miástá Judskie y obywátele Jeruzalemscy / á będą wołáli do bogow ktorym dádzą: ále ich żadnym sposobem nie wybáwią czásu utrapienia ich. ♣ 13 Aczkolwiek ile *jest* miast k twojich / *tyle* bogow twojich o Judo! á ile ulic l Jeruzalemskich/ tyleśćie nástawiáli Ołtarzow obrzydliwośći / ołtarzow do kádzenia Báálowi. ♣ 14 Przetoż śię ty nie modł m zá tym ludem / áni podnoś zá nimi głosu y modlitwy: bo ja ich nie wysłucham ná ten czás gdy do mnie záwołáją w utrapieniu swojim. ♣ 15 Coż miłemu memu do domu mego? Ponieważ bez wstydu pácha złośći z wiela / á n ofiáry świętę odeszły od ćiebie: Y / że śię w złośći swojey ráduješ. ♣ 16 Oliwą/ źieloną/ piękną/ dla owocu ślicznego / názwał był PAn imię twoje: *ále* z szumem burze wielkiey zápali ją ogniem z gory/ gdy połamie gáłęźie jey. ♣ 17 Bo PAn Zastępow / ktory ćię był wszczepił/ wyrzekł złe przećiwko o tobie dla złośći domu Izráelskiego / y domu Judskiego / ktore czynili miedzy sobą/ áby mię draźnili o kádząc Báálowi.

18 PAN zájiste oznájmił mi / y dowiedźiałem śię: tedyś mi ukazał przedśięwźięćia ich: ♣ 19 Gdym

n Jerem. 9. 11. o Psalm 37.23. Przyp 16. 1. y 20.24. p Psalm. 6. 1. y 38. 1. 2. q Psalm 79. 6. a 5 Moj. 27.26. Gálát 3. 10. b 5 Moj. 4. 20. c Jerem. 7. 23. d 5 Moj. 7. 12. e 2 Moj 13. 5. 3 Moj. 20.24. f Jerem. 7. 13.

g Jerem. 7. 24. y 44. 5. h Jerem. 16.12. i Przyp 1. 28. Ezai. 1. 15. Jerem. 14.12. Ezech. 8. 18. Mich. 3. 4. k Jerem. 2. 28. l Ozea. 8. 11. y 10.1. y 12.11 m Jerem. 7. 16. y 14. 11. n H. Mieso świętości. o Jerem. 32.29.

był jáko báránek y woł / ktorego wiodą ná rzeź : bom nie wiedźiał/ áby przećiwko mnie rády zmyśláli/ *mowiąc* ; Popsujmy drzewo z owocem jego / á wykorzeńmy go z źiemie żywiących / áby imię jego nie było więcey wspominánie.

20 ♣ Ale o PAnie Zastępow / ktory spráwiedliwie sądźiß / á doświadczaß p nerek y serca / niech widzę pomstę twoję nád nimi : bomći objáwił spráwę moję.

21 ♣ Dla tego ták mowi PAn / o mężách z Anátot / ktorzy ßukáją duße twojey / á mowią : Nie prorokuj w Imieniu Páńskim/ ábyś nie umárł od rąk nászych.

22 ♣ A przetoż ták mowi PAn Zastępow : Oto ja náwiedzę je: młodźieńcy *ich* pomrą od mieczá/ synowie ich y corki ich pomrą głodem.

23 ♣ Y nic nie zostánie z nich : bo przywiodę złe ná męże z Anátot/ roku náwiedzenia ich.

p 1 Sám. 16. 7. 1 Kron 28. 9. Psalm 7. 10. Jerem 17.10. y 20.12 Objáw 2. 12.

ROZDZIAŁ XII.

Nárzekánie nád niezbożnośćią mężow z Anátot. 5. Pokázuje wiekße złości przy Ieruzalemczykách z ogłoßeniem pomsty nád tymi y nád onymi. 14. Groźi Pogánom. 15. Obietnicá pokutującym.

1 Spráwiedliwym zostániesz PAnie / jeśli śię z tobą rozpieráć będę : A ßákże o sądźiech *twojich* z tobą mowić będę. Czemuż śię drogá a niezbożnych ßcześći ? *Czemuż* spokojnie żyją wßyscy/ ktorzy bárzo wystąpili przećiwko *tobie* ?

2 ♣ Wßczepiłeś je / y rozkorzenieli śię : rosta y owoc wydawáją ći / ktoryches ust bliskim / ále dálekim od nerek ich.

3 ♣ Ale ty PAnie b znaß mię/ wypátrujeß mię / á doświadczyłeś sercá mego / że z tobą jest : Ale one ćiągnieß jáko owce ná rzeź/ y c gotujeß je ná dźień zábićia: *y mowiß* ;

4 ♣ Dokądżeby źiemiá płákáć / á tráwá ná wßystkich polách schnąć miáłá ? Dla złośći mießkájących w niey/ giną wßystkie źwierzętá y ptástwo/ bo mowią ; Nie widźi *PAN* skończenia nászego.

5 Ponieważ ćię z pießymi bieżącego do ustánia przywodzą/ jákożby miał zdążyć przy koniách ? á ponieważ w źiemi pokoju w ktorey ś ufał *nástawaß* ? á coż spráwiß przy tey nádętośći Jordanu ?

6 ♣ Bo y bráćia twoji y dom d Ojcá twego przeniewierzyli śię tobie / y ći tákże wołáją zá tobą pełnymi usty. Ale nie wierz im / choćby mowili z tobą po przyjaćielsku.

7 ♣ Opuśćiłem dom e swoj / odrzućiłem dźiedźictwo moję : dałem to co miłowáłá duszá mojá w ręce nieprzyjaćioł jego.

8 ♣ Stáło mi śię dźiedźictwo moje jáko lew w leśie : wydawa przećiwko mnie głos swoj / przetoż go nienawidzę.

9 ♣ Izali ptakiem drapieżnym jest mi dźiedźictwo moje ? Izali ptástwo będźie w około przećiwko niemu ? Idźćież/ zbierzćie śię wßystkie źwierzętá polne / zejdźćie śię do żeru.

10 ♣ Wiele pásterzow f popsują winnicę moję / podepcą dźiał moj : dźiał moj bárzo miły obrocą w pustynią srogą.

11 ♣ Obrocą go w pustynią : płákáć będźie zpustoßony będąc odemnie : tá wßystká źiemiá zpustoßeje / bo niemáß ktoby to skłádał do sercá.

12 ♣ Ná wßystkie miejscá wysokie w pustyniách przydą burzyćiele : bo miecz PAński pożrze *wßystko* od końcá źiemie/ áż do końcá źiemie : nie będźie miáło pokoju żadne ćiáło.

13 ♣ Náśieją pßenicę/ ále g ćiernie żąć będą : fráwowáć śię będą / ále nic nie spráwią ; y wstydźić śię będą zá urodzáje swoje / dla gniewu popędliwośći PAńskiey.

14 TAk mowi PAn o wßystkich złych sąśiádách mojich / ktorzy śię dotykáją dźiedźictwá / ktorem dał w dźiedźictwo ludowi memu Izráelskiemu : Oto ja wykorzenię je h z źiemie ich/ kiedy dom Judski wyplenię z pośrzodku ich.

15 ♣ Wßákże gdy je wyplenię/ náwrocę śię/ y zmiłuję śię nád nimi : á przywiodę záśię káżdego z nich do dźiedźictwá jego/ y káżdego z nich do źiemie jego.

16 ♣ Y stánie śię/ jeśli śię ucząc náuczą drog ludu mojego / *á* przyśięgáć będą w Imieniu mojim/ *mowiąc* ; Żywie PAN / jáko oni nauczáli lud moj przyśięgáć przez Báálá : tedy pobudowáni będą w pośrzodku ludu mego.

17 ♣ Ale jeśliby nie usłucháli: tedy wykorzenię ten narod / wyple-

a Job. 21. 7. Psalm 37.35. Abák. 1. 3.

b Psalm 17. 3. y 139. 1.

c H. Pośw了 cáß.

d Psalm 50.20. y 69.9.

e Mátt. 23.38.

f Ierem. 6. 3.

g 3 Moj. 26.16. 5 Moj. 28.38. Mich. 6. 15. Agge. 1. 6.

h 5 Moj. 30. 3. Ierem. 32.37.

nie y wytrácę go / mowi PAN.

ROZDZIAL XIII.

Ostąpienie Iudy od Bogá, á ßukánie pomocy u Assyryjczykow. 2. Nápomnienie ich do pokuty. 17. Przegrożká niepokutującym.

1 TAk rzekł PAN do mnie: Idź á kup sobie pás lniány / á opáß nim biodrá swoje: ále do wody nie kłádź go. 2 ♣ Kupiłem tedy pás według rozkazánia PAńskiego / y opásałem biodrá moje. 3 ♣ Potym stáło się słowo Páńskie do mnie powtore / 4 mowiąc: ♣ Weźmi ten pás ktoryś kupił / ktory jest ná biodrách twojich: á wstawßy / idź do Eufrátesá / á 5 zkryj go tám w dziurze skálnéj. ♣ Y ßedłem / á zkryłem go u Eufrátesá / 6 jáko mi był PAN rozkazał. ♣ A po wyściu wiela dni / rzekł PAN do mnie: Wstań / idź do Eufrátesá / á weźmi z támtąd on pás / ktorymći tám rozkazał zkryć. 7 ♣ Szedłem tedy do Eufrátesá / á wykopawßy wziąłem on pás z miejscá onego gdźiem go był zkrył: á oto zkáżony był on pás / ták / iż się niczemu nie godźił. ♣ 8 Y stáło się słowo PAńskie do mnie / 9 mowiąc: Ták mowi PAN: ♣ Ták zkáżę pychę Judską / y wielką pychę 10 Jeruzálemską: ♣ Ludu tego bárzo złego / ktory się zbránia słucháć słow mojich / ktory chodźi w uporze sercá swego / y chodźi zá Bogámi obcymi służąc im / y kłániájąc się im: y będźie podobien temu pásowi / 11 ktory się niczemu nie godźi. ♣ Bo jáko pás przylega do biodr męzá: Tákem ja był przypojił do śiebie wßystek dom Izráelski / y wßystek dom Judski / mowi PAN / áby byli a ludem mojim / á to ku sławie y ku chwale / y ku ozdobie; Ale nie byli posłußni.

12 PRzetoż rzecz im to słowo: Ták mowi PAN Bog Izráelski; Wßelkie naczynie winne bywa nápełnione winem. A gdy rzeką: Wiemyć to dobrze / że wßelkie naczynie winne / bywa nápełnione winem: 13 Tedy im rzeczeß; ♣ Ták mowi PAN: Oto ja nápełnię wßystkie obywátele tey źiemie / y Krole ktorzy śiedzą miásto Dawidá ná stolicy jego / y Káplány y Proroki / tákże y wßystkie obywátele Jeruzálemskie pijáństwem. 14 ♣ Y rozrażę jednego b o drugiego / jáko Ojce ták y syny / mowi PAN: nie przepußczę / nie zfolguję / áni się zmiłuję / ábym ich zkáźić nie miał. 15 ♣ Słuchajćież á pojmujćie ußyma; Nie podnośćie się: boć PAN mowi. 16 ♣ Dajćie PANU Bogu swemu chwałę / pierwey niżby ciemnośći przywiodł: á pierwey niżby się obráźiły nogi wáße o gory ćiemne: y czekálibyśćie świátłośći / ále Bog obroćiłby je w ćień śmierći y przemieniłby je w záćmienie. 17 ♣ A jeśli tego słucháć nie będźiećie / w skrytośćiách płákáć będźie duszá mojá dla pychy wáßey, á płácząc c płákáć będźie: y wyleje oko moje łzy / bo pojimána będźie trzodá PAńska.

18 MOw Krolowi y Krolowey: Upokorzćie się / uśiądźćie ná źiemi: bo zpádłá z głowy wáßey koroná chwały wáßey. 19 ♣ Miástá ná Południe záwárte będą / ták / że nie będźie ktoby je otworzył: Przenieśiony będźie wßystek Judá / przenieśiony będźie do szczętu. ♣ 20 Podnieśćie oczy wáße / á obacżćie te / ktorzy idą d z Połnocy. Gdźie jest tá trzodá ktoreć śię zwierzono / gdźie jest stádo chwały twojey? ♣ 21 Coż rzeczeß gdy ćię náwiedźi? Boś je ty náuczyłá / áby byli nád tobą Kśiążęty przed nimi: Izali ćię boleśći nie ogárną / jáko niewiástę rodzącą? 22 ♣ Mowißli e w sercu swojim; Przeczżby to przypáść miáło ná mię? Dla mnostwá nieprawośći f twojey / odkryte będą podołki twoje / gwałtem obnáżone będą pięty twoje. 23 ♣ Azaż może Murzyn odmienić skorę swoję / ábo Lámpárd pstrociny swoje? tákże y wy / ázaż będźiećie mogli dobrze czynić / náuczywßy śię źle czynić? 24 ♣ Przetoż rozproßę je jáko źdźbło / ktore śię rozlátuje od wiátru z pustynie. 25 ♣ Tenći będźie los twoj / y dźiał odmierzony tobie odemnie / mowi PAN: przeto żeś mię zápomniáłá / á ufáłáś w kłamstwie. 26 ♣ A ták y ja odkryję podołek twoj áż ná twarz twoję / áby śię okázáłá sromotá

a *Jerem. 7. 13.*

b *I. Rozproße jednego z drugim.*

c *Tren. 1. 2. 16.*

d *Jerem. 1. 14. y 4. 6.*

e *Jerem. 5. 19. y 16. 10.*

f *Jerem. 30. 15.*

twojá. Widźiałem cudzołoſtwá twoje/ y porżániáy twoje/ ſproſność wſzeteczeńſtwá twego h ná págorkách/ y ná polu: widźiałem mowię obrzydliwośći twoje. Biádá tobie Jeruzalemie! y pokiż śię nie oczyśćiſz: Kiedyż to wżdy będźie?

ROZDZIAL XIV.

Prorok ſuſzę opowiáda. 7. Modli śię Bogu. 10. Bog odpowiáda. 13. Kłádźie winę ná Proroki. 15. Groźi Prorokom y ludowi.

1 Słowo PAńſkie ktore śię ſtáło 2 do Jeremiaſzá o Suſzy. Ziemiá Judſka płákáć będźie/ á bramy jey zemdleją: żáłobę nośić będą ná źiemi/ á nárzekánie Jeruzalemſkie wſtąpi wzgorę. 3 Y zacniejſzy z nich rozſyłáć będą napodleyſze ſwoje po wodę: A przyſzedſzy do cyſtern y nie ználázſzy wody/ náwrocą śię z naczyniem ſwojim proznym/ zápłonawſzy y záwſtydźiwſzy śię: przetoż nákryją głowę ſwoję. 4 Dla źiemie uprágnioney/ przeto że deſzczu nie będźie ná źiemi/ y oracze a wſtydząc śię nákryją głowy ſwoje. 5 Owſzem y łáni/ co ná polu porodźiłá/ opuśći/ bo ná polu trawy nie będźie. 6 A oſłowie dźicy ſtojąc ná wyſokich miejſcách/ chwytáć będą wiátr jáko ſmocy: uſtáną oczy ich/ bo nie będźie trawy.

7 O PAnie/ poniewaź nieprawośći náſze świadczą przećiwko nam/ zmiłuj śię dlá Jmienia twego: boć wielkie ſą odwrocenia náſze/ 8 tobieſmy b zgrzeſzyli. O Nádźiejo c Jzráelowá/ Wybáwićielu jego czáſu utrapienia! Czemuż máſz być jáko przychodźień w tey źiemi/ á jáko podrozny wſtępujący ná nocleg? 9 Czemuż śię pokázujeſz jáko mąż ztrudzony; ábo jáko mocarz ktory nie może wybáwić? Wſzákeś ty jeſt w pośrzodku d nas PAnie/ á Jmię twoje/ wzywáne jeſt nád námi: Nie opuſzczajże nas.

10 TAk mowi PAn o tym ludu: Tż ták miłują tułánie/ á nog ſwych nie powśćiągają/ przetoż śię PAnu niepodobáją: y teraz wſpomina nieprawośći ich/ á náwiedza grzechy 11 ich. Potym rzekł Pán do mnie: 12 Nie modlże śię zá tym ludem. Gdy poſćić będą f ja nie wyſłucham wołánia ich; á gdy ofiárowáć będą cáłopalenie/ y ofiárę śniedną/ ja tego nie przyjmę: ále mieczem y głodem y morem wytrácę je.

13 Y Rzekłem; Ach Pánujący PAnie/ Oto im ći prorocy mowią: Nie oglądáćie mieczá/ á głod nie przyjdźie ná was/ ále pokoj pewny 14 dam wam ná tym miejſcu. Y rzekł PAN do mnie; Fałſz prorokują ći prorocy w Jmieniu mojim/ nie poſłałem g ich/ ánim im rozkazał/ owſzem á nim mowił do nich: widzenie h kłamliwe/ y wieſzczbę/ y márność/ y kłamſtwo ſercá ſwego oni 15 wam prorokują. Przetożták mowi PAN o prorokách ktorzy prorokują w Jmieniu mojim chociam ja ich nie poſłał/ y ktorzy mowią: Mieczá áni głodu nie będźie w tey źiemi: Ci ſámi Prorocy mieczem y 16 głodem zginą. A lud ten ktoremu i oni prorokują/ rozrucony będźie po ulicách Jeruzalemſkich od głodu y od mieczá/ á nie będźie ktoby je pogrzebł; oneſáme/ żony ich y ſyny ich/ y corki ich: ták wyleję ná nie 17 złość ich. Przetoż rzeczeſz do nich to ſłowo: Oczy moje k wylewáją łzy w nocy y we dnie/ bez przeſtánku: bo zkruſzeniem wielkim zkruſzona będźie Pánná/ corká ludu mojego/ y 18 ráną bárzo boleſną. Wynidęli ná pole/ oto tám pomordowáni mieczem: wnidęli do miáſtá/ oto y tám z morzeni głodem. Bo jáko prorok ták y kápłan obchodząc/ kupczą źiemią: á ludźie tego nie bączą.

19 Izali do końcá odrzucáſz l Judę? Jzali Syon obrzydźiłá ſobie duſzá twojá? Przecz nas bijeſz/ ták ábyſmy juz nie byli uzdrowieni? Oczekáwamyli m ná pokoj/ álić oto náſtępuje nic dobrego: á jeſli ná czás uleczenia/ á oto zátrwożenie. 20 Uznawamy PAnie niezbożność ſwoję/ nieprawość Ojcow náſzych/ iżeſmy zgrzeſzyli n przećiw tobie. 21 Nie odrzucajże nas dla Jmienia twego: Niepodawajże w lekkość ſtolicę chwały twojey: wſpomniż 22 á nie targaj przymierza twego z námi. Jzali ſą między márnośćiá-

g Ierem. 5. 8. h Ierem. 3. 6.
a Ioel. 1. 11.
b Ierem. 3. 25. c Ierem. 17. 13. y 50. 7.
d 2 Moj. 25. 8. y 29. 45. Pſalm 132. 13.

e 2 Moj. 42. 10. Ierem. 7. 16. y 11. 14.
f Przyp 1. 28. Ezdr. 1. 15. Ierem. 11. 11. Ezech 8. 18. Mich. 3. 4.
g Ierem. 23. 21. y 27. 15 y 29. 8. 9.
h Ierem. 23. 25. y 27. 15
i Ierem. 16. 4.
k Ierem. 9. 1. Tren. 1. 16. y 2. 18
l Pſalm 74. 1.
m Ierem. 8. 15.
n Ezdr. 9. 15. Pſalm 106. 6. Ierem. 3. 25. Dáni. 9. 8.

mi pogáńskimi coby spuszczáli deszcz? ábo niebiosá o mogáli *sáme przez śię* dawáć deszcze? Izaliś nie ty sam PAn Bog nasz? Przetoż oczekawamy ná ćię/ bo to wszystko Ty czyniß.

ROZDZIAŁ XV.

Gniew Boży przećiwko ludźie Prorok opowiáda, y ogłaßa pomstę. 10. Zátym nárzeka, á Bog go ćießy. 15. Modli śię. 19. Ná co mu Bog odpowiáda.

1 TEdy rzekł PAn do mnie: Choćby a stánął Mojżeß b y Sámuel c przed obliczem mojim/ nie miałbym sercá do ludu tego. Puść je od 2 oblicza mego/ á niech precz idą. ☙ A jeśliby rzekli; Dokądże pojdźiemy? Tedy im rzeczesz; Ták mowi PAn: Kto *oddány* ná śmierć/ ná śmierć *pojdźie*: á kto pod miecz/ pod miecz: á kto ná głod/ ná głod: á kto w niewolą/ w niewolą. 3 ☙ Bo je tą d czworáką e rzeczą náwiedzę mowi PAn/ mieczem/ ná zámordowánie: y psy/ ná rozßárpánie: y ptástwem niebieskim: y zwierzęty źiemskimi/ ná 4 pożárćie y ná wygubienie/ ☙ Y podam je ná potkánie śię po wszystkich krolestwách źiemie/ dla Mánássessá g syná Ezechiaßá Krolá Judskiego/ zá to co uczynił w Jeruzalemie.

5 BO/ ktożby śię zmiłował nád tobą Jeruzálemie? ábo ktoby śię użalił nád tobą? ábo ktoby przyszedł áby śię pytał/ jákoć śię 6 powodźi? ☙ Tyś mię opuśćiło mowi PAn: poszłoś ná zad. Przetoż wyćiągnę rękę moję ná ćię/ ábym ćię 7 wytráćił: Ustałem od żalu. ☙ Przetoż je rozwieję wiejáczką po bramách *tey* źiemie: osierocę y wygubię je/ *bo* śię od drog swojich nie 8 náwrácáli. ☙ Wiecey śię námnoży wdow jego/ niż piasku morskiego. Przywiodę ná nie/ ná mátki/ ná młodźieńce/ burzyćielá y w południe: spráwię/ że przypádną nagle ná to miásto: y będą przestráßeni. 9 ☙ Zemdleje h/ y tá ktora rodźiłá po śiedmiorgu wypuśći duszę swoję: zájdźie jey słońce jeszcze zá dniá: záłkáć y wstydźić śię będźie. A ostátek ich dam pod miecz przed/ obliczem nieprzyjaćioł ich/ mowi PAn.

10 BIádá mnie mátko mojá! żeś mię urodźiłá mężá swaru/ y mężá sporu po wszystkiey źiemi. Nie dawałem *im* ná lichwę/ áni mnie oni ná lichwę dawáli: á wżdy mi káżdy złorzeczy.

11 Y Rzekł PAN: Izali tobie/ ktory pozostániesz/ nie będźie dobrze? Izali śię nie zástáwię o ćię nieprzyjaćielowi czásu utrapienia 12 y czásu ućisku? ☙ Izali żelázo *proste* pokruszy żelázo Połnocne y stal.

13 MAjętność twoję o Judo! y skárby twoje dam i w rozßárpánie dármo/ po wszystkich gránicách twojich: á to dla wszystkich 14 grzechow twojich ☙ A spráwię k to/ że pojdźiesz z nieprzyjaćiołmi twymi/ do źiemie ktoreyś nie znał: ábowiem ogień rozniecony l w zápálczywośći mojey ná was pałáć będźie.

15 TY *mię* znasz PAnie: wspomnij że ná mię/ á náwiedź mię: y pomśći śię zá mię/ nád tymi co náćieráją ná mię: odwłaczájąc zápálczywośći twojey *przećiwko nim* nie porywaj mię: Wiedz/ że podejmuję dla ćiebie pohánbienie. 16 ☙ Gdy śię ználázły mowy twoje zjadłem m je? á było mi słowo twoje n weselem y rádośćią sercá mego: ponieważ śię názywam od Imienia 17 twego/ PÁnie Boże Zastępow. ☙ Nie śiadam w rádźie naśmiewcow/ áni śię *z nimi* ráduję: *ále* dla surowośći ręki twojey/ sámotny śiadam: Bo zápálczywośćią nápełniłeś 18 mię. ☙ Przecżże ma być żal moj o wieczny? á rána mojá śmiertelna ktora śię uleczyć nie da. Przeczże mi ták masz być jáko omylny/ *jáko* wody nie pewne.

19 PRzetoż ták mowi PAn: Jeśli śię náwroćiß/ tedy ćię náwrocę ábyś stał przed obliczem mojim: á jeśli odłączysz rzecz kosztowną od nikczemney/ będźiesz jáko ustá moje. Oni niech śię obrocą do ćiebie/ ále 20 śię ty nie obracaj do nich. ☙ Bo mię ćię postáwił przećiw ludowi temu jáko mur p miedźiány/ y obronny; y będą walczyć przećiwko tobie/ ále ćię nie przemogą: Bom ja z tobą/

Marginalia: o Ierem. 5. 24. Zách. 10. 1. Mátt. 5. 45. — a Ezech. 14. 14. — b 2 Moj 32. 11. — c 1 Sám. 7. 9. — d H. Czeládźie. — e 3 Moj. 26. 16. — f 5 Moj 28. 25. — g 2 Krol. 21. 2. 2 Kron 33. 9. — h Amos 8. 9. — i Ierem. 17. 3. — k 5 Moj 28. 36. — l 5 Moj. 32. 22. — m Ezech. 2. 8. y 3. 3. Objáw. 10. 9. — n Psalm 19. 11. y 119. 103. — o Ierem. 30. 15. — p Ierem. 1. 18. 19.

ábym ćię wybawiał y wyrywał/ mowi PAn. 21 ✠ Wyrwę ćię záiiste z rąk ludźi złych / y odkupię ćię z rąk okrutnikow.

ROZDZIAŁ XVI.

Ogłoszenie pomsty nád Judą. 10. Y grzechow ludu: Wybáwienia ludu z Bábilonu. 16. Przyćiągnienia Egipczykow y Cháldejczykow. 19. Powołánia Pogan.

1 Y Stáło śię słowo PAńskie do mnie/ mowiąc: 2 ✠ Nie pojmuj sobie żony/ áni miej synow/ áni corek ná tym mieyscu. 3 ✠ Abowiem ták mowi PAn o synách/ y o corkách zrodzonych ná tym mieyscu / y o mátkách ich / ktore je zrodźiły / y o Ojcách ich / ktorzy je spłodźili w tey źiemi. 4 ✠ Śmierćiámi ćiężkimi a pomrą : nie będą ich płákáć / áni ich pochowáją/ *ále* miásto gnoju b ná wierzchu źiemie będą : á mieczem y głodem wytráceni będą ; y będą trupy ich pokármem c ptástwu niebieskiemu y zwierzowi źiemskiemu. 5 ✠ Bo ták mowi PAn ; Nie wchodź do domu żáłoby / áni chodź ná płácz/ áni ich żáłuj : bom odjął pokoj moj od ludu tego / miłośierdźie y litość/ mowi PAn. 6 ✠ Gdy pomrą wielcy y máli w tey źiemi / nie będą pogrzebieni : áni ich płákáć będą / y nie będą śię d rzezáć / áni sobie łyśiny czynić dla nich: 7 ✠ Ani im dáwáć będą jeść áby ich w smutku ćieszyli / nád umárłym : áni im dádzą pić z kubká poćieszenia po Ojcu ich / y po mátce ich : 8 ✠ Tákże do domu uczty nie wchodź / ábyś zásiadał z nimi y jadł y pił. 9 ✠ Abowiem ták mowi PAn Zastępow / Bog Izráelski: Oto ja spráwię/ iż ustánie e ná tym mieyscu przed oczymá wászymi / y zá dni wászych głos wesela/ y głos rádośći/ głos oblubieńcá / y głos oblubienice.

10 A Gdy opowiesz ludowi temu f wszystkie te słowá/ á rzekliby do ćiebie : Przecz PAn wyrzekł przećiwko nam to wszystko wielkie złe? Y coż jest zá niepráwość nászá / y co zá grzech nász/ ktorymesmy zgrzeszyli przećiwko PAnu Bogu nászemu? 11 ✠ Tedy rzeczesz do nich: Przeto/ iż mię opuśćili Ojcowie wászy (mowi PAN) á chodźili zá bogámi cudzymi/ y służyli im/ y kłániáli śię im: Lecz mnie opuśćili / y zakonu mego nie przestrzegáli. 12 ✠ A wy/ dálekośćie gorzey g czynili / niż Ojcowie wászy : Abowiem oto káżdy chodźi zá uporem złego sercá swego / nie słucháiąc mię. 13 ✠ Dla tego wyrzucę was h z tey źiemie / do źiemie ktoreyśćie nie ználi/ wy/ y Ojcowie wászy. A tám służyć będźiećie bogom cudzym we dnie y w nocy : do kąd wam nie okażę miłośierdźia.

14 P Rzetoż oto dni idą i mowi Pan/ że nie rzeką więcey ; Żywie PAn/ ktory wywiodł Syny Izráelskie z źiemie Egipskiey: 15 ✠ Ale/ Żywie PAn / ktory wywiodł syny Izráelskie z źiemie Połnocney / y ze wszystkich źiem do ktorych je był wygnał : gdy je záśię przywiodę do źiemie ich/ ktorąm dał Ojcom ich.

16 O To ja poślę do wielu rybitwow (mowi PAn) áby je łowili : potym poślę do wielu łowcow / áby je łápáli ná wszelkiey gorze/ y ná wszelkim págorku/ y w dźiurách skálnych. 17 ✠ Oczy moje pátrzą ná k wszystkie drogi ich : nie są utájone przed obliczem mojim / áni jest zákrytá niepráwość ich przed oczymá mojimi. 18 ✠ Y oddam im pierwey w dwoj násob l zá niepráwośći ich / y zá grzechy ich : przeto / że źiemię moję zplugáwili trupámi obrzydliwośći swojey/ y sprosnośćiámi swymi nápełnili dźiedźictwo moje.

19 P A N I E / mocy mojá/ y śiło mojá / y ućieczko mojá w dźień utrapienia ! do ćiebie przydą narodowie od kończyn źiemie / y rzeką : Záiiste śię fałszu trzymáli Ojcowie nászy/ y márnośći/ w ktorych żadnego pożytku nie było. 20 ✠ Izali sobie człowiek uczynić może bogi ? ponieważ sámi m nie są bogámi.

21 D La tego oto Ja spráwię / áby poználi tym rázem : spráwię *mowię* áby poználi rękę moję/ y moc moję : y dowiedźieli śię że Imię moje jest/ PAN.

ROZDZIAŁ XVII.

Upor ludu Judskiego. 3. Pomstá nád nim.

a *Jerem.* 8. 2. y 15. 3.
b *Jerem.* 9. 22. y 25. 33
c *Jerem.* 7. 33. y 34. 20
d 3 *Moj.* 19. 28. 5 *Moj.* 14. 1.
e *Ezai.* 24. 8. *Jerem.* 7. 34. y 25. 10 *Ezech.* 26. 13.
f *Jerem.* 5. 19.
g *Jerem.* 7. 26.
h 5 *Moj.* 4. 27. y 28. 64
i *Jerem.* 23. 7. 8
k *Job.* 34. 21. *Przyp.* 5. 21. *Jerem.* 32. 19.
l *Ezai.* 40. 2.
m *T. Ladźie.*

nim. 5. Kto przeklęty miedzy ludźmi. 7. Błogosławiony w Bogu dufájący. 9. Groźi obłudnikom. 11. Y lákomcom. 13. Modlitwá Jeremiaszowá. 19. Kazánie o Sábbáćie.

1 Grzech Judski nápisány jest piorem á żeláznym / á ostrym dyámentem wyryty jest ná tablicy serc ich / y ná rogách ołtarzow wászych. ♣ 2 Gdy wspominája synowie ich ná Ołtarze ich y ná gáje ich pod drzewem źielonym / ná págorkách 3 wysokich. ♣ O goro / y pole *moje!* májętność b twoję / y wszystkie skárby twoje podam ná rozszárpánie / dla grzechu wyżyn twojich *ktore masz* po wszystkich gránicách twojich. ♣ 4 A *ty* muśisz zániecháć zá przewinieniem twojim dźiedźictwá twego / ktoremći dał. Y dam ćię w niewolą nieprzyjaćiołom twojim y źiemi ktorey c nie znasz : Bośćie ogień d rozniecili w popędliwośći mojey / *ktory* áż ná wieki gorzeć będźie.

5 TAk mowi PAn: Przeklęty mąż ktory ufa w człowieku / y ktory pokłada ćiáło rámieniem swojim / á 6 od Páná odstępuje serce jego. ♣ Abowiem stánie śię jáko wrzos ná pusżczy / ktory nie czuje gdy co dobrego przychodźi : ále bywá ná suchych miejscách ná pusżczy / w źiemi słoney / y w ktorey nikt nie mieszka. ♣ 7 Błogosłáwiony mąż e ktory ufa w PAnu / á PAn jest nádźieją jego. ♣ 8 Bo będźie jáko drzewo f wszczepione nád wodámi / á nád strumieniem zápusżczájące korzenie swoje / ktore nie czuje gdy przychodźi gorącość / ále liśt jego zostawa źielony : á roku suchego nie frásuje śię / y nie przestawa przynośić owocu.

9 NAjzdrádliwsze *jest* serce nád wszystko / y naprzewrotnieysze : 10 ♣ Ktoż je pozna? Ja PAn ktory śię badam g sercá / y doświadczam nerek / ták / ábym káżdemu oddał według drogi jego / y według owocu 11 spraw jego. ♣ *Jáko* kuropátwá zgromadza *jájcá*, ále ich niewylęga: *ták*, kto zbiera bogáctwá / á niespráwiedliwie / w połowicy dni swojich opuśći je / á ná ostátek będźie głupim.

12 MIejsce świątnice nászey / *to jest*, stolicá chwały Nawyższego / wiecznie trwa. ♣ 13 O nádźiejo h Izráelská! PAnie / wszyscy ktorzy ćię opuszczáją niech będą i záwstydzeni : ktorzy odstępują odemnie / niech ná źiemi zápisáni będą : Abowiem opuśćił zrzodło wod żywych / PAná.

14 UZdrow mię PAnie / á będę uzdrowiony / zbaw mię / á będę zbáwiony / Abowiemeś ty chwałą 15 moją. ♣ Oto oni do mnie mowią ; Gdźież jest to słowo k PAńskie? 16 Niechże już przydźie. ♣ Chociam ja *tego* nie zábiegał ábym był Pásterzem twojim / ánim dniá boleśći prágnął / ty wiesz : Cokolwiek wyszło z ust mojich / przed obliczem 17 twojim jest. ♣ Nie bądźże mi ná postrách : tyś nádźieją moją w dźień 18 utrapienia. ♣ Niech będą pohańbieni l ktorzy mię prześláduja ; á ja niech nie będę záwstydzony : niech śię oni lękáją ; á ja niech śię nie lękam. Przywiedź ná nie dźień utrapienia / á dwojákim zkruszeniem zkrusz je.

19 TAk PAn rzekł do mnie: Idź / á stań w bramie synow ludu *tego*, ktorą wchodzą Krolowie Judscy / y ktorą wychodzą : y we wszystkich 20 bramách Jeruzalemskich. ♣ Y rzecz do nich ; Słuchajćie słowá PAńskiego Krolowie Judscy / y wszystek Judo / y wszyscy obywátele Jeruzalemscy / ktorzy chadzaćie tymi bra- 21 mámi. ♣ Ták mowi PAn: Strzeżćie pilnie dusz m wászych / á nie nośćie brzemion *żadnych* w dźień Sábbátu / áni *ich* wnośćie bramámi 22 Jeruzalemskimi. ♣ Ani wynaszajćie brzemion z domow wászych w dźień Sábbátu / áni żadney roboty odpráwujćie : ále święććie dźień Sábbátu / jákom rozkazał n Ojcom wá- 23 szym. ♣ (Wszákże nie usłucháli / áni o nákłonili uchá swego : owszem zátwárdźili kárk swoj nie słucháiąc / á- 24 ni przyjmując náuki.) ♣ A jeśli mię pilnie słucháć będźiećie / mowi PAn *ták*, żebyśćie nie wnośili brzemion bramámi miástá tego w dźień Sábbátu / ále święćili dźień Sábbátu / nie odpráwując weń żadney robo-

Marginalia: a Job. 19.24. b Jerem. 15.13. c 5 Moj. 28.36. d 5 Moj. 32.22. e Psalm 2. 12. y 34.9. Przyp 16.20. Ezai. 30.18. f Psalm 1. 3. g 1 Sám. 16. 7. 1 Kron 28. 9. Psalm. 7. 10. Jerem. 11.20. y 20.12 Objáw 2. 23. h Jerem. 14. 8. i Ezai. 1. 28. k Ezai. 5. 19. l Psalm. 35. 4. y 40.15 m Nehe. 13.19. n 2 Moj. 20. 8. y 23.12 y 31.13 Ezech. 20.12. o Jerem. 7. 24. y 11.8.

25 ty: Tedy wchodźić będą przez bramámi miástá tego Krolowie / y Kśiążętá / śiedzący ná stolicy Dáwidowey / jeżdżąc ná wozách y ná koniách: oni y Kśiążętá ich/mężowie Judscy / y obywátele Jeruzalemscy: Y stać będźie to miásto áż ná wieki.
26 Y zbieżą śię z miast Judskich/ y z okolicznych miejsc Jeruzálemskich / y źiemi Benjáminowey / y z rowniny / y z tey gory / y od Południá / przynosząc cáłopalenie y ofiáre / y dar / y kádźidło / tákże y dźiękczynienie niosąc do domu Pańskiego.
27 Ale jeśli mię nie usłuchaćie / ábyśćie święćili dźień Sábbátu / á nie nośili brzemion / wchodząc bramámi Jeruzalemskimi w dźień Sábbátu: tedy rozniecę ogień w bramách jego / ktory pożrze páłace Jeruzálemskie / á nie będźie ugászony.

p Jerem. 22. 4.

ROZDZIAŁ XVIII.

Nápomina lud do pokuty. 12. Upor ludu Judskiego wytyka. 16. Pomstá nád nimi. 18. Zśpiknienie ludu przećiwko Prorokowi. 19. Modlitwá jego przećiwko niemu.

1 Słowo ktore śię stáło do Jeremiaszá od PANá/mowiąc:
2 Wstań / á wstąp do domu gárncarzowego: á tám spráwię/ że usłyszysz słowá moje.
3 Y wstąpiłem do domu gárncarzowego: á oto on robił robotę ná krągu.
4 A gdy śię zepsowáło naczynie w ręce gárncarzowey / ktore on czynił z gliny: tedy záś uczynił z niey naczynie insze/ jáko śię mu nalepiey zdáło uczynić.
5 Y stáło śię słowo Páńskie do mnie / mowiąc:
6 Izaliżbym ták nie mogł z wámi a postąpić jáko ten gárncarz ó domie Izráelski! mowi PAN. Oto jáko gliná w ręce gárncarzowey / tákeśćie wy w ręce moiey ó domie Izráelski!
7 Jeślibym rzekł nagle przećiwko narodowi / y przećiwko krolestwu że je wykorzenię b y zepsuję y wygubię:
8 Wszákże jeśliby śię odwroćił on narod c od złośći swojey / przećiw ktoremum mowił: y jabym żáłował tego złego / ktorem mu umyślił uczynić.
9 Záśię/ jeślibym rzekł nagle o narodźie y o krolestwie / że je pobuduję y wszczepię.
10 Wszákże jeśliby czynił co złego jest przed oczymá mymi/ nie słuchájąc głosu mego / y jabym żáłował tego dobrodźiejstwá / ktorem mu obiecał uczynić.
11 A Przetoż / rzecz teraz do mężow Judskich/y do obywátelow Jeruzalemskich/ mowiąc; Ták mowi PAN: Oto ja gotuję ná was złą rzecz / y myślę coś przećiwko wam. Náwroććież śię już d káżdy od złey drogi swojey: á popráwćie drog wászych / y spraw wászych.
12 Ale oni rzekli: Nic z tego: bo zá myślámi nászymi pojdźiemy / á káżdy / upor serca swojego złego czynić będźiemy.
13 Przetoż ták mowi PAN: Pytajćie e teraz miedzy pogány / ktoż słyszał co tákowego? Sprosność wielką popełniłá Pánná Izráelska.
14 Izali kto opuśći polá moje dla skał/ y dla śniegu ná Libánie? Izali kto opuśći wody ćiekące dla wody bárzo źimney?
15 Ale lud moj/zápomniawszy ná mię/márnośći kádzą: y potykáją śię ná drogách swych / ná śćieszkách g stárodawnych/ chodząc śćieszkámi drogi nieutorowáney.
16 Ták ábym podał źiemię ich h ná zpustoszenie / ná świstánie wieczne / *áby* káżdy ktoby szedł przez nię zdumiał śię / y kiwał głową swoją.
17 Wiátrem Wschodnim rozproszę je przed nieprzyjaćielem: tył/ á nie i twarz / ukażę im w dźień zátrácenia ich.
18 Y Rzekli: Podźćie/á wymyślmy co przećiwko Jeremiaszowi. Bo nie zginie k zakon od Kápłáná / áni rádá od mądrego / áni słowo od Proroká: Podźćież/á ubijmy go językiem/á nie dbajmy ná żadne słowá jego.
19 Pilnuj mię PAnie / á słuchaj głosu tych / ktorzy śię spieráją ze mną.
20 Yzali śię ma oddawáć złym zá dobre? że ukopáli doł duszy mojey? Wspomni żem stawał przed oblicżem twojim / ábym zá nimi mowił ku ich dobremu / y odwroćił zápálczywość twoję od nich.
21 Dla tego dopuść głod ná syny l ich;á spraw/ że okrutnie będą pobići od mieczá: że będą żony ich ośierociáłe, y owdowiáłe / á mężowie

a Ezái. 45. 9. Madr. 15. 7. Rzym. 9. 10
b Jerem. 1. 10.
c Ezech 18, 21.
d 2 Krol. 17. 13. Jerem. 7. 3. 5. y 25. 5. y 35. 15
e Jerem. 2. 25.
f Jerem. 2. 10.
g Jerem. 6. 16.
h Jerem. 18. 7. y 19. 8. y 25. 9. y 49. 13 y 50. 13
i Przyp. 1. 26.
k Málách. 2. 7.
l Psalm 106. 10

ich że będą hániebnie zámordowáni / á dźieći ich pobite mieczem ná wojnie. 22 ♣ Niech będźie słyszány krzyk z domow ich / gdy ná nie nagle wojsko przywiedźiesz: bo ukopáli doł / áby mię ułápili / á śidłá ukryli ná nogi moje. 23 ♣ Aleś ty / PAnie / powiádomy wszystkiey rády ich przećiwko mnie ná śmierć: Nie badź miłośćiw nieprawośćiam ich / á grzechu ich przed obliczem twojim niezágłádzaj: ále niech śię potkną przed oblicznośćią twoją: czásu zápálczywośći twojey *surowo* śię obchodź z nimi.

ROZDZIAŁ XIX.

Ogłoszenie pomsty dla bałwochwálstwá, á naprzedniey nád stárszymi y wodzámi Izrdelskimi. 15. *Potym nád wszystkim ludem.*

1 TAk mowi PAN: Idź / á kup dzban gliniány od gárncarzá: w *wźiowszy niektore* z Stárszych ludu / y z Stárszych Kápłanow: ♣ 2 Wnidź do doliny Syná Hennomowego / ktora jest u wrot bramy a Wschodniey: á tám opowiádaj słowá / ktore do ćiebie mowić będę. 3 ♣ A rzecz: Słuchajćie słowá PAńskiego Krolowie Judscy / y obywátele Jeruzalemscy: Ták mowi PAN Zastępow / Bog Izráelski: Oto ja przywiodę złe ná to miejsce / o ktorym ktokolwiek usłyszy / zábrzmi b mu w uszách jego. 4 ♣ Przeto że mię opuśćili / á zplugáwili to miejsce kádząc ná nim bogom cudzym: ktorych nie ználi oni y Ojcowie ich / y Krolowie Judscy / y nápełnili to miejsce krwią niewinnych. 5 ♣ Y pobudowáli wyżyny Báálowi / áby pálili syny swe ogniem ná cáłopalenie Báálowi: czegom nie rozkazał / ánim *o to* mowił / áni *to* wstąpiło ná serce moje. 6 ♣ Dlá tego / oto dni idą mowi PAn / w ktorych nie będźie názywáne wiecey to miejsce c Tofet / áni dolina Syná Hennomowego: ále dolina mordu. 7 ♣ Bo wniwecz obrocę rádę Judską / y Jeruzalemską ná tym miejscu: á spráwię / że oni upádną od mieczá przed twarzą nieprzyjaćioł swojich y od ręki szukájących duszę ich: y dam trupy ich d ná pokarm ptástwu niebieskiemu / y zwierzowi źiemskiemu. 8 ♣ Podam tákże to miásto ná zpustoszenie e y ná świstánie: káżdy idący f mimo nie / zdumieje śię; á świstáć będźie nád wszystkimi plágámi jego. 9 ♣ Y spráwię *to*, że będą jeść ćiáłá g synow swojich / y ćiáłá corek swojich: á káżdy *z nich* ćiáło bliźniego swego jeść będźie / w oblężeniu y w ućiśnieniu / ktorym je ućisną nieprzyjaćiele ich / y ći / ktorzy szukáją duszę ich. 10 ♣ Potym ztłucz *ten* dzban przed oczymá mężow / 11 ktorzy pojdą z tobą: ♣ A rzecz do nich; Ták mowi PAn Zastępow: Ták ztłukę ten lud / y to miásto / jáko *gdy kto* tłucze naczynie gárncárskie ktore wiecey nápráwione być nie może: á w Tofet pogrzebywáć h będą / iż miejscá inszego nie będźie ku 12 pogrzebowi. ♣ Ták uczynię temu miejscu / mowi PAn / y obywátelom jego: y postąpię sobie z tym miástem ták jáko z Tofet. 13 ♣ Bo będą domy Jeruzalemskie y domy Krolow Judskich / jáko to miejsce Tofet / nieczyste / że wszystkimi domámi tymi / ná ktorych dáchách kádźili wszystkiemu wojsku niebieskiemu / y sprawowáli ofiáry mokre bogom cudzym.

14 GDy wroćiwszy śię Jeremiasz z Tofet / gdźie go był PAn posłał / áby tám prorokował / stánął w śieni domu PAńskiego / y rzekł do 15 wszystkiego ludu: ♣ Ták mowi Pan Zastępow / Bog Izráelski: Oto ja przywiodę ná to miásto / y ná wszystkie miástá jego wszystko to złe / ktorem wyrzekł przećiw niemu: bo zátwárdźili kárk swoj / áby nie słucháli słow mojich.

a *H. Słonecżney.*

b 1 *Sám.* 3. 11.

c *Jerem.* 7. 32.

d *Jerem.* 7. 33. y 16. 4.

e *Jerem.* 18. 8. y 49. 13

f 5 *Moj* 28. 37. *Jerem.* 50. 13.

g 5 *Moj* 28. 53. *Tren.* 4. 10.

h *Jerem.* 7. 32.

ROZDZIAŁ XX.

Prorok ubity, do wiezienia podány. 3. *Opowiáda pomstę nád grzechámi.* 7. *Uskárżywszy śię biedy swojey, y pośiliwszy śię, żąda pomsty nieprzyjaćiołom swojim.* 13. *A nápomniawszy do chwały Bożey.* 14. *Złorzeczy dniowi urodzenia swego.*

1 GDy usłyszawszy Fássur Syn Immerow Kápłan / ktory był postánowiony przednieyszym w domu

mu PAńſkim/ Jeremiaßá prorokuiącego o tym: ☩ 2 Ubił Fáſſur Jeremiaßá Proroká / y dał go do więźienia / ktore było nawyżße w bramie Benjáminowey/ á tá byłá przy domu PAńſkim. 3 ☩ A názájutrz/ gdy wywiodł Fáſſur Jeremiaßá z więźienia / rzekł do niego Jeremiaß: Nie názwał ćię PAN Fáſſurem / ále Mágor Miſſábib a. 4 ☩ Bo ták mowi PAn: Oto ja puſzczę ná ćię ſtrách; ná ćię / y ná wßyſtkie przyjaćioły twoje: ktorzy upádną od miecżá nieprzyjaćioł ſwych / ná co ocży twoje pátrzáć będą: á wßyſtkiego Judę podam w ręce Krolá Bábilońſkiego / ktory je záprowádźi do Bábilonu/ y pozábija je miecżem. 5 ☩ Dam też wßyſtkę b májętność miáſtá tego / y wßyſtkę pracę jego / y wßyſtkie koſztowne rzecży jego / y wßyſtkie ſkárby Krolow Judſkich/ dam w ręce nieprzyjaćioł ich: y rozchwycą je / y zábiorą je/ y záprowádzą je do Bábilonu. 6 ☩ Ale ty Fáſſurze/ y wßyſcy ktorzy mießkáją w domu twym / pojdźiećie w pojimánie: y do Bábilonu przyjdźieß / y tám umrzeß / y tám pogrzebiony będźieß ty/ y wßyſcy miłujący ćię/ ktorymeś kłamliwie prorokował.

7 NAmowiłeś mię PAnie/ á dałem śię námowić / mocniejßyś był niż ja/ y przemogłeś: jeſtem ná pośmiech káżdy dźień / káżdy śię ze mnie náśmiewa. 8 ☩ Bo jákom pocżął mowić / wołam; dla gwałtu y zpuſtoßenia/ krzycżę: Bo mi słowo PAńſkie jeſt ku pohańbieniu y ná pośmiech káżdy dźień. 9 ☩ Y rzekłem: Nie będę go wſpominał / ány będę więcey mowił w Imieniu jego: Ale *słowo Boże* jeſt w ſercu mojim / jáko ogień pałájący / zámkniony w kośćiách mojich: ktorym uśiłowáł zátrzymáć/ álem nie mogł. 10 ☩ Choćiaż ſłyßę urągánie od wielu *y* od Mágor Miſſábibá/ *mowiących*; Powiedzćie *co nań*, á oznájmiemy to *Krolowi*. Wßyſcy przyjaćiele moji cżyháją ná upadek moj / *mowiąc*; Aza snadź zwiedźiony będźie / y przemożemy go / á pomśćimy śię nád nim. 11 ☩ Ale PAn jeſt ze mną/ jáko mocarz ſtráßny: Przetoż ći/

a *H. Strách zewſząd.*
b Jerem. 15.13.
c Jerem. 17.18.

ktorzy mię prześláduią upádną / á nie przemogą: bárzo będą pohańbieni/ że ſobie nie mądrze pocżęli: hánbá ich wiecżna / nie będźie d zápámiętáná. 12 ☩ Przetoż o PAnie Zaſtępow / ktory doświadcżaß e ſpráwiedliwego; ktory wypátruieß nerki y ſerce / niech widzę pomſtę twoję nád nimi: tobiem záiiſte odkrył ſpráwę moję. 13 ☩ Spiewajćież PAnu/ chwalćie PAná: że wybáwił duſzę ubogiego z ręki złośnikow.

14 PRzeklęty f dźień/ w ktorym śię urodźił: dźień ktorego mię porodźiłá mátká mojá/ niech nie będźie błogoſłáwiony. 15 ☩ Przeklęty mąż g ktory oznájmił Ojcu memu/ mowiąc: Urodźiłoć śię dźiećię płći męſkiey / áby go bárzo uweſelił. 16 ☩ Niechże będźie on mąż jáko miáſtá h ktore PAn podwroćił / á nie żáłował *tego*! niech ſłyßy krzyk z poránku / y nárzekánie cżáſu południa! 17 ☩ O że mię nie zábił záraz z żywotá! O by mi byłá mátká mojá grobem mojim! á żywot jey wiecżnie brzemiennym! 18 ☩ Przecżżem wyßedł z żywotá i ábym doznał prace / y ſmętku: á żeby dni moje w hánbie ztrawione były!

d Jerem. 23.40.
e Pſalm 7.10. Jerem. 11.20. y 17.10 Objáw. 2.23.
f Job. 3.3.
g Job. 3.3.
h 1 Moj 19.24.
i Job. 3.11.

ROZDZIAŁ XXI.

Proroctwo o pomśćie nád Judą. 8. *Rádá.* 11. *Y nápomnienie obleżonym.* 13. *Znowu przegroßká.*

1 SŁowo ktore śię ſtáło do Jeremiaßá od PAná: gdy do niego Krol Sedekiaß poſłał Fáſſurá/ syná Málchiaßowego/ y Sofoniaßá syná Mááſejaßowego Kápłáná; 2 áby rzekli; ☩ Poradź śię proßę o nas PAná / bo Nábuchodonozor Krol Bábilońſki walcży przećiwko nam: owa snadź ucżyni PAn z námi według wßyſtkich dźiwnich ſpraw swojich / żeby odćiągnął od nas. ☩ 3 Y rzekł Jeremiaß do nich: Ták powiedzćie Sedekiaßowi: 4 ☩ Ták mowi PAn / Bog Izráelſki: Oto ja odwrocę nacżynia wojenne / ktore ſą w rękách wáßych/ y ktorymi wy walcżyćie przećiw Krolowi Bábilońſkiemu y Cháldejcżykom / ktorzy was oblegli około muru / y zgromá-

dźie je w pośrzodek miástá tego. ♣ 5 A ja *sam* walczyć będę przećiwko wam ręką wyćiągnioną y rámieniem mocnym: á to w gniewie / y w popędliwośći / y w zápálczywośći wielkiey. ♣ 6 Y uderzę obywátele tego miástá / ták / że y ludźie y bydlętá morem wielkim pomrą. ♣ 7 A potym / ták mowi PAN / podam Sedekiaszá Królá Judskiego / y sługi jego / y lud; to jest / te ktorzy pozostáną w tym mieśćie po morze / po mieczu / y po głodźie / w ręce Nábuchodonozorá Królá Bábilońskiego / y w ręce nieprzyjaćioł ich / á ták w ręce szukájących dusze ich: ktory je pobije ostrzem mieczá: nie przepuśći im / áni im zfolguje / áni śię zmiłuje.

8 PRzetoż rzecz do ludu tego; Ták mowi PAN: Oto ja kłádę przed wámi drogę żywotá / y drogę śmierći. ♣ 9 Ktokolwiek zostánie a w tym mieśćie / zginie od mieczá / ábo od głodu / ábo od moru: Ale kto wynidźie y podá śię Chałdejczykom / ktorzy was oblegli / pewnie żyw zostánie: y będźie mu duszá jego w korzyśći. ♣ 10 Bom obroćił oblicze moje przećiwko temu miástu ku złemu / á nie ku dobremu / mowi PAN. W ręce Królá Bábilońskiego podáne będźie / y zpali je ogniem.

11 ALe domowi Królá Judskiego *rzecz*: Słuchajćie słowá PAńskiego: ♣ 12 O domie Dawidow! Ták mowi PAN: Odpráwujćie sąd káżdego poránku / á wyrywajćie b ućiśnionego z ręki gwałtowniká: by snadź nie wyszłá jáko ogień c zápálczywość mojá / á nie gorzáłá ták / żeby nie był ktoby ugáśił / dla złośći spraw wászych. ♣ 13 Otom ja przećiwko tobie / ktora mieszkasz w tey dolinie / jáko skáłá w tey rowninie / mowi PAN: ktorzy mowićie: Ktoż przyćiągnie ná nas? á kto wnidźie do przybytkow nászych? ♣ 14 Bo was náwiedzę według owocu spraw wászych / mowi PAN: á roznie ce ogień w leśie twojim / ktory pożrze wszystko około niego.

a Jerem. 38. 2.
b Jerem. 22. 3.
c Jerem. 4. 4.

ROZDZIAŁ XXII.

Nápomnienie do spráwiedliwośći. 8. *Przegroszká nieposłusznym.* 10. *Proroctwo przećiwko* Joácházowi. 12. *Joákimowi.* 28. *Y Iechoniaszowi Królom Judskim.*

1 TAk mowi PAN: Zstap do domu Królá Judskiego / á mow tám to słowo. ♣ 2 Y rzecz: Słuchaj słowá PAńskiego Królu Judski / ktory śiedźisz ná stolicy Dawidowey: Ty / y słudzy twoji / y lud twoj / ktorzy chodźićie bramámi tymi. ♣ 3 Ták mowi PAN: Czyńćie sąd á y spráwiedliwość / á wyzwalajćie ućiśnionego z ręki gwałtowniká / á przychodniowi b / śirotce y wdowie nie czyńćie krzywdy / áni ich ućiskajćie: áni krwie niewinney nie wylewajćie ná tym miejscu. ♣ 4 Bo jeśli czyniąc uczynićie to słowo / tedy pewnie c wnidą bramámi domu tego Królowie / śiedzący miásto Dawidá / ná stolicy jego: jeżdżący ná wozách / y ná koniách / *sam* Krol y słudzy jego / y lud jego. ♣ 5 Lecz jeśli nie posłuchaćie tych słow: sam ná śię przyśięgam mowi PAN / że ten dom pustynią będźie. ♣ 6 Bo ták mowi PAN o domie Królá Judskiego: Tyś mi był *jáko* Gáláád / *y* wierzch Libáński: Ale ćię pewnie obrocę w pustynią / *y* w miástá w ktorych nie mieszkáją. ♣ 7 Y zgotuję ná ćię burzyćiele / káżdego z orężem jego / ktorzy wyrabią wyborne Cedry twoje / y wrzucą je ná ogień. ♣ 8 A gdy pojdźie wiele narodow mimo to miásto / y rzecze jeden do drugiego: Dla czegoż ták uczynił d PAN temu miástu wielkiemu? ♣ 9 Tedy odpowiedzą: Przeto / iż opuśćił przymierze PAná Bogá swego / á kłaniáli śię bogom cudzym / y służyli im.

10 NIe płaczćież umárłego / áni go żáłujćie: *ale* ustáwicznie płaczćie nád tym / ktory odchodźi: Bo śię więcey nie wroći / áby oglądał źiemię / w ktorey śię národźił. ♣ 11 Bo ták mowi PAN o Sellumie / synu Jozyaszá Królá Judskiego / ktory kroluje miásto Jozyaszá Ojcá swego: Gdy wynidźie z miejscá te° / nie wroći śię więcey. ♣ 12 Ale tám ná onym miejscu / gdźie go przeniosą / umrze: á ták tey źiemie więcey nie oglądá.

13 BIádá temu kto buduje e dom swoj z niespráwiedliwośćią /

a Jerem. 21. 12.
b 2 Moj 22. 21. 3 Moj 19. 33.
c Jerem. 17. 25.
d 5 Moj 29. 24. 1 Krol. 9. 8.
e 3 Moj 19. 13. 5 Moj 24. 14.

á páłáce swoje z krzywdą: ktory bliźniego swego dármo zniewala / á zapłáty mu jego nie dawa. 14 ♣ Ktory mowi: Zbuduję sobie dom wielki / y páłáce przestworne: y wyćina sobie okná / á obija drzewem Cedrowym / y máluje Cynobrem. 15 ♣ Izali będźieß krolowáł / że mießkaß miedzy Cedrámi? Oćiec twoj izali nie jadał y nie pijał? kiedy czynił sąd y spráwiedliwość / tedy śie miał dobrze. 16 ♣ Gdy sądźił spráwę ubogiego / y nędznego / tedy śie miał dobrze. Izali to nie *jest* poznáć mię? mowi PAN. 17 ♣ Ale oczy twoje y serce twoje / nie ßuka jedno łakomstwá swego / y ábyś krew niewinną wylewał / á gwałt y krzywdę czynił. 18 ♣ Przetoż ták mowi PAN o Joákimie / synu Jozyaßá Krolá Judskiego: Nie będą go płákáć *áni mowić:* Ach bráćie moj / ábo: Ach śiostro. Nie będą go płákáć / *áni mowić:* Ach Pánie / ábo: Ach *gdźież* dostojność jego? 19 ♣ Pogrzebem ośłim pogrzebiony będźie: wywleczony y wyrzucony będźie zá brámy Jeruzalemskie. 20 ♣ Wstąp ná Liban / á wołaj: y *ná gorze* Básán wydaj głos twoj: Wołaj y u brodow / gdyż ztárci będą wszyscy miłośnicy twoji. 21 ♣ Mawiałem z tobą w nawiętßym ßczęśćiu twojim: *Aleś ty* rzekłá; Nie posłucham. Táć jest drogá twojá od dźiećińśtwá twego; nie usłucháłáś záiiste głosu mego. 22 ♣ Wßystkie pásterze twoje wiátr zpáśie / á miłośnicy twoji w niewolą pojdą: tedy śie záiiste zápałáć y wstydźić będźieß / dla wßelákiey złośći twojey. 23 ♣ O ty / ktora mießkaß f ná Libánie / ktora sobie gniazdo czyniß ná Cedrách / jáko wdźięczna będźieß / gdy ćię ogárną boleśći / *á* ućisk jáko rodzącą!

f Jerem 49,16.

24 Zywie ja mowi PAN / iż choćby był Choniaß syn Joákimá krolá Judskiego Sygnetem ná práwey ręce mojey: wßákże ćię y z támtąd zerwę. 25 ♣ Y podam ćię w rękę tych / ktorzy ßukáją duße twojey / y w ręce tych / ktorych śię ty twarzy lękaß: to jest; w ręke Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego / y w ręke 26 Cháldejczykow. ♣ A wyrzucę ćię y mátkę g twoję / ktora ćię urodźiłá / do źiemie cudzey / w ktorey śćie śię nie rodźili: y tám pomrzećie. 27 ♣ Ale do źiemie / do ktorey tesknić będźiećie / ábyśćie śię tám wroćili / nie wroćićie śię. 28 ♣ Izali ten mąż Choniaß będźie bałwánem nikczemnym / ktory podrzuzgotány bywa? Abo naczyniem / w ktorym niemáß żadney wdźięcznośći? Przeczżeby odrzuceni byli / on / y naśienie jego / á wyrzuceni do źiemie ktorey nie znáją? 29 ♣ O źiemio / źiemio / źiemio! 30 słuchaj słowá PAńskiego. ♣ Ták mowi PAN; Zápißćie to / że ten mąż będźie bez dźieći / á / że mu śię nie poßczęśći zá dni jego: Owßem nie poßczęśći śię *y* mężowi ktoryby z naśienia jego śiedźiał ná stolicy Dawidowey / á pánowáł jeßcze w Judźie.

g 2Krol. 24,12.

Rozdział XXIII.

Przegrożká spráwcom ludu. 3. Obietnicá o wybáwieniu. 9. Nárzekánie nád Prorokámi fałßywymi. 15. Pomstá Boża przećiwko nim. 33. Nápomnienie do poważania słowá Bożego.

1 Biádá pásterzom a gubiącym y rozpraßájącym trzodę pástwiska mego / mowi PAn. 2 ♣ Przetoż ták mowi PAN Bog Izráelski do pásterzow / ktorzy pásą lud moj: Wy rozpraßaćie owce moje / owßem rozganiaćie je / á nie náwiedzaćie ich: oto ja náwiedzę was dla złośći spraw wáßych / mowi PAN. 3 ♣ A ostátek Owiec mojich Ja zgromádzę / ze wßystkich źiem do ktorychem je rozegnał: y przywrocę je do obor ich / gdźie śię rozpłodzą y rozmnożą. 4 ♣ Nád to / postánowię nád nimi b pásterze / ktorzyby je páśli: áby śię więcey nie lękáły / áni strácháły / á żeby ich nie ubywáło / mowi PAN.

5 Oto idą dni mowi PAn / ktorych wzbudzę Dawidowi c látorośl spráwiedliwą / y będźie krolowáł Krol / á poßczęśći mu śię: sąd záiiste y spráwiedliwość będźie czynił ná źiemi. 6 ♣ Zá dni jego Judá zbáwiony będźie d / á Izráel e bezpiecznie mießkáć będźie: á toć jest Imię jego / ktorym go zwáć będą;

a Ezech 34. 2.
b Ezech 34.12.
c Ezái. 4. 2. y 40.11 Jerem. 33.15. Zách. 3. 8. y 6.12.
d Jerem. 33.16.
e 5 Moj. 33 28.

7 PAn sprawiedliwość nászá. ♣ Przetoż oto przychodzą dni / f mowi PAn/ ktorych nie rzeką więcey: Żywie PAN ktory wywiodł syny Izráelskie z źiemie Egipskiey: ♣ 8 Ale/ Żywie PAn / ktory wywiodł / y ktory zprowádźił naśienie domu Izráelskiego z źiemie Połnocney/ y ze wszystkich źiem/ do ktorychem je był rozegnał: gdyż będą mieszkáć w źiemi swojey.

9 DLa prorokow zkruszyło śię serce moje we mnie/ poruszyły śię wszystkie kośći moje/ stałem śię jáko człowiek pijány / á jáko mąż po ktorym śię rozeszło wino: dla PAná / y dla słow świętobliwośći jego. ♣ 10 Bo tá źiemia pełna jest cudzołożnikow / á dla krzywoprzysiestwá płácze tá źiemia ; pástwiská ná pusczy poschły: zájiste zły jest bieg ich / á 11 moc ich nieprawa. ♣ Bo y Prorok g y Kápłan są obłudnikámi: á w domu mojim znájduje śię złość ich / 12 mowi PAn. ♣ Przetoż im będźie drogá ich jáko ślizáwicá w ćiemnośći: ná ktorą wepchnieni będą y upadną / gdy przywiodę ná nie biedę czásu náwiedzenia ich/ mowi PAn. 13 ♣ Także przy prorokách Sámáryjskich widźiałem głupstwo: Prorokowáli przez Báálá/ y zwodźili lud moj 14 Izráelski. ♣ Ale przy Prorokách Jeruzalemskich widzę rzecz brzydką/ że cudzołożąc / y kłamliwie śię obchodząc / utwirdzáją też ręce złośnikow / áby śię nie náwracáli żaden od złośći swojey : Stáli śię wszyscy przedemną jáko Sodomá/ á obywátele jego jáko h Gomorrá. ♣ 15 Dla tegoż ták mowi PAN Zastępow o tych Prorokách: Oto Ja nákarmię i je piołynem / á nápoję je wodą k gorzką : bo od Prorokow Jeruzalemskich wyszło zplugáwienie ná tę wszystkę źiemię.

16 TAk mowi PAn Zastępow: Nie słuchajćie słow l tych Prorokow ktorzy wam prorokują y zwodzą was : widzenie sercá swego opowiádáją/ á nie z ust PAńskich: ♣ 17 Ustáwicznie mowią tym/ ktorzy mną gárdzą/ PAn mowił / pokoj m mieć będźiećie : y káżdemu chodzącemu według uporu sercá swego/ mowią :

f Jerem. 16. 14.
g Jerem. 8. 10.
h Ezdr. 1. 9.
i Jerem. 8. 14. y 9. 15.
k H. Zołći.
l Jerem. 27. 9.
m Jerem. 6. 14. y 8. 11. Ezech. 13. 10. Zách. 10. 2.

Nie przyjdźie ná was nic złego. ♣ 18 Bo ktoż stánał w rádźie PAńskiey/ á widźiał y słyszał słowo jego? kto pilnował słowá jego/ y słuchał go. ♣ 19 Oto wicher n PAński z zápálczywośćią wynidźie/ á wicher trwáły nád 20 głową niepobożnych zostánie. ♣ Nie odwroći śię gniew PAński/ áż uczyni y wykona myśli sercá swego: w ostáteczne dni to doskonále zrozumiećie. ♣ 21 Nie posyłałem tych o Prorokow/ á wszákże bieżeli : nie mowiłem do nich / á wszákże oni prorokowáli. 22 ♣ Bo gdyby byli stali w rádźie mojey/ tedyby byli ogłaszáli słowá moje ludowi memu/ á byliby je odwracáli od drogi ich złey/ y od złośći spraw 23 ich. ♣ Izali im ja *tylko* Bogiem z bliská (mowi PAN) á nie jestem 24 Bogiem y zdáleká? ♣ Izali śię kto zkryje p w zkrytośći / ábym go Ja nie widźiał? mowi PAn. Izali Ja niebá y źiemie nie nápełniam? mowi PAN.

25 SŁyszeć Ja co mowią Prorocy ktorzy prorokują kłamstwo w Imieniu mojim / mowiąc : Sniło 26 mi śię/ śniło mi śię. ♣ Długoż *tego będźie*? Izali w sercu tych Prorokow / ktorzy prorokują / niemász kłamstwá ? owszem są Prorokámi 27 zdrády sercá swego. ♣ Ktorzy myślą jákoby z pámięci wywieść ludowi mojemu q Imię moje sny swymi / ktore powiádáją káżdy bliźniemu swemu: jáko zápomnieli Ojcowie ich 28 ná Imię moje dla Báálá. ♣ Prorok ktory ma sen/ niech powiáda sen: ále ktory ma słowo moje/ niech mowi słowo moje r w prawdźie : Coż plewie do pszenice? mowi PAN. ♣ 29 Izali słowo moje nie jest jáko ogień? (mowi PAN) Y jáko młot 30 kruszący skáłę? ♣ Przetoż oto Ja *powstawam* przećiwko tym Prorokom: mowi PAN/ ktorzy krádną s słowo moje/ káżdy przed bliźnim swojim. ♣ 31 Oto Ja *powstawam* przećiwko tym Prorokom/ mowi PAN / ktorzy używáją języká swego / áby mowili; 32 Mowi PAN. ♣ Oto Ja *powstawam*, mowi PAN / przećiwko tym ktorzy prorokują sny kłamliwe / á opowiádájąc je / zwodzą lud moj kłamstwy swymi / y płotkámi swymi:

n Jerem. 30. 23.
o Jerem. 14. 14. y 17. 15. y 29. 9. Ezech. 13. 9.
p Job. 34. 21. Psalm 139. 7. Amos 9. 2. 3. Syrác. 23. 28.
q Sędź. 3. 7. y 8. 33.
r 1 Piotr 4. 11.
s 5 Moj. 18. 20. Jerem. 14. 14.

mi; chociam Ja ich nie posłał/ ánim im rozkazał: z kąd zgołá nic nie pomagáją ludowi temu/ mowi PAN.

33 PRzetoż gdyby śię ciebie pytał lud ten/ ábo Prorok/ ábo Kápłan/ mowiąc: Coż *jest* zá brzemię PAńskie? Tedy rzeczesz do nich; Ktore brzemię? To: Opuszczę was/ mowi PAN. 34 ♣ Bo Proroká y Kápłáná tego/ y lud ten/ ktoryby rzekł: *To jest* brzemię PAńskie: pewnie nawiedzę męzá tego y dom jego. ♣ 35 *Ale* ták mowćie káżdy do bliźniego swego / y káżdy do brátá swego: Coż odpowiedźiał PAN? ábo: 36 Coż mowił PAN? ♣ A brzemienia PAńskiego nie wspominajćie więcey: bo brzemieniem będźie káżdemu słowo jego: gdyżeśćie wy wywroćili słowá Bogá żywego/ PAná Zastępow/ Bogá nászego. 37 ♣ Ták *tedy* rzeczesz do Proroká; Cożći odpowiedźiał PAn? ábo: Co mowił PAn? 38 ♣ Ale ponieważ mowićie; Brzemię PAńskie: tedy ták mowi PAn: Ponieważ mowićie to słowo; Brzemię PAńskie: choćiażem do was posyłał / mowiąc; Nie mowćie / Brzemię PAńskie: 39 ♣ Przetoż oto y Ja was zápomnię do końcá: y odrzucę was/ y to miásto/ ktorem wam dał y Ojcom wászym/ od oblicza mego. 40 ♣ Y podam was ná urąganie t wieczne/ y ná hańbę wieczną: ktora nigdy nie przyjdźie w zápámiętánie.

t Ierem. 20.11.

ROZDZIAŁ XXIV.

Widzenie o przywroceniu ludu z Bábilonu. 8. Pojimánie Sedekiaszá Królá, y ostátkow pozostáłych w Jeruzalemie.

1 UKazał mi PAN/ á oto dwá kosze fig postáwione *były* przed Kośćiołem PAńskim: gdy był w niewolą zábrał Nábuchodonozor Krol a Bábiloński / Jechoniaszá Syná Joákimá Królá Judskiego/ y Kśiążętá Judskie/ y cieśle/ y kowale z Jeruzalem: á záwiodł je do Bábilonu. 2 ♣ Kosz jeden miał figi bárzo dobre / jáko *bywáją* figi dojźrzáłe: á kosz drugi miał figi bárzo złe ktorych jeść nie możono/ przeto iż były złe. 3 ♣ Y rzekł PAn do mnie: Coż widźisz Jeremiaszu? Y rzekłem; Figi. Figi dobre/ są bárzo dobre: á złe/ są bárzo złe/ ktorych jeść nie mogą/ przeto/ iż są złe.

a Krol. 4.14. Kron 6.10.

4 Y Stáło się słowo PAńskie do mnie/ mowiąc: 5 ♣ Ták mowi PAn/ Bog Izráelski: Jáko te figi są dobre/ ták mi przyjemni będą w niewolą záprowádzeni z Judy/ ktorem wysłał z miejscá tego do źiemie 6 Cháldejskiey ku dobremu. ♣ Y obrocę oko moje ná nie ku dobremu: y przywiodę je do tey źiemie: gdźie je b pobuduję/ á nie zkáżę: y wszczepię je/ á nie wykorzenię. 7 ♣ Abowiem dam im serce/ áby mię c poználi/ żem Ja PAN: y będą mi ludem mojim/ á Ja będę d Bogiem ich: gdy się náwrocą do mnie cáłym sercem swojim. 8 ♣ A jáko figi e złe/ ktorych nie jádáją/ przeto/ że są złe: ták záržucę (toć zájiste mowi PAn) Sedekiaszá Krolá Judskiego / y Kśiążętá jego/ y ostátki z Jeruzalem/ ktore pozostáły w tey źiemi/ y te ktorzy mieszkáją w źiemi Egipskiey: 9 ♣ Podam je/ mowię/ ná utrapienie/ y f ná ućisk po wszystkich krolestwách źiemie: ná g pohánbienie/ y ná przypowieść/ ná przysłowie/ y ná przeklectwo/ po wszystkich miejscách/ do ktorych je zápędzę. 10 ♣ Y będę posyłał ná nie miecz/ głod/ y mor; áż do końcá wytráceni będą z źiemie ktoram był dał im/ y Ojcom ich.

b Ierem. 42.10. c 5 Moj. 30. 6. Ierem. 32.39. Ezech. 11.19. y 36.26. d Ierem. 30.22. y 31.33. y 32.38. e Ierem. 29.17. f 5 Moj. 28.37. Ierem. 15. 4. y 29.18. g 5 Moj. 28.37.

ROZDZIAŁ XXV.

Nárzekánie nád uporem Żydow. 8. Ogłoszenie nád nimi kaźni. 12. Przegrożká Bábilończykom. 18. Jeruzalemczykom. 19. Egipczánom, y innym narodom.

1 SŁowo ktore śię stáło do Jeremiaszá/ przećiwko wszystkiemu ludowi Judskiemu/ roku czwartego Joákimá syná Jozyaszowego/ Królá Judskie°: (ktory jest rok pierwszy Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego) 2 ♣ Ktore mowił Jeremiasz Prorok do wszystkiego ludu Judskiego/ y do wszystkich obywátelow Jeruzalemskich/ mowiąc:

3 OD trzynastego roku Jozyaszá/ Syná Ammonowego/ Krolá

Judſkiego / áż do dniá tego już to *przez* dwádźieśćiá y trzy látá bywáło ſłowo PAńſkie do mnie / ktorem do was mawiał / ráno wſtawáiąc y opowiádáiąc : Aleśćie nie ſłucháli. 4 ♣ Poſyłał też PAn a do was wſzyſtkie ſługi ſwoje Proroki / ráno wſtawáiąc / y poſyłáiąc: (ktorychśćie nie uſłucháli / ániśćie nákłonili ucha ſwego / ábyśćie ſłyſzeli)

5 ♣ Ktorzy mowili: Náwroććie śię b teraz káżdy od złey drogi ſwojey / y od złośći ſpraw wáſzych : á ták bedźiećie mieſzkáli w tey źiemi / ktora wam dał PAn / y Ojcom wáſzym od wieku / áż ná wieki.

6 ♣ A nie chodźćie zá bogi c cudzymi / ábyśćie im ſłużyli / y kłaniáli śię im : áni mię gniewajćie ſpráwą rąk wáſzych / á ja wam złe nie uczynię:

7 ♣ Aleśćie mię nie uſłucháli / mowi PAn / ábyśćie mię pobudzáli do gniewu ſpráwą rąk ſwojich / ná ſwe złe.

8 ♣ Przetoż ták mowi PAn Zaſtępow: Dla tego iżeśćie nie uſłucháli ſłow mojich ♣:

9 Oto ja poślę y pobiorę wſzyſtkie narody Połnocne / mowi PAn / y do Nábuchodonozorá d krolá Bábilońſkiego ſługi mego : y przywiodę je ná tę źiemię / y ná obywátele jey / y ná te wſzyſtkie narody okoliczne : ktore do ſzczętu wygłádzę / y położę je ná podźiw / y ná poświſtánie / y ná zpuſtoſzenie wieczne.

10 ♣ Y ſpráwię to áby im zginął głos e weſela / y głos rádośći / głos oblubieńcá / y głos oblubienice : głos żarn / y świátłość pochodni.

11 ♣ Y będźie tá wſzyſtká źiemiá zpuſtoſzeniem / y zdumieniem : á ſłużyć będą te narody Krolowi Bábilońſkiemu śiedmdźieśiąt lat.

12 ALe potym gdy śię wypełnią f śiedmdźieśiąt lat / náwiedzę ná Krolu Bábilońſkim / y ná tym narodźie (mowi PAn) nieprawość ich / y ná źiemi Chaldejſkiey : ták / że ja obrocę w puſtynią wieczną. ♣

13 A przywiodę ná tę źiemię wſzyſtkie ſłowá moje / ktorem mowił o niey : *miánowićie*, to wſzyſtko co nápiſano w tych Kśięgách / cokolwiek prorokował Jeremiaſz o wſzyſtkich narodách. ♣

14 Gdyż w niewolą podbiją będą g od narodow / tákże jáko y oni możnych / y od Krolow wielkich : tedy im oddam według ſpraw ich / y według uczynkow rąk ich.

15 BO ták rzekł PAn / Bog Izráelſki do mnie : Weźmi kubek h winá tey popędliwośći z ręki mojey : á nápawaj nim wſzyſtkie narody / do ktorych ja ćiebie poślę. ♣

16 Aby pili y potaczáli śię / owſzem áby ſzáleli od oſtrzá mieczá / ktory ja poślę miedzy nie. ♣

17 Wźiąłem tedy kubek z ręki PAńſkiey : y nápoiłem wſzyſtkie one narody / do ktorych mię PAn poſłał: ♣

18 Jeruzalem y miáſtá źiemie Judſkiey / y Krole jey / y Kśiążętá jey : ábym je podał ná zpuſtoſzenie / ná zdumienie / ná poświſtánie / y ná przekleńſtwo : jáko śię to dźiś *okázuje*. ♣

19 Fáráoná też, Krolá i Egipſkiego / y ſługi jego / y Kśiążętá jego / y wſzyſtek lud jego: ♣

20 Y to wſzyſtko poſpolſtwo: tákże wſzyſtkie Krole źiemie Uz / y wſzyſtkie Krole źiemie Filiſtyńſkiey / y Aſkálon / y Gázę / y Akkáron / y oſtátek Azotu : ♣

21 Edomczyki k / y Moábczyki l / y ſyny Ammonowe m: ♣

22 Y wſzyſtkie krole n Tyrſkie / y wſzyſtkie Krole Sydońſkie / y Krole tey kráiny / ktora jeſt przy morzu. ♣

23 Dedáná o y Temę / y Buzę / y wſzyſtkie ktorzy *mieſzkáją* w oſtátnich kątách: ♣

24 Y wſzyſtkie krole Arábſkie / y wſzyſtkie Krole p tego poſpolſtwá / ktore mieſzka ná puſzczy : ♣

25 Tákże wſzyſtkie krole Zymry / y wſzyſtkie Krole q Elám / y wſzyſtkie krole Medſkie: ♣

26 Owſzem wſzyſtkie Krole Połnocne / bliſkie y dálekie / jednego jáko drugiego : wſzyſtkie też kroleſtwá źiemie ktorekolwiek ſą ná obliczu źiemie : á Krol Seſák będźie pił po nich. ♣

27 Y rzeczeſz do nich; Ták mowi PAN Zaſtępow / Bog Izráelſki: Pijćie / á popijćie śię : owſzem zwracajćie / y padajćie ták / ábyśćie nie powſtáli dla mieczá ktory ja poślę miedzy was. ♣

28 A jeſliby nie chćieli wźiąć kubká z ręki twojey / áby pili ; tedy rzeczeſz do nich: Ták mowi PAN Zaſtępow : Koniecznie r pić muśićie. ♣

29 Bo / poniewaź ná to miáſto / ktore názywáne jeſt od Imienia mego / ja záczynam przywodźić s złe rzeczy / á wy=

a Jerem. 7. 25. y 29.19 y 44.4.
b 2 Krol. 17.13. Jerem. 18.11. y 35.15 Jonaſz. 3. 8.
c Jerem. 44. 8.
d Jerem. 27. 6. y 43.10
e Ezái. 24. 7. Jerem. 7. 34. y 16.9. Ezech 26.13.
f 2 Kron 36.22. Ezdr. 1. 1. Jerem. 29.10. Dáni. 9. 2.
g Ierem. 7. 7.
h Objáw. 16.19.
i Jerem. 46. 2.
k Ierem. 49. 7.
l Ierem. 48. 1.
m Ierem. 49. 1.
n Ierem. 47. 1.
o Ierem. 49.23.
p Ierem. 49.31.
q Ierem. 49.34.
r Ierem. 49.12.
s 1 Piot. 4. 17.

wybyście bez karánia być mieli? Nie bedźiecie bez karánia: bom ja miecżá przyzwał ná wszystkie obywátele tey źiemie / mowi PAN Zastepow.

30 PRzetoż ty prorokuj przećiwko nim te wszystkie słowá / á mow do nich: PAN z wysoká zárycży / á z mieszkánia t Swietobliwośći swojey wyda głos swoj: Rycżąc zárycży z mieszkánia swego: krzyk pobudzájących śie / jáko tłocżących práse / rozlegáć śie bedźie przećiwko wszystkim obywátelom tey źiemie. 31 Y przejdźie huk / áż do kończyn źiemie: bo śie PAn rozpiera z tymi narody / w sąd sam wchodźi ze wszelkim ćiáłem; niezbożne poda pod miecż / mowi PAn. 32 Ták mowi PAn Zastepow: Oto udręczenie pojdźie z narodu do narodu / á wicher wielki powstánie od kończyn źiemie. 33 Y będą pobići od PAná cżásu onego / od końcá źiemie / áż do końcá źiemie: nie będą ich płákáć / áni zbieráć / áni chowáć: będą jáko gnoj ná polu. 34 Nárzekajćie pásterze x y wołajćie / á wałajćie śie w popiele / wy nazacniejszy tey trzody: bo śie wypełniły dni wásze / zábićia y rozproszenia wászego: y upádniećie jáko nacżynie drogie. 35 Y zginie ućieczká y pásterzom / á ujśćie nazacniejszym tey trzody. 36 Głos wołánia pasterzow / y nárzekánie nazacniejszych tey trzody *słycháć bedźie*: bo PAn zpustoszy pástwiská ich. 37 Y zágubione będą spokojne pástwiská / dla zápálczywośći gniewu PAńskiego. 38 *Ktory* opuśći jáko lew jáskinią swoję. Bo źiemiá ich przydźie ná zpustoszenie dla zápálczywośći pustoszyćielá / y dla popędliwośći gniewu jego.

t *Ioel.* 3. 16. *Amos* 1. 2.

u *Ierem.* 16. 4.

x *Ierem.* 4. 8. 26. 26.

y *Psalm* 142. 5.

ROZDZIAŁ XXVI.

Przegrożká miástom Judskim. 7. Przykrośći od Kápłanow, y innych Prorokow uczynione. 16. Y jáko śie oń záſtáwiáją Książętá, y Stárszy z ludu.

1 NA pocżątku krolowánia Joákimá syná Jozyaszá / Królá Judskiego / stáło śie to słowo od PAná / mowiąc: 2 Ták mowi PAn; Stań w śieni domu PAńskiego / á mow do wszystkich miast Judskich (do przychodzących kłaniáć śie w domu PAńskim) wszystkie słowá / ktoreć rozkázuje mowić do nich: nie ujmuj a y słowá. 3 Owa snadź usłucháją / á náwrocą śie káżdy od złey drogi swey: ábym pożáłował złego ktorem im umyślił ucżynić / dla złośći spraw ich. 4 Y rzecż do nich; Ták mowi PAn; Jeśli mie nie usłuchaćie / żebyśćie chodźili w zakonie mojim ktorym wam przedłożył: 5 Słuchájąc słow sług b mojich Prorokow / ktore ja posyłam do was: jákośćie / gdym je dáno wstawájąc posyłał / nie usłucháli: 6 Tedy ucżynie temu domowi jáko c Sylo: á to miásto dam ná przeklectwo wszystkim narodom źiemie. 7 A Kápłáni y Prorocy y wszystek lud / słyszeli Jeremiaszá mowiącego te słowá w domu PAńskim.

8 A Skoro przestał Jeremiasz mowić wszystkiego / co mu był rozkazał PAn mowić wszystkiemu ludowi / pojimáli go oni Kápłáni y Prorocy / y wszystek on lud / mowiąc: Smiercią umrzesz. 9 Czemuś prorokował w Jmie PAńskie? mowiąc: Stánie śie temu domowi jáko Sylo / á to miásto ták zpustoszeje / że w nim nie bedźie obywátelá. Y zgromadzał śie wszystek lud przećiwko Jeremiaszowi do domu PAńskiego.

10 TEdy usłyszawszy te rzeczy Książętá Judscy / przyszli z domu Krolewskiego do domu PAńskiego / y uśiedli w weśćiu nowey bramy PAńskiey. 11 Y rzekli Kápłáni y Prorocy do onych Książąt / y do wszystkiego ludu / mowiąc: Ten mąż godźien jest śmierći / bo prorokował przećiwko miástu temu / jákośćie to słyszeli w uszy swoje.

12 TEdy rzekł Jeremiasz do wszystkich Książąt / y do wszystkiego ludu / mowiąc: PAn mie posłał / ábym prorokował o tym domu y o tym mieśćie wszystko to / cośćie słyszeli. 13 Przetoż teraz popráwćie drog d swojich / y spraw swych / á usłuchajćie głosu PAná Bogá swego / á pożáłuje PAN tego złego

a *5 Moj* 4. 2. y 12. 32. *Przyp* 30. 6.

b *Ierem.* 25. 4.

c *1 Sám.* 4. 12. *Ierem.* 7. 12. 14. *Psalm* 78. 60.

d *Ierem.* 7. 3.

14 ktore wyrzekł przećiwko wam. ♣ A ja/ otom jest w ręku wászych: czyńćie ze mną co dobrego y spráwiedliwego jest w oczách wászych. 15 ♣ A wszákże zápewne wiedzćie/ jesliż mię zábijećie/ że krew niewinną zwáliećie ná śię y ná to miásto/ y ná obywátele jego: Bo mię záprawdę PAn do was posłał/ ábym mowił te wszystkie słowá w uszy wásze.

16 Y Rzekli Kśiążętá y wszystek lud do Kápłánow/ y do onych Prorokow: Nie ma być żadnym sposobem ten mąż osądzony ná śmierć: poniewaz w Imieniu PANA Bogá nászego mowił do nas.

17 TEdy powstáli niektorzy z stárszych oney źiemie/ y uczynili rzecz do wszystkiego zgromádzenia 18 ludu/ mowiąc: ♣ Micheasz e Morástyczyk prorokował zá dni Ezechiaszá Krolá Judskiego/ y rzekł do wszystkiego ludu Judskiego/ mowiąc: Ták mowi PAN Zastępow; Syon jáko pole poorány będźie/ á Jeruzalem jáko gromády rumu będźie: á gorá domu tego jáko wysokie lásy. 19 ♣ Izali go záraz *dla tego* zábili Ezechiasz Krol Judski y wszystek Judá? izali śię nie ulękł PAná/ á nie modlił śię PAnu? Y żáłował PAN onego złego/ ktore był wyrzekł przećiwko nim. ♣ Przetoż my złą rzecz czynimy przećiwko duszam nászym.

20 TAkże też był mąż prorokujący w Imieniu PAńskim/ Uryasz/ syn Semejaszow z Kárjátyárym: ktory prorokował o tym mieśćie y o tey źiemi/ według wszystkich słow Jeremiaszowych. 21 ♣ A gdy usłyszał Krol Joákim/ y wszystko rycerstwo jego/ y wszyscy Kśiążętá/ słowá jego/ záraz go chćiał Krol zábić: Co usłyszawszy Uryasz/ ulękł śię/ á ućiekszy przyszedł do Egiptu. 22 ♣ Ale Krol Joákim posłał niektore do Egiptu: Elnátáná syná Achborowego/ y inne z nim do Egiptu. 23 ♣ Ktorzy wywiodszy Uryaszá z Egiptu/ przywiedli go do Krolá Joákimá: y zábił go mieczem/ y wrzućił trupá jego do grobow ludu pospolitego. 24 ♣ Wszákże ręká Achikámá/ syná Száfánowego byłá przy Jeremiaszu/ áby nie był wydan w ręce ludu/ y nie był zábity.

e Mich. 1. 1. y 3. 12.

ROZDZIAL XXVII.

Okazdnie ktorych narodow miał być Pánem Nábuchodonozor. 4. Nápomnienie ludu. 12. Y Sedekiaszá, áby śię temu nie przećiwili. 14. A fałszywych Prorokow nie słucháli.

1 NA początku krolowánia Joákimá/ syná Jozyaszá Krolá Judskiego/ stáło śię to słowo do Jeremiaszá od PAná/ mowiąc: 2 ♣ Ták mowi PAn do mnie; Uczyń sobie okowy y járzmá: á włoż je ná szyję swoję. 3 ♣ Potym je poślij do Krolá Edomskiego/ y do Krolá Moábskiego/ y do Krolá synow Ammonowych/ y do Krolá Tyrskiego/ y do Krolá Sydońskiego/ przez ręce posłow ktorzy przyjdą do Jeruzalem/ do Sedekiaszá Krolá Judskiego. ♣ 4 A rozkaż im áby Pánom swym powiedźieli: Ták mowi PAn Zastępow/ Bog Izráelski: Ták powiećie Pánom wászym; 5 ♣ Jam uczynił a źiemię/ *tákże* człowieká/ y bydłetá ktorekolwiek są ná obliczu źiemie mocą swoją wielką/ y rámieniem swojim wyćiągnionym: przeto ja dawam temu/ ktory śię podoba b oczom mojim. 6 ♣ A teraz dałem te wszystkie źiemie w ręce Nábuchodonozorá/ Krolá Bábilońskiego sługi mego: nád to/ y źwierzętá polne dałem mu/ áby mu służyły. 7 ♣ Przetoż będą mu służyli ći wszyscy narodowie/ y synowi jego/ y synowi syná jego/ dokądby nie przyszedł czás źiemie jego/ y jego sámego: gdy go *też záś* sobie w niewolą podbiją c narodowie zacni/ y Krolowie wielcy. 8 ♣ A ten narod y to krolestwo ktoreby mu nie służyło/ *to jest*, Nábuchodonozorowi Krolowi Bábilońskiemu/ y ktoryby nie poddał szyję swojey pod járzmo Krolá Bábilońskiego/ mieczem/ y głodem/ y morem náwiedzę ten narod/ mowi PAn/ dokądbym ich do końcá nie wytráćił ręką jego.

9 PRzetoż wy nie słuchajćie prorokow swojich/ y wieszczkow swojich/ áni snow swojich/ áni wrożkow swojich/ y czárownikow

a 1 Moj. 1. 1. Psalm 47. 8. 9.
b Dán. 4. 14. y 5. 21.
c H. Służyć sobie będą przez źeń.

swojich: ktorzy wam powiádáją mowiąc: nie będźiećie służyli Krolowi Bábilońskiemu. 10 ♣ Bo wam oni kłamstwo prorokują: ábym was oddalił od źiemie wászey / á wygnał was / ábyśćie poginęli. 11 ♣ A narod ktory poddał szyię swą pod járzmo Krolá Bábilońskiego / á ktoryby mu służył / ten záiste zostáwię w źiemi jego (mowi PAN) áby ją spráwował y mieszkał w niey.

12 A Do Sedekiaszá Krolá Judskiego rzekłem według tych wszystkich słow / mowiąc; Poddajćie szyje wásze pod járzmo Krolá Bábilońskiego / á służćie mu / y ludowi jego: á żyć będźiećie. 13 ♣ Przeczże maćie zginąć ty / y lud twoj od mieczá / od głodu / y od powietrza? Jáko mowił PAN o narodźie / ktoryby nie służył Krolowi Bábilońskiemu. 14 ♣ Nie słuchajćież tedy słow tych prorokow / ktorzy mowiąc do was / powiádáją; Nie będźiećie służyli Krolowi Bábilońskiemu: ábowiem wam 15 oni kłamstwo d prorokują. ♣ Nie posłałem ich záiste mowi PAN: wszákże oni prorokują w Imię moje kłamliwie / ábym was zápędźił gdźiebyśćie zginęli / wy / y ći prorocy ktorzy wam prorokują. 16 ♣ Do Kápłánow też y do tego wszystkiego ludu rzekłem / mowiąc: ták mowi PAN: nie słuchajćie słow prorokow swojich / ktorzy wam prorokują / mowiąc: Oto naczynia domu PAńskiego teraz wrychle przywrocone będą z Bábilonu: bo wam oni 17 kłamstwo prorokują. ♣ Nie słuchajćież ich: służćie Krolowi Bábilońskiemu: á żyć będźiećie. Przeczżeby to miásto miáło być pustynią? 18 ♣ A jesliż oni są Prorokámi / y jesli jest słowo PAńskie w nich: prosze / niech zábieżą PAnu Zastępow / áby te naczynia ktore pozostáły w domu PAńskim / y w domu Krolá Judskiego / y w Jeruzalemie / nie dostáły śię do Bábilonu.

19 Bo ták mowi PAN Zastępow / o tych e słupách / y o tym f morzu / y o tych g podstáwkách y o ostátku naczynia ktore pozostáło w 20 tym mieśćie: ♣ Ktorego nie zábrał Nábuchodonozor Krol Bábiloński / gdy w niewolą prowádźił Jechoniaszá syná Joákimowego / Krolá Judskiego z Jeruzalem h do Bábilonu: y wszystkie przednieysze z 21 Judy y z Jeruzalem. ♣ Ták záiste mowi PAN Zastępow / Bog Izráelski / o tych naczyniách / ktore pozostáły w domu PAńskim / y w domu Krolá Judskiego / y w Jeruzalem: 22 ♣ Do Bábilonu záwiezione i będą / á będą tám áż do dniá ktorego je náwiedzę mowi PAN / y każę je przywieść y przywroćić na to miejsce.

d Ierem. 14.14. y 23.21 y 29.8.

e 1 Krol. 7.15.

f 1 Krol. 7.23.

g 1 Krol. 7.27.

h 2 Krol. 24.14.

i 2 Krol. 25.13. 2 Kron 36.18.

ROZDZIAL XXVIII.

Fałszywe Proroctwo Hánániaszá, o wybáwieniu ludu z Babilonu. 5. jego mowię przećiwi Jeremiasz. 12. Y tego co mowi potwirdza. 16. Smierć Hánániaszowá.

1 Y Stáło śię roku onego / ná początku krolowania Sedekiaszá Krolá Judskiego / roku czwartego / mieśiącá piątego: Hánániasz syn Assurow / Prorok / ktory był z Gábáonu / rzekł do mnie w domu PAńskim przed Kápłány / y przed wszy- 2 stkim ludem / mowiąc: Ták mowi PAN Zastępow / Bog Izráelski: Połamałem járzmo Krolá Bábi- 3 lońskiego. ♣ Po dwu lećiech przywrocę záśię ná to miejsce wszystkie a naczynia domu PAńskiego / ktore pobrał Nábuchodonozor Krol Bábiloński z tego miejscá / á záwiozł je 4 do Bábilonu. ♣ Tákże Jechoniaszá syná Joákimowego / Krolá Judskiego / y wszystkie ktorzy są w niewolą záprowádzeni z Judy / ktorzy śię dostáli do Bábilonu. Ja záśię przywiodę ná to miejsce / mowi PAN: bo zkruszę járzmo Krolá Bábilońskiego.

5 TEdy rzekł Jeremiasz Prorok do Hánániaszá Proroká przed oczymá Kápłánow / y przed oczymá wszystkiego ludu / ktorzy stali w do- 6 mu PAńskim: ♣ Rzekł / mowię / Jeremiasz Prorok; Amen / niech ták uczyni PAn; niech utwirdźi PAn słowá twoje / ktoreś prorokował o przywroceniu z Bábilonu ná to miejsce naczynia domu PAńskiego / y wszystkich ktorzy są záprowádzeni w niewolą. 7 ♣ Wszákże posłuchaj

a Ierem. 27.16.

teraz słowá tego/ ktore ja mowię w uszy twoje/ y w uszy tego wszystkie-

8 go ludu. ✣ Prorocy ktorzy byli przedemną y przed tobą z dawná/ ći prorokowáli przećiwko źiemiam zacnym / y przećiwko krolestwom wielkim/ o wojnie/ y o ućiśnieniu/

9 y o morze. ✣ Ten Prorok ktory prorokuje o pokoju/ ten Prorok *mowię, w ten czás* poznány bywa/ że go Pan prawdźiwie posłał/ gdy śię iśći sło-

10 wo jego. ✣ Tedy zdjął Hánániasz Prorok járzmo z szyje Jeremiaszá

11 Proroká/ y połamał je. ✣ Y rzekł Hánániasz przed oczymá wszystkiego ludu/ mowiąc : Ták mowi PAn: Ták połamię járzmo Nábuchodonozorá Królá Bábilońskiego/ po dwu lećiech/ z szyje wszystkich narodow. ✣ Y poszedł Jeremiasz Prorok w drogę swoję.

12 A Ze stáło śię słowo PAńskie do Jeremiaszá/ gdy połamał Hánániasz Prorok ono járzmo z szyje

13 Jeremiaszá Proroká/ mowiąc : ✣ Idź á rzecz do Hánániaszá/ mowiąc: Ták mowi PAn : Połámałeś járzmá drewniáne: przetoż uczyń ná to

14 miejsce járzmá żelázne. ✣ Bo ták mowi PAn Zastępow/ Bog Izráelski : Járzmo żelázne włożę ná szyje tych wszystkich narodow/ áby służyli Nábuchodonozorowi Krolowi Bábilońskiemu/ y będą mu służyli: táksże y zwierzętá polne b podałem

15 mu. ✣ Zátym rzekł Jeremiasz Prorok do Hánániaszá proroká : Słuchaj teraz Hánániaszu : Nie posłał ćię PAn/ á tyś kazał nádźieję mieć

16 temu ludowi w kłamstwie. ✣ Przetoż ták mowi PAn : Oto ja ciebie uprzątnę z tey źiemie/ tego roku umrzesz : boś rádźił c áby odstąpił

17 *lud* od PAná. ✣ Y umárł Hánániasz prorok onegoż roku/ mieśiącá śiodmego.

b *Ierem.* 27. 6.

c 5 *Moj.* 13. 5. *Ierem.* 29. 32.

ROZDZIAŁ XXIX.

Prorok w niewolą zaprowádzonym ukázuje, jákoby śię sprawowáć mieli w Bábilonie. 16. Pomstę grozi pozostáłym w Jeruzalem.

1 A Te ćą słowá listu ktory posłał Jeremiasz Prorok z Jeruzalem/ do ostátkow stárszych/ ktorzy byli w pojimániu/ y do Kápłánow/ y do Prorokow/ y do wszystkiego ludu ktore był przeniosł Nábuchodonozor z Jeruzalem do Bábilonu. ✣

2 Gdy wyszedł Jechoniasz a Krol y Krolowa/ y komornicy/ Kśiążętá Judscy / y Jeruzalemscy / táksże cieśle y kowale z Jeruzalem. ✣

3 Przez Elháśsá syná Sáfánowego/ y Gemáryaszá syná Helkiaszowego / (ktore był posłał Sedekiasz Krol Judski do Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego/ do Bábilonu) mo-

4 wiąc : ✣ Ták mowi PAn Zastępow Bog Izráelski/ do wszystkich pojimánych ktorem przeniosł z Jeruzalem do Bábilonu.

5 Budujćie domy/ y osadzajćie śię : szczepćie też sády/ á jedzćie

6 owoce ich. ✣ Pojmujćie żony/ á płodźćie syny y corki: y dawajćie synom wászym żony/ á corki wásze wydawajćie zá męże/ áby rodźiły syny y corki ; rozmnażajćie śię tám/ y

7 niech was nie ubywa. ✣ Szukajćie też pokoju miástu temu/ do ktoregom was przeniosł/ á modlćie śię zá nie PAnu : bo w pokoju jego/

8 będźiećie mieli pokoj. ✣ Ták záiste mowi PAn Zastępow/ Bog Izráelski: Niech was b nie zwodzą Prorocy wászy/ ktorzy są miedzy wámi/ y wieszczkowie wászy : á nie spráwujćie śię sny wászymi/ ktore śię

9 wam śnią. ✣ Bo wam oni kłamliwie prorokują w Imieniu mojim : Nie posłałem ich mowi PAn.

10 Ták záiste mowi c PAn : Jáko śię jedno wypełnią śiedmdźieśiąt lat Bábilonowi / náwiedzę was/ á potwierdzę wam słowá swego wybornego/ o przywroceniu was

11 ná to miejsce. ✣ Bo ja nalepiey wiem myśli/ ktore myślę o was/ mowi PAn : myśli o pokoju/ á nie o utrapieniu: ábym uczynił koniec

12 pożądány *biedam* wászym. ✣ Gdy mię wzywáć d będźiećie á pojdźiećie/ y modlić mi śię będźiećie/ tedy

13 was wysłucham. ✣ A szukájąc e mię znajdźiećie: gdy mię szukáć będźiećie

14 ze wszystkiego serćá swego/ ✣ Dam śię wam záiste ználeść mowi Pan: á przywrocę więźnie wásze : y zgromádzę was f ze wszystkich narodow/

a 2 *Krol.* 24. 12.

b *Ierem.* 14. 14. y 23. 21 y 27. 15

c *Ierem.* 25. 12. *Dáni.* 9. 2.

d *Ezdr.* 58. 9.

e *Mátt.* 7. 7.

f 5 *Moj.* 30. 3.

y ze wszystkich miejsc gdźiemkolwiek was zágnał/ mowi PAN : y przyprowádzę was ná to miejsce
15 z kądem was wyprowádźił : ♣ Gdy rzeczećie : Wzbudźił nam PAN Proroki / *prorokując o záprowádzeniu* do Bábilonu.

16 BO ták mowi PAN o Krolu ktory śiedźi ná stolicy Dawidowey/ y o wszystkim ludu/ ktory mieszka w tym mieśćie / bráći wászey/ ktorzy nie wyszli z wámi w te niewolą:
17 ♣ Ták mowi PAN Zastępow: Oto ja poślę ná nie g miecz/ głod/ y mor / á uczynię je jáko złe figi ktorych nie jadáją / przeto że są złe.
18 ♣ Abowiem prześládowáć je będę mieczem / głodem y morem : y dam je ná potłukánie h po wszystkich krolestwách źiemie / ná przeklectwo / y ná zdumienie / owszem ná poświstánie / y ná urągánie miedzy wszystkimi narody tám gdźie je zápędzę. ♣
19 Przeto iż nie słucháją słow mojich/ mowi PAN / gdy posyłam i do nich sługi swoje Proroki / ráno wstawájąc / y posyłájąc : á nie słucháliśćie/ mowi PAN.

20 PRzetoż słuchajćie słowá PAńskiego / wy wszyscy pojimáni/ ktorem wysłał z Jeruzalem do Bábilonu.
21 ♣ Ták mowi Pan Zastępow BOG Izráelski / o Achábie synu Kolájaszowym/ y o Sedekiaszu synu Máázejaszowym / ktorzy wam prorokują w Imieniu mojim kłamstwo: Oto ja podam je w ręce Nábuchodonozorá/ Krolá Bábilonskiego/ áby je pobił przed oczymá wászymi.
22 ♣ Y będźie wźięte z nich przeklinánie k miedzy wszystkie pojimáne z Judy/ ktorzy są w Bábilonie / áby mowili: Niech ćię uczyni PAN jáko Sedekiaszá / y jáko Achábá / ktore upiekł Krol Bábilonski ná ogniu. ♣
23 Przeto/że popełniáli złość w Izráelu / cudzołożąc z żonámi bliźnich swojich / á kłamliwie mowiąc słowo w Imieniu mojim / czegom im nie przykazał. A ja o tym wiem/ y *jestem tego* świádkiem/ mowi PAN.

24 A Do Semejaszá Nechálámity
25 rzecz/mowiąc : ♣ Ták powiáda PAN Zastępow / BOG Izráelski/ mowiąc : Przeto żeś ty posłał imieniem swojim listy do wszystkiego ludu / ktory *jest* w Jeruzalem / y do Sofoniaszá syná Máázejaszowego Kápłáná/ y do wszystkich Kápłánow
26 mowiąc: ♣ PAN ćię dał zá Kápłáná miásto Jojády Kápłáná / ábyśćie mieli dozor w domu PAńskim ná káżdego męzá w rozum zászłego / á prorokującego / ábyś dał tákowego
27 do więźienia y do kłody. ♣ Przeczżeś tedy teraz nie zgromił Jeremiaszá Anátotczyká ktory wam pro-
28 rokuje? ♣ Bo posłał do nas do Bábilonu / mowiąc : Jeszczeć długo czekáć : Budujćie domy / á osadzajćie śię / szczepćie sády / á jedzćie owoce
29 ich. ♣ Bo Sofoniasz Kápłan czytał ten list przed Jeremiaszem Proro-
30 kiem. ♣ Y stáło śię słowo PAńskie do Jeremiaszá/ mowiąc : Pośli do wszystkich zábránych w niewolą/ mowiąc: Ták mowi PAN o Semejaszu Nechálámiczyku : Przeto / że wam prorokował Semejasz/ chociam go ja nie posłał / á przywodźi was do tego / ábyśćie mieli nádźieję w kłamstwie:
31 ♣ Przetoż ták mowi PAN : Oto ja náwiedzę Semejaszá Nechálámiczyká/ y nasienie jego : Nie będźie miał nikogo ktoby mieszkał w pośrzodku ludu tego / áni oglądá *tego* dobrá / ktore ja uczynię ludowi swemu/ mowi PAN : bo rádźił/ áby odstąpił *lud* od PAná.

ROZDZIAL XXX.

Prorok jáko ćiężkośći w niewoli będących, y przyczyny tego. 8. Táky łáskáwe Boże obietnice, o przyszłym ich wybáwieniu z tey niewoli przedkłada.

1 SŁowo ktore śię stáło do Jeremiaszá od PANA / mowiąc :
2 ♣ Ták powiáda Pan/ Bog Izráelski / mowiąc : Nápisz sobie wszystkie słowá ktorem mowił do ćiebie ná
3 księgách. ♣ Abowiem oto dni idą mowi PAN / á przywrocę więźnie ludu swego Izráelskiego / y Judskiego/ mowi PAN : y przyprowádzę je do źiemie ktoram był dał Ojcom ich/
4 y pośiędą ją. ♣ A teć *są* słowá ktore mowił PAN o Izráelu / y o Ju-
5 dźie. ♣ Ták záiste mowi PAN: Słyszeliśmy głos stráchu y lękánia : y
6 *że* nie mász pokoju. ♣ Pytajćież śię

g Jerem. 24. 8.
h 5 Moj 28. 25. Jerem. 15. 4. y 24. 9.
i Jerem. 25. 4.
k A. Sposob złorzeczenia
l H. Do łodźi.

teraz á obaczcie jesli rodźi mężczyzná? Przeczże tedy widzę / że káżdy mąż rękámi swymi trzyma śię zá biodrá swe jáko rodząca / y że śię obrociły wszystkich oblicza w bládość. 7 ♣ Biádá/bo wielki jest a ten dźień / ták / że mu nie było podobnego: Ale jákiżkolwiek jest czás utrapienia Jákobowego / przećię z niego wybáwiony będźie.

a Joel. 2. 11. Amos 5. 18. Sofon. 1. 15.

8 Stánie śię bowiem dniá onego/ mowi PAn Zastępow / iż zkruszę járzmo jego z szyje twoje / á zwiąski twoje potárgam / y nie będą go więcey cudzoziemcy w niewolą podbijáć: 9 ♣ Ale służyć będą PAnu Bogu swemu; y Dawidowi Krolowi swemu / ktorego im wzbudzę. 10 ♣ Przetoż nie boj b śię ty sługo moj Jákobie / mowi PAn / áni śię stráchaj o Izráelu! bo oto / Ja ćię wybáwię z dáleká / y naśienie twoje z źiemie pojimánia ich. Y wroći śię Jákob áby odpoczywał y pokoj miał / á nie będźie ktoby go ustrászył. 11 ♣ Bom Ja z tobą/mowi PAn/ ábym ćię wybáwił. Poniewasz uczynię koniec wszystkim narodom miedzy ktore ćię rozproszę: wszákże tobie nie uczynię końcá; ále ćię miernie c karáć będę / á cále ćię bez karánia nie zániecham. 12 ♣ Ták zájiste mowi PAn: Ciężkie bárzo będźie zkruszenie twoje / náder bolesna rána twojá. 13 ♣ Nie będźie ktoby sądźił spráwę twoję ku uleczeniu: lekárstwá ku uleczeniu mieć nie będźiesz. 14 ♣ Wszyscy miłośnicy twoji zápomnią ćię/ áni ćię náwiedzą/ gdyć ćię zránię ráną nieprzyjaćielską / y okrutnym karániem: dla wielkośći niepráwośći twojey / y niezliczonych grzechow twojich. 15 ♣ Przeczże wołasz nád zkruszeniem d swym / y ćiężką boleśćią swoją? Dla wielkośći niepráwośći twojey / y dla niezliczonych grzechow twoich / uczyniłem ći to.

b Ezdi. 41. 13. y 43. 5. y 44. 1. Jerem. 46. 28.

c H. Wsádźie.

d Jerem. 15. 18.

16 A Wszákże wszyscy ktorzy ćię e pożeráją / pożárći będą: á wszyscy ktorzy ćię ćiemiężą/ wszyscy mowię/w niewolą pojdą: á ktorzy ćię plundrują / zplundrowáni będą: á wszystkie ktorzy f ćię łupią / podam ná łup. 17 ♣ Tedyć zdrowie przywrocę/ y od ran twojich uleczę ćię / mowi PAn: Przeto/ że wygnáná názwáli ćię (mowiąc;) Táć jest Syon / nie mász nikogo ktoby ją náwiedźił. 18 ♣ Ták mowi PAn: Oto Ja przywrocę pojimáne namiotow Jákobowych/ á nád przybytkámi jego zmiłuję śię: y będźie záś zbudowáne miásto ná págorku swojim / á páłác według porządku swego wystáwiony będźie. 19 ♣ Y wynidźie od nich dźiękczynienie / y głos weselących śię: bo je rozmnożę / á nie ubędźie ich: y uwielbię je / á nie będą poniżeni. 20 ♣ Y będą synowie jego / jáko y przed tym / á zgromádzenie jego przedemną utwirdzone będźie: ále náwiedzę wszystkie ktorzy je trapią. 21 ♣ Y powstánie z niego nazacniejszy jego / á pánujący nád nimi z pośrzodku jego wynidźie / ktoremu śię rozkażę przybliżyć / áby przystąpił przed mię: Bo ktoż jest ten coby g rzecz wziął zá śię / że przystąpi przed mię / mowi PAN. 22 ♣ Y będźiećie ludem h mojim/á Ja będę Bogiem wászym.

e 2 Moj. 23. 22.

f Ezdi. 41. 11.

g I. Przykłonił serce swe.

h Jerem. 24. 7. y 31. 33 y 32. 38

23 Oto wicher i PAński z popędliwośćią wynidźie: wicher trwájący nád głową niepobożników zostánie. 24 ♣ Nie odwroći śię k zápálczywość gniewu PAńskiego / poki nie uczyni tego / á poki nie wykona umysłu sercá swego: w ostátnie dni zrozumiećie to.

i Ierem. 23. 19.

k Ierem. 23. 20.

Rozdział XXXI.

Obietnicá o wybáwieniu ludu z Bábilonu. 31. O nowym przymierzu. 38. O wystáwieniu własnego y duchownego Ieruzalemu.

1 CZásu onego / mowi PAn / będę Bogiem wszystkim rodzájom Izráelskim: á oni będą ludem mojim. 2 ♣ Ták mowi PAn; Ználazł łáskę ná puszczy lud ktory uszedł mieczá / gdym chodźił przed nim / ábym odpocżynienie uczynił Izráelowi. 3 ♣ Rzeczeszli: Zdawná mi śię PAN ukázował. Y owszem miłośćią wieczną umiłowałem ćię: dla tegoć ustáwicznie miłośierdźie pokázuję. 4 ♣ Jeszcze ćię zbuduję / á zbudowána będźiesz Pánno Izráelska: jeszcze śię weselić będźiesz przy bębnach swojich / á wychodźić z hufem plasząjących.

5 cych. ♣ Jeszcze będziesz sádziłá winnice ná gorách Sámárysjkich: á szczepiący szczepić będą / y jeść będą. ♣ 6 Bo nástánie dzień / ktorego strożowie wołáć będą ná gorze Efráimowey ; Wstańcie / á wstąpmy a ná Syon / do PAná Bogá swego. 7 ♣ Ták záiiste mowi Pan: Spiewajcie Jákobowi o rzeczach wesołych / á wykrzykajcie jáwnie przed tymi narody. Wydawajcie głos / chwałę oddawajcie / á mowcie : PAnie / wybaw ostátek ludu twego Izráelskie°. 8 ♣ Oto Ja przywiodę je z ziemie b Połnocney / á zbiorę je ze *wszystkich* stron ziemie : z nimi pospołu ślepego / y chromego ; brzemienną / y rodzącą : tu się gromádá wielka náwroci. 9 ♣ Przywiodę je záśię z płáczem / y z modlitwámi idące ; á powiodę je podle potokow wod / drogą prostą / ná ktorey by się nie potknęli. Bom się stał Izráelowi Ojcem / á Efráim jest c pierworodnym mojim. 10 ♣ Słuchajcie słowá PAńskiego o narodowie! A opowiádajcie *je* ná wyspách dálekich / y mowcie ; Ten ktory rozproszył Izráelá / zgromádzi go / á strzedz go będzie jáko pásterz trzody swojey. 11 ♣ Bo wykupił PAn Jákobá / przeto wybáwi go z ręki tego / ktory jest mocniejszy ná 12 dzień. ♣ Y przyda á śpiewáć będą ná wysokości Syonu / y zbiegą się do dobrotliwości PAńskiey / ze zbożem y z winem / y z oliwą / y z jágnięty / y z cielętámi : á duszá ich podobna będzie ogrodowi wilgotnemu / á 13 nie będzie się więcey smęciłá. ♣ Tedy się weselić będzie Pánná z plasániem / tákże młodzieńcy / y stárcy społem : Abowiem kwilenie ich obrocę w rádość ; á pociesze je / y rozweselę je po smutku ich. 14 ♣ Y opoję duszę Kápłánow tłustością : á lud moj dobrocią moją násyci się / mowi PAn /

15 TAk mowi PAn : Głos w Rámá słyszány jest / nárzekánie y płácz bárzo gorzki : Ráchel płácząca synow swojich / nie dáłá się pocieszyć po synách swojich : przeto / 16 je ich nie mász. ♣ Ták mowi PAn : Zawściągni głos twoj od płáczu / á oczy swe od łez : bo będziesz miáłá zapłátę zá prace swoje / mowi PAn / że się náwrocą z ziemie nieprzyja-17 cielskiey. ♣ Jest mowię nádzieja / że się potym náwrocą / mowi PAn / synowie *twoji* do kráiny swojey. 18 ♣ Wprawdzie słyszę Efráimá / że sobie stęskuje / *mowiąc* ; Pokaráłeś mię! / ábym był pokarány jáko cielec nieokrokony. Náwroć mię e ábym był náwrocony : tyś záiiste PAnie / 19 BOG moj. ♣ Bo po náwroceniu mojim pokutowáć będę : á gdy sámego śiebie poznam / uderzę się w biodrę : Wstydzę się / owszem y zápałam się / że odnoszę hánbę dzieciństwá swego. 20 ♣ Izali synem mojim miłym nie jest Efráim ; Izali nie *jest* dziecięciem roskosznym ? Bo od onego czásu jákom mowił przeciwko niemu / *przecię* nań ustáwicznie wspominam. Dla tego poruszáją się wnętrzności moje nád nim / záiiste zlituję się nád nim / mowi PAN. 21 ♣ Wystaw sobie pámiątki: nákłádź sobie gromad kámieni : pámiętaj ná *ten* gościniec y ná drogę *ktorąś* chodziłá / náwroć się Pánno Izráelska / náwroć się do tych miast swo-22 jich. ♣ Dokądże się tułáć będziesz corko odporna ? Bo uczyni PAN rzecz nową ná ziemi : Niewiástá o-23 gárnie męża. ♣ Ták mowi PAn Zástępow / BOG Izráelski : Jeszcze mowić będą słowo to w ziemi Judskiey / y w miástách jey / gdy przywiodę więźnie ich : Niech cię błogosłáwi PAn / o mieszkánie spráwiedliwości! o goro świętobliwości! ♣ 24 Abowiem osadzáć się będą w ziemi Judskiey we wszystkich miástách jego społem: oracze / y ci ktorzy chodzą 25 zá stádem. ♣ Nápoję záiiste duszę sprácowáną / á wszelką duszę smę-26 tną násycę. ♣ W tym em ocucił / y pojrzałem ; á sen moj był mi wdzię-27 czny. ♣ Oto dni idą / mowi PAn / w ktorych pośieję dom Izráelski / y dom Judski / naśieniem człowie-28 czym / y naśieniem bydlęcym. ♣ A jákom się stárał ábym je wykorzenił : y burzył / y káził / y gubił / y trapił : ták się stáráć będę ábym je pobudo-29 wał y rozsádził / mowi PAN. ♣ Zá onych dni f nie będą więcey mowić : Ojcowie jedli grona cierpkie / á sy-

a Ezái. 1. 3.

b 5 Moj. 30. 4.

c 2 Moj. 4. 22.

d Mátt. 2. 18.

e 5 Moj. 30. 2. Pieśn. 1. 4. Tren. 5. 21. Ozea. 14. 5. Syrác. 17. 21. Jané. 15. 5. Rzym. 2. 4. y 9. 16.

f Ezech. 18. 2. 3

30 á synow zeby ściérpnęły: ♣ Owszem rácżey rzekę ; Káżdy dla niepráwości swojey umrze : káżdego człowieká ktoryby jadł grona ćierpkie/ ściérpną zeby jego.

31 Oto dni idą g mowi PAN/ ktorych ucżynię z domem Izráelskim/ y z domem Judskim przymierze nowe. ♣ Nie tákie przymierze/ jákiem ucżynił z Ojcy ich w on dźień/ ktoregom je ujął zá rękę ich/ ábym je wywiodł z źiemie Egipskiey. Ab owiem oni przymierze moje wzruszyli/ choćiam ja był małżonkiem ich/ mowi PAN. ♣ Ale to jest przymierze/ ktore postánowię z domem Izráelskim po tych dniách/ mowi PAn. Dam Zakon h moj do wnetrzności ich/ á ná sercu ich nápiszę go: y będę Bogiem i ich/ á oni będą ludem mojim. ♣ Y nie będźie wiecey ucżył żaden bliźniego swego/ y żaden brátá swego/ mowiąc? Poznajćie PAná: bo mię oni wszyscy k poznáją/ od namniejszego z nich áż do nawiętszego z nich/ mowi PAn: Bo miłośćiw będę l nieprawośćiam ich/ á grzechow ich nie wspomnię wiecey. ♣ Ták mowi Pan ktory dawa słońce ná świátłość m we dnie : postánowienie mieśiącá y gwiazd ná świátłość w nocy: ktory n rozdźiela morze/ á huczą nawálności jego: PAn Zastępow Imię jego. ♣ Jesli odstąpią te ustáwy od oblicża mego/ mowi PAn : tedyć y naśienie Izráelskie przestánie być narodem przed oblicżem mojim po wszystkie dni. ♣ Ták mowi Pan: Jesli mogą być rozmierzone niebiosá zgory/ á dośćignione grunty źiemie ná dole/ tedyć y ja cále odrzucę naśienie Izráelskie dla tego wszystkiego co ucżynili/ mowi PAN. ♣ Oto idą dni (mowi PAn) ktorych będźie zbudowáne to miásto PAnu/ od wieże Chánáneel/ áż do bramy narożney. ♣ A pojdźie jeszcże sznur pomiáru ná przećiwko niey/ ku págorkowi Gáreb/ á udá śię ku Goá. ♣ Y wszystká dolina trupow/ y popiołu/ y to wszystko pole/ áż do potopu Cedron/ áż do węglá bramy Końskiey o Wschodniey/ poświęcone będą PAnu: nie będźie wykorzenione/ áni zepsowáne wiecey ná wieki.

Margin: g Zyd. 8. 8. — h Zyd. 10. 16. — i Ierem. 24. 7. y 30. 22. — k Ezái. 54. 13. Jána. 6. 45. Zyd. 8. 11. — l Ierem. 33. 8. Mich. 7. 18. Dźiej. 10. 43. — m 1 Moj. 1. 14. 18. — n Ezái. 51. 15. — o 2 Krol. 11. 16. Nehe. 3. 28.

ROZDZIAL XXXII.

Prorok czásu obleżenia Ieruzalemskiego, ná Boże rozkazanie kupił sobie rolą. 16. Nád czym gdy sobie w modlitwie swey teskni. 26. Dał mu o tym Bog sprawę. 36. Także y o przyszłym wybáwieniu z Bábilonu utwirdźił go.

1 Słowo ktore śię stáło do Jeremiaszá od PAná/ roku dźieśiątego Sedekiaszá Krolá Judskiego/ ktory jest rok ośmnasty Nabuchodonozorá. ♣ (A w ten cżás wojsko Krolá Bábilońskiego obległo było Jeruzalem/ á Jeremiasz Prorok zámkniony był w śieni ciemnice/ ktora byłá w domu Krolá Judskiego. ♣ Bo go był dał wsádźić Sedekiasz Krol Judski/ mowiąc: Cżemu ty prorokujesz/ mowiąc; Ták mowi PAn: Oto ja to miásto podam w rękę Krolá Bábilońskiego/ y weźmie je: ♣ Sedekiasz tákże Krol Judski nie ujdźie ręki Cháldejcżykow/ ále zápewne wydány będźie a w rękę Krolá Bábilońskiego: y będą mowiły ustá jego/ z usty jego: á ocży jego/ ocży jego oglądáją. ♣ Y záwiedźie Sedekiaszá do Bábilonu/ áby tám był áż go náwiedzę/ mowi PAn: Poniewaz walcżyćie z Cháldejcżykámi/ nie pośćześći śię wam.) Tedy rzekł Jeremiasz: Stáło śię słowo Páńskie do mnie/ mowiąc: ♣ Oto Chánámeel syn Sállumá Stryjá twego przydźie do ćiebie/ mowiąc: Kup sobie rolą moję ktora jest w Anátot/ bo tobie należy prawo bliskośći/ ábyś ją kupił. ♣ A gdy przyszedł do mnie Chánámeel syn Stryjá mego/ według słowá PAńskiego do śieni ćiemnice/ y rzekł do mnie: Proszę/ kup rolą moję ktora jest w Anátot/ ktore jest w źiemi Benjáminowey/ bo tobie należy práwem dźiedźicżnym/ y bliskośćiąc przypada, kupże ją sobie. Tedy zrozumiawszy że to było słowo PAńskie: ♣ Kupiłem od Chánámeelá syná Stryjá swego onę rolą/ ktora jest w Anátot/ y odważyłem mu pieniedzy/ śiedmnaśćie syklow śrebrá. ♣ A ucżyniwszy zapis/ zápiecżętowa=

Margin: a Jerem. 34. 3.

towałem / y oświadczyłem świádkámi odważywszy pieniądze ná wádze. 11 Potymem wźiął według przykazánia y práwá zapis kupná zápieczętowány y otwárty. 12 Y oddałem on zapis kupná Báruchowi synowi Neryaszá / syná Máásejaszowego / przed oczymá Chánámeelá Stryjá swego / y przed oczymá świádkow / ktorzy śię podpisáli w onym zapiśie kupná: przed oczymá wszystkich Zydow / ktorzy byli uśiedli w śieni ciemnice. 13 Y rozkazałem Báruchowi przed oczymá ich / 14 mowiąc: Ták mowi PAn Zastępow / Bog Izráelski: Weźmi te zapisy / ten zapis tego kupná / jáko zápieczętowány / ták y ten zapis otworzony: á włoż je w naczynie gliniáne / áby trwáły przez wiele 15 lat. Bo ták mowi PAn Zastępow / Bog Izráelski: Jeszcze będą kupowáne domy / y role / y winnice w tey ziemi.

16 Potym / modliłem śię PAnu / kiedym oddał on zapis kupná Báruchowi Synowi Neryaszowe- 17 mu / mowiąc: Ach Pánujący PAnie / otoś ty uczynił niebo y ziemię mocą swoją wielką / y rámieniem twojim wyćiągnionym: nie jestći zkrytá przed tobą żadna rzecz. 18 Czynisz miłośierdźie b nád tyśiącmi / y oddawasz nieprawość Ojcowską do łoná synow ich po nich: Bog wielki / mocny / PAN Zastę- 19 pow Imię twoje. Wielki w rádźie y możny w spráwie: poniewasz oczy twoje otworzone c są ná wszystkie drogi synow ludzkich / ábyś oddał káżdemu według drog jego / y we- 20 dług owocow spraw jego. Ktoryś czynił znáki d y cudá w ziemi Egipskiey / áż do dniá tego / y w Izráelu / y miedzy *innymi* ludźmi: y uczyniłeś sobie Imię / jáko śię to 21 dźiś *okázuje*. Boś wywiodł lud twoj Izráelski e z ziemie Egipskiey / w znákách / y w cudách / y w ręce mocney / y w rámieniu wyćiągnionym / 22 y w strachu wielkim. A podałeś im tę ziemię / o ktorąś przysiągł Ojcom ich / żeś im miał dáć ziemię opływájącą mlekiem f y miodem. 23 Ale że wszedszy do niey / á pośiadszy ją nie usłucháli głosu twojego / y w zakonie twojim nie chodźili / wszystkiego coś im rozkazał czynić / nie czynili: Przetoż spráwiłeś to / áby nań 24 przyszło to wszystko złe. Oto strzelbę zátoczono przećiwko miástu / áby je wźięto: á miásto podáne jest w rękę Chaldejczykow walczących przećiw niemu / przez miecz y głod / y mor: á ták cośkolwiek rzekł dźieje 25 śię / jáko to sam widźisz. A ty przećię mowisz do mnie Pánujący PAnie: Kup sobie tę rolą zá pieniądze / á oświadcz to świádkámi: choć już to miásto podáne jest w ręce Cháldejczykow.

26 Ystáło śię słowo PAńskie do 27 Jeremiaszá / mowiąc: Otom ja PAn Bog wszelkiego ćiáłá: Izaliż przede mną może być zkryta 28 ktora rzecz? Przetoż ták mowi PAn: Oto ja dawam to miásto w rękę Cháldejczykow / y w rękę Nábuchodonozorá Królá Bábilońskie- 29 go / y weźmie je. A wszedszy Cháldejczycy ktorzy walczą przećiwko temu miástu / zápalą to miásto ogniem / y zpalą je: y te domy / ná ktorych dáchách kádźili Báálowi / á spráwowáli ofiáry mokre bogom cudzym / áby mię wzruszáli do gnie- 30 wu. Bo synowie Izráelscy y synowie Judscy od dźiećiństwá swego to tylko czynią co jest złego przed oczymá mojimi: Synowie mowię Izráelscy tylko mię drażnili sprá- 31 wą rąk swojich mowi Pan. Záiste ná zápálczywość moję / y ná gniew moj / robi sobie to miásto / ode dniá ktorego je zbudowáli / áż do dniá tego / ták / że mi je przydźie oddalić od 32 oblicza mego: A *to* dla wszelkiey złośći synow Izráelskich / y synow Judskich / ktorą popełniáli pobudzájąc mię do gniewu: Sámi / Krolowie ich / Kśiążętá ich / Kápłáni ich / y Prorocy ich: jáko mężowie Judscy / ták obywátele Jeruzalem- 33 scy. Obracájąc śię h do mnie tyłem / á nie twarzą: A gdy ich náuczam ráno wstawájąc y náuczájąc / wszákże nie słucháją / áby przy- 34 jęli náukę. Nád to / nástawiáli i obrzydliwośći swych w tym domu / ktory názwány jest od Imienia me-

b 2 Moj. 20. 6. y 34. 7. 5 Moj. 5. 9. 10.
c Job. 34. 21. Przyp. 5. 21. Jerem. 16. 17.
d 2 Moj. 4. 7. 8.
e 2 Moj. 6. 6. 2 Sám. 7. 23. 1 Kron. 17. 21.
f 2 Moj. 3. 8. 5 Moj. 31. 20.
g 4 Moj. 16. 22.
h Jerem. 2. 27.
i 2 Krol. 21. 5. Jerem. 23. 11.

35 go/áby go zplugáwili. ♣ Nábudowáli mowię wyżyn Báálowi / ktore ſą w dolinie Ben Hennon/áby przenaſzáli *przez ogień* ſyny ſwoje / y corki ſwoje k Molochowi: chociam im tego nie rozkazał / áni to wſtąpiło ná ſerce moje/áby *kiedy* czynić mieli tę obrzydliwość / á do grzechu Judę przywodźić.

36 A Teraz dla tego ták mowi PAn/ Bog Izráelſki/ o tym mieśćie / o ktorym wy powiádaćie: Podáne jeſt w ręke Królá Bábilońſkiego/

37 przez miecz/y głod/y mor: ♣ Oto Ja zgromádzę je l ze wſzyſtkich źiem/ do ktorychem je wygnał w popędliwośći mojey/ y w gniewie mojim / y w zápálczywośći wielkiey : y przywiodę je záś ná to mieyſce / y uczynię áby bezpiecznie mieſzkáli. ♣

38 Y będą ludem mojim/ á Ja będę m

39 Bogiem ich. ♣ Y dam im ſerce n jedno / y drogę jednę / áby śię mnie báli po wſzyſtkie dni/ták/áby śię im dobrze dźiało / y ſynom ich po nich.

40 ♣ Y uczynię z nimi przymierze wieczne / że śię nie odwrocę od nich / ábym im nie miał dobrze czynić: nád to / bojaźń moję dam do ſercá ich/áby nie odſtępowáli odemnie. ♣

41 Y będę śię weſelił o z nich / dobrze im czyniąc : gdyż je wſzczepię w tey źiemi wárownie / ze wſzyſtkiego ſercá mego/ y ze wſzyſtkiey duſze mojey.

42 ♣ Bo ták mowi PAn: Jákom przywiodł ná ten lud to wſzyſtko wielkie złe : Ták przywiodę ná nie to wſzyſtko dobre / o ktorymem z nimi mowił. ♣

43 Tedy będą kupowáć p rolą w tey źiemi/ o ktorey wy powiádaćie : Zpuſtoſzona jeſt ták / że w niey nie máſz áni człowieká / áni bydlęciá : podána jeſt w ręke Cháldejczykow.

44 ♣ Role zá pieniądze kupowáć będą / y zápiſem wárowáć / y pieczętowáć / y świádkámi oświadczáć w źiemi Benjáminowey / y około Jeruzalemu / y w miáſtách Judſkich : jáko w miáſtách ná gorách / ták w miáſtách ná rowninách / y w miáſtách ná Południe : gdy záś przywrocę pojimáne ich/ mowi PAn.

ROZDZIAŁ XXXIII.

Proroctwo o porażce Zydow. 6. Pociechá pobożnym. 14. Obietnicá o PAnu Chryſtuśie. 19. Utwierdzenie w dufności wiernych.

1 Y Stáło śię słowo PAńſkie do Jeremiaſzá powtore/gdy jeſzcze był zámkniony w śieni a ćiemnice /

2 mowiąc: ♣ Ták mowi PAn ktory to uczyni: PAn ktory to utworzy/potwierdźi tego: PAn jeſt Imię jego.

3 ♣ Wołaj do mnie / á ozwę śię : y oznájmięć rzeczy wielkie y zkryte o

4 ktorych nie wieſz. ♣ Abowiem ták mowi Pan/Bog Izráelſki/o domách miáſtá tego / y o domách Krolow Judſkich : ktore pokáżone być máją táránámi *wojennymi* y mieczem. ♣

5 Poćiągną żeby walczyli z Chaldejczykámi / á żeby nápełnili te *domy* trupámi ludźi/ktore pobiję w zápálczywośći mojey / y w gniewie mojim: zákrywájąc twarz moję od tego miáſtá / dla wſzelákich złośći ich. ♣

6 *Wſzákże* Ja przywiodę je do zdrowia y uleczę á uzdrowię je / y objáwię im obfitość pokoju : á pokoju pewnego.

7 B O przywrocę pojimáne z Judy / y pojimáne z Izráelá : á

8 pobuduję je jáko przedtym. ♣ Y oczyſzczę je od wſzelkiey nieprawośći ich/ ktorą zgrzeſzyli *przećiwko* mnie / y przepuſzczę b wſzyſtkim złośćiam ich / ktorymi zgrzeſzyli przećiwko mnie / y ktorymi wyſtąpili przećiwko mnie.

9 ♣ A będźie mi to sławą / weſelem / chwałą / y ozdobą przed wſzyſtkimi narody źiemie : ktore uſłyſzą o wſzyſtkim dobrym / ktore Ja im uczynię/y ulękną śię / á zátrwożą śię nád wſzyſtkim dobrym / y nád wſzyſtkim pokojem/ ktory Ja

10 im ſpoſobię. ♣ Ták mowi PAn: Jeſzcze ſłyſzány będźie c ná tym mieyſcu (o ktorym wy powiádaćie : Jeſt zpuſtoſzone/ták /że nie máſz áni człowieká / áni bydlęciá : w mieśćiech Judſkich /y ná ulicách Jeruzalemſkich zpuſtoſzonych / ták że nie máſz áni człowieká / áni obywátelá / áni

11 bydlęciá.) ♣ *Słyſzány mowię* będźie głos rádośći / y głos weſela/głos d oblubieńcá / y głos oblubienice : głos mowiących : Wysławiajćie PAná Záſtępow / ábowiem dobry jeſt PAn / ábowiem e ná wieki mi-

k 3 Moj. 18.21. 2 Kron. 28. 3.
l 5 Moj. 30. 3. 4. Psalm. 147. 2.
m Jerem. 24. 7. y 30. 22. y 31. 33.
n Ezech. 11. 19.
o 5 Moj. 30. 9.
p Jerem. 33. 10.
a Jerem. 32. 2.
b Jerem. 31. 34.
c Jerem. 32. 43.
d Jerem. 7. 34.
e Psalm. 136. 1.

kośierdźie jego: *y głos* przynoſzących ofiárę chwały do domu PANſkiego/ gdyż przywrócę pojimáne z tey źiemie/ jáko ná początku/ mówi PAn.

12 ♣ Ták mówi Pan Zaſtępów: Jeſzcze będźie ná tym mieyſcu puſtym/ ná ktorym nie máſz áni człowieká/ áni bydlęćiá/ y we wſzyſtkich miáſtách jego/ mieſzkánie páſterzów/ gdźieby chowáli trzody: 13 ♣ W miáſtách ná gorách/ w miáſtách ná rowninách/ y w miáſtách ná Południe: y w źiemi Benjáminowey/ y około Jeruzalem/ y w miáſtách Judſkich: jeſzcze przechodźić będą trzody pod ręką liczącego/ mówi PAN.

14 Oto dni idą/ mówi PAN/ w ktorych utwierdzę to ſłowo dobre/ ktorem był wyrzekł o domu Izráelſkim/ y o domu Judſkim. 15 ♣ W one dni/ y w onym czáśie uczynię to/ iż wyrośćie f Dawidowi látorośl ſpráwiedliwa: ktora czynić będźie ſąd y ſpráwiedliwość ná źiemi. 16 ♣ Onych dni będźie zbáwiony Judá/ á Jeruzalem g bezpiecznie mieſzkáć będźie. *A toć jeſt* Imię/ ktorym *jo* h názowią: PAn ſpráwiedliwość náſzá. 17 ♣ Bo ták mówi PAn: Nie będźie wykorzeniony mąż z rodu Dawidowego/ áby nie miał śiedźieć ná ſtolicy domu Izráelſkiego. 18 ♣ Z Kápłánow tesz y z Lewitow nie będźie wykorzeniony mąż od oblicza mego/ áby nie miał ofiárowáć cáłopalenia/ y zápaláć śniedney ofiáry/ y ſpráwowáć ofiar po wſzyſtkie dni. 19 ♣ Potym ſtáło śię ſłowo PAńſkie do Jeremiaſzá/ mówiąc; 20 ♣ Ták mówi PAn: Jeſli będźiećie mogli i złamáć przymierze moje z dniem/ y przymierze moje z nocą: áby nie bywáło dniá/ áni nocy czáſu ſwego: 21 ♣ *Tedy* tesz przymierze moje złamáne będźie z Dawidem ſługą mojim/ áby nie miał ſyná/ ktoryby krolowáł ná ſtolicy jego/ y z Lewitámi/ Kápłány/ áby nie byli ſługámi mojimi. 22 ♣ *A* jáko nie *może* być policzone wojſko k niebieſkie/ áni zmierzony piaſek morſki: ták rozmnożę naśienie Dawidá ſługi mojego/ y Lewitow ktorzy mi ſłużą. 23 ♣ Znowu śię ſtáło ſłowo PAńſkie 24 do Jeremiaſzá/ mówiąc: ♣ Azaż nie widźiſz co ten lud powiádá/ mówiąc: Że dwá domy ktore był PAn obrał/ te już odrzućił: á że ludem mojim pogárdzają/ *jákoby* nie był więcey narodem przed obliczem ich. 25 ♣ Ták mówi PAn: Nie będźieli przymierze moje ze dniem/ y z nocą *ſtałe, á jeſlim* porządku niebios y źiemie nie poſtánowił: 26 ♣ Tedyć y naśienie Jákobowe/ y Dawidá ſługi mego odrzucę/ ábym nie brał z naśienia jego tych/ ktorzyby pánowáć mieli nád naśieniem Abráhámowym/ Izááckowym/ y Jákobowym: gdyż przywrócę więźnie ich/ á zlituję śię nád nimi.

f Jerem. 23. 5.
g 5 Moj. 33. 28.
h T. Látorośl.
i 1 Moj. 8. 22. Jerem. 31. 36.
k 1 Moj. [1]. 1.

ROZDZIAŁ XXXIV.

Proroctwo o wydániu Jeruzalemu, y Sedekiaſzá w ręce Bábilończykow. 8. Przećiwko gwałcącym przymierze, y zſtrony uwolnienia ſług, pomſtę opowiáda.

1 Słowo ktore śię ſtáło do Jeremiaſzá od PAná/ (gdy a Nábuchodonozor Krol Bábilonſki/ y wſzyſtko wojſko jego/ y wſzyſtkie krolestwá źiemie/ *ktore były* pod władzą ręki jego/ y wſzyſcy narodowie walczyli przećiwko Jeruzalemowi/ y przećiwko wſzyſtkim miáſtom jego) 2 mówiąc: ♣ Ták mówi PAn/ Bog Izráelſki: Idź/ á mów Sedekiaſzowi Krolowi Judſkiemu/ y powiedz mu: Ták mówi PAN: Oto Ja to miáſto podam w ręce Krolá Bábilonſkiego/ aby je ogniem zpalił. 3 ♣ Y ty nie ujdźieſz ręki jego: ále zápewne będźieſz b pojimány/ y w ręce jego podány: á oczy twoje oglądáją oczy Krolá Bábilonſkiego: y uſtá jego/ z uſty twymi mówić będą/ á do Bábilonu wnidźieſz. 4 ♣ Wſzákże ſłuchaj ſłowá PAńſkiego Sedekiaſzu Krolu Judſki: Ták mówi PAn o tobie: Nie umrzeſz od mieczá: 5 ♣ W pokoju umrzeſz. A iáko *wonne rzeczy* palono Ojcom twojim/ Krolom c przeſzłym/ ktorzy byli przed tobą/ ták palić będą y tobie/ á płákáć ćię będą/ *mówiąc*: Ach Pánie! Bom Ja to ſłowo rzekł/ mówi PAn. 6 ♣ Tedy mówił Jeremiaſz Prorok do Sedekiaſzá Krolá Judſkiego wſzyſtkie te ſłowá w Jeruzalemie: ♣ Gdy woj-

a 2 Krol. 25. 1. 2 Kron. 36. 10.
b Jerem. 32. 4.
c 2 Kron. 16. 14. y 21. 19.

ſko Krolá Bábilońſkiego walczyło przećiwko Jeruzalemowi / y przećiwko wſzyſtkim miáſtom Judſkim pozoſtáłym / przećiwko Láchis / y przećiw Aſekowi: ábowiem te były pozoſtáły z miáſt Judſkich / miáſtá obronne.

8 Słowo ktore ſię ſtáło do Jeremiaſzá od PAná / gdy uczynił Krol Sedekiaſz przymierze ze wſzyſtkim ludem co był w Jeruzalem / 9 wolność im ogłáſzájąc. ✠ *To jeſt* áby káżdy wolno puśćił ſługę ſwego / y káżdy ſłużebnicę ſwoję / Zydá y Zydowkę: áby ſobie nikt nie zniewalał 10 Zydá/brátá ſwego. ✠ A ták uſłucháli wſzyſcy Kśiążętá / y wſzyſtek lud/ktorzy byli weſzli w przymierze/ żeby káżdy wolno puśćili ſługę ſwego/y káżdy ſłużebnicę ſwoję/ áby ich więcey nie zniewaláli: Vſłucháli 11 mowię / y puśćili *je* wolno. ✠ Lecż potym rozmyśliwſzy ſię / pobráli *záś* ſługi y ſłużebnice / ktore byli puśćili wolno / á zniewolili je *ſobie* 12 zá ſługi y zá ſłużebnice. ✠ Y ſtáło ſię ſłowo PAńſkie do Jeremiaſzá od 13 PAná/mowiąc: ✠ Ták mowi PAn/ Bog Jzráelſki: Jam poſtánowił przymierze z Ojcy wáſzymi/w dźień ktoregom je wywiodł z źiemie Egipſkiey/ z domu niewoli / mowiąc: 14 ✠ Gdy ſię zkończą śiedm d lat / niech wolno puśći káżdy brátá ſwego Zydá ktoryćby był przedány / á ſłużyłćiby przez ſześć lat: wolno mowię puśći go od śiebie. Ale mię nie ſłucháli Ojcowie wáſzy / áni nákłonili uchá ſwego. 15 ✠ Wyśćie ſię záiſte dźiś náwroćili / y uczyniliśćie to / co jeſt dobrego przed oczymá mojimi: żeśćie ogłośili wolność káżdy bliźniemu ſwemu: y uczyniliśćie przymierze przed twárzą moją w domu tym / ktory jeſt 16 názwány od Jmienia mego. ✠ Aleśćie ſię záś coſnęli/y zplugáwiliśćie Jmię moje / jeśćie záś wźięli káżdy ſługę ſwego / y káżdy ſłużebnicę ſwoję / ktoreśćie byli wolno puśćili/ według żądośći ich: y zniewoleliśćie je / áby byli ſługámi y ſłużebnicámi wáſzymi.

17 Dla tegoż ták mowi PAn: Wyśćie mię nieuſłucháli / ábyśćie ogłośili wolność káżdy brátu ſwemu/y káżdy bliźniemu ſwemu: Otoż ja przećiwko wam ogłáſzam wolność/mowi PAn/ mieczá/ moru/ y głodu: á podam was ná potłukánie e po wſzyſtkich kroleſtwách źiemie. ✠ 18 Podam záiſte te ludźie/ ktorzy przeſtąpili przymierze moje / ktorzy nie dotrzymáli ſłow przymierza tego / ktore uczynili przed twarzą moją / gdy f ćielcá ná dwoje rozćieli/y prze- 19 ſzli miedzy częśćiámi jego. ✠ *To jeſt* Kśiążętá Judſcy/ y Kśiążętá Jeruzalemſcy / Komornicy y Kápłáni/y wſzyſtek lud tey źiemie / ktorzy przeſzli miedzy częśćiámi tego ćiel- 20 cá: ✠ Podam je/mowię/ w ręce nieprzyjaćioł ich / y w ręce ſzukájących duſze ich: y będą trupy g ich żerem ptáſtwu niebieſkiemu / y beſtyam 21 źiemſkim. ✠ Sedekiaſzá też Krolá Judſkiego/y Kśiążętá jego/ podam w ręce nieprzyjaćioł ich / y w ręce ſzukájących duſze ich: w ręce mowię wojſká Krolá Bábilońſkiego / kto- 22 re odſtąpiło od was. ✠ Oto ja rozkażę mowi PAn / y przywiodę je záś ná to miáſto: áby walczyli przećiwko niemu / á wźiąwſzy je/ zpalili je ogniem: Miáſtá też Judſkie obrocę w puſtynią / *tákże będą* bez obywátelá.

d 2 Moj 21. 2. 5 Moj 15. 12.

e 5 Moj 28. 64.

f 1 Moj 15. 10.

g Jerem. 7. 33. y 16. 4.

ROZDZIAŁ XXXV.

Poſłuſzeńſtwo Rechábitow pokazawſzy. 10. Nieposłuſzeńſtwo ludu Judſkiego wytyka. 17. Pomſtá zá to nieposłuſzeńſtwo. 18. A Rechábitom łáſká ogłoſzona.

1 Słowo ktore ſię ſtáło do Jeremiaſzá od PAná/zá dni Joákimá ſyná Jozyaſzowego Krolá Jud- 2 ſkiego/mowiąc: ✠ Jdź do domu Rechábitow / á mow z nimi / y wprowadź je do domu PAńſkiego do jedney komory / á daj im pić wino. ✠ 3 Wźiąłem tedy z ſobą Jáſániaſzá / ſyná Jeremiaſzowego / ſyná Chábázyniaſzowego / y brácią jego / y wſzyſtkie ſyny jego / y wſzyſtek dom 4 Rechábitow. ✠ Y wprowádźiłem je do domu PAńſkiego / do komory ſynow Chánáná ſyná Jegdáliaſzowego / męża Bożego: ktora *byłá* podle komory Kśiążęcey / ktora byłá

nád komorą Máásejászá / syná Sállumowe°/ strzegącego progu. ♣
5 Potym postáwiłem przed syny domu Rechábitow czásze pełne winá / y kubki/ y mowiłem do nich : Pijćie
6 wino. ♣ Ktorzy odpowiedźieli: Nie pijamy winá : bo Jonádáb a syn Rechábow/ Oćiec nász zákazał nam/ mowiąc : Nie pijajćie winá/ wy/ y
7 synowie wászy áż ná wieki. ♣ A domu nie budujćie/ y naśienia nie rozśiewajćie / y winnice nie sadźćie / áni miewajćie : ále w namiećiech mieszkajćie po wszystkie dni wásze: ábyśćie żyli przez wiele dni ná obliczu źiemie/ w ktorey jesteśćie przy-
8 chodniámi. ♣ Przetoż usłucháliśmy głosu Jonádábá/ syná Rechábowego/ Ojcá nászego / we wszystkim co nam rozkazał : żebyśmy nie pili winá/ po wszystkie dni násze/ my/ żony násze/ synowie nászy/ y corki násze: ♣
9 Y żebyśmy nie budowáli domow ku mieszkániu nászemu: á winnice/ y roli
10 y żadne° śiewu nie mieli: ♣ Ale ábyśmy mieszkáli w namiećiech: y usłucháliśmy/ y czynimy według wszystkiego / co nam rozkazał Jonádáb/
11 Oćiec nász. ♣ A gdy przyćiągnął Nábuchodonozor krol Bábiloński/ do źiemie *nászey*, rzekliśmy: Podźćie/ á ustąpmy do Jeruzalem przed wojskiem Cháldejskim/ y przed wojskiem Syryjskim/ á tákeśmy zostáli w Jeruzalem.

12 Y Stáło śie słowo PAńskie do
13 Jeremiaszá / mowiąc : ♣ Ták mowi Pan Zastępow/ Bog Izráelski : Idź / á rzecz mężom Judskim/ y obywátelom Jeruzalemskim: Y nie przyjmiećież ćwiczenia / ábyśćie posłuszni byli słowom mojim?
14 mowi PAn. ♣ Ważne są słowá Jonádábá syná Rechábowego / ktore przykazał synom swojim / żeby nie pili winá : y nie piją go áż do dniá tego / bo posłuszni są przykazániu Ojcá swego. Ale Ja mowię do was b ráno wstawájąc / y mowiąc : á
15 przećię jesteśćie nieposłuszni. ♣ Posyłam też do was wszystkie sługi swe Proroki/ ráno wstawájąc / y posyłájąc / áby mowili : Náwroććie śię już c káżdy od złey drogi swey / á polepszajćie spraw swojich/ á nie náśládujćie bogow cudzych/ áni im służćie: á ták mieszkajćie w tey źiemi ktorąm dał wam / y ojcom wászym. Aleśćie nie nákłonili ucha swego/ á-
16 niśćie mię usłucháli. ♣ Choć synowie Jonádábá/ syná Rechábowego/ dosyć uczynili rozkazániu Ojcá swego / ktore im przykazał : ále ten lud
17 nie jest mi posłuszny. ♣ Przetoż ták mowi PAN / BOG Zastępow / Bog Izráelski: Oto Ja przywiodę ná Judę y ná wszystkie obywátele Jeruzalemskie wszystko złe / ktorem wyrzekł przećiwko nim: przeto/ żem mowił do nich/ á nie słucháli: y wołałem ich/ á nie ozwáli mi śię.

18 A Domowi Rechábitow rzekł Jeremiasz: Ták mowi PAn Zastępow/ BOG Izráelski; Dla tego/ żeśćie posłuszni rozkazániu Jonádábá Ojcá wászego / y strzeżećie wszystkich przykazań jego / á czynićie według wszystkiego co wam roz-
19 kazał : ♣ Przetoż ták mowi PAN Zastępow / BOG Izráelski : Nie będźie wygłádzony mąż *z rodu* Jonádábá syná Rechábowego / ktoryby stał przed obliczem mojim/ po wszystkie dni.

a 2 Krol. 10.15.

b Jerem. 7.13.

c 2 Krol. 17.13. Jerem. 18.11. 25.5. Jonas. 3.8.

ROZDZIAŁ XXXVI.

Proroctwo Jeremiaszowe w Księgi z rozkazánia Bożego wpisáne: 8. Y w zgromádzeniu ludu przeczytáne. 23. Od Joákimá zpálone. 28. Pomstá dla tego nád nim ogłoszona. 32. Jego Proroctwá w inne Księgi wpisáne.

1 Y Stáło śie roku czwartego Joákimá syná Jozyaszowego/ krolá Judskiego : stáło śie *mowiąc* to słowo do Jeremiaszá od PAná/ mo-
2 wiąc: ♣ Weźmi sobie Księgi/ á nápisz ná nich wszystkie słowá / ktorem mowił do ćiebie przećiw Izráelowi/ y przećiw Judźie / y przećiw wszystkim narodom ode dniá ktoregom mawiał z tobą / ode dni Jozyaszo-
3 wych/ áż do dniá tego. ♣ Azá snadź/ *gdy* usłyszy dom Judski o tym wszystkim złym/ ktore Ja im myślę uczynić, náwroći śię káżdy od złey drogi swey / ábym był miłośćiw niepráwośćiam ich/ y grzechom ich.

4 PRzetoż wezwał Jeremiasz Báruchá syná Neryaszowego: Y

że jákie słowo od PAná? Y odpowiedźiał Jeremiaß: Jest: Przytym rzekł: W ręce Królá Bábilońskiego podány będźieß. 18 ♣ Nád to rzekł Jeremiaß do Królá Sedekiaßá; Cożem zgrzeßył przeciwko tobie/ y sługom twoim/ y ludowi temu/ żeśćie mię podáli do tego domu więźienia? 19 ♣ Y gdźież są Prorocy wáßy/ ktorzy wam prorokują/ mowiąc: Nie przydźie Krol Bábiloński ná was/ áni ná tę źiemię. 20 ♣ Słuchayże teraz proszę/ Krolu Pánie moy/ niech będźie prośbá ważna prośbá moiá przed tobą: Nie odsyłayże mię do domu Jonátáná pisárzá/ 21 ábym tám nie umárł. ♣ A ták rozkazał Krol Sedekiaß/ áby wsádzony był Jeremiaß do śieni stráży: á iżby mu dawano bochenek chlebá ná dźień z ulice piekárskiey/ póki by nie był strawiony wßystek chleb w mieśćie. A ták śiedźiał Jeremiaß w śieni stráży.

ROZDZIAŁ XXXVIII.

Wrzucenie Jeremiaßá od Kśiążąt do bardzo ćiężkiego więźienia. 7. Jáko mu z niego wyniść dopomożono. 14. Jáko z nim Krol rozmawiał.

1 Y Usłyßał Sefátyaß syn Mátánow: y Godoliaß/ syn Fássurow: y Juchál syn Selemiaßow: y Fássur/ syn Melchiaßow/ słowá/ ktore Jeremiaß mowił do wßystkiego ludu/ mowiąc: 2 ♣ Ták mowi Pan: Ktoby został w tym a mieśćie/ zginie od mieczá/ od głodu y od moru: ále ktoby wyßedł do Cháldeyczykow/ żyć będźie/ á będźie mu dußá iego zá korzyść/ y żyw zostánie. ♣ 3 Ták mowi PAn: Pewnie podáne będźie to Miásto w ręce woyská Krolá Bábilońskiego/ y weźmie ie. ♣ 4 Przetoż rzekli oni Kśiążętá do Krolá: Niech umrze ten mąż; ponieważ on b osłabia ręce mężow walecznych pozostáłych w tym mieśćie/ y ręce wßystkiego ludu/ mowiąc do nich tákie słowá. ♣ Abowiem ten mąż nie ßuka pokoju ludowi temu/ ále złego. 5 ♣ Tedy rzekł Krol Sedekiaß: Otoć iest w ręce wáßey: bo Krol nic zgołá nie może przećiwko wam. 6 ♣ A ták wźięli Jeremiaßá/ ktory był w śieni stráży/ y wrzućili go do dołu Málchiaßá/ syná krolewskiego/ y zpuśćili Jeremiaßá po powroziech: á w tym dole nic było nie wody/ tylko błoto/ ták tonął Jeremiaß w onym błoćie.

a Jerem. 21. 9.

b I. Psuje serce.

7 A Gdy usłyßał Ebedmelech Murzyn/ dworzánin/ ktory był w domu Krolewskim/ że Jeremiaßá podano do dołu: (á Krol śiedźiał w brámie Beniáminowey.) ♣ 8 Wnet wyßedł Ebedmelech z domu krolewskiego/ y rzekł do Królá/ mowiąc: 9 ♣ Krolu Pánie moy/ źle uczynili ći mężowie wßystko co uczynili Jeremiaßowi Prorokowi/ że go wrzućili do tego dołu: boć by był umárł y ná pierwßym mieyscu od głodu: ponieważ iuż niemáß żadnego chlebá w mieśćie. 10 ♣ Przetoż rozkazał Krol Ebedmelechowi Murzynowi/ mowiąc: Weźmi z sobą z tąd trzydźieśći mężow/ á wyćiągni Jeremiaßá Proroká z tego dołu niżby umárł. 11 ♣ Tedy wźiął Ebedmelech one męże z sobą/ y wßedł do domu krolewskiego pod skárbnicę/ y nábrał z támtąd stárych ßmáćiek podártych: ßmáćiek/ mowię/ zbotwiátych/ ktore zpuśćił do Jeremiaßá do onego dołu po powroźiech. ♣ 12 Y rzekł Ebedmelech Murzyn do Jeremiaßá: Nuże podłoż te stáre podárte y zbotwiáłe ßmáćiská pod pachy rąk twoich pod powrozy. ♣ Y 13 uczynił ták Jeremiaß. ♣ Wyćiągnęli tedy Jeremiaßá powrozámi/ y dobyli go z onego dołu: y śiedźiał Jeremiaß w śieni stráży.

14 TEdy posłał Krol Sedekiaß/ y wźiął Jeremiaßá Proroká do śiebie/ do trzećich drzwi/ ktore były przy domu PAńskim. Y rzekł Krol Jeremiaßowi: Zpytam ćię o iednę 15 rzecz/ nie tay nic przede mną. ♣ Y rzekł Jeremiaß do Sedekiaßá: Jeśliż co powiem/ pewnie mię zábiieß? A ieśliż co porádzę/ nie usłuchaß mię. ♣ 16 Tedy przyśiągł Krol Sedekiaß Jeremiaßowi potáiemnie/ mowiąc: Żywie PAN/ ktory nam tę duße stworzył/ że ćię nie zábiię áni ćię wydam w ręce mężow tych/ ktorzy ßukáią 17 duße twoiey. ♣ Y rzekł Jeremiaß do Sedekiaßá: Ták mowi Pan Bog

Zastę=

Zastępow/ BOG Izráelski: Jesli dobrowolnie wynidźiesz do Kśiążąt Królá Bábilońskiego/ tedy żyć będźie duszá twojá/ á to miásto nie będźie zpalone ogniem: á ták żyw zostániesz ty y dom twoj. 18 ♣ Ale jesli nie wynidźiesz do Kśiążąt Królá Bábilońskiego/ pewnie będźie podáne to miásto w ręce Cháldejczykow. y zpalą je ogniem: á y ty nie ujdźiesz ręki ich. 19 ♣ Tedy rzekł Krol Sedekiasz do Jeremiaszá: Bárzo śię boję Zydow/ ktorzy poućiekáli do Cháldejczykow/ bym snadź nie był wydány w ręce ich: á szydźiliby ze mnie. 20 ♣ Y rzekł Jeremiasz: Nie wydádzą: Słuchaj proszę głosu PAńskiego/ ktory ja opowiádam: á będźieć dobrze/ y żyć będźie duszá 21 twojá. ♣ A jesli śię będźiesz zbrániał wynijść/ tedy to jest słowo ktore 22 mi PAn pokazał: ♣ Że oto wszystkie niewiásty/ ktore zostáły w domu Królá Judskiego/ będą wywiedźione do Kśiążąt Królá Bábilońskiego/ á te sáme rzeką: Námowili ćię y otrzymáli to ná tobie przyjaćiele twoji/ że ugnęły c w błoćie no- 23 gi twoje/ y cofnęły śię ná zad. ♣ Wszystkie tákże żony twoje/ y syny twoje wywiodą do Cháldejczykow/ y ty sam nie ujdźiesz ręki ich: owszem ręką Królá Bábilońskiego będźiesz pojimány/ y to miásto zpalą d ogniem.

c T. *Ześ odstąpił Królá Bábilońskiego.* 2 Krol. 24.20. d H. *Spalisz.*

24 TEdy rzekł Sedekiasz do Jeremiaszá: Niechaj nikt nie wie o 25 tym/ ábyś nie umárł. ♣ A jesliby Kśiążętá usłyszawszy żem mowił z tobą przyszli do ćiebie/ y rzeklić: Powiedz nam proszę/ coś mowił z Krolem? Nie taj przed námi/ á nie zábijemy ćię: Co z tobą Krol mo- 26 wił? ♣ Tedy im rzeczesz: Przełożyłem prośbę moję przed Krolem/ áby mię záś nie *kazał* odwieść do domu Jonátánowego/ żebym tám nie u- 27 márł. ♣ Y zeszły śię wszystkie Kśiążętá do Jeremiaszá/ y pytáły go: ktory im powiedźiał według tego wszystkiego/ jáko mu był Krol rozkazał: A ták milcząc odeszli od niego/ gdyż śię to było nie ogłośiło. ♣ 28 A Jeremiasz śiedźiał w śieni straży áż do onego dniá/ ktorego wźięto Jeruzalem: Gdźie był gdy dobywano Jeruzalem.

ROZDZIAŁ XXXIX.

Jeruzalemu dobyto, Sedekiaszá pojimano, y záwiedźiono do Bábilonu. 11. A Jeremiasz. 16. Y Ebedmelech obronieni.

1 ROku dźiewiątego a Sedekiaszá Królá Judskiego / mieśiącá dźieśiątego / przyćiągnął Nábuchodonozor Krol Bábiloński ze wszystkim wojskiem swojim do Jeruza- 2 lem/ y oblegli je. ♣ A jedenastego roku Sedekiaszá/ mieśiącá czwartego/ dźiewiątego *dniá tegoż* mie- 3 śiącá / dobyto miástá. ♣ Y wpádli do niego wszyscy Kśiążętá Królá Bábilońskiego / y uśiedli w bramie śrzedniey: Nergálscharezer/ Sámgárnebu / Sársechim / Rábsárys/ Nergálscharezer/Rábmág: y wszyscy inni Kśiążętá Królá Bábilońskiego.

a 2 Krol. 25. 1. 2 Kron 36.13. Ierem. 52. 4.

4 A Gdy je ujrzał Sedekiasz Krol Judski/ y że wszyscy mężowie waleczni ućiekli/ y wyszli w nocy z miástá drogą ogrodu krolewskiego/ bramą miedzy dwiemá murámi: y uszedł też *y Krol* drogą ku puszczy. ♣ 5 A wojsko Cháldejczykow goniło je/ y dośćignęli Sedekiaszá ná rowninách Jerychá/ y wźięli go/ y przywiedli go do Nábuchodonozorá Królá Bábilońskiego/ do Rebli/ do źiemie Emát: gdźie wydał przeći- 6 wko niemu Dekret. ♣ Bo pomordował Krol Bábiloński syny Sedekiaszowe w Rebli/ przed oczymá jego/ y wszystkie naprzednieysze z Judy pomordował Krol Bábiloński. 7 ♣ Ale oczy Sedekiaszowi wyłupił/ á związawszy go łáńcuchámi miedźiánymi/ prowádźił go do Bábilonu. ♣ 8 Dom tákże krolewski/ y dom onego ludu zpalili Cháldejczycy ogniem/ y mury Jeruzalemskie rozwálili. ♣ 9 Ale ostátek ludu/ ktory był został w mieśćie/ y zbiegi ktorzy byli poućiekáli do niego/ y inny lud pozostáły záwiodł Nábuzárdán Hetman żoł- 10 nierski do Bábilonu. ♣ Tylko napodleyszych b z ludu ktorzy nic nie mieli/ zostáwił Nábuzárdán Hetman żołnierski/ w źiemi Judskiey: kte-

b 2 Krol. 25.12.

rym rozdał winnice y role dniá onego.

11 A O Jeremiaszu przykazał Nábuchodonozor Krol Bábiloński Nábuzárdánowi Hetmánowi żołnierskiemu/ mowiąc: 12 ✠ Weźmi go/ á pilnie go doglądaj/ á nie czyń mu nic złego: ále jákoć rzecze ták z nim postąp. 13 ✠ Przetoż posławszy Nábuzárdán Hetman żołnierski/ y Nebusásbán / Rábsárys/ y Nergálschárezer/ Rábmág/ y wszyscy Hetmáni Krolá Bábilońskiego: 14 ✠ Posławszy/ mowię/ wźięli Jeremiaszá z śieni straży/ y poruczyli go Godoliaszowi synowi Ahikámá syná Sáfánowego / áby go dowiodł do domu: á ták mieszkał w pośrzod ludu.

15 Y Stáło śię do Jeremiaszá słowo PAńskie/ gdy jeszcze był zámkniony w śieni straży/ mowiąc: 16 ✠ Idź/ á powiedz Ebedmelechowi Murzynowi/ mowiąc: Ták mowi PAn Zastępow/ Bog Izráelski: Oto Ja przywiodę słowá moje ná to miásto ku złemu/ á nie ku dobremu: y wypełnią śię przed obliczem twojim dniá onego. 17 ✠ Ale ćiebie wybáwię onegoż dniá/ mowi PAn/ y nie będźiesz podány w ręce mężow/ ktorych śię ty oblicza boisz. 18 ✠ Abowiem ćię pewnie wyrwę/ ábyś od mieczá nie upadł. Ale będźiesz miał duszę twoję zá korzyść: przeto/ żeś położył nádźieję we mnie/ mowi PAN.

ROZDZIAŁ XL.

Wypuszczenie z wiezienia Jeremiaszá. 6. Y zániechánie go w ziemi Judskiey. 7. Zgromádzenie do Godoliaszá ostátku ludu Judskiego. 13. Zdrády Izmáelowe, y zginienie Godoliaszowe.

1 SŁowo ktore śię stáło do Jeremiaszá od PAná/ gdy go wypuśćił Nábuzárdán Hetman żołnierski z Rámy/ wźiąwszy go/ gdy był zwiazány łáncuchámi w pośrzod wszystkich więźniow Jeruzalemskich y Judskich/ ktore wiedźiono do Bábilonu. 2 ✠ A ták wźiął Hetman żołnierski Jeremiaszá/ y rzekł do niego: PAN Bog twoj opowiedźiał był to złe przećiwko miejscu temu. 3 ✠ Przetoż je przywiodł y uczynił PAN jáko mowił: bośćie zgrzeszyli PAnu/ á nie słucháliśćie głosu jego/ y dla tego śię wam to stáło. 4 ✠ Teraz tedy oto ćię rozwiezuję dźiś z tych łáncuchow/ ktore są ná rękach twojich. ✠ Jeślić śię zda rzecz dobra iść ze mną do Bábilonu/ podź: Ja o tobie będę zámiádował. ✠ A jeślić śię nie podoba iść ze mną do Bábilonu/ tedy zániechaj. Oto tá wszystká źiemiá jest przed obliczem twojim: gdźie wolisz/ á gdźieć śię podoba iść/ tám idź. 5 ✠ A ponieważ śię tu on a więcey nie wroći/ udaj śię do Godoliaszá syná Ahikámowego/ syná Sáfánowego/ ktorego przełożył Krol Bábiloński nád miásty Judskimi/ á mieszkaj z nim w pośrzod ludu: ábo gdźieć śię kolwiek podoba iść / idź. Y dał mu Hetman żołnierski ná drogę/ y upominek/ y odpráwił go. 6 ✠ Przyszedł tedy Jeremiasz do Godoliaszá syná Ahitámowego do Mássy/ y mieszkał z nim w pośrzod ludu/ ktory był pozostał w źiemi.

a T. Godoliasz mieszkájący w Másfie. v. 6. 10.

7 A Gdy usłyszeli wszyscy Hetmáni wojsk/ ktorzy byli w polách/ oni y wszystek lud ich/ że Krol Bábiloński postánowił Godoliaszá/ syná Ahikámowego nád oną źiemią: á iż mu zlećił męże y niewiásty y dźiatki: á to napodleysze oney źiemie/ te ktorzy nie byli záprowádzeni do Bábilonu: 8 ✠ Tedy przyszli do Godoliaszá do Másfy: to jest/ Izmáel syn Nátániaszow: tákże Johánán/ y Jonátán synowie Káreaszowi: y Serájasz syn Tánchumetow: y synowie Efáj Netofátczyká: y Jásániasz Syn Máchátow/ oni/ y lud ich. 9 ✠ Tedy im przyśiągł b Godoliasz syn Ahikámá/ syná Sáfánowego y ludowi ich/ mowiąc: Nie bojćie śię służyć Cháldejczykom: Zostańćie w źiemi/ y służćie Krolowi Bábilońskiemu/ á dobrze wam będźie. 10 ✠ Bo oto y ja mieszkam w Másfie/ ábym służył Cháldejczykom ktorzy przychodzą do nas. A wy zbierajćie wino y letni owoc/ y oliwę/ á zkłádajćie do naczynia wászego/ y mieszkajćie w mieśćiech wászych ktore trzymaćie. 11 ✠ Tákże y wszyscy Żydźi

b 2 Krol. 25.24.

dźi ktorzy byli u Moábczykow / y miedzy syny Ammonowymi / y miedzy Edomczykámi / y ktorzy *byli* we wszystkich źiemiách / usłyszawszy że Krol Bábiloński zostáwił ostátek ludu z Judy / á iż przełożył nád nimi Godoliaszá syná Ahikámá / 12 syná Sáfánowego: ♣ Wrocili śię wszyscy Zydźi ze wszystkich mieysc do ktorych byli zágnáni / y przyszli do źiemie Judskiey do Godoliaszá / do Máffy / y názbieráli winá / y letnego owocu bárzo wiele.

13 Ale Johánán syn Káreaszow y wszyscy Kśiążętá woysk ktorzy byli w polu / przyszli do Godoliaszá 14 do Máffy: ♣ Y rzekli do niego: Wieszże o tym / że Báháliś Krol synow Ammonowych postał Jzmáelá syná Nátániaszowego / áby ćię zábił? Ale im nie uwierzył Godoliasz 15 syn Ahikámá. ♣ Nád to / Johánán syn Káreaszow / rzekł do Godoliaszá potáiemnie w Máffie / mowiąc: Niech idę proszę / á zábiię Jzmáelá syná Nátániaszowego: wszák śię o tym nikt nie dowie. Przeczżby ćię miał zábić / á rozproszeniby mieli bydź wszyscy Zydowie / ktorzy śię zebráli do ćiebie / y zginąć ostátek z 16 Judy? ♣ Ale Godoliasz Syn Ahikámow rzekł do Johánáná Syná Káreaszowego; Nieczyń tego: Bo ty nieprawdę mowisz o Jzmáelu.

ROZDZIAŁ XLI.

Zámordowánie Godoliaszá, y innych niektorych Zydow, y Cháldeyczykow od Izmáelá. 11. Woyná Johánánowá przećiwko Izmáelowi, y zwyćięstwo iego nád nim.

1 Nstáło śię mieśiącá śiodmego / iże przyszedł Jzmáel syn Nátániaszá / syná Elisámowego z naśienia Krolewskiego / y Hetmáni krolewscy / to iest / dźieśięć mężow z nim / do Godoliaszá syná Ahikámowego / do Máffy; y jedli tám społu 2 chleb w Máffie. ♣ Potym wstawszy Jzmáel / syn Nátániaszow / y dźieśięć mężow ktorzy z nim byli / zábili Godoliaszá / syná Ahikámá / syná Sáfánowego mieczem: zábili mowię tego / ktorego był przełożył Krol Bábiloński nád oną źiemią.

3 ♣ Wszystkie tákże Zydy ktorzy byli z nim / z Godoliaszem / w Máffie: y one Cháldeyczyki / ktore tám ználazł / męże waleczne / pobił Jzmáel.

4 A Dniá wtore° / gdy zábił Godoliaszá (o czym nikt niezwiedźiał.)
5 ♣ Przyszli niektorzy z Sychem / z Sylo / y z Sámáryey / mężow ośmdźieśiąt / ogoliwszy brody / y rozdárszy száty / y podrápawszy śię: ktorzy ofiárę śniedną / y kádźidło w rękách swych mieli / áby *je* odnie-6 śli do domu PAńskiego. ♣ Tedy Jzmáel / syn Nátániaszow wyszedł przećiwko nim z Máffy / *á* idąc / szedł y płákał. ♣ A gdy śię potkał z nimi / rzekł do nich; Podźćie do Go-7 doliaszá / syná Ahikámowego. ♣ Ale gdy przyszli w pośrzod miástá / pobił je Jzmáel / syn Nátániaszow / y *wrzućił je* w doł sam / y mężowie ktorzy 8 z nim byli. ♣ Lecż śię dźieśięć mężow ználazło miedzy nimi / ktorzy rzekli do Jzmáelá: Nie zábijaj nas: bo mamy skárby skryte w polu: pszenice / y jęczmienia / y oliwy / y miodu. Y pohámował śię / á nie zábił ich 9 miedzy bráćią ich. ♣ A doł do ktorego Jzmáel wrzućił do Godoliaszá wszystkie trupy onych mężow ktore pobił / ten jest ktory uczynił Krol Azá / boiąc śię Báázy / Krolá Jzráelskiego / ktory nápełnił Jzmáel / 10 syn Nátániaszow pobitymi. ♣ Y pobrał w niewolą Jzmáel wszystkie ostátki ludu / ktore były w Máffie / corki krolewskie / y wszystek lud ktory był został w Máffie / ktore był poruczył Nábuzárdán Hetman żołnierski Godoliaszowi / synowi Ahikámowemu: y wźiął je w poimánie Jzmáel / syn Nátániaszow / y poszedł uchodząc do synow Ammonowych.

11 W Tym usłyszał Johánán syn Káreaszow / y wszyscy Hetmáni onych woysk ktorzy byli z nim / o tym wszystkim złym / ktore uczynił 12 Jzmáel syn Nátániaszow. ♣ Y wźięli wszystek swoy lud / y ćiągnęli áby zwiedli bitwę z Jzmáelem synem Nátániaszowym / ktorego ználeźli u wod wielkich / ktore są w Gábá-13 on. ♣ A gdy ujrzał wszystek lud ktory był z Jzmáelem / Johánáná / syná

35 go/áby go zplugáwili. Nábudowáli mowię wyżyny Báálowi / ktore ſą w dolinie Ben Hennon/áby przenaſſáli *przez ogień* ſyny ſwoje / y corki ſwoje k Molochowi : choćiam im teᵒ nie roſkazał / áni to wſtąpiło ná ſerce moje/áby *kiedy* czynić mieli tę obrzydliwość / á do grzechu Judę przywodźić.

36 A Teraz dla tego ták mowi PAn/ Bog Izráelſki/ o tym mieśćie / o ktorym wy powiádaćie : Podáne jeſt w rękę Królá Bábilońſkiego / 37 przez miecż/y głod/y mor: Oto Ja zgromádzę je l ze wſzyſtkich źiem/ do ktorychem je wygnał w popędliwośći mojey/ y w gniewie mojim / y w zápálczywośći wielkiey : y przywiodę je záś ná to miejſce / y uczynię áby bezpiecżnie mieſzkáli. 38 Y będą ludem mojim/ á Ja będę m Bogiem ich. 39 Y dam im ſerce n jedno / y drogę jednę / áby śię mnie báli po wſzyſtkie dni/ták/áby śię im dobrze dźiało / y ſynom ich po nich. 40 Y uczynię z nimi przymierze wieczne / że śię nie odwrocę od nich / ábym im nie miał dobrze czynić: nádto / bojaźń moję dam do ſercá ich/áby nie odſtępowáli odemnie. 41 Y będę śię weſelił o z nich / dobrze im czyniąc : gdyż je wſzczepię w tey źiemi wárownie / ze wſzyſtkiego ſercá mego/ y ze wſzyſtkiey duſze mojey. 42 Bo ták mowi PAn: Jákom przywiodł ná ten lud to wſzyſtko wielkie złe : Ták przywiodę ná nie to wſzyſtko dobre / o ktorymem z nimi mowił. 43 Tedy będą kupowáć p role w tey źiemi/ o ktorey wy powiádaćie : Zpuſtoſzona jeſt ták / że w niey nie máſz áni człowieká / áni bydlęćiá : podána jeſt w rękę Cháldejczykow. 44 Role zá pieniądze kupowáć będą / y zápiſem wárowáć / y pieczętowáć / y świádkámi oświadczáć w źiemi Benjáminowey / y około Jeruzálemu / y w miáſtách Judſkich : jáko w miáſtách ná gorách / ták w miáſtách ná rowninách / y w miáſtách ná Południe: gdy záś przywrocę pojimáne ich/ mowi PAn.

k 3 Moj. 18.21. 2 Kron 28. 3. l 5 Moj. 30.3.4 Pſalm. 147.2. m Jerem. 24.7. y 30.22 y 31.33 n Ezech. 11.19. o 5 Moj. 30.9. p Jerem. 33.10.

ROZDZIAL XXXIII.

Proroctwo o porażce Zydow. 6. Pociechá pobożnym. 14. Obietnicá o PAnu Chryſtuſie. 19. Utwirdzenie w dufności wiernych.

1 Y Stáło śię słowo PAńſkie do Jeremiaſzá powtore/gdy jeſzcze był zámkniony w śieni a ciemnice / 2 mowiąc: Ták mowi PAn ktory to uczyni : PAn ktory to utworzy/potwierdźi tego: PAn jeſt Imię jego. 3 Wołaj do mnie / á ozwę śię : y oznájmię rzeczy wielkie y zkryte o 4 ktorych nie wieſz. Abowiem ták mowi Pan/Bog Izráelſki/o domách miáſtá tego / y o domách Krolow Judſkich : ktore pokázone być máją tárānámi *wojennymi* y mieczem. 5 Pociągną żeby walczyli z Chaldejczykámi / á żeby nápełnili te *domy* trupámi ludźi/ktore pobiję w zápálczywośći mojey / y w gniewie mojim: zákrywájąc twarz moję od tego miáſtá / dla wſzelákich złośći ich. 6 *Wſzákże* Ja przywiodę je do zdrowia y uleczę á uzdrowię je / y objáwię im obfitość pokoju : á pokoju pewnego.

7 B O przywrocę pojimáne z Judy / y pojimáne z Izráelá : á 8 pobuduję je jáko przedtym. Y oczyſzczę je od wſzelkiey niepráwośći ich/ ktorą zgrzeſzyli *przećiwko* mnie / y przepuſzczę b wſzyſtkim złośćiam ich / ktorymi zgrzeſzyli przećiwko mnie / y ktorymi wyſtąpili przećiwko mnie. 9 A będźie mi to sławą / weſelem / chwałą / y ozdobą przed wſzyſtkimi narody źiemie : ktore uſłyſzą o wſzyſtkim dobrym / ktore Ja im uczynię/y ulękną śię / á zátrwożą śię nád wſzyſtkim dobrym / y nád wſzyſtkim pokojem/ ktory Ja 10 im ſpoſobię. Ták mowi PAn: Jeſzcze słyſzány będźie c ná tym miejſcu (o ktorym wy powiádaćie : Jeſt zpuſtoſzone/ták /że nie máſz áni człowieká / áni bydlęćiá : w mieśćiech Judſkich /y ná ulicách Jeruzalemſkich zpuſtoſzonych / ták że nie máſz áni człowieká / áni obywátelá / áni 11 bydlęćiá.) *Słyſzány mowię* będźie głos rádośći / y głos weſela/głos d oblubieńcá / y głos oblubienice : głos mowiących : Wyſławiájćie PAná Záſtępow / abowiem dobry jeſt PAn / ábowiem e ná wieki mi-

a Jerem. 32.2. b Jerem. 31.34. c Jerem. 32.43. d Jerem. 7.34. e Pſalm. 136.1.

łośierdźie jego: *y głos* przynoßących ofiárę chwały do domu PAńſkiego/ gdyż przywrócę pojimáne z tey źiemie/ jáko ná początku/ mówi PAn.

12 ♣ Ták mówi PAn Zastępow: Jeßcze będźie ná tym mieyſcu puſtym/ ná ktorym nie máß áni człowieká/ áni bydlęćiá/ y we wßyſtkich miáſtách jego/ mießkánie páſterzow/ gdźieby chowáli trzody: 13 ♣ W miáſtách ná gorách/ w miáſtách ná rowninách/ y w miáſtách ná Południe: y w źiemi Benjáminowey/ y około Jeruzalem/ y w miáſtách Judſkich: jeßcze przechodźić będą trzody pod ręką liczącego/ mówi PAN.

14 Oto dni idą/ mówi PAN/ w ktorych utwirdzę to słowo dobre/ ktorem był wyrzekł o domu Jzráelſkim/ y o domu Judſkim. 15 ♣ W one dni/ y w onym czáśie uczynię to/ iż wyrośćie f Dawidowi látorośl ſpráwiedliwa: ktora czynić będźie ſąd y ſpráwiedliwość ná źiemi. 16 ♣ Onych dni będźie zbáwiony Judá/ á Jeruzalem g bezpiecznie mießkáć będźie. *A toć jeſt* Jmię/ ktorym *jo* h názowią: PAn ſpráwiedliwość náßá. 17 ♣ Bo ták mówi PAn: Nie będźie wykorzeniony mąż z rodu Dawidowego/ áby nie miał śiedźieć ná ſtolicy domu Jzráelſkiego. 18 ♣ Z Kápłánow tez y z Lewitow nie będźie wykorzeniony mąż od oblicza mego/ áby nie miał ofiárowáć cáłopalenia/ y zápaláć śniedney ofiáry/ y ſpráwowáć ofiar po wßyſtkie dni. 19 ♣ Potym ſtáło śię słowo PAńſkie do Jeremiaßá/ mowiąc: 20 ♣ Ták mówi PAn: Jeśli będźiećie mogli i złamáć przymierze moje ze dniem/ y przymierze moje z nocą: áby nie bywáło dniá/ áni nocy czáſu ſwego: 21 ♣ *Tedy* też przymierze moje złamáne będźie z Dawidem ſługą mojim/ áby nie miał syná/ ktoryby krolował ná ſtolicy jego/ y z Lewitámi/ Kápłány/ áby nie byli ſługámi mojimi. 22 ♣ *A* jáko nie *może* być policzone wojſko k niebieſkie/ áni zmierzony piáſek morſki: ták rozmnożę naśienie Dawidá ſługi mojego/ y Lewitow ktorzy mi ſłużą. 23 ♣ Znowu śię ſtáło słowo PAńſkie 24 do Jeremiaßá/ mowiąc: ♣ Azá nie widźiß co ten lud powiáda/ mowiąc: Ze dwá domy ktore był PAn obrał/ te już odrzućił: á że ludem mojim pogárdzáją/ *jákoby* nie był więcey narodem przed obliczem ich. 25 ♣ Ták mówi PAn: Nie będźieli przymierze moje ze dniem/ y z nocą *ſtáłe, á jeſlim* porządku niebios y źiemie nie poſtánowił: 26 ♣ Tedyć y naśienie Jákobowe/ y Dawidá ſługi mego odrzucę/ ábym nie brał z naśienia jego tych/ ktorzyby pánowáć mieli nád naśieniem Abráhámowym/ Jzáákowym/ y Jákobowym: gdyż przywrócę więźnie ich/ á zlituję śię nád nimi.

f Jerem. 23. 5.
g 5 Moj. 33. 28.
h T. Látorośl.
i 1 Moj. 8. 22. Jerem. 31. 36.
k 1 Moj. [illegible] 1.

ROZDZIAŁ XXXIV.

Proroctwo o wydániu Jeruzalemu, y Sedekiaßá w ręce Bábilończykow. 8. Przećiwko gwałcącym przymierze, y z ſtrony wwolnienia ſług, pomſtę opowiáda.

1 Słowo ktore śię ſtáło do Jeremiaßá od PAná/ (gdy a Nábuchodonozor Krol Bábilonſki/ y wßyſtko wojſko jego/ y wßyſtkie kroleſtwá źiemie/ *ktore były* pod władzą ręki jego/ y wßyſcy narodowie walczyli przećiwko Jeruzalemowi/ y przećiwko wßyſtkim miáſtom jego) 2 mowiąc: ♣ Ták mówi PAn/ Bog Jzráelſki: Jdź/ á mow Sedekiaßowi Krolowi Judſkiemu/ y powiedz mu: Ták mówi PAN: Oto Ja to miáſto podam w ręce Krolá Bábilonſkiego/ áby je ogniem zpalił. 3 ♣ Y ty nie uydźieß ręki jego: ále zápewne będźieß b pojimány/ y w ręce jego podány: á oczy twoje oglądáją oczy Krolá Bábilonſkiego: y uſtá jego/ z uſty twymi mowić będą/ á do Bábilonu wnidźieß. 4 ♣ Wßákże ſłuchaj ſłowá PAńſkiego Sedekiaßu Krolu Judſki: Ták mówi PAn o tobie: 5 Nie umrzeß od mieczá: ♣ W pokoju umrzeß. A jáko *wonne rzeczy* palono Ojcom twojim/ Krolom c przeßłym/ ktorzy byli przed tobą/ ták palić będą y tobie/ á płákáć nie będą/ *mowiąc*: Ach Pánie! Bom Ja 6 to słowo rzekł/ mówi PAn. ♣ Tedy mowił Jeremiaß Prorok do Sedekiaßá Krolá Judſkiego wßyſtkie te słowá w Jeruzalemie: ♣ Gdy wojſko

a 2 Krol. 25. 1. 2 Kron. 36. 10.
b Jerem. 32. 4.
c 2 Kron. 16. 14. y 21. 19.

sko Krolá Bábilońskiego walczyło przećiwko Jeruzalemowi / y przećiwko wszystkim miástom Judskim pozostáłym / przećiwko Lachis / y przećiw Asekowi: ábowiem te były pozostáły z miást Judskich / miástá obronne.

8 Słowo ktore śie stáło do Jeremiaszá od PAná / gdy uczynił Krol Sedekiasz przymierze ze wszystkim ludem co był w Jeruzalem / wolność im ogłaszájąc. 9 ✤ *To jest* áby káżdy wolno puśćił sługę swego / y káżdy służebnicę swoję / Zydá y Zydowkę: áby sobie nikt nie zniewalał Zydá/brátá swego. 10 ✤ A ták usłucháli wszyscy Książętá / y wszystek lud/ktorzy byli weszli w przymierze/ żeby káżdy wolno puśćili sługę swego/y káżdy służebnicę swoję/ áby ich wiecey nie zniewaláli: Usłucháli 11 mowię / y puśćili *je* wolno. ✤ Lecz potym rozmyśliwszy śię / pobráli *záś* sługi y służebnice / ktore byli puśćili wolno / á zniewolili je *sobie* zá sługi y zá służebnice. 12 ✤ Y stáło śię słowo PAńskie do Jeremiaszá od PAná/mowiąc: 13 ✤ Ták mowi PAn/ Bog Izráelski: Jam postánowił przymierze z Ojcy wászymi/w dźień ktoregom je wywiodł z źiemie Egipskiey/ z domu niewoli / mowiąc: 14 ✤ d Gdy śię skończą śiedm dlat / niech wolno puśći káżdy brátá swego Zydá ktoryćby był przedány/ á służyłciby przez sześć lat: wolno mowię puść go od śiebie. Ale mię nie słucháli Ojcowie wászy / áni nákłonili uchá swego. 15 ✤ Wyśćie śię záiste dźiś náwroćili / y uczyniliśćie to / co jest dobrego przed oczymá mojimi: żeśćie ogłośili wolność káżdy bliźniemu swemu: y uczyniliśćie przymierze przed twarzą moją w domu tym / ktory jest názwány od Imienia mego. 16 ✤ Aleśćie śię záś cofnęli/y zplugáwiliśćie Imię moje / żeśćie záś wźięli káżdy sługę swego / y káżdy służebnicę swoję / ktoreśćie byli wolno puśćili/ według żądośći ich: y zniewoliliśćie je / áby byli sługámi y służebnicámi wászymi.

17 Dla tegoż ták mowi PAn: Wyśćie mię nie usłucháli / ábyśćie ogłośili wolność káżdy brátu swemu/y káżdy bliźniemu swemu: Otoż ja przećiwko wam ogłaszam wolność/mowi PAn/ mieczá/moru/ y głodu: á podam was ná potłukánie e po wszystkich krolestwách źiemie. ✤ 18 Podam záiste te ludźie/ ktorzy przestąpili przymierze moje / ktorzy nie dotrzymáli słow przymierza tego / ktore uczynili przed twarzą moją / f gdy cielcá ná dwoje rozćieli/y przeszli miedzy częśćiámi jego. 19 ✤ *To jest* Książętá Judscy/ y Książętá Jeruzalemscy / Komornicy y Kápłáni/y wszystek lud tey źiemie / ktorzy przeszli miedzy częśćiámi tego ćielcá: 20 ✤ Podam je/mowię/w ręce nieprzyjaćioł ich / y w ręce szukájących duszę ich: g y będą trupy gich żerem ptástwu niebieskiemu / y bestyam źiemskim. 21 ✤ Sedekiaszá też Krolá Judskiego/y Książętá jego/ podam w ręce nieprzyjaćioł ich / y w ręce szukájących duszę ich: w ręce mowię wojská Krolá Bábilońskiego / ktore odstąpiło od was. 22 ✤ Oto ja roskażę mowi PAn / y przywiodę je záś ná to miásto: áby walczyli przećiwko niemu / á wźiąwszy je/ zpalili je ogniem: Miástá też Judskie obrocę w pustynią / *tákiż będą* bez obywátelá.

d 2 Moj 21. 2. 5 Moj 15.12.

e 5 Moj 28.64.

f 1 Moj 15.10.

g Jerem. 7. 33. y 16.4.

ROZDZIAŁ XXXV.

Posłuszeństwo Rechábitow pokazawszy. 10. Nieposłuszeństwo ludu Judskiego wytyka. 17. Pomstá zá to nieposłuszeństwo. 18. A Rechábitom łáská ogłoszona.

1 Słowo ktore śie stáło do Jeremiaszá od PAná/zá dni Joákimá syná Jozyaszowego Krolá Judskiego/mowiąc: 2 ✤ Idź do domu Rechábitow / á mow z nimi / y wprowadź je do domu PAńskiego do jedney komory / á day im pić wino. ✤ 3 Wźiąłem tedy z sobą Jáázániaszá / syná Jeremiaszowego / syná Chábázyniaszowego / y bráćią jego / y wszystkie syny jego / y wszystek dom Rechábitow. 4 ✤ Y wprowádźiłem je do domu PAńskiego/ do komory synow Chánáná syná Jegdáliaszowego / męża Bożego: ktora byłá podle komory Książęcey / ktora byłá

nád

nád komorą Máásejaszá / syná Sállumowe°/ strzegącego progu.

5 ♣ Potym postáwiłem przed syny domu Rechábitow czásze pełne winá / y kubki/ y mowiłem do nich: Pijćie wino.

6 ♣ Ktorzy odpowiedźieli: Nie pijamy winá: bo Jonádáb ᵃ syn Rechábow/ Oćiec nász zákazał nam/ mowiąc: Nie pijajćie winá/ wy/ y

7 synowie wászy áż ná wieki. ♣ A domu nie budujćie/ y nasienia nie rozśiewajćie / y winnice nie sadźćie/ áni miewajćie: ále w namiećiech mieszkajćie po wszystkie dni wásze: ábyśćie żyli przez wiele dni ná obliczu ziemie/ w ktorey jesteśćie przychodniámi.

8 ♣ Przetoż usłucháliśmy głosu Jonádábá/ syná Rechábowego/ Ojcá nászego / we wszystkim co nam rozkazał: żebyśmy nie pili winá/ po wszystkie dni násze/ my/ żony násze/ synowie nászy/ y corki násze:

9 ♣ Y żebyśmy nie budowáli domow ku mieszkániu nászemu: á winnice/ y roli

10 y żadne° śiewu nie mieli: ♣ Ale ábyśmy mieszkáli w namiećiech: y usłucháliśmy/ y czynimy według wszystkiego / co nam rozkazał Jonádáb/

11 Oćiec nász. ♣ A gdy przyćiągnął Nábuchodonozor krol Bábiloński/ do ziemie *nászey*, rzekliśmy: Podźćie/ á ustąpmy do Jeruzalem przed wojskiem Cháldejskim/ y przed wojskiem Syryjskim/ á tákeśmy zostáli w Jeruzalem.

12 Y Stáło śię słowo PAńskie do

13 Jeremiaszá / mowiąc: ♣ Ták mowi Pan Zastępow/ Bog Izráelski: Idź / á rzecz mężom Judskim/ y obywátelom Jeruzalemskim: Y nie przyjmiećież ćwiczenia / ábyśćie posłuszni byli słowom mojim?

14 mowi PAn. ♣ Ważne są słowá Jonádábá syná Rechábowego / ktore przykazał synom swojim / żeby nie pili winá: y nie piją go áż do dniá tego/ bo posłuszni są przykazániu Ojcá swego. Ale Ja mowię do was ᵇ ráno wstawájąc / y mowiąc: á

15 przećie jesteśćie nieposłuszni. ♣ Posyłam też do was wszystkie sługi swe Proroki/ ráno wstawájąc / y posyłájąc / ábymowili: ᶜ Náwroććie śię już káżdy od złey drogi swey / á polepszájćie spraw swojich/ á nie náśládujćie bogow cudzych/ áni im służćie: á ták mieszkajćie w tey ziemi ktoram dał wam / y ojcom wászym. Aleśćie nie nákłonili uchá swego/ á

16 niśćie mię usłucháli. ♣ Choć synowie Jonádábá/ syná Rechábowego/ dosyć uczynili rozkazániu Ojcá swego / ktore im przykazał: ále ten lud

17 nie jest mi posłuszny. ♣ Przetoż ták mowi PAN / BOG Zastępow / Bog Izráelski: Oto Ja przywiodę ná Judę y ná wszystkie obywátele Jeruzalemskie wszystko złe / ktorem wyrzekł przećiwko nim: przeto/ żem mowił do nich/ á nie słucháli: y wołałem ich/ á nie ozwáli mi śię.

18 A Domowi Rechábitow rzekł Jeremiasz: Ták mowi PAn Zastępow/ BOG Izráelski: Dla tego/ żeśćie posłuszni rozkazániu Jonádábá Ojcá wászego / y strzeżećie wszystkich przykazań jego / á czynićie według wszystkiego co wam roz-

19 kazał: ♣ Przetoż ták mowi PAN Zastępow / BOG Izráelski: Nie będźie wygłádzony mąż *z rodu* Jonádábá syná Rechábowego / ktoryby stał przed obliczem mojim / po wszystkie dni.

ᵃ 2 Krol. 10.15.

ᵇ Jerem. 7.13.

ᶜ 2 Krol. 17.13. Jerem. 18.11. y 25.5. Jonas. 3.8.

ROZDZIAL XXXVI.

Proroctwo Jeremiaszowe w Księgi z rozkazánia Bożego wpisáne. 8. Y w zgromádzeniu ludu przeczytáne. 23. Od Joákimá zpalone. 28. Pomstá dla tego nád nim ogłoszona. 32. Jego Proroctwá w inne Księgi wpisáne.

1 Y Stáło śię roku czwartego Joákimá syná Jozyaszowego/ krolá Judskiego: stáło śię *mowiąc* to słowo do Jeremiaszá od PAná/ mo-

2 wiąc: ♣ Weźmi sobie Księgi/ á nápisz ná nich wszystkie słowá / ktorem mowił do ćiebie przećiw Izráelowi/ y przećiw Judźie / y przećiw wszystkim narodom ode dniá ktoregom mawiał z tobą / ode dni Jozyaszo-

3 wych/ áż do dniá tego. ♣ Aza snadź/ *gdy* usłyszy dom Judski o tym wszystkim złym/ ktore Ja im myślę uczynić, náwroći śię káżdy od złey drogi swey / ábym był miłośćiw nieprá-wośćiam ich/ y grzechom ich.

4 PRzetoż wezwał Jeremiasz Báruchá syná Neryaszowego: Y

nápiſał Báruch w Kśięgi/ z uſt Jeremiaſzowych/ wſzyſtkie słowá PAńſkie/ ktore mowił do niego. 5 ✤ Potym przykazał Jeremiaſz Báruchowi / mowiąc : Ja będąc zátrzymány / nie mogę wniść do domu PAńſkiego. 6 ✤ Przetoż ty idź / á czytaj ná tych Kśięgách coś nápiſał z uſt mojich / słowá PAńſkie / przed uſzymá ludu *w* domu PAńſkim/ w dźień Poſtu: tákże też przed uſzymá wſzyſtkich z Judy/ ktorzyby przyſzli z miaſt ſwojich / czytaj je. 7 ✤ Owá / ſnadź przydźie modlitwá ich przed oblicże PAńſkie / á nawroći śię káżdy od złey drogi ſwojey / bo wielka jeſt zápálczywość y gniew / w ktorym mowił PAn przećiwko temu ludowi. 8 ✤ Tedy uczynił Báruch / ſyn Neryaſzow według wſzyſtkiego / co mu rozkazał Jeremiaſz Prorok/ czytájąc z Kśiąg słowá PAńſkie w domu PAńſkim.

9 Y Stáło śię roku piątego/ zá Joákimá Syná Jozyaſzowego / Krolá Judſkiego/ w mieśiącu dźiewiątym / że zápowiedźiano poſt / przed twarzą PAńſką/ wſzyſtkiemu ludowi w Jeruzalem/ y wſzyſtkiemu ludowi ktory śię był zſzedł z miaſt Judſkich do Jeruzalem. 10 ✤ Y czytał Báruch z Kśiąg słowá Jeremiaſzowe w domu PAńſkim/ w pokoju Gemáryaſzá/ ſyná Sáfánowego piſárzá / w śieni wyżſzey / w weśćiu bramy nowey domu PAńſkiego/ przed uſzymá wſzyſtkiego ludu. ✤ 11 A *gdy* uſłyſzał Micheaſz/ ſyn Gemáryaſzá/ ſyná Sáfánowego wſzyſcy 12 słowá PAńſkie/ z Kśiąg: ✤ Zſtąpił do domu Krolewſkiego do komory piſárzowey : á oto tám wſzyſcy Kśiążętá śiedźili : Eliſámá piſarz: y Deláiaſz ſyn Semájaſzow : y Elnátán ſyn Achborow : y Gemáryaſz ſyn Sáfánow: y Sedekiaſz ſyn Chánániaſzow : y wſzyſcy 13 Kśiążętá. ✤ Y powiedźiał im Micheaſz wſzyſtkie słowá/ ktore słyſzał / gdy czytał Báruch z Kśiąg przed uſzymá ludu.

14 P Rzetoż posłáli wſzyſcy Kśiążętá do Báruchá / Jehudę ſyná Nátániaſzowego/ ſyná Selemiaſzowego/ ſyná Chuſowego/ áby rzekł; Kśięgi/ ná ktorycheś czytał przed uſzymá ludu / weźmi w rękę twą/ á podź. Wźiął tedy Báruch ſyn Neryaſzow Kśięgi w rękę ſwą/ y przyſzedł do nich. 15 ✤ Y rzekli do niego : Siadź proſzę/ á czytaj to przed uſzymá náſzymi: y czytał Báruch przed uſzymá ich. 16 ✤ A gdy uſłyſzeli wſzyſtkie one słowá / ulękſzy śię *wejrzał* jeden ná drugiego / y rzekli do Báruchá: Záiſte oznajmiemy Krolowi te wſzyſtkie słowá. 17 ✤ Y pytáli Báruchá / mowiąc : Powiedz nam teraz/ jákoś piſał wſzyſtkie te słowá z uſt jego? Y rzekł im Báruch: ✤ 18 Z uſt ſwych mowił do mnie wſzyſtkie te słowá: á jam piſał ná Kśięgách inkauſtem. 19 ✤ Tedy rzekli Kśiążętá do Báruchá : Idź / á zkryj śię ty / y Jeremiaſz : á niech nikt nie wie gdźieśćie. 20 ✤ Potym weſzli do Krolá do śieni / á Kśięgi dáli zchowáć do komory Eliſámá piſárzá : y oznájmili przed Krolem *te* wſzyſtkie słowá.

21 P Osłał tedy Krol Jehudę/ áby wźiął one Kśięgi : ktory je wźiął z komory Eliſámá piſárzá. Y czytał je Jehudá przed uſzymá Krolewſkimi / y przed uſzymá wſzyſtkich Kśiążąt ktorzy ſtáli przed Krolem. 22 A Krol śiedźiał w domu *w ktorym* zimie *bywał*, mieśiącá dźiewiątego: á ná ogniſku przed nim palił śię *ogień*. 23 ✤ A gdy przeczytał Jehudá trzy ábo cztery kárty / porzezał je *Krol* nożykiem piſárſkim/ y wrzućił je w ogień ktory *był* ná ogniſku / áż zgorzáły wſzyſtkie Kśięgi w ogniu / ktory był ná ogniſku. 24 ✤ Ale śię nie ulękli / áni rozdárli ſzat ſwojich / Krol y wſzyſcy ſłudzy jego / ktorzy słyſzeli wſzyſtkie te słowá. 25 ✤ Owſzem jeſzcze gdy Elnátán / y Deláiaſz / y Gemáryaſz / przyczynili śię do krolá/ áby nie palił onych Kśiąg/ tedy ich nie uſłuchał. 26 ✤ Ale rozkazał Krol Jeráhmeelowi / ſynowi krolewſkiemu: y Sáráiaſzowi / ſynowi Aſryelowemu : y Selemiaſzowi ſynowi Abdeelowemu/ áby pojimáli Báruchá piſárzá/ y Jeremiaſzá Proroká. Ale je PAn zkrył.

27 Y Stáło śię słowo PAńſkie do Jeremiaſzá / gdy Krol zpalił

one

one Kśięgi/ y słowá ktore był zpisał Báruch/ z vst Jeremiaszowych/

28 mowiąc: ✤ Weżmi sobie záśię Kśięgi inne/ á nápisz ná nich wszystkie słowá pierwsze/ ktore były w onych Kśięgách pierwszych/ ktore

29 zpalił Joákim Krol Judski. ✤ A o Joákimie Krolu Judskim rzeczesz: Ták mowi Pan: Tyś zpalił te Kśięgi/ mowiąc: Czemuś pisał ná nich/ rzekszy: Zápewne przyćiągnie Krol Bábiloński/ y zpustoszy tę ziemię/ y wygłádźi z niey człowieká y bydlę.

30 ✤ Przetoż ták mowi PAn o Joákimie Krolu Judskim: Nie będźie miał/ ktoby śiedźiał ná stolicy Dáwidowey; á trup jego a wyrzucony będźie ná goracość we dnie/ á ná

a Jerem. 22.19.

31 mroz w nocy. ✤ Bo náwiedzę ná nim/ y ná naśieniu jego/ y ná sługách je° nieprawość ich: y przywiodę ná nie/ y ná obywátele Jeruzalemskie/ y ná męże Judskie to wszystko złe/ o ktorymem mawiał do nich/

32 ále nie słucháli. ✤ Tedy Jeremiasz wźiął Kśięgi inne/ y dał je Báruchowi/ synowi Neryaszowemu pisárzowi/ ktory ná nich zpisał z vst Jeremiaszowych wszystkie słowá *onych* Kśiąg/ ktore był zpalił ogniem Joákim Krol Judski: á nád to/ przydano do onych słow wiele rzeczy tym podobnych.

ROZDZIAŁ XXXVII.

Prorok zá przyczyną poselstwá Sedekiaszowego, o zpaleniu Jeruzalemu prorokuje. 11. A gdy uchodźił z Jeruzalemu, pojimány jest, ubity, y do więźienia ćiężkiego. 21. Potym do lekczejszego wsádzony.

1 POtym krolował Krol Sedekiasz syn Jozyaszow/ miásto Chomiaszá syná Joákimowego/ ktorego Nábuchodonozor Krol Bábiloński/ w ziemi Judskiey Krolem postánowił.

2 ✤ Lecż nie był posłuszny on/ y sludzy je°/ y lud oney ziemie słowom PAńskim/ ktore mowił przez Jeremiaszá Proroká.

3 ✤ Ale jednák Krol Sedekiasz posłał Jechuchálá syná Selemiaszowego/ y Sofoniaszá syná Máázejaszowego Kápłáná/ do Jeremiaszá Proroká/ ábymowili: Modl śię prośzę zá námi PAnu Bogu nászemu.

4 ✤ Bo Jeremiasz jeszcze wolno chodźił miedzy ludem/ y jeszcze go było nie wsádzono do więźienia.

5 ✤ A wojsko Fáráonowe wyćiągnęło było z Egiptu: (A usłyszawszy Cháldejczycy/ ktorzy byli oblegli Jeruzalem wieść o tym/ odćiągnęli od Jeruzalem)

6 ✤ Y stáło śię słowo PAńskie do Jeremiaszá Proroká/ mowiąc:

7 ✤ To mowi PAN/ BOG Izráelski: Ták powiedźcie Krolowi Judskiemu/ ktory was posłał do mnie/ ábyśćie śię mnie rádźili: Oto wojsko Fáráonowe/ ktore wam przyćiągnęło ná pomoc/ wroći śię do ziemie swojey do Egiptu.

8 ✤ Y wrocą śię zá śię Cháldejczycy/ y będą walczyli przećiwko temu miástu: y wezmą je/ y zpalą je ogniem.

9 ✤ Ták mowi PAn: Nie zwodźćie dusz wászych/ mowiąc: Zápewne odćiągną od nas Cháldejczycy: Boć nie odćiągną.

10 ✤ Owszem choćbyśćie poráźili wszystko wojsko Cháldejczykow/ ktorzy walczą z wámi/ á zostáliby z nich tylko zránieni/ ci z namiotow swojich powstáną/ á to miásto ogniem zpalą.

11 GDy tedy odćiągnęło wojsko Cháldejczykow od Jeruzalem/ przed wojskiem Fáráonowym:

12 ✤ Wychodźił Jeremiasz z Jeruzalem/ áby szedł do ziemie Benjáminowey/ áby ták uszedł z pośrzodku ludu.

13 ✤ A gdy *już* był w bramie Benjáminowey/ był tám przełożony nád strażą imieniem Jeryasz/ syn Selemiaszá/ syná Chánániaszowego/ ktory pojimał Jeremiaszá Proroká/ mowiąc: Do Cháldejczykow ty uciekasz.

14 ✤ A Jeremiasz odpowiedźiał: Nie prawdá: nie uciekam do Cháldejczykow. ✤ Ale go nie chćiał słucháć/ owszem pojimał Jeryasz Jeremiaszá/ y przywiodł go do Kśiążąt.

15 ✤ Tedy rozgniewawszy śię Kśiążętá ná Jeremiaszá/ ubili go: y podáli go do więźienia/ do domu Jonátáná pisárzá: Bo z niego byli uczynili dom więźienia.

16 AGdy wszedł Jeremiasz do onego dołu/ á do tárásu ich/ y śiedźiał tám Jeremiasz przez wiele dni:

17 ✤ Tedy posławszy Krol Sedekiasz/ wźiął go/ y pytał go Krol w domu swojim potájemnie/ mowiąc: Jest-

je jákie słowo od PAná ? Y odpowiedźiał Jeremiasz : Jest : Przytym rzekł : W rękę Królá Bábilońskiego podány będźiesz. ♣ 18 Nád to rzekł Jeremiasz do Królá Sedekiaszá ; Cożem zgrzeszył *przećiwko* tobie/y sługom twojim / y ludowi temu / żeśćie mię podáli do tego domu 19 więźienia? ♣ Y gdźież są Prorocy wászy/ ktorzy wam prorokują / mowiąc: Nie przyjdźie Krol Bábiloński ná was / áni ná tę źiemię. ♣ 20 Słuchajże teraz proszę/Krolu Pánie moj/ niech będźie proszę ważna prośbá mojá przed tobą : Nie odsyłajże mię do domu Jonátáná pisárzá / 21 ábym tám nie umárł. ♣ A ták roskazał krol Sedekiasz/ áby wsádzony był Jeremiasz do śieni stráży : á iżry mu dawano bochenek chlebá ná dźień z ulice piekárskiey / pokiby nie był strawiony wszystek chleb w mieśćie. A ták śiedźiał Jeremiasz w śieni stráży.

ROZDZIAŁ XXXVIII.

Wrzucenie Jeremiaszá od Kśiążąt do bárzo ćięśkiego więźienia. 7. Jáko mu z niego wyniść dopomożono. 14. Jáko z nim Krol rozmawiał.

1 Y Usłyszał Sefátyasz syn Mátánow : Y Godoliasz/syn Fássurow : y Juchál syn Selemiaszow : y Fássur/ syn Melchiaszow/ słowá/ ktore Jeremiasz mowił do wszystkiego 2 ludu/mowiąc: ♣ Ták mowi Pan: Ktoby został w tym a mieśćie/ zginie od mieczá / od głodu y od moru : ále ktoby wyszedł do Cháldejczykow / żyć będźie / á będźie mu duszá jego zá korzyść / y żywo zostánie. ♣ 3 Ták mowi PAn : Pewnie podáne będźie to Miásto w ręce wojská krolá Bábilońskiego / y weźmie je. ♣ 4 Przetoż rzekli oni Kśiążętá do Królá:Niech umrze ten mąż : ponieważ on b osłabia ręce mężow walecznych pozostáłych w tym mieśćie / y ręce wszystkiego ludu / mowiąc do nich tákie słowá. ♣ Abowiem ten mąż nie szuka pokoju ludowi temu/ále złego. 5 ♣ Tedy rzekł Krol Sedekiasz : Oto jest w ręce wászey : bo Krol nic zgołá nie może przećiwko wam. ♣ 6 A ták wźięli Jeremiaszá / ktory był w śieni stráży / y wrzućili go do dołu Málchiaszá/ syná krolewskiego / y zpuśćili Jeremiaszá po powroziech: á w tym dole nic było nie wody/tylko błoto / ták tonął Jeremiasz w *onym* błocie.

a Jerem. 21. 9.

b I. Psuje serce.

7 A Że gdy usłyszał Ebedmelech Murzyn / dworzánin / ktory był w domu Krolewskim / że Jeremiaszá podano do dołu:(á Krol śiedźiał w brámie Benjáminowey.)♣ 8 Wnet wyszedł Ebedmelech z domu krolewskiego/ y rzekł do Królá/mowiąc: 9 ♣ Krolu Pánie moj/źle uczynili ći mężowie wszystko co uczynili Jeremiaszowi Prorokowi / że go wrzućili do tego dołu : boć by był umárł y ná pierwszym miejscu od głodu : ponieważ już niemász żadnego chlebá w mieśćie. ♣ 10 Przetoż roskazał Krol Ebedmelechowi Murzynowi/mowiąc : Weźmi z sobą z tąd trzydźieśći mężow / á wyćiągni Jeremiaszá Proroká z tego dołu niżby umárł. ♣ 11 Tedy wźiął Ebedmelech one męże z sobą / y wszedł do domu krolewskiego pod skárbnicę / y nábrał z támtąd stárych szmáćisk podártych: szmáćisk / mowię / zbotwiátych/ktore zpuśćił do Jeremiaszá do onego dołu po powroziech. ♣ 12 Y rzekł Ebedmelech Murzyn do Jeremiaszá:Nużeż podłoż te stáre podárte y zbotwiáłe szmáćiská pod pachy rąk twojich pod powrozy. ♣ Y 13 uczynił ták Jeremiasz. ♣ Wyćiągnęli tedy Jeremiaszá powrozámi / y dobyli go z onego dołu : y śiedźiał Jeremiasz w śieni stráży.

14 TEdy posłał Krol Sedekiasz / y wźiął Jeremiaszá Proroká do śiebie / do trzećich drzwi/ ktore były przy domu PAńskim. Y rzekł Krol Jeremiaszowi : Zpytam ćię o jednę 15 rzecz/ nie táj nic przedemną. ♣ Y rzekł Jeremiasz do Sedekiaszá:Jeślić co powiem / pewnie mię zábijesz ? A jeślić co porádzę/nie usłuchasz mię. ♣ 16 Tedy przysiągł krol Sedekiasz Jeremiaszowi potájemnie / mowiąc: Żywie PAN / ktory nam te dusze stworzył/że ćię *nie* zábiję áni ćię wydam w ręce mężow tych/ktorzy szuká 17 ją dusze twojey. ♣ Y rzekł Jeremiasz do Sedekiaszá: Ták mowi Pan Bog

Zastę-

Zastępow/ BOG Izráelski: Jesli dobrowolnie wynidźieß do Kśiążąt Królá Bábilońskiego/ tedy żyć będźie duszá twojá/ á to miásto nie będźie zpalone ogniem: á ták żyw zo- 18 stánieß ty y dom twoj. ♣ Ale jesli nie wynidźieß do Kśiążąt Królá Bábilońskiego/ pewnie będźie podáne to miásto w ręce Cháldejczykow. y zpalą je ogniem: á y ty nie 19 ujdźieß ręki ich. ♣ Tedy rzekł Krol Sedekiaß do Jeremiaßá: Bárzo śię boję Zydow/ ktorzy poućiekáli do Cháldejczykow/ bym snadź nie był wydány w ręce ich: á szydźiliby 20 ze mnie. ♣ Y rzekł Jeremiaß: Nie wydádzą: Słuchaj proßę głosu PAńskiego/ ktoryć ja opowiádam: á będźieć dobrze/ y żyć będźie duszá 21 twojá. ♣ A jesli śię będźieß zbraniał wyniść/ tedy to jest słowo kto- 22 re mi PAn pokazał: ♣ Zeć oto wszystkie niewiásty/ ktore zostáły w domu Królá Judskiego/ będą wywiedźione do Kśiążąt Królá Bábilońskiego/ á te sáme rzeką: Námowili ćię y otrzymáli to ná tobie przyjaćiele twoji/ że ulgnęły c w błoćie no- 23 gi twoje/ y cofnęły śię ná zad. ♣ Wszystkie tákże żony twoje/ y syny twoje wywiodą do Cháldejczykow/ y ty sam nie ujdźieß ręki ich: owszem ręką Królá Bábilońskiego będźieß pojimány/ y to miásto zpalą d ogniem.

24 TEdy rzekł Sedekiaß do Jeremiaßá: Niechaj nikt nie wie o 25 tym/ ábyś nie umárł. ♣ A jesliby Kśiążętá usłyszawszy żem mowił z tobą przyszli do ćiebie/ y rzeklić: Powiedz nam proßę/ coś mowił z Krolem? Nie taj przed námi/ á nie zábijemy ćię: Co z tobą Krol mo- 26 wił? ♣ Tedy im rzeczeß: Przełożyłem prozbę moję przed Krolem/ áby mię záś nie kazał odwieść do domu Jonátánowego/ żebym tám nie u- 27 márł. ♣ Y zeszły śię wszystkie Kśiążętá do Jeremiaßá/ y pytáły go: ktory im powiedźiał według tego wszystkiego/ jáko mu był Krol rozkazał: A ták milcząc odeszli od niego/ gdyż śię to było nie ogłośiło. ♣ 28 A Jeremiaß śiedźiał w śieni straży áż do onego dniá/ ktorego wźięto Jeruzalem: Gdźie był gdy dobywano Jeruzalem.

c T. Ześ odstąpił Królá Bábilońskiego. 2 Krol. 24.20.
d H. Spaliß.

ROZDZIAL XXXIX.

Jeruzalemu dobyto, Sedekiaßá pojimano, y záwiedźiono do Bábilonu. 11. A Jeremiaß. 16. Y Ebedmelech obronieni.

1 ROku dźiewiątego a Sedekiaßá Królá Judskiego/ mieśiącá dźieśiątego/ przyćiągnął Nábuchodonozor Krol Bábiloński ze wszystkim wojskiem swojim do Jeruza- 2 lem/ y oblegli je. ♣ *A* jedenástego roku Sedekiaßá/ mieśiącá czwartego/ dźiewiątego *dniá tegoż* mie- 3 śiącá/ dobyto miástá. ♣ Y wpádli do niego wszyscy Kśiążętá Królá Bábilońskiego/ y uśiedli w bramie średniey: Nergálschárezer/ Samgárnebu/ Sársechim/ Rábsárys/ Nergálschárezer/ Rábmág: y wszyscy inni Kśiążętá Królá Bábilońskiego.

4 A Gdy je ujrzał Sedekiaß Krol Judski/ y że wszyscy mężowie walecżni ućiekli/ y wyszli w nocy z miástá drogą ogrodu krolewskiego/ bramą między dwiemá murámi: uszedł też *y Krol* drogą ku puszczy. ♣ 5 A wojsko Cháldejczykow goniło je/ y doścignęli Sedekiaßá ná rowninách Jerychá/ y wźięli go/ y przywiedli go do Nábuchodonozorá Królá Bábilońskiego/ do Rebli/ do źiemie Emát: gdźie wydał przeći- 6 wko niemu Dekret. ♣ Bo pomordował Krol Bábiloński syny Sedekiaßowe w Rebli/ przed oczymá jego/ y wszystkie naprzednieysze z Judy pomordował Krol Bábiloński. 7 ♣ Ale oczy Sedekiaßowi wyłupił/ á związawszy go łáńcuchámi miedźiánymi/ prowádźił go do Bábilonu. ♣ 8 Dom tákże krolewski/ y dom onego ludu zpalili Cháldejczycy ogniem/ y mury Jeruzalemskie rozwálili. ♣ 9 Ale ostátek ludu/ ktory był został w mieśćie/ y zbiegi ktorzy byli poućiekáli do niego/ y inny lud pozostáły záwiodł Nábuzárdán Hetman żoł- 10 nierski do Bábilonu. ♣ Tylko napodleyszych b z ludu ktorzy nic nie mieli/ zostáwił Nábuzárdán Hetman żołnierski/ w źiemi Judskiey: kto-

a 2 Krol. 25. 1. 2 Kron 36.13. Ierem. 52. 4.
b 2 Krol. 25.12.

rym rozdał winnice y role dniá onego.

11 A O Jeremiaszu przykazał Nábuchodonozor Krol Bábiloński Nábuzárdánowi Hetmánowi żołnierskiemu/ mowiąc: 12 ♣ Weźmi go/ á pilnie go doglądaj/ á nie czyń mu nic złego: ále jákoć rzecze ták z nim postąp. 13 ♣ Przetoż posławszy Nábuzárdán Hetman żołnierski/ y Nebusásbán/ Rábsárys/ y Nergálschárezer/ Rábmág/ y wszyscy Hetmáni Krolá Bábilońskiego: 14 ♣ Posławszy/ mowię/ wźięli Jeremiaszá z śieni strażey/ y poruczyli go Godoliaszowi synowi Ahikámá syná Sáfánowego/ áby go dowiodł do domu: á ták mieszkał w pośrzod ludu.

15 Y Stáło śię do Jeremiaszá słowo PAńskie/ gdy jeszcze był zámkniony w śieni strażey/ mowiąc: 16 ♣ Idź/ á powiedz Ebedmelechowi Murzynowi/ mowiąc: Ták mowi PAn Zastępow/ Bog Izráelski: Oto Ja przywiodę słowá moje ná to miásto ku złemu/ á nie ku dobremu: y wypełnią śię przed obliczem twojim dniá onego. 17 ♣ Ale ćiebie wybáwię onegoż dniá/ mowi PAn/ y nie będźiesz podány w ręce mężow/ ktorych śię ty oblicza bojisz. 18 ♣ Abowiem ćię pewnie wyrwę/ ábyś od mieczá nie upadł. Ale będźiesz miał duszę twoję zá korzyść: przeto/ żeś położył nádźieję we mnie/ mowi PAN.

ROZDZIAŁ XL.

Wypuszczenie z więźienia Jeremiaszá. 6. Y zániechánie go w źiemi Judskiey. 7. Zgromádzenie do Godoliaszá ostátku ludu Judskiego. 13. Zdrády Izmáelowe, y zginienie Godoliaszowe.

1 S Łowo ktore śię stáło do Jeremiaszá od PAná/ gdy go wypuśćił Nábuzárdán Hetman żołnierski z Rámy/ wźiąwszy go/ gdy był związány łáncuchámi w pośrzod wszystkich więźniow Jeruzalemskich y Judskich/ ktore wiedźiono do Bábilonu. 2 ♣ A ták wźiął Hetman żołnierski Jeremiaszá/ y rzekł do niego: PAN Bog twoj opowiedźiał był to złe przećiwko miejscu temu. 3 ♣ Przetoż je przywiodł y uczynił PAN jáko mowił: bośćie zgrzeszyli PAnu/ á nie słuchálisćie głosu jego/ y dla tego śię wam to stáło. 4 ♣ Teraz tedy oto ćię rozwięzuję dźiś z tych łáncuchow/ ktore są ná rękách twojich. ♣ Jeslić śię zda rzecz dobra iść ze mną do Bábilonu/ podź: Ja o tobie będę zámiádował. ♣ A jeslić śię nie podoba iść ze mną do Bábilonu/ tedy zániechaj. Oto tá wszystká źiemiá jest przed obliczem twojim: gdźie wolisz/ á gdźieć śię podoba iść/ tám idź. 5 ♣ A ponieważ śię tu on ᵃ więcey nie wroći/ udaj śię do Godoliaszá syná Ahikámowego/ syná Sáfánowego/ ktorego przełożył Krol Bábiloński nád miásty Judskimi/ á mieszkaj z nim w pośrzod ludu: ábo gdźieć śię kolwiek podoba iść/ idź. Y dał mu Hetman żołnierski ná drogę/ y upominek/ y odpráwił go. 6 ♣ Przyszedł tedy Jeremiasz do Godoliaszá syná Ahikámowego do Másfy/ y mieszkał z nim w pośrzod ludu/ ktory był pozostał w źiemi.

7 A Gdy usłyszeli wszyscy Hetmáni wojsk/ ktorzy byli w polách/ oni y wszystek lud ich/ że Krol Bábiloński postánowił Godoliaszá/ syná Ahikámowego nád oną źiemią: á iż mu zlećił męże y niewiásty y dźiatki: á to napodlejsze oney źiemie/ te ktorzy nie byli záprowádzeni do Bábilonu: 8 ♣ Tedy przyszli do Godoliaszá do Másfy: to jest/ Izmáel syn Nátániaszow: tákże Johánán/ y Jonátán synowie Káreaszowi: y Serájasz syn Tánchumetow: y synowie Efáj Netofátczyká: y Jázániasz Syn Máchátow/ oni/ y lud ich. 9 ♣ Tedy im przysiągł ᵇ Godoliasz syn Ahikámá/ syná Sáfánowego y ludowi ich/ mowiąc: Nie bojćie śię służyć Cháldejczykom: Zostańćie w źiemi/ y służćie Krolowi Bábilońskiemu/ á dobrze wam będźie. 10 ♣ Bo oto y ja mieszkam w Másfie/ ábym służył Cháldejczykom ktorzy przychodzą do nas. A wy zbierajćie wino y letni owoc/ y oliwę/ á zkłádajćie do naczynia wászego/ y mieszkajćie w mieśćiech wászych ktore trzymaćie. 11 ♣ Tákże y wszyscy Żydźi

ᵃ *T. Godoliasz mieszkájący w Másfie. v. 6. 10.*

ᵇ *2 Krol. 25. 24.*

dźi ktorzy byli u Moábczykow / y miedzy syny Ammonowymi / y miedzy Edomczykámi / y ktorzy *byli* we wßystkich źiemiách / usłyßawßy że Krol Bábiloński zostáwił ostátek ludu z Judy / á iż przełożył nád nimi Godoliaßá syná Ahikámá / syná Sáfánowego: 12 ♣ Wrocili śie wßyscy Zydźi ze wßystkich mieysc do ktorych byli zágnáni / y przyßli do źiemie Judskiey do Godoliaßá / do Máſſy / y názbieráli winá / y letnego owocu bárzo wiele.

13 Ale Johánán syn Káreaßow y wßyscy Książętá woysk ktorzy byli w polu / przyßli do Godoliaßá do Máſſy: 14 ♣ Y rzekli do niego: Wießże o tym / że Báhális Krol synow Ammonowych posłał Jzmáelá syná Nátániaßowego / áby ćie zábił? Ale im nie uwierzył Godoliaß syn Ahikámá. 15 ♣ Nád to / Johánán syn Káreaßow / rzekł do Godoliaßá potáiemnie w Máſſie / mowiąc: Niech idę proßę / á zábiię Jzmáelá syná Nátániaßowego: wßák śie o tym nikt nie dowie. Przeczby ćie miał zábić / á rozproßeniby mieli bydź wßyscy Zydowie / ktorzy śie zebráli do ćiebie / y zginąć ostátek z Judy? 16 ♣ Ale Godoliaß Syn Ahikámow rzekł do Johánáná Syná Káreaßowego: Nieczyń tego: Bo ty nieprawdę mowiß o Jzmáelu.

ROZDZIAŁ XLI.

Zámordowánie Godoliaßá, y innych niektorych Zydow, y Chāldeyczykow od Izmáelá. 11. Woyná Johánánowá przećiwko Izmáelowi, y zwyćięstwo jego nád nim.

1 Y Stáło śie mieśiącá śiodmego / że przyßedł Jzmáel syn Nátániaßá / syná Eliſámowego z naśienia Krolewskiego / y Hetmáni krolewscy / to jest / dźieśięć mężow z nim / do Godoliaßá syná Ahikámowego / do Máſſy; y jedli tám społu chleb w Máſſie. 2 ♣ Potym wstawßy Jzmáel / syn Nátániaßow / y dźieśięć mężow ktorzy z nim byli / zábili Godoliaßá / syná Ahikámá / syná Sáfánowego mieczem: zábili mowię tego / ktorego był przełożył Krol Bábiloński nád oną źiemią. 3 ♣ Wßystkie tákże Zydy ktorzy byli z nim / z Godoliaßem / w Máſſie: y one Cháldeyczyki / ktore tám ználazł / męże waleczne / pobił Jzmáel.

4 A Dniá wtore° / gdy zábił Godoliaßá (o czym nikt niezwiedźiał.) 5 ♣ Przyßli niektorzy z Sychem / z Sylo / y z Sámáryey / mężow ośmdźieśiąt / ogoliwßy brody / y rozdárßy ßáty / y podrápawßy śie: ktorzy ofiárę śniedną / y kádźidło w rękách swych mieli / áby *je* odnieśli do domu Páńskiego. 6 ♣ Tedy Jzmáel / syn Nátániaßow wyßedł przećiwko nim z Máſſy / *á* idąc / ßedł y płákał. ♣ A gdy śie potkał z nimi / rzekł do nich; Podźćie do Godoliaßá / syná Ahikámowego. 7 ♣ Ale gdy przyßli w pośrzod miástá / pobił je Jzmáel / syn Nátániaßow / y *wrzucił je* w doł sam / y mężowie ktorzy z nim byli. 8 ♣ Lecz śie dźieśięć mężow ználázło miedzy nimi / ktorzy rzekli do Jzmáelá: Nie zábijaj nas: bo mamy skárby skryte w polu: pßenice / y jęczmieniá / y oliwy / y miodu. Y pohámował śie / á nie zábił ich miedzy bráćią ich. 9 ♣ A doł do ktorego Jzmáel wrzućił do Godoliaßá wßystkie trupy onych mężow ktore pobił / ten jest ktory uczynił Krol Azá / bojąc śie Báázy / Królá Jzráelskiego / ktory nápełnił Jzmáel / syn Nátániaßow pobitymi. 10 ♣ Y pobrał w niewolą Jzmáel wßystkie ostátki ludu / ktore były w Máſſie / corki krolewskie / y wßystek lud ktory był został w Máſſie / ktore był poruczył Nábuzárdán Hetman żołnierski Godoliaßowi / synowi Ahikámowemu: y wźiął je w pojimánie Jzmáel / syn Nátániaßow / y poßedł uchodząc do synow Ammonowych.

11 A Tym usłyßał Johánán syn Káreaßow / y wßyscy Hetmáni onych woysk ktorzy byli z nim / o tym wßystkim złym / ktore uczynił Jzmáel syn Nátániaßow. 12 ♣ Y wźięli wßystek swoy lud / y ćiągneli áby zwiedli bitwę z Jzmáelem synem Nátániaßowym / ktorego ználeźli u wod wielkich / ktore są w Gábáon. 13 ♣ A gdy ujrzał wßystek lud ktory był z Jzmáelem / Johánáná / syná

Káreaszowego/ y wszystkie Kśiążętá woyst/ ktorzy z nim byli/ urádowáli śię. 14 ♣ A obroćiwszy śię wszystek on lud/ ktory był wźiąt w niewolą Jzmáel z Máspy / wroćił śię záśię á przyszedł do Johánáná/ syná Káreaszowego. 15 ♣ Ale Jzmáel syn Nátániaszow / uszedł z ośmią mężow przed Johánánem/ y przyszedł do synow Ammonowych.

16 PRzetoż wźiął Johánán/ syn Káreaszow/ y wszyscy Kśiążętá woyst/ ktorzy z nim byli/ wszystek ostátek ludu / ktory záś przywiodł od Jzmáelá/ syná Nátániaszowego z Máspy/ gdy zábił Godoliaszá/ syná Ahikámowego: męże waleczne/ y niewiásty/ y dźiatki/ y komorniki/ ktore záś przywiodł z Gábáonu. 17 ♣ A odszedszy pomieszkáli w gospodźie Chimhámowey/ ktora *jest* u Betlehemu: áby idąc uszli do Egiptu 18 przed Chaldejczykámi. ♣ Bo śię ich báli/ przeto/ że był zábił Jzmáel syn Nátániaszow Godoliaszá/ syná Ahikámowego: ktorego był przełożył Krol Bábiloński nád oną źiemią.

ROZDZIAŁ XLII.

Dowiádują śię Kśiążętá Judscy o woli Bożey. 7. Ná co im Bog przez Proroká dostátecznie odpowiáda.

1 POtym przystąpili wszyscy Kśiążętá woyst/ y Johánán/ syn Káreaszow/ y Josániasz/ syn Hosájaszow/ y wszystek lud od máłego áż do wielkiego. 2 ♣ Y rzekli do Jeremiaszá Proroká: Niech przyydźie prośbá / prozbá nászá przed oblicze twoje/ á modl śię zá námi PAnu Bogu twemu/ zá wszystek ten ostátek: bo nas máło zostáło z wiela/ jáko to widźisz oczymá twymi: 3 ♣ A niech nam oznáymi PAN BOG twoy drogę/ ktorąbyśmy chodźić y cobyśmy czynić mieli. 4 ♣ Y rzekł do nich Jeremiasz Prorok; Słyszę: Oto ja modlić śię będę PAnu Bogu wászemu/ według słow wászych: á cokolwiek wam PAn odpowie / oznáymię wam/ nie zátáję nic przed wámi. 5 ♣ Oni záś rzekli do Jeremiaszá; Niech będźie PAn miedzy námi świádkiem prawdźiwym y wiernym: jesli nie uczyniemy według káżdego słowá/ z ktorym ćię pośle 6 PAn BOG twoy do nas. ♣ Bądź dobrze/ bądź źle/ głosu PAná Bogá nászego/ dla ktorego ćię posyłamy do niego/ usłuchamy: áby śię nam dobrze dźiało/ gdy będźiemy słucháć głosu PAná Bogá nászego.

7 A Po wyśćiu dźieśiąći dni/ gdy śię stáło słowo PAńskie do Jeremiaszá: 8 ♣ Záwołał Johánáná syná Káreaszowego / y wszystkich Kśiążąt woyst ktorzy z nim byli/ y wszystkiego ludu/ od máłego áż do wielkiego: 9 ♣ Y rzekł do nich; Ták mowi PAn/ Bog Jzráelski/ do ktoregośćie mię posłáli/ ábym przedłożył prozbę wászę przed obliczem jego: 10 ♣ Jesli śię náwroćićie/ y zostániećie w tey źiemi/ záiiste pobuduję was/ á nie zepsuję; y wszczepię was/ á nie wykorzenię: bo mi żal tego złego / ktorem wam uczynił. Nie bojćie śię oblicza Krolá Bábilońskiego/ ktorego śię wy boićie: 11 ♣ Nie bojćie śię go/ mowi PAn: Bom jest z wámi/ ábym was wybáwił / y wyrwał was z ręki jego. 12 ♣ Nád to zjednam wam łáskę/ áby śię zmiłował nád námi/ y dał śię wam wroćić do źiemie wászey. 13 ♣ Ale rzeczećieli; Nie zostániemy w tey źiemi/ nie słucháiąc głosu PAná Bogá wászego: 14 ♣ A mowiąc: Zadną miárą: Ale do źiemie Egipskiey poydźiemy/ gdźie nie ujrzymy woyny/ áni głosu trąby nie usłyszymy/ á chlebá łáknąć nie będźiemy/ y tám mieszkáć będźiemy:

15 PRzetoż teraz słuchayćie słowá PAńskiego ostátki Judskie: Ták mowi PAn Zástępow/ BOG Jzráelski; Jesli wy upornie przy tym zostániećie/ ábyśćie szli do źiemie Egipskiey/ á poydźiećieli ábyśćie tám mieszkáli: 16 ♣ Tedy was pewnie miecz/ ktorego śię boićie/ tám w źiemi Egipskiey doścignie; y głod/ ktorego śię obawiaćie/ tám przyydźie ná was w Egipćie/ y tám pomrzećie. 17 ♣ Tákći śię stánie tym wszystkim mężom/ ktorzy śię ná to koniecznie událi iść do Egiptu/ áby tám pielgrzymowáli / że pomrą od mieczá/ od głodu/ y od moru: á žá-

den z nich nie zostánie / áni kto ujdźie przed tym złym ktore Ja przywiodę ná nie.

18 Bo ták mowi PAN Zastępow / BOG Izráelski : Jáko śię wylałá popędliwość mojá / y gniew moj ná obywátele Jeruzalemskie / ták śię wyleje zápálczywość mojá ná was / gdy wnidźiećie do Egiptu : y będźiećie ná przeklinánie / y ná zdumienie : y ná złorzeczenie / y ná háńbę : á nie oglądaćie więcey miejscá tego. 19 Do waśći mowi PAN / o ostátki Judskie ! Nie wchodźćie do Egiptu : Wiedzćie wiedząc / (bo śię dźiś oświádczam przećiwko wam.) 20 Ponieważeśćie zwiedli duszę wászę / posławszy mię do PANA Bogá wászego / mowiąc : Modl śię zá námi PANU Bogu nászemu / á według wszystkiego cokolwiek powie PAN Bog nász / ták nam oznájmi / á my uczynimy. 21 A gdy wam to dźiś oznájmuję / wszákże nie słucháćie głosu PANA Bogá wászego / we wszystkim o co mię do was posłał : Przetoż / mowię / wiedźćie wiedząc że mieczem / głodem / y morem pomrzećie ná tym miejscu / do ktorego prágniećie wniść / ábyśćie tám pielgrzymowáli.

ROZDZIAŁ XLIII.

Sprzećiwiáją śię jáwnie woli Bożey Kśiążętá Ludscy, y udawáją śię do Egiptu. 8. Proroctwo Ieremiaszá przećiwko Egiptowi.

1 A Gdy przestał Jeremiasz mowić do wszystkiego ludu wszystkich słow PAná Bogá ich / z ktorymi go był posłał PAN BOG ich do nich / 2 wszystkich *mowię* tych słow : Rzekł Azáryasz syn Hosájaszow / y Johánán syn Káreaszow / y wszyscy mężowie pyszni / mowiąc do Jeremiaszá : Kłamstwo ty powiádasz ; Nie posłał ćię PAN Bog nász / mowiąc : Nie chodźćie do Egiptu / ábyśćie tám mieszkáli. 3 Ale Báruch / syn Neryaszow podszczuwa ćię przećiwko nam / áby nas wydał w ręce Cháldejczykow / żeby nas pobili / ábo nas zábráli do Bábilonu. 4 Y nie usłuchał Johánán syn Káreaszow / y wszystkie Kśiążętá wojsk / tákże y wszystek lud głosu PAńskiego / żeby zostáli w źiemi Judskiey. 5 Ale Johánán syn Káreaszow / y wszyscy Kśiążętá wojsk / wźięli wszystek ostátek z Judy / ktorzy śię byli wroćili ze wszystkich narodow / do ktorych byli wygnáni / áby mieszkáli w źiemi Judskiey : 6 Męże / y niewiásty / y dźieći / y corki krolewskie / y káżdą duszę ktorą Nábuzárdán Hetman żołnierski / z Godoliaszem synem Ahikámowym / syná Száfánowego / zostáwił ; y z Jeremiaszem Prorokiem / y z Báruchem synem Neryaszowym : 7 Y weszli do źiemie Egipskiey / bo nie byli posłuszni głosowi PAńskiemu / y przyszli áż do Táchpánches.

8 Y Stáło śię słowo PAńskie do Jeremiaszá w Táchpánches / 9 mowiąc : Nábierz w ręce swe kámienia wielkiego / á skryj je w glinę / w cegielnicy / ktora jest przed bramą domu Fáráonowego w Táchpánches / przed oczymá mężow Judskich : 10 A rzecz im : Ták mowi Pan Zastępow / Bog Izráelski : Oto Ja poszlę y przywiodę Nábuchodonozorá Królá Bábilońskiego sługę mego / y postáwię stolicę jego ná tym kámieniu ktorym skrył : Y rozbije májestat swoj ná nim. 11 Bo przyćiagnąwszy / wytráći źiemię Egipską : Ktorzy ná a śmierć *oddáni*, ná śmierć *pojdą* ; á ktorzy do więźienia / do więźienia ; á ktorzy pod miecz / pod miecz. 12 Y zápalę ogień w domách bogow Egipskich / y popali je / á one pobierze do więźienia : y odźieje śię źiemią Egipską / jáko śię odźiewa pásterz szátą swoją / y wynidźie z támtąd w pokoju : 13 Gdy pokruszy słupy w b Betsemes / ktore *jest* w źiemi Egipskiey / y domy Bogow Egipskich popáli ogniem.

a' *Jerem.* 15. 2. *Zách.* 11. 9.

b *T. W domu słońcá.*

ROZDZIAŁ XLIV.

Obwinienie Zydow w Egipćie mieszkájących. 7. Z báłwochwálstwá. 9. Z ośiętnośći ich. 15. Z jáwnego odporu woli Bożey. 26. Proroctwo o dobyćiu Egiptu przez Cháldejczyki.

1 Słowo ktore śię stáło do Jeremiaszá / o wszystkich Zydách / ktorzy mieszkáli w źiemi Egipskiey :

ktorzy mieszkáli w Migdolu / y w Táchpánches/ y w Nof / y w źiemi Pátros/ mowiąc: 2 ♣ Ták mowi PAn Zastępow/ Bog Izráelski: Wyśćie widźieli wszystko ono złe ktorem przywiodł ná Jeruzalem/ y ná wszystkie miástá Judskie: że oto puste są podźiś dźień / y niemász w nich obywátelá: 3 ♣ Dla złośći ich ktorą czynili / áby mię do gniewu pobudzáli / chodząc kádźić / y służyć bogom cudzym / ktorych nie ználi sámi/ wy y Ojcowie wászy. 4 ♣ Chociam posyłał a do was wszystkie sługi moje Proroki / ráno wstawájąc / y posyłájąc / á mowiąc: Nie czyńćie proszę tey obrzydliwośći / ktorey nienawidzę. 5 ♣ Ale nie usłucháli áni b nákłonili ucha swego / áby śię odwrocili od złośći swojey / á nie kádźili bogom cudzym. 6 ♣ Przetoż wylany jest gniew moj / á zápálczywość moja zápaliłá śię w mieśćiech Judskich / y w ulicách Jeruzalemskich / y obrociły śię w pustynią / y w zburzenie / jáko śię to dźiś pokázuje.

7 TEraz tedy ták mowi PAn/ Bog Zastępow/ Bog Izráelski: Czemu wy czynićie tę złość wielką przećiwko duszam wászym/ áby z was był wykorzeniony mąż y niewiástá/ dźiećię y ssacy / z pośrzodku Judy/ ták/ żeby z was nic nie zostáło: ♣ 8 Drażniąc mię spráwámi rąk wászych / kádząc bogom cudzym w źiemi Egipskiey / do ktoreyśćie weszli/ ábyśćie tám pielgrzymowáli / á iżbyśćie byli wykorzenieni / á byli ná przeklestwo / y ná háńbę u wszystkich narodow ná źiemi? 9 ♣ Azaśćie zápámiętáli ná złośći Ojcow wászych / y ná złośći Krolow Judskich / y ná złośći żon ich / y ná złośći wásze / y ná złośći żon wászych / ktorych śię dopuśćiły w źiemi Judskiey / y po ulicách Jeruzalemskich? 10 ♣ Nie upokorzyli śię / áż do dniá tego / y nie báli śię áni chodźili w Zakonie mojim, y w ustáwách mojich / ktore podawam wam / y Ojcom wászym. ♣ 11 Przetoż ták mowi PAn Zastępow/ Bog Izráelski: Oto Ja obrocę oblicze moje c przećiwko wam ná złe/ ábym wykorzenił wszystkiego Judę. 12 ♣ Wygubię zájiste ostátki Judskie/ ktorzy upornie weszli do źiemie Egipskiey / áby tám pielgrzymowáli/ ták/ że zniszczeją wszyscy w źiemi Egipskiey: polegą od mieczá/ od głodu zniszczeją / od namnieyszego áż do nawiętszego / od mieczá y od głodu pomrą: nád to będą ná przeklinánie y ná wzdumienie y ná złorzeczenie y ná háńbę. 13 ♣ Bo náwiedzę te, ktorzy mieszkáją w źiemi Egipskiey/ jákom náwiedźił Jeruzalem/ mieczem/ głodem/ y morem. 14 ♣ Y nie będźie ktoby uszedł y zostáł z ostátkow Judskich / ktorzy weszli do źiemie Egipskiey/ áby tám pielgrzymowáli / áby śię záś wroćić mieli do źiemie Judskiey: do ktorey śię oni prágną wroćić y mieszkáć tám: Ale śię nie wrocą / tylko ći ktorzy ujdą.

15 TEdy odpowiedźieli Jeremiaszowi wszyscy mężowie/ ktorzy wiedźieli / iż kadźáły żony ich bogom cudzym / one wszytkie niewiásty ktorych stało mnostwo wielkie/ y wszystek lud ktory mieszkał w źiemi Egipskiey w Pátros/ mowiąc: 16 ♣ W słowie / ktoreś mowił do nas Imieniem PAńskim/ nie usłuchamy ćię: 17 ♣ Ale dosyć uczynimy káżdemu słowu ktore wynidźie z ust nászych / kádząc Krolowy niebieskiey / y spráwując jey ofiáry mokre / jákośmy czynili my/ y ojcowie nászy / Krolowie nászy y Książętá nászy w mieśćiech Judskich/ y po ulicách Jeruzalemskich; á nájadáliśmy śię chlebá/ y dobrze nam było / á nie złegośmy nie widźieli. 18 ♣ Ale od tąd jákośmy przestáli kádźić krolowy niebieskiey y spráwowáć jey ofiar mokrych / ná wszystkim nam schodźi/ á od mieczá y od głodu niszczejemy 19 ♣ A gdy kádźimy krolowy d niebieskiey / y spráwujemy jey ofiáry mokre / izali jey bez mężow nászych placki czynimy/ kształtując ją / y spráwując jey ofiáry mokre?

20 TEdy rzekł Jeremiasz do wszystkiego ludu/ do mężow y do niewiast y do wszytkie° pospolstwá ktorzy mu ták odpowiedźieli / mowiąc: 21 ♣ Izali ná kádzenie/ ktoryśćie kádźili w mieśćiech Judskich / y w

uli-

a Jerem. 25. 4.

b Jerem. 11. 8. y 17. 23 y 35. 15

c Amos 9. 4.

d Jerem. 7. 18.

ulicách Jeruzalemskich/ wy/ y Oycowie wáßy/ Krolowie wáßy/ y Kśiążętá wáßy / y lud źiemie / nie wspominał PAN / y nie wstąpiło to ná serce jego?

22 ♣ Ták/ że nie mogł PAN dáley znośić złośći spraw wáßych / y obrzydliwośći ktoreśćie brojili: dla tego śie stáłá źiemiá wáßá zpustoßeniem y zdumieniem / y przeklectwem / ták / że niemáß *w niey* obywátelá/ jáko śie to dźiś *pokázuje*.

23 ♣ Dla tego / żeśćie kádźili *báłwánom*, y/ żeśćie grzeßyli przećiw PAnu / á nie słucháliśćie głosu PAńskiego / á ták w zakonie jego / y w ustáwách jego / áni w świádectwách jego nie chodźiliśćie : dla tego przyßło ná was to złe/ jáko śie to dźiś *pokázuje*.

24 ♣ Nád to rzekł Jeremiaß do wßystkiego ludu/ y do wßystkich niewiast: Słuchajćie słowá PAńskiego wßyscy ludźie Judscy/ ktorzyśćie w źiemi Egipskiey.

25 TAk rzekł PAn Zastępow / Bog Izráelski/ mowiąc ; Wy y żony wáße mowiliśćie usty swymi/ y wypełniliśćie rękámi swymi/ mowiąc : Uczynimy dosyć ślubom náßym / ktoresmy poślubili / ábysmy kádźili krolowy niebieskiey / y spráwowáli jey ofiáry mokre : á ták wßystká śiłá wypełniaćie śluby wáße / y *sámym* skutkiem wykonywaćie śluby wáße.

26 ♣ Przetoż słuchajćie słowá PAńskiego wßyscy ludźie Judscy / ktorzy mießkaćie w źiemi Egipskiey Oto Ja przyśięgam przez Imie moje wielkie / mowi PAn ; że nie będźie więcey Imie moje wzywáne usty żadnego mężá Judskiego po wßystkiey źiemi Egipskiey/ ktoryby rzekł ; Żywie Pánujący PAN.

27 ♣ Oto Ja będę czuł nád nimi ná złe/ á nie ná dobre : y niszczeć będą wßyscy mężowie Judscy / ktorzy są w źiemi Egipskiey / mieczem y głodem áż do szczętu wyginą.

28 ♣ A ktorzy ujdą mieczá / wrocą śie z źiemie Egipskiey / do źiemie Judskiey / ludu máły poczet : y poznają wßystek ostátek Judski ktorzy weßli do źiemie Egipskiey/ áby tám pielgrzymowáli/ czyje śie słowo ostoji ; mojeli/ czyli ich?

29 ♣ A to mijćie zá znák mowi PAn: że Já was náwiedzę ná tym miejscu / ábyśćie wiedźieli iż śie prawdźiwie zpełnią słowá moje nád wámi ku złemu.

30 ♣ Ták mowi PAn: Oto Ja podam Fáráoná Chofrá/ Krolá Egipskiego / w ręce nieprzyjaćioł jego / y w ręce szukájących duße jego : jákom podał Sedekiaßá Krolá Judskiego / w ręce Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego / nieprzyjaćielá jego/ ktory szukał duße jego.

ROZDZIAŁ XLV.

Bog gromi Baruchá dla bojáźni. 5. A zgromiwßy záśię go ćießy.

1 SŁowo / ktore mowił Jeremiaß Prorok do Báruchá syná Neryaßowego / gdy pisał te a słowá w Kśiędze z ust Jeremiaßowych/ roku czwartego / *zá* Joákimá syná Jozyaßá Krolá Judskiego / mowiąc:

a *Jerem. 36. 1.*

2 ♣ Ták mowi PAN/ Bog Izráelski o tobie Báruchu.

3 ♣ Rzekłeś: Biádá mnie teraz ! bo PAN przyczynia żáłośći do boleśći mojey : uprácowałem śie w wzdychániu mojim / á odpoczynku nie znájduję. ♣ Ták rzeczeß do niego : Ták mowi PAN: Oto/ com zbudował/ Ja rozwalam : á com wßczepił / Ja wyrywam : y te wßystkę źiemię:

5 ♣ A ty sobie szukaß rzeczy wielkich? Nie szukaj. Bo oto Ja przywiodę złe ná wßelkie ćiáło/ mowi PAn: ále tobie dam duße twoję w korzyśći b ná wßelkich miejscách/ dokądkolwiek pojdźieß.

b *Jerem. 21. 9. y 39. 18*

ROZDZIAŁ XLVI.

Proroctwo o zwalczeniu Egiptu. 27 Obietnicá ludowi Judskiemu uczyniona o przyßłym wybáwieniu z niewoli

1 SŁowo PAńskie / ktore śie stáło do Jeremiaßá Proroká przećiwko tym narodom.

2 PRzećiwko Egiptowi. Przećiwko wojsku Fáráoná Nechá Krolá Egipskiego / (ktore było nád rzeką Eufrátes a u Kárchemiß/ ktore poráźił Nábuchodonozor Krol Bábiloński) roku czwartego Joákimá syná Jozyaßowego / Krolá Judskiego.

a *2 Kron 35. 20.*

3 ♣ Gotujćie tarcz y páwęże/ á wychodźćie ná wojnę.

4 ♣ Zaprzągajćie konie / á wśiadajćie jezdni : stáńćie w hełmiech : Wyćie-

rajcie oſzczepy / obleczcie ſie w pánćerze. 5 Czemuż te widzę zátrwożone / tył podawájące: á mocárze ich ztárte y pretko uciekájące / ták / że ſie áni ogladáją? Strách jeſt zewſząd / mowi Pan. 6 Aby nie uciekł pretki / á nie uſzedł mocarz: áby ſie ná Pułnocy o brzeg rzeki Eufrátes obráćili y upádli. 7 Ktoż to jeſt ktory jáko rzeká wzbiera? Ktorego ſie 8 wody wzruſzáją jáko rzeki? Egipt jáko rzeká wzbiera / á jego wody wzruſzáją ſie jáko rzeki: y mowi: Poćiągnę / okryję źiemię / wygubię miáſto / y te co w nim mieſzkáją. 9 Poſkoczćie konie / á zágrzmićie wozy: á niech ſie ruſzą y mocárze / Murzynowie y Puteyczycy noſzący tarcz / y Ludymczycy / ktorzy noſzą y ćiągną łuk. 10 Bo ten dźień Pánującego PANA Záſtępow / będźie dźień pomſty / áby ſie pomśćił nád nieprzyjaćioły ſwymi: ktore miecz pożrze / á náſyći ſie / y opije ſie krwie ich: bo ofiárá Pánującego PAná Záſtępow będźie w źiemi Połnocney u rzeki Eufrátes. 11 Wſtąp do Gáláád / á nábierz ſoku b bálſámowego Pánno / corko Egipſka: Alić prożno używaſz wiele lekárſtw / 12 bo nie będźieſz uleczona. Narodowie ſłyſzą o ſromoćie twojey / á nárzekánie twoje nápełniło źiemię: bo Mocarz ná Mocárzá nátárł / ták / że ſpołem obá upadáją.

13 Słowo ktore mowił PAn do Jeremiaſzá Proroká / o tym / że miał przyść Nábuchodonozor Krol Bábiloński / á porázić źiemię Egipſką. 14 Oznájmićie w Egipćie / á rozgłośćie w Migdolu: opowiádajćie tákże w Nof / y w Táchpánches: Rzeczćie; Poſtoj / á nágotuj ſie: wſzákże miecz pożrze to co jeſt około ćiebie. 15 Przecz poráżony jeſt káżdy z mocarzow twojich? Nie może ſie oſtáć / przeto / że PAn nátárł 16 nań. Wielec będźie tych ktorzy poſzwánkują / á pádną jeden ná drugiego / y rzeką: Wſtań / á wroćmy ſie do ludu náſzego / y do źiemie urodzenia náſzego / przed oſtrzem miecza puſtoſzącego. 17 Tám będą wołáć: Fáráo Krol Egipſki *jeſt tylko prożny* trząſk / już *mu* pominął czás 18 poſtánowiony. Żywię Ja mowi Krol / PAn Záſtępow Imię jego: że / jáko Tábor miedzy gorámi / y jáko Kármel przy morzu / *ták to* 19 przyjdźie. Spraw ſobie naczynie przeprowádzenia obywátelko / corko Egipſka: Bo Nof puſtynią będźie y zpuſtoſzeje / y będźie bez obywáćelá.

20 Egipt *jeſt jáko* piękna jáłowicá: *ále* zábićie *jej* od Połnocy idźie, 21 idźie. Więc y najemnicy jego w pośrzodku niego *ſą* jáko ćielcy utuczeni / ále y oni tákże obroćiwſzy ſie ućieką ſpołem / nie oſtoją ſie: bo dźień porażki ich przyſzedł ná nie / 22 czás nawiedzenia ich. Głos jego wynidźie jáko wężowy: bo z wojſkiem idą / á z śiekierámi przyjdą ná nas / jáko ći co wyrębują drzewo. 23 Wyrąbią lás jego mowi PAN / choć policzony być nie może: bo ſie nád ſzáráńczą rozmnożyli / y nie 24 máſz im liczby. Záwſtydźi ſie corká Egipſka: podána będźie w ręce 25 ludu Połnocnego. Pan Záſtępow / BOG Izráelſki mowi: Oto Ja náwiedzę ludne miáſto No; Tákże Fáráoná y Egipt / y bogi jego / y krole jego: Fáráoná mowię / y te 26 ktorzy w nim ufáją. Y podam je w ręce tych / ktorzy ſzukáją duſze ich / to jeſt w ręce Nábuchodonozorá Krolá Bábilońſkiego / y w ręce ſług jego: lecz potym mieſzkáć w nim będą / jáko zá dawnych dni / mowi PAN.

27 Ale ſie ty nie boj c ſługo moj Jákobie / á nie lękaj ſie o Izráelu! Bo oto Ja ćiebie wybáwię z dáleká / y naśienie twoje z źiemie pojimánia ich: y wroći ſie Jákob / áby odpoczywał / y áby miał pokoj / á nie będźie ktoby go przeſtráſzył: 28 Ty *mowię* Jákobie ſługo moj nie boj ſie / mowi PAn: Bom Ja z tobą. Uczynię zájiſte koniec wſzyſtkim narodom / do ktorych ćię wypędzę / lecz tobie nie uczynię końcá; ále ćię miernie d karáć będę / á cále ćię bez karania nie zoſtáwię.

b Jerem. 8. 22.

c Ezái. 41. 8. 743. 5. 744. 2. Jerem. 30. 10.

d H. Wſądzie.

Rozdział XLVII.

Bog grozi Filiſtyńczykom / Tyryjczykom, y Sydończykom.

Słowo

1 Słowo PAńskie ktore się stáło do Jeremiaszá Prorokà przeciwko Filistyńczykom/ przed tym niż
2 Fáráo dobył Gázy. ✤ Ták mowi PAN: Oto wody wystepują od Połnocy/ y będą jáko powodź gwałtowná/ á zátopią ziemię/ y co jest ná niey/ miásto/ y mieszkájące w nim: dla czego wołáć będą ludźie/ y záwyją wszyscy obywátele ziemie:
3 ✤ Dla głosu tętnienia kopyt waśniwych *koni* jego/ dla grzmotu wozow jego/ y trzasku kół jego; nie obejrzą się Ojcowie ná syny/ máiąc
4 opuszczone ręce: ✤ Dla dniá/ ktory przyść ma ná zburzenie wszystkich Filistyńczykow/ y ná wykorzenienie Tyru/ y Sydonu/ że wszystka pozostáła pomocą: bo zburzy PAN Filistyńczyki/ ostátek wyspy Káftor.
5 ✤ Przyydźie obłyśienie ná Gázę/ y wykorzeniony będźie Aszkálon/ y ostátki doliny ich: Dokądże się rze-
6 záć będźiesz? ✤ O mieczu PAński/ dokąd się nie uspokoisz? Wroć się do pochew twojich/ uśmierz się/ á
7 ucichni. ✤ *Ale* jákożbyś się uspokoił? Wszák mu PAN przykazał: przećiwko Aszkálonowi/ y przećiwko brzegowi morskiemu/ tám go postáwił.

ROZDZIAŁ XLVIII.

Proroctwo przećiwko Moábczykom. 7. Grzechy ich. 47. Y obietnicá im uczyniona.

1 PRzećiwko Moábowi. Ták mowi PAN Zastępow/ Bog Izráelski: Biádá *miástu* Nebo/ bo zpustoszone będźie: pohánbione/ y wźięte będźie Káryátáim: záwstydzone będźie *miásto* ná miejscu wysokim/ y báć się będźie.
2 ✤ Nie będźie się więcey chlubił Moáb z Hesebonu; myślą złe przećiwko niemu/ *mowiąc*: Podźćie/ á wytráćmy je z narodu. Y ty Mádmenie wykorzeniony będźiesz/ miecz poydźie zá tobą.
3 ✤ Głos krzyku a z Choronáim: o zpustoszenie y zburzenie wielkie!
4 ✤ Starty będźie Moáb/ słyszány będźie krzyk máluczkich jego.
5 ✤ Przeto/ że ná drodze Luchitskiey będźie ustáwiczny płacz/ á ktoredy zstępują do Choronáim/ nieprzyjaćiele krzyk
6 zburzenia słyszeć będą/ ✤ *Mowiących*: Uciekajćie/ wybawćie dusze swoje/ á stańćie się jáko b wrzos ná pu-
7 szczy. ✤ Bo dla tego że masz nádźieje w dostátku twojim/ y w skárbách twojich/ będźiesz też wźięte: y Chámos poydźie w pojimánie/ Kápłáni jego/ tákże y Kśiążętá jego.
8 ✤ Bo burzyćiel przyydźie ná káżde c miásto/ á *żadne* ge miásto nie ujdźie: zginie y doliná/ y rowniny zpustoszone będą/ jáko mowi PAN.
9 ✤ Dajćie skrzydłá Moábowi/ niech prętko uleci: bo miástá jego przyydą w zpustoszenie/ ták że nie będźie w
10 *nich* obywátelá. ✤ Przeklęty kto zdrádliwie czyni spráwę PAńską: przeklęty tákże kto hámuje miecz
11 swoj ode krwie. ✤ Miałci Moáb pokoj od dźiećińśtwá swego/ y usádźił się ná drożdżách swojich/ áni był przelewány z naczynia w naczynie: to jest/ w pojimánie nie chodźił: dla czego został w nim smák jego/ á wo-
12 nia jego nie zmieniłá się. ✤ Przetoż oto dni idą/ mowi PAN/ że pośle náń te/ ktorzy wtárgnienia czynią á pojimáją go/ y naczynia jego wy-
13 prożnią/ á łagwie jego potłuką. ✤ Y záwstydzony będźie Moáb od Chámosá/ jáko záwstydzony jest dom Izráelski od Bethel d nádźieje swojey.
14 JAkoż mowićie; Mocnismy/ á
15 mężowie duży do boju? ✤ Zburzony będźie Moáb/ y z miast swojich wynidźie/ á wyborni młodźieńcy jego poydą ná zábićie; mowi Krol/ PAN Zastępow Imię jego.
16 ✤ Blisko jest zginienie Moábowe/ y przyydźie: á nieszczęśćie jego prętko
17 się pospieszy. ✤ Użalćie się go wszyscy/ ktorzy *mieszkaćie* około niego/ y wszyscy ktorzy znaćie imię jego mowćie; Jákoż się złamáłá laská mo-
18 cy/ y kij ozdobny? ✤ Zstąp z sławy/ á śiądź w prágnieniu obywátelko/ corko Dybońska: bo zburzyćiel Moábu przyćiągnie przećiwko tobie/
19 rozrzući twierdze twoje. ✤ Stań ná drodze/ á przypátrz śię pilnie obywátelko Aroer; pytaj tego ktory ucieka/ y tey ktora uchodźi/ mowiąc;
20 ✤ Co śię dźieje? Záwstydzony jest Moáb/ bo jest potárty/ nárzekajćie e á wołajćie; opowiádajćie w Ar-

non/

Marginalia: b Jerem. 17. 6. — c Jerem. 49. 3. — d 1 Krol. 12. 29. — a Ezdi. 15. 5. — e Ezdi. 16. 7.

21 non/ że pustoszą Moábá. ✤ Bo sąd przyszedł ná ziemię tey rowniny: ná Holon/ y ná Jássá/ y ná Mefáát. ✤ 22 Y ná Dybon/ y ná Nebo/ y ná Bet Dyblátáim. ✤ 23 Y ná Kiryátáim/ y ná Betgámul/ y Betmehon. ✤ 24 Y ná Káryot/ y ná Bozrę/ y ná wszystkie miástá ziemie Moábskiey/ dálekie y bliskie. ✤ 25 Odćięty będźie rog Moábski/ y rámię jego będźie ztárte/ mowi PAn. ✤ 26 Opojćie go/ ponieważ śię przećiw PAnu podniosł: niech śię wala Moáb w blwoćinách swojich/ niech będźie y on ná pośmiech. ✤ 27 Bo ázaż w pośmiewisku nie był u ćiebie Izráel? Izali go miedzy złodźiejámi zástano? że/ ilekroć mowisz o nim/ wyskákujesz. ✤ 28 Opuszczajćie miástá/ á mieszkajćie ná skále/ obywátele Moábscy/ á bądźćie jáko gołębicá/ ktora śćiele gniazdo swoje ná kráju dźiury.

29 SŁyszeliśmy f o pysze Moábowey/ że jest bárzo pyszny: o wysokomyślnośći jego/ y o hárdośći jego/ y o nádętośći jego/ y o wyniosłośći sercá jego. ✤ 30 Znamći Ja mowi Pan zágniewánie jego/ lecz nie má śiły: kłamstwá jego nie dowiodą tego. ✤ 31 Dla tego nád Moábczykámi nárzekam/ á náde wszystkim Moábem wołam: á dla obywátelow Kircheres wzdycha *serce moje.* ✤ 32 Bárźiey niż płakáno Jázerczykow/ płácżę nád tobą o winna máćico Sábámá! látorośli twoje dostáną śię zá morze/ áż do morzá Jázer dośięgą: ná letnie owoce twoje/ y ná zbieránie winá twego burzyćiel przypádnie. ✤ 33 Y ustánie wesele g y rádość nád polem urodzájnym/ w źiemi Moábskiey/ á winu z prásy wstręt uczynię: nie będą go tłoczyć z wykrzykániem/ á wykrzykánie nie będźie wykrzykániem. ✤ 34 Bárźiey krzyczeć będą niż Hesebończycy: áż do Eleále/ áż do Jásy wydádzą głos swoj/ od h Zoár/ áż do Choronáim/ *jáko* jáłowicá trzećioletnia: bo też y wody Nimrym zniszczeją.

35 Uczynię mowi PAn/ że ustánie w Moábie ofiárujący ná wyżynách y kádzący bogom swojim. 36 ✤ Przetoż serce moje nád Moábem/ jáko piszczałki piszczeć będźie: tákże nád obywátelámi w Kircheres serce moje jáko piszczałki piszczeć będźie: dla tego/ że y zboże zgromádzone wniwecz śię obroći. ✤ 37 Bo ná káżdey głowie i będźie łysiná/ á káżda brodá ogolona będźie: ná wszystkich rękách *będą* szrámy/ á ná biodrách wor. ✤ 38 Po wszystkich dáchách Moábskich/ y po ulicách jego/ wszędy nic *nie będźie* tylko nárzekánie: bom zkruszył Moábá jáko naczynie nieużyteczne mowi PAn. 39 ✤ Nárzekáć będą/ *mowiąc:* Jákoć jest ztárty? Jáko tył podał Moáb z hánbą? y jest Moáb pośmiewiskiem/ y postráchem wszystkim ktorzy są około niego. ✤ 40 Bo ták mowi PAn: Oto *nieprzyjaciel* jáko orzeł przyleći/ á rozćiągnie skrzydłá swe ná Moábá. ✤ 41 Káryot wźięte będźie/ y zamki wźięte będą: á serce mocarzow Moábskich dniá onego będźie jáko serce niewiásty bolejącey. ✤ 42 Y wygłádzony będźie Moáb z ludu/ bo śię przećiwko PAnu podnośił. 43 ✤ Strách k y doł/ y śidło nád tobą o obywátelu Moábski! mowi PAn. 44 ✤ Kto ućiecze przed stráchem/ w pádnie w doł: á kto wynidźie z dołu/ śidłem ułápiony będźie. Bo przywiodę nań/ *to jest,* ná Moábá/ rok náwiedzenia jego/ mowi PAn. ✤ 45 W ćieniu Hesebon stawáli ći/ ktorzy ućiekáli przed gwałtem: Ale ogień wynidźie l z Hesebonu/ y płomień z pośrzodku Sehonu/ y pożrze kąt Moábski/ y wierzch głowy m tych/ ktorzy go burzą. ✤ 46 Biádá tobie Moábie/ záginieć lud Chámosow: bo synowie twoji zábráni będą w niewolą/ y corki twoje do więźienia. ✤ 47 Wszákże zásię przywrocę więźnie Moábskie w ostáteczne dni/ mowi PAn. Aż do tąd sąd o Moábie.

f *Ezái.* 16. 6.

g *Ezái.* 16.10.

h *Ezái.* 15.5.6

i *Ezái.* 15.2.3

k *Ezái.* 24.17

l 4 *Mojż.* 21.28.

m *H. Synow rozrucha.*

ROZDZIAŁ XLIX.

Proroctwo przećiwko Ammonitczykom.7. Edomczykom.23. Dámászczykom. 28. Kedárczkom, y Hásorczykom.34. Y Elámczykom.

1 PRzećiwko Synom Ammonowym. Ták mowi PAn: Izali Izráel nie ma synow? *Izali żadnego* dźiedźicá nie ma? czemuż Krol jich

dźie=

dziedzicznie opánowáł Gád / á lud jego czemu mießka w miástach jego? 2 ✤ Przetoż/oto dni ida / mowi PAn/ spráwie / że usłyßa trąbienie wojenne przećiwko Rábbie a synow Ammonowych / y bedźie obrocona w kupe rumu / á ine miástá jego ogniem zpalone beda : y pośiedźie Izráel dźierżawce swoje / mowi PAn. 3 ✤ Rozrzewni śie Hesebonie/ bo Háj b zpustoßone bedźie: Krzyczćie / o corki Rábby / przepáßcie śie worami / nárzekajćie / á tułajćie śie około płotow! bo Krol wáß do więźienia pojdźie / tákże Kápłani c jego/y Kśiażetá jego społem.

a Amos. 1. 14.
b Jozue. 7. 2.
c Jerem. 48. 7.

4 Cżyż śie przechwalaß dolinámi? Zpłynełá doliná twojá / o corko uporna! ktora ufaß w skárbiech twojich / mowiac; Ktoż przyćiagnie 5 przećiwko mnie? ✤ Oto Ja przywiode ná ćie strách/mowi PAn / PAn Zastepow/ od wßystkich ktorzy sa około ćiebie: przez ktory rozegnáni bedźiećie jeden od drugiego / á nie bedźie ktoby zebrał tułájacych śie. 6 ✤ Wßákże potym przywiode záś więźnie synow Ammonowych / mowi PAn.

7 PRzećiwko Edomczykom. Ták mowi PAn Zastepow: Izali niemáß więcey madrośći d w Temán? Izali záginełá rádá od rozstropnych? á wniwecz śie obroćiłá 8 madrość ich. ✤ Ućiekajćie / obroććie śie / zstapćie w głebokość ná mieszkánie / obywátele Dedán : bo przywiode zátrácenie ná Esawá 9 czásu náwiedzenia jego. ✤ Gdyby ći/ktorzy zbierája wino e przyßli ná ćie / izaliby nie zostáwili jákich gron? Gdyby śie wkrádli złodźieje w nocy / ázażby ßkodźili więcey nád 10 potrzebe swoje? ✤ Lecz Ja obnáże Esawá /odkryje skrytośći jego / ták iż śie ukryć nie bedźie mogł : Zniszczone bedźie naśienie jego / y brácia jego / y sąśiedźi jego / ták że 11 zgołá nie bedźie ktoby rzekł: ✤ Zániechaj śirotek twojich / ja je zywić 12 bede / á wdowy twoje we mnie ufáć beda. ✤ Ták zájiste mowi PAn: Oto ći / ktorym nie przysadzono pić z kubká tego / przećie pija z niego, á 13 tyby miał zgołá tego ujść? ✤ Nie ujdźieß / ále koniecznie pić bedźieß: Bo przez śie przyśiegam / mowi PAn/ iż ná spustoßenie / ná pohánbienie / ná zburzenie / y ná przeklectwo Bozrá przydźie / y wßystkie miástá jego beda pustymi ná wieki.

d Abdy. v. 8.
e Abdy. v. 5.

14 SŁyßałem wieść od f PAná że do narodow posłány jest poseł / Mowiacy: Zgromadźćie śie / á ćiagnićie przećiwko niemu / 15 wstáńćież do bitwy. ✤ Bo oto spráwie ábyś był naliższym miedzy narody / y wzgárdzonym miedzy ludźmi. 16 ✤ Hárdość twojá zdrádźi ćie / y pychá sercá twego / ty ktory mießkaß w rozśiádlinách skálnych / ktory śie trzymaß wysokich págorkow : byś też wywyższył jáko orzeł gniázdo swoje / y z támtad ćie ztárgne / 17 mowi PAN. ✤ Y bedźie źiemiá Edomska pustynia / y ktokolwiek h pojdźie przez nie / zdumieje śie / y świstáć bedźie nád wßystkimi plá- 18 gámi jey. ✤ Jáko podwrocona jest Sodomá y i Gomorrá z przyległośćiámi swojimi / mowi PAn : ták śie tám nikt nie osádźi / áni w niey 19 syn człowieczy mießkáć bedźie. ✤ Oto áczkolwiek jáko lew wystepuje/ y bárźiey niż nádećie Jordanu śie podnośi, przećiwko przybytkowi Mocnego : wßákże go nagle wypedze z tey źiemie / á tego ktory jest obrány/ przełoże nád nie : bo ktoż k mnie jest podobny? y kto mi da rok? á 20 kto jest tym pásterzem / ktoryby śie postáwił przećiwko mnie? ✤ Przetoż słuchajćie rády PAńskiey / ktora urádźił przećiwko Edomczykom ; y zamysłow jego / ktore umyślił przećiwko obywátelom Temáńskim : zájiste / że je wywleká namnieyßy / z 21 tey trzody ; zájiste poburza je / y przybytki ich. ✤ Od grzmotu upadku ich wzruszy śie źiemiá : głos y krzyk ich słyßeć beda ná morzu czerwo- 22 nym. ✤ Oto jáko orzeł przypádnie y przyleći / á rozćiagnie skrzydłá swe nád Bozra / y stánie śie serce mocárzow z Edom dniá onego, jáko serce niewiásty bolejacey.

f Abdy. v. 1.
g Abdy. v. 4.
h Jerem. 50. 13.
i 1 Mojż. 19. 25. Ezdi. 13. 19. Jerem. 50. 44.
k Job. 41. 1. Jerem. 50. 44.

23 PRzećiwko Dámáßkowi. Záwstydźi śie Emát/y Arfád: bo wieść zła usłyßa / y ztrwoża śie / ták / że śie y morze wzruszy / á nie

24 będźie śię mogło uspokoić. ♣ Osłabieje Dámászek / uda śię do ućiekánia / á strách go ogárnie: ućiski y boleśći ogárną go / jáko rodzącą. ♣

25 *Ale rzeko*; Jákożby śię nie miáło ostáć miásto sławne / miásto wesela mego? ♣

26 Przetoż upádną młodźieńcy jego ná ulicách jego / á wszyscy mężowie waleczni / dniá onego wytráceni l będą / mowi PAn Zastępow. ♣

27 Y rozniecę ogień w murze m Dámászku / ktory strawi páłace Benádádowe.

28 PRzećiwko Cedár / y przećiwko krolestwom Hásor / ktore wytráćić ma Nábuchodonozor Krol Bábiloński. Ták mowi PAN: Wstáńćie / ćiągnićie przećiwko Cedár / á zburzćie narody Wschodnie.

29 ♣ Námioty ich / y trzody ich zábiorą: opony ich / ze wszystkim naczyniem ich / y wielbłądy ich wezmą z sobą: y záwołáją ná nie; Strách zewsząd. ♣

30 Ućiekájćie / rozpierzchnićie śię prętko / zstąpćie w głęboko-śći ná mieszkánie obywátele Hásor / mowi PAn: bo záwárł rádę przećiwko wam Nábuchodonozor Krol Bábiloński / y umyślił przećiwko wam zdrádę. ♣

31 Wstáńćie/ćiągnićie przećiwko narodowi spokojnemu / mieszkájącemu bezpiecznie / mowi PAn: nie ma áni wrot áni zawor / sámotni mieszkáją. ♣

32 Będą záiiste wielbłądy ich *poddane* ná łup/*á* mnostwo dobytkow ich ná korzyść: y rozproszę ná wszystkie wiátry te/ ktorzy y w naostáteczniejszych kąćiech mieszkáją / y ze wszystkich stron złe ná nie przywiodę / mowi PAn.

33 ♣ Y stánie śię Hásor mieszkániem smokow / pustynią áż ná wieki: nie osádźi śię tám nikt/ áni mieszkáć będźie w nim syn człowieczy.

34 SŁowo PAńskie ktore śię stáło do Jeremiaszá Proroká przećiwko Elámczykom / ná początku krolowánia Sedekiaszá Krolá Judskiego/mowiąc: ♣

35 Ták mowi PAn Zastępow: Oto Ja złamię łuk Elámczykow/nawiętszą śiłę ich. ♣

36 A przywiodę przećiwko Elámczykom czterzy wiátry / ze czterech stron świátá / y rozproszę je ná wszystkie one wiátry: ták / iż nie będźie narodu/do ktoregoby śię nie dostáli wygnáńcy z Elám. ♣

37 Y zátrwożę Elámczyki przed obliczem nieprzyjaćioł ich/y przed obliczem *tych* ktorzy szukáją duszę ich: przywiodę mowię ná nie złe / gniew popędliwośći mojey/mowi PAN: á posyłáć zá nimi będę miecz / dokąd ich nie wyniszczę. ♣

38 Y postáwię stolicę moję miedzy Elámczykámi / á wytrácę z támtąd Krolá y Kśiążętá / mowi PAn. ♣

39 Wszákże stánie śię/ że w ostáteczne n dni przywrocę záś więźnie Elám/mowi PAn.

l H. Umilkną.
m Amos 1. 4.
n Jerem. 48.47.

ROZDZIAL L.

Sąd Boży przećiwko Bábilończykom, á miedzy tym obietnicá o wybáwieniu z támtąd ludu Judskiego.

1 SŁowo ktore mowił PAn przećiwko Bábilonowi / y przećiwko źiemi Cháldejskiey przez Jeremiaszá Proroká; ♣

2 Opowiádájćie miedzy narodámi / á rozgłászájćie / podnieśćie choragiew: rozgłászájćie / nie tájćie / mowćie: Wźięty będźie Bábilon / pohánbiony będźie Bel/ potárty będźie Merodách: pohánbione będą báłwány jego / pokruszeni będą plugáwi bogowie jego. ♣

3 Bo przyćiągnie przećiwko niemu narod z Połnocy / ktory źiemię jego obroći w pustynią / ták / że nie będźie coby mieszkał w niey: ták ludźie jáko y bydlętá ruszą śię y odejdą.

4 W Onych dniách/y w onych czáśiech/ mowi PAN / przyjdą synowie Izráelscy / oni y synowie Judscy: płácząc społem ochotnie pojdą / á PAná Bogá swego szukáć będą. ♣

5 O drodze do Syonu pytáć śię będą / *á obroćiwszy śię* tám twárzą/*rzeką*: Podźćie á przyłączćie śię do PAná przymierzem wiecznym / ktore nie przyjdźie w zápámiętánie.

6 ♣ Lud moj jest jáko trzodá owiec stráconych/pásterze ich záwiedli je w błąd / po gorách rozegnáli je: z gory ná págorek chodźiły / zápomniawszy legowiská swego. ♣

7 Wszyscy ktorzy je znájdują pożyráją je / á nieprzyjaćiele ich mowią: Nie będźiemy nic winni / przeto / że zgrzeszyli PAnu w przybytku spráwiedliwo-

śći; PANu/ ktory jest nádźieją Oycow ich. 8 ✣ Wychodźćie z pośrzodku a Bábilonu/ á z źiemie Cháldejskiey wychodźćie: y bądźćie jáko kozłowie przed trzodą. 9 ✣ Bo oto Ja wzbudzę/ y przywiodę ná Bábilon zgromádzenie narodow wielkich/ źiemie Połnocney: ktorzy śię uszykują przećiwko niemu/ á z támtąd go wezmą: ktorych strzały są jáko Mocárzá ośieracájącego/ z ktorych 10 żadna śię nie wroći prozno. ✣ Y będźie Cháldejska źiemiá ná łup: á wszyscy ktorzy ją złupią násyceni 11 będą/ mowi PAN. ✣ Przeto/ że śię weselićie: przeto/ że śię rádujećie/ rozchwytájąc dźiedźictwo moje: przeto/ żeśćie nábráli ćiáłá jáko jáłowicá utuczona/ á wyskákujećie já- 12 ko mocárze. ✣ Záwstydzona będźie mátká wászá bárzo: zápłonie śię rodźićielká wászá: oto napośledniejsza będźie z narodow/ pusta źiemiá/ 13 sucha/ y bezdrojna. ✣ Dla gniewu PAńskiego nie będą w niey mieszkáć/ ále oná wszystká obroći śię w pustynią: ktokolwiek pojdźie mimo b Bábilon/ zdumieje śię/ y záświśnie nád wszystkimi plagámi jego. ✣ 14 Szykujćie wojská przećiw Bábilonowi zewsząd/ wszyscy co ćiągniećie łuk: strzelajćie do niego/ nie żáłujćie strzał/ bo przećiwko PANU 15 zgrzeszył. ✣ Wołájćie przećiwko niemu zewsząd; Poddał śię/ upádły grunty jego/ zkáżone są mury jego/ bo pomstá c PAńska jest/ pomśćićież śie nád nim/ jáko on czynił o- 16 innym, ták mu też uczyńćie. ✣ Wytráććie śiejącego/ z Bábilonu/ y tego ktory trzyma śierp czásu żniwá/ przed ostrzem mieczá burzącego káżdy niech śię do ludu swego obroći/ y káżdy do źiemi swojey niech ućiecze.

17 Izráel jest jáko bydlątko zągnáne/ ktore lwi zápłoszyli: Krol Assyryjski napierwszy był ktory go żreć począł; A ten ostáteczny/ Nábuchodonozor Krol Bábiloński/ ko- 18 śći jego pokruszył. ✣ Przetoż ták mowi PAN Zastępow/ Bog Izráelski: Oto Ja náwiedzę Krolá Bábilońskiego/ y źiemię jego/ jákom náwiedźił Krolá Assyryjskie- 19 go. ✣ Y przywrocę záś Izráelá do mieszkánia jego/ á páść śię będźie ná Kármelu/ y ná Básánie/ y gorze ná Efráimowey/ á w Gáláádźie 20 násycona będźie duszá jego. ✣ W onych dniách/ y w onych czáśiech/ mowi PAN/ będą szukáć niepráwośći Izráelowey/ ále żadney nie będźie: y grzechow Judskich/ ále nie będą ználeźione: Bo odpuszczę tym ktore pozostáwię.

21 Wyćiągni przećiwko tey źiemi odpornych/ przećiwko niey mowię, á obywátele jey nawiedź; zpustosz á wygłádź goniąc je/ mowi PAN: uczyńże według wszystkiego 22 jákoć rozkázuję. ✣ Niech będźie głos wojenny w tey źiemi/ y zpustoszenie 23 wielkie. ✣ Jákożby pośiekány y pokámány bydź miał młot wszystkiey źiemie? Jákożby śię Bábilon stał z dumieniem miedzy narodámi? ✣ 24 Sidłom zástáwił ná ćię/ y będźiesz pojimány o Bábilonie/ nim śię obaczysz: ználeźiony náwet y pojimány będźiesz/ ponieważeś z PAnem 25 zwádę záczął. ✣ Otworzył PAN skarb swoj/ á wyniosł naczynia gniewu swego/ bo to jest spráwá PAná/ PAná Zastępow w źiemie 26 Cháldejskiey. ✣ Podźćież przećiwko niey od kończyn źiemie, otworzćież szpichlerze jey/ podepććie ją jáko stogi: á wygłádźćie ją ták/ áby jey nic 27 nie zostáło. ✣ Pozábijajćie wszystkie ćielce jey/ niech zstępują ná zábićie: Biádá im/ bo przyszedł dźień ich/ 28 czás náwiedzenia ich. ✣ Głos ućiekájących/ y tych co uchodzą z źiemie Bábilońskiey/ áby oznájmili ná Syonie pomstę PAná Bogá 29 nászego/ pomstę Kośćiołá jego. ✣ Zgromadźćie przećiwko Bábilonowi wszystkie strzelce/ ktorzy łuk ćiągną/ położćie śię obozem przećiw niemu w około/ áby nikt nie uszedł: oddajćie mu według spraw jego: według wszystkiego co innym czynił/ uczyńćie mu: bo śię przećiwko PANu wynośił/ przećiwko Swię- 30 temu Izráelskiemu. ✣ Przetoż polegą młodźieńcy jego ná ulicách jego/ y wszyscy mężowie waleczni jego wygłádzeni będą dniá onego/ mo- 31 wi PAN. ✣ Otom Ja przećiwko

a Ezdr. 48.20. Jerem 51. 6. Objáw 18. 4.

b Jerem 49.17.

c 5 Moj. 32.35. Rzym 12.19.

tobie hárdy / mowi PAn / PAn Zastępow : bo *już* przyszedł dźień twoj *y* czás / ábym ćię náwiedźił.
32 Potknie śię záiiste hárdy/y upádnie/ á nie będźie ktoby go podniosł: y rozniece ogień w miástách jego / ktory pożrze wszystko około niego.
33 TAk mowi PAN Zastępow: Gwałt śię dźieje synom Izráelskim/y synom Judskim społem: á wszyscy ktorzy je pojimáli/ trzymáją je, nie chcą ich puśćić.
34 *Ale* Odkupićiel ich możny/ PAn Zastępow Imię jego / pewnie że śię ujmie o krzywdę ich / áby spráwił pokoj tey źiemi/ y poruszył obywátele Bábilońskie.
35 Miecz *przyydźie* ná Chăldejczyki/ mowi PAn / y ná obywátele Bábilońskie / y ná Kśiążętá jego/y ná mędrce jego :
36 Miecz ná kłamce / áby zgłupieli ; miecz ná mocárze jego / áby skruszeni byli:
37 Miecz ná konie jego / y ná wozy jego/y ná wszystko pospolstwo / ktore jest w pośrzodku jego / áby byli jáko niewiásty : miecz ná skárby jego/áby były rozchwycone.
38 Susza ná wody jego áby wyschły : Bo źiemiá jest *pełna* obrázow rytych / á przy bátwánách *swojich* száleją.
39 Przeto tám mieszkáć będą bestie y strászne zwierzętá mieszkáć w nim będą młode sowy: á nie będą w nim mieszkáć więcey ná wieki / y nie będą *w nim* mieszkáć od narodu do narodu.
40 Jáko PAn podwroćił d Sodomę y Gomorrę/y przyległośći ich/ mowi PAn: *ták* śię tám nikt nie osádźi/ áni będźie mieszkał w niey syn człowieczy.
41 OTo lud przyćiągnie od Połnocy / y narod wielki / y Krolowie wielcy wzbudzeni będą ze stron źiemie.
42 Łuk y włocznią pochwycą/ okrutnymi będą/ á nie zmiłują śię : głos ich jáko morze zászumi / á ná koniách pojádą / uszykowáni jáko mąż do bitwy przećiwko tobie / o corko Bábilońska !
43 Jáko usłyszy Krol Bábiloński wieść o nich/ osłábieją ręce jego / á ućisk ogárnie go *y* boleść jáko rodzącą.
44 Oto *áczkolwiek* jákolew e występuje / *y* bárźiey niż nádętość Jordanu *śię podnośi*, przećiwko przybytkowi Mocnego / wszákże go w okámgnieniu wypędzę z niey/ á tego ktory jest wybrány/przełożę nád nią: bo ktoż jest mnie f podobnym ? y kto mi dá rok ? á kto jest tym pásterzem ktoryby śię postáwił przećiwko mnie ?
45 Przetoż słuchayćie rády PAńskiey / ktorą urádźił przećiwko Bábilonowi ; y zámysłow jego / ktore umyślił przećiwko źiemi Chăldejskiey : záiiste żeć je wywloką namnieysży z tey trzody : záiiste poburzą je / y przybytek *ich*.
46 Od huku przy dobywániu Bábilonu poruszy śię tá źiemiá/á krzyk między narody słyszány będźie.

ROZDZIAŁ LI.

Proroctwo o przyćiągnieniu Medow przećiwko Bábilończykom. 6. Nápomnienie do ludu Bożego uczynione. 8. 14. Pomstá nád Bábilonem. 48. Rádość ktora z skázy Bábilonu nástáć miálá.

1 TAk mowi PAn: Oto Ja wzbudzę przećiwko Bábilonowi / y przećiwko tym ktorzy mieszkáją w pośrzod powstawájących przećiwko mnie/wiátr zárážliwy.
2 Y pośle ná Bábilon przewiewácze / ktorzy go przewiewáć będą / wyprożnią źiemię jego : gdyż będą przećiwko niemu zewsząd/w dźień ućisku.
3 Do tego ktory mocno ćiągnie łuk swoj / á postępuje w páncerzu swojim / *rzeką*; Nie folgujćie młodźiencom jego : wygłádźćie wszystko wojsko jego.
4 Niech polegą pobići w źiemi Chăldejskiey / á poprzebijáni po ulicách jego.
5 BO nie jest opuszczony Izráel / y Judá od Bogá swego / od PAná Zastępow : choć źiemiá ich pełna jest przestępstwá przećiwko Swiętemu Izráelskiemu.
6 Ućiekajćie z pośrzodku a Bábilonu / á niech záchowa káżdy duszę swoję / ábyśćie nie byli zátráceni w nieprawośći jego : bo czás będźie pomsty PAńskiey / sam mu zapłáćę podá.
7 Byłći Bábilon kubkiem złotym w ręce PAńskiey/napajájącym wszystkę źiemię:wino jego pili národowie / dla tego poszáleli narodowie:
8 *Ale* nagle upádnie b Bábilon y złámány będźie : rozkwilćie śię

nád

d 1 Moj. 19. 25. Ezái. 13. 19. Jerem. 49. 18.
e Jerem. 49. 19.
f Job. 41. 1. Jerem. 49. 19.
a Jerem. 50. 8. Objáw 18. 4
b Ezái. 21. 9. Objáw 14. 8. y 18. 2.

nád nim / nábierzćie oleyku Bálsámowego dla boleśći jego; owa śie wyleczy. 9 ♣ Leczyliśmy Bábilon/ále nie jest uleczony: Opuśćmyż go / á podźmy káżdy do źiemie swey / bo sąd jego áż do niebá śięga / y wyniosł śie áż pod obłoki. 10 ♣ Wywiodł PAN c spráwiedliwośći násze. Podźćie/á opowiádajmy ná Syonie dźieło PAná Bogá nászego. 11 ♣ Wyostrzćie strzały / sporządźćie tarcze. Wzbudźił PAN duchá Krolow Medskich: Bo przećiwko Bábilonowi zamysł jego / áby go wytráćił: Gdyż pomstá PAńska / jest pomstá Kośćiołá d jego. 12 ♣ Podnieśćie chorągiew ná murách Bábilońskich / przyczyńćie straży / postáwćie stroże / nágotujćie zásadzki: bo / y umyślił PAN / y wykona co wyrzekł przećiwko obywátelom Bábilońskim. 13 ♣ O ty/ ktory mieszkasz nád wodámi wielkimi! o bogáty w skárby! przyszedł koniec twoy / kres łákomstwá twego. 14 ♣ Przyśiągł PAN Zastępow e ná duszę swoję / że ćie nápełnię ludźmi / jáko chrząszczámi / ktorzy uczynią nád tobą okrzyk wojenny.

15 ONá to jest ktory uczynił źiemię f mocą swoją: ktory utwirdźił okrąg świátá mądrośćią swoją / y rostropnośćią swoją rozpostárł niebiosá. 16 ♣ Ktory gdy głos wypuszcza / g wody ná niebie szumią / á ktory spráwuje áby występowáły páry od kończyn źiemie: błyskáwice ze dżdżem przywodźi / á wywodźi wiátr z skárbow swoich. 17 ♣ Ták zgłupiał káżdy człowiek / że tego nie zna / że pohánbiony bywa złotnik od obrázu rytego: bo kłamstwem jest ulanie jego / á niemász w nich duchá. 18 ♣ Márnośćią są / á dźieło błędow / zginą czásu náwiedzenia swego. 19 ♣ Nie tákowyć jest dźiał h Jákobow / bo on jest / ktory wszystko stworzył / á Izráel jest prętem dźiedźictwá jego: PAN Zastępow Imię jego.

20 MŁotemeś ty mojim kruszącym/ orężem wojennym: ábym pokruszył przez ćię narody/ y poburzył przez ćię krolestwá. 21 ♣ Abym pokruszył przez ćię koniá/y jezdnego: ábym pokruszył przez ćię woz / y tego co ná nim jeźdźi. 22 ♣ Abym pokruszył przez ćię męża y niewiástę: ábym pokruszył przez ćię stárcá y dźiećię: ábym pokruszył przez ćię młodźieńcá y pánnę. 23 ♣ Abym pokruszył przez ćię pásterzá y trzodę jego: ábym pokruszył przez ćię oraczá/ y sprzężaj jego: ábym pokruszył przez ćię Kśiążętá y Hetmány. 24 ♣ Ale już oddam Bábilonowi / y wszystkim obywátelom Cháldejskim / zá wszystkie złośći ich ktore czynili Syonowi przed oczymá wászymi/mowi PAN. 25 ♣ Otom Ja jest przećiwko tobie/o goro kážąca i mowi PAN/ktora kážisz wszystkę źiemię: y wyciągnę rękę moję przećiwko tobie / á zwálę ćię z skał / y uczynię ćię gorą zpaloną. 26 ♣ A nie wezmą z ćiebie kámieniá do węgłá / áni kámieniá do gruntow: bo pustynią wieczną będźiesz/mowi PAN 27 ♣ Podnieśćie chorągiew w źiemi / trąbćie w trąbę miedzy narody / zgotujćie przećiwko niemu narody: zwołajćie przećiwko niemu krolestwá Arárád/Minny/y Aschenás: Postánowćie przećiwko niemu Hetmáná / przywiedźćie konie jáko chrząszcze nájeżone. 28 ♣ Zgotujćie przećiwko niemu narody/ Krole Medskie / Kśiążętá ich / y wszystkie Hetmány ich / ze wszystką źiemią władze ich. 29 ♣ Tedy zádrży źiemiá/y rozboleje śie/gdy wykonáne będą przećiwko Bábilonowi myśli PAńskie: áby obroćił źiemię Bábilońską w pustynią/áby zostáłá bez obywátelá.

30 PRzestáną mocárze Bábilońscy walczyć/uśiedą w zamkách/ustánie męstwo ich. Będą jáko niewiásty/ zápali mieszkánia ich / pokruszone będą zawory ich. 31 ♣ Goniec potka drugiego gońcá / á poseł zábieży posłowi / áby opowiedźieli Krolowi Bábilońskiemu/ iż wźięto miásto jego z jedney strony. 32 ♣ A iż i brody ubieżono / y jeziorá i wypalono ogniem / á mężowie waleczni ustrászeni są. 33 ♣ Bo ták mowi PAN Zastępow/ BOG Izráelski: Corká Bábilońska jest jáko bojewisko / czás deptánia jey przyszedł: jeszcze máluczko / á przyjdźie czás żniwá jey. 34 ♣ Pożárł mię/potárł mię/Ná-

c I. Spráwę nászę.
d Ierem. 50.28.
e Amos 6. 8.
f 1Moj 1. 6. Ierem. 10 12.
g Psalm 135.7.
h Ierem. 10.16.
i Ierem. 50.38.

buchodonozor Krol Bábiloński / vczynił mię naczyniem prożnym: połknął mię jáko smok / nápełnił brzuch swoj roskoszámi mojimi / y wygnał mię. 35 ♣ Gwałt mnie / y ćiáłu memu uczyniony / *niech przydźie* ná Bábilon / mowi obywátelká Syońska: á krew mojá ná obywátele Cháldejskie / mowi Jeruzalem. ♣ 36 Przetoż ták mowi PAN; Oto śię Ja zástáwię o krzywdę twoję / á pomszczę śię zá ćię: bo wysuszę morze jego / wysuszę y źrzodłá jego. ♣ 37 Y będźie Bábilon *obrocony* w mogiły / mieszkánie smokow / wzdumienie / y w poświstánie / y będźie bez obywáteľá. ♣ 38 Pospołu jáko lwi ryczeć będą / á skomleć jáko szczenięta lwie. ♣ 39 Gdy śię zápalą / uczynię im uczty / y ták je upoję / że krzyczeć y snem wiecznym zásnąć muszą; ták / áby nie ocućili / mowi PAN. ♣ 40 Powiodę je jáko báránki ku zábiciu: jáko bárány y kozły. ♣ 41 Jákożby dobyty mogł być (k) Sesách? Jákożby wźięta być mogłá chwałá wszystkiey źiemie? Jákożby mogł przyść ná zpustoszenie Bábilon miedzy narody? ♣ 42 Wystąpi przećiwko Bábilonowi morze / mnostwem wałow jego okryte będźie. ♣ 43 Miástá jego będą zpustoszeniem / źiemią suchą y pustą / źiemią w ktorey miástách nikt nie będźie mieszkał / áni będźie chodźił przez nię syn człowieczy. ♣ 44 Náwiedzę też Belá w Bábilonie / y wydrę co był połknął z gęby jego / y nie będą śię więcey do niego zbiegáć narodowie; y mury tákże Bábilońskie upádną.

45 Wynidźćie (l) z pośrzodku jego ludu moj / á wybaw káżdy duszę swoję przed gniewem zápálczywośći Páńskiey. ♣ 46 A nie bądźćie miękkiego sercá / áni śię lękajćie wieśći / ktora będźie słycháć w tey źiemi: gdy przyjdźie *jednego* roku nowiná / potym drugiego roku wieść / y gwałt w źiemi / *á* pan ná páná.

47 Przetoż oto dni przyjdą / w ktore Ja náwiedzę báłwány ryte Bábilońskie / á wszystká źiemiá jego pohańbiona będźie: y wszyscy pobići jego polegą w pośrzodku niego. ♣ 48 Y będą nád Bábilonem śpiewáć niebiosá y źiemiá / y wszystko co ná nich jest / gdy z Pułnocy przyjdą nań pustoszyćiele / mowi PAN. ♣ 49 Jáko Bábilon poráźił one pobite Izráelskie / ták z Bábilonu polegą pobići po wszystkiey źiemi. ♣ 50 O ktorzyśćie uszli mieczá! idźćie / nie stojćie: wspominajćie z dáleká ná PANá / á Jeruzalem niech wstępuje ná serce wásze. ♣ 51 *Rzeczećie*; Wstydźimy śię / że słyszymy urągánie: hańbá okryłá twarzy násze / bo cudzoźiemcy wchodzą do świątnic domu PAńskiego. ♣ 52 Przetoż oto dni przychodzą / mowi PAN / że náwiedzę ryte báłwány jego: á po wszystkiey źiemi jego / zránieni stękáć będą. ♣ 53 Choćiażby Bábilon wstąpił ná niebo / y obwárował ná wysokośći moc swoję: przećię ode mnie przyjdą pustoszyćiele jego / mowi PAN. ♣ 54 Głos wołánia z Bábilonu / á zárćie wielkie z źiemie Cháldejskiey. ♣ 55 Bo PAN Bábilon zburzy / y wytráći z niego głos wielki: choćby huczáły wáły ich jáko wody wielkie / y wydány był szum głosu ich: ♣ 56 Gdy nań / *to jest*, ná Bábilon pustoszyćiel przyćiągnie / pojimáni będą mocárze jego / pokruszone będą łuki ich: bo Bog (m) nadgrody / PAN nádgrodźi im sowićie. ♣ 57 Opoję Książętá jego y mędrce jego / wodze jego / y urzędniki jego / y mocárze jego / áby zásnęli snem wiecznym / á nie ocućili: mowi Krol / PAN Zástępow Jmię jego. ♣ 58 Ták mowi PAN Zástępow: Mur Bábiloński szeroki / do gruntu zburzony będźie / y bramy jego wysokie ogniem zpalone będą / á ludźie dármo prácowáć będą / á narodowie przy ogniu pomdleją.

59 To *jest* słowo / ktore rozkazał Jeremiasz Prorok Sárájaszowi / synowi Neryaszá / syná Máásejaszowego / gdy odszedł od Sedekiaszá Krolá Judskiego do Bábilonu / roku czwartego krolowánia jego: (á Sárájasz był Książęćiem w Menuchá.) ♣ 60 Gdy zápisał Jeremiasz wszystko złe / ktore przyść miáło ná Bábilon / w księgi jedne: wszystkie te słowá / ktore są nápisáne przećiwko Bábilonowi. ♣ 61 Y rzekł Jeremiasz do Sárájaszá: Gdy przy-

dźiesz

k Jerem. 25.26.

l Ezdi. 52.11. 2 Kor. 6.17. Objáw. 18.4.

m 5 Moj. 32.35. Rzym. 12.19. Zyd. 10.30.

dźieß do Bábilonu/ y oglądaß go/ tedy przeczytaß te wßytkie słowá: 62 A rzeczeß: O PAnie/ tyś mowił przećiwko mieyscu temu/ że je wytraćiß/ áby w nim nie mießkał nikt/ áni z ludźi/ áni z bydlat/ ále żeby było pustkámi wiecznymi. 63 A gdy do końcá przeczytaß te Kśięgi/ przywiążeß do nich kámień/ y wrzućiß je w pośrzod Eufrátesá: A rzeczeß; 64 Ták zátopiony będźie Bábilon/ á nie powstánie więcey z te° złe°/ ktore Ja nań przywiodę/ choć ustawáć będą. Aż do tąd słowá Jeremiaßowe.

ROZDZIAŁ LII.

Sedekiaß przećiwił śię Krolowi Bábilońskiemu. 4. Jeruzalem dobyto. 8. Sedekiaß y lud jego pojimány. 31. A Joáchin od Ewilmeroddchá wywyżßony.

a 2 Krol. 24. 18. 2 Kron 36. 11. Jerem. 37. 1.

1 Dwádźieśćiá y jeden rok miał a Sedekiáß/ gdy krolowáć począł/ á jedenaśćie lat krolował w Jeruzalem. A imię mátki jego było Chámutál/ corká Jeremiaßowá z Lebny. 2 Y czynił złość przed oczymá PAńskimi/ według wßytkiego co czynił Joákim. 3 Abowiem śię to stáło dla rozgniewánia PAńskiego przećiwko Jeruzalemowi y Judźie/ áż je odrzućił od twarzy swey: W tym záśię odstąpił Sedekiaß od Królá Bábilońskiego.

b 2 Krol. 25. 1. Jerem 39. 1.

4 Y Stáło śię/ roku dźiewiątego krolestwá b jego/ mieśiącá dźieśiątego / dniá f dźieśiątego / tegoż mieśiącá/ że przyćiągnął Nábuchodonozor Krol Bábiloński / on/ y wßytko wojsko jego przećiwko Jeruzalem/ y położył śię obozem u niego/ y porobił przećiwko niemu ßańce w około. 5 A ták było miásto oblężone / áż do jedenastego roku Królá Sedekiaßá. 6 Tedy mieśiącá czwartego/ dźiewiątego *dnia* tegoż mieśiącá/ był wielki głod w mieśćie/ y nie miał chlebá lud oney źiemie. 7 Y przełamano *mur* mieyski: á wßyscy ludźie rycerscy poućiekáli/ y wyßli z miástá w nocy drogą do bramy/ *ktora jest* miedzy dwiemá murámi podle ogrodá Krolewskiego:) Ale Cháldeyczycy leżeli około miástá:) y pośli drogą ku pustyni. 8 Y goniło wojsko Cháldeyskie Królá/ á dośćignęli Sedekiaßá ná polách Jerychá: á wßytko wojsko jego rozpierzchnęło śię od niego. 9 A ták pojimawßy Królá/ przywiedli go do Królá Bábilońskiego do Ryblaty w źiemi Emát; 10 kędy o nim uczynił sąd. Y pozábijał Krol Bábiloński syny Sedekiaßowe przed oczymá jego: tákże też wßytkie Kśiążętá Judskie pozábijał w Ryblaćie. 11 A Sedekiaßá oślepiwßy/ y związawßy go łáncuchámi miedźiánymi/ záwiodł go Krol Bábiloński do Bábilonu/ y podał go do domu więźienia/ áż do śmierći jego.

12 P Otym mieśiącá piątego/ dniá dźieśiątego/ *tegoż* mieśiącá/ ten jest rok dźiewiętnasty krolowánia Nábuchodonozorá Królá Bábilońskiego/ przyćiągnął Nábuzárdán Hetman żołnierski/ *ktory* stawał przed Krolem Bábilońskim/ do Jeruzalem. 13 Y zpalił Dom PAński/ y dom krolewski/ y wßytkie domy Jeruzalemskie: Owá wßytko budowánie kosztowne popalił ogniem. 14 Y wßytkie mury Jeruzalemskie w około rozwáliło wßytko wojsko Cháldeyskie/ ktore *było* z onym Hetmánem żołnierskim. 15 A z ubogich ludźi y z ostátku pospolstwá/ ktore było pozostáło w mieśćie/ y zbiegi ktorzy byli zbiegli do Królá Bábilońskiego/ y inne pospolstwo/ przeniosł Nábuzárdán Hetman żołnierski. 16 Tylko z ubogich oney źiemie zostáwił Nábuzárdán Hetman żołnierski/ áby byli winiarzámi y oraczámi. 17 Nád to/ słupy miedźiáne/ ktore *były* w domu c PAńskim/ y podstawki/ y morze miedźiáne/ ktore *było* w domu PAńskim / potłukli Cháldeyczycy/ y przenieśli wßytkę miedź ich do Bábilonu.

Jerem. 27. 19.

18 Kotły też y łopáty/ y naczynia muzyczne/ y mednice/ y czáße/ y wßytko naczynie miedźiáne ktorym usługowano/ pobráli. 19 Nád to/ wiádrá/ y kádźilnice/ y miednice/ y gárnce/ y świeczniki/ y czáßki/ y kufle: co było złotego w złoćie/ á co było śrebrnego w śrebrze/ pobrał/ Hetman żołnierski. 20 Słupy/ dwá/ morze jedno/ y wołow miedźiánych dwánaśćie/

ście/ ktore były pod podstawkámi/ ktore był sprawił Krol Sálomon w domu PAńskim : nie było wagi miedzi onego wszystkiego naczynia.

21 ✠ A z tych słupow/ ośmnaście łokci w zwyż był d słup jeden: á w miąższ w około dwánaście łokci/ á miąższość jego cztery pálce: á we wnątrz był dęty. 22 ✠ A gałká ná nim miedziána/ á wysokość gałki jedney *byłá ná* piąci łokci: śiatká też y jábłká gránatowe ná gałce w około wszystko miedziáne: Táki też był y drugi 23 słup z jábłkámi gránatowymi. ✠ A było jábłek gránatowych dźiewięćdźieśiąt y sześć/ *po káżdey* stronie: wszystkich jábłek gránatowych *było po* sztu ná śiatce w około.

24 Wziął też Hetman żołnierski Sárájego Kápłáná przedniego/ y Sofoniaszá Kápłáná wtorego *po nim*, y trzech strożow progu. 25 ✠ Wziął też z miástá dworzániná niektorego/ ktory był przełożonym nád ludem rycerskim/ y śiedmi mężow *z tych, ktorzy* stawáli przed Krolem/ ktorzy śię ználeźli w mieśćie: y pisárzá przedniego woyskowego/ ktory zpisował woysko z ludu źiemie; y sześćdźieśiąt mężow z ludu źiemie/ ktorzy śię ználeźli w mieśćie. 26 ✠ Wziąwszy je tedy Nábuzárdán Hetman żołnierski/ záwiodł je do Krolá Bábilońskiego/ do Ryblláty. 27 ✠ Y pobił je Krol Bábiloński/ á pomordował je w Ryblácie/ w źiemi Emát : A ták przeniesiony jest Judá z źiemie swojey.

28 Ten ci jest lud ktory záprowádźił Nábuchodonozor roku śiodmego: Żydow trzy tyśiące/ y dwádźieśćiá y trzy. 29 ✠ Roku ośmnastego Nábuchodonozorá/ *záprowádźił* z Jeruzalem dusz ośm set trzydźieśći y dwie. 30 ✠ Roku dwudźiestego y trzećiego Nábuchodonozorá/ záprowádźił Nábuzárdán Hetman żołnierski/ z Żydow dusz śiedm set czterdźieśći y pięć. Wszystkich dusz cztery tyśiące y sześć set.

31 e A Trzydźiestego y śiodmego roku po pojmániu Joáchiná Krolá Judskiego/ dwunastego mieśiącá/ dwudźiestego y piątego *dniá* tegoż mieśiącá/ wywyższył Ewilmerodách Krol Bábiloński/ tego roku gdy począł krolowáć/ głowę Joáchiná Krolá Judskiego/ wywolniwszy go z domu więźienia. 32 ✠ Y rozmawiał z nim łáskáwie/ y wystáwił stolicę jego/ nád stolicę Krolow ktorzy *byli* z nim w Bábilonie. ✠ 33 Odmienił też y odźienie w ktorym był w więźieniu/ y jadał chleb záwsze przed obliczem jego/ po wszystkie dni 34 żywotá swego. ✠ Obrok też jemu náznáczony/ obrok ustáwiczny dawano mu od Krolá Bábilońskiego ná káżdy dźień/ áż do śmierći jego/ po wszystkie dni żywotá jego.

d 1 Krol. 7. 15. 2 Krol. 25. 17. 2 Kron. 3. 15.

e 2 Krol. 25. 27.

TRENY, TO JEST, NArzekánia Jeremiaszowe.

W Tych Kśiążeczkách Jeremiasz Prorok/ swojim y wszystkiego ludu imieniem/ opłákuje mizerną kondycyą Żydow w niewoli Bábilońskiey/ grzechy ich wyznawa/ á Bogá o miłośierdźie y łáskę według obietnice jego prośi.

ROZDZIAŁ I.

Nárzekánie Jeremiaszowe nád nieśćiem ludu Judskiego. 8. *Grzechy ich.* 18. *Wyznánie ich.* 20. *Modlitwá o wybáwienie.*

W Biblijey Siedmidźieśiąt Tłumáczow/ tá Kśięgá Swieta ták śię záczyna.

Y Stáło śię/ gdy Izráel pojimány był/ á Jeruzalem zpustoszone/ że Jeremiasz śiedźiał płácząc/ y nárzekał nárzekániem tákim nád Jeruzalemem/ á rzekł;

1 A Ch miásto ták ludne/ jákoż śiedźi sámotne ! stáło śię jáko wdowá ! zacne miedzy narodámi / przednie miedzy kráji-

krájinámi/ stáło śię hołdowne! ♣ 2 Ustáwicżnie w nocy płácże/ á łzy jego ná jágodách jego; niemász ktoby je ćieszył ze wszystkich miłośnikow jego: wszyscy przyjaćiele jego przeniewierzyli mu śię/ stáli mu śię nieprzyjaćiołmi. ♣ 3 Przeniosł śię Judá dla utrapienia/ y dla wielkiey niewoli: wszákże mieszkájąc miedzy narody/ nieznájduje odpocżynienia; wszyscy ktorzy je gonią polápili je w ćieśni. ♣ 4 Drogi Syońskie płácżą/ że nikt nie przychodźi ná Swięto urocżyste: Wszystkie bramy jego zpustoszáły; Kápłáni jego wzdycháją; pánny jego smętne są/ á sámo pełne jest gorzkośći. 5 ♣ Nieprzyjaćiele jego b są głową/ przećiwnikom jego szcżęśliwie śię powodźi: Bo go PAn utrapił/ dla mnostwá przestępstwá jego: málucżcy jego poszli w niewolą przed oblicżem trápiącego. 6 ♣ A ták odjęta jest od Corki Syońskiey wszystká ozdobá jey/ Kśiążętá jey stáli śię jáko jelenie/ nie znájdujące pászę/ y uchodzą bez śiły przed tym/ ktory je goni. 7 ♣ Wspomina *Corká* Jeruzálemska we dni utrapienia swego/ y kwilenia swego/ ná wszystkie uciechy swoje/ ktore miewáłá ode dni dawnych/ gdy padał lud jey od ręki nieprzyjaćielskiey/ niemájąc ktoby jey rátował: widząc ją nieprzyjaćiele/ náśmiewáli śię c z Sábbátow jey.

8 Cieżko zgrzeszyłá *corká* Jeruzalemska/ przetoż jáko niecżysta odłącżona jest: Wszyscy ktorzy ją w ucżćiwośći mieli/ lekce ją sobie wążą/ przeto/ że widzą nágość jey/ á oná wzdycha/ y tyłem śię obraca. ♣ 9 Niecżystotá jey ná podołkách jey/ á nie pomniáłá ná koniec swoj: przetoż znácżnie jest zniżona/ nie májąc ktoby ją poćieszył. Wejrzy PAnie ná utrapienie moje/ boć śię wyniosł nieprzyjaćiel. ♣ 10 Rękę swoje wyćiągnął nieprzyjaćiel ná wszystkie kochánia jey: bo muśi pátrząc ná pogány wchodzące do Swiątnice jey/ o ćzymeś był przykazał/ áby nie wchodźili d do zgromádzenia twego. ♣ 11 Wszystek lud jey wzdychájąc chlebá szuka/ dawa kosztowne rzecży swoje zá pokarm ku pośileniu duszę. Wejrzy PAnie/ á obacż/ bom znieważona.

12 Niech że was to nie obchodźi o wszyscy ktorzy mimo idźiećie drogą! Obacżćie/ á oglądajćie jesli jest boleść/ jáko moja boleść/ ktora mi jest zádáná/ jáko *mię* zásmęćił PAn w dźień gniewu zápálczywośći swojey. ♣ 13 Z wysokośći posłał ogień w kośći moje/ ktory je opánował/ rośćiągnął śieć nogam mojim/ obroćił mię ná wstecż; podał mię ná zpustoszenie/ przez cáły dźień żáłosna. ♣ 14 Związáne jest járzmo nieprawośći mojich ręką jego: zplotły śię/ wstąpiły ná szyję moję: *toć* poráźiło śiłę moję. ♣ Podał mię PAn w ręce *nieprzyjaćioł*, nie mogę powstáć. ♣ 15 PAn podeptał wszystkie mocárze moje w pośrzod mnie/ zwołał przećiwko mnie gromády/ áby zetárł młodźieńce moje/ PAn tłocżył jáko w práśie pánnę/ corkę Judską. ♣ 16 Przetoż ja płácżę: z ocżu e mojich/ z ocżu mojich *mowię* wody ćieką: że jest dáleko odemnie poćieszyćiel/ ktoryby ochłodźił duszę moję: Synowie moji wytráceni są/ przeto/ iż wźiął gorę nieprzyjaćiel. 17 ♣ Rozćiąga *Corcá* Syońska ręce swoje/ nie má ktoby ją ćieszył: wzbudźił PAn ná Jákobá zewsząd w około nieprzyjaćioły jego; *Corká* Jeruzalemska jest miedzy nimi *niby* dla niecżystośći oddalona.

18 Spráwiedliwy jest f PAn: bom ustam jego odporna byłá. Słuchajćie proszę wszyscy ludźie/ á obacżćie boleść moję: pánny moje/ y młodźieńcy moji/ poszli w niewolą. ♣ 19 Wołáłám ná przyjaćioły moje/ oni mię zdrádźili: Kápłáni moji/ y stárcy moji w mieśćie zginęli/ szukájąc sobie pokármu/ áby pośilili duszę swoję.

20 Wejrzyż PAnie/ bomći utrapiona/ wnętrzności moje ztrwożone są: wywróciło śię serce moje we mnie/ przeto/ żem byłá bárzo odporna: ná dworze miecż ośieraca/ *á* w domu nic nie mász jedno śmierć. ♣ 21 Słyszą że ja wzdycham/ *ále* niemász ktoby mię poćieszył: wszyscy nieprzyjaćiele moji

a Jerem. 13.17.
b 5 Moj. 28.44.
c 1. Zupadku jey.
d 5 Moj. 23. 3.
e Jerem. 13.17.
f Dáni. 9. 7.

słyszac o nieszczęściu mojim / weselą się ; żeś ty to uczynił / á przywiodłeś dźień przed tym ogłoszony : áleć będą mnie podobni. 22 ♣ Niech przydźie wszystká złość ich przed oblicżność twoję / á uczyń im jákoś mnie uczynił dla wszystkich przestępstw mojich : bo wielkie są wzdychánia moje / á serce moje żáłosne.

Rozdział II.

Nárzeka Prorok nád zburzeniem Krolestwá Ludskiego. 6. Nád z nieśieniem służeb Bożych y innym nieszczęśćiem. 18. Napomina lud do modlitew o miłośierdźie Boże.

1 Jákoż záćmił PAN w zápálczywośći swojey corkę Syońską? zrzućił z niebá ná źiemię sławę Izráelską / á nie wspomniał ná podnożek nog swojich / w dźień zápálczywośći swojey. 2 ♣ Połknął PAN bez wszelákiey litośći wszystkie przybytki Jákobowe / zburzył w popędliwośći swojey twirdze corki Judskiey : uderzył je o źiemię / w háńbę podał Krolestwo y Kśiążętá jey. 3 ♣ Odćiął w gniewie zápálczywośći wszystek rog Izráelski / odwroćił názad práwicę swoję od nieprzyjáćielá : á rozpaliwszy się przećiwko Jákobowi / jáko ogień pálájący pożerá do szczętu w około. 4 ♣ Náćiągnął łuk swoj / jáko nieprzyjaćiel : postáwił práwicę swoję jáko przećiwnik / y pozábijał wszystkie napozornieysze z ludu : á w namiećie corki Syońskiey wylał jáko ogień popędliwość swoję. 5 ♣ PAN się stał jáko nieprzyjaćiel / połknął Izráelá / połknął wszystkie páłace jego / popsował twirdze jego : y rozmnożył w ludu Judzkim płácz y nárzekánie.

6 Oderwał mocą płot a swoj jáko od ogrodá : zepsował namiot swoj : PAN przywiodł w zápámiętánie w Syonie uroczyste Swiętá y Sábbáty : á odrzućił w gniewie popędliwośći swojey Krolá y Kápłáná. 7 ♣ PAN odrzućił Ołtarz swoj / zbrzydźił sobie świątnicę swoję / podał do rąk nieprzyjaćielskich mury y páłace Syońskie krzyczeli w domu PAńskim jáko w 8 dźień Swiętá uroczystego. ♣ Umyślił PAN rozwálić mur corki Syońskiey / rozćiągnął sznur / á nie odwroćił ręki swey od skáżenia : rozkwilił bászty / y mur / ták / że wespoł omdlewáją. 9 ♣ Zápádły w źiemię bramy jey / połamał y pokruszył záwory jey : Krol jey y Kśiążętá jey są miedzy pogány : niemász áni zákonu : tákże áni prorocy jey nie miewáją b widzenia od PANA. 10 ♣ Stárcy corki Syońskiey usiádszy ná źiemi / umilknęli : posypáli prochem głowę swoję / á przepásują się wormi : Pánny Jeruzalemskie zwieszáją ku źiemi głowy swe. 11 ♣ Oczy moje od łez ustáły / ztrwożyły się wnętrznośći moje : wylałá się ná źiemię wątrobá mojá dla ztarćia corki ludu mojego / gdy y niemowiątká / y dźiatki ssące / ná ulicách miástá omdlewáją. 12 ♣ Mátkam swojim mowią ; Gdźież jest zboże y wino? Gdy mdleją jáko zránieni po ulicách miástá / y wypuszczáją dusze swoje ná łonie mátek swych. 13 ♣ Kogoć zá świádká stáwię? Kogo tobie przyrownam o Corko Jeruzalemská? Kogoć przypodobam / ábym ćię ućieszył Pánno / Corko Syońská? bo skruszenie twoje / wielkie jáko morze / Ktoż ćię uleczy? 14 ♣ Prorocy twoji opowiádáli c kłamstwo y márność / á nie odkrywáli nieprawośći twojey / áby odwroćili pojimánie twoje : áleć przepowiádáli ćiężáry kłamstwá / y wygnánie. 15 ♣ Klászczą nád tobą rękomá wszyscy : ktorzy idą drogą świszczą á chwieją głową swoją nád Corką Jeruzalemską / mowiąc : A onoż to miásto o ktorym powiádano / że jest doskonáłey pięknośći / y weselem wszystkiey źiemie? 16 ♣ Otworzyli ná ćię ustá swe wszyscy nieprzyjaćiele twoji / świszcząc / y zgrzytájąc zębámi / mowiąc : Pożrzymy ją ; tenći jest zápewne on dźień ktoregośmy czekáli / náleźliśmy y oglądáliśmy go. 17 ♣ Uczynił d PAN co był umyślił, wypełnił słowo swoje / ktore był przykazał ode dni dawnych : zburzył bez litośći / á rozweselił nád tobą nieprzyjaćielá : wywyższył rog przećiwnikow twojich.

a Psalm 80. 13. y 89. 41. Ezái. 5. 5.

b Psalm 74. 9.

c Jerem. 2. 8. y 5. 31. y 14. 14. y 23. 16.

d 3 Mojż. 26. 17. 5 Mojż. 28. 15.

18 Wołáło serce ich do PANá; O murze e Corki Syońskiey! wylewaj łzy we dnie y w nocy jáko strumień: nie dawaj sobie odpoczynienia / á niech śię nie uspokája źrzenicá oká twego. 19 Wstań/ wołaj w nocy ná początku straży / wylewaj serce twoje przed obliczem PAńskim jáko wodę: podnoś do niego ręce swoje zá duszę dźiatek swych / ktore omdlewáją od głodu/ ná rogu wszystkich ulic/ *á rzecz:* Wejrzy PAnie/ á obacz/ komuś ták *kiedy* uczynił? 20 Izali máją niewiásty jeść płod swoj/ niemowiątká ućieszne? Izali zámordowány być ma w Swiątnicy PAńskiey Kápłan y Prorok. 21 Leży ná źiemi po ulicách dźiećię/ y stárzec: Pánny moje/ y młodźieńcy moji polegli od mieczá: pobiłeś *je* w dźień zápálczywośći twojey: pomordowałeś *je*, á nie zfolgowałeś. 22 Zwołałeś stráchow mojich zewsząd / jáko ná dźień uroczystego Swiętá: á nie był w dźień zápálczywośći PAńskiey / ktoby uszedł á żyw został: ktorem ná ręku piástowáłá / y wychowáłá / te nieprzyjaćiel moj wyniszczył.

ROZDZIAŁ III.

Prorok sobie utyskuje nád utrápieniem ludu Judskiego. 21. Ma nádźieję o pomocy Bożey. 40. Lud do pokuty nápomina. 55. Modlitwá do Bogá o wybáwienie.

1 JAm *jest ten* mąż / ktorym widźiał utrapienie od rozgi rozgniewánia Bożego. 2 Záprowádźił mię / y záwiodł do ćiemnośći / á nie do świátłośći. 3 Tylko śię ná mię oborzył / *á* obroćił rękę swoję przez cáły dźień. 4 Do stárośći przywiodł ćiáło moje/ y skorę moję / *á* połamał kośći moje. 5 Obudował mię/ á ogárnął żołćią y pracą. 6 W ćiemnych a miejscách posádźił mię / jáko te/ ktorzy dawno pomárli. 7 Ogrodźił mię ábym nie wyszedł: obćiążył okowy moje. 8 A choć wołam y krzyczę/ zátula *uszy ná* modlitwę moję. 9 Ogrodźił drogę moję ćiosánym kámieniem: śćieszki moje wywroćił. 10 Jest *jáko* niedźwiedźiem czycháiącym ná mię: *jáko* lwem w skrytośćiách. 11 Drogi moje odwroćił / owszem roz-szárpał mię; y uczynił mię spustoszoną. 12 Náćiągnął łuk swoj / á postáwił mię jáko cel b strzałam swym. 13 Przestrzelił nerki moje strzałámi z sájdaká swego. 14 Jestem pośmiewiskiem ze wszystkim ludem mojim: pieśnią ich przez c cáły dźień. 15 Násycał mię gorzkośćiámi: upaja mię d piołynem. 16 Nád to/ pokruszył o kámyszki zęby moje: y pogrążył mię w popiele. 17 Tákeś oddalił/ ô *Boże!* od pokoju duszę moję/ áż ná wczasy zápominam: 18 A mowię; Zginęłá siłá mojá/ y nádźieja mojá ktoram miał w PAnu. 19 *Wszákże* wspominájąc ná utrapienie moje/ y ná płácz moj/ 20 ná piołyn/ y ná żołć: Wspominájąc ustáwicznie / uniża śię we mnie duszá mojá.

21 PRzywodząc to sobie do sercá 22 swego/ mam nádźieję. Wielkie jest miłośierdźie PAńskie / żesmy do szczętu niezginęli: Nie 23 ustawájąc zájiste litośći jego. *Ale* śię ná káżdy poránek odnawiáją: 24 Wielka jest prawdá twojá. PAn jest dźiałem mojim/ mowi duszá mojá: dla tego mam w nim nádźieję. 25 e Dobry *jest* PAn tym/ ktorzy nań oczekawáją / duszy tákowey ktora go 26 szuka. Dobrze jest ćierpliwie ocze-27 kawáć ná zbáwienie PAńskie. Dobrze jest mężowi f nośić járzmo od 28 dźiećiństwá swego: Ktory będąc opuszczony/ ćierpliwym jest w tym co 29 nań włożono: Kłádźie w prochu ustá swe/ ázaby śię okazáłá nádźieja: 30 Nádstawia bijącemu policzká/ á 31 násycony bywa obelżeniem. Bo 32 PAn ná wieki nie odrzuca. Owszem jesli zásmuca/ záśię śię g zmiłuje / według mnostwá miłośierdźia 33 swego. Zájiste/ nie z sercá trapi / y 34 zásmuca syny ludzkie / Aby *kto* starł nogámi swymi wszystkie więź-35 nie w źiemi: Aby *kto* niespráwiedliwie sądźił mężá przed obliczem 36 Nawyższego: Aby *kto* wywroćił h człowieká w spráwie jego: PAn 37 śię *w tym* niekocha. Ktoż *jest*, coby rzekł; Stáło śię/ á PAn nie przy-38 kazał? Izali z ust Nawyższego/ nie pochodźi i złe y dobre.

39 PRzeczżeby tedy sobie utyskowáć miał człowiek żywiący/ *á*

a Jerem. 14.17. Tren. 1.16.
a Psalm 143.3.
b Job. 7.20. y 16.12
c Job. 30.9.
d Job. 9.18.
e Psalm 16.5. y 73.16 Jerem. 10.16.
f Psalm 119.71.
g Psalm 30.6. Ezai. 54.7.8 Mich. 7.18.
h I. *Aby kto prawo czyje wywracał*
i Amos 3.6.

mąż k nád káźnią zá grzechy swoje? 40 ✣ Dowiáduymy śię ráczey/ á badajmy śię drog nászych / y náwroćmy 41 śię do PANá. ✣ Podnieśmy sercá y 42 rece násze w niebo do Bogá. ✣ Myśmy l wystąpili / y stáliśmy śię odpornymi/*przetoż* ty nie odpuszczasz. 43 ✣ Okryłeś śię zápálczywośćią/ y goniſz nas: mordujesz/ á nie szánujesz. ✣ 44 Okryłeś śię obłokiem / áby ćię nie 45 dochodźiłá modlitwá. ✣ Zá śmiećimy zá pomiotło położyłeś nas w pośrzodku tych narodow. ✣ 46 Otworzyli ná nas ustá swoje / wszyscy nieprzyjaćiele náſzy. ✣ 47 Strách y doł przyszedł n ná nas: zpustoszenie y zkruszenie. ✣ 48 Strumienie wod płyną z oczu mojich / dla zkruszenia corki ludu mojego. ✣ 49 Oczy moje płyną bez przestanku; przeto / że nie mász żadney ulgi: ✣ 50 Aby wejrzał / y obaczył PAN z niebá. ✣ 51 Oczy moje trapią duszę moję / dla wszystkich corek miástá mojego. ✣ 52 Łowili mię ustáwicznie jáko ptaká nieprzyjaćiele moji bez przyczyny. 53 ✣ Wrzućili do dołu żywot moj / á 54 przywálili mię kámieniem. ✣ Wezbráły wody nád głową moją; *y* rzekłem: Jużći po mnie!

55 Wzywam Imienia twego / o Pánie / z dołu bárzo głebokiego! 56 ✣ Głos moj wysłuchawałeś: nie zátulajże uchá twego przed wzdychániem mojim / y przed wołániem 57 mojim. ✣ Przybliżając śię *do mnie* w dźień ktoregom ćię wzywał / mawiałeś: Nie boj śię. ✣ 58 Zástawiałeś śię PAnie / o spráwę duszę mojey / á 59 wybáwiałeś żywot moj. ✣ Widźiſz / o PAnie / bezpráwie ktore mi śię 60 dźieje / osądźże spráwę moję. ✣ Widźiſz wszystkę pomstę ich / *y* wszystkie zamysły ich przećiwko mnie. ✣ 61 Słychawasz urągánie ich o PAnie / *y* wszystkie zamysły ich przećiwko 62 mnie. ✣ *Słychawasz* wárgi powstawájących przećiwko mnie / y przemysławánie ich przećiwko mnie 63 przez cáły dźień. ✣ Obacz śiadánie ich / y wstawánie ich: jam *záwżdy* 64 jest pieśnią ich. ✣ Oddajże im nadgrodę PAnie o / według spráwy rąk 65 ich: ✣ Dajże im zátwárdźiáłe serce / 66 *y* przekleństwo swe ná nie. ✣ Goń je w zápálczywośći / á zgładź je / áby nie byli pod niebem twojim / o PAnie!

Marginalia: k *1. Káżdy niech utyskuje ná grzechy.* l *Dáni. 9. 5.* m *1 Kor. 4. 13.* n *Ezdi. 14. 17.* o *Psalm 28, 4.*

ROZDZIAŁ IV.

Wielkie biedy ludu Judskiego. 13. Przyczyny ich. 21. Pomstá Boża nád Edomczykámi. 22. Poćieszenie ludu Bożego.

1 Jákoż pośmiedźiáło złoto! zmieniło śię wyborne złoto / rozmiotano kámienie Swiątnice / 2 po rogách wszystkich ulic. ✣ Szláchetni synowie Syońscy / ktorzy byli przyrownáni do złotá szczerego / jákoż są poczytáni zá naczynie gliniáne / zá dźieło rąk gárncárskich! 3 Y a smocy *wiec* oddawájąc pierśi / karmią młode swoje: *ále* corká ludu mojego dla okrutnika / podobna jest 4 sowie ná puszczy. ✣ Przylgnął język ssącego do podniebienia jego dla upragnienia: dźieći proszą o chleb / ále 5 nie mász ktoby im go ułamał. ✣ Ci ktorzy jadáli potráwy roskoszne / giną ná ulicách: *á* ktorzy byli wychowáni w szárłaćie / przytulają śię do 6 gnoju. ✣ Większe jest karánie corki ludu mojego / niżeli pomstá Sodomy / ktora jest podwrocona b w jednym oká mgnieniu / y nie zostáły ná niey rece. 7 ✣ Czystszy byli Názárejczycy jego nád śnieg: jáśniejszy nád mleko / rumieńsze ćiáłá ich niżeli drogie kámienie / jákoby z Száfiru wyćiosáni byli: 8 ✣ Ale *teraz* wejrzenie ich czerniejsze jest niż czarność: nie mogą poznáni być ná ulicách: przyschłá skorá ich do kośći ich: wyschłá / jest 9 jáko drzewo. ✣ Lepiey śię tym stáło / ktorzy są pobići mieczem / niżeli tym co umierają głodem: gdyż oni zginęli przebitymi bedąc / *ále* dla niedostátku urodzájow polnych. ✣ 10 Rece niewiast c miłośiernych wárzyły syny swe / áby im byli zá pokarm w potárćiu corki ludu mego. 11 ✣ Wypełnił PAN popędliwość swoję / y wylał gniew zápálczywośći swojey / y zápalił ogień ná Syonie / ktory pożárł grunty jego. ✣ 12 Nigdyby byli nie wierzyli Krolowie źiemscy / y wszyscy obywátele świátá / żeby był miał wniść przećiwnik / y nieprzyjaćiel w bramy Jeruzalemskie.

Marginalia: a *1. Ciołcy morscy 1. Jędze.* b *1 Moj. 19. 25.* c *2 Krol. 6. 29.*

13 Ale sie to stáło dla grzechow Prorokow jego / y nieprawośći Kápłánow jego / ktorzy wylewáli w pośrzodku jego krew spráwiedliwych. 14 Tułáli śie jáko ślepi po ulicách / mázác śie krwią / ktorey niemogli / tylko śie dotykáć szátámi swymi. 15 Przetoż wołáli ná nie; Ustępućie e nieczyśći / ustępujćie / ustępujćie / nie dotykajćie śie. Práwieć ustąpili ; y tułáją śie : Dla tego mowią miedzy narodámi : Nie będą już wiecey mieli własnego mieszkánia. 16 Oblicze PAńskie rozproszyło je / á nie wejrzy ná nie wiecey: Nieprzyjaciele Kápłánow f nie szánują / á nád stárcámi miłośierdźia nie używáją. 17 A wżdy jeszcze / áż do ustánia oczu swych ; wyglądamy proznego rátunku swego : oględuiąc śie ná narod / ktory wybáwić niemoże. 18 Szlákują stopy násze / ták że áni po ulicách nászych chodźić nie możemy : przybliżył śie koniec nász / wypełniły śie dni násze : zájiste przyszło dokończenie násze. 19 Prędszy są ći ktorzy nas gonią / niż orłowie niebiescy : po gorách nas gonią / ná pustyniách czycháją ná nas. 20 Tchnienie nozdrz nászych / to jest, Pomázániec PAńśki / pojimány jest w jámách ich : o ktorym esmy mowili ; W ćieniu jego żyć będźiemy miedzy narody.

21 Raduj śie y wesel śie corko Edomska / ktora mieszkasz w źiemi Hus : przyjdźie też do ćiebie kubek / upijesz śie / y obnáżysz śie. 22 Wźięło koniec karánie twoje o corko Syońska ! nie zániecha ćię Bog dłużey w pojimániu twojim : Ale twoje nieprawość náwiedźi o corko Edomska ! á odkryje grzechy twoje.

d Ierem. 5. 31. y 13. 21

e 3 Moj. 13. 45.

f Tren. 5. 12.

Rozdział V.

Nárzeka lud Iudski przed Bogiem. 16. Wyznawa grzechy. 19. Y modli śie.

1 Wspomni PAnie ná to co śie nam przydáło : wejrzy á obacz pohánbienie násze. 2 Dźiedźictwo násze obrocone jest do obcych : á domy násze do cudzoźiemcow. 3 Sierotámi smy / á bez Ojcá : mátki násze są jáko wdowy. 4 Wody násze zá pieniądze pijemy : drwá násze zá pieniądze kupujemy. 5 Ná szyji swey prześládowánie ćierpiemy : prácujemy / á nie dádzą nam odpocząć. 6 Egipczykom podawamy ręke / y Asyryjczykom / żebysmy śie násyćili chlebá. 7 Ojcowie nászy zgrzeszyli / niemász ich : á my nieprawość ich ponośimy. 8 Niewolnicy pánują nád námi / niemász ktoby nas wybáwił z ręki ich. 9 Z odwagą duszy nászey szukamy chlebá swego / dla strachu miecza ynápuszczy. 10 Skorá nászá jáko piec sczerniáłá / od srogośći głodu. 11 Niewiásty w Syonie pogwałcono / y pánny w miástách Judskich. 12 Kśiążętá ręką ich powieszáni są: á osoby a Stárszych nie máją w uććiwośći. 13 Młodźieńce do żarn biorą / á młodźieniaszkowie pod drwámi padáją. 14 Stárcy w bramách wiecey nie śiadáją ; młodźieńcy przestáli pieśni swojich. 15 Ustáło wesele sercá nászego : plasánie násze w kwilenie śie obroćiło. 16 Zpádłá koroná z głowy nászey : Biádá nam! żesmy zgrzeszyli. 17 Dla tegoż mdłe jest serce násze : dla tego záćmione są oczy násze: 18 Dla gory Syońskiey / że jest zpustoszona / liszki chodzą po niey.

19 Ty PAnie trwasz ná b wieki : á stolicá twojá od narodu do narodu. 20 Przecz że nas ná wieki zápominasz / á opuszczasz nas przez ták długi czás? 21 Náwroć nas c do śiebie o PAnie! á náwroceni będźiemy: odnow dni násze / jáko z dawná były. 22 Bo / izáli nas cále odrzućisz / á gniewáć śie będźiesz ná nas ták bárzo?

a Tren. 4. 16.

b Psalm. 9. 8. y 29. 10. y 102. 13. y 145. 13.

c Jerem. 31. 18.

PROROCTWO EZECHIELOWE.

Ta Kśięgá zámyka w sobie rozne Widzenia y Proroctwá : Bo naprzod ma w sobie widzenie o czworgu dźiwnych zwierzętách y kołách / ktorym Ezechiel w Urzędźie swym Proroc[k]im

po-

potwirdzony był w Rozd. 1. 2. 3. Potym / idą kilká Widzenia / w ktorych Zydom opowiáda przyszłe kaźni Boże zá ich niezbożność / od Rozd. 4. 10. áż do. 25. Zátym ogłasza Prorok karania / ktore miáły przyść ná pográniczne narody / á nieprzyjacioły Zydow do Rozd. 25. áż do. 33. W Czwartey części Prorok bárzo strofuje Zydy w więźieniu Bábilońskim będące: nápominájąc ich do pokuty / y pewną im nádźieje wybáwienia czyniąc. A iż to wybáwienie miáło być dwojákie: Cielesne z Bábilonu; á Duchowne przez przyśćie Chrystusá PANA: Prorokujeteby / Naprzod o Cielesnym ich wybáwieniu / z tą jednák kondycyą / że y potym Zydowie od rozmáitych nieprzyjaciół trapieni być mieli od Rozd. 33. áż do: 40. Náostátek prorokuje o wybáwieniu z niewoli Duchowney przez Chrystusá PAná / co wyrażą przez Widzenie budowánia nowego Kośćiołá / nowego miástá Jeruzalemskiego / przez zámierzeny sposob chwały Bożey / powinnośći Kśiążęcey / y przez rozdźielenie źiemie miedzy dwánaśćie pokoleń.

ROZDZIAŁ I.

Czás powołánia Ezechielá ná Urząd Prorocki. 4. Widzenie, ktorym do Urzędu przygotowány jest.

1 Stáło śie trzydźiestego roku / *mieśiącá* czwártego / piątego *dniá* tegoż mieśiącá / gdym był w pośrzodku pojimánych u rzeki Chebár / że śie 2 otworzyły niebiosá / y widźiałem widzenia Boże. ♣ Piątego *dniá* tegoż mieśiącá: (ten *jest* rok piąty / po záprowádzeniu Królá ᵃ Joáchiná.) 3 ♣ Prawdźiwie stáło śie słowo PAńskie do Ezechielá Kápłáná / syná Buzowego / w źiemi Cháldejskiey / u rzeki Chebár / á byłá nád nim ręká PAńska.

4 Widźiałem / á oto wiátr gwáłtowny przychodźił od Połnocy / y obłok wielki / y ogień pałájący / á blask był około niego: á z pośrzodku jego *wynikáłá* jákoby niejáka pretka świátłość; z pośrzodku 5 *mowię* onego ogniá. ♣ Tákże z pośrzodku jego *ukazáło śię* podobieństwo czworgá zwierząt: ktorych tákowy był kształt: Podobieństwo 6 człowiecze miáły. ♣ A káżde po czterech twárzách / tákże po czterech skrzydłách káżde z nich miáło. ♣ Nogi ich / były nogi proste: á stopá nog ich / jáko stopá nogi cielęcey: á lśniły śie / włáśnie jáko miedź 7 wypolerowána. ♣ Ręce ludzkie *były* pod skrzydłámi ich / po czterzech stronách ich: á twarzy ich / y skrzydłá ich ná czterech onych *stronách.* ♣ Skrzydłá ich spojone były jedno z drugim: nie obrácáły śie gdy chodźiły / ále káżde w prost ná swą stronę chodźiło. ♣ A podobieństwo 10 twarzy ich *tákie: Z przodku* twarz ludzka / á twarz lwia po práwey stronie káżdego z nich: á twarz wołowa po lewey stronie wszystkich czworgá: tákże twarz orla *z tyłu* miáło wszystko czworo z nich. ♣ A twarzy ich y 11 skrzydłá ich *były* podnieśione ku gorze: káżde *zwierzę* dwie *skrzydłá* spajáło *ze dwiemá skrzydłámi* drugiego / á dwiemá przykrywáły ćiáło 12 swoje. ♣ A káżde z nich w prost ná swą stronę chodźiło: kędykolwiek duch chćiał áby szły / tám szły: nie 13 obrácáły śie gdy chodźiły. ♣ Tákże podobieństwo onych zwierząt ná wejrzeniu było jáko węgle w ogniu rozpalone / pałające śie jáko pochodnie: Ten *ogień* ustáwicznie chodźił miedzy zwierzętámi / á on ogień miał blask / z ktorego ogniá wychodźiłá błyskáwicá. ♣ Biegáły też one 14 zwierzętá / y wrácáły śie jáko pretkie błyskáwice.

15 A Gdym śie przypátrowáł onym zwierzętom: á oto koło jedno było ná źiemi przy zwierzętách / u 16 czterech twarzy káżdego z nich. ♣ Ná wejrzeniu były kołá / y robotá ich jáko bárwá *kámienia* ᵇ Társys / á podobieństwo *było* jednákie onych czterech *kół*: á były ná wejrzeniu y robotá ich / jákoby było koło w pośrzodku kołá. ♣ Májąc iść / ná czte- 17 rey strony swoje chodźiły / á nie obrácáły śie gdy chodźiły. ♣ Dzwoná 18 táká wysokość *miáły*, áż strách z nich pochodźił; te dzwoná y w około wszystkich czterech *kół*, pełne były

ocżu.

ᵃ 4 Krol. 24. 15. Jerem. 37. 1.

ᵇ Ezech. 10. 9.

oczu. ♣ A gdy chodźiły zwierzętá / kołá też chodźiły podle nich: á gdy śie podnośiły zwierzętá wzgorę od źiemie / podnośiły śię y kołá. ♣ 20 Gdźiekolwiek chćiał duch áby szły / tám szły; gdźie mowię *duch* chćiał áby szły: á kołá podnośiły śię przed nimi / bo duch zwierząt był w kołách. ♣ 21 Gdy one szły / szły *y kołá*; á gdy one stały / stały: á gdy śię podnośiły od źiemie / podnośiły śię też kołá z nimi: bo duch zwierząt był w kołách.

22 NAd głowámi zwierząt / *było* podobieństwo rozpostárćia / jáko podobieństwo krzyształu przezroczystego / rozćiągnionego nád głowámi ich z wierzchu. ♣ 23 A pod onym rozpostárćiem skrzydłá ich *były* podnieśione / jedno z drugim *spojone*: káżde *miáło* dwie / ktorymi śię przykrywáło: káżde mowię *miáło* dwie / ktorymi przykrywáło ćiáło swoje. 24 ♣ Y słyszałem szum skrzydeł ich / jáko szum wod wielkich / jáko szum Wszechmocnego / gdy chodźiły / *y* szum huku jáko szum wojská: *á gdy* stały / zpuśćiły skrzydłá swoje. ♣ 25 A gdy stały *y* zpuśćiáły skrzydłá swoje / tedy był szum z wierzchu nád rozpostárćiem / ktore *było* nád głową ich.

26 A Z wierzchu ná rozpostárćiu / ktore *było* nád głową ich / było podobieństwo stolice / ná wejrzeniu jáko kámień Száfirowy: á nád podobieństwem stolice / ná niey z wierzchu ná wejrzeniu jáko osobá człowieká.

27 Y Widźiałem ná wejrzeniu jákoby pretká świátłość: *á* wewnątrz w niey w około ná wejrzeniu jáko ogień / od biodr jego wzgorę: tákże też od biodr jego ná doł widźiałem ná wejrzeniu jáko ogień / y bląsk około niego. ♣ 28 Jáka bywa tęczá ná wejrzeniu / ktora bywa ná obłoku czásu deszczu / táki był ná wejrzeniu bląsk w około.

TOć *było* widzenie podobieństwá chwały PAńskiey: *ktore* gdym widźiał / upadłem ná oblicze swoje / y usłyszałem głos mowiącego.

ROZDZIAŁ II.

Do kogo był posłány Prorok Ezechiel 4. Y jáko śię z tymi, do ktorych był posłány. 8. Y z tym ktory go posłał, obchodźić miał, náuczony.

1 Y Rzekł do mnie; Synu człowieczy stań ná nogi twe / á będę mowił z tobą. ♣ 2 Y wstąpił w mię Duch gdy przemowił do mnie / á postáwił mię ná nogi moje: y słyszałem mowiącego do mnie. ♣ 3 Ktory rzekł do mnie: Synu człowieczy / Ja ćię posyłam do synow Izráelskich / do narodow odpornych / ktorzy mi śię zprzećiwili: Oni / y Ojcowie ich występowáli przećiwko mnie / áż 4 práwie do dniá tego. ♣ Do tych mowię synow niewstydliwey twarzy / y zátwárdźiáłego sercá / Ja ćię posyłam: y rzeczesz im: Ták mowi PAnujący PAn. ♣ 5 Niech oni słucháją ábo nie / gdyż domem odpornym są: przećię niech wiedzą / że Prorok był w pośrzodku ich.

6 A Ty synu człowieczy / nie boj śię ich / áni śię lękaj słow ich / że odporni / *á jáko* ćiernie są przećiwko tobie / á że miedzy niedźwiadkámi mieszkasz / słow ich nie boj śię / áni śię twarzy ich lękaj / przeto / że 7 domem odpornym są. ♣ Ale mow słowá moje do nich / niech oni słucháją / ábo nie / gdyż odpornymi są. ♣ 8 Lecz ty synu człowieczy / słucháj co Ja mowię do ćiebie: nie bądź odpornym jáko *ten* dom odporny. Otworz 9 usta swe / á jedz coć dam. ♣ Y widźiałem / á oto ręká *byłá* wyćiągniona do mnie / á oto w niey zwiniona [a] 10 księgi. ♣ Ktore rozwinął przede mną: á były popisáne z przodku y z końcá / á w nich były nápisáne Nárzekánia / y Wzdychánia / y Biedá.

[a] Objáw. 10. 9.

ROZDZIAŁ III.

Rozmáitym sposobem Ezechiel do Urzędu przygotowány y pośilony. 16 Tákże coby mu ná tym, áby go wiernie wykonywał należáło, wyuczony.

1 Y Rzekł do mnie: Synu człowieczy / Co przed tobą jest / jedz: jedz te księgę / á idź / y mow do domu 2 Izráelskiego. ♣ Otworzyłem tedy ustá swe / y dał mi jeść one księgi: ♣ 3 A mowił do mnie; Synu człowieczy / nákarm brzuch twoj / á wnętrzności twoje nápełni tymi księgámi

gámi ktore ć dawam: y zjadłem je, y były w uśćiech á mojich słodkie (4) jáko miód. ♣ Zátym rzekł do mnie: Synu człowieczy/ idź/ á wnidź do domu Izráelskiego / y mow słowy (5) mojimi do nich. ♣ Bo ćie nie do ludu b nieznájomey mowy / ábo trudnego języká posyłam / ále do domu Izráelskiego: (6) ♣ Nie do wiela narodow nieznájomey mowy / y trudnego języká ktorychbyś słow nie zrozumiał: Ktorzy jednák / gdybym ćie do nich posłał / usłucháliby ćie: (7) ♣ Lecz dom Izráelski nie będźie ćie chćiał usłucháć / poniewaz mnie *sámego* usłucháć nie chcą: bo wszystek dom Izráelski jest twárdego czołá y (8) zátwárdzonego sercá. ♣ *Ale,* otom uczynił twarz twoję twárdą przećiwko twarzy ich: á czoło twe twárde (9) przećiwko czołu ich. ♣ Uczyniłem czoło twe jáko Dyáment/ *y* twárdsze nád skáłę: Nie bojże śię ich/ áni śię lękaj twarzy ich/ przeto/ że są domem odpornym.

(10) Y Rzekł do mnie: Synu człowieczy/ wszystkie słowá moje/ ktore mowić będę do ćiebie / przyjmi do sercá twego / á słuchaj uszymá twy- (11) mi. ♣ Idź/ á wnidź do pojimánych/ do synow ludu twego/ y mow do nich á powiedz im: Ták mowi Pánujący PAN: Niech oni słucháją / ábo (12) nie. ♣ Tedy mię Duch podniosł/ y słyszałem zá sobą głos grzmotu wielkiego; Błogosłáwiona *niech będźie* chwałá PAńska z miejscá swego: ♣ (13) Y szum skrzydeł onych zwierząt ktore śię ná społ dotykáły / y głos koł ná przećiwko nim / y głos grzmotu (14) wielkiego. ♣ A Duch podniosł mię y wźiął mię. Y odszedłem z gorzkośćią w rozgniewániu duchá mego: ále ręká PAńska nádemną mocna by- (15) łá. ♣ Y przyszedłem do pojimánych do Telábib / ktorzy mieszkáli przy rzece Chebár / y śiadłem gdźie oni mieszkáli / á śiedźiałem tám śiedm dni / w pośrzodku ich zdumiawszy śię.

(16) A Gdy minęło śiedm dni / było słowo PAńskie do mnie mowią- (17) ce: ♣ Synu człowieczy / Dałem ćię c strożem domowi Izráelskiemu/ ábyś słysząc słowo z ust mojich/ nápo- (18) minał ich odemnie. ♣ Gdybym Ja rzekł niepobożnemu / Smierćią umrzesz; á nie nápomniałbyś go / *y* nie mowiłbyś / ábyś go odwiodł od niezbożney drogi jego/ ták/ żebyś go przy żywoćie záchował: Tedy / onći niezbożny w nieprawośći swojey umrze / ále krwie jego z ręki twojey (19) szukáć będę. ♣ Lecz jeśliby ty nápomniał niezbożnego / á nie odwroćiłby śię od niezbożnośći swey / y od drogi swey niezbożney: Tedy/ onći w nieprawośći swojey umrze / ále (20) ty duszę swoję wybáwisz. ♣ *Tákże, jesliby* śię odwroćił spráwiedliwy d od spráwiedliwośći swojey / á czyniłby nieprawość/ á Jabym położył záwádę przed nim/ y tákby umárł/ á tybyś go nie nápomniał: w grzechu swym umrze / á nie przyda ná pámięć spráwiedliwośći jego ktore czynił: Lecz krwie jego z ręki two- (21) jey szukáć będę. ♣ Ale jeśliby ty nápomniał spráwiedliwego/ áby nie grzeszył *ten* spráwiedliwy / y nie grzeszyłby / zájiste żyć będźie/ bo nápomnienie przyjął: á ty duszę swoję wybáwisz.

(22) Y Byłá tám nádemną ręká PAńska/ y rzekł do mnie: Wstawszy wynidź w pole / á tám śię z tobą (23) rozmowię. ♣ A ták wstawszy szedłem w pole / á oto chwałá PAńska stałá tám / jáko chwałá ktoram widźiał u rzeki Chebár: y upadłem ná obli- (24) cze moje. ♣ Tedy Duch wstąpił w mię: á postáwiwszy mię ná nogi moje/ Mowił do mnie / y rzekł mi; Wnidź/ zámknij śię w domu swym. (25) ♣ Bo oto ná ćię/ Synu człowieczy/ włożą powrozy / y zwiążą ćię nimi / á nie będźiesz mogł wynić miedzy (26) nie. ♣ A Ja uczynię/ że język twoj przylgnie do podniebienia twego: y będźiesz niemy/ á nie będźiesz im mężem strofującym/ przeto/ że są domem (27) odpornym. ♣ Ale gdy z tobą mowić będę / otworzę ustá twoje / tedy rzeczesz do nich; ták mowi Pánujący PAn: Kto *chce* słucháć / niech słucha: á kto nie chce / niech nie słucha: gdyż domem odpornym są.

ROZDZIAŁ IV.

a Objáw. 10. 9.

b H. Głębokich warg.

c Ezech. 33. 7.

d Ezech. 18. 24.

Okázánie oblężenia Jeruzálemskiego. 9. Á z włáſczá głodu wielkiego

1 Á Ty Synu człowieczy / weźmi ſobie cegłę : á położywſzy ją przed ſobą / wyryj ná niey miáſto 2 Jeruzalem. Y sporządź ná niey oblężenie/ y zbuduj ná niey ſzańce/ y uſyp ná niey wał / á poſtaw ná niey woyſká / y záſadź ná niey táràny 3 w około. Potym weźmi ſobie pánew żelázną / y poſtaw ją *miáſto* muru żeláznego / miedzy ſobą á miedzy miáſtem : á a obroć twarz ſwoję przećiwko niemu / niech będźie oblężone / á oblężeß je. To *będźie* znákiem domowi Izráelſkiemu. 4 A ty ukłádź śię ná lewy bok twoj / á włoż nań nieprawość domu Izráelſkiego : ják wiele dni leżeć będźieß ná nim / ták długo poniesieß 5 nieprawość ich. A Ja tobie dawam látá nieprawośći ich / według liczby dni ; *to jeſt*, trzy ſtá y dźiewięćdźieśiąt dni : Ták długo poniesieß b nieprawość domu Izráelſkiego. 6 A *gdy* je wypełniß/ ukłádźieß śię powtore ná práwy bok twoj / á poniesieß nieprawość domu Judſkiego przez czterdźieśći dni : Dźień zá rok / dźień *mowię* zá 7 rok dawam tobie. Ták tedy obroć twarz ſwoję przećiwko oblężeniu Jeruzalemu / rámię ſwoje wyſmukni/ á prorokuj przećiwko niemu. 8 A oto kłádę ná ćię powrozy / ábyś śię nie obroćił z jednego boku ná drugi/ dokąd niewypełniß dni oblężenia twego. 9 Przetoż nábierz ſobie pßenice/ y jęczmienia/ y bobu / y ſoczewice/ y proſá/ y wyki / á włoż to do jednego naczynia / y uczyń ſobie z tego pokarm : według liczby dni ktorych leżeć będźieß ná boku ſwym/ *to jeſt*, przez trzy ſtá y dźiewięćdźieśiąt dni/ jeść go będźieß. 10 A tá wagá *będźie* pokármu twego ktory jeść będźieß / *miánowićie*, dwádźieśćiá 11 syklow ná dźień : od czáſu áż do czáſu jeść go będźieß. Tákże wodę pod miárą pić będźieß ; ßoſtą *część* hinu/ od czáſu do czáſu pić będźieß. 12 A podpłomyk jęczmienny ktory jeść będźieß / ten przy łájnách człowieczych upieczeß przed oczymá ich. 13 Y rzekł PAn : Ták będą jeść synowie Izráelſcy chleb ſwoj plugáwy / dla pogan ktore tám zgromádzę.

14 Y Rzekłem: Ach Pánujący PAnie/ oto duſzá mojá nie *jeſt* zplugáwiona c zdechliną : á tego co *zwierz* rozßárpał nie jádłem od dźiećińſtwá mego áż do tąd / y nie wchodźiło do uſt mojich żadne 15 mięſo obrzydłe. Ale on rzekł do mnie: Oto dawamći łájná wołowe miáſto łájen człowieczych / ábyś ſobie przy 16 nich nápiekł chlebá. Zátym rzekł do mnie : Synu człowieczy ; Oto Ja złamię láſkę d chlebá w Jeruzalem / ták / że e chleb pod wagą jeść będą/ y to z fráſunkiem : tákże wodę pod miárą pić będą / y to z zdumie- 17 niem. Aby niedoſtátek májąc chlebá y wody / zdumiewał śię káżdy z nich y uwiądł w nieprawośćiách ſwojich.

Rozdział V.

Okázánie inßym ſpoſobem śćiśnienia Jeruzalemſkiego. 5. Tákże y grzechow dla ktorych w te ćięſkośći przyść mieli.

1 Potym ty Synu człowieczy/ weźmi ſobie nożeſtry / *to jeſt* brzytwę bárwierſką / weźmi ją ſobie / á ogol nią głowę ſwoję y brodę ſwoję: potym weźmi ſobie wagę / y rozdźiel 2 je. Jedną trzećią część ogniem zpal w pośrzod miáſtá / gdy śię wypełnią dni oblężenia : potym wźiąwßy *drugą* trzećią część / pośiekaj mieczem około niego : á oſtátnią trzećią część roztrząśni ná wiátr : 3 bo miecz á dobędę zá nimi. A wßákże weźmi z nich jáką trochę / y záwiąż w kráje *ßáty* twojey. 4 A y z tych jeſzcze wźiąwßy / wrzuć je w pośrzod ogniá / y zpal je w ogniu / z kąd wynidźie ogień ná wßyſtek dom Izráelſki.

5 Ták mowi Pánujący PAn: Toć *jeſt* Jeruzalem/ ktorem poſtáwił w pośrzod pogánow/ á zewſząd obro- 6 czył kráinámi. Ale odmienił ſądy moje w niezbożność / bárźiey niż Pogánie/ á uſtáwy moje bárźiey niż *inne* kráiny ktore ſą około niego : bo ſądámi mojimi pogárdźili/ y w uſtáwách mojich nie chodźili. 7 Przetoż ták mowi Pánujący PAn; Dla tego/ żeśćie pogáńſtwo / grzechámi

a I. Zátwardź.
b 4 Moj. 14.34.
c 3 Moj. 22. 8.
d 3 Moj. 26.26. Ezech. 5. 16. y 14. 13.
e Ezech. 12. 19.

chámi przewyższyli / ktore jest około was/á w ustáwach mojich nie chodźiliśćie / y sądow mojich nie záchowáliśćie / náwet áni ták jáko pogánie ktorzy są około was / sądźiliśćie nie czynili:

8 Przetoż ták mowi PAn Pánujący PAn: Otom Ja przećiwko tobie/otom Ja/y wykonam w pośrzodku ćiebie sądy przed oczymá pogánow.

9 Bo uczynię przy tobie to / czegom pierwey nie uczynił / y czego nápotym nie uczynię / dla wszystkich obrzydliwośći twojich:

10 Ták / że Ojcowie a jeść będą syny w pośrzodku ćiebie / á synowie jeść będą Ojce swoje: y wykonam sądy przećiwko tobie / á rozproszę wszystkie ostátki twoje ná wszystkie strony.

11 Przetoż/żywię Ja mowi PAn Pánujący PAN: Ponieważeś ty świątnicę moję zplugáwiło wszelákimi nieczystośćiámi twojimi / y wszelákimi obrzydliwośćiámi twymi / y Ja ćię też podam w lekkość/ á nie sfolguje oko b moje/áni śię zlituję.

12 Trzećia część z ćiebie morem pomrze / y głodem wyginie w pośrzodku ćiebie: á druga trzećia część / od mieczá pádnie około ćiebie: á trzećia ostátnia część ná wszystkie strony rozproszę / y mieczá dobędę zá nimi.

13 A ták śię do końcá wyleje zápálczywość mojá / y nátrę popędliwośćią swoją ná nie / y ućieszę śię/y doznáją żem Ja PAn/ ktorym to wyrzekł w zápálczywośći mojey / gdy wypełnię gniew swoj nád nimi.

14 A podam ćię w zpustoszenie y w pohánbienie narodom ktore są około ćiebie/ przed oczymá káżdego mijającego.

15 A ták będźiesz c ná hánbę/ ná pośmiech/ná srogi przykład / y ná zdumienie narodom ktore są około ćiebie:gdy wykonam przećiwko tobie sądy w popędliwośći y w gniewie / y w srogim zágniewániu / Ja PAn mowiłem:

16 Gdy wypuszczę d srogie strzały głodu / ná zgubę wászę / ktore wypuszczę ábym was wygubił : á głod zgromádzę przećiwko wam / y złamię wam láskę chlebá.

17 Poślę zájiste ná was e głod / y zwierzętá okrutne / ktore ćię osierocą : y mor / y krew przyjdźie ná ćię / gdy ná ćię miecz przywiodę: Ja PAN mowiłem.

á 5 Moj 28.53. 2 Krol. 6. 29. Tren. 4. 10.
b Ezech. 7. 4.
c 5 Moj 28.37.
d 3 Moj. 26.26. Ezech. 4. 16. y 14. 13
e 3 Moj 26.22.

ROZDZIAŁ VI.

Proroctwo o zpustoszeniu źiemie Judskiey dla báłwochwálstwá. 8. O záchowániu ostátkow. 11. Potwierdzenie tegoż Proroctwá.

1 Y Stáło śię słowo PAńskie do mnie/mowiąc:

2 a Synu człowieczy / obroć twarz twoję ku gorąm Izráelskim / á prorokuj przećiwko nim.

3 Y rzecz: Gory Izráelskie / słuchajćie słowá Pánującego PAná. Ták mowi Pánujący PAn gorąm y págorkom/ strumieniom y dolinam: Oto Ja/Ja przywiodę ná was miecz / y pokáżę wyżyny wásze.

4 A ták zpustoszone będą Ołtarze wásze/y zdruzgotáne będą słoneczne obrázy wásze / á porozrzucam pobite wásze przed plugáwymi báłwány wászymi.

5 Położę też trupy synow Izráelskich przed plugáwymi báłwány ich / á rozrucę kośći wásze około Ołtarzow wászych.

6 Po wszystkich mieszkániach wászych / miástá zpustoszone będą / y wyżyny zpustoszeją: ták / iż będą zkáżone y rozwálone ołtarze wásze / zdruzgotáne będą y ustáną plugáwe báłwány wásze / á będą podrabiane słoneczne obrázy wásze / á ták wygłádzone będą dźiełá wásze.

7 Y pádnie zránio ny w pośrzodku was: á poznaćie żem Ja PAN.

8 WSzákże z was niektore pozostáwię / ktorzyby uszli mieczá miedzy pogány : gdy rozproszeni będźiećie po źiemiách.

9 Y wspomnią ná mię / ktorzy z was záchowáni będą miedzy narody / u ktorych będą w pojimániu : żem ubolał nád sercem ich wszetecznym/ ktore odstąpiło odemnie / y nád oczymá ich / ktore nierząd płodźiły / chodząc zá plugáwymi báłwány swojimi : y omierzną sámi sobie / dla złośći ktore czynili we wszystkich obrzydliwośćiách swojich.

10 Y poznáją żem Ja PAN : á iżem nie dármo mowił że ná nie to złe przywiodę.

11 TAk mowi Pánujący PAn: Klászni ręką twoją / á tupni nogą twoją/ y mow : Niestety! ná wszystkie złe obrzydliwośći domu Izráel-

a Ezech. 36. 1.

zráel-

zráelſkiego/bo od mieczá / od głodu/ y od morowego powietrza polega. 12 ✠ Ten co będzie dáleko / morem umrze: á ten co blisko / od mieczá polegnie: á ten co zostánie/ y obleżony/ od głodu umrze: á ták wykonam popędliwość moję nád nimi. 13 ✠ Tedy poznacie żem Ja PAN / gdy będą pobići ich leżeli w pośrzodku plugáwych báłwánow ich / y około ołtarzow ich: ná káżdym págorku wysokim/ po wszystkich wierzchách gor/ y pod káżdym drzewem źielonym / y pod káżdym dębem krzewistym / ná ktorymbykolwiek mieyscu spráwowáli wonność wdźięczną wszystkim plugáwym báłwánom swojim. 14 ✠ Bo rękę swoję wyćiągnę przećiwko nim / y uczynię tę ziemię zpustoszoną / y bárziey zpustoszoną niż pustynia Dyblát / we wszystkich mieszkániách ich. A ták poznáją żem Ja PAN.

Rozdział VII.

Proroctwo o pomśćie Bożey nád ludem Judskim, y źiemią ich, y o przyczynách tey pomsty.

1 Potym stáło sie słowo PAńskie 2 do mnie/mowiąc: ✠ Słuchaj ty synu człowieczy/ Ták mowi Pánujący PAN o źiemi Jzráelskiey: Koniec / koniec przyszedł / ná wszystkie czterry strony źiemie. 3 ✠ Teraz przyszedł koniec ná ćię: poślę ná ćię popędliwość moję / y będę ćię sądźił według drog twojich / y zwálę ná ćię wszystkie obrzydliwośći twoje. 4 ✠ A nie sfolguje a oko moje / y nie zmiłuje sie / ále drogi twoje zwálę ná ćię / á obrzydliwośći twoje będą w pośrzodku ćiebie: y poznaćie żem Ja PAN. 5 ✠ Ták mowi Pánujący PAN: Utrapienie jedno/ oto utrapienie 6 strászne przychodźi. ✠ Koniec przychodźi / przychodźi koniec / ocknął sie przećiwko tobie; Oto przychodźi. 7 ✠ Przychodźi prętki poránek ná ćię / o obywátelu źiemie! przychodźi ten czás / przybliża sie ten dźień grzmotu / á nie głosu rozlegájącego sie po gorách. 8 ✠ Już prętko/ Już wyleję gniew moj ná ćię / á wykonam zápálczywość moję nád tobą / á osądzę ćię według drog twojich / y włożę ná ćię wszystkie obrzydliwośći twoje. 9 ✠ Nie sfolguje zájiste oko moje/ áni sie zlituje / ále według drog twojich nádgrodzę/ y obrzydliwośći twoje w pośrzodku ćiebie będą: A ták poznaćie / żem Ja PAN / ktory bije. 10 ✠ Oto ten dźień / oto przyszedł: przyszedł prętki poránek / zákwitnęłá rozgá / wybija sie pychá. 11 ✠ Okrućieństwo wyrosło w rozgę niezbożnośći: nie zostánie z nich nic, áni z mnostwá ich / áni z huku ich / y nie będźie żadnego nárzekánia nád nimi. 12 ✠ Idźie czás / przybliża sie dźień. Kto kupi nie będźie sie weselił / á kto przeda nie będźie żáłował: bo popędliwość przydźie ná wszystko mnostwo jey. 13 ✠ Bo kto przedał / nie wroći sie do rzeczy przedáney / choćby jeszcze miedzy żywiącymi był żywot b ich: ponieważ widzenie ná wszystko mnostwo c jey nie wroći sie / á żaden w niepráwośći żywotá swego nie zmocni sie. 14 ✠ Trąbić będą w trąbę/ y wszystko przygotują / jednák nie będźie kto miał iść ná wojnę: bo popędliwość mojá oborzy sie ná wszystko mnostwo jey. 15 ✠ Miecz zewnątrz / á mor y głod będźie wewnątrz: kto będźie ná polu/ od mieczá umrze: á kto w mieśćie / głod y mor go pożrze. 16 ✠ A ktorzy z nich ucieką / ći będą ná gorách jáko gołębice w dolinie: wszyscy będą nárzekáli / káżdy nád niepráwośćią swoją. 17 ✠ Wszystkie ręce osłábieją / y wszystkie sie koláná d rozpłyną jáko wodá: 18 ✠ Y obłoką sie w wory e/ y okryje je strách / y ná wszelkiey twarzy będźie wstyd / y ná wszystkich głowách ich łysiná. 19 ✠ Srebro swoje po ulicách rozrzucą / á złoto ich będźie jáko nieczystość: srebro ich y złoto ich nie będźie ich mogło f wybáwić w dźień popędliwośći PAńskiey. Nie násycą dusze swojey / y wnętrznośći swych nie nápełnią: przeto / że im jest ku obráženiu niepráwość ich. 20 ✠ A iż w sławie g ozdoby swojey / ktorą ná chwałę swoję Bog wystáwił/ obrázow obrzydliwośći swojich y sprosnośći swojich náczynili: przetożem im je w nieczystość obroćił: 21 ✠ Y podam je w

a Ezech 5. 11. y 8. 18.

b T. Kupujących y przedawájących. 3 Moj 25. 13.

c T. Zpełni sie.

d Ezech. 21. 7.

e Ezái. 15. 2. 3. Jerem. 48. 37.

f Przyp 11. 14. Sofon. 1. 18.

g T. w Kośćiele.

ręce cudzoziemcow ná rozchwycenie/ y niezbożnym w źiemi ná łup/ ktorzy ją zplugáwią. 22 Odwrocę też twarz moję od nich/ á zgwałcą świątnicę moję: y wnidą do niey rozbojnicy/ y zplugáwią ją. 23 Uczyń łáncuch/ bo źiemiá pełna jest krwáwych sądow/ á miásto pełne jest krzywd. 24 Przetoż nagorsze z pogánow przywiodę/ áby pośiedli domy ich: y uczynię wstręt pysze mocárzow/ á zplugáwieni będą ktorzy je poświącáją. 25 Zginienie przyszło: przetoż szukáć będą h pokoju/ ále go nie będźie. 26 Ućiśk zá ućiśkiem przypádźie/ á wieść zá wieśćią przypádnie: y będą szukáć widzenia od Prorokà/ ále zakon zginie od Kápłáná/ á rádá od Stárcow. 27 Krol płákáć będźie/ á Kśiążę w smętek obleczony będźie/ á ręce ludu w źiemi przestrászone będą. Według drogi ich uczynię im/ y według sądow ich osądzę je: y poznáją żem Ja PAN.

h Jerem. 8. 11.

ROZDZIAL VIII.

Báłwochwálstwo ludu w Jeruzálemie pozostáłego Ezechielowi objáwione. 17. Y pomstá zá nie ogłoszona.

1 Y Stáło śię roku szostego/ piątego *dniá,* szostego miesiącá/ gdym śiedźiał w domu swym/ á stársi Judscy śiedźieli przede mną/ tedy tám przypádłá ná mię ręká PAnującego PAná. 2 Y widźiałem/ á oto podobieństwo a ná wejrzeniu jáko ogień: od biodr jego ná doł *jáko* ogień/ á od biodr jego wzgorę ná wejrzeniu jáko blásk/ y niby pretka światłość. 3 Tedy ściągnąwszy b podobieństwo ręki/ uchwyćił mię zá kędźierzę głowy mojey: y podniosł mię Duch między źiemią y między niebem/ á przywiodł mię do Jeruzalem w widzeniách Bożych/ do weśćia bramy wewnętrzney ktora pátrzy ku Połnocy/ gdźie byłá stolicá báłwáná do gorliwośći y zápálczywośći pobudzájąca. 4 A oto tám *byłá* chwałá Bogá Izráelskiego/ ná wejrzeniu jáko oná ktoram widźiał c ná polu. 5 Y rzekł do mnie: Synu człowieczy/ teraz podnieś oczy swe/ ku drodze ná Połnocy: á ták podniosłem oczy swe ku drodze ná Połnocy: A oto ná Połnocy *był* u bramy Ołtarzowey on báłwan *pobudzájący* do gorliwośći/ w sámym prawie weśćiu. 6 W tym mi rzekł: Synu człowieczy/ Widźiszże ty co ći czynią/ obrzydliwośći wielkie ktore tu czyni dom Izráelski? ták/ że śię oddalić muszę od świątnice mojey: ále obroćiwszy śię ujrzysz obrzydliwośći jeszcze więtsze.

a Ezech 1. 27.
b Dan. 5. 5.
c Ezech 3. 23.

7 Y Przywiodł mię do drzwi śieni/ gdźiem ujrzał/ á oto dźiurá jedná byłá w ścienie. 8 Y rzekł do mnie: Synu człowieczy/ Przekopy teraz tę ściánę: y przekopałem ściánę/ á oto drzwi jedne. 9 Y rzekł do mnie: Wnidź/ á obacz te złe obrzydliwośći/ ktore tu oni czynią. 10 Przetoż wszedszy ujrzałem/ á oto wszelákie podobieństwá płázu/ y zwierząt obrzydłych/ y wszelákich plugáwych báłwánow domu Izráelskiego/ wyryte były ná ścienie wszędy w około. 11 A śiedmdźieśiąt mężow stárszych z domu Izráelskiego/ z Jázániaszem synem Sáfánowym stojącym w pośrzod nich stáli przed nimi/ májąc káżdy kádźilnicę swoję w ręce swey/ ták/ że gęsty obłok kádzenia wzgorę wstępował. 12 Y rzekł do mnie; A widźiałżeś Synu człowieczy/ co stársi domu Izráelskiego w ćiemnośći czynią/ káżdy w pokojách swojich málowánych? Bo mowią: *Nie widźi nas PAn/ opuśćił PAn tę źiemię.* 13 Znowu rzekł do mnie: Jeszcze obroćiwszy śię ujrzysz obrzydliwośći więtsze ktore oni czynią.

14 Y Przywiodł mię do wrot bramy domu PAńskiego/ ktora jest ná Połnocy: á oto tám niewiásty śiedźiáły płácząc Tammuszá. 15 Y rzekł mi: A widźiałżeś Synu człowieczy? *Ale* obroćiwszy śię ujrzysz jeszcze więtsze obrzydliwośći niżeli te. 16 TEdy mię wprowádźił do wnętrzney śieni domu PAńskiego/ á oto u drzwi kośćiołá PAńskiego/ między przyśionkiem y Ołtarzem/ *było* dwádźieśćiá y pięć mężow/ ktorych tyły *były obrocone* ku kośćiołowi PAńskiemu/ á twarzy ich ná Wschod/ ktorzy śię kłaniáli d przećiwko

d 5 Moj 17. 3.

17 ćiwko Wschodowi słońcá: ✤ Y rzekł mi: A widźiałżeś Synu człowieczy? Izali to lekka rzecz jest domowi Judskiemu / czynić tákie obrzydliwośći jákie tu czynią? Bo nápełniwszy źiemię niepráwośćią / obroćili śię áby mię drażnili: á oto przykładáją látorośl winną do nosow swojich.

18 PRzetoż y Ja postąpię z nimi według zápálczywośći: oko moje/nie zfolguje e/áni śię zmiłuje. Y będą wołáć do uszu mojich głosem f wielkim/ á nie wysłucham ich.

ROZDZIAŁ IX.

Ezechiel widźi poznáczenie pobożnych 3. 4. á innych wytrácenie. 8. Nárzeka nád tym wytráceniem. 9. Záczym słyszy przyczyny jego.

1 POtym záwołał gdźiem ja słyszał głosem wielkim/ mowiąc; Hetmáni nástąpćie ná to miásto/ májąc káżdy broń swoję ku zábijániu w ręce swey. 2 ✤ A oto sześć mężow przyszło drogą ku bramie wyższey / ktora pátrzy ná Połnocy: y miał káżdy broń swoję ku wytracániu w ręce swey. Ale mąż jeden był w pośrzodnich odźiany szátą lniáną / á kálámarz pisárski przy biodrách jego: Y przyszedszy stánęli u Ołtarzá miedźiánego. 3 ✤ A chwałá Bogá Izráelskiego zstąpiłá byłá z Cherubiná / ná ktorym byłá/ do progu domu: y záwołáłá ná mężá onego odźiánego szátą lniáną / przy ktorego biodrách był kálámarz pisárski. 4 ✤ Y rzekł PAn do niego: Przejdźy przez pośrzodek miástá / przez pośrzodek Jeruzalemu / á uczyń a znák ná czołách mężow / ktorzy wzdycháją y nárzekáją nád wszystkimi obrzydliwośćiámi / ktore śię dźieją w pośrzod niego. 5 ✤ A on im rzekł gdźiem ja słyszał: Idźćie po mieśćie zá nim / á zábijájćie: niech nie folguje oko wásze/áni śię zmiłujćie. 6 ✤ Stárcá/młodźieńcá / y pánnę / y máluczkie / y niewiásty wybijćie do szczętu/ ále do żadnego mężá ná ktorymby był znák/ nie przystępujćie: á od Swiątnice mojey pocżnijćie. A ták poczęli od onych mężow Stárszych / ktorzy byli przed domem

e Ezech. 5. 11.
f Ezái. 1. 15. Jerem. 11. 11. y 14. 12.
a Objáw. 7. 3.

7 PAńskim: ✤ (Bo im był rzekł: Zplugawćie ten dom / á nápełńćie śieni pobitymi: idźćież.) A wyszedszy zábijáli w mieśćie.

8 A Gdy je pozábijáli/á jam pozostał/ tedym padł ná oblicze moje/y záwołałem/á rzekłem: Ach Pánujący PAnie / izali ty wytráćisz wszystek ostátek Izráelski / wylewájąc popędliwość swoję ná Jeruzalem? 9 ✤ Y rzekł do mnie: Niepráwość domu Izráelskiego y Judskiego náder jest bárzo wielka / y nápełniona jest źiemiá krwią: á miásto pełne jest przewrotnośći. Bo mowili; PAn b te źiemię opuśćił: á PAN nie widźi nas. 10 ✤ Przetoż y Ja toż uczynię, nie zfolguje oko moje c / áni śię zmiłuje: drogę ich ná głowę ich obrocę. 11 ✤ A oto mąż on odźiany szátą lniáną / przy ktorego biodrách był kálámarz / oznájmił / to mowiąc: Uczyniłem ták jákoś mi rozkazał.

ROZDZIAŁ X.

Bog Anjołowi rozkázuje miotáć żarzewie ná Jeruzalem. 2. Oddala śię od Kośćiołá, y od miástá. 9. Widzenie czterech Cherubinow, y czterech kół.

1 Y Widźiałem: á oto ná rozpostárćiu/ ktore było d nád głową Cherubinow / jákoby kámień Száfirowy / ná wejrzeniu jáko podobieństwo Stolice ukazáło śię nád nimi. 2 ✤ Tedy rzekł do onego mężá odźiánego szátą lniáną/ mowiąc: Wnidź miedzy kołá pod Cherubiny/ á nápełń ręce swe węglem ognistym z pośrzod Cherubinow/ y rozrzuć po mieśćie. Y wszedł przed oczymá mymi. 3 ✤ (A Cherubinowie stali po práwey stronie domu / gdy wchodźił on mąż / á obłok nápełnił śień wnętrzną. 4 ✤ Bo gdy śię byłá podniosłá chwałá PAńska z Cherubinow ku progowi domu / tedy nápełniony był dom obłokiem / á śień nápełniona byłá jásnośćią chwały PAńskiey. 5 ✤ A szum skrzydeł Cherubinow słyszány był áż do śieni zewnętrzney/jáko głos Bogá Wszechmocnego/gdy mowi:) 6 ✤ Gdy tedy rozkazał onemu mężowi odźiánemu w szátę lniáną / mowiąc; Weźmi

b Ezech. 8. 12.
c Ezech. 5. 11. y 7. 4. y 8. 18.
d Ezech. 1. 26.

ogniá z pośrzodku kół/ z pośrzodku Cherubinow: wszedł/ y stánął podle kół. 7 Tedy wyciągnął Cherubin jeden rękę swą z pośrzod Cherubinow do onego ogniá ktory był w pośrzodku Cherubinow/ á wziąwszy podał go w ręce onego odźiánego szátą lniáną: ktory wziąwszy *go*, wyszedł. 8 Bo się ukazáło ná onych Cherubinách podobieństwo ręki człowieczey pod skrzydłámi ich. 9 Potymem wejrzał/ á oto czterzy kołá b podle Cherubinow/ koło jedno podle jednego Cherubiná/ á ták káżde koło podle káżdego Cherubiná: á podobieństwo kół jáko bárwá c kámienia Társys. 10 A ná wejrzeniu miáły jednákie podobieństwá one kołá/ jákoby było koło w pośrzodku kołá. 11 Gdy chodźili/ ná cztery strony swoje chodźili: nie uchyláli się gdy szli/ ále do onego miejscá/ do ktorego się wodz obracał/ zá nim szli/ nie uchyláli się gdy szli. 12 A wszystko ćiáło ich y grzbiety ich/ y ręce ich/ y skrzydłá ich/ tákże y kołá pełne *były* oczu około onych sámych czterech/ y kół ich. 13 A kołá one názwał okręgiem/ gdźiem ja słyszał. 14 A káżde zwierzę miáło cztery twarzy: twarz pierwsza *byłá* twarz Cherubinowa: druga twarz/ *byłá* twarz człowiecza: trzećia *byłá* twarz lwia: á czwarta *byłá* twarz orla. 15 Y podnieśli się Cherubinowie. Toć są one zwierzętá ktorem widźiał nád rzeką Chebár. 16 A gdy chodźili Cherubinowie/ chodźiły *y* kołá podle nich/ á gdy podnośili Cherubinowie skrzydłá swoje/ áby się wzbieli od źiemie/ nie odwracáły się też kołá od nich. 17 Gdy oni stáli/ stały / á gdy się podnośili podnośiły się też z nimi: bo Duch zwierząt *był* w nich. 18 Y odeszłá chwałá PAńska od progu domu/ y stánęłá nád Cherubinámi: 19 Gdy podnieśli Cherubinowie skrzydłá swoje/ á wzbieli się od źiemie przed oczymá mojimi odchodząc/ á kołá przećiwko nim/ y stáneli w weśćiu bramy domu PAńskiego Wschodniey/ tedy chwałá Bogá Izráelskiego z wierzchu nád nimi *byłá*. 20 Toć są one zwierzętá e/ ktorem widźiał pod Bogiem Izráelskim nád rzeką Chebár: y poznałem iż to byli Cherubinowie. 21 Po czterech twarzách miał káżdy z nich y po czterech skrzydłách káżdy z nich: á podobieństwo rąk ludzkich pod skrzydłámi ich. 22 A podobieństwo twarzy ich *było*, jáko twarzy ktorem widźiał u rzeki Chebár: tákże y oblicze ich *tákież było*, y oni sámi: káżdy z nich prosto ku swey stronie chodźił.

b Ezech 1. 15.

c Ezech 1. 16.

d Objáw 4. 6.

e Ezech 1. 5.

ROZDZIAŁ XI.

Opowiáda pomstę nád Sędźiámi ludu Judskiego. 13. *Pelátyasz nagle umiera, ná co Ezechiel nárzeka.* 14. *PAn go ćieszy.* 22. *Opuszczenie Jeruzalemu od Bogá opowiáda.*

1 Y Podniosł mię duch/ á przywiodł mię do bramy domu PAńskiego Wschodniey/ ktora pátrzy ná Wschod słońcá: á oto w weśćiu oney bramy *było* dwádźieśćiá a y pięć mężow / miedzy ktorymi widźiałem Jázániaszá syná Azurowego/ y Pelátyaszá syná Bánájaszowego/ Kśiążętá ludu. 2 Tedy mi rzekł: Synu człowieczy/ Ci to są mężowie *ktorzy* zámyśláją o niepráwośći/ á rádzą złą rádę w tym mieśćie/ Mowiąc: 3 Nie budujmy domow blisko: boby ták *miásto* było kotłem/ á my mięsem. 4 Dla tego prorokuj przećiwko nim: prorokuj synu człowieczy. 5 Tedy przypadł ná mię Duch PAński/ y rzekł do mnie: Mow; Ták mowi PAn: Tákeśćie mowili domie Izráelski: Bo co wam kolwiek przychodźi ná myśl/ to Ja znam. 6 Wielkieśćie mnostwo pobili w tym mieśćie/ á nápełniliśćie ulice jego pobitymi. 7 Dla tego ták mowi PAnujący PAn: Ktorzy są pobići od was/ ktoreśćie złożyli w pośrzod niego/ oni są mięsem/ á miásto kotłem: ále was wywiodę z pośrzodku nie°. 8 Báliśćie się mieczá/ ále miecz przywiodę ná was/ mowi PAnujący PAn. 9 A wywiodę was z pośrzodku je°/ á podam was w ręce obcych/ y wykonam nád wámi sądy. 10 Od mieczá polężećie: ná gránicách Izráelskich osądzę was/ y dowiecie się/ żem Ja PAn. 11 Miásto nie będźie wam kotłem/

a Ezech 8. 16.

tkem/ áni wy bedźiećie w pośrzod jego mięsem ; ná gránicách Izráel- skich osadzę was. ✠ Y dowiećie śię 12 żem Ja PAn : ponieważeśćie w u- stáwách mojich nie chodźili/ á sądow mojich nie czynili/ áleśćie według sądow tych Narodow/ ktorzy około was są, czynili.

13 A Gdym prorokował/ tedy Pelá- tyaß/ syn Bánájaßow umárł : dla tego upadłem ná twarz moję/ á wołájąc głosem wielkim/ rzekłem : Ach Pánujący PAnie/ do gruntu 14 wygłádźiß ostátki Izráelskie. ✠ Y stáło śię słowo PAńskie do mnie/ 15 mowiąc: ✠ Synu człowieczy: Brá- cia twoji/ brácia twoji/ powinowáći twoji/ y wßystek dom Izráelski/ wßystek mowię dom/ ćić są ktorym mowili obywátele Jeruzálemscy ; Oddalćie śię od PAná/ námći dána 16 jest tá źiemia w ośiádłość. ✠ Prze- toż mow : Ták mowi Pánujący PAn : Chociażem je dáleko zágnał miedzy Narody/ y chociażem je roz- proßył po źiemiách/ wßákże będę im Swiątnicą y przez ten máły czás/ w źiemiách do ktorych przyjdą. ✠ 17 Przetoż mow : Ták mowi PAnują- cy PAn : Zgromádzę was z naro- dow/ á zbiorę was z źiem/ do ktory- chęśćie rozproßeni/ y dam wam źie- 18 mię Izráelską. ✠ Y wnidą támi/ á zniosą wßystkie zplugáwienia jey/ y wßystkie jey obrzydliwośći z niey. ✠ 19 Bo im dam serce b jedno/ y duchá nowego dam do wnętrznośći wá- ßych/ y odejmę serce kámienne z ćiáła ich/ á dam im serce mięśiste. ✠ 20 Aby w ustáwách mojich chodźili/ á sądow mojich strzegli y czynili je : y będą ludem mojim/ á Ja będę Bo- 21 giem ich. ✠ Ale ktorychby serce cho- dźiło zá żądzámi plugástw swojich/ y obrzydliwośći swojich/ tych drogę obrocę ná c głowy ich/ mowi Pánu- jący PAn.

22 T Edy podnieśli Cherubinowie skrzydłá swoje y kołá z nimi/ á chwałá Bogá Izráelskiego byłá nád 23 nimi z wierzchu. ✠ Y odeßłá chwa- łá d PAńska z pośrzodku miástá/ á stánęłá ná gorze/ ktora jest ná 24 Wschod miástá. ✠ A Duch podniosł mię/ y zás mię przywiodł do źiemie Cháldejskiey do pojimánych w wi- dzeniu w Duchu Bożym : y odeßło odemnie widzenie ktorem widźiał. ✠ 25 Ymowiłem do pojimánych te wßy- stkie rzeczy PAńskie/ ktore mi u- kazał.

b Jerem. 32.39. Ezech 36.26.

c Ezech 9. 10.

d Ezech 10.18.

ROZDZIAŁ XII.

Okázuje iż Sedekiaß y lud jego do Bábilonu ma być zápro wádzony. 17. Y pozostáłego ludu utrapienie. 21. Naśmiewce strofuje.

1 Y Stáło śię słowo PAńskie do 2 mnie/ mowiąc: ✠ Synu czło- wieczy/ ty w pośrzodku domu odpor- nego mießkaß/ ktorzy máją oczy á- by a widźieli/ á nie widzą ; ußy má- ją áby słyßeli/ á nie słyßą/ przeto/ 3 że domem odpornym są. ✠ Ty tedy Synu człowieczy spraw sobie sprzęt przeprowádzenia : á przeprowadzaj śię we dnie przed oczymá ich/ á prze- prowadzaj śię z miejscá swego ná miejsce inne przed oczymá ich/ ázą wżdy obaczą/ áć z domem odpornym 4 są. ✠ Y wynieśieß sprzęt swoj/ já- ko sprzęt przeprowádzenia/ we dnie/ przed oczymá ich : á sam wynidź w wieczor przed oczymá ich/ jáko wy- 5 chodzą ktorzy śię prowádzą. ✠ Przed oczymá ich przekop sobie mur/ á wynieś przezeń sprzęt twoj. 6 ✠ Przed oczymá ich / ná ramio- nách nieś/ z zmierzkiem wynieś/ twarz swoję zákryj/ á nie pátrz ná źie- mię: bom ćię dał zá dźiw b domo- 7 wi Izráelskiemu. ✠ Y uczyniłem ták jáko mi rozkazano : sprzęt moj wyniosłem jáko sprzęt prowádzące- go śię we dnie/ á w wieczor przeko- pałem sobie mur ręką: z zmierzkiem wyniosłem go, ná rámieniu niosąc przed oczymá ich.

8 Z Nowu stáło śię słowo PAńskie 9 do mnie ráno/ mowiąc: ✠ Sy- nu człowieczy: Izali nie rzekł do ćie- bie dom Izráelski/ dom ten odporny/ 10 ✠ Coż to czyniß ? Rzecżże im/ Ták mowi PAnujący PAn: Ná Kśią- żę ktory jest w Jeruzalemie źćiąga śię to brzemię/ y ná wßystek dom Iz- 11 ráelski/ ktorzy są w pośrzod jego. ✠ Rzecżże do nich ; Jamjest dźiwem wáßym: Jákom uczynił/ ták śię im stánie : poprowádzą śię / y w nie-

a Jerem. 5. 21.

b Ezech 24.24.

12 wolą pojdą. A Kśiążę ktory jest w pośrzodku nich/ ná rámieniu poniesie *sprzęt swoj* z zmierzkiem/ y wynidźie: mur przekopią/ áby *go* wywiedli przezeń/ twarz swoję zákryje/ ták/ że nie będźie widźiał źiemie okiem *swojim.* 13 Bo rozćiągnę nań śieć c swoję/ y pojimány będźie niewodem mojim/ y przywiodę go do Bábilonu do źiemie d Cháldejskiey/ á tey nie oglądá/ y tám umrze. 14 Tákże też wszystkie ktorzy są około niego/ pomoc jego/ y wszystkie hufy jego rozproszę ná wszystkie strony/ y miecza e dobędę zá nimi. 15 Y poznáją żem Ja PAN/ gdy je rozproszę f miedzy narody/ y rozwieję je po źiemiách. 16 Jednák zostáwię z nich trochę mężow/ po mieczu/ po głodźie y po morze: áby opowiádáli wszystkie obrzydliwośći swe miedzy narody do ktorych wnidą/ y poznáją żem Ja PAN.

17 Znowu stáło śię słowo PAńskie 18 do mnie/ mowiąc: Synu człowieczy: chleb swoj z stráchem jedz/ y wodę twoję ze drzeniem/ y z smętkiem pij. 19 A rzecz do ludu tey źiemie: Ták mowi Pánujący PAN/ o tych ktorzy mieszkáją w Jeruzalem/ o źiemi Izráelskiey: Chleb swoj g z smętkiem jeść/ á wodę swą z trwogą pić będą: áby była źiemia jego złupiona z dostátkow swojich/ dla bezpráwia wszystkich mieszkájących w niey. 20 Tákże miástá w ktorych mieszkáją zpustoszone będą/ y źiemia zpustoszeje: y dowiećie śię żem Ja PAN.

21 Stáło śię záś słowo PAńskie 22 do mnie/ mowiąc: Synu człowieczy/ coż to zá przypowieść u was o źiemi Izráelskiey/ iż mowićie; Przedłużáć śię dni/ á z tego h widzenia nic nie będźie. 23 Przetoż mow do nich; Ták mowi Pánujący PAN: Spráwię Ja to/ iż ustánie tá przypowieść/ á nie będą używáć tey przypowieśći więcey w Izráelu: Powiedz im: Y owszem przybliżyły śię te dni/ y zpełnienie wszelkiego widzenia. 24 Bo nie będźie więcey żadnego márnego widzenia/ áni wieszczby pochlebcey/ w pośrzodku domu 25 Izráelskiego. Przeto/ żeJa PAN mowić będę/ á ktorekolwiek słowo wyrzekę/ stánie śię: nie pojdźie w długą/ ále zá dni wászych domie odporny wyrzekę słowo y wypełnię je mowi Pánujący PAN.

c Ezech. 17.20. & 32.3.
d 2 Krol. 25.7.
e Ezech. 5.12.
f Ezech. 22.15.
g Ezech. 4.16.
h H. Zginie wszelkie widzenie.

26 Y stáło śię słowo PAńskie do mnie/ mowiąc: 27 Synu człowieczy/ Oto dom Izráelski mowią: To widzenie ktore ten widźi/ *odwlecze śię* ná wiele dni/ á o dálekich czásiech ten prorokuje. 28 Przetoż im rzecz; Ták mowi Pánujący PAN: Nie pojdźieć w długą żadne słowo moje/ *ále* słowo ktore wyrzekę stánie śię/ mowi PAnujący PAN.

ROZDZIAŁ XIII.

Proroctwo przećiwko fałszywym Prorokom. 17. Y prorokiniam.

1 Y Stáło śię słowo PAńskie do 2 mnie/ mowiąc: Synu człowieczy prorokuj przećiw a prorokom Izráelskim ktorzy prorokują/ á rzecz prorokującym z serca swego: 3 Słuchajćie słowá PAńskie. Ták mowi Pánujący PAN: Biádá prorokom głupim/ ktorzy idą zá duchem 4 swojim/ choć nic nie widźieli. Izráelu/ Prorocy twoji/ są jáko liszki 5 ná puszczy. Nie wstępujećie ná przerwáne miejscá/ áni grodźićie płotu około domu Izráelskiego/ żeby śię mogł ostáć w bitwie w dźień 6 PAński. Widzą márność y wieszczbę kłamliwą: Powiádáją/ PAN mowi/ Choć ich PAN nie posłał: Y ćieszą *lud,* áby *tylko* utwirdźili słowo *swe.* 7 Y záli widzenia márnego nie widźićie/ á wieszczby kłamliwey nie opowiádaćie? Y mowićie: PAN mowił/ choćiam b Ja nie mowił. 8 Przetoż ták mowi Pánujący PAN: Ponieważ mowićie márność/ á widźićie kłamstwo: przetoż oto Ja jestem przećiwko wam/ mowi Pánujący PAN. 9 Bo ręká mojá będźie przećiwko prorokom/ ktorzy widzą márność/ á opowiádáją kłamstwo: w zgromádzeniu ludu mego nie będą/ á w poczet domu Izráelskiego nie będą wpisáni/ y do źiemie Izráelskiey nie wnidą: á dowiećie śię/ żem Ja Pánujący PAN. 10 Przeto/ przeto *mowią,* że w błąd wprowádźili lud moj/ mowiąc: Pokoj/

a Ezech. 14.9.
b Jerem. 14.14.

choć

choć nie było c pokoju: Jeden zájiſte zbudował ścianę glinianą/ drudzy ją tynkowáli *wapnem* d niecżynionym. 11 ♣ Mowże do tych ktorzy ją tynkują *wapnem* niecżynionym: Vpádnie to/ Przydźie deszcż gwałtowny/ á wy kámienie grádowe zpádniećie/ y wiátr wichrowáty rozwáli *ją.* 12 ♣ A oto *gdy* upádnie oná ściáná/ izali wam nie rzeką: Gdźież jest ono tynkowánie/ ktorymeśćie tynkowáli? 13 ♣ Przetoż ták mowi Pánujący PAN: Rozwálę *ją* mowię/ wiátrem wichrowátym w zápálcżywośći mojey/ y deszcż gwałtowny w popędliwośći mojey przyjdźie/ á kámienie grádowe w rozgniewániu *mojim* ná zniszcżenie *jey.* 14 ♣ Bo obálę tę ściánę ktorąśćie potynkowáli wapnem niecżynionym/ á zrownam ją z źiemią/ ták/ że odkryty będźie grunt jey/ y upádnie/ y skáżeni będźiećie w pośrzodku jey/ y dowiećie śię żem Ja PAN. 15 ♣ A *gdy* wykonam popędliwość moję nád tą ściáną/ y nád tymi ktorzy ją tynkowáli wapnem niecżynionym/ rzekę po was: Niemász *już* oney ściány/ niemász y tych ktorzy ją tynkowáli: 16 ♣ *To jest,* Prorokow Jzráelskich/ ktorzy prorokują o Jeruzalemie/ y ogłászáją mu widzenie pokoju/ choć niemász pokoju/ mowi Pánujący PAN.

17 A Ty Synu człowieczy obroć twarz twoję przećiwko corkam ludu swego/ ktore prorokują z sercá swego/ á prorokuj przećiwko nim: Y rzecz: 18 ♣ Ták mowi Pánujący PAN: Biádá *tym,* ktore szyją węzgłowká pod wszelkie łokćie rąk *ludu* mojego/ á cżynią duchny ná głowy wszelkiego wzrostu/ áby łowiły dusze: Jzali łowiąc maćie dusze ludu mego/ ábyśćie śię żywić mogły. 19 ♣ Bo mię podawaćie w lekkość u ludu me°/ dla garśći jęcżmieniá/ y dla kęsá chlebá/ zábijájąc dusze ktore nie umrą/ á obżywiájąc dusze ktore żywe nie będą/ kłamájąc ludowi memu/ ktorzy słucháją kłamstwá. 20 ♣ Dla tego/ ták mowi Pánujący PAN: Oto Ja *będę* przećiwko węzgłowkom wászym/ ktorymi wy tám dusze łowićie/ ábyśćie je zwiodły: bo je ztárgnę z rámion wászych/ á wypuszczę dusze ktore wy łowićie ábyśćie je zwiodły. 21 ♣ Y rozerwę duchny wásze/ á wybáwię lud moj z ręki wászey/ ábyśćie ich więcey nie mogły łowić ręką swoją: á dowiećie śię żem Ja PAN. 22 ♣ Przeto/ że zásmucaćie serce spráwiedliwego kłamstwy/ choćiam go Ja nie zásmućił: á zmacniaćie ręce niezbożnego/ áby śię nie odwroćił od złey drogi swojey/ obżywiájąc go. 23 ♣ Przetoż nie będźiećie więcey widywáć márnośći/ áni więszczby więcey prorokowáć będźiećie: bo wyrwę lud moj z ręki wászey/ á dowiećie śię żem Ja PAN.

ROZDZIAŁ XIV.

Obwinienie ludu Izráelſkiego z obłudy, báłwochwálſtwá. 12. Ogłoszenie czterech plag, ktorymi Bog niezbożne náwiedza.

1 Potym przyszedszy do mnie mężowie z stárszych Jzráelskich/ uśiedli przede mną. 2 ♣ Y stáło śię słowo PAŃskie do mnie/ mowiąc: ♣ 3 Synu człowieczy/ ći mężowie złożyli plugáwe báłwány swoje do sercá swego/ á nieprawość ktora im jest ku obráżeniu/ położyli przed twarzą swoją: Mniemaszże iż mię uprzyjmie pytáją o rádę? 4 ♣ Dlategoż powiedz im/ y mow do nich: Ták mowi Pánujący PAN: Ktokolwiek z domu Jzráelskiego położył plugáwe báłwány swoje w sercu swojim/ á nieprawość ktora mu jest ku obráżeniu położył przed twarzą swoją/ á przyszedłby do Proroká: Já PAN/ odpowiem temu ktory przyjdźie/ o mnostwie plugáwych báłwánow jego: 5 ♣ Abym ułápił dom Jzráelski w sercu ich: że śię odwroćili odemnie do plugáwych báłwánow swojich/ wszyscy zgołá. ♣ 6 Przetoż rzecz do domu Jzráelskiego: Ták mowi Pánujący PAN: Náwroććie śię/ á cofnićie śię od plugáwych báłwánow wászych: y od wszystkich obrzydliwośći wászych odwroććie twarz swoję. 7 ♣ Bo ktokolwiek z domu Jzráelskiego y z przychodniow ktorzy mieszkáją w Jzráelu/ odwroćił śię od náśládowánia mnie/ á położyłby plugáwe báłwány swoje w sercu swym/ y

niepráwość ktora mu jest ku obrázeniu położyłby przed twarzą swoją / y przyszedłby do Proroká / áby mię przezeń pytał ; Ja PAN odpowiem mu sam przez się. 8 ✠ Y postáwię oblicze moje przeciw temu mężowi / y dam go ná znák a / y ná przysłowie / á wytrácę go z pośrzodku ludu mojego : y dowiecie się żem Ja PAN. 9 ✠ A gdyby się Prorok dał b zwieść / áby mowił słowo / Ja PAN zwiodłem Proroká onego : y wyciągnę nań rękę swoję / y wygłádzę go z pośrzodku ludu mego Izráelskiego. 10 ✠ Y ták poniosą niepráwość swoję : Jáko jest kaźń ná tego ktoryby się pytał / táka też kaźń ná Proroká będźie ; 11 ✠ Aby więcey nie błądźił dom Izráelski odemnie / á nie mázáli się więcey żadnymi przestępstwy swojimi / áby byli ludem mojim / á Ja ábym był Bogiem ich / mowi Pánujący PAN.

a 5 Moj 28.37. Ezech 5.15.
b Ezech 13.1.

12 Znowu stáło się słowo PAńskie 13 do mnie / mowiąc: ✠ Synu człowieczy / Gdyby ziemia zgrzeszyłá przeciwko mnie / dopuszczájąc się przestępstwá / tedy jeslibym wyciągnął rękę moję ná nię / á złamałbym jey láskę c chlebá / y posłałbym ná nię głod / y wytráciłbym z niey ludźie y zwierzętá : 14 ✠ Choćby *byli* w pośrzodku niey ći trzej mężowie / Noe / Dániel / y Job / oni w spráwiedliwośći swojey wybáwiliby dusze swe / mowi Pánujący PAN.

c 3 Moj 26.26. Ezech 4.16. y 5.16.

15 Jákże jeslibym zły zwierz przepuśćił ná źiemię / á osierociłby ją / y byłáby spustoszona / żeby jey nikt przechodźić nie mogł dla zwierząt : 16 ✠ Żywię Ja / mowi Pánujący PAN / że choćby ći trzej mężowie *byli* w pośrzodku niey / żadna miárą by nie wybáwili synow áni corek : Oniby tylko sámi wybáwieni byli / lecz by ziemia spustoszona byłá.

17 Albo jeslibym przywiodł miecz ná tę źiemię / á rzekłbym mieczowi ; Przejdź przez tę źiemię / ábym wytráćił z niey ludźie y zwierzętá : 18 ✠ Żywię Ja / mowi Pánujący PAN / że choćby ći trzej mężowie byli w pośrzodku niey / żadna miárą by nie wybáwili synow / áni corek : ále by oni tylko sámi byli wybáwieni.

19 Albo posłałlibym mor ná tę źiemię / y wylałbym popędliwość swoję ná nię ku wytráceniu / áby z niey ludźie y zwierzętá byli wytráceni : 20 ✠ Że choćby Noe / Dániel / y Job / *byli* w pośrzodku niey / żywię Ja mowi Pánujący PAN / żadna miárą by áni syná áni corki nie wybáwili ; oniby *tylko* w spráwiedliwośći swojey wybáwili dusze swe. 21 ✠ Owszem ták mowi Pánujący PAN / choćbym cztery kaźni moje ciężkie / miecz / y głod / y zły zwierz / y mor / posłał ná Jeruzalem / ábym wytráćił z niego ludźie y zwierzętá. 22 ✠ A oto jesliby zostáli w nim / ktorzyby *tego* uszli / á wywiedźieni byli synowie ábo corki / oto y oni muszą iść do was : y oglądacie drogę ich / y spráwy ich / á ucieszycie się nád tym złym ktore przywiodę ná Jeruzalem / nád wszystkim co przywiodę ná nię. 23 ✠ A ták ucieszą was gdy ujrzycie drogę ich y spráwy ich : y zrozumiecie żem to wszystko nie dármo uczynił com uczynił w nim / mowi Pánujący PAN.

ROZDZIAŁ XV.

Ogłoszenie ostátniego zniszczenia Jeruzalemá.

1 Gdy się stáło słowo PAńskie do 2 mnie / mowiąc: ✠ Synu człowieczy / Coż jest drzewo máciće *winney* przeciwko wszelkiemu *innemu* drzewu / *ábo* przeciwko látoroślom drzewá leśnego? 3 ✠ Izáli wezmą z niego drzewo ku urobieniu czego? Izáli urobią z niego kołek / do záwieszánia ná nim jákiego naczynia? 4 ✠ Oto ogniowi podáne bywa ná zgrawienie / gdy obá końce jego ogień strawi / á pośrzodek jego ogore / á zaż się ná co przygodźi? 5 ✠ Oto poki było cáłe / nic nie mogło być *z niego* urobiono : dopieroż gdy je ogień strawił / á spaliło się / ná nic się 6 więcey nie przygodźi. ✠ Przetoż ták mowi Pánujący PAN : Jáko jest drzewo máciće miedzy drzewem leśnym / ktorem podał ogniowi ná zgrawienie : tákem podał obywátele 7 Jeruzalemskie. ✠ Bo postáwię o-

blicze

bliczę swoje przeciwko nim: z jednego ogniá wynidą / á drugi ogień strawi je: y dowiecie się żem Ja PAn / gdy postáwię twarz swoję przeciwko nim. 8 ♣ A podam ziemię ich ná zpustoszenie/ przeto/ iż się dopuścili przestępstwá / mowi Pánujący PAN.

ROZDZIAŁ XVI.

Ogłoszenie ludowi Judskiemu wielkich, á trwáłych dobrodziejstw Bożych 15. Ich niewdzięczność. 35. Pomstá nád nimi. 60. Obietnicá o utwirdzeniu przymierza Bożego y powołánia pogan.

1 Ystáło się słowo PAnskie do 2 mnie/ mowiąc: ♣ Synu człowieczy/ Oznajmi Jeruzalemowi obrzydliwości jego: 3 ♣ Y rzecz; Ták mowi Pánujący PAn do corki Jeruzalemskiey; Obcowánie a twoje y rod twoj *jest* z ziemie Chánánejskiey: Ociec twoj jest Amorrejczyk/ á mátká twojá Hetejká. 4 ♣ A národzenie twoje *tákie*: W dzień ktoregoś się urodziłá / nie urzniono pępká twego / y wodą cię nie obmyto dla ochędożenia/ ániś solą posolono/ áni w pieluchy uwiniono. 5 ♣ Nie zlitowáło się nád tobą oko / ábyć uczyniło jedno z tych / ulitowawszy się ciebie: ále cię porzucono ná polu/ przeto żeś byłá otmierzłá w dzień ktoregoś się urodziłá.

6 A Idąc mimo cię / y widząc cię ku podeptániu podáną we krwi twojey/ rzekłemci; Zyj we krwi twojey: Rzekłemci *mowię*; Zyj we krwi twojey. 7 ♣ Rozmnożyłem cię ná tysiące / jáko urodzaj polny; y rozmnożonaś / y stáłáś się wielka / á przyszłáś do bárzo wielkiey ozdoby: piersi twoje odęły się / á włosy twoje urosły / choćiaś byłá nága y odkryta. 8 ♣ Przetoż idąc mimo cię/ á widząc cię / że oto czás twoj / czás miłości: Rozciągnąłem podołek moj ná cię / y nákryłem nágość twoję / y obowiązałemci się przysięgą / á wszedłem w przymierze z tobą mowi Pánujący PAN/ y stáłáś się moją. 9 ♣ Y omyłem cię wodą/ á zpłokawszy krew twoję z ciebie/ 10 pomázałem cię olejkiem. ♣ Nád to/ przyodziałem cię szátą háftowáną / y obułem cię w kosztowne trzewiki / y opásałem cię bisiorem / á przyodziałem cię szátą jedwábną: 11 ♣ Y przybrałem cię w ochędostwo/ á dałem mánelle ná ręce twoje: y łáncuch 12 złoty ná szyję twoję. ♣ Dałem też náczelnik ná czoło twoje/ á náusznice ná uszy twoje / y koronę ozdobną 13 ná głowę twoję. ♣ A ták byłáś ozdobiona złotem y śrebrem / á odzienie twoje było bisior/ y szátá jedwábna / y háftowána: Jadáłáś żemłę y miod y oliwę / á byłáś náder piękna / y szczęśliwieć się powodziło 14 w krolestwie: ♣ Ták / że się rozeszłá powieść o tobie miedzy narody/ dla piękności twojey: boś doskonáła byłá/ dla sławy mojey ktoram był włożył ná cię / mowi Pánujący PAN.

15 Aleś dufáłá w piękności twojey/ y płodziłáś nierząd / będąc ták sławna: boś płodziłá nierząd z káżdym mimo cię idącym / káżdy 16 snadnie użył piękności twojey. ♣ A nábrawszy szat swojich / náczyniłáś sobie wyżyn rozmáitych fárb / á płodziłáś nierząd przy nich: ktoremu podobny nigdy nie przyjdzie/ 17 áni będzie. ♣ Nád to/ nábrawszy klenotow ozdoby swojey / ze złotá mego/ y ze śrebrá mego / ktoremci był dał/ náczyniłáś sobie obrázow podobieństwá męskiego/ y płodziłáś z nimi 18 nierząd. ♣ Wzięłáś też száty swe háftowáne / á przyodziałáś je: olejek moj y kádzidło moje kłádłáś 19 przed nie. ♣ Náwet y chleb moj ktorymći dał / żemłę y oliwę y miod *ktorymem* cię karmił / kłádłáś przed nie ná wonność przyjemną / y było 20 *ták*, mowi Pánujący PAN. ♣ Bráłáś też syny swoje / y corki swoje/ ktoryches mi národziłá / á oneś im ofiárowáłá ku pożarciu: Izali to jeszcze máłe wszeteczeństwá twoje? 21 ♣ Do tego y syny moje zábijáłá/ á dawáłáś je áby je przewoszone *przez* 22 *ogień* im kwoli. ♣ Nád to/ przy wszystkich obrzydliwościach swojich y wszeteczeństwach swojich / nie pámiętáłáś ná dni młodości twojey gdyś byłá nága y odkryta / podána ná podeptánie we krwi twojey.

a H. Kapiestwa.

23 NAd to / mimo wszystkie one złości twoje: (Biada / biada tobie! mowi Panujący Pan.) 24 Zbudowałaś sobie dom b nierządny / y wystawiłaś sobie wyżynę w każdey ulicy. 25 Po wszystkich rozstaniach drog / pobudowałaś wyżyny swoje: a uczyniłaś obmierzłą piękność swoję / rozkładając nogi swoje każdemu mimo idącemu / y rozmnożyłaś wszeteczeństwa swoje. 26 Boś nierząd płodziła z syny Egipskimi / sąsiady twymi wielkich ciał / a rozmnożyłaś wszeteczeństwa twe / abyś mię do gniewu pobudzała. 27 Przetoż otom wyciągnął rękę moję na cię / a umnieyszyłem obroku twego / y podałem cię na wolą nienawidzących cię corek Filistyńskich / ktore się wstydzą za złe drogi twoje. 28 Nad to / płodziłaś nierząd z syny Assyryskimi / przeto / żeś się nie mogła nasycić: a nierząd płodząc z nimi / y takeś się nie nasyciła. 29 A tak rozmnożyłaś wszeteczeństwo swe w ziemi Chananeyskiey y Chaldeyskiey: a y tak nie nasyciłaś się. 30 O jako jest zmamione serce twoje! mowi PAnujący PAn: poniewaś się dopuszczasz tych postępkow niewiasty nierządney y wszeteczney. 31 Budując sobie nierządne domy na rozstaniu każdego gościńca / a wyżynę sobie stawiając w każdey ulicy: Owszem pogardzając zapłatą / nie jesteś ani jako wszetecznica: 32 *Ani jako* niewiasta cudzołożąca / ktora mimo męża swego obcych przypuszcza. 33 Wszystkim wszetecznicom d dawają zapłatę: aleś ty dawała zapłatę swoję wszystkim zalotnikom twojim / y dawałaś im upominki / aby chodzili do ciebie zewsząd / na wszeteczeństwa z tobą. 34 A tak znajduje się przy tobie przeciwna rzecz od innych niewiast we wszeteczeństwach twojich / ponieważ cię dla wszeteczeństwa nie szukają: ale ty dawasz zapłatę / a nie tobie zapłatę dawają: To się opak dzieje.

35 PRzetoż / o wszetecznico! słuchaj słowa PAńskiego. 36 Tak mowi Panujący PAn: Dla tego iż się wylała sprosność twoja / y odkryła się nagość twoja we wszeteczeństwach twojich z zalotnikami twojimi / y ze wszystkimi plugawymi bałwany obrzydliwości twojich / y dla *rozlania* krwie synow twojich / ktoreś im dała: 37 Przetoż oto Ja zgromadzę wszystkie zalotniki twoje / z ktorymiś obcowała / y wszystkie ktoreś miłowała / ze wszystkimi coś ich nienawidziała: y zgromadzę je przeciwko tobie zewsząd / y odkryję nagość twoję przed nimi / aby widzieli wszystkę nagość twoję. 38 Y osądzę cię sądem cudzołożnic / y krew rozlewających / y podam cię na śmierć gniewu y zapalczywości. 39 Bo cię podam w ręce ich / y zburzą dom twoj nierządny / a rozrzucą wyżyny twoje / y zewloką cię z szaty twojey / y pobiorą klenoty ozdoby twojey / y zostawią cię nagą y odkrytą. 40 Y przywiodą na cię gromadę: y ukamienują e cię kamieniem / y przebiją cię mieczami swymi. 41 Y popalą domy twoje f ogniem a uczynią nad tobą sądy przed oczyma wielu niewiast. A tak uczynię wstręt wszeteczeństwu twemu / y nie będziesz więcey dawała zapłaty. 42 A tak odpocznie sobie gniew moj na tobie / y odstąpi zapalczywość moja od ciebie / y uspokoję się / a nie będę się więcey gniewał. 43 Dla tego / żeś nie pamiętała *na* dni młodości twojey / aleś mię tym wszystkim drażniła: przetoż oto y Ja obrociłem drogę twoję na głowę *twoję*, mowi Panujący PAN / tak / że nie będziesz nierządu płodziła / ani jakich obrzydliwości swojich.

44 OTo / ktokolwiek przez przypowieści mowi / na cię przypowieści obroci / mowiąc: Jaka matka / *taka* corka jey. 45 Corka matki twojey *jesteś*, ktora sobie zbrzydziła męża swego / y dziatki swoje: A siostra obu siostr swojich jesteś / ktore sobie zbrzydziły męże swoje / y dziatki swoje. Matka wasza jest Hetteyka / a Oyciec wasz Amorreyczyk. 46 Ale siostra twoja starsza / ktora siedzi po lewicy twojey / jest Samarya / y corki jey: a siostra twoja / młodsza niż ty / ktora siedzi po prawicy twojey / jest Sodoma / y corki jey. 47 A oczkolwiekeś po dro-

gach

b I. *Sklep.*

c H. *Osłabiałe.*

d 1 Moj. 38.16.

e Ezech. 23.47.

f 2 Krol. 25.9. Jerem. 52.13.

gách ich nie chodźiłá / ániś według obrzydliwośći ich czyniłá / obrzydźiwszy to sobie jáko rzecz máłą: Przećieś śię bárźiey niż one popsowáłá ná wszystkich drogách twojich.

48 Żywię Ja mowi Pánujący PAN / że Sodomá g śiostrá twojá y corce jey nie czyniły jákoś ty czyniłá / y corki twoje.

49 Oto / tá byłá nieprawość Sodomy śiostry twojey / pychá / sytość chlebá / y obfitość pokoju: Co oná májąc / y corki jey / ręki jednák ubogiego y nędznego nie pośiłáłá.

50 Owszem wyniosszy śię / czyniły obrzydliwość przed oblicżem mojim: przetożem je zniosł jáko mi śię zdáło.

51 Sámáryá tákże áni połowice grzechow twojich nie grzeszyłá: boś rozmnożyłá obrzydliwośći twoje nád nie: á ták usprawiedliwiłáś śiostry twoje / wszystkimi obrzydliwośćiámi twojimi ktoreś czyniłá.

52 Ponoś że y ty hánbę swoję / ktoraś przysądźiłá śiostram swojim / dla grzechow swych / ktorymiś obrzydliwośći czyniłá *bárźiey* niż one / spráwiedliwszymić były niżeli ty: y ty mowię záwstydź śię / á noś ná sobie hánbę swoję / gdyżeś usprawiedliwiłá śiostry twoje.

53 PRzywrocęli záś więźnie ich / *to jest*, więźnie Sodomy y corek jey / y więźnie Sámáryey / y corek jey: tedyć też *przywiodę* pojimáne więźnie twoje w pośrzodku ich:

54 Abyś ták nośiłá hánbę twoję / á wstydźiłá śię zá wszystko coś czyniłá: á ták ábyś je ućieszyłá.

55 Jesliżeć śiostry twoje / Sodomá / y corki jey wrocą śię do *pierwszego* stanu swego: tákże Sámáryá y corki jey wrocą śię do *pierwszego* stanu swego: tedy śię też y ty z corkámi twymi náwroćisz do *pierwszego* stanu swego.

56 Ponieważ Sodomá śiostrá twojá nie byłá powieśćią w uśćiech twojich w dźień pychy twojey.

57 Pierwey niż *byłá* objáwiona złość twojá / jáko zá czásu obelżenia *od* corek Syryjskich / y wszystkich ktorzy są około nich / corek Filistyńskich / ktore ćię niszczyły ze wszystkich stron.

58 Niecnotę twoję / y obrzydliwośći

59 twoje ponośisz / mowi PAN. Bo ták mowi Pánujący PAN: Ták uczynię z tobą / jákoś uczyniłá / gdyś wzgárdźiłá przyśięgą / y złamáłá przymierze.

60 WSzákże wspomnię *ná* przymierze moje z tobą / *uczynione* zá dni młodośći twojey / y utwierdzę z tobą przymierze wieczne.

61 Y wspomnisz h ná drogi twoje / y záwstydźisz śię / gdy przyjmiesz śiostry twoje stársze nád ćię / y młodsze niż ty: y dam ći je i zá corki / ále nie według przymierza twego.

62 A ták utwierdzę przymierze moje z tobą: á dowiesz śię żem Ja PAN.

63 Abyś wspomniáłá / y záwstydźiłá śię / y nie mogłá więcey otworzyć ust dla wstydu swego: gdy ćię oczyszczę od wszystkiego coś czyniłá / mowi Pánujący PAN.

g 1 Moj. 19.24.

h Ezech. 36.31.

i Gálát. 4. 26.

ROZDZIAŁ XVII.

Proroctwo o pojimániu Sedekiaszá y żáłosnym krolestwá Judskiego wywroceniu, dla tego że śię przećiwił Krolowi Nábuchodonozorowi. 22. Obietnice uczynione ostátkom Izráelskim.

1 STáło śię záś słowo Páńskie

2 do mnie / mowiąc: Synu człowieczy / zádaj gádkę / á mow w podobieństwie o domu Izráelskim.

3 Y rzecz: Ták mowi Pánujący Pan: Orzeł wielki / z wielkimi skrzydłámi / y z długimi piory / pełen pierza pstrego / przylećiał ná Libán / y

4 wźiął wierzch Cedru. Wierzch młodoćiánych látorośli jego ukámał / y zániosł go do źiemie kupieckiey / *á* w mieśćie kupieckim położył go.

5 Wźiął też naśienia oney źiemie / á wsádźił je ná polu urodzáynym / *á* wsádźił je bárzo ostrożnie przy wodách wielkich.

6 Ktore wzrosłoby było / y byłoby *winną* mácicą bujną / *choć* niskiego wzrostu: y byłyby látorośli jey ku niemu / á korzenie jey byłyby mu poddáne. A ták byłoby było mácicą *winną*, ktoraby byłá wydáłá látorośli / y wypuśćiłá gáłązki.

7 ALe był Orzeł jeden wielki z wielkimi skrzydłámi / y z gęstym pierzem / á oto oná winna mácicá przypojiłá korzenie swoje ku niemu / y gáłązki swe rozćiągnęłá do niego / áby ją odwilżał z brozd ſá-

du

8 du swego. ♣ Choć ná polu dobrym przy wodách wielkich wsádzona *byłá*, áby wypuśćiłá látorośli / y przyniosłá owoce / y byłá máćicą 9 *winną* wspániáłą. ♣ Rzecześ tedy: Ták mowi Pánujący PAN: Izali śię *jey* poszczęśći? Izali *Orzeł* korzenia jey nie wyrwie / y owocu jey nie oberwie y nie posuszy? Izali wszystkich látorośli wyrosłych z niey nie ususzy? Izali z wielką mocą / á z obfitym ludem jey nie wygłádźi z 10 korzenia jey? ♣ Oto jákożkolwiek wsádzona *jest*, izáli śię *jey* poszczęśći? Izáli do szczętu nie uschnie/ skoro śię jey dotknie wiátr Wschodni? Izali przy brozdách/ przy ktorych 11 śię przyjęłá/ nie uschnie? ♣ Zátym stáło śię słowo PAńskie do mnie/ 12 mowiąc: ♣ Mowże teraz do domu odpornego: Azaż nie wiećie co to jest? *Zátym* mow: Oto przyćiągnął Krol Bábiloński do Jeruzalem/ y zábrał Krolá jego / y Kśiążętá jego/ y záwiodł je z sobą do Bábilonu. ♣ 13 Wźiął też z naśienia krolewskiego / á uczyniwszy z nim przymierze / záwiązał go przyśięgą / y mocne z 14 oney źiemie zábrał: ♣ Aby było krolestwo zniżone / przeto / żeby śię nie wynośiło / żeby ták strzegąc przy- 15 mierza jego / stało. ♣ Ale mu śię sprzećiwił / posławszy posły swe do Egiptu / áby mu dał konie y wiele ludu: Izali śię to poszczęśći; Izali pomsty ujdźie ten / co ták uczynił? Ten ktory wzrusza przymierze/ Iza- 16 li pomsty ujdźie? ♣ Żywęć Ja mowi Pánujący PAN / że ná miejscu Krolá tego a ktory go Krolem uczynił / ktorego przyśięgą wzgárdźił/ á ktorego przymierze wzruszył/ 17 u niego w Bábilonie umrze. ♣ Ani mu Fáráo z wielkim wojskiem y z ludem gęstym co pomoże ná wojnie: gdy usypie wał/ y porobi szańce/ áby wykorzenił mnostwo ludu. ♣ 18 Ponieważ pogárdźił przyśięgą / zrzućiwszy przymierze: bo oto dał ná to rękę swą / *á przećię* to wszystko 19 czynił: nie ujdźie pomsty. ♣ Dlatego ták mowi Pánujący PAN; Żywęć Ja że przyśięgę swoję ktorą wzgárdźił/ y przymierze moje ktore wzruszył pewnie obrocę ná głowę jego.

a Jerem. 32. 5. y 34. 3.

20 ♣ Bo rozćiągnę b nań śieć moję / á będźie niewodem mojim pojimány/ y záwiodę go do Bábilonu: á tám śię z nim rozsądzę o występek jego/ kto- 21 rym wystąpił przećiwko mnie. ♣ A wszyscy też ktorzy uciekli od niego / ze wszystkimi hufámi jego / od miecza polęgą / á pozostáli ná wszystkie strony rozproszeni będą: á dowiećie śię że Ja PAN mowiłem *to*.

b Ezech 12. 13. y 32. 3.

22 TAk mowi Pánujący PAN: Wszákże wezmę z wierzchu tego wysokiego Cedru/ y wsádzę: z wierzchu młodoćiánych látorośli jego / młodą látorostkę ułamię / á wszczepię *ją* ná gorze wysokiey y wynio- 23 słey. ♣ Ná wysokiey gorze Izráelskiey wszczepię ją / y wypuśći gáłązki / y wyda owoc / y będźie Cedrem zacnym: y będźie pod nim mieszkáć wszelkie ptástwo: y wszystko *co má* skrzydłá pod ćieniem gá- 24 łęźi jego mieszkáć będźie. ♣ A ták poznáją wszystkie drzewá polne/ żem Ja PAN poniżył drzewo wysokie / á wywyższyłem drzewo niskie: ususzyłem drzewo źielone / á uczyniłem że zákwitło drzewo suche / Ja PAN rzekłem *to*, y uczynię.

ROZDZIAŁ XVIII.

Przećiwko niezbożnemu ludu Judskiego urągániu, Bog sądy swoje spráwiedliwe wyjáwia. 30. A do pokuty nápomina.

1 YStáło śię słowo PAńskie do 2 mnie/ mowiąc: ♣ Coż wam potym iż używaćie tey przypowieśći o źiemi Izráelskiey/ mowiąc: Ojcowie jedli a jágodę ćierpką / á sy- 3 now zęby drętwieją. ♣ Żywię Ja mowi Pánujący PAN/ że wy nie będźiećie więcey mogli używáć tey 4 przypowieśći w Izráelu. ♣ Oto/ dusze wszystkie moje są: jáko duszá Ojcowska/ ták y duszá synowska / moje są: Duszá ktora grzeszy/ tá umrze.

a Jerem. 31. 29.

5 BO byłliby mąż spráwiedliwy/ á czyniłby sąd y spráwiedli- 6 wość: ♣ *Ktoryby* ná gorách nie jadał / á oczuby swych nie podnośił do plugáwych báłwánow domu Izráelskiego / á żonyby bliźniego swego b nie zmázał / y do niewiásty dla nieczystoty oddaloney c nie przystąpił:

b 3 Moj. 18. 20.

c 3 Moj. 18. 19.

7 stąpił: ✣ Ktoryby d nikogo nie ućiskał / zastáwęby dłużnikowi swemu e wracał / cudzegoby gwałtem nie brał / chlebáby swego łáknącemu f udźielał / á nágiegoby száta przyodźiewał: 8 ✣ *Ktoryby* ná lichwę nie dawał / y g płátuby nie brał / od nieprawośći swy odwracał ręke swoje / á sądby spráwiedliwy czynił miedzy mężem á mężem: 9 ✣ *Ktoryby* w ustáwách mojich chodźił / á sądowby mojich przestrzegał / czyniąc co jest prawego: Ten spráwiedliwy pewnie żyć będźie / mowi Pánujący PAn. 10 ✣ A *gdyby* spłodźił syná łotrá krew wylewájącego / ktoryby czymkolwiek ztych rzeczy brátu szkodźił: 11 ✣ A tegoby wszystkiego nie czynił / owszemby ná gorách jadał / y żonęby bliźniego swego zmázał: 12 ✣ Ubogiegoby y nędznego ućiskał / co cudzego jest gwałtemby zábierał / zástáwyby nie wracał / á do plugáwych báłwánow podnośiłby oczy swoje / y obrzydliwośćiby czynił: 13 ✣ Ná lichwęby dawał / y płát brał / Izali żyć będźie? Nie będźie żył: *poniewasz* te wszystkie obrzydliwośći czynił. Smierćią umrze / krew jego ná nim będźie. 14 ✣ A oto jeżeliby spłodźił syná / ktoryby widźiał wszystkie grzechy Ojcá swego ktore czynił / á widząc nie czyniłby ták: 15 ✣ Ná gorachby nie jadał / á oczuby swych nie podnośił do plugáwych báłwánow domu Izráelskiego: żonyby bliźniego swego nie zmázał: 16 ✣ Y nikogoby nie ućiskał / zástáwyby nie zátrzymawał / á cudzegoby gwałtem nie brał: chlebáby swego łáknącemu udźielał / á nágiegoby száta przyodźiał: 17 ✣ Od ubogiegoby odwroćił ręke swoje / lichwyby y płatu nie brał / sądyby moje czynił / w ustáwáchby mojich chodźił: Ten nie umrze dla nieprawośći Ojcá swego: 18 ále pewnie żyć będźie. ✣ *Lecz* Oćiec jego / przeto / że czynił krzywdę / co jest cudzego brátu gwałtem brał á to co jest dobrego nie czynił w pośrzodku ludu swego: przetoż oto umrze dla nieprawośći swojey. 19 ✣ Ale mowićie; Czemuż? Izali nie poniesie h syn nieprawośći Ojcowskiey? Gdy syn sąd y spráwiedliwość czyni / wszystkich ustaw mojich strzeże y czyni je / pewnie żyć będźie. 20 ✣ Duszá i ktora grzeszy / tá umrze: Ale syn nie poniesie nieprawośći Ojcowskiey / áni Oćiec poniesie nieprawośći synowskiey: spráwiedliwość spráwiedliwego przy nim zostánie / á niepobożność niepobożnego nań przypádnie.

21 A Jeśliby się niepobożny odwroćił od wszystkich grzechow swojich ktore czynił / á strzegłby wszystkich ustaw mojich / y czyniłby sąd y spráwiedliwość / pewnie żyć będźie: Nie umrze. 22 ✣ Zadne przestępstwá jego ktorych się dopuśćił / nie będą mu przypominane: w spráwiedliwośći swey / ktorąby czynił / żyć będźie: 23 ✣ Azaż Ja się kocham k w śmierći niepobożnego / mowi Pánujący PAn? Izali nie ráczey gdy się odwroći od drog swojich / áby żył. 24 ✣ Ale *jeśliby* się odwroćił spráwiedliwy od spráwiedliwośći swojey / á czyniłby nieprawość / czyniąc według wszystkich obrzydliwośći ktore czyni niezbożny / izali táki żyć będźie? Wszystkie spráwiedliwośći jego ktore czynił nie będą wspominane: Dla przestępstwá swego ktore popełniał / y dla grzechu swego ktorego się dopuśćił / dla tych *rzeczy* umrze. 25 ✣ A iż mowićie; Nie prosta l jest drogá Páńska: Słuchajćież teraz o domie Izráelski / Izali drogá mojá nie jest prosta? Izali drogi wásze nie są krzywe? 26 ✣ Gdyby się odwroćił spráwiedliwy od spráwiedliwośći swojey / á czyniąc nieprawość / w tymby umárł: dla nieprawośći swojey ktorą czynił / umrze. 27 ✣ Ale gdyby się odwroćił niezbożny od niezbożnośći swojey ktorey się dopuśćił / á czyniłby sąd y spráwiedliwość / 28 ten duszę swoję záchowa. ✣ Bo obaczywszy się / odwroćił się od wszystkich występkow swojich ktorych się dopuszczał / pewnie żyć będźie / nie umrze. 29 ✣ A *przecię* mowi dom Izráelski: Nie prosta jest drogá Páńska? Izali drogi moje nie są proste o domie Izráelski? Izali nie *ráczey* drogi wásze są krzywe?

A prze-

d 2 Moj. 22.21. 3 Moj. 19.13. 25.14. e 2 Moj. 22.26. 5 Moj. 24.13. f 5 Moj. 15. 7. Ezai. 58. 7. Matt. 25.35. g 2 Moj. 22.25. 3 Moj. 25.36. h ... Moj. ...16. ... Krol. ... 6. ... Kron ... 4.

i 5 Moj. 24.16. k Ezech. 33.11. l Ezech. 33.20.

30 A Przetoż káżdego z was według drog jego sądźić będę / o domie Izráelski! mowi Pánujący PAN: l Náwroććież ſię / á odwroććie ſię od wßyſtkich wyſtępkow wáſzych / áby wam nieprawość nie byłá ná obráżenie. 31 ✣ Odrzuććie od śiebie wßyſtkie przeſtępſtwá wáße / ktorymiśćie śię dopußczáli / á uczyńćie ſobie ſerce m nowe / y duchá nowego. Y przecziż macie umrzeć / o domie 32 Izráelski! ✣ Abowiem śię Ja nie n kocham w śmierći u umieráiącego / mowi Pánujący PAN: Náwroććież śię tedy / á żyć będźiećie.

l Mátt. 3. 2.
m Jerem. 32. 39. Ezech. 11. 19. y 36. 26
n Ezech 33. 11.

ROZDZIAŁ XIX.

Nárzekánie nád Joácházem y Joákimem Krolmi Judſkimi, śiebie y kroleſtwo ná zkázę przywodzącymi. 10. Pokazánie przeßłey ſtawy kroleſtwá Judſkiego y zkázy jego.

1 A Ty uczyń nárzekánie nád Kśiążęty Izráelſkimi / 2 A mow: ✣ Coż byłá mátká twojá? Lwicá miedzy lwy leżąca / ktora w pośrzodku lwiąt wychowywáłá ſzczenięta ſwoje. 3 ✣ A gdy odchowáłá jedno z ſzczeniąt ſwojich / ſtáło śię lwem: ták / że náuczywßy śię chwytáć łupu / pożyrał y ludźie. 4 ✣ To gdy uſłyßeli o nim narodowie / w jámie ich pojimány jeſt / y záwiedźiony w łáncuchách do źiemie a Egipſkiey. 5 ✣ Co widząc *Lwicá* że nádźieiá jey ktora miáłá zginęłá / wźiąwßy jedno z ſzczeniąt ſwojich / Lwem je uczyniłá. 6 ✣ Ktory chodząc w pośrzodku lwow ſtał śię lwem / á náuczywßy śię chwytáć łupu / pożyrał y ludźie. 7 ✣ Poborzył też páłace ich / y miáſtá ich zpuſtoßył / ták / iż y źiemiá / y pełność jey / od głoſu ryku jego zpuſtoßáłá. 8 ✣ Y zeßli śię przećiwko niemu narodowie z okolicznych krájin / y zárzućili nań śieći ſwoje: *á ták* w 9 jámie ich pojimány jeſt. ✣ Y wſádźili go do klatki w łáncuchách / y przywiedli go do Krolá Bábilońſkiego / y wprowádźili go do więźienia ćießkiego / áby więcey nie był ſłyßány głos jego po gorách Izráelſkich.
10 Mátká twojá *byłá* czáſu pokoju twego / jáko winna mácicá przy wodách ſzczepiona: płodna y 11 gáłęźiſta byłá dla wod obfitych. ✣ Y miáłá rozgi mocne ná ſceptry pánujących / á wywyßył śię wzroſt jey miedzy geſtymi gáłęźiámi / ták / że byłá okazáła dla wyſokośći ſwojey / y dla mnoſtwá látorośli ſwojich. 12 ✣ Ale w rozgniewániu wyrwána będąc / ná źiemię porzucona jeſt / á wiátr Wſchodni uſußył owoc jey: obłamáne ſą y poſchły rozgi mocy jey / ogień pożárł je. 13 ✣ A teraz wßczepiona jeſt ná pußczy / w źiemi ſuchey y prágnącey. 14 ✣ Nád to / wyßedł ogień z rozgi látorośli jey / *á* pożárł owoc jey / ták / że niemáß ná niey rozgi mocney dla ſceptru pánującego: To ć jeſt nárzekánie / y będźie nárzekániem.

a 2 Krol. 23. 33. Jerem. 22. 11.

ROZDZIAŁ XX.

Bog Stárße Judſkie z obłudy gromi. 5. Dobrodźiejſtwá ſwoje onym pokazáne y grzechy ich przypominá. 33. Karániem groźi. 40. Náwrocenie z Bábilonu ludowi obiecuje. 45. Zburzenie źiemie Judſkiey opowiáda.

1 Y Stáło śię roku śiodmego / *mieśiącá* piątego / dźieśiątego *dniá* tegoż mieśiącá / przyßli niektorzy z Stárßych Izráelſkich / áby śię rádźili PANA: y uśiedli przedemną. 2 ✣ Tedy śię ſtáło ſłowo PAńſkie do mnie / mowiąc: 3 ✣ Synu człowieczy / mow do Stárßych Izráelſkich / á powiedz im: Ták mowi Pánujący PAN: Izali wy przychodźićie / ábyśćie śię mnie rádźili? Zywięć Ja / że śię wy mnie nie rádźićie / mowi Pánujący PAN. 4 ✣ Izali śię á záſtawiáć a będźieß? Izali śię *zá nie* záſtáwiáć będźieß Synu człowieczy? Oznájmi im rácżey 5 obrzydliwośći Ojcow ich: ✣ A rzecż do nich: Ták mowi Pánujący PAN; *Tego* dniá ktoregom wybrał Izráelá / podniosłem b rękę moję náśieniu domu c Jákobowego / y dałem śię im poznáć w źiemi Egipſkiey: podniosłem rękę moję dla nich / mowiąc: 6 Jam PAN Bog wáß. ✣ Onego dniá / podniosłem d rękę moję dla nich / że je wywiodę z źiemie Egipſkiey / do źiemie ktorąm im upátrzył / opływájącey mlekiem y miodem / ktora jeſt ozdobą wßyſtkich

a Ezech 22. 2. y 23. 36
b T. Przyſiągłem.
c 2 Moj 3. 8. y 4. 31.
d 2 Moj 3. 17.

7 ziem. Y rzekłem im: Káżdy z was niech porzući obrzydliwośći ocżu swojich / á nie kalajćie śie plugáwymi báłwány Egipskimi: bom Ja PAn Bog wász. 8 Ale mi byli odpornymi / y nie chćieli mie słucháć: żaden z nich obrzydliwośći ocżu swojich nie odrzućił / y plugáwych báłwánow Egipskich nie opuśćił. Przetożem rzekł: Wyleję gniew moj ná nie / á wypełnię popędliwość moję nád nimi w pośrzodku źiemie Egipskiey. 9 A wszákżem ucżynił dla Imienia mego / áby nie było zelżone przed ocżymá tych narodow miedzy ktorymi oni byli: przed ktorych ocżymá dałem śie im poznáć / że je chcę wywieść z źiemie Egipskiey.

10 A Ták wywiodłem je z źiemie e Egipskiey / y przyprowádźiłem 11 je ná puszcżą. Y dałem im ustáwy moje / y sády moje podałem im do wiádomośći: ktore jeśliby cżłowiek záchowywał / żyć f w nich będźie. 12 Nád to / y Sábbáty g moje dałem im / áby były znákiem miedzy mną y miedzy nimi / áby wiedźieli / iżem Ja jest PAn / ktory je poświącam. 13 Ale mi śię odpornym stał dom Izráelski ná puszcży: w ustáwách mojich nie chodźili / y sády moje odrzućili: Ktore jeśliby cżłowiek cżynił / żyć w nich będźie. Sábbáty też moje h bárzo zgwałćili. Przetożem mowił / iż wyleję popędliwość moję ná nie ná puszcży / ábym je wygubił. 14 Lecżem ucżynił dla Imienia mego / áby nie było zelżone / przed ocżymá tych narodow / przed ktorychem je ocżymá wywiodł. 15 A wszákżem podniosł i rękę moję dla nich ná tey puszcży / że ich nie wprowádzę do źiemie / ktorąm im był dał / opływájącey mlekiem y miodem / ktora jest ozdobą wszystkich źiem. 16 Ponieważ sády moje odrzućili / á w ustáwách mojich nie chodźili / y Sábbáty moje pogwałćili / á że serce ich zá plugáwymi báłwány chodźi. 17 Ale im przećię przepuśćiło oko moje / ták / żem ich nie wytráćił / y nie wygłádźił do szczętu ná puszcży.

18 Y Mowiłem do synow ich ná tey puszcży: W ustáwách Ojcow wászych nie chodźćie / y sádow ich nie przestrzegajćie / áni śię plugáwymi báłwánámi ich kalajćie. 19 Jam PAn Bog wász: w ustáwách mojich chodźćie / á sádow mojich strzeżćie y cżyńćie je. 20 Sábbáty też moje świeććie: y będą znákiem miedzy mną / y miedzy wámi / ábyśćie wiedźieli / żem Ja PAN Bog wász. 21 Lecż mi byli odpornymi ći synowie: W ustáwách mojich nie chodźili / y sádow mojich nie przestrzegáli / áby je cżynili / (ktore jeśliby cżynił cżłowiek / pewnieby żył w nich) y Sábbáty moje pogwałćili. Y rzekłem: Wyleję popędliwość moję ná nie / ábym wykonał gniew swoj ná nich ná tey puszcży. 22 Alem odwroćił rękę moję / á ucżyniłem to dla Imienia mego / áby nie było zelżone przed ocżymá tych narodow / przed ktorychem je ocżymá wywiodł. 23 Alem Ja podniosł rękę moję dla nich ná puszcży / żem je miał rozproszyć miedzy pogány / y rozwiać je po źiemiách. 24 Przeto / że sádow mojich nie cżynili / y ustáwy moje odrzućili / y Sábbáty moje pogwałćili: á zá plugáwymi báłwány Ojcow swojich ocży swe obroćili. 25 Dla tegoż y Jam im dał ustáwy nie dobre / y sády w ktorych żyć nie będą. 26 Y splugáwiłem je k z dárámi ich / gdy przewodźili l *przez ogień* wszelkie otwarzájące żywot / ábym je zpustoszył / á żeby śię dowiedźieli żem Ja PAN.

27 Przetoż mow do domu Izráelskiego / Synu cżłowieczy / á powiedz im: Ták mowi Pánujący PAn: Jeszcże y w tym lżyli mie Ojcowie wászy dopuszcżájąc śię przećiwko mnie przestępstwá: 28 Że / *gdym* je wwiodł do źiemie / o ktorąm był podniosł rękę moję / żem ja im dáć miał / gdźie ujrzeli jáki págorek wysoki / álbo jákie drzewo gáłęźiste / záraz tám ofiárowáli ofiáry swoje / y dawáli tám drażniące dáry swoje: támże kłádli y wdźięcżną wonność swoję / támże sprawowáli mokre ofiáry swoje. 29 A choćiam mowił do nich; Coż *to* zá wyżyná do ktorey wy chadzaćie?

Prze=

e 2 Moj. 12.31. y 13.11

f 3 Moj. 18.5. Rzym. 10.5. Gálát. 3.12.

g 2 Moj. 20.8. y 31.13 y 35.2. 5 Moj. 5.12.

h 2 Moj. 16.28.

i 4 Moj. 14.30. y 26.65 y 32.11 5 Moj. 1.35. Psalm 95.11. Zyd. 3.11. y 4.3.

k T. *Odrzucilem. jáko nieczyste.*

l Ezech. 16.21.

Przećie ja zowią wyżyną áż do dniá tego.

30 PRzetoż rzecz domowi Izráelskiemu: Ták mowi Pánujący PAN: Izali śię wy drogámi Oycow wászych kaláć maćie / á z obrzydliwośćiámi ich nierząd płodźić?

31 ✚ Y maćiesz śię kaláć przy wszystkich plugáwych báłwánách wászych/ przynosząc dáry wásze/ y przewodząc syny wásze przez ogień / áż do dniá tego; á przećie odemnie rády szukáć/ o domie Izráelski! Zywę Ja/ mowi Pánujący PAN / że śię wy mnie wiecey rádźić nie będźiećie.

32 A To/ co wstępuje ná myśl wásze nigdy śię nie stánie: Wy mowićie; Będźiemy jáko inni narodowie / jáko pokolenia innych źiem/

33 drewnu y kámieniowi służące. ✚ Zywę Ja mowi Pánujący PAN / że ręką mocną y rámieniem wyćiągnionym / á w popędliwośći wylaney/będę krolował nád wámi.

34 ✚ Y wywiodę was z narodow / á zgromádzę was z źiem do ktorychśćie rozproszeni / ręką mocną / y rámieniem wyćiągnionym / y w popędliwośći wylaney.

35 ✚ A prowádząc was po puszczy tych narodow / tám śię z wámi twarzą w twarz sądźić będę.

36 ✚ Jákom śię sądźił z Oycy wászymi ná puszczy źiemie Egipskiey: ták śię z wámi sądźić będę / mowi Pánujący PAN.

37 ✚ Y popędzę was pod rozgą / ábym was przywiodł do związku przymierza.

38 ✚ Ale z was wybiorę odporne / y występujące przećiwko mnie: z źiemie pielgrzymstwá ich wywiodę je / wszákże do źiemie Izráelskiey nie wnidą: y poznaćie żem Ja PAN.

39 WY tedy o domie Izráelski/ták mowi Pánujący PAN; Idźćież / służćie káżdy plugáwym báłwánom swojim y nápotym / ponieważ mnie nie słuchaćie: á Imieniá mego świętego nie kalajćie wiecey dárámy wászymi y plugáwymi báłwány wászymi.

40 ✚ Bo ná świętey gorze moiey /ná wysokiey gorze Izráelskiey / mowi Pánujący PAN/ tám mi służyć będźie wszystek dom Izráelski / ile ich będźie w oney źiemi: tám je łáskáwie przyjmę / y tám pytáć będę o ofiárách wászych podnoszonych / y o pierwiastkách dárow wászych / ze wszystkimi świętymi rzecząmi wászymi.

41 ✚ Z wdźięczną wonnośćią łáskáwie was przyjmę / gdy was wywiodę z narodow / á zgromádzę was z onych źiem / do ktorychśćie rozproszeni byli: á ták poświęcony będę w was przed oczymá onych narodow.

42 ✚ A poznaćie żem Ja PAN / gdy was wprowádzę do źiemie Izráelskiey / do źiemie oney/ o ktorąm podniosł rękę moję / że ja dam Oycom wászym.

43 ✚ Y wspomnićie tám ná drogi wásze/ y ná wszystkie spráwy wásze / ktorymiśćie śię zplugáwili: á obmierźnie-ćie sámi sobie przed obliczem wászym / dla wszystkich złośći wászych ktoreśćie czynili.

44 ✚ Tám śię dowiećie żem Ja PAN / gdy wam to uczynię dla Imienia mego: nie według drog wászych złych / áni według spraw wászych skáżonych o domie Izráelski! mowi Pánujący PAN.

45 Y Stáło śię słowo PAńskie do mnie/mowiąc:

46 ✚ Synu człowieczy/ obroć twarz twoję ku stronie Południowey / á kropy jáko rosą ná Południe / y prorokuj przećiwko lásowi polá Południowego.

47 ✚ A rzecz lásowi Południowemu; Słuchaj słowá PAńskiego: Ták mowi Pánujący PAN/ Oto Ja rozniecę w tobie ogień / ktory pożrze w tobie wszelkie drzewo źielone / y wszelkie drzewo suche: nie będźie ugászony płomień pałájący/ y zgorają w nim wszystkie twarzy od Południá áż do Pułnocy.

48 ✚ Y ujrzy wszelkie ćiáło/ żem go Ja PAN zápalił. Nie będźie ugászony.

49 ✚ Y rzekłem; Ach Pánujący PAnie: Oni mowią o mnie; Ten tylko w przypowieśćiách mowi.

ROZDZIAŁ XXI.

Proroctwo o strásznym zburzeniu źiemie Judskiey przez Krolá Bábilońskiego. 25. To złożenie z krolestwá Krolá Sedekiaszá. 28. Tákże y o pomśćie nád Ammonitczykámi.

1 Y Stáło śię słowo PAńskie do

2 mnie/mowiąc: ✚ Synu człowie-

cży / obróć twarz swoję ku Jeruzalem/á krop *jáko rosę* przećiwko miejscom świętym / y prorokuj przećiwko ziemi Jzráelskiey : 3 A powiedz ziemi Jzráelskiey: Ták mówi PAN; Otom Ja przećiwko tobie / y dobędę miecżá mego z pochew jego / y wytnę z ćiebie spráwiedliwego / y niezbożnego. 4 Abym tedy wyćiał z ćiebie spráwiedliwego / y niezbożnego : przeto wynidźie miecż moj z pochew swojich ná wszelkie ćiáło / od 5 Południá *áż* ku Pułnocy. Y dowie się wszelkie ćiáło/ żem Ja PAN dobył miecżá mego z pochew jego:nie 6 náwróći się więcey. A ty Synu człowiecży wzdychaj / jákobyś miał biodrę złamáną / á w gorzkośći wzdychaj przed ocżymá ich. 7 A gdyć rzeką ; Dla cżego wzdychasz? Tedy odpowiesz ; Dla wieśći ktora idźie ná ktorą się rozpłynie a wszelkie serce/ y osłábieją wszelkie ręce / y ściśniony będźie wszelki duch / y wszelkie koláno rozpłynie się *jáko* wodá : Oto idźie/y stánie się/mówi Pánujący PAN.

a Ezech 7. 17.

8 Y Stáło się słowo PAńskie do 9 mnie/ mówiąc: Synu człowiecży prorokuj/ á rzecz: Ták mówi PAN ; Powiedz/ Miecż/miecż náostrzony jest / y wypolerowány. 10 Wyostrzony jest ná pomordowánie ku zábiciu náznácżonych / wypolerowány jest áby się łsnił : Jzali się weselić mamy ? Gdyż rozgá syná mego káżde drzewo lekce waży. 11 Dałći go ná wypolerowánie / áby mogł być ujęty ręką : jestći wyostrzony ten miecż / jest y wypolerowány/ áby dány był do ręki zábijá12jącego. Wołaj á krzycz Synu człowiecży / przeto / że ten *miecż* będźie przećiwko ludowi memu / ten też przećiwko wszystkim Kśiążętom Jzráelskim : strachy miecżá przyidą ná lud moj. Przetoż się b w biodrę 13 uderz. Gdyż je karał / coż *to pomogło?* Y nie máliż że rozgi/wszystko lekce ważącey / ná nie wyćiągnąć? mówi Pánujący PAn. 14 Ty tedy Synu człowiecży prorokuj / á bij ręką w rękę : Bo powtore y po trzećie / miecż przyidźie : miecż mordujących / ten miecż mordujących

b Ezech 5. 11.

15 bez litośći / przenikájący áż do pokojow ich. We wszystkich bramách ich dałem strách miecżá / áby się rozpłynęło serce / y upadkow się námnożyło. Ach! wypolerowány *jest* áby się błyszcżał/*á* wyostrzony/áby 16 zábijał. Zbierz się *miecżu*, udaj się ná práwo *y* ná lewo / gdźiekol17wiek jest chęć twarzy twojey. Boć y Ja uderzę ręką moją w rękę mojé / y uspokoję rozgniewánie moje : Ja PAN/ mówiłem *to*.

18 W Tym się stáło słowo PAńskie 19 do mnie/mówiąc: A ty Synu człowiecży / położ przed sobą dwie drogi ktoremiby iść miał miecż Krolá Bábilońskiego/z jedney źiemie niech wychodzą obiedwie/ á ná rozdrożu obierz tę ku miá20stu/tę obierz. Pokaż drogę/ktoraby miecz iść miał/cżyli ku Rábbáćie synow Ammonowych/cżyli ku źiemi Judskiey ná Jeruzalemskie twirdzę. 21 Abowiem stánie Krol Bábiloński ná rozdrożu / ná pocżątku dwu drog pytájąc się wieszcżby : będźie polerował c strzały/ będźie się rádźił báłwánow : będźie pátrzył ná wą22trobę. Po práwey ręce je° wieszcżbá ukaże Jeruzalem / áby szykował Hetmány / ktorzyby pobudzáli do mordowánia / á podnośili głos z okrzykiem / áby zásádźili táranny przećiwko bramam / áby usypáli 23 wał / á urobili szańce. Y będą to mieli zá prożną wieszcżbę przed ocżymá swymi ći / co się obowiązáli przyśięgámi : á to przywiedźie ná 24 pámięć nieprawość ich áby pojimáni byli. Przetoż ták mówi Pánujący PAN : Dla tego że ná pámięć przywodźićie nieprawość swoję / á odkrywa się przestępstwo wásze / ták / że jáwne są grzechy wásze we wszystkich spráwách wászych : przeto / *mowię* że ná pámięć przychodźićie / tą ręką pojimáni będźiećie.

c 1. Noże.

25 A Ty niecżysty bezbożniku Kśiążę Jzráelskie / ktorego dźień przychodźi gdy nieprawość skończona 26 będźie : Ták mówi Pánujący PAN : Zdejm tę cżapkę / á zrzuć tę koronę / ktora już nigdy tákowa nie będźie:tego ktory w poniżenie przy-

śedł wywyżśe / á wywyżśonego poniże. 27 ♣ Wniwecż/wniwecż/wniwecż ją obrocę / czego pierwey nie bywáło: áż przyydźie ten co *do niey* ma práwo ktorem mu dał.

28 A Ty Synu człowieczy proroku/ á mow: Ták mowi Pánujący PAN o synách Ammonowych/ y o háńbie ich ; Rzecz mowię: Miecż / miecż dobyty jest: ku zábijániu wypolerowány jest / áby wytrácał wszystko/ y áby śię błyskał. ♣ 29 A choćiażći opowiádáją márność / y wrożąc kłamstwo / áby ćię przyłożyli do szyje niezbożnikow pobitych / ktorych dźień przychodźi / gdy nieprawość zkończona będźie: ♣ 30 Schowaj *jednák miecz* do pochew jego: ná mieyscu ná ktorymeś zpłodzona d w źiemi mieszkánia twego sądźić ćię będę. ♣ 31 Y wyleję ná ćię rozgniewánie moje : ogniem popędliwośći mojey ná ćię dmuchác będę/ y podam ćię w ręce ludźi zuchwáłych y przemyślnych ná wytrácenie. ♣ 32 Ogniowi potráwą będźiesz / krew twoja będźie w pośrzodku źiemie/ nie będźiesz *więcey* wspominána : Bo Ja PAN mowiłem *to*.

d *T. Corko Ammonitska.*

Rozdział XXII.

Bog śię zákázuje zástáwiáć o źiemię Judską. 3. Rozkázuje pokazáć grzechy ich, y kaźni spráwiedliwe opowiedźieć.

1 Y Stáło śię słowo PAńskie do 2 mnie/ mowiąc: ♣ A ty Synu człowieczy / izalibyś śię a zástáwiał/ izalibyś śię zástáwiał zá to miásto krwie? Ráczey mu oznájmi wszystkie obrzydliwośći jego. 3 ♣ Y rzecz: Ták mowi Pánujący PAN: O miásto ktore wylewasz krew w pośrzodku śiebie / á czynisz plugáwe báłwany sámo przećiwko sobie / ábyś śię zplugáwiło: Przychodźi 4 czás *twoj*: ♣ *Tyś* wylániem krwie twojey b zgrzeszyło / y plugáwymi báłwanámi swymi / ktoreś náczyniło / śiebieś skaláło / y spráwiłoś/ że śię przybliżyły dni twoje/ á żeś przyszło áż do lat swojich: przetoż ćię podam ná poháńbienie narodom / y *ná* pośmiech wszystkim 5 źiemiam. ♣ Bliskie y dálekie od ćiebie / będą śię náśmiewáć z ćiebie / o *miásto* złey sławy y zwad pełne!

a *Ezech 20.40. y 23. 36.*

b *2 Krol. 21.16.*

6 O To Kśiążętá Izráelscy / káżdy *wszystko* śiłą ná to śię událi / 7 áby krew w tobie przelewáli. ♣ Ojcá y mátkę zniewážáją w tobie : przychodniowi krzywdę czynią w pośrzod ćiebie: śirotę y wdowę ućiskáją w tobie. 8 ♣ Swiętymi rzeczámi mojimi pogardzasz / á Sábbáty 9 moje zplugawiasz. ♣ Potwarcy są w tobie / áby wylewáli krew : y ná gorách jadáją w tobie/ złośći popeł- 10 niáją w pośrzodku ćiebie. ♣ Nágość Ojcowską *syn* odkrywa c w tobie: á oddalone dla nieczystośći / gwałcą 11 w tobie. ♣ A drugi z żoną bliźniego swego e czyni obrzydliwość: á inny z Synową swoją f sprośnie śię máże: inny záś śiostrę swoję / corkę Ojcá g swego gwałći w tobie. ♣ 12 Podárki biorą w tobie ná wylewánie krwie: lichwę h y płát bierzesz / á zysku szukasz z ućiskiem bliźniego swego: á ná mię zápominasz / mo- 13 wi Pánujący PAN. ♣ Przetoż otom Ja klásnął rękámi swymi nád zyskiem twojim/ ktorego nábywasz/ y nád krwią twoją / ktora by- 14 łá w pośrzodku ćiebie. ♣ Izali wytrzyma serce twoje/ izali zdołáją ręce twoje dniom ktorych Ja z tobą będę miał spráwę? Ja PAN rze- 15 kłem/ y uczynię. ♣ Bo ćię rozproszę i między pogány / y rozwieję ćię po źiemiách / y uprzątnę do końcá nie- 16 czystość twoję z ćiebie. ♣ Y będźiesz zplugáwione przed oczymá pogánow: á poznasz żem Ja PAN.

17 POtym śię stáło słowo PAńskie 18 do mnie/ mowiąc: ♣ Synu człowieczy/ dom Izráelski mi śię obroćił w zużelicę: wszyscy zgołá *są* miedźią y cyną/ y żelázem/ y ołowiem w pośrzod piecá : zużelicą srebrá śię 19 stáli. ♣ Przetoż ták mowi Pánujący PAN: Dla tego żeśćie wy śię wszyscy obroćili w zużelicę / przetoż oto Ja zgromádzę was do Jeruza- 20 lem. ♣ *Jáko* zgromadzáją srebro/ y miedź / y żelázo / y ołow / y cynę w pośrzod piecá / áby rozdymano ogień koło nich dla roztopienia : ták *was* zgromádzę w zápálczywośći mojey y w gniewie mojim/ á złożywszy/

c *3 Moj. 18. 8.*
d *3 Moj. 18.19.*
e *3 Moj. 18 20.*
f *3 Moj. 18.15.*
g *5 Moj. 18. 9.*
h *3 Moj. 25.36. Przyp 28. 8.*
i *Ezech 12.15.*

rozta=

21 roztapiáć was będę. ♣ Owá / zgromádzę was / á rozedmę około was ogień popędliwośći moiey / y roztopieni będźiećie w pośrzodku niego.
22 ♣ Jáko śię śrebro topi w pośrzodku piecá : ták śię roztopićie w pośrzod niego: á dowiećie śię / że Ja PAN wylałem ná was popędliwość swoję.
23 NAd to / stáło śię słowo PAńskie
24 do mnie / mowiąc: ♣ Synu człowiecży mow do tey źiemie : Ty źiemio niecżysta´ś jest / nie będźieß deßczem odwilżána w dźień zápálczywośći.
25 ♣ Zprzyśiężenie prorokow jey *jest* w pośrzodku jey : podobni *są* Lwowi rycżącemu / obłow chwytáiącemu: duße k pożyráią / bogáctwá y drogie rzecży zábieráią / *á* cżynią wiele wdow w pośrzodku niey. ♣
26 Kápłáni jey gwałcą Zakon moy / y święte rzecży moje zplugawiáią : miedzy świętym y pospolitym rożnośći nie cżynią / á miedzy niecżystym y cżystym nie rozsądząią. Nádto / od Sábbátow moiich zákrywáią ocży swe / ták / iż zelżony bywam
27 miedzy nimi. ♣ Kśiążętá jey w pośrzodku jey / są jáko wilcy chwytáiący łup / wylewáiący krew / trácący duße / udawáiący śię zá zyskiem. ♣
28 A prorocy ich tynkują ją wapnem niecżynionym / prorokuiąc márność / á wrożąc im kłamstwo / mowiąc: Ták mowi Pánuiący PAN / choć PAn nie mowił.
29 ♣ Lud tey źiemie gwałt cżyni / gwałtem biorąc co jest cudzego : ubogiemu y nędznemu krzywdę cżynią / á przychodnia bezpráwnie ućiskáią.
30 ♣ Szukałem miedzy nimi mężá / ktoryby płot ugrodźił / y stánął w przerwie [m] przed twarzą moją zá tą źiemią / ábym jey nie zburzył : Alem żadnego nie ználazł.
31 ♣ Przetoż wyleię ná nie gniew moy / ogniem popędliwośći moiey wyniśżcżę je : drogę ich ná głowę [n] ich obrocę / mowi Pánuiący PAn.

k *Matt.* 23.14.

l *Ezai.* 1. 23. *Mich.* 3. 11. *Sofon.* 3. 3.

m *Psalm* 106. 23. *Ezech* 13. 5.

n *Ezech* 7.4. 8. 9. 10. 11.21

ROZDZIAŁ XXIII.

Gromi lud Izráelski y Judski, z duchownego nierządu z Pogány. 22. Pomsty Boże im opowiáda.

1 Y Stáło śię słowo PAńskie do
2 mnie / mowiąc : ♣ Synu człowiecży / Były dwie niewieśćie / corki
3 jedney mátki: ♣ Te nierząd płodźiły w Egipćie / w młodośći swojey nierząd płodźiły: tám są omácáne pierśi ich / y tám są zgniecione pierśi
4 pánieństwá ich. ♣ Jmioná ich te *są* : Więtßey Aholá / á śiostry jey Aholibá. Teć były moje / y zrodźiły syny y corki : Jmioná mowię ich są / Sámárya Aholá / á Jeruzá-
5 lem Aholibá. ♣ Ale Aholá płodźiłá wßeteczeństwo przy mnie : á nierządu pilnowáłá z miłośnikámi swoimi / z Assyryicżykámi bliskimi. ♣
6 Ktorzy byli obleczeni w hiácynt : z Kśiążęty / y pány / y ze wßystkimi młodźiencámi udátnymi / y z jezdnymi jeżdżącymi ná koniech.
7 ♣ Udáłá śię mowię ná wßeteczeństwo swoje z nimi / ze wßystkimi naprzedniejßymi syny Assyryiskimi / y ze wßystkimi zá ktorymi miłośćią pałáłá / á zplugáwiłá śię wßystkimi plugáwymi bałwány ich.
8 ♣ A ták wßeteczeństw swoich Egipskich nie zániecháłá / bo z nią sypiáli w młodośći jey / á oni omácáli pierśi pánieństwá jey / y wylali wßeteczeństwo
9 swe ná nię. ♣ Dla tego podałem ją w rękę zaletnikow jey / w ręce synow Assyryiskich / zá ktorymi miło-
10 śćią pałáłá. ♣ Oni odkryli nágość jey / syny jey y corki jey zábráli / á sámę mieczem zábili. ♣ Y stáłá śię osłáwiona miedzy niewiástámi / gdy sądy wykonáli przy niey.
11 TO widząc śiostrá jey Aholibá / bárźiey śię nią oná zápaliłá miłośćią : á wßeteczeństwo jey więtße było niżeli wßeteczeństwo śiostry
12 jey. ♣ Zá synámi Assyryiskimi pałáłá miłośćią / zá Kśiążęty / y Pány bliskimi / ubránymi w ßáty kosztowne / zá jezdnymi jeżdżącymi ná koniech / y zá wßystkimi młodźiencámi urodźiwymi. ♣ Y wi-
13 dźiałem że śię zplugáwiłá : *á iż* je-
14 dnáka drogá obudwu *byłá*. ♣ Ale tá jeßcże *to* przydáłá do wßeteczeństw swoich / że widząc męże wymálowáne ná śćienie / obrázy Cháldejcżykow málowáne fárbámi: ♣ Opásá-
15 ne pásámi ná biodrách ich / y kołpaki fárbowáne ná głowách ich / *á* że wßyscy ná weyrzeniu byli jáko

Hetmáni/ podobni synom Bábilońskim w ziemi Cháldejskiey zrodzonym. 16 ♣ Y pałáłá miłością ku nim ujrzawßy je oczymá swymi: á wyprawiłá posły do nich/ do ziemie Cháldejskiey. 17 ♣ Tedy weßli do niey synowie Bábilońscy do komory nierządu/ y zmázáli ją wßeteczeństwem swojim: á gdy śię zplugáwiłá z nimi/ odstąpiłá duszá jey od nich. 18 ♣ Y gdy odkryłá wßeteczeństwá swe/ odkryłá y nágość swoję/ odstąpiłá duszá mojá od niey/ jáko byłá odstąpiłá duszá mojá od śiostry jey. 19 ♣ Bo rozmnożyłá wßeteczeństwá swoje/ wspominájąc ná dni młodośći swojey/ ktorych nierządu páłrzyłá w ziemi Egipskiey. 20 ♣ Y pałáłá miłośćią przećiwko nierządnikom ich: ktorych ćiáłá *są jáko* ćiáłá osłow/ á przyrodzenie ich jáko przyrodzenie końskie. 21 ♣ A tákeś śię záś náwrociłá do sprosnośći młodośći twojey/ gdy mácáli Egipczánie pierśi twoje/ dla pierśi młodośći twojey.

22 PRzetoż o Aholibo/ ták mowi Pánujący PAN: Oto Ja pobudzę zaletniki twoje przećiwko tobie te/ od ktorych odstąpiłá duszá twojá/ y przywiodę je ná ćię zewsząd. 23 ♣ Syny Bábilońskie/ y wßystkie Cháldejczyki/ z Pekot/ y z Sohy/ y z Kohy/ y wßystkie syny Assyryjskie z nimi/ młodźieńce udátne/ Kśiążętá y Pány wßystkie/ Hetmány y *ludźie* zacne: wßystkie jeżdżące ná koniách. 24 ♣ Y przyjádą przećiwko tobie ná wozách żeláznych/ y ná rydwanách y ná kárách: á to z gromádą narodow/ z tarczámi/ y z pánćerzámi/ y z przyłbicámi/ położą śię przećiwko tobie zewsząd/ y dam im práwo/ áby ćię sądźili według praw a swojich. 25 ♣ Y wyleję gorliwość moję ná ćię/ y obejdą śię z tobą zápálczywie: nos twoj y ußy twoje obrzeżą/ á ostátek twoj od mieczá polęgnie: oni syny twoje y corki twoje pojimáją/ á ostátek twoj ogniem pożárty będźie. 26 ♣ Y zewloką ćię z ßat twojich/ á pobiorą stroj ozdoby twojey. 27 ♣ A ták uczynię koniec sprosnośći twojey przy tobie/ y wßeteczeństwu twemu *ktoreś przyniosłá* z źiemie Egipskiey: á nie podnieśieß oczu twych do nich/ áni ná Egipt nie wspomniß wiecey. 28 ♣ Bo ták mowi Pánujący PAN: Oto ćię Ja podawam w ręce tych/ ktore máß w nienawiśći: w ręce tych/ od ktorych odstąpiłá duszá twojá. 29 ♣ Y obejdą śię z tobą według nienawiśći/ y zábiorą wßystkę prácę twoję/ á zostáwią ćię nágą y obnážoną: y będźie jáwna nágość wßeteczeństw twojich/ y sprosnośći twojey/ y nierządow twojich. 30 ♣ Toć śię stánie przeto/ żeś nierząd płodźiłá náśládując Pogan/ przeto/ żeś śię zmázáłá plugáwymi báłwány ich. 31 ♣ Chodźiłáś drogą śiostry swey/ dla tego dam kubek jey w rękę twoję. 32 ♣ Ták mowi Pánujący PAn: Kubek śiostry twojey głęboki y ßeroki pić będźieß/ śmiech y pośmiech tákże y igrzysko będą mieli z ćiebie. 33 ♣ Pijáństwem y boleśćią nápełniona będźieß/ kubkiem zpustoßenia y smętku/ kubkiem śiostry swey Sámáryjey. 34 ♣ Y wypijeß go/ y wyśiączyß/ potym go pokruszyß/ á pierśi swe poobrywaß: Bom Ja rzekł/ mowi Pánujący PAn. 35 ♣ Dla tego ták mowi Pánujący PAN: Ponieważeś zápomniáłá ná mię/ á zárzućiłáś mię zá tył swoj: y ty też ponoś niecnotę swoję/ y wßeteczeństwá swoje.

36 Y Rzekł PAN do mnie: Synu człowieczy/ Izali śię będźieß zástáwiał zá Aholę/ ábo zá b Aholibę? Oznájmi im ráczey obrzydliwośći ich: 37 ♣ Że cudzołożyły/ á krew jest ná ręku ich/ y zplugáwymi báłwány swymi cudzołożyły: nád to y syny swe ktorych mi národźiły/ *przez ogień* przeprowadzáły im ná pożárćie. 38 ♣ Wieć y to mi uczyniły/ *że* świątnicę moję zplugáwiły dniá onego/ á Sábbáty moje pogwałćiły. 39 ♣ Bo gdy ofiárowáły syny swe plugáwym báłwánom swojim/ wchodźiły do świątnice mojey onegoż dniá/ áby ją zmázáły. Oto/ tákći czyniły w pośrzodku domu mego. 40 ♣ Nád to/ posyłáły też do mężow/ áby przyßli z dáleká: ktorzy záraz przychodźili/ kiedy poseł do nich wysłány był. Tymeś kwoli śię ty umywáłá/ fárbowáłáś

a H. Sądow I. Obyczájow.

b Ezech 20. 4. y 22. 2.

: H. ...czy. twarz c swoje/ y zdobiłaś śie ochedostwem *swojim.* 41 ✤ Siadałaś ná łożu zacnym/ przed ktorym był stoł przygotowány: ná ktoremeś y kádzenie d moje/ y olejek moj pokłádáłá. 42 ✤ A gdy głos onego mnostwá ucichł/ tedy y do mężow ludu pospolitego *posyłáły*, ktorych przywodzono ożártych z puszcze/ y kłádli mánelle ná ręce ich/ y korony ozdobne ná głowy ich. 43 ✤ A choćiam przymawiał oney cudzołożnicy zástárzáłey/ *á* iż oni raz z jedną/ raz z drugą nierząd płodzą: 44 ✤ Y że/ káżdey z nich wchodźi do niey jáko wchodzą do niewiásty wszeteczney: Przećie jednák wchodźili do Aholi/ y do Aholiby/ niewiast niecnotliwych. 45 ✤ Przetoż spráwiedliwi mężowie ći je osądzą sądem cudzołożnic/ y sądem wylewájących krew: przeto/ że cudzołożyły/ á krew jest ná ręku ich.

d *Przyp. 7. 17.*

46 BO ták mowi Pánujący PAN: Przywiodę ná nie wojsko/ podam je ná potłukánie y ná łup. 47 ✤ Y ukámienuje je ono zgromádzenie kámieniem/ y rozśieka je mieczámi swymi: syny ich y corki ich pobiją/ á domy ich ogniem zpalą. 48 ✤ A ták uprzątnę sprosność z tey źiemie/ y będą śie tym karáć wszystkie niewiásty/ á nieuczynią według niecnoty wászey. 49 ✤ Bo włożona będźie ná was niecnotá wászá/ á grzechy plugáwych báłwánow wászych poniesiećie/ y poznaćie żem Ja Pánujący PAN.

ROZDZIAŁ XXIV.

Proroctwo o zburzeniu Jeruzalemu, 1. ✤ O zplugáwieniu kośćiołá, y o wygłádzeniu ludu Bożego.

1 Y Stáło śie słowo PAńskie do mnie/ roku dźiewiątego/ mieśiącá dźieśiątego/ dźieśiątego *dniá* tegoż mieśiącá/ mowiąc: 2 Synu człowieczy/ nápisz sobie imie dniá tego/ tegoż właśnie dniá: *bo* obległ Krol Bábiloński Jeruzalem prawie tegoż dniá. 3 ✤ A rzecz przez przypowieść do tego domu odpornego/ podobieństwo mowiąc do nich: Ták mowi Pánujący PAN; Przystaw ten gárniec; przystaw/ á nályj weń wody. 4 ✤ *A* zebrawszy sztuki należące do niego/ káżdą sztukę dobrą/ udźiec y łopátkę/ nalepszymi kośćiámi nápełń *go.* 5 ✤ Weźmiże y co nawybornieysze bydlę/ á náłoż ogień z kośći pod nim: spraw że áby to wrzáło y kipiáło/ żeby y kośći jego rozewrzáły w nim. 6 ✤ Przetoż ták mowi Pánujący PAN: Biádá temu miástu krwáwemu/ gárncowi w ktorym zostawa przywárá jego/ z ktorego/ mowię/ przywárá jego nie wychodźi: po sztukách/ po sztukách wyćiągaj z niego/ nie pádnieć nań los. 7 ✤ Bo *iż* krew jego jest w pośrzodku jego/ ná wierzchu skáły wystáwiło ją/ nie wylało jey ná źiemię/ áby byłá zákryta prochem: 8 ✤ Tedy y *Ja* rozniecę zápálczywość/ ná wykonánie pomsty/ wystáwię krew jego ná wierzchu skáły/ áby nie byłá zákryta.

9 PRzetoż ták mowi Pánujący PAN: Biádá *temu* miástu a krwáwemu: *bo* y Ja nániecę wielki ogień: 10 ✤ Przykłádájąc drew/ rozniecájąc ogień/ wniwecz obrácájąc mięso/ y zaprawiájąc korzeniem/ 11 ták/ że y kośći zpalone będą. ✤ A postáwię ten gárniec ná węgle jego prozny/ áby śie zágrzałá y rozpaliłá miedź jego/ á żeby śie rozpłynęły w pośrzod jego plugástwá jego/ á iżby z niesiona byłá przywárá 12 jego. ✤ Utrudźiło *mię* kłamstwy *swymi*, przetoż nie wynidźie z niego wielkość szumowin jego: do ogniá 13 muszą szumowiny jego. ✤ W nieczystośći twojey *jest* sprosność/ dla tego/ żem ćie oczyśćiał/ á przećieś nie oczyśćiona/ y od nieczystośći twojey nie będźiesz więcey oczyśćiána: áż uspokoję ná tobie rozgnie14wánie moje. ✤ Ja PAN mowiłem: Przydźie *to*, y uczynię *to*: nie cofnę śie/ áni zfolguję/ áni mi żal będźie: według drog twojich/ y według spraw twojich sądźić ćie będą/ mowi Pánujący PAN.

a *Náhu. 1. 3. Abák. 2. 12.*

15 Y Stáło śie słowo PAńskie do 16 mnie/ mowiąc ✤ Synu człowieczy/ oto Ja od ciebie odejmię żądość oczu twojich z prętká: wszákże nie kwil/ áni płacz/ á niech nie wychodzą łzy twoje. 17 ✤ Zániechaj kwilenia/

nieczyni żáłoby jáka bywa nád umárłym: Czapkę twoję włoż ná śię / á obuwie twoje wzuj ná nogi twoje / á nie zásłániaj warg / á chlebá niczyjego nie jedz. 18 ♣ To gdym z poránku ludowi powiedźiał / tedy umárłá żoná mojá w wieczor: y uczyniłem ráno jáko mi rozkazano. ♣ 19 Y mowił lud do mnie: Y nie oznájmißże nam / co nam te rzeczy znaczą 20 ktore ty czyniß? ♣ Tedym rzekł do nich: Słowo PAńskie stáło śię do 21 mnie / mowiąc: ♣ Powiedz domowi Izráelskiemu; Ták mowi Pánujący PAN: Oto Ja zplugáwię świątnicę moję / wyniosłość mocy wáßey / żądość oczu wáßych / y to w czym śię kocha dußá wáßá / á synowie wáßy y corki wáße ktoreśćie 22 zostáwili / od mieczá polegą. ♣ Y uczynićie jákom uczynił: nie zásłonićie wárgi / á chlebá niczyjego jeść 23 nie będźiećie. ♣ A czapki swe ná głowách swych / y boty swoje ná nogách swojich máiąc, nie będźiećie kwilić / áni płákáć: ále będźiećie schnąc dla nieprawośći wáßych / á wzdychác 24 jeden z drugim. ♣ Bo wam jest Ezechiel dźiwem: według wßystkiego co on czyni / czynić będźiećie: á gdy to przyjdźie / dowiećie śię / żem Ja 25 Pánujący PAn. ♣ A ty Synu człowieczy / Azaż w ten dźień ktorego Ja odejmę od nich moc ich / wesele ozdoby ich / żądość oczu ich / y to po czym teskni dußá ich / syny ich / y 26 corki ich: ♣ *Izáli* dniá onego przydźie do ćiebie ten co ućiecze / oznáj- 27 mując ći to? ♣ Dniá onego otworzą śię ustá b twoje / przy tym ktory ujdźie: á będźieß mowił / y nie będźieß więcey niemym. Y będźieß im dźiwem / á poznáją żem Ja PAn.

b Ezech 29. 11.

ROZDZIAŁ XXV.

Ogłoßenie pomsty Bożey nád Ammonitczykámi. 8. Moábczykámi. 12. Edomczykámi. 15. Y Filistyńczykámi.

1 Y Stáło śię słowo PAńskie do 2 mnie / mowiąc: ♣ Synu człowieczy / obroć twarz twoje a przećiwko synom Ammonowym / á prorokuj 3 przećiwko nim: ♣ Y rzecz synom Ammonowym: Słuchajćie słowá Pánującego PAná. Ták mowi Pánujący PAn: Przetoż / żeś *wykrzykał*, mowiąc; Hey / Hey; nád Swiątnicą moją / gdy byłá zplugáwiona: y nád źiemią Izráelską / gdy byłá zpustoßona: y nád domem Judskim / gdy ßedł w niewolą: 4 ♣ Przetoż oto Ja ćię też podam narodom Wschodnim w dźiedźictwo / y pobudują páłace swoje w tobie / á wystáwią mießkánie swoje w tobie: oni będą jeść urodzáje twoje / oni też będą pić mleko twoje. 5 ♣ Y dam Rábbę ná mießkánie wielbłądom / á *miástá* synow Ammonowych ná legowisko trzodam: Y dowiećie śię żem Ja PAn. 6 ♣ Bo ták mowi Pánujący PAn: Przeto / iżeś klaskał ręką / á tupał nogą / y weseliłeś śię z sercá / żeś cále zpustoßył źiemię Izráelską: 7 ♣ Przetoż / oto Ja wyćiągnę rękę swą przećiwko tobie / á dam ćię ná rozchwycenie narodom / y wytnę ćię z narodow / á wytrácę ćię z źiem / y wygłádzę ćię: á dowieß śię żem Ja PAn.

a Jerem. 49. 1.

8 TAk mowi Pánujący PAn: Dla tego / że Moáb y b Seir mowił: Oto / dom Judski podobny jest wßystkim innym narodom: 9 ♣ Dla tego / oto Ja otworzę stronę Moábczykow od miást / od miást mowię ich / y od gránic ich / ozdobę źiemie Betjesymot / Báálmeon / y Káryátáim / 10 ♣ Narodom Wschodnim / z źiemią synow Ammonowych bom ja dał w dźiedźictwo / áby nie było pámiątki synow Ammonowych miedzy narody. 11 ♣ A ták nád Moábem sądy wykonam / iż poznáją żem Ja PAn:

b Jerem. 48. 1. Ezech. 35. 2.

12 TAk mowi Pánujący PAN: Przeto iż śię c Edomczycy srodze mśćili nád domem Judskim / y przywiedli ná śię winę wielką mszcząc śię nád nimi. 13 ♣ Przetoż ták mowi Pánujący PAN: Wyćiągnę też rękę moję ná *źiemię* Edomczykow / á wytrácę z niey ludźie y bydło / y uczynię ją pustynią: od Temán áż do Dedán od mieczá polęgą. 14 ♣ A ták wykonam pomstę moję nád Edomczykámi przez ręce ludu mojego Izráelskiego: A obeydą śię z Edomczykámi / według popędliwośći mojey / y według gniewu me-

c Jerem. 49. 7.

go: y poznáją pomstę moję / mowi Pánujący PAN.

15 TAk mowi Pánujący PAN: Przeto iż śię d Filistyńczycy mśćili y pomstę wykonywáli pustosząc je z sercá / á do zginienia przywodząc z nieprzyjáźni stárodawney: 16 Dla tego ták mowi Pánujący PAn Oto Ja wyćiągnę rękę moję ná Filistyńczyki / y wykorzenię Cheretejczyki / y wytrácę ostátek kráiny 17 pomorskiey. A ták uczynię nád nimi pomsty wielkie / karząc je w zápálczywośći: y dowiedzą śię żem Ja PAN / gdy wykonam pomstę moję nád nimi.

d Jerem. 47. 1.

ROZDZIAL XXVI.

Proroctwo o zburzeniu Tyru, y o wytrácenium obywátelow jego.

1 Y Stáło śię roku jedenastego / pierwszego *dniá* miesiącá: stáło śię słowo PAńskie do mnie / mowiąc: 2 Synu człowieczy / Przeto / iż Tyr mowił o Jeruzalemie *wykrzykájąc* Hey / Hey; Zniszczone jest *miásto* vram bárzo ludnych / obraca śię do mnie: *teraz* nápełniony będę / *gdyż* to jest zpustoszone. 3 Dla tego ták mowi Pánujący PAn: Otom Ja *powstał* przećiwko tobie / o a Tyrze! á przywiodę ná ćię wiele narodow / jákobym przywiodł morze z náwáłnośćiámi jego. 4 Y zburzą mury Tyrskie / y rozwálą wieże jego / y wymiotę z niego proch jego / y uczynię go wierzchołkiem skáły 5 głádkiey. *Ták, że* będą wysuszáć śieći w pośrzod morzá: Bom Ja rzekł mowi Pánujący PAn: Przeto będźie ná rozchwycenie narodom. 6 A Corki jego / ktore *będą* ná polu / mieczem pobite będą: á dowiedzą 7 śię żem Ja PAn. Bo ták mowi Pánujący PAN: Oto Ja przywiodę przećiwko Tyrowi Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego od Polnocy / Krolá nád Krolmi / z końmi y z wozámi / y z jezdnymi / y z 8 zgráją / y z ludem wielkim. Corki twoje ná polu mieczem pomorduje / y przećiwko tobie porobi bászty / y usypie wał przećiwko tobie / y po9 stáwi przećiwko tobie tarcz: Y tárány zásádźi przećiwko murom twojim: á wieże twoje potłucze mie10 czámi swymi. Od mnostwá koni jego okryje ćię proch ich / od grzmotu jezdnych / y kar / y wozow poruszą śię mury twoje: gdy wychodźić bę dźie w brámy twoje / jáko wchodzą 11 do miástá zburzonego. Kopytámi koni swojich zdepce wszystkie ulice twoje / lud twoj mieczem pobije / á mocne słupy twoje upádną ná źie12 mię. Y rozbiorą májętność twoję / á rozchwycą towáry twoje: y rozwálą mury twoje / y domy twoje roskoszne poborzą / á kámienie twoje y drzewo twoje / y proch twoj / do wo13 dy wrzucą. Y uczynię / że ustánie głos pieśni b twojich; á dźwięk harf twojich nie będźie wiecey słyszány. 14 Y uczynię ćię wierzchołkiem głádkiey skáły: stániesz śię *miejscem* ku wysuszániu śieći / nie będźiesz wiecey zbudowány: Bom Ja PAn powiedźiał / mowi Pánujący PAn.

b Ezdi. 24. 7. 8. Jerem. 7. 34. y 16. 9.

15 TAk mowi Pánujący PAn do Tyru; Izali śię od trzasku upádku twego / gdy ránni wołáć będą / gdy okrutny mord będźie w pośrzodku ćiebie wyspy śię nie poruszą? 16 Y powstáną z stolic swojich wszyscy Kśiążętá pomorscy / y złożą z śiebie płaszcze swoje / á száty swe háftowáne zewleką: stráchem będą przyodźiáni / ná źiemi uśiedą / á wzdrygájąc śię / co chwilá zdumie17 wáć śię będą nád tobą. Y podniosą nád tobą láment / Y rzeką do ćiebie: Jákoś zginęło *ó miásto*! w ktorym mieszkano dla *przyległośći* morza: miásto sławne / ktore było mocne ná morzu / ono / y z obywátelámi swymi / ktorzy byli strászni 18 wszystkim obywátelom jego. Tedy śię zátrwożą wyspy w dźień upadku twego; zátrwożą śię mowię wyspy morskie / nád zginieniem twojim. 19 Bo ták mowi Pánujący PAn: Gdy ćię uczynię miástem zpustoszonym / jáko miástá w ktorych nie mieszkáją / *gdy* ná ćię przepáść przywiodę / ták / że ćię wody wielkie przykryją: 20 Gdy uczynię że zstąpisz z tymi / ktorzy zstępują do dołu / do ludu dáwnego / á położę ćię w naniższych stronách źiemie / ná pustyniách dáwnych / z tymi co zstępują do dołu /

a Ezdi. 23. 1.

á iż nie mieszkano w tobie: *tedy* do-
21 każe sławy w ziemi żywiących. ♣ Bo uczynię *to*, że będźiesz ná wielki postrách/ gdy ćię nie stánie: á choćby ćię szukano/ nie znajdą ćię ná wieki/ mowi Pánujący PAN.

ROZDZIAL XXVII.

Nárzeka Prorok nád Tyrem, w ktorym nád one pierwsze slawę záłosne, á okolicznym narodom strászne zburzenie opłákiwa.

1 Y Stáło śię słowo PAńskie do 2 mnie/ mowiąc: ♣ A ty Synu człowieczy podnieś nád Tyrem lá- 3 ment: ♣ A rzecz do Tyru/ ktory leży nád portámi morskimi/ y hándluje z narodámi ná wielu wyspách: Ták mowi Pánujący PAN; O Tyrze! tyś mowił; Jam *jest* doskonáły w pięknośći. 4 ♣ W pośrzodku morzá *były* gránice twoje: Budowniczy twoji doskonáłą uczynili pięknośc twoję. 5 ♣ Z jedliny z Sánir pobudowáli ć wszystkie piętrá twoje/ Cedry z Libanu bráli/ áby czynili 6 mászty twoje. ♣ Z dębow Básáńskich czynili wiosłá twoje: Łáwy twoje urobili z kośći słoniowych/ y z bukszpánu z wyspy Cytymskich. 7 ♣ Bisior háftowány Egipski bywał płotnem twojim/ z ktoregoś żagle miewał: hiácynt y szárłat/ z wyspy 8 Elisá/ był nákryćiem twojim. ♣ Obywátele Sydonu/ y Arwádczycy/ bywáli żeglarzámi twymi/ mędrcy twoji Tyrze *ktorzy* bywáli w tobie/ 9 ći byli sternikámi twymi. ♣ Stárcy z Gebál/ y mędrcy jego/ opráwiáli w tobie rozpádliny twoje: wszystkie okręty morskie y żeglarze ich bywá- 10 li w tobie/ hándlując z tobą. ♣ Persowie y Ludczycy/ y Putejczycy/ bywáli w wojsku twojim/ mężowie waleczni twoji: tárcz y przyłbicę záwieszáli w tobie/ ći przydawáli tobie 11 ozdoby. ♣ Synowie Arwád/ z wojskiem twojim ná murách twojich w około/ tákże Gámádczycy ná wieżách twojich bywáli: tárcze swoje záwieszáli ná murách twojich w około: ći są ktorzy doskonáłą uczynili 12 pięknośc twoję. ♣ Zamorscy kupcy twoji/ dla wielkośći wszelákich dostátkow śrebrem/ żelázem/ ceną y o-łowem/ kupczyli ná járinárkách two- 13 jich. ♣ Jáwán/ Tubál/ y Mesech/ kupcy twoji/ ludźie y naczynie miedźiáne dawáli ná zamiánę tobie. 14 ♣ Z domu Togormá końmi/ y jezdnymi/ y mułámi kupczyli ná jármárkách twojich. 15 ♣ Synowie Dedánowi/ kupcy twoji/ y wiele wyspy przekupowáli towáry ręki twojey: rogi/ kośći słoniowe/ y drzewo hebanowe dawáli ná zámiánę zá zapłáte twoje. 16 ♣ Syryjczycy kupcy twoji/ dla mnostwá przemyślnych robot twojich/ kárbunkułámi/ szárłatem/ y háfterskimi rzeczámi/ płotnem subtylnym/ y korálámi/ y krysztáłámi hándlowáli ná jármárkách twojich. 17 ♣ Judá y źiemiá Izráelska/ y ći kupcy twoji/ pszenicę z Minnit/ y z Pánnág/ y miod/ y oliwę/ y kádźidło/ ná zamiánę dawáli. 18 ♣ Dámászczánie kupcy twoji/ dla mnostwá przemyślnych robot twojich/ y dla mnostwá wszelkich dostátkow winem z Helbonu/ y wełną białą *kupczyli*. 19 ♣ Tákże Dan y Jáwán a kramárze ná jármárkách twojich przedawáli żelázo polerowáne: Cássyą/ y Tátárskie źiele/ ná 20 zamiánę dawáli. ♣ Dedán kupczył w tobie sukny kosztownymi ná bwozy. 21 ♣ Arábczycy y wszyscy Kśiążętá Cedárscy/ *y* ći kupczyli z tobą skopámi y báránámi y kozłámi: tym 22 hándlowáli w tobie. ♣ Kupcy Sábejscy/ y z Rámy kupczyli z tobą wszelákimi przednieyszymi wonnymi rzeczámi/ y wszelákim kámieniem drogim/ y złotem kupczyli ná jármárkách twojich. 23 ♣ Hárán/ y Kánne/ y Eden/ kupcy z Sáby: Assur/ y Kilmád/ kupczył w tobie. 24 ♣ Ci kupcy twoji/ sztukámi hiácyntu/ y rzeczámi háftowánymi y skrzyniámi dla kosztownych szat/ tákże *towárámi*, ktore powrozámi obwiezują/ *ábo w skrzyniách* Cedrowych záwieráją/ 25 kupczyli w tobie. ♣ Okręty morskie przodkowáły w kupiectwie twojim: y byłoś nápełnione/ y uwielbione bárzo w pośrzod morzá.

26 NA wody wielkie záprowádźili ćię żeglarze twoji: Wiátr Wschodni rozbije ćię w pośrzod 27 morzá. ♣ Bogáctwá c twoje/ y jármárki

a *H. Biegunowie.*

b *I. Násiodłá.*

c *Objáw* 18.10.

márki

márki twoje / kupiectwo twoje / żeglarze twoji / y sternicy twoji / y ci ktorzy zápráwiáli rozpádliny twoje / y kupcy towárow twojich / y wszyscy mężowie waleczni twoji / ktorzy byli w tobie / y wszystko mnostwo twoje ktore jest w pośrzod ćiebie wpádną w pośrzod morzá / w dźień upadku twego. 28 Ná głos krzyku sternikow twojich / zádrżą wáły *morskie*. 29 Y wystąpią z okrętow swojich wszyscy robiący wiosłem / żeglarze *y* wszyscy sternicy morscy ná źiemi stáną. 30 Y będą nárzekáli nád tobą głosem wielkim / y będą gorzko wołáli ; á sypiąc proch ná głowy swoje / w popiele śię waláć będą. 31 Nád to / pocżynią sobie dla ćiebie łysiny / á opászą śię worámi : y będą płákáć nád tobą w gorzkośći duszę *swey* płáczem gorzkim. 32 Ucżynią / mowię / nád tobą lament żáłosny / á będą nárzekáli nád tobą / *mowiąc* ; Ktorej *miásto* podobne jest Tyrowi / wyćiętemu w pośrzodku morzá? 33 Gdy wychodźiły towáry twoje z morzá / násycáłoś wiele narodow: mnostwem bogactw twojich / y hándlow twojich / bogáćiłoś Krole źiemskie. 34 *Ale* gdy będźiesz podruzgotáne od morzá w głębokośćiách wod / kupiectwo twoje y wszystko mnostwo twoje w pośrzodku ćiebie upádnie. 35 Wszyscy ná wyspách mieszkájący / zdumieją śię nád tobą / á Krolowie ich stráchem zjęći będąc / bárzo śię zátrwożą : 36 Kupcy miedzy narodámi záświsną nád tobą : ná postrách im będźiesz / á nie będźie ćię ná wieki.

ROZDZIAŁ XXVIII.

Proroctwo o pokarániu pychy Krolá Tyrskiego. 11. Nárzekánie nád nim. 20. Oświadczenie pomsty Sydończykom: á poćiechy ostátkom Izráelskim.

1 Y Stáło śię słowo PAńskie do mnie, mowiąc: 2 Synu człowieczy / mow Kśiążęciu Tyrskiemu : Ták mowi Pánujący PAN ; Dla tego iż śię podniosło serce twoje / á mowisz ; Jam jest Bog / śiedzę w pośrzod morzá ná stolicy Boskiey : gdyżeś ty człowiek / á nie Bog / choć serce twoje stawiasz jáko serce Boże. 3 Otoś mędrszym nád a Dánielá: żadna tájemnicá nie jest zákryta przed tobą. 4 Mądrośćią twoją y rostropnośćią twoją názbierałeś sobie bogactw / y nábyłeś złotá y srebrá do skárbow twojich. 5 Wielkośćią mądrośći twojey w kupiectwie twojim rozmnożyłeś bogáctwá twoje / á ták podniosło śię serce twoje dla bogactw twojich. 6 Przetoż ták mowi Pánujący PAN; Poniewaź stawiasz serce twoje jáko serce Boże: 7 Dla tego / oto Ja przywiodę ná ćię cudzoźiemce nasroższe z narodow; ktorzy dobywszy mieczow swojich ná piękność mądrośći twojey zplugáwią jásność twoję. 8 W doł ćię wepchną / y umrzesz srogą śmierćią w pośrzod morzá. 9 Izali mowiąc rzeczesz przed tym ktory ćię zábijáć będźie ; Jestem Bog? Gdyżeś człowiek / á nie Bog / w ręku morderzá twego. 10 Smierćią obrzezáńcow umrzesz od ręki cudzoźiemcow : bom Ja mowił / mowi Pánujący PAN.

11 Y Stáło śię słowo PAńskie do mnie / mowiąc. 12 Synu człowieczy / podnieś lament nád Krolem Tyrskim / á mow do niego: Ták mowi Pánujący PAN ; Ty co b pieczętujesz summy / pełen mądrośći y doskonáłey piękności. 13 Byłeś w c Eden ogrodźie Bożym / wszeláki kámień drogi był nakryćiem twojim / Sárdyus / Topázyus / y Jáspis / Chrysolit / Onyx / y Beryl / Száfir / Kárbunkuł / y Szmárágd / y złoto : W ten dźień ktoregoś ty stworzony / zgotowáne są u ćiebie narzędy bębnow twojich / y piszczałek twojich. 14 Tyś był Cherubinem pomázánym / nákrywájącym : Jam ćię wystáwił / byłeś ná gorze Bożey świętey : w pośrzod kámienia ognistego przechadzałeś śię. 15 Byłeś doskonáły ná drogách twojich / ode dniá tego ktoregoś jest stworzony / áż śię ználázłá niepráwość w tobie. 16 Dla wielkośći kupiectwá twego pełno w pośrzod ćiebie bezpráwia / y zgrzeszyłeś : Dla tego wytrácę ćię z gory Bożey / o Cherubinie nákrywájący ! á z pośrzodku

a *Dáni.* 4. 6. y 5. 11.

b T. *Co sobie moc przywłaszczasz nád towárámi.*

c 1 Moj 2. 8.

kámienia ognistego wygubię śię. ♣ 17 Podniosło śię serce twoje dla pięknośći twojey / náześ używał mądrośći swojey dla jásnośći twojey: *przetoż* ćię uderzę o źiemię / á przed obliczem Krolow położę ćię / ábyć śię dźiwowáli. ♣ 18 Dla mnóstwá nieprawośći twojich / y dla niespráwiedliwośći kupiectwá twego / zplugáwiłeś świątnice twoje: przetoż wywiodę ogień z pośrzodku ćiebie / ktory ćię pożrze / á obrocę ćię w popioł ná źiemi / przed oczymá wszystkich co ná ćię pátrzą. ♣ 19 Wszyscy co ćię ználi miedzy narody / zdumieją śię nád tobą: będźiesz ná wielki postrách / á nie będźie ćię áż ná wieki.

20 Y Stáło śię słowo PAńskie do mnie / mowiąc: ♣ 21 Synu człowieczy / Obroć twarz swoję przećiw Sydonowi / á prorokuj przećiw niemu. ♣ 22 Y mow: Ták mowi Pánujący PAn; Otom Ja przećiwko tobie o Sydonie / á będę uwielbiony w pośrzod ćiebie: y dowiedzą śię żem Ja PAN / gdy nád nim sądy wykonam / y w nim poświęcony będę. ♣ 23 Y pośle náń mor / y krew ná ulice jego / y upádną zránieni w pośrzodku niego od mieczá / ktory ná nie *przyjdźie* ze wszystkich stron: á dowiedzą śię żem Ja Pan. ♣ 24 A ták nie będźie miał więcey dom Izráelski ćiernia kolącego / y głogu bolesć zádawającego ze wszystkich okolicznych swych ktorzy je pustoszą: y dowiedzą śię żem Ja Pánujący PAN.

25 Ták mowi Pánujący PAn / Gdy zgromádzę dom Izráelski z narodow / miedzy ktorymi są rozproszeni / y poświęcony będę w nich przed oczymá pogánow: y będą mieszkáli w źiemi swojey / ktorąm *był* dał słudze memu Jákobowi. ♣ 26 Tedy w niey będą bezpiecznie mieszkáli / á pobudują domy / y násczepią winnice: mieszkáć mowię będą bezpiecznie / gdy wykonam sądy nád wszystkimi okolicznymi ich ktorzy je pustoszyli: y dowiedzą śię żem Ja PAN / BOG ich.

ROZDZIAŁ XXIX.

Proroctwo przećiwko Egipczánom. 17. Nábuchodonozorowi obietnicá uczyniona o źiemi Egipskiey. 21. Wywyższenie przyśćie ludu Izráelskiego.

1 ROku dźieśiątego / dźieśiątego *mieśiącá:* dwunaste° *dniá,* tegoż mieśiącá: stáło śię słowo PAńskie do mnie / mowiąc: ♣ 2 Synu człowieczy obroć twarz swoję przećiwko Fáráonowi / Krolowi Egipskiemu / á prorokuj przećiw niemu / y przećiwko wszystkiemu Egiptowi. ♣ 3 Mow / á rzecz: Ták mowi Pánujący PAN; Otom Ja przećiwko tobie / o Fáráonie Krolu Egipski! a wielorybie wielki / ktory leżysz w pośrzodku rzek twojich / y mowisz? Mojáć jest rzeka / y jam *ją* sobie uczynił. ♣ 4 Przetoż włożę wędę w czeluśći twoje / y uczynię / że powieszą ryby rzek twojich ná łuskách twych: y wywlekę ćię z pośrzodku rzek twojich / y wszystkie ryby rzek twojich / ktore ná łuskách twojich powiezną. ♣ 5 Y zostáwię ćię ná puszczy / ćiebie y wszystkie ryby rzek twojich / polężesz ná polu / y nie będźiesz zebrány áni zgromádzony: dam ćię bestyam źiemskim / y ptástwu niebieskiemu ku pożárćiu. ♣ 6 Y dowiedzą śię wszyscy mieszkájący w Egipćie / żem Ja PAN: przeto / żeśćie laską b trzcinianą domowi 7 Izráelskiemu. ♣ Gdy śię ćiebie ręką chwytáją łamiesz śię / y rozćinasz im wszystko rámię: á gdy śię podpieráją tobą / kruszysz śię / choć im nádstawiasz wszystkich biodr.

8 DLa tegoż ták mowi Pánujący PAN: Oto Ja przywiodę ná ćię c miecz / y wygłádzę z ćiebie człowieká y bydlę. ♣ 9 A źiemiá Egipska będźie pustynią y zpustoszeniem; y dowiedzą śię żem Ja PAN: Dla tego żeś mowił; Rzeká mojá / y jam *ją* uczynił. ♣ 10 Przetoż otom Ja będę przećiwko tobie / y przećiwko rzece twojey / y podam źiemię Egipską w zpustoszenie / y w srogie poburzenie / od wieże Sewene / áż do gránic Murzyńskich. ♣ 11 Nie przejdźie przez nię nogá człowiecza / y nogá bydleca nie przejdźie przez nię: áni w niey będą mieszkáć przez czterdźieśći lat. ♣ 13 A ták uczynię źiemię Egipską pustynią nád inne źiemie zpustoszone / á miástá jey / nád inne miástá

a *Psalm.* 74.13. *Ezai.* 27. 1. y 51.9.

b 2 *Krol.* 18.21. *Ezai.* 36. 6.

c *Jerem.* 44.30.

zpustoszone/ beda zpustoszone *przez* czterdźieśći lat: gdyż rozproszę d Egipcżány miedzy narody/ y rozwieję je po ziemiách.

13 A Wszákże ták mowi Pánujący PAN: Gdy śię zkończy czterdźieśći lat/ zgromádzę e Egipcżány z narodow/ do ktorych rozproszeni beda. 14 Y Przywroce záśię więźnie Egipskie/ y przywiodę je do ziemie Pátros/ do ziemie mieszkánia ich: y beda tám krolestwem podłym. 15 Miedzy *innymi* krolestwy bedźie nápodlejszym/ á nie wynieśie śię więcey nád *inne* narody: Y umniejszę ich 16 áby nie pánowáli nád narody. Y nie bedźie więcey domowi Izráelskiemu ufnośćią/ ktoraby *mi* ná pámieć przywodźiłá nieprawość/ gdyby śię oglądali ná nie: Y dowiedzą śię żem Ja Pánujący PAN.

17 POtym stáło śię dwudźiestego y śiodmego roku/ pierwszego mieśiacá/ pierwszego *dniá* tegoż mieśiacá: stáło śię słowo PAńskie do 18 mnie/mowiąc: Synu człowieczy/ Nábuchodonozor Krol Bábiloński przyniewolił gwałtem wojsko swe do służby ćięſkiey przećiwko Tyrowi: káżda głowá obłysiáłá/ y káżde rámię obnáżone: á *przećię* niema zápłáty on/ áni wojsko jego z Tyru/ zá onę służbę ktora podejmował/ 19 *walcżąc* przećiwko nie[b]. Przetoż ták mowi Pánujący PAn: Oto Ja dawam Nábuchodonozorowi Krolowi Bábilońskiemu ziemię Egipską/ áby zábrał dostátki jey/ y rozszárpał łupy jey/ y rozchwyćił korzyśći jey: áby miáło zapłatę woj- 20 sko jego. Zá pracę ich ktora dla mnie podjęli dam im ziemię Egipską/ przeto/ że mnie prácowáli/ mowi PAnujący PAn.

21 DNiá onego ucżynię/ że wyrośćie rog domu Izráelskiego/ tobie też ustá twoje otworzę w pośrzodku ich: y dowiedzą śię żem Já PAN.

ROZDZIAŁ XXX.

Zniszczenie Egiptu. 20. Y podbićie Krolá jego pod moc Krolá Bábilońskiego.

1 Y Stáło śię słowo PAńskie do 2 mnie/mowiąc: Synu człowieczy prorokuj/ á mow: Ták mowi Pánujący PAN; Kwilćie *mowiąc*; Ach 3 niestetyż ná ten dźień! Bo bliski jest dźień/ bliski jest mowię dźień PAński: *ten* bedźie dźień chmury/ y 4 czás narodow. Y przyjdźie miecz ná Egipt/ á bedźie wielka trwogá w ziemi Murzyńskiey/ gdy polęgą pobići w Egipćie/ á zábiorą dostátki jego/ y podwrocone beda grunty 5 jego. Murzynowie y Putejczycy/ y Ludczycy/ y wszystko pospolstwo/ y Kubejczycy/ y obywátele *innych* źiem w przymierzu *bedących*, 6 z nimi od mieczá upádną. Ták mowi Pan/ że upádną ktorzy podpieráją Egipt/ y ztracona bedźie pychá mocy jego: od wieże Sewene a od mieczá upádną w niey/ mowi 7 Pánujący Pan. Y beda zpustoszeni nád inne ziemie zpustoszone: á miástá ich nád inne miástá poburzo- 8 ne beda. Y dowiedzą śię żem Ja PAN: gdy zápalę ogień w Egipćie/ y beda potárći wszyscy pomo- 9 cnicy jego. Dniá onego wynidą posłowie od oblicza mego w okrętách/ ná postrách ziemi Murzyńskiey bezpieczney: y bedźie wielka trwogá miedzy nimi/ jáka byłá w dźień *porażki* b Egipskiey: bo oto 10 *pewnie* przychodźi. Ták mowi Pánujący PAn: Ucżynię zájiste koniec mnostwu Egipskiemu/ przez rekę Nábuchodonozorá Krolá Bá- 11 bilońskiego. On y lud jego c z nim naśroższy z narodow/ przywiedźieni beda ná wytrácenie tey ziemie: bo dobędą mieczow swych przećiw Egiptowi/ y nápełnią ziemię pobity- 12 mi. Y wysuszę rzeki/ á záprzedam ziemię w rękę złośnikow: á ták zpustoszę ziemię/ y pełność jey/ przez rękę cudzoziemcow: Ja PAn mo- 13 wiłem. Ták mowi Pánujący Pan: Wytrácę też plugáwe bálwány/ y zniosę d obrázy z Nof e: á Kśiążęćia ziemie Egipskiey więcey nie bedźie: gdyż puszczę strách ná zie- 14 mię Egipską. Bo zpustoszę Pátros/ á rozniecę ogień w Soán/ y wyko- 15 nam sądy w No. Wyleję też popędliwość moję ná Syn/ obronne miejsce Egipskie: á wytrácę mno- 16 stwo z No. Gdyż rozniecę ogień w

Egip-

d Ezech. 30.23.
e Ezdi. 19.18.
a Ezech 29.10.
b 2 Moj 12.29. y 14.28
c Ezech. 31.11.
d Zách. 13. 2.
e Ezdi. 19.13.

Egipcie: Syn boleiąc boleć będźie/ y No rozwálone będźie / á Nof ná káżdy dźień udręczone będźie. ♣ 17 Młodźieńcy miástá On y Bubásto/ od mieczá polegą / á Pánny w poimánie poydą. ♣ 18 Tákże w Táchpánches záćmi śię dźień/ gdy tám pokruszę zawory Egipskie/ y ustánie w nim pychá mocy jego / chmurá je okryje/ á corki jego w poimánie poydą. ♣ 19 A ták wykonam sądy nád Egiptem / y dowiedzą śię żem Ja PAN.

f 1 Moj. 41.45.

20 Y Stáło śię jedenástego roku/ pierwszego mieśiącá, śiodmego dniá, stáło śię słowo PAńskie do mnie/mowiąc: ♣ 21 Synu człowieczy/ złamałem rámię Fáráoná/ Krolá Egipskiego / á oto nie będźie záwiązáne / áby było uleczone: áni będźie chustkámi obwinione/ áni będźie záwiązáne / áby było zmocnione do trzymánia mieczá. ♣ 22 Przetoż ták mowi Pánuiący PAN: Otom Ja przećiwko Fáráonowi Krolowi Egipskiemu/ á skruszę rámioná jego/ ták mocne/ jáko y złamáne: y wytrącę miecz z ręki jego. ♣ 23 Y rozproszę g Egipczány miedzy narody / á rozwieję je po ziemiách. ♣ 24 Umocnię záśię rámioná Krolá Bábilońskiego/ y dam miecz moy w ręce jego / á rámioná Fáráonowe złamię: Y będźie stękał przed obliczem jego / jáko stęka zránіony ná śmierć. ♣ 25 Umocnię mowię rámioná Krolá Bábilońskiego / á rámioná Fáráonowe upádną: Y dowiedzą śię żem Ja PAN / gdy dam miecz moy w rękę Krolá Bábilońskiego / áby go wyćiągnął ná źiemię Egipską. ♣ 26 A ták rozproszę Egipczány miedzy narody / y rozwieję je po źiemiách: Y dowiedzą śię żem Ja PAN/

g Ezech. 29.12.

ROZDZIAŁ XXXI.

Utwirdzenie kaźni nád Fáráonam ogłoszonych, przykłádem Krolá Aßyryjskiego.

1 POtym jedenástego roku/ trzećiego mieśiącá, pierwszego dniá tegoż mieśiącá / stáło śię słowo 2 PAńskie do mnie/mowiąc: ♣ Synu człowieczy / mow do Fáráoná Krolá Egipskiego / y do ludu jego; Komuż jesteś podobnym w wielmożnośći twojey? ♣ 3 Oto Assur był jáko Cedr ná Libánie/pięknych gáłęźi/y szyroko ćień podáwájący / y wysokiego wzrostu: á miedzy gęstwiną gáłęźi był wierzch jego. ♣ 4 Wody mu wzrośćiły / głębokość go wywyższyłá / á rzekámi jey obtoczony był w około korzeń jego: á strumienie tylko swoje wypuszczáłá ná wszystkie drzewá polne: ♣ 5 Ták/że śię wywyższył wzrost jego nád wszystkie drzewá polne/ á rozkrzewiły śię látorośle jego / á dla obfitośći wod rozszerzyły śię gáłęźi jego ktore wypuśćił. ♣ 6 Ná gáłęźiách jego czyniło gniazdá wszelákie a ptástwo niebieskie / á pod látoroślámi jego/mnożyły śię wszelkie zwierzętá polne / y pod ćieniem jeo śiadáli wszyscy narodowie zacni. 7 ♣ Y był piękny dla wielkośći swojey / y dla długośći gáłęźi swojich: bo korzeń jego był przy wodách obfitych. ♣ 8 Cedry go nie przewyższáły w ogrodźie b Bożym / jedliny nie były rowne látoroślom jego / á kásztánowe drzewá / nie były podobne gáłęźiom jego: żadne drzewo w ogrodźie Bożym nie było mu rowne w pięknośći swojey. ♣ 9 Jam go pięknym uczynił dla mnostwá gáłęźi jego / y zájrzáły mu wszystkie drzewá w Eden / ktore były w ogrodźie Bożym.

a Dáni. 4.9.

b 1 Moj. 2.8.

10 PRzetoż ták mowi Pánuiący PAN: Dla tego / że wysoko wzrosł / á wywyższył wierzch swoy miedzy gęstwinę gáłęźi / y podniosło śię serce jego dla wysokośći jego: ♣ 11 Przetożem go podał c w rękę namocnieyszego z narodow / áby śię z nim srogo obchodźił: dla niezbożnośći jego odrzućiłem go. ♣ 12 A ták wygłádźili go cudzoźiemcy nasroższy z narodow/y porzućili go: ná gorách y ná wszystkich dolinách opádły gáłęźie jego / y połamáne są látorośli jego przy wszystkich strumieniách tey źiemie: dla tego ustąpili z ćienia jego wszyscy narodowie źiemscy / y opuśćili go. ♣ 13 Ná obáleniu jego mieszka wszelkie ptástwo niebieskie: á ná gáłęźiách jego jest wszelki zwierz polny. ♣ 14 Dla tego / áby śię ná potym niewywyższáło wzrostem swojim żadne drze-

c Ezech. 30.11.

wo przy wodách/ y żeby nie wypuszczáło wierzchow swoich / miedzy gestwiną gáłęzi/ y nie wspináło śie nád inne wysokośćią swoją żadne drzewo wodámi opojone. Abowiem ći wszyscy podáni są ná śmierć / y *wrzuceni* w niskośći ziemie / w pośrzod synow ludzkich/ z tymi ktorzy zstępują do dołu.

15 ♣ Ták mowi Pánujący PAn : Dniá ktorego on zstąpił do grobu/ uczyniłem lament/ záwárłem dla niego przepáść/ y záhámowałem strumienie jey / áby śię zástánowiły wody wielkie: y uczyniłem / że śię zácmił dla niego Libán/ á wszystkie drzewá polne dla niego zemdláły.

16 ♣ Od grzmotu upadku jego zátrwożyłem narody/ gdym go wepchnął do grobu / z tymi co w doł zstępują / nád czym śię ućieszyły ná ziemi ná dole wszystkie drzewá Eden / y co jest nawybornieyszego/ y nalepszego ná Libánie/ y wszystko co jest opojono wodą.

17 ♣ Y ći z nim zstąpili do grobu / do pobitych mieczem: ktorzy byli rámieniem jego/ y ktorzy śiadáli w ćieniu jego/ w pośrzodku narodow.

18 Komużeś podobny był stawą y wielkośćią miedzy drzewy Eden ? Oto zrzucony bedźiesz z drzewy Eden ná doł/ ná ziemię: w pośrzodku nieobrzezáńcow poleżesz / miedzy pobitymi mieczem : Toć jest Fáráo y wszystká zgrája jego/ mowi Pánujący PAN.

ROZDZIAŁ XXXII.

Nárzekánie Prorockie nád upadkiem Królá Egipskiego y Egipczan. 17. Utwirdzenie tego, przykłádem innych narodow.

1 A Dwunastego roku / mieśiącá dwunastego / pierwszego *dniá* tegoż mieśiącá / stáło śię słowo

2 PAńskie do mnie/ mowiąc: ♣ Synu człowieczy / Podnieś lament nád Fáráonem Krolem Egipskim/ á powiedz mu : Podobnyś ty lwowi młodemu miedzy narody/ tyś jest jáko wieloryb w morzu : gdyż bujájąc po rzekách twojich máćisz wodę nogámi twymi/ y mieszasz rzeki jego.

3 ♣ Ták mowi Pánujący PAn: Rozćiągnę teź ná ćię a śieć moję przez zebránie wielu narodow / ktorzy ćię

4 wyćiągną niewodem mojim. ♣ Y zostáwię ćię ná ziemi / ná polu porzucę ćię: y spráwię/ że mieszkáć będźie ná tobie wszelkie ptástwo niebieskie / y nákarmię tobą zwierzá wszystkiey ziemie :

5 ♣ Y rozrzucę mięso twoje po gorách / y nápełnię doliny

6 wysokośćią twoją. ♣ Y nápoję ziemię twoję w ktorey pływasz krwią twoją áż do gor / ták / że y rzeki będą

7 nápełnione tobą. ♣ A gdy ćię b zgáśę/ zákryję niebiosá/ y ćiemne uczynię gwiazdy ich: słońce obłokiem záslonię/ á kśiężyc nie da świátłá swe-

8 go. ♣ Wszystkie świátłá jásne ná niebiosách zácmię dla ćiebie / y przywiodę ćiemność ná ziemię twoję/ mowi PAnujący PAN.

9 ♣ Nád to/ zásmecę serce wielu narodow / gdy ja spráwą moją przydźie *wieść* o ztárćiu twojim miedzy narody/ do źiem ktorycheś nie znał.

10 ♣ Uczynię mowię/ że śię zdumieją nád tobą wiele narodow / á krolowie ich zátrwożą śię bárzo dla ćiebie / gdy szermowáć będę mieczem swojim przed twarzą ich : będą śię zájiste lekáć co chwilá káżdy o duszę swoję w dźień upadku twego.

11 BO ták mowi Pánujący PAn: Miecz Krolá Bábilońskiego

12 przydźie ná ćię. ♣ Mieczámi mocárzow porážę zgráje twoje / naokrutnieyszy ze wszystkich narodow/ ći zkáżą pychę Egiptá : y bedźie zgłádzo-

13 ne wszystko mnostwo jego. ♣ Zágłádzę y wszystko bydło jego / ktore jest przy wodách wielkich/ ták/ że ich więcey nie zmąći nogá człowiecza/ áni kopytá bydlęce máćić ich będą.

14 ♣ Tedy uczynię/ że śię wody ich ustoją / á rzeki ich jáko oliwá pojdą/

15 mowi Pánujący PAn. ♣ Gdyż obrocę ziemię Egipską w spustoszenie / á ziemiá bedźie wyprozniona z pełnośći swojey / gdy pobiję wszystkie mieszkájące w niey : y dowiedzą

16 śię/ żem Ja PAn. ♣ Toć jest lament / ktorym nád nią lamentowáć będą / corki narodow nárzekáć będą nád nią : nád Egiptem y nád wszystkimi mnostwem jego nárzekáć będą/ mowi Pánujący PAN.

a Ezech. 12.13. y 17.20

b Ezái. 13.10. Joel. 2.31. Mátt. 24.29.

Potym/

17 POtym / dwunastego roku / piętnastego *dnia*, tegoż mieśiacá / stáło śie słowo PAńskie do mnie / 18 mowiąc: ♣ Synu człowieczy / nárzekaj nád mnostwem Egipskim / á zepchni je / y corki tych narodow sławnych / áż do naniższych mieysc ziemie / do tych co zstępują do dołu. 19 ♣ Y mow; Nád kogożeś wdźięcznieyszy? Zstąp á położ śie z nieobrzezáńcámi. 20 ♣ W pośrzod pobitych mieczem upádną: pod miecz podány jest / wywlecźcież go ze wszystką zgráją jego. 21 ♣ Mowić do niego będą namocnieyszy z mocárzow / z pośrzodku grobu z pomocnikámi jego / ktorzy *tám* zstąpiwszy / leżą z nieobrzezáńcámi pobitymi mieczem.

22 TAm *jest* Assur / y wszystká zgrájá jego: w około niego są groby jego / wszyscy ći pobići upádli od mieczá. 23 ♣ Ktorego groby położone są przy stronách dołu / áby byłá zgrájá jego w około grobu jego: ći wszyscy pobići polegli od mieczá / ktorzy puszczáli strách w ziemi żywiących.

24 TAm Elám y wszystká zgrájá jego około grobu jego / ći wszyscy pobići upádli od mieczá / ktorzy zstąpili w nieobrzezce do niskośći ziemie / ktorzy puszczáli strách swoj w ziemi żywiących: jużći odnoszą hánbę swoję z tymi ktorzy zstępują do dołu. 25 ♣ W pośrzodku pobitych postáwili mu łoże / y wszystkiey zgráji jego / w około niego są groby jego: wszyscy ći nieobrzezáńcy pobići są mieczem / przychodźił strách ich ná źiemię żywiących jużći odnoszą hánbę swoję z tymi / ktorzy zstąpili do grobu / *á* w pośrzodku pobitych położeni są.

26 TAm Mesech / Tubál y wszystká zgrájá jego / á w około niego groby jego: ći wszyscy niobrzezáńcy pobići mieczem / choć puszczáli strách swoj w ziemi żywiących. 27 ♣ Acżkolwiekći jeszcże nie polegli z mocárzámi ktorzy upádli z nieobrzezáńcow / co zstąpili do grobu z woiennym orężem swojim / y podłożyli miecże swe pod głowy swe: á wszákże przyjdźie nieprawość ich ná kośći ich / choćiaż strách tych mocárzow był w ziemi żywiących. 28 ♣ Y ty w pośrzodku nieobrzezáńcow zstárty będźiesz / y będźiesz leżał miedzy pobitymi mieczem.

29 TAm Edom / *y* Krolowie jego / y wszyscy Kśiążętá jego ktorzy położeni są / z mocą swoją y z pobitymi mieczem: y ći z nieobrzezáńcámi leżeć będą / y z tymi ktorzy zstępują do dołu. 30 ♣ Tám wszyscy zgołá Kśiążętá Połnocney strony / y wszyscy Sydończycy ktorzy zstępują do pobitych z stráchem swojim / zá moc swoję wstydźić śię będą / y leżeć będą ći nieobrzezáńcy z pobitymi mieczem / á odniosą hánbę swoję z tymi / ktorzy zstępują do dołu.

31 TE ujrzawszy Fáráo / ućieszy śię nád wszystką zgráją swoją / ktora jest mieczem pobitá: Fáráo / y wszystko wojsko jego / mowi Pánujący PAn. 32 ♣ Bo puszczę strách moj w ziemi żywiących: y położony będźie miedzy nieobrzezáńcámi / z pobitymi mieczem / Fáráo / y wszystká zgrájá jego / mowi Pánujący PAn.

ROZDZIAŁ XXXIII.

Powinność Proroká. 11. Ogłoszenie pokutującym łáski, á niepokutującym pomsty. 23. Grzechy pozostáłych w ziemi Judskiey. 30. A pojmánych obłudá.

1 Y Stáło śie słowo PAńskie do 2 mnie / mowiąc: ♣ Synu człowieczy / mow do Synow ludu twego / á rzecz do nich; Gdy przywiodę miecz ná ktorą źiemię / Jeśliże lud oney ziemie weźmie męzá jednego z gránic swojich / á postánowi go sobie zá 3 stroża: ♣ A on widząc miecz przychodzący ná onę ziemię / zátrąbiłby 4 w trąbę y przestrzegłby lud. ♣ A ktoryby słyszał głos trąby / y nie dbałby ná przestrogę / á w tym przyszedłszy miecz / zgłádźiłby go: Krew 5 jeo będźie ná głowie jego. ♣ Bo głos trąby słyszał / wszákże niedbał ná przestrogę: *Dla tego* krew jeo ná nim będźie. Być był przyjął przestrogę / 6 záchowałby był duszę swoję. ♣ Ale jeśliby stroż ujrzał miecz przychodzący / á nie zátrąbiłby w trąbę / á ludu by nie przestrzegł / y przyszedłby miecz / y zniosłby ktorego z nich; tá-

ktory będźie w niepráwośći swojey záchwycony: Ale krwie jego / z ręki onego strożá szukáć będę. 7 ♣ Ciebieć Synu człowieczy / ćiebiem postánowił á strożem domu Izráelskiego / ábyś słysząc słowo z ust mojich przestrzegł ich odemnie. 8 ♣ Gdybym Ja tedy rzekł niezbożnemu : Niezbożniku / śmiercią umrzesz ; á tybyś mu tego nie powiedźiał / przestrzegájąc niezbożniká od drogi jego: tenći niezbożnik dla niepráwośći swojey umrze ; Ale krwie jego z ręki twojey szukáć będę. 9 ♣ Ale jeslibyś ty przestrzegł niezbożnego od drogi jego / áby śię od niey odwroćił / wszákże nie odwroćiłby śię od drogi swojey : onći dla niepráwośći swojey umrze ; Ale ty duszę swoję wybáwisz.

a Ezech. 3. 17. 18. 19. 20. 21.

10 A Ták ty Synu człowieczy / mow do domu Izráelskiego: Ták powiádaćie / mowiąc ; Przeto / że występki násze y grzechy násze są ná nas / ták / że w nich schniemy / y jákożbyśmy żyć mogli ? 11 ♣ Rzeczże tedy do nich : Żywie Ja / mowi Pánujący PAN : Nie chcę b śmierći niepobożnego / ále áby śię odwroćił niepobożny od drogi swojey / á żył: Odwroććież śię / odwroććież śię od złych drog swojich ; Przeczże máćie umrzeć o domie Izráelski! 12 ♣ Ty tedy Synu człowieczy / mow do synow ludu swego : Spráwiedliwość spráwiedliwego / nie wybáwi c go w dźień przestępstwá jego: A niezbożny nie upádnie w swojey niezbożnośći / w dźień ktoregoby śię odwroćił od niezbożnośći swojey: Tákże spráwiedliwy nie będźie mogł żyć dla *spráwiedliwośći* swojey w dźień ktoregoby zgrzeszył. 13 ♣ Jeslibym zás rzekł spráwiedliwemu : Pewnie żyć będźiesz / á onby ufájąc spráwiedliwośći swojey czynił niepráwość / żadna spráwiedliwość jego nie przyjdźie ná pámięć / ále dla tey niepráwośći swojey ktorą czynił / umrze. 14 ♣ Záśię / rzekęli niepobożnemu ; Śmiercią umrzesz : á onby śię odwroćił od grzechu swego / y czyniłby sąd y spráwiedliwość : 15 ♣ Wroćiłliby niezbożny zástáwę / á co wydárł oddáłliby / y chodźiłby w ustáwách żywotá / nie czyniąc niepráwośći: pewnie żyć będźie / á nie umrze. 16 ♣ Żadne grzechy jego ktorymi grzeszył nie będą mu wspomináne: sąd y spráwiedliwość czynił / pewnie żyć będźie. 17 ♣ A wżdy mowią synowie ludu twego : Nie práwa jest drogá d PAńska : choć onych sámych drogá nie jest práwa. 18 ♣ Gdyby śię odwroćił spráwiedliwy od spráwiedliwośći swojey / á czyniłby niepráwość / umrze dla niey. 19 ♣ Ale gdyby śię odwroćił niezbożny od niezbożnośći swojey / á czyniłby sąd y spráwiedliwość / dla tego żyć będźie. 20 ♣ A przećię mowićie / nie práwá jest drogá PAńska : káżdego z was według drogi jego sądźić będę / o domie Izráelski!

b 2 Sám. 14. 14. Ezech. 18. 32.

c Ezech. 18. 24.

d Ezech. 18. 25. 26. 27.

21 Y Stáło śię dwunastego roku / dźieśiątego *mieśiącá*, piątego *dniá* tegoż mieśiącá / od záprowádzenia nászego że przyszedł do mnie jeden ktory uszedł z Jeruzalem / mowiąc : Dobyto e miástá. 22 ♣ A ręká PAńska byłá przy mnie w wieczor / przed tym niż przyszedł ten ktory uciekł / y otworzyłá ustá moje / áż do mnie ráno przyszedł : otworzyłá mowię ustá moje / ábym f niemym dáley nie był. 23 ♣ Y stáło śię słowo 24 PAńskie do mnie / mowiąc: ♣ Synu człowieczy : Obywátele tych zpustoszonych miejsc w źiemi Izráelskiey powiádáją / mowiąc : Abráhám *sam* jeden był / á *wżdy* pośiadł tę źiemię : ále nas jest wiele / námći dána jest tá źiemiá w ośiádłość. 25 ♣ Dla tegoż mow do nich : Ták mowi Pánujący PAN ; Ze krwią g jádaćie / y oczy swe podnośićie do plugáwych báłwánow swojich / y krew wylewaćie ; á chćielibyśćie tę 26 źiemię pośieść ? ♣ Stojićie h ná mieczu wászym / czynićie obrzydliwość / á káżdy żonę i bliźniego swego plugáwi : Izali źiemię pośiedźiećie ? 27 ♣ Ták rzecz do nich : Ták mowi Pánujący PAn ; Żywie Ja / żeći ktorzy są ná miejscách zpustoszonych / od mieczá polegą : á kto *jest* ná polu / tego podam bestyam ná pożárćie : á ktorzy są ná zamkách / ábo w jáskiniách / morem pomrą. 28 ♣ Y podam źiemię ná wielkie zpustoszenie / y ustánie pychá mocy jey : y

e 2 Krol. 25. 4.

f Ezech. 24. 27.

g 3 Moj. 17. 10. y 19. 26 5 Moj. 12. 23.

h T. Ufáćie w mocy swey.

i Ezech. 22. 11.

zpustoszeją gory Izráelskie / á nie będźie ktoby po nich chodźił. 29 Y dowiedzą śię żem Ja PAN / gdy podam źiemię ich ná wielkie zpustoszenie / dla wszystkich obrzydliwośći ich ktore czynili.

30 A Ty Synu człowieczy/ *słuchay:* Synowie ludu twojego często mowią o tobie około śćian / y we drzwiách domow : y mowi jeden do drugiego / y káżdy do bliźniego swego / mowiąc : Podźćie/ á posłuchajćie co zá słowo od PANá wyszło. 31 Y zchodzą śię do ćiebie ták jáko śię zchodźi lud / y śiadáją przed obliczem twojim/ *jáko* lud moj/ y słucháją słow twojich : ále ich nie czynią : A choć je sobie usty swymi smákują/ wszákże zá szkárádym zyskiem swojim serce ich chodźi. 32 A oto tyś im jest jáko k pieśń wdźięczna pięknego głosu / y dobrze umiejętnego śpiewaká : słuchájąc w prawdźie słow twojich / ále ich nie czynią. 33 Lecz gdy to przyjdźie/ (jákoż/ oto przychodźi) dopiero śię dowiedzą / że Prorok był w pośrzodku nich.

k Psalm 35. 16. Ezech. 33. 32.

Rozdział XXXIV.

Oświadczenie grzechow y sądow Bożych Pásterzom ludu Judskiego. 11. Tobletnicá trzodźie Bożey, lepszego o nich nápotym, zwłaszczá przez Chrystusá práwego Pásterzá, dozorze.

1 Y Stáło śię słowo PAńskie do 2 mnie/mowiąc: Synu człowieczy prorokuj przećiwko Pásterzom a Izráelskim : prorokuj / á mow do tych Pásterzow : Ták mowi Pánujący PAN: Biádá Pásterzom Izráelskim / ktorzy sámi śiebie pásą. 3 Izali Pásterze trzody pááć nie máją? Tłustość jadaćie / á wełną śię przyodźiewaćie / to co jest tłustego zábijaćie / á trzody nie páśiećie. 4 Słábych nie pośilaćie / á chorego nie leczyćie / y złamánego nie záwiezujećie/ á zápłoszonego nie przywodźićie / áni zgubionego nie szukaćie : Owszem nád nimi surowie b y 5 srodze pánujećie. Ták / że rozproszone będąc są bez pásterzá / y stáły śię ná pożárćie wszelkiemu zwierzowi polnemu/ poniewaź śię rozpierzchnęły. 6 Błąkáją śię owce moje po wszystkich gorách / y po káżdym págorku wysokim : owszem po wszystkiey źiemi rozproszyły śię owce moje/ á nie był ktoby ich szukał/ y ktoby śię *zá nimi* pytał. 7 Dla tego / wy Pásterze słuchajćie słowá PAńskiego: 8 Zywie Ja/ mowi Pánujący PAN : przeto/ iż trzodá mojá jest ná łup dána / á owce moje są ná pożárćie wszelkiemu zwierzowi polnemu/ *będąc* bez pásterzá / á iż nie szukáją Pásterze moji owiec mojich/ ále *tylko* pásterze sámych śiebie pásą / á owiec mojich nie pásą: 9 Przetoż o Pásterze słuchajćie słowá PAńskiego ! 10 Ták mowi Pánujący PAN; Otom Ja przećiwko pásterzom / y szukáć będę owiec mojich z rąk ich/ á uczynię / że oni przestáną páść owiec *mojich*; áby nie páśli więcey pásterze sámych śiebie : wydrę zájiste owce moje z gęby ich / y nie będą im więcey pokármem. 11 Bo ták mowi Pánujący PAN: Oto Ja/ Ja szukáć będę owiec mojich / y pytáć śię zá nimi. 12 Jáko śię pytá Pásterz o trzodźie swojey / kiedy bywa w pośrzodku owiec swojich rozproszonych : ták śię Ja będę pytał *zá* owcámi mojimi / y wyrwę je ze wszystkich miejsc kędy były rozproszone w dźień obłoku y chmury. 13 Y wywiodę je z narodow / á zgromádzę je z źiem / y przywiodę je do źiemie ich / á páść je będę ná gorách Izráelskich/ nád strumieniámi/ y po wszystkich mieszkániách tey źiemie. 14 Ná pástwiskách dobrych páść je będę/ á ná gorách wysokich Izráelskich będą pástwiská ich : tám odpoczywáć będą w tráwách bujnych/ á w pászách tłustych páść śię będą ná gorách Izráelskich. 15 Ja *sam* páść będę owce moje / y Ja im poczynię legowiská / mowi Pánujący PAN. 16 Zgubionego szukáć będę / á zápłoszoną przywiodę / y połamáną záwiążę/ á słábą pośilę : ále tłustą y mocną / wytrácę : *bo* je będę páść w sądźie.

a Jerem. 23. 1. 2. 3. 4.

b 1 Piot. 5. 3.

17 A Wy/ trzodo mojá / ták mowi Pánujący PAN : Oto Ja uczynię sąd miedzy owcą á owcą / 18 *miedzy* báránay á kozły. Azaż wam ná tym máło páść śię ná dobrey

paßy / że jeßcże ostátek pástwisk wáßych depcećie nogámi swojimi? á cżystą wodę pić / że ostátek nogámi swymi máćićie? 19 ♣ Ták / że śię owce moje tym / co było podeptano nogámi wáßymi páść / á męćiny nog wáßych pić muszą. 20 ♣ Przetoż ták mowi Pánujący PAN do nich: Oto Ja / Ja sąd ucżynię miedzy bydlęćiem tłustym / y miedzy bydlęćiem chudym. 21 ♣ Dla tego / że wy bokámi y plecámi trącaćie / á rogámi wáßymi bodźiećie wßystkie słábe / ták / żeśćie je precż rozegnáli. 22 ♣ Przetoż wyzwolę owce moje / że już dáley łupem nie będą: y ucżynię sąd miedzy owcą y owcą. 23 ♣ Y wzbudzę nád nimi pásterzá c jednego / ktory je páść będźie / sługę mego Dawidá: on je páść będźie / y on będźie pásterzem ich. 24 ♣ A Ja PAN będę im Bogiem / á sługá moj Dawid Kśiążęćiem w pośrzodku nich: Ja PAN mowiłem to. 25 ♣ Y ucżynię z nimi przymierze pokoju / á wygubię zły zwierz z źiemie: y będą ná puszcży bezpiecżnie mieszkáć / á w leśiech sypiáć będą. 26 ♣ Nád to / dam im / y okolicy págorká mego / błogosłáwieństwo: y zpußcżáć będę deßcż cżásu swego: deßcże to błogosłáwieństwá będą. 27 ♣ Y wypuśći drzewo polne owoc swoj / á źiemiá wyda urodzaj swoj / y będą ná źiemi swojey bezpiecżni; á dowiedzą śię żem Ja PAN / gdy połamię zawory járzmá ich / á wyrwę je z ręki tych ktorzy je zniewalają. 28 ♣ Y nie będą więcey łupem narodom / á zwierz źiemski pożyráć ich nie będźie: ále mieszkáć będą bezpiecżnie / á nie będźie ktoby je strászył. 29 ♣ Y wzbudzę im látorośl sławną / że nie będą więcey głodem niszcżeni ná źiemi / áni poniosą pohánbienia od pogánow. 30 ♣ Y dowiedzą śię żem Ja PAN BOG ich z nimi / á oni lud moj / dom Jzráelski / mowi Pánujący PAN. 31 ♣ Ale wy owce moje / owce d pástwiská mego / wyśćie lud *moj*, á Jam Bog wáß / mowi Pánujący PAN.

c Ezai. 40.11. Jana. 10.11. Zyd. 13.20.

d Jan. 10.11.

ROZDZIAL XXXV.

Proroctwo przećiw gorze Sejir, to jest, przećiw Edomczykom. 5. Z pokazániem przyczyny tego.

1 Y Stáło śię słowo Páńskie do 2 mnie / mowiąc: ♣ Synu cżłowiecży / obroć twarz twoję przećiwko gorze Sejir / á prorokuj przećiwko niey. 3 ♣ Y mow do niey: Ták mowi Pánujący PAN / Otom Ja przećiwko tobie goro Sejir / á wyćiągnę rękę moję ná ćię / y podam ćię ná wielkie zpustoszenie. 4 ♣ Miástá twoje w zpustoszenie obrocę / że będźieß zpustoszona: y dowieß śię / żem Ja PAN. 5 ♣ Przeto / iż wiecżną nieprzyjaźń wiedźieß / y rozpraszaß syny Jzráelskie ostrzem miecżá cżásu utrapienia ich / cżásu a wykonywánia kaźni ich. 6 ♣ Dla tego / żywie Ja mowi Pánujący PAN / że ćię podam ná zábićie / á krew ćię ścigáć będźie: poniewaß krwie rozlewánia w nienawiśći niemaß / przetoż ćię krew ścigáć będźie. 7 ♣ Y obrocę gorę Sejir w wielkie zpustoszenie / á wygubię z niey przechodzącego / y wracájącego śię. 8 ♣ Y nápełnię gory jey pobitymi jey: Ná págorkách twojich / y ná dolinách twojich / y *przy* wßystkich strumieniách twojich / pobići miecżem polegą ná nich. 9 ♣ Ná pustynie wiecżnie podam ćię / y w mieśćiech twojich mieszkáć nie będą: á dowiećie śię żem Ja PAN: 10 ♣ Przeto iż mowiß; Te dwá narody / y te dwie źiemie moje będą / á posiądźiemy te / b w ktorey PAN mieszkał. 11 ♣ Dla tegoż żywie Ja / mowi Pánujący PAN / że ucżynię według gniewu twego / y według zawiśći twojey / ktoraś cżyniłá z nienawiśći swey przećiwko nim: y będę poznány od nich / gdy ćię sądźić będę. 12 ♣ Y dowieß śię żem Ja PAN słyßał wßystkie urągánia twoje / ktoreś wyrzekłá przećiw gorom Jzráelskim / mowiąc: Zpustoszone są / á nam podáne są ku pożárćiu. 13 ♣ Bośćie śię przećiwko mnie wynośili usty wáßymi / á rozmnożyliśćie słowá swoje przećiwko mnie / *com* Ja słyßał. 14 ♣ Ták mowi Pánujący PAN Jáko śię tá wßystká źiemiá weseli / 15 tákćię obrocę w pustynią. ♣ Jáko śię ty weseliß nád dźiedźictwem do-

a H. Dokończenia niepráwośći.

b Psalm 83. 4. 13.

mu Izráelſkiego / przeto że jeſt zpuſtoſzone / ták uczynię y tobie : będźieſz zpuſtoſzona ô goro Sejir / á zgołá wſzyſtká źiemiá Edomſka. Y dowiedzą śię żem Ja PAN.

ROZDZIAŁ XXXVI.

Ludu Judſkiego ucieſzenie. 16. Przyczyná przeſzłego ich od Bogá karánia. 24. Wielkie im obietnice uczynione.

1 A Ty Synu człowieczy / prorokuj o gorách Izráelſkich á mow; Gory Izráelſkie / ſłuchájćie słowá PAńſkiego. ✤ 2 Ták mowi Pánujący PAN : Przeto / iż nieprzyjaćiel rzekł o was : Hey / hey ! y wyſokośći wieczne doſtáły śię nam w dźiedźictwo. ✤ 3 Przetoż prorokuj / á mow: Ták mowi Pánujący PAn : Dla tego / dla tego mowię / iż was zburzyli / á pochłoneli zewſząd / y ſtáliśćie śię dźiedźictwem pozoſtáłym narodom : y przyſzliśćie ná język / y ná obmowiſko ludzkie : ✤ 4 Przetoż gory Izráelſkie / ſłuchájćie słowá Pánującego PANA : Ták mowi Pánujący PAN gorám y págorkom / ſtrumieniom y dolinam / puſtyniam / obálinam / y miáſtom opuſzczonym / ktore ſą ná zplundrowánie / y ná pośmiewiſko oſtátkowi narodow okolicznych : ✤ 5 Dla tego / ták mowi Pánujący PAN : Záprawdę w ogniu zápálczywośći mojey mowić będę przećiw oſtátkom tych narodow / y przećiwko wſzyſtkiey źiemi Edomſkiey : ktorzy ſobie przywłaſzczyli źiemię moję zá dźiedźictwo z weſelem cáłego ſercá / y z ochotnym puſtoſzeniem / áby śiedliſko wygnánych jego było ná rozſzárpánie. ✤ 6 Przetoż prorokuj o źiemi Izráelſkiey / á mow gorám y págorkom / ſtrumieniom y dolinam ; Ták mowi Pánujący Pan: Oto Ja w zápálczywośći mojey / y w popędliwośći mojey mowię / dla tego iż hánbę od narodow ponośićie. ✤ 7 Przetoż ták mowi Pánujący Pan; Jam podniosł rękę moję / iż ći narodowie ktorzy ſą zewſząd około was / ſámi hánbę ſwoję poniosą. ✤ 8 A wy gory Izráelſkie / wypuśćićie gáłązki ſwe / y owoc ſwoj przynieśiećie ludowi memu Izráelſkiemu : gdy śię przybliżą / á przydą.

9 Bo oto Ja *idę* do was / y náwrocę śię do was / á uprawiáne y pośiewáne będźiećie. ✤ 10 Y rozmnożę ná was ludźie / wſzyſtek zgołá dom Izráelſki : y będą mieſzkáć w mieśćiech / á miejſcá zburzone pobudowáne będą. ✤ 11 Rozmnożę mowię / ná was ludźie y dobytek / á rozmnożą śię y urosą : y ſpráwię że mieſzkáć będźiećie jáko zá dawnych czáſow wáſzych / y lepiey wam czynić będę niż przed tym / y dowiećie śię żem Ja PAN. ✤ 12 Bo przyprowádzę ná was ludźie / lud moj Izráelſki : y pośiędą ćię / y będźieſz im dźiedźictwem / á więcey ich nie ośirocisz. ✤ 13 Ták mowi Pánujący PAn : Dla tego / że o was powiádáją ; Tyś jeſt tá *źiemiá* ktora pożyraſz ludźie / y ośiracaſz narody twoje : ✤ 14 Przetoż nie będźieſz więcey ludźi pożyráłá / áni narodow twojich więcey ośiracáłá / mowi Pánujący Pan. ✤ 15 Y nie dopuſzczę w tobie więcey ſłyſzeć hánby Narodow / áni zelżywośći ludzkiey nie ponieśieſz więcey : y narodow twojich nie przywiedźieſz więcey do upádku / mowi Pánujący PAN.

16 Y Stáło śię słowo PAńſkie do mnie / mowiąc : ✤ 17 Synu człowieczy / dom Izráelſki mieſzkájąc w źiemi ſwey / zplugawiał ją drogámi ſwymi / y ſpráwámi ſwymi : *ták że* drogá ich przed obliczem mojim byłá jáko nieczyſtość *niewiáſty* odłączoney. ✤ 18 Przetoż wylałem gniew moj ná nie / dla krwie / ktora wylali ná źiemię / y dla plugáwych bałwánow ich / ktorymi ją zplugáwili. ✤ 19 Y rozproſzyłem je miedzy narody / á rozwiani ſą po źiemiách : według drog ich / y według ſpraw ich ſądźiłem je. ✤ 20 A *gdy* weſzli do [a] narodow / do ktorych przyſzli / pomázáli *tám* Jmię świętobliwośći mojey / gdy o nich mowiono ; Lud to PAńſki / á z źiemie jego wyſzli. ✤ 21 Alem im zfolgował dla Jmienia świętobliwośći mojey / ktore zplugáwił dom Izráelſki miedzy narody / do ktorych przyſzli.

22 PRzetoż mow do domu Izráelſkiego ; Ták mowi Pánujący PAN :

[a] *Ezái.* 52. 5. *Rzym.* 2. 24.

PAN: Nie dla was Ja to czynię o domie Izráelski! ále dla Imienia Swiętobliwośći mojey / ktoreśćie zplugáwili miedzy narody / do ktorycheśćie przyszli. 23 Abym poświęćił wielkie Imię moje / ktore było zplugáwione miedzy narody / ktoreśćie wy zmázáli w pośrzodku ich: y dowiedzą śię narodowie / żem Ja PAN / mowi Pánujący PAN / gdy poświęcony będę w was przed oczymá ich.

24 BO was zbiorę z narodow / y zgromádzę was ze wszystkich źiem: y przywiodę was do źiemie wászey: 25 Y pokropię was wodą czystą / á oczyśćieni będźiećie od wszystkich nieczystot wászych / y od wszystkich plugáwych báłwánow wászych oczyśćię was. 26 Y dam wam serce b nowe / á Duchá nowego dam do wnętrznośći wászych: y odejmę serce kámienne z ćiáłá wászego / á dam wam serce mięśiste. 27 Duchá mego mowię dam c do wnętrznośći wászey / á uczynię / że w ustáwách mojich chodźić / y sądow mojich przestrzegáć / y czynić je będźiećie. 28 A będźiećie mieszkáć w źiemi / ktorąm dał Ojcom wászym: y będźiećie ludem mojim / á Ja będę Bogiem wászym. 29 Bo was wyzwolę od wszystkich nieczystot wászych / y przywołam zbożá / y rozmnożę je / á nie dopuszczę ná was głodu. 30 Rozmnożę też owoc drzew / y urodzáje polne / żebyśćie więcey nie nośili hánby głodu miedzy narody. 31 Y wspomnićie d ná złe drogi wásze / y ná spráwy wásze / ktore nie *były* dobre: y omierźniećie sámi sobie w oczách swojich / dla niepráwośći wászych / y dla obrzydliwośći wászych.

32 NIe dla wáści Ja *to* uczynię / mowi Pánujący PAN: Niech wam to jáwno będźie. Sromáyćie śię / á wstydźćie śię zá drogi wásze / 33 domie Izráelski. Ták mowi Pánujący PAN: Ktorego was dniá oczyśćię od wszystkich niepráwośći wászych / osádzę miástá / á miejscá 34 zburzone będą pobudowáne. A ták źiemiá zpustoszáła spráwowána będźie / ktora przed tym byłá zpustoszona przed oczymá wszystkich prze- 35 chodzących. Y rzeką: źiemiá tá zpustoszáła / stáłá śię jáko ogrod e Eden: tákże miástá puste / y opuszczone / y rozwálone / obronne *są* y 36 osádzone. Y dowiedzą śię narodowie / ktorzykolwiek zostáną około was / żem Ja PAN pobudował rozwáliny / *a* násádźił *miejscá* zpustoszone: Ja PAN f mowiłem / y uczy- 37 nię. Ták mowi Pánujący PAN: Jeszcze tego będźie u mnie szukał dom Izráelski / ábym *to* im uczynił: ábym je rozmnożył w ludźie jáko 38 trzodę: Jáko trzodę ná ofiáry / jáko trzodę Jeruzalemską ná święta jego uroczyste; ták zpustoszone miástá będą nápełnione trzodámi ludźi: y dowiedzą śię żem Ja PAN.

b Jerem. 32.39. Ezech. 11.19.
c Ezech. 11.19.
d Ezech. 6.9. y 20.43
e Ezech. 28.13.
f Ezech. 17.24. y 22.14. y 37.14.

ROZDZIAŁ XXXVII.

Widzenie o kośćiach. 11. Z wykłádem swym. 15. Okazánie pewnym znákiem, Judskiego y Izráelskiego krolestwá w jedno, przez Chrystusá złączenia y zprowádzenia.

1 BYłá nádemną ręká PAńska / y wywiodł mię PAN w Duchu / y postáwił mię w pośrzod polá / ktore 2 było pełne kośći. Y przewiodł mię przez nie w około *a* w około / á oto było ich bárzo wiele ná onym polu / 3 á oto były bárzo suche. Y rzekł do mnie: Synu człowieczy / ożyjąli te kośći? Y rzekłem: Pánujący PAnie / ty wiesz. 4 W tym rzekł do mnie: Prorokuj o tych kośćiách / á mow do nich: Kośći suche / słuchajćie słowá PAńskiego: 5 Ták mowi Pánujący PAN o tych kośćiách: Oto Ja wprowádzę w was Duchá / 6 á ożyjećie. A włożę ná was żyły / y uczynię / że porośćie ná was mięso / y powlekę was skorą / á dam wam Duchá / y ożyjećie / y poznaćie żem 7 Ja PAN. Prorokowałem tedy jáko mi rozkazano: Y stał śię szum gdym ja prorokował / á oto poruszenie: y przystąpiły kośći / kość do 8 kośći swojey. Y ujrzałem / á oto ná nich żyły / y mięso porosło / y powleczone były skorą po wierzchu: ále 9 Duchá nie było w nich. Y rzekł do mnie: Prorokuj do duchá / prorokuj Synu człowieczy / y rzecz do duchá: Ták mowi PAN Pánujący PAN; Od

cztyrech wiátrow przydź Duchu / y nátchni te pobite / á niech ożyją: 10 Prorokowałem tedy jáko mi był rozkazał / y wstąpił w nie Duch / á ożyły: y stánęły ná nogách swojich / wojsko náder bárzo wielkie.

11 Y Rzekł do mnie: Synu człowieczy / te kośći są wszystek dom Izráelski: Oto mowią; Wyschły kośći násze / y zginęłá nádźieja nászá / wygłádzeni jesteśmy. 12 Dla tegoż prorokuj / á mow do nich: Ták mowi Pánujący PAN; Oto Ja otworzę groby wásze / y wywiodę was z grobow wászych / ludu moj / y przywiodę was do źiemie Izráelskiey. 13 Y dowiecie śię / żem Ja PAN / gdy Ja otworzę groby wásze / á wywiodę was z grobow wászych / ludu moj. 14 Y dam w was Duchá mojego / á ożyjećie / y dam wás odpoczynąć w źiemi wászey: y dowiećie śię że Ja PAN mowię a y uczynię / mowi PAN.

a Ezech 17.24. y 22.14 y 37.14

15 Y Stáło śię słowo Páńskie do 16 mnie / mowiąc: A ty Synu człowieczy / weźmi sobie jedno drewno / y nápisz ná nim z Judźie / y synom Izráelskim towárzyszom jego: Weźmi też y drugie drewno / á nápisz ná nim; Jozefowi drewnu Efrájmowemu / y wszystkiemu domowi Izráelskiemu / towárzyszom jego. 17 Y złoż je sobie jedno do drugie° w jedno drewno / áby były jáko jedno w ręce twojey. 18 A gdy rzeką do ćiebie synowie ludu twego / mowiąc: Izali nam nie oznájmisz / co przez to rozumiesz? 19 Rzeczesz im; Ták mowi Pánujący PAN: Oto Ja wezmę drewno Jozefowe / ktore jest w ręce Efrájimowey y pokoleń Izráelskich / towárzyszow jego: y przyłożę je z nim do drewná Judowego / y uczynię je jednym drewnem á będą jednym w ręce mojey. 20 A gdy będą one drewná / ná ktorych nápiszesz / w ręce twojey przed oczymá ich: 21 Tedy rzecz do nich; Ták mowi Pánujący PAN: Oto Ja wezmę syny Izráelskie z pośrzodku tych narodow / do ktorych byli záśli; y zgromádzę je zewsząd / á przywiodę je do źiemie ich. 22 Y uczynię je narodem jednym w źiemi / ná gorách Izráelskich / y będźie b Krol jeden nád onymi wszystkimi zá Krolá: á nie będą więcey dwá narody / y nie rozdźielą śię nigdy więcey ná dwoje krolestw. 23 Nie zplugáwią śię więcey plugáwymi báłwány swymi / y obrzydliwośćiámi swymi / áni jákimi przestępstwy swymi: Y wybáwię je z káżdego mieszkánia ich gdźie zgrzeszyli / y oczyśćię je: y będą ludem mojim / á Ja będę c Bogiem ich. 24 A sługá moj d Dawid będźie Krolem nád nimi / y pásterzá jednego wszyscy mieć będą: áby w sądźiech mojich chodźili / y ustaw mojich przestrzegáli / y czynili je. 25 Y będą mieszkáć w oney źiemi / ktoram był dał słudze memu Jákobowi / w ktorey mieszkáli Ojcowie wászy: będą mowię w niey mieszkáli oni / y synowie ich / y synowie synow ich áż ná wieki: á Dawid sługá moj będźie Kśiążęćiem ich ná wieki. 26 Uczynię też z nimi przymierze e pokoju / á przymierze wieczne będźie z nimi: y osádzę je / y rozmnożę je / y záłożę świątnicę moję w pośrzodku nich ná wieki. 27 Y będźie przybytek f moj miedzy nimi / y będę g Bogiem ich / á oni będą ludem mojim. 28 Y dowiedzą śię narodowie / żem Ja PAN / ktory poświącam Izráelá / gdy będźie świątnicá mojá w pośrzodku nich / ná wieki.

b Jan. 10.16.
c Ierem. 7. 23.
d Ezái. 40. 1. Ierem. 30. 9. Ezech. 34.23.
e Psalm 89. 4. Ezech 34.25.
f 3 Moj 26.11. 1 Kor. 6. 16.
g Ezech 11.20. y 14.11

ROZDZIAŁ XXXVIII.

Usiłowánia nieprzyjaćielskie, przećiw ludowi Bożemu gdy śię nawroći z Bábilonu. 17. Przegrożka przećiw tym nieprzyjaćiołom.

1 Y Stáło śię słowo Páńskie do 2 mnie / mowiąc: Synu człowieczy / obroć twarz swoje przećiw a Gogowi / w źiemi Mágog / Kśiążęćiu głownemu w Meśech y Tubál: á 3 prorokuj przećiw niemu. Y rzecz: Ták mowi Pánujący PAN; Otom Ja przećiw tobie o Gogu / Kśiążę głowne w Meśechu y w Tubálu! 4 Bo ćię záwrocę / y włożę wędźidło b w czeluśći twoje / y wywiodę ćię / y wszystko wojsko twoje / konie / y jezdne wszystkie poubieráne w zupełny kirys / hufy wielkie / z tarczámi y z przyłbicámi / wszystkie te ktorzy władá-

a Objáw 20. 8.
b Ezech 39. 2.

5 władáją mieczem. ♣ Persy/ Murzyny y Putejczyki z nimi/ te wszystkie 6 z tarczámi y z przyłbicámi Gomer y wszystkie hufy jego : dom c Togormy *mieszkájącego* w stronách Połnocnych/ y wszystkie poczty jego : narodow wiele z tobą. ♣ Gotuj 7 się á wypraw się/ ty y wszystkie połki twoje/ ktore się zebráły do ciebie/ á bądź strożem ich.

c Ezech 22.14.

8 PO wielu dni náwiedzjony będźiesz : *á* w ostátnie látá przyćiągniesz ná lud uwolniony od mieczá / y zebrány z wiela narodow/ ná gory Izráelskie/ ktore były pustynią ustáwiczną : gdyż oni z narodow będąc wywiedźieni / wszyscy 9 bezpiecznie mieszkáć będą. ♣ W tym przyćiągniesz y przyjdźiesz jáko burza : będźiesz jáko obłok okrywájący źiemię/ ty y wszystkie poczty twoje/ y 10 wiele narodow z tobą. ♣ Ták mowi Pánujący PAN; Dniá onego/ wstąpią *dźiwne* rzeczy ná serce twoje/ á 11 będźiesz złe zámysły myślił. ♣ Y rzeczesz : Wtárgnę do źiemie/ w ktorey sá wśi : przypádnę ná spokojne y bezpiecznie mieszkájące : *ná* wszystkich ktorzy mieszkáją bez muru/ á 12 záwor y bram nie máją : ♣ Abym wźiął łupy/ á rozchwyćił korzyśći : ábym obroćił rękę swoję ná spustoszone miejscá już *znowu* osádzone/ y ná lud zgromádzony z narodow/ ktorzy się bydłem y kupiectwem báwią/ á mieszkáją w pośrzodku źie- 13 mie. ♣ Sebá/ y Dedán/ y kupcy Morscy/ y wszystkie lwiętá jego rzeką do ćiebie; Izali ty ná bránie łupow idźiesz? Izali ná rozchwycenie korzyśći zebrałeś połki twoje? ábyś wybrał śrebro y złoto/ y zábrał dobytek/ y májętnośći/ á żebyś zebrał łup wielki?

14 PRzetoż prorokuj Synu człowieczy/ á mow do Gogá : Ták mowi Pánujący PAN/ Izali się w on dźień/ gdy lud moj Izráelski bezpiecznie mieszkáć będźie/ nie do- 15 wiesz? ♣ Y przyjdźiesz z miejscá swego/ z stron Połnocnych ty/ y narodow wiele z tobą : wszyscy wśiadájący ná konie/ lud wielki/ y wojsko 16 gwałtowne. ♣ Y przypádniesz ná lud moj Izráelski jáko obłok/ ábyś okrył tę źiemię. ♣ W ostátnie dni przywiodę ćię do źiemie mojey/ áby mię poználi narodowie/ gdy będę poświęcony w tobie/ przed oczymá 17 ich á Gogu! ♣ Ták mowi Pánujący PAN : Azażeś ty nie *jest* on/ o ktorymem powiedźiał zá dni dawnych/ przez sługi moje Proroki Izráelskie/ ktorzy prorokowáli zá dni onych lat/ żem ćię miał przywieść ná nie?

18 W Sżákże w on dźień/ w dźień ktorego przyćiągnie Gog ná źiemię Izráelską/ mowi Pánujący PAN/ wzruszy się gniew moj w po- 19 pędliwośći mojey : ♣ A w gorliwośći mojey/ y w ogniu gniewu mego mowić będę/ że dniá onego będźie 20 wielki rozruch w źiemi Izráelskiey. ♣ Y zádrżą od oblicznośći mojey ryby morskie/ y ptástwo niebieskie/ y zwierz polny/ y wszelka gádźiná płazająca się po źiemi/ y wszyscy ludźie/ ktorzy są ná obliczu źiemie : y porozwaláją się gory/ y upádną wysokie wieże/ y káżdy mur obáli się ná źiemię.

21 BO przywołam przećiwko niemu po wszystkich gorách mojich mieczá/ mowi Pánujący PAN : Miecz káżdego obroći się ná brátá 22 jego. ♣ Y będę się z nim sądźił morem y krwią : á deszcz gwałtowny/ y grad kámienny/ ogień y śiárkę spuszczę nań/ y ná wojská jego / y 23 ná wiele narodow ktore z nim *będą*. ♣ Y pokażę się wielmożnym / y poświęcę się : y znájomym się uczynię przed oczymá wiela narodow/ y dowiedzą się żem Ja PAN

ROZDZIAŁ XXXIX.

Proroctwo o pomśćie spráwiedliwey, ktorą Bog ná Gogá włożył. 2. Obietnicá ludowi Bożemu uczyniona.

1 A Ty Synu człowieczy prorokuj przećiw Gogowi/ á mow : Ták mowi Pánujący PAN; Otom Ja przećiwko tobie Gogu Kśiążę gło- 2 wne w Meschu y w Tubálu. ♣ Y záwrocę ćię/ á sześćioráką a plagą ścisnę ćię/ y wywiodę ćię z stron Połnocnych/ á przywiodę ćię ná go- 3 ry Izráelskie. ♣ A wytrącę łuk twoj z ręki twojey lewey : y strzały two-

a Ezech 38. 4.

je z práwey ręki twojey wybije: ♣ 4 Ná gorách Izráelskich upádniesz ty/ y wszystkie hufy twoje/ y narodowie ktorzy z tobą będą: ptástwu y wszelkiey rzeczy skrzydlástey/ y zwierzowi polnemu/ podam cię ná pożárcie. 5 ♣ Ná obliczu polá upádniesz; bom Ja to wyrzekł/ mowi Pánujący PAN. 6 ♣ Y puszczę ogień ná Mágogá/ y ná te/ co bezpiecznie ná wyspách mieszkáją: á dowiedzą się żem Ja PAN. 7 ♣ A Imię świętobliwośći mojey oznájmię w pośrzodku ludu mego Izráelskiego/ y nie dopuszczę więcey zmázáć Imienia świętobliwośći mojey: y dowiedzą się narodowie żem Ja PAN/ Swięty w Izráelu. 8 ♣ Otoprzyjdźiey stánie się to, mowi PAnujący PAN: tegoż dniá/ o ktorymem mowił. 9 ♣ Tedy wynidą obywátele miast Izráelskich/ á zápaliwszy zpalą oręże y tarcze/ y drzewcá/ łuki y strzały/ kije ręczne y włocznie/ y będą z nich niećić ogień przez śiedm lat. 10 ♣ A nie będą drew nośić z polá/ áni ich rąbáć w leśiech/ ále z oręża ogień niećić będą: á złupią te ktorzy je łupili/ y zplundrują tych/ ktorzy ich plundrowáli/ mowi PAnujący PAN.

11 Y Stánie się dniá onego/ że dam Gogowi miejsce ná grob/ támi w Izráelu/ doline/ ktoredy chodzą ná Wschod słońcá ku morzu/ ktora zátka ustá mimo idących: y pogrzebią tám Gogá/ y wszystkie zgráje jego: á będą ją zwáć doliną mnostwá Gogowego: 12 ♣ Bo je grześć będźie dom Izráelski/ przez śiedm 13 mieśięcy: áby oczyśćili ziemię. ♣ A ták pogrzebie je wszystek lud oney ziemie/ y obroći się im to w sławę; w dźień/ ktorego Ja będę uwielbiony/ mowi Pánujący PAN. 14 ♣ Y obiorą męże ustáwiczne/ ktorzyby się przechodźili po oney ziemi; przechodźili mowię á chowáli te/ ktorzyby zostáli ná ziemi/ aby ją wyczyśćili/ á po wyśćiu śiedmi mieśiącow szukáć poczną. 15 ♣ A ci przechodząc chodźić będą po ziemi/ á ujrzawszy kośći człowiecze/ postáwią przy nich znák: áby je pochowáli/ ći co chowáją umárłe, w dolinie/ mnostwá Gogowego. 16 ♣ Owszem to mnostwo je-

go będźie ku sławie miástu/ gdy oczyśćią one ziemię.

17 A Ty Synu człowieczy/ ták mowi Pánujący PAN: Rzecz ptástwu y wszelkiey rzeczy skrzydlástey/ y káżdey bestyji polney; Zbierzćie się/ á przyjdźcie/ zgromadźćie się zewsząd ná ofiárę moję/ ktorą Ja wam spráwuję/ ofiárę wielką ná gorách Izráelskich/ żebyśćie 18 jedli mięso/ y pili krew. ♣ Mięso mocárzow jeść będźiećie/ á krew Kśiążąt źiemskich pić będźiećie: báránow/ báránkow/ y kozłow/ y ćielcow/ ktorzy wszyscy potyli w Básán. 19 ♣ Nájećie się tłustośći do sytośći/ á nápijećie się krwie do upićia/ z tey ofiáry mojey/ ktorą wam nágotuję. 20 ♣ Y násyćićie się z stołu mego/ końmi y jeźdzcámi/ mocarzámi/ y káżdym mężem walecznym/ mowi Pánujący PAN. 21 ♣ A ták objáwię chwałę moję miedzy narody/ y oglądáją wszystkie narody sąd moj ktorym uczynił/ y rękę moję 22 ktoram ná nie wyćiągnął. ♣ A dowiedzą się dom Izráelski/ żem Ja PAN/ Bog ich/ od onego dniá/ y nápotym. 23 ♣ Poznáją też y narodowie/ iż dla niepráwośći swojey záwiedźieni są do więźienia dom Izráelski/ dla tego iż wystąpili przećiwko mnie. Dla tegom też był zákrył oblicze swoje przed nimi/ á podáłem je w ręce nieprzyjaćiół ich/ áby wszyscy od mieczá polegli. 24 ♣ Według nieczystośći ich/ y według przewrotnośći ich obszedłem się z nimi/ y zákryłem oblicze moje przed nimi.

25 P Rzetoż ták mowi Pánujący PAN: Jużći przywrocę więźnie Jákobowe/ á zmiłuję się nád wszystkim domem Izráelskim: y gorliwym będę dla Imienia świętobliwośći mojey. 26 ♣ Gdy odniosą poháńbienie swoje/ y wszystko przestępstwo swoje/ ktorym wystąpili przećiwko mnie/ gdy bezpiecznie mieszkáli w źiemi swojey/ á nie był ktoby je trwożył. 27 ♣ A gdy je przywrocę b z narodow/ y zgromádzę je z źiem nieprzyjaćioł ich: y będę poświęcony w nich przed oczymá wielu narodow. 28 ♣ Tedy się dowiedzą że

b Jerem. 32.37.

Ja

Ja PAN/ Bog ich / gdy záwiodßy je do narodow / záśię je zgromádzę do ziemie ich / á nie zostáwię tám wiecey żadnego z nich. 29 ♣ Y nie zákryię wiecey oblicza mego przed nimi : gdyż wyleię Duchá c moiego ná dom Izráelski / mowi Pánuiący PAN.

c Ezái. 44. 3. Joel. 2. 28. Dźiej. 2. 17.

ROZDZIAL XL.

W tych nástępuiących Rozdźiałach opisuje się nowy Kośćiół, y nowe Jeruzalem, y ziemia obiecána która w widzeniu ukazano Ezechielowi od Bogá. A w tym Rozdźiale XL opisuje się Mur obtaczáiący Kośćiół. 17. Sień pierwsza. 28. Sień śrzednia. 44. Sień nadálsza. 48. Y przyśionek Kośćiołá.

1 DWudźiestego y piątego roku záprowádzenia náßego/ ná początku roku / dźieśiątego *dniá* mieśiącá / czternastego roku po zburzeniu miástá / tegoż práwie dniá / byłá nádemną ręká PAńska/ á przywiodł mię tám. 2 ♣ W widzeniách Bożych przywiodł mię do ziemie Izráelskiey / á postáwił mię ná gorze bárzo wysokiey / ná ktorey było jákoby budowánie miástá ná Południe. 3 ♣ Y przywiodł mię tám/ á oto mąż / ktory był ná weyrzeniu jáko kształt miedźi / máiąc śnur lniány w ręce swey/ y laskę ku rozmierzániu : á ten stał w bramie. 4 ♣ Y mowił do mnie ten mąż : Synu człowieczy pátrz oczymá swymi/ á uszymá swymi słuchaj / y przyłoż serce twoie do wszystkiego coć okaże : boś tu ná to przywiedźiony / ábyć to ukazano : *á* ty oznáymiß wszystko co widźiß/ domowi Izráelskiemu. 5 ♣ A oto mur zewnątrz przy domu zewsząd w około : á w ręce onego męża *byłá* laská ku rozmierzániu ná sześći łokći / (*á káżdy* łokieć ná dłoń *był nád zwyczaj* dłużßy:) y wymierzył szerokość onego budowánia ná laskę jednę / y wysokość ná laskę jednę. 6 ♣ Potym wszedßy do bramy/ ktora byłá ná drodze Wschodniey/ wstąpił po wschodźie jey / y wymierzył prog bramy ná laskę jednę w szerz / á prog drugiey ná jednę laskę w szerz. 7 ♣ Káżda też komorę ná jednę laskę w dłuż / á ná jednę laskę w szerz : A miedzy komorámi *był plác* ná pięć łokći. Prog też bramy / podle przyśionku bramy wewnątrz *był* ná jednę laskę. 8 ♣ Y wymierzył przyśionek bramy wewnątrz / ná jednę laskę. 9 ♣ Wymierzył też przyśionek bramy ná ośm łokći / á podwoie jey ná dwá łokćie : á ten przyśionek bramy był wewnątrz. 10 ♣ Komory też bramy ku drodze Wschodniey *były*, trzy z jedney / á trzy z drugiey strony : jednáka miárá byłá wszystkich trzech / jednáka też miárá podwoiow ich z obudwu stron. 11 ♣ Wymierzył też szerokość drzwi oney bramy ná dźieśięć łokći/ *á* długość bramy ná trzynáśćie łokći. 12 ♣ Byłá też wystáwá przed komorámi ná jeden łokieć / tákże wystáwá z drugiey strony ná jeden łokieć/ á *káżda też* komorá ná sześći łokći z jedney/ á ná sześći łokći z drugiey strony. 13 ♣ Potym wymierzył bramę od dáchu komory *jedney* áż do dáchu drugiey: szerokość ná dwudźiestu y ná pięći łokći / á drzwi *były* przećiwko drzwiam. 14 ♣ Y uczynił podwoie ná sześćdźieśiąt łokći / á káżdy podwoj u śieni y u bramy zewsząd w około *był pod jedną miárą*. 15 ♣ A od przodku bramy / gdźie się wchodźi do przodku przyśionku bramy wnętrzney / *było* pięćdźieśiąt łokći. 16 ♣ Okná też pochodźiste *były* w komorách / y nád podwoiámy ich wewnątrz bramy zewsząd w około/ tákże też y w przyśionkách: á ná oknách zewsząd w około wewnątrz / y ná podwoiách *były* pálmy.

17 POtym mię przywiodł do śieni zewnętrzney: á oto / komory y tło uczynione *było* w śieni / wszędy w około: á trzydźieśći komor *było* ná onym tle. 18 ♣ A to tło było po stronách bram/ jáko długie były bramy: 19 á *toć było* tło niższe. ♣ Wymierzył tákże szerokość od przodku bramy niższey / áż do przodku śieni wewnętrzney z dworu / ná sto łokći / ku Wschodowi/ y ku Połnocy. 20 ♣ Bramę też ktora byłá ku Połnocy przy śieni zewnętrzney / wymierzył w dłuż y w szerz: ♣ (A komory jey były trzy z jedney / á trzy z drugiey stro-

ny: á podwoje jey/ y przyśionki jey były według pomiáru pierwszey bramy.) Ná piąći dźieśiąt łokći *by*-*łá* długość jey/ á ßerokość ná dwu-dźiestu y piąći łokći. 22 ♣ Okná też jey/ y przyśionki jey/ y pálmy jey/ *były* według pomiáru bramy oney ktora pátrzyłá ná Wschod: á po śiedmi stopniách wstępowano ná nię: á przyśionki jey były tuż przed wschodem. 23 ♣ Tákże bramá śieni wewnętrzney byłá przećiw bramie ku Połnocy/ y ku Wschodowi: á wymierzył od bramy do bramy sto łokći.

24 POtym mię wywiodł ná drogę Połudnïową/ á oto bramá byłá ku drodze Południowey: y wymierzył podwoje jey/ y przyśionki jey według teyże miáry. 25 ♣ (A okná jey/ y przyśionki jey wßędy w około *były*, tákże jáko y drugie) ná pięćdźieśiąt łokći w dłuż/ á w ßerz ná dwádźieśćiá y pięć łokći. 26 ♣ Wschod też był do niey o śiedmi stopniách/ á przyśionki jey były przed nimi: tákże y pálmy/ jedná z jedney/ á druga z drugiey strony/ przy podwojách jey. 27 ♣ Rozmierzył też bramę śieni wewnętrzney ku Południu/ od bramy do bramy ku Południu sto łokći.

28 POtym mię wwiodł do śieni wewnętrzney przez Południową bramę: y rozmierzył onę bramę Południową według tychże miar. 29 ♣ A komory jey/ y podwoje jey/ y przyśionki jey/ *były* według tychże miar: á okná jey y przyśionki jey około niey zewsząd *májące* ná pięćdźie-śiąt łokći w dłuż/ á w ßerz ná dwu-dźiestu piąći łokći. 30 ♣ A przyśionki zewsząd w około/ ná dwudźiestu y piąći łokći w dłuż/ á w ßerz ná pięć-*dźieśiąt* łokći. 31 ♣ A przyśionki jey *były* jáko śień zewnętrzna/ *májąc* pálmy ná podwojách: wschod też był do niey o ośmi stopniách. 32 ♣ Wwiodł mię tákże do śieni wewnętrzney drogą Wschodnią/ y wymierzył onę bramę według onychże miar. 33 ♣ Tákże komory jey y podwoje jey/ y przyśionki jey według onychże miar/ y okná jey/ y przyśionki jey wßędy w około: w dłuż ná pięćdźieśiąt łokći/ á w ßerz ná dwádźieśćiá y pięć łokći. 34 ♣ Tákże przyśionki jey przy śieni zewnętrzney/ y pálmy przy podwojách jey z obu stron: wschod też był do niey o ośmi stopniách. 35 ♣ Potym mię wwiodł do bramy Połnocney/ y wymierzył ją według onychże miar. 36 ♣ Komory jey/ podwoje jey/ y przyśionki jey/ y okná jey *były* wßędy w około w dłuż ná pięćdźieśiąt łokći/ á w ßerz ná dwádźieśćiá y pięć łokći. 37 ♣ A podwoje jey przy śieni zewnętrzney y pálmy przy podwojách jey z obu stron: á wschod był do niey y ośmi stopniách. 38 ♣ *Były* też komory y drzwi ich przy podwojách bram: á tám omywano cáłopalenia. 39 ♣ W przyśionku też bramy były dwá stoły z jedney strony/ á dwá stoły z drugiey strony: ná ktorych bito cáłopalenia/ y ofiáry zá grzech/ y ofiáry zá występek. 40 ♣ Ná stronie też przed wschodem przy drzwiách bramy Połnocney *były* dwá stoły: tákże y przy drugiey stronie ktora jest u przyśionku bramy/ *były* dwá stoły. 41 ♣ Cztery stoły z jedney/ á cztery stoły z drugiey strony *były* przy stronie bramy: Ośm *było wßystkich* stołow ná ktorych bito ofiáry. 42 ♣ A cztery stoły do cáłopalenia *były* z ćiosánego kámienia/ ná połtora łokćiá w dłuż/ á w ßerz ná połtora łokćiá/ á wzwyß ná jeden łokieć: ná ktorych kłádźiono naczynia/ ktorymi bito cáłopalenia/ y *inne* ofiáry. 43 ♣ Haki też w mięß ná jednę dłoń w domu wßędy w około *były* zgotowáne: á mięso ná stołách dla ofiar.

44 BYły też zewnątrz przed bramą wnętrzną komory śpiewakow w śieni wnętrzney/ *ktorych rząd jeden był* przy stronie bramy Połnocney/ pátrząc ná Południe: drugi *rząd był* przy stronie bramy Wschodney/ pátrząc ná Połnocy. 45 ♣ Y rzekł do mnie: Te komory/ ktore pátrzą ku drodze Południowey/ *są* dla Kápłanow/ straż trzymájących w domu. 46 ♣ A te *záś* komory/ ktorych przodek jest ku drodze Połnocney/ są dla Kápłanow/ straż trzymájących koło ołtarzá: ći są synowie

Sádokowi / ktorzy ſie przybliżáia z ſynow Lewiego do PAná / áby mu ſłużyli. 47 ✣ Y wymierzył te ſień ná cztery gránie / w dłuż ná ſto łokći / á wßerz ná ſto łokći : á ołtarz *był* przed domem.

48 WWiodł mie potym do przyśionká domu / y rozmierzył podwoie przyśionká ná pieć łokći z jedney / á ná pieć łokći z drugiey ſtrony : ßerza záśie bramy *byłá* ná trzy łokćie z jedney / á ná trzy łokćie z drugiey ſtrony. 49 ✣ *A* długość przyśionká / *byłá* ná dwudźieſtu łokći / á ßerokość ná jedenaſtu łokći : á po ſtopniách wchodzono do niego : ſłupy też *były* przy podwojách / jeden z jedney / á drugi z drugiey ſtrony.

ROZDZIAŁ XLI.

Rozmierzenie Kośćiołá od Syná Bożego, y niektorych cząſtek jego.

1 Y Wwiodł mie do Kośćiołá / á wymierzył podwoie / ßeść łokći w ßerz z jedney ſtroney / á ßeść łokći w ßerz z drugiey ſtrony / według ßerokośći Namiotu. 2 ✣ A ßerokość drzwi *byłá* ná dźieśieć łokći : á boki drzwi ná piąći łokći z jedney / á ná piąći łokći z drugiey *ſtrony* : y rozmierzył długość ich ná czterdźieśći łokći / á ßerokość ná dwádźieśćiá łokći. 3 ✣ A wßedßy wewnątrz / wymierzył podwoie ná dwá łokćiá : á drzwi ná ßeść łokći / á ßerokość drzwi ná śiedm łokći. ✣ 4 Wymierzył też długość *Swietnice* ná dwudźieſtu łokći / á ßerokość jey ná dwudźieſtu łokći w Kośćiele / y rzekł do mnie ; To jeſt Swiatnicá świętych. 5 ✣ Wymierzył też mur domu ná ßeść łokći / á ßerocość komory ná czterzy łokćie wßedy około domu. 6 ✣ A te komory / komorá nád komora *były* ná trzydźieśći y ná trzy ſtopy / á zchod żiły śie przy murze domu ſpołem / ták / że śie komory wßedy w około trzymáły / á nie trzymáły śie ná murze domu. 7 ✣ Bo śie rozßerzał *mur* w koło im dáley tym bárźiey z wierzchu / dla komor ktore były około domu / od wierzchu áż do dołu zewßąd w około domu : ponieważ od dom im dáley tym ßerßy był od wierzchu / á ták naniżße *komory* rozßerzyły śie ku wierzchowi dla śrzedniey komory. 8 ✣ Widźiałem też przy domu y nawyżße komory / wßedy w około : á podłogi onych komor były wymierzone ná cáłą łáſkę / *to jeſt*, ná ßeśći łokći / áż do końcá. ✣ 9 Szerokość *też* muru przy komorách zdworu / byłá ná piąći łokći : y plác prozny pod komorámi ktore były przy domu. 10 ✣ A miedzy komorámi y komorkámi byłá ßerokość ná dwudźieſtu łokći / około domu zewßąd. 11 ✣ A drzwi do komor *były* ku plácowi onemu proznemu / y były drzwi jedne ku drodze Połnocney / á drugie drzwi ku drodze Południowey : á ßerokość onego proznego plácu / byłá ná pieć łokći zewßąd w około. 12 ✣ A budowánie ktore było przed pietrem w kąćie drogi Zachodniey / było ná śiedmdźieśiąt łokći ná ßerz : á mur onego budowánia był ná pieć łokći w ßerz wßedy w około / á długość jego ná dźiewiećdźieśiąt łokći. 13 ✣ Potym rozmierzył dom / ktorego długość *byłá* ná ſto łokći : tákże y pietro / y budowánie / y mury jego były w dłuż ná ſto łokći. 14 ✣ Tákże ßerokość przodku domu y pietrá ku Wſchodowi słońcá / były ná ſto łokći. 15 ✣ Wymierzył też y długość budowánia przed pietrem / ktore było zá nim : tákże y ganki jego z jedney y z drugiey ſtrony : *á było tego* ná ſto łokći : tákże Kośćioł wnetrzny y z przyśionkámi śieni. 16 ✣ Progi y okná pochodźiſte / y ganki / ktore były w około po trzech ſtronách ich przećiwko progom obite były deſkámi wßedy w około / od źiemie áż do okien : tákże y okná deſkámi obite *były*. 17 ✣ Od wierzchu drzwi / áż do wnetrzney y zewnetrzney ſtroney domu / y wßyſtek mur zewßąd w około wewnątrz y zewnątrz *dobrze* wymierzony. 18 ✣ Ktora *robotá* byłá uczyniona z Cherubinámi y z pálmámi : á káżda pálmá *byłá* miedzy Cherubinem / á Cherubinem : á *káżdy* Cherubin miał dwie twarzy. 19 ✣ Mianowićie twarz ludzka *byłá* ná przećiwko pálmie z jedney ſtrony : á twarz lwięćiá ná przećiwko pálmie z drugiey ſtrony : ták uczynio-

no po wszystkim domu wszędy w około. 20 ♣ Od ziemie áż do wierzchu drzwi *byli* Cherubinowie y pálmy wyryte/ tákżey ná śćienie Kośćielney. 21 ♣ Podwoje Kośćielne *były* ná cztery gránie: á ksztáłt Swiątnice był jáko ksztáłt Kośćielny. 22 ♣ Ołtarz drzewiány / był ná trzy łokćie w zwyż/ á w dłuż ná dwá łokćiá z węgłámi swymi: ktorego długość y śćiány jego *były* drzewiáne. Tedy rzekł do mnie: Oto ten jest stoł / ktory stoji przed obliczem Páńskim. 23 ♣ A były dwojiste drzwi u Kośćiołá y u Swiątnice. 24 ♣ A dwojiste drzwi we wrotách: to jest / dwojiste drzwi obrácájące śię/ dwojiste we wrotách jednych/ y dwojiste drzwi w drugich. 25 ♣ A uczyniono ná nich/ *to jest*, ná tych drzwiách Kośćielnych / Cherubiny y pálmy/ ták jáko je było uczyniono ná śćiánách: bálki tákże drzewiáne *były* przed przyśionkiem z dworu. 26 ♣ Tákże ná oknách pochodźiistych *były* pálmy z obu stron ná bokách przyśionku: tákże y ná komorách domu onego y ná bálkách.

ROZDZIAŁ XLII.

Opisuje ostátnią śień, ktora ostátnią część Kośćiołá w sobie miáłá. 13. *Pokázuje pożytek y używánie komor oney śieni.* 14. *Znáczy wymierzenie muru zewnętrznego.*

1 WYwiodł mię do śieni zewnętrzney drogą / ktora idźie ku Połnocy / y wwiodł mię do onych komorek ktore były przećiwko pietru / á ktore *były* przećiwko budowániu ná połnocy. 2 ♣ Ktorego długość przy drzwiách ná Połnocy *byłá* ná wejrzeniu ná sto łokći / á szerokość ná pięćdźieśiąt łokći. 3 ♣ Przećiwko śieni wewnętrzney/ ktora miáłá dwádźieśćiá łokći y przećiwko tłu / ktore *było* w śieni zewnętrzney z dworu / *był* ganek przećiwko gánkowi trzemá *rzędámi*. 4 ♣ A przed komorkámi *był* plác do przechadzki / ná dźieśiąći łokći wszerz wewnątrz: śćieszká do nich ná jednym łokćiu/ á drzwi ich *były* ná Połnocy. 5 ♣ A komorki nawyższe *były* ćieśniejsze / przeto że ganki były szersze niż one/ niżeli spodnie y śrzednie budowánia. 6 ♣ Bo było o trzech piętrách / ále nie miáło słupow / jákie słupy były w śieniách: przetoż węższe było niż spodnie / y niż śrzednie od ziemie. 7 ♣ Ogrodzenia też/ ktore były z dworu przećiwko onym komoram ku śieni zewnętrzney przed komorkámi / długość byłá ná pięćdźieśiąt łokći. 8 ♣ Bo długość komorek/ ktore *były* w śieni zewnętrzney / *byłá* ná pięćdźieśiąt łokći/ á przed Kośćiołem sto łokći. 9 ♣ A pod tymi komorkámi było wejśćie od Wschodu słońcá/ przez ktore wchodzono do nich z oney śieni zewnętrzney. 10 ♣ Ná szerokośći ogrodzenia oney śieni ku Wschodowi / przed piętrem y przed budowániem *były* komorki. 11 ♣ A śćieszká przed nimi byłá podobna śćieszce onych komorek ktore były ná Połnocy: á jáka *byłá* długość ich/ táka też byłá szerokość ich: á wszystkie wyśćia ich y drzwi ich były im podobne. 12 ♣ A drzwi onych komorek ktore były ná Południe/ podobne były drzwiom ná początku drogi/ drogi *mowię* przed ogrodzeniem prosto ná Wschod słońcá / kiedy śię wchodźi do nich.

13 TEdy rzekł do mnie: Komorki ná Połnocy/ y komorki ná Południe ktore są przed piętrem/ są komorki święte/ gdźie będą jadáli Kápłáni/ ktorzy przystępują do PAná/ *przynosząc* rzeczy naświętsze: tám kłáść będą rzeczy náświętsze / y ofiáry śniedne / y ofiáry zá grzech y zá występek: boć to miejsce święte jest. 14 ♣ Tám gdy wnidą Kápłáni/ nie wynidą z Swiątnice do śieni zewnętrzney/ ále tám zostáwią odźienia swoje/ w ktorych służyli / (bo święte jest) á obloką śię w insze száty gdy będą mieli przystąpić do tego co *należy* ludowi.

15 A Gdy odpráwił wymiar domu wewnętrznego / wywiodł mię drogą ku brámie ktora idźie ku Wschodowi/ y wymierzył go wszędy w około. 16 ♣ Wymierzył stronę od Wschodu słońcá laską pomiáru/ ná pięć set lask/ laski pomiárowey w około. 17 ♣ Wymierzył też stronę Połnocną ná pięć set lask laską pomiáru w około. 18 ♣ *Tákże* stronę od Po-

łudnia wymierzył ná pięći set lask/ laską pomiáru. ♣ 19 A obroćiwszy śię ku stronie Zachodniey/ wymierzył ją ná pięći set lask/ laską pomiáru. ♣ 20 Ná cztery strony wymierzył to/ to jest mur zewsząd w około/ długość ná pięći set/ á szerokość tákże ná pięći set *lask*: áby śię dźieliło święte mieysce/ od pospolitego.

Rozdział XLIII.

Pośieszna obietnica ludowi Bożemu uczyniona. 9. Opisánie służby Bożey w nowym Kościele Bożym.

1 Wwiodł mię potym ku bramie/ ktora bramá pátrzyłá ku drodze ná Wschod słońcá. ♣ 2 A oto chwałá Bogá Izráelskiego/ przychodźiłá drogą od Wschodu: á szum jey *był* jáko szum wod [a] wielkich/ á źiemiá śię łsniłá od chwały jego. ♣ 3 A podobne było ono widzenie ktorem widźiał cále onemu widzeniu ktorem widźiał gdym przychodźił ábym psował miásto: widzenie mowię podobne onemu widzeniu ktorem widźiał u rzeki Chebár: Y upadłem ná twarz moię. ♣ 4 A gdy chwałá PAńska wchodźiłá do domu drogą bramy/ ktora pátrzáłá ku drodze ná Wschod słońcá: ♣ 5 Tedy mię podniosł Duch/ y wwiodł mię do śieni wewnętrzney/ á oto dom pełen był chwały PAńskiey. ♣ 6 Y usłyszałem/ á oto mowiono do mnie z domu: á *on* mąż stał podle mnie. ♣ 7 Y mowił do mnie: Synu człowieczy/ mieysce stolice moiey/ y mieysce stop nog moich/ ná ktorym mieszkáć będę w pośrzod synow Izráelskich ná wieki: nie zplugáwią więcey dom Izráelski Imienia świętobliwośći moiey/ oni y Krolowie ich/ wszeteczeństwy swymi/ y trupámi Krolow swych/ *áni* wyżynámi swymi. ♣ 8 Gdy kłádli prog swoy podle progu mego/ á podwoie swoie/ podle podwoiow moich/ á śćiánę miedzy mną/ y miedzy sobą: á ták zplugawiáli Imię świętobliwośći moiey obrzydliwośćiámi swymi/ ktore czynili: przetożem je zniszczył w popędliwośći moiey. ♣ 9 *Ale* teraz niech odrzucą wszeteczeństwo swoie/ y trupy Krolow swoich odemnie: á będę mieszkał w pośrzodku nich ná wieki. ♣ 10 Ty Synu człowieczy/ powiedz domowi Izráelskiemu o tym domu/ á niech śię wstydzą zá nieprawośći swoie: y niech *sobie* rozmierzą wizerunk *jego*. ♣ 11 A jesliby śię záwstydźili zá wszystko co czynili/ tedy im oznáymi wizerunk domu tego/ y wymiar jego/ wyśćie jego/ y wejśćie jego/ y wszystkie kształty jego/ y wszystkie ustáwy jego/ wszystkie mowię kształty/ y wszystkie práwá jego: á nápisz przed oczymá ich/ áby przestrzegáli wszystkiego kształtu jego/ y wszystkich ustaw jego/ y czynili je.

12 A Tenći *jest* zakon domu tego. Ná wierzchu gory wszystko ogrodzenie jego wszędźie w około Nayświętsze *jest*. Oto tenći *jest* zakon domu tego.

13 A Teć *są* po miáry Ołtarzá według tychże łokći/ *á miárá* łokćiá/ ná łokćiu y ná dłoni: podstáwek jego ná łokćiu *wzwyż*, á w szerz *tákże* ná łokćiu: á kraniec jego áż do kráju jego w około/ był ná piedźi jedney: á táć byłá wystáwá ołtarzá: ♣ 14 To jest podstáwku ktory *był* przy źiemi/ áż do przepásánia niższego/ dwá łokćiá/ á szerokość ná jeden łokieć: á od mnieyszego przepásánia/ áż do przepásánia więtszego/ cztery łokćie/ á szerokość ná łokieć. ♣ 15 Ale sam ołtarz niech będźie ná cztery łokćie/ á z ołtarzá wzgorę cztery rogi. ♣ 16 A ołtarz ná dwánaśćie łokći w dłuż/ á ná dwánaśćie w szerz czworográniasty/ po czterech stronách swoich. ♣ 17 A przepásánie jego ná czternaśćie łokći w dłuż/ á ná czternáśćie w szerz/ po czterech stronách jego: A kraniec około niego ná poł łokćiá: á podstáwek jego ná łokieć w około/ á wschod jego ná Wschod słońcá.

18 Y Rzekł do mnie: Synu człowieczy; Ták mowi Pánujący PAN: Teć *są* ustáwy *około* Ołtarzá w dźień w ktory zbudowány będźie/ áby ná nim ofiárowano cáłopalenia/ y krwią ná nim kropiono. ♣ 19 A Kápłánom Lewitom/ ktorzy są z naśienia Sádokowego/ á przystępują do mnie/ mowi Pánujący PAN/ áby mi służyli/ dasz ciel-

[a] Ezech 1. 24.

cá młodego ná ofiárę zá grzech. 20 Weźmiesz tedyże krwie jego/ á włożysz ná cztery rogi jego / y ná czterzy węgły przepásánia / y ná krániec w około : á ták go oczyśćisz / y poświęćisz go. 21 Potym weźmiesz onego ćielcá zá grzech / á zpalisz go ná miejscu postánowionym w onym domu zewnątrz/przed świątnicą. 22 A wtorego dniá / będźiesz ofiárowáł kozłá z kóz/bez wády / zá grzech : y oczyśćią Ołtarz / ták jáko go ćielcem oczyśćili. 23 A gdy dokończysz oczyśćiánia / będźiesz ofiárowáł ćielcá młodego bez wády/y báráná z trzody bez wády. 24 Ktore gdy ofiárowáć będźiesz przed PAnem/ wrzucą Kápłáni ná nie soli / y uczynią z nich ofiárę cáłopalenia PAnu. 25 Przez śiedm dni będźiesz ofiárowáł kozłá zá grzech / ná káżdy dźień / tákże y ćielcá młodego / y báráná z trzody bez wády ofiárowáć będą. 26 Przez śiedm dni oczyśćiáć będą Ołtarz : y oczyśćią go / á poświęcą b ręce swoje. 27 A wypełniwszy te dni/ośmego dniá y ná potym spráwowáć będą Kápłáni ná ołtarzu cáłopalenia wásze / y spokojne ofiáry wásze : y przyjmę was łáskáwie / mowi Pánujący PAN.

b 2 Moj. 28.41. y 29.9.

ROZDZIAL XLIV.

Spráwá o nawyższym Kápłánie. 7. O Kápłánach nieporządnych. 10. O Lewitách niepobożnych. 15. O pobożnych Kápłánach, synách Sádokowych.

1 Gdy mię záś przywiodł drogą ku bramie świątnice zewnętrzney/ ktora pátrzy ná Wschod słońcá : á tá byłá zámkniona. 2 Y rzekł do mnie PAN : Tá bramá zámkniona będźie/ nie będźie otworzona : A żaden nie wnidźie przez nię / bo PAn Bog Izráelski przeszedł przez nię / przetoż będźie zámkniona. 3 Kśiążęcá jest : Kśiążę sámo będźie śiadáło w niey / áby jadáło chleb przed obliczem PAńskim : drogą przyśionku tey bramy wchodźić/ á drogą jey wychodźić będźie.

4 Y Przywiodł mię drogą bramy Połnocney / ku przedniey stronie domu : y ujrzałem/ á oto nápełniłá chwałá PAńska dom PAński/ y upádłem ná oblicze swoje. 5 A Pan rzekł do mnie : Synu człowieczy/ uważaj to a / á obacz oczymá twymi y uszymá twymi słuchaj wszystkiego/ co Ja mowię tobie / o wszystkich ustáwách domu PAńskiego / y o wszystkich práwách jego : uważaj mowię / ábyś obaczył weśćie w dom/ y wszystkie wyśćia z Swiątnice. 6 A rzecz odpornemu domowi Izráelskiemu: Ták mowi Pánujący Pan: Dosyć mijćie ná wszystkich obrzydliwośćiách wászych/ o domie Izráelski! 7 Ześćie tu przywodźili cudzoźiemce nieobrzezáne ná sercu / y nieobrzezáne ná ćiele / żeby bywáli w Swiątnicy mojey / á zplugáwili dom moj : wyśćie też ofiárowáli chleb moj/tłustość/ y krew / gdy oni łamáli przymierze moje mimo wszystkie obrzydliwośći wásze. 8 A nie trzymáliśćie straży nád świętymi rzeczámi mojimi : áleśćie postáwili stroże ná straży mojey w świątnicy mojey miásto śiebie. 9 Ták mowi Pánujący PAN : Zaden cudzoźiemiec nieobrzezány ná sercu / y nieobrzezány ná ćiele / nie wnidźie do świątnice mojey ze wszystkich cudzoźiemcow ktorzy są miedzy syny Izráelskimi.

10 Ale y Lewitowie ktorzy śię oddaláli odemnie / gdy błądźił Izráel / ktorzy śię obłądźili odemnie/ zá plugáwymi báłwány swymi : ći poniosą nieprawość swoję. 11 Bo będą w świątnicy mojey zá sługi w powinnośćiách przy bramách domu / y zá sługi przy domu : oni ć będą bić ofiáry ná cáłopalenie/ y ofiáry zá lud : y oni stáć będą przed obliczem ich/ áby im służyli. 12 Dla tego/że im służyli przed plugáwymi báłwány ich/ á byli domowi Izráelskiemu przyczyną upadku w nieprawość : przetożem podniosł rękę moję dla nich/ mowi Pánujący PAn / że poniosą nieprawość swoję. 13 A nie przystąpią do mnie/ áby mi spráwowáli urząd Kápłáński / áni przystąpią do jákich świętych rzeczy mojich / ábo do naświętszych : ále poniosą pohánbienie swoje / y obrzydliwośći swoje ktore czynili.

a H. Przyłoż serce twe.

Prze=

14 ♣ Przetoż je postánowię zá stroże obrzędow domu / ná káżdą posługę jego / y ná wszystko co w nim będźie spráwowano.

15 ¶ Lecz Kápłáni z Lewitow b synowie Sádokowi / ktorzy trzymáli straż nád świątnicą moją / gdy śię obłądźili synowie Izráelscy odemnie ; ci przystąpią do mnie / áby mi służyli / y stáną przed twarzą moją/ áby mi ofiárowáli tłustość/ y krew/ mowi Pánujący PAn. ♣ 16 Ci wchodźić będą do świątnice moiey/ ci też przystąpią do stołu mego / áby mi służyli / y straż moję trzymáli. ♣ 17 A gdy będą mieli wchodźić do bramy śieni wewnętrzney / tedy śię obloką w száty lniáne/ á nie weżmą ná śię nic wełniánego/ gdy służyć będą w bramách śieni wnętrzney/ y wewnątrz. ♣ 18 Czapki lniáne będą mieli ná głowie swojey / y ubiory c płoćienne będą ná biodrách ich : á nie będą śię przepásowáć niczym/ coby pot czyniło. ♣ 19 A gdy wychodźić d będą do śieni zewnętrzney / do śieni mowię zewnętrzney do ludu / zewleką száty swe w ktorych służyli / á położą je w komorách świątnice : y obleką śię w inne száty/ á nie będą poświącáli ludu szátámi swymi. ♣ 20 Głowy też swojey nie będą golić / áni włosow zápuszczáć/ ále je rowno przystrzygáć będą ná głowách swojich. ♣ 21 Winá też nie będźie pił e żaden Kápłan gdy będźie miał wchodźić do śieni wnętrzney. ♣ 22 Wdowy też y f porzuconey nie będą sobie pojmowáć zá żony : ále pánny z naśienia domu Izráelskiego / ábo wdowę ktoraby pozostáłá wdową po Kápłánie/ pojmowáć będą. ♣ 23 A ludu mego uczyć będą *rożnośći* miedzy rzeczą świętą y nie świętą : tákże miedzy nieczystym y czystym / niech ich uczą *rożnośći*. ♣ 24 A gdy będźie *jáki* spor/ oni śię niech stáwią do rozsądzánia / *á* według sądow mojich / rozsądzą go : praw też mojich y ustaw mojich we wszystkie uroczyste Świętá moje strzedz będą/ á Sábbáty moje święćić będą. ♣ 25 Do umárłego też człowieká nie wnidźie *Kápłan*, áby śię nie zmázał : chybá do Ojcá y do mátki/ y do syná / y do corki / y do brátá / y do śiostry / ktoraby jeszcze nie byłá zá mężem : *przytych* moze śię zmázáć. ♣ 26 A po oczyśćieniu jego / (śiedm dni nálicza mu.) ♣ 27 W ten dźień/ ktorego wnidźie do Świątnice do śieni wnętrzney áby służył w Świątnicy / uczyni ofiárę zá grzech swoj/ mowi Pánujący PAn. ♣ 28 A miásto g dźiedźictwá ich/ Jam jest dźiedźictwem ich : Przetoż ośiádłośći nie dawajćie im w Izráelu: Jam jest ośiádłośćią ich. ♣ 29 Ofiárę śniedną / y ofiárę zá grzech / y zá występek / to oni jeść będą : tákże wszelka rzecz ofiárowáná Bogu w Izráelu/ ich będźie. ♣ 30 Tákże też naprzednieysze rzeczy wszystkich h pierwocin ze wszystkiego / y káżda ofiárá podnoszenia wszystkich rzeczy / ze wszystkich ofiar wászych/ Kápłáńska będźie. Pierwiastki też ćiást i wászych dáćie Kápłánowi / áby włożył błogosłáwieństwo ná dom twoj. ♣ 31 Żadnego śćierwu/ k y rozszárpánego *od zwierzá* áni z ptástwá áni z bydląt Kápłáni jeść nie będą.

b Ezech. 40.46.
c 2 Moj 28.42.
d Ezech. 42.14.
e 3 Moj 10. 9.
f 3 Moj 21.13.
g 4 Moj 18.20. 5 Moj 18. 1. Jozue. 13.14.
h 2 Moj 13, 2. y 22.29
i 4 Moj. 15.20.
k 3 Moj. 22. 8.

ROZDZIAŁ XLV.

Rozmierzenie źiemie. 9. Nápomnienie Rządcow świátá ku czynieniu sądow y spráwiedliwośći. 13. Práwo o Ofiárach rozlicznych.

1 A Gdy podźielićie losem tę źiemię w dźiedźictwo / oddaćie zá ofiárę PAnu a *dźiał* święty z tey źiemie : w dłuż ná dwádźieśćiá y pięć tyśięcy *łokći*, á w szerz ná dźieśięć tyśięcy: ten *dźiał* będźie święty po wszystkich gránicách swojich w około. ♣ 2 Z niego będźie mieysce święte ná pięć set *w dłuż*, á ná pięć set *w szerz* czworográniáste w około: á niech ma piećdźieśiąt łokći wolnego płácu w około. ♣ 3 Z tegoż wymiáru odmierzysz w dłuż dwádźieśćiá y pięć tyśięcy *łokći*, á w szerz dźieśięć tyśięcy : áby ná nim byłá Świątnicá/ y Świątnicá naświętsza. ♣ 4 Ten *dźiał* źiemie/ święty *jest*: Kápłánom/ sługom Świątnice/ należeć będźie / ktorzy przystępują áby służyli PAnu: áby mieli mieysce dla domow/ y mieysce święte dla Świątnice. ♣ 5 A tych dwádźieśćiá y pięć tyśięcy łokći w dłuż / á dźieśięć

a Ezech. 48. 8

tyśiecy w ßerz niech będźie tákże Lewitom / ktorzy służą w domu onym w dźierżáwę po dwudźiestu komorek. 6 ✤ A ná osádzenie miástá / dáćie pięć tyśiecy *łokći* w ßerz / á w dłuż dwádźieśćiá y pięć tyśiecy przećiwko ofierze *miejscá* Swiętego : *á to* będźie dla wßystkiego domu Izráelskiego. 7 ✤ A Kśiążęćiu *dáćie* z obu stron tey ofiáry *miejscá* świętego / y położenia miástá przed ofiárą *miejscá* świętego / y przed położeniem miástá / od strony Zachodniey *dźiał* ku Zachodowi / á od strony Wschodniey *dźiał* ku Wschodowi: á długość ná przećiwko káżdemu z tych działow od gránice Zachodniey / *áż* do gránice Wschodniey. 8 ✤ *Ten dźiáł* źiemie będźie mu zá ośiádłość w Izráelu / á nie będą więcey ućiskáli Kśiążętá moji ludu mojego : ále wydźielą źiemię domowi Izráelskiemu / według pokolenia ich.

9 TAk mowi Pánujący PAn: Dosyć mijćie *ná tym*, o Kśiążętá Izráelscy ! Gwałtu y łupiestwá zániechajćie / sąd y spráwiedliwość czyńćie : á odejmićie obćiążenia wáße od ludu mego / mowi Pánujący PAn. 10 ✤ Wagę spráwiedliwą y b Efá spráwiedliwe / y Bát c spráwiedliwy mieć będźiećie. 11 ✤ Efá y Bát pod jedną miárą niech będą: áby Bát brał w śię dźieśiątą część Chomeru / tákże Efá dźieśiątą część Chomeru: według Chomeru jednáka obojgá miárá będźie. 12 ✤ A sykel *niech ma* dwádźieśćiá d pieniędzy : á dwádźieśćiá syklow / pięć y dwádźieśćiá syklow : á piętnaśćie syklow / grzywną wam będźie.

13 A Ták *będźie* ofiárá podnoßenia / ktorą ofiárowáć będźiećie: ßostą część Efy z Chomeru pßenice / tákże ßostą część Efy dáćie z Chomeru jęczmieniá. 14 ✤ Ustáwá zás około oliwy tá jest: Bát / jest miárá oliwy: dźieśiątą część Bátu *dáćie* z miáry Chomeru / dźieśiąci Bátow: bo dźieśięć Bátow jest Chomer. 15 ✤ Owce też jedne z trzody dwu set / z obfitych páśtwisk Izráelskich ná ofiárę śniedną / y ná cáłopalenie / y ná ofiáry spokojne ku oczyśćieniu was / mowi Pánujący PAn. 16 ✤ Wßystek lud tey źiemie obowiązány będźie do tey ofiáry podnoßenia / y z Kśiążęćiem w Izráelu. 17 ✤ Bo Kśiążę powinien będźie *dawáć* cáłopalenia / y śniedne / y mokre ofiáry ná Swiętá / y ná Nowmieśiącow / y ná Sábbáty / y ná wßystkie święta uroczyste domu Izráelskiego : on spráwowáć będźie ofiárę zá grzech / y śniedną y paloną ofiárę / y ofiáry spokojne ná oczyśćienie zá dom Izráelski.

18 TAk mowi PAnujący PAN: Pierwßego dniá / pierwßego mieśiącá / weźmieß młodego ćielcá bez wády / á oczyśćiß Swiątnicę. 19 ✤ Weźmie też Kápłan ze krwie ofiáry zá grzech / y pomáże podwoje domu / y czterey węgły onego przepásánia ná Ołtarzu / y podwoje bramy śieni wnętrzney. 20 ✤ Tákże też uczyni śiodmego *dniá* tegoż mieśiącá / zá káżdego ktory z omyłki y z prostoty *zgrzeßył*: ták oczyśćićie dom. ✤ 21 Pierwßego e mieśiącá / czternastego *dniá* tegoż mieśiącá / będźiećie mieć Swięto Przejśćia : Swięto śiedm dni / *ktorych* chleby przáśne jedźione będą. 22 ✤ Y będźie Kśiążę ofiárował dniá onego / zá śię / y zá wßystek lud oney źiemie / ćielcá *ná ofiárę* zá grzech. 23 ✤ A przez śiedm dni onego Swiętá uroczystego ofiárowáć będźie cáłopalenie PANU / śiedm ćielcow / y śiedm báránow bez wády / ná *káżdy* dźień przez śiedm dni: á ná ofiárę zá grzech / kozłá z koz / ná *káżdy* dźień. 24 ✤ A ofiárę śniedną Efę przy ćielcu / y Efę przy báránie / tákże oliwy Hin przy Efie. 25 ✤ Siodmego *mieśiącá*, dniá piętnastego tegoż mieśiącá w Swięto tákże właśnie ofiárowáć będźie f przez śiedm dni : jáko ofiárę zá grzech / ták cáłopalenie / ták y ofiárę śniedną y oliwę.

b 2Moj 26.36. 3Moj 19.35.
c 1Krol. 7.26.
d 2Moj 30.13. 3Moj 30.13. 3Moj 27.25. 4Moj 3.47.
e 2Moj 12.18. 3Moj 23.5.
f 4Moj 29.12.

ROZDZIAŁ XLVI.

Práwá o Ofiárách. 4. Sábbátnich. 6. Swiątecznych. 13. Y káżdodźiennych. 16. O podárku od Kśiążęćiá dánym. 19. Y o komorach Kápłáńskich.

1 TAk mowi Pánujący PAn: Brama śieni wnętrzney / ktora pá-

trzy na Wschod słońca zamkniona będzie przez sześć dni robotnych: ále będzie otworzona w dzień Sabbatu: Tákże y w dzień Nowiu miesiącá będzie otworzona. 2 Y przyjdzie Xiążę drogą przysionku bramy zewnątrz / á stánie u podwoją oney bramy; á Kápłani spráwowáć będą cáłopalenie jego / y spokojne ofiáry jego: á pokłoniwszy się ná progu bramy / potym wynidźie: á bramá nie będzie zámkniona áż do wieczorá. 3 Aby się kłaniał lud oney źiemie u drzwi bramy we dni Sabbatu / y ná Nowiu miesiącá przed oblicżem PAńskim. 4 Ale cáłopalenie / ktore będzie Xiążę spráwowáł PAnu w dzień Sabbatu / będźie sześć báránkow zupełnych y báran zupełny. 5 Y ofiárá śniedna / Efá ná báráná: y ná báránki ofiárá śniedna / według przemożenia ręki jego: á oliwy hin / ná Efá. 6 A ná dzień Nowiu miesiącá niech będźie ćielec młody zupełny / y sześć báránkow y báran zupełny. 7 Tákże niech ofiáruje Efá ofiáry suchey przy ćielcu / y Efá przy báránie: á przy báránkách według przemożenia ręki swojey / á oliwy hin ná Efá. 8 A Xiążę wchodząc / drogą przysionku y bramy pojdźie / y drogą jey odejdźie. 9 Ale gdy będźie lud oney źiemie wchodźił przed oblicżność PAńską ná Swiętá uroczyste / tedy ten co wnidźie drogą bramy od Połnocy / áby się kłániał / wynidźie drogą brámy Południowey: á kto wnidźie drogą bramy Południowey / wynidźie drogą bramy Połnocney: Nie wroći się drogą oney bramy ktorą wszedł / ále przećiwko niey wynidźie. 10 A gdy oni wchodźić będą / Xiążę miedzy nimi wchodźić będźie: á gdy odchodźić będą / odejdźie. 11 Tákże ná Swiętá / y ná Uroczyste świętá / niech będźie ofiárá śniedná / Efá ná ćielcá / y Efá ná báráná: á ná báránki / co przemoże ręká jego: á oliwy hin ná Efá. 12 A będźieli Xiążę ofiárowáł ofiárę dobrowolną / cáłopalenie / ábo spokojne dobrowolne ofiáry PAnu: tedy mu niech będźie otworzona bramá / ktora pátrzy ná Wschod słońcá: á niech spráwuje cáłopalenie swoje / ábo spokojne ofiáry swoje / jáko ofiárę w dzień Sabbbatu: potym odejdźie / y zámkną bramę gdy wynidźie. 13 Nád to báránká rocżnego zupełnego PAnu ofiárowáć będźie co dzień ná cáłopalenie: ná káżdy poránek báránká ofiárowáć będźie. 14 Tákże ofiárę śniedną będźie ofiárowáł przy nim ná káżdy poránek / szostą część Efy / á oliwy trzećią część hinu / ná zkropienie pszenney mąki: śniedną mowię ofiárę PAnu postánowieniem wiecżnym ustáwicżnie. 15 Ták tedy ofiárowáć będą báránká / y ofiárę śniedną / y oliwę ná káżdy poránek / cáłopalenie ustáwicżne.

16 TAk mowi Pánujący PAn: Jeśli komu da Xiążę dar z synow swojich / poki dźiedźictwem jego jest / synow jego niech będźie ku ośiádłośći y ku dźiedźictwu ich. 17 Ale jeśli da dar z dźiedźictwá swego ktoremu z sług swojich / tedy będźie jego áż do roku wolnośći / á potym wroći się ná ono Xiążę: á wszákże dźiedźictwo jego mieć będą synowie jego. 18 Nie będźie też nic brał Xiążę z dźiedźictwá ludu / gwałtem je wyrzucájąc z ośiádłośći ich: Ale z ośiádłośći swojey da dźiedźictwo synom swojim / żeby nie był rozproszony lud moj / nikt z ośiádłośći swojey.

19 TEdy mię wwiodł przez weśćie / ktore jest przy stronie bramy do Kápłánow / do komorek świętych / ktore pátrzyły ná Połnocy: á oto tu było miejsce po obu stronách ku Zachodowi. 20 Y rzekł do mnie: To jest miejsce gdźie wárzą Kápłáni ofiárę / zá występek y zá grzech: Gdźie smáżą ofiárę śniedną / áby nic nie wynośili do śieni zewnętrzney ku poświącániu ludu. 21 Potym mię wywiodł do śieni zewnętrzney / y obwiodł mię po cżterech kątách śieni: á oto śień byłá w káżdym kąćie oney śieni. 22 Ná cżterech węgłách oney śieni były śieni z kominámi / ná cżterdźieśći łokći w dłuż / á ná trzydźieśći łokći w szerz: jednász miárá onych cżterech śieni narożnych. 23 A w onych cżterech był

kuchnie

kuchnie w okolo / tákże ogniská poczynione w onych kuchniách w okolo. 24 ♣ Y rzekł mi: Te miejscá są tych/ ktorzy wárzą / gdźie słudzy domu wárzą ofiáry ludu.

ROZDZIAŁ XLVII.

O wódźie z Kośćiołá płynącey. 13. O gránicách źiemie. 21. Y rozdźieleniu jey.

1 POtym mię przywiodł ku drzwiam domu: á oto wody wychodźiły z podprogu domu / ná Wschod słońcá: bo przednia stroná domu *byłá* nád Wschod słońcá. A wody one zchodźiły spodkiem po práwey stronie domu/ po stronie Południowey ołtarzá. 2 ♣ Z támtąd mię wywiodł drogą bramy Połnocney y obwiodł mię drogą zewnętrzną/ do bramy zewnętrzney / drogą ktora pátrzy ná Wschod słońcá: á oto wody wynikáły po práwey stronie. 3 ♣ A gdy wychodźił on mąż ná Wschod słońcá / w ktorego ręku *byłá* miárá/ y wymierzył tyśiąc łokći / y przewiodł mię przez wodę/ przez wodę áż do kostek: 4 ♣ Potym wymierzył *drugi* tyśiąc / á przewiodł mię przez wodę / przez wodę áż do kolan: Y záś wymierzył *trzeći* tyśiąc/ á przewiodł mię przez wodę áż do biodr. 5 ♣ A gdy záś wymierzył tyśiąc/ *był* potok ktoregom nie mogł przebrnąć: bo były wezbráły wody / wody ktore było trzebá przepływáć; potok / ktorego nie mogł przebrnąć. 6 ♣ Tedy rzekł do mnie: Widźiałżeś Synu człowieczy? Y wywiodł mię y obroćił mię ná brzeg onego potoku. 7 ♣ A gdym śię obroćił/ oto ná brzegu onego potoku *było* [a] drzewo bárzo wielkie po obu stronách. 8 ♣ Y rzekł do mnie: Te wody wychodzą od Gálilejey pierwszey / á zchodzą po rowninie / y wchodzą w morze: á gdy do morzá wpádną uzdrowione bywáją wody. 9 ♣ Y stánie śię / że káżda duszá żywiąca / ktora śię płáza / gdźiekolwiek przyjdą potoki / żyć będźie / y będźie ryb bárzo wiele: *przeto*, że gdy przyjdą tám one wody / oczerstwieją / y żyć będą wszędy / kędykolwiek przyjdźie ten potok. 10 ♣ Stánie śię y to/ że stáną podle niego rybitwi od Engáddy/ áż do zdroju Egláim/ *tám* będą rozćiągáć śieći: Ryb będźie bárzo wiele/ rozmáitego rodzáju / jáko ryb morzá wielkiego. 11 ♣ Błotá jego y káłuże jego nie będą uzdrowione/ *ále* soli oddáne będą. 12 ♣ A nád potokiem wyrośćie ná brzegu jego po obu stronách wszelkie drzewo owoce przynoszące / ktorego liść nie opádá/ áni owoc jego ustáwa / w mieśiącách swojich przynośi pierwoćiny: bo wody jego z Swiątnice wychodzą / y przetoż owoc jego jest ná pokarm/ á liśćie jego [b] ná lekárstwo.

13 ♣ TAk mowi Pánujący PAn: Táć *jest* gránicá w ktorey sobie dźiedźicznie przywłaszczyćie źiemię / według dwojgánaśćie pokolenia Izráelskiego: Jozefowi *śię dostáną* [c] *dwa* sznury. 14 ♣ Dźiedźicznie mowię pośiądźiećie ją/ rowno jeden jáko drugi: o ktorą podniozłem [d] rękę moję/ że ją dam Ojcom wászym: y przypádnie wam tá źiemiá w dźiedźictwo. 15 ♣ Táć jest tedy gránicá tey źiemie: Ku stronie Połnocney/ od morzá wielkiego drogą Hetlonu / kędy wchodzą do Sedád. 16 ♣ Hemát/ Berotá / Sybráim/ ktore są miedzy gránicą Dámászku / y miedzy gránicą Emát: wśi pośrzednie/ ktore są przy gránicy Háwrán. 17 ♣ A ták będźie gránicá od morzá Cháтzar Enon / będźie gránicá Dámászek / á Połnocna stroná ná Połnocy / y gránicá Emát: á toć jest stroná Połnocna. 18 ♣ A stroná Wschodnia miedzy Háwrán / y miedzy Dámászkiem / y miedzy Gáláád / y miedzy źiemią Izráelską przy Jordanie/ od tey gránice przy morzu Wschodnim mierzyć będźiećie: á toć jest stroná Wschodnia. 19 ♣ A stroná Południowa ná Południe od Támár / áż do wod poswarkow w Kádes: od potoku/ áż do morzá wielkiego. A toć jest stroná Południowa ná Południe. 20 ♣ Stroná záś Zachodnia/ morze wielkie od gránice / áż przećiwko kędy śię wchodźi do Emát. Táć jest stroná Zachodnia. 21 ♣ A ták rozmierzyćie sobie tę źiemię / według pokoleń Izráelskich. 22 ♣ A gdy ją [e] rozmierzyćie/ *będźie* wam w dźiedźictwo / y

przychę=

[a] Objáw. 22. 2.

[b] Objáw. 22. 2.

[c] 1 Moj. 48. 22.

[d] 1 Moj. 12. 7. y 17. 8. y 26. 3. y 28. 13.

[e] l. Losem rozdźielićie.

przychodniom ktorzyby mieszkáli miedzy wámi / ktorzyby zpłodźili syny miedzy wámi: bo wam będą jáko tu zrodzeni miedzy syny Izráelskimi: Z wámi dźiedźiczyć będą miedzy pokoleniámi Izráelskimi. ♣ 23 A w ktorymkolwiek pokoleniu przychodźień przychodniem będźie / tám mu daćie dźiedźictwo jego / mowi Pánujący PAN.

ROZDZIAŁ XLVIII.

Rozdźielenie losem miejsc dwunastu pokoleniom Izráelskim. 30. Y opisánie kształtu miástá.

1 A Teć są imioná pokoleń: W gránicach ná Połnocną stronę podle drogi Hetlon / kędy wchodzą do Emát / Hátzár Enon / ku gránicy Dámászku ná Połnocną stronę / podle Emát / od Wschodniey strony áż ná Zachod osádźi śię *pokolenie* jedno / *to jest* Dán. ♣ 2 A przy gránicy Dán / od strony Wschodniey / áż do strony Zachodniey jedno / *to jest* Aser. ♣ 3 A przy gránicy Aser / od strony Wschodniey / áż do strony Zachodniey jedno / *to jest* Neftálim. ♣ 4 A przy gránicy Neftálim / od strony Wschodniey / áż do strony Zachodniey jedno / *to jest* Mánásse. ♣ 5 A przy gránicy Mánásse / od strony Wschodniey / áż do strony Zachodniey jedno / *to jest* Efrájim. ♣ 6 A przy gránicy Efrájim / od strony Wschodniey / áż do strony Zachodniey jedno / *to jest* Ruben. ♣ 7 A przy gránicy Rubenowey / od strony Wschodniey / áż do strony Zachodniey jedno / *to jest* Judá.

8 A Przy gránicy Judy / od strony Wschodniey / áż do strony Zachodniey będźie a Ofiárá / ktorą ofiárowáć będą / dwádźieśćiá y pięć tyśięcy *łokći* wszerz: á wdłuż zárowno z jednym z innych dźiałow od strony Wschodniey / áż do strony Zachodniey: y będźie Swiątnicá w pośrzodku niego. ♣ 9 Tá ofiárá ktorą ofiárowáć maćie PANu / *będźie* wdłuż dwádźieśćiá y pięć tyśięcy *łokći*: á wszerz dźieśięć tyśięcy. ♣ 10 A tym śię dostánie tá ofiárá święta: *to jest* Kápłánom; ná Połnocy dwádźieśćiá y pięć tyśięcy *łokći*, á ná Zachod wszerz dźieśięć tyśięcy; á ná Wschod wszerz dźieśięć tyśięcy / á ná Południe wdłuż dwádźieśćiá y pięć tyśięcy. ♣ 11 A Swiątnicá PAńska będźie w pośrzod niego. *To ma być* káżdemu Kápłánowi poświęconemu z Synow b Sádokowych / ktorzy trzymáją straż moję: ktorzy nie błądźili / gdy błądźili synowie Izráelscy jáko błądźili *inni* Lewitowie. ♣ 12 Y będźie dźiał ich ofiárowány z ofiáry oney źiemie / rzecz naświętsza przy gránicy Lewitow.

13 A Lewitow *dźiał będźie* ná przećiwko gránicy Kápłáńskiey dwádźieśćiá y pięć tyśięcy *łokći* wdłuż / á wszerz dźieśięć tyśięcy: káżda długość dwádźieśćiá y pięć tyśięcy / á szerokość dźieśięć tyśięcy. ♣ 14 Y nie będą go c uprzedawáć / áni frymárczyć / áni przenośić pierwoćin źiemie: przeto / że jest poświęcona PAnu. ♣ 15 A pięć tyśięcy *łokći* ktore pozostáną wszerz przećiwko onym dwudźiestu y pięći tyśięcy / będźie miejsce pospolite dla miástá ná mieszkánie / y dla przedmieśćia: á miásto będźie w pośrzodku niego. ♣ 16 A teć są pomiáry jego: Stroná Połnocna ná cztery tyśiące / y ná pięći set *łokći*: tákże stroná Południowa / ná cztery tyśiące / y ná pięći set: od strony też Wschodniey / cztery tyśiące y pięć set: á stroná Zachodnia ná cztery tyśiące y ná pięć set. ♣ 17 A będźie przedmieśćia miejskiego ná Połnoc y dwie śćie y piećdźieśiąt *łokći*: á ná Południe dwie śćie y piećdźieśiąt: tákże ná Wschod słońcá dwie śćie y piećdźieśiąt: á ná Zachod słońcá dwie śćie y piećdźieśiąt. ♣ 18 A co zbędźie wdłuż przećiw ofierze świętey / dźieśięć tyśięcy *łokći* ná Wschod / y dźieśięć tyśięcy ná Zachod / á z tego co będźie ná przećiw oney ofierze świętey / będą mieć dochody ku wychowániu sługi miástá. ♣ 19 A ći słudzy miástá służyć będą miástu ze wszystkich pokoleń Izráelskich. ♣ 20 Wszystkie te ofiáry ná dwudźiestu y pięći tyśięcy *łokći*, według tych dwudźiestu y pięći tyśięcy / czworográniásta

a *Ezech* 45. 1.

b *Ezech* 44. 15

c 3 *Moj* 25. 34.

ofiárowáć będźiecie ná ofiárę świętą/ ku ośiádłośći miástu.

21 A To co zostánie/ Kśiążęce *będźie* z obu stron ofiáry świętey y ośiádłośći miejskiey/ przed onymi dwudźiestą y piącią tyśięcy *łokći* ofiáry/ áż ku gránicy Wschodniey/ y od Zachodu przećiwko tymże dwudźiestu y piąći tyśięcy *łokći* podle gránice Zachodniey przećiwko tym dźiałom/ Kśiążęćiu *będźie:* á to będźie ofiárá świętą; á Swiątnicá domu *będźie* w pośrzodku niego.

22 A od ośiádłośći Lewitow/ y od ośiádłośći miejskiey/ w pośrzod tego co jest Kśiążęcego/ miedzy gránicą Judową y miedzy gránicą Benjáminową/ *to* Kśiążęce będźie.

23 A Ostátnie pokolenia/ od strony Wschodniey áż do strony Zachodniey *osádźi śię pokolenie* jedno/ *to jest,* Benjámin.

24 A przy gránicy Benjáminowey od strony Wschodniey áż do strony Zachodniey jedno *to jest* Symeon.

25 A przy gránicy Symeonowey/ od strony Wschodniey/ áż do strony Zachodniey jedno/ *to jest* Jsáschár.

26 A przy gránicy Jsáschárowey od strony Wschodniey/ áż do strony Zachodniey jedno *to jest* Zábulon.

27 A przy gránicy Zábulonowey/ od strony Wschodniey/ áż do strony Zachodniey jedno/ *to jest* Gád.

28 A przy gránicy Gádowey/ ku stronie Południowey ná Południe/ tu będźie gránicá od Támár/ *áż do* wod poswarku w Kádes/ ku potokowi przy morzu wielkim.

29 To jest oná źiemiá ktorą losem rozdźielićie od potoku/ według pokoleń Jzráelskich/ y te dźiały ich/ mowi Pánujący PAN.

30 I Te też są gránice miejskie: od strony Połnocney cztery tyśiące y pięć set *łokći* miáry.

31 A bramy miástá według imion pokoleń Jzráelskich; trzy bramy ná Połnocy: bramá Rubenowa jedná/ bramá Judowa jedná/ bramá Lewiego jedná.

32 A od strony Wschodniey cztery tyśiące y pięć set: á bramy trzy/ to *jest,* bramá Jozefowa jedná/ bramá Benjáminowa jedná/ bramá Dánowa jedná.

33 Od strony tey Południowey/ cztery tyśiące y pięć set *łokći* miáry/ y trzy bramy: bramá Symeonowa jedná/ bramá Jsáschárowa jedná/ bramá Zábulonowa jedná.

34 Od strony Zachodniey/ cztery tyśiące y pięć set/ bramy ich trzy: bramá Gádowa jedná/ bramá Aserowa jedná/ bramá Neftálimowa jedná.

35 W okrąg ośmnaśćie tyśięcy *łokći.* A imię miástá ode dniá tego *będźie;* PAN TAM *mieszka.*

PROROCTWO DANIELOWE.

W Tey Kśiędze Dániel Prorok/ Naprzod/ wypisuje rzeczy ktore śię zá niego y przez niego/ zá spráwą y opátrznośćią Bożą/ dźiały: ku potwirdzeniu/ y onego sámego w Urzędźie Prorockim/ y ku záleceniu pobożnośći/ mądrośći y sławy jego u wszystkich ludźi/ Jákie były; Pojimánie/ wychowánie y sławá jego/ y towárzyszow jego/ w Rozdź. 1. Jáko mu Bog osobliwą wiádomość zápomnionych snow/ y umiejętność wykłádu ich/ dáć raczył/ w Rozd. 2. Jáko śię towárzysze jego státecznie báłwochwálstwá zbraniáli/ przećiwko edyktowi Krolewskiemu/ y do ogniá wrzuceni/ w nim cudownie od Bogá záchowáni byli/ w Rozdź. 3. Jáko Krolowi Bábilońskiemu wielkie zniżenie/ ktore nań w rychle przyść miáło/ á záś przywrocenie ná Páństwo opowiedźiał/ w Rozdź. 4. Jáko Bálsázárowi Krolowi pismo wszystkim niewiádome/ ná śćienie przeczytał/ wyłożył/ y śmierć bliską przepowiedźiał/ w Rozdź. 5. Jáko náwet zá Dáryuszá Krolá/ ktory wespoł z Cyrusem Bábilon wźiął/ w poważeniu będąc/ od przećiwnikow swych źle udány/ do lwow wrzucony/ y od Bogá w cále záchowány był/ w Rozdź. 6.

Potym w drugiey częśći Kśiąg swojich/ z rozkazánia Bożego o przyszłych rzeczách prorokuje: á osobliwie o tym co Kośćioł Żydowski od czterech rożnych Páństw ćierpieć,

y kiedy Mesyasz przyść/ á narodowi ludzkiemu męką / y śmiercią swoją odkupienie spráwić miał/ w Rozd. 7. 8 9. Przed ktorego przyśćiem/ jáko wiele ćięzkośći miáło przyść ná lud Boży/ dla przestrogi opowiáda/ w Rozdź. 10. 11. A ná ostátek o mocnym Kośćiołá od Bogá wybáwieniu/ powszechnym ćiał zmartwychwstániu/ y o zapłáćie wieczney po tym żywoćie/ ku poćiesze wiernych/ upewnia.

ROZDZIAL I.

Dániel dostawszy śię do dworu krolewskiego z towárzyszámi swymi. 8. Wiáry Bogu dotrzymawa. 17. A májąc osobliwe dáry od Bogá, dla nich u tegoż dworu do wielkiey sławy przyszedł.

1 ROku trzećiego krolowánia Joákimá a Królá Judskie° przyćiągnął Nábuchodonozor Krol Bábiloński do Jeruzalem/ y obległ je. 2 Y podał PAn w ręce jego Joákimá Krolá Judskiego/ y część naczynia Domu Bożego/ ktory je záwiozł do źiemie b Senáár/ do domu bogá swego/ y wniosł *ono* naczynie do domu skárbu bogá swego.

3 Y Rozkazał Krol Aspenásowi przełożonemu nád komorniki swymi/ áby przyprowádźił z synow Izráelskich/ y z naśienia Krolewskiego/ y z Kśiążąt/ 4 Młodźieńce/ ná ktorychby *nie było* żadney zmázy/ á piękne ná wejrzeniu y dowćipne do wszelákiey mądrośći/ y sposobne do umiejętnośći/ y dostąpienia jey : y ktorzyby byli sposobni/ áby stáli w pálácu Krolewskim/ á uczyli śię pismá y języká Chálдейskiego. 5 Y postánowił im Krol obrok ná káżdy dźień z potraw *swojich* krolewskich/ y z winá ktore on sam pijał : á żeby je *ták* chował przez trzy látá/ á po wyśćiu ich/ żeby stawáli przed obliczem Krolewskim. 6 A byli miedzy nimi z synow Judskich/ Dániel/ Ánániasz/ Miśáel/ y Azáryasz. 7 Y dał im Przełożony *nád* komorniki imioná: á Dánielá názywał Báltázárem/ á Ánániaszá Sádráchem/ á Miśáelá Mesáchem/ á Azáryaszá/ Abednegiem.

8 A Le Dániel postánowił w sercu swojim/ żeby śię nie mázał pokármem potraw c krolewskich/ áni winem ktore Krol pijał : przetoż tego szukał u Przełożonego nád komorniki/ żeby śię nie zmázał. 9 Y zjednał Bog Dánielowi łáskę y miłość przed obliczem Przełożonego nád komorniki. 10 Y rzekł Przełożony nád komorniki do Dánielá: Ja śię boję Krolá Páná mego / ktory wam postánowił pokarm wász y napoj wász : ktory jeśliby obaczył że twarzy wásze chudsze są niż innych młodźieńcow ktorzy jednáko z wámi máją bydź wychowáni / tedy mię przyprawićie o gárdło u Krolá. 11 Y rzekł Dániel do sługi / ktorego był postánowił Przełożony nád komorniki/ nád Dánielem / Ánániaszem/ 12 Miśáelem/ y Azáryaszem. Doświadcz proszę sług twojich przez dźieśięć dni : á niech nam dádzą járzyn ktorebyśmy jedli / y wody ktorabyśmy pili. 13 Potym przypátrzysz śię twarzam nászym / y twarzam *innych* młodźieńcow / ktorzy jadáją pokarm z potraw Krolewskich : á jáko obaczysz / *ták* uczynisz z sługámi twymi. 14 Y usłuchał ich w tym/ á doświadczył ich przez dźieśięć dni. 15 A po wyśćiu dźieśiąći dni / okazáło śię / że twarzy ich były pięknieysze / y byli tłustszy ná ćiele niż wszyscy młodźieńcy / ktorzy jadáli pokarm z potraw krolewskich. 16 Przetoż on sługá brał on obrok potraw ich/ y wino napoju ich / á dawał im járzyny. 17 A onym czterem młodźieńcom dał Bog umiejętność y rozum we wszelákim piśmie y mądrośći : nád to Dánielowi dał wyrozumienie wszelákiego widzenia y snow.

18 A Gdy wyszły dni/ po ktorych je Krol przyprowádźić rozkazał: przywiodł je Przełożony nád komorniki przed twarz Nábuchodonozorá. 19 Y mowił z nimi Krol : Ale nie byłználeźiony miedzy onymi wszystkimi/ jáko Dániel/ Ánániasz/ Miśáel/ y Azáryasz : y stawáli przed

a 2 Krol. 24. 1. 2 Kron. 36. 6.

b 2 Kron. 36. 7.

c 3 Moj. 11. 5 Moj. 14.

20 obliczem krolewskim. ♣ A w káżdym słowie mądrośći y rozumu o ktore śię ich Krol pytał/ ználázł je dźieśięć kroć bieglejsze nád wszystkie mędrce y práktykarze/ ktorzy były we wszystkim krolestwie jego. 21 ♣ Y był *tám* Dániel d áż do roku pierwszego Krolá Cyruszá.

d Dáni. 6. 28.

ROZDZIAŁ II.

Sen ktorego mędrcy Bábilońscy nie mogli ná pámięć przywieść. 13. Dániel májąc go od Bogá objáwiony, przypomina Nábuchodonozorowi, y wykłada. 46. A zá to z towárzyszámi swymi wywyższenia dostępuje.

1 ROku wtorego krolowánia Nábuchodonozorá/ miał Nábuchodonozor sen/ y ztrwożył śię duch jego/ y przerwał mu śię sen jego. ♣ 2 Tedy Krol rozkazał zwołáć mędrcow/ y práktykarzow/ y czárnokśiężnikow/ y Cháldejczykow/ áby oznájmili Krolowi sen jego: ktorzy przyszli/ y stáneli przed obliczem Krolewskim. 3 ♣ Y rzekł Krol do nich: Miałem sen/ y ztrwożył śię duch moj ? ták/ że nie wiem co mi śię śniło. 4 ♣ Tedy odpowiedźieli Cháldejczycy Krolowi po Syryjsku: Krolu żyj ná wieki! Powiedz sen sługom twojim/ á oznájmiemy wykład *jego*. 5 ♣ Odpowiedźiał Krol y rzekł do Cháldejczykow: ♣ Tá rzecz już mi z pámięći wypádłá: Jeśli mi nie oznájmićie snu/ y wykłádu jego/ ná sztuki rozśiekáni będźiećie/ á domy wásze w gnojowisko a obrocone będą. 6 ♣ Ale jeśli mi sen y wykład jego oznájmićie/ dáry y upominki/ y uczćiwość wielką odnieśiećie odemnie: Przetoż sen y wykład jego oznájmićie mi. 7 ♣ Odpowiedźieli powtore y rzekli: Krol niech powie sen sługom swojim/ á wykład *jego* oznájmiemy. 8 ♣ Odpowiedźiał Krol y rzekł; Záiste wiem/ że umyślnie odwłaczaćie/ bacząc że mi ten sen z pámięći wyszedł. 9 ♣ Jeśliże mi snu nie oznájmićie/ pewny jest o was dekret/ bośćie rzecz kłamliwą y przewrotną umyślili mowić przedemną/ áżby czás przeminął: przetoż mi sen powiedzćie/ á dowiem śię że będźiećie mogli wykład jego oznáj-

a 1. wwychody.

10 mić. ♣ Odpowiedźieli Cháldejczycy Krolowi/ y rzekli: Niemász człowieká ná źiemi ktoryby tę rzecz Krolowi oznájmić mogł. ♣ Do tego/ żaden Krol Kśiążę ábo PAn o táką śię rzecz nie pytał żadnego mędrcá/ y 11 práktykarzá/ y Cháldejczyká. ♣ Bo rzecz o ktorą śię Krol pyta/ trudna *jest*, á niemász nikogo coby ją mogł Krolowi oznájmić/ oprocz Bogow/ 12 ktorzy nie mieszkáją z ludźmi. ♣ Z tey przyczyny zásrożył śię Krol/ y rozgniewał śię bárzo/ á rozkazał wytráćić wszystkie mędrce Bábilońskie.

13 A Gdy wyszedł dekret/ á mordowano mędrce: szukano y Dánielá y towárzyszow jego/ áby je 14 zámordowano. ♣ Tedy Dániel odpowiedźiał mądrze y rozstropnie Aryochowi Hetmánowi nád żołnierzámi krolewskimi/ ktory wyszedł áby zábijał mędrce Bábilońskie. ♣ 15 A odpowiádájąc rzekł do Aryochá Hetmáná Krolewskiego: Przecz ten dekret ták prętko wyszedł od Krolá: Y oznájmił tę rzecz Aryoch 16 Dánielowi; ♣ Z kąd Dániel wszedł y prośił Krolá/ áby mu dał czás/ ná oznájmienie wykłádu Krolowi. ♣ 17 Odszedszy tedy Dániel do domu swego/ oznájmił tę rzecz Ananiaszowi/ Misáelowi y Azáryaszowi/ to-18 wárzyszom swojim. ♣ Aby o miłośierdźie prośili Bogá Niebieskiego dla tey tájemnice/ żeby nie zginęli Dániel y towárzysze jego/ z pozostáłymi mędrcámi Bábilońskimi. ♣ 19 Tedy objáwiona jest Dánielowi w widzeniu nocnym tá tájemnicá: Záczym Dániel błogosłáwił Bogu nie-20 bieskiemu: ♣ A mowiąc Dániel rzekł: Niech będźie Imię Boże błogosłáwione/ od wieku áż ná wieki: Abowiem mądrość y moc jego jest. 21 ♣ On sam odmienia czásy y chwile: zrzuca Krole/ y stánowi krole: dawa mądrość mądrym/ á umieję-22 tnym rozum. ♣ On odkrywa rzeczy głębokie y skryte: zna co *jest* w ćiemnośćiách/ á świátłość z nim mie-23 szka. ♣ Ciebie ja o Boże Ojcow mojich wysłáwiam y chwalę/ żeś mi dał mądrość y moc: owszem żeś mi teraz oznájmił to/ o cośmy ćię pro-

ſtli; boś nam ſen krolewſki oznájmił.

24 Dla tego Dániel wſzedł do Arjochá/ ktorego był poſtánowił Krol/ áby wytrácił medrce Bábilońſkie: á przyſzedſzy/ ták rzekł do niego; Nie trać Medrcow Bábilońſkich/ Wprowadź mię do KroIá/ á ja ten wykład Krolowi oznájmię. 25 ✣ Tedy Arjoch z kwápieniem wprowádźił Dánielá do Krolá/ y ták mu rzekł; Ználazłem męzá z więźniow ſynow Judſkich/ ktory ten wykład 26 Krolowi oznájmi. ✣ Odpowiedźiał Krol/ y rzekł Dánielowi/ ktoremu imię było Báltázár: Izali mnie ty możeſz oznájmić ſen ktorym widźiał/ y wykład jego?

27 Odpowiedźiał Dániel Krolowi/ y rzekł; Tájemnice o ktorey śię Krol pyta/ medrcy/ práktykarze/ czárnokśiężnicy y wieſzczkowie Krolowi oznájmić nie mogą. ✣ 28 A wſzákże jeſt Bog ná niebie/ ktory objawia tájemnice: A on okazał Krolowi Nábuchodonozorowi/ co ma bydź potomnych dni. Sen twoj/ y widzenia b ktoreś widźiał ná łożu twojim/ te ſą: ✣ Tobie o Krolu 29 przychodźiło ná myśl ná łożu twojim coby miáło być ná potym: á ten/ ktory odkrywa tájemnice/ oznájmił ći to co ma być. ✣ Mnie też nie 30 prze mądrość ktoraby przy mnie byłá nád wſzyſtkie ludźie/ tájemnicá tá objáwiona jeſt: ále przez c modlitwę/ áby ten wykład Krolowi oznájmiony był/ á iżbyś śię myśli 31 ſercá twego dowiedźiał. ✣ Tyś Krolu widźiał/ á oto obraz jeden wielki (obraz to był wielki/ á bláſk jego znáczny) ſtał przećiwko tobie/ ktory 32 ná wejrzeniu był ſtráſzny. ✣ Tego obrázu głowá byłá ze złotá ſzczerego: pierśi jego y rámioná jego/ ze śrebrá: brzuch jego y biodrá jego/ z miedźi. ✣ Goleni jego/ z że33 lázá: nogi jego częśćia z żelázá/ á 34 częśćia z gliny. ✣ Pátrzałeś ná to/ áż odćięty był kámień/ ktory nie bywał w ręku/ á uderzył ten obraz w nogi jego żelázne y gliniáne: y 35 zkruſzył je. ✣ Tedy śię zkruſzyło ſpołem żelázo/ gliná/ miedź/ śrebro y złoto: á było to wſzyſtko jáko plewy ná bojewiſku lećie/ y rozniosł to wiátr; ták że ich ná żadnym mieyſcu nie ználeźiono: á kámień on/ ktory uderzył on obraz/ ſtał śię gorą wielką/ y nápełnił wſzyſtkę źiemię. Tenći jeſt ſen.

36 Wykład też jego powiemy przed 37 Krolem; ✣ Tyś Krolu krolem krolow: bo tobie Bog Niebieſki kroleſtwo/ moc/ potęgę/ y ſławę dał. 38 ✣ Y wſzyſtko gdźie jedno mieſzkáją ſynowie ludzcy/ zwierz polny/ y ptáſtwo niebieſkie/ dał w ręce twoje/ y poſtánowił ćię Pánem nád tym wſzyſtkim: A tyś jeſt tą głową złota. 39 ✣ Ale po tobie powſtánie kroleſtwo inſze/ podleyſze niżeli twoje: A inne kroleſtwo trzećie miedźiáne/ ktore pánowáć będźie po wſzyſtkiey 40 źiemi. ✣ A kroleſtwo czwarte będźie mocne jáko żelázo: bo/ jáko żelázo łamie y kruſzy wſzyſtko; jáko/ żelázo mowię/ kruſzy wſzyſtko/ ták y ono po41 łamie y pokruſzy wſzyſtko. ✣ A iżeś widźiał nogi y pálce/ częśćia z gliny gárncárſkiey/ á częśćia z żelázá/ kroleſtwo rozdźielone znáczy: W ktorym będźie nieco mocy żeláznej/ ták jákoś widźiał żelázo zmieſzáne z ſko42 rupą gliniáną. ✣ Ale pálce nog częśćia z żelázá/ á częśćia z gliny/ znáczą kroleſtwo częśćia mocne/ á czę43 śćia do zkruſzenia ſnádne. ✣ A iżeś widźiał żelázo zmieſzáne z ſkorupą gliniáną/ znáczy/ że śię zpokrewnią z ſobą ludźie: á wſzákże nie będźie śię trzymał jeden drugiego/ ták jáko żelázo nie może śię zmieſzáć z gli44 ną. ✣ Ale zá dni tych Krolow/ wzbudźi BOG Niebieſki kroleſtwo/ ktore ná wieki zepſowáne d nie bę45 dźie. ✣ A kroleſtwo to/ ná inſzy narod nie ſpádnie/ ále ono połamie/ y koniec uczyni tym wſzyſtkim kroleſtwom/ á ſámo ſtáć będźie ná wie46 ki. ✣ Ták jákoś widźiał iż z gory odćięty był kámień/ ktory nie bywał w ręku/ á zkruſzył żelázo/ miedź/ glinę/ śrebro y złoto: Przez to Bog wielki Krolowi oznájmił/ co ma bydź nápotym: y prawdźiwy jeſt ten ſen/ y wierny wykład jego.

47 Tedy krol Nábuchodonozor padł ná oblicze ſwoje/ y ukłonił śię Dánielowi/ á rozkazał áby mu o-

b K. Widzenie głowy twojey

c K. Słowo.

d Dáni. 4.3.34 y 6.26. y 7.14. 27. Mich. 4. 7. Luk. 1. 33.

47 fiáre y kádzenia ofiárowáli. ♣ Tedy odpowiádájac Krol Dánielowi / rzekł: Záprawdę Bog wáß / jest Bogiem bogow / á Pánem Krolow / ktory odkrywa tájemnice: poniewążeś mogł objáwić te tájemnice. 48 Zátym Krol zacnie wywyżßył Dánielá / y dárow wielkich y wiele dał mu: y uczynił go Pánem nád wßystka kráiina Bábilońska / y Kśiążęciem nád przełożonymi / y nád wßystkimi mędrcámi Bábilońskimi. ♣ 49 Ale Dániel prośił Krolá / áby przełożył nád spráwámi krájiny Bábilońskiey / Sádrácha / Mesácha / y Abednegá: A Dániel bywał w bramie Krolewskiey.

Rozdział III.

Dla báłwáná złotego, Sádrách, Mesách y Abednego. 8. Do Krolá udáni. 19. Do piecá wrzuceni. 23. Przy żywoćie záchowáni. 24. Krol nád tym przestrászony. 28 Bogu dał chwałę, y inne do tego prowádźił.

1 NAbuchodonozor Krol uczynił obraz złoty: ktorego wysokość byłá ná sześćdźieśiąt łokći / á szerokość jego ná sześći łokći: y postáwił go ná polu Durá / w krájinie Bábilońskiey. ♣ 2 Tedy Krol Nábuchodonozor posłał / áby zebráno Kśiążętá / Stárosty y Hetmány / Stárße / Poborce / w práwách biegłe / Urzędniki / y wßystkie Przełożone nád krájinámi: áby przyßli ná poświącánie obrázu / ktory był wystáwił Krol Nábuchodonozor. ♣ 3 Tedy śię zgromádźili Kśiążętá / Stárostowie y Hetmáni / Stárßy / Poborcy / w práwách biegli / Urzędnicy / y wßyscy Przełożeni nád krájinámi ku poświącániu obrázu / ktory był wystáwił Nábuchodonozor Krol: y stánęli przed obrázem ktory był wystáwił Nábuchodonozor. 4 ♣ A woźny wołał wielkim głosem: Wam śię opowiáda / ludźiom / narodom / y językom: ♣ 5 Skoro usłyßyćie głos tráby / piśczałki / lutni / skrzypic / hárfy / symfonatá / y wßelákiego instrumentu muzyki: Upádnićie / á kłániajćie śię obrázowi złotemu / ktory wystáwił Krol Nábuchodonozor. ♣ 6 A ktoby nie upadł y nie pokłonił śię / tejże godźiny wrzucony będźie w pośrzod piecá ogniem pałájacego. ♣ 7 Záraz tedy skoro usłyßeli wßyscy ludźie głos tráby / piśczałki / lutni / skrzypic / hárfy / y wßelákiego instrumentu muzyki: Upádli wßyscy ludźie / narodowie y języki / kłaniájac śię obrázowi złotemu / ktory wystáwił Krol Nábuchodonozor.

8 PRzetoż tegoż czásu przystąpili w ßy mężowie Cháldejscy / skárge uczynili przećiwko Żydom. ♣ 9 A mowiąc rzekli do Krolá Nábuchodonozorá: Krolu / żyj ná wieki! ♣ 10 Ty Krolu uczyniłeś dekret / żeby káżdy człowiek ktoryby usłyßał głos tráby / piśczałki / lutni / skrzypic / hárfy / y symfonatu / y wßelákiego instrumentu muzyki / upadł / y pokłonił śię obrázowi złotemu: ♣ 11 A ktoby kolwiek nie upadł / y nie pokłonił śię / áby był wrzucony w pośrzodek piecá ogniem pałájacego. ♣ 12 *Wßákże* śię ználeźli niektorzy Żydowie / ktoreś przełożył nád spráwámi krájiny Bábilońskiey / Sádrách / Mesách / y Abednego: Ci mężowie lekce poważyli / o Krolu! dekret twoj: bogow twojich nie chwalą / y obrázowi śię złotemu / ktoryś wystáwił / nie kłániáją. ♣ 13 Tedy Nábuchodonozor w popędliwośći y w gniewie rozkazał przyprowádźić Sádráchá / Mesáchá y Abednegá: ktore wnet przywiedźiono przed Krolá. ♣ 14 Y mowił Nábuchodonozor / á rzekł im: Umyślnież wy Sádráchu / Mesáchu / y Abednegu / bogow mojich nie czćićie / y obrázowi śię złotemu / ktorym wystáwił / nie kłániaćie? ♣ 15 Teraz tedy wy bądźćie gotowi / ábyśćie záraz skoro usłyßyćie głos tráby / piśczałki / lutni / skrzypic / hárfy y symfonatu / y wßelákiego instrumentu muzyki / upádli y pokłonili śię temu obrázowi ktorym uczynił: á oto jeśli śię nie pokłonićie / tejże godźiny będźiećie wrzuceni w pośrzod piecá ogniem pałájacego. ♣ A ktoryż jest ten Bog / coby was wyrwał z ręki mojey?

16 ODpowiedźieli / Sádrách / Mesách y Abednego / y rzekli do Krolá; O Nábuchodonozorze! my

śię nie frásujemy oto cobyśmy mieli odpowiedźieć: 17 ✣ Bo oto / lubo BOG náß ktorego my chwalimy (ktory mocen jest wyrwáć nas z piecá ogniem pałájącego / y z ręki twojey / o Krolu!) wyrwie nas; Lubo nie *wyrwie:* 18 ✣ Niechći będźie wiádomo o Krolu! że bogow twojich chwalić / y obrázowi złotemu / ktoryś wystáwił / kłániáć śię nie będźiemy.

19 ✣ Tedy Nábuchodonozor pełen będąc popędliwośći / ták / że śię kßtałt twarzy jego odmienił przećiw Sádráchowi / Mesáchowi / y Abednegowi: odpowiádájąc rozkazał piec rozpálić śiedm kroć bárźiey niżeli 20 był zwyczáj rozpaláć go. ✣ A mężom co mocniejßym / ktorzy *byli* w wojsku jego / rozkazał / áby związawßy Sádráchá / Mesáchá y Abednegá / wrzućili do piecá ogniem pałájącego. 21 ✣ Tedy one męże związano w płaßczách ich / w ubrániách ich / y w czapkách ich / y w ßátách ich / á wrzucono je w pośrzodek piecá ogniem pałájącego. 22 ✣ A iż rozkazánie krolewskie przynagláło / á piec bárzo był rozpalony / dla tego one męże / ktorzy wrzućili Sádráchá / Mesáchá / y Abednegá / zádußił płomień ogniowy. 23 ✣ Ale ći trzey mężowie / Sádrách Mesách y Abednego / wpádli w pośrzod piecá ogniem pałájącego związáni.

24 TEdy Krol Nábuchodonozor zdumiał śię / y powstał prętko / á mowiąc / rzekł Hetmánom swojim: Izaliśmy nie trzech mężow związánych wrzućili w pośrzod ogniá? Ktorzy odpowiádájąc rzekli 25 Krolowi; Prawdá Krolu. ✣ A on odpowiádájąc / rzekł; Oto ja widzę czterech mężow rozwiązánych przechodzących śię w pośrzodku ogniá / á nie máß *żadnego* nárußenia przy nich / á osobá czwartego podobna 26 jest Synowi Bożemu. ✣ Tedy przystąpiwßy Nábuchodonozor do czeluśći piecá ogniem pałájącego rzekł / mowiąc: Sádráchu / Mesáchu y Abednegu / słudzy Bogá Nawyżßego / wynidźćie / á przydźćie sám: Y wyßli / Sádrách / Mesách / 27 y Abednego z pośrzodku ogniá. ✣ A zgromádźiwßy śię Kśiążętá / Stárostowie / Urzędnicy y Hetmáni Krolewscy; oglądáli one męże / że nie pánował ogień nád ćiáły ich: y włos głowy ich nie nárußył śię / y płaßcze ich nie opáliły śię / áni zápách ogniá nie przeßedł przez 28 nie. ✣ Tedy rzekł Nábuchodonozor / mowiąc; Błogosłáwiony Bog ich: *to jest*, Sádráchá / Mesáchá / y Abednegá / ktory posłał Anjołá swego / á wyrwał sługi swoje ktorzy ufáli w nim: ktorzy słowá krolewskiego nie usłucháli / ále ćiáłá swe wydáli / áby nie służyli / á nie kłániáli śię żadnemu bogu / oprocz Bo- 29 gá swego. ✣ Przetoż ja dawam táki Dekret: Aby káżdy ze wßelkiego ludu / narodu / y języká / ktobykolwiek bluźnierstwo wyrzekł przećiwko Bogu Sádráchowemu / Mesáchowemu / y Abednegowemu / był ná ßtuki rozśiekány / á dom jego w gnojewisko obrocony: Gdyż a niemáß Bogá innego / ktoryby mogł wyr- 30 wáć / jáko ten. ✣ Tedy Krol zacnie wywyżßył Sádráchá / Mesáchá / y Abednegá w krájinie Bábilońskiey.

a 5 Moj. 3. 24. 1 Kron. 17. 20. Psalm 86. 8. Ezái. 43. 1. Ozea. 13. 4.

ROZDZIAŁ IV.

Nábuchodonozor spráwy Páńskie opowiáda. 4. Ma sen. 17. wykład jego. 25. Wyrzucenie tegoż Krolá z krolestwá. 31. Przywrocenie onegoż do stawy. 34. Zá co chwali Bogá.

1 NAbuchodonozor Krol / wßystkim ludźiom / narodom / y językom / ktorzy mießkáją po wßystkiey źiemi: Pokoj śię wam niech rozmnoży. 2 ✣ Znáki y dźiwy ktore uczynił ze mną Bog Nawyżßy / zdáło mi śię zá 3 rzecz przystojną opowiedźieć. ✣ O jákoż *są* wielkie znáki jego! á dźiwy jego jáko mocne! Krolestwo jego Krolestwo a wieczne! y władza 4 jego narodu do od narodu! ✣ Ja Nábuchodonozor żyjąc w pokoju w domu mojim / y kwitnąc ná pálácu 5 mojim / ✣ Miałem sen / ktory mię przestráßył: y myśli *ktorem miał* ná łożu mojim / á widzenia ktorem 6 widźiał zátrwożyły mię. ✣ A przetoż wydány jest odemnie dekret / áby przywiedźiono przed mię wßystkie mędrce Bábilońskie / ktorzyby mi 7 wykład snu tego oznáimili. ✣ Tedy

a Dáni. 2. 44. y 7. 14. 27.

przyszli mędrcy y praktykarze Chaldejscy/ y wieszczkowie: y powiedziáłem im sen / á wszákże wykłádu jego nie mogli mi oznájmić. 8 ♣ Aż ná oſtátek przyszedł przed mię Dániel/ ktorego imię Báltázár / według imienia bogá mego / á w ktorym *jeſt* Duch Bogow świętych / á ſen powiedziałem przed nim. 9 ♣ *Mowiąc*; Báltázárze / przedniejszy b z mędrcow : Ja wiem iż Duch Bogow świętych *jeſt* w tobie / á żadna tájemnicá nie jeſtći trudna: Widzenia snu mego ktorym miał *posłuchaj*, á wykład jego powiedz *mi*.

10 Te ſą widzenia ktorem widział ná łożu mojim: Widziałem/ á oto drzewo w pośrzodku ziemie / ktorego wysokość zbytnia byłá. ♣ 11 Wielkie było ono drzewo y mocne / á wysokość jego dośięgáłá Niebá / á okazáłe było áż do gránic wszyſtkiey ziemie. 12 ♣ Gáłęźie jego piękne/ á owoc jego obfity / y pokarm dla wszyſtkich był ná nim: pod sobą dawáło cień zwierzowi polnemu / á ná gáłęźiách jego mieszkáło ptáſtwo niebieſkie : á z niego miáło pożywienie wszelkie ćiáło. 13 ♣ Widziałem *nád to* w widzeniách mojich ná łożu mojim/ á oto ſtroż y Swięty z Niebá zſtąpiwszy / 14 ♣ Wołał że wszyſtkiey mocy / y ták rzekł; Podrąbćie to drzewo / y obetnićie gáłęźie jego/ á otłuczćie liśćie jego / y rozrzuććie owoc jego: niech śię rozbieży zwierz *ktory jeſt* pod nim/ y ptáſtwo z gáłęźi jego. 15 ♣ Wszákże pień korzenia jego w ziemi zoſtáwćie : á niech będźie *związány* łáncuchem żelázným y miedziánym / ná trawie polney/ áby rosą niebieską był zkrapiány / á z zwierzętámi c niech śię páśie w trawie ziemſkiey. 16 ♣ Serce jego od człowieczego niech śię odmieni / á ſerce zwierzęce niech mu dáne będźie: á śiedm d lat niech pominą nád nim. 17 ♣ *Tá* rzecz według wyroku ſtrożow / á to żądánie według mowy świętych *ſtánie śię*: áż do tego przydźie / że poznáją ludźie / iż Nawyższy pánuje nád kroleſtwem ludzkim/ á dawa je komu chce / á nápodleyszego e z ludźi ſtánowi nád nim. 18 ♣ Ten ſen widziałem ja Krol Nábuchodonozor: A ty Báltázárze powiedz wykład jego: Gdyż wszyscy mędrcy kroleſtwá mego / nie mogli mi tego wykłádu oznájmić : ále ty możesz / bo Duch Bogow świętych *jeſt* w tobie.

19 Tedy Dániel/ ktorego imię Báltázár / zdumiewał śię przez jednę godźinę / á myśli jego trwożyły go. A odpowiádájąc Krol / rzekł: Báltázárze / Sen y wykład jego niech ćię nie trwoży. Odpowiedział Báltázár/ y rzekł: Pánie moj / ten ſen *niech przydźie* ná te ktorzy ćię nienawidzą; á wykład jego/ ná nieprzyjaćioły twoje! 20 ♣ Drzewo ktoreś widział rosłe y mocne / ktorego wysokość dośięgáłá Niebá / á ktore okázáłe było wszyſtkiey ziemi : 21 ♣ Ktorego gáłąź piękna/ á owoc jego obfity/ á pokarm dla wszyſtkich ná nim/ pod ktorym mieszkał zwierz polny / á ná gáłęźiách jego przebywáło ptáſtwo niebieſkie. 22 ♣ Tyś *jeſt* tym/ o Krolu! ktoryś śię rozwielmożył y zmocnił: á wielkość twojá urosłá / y podniosłá śię áż do niebá / á władza twojá áż do kończyn ziemie. 23 ♣ A iż Krol widział ſtroża y Swiętego zſtępującego z niebá / á mowiącego ; Podrąbćie to drzewo / á zepsujćie je/ wszákże pień y z korzeniem jego w ziemi zoſtáwćie y niech będźie *związány* żeláznym y miedziánym łáncuchem ná trawie polney: áby rosą niebieską był zkrapiány / á z zwierzętámi polnymi niech śię páśie / áżby śię wypełniło śiedm lat nád nim. 24 ♣ Tenći jeſt wykład o Krolu! y ten dekret Nawyższego/ ktory wyszedł ná Krolá Páná mego. 25 ♣ Bo ćię wyrzucą f od ludźi / á z zwierzem polnym będźie mieszkánie twoje / á trawę jáko wół páść śię będźiesz / á rosą niebieską zkrapiány będźiesz / áż śię wypełnią śiedm lat nád tobą: dokądbyś nie poznał / że Nawyższy pánuje nád kroleſtwem ludzkim/ á że je dawa komu chce. ♣ 26 A iż rozkazano zoſtáwić pień / *y z* korzeniem onego drzewá/ *znaczy że* kroleſtwo twoje tobie zoſtánie / gdy poznasz że Niebiosá g pánują : ♣ 27 Przetoż o Krolu! rádá mojá niechći śię podoba / á grzechy twoje prze-

b *Dáni.* 2. 48.

c *H. Będźie czas jego.*

d *K. Czásow.*

e *Psalm* 113. 7. 8. *Luk.* 1. 52.

f *Dáni.* 5. 21.

g *T. Bog ná niebie.*

rwi spráwiedliwośćią / á niepráwośći twoje / miłośierdźiem nád utrapionym : owa snadź stánie śię przedłużenie pokoju twego.

28 Wszystko to przyszło ná Królá Nábuchodonozorá. 29 Bo po wyśćiu dwunaśći mieśiącow / przechodząc śię w Bábilonie ná páłácu Krolewskim; 30 Mowił krol / y rzekł: Izali nie to jest on Bábilon wielki / ktorym ja w śile mocy mojey zbudował / áby był Stolicą krolestwá / y ku ozdobie sławy mojey? 31 A gdy jeszcze tá mowá byłá w uściech krolewskich / oto głos z niebá przyszedł / mowiąc, Tobie śię mowi Krolu Nábuchodonozorze / że krolestwo twoje odeszło od ćiebie / 32 Y od ludźi wyrzucą ćię / á z zwierzem polnym będźie mieszkánie twoje : trawę jáko woł páść śię będźiesz / áżby śię wypełniło śiedm lat nád tobą / áż do kądbyś nie poznał / że Nawyższy pánuje nád krolestwem ludzkim / á / że je dawa komu chce. 33 Tejże godźiny wypełniło śię ono słowo h nád Nábuchodonozorem : bo go wyrzucono od ludźi / á trawę jadał jáko woł / á rosą niebieską ćiáło jego zkrapiáne było / áż ná nim włosy urosły jáko pierze orle / á páznogćie jego jáko pázury u ptakow.

h *Dáni. 5. 21.*

34 A Po zkończeniu onych dni / podniosłem ja Nábuchodonozor w Niebo oczy moje / á rozum moj do mnie śię záś wroćił : y błogosłáwiłem Nawyższego ; á Zywiącego ná wieki chwaliłem y wysławiałem: bo władza jego / władza wieczna / á krolestwo jego od narodu do narodu. 35 A wszyscy obywátele źiemie jáko zá nic poczytáni są. Według woli swojey postępuje z wojskiem niebieskim y z obywátelámi źiemie : á niemász ktoby wstręt uczynił ręce jego / y rzekł mu : Coż to i czynisz? 36 Tegoż czásu rozum moj wroćił śię do mnie : á do sławy krolestwá mego ozdobá mojá / y dostojność mojá wroćiłá śię do mnie : nád to Hetmáni moji / y Kśiążętá moji szukáli mię / á ná krolestwie mojim zmocniłem śię / y wielmożność więtsza mi jest przydána. 37 A tak teraz ja Nábuchodonozor / chwalę y wywyższam y wysławiam Krolá Niebieskiego : ktorego wszystkie spráwy są k prawdą / á śćieszki jego sądem : á ktory chodzące w hárdośći poniżyć może.

i *Job. 9. 12.*

k *Psalm 111. 7.*

Rozdział V.

Bálszázar z gośćmi swojimi z naczynia Domu Bożego pije. 5. Z kąd pomstá Boża nád nim oświadczona ręki pisániem, á wykłádem Dánielowym potwierdzona.

1 Bálszázár Krol uczynił ucztę wielką ná tyśiąc Kśiążąt swojich : y przed onym tyśiącem pił wino. 2 A gdy pił wino Bálszázár / rozkazał przynieść naczynie złote y śrebrne / ktore był zábrał a Nábuchodonozor / Oćiec jego / z Kośćiołá Jeruzalemskiego / áby pili z niego Krol y Kśiążętá jego / żony jego / y założnice jego. 3 Tedy przynieśiono naczynia złote / ktore byli zábráli z Kośćiołá domu Bożego / ktory był w Jeruzalem / y pili z nich / Krol y Kśiążętá jego / żony jego / y założnice jego. 4 A pijąc wino / chwalili bogi złote y śrebrne / miedźiáne / żelázne / drewniáne / y kámienne.

a *2 Krol. 25. 15. 2 Kron. 36. 7.*

5 Tejże godźiny / wyszły pálce ręki człowieczey / ktore pisáły przećiwko świecznikowi ná śćienie páłácu Krolewskiego : á Krol widźiał pięść ręki ktora pisáłá. 6 Tedy śię jásność Krolewska zmieniłá / á myśli jego zátrwożyły nim : y zwiąski biodr jego rozwiązáły śię / á koláná jego jedno o drugie śię tłukły. 7 Y záwołał Krol ze wszystkiey śiły / áby przywiedźiono Práktykarze Cháldejczyki y wieszczki. A mowiąc Krol rzekł do mędrcow Bábilońskich : Ktokolwiek to pismo przeczyta / á wykład jego mnie oznájmi / obleczony będźie w szárłat / á łáńcuch złoty dádzą ná szyję jego / y trzećim w krolestwie po mnie będźie. 8 Tedy weszli wszyscy mędrcy Krolewscy : ále nie mogli áni pismá przeczytáć / áni wykłádu jego Krolowi oznájmić. 9 Z kąd Krol Bálszázár był bárzo zátrwożony / á jásność jego zmieniłá śię ná nim / y Kśiążętá jego potrwożyły śię.

10 TEdy Krolowa weszłá do domu uczty dla tego / co śię przydáło

Krolowi y Kśiążętom jego/ á przemowiwszy Krolowa rzekłá: Krolu żyj ná wieki! Niech ćię nie trwożą myśli twoje/ á jásność twoja niech śię nie mieni. 11 Jest mąż w krolestwie twojim/ w ktorym *jest* Duch b Bogow świętych/ w ktorym śię ználázło zá dni Ojcá twego oświecenie/ y rozum/ y mądrość/ jáko mądrość Bogow/ ktorego Krol Nábuchodonozor Oćiec twoj przedniejszym miedzy medrcámi/ y práktykarzámi Cháldejczykámi/ *y* wieszczkámi/ postánowił: Oćiec twoj *mowię* o Krolu! 12 Dla tego iż duch obfity/ umiejętność/ y zrozumienie/ wykładánie snow/ y objáwienie gadek/ y rozwiązánie rzeczy trudnych/ ználazły śię przy c Dánielu/ ktoremu Krol dał imię d Báltázár: teraz *tedy* niech przyzowią Dánielá/ á oznajmi ten wykład. 13 Tedy przywiedźiony jest Dániel do Krolá: á Krol mowiąc rzekł Dánielowi; Tyżeś jest on Dániel/ ktory jest z Synow więźniow Judskich ktorego przywiodł Krol Oćiec moj z źiemie Judskiey? 14 Słyszałem zájiste o tobie/ iż Duch Bogow *jest* w tobie: á oświecenie y rozum/ y mądrość obfita ználázłá śię w tobie. 15 A teraz przywiedźiono przed mię medrce/ y práktykarze/ áby mi to pismo przeczytáli/ y wykład jego oznájmili: wszákże nie mogli wykłádu tey rzeczy oznájmić. 16 A jam słyszał o tobie/ że możesz to co jest niepojętego wykłádáć/ á co jest trudnego rozwiązowáć: Przetoż teraz możeszli to pismo przeczytáć/ á wykład jego mnie oznájmić/ w szárłat obleczony będźiesz/ y łáncuch złoty ná szyję twoję *włożony będźie*, á trzećim w krolestwie po mnie będźiesz.

17 Tedy odpowiedźiał Dániel przed Krolem/ y rzekł; Upominki twoje niech tobie zostáną/ á dáry twoje daj innemu: Wszákże pismo przeczytam Krolowi/ y wykład mu oznájmię. 18 Ty Krolu *słuchaj.* Bog Nawyższy/ Krolestwo y wielmożność/ y sławę/ y zacność dał Nábuchodonozorowi Ojcu e twemu. 19 A dla wielmożnośći ktorą mu był dał/ wszyscy ludźie/ narodowie y języki/ drżeli y bali śię przed obliczem jego. Bo kogo chćiał/ zábijał? á kogo chćiał/ żywił: á kogo chćiał/ wywyższał; á kogo chćiał/ poniżał. 20 Ale gdy śię wyniosło serce jego/ á duch jego zmocnił śię w f pysze/ złożony jest z stolice krolestwá swego/ á sławá odjęta byłá od niego. 21 Y był wyrzucony g od synow ludzkich/ á serce jego zwierzęcemu podobne było/ y z dźikimi ostámi było mieszkánie jego: trawą śię pásł jáko woł/ y rosą niebieską ćiáło jego skrapiáne było: do kąd nie poznał że Bog Nawyższy ma władzą nád krolestwem ludzkim/ á tego kogo chce stánowi nád nim.

22 Ty też Bálszázárze Synu jego/ nie upokorzyłeś sercá swego chćiaś to wszystko wiedźiał. 23 Owszem przećiwko PAnu Niebá podniozłeś śię/ y naczynie domu jego przyniesiono przed ćię: á ty y Kśiążętá twoje/ żony twoje/ y założnice twoje/ piliśćie wino z niego: nád to bogi srebrne y złote/ miedźiáne żelázne/ drewniáne/ y kámienne/ ktorzy nie widzą/ áni słyszą/ y nic nie wiedzą chwáliłeś: á Bogá/ w ktorego ręku jest tchnienie twoje/ y u ktorego są wszystkie drogi twoje/ nie ucćiłeś. 24 Przetoż teraz od niego posłána jest tá część ręki/ y pismo to wyrázone jest. 25 A toć jest pismo ktore wyrázone jest: h Mené, Mené: thekél, upharsin. 26 A tenci jest wykład tych słow: Mené, zliczył Bog krolestwo twoje/ y do końcá je przywiodł. 27 Thekél: zważonyś ná wádze/ á ználeźionyś lekki. 28 Perés: Rozdźielone jest krolestwo twoje/ á dáne jest Medom y Persom.

29 Tedy rozkazał Bálszázár: Y obleczono Dánielá w szárłat/ á łáncuch złoty włożono ná szyję jego/ y obwołano o nim/ że ma być trzećim Pánem w Krolestwie. 30 Tejże nocy zábity jest Bálszázár Krol Cháldejski. 31 A Dáryusz Medczyk/ ujął krolestwo/ májąc lat około sześćidźieśiąt y dwu.

ROZDZIAL VI.

Przełożeństwo Dánielá z niektorymi

b Dáni. 2. 48.
c Dáni. 2. 31.
d Dáni. 1. 7.
e Dáni. 2. 37. 4. 22.
f Dáni. 4. 27.
g Dáni. 4. 32.
h T. Zliczyłem, zliczył, zważył, y rozdźielił.

Kśiążęty Dáryuśowymi. 4. Uśiłowánia ich przećiwko Dánielowi. 12. Udánie go do Krolá. 16. Miedzy Lwy wrzucenie y wybáwienie. 24. Urzędnikow od lwow rozśárgánie. 25. Dekret Dáryuśow o oddáwániu ćći Bogu prawdźiwemu.

1 Podobáło śię Dáryuśowi/áby postánowił nád krolestwem sto y dwádźieśćiá Stárostow/ktorzyby byli we wszystkim krolestwie. 2 ♣ A nád nimi trzech Kśiążąt/z ktorych był Dániel przedniejszym: ktorymby oni stárostowie liczbę czynili / áby Krol szkody nie miał. 3 ♣ A sam Dániel przewyższał one Kśiążętá y Stárße: przeto / że duch známienitszy był w nim/z kąd go Krol myślił postánowić nád wszystkim krolestwem.

4 Tedy Kśiążętá y Stárostowie/ szukáli áby ználeźli przyczynę przećiwko Dánielowi z strony krolestwá / wszákże żadney przyczyny áni wády ználeść nie mogli: ponieważ on był wiernym/áni żadna winá áni wádá/ nie znájdowáłá śię w nim. 5 ♣ Przetoż rzekli oni mężowie: Nie znajdźiemy przećiwko temu Dánielowi żadney przyczyny/ chybá żebyśmy co ználeźli przećiwko niemu w Zakonie Bogá jego. 6 ♣ Tedy oni Kśiążętá y Stárostowie zgromádźili śię do Krolá/ y ták mu rzekli: Dáryuszu Krolu/żyj ná wieki! 7 ♣ Urádźili wszyscy Kśiążętá krolestwá / Przełożeni y Stárostowie/ Urzędnicy y Hetmáni / áby postánowiony był dekret Krolewski / y ztwirdzony wyrok / áby káżdy / ktoryby do trzydźiestu dni o cokolwiek prośił ktorego Bogá ábo człowieká/ oprocz ćiebie Krolu / był wrzucony do dołu lwiego. 8 ♣ A ták teraz o Krolu potwirdź tego wyroku/ á podaj go ná piśmie: żeby śię nie odmieniał według práwá a Medskiego y Perskiego / ktore śię nie odmienia. 9 ♣ Z kąd Krol Dáryusz podał ná piśmie ten wyrok.

10 Czego gdy śię Dániel dowiedźiał że był podány ná piśmie / wszedł do domu swego / gdźie otworzone były oknà w pokoju jego/ przećiw b Jeruzalem: á trzy kroć c przez dźień klękał ná kolánà swoje/ y modlił śię/ á chwałę dawał Bogu swemu/ jáko to był zwykł przed tym czynić. 11 ♣ Tedy oni mężowie zgromádźiwszy śię / á ználazszy Dánielá modlącego śię / y prożby wylewájącego do Bogá swego: 12 ♣ Przystąpili y mowili Krolowi o wyrok krolewski: Izaliś wyroku nie wydał/ áby káżdy człowiek ktoryby do trzydźiestu dni o cokolwiek prośił ktorego Bogá ábo człowieká oprocz ćiebie Krolu/ był wrzucony do dołu lwiego? Odpowiedźiał Krol y rzekł: Prawdźiwa to mowá / według práwá Medskiego y Perskiego / ktore śię nie odmienia. 13 ♣ Tedy odpowiádájąc/rzekli do Krolá: Ten Dániel ktory jest z więźniow synow Judskich / nie ma względu ná ćię o Krolu/ áni ná twoj wyrok ktoryś wydał: bo trzy kroć przez dźień odpráwuje modlitwy swoje.

14 Te słowá gdy Krol usłyszał/bárzo śię zásmućił nád tym; y skłonił Krol do Dánielá serce *swoje* áby go wyswobożił: áż do Zachodu słońcá stárał śię / áby go wyrwał: 15 ♣ Ale mężowie oni zgromádźili śię do Krolá / y rzekli Krolowi: Wiedz Krolu / iż to jest práwo u Medow y u Persow/áby żaden wyrok y dekret / ktoryby Krol postánowił / nie był odmieniony. 16 ♣ Tedy Krol rozkazał / áby przywiedźiono Dánielá / y wrzucono go do dołu lwiego: á Krol mowiąc/rzekł do Dánielá: Bog twoj ktoremu ty ustáwicznie służysz/ten ćię wybáwi. 17 ♣ Tedy przyniesiono kámień jeden / y położono go ná dźiurze onego dołu / y zápieczętował go Krol sygnetem swojim / y sygnetámi Kśiążąt swojich áby nie był odmieniony dekret *wydány* przećiwko Dánielowi. 18 ♣ Potym odszedł Krol ná páłác swoj / y przenocował nic nie jadszy: Y nic nie przypuśćił przed śię coby go uweselić mogło/ták / że y sen jego odstąpił od niego.

19 Tedy Krol wstawszy bárzo ráno ná świtániu/ z kwápieniem poszedł do dołu lwie°. 20 ♣ A gdy śię przybliżył do dołu / záwołał *ná* Dánielá głosem żáłosnym: A mowiąc Krol

a *Ester.* 1. 1. y 8. 8.
b 1 *Krol.* 8. 48.
c *Psalm* 55. 18.

rzekł do Dánielá ; Dánielu sługo Bogá żywego / Bog twoj ktoremu ty ustáwicznie służysz / mogłże ćię wybáwić od lwow? 21 ♣ Tedy Dániel do Królá rzekł: Królu żyj ná wieki! 22 ♣ Bog moj posłał Anjołá swego ktory zámknął pászczęki lwom / áby mi nie záſzkodźili : dla tego / że śię przed nim ználázłá niewinność we mnie : owszem áni przed tobą Królu nicem złego nie uczynił. ♣ 23 Tedy śię Krol wielce ućieszył z tego / y roskazał Dánielá wyćiągnąć z dołu : y wyćiągniono Dánielá z dołu / á żadnego obráżenia nie ználeźiono ná nim : bo wierzył w Bogá swego. 24 ♣ Y roskazał Krol áby przywiedźiono one męże / ktorzy byli oskárżyli Dánielá / y wrzucono je do dołu lwiego / one sáme / y syny ich / y żony ich : á pierwey niż dopádli do dná onego dołu / pochwyćili je lwi / y wszystkie kośći ich pokruszyli.

25 TEdy Krol Dáryusz nápisał do wszystkich ludźi / narodow / y języków / ktorzy mieszkáli po wszystkiey źiemi : Pokoj śię wam niech rozmnoży. 26 ♣ Wydány jest ode mnie ten wyrok / áby po wszystkim páństwie krolestwá mego / *wszyscy* drżeli á bali śię obliczá Bogá Dánielowego. 27 ♣ Bo on jest Bog żywiący y trwájący ná wieki : á krolestwo jego áni władza jego nie będźie zkáżona áż do końcá. 28 ♣ On wyrywa y wybáwia / á czyni znáki y cudá ná Niebie y ná źiemi : ktory wyrwał Dánielá z mocy lwow. ♣ A Dánielowi śię szczęśliwie d powodźiło w krolestwie Dáryuszá ; y w krolestwie Cyrusá Persy.

d *Dáni.* 1. 21.

ROZDZIAŁ VII.

Objáwienie Dánielowi we śnie o czterech Monárchiách pod tytułem czterech bestyj. 13. Tákże o krolestwie wiecznym Syná Bożego.

1 ROku pierwszego Bálsázárá Królá Bábilońskiego / miał Dániel sen y widzenia swoje ná łożu swym. Tedy zpisał *on* sen / y 2 summę rzeczy powiedźiał. ♣ A mowiąc Dániel / rzekł : Widźiałem w widzeniu mojim w nocy / á oto czterey wiátry niebieskie potykáły 3 śię ná morzu wielkim. ♣ A czterey bestye wielkie wystepowáły z morzá / rożne jedná od drugiey.

4 PIerwsza podobna lwowi májąc skrzydłá Orle : y przypátrowałem śię / áż wyrwáne były skrzydłá jey / ktorymi śię podnośiłá od źiemie / ták / że ná nogách jáko człowiek stánęłá / á serce człowiecze jey dáne jest.

5 POtym oto bestya druga podobna niedźwiedźiowi : y stánęłá przy jedney stronie / á trzy żebrá *były* w pászczęce jey miedzy zębámi jey / y ták mowiono do niey : Wstań náiedz śię dostátkiem mięsá.

6 POtymem widźiał / á oto inna *bestya* podobna lámpártowi / ktora miáłá czterey skrzydłá ptásze ná grzbiećie swym : czterey też głowy miáłá tá bestya / y dano jey władzą *wielką*.

7 POtymem widźiał w widzeniách nocnych / á oto bestya czwarta / strászna y sroga / y bárzo mocna / májąca zęby żelázne wielkie / *ktora* pożeráłá / y kruszyłá / á ostátek nogámi swymi deptáłá : á tá *byłá* rożna odwszystkich bestyj / ktore były przed nią / y miáłá dźieśięć rogow.

8 PIlniem śię przypátrował rogom : á oto rog poślední máły wyrástał miedzy nimi / y trzy z tych rogow pierwszych wyłamáne są przed nim : á oto w onym rogu *były* oczy podobne oczom człowieczym y ustá mowiące rzeczy wielkie.

9 Y Przypátrowałem śię / áż one stolice postáwione a były á Stárodawny uśiadł : ktorego szátá *byłá* jáko śnieg biała / á włosy głowy jego jáko wełná czysta : stolicá jego *jáko* płomienie ogniste / *á* kołá jey 10 *jáko* ogień gorájący. ♣ Rzeká ognista płynąc wychodźiłá od obliczá jego. Tyśiąc tyśięcy b służyło mu / á dźieśięć kroć tyśiąc tyśięcy stało przed nim : sąd záśiadł / á Kśięgi c 11 otworzone były. ♣ Tedym śię przypátrował / skoro śię głos począł tych słow wielkich / ktore on rog mowił : przypátrowałem śię áż byłá tá bestya zábita / y zginęło ćiáło jey / á podáne było ná spalenie ogniem.

a *K. Porzucone l. Zniesione.*

b *Objáw.* 5. 11.

c *Objáw.* 20. 12.

gniem. ♣ Tákże y pozostáłym bestyam odjęta jest władza ich: bo długość żywotá dána im byłá áż do czásu / á to do zámierzonego czásu. ♣ 13 Widźiałem też w widzeniu nocnym / á oto przychodźił w obłokách niebieskich podobny Synowi człowieczemu: á przyszedł áż do Stárodawnego / y przywiedźiono go przed oblicznośc jego. ♣ 14 Y dał mu władzą y cześć / y krolestwo / áby mu wszyscy ludźie / narody y języki służyli: władza jego d władza wieczná / ktora nie będźie odjęta; á krolestwo jego / ktore nie będźie zkáżone.

d Dáni. 2. 44. y 4. 31. Luk. 1. 33.

15 Y Zátrwożył śię / we mnie Dánielu / duch moj / w pośrzod ćiáłá mego; á widzenia ktorem widźiał przestrászyły mię. ♣ 16 Tedym przystąpił do jednego z tych ktorzy tám stáli / á pewnośćim śię dowiádował od niego o tym wszystkim: y powiedźiał mi / y wykład mow oznájmił mi. ♣ 17 Te bestye wielkie ktorych są czterzy / są czterey Krolowie / ktorzy powstáną z źiemie. ♣ 18 Ci ujmą krolestwo świętych nawyższych miejsc / ktorzy pośiędą máją krolestwo áż ná wieki / y áż ná wieki wieczne.

19 TEdym prágnął wźiąć spráwę o bestyey czwartey / ktora byłá rozna od wszystkich innych / bárzo straszna / ktorey zęby były żelázne / á páznogćie jey miedźiáne: ktora pożerałá / y krusżyłá / á ostátek nogámi swymi deptáłá. ♣ 20 Tákże o onych rogách dźieśiąći / ktore były ná głowie jey / y o poślednym / ktory był wyrosł / przed ktorym wypádły trzy: o tym rogu mowię / ktory miał oczy y ustá mowiące wielkie rzeczy / á ná wejrzeniu był więtszy nád inne rogi. ♣ 21 I przypátrowałem śię / á ono rog ten walczył z świętymi / y przemagał je. ♣ 22 Aż przyszedł Stárodawny / á podány jest sąd świętym nawyższych miejsc: á czás przyszedł áby to krolestwo święći otrzymáli.

23 Y Rzekł ták: Bestya czwarta / czwarte krolestwo znáczy ná źiemi / ktore będźie rozne od wszystkich krolestw: á pożrze wszystkę źiemię / á podepce y pokruszy ją. ♣ 24 A dźieśięć rogow to znáczy, że z krolestwá onego dźieśięć Krolow powstánie: á po nich powstánie pośledni / ktory będźie rozny od pierwszych / y trzech Krolow poniży. ♣ 25 A słowá przećiw Nawyższemu mowić będźie / y święte nawyższych miejsc zetrze: nád to / będźie zámyślał / áby odmienił czásy y práwá: gdyż wydáne będą w ręce jego áż do czásu / y czásow / y poł czásu. ♣ 26 Potym zásiędźie sąd: A tám władza jego odejmą / áby był zniszczony y wytrácony áż do końcá. ♣ 27 A krolestwo y władza / y dostojeństwo krolewskie pod wszystkim niebem / dano będźie ludowi świętych nawyższych miejsc: ktorego krolestwo / będźie krolestwo wieczne / á wszystkie zwierzchnośći jemu służyć y onego słucháć będą. ♣ 28 Aż do tąd koniec tych słow. A mnie Dánielá / myśli moje wielce ztrwożyły / á jásność mojá zmienłá śię przy mnie: Wszákżem to słowo w sercu mojim záchował.

ROZDZIAL VIII.

Widzenia Báráná y Kozłá. 15. Y wyłożenie tego Widzenia od Anjołá.

1 ROku trzećiego krolowánia Bálsázárá Kroló / okazáło mi śię widzenie mnie Dánielowi / po onym ktore mi śię okazáło ná początku. ♣ 2 Y widźiałem w widzeniu (á gdym to widźiał / byłem w Susán mieśćie głownym / ktore było w kráinie Elám) widźiałem mowię w widzeniu gdym był u potoká Ulái. ♣ 3 Y podniosłem oczy moje / y ujrzałem / á oto u onego potoká stał Báran jeden / májący dwá rogi: á te dwá rogi były wysokie / lecz jeden był wyższy niż drugi / ále ten wyższy rosł pośledzey. ♣ 4 Widźiałem onego báráná trykájącego ná Zachod / y ná Połnocy / y ná południe: á żadna mu bestya zdołáć nie mogłá / y nie był ktoby co wyrwał z ręki jego: z kąd czynił według woli swojey / y stał śię wielkim.

5 TO gdym ja uważał / oto Kozieł z koz przychodźił od Zachodu ná oblicze wszystkiey źiemie / á nikt śię go nie dotykał ná źiemi: á ten Kozieł miał rog znáczny miedzy oczymá swymi. ♣ 6 Y przyszedł áż do onego báráná / ktory miał dwá rogi / ktorego

regem widźiał stojącego u potoku: á przybieżał do niego w popędliwośći śiły swojey. ♣ 7 Widźiałem tákże/ iż nátárł ná onego báráná / á rozjadszy śię nań / uderzył báráná / ták / że złamał one obá rogi jego / y nie było mocy w báránie / żeby mu mogł dáć odpor: á rzućiwszy go o źiemię / zdeptał go / á nie był ktoby wyrwał báráná z mocy jego. ♣ 8 Tedy on kozieł z kóz stał śię bárzo wielkim: ále gdy śię zmocnił / złamał śię on rog wielki / á wyrosły cztery rogi znáczne miásto niego ná czterzy strony świátá.

9 A Z jednego z nich/wyszedł rog jeden máły: á ten wielce urosł ku Południowi/y ku Wschodowi/y ku źiemi a ozdobney. ♣ 10 Y wyrosł áż do wojská niebieskiego y zrzućił *niektore* ná źiemię z onego wojská y z gwiazd / y podeptał je. ♣ 11 Náwet áż do Kśiążęćiá onego wojská wyrosł: bo przezeń odjętá byłá ustáwiczná *ofiárá*, y zárzucone miejsce świątnice Bożey. ♣ 12 Tákże wojsko ono podáne w przestępstwo przećiwko ustáwiczney *ofierze*, y porzućiło prawdę ná źiemię / á cokolwiek czyniło/szczęśćiło mu śię. ♣ 13 Tedym usłyszał jednego z świętych mowiącego: Y rzekł ten święty do onego / ktory májąc policzone tájemnice mowi; Dokądże to widzenie *O ofierze* ustáwiczney / y przestępstwo pustoszące *trwáć będźie*, y święte usługi/y wojsko/ná podeptánie podáne będźie? ♣ 14 Y rzekł do mnie: Aż do dwu tyśięcy y trzech set wieczorow/ y poránkow: tedy przyjdą do odnowienia swego usługi święte.

15 A Gdym ja Dániel pátrzył ná to widzenie / y pytałem śię o wyrozumieniu jego: tedy oto stánął *ktoś* podle mnie ná wejrzeniu jáko mąż. ♣ 16 Słyszałem też głos ludzki miedzy Ulájem: ktory záwołáwszy rzekł; Gábryelu / b wyłoż mu to widzenie. ♣ 17 Y przyszedł do mnie gdźiem stał: á gdy przyszedł wylękłem śię / y padłem ná oblicze swoje: Y rzekł do mnie; Wyrozumiej Synu człowieczy / bo czásu pewnego to widzenie *śię wypełni*. ♣ 18 A gdy on mowił ze mną / usnąłem twárdo / leżąc twarzą swoją ná źiemi / y dotknął śię mnie / y postáwił mię tám gdźiem pierwey stał. ♣ 19 Y rzekł: Oto ja tobie oznájmię co śię dźiać będźie áż do wykonánia tego gniewu: Bo czásu náznáczonego koniec będźie.

20 TEn Báran ktoregoś widźiał májącego dwá rogi / *są* Krolowie/Medski y Perski. ♣ 21 A ten Kozieł kosmáty/ *jest* Krol Grecki: á ten rog wielki ktory jest miedzy oczymá jego/jest Krol pierwszy. ♣ 22 A iż złamány jest / á powstáły czterzy miásto niego / czworo Krolestw z jego narodu powstáną / ále nie z táką mocą.

23 A Przy zkończeniu krolestwá ich / gdy przestępnicy *złośći* dopełnią/powstánie Krol niewstydliwey twarzy/y chytry. ♣ 24 Y zmocni śię śiłá je°/áczkolwiek nie jego śiłą: ták/ że ná podźiw będźie wytracał / á szczęśliwie mu śię powiedźie/y wszystko wykona: bo wytracáć będźie mocárze y lud święty. ♣ 25 A przemysłem jego / poszczęśći mu śię zdrádá w ręku jego/ á uwielbi sam śiebie w sercu swojim/y czásu pokoju wiele ich pogubi: *nád to*, y przećiw Kśiążęćiu Kśiążąt powstánie / á wszákże bez ręku pokruszony będźie. 26 ♣ A to widzenie wieczorne y poránne/ o ktorym powiedźiano/ jest sámá prawdá. Przetoż ty zápieczętuj to widzenie/bo jest wielu dni. 27 ♣ Tedym ja Dániel zemdlał / y chorowałem przez kilká dni. Potym wstawszy/ odpráwowałem spráwy Krolewskie: á zdumiewałem śię nád onym widzeniem: cze° *jednák* nikt nie baczył.

ROZDZIAŁ IX.

Modlitwá Dánielowá. 21. Proroctwo o przyśćiu y o sprawách PAná Chrystusowych. 27. Y o zkáźie Jeruzalemu.

1 ROku pierwszego Dáryuszá syná Aswéru sowego/z naśienia Medow / ktory był postánowiony Krolem nád krolestwem Chaldejskim. ♣ 2 Roku pierwszego krolowánia jego / ja Dániel zrozumiałem z kśiąg liczbę lat/o ktorych było słowo PAńskie do Jeremiaszá a Proroká: że śię wypełnić miáło zpustoszenie Je-

ruza-

a T. Ziemi Judskiey. 2 Sám. 1. 19. Psalm 48. 3. Ezech 20. 6.

b Dáni. 9. 21.

a Jerem. 25.12. y 29.10.

ruzalemskie w śiedmdźieśiat lat. 3 Y obróciłem oblicże moje do PAná BOGA / szukájąc go modlitwą y prozbámi / w pośćie y w worze y w popiele.

4 MOdliłem śie tedy PAnu Bogu memu/ á wyznawájąc/ rzekłem: Proszę PAnie b Boże wielki c y strászny / strzegący przymierza y miłośierdźia tym / ktorzy ćie d miłują / y strzegą przykazań twojich. 5 Zgrzeszyliśmy e/ y przewrotnieśmy czynili/ y niezbożnieśmy śie spráwowáli / y zprzećiwiliśmy śie / á odstąpiliśmy od przykazań twojich/y od sądow twojich. 6 Ynie słuchaliśmy sług twojich Prorokow: ktorzy mawiáli w Jmieniu twojim do Krolow nászych/ do Kśiążąt nászych/y do Ojcow nászych/y do wszystkiego ludu źiemie. 7 Tobie PAnie f spráwiedliwość: á nam záwstydzenie twarzy *należy*, jáko śie to *dźieje* dniá tego: mężom Judskim/ y obywátelom Jeruzalemskim / y wszystkiemu Jzráelowi / bliskim y dálekim / we wszystkich źiemiách / do ktorycheś je wygnał / dla przestępstwá ich / ktorymi wystąpili przećiwko tobie. 8 PAnie/namći *należy* záwstydzenie g twarzy / Krolom nászym Kśiążętom nászym/y Ojcom nászym: bośmy zgrzeszyli przećiwko tobie. 9 *Ale* PAnu Bogu nászemu miłośierdźie y litość: ponieważeśmy mu odporni byli. 10 A nie byliśmy posłuszni głosowi PAná Bogá nászego / żebyśmy chodźili w ustáwách jego/ ktore on dał przed oblicże násze/ przez Proroki sługi swe. 11 Owszem wszyscy Jzráelczycy przestąpili zákon twoj/y odchylili śie / żeby nie słucháli głosu twego : przetoż śie wylało ná nas to złorzeczeństwo y przeklęctwo / ktore jest nápisáne w zákonie h Mojżeszá sługi Bożego: bośmy zgrzeszyli przećiwko niemu. 12 Y ztąd spełnił słowá swoje / ktore mowił przećiwko nam / y przećiwko sędźiom nászym ktorzy nas sądźili: á przywiodł ná nas to wielkie złe / ktore śie nie stáło pod wszystkim niebem / jákie śie stáło w Jeruzalemie. 13 Ták jáko nápisano w zakonie Mojżeszowym / wszystko to złe przyszło ná nas: á wżdyśmy nie prośili oblicza PAná Bogá nászego / ábyśmy śie odwrócili od nieprawośći nászych/ á mieli wzgląd ná prawdę jego. 14 Przetoż nie omieszkał PAn z tym złym / ále je przywiodł ná nas: bo spráwiedliwy i jest PAn Bog nász/ we wszystkich spráwách swojich ktore czyni ; ktoregośmy głosu niesłucháli. 15 Wszákże teraz o PAnie k Boże nász/ktoryś wywiodł lud swoj z źiemie Egipskiey ręką możną/y uczyniłeś sobie Jmię jáko śie to dźiś *pokázuje*: Zgrzeszyliśmy/ niepobożnieśmy czynili. 16 O PAnie według l wszystkich spráwiedliwośći twojich / niech śie *proszę* odwróći popędliwość twojá / y gniew twoj / od miástá twego Jeruzalemu / gory świętobliwośći twojey: bo dla grzechow nászych / y dla nieprawośći Ojcow nászych Jeruzalem y lud twoj nośi pohańbienie u wszystkich/ktorzy są około nas. 17 Teraz tedy wysłuchaj o Boże nász modlitwę sługi twego / y prozby jego : á oświeć oblicże twoje nád zpustoszoną świątnicą twoją / dla PAná. 18 Nákłoń Boże moj m uchá twego/ á usłysz: otworz oczy twoje/ á obacz zpustoszenia násze / y miásto / ktore jest názwáne od Jmienia twego: bo my przedkłádamy modlitwy násze przed oblicżem twojim / nie dla jákiey nászey spráwiedliwośći / ále dla obfitego miłośierdźia twego. 19 O PAnie wysłuchaj / PAnie odpuść/ PAnie obacz/ á uczyń : nie odwłaczaj sam dla śiebie / Boże moj : bo od Jmienia twego názwáne jest to miásto y lud twoj.

20 A Gdym ja jeszcze mowił/ y modliłem śie / y wyznawałem grzech moj / y grzech ludu mego Jzráelskiego / y przedkłádałem modlitwę moję przed twarzą PAná Bogá mego / zá gorę świętobliwośći Bogá mego: 21 Prawie gdym ja jeszcze mowił / y modliłem śie / oto mąż on Gábryel / ktoregom widźiał w widzeniu ná początku / prędko lecąc dotknął śie mnie / czásu ofiáry wieczorney. 22 A usługując mi do zrozumienia / mowił ze mną / y rzekł : Dánielu / terázem wyszedł

ábym

---

b Nehe. 1. 5. c 5 Moj 7. 9. d 2 Moj 20. 6. e Báruc. 1. 17. y 2. 12. f Psalm 145. 17 Jerem. 9. 24. g Bárnc. 1. 15. h 3 Moj 26. 14. 5 Moj 28. 15. y 29. 20 y 30. 17 y 31. 17 y 32. 19 Tren. 2. 17. Málá. 2. 2. Bárn. 1. 20.

i Psalm 145. 17 k 2 Moj 12. 41. Bárnc. 2. 11. l Bárnc. 2. 12. m Bárnc. 2. 17. n Dáni. 8. 16.

ábym ćię náuczył wyrozumienia
23 tájemnice. ✠ Ná początku modlitew twojich wyszło słowo / á jam przyszedł ábymći *je* oznájmił : boś ty wielce przyjemny. A ták miey wzgląd ná to słowo / á zrozumij to widzenie.

24 Siedmdźieśiąt tegodni zámierzono ludowi twemu / y miástu twemu świętemu / ná zniesienie przestępstwá / y ná zápieczętowánie grzechow / y ná oczyśćienie nieprawośći / y ná przywiedźienie spráwiedliwośći wieczney : y ná zápieczętowánie widzenia / y Proroctwá / á ná pomázánie Swiętego o świętych.

25 ✠ Przetoż wiedz á zrozumij / że od wyśćia słowá / o przywróceniu y zbudowániu Jeruzalem / áż do Mesyaszá Wodzá *będźie* tegodniow śiedm : potym tegodniow sześćdźieśiąt y dwá : gdy znowu zbudowána będźie ulicá / y przekop :

26 á te czásy będą bárzo trudne. ✠ A po onych sześćidźieśiąt y dwu tegodniách / zábity będźie Mesyasz: wszákże p mu *to* nie *nie záſzkodźi*: owszem to miásto y te świątnice zkáźi lud wodzá przyszłego / ták / że koniec jego *będźie* z powodźią : y áż do zkończenia wojny będźie ustáwiczne pustoszenie.

27 ✠ Wszákże zmocni przymierze wielom ich / w tegodniu ostátnim : á w połowicy onego tegodniá uczyni koniec ofierze pálonej / y ofierze śniedney : á przez wojsko obrzydliwe q pustoszyćiel *przydźie*, y áż do zkończenia náznáczonego wyleje śię *zpustoszenie* ná tego / ktory ma bydź zpustoszony.

o *H. Swiątobliwośći świętych.*

p *I. Nie dla swego winienia.*

q *Matt. 24. 15. Márk. 13. 14. Luk. 21. 20.*

ROZDZIAL X.

Nárzekánie Dánielowe w Bábilonie, dla ućiśnienia ludu Bożego w Jeruzalemie, á przeszkody w naprawie Kośćiołá. 8. Pośilenie y poćieszenie Dánielá od Bogá.

1 Roku trzećiego Cyrusá Królá Perskiego / objáwione było słowo Dánielowi / ktorego imię názwano a Báltázár: á *to* słowo było prawdźiwe / y czás zámierzony długi: y zrozumiał *ono* słowo / bo wźiął zrozumienie w widzeniu.

a *Dáni. 2. 7.*

2 ✠ W one dni / ja Dániel / byłem smętny / przez trzy tegodnie dniow.

3 ✠ Chlebám smácznego nie jadł / á mięso y wino nie wchodźiło w ustá moje / á nim śię mázał olejkiem / áż śię wypełniły dni trzech tegodniow.

4 A Dniá dwudźiestego y czwartego / mieśiącá pierwszego / byłem nád brzegiem rzeki wielkiey / to jest

5 b Chidekel. ✠ A podniozszy oczy moje / ujrzałem / á oto mąż niejáki ubrány w száty lniáne / á biodrá jego przepásáne c *były* złotem szczerym

6 z Ufás. ✠ A ćiáło jego było jáko Társys / á oblicze jego ná wejrzeniu jáko błyskáwicá / á oczy jego *były* jáko lámpy gorające : á rámioná jego / y nogi jego ná wejrzeniu jáko miedź wypolerowána : á głos słow

7 jego / jáko głos mnostwá. ✠ A widźiałem ja Dániel sam to widzenie : Lecz mężowie ktorzy byli ze mną / nie widźieli tego widzenia ; ále strách wielki przypadł ná nie / y pouciekáli / á pokryli śię.

8 ✠ A jam sam zostáł / y widźiałem to wielkie widzenie: Ale siłá nie zostáłá we mnie / y krásá mojá odmieniłá śię we mnie / y zkáźiłá śię / y nie miałem

9 *żadney* śiły. ✠ Tedym słyszał głos słow jego : á usłyszawszy głos słow jego / usnąłem twárdo ná twarzy mojey : ná twarzy mojey *mowię*, ná źiemi.

10 A Tym oto ręká dotknęłá śię mnie: y podniosłá mię ná kolána moje / y ná dłoni rąk mojich.

11 ✠ Y rzekł do mnie : Dánielu mężu wielce przyjemny / miey wzgląd ná słowá moje ktore ja będę mowił do ćiebie / á stoj ná miejscu swym : bom teraz posłány do ćiebie. A gdy przemowił do mnie to słowo / stałem

12 drżąc. ✠ Y rzekł do mnie : Nie boj śię Dánielu : Bo od pierwszego dniá / jákoś przyłożył serce twoje ku wyrozumieniu / y trapiłeś śię przed Bogiem twojim / wysłuchane są słowá twoje: á jam przyszedł dla

13 słow twojich. ✠ Lecz Kśiążę krolestwá Perskiego / sprzećiwiał mi śię przez dwádźieśćiá dni y jeden : áż oto Michał / jeden z przedniejszych Kśiążąt / przyszedł mi ná pomoc: przetożem ja tám został przy

14 Krolách Perskich. ✠ Alem przyszedł

b *1 Moj. 2. 13.*

c *Objáw 1. 13.*

ábym ći oznájmił co ma przyść ná lud twoj w ostáteczne dni: bo jeszcze widzenie *będźie* o tych dniách.
15 A gdy mowił do mnie tymi słowy/ opuśćiłem twarz moję ku źiemi/ y zámilknąłem.
16 A Oto jáko podobieństwo synow ludzkich/ dotknęło śię warg mojich: á otworzywszy ustá swe/ mowiłem/ y rzekłem do stojącego przećiwko mnie: Pánie moj dla tego widzenia obroćiły śię ná mię boleśći moje/ y nie miałem *żadney* śiły.
17 A jákoż będźie mogł táki sługá Páná mego/ rozmowić śię z tákim Pánem mojim? gdyż od tegoż czásu nie zostáłá we mnie śiłá/ áni tchnienie zostáło we mnie.
18 Tedy śię mnie znowu dotknął ná wejrzeniu jáko człowiek/ y pośilił mię.
19 Y rzekł: Nie boj śię mężu wielce przyjemny/ pokoj tobie: pośil śię/ pośil śię mowię. A gdy mowił ze mną/ wźiąłem śiłę/ y rzekłem: Niech mowi Pan moj/ ábowiemeś mię pośilił.
20 Y rzekł: Wieszże dla czegom przyszedł do ćiebie? Potym śię wrocę ábym walczył z Kśiążęćiem Perskim: á gdy odejdę/ oto Kśiążę Greckie przyćiągnie.
21 Wszákże oznájmięć to co jest wyrázono w piśmie prawdy. Ale y jednego niemász ktoryby mężnie stał przy mnie w tych rzeczách/ oprocz Micháłá Kśiążęćiá wászego.

ROZDZIAŁ XI.

Proroctwo o czterech Krolách Perskich. 5. Wojny Krolow Syryjskich y Egipskich. 15. Zpustoszenie źiemie Judskiey przez Antyochá.

1 JA tedy roku pierwszego zá Dáryuszá Medskiego/ stánąłem ábym go pośilił y zmocnił. A teraz ći prawdę oznájmię.
2 Oto jeszcze trzej Krolowie krolowáć będą w Perskiey źiemi: potym czwarty zbogáći śię bogáctwy wielkimi náde wszystkie: á gdy śię zmocni w bogáctwách swojich/ pobudźi wszystkie przećiw krolestwu Greckiemu.
3 Y Powstánie Krol mocny/ á będźie pánowáł mocą wielką/ á będźie czynił według woli swojey.
4 A gdy śię on zmocni/ będźie skruszone krolestwo jego/ y będźie rozdźielone ná cztery strony świátá: wszákże nie miedzy potomki jego/ áni będźie páństwo jego tákie/ jákie było: bo wykorzenione będźie krolestwo jego/ á innym mimo one *dostánie śię.*
5 Tedy śię zmocni Krol z Południá/ y jeden z Kśiążąt jego: ten mocniejszy będźie náden/ y pánowáć będźie: á páństwá jego będźie páństwo szerokie.
6 Lecz po wyśćiu kilku lat/ zbratáją śię: bo corká Krolá od Południá pojdźie zá Krolá Połnocnego/ áby uczyniłá przymierze: wszákże nie otrzyma śiły rámienia/ áni śię ostoji z rámieniem swojim/ ále wydána będźie oná/ y ći ktorzy ją przyprowádzą/ y syn jey/ y ten co ją zmacniał zá onych czásow.
7 Potym powstánie z látorośli korzenia jey ná miejsce jego/ ktory przyćiągnie z wojskiem swym/ á uderzy ná miejsce obronne Krolá Połnocnego/ y przewiedźie nád nimi/ y zmocni śię.
8 Nád to y bogi ich/ z Kśiążęty ich/ z naczyniem ich drogim/ śrebrnym y złotym/ w niewolą záwiedźie *do* Egiptu: á ten będźie bezpieczen *przez wiele* lat od Krolá Połnocnego.
9 A ták wtárgnie w krolestwo krol od Południá/ y wroći śię do źiemie swojey.
10 Ale synowie jego walczyć będą/ y zbiorą mnostwo wojsk wielkich: á z nagłá náistępując/ jáko powodź przechodźić będźie: Potym wracájąc śię/ wojskiem náćieráć będźie áż ná twirdzę jego.
11 Zkąd rozdrážniony będąc Krol z Południá/ wyćiągnie/ y będźie walczył z nim/ *to jest*, z Krolem Połnocnym: á usz ykuje mnostwo wielkie/ ále ono mnostwo będźie podáne w *rękę* jego.
12 A gdy zniesione będźie ono mnostwo/ podniesie śię serce jego: á choć porázi wiele tyśięcy/ przećie śię nie zmocni.
13 Bo śię wroći krol Połnocny/ y uszykuje większe mnostwo niż pierwsze: lecz po wyśćiu czásu kilku lat/ z nagłá przyjdźie z wielkim wojskiem/ y z wielkim dostátkiem.
14 Onych że czásow/ wiele ich powstánie

nie przećiwko Krolowi z Południá: ále synowie przestępnikow z ludu twego będą zniesieni/ dla utwierdzenia tego widzenia; y upádną. ♣ 15 Bo przyćiągnie Krol z Połnocy/ y usypie wáły/ y weźmie miásto obronne: á rámioná Południowe nie oprą śię/ áni lud jego wybrány: y nie zstánie im śiły/ áby dáli odpor. ♣ 16 Y uczyni *on* ktory przyćiągnie przećiwko niemu według woli swojey/ y nie *będźie* nikogo coby śię stáwił przećiwko niemu: stáwi śię też w źiemi ozdobney/ ktora zniszczeje przez rękę jego. ♣ 17 Potym obroći twarz swoję/ áby przyszedł z mocą wszystkiego krolestwá swego/ y okazał śię jákoby *zgody szukał*, y uczyni coś: Bo mu da corkę piękną/ áby go zgubił przez nię: Ale oná *w tym nie będźie* státeczna/ y nie będźie z nim *przestawáła*. ♣ 18 Zátym obroći twarz swoję do wysep/ y wiele *ich* pobierze: ále wodz wstręt uczyni háńbieniu jego/ owszem ono háńbienie jego nań obroći. ♣ 19 Dla czego obroći twarz swoję ku twierdzam źiemie swey: lecz śię potknie y upádnie/ á nie będźie *więcey* ználeźiony. ♣ 20 Y powstánie ná miejsce jego *táki*, ktory roześle poborce w sławie Krolewskiey: ále ten po niewielu dni zstárty będźie/ á to nie w gniewie/ áni przez wojnę.

21 POtym powstánie wzgárdzony ná jego miejsce/ ácz nie włożą nań ozdoby Krolewskiey: wszákże przyszedszy w pokoju/ otrzyma krolestwo pochlebstwem. ♣ 22 A rámionámi *jáko* powodźią *wiele ich* záchwyceni będą przed obliczem jego/ y zkruszeni będą: tákże też y sam wodz *ktory z nimi* przymierze uczynił. ♣ 23 Bo wszedszy z nim w przyjaźń/ uczyni zdrádę: á przyćiągnąwszy/ zmocni śię w máłym poczćie ludu. ♣ 24 Bezpiecznie/ y do naobfitszych miejsc oney krájiny wpádnie/ á uczyni to czego nie czynili Ojcowie jego/ áni Ojcowie Ojcow jego: łup y korzyść y májętności rodźieli im; náwet/ y o miejscách obronnych chytrze przemyśláwáć będźie/ á to áż do czásu. ♣ 25 Potym wzbudźi moc swoję y serce swoje/ przećiw Krolowi z Południá/ z wojskiem wielkim/ z ktorym Krol z Południá walecznie śię potykáć będźie wojskiem wielkim/ y bárzo mocnym: ále śię nie oprze/ przeto/ że wymyśli przećiwko niemu zdrádę. ♣ 26 Bo ći ktorzy jedzą chleb jego/ zniszczą go/ gdy wojsko onego jáko powodź przypádnie/ á pobitych wiele polęże. ♣ 27 Ná ten czás obá krolowie w sercu swym *myślić będą*, jákoby *jeden drugiemu* szkodźić mogł/ á przy jednymże stole kłamstwo mowić będą: ále śię *im* nie náda: gdyż jeszcze koniec ná inszy czás odłożony jest. ♣ 28 Przetoż śię wroći do źiemie swojey z bogáctwy wielkimi/ á serce jego obroći śię przećiwko przymierzu świętemu: co uczyniwszy wroći śię do źiemie swojey. ♣ 29 A czásu zámierzonego wroći śię/ y poćiągnie ná Południe: ále *mu śię* nie *ták* powiedźie jáko zá pierwszym/ y zá ostátnim *rázem*. ♣ 30 Bo przyjdą przećiwko niemu okręty z Cytym/ z kąd on nád tym boleję/ znowu śię rozgniewa przećiwko przymierzu świętemu: Co uczyniwszy/ wroći śię; á będźie miał porozumienie z onymi/ ktorzy opuśćili przymierze święte. ♣ 31 A wojská a wielkie przy nim stáć będą/ ktore splugáwią Świątnicę/ y twierdzę *zniosą*: odejmą też ustáwiczną *ofiárę*, á postáwią obrzydliwość spustoszenia. ♣ 32 Ták áby te ktorzy niezbożnie przećiwko przymierzu postępowáć będą/ w obłudźie pochlebstwem utwierdźił/ á żeby lud znájący Bogá swego j imáli/ *co* też uczynią. ♣ 33 Zátym ći ktorzy náuczáją lud/ *ktorzy* náuczáją wielu/ padáć będą od miecza y od ogniá/ od pojimánia/ y od łupu/ przez wiele dni. ♣ 34 A gdy padáć będą/ máłą pomoc mieć będą: bo śię do nich wiele pochlebcow przyłączy. ♣ 35 A z tych ktorzy inne náuczáją padáć będą/ áby doświadczeni/ y oczyśćieni/ y wybieleni byli/ áż do czásu zámierzonego/ bo to jeszcze potrwa aż do czásu zámierzonego.

36 TAk uczyni Krol według woli swojey/ y podnieśie śię/ y wielmożnym śię uczyni nád káżdego Bogá: y przećiwko Bogu nád bogi

a H. Rámioná.

dźiwne

dźiwne rzeczy mowić będźie: y po-
šcześći mu śię / áż śię dokona
gniew; áżby śie to co jest postáno-
37 wiono wykonáło. ♣ Ani ná Bogi
Ojcow swych nie będźie dbał / áni o
miłość niewiast / áni o żadnego Bogá
dbáć będźie / przeto że śie nád e wßy-
38 stko wynieśie. ♣ A ná miejscu Bogá
Namocniejßego ććić będźie Bogá /
ktorego nie ználi Ojcowie jego:
ććić będźie złotem y śrebrem y ká-
mieniem drogim / y rzeczámi kosßo-
39 wnymi. ♣ A ták dowiedźie tego / że
twirdze Namocniejßego będą bo-
gá obcego: á ktorych mu śie będźie
zdáło / tych rozmnoży sławę / y uczy-
ni / áby pánowáli nád wiela: á roz-
dźieli im źiemię miásto zapłáty.

40 A Przy zkończeniu tego czásu /
będźie śię z nim potykał b Krol
z Południa / ále Krol Połnocny já-
ko burza nań przyjdźie z wozámi / y
z jezdnymi / y z wiela okrętow / á
wtárgnie w źiemię / y jáko powodź
41 przejdźie. ♣ Potym przyćiągnie do
źiemie ozdobney / y wiele krájin u-
pádnie: wßákże ći ujdą rąk jego
Edomczycy y Moábczycy / y pier-
42 woćiny synow Ammonowych. ♣ A
gdy rękę swą ściągnie ná krájiny /
áni źiemiá Egipska tego ujść nie
43 będźie mogłá. ♣ Bo opánuje skárby
złotá y śrebrá / y wßystkie rzeczy
drogie Egipskie: á Lybijczycy y
44 Murzynowie zá nim pojdą. ♣ W
tym wieśći od Wschodu słońcá / y
od Połnocy przestrásßą go: przetoż
wyćiągnie z popędliwośćią wielką /
áby wygubił / y zámordowáł wielu.
45 ♣ Y rozbije namioty páłácu swego
miedzy morzámi / ná gorze ozdobney
świętobliwośći: A gdy przyjdźie do
końcá swego / nie będźie miał nikogo
ná pomocy.

b H. Trykał.

ROZDZIAŁ XII.

Proroctwo o wyswobodzeniu ludu Bożego ze wßystkiego utrapienia przez Chrystusá PAná.

1 TEgo czásu / powstánie Michał
Kśiążę wielkie / ktore śie zástá-
wia zá synámi ludu twego: A będźie
czás ućiśnienia / jákiego nie było
jáko narody poczęły być áż do tego
czásu: Tego mowię czásu wyswo-
bodzony będźie lud twoj / ktokolwiek
ználeźiony będźie nápisány w kśię-
2 gách. ♣ A wiele z tych ktorzy śpią
w prochu źiemie / ocucą śie: jedni
ku żywotowi wiecznemu / a á drudzy
ná pohánbienie y ná wzgárdę wie-
3 czną. ♣ Ale ći ktorzy tunych náu-
czáją / świećić śie będą jáko świá-
tłość ná b niebie: á ktorzy wielu ku
spráwiedliwośći przywodzą jáko c
4 gwiazdy / ná wieki wieczne. ♣ Ale
ty Dánielu / zámkni te słowá y zá-
pieczętuj te Kśięgi / áż do czásu ná-
znáczonego: bo to wiele ich d prze-
bieży / á rozmnoży śie umiejetność.
5 Y Widźiałem ja Dániel / á oto
drudzy dwá stali: jeden z tąd
nád brzegiem rzeki / á drugi z onąd
6 nád drugim brzegiem rzeki. ♣ Rzekł
do męża oblecżonego w ßáty e lniá-
ne / ktory stał nád wodą oney rzeki:
Kiedyż przyjdźie koniec tym dźi-
7 wnym rzeczam? ♣ Y usłyßałem tego
męża oblecżonego w ßáty lniáne /
ktory stał nád wodą oney rzeki / że
podniozßy práwicę swoję y lewicę
swoję ku niebu / przyśiągł prze
Żywiącego ná wieki / iż po zámie-
rzonym czáśie / y po zámierzonych
czáśiech / y po połowicy czásu / y
gdy do szczętu rozprosży siłę reki lu-
du świętego / tedy śie to wßystko
wypełni.
8 A Gdym ja to słyßał / á nie zrozu-
miałem / rzekłem: PAnie moj /
9 coż zá koniec będźie tych rzeczy? ♣
Tedy rzekł: Idź Dánielu: bo zá-
wárte y zápieczętowáne są te słowá /
10 áż do czásu zámierzonego. ♣ Oczy-
śćionych y wybielonych / y doświad-
czonych / wiele będźie: á niezbożni
niezbożnie czynić będą: nád to wßy-
scy niezbożni nie zrozumieją / ále
11 mądrzy zrozumieją. ♣ A od tego czá-
su / ktorego odjętá będźie ofiárá u-
stáwiczna / á postáwiona będźie
obrzydliwość spustosßenia / będą dni
tyśiąc dwie śćie y dźiewięćdźie-
12 śiąt. ♣ Błogosłáwiony kto doczeka /
á dojdźie do tyśiącá dni / do trzech set
13 trzydźiestu y pięći. ♣ Ale ty idź do
miejscá twego / á odpoczyniesz / y
zostániesz w losie twojim áż
do zkończenia
dni.

a Mátt. 25. 46. Jan. 5. 29.
b H. Rozpostárćiu.
c Mátt. 13. 43. Modr. 3. 7.
d I. Będą śię pilnie o tym wywiádowáć.
e Dán. 10. 5.
f Objáw. 10. 5.

PROROCTWO OZEASZOWE.

OZeasz Prorok/ po Eliaszu y Elizeuszu/ do dźieśięćiorgá pokolenia Krolestwá Izráelskiego od Bogá posłány: Naprzod śię uskarza ná wielkie grzechy/ y ná przestępstwá ludu/ przećiwko pierwszey y wtorey tablicy Zakonu Bożego: á miánowićie/ ná báłwochwálstwo/ ktore płodźili chwaląc dwu ćielcow złotych. Potym opowiáda im kaźni Boże/ á osobliwie grozi zburzeniem krolestwá ich/ przez Sálmánásárá Krolá Assyryjskiego. Ná ostátek/ pobożne ćieszy obietnicą łáski Bożey/ y zbáwieniem wiecznym przez Chrystusá: o ktorego Bostwie/ Urzędźie/ śmierći/ zwyćięstwie/ dobrodźiejstwách y krolestwie znáczne náuki podawa. Zwłaszczá w 1. 2. 13. y 14. rozdźiale.

ROZDZIAŁ I.

Prorok pewnym sposobem pokázuje báłwochwálstwo ludu Izráelskiego. 4. Pomsty Boże oświadcza. 10. A obietnice o zgromádzeniu Kośćiołá Chrystusowego, z Zydow y z Pogán, przypomina.

1 SŁowo PAńskie/ ktore śię stáło do Ozeaszá syná Beerowego / zá dni Uzyaszá/ Joátámá/ Acházá/ Ezechiaszá/ Krolow Judskich: y zá dni Jeroboámá syná Joázowego/ Krolá Izráelskiego.

2 GDy począł PAn mowić do Ozeaszá/ rzekł PAN do Ozeaszá: Idź/ pojmij sobie żonę wszetecznicę/ y *zpłodź* dźieći z wszeteczeństwá/ bo śię tá źiemiá/ bez wstydu wszeteczeństwo płodząc/ od PAná odwroćiłá. 3 ♣ Odszedł tedy/ y pojął Gomerę/ corkę Dyblaimską/ ktora poczęłá y porodźiłá mu syná. 4 ♣ Y rzekł PAN do niego: Názow imię jego Jezreel: bo jeszcze po máłym czáśie/ náwiedzę krew Jezreel nád domem Jehu: á spráwię *to, że* ustánie krolestwo domu Izráelskiego. 5 ♣ A dniá onego złamię łuk Izráelski w dolinie Jezreel. 6 ♣ Y poczęłá znowu/ y porodźiłá corkę/ y rzekł mu *PAN*: Názow imię jey Loruchámá. Bo śię więcey nie zmiłuję nád domem Izráelskim/ lecz je zápewne wygłádzę. 7 ♣ Ale nád domem Judskim zmiłuję śię / y wybáwię je przez PANA Bogá ich. A nie wybáwię ich przez łuk y przez miecz/ y przez wojnę/ 8 przez konie/ y przez jezdne. ♣ Potym ostáwiwszy Loruchámę/ znowu poczęłá/ y porodźiłá syná. 9 ♣ Y rzekł *PAN*: Názow imię jego Loámi: Bośćie wy nie ludem mojim: á Ja też nie będę wászym.

10 WSzákże liczbá synow Izráelskich będźie jáko piasek morski ktory áni zmierzony / áni zliczony być może: y stánie śię/ że miásto a tego co im rzeczono ; Nie jesteśćie wy ludem mojim/ rzeczono im będźie/ Wyśćie synámi Bogá żywiącego. 11 ♣ Y będą zgromádzeni b synowie Judscy/ y synowie Izráelscy wespoł : á postánowiwszy nád sobą głowę jednę/ wynidą z tey źiemie. Bo *będźie* wielki dźień Jezreelá.

a *Ozea.* 2. 23. *Rzym.* 9. 26. 1 *Piotr.* 2. 10.
b *Ezech.* 2. 2. *Jan.* 10. 16.

ROZDZIAŁ II.

Przestrzega od báłwochwálstwá. 5. Przypomina grzechy. 6. A niepokutującym pomstę. 14. Ale pokutującym łáskę Bożą ogłasza.

1 MOwćie bráći wászey ò ludu moj! y śiostram wászym/ ò ty coś miłośierdźia dostąpiłá! 2 ♣ Rozpierajćie śię z mátką wászą/ rozpierajćie śię: bo oná *nie jest* żoną moją/ á jam też nie jest mężem jey: poki nie odejmie wszeteczeństw swojich od oblicza swego/ á cudzołostw swych z pośrzod pierśi swojich. ♣ 3 Bym jey snadź nágo nie zewlekł/ á nie postáwił jey/ jáka byłá w dźień národzenia swego: y nie uczynił jey jáko pustynią/ y nie zostáwił jey jáko źiemią suchą/ y *nie* umorzył jey prágnieniem. 4 ♣ Y nád synámi jey nie zmiłowałbym śię: przeto że są synámi z wszeteczeństwá. 5 ♣ Bo wszeteczeństwo płodźi mátká ich/ spro-

sność czyni rodźicielká ich. Bo mowiłá: Pojdę zá miłośnikámi mojimi / ktorzy mi dodawáją chlebá mego / y wody mojey / wełny mojey / y lnu mego / oliwy mojey / y napojow mojich. 6 Przetoż / oto Ja zágrodzę ćierniem drogę jey / á ugrodzę płot / áby śćieżek swojich nie náláźłá. 7 Tedy biegáć będźie zá miłośnikámi swymi / wszákże ich nie dogoni: y szukáć ich będźie / ále nie znajdźie. Tedy rzecze; Pojdę / á wrocę śię do mężá swego pierwszego: bo milepiey było ná on czás / niżeli teraz. 8 Bo oná nie wie tego / żem Ja dawał jey zboże / y moszcz / y oliwę: náwet dawałem jey obfitość srebrá y złotá / *ktore* oni obrácáją ná Báálá. 9 Dla tego wrocę śię / y zábiorę zboże moje czásu jego / y moszcz moj czásu jego / y odbiorę jey wełnę moję / y len moj *dány* ná okrywánie nágośći jey. 10 A teraz odkryję sprośność jey przed oczymá miłośnikow jey / á nikt jey nie wyrwie z ręki mojey. 11 Y uczynię koniec wszystkiemu weselu jey / Swiętom jey / Nowym mieśiącom jey / y Sábbátom jey / y wszystkim Vroczystym świętom jey. 12 Popustoszę też winne máćice jey / y figowe drzewá jey / przeto / że mowi: Mojá to zápłátá / ktorą im dáli miłośnicy moji: y obrocę je w łásy / á pożrą je zwierzętá polne. 13 Y náwiedzę ná niey dni Báálowe / w ktore im kádźiłá / á strojąc śię w náusznice swoje / y w klenoty swoje / chodźiłá zá miłośnikámi swymi; ále mnie a zápominá / mowi PAN.

a Jerem. 2. 32.

14 PRzetoż / oto Ja niákudźić będę / gdy ją wywiodę ná puszczą / á 15 łáskáwie b z nią mowić będę; Y dam jey winnice jey od tegoż mieśćá / y dolinę Achor / miásto drzwi nádźieje: y będźie tám śpiewáłá jáko zá dni młodośći swojey / to jest / jáko wdźień ktorego wychodźiłá z 16 źiemie Egipskiey. A dniá onego mowi PAN / będźiesz mię zwáłá / Mężu moj: á nie będźiesz mię więcey zwáłá Báálu moj. 17 Bo odejmę imioná Báálow od ust twojich: że áni wspominani będą więcey imieniem swojim. 18 Y uczynię dla ćiebie przymierze c dniá onego z zwierzem polnym / y z ptástwem niebieskim / y z płázem źiemskim: A łuk y miecz pokruszę / y wojnę z źiemie *zniosę*, y spráwię że bezpiecznie d mieszkáć będą. 19 Y poślubię ćię sobie ná wieki: poślubię ćię mowię sobie w spráwiedliwośći / y w sądźie / y w miłośierdźiu / y w litośćiách. 20 Poślubię ćię też sobie w wierze: y poznasz PAná. 21 Dniá onego / wysłucham mowi PAN / wysłucham *mowię* niebiosá / á one wysłucháją źiemię; 22 A źiemiá wysłucha zboże / y moszcz y oliwę: á te rzeczy wysłucháją Jezreelá. 23 Bo ją sobie rozśieję ná źiemi / á zmiłuję śię nád e tą / co byłá w nie łásce: Y rzekę do f tego co nie był ludem mojim; *Tyś jest* lud moj g. A on rzecze? *Tyś jest* Bog moj.

b H. Do sercá.

c Job. 5. 23. Ezech 34. 25.
d A. Leżeć.
e H. Lorucháma
f H. Loámmi.
g Ozea. 1. 10 Rzym 9. 26. 1 Piotr 2. 10.

ROZDZIAŁ III.

Cudzołostwo duchowne Izráelczykow ukázuje 3 Kaźni dla niego. 5. Y pokutę ich przyszłą opowiádá.

1 Y Rzekł PAn do mnie: Jeszcze idź / *á* rozmiłuj śię niewiásty umiłowáney *od* innego / á cudzołożnice; ták jáko / miłuje PAn syny Izráelskie / choć śię oni oglądáją ná cudze bogi / á miłują fłásse winá. 2 Y kupiłem ją sobie zá piętnáśćie srebrnikow / y zá połtorá homerá jęczmieniá. 3 Y rzekłem do niey: Siedź mi *ták* przez wiele dni *á* nie płodź wszeteczeństwá / áni chodź zá mąż: á ja też dla ćiebie. 4 Bo przez wiele dni będą synowie Izráelscy bez Królá / y bez Kśiążęciá / y bez ofiáry / y bez báłwáná / y bez Efodu / y bez Teráfim. 5 A Potym náwrocą śię synowie Izráelscy / y szukáć będą PAná Bogá swego / y Dawidá Królá swego: á przestrászeni będąc / pojdą do PAná / y do dobrotliwośći jego / w ostátnie dni.

ROZDZIAŁ IV.

Obwinuje Izráelá z grzechow, zwłaszczá z báłwochwálstwá. 5. Oświádczenie pomsty. 15. Nápomnienie ludu Judskiego, áby Izráelá y Efrájmá nie náśládowáł.

1 SŁuchajćie słowá PAńskiego o synowie Izráelscy / bo śię

PAn rozpiera z obywátelámi tey ziemie: gdyż niemász prawdy/ áni żadnego miłośierdźia/ áni znájomośći Bożey w tey ziemi. 2 Krzywoprzyśięstwem/ y kłamstwem/ y meżobojstwem/ y złodźiejstwem/ y cudzołostwem wylewáli z brzegow, á meżobojstwo meżobojstwá śćigáło. 3 Dla tego ziemiá kwilić bedźie/ á zemdleje wszystko co ná niey mieszka: zwierz polny y ptástwo niebieskie/ náwet y ryby morskie/ zgina. 4 A wszákże niech śie nikt z nimi nie spiera/ áni ich kto strofuje. Bo lud twoy jest jáko ći ktorzy śie z Kápłánem wádza. 5 Przetoż upádniesz wednie/ upádnie też y Prorok z toba w nocy: zágłádze y mátke twoje. 6 Lud moy wygłádzony bedźie/ dla nieumiejetnośći. A ponieważes ty odrzućił umiejetność/ y Ja też ćiebie odrzuce/ ábyś mi Kápłáńskiego urzedu nie odpráwowáł: A iżeś zápomniał zakonu Bogá twego/ Ja też zápomnie ná syny twoje. 7 Czym śie wiecey rozmnożyli/ tym wiecey grzeszyli przećiwko mnie: Dla tego stáwie ich odemienie w hánbe. 8 Ofiáry zá grzech ludu mego jedza: przetoż do niepráwośći ich/ podnosza dusze swoje. 9 Przetoż stánie śie jáko ludowi/ ták y a Kápłánowi: Bo náwiedze ná nim drogi jego/ á uczynki jego oddam mu. 10 Y beda jeść/ wszákże śie nie násyca: nierzad płodźić beda/ ále śie nie rozrodza: bo nie chca mieć wzgledu ná PAná.

11 WSzetecżeństwo/ y wino/ y 12 moszcz odejmuje bserce. Lud moy drewná swego śie pyta/ á kij jego odpowiáda mu: bo je duch wszetecżeństwá w błąd prowádźi/ áby nierzad płodźili odstepujac od Bogá swego. 13 Ná wierzchách gor ofiáruja/ á ná págorkach kádza/ pod debina/ y pod topolina/ y pod wiezina/ bo dobry jest ćień ich: dla tego wszetecżeństwo płodza corki wásze/ á niewiásty wásze cudzołoża. 14 Nie miałżebym náwiedźić corek wászych/ gdy nierzad płodza? y niewiast wászych/ gdy cudzołoża? Abo gdy śie y oni sámi z nierzadnicámi odłacżája/ y z wszetecznicámi ofiáruja? Owszem/ lud ktory sobie tego w rozum nie bierze/ upádnie.

15 JEsli nierzad płodźisz/ ty Izráelu/ niechże wżdy nie wystepuje Judá: Przetoż nie chodźćie do Gálgál/ áni wstepujćie do BetAwen/ áni przyśiegajćie/ mowiac: Zywie PAN. 16 Bo Izráel jest nieokrocony jáko jáłowicá nieokrocona: záprawde PAN je páść bedźie/ jáko báránki ná przestrzeństwie. 17 Zwiazany jest Efrájim z báłwánámi: zániechaj go. 18 Odpornymi je czyni napoj ich/ nierzad ustáwicznie płodza: Obrońcy c jego z hánba 19 miłuja d dáry. Záchwyći je wiátr skrzydłámi swymi/ y beda záwstydzeni dla ofiár swojich.

ROZDZIAŁ V.

Grzechy Kápłánow, ludu Izráelskiego y Judskiego. 5. Ogłoszenie strászney pomsty Bożey. 7. Prętkiey. 13. Y nie uchronioney.

1 SŁuchajćie tego/ o Kápłáni! á miejćie wzgląd ná to domie Izráelski j y ty domie krolewski/ słuchajćie: Bo przećiwko wam sad jest: przeto/ iżeśćie śidłem w Máspá/ á śiećia rozćiagnioná ná wierzchu Tábor. 2 Owszem udawájac śie ná zábijánie/ przypadája a do ziemie: ále Ja pokarze káżdego z nich. 3 Ja znam Efrájimá: y Izráel nie jest zkryty przedemna: bo teraz nierzad płodźisz Efrájimie? á Izráel zplugáwił śie. 4 Nie mája śie do tego/ áby śie náwroćili do Bogá swego: przeto/ że duch wszetecżeństwá jest w pośrzodku nich/ á PAná nie poználi.

5 SWiadczyć też bedźie hárdość b Izráelská przećiwko niemu: Przetoż Izráel y Efrájim upádna dla niepráwośći swojey/ upádnie też y Judá z nimi. 6 Z trzodámi swymi y z bydłem swojim pojda szukáć PAná; wszákże go nie znajda: bo odstapił od nich. 7 Wystapili przećiwko PAnu/ bo synow cudzych nápłodźili: á ták teraz pożrze je c mieśiac z májetnośćiámi ich. 8 Zátrabćie w trabe w Gábáá/ y w trabe w Rámá: Krzyczćie w BetAwen: nieprzyjaćiel zá toba o Benjáminie! 9 Efrájim zpustoszony bedźie

Marginalia: a Ezai. 24. 2. — b I. Rozum. — c H. Tarcze. — d H. Dajćie I. Przynośćie. — a T. Zárádo á chytrze to czynią. — b Ozea. 7. 10. — c T. Czás jednego mieśiacá.

dźie w dźień kárániá: w pokoleniách Izráelskich oznáymiłem/ że to prawdá.

10 Kśiążętá Judscy stáli śię jáko ći/ ktorzy gránice przenoszą: wyleię ná nie popędliwość moię/ jáko wodę. 11 ♣ Uciśniony jest Efráim/ pokruszony sądem: wszákże przećię ma wolą chodźić zá rozkazániem *ludzkim*. 12 ♣ Przetoż y Ja byłem Efráimowi jáko mol: á domowi Judskiemu jáko sprochniáłość. 13 ♣ Zkąd widząc Efráim mdłość swoię/ á Judá ránę swoię/ ućiekł śię Efráim do Assurá/ y posłał do Królá Járebá: ále on was nie będźie mogł uzdrowić/ áni was uleczy od rány *wászey*. 14 ♣ Bom Ja jest Efráimowi jáko lew srogi/ á domowi Judskiemu jáko lwię; Ja/ Ja porwę/ y odeydę: wezmę/ á nikt mi nie wydrze.

15 Poydę/ wrocę śię do mieysca mego/ áż śię winnymi dádzą/ á szukáć będą oblicza moiego.

Rozdział VI.

Proroctwo o náwroceniu śię ludu Izráelskiego do Bogá. 4. Oświadczenie, że im Bog nie czynił krzywdy, gdy ich podług zásługi karał.

W Utrapieniu swoim ráno mię szukáć będą, *mowiąc*: Podźćie/ á náwroćmy śię do PANA: bo on porwał/ á uzdrowi nas: uderzył/ y záwiąże *rány* násze. 2 ♣ Ożywi nas po dwu dniách/ á dniá trzećiego wzbudźi nas/ y żyć będźiemy przed obliczem jego. 3 ♣ Tedy poznawszy PAná/ stáráć śię będźiemy/ ábyśmy go *więcey* poználi. ♣ Bo wyśćie jego jáko ránna zorza zgotowáne jest: á przydźie nam jáko deszcz ná Wiosnę y w Jeśieni *ná* źiemię.

4 Coż mam czynić z tobą o Efráimie? coż mam czynić z tobą o Judo? Gdyż miłośierdźie wásze jest jáko obłok poránny/ á jáko rosá ráno przemijájąca. 5 ♣ Dla tego ośiosywałem *je* przez Proroki/ zábijałem je słowy ust moich/ áby świátłość sądow twoich weszłá. ♣ 6 Bo miłośierdźiá a chcę/ á nie ofiáry: á znájomośći Bożey więcey/ niż cáłopalenia. 7 ♣ Ale oni przestąpili przymierze *moje*, jáko ludzkie: á tymći wystąpili przećiwko mnie. ♣ 8 Gáláád jest miástem czyniących nieprawość: pełne stopy krwáwych. 9 ♣ A jáko zbojcy *czynią*, ktorzy ná kogo czyháją ná drodze/ kędy chodzą do Sychem: *ták czyni* rotá Kápłánow: bo umyślnie niecnotę płodzą. 10 ♣ W domu Izráelskim widzę sprosność: tám śię wszeteczeństwem Efráimowym zplugáwił Izráel. ♣ 11 Y w tobie o Judo! *Efráim* żniwo położył/ gdym Ja zás przywrocił b pojimány lud moj.

Rozdział VII.

Nárzekánie Boże nád grzechámi ludu Izráelskiego. 12. Ogłoszenie nád nimi pomsty Bożey dla nich.

1 Gdy lecze Izráelá/ tedy śię odkrywa nieprawość Efráimowá/ y złośći Sámáryjskie/ bo śię báwią kłamstwem: w mieśćiech złodźiejstwo/ á ná dworze łupiestwo 2 przewodzą. ♣ A nie myślą w sercu swojim/ *że* ná wszystkie złośći ich pámiętam: *á* teraz je ogarniáją spráwy ich/ *y* są przed obliczem mojim. 3 ♣ Królá uweselają złośćią swoją: á Kśiążętá kłamstwy swymi. ♣ 4 Wszyscy zgołá cudzołożą/ *są* jáko piec rozpalony od piekárzá/ *ktory* przestawa czuć/ gdy záczynił ćiásto/ 5 áżby ukiśiáło. ♣ W dźień Królá nászego/ w chorobę *go* wpráwiáją Kśiążętá łagwiámi winá: ták/ że y on rękę swą z naśmiewcámi wyćiąga. 6 ♣ Bo przykłżyli serce swe do zásadzek/ jáko piec rozpalony: cáłą noc śpi piekarz ich/ á z poránku gorę jáko płomień ogniá. 7 ♣ Wszyscy zgołá rozpalili śię jáko piec/ á pożeráją sędźie swoje: wszyscy Królowie ich upadáją/ niemász między nimi ktoby wołał do mnie. 8 ♣ Efráim ten śię z narodámi zmieszał: Efráim będźie *jáko* podpłomyk nie przewracány. 9 ♣ Pożárli obcy śiłę je/ á on *o tym* nie wie: śedźiwość też nań wystepuje/ wszákże on tego nie 10 wie. ♣ A *choć* pychá a Izráelska świadczy w oczy przećiwko niemu: wszákże śię nie náwracáją do PAná BOGA swego/ áni go w tym wszystkim szukáją. ♣ 11 Y stał śię Efráim jáko gołębicá głupia/ niemájąca

b 2 Kron. 28. 9.

a 1 Sám. 15. 22. Mátt. 9. 13. y 12. 7.

a Ozea. 5. 1.

serca: Egiptu przyzywáją / *á do* Assurá śię uciekáją.

12 Ale gdy odeydą/rozćiągnę ná nie śieć moję / *á* jáko ptástwo niebieskie potárgnę je: skarżę je / jáko im o tym powiádano w zgromádzeniu ich. 13 Biádá im/że śię rozbiegli odemnie: zpustoszenie *przydźie* ná nie / bo wystąpili przećiwko mnie. Choćiem Ja je odkupił / ále oni przećiwko mnie mowili kłamstwá. 14 Y nie wołáją do mnie z sercá swego gdy wyją ná łożach swoich. Wyrzwdźiec dla zboża y mośćżu zgromádząją śię / ále mię potym odstępują. 15 Choćiem utwirdźał rámioná ich pokaráwszy je: Ale oni złe myślą przećiwko mnie. 16 Náwracájąc śię/ *ále* nie do Nawyższego: są jáko łuk b zdrádliwy: Polegą od mieczá: Kśiążętá ich od popędliwośći językā ich / co im jest ku pośmiewisku w źiemi Egipskiey.

b Psalm 78.57.

ROZDZIAŁ VIII.

Przegrożká Izráelczykom uczyniona, o przyćiągnieniu nieprzyjaćioł ná nie; á to dla tego, że przymierże Boże wzruszyli, á obłudnikámi y báłwochwálcámi byli.

1 PRzytoż trąbę do ust twojich/ *á rzecz: Oto leći* ná Dom PAński jáko Orzeł: Przeto / że przestąpili przymierże moje / á przećiwko zakonowi mojemu wykroczyli. 2 Będąć do mnie wołáć; Boże moj! My *lud twoj* Izráel/znamy ćię: 3 *Ale* Izráel opuśćił dobro: *przetoż* go nieprzyjaćiel gonić będźie. 4 Oni stánowią Krole / ále bezemnie: Kśiążętá obieráją/do ktorych śię Ja nie znam: Ze srebrá swego / y ze złotá swego czynią sobie báłwány ná swoje zginienie. 5 Opuśći je ćielec twoj / o Sámáryá! gdy śię zápali ná nie gniew moj: dokądże nie będą mogli *przestrzegáć* niewinnośći? 6 Bo y on jest z Izráelá: rzemieśnik go urobił / á nie jest Bogiem; bo śię w proch obroći ćielec Sámáryjski. 7 Bo *iż* wiátr śiali / wicher też żąć będą: á żadnego źdźbłá mieć nie będą/ urodzaj nie wyda mąki: á choćby wydał / cudzoźiemcy to zjedzą. 8 Izráel pożárty będźie: wnetże

będźie miedzy pogány/jáko naczynie/ z ktorego niemász żadney ućiechy. 9 Przeto/że śię oni do Assyryjczyká/ośłá leśnego uciekáją / ktory śię sámotnie chowa: á że Efrájim 10 *sobie* miłośniki nájmuje. A iż dáry posyłáli miedzy pogány / przetoż *y ja* je wnetże zbiorę: Owszem już cokolwiek ucierpieli dla brzemieniá a Krolá Kśiążąt. 11 Bo iż rozmnożył Efráim Ołtarże ku grzeszeniu / stáłymu śię *one* Ołtarze ku grzeszeniu. 12 Spisałem mu wielkie rzeczy w Zakonie mojim: *ále ták* je sobie waży/ jáko b co obcego. 13 Ofiar dárow mojich ofiáruja mięso/ y jedzą; *ále* ich PAn nie przyjmuje: Już wspomnie niepráwośći ich / y náwiedźe grzechy ich *że śię* oni do 14 Egiptu náwracáją: A/ że zápomniał Izráel Stworzyćielá swego/ y nábudował Kośćiołow; á Judá rozmnożył miástá obronne. Przetoż poślę ogień ná miástá jego/ ktory pożrze páłáce jego.

a 2 Krol. 17. 3.

b Ozeá. 6. 7.

ROZDZIAŁ IX.

Opowiáda Izráelczykom pomstę, y przyczyny jey. 14. Przyczynia śię Prorok zá nie. 15 Oświadcza im spráwiedliwość Bożą nieodmienną.

1 NIe wesel śię Izráelu/nie ráduj śię jáko inni narodowie: że nierząd płodźisz odwracájąc śię od Bogá swego/*á* miłujesz zapłátę *wszetecznice*, ná wszystkich bojewiskách zboża. 2 Bojewisko/ áni prásá nie będźie ich żywiłá: á mośćż omyli 3 ich. Nie będą mieszkáć w źiemi PAńskiey: ále śię Efrájim wroći do Egiptu / á w Assyryjey nieczyste rzeczy jeść będą. 4 Nie będą PAnu winá ofiárowáli/áni mu będą przyjemne. Ofiáry ich *będą* im jáko chleb płáczących / ktorzyby kolwiek a z niego jedli/zmázáliby śię: przeto / że chleb ich zá umárłe ich nie wnidźie *do* domu PAńskiego. 5 Coż będźiecie czynić w dźień Uroczysty/ y w dźień Swiętá PAńskiego? 6 Bo oto záginą przez zpustoszenie: Egipt zgromádźi je / á Memphio pogrzebie je. Srebro ich pożądáne pokrzywá odźiedźiczy / á ćiernie *porośćie* w przybytkách ich.

a 3 Moj 10.19.

7 PRzyda dni nawiedzenia/ przyda dni zapłáty: pozna to Izráel/ że ten Prorok ich jest głupi/ szalony; mąż nikczemny/ dla mnóstwá niepráwośći twojey/ y dla wielkiey 8 nienawiśći twojey. ♣ Prorok ktory straż trzyma nád Efráimem pospołu z Bogiem mojim/ stał śię sidłem ptásznika ná wszystkich drogách jego/ nienawiść jest w domu 9 Bogá jego. ♣ Głęboko zábrnęli/ popsowáli śię jáko zá dni b Gábáá: wspomni PAN ná niepráwośći ich/ y náwiedźi grzechy ich.

b Sędz. 19.15.

10 ZNálazłem Izráelá jáko jágody winne ná puszczy: widźiałem Ojce wásze jáko pierwszy owoc figowy/ ná początku ich: Ale oni poszli zá c BáálFegorem/ á oddáli śię tey obrzydliwośći: przetoż będą obrzydłymi/ ták jáko śię im upodobáło. 11 ♣ Efráim uleći jáko ptak/ á sławá ich záraz od porodzenia/ y 12 od żywotá/ y od poczęćia. ♣ A choćby odchowáli syny swe/ przećię ich pozbáwię wieku męskiego: Owszem y onym biádá/ gdy Ja ich odstąpię.

c 4 Moj. 25. 3.

13 ♣ Efráim/ jáko widzę/ jest jáko Tyr/ wszczepiony ná miejscu roskosznym: wszákże Efráim wywiedźie do morderzá syny swoje.

14 DAj im PANie. Coż im dasz? Daj im żywot niepłodny/ á pierśi wyschłe.

15 WSzystká złość ich jest w Gálgál/ przetoż y tám ich nienawidzę: dla złośći uczynkow ich z domu mego wyrzucę je/ nie będę ich więcey miłował/ wszystkie Kśiążętá ich odporne są. 16 ♣ Efráim porážony będźie/ korzeń ich uschnie/ owocu nie przyniosą: á choćby też spłodźili/ tedy wybiję namilsze 17 *dźiatki* żywotá ich. ♣ Odrzući je Bog moj/ bo go słucháć nie chcą: á miedzy Pogány tułakámi będą.

Rozdział X.

Obwinia lud Izráelski z grzechow. 5. Przegraża im, y Kśięży ich, y báłwánom. 7. Y sámemu Krolowi.

1 IZráel jest máćicą prozna/ owoc przynośi sobie: czym więcey miewał owocu swego/ tym więcey nábudował ołtarzow: á czym obfitsza jest źiemiá jego/ tym więcey 2 nástawiał obrázow. ♣ Rozdźielá śię serce ich/ przetoż winnymi są: on pokruszy ołtarze ich/ y obrázy ich 3 popsuje. ♣ Poniewaś mowią; Nie mamy Królá: nawet nie boimy śię PAná/ á Krol nam co uczyni? 4 ♣ Mowią słowá przyśięgájąc kłamliwie/ gdy czynią przymierze: y wzrośćie sąd jáko jad ná zagonách polnych.

5 DLa jáłowic BetAweńskich zátrwożą śię obywátele Sámáryjscy/ gdy kwilić będą nád nim lud jego/ y Popi jego/ (ktorzy śię więc rádowáli z niego) przeto/ że 6 sławá jego odchodźi od niego. ♣ Náwet y sam do Assyryjey záprowádzony będźie *zá* dar Krolowi Járeb: záwstydźi śię Efráim/ y zásroma śię Izráel zá rádę swoję. ♣ 7 Wyćięty będźie Krol Sámáryjski/ 8 jáko piáná ná wierzchu wody. ♣ Y będą wyżyny a Awenu wytrácone/ grzech Izráelski: ćiernie y oset wyrośćie ná ołtarzách ich: á rzeką gorom; Przykryjćie b nas: á págorkom; Upádnićie ná nas: 9 ♣ Ode dni Gábáá/ grzeszyłeś Izráelu: tám śię ostáli/ nie záchwyćiłá ich w Gábáá bitwá przećiwko synom 10 niepráwośći *podnieśiona*. ♣ *Przetoż* je pokarzę według upodobánia mego: bo śię zbiorą ná nie narodowie áby byli karáni dla dwojákich 11 niepráwośći swojich. ♣ Bo Efráim jest jáko jáłowicá wyuczona/ kocha śię w młoceniu/ choćiam Ja nástępował ná cudny kárk jey/ ábym do jázdy używał Efráimá/ Judá áby 12 orał/ á Jákob áby włoczył. ♣ Y *mowiłem*; Siejćie sobie ku spráwiedliwośći: żnićie ku miłośierdźiu/ orzćie c sobie nowinę: Bo czás *jest* szukáć PAná/ áż przyjdźie y spuśći ná was 13 spráwiedliwość *jáko* deszcz. ♣ *Ale*śćie oráli niepobożność/ żęliśćie niepráwość/ jedliśćie owoc kłamstwá: ábowiem ufasz w drodze twey/ y w mnostwie mocárzow twojich. ♣ 14 Dla tegoż powstánie rozruch miedzy ludem twojim/ á wszystkie zámki twoje poburzone będą/ ták jáko poburzył Sálmán Bet c Arbel w dźień bitwy: mátki z synámi roz-

a Ezái. 2. 18.
b Ezái. 2. 19. Luk. 23. 30. Objáw. 6. 16. y 9. 6.
c Jerem. 4. 3.
d 2 Krol. 18. 34. y 19. 13

15 trácone będą. Oto ták wam uczyni Bethel/ dla wielkiey złości wászey: Krol Izráelski ná świtániu do szczętu zgłádzony będźie.

ROZDZIAL XI.

Nárzeka Bog ná niewdźięczność ludu Izráelskiego. 5. Przegraża mu. 9. Oświadcza się z miłością: Proroctwo o náwroceniu się Izráelá do PANA.

1 GDy Izráel był dźiećięćiem/ miłowałem go: á z Egiptu wezwałem a Syná mego.

2 Wzywáli ich Proroci, ále oni tym więcey uchodźili od oblicżá ich: Báálom ofiáry czynili/ á báłwánom rytym kádźili.

3 Chodźiłem Ja Efráimá ná nogi stawiał/ przećie on je b brał ná rámioná swoje: á nie chćieli znáć/ żem Ja je leczył.

4 Powrozámi ludzkimi poćiągałem je/ powrozámi miłośći: á byłem im jáko ktorzy odejmują járzmo z czeluśći ich/ y dawałem im pokarm.

5 Nie wroći śię do źiemie Egipskiey: ále Assur będźie Krolem jego/ przeto/ że śię nie chćieli náwroćić do mnie.

6 Nád to/ miecz będźie trwáć w mieśćiech jego/ y zkáźi zawory jego/ á pożrze je dla rády ich.

7 Bo lud moj udał śię ná to, áby śię odwracał odemnie: á choćiaż go wołáją do Nawyższego/ przećię go nikt nie wywyższa/

8 Jakożbym ćię podał ó Efráimie? jákożbym ćię podał o Izráelu? jákożbym ćię podał jáko Adáme/ c y położył jáko Seboim? Ale śię obróćiło we mnie serce moje/ náwet y wnętrzności litośći poruszyły śię.

9 Nie wykonam gniewu zápálczywośći mojey/ nie udam śię ná zkáźenie Efráimá/ bom Ja Bog/ á nie człowiek/ w pośrzodku ćiebie Swięty; y nie przydę przećiwko miástu.

10 Pojdą zá PANem/ ktory jáko lew będźie ryczał: on záiste ták ryczeć będźie/ że z stráchem przybieżą synowie od morzá.

11 Z stráchem przybieżą jáko ptacy z Egiptu/ y jáko gołębicá z źiemie Assyryjskiey: y posádzę je w domach ich/ mowi PAN.

12 Efráimczycy mię ogárnęli kłamstwem/ á dom Izráelski zdrádą/ gdy jeszcze Judá pánował z Bogiem/ á z Swiętymi wierny był.

ROZDZIAL XII.

Obwinia Izráelá y Judę z grzechow. 3. Napomina do pokuty. 14. Opowiada pomstę niepokutującym.

1 EFráim śię karmi wiátrem/ á goni wiátr Wschodni/ przez cáły dźień mnoży kłamstwo/ y zpustoszenie: bo przymierze z Assyryjczykámi stánowi/ y oliwę do Egiptu wynośi.

2 Ma tez PAN poswarek z Judą: á náwiedźi Jákobá według drog jego/ według spraw jego odda mu.

3 Jeszcże w żywoćie zá piętę dźierżał a brátá swego/ á mocą swoją mężnie sobie poczynał b z Bogiem.

4 Mężnie mowię sobie poczynał z Anjołem/ á przemogł: płákał/ y prośił go: w Bethelu c go ználazł/ y tám mowił z námi.

5 Toć jest PAN/ Bog Zastępow/ PAN jest pámiętne d Imię jego.

6 Przetoż śię ty od Bogá twego náwroć: miłośierdźiá y sądu przestrzegaj/ á oczekawaj záwżdy ná Bogá twego.

7 Kupcem jest, w ktorego ręku są száie fałszywe/ gwałt umiłował.

8 Mowi Efráim: Záiste z bogáćiłem śię/ nabyłem sobie bogactw we wszystkich pracách mojich: nie znajdą przy mnie nieprá-wośći/ coby grzechem było.

9 Alem Ja jest PAnem Bogiem e twojim/ od wyśćia z źiemie Egipskiey/ jeszcze dopuszczę mieszkáć w namiećiech jáko zá dni Uroczystych świąt:

10 A mowiąc przez Proroki/ widzenia wiele pokázowáć będę: á przez Proroki podobieństwá podawáć będę.

11 Zyli tylko w Gáláád było nieprawość y márność? Y w f Gálgálu woły ofiáruią/ owszem y ołtarzow ich pełno jáko gromad ná zagonách pol mojich.

12 Zamci był ućiekł Jákob g z kráiny Syryjskiey/ gdźie służył h Izráel zá żonę/ y zá żonę strzegł stad.

13 Ale tu przez Proroká PAN Izráelá przywiodł z Egiptu: y przez Proroká był strzeżony.

14 Lecz Efráim PANA pobudźił do gniewu

Marginalia: a Mátt. 2. 15. — b T. Báłwány. — c 1 Moj 12. 24. — a 1 Moj 25. 26. — b 1 Moj 32. 24. — c 1 Moj 35. 9. — d 2 Moj 3. 15. — e Ezái. 43. 11. — f Ozea. 4. 15. 79. 15. — g 1 Moj 28. 5. — h 1 Moj 19. 20.

wu

wu gorzkiego: Przetoż śię nań wyleje krew jego: á pohańbienie jego odda mu PAn jego.

ROZDZIAL XIII.

Przypomina przeszło sławę Efrájimowę. 4. Y Boże dobrodźiejstwá. 6. Niewdźięczności ich. 7. Pomstę Bożą. 14. Obietnicá pokutującym. 16. Y Proroctwo o zkáżeniu Sámáryjey.

1 GDy mawiał Efrájim / strách *bywał:* Bo był wywyższony w Izráelu. ♣ Ale gdy zgrzeszył przy 2 Báálu/tedy umárł. ♣ A teraz jeszcże przyczyniáją grzechu / bo sobie czynią y leją z śrebrá swego / według przemysłu swego / strászne báłwány co wszystko tylko jest robotą rzemieśniká: O ktorych *jednák* sámi mowią: Ludźie ktorzy chcą ofiárowáć/niech cáłują ćielce. ♣ (Przetoż 3 śię stáną jáko obłok poránny / á jáko rosá poránna przechodząca / y jáko plewy od wichru porwáne z bojewiská / y jáko dym z kominá.) ♣ 4 Gdyżem Ja jest PAN Bog twoj *od wyśćia* z źiemie a Egipskiey: á Bogá oprocz mnie nie poznałeś / y niemász Zbáwićielá oprocz mnie. ♣ 5 Jam ćię poznał ná puszczy w źiemi 6 bárzo suchey. ♣ Dobrymi pástwiskámi swymi násyceni są: ále gdy śię násyćili / podniosło śię serce ich: 7 przetoż mię zápomnieli. ♣ Dla tego będę im jáko lew srogi: jáko lámpárt przy drodze *będę* czyhał. ♣ Zá- 8 bieżę im jáko niedźwiedź ośirocáły/á roztárgam bzáwárćie sercá ich/ y pożrę je tám jáko lew/*jáko* zwierz 9 dźiki/szárpájąc je. ♣ Zginienie twoje *z ciebie* o Izráelu! ále ze mnie 10 wspomożenie twoje. ♣ Gdźież jest Krol twoj / gdźież jest? Niech ćię záchowa we wszystkich miástách twojich: y Sędźiowie twoji / o ktorycheś mowił: Daj mi Królá y 11 Kśiążętá. ♣ Dáłem ći *tedy* Krolá c w zápálczywośći mojey:álem *go* od- 12 jął w zágniewániu mojim. ♣ Związána *jest* nieprawość Efrájimowá / 13 zchowány jest grzech je°. ♣ Boleśći rodzącey ogárną go / on synem niemądrym: bo ináczey nie zostawáłby ták długo w żywoćie mátki.

14 Z Ręki grobu wybáwię je / od śmierći wykupię je. O śmierći! będę śmierćią twoją: O Grobie! będę zkáżeniem d twojim: żáłość 15 zkryta będźie od oczu mojich. ♣ Bo on miedzy bráćią owoc przynieśie. *Pierwey jednák* przydźie wiátr ze Wschodu/*wiátr* PAński/od puszczy wystepujący: y wysuszy źrzodło jego / wysuszy y zdroj jego: onci rozchwyći skárby wszelkiego naczynia pożądánego.

16 SAmárya będźie zpustoszoná / przeto/ że śię zprzećiwiłá Bogu swemu: od mieczá upádną, máluczcy jey e roztráceni będą / á brzemienne jey rozćięte będą.

ROZDZIAL XIV.

Nápomnienie do poku. y. 9. Do wyrozumienia y do przestrzegánia Kśiąg tego Proroctwá.

1 O Izráelu náwroć śię cále do PANA Bogá swego: ábowiemeś upadł dla nieprawośći swojey. 2 ♣ Weźmićie z sobą słowá á náwroććie śię do PAná: Mowćie do niego; Odpuść wszystke nieprawość / á daj to co jest dobrego: Tedyć oddamy 3 ćielce warg a nászych. ♣ Assur nie wybáwi nas: ná koniach jeźdźić nie będźiemy: y nie rzeczemy więcey robocie rąk nászych; *Wyśćie* Bogowie nászy: bo w tobie śirotká znájduje miłośierdźie.

4 NAzdrowię odwrocenie ich/ á rozmiłuję śię ich dobrowolnie: bo śię odwroći zápálczywość moja od 5 nich. ♣ Będę Izráelowi jáko rosá: *że* śię rozkwitnie jáko lilia/ á zápuśći korzenie swe jáko Liban. ♣ Roz- 6 rostą śię gáłęźi jego / á ozdobá jego będźie jáko oliwne drzewo / á wonia 7 jego jáko Libáńska. ♣ Náwrocą śię áby śiedźieli pod cieniem jego/ożyją *jáko* zboże/ y puszczą śię jáko winna máćicá / ktorey pámiątká będźie 8 jáko wino Libáńskie. ♣ Efrájimie/ Coż mi już do báłwánow? Ja *ćię* wysłucham / y wejrzę ná ćię: Jam jest jáko jodłá źielona / że mnie *śię* owoc twoj ználazł.

9 KTo mądry/niech to zrozumie: á *kto* rostropny / niech to pozna. Bo drogi PAńskie *są* proste: á spráwiedliwi po nich chodźić będą: ále przestępcy ná nich upádną.

PRO-

a Ezdr. 43. 11. Ozea. 12. 9.
b I. Pierśi ich.
c 1 Sám. 8. 5. y 15. 23 y 16. 8.
d 1 Kor. 15. 55.
e Ozea. 10. 14.
a Zyd. 13. 15.

PROROCTWO JOELOWE.

W Dwojgu Kázániách; z ktorych Pierwsze w pierwszym / á Drugie w wtorym y trzećim rozdźiale śię zámyka; Joel Prorok czterey rzeczy odpráwuje. Naprzod gromi Zydy z ich zdumienia y gnuśnośći / iż plag Bożych / ktore ich dolegáły / nie czuli. Zátym srogszymi im kaźniámi grozi. Po trzećie upomina ich do pospolitego grzechow wyznánia / do szczerey pokuty / y do społecznych modlitew. Náostátek obiecuje pokutującym / y ćielesne / y duchowne błogosłáwieństwá od Bogá.

ROZDZIAŁ I.

Ogłasza ludowi Judskiemu kaźni Boże. 5. Pobudza do pokuty. 13. Y sposob jey pokázuje.

1 Słowo PAńskie ktore śię stáło do Joelá / syná Petuelowego. 2 Słuchajćie tego Stárcy / á bierzćie w uszy wszyscy obywátele tey źiemie: Izali śię to stáło zá dni wászych / ábo zá dni Ojcow wászych? 3 Powiádajćie o tym synom wászym / á synowie wászy synom swojim / á synowie ich / rodzájowi potomnemu. 4 Co zostáło *po* gąsienicách / pojádłá száráńczá: á co zostáło *po* száráńczy / pojádł chrząszcz / á co zostáło *po* chrząszczu / pojádł czerw. 5 Ocuććie śię pijáni / á płáczćie y nárzekajćie wszyscy ktorzy pijećie wino / dla moszczu; bo wydárty jest od ust wászych. 6 Abowiem narod przyćiągnął do źiemie mojey / mocny á nie zliczony: zęby jego zęby lwie / á trzonowe zęby *jáko* lwá srogie. 7 Winną máćicę moję podał ná zpustoszenie / á figowe drzewo moje ná obłupienie: w szczát je obnáżył y porzućił / *ták, że* zbieláły gáłęźie ich. 8 Nárzekaj / jáko pánná przepásána worem / nád mężem młodośći swojey. 9 Odjętá jest śniedna y mokra ofiárá od domu PAńskiego: płáczą Kápłáni słudzy PAńscy. 10 Zpustoszone jest pole / y smęći śię źiemiá / przeto / że popsowano zboże: wyschł moszcz / oliwá zginęłá. 11 Wstydzą śię oracze / nárzekáją winiarze / dla pszenice / y dla jęczmieniá: bo zginęło żniwo polne. 12 Winna máćicá uschłá / á figowe drzewo uwiędło: drzewo gránatowe y pálmá / y jábłoń / *y* wszystkie drzewá polne poschły / y wesele zginęło od synow ludzkich.

13 Przepászćie śię / á płáczćie o Kápłáni! nárzekajćie słudzy Ołtarzá: wnidźćie / á legajćie w nocy w worzech / słudzy Bogá mojego: bo záwśćiągniona jest od domu Bogá wászego ofiárá śniedna / y ofiárá mokra. 14 Poświęććie post / zwołajćie a zgromádzenia zbierzćie stárce / *y* wszystkie obywátele źiemie *do* domu PAná Bogá wászego / y wołajćie do PAná! 15 Ach! biádá ná ten dźień! Bo bliski jest b dźień PAński: á przychodźi jáko zpustoszenie od Wszechmocnego. 16 Izali przed oczymá nászymi nie zginęłá żywność / á z domu Bogá nászego rádość y wesele? 17 Pogniły źiárná pod skibámi swymi / zpustoszone są gumná / zburzone są śpichlerze: bo wyschło zboże. 18 Czemu wzdycha bydło? błąkáją śię stádá wołow; Ze nie máją pástwisk: náwet y trzody owiec wyginęły. 19 Do ćiebie wołam o PAnie! bo ogień pożárł pástwiská *ná* puszczy / á płomień popalił wszystkie drzewá polne. 20 Tákże y zwierzętá polne ryczą do ćiebie / przeto że wyschły strumienie wod / á ogień pożárł pástwiská ná puszczy.

a Joel. 2. 15.
b Ezái. 13. 6.

ROZDZIAŁ II.

Bog ogłoszeniem strászných kaźni swojich. 12. Do pokuty prowádźi 18. A jákim śię chce pokutującym stáwić, pokázuje.

1 Trąbćie w trąbę ná Syonie / á krzyczćie ná świętey gorze mojey: Niechaj zádrżą wszyscy obywá-

tele

tele ziemie: bo przychodzi dzień PAński/bo bliski jest. 2 Dzień ciemności y mroku / dzień obłoku y chmury / jáko ránna zorza rozciągniona po gorách: lud wielki á mocny/ ktoremu rownego nie było od wieku/ y nie będzie po nim nigdy áż do lat rodzáju y rodzáju. 3 Przed obliczem je^o a ogień pożeráiący/ á zá nim płomień pałáiący. Tá ziemiá jest przed nim jáko ogrod Eden / ále po nim będzie pustynia pusta: y nie ujdzie nikt przed nim. 4 Kształt ich jest jáko kształt koni: á ták pobieżą jáko jezdni. 5 Po wierzchu gor skákáć będą/ jáko grzmot wozow / á jáko szum płomieniá ognistego / pożeráiącego ścierniszko: jáko lud możny uszykowány do bitwy. 6 Ulękną się narodowie przed obliczem jego: wszystkie twarzy ich jáko gárniec poczernieją. 7 Pobieżą jáko mocarze/ á wbieżą ná mury jáko mężowie waleczni: káżdy z nich drogą swoją pojdzie / á nie ustąpią z ścieżek swojich. 8 Jeden drugiego nie ściśnie /káżdy drogą swoją pojdzie: á choć y ná miecz upádną/ nie będą zránieni. 9 Po mieście chodzić będą/ po murze biegáć; ná domy wstąpią / á okny wlezą jáko złodziey. 10 Przed obliczem jego ziemiá zádrży b/ niebiosá się poruszą: słońce y miesiąc się zácmi / á gwiazdy záwściągną jásność swoję. 11 A PAn wyda głos swoj przed wojskiem swojim; przeto / że bárzo wielki będzie oboz jego; przeto / że mocny ten co wykona słowo jego: Wielki bowiem dzień c PAński będzie, y strászliwy bárzo: Y ktoż go zniesie?

12 A Przetoż jeszcze y teraz mowi PAN: Náwroććie d się do mnie sámego cáłym sercem swojim/ y w poście y w płáczu / y w kwileniu. 13 Rozedrzyjćie serce wásze / á nie száty wásze / náwroććie się do PAná Bogá wászego: boć on jest e łáskáwy/ y miłośierny / nierychły ku gniewu / á hojny w miłośierdziu y żáłujący złego. 14 Ktoż wie/nie obroćili f się / á nie będzieli mu żal? y nie zostáwili po sobie błogosłáwieństwá ná śniedną y mokrą ofiáre PAnu Bogu wászemu. 15 Trąbćie w trąbę g ná Syonie / poświęććie post/ zwołajćie zgromádzenie. 16 Zgromadźćie lud / poświęććie zgromádzenie / zbierzćie stárce / znieśćie máluczkie y ssące piersi. Niech wynidźie oblubieniec z łożnice swojey / á oblubienicá z pokoju swego. 17 Kápłáni/słudzy PAńscy / między przyśionkiem á ołtarzem niech płáczą/y mowią: Przepuść PAnie ludowi twemu / á nie daj dziedźictwá swego ná pohánbienie / áby nád nimi pogánie pánowáć mieli. Przeczżeby mowiono h między narody; Gdźieśz jest Bog ich?

18 Y Zápali się PAn miłośćią ku ziemi swojey/á zmiłuje się nád ludem swojim. 19 Y ozwie się PAn/ á rzecze do ludu swego: Oto Ja poślę wam zboże y moszcz / y oliwę / á będźiećie nimi násyceni: y nie podam was więcey ná pohánbienie między pogány. 20 Bo Połnocne wojsko oddalę od was / á zápędzę je do ziemie suchey/y zpustoszoney:przedni i huf jego obroći się ku morzu Wschodniemu/á koniec jego ku morzu ostátecznemu: y wynidźie z niego smrod/y zgniłość: choć sobie hárdźie poczyna. 21 Nie boj się ziemio/ wesel się á ráduj się: bo PAN wielkie rzeczy uczyni. 22 Nie bojćie się zwierzętá pol mojich/ boć wzrosło pástwisko ná pustyni / á drzewá przyniosą owoce swoje: figowe drzewo y máćicá winna wydádzą moc swoję.

23 Y Wy synowie Syońscy weselćie się/y rádujćie się w PAnu Bogu wászym: bo wam da k deszcz l wczesny / á ześlę wam deszcz obfity w Jeśieni y ná Wiosnę. 24 Y będą gumná zbożem nápełnione: á práśy opływáć będą moszczem y oliwą. 25 A ták/ nádgrodzę wam látá ktore zjádłá m száráńczá / czerw / chrząszcze y gąśienice: wojsko moje wielkie /ktorem posyłał ná was. 26 Tedy jedząc jeść będźiećie / á n násyceni będąc chwalić będźiećie Imię PAná Bogá swego / ktory uczynił z wámi dziwne rzeczy: y nie będzie pohánbiony lud moj ná wieki. 27 Y dowiećie się żem Ja jest w pośrzod Izráelá/á żem Ja PAnem

a Psalm. 50. 3.
b Ezái. 13. 10. Ezech. 32. 7. Mátt. 24. 29.
c Jerem. 30. 7. Amos. 5. 18. Sofon. 1. 15.
d Jerem. 4. 1.
e 2 Moj. 34. 6. Psalm. 86. 5. Jona. 4. 2.
f Jona. 3. 9.
g Joel. 1. 14.
h Psalm 42. 11. y79. 10 y115. 2
i H. Oblicze.
k I. Náuczyćielá spráwiedliwośći.
l Ezech 34. 26.
m Joel. 1. 4.
n 5 Moj 8. 10.

Bogiem wászym / á że niemasz inszego : boć nie będźie pohánbiony lud moj ná wieki.

28 [o] A Potym/ Wyleję o Duchá mego ná wszelkie ciáło / á prorokowáć będą synowie wászy y corki wásze:: stárcom wászym sny śię śnić będą / á młodźieńcy wászy widzenia widźieć będą. 29 [p] Náwet y ná sługi y ná służebnice wyleję w one dni Duchá mego. 30 Y dam cudá ná niebie y ná źiemi/ krew / y ogień / y słupy dymowe. 31 Słońce obroći [p] śię w ciemność / á mieśiąc w krew: pierwey niż dźień PAńskí wielki á straszny przydźie. 32 Wszákże stánie śię / że [q] ktobykolwiek wzywał Imienia PAńskiego/wybáwiony będźie. Bo ná gorze Syon y w Jeruzalem będźie wybáwienie / jáko rzekł PAN : to jest / w ostátkách ktorych PAn powoła.

[o] Ezái. 44. 3. Dźiej. 2. 17. [p] Ezái. 13. 10. Ezech 32. 7. Joel. 3. 15. Mátt. 24. 29. Márk. 13. 24. Luk. 21. 25. [q] Rzym. 10. 13.

ROZDZIAŁ III.

Bog groźi karániem nieprzyjaćiołom ludu swego. 17. A ludowi swemu mnostwo wszeldkiey poćiechy obiecuje.

1 Bo oto w one dni / y w on czás/ gdy náwrocę pojimány lud Judski y Jeruzalemski: 2 Zgromádzę też wszystkie narody / y zprowádzę je / ná dolinię Jozáfát : y będę śię tám z nimi sądźił o lud swoj / y o dźiedźictwo swoje Izráelskie / ktore rozproszyli miedzy pogány / y źiemię moję rozdźielili. 3 O lud też moj los miotáli / á dawáli młodźieniaszká zá wszetecznicę ; á dźieweczkę przedawáli zá wino/ áby pili. 4 Ale wy coż przećiwko mnie maćie o Tyryjczycy / y Sydończycy / y wszystkie gránice Filistyńskie ? Izali wy mnie nadgrodę czynićie ? Jesli mi ták nadgrodę czynićie/ snádnieć y prętko y Ja obrocę nadgrodę wászę ná głowę wászę. 5 Ktorzy śrebro moje/ y złoto moje zábieraćie/ á klenoty moje wyborne wnośićie do Kośćiołow swojich. 6 A syny Judskie/ y syny Jeruzalemskie / przedawaćie synom Jáwánowym ábyśćie je oddálili od gránic ich. 7 Oto Ja wzbudzę je z tego miejscá / ná ktoreśćie je záprzedáli/ á obrocę nagrodę wászę ná głowę wászę. 8 Y záprzedam syny wásze y corki wásze w ręce synow Judskich/ y záprzedádzą je Sábejczykom do narodu dálekiego : bo PAn mowił.

9 Bywołajćie to miedzy narody / ogłośćie Wojnę : pobudźćie mocárzow/ niech przyćiągną / á dádzą śię nájąć wszyscy męzowie waleczni. 10 Przekujćie lemiesze wásze ná miecze/ á kosy wásze ná oszczepy: Kto słáby/niech rzecze; Mocnym ja. 11 Zgromadźćie śię / á zbierzćie śię wszyscy narodowie okoliczni/ zbierzćie śię : spraw to o PAnie że tám zstąpią mocárze twoji. 12 Niech śię ocucą y przyćiągną ći narodowie ná dolinę Jozáfát : bo tám śiedźieć będę / ábym sądźił wszystkie narody okoliczne. 13 [a] Zápuśććież a śierp/ bo śię dostáło żniwo : podźćie / z stąpćie bo pełna jest prásá/ opływáją kádźi: bo wiele *jest* złośći ich. 14 Gromády/ gromády *leżeć będą* w dolinie pośieczenia : bo bliski jest dźień PAński w dolinie pośieczenia. 15 [b] Słońce y mieśiąc b záćmią śię / á gwiazdy zstrácą jásność swoję. 16 [c] Nád to / PAn z Syonu czárycży/ á z Jeruzalem wyda głos swoj/ták/ że zádrzą niebiosá/ y źiemiá.

17 Ale PAn jest ućieczką ludu swego/ y śiłą synow Izráelskich. Y dowiećie śię żem Ja PAN Bog wász/ mieszkájący ná Syonie/ gorze świętobliwośći swojey : A ták Jeruzalem będźie święte / á obcy nie przejdą więcey przez nie. 18 [d] Y stánie śię dniá onego / że gory kropić będą d moszczem/ á págorki opływáć mlekiem/ y wszystkie strumienie Judskie będą pełne wody : á/z domu [e] PAńskiego wynidźie zrzodło/ ktore obleje dolinę Syttym.

19 Egipt przydźie ná zpustoszenie/ á źiemiá Edomska w straszną śię pustynią obroći / dla gwałtu synom Judskim uczynionego : bo wylewáli krew niewinną w źiemi ich. 20 Ale Judá ná wieki trwáć będźie : á Jeruzalem od narodu do narodu. 21 Y oczyszczę te *ktorychem* krwie nie oczyśćił: A PAn mieszka ná Syonie.

[a] Objáw 14. 15. b. Joel. 2. 31. c Jerem. 25. 30. Amos. 1. 2. d Amos. 9. 13. e Ezech 47. 1.

PRO-

PROROCTWO AMOSOWE.

Amos / Naprzod przepowiáda kaźni przyßłe Izráelczykom / y narodom pobliższym / tákże y pokoleniu Judá w rozd. 1. y 2. Potym insze kazánia swoje obraca do dźiesięćiorgá pokolenia tylko / uskarżájąc śię ná ich grzechy / y kaźni im od Bogá opowiádájąc: á miánowićie / iż mieli niektorzy z nich zábráni być w niewolą / przez Teglát Fálásárá / á potym y ogołem mieli być pojmáni od Sálmánásárá Krolá Assyryjskiego / y krolestwo swe utráćić. A tych proroctw widzeniámi niektorymi potwirdza / w ostátnich trzech rozdźiałách. A ná końcu pokutujące ćieszy obietnicą odkupienia przez PAná Chrystusá / w rozd. 9. od v. 11. áż do końcá.

ROZDZIAL I.

Czás prorokowánia Amosá. 2. Ogłoßenie przez niego káźni Bożey. 3. Syryjczykom. 6. Filistyńczykom. 9. Tyryjczykom. 10. Edomczykom. 13 Y Ammoniczykom.

1 Słowá Amosá / ktory był miedzy Pásterzámi z Tekuá / ktory widźiał b o Izráelu zá dni Uzyaszá c Krolá Judskiego / y zá dni Jeroboámá d Syná Joázowego Krolá Izráelskiego / dwie lećie przed trzęśieniem e źiemie.

2 Y rzekł: Zárycży PAN f z Syonu / á z Jeruzalem wyda głos swoj: y będą płákáły mieszkánia pásterzow / á wyschną polá nawyberniejsze.

3 TAk mowi PAn: Dla trzech wystepkow Dámászku / owszem dla czterech / nie przepuszczę mu: przeto / że młoćili wozámi żeláznymi Gáláádá. 4 Ale pośle ogień ná dom Házáelá / ktory pożrze páłace Benádádowe. 5 Połamię też zawore w Dámászku / á wykorzenię obywátelá z doliney Awen / y tego ktory trzyma Sceptr z domu Heden: y poydźie w niewolą lud Syryjski do Kir / mowi PAn.

6 TAk mowi PAN: Dla trzech wystepkow Gázy / owszem dla czterech / nie przepuszczę im: przeto, że je pojimawszy w więźienie wieczne / podawáli Edomczykom. 7 Ale pośle ogień ná mur Gázy: ktory 8 pożrze páłace jey. Wykorzenię też obywátelá z Azotu / y tego ktory trzyma Sceptr z Askálonu: y obrocę rękę moję przećiwko Akkáronowi / że zginie ostátek Filistynow / mowi Pánujący PAn.

9 TAk mowi PAN: Dla trzech wystepkow Tyru / owszem dla czterech / nie przepuszczę mu: przeto / że je w więźienie wieczne podáli Edomczykom / á nie wspomnieli ná przymierze bráterskie. 10 Ale pośle ogień ná mur Tyrski / ktory pożrze páłace jego.

11 TAk mowi PAN: Dla trzech wystepkow Edomá / owszem dla czterech / nie przepuszczę mu: przeto że zepsowawszy w sobie wszeláką litość swoję / prześláduje mieczem brátá swego / á gniewem swym ustáwicznie pała / owszem zápálczywość jego rozśiła śię bez przestánia. 12 Ale pośle ogień ná Temán / y pożrze páłace w Bosrá.

13 TAk mowi PAN: Dla trzech wystepkow synow Ammonowych / owszem dla czterech / nie przepuszczę mu: przeto, iż rozćináli brzemienne w Gáláád / tylko áby 14 rozszerzáli gránice swoje. Ale rozniecę ogień ná murze Rábby / ktory pożrze páłace jego z krzykiem w dźień wojny / y z wichrem w dźień 15 niepogody. Y poydźie Krol g ich w niewolą / on / y Kśiążętá jego z nim / mowi PAN.

ROZDZIAL II.

Przegrożka Moábczykom. 4. Judźie. 6. Izráelczykom: Ktorych grzechy wytyka. 9. Y Boże dobrodźiejstwá im przypomina.

1 TAk mowi PAN: Dla trzech wystepkow Moábá / owszem dla czterech / nie przepuszczę mu: przeto,

a Amos. 7. 14. b Ezái. 1. 1. c 2 Kron. 26. 1. d 2 Krol. 14. 23. e Zách. 14. 5. f Jerem. 25. 30. Joel. 3. 16. g Jerem. 49. 3.

iż zpalił kośći Krolá Edomskiego ná popioł. 2 ✠ Ale pośle ogień ná Moábá / ktory pożrze pałáce Kárjot: y umrze Moáb w huku / w krzyku y w głośie tráby. 3 ✠ Y wygłádzę sędźię z pośrzodku jego / y wszystkie Kśiążętá jego pobiję z nim mowi PAN.

4 TAk mowi PAn: Dla trzech wystepkow Judskich/owszem dla czterech nie przepuszczę mu: *przeto*, że odrzucáją Zakon PAńskj/y ust- w jego nie przestrzegáją / á dádzą śię zwodźić kłamstwom swojim/ ktorych náśládowáli Ojcowie ich. 5 ✠ Ale pośle ogień ná Jude / ktory pożrze pałáce Jeruzalemskie.

6 TAk mowi PAN: Dla trzech wystepkow Izráelskich/ owszem dla czterech / nie przepuszczę mu: *przeto*, że spráwiedliwego zá pieniądze przedawáją / á ubogiego zá pare trzewikow. 7 ✠ Ktorzy usiłują *áby* ná proch potárli głowy ubogich / á drogę pokornych podwracáją: nád to / syn y Oćiec jego wchodzą do *jedneyże* dźiewki/ áby zplugáwili Imię świętobliwośći mojey. 8 ✠ Y ná szátách zástáwionych kłániáją śię przy káżdym Ołtarzu: á wino tych / co podpádli pod kaźń / piją w domu bogow swojich. 9 ✠ Chociam Ja wytráćił Amorrejczyká a od oblicza ich / ktorego wysokość byłá jáko wysokość Cedrow / áczkolwiek wárownie stał jáko dąb / wszákżem zkáźił owoc jego z wierzchu/ á korzenie jego ze spodku. 10 ✠ A was wywiodłem z źiemie b Egipskiey/y prowádźiłem was po puszczy czterdźieśći lat/ żebyśćie pośiedli źiemię Amorrejczyká. 11 ✠ Nád to / wzbudźałem z synow wászych Proroki / á z młodźieńcow wászych Názárejczyki. Izali nie ták jest o synowie Izráelowi! mowi PAn. 12 ✠ Aleśćie wy nápawáli Názárejczyki winem / á Prorokom zákázowáliśćie c / mowiąc; nie prorokujćie. 13 ✠ Oto Ja zćiśnę źiemię wászę ták / jáko zćiśnie woz nápełniony snopámi. 14 ✠ Y zginie ucieczká od predkiego / á mocarz nie pokrzepi mocy swojey / y duzy nie wybáwi duszę swojey. 15 ✠ A ten ktory trzyma łuk/nie ostoji śię:y predki ná nogi swe / nie ucieczę: á ten ktory jeźdźi ná koniu / nie záchowa duszę swey. 16 ✠ Ale y *rycerz* sercá zńiekszego między mocarzámi / nágo ucieczę w on dźień/ mowi PAn.

a 4 Moj. 21. 24. 5 Moj. 2. 31. Jozu. 24. 8.

b 2 Moj 12. 51.

c Amos 7. 12.

ROZDZIAŁ III.

Przegrożká Izráelczykom dla niewdźięczności. 7. Nápomnienie, áby jey sobie lekce nie ważyli 9. Pogáńskie wystepki. 11. Y kaźni zá nie przypominá.

1 SŁuchajćie słowá tego ktore mowi PAN przećiwko wam synowie Izráelscy / przećiwko wszystkiemu rodzájowi / ktorym wywiodł z źiemie a Egipskiey/mowiąc: 2 ✠ Tylkom was sámych poznał z wszystkich rodzájow źiemie: przeto was náwiedzę dla wszystkich nieprawośći wászych. 3 ✠ Izali dwa społem pojdą nie zgodźiwszy śię? 4 ✠ Izali záryczy lew w leśie/ gdyby nie miał łupu? *Izali* wyda lwię głos swoj z jáskinie swojey / gdyby łápáć nie miáło? 5 ✠ Izali ptak wpádnie w śidło ná źiemi / gdyby śidłá nie było? Izali będźie podnieśione śidło z źiemie/gdyby nic nie uwięzło. 6 ✠ Izali śię ludźie nie lękáją / gdy trąbá w mieśćie zábrzmi? Izali jest w mieśćie cozłego b / ktoregoby PAn nie uczynił?

7 ZAiste / nic nie czyni Pánujący PAn / chybá żeby objáwił tájemnice swoje sługom swojim Prorokom. 8 ✠ Lew ryczy / ktożby śię nie bał? Pánujący PAn mowi / ktożby nie prorokował?

9 OBwołajćie w pałácách w Azoćie/y w pałácách źiemie Egipskiey / á mowćie: Zbierzćie śię ná gory Sámáryjey / á obaczćie wielkie zámieszánia w pośrzodku jey / y ućisk ćierpiące w niey: 10 ✠ Y że nie umieją czynić co jest práwego/ mowi PAn / zbierájąc ná pałácách swojich skárby z zdźierstwá y z łupiestwá. 11 ✠ Przetoż/ták mowi Pánujący PAn: Oto nieprzyjaciel około tey źiemie / á ten odejmie od ćiebie siłę twoję / y rozchwycone będą pałáce twoje. 12 ✠ Ták mowi PAn: Jáko wyrywa Pásterz z pászczeki lwiey dwá gnáty ábo kęs uchá: ták wyrwáni będą synowie Izráelscy / ktorzy

a 2 Moj 19. 5. 5 Moj 4. 20.

b T. Nie grzechow, ále karánia.

mieszkáją w Sámáryjey ná stronie 13 łożá/ y ná stronie pośćieli. ✣ Słuchajćie/ á oświadczajćie w domu Jákobowym/ mowi Pánujący PAN/ 14 BOG Zastępow. ✣ Bo dniá onego ktorego Jzráelá náwiedzę dla przestępstwá jego / náwiedzę też ołtarze w Bethel / y odćięte będą rogi ołtarzá/ ták/ że ná źiemię upádną. ✣ 15 Y uderzę dom źimny / o dom látá: á zginą domy z kośći słoniowych / á domy zacne koniec wezmą / mowi PAN.

ROZDZIAL IV.

Bog grozi przedniejszym w Izráelu. 6. Okázuje ich krnąbrność. 12. Y ogłasza kaźń, jeżeli śię nie popráwią.

1 SŁuchajćie słowá tego o krowy Básáńskie / ktoreśćie ná gorách Sámáryjey / ktore ućiskaćie nędzniki / á niszczyćie ubogie / ktore mowićie pánom ich: Przynieśćie 2 ábyśmy pili. ✣ Przyśiągł Pánujący PAN przez świętobliwość swoję/ iż oto dni idą ná was / ktorych *nieprzyjaćiel* weźmie was ná haki / á potomki wásze ná wędy rybáckie: y wynidźiećie przerwámi/ káżda ták 3 jáko stoji. ✣ Y będźiećie rozrzucáć/ cokolwiek *było* w páłácách *wászych*, mowi PAN.

4 JDźćież do Bethel/ á bądźćie tułákámi w Gálgál: rozmnożćie przestępstwá / á przynośćie ná káżdy poránek ofiáry wásze / y trzećie-5 go roku dźieśięćiny wásze. ✣ A palćie ofiáre chwały z kwászonych rzeczy / obwołajćie ofiáry dobrowolne / y rozgłośćie: ponieważ śię wam ták podoba/ o synowie Jzráelscy/ mowi 6 Pánujący PAN. ✣ A chociam Ja wam dał czystość ᵃ zębow/ we wszystkich miástách wászych/ to jest/ niedostátek chlebá/ po wszystkich miejscách wászych: wszákżeśćie śię nie ná-7 wroćili do mnie/ mowi PAN. ✣ Jam też záhámował od was deszcz/ gdy jeszcze były trzy mieśiące do żniwá / á zpuśćiłem deszcz ná jedno miásto / á ná drugiem miásto nie zpuśćił: Jedná dźiedźiná byłá deszczem odwilżona / á druga dźiedźiná ná kto-8 rą deszcz nie pádał / uschłá. ✣ Y chodźiły dwie y trzy miástá / do jednego miástá / áby piły wody/ á nie mogły śię nápić: á wszákżeśćie śię nie náwroćili do mnie/ mowi PAN.

a I. Zdrętwienie zębow. I. Przenujące zęby.

9 ✣ Uderzyłem was suszą y rdzą: obfitość ktorą przynośiły ogrody wásze y winnice wásze/ y figowe sády wásze / y oliwnice wásze / gąśienice pożárły / á wszákżeśćie śię nie náwro-10 ćili do mnie/ mowi PAN. ✣ Posłałem ná was mor / ták jáko ná Egipt: pobiłem mieczem młodźieńce wásze/ w pojimániem podał konie wásze: y spráwiłem że smrod wojsk wászych wstępował w nozdrze wásze: A wszákżeśćie śię nie náwroći-11 li do mnie/ mowi PAN. ✣ Wywroćiłem was/ jáko Bog wywroćił ᵇ Sodomę y Gomorrę/ ták/ żeśćie byli jáko głownia wyrwána z ogniá: á wszákżeśćie śię nie náwroćili do mnie/ mowi PAN.

b 1 Moj. 19. 24. Ozea. 11. 8.

12 PRzetoż ták ći uczynię, *o* Jzráelu! *A* iżći ták uczynić chcę / bądźże gotowym ná zábieżenie 13 Bogu swemu / *o* Jzráelu! ✣ Abowiem oto *on jest* ktory kształtuje gory / á tworzy wiátry / y ktory oznájmuje człowiekowi / jáka jest myśl jego: On z ránney zorze ćiemność czyni / á depce wysokośći źiemie: PAN BOG Zastępow *jest* Jmię jego.

ROZDZIAL V.

Upadek ludu Izráelskiego. 4. Odwodźi go od bałwochwá. 10. Grzechy im wytyka. 14. Wiedźie je do pokuty. 16. Groźi im, jeżeli śię nie popráwią.

1 SŁuchájćie słowá tego ktore ja wydawam przećiwko wam, *to jest*, nárzekánia / o domie Jzráelski! 2 ✣ Upádnie/ á nie powstánie więcey Pánná Jzráelská: opuszczona będźie w źiemi swey/ á nie będźie ktoby ją 3 podniosł. ✣ Bo ták mowi Pánujący PAN: W mieśćie z ktorego wychodźiło tyśiąc / zostánie sto: á w tym z ktorego wychodźiło sto / zostánie dźieśięć domowi Jzráelskiemu: 4 ✣ Bo ták mowi PAN domowi Jzráelskiemu: Szukajćie mię / á żyć będźiećie. 5 ✣ A nie szukajćie ᵃ Bethelá / áni chodźćie do Gálgál / y do Beer-

a Amos. 4. 4.

jśeby nie udawajćie śie. Bo Gálgál w niewolą záwiedźione będźie / á Bethel śie wniwecz obroći. 6 Szukajćie PANá / (á żyć będźiećie : by snadź domu Jozefowego nie przeniknął jáko ogień / y nie pochłonął Bethel/ ánie byłby ktoby ugáśił. 7 *Ktorzy* obracaćie sąd w piołyn / á spráwiedliwość ná źiemi opuszczaćie.) 8 Tego ktory uczynił b Báby *ná niebie* c y Oryoná / ktory ćień śmierći w poránek odmienia/ y dźień w ćiemności nocne : ktory przywoływa d wod morskich / á wylewa je ná oblicze źiemie / PAN jest Imię jego. 9 Ktory pokrzepia słábego przećiwko mocárzowi / ták / że *ten* ostáwáły do twirdze uchodźi. 10 Máją w nienawiśći *tego* ktory je w bramie karze: á *tym* co mowi rzeczy dobre / brzydzą śie. 11 Przetoż/ iż ućiskaćie ubogiego / á brzemię zboża bierzećie od niego: domowśćie *w prawdźie* z ćiosánego e kámienia nábudowáli/ ále nie będźiećie w nich mieszkáć : winnic roskosznych násádźiliśćie/ ále winá z nich pić nie będźiećie. 12 Bo wiem o wielkich przestępstwách wászych/ y srogich grzechách wászych: że ćiemiężyćie spráwiedliwego / biorac poczty/ á ubogich spráwy w bramie podwracaćie. 13 Przetoż rostropny czásu onego milczeć muśi : bo czás zły jest.

14 Szukajćie dobrego á nie złego / ábyśćie żyli: á będźie ták PAN Bog Zastępow z wámi/ jáko mowićie. 15 f Mijćie w nienawiśći złe/ á miłujćie dobre/ á sąd postánowćie w bramie: owa śie snadź PAN Bog Zastępow nád ostátkiem Jozefá zmiłuje. 16 Przetoż ták mowi Pánujący Pan/ Bog Zastępow: Po wszystkich ulicách *będźie* nárzekánie / á po wszystkich stronách zákrzykną; Biádá! Biádá! y záwołáją oraczá do płáczu y do kwilenia z tymi / ktorzy nárzekáć umieją. 17 Owszem y po wszystkich winnicách *będźie* nárzekánie / gdy przejdę przez pośrzodek ćiebie / mowi PAN. 18 g Biádá tym ktorzy żądáją dniá Páńskiego. Coż wam po tym dniu Páńskim? *Ponieważ* jest ćiemnośćią / á nie świátłośćią. 19 Jáko gdyby kto

b 1. Woz niebieski. c Job. 9. 9. y 38. 31. d Amos 9. 6. e Sofon. 1. 13. f Psalm 97. 10. Rzym. 12. 9. g Ezai. 5. 19. Jerem. 30. 7. Joel. 2. 2. Sofon. 1. 15.

ućiekał przede lwem / á záбieżał mu niedźwiedź : ábo gdyby wszedł do domu/ á podpárł śie ręką swą ná śćienie/ ukąśiłby go wąż. 20 Izali dźień PAński nie jest *dźień* ćiemnośći / á nie świátłośći ? w ktorym niemász jásnośći/ ále chmurá.

21 Mam w nienawiśći *y* odrzućiłem h Uroczyste świętá wásze/ áni śie kocham *w ofiárách* zgromádzenia wászego. 22 Bo jeśli mi ofiárowáć będźiećie cálopalenia/ y śniedne ofiáry wásze / nie przyjmę *ich* : á ná spokojne ofiáry tłustych bydeł wászych nie wejrzę. 23 Odejmi odemnie wrzask pieśni swojich : *bo ich*/ y dźwięku hárf wászych słucháć nie chcę. 24 Ale sąd náwálnie popłynie / jáko wodá : á spráwiedliwość jáko strumień gwałtowny.

25 Izaliśćie mi ofiáry y dar ofiárowáli i ná puszczy przez czterdźieśći lat/ domie Izráelski. 26 Owszem nośiliśćie namiot Molochá wászego/ y Kijuná/ obrázy wásze : gwiazdę bogow wászych/ ktoreśćie sobie náczynili. 27 Przetoż was záprowádzę zá Dámászek/ mowi PAN : Bog Zastępow Imię jego.

ROZDZIAŁ VI.

Wytyka Judźie y Izráelowi grzechy ich. 7. Y przegrąża im.

1 Biádá bezpiecznym a ná b Syonie/ y dufájącym w gorze Sámáryjskiey : ktore są słáwne mimo inne / u tych narodow / do ktorych śie zchodźi dom Izráelski. 2 Zajdźićie do Chálny / y idźćie z onąd do Emát wielkiego / á zstąpćie do Get Filistyńskiego: á obaczćie sali ktore krolestwá lepsze niżeli te / y jeżeli szersza jest gránicá ich / niż gránicá wászá ? 3 *Ktorzy mniemaćie* że dáleki jest c dźień zły / á przystawiaćie stolicę drapiestwá. 4 Ktorzy sypiaćie ná łożách słoniowych / á rozćiągaćie śie ná pośćielách wászych : ktorzy jadaćie bárány z trzody/ á ćielce tuczone ze stania. 5 Ktorzy śpiewaćie przy lutni / wymyślájąc sobie naczynia muzyckie/ jáko Dawid. 6 Ktorzy pijaćie wino czászámi / á drogimi śie máśćiámi námázujećie : y nie bolejećie nád u-

h Ezai. 1. 11. Jerem. 6. 20. i Dźiej. 7. 42. a H. Pokojmájącym. b Luk. 6. 24. c Ezech 12. 27. Amos. 5. 18.

7 trapieniem Józefowym. ♣ Przetoż teraz pojdą w niewolą ná czele pojimánych: á ták odstąpi biesiádá od zbytecznikow.

8 PRzysiągł Pánujący PAN sam przez śię/ mowi PAN Bog Zastępow: zbrzydźiłem sobie pychę Jákobową / y páłáce jego mam w nienawiśći: przetoż podam miásto/ y wszystko co w nim jest/ *nieprzyjaćielowi.* ♣ 9 A zostánieli dźieśięć osob w domu jednym/ y ći pomrą. ♣ 10 Y weźmie káżdego z nich stryj jego / y zpali go/ áby wyniosł kośći z domu: á rzecze temu ktory jest w gmáchách domu; Jestże kto więcey z tobą? Y odpowie; Niemász. Tedy rzecze; Milcz: Przeto że nie wspominali Imienia PAńskiego. ♣ 11 Bo oto Pan roskaże/y uderzy ná dom wielki rozstąpieniem/ á ná dom mnieyszy rozpádlinámi. ♣ 12 Izali konie mogą biegáć po skále? Izali *tám* wołmi oráć mogą? Bośćie obroćili sąd w truciznę / á owoc spráwiedliwośći d w piołyn. ♣ 13 Wy ktorzy śię weselićie / á niemász z czego / mowiąc; Izalismy sobie nie nászą mocą wźięli rogi? ♣ 14 Ale oto Ja wzbudzę przećiwko wam/ o domie Izráelski/ mowi PAN Bog Zastępow / narod / ktory was ućiśnie od weśćia do Emát / áż do strumienia pustyniey.

d Amos 5. 7.

ROZDZIAŁ VII.

Ogłoszenie trojákiey káźni ná lud Izráelski 10. Przedśięwźięćie Amázyaszá Kápłáná przećiw Amosowi. 14. Zmężyłość y wierność jego.

1 TO mi ukazał Pánujący PAN. Oto tworzył száráńczą gdy naypierwey począł odrastáć potraw: gdy oto potraw *był* po pokoszeniu krolewskim. ♣ 2 A gdy zjádły trawę źiemie/rzekłem: Pánujący PAnie/ zfolguj proszę; *Bo* ktoż zostánie Jákobowi? Gdyż máluczki jest. ♣ 3 Y żáłował PAn tego: *A* rzekł PAn; Nie stánie śię.

4 TEdy mi ukazał Pánujący Pan: á oto Pánujący PAn wołał/ że spráwę swoję powiedźie ogniem: á zpaliwszy przepáść wielką / zpalił y część *krolestwá Izráelskiego.* ♣ 5 Tedym rzekł: Pánujący PAnie/ Przestań proszę/ *Bo* ktoż zostánie Jákobowi? 6 Gdyż máluczki jest. Y żáłował PAN tego: *A* rzekł Pánujący PAN: Y toć śię nie stánie.

7 POtym ukazał mi: á oto PAN stał ná murze według sznuru zbudowánym / w ktorego ręku było práwidło. 8 ♣ Y rzekł PAn do mnie; Coż widźisz Amośie? Y rzekłem; Práwidło. Tedy rzekł PAn; Oto Ja położę práwidło w pośrzodku ludu mego Izráelskiego / á już mu więcey nie będę przeglądał. 9 ♣ Bo wyżyny Izáákowe zpustoszone będą á świątnice Izráelskie zburzone będą: gdy powstánę przećiwko domowi Jeroboámowemu z mieczem.

10 TEdy posłał Amázyasz Kápłan Bethelski do Jeroboámá Krolá Izráelskiego/ mowiąc; Zprzyśiągł śię Amos przećiwko tobie w pośrzodku domu Izráelskiego/ *ták iż* źiemiá nie może znieść wszystkich 11 słow jego: ♣ Bo ták mowi Amos; Jeroboám od mieczá umrze / á Izráel zápewne do więźienia z źiemie swojey záprowádzony będźie. ♣ 12 Potym rzekł Amázyasz do Amosá; O Widzący! Uchodź/ ućiekaj do źiemie Judskiey: á jedz tám chleb; 13 y tám prorokuj. ♣ Ale w Bethelu więcey nie prorokuj / bo to jest świątnicá Krolewska / y dom Krolewski. 14 ♣ Tedy odpowiedźiał Amos/ y rzekł do Amázyaszá: Nie byłem ja prorokiem / náwet / áni synem prorockim: álem był skotarzem/ á zbierakiem figi leśne. 15 ♣ Ale mię PAN wźiął gdym *chodźił* zá bydłem / y rzekł do mnie PAn: Idź/ prorokuj 16 ludowi memu Izráelskiemu. ♣ Teraz tedy słuchaj słowá PAńskiego; Ty mowisz: Nie prorokuj w Izráelu / y nie każ w domu Izáákowym. 17 ♣ Przetoż ták mowi PAN: Zoná twoja w mieśćie nierząd płodźić będźie / á synowie twoi / y corki twoje od mieczá polegą / á źiemiá twoja sznurem będźie podźielona: á ty w źiemi zplugáwioney umrzesz / lecz Izráel zápewne záprowádzony będźie do więźienia z źiemie swojey.

ROZDZIAŁ VIII.

Bog objáwia Amosowi zginienie lu-

du Izráelſkiego. 4. Amos lud ſtrofuje. 7. Y ogłáßa im káźni Boże.

1 TO mi *jeßcze* ukazał Pánujacy PAn. Oto był koß letnego owocu. 2 ✣ Tedy rzekł: Coż widźiß Amośie? Y rzekłem: Koß letnego owocu. Znowu rzekł PAN do mnie: Przyßedł koniec ludowi memu Izráelſkiemu / nie bede mu już więcey przeglądał. 3 ✣ Tedy śie obroca w kwilenie pieśni kośćielne dniá onego/mowi Pánujacy PAn: mnoſtwá trupow ná káżde miejſce a po ćichu b nárzucáją.

4 SŁuchajćież tego ktorzy pożeraćie ubogiego / ábyśćie wygubili chudźiny z źiemie: 5 ✣ Y mawiaćie; Kiedyż przeminie Now mieśiacá / ábyſmy przedawáli zboże? y Sábbát / ábyſmy otworzyli ſpichlerze. ? ábyſmy umnieyßyli *miáry* Efá / á podwyżßyli wagi / á ßale zdrádliwie zfałßowáli? 6 ✣ Kupujac ubogie zá pieniadze / á chudźine zá pare trzewikow: nád to ábyſmy odmiećiny zboż przedawáli.

7 ✣ Przyśiagł PAN przez zacność Jákobowe: Że nie zápomnie ná wieki wßyſtkich ſpraw ich. 8 ✣ Izáliby śie y źiemiá nád tym nie porußyłá / y nie płákałby káżdy kto mießka ná niey: Y owßem wzbierze wßyſtká jáko rzeká / y porwána y zátopiona bedźie jáko rzeka Egipſka. 9 ✣ A dniá onego/mowi Pánujacy PAn/ſpráwie że słońce zajdźie o południu: y przywiode ćiemność ná źiemie w dźień jásny. 10 ✣ Y obroce w płácz świetá c wáße / á wßyſtkie pieśni wáße w nárzekánie: y ſpráwie to/ że bedźie ná wßyſtkich biodrách wor/ y ná káżdey głowie obłyśienie: y bedźie w tey źiemi kwilenie jáko nád jednorodzonym / á oſtáteczne rzeczy jey/ jáko dźień gorzkośći.

11 OTo dni przychodza mowi Pánujacy PAN/ że pośle głod ná źiemie: nie głod chlebá/ áni prágnienie wody / ále ſłuchánia słow PAńſkich: 12 ✣ Ták/ że śie tułáć beda od morzá áż do morzá / y od Połnocy/ áż ná Wſchod biegáć beda/ ßukájac słowá PAńſkiego; wßákże nie znajda. 13 ✣ Dniá onego / pomdleja pánienki piekne/ náwet y młodźieńcy / od onego prágnienia: 14 ✣ Ktorzy przyśiegája przez obrzydliwość Sámáryjey/ y mowia; Żywie Bog twoj o Dán! y żywie drogá Beerſebá: Y upádna / á nie powſtána więcey.

a I. Zmilczeniem.
b Amos. 5. 13. 76. 10.
c Tob. 2. 6.

ROZDZIAŁ IX.

Ogłáßa ſtráßne káźni Boże ludowi Izráelſkiemu. 11. Prorokuje o kroleſtwie Chryſtuſowym.

1 WIdźiałem PAná ſtojacego ná Ołtarzu / ktory rzekł: Uderz w gałke/ áż zádrzy podwoje / á rozetni je wßyſtkie po wierzchu ich: á oſtátek mieczem pobije: żaden z nich nie ućiecze/ y nie bedźie z nich nikt coby tego uſzedł. 2 ✣ Choćby śie zákopáli w źiemie / y z támtadby je reká mojá a wźiełá: choćby wſtapili áż do niebá / y z támtadbym je ztárgnał. 3 ✣ A choćby śie zkryli ná wierzchu Kármelu / wyßpieguje y wezme je z támtad: á choćby śie zkryli przed oczymá mojimi ná dnie morſkim / przykaże wężowi / áby je y z támtad wykasał. 4 ✣ A choćby poßli w niewola przed nieprzyjaćioły ſwymi / y tám przykaże mieczowi, áby je pomordował: obroce zájiſte przećiwko b nim oko ſwe / ná złe á nie ná dobre. 5 ✣ Bo Pánujacy PAn Zaſtepow / *gdy* śie dotknie źiemie/ rozpływa śie / á płácza wßyſcy mießkájacy ná niey: y wzbiera wßyſtká jáko rzeká / á zátopiona bywá jáko rzeka Egipſka. 6 ✣ Ktory ná niebieśiech c zbudował páłáce ſwoje / á zaſtep ſwoj ná źiemi ufundował: ktory może záwołáć wod d morſkich / á wyláć je ná oblicze źiemie: PAN jeſt Imie jego. 7 ✣ Izáli nie jeſteśćie podobni ſynom Murzyńſkim przedemna? o ſynowie Izráelſcy! mowi PAn: Izalim Izráelá nie wywiodł z źiemie Egipſkiey/ jáko Filiſtyńczyki z Káftor/ y Syryjczyki z Kir?

8 OTo oczy Pánujacego PANA przećiwko temu kroleſtwu grzeßacemu / ábym je wygłádźił z oblicza źiemie? wßákże nie wygłádze do ſzczetu domu Jákobowego/ mowi Pan. 9 ✣ Bom oto Ja rozkazał/ á rozmiece miedzy wßyſtkie narody dom

a Pſalm 139. 8.
b Jerem 44. 11.
c Pſalm 104. 33. 42.
d Amos 5. 8.

Izrá=

Izráelſki; jáko miotána bywa pſzenicá ná przetáku / ták że nieprzepádnie y kámyk ná ziemię. 10 Wſzyſcy grzeſznicy z ludu mojego od mieczá pomrą: ktorzy mowią; Nie przybliży ſię do nas, áni nas záchwyći to złe.

11 DNiá onego / wyſtáwię upádky przybytek e Dawidow; á zágrodzę rozerwánie jego / y obáliny jego náprawię: á pobuduję go jáko zá dni dawnych. 12 Aby pośiedli oſtátki Edomczykow / y wſzyſtkie narody / nád ktorymi wzywano Imienia mojego: mowi PAN / ktory to czyni. 13 Oto dni idą mowi PAN / że oracz żeńcę zajmie / á ten co tłoczy winne jágody / rozśiewájącego náśienie: á gory f moszczem kropić będą / á wſzyſtkie págorki śię rozpłyną. 14 Y náwrocę záś z więźienia lud moj Izráelſki / y pobudują miáſta zpuſtoszone / á mieszkáć w nich będą: ſádźić też będą winnice / y wino z nich pić będą: ſádow też náſczepią / y owoc ich jeść będą. 15 A ták je wſczepię w źiemi ich / że nie będą więcey wykorzenieni z źiemie ſwojey ktorąm im dał / mowi PAN Bog twoj.

e Dźiej. 15.16.

f Joel. 3. 18.

PROROCTWO ABDYASZOWE.

ROZDZIAŁ JEDEN.

ABdyaſz z rozkazánia Bożego / opowiáda wojnę Edomczykom / ktorą miał przećiwko nim podnieść Krol Bábilońſki. 3. A iż ich nie obronią wyſokie mieszkánia. 8. Roſtropność rządzcow. 9. Ani męſtwo ich. 10. Czego im przyczyna były krzywdy wielkie ktore Zydom czynili. 17. Potym obiecuje / wybránym Bożym w onym ludu / wyzwolenie duchowne / ktore wyraża obietnicámi doczeſnymi / przywrocenia ich do Syonu. 19. Ośiadłośćią ziemie Chánánejſkiey / y wytráceniem Edomczykow.

1 WIdzenie Abdyaszowe. Ták mowi Pánujący PAN o ziemi a Edomſkiey: Słyszeliśmy wieść od PANA / y Posłá wyſłánego do narodow: Ruszćie śię / á powſtáńmy przećiwko niemu ku bitwie. 2 Oto ćię máluczkim uczynię miedzy narody: ty będźiesz bárzo wzgárdzony. 3 Pychá sercá twego zdrádźiłá ćię / o ty ktory mieszkaſz w rozpádlinách ſkálnych / w wyſokim mieszkániu twojim: ktory mowiſz w sercu ſwojim; Ktoż mię ná źiemię zćiągnie? 4 Choćbyś wywyższył b jáko Orzeł / owszem choćbyś miedzy gwiazdámi położył gniazdo twoje: y z támtąd ćię ztárgnę / mowi PAN. 5 O jákożeś zniszczony? Izáliż złodźieje c przyszli ná ćię? Izáli zbojcy nocni? Izálibi krádli ná potrzebę ſwoje? Gdyby ći ná ćię przyszli co wino zbierają / izáliby nie zoſtáwili ktorego groná? 6 Jákoż wyszpiegowáne ſą ſkárby Ezawá / á wynálezione ſą ſkryte rzeczy jego. 7 Aż do gránice wypchną ćię: wſzyſcy z ktorymi maſz przymierze zdrádzą ćię: moc wezmą nád tobąći / z ktorymi maſz pokoj: ktorzy chleb twoj jedzą, ránę zdrádliwie zádádzą / ták / iż śię nie obaczyſz. 8 Izáli dniá d onego / mowi PAN / nie wytrácę mędrcow z Edom / á roſtropnych z gory Ezawá. 9 Y ulękną śię mocarze twoji o Temánie! dla tego / że poráženi będąc wygubieni będą wſzyſcy z gory Ezawá. 10 Dla bezpráwia brátu twemu e Jákobowi uczynionego / háńbá ćię okryje / á wykorzeniony będźieſz ná wieki. 11 Stałeś dniá onego náprzećiwko / dniá onego / gdy cudzy imáli wojſko jego / y gdy cudzoziemcy wchodźili w bramy jego / á o Jeruzalem los miotáli / tyś też był jáko jeden z nich.

12 NIe pátrzże tedy ná dźień brátá ſwego / ná dźień pojimánia jego: áni śię weſel nád ſyny Judſkimi

a Jerem. 49.14.

b Jerem. 49.16.

c Jerem. 49. 9.

d Ezai. 29. 4. Jerem. 49. 7.

e 1 Moj. 27.41. Ezech. 35. 1. Amos 1. 11.

ſkim w dźień zginienia ich/ áni hárdźie mow uſty ſwymi w dźień ućiſku. 13 Nie wchodź w bramę ludu mego w dźień utrapienia ich/ áni pátrz ná złe jego/ w dźień doległośći jego: áni śćiagaj ręki ſwey ná májetność jego/ w dźień ſkruſzenia jego. 14 Ani ſtoj ná rozſtániu drog/ ábyś zátracał te/ ktorzy z nich uchodzą: áni podáwaj nieprzyjaćielowi w moc tych/ ktorzy z nich zoſtáli w dźień ućiſku. 15 Bo bliſki jeſt dźień PAńſki/ przećiwko tym wſzyſtkim narodom: Jákoś uczynił/ ták ći ſię ſtánie f/ nádgrodá twojá obroći ſię ná głowę twoję. 16 Bo poniewaś wy pić będźiećie ná gorze moiey świętey/ ták pić będą wſzyſcy narodowie; uſtáwicznie mowię pić y pożeráć będą/ áż ſię ſtáną jákoby ich nie było.

f Ezech. 35. 15.

17 Ale ná gorze Syon będźie wybáwienie/ á tá gorá będźie świętá: y pośiędźie dom Jákobow ośiádłośći ſwe. 18 Y ſtánie ſię dom Jákobow ogniem/ á dom Jozefow płomieniem: dom záś Eſawow śćierniſkiem: y rozpali ſię ná nie/ y ſtrawi je; á nikt nie zoſtánie z domu Eſawowego/ bo PAN mowił. 19 A ták odźiedźiczą kráinę Południową z gorą g Eſawá/ y rowninę z Filiſtyńczykámi: pośiedą też kráinę Efráimowę/ y kráinę Sámáryiey/ y Benjáminowe y Gáláádſką. 20 A záprowádzeni w niewolą tego wojſká ſynow Izráelſkich/ pośiędą to co było Chánánejczykow áż do Sárepty: A záprowádzeni w niewolą Jeruzalemczykow/ pośiędą to co jeſt ná końcu páńſtwá: pośiędą z miáſty ná Południe. 21 Y wſtąpią wybáwićiele ná gorę Syon/ áby ſądźili gorę Eſawá: á ták będźie króleſtwo ſámego PANA.

g Amos 9. 12.

PROROCTWO JONASZOWE.

TA Księgá zámyká w ſobie Hiſtoryą o Jonaſzu Proroku/ ktory náprzod poſłány będąc od Bogá/ áby opowiedźiał zginienie Niniwczykom niepokutującym/ ućiec chćiał do Társu/ á gdy náwáłność powſtáłá/ wydány loſem/ do morzá wrzucony/ y od Wielorybá pożárty/ Bogu ſię modlił w rozdź. 1. y 2. Potym drugi raz będąc poſłány/ poſelſtwo odpráwił/ y miáſto Niniwſkie do pokuty przywiodł: ále iż Bog miáſtá nie podwroćił/ fráſuje y gniewa ſię: o co go Bog gromi w rozdź. 3. y 4.

ROZDZIAŁ I.

Posłánie Jonaszá od Bogá do Niniwe. 3. Nieposłuszeństwo jego. 4. Dla niego śię morze wzruszyło. 12. A on do niego wrzucony.

1 Y Stáło ſię ſłowo PAńſkie do Jonaſzá ſyná Amátyego/ mowiąc: 2 Wſtań idź do Niniwe a miáſtá tego wielkiego/ á wołaj przećiwko niemu: bo wſtąpiłá złość ich przed oblicze moje. 3 Ale Jonaſz wſtał áby ućiekł do Társu od oblicza PAńſkiego: á przyſzedſzy do Joppen/ ználazł okręt ktory miał iść do Társu: á zápłáćiwſzy od niego/ wſtąpił nań/ áby płynął z nimi do Társu od oblicza PAńſkiego.

a 1 Moj. 10. 11. Jon. 3. 3.

4 Ale PAN wzruſzył wiátr wielki ná morzu/ y powſtał wicher wielki ná morzu y zdáło ſię jákoby ſię okręt rozbić miał. 5 A Żeglarze ulękſzy ſię/ wołáli káżdy do Bogá ſwego/ á wyrzucáli do morzá to co mieli ná okręćie/ áby tym lżejſzy był? Ale Jonaſz zſzedł był ná ſtronę okrętu/ á położywſzy ſię ſpał twárdo. 6 Tedy przyſtąpił do niego Sternik/ y rzekł mu; Coż czyniſz ty oſpálcze? wſtań/ wołaj do Bogá ſwego: owá ſnadź wſpomni Bog ná nas/ ábyſmy nie zginęli. 7 Tedy rzekł jeden do drugiego: Chodźćie/ rzućmy loſy/ ábyſmy ſię dowiedźieli

dla

dla kogo to złe ná nas *przyszło*: rzucili tedy losy/ y padł los ná Jonáßá. 8 ♣ Y rzekli do niego: Powiedz nam prosze/ dla kogo to złe *przyszło* na nas? coś zá rzemiosłá/ z kąd idźieß/ z ktoreyś źiemie/ y z ktoregoś narodu? 9 ♣ Y rzekł do nich; Jestem Hebreyczyk/ á boię śię PAná Bogá Niebieskiego/ ktory stworzył morze y źiemię. 10 ♣ Tedy śię zlękli mężowie strachem wielkim: á dowiedźiawßy śię mężowie oni/ że od oblicza PAńskiego ućieka (bo im był oznáymił) rzekli do niego; Cożeś to uczynił? 11 Nád to rzekli do niego: ♣ Coż z tobą uczynimy/ áby śię morze uspokoiło? Bo śię morze im dáley/ tym bárźiey burzyło. 12 ♣ Tedy rzekł do nich: Weźmićie mię/ á wrzuććie mię w morze/ á uspokoi śię morze przed wámi: Gdyż ja wiem/ iż dla mnie to wzruszenie wielkie ná was *przyszło*. 13 ♣ Ale oni mężowie robili *wiosłámi*, chcąc śię do brzegu dostáć/ wßákże nie mogli: bo śię morze im dáley tym więcey burzyło przećiwko nim. 14 ♣ Wołáli tedy do PAná/ mowiąc: O PAnie/ prośimy ábyśmy nie zginęli dla śmierći męžá tego/ áni wkładay ná nas krwie niewinney: bo ty o PAnie jáko chcesz ták czyniß. 15 ♣ Zátym wźięli Jonáßá/ y wrzućili go w morze: y uspokoiło śię morze od wzburzenia swego. 16 ♣ Báli śię tedy mężowie strachem wielkim PAná: y ofiárowáli ofiáre PAnu/ y śluby czynili.

ROZDZIAL II.

Wieloryb Jonaßá połyka. 2. Jonaß śię modli, y chwali Bogá zá wyswobodzenie: Wyrzucenie Jonaßá ná brzeg.

1 Lecz PAN był nágotowáł rybę wielką/ żeby pożárłá Jonáßá: Y był Jonaß we wnętrznośćiách oney ryby trzy a dni y trzy nocy. 2 Y Modlił śię Jonaß PAnu Bogu swemu we wnętrznośćiách oney ryby. 3 ♣ Y rzekł; Wołałem z ućisku swego do PAná/ á ozwał mi śię: z głębokośći grobu wołałem/ á wysłuchałeś głos moy. 4 ♣ Boś mię wrzućił w głębokość w pośrzodek morzá/ y rzeká ogárnęłá mię: wßystkie nawáłnośći b twoje/ y pawo-

5 dźi twoje zwáliły śię ná mię. ♣ Juzem był rzekł; Wygnánym jest od oczu twoich: Wßákże jeszcze będę pátrzał ná Kośćioł twoy święty. 6 ♣ Ogárnęły c mię wody áż do duße/ przepáść mię ogárnęłá: rogożiem obwiniona byłá głowá mojá. 7 ♣ Zstąpiłem áż do spodku gor/ źiemiá śię záworámi swymi záwárłá náde mną ná wieki: tyś jednák wywiodł z dołu żywot moy/ o PAnie Boże moy! 8 ♣ Gdy ustawáłá we mnie duszá mojá/ wspomniałem ná PAná: modlitwá d mojá przyßłá do ćiebie/ do świętego Kośćiołá twego. 9 ♣ Ktorzy pilnują márnośći nikczemnych pozbawiáją śię miłośierdźia Bożego. 10 ♣ Ale ja z głosem dźiękczynienie ofiárowáć ći e będę/ com ślubował zpełnię: Od PAná *jest* obfite wybáwienie. 11 Y Rozkazał PAN *oney* rybie/ á wyrzućiłá Jonaßá ná brzeg.

ROZDZIAL III.

Jonaß do Niniwe powtore posłány. 3. Káże. 5. Niniwczykowie pokutują. 10. A Bog im miłośierdźie pokázuje.

1 Tedy śię stáło słowo PAńskie do Jonaßá powtore/ mowiąc; 2 ♣ Wstań/ idź do Niniwe tego miástá wielkiego: á káż przećiwko niemu to coć rozkázuję. 3 ♣ Wstał tedy Jonaß/ y poszedł do Niniwe według słowá PAńskiego: (A Niniwe było miásto bárzo wielkie/ *ná* trzy dni drogi.) 4 ♣ Tedy Jonaß począł chodźić po mieśćie/ ile mogł zá jeden dźień uyść/ y wołał/ mowiąc; Po czterdźiestu dni/ Niniwe będźie wywrocone. 5 Y Uwierzyli a Niniwczycy Bogu: A zápowiedźiawßy post/ oblekli śię w wory od nawiętßego z nich/ áż do namnieyßego z nich. 6 ♣ Bo gdy *tá* rzecz przyßłá do Królá Niniwskiego/ powstawßy z stolice swojey/ złożył z śiebie odźienie stroje: á oblekßy śię w wor/ śiedźiał w popiele. 7 ♣ Y rozkazał wywołáć y opowiádáć w Niniwe z dekretu Krolewskiego/ y Kśiążąt swoich/ ták mowiąc; Ludźie y bydło/ woły y owce niech nic nie ukußáją/ y niech 8 śię nie pászą/ y wody nie piją. ♣ Ale

Marginalia: a Mátt. 12.40. y 16.4. Luk. 11.30. b Psalm 42. 8. c Psalm 69. 2. d Psalm 18. 7. e Psalm 50.14. y 116. 17. Ozea. 14. 2. Zyd. 13.15. a Mátt. 12.41. Luk. 11.32.

śie niech okryją wormi/ ludźie y bydło / á niech do Bogá gorliwie wołáją : á niech śie odwroći káżdy b od złey drogi swojey/ y od łupiestwá/ ktore *jest* w ręku jego. 9 Kto wie jesli c śie nie obroći Bog/ á nie użali śie *tego*? nie odwroćili śie mowię/ od popędliwośći gniewu swego/ ábysmy nie zginęli?

b *Jerem.* 18. 11.
c *Joel.* 2. 14.

10 Y Widźiał Bog spráwy ich/ iż śie odwroćili od złey drogi swey: y użalił śie BOG nád tym złym ktore rzekł/ że im miał uczynić: á nie uczynił.

Rozdział IV.

Jonasz śię niesłusznie gniewa. 4. A Bog go dla tego strofuje.

1 Nie podobáło śie to bárzo Jonaszowi: y rozpalił śie gniew jego. 2 Przetoż śie modlił PAnu/ y rzekł; Proszę PAnie/ Azam tego nie mowił gdym jeszcże był w źiemi mojey? Dla tegom śie pospieszył ábym ućiekł do Társu. Gdyżem wiedźiał/ żeś ty Bog a łáskáwy y litośćiwy/ długoćierpliwy/ y wielkiego miłośierdźiá/ á ktory żáłujesz złego. 3 A teraz/ o PAnie/ proszę odbierz duszę moję odemnie: bo mi lepiey umrzeć niżeli żyć.

a 2 *Moj.* 34. 6. *Psálm* 86. 5. *Joel.* 2. 13.

4 Y Rzekł PAn: á dobrzeż to że śie *ták* gniewasz? 5 Bo wyszedł był Jonasz z miástá/ y śiedźiał ná Wschod słońcá przećiwko miástu: á uczyniwszy tám sobie budę/ uśiadł pod nią w ćieniu/ áżby ujrzał coby śie dźiáło z onym miástem. 6 A Pan Bog był zgotował bánię/ ktora wyrosłá nád Jonaszem áby zásłániáłá głowę jego/ y zástawiáłá go od gorącá: tedy śie Jonasz bárzo z *oney* bánie rádował. 7 W tym nážájutrz ná świtániu/ nagotował Bog robaká: ktory podgryzł onę bánię/ ták/ że uschłá. 8 Y stáło śie gdy weszło słońce/ wzbudźił Bog wiátr suchy od Wschodu słońcá/ y biło słońce ná głowę Jonaszowę ták/ iż omdlewał/ y życzył sobie śmierći/ mowiąc: Lepiey mi umrzeć niżeli żyć. 9 Y rzekł Bog do Jonaszá: Dobrześ to że śie ták gniewasz o tę bánię? Y rzekł: Dobrze/ żeśie gniewam áż ná śmierć. 10 Tedy mu rzekł Pan/ Ty żáłujesz tey bánie/ około ktoreyś nie prácował/ ániś jey dał wzrostu: ktora jedney nocy urosłá/ y jedney nocy zginęłá. 11 A Jabym niemiał żáłowáć Niniwe/ miástá ták wielkiego? W ktorym jest więcey niżeli sto y dwádźieśćiá tyśięcy ludźi/ ktorzy nie umieją *rozeznáć* miedzy práwicą swoją y lewicą swoją: y bydłá wiele.

PROROCTWO MICHEASZOWE.

Micheasz śie uskarża ná bałwochwálstwo/ y niespráwiedliwość/ ták Izráelá jáko y Judy/ y groźi im zá to karániem od Bogá. Potym/ pobożne z obojego ludu ćieszy obietnicámi: y ćielesnego wybáwienia z niewoli Bábilońskiey: y duchownego odkupienia przez Chrystusá PAná. A przytym miejsce miánuje / gdźie śie PAN Chrystus według ćiáłá národźić miał.

Rozdział I.

Proroctwo o podwroceniu Krolestwá Judskiego y Izráelskiego. *5. Wykazánie przyczyn czemu śie to stáć miáło.*

1 Słowo PAńskie ktore śie stáło do Micheaszá Moráſzytczyká/ zá dni Joátámá/ Acházá/ Ezechiaszá Krolow Judskich: ktore w widzeniu słyszáło Sámáryjey y o Jeruzalem. 2 Słuchajćie wszyscy a narodowie: niech słucha źiemiá/ y wszystko co ná niey jest: á niech będźie Pánujący PAN przećiwko wam świádkiem/ Pánujący z Kośćiołá świętobliwośći swojey. 3 Bo oto/ PAN wynidźie b z miejscá c swojego: á zstąpiwszy / deptáć będźie

a 5 *Moj.* 32. 1.
b *Exái.* 26. 21.
c *Psálm.* 115. 3.

4 dźie po wysokośćiách ziemie. ♣ Y rozpłyną śię gory pod nim / á doliny popádáją śię / ták jáko wosk od ogniá / y jáko wody ktore zpadáją ná doł. (d Psalm 97. 5.)
5 ♣ To wszystko *śię stánie* dla przestępstwá Jákobowego / y dla grzechow domu Izráelskiego. ♣ Ktoż jest *przyczyną* przestępstwá Jákobowe°? ♣ Izali nie Sámárya? Y ktoż wyżyn Judskich? Izali nie Jeruzalem?
6 Przetoż obrocę Sámáryą w gromádę gruzu / *jáki bywa* ná polu około winnic : y powrzucam w dolinę kámienie jey / á grunty jey odkryję.
7 ♣ Y wszystkie obrázy jey ryte będą potłuczone / y wszystkie jey dáry ogniem zpalone / y wszystkie jey báłwány obrocę w pustynią : bo *to* z zapłáty nierzadnice zgromádźiłá : przetoż śię to záś na zapłátę nierzadnice obroći.
8 Ad tym kwilić y nárzekáć będę / chodząc zewleczony y nági: uczynię láment jáko e smocy / y nárzekánie / jáko młode f strusiętá. (e Job. 30. 29. f I. Sowietá.)
9 ♣ Przeto / że nie uleczone *są* rány jey: gdyż doszły áż do Judy / *á* dośięgły do brámy ludu mego / áż do Jeruzálem.
10 ♣ W Get g *tego* nie opowiádajćie / áni kwiląc płáczćie : Wałaj śię w prochu h w domu Ofrá. ♣ (g 2 Sám. 1. 20. h Jerem. 6. 26.)
11 Przejdźi *ty* ktora mieszkasz *ná miejscu* pięknym / obnáżona i májąc hánbę : nie wnidźie tá ktora mieszka *ná miejscu* w bydło obfitym : płácz będźie w miejscách okolicznych / ktore od was máją żywność swoję. ♣ (i Ezái. 47. 3.)
12 Będźie bowiem bolesna dla dobrych rzeczy tá / ktora mieszka ná miejscách przykrych: *przeto* że złe zstąpi od Páná áż do brámy Jeruzalemskiey. ♣
13 Záprzęż w woz prętkie konie o obywátelko Láchis / ktoraś powodem grzechu corki Syońskiey : gdyż w tobie ználeźione są przestępstwá Izráelskie.
14 ♣ Przetoż poślę upominki *swe* do Moreset w Get : domy Achzyb / ná oszukánie *będą* Krolom Izráelskim.
15 ♣ Jeszczeć dźiedźicá przywiodę o obywátelko Máresy ! Przyjdźie áż do Odollám / *y áż* do chwały Izráelskiey.
16 ♣ Obłyś śię y ostrzyż k śię / dla synow roskoszy twojich : rozszerz łysinę twoję jáko Orzeł / bo śię prowádzą od ćiebie. (k Ezái. 22. 12.)

Rozdział II.

Obwinienie Judy y Izráelá zwiełu grzechow. 3. Przegrozká Boża onym uczyniona.

1 Biádá tym ktorzy wymyśláją nieprawość / y knują złe ná łożách swojich / á ná świtániu ráno do skutku je przywodzą / gdyż to jest w mocy ręku ich.
2 ♣ Pożądáją a pol / y wydźieráją : tákże domow / y odejmują : A ták przewodzą gwałt nád mężem y domem jego / nád káżdym mężem / y nád dźiedźictwem jego. ♣ (a Ezái. 5. 8.)
3 Dla tego ták mowi PAn : Oto Ja złe myślę przećiwko rodzájowi temu : z ktorego nie wyjmiećie szyj wászych / áni będźiećie chodźić pysznie : bo czás zły *będźie*.
4 ♣ W on dźień urośćie o was przypowieść / y nárzekáć będą *nád wámi* płáczem / żáłosnym / mowiąc: Zpustoszeniśmy do szczętu / *PAn* odmienił dźiał ludu mojego : O jákoć mi go odjął! *jákoć* wźiąwszy pole násze / rozdźielił ! ♣
5 Dla tego nie będźiesz miał ktoby rzućił b sznurem ná los / w zgromádzeniu PAńskim. (b 5. Moj. 32. 8.)
6 Mowią ; Nie c prorokujćie : Niech nam *inni* prorokują. Bo nie prorokują ták jáko ći: żaden z nich nie przestawa mow żelżywych. (c Ezái. 30. 10.)
7 ♣ O ty *ludu, ktory* słyniesz domem Jákobowym / izali ukrocony ma być Duch PAński ? Izali tákowe *są* spráwy jego ? Azaż słowá d moje nie są dobre *temu*, ktory chodźi w uprzejmośći. (d Psalm 119. 39.)
8 ♣ Wczorá był ludem mojim / *á dźiś* jáko nieprzyjaćiel powstawa : májąc odźienie / zdźieraćie płászcz z tych / ktorzy chodzą bezpiecznie / ktorzy śię wracáją z wojny.
9 ♣ Zony ludu mego wygániaćie z domu roskoszy ich / od dźiatek ich ustáwicznie odejmujećie sławę moję.
10 ♣ Wstańćie / á odejdźćie / bo tu niemász odpoczynienia : ztráći was dla nieczystośći / á to ztráceniem srogim.
11 ♣ Gdy śię kto zá Proroká udawa / á kłamstwo opowiádájąc *mowi* ; Będęć prorokował o winie ábo o napoju mocnym : Tákowyć bywa *miłym* prorokiem ludu tego.
12 Zgromadzájąc cále ćię zgromádzę Jákobie / zgromadzájąc zgro-

mądze ostátki Izráelá / á zpędzę je w gromádę jáko owce Bosrá / jáko trzodę w pośrzod obory jego: y wynidźie huk od ludu. 13 Wstąpi ten ktory przełamywáć będźie przed nimi: przełamie / á przejdą bramą / y wnidą przez nię: Náwet y Krol ich pojdźie przed nimi / á PAN ná czele ich.

ROZDZIAŁ III.

Micheaß Zwierzchność świecką y duchowną, w ludu Judskim y Izráelskim gromi, y ogłaßa im pomsty Boże.

1 PRzetoż mowię: Słuchajćie Przedniejśi w Jákobie / y Wodzowie domu Izráelskiego: Izali wy nie maćie być powiádomi a sądu? 2 *Ale oni* nienawidzą dobrego / á miłują złe: odźieráją lud z skory ich / y mięso ich z kośći ich. 3 A jedzą mięso ludu mojego / á skorę ich z nich zdźieráją / y kośći ich łamią / y rąbią je jáko do gárncá / á jáko mięso do kotłá. 4 Tedy do PAná wołáć będą / á nie wysłucha ich / owßem zákryje oblicze swoje przed nimi czásu onego: ták / jáko oni wykonywáli złe przedśięwźięćia swoje.

5 TAk mowi PAN o tych prorokách / ktorzy w błąd záwodzą lud moj: á kąsájąc zębámi swymi / opowiádáją pokoj: á przećiwko temu ktoryby im nic do gęby nie dał / wojnę podnoßą. 6 Dlatego śię wam widzenie obroći w noc / á wießczbá wáßá w ćiemność: bo tym prorokom słońce zajdźie / á dźień śię im záćmi. 7 Y będą śię wstydźili oni Widzący / á wießczkowie śię zápłoną / á ći wßyscy zákryją zwierzchnią wargę swoję: przeto / że nie będźie żadney odpowiedźi Bożey.

8 Alem ja nápełniony śiłą Duchá PAńskiego / y sądem / y mocą / ábym oznájmił Jákobowi przestępstwá jego / á Izráelowi grzech jego. 9 Słuchajćież już tego Przedniejśi w domu Jákobowym / y wodzowie domu Izráelskiego: ktorzy maćie sąd w obrzydliwośći; á co jest spráwiedliwe / podwracaćie. 10 Káżdy buduje Syon b krwią / á Jeruzalem nieprawośćią. 11 Przedniejśi jego sądzą według dárow / á Kápłáni jego zá zapłátę uczą / á Prorocy jego zá pieniądze prorokują: *á przećię* ná PAnu zpolegáją / mowiąc; Izali nie jest PAN w pośrzodku nas? Nie przyjdźie ná nas nic złego. 12 Przetoż Syon dla was *jáko* pole poorány c będźie / á Jeruzalem w gromády gruzu *obrocone* będźie / á gorá domu *Bożego* w wysokie lásy.

a 5 Moj. 17.18.
b Ezech. 22.27. Sofon. 3.
c Jerem. 26.18.

ROZDZIAŁ IV.

Proroctwo o stawie krolestwá Chrystusowego. 9. Upomina do ćierpliwego znoßenia więźienia Bábilońskiego.

1 ALe śię stánie w ostáteczne a dni / że utwierdzona będźie gorá domu PAńskiego ná wierzchu gor / y wywyßona nád págorki: á narodowie śię do niey zbiegáć będą. 2 Y pojdźie wiele narodow / mowiąc: Podźćie / á wstąpmy ná gorę PAńską / to jest / do domu Bogá Jákobowego / á będźie nas náuczał drog swojich / y będźiemy chodźili śćieżkámi jego: Bo Zakon z Syonu wynidźie / á słowo PAńskie z Jeruzalem. 3 Onći sądźić będźie miedzy wiela narodow / á karáć będźie narody mocne ná długie czásy: y przekują miecze swe ná lemieße / á oßczepy swe ná kosy. Nie podnieśie miecza narod przećiwko narodowi / áni śię więcey ćwiczyć będą do boju. 4 Ale káżdy będźie śiedźiał pod winną mácicą swoją / y pod figowym drzewem swojim / á nie będźie nikt coby je przestraßył: bo to ustá PANA Zastępow mowiły. 5 Bo wßyscy narodowie chodźić będą / káżdy w imieniu bogá swego: ále my chodźić będźiemy w Imieniu PANA Bogá náßego / ná wieki wiekow. 6 Dniá onego / mowi PAn / zgromádzę b chromą / y wygnáną zbiorę / y onę ktoreym był źle uczynił. 7 A dam tey chromey c potomstwo / á precz wygnáney narod możny: y będźie PAn d krolował nád nimi ná gorze Syon / od tąd áż ná wieki.

8 A Ty Wieżo trzody / báßto corki Syońskiey / *wiedz, że* áż do ćiebie przyjdźie: przyjdźie mowię pierwße páństwo / y krolestwo corki Jeruzalemskiey. 9 Czemuż teraz ták bárzo krzyczyß? Izali Krolá nie-

a Ezái. 2. 2.
b 5 Moj. 30.3.4
c Sofon. 3. 19.
d Dáni. 7. 14. Luk. 1. 33.

máß

máſz w tobie? Izáli rájcá twoj zginął/ że ćię zjął bol/ jáko rodzą-
10 cą. ♣ Bolej á ſtekaj corko Syońſka/ jáko rodząca: bo już wynidźieſz z miáſtá/ y będźieſz mieſzkálá w polu/ á przyjdźieſz áż do Bábilonu: tám będźieſz wybáwiona/ tám ćię PAn odkupi z rąk nieprzyjaćioł twojich.
11 ♣ A choć śię teraz zebráło przećiwko tobie wiele narodow/ ktorzy mowią: Niech będźie zplugáwiony Syon/ á niech ná to pátrzy oko ná-
12 ſze: ♣ Wſzákże oni nie znáją myśli PAńſkich/ áni rozumieją rády jego/ iż je zgromadza jáko ſnopy ná boiſko.
13 ♣ Wſtáńże/ á młoć corko Syońſka. Bo rog twoj uczynię żelázny/ á kopytá twoje uczynię miedźiáne/ y pokruſzyſz wiele narodow: y poświęcę PAnu ktorzy śći ich/ á májętnośći ich/ PAnu wſzyſtkiey źiemie.

e Ezdi. 41. 15.

ROZDZIAL V.

Pośmiewa śię lud Boży z nieprzyjaćioł. 2. Proroctwo o Národzeniu Chryſtuſá PAná/ y o poſelſtwie jego.

1 Zbierzże śię teraz w hufy o waleczniko! obległ nas: niech laſką biją w lice ſędźiego Izráelſkiego.
2 A Ty Betlehemie a Efrátá/ *wácześ* namniejſzy miedzy tyśiącámi Judſkimi/ z ćiebie mi *jednák* wynidźie ten/ ktory będźie pánującym w Izráelu: á wyśćia jego ſą z
3 dawná/ ode dni wiecznych. ♣ Przetoż *choć* je *wyda w rozproſzenie* áż do czáſu/ *ktoregoby* rodząca porodźiłá/ wſzákże oſtátek bráći jego náwroca
4 śię z ſyny Izráelſkimi. ♣ Y ſtánie/ á páść będźie w śile PAńſkiey/ y w ſłáwie Imienia PAná Bogá ſwiego. ♣ Y będą mieſzkáć/ bo już wielmożnym będźie áż do gránic źiemie.
5 Y Będźie táki pokoj/ że gdy Aſſyryczyk wtárgnie w źiemię náſzę/ y gdy podepce páłace náſze/ tedy wyſtáwimy przećiw niemu śiedm páſterzow/ y ośmioro Kśiążąt z lu-
6 du. ♣ Ci wypáſą źiemię Aſſyryjſką mieczem/ y źiemię Nimrodowę w gránicach ich: á ták wyrwie *nas* Aſſyryczykowi/ gdy przyćiągnie do źiemie náſzey/ y gdy będźie deptał
7 gránice náſze. ♣ Przetoż oſtátki Já-

a Matt. 2. 6. Jan. 7. 42.

kobowe w pośrzodku wiela narodow/ będą jáko rosá od PAná: jáko ćiche deſzcze ſkrapiájące trawę/ ktorych śię nie ſpodźiewa od człowieká/ áni ich czeka od ſynow ludzkich.
8 ♣ Będą też oſtátki Jákobowe miedzy pogány w pośrzodku wiela narodow/ jáko lew miedzy zwierzęty leśnymi/ á jáko ſzczenię lwie miedzy trzodą owiec: ktore gdy idźie á depce y łápa/ niemáſz nikogo ktoby
9 wydárł. ♣ Wywyżſzy śię ręká twojá nád nieprzyjaćioły twojimi: á wſzyſcy przećiwnicy twoji wykorzenieni będą.
10 Y Stánie śię dniá onego mowi PAn/ że wytrácę konie twoje z pośrzodku ćiebie/ á wozy twoje po-
11 pſuję. ♣ Y wygubię miáſtá źiemie twojey/ á poborzę wſzyſtkie twirdze
12 twoje. ♣ Wygubię też guſłá z ćiebie; á wieſzczkow nie będźie w tobie.
13 ♣ Wygubię też ryte bałwány twoje/ y obrázy twoje z pośrzodku ćiebie: á nie będźieſz śię więcey kłaniał
14 robótce rąk twojich. ♣ Wykorzenię y gáje twoje z pośrzodku ćiebie/ á wygłádzę nieprzyjaćioły b twoje. ♣
15 A *ták* w gniewie y w zápálczywośći wykonam pomſtę nád narody/ ktorzy nie byli poſłuſzni.

b l. Miáſtá.

ROZDZIAL VI.

Oświadczenie niewdźięczności y krnąbrności ludu Izráelſkiego 6. Opiſánie powierzchnego ich nábożeńſtwá/ á okazánie prawdźiwego. 9. Ogłoſzenie nád nimi kaźni.

1 SŁuchajćie proſzę co mowi PAn: Wſtań/ rozpieraj śię a z tymi gorámi/ á niech ſłucháją págorki
2 głoſu twego. ♣ Słuchajćie gory ſporu PAńſkiego/ y namocnieyſze grunty źiemie: Bo PAn *ma* ſpor z ludem ſwojim/ á z Jeruzalemem
3 práwo wiedźie. ♣ Ludu moj/ Cożem ći uczynił/ á w czymem ći śię uprzykrzył? Odłoż świádectwo przeći-
4 wko mnie. ♣ Wſzákem ćię wywiodł z źiemie b Egipſkiey/ á z domu niewolnikow odkupiłem ćię/ y poſłałem przed oblicżem twojim Mojżeſzá/
5 Aároná y Máryą. ♣ Ludu moj! Wſpomni teraz co zá rádę uczynił Bálák c Krol Moábſki/ á co mu

a Ezdi. 1. 2.

b 2 Moj. 12. 51. y 14. 30

c 4 Moj. 22. 5. y 23. 7.

odpowiedźiał Báláám syn Beorow: *Wspomni też co śię działo* od Sytrym áż do Gálgál / ábyś poznał spráwiedliwośći PAńskie.

6 Ale mowiß: Z czymże śię stáwię przed PAnem / *á* pokłonię śię Bogu Nawyższemu: Izali śię przed niń stáwię z ofiárámi cáłopalonymi / z ćielcy rocżnymi? 7 ✤ Izáli śię PAN kocha w tyśiącách báránow / *y* w tyśiącu tyśięcy strumieniow oliwy? Izali dam pierworodnego swego zá przestępstwo moje? ábo owoc żywotá mego zá grzech duße mojey: 8 ✤ Oznáymiłći d człowiecże co jest dobrego. Y czegoż PAn chce po tobie / tylko ábyś czynił sąd / á miłował e miłośierdźie / y pokornie chodźił z Bogiem twojim.

9 Głos PAński ná miásto woła: (ále rostropny *sam* śię oglada ná Imię twoje) Słuchajćież o rozdze / y kto ją postánowił. 10 ✤ Izali jeszcże *są* w domu niezbożnego skárby niespráwiedliwe / y miárá niespráwiedliwa / y obrzydła? 11 ✤ Izali mam uspráwiedliwić ßale niespráwiedliwe / y w worku gwichty fałßywe? 12 ✤ Bogacże jego pełni są zdźierstwá / á obywátele jego mowią kłamstwo / y język ich kłamliwy *jest* w uśćiech ich: 13 ✤ Przeto / y Ja ćię też náwiedzę choroba / uderzęćię / y znißcżę ćię dla grzechow twojich. 14 ✤ Ieść bedźieß / á nie násyćiß śię / y poniżenie twoje *bedźie* w pośrzodku ćiebie: pochwyćiß / ále nie wynieśieß: á co wynieśieß / ná miecż podam. 15 ✤ Ty bedźieß f śiał / ále nie bedźieß żął: ty bedźieß tłocżył oliwki / ále nie bedźieß śię oliwą mázał / y moßcż / ále nie bedźieß pił winá. 16 ✤ Bo *to miásto* pilnie przestrzega ustaw g Amrego / y wßelákiey spráwy domu h Achábowego / y spráwujećie śię rádámi ich. 17 ✤ Ták / ábym ćię wydał ná zpustoßenie / y obywátele jego ná pośmiech: przetoż gánbę ludu mego nośić bedźiećie.

d 5 Moj 10.12. y 30.15 e Ozea. 6. 6.
f 3 Moj 26.16. 5 Moj 28.38. Agge. 1. 6. g 1 Krol. 16.25. h 1 Krol. 16.30.

ROZDZIAL VII.

Nárzekánie nád tym że máło jest pobożnych. 7. Pobożni śię ćießą nádźieją wybáwienia Bożego. 11. Prorok ćießy wierne obietnicą náprawey Kośćiołá Bożego, wybáwieniem od nieprzyjaćioł, y pomstą nád tymi ktorzy je trapią.

1 Biádá mnie / żem jáko ostánki *po zprzątnieniu* owocow letnich: jáko pozostáłe groná po zbierániu winá: Niemáß groná ku zjedzeniu / Pierwoćin z owocu prágnie duszá mojá. 2 ✤ Pobożny a z źiemie zginął / á ßcżerego niemáß miedzy ludźmi: Wßyscy zgołá o wylaniu krwie myślą / káżdy łowi śiećią brátá swego. 3 ✤ Co złego robią rekomá / chcą áby to zá dobre *ußło*: Kśiąże *poddatkow* żąda / á Sędźia z datku *sądźi*: á kto możny jest / ten mowi przewrotność duße swojey / y w gromádę ją b plotą. 4 ✤ Nalepßy z nich / jest jáko oset: naßcżerßy / przechodźi ćiernie. Dźień strożow twojich / *y* náwiedzenia twego przychodźi: Juźći náſtánie powikłánie ich. 5 ✤ Nie wierzćie przyjaćielowi / áni ufajćie wodzowi: Przed tą ktora leży ná łonie twojim / strzeż drzwi ust swojich. 6 ✤ Bo syn lekce c waży Ojcá / *á* corká powstawa przećiwko mátce swey / Synowa przećiwko Swiekrze swey: *á* nieprzyjaćiele káżdego / *są* domownicy jego.

7 Przetoż ja ná Páná pátrzáć bede / ocżekawáć bede Bogá zbáwienia mego: Bog moj wysłucha mię. 8 ✤ Nie weseł śię ze mnie nieprzyjaćiołko mojá: jeslim upádłá / powstánę jeśli śiedzę w ćiemnośćiách / Pan jest świátłośćią moją. 9 ✤ Gniew Páński poniosę: bom przećiwko niemu zgrzeßył / áż śię wżdy záſtáwi o spráwę moję / á wykona sąd moj: wywiedźie mię ná świátło / ujrzę spráwiedliwość jego. 10 ✤ Ujrzy to nieprzyjaćiołká d mojá / á wstyd okryje tę / ktora do mnie mowi; Gdźież jest PAN Bog twoj? Ocży moje ná nię pátrzáć bedą / gdy jáko błoto ná ulicách podeptána bedźie.

11 Dniá *onego* ktorego pobudowáne bedą e párkány twoje: dniá onego *mowię* dáleko śię f wyrok rozeßdźie. 12 ✤ Onegoż dniá / przychodźić bedą do ćiebie / y z Assyryjey áż do miast obronnych: y od miast obronnych / áż do rzeki: y od morzá / áż do morzá; y od gory / áż do gory.

a Ezdi. 57. 1. b T. Przewrotność. c Mátt. 10.21, 35.36. d Psalm 79.10. y 115.2 Joel. 2. 17. e Amos. 9. 11. f T. Nákázánie Ewángeliey.

13 Wßákże tá źiemiá zpustoßona bedźie / dla obywátelow swojich : dla owocu wynálazkow ich.

14 Pás że lud twoj laską twoją / trzodę dźiedźictwá twego / ktora osobno mießka w leśie / y w pośrzod polá : niech wypáſa Báſán / y Gáláád / jáko zá dni stárodawnych :

15 Vkaże mu dźiwne rzeczy / jáko zá dni ktoryches wyßedł z źiemie Egipskiey.

16 Co widząc národowie / záwstydzą śie nád wßystką mocą swoją : włożą ręke ná ustá / á

17 [g] ußy ich ogłuſzeją. Proch [g] jáko wąż lizáć będą / jáko gádźiny źiemskie ruſzą śię z lochow swojich : do Páná Bogá [h] nászego z strachem pobieżą, y bać śię ciebie będą.

18 [i] Ktoryż BOG jest podobny tobie? Ktoryby i niepráwość odpuszczał / y mijał przestępstwá ostátkow dźiedźictwá swego : Ktoryby nie zátrzymawał ná wieki gniewu swego / przeto / że śię kocha w miłośierdźiu.

19 Náwroći śię / á zmiłuje śię nád námi : zátłumi niepráwośći násze : y wrzući w głębokość morską wßystkie grzechy násze.

20 Pokażeß śię Jákobowi prawdomownym / á miłośiernym Abráhámowi : jákoś przyśiągł Ojcom nászym ode dni dawnych.

g Psalm 72. 9.

h Ozea. 3. 5.

i 2 Moj. 34. 6. 7.

PROROCTWO NAHUMOWE.

NAhum Prorok Assyryjczykom y ich głownemu miástu Niniwe / gdy śię po nápominániu Jonaßá Proroká / do pierwßey niezbożnośći wroćili / przyczyny y sposob karánia y koniecznego zginienia ich opowiáda. A potym ćießy pokolenie Judá obietnicámi Bożymi : á zwłaßczá Przyśćiem PAná Chrystusá : Nápomynájąc ich do státecznego przećiwko wßystkim nieprzyjaćiołom ich / w przedśiewźięćiu wytrwánia.

ROZDZIAL. I.

Proroctwo przećiwko miástu Niniwe, y wßystkiemu páństwu Assyryjskiemu. 2. Opisánie Májestatu Bożego. 12. Obietnicá o wybáwieniu ludu Izráelskiego.

1 BRzemię Niniwe. Księgi widzenia Náhumá Elkoseyczyká.

2 [a] PAN / jest Bog zápálczywy a y mśćiwy : mśćiwy jest PAn á gniewliwy : PAn ktory śię mśći nád przećiwnikámi swymi / y chowa gniew przećiwko nieprzyjaćiołom swojim.

3 PAn nierychły do gniewu / á wielkiey [b] mocy : ktory winnego nie czyni niewinnym. W wichrze / á w burzy jest drogá Páńska : á obłok jest prochem nog jego.

4 Ktory gromi [c] morze y wysusza je / y wßystkie rzeki wysusza. Przed nim Báſán y Kármel mdleje : á kwiát Libáński więdnie.

5 Gory drżą przed nim / á págorki śię rozpływáją : źiemiá gore od oblicza jego / y okrąg źiemie, y wßyscy mießkájący ná nim.

6 Przed rozgniewániem jego / ktoż śię ostoji? A kto śię stáwi przećiwko popędliwośći gniewu jego? Gniew jego śię wylewa jáko ogień / á skáły śię pádáją przed nim.

7 Dobry jest PAN / y pośiła w dźień ućiśnienia : á zna te ktorzy ufáją w nim.

8 Przetoż powodźią prętką koniec uczyni miejscu jego : á nieprzyjaćioły Boże ćiemnośći zgonić będą.

9 COż zámyślaćie przećiwko PAnu? onći koniec uczyni : Vtrapienie drugi raz nie powstánie.

10 Bo ták jáko ćiernie zplećieni / á opojeni są jáko winem : przetoż jáko śćiernisko suche do szczętu pożárći będą.

11 Z ćiebie wyßedł ten / ktory złe myśli przećiwko PAnu : rajcá złośliwy.

12 Ták mowi PAn : Być śię byli spokojnie záchowáli / zostáłoby ich było wiele : ábo by tylko byli przerzedzeni : y byłoby ich to minęło / á nie trapiłbym ich był więcey ták / jákom

a 2 Moj. 20. 4. y 34. 14. 5 Moj. 4. 24. y 5. 9. y 6. 15. Jozu. 24. 19.

b Psalm 86. 5. Jonaß. 4. 2.

c Ezái. 50. 2.

13 kom je trapił: ✣ Ale teraz skruszę járzmo jego / áby ná tobie nie leżáło / 14 á zwiąski twoje potárgam. ✣ Bo przećiwko tobie ô *Niniwczyku* PAN przykazał / że nie będźie więcey imienia naśienia twego : z domu bogá twego wygłádzę ryte y lane obrázy : á gdy zniewáżony będźiesz / grobći zgotuję.

15 Oto ná tych gorách d nogi / wdźięczne poselstwo opowiádájącego / zwiástującego pokoy : Obchodźże o Judo Vroczyste świętá twoje/oddáwáy śluby twoje : Bo śię więcey złośnik mimo ćię chodźić niepokuśi / do szczętu jest wygłádzony.

d Ezái. 52. 7. Rzym. 10,15.

ROZDZIAŁ II.

Proroctwo o przyćiągnieniu nieprzyjaciół przećiw Niniwitom. 8. Zpustoszenie miástá Niniwe, y rozproszenie. 13. Y wygłádzenie obywátelow jego.

1 Ciągnie skaźcá przećiw tobie ô *Niniwe:* opátrz miejscá obronne/ wyglądáj ná drogę /zmocni biodrá/ 2 á bárzo umocni śiłę *twoję.* ✣ Bo PAN odwroćił pychę Jákobowę/ jáko pychę Jzráelowę: przeto/ że je wyniszczyli skaźcy / á látorośle ich 3 popsowáli. ✣ Tarcza mocárzow jego czerwona / rycerstwo jego szárłatem odźiáne / wozy *jego* jáko pochodnie gorájące : iskrzyć śię będą w dźień potykánia jego / á jodły strászne 4 trząść śię będą. ✣ Wozy po ulicách grzmieć/ *y* po rynku skrzypieć będą: ná wejrzeniu będą jáko pochodnie/ *á* jáko błyskáwice biegáć będą. ✣ 5 Szykuje mocárze swoje ; *ále jednák* upádną w szyku swym : Pośpieszy śię do murow/ *jákoby tám* zgotowá- 6 na byłá obroná. ✣ Bramy śię przy rzekách otworzą / á Kośćioł śię roz- 7 płynie. ✣ A Chusáb pojimána będąc záwiedźiona będźie: á służebnice jey prowádźić *ją* będą / hucząc jáko gołębicá / *á* bijąc śię w pierśi swe. ✣ 8 A áczkolwiek Niniwe *było* jáko sadzawká wod od początku swego / wszákże już sámi ućiekáją: *A choć kto rzecze;* Stojćie/ stojćie : wszákże śię 9 *nikt* nie obejrzy. ✣ Rozchwyććież śrebro / rozchwyććież złoto / y niezmierne bogáctwá / *y* cokolwiek nákosztowniejszego ze wszystkich klenotow 10 drogich. ✣ Wyplundrowáne y wybráne będźie/ owszem do szczętu zpustoszone będźie : serce śię rozpłynie / koláno o koláno tłuc śię będźie / y boleść ná wszystkich biodrách będźie: á oblicza wszystkich poczernieją.

11 Gdźież jest jáskinia lwow/y pástwisko lwiąt ? Gdźie chodźił lew / lew *mowię* y lwicá : á nie było 12 nikogo ktoby *je* przestrászył. ✣ Lew ktory dostátkiem chwytał lwiętom swojim/ y zádusżał dla lwic swojich : ktory nápełniał łupem jáskinie swoje / á obłowem łożyská swoje. 13 ✣ Otom Ja przećiwko tobie mowi PAN Zastępow / á popalę ná proch wozy twoje / á mieczi pożrze lwiętá twoje : y wykorzenię z ziemie łup twoj / á nie będźie więcey słyszány głos posłow twojich.

ROZDZIAŁ III.

Proroctwo o zkáżeniu miástá Niniwe. 2. Grzechy obywátelow jego. 8. Utwierdzenie Proroctwá tego. 11. Y opisánie zginienia Niniwczykow.

1 Biádá miástu a krwáwemu / wszystko kłamstwá / y łupiestwá pełne jest / *á* zdźierstwo z niego nie 2 wychodźi. ✣ *Tám będźie słyszáne* trząskánie biczow / y grzmot koł / y tętánie koni/ y skakánie wozow. ✣ 3 Jezdny dobędźie błyszczącego mieczá swego / y lśniącego oszczepu. Tám będźie wiele pobitych / y wielkie gromády trupow : ták/ że nie będźie liczby trupow / á przez ćiáłá *pobitych* powaláć śię będą. ✣ 4 Dla wielkośći wszeteczeństw nierządnice roskoszney: ktora śię báwiłá czárámi / á záprzedawáłá narody wszeteczeństwy swymi / y ludźie gusłámi swy- 5 mi. ✣ Otom Ja przećiwko tobie mowi PAN Zastępow : y odkryję podołek b twoj ná twarz twoję / á okażę narodom sprosność twoję / á 6 krolestwom hánbę twoję. ✣ Y wrzucę ná ćię obrzydliwośći / y zelżę ćię : 7 y wystáwię ćię zá dźiw. ✣ Ták / że ktokolwiek ćię ujrzy / oddali śię od ćiebie / y rzecze ; Zburzone jest Niniwe/ ktoż by śię go użalił ? Gdźież bym szukał tych ktorzyby ćię ćieszyli ?

a Ezek. 24. 9. Abák. 2. 12.

b Ezái. 47. 3. Ezech. 16. 37.

Jza=

8 Zaliś ty lepsza niż ludne *miásto* No? ktore leżáło miedzy rzekámi/ wodámi obtoczone bedac; ktorego wálem było morze/ y od morzá mur jego. 9 Murzyńska źiemiá y Egipt *były* siłą jego / y *narody* niezliczone: Putczycy y Lubimczycy/ *byli* mu ná pomocy. 10 Wszákże y to w záprowádzenie y w pojimánie przyszło: máluczkie jego ná rogách wszystkich ulic roztracano / á o nastáwnieyße jego losy miotano : náwet wszyscy przednieyßy jego okowáni sa w pętá.

11 Tákże y ty opojona c bedźieß/ y zkryć śie muśiß: y ty ßukáć bedźieß pomocy / przećiwko nieprzyjaćielowi. 12 Wszystkie twirdze twoje sa jáko figowe drzewo z owocem ránnym: ktorym gdy kto zátrząśnie / zárázwpadája w ustá tego co je jeść chce. 13 Oto lud twoj sa niewiástámi w pośrzod ćiebie : nieprzyjaćiołom twojim ßeroko otworzone beda bramy źiemie twojey : 14 á ogień pożrze zawory twoje. Náczerpaj sobie wody do oblężenia / zmacniaj twirdze swoje : wleź w błoto y depc gline/ opráwiwßy cegelnice. 15 Tám ćie pożrze ogień / wytnie ćie miecz/ pożrze ćie jáko chrząßcze: zgromadź śie jáko chrząßcze/ zbierz śie jáko ßáráńcza. 16 Rozmnożyłoś kupce twoje nád gwiazdy niebieskie: Ale jáko chrząßcze przypadája y odlátuja/ *ták y ći*. 17 Pánowie twoji *sa* jáko ßáráńcza / á Hetmáni twoji jáko wielcy chrząßcze/ ktorzy śie kłáda obozámi ná płotách czásu źimná : *jedno* słońce weszło/ álić odlátuja ; y nie znáć miejscá ich gdźie byli. 18 Zdrzemia śie Pásterze twoji o Krolu Assyryjski! leżeć beda słáwni twoji : Obfitość ludu twego bedźie po gorách/ ále nie bedźie ktoby go zgromádźił. 19 Niemáß lekárstwá ná ránę twoje : nie uleczona jest plagá twojá : Wszyscy ktorzy powieść o tobie usłyßa / kláskáć beda rekomá nád toba. Bo ná kogoż ustáwicznie nie przychodźiło okrućieństwo twoje?

c *Jerem.* 25,27.

PROROCTWO ABAKUKOWE.

Prorok Abákuk/ uskárżywßy śie na wielka niezbożność ludu Judskiego/ przepowiáda zburzenie jego przez Chaldejczyki: y pokázuje / że choćiaż PAN przez ták złośliwy narod lud swoj pokaráć miał / jednák tym wiárá pobożnych nie ma bydź zwatlona / á iż Chaldejczycy w niepráwośćiach swojich zágina. Zátym Proroctwo swoje osobliwa modlitwa imieniem swojim y wiernych PAńskich uczyniona zámyka.

ROZDZIAL. I.

Nárzekánie nád niepráwośćiámi ludu Judskiego. 5. Proroctwo o przyćiagnieniu Chaldejczykow ná nie. 12. Ugruntowánie ludu Bożego w dufnośći o łásce Bożey.

1 Brzemie ktore widźiał Prorok Abákuk. 2 Dokadże wołáć bede o PANIE! á nie wysłuchaß? *Dokadże* do ćiebie *przed* gwałtem krzyczeć bede / á nie wybawiß? 3 Przeczże dopuszczaß ábym pátrzył ná niepráwość / y widźiał bezpráwie/ y zgube/ y gwałt przećiwko sobie? y *przecż śie y ndjduje* ten/ ktory swar y niezgode rozniecą? 4 Dla tego náruszony bywa zakon / á práwu śie nigdy dosyć nie dźieje: ábowiem niepobożny obtacza a spráwiedliwego / dla tego wychodźi sad przewrotny.

5 Pojrzyćie ná b narody / á obaczćie / y dźiwujćie śie z zdumieniem : *przeto*, iż czynie nieco zá dni wászych / o czym gdy wam powiádáć beda / nie uwierzyćie. 6 Abowiem oto Ja wzbudze Chaldejczyki / narod srogi y pretki : ktory ßeroko pojdźie przez źiemie / áby pośiadł mieszkánia cudze. 7 Straßny *jest* y

a *Job.* 21. 7. *Jerem.* 12. 1.
b *Dźiej.* 13.41.

ogromny: od niego sámego wynidźie sąd jego / y wywyższenie jego.

8 ✠ Konie jego prędsze będą niż lámpártowie / á srogsze nád wilki wieczorne: szeroko rozćiągną się jezdni jego / á jezdni jego z dáleká przyjdą / przylecą jáko orzeł śpieszący się do żeru.

9 ✠ Káżdy z nich dla łupiestwá przyjdźie: Obrócą twarzy swoje ná Wschod słońcá: á więźnie zgromádzą jáko piasek.

10 ✠ Ten y z Krolow szydźić będźie / á Kśiążętá *będą ná* pośmiech u niego: ten *też* z káżdey twierdze náśmiewáć się będźie / á usypawszy wáły / weźmie ją.

11 ✠ Tedy się odmieni duch *jego*, á wystąpi y przewini / *mysląc że* tá moc jego / *jest* bogá jego.

12 IZaliś ty nie jest od wieku PAnie Boże moj / Swięty moj? *my ćie* nie pomrzemy: o PAnie postáwiłeś go ná sąd: Ty o skáło *násza* ná karánieś go ugruntował.

13 ✠ Czyste są oczy twoje / ták / że ná złe pátrzáć / y bezpráwia widźieć nie mogą. Przeczżebyś miał pátrzáć ná czyniące przewrotność? *Przeczżebyś miał* milczeć? Ponieważ niezbożnik pożera spráwiedliwszego niżeli sam.

14 ✠ Miałżebyś zániecháć ludźi jáko ryb morskich / jáko płázu ktory nie ma páná?

15 ✠ Wszystkie wędą wyćiąga / zágarnia je niewodem swojim / y zgromadza je do śieći swojich: dla

16 tegoż się weseli y ráduje. ✠ Przeto ofiáruje niewodowi swemu / y kádźi śieći swojey: ábowiem przez nie utył dźiał jego / á pożywienie jego hojniejsze.

17 ✠ Izali dla tego będźie zápuszczał niewod swoj / á ustáwicznie zábijał narody bez litośći?

ROZDZIAŁ II.

Bog dawa spráwę Prorokowi, o utrapieniu ludu Izráelskiego od Chaldejczykow, y o poćiechách ludu Bożego.

1 NA straży swey stáć a będę / y stánę ná báßćie / wyglądájąc / ábym obaczył co będźie *Bog* mowił: cobym miał odpowiedźieć po karániu mojim.

2 ✠ Tedy mi odpowiedźiał PAn / mowiąc: Nápisz widzenie / á *nápisz* zrzetelnie / ná tablicách: áby je prędko czytelnik przeczytał. ✠

3 Przeto / że jeszcze do pewnego czásu *odłożone jest* widzenie / ktore wypowie ná skończeniu jego / á nie skłama: *á* Jesliby *ná chwilę* odwlaczał / oczekaway nań: bo ć zápewne b przyjdźie / á nie omieszka.

4 ✠ Oto / kto sobie hárdźie poczyna / tego duszá nie jest szczera w nim: Ale spráwiedliwy z wiáry c swey żyć będźie.

5 DOpieroż człowiek opiły / przewrotny / y hárdy / nie ostoji się w mieszkániu *swojim*: ktory rozszerza jáko piekło duszę swoję / á jest jáko śmierć / ktora się nie może násyćić / choćby zgromádźił d do śiebie wszystkie narody / á zebrał do śiebie wszystkie ludźie.

6 ✠ Izali ći wszyscy o nim przypowieśći nie uczynią y wykłádow / *y* gádek o nim? mowiąc: Biádá temu ktory rozmnaża rzeczy nie swoje / (A dokądże?) y

7 obćiąża się gęstym błotem. ✠ Izali nie powstáną z prędká ktorzy ćię kąsáć będą: y nie ocucą się ktorzy ćię szárpáć będą? y stánieß się im łupem.

8 ✠ Bo iżeś ty złupił wiele narodow / złupią ćię *też* wszystkie ostátki narodow: dla krwie ludzkiey / y dla gwałtu *uczynionego* źiemi y miástu / y wszystkim ktorzy mieszkáją w nim.

9 BIádá *temu*, ktory łákomie e szuka zysku szkárádego domowi swemu: áby wystáwił wysoko gniázdo swoje / á ták uszedł z mocy złego. ✠

10 Urádźiłeś hánbę domowi swemu / ábyś wytráćił wiele narodow / á grzeszył przećiwko duszy swojey. ✠

11 Abowiem kámienie z muru wołáć będźie / y sęk z drzewá wyda *o tym* świádectwo.

12 ✠ Biádá temu ktory krwią buduje f miásto / á utwierdza

13 miásto niepráwośćią. ✠ Azaż to nie *jest* od PAná Zastępow iż koło czego ludźie prácują / to ogień zkáźi; á nád czym się narodowie zpracowáli / to ná dáremno będźie.

14 ✠ Abowiem źiemia będźie g nápełniona znájomośćią chwały PAńskiey / jáko morze wody nápełniáją.

15 ✠ Biádá temu ktory poji bliźniego swego / przystáwiájąc naczynia swego / ták / áby go upojił; y nápátrzył się nágośći je°.

16 ✠ Násyćiß się hánby dla sławy: Pić h będźiesz y ty / á obnáżony będźiesz: Obroći się do ćiebie

kielich

a Ezái. 21. 8.

b Zyd. 10. 37.

c Janá. 3. 36. Rzym. 1. 17. Gálát. 3. 11. Zyd. 10. 38. 1 Jan. 5. 10.

d Przyp. 30. 15.

e Jerem. 22. 13.

f Ezech. 24. 9. Náh. 3. 1.

g Ezái. 11. 9.

h Jerem. 25. 26.

kielich práwice PAńskiey/y zwrocenie sromotne *przydźie* ná sławę twoję. 17 Bo ćię łupiestwo Libanu okryje/y zpustoszenie zwierząt/ktore je zstrászyło; dla krwie ludzkiey / y dla gwałtu źiemie/y miástá/y wszystkich ktorzy mieszkáją w nim. 18 Coż pomoże ryty obraz/że go wyrył rzemieśnik jego? *ábo* odlewány *obraz*, y náuczyćiel i kłamstwá? że ufa rzemieśnik w robóćie swojey / czyniąc báłwány nieme? 19 Biádá *temu* ktory mowi drewnu? Ocuć śię: á kámieniowi niememu; Obudź śię. Ten że to ma uczyć? Pojrzy nań/ powleczony jest złotem y śrebrem: ále w nim niemász zgołá żadnego duchá. 20 PAn k jest w Kośćiele świętobliwośći swojey: umilkni przed oblicżem jego wszystká źiemio.

i Jerem. 10. 8. Zách. 10. 2.

k Psalm 11. 4.

ROZDZIAŁ III.

Modlitwá Abákukowá y Ludu Bożego. 3. Ugruntowánie śię w dufności sprawámi Bożymi. 16. Y obietnicámi jego.

1 Modlitwá Abákuká Proroká / według a rozmáitych pieśni *złożona*.

2 OPAnie usłyszawszy wyrok twoj/ uląkłem śię. O PAnie záchowaj spráwę twoję w pośrzodku lat/ y objaw ją w pośrzodku lat: w gniewie wspomni ná miłośierdźie.

3 GDy Bog szedł b od Południá/á Swięty z gory Fárán/Selá: okryłá niebiosá sławá jego/á chwały jego źiemiá pełna byłá. 4 Jásność jego byłá jáko świátłość/ rogi były ná bokách jego: á tám byłá zkryta siłá jego. 5 Przed oblicżem jego szedł mor/ á węgle pałájące szło przed nogámi jego. 6 Stánął y rozmierzył źiemię/wejrzał y rozproszył narody: skruszone są gory wieczne/y zkłoniły śię págorki dawne: drogi jego są wieczne. 7 Widźiałem namioty Chusán prożnośći poddáne/á opony źiemie Mádyáńskiey drżáły. 8 Izali śię ná rzeki/o PAnie! Izali śię ná rzeki rozpalił gniew twoj? Izali ná morze rozgniewánie twoje? Gdyś jáchał ná koniách twojich/ *y ná* wozách twojich zbáwiennych. 9 Jáwnie odkryty jest łuk twoj/*dla* przysięgi pokoleniom wyrzeczoney/Selá. 10 Rozdźieliłeś rzeki źiemie. Widźiáły c ćię gory *y* zádrżáły/powodź wod przeminęłá: przepáść wydáłá głos swoj/ głębokość ręce swoje podniosłá. 11 Słońce y mieśiąc zástánowił śię d w mieszkániu swojim: przy *jegoż* świetle latáły strzały twe / *y* przy blásku lśniącey śię włoczńie twojey. 12 W zágniewániu podeptałeś źiemię / w zápálczywośći młoćiłeś pogány. 13 Wyszedłeś ná wybáwienie ludu swego/ná wybáwienie z pomázáńcem twojim: przebiłeś głowę z domu niezbożniká/ odkrywszy grunt áż do szyje/ Selá. 14 Potłukłeś kijmi jego/głowę wśi jego/ *gdy* śię burzyli jáko wicher áby mię rozproszyli: weselili śię / jákoby pożrzeć mieli ubogiego w skrytośći. 15 Jáchałeś przez morze ná koniách twojich: *przez* gromádę wod wielkich. 16 Gdym to słyszał/ zátrząsnął śię brzuch moj: ná ten głos drżáły wárgi moje/ zgniłość weszłá w kośći moje / y wszystekem śię trząsł słysząc że mam odpocżynąć w dźień utrapienia/ gdy przyćiągnie ná ten lud *nieprzyjaćiel*; áby go przez wojnę wygłádźił.

17 CHocby figowe drzewo nie zákwitnęło / y nie było urodzáju ná winnicách: chocby y owoc oliwy pochybił / y role nie przyniosły pożytku / *y* z owczárniby owce wybite były/á nie byłoby bydłá w oborách. 18 Wszákże śię ja w PAnu weselić będę: rozráduję śię w Bogu zbáwienia mego. 19 Pánujący PAn jest siłá moja: ktory czyni e nogi moje/ jáko *nogi* łáni/ y po miejscách wysokich poprowádźi mię. Przedniejszemu nád śpiewaki/ ná muzyckim naczyniu mojim.

a 1. Z niewiádomośći, ábo obłądzenia

b 5 Moj. 33. 2.

c Psalm 77. 19.

d Jozu. 10. 12.

e 2 Sam. 22. 34. Psalm 18. 34.

PROROCTWO SOFONIASZOWE.

śie niech okryją wormi/ ludźie y bydło/ á niech do Bogá gorliwie wołáją : á niech śie odwroći káżdy b od złey drogi swojey/ y od łupiestwá/ ktore *jest* w ręku jego. ♣ Kto wie jesli c śie nie obroći Bog/ á nie użali śie *tego*? nie odwroćili śie mowię/ od popędliwośći gniewu swego/ ábysmy nie zginęli?

b Jerem. 18. 11.
c Joel. 2. 14.

10 Y Widźiał Bog spráwy ich/ iż śie odwroćili od złey drogi swey: y użalił śie BOG nád tym złym ktore rzekł/ że im miał uczynić: á nie uczynił.

ROZDZIAL IV.

Jonaß śię niesłusznie gniewa.4. A Bog go dla tego strofuje.

1 Y Nie podobáło śie to bárzo Jonaszowi: y rozpalił śie gniew jego. 2 ♣ Przetoż śie modlił PAnu/ y rzekł; Proszę PAnie/ Azam tego nie mowił gdym jeszcze był w źiemi mojey? Dla tegom śie pospieszył ábym ućiekł do Társu. ♣ Gdyżem wiedźiał/ żeś ty Bog a łáskáwy y litośćiwy/ długoćierpliwy/ y wielkiego miłośierdźiá/ á ktory żáłujesz złego. 3 ♣ A teraz/ o PAnie/ proszę odbierz duszę moję odemnię: bo mi lepiey umrzeć niżeli żyć.

a 2 Moj. 34. 6. Psálm 86. 5. Joel. 2. 13.

4 Y Rzekł PAn: á dobrześ to że śie *ták* gniewasz? 5 ♣ Bo wyszedł był Jonasz z miástá/ y śiedźiał ná Wschod słońcá przećiwko miástu: á uczyniwszy tám sobie budę/ uśiadł pod nią w ćieniu/ áżby ujrzał coby śie dźiáło z onym miástem. 6 ♣ A PAn Bog był zgotował bánię/ ktora wyrosłá nád Jonaszem áby zástániáłá głowę jego/ y zástawiáłá go od gorącá: tedy śie Jonasz bárzo z *oney* bánie rádował. 7 ♣ W tym názájutrz ná świtániu/ nagotował Bog robaká: ktory podgryzł onę bánię/ ták/ że uschłá. 8 ♣ Y stáło śie gdy weszło słońce/ wzbudźił Bog wiátr suchy od Wschodu słońcá/ y biło słońce ná głowę Jonaszowę ták/ iż omdlewał/ y życzył sobie śmierći/ mowiąc: Lepiey mi umrzeć niżeli żyć. 9 ♣ Y rzekł Bog do Jonaszá: Dobrześ to że śie ták gniewasz o tę bánię? Y rzekł: Dobrze/ że śie gniewam áż ná śmierć. 10 ♣ Tedy mu rzekł PAn/ Ty żáłujesz tey bánie/ około ktoreyś nie prácował/ ániś jey dał wzrostu: ktora jedney nocy urosłá/ y jedney nocy zginęłá. 11 ♣ A Jabym niemiał żáłowáć Niniwe/ miástá ták wielkiego? W ktorym jest więcey niżeli sto y dwádźieśćiá tyśięcy ludźi/ ktorzy nie umieją *rozeznáć* miedzy práwicą swoją y lewicą swoją: y bydłá wiele.

PROROCTWO MICHEASZOWE.

MIcheasz śię uskarża ná báłwochwálstwo/ y niespráwiedliwość/ ták Izráelá jáko y Judy/ y groźi im zá to karániem od Bogá. Potym/ pobożne zobojego ludu ćieszy obietnicámi: y ćielesnego wybáwienia z niewoli Bábilońskiey: y duchownego odkupienia przez Chrystusá PAná. A przytym miejsce miánuje/ gdźie śię PAN Chrystus według ćiáłá národźić miał.

ROZDZIAL I.

Proroctwo o podwroceniu Krolestwá Judskiego y Izráelskiego. 5. Vkazánie przyczyn czemu śię to stáć miáło.

1 SŁowo PAńskie ktore śię stáło do Micheaszá Moráschytczyká/ zá dni Joátámá/ Acházá/ Ezechiaszá Krolow Judskich: ktore w widzeniu słyszał o Sámáryjey y o Jeruzalem. 2 Słuchajćie wszyscy a narodowie: niech słucha źiemiá/ y wszystko co ná niey jest: á niech będźie Pánujący PAN przećiwko wam świádkiem/ Pánujący z Kośćiołá świętobliwośći swojey. 3 ♣ Bo oto/ PAN wynidźie b z miejscá c swojego: á zstąpiwszy/ deptáć będźie

a 5 Moj. 32. 1.
b Exái. 26. 21.
c Psalm. 115. 3.

4 dźie po wysokośćiách źiemie. ♣ Y rozpłyną śię gory pod nim / á doliny popádáją śię / ták jáko wosk od ogniá / y jáko wody ktore zpadáją ná doł. 5 ♣ To wszystko *śię stánie* dla przestępstwá Jákobowego / y dla grzechow domu Izráelskiego. ♣ Ktoż jest *przyczyną* przestępstwá Jákobowe? ♣ Izali nie Sámárya? Y ktoż wyżyn Judskich? Izali nie 6 Jeruzalem? Przetoż obrocę Sámáryą w gromádę gruzu / *jáki bywa* ná polu około winnic : y powrzucam w dolinę kámienie jey / á grunty jey 7 odkryję. ♣ Y wszystkie obrázy jey ryte będą potłuczone / y wszystkie jey dáry ogniem zpalone / y wszystkie jey bałwány obrocę w pustynią : bo *to* z zapłáty nierządnice zgromádźiłá : przetoż śię to záś ná zapłáte nierządnice obroći.

8 Ad tym kwilić y nárzekáć będę / chodząc zewleczony y nági: uczynię lament jáko smocy / y nárzekánie / jáko młode ᶠ strusiętá. 9 ♣ Przeto / że nie uleczone *są* rány jey: gdyż doszły áż do Judy / *á* dośięgły do bramy ludu mego / áż do Jeruzá- 10 lem. ♣ W Get ᵍ *tego* nie opowiádáyćie / áni kwiląc płaczćie : Wałaj śię w prochu ʰ w domu Ofrá. ♣ 11 Przejdźi *ty* ktora mieszkasz *ná miejscu* pięknym / obnáżona i májąc hánbę : nie wnidźie tá ktora mieszka *ná miejscu* w bydło obfitym : płácz będźie w miejscách okolicznych / ktore 12 od was máją żywność swoję. ♣ Będźie bowiem bolesna dla dobrych rzeczy tá / ktora mieszka ná miejscách przykrych: *przeto* że zstąpi złe od Páná áż do bramy Jeruzálemskiey. ♣ 13 Záprzęż w woz prętkie konie obywátelko Láchis / ktoraś powodem grzechu corki Syońskiey : gdyż w tobie ználezione są przestępstwá Izráel- 14 skie. ♣ Przetoż poślę upominki *swe* do Moreset w Get : domy Achzyb / ná oszukánie *będą* Krolom Izráel- 15 skim. ♣ Jeszczeć dźiedźicá przywiodę o obywátelko Máresy ! Przyjdźie áż do Odollám / *y áż* do chwały Izráelskiey. 16 ♣ Obłyś śię y ostrzyż ᵏ śię / dla synow roskoszy twojich : rozszerz łysinę twoję jáko Orzeł / bo śię prowádzą od ćiebie.

d Psalm 97. 5.
e Job. 30. 29.
f I. Sowied. [?]
g 2 Sám. 1. 20.
h Jerem. 6. 26.
i Ezái. 47. 3.
k Ezái. 22. 12.

ROZDZIAL II.

Obwinienie Judy y Izráelá zwiełu grzechow. 3. Przegrozká Boża onym uczyniona.

1 Biádá tym ktorzy wymyśláją nieprawość / y knują złe ná łożách swojich / á ná świtániu ráno do skutku je przywodzą / gdyż to jest 2 w mocy ręku ich. ♣ Pożądáją ᵃ pol / y wydźieráją : tákże domow / y odejmują : A ták przewodzą gwałt nád mężem y domem jego / nád káżdym mężem / y nád dźiedźictwem jego. ♣ 3 Dla tego ták mowi PAn : Oto Ja złe myślę przećiwko rodzájowi temu : z ktorego nie wyjmiećie szyj wászych / áni będźiećie chodźić pyszńie : bo czás zły *będźie*. ♣ W on 4 dźień uroście o was przypowieść / y nárzekáć będą *nád wámi* płáczem / żáłosnym / mowiąc: Zpustoszeniśmy do szczętu / *PAn* odmienił dźiał ludu mojego : O jákoć mi go odjął ! *jákoć* wźiąwszy pole násze / rozdźielił ! ♣ 5 Dla tego nie będźiesz miał ktoby rzućił ᵇ sznurem ná los / w zgromádzeniu PAńskim.

6 Mowią ; Nie ᶜ prorokujćie : Niech nam *inni* prorokują. Bo nie prorokują ták jáko ći: żaden z nich nie przestawa mow żelżywych. 7 ♣ O ty *ludu, ktory* słyniesz domem Jákobowym / izali ukrocony ma być Duch PAński ? Izali tákowe *są* spráwy jego ? Azasz słowá ᵈ moje nie są dobre *temu*, ktory chodźi w 8 uprzejmośći. ♣ Wczorá był ludem mojim / *á dźiś* jáko nieprzyjaćiel powstawa : májąc odźienie / zdźieraćie płaszcz z tych / ktorzy chodzą bezpiecznie / ktorzy śię wracáją z 9 wojny. ♣ Zony ludu mego wygániaćie z domu roskoszy ich / od dźiatek ich ustáwicznie odejmujećie sławę 10 moję. ♣ Wstańćie / á odejdźćie / bo tu niemász odpoczynienia : ztráci was dla nieczystośći / á to ztráceniem 11 srogim. ♣ Gdy śię kto zá Proroká udawa / á kłamstwo opowiádájąc *mowi* ; Będęć prorokował o winie ábo o napoju mocnym : Tákowyć bywa *miłym* prorokiem ludu tego.

12 Zgromadzájąc cále ćię zgromádzę Jákobie / zgromadzájąc zgro-

a Ezái. 5. 8.
b 5 Moj. 32. 8.
c Ezái. 30. 10.
d Psalm 119. 39.

mádze ostátki Izráelá / á zpędzę je w gromádę jáko owce Bosrá / jáko trzodę w pośrzod obory jego: y wynidźie huk od ludu. 13 Wstąpi ten ktory przełamywáć będźie przed nimi: przełamie / á przejdą bramą / y wnidą przez nię: Náwet y Krol ich pojdźie przed nimi / á PAN ná czele ich.

ROZDZIAL III.

Micheaß Zwierzchność świecką y duchowną, w ludu Judskim y Izráelskim gromi, y ogłaßa im pomsty Boże.

1 PRzetoż mowię: Słuchajćie Przedniejßy w Jákobie / y Wodzowie domu Izráelskiego: Izali wy nie maćie być powiádomi a sądu? 2 *Ale oni* nienawidzą dobrego / á miłują złe: odźieráją lud z skory ich / y mięso ich z kośći ich. 3 A jedzą mięso ludu mojego / á skorę ich z nich zdźieráją / y kośći ich łamią / y rąbią je jáko do gárncá / á jáko mięso do kotłá. 4 Tedy do PAná wołáć będą / á nie wysłucha ich / owßem zákryje oblicże swoje przed nimi czásu onego: ták / jáko oni wykonywáli złe przedśięwźięćia swoje.

5 TAk mowi PAN o tych prorokách / ktorzy w błąd záwodzą lud moj: á kąsájąc zębámi swymi / opowiádáją pokoj: á przećiwko temu ktoryby im nic do gęby nie dał / wojnę podnoßą. 6 Dlatego śię wam widzenie obroći w noc / á wießczbá wáßá w ćiemność: bo tym prorokom słońce zajdźie / á dźień śię im záćmi. 7 Y będą śię wstydźili oni Widzący / á wießczkowie śię zápłoną / á ći wszyscy zákryją zwierzchnią wargę swoję: przeto / że nie będźie żadney odpowiedźi Bożey.

8 ALem ja nápełniony śiłą Duchá PAńskiego / y sądem / y mocą / ábym oznájmił Jákobowi przestępstwá jego / á Izráelowi grzech jego. 9 Słuchajćież już tego przedniejßy w domu Jákobowym / y wodzowie domu Izráelskiego: ktorzy maćie sąd w obrzydliwośći; á co jest spráwiedliwe° / podwracaćie. 10 Káżdy buduje Syon b krwią / á Jeruzalem nieprawośćią. 11 Przedniejßy jego sądzą według dárow / á Kápłáni jego zá zapłátę uczą / á Prorocy jego zá pieniądze prorokują: *á przećie* ná PAnu zpolegáją / mowiąc; Izali nie jest PAN w pośrzodku nas? Nie przyjdźieć ná nas nic złego. 12 Przetoż Syon dla was *jáko* pole poorány c będźie / á Jeruzalem w gromády gruzu *obrocone* będźie / á gorá domu *Bożego* w wysokie lásy.

a 5 Moj. 17. 18.
b Ezech. 22. 27. Sofon. 3. 3.
c Jerem. 26. 18.

ROZDZIAL IV.

Proroctwo o sławie krolestwá Chrystusowego. 9. Upomina do ćierpliwego znoßenia więźienia Bábilońskiego.

1 ALe śię stánie w ostáteczne a dni / że utwirdzona będźie gorá domu PAńskiego ná wierzchu gor / y wywyßßona nád págorki: á narodowie śię do niey zbiegáć będą. 2 Y pojdźie wiele narodow / mowiąc: Podźćie / á wstąpmy ná gorę PAńską / to jest / do domu Bogá Jákobowego / á będźie nas náuczał drog swojich / y będźiemy chodźili śćieżkámi jego: Bo Zakon z Syonu wynidźie / á słowo PAńskie z Jeruzalem. 3 Onći sądźić będźie miedzy wielą narodow / á karáć będźie narody mocne ná długie czásy: y przekują miecze swe ná lemieße / á oßczepy swe ná kosy. Nie podnieśie miecza narod przećiwko narodowi / áni śię więcey ćwiczyć będą do boju. 4 Ale káżdy będźie śiedźiał pod winną máćicą swoją / y pod figowym drzewem swojim / á nie będźie nikt coby je przestrászył: bo to ustá PANA Zastępow mowiły. 5 Bo wszyscy narodowie chodźić będą / káżdy w imieniu bogá swego: ále my chodźić będźiemy w Imieniu PANA Bogá náßego / ná wieki wiekow. 6 Dniá onego / mowi PAn / zgromádzę b chromą / y wygnáną zbiorę / y onę ktorem był źle uczynił. 7 A dam tey chromey c potomstwo / á precz wygnáney narod możny: y będźie PAn d krolował nád nimi ná gorze Syon / od tąd áż ná wieki.

8 A Ty Wieżo trzody / báßto corki Syońskiey / *wiedz, że* áż do ćiebie przyjdźie: przyjdźie mowię pierwße páństwo / y krolestwo corki Jeruzalemskiey. 9 Czemuż teraz ták bárzo krzyczyß? Izali Krolá nie-

a Ezái. 2. 2.
b 5 Moj. 30. 3. 4.
c Sofon. 3. 19.
d Dáni. 7. 14. Luk. 1. 33.

máß w tobie? Izáli rajcá twoj zginał/ że ćię zjał bol/ jáko rodzącą.

10 Boley á stękaj corko Syońska/ jáko rodząca: bo już wynidźieß z miástá/ y będźieß mießkáłá w polu/ á przyjdźieß áż do Bábilonu: tám będźieß wybáwiona/ tám ćię PAN odkupi z rąk nieprzyjaćioł twojich.

11 A choć śię teraz zebráło przećiwko tobie wiele narodow/ ktorzy mowią: Niech będźie zplugáwiony Syon/ á niech ná to pátrzy oko náße:

12 Wßákże oni nie znáją myśli Páńskich/ áni rozumieją rády jego/ iż je zgromadza jáko snopy ná boiewisko.

13 Wstáńże/ á młoć corko Syońska. Bo rog twoj uczynię żelázny/ á kopytá twoje uczynię miedźiáne/ y pokrußyß wiele narodow: y poświęcę PANu ktorzyśći ich/ á májętnośći ich/ PANu wßystkiey źiemie.

Ezdi. 41. 15.

ROZDZIAL V.

Pośmiewa śię lud Boży z nieprzyjaćioł. 2. Proroctwo o Národzeniu Chrystusá PAná, y o poselstwie jego.

1 Zbierzże śię teraz w huffy o walecznico! obległ nas: niech laską biją w lice sędźiego Izráelskiego.

2 A ty Betlehemie a Efrátá/ ácześ námniejßy miedzy tyśiącámi Judskimi/ z ćiebie mi *jednák* wynidźie ten/ ktory będźie pánującym w Izráelu: á wyśćia jego są z dawná/ ode dni wiecznych.

a Matt. 2. 6. Jan. 7. 42.

3 Przetoż *choć* je *wyda w rozproßenie áż* do czásu/ *ktoregoby* rodząca porodźiłá/ wßákże ostátek bráći jego náwroca śię z syny Izráelskimi.

4 Y stánie/ á páść będźie w śile PAńskiey/ y w stáwie Imienia PANá Bogá swego. Y będą mießkáć/ bo już wielmożnym będźie áż do gránic źiemie.

5 Y Będźie táki pokoj/ że gdy Assyryczyk wtárgnie w źiemię náßę/ y gdy podeptce páłace náße/ tedy wystáwimy przećiw niemu śiedm pásterzow/ y ośmioro Kśiążąt z ludu.

6 Ci wypásą źiemię Assyryjską miecżem/ y źiemię Nimrodowę w gránicách ich: á ták wyrwie *nas* Assyryczykowi/ gdy przyćiągnie do źiemie náßey/ y gdy będźie deptał gránice náße.

7 Przetoż ostátki Jákobowe w pośrzodku wiela narodow/ będą jáko rosá od PAná: jáko ćiche deßcże skrapiájące trawę/ ktorych śię nie spodźiewa od człowieká/ áni ich czeka od synow ludzkich.

8 Będą też ostátki Jákobowe miedzy pogány w pośrzodku wiela narodow/ jáko lew miedzy zwierzęty leśnymi/ á jáko ßczenię lwie miedzy trzodą owiec: ktore gdy idźie á depce y łápa/ niemáß nikogo ktoby wydárł.

9 Wywyżßy śię ręká twojá nád nieprzyjaćioły twojimi: á wßyscy przećiwnicy twoji wykorzenieni będą.

10 Y Stánie śię dniá onego mowi PAN/ że wytrácę konie twoje z pośrzodku ćiebie/ á wozy twoje popsuję.

11 Y wygubię miástá źiemie twojey/ á poborzę wßystkie twirdze twoje.

12 Wygubię też gusłá z ćiebie; á wießczkow nie będźie w tobie.

13 Wygubię też ryte báłwány twoje/ y obrázy twoje z pośrzodku ćiebie: á nie będźieß śię więcey kłániał roboćie rąk twojich.

14 Wykorzenię y gáje twoje z pośrzodku ćiebie/ á wygłádzę nieprzyjaćioły b twoje.

b l. Miástá.

15 A *ták* w gniewie y w zápálczywośći wykonam pomstę nád narody/ ktorzy nie byli posłußni.

ROZDZIAL VI.

Oświadczenie niewdźięczności y krnąbrności ludu Izráelskiego 6. Opisánie powierzchnego ich nábożeństwá, á okazánie prawdźiwego. 9. Ogłoßenie nád nimi kaźni.

1 Słuchajćie proßę co mowi Pan: Wstań/ rozpieraj śię a z tymi gorámi/ á niech słucháją págorki głosu twego.

a Ezdi. 1. 2.

2 Słuchajćie gory sporu PAńskiego/ y namocniejße grunty źiemie: Bo PAn *ma* spor z ludem swojim/ á z Jeruzalemem práwo wiedźie.

3 Ludu moj/ Coż em ći uczynił/ á w czymem ći śię uprzykrzył? Odpowiedz świádectwo przećiwko mnie.

4 Wßákem ćię wywiodł z źiemie b Egipskiey/ á z domu niewolnikow odkupiłem ćię/ y posłałem przed oblicżem twojim Mojżeßá/ Aároná y Márya.

b 2 Moj. 12. 51. y 14. 30

5 Ludu moj! Wspomni teraz co zá rády uczynił Bálák c Krol Moábski/ á co mu

c 4 Moj. 22. 5. y 23. 7.

odpowiedział Báláám syn Beorow: *Wspomni też co ćsię działo* od Sytrym áż do Gálgál / ábyś poznał spráwiedliwośći PAńskie.

6 A*Le mowiß*: Z czymże śię stáwię przed PAnem / *á* pokłonię śię Bogu Naywyższemu: Izali śię przeden stáwię z ofiárámi cáłopalonymi / z ćielcy rocznymi? 7 ♣ Izáli śię PAN kocha w tyśiącách baránow / *y* w tyśiącu tyśiecy strumieniow oliwy? Izali dam pierworodnego swego zá przestępstwo moje? ábo owoc żywotá mego zá grzech duße mojey? 8 ♣ Oznajmiłći d człowiecze co jest dobrego. Y czegoż PAn chce po tobie / tylko ábyś czynił sąd / á miłował e miłośierdźie / y pokornie chodźił z Bogiem twojim.

9 GŁos PAński ná miásto woła: (ále rostropny *sam* śię oglada ná Imię twoje) Słuchajćież o rozdze / y kto ją postánowił. 10 ♣ Izali jeszcze *są* w domu niezbożnego skárby niespráwiedliwe / y miárá niespráwiedliwa / y obrzydła? 11 ♣ Izali mam uspráwiedliwić szale niespráwiedliwe / y w worku gwichty fałszywe? 12 ♣ Bogacze jego pełni są zdźierstwá / á obywátele jego mowią kłamstwo / y język ich kłamliwy *jest* w uściech ich: 13 ♣ Przeto / y Ja ćię też náwiedzę chorobą / uderzę ćię / y zniszczę ćię dla grzechow twojich. 14 ♣ Jeść będźiesz / á nie násyćisz śię / y poniżenie twoje *będźie* w pośrzodku ćiebie: pochwyćisz / ále nie wynieśiesz: á co wynieśiesz / ná miecz podam. 15 ♣ Ty będźiesz f śiał / ále nie będźiesz żął: ty będźiesz tłoczył oliwki / ále nie będźiesz śię oliwą mázał / y moszcz / ále nie będźiesz pił winá. 16 ♣ Bo *to miásto* pilnie przestrzega ustaw g Amrego / y wszelákiey spráwy domu h Achábowego / y spráwujećie śię rádámi ich. 17 ♣ Ták / ábym ćię wydał ná zpustoszenie / y obywátele jego ná pośmiech: przetoż gánbę ludu mego nośić będźiećie.

d 5 Moj. 10. 12. y 30. 15
e Ozea. 6. 6.
f 3 Moj. 26. 16. 5 Moj. 28. 38. Agge. 1. 6.
g 1 Krol. 16. 25.
h 1 Krol. 16. 30.

ROZDZIAŁ VII.

Nárzekánie nád tym że máło jest pobożnych. 7. Pobożni śię ćieszą nádźieją wybáwienia Bożego. 11. Prorok ćieszy wierne obietnicą náprawey Kośćiołá Bożego, wybáwieniem od nieprzyjaćioł, y pomstą nád tymi ktorzy je trapią.

1 BIádá mnie / żem jáko ostanki *po zprzątnieniu* owocow letnich: jáko pozostáłe groná po zbieraniu winá: Niemász groná ku zjedzeniu / Pierwoćin z owocu prágnie duszá mojá. 2 ♣ Pobożny a z źiemie zginął / á szczerego niemász miedzy ludźmi: Wszyscy zgołá o wylaniu krwie myślą / káżdy łowi śćiecią brátá swego. 3 ♣ Co złego robią ręko-má / chcą áby to zá dobre *uszło*: Kśiążę *podátkow* żąda / á Sędźia z datku *sądźi*: á kto możny jest / ten mowi przewrotność duße swojey / y w gromádę ją b plotą. 4 ♣ Nalepszy z nich / jest jáko oset: naszczerszy / przechodźi ćiernie. Dźień strożow twojich / y náwiedzenia twego przychodźi: Jużći nástánie powikłánie ich. 5 ♣ Nie wierzćie przyjaćielowi / áni ufajćie wodzowi: Przed tą ktora leży ná łonie twojim / strzeż drzwi ust swojich. 6 ♣ Bo syn lekce c waży Ojcá / *á* corká powstawa przećiwko mátce swey / Synowa przećiwko Swiekrze swey: *á* nieprzyjaćiele káżdego / *są* domownicy jego.

7 PRzetoż ja ná Páná pátrzáć będę / oczekawáć będę Bogá zbáwienia mego: Bog moj wysłucha mię. 8 ♣ Nie wesel śię ze mnie nieprzyjaćiołko mojá: jeslim upádłá / powstánę jesli śiedzę w ćiemnośćiách / Pan jest świátłośćią moją. 9 ♣ Gniew Páński poniosę: bom przećiwko niemu zgrzeszył / áż śię wzdy zástáwi o spráwę moję / á wykona sąd moj: wywiedźie mię ná świátło / ujrzę spráwiedliwość jego. 10 ♣ Ujrzy to nieprzyjaćiołká d mojá / á wstyd okryje tę / ktora do mnie mowi; Gdźież jest PAN Bog twoj? Oczy moje ná nię pátrzáć będą / gdy jáko błoto ná ulicách podeptána będźie.

11 DNiá *onego* ktorego pobudowáne będą e párkány twoje: dniá onego *mowię* dáleko śię f wyrok rozejdźie. 12 ♣ Onegoż dniá / przychodźić będą do ćiebie / y z Assyryjey áż do miast obronnych: y od miast obronnych / áż do rzeki: y od morzá / áż do morzá; y od gory / áż do gory.

a Ezai. 57. 1.
b T. Przewrotność.
c Mátt. 10. 21. 35. 36.
d Psalm 79. 10. y 115. 2. Joel. 2. 17.
e Amos. 9. 11.
f T. Náuká Ewángeliey.

Wszák-

13 Wßákże tá ziemiá zpustoßona będźie / dla obywátelow swojich : dla owocu wynálazkow ich.

14 PAś że lud twoj laską twoją / trzodę dźiedźictwá twego / ktora osobno mießka w leśie / y w pośrzod polá : niech wypáſa Báſán / y Gáláád / jáko zá dni stárodawnych:

15 Vkáżę mu dźiwne rzeczy / jáko zá dni ktoryches wyßedł z źiemie Egipſkiey. 16 Co widząc narodowie / záwstydzą śię nád wßystką mocą swoją : włożą rękę ná ustá / á 17 uszy ich ogłuſzeją. Proch g jáko wąż lizáć będą / jáko gádźiny ziemſkie ruſzą śię z lochow swojich : do PAná Bogá g nászego z stráchem pobieżą, y bać śię ciebie będą.

g Psalm 72. 9.

18 KTory ž BOG jest podobny tobie? Ktoryby i nieprawość odpuszczał / y mijał przestępstwá ostátkow dźiedźictwá swego: Ktoryby nie zátrzymawał ná wieki gniewu swego / przeto / że śię kocha w 19 miłośierdźiu. Náwroći śię / á zmiłuje śię nád námi : zátłumi nieprawośći násze : y wrzući w głębokość morſką wßystkie grzechy násze. 20 Pokáżeß śię Jákobowi prawdomownym / á miłośiernym Abráhámowi : jákoś przyśiągł Ojcom nászym ode dni dawnych.

h Ozea. 3. 5. i 2 Moj. 34. 6. 7.

PROROCTWO NAHU-MOWE.

NAhum Prorok Assyryjczykom y ich głownemu miástu Niniwe / gdy śię po nápominániu Jonaßá Proroká / do pierwßey niezbożności wroćili / przyczynę y sposob karánia y koniecznego zginienia ich opowiáda. A potym ćieszy pokolenie Judá obietnicámi Bożymi : á własczá Przyśćiem PAná Chrystusá : Nápominájąc ich do státecznego przećiwko wßystkim nieprzyjaćiołom ich / w przedśięwźięćiu wytrwánia.

ROZDZIAŁ I.

Proroctwo przećiwko miástu Niniwe, y wßystkiemu páństwu Assyryjſkiemu. 2. Opiſánie Májestatu Bożego. 12. Obietnicá o wybáwieniu ludu Izráelſkiego.

1 BRzemię Niniwe. Kśięgi widzenia Náhumá Elkoſejczyká. 2 PAN / jest Bog zápálczywy a y mśćiwy: mśćiwy jest PAn á gniewliwy : PAn ktory śię mśći nád przećiwnikámi swymi / y chowa gniew przećiwko nieprzyjaćiołom 3 swojim. PAn nierychły do gniewu / á wielkiey b mocy : ktory winnego nie czyni niewinnym. W wichrze / á w burzy jest drogá PAńska : á obłok jest prochem nog jego. 4 Ktory gromi c morze y wysuſza je / y wßystkie rzeki wysuſza. Przed nim Báſán y Kármel mdleje : á kwiát Libáńſki więdnie. 5 Gory drżą przed nim / á págorki śię rozpływáją : Ziemiá gore od oblicza jego / y okrąg ziemie, y wßyscy mießkájący 6 ná nim. Przed rozgniewániem jego / ktoż śię ostoji? A kto śię stáwi przećiwko popędliwośći gniewu jego? Gniew jego śię wylewa jáko ogień / á skáły śię pádáją przed nim. 7 Dobry jest PAN / y pośiła w dźień uciśnienia : á zna te ktorzy 8 ufáją w nim. Przetoż powodźią prętką koniec uczyni miejscu jego : á nieprzyjaćioły Boże ćiemnośći gonić będą.

9 COż zámyslacie przećiwko PAnu? onći koniec uczyni : Vtrapienie drugi raz nie powstánie. 10 Bo ták jáko ćiernie zpleciení / á opojeni są jáko winem: przetoż jáko śćiernisko suche do szczętu pożárći będą. 11 Z ciebie wyßedł ten / ktory złe myśli przećiwko PAnu : rájcá złośliwy. 12 Ták mowi PAn: Być śię byli spokojnie záchowáli / zostáłoby ich było wiele : áboby tylko byli przerżędzeni : y byłoby ich to minęło / á nie trapiłbym ich był więcey ták / jákom

a 2 Moj. 20. 4. 5 Moj. 4. 24. 5. 9. 6. 15. Ozea. 4. 19. b Psalm 86. 5. Jonaß 4. 2. c Izái. 50. 2.

13 kom je trapił: ♣ Ale teraz skruszę jarzmo jego / aby na tobie nie leżało / 14 á zwiáski twoje potárgam. ♣ Bo przećiwko tobie ô *Niniwczyku* PAn przykazał / że nie będźie więcey imienia naśienia twego : z domu bogá twego wygłádzę ryte y lane obrázy : á gdy znieważony będźiesz / grobći zgotuję.

15 Oto ná tych gorách d nogi / wdźięczne poselstwo opowiádájącego / zwiástującego pokoj : Obchodźie o Judo Vroczyste święta twoje / oddawáj śluby twoje : Bo śię więcey złośnik mimo ćię chodźić nie pokuśi / do szczętu jest wygłádzony.

d *Ezai.* 52. 7. *Rzym.* 10. 15.

Rozdział II.

Proroctwo o przyćiągnieniu nieprzyjaćioł przećiw Niniwitom. 8. *Zpustoszenie miástá Niniwe, y rozproszenie.* 13. *Y wygłádzenie obywátelow jego.*

1 Ciągnie skáżcá przećiw tobie ô *Niniwe*: opátrz miejscá obronne / wyglądáj ná drogę / zmocni biodrá / 2 *á* bárzo umocni śiłę *twoję*. ♣ Bo PAN odwroćił pychę Jákobowę / jáko pychę Izráelowę: przeto / że je wyniszczyli skáżcy / á látorośle ich popsowáli. 3 ♣ Tarcza mocárzow jego czerwona / rycerstwo jego szárłatem odźiáne / wozy *jego* jáko pochodnie gorájące : iskrzyć śię będą w dźień potykánia jego / á jodły strászne trząść śię będą. 4 ♣ Wozy po ulicách grzmieć / *y* po rynku skrzypieć będą: ná wejrzeniu będą jáko pochodnie / *á* jáko błyskáwice biegáć będą. ♣ 5 Szykuje mocárze swoje ; *ále jednák* upádną w szyku swym : Pośpieszy śię do murow / *jákoby tám* zgotowána byłá obroná. 6 ♣ Bramy śię przy rzekách otworzą / á Kośćioł śię rozpłynie. 7 ♣ A Chusáb pojimána będąc záwiedźiona będźie: á służebnice jey prowádźić *ją* będą / hucząc jáko gołębicá / *á* bijąc śię w pierśi swe. ♣ 8 A áczkolwiek Niniwe *było* jáko sadzawká wod od początku swego / wszákże już sámi ućiekáją: *A choć kto rzecze*; Stojćie / stojćie : wszákże śię 9 *nikt* nie obejrzy. ♣ Rozchwyććież srebro / rozchwyććież złoto / y niemierne bogáctwá / *y* cokolwiek nákosztowniejszego ze wszystkich klenotow 10 drogich. ♣ Wyplundrowáne y wybráne będźie / owszem do szczętu spustoszone będźie : serce śię rozpłynie / koláno o koláno tłuc śię będźie / y boleść ná wszystkich biodrách będźie: á oblicza wszystkich poczernieją.

11 Gdźież jest jáskinia lwow / y páświsko lwiąt ? Gdźie chodźił lew / lew *mowię* y lwicá : á nie było 12 nikogo ktoby *je* przestrászył. ♣ Lew ktory dostátkiem chwytał lwiętom swojim / y zádusżał dla lwic swojich : ktory nápełniał łupem jáskinie swoje / á obłowem łożyská swoje. 13 ♣ Otom Ja przećiwko tobie mowi PAn Zastępow / á popalę ná proch wozy twoje / á miecz pożrze lwiętá twoje : y wykorzenię z źiemie łup twoj / á nie będźie więcey słyszány głos posłow twojich.

Rozdział III.

Proroctwo o zkáżeniu miástá Niniwe. 2. *Grzechy obywátelow jego.* 8. *Utwirdzenie Proroctwá tego.* 11. *Y opisánie zginienia Niniwczykow.*

1 Biádá miástu a krwáwemu / wszystko kłamstwá / y łupiestwá pełne jest / *á* zdźierstwo z niego nie 2 wychodźi. ♣ *Tám będźie słyszáne* trzásktánie biczow / y grzmot kol / y tapánie koni / y skakánie wozow. ♣ 3 Jezdny dobędźie błyszczącego mieczá swego / y lśniącego oszczepu. Tám będźie wiele pobitych / y wielkie gromády trupow : ták / że nie będźie liczby trupow / á przez ćiáłá *pobitych* powaláć śię będą. 4 ♣ Dla wielkośći wszetecżeństw nierządnice rozkoszney: ktora śię báwiłá czárámi / á záprzedawáłá narody wszetecżeństwy swymi / y ludźie gustámi swy- 5 mi. ♣ Otom Ja przećiwko tobie mowi PAn Zastępow : y odkryję podołek b twoj ná twarz twoję / á okażę narodom sprosność twoję / á 6 krolestwom hánbę twoję. ♣ Y wrzucę ná ćię obrzydliwośći / y zelżę ćię : 7 y wystáwię ćię zá dźiw. ♣ Ták / że ktokolwiek ćię ujrzy / oddali śię od ćiebie / y rzecze ; Zburzone jest Niniwe / ktożby śię go użálił ? Gdźieżbym szukał tych ktorzyby ćię ćieszyli ?

a *Ezech.* 24. 9. *Abák.* 2. 12.

b *Ezai.* 47. 3. *Ezech.* 16. 37.

8 Zaliś ty lepsza niż ludne *miásto* No? ktore leżáło miedzy rzeká- mi/ wodámi obtoczone bedac; kto- rego wáłem było morze/ y od morzá mur jego. 9 Murzyńska źiemiá y E- gipt *były* śiłá jego/ y *narody* niezli- czone: Putczycy y Lubimczycy/ *byli* mu ná pomocy. 10 Wszákże y to w záprowádzenie y w pojimánie przy- szło: máluczkie jego ná rogách wszy- stkich ulic roztrácano/ á o nasta- wnieysze jego losy miotano: náwet wszyscy przednieysi jego okowáni są w pętá.

11 Takżeć y ty opojona c bedźiesz/ y skryć śie muśisz: y ty szukáć be- dźiesz pomocy/ przećiwko nieprzyja- ćielowi. 12 Wszystkie twirdze twoje są jáko figowe drzewo z owocem ránnym: ktorym gdy kto zátrzą- śnie/ záraz wpadáją w ustá tego co je jeść chce. 13 Oto lud twoj są nie- wiástámi w pośrzod ćiebie: nie- przyjaćiołom twojim szeroko otwo- rzone bedą bramy źiemie twojey: á ogień pożrze zawory twoje. 14 Ná- czerpaj sobie wody do oblężenia/ zmacniaj twirdze swoje: wlez w błoto y depc glinę/ opráwiwszy cegel- nicę. 15 Tám ćię pożrze ogień/ wy- tnie ćię miecz/ pożrze ćię jáko chrzą- szcze: zgromadź śię jáko chrząszcze/ 16 zbierz śię jáko száráńcza. Rozmno- żyłoś kupce twoje nád gwiazdy niebieskie: Ale jáko chrząszcze przy- padáją y odlátują/ *ták y ći.* 17 Páno- wie twoji są jáko száráńcza/ á Het- mani twoji jáko wielcy chrząszcze/ ktorzy śię kłádą obozámi ná pło- tách czásu źimná: *jedno* słońce we- szło/ álić odlátują; y nie znáć miej- scá ich gdźie byli. 18 Zdrzemią śię Pásterze twoji o Krolu Assyryjski! lężeć będą sławni twoji: Obfitość ludu twego będźie po gorách/ ále nie będźie ktoby *go* zgromádźił. 19 Nie- masz lekárstwá ná ránę twoję: nie- uleczona jest plagá twojá: Wszy- scy ktorzy powieść o tobie usłyszą/ klaskáć będą rękomá nád tobą. Bo/ ná kogoż ustáwicznie nie przycho- dźiło okrućieństwo twoje?

c Jerem. 25,27.

PROROCTWO ABA- KUKOWE.

Prorok Abákuk/ uskárżywszy śię ná wielką niezbożność ludu Judskiego/ przepowiáda zbu- rzenie jego przez Chaldejczyki: y pokázuje/ że choćiaż PAN przez ták złośliwy narod lud swoj pokaráć miał/ jednák tym wiárá pobożnych nie ma bydź zwątlona/ á iż Chaldejczycy w nieprawośćiách swojich záginą. Zátym Proroctwo swoje osobliwą modlitwą imieniem swojim y wiernych Páńskich uczynioną zámyka.

ROZDZIAŁ I.

Nárzekánie nád nieprawośćiámi ludu Judskiego. 5. Proroctwo o przyćiągnieniu Chaldejczykow ná nie. 12. Ugruntowánie ludu Bożego w dufności o łásce Bożey.

1 Brzemię ktore widźiał Prorok Abákuk. 2 Dokądże wołáć będę o PANIE! á nie wysłuchasz? *Dokądże* do ćiebie *przed* gwał- tem krzyczeć będę/ á nie wybáwisz? 3 Przeczże dopuszczasz ábym pá- trzył ná nieprawość/ y widźiał bez- práwie/ y zgubę/ y gwałt przećiwko sobie? y *przecż śię y nájduje* ten/ kto- ry swar y niezgodę rozniecá? 4 Dla tego náruszony bywa zakon/ á pra- wu śię nigdy dosyć nie dźieje: ábo- wiem niepobożny obtacza á spra- wiedliwego/ dla tego wychodźi sąd przewrotny. 5 Pojrzyćie ná b narody/ á obá- czćie/ y dźiwujćie śię z zdumie- niem: *przeto,* iż czynię nieco zá dni wászych/ o czym gdy wam powiádáć 6 będą/ nie uwierzyćie. Abowiem oto Ja wzbudzę Chaldejczyki/ ná- rod srogi y prętki: ktory szeroko pojdźie przez źiemię/ áby pośiadł 7 mieszkánia cudze. Straszny *jest* y ogro-

a Job. 21. 7. Jerem. 12. 1.
b Dźiej. 13. 41.

ogromny: od niego sámego wynidzie sąd jego / y wywyższenie jego. 8 ♣ Konie jego prętsze będą niż lámpártowie / á srozsze nád wilki wieczorne: szeroko rozćiągną śię jezdni jego / á jezdni jego z dáleká przyjdą / przylecą jáko orzeł śpiesząc śię do żeru. 9 ♣ Káżdy z nich dla łupiestwá przyjdzie: Obrócą twarzy swoje ná Wschod słońcá: á więźnie zgromádzą jáko piasek. 10 ♣ Ten y z Krolow szydźić będzie / á Książętá *będą ná* pośmiech u niego: ten *też* z káżdey twirdze náśmiewáć śię będzie / á usypawszy wáły / weźmie ją. 11 ♣ Tedy śię odmieni duch *jego*, á wystąpi y przewini / *myśląc że* tá moc jego / *jest* bogá jego.

12 Izaliś ty nie jest od wieku PAnie Boże moj / Swiety moj? *my* nie pomrzemy: *ô* PAnie postáwiłeś go ná sąd: Ty *o* skáło *násza* ná karánieś go ugruntował. 13 ♣ Czyste są oczy twoje / ták / że ná złe pátrzáć / y bezpráwia widźieć nie mogą. Przecżżebyś miał patrzáć ná czyniące przewrotność? *Przecżżebyś miał* milczeć? Poniewaź niezbożnik pożera spráwiedliwszego niżeli sam. 14 ♣ Miałżebyś zániecháć ludźi jáko ryb morskich / jáko płázu ktory nie ma páná? 15 ♣ Wszystkie wędą wyciąga / zágarnia je niewodem swojim / y zgromadza je do śieći swojich: dla 16 tegoż śię weseli y ráduje. ♣ Przeto ofiáruje niewodowi swemu / y kádźi śieći swojey: ábowiem przez nie utył dźiał jego / á pożywienie jego hojniejsze. 17 ♣ Izali dla tego będźie zápuszczał niewod swoj / á ustáwicznie zábijał narody bez litośći?

ROZDZIAL II.

Bog dawa spráwę Prorokowi, o utrapieniu ludu Izrdelskiego od Cháldejczykow, y opoćiechách ludu Bożego.

1 Na straży swey stáć á będę / y stánę ná báßćie / wyglądájąc / ábym obaczył co będźie Bog mowił: cobym miał odpowiedźieć po karániu mojim. 2 ♣ Tedy mi odpowiedźiał PAn / mowiąc; Nápisz widzenie / á *nápisz* zrzetelnie / ná tablicách: áby je prętko czytelnik przeczytał. ♣ 3 Przeto / że jeszcze do pewnego czásu *odłożone jest* widzenie / ktore wypowie ná zakończeniu jego / á nie zkłama: *á* Jeśliby *ná chwilę* odwlaczał / oczekawaj nań: bo ć zápewne b przyjdźie / á nie omieszká. 4 ♣ Oto / kto sobie hárdźie poczyna / tego duszá nie jest szczera w nim: Ale spráwiedliwy z wiáry c swey żyć będźie.

5 Owszem człowiek opiły / przewrotny / y hárdy / nie ostoji śię w mieszkániu *swojim*: ktory rozszerza jáko piekło duszę swoję / á jest jáko śmierć / ktora śię nie może násyćić / choćby zgromádźił d do śiebie wszystkie narody / á zebrał do śiebie wszystkie ludźie. 6 ♣ Izali ći wszyscy o nim przypowieśći nie uczynią y wykłádow / *y* gádek o nim? mowiąc: Biádá temu ktory rozmnaża rzeczy nie swoje / (A dokądże?) y 7 obćiąża śię gęstym błotem. ♣ Izali nie powstáną z prętká ktorzy ćię kąsáć będą: y nie ocucą śię ktorzy ćię szárpáć będą? y stánieß śię im łupem. 8 ♣ Bo iżeś ty złupił wiele narodow / złupią ćię *też* wszystkie ostátki narodow: dla krwie ludzkiey / y dla gwałtu *uczynionego* źiemi y miástu / y wszystkim ktorzy mieszkáją w nim.

9 Biádá *temu*, ktory łákomie e szuka zysku szkáradego domowi swemu: áby wystáwił wysoko gniazdo swoje / á ták uszedł z mocy złego. ♣ 10 Vrádźiłeś hánbę domowi swemu / ábyś wytráćił wiele narodow / á grzeszył przećiwko duszy swojey. ♣ 11 Abowiem kámienie z muru wołáć będźie / y sęk z drzewá wyda *o tym* świádectwo. 12 ♣ Biádá temu ktory krwią buduje f miásto / á utwirdza 13 miásto niepráwośćią. ♣ Azaż to nie *jest* od PAná Zastępow iż koło czego ludźie prácują / to ogień zkáźi; á nád czym śię narodowie zprácowáli / to ná dáremno będźie. 14 ♣ Abowiem źiemiá będźie g nápełniona znájomośćią chwały PAńskiey / jáko morze wody nápełniáją. 15 ♣ Biádá temu ktory poji bliźniego swego / przystawiájąc naczynia swego / ták / áby go upojił; y nápátrzył śię ná- 16 gośći je°. ♣ Násyćiß śię hánby dla sławy: Pić h będźieß y ty / á obnáżony będźieß: Obroći śię do ćiebie kielich

a Ezái. 21. 8.
b Zyd. 10. 37.
c Janá. 3. 36. Rzym. 1. 17. Gálát. 3. 11. Zyd. 10. 38. 1 Jan. 5. 10.
d Przyp. 30. 15.
e Jerem. 22. 13.
f Ezech. 24. 9. Náhu. 3. 1.
g Ezái. 11. 9.
h Jerem. 25. 26.

kielich prawice PAnskiey/ y zwrocenie sromotne *przydźie* ná sławę twoię. 17 ♣ Bo ćię łupiestwo Libanu okryie/ y zpustoszenie zwierząt/ ktore je ustraszyło; dla krwie ludzkiey/ y dla gwałtu źiemie/ y miástá/ y wszystkich ktorzy mieszkáią w nim. 18 ♣ Coż pomoże ryty obraz/ że go wyrył rzemieśnik jego? *ábo* odlewány *obraz*, y náuczyćiel i kłamstwá? że ufa rzemieśnik w robocie swojey/ czyniąc báłwány nieme? 19 Biádá *temu* ktory mowi drewnu? Ocuć śię: á kámieniowi niememu; Obudź śię. Tenże to ma uczyć? Poyrzy nań/ powleczony jest złotem y śrebrem: ále w nim niemász zgołá żadnego duchá. ♣ 20 PAn k jest w Kośćiele świętobliwośći swojey: umilkni przed obliczem jego wszystká źiemio.

i Jerem. 10. 8. Zách. 10. 2.

k Psalm 11. 4.

ROZDZIAŁ III.

Modlitwá Abákukowá y ludu Bożego. 3. Ugruntowánie śię w dufnośći sprawámi Bożymi. 16. Y obietnicámi jego.

1 Modlitwá Abákuká Proroká/ według a rozmáitych pieśni *złożona*.

2 O PAnie usłyszawszy wyrok twoj/ uląkłem śię. O PAnie záchowaj spráwę twoię w pośrzodku lat/ y objaw ją w pośrzodku lat: w gniewie wspomni ná miłośierdźie.

3 GDy Bog szedł b od Południá/ á Swięty z gory Fárán/ Selá: okryłá niebiosá sławá jego/ á chwały jego źiemiá pełna byłá. 4 ♣ Jásność jego byłá jáko świátłość/ rogi były ná bokách jego: á tám byłá zkryta siłá jego. 5 ♣ Przed obliczem jego szedł mor/ á węgle pałájące szło przed nogámi jego. 6 ♣ Stánął y rozmierzył źiemię/ weyrzał y rozproszył narody: skruszone są gory wieczne/ y zkłoniły śię págorki dawne: drogi jego są wieczne. 7 ♣ Widźiałem namioty Chusán próżnośći poddáne/ á opony źiemie Mádyáńskiey drżały. 8 ♣ Izali śię ná rzeki/ o PAnie! Izali śię ná rzeki rozpalił gniew twoj? Izali ná morze rozgniewánie twoie? Gdyś jáchał ná koniach twoich/ *y ná* wozach twoich zbáwiennych. 9 ♣ Jáwnie odkryty jest łuk twoj/ *dla* przysięgi pokoleniom wyrzeczoney/ Selá. ♣ Rozdźieliłeś rzeki źiemie. 10 Widźiáły c ćię gory *y* zádrżáły/ powodź wod przeminęłá: przepáść wydałá głos swoj/ głębokość ręce swoje podniosłá. 11 ♣ Słońce y mieśiąc zástánowił śię d w mieszkániu swojim: przy *jegoż* świetle látáły strzały twe/ *y* przy blásku lśniącey śię włoczni twojey. 12 ♣ W zágniewániu podeptałeś źiemię/ w zápálczywośći młoćiłeś pogány. 13 ♣ Wyszedłeś ná wybáwienie ludu swego/ ná wybáwienie z pomázáńcem twojim: przebiłeś głowę z domu niezbożniká/ odkrywszy grunt áż do szyje/ Selá. 14 ♣ Potłukłeś kijmi jego/ głowę wśi jego/ *gdy* śię burzyli jáko wicher áby mię rozproszyli: weselili śię/ jákoby pożrzeć mieli ubogiego w skrytośći. ♣ 15 Jáchałeś przez morze ná koniach twojich: *przez* gromádę wod wielkich. 16 ♣ Gdym to słyszał/ zátrząsnął śię brzuch moj: ná ten głos drżały wárgi moje/ zgniłość weszłá w kośći moje/ y wszystekem śię trząsł słysząc że mam odpoczynąć w dźień utrapienia/ gdy przyćiągnie ná ten lud *nieprzyjaćiel*, áby go przez wojnę wygłádźił.

17 CHoćby figowe drzewo nie zákwitnęło/ y nie było urodzáju ná winnicách: choćby y owoc oliwy pochybił/ y role nie przyniosły pożytku/ *y* z owczárniby owce wybite były/ á nie byłoby bydłá w oborách. 18 ♣ Wszákże śię ja w PAnu weselić będę: rozráduję śię w Bogu zbáwienia mego. 19 ♣ PAnujący PAn jest siłá moja: ktory czyni e nogi moje/ jáko *nogi* łáni/ y po miejscách wysokich poprowádźi mię. Przedniejszemu nád śpiewáki/ ná muzyckim naczyniu mojim.

a 1. Z niewiádomośći, ábo obłądzenia

b 5 Moj. 33. 2.

c Psalm 77. 19.

d Jozu. 10. 12.

e 2 Sam. 22. 34. Psalm 18. 34.

PROROCTWO SOFONIASZOWE.

Sofoniasz opowiáda naprzod obywátelom Jeruzalemskim/ y wszystkiemu Judstwu/ ucíski ktore ná nie miáły przyść przez Chálde czyki dla ich báłwochwálstwá/ y niespráwiedliwości/ w Rozd. 1. Potym nápomina ich do pokuty/ y innym narodom postronnym zniszczeniem grozi/ w Rozdz. 2. Uskarza się ná ich zániedbánie pokuty/ w Rozd. 3. áż do wierszá 8. Náostátek wierne upomina do cierpliwości/ y ciesży je obietnicámi łáski Bożey w Chrystusie: od wierszá 8. áż do końcá Proroctwá.

ROZDZIAŁ I.

Opowiáda Prorok Sofoniasz utrapienie ziemi Judskiey y obywátelow jey.

1 Słowo PAńskie ktore się stáło do Sofoniaszá syná Chuse°/ syná Godoliaszowego/ syná Amáryaszowego/ syná Ezechiaszowego: zá dni Jozyaszá/ syná Amonowego/ Królá Judskiego.

2 Wszystko záṕewne zniosę z oblicza tey ziemie/ mowi PAn. 3 ♣ Zniosę ludźie y bydło/ zniosę ptástwo niebieskie/ y ryby morskie/ y zgorszenia z niepobożnymi: wykorzenię człowieká z oblicza tey ziemie/ mowi PAn. 4 ♣ Bo wyćiągnę rękę moję ná Judę/ y ná wszystkie obywátele Jeruzalemskie: wykorzenię z miejscá tego ostátki Báálowe/ *y* popy jego z kápłány. 5 ♣ Y te ktory się kłaniáją ná dáchách wojsku niebieskiemu: y te ktorzy kłaniájąc się/ przysięgáją przez PAná/ tákże *y te* ktorzy przysięgáją przez Molochá *swego.* 6 ♣ Y te ktorzy się odwracáją od náśládowánia Páná: y ktorzy nie szukáją Páná/ áni się pytáją o nim. 7 ♣ Umilkni przed obliczem Pánującego Páná; gdyż bliski *jest* dźień Páński: bo Pán zgotował ofiárę/ *y* poświęćił wezwáne swoje. 8 ♣ A w dźień ofiáry PAńskiey/ náwiedzę Książętá/ y syny królewskie/ y wszystkie ktorzy się obłoczą w száty cudzoziemskie. 9 ♣ Náwiedzę też dniá onego/ káżdego ktory prog przeskákuje: ktorzy nápełniáją domy pánow swych łupiestwem/ y bezpráwiem. 10 ♣ A dniá onego/ mowi PAN/ *będźie* głos wołánia od bramy rybney/ y nárzekánie od drugiey *strony,* y skruszenie wielkie od págorkow. 11 ♣ Nárzekajćie wy/ ktorzy mieszkaćie wewnątrz/ bo wygłádzony będźie wszystek lud kupiecki/ wygłádzeni będą wszyscy ktorzy śrebro noszą.

12 Y stánie się w on czás/ że Jeruzalemu szpiegowáć będą z pochodniámi: y náwiedzę męże ktorzy polgnęli w drożdżách swojich/ mowiąc w sercu swojim: Pan nie uczyni dobrze/ áni źle uczyni. 13 ♣ Bo májętność ich przyjdźie ná rozchwycenie/ y domy ich ná zpustoszenie: pobudująć a domy/ le cz w nich mieszkáć nie będą: y będą sádźić winnice/ ále z nich winá pić nie będą. 14 ♣ Bliski *jest* wielki dźień PAński: bliski *jest* y spieszny bárzo głos dniá PAńskiego: tám *y* Mocarz gorzko wołáć będźie. 15 ♣ Dźień gniewu będźie ten dźień: dźień utrapienia y ucisku/ dźień zámieszánia y zpustoszenia: dźień ćiemności y mroku/ dźień obłoku y chmury: 16 ♣ Dźień trąby y trąbienia/ przećiwko miástom obronnym/ y przećiwko básztam wysokim: 17 ♣ W ktory ludźie utrapieniem ściśnę/ że jáko ślepi chodźić będą: ponieważ przećiwko Pánu zgrzeszyli: y wylana będźie krew ich jáko proch/ á ćiáłá ich jáko gnoj. 18 ♣ Ani śrebro ich/ áni złoto ich/ nie będźie ich mogło wyrwáć w dźień gniewu PAńskiego: bo ogniem zápálczywości jego będźie pożártá wszystká ziemiá: przeto/ że záṕewne koniec prętki uczyni wszystkim obywátelom ziemie.

a 5 Moj. 28. 30. Mich. 6. 15. Amos 5. 11.
b Ierem. 30. 7. Joel. 2. 11. Amos. 5. 11.
c Przyp. 11. 4. Ezech. 7. 19.
d Sofon. 3. 8.

ROZDZIAŁ II.

Nápomnienie ludu Judskiego do pokuty. 4. Z przedłożeniem przykłádow niektorych srogiey kázni Bożey.

1 Wejrzyćie w się/ wejrzyćie w się, mowię o narodowie przemierzły. 2 ♣ Pierwey niżeli wynidźie dekret/ *y niż* dźień jáko plewá przeminie: pierwey niż przyjdźie ná was gniew zápálczywości PAńskiey/ pierwey niż przyjdźie ná was dźień gniewu Páńskie°. 3 ♣ Szukajćie Páná wszyscy pokorni *ná* ziemi/ ktorzy sąd jego czynićie: szukájćie spráwiedli-

wiedliwości/ßukajcie pokory/snadź śie ukryjecie w dźień zápálczywości PAńskiey.

4 BO Gázá opuśćzona będźie / y Aßkálon zpustoßony: Azot w południe wyrzucą / á Akáron wykorzeniony będźie. 5 ♣ Biádá mießkájącym w kráj inie pomorskiey/narodowi Cerethejczykow: słowo PAńskie przećiwko wam jest o źiemio Chánánejska Filistyńczykow! że ćie ták wytrácę / áby nie było obywátelá. 6 ♣ Y będźie krájiná pomorska owczárniámi y budámi pásterskimi/ y obora dla trzod. 7 ♣ Będźie też y ostátkowi domu Judskiego krájna dla pásienia: w domách Aßkálon w wieczor legáć będą / gdyż je náwiedźi PAn Bog ich / y przywroći záś więźnie ich.

8 SŁyßałem urągánie Moábczykow/ y háńbienia synow Ammonowych/ktorymi urągáli ludowi mojemu / y wynośili śie ná gránicách ich. 9 ♣ Przetoż żywię Ja mowi PAn Zastępow/ Bog Izráelski/ że śie Moáb stánie jáko Sodomá / á synowie Ammonowi jáko Gomorrá/ miejscem pokrzyw/ y jáma sólna / y pustynia áż ná wieki: ostátki ludu mego rozchwycą je/ y pozostáli z ludu mego ośiędą je. 10 ♣ To je potka zá pychę ich/iż łżyli / y wynośili śię nád lud PAná Zastępow. 11 ♣ Stráßny *im będźie* PAn / bo spráwi że zchudną wßyscy bogowie źiemie: y będźie mu śię kłaniał káżdy z miejscá swego/wßystkie wyspy narodow.

12 Y Wy też Murzynowie mieczem mojim pobići będźiecie. 13 ♣ Bo wyćiągnę rękę moję ná Połnocy/ y wytrácę Assurá: y podam Niniwe w zpustoßenie y w susą/ jáko pustynią. 14 ♣ Y będą trzody legáły w pośrzodku a jego/y wßystek zwierz narodow: y pelikan/ y sowá ná gałkách jego przebywáć będą: głos *ptástwa* w oknách słyßány będźie: podwoje jego zpustoßeja/gdy Cedrowe *listwowánia* jego odedrą. 15 ♣ Tákieć będźie ono miásto weselące śię / ktore śiedźi bezpiecznie / mowiące w sercu swojim; Jam *miásto*, á oprocz mnie b *niemáß* tákiego. Jákoć śie stáło zpustoßeniem / jáskinią zwierzowi: káżdy przechodzący przez nie záświśnie / y kiwáć będźie ręką swoją.

a Ezái. 13.21. y 34.11
b Ezái. 47. 8.

ROZDZIAL III.

Ogłoßenie utrapienia Jeruzalemczykow, y grzechow ich. 8. Obietnicá o zgromádzeniu rozproßonych, y o powołániu Pogan do Kośćiołá Bożego. 14. Nápomnienie Kośćiołá Bożego do rádośći.

1 BIádá temu miástu zmázánemu y zplugáwionemu/ gwałty czyniącemu. 2 ♣ Nie słucha głosu áni przyjmuje kárności: w PAnu nie ufa/do Bogá swe° nie przybliża śię. 3 ♣ Książętá jego w pośrzodku jego są lwi a ryczący / Sędźiowe jego są wilcy wieczorni / *ktorzy* nie gryzą kośći áż do poránku. 4 ♣ Prorocy b jego skwápliwi / mężowie przewrotni. Kápłáni jego zplugáwili rzeczy święte/c zakon gwałcą. 5 ♣ PAn spráwiedliwy jest w pośrzod niego/ nie czyni niepráwośći: káżdego dniá sąd swoj wydawa ná świátłość bez przestánia: wßákże złośnik wstydźić śię nie umie. 6 ♣ Wykorzeniłem narody / zpustoßone są zámki ich / obroćiłem w pustynie ulice ich / ták / że niemáß ktoby przez nie chodźił: zpustoßone są miástá ich/ ták/ że niemáß áni człowieká/ áni obywátelá. 7 ♣ *Rzekłem*; Wżdyć śię mnie bać będźieß / przyjmieß kárność áby nie był wytrácony przybytek twoj/ przez to czymem ćie náwiedźić chćiał; ále ráno wstawßy / psują wßystkie przedśięwźięcia swoje.

a Ezech. 22.27. Mich. 3. 11.
b Jerem. 23.11. Ozeá. 9. 7.
c Ezech. 22.26.

8 PRzetoż oczekawajćie ná mię / mowi PAn/do dniá ktorego powstánę do łupu: Bo sąd moj jest / ábym zebrał narody / y zgromádźił krolestwá / ábym ná nie wylał rozgniewánie moje/y wßystkę popędliwość gniewu mego: ogniem záiiste gorliwośći mojey będźie pożarta tá wßystká źiemiá. 9 ♣ Bo ná ten czás przywrocę narodom wárgi czyste / ktorymiby wzywáli wßyscy Imienia PAńskiego / á służyli mu d jednomyślnie. 10 ♣ Ci ktorzy są zá rzekámi źiemie Murzyńskiey / pokłon mi oddájąc z corką rozproßonych mojich / przyniosą mi dáry. ♣ Dniá

d H. *Jednym rámieniem.*

onego / nie záwftydźiß śie zá żadne uczynki twoje / ktorymiś wyftąpiło przećiwko mnie : Bo ná ten czás odejmę z pośrzodku ćiebie te / ktorzy śie weselą z ftáwy twojey / á nie będźieß śie więcey wywyßáło n. gorze świętobliwośći mojey. 12 ♣ Y zoftáwię w pośrzodku ćiebie lud ubogi / á nędzny : y ufáć będą w Imieniu Páńſkim. 13 ♣ Oftátki Izráelá nie będą czynić niepráwośći / áni będą mowić kłamftwá / áni śię znajdźie w uśćiech ich język zdrádliwy : Ale śię páść będą / y odpoczywáć / á nie będźie ktoby je przeftráßył.

e Ezdi. 12. 6. y 54. 1. Zách. 9. 9.

14 Záśpiewaj e Corko Syońſka : Wykrzykájćie Izráelczycy : weſel śię / á ráduj śię ze wßyftkiego sercá / Corko Jeruzalemſka. 15 ♣ Zeodjął PAN sądy twoje / uprzątnął nieprzyjaćielá twego. Krol Izráelſki jeft PAnem w pośrzodku ćiebie / nie oglądaß więcey złego.

16 Dniá onego rzeką do Jeruzalem ; Nie boj śię : á do Syonu ; Niech nie mdleją ręce twoje. 17 ♣ PAn Bog twoj w pośrzodku ćiebie mocny / záchowa ćię : rozweſeli śię wielce nád tobą / przeftánie námiłośći ſwey przećiwko tobie, y rozweſeli śię nád tobą z śpiewániem / mowiąc ; 18 ♣ Teſkniące po Jeruzalem záśie zgromádzę / bo z ćiebie są : y ſmętne dla brzemienia zelżywośći włożoney ná ćię. 19 ♣ Oto Já koniec uczynię wßyftkim ktorzy ćię trapić będą ná on czás : á záchowam chromą / y wygnáną f zgromádzę : Owßem ſpoſobię im chwałę / y imię po wßyftkiey źiemi / w ktorey zelżywość ponośili. 20 ♣ W ten czás przywiodę was : w ten czás mowię zgromádzę was. Abowiem dam wam imię y chwałę miedzy wßyftkimi narody źiemie / gdy záś przywiodę więźnie wáße przed oczymá wáßymi / mowi PAn.

f Mich. 4. 7.

PROROCTWO AGGEUSZOWE.

Prorok Aggeuß nápomina Kśiążąt Jeruzalemſkich y Lud / áby Kośćioł (ktory przed wiela lat od Bábilończykow wywrocony był / y ktorego im nápráwy był pozwolił náprzod Cyrus / potym Dáryuß Nothus /) budowáli. A iż nie ták świetnie wyftáwiony był ten Kośćioł jáko pierwßy / ćießy ich tym / że więtßá ma być ozdobá tego Kośćiołá niż onego / ktory był Sálomon wyftáwił : á to dla tego / iż w tym Kośćiele uczyć miał Chryftus PAN.

ROZDZIAŁ I.

Przymowká ludowi Judſkiemu o niewyftáwienie Kośćiołá. 6. I przypomnienie karánia, ktore dla tego náśtępowáło. Napomnienie Zorobabelá y Jeſuego do budynku Kośćiołá.

1 Roku wtorego Dáryußá Krolá / mieśiącá ßoftego / dniá pierwßego tegoż mieśiącá : ftáło śie słowo PAńſkie / przez Aggeußá Proroká / do a Zorobabelá / ſyná Sálátyelowego / Kśiążęćia Judſkiego : y do Jeſuego syná Jozedekowe° Kápłáná nawyżßego / mowiąc : 2 ♣ Ták powiáda Pan Záftępow / mowiąc : Ten lud mowi ; Jeſzcze nie przyßedł czás / czás budowánia domu PAńſkiego. 3 ♣ Przetoż śie ftáło słowo Páńſkie przez Aggeußá Proroká / mowiąc : 4 ♣ Izali wam jeft czás / ábyśćie mießkáli w domách wáßych liſtwowánych / á dom ten áby pufty ftał? 5 ♣ Teraz tedy ták mowi PAn Záftępow : Uważájćie b jáko śie wam powodźi. 6 ♣ Śiejećie c wiele / á máło zbieraćie : Jećie / ále śie nie náſycaćie : Pijećie / ále nie ugáßaćie prágnienia : Obłoczyćie śie / ále śie nikt nie może zágrzać : á ten co ſobie zapłátę zgromadza / zgromadza ją do worká dziuráwego. 7 ♣ Ták mowi PAn Záftępow : Uważájćie jáko śie wam powodźi. 8 ♣ Wftąpćie ná tę gorę / y zwoźćie drzewo : Budujćie ten dom / á zákocham śie w nim / y będę uwielbiony / mowi Pan. 9 ♣ Poglądaćie ná wiele /

a Ezd. 5. 1.

b H. Przyłożćie ſerce wáße do drog wáßych.

c 5 Moj 28. 38. Mich 6. 14.

wiele/ á oto máło *dostawáćie* : *á* co wnośićie do domu/ to Ja rozdmuchywam : Dla czego ? mowi PAn Zástępow : Dla tego/ że Dom moj jest pusty : á miedzy tym śię káżdy z was stára o dom swoj. 10 ♣ Przetoż śię nád wámi niebo záwárło d/ áby rosy nie dawáło : Ziemiá tákże záwárłá śię/ áby nie wydawáłá urodzáju swego. 11 ♣ A ták przyzwałem suszę ná tę ziemię/ y ná te gory/ y ná pszenicę/ y námoszcz/ y ná oliwę/ y ná *to* coby miáłá wydáć ziemiá : y ná ludźie/ y ná bydło/ y ná wszystkę prace ręczną.

d 5 Moj. 18. 25.

12 TEdy usłuchał Zorobabel syn Sáłátyelow/ y Jesuá syn Jozedekow/ Kápłan nawyższy/ y wszystkie ostátki ludu/ głosu PAná Bogá swego/ y słow Aggeuszá Proroká/ poniewaź go posłał PAn Bog ich : bo śię lud bał oblicza PAńskiego. 13 ♣ Tedy Aggeusz poseł PAński rzekł do ludu *będąc* w poselstwie PAńskim/ mowiąc : ♣ Jam e z wámi/ mowi PAn. 14 ♣ W tym wzbudźił PAn duchá Zorobábelá syná Sáłátyelowego/ Kśiążęćiá Judskiego/ y duchá Jesuego Syná Jozedekowego/ Kápłáná nawyższego/ y duchá ostátkow wszystkiego ludu/ że przyszedszy robili około domu PAná Zástępow/ Bogá swego.

e Agge. 2. 5.

ROZDZIAŁ II.

Pobudza Zydy do budowánia Kośćiołá. 11. Opowiáda przyczyny kázni ná nich włożonych. 21. Proroctwo o wygłádzeniu nieprzyjaćioł ludu Bożego, y o wywyższeniu PAná Chrystusá.

1 DNiá dwudźiestego y czwártego/ miesiącá szostego/ roku 2 wtore° Dáryuszá krolá. ♣ Siodmego *miesiącá*, dwudźiestego y pierwszego *dniá* tegoż miesiącá: stáło śię słowo PAńskie przez Aggeuszá Proroká/ mowiąc : 3 ♣ Mow teraz do Zorobabelá syná Sáłátyelowego Kśiążęćiá Judskiego/ y do Jesuego syná Jozedekowego Kápłáná nawyższego/ y do ostátku ludu/ mowiąc: 4 ♣ Ktoż miedzy wámi pozostał/ co widźiał ten dom w sławie pierwszey jego ? Y jáki wy teraz widźićie ? Izali nie jest przećiwko onemu 5 jáko nic w oczách wászych ? Jednák teraz zmocni śię Zorobabelu/ mowi PAn : Zmocni śię Jesue synu Jozedekow Kápłánie nawyższy/ zmocni śię też wszystek ludu tey źiemie mowi Pan: á robćie: Bom Ja a z wámi/ mowi PAn Zástępow. 6 ♣ Według słowá ktorymem przymierze uczynił z wámi/ gdyśćie wychodźili z Egiptu/ Duch tákże moj stánie w pośrzodku was : Nie bojćież śię.

a Agge. 1. 13

7 BO ták mowi PAn Zástępow: Oto Ja b jeszcze raz/ *á to* po máłym *czáśie*, poruszę niebem y źiemią/ y morzem/ y suchą. 8 ♣ Poruszę mowię wszystkie narody/ y przyda c *do* Pożądánego od wszystkich narodow : y nápełnię ten dom chwałą/ 9 mowi PAn Zástępow. ♣ Mojeć jest śrebro/ y moje złoto/ mowi PAn 10 Zástępow. ♣ Więtsza będźie sławá domu tego poślednie go/ niż onego pierwszego/ mowi PAn Zástępow : bo ná tym mieyscu dam pokoj/ mowi PAn Zástępow.

b Zyd. 12. 26. c H. Pożądánie. I. Przydźie poćiechá wszystkich narodow.

11 DWudźiestego y czwartego *dniá* dźiewiątego *miesiącá*, roku wtorego Dáryuszá/ stáło śię słowo PAńskie przez Aggeuszá Proroká/ 12 mowiąc : ♣ Ták mowi PAn Zástępow : Pytaj śię teraz Kápłánow o 13 zakon/ mowiąc ; Gdyby kto niosł mięso poświęcone w podołku suknie swey/ ábo by śię dotknął podołkiem swojim chlebá/ ábo potráwy/ ábo winá/ ábo oliwy/ ábo wszelkiego pokármu/ izali śię poświęći ? Y odpowiedźieli Kápłáni / á rzekli ; 14 Nie. ♣ Tedy rzekł Aggeusz ; Jeśli kto będąc nieczysty od trupá / dotknąłby śię czego z tych rzeczy/ *będźieli* nieczyste ? Y odpowiedźieli Kápłáni/ y rzekli ; Będźie nieczyste. 15 ♣ Tedy odpowiádájąc Aggeusz/ rzekł : Tákći lud ten/ ták y narod ten przed obliczem mojim / mowi PAn : ták y wszystká spráwá rąk ich/ y cokolwiek támi ofiárowáli nieczyste było. 16 ♣ A *ták* uważajćież proszę/ *jáko śię wam powodźiło* od tego dniá / áż do onego kiedy przestano kłáść kámienia ná kámieniu w Kośćiele PAńskim. 17 ♣ Od tego czásu gdy kto przyszedł do gromády zboża/ od dwudźiestu *korcy*, ználazł dźieśięć :

Gdy przyßedł do prásy/ áby náczerpał pięć dźieśiąt wiader *winá*, ználazł tylko dwádźieśćiá. 18 ♣ Karałem was záráżą d zboż/ y rdzą/ y grádem/ wßystkie prace rąk wáßych: Wßákże żaden z was *nie náwrócił śię* do mnie/ mowi PAN. 19 ♣ Uważajćież teraz od dniá tego/ áż do onego/ od dniá dwudźiestego y cżwartego *miesiącá* dźiewiątego/ áż do dniá ktorego był záłożony Kośćioł PAński/ uważajćie *mowię*: 20 ♣ Izali jeßcze *jest* naśienie w śpichlerzu? Y *owßem* áni máćicá winna/ áni figowe/ áni gránatowe/ áni oliwne drzewo nie wydáły owocu: *Lecż* od dniá tego będę błogosłáwił.

d *Amos.* 4. 9.

21 POtym stáło śię słowo PAńskie powtore do Aggeußá/ dniá dwudźiestego y cżwartego/ *tegoż* miesiącá/ mowiąc: 22 ♣ Mow do Zorobábelá Kśiążęćiá Judskiego/ *á* rzecż: Ja poruße niebiosá y źiemię. 23 ♣ Y podwrocę stolicę krolestw/ y zepsuję moc krolestw Pogáńskich: podwrocę mowię woz/ y te ktorzy ná nim jeżdżą/ y upádną konie/ y jeżdżący ná nich/ káżdy od miecżá brátá swego. 24 ♣ W on dźień mowi PAN Zastępow/ wezmę ćię Zorobábelu synu Sáláthyelow sługo moj/ mowi PAN/ y ucżynię ćię jáko Sygnet: Abowiem wybrałem ćię/ mowi PAN Zastępow.

PROROCTWO ZACHARYASZOWE.

CZtery są cżęśći Proroctwá Záchárjaßowego. W pierwßey/ nápomina lud/ ktory śię był wroćił z niewoli Bábilońskiey/ do pokuty/ w Rozdź. 1. áż do wierßá 7. Potym/ przypomina niektore widzenia ktorymi PAN lud náucżą/ cżęśćią o tym/ jáko o nich Ojcowską piecżą miał/ y onych świeżo z niewoli Bábilońskiey wybáwił: cżęśćią o tym/ że je y nápotym ná swey piecży mieć chce/ gdyby śię tylko ßcżerze do niego náwroćili/ y Kośćioł Jeruzalemski nápráwowáli/ od wierßá 7. áż do końcá Rozdź. 6. Zátym odpowiáda im ná pytánie o Pośćie/ y náucżą ich prawdźiwey chwały swojey/ ktorąby śię miásto onego postu báwić mieli/ w Rozdź. 7. y 8. Ná ostátek prorokuje o zniszcżeniu nieprzyjaćioł ludu Bożego/ o przyśćiu PAná Chrystusowym y dobrodźiejstwách/ ktore miał ucżynić Kośćiołowi swemu/ od Rozdź. 9. áż do końcá.

ROZDZIAL I.

Napomnienie ludu Judskiego do pokuty. 7. Widzenie Záchárjaßá Proroká o Anjołách. 17. Y o cżterech rogách. 20. Y o cżterech kowalách.

1 MIeśiącá osmego/ roku wtorego Dáryußá: stáło śię słowo PAńskie do Záchárjaßá/ syná Báráchjaßowego/ syná Iddowego/ Proroká/ mowiąc: 2 ♣ Rozgniewał śię PAN ná Ojce wáße bárzo. 3 ♣ Przetoż rzecż do nich/ Ták mowi PAN Zastępow: Náwroććie a śię do mnie/ mowi PAN Zastępow: á náwrocę śię do was/ mowi PAN Zastępow. 4 ♣ Nie bądźćież jáko Ojcowie wáßy/ ná ktore wołáli Prorocy/ pierwßy/ mowiąc: Ták mowi PAN Zastępow: Náwroććie śię b teraz od złych drog wáßych/ y od złych spraw wáßych: Ale nie usłucháli/ áni dbáli ná mię mowi PAN. 5 ♣ Gdźież są Ojcowie wáßy/ y Prorocy? Izali ná wieki żyć będą? 6 ♣ Wßákże/ Izali słowá moje y ustáwy moje/ ktorem rozkazał Prorokom sługom mojim/ nie záśięgły Ojcow wáßych? ták/ że náwroćiwßy śię/ rzekli: Jáko nam PAN Zastępow ucżynić umyślił według drog náßych/ y według ucżynkow náßych/ ták nam ucżynił.

7 DNiá dwudźiestego y cżwartego/ jedenastego mieśiącá (ten jest mieśiąc Sebát) roku wtorego Dáryußowego: stáło śię słowo PAńskie do Záchárjaßá/ syná Báráchjaßowego/ syná Iddowego/ Proroká/ mowiąc: 8 ♣ Widźiałem w nocy/ á oto mąż jáchał ná koniu

a *Ezai.* 31. 6. *Ierem.* 3. 12. y 18. 11 *Ezech.* 18. 30. y 33. 11 *Osea.* 14. 2. *Ioel.* 2. 12. *Malá.* 3. 7.

b *Ierem.* 15. 5. y 35. 15

rydzym / ktory stał miedzy mirty/ ktore były w niżinie: á zá nim konie
9 rydze/ czarne y białe. ♣ Tedym rzekł: Coż zacż ſą ci Pánie moj? Y rzekł do mnie Anjoł rozmawiájący ze mną: Ja tobie okażę co zacż ſą? ♣
10 Y odpowiedźiał mąż ktory stał miedzy mirty/ y rzekł: Ci ſą ktore posłał PAn/ áby przeszli źiemię. ♣
11 Y odpowiedźieli Anjołowi PAńskiemu stojącemu miedzy mirty/ y rzekli: Przeszliśmy źiemię/ á oto wszystká źiemiá bezpiecżeństwá y pokoju używa. ♣
12 Tedy odpowiedźiał Anjoł PAński / y rzekł: O PAnie Zastępow/ y dokądże śię nie zmiłujesz nád Jeruzalem/ y nád miásty Judskimi/ ná ktoreś śię gniewał już śiedmdźieśiąt lat? ♣
13 Y odpowiedźiał PAn Anjołowi onemu ktory mowił ze mną/ słowy dobrymi/ słowy poćiesznymi. ♣
14 Y rzekł do mnie Anjoł ktory mowił ze mną: Wołaj/ á rzecz: Ták mowi PAn Zastępow: Zápaliłem śię zá Jeruzalemem y y zá Syonem c gorliwośćią wielką.
15 ♣ A gniewam śię bárzo ná te narody/ ktore używáją pokoju/ bo *gdym* śię Ja trochę zágniewał/ tedy oni
16 pomagáli do złego. ♣ Przetoż ták mowi PAn: Náwroćiłem śię do Jeruzalem w miłośierdźiu/ dom moj zbudowány będźie w nim/ mowi PAn Zastępow: y sznur rozćiągniony *będźie* ná Jeruzalem. ♣
17 Jeszcze wołaj/ mowiąc: Ták mowi PAn Zastępow/ Jeszcze śię osádzą miástá moje dla *obfitośći* dobrego: bo jeszcze PAn Syon poćieszy/ y obierze jeszcze Jeruzalem.
18 TEdym podniosł oczy swe/ y uj-
19 rzałem/ á oto cztery rogi. ♣ Y rzekłem do Anjołá ktory mowił ze mną: Coż to jest? Y rzekł do mnie: Teć ſą rogi ktore rozrzućiły Judę
20 y Izráelá y Jeruzalem. ♣ Ukazał
21 mi też PAn czterzech kowalow. ♣ Y rzekłem: Coż ći idą ucżynić? Y odpowiedźiał/ mowiąc: Teć ſą rogi ktore rozrzućiły Judę/ ták iż żaden nie mogł podnieść głowy swojey: Przetoż ći przyszli áby je przestrászyli/ y ztrácili rogi tych narodow/ *ktore* podniosły rog przećiwko źiemi Judskiey/ áby ją rozrzućili.

c *Zách.* 8. 2.

ROZDZIAŁ II.

Widzenie o mężu ktory mierzył Jeruzalem. 4. Rozmnożenie. 5. Bespiecżność, y sławá Kośćiołá. 6. Nápomnienie ludu w Bábilonie. 10. Powołánie Pogan do Kośćiołá.

1 POtym podniosłem oczy swoje/ y ujrzałem/ á oto mąż/ w kto-
2 rego ręce był sznur pomiárowy. ♣ Y rzekłem: Do kąd idźiesz? Y rzekł do mnie: Abym rozmierzył Jeruzalem/ y obacżył/ jáko wielka *jest* szerokość jego/ y jáko wielka długość jego?
3 A Oto/ gdy on Anjoł ktory rozmawiał ze mną wychodźił/ inszy Anjoł wychodźił przećiwko nie-
4 mu: Y rzekł do niego: Bież/ rzecz do tego młodźieńcá/ mowiąc: Jeruzalemcżycy po wśiách mieszkáć będą dla mnostwá ludu y bydłá w pośrzodku jego.
5 ♣ A Ja będę/ mowi PAN/ murem jego ognistym w około / y będę sławą w pośrzodku jego.
6 Nie/ nuże! Ućiecżćie a juž z źiemie Połnocney/ mowi PAn: Poniewaź ná cztery strony świátá/ mowi PAN/ rozproszyłem was. ♣
7 Nuże Syonie/ ktory mieszkasz u corki Bábilońskiey/ wyswobodź śię.
8 ♣ Bo ták mowi PAn Zastępow; Posłał mię po sławie przećiwko tym narodom/ ktorzy was złupili: Bo kto śię was dotyka/ dotyka śię b
9 źrzenice oká mego. ♣ Abowiem oto Ja podniosę rękę moję przećiwko nim/ y będą łupem sługom swojim: á dowiećie śię iż mię PAN Zastępow posłał.
10 ZAśpiewaj/ á rozráduj c śię corko Syońska: Bo oto Ja przyjdę/ á mieszkáć będę d w pośrzodku ćie-
11 bie/ mowi PAn. ♣ Y przyłącżą śię w on dźień wiele narodow do PAná/ y będą ludem mojim: y będę mieszkał w pośrzod ćiebie. ♣ A dowiesz śię/ iż PAN Zastępow posłał mię do ćiebie.
12 TEdy PAN Judę weźmie w ośiádłość/ *zá* dźiał swoj w źiemi świętey/ y obierze zás Jeruza-
13 lem. ♣ Niech umilknie wszelkie ćiáło przed oblicżem PAńskim: Abo-

a *Ezái.* 52.11. *Ierem.* 51.45. *Objáw.* 18. 4.
b 5 *Moj* 32.10. *Psalm* 17. 8.
c *Ezái.* 12. 6. y 54.1.
d 3 *Moj* 26.12. *Ezech* 37.27. 2 *Kor.* 6. 18.

wiem śię ocući z mieszkánia świętobliwośći swojey.

Rozdział III.

Widzenie o Kápłánie Jesuem. 8. Obietnicá jemu, y innym wiernym uczyniona.

1 Zatym mi okazał Jesuego Kápłáná nawyższego/ stojącego przed Anjołem PAńskim: y Szátáná stojącego po práwicy jego/ 2 áby mu się sprzećiwił. ♣ Ale PAn rzekł do Szátáná; Niech ćię PAn a zgromi Szátánie; niech ćię mowię zgromi PAN/ ktory obrał b Jeruzalem. Izali ten nie jest jáko głownia wyrwána z ogniá? 3 ♣ Ale Jesuá był obleczon w száty plugáwe/ á stał przed Anjołem. 4 ♣ A odpowiádájąc rzekł do tych ktorzy stali przed nim/ mowiąc: Zdejmićie te száty plugáwe z niego. ♣ Y rzekł do niego: Otom przenioſł z ćiebie niepráwość twoję/ á oblekłem ćię w száty odmienne. 5 ♣ Znowu rzekł; Niech włożą piękną czapkę ná głowę jego: y włożyli piękną czapkę ná głowę jego/ y oblekli go w száty: á Anjoł PAński stał *przy tym*.

6 Y Oświádczał śię Anjoł PAński 7 przed Jesuem/ mowiąc: ♣ Ták mowi PAN Zastępow: Jeśli drogámi mojimi chodźić będźiesz/ á jeśli ustaw mojich przestrzegáć będźiesz/ tedy też ty będźiesz sądźił dom moj/ y będźiesz strzegł śieni mojich: y dam ći to zápewne/ ábyś chodźił miedzy tym c ktorzy tu stoją. 8 ♣ Słuchajże tedy teraz Jesue Kápłánie náwyższy ty/ y towárzysze twoji/ ktorzy śiedzą przed tobą: áczkolwiek ći mężowie są dźiwem/ wszákże oto Ja przywiodę sługę mego d Látorośl e. 9 ♣ Abowiem oto ten kámień ktory kłádę przed Jesuego/ ná *ten* kámień jeden *obrocone będą* śiedm oczy: Oto Ja wyrzeżę *ná nim* rzezánie mowi PAN Zastępow: á odejmę niepráwość tey źiemie dniá jednego. 10 ♣ Dniá onego mowi PAn Zastępow wezwie káżdy bliźniego swego pod máćicę winną/ y pod figowe drzewo.

a Judás. v. 9.
b Zách. 1. 17. y 2. 12.
c *T. Miedzy Anjoły.*
d *T. Ktorego zowią Látorośl.*
e Ezdr. 11. 1. Jerem. 13. 5. y 33. 15 Zách. 6. 12. Luk. 1. 78.

Rozdział IV.

Pośilenie Proroká od Anjołá. 2. Ukazánie mu w widzeniu świecznika, czászę, śiedmi lámp. 3. Y dwu Oliw. 5. Wykład tego widzenia.

1 Potym náwrоćił śię Anjoł ktory mowił ze mną/ y obudźił mię/ jáko *gdy* kto budzony bywa ze snu swego. 2 ♣ Y rzekł do mnie: Coż widźisz? Y rzekłem: Widzę/ á oto świecznik wszystek złoty/ á czászá ná wierzchu jego/ y śiedm lámp jego ná nim/ śiedm też nalewek do onych śiedmi lámp/ ktore *są* ná wierzchu jego. 3 ♣ Dwie też oliwie przy tym: jedná po práwey stronie czászę/ á druga po lewey stronie jey. 4 ♣ Tedy odpowiádájąc rzekłem do Anjołá ktory mowił ze mną/ mowiąc: Coż to jest Pánie moj? 5 ♣ Y odpowiedźiał Anjoł ktory mowił ze mną/ y rzekł mi: Izaż nie wiesz co to jest? Y rzekłem: Nie *wiem*, PAnie moj. 6 ♣ Tedy odpowiádájąc rzekł do mnie/ mowiąc: Toć *jest* słowo PAńskie do Zorobabelá/ mowiące: Nie wojskiem/ áni śiłą *stánie śię to*, ále Duchem mojim/ mowi PAn Zastępow. 7 ♣ Cożeś ty jest o goro wielka przećiwko Zorobabelowi? Rowniná. Bo on wywiedźie kámień głowny z głośnym okrzykiem/ Łáská/ łáská nád nim.

8 Y Stáło śię słowo PAńskie do 9 mnie/ mowiąc: ♣ Ręce Zorobabelowe záłożyły dom ten/ y ręce jego dokonáją go: á dowiesz śię że PAN Zastępow posłał mię do was. 10 ♣ Bo ktoż by wzgárdźił dniem máłych *początkow*? Ponieważ śię weselą pátrząc ná ten kámień/ *to jest*, ná práwidło w ręce Zorobabelowey/ ná te śiedm oczy PAńskich/ przechodzących wszystkę źiemię.

11 Tedy odpowiádájąc rzekłem mu: Coż *są* te dwie oliwie po práwey stronie tego świecznika/ y po 12 lewey stronie jego? Znowu odpowiádájąc rzekłem mu: Coż *są te* dwie oliwki ktore *są* miedzy dwiemá rurkámi złotymi? ktore z śiebie złoto wylewáją. 13 ♣ Tedy rzekł do mnie/ mowiąc: Izali nie wiesz co *to jest*? Rzekłem/ Nie *wiem*, Pánie 14 moj. ♣ Y rzekł: Toć są one dwie oli-

wie ktore ſą u Pánującego ná wßyſtkiey ziemi.

ROZDZIAL V.

Widzenie Kśiąg latájących. 5. Miáry Efá. 7. Bláchy olowney. 8. Niewiáſty w pośrzodku miáry 9. Y innych dwu z ſkrzydłámi.

1 POtymem śię obroćił/ á podnioſßy oczy ſwoje ujrzałem/ á oto 2 Kśięgá lecíáłá. ✤ Y rzekł do mnie: Coż widźiß? Y rzekłem; Widzę Kśięgę lecącą/ ktorey długość ná dwádźieśćiá łokći/ á ßerokość ná 3 dźieśiąći łokći. ✤ Y rzekł do mnie: Toć jeſt przeklęctwo/ ktore wynidźie ná oblicze wßyſtkiey ziemie. Bo káżdy złodźiey według tego *przeklęctwá* jáko y tá *ziemia*, wygłádzony; y káżdy *falßywie* przyśięgájący/ według niego jáko y oná 4 wygłádzony będźie. ✤ Wywiodę je a mowi PAn Zaſtępow/ áby przyßło ná dom złodźieiá/ y ná dom kłamliwie przez Imię moje przyśięgájącego: owßem mießkáć będźie w pośrzodku domu jego/ y znißczy go/ y drzewo jego/ y kámienie jego.

5 WYßedł tedy Anioł on ktory ze mną mowił/ y rzekł mi: Podnieś że teraz oczu ſwych/ á obacz co 6 to jeſt/ co wychodźi. ✤ Y rzekłem: Coż jeſt? A on odpowiedźiał: To *jeſt* Efá wychodzące. Potym rzekł; Toć jeſt oko ich przypátrujące śię 7 wßyſtkiey ziemi. ✤ A oto ſtukę ołowiu niesiono/ á przy tym byłá niewiáſtá jedná ktora śiedźiáłá w pośrzodku Efá. ✤ Tedy rzekł *Anioł*; Toć 8 jeſt oná Niezbożność: y wrzućił ją w pośrzod Efá/ wrzućił y onę ſtukę ołowiu ná wierzch Efy. ✤ A pod- 9 nioſßy oczu ſwych/ ujrzałem/ á oto dwie niewieśćie wychodźiły/ májące wiátr w ſkrzydłách ſwych/ á miáły ſkrzydłá/ jáko ſkrzydłá boćianie: y podnioſły ono Efá miedzy 10 ziemię/ y miedzy niebo. ✤ Tedym rzekł do onego Anjołá ktory mowił ze mną: Dokądże niosą *to* Efá? 11 ✤ Y rzekł do mnie: Aby mu zbudowano dom w ziemi b Senáár: gdźieby umocnione było y poſtáwione ná podſtáwku ſwojim.

a T. Przeklęctwo.

b 1 Moj. 10. 10.

ROZDZIAL VI.

Widzenie wozow, gor y koni. 4. Wykład tego widzenia 9. Spráwienie y wſtáwienie korony ná głowę Ieſuego. 12. Proroctwo o Krolestwie y Kápłáńſtwie Chryſtuſowym.

1 POtym obroćiwßy śię/ podnioſłem oczy ſwoje/ y ujrzałem/ á oto cztery wozy wychodźiły z pośrzodku dwu gor: á gory *one były* go- 2 ry miedźiáne. ✤ W pierwßym woźie *były* konie rydze: á w drugim woźie 3 konie wrone. ✤ W trzećim woźie konie białe: á w czwartym woźie *były* konie ſtrokáte a, *á wßyſtkie* mocne. 4 ✤ Tedy odpowiádájąc rzekłem do Anjołá ktory mowił ze mną: Co to 5 *jeſt* Pánie moy? ✤ Y odpowiedźiał Anjoł á rzekł do mnie: Te *ſą* czterey wiátry niebieſkie wychodzące z *miejſcá*, gdźie ſtały przed Pánującym 6 *nád* wßyſtką ziemią. ✤ Konie wrone záprzężone wychodzą do ziemie Połnocney/ á białe wychodzą zá nimi: ſtrokáte zás wychodzą do ziemie Południowey. ✤ Te tedy b mocne *konie* 7 wyßedßy chćiáły iść/ áby obeßły ziemię. Tedy rzekł: Idźćie/ á obeydźćie ziemię: y obeßły ziemię. ✤ 8 A záwołáwßy mię rzekł do mnie/ mowiąc; Oto te ktore wyßły do ziemie Połnocney. uſpokojiły duchá mego w ziemi Połnocney.

9 Y Stáło śię słowo PAńſkie do 10 mnie mowiąc: ✤ Weźmi od tych co byli pojimáni od Cheldájego/ y od Tobiaßá/ y od Jedájáßá: (á ty przydźieß tegoż dniá/ y wnidźieß do domu Jozyaßá syná Sofoniaſowe- 11 go) ktorzy idą z Bábilonu. ✤ Weźmi mowię śrebro y złoto/ á uczyń korony/ á włoż *je* ná głowę Jeſuego syná Jozedekowego/ Kápłáná na- 12 wyżßego. ✤ Y rzecz do niego/ mowiąc: Ták powiáda PAN Zaſtępow/ mowiąc: Oto mąż/ ktorego Imię jeſt Látoroſl, ktory z miejſcá ſwego wyrośćie/ ten wyſtáwi Koś- 13 ćioł PAnu. ✤ Bo ten má wyſtáwić Kośćioł PAnu/ ten záś przynieśie ſłáwę/ á śiedźieć y pánowáć będźie ná ſtolicy ſwojey: Y będźie Kápłánem ná ſtolicy ſwojey/ á rádá poko- 14 ju będźie miedzy nimi obiemá. ✤ A

a I. Ygniáde.

b I. Gniáde.

te korony zostána Chelemowi y Tobiaszowi/ y Bedájaszowi/ y Chenowi synowi Sofoniaszowemu/ ná pámiatke w Kościele PAńskim. 15 Bo dálecy przyda/ á beda budowáć Kościoł PAński: y dowiecie śie że PAn Zastepow posłał mie do was. A to śie stánie/ jesli pilnie słucháć bedźiećie głosu PAná Bogá swego.

ROZDZIAL VII.

Odpowiedź ludowi Judskiemu od Bogá dána z strony postow. 7. Woli Bożey ogłoszenie: y obwinienie ich z ośiętności.

1 POtym stáło śie roku czwartego Dáryuszá Królá: stáło śie słowo PAnskie do Zácháryaszá/ *dnia* czwartego/ mieśiacá dźiewiatego/ *ktory* jest Kislef. 2 Gdy posłał *lud* do domu Bożego Sárássárá y Regemmelechá/ y meże jego/ áby śie modlili przez obliczem PAńskim. 3 *I* áby mowili do Kápłánow/ ktorzy *byli* w domu PAná Zastepow/ tákże y do Prorokow/ mowiac: Izali *jeszcze* płákáć bede mieśiacá piatego/ wypłaczywszy śie ták/ jákom już czynił przez kilká lat? 4 Y stáło śie słowo PAná Zastepow do mnie/ mowiac: 5 Rzecz do wszystkiego ludu tey źiemie/ y do Kápłánow/ mowiac: Gdyśćie pośćili y płákáli/ piatego y śiodmego *mieśiacá* przez te śiedmdźieśiat lat/ Izaześćie mnie/ mnie *mowie*, post pośćili? 6 A gdy jećie ábo pijećie/ izali nie sobie jećie/ y nie sobie pijećie? 7 Izaliśćie nie ták *czynić mieli* według słowá ktore przedpowiedźiał PAN przez Proroki przeszłe/ gdy jeszcze Jeruzalem bespieczeństwá y pokoju używáło/ y miástá jego około niego/ y lud w stronie Południowey y po polách mieszkał?

8 Y Stáło śie słowo PAńskie do 9 Zácháryaszá/ mowiac: Ták powiedźiał Pan Zastepow/ mowiac: Spráwiedliwie a sadźćie/ á miłośierdźie y litość pokázujćie káżdy nád bliźnim swojim. 10 A wdowy y śiroty/ y przychodnia/ y ubogiego b nie ućiskajćie: y złego jeden przećiwko drugiemu nie myślćie w sercu swojim. 11 Ale nie chćieli dbáć: y c obroćili śie tyłem/ á uszy swe d 12 zátulili áby nie słucháli. Sercá też swe zátwárdźili *jáko* dyáment/ áby nie słucháli Zakonu tego/ y słow ktore posyłał PAn Zastepow Duchem swojim przez Proroki przeszłe: Z kad przyszedł wielki gniew od PAná Zastepow. 13 Bo jáko *oni* gdy ich wołano/ nie słucháli: ták *też gdy oni* wołáli e nie wysłuchałem/ mowi 14 PAn Zastepow. Y rozproszyłem je jáko wicher miedzy wszystkie narody/ ktorych nie ználi: y tá źiemiá zpustoszáłá po nich/ *ták*, że nie był przechodzacy/ y wrácájacy śie: á ták źiemie pożadána w zpustoszenie obroćili.

a Zách. 8. 16. b 2 Moj 22. 21. 3 Moj 19. 33. Ezái. 1. 23. Jerem. 5. 28.

c H. Nádstáwili rámienia odpornego. d H. Obćiażyli. e Przyp. 1. 28 Ezái. 1. 15. Ierem. 11. 11. y 14. 12 Ezech. 8. 18.

ROZDZIAL VIII.

Obietnicá ludowi Judskiemu od Bogá uczyniona. 16. Przymierze Boże z nimi. 18. Proroctwo o náwroceniu Pogan.

1 POtym/ stáło śie słowo PAná 2 Zastepow/ mowiac: Ták mowi PAn Zastepow: Zápaliłem śie nád Syonem a gorliwośćia wielka: Owszem rozgniewániem wielkim 3 zápaliłem śie. Ták mowi PAN: Náwroćiłem śie do Syonu/ y mieszkam w pośrzod Jeruzalem/ áby Jeruzalem zwano Miástem wiernym/ á Gorá PAná Zastepow/ Gora 4 świetobliwośći. Ták mowi PAN Zastepow: Jeszcze śiadáć beda stárcy y báby ná ulicách Jeruzalemskich/ májac káżdy z nich laske w rece swey dla zeszłośći wieku. 5 Ulice tákże miástá pełne beda chłopiat y dźiewcząt gráiacych ná ulicách jego. 6 Ták mowi PAN Zastepow: Izali/ że śie to b niepodobna widźi przed oczymá ostátkow ludu tego tych dni/ bedźie też to niepodobna przed oczymá mojimi? mowi PAn 7 Zastepow. Ták mowi Pan Zastepow: Oto Ja wybáwie lud moj z źiemie ná Wschod/ y z źiemie ná 8 zachod słońcá. Y przywiode je záś/ á beda mieszkáć w pośrzod Jeruzalem: y beda ludem mojim/ á Ja bede Bogiem ich w prawdźie/ y w spráwiedliwośći.

9 TAk mowi Pan Zastepow: Niech śie zmocnia rece wásze ktorzy-

a Zách. 1. 14. b Mátt. 19. 26.

ście słucháli w tych dniách słow tych z ust Prorokow/ktorzy *byli* ode dniá/ *ktorego* záłożony jest dom PANA Zastępow/ że Kośćioł ma być zbudowány. 10 Bo śię przed tymi dniámi pracá ludzka y pracá c bydłát nie nádgradzáłá: náwet wychodzącemu y wchodzącemu nie było pokoju dla nieprzyjaćielá: bom Ja zpuśćił wszystkie ludźie jednego z drugim. 11 Lecz teraz nie ták jáko zá dni przeszłych czynię ostátkowi ludu tego mowi PAN Zastępow. 12 Ale śiewy maćie spokojne: winna máćicá wydawa owoc swoj/ y źiemiá wydawa urodzaj swoj/ Niebiosá tákże wydawáją rosę swoję: á to wszystko dawam w ośiádłość ostátkom ludu tego.

c Agge. 1. 6.

13 Y Stánie śię/ że jákośćie byli przeklectwem miedzy Pogány/ o domie Judski y domie Izráelski! ták was záś będę ochraniał/ y będźiećie d błogosłáwieństwem: Nie bojćie śię/ niech śię zmacniáją ręce wásze. 14 Bo ták mowi PAN Zastępow: Jákom wam był umyślił złe uczynić/ gdy mię do gniewu pobudzáli Ojcowie wászy/ mowi PAN Zastępow/ á nie żáłowałem tego: 15 Ták náwroćiwszy śię/umyśliłem w te dni dobrze czynić Jeruzalemowi/ y domowi Judskiemu: Nie bojćież śię.

d Agge. 2. 20.

16 Teć *są* rzeczy ktore czynić będźiećie: Prawdę mowćie e káżdy z bliźnim swojim: práwy f y spokojny sąd czyńćie w bramách wászych. 17 A jeden drugiemu g nic złego nie myślćie w sercách wászych/ á w krzywoprzyśięstwie śię nie kochajćie: bo to wszystko *jest* czego nienawidzę/ mowi PAN. 18 Y stáło śię słowo PAná Zastępow do mnie/ mowiąc: 19 Ták mowi PAN Zastępow: post czwartego y post piątego/ y post śiodmego/ y post dźieśiątego *mieśiącá* obroći śię domowi Judskiemu w rádość y w weśele/ y w roskoszne Uroczyste świętá: ále prawdę y pokoj miłujćie.

e Efez. 4. 25. f Zách. 7. 9. g Zách. 7. 10.

20 Ták mowi PAN Zastępow: Jeszcze będą przychodźić narodowie y obywátele wiela miast. 21 Przychodźić mowię będą obywátele jednego *miástá* do drugiego/mowiąc: Podźmy ochotnie błagáć oblicze PAńskie/ á szukáć PAná Zastępow: 22 *Trzecze káżdy*: Pojdę y ja. A ták wiele ludu y narodow niezliczonych przyjdźie szukáć PAná Zastępow w Jeruzalem/ y błagáć oblicze PANskie.

24 Ták mowi PAN Zastępow: W one dni uchwycą śię dźieśięć mężow ze wszystkich języków onych narodow/ uchwycą śię mowię podołká jednego Zydá/mowiąc: Pojdźiemy z wámi: Bo słyszymy/ *że* BOG *jest* z wámi.

ROZDZIAŁ IX.

Przegrożká Dámászczeńczykom, Emátczykom, Tyryjczykom, Sydończykom, Filistyńczykom. 9. Proroctwo o Chrystusie. 10. To wyswobodzenie, á wielkimi dárámi obdárzenie Kośćiołá Bożego.

1 Brzemię słowá PAńskie° przećiwko źiemi ktora jest w około ćiebie: á Dámászek będźie odpoczynieniem jego. A bowiem oko PAńskie przypátruje śię ludźiom y wszystkim pokoleniom Izráelskim. 2 Náwet y do Emát dośięże: y do Tyru/ y do Sydonu: choć jest mądry a bárzo. 3 Bo sobie Tyr obronę zbudawał: y názbierał śrebrá jáko prochu/ á złotá jáko błotá po ulicách. 4 Oto/ PAN go wypędźi/ á wráźi w morze śiłę jego/ á sam od ogniá pożárty będźie. 5 Co widząc Aszkálon/ ulęknie śię: tákże Gázá wielce żáłośnie będźie/ y Akáron: przeto/ *że je* záwstydźiłá nádźieja ich: y zginie Krol z Gázy/ y Aszkálon nie będźie osádzone. 6 Y będźie mieszkał bękárt b w Azoćie: á ták wykorzenię pychę Filistyńczykow. 7 Y odejmę krew káżdego od ust jego/ y obrzydliwości jego od zębow jego: zostáwiony też będźie y on Bogu nászemu: áby był jáko Kśiążę w Judźie/ á Akáron jáko Jebuzejczycy. 8 Y położę śię obozem u domu swego/ dla wojská/ y dla przechodzącego á wrácającego śię: y nie przejdźie więcey przez nie łupieżcá: przeto/ że śię ták teraz podoba w oczách mojich.

a Ezech. 28. 3.

b I. *Cudzoziemiec.*

c *Ezái. 62. 11. Mátt. 21. 5. Jan. 12. 15.*

9 Weſel ſie bárzo c Corko Syońſka / wykrzykaj Corko Jeruzalemſka : Oto Krol twoj przydźie tobie ſpráwiedliwy / y Zbáwićiel : ubogi y śiedzacy ná ośle / *to jeſt*, ná oślećiu źrzebiatku oślice. 10 Bo wytrácę wozy z Efrájimá / y konie z Jeruzalem / y bedźie połamány łuk wojenny. Y ogłośi pokoj narodom / á władza jego od morzá d áż do morza / y od rzeki áż do końcżyn źiemie.

d *Pſalm 72. 8.*

11 Owßem ty *weſel śie* dla krwie przymierza ſwego : *ábowiem* wypuśćiłem wieźnie e twoje z dołu / w ktorym niemáß wody. 12 Wroććież śie tedy do twirdze o więźniowie / ktorzy nádźieję maćie : ábowiemći y dźiś dwojáko opowiádam / y nádgrodzę.

e *Ezái. 61. 1.*

13 Gdyż ſobie náćiagnę Judę / á łuk nápełnię Efrájimem : y wzbudzę ſyny twoje / o Syonie! przećiwko ſynom twojim / o Jáwánie! y zgotuję ćie jáko miecż mocárzá. 14 Bo śię Pan ukaże przećiwko nim / á jáko błáſk wynikńie ſtrzałá jego : Pánujacy mowi PAn zátrabi w trabę / á pojdźie w wichrzech Południowych. 15 PAn Zaſtepow ochraniáć bedźie ludu ſwego : áby podbiwßy ſobie kámienie z proce / jedli y pili wykrzykájać jáko od winá : y nápełnia ják miednice / ták y rogi Ołtarzá : 16 A ták wybáwi je dniá onego Pan Bog ich / jáko trzodę ludu ſwego : bo kámienie wieńcámi ozdobione / wyſtáwione bedźie miáſto chorągwie w źiemi jego. 17 Abowiem / oto ô jákie błogoſłáwieńſtwo jego ! y jáko wielka ozdobá jego ! Zboże młodźieńce / á moßcż Pánny / mowne ucżyni.

ROZDZIAL X.

Nápomnienie ludu Judſkiego do Modlitew. 3. Z ogłoßeniem pomſt Bożych nád Páſterzámi ludu Izráelſkiego, y z obietnicą wiernym ucżynioną.

1 Zadájćie od PAná dżdżu cżáſu potrzebnego : á PAn ucżyni obłoki dżdżyſte / á deßcż obfity da wam / y káżdemu trawę ná polu. 2 Bo obrázy mowia a proznoſć / á wießcżkowie prorokuja kłamſtwo / y ſny prozne opowiádája / dáremnie ćießa / i dla tego poßli *w niewolą* jáko trzodá / utrapieni ſa że nie mieli páſterzá.

a *Jerem 10. 8. Abák. 2. 18*

3 Przećiwko tákim Páſterzom zápaliłá śię popędliwoſć mojá / á te kozły náwiedzę : Ale trzodę ſwoję / dom Judſki / náwiedźi PAn Zaſtepow / y wyſtáwi je jáko ubránego koniá do boju. 4 Od niego węgieł / od niego gozdź / od niego łuk wojenny : od niego tákże wynidźie wßelki poborcá. 5 Y beda jáko mocárze depcacy w błoto po ulicách w bitwie : y walcżyć beda / bo PAn z nimi : á záwſtydza tych / ktorzy wśiadája ná koń.

6 Y Umocnię dom Judow / á dom Józefow wybáwię / y w pokoju je oſadzę : bo mam litoſć nád nimi : y beda jákobym ich nie odrzućił : bom Ja jeſt PAn Bog ich / á wyſłucham je. 7 Y beda Efrájimcżycy jáko mocarz / á rozweſeli śię jáko od winá ſerce ich : á ſynowie ich widzac to / weſelić śię beda / y rozráduje śię ſerce ich w PAnu. 8 Záświſnę ná nie / á zgromádzę je : bo je odkupię : y beda rozmnożeni / jáko *przed tym* rozmnożeni byli. 9 Y rozśieję je miedzy narody / áby ná miejſcách dálekich wſpomnieli ná mię : á żywi bedac z ſynámi ſwojimi / náwroćili śię. 10 A ták je przywiodę z źiemie Egipſkiey / y z Aſſyryjey zgromádzę je : á do źiemie Gáláád y do Libánu przywiodę je : ále im *miejſcá* ſtawáć nie bedźie. 11 Przetoż dla b ćiáſnośći przez morze przejdźie / y rozbije ná morzu wáły / y wyſchna wßyſtkie głębokośći rzeki : tedy bedźie zniżona pychá Aſſyryjey / á ſceptr *od* Egiptu odjety bedźie. 12 Zmocnię je też w PAnu / á w Jmieniu jego chodźić beda mowi PAN.

b *A. Dla wąſkośći miejſcá.*

ROZDZIAL XI.

Proroctwo o zburzeniu Jeruzalemu. 4. Niewdźięcznoſć Zydow ku PAnu Chryſtuſowi Páſterzowi ſwemu. 15. Przegrozka złym Páſterzom.

1 Otworz Libánie wrotá ſwe : niech pożrze ogień cedry twoje. 2 Rozkwil śię jodło / bo upadł cedr / bo wielmożni zpuſtoßeni ſa.

Kwil-

Kwilcie dęby Báſáńſkie/ bo wycięty jeſt lás ogrodzony. ♣ 3 Głos nárzekánia Páſterzow *słyſzány jeſt*, iż zburzona jeſt wielmożnośc ich: głos ryku lwiat / iż zburzona jeſt pychá Jordanu.

4 TAk mowi PAN BOG moj: Páś owce ná rzeź zgotowáne: ♣ 5 Ktore dźierżawcy ich zábijáją/ á nie bywáją obwinieni: y owſzem przedawájacy je / mowią; Błogoſłáwiony PAN żeſmy ſię zbogácili: á ktorzy je páſą / nie máją litośći nád nimi. ♣ 6 Przetoż nie zfolguję więcey obywátelom tey źiemie/ mowi PAN: bo oto Ja podam te ludźie káżdego w rękę bliźniego jego/ y w rękę Królá ich / y potrą źiemię/ á nie wyrwie jey z ręku ich. ♣ 7 Bom páſł owce zgotowáne ná rzeź / was *mowię* ô nędzne owce! y wźiąwſzy ſobie dwie láſce / jednęm názwał Ućiechą; á drugą názwał Zwiezujacych/ á páſłem one *owce*. 8 ♣ Y zgłádźiłem trzech páſterzow w jednym mieśiacu: ále uteſkniłá ſobie duſzá mojá z nimi / przeto że duſzá ich brzydźiłá ſię mną. ♣ 9 Rzekłem tedy: Nie będęć was páſł. Co zdycha a / niech zdechnie: á co ma być wygładzono/ niech będźie wygłádzono: á *ktore* pozoſtáną / niech pożera mięſo jedná drugiey. ♣ 10 Przetoż wźiąwſzy láſkę moję Ućiechy / porąbałem ja / wzruſzywſzy przymierze moje / ktorem poſtánowił z tym wſzyſtkim ludem. ♣ 11 A dniá onego gdy wzruſzone było / pewnie poználi nędzni z trzody / ktorzy ſię ná nię oglądáli / że to ſłowo PAńſkie. ♣ 12 Bom rzekł do nich; Jeſli to jeſt dobre w oczách wáſzych / dayćie zapłátę moję: á jeſli nie / zániechayćież. Tedy odważyli b zapłátę moję trzydźieśći śrebrnikow. ♣ 13 Zátym rzekł PAN do mnie; Porzuć je c przed gárncarzá: Zacnaż to zapłátá ktoram jeſt od nich ták drogo oſzácowány! Wźiąłem tedy trzydźieśći śrebrnikow / á porzućiłem je w domu PAńſkim przed gárncarzá. ♣ 14 Potym porąbałem láſkę moję drugą Zwiezujacych / wzruſzywſzy bráterſtwo miedzy Judą/ y miedzy Jzráelem.

a *Jerem.* 15. 2.

b *Mátt.* 26. 15.

c *Mátt.* 27. 5.

15 Y Rzekł PAn do mnie. Weźmi ſobie jeſzcze oręże Páſterzá głupiego. ♣ 16 Bo oto Ja wzbudzę Páſterzá w tey źiemi / *ktory* nie będźie obłakánych náwiedzał / áni będźie jágniątek ſzukał: złamánego też leczyć/ y tego co uſtánie/ nośić nie będźie: ále mięſo tłuſtych jeść będźie/ á kopytá ich poztraca. ♣ 17 Biádá páſterzowi d niepożytecznemu / ktory opuſzcza trzodę: miecz nád rámieniem jego/ y nád práwym okiem jego: rámię jego cále uſchnie / á práwe oko jego cále záćmione będźie.

d *Jerem.* 23. 1. *Ezech.* 34. 2. *Jana.* 10. 12.

ROZDZIAŁ XII.

Przegrożká nieprzyjaćiołom ludu Bożego. 4. Obietnicá o ochronie Bożey. 10. O Duchu Swiętym. 11. Pokutá ludu Izráelſkiego.

1 BRzemię ſłowá PAńſkiego nád Jzráelem. *Ták* mowi PAN ktory rozpoſtárł niebioſá / á ugruntował źiemię / ktory tworzy duchá człowieczego we wnętrznośćiach jego: ♣ 2 Oto Ja poſtáwię Jeruzalem kubkiem opojenia wſzyſtkim narodom okolicznym / ktorzy będą przećiwko Judźie ná oblężenie / y przećiwko Jeruzalemowi. ♣ 3 Owſzem ſtánie ſię dniá onego/ że uczynię Jeruzalem kámieniem ćięzkim wſzyſtkim narodom: wſzyſcy ktorzy go dźwigáć będą / bárzo ſię uráżą / choćby ſię zgromádźiły przećiwko niemu wſzyſtkie narody źiemie. ♣ 4 Dniá onego/ mowi PAn/ záráżę káżdego koniá zdrętwieniem / y jeźdźcá jego ſzaleńſtwem: ále nád domem Judá otworzę oczy moje / á káżdego koniá narodow záráżę ślepotą. ♣ 5 Y rzeką Kśiążętá Judſkie w ſercu ſwym: Mamy śiłę y obywátele Jeruzalemſcy w PAnu Záſtępow / Bogu ſwojim. ♣ 6 Dniá one°/ położę Kśiążętá Judſkie jáko węgle ogniſte miedzy drwy / á jáko pochodnią gorájącą miedzy ſnopy / y pożrą ná práwą y ná lewą ſtronę wſzyſtkie narody okoliczne: y zoſtánie jeſzcze Jeruzalem ná mieyſcu ſwym w Jeruzalemie. ♣ 7 Záchowa PAn y namioty Judſkie pierwey/ áby ſię nie wynośiłá chwałá domu Dawido-

irego/

twego/y chwałá obywátelow Jeruzá-
8 lemskich/przećiwko Judzie. ♣ Dniá
onego PAn bedźie bronił obywáte-
low Jeruzálemskich: á ktoryby był
miedzy nimi nasłábszy/ stánie śię
dniá onego podobny Dawidowi: á
dom Dawidow podobny bogom/ po-
dobny Anjołowi PAńskiemu przed
9 nimi. ♣ Bo śię stánie dniá onego/że
szukáć bede wszystkich narodow/ kto-
re przyćiagna przećiwko Jeruzale-
mowi/ábym je wytráćił.

10 Y Wyleje ná dom a Dawidow/
y ná obywátele Jeruzalemskie
Duchá łáski/y modlitew: á pátrząc
beda ná mie/ ktorego b przebodli/ y
płákáć beda nád nim płáczem/jáko
nád jednorodzonym: gorzko mowie
płákáć beda nád nim/ jáko gorzko
11 płácza nád pierworodnym. ♣ Dniá
onego bedźie wielkie kwilenie w Je-
ruzalem/ jáko kwilenie w Adádry-
12 mon/ná polu c Mágeddon. ♣ Bo
źiemiá kwilić bedźie/káżde pokolenie
osobno: pokolenie domu Dawido-
wego osobno/ y niewiásty ich oso-
bno. Pokolenie domu Nátánowego
13 osobno/y niewiásty ich osobno. ♣ Po-
kolenie domu Lewiego osobno/y nie-
wiásty ich osobno: pokolenie Se-
mejego osobno/ y niewiásty ich oso-
14 bno. ♣ Wszystkie insze pokolenia:
káżde pokolenie osobno/ y niewiásty
ich osobno.

a Joel. 2. 28. b Jan. 19. 37. c 2 Kron 35. 22.

Rozdział XIII.

Proroctwo o oczyśćieniu grzechow przez Chrystusá. 2. y báłwanow, y fałszywych Prorokow wygubienie. 7. O ućierpieniu Chrystusowym. 8. O záchowániu ostátkow ludu Judskiego.

1 W On dźień bedźie otworzona
studnicá domowi Dawido-
wemu/ y obywátelom Jeruzalem-
skim/ ná *omyćie* grzechu y nieczysto-
2 śći. ♣ Y stánie śię dniá onego mowi
PAn Zastepow/że wykorzenie imi-
oná báłwánow a z źiemie/ták/ że nie
beda wiecey wspominane: do tego,
y te Proroki/ y duchá nieczystego
3 zniosę z źiemie. ♣ Y stánie śię/gdyby
kto dáley prorokował/ że mu rzeká
Oćiec jego y mátká jego ktorzy go
zpłodźił; nie bedźiesz żył/ przeto
żeś kłamstwo mowił w Imieniu
PAńskim: y przebija go oćiec jego
y mátká jego ktorzy go zpłodźili/ że
4 prorokował. ♣ Y stánie śię dniá o-
nego/ że śię záwstydza oni Prorocy
káżdy zá widzenie swoje/ gdyby
prorokowáli: y nie obleka śię w su-
5 kniá kosmáta/ áby kłamáli. ♣ Ale
káżdy rzecze; Nie jestem ja Proro-
kiem/ ále rolnikiem: bo mie tego
6 náuczono od dźiećiństwá mego. ♣ A
jeżeli mu kto rzecze: Coż to masz
zá rány ná reku twojich? Tedy rze-
cze: Tymi jestem zrániony w domu
tych ktorzy mie miłuja.

7 O Mieczu ockni śię ná Pásterzá
mego/ y ná mężá towárzyszá
mego/mowi PAn Zastepow: Uderz
b Pásterzá/ á owce rozproszone be-
da: Ale záś obrocę rekę moje ku
máluczkim.

8 Bo śię stánie po tey wszystkiey
źiemi/mowi PAn; że dwie czę-
śći w niey wytrácone beda y po-
9 mra/ á trzećia zostánie w niey. ♣ Y
wwiodę y one trzećia część do o-
gniá/ á wypłáwie je jáko płáwia
srebro: á doświadczáć ich bede/ já-
ko doświadczája złotá. Káżdy be-
dźie wzywał Imienia mego/á Ja go
wysłucham: Rzekę; Tyś lud moj: á
on rzecze/Tyś PAn Bog moj.

a Ezech 30, 13. b Mátt. 26. 31. Márk. 14. 27.

Rozdział XIV.

Proroctwo o zburzeniu Jeruzalemu. 3. O obronie y zbáwieniu Kośćiołá. 12. O káźniách prześládowcow Kośćiołá Bożego. 16. O wezwániu Pogan do Chrystusá. 20. Y o gorliwośći ludu Bożego.

1 Oto przychodźi dźień PAński/ á
rozdźielone beda korzyśći two-
2 je w pośrzodku ćiebie. ♣ Bo zgro-
mádzę wszystkie narody przećiwko
Jeruzalemowi ná wojnę/ á miásto
wźiete bedźie/ y domy rozchwycone
beda/y niewiásty pogwałcone *beda*:
á gdy pojdźie część miástá w poji-
mánki/ ostátek ludu nie bedźie wy-
3 gładzony z miástá. ♣ Bo wynidźie
PAn/ y bedźie walczył przećiwko
onym narodom: jáko zwykł wojo-
4 wáć w dźień potykánia. ♣ Y stána
nogi jego w on dźień ná gorze oli-
wney/ ktora *jest* przećiwko Jeru-
zalemu ná Wschod słońcá: á gorá
oliwna śię ná poły rozszczepi ná

Wschod y ná Zachod słońcá rozpádliná bárzo wielka: y odwáli śię połowicá oney gory ná Pułnocy / á połowicá jey ná Południe. ✥ Tedy ućiecżećie przed doliną gor: (bo doliná *tych* gor dośięże áż do Azál) będźiećie mowię ućiekáć / jáko śćie ućiekáli przed trzęśieniem ᵃ ziemie/ zá dni Ozyaszá Królá Judskiego: gdy przydźie PAN Bog moj/ y wszyscy święći z nim.

6 Y Stánie śię dniá onego/ że nie będźie świátłośći drogiey / áni 7 ćiemnośći gęstey: ✥ Lecż będźie dźień ᵇ jeden ktory jest wiádomy PAnu / á nie *będźie* dniá áni nocy: wszákże cżásu ᶜ wiecżornego będźie świátło. 8 ✥ A dniá onego wynidą wody ᵈ żywe z Jeruzalem: połowicá ich do morzá ná Wschod słońcá / á połowicá ich do morzá ostátniego: *á to* będźie lećie y źimie. 9 ✥ A PAn będźie Krolem nád wszystką ziemią: W on dźień będźie PAn jeden/ y Jmię jego jedno. 10 ✥ Y ucżyniona będźie tá wszystká ziemiá / jáko rowniná od Gábáá áż do Remmon ná Południe ku Jeruzalem: ktory wywyższony będąc / stáć będźie ná mieyscu swojim / od bramy Benjáminowey / áż do mieyscá bramy pierwszey / y áż do bramy węgielney: á od wieże Chánáneel/ áż do 11 prás krolewskich. ✥ Y będą w nim mieszkáć / á nie będźie więcey przeklęctwem: A Jeruzalem bezpiecżnie mieszkáć będźie.

12 A Táć będźie plagá / ktorą uderzy PAn wszystkie narody/ ktoreby walcżyły przećiwko Jeruzalemowi: Ciáło káżdego stojącego ná nogách swojich schnąć będźie: á ocży ich wypłyną z dołkow swojich/ y 13 język ich uschnie w uśćiech ich. ✥ Y stánie śię dniá onego wielkie ućiśnienie PAńskie miedzy nimi: ták że rękę jeden drugiego uchwyći / á ręká jego podnieśie śię ná rękę 14 bliźniego swego. ✥ Y tyć też Judo walcżyć będźiesz w Jeruzalemie: á zgromádzone będą bogáctwá wszystkich narodow okolicżnych / złoto y 15 śrebro/ y szat obfitość wielka. ✥ A tákaż będźie plagá ná konie / muły/ wielbłądy / y osły / y ná wszystkie bydlętá/ ktore będą w onym obożie/ jáko y tá plágá.

16 A Le ich pozostánie *y onych* wszystkich narodow / ktoreby przyćiągnęły przećiwko Jeruzalemowi/ będą przychodźić od roku do roku pokłon oddawáć Krolowi / PAnu Zastępow: y obchodźić święto Kucżek. 17 ✥ A ktoby nie szedł z pokolenia ziemie do Jeruzalem pokłon oddawáć Krolowi/ PAnu Zastępow / ná 18 te deszcż *pádáć* nie będźie. ✥ A jesli pokolenie Egipskie nie wstąpi/ y nie przydźie/ choć ná nie deszcż nie *pádá*: przydźie jednák *ná* plágá ktora uderzy PAn narody / ktore nieprzyszły obchodźić świętá Kucżek. 19 ✥ A táć będźie kaźń grzechu Egipskiego/ y kaźń grzechu wszystkich narodow / ktoreby nie przychodźiły ku obchodzeniu świętá Kucżek. 20 ✥ Dniá onego będźie ná rzędźiech końskich *nápisano* Swietobliwosc Panska: á kotłow będźie w domu PAńskim, 21 jáko miednic przed Ołtarzem. ✥ Owszem/ káżdy koćieł w Jeruzalemie y w Judźie / poświęcony będźie PAnu Zastępow: á przychodząc wszyscy ktorzy ofiárowáć máją / bráć je y wárzyć w nich będą: á nie będźie Chánánejcżyká ᵉ więcey w domu PAná Zastępow dniá onego.

a *Amos.* 1. 1. b *Objáw* 11. 25. c *Ezái.* 60.20. *Objáw* 21.23. d *Ezech* 47. 1. *Joel.* 3. 18. *Objáw* 22. 1. e *Ezái.* 35. 8. *Joel.* 3. 17. *Objáw* 21.27. y 22.15

PROROCTWO MALACHIASZOWE.

Maláchiasz Prorok gromi lud Judski/ z rozmáitych grzechow/ á nawięcey/ iż sobie w chwále Bożey/ á potym y w stanie małżeńskim nie wiernie pocżynáli/ y dla tego im groźi karániem PAńskim/ á do pokuty ich nápomina. Pobożne záś ćieszy obietnicą przyśćia PANA Chrystusá y Janá Chrzćićielá/ á wszystek lud upomina / áby tym cżásem pilnie Zakon Mojżeszow uważáli/ y w nim ustáwicżnie rozmyśláli.

ROZDZIAL. I.

Przypomnienie ludowi Bożemu wybránia ich z ßczerey łáski Bożey. 6 Obwinienie Kápłanow z ich przy służbie Bożey lekkomyślności. 10. Z kąd Bog ofiárdmi ich gárdźi. 14. Y przekleństwo ná nie wydawa.

1 Brzemię słowá PANskiego przećiwko Izráelowi przez Maláchiasá. 2 Umiłowałem was / mowi PAN: A wy mowićie; W czymżeś nas umiłował? Izali Ezaw nie był brátem Jákobowi? mowi PAN: Wßákżem umiłował a Jákobá: 3 A Ezawá miałem w nienawiśći / y podałem gory jego ná zpustoßenie / á dźiedźictwo jego smokom ná puszczy. 4 Jesliby rzekłá źiemiá Edomska; Stáliśmy śie ubogimi / ále wroćim śie / y pobudujemy miejscá popustoßone: Tedy ták mowi PAN Zastępow; Niechaj oni buduja / á Ja rozwálę: y nazowie je gránicą niepobożności / y ludem ktory sobie zbrzydźił PAN áż ná wieki. 5 To oglądája oczy wáße / á wy rzeczećie: Niech będźie PAN uwielbiony w gránicách Izráelskich.

6 Syn ma w uczćiwośći Ojcá / á sługá Páná swego: Jesliżem tedy Ja Ojcem / gdźież jest częśc mojá? A jesliżem Ja Pánem / gdźież jest bojaźń mojá? mowi PAN Zastępow wam o Kápłáni! ktorzy lekce poważaćie Imię moje. A wßákże mowićie: W czymże lekce poważamy Imię twoje? 7 Ktorzy przynośąc ná ołtarz moj ofiárę zplugáwioną / mowićie: Czymżeśmy ćię zplugáwili? *Tym*, że mowićie / Stoł PANski zplugáwiony *jest*. 8 Bo gdy przywodźićie *co* ślepego jest ná ofiárę / *Izali to* nie zła rzecz? Y gdy przywodźićie chrome y chore / *Izali to* nie zła rzecz? Ofiáruj to jedno Kśiążęćiu twemu / obaczysz jeżeli mu śie to podobáć będźie / á przyjmieli twarz twoję / mowi PAN Zastępow. 9 Przetoż teraz błagajćie proßę oblicze Boże / áby śie zmiłował nád námi: *Ale poki* śie to dźieje z ręki wáßey / Izali przyjmie oblicze ktorego z was / mowi PAN Zastępow? 10 Owßem kto jest miedzy wámi / áby záwárł drzwi? ábo dármo zápalił ná ołtarzu moim? Nie mam chęći do was / mowi PAN Zastępow / y ofiáry nie przyjmę z ręki b wáßey. 11 Abowiem od Wschodu c słońcá / áż do Zachodu jego wielkie *jest* Imię moje miedzy narody / á ná wßelkim miejscu przynieśione będźie kádzenie Imieniowi memu / y ofiárá czysta: wielkie záiste Imię moje będźie miedzy narody / mowi PAN Zastępow. 12 Lecz wy plugáwićie je / *gdy* mowićie: Stoł PANski zplugáwiony *jest*: á co nań kłádą / jest wzgardzonym pokármem. 13 Mowićie też: O *jákaż to* pracá! choćbyśćie to zdmuchnąć mogli / mowi PAN Zastępow. Bo przynośićie to co jest wydártego / y chromego / y zchorzáłego / á przynośćie to ná ofiárę: Izali *to* przyjmę z ręki wáßey / mowi PAN. 14 Y *owßem* przeklęty jest zdrádliwy / ktory májąc w trzodźie swey sámcá / á przećie czyniąc ślub ofiáruje PANu to co jest ułomnego. Bom Ja Krolem d wielkim / mowi PAN Zastępow / á Imię moje strászne jest miedzy narody.

a Rzym. 9. 13.

b Ezai. 1. 11. Jerem. 6. 20. Amos. 5. 21.

c Psalm. 113. 3.

d Psalm. 47. 3.

ROZDZIAL II.

Przegrożká Kápłanom. 4. Przymierze z Prorodkámi ich y żywot przykłádny. 11. Obwinienie ich y ludu z nieporządnego małżeństwá. 17. Y z krnąbrności.

1 A Ták teraz do was *mowię* to rozkazánie o Kápłáni! 2 Jesli nie usłuchaćie / y jesli nie złożyćie do sercá / ábyśćie dáli chwałę Imieniowi memu / mowi PAN Zastępow / tedy poślę ná was a przeklęctwo / á przeklinać będę błogosłáwieństwá wáße: owßem / jużem je przeklął / bośćie tego nie złożyli do sercá. 3 Oto Ja wam popsuję śiewy wáße: á wrzucę łájno ná twarzy wáße / łájno *mowię* ofiár wáßych: ták / że was przyćiągnie do śiebie. 4 Y dowiećie śie / iżem posłał do was to rozkazánie / áby było przymierze moje z Lewim / mowi PAN Zástępow.

a 3 Moj 26. 14. 5 Moj 28. 15.

pow.

5 pow. ♣ Przymierze moje było z nim żywotá y pokoju/ á dałem mu je *dla* bojáźni: bo śię mnie bał / y dla Jmienia mojego zkruszony był. 6 ♣ Zákon prawdy był w uśćiech jego / á nieprawość nie byłá ználeźioná w wárgách jego. Chodźił ze mną w pokoju y w prawośći/ y wielu odwroćił od nieprawośći. 7 ♣ Bo wárgi Kápłáńſkie umiejętnośći ſtrzedz máją/ *a* pytáć śię będą ná Zakon z uſt jego: Anjołem záiſte jeſt PAná Zaſtępow. 8 ♣ Aleśćie wy zſtąpili z drogi/ *y* byliśćie zgorſzeniem wielom w Zakonie: zepſowáliśćie przymierze Lewiego / mowi PAN Zaſtępow. 9 ♣ Przetoż y Jam was uczynił wzgárdzone y poniżone u wszyſtkich ludźi: ták jákośćie wy nie ſtrzegli drog mojich/ á mieliśćie wzglad ná oſoby w Zakonie.

10 ♣ Zali nie jeden Oćiec jeſt nas wszyſtkich? Zzali nie jeden BOG ſtworzył nas? Czemuż *tedy* brát zdradza brátá ſwego? gwałcąc przymierze Ojcow nászych. 11 ♣ Zdrádliwie śię ſpráwuje Judá / á obrzydliwość śię dźieje w Jzráelu / y w Jeruzalem: Bo Judá zplugáwił Swiętobliwość PAńſką / w ktorey śię kocháć miał: pojąwszy zá żonę corkę bogá obcego. 12 ♣ PAN męzá ktory to czyni / wykorzeni z namiotow Jákobowych/ *ták* czują cego / jáko y odpowiádájącego b/ y ofiárującego dar PAnu Zaſtępow. 13 ♣ A tośćie drugi raz uczynili / okrywájąc c łzámi Ołtarz PAńſki płáczem y wołániem: ták / że wiecey nie pátrzy ná dar / y *nie* przyjmuje wdźięczney ofiáry z ręki wászey. 14 ♣ Wſzákże mowićie: Dla czegoż to? Dla tego / że PAN jeſt świádkiem miedzy tobą y miedzy żoną młodośći twojey / przećiw ktoreyś ty wyſtąpił / gdyż oná *jeſt* towárzyſzką twoja / y żoná przymierza twego. 15 ♣ Bo ázaż nie uczynił d jednym / choć mu jeſzcze duchá zbywáło? A czemuż jednym? *Aby* ſzukáli naśienia Bożego. A ták ſtrzeżćie duchá ſwego / á z żoną młodośći ſwojey śię zdrádliwie nie obchodźćie. 16 ♣ Bo on ma w nienawiśći opuſzczenie *żony*, mowi PAn BOG Jzráelſki: Przeto *że táki* okrywa okrućieńſtwo płászczem jego/mowi PAN Zaſtępow. A ták ſtrzeżćie duchá wászego / á nie obchodźćie śię zdrádliwie.

17 PRacęśćie zádáli PAnu ſłowy ſwojimi / á *przećię* mowićie: W czymżeſmy *mu* pracę zádáli? W *tym*, gdy mowićie: Wszelki ktory złość czyni podoba śię PAnu / y w tych ma kochánie: Abo/gdźież *jeſt* BOG ſądu?

b *T. Broniącego tákiego. małżeńſtwá.*
c *T. Dawáćie przyczynę do oblewánia łzámi*
d *T. Meżá y niewiáſtę.*

ROZDZIAŁ III.

Proroctwo o przyśćiu Jáná Chrzćićielá, y Chryſtuſá PAná. 2. O mocy y ſpráwie jego. 7. Przypomnienie grzechow ludu. 10. Nápomnienie ich do pokuty.

1 OTo Ja poſyłam Anjołá a mego / ktory zgotuje drogę przed obliczem mojim: á záráżem przyjdźie do Kośćiołá ſwego PAn ujący/ ktorego wy ſzukaćie: y Anjoł przymierza / ktorego wy żądaćie: oto przyjdźie/mowi PAN Zaſtępow. 2 ♣ Lecż ktoż będźie mogł znieść dźień przyśćia jego? y kto śię oſtoji gdy śię on ukaże? Bo on *jeſt* jáko ogień roztápiájący / y jáko mydło blecháżow. 3 ♣ Y będźie śiedźiał roztápiájąc y wyczyśćiájąc śrebro: y oczyśći ſyny Lewiego/ y przepłáwi je jáko złoto/ y jáko śrebro: y będą ofiárowáć PAnu dar w ſpráwiedliwośći. 4 ♣ Tedy PAnu będźie wdźięczna ofiárá od Judy y od Jeruzalem / jáko zá dni pierwszych / y jáko zá lat ſtárodawnych.

5 A Lę śię do was przybliżę z ſądem/ y będę świádkiem prętkim przećiwko czárownikom / y przećiwko cudzołożnikom / y przećiwko krzywoprzyśiezcom / y przećiwko tym ktorzy krzywdę czyniąc / zátrzymawáją zapłátę najemnikowi: wdowie y śirocie y cudzoziemcowi krzywdę czynią / á nie boją śię mnie / mowi PAN Zaſtępow. 6 ♣ Gdyż Ja PAN nie b odmieniam śię / przetoż wy Synowie Jákobowi nie jeſteśćie zniſzczeni.

7 ZAraz od dni Ojcow wászych odſtąpiliśćie od uſtaw mojich / á

a *Mátt. 11.10. Márk. 1. 2. Luk. 7. 27.*
b *4 Moj. 23.19.*

c *Zách.* 1. 3.

nie strzegliście *ich*: Náwroććież e śię do mnie / á náwrocę śię do was / mowi PAN zastępow. Ale mowićie: W czymże śię náwroćimy? 8 Izáli człowiek ma Bogá złupić / że wy mnie łupićie? Wszákże mowićie: W czymże ćię łupimy? W dźieśięćinách y w ofiárách. 9 Zgołá śćie przeklęći / iż mie *ták* łupićie wy / *y* wszystek narod wász. 10 Znieśćie wszystkie dźieśięćiny do spichlerzá / áby byłá żywność w domu mojim / á doświadczćie mię teraz w tym / mowi PAN Zastępow: Jeśli wam nie otworzę d okien niebieskich / á nie wyleję *ná was* błogosłáwieństwá / ták / że go nie będźiećie mieli gdźie podźiać!

d 1. *Mojż.* 7. 11.

11 Y zgromię *dla was* pożeráiącego / á nie popsuje wam urodzáju źiemskiego: *y* nie pochybi winna máćicá ná polu / mowi PAN Zastępow. 12 Y będą was błogosłáwić wszyscy narodowie: Bo wy będźiećie źiemią roskoszną / mowi PAN Zastępow.

13 Zmocnили śię przećiwko mnie słowá wásze / mowi PAN: Wszákże mowićie: Cożeśmy mowili przećiwko tobie? 14 Mowiliśćie: Prozna to Bogu e służyć: A coż zá pożytek choć będźiemy strzedz rozkazánia jego / y będźiemy smętnie chodźić / bojąc śię PANA Zastępow. 15 Owszem pyszne mamy zá błogosłáwione: ponieważ śię ći budują / ktorzy czynią niezbożność: á ktorzy kuszą f Bogá / záchowáni bywáją.

e *Job.* 21. 15.

f *Psalm* 95. 9.

16 TEdy rozmawiáli *o tym* ći / ktorzy śię boją PANA / káżdy z bliźnim swojim: y obaczył PAN / á usłyszał: y nápisano Księgę pámiątki przed oblicżem jego / *dla* bojących śię PANA / y myślących o Imieniu jego. 17 Y ći mi będą / mowi PAN Zastępow / w dźień ktory Ja uczynię / własnośćią: y zmiłuję śię nád nimi / jáko śię zmiłowywa Oćiec nád synem swojim ktory mu służy. 18 Tedy śię náwroćićie / á obaczyćie rożność miedzy g spráwiedliwym y niezbożnym: miedzy tym ktory służy Bogu / *y miedzy* tym ktory mu nie służy.

g *Ezdr.* 3. 10. 11. 765. 13

ROZDZIAŁ IV.

Ogłoszenie sądow Bożych niezbożnym. 2 Poćieszenie. 4. Y nápomnienie Pobożnych. 5. Proroctwo o przyśćiu Jáná Chrzćićiela.

1 BO oto przychodźi dźień pałájący jáko piec / w ktory wszyscy pyszni / y wszyscy czyniący niezbożność będą *jáko* śćiernisko / á popali je ten dźień przyszły / mowi PAN Zastępow: ták / że im nie zostáwi korzenia áni gáłązki.

2 Ale wam ktorzy śię boićie Imienia mego / wznidźie słońce spráwiedliwośći / á zdrowie będźie ná skrzydłách jego: tedy wychodźić będźiećie / y porośćiećie jáko ćielętá karmne. 3 A podepcećie niezbożne / ták / że będą *jáko* proch pod nogámi wászymi w dźień ktory Ja uczynię / mowi PAN Zastępow.

4 PAmiętájćież *ná* Zakon Mojżeszá sługi mego / ktoremum rozkazał ná Horebie przedłożyć wszystkiemu Izráelowi ustáwy y sądy.

5 OTO Ja wam poślę Eliaszá Proroká / pierwey *niż* przyjdźie *on* wielki y strászny dźień PAński. 6 Aby obroćił serce Ojcow ku synom / á serce synow ku ojcom ich: áby przyszedszy / źiemie przeklęctwem nie zkarał.

PRZYDATEK DO STAREGO TESTAMENTU, W KTORYM

śię zámykáją Kśięgi, ktore poſpolićie zowią APOKRYFA; tym porządkiem,

Tobiaſz.
Modlitwá Mánáſſeſſá.
Judyt.
Báruch.
Liſt Jeremiaſzow.
Przydatki do Dánielá.
III. Ezdraſzowe.
IV. Ezdraſzowe.
Przydatki do Eſtery.
I. Máchábejskie.
II. Máchábejskie.
III. Máchábejskie.
Mądrość Sálomonowá.
Jezus Syrách.

KSIĘGI TOBIASZOWE.

W Tey Kśiędze podawa śię w Tobiaſzu známienity przykład Pobożnośći: ktorą on / lub mu śię ſzczęśliwie lub nieſzczęśliwie powodźiło / ku Bogu y bliźnim uſtáwicżnie pokázował. Bo choć był odjęćiem dobr / zábrániem w niewolą / y utráceniem wzroku doświadczány; jednák ſtátecżnie trwał przy PAnu Bogu ſwojim: y zá łáſką jego záś do wzroku ſwego przyſzedł / ſyná ſwego y z Zoną jego ſzczęśliwie oglądał / y z jego potomſtwá śię ućieſzył. Ktoremu też przed śmierćią ſwoją błogoſłáwi: y jákoby śię zá nim rządźić miał / z náuki Prorockiey rády mu użycżą.

ROZDZIAŁ I.

Przyſtojne poſtępki Tobiaſzowe. 9. Ożenie jego. 10. Pojimánie do Aſſyryjey. 14. Láſki krolewſkiey otrzymánie. 22. Ućiekánie. 24. y záwrocenie śię jego do Niniwe.

1 Kśięgi ſpraw Tobiaſzá / syná Tobielowego / *syná* Ananielowego / *syná* Aduelowego / *syná* Gábáelowego / z naśienia Azáelowego z pokolenia Neftálimowego. 2 ♣ Ktory był a pojimány zá dni Sálmánáſárá Krolá Aſſyryjſkiego z Tezby: ktora *krájiná* jeſt po práwy ſtronie *miáſtá* właśnie rzecżonego Neftálim / w Gálilejey *leżąca* nád *pokoleniem* Aſer. 3 ♣ Ja Tobiaſz chodźiłem drogámi prawdy y ſpráwiedliwośći / po wſzyſtkie dni żywotá mego / á cżyniłem wielkie jáłmużny / bráći mojey y narodowi memu / ktorzy byli przyſzli ze mną do krájiny Aſſyryjſkiey do Niniwe. 4 ♣ Bo gdym był w krájinie mojey w źiemi Izráelſkiey / będąc młodźieńcżykiem / wſzyſtko pokolenie Neftálimowe Ojcá mego odſtąpiło od domu Jeruzalemſkiego / ktory był obrány ze wſzyſtkich pokolen Izráelſkich: Aby *tám* ſpráwowáły ofiáry wſzyſtkie pokolenia / gdźie był poświęcony y zbudowány Kośćioł mieſzkánia Nawyżſzego / ná wſzyſtkie rodzáje wieku. 5 ♣ A gdy wſzyſtkie pokolenia / ktore były odſtąpiły / ſpráwowáły ofiáry Báálowi bogu / z domem Neftálimé

a 2 Krol. 17. 5. y 18. 9.

6 Ojcá mego: Tedym ja sam często chadzał do Jeruzalem ná Swiętá uroczyste / jáko było ustáwiono wszystkiemu ludowi Izráelskiemu przykazániem wiecznym: pierwocinyb y dźieśiećiny z urodzájow / y pierwoćiny z wełny miewájąc; ktorem oddawał Kápłánom synom Aáronowym ná ołtarz. 7 Ze wszystkich urodzájow pierwszą dźieśiećinę dawałem synom Aáronowym / ktorzy służyli w Jeruzalem: á drugam dźieśiećinę przedawał; á chodząc do Jeruzalem / *támem* je wynákładał káżdego roku. 8 A trzećią rozdawałem tym / ktorym należáło / jáko mi byłá rozkazáłá Deborá mátká Ojcá mego: bom był śirotą zostáł po Ojcu swym.

b 2 Moj 22.29. 4 Moj 18.21. 5 Moj 12. 6. y 14.22 y 18.1

9 A Gdym doszedł męskiego wieku / pojąłem Annę zá małżonkę / z naśienia c fámiliej nászey: y 10 spłodźiłem z niey Tobiaszá. Ale gdym bedąc pojimány / záwiedźiony był do Niniwe: 11 A wszyscy brácia moji / y ktorzykolwiek poszli z narodu mego / jedli pokármy Pogáńskie: 12 Y Jam strzegł duszę mojey / żebym 13 niejadł. Abowiem pámiętałem ná 14 Bogá ze wszystkiey duszę mojey. Y zjednał mi Nawyższy łáskę y wdźięczność w oczách Sálmánásárá: y 15 byłem Száfárzem jego. Potym wypráwiwszy śię do Medskiey zie- 16 mie: Dałem do zchowánia Gábáelowi brátu Gábryaszowemu w Ráges *w krájinie* Medskiey / dźieśięć tálentow śrebrá.

c 4 Moj 36. 7.

17 A Gdy umárł Sálmánásár / krolował Senácheryb syn jego 18 miásto niego. A ponieważ sprawy jego zámieszáne były / nie mogłem śię wiecey wypráwić do Medskiey 19 źiemie. Ale zá dni Sálmánásárowych / jáłmużnym wielkie czynił 20 bráci mojey. Chleb moj dawałem d łáknącym / á száty moje nágim: á jeslim też widźiał ktorego z narodu mego umárłego / á wyrzuconego zá mury w Niniwe / tedym go pochował. 21 Jesli też kogo zábił e Krol Sennácheryb / gdy ućiekszy wroćił śię z źiemie Judskiey / tedym go pochował kryjomo: (Bo wielu potráćił w popędliwośći swojey)

d Mátt. 23. 5.

e 2 Krol. 19.36.

22 ktorych ćiał gdy szukano od Krolá / nie ználeźiono ich. Tedy szedszy jeden z Niniwczykow / oznájmił Krolowi o mnie / że je pochowywam / przetoż skryłem śię: á zrozumiawszy że mie szukáją ábym był zámordowány / ulęknąwszy śię ustą- 23 piłem. Y rozchwycono wszystkie májętność moję: á nic mi nie zostáło / oprocz Anny żony mojey / y 24 Tobiaszá syná mego. Ale nie wyszło piąćdźieśiąt y pięći dni / zábili go f dwá synowie jego / y ućiekli ná gory Arárát: Y krolował Assárháddon syn jego miásto niego; ktory postánowił Achiáchárá syná Anáelowego brátá mego / nád wszystkimi dochodámi Ojcá swego / y 25 nád wszystkim rządem. Y przyczynił śię Achiáchár zá mną: przetoż wroćiłem śię do Niniwe (A Achiáchár był Podczászym / y Kánclerzem y Rządzcą / y Podskárbym: ktorego postánowił Assárháddon wtorym *po sobie*: á on był synowcem mo- 26 jim.) A gdym śię wroćił do domu mego / przywrocona mi jest Anná żoná mojá / y Tobiasz syn moj.

f 2 Krol. 19.37. 2 Kron 32.21.

ROZDZIAL II.

Uczynność Tobiaszowa, y inne miłośierne uczynki. 8. Pośmiewisko od Sąśiadow. 11 Y urągánia od Zony.

1 A W dźień Swiąteczny / ktore *Swięto* trwa przez a śiedm niedźiel / spráwiony mi obiad zacny: á uśiadszy ábym jadł / á widząc wiele potraw / rzekłem do syná mego; Idź / przywiedź kogokolwiek znajdźiesz z bráci nászey potrzebnego / ktoryby pámiętał ná PAná: á 2 oto / poczekam ćię. Ktory przyszedszy / rzekł; Ojcze / jeden z narodu nászego uduszony y wyrzucony leży ná 3 rynku. Tedym ja pierwey nizelim *czego* skosztował / porwawszy b śię / wniosłem go do niektorego domu / 4 áżby słońce zászło. Potym wroćiwszy śię / umyłem śię / y jadłem chleb 5 moj z żáłośćią: Przypominájąc sobie Proroctwo c Amosowe / jáko 6 mowi: Swiętá wásze obrocą śię w kwilenie / á wszystkie wesela wásze 7 w nárzekánie: y płákáłem. A gdy zászło słońce / szedłem y wykopałem

a 2 Moj 34.22. 3 Moj 23.15. 5 Moj 16.10.

b Syrác. 7. 37.

c Amos. 8. 10.

8 dot, y pochowałem go. ♣ Lecz Sąśiedźi náśmiewáli śię ze mnie mowiąc ; Jeszcże śię ten nie boji/ áby nie był zábity dla tey spráwy : Już był d uciekł/ á oto znowu grzebie umárłe.

d Tob. 1. 22.

9 GDy oneyże nocy/ leżałem będąc nieczysty podle śćiány domu mego, á twarz mojá odkryta byłá : á nie wiedźiałem że wroblętá były ná oney śćienie. 10 ♣ A gdy oczy moje otworzone były/ upuśćiły wroblętá gnoj gorący ná oczy moje/ y uczyniło śię bielmo ná oczách mojich. A chćiałem chodźił do lekárzow/ nic mi nie pomogli : ále Achiáchár chował mię/ poki śię nie wybrał do Elimáidy.

11 A Anná żoná mojá báwiłá śię robotámi białogłowskimi. 12 ♣ Ktore gdy posyłáłá Pánom/ tedy jey oni dawáli zapłátę/ przydawájąc jey y koźlątko. 13 ♣ A gdy przyszło do mnie/ poczęło wrzeszczeć/ y rzekłem do niey ; Z kądże to koźlątko ? Nie kradźionesz ? Wroć je Pánom jego : boć śię nam nie godźi jeść kradźionego. Ale mi oná rzekłá: ♣ Dárowano mi to nád zapłátę. ♣ Alem ja jey nie wierzył/ y rozkazałem je wroćić Pánom/ á gniewałem śię ná nię. ♣ 14 Ktora odpowiedźiawszy mi rzekłá : Gdźież są jáłmużny twoje ? y spráwiedliwośći twoje ? Oto znáczne są wszystkie przy tobie.

ROZDZIAŁ III.

Tobiasz y Sárá Bogu śię modlą. 24. A Bog ich wysłuchał.

1 PRzetoż będąc zásmucony płákałem/ y modliłem śię z żáłośćią/ mowiąc ; 2 ♣ Spráwiedliwyś ty PAnie y wszystkie dźiełá twoje,/ y wszystkie drogi twoje są miłośierdźie y prawdá : á sądem prawdźiwym y spráwiedliwym ty sądźisz ná wieki. 3 ♣ Wspomniż ná mię/ á wejrzy ná mię: Nie mśći śię náde mną dla grzechow mojich/ y obłądzenia mego/ y Ojcow mojich/ ktorzy zgrzeszyli 4 przed tobą: ♣ Bo nie byli a posłuszni przykazániam twojim: przetoś nas podał ná łup/ y w niewolą/ y ná śmierć/ y w przypowieść urągánia wszystkim / miedzy ktorymi 5 rozproszeni jesteśmy. ♣ Przetoż teraz wiele jest sądow twojich á prawdźiwych/ ábyś śię ze mną obszedł według grzechow mojich y Ojcow mojich: poniewasmy nie czynili przykazań twojich (bośmy nie chodźili w 6 prawdźie przed tobą.(♣ Teraz tedy według upodobánia twego uczyń ze 7 mną. ♣ Rozkaż wźiąć duchá mego/ ábym zginął/ y w źiemię śię obroćił. Abowiem pożyteczniejsza mi jest umrzeć/ niżeli żyć : gdyżem śię b násłuchał fałszywego urągánia/ á smętek wielki ogárnął mię. ♣ Rozkażże ábym mogł być uwolniony z tey niewoli/ á przeprowádzony ná miejsce wieczne. Nie odwracaj oblicza twego ode mnie.

a 5 Moj. 28. 15. Dani. 9. 5. 6.

b Tob. 2. 14.

7 TEgoż dniá/ przydáło śię/ iż Sárá corká Ráguelowá/ będąc w Ekbátánie mieśćie Medskim/ ćierpiáłá urągánie od służebnic Ojcá 8 swego. (Abowiem byłá wydáná zá śiedmi mężow : Ale Asmodeus/ zły dyabeł/ pobił je/ niż śię z nią zeszli 9 jáko z żoną.) ♣ Bo jey mowiły: Azaś nie wiesz /żeś podusiłá męże twoje ? 10 ♣ Jużeś śiedmi mężow miáłá: á żadnego imieniem ćię nie názywáją. 11 ♣ Przeczże nas bijesz dla nich? Jesliżeć pomárli/ idźże zá nimi: ábyśmy nie oglądáły z ćiebie áni syná áni 12 corki ná wieki. ♣ Co gdy usłyszáłá/ zásmęćiłá śię bárzo/ ták/ że śię sámá udusić chćiáłá ; ále rzekłá : Jedynaczkám u Ojcá mego : jeslibym to uczyniłá/ byłoby to ku zelżywośći jego: á stárość jego zprowádźiłábym z boleśćią do grobu. 13 ♣ Potym 14 modliłá śię u okná/ y rzekłá: ♣ Błogosłáwionyś PAnie Boże moj/ y błogosłáwione jest Imię chwały twojey/ święte y sławne ná wieki. Niechżeć dobrorzeczą wszystkie spráwy twoje ná wieki. 15 ♣ A teraz o PAnie/ oczy moje y oblicze moje/ 16 obroćiłám do ćiebie/ ♣ Mowiąc ; ábyś mię uwolnił z tey źiemie/ á żebym nie słucháłá więcey urągá- 17 niá. ♣ Ty wiesz PAnie/ żem jest czystá od wszelkiego grzechu męskie°. 18 ♣ A nie zplugáwiłám imienia me°/ áni imienia Ojcá mego w źiemi nie- 19 woli mojey. ♣ Jedynaczkám u Ojcá me°/ á nie ma syná/ ktoryby po nim

20 dźiedźiczył. ♣ Nie ma też áni brátá bliskiego: áni syná/ ktoremu bym śie zá żonę chowáłá. 21 ♣ Już mi ich śiedm zginęło: Ná cożmi ostátek 22 żywotá mego? ♣ A jesliżeć śię nie 23 zda zábić mię: ♣ Przykaż je wzgląd mieć ná mię: á zmiłuj śię náde mną/ ábym więcey tego urągánia nie słucháłá.

24 Byłá wysłuchána modlitwá obojgá przed obliczem chwały 25 Wielkiego Bogá. ♣ Y posłány jest Ráfáel/ áby uleczył oboje. Tobiaszowi/áby zdjął bielmo *z oczu jego*: á Sárę corkę Ráguelowę/ żeby dał Tobiaszowi synowi Tobiaszowemu zá żonę: á związał Asmodeusá tego złego dyabłá: ponieważ Tobiaszowi należáło odźiedźiczyć ją. Tegoż czásu wroćiwszy śię Tobiasz wszedł do domu swego: á Sárá *corká* Ráguelowá zstąpiłá z wyższey komory swojey.

ROZDZIAL IV.

Nápomnienie pobożne ktore dawa Tobiasz synowi swemu.

1 Onego dniá/ wspomniał Tobiasz ná srebro ktore był dał zchowáć Gábáelowi w Ráges/ *mieśćie* 2 Medskim. ♣ Y rzekł sam w sobie: Jam prośił o śmierć. ♣ Czemuż nie wezwę *do śiebie* Tobiaszá syná mego/ ábym mu *nieco* oznájmił/ pierwey niż umrę? A wezwawszy go/ 3 rzekł: ♣ Synu/ gdy umrę pochowaj mię/ á nie wzgárdzaj sobie lekce mátki swojey: miey ją w uczćiwośći po wszystkie dni żywotá twego/ y czyń co śię jey podoba/ á nie zásmucaj 4 jey. ♣ Pámiętaj synu/ że wiele niebespieczeństw ćierpiáłá dla ćiebie/ 5 *nosząc ćię* w żywoćie. ♣ Gdy umrze pochowaj ją podle mnie w jednym 6 grobie. ♣ Po wszystkie dni/ synu pámiętaj ná PAná Bogá nászego: á nie chćiey grzeszyć/ áni przestępuj roskazánia jego: ále czyń spráwiedliwość po wszystkie dni żywotá twego/ á nie chodź drogámi nieprawośći. Abowiem gdy ty prawdę czynić bedźiesz/ będąć śię powodźiły spráwy twoje/ y wszystkim ktorzy czynią 7 spráwiedliwość. ♣ Z májętnośći twojich czyń b jáłmużnę/ á niechżnie żajrzy oko twoje gdy jáłmużnę czynisz. Nie odwracaj oblicza twego od żadnego ubogiego: á nie będźie też od ćiebie odwrocona twarz Boża. ♣ 8 Według tego jáko wiele bedźiesz miał/ *ták* z tego czyń jáłmużnę. ♣ 9 Jesli máło mieć bedźiesz/ z oney trochy nie boj że śię czynić jáłmużny. ♣ 10 Abowiem sobie skarb dobry skárbisz 11 ná dźień potrzeby. ♣ Bo jáłmużná c od śmierći wybawia/ áni dopuszcza 12 wniść do ćiemnośći. ♣ Zájiste dobry dar jest jáłmużná wszystkim tym/ ktorzy ją czynią przed Nawyższym. 13 ♣ Wystrzegaj śię pilnie/ synu/ wszelkiego d nierządu/ á żonę naprzod sobie pojmi z naśienia Ojcow twojich: á nie pojmuj żony cudzoźiemki/ ktoraby nie byłá z pokolenia Ojcá twojego. ♣ Abowiem synámi Prorockimi jesteśmy. Noe/ Abráhám/ Izáák y Jákob Ojcámi nászymi są od wieku: Pomniż synu/ że ći wszyscy pojęli żony z bráći swych/ á błogosłáwieni byli w dźiatkách swojich: y naśienie ich 14 odźiedźiczy źiemię. ♣ Przetoż teraz/ synu/ miłuj bráćią swą: á nie pogárdzaj hárdźie w sercu twojim bráćią twoją/ y synámi y corkámi ludu twego/ ábyś sobie nie miał z nich żony pojąć. Bo zá pychą idźie e zginienie y niepokoj wielki: á zá hárdośćią/ umniejszenie y niedostátek wielki: bo hárdość mátką jest głodu. 15 ♣ Zapłáty wszelkiego człowieká ktoryby tobie robił/ nie zátrzymawaj f u śiebie: ále mu *ją* záraz oddaj: A jesli bedźiesz Bogu służył/ stánieć śię 16 nadgrodá. ♣ Ostrożnym bądź/ synu/ we wszystkich spráwách twojich/ á bądź wyćwiczony w káżdym obcowániu twojim. ♣ A czego g nienawidźisz/ żadnemu nie czyń. ♣ Winá nie pij ták/ ábyś śię miał upić/ á niech z tobą nie chodźi pijáństwo w 17 drodze twojej. ♣ Chlebá twego udźielaj łáknącemu/ á nágim szat twojich. ♣ Ze wszystkiego czego masz dostátek/ czyń jáłmużnę: á niech nie żajrzy oko twoje/ gdy czynisz jáł18 mużnę. ♣ Dawaj szczodrze chleb h twoj przy pogrzebie spráwiedliwych: ále grzesznikom nie dawaj. ♣ 19 Rády od káżdego mądrego szukaj/ á

nie

a 2.Moj 20.12. Syrác. 7.28. b Przyp 3.9. Syrác. 4.1. y14.13 Mátt. 6.20. Luk. 11.41. y14.13 y16.9. Rzym 12.13. Zyd. 13.16.

c Syrác. 29.11. d Rzym 13.13 1Kor. 6.9. Gálát. 5.19. Efez. 5.3. Kolos. 3.5. 1Tess. 4.3. Objáw 22.15. e Przyp 11.2. y16.18 y29.23 Mátt. 23.12. Luk. 1.52. y14.11 y18.14 Ják. 4.6. 1Piotr 5.5. f 3Moj 19.13. 5Moj 24.15.Ják. 5.4. g Mátt. 7.12. Luk. 6.31. y14.13 h Jerem 16.7.

nie gardź żadna rádą pożyteczną. 20 A ná káżdy czás dobrorzecz PAnu: á żadaj od niego/ áby drogi twoje proste były/ y wszystkie ścieżki twoje/ y rády twoje áby sie dárzyły. Abowiem żaden narod nie ma rády: ále sam PAn dawa wszystko dobre: á kogo chce/ uniża jáko chce. Przetoż teraz/ synu/ pámietaj ná rozkazánia moje/ á niech nie bedą wymázáne z sercá twe°. 21 A tákci teraz oznájmuje/ o dżiesiáci tálentách i srebrá/ ktorem dał zchowáć Gábáelowi synowi Gábryaszowemu/ w Ráges mieście Medskim. 22 A nie boj sie/ synu iżesmy sie stáli ubogimi: Dosyć masz/ jeżeli sie Bogá bać bedżiesz/ á odwrocisz sie od wszelkiego grzechu/ y bedżiesz czynił co mu sie podoba.

i Tob. 1. 16.

ROZDZIAŁ V.

Tobiasza młodego, z Ráfáelem Anjołem do Rages Oćiec wypráwuje.

1 TEdy odpowiádájac Tobiasz/ rzekł: Ojcze/ uczynie wszystko coś mi kolwiek rozkazał. 2 Ale jákoż bede mogł odebráć to srebro nie znájac a go? 3 Tedy mu dał *Oćiec* Cyrográf/ y rzekł mu: 4 Poszukaj sobie człowieká/ ktoryby szedł z tobą/ á dam mu zápłáte zá żywotá: á szedszy odbierz to srebro.

a T. Gábáelá.

5 PRzetoż szedł szukáć człowieká/ yználazł Ráfáelá/ ktory był Anjołem. 6 Ale *Tobiasz* nie wiedżiał. Y rzekł do niego: Możeszże ze mną iść do Ráges *miástá* Medskiego? Y 7 jesliś powiádom tych miejsc? Y rzekł mu Anjoł: Pojde z tobą: bom u Gábáelá brátá nászego bywał. 8 Tedy mu rzekł Tobiasz: Poczekaj mie/ áż powiem Ojcu swemu. A on 9 mu rzekł: Idź/ á nie mieszkaj. A wszedszy powiedżiał Ojcu: Otom ználazł ktoby szedł ze mną. A on mu rzekł: Záwołaj go do mnie/ ábym sie dowiedżiał z ktorego jest pokolenia/ y jesli jest wierny żeby szedł z 10 tobą. Y záwołał go. Tedy wszedł/ y pozdrowili sie spolem.

11 Y Rzekł mu Tobiasz: Bráćie/ z ktoregoś pokolenia/ y ktoregoś rodu/ oznájmi mi. 12 Y rzekł mu: O pokoleniu sie y o rodżie pytasz? Czyli o najemniku/ ktoryby szedł z synem twojim? Y rzekł mu Tobiasz: Chce sie dowiedżieć bráćie o rodżie 13 twojim y o imieniu. A on mu odpowiedżiał: Jaciem jest z rodu Azáryaszá y onego wielkiego Ánániaszá/ brátá twego. 14 Y rzekł Tobiasz: Zdrow przydź bráćie. 15 A nie gniewaj sie ná mie iżem chćiał o pokoleniu twojim/ y od rodżie twojim wiádomość wżiać. Tyś brát moj z poććiwego y dobrego rodu. Znam bowiem Ánániaszá y Jonátáná/ syny *onego* wielkiego Sámiaszá. Bosmy chadzáli pospołu do Jeruzalem dla nabożeństwá/ nosząc pierworodne/ y dżiesięćiny urodzájow: á nie dáli sie zwieść bledowi bráći nászych. *Záiste* z rodu zacnego jesteś bráćie. Ale powiedz coć mam dáć zá nadgrode? Damći drachme ná dżień/ inne potrzeby jáko y synowi memu. Náwet damći y nád twoje zapłáte jesli sie we zdrowiu wroćićie. Y ták sie zgodżili. 16 Potym rzekł Tobiaszowi: Nágotujże sie w droge/ á wynidźćie 17 szczęśliwie. Y przygotował syn jego potrzeby ná droge: Ktoremu rzekł Oćiec jego: Idź z tym człowiekiem: A Bog ktory ná niebie mieszka/ niech poszczęśći droge wászę/ á Anjoł Boży niech idżie z wámi.

18 Y Wyszli obá w droge/ y pies młodżieńcá z nimi. Ale Anná mátká jego płákáłá/ y rzekłá do Tobiaszá: Czemużeś wysłał syná nászego? Izaż *on* nie był laską rę-19 ki nászey/ wchodząc y wychodząc przed námi? O by ráczey tego srebrá nie było/ ále b żeby było do ostátká *zginęło* miásto syná nászego! 20 Abowiem to co nam dano ku zátrzymániu żywotá od PAná/ dosyć 21 nam ná tym. Y rzekł jey Tobiasz: Nie frásuj sie/ Siostro/ wroćić sie we zdrowiu/ á oczy twoje oglądáją go. 22 Abowiem Anjoł dobry pojdżie z nim: y bedżie szczęśliwa drogá jego/ y wroći sie we zdrowiu. Y przestáłá płákáć.

b G. *Aby odrzuceniem było.*

ROZDZIAŁ VI.

Tobiasz ryba uchwyćił. 11. Ana

rádźie Anjelskiey, o pojąćiu żony przestał.

1 A Gdy oni drogą szli/ przyszli wieczor do rzeki Tygrys/ y tám nocowáli. ♣ 2 Ale młodźieniec poszedł áby śię umył : w tym wyskoczyłá rybá z rzeki/ ♣ 3 Chcąc pożrzeć młodźieńcá. ♣ 4 Tedy mu rzekł Anjoł; 5 Vchwyć tę rybę. ♣ A uchwyciwszy młodźieniec onę rybę/ porzućił ją ná źiemię. ♣ 6 Y rzekł mu Anjoł; Rozpłataj tę rybę/ á wyjąwszy serce y wątrobę y żołć/ schowaj dobrze. ♣ 7 Y uczynił młodźieniec jáko mu Anjoł rozkazał. ♣ A upiekszy onę rybę/ jedli. Potym obá szli/ áż śię przybliżyli do Ekbátány. ♣ 8 Tedy młodźieniec rzekł Anjołowi; Azáryaszu bráćie/ Coż po tym sercu/ y wątrobie/ 9 y żołći rybiey ? Ktoremu on rzekł; Kiedy kogo nágába dyabelstwo/ ábo zły duch/ kádź sercem y wątrobą przed mężem ábo niewiástą: tedy go więcey nie będźie ná- 10 gabał. ♣ A żołćią pomáż człowieká ktory ma bielmo na oczu/ á będźie uleczony.

11 A Gdy śię przybliżáli ku Ráges/ Rzekł Anjoł do młodźieńcá ? ♣ 12 Bráćie/ dźiś zostániemy u Ráguelá ktory jest powinowátym twojm. Ten ma corkę jedynaczkę/ imieniem Sárę: będę o nię mowił/ ábyć byłá 13 dáná zá żonę. ♣ Bo ná ćię przypada dźiedźictwo jey/ á tyś też tylko sam z rodu jey : A tá pánienká jest pię- 14 kna y rostropna. ♣ Przetoż teraz słuchaj mię/ á będę mowił z Ojcem jey. A gdy śię wracáć będźiemy z Ráges/ odpráwimy wesele. Bom tego pewien/ że Ráguel nie da jey mężowi innemu/. według Zakonu a Mojżeszowego : ináczey/ godźienby śmierći: Tobie bowiem należy wźiąć dźiedźictwo/ ráczey niż komu inne- 15 mu. ♣ Tedy rzekł młodźieniec Anjołowi; Azáryaszu bráćie/ słyszałem ja iż tá pánienká wydána byłá zá śiedmi mężow/ ktorzy wszyscy w ło- 16 żnicey pomárli. ♣ A Ojciec moj tylko mnie jedynego ma/ y boję śię/ ábym wszedszy do niey nie umárł jáko y pierwszy. Abowiem ją dyabeł miłuje/ ktory nie szkodźi nikomu/ tylko tym ktorzy do niey przystępują.

a 3 Moj. 25.25. 4 Moj. 36.6.7. 5 Moj. 25.5.

Przetoż śię boję bym nie umárł/ á iżbym nie sprowádźił żywotá Ojcá mego y mátki mojey z żałośći nádemną do grobu ich: á syná innego nie 17 máją ktoryby b je pochował. ♣ Zátym Anjoł rzekł do niego; Izaż nie pámiętasz ná słowá ktoreć rozkazał Ojciec twoj/ ábyś sobie pojął żonę 18 z narodu twe°? ♣ Przetoż teraz słuchaj mię bráćie : boć *tá* będźie żoną twoją. A ná dyabłá złego nic nie 19 dbaj. ♣ Abowiemći oná tey nocy zá żonę dáná będźie. A gdy wnidźiesz do łożnice/ weźmiesz węgla do kádzenia : á włożywszy serce rybie y 20 wątrobę/ zákádźisz. ♣ Czego gdy záwonia dyabeł/ ućiecze / á więcey 21 śię nie wroći ná wieki wiekow. ♣ A gdy wnidźiesz do niey/ wstańćie oboje/ y wołájćie do Miłośiernego Bogá : ktory was záchowa/ y zmiłuje 22 śię *nád wámi.* ♣ Nie boj śię : Boć tá byłá zgotowána od wieku ; á ty ją wybáwisz: y pojdźie z tobą/ á spodźiewam śię że dźiatki z niey mieć 23 będźiesz. ♣ A oto usłyszawszy Tobiasz/ rozmiłował śię jey/ á duszá jego przylnęłá do niey wielce : y przyszli do Ekbátány.

b Tob. 4. 3.

ROZDZIAŁ VII.

Tobiasz śię z Ráguelem oglądał. 10. A corkę jego zá żonę pojął.

1 Y Przyszli do domu Ráguelowego: á Sárá zábieżawszy im/ po- 2 zdrowiłá je/ á oni *też* ją: ♣ Y wprowádźiłá je w dom. ♣ Tedy rzekł Ráguel do Edny żony swey : O jáko podobny jest ten młodźieniec Tobia- 3 szewi Siestrzeńcowi memu ! ♣ Y zpytał ich Ráguel ; Z kądeśćie brá- 4 ćia? ♣ Y rzekli mu ; Z Synow Neftálimowych/ pojmánych do Nini- 5 we. ♣ Ktorym rzekł ; Znaćież Tobiaszá brátá nászego ? A oni rzekli ; 6 Znamy. ♣ Y rzekł im ; Zdrowże jest? A oni powiedźieli; Y żywie y zdrow 7 jest. ♣ Tedy rzekł Tobiasz; Ojciec a to moj. ♣ Tedy wyskoczywszy Ráguel/ pocáłował go/ y płákał: y błogosłáwił mu / mowiąc do niego ; Poczćiwegoś y dobrego człowieká syn. A usłyszawszy że Tobiasz stráćił wzrok swoj / zafrásował śię y 8 płákał. ♣ Tákże Edná żoná jego/ y

a 1 Moj. 24.33.

9 Sárá corká jego płákáły. ♣ Y przyjęli je z ochotą: á zábiwszy báráná z ſtádá / nágotowáli wiele pokármow.

Tedy rzekł Tobiaſz Ráfáelowi: Azáryaszu bráćie/mowże o to / o czymeś mowił w drodze / á niech weźmie koniec tá ſpráwá. Y oznájmił to Ráguelowi. ♣ Y rzekł Ráguel do Tobiaszá: Jedz y pij / á bądź dobrey myśli. Bo tobie należy wziąć corkę moję. ♣ Wszákże powiem ći prawdę: Dałem był corkę moję śiedmi mężom / á ſkoro do niey weszli/pomárli oney że nocy: lecz ty teraz bądź dobrey myśli. ♣ Ale mu Tobiaſz rzekł: Nie skosztuję b tu niczego / áż ſtániećie y poſtánowienie że mną uczynićie. Tedy rzekł Ráguel: Mieyże o niey ſtáránie od tąd / według práwá: tyś jey brátem/á oná śioſtrą twoją. ♣ A Bog miłośierny niechaj wam szczęśći w rzeczách dobrych. ♣ Tedy záwołał Sáry corki ſwey: á oná przyszłá do Ojcá ſwego. ♣ Ktory wziąwszy rękę jey/ dał ją Tobiaszowi zá żonę / mowiąc: Oto / weźmi ją według Zákonu Mojżeszowego / Miey o niey ſtáránie / á záprowadź ją do Ojcá ſwego. Y błogosłáwił im. ♣ Potym záwołał Edny żony ſwey: á wziąwszy Kśięgi zpiſał poſtánowienie / y zápieczętował. ♣ Zátym poczęli jeść. ♣ Y záwołał Ráguel Edny żony ſwojey/y rzekł jey: Sioſtro/ Przygotuj inną komorę / á wprowadź ją tám. ♣ Y uczyniłá jáko rozkazał: y wprowadziwszy ją tám/ płákáłá: A otárszy łzy corki ſwojey / ♣ Rzekłá jey: Bądź dobrego sercá corko: PAn Niebá y ziemie niechci da rádość ná mieyſce tego ſmętku twego. Bądźże dobrego sercá/corko.

b 1 Moj. 24. 33.

ROZDZIAL VIII.

Vwolnienie Sáry Corki Ráguelowy od dyabłá. 17. Weſele Tobiaszowe.

1 GDy tedy wieczerzą odpráwili / wprowádźili Tobiaszá do niey. 2 ♣ Ktory idąc/wſpomniał ná słowá Ráfáelowe: y wziął węgla do kádzenia / á włożył serce rybie y wątrobę/y zákádźił. ♣ 3 A gdy uczuł dyabeł onę wonią / uciekł w gorne ſtrony Egipſkie/y związał go a Anjoł. ♣ 4 A gdy zámkniono oboje / wſtawszy Tobiaſz ná łoże/ rzekł: Wſtań Sioſtro/ á modlmy śię / áby śię PAN 5 zmiłował nád námi. ♣ Y począł Tobiaſz mowić: Boże Ojcow nászych. tyś jeſt błogosłáwiony / y błogosłáwione święte Jmię twoje / y chwalebne ná wieki. Niechajże ćię wysławiáją niebioſá/ y wszyſtkie twory 6 twoje. ♣ Tyś ſtworzył Adámá b / y dáłeś mu ku pomocy c Ewę żonę jego zá podporę / z ktorych poszedł ludzki narod. Tyś rzekł: Nie dobrze d być człowiekowi ſámemu: uczyńmyż mu pomoc podobną je7mu. ♣ Przetoż teraz/PAnie/ja nie dla jákiego wszetecżeńſtwá pojmuję 8 tę śioſtrę moję/ále wszczerośći. ♣ A ták uczyń to miłośierdźie nádemną / ábym śię z nią zſtárzał. A Sárá z nim mowiłá; Amen. Y ſpáli oboje oney nocy.

9 TEdy wſtawszy Ráguel poszedł/y wykopał grob/ mowiąc; Nie u10 márłli y ten? ♣ Zátym przyszedł Ráguel do domu ſwego / y rzekł do E11 dny żony ſwey; ♣ Poſli ktorą z ſłużebnic / że śię przypátrzy / jeſli Tobiaſz żyw: á jeſli nie żyw, ábym go pochował/ żeby śię nikt nie dowie12 dział. ♣ Tedy weszłá ſłużebnicá otworzywszy drzwi / y ználázłá oboje śpiące: á wyszedszy oznájmiłá im że 13 żyją. ♣ Y błogosłáwił Ráguel Bogá, mowiąc; Błogosłáwionyś Boże / we wszelákim błogosłáwieńſtwie czyſtym y świętym: niechajże ćię błogosłáwią święći twoji / y wszyſtko ſtworzenie twoje/y wszyſcy Anjołowie twoji / y wybráni twoji / niech ćię błogosłáwią po wszyſtkie 14 wieki. ♣ Błogosłáwionyś/ boś mię uweſelił: á nie ſtáło mi śię jákom myślił: ále według wielkiego miłośierdźia twego uczyniłeś z námi. ♣ 15 Błogosłáwionyś jeſt, żeś śię zmiłował nád dwojgiem jednorodzonych. Użyczajże nád nimi/ o PAnie/ miłośierdźia. Dokonaj żywotá ich we zdrowiu z weſelem / y z miłośierdźiem.

16 POtym rozkazał ſługom ſwoim, 17 zárzućić grob źiemią. ♣ Y ſpráwił im weſele przez czternaśćie dni.

a Tob. 3. 25.

b 1 Moj. 2. 18. Mátt. 19. 4. Márk. 10. 6. 7 Dźiej. 17. 26. 1 Kor. 6. 16.

c 1 Moj. 2. 21.

d 1 Moj. 2. 18.

18 A przyrzekł mu Ráguel/ pierwey niż śie wypełniły dni wesela/ z przyśięgą/ że nie miał odejść pokiby śie nie wypełniły one czternaśćie dni wesela: 19 Potym/ wźiąwszy połowicę májętnośći jego/ áby poszedł we zdrowiu do Ojcá. A ostátek/ *rzekł*, weźmiesz gdy ja y żoná mojá umrzemy.

ROZDZIAŁ IX.

Ráfáel do Ráges po śrebro poszedł. 6. A záśie z Gábáelem ná wesele Tobiaszowe przyszedł.

1 TEdy wezwał Tobiasz Ráfáelá/ y 2 rzekł mu: Azáryaszu/ bráćie/ weźmi z sobą pácholę/ y dwu wielbłądow/ á jedź do Rágesz *miástá* Medskiego/ do Gábáelá/ á przynieś mi śrebro/ y onego przyprowadź ná wesele: Bo Ráguel przyśiągł/ że ja nie odejdę: 3 Choć Ociec moj ráchuje *sobie* dni. A jeśli długo zmieszkam/ bárzo śie zásmęći.

4 A Ták Ráfáel jáchał/ y nocował u Gábáelá/ y oddał mu Cyrográf. 5 Ktory mu wnet przyniosł worki zápieczętowáne/ y oddał mu 6 je. Potym wstawszy ráno *obá*, przyjácháli pospołu ná wesele. Y błogosłáwił *Gábáel* Tobiaszowi/ y żenie jego/

ROZDZIAŁ X.

Tobiasz y Anná smęcą śię, że śię syn ich nie rychło wraca 12. Ráguel go do nich wyprawuje.

1 A Tobiasz Ociec jego liczył káżdy dźień: á gdy śię wypełniły dni drogi/ rzekł Tobiasz; Nie odnieśli li 2 *jákieykolwiek* hańby. Nie umárł li Gábáel? Y niemász snadź nikogo 3 *ktoby* mu wydał śrebro. Y smęcił śię bárzo. Zátym rzekłá mu żoná *jego*: Zginął syn/ poniewasz omieszkawa. 4 Y poczęłá go płákáć/ mowiąc; Nie idźie mi o nic więcey/ synu *moj*, jedno iżem ćię puśćiłá/ 5 świátłość oczu mojich. Ale jey Tobiasz rzekł; Milcz/ nie frásuj 6 śię/ zdrowći jest. Y odpowiedźiáłá mu; Milcz/ nie zwodź mną/ zginął syn moj. Y wychodźiłá káżdy dźień ná drogę zá miásto/ ktorą 7 byli poszli. We dnie chlebá nie jádłá: á po wszystkie nocy nie przestawáłá płákáć Tobiaszá syná swego. 8 Aż śię wypełniły czternaśćie dni wesela/ przez ktore przyśiągł był Ráguel/ iż miał mieszkáć u niego.

9 TEdy rzekł Tobiasz Ráguelowi: Puśććie mię/ boć Ociec moj y mátká mojá/ już śię mnie *więcey* 10 oglądáć nie spodźiewáją. Ale mu rzekł Swiekier jego: Mieszkaj u mnie: A ja poślę do Ojcá twego/ y oznájmię mu to/ co śię z tobą *dźieje*. 11 Ale Tobiasz rzekł: Nie ták/ Ale 12 mię wypraw do Ojcá mego. A ták wstawszy Ráguel dał mu Sárę żonę jego/ y połowicę *wszystkich* dobr 13 swojich/ sług/ bydłá/ y śrebrá. A błogosłáwiąc im/ odpráwił *je*, mowiąc; Bog/ Bog niebieski niech wam poszczęśći/ dźiatki *moje*, pierwey niż umrę. 14 Y rzekł corce swey; Mijże w uććiwośći Swiekrá twego y Swiekrę twoję/ ktorzy teraz są rodźicámi twojimi. Daj Boże o tobie słyszeć[a] wszystko dobre! y pocáłował ją. 15 Edná tákże rzekłá Tobiaszowi: Bráćie miły/ Niech ćię przywroći PAn niebá/ á niech mi da oglądáć dźiatki twe z Sáry corki mojey/ ábym śię ućieszyłá przed PAnem. A toć oddawam corkę moję jáko klenot: Nie frásujże jey. 16 Potym pojáchał Tobiasz błogosłáwiąc Bogá/ że poszczęśćił drogę jego: y pożegnał śię z Ráguelem/ y z Edną małżonką jego.

[a] G. Sławę dobrą.

ROZDZIAŁ XI.

Tobiasz śię wroćił do Niniwe. 10. Ociec jego ućieszył śię, y ozdrowiał.

1 Y Szedł áż śie przybliżyli do 2 Niniwe. Tedy rzekł Ráfáel do Tobiaszá; Wiesz bráćie jákoś zostáwił Ojcá twego. 3 Podźmyż w przod przed żoną twoją/ á przygotujemy dom. Weźmi rychło żołć 4 rybią. Y szli: szedł też y pies[a] zá nimi.

5 A Anná śiedźiáłá wyglądájąc zewszad syná swego ná drodze: á poznawszy że idźie/ rzekłá Ojcu jego; 6 Oto syn twoj idźie/ y człowiek ktory był poszedł z nim. 7 Ale Ráfáel rzekł; Wiem ja Tobiaszu że śię otworzą oczy Ojcu twemu.

[a] Tob. 5. 18.

8 Przetoż ty pomáż tą żołćią oczy jego: á gdy go szczypáć będźie/ będźie tárł oczy, y zrzući z nich bielmo/ 9 y oglada ćię. ✤ Tedy przybieżawszy Anná pádłá ná szyję syná swego/ y rzekłá mu: Vjrzáłam ćię synu moj/ Niechże już umrę. ✤ Y płákáli 10 oboje. ✤ Wyszedł też y Tobiasz ku drzwiom/ y tracił śię. ✤ Lecz syn jego przybieżawszy do niego/ uchwyćił Ojcá swego/ y pokropił żołćią oczy Ojcá swego/ mowiąc: Vfaj Ojcże. ✤ A gdy go poczęłá szczypáć/ począł trzeć oczy swe: y złupiło śię 11 bielmo z kąćikow oczu jego. ✤ Tedy ujrzawszy syná swego/ upadł ná szy- 12 ję jego/ y płákał. ✤ Y rzekł: Błogosławionyś o Boże/ y błogosławione Imię twoje ná wieki: błogosławieni wszyscy święći Aniołowie twoji. ✤ Boś mię b pokarał/ y zmiłowałeś śię: bo oto widzę Tobiaszá 13 syná mego. ✤ Y wszedł syn jego z weselem/ á opowiedźiał Ojcu swemu one wielkie rzeczy ktore śię były stáły w źiemi Medskiey.

b 1. Pokarałeś rozgámi.

14 TEdy Tobiasz wyszedł przećiwko synowy swey/ weseląc śię y błogosławiąc Bogá w bramie Niniwitskiey. ✤ A ktorzy go widźieli chodzącego/ dźiwowáli śię że widźiał. Ale Tobiasz wyznawał przed nimi/ 15 że śię Bog nád nim zmiłował. ✤ A gdy śię przybliżył Tobiasz do Sáry synowy swojey/ błogosłáwił ją mowiąc: Bodajżeś przyszłá zdrowa Corko: Błogosławiony Bog/ ktory ćię przywiodł do nas: y Oćiec twoj y mátká twojá. Y stałá śię wielka rádość wszystkim bráći jego/ ktorzy 16 byli w Niniwe. ✤ W tym przyszedł Achiáchár/ y Násbás syn brátá je- 17 go. ✤ Y spráwiono Tobiaszowi ućieszne wesele przez śiedm dni.

ROZDZIAŁ XII.

Tobiasz Ojcá prowádźi do tego, áby zápłáćił Ráfáelowi. 5. Ráfáel śię im dał poznáć.

1 TEdy Tobiasz záwołał Tobiaszá syná swego/ y rzekł mu: Pátrz synu *moj* jákobyś *temu* człowiekowi ktory z tobą chodźił dał zápłátę: á 2 muśisz mu co przydáć. ✤ Y rzekł mu Tobiasz: Miły Ojcże/ Nic ná tym szkodowáć nie będę/ choćbym mu dał 3 połowicę tego com przyniosł: ✤ Bo mię przyprowádźił do ćiebie we zdrowiu/ y żonę moję uzdrowił/ y śrebro moje przyniosł/ y ćiebie też uzdrowił. Y rzekł Stárzec: Słusznie mu to należy.

4 TEdy záwoławszy Aniołá/ rzekł mu: Weźmi połowicę wszystkiego cośćie przynieśli/ á idź zdrow. ✤ 5 Tedy záwoławszy *Anjoł* obu potájemnie rzekł im: Błogosławćie Bogá/ á wyznawájćie go/ á przyznajćie mu wielmożność/ y wyznawájćie go przed wszystkimi żywiącymi/ zá wszystko/ co uczynił z wámi. Dobra jest dobrorzeczyć Bogá/ y wywyszáć Imię jego/ z uććiwośćią ogłaszájąc spráwy Boże. Nie leńćież 6 śię wyznawáć go. ✤ Abowiem tájemnice Krolewskie dobra jest tájić: ále dźiełá Boże objawiáć zacna rzecz jest. Czyńćież dobrze/ á złe 7 nie przyjdźie ná was. ✤ Dobrać jest modlitwá z postem/ y z jáłmużną/ y z spráwiedliwośćią. Lepiey *mieć* troche a z spráwiedliwośćią/ niżeli wiele z niespráwiedliwośćią. Lepiey jest dawáć jáłmużnę/ niżeli skárbić 8 złoto. ✤ Bo jáłmużná b od śmierći wybáwia/ y oná oczyśćia káżdy grzech: á czyniący jáłmużnę y spráwiedliwość/ nápełnieni będą żywo- 9 tem. ✤ Ale ći ktorzy grzeszą/ nieprzy- 10 jaćiele są żywotá swego. ✤ Nie zátáję przed wámi żadnego słowá: Bom rzekł/ że tájemnice Krolewskie dobra tájić/ ále spráwy Boże 11 objawiáć/ rzecz zacna. ✤ A ták/ gdyś śię ty c modlił/ y Sárá synowá twojá/ jam przywodźił ná pámięć modlitwę wászę przed oblicze Swiętego. A gdyś chował umárłe/ tejem 12 bywał przy tobie. ✤ A gdyś śię nie lenił wstawáć d y zániechywáć obiádu twego/ ábyś szedszy pochował umárłego: nie było mi tájno/ gdyś dobrze czynił: y owszem bywałem z 13 tobą. ✤ A teraz posłał e mię Bog/ ábym ćię uzdrowił/ y Sárę synową 14 twoję. ✤ Jamći jest Ráfáel jeden z śiedmi Aniołow świętych/ ktorzy donoszą modlitwy świętych/ á wychodzą od oblicznośći Máiestatu onego Swiętego.

a Psalm 37.16. b Tob. 4. 11. Syrác. 3. 30. y 29. 15. c Tob. 3. 1. 7. d Tob. 1. 21. y 2. 3. e Tob. 3. 25.

15 Tedy śię ztrwożyli obá: y upádli ná oblicze *swoje*, bo śię báli. 16 Y rzekł im: Nie bojćie śię/ bo pokoj mieć będźiećie / ále Bogu dobrorzeczćie: ábowiem nie z woli mojey/ ále z woli Bogá nászego przyszedłem *tu*. Dla tego dobrorzeczćie mu ná wieki. 17 Po wszystkie dni pokázowałem śię wam / á nie jadałem/ á nim pijał: áleśćie wy widzenie widywáli. 18 A ták teraz wyznawajćie Bogá. Bo záśię wstępuję do tego/ ktory mię posłał. Zápiszćież te wszystkie rzeczy/ ktore śię wykonáły/ w Kśiędze. 19 Tedy *oni* wstáli/ á wiecey go nie widźieli. Y wyznawáli spráwy Boże wielkie y dźiwne.

ROZDZIAŁ XIII.

Modlitwá Tobiaszowá. 10. *Proroctwo jego o pomśćie nád Jeruzalem, y o pobudowániu jego.*

1 Potym gdy śię im był ukazał Anjoł PAński / zpisał Tobiasz modlitwę / z rádośćią mowiąc: 2 Błogosłáwiony Bog / żywiący ná wieki / y krolestwo jego: Bo on [a] karze y zmiłowywa śię / w wodźi do piekłá y wywodźi / á nie jest ktoby ujść mogł ręki jego. 3 Wyznawajćie go synowie Izráelscy / przed obliczem pogánow: ábowiem on nas rozproszył miedzy nie. Támże tedy opowiádajćie wielmożność jego / y wywyższajćie go przed obliczem wszelkiego żywiącego: gdyż on jest PAnem nászym y Bogiem/ on y Ojcem nászym po wszystkie wieki. 4 Ktory zkarzeli nas dla nieprawośći nászych / znowu śię záś zmiłuje/ á zgromádźi nas ze wszystkich narodow / miedzy ktore nas rozproszył. Jeśli śię náwroćićie do niego ze wszystkiego sercá wászego/ y ze wszystkiey duszę wászey / ábyśćie czynili prawdę przed obliczem jego: tedy śię náwroći do was / áni zákryje oblicza swego przed wámi: 5 Y ujrzyćie co z wámi uczyni. Wyznawájćież go cáłymi usty swojimi / á dobrorzeczćie PAnu mocnemu / y 6 wywyższajćie Krolá wiekow. Ja w ziemi pojimánia mego wyznawam go / á okázuję moc y wielmożność jego narodowi grzesznemu / 7 *mowiąc*: Náwroććie śię grzesznicy/ á żyjćie przed nim spráwiedliwie: Ktoż wie jeżeli wam łáski nie pokáże / á jeżeli nie uczyni miłośierdźia z wámi. 8 Bogá mego wywyższam/ á duszá mojá Krolá niebieskiego: ktora śię rozweseli w wielmożnośći jego. 9 Niech wszyscy mowią y wyznawáją go w spráwiedliwośći.

10 Jeruzalem / miásto święte / będźie ćię karał dla występkow synow twojich / ále śię záś zmiłuje nád synámi spráwiedliwych. 11 Wyznawajże PAná / bo jest dobry: á błogosław Krolá wiekow/ áby záśię przybytek jego zbudowány był w tobie z weselem. 12 A żeby rozweselił w tobie pojimáne twoje/ ynędzne umiłował w tobie po wszystkie rodzáje wiekow. 13 Wiele narodow z dáleká przyjdą do Imienia PAná Bogá/ dáry w rękách májąc/ dáry Krolowi Niebieskiemu. Narody narodow chwalić ćię będą / y będą śię rádowáły. 14 Przeklęći wszyscy ktorzy ćię máją w nienawiśći: ále błogosłáwieni będą ná wieki / wszyscy ktorzy ćię miłują. 15 Wesel śię y ráduj śię nád synámi spráwiedliwych: ábowiem będą zgromádzeni/ y będą błogosłáwić PAná spráwiedliwych. 16 O błogosłáwieni ktorzy ćię miłują! Rádowáć śię będą z pokoju twego. Błogosłáwieni ktorzy śię smęćili nád wszelkim karániem twojim: bo śię w tobie weselić będą / widząc wszystkę chwałę twoję: y rádowáć śię będą ná wieki. 17 Duszá mojá niech błogosłáwi 18 Bogá/ Krolá wielkiego. Abowiem pobudowáne będźie Jeruzalem z Száfiru/ y Szmárágdu/ y z kámienia drogiego: Mury twoje y wieże y 19 bászty *będą* ze złotá szczerego: A ulice Jeruzalemskie / Beryllem / y Kárbunkułem/ y kámieniem z Ofir ubrukowáne będą: y rzeká wszystkie ulice jego Hállelujah: y chwalić 20 będą *Bogá*, mowiąc: Niechaj będźie błogosłáwiony Bog/ ktory wywyższył wszystkie wieki.

ROZDZIAŁ XIV.

Nápomnienie ktore dawa Tobiasz synowi

[a] 5 Moj. 32. 39. 1 Sám. 2. 6. Psalm. 88. 7. Modr. 16. 13.

nowi

nowi swojemu. 16. Smierć Tobiaszowá, y żony jego. 20. Tákże y Tobiaszá młodego.

1 Dokonał modlitwy swojey Tobiasz. 2 A był w pięćdźieśiąt lat y w ośmi/ gdy utráćił wzrok: á po ośmi lat przejrzał/ y czynił jáłmużny. 3 A im dáley/ tym więcey śię bał PAná Bogá swego/ y wyznawał go.

4 A Gdy śię bárzo zstárzał/ wezwawszy syná swego/ y sześći wnukow swych/ rzekł mu: Synu/ weźmi syny twoje. Otom śię zstárzał/ y jestem bliski ześćia z tego świátá. Idźże do Medskiey źiemie 5 synu. Bom uwierzył temu/ cokolwiek mowił Jonasz a Prorok o Niniwe/ iż ma bydź podwrocone: (A w Medskiey źiemi więcey będźie pokoju áż do czásu.) A iż brácia nászy ktorzy są w źiemi *Izráelskiey*, rozproszeni będą z tey wyborney źiemie: á Jeruzalem będźie spustoszone/ y dom Boży w nim zpalony będźie/ á pustkámi będźie áż do czásu. 6 Ale śię záś Bog nád nimi zmiłuje/ y przywroći je do źiemie *ich*: y zbuduja dom inákszy niż pierwszy/ áż śię wypełnią czásy wieku onego. 7 A potym śię wroca z więźienia/ y Jeruzalem zacnie pobuduja. Dom też Boży w nim zbudowány będźie/ y ná wszystkie rodzáje wiekow stawne *to* budowánie *będźie*: jáko o nim 8 prorokowáli Prorocy. A wszyscy narodowie náwroca śię prawdźiwie do bojáźni PAná Bogá/ y 9 zákopią báłwány swoje. Y będą wszyscy narodowie PAná błogosłáwili/ á lud jego Bogá wyznawáć będźie. A PAn wywyższy lud swoj y rozweseli śię wszyscy/ ktorzy PAná Bogá miłują w prawdźie y w spráwiedliwośći/ czyniąc miłośierdźie bráći nászey. 10 Przetoż teraz synu *moj* wynidź z Niniwe: bo śię to pewnie stánie co Jonasz Prorok powiedźiał. 11 A ty strzeż Zakonu y przykazánia/ á kochaj śię w jáłmużnách: y *bądź* spráwiedliwym/ ábyć 12 śię dobrze dźiało. Pochowajże mię poććiwie/ y mátkę twoję ze mną/ á nie mieszkajćie dáley w Niniwe. 13 Synu wspomni *sobie* co uczynił Amán Achiácharowi ktory go wychował/ jáko go z świátłośći w wiodł do ćiemnośći/ y jáko mu to 14 nádgrodźił. Ale Achiáchár záchowány jest: lecz onemu dáná jest odpłátá/ że sam wstąpił do ćiemno- 15 śći. Mánásses *też* czynił jáłmużny/ y záchowány jest od śidłá śmierći ktore nań zástáwiono: ále Amán 16 wpadł w śidło/ y zginał. Przetoż teraz obacz synu *moj* co spráwuje jáłmużná/ á jáko spráwiedliwość 17 wybawia. A gdy tego domowił/ wypuśćił duchá swego ná łożu/ májąc sto pięćdźieśiąt y ośm lat: y po- 18 chował go *syn jego* uććiwie. A gdy umárłá Anná mátká jego/ pochował ją z Ojcem swojim.

19 Potym poszedł Tobiasz z żoną swą y z synámi/ do Ekbátány do Ráguelá Swiekrá swego/ y 20 zstárzał śię w zacnośći. A *gdy* pomárli Swiekier y Swiekrá jego/ pochował je uććiwie: á dźiedźictwo obiął májętnośći ich/ y Tobiaszá Ojcá swego. 21 Umárł też y on w Ekbátánie *mieśćie* Medskim/ májąc sto diváдźieśćiá y śiedm lat. 22 Y usłyszał pierwey niż umárł o zburzeniu Niniwe/ ktorego dobył Nábuchodonozor y Asswerus. A ták śię ućieszył nád *miástem* Niniwe/ pierwey niż umárł.

a Jonas. 3. 4.

MODLITWA MANASSESSA

KROLA JUDSKIEGO.

MAnásses w więźieniu/ wiárę swoję utwirdźiwszy miłośiernym przyrodzeniem Bożym/ wyznawa grzechy swoje/ y o łáskę á miłośierdźie prośi: obiecując PANU zá wszystko cześć y chwałę ustáwicznie oddawáć.

PA-

1 MAnie Wßechmogacy / Boże Ojcow náßych / Abráhámá / Izáaká y Jákobá / y naśienia ich spráwiedliwego. ♣ 2 Ktoryś stworzył niebo y źiemię ze wßystkim ochędostwem ich. ♣ 3 Ktoryś záwárł morze słowem rozkazánia twego / á ktoryś zámknął przepáśći y zápieczętowáłeś je strásznym á sławnym Imieniem twojim. ♣ 4 Ktorego śię wßystkie rzeczy lękáją y drżą przed obliczem mocy twojey. ♣ 5 Abowiem nieznośna jest wielmożność chwały twojey / á nikt nie może znieść gniewu twego / ktorym grzesznikom groźiß. ♣ 6 Niezmierne y niedośćigłe jest miłośierdźie obietnice twojey / boś ty jest PAN Nawyżßy / dobrotliwy / ćierpliwy / y bárzo miłośierny / á ktory żáłujeß utrapienia ludzkiego. ♣ 7 Tyś PAnie według wielkośći dobroći twojey obiecał pokutę y odpußczenie tym / ktorzy zgrzeßyli przećiwko tobie: á w wielkośći miłośierdźia twego / postánowiłeś pokutę grzesznikom ku zbáwieniu. ♣ 8 Ty mowię PAnie Boże spráwiedliwych / nie ustáwiłeś pokuty spráwiedliwym / Abráhámowi / Izáákowi / y Jákobowi / ktorzy nie zgrzeßyli przećiwko tobie: áleś ustáwił pokutę dla mnie grzesznego: ♣ 9 Gdyżem zgrzeßył nád liczbę piasku morskiego. Rozmnożyły [a] śię nieprawośći moje PAnie / rozmnożyły śię nieprawośći moje: y nie jestem godźien ábym miał podnieść oczu / y pojrzeć ná wysokość niebá prze wielkość nieprawośći mojich. ♣ 10 Zkurczyłem śię pod wielą łáńcuchow żelaznych; ták / iż nie mogę podnieść głowy mojey: á nie mam żadnego ulżenia / gdyżem wzbudźił gniew twoji *przećiwko sobie*, czyniąc to co jest złego w oczach twojch / jáko ten ktorym nie czynił woli twojey / ánim strzegł przykazánia twego: owßem czyniłem obrzydliwośći / á to co służyło do obráżenia / rozmnażałem. ♣ 11 A teraz upadam ná koláná serca mego / prosząc dobrotliwośći twojey. Zgrzeßyłem PAnie / zgrzeßyłem / y uznawam nieprawośći moje. ♣ 12 A przetoż żądam y proßę odpuść mi: PAnie / odpuść mi / á nie zátracaj mię pospołu z nieprawośćiámi mojimi / áni śię gniewaj ná wieki / chowájąc złośći moje; áni mię potępiaj do naniżßych miejsc źiemie: boś ty jest Bog / Bog mowię pokutujących. ♣ 13 Ale okaż nádemną wßystkę dobrotliwość twoję / zbawiájąc mnie niegodnego według wielkiego miłośierdźia twego. A będęć ćię záwße chwalił po wßystkie dni żywotá mego. ♣ 14 Abowiem ćiebie chwali wßystká moc niebieska: á twojá jest chwálá ná wieki wiekow. Amen.

[a] *Psalm.* 40.13.

KSIEGI JUDYTY.

GDy Nábuchodonozor Krol Bábiloński / Judską źiemię / przez Holofernesá / potężnych wojsk swojich Hetmáná sobie chćiał podbić / y Betulią już obległ: Judytá dźielna Páni z pokolenia Symeonowego / z miástá do obozu Holofernesowego wyßłá. Ktoremu (krásą swoją y rostropnymi postępkámi onego ułowiwßy / czystość jednák swoję w cále záchowawßy) z pijáństwá snem twárdym uśpionemu w łasnym jego mieczem w nocy głowę ućięłá: A one wnet mieśćiánom Betulijskim oddawßy / rádę im pożyteczną dáłá: Zá ktorą Assyryjczycy srodze poráženi byli / Zydowie z niebespieczeństwá wyßli / Judytá wielką sławę odniosłá / á PAn Bog cześć y chwałę wielmożnemu Imieniowi swojemu sposobił.

ROZDZIAŁ I.

Wypráwá Nábuchodonozorá przećiwko Arfáxádowi. 10. *Temu pomocy nie dáli* Narodowie, *ktorych z sobą záćiągał.* 11. *Tenże poráźił Arfáxádá y wojská jego.*

Roku

1 ROku dwunastego krolowánia Nábuchodonozorá / ktory krolował w Niniwe mieśćie wielkim / zá dni Arfáxádá / ktory krolował nád Medámi w Ekbátánie.
2 ♣ Y zbudował w Ekbátánie w około mury z kámienia ćiosánego / wszerz ná trzy łokćie / á w dłuż ná sześći łokći : y wywiodł wysokość muru ná śiedmdźieśiat łokći / á szerokość jego ná pięćdźieśiat łokći.
3 ♣ A wieże jego wystáwił ná
4 bramách jego ná sto łokći. ♣ A szerokość jego záłożył ná sześćdźie-
5 śiat łokći; ♣ Vczynił też bramy jego / bramy wysokie / w zwyż ná śiedmdźieśiat łokći / á szerokość ich byłá ná czterdźiestu łokći : dla snádniejszego wychadzánia potężnych wojsk swojich / y dla szykowánia pieszych swojich.
6 Y Podniosł wojnę w one dni krol Nábuchodonozor przećiwko Krolowi Arfáxádowi ná polu wielkim / ktore pole jest przy gránicách Rágau. Y zebráli śię do niego wszyscy mieszkájący ná miejscách gorzystych / y wszyscy mieszkájący nád *rzekámi* Eufrátes / y Tygrys / y Hydáspis / y ná polách Aryochá Krolá Elimejskiego : á ták zgromádźiły śię narody bárzo wielkie /
7 do hufow synow Gelot. ♣ Tedy posłał Nábuchodonozor Krol Assyryjski do wszystkich mieszkájących w Persiey / y do wszystkich mieszkájących ná Zachod słońcá : y do mieszkájących w Cyliciey / y w Dámászku / y w Libánie / y w Antylibánie : tákże do wszystkich mieszkájących w
8 krájinie zamorskiey. ♣ Y *do tych* ktorzy są w narodźiech Kármelitskich y Gáláádskich / y wyższey Gálilejey / y ná wielkim polu Ezdrelon. ♣
9 Y *do* wszystkich ktorzy *mieszkáli* w Sámáryjey / y w mieśćiech jey / y zá Jordanem / áż do Jeruzalem / y Betáne / y Chellus / y Kádes / áż *do* rzeki Egipskiey : y *do* Táfnes / y Rámesses / y do wszystkiey źiemie Gesen / áż zá Tánim y Memfim: y do wszystkich mieszkájących w Egipćie / áż do gránic źiemie Murzyń-
10 skiey. ♣ Ale sobie lekce poważyli wszyscy mieszkájący w oney źiemi słowá Nábuchodonozorá Krolá Assyryjskiego / y nie zjácháli śię do niego ná wojnę : bo śię go nie báli / ále go mieli jáko innego człowieká : y odpráwili posły jego od śiebie z niczym y z obelżeniem.
11 ♣ Tedy śię rozgniewał bárzo Nábuchodonozor ná wszystkie one źiemie / y przyśiągł przez stolicę y krolestwo swoje / że śię miał pomśćić nád wszystkimi gránicámi Cyliciey y Dámászku / y Syryjey : á iż miał wymordowáć mieczem swym wszystkie mieszkájące w źiemi Moábskiey / y syny Ammonowe / y wszystkę źiemię Żydowską / y wszystkie ktorzy są w Egipćie áż do gránic dwojákiego morzá.
12 Y Uszykował wojsko swe przećiwko Arfáxádowi Krolowi / roku śiedmnastego : á zmocnił śię w wojnie swey / y wszystkie wozy jego / y opánował miástá jego. A przyćiągnawszy áż do Ekbátány / wźiął mocą wieżą: á poborzywszy ulice jego / podał ozdobę jego ná pohánbienie jego.
13 ♣ A pojimawszy Arfáxádá ná gorách Rágau / postrzelił go strzałámi swymi / y wygłádźił go onegoż dniá.
14 ♣ Potym śię wroćił do Niniwe on / y wszystká zgrájá jego: mnostwo mężow walecznych bárzo
15 wielkie. ♣ A tám proznował / y bánkiety spráwowął on / y wojsko jego przez sto y dwádźieśćiá dni.

ROZDZIAŁ II.

Wysłánie Holofernesá od Nábuchodonozorá ku podbićiu wiela Narodow. 13. Okrutność Holofernesowá.

1 A Roku ośmnastego / dniá dwudźiestego y wtorego / mieśiącá pierwszego / stáło śię słowo w domu Nábuchodonozorá Krolá Assyryjskiego / o pomśćie nád wszystką źiemią / jáko był sam a powiedźiał.
2 ♣ Tedy wezwawszy wszystkich sług swojich / y wszystkich przedniejszych
3 swojich / ♣ Przedłożył im tájemną rodę swoję / á przypominał wszystkę złość oney źiemie usty swymi. A oni osádźili wygłádźić wszelkie ćiáło ktoreby nie były posłuszne słowem ust jego.

a Judyt. 1. 12.

4 Y Stało śię gdy dokończył rády swey/przyzwał Nábuchodonozor Krol Aſſyryjſki Holofernesá nawyżſzego Hetmáná wojſká ſwego / ktory był wtory po nim / y rzekł do niego; To mowi Krol wielki/á Pan wſzyſtkiey źiemie: 5 Oto ty wyſzedſzy od oblicza mego / weźmieſz z ſoba mężow ufájacych w śile ſwojey / pieſzych ſto y dwádźieśćiá tyśiecy/á konnych y jezdnych dwánaśćie tyśiecy: y wynidźieſz przećiwko wſzyſtkiey źiemi ná Zachod; ábowiem nie byli posłuſzni rozkazániu memu: Y oznajmiſz im / áby mi gotowáli źiemię y wodę: Bo ja ná nie przydę z popędliwośćia moja / y okryję wſzyſtek wierzch źiemie nogámi wojſká mego / y podam je ná łup im / ták / iż zránieni ich nápełnia doliny ich / y potoki: á rzeká ktora wezbrálá / trupámi ich nápełniona będźie / y záwiodę pojimáne z nich áż do gránic wſzyſtkiey źiemie. A ty wyćiagnawſzy przedemna / opánujeſz mi wſzyſtkie gránice ich / y poddádzac śię / á záchowaſz mi je ná 6 dźień karánia ich. Ale nieposłuſznym nieprzepuśći oko twoje/ ábyś ich nie miał podáć ná zábićie y ná łup po wſzyſtkiey źiemi twojey: Bo żywię ja / y moc kroleſtwá mego / cokolwiek rzekł / to uczynię ręka moja. A ty nie przeſtapiſz nic á nic z słow Páná twego / ále pełniac je / wykonaſz jákom ći rozkazał / á nie będźieſz zwłaczał uczynić tego.

7 TEdy Holofernes odſzedſzy od oblicza PAná ſwego / wezwał wſzyſtkich Przełożonych/ Kśiażat y Hetmánow wojſká Aſſyryjſkiego / y náliczył mężow ná wybor do wojny/ jáko mu rozkazał PAn jego/ ná ſto dwádźieśćiá tyśiecy / á jezdnych 8 ſtrzelcow dwánaśćie tyśiecy. Y uſzykował je jáko wielkość wojſká ſzykowána bywa: y nábrał wielbladow / y osłow ku *noſzeniu* tłomokow ich/ bárzo wiele; tákże owiec y wołow y koz ku potrzebie ich bez 9 liczby. Tákże ſtrawy dla káżdego 10 mężá doſtátkiem. Przytym złotá y śrebrá z domu krolewſkiego bárzo 11 wiele. Y ruſzył śię ſam y wſzyſtko wojſko jego w drogę / áby ćiagnał przed Krolem Nábuchodonozorem/ á okryli wſzyſtek wierzch źiemie ná Zachod wozámi y jezdnymi y wybránymi pieſzymi ſwymi: A poſpolſtwá tez wiele jáko ſzáráncze ćiagnęło przy nich/ á jáko piaſek źiemſki. Bo nie było liczby dla wielkośći ich. 12 A wyćiagnawſzy z Niniwe droga trzech dni ná pole Bektilet / położył śię obozem u Bektilet bliſko gory ktora leży po lewey ſtronie Cyliciey wyżſzey. A wźiawſzy wſzyſtko wojſko ſwoje pieſze y jezdne y wozy ſwoje / ćiagnał z támtad ná 13 mieyſcá gorzyſte. Y zniſzczył Jud y Lud: á złupili wſzyſtkie ſyny Ráſes / y ſyny Iſmáelowe te / ktorzy *mieſzkáją* ná puſzczy ná Południe 14 Chellemu. Potym przepráwiwſzy śię przez Eufrátes / ćiagnał przez Meſopotámia: y dobył wſzyſtkich miaſt wyſokich / leżacych nád potokiem Arbonáj / áż *do drogi* ktora śię idźie ku morzu / y opánował gránice Cyliciey: y wytráćił wſzyſtkie ktorzy śię mu przećiwili / á przyćiagnał áż do gránic Jáfetowych/ ktore leża ná Południe / y ku źiemi 15 Arábſkiey. A obſzedſzy wſzyſtkie ſyny Mádyáńſkie / popalił namioty 16 ich/y złupił ſtanowiſká ich. Zatym przyćiagnał ná polá Dámáſzku we dni żniwá pſzenicznego / y popalił wſzyſtkie polá ich / á trzody / y ſtádá wniwecz obroćił: miáſtá ich połupił/ á polá ich popuſtoſzył: y pomordował wſzyſtkie młodźieńce ich oſtrzem mieczá / y przypadł ſtrách y bojaźń jego / ná te ktorzy mieſzkáli przy morzu/ y ktorzy byli w Sydonie y w Tyrze / y ná mieſzkájace w Sur / y w Ocynie / y ná wſzyſtkie mieſzkájace w Jemnáán: tákże y ći ktorzy mieſzkáli w Azoćie y w Aſkálonie/ bali śię go bárzo.

ROZDZIAŁ III.

Wiele Narodow poddawáją śię Holofernesowi. 10. Ktore on jednák wniwecz obraca.

1 Y Posłáli do niego posły z słowy 2 ſpokojnymi/mowiac; Oto my słudzy Nábuchodonozorá Krolá wielkiego / ſtojemy przed obliczem 3 twojim: Záżywaj nas jáko śię po-

doba

4 doba twarzy twojey. ♣ Oto przedmieśćia násze / y wszystkie miejscá násze / y wszystkie role pszeniczne/y stádá / y trzody / y wszystkie stanowiská namiotow nászych / sa przed twarza twoja / záżywaj *ich* 5 jákoć śię podoba. ♣ Oto y miástá násze / y mieszkájacy w nich sługámi twojimi sa : Wynidź przećiwko nim jákoć śię zda. Przyszli tedy *oni* mężowie do Holofernesá / y oznájmili mu te słowá. 6 ♣ Tedy przyćiagnał do krájiny pomorskiey on y wojsko *jego*, á osádźił straża miástá 7 *ich* wysokie. ♣ A wźiał z nich ná po- 8 moc męże ná wybor. ♣ Y przyjeli go oni y wszystká krájiná ich z wieńcámi/ y z tańcámi y z bebnámi. ♣ 9 On jednák poborzył wszystkie gráni- 10 ce ich/ y gáje ich powycinał. ♣ Bo ten umysł jego był wygłádźić wszystkie bogi ziemskie: áby ták sámemu tylko Nábuchodonozorowi służyli wszyscy narodowie / y wszystkie języki y pokolenia ich/ áby go wzywá- 11 ły miásto Bogá. ♣ Zátym przyćiagnał ku Ezdrelon blisko Dotee/ktore jest przećiwko nawietszemu przystępowi do ziemie Zydowskiey : Y położył śię obozem miedzy Gábáa y Scytopolem ; y zmieszkał tám przez cáły mieśiac / poki nie zgromádźił wszystkich potrzeb wojsku swemu.

ROZDZIAŁ IV.

Izráelczycy opátrzyli niektore miástá y miásteczká przećiwko nájazdom Holofernesowym. 7. Joákim Kápłan y wszystek lud, Bogu śię modli.

1 TEdy usłyszawszy synowie Izráelscy ktorzy mieszkáli w Judskiey ziemi wszystko co Holofernes Hetman wojská Nábuchodonozorá Krolá Assyryjskiego Narodom uczynił / y jáko złupił wszystkie Kośćioły ich/ y podał je ná zepsowánie: 2 ♣ Báli śię go bárzo : y frásowáli śię o Jeruzalem y o Kośćioł Páná Bogá swego. Bo śię byli dopiero świeżo wrocili z więźienia / y dopiero śię był wszystek lud zgromádźił z Zydostwá : Y náczynia y Ołtarz / y dom od zplugáwienia po- 3 święcony był. ♣ Przetoż posłáli do wszystkich gránic Sámáryiey / y do miásteczek/y do Betoron/y Belmen/ y Jerycho/y do Choby/ y do Esorá/ y *do* doliney Sálem ; áby osádźili wszystkie wierzchy gor wysokich. ♣ 4 Y obtoczyli murámi miásteczká swoje / á złożyli w nich żywność ná potrzebę wojenna : ábowiem polá ich 5 świeżo pożęte były. ♣ Nápisał też Joákim Kápłán wielki / ktory był onych dni w Jeruzalem/ tym/ ktorzy mieszkáli w Betuliey y w Betmestu/ktore leży przećiwko Ezdrelon ná przećiwko polu / ktore jest blisko Dotájim : rozkázujac *im*, áby osádźili przystępy przez gory. Bo przez nie było prześćie do *ziemie* Zydowskiey / y snádno było bronić przechodzacym : poniewaz ćiasne było prześćie / dla dwu osob nawięcey. ♣ 6 Y uczynili synowie Izráelscy jáko był postánowił Joákim Kápłan wielki / y stársi wszystkiego ludu Izráelskiego / ktorzy mieszkáli w Jeruzalem.

7 A Lud wszystek Izráelski wołał do Bogá z wielkim uśiłowániem/ y uniżyli dusze swoje z wielka gorliwośćia / sámi/ y niewiásty ich: y niemowiatká ich / y dobytek ich / y wszelki przychodźień/ y najemnik/ y 8 sługá ich. ♣ Włożyli też wory ná biodrá swoje/ wszelki maż y niewiástá / y dźieći / y obywátele Jeruzálemscy : y upádli ná przećiwko Kośćiołowi / á popiołem posypujac głowy swe / rozćiagáli wory swoje przed twarza Páńską / áż y ołtarz 9 worem nákryli. ♣ Y wołáli do Bogá Izráelskie° jednostájnie nie ustawájac/áby nie podawał ná łup niemowiatek ich / áni żon ich w korzyść : tákże miast dźiedźictwá ich ná zepsowánie / y rzeczy świętych ná zplugáwienie/ y ná háńbę / *y ná* pośmiech narodom. Y wysłuchał Bog modlitwę ich / y z utrapienia ich wybáwił je : bo lud pośćił przez wiele dni po wszystkiey ziemi Zydowskiey y w Jeruzalem / przed oblicżem świątnice Páná Wszech- 10 mocnego. ♣ A Joákim wielki Kápłan y wszyscy Kápłáni / przepásawszy worámi biodrá swoje / stali przed Pánem/y ktorzy służyli Pá-

nu / ofiárowáli cáłopalenie zwykłe / y modlitwy / y dobrowolne dáry ludu/ á popiół był ná czapkách 11 ich. ✣ Y wołáli do PANá ze wszystkiey siły / áby łáskáwie náwiedźił wszystek dom Izráelski.

ROZDZIAŁ V.

Pyta śię Holofernes o Izráelczykách y źiemiách. 3. Achior dawa mu odpowiedź. 5. Dawa y rádę, ale śię Kśiążętom nie podoba.

1 PO tym oznájmiono Holofernesowi Hetmánowi wojská Assyryjskiego / że śię synowie Izráelscy gotowáli ná wojnę: á iż drogi przez gory zámknęli / y osádźili wszystkie wierzchy gor wysokich / y połozyli po polách záwády. Y rozgniewał śię w popędliwośći wielkiey: á wezwawszy wszystkich Kśiążąt Moábskich y Hetmánow Ammonitskich / y wszystkich Stárost kráiny po- 2 morskiey / rzekł do nich; ✣ Powiedźćie mi teraz synowie Chánánejscy / co to zá lud ktory śię osádźił ná *tych miejscách* gornych / y co *ſą* zá miástá w ktorych mieszkáją / y jákie mnostwo wojská ich / y w czym *záleży* moc ich/y śiłá ich/á kto jest nád nimi Krolem ábo Hetmánem wojská ich / y czemu śię ná to usádźili / áby nie wyszli przećiwko mnie nád wszystkie mieszkájące ná Zachod słońcá.

3 TEdy rzekł do niego Achior Hetman a wszystkich synow Ammo- 4 nowych: ✣ Niech teraz posłucha Pan moj słow ust sługi swego/á powiemći prawdę o tym ludu/ ktory śię osádźił ná tych miejscách gorzystych / y blisko ćiebie mieszka: á nie wynidźie kłamstwo z ust sługi twe- 5 go. ✣ Lud ten poszedł z narodu Chál- 6 dejskiego: ✣ A mieszkáli przed tym b w Mesopotámiey: bo nie chćieli náśládowáć bogow Ojcow swych / ktorzy byli w źiemi Cháldejskiey. ✣ 7 Ale ustąpili z drogi narodow swojich / y kłaniáli śię Bogu Niebieskiemu / Bogu ktorego poználi: y wyrzuceni bedąc od twarzy bogow swojich / ućiekli do Mesopotámiey / tedy mieszkáli przez wiele dni. Y rozkazał *im* Bog ich / áby wyszli c z ośiádłośći swojey / á żeby szli do źiemie Chánánejskiey: y mieszkáli tám/ y zbogátnieli w złoto / y w 8 srebro/y w bydłá bárzo wiele. ✣ Potym zstąpili do d Egiptu / (ábowiem był głod ogárnął *wszystkę* źiemię Chánánejską) y mieszkáli tám dokąd śię nie náwroćili: y rozmnożyli śię tám w wielkie mnostwo / że nie było liczby rozrodzenia ich. ✣ 9 Tedy powstał *przećiwko* e nim krol Egipski/ y trapił je/ á robotą y czynieniem cegieł poniżył je/ y zniewolił je: Przetoż wołáli do Bogá swego / ktory uderzył wszystkę źiemię Egipską plágámi nieuleczonymi. 10 ✣ Tedy je wyrzućili Egipczánie od oblicza swego / y wysuszył f Bog 11 morze czerwone przed nimi. ✣ Y prowádźił je do gory Synáj/y Kádes-Bárny / wygnawszy wszystkie mieszkájące ná puszczy: y mieszkáli w źiemi Amorrejskiey / á wszystkie z Hesebonu wytráćili w mocy swojey. A przepráwiwszy śię przez Jordan / losem pośiedli wszystkie 12 gorne *kráiny*. ✣ Y wyrzućili od oblicza swego g Chánánejczyká/ y Ferezejczyká / y Jebuzejczyká / y Sychemity / y wszystkie Gergezejczyki á mieszkáli ná nich przez wiele dni. ✣ 13 A poki nie grzeszyli przed Bogiem swojim / dobrze śię im powodźiło. Bo Bog ktory ma w nienawiśći 14 niepráwość/był z nimi. ✣ Ale skoro odstąpili od drogi ktorą im był przedłożył / wytráceni są wielkimi ná- 15 der bárzo wojnámi. ✣ Y záwiedźieni są do źiemie cudzey / á Kośćioł Bogá ich zrownány jest z źiemią / y miástá ich pobráne są od nie- 16 przyjaćioł. ✣ A teraz obroćiwszy śię h do Bogá swego / náwroćili śię z rozproszenia gdźie byli rozproszeni: y pośiedli Jeruzalem gdźie *jest* Swiątnicá ich / y mieszkáją ná *miejscách* gorzystych/ktore były spu- 17 stoszone. ✣ Teraz tedy Pánie moj/uważmy jeśliże śię dopuśćił błędu lud ten / á zgrzeszyli przećiwko Bogu swemu: ábowiem im to będźie ku upadkowi: *tedy* poćiągniemy / y 18 zwalczymy je. ✣ Ale jeśli niemász niepráwośći w narodźie ich / niech *ich* teraz pominie PAn moj: by *ich*

a Judyt. 11. 7.

b 1Moj 11.31.

c 1Moj 12. 1.

d 1Moj 41.50.

e 2Moj 1. 8.

f 2Moj 14.21.

g Jozu. 13.

h Ezrd. 1.1.2.

snadź nie bronił PAN ich / á Bog ich *nie był* zá nimi / á bylibyśmy ná pohańbienie po wszystkiey źiemi.

19 A Gdy przestał mowić Achior tych słow / szemrał wszystek lud

20 ktory stał około namiotu. ♣ Y mowili przednieyszy Holofernészowi / y wszyscy ktorzy mieszkáli w źiemi pomorskiey y Moábskiey / áby był *Achior* zábity: ábowiem *mowili*; Nie bedźiemy śie bali twarzy synow Izráelskich: Bo to lud w ktorym niemász mocy / áni dużośći áby mogli potężne woysko wystáwić. ♣

21 Przetoż ruszmy śie już / á beda pokármem wszystkiemu woysku twoiemu Pánie Holofernesie.

Rozdział VI.

Groźa Achiorowi. 6. A zátym wydawáją go związánego w moc Izráelczykow.

1 A Gdy ustáło zámieszánie *miedzy* ludem / ktory *stał* około oney rády: rzekł Holofernes Hetman woyská Assyryiskego Achiorowi / przed wszystkim ludem cudzoźiemskim; ♣

2 Y ktożeś ty Achiorze / przed wszystkim ludem cudzoźiemskim / y przed wszystkimi syny Moábskimi / y naiemnikámi z Efráimá / żeś *śmiał* prorokowáć miedzy á námi dźiś / y mowiłeś *że* przećiwko narodowi Jeruzálemskiemu nie mamy woiowáć / przeto / iż ie BOG ich obroni? A ktoż *jest* Bog / tylko Nábuchodonozor? ♣

3 Ten pośle moc swoie / y wygłádźi ie z oblicza źiemie / á nie wybáwi ich Bog ich / ále my słudzy iego wygłádźiemy ie iáko iednego człowieká / y nie beda mogli ztrzymáć mocy koni nászych: ábowiem nimi podepcemy ie ták / iż gory ich upoione beda krwia ich / á polá ich beda nápełnione trupámi ich / y nie ostoji śie stopá nog ich przed obliczem nászym: ále srodze zgina / mowi Krol Nábuchodonozor / PAN wszystkiey źiemie. Abowiem rzekł; Nie beda dáremne słowá mowy

4 moiey. ♣ A ty Achiorze / naiemniku Ammonicki / ktoryś mowił słowá te w dźień niepráwośći twoiey / nie oglądász więcey oblicza mego od dniá tego / áż śie pomśćie *nád* narodem tych ktorzy wyszli z Egiptu. A tedy przeydźie miecz woyská mego / y lud sług moich przebije boki twoie / y polężesz miedzy ránnymi ich / kiedy śie wroce: y przywroca ćie słudzy moi ná mieysca gorne / y postáwia ćie w iednym mieśćie z tych do ktorych poćiagniemy / y nie záginiesz / áż wespoł z nimi bedźiesz

5 wygłádzony. ♣ A jesliż masz nádźieie w sercu twoim iż nie beda poimáni / niechayże nie opada twarz twoiá. Mowiłem / á nie zmieni śie nic z słow moich.

6 Y Rozkazał Holofernes sługom swym / ktorzy stali przy namiećie iego / áby poimawszy Achiorá / stáwili go w Betuliey / á oddáli w

7 rece synom Izráelskim. ♣ Tedy wźiawszy go słudzy iego / wywiedli go precz z obozu ná pole: á wyszedszy z pośrzod pol ná mieysce gorne / przybliżyli śie do studźien ktore były pod Betulia. Ktore gdy uyrzeli meżowie miástá ná wierzchu gory / tedy wszyscy meżowie z proce ćiskáiacy / nie dopuśćili im wsta-

8 pić / ćiskáiac kámieńmi ná nie. ♣ Ale oni uszedszy pod gore / związáli Achiorá / y zostáwili porzuconego pod sáma gora / y wroćili śie do Páná swego.

9 T Edy synowie Izráelscy wyszedszy z miástá swego / stáneli nád Achiorem: á rozwiazawszy go / przy-

10 wiedli do Betuliey. ♣ Y stáwili go przed Przełożonymi miástá swego / ktorzy byli zá onych dni: *miánowićie* Ozyasz syn Micháśow / z pokolenia Symeonowego / y Chábrys syn Gotonielow / y Chármis syn Melchielow.

11 ♣ Zwołáli tákże wszystkich Stárszych miástá: y zeszli śie wszyscy młodźieńcy ich y niewiásty ich / do zgromádzenia: Y postáwili Achiorá w pośrzodku wszystkiego ludu: y pytał go Ozyasz / coby śie stáło; A *on* odpowiádáiac / oznáimił im słowá *ktore były* w rádźie Holofernesowey / y wszystkie słowá ktore mowił w pośrzodku Kśiażat Assyryiskich / y *wszystko* co hárdźie mowił Holofernes przećiwko domowi Izráelskiemu.

12 ♣ Tedy upadszy lud / kłaniáli śie Bogu / y wołáli do nie-

a Judyt. 5. 3.

13 go mowiąc; ✤ Pánie Boże niebieski / wejrzy ná *wielką* hárdość ich / á zmiłuj śię nád uniżeniem narodu nászego / á wejrzy y ná twarz *tych* ktorzy tobie są poświęceni dniá tego.

14 POtym ćieszyli Achiorá / y chwa-
15 lili go bárzo. ✤ A odwiodszy go Ozyasz z zgromádzenia do domu swego / spráwił ucztę ná Stárszę. ✤
16 Y wzywáli Bogá Izráelskiego ná pomoc / przez onę cáłą noc.

ROZDZIAL VII.

Oblężenie Betuliey. 13. Szemrânie mieszczan przećiwko Ozyaszowi ; y umowá z nim zstrony podánia miástá Holofernesowi.

1 POtym názájutrz / rozkazał Holofernes wszystkiemu wojsku swemu / y wszystkiemu ludowi swemu ktorzy mu przyszli ná pomoc / áby śię obozem ruszyli przećiwko Betuliey / á iżby prześćia gorne opánowáli / y wojnę podnieśli prze-
2 ćiwko synom Izráelskim. ✤ Tedy śię ruszyli obozem wszyscy mężowie ich waleczni. A było wojská mężow ich walecznych sto y śiedmdźieśiąt tyśięcy pieszych / á jezdnych dwánaśćie tyśięcy : oprocz pospolstwá / y *innych* mężow ktorzy pieszo zá ni-
3 mi szli / mnostwo bárzo wielkie. ✤ Y położyli śię obozem w dolinie nie dáleko Betuliey / nád źrzodłem : á rozćiągneli śię w szerz od Dotáim / áż do Belmáim / á w dłuż od Betuliey áż do Cyámonu / ktore jest przećiwko Ezdrelon.
4 TEdy synowie Izráelscy gdy ujrzeli wielkość ich / zátrwożyli śię bárzo / y mowili káżdy z nich do bliźniego swego ; Teraz *już* opánują oblicże wszystkiey źiemie / ták iż áni gory wysokie / áni doliny / áni pagorki nie zátrzymáją mocy ich. ✤
5 A *ták* wźiąwszy káżdy z nich bronie swoje wojenne / á rozniećiwszy ognie ná wieżách swojich / zostáli *tám* straż trzymájąc przez *onę* cáłą noc.
6 TEdy drugiego dniá wywiodł Holofernes wszystkę jezdę swoję przed oblicże synow Izráelskich / ktorzy byli w Betuliey / áby upá-
7 trowáł przystęp do miástá ich. ✤ A przyćiągnąwszy do źrzodeł wod ich opánowáł je / y osádźił je strażą mężow walecznych / á sam odćią-
8 gnął do ludu swego. ✤ Tedy przystąpiwszy do niego wszyscy przedniejszy z synow Esawá / y wszyscy wodzowie ludu Moábskiego / y Hetmáni kráiny pomorskiey / mowili ; Niech pósłucha teraz słow *nászych* Pan nász / áby śię nie stáłá szkodá w
9 wojsku twojim. ✤ Bo ten lud synow Izráelskich nie ufája w oszczepách swojich / ále w wysokośćiách tych gor / ná ktorych oni mieszkáją : ábowiem nie jest rzecz snádna przejść
10 przez wierzchy gor ich. ✤ Przetoż teraz Pánie / nie walcz z nimi *ták* jáko walczą z ludem uszykowánym / á nie zginie z ludu twego y jeden : zostań w obozie twojim / strzegąc wszystkich mężow wojská twego / á niech otrzymáją sludzy twoji studnice wod / ktore wychodzą z spodku gory. Boć z tąd wodę biorą wszyscy mieszkájący w Betuliey : á ták umorzy je prágnienie / y podádzą miásto swoje : A my y lud nász wstąpimy ná nabliższe wysokośći gor / y położymy śię obozem ná nich dla straży / áby z miástá nie *mógł* wyniść y jeden mąż. A ták wywiędną od głodu oni / y żony ich / y dźieći ich / á pierwey niż przyjdźie ná nie miecz / potaczáć śię będą ná ulicách mieszkánia swego. A ták im oddász złą nadrodę przeto / żeć byli odpornymi / á nie byli posłusznymi twarzy
11 twojey w pokoju. ✤ Y podobáły śię słowá ich Holofernesowi / y wszystkim żołnierzom : y umyślił uczynić
12 jáko mowili. ✤ Tedy odstąpił Oboz Synow Ammonowych / á z nimi pięć tyśięcy synow Assurowych / á położywszy śię Obozem w dolinie / opánowáli wody y źrzodłá wod synow Izráelskich. A wstąpiwszy synowie Esawowi / y synowie Ammonowi / położyli śię obozem ná miejscách gornych przećiwko Dotáim / y posłáli z pośrzodku śiebie *niektorych* ná Południe / y ná Wschod przećiwko Ekrebel / ktore jest blisko Chyzy / á leży nád potokiem Mochmur. A ostátek wojská Assyryjskiego położyło śię Obozem po polách / ták /

ták/ że okryli wszyjtek wierzch ziemie: á namioty/ y potrzeby ich *wojenne* zájęły miejscá bárzo wielkie.

13 Tedy synowie Izráelscy wołáli do PANá Bogá swego/ ábowiem był zemdlał duch ich: gdyż zewszad około nich byli wszyscy nieprzyjaciele ich/ y nie mogli uciec z pośrzodku ich. Bo około nich leżáło wszystko zgromádzenie Assyryjskie/ pieszy y wozy/ y jezdni ich/ przez trzydźieśći y cztery dni. Y nie zstawáło wod wszystkim mieszkájacym w Betuliey we wszystkich naczyniách ich wodnych/ y cysterny były wyprożnione/ *ták*, iż nie mieli do pićia dostátku wody y ná jeden dźień/ bo im *już* pod miárą dawano wody do pićia. Przetoż zemdláły niemowiatká ich/ y żony/ y młodźieńcy zemdleli od prágnienia: ták/ że padáli po ulicách mieyskich/ y w weśćiu bram: y nie było w nich więcey śiły.

Tedy śię zgromádźił do Ozyaszá wszystek lud/ y Kśiażętá miástá/ młodźieńcy/ y niewiásty/ y dźieći/ y wołáli głosem wielkim/ y mowili przed wszystkimi stárszymi; Niechaj sądźi Bog miedzy námi y miedzy wámi/ *przeto*, żeśćie nam uczynili wielką krzywdę/ nie mowiąc

14 o pokoj z synámi Assyryjskimi. ♣ A teraz *już* niemász *nikogo coby* rátowáł: ále záprzedał nas Bog w ręce ich/ ábyśmy upádli przed nimi przez prágnienie y zginienie wiel-

15 kie. ♣ Przetoż teraz zwołajćie ich/ á podajćie wszystko miásto ná zplundrowánie ludowi Holofernesowemu/ y wszystkiemu wojsku jego. ♣

16 Bo lepiey że śię my im łupem stániemy/ niżelibyśmy mieli pomrzeć w prágnieniu. Będźiemyć w prawdźie sługámi *jego*, ále żyć będźie duszá násza/ y nie ujrzymy śmierći niemowiątek nászych oczymá nászymi/ y żon y dźiatek nászych dusze swey

17 pozbywájacych. ♣ Oświadczamy śię *przed wámi* niebem y źiemią á Bogiem nászym/ y PAnem Ojcow nászych/ ktory śię mśći nád námi dla grzechow nászych/ y grzechow Ojcow nászych. *Strzeżćie tego* ábý *nam* nie uczynił podług słow tych dnia dźi-

18 śieyszego. ♣ Y stał śię wielki płácz od wszystkich zgodnie w pośrzodku zgromádzenia: y wołáli do PAná

19 Bogá wielkim głosem. ♣ Y rzekł do nich Ozyasz; Ufajćie brácia/ Poczekajmy jeszcze *przez* pięć dni/ w ktorych obroći PAN Bog nász miłośierdźie swoje ná nas: Abowiem

20 nas nie opuśći do końcá. ♣ Jesliże przemina *te dni*, á nie przybędźie nam rátunek/ uczynię według słowá wászego. ♣ Y rozpuśćił lud do obozu swego/ ktorzy ná mury y ná wieże miástá swego poszli/ żony y dźieći do domow swych posławszy: á byli w wielkim a utrapieniu w mieśćie.

a G. Unizenia.

Rozdział VIII.

Urodzenie, pobożność, krásá, y bogáctwá Judyty. 8. Obwinienie od niey. 14. Nauka Kśiążętom Betulieyskim.

1 Usłyszáłá *to* w onych dniách Judyt/ corká Meráregá/ syná Oxowego/ syná Jozefowego/ syná Ozyelowego/ syná Eliowego/ syná Heliowego/ syná Ananiaszowego/ syná Gedeonowego/ syná Ráfáimowego/ syná Akitowego/ syná Eliego/ syná Eliábowego/ syná Nátánáelowego/ syná Sámálielowego/ syná Sáládájowego/ syná Izráelowe°.

2 ♣ A mąż jey *był* Mánásses/ z tegoż pokolenia/ y z tegoż domu/ ktory był umárł we dni żniw

3 jęczmiennych. ♣ Bo *gdy* stał nád tymi co wiązáli snopy ná polu/ gorącość przyszła ná głowę jego/ y położył śię ná łożu swojim: y pochowáno go z Ojcy jego ná polu/ mie-

4 dzy Dotájim y Bálámo. ♣ A byłá Judyt w domu swojim wdowa trzy

5 látá y cztery mieśiące. ♣ Y uczyniłá sobie namiot ná wierzchnym gmáchu domu swego/ y przepásáłá biodrá swe worem/ á miáłá ná sobie száty wdowstwá swego: y pośćiłá przez wszystkie dni wdowstwá swojego/ oprocz *dni* przed sobotámi á w soboty/ y przed nowiem mieśiącá/ y Swiąt uroczystych á zácnych domu Izráelskiego.

6 ♣ A byłá piękney urody/ y ná wejrzeniu bárzo nadobna: A mąż jey Mánásses zostáwił jey złotá y srebrá/ y sług/ y służebnic/ y bydłá/ y rol *dostátek*

7 ktore trzymáłá: A nie było *nikogo* ktoby o niey mogł mowić złe słowo: gdyż śię wielce Bogá bałá.

8 A *Gdy* usłyszáłá złe słowá ludu przećiwko a Xiążećiu: (Abowiem pomdleli byli dla niedostátku wod/) słyszáłá tákże Judyt wszystkie słowá ktore do nich Ozyasz mowił/ y jáko im przyśiągł/ że poda miásto po pięći dniách Assyryjczykom:

9 Posławszy służebnicę swą/ ktora byłá nád wszystkimi dobrámi jey/ wezwáłá Ozyaszá y Chábrego/ y Chármiego/ Stárszych miástá swego: y przyszli do niey. Y rzekłá im: Słuchajćie mię teraz Xiążętá mieszkájacy w Betuliey: ábowiem nie dobre jest słowo wásze ktoreśćie mowili przed ludem dniá tego/ uczyniwszy przyśięgę tę ktoraśćie wyrzekli miedzy Bogiem y miedzy sobą/ á obiecáliśćie podáć miásto nieprzyjaćiołom nászym/ jeśliby śię w tych dniách nie obroćił PAn/

10 áby nas rátowáł. A teraz/ Ktożeśćie wy ktorzy b doświadczaćie Bogá dniá dźiśieyszego/ á wystawiaćie śię zá Bogá w pośrzodku

11 synow ludzkich? A przetoż *gdyż* PAná Wszechmocnego doświadczaćie/ niczego áż ná wieki nie zrozumiećie. Abowiem/ *poniewaz* głębokośći sercá ludzkiego dośćignąć/ áni słow myśli jego pojąć *nie możećie*, jákoż Bogá ktory to wszystko spráwił wybádáć y umysł jego poznáć y myśli jego wyrozumieć możećie?

12 Nie czyńćie tego bráćia/ y nie pobudzajćie do gniewu PAná Bogá nászego: bo jeśli nas nie będźie chćiał *w tych* pięći dniách rátowáć/ mać on moc czymkolwiek chce obronić *nas*, y po wszystkie dni: ábo też wykorzenić nas przed obliczem nieprzyjaćiel nászych.

13 Przetoż wy nie kłádźćie kresu rádam PAná Bogá nászego: gdyż Bog nie *jest* jáko człowiek/ áby pogrozkámi miał bydź ustrászony: áni jáko syn człowieczy/ żeby miał bydź sądzony.

14 A przetoż oczekawájąc wybáwienia ktore od niego *pochodźi* wzywajmyż go sobie ná pomoc/ á wysłucha głos nász/ jeśli mu śię będźie podobáło. Abowiem nie powstał żaden w narodźiech nászych/ y nie znájduje śię dniá dźiśieyszego/ áni pokolenie/ áni dom/ áni lud/ áni miásto *ktorekolwiek* z nászych/ ktoreby śię miáło kłániáć bogom ręką uczynionym:

15 Jáko byłozá pierwszych dni: Dla tego też podáni są pod miecz y ná łup Ojcowie nászy/ y polegli porażką wielką przed oczymá nieprzyjaćioł nászych.

16 Ale my innego Bogá nie znamy! Dla tego ufamy/ że

17 nie pogárdźi námi/ áni *żadnym* z narodu nászego: Ale jeśliby smy *ták* c pojimáni byli/ tedy już więcey Judska źiemiá sławna nie będźie/ ále złupią Swiątnicę nászę: á *Bog* będźie szukał zplugáwienia jey z ust nászych/ á bojaźń bráći nászych y pojimánie *tey* źiemie/ y zpustoszenie dźiedźictwá nászego/ obroći ná głowę nászę miedzy narodámi/ gdźiekolwiek służyć będźiemy: y będźiemy ku zgorszeniu y ku posromoceniu przed oczymá tych/ ktorzy nas opánują. Abowiem śię nie obroći niewola nászá w łáskę/ ále ją włoży ná nas PAn Bog nász ku hánbie.

18 Przetoż teraz bráćia/ okażmy bráći nászey/ że ná nas záwisł żywot ich/ á/ żesmy rzeczy świętych/ y domu *Bożego*, y Ołtarzá podporą. Nád to wszystko/ dźiękujmy PAnu Bogu nászemu/ ktory nas doświadcza jáko

19 Ojcow nászych. Pámiętajćie *ná*

20 *to* co uczynił d z Abráhámem. Y jáko doświadczał Izáaká/ y co śię stáło e Jákobowi w Mesopotániey Syryjskiey/ gdy pásł owce Lábáná

21 brátá mátki swojey. Abowiem jáko ich doświadczał/ *niby* ogniem ná doświadczenie sercá ich/ ták y nád námi nie mśći śię: ále dla nápomnienia karze PAn tych/ ktorzy śię przybliżáją *do niego*.

22 Tedy rzekł do niey Ozyasz: Wszystko cośkolwiek mowiłá/ z dobregoś sercá mowiłá/ á nikogo niemász ktoby śię sprzećiwił słowom twojim; Bo nie *dopiero* dźiśieyszego dniá jáwna jest mądrość twojá/ ále od początku dni twojich poznał wszystek lud rostropność twoję/ á iż dobre jest postánowienie sercá twego. Ale iż lud bárzo prágnął/ przetoż nas przymuśili/ ábysmy im ták

---

a *Judyt.* 7. 13. 19.

b 5 *Moj.* 6. 16. *Matt.* 4. 7.

c *T. Jesli śie cżásu od nas zámierzonego podamy.*

d 1 *Moj.* 22. 1. 2

e 1 *Moj.* 29.

uczynili jákosmy mowili: y obowiązáli nas przysięgą/ ktorey nie przestąpimy. 23 ♣ Teraz tedy modl się ty zá námi/ boś ty jest niewiástá bogobojna/ á PAn pośle deszcz dla nápełnienia cystern nászych/ ábysmy więcey nie ustawáli w prágnieniu.

24 ♣ Tedy im rzekłá Judyt: Posłuchájćie mię/ á doká że tákiey sprawy ktora rozgłoszona będźie w narodźiech narodow/ miedzy synmy pokolenia nászego. 25 ♣ Wy tey nocy u bramy stać będźiećie/ á ja wynidę z służebnicą moją: á w tych dniách/ po ktorychesćie rzekli podáć miásto nieprzyjaćiołom nászym/ wejrzy PAn ná Izráelá przez rękę moję. 26 ♣ Ale się wy nie wywiádujćie o sprawie moiey/ bo wam nie oznájmię/ áż się te rzeczy wykonáją ktorem uczynić umyśliłá. 27 ♣ Tedy Ozyasz y Kśiążętá rzekli do niey; Idź w pokoju/ á PAn Bog niech idźie przed tobą/ ku pomśćie nieprzyjaćioł nászych. A wroćiwszy się z namiotu jey/ odeszli do ludu swego.

ROZDZIAŁ IX.

Modlitwá Judyty o zwyćięstwo nád Assyryjczykámi.

1 TEdy Judyt upadszy ná oblicze *swoje*, posypáłá popiołem głowę swą/ y zewlekłá wor w ktory oblecżona byłá: gdyż jeszcże ofiárowano było w Jeruzalem w domu PAńskim kádzenie a tegoż wieczorá/ y záwołáłá głosem wielkim Judyt/ y rzekłá; 2 ♣ PAnie Boże Ojcá mego Symeoná/ ktoremuś dał miecz ku pomśćie nád cudzoziemcámi/ ktorzy gwałt c uczynili pánnie w zplugáwieniu *jey*, y obnáżyli łono *jey* ku zelżywośći/ y zplugáwili pánieństwo *jey* ku hánbie: (Rzekłeś bowiem *że to* nie *ma* ták bydź/) á czynili *te rzeczy*: dla ktoryches podał Kśiążętá ich ná pomordowánie/ ták iż pośćiel ich sztucżnie oszukána/ zmacżána byłá we krwi: á pobiłeś sługi z mocárzámi/ á mocárze ná stolicách ich: Ktorys podał żony ich ná łup/ á corki ich w pojimánie/ á wszystkie łupy ich ná podźiał synom/ ktoreś ty umiłował: ktorzy też zápaliwszy się gorliwośćią ku tobie/ brzydźili się zplugáwieniem krwie swojey/ y wzywáli ćię *sobie* zá pomocniká: O Boże/ Boże moj wysłuchajże mnie wdowę.

3 ♣ Tyś bowiem uczynił pierwsze rzeczy ich/ y one ktore potym były/ y ktore teraz są: y przyszłe rzeczy *tyś* wymyślił/ á przytomne były *te* ktoreś ty postánowił/ y rzekły; Oto jesteśmy. 4 ♣ Abowiem wszystkie drogi twoje gotowe *są*, á sądy twoje *położyłeś* w opátrznośći *twojey*. 5 ♣ Oto bowiem Assyryjczycy rozmnożyli się w mocy swojey/ y wynieśli się w koniách y w jezdnych/ y przechwaláją się z rámienia pieszych. Ufáli w tarczy/ y w kuku/ y w procy *swojey*: á nie poználi żeś ty *sam* jest PANEM/ ktory wniwecz obracasz wojny; PAN *jest* Imię tobie. Ty potrzy śiłę ich mocą twoją/ á połam moc ich w popędliwośći twojey: gdyż umyślili zplugáwić świętę miejsce *twoje*, y zelżyć przybytek odpocżynienia Imienia chwały twojey/ á zráźić żelázem rog ołtarzá twego. Wejrzyjże ná pychę ich/ puść gniew twoj 6 ná głowy ich. ♣ Daj ręce mojey/ *mnie* wdowie/ moc o ktorey myślę. Zábij wárgámi oszukánia mego sługę z Kśiążęćiem/ á Kśiążę z sługą jego: Złamże ich wynioslość ręką 7 niewieśćią. ♣ Boć nie c w wielkośći *záleży* moc twoja/ áni śiłá twoja w mocárzách: áleś *ty* pokornych jest PAnem/ á namniejszych *jesteś* Pomocnikiem/ Obrońcą mdłych/ wątpiących d Ochroną/ nádźieje niemájących Wybáwićielem: Záiste/ záiste Boże Ojcá mego/ á Boże dźiedzictwá Izráelskiego. 8 ♣ PAnie niebá y źiemie/ Stworzyćielu wod/ Krolu wszelkiego stworzenia twego: 9 ty wysłuchaj modlitwę moję. ♣ A spraw *áby* słowo moje *było* ná oszukánie/ y *ná* ránę/ y *ná* bliznę tym/ ktorzy przećiwko przymierzu twemu/ y *przećiwko* domowi twemu poświęconemu/ y *przećiwko* wierzchowi *gory* Syońskiey/ y *przećiwko* domowi dźierżáwy synow twojich/ 10 srogie rzeczy postánowili. ♣ A doká z tego przy wszystkim narodźie twojim/ wszystká mocą y śiłą twoją/ że

a 2 Moj. 29.41.

b 1 Moj. 34.25.

c Sędź. 7. 2. 2 Kron. 14.11.

d 2 Kron. 20.12.

nie mász inszego Obrońce narodu Izráelskiego/ oprocz ciebie.

ROZDZIAL X.

Judyt ubrawszy śie pieknie ná oszukánie Holofernesá. 14. Wyszłá z Betuliey. 12. A od Assyryjczykow do Holofernesá przywiedźiona.

1 Y Stáło śie gdy przestáłá woláć do Bogá Izráelskiego/ y dokończyłá wszystkich słow tych/ wstáłá z mieysca onego ná ktorym leżáłá. 2 Tedy záwołáwszy służebnice swojey/ szłá do domu/ w ktorym bywáłá we dni Sobotnie/ y w Swietá uroczyste: á zdjąwszy z śiebie wor a ktorym przyoblecżona byłá/ zewlekłá y száty wdowstwá swojego. 3 Y umyłá wodą twarz swoje/ y námázáłá máśćią kosztowną/ á rozczosáłá włosy głowy swey/ y włożyłá ná nie czepiec/ y oblekłá śie w száty wesela swego/ ktorymi śie zdobiłá zá dni żywotá mężá swego Mánássessá. 4 Wźięłá też pátynki ná nogi swoje/ y oblekłá ozdobe rámion swojich, y mánelle/ y pierśćionki/ y náuśnice/ y wszystko ochędostwo swoje. 5 Y ustroiłá śie zácnie ná oszukánie oczu męskich/ ktorzy by kolwiek pátrzáli ná nie. 6 Potym dáłá służebnicy swojey łágiew winá/ y bánkę oliwy/ y nápełniłá worek mąką/ y suchymi figámi/ y chlebem czystym: á záwiązawszy to wszystko/ włożyłá ná nie. 7 Y wyszły społem do brámy miástá Betuliey; támże ználázły stojących w niey Ozyasza y stársze miástá/ Chábryná y Chárminá. 8 A gdy ją ujrzeli/ á że odmieniona byłá twarz jey/ y száty odmienione jey/ 9 Dźiwowáli śie piękności jey náder bárzo/ Y rzekli jey; Bog/ Bog Ojcow nászych niechajći z jedna łáskę/ y wykona przedśiewźięćie twoje ku słáwie synow Izráelskich/ ku wywyższeniu Jeruzalemskiemu: y oddáli pokłon Bogu. 10 A oná rzekłá do nich; Rozkażćie mi otworzyć brame miástá/ ábym wyszłá ná wykonánie tych słow/ ktoreśćie mowili ze mną. Y rozkazáli młodźieńcom/ áby jey otworzyli jáko mowiłá. Y uczynili ták. 11 Tedy wyszłá Judyt/ sámá/ y służebnicá jey z nią: y pátrzáli zá nią mężowie miástá/ áż zstąpiłá z gory/ y áż przeszłá zá doline/ áż jey wiecey nie widźieli: Y szły oná dolina prosto.

12 Tedy śie potkáłá z nią straż Assyryjska/ á pojimawszy ją/ pytáli jey; Czyjáś ty? Y z kąd idźiesz? 13 Y rzekłá; Jestem corká Hebrejczykow/ á uciekam od oblicza ich: ábowiem to przydźie/ że wam ná łup podáni będą. 14 A ja idę przed oblicze Holofernesá Hetmáná wojská wászego/ ábym mu oznájmiłá słowá práwdy: bo ukáże przed obliczem jego drogę/ ktorąby szedł/ y opánował wszystkę gorną kráinę, ták/ że nie zginie z mężow jego żaden człowiek/ áni żaden żywy duch. 15 A gdy usłyszeli mężowie słowá jey/ przypátrowáli śie obliczu jey/ á byłá przed nimi bárzo dźiwney piękności. 16 Y rzekli do niey; Záchowáłáś duszę twoję/ pośpieszywszy śie przystąpić przed twarz Páná nászego. 17 Przetoż teraz przystąp do namiotu jego/ á niektorzy z nas poprowádzą ćię/ áż ćię oddádzą w ręce jego: á gdy stániesz przed nim/ nie lękajże śie w sercu twojim/ ále mu oznájmi te wszystkie słowá twoje/ á on dobrze tobie uczyni: y obráli z pośrzodku śiebie sto mężow/ ktore jey przydáli/ y służebnicy jey. 18 A ci odprowádźili ją do namiotu Holofernesowego. Y zbiegli śię ze wszystkiego Obozu: ábowiem śie byłá rozniosłá wieść w namiećiech o przyśćiu jey/ á przychodząc obstąpili ją: 19 Gdy stáłá przed namiotem Holofernesowym/ dokąd mu nie oznájmiono o niey: y dźiwowáli śie piękności jey/ dźiwowáli śie też synom Izráelskim. 20 Y mowił káżdy z nich do bliźniego swego; Ktożby pogárdźił tym ludem/ ktory ma miedzy sobą tákie białegłowy? Záiste nie dobrzeby zostáwić z nich y jednego mężá/ ktorzy puszczeni będąc/ mogliby oszukáć wszystkę źiemię. A wyszedszy ći ktorzy sypiáli przy Holofernesie/ y wszyscy sługi jego wwiedli ją do namiotu jego. 21 A Holofernes odpoczywał ná łożu swojim/ pod namiotkiem ktory był z

a Judyt. 8. 5.

szárłatu y ze złotá/y z szmárágdow/ y z drogich kámieni urobiony: y oznájmiono mu o niey. Tedy wyszedł przed namiot/ á lámpy srebrne nieśiono przed nim. A gdy przyszłá przed oblicże jego Judyt/ dźiwowáli śie wszyscy pieknośći oblicza jey: á ona upadszy ná twarz swoje, pokłoniłá mu śie: y podnieśli ją sługi jego.

ROZDZIAŁ XI.

Holofernes wywiáduje śie od Judyty o przyczynie przyśćia jey. 4. Ktora mu chytrze odpowiáda, y oszukawa Holofernesá.

1 TEdy rzekł do niey Holofernes; Bądź dobrey myśli niewiásto/á nie lekaj śie w sercu twojim: bowiem ja nie szkodźił żadnemu człowiekowi/ktory chćiał dobrowolnie służyć Nábuchodonozorowi Krolowi wszystkiey źiemie. 2 ✤ A teraz lud twoj ktory mieszka w gornych miejscách/ gdyby mie byli lekce nie poważyli/ nie podniosłbym był oszczepá mego przećiwko nim: áleć oni sámi sobie ná to zárobili. 3 ✤ A teraz powiedz mi/ dla czegoś ućiekłá od nich/ á przyszłáś do nas? Przyszłáś bowiem ná dobre twoje. Bądźże dobrey myśli/ bo y tey nocy żyć bedźiesz/ y ná potym. Abowiem niemász ktoby krzywde miał uczynić/áleć káżdy dobrze uczyni/ ták jáko śie dźieje innym sługom Krolá Nábuchodonozorá Páná mego. 4 ✤ Y rzekłá do niego Judyt; Przyjmi słowá służebnice twey/ á niech mowi służebnicá twoja przed twarzą twoją? á nie powiem nic kłamliwego Pánu memu tey nocy: A jeśli násłádowáć bedźiesz słow służebnice twojey/ doskonale to rzecz wykona Bog z tobą/ á nie omyli śie Pan moj ná przedśiewźiećiu swojim. 5 ✤ Żywie bowiem Nábuchodonozor Krol wszystkiey źiemie/ żywie y moc jego/ ktory ćie posłał ku nápráwie wszelákiey duszé/ iż nie tylko ludźie przez ćie służą jemu/ ále też y zwierzętá polne/ y bydło y ptástwá niebieskie/ dla mocy twojey żyć będą pod Nábuchodonozorem y wszystkim domem jego. 6 ✤ Słyszelismy záiste o mądrośći twojey/ y o rostropnośći duszé twojey/ y rozgłoszono to po wszystkiey źiemi/ żeś ty sam náznámienitszy we wszystkim krolestwie/ y możny w umiejętnośći/ y dźiwny w rzeczách rycerskich. 7 ✤ A z strony tego/co Achior mowił w rádźie twey/ słyszeliśmy słowá je°: bo go przyjęli do śiebie mężowie z Betuliey/ á oznájmił im wszystko/ co mowił przed tobą. 8 ✤ Przetoż Pánie moj/ nie puszczaj mimo śie słow jego/ ále je złoż do sercá twego/ bo są prawdźiwe. Abowiem nie przychodźi pomstá ná narod nász/ áni miecz może co przećiwko niemu: chybáby zgrzeszyli przećiwko Bogu swemu. Ale teraz áby nie był Pan moj w nádźiejey swey omylony/ y nic niespráwiwszy nie odjáchał: 9 ✤ Przypádłá śmierć ná twarz ich/ y záchwyćił je grzech ich/ ktorym wzruszáją do gniewu Bogá swego/ kiedykolwiek śie dopuszczáją rzeczy nieslusney. 10 ✤ Bo im niedostawa żywnośći/y nie máją dostátku wody; 11 ✤ Ták/ że umyślili bić bydłá a swoje: y wszystko co im zákazał Bog Zakonem swojim áby nie jedli/ umyślili pojeść: y pierwociny zboż/ y dźieśieciny z winá y z oliwy pośw--econe/ ktore chowáli Kápłánom ktorzy służą w Jeruzalem przed oblicżem Bogá nászego/ umyślili strawić: ktorych rzeczy áni śie rękomá godźi dotykáć żadnemu z ludu. Do tego/ posłáli do Jeruzalem: (bo y ći ktorzy tám mieszkáją toż uczynili) ktorzyby im przynieśli odpust od Stárszych: Y stánie śie gdy im oznájmią/á uczynią to: tedy wydáni będą tobie/ 12 áby byli wytráceni dniá onego. ✤ A ták ja służebnicá twojá/ zrozumiawszy to wszystko/ućiekłám od oblicza ich: á posłał mie BOg/ ábym uczyniłá przy tobie rzecz/ nád ktorą śie zdumieje wszystká źiemiá/ y ktokolwiek usłyszy o tym. 13 ✤ Abowiem służebnicá twojá pobożna jest/ służąc we dnie y w nocy Bogu Niebieskiemu. A teraz zostáne przy tobie Pánie moj? ále bedźie b wychodźiłá służebnicá twojá w nocy ná doline/ y bede śie modliłá Bogu/ áby mi oznájmił/ kiedy śie oni do-

a 3 Moj. 11.41.

b Judyt. 12. 6.

puśćiła tych grzechow swych/á przyszedszy oznájmieć: Y wyćiagniesz ze wszystkim wojskiem twojim / á nie bedźie miedzy nimi ktoćby dał odpor. Y poprowádzę ćie przez pośrzodek źiemie Judskiey/ áż przyćiagniesz przećiwko Jeruzalem: á postáwię stolicę twoję w pośrzodku niego/ y poźeniesz je jáko owce/ ktore nie máją pásterzá: A nie záścżekńie pies jezykiem swojim ná ćie. ♣ 14 Abowiem mi to powiedźiano przez upátrzenie moje / y oznájmiono mi to: przetoż posłánam jest / ábym ći to opowiedźiáłá.

15 Y Podobáły śię słowá jey Holofernesowi / y wszystkim sługem jego / ktorzy śię dźiwowáli madrośći jey/ y mowili; ♣ 16 Niemász tákiey niewiásty od końcá áż do końcá źiemie / w piekności twarzy / y w rostropności słow ♣ 17 Tedy rzekł do niey Holofernes; Dobrze ucżynił Bog/ ktory ćie posłał przed tym ludem/ áby byłá w rekách nászych śiłá / á żeby ná te ktorzy sobie lekce poważyli Páná mego / zginienie przyszło. A teraz tyś piekna w postáwie twojey/á łágodna w mowie twojey. Ucżyniszli ták jákoś mowiłá/ Bog twoj bedźie mi Bogiem: á ty w domu Krolá Nábuchodonozorá bedźiesz śiedźiáłá / y bedźiesz słynełá po wszystkiey źiemi.

ROZDZIAL XII.

Holofernes dawszy wolność Judyćie. 12. Zgotował uczte.22. Y upił śie winem.

1 TEdy ją tám rozkazał wprowádźić gdźie było złożone srebro jego: á kazał jey ná stoł nágotowáć potraw swojich/ y winá swego / áby piłá. ♣ 2 Y rzekłá Judyt; Nie bede jádłá z tych rzecży / bym nie ucżyniłá zgorszenia: ále z tych rzecży ktore zá mna przynieśiono / dodawáć mi beda. ♣ 3 Tedy jey rzekł Holofernes: Jeslić tego nie bedźie zstawáło co masz z soba/ z kadże bedźiemy mogli dodáć tym podobny? Bo niemász miedzy námi nikogo z narodu twego. ♣ 4 Ale mu Judyt odpowiedźiáłá; Żywie duszá twojá Pánie moj / że nie strawi służebnicá twojá tych rzecży ktore ma / dokad nie wykona PAN przez rece moje tego co ułożył.

5 Y Wwiedli ją słudzy Holofernesowi do namiotu / y spáłá áż do połnocy: A wstawszy o ránney straży: ♣ 6 Posłáłá do Holofernesá / mowiac; Niech już każe Pan moj/ áby było wolno wyniść służebniey twojey ná modlitwę. ♣ 7 A ták rozkazał Holofernes straży swojey / áby jey nie zábraniáli. ♣ 8 Y zostáłá w obozie przez trzy dni. ♣ Y wychodźiłá w nocy ná doline Betuliey/ á umywáłá śię woda z źrzodł niektorego w 9 obozie. ♣ A gdy wychodźiłá/ modliwáłá śię PAnu Bogu Izráelskiemu/ áby spráwowáł droge jey ku wywyszeniu synow ludu jey. ♣ 10 A wchadzájac / cżysta zostawáłá w namiećie / poki jey nie przyniosłá służebnicá wiecżor pokármu jey. ♣ 11 Y stáło śie dniá cżwartego / spráwił Holofernes ucżte ná sługi swoje sáme / á nie wezwał żadnego z tych ktorzy pilnowáli urzedow swojich. Y rzekł Bogoásowi komornikowi/ ktory był przełożony nád wszystkim co miał; Idź / á námow te niewiáste Hebrejską ktora jest przy tobie/ áża przyjdźie do nas/ żeby z námi 12 jádłá y piłá. ♣ Boby to byłá háńbá o sobie nászey / jesliże tákowa białagłowe puśćimy / nie obcujac z nia: y jesliże jey nie námowimy / bedźie 13 z nas szydźiłá. ♣ Tedy wyszedszy Bogoás od oblicżá Holofernesowego/ szedł do niey / y rzekł; Niechći nie bedźie zá przykro / dźieweczko pieknа / iść do Páná mego/ ábyś byłá ucżcżona przed oblicżem jego / y piłá z námi wino do obweselenia / á spráwowáłá śie dniá tego jáko jedná z corek synow Assyryjskich/ ktore stáwája w domu Nábuchodonozorowym. ♣ 14 Tedy mu odpowiedźiáłá Judyt; Y ktożem ja / ábym miáłá 15 cżęo odmawiáć Pánu memu? ♣ Abowiem wszystko co bedźie przyjemnego w ocżách jego/ochotnie ucżynię. ♣ 16 A bedźie mi to ku poććiwośći áż do 17 dniá śmierći mojey. ♣ A ták wstawszy ubráłá śie w száty swe / y we wszystko ochedostwo niewieśćie: á przyszedszy służebnicá jey/rozpostár-

a Judyt. 3. 7.

łá jey przed Holofernesem ná ziemi skorę ktora byłá wzięłá od Bogoá- sá nákáżdodźienne używánie / áby 18 jadáłá uśiadszy ná niey. ✠ Y zdre- twiáło serce Holofernesowe dlaniey / á zádrżáłá duszá jego ták / że bárzo żadał obcowáć z nią. Przetoż upá- trował cżás áby ją podszedł od onegoż 19 dniá ktorego ją ujrzał. ✠ Y rzekł do niey Holofernes ; Pij proszę / á badź 20 z námi dobrey myśli. ✠ Tedy rzekłá Judyt : Będę już piłá Pánie moj / poniewaź śię dźiś zacnieyszym stał żywot moj nád wszystkie dni od uro- 21 dzenia mego. ✠ A wźiąwszy jádłá y piłá przed nim to co jey byłá nágo- 22 towáłá służebnicá jey. ✠ Dla tego rozweselił śię Holofernes dla niey / y pił winá bárzo wiele / ktorego ták wiele zá jeden dźień nie pił od náro- dzenia swego.

ROZDZIAŁ XIII.

Judytá Holofernesowi uciąwszy głowę, wroćiłá śię do Betuliey.

1 GDy był wieczor / pokwápili śię słudzy jego do gospod swo- jich. ✠ A Bogoás zámknął namiot jego z dworu / y rozpuśćił te / ktorzy stali przed twarzą Páná swego: y po- 2 szli do pokojow swojich. ✠ Abowiem wszyscy byli poustawáli / przeto / że długo trwał on bánkiet : tylko sámá 3 Judyt zostáłá w namiećie. ✠ A Ho- lofernes leżał ná łożu swojim : ábo- 4 wiem go było wino zmorzyło. ✠ A Judyt rzekłá byłá służebnicy swo- jey / áby stałá przed pokojem jey / á miáłá baczenie ná wyśćie jey / *we- dług* zwyczáju káżdodźiennego : bo powiedźiáłá / że miáłá wyniść ná modlitwy swoje ; tákże Bogoásowi mowiłá w tey słowá. Tedy śię ro-ześli wszyscy od oblicza jego / ták / że żaden nie został w pokoju / ni máły / ni wielki.

5 TEdy Judyt stojąc u łożá jego / 6 rzekłá w sercu swym; ✠ O Pánie Boże wszelkiey mocy / wejrzy tey go- dźiny ná spráwy rąk mojich / ku wy- wyższeniu Jeruzalemskiemu : ábo- wiem teraz już cżás ábyś rátował dźiedźictwá twego / y ábym wyko- náłá przedśięwźięćie moje ku zgu- bie nieprzyjaćioł / ktorzy ná nas 7 powstáli. ✠ Potym przystąpiwszy do słupá / ktory był w głowách łożká Holofernesowego / zdjęłá z niego miecz jego : á przystąpiwszy do łoż- ká / ujęłá go zá włosy głowy jego / y 8 rzekłá; ✠ Zmocnież mię PAnie Bo- że w ten dźień ! Y uderzyłá w szyję jego dwá kroć ze wszystkiey *siły* swo- jey : y zćięłá głowę jego *z ćiáłá* je- go / y zwáliłá ćiáło jego z łożá / á zdjęłá z słupow namiotek jego.

9 A Po máłey chwili wyszłá / y po- dáłá służebnicy swojey głowę Holofernesowę / y włożyłá ją w tor- 10 bę potraw swojich. ✠ Y wyszły obie społem według zwyczáju swego ná modlitwę. ✠ A przeszedszy oboz / o- beszły one a dolinę: y wszedszy ná gorę Betuliey / przyszły áż *do sámey* 11 bramy jey. ✠ Y rzekłá Judyt z dále- ká straży ná bramách ; Otworzćie / otworzćie już bramę ; Z námi jest Bog / Bog nász / *ktory* jeszcze poká- zuje moc *swoję* w Izráelu / y siłę przećiwko nieprzyjaćiołom : jáko 12 to y dźiś uczynił. ✠ Y stało śię gdy usłyszeli mężowie miástá głos jey / śpiesznie z stąpili do bramy miástá swego / y wezwáli Stárszych miástá. 13 ✠ Y zeszli śię wszyscy od namniej- szego / áż do nawiętszego : ábowiem nád spodźiewánie ich było to wro- cenie śię jey : á otworzywszy bramę 14 przyjęli je. ✠ Y rozniećiwszy ogień áby świátło było / obstąpili je.

15 TEdy oná rzekłá do nich wiel- 16 kim głosem; ✠ Chwalćie Bogá / chwalćie / chwalćie Bogá : Abo- wiem nie odjął miłośierdźia swego od domu Izráelskiego / Ale potárł nieprzyjaćioły násze tey nocy przez 17 rękę moję. ✠ A wyjąwszy głowę z 18 torby / ukazáłá *ją*, y rzekłá im; ✠ Oto głowá Holofernesá Hetmáná wojsk Assyryjskich : oto y namiotek pod ktorym leżał w pijáństwie swojim / gdźie go zábił PAN ręką niewie- 19 śćia. ✠ A żywie PAN / ktory mię strzegł *w tey* drodze mojey ktoram chodźiłá / iż go zwiodło oblicze moje ku zginieniu jego : y nie popełnił ze mną *żadnego* grzechu ná zplugáwie- nie y záwstydzenie *moje*.

20 TEdy śię zdumiał wszystek lud bárzo. A pokłoniwszy śię / chwa-

a Judyt. 6. 8.

21 lili Bogá. ✤ Y rzekli jednostájnie; Błogosłáwionyś PAnie Boże nász / ktoryś wniwecz obrocił dniá dźiśieyszego nieprzyjaćioły ludu twego. ✤ 22 Zátym do niey rzekł Ozyasz; Błogosłáwionaś y ty corko / od Bogá Nawyższego / náde wszystkie niewiásty ná źiemi. ✤ 23 Y błogosłáwiony jest PAN Bog / ktory stworzył Niebo y źiemię / ktory ćię obrocił ná zránienie głowy Kśiążęćiá nieprzyjaćioł nászych : Bo nie odstąpi nádźieja twoja od sercá ludźi / ktorzy sobie przypominają moc Bożą áż ná wieki. ✤ 24 Niechżeć tedy uczyni Bog te rzeczy / ku wywyższeniu wiecznemu / áby ćię náwiedźił dobrymi rzeczámi : *żeś* nieprzepuśćiłá duszy swojey : widząc poniżenie narodu nászego : áleś zábieżáłá upadkowi nászemu / w szczerośći chodząc przed oblicżem Bogá nászego. ✤ 25 Y rzekli wszystek lud ; Niech śię *ták* stánie / niech śię ták stánie.

ROZDZIAŁ XIV.

Betulczycy głowę Holofernesowę ná murách wystáwiwszy. 7. Przećiwko Assyryjczykom z miástá wyćiągnęli, y srogą trwogę y zámieszánie uczynili.

1 Tedy rzekłá do nich Judyt ; Słuchajćie mię juž bráćia : A wźiąwszy tę głowę / záwieśćie ją ná nawyższym miejscu muru nászego. ✤ 2 A gdy śię rozednieje / y słońce wznidźie nád źiemią / tedy weźmie káždy z was wojenną broń swoję / y wynidźie káždy mąž mocny z miástá : A postánowićie Hetmáná nád nimi / jákobyśćie wypáść mieli w pole ná straž synow Assyryjskich : Wszákże niewypádniećie: ✤ 3 Tedy oni wźiąwszy bronie swoje / pojdą do obozu swego / y obudzą Hetmány wojská Assyryjskiego : ✤ 4 A pobieżą do námiotu Holofernesowego. A *gdy* go nie znajdą / przypádnie ná nie strách : y ućieką przed oblicżem nászym. ✤ 5 A ták wy / y wszyscy mieszkájący po wszystkich gránicách Izráelskich / goniąc je porażajćie je ná drogách ich. ✤ 6 A wszákże pierwey niž to uczynićie / záwołajćie mi Achiorá Ammonitczyká / áby widząc *to*, poznał tego ktory sobie lekce poważał dom Izráelski / y ktory go do nas po śmierć posłał.

Tedy záwołáli Achiorá z domu Ozyaszowego. A gdy przyszedł / y ujrzał głowę Holofernesowę w ręku męžá jednego w onym zgromádzeniu ludu / upadł ná oblicże *swoje*, y omdlał. A gdy go otrzeźwiono / upadł u nog Judyty / y kłaniał śię przed twarzą jey / y rzekł ; Błogosłáwionaś ty we wszystkich námiotách Judskich / y w káždym narodźie: ktorzykolwiek usłyszą o imieniu twojim / zátrwożą śię. Oznájmiże mi teraz coś uczyniłá w tych dniách. Y oznájmiłá mu Judyt w pośrzodku ludu / wszystko co uczyniłá od *onego* dniá / ktorego wyszłá / áž do tego czásu gdy mowiłá z nimi. A gdy *oná* przestáłá mowić / *tedy* śię lud głosem wielkim rádował / y uczynili okrzyk wesoły w mieśćie swojim. Widząc tedy Achior wszystko co uczynił Bog Izráelski / uwierzył potężnie Bogu / y obrzezał ćiáło nieobrzeski swojey : y przyłączony jest do domu Izráelskiego / áž do dniá tego.

7 A Gdy śię rozedniáło / wywieśili głowę Holofernesowę z muru / á wźiąwszy káždy mąž broń swoję / wyszli w gromádźie *támgdźie* 8 wstępują ná gorę. ✤ Ale synowie Assyryjscy ujrzawszy je / posłáli do Rot- 9 mistrzow swojich. ✤ Oni záś przyszli do Hetmánow y Połkowników / 10 y do káždego Kśiążęćiá swego. ✤ A przyszedszy do namiotu Holofernesowego / mowili temu ktory był *postánowiony* nád wszystkimi *rzeczámi* 11 jego ; ✤ Obudź co rychley Páná nászego / ábowiem śię śmieli *ważyć* niewolnicy wyniść ná wojnę przećiwko nam / áby byli do gruntu wygłádzeni. ✤ 12 Tedy wszedszy Bogoás / kołátał w zasłonę namiotu / mniemájąc że spał z Judytą. ✤ 13 Ale gdy śię nikt nie ozwał / otworzywszy wszedł do pokoju : y ználazł go ná pośćieli porzuconego y umárłego / á głowá jego ućięta byłá z *ćiáłá* jego. Tedy záwołał głosem wielkim / z płáczem y z nárzekániem / y z wielkim krzykiem / y rozdárł odźienie swoje. ✤ 14 Potym wszedł do namiotu kędy żywy-

ſká bywáć Judyt / á nie ználazſzy jey *tám* wybieżał do ludu / wołájąc : *Ci* niewolnicy zelżyli *nas*: Niewiáſtá jedná Hebreyſka háńbę uczyniłá w domu Królá Nábuchodonozorá. Bo oto Holofernes *leży* ná ziemi / á głowy jego niemáſz ná nim.

15 ♣ A gdy uſłyſzeli te słowá Kśiążętá wojſká Aſſyryjſkiego / rozdárli záraz *ná ſobie* ſzáty ſwe / y ztrwożyłá śię bárzo duſzá ich : y ſtał śię od nich krzyk y wołánie bárzo wielkie w pośrzód obozu.

Rozdział XV.

Izráelczycy gonią Aſſyryjczyky. 6. Bogacą śię ich łupámi. 8. A Judytę błogoſłáwią.

1 GDy uſłyſzeli ći którzy byli w namiećiech / zdumieli śię nád tym co śię ſtáło / y przypadł ná nie

2 ſtrách y drżenie : ♣ Ták iż nie było żadnego ktoryby więcey zoſtawał przed obliczem bliźniego ſwego / ále śię rozpierzchneli / zgodnie ućiekájąc po wſzyſtkich drogách / po polách y po miejſcách gornych : tákże y ći / ktorzy śię byli obozem położyli ná gorách około Betuliey / událi śię w ućieczkę.

3 GDy ſynowie Izráelſcy / y wſzelki mąż waleczny z nich / wypá-

4 dli zá nimi. ♣ Y poſłał Ozyaſz do Betomáſthy / y Beby / y Choby / y Kole / y do wſzyſtkich gránic Izráelſkich / te / ktorzyby oznájmili to co śię ſtáło / á żeby wſzyſcy wypádli przećiwko nieprzyjaćiołom ná zámordowánie ich. Co gdy uſłyſzeli ſynowie Izráelſcy / wſzyſcy wespoł przypádli ná nie u Choby. Tákże tez y ktorzy z Jeruzalem przyſzli / y ze wſzyſtkich gornych miejſc : (Abowiem im byli oznájmili co śię było ſtáło w obozie nieprzyjaćioł ich.) ♣

5 Y ktorzy w Gáláád / y ktorzy w Gálilejey *byli*, rozproſzyli je porázką wielką / áż mineli Dámáſzek / y

6 gránice je°. ♣ A drudzy ktorzy mieſzkáli w Betuliey / wpádli do obozu Aſſyryjſkiego / y złupili go / y zbogá-

7 tnieli bárzo. ♣ A ſynowie Izráelſcy wroćiwſzy śię *z oney* bitwy / zábráli oſtátek : á miáſteczká / y miáſtá / ktore były ná gorách y ná rowninách / doſtáły wielkich korzyśći / ábowiem ich było mnoſtwo bárzo wielkie.

8 GDy Joákim Kápłan nawyżſzy / y rádá ſynow Izráelſkich ktorzy mieſzkáli w Jeruzalemie / przyſzli áby wyſłáwiáli te dobrodziejſtwá / ktore uczynił Bog Izráelowi : áby tez ogládáli Judytę / á rozmowili

9 śię z nią w pokoju. ♣ A gdy do niey weſzli / błogoſłáwili jey zgodnie / y

10 rzekli do niey : ♣ Tyś *jeſt* wywyżſzeniem Jeruzalemſkim / tyś *jeſt* chwałą wielką Izráelſką : tyś ozdobą wielką narodu náſzego : boś to wſzyſtko uczyniłá ręką twoją / á uczyniłáś dobre *rzeczy* Izráelowi / y zákochał śię w nich Bog. Bądźże błogoſłáwiona od Wſzechmocnego PAná ná wieczny czás.

11 ♣ *Ná co* rzekł wſzyſtek lud ; Niech śię ták ſtánie. ♣

12 Zbrał lud łupy w obozie przez trzy-

13 dzieśći dni. ♣ A Judyćie oddáli námiot Holofernesow / y wſzyſtko śrebro / y łożká / y miednice / y wſzyſtek ſprzęt jego : *ktore* oná wziąwſzy włożyłá ná mulice ſwoje / á záprzągſzy

14 wozy ſwe / włożyłá to ná nie. ♣ Tedy śię zbieżáły wſzyſtkie niewiáſty Izráelſkie / áby ją widziáły / y błogoſłáwiły jey / y tańcowáły przed nią *niektore* z nich : á nábrawſzy Judyt gáłązek zielonych rękámi ſwymi / rozdáłá niewiáſtam / ktore *z nią* były. A *one* włożyły wieniec oliwny ná nie / y ná tę ktora z nią *byłá* : y ſzłá *Judyt* przed wſzyſtkim ludem táńcując / będąc wodzem wſzyſtkich niewiaſt. A zá nią ſzedł wſzelki mąż Izráelſki zbrojny / z wieńcámi / y z pieśniámi / *ktore śpiewáli* uſty ſwojimi.

Rozdział XVI.

Pieśń Judyty. 11. Ofiáry ludu Izráelſkiego zá zwyćięſtwo. 14. Żywot Judyty. 27. Y śmierć jey.

1 TEdy záczęłá śpiewáć Judytá tákową pieśń przed wſzyſtkim Izráelem / á wſzyſtek lud śpiewał

2 tez pieśń ; y rzekłá Judytá : ♣ Záczniećiez Bogá mego chwalić ná bębnách / á śpiewajćie mu ná głoſy / pſálmy y chwałę : Wywyżſzajćie go / á wzywajćie Imienia jego. ♣

3 Abowiem Bog *jeſt* ktory uniweczá

obraca wojny : ábowiem mie w oboźie w pośrzodku ludu wydárł z reki tych / ktorzy mie prześládowáli. 4 ✤ Przyszedł Assyrycżyk z gor od Połnocy / przyszedł z tyśiacámi wojsk swojich : ktorych mnostwo zástáwiło potoki / á jezdá ich okryłá págorki. 5 ✤ Mowił/że miał popalić gránice moje / á młodźieńce moje wymordowáć mieczem / y dźiatki ssace miał poroztrácáć o źiemie / á niemowiatká moje miał podáć ná łup/ á pánienki moje w korzyść. ✤ 6 Ale PAn Wszechmogacy zráźił ich reka niewieśćia. 7 ✤ Bo nie poległ mocarz od młodźieńcow / áni synowie Tyránow poráźili go/ áni wielcy Obrzymowie oborzyli śie nań:ále a Judytá / corká Merárego/piekność a twarzy swojey zwatliłá go. 8 ✤ Abowiem zewlekszy száty wdowstwá swego / ná wywyższenie prácujacych w Izráelu/ 9 ✤ Pomázáłá twarz swoje máśćia/ á zplotszy włosy swe / oczepiłá śie / y wźiełá száte lniána ná oszukánie jego. 10 ✤ Pátynká jey b uchwyćiłá oko jego / á piekność jey pojimáłá dusze jego / 11 przeniknał miecz szyje jego. ✤ Ulekli śie Persowie śmiáłośći jey / á Medowie przewaga jey potrwożeni sa. ✤ 12 Tedy wykrzykáli pokorni moji / á wołáli mdli moji : A oni ustrászeni bedac wynośili głos swoj / y ná zad śie wroćili. 13 ✤ Synowie dźiewczyn poprzebijáli je/á jáko chłopietá ućiekájacych pogánili je / poginełi w bitwie PAná Bogá mego.

a Judyt. 12. 18.

b Judyt. 10. 4.

14 BEde śpiewáłá PAnu pieśń nowa. 15 ✤ PANie / wielkiś jest y sławny / dźiwny w śile / y niezwyćiezony. 16 ✤ Tobie niechaj służy wszystko stworzenie twoje : boś ty c rzekł / y stáło śie : posłałeś Duchá twego / y stworzone sa : á niemász ktoby śie sprzećiwił głosowi twemu. 17 ✤ Abowiem gory z gruntu z wodámi poruszája śie / á opoki od oblicza twego jáko wosk topnieja. 18 ✤ Ale bojacym śie ciebie/ ty miłośćiw bedźiesz. Bo máła rzecza jest u ćiebie kážda ofiárá wdźiecznej wonnośći / y namniejsza jest kážda tłustość ku palonej ofierze twojey : ále ktory śie boji PAná / wielkim jest záwždy. 19 ✤ Biádá narodom ktorzy powstawája przećiwko narodowi memu : bo PAN Wszechmocny pomśći śie nád nimi w dźień sadu. 20 ✤ Bo przepuśći ogień y robáctwá ná ćiáłá ich/ y płákáć beda czujac je ná wieki.

c 1 Moj 1. 3. 6.9.11 Psalm 33. 9.

21 POtym gdy przyszli do Jeruzalem/pokłon oddáli PAnu/á skoro oczyśćion był lud / odpráwowáli cáłopalenia swe/ y śluby swe / y dáry. ✤ Judytá też ofiárowáłá wszystkie naczynia Holofernesowe / ktory jey lud był dał : á namiotek ktore byłá wźiełá od łoźá jego / zá ofiáre oddáłá PAnu. 23 ✤ Y weselił śie lud w Jeruzalem przed świátnica / przez trzy mieśiace / á Judytá z nimi zostáłá. 24 ✤ A po onych dniách/ wroćił śie káždy do dźiedźictwá swego. Judytá tákže wroćiłá śie do Betuliey / mieszkáłá w majetnośći swojey. 25 ✤ A byłá zá czásu swego sławna po wszystkiey źiemi. A choć ich było wiele ktorzy ja pojać chćieli : á wszákže žaden mař jey nie uznał/ po wszytkie dni žywotá jey / od tego czásu jáko umárł Mánásses mař jey / áž przyłaczona byłá do ludu swego. 26 ✤ Y przyszłá do sławy bárzo wielkiey / y zstárzáłá śie w domu meżá swego / májac sto y pięć lat. 27 ✤ Potym puśćiłá wolno służebnice swoje. Y umárłá w Betuliey / y pochowano ja w jáskini Mánássesá meżá jey. 28 ✤ Y płákał jey wszystek dom Izráelski przez śiedm dni. A dobrá swoje rozdźieliłá sámá pierwey niž umárłá / wszystkim powinnym Mánássesá meżá swego/ y powinnym rodu swego. ✤ 29 A nie było wiecey nikogo ktoby czynił postrách synom Izráelskim za dni Judyty / y po śmierći jey przez wiele dni.

KSIEGI BARUCHA.

BAruch z inszymi Zydámi záprowádzony do Bábilonu/námowił bráćia/áby złożywszy śie ná pewna summe pieniedzy/posłáli ja ná chwałe Boża do Jeruzalem:y pisáli do swojich

do Judskiey ziemie / áby grzechy swe poznawszy / one wyználi / á ná dobrodziestwá y karánia Boże pomniąc/pokutowáli; będąc pewni łáskáwych obietnic Bożych pokutuiącym uczynionych. Náostátek przydawa y List Jeremiaszow do poimánych / ktorym ich od báłwochwalstwá odwodźi.

ROZDZIAŁ I.

Nápisánie y czytánie Kśiąg od Báruchá w Bábilonie.5. Płácz,post, y modlitwá ludu Judskiego.6. Zkłádánie pieniędzy ná Kośćioł. 10. Nápomnienie Kápłánow,áby śię modlili zá Krolem Bábilońskim, y ludem Judskim.

1 A Teć są słowá Kśiąg ktore nápisał Báruch syn Neryaszow/(syná Máázejaszowego / syná Sedechiaszowego / syná Azodyaszowego / syná Helkiaszowego) w Bábilonie. 2 ✤ Roku piątego dniá śiodmego / tegoż mieśiącá / ná ten czás gdy Cháldejczycy dobyli Jeruzalem / y zpalili je ogniem. 3 ✤ Y czytał Báruch słowá tych Kśiąg przed uszymá Jechoniaszá syná Joákimowego Krolá Judskiego: 4 ✤ Y przed uszymá wszystkiego ludu ktorzy śie byli zeszli *słucháć* Kśiąg onych / y przed uszymá możnych y synow Krolewskich/y przed uszymá Stárszych/ y przed uszymá wszystkiego ludu / od máłego do wielkiego tych wszystkich ktorzy mieszkáli w Bábilonie nád rzeką Syd. 5 ✤ Y płákáli á pośćili y modlitwy odpráwowáli przed obliczem PAńskim. 6 ✤ Y zgromadzali śrebro/ káżdy według przemożenia.

7 Y Posłáli do Jeruzalem do Joákimá syná Helkiaszowego/syná Sálomy Kápłáná/y do *innych* Kápłánow / y do wszystkiego ludu ktory śie z nim znáydował w Jeruzalem. 8 ✤ (Gdy był wźiął *do śiebie* naczynia śrebrne domu PAńskiego / ktore były zábráne z Kośćiołá / áby je odniosł do źiemie Judskiey *dniá* dźieśiątego *mieśiącá* Sywná : naczynia / ktore był spráwił Sedekiasz 9 ᵃKrol Judski syn Jozyaszow; ✤ Potym / jáko był poimał Nábuchodonozor Krol Bábiloński Jechoniaszá/ y Kśiążętá/ y więźnie/ y możne/y lud źiemie z Jeruzalem/ y záprowádźił je do Bábilonu.) 10 ✤ Y rzekli; Oto posyłamy do was śrebro: przetoż nákupćie *zá to* śrebro ofiar ku paleniu/ y *ofiar* zá grzech / y kádźidłá/ á uczyńćie dar / y ofiárujćie ná Ołtarzu PAná Bogá nászego. 11 ✤ A modlćie śie zá zdrowie ᵇNábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego / y zá zdrowie Bálsázárá syná jego / áby były dni ich/jáko są dni niebieskie ná źiemi. 12 ✤ Tedy nam PAn da moc/ y oświeći oczy násze/ y żyć będźiemy pod ćieniem Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego / y pod ćieniem Bálsázárá syná jego: á służąc im przez wiele dni znaydźiemy łáskę w oczách ich. 13 ✤ Modlćie śie teź zá námi do PAná Bogá nászego: bośmy zgrzeszyli PAnu Bogu nászemu/ á popędliwość y gniew jego nie jest odwrocony od nas / áż do 14 dniá tego. ✤ Y będźiećie czytáli te Kśięgi (ktoreśmy posłáli do was / ábyśćie je czytáli) w domu PAńskim we dni Swiętę/y we dni Urocżyste. 15 ✤ Y rzeczećie; PAnu Bogu nászemu *należy* ᶜspráwiedliwość / á nam záwstydzenie twarzy (jáko śie to dźiś pokázuje) káżdemu Zydowi 16 y obywátelom Jeruzalemskim: ✤ Y Krolom nászym / y Kśiążętom nászym/y Kápłánom nászym/y Prorokom nászym y Ojcom nászym. 17 ✤ Dlatego / żeśmy zgrzeszyli ᵈprzed PAnem/y nie uwierzyliśmy mu: 18 ✤ Aniśmy słucháli głosu PAná Bogá nászego / ábyśmy chodźili w przykázániách jego / ktore podał przed obliczem nászym. 19 ✤ Od *onego* dniá ktore PAn wyprowádźił Ojce násze z źiemie Egipskiey / áż do dniá tego byliśmy niewierni PAnu Bogu nászemu/ y lekceśmy *go* sobie poważáli/ nie słucháiąc głosu jego. 20 ✤ Y przyległo do nas wiele złego y przekleństwá / ktore PAn náznáczył *przez*

Marginalia: a *2 Krol. 24. 21.* — b *Jerem. 29. 7.* — c *Dáni. 9. 7. Judyt. 2. 6.* — d *Dáni. 9. 5.*

Mojżeszá sługę swojego / w dźień ktorego e wywiodł PAn Ojce náſze z źiemie Egipſkiey/áby nam dał źiemię opływájącą mlekiem y miodem / jáko śię to dźiś pokázuje: ♣

21 Wſzákżeſmy przećię nie słucháli głosu PAná Bogá náſzego według wſzyſtkich słow Prorockich / ktore posyłał do nas; ♣

22 Aleſmy chodźili káżdy w zamyśle sercá swego złego/ służąc bogom cudzym / á czyniąc złośći przed oczymá PAná Bogá náſzego.

e 5 Moj 20.15. Dáni. 9. 11.

ROZDZIAL II.

Lud Judſki wyznawa grzechy swoje, á o łáſkę PAná Bogá prośi.

1 Uczynił PAN dosyć a słowu swemu / ktore mowił przećiwko nam / y przećiwko sędźiom náſzym ktorzy sądźili Izráelá: y przećiwko Krolom náſzym/y przećiwko Kśiążętom náſzym / y przećiwko wſzyſtkiemu ludowi Izráelſkiemu y Judſkiemu;♣

2 Że miał przywieść ná nas wielkie złe rzeczy ktore śię nie stáły pod wſzyſtkim niebem/jáko śię stáły w Jeruzalemie/według *tego jáko* nápisano w Zakonie Mojżeszowym; ♣

3 Że człowiek miał b jeść ćiáło syná swego/y ćiáło corki swojey.♣

4 Y podał je w niewolą wſzyſtkim krolestwom/ktore są około nas/ná pohánbienie/y ná zpuſtoſzenie miedzy wſzyſtkie narody okoliczne / miedzy ktore je PAn rozproſzył.♣

5 A ták śię stáli niżſzymi / á nie więtſzymi: Bośmy zgrzeſzyli przećiwko PAnu Bogu náſzemu/á nie słucháli głosu jego.♣

6 PAnu Bogu náſzemu *należy* c spráwiedliwość: ále nam y Ojcom náſzym záwſtydzenie twarzy / jáko śię ty dźiś pokázuje.♣

7 *Záiiſte*, Wſzyſtko tężłe ktore mowił PAn przećiwko nam/przyſzło ná nas.♣

8 Bośmy nie przeprászáli oblicza PAńſkiego / żeby śię odwroćił káżdy z nas od myśli sercá náſzego złego. ♣

9 Przetoż czuł PAN nád tym złym / y przywiodł je PAn ná nas: bo PAn jeſt spráwiedliwy we wſzyſtkich spráwách swych / ktore nam przykazał.

10 ♣ Aleſmy nie słucháli głosu jego / żebyſmy chodźili w przykazániách PAńſkich / ktore podał przed oczymá náſzymi.

11 PRzetoż teraz PAnie Boże Izráelſki / ktoryś wywiodł lud twoj z źiemie Egipſkiey możną ręką/ y w znákách / y w cudách / y w mocy wielkiey/y w rámieniu wyniosłym/y uczyniłeś sobie imię jáko śię to dźiś pokázuje. ♣

12 Zgrzeſzyliſmy/ niepobożnie *śmy* d czynili/y nieſpráwiedliwieſmy śię obchodźili/PAnie Boże náſz we wſzyſtkich spráwiedliwośćiách twojch. ♣

13 Niechże śię odwroći popędliwość twojá od nas:boć nas już bárzo máło zostáło miedzy narody / do ktorycheś nas rozproſzył. ♣

14 PAnie wysłuchaj modlitwę náſzę / y prozbę náſzę: á wybaw nas *sam* dla śiebie / y z jednaj nam łáſkę przed oblicżem tych / ktorzy nas w niewolą zaprowádźili.♣

15 Aby poználá wſzelka źiemiá żeś ty jeſt *sam* Pan Bog náſz: bo Imię twoje wzywáne jeſt nád *wſzyſtkim* Izráelem / y nád narodem je[o].♣

16 PAnie/wejrzy z domu e twego świętego / á miey pieczą o nas:Nákłoń PAnie uchá twego/á wysłuchaj.♣

17 Otworzże PAnie oczy twe/ á obacz iż f umárli w grobách/z ktorych wnętrznośći duch jeſt odjęty / nie będą przyznawáć chwały y spráwiedliwośći PAnu.♣

18 Ale duſzá smętna dla wielkośći *złego*, w ktorym chodźi zkrzywiona y zemdloná/á oczy ustawájące/y duſzá łáknąca/ przyznájąc chwałę y spráwiedliwość PAnie.♣

19 Bo nie dla spráwiedliwośći Ojcow náſzych y krolow náſzych/my wylewamy uniżone modlitwy náſze przed obliczę twojim PAnie Boże náſz;♣

20 Ale żeś puśćił popędliwość twoję y gniew twoj ná nas/ jákoś to mowił przez sługi twoje Proroki mowiąc;♣

21 Ták mowi Pan: Náchylćie rámienia g swego/á służćie Krolowi Bábilońſkiemu / á *będźiećie* śiedźieli w źiemi/ktoram dał Ojcom wáſzym. ♣

22 Ale jeſli głosu PAńſkiego nie usłuchaćie/ ábyśćie służyli Krolowi Bábilońſkiemu; ♣

23 Tedy spráwię / że ustánie w mieśćie Judſkim / y około Jeruzalem głos rádośći / y głos weselá / głos oblubieńcá /-y głos oblubienice ; á wſzyſtká źiemiá zpuſtoſzeje bez obywátelow.

a Dáni. 9. 12. b 5 Moj 28.51. 53.57. c Dáni. 9. 7. Báru. 1. 15. d Dáni. 9. 5. e 5 Moj 26.15. Exái. 63.15. f Psalm. 6. 6. y 30.10 y 115. 17. Exái. 38.18. g Jerem. 27.12.

24 tow. ✣ Y nie usłucháliśmy głosu twego/ ábyśmy służyli Krolowi Bábilońskiemu: dla tegoś skutecznie wypełnił słowá twoje/ ktoreś mowił przez Proroki sługi twoje/ iż rozniesione będą kośći Krolow náſzych/ y kośći Ojcow náſzych z miejscá ich. 25 ✣ A oto są wyrzucone ná gorącość dźienną/ y ná mroz nocny: Y pomárli w ćięszkich boleśćiách w głodźie/ y przez miecz/ y w wygnániu. 26 ✣ A dla złośći domu Izráelskiego y domu Judskiego zkáziłeś Dom twoj/ w ktorym wzywano Imienia twego/ jáko śię to dźiś pokázuje.

27 Y Uczyniłeś z námi PAnie Boże náſz według wszelkiey *dobroći* twojey/ y według wszelkiego miło- 28 śierdźia twego wielkiego. ✣ Jákoś mowił przez Mojżesza sługę twego/ w dźień ktoregoś mu h nápisáć roskazał zakon twoj/ przed syny Izráelskimi/ mowiąc; 29 ✣ Nie posłucháćieli głosu mojego/ tedy záiste to bárzo wielkie mnostwo ludźi/ i obroći śię w máluczki poczet miedzy narody/ do ktorych je rozproszę. 30 ✣ Bo to wiem/ iż mię słucháć nie będą: gdyż jest lud twárdego k kárku: Ale śię m náwroca do sercá swego 31 w źiemi n pojimánia swego. ✣ Y dowiedzą śię żem Ja PAn Bog ich. Y dam im serce y uszy posłuszne. 32 ✣ Y chwalić mię będą w źiemi pojimánia swego/ á wspomnią ná Imię 33 moje. ✣ Y odwrocą śię od grzbietu swego twárdego/ y od złych spraw swojich: Bo wspomnią *ná* drogę Ojcow swojich ktorzy grzeszyli prze- 34 ćiwko PAnu. ✣ Y wroce je do źiemie/ o ktorąm przyśiągł Ojcom ich/ Abráhámowi/ Izáákowi/ y Jákobowi: Y będą nád nią pánowáli/ y rozmnożę je/ á nie ubędźie ich. ✣ 35 Postánowię też z nimi przymierze wieczne/ ábym był Bogiem ich/ á oni żeby byli ludem mojim; á nie ruszę więcey ludu Izráelskiego *y tey* źiemie/ ktoram im dał.

h 3 Moj 26.14. 5 Moj 28.25. *i* 5 Moj 28.62. *k* 5 Moj 4.27. *l* 5 Moj 9.13. *m* I. Uznájo. *n* 3 Moj 26.41.

ROZDZIAŁ III.

Izráelczycy śię Bogu modlą. 9. Upomnienie do uznánia śię w grzechu, y do szukánia mądrośći.

1 W Szechmogący PAnie/ Boże Izráelski/ duszá w ućisku/ á duch w utrapieniu woła do ćiebie. 2 ✣ Wysłuchájże PAnie/ á zmiłuj śię/ gdyżeś jest Bog miłośierny: O zmiłujże śię/ bośmy ć zgrzeszyli prze- 3 ćiwko tobie! ✣ Abowiem ty trwaſz ná wieki/ ále my giniemy ustáwi- 4 cznie. ✣ O PAnie Wszechmogący/ Boże Izráelski! wysłuchajże teraz prozby *potomkow* zmárłych Izráelczykow/ to jest/ synow tych/ ktorzy zgrzeszyli przed tobą/ ktorzy nie byli posłuszni głosowi PAná Bogá swego/ *dla tego* przylnęły do nas te złe 5 rzeczy. ✣ Niewspominajże nieprá wośći Ojcow náſzych/ ále wspomni ná rękę twoję/ y ná Imię twoje w 6 tym czáśie. ✣ Abowiemeś ty jest PAn Bog náſz/ á ćiebie wysłáwiáć 7 będźiemy PAnie: (✣ Przeto/ żeś dał bojaźń w serce náſze/ ábyśmy wzywáli Imienia twego.) Chwalić ćię mowię będźiemy w pojimániu náſzym/ bośmy sobie ná pámięć przywiedli wszystkie nieprá wośći Ojcow náſzych/ ktorzy zgrze- 8 szyli przećiwko tobie. ✣ Oto my dźiś w pojimániu náſzym/ tám gdźieś nas rozproszył/ *podáni* jesteśmy ná urągánie/ y ná złorzeczenie/ y ná a ćięszkie podátki według wszystkich nieprawośći Ojcow náſzych/ ktorzy odstąpili od *ćiebie*, PANA Bogá náſzego.

9 S Łuchaj Izráelu/ przykazánia żywotá przyjmićie w uszy/ á- 10 byśćie śię náuczyli mądrośći. ✣ Coż to jest Izráelu/ żeś jest w źiemi nieprzyjaćielskiey: żeś śię zstárzał w 11 źiemi cudzey? ✣ Żeś śię zplugáwił umárłymi? żeś policzony miedzy 12 te/ ktorzy są w grobie? ✣ Opuśćiłeś 13 źrzodło mądrośći. ✣ O byś był chodźił drogą b Bożą/ mieszkałbyś był 14 w pokoju ná wieki! ✣ Uczże śię teraz kędy jest mądrość/ gdźie jest moc/ y kędy jest zrozumienie: Abyś wespoł wiedźiał gdźie jest przedłużenie wieku y żywot/ gdźie jest 15 świátłość oczu/ y pokoj. ✣ Ktoż ználazł miejsce jey? á kto wszedł do skár- 16 bow jey? ✣ Gdźież są Kśiążętá narodow/ y ći ktorzy pánują nád źwierzętámi/ ktore są ná źiemi?

a G. Ná dług.

b Psalm 81.14.

17 Ktorzy z ptástwem niebieskim igrzysko máją / á skárbią srebro y złoto/w ktorym ludźie dufáją/ á nie 18 máją końcá w nábywániu ich: Y ci ktorzy robią srebro / y stáráją śię / á nie są doścignione spráwy 19 ich. Wytráceni są y wstąpili do grobow / á inni powstáli miásto 20 nich. A młodźieńcy *acż* widźieli świátłość/ y mieszkáli ná źiemi / *jednák* drogi umiejętności nie po- 21 ználi: Ani zrozumieli ścieżek jey/ áni jey przyjęli synowie ich: od dro- 22 gi jey dálekimi śię stáli: Nie słychano o niey w Chánáán / áni jey widźiano w Temán: áni synowie Agáry ktorzy są ná źiemi szukáli 23 rostropności: *Ani* kupcy z Merá- nu/y z Temánu/y wykłádácze gadek y inni co śię stáráli o rostropność / drogi mądrości nie poználi/ áni pá- 24 miętáli ná ścieszki jey. O Izráe- lu! jákoż wielki jest dom Boży? y *já- koż* szerokie miejsce mieszkánia jego? 25 Wielkie jest/y nie ma końcá: wy- 26 sokie *jest*, á nie pomierzone. Tám byli obrzymowie c sławni od począt- ku/wielkiego wzrostu ludźie/ á bie- 27 gli w rzeczách wojennych. Wszák- że nie tych Bog obrał / áni im dał drogi mądrości zrozumieć: y zginę- 28 li. Dla tego/ że nie mieli rostro- pności / zginęli dla lekkomyślności 29 swojey. Ktoż wstąpił do niebá / áby jey nábył? ábo ją sprowádźił z 30 obłokow? Ktoż ją/przepráwiwszy śię przez morze / ználazł / á przy- niosł ją miásto złotá wybornego? 31 Nie jest ktoby znał drogę jey / ábo 32 ktoby myślił o ścieżkách jey. Ale ten ktory wszystko wie / zna ją / y ználazł ją rostropnośćią swoją: Ktory źiemię przygotowáł ná wie- czne czásy / y nápełnił ją d bydłem 33 czworonogim. Ktory posyła świátłość / á idźie: przyzywa jey / á posłuszna mu jest ze drżeniem. 34 Ale gwiazdy świecą w porządku swym / y ráduią śię: záwołáli ich/ 35 odpowiedzą; Otosmy: Y świecą z rádośćią temu / ktory je stwo- 36 rzył. Tenći jest Bog nász / nic niech bydź inny przyrownány do 37 niego. *Onći* wynálazł wszystkie dro- gę umiejętności / á oddał ją Jáko-

c 1 Moj. 6. 4.

d 1 Moj. 1. 14.

bowi słudze swemu/ y Izráelowi u- 38 miłowánemu swemu. Potym ná źiemi e widźiány jest / y miedzy lu- dźmi obcowáł.

ROZDZIAŁ IV.

Zálecenie Zakonu Bożego. 9. Nárzekánie Kośćiołá. 30. Y poćieszenie jego.

1 Teć są Księgi przykazań Bożych y Zakon ktory jest ná wieki. Wszyscy ktorzy go trzymáją/*wnidą* do żywotá: ále ktorzy go opuszczą- 2 ją/ pomrą. Náwroć śię o Jákobie / á trzymaj śię go: chodź w já- 3 sności świátłá jego. Nie dawaj chwały twojey inne b/ áni pożytkow 4 twych narodowi obcemu. Błogosłáwieniśmy Izráelu: bo co śię podoba Bogu/ jest nam wiádomo.

5 Bądźcież dobrego sercá ludu 6 moj; pámiątko Izráelska. Záprzedániśćie pogánom / nie ná zginienie: ále iżeśćie do gniewu pobudźili Bogá / wydániśćie przećiw- 7 nikom. Bośćie rozdrażnili Stworzyćielá swego/ofiáruiąc a czártom/ 8 á nie Bogu. Y zápomnieliśćie ná tego ktory was zpłodźił/ ná Bogá wiecznego: á zásmućiliśćie Jeruzalem/ ktore was wychowáło. 9 Bo widźiáło przychodzący ná was gniew od Bogá/y mowiło; Słuchajćie sąśiády Syońskie: Bog ná mię 10 przywiodł smętek wielki. Bom widźiáło pojimánie synow mojich y corek / ktore ná nie przywiodł on 11 Wieczny. Wychowywáłom je z rádośćią / álem je rozpuśćiło z płá- 12 czem y z żalem. Niech śię nikt nie ráduje nádemną wdową y opuszczoną od wielu: zpustoszonam dla grzechow dźiatek mojich/ iż odstąpiły od 13 Zakonu Bożego. A práwie go nie poználi / áni chodźili drogámi przykazań Bożych / áni ścieszkámi ćwiczenia śię w spráwiedliwośći jego 14 postępowáli. Niechże przyda sąśiády Syońskie / á niech przypominają pojimánie synow mojich y corek / ktore przywiodł ná nie on 15 Wieczny. A bowiem przywiodł ná nie narod dáleki / narod niewstydliwy/y innego b języká: Ktorzy śię 16 nie wstydáli stárcá / áni śię nád dźiatkámi zmiłowáli: y pojimáli

e Ezdr. 53. 2. Madr. 2. 15. Jan. 1. 10. 14. 1 Tym. 1. 15. 73. 16.

a 5 Moj. 32. 17.

b 5 Moj. 28. 49.

na-

namilſze ſyny tey wdowy/ á z Corek jedynaczkę ośirocili. ♣ Ja záś coż wam pomoc mogę? ♣ Abowiem ten ktory złe ná was przywiodł / wyrwie was z rąk nieprzyjaćiol wáſzych. ♣ Idźćież dźiateczki / idźćie: Jam ci opuſzczona zoſtáłá. ♣ Zdjęłom z siebie ſzátę pokoju / á przyoblekłom ná śię wor modlitwy mojey: będę wołáło do Wiecznego zá dni mojich.

21 Bądźćież dobrego sercá synowie/ wołajćie do Bogá: á wyrwie was z mocy ręki nieprzyjaćielſkiey. 22 ♣ Bo ja nádźieję mam w tym Wiecznym o wybáwieniu náſzym: y potkáło mię weſele od Swiętego / dla miłośierdźia ktore przyjdźie ná was w rychle od wiecznego Zbáwićielá náſzego. 23 ♣ Bom was rozpuśćiło z żáłośćią y z płáczem: Jednák mi was Bog záśię przywroći z rádośćią y z weſelem ná wieki. 24 ♣ Abowiem jáko teraz widźiáły ſąśiády Syońſkie pojimánie wáſze/ ták w krotce ujrzą od Bogá wybáwienie wáſze / ktore przyjdźie ná was z wielką sławą / á jáſnośćią wieczną. 25 ♣ Dźiatki/ ćierpliwie znośćie gniew/ ktory od Bogá ná was przyſzedł: Bo choćiaż ćię prześládował nieprzyjaćiel twoj / wſzákże w rychle oglądaſz zginienie jego/ y ná kárki ich náſtąpiſz. 26 ♣ Kochánkowie moji ſzli drogámi przykrymi: zábráni są jáko trzodá rozchwycona od nieprzyjaćioł. 27 ♣ Bądźćież dobrego sercá dźiateczki / á wołajćie do Bogá: bo ten ktory to ná was przywiodł/ *ten też* wſpomni ná was. 28 ♣ Jedno tylko jáko był umyſł wáſz odkłádźić śię od Bogá: ták tyle dźieśięć kroć náwroćiwſzy śię záśię/ ſzukajćie go. 29 ♣ Bo ktory ná was przywiodł złe/ ten wam przywiedźie wieczne weſele z wybáwieniem wáſzym. 30 ♣ Bądźże dobrego sercá o Jeruzalem! bo ćię poćieſzy ten/ ktory ćię miánował. 31 ♣ Nieſzczęſni *ſą* ktorzy ćię trapili/ á ktorzy śię weſelili z upadku twego. 32 ♣ Nieſzczęſne te miáſtá ktorym służyły dźiatki twoje: nieſzczęſna *tá ziemiá* ktora zábráłá syny twoje. 33 ♣ Abowiem jáko śię rádowáłá z upadku twego / y weſeliłá śię z przygody twojey; ták záś będźie záſmucona z ſpuſtoſzenia ſwego. 34 ♣ Y odetnę weſele mnoſtwá jey á chlubá jey obroći śię w żáłość. 35 ♣ Bo ogień przyjdźie ná nię od Wiecznego ná długie dni: á czárći w niey mieſzkáć będą przez długi czás.

36 Obejrzyż śię o Jeruzalem ná Wſchod c słońcá/ á obacz weſele ktore przychodźi od Bogá. 37 ♣ Oto idą synowie twoji / ktoreś rozpuśćiło / idą zebráni od Wſchodu áż do Zachodu słowem Swiętego / weſeląc śię w chwale Bożey.

c Báru. 5. 5.

Rozdział V.

Nápominánie Kośćiołá do rádośći. 3. Proroctwo o náwroceniu ludu z Bábilonu.

1 Zewlecz śię Jeruzalem z ſzáty żáłoby/ y utrapienia twego: á oblecz śię w ozdobę chwały ktoráć dáná od Bogá ná wieki. 2 ♣ Odźiey śię w płáſzcz ſpráwiedliwośći / od Bogá dány: włoż koronę ná głowę twoję chwały wieczney. 3 ♣ Abowiem Bog okaże jáſność twoję káżdemu ſtworzeniu ktore jeſt pod niebem. 4 ♣ Bo imię twoje názwáne będźie od Bogá ná wieki; Pokojem ſpráwiedliwośći/ y chwałą pobożnośći. 5 ♣ Powſtańże Jeruzalem / á ſtań ná mieyſcu wysokim / y obejrzy śię ná Wſchod b słońcá: á obacz zebráne syny twoje od Zachodu słońcá áż do Wſchodu / słowem Swiętego / rádujące śię / że Bog wſpomniał ná nię. 6 ♣ Bo od ćiebie wyſzli pieſzo prowádzeni od nieprzyjaćioł: ále je BOg przyprowádźi do ćiebie wywyżſzone w sławie jáko syny krolewſkie. 7 ♣ Ponieważ c Bog poſtánowił zniżyć káżdą gorę wysoką / á brzegi wieczne y doliny wypełnić / áby śię wyrownáły ziemią / żeby 8 Izráel ſzedł bezpiecznie ku chwale Bożey. ♣ Wyſtákiwáć też będą láſy/ y wſzelkie drzewo wonne *przed* Izráelem / z rozkazánia Bożego. 9 ♣ Bo lud Izráelſki z weſelem przyprowádzony będźie świátłośćią chwały Bożey / z miłośierdźiem y z ſpráwiedliwośćią / ktora *jeſt* od niego.

2 Ezai. 52. 2.

b Báru. 4. 36.

c Ezai. 40. 4.

Rozdział VI.

LIST JEREMIASZOW.

Ten list posłał Jeremiasz do tych ktorzy mieli być záprowádzeni do Bábilonu od Królá Bábilońskiego, opowiádájąc, co mu było rozkazano od Bogá.

1 Dla grzechow ktoryche ście się dopuścili przeciwko Bogu / będziecie záwiedzeni do Bábilonu / będąc pojimáni od Nábuchodonozorá krolá Bábilońskiego. 2 Przetoż gdy wnidziecie do Bábilonu / będziecie tám przez wiele lat / y przez długi czás / áż do śiodmego pokolenia / ále potym was z támtąd w pokoju wywiodę. 3 A teraz ujrzycie w Bábilonie bogi śrebrne y złote / y drzewiáne / ktore noszą ná rámionách / ktorzy pokázowáni bywáją narodom. 4 Przetoż strzeżcie się / byście y wy przypodobywájąc się cudzoźiemcom / tákże nie czynili / y bojaźń ich niech was nie zdejmuje; 5 Gdy ujrzycie zgráję przed nimi y z nimi pokłon im oddawájącą: lecz mowcie w sercu swojim; PAnie / tobie sámemu a należy pokłon oddawáć. 6 Bo Anjoł moj z wámi jest / á on będźie bronił dusz wászych. 7 Język bowiem bich jest wypolerowány od rzemieśniká / á sámi będąc pozłoceni y pośrzebrzeni / fałszywi są y nie mogą mowić. 8 A jáko Pánnie / ktora się w stroju kocha / wźiąwszy złoto przybieráją: 9 Y kłádą wieńce ná głowy bogow swych: Bywa też pod czás y to / że Kápłáni krádnąc z bogow swojich śrebro y złoto / ná śiebie sámych obracáją. 10 Dawáją też z nich y tym mierzadnicam / ktore chowáją pod dáchem swym: A te bogi śrebrne y złote / y drewniáne / 11 jáko ludźie száta zdobią. Wszákże nie są wolni ode rdze y od molow: 12 (Choć je obłoczą w száty szárłatne) Ocieráją twarzy ich od prochu domowego / ktore° ná nich wiele jest. 13 Máją też sceptr jáko człowiek y jáko sędźia krájiny: wszákże przeciwko sobie grzeszącego nie zábiją. 14 Mają też miecz w práwey ręce / y siekierę: á wszákże sam śiebie od wojny y 15 od zbojcow nie obroni. Z tąd znáć że nie są bogámi. Przetoż / nie bójćie się ich : bo jáko státek ludzki ztłuczony nie pożyteczny bywa / tákowi też są bogowie ich. 16 Gdy je postáwią w domu / oczy ich pełne są prochu z nog tych / ktorzy tám wchodzą. 17 A jáko ten ktory obráźił krolá / zámykány bywa w śieni / jáko ten ktory ná śmierć ma być wyprowádzony : ták domy ich pilno opátrują Kápłáni drzwiámi / y zamkámi y zaworámi / áby od zbojcow nie byli złupieni. 18 Swiece im zápaláją więcey niżeli sámi sobie: z ktorych oni żadney widźieć nie mogą / bo są jáko bálki w domu. 19 A sercá ich powiádáją / że je liżą węże z źiemie: ktorzy gryzą y sáme / y száty ich / á nie czują. 20 Zczernieli ná twárzy swojey od dymu / ktory bywa w domu. 21 Ná ciáłach y ná głowách ich śiadáją sowy / jáskołki y ptástwo / tákże y kotki. 22 Z kąd poznawájćie / żeć nie są bogámi : Nie bojćież się ich. 23 A bowiem gdy kto nie zciera rdze ze złotá / ktorym są obłożeni ku ozdobie / nie będą się łsnili : Jáko też nie czuli gdy je odlewano. 24 Zá wielkie pieniądze c kupieni bywáją / choć w nich duchá niemász. 25 A nie májąc d nog / ná rámionách noszeni bywáją / okázując własną swoję háńbę ludźiom : Niechże záwstydzeni będą y ci ktorzy im służą : 26 Przeto / że gdy ktory z trefunku ná źiemię upádnie / sam od śiebie powstáć nie może / y chcęby go kto prosto postáwił / sam się ruszyć nie może / áni gdyby náchylony był / sam się náprostowáć może; ále e ręce jáko umárłym podkłádáją. 27 A ofiáry ich Kápłáni przedawájąc / źle ich używáją / tákże też y żony ich niecoz nich w sol kłádą / nic z tego żebrakowi y niedołężnemu nie udźieláją. 28 Ofiar ich nie wiásty chore ky położnice się dotykáją. A ták z tąd poznawájćie / żeć nie są bogámi: Nie bojćież się ich. 29 Bo / z kądżeby je bogámi zwáć miano? Czy dla tego że niewiásty kłádą ofiáry przed te bogi śrebrne y złote y drewniáne ? 30 W domách ich śiedzą Kápłáni / májąc suknie rozdárte / y głowy y bro-

a Mátt. 4. 10. b 2 Moj 23.20. Ezái. 48. 9. Jerem. 19. 3. 4. c Ezái. 46. 6. d Psalm 115. 7. e 1. Dáry. f 1. Mojsiesz.

by ogolone/ ktorych głowy odkryte sa. ✤ Y rycza wołájac przed obliczem bogow swojich/ jáko niektorzy czynia ná wieczerzy po umárłym. ✤ Száty z nich zdzieráją/ á przyobłocza zony y dźieci swoje. ✤ Ani jesli śie im co złego stánie od tego/ áni jesli co dobrego/ nie moga oddáć: áni moga postánowić Krolá/ áni go złożyć z Krolestwá. ✤ Tákze áni bogactw/ áni miedźi dáć moga: y jesliby im kto ślubu poślubionego nie spełnił/ nie upomináją śie. ✤ Człowieká od śmierći nie wybawiáją: áni mdlejszego od mocniejszego nie wyrywáją. ✤ Człowiekowi ślepemu wzroku nie przywracáją/ y w potrzebie człowieká postánowionego nie wybawiáją. ✤ Nád wdową nie máją litośći/ áni śirocie dobrze czynia: ✤ Kámieniom z gory podobni są/ drewniáni y złoci y śrebrni bogowie: á służacy im/ beda záwstydzeni. ✤ Jákoz tedy kto ma rozumieć ábo ogłászáć ze sa bogámi? ✤ Ponieważ y Chaldejczycy nie máją ich w uczćiwośći: Bo widzac niemego ktory mowić nie może/ ofiáruja go Belowi: ✤ Prosząc go áby mu dał mowe/ jákoby go z to było: á wszákze nie moga oni/ choć to o nich rozumieja/ zániecháć ich; bo y sámi smysłu nie máją. ✤ Niewiásty też opásáne sznurámi/ śiedza ná drogách paląc otręby. ✤ A gdy ktora z nich bedac záciagnioná od kogo/ ktorzy tám tedy przychodza/ áby z nim spáłá: tedy towárzyszce swojey ná oczy wyrzuca/ ze jey nie miano zá ták godna jáko one/ á iż śie nie przerwał sznur jey. ✤ Nád to, wszystkie rzeczy/ ktore bywáją przy nich/ są fałszywe. Jákoz tedy kto ma rozumieć ábo mowić o nich, że sa bogámi? ✤ Złotnicy y rzemieśnicy urobili je: á nic innego nie sa/ jedno co z nich chćieli mieć rzemieśnicy. ✤ Y ći sámi ktorzy je robia/ nie sa trwáli: Jákoz tedy może być áby roboty ich miáły być bogámi? ✤ Abowiem oni potomkom kłamliwe y zelżywe rzeczy zostáwili. ✤ Gdy tez ná nie przychodźi wojná/ ábo utrapienie/ tedy śie Kápłáni rádza sámi z soba/ gdźieby śie pospołu z bał-

wány skryć mogli. ✤ Jákoz tedy nie ma być zrozumiano/ iż nie sa bogámi/ ktorzy sámi śiebie nie wybawiáją od wojny/ áni od żadnego złego. ✤ Gdyż sa drewniáni/ y złoci/ y śrebrni: Tedyć przez to poznawáją wszyscy narodowie iż sa kłamstwem: A Krolom jáwno bywa/ że nie sa bogámi/ ále spráwa rąk ludzkich/ ktore w sobie żadney spráwy Boskiey nie máją. ✤ Z kąd tedy wiádomo jest że nie sa bogámi? ✤ Ze Krolá w żadney krájinie nie stánowia/ áni deszczu ludźiom dawáją. ✤ Sadu też ich nie sadza/ áni śie o krzywde bedac niepotężnymi ujmuja: bo sa jáko wrony/ wieszájac śie miedzy niebem y źiemia. ✤ A jesli też przydźie ogień ná dom tych bogow drewniánych/ ábo złotych/ ábo śrebrnych/ tedy Kápłáni ich ućiekáją/ y záchowáni bywáją: á oni jáko bálki w pośrzodku goráją. ✤ Krolowi też áni nieprzyjaćielowi nie dawáją odporu: Jákoz je tedy kto może mieć y przyjać zá bogi? ✤ Ani od złodźiejow/ áni od zbojcow nie moga bydź wybáwieni bogowie drewniáni/ y pośrzebrzeni/ y pozłoceni: gdyż nád nie sa mocniejszy ći co je biora. ✤ Ktorych złoto y śrebro/ y száty ná nich włożone odebrawszy/ odchodza: á oni sámi sobie pomoc nie moga. ✤ Przetoż lepiey jest być Krolem/ ktory dokázuje mocy swey/ ábo naczyniem w domu potrzebnym/ ktorego używa ten ktory je w mocy ma/ niż fałszywymi bogámi: ábo drzwiámi w domu strzegacymi tego co jest wewnatrz/ niż fałszywymi bogámi: ábo też być słupem drewniánym w pałácu krolewskim/ niż fałszywymi bogámi. ✤ Abowiem słońce y mieśiac/ y gwiazdy jásne/ bedac posyłáne ku potrzebie/ posłuszne sa. ✤ Tákżey błyskáwicá/ gdy śie okázuje/ znáczna jest: tákze y wiátr ktory dmie po wszystkiey krájinie. ✤ A gdy roskaze Bog obłokom przechodźić śie po cáłym okręgu/ czynia dosyć roskazániu. ✤ Ogień tákież wierzchu zpuszczony ná zpustoszenie gor y lásow/ czyni co mu roskazano. ✤ Ale ći áni kształtem/ áni moca swoja nie sa tym

rzeczom podobni: z kad áni rozumieć/ áni mowić o nich kto może/ że ſą bogámi/ gdyż też zło śił niemáją/ áby mieli ſądy odpráwowáć/ y ludźiom dobrze czynić. 64 ✣ Przetoż wiedząc to/ że nie ſą bogámi/ nie 65 bojćie śię ich. ✣ Bo Krolom áni złorzeczyć/ áni dobrorzeczyć mogą. 66 ✣ Znakow też miedzy narodámi ná niebie nie pokázują/ áni jáko słońce świecą/ áni oświecáją jáko mieśiąc. 67 ✣ Beſtye ſą lepſze niż oni/ ktore mogąc ućiec do jam ſwojich/ pomagáją 68 ſobie. ✣ Wiádomo tedy nam jeſt że żadnym ſpoſobem nie ſą bogámi: 69 przetoż nie bojćie śię ich. ✣ Bo jáko wogrodźie ogorczánym/ ſtráſzydło nic nie ſtrzeże/ ták ſą bogowie ich drewniáni y pozłoceni/ y śrebrni. 70 Tymże ſpoſobem jeſt y głog w ogrodźie/ ná ktorym wſzelki ptak śiada. ✣ Y umárłemu wrzuconemu do ciemności/ przyrownáni bywáją bogowie ich drewniáni/ y pozłoceni/ y 71 poſrzebrzeni. ✣ Po ſzárłacie y po jáſności/ *ktorą* ná nich butwieje/ poznaćie/ że nie ſą bogámi: ſámi też ná koniec zgryźieni bywáją/ y ſtawáją 72 śię háńbą w krájinie. ✣ Przetoż lepſzy jeſt człowiek ſpráwiedliwy ktory nie ma *żadnych* báłwánow. Bo dálekí będźie od pohániebienia.

PRZYDATKI DO PROROCTWA DANIELOWEGO.

ROZDZIAŁ III.

Trzey młodźieńcy do ogniá wrzuceni, Bogu śię modląc záchowáni ſą. 47. Cháldejczyki záś ogień zpalił. 51. A oni trzey, zá ochroną PAnu podźiękowawſzy, do tegoż wſzyſtkiego ſtworzenia Bożego nápominàją.

Do Rozdź. 3. po v. 23.

24 Y Chodźili *oni trzey młodźieńcy* w pozrzodku płomieniá/ chwaląc Bogá y błogosłáwiąc PANA. 25 ✣ Bo ſtojąc Azáryaſz ták śię modlił/ á otworzywſzy uſtá ſwe w pośrzod ogniá/ mowił; 26 ✣ Błogosłáwionyś jeſt PAnie Boże Ojcow náſzych/ chwalebne y ſławne *jeſt* Imię twoje 27 ná wieki. ✣ Abowiemeś jeſt ſpráwiedliwy we wſzyſtkich *rzeczách* ktoreś nam uczynił: y wſzyſtkie ſpráwy twe prawdźiwe/ y proſte drogi twoje/ y wſzyſtkie ſądy twoje prawdźiwe. 28 ✣ Abowiemeś ſądy prawdźiwe wykonał/ według wſzyſtkiego coś ná nas dopuśćił/ y ná Jeruzalem/ miáſto świete Ojcow náſzych: boś w prawdźie y w ſądźie przywiodł to wſzyſtko ná nas dla grzechow náſzych. 29 ✣ Bośmy zgrzeſzyli/ y niepráwośćiſmy śię dopuśćili/ odſtąpiwſzy od ćiebie: y wyſtąpiliſmy we 30 wſzyſtkim. ✣ Y nie ſłucháliſmy przykazań twojich/ ániſmy *ich* ſtrzegli: ániſmy czynili jákoś nam rozkazał/ áby śię nam dobrze dźiáło. 31 ✣ Przetoż wſzyſtko cokolwiekeś ná nas przywiodł/ y wſzyſtko coś nam uczynił/ ſpráwiedliwymeś *to* ſądem 32 uczynił; ✣ Wydawſzy nas w ręce nieprzyjaćioł złośliwych/ okrutnych przeſtępnikow; y Krolowi nieſpráwiedliwemu/ á nagorſzemu 33 nád wſzyſtkie *co ich ná* źiemi. ✣ A teraz nie śmiemy y uſt otworzyć: ſtáliſmy śię ſromotą y háńbą ſługom twojim/ y tym ktorzy ćię chwalą. 34 ✣ Nie wydawajże nas do końcá dla Imienia twego/ á nie wzruſzaj 35 przymierza twego. ✣ Y nie oddalaj miłośierdźia twego od nas/ dla Abráhámá umiłowánego twego/ y dla Izáaká ſługi twego/ y Izráelá 36 świętego twojego. ✣ Do ktorycheś mowił/ obiecując im żeś miał rozmnożyć naśienie ich jáko gwiazdy niebieſkie/ y jáko piaſek ktory jeſt ná 37 brzegu morſkim. ✣ Abowiem PAnie ubyło nas więcey niżeli wſzyſtkich narodow/ y jeſteſmy dźiś napodlejſzymi po wſzyſtkiey źiemi/ dla 38 grzechow náſzych. ✣ Nie mamy tego czáſu Kśiążęćiá/ áni Proroká/ áni

Hetmá=

Hetmáná/ áni cáłopalenia/ áni ofiáry spokojney/ áni dárow/ áni kádzenia/ áni miejscá ku ofiárowániu pierwoćin przed tobą ; 39 ♣ Zebyśmy mogli ználeść miłośierdźie *twoje*. Ale z umysłem skruszonym y duchem uniżonym / niech będźiemy przyjęći/ 40 ♣ Jáko w cáłopaleniách báránow y wołow/ y jáko w tyśiącách báránkow tłustych : ták niech będźie ofiárá nászá dźiś przed oblicżem twojim/ y niech śię nápełni przed tobą: bo niemász záwstydzenia ufájącym w tobie. 41 ♣ Przetoż teraz idźiemy zá tobą ze wszystkiego sercá/ y bojemy śię ciebie/ y szukamy oblicżá twego. 42 ♣ Nie záwstydzajże nas/ ále śię obejdź z námi według dobroći twojey/ y według wielkośći miłośierdźia twego. 43 ♣ A wyrwi nas według dźiwow *spraw* twojich/ á daj chwałę Imieniowi twojemu PAnie. 44 ♣ A niech będą záwstydzeni wszyscy/ ktorzy złośći wyrządzáją sługom twojim: y niech będą záwstydzeni od wszelkiey mocy/ á śiłá ich niech będźie pokruszoná. 45 ♣ Aby poználi/ iżeś ty jest sam PAnem Bogiem/ y chwalebnym po wszystkim okręgu ziemie.

46 A Gdy nie przestawáli słudzy krolewscy/ ktorzy je byli wrzućili/ podpaláć piecá żywicą/ y smołą/ y zgrzebiámi/ y chrostem: 47 ♣ Tedy wibijał płomień nád piec/ ná cżterdźieśći y dźiewięć łokći. 48 ♣ A wybuchnawszy/ popalił *wszystkie* ktore ználazł koło piecá z Cháldejcżykow. 49 ♣ Bo Anjoł PAński zstąpił był z tymi ktorzy byli z Azáryaszem/ do piecá: A wyrzućiwszy płomień ogniowy z piecá/ 50 ♣ Ucżynił w pośrzod piecá jákoby wiátr rośisty powiewájący: ták/ iże *się* ich ogień zgołá *nic* nie dotknął/ y nie zásmućił ich/ áni potrwożył.

51 T Edy *oni* trzej jákoby jednymi usty chwalili/ y błogosłáwili/ y wysławiáli Bogá *w onym* piecu/ 52 mowiąc : ♣ Błogosłáwionyś jest PANIE/ Boże Ojcow nászych/ y chwalebny/ y wywyższony ná wieki. Błogosłáwione Imię chwały twojey/ święte y náder chwalebne/ y náder wywyższone ná wieki. 53 ♣ Błogosłáwionyś jest w Kośćiele świętey chwały twojey / y przenachwalebniejszy y przenasławniejszy ná wieki. 54 ♣ Błogosłáwionyś jest ktory przepátrujesz przepáśći/ siedząc ná Cherubinách/ przenachwalebniejszy y náder wywyższony ná wieki. 55 ♣ Błogosłáwionyś jest ná stolicy chwały krolestwá twego/ y przenachwalebniejszy/ y przenasławniejszy ná wieki. 56 ♣ Błogosłáwionyś jest ná utwirdzeniu niebá/ y przenachwalebniejszy y sławny ná wieki.

57 B Łogosławćie PAnu wszystkie spráwy PAńskie : chwalćie y wywyższajćie go ná wieki. 58 ♣ Błogosławćie Anjołowie PAńscy PAnu: chwalćie y wywyższajćie go ná wieki. 59 ♣ Błogosławćie a niebiosá PAnu : chwalćie go y wywyższajćie ná wieki. 60 ♣ Błogosławćie PAnu wody wszystkie/ ktoreśćie ná niebie : wychwalajćie y wywyższajćie go ná wieki. 61 ♣ Błogosławćie wszystkie mocy PAńskie PAnu : chwalćie y wywyższajćie go *ná wieki*. 62 ♣ Błogosławćie Słońce y Mieśiąc PAnu : chwalćie y wywyższajćie go *ná wieki*. 63 ♣ Błogosławćie gwiazdy niebieskie PAnu : chwalćie y wywyższajćie go ná wieki. 64 ♣ Błogosławćie wszelki dżdżu y rosó PAnu: chwalćie y wywyższajćie go ná wieki. 65 ♣ Błogosławćie wszystkie wiátry PAnu : chwalćie y wywyższajćie go ná wieki. 66 ♣ Błogosławćie ogniu y gorąco PAnu : chwalćie y wywyższajćie go ná wieki. 67 ♣ Błogosławćie zimo y láto PAnu : chwalćie y wywyższajćie go ná wieki. 68 ♣ Błogosławćie rosy/ y szrony PAnu : chwalćie y wywyższajćie go ná wieki. 69 ♣ Błogosławćie nocy y dni PAnu : chwalćie y wywyższajćie go ná wieki. 70 ♣ Błogosławćie świátłośći y ćiemnośći PAnu : chwalćie y wywyższajćie go ná wieki. 71 ♣ Błogosławćie mrozy y zimná PAnu : chwalćie y wywyższajćie go ná wieki. 72 ♣ Błogosławćie lody/ y śniegi PAnu : chwalćie y wywyższajćie go ná wieki. 73 ♣ Błogosławćie błyskáwice y obłoki PAnu chwalćie y wywyższajćie go ná wieki.

a *Psalm* 148.4.

74 Błogosław ziemio PAnu: chwal 75 y wywyższaj go ná wieki. ♣ Błogosławćie gory y págorki PAnu: chwalćie y wywyższajćie go ná wieki. ♣ 76 Błogosławćie wszystkie urodzáje ná ziemi PAnu: chwalćie y wywyższajćie go ná wieki. ♣ 77 Błogosławćie zrzodłá PAnu: chwalćie y wywyższajćie go ná wieki. ♣ 78 Błogosławćie morzá y rzeki PAnu: chwalćie y wywyższajćie go ná wieki. ♣ 79 Błogosławćie wielorybowie y wszystkie rzeczy ruchájące śię w wodách PAnu: chwalćie y wywyższajćie go ná wieki.

80 Błogosławćie wszyscy ptacy niebiescy PAnu: chwalćie y wywyższajćie go ná wieki. ♣ 81 Błogosławćie bestye / y wszystkie bydłá PAnu: chwalćie y wywyższajćie go ná wieki.

82 Błogosławćie synowie ludzcy PAnu: chwalćie y wywyższajćie go ná wieki. ♣ 83 Błogosławćie Izráelczycy PAnu: chwalćie y wywyższajćie go ná wieki. ♣ 84 Błogosławćie Kápłáni Páńscy PAnu: chwalćie y wywyższajćie go ná wieki. ♣ 85 Błogosławćie słudzy Páńscy PAnu; chwalćie y wywyższajćie go ná wieki. ♣ 86 Błogosławćie duchowie y dusze spráwiedliwych PAnu: chwalćie y wywyższajćie go ná wieki. ♣ 87 Błogosławćie święći y pokornego sercá PAnu: chwalćie y wywyższajćie go ná wieki.

88 Błogosławćie Ananiaszu / Azáryaszu / Misáelu / PAnu chwalćie y wywyższajćie go ná wieki. Abowiem nas wybáwił z grobu / á oswobodźił nas z ręku śmierći / y wyjął nas z pośrzodku piecá płomieniem pałájącego / z pośrzodku ogniá wyrwał nas. ♣ 89 Wysławiajćież PAná: ábowiem b dobry: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego. ♣ 90 Błogosławćie wszyscy chwalcy PAnu / Bogu Bogow / chwalćie y wysławiajćie go: ábowiem po wszystkie wieki *trwa* miłośierdźie jego.

[b *Psalm* 106.1. y107.1 y118.1 y136.1]

ROZDZIAL XIII.

Dwá wszeteczni Sędźiowie Izráelscy, Zuzánnę, ktora nie przyzwoliłá ná ich wszeteczne namowy, chcąc o sławę y o zdrowie przypráwić, sámi gárdło dáli.

1 Był mąż *niektory* mieszkájący w Bábilonie / ktorego zwano 2 Joákim. ♣ Ten pojął żonę / imieniem Zuzánnę corkę Elkiaszá / bárzo 3 nadobną / y PAná śię bojącą. ♣ Abowiem rodźicy jey będąc spráwiedliwymi / wyuczyli corkę swoję zakonu Mojżeszowego. ♣ 4 A Joákim był bárzo bogáty / ktory miał sad blisko domu swego. ♣ A Zydźi śię do niego zchadzáli / przeto / iż on był nasławniejszy ze wszystkich.

5 Były dwá stárszy z ludu Sędźiámi postánowieni onegoż roku: o ktorych był powiedźiał PAn; Wyszłá niepráwość z Bábilonu od Sędźiow stárszych / o ktorych rozumiano / że rządźili lud. ♣ 6 Ci ustáwicznie bywáli w domu Joákimowym / y przychodźili do nich wszyscy ktorzy mieli *jákie* spráwy. ♣ 7 Y stáło śię gdy lud odchodźił w przypołudnie / że wszedszy Zuzánná przechadzáłá śię po sádźie męża 8 swego. ♣ A widywáli ją *oni* dwá stárcy ná káżdy dźień / że wychodźiłá á przechadzáłá śię: y zápalili śię 9 pożądliwośćią jey. ♣ Y wywroćili rozum swoj / y odwroćili oczy swe / áby nie pátrzyli w niebo / y nie pámiętáli ná sądy spráwiedliwe. ♣ 10 A będąc obá zránieni *miłośćią* jey / jednák nie oznájmił jeden drugiemu 11 ćiężkośći swojey: ♣ (Bo śię wstydźili oznájmić pożądliwośći swey / 12 żeby z nią chćieli obcowáć.) ♣ Ale strzegli ná káżdy dźień tym pilniey 13 áby ją widźieli. ♣ A rzekszy jeden do drugiego; Podźmy już do domu / 14 ponieważ jest godźiná obiádu. ♣ Y wyszli / á rozeszli śię z sobą: á odszedszy / przyszli ná jednoż mieysce: y pytájąc jeden drugiego o przyczynę / wyznał jeden drugiemu pożądliwość swoję: á potym społem postánowili czás / kiedyby ją sámę mogli záśiąć.

15 Y Stáło śię / gdy oni pilnowáli dniá sposobnego / że weszłá Zuzánná według dawnego zwyczáju swego / ze dwiemá tylko służebnicámi / chcąc śię myć w sádźie: bo było 16 *bárzo* gorąco. ♣ A nie był tám nikt

oprocż

oprócz onych dwu stárców / ktorzy
17 śię zkryli / y strzegli ná nie. ♣ Tedy
rzekłá służebnicam swojim ; Przy-
nieśćie mi juž Olejek y mydło / á
drzwi u sádu zámknięćie / ábym śię
18 zmyłá. ♣ Y uczynily jáko *im* rozká-
zálá : á zámknawszy drzwi u sádu /
wyszły poboczną fortką / áby jey
przyniosły to co byłá rozkazáłá : ále
onych stárców nie obaczyły / bo śię
byli zkryli.

19 A Gdy *one* służebnice wyszły / po-
wstáli oni dwáj stárcy / á przy-
20 bieżawszy do niey/rzekli; Oto drzwi
u sádu zámknione są/ á nikt nas nie
widźi / á my w požądliwośći twojey
jesteśmy:á przetoż też z námi / á
21 dádź nam powolna. ♣ Bo *jesli ná to*
nieprzyzwolisz, będźiemy świadczyli
przećiwko tobie / że z tobą był młó-
dźieniec / y dla tegoś wysłáłá słu-
22 żebnice od śiebie. ♣ Tedy westchna-
wszy Zuzánná / rzekłá ; Zćiśnio-
nam zewsząd. Bo jesli to uczynię /
śmierć mi nástawa : á jesli nie u-
23 czynię/nie ujdę rąk wászych. ♣ *Wszák-
że* wolę nie dopuszczájąc śię tego
wpáść w ręce wásze / niżeli zgrzeszyć
24 przed obliczem Páńskim. ♣ Y zá-
wołáłá Zuzánná głosem wielkim:
krzyknęli też y oni dwá stárcy prze-
25 ćiwko niey. ♣ Y bieżawszy jeden / o-
26 tworzył drzwi sádowe. ♣ A gdy usły-
száłá wołánie w sádźie czeladź do-
mowa / przypádłá poboczną fortką
chcąc widźieć coby śię jey przydá-
27 ło. ♣ Ale gdy powiedźieli Stárcy
słowá swoje / záwstydáli śię słudzy
bárzo : gdyż nigdy nic tákowego
nie mowiono o Zuzánnie.

28 A Názájutrz / gdy śię lud zszedł
do Joákimá męžá jey / przyszli
też oni dwá Stárcy / *będąc* pełni
złych myśli przećiwko Zuzánnie áby
29 ją stráćili. ♣ Y rzekli przed ludem;
Poślićie do Zuzánny Corki Elkiá-
szá/ktora jest żoną Joákimową. A o-
30 ni posłáli. ♣ Y przyszłá oná/y rodźi-
cy jey / y synowie jey / y wszyscy po-
31 krewni jey. ♣ A Zuzánná byłá bárzo
32 wdźięczna/y piękney urody. ♣ Tedy
oni złośnicy kazáli ją odkryć : (bo
byłá zákryta) áby śię násyćili
33 pięknośći jey. ♣ A ták płakáli ktorzy
przy niey *byli*, y wszyscy ktorzy ją
34 widźieli. ♣ A powstawszy *oni* dwá
Stárcy w pośrzod ludu / włożyli
35 ręce ná głowę jey. ♣ Ale oná płácząc
poglądáłá w niebo : bo serce jey
36 było ufájące w PAnu. ♣ Tedy *oni*
Stárcy mowili ; Gdyśmy śię prze-
chadzáli po sádźie sámi / weszłá y tá
ze dwiemá służebnicámi/ y zámknę-
łá drzwi u sádu / á wysłáłá służe-
37 bnice od śiebie. ♣ Y przyszedł do niey
młodźieniec / ktory śię *tám* był
38 zkrył/y leżał z nią. ♣ A my będąc w
kąćie sádu / widząc *tákową* niepra-
39 wość/ przybieżeliśmy do nich. ♣ A
widząc je mające z sobą sprawę /
jemuśmy wprawdźie zdołáć nie mo-
gli / gdyż był mocnieyszy nád nas / y
otworzywszy *sobie* drzwi uciekł :
40 ♣ Ale tę pojmawszy/pytáliśmy *jey*
coby *to* był zá młodźieniec ? Czegż nie
chćiáłá nam oznájmić: Toć świad-
41 czymy. ♣ Y uwierzyło im *wszystko*
zgromádzenie / jáko Stárszym lu-
du / y Sędźiom : y osadźili ją ná
42 śmierć. ♣ Tedy Zuzánná záwołáłá
głosem wielkim / mowiąc ; O Boże
wieczny ktory znasz skryte rzeczy / á
ktory wiesz wszystkie *rzeczy* pierwey
43 niżeli śię one stawáją ! ♣ Ty wiesz
żeć kłamliwie przećiwko mnie
świadczyli : A oto teraz umieram /
nie uczyniwszy nic tákiego / co *ći*
złośliwie przećiwko mnie zmyślili.
44 ♣ Y wysłuchał Bog głos jey.

45 A Gdy ją prowádzono ná śmierć
wzbudźił PAN Duchá Swię-
tego w pácholątku máluczkim / kto-
46 remu imię Dániel. ♣ Ten záwołał
głosem wielkim ; Jam czysty od tey
47 krwie. ♣ Tedy obroćiwszy śię wszy-
stek lud do niego / rzekł ; Coż to zá
48 mowá ktorąś ty przemowił? ♣ A on
stojąc w pośrzodku nich/rzekł; Ták-
żeśćie szaleni synowie Izráelscy ?
Nie rozsądźiwszy/ áni śię prawdy
dowiedźiawszy / osądźiliśćie corkę
49 Izráelską? ♣ Wroććież śię do sądu/
bo fałszywie ći świadczyli przećiw-
ko niey.

50 Y Wroćił śię wszystek lud z po-
spiechem. Y rzekli mu Stárszy;
Podźże śiądź w pośrzod nas / y o-
znájmi nam : ponieważći Bog dał
71 cześć Stárszych. ♣ Y rzekł do nich
Dániel; Rozwiedźćie je rożnie / je-

dnego od drugiego dáleko / á ja je bedę sądźił. 52 ✤ A gdy byli rozłączeni jeden od drugiego / zawołał jednego z nich/y rzekł do niego ; O zástárzáły we złych dniách ! teraz przyßły ná jáwią grzechy twoje ktoreś czynił przed tym; 53 ✤ Sądząc sądy niespráwiedliwie/ á niewinne potępiájąc / á wypußczájąc winne : choć PAn mowi ; ᵃ Niewinnego y spráwiedliwego á nie będźieß zábijał. 54 ✤ Teraz tedy jesliś ja widźiał / powiedz pod ktorymeś je drzewem widźiał z sobą obcujące ? A on 55 rzekł ; Pod Lentyßkiem. ✤ Y rzekł Dániel ; Práwieś zkłamał ná głowę twoję;Bo oto Anjoł Boży wźiąwßy rozkazánie od Bogá / rozetnie ćię na poły.

ᵃ 1 Moj. 23. 7.

56 Y Odwiodßy go / kazał przywieść drugiego : Y rzekł mu; O naśienie Chánánejskie á nie Judskie/ piękność ćię uwiodłá / y pożądliwość wywroćiłá serce twoje. 57 ✤ Ták sćie czyniwáli corkam Izráelskim:á one bojąc śię wás, obcowáły z wámi : ále corká Judská nie zćierpiáłá niecnoty wáßey. 58 ✤ Teraz tedy powiedz mi / pod ktorymeś je drzewem zástał z sobą obcujące ? A on 59 rzekł;Pod Swidwą. ✤ Y rzekł mu Dániel ; Y tyś czyśćie zkłamał ná głowę twoję : ábowiem oto czeka Anjoł Boży májący miecz / áby ćię rozćiął ná poły/y zábił was obu.

60 TEdy záwołáło wßystko zgromádzenie głosem wielkim : y błogosłáwili Bogu / ktory wybawia te 61 co w nim ufáją. ✤ Y powstáli przećiwko onym dwiemá Stárcom : (bo je był przekonał Dániel z ust ich/ iż 62 fałßywie świádczyli) ✤ Y uczynili im według Zakonu Mojżeßowego : ták jáko oni źle myślili uczynić bliźniemu swemu,y zábili je:á krew niewinna byłá wybáwiona dniá onego. 63 ✤ A Elkiaß y żoná jego chwálili Bogá zá corkę swą Zuzánnę / z Joákimem mężem jey/ y ze wßystkimi powinowátymi : że śię nie ználázłá przy niey táka sprosna 64 rzecz. ✤ A Dániel stał śię wielkim przed oczymá wßystkiego ludu od onego dniá/y ná potym. ✤ W tym 65 Krol Astyáges przyłączony jest do Ojcow swojich : á Cyrus Perski ujął krolestwo jego.

ROZDZIAL XIV.

Dániel śię Belowi kłániáć nie chćiał. 13. Zdrádę Kśięży báłwochwálskich wyjáwił. 22. Smoká zábił 30. Między Lwy wrzucony był 31. Od Bogá záchowány.

1 Y Dániel jadał z Krolem/ y *miano go* w uczćiwośći nád wßystkie przyjaćioły *jego.*

2 Y Był báłwan *u* Bábilończyków/ ktoremu imię *było* Bel / y wydawano nań ná káżdy dźień dwánaśćie miar wielkich białey mąki / owiec czterdźieśći / á winá 3 sześć bárył. ✤ A Krol go chwalił / y chodźił ná káżdy dźień mu pokłon oddawáć : Ale Dániel oddawał pokłon Bogu swemu. Y rzekł mu Krol; Przeczże nie oddawaß pokłonu Belowi? 4 ✤ A on mu odpowiedźiał; Iż nie chwalę báłwanow ręką uczynionych/ále Zywiącego Bogá / ktory stworzył niebo y źiemię / á ma 5 moc nád wßelkim ćiáłem. ✤ Tedy mu rzekł Krol ; *Izaż* ći śię nie zda Bel być żywiącym bogiem? Azaż nie widźiß / jáko wiele jada ná káżdy 6 dźień? ✤ Y rzekł Dániel uśmiechnawßy śię; Nie myl śię Krolu / bo wewnątrz jest gliniány / á z wierzchu miedźiány / y nigdy nie jada áni pija.

7 Y Rozgniewawßy śię Krol/ przyzwał *do śiebie* Kápłanow jego/y rzekł im ; Jesli mi nie powiećie kto jest co jada te nákłady/pomrzećie. ✤ 8 A jesli pokażećie iż to Bel jáda/*tedy* Dániel umrze ; iż bluźnił przećiwko Belowi. Y rzekł Dániel Krolowi ; Niech śię stánie według słowá twego. 9 ✤ A Kápłánow Belowych było śiedmdźieśiąt / oprocz żon y dźieci. A gdy przyßedł Krol z Dánielem 10 do domu Belowego/ ✤ Rzekli Kápłáni Belowi ; Oto my wynidźiemy precz : A ty Krolu nákładßy potraw / y winá náláwßy/postaw:y zámknij drzwi / á zápieczętuj sygnetem twojim. 11 ✤ A przyßedßy ráno/jesli nie znajdźeß/że wßystko Bel pojadł/pomrzemy: ábo Dániel/ktory kłamał przećiwko nam. 12 ✤ A oni

to sobie lekce ważyli / *przeto* że sobie byli uczynili pod stołem tájemne weśćie / y przez nie záwżdy wchodźili / á ono pożeráli. ♣ Gdy tedy oni wyszli / á Krol postáwił potráwy przed Belem / rozkazał Dániel sługom swojim / áby przynieśli popiołu / y potrząsneli nim po wszystkim Kośćiele przed oczymá Krolewskimi: á wyszedszy zámknęli drzwi / y zápieczetowáli sygnetem Krolewskim / y odeszli precz. ♣ Ale Kápłáni weszli w nocy według zwyczáju swego / y żony / y synowie ich / y pojedli wszystko / y odeszli. ♣ A Krol wstał bárzo ráno / y Dániel z nim / ktoremu rzekł Krol; ♣ Cáłeż są piecżeci Dánielu? A on rzekł; Cáłe Krolu. ♣ A skoro tylko otworzyli drzwi / pojrzawszy Krol ku stołowi / záwołał głosem wielkim; Wielkiś jest Belu / á niemász u ćiebie żadney zdrády. ♣ Y rozśmiał śię Dániel / á zátrzymał Krolá / áby nie wchodźił wewnątrz / y rzekł; Pojrzy ná tło / á rozeznaj czyje to stopy. ♣ Y rzekł Krol; Widzę stopy mężow / y niewiast / y dźieci.

20 Tedy rozgniewawszy śię Krol / pojimał Kápłány / y żony / y syny ich: á oni mu ukazáli skryte drzwiczki / ktorymi wchadzáli y zjadáli to *co bywáło* ná stole. ♣ Y pomordował je Krol / á Belá dał w moc Dánielowi: ktory go wywroćił / y kośćioł jego.

22 Był tákże Smok wielki ná miejscu *onym*, ktorego chwalili Bábilończycy; ♣ Y rzekł Krol Dánielowi; Izali y o tym rzeczesz że jest miedźiány? Oto żywie y je / y pije: Nie możesz rzec / że ten nie jest bogiem żywym: á przetoż oddawaj mu pokłon. ♣ Y rzekł Dániel; Pánu Bogu memu pokłon oddawáć będę: ábowiem on jest Bogiem żywiącym. ♣ Ale ty Krolu daj mi moc / á *ja* tego Smoká bez mieczá y kijá zábiję. Y rzekł Krol; Dawam ći. ♣ Tedy Dániel wźiął smoły / y sádłá / y śierśći / y uwárzył to spolem: á náczyniwszy kołaczkow: wrzućił Smokowi w pászczękę: y rozpukł śię Smok, Y rzekł *Dániel*; Otoż to / czemu wy Boska cześć wyrządzaćie!

27 A Gdy usłyszeli Bábilończycy / rozgniewáli śię bárzo / á obrzydźiwszy śię ná Krolá / rzekli; Krol Żydem zostáł: Belá zepsował / y Smoká zábił / á Kápłány pomordował. ♣ A ták przyszedszy do Krolá / rzekli; Wydaj nam Dánielá: bo ináczey zábijemy ćię / y dom twoj. ♣ Widząc tedy Krol iż nań bárzo nálegáli / będąc przymuszony / wydał im Dánielá. ♣ A oni go wrzućili w dołwi / y był tám przez sześć dni. ♣ A *w onym* dole było śiedm lwow / ktorym dawano ná *káżdy* dźień dwoje bydłá / y dwie owce: Ale ná ten czás nie były im dáne / áby pożárli Dánielá.

32 Był Abákuk Prorok w Judskiey źiemi / ktory uwárzywszy potráwę / y nádrobiwszy chlebá w naczynie / szedł ná pole / áby *to* zániosł żeńcom. ♣ Y rzekł Anjoł PAński do Abákuká; Obiad ktory masz zánieś do Bábilonu Dánielowi / do lwiey jámy. ♣ Tedy rzekł Abákuk; Pánie / Bábilonu nie widźiał / á jámá nie wiem gdźie jest. ♣ Y wźiął *go* Anjoł PAński zá wierzch głowy: á niosąc go *zá* włosy głowy jego / postáwił go w Bábilonie nád jámą w prętkośći Duchá swego. ♣ Y záwołał Abákuk / mowiąc; Dánielu / Dánielu! Przyjmi obiad ktory ćię BOG posłał. ♣ Y rzekł Dániel; Wspomniałeś ná mię o Boże! á nie opuśćiłeś tych / ktorzy ćię szukáją. ♣ Tedy wstawszy Dániel jadł; á Anjoł Boży postáwił *záś* Abákuká záraz ná miejscu je°. ♣ Potym Krol przyszedł dniá śiodmego / áby płákał Dánielá. A przyszedszy do jámy / wejrzał *w nię*, á oto Dániel śiedźiał. ♣ Y záwołał Krol głosem wielkim / mowiąc; Wielkiś jest PAnie Boże Dánielow! á niemász innego procz ćiebie. Y wyćiągnął go *z jámy*. ♣ A one ktorzy byli przyczyną zginienia jego / wrzućił w oneż jámę: y pożárći są z prętká przed nim.

TRZE-

TRZECIE KSIEGI EZDRASZOWE.

TE Kśiegi zebráne są z Kśiąg Kroniki / z Ezdraszá y Nehemiaszá ; y toż w sobie zámykáją. Oprocz historyey o trzech młodźieńcách / ktorzy spor o to wiedli / coby było namocnieyszego: y przypominánia niektorych imion / y innych rzeczy mnieyszych.

ROZDZIAŁ I.

Iozyasz Wielkanoc w Ieruzalem obchodźił. 25. Zywotá dokonywa. 34. Iechoniasz kroluje. 36. Ioákim. 43. Ioáchin.

a 2 Kron 35. 1.

1 A Gdy spráwił Iozyasz świeto Prześćia a w Jeruzalem PANU swemu / á ofiárował báránká / czternastego 2 dniá / miesiącá pierwszego: ♣ Postánowiwszy Kápłány w Kośćiele PAńskim / według porządku dni / 3 obleczone w száty. ♣ Y rozkazał Lewitom sługom Izráelskim / áby śię poświećili PAnu / ku postáwieniu skrzynie PAńskiey w domu / ktory był zbudował Krol Sálomon / syn 4 Dawidow: *Rzekł*; ♣ Nie będźiećie jey *już więcey* nośić ná rámionách / ále teraz służćie PAnu Bogu wászemu / á mijćie stáránie o narod jego Izráelski. Nágotujćież śię według domow wászych y pokolenia 5 wászego: ♣ Według opisánia Dawidá Krolá Izráelskiego / y według rozrządzenia Sálomoná syná jego: naprzod stárszy ktorzy są między wámi Lewitowie / stawiájąc śię w Kośćiele przed bráćią swoją z sy6 námi Izráelskimi. ♣ Porządnież ofiárujćie báránká / y zgotujćie ofiáry bráći wászey: ofiárujćie *mowię* báránká według rozkazánia PAń7 skiego podánego przez Mojżeszá. ♣ Y dárował Iozyasz ludowi / ktory śię tám *ná ten czás* ználazł / báránkow / y koźłow trzydźieśći tyśięcy / á ćiel8 cow trzy tyśiące. ♣ *A* toż Krolewskich stad / według obietnice / dano było ludowi / Kápłánom y Lewitom. 9 ♣ A Stárszy Kośćielni Helkiasz / Zácháryasz y Iehiel / dáli Kápłánom ná *obchodzenie* świetá Prześćia / Owiec dwá tyśiącá y sześć set / á 10 ćielcow trzy stá. ♣ Iechoniasz tákże / y Semájasz / y Nátánáel brát *jego*, á Sábájasz y Ochiel / y Iorám Hetnáni / dáli Lewitom ná obchodzenie świetá Prześćia / Owiec pięć ty11 śięcy / *á* ćielcow śiedm set. ♣ To gdy śię dźiało / tedy Kápłáni y Lewitowie máiąc niekwászone chleby według pokolenia / y według stárszych / porządnie stáli przed ludem / áby ofiárowáli PAnu według tego jáko nápisano w Kśiegách Mojżeszo12 wych: á to *śię dźiáło* ráno. ♣ Y upiekli báránká b ná ogniu / jáko należáło: á *inne* ofiáry wárzyli w kotłách y w gárncách z przyjemną wonnośćią / á przynaszáli wszystkim 13 ktorzy byli z tegoż ludu. ♣ Potym też gotowáli dla śiebie / y dla Kápłánow bráći swych / synow Áaro14 nowych. ♣ Bo Kápłáni ofiárowáli tłustość áż do nocy: przetoż Lewitowie gotowáli sobie y Kápłánom 15 bráći swey synom Áaronowym. ♣ Tákże y śpiewacy synowie Asáfowi stáli w porządku swojim / według tego jáko nápisano było od Dawidá Asáfowi / Azáryászowi / y Iedytunowi / ktory był postánowiony od 16 Krolá. ♣ Przytym y odźwierni strzegli u káżdych drzwi / á żaden z nich nie zániedbywał urzędu swego: gdyż bráćia ich Lewitowie gotowáli 17 dla nich. ♣ A ták odpráwiło śię co należáło do służby PAńskiey onego 18 dniá: ♣ *W ktory* obchodźili świeto Prześćia / y ofiárowáli ofiáry ná Ołtarzu Bożym / według rozkazá19 nia Iozyaszá Krolá. ♣ Bo synowie Izráelscy ile śię ich tám było zeszło ná ten czás / obchodźili Swieto Prześćia / tákże y Swieto Przá-

b 2 Moj 12. 9.

snikow

20 śnikow przez śiedm dni. ♣ Y nie było obchodzone tákowe Swięto Prześćia w Izráelu/ od czásow Sámuelá Proroká. 21 ♣ Y żaden z Krolow Izráelskich nie obchodził tákiego Swiętá Prześćia / jákie obchodził Jozyasz z Kápłány/ y z Lewitámi/ y ze wszystkim ludem Judskim y Izráelskim ile śię ichználazło mieszkájących w Jeruzalem. 22 ♣ Ktore to Swięto Prześćia obchodzono ośmnastego roku zá krolowánia Jozyaszowego. 23 ♣ Tákież sa spráwy wykonáne od Jozyaszá przed oczymá PAná jego / sercem pełnym pobożnośći. 24 ♣ A co śię zá niego więcey działo / o tym nápisano zdawná: y o tych/ ktorzy grzeszyli/ á niezbożnie śię spráwowáli przećiwko PAnu nád wszystkie narody y krolestwá / y jáko go smęćili lekkomyślnośćią: dla czego śię też wypełnił wyrok PAński nád Izráelem.

25 A Po tych wszystkich spráwách Jozyaszowych przydáło śię / że Fáráo Krol Egipski wyćiągnął / áby walczył przećiwko Kárchemis / nád rzeką Eufrátes: y wyćiągnął 26 Jozyasz przećiwko niemu. ♣ Tedy posłał do niego Krol Egipski / mowiąc; Ja z tobą nic nie nam Krolu Judski. 27 ♣ Nie jestem przećiwko tobie posłány od PAná Bogá / ále przećiwko Eufráteczykom walczyć mam. Nád to y PAn teraz ze mną jest / y owszem ze mną do boju pośpiesza: przetoż odćiągni odemnie / 28 á nie przećiw śię PAnu. ♣ Wszákże nie odwroćił śię Jozyasz od niego z wojskiem swym: owszem stárał śię oto áby go zwalczył / nie dbájąc ná słowá Jeremiaszá Proroká ktore 29 wyszły z ust PAńskich. ♣ Ale gdy z nim bitwę zwoczył ná polu Mágeddo / á Kśiążętá śię zbieżeli do 30 Królá Jozyaszá; ♣ Tedy rzekł Krol sługom swojim: Wyprowadźćie mię z bitwy/ tom bárzo zránion: y wywieźli go wnet słudzy jego z 31 wojská. ♣ Y wśiadł ná drugi woz swoj / á przyjechawszy do Jeruzalem dokonał żywotá: y pochowano 32 go w grobie Ojcowskiego. ♣ Y żáłowáli po wszystkiey Judskiey *ziemi* Jozyaszá: y Jeremiasz Prorok nárzekał nád nim; tákże też y inni z przełożonych z żonámi nárzekáli nád nim/ áż do dniá tego: bo było postánowiono / áby śię to działo po 33 wszystkim narodźie Izráelskim. ♣ Ale te rzeczy nápisáne sa w Kronikách o Krolách Judskich / cokolwiek śię działo przez Jozyaszá / jáka byłá słáwá jego / y biegłość jego w Zákonie PAnskim: coż śię kolwiek działo przez niego przed tym / y teraz/ nápisano jest w Kśięgách Krolow Izráelskich y Judskich.

34 T Edy ći ktorzy c byli z narodu tego/ wźiąwszy Joácházá syná Jozyaszowego / ktory był we dwudźiestu y trzech lat / postánowili go Krolem miásto Jozyaszá Ojcá jego. 35 ♣ Y krolował w Judskiey źiemi y w Jeruzalem przez trzy mieśiące: bo go złożył Krol Egipski/ áby nie krolował w Jeruzalemie. 36 ♣ Záłożył też winę ná ten narod / sto tálentow 37 srebrá/ y jeden tálent złotá. ♣ Nád to postánowił Krol Egipski Królá Joákimá/ brátá jego / zá królá nád 38 Judą y nád Jeruzalem. ♣ Y obowiązał d sobie Joákimá / y *inne* przełożone: á Zárácelá brátá jego pojimawszy/ záwiodł do Egiptu. 39 ♣ A było Joákimowi dwádźieśćiá y pięć lat / gdy począł krolowáć w źiemi Judskiey y w Jeruzalem: á czynił to co jest złego przed PAnem. 40 ♣ Przetoż przyćiągnął przećiwko niemu Nábuchodonozor Krol Bábiloński: á związawszy go miedźiánymi łáncuchem / záwiodł do 41 Bábilonu. ♣ Tákże y naczynie Páńskie świete zábrawszy Nábuchodonozor / á dawszy je záwieść do Bábilonu / postáwił je w Kośćiele swojim. 42 ♣ Ale tá historya o nim y o nieczystośći/ y o bluźnierstwie jego nápisána jest w Kśięgách Kronik krolewskich.

43 P O nim krolował Joáchin/ syn jego: á było mu ośmnaśćie 44 lat/ gdy go koronowano. ♣ A krolował trzy mieśiace y dźieśięć dni w Jeruzalem / czyniąc to co jest złego 45 przed oblicżem PAńskim. ♣ A po roku posłał Nábuchodonozor Krol Bábiloński/ y przeniosł go do Bábilonu pospołu y z naczyniem świe-

c 2 Kron. 36. 1.

d T. Przyśięgę.

tym

złotá pijał / y ná pozłocistym łożu sypiał: dał mu też woz złoty / y czápkę kosztowną / y łáncuch złoty ná szyję. 7 ♣ Y żeby dla swojey mądrośći wtory po Dáryuszu śiedźiał / y powinnym Dáryuszowym nazywány był. 8 ♣ Tedy nápisawszy káżdy z nich powieść swoję / zápieczętowáli / y podłożyli pod wezgłowie Dáryuszá Krolá / mowiąc; 9 ♣ Gdy śię Krol ocući / oddádzą mu te kárteczki: á zákimkolwiek Krol y trzey Kśiążętá Perskie skażą / że jego powieść jest namędrsza / temu przywłaszczone będźie zwyćięstwo / jáko jest nápisano. 10 ♣ Pierwszy nápisał; Namocnieysze jest wino. 11 ♣ Drugi nápisał; Namocnieyszy jest Krol. 12 ♣ Trzeći nápisał; Namocnieysze są niewiásty: ále náde wszystko zwyćięża prawdá.

13 A Gdy Krol ocućił / wźiąwszy te kárteczki / podáli mu je / y przeczytał je. 14 ♣ Potym posławszy zwołał wszystkich Kśiążąt Perskich y Medskich / y Pánow / y Stárostow / y 15 Urzędnikow / y Wojewodow. ♣ A gdy záśiedli w rádźie / tedy czytano te kárteczki przed nimi: Potym rzekł; Záwołayćie też młodźieńcow onych / żeby sámi wyłożyli powieśći swoje. 16 ♣ A gdy ich záwołano / przystąpili. Y rzekł im; Wyłożćie nam te pismá. 17 ♣ Tedy począł on pierwszy / ktory mowił o mocy winá / y ták rzekł; 18 ♣ O mężowie! jáko bárzo mocne jest wino / wszystkie ludźie zwodźi ktorzy je pijáją. 19 ♣ Ták krolewską myśl jáko y śiroty / czyni jednáką: ták niewolniká jáko y wolnego / ták ubogiego jáko y bogátego. 20 ♣ Wszystkie myśli obraca w wesele y w rádość: ták / że człowiek nie pámięta ná żaden b smętek / áni ná żaden dług. 21 ♣ Káżde serce ubogaca ták / że pijány nie pámięta ná Krolá áni ná Páná: ále wszystko mierzy tálentámi. 22 ♣ Gdy też sobie podpiją / nie pámiętáją że máją bydź obrońcámi powinnych y bráći: 23 ále wnet mieczow dobywáją. ♣ A gdy wytrzeźwieją od winá / wstáwszy / nie pámiętáją co uczynili. 24 ♣ *Przetoż* o mężowie! ázaż nie jest namocnieysze wino; ponieważ do tego áby ták czyniono przymu-

b *Przyp.* 31.6.7

dźi. A to powiedźiawszy umilknął.

ROZDZIAŁ IV.

Wywyższenie Krolá, y biáłych głow. 35 Ale prawdá náde wszystko.

1 Y Począł drugi mowić / ktory rozpráwiał o mocy krolewskiey. 2 ♣ O mężowie! izali nie jest wielka moc tych ludźi / ktorzy źiemią y morzem władną / y wszystkim co w nich jest. 3 ♣ A przećie dáleko jest możnieyszy Krol: Ponieważ władnie wszystkimi / y pánuje nád nimi / á cokolwiek rzecze / czynić muszą. 4 ♣ Rzeczeli im áby podnieśli woynę jeden przećiwko drugiemu / ták czynią: Pośleli je przećiwko nieprzyjaćiołom / idą á podwracáją gory y mury y wieże. 5 ♣ Morduią y mordowáni bywáją / á krolewskiego rozkazánia nie przestępują: Jeśli zwyćięża / wszystko krolowi / jákichkolwiek korzyśći dostáli y inne wszystkie rzeczy / odnoszą. 6 ♣ A ktorzy ná woynę nie idą áni walczą / jedno rolą uprawują / ći pośiawszy y zżąwszy krolowi przynoszą: owszem jedni drugie / áby dań krolowi dawáli / przymuszáją. 7 ♣ A choć on sam jeden jest / jednák / rzeczeli; Zábijayćie / zábijáją: rzeczeli; Wypuśććie / wypuszczáją. 8 ♣ Rzeczeli; Bijćie / biją: rzeczeli; Burzćie / burzą: rzeczeli; Budujćie / budują. 9 ♣ Rzeczeli; Wytnićie / wycináją: rzeczeli; Sczepćie / szczepią. Owá / wszystek lud y wojsko jego / słucháją go. 10 ♣ Nád to / on śiedźi / je / pije / śpi: á oni około niego straż trzymáją. 11 ♣ Y nie może nikt odejść ku odpráwowániu spraw swoich / 12 áby go nie miał słucháć. ♣ O mężowie! y jákoż nie ma bydź bárzo mocny Krol: ponieważ mu śię tákie posłuszeństwo dźieje.

13 A Gdy ten umilkł / tedy trzeći ktory mowił o niewiástách y o prawdźie / (á ten był Zorobabel) począł mowić; 14 O mężowie! ♣ Nie jestći namocnieyszy Krol / áni wielkość ludźi / áni wino przewyższa. Ktoż tedy jest co pánuje nád nimi? ábo kto władnie nimi? Izali nie niewiásty? 15 ♣ Niewiásty urodźiły y Krole / y wszystek lud / ktory pánuje

16 nád morzem y nád źiemią. ♣ Z nich śię národźili/ y one wychowáły te/ ktorzy sádzą winnice/ ná ktorych śię
17 wino rodźi. ♣ Oneć száty spráwuią ludźiom/ one nábywáią sławy ludźiom: áni mogą bydź ludźie
18 przez niewiast. ♣ Bo choćby názbieráli złotá y śrebrá/ ábo jákichkolwiek rzeczy namilszych: Izáli dla ozdoby y krásy miłośćią jákiey cudney niewiásty zięci będąc.
19 ♣ Wszystkiego nie zániechawáią/ zá nią śię nie ogládáią/ á gębę otworzywszy/ oney śię nie przypátruią? Dwá wszyscy bárźiey jey prágną/ niż złotá y śrebrá/ y jákieykolwiek rzeczy namilszey.
20 ♣ Opuszcza człowiek Oycá swego ktory go wychował/ y własną swą kráinę/ á do żony śię
21 swoiey własney przyłącza. ♣ Owszem/ dla żony żywot swoy odważa: á nie pámięta áni ná Oycá/ áni ná mátkę/ áni ná oyczyznę swoię.
22 ♣ Przetoż y z tąd poznáć możećie żeć nád wámi niewiásty pánuią: Izáli nie ná nie robićie y nie prácuiećie? á wszystkiego niewiástam nie dawaćie/ y nie przynośićie?
23 ♣ Do tego/ człowiek wźiąwszy miecz swoy/ idźie ná drogę áby zbijał y kradł: ábo śię po rzekách y po
24 morzu płáwi. ♣ Wiec/ y ze lwem śmie śię potkáć/ y przechádza mieysca ćiemne: á gdy czego nákrádnie/ ábo náwydźiera/ ábo nákupi/ to
25 swoiey miły przynośi. ♣ A ták dáleko więcey człowiek miłuie żonę
26 swoię/ niż Oycá y mátkę. ♣ Bo wiele ich będąc miłośćią zięci ku niewiástam poszáláło/ y stáli śię niewolnikámi dla nich.
27 ♣ Náwet/ wiele ich poginęło/ gdy przewinili y zgrzeszyli dla niewiast.
28 ♣ Przeczże mi tedy nie wierzyćie? Azaż Krol nie jest wielki w mocy swoiey? Azaż śię go nie obawiáią dotknąć wszystkie kráiny?
29 ♣ A widzym go widźiał/ gdy Apámen corká Bártákowá záłożnicá jego ták známienitego Krolá/ śiedząc po práwicy Krolewskiey.
30 ♣ Zdeymowáłá koronę z głowy Krolewskiey/ á kłádłá ją ná śię: náwet/ y biłá Krolá lewą ręką.
31 ♣ A Krol tylko otworzywszy ustá/ dźiwował śię jey: á jesliż śię oná uśmiechnęłá ná niego/ śmiał śię: jesli śię zás gniewáłá/ błagał ją/ áby śię poiednáłá z nim.
32 ♣ O mężowie! jákoż nie máią bydź namocnieysze niewiásty/ ktore tákowe rzeczy czynią?
33 ♣ A gdy Krol y Xiążętá poglądáli jeden ná drugiego/ począł tákże *tenże młodźieniec* mowić o Prawdźie.
34 ♣ O mężowie/ Izáliż nie są mocne niewiásty? Wielka jest źiemia/ y wysokie niebo/ y słońce w biegu prętkie: ábowiem śię obraca ná okręgu niebieskim/ á záśię śię wraca do mieysca swego zá
35 jeden dźień. ♣ Izáli nie jest wielki ten/ ktory to czyni? Wielkać jest prawdá/ y mocnieysza nád wszystko.
36 ♣ Ziemia prawdy wzywa/ niebo ją też wysławia/ y wszystkie dźiełá przed nią śię poniżáią y drżą/ á nie mász nic przy niey niepráwego. ♣
37 Niepráwe jest wino/ niepráwy Krol/ niepráwe niewiásty/ niepráwi wszyscy synowie ludzcy/ y niepráwe wszystkie spráwy ich/ á nie mász w nich prawdy: przetoż dla
38 niepráwośći swoiey giną. ♣ Ale prawdá trwa/ y wzmaga śię ná wieki: żywie y zwyćięża ná wieki
39 wiekow. ♣ A niemász u niey brákowánia osob/ áni rożnośći: ále co spráwiedliwego jest czyni/ á wszystkich niepráwych y złośliwych śię chroni/ ták/ że sobie wszyscy smákuią
40 spráwy jey. ♣ Y niemász nic w sądźiech jey niespráwiedliwego/ ále oná jest mocą/ krolestwem/ możnośćią/ y máiestatem wszystkich wiekow. Błogosłáwiony jest BOG
41 prawdy. ♣ To powiedźiawszy umilkł.

TEdy wszystek lud záwołał/ mowiąc: Prawdá jest namożnieysza/ y namocnieysza.
42 ♣ Tedy mu rzekł Krol: Proś/ o co chcesz/ á dámyć więcey nád to/ niż jest ná piśmie podano: dla tego/ iżeś jest namędrszy/ Podle mnie będźiesz śiadał/ y powinnym moim zwány będźiesz.
43 ♣ Zátym rzekł Krolewi: Pámiętay ná on ślub/ ktoryś ná on czás/ gdyś ujmował krolestwo twoie/ uczynił;Ześ obiecał wystáwić Jeruzalem;
44 ♣ Y wszystkie naczynia z Jeruzalem zábráne záśię odesłáć/ ktore był

2 Mátt. 19. 5.

Cyrus odłożył / gdy ślub czynił przy dobywániu Bábilonu / że je tám záśie chciał odesłáć. 45 ✣ Nád toś obiecał zbudowáć Kośćioł / ktory zpalili Idumejczycy/gdy zplundrowána byłá Judska ziemiá od Chálde- 46 dejczykow. ✣ A toć jest czego teraz żadam Krolu / Pánie moj : toć jest o co ćie proszę ; toć jest mowię to dostojeństwo / o ktore ćie proszę : ábyś wypełnił ślub ktoryś uczynił ustY swymi/że go wypełniß Krolowi 47 Niebieskiemu. ✣ Tedy powstawszy Krol Dáryuß/pocáłowałgo : y nápisał mu listy do wßystkich Podskárbich swojich / y Stárost / y Urzędnikow / y Pánow ; áby go prowádźili/ y te wßystkie/ ktorzy z nim 48 ßli budowáć Jeruzalem. ✣ Nápisal też listy do wßystkich Stárost / ktorzy bili w dolney Syryjey y Fenicyey / y do tych ktorzy byli ná Libánie / áby náwoźili drzewá Cedrowego z Libánu do Jeruzalem / á 49 budowáli z nim Miásto. ✣ Nád to/ dał wßystkim Zydom ktorzy śię wrácáli z krolestwá jego do Judskiey *ziemie* wolnośći / áby żaden Przełożony / żaden Vrzędnik / áni Pan/áni Stárostá nie śmiał przy- 50 stępowáć do drzwi ich. ✣ Ale áby tá wßystká krájiná ktoraby trzymáli / byłá wolna od podatkow : á izby *też* Edomczycy puśćili miásteczká 51 Zydom w ktorych mieszkáli. ✣ Do tego / áby ná budowánie Kośćiołá dawáli ná káżdy rok po dwudźiestu tálentow / dokadby śie budowánie 52 nie dokończyło. ✣ Przytym ná ofiárowánie cáłopalenia ná ołtarzu / ták jáko mieli rozkazánie(ná káżdy dźień śiedmnaśćie ofiárowáć /) áby przynośili ná káżdy rok dźie- 53 śięć innych tálentow. ✣ A te wolność áby wßyscy mieli/ktorzy wyßli z Bábilonu budowáć miásto / y po- 54 tomstwo ich. ✣ Rozkazał też y Kápłánom wßystkim ktorzy wyßli/ dawáć żywność y ßáty świeta w ktorey- 55 by służyli. ✣ Tákże y Lewitom rozkazał dáć żywność / dokadby nie był dokonány dom / y Jeruzalem 56 zbudowáne. ✣ Do tego wßystkim strzegącym miástá/rozkazazał dawáć 57 ich część/y żołd. ✣ Y odesłał wßystkie naczynia z Bábilonu ktore oddźielił Cyrus ; á wßystko cokolwiek był rzekł Cyrus uczynić / y on rozkazał uczynić / y do Jeruzalem odesłáć.

58 Tedy wyßedßy on młodźieniec podniosł twarz swoje ku niebu/ á obroćiwßy śię do Jeruzalem/ błogosłáwił Królá Niebieskiego / mo- 59 wiąc ; ✣ Od ćiebieć jest to zwyćięstwo / od ćiebie tá mądrość / y twojá jest tá chwałá / á jam jest sługá 60 twoj. ✣ Błogosłáwionyś jest ktoryś mi dał mądrość : Przetoż ćię wiel- 61 bić będę PAnie Ojcow *náßych.* ✣ A wźiąwßy one listy / ßedł áż przyßedł do Bábilonu / y oznájmił wßystko 62 bráći swey: ✣ Ktorzy chwalili Bogá 63 Ojcow swojich / iż im dał uswobodzenie y wolność: ✣ Aby ßli y budowáli Jeruzalem y Kośćioł / ktory był názwány od Jmienia jego. Y weselili śię z muzyką/y *z wielką* rádośćią przez śiedm dni.

Rozdział V.

Poczet ludu wrácájącego śię z pojimánia. 45. Gorliwość ich. 66. Pokusy, ktore ná nie przypądáją.

1 Za tym obráni są wodzowie z domow Ojcow swych/ według pokolenia ich/ áby śię wybráli z żonámi swymi / y z syny / y z corkámi swymi / tákże z sługámi swymi / y z służebnicámi swymi / y z dobytkiem 2 swojim. ✣ Y posłał Dáryuß z nimi tyśiąc jezdnych / áby je doprowádźili áż do Jeruzalem w pokoju : á to z naczyniem muzyckim/ z bebná- 3 mi y z piszczałkámi. ✣ Wßyscy záprawdę bráćia ich gráli / ktorym rozkazał/ áby śię wybráli z nimi. ✣ 4 A teć są imioná mężow ktorzy wyßli według domow Ojcow swych/ do pokolenia y przełożeństwá swego. ✣ 5 Kápłáni ; Synowie Fineesá syná Áaronowego/ Jesue syn Jozedeká/ syná Sárájego : y Joákim syn Zorobabelá / syná Sáłátyelowego z domu Dawidowego / z potomstwá Fáresowego / z pokolenia Judowe- 6 go. ✣ Ktory mowił przed Dáryußem Krolem Perskim rzeczy mądre/ drugiego roku krolowániá jego / mie-

mieśiącá Niśán / ktory jest pierwszym *w roku.*

7 A Cie sa z Zydow a ktorzy przyszli z niewoli / y z záprowádzenia: (ktore był záprowádził Nábuchodonozor Krol Bábiloński *do Bábilonu*)á náwrocił śie káżdy z nich do Jeruzalem / á inni do Zydostwá / káżdy do miástá swego. ♣ 8 Ktorzy przyszli z wodzámi swojimi z Zorobabelem/ y z Jesuą / z Nehemiaszem / z Záchárzyaszem / Rezejaszem/Eneniaszem/ Márdocheuszem / Bilsánem / Assárászem / Retieliaszem / Rechumem / y z Báána : Z ktorego to narodu ten jest poczet ich / y ci wodzowe ich. Synow Fárosowych/dwá tyśiącá / sto / śiedmdźieśiat y dwá. ♣ 9 Synow Sefátyaszowych trzy stá śiedmdźieśiat y dwá. 10 ♣ Synow Aráchowych/śiedm set pięćdźieśiat y sześć. 11 ♣ Synow Páchát-Moábowych / dwá tyśiącá ośm set y dwanáśćie. 12 ♣ Synow Elámowych / tyśiąc dwie śćie pięćdźieśiat y cztery. 13 ♣ Synow Zátuowych dźiewięć set czterdźieśći y pięć: Synow Korbeowych śiedm set y pięć; Synow Bániego/sześć set czterdźieśći y ośm. 14 ♣ Synow Bebájego/sześć set dwádźieśćiá y trzy: Synow Azgádowych trzy tyśiace dwie śćie dwádźieśćiá y dwá. 15 ♣ Synow Adonikámowych sześć set sześćdźieśiat y śiedm: Synow Bigwájego / dwá tyśiącá sześćdźieśiat y sześć: Synow Adynowych cztery stá pięćdźieśiat / y cztery. 16 ♣ Synow Aterowych dźiewięćdźieśiat y dwá: á Kejlánowych / y Azetowych / sześćdźieśiat y śiedm : Synow Azuránowych/ cztery stá trzydźieśći y dwá. 17 ♣ Synow Ananiaszowych/ sto: Synow Aromowych/ jeden: Synow Bázájowych trzy stá dwádźieśćiá y trzy: Synow Arsyfurydowych sto y dwá. 18 ♣ Synow Meterowych trzy tyśiace y pięć: Synow z Betlehemu sto dwádźieśćiá y trzy. 19 ♣ Synow z Netofátu pięćdźieśiat y pięć: z Anátotu sto dwádźieśćiá y ośm: z Betsemes czterdźieśći y dwá. 20 ♣ Z Káryátyárym dwádźieśćiá y pięć: z Káfiru y z Berotu śiedm set czterdźieśći y

a 1 *Ezdr* 2. 2. 2 *Ezdr* 2. 6.

21 trzy/z Piráchu śiedm set. ♣ Z Chámidát y z Ammidoj/cztery stá dwádźieśćiá y dwá/z Rámy y z Gábáá/ 22 sześć set dwádźieśćiá y jeden. ♣ Z Mákámosá sto dwádźieśćiá y dwá/ z Bethel pięćdźieśiat y dwá: Synow Nebo sto pięćdźieśiat y sześć. 23 ♣ Synow Kálámolálowych/ y Onowych/ śiedm set dwádźieśćiá y pięć: Synow Jerechowych/ trzy stá czterdźieśći y pięć. 24 ♣ Synow Senáá trzy tyśiace / trzy stá y trzydźieśći. 25 Kápłánow: Synow Jedájaszowych/syná Jesue/z synow Sánásybowymi dźiewięć set śiedmdźieśiat y dwá : Synow Imerowych tyśiąc pięćdźieśiat y dwá. 26 Synow Fásurowych tyśiąc czterdźieśći y śiedm : Synow Hárymowych tyśiąc y śiedmnaśćie. ♣ 27 Lewitow: Synow Jesuego y Kádmielowych/ y Bániowych y Suowych śiedmdźieśiat y cztery. ♣ 28 Synowie Spiewakow : Synow Asáfowych/ sto czterdźieśći y ośm. 29 ♣ Odźwiernych: Synow Sállumowych/Synow Alterowych/Synow Tálmonowych/ Synow Akkubowych/ Synow Hátykowych/ Synow Sobájowych ; wszystkich/ sto trzydźieśći y ośm. 30 ♣ Kápłánow w Kośćiele służących: Synowie Sychá/ Synowie Hásufá: Synowie Tábáot/ Synowie Kerosá/ Synowie Syjá/ Synowie Fálewowi: ♣ 31 Synowie Lebny/Synowie Agráby/ Synowie Akui/ Synowie Uty/ Synowie Ketáby/Synowie Agáby/ Synowie Syby/ Synowie Anány/ Synowie Kátui/ Synowie Gedury : 32 ♣ Synowie Reájowi/ Synowie Desánowi/Synowie Nekodowi/Synowie Cházebowi/ Synowie Gázerámowi/ Synowie Azyaszowi/Synowie Fineesowi/Synowie Azárowi/ Synowie Bástájowi/ Synowie Azánowi/ Synowie Mehuninowi/ Synowie Nefizymowi/ Synowie Bákbukowi/ Synowie Hákufimowi/ Synowie Assurowi/ Synowie Fárákimowi/ 33 Synowie Bázlotowi. ♣ Synowie Mechidowi/ Synowie Kutowi/ Synowie Chársowi / Synowie Bárkosowi/ synowie Azerowi/ Sy=

nowie Tomáchowi/Synowie Ná-
34 sykowi/synowie Cháthyfowi. ♣ Synowie sług Sálomonowych: Synowie Háſáfionowi/ Synowie Fárudowi/ Synowie Jáálowi / Synowie Lozonowi / Synowie Giddelowi/
35 Synowie Sefátyaszowi. ♣ Synowie Hágiaszowi / Synowie Pocheretowi/Synowie Háſebájimowi/ Synowie Sárotowi / Synowie Mázyaszowi / Synowie Gárowi / Synowie Addusowi/Synowie Subásowi/Synowie Afferowi/Synowie Bárodysowi / Synowie Sábátowi/Synowie Allomowi:
36 ♣ Wszystkich ktorzy osługowáli w Kośćiele Kápłánom / y Synow sług Sálomonowych / było trzy stá śiedmdźieśiat y dwá.
37 ♣ Ci też byli ktorzy wyszli z Telmeláchu/ y z Telchársá/ ktorych wodzem był Cháráátálár / y Alár: Ale nie mogli wywieść domu y rodu swego żeby poszli z Izráelá.
38 ♣ Synow Deláiaszowych/ Synow Tobiaszowych / Synow Nekodowych / sześć set piećdźieśiat y
39 y dwá. ♣ A z Kápłánow b ktorzy spráwowáli urząd Kápłáński/ á nie mogł bydź ználeziony rod ich: Synowie Chábiaszowi/Synowie Kosowi/ Synowie Addowi / (ktory sobie wźiął był zá żonę Awgia corkę Bársyláiego / y náżywano go imie-
40 niem jego.) ♣ Ktorych rodzáju gdy szukano w rejestrze zápisánego / á nie ználeźiono/odjęto im urząd Kápłáński.
41 ♣ Bo Nehemiasz y Atáryasz rzekł im áby nie byli uczestnikámi świętych rzeczy áżby nástał nawyższy Kápłan / ktoryby c to słusznie rozeznáć mogł.
42 ♣ A tych wszystkich ktorzy byli z Izráelá / ktorzy byli we dwunastu leciech y wyżey / było czterdźieśći y dwá tyśiące / trzy stá sześćdźieśiat: oprocz sług y służebnic.
43 ♣ Ktorych to sług y służebnic było / śiedm tyśięcy trzy stá czterdźieśći y śiedm: á śpiewaczek y śpiewakow / dwie śćie czterdźieśći
44 y pięć. ♣ Wielbłądow cztery stá trzydźieśći y pięć: á koni śiedm set trzydźieśći y sześć: mułow dwie śćie czterdźieśći y pięć: osłow pięć tyśięcy pięć set dwádźieśćiá y pięć.

b 2 Ezdr 7. 63.

c G. Dał objaśnienie prawdźie.

45 A Niektorzy przednieysi z domow swych / przyszedszy do Kośćiołá Bożego ktory był w Jeruzálemie / obiecáli dobrowolnie / káżdy według możnośći swojey / ten
46 dom ná mieyscu jego budowáć: ♣ Y dáć nákład ná tę robotę świętą / złotá tyśiąc grzywien / á śrebrá pięć tyśięcy/y sto szat Kápłáńskich.
47 ♣ A ták osádźili śię Kápłáni y Lewitowie / tákże y inni z tego ludu w Jeruzálemie y w oney kráinie / y śpiewacy/y odźwierni: nawet wszystek Izráel po swych miásteczkách. ♣
48 A gdy nástał mieśiąc śiodmy potym / jáko záczęli mieszkáć synowie Izráelscy [illegible] w przybytkách swych/ zgromádźili śię jednostáinie do śieni / ktora byłá przed bramą ná Wschod słońcá.

49 Tedy wstawszy Jesuá syn Jozedeków / z bráćią swoją Kápłány / y Zorobabel syn Sálátyelow z bráćią swoją / zbudowáli Ołtarz
50 Bogá Izráelskiego: ♣ Aby ná nim ofiárowáli cáłopalenia / jáko jest nápisano w Księgách Mojżeszá mężá Bożego.
51 ♣ A gdy wystáwili Ołtarz ná mieyscu swym / choćiaż śię przećiwko nim zbieráli narodowie z inszych źiem/ przeto że z nimi byli w nieprzyjáźniey/ y zmocnić śię chćieli nád nimi wszyscy narodowie ná źiemi: wszákże oni czásu swego ofiáry y cáłopalenia PAnu / ráno y
52 wieczor ofiárowáli. ♣ Y obchodźili święto Kuczek / jáko d rozkazano było w Zakonie: y ofiárowáli ofiáry ná káżdy dźień jáko śię godźiło.
53 ♣ Potym y ofiáry ustáwiczne / y ofiáry we dni Sábbátnie/y ná Nowiu mieśiącá: tákże y wszystkich dni świętych ktore poświęcone były. ♣
54 A ktorzykolwiek byli śluby dobrowolne Bogu uczynili / poczęli od pierwszego dniá mieśiącá śiodmego ofiáry spráwowáć Bogu/choćiaż jeszcze Kośćioł Boży nie był dobudo-
55 wány. ♣ Y dáli z rádośćią pieniądze kámiennikom y rzemieśnikom / tákże stráwy y napoje. Dáli też wozy Sydończykom / y Tyryczykom áby drzewo Cedrowe wożili z Libánu/ á przyprowáźili ná łodźiach do portu Joppeńskiego/według rozká-

d 2 Moj 23.16.

zánia/ ktore im dał Cyrus Krol Perski.

56 Tedy roku wtorego/ gdy Zorobabel syn Sálátyelow przyszedł do domu Bożego do Jeruzalem/ miesiacá wtorego/ poczał go budowáć: tákże y Jesuá syn Jozedekow/ y inni brácia jego Kápłáni y Lewitowie/ y wszyscy ktorzy przyszli z wiezienia do Jeruzalem. ♣ 57 Y záłożyli dom Boży ná Nowiu miesiacá/ wtorego miesiacá/ drugiego roku po náwroceniu sie do Judskiey ziemie/ y do Jeruzalem. ♣ 58 Y postánowili Lewity ode dwudziestu lat/ y wyżey nád dziełem PAńskim. ♣ 59 A ták postánowiony Jesuego/ y syny jego/ y brácia [illegible] y Kádmielá brátá jego, y syny Mádyábunowe/ tákże y syny Jodego z syny Heliádowymi/ y z brácia jego. ♣ 60 A wszyscy Lewitowie/ áby jednostájnie doglądáli tego/ żeby tym spiesżniey szłá oná robotá około domu PAńskiego. 61 ♣ A gdy budowáli robotnicy Kościoł PAński: Tedy stali Kápłáni/ obleczeni bedac w száty swe z muzyką y z trąbámi: á Lewitowie synowie Asáfowi/ trzymájac cymbały/ ♣ 62 Chwalac y wysławiájac PANA/ według rozkazánia Dawidá Królá Izráelskiego. ♣ 63 Y śpiewáli głosem wielkim ku chwale PAńskiey/ że dobroć y chwałá jego ná wieki trwa we wszystkim ludu Izráelskim. ♣ 64 Wszystek tákże lud trąbił y krzyczał głosem wielkim/ śpiewájac PAnu/ zá przyczyną budowánia 65 Domu PAńskiego. ♣ A wiele ich z Kápłánow y z Lewitow/ y z Przednieyszych z domow ich/ Stárzy/ ktorzy on pierwszy dom widzieli: ♣ 66 Przystąpili do budynkow jego z płáczem y z nárzekániem wielkim; á wiele ich z trąbámi y z rádośćią/ y z wykrzykániem/ głosem wielkim. ♣ 67 Ták iż lud nie mogł słyszeć trąb/ przed płáczem ludu tego: choć wielkie mnostwo było tych ktorzy trąbili/ 68 ták/ że je dáleko słycháć było. ♣ Z kąd nieprzyjáciele pokolenia Judowego y Benjáminowego usłyszawszy to/ przyszli dowiádowáć śie coby to 69 było zá trąbienie. ♣ A dowiedziawszy śie iż ći ktorzy wyszli z więźienia budowáli Kośćioł PAnu Bogu 70 Izráelskiemu/ ♣ Przyszli do Zorobabelá/ y Jesuego/ y do Przednieyszych z tego narodu mowiac im; Bedźiemy budowáli wespoł z wámi. ♣ 71 Bo bedźiemy jáko y wy posłuszni PAnu wászemu/ ktoremu też ofiáry spráwujemy ode dni Asbázáretá/ Królá Assyryjskiego/ ktory nas ku 72 záprowádźił. ♣ Tedy im rzekł Zorobabel y Jesuá/ y przednieyszy z narodu Izráelskiego; Nie godźi śie nam z wámi budowáć domu PAnu Bogu nászemu: Ale my sámi budowáć bedźiemy PAnu Izráelskiemu przystojnie/ jáko nam rozkazał Cyrus 73 Krol Perski. ♣ Wszákże Narodowie oney ziemie/ nástapiwszy ná te ktorzy mieszkáli w Judskiey ziemi/ obiegli je/ á przeszkadzáli temu budynkowi: y zásadzkámi/ y náwodzeniem ludu ná nie/ bronili im bu- 74 dowáć. ♣ A nájázdy czyniac/ bronili áby nie mogł bydź dokonány ten budynek po wszystek czás Królá Cyrusá. ♣ Y záhámowano on budynek przez dwie lećie/ áż do krolowánia Dáryuszowego.

e 1 Ezdr. 4. 1.

f 2 Krol. 27. 24.

ROZDZIAŁ VI.

Złośliwe usiłowánie Sysenny y Sátrábuzáná o przeszkodźie budowánia Kośćiołá.

1 A Roku wtorego zá krolowánia Dáryuszowego/ prorokował a Aggeusz/ y Zácháryasz syn Iddy Prorocy/ Żydom tym/ ktorzy mieszkáli w Judskiey ziemi y w Jeruzalemie/ w Imieniu PAná Bogá 2 Izráelskiego. ♣ Tedy powstawszy Zorobabel syn Sálátyelow/ y Jesuá syn Jozedekow/ poczeli záśie budowáć Dom PAński w Jeruzalem: ktorym przytomni byli y pomagáli Prorocy PAńscy.

3 Tegoż czásu/ przyszedł do nich Sysennes Stárostá w Syryjey y w Fenicyey/ y Sátrábuzánes z 4 towárzyszámi swymi/ ♣ Y rzekli im; Ktoż wam rozkazał ten dom budowáć/ á budynek ten y inne wszystkie rzeczy kończyć? A ktorzyż sa budo- 5 wnicy ktorzy to buduja? ♣ Ale Stárszy Żydowscy mieli łáskę u PAná/ (bo miał wzgląd ná te kto-

a 1 Ezdr. 5. 1. Aggo. 1. 1. Zách. 1. 1.

6 rzy śię wrocili z niewoli.) ♣ Przetez nie mogło bydź to dźieło záhámowáne / dokądby nie było o nim Dáryuszowi oznájmiono/ y od niego
7 odpisu przynieśiono. ♣ A tenci jest przepis onego listu ktory pisány y posłány był do Dáryuszá/ Sysennes Stárostá Syryjski/ y Fenicki/ y Sátrábuzánes z towárzyszámi swymi; Vrzędnicy Syryjscy y Feniccy / Krolowi Dáryuszowi zdrowia zycżymi.
8 ♣ Niech będźie wiádomo Krolowi Pánu nászemu/ żesmy jeżdźili do źiemie Judskiey: gdźie przyjácháwszy do Jeruzalem/ náleźlismy te/ ktorzy śię wrocili z niewoli/ Stárszé Judskie budujace w mieśćie Jeruzalem PAnu dom wielki: ♣
9 Nowy/ z kámienia ćiosánego drogiego/
10 y bálki już w śćiány kłádą. ♣ A tá robotá idźie bárzo sporo/ y szcześći śię w ręk ách ich: náwet/ z wielká śię sława y pilnośćia kończy. ♣
11 Tedysmy pytáli Stárszych ich/ mowiac; Ktoż wam kazał budowáć ten Dom/ y te roboty zácżynáć? ♣
12 Dlategosmy ich pytáli / ábysmyć oznájmili/ y zpisáli męże z nich przednieysze okolo tey roboty: y żądálismy od nich poznácżenia
13 imion Przełożonych ich. ♣ Lecż nam oni odpowiedźieli/ mowiac; Mysmy sludzy tego PAná ktory stworzył niebo y źiemię: ♣
14 A ten Dom był zbudowány b y dokonány przed wiela lat od Krolá Izráelskiego
15 wielkiego y mocnego: ♣ Ale potym gdy Ojcowie nászy zgrzeszywszy/ pobudźili do gniewu PAná Izráelskiego y niebieskiego/ tedy je c wydał w ręce Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego y Cháldejczykow:
16 Ktorzy ten dom zburzywszy zpalili go/ á lud záprowádźili w pojimánie
17 do Bábilonu. ♣ Wszákże roku pierwszego/ gdy Cyrus Krolestwo ujął w kráinie Bábilońskiey/ nápisał Krol Cyrus/ áby ten dom był budowány.
18 ♣ Nád to y nacżynia święte/ złote y śrebrne/ ktore był wyniosł Nábuchodonozor z Kośćiołá Jeruzalemskiego/ á dał je był do Kośćiołá swego: te też záś wyniosł Krol Cyrus z Kośćiołá Bábilońskiego/ y oddał je Zorobabelowi y
19 Sesbásárowi Stárośćie. ♣ Ktoremu oddawszy te nacżynia/ kazał w Kośćiele Jeruzalemskim złożyć/ á ten Kośćioł PAński ná pierwszym
20 mieysçu zbudowáć. ♣ Tedy Sesbásár przyjácháwszy/ záłożył grunty Domu PAńskiego w Jeruzalem/ ktory jeszcze od onegoż cżásu áż do tąd budują/ á jeszcze nie jest dokończony.
21 ♣ Przetoż teraz jesliż śię tobie zda Krolu/ każ poszukáć w Bibliotece Krolá Cyrusá/ ktora jest w
22 Bábilonie. ♣ A jesli śię znajdźie iż śię zá dozwoleniem Krolá Cyrusá odpráwuje to budowánie Domu PAńskiego w Jeruzalem/ y zdali śię Krolowi PAnu nászemu/ niechże nam da odpowiedź ná te rzecż.
23 TEdy Krol Dáryusz rozkazał poszukáć w krolewskiey Bibliotece ktora byłá w Bábilonie/ y náleźiono w Ekbátánie/ w grodźie w źiemi Medskiey Kśięgi/ w ktorych było
24 ták ná pámiątkę zápisano; ♣ Roku pierwszego krolowánia d Cyrusá/ Krol Cyrus rozkazał Dom PAński w Jeruzalemie budowáć/ gdźieby ofiáry ofiárowano ná ogniu u-
25 stáwicżnym. ♣ Ktoregoby wysokość byłá ná sześćidźieśiąt łokći / á szerokość też ná sześćidźieśiąt łokći: z trojákimi pokojámi/ z kámienia ćiosánego/ y z jednym pokojem drzewá nowego/ ktore śię w tey źiemi rodźiło: á żeby nákład dawano z
26 skárbu Krolá Cyrusá. ♣ Nád to/ rozkazał nacżynia święte Domu PAńskiego złote y śrebrne/ ktore był Nábuchodonozor zábrał z Domu Jeruzalemskiego/ á przeniosł je był do Bábilonu/ záśię wroćić do tegoż Domu Jeruzalemskiego / áby tám záś złożone były gdźie pierwey
27 stały. ♣ Dla cżego rozkazał Dáryusz stáráć śię Sysennowi Stárośćie Syryjskiemu y Fenickiemu/ y Sátrábuzánowi/ y towárzyszom ich/ y innym Urzędnikom w Syryjey y w Fenicyey postánowionym/ áby dano pokoj onemu mieysçu: á żeby nie broniono Zorobabelowi sludze PAńskiemu/ y Stárośćie źiemie Judskiey/ y Stárszym Judskim/ tego domu PAńskiego budowáć ná mieysçu jego.
28 ♣ Przetoż y ja koniecżnie

b 1 Krol. 6. 2.

c 2 Krol. 24. 1.

d 1 Ezdr. 6. 2.

rozkázuje áby był dobudowány: á tego/dojrzeć/ áby pomagano Zydom ktorzy śie náwrocili z niewoli/ áżby śie Dom PAńſki dokończył. ✠ 29 Do tego/ áby z dochodow dolney Syryey Feniceyey pilnie tym ludźiom dawano według postánowienia/ná ofiáry PAńſkie Zorobabelowi Stároście/ná ćielce/ná báránny/ y ná báránki. ✠ 30 Tákże y ná zboże/ ná sol y ná wino/ y ná Oliwe ustáwicznie ná káżdy rok: ile okaza Kápłáni ktorzy ſą w Jeruzalem/ że ná káżdy dźień wychodźi; á to bez wszelkiey odwłoki. ✠ 31 A żeby ofiárowáli ofiáry mokre Bogu Nawyższemu/ zá Krolá y zá dźieći jego/ á izby śie modlili zá ich zdrowie. ✠ 32 Nád to rozkázuje/ że ktobykolwiek przestąpił ábo wzruszył co z tego co wyżey powiedźiano y opisano áby wźieto z ich włáſnego domu drewná/ ná ktorymby ich obieszono: á dobrá ich niech przyda ná Krolá. ✠ 33 PAn ktorego tám Jmienia wzywája/ niech wytráći wszelkiego Krolá y narod/ ktoryby źciagnął reke swoje/ áby przekáźił y złość wyrzadźił temu Domowi PAńſkiemu/ ktory jest w Jeruzalem. ✠ 34 Ja Krol Dáryusz uczyniłem ten Dekret/ áby to jáko napilniey/ według niego wykonywano.

Rozdział VII.

Dobudowánie Kośćiołá. 7. Poświecenie. 10. Wielkiey nocy obchodzenie.

1 TEdy Syſennes Stárostá dolney Syryiey y Feniceyey/ y Sátrábuzánes z towárzyszámi swymi/ czyniac dosyć rozkazániu Krolá Dáryuszá/ ✠ 2 Pilnie doglądáli robot świetych/ pomagájac Stárszym Kápłánom y nád Kośćiołem Przełożonym. ✠ 3 Y powodźiłá śie szcześliwie tá świeta robotá według Proroctwá Aggeuszá y Zácháryaszá Prorokow. ✠ 4 A ták dokończyli onego wszystkiego według rozkazánia PAná Bogá Jzráelſkiego/ y zá dozwoleniem Cyruſá a y Dáryuszá/ y 5 Artáxerxeſá Krolow Perſkich. ✠ A gdy był dokonány ten świety Dom/ dwudźiestego y trzećiego dniá/ mieśiacá Adár/ roku szostego zá Dáryuszá Krolá Perſkiego. ✠ 6 Tedy synowie Jzráelſcy/ Kápłáni/ Lewitowie/ y inni wszyscy ktorzy byli z więźienia przyszli/ bedac ná jákimkolwiek urzedźie/ uczynili jáko im było rozkazano w Kśiegách Mojżeszowych. ✠ 7 Y ofiárowáli przy poświeceniu Kośćiołá PAńſkiego sto ćielcow/ báránow dwie śćie/ á báránkow cztery stá: ✠ 8 Y kozłow zá grzech wszystkiego Jzráelá dwánaśćie/ według liczby pokoleń Jzráelſkich. ✠ 9 A Kápłáni y Lewitowie obleczeni bedac w száty/ stáneli według pokoleń przy służbie PAná Bogá Jzráelſkiego/ jáko było rozkazano w Kśiegách Mojżeszowych: Tákże y Odźwierni u káżdey bramy. ✠ 10 Obchodźili też synowie Jzráelſcy/ y z tymi ktorzy byli przyszli z więźienia/ Swieto Prześćia/ czternastego dniá/ mieśiacá pierwszego/ gdy śie Kápłáni y Lewitowie oczyśćili. 11 Bo áczkolwiek śie byli nie wszyscy pospołu oczyśćili/ ktorzy śie byli z więźienia wroćili: wszákże Lewitowie wszyscy śie byli społem oczyśćili. ✠ 12 Przetoż ofiárowáli Báránká Wielkonocnego/ zá wszystkie ktorzy śie byli z więźienia wroćili/ y zá bráćią swoje Kápłány/ y sámi zá śie. ✠ 13 Tedy jedli synowie Jzráelſcy/ ktorzy śie náwroćili z więźienia/ wszyscy ktorzykolwiek odłączywszy śie od obrzydliwośći narodow oney źiemie/ szukáli PAná. 14 ✠ Y obchodźili Swieto Przáſników przez śiedm dni/ weselac śie 15 przed obliczem PAńſkim. ✠ Przeto iż był obroćił serce Krolá Aſſyryjſkiego ku nim/ áby zmocnił rece ich do wszystkich prac PAná Bogá Jzráelſkiego.

Rozdział VIII.

Ezdrasz ma wielką łáſke u Krolá Artáxerxeſá. 28. Ktorey pobożnie zażywał.

1 A Potym zá krolowánia Artáxerxeſá Krolá Perſkiego/ przyszedł Ezdrasz/ syn a Sárájaszá/ syná Azáryaszowego/ syná Helkiaszowe- 2 go/ syná Sállumowego: ✠ Syná Sádokowego/ syná Achitobowego/ syná Amáryaszowego/ syná Ezyowego/ syná Memerátowego/ syná

a 2 Kron 36. 23.

a 1 Ezdr 7. 1.

46 tym PAńſkim. Y poſtánowił Sedekiaſzá zá Królá Judſkiego/ y Jeruzálemſkiego / gdy miał dwádźieśćie lat y rok : á krolował jedenaśćie lat. 47 Y czynił to co jeſt złego przed oblicżem PAńſkim / áni śie bał słow ktore powiedźiał Jeremiaſz e Prorok z uſt PAńſkich. 48 Owſzem bedąc poprzyśiężony w Imieniu PAńſkim od krolá Nábuchodonozorá / złamawſzy przyśięgę / odſtał od niego: á zátwárdźiwſzy ſzyje swoje / y ſerce swoje / zgwałćił uſtáwy PAná Bogá Izráelſkie°. 49 Nád to y Kśiążętá ludu y Kápłáni/wiele złego czynili/y dopuſzczáli śie nieprawośći / nád wſzyſtkie nieczyſtośći wſzyſtkich Pogánow / plugáwiąc Kośćioł PAńſki świety w Jeruzalem. 50 A choćiaż Bog Ojcow ich poſyłał áby je náwroćił przez poſłá swego / przeto / że ich żałował y przybytku swego : 51 Wſzákże oni ſzydźili z poſłow jego: owſzem / ile kroć PAn *do nich mowił*, náśmiewali śie z Prorokow 52 jego: Ták iż rozgniewawſzy śie przećiwko ludowi swemu / dla niezbożnośći jego / rozkazał powſtáć przećiwko nim Krolom Cháldejſkim. 53 Ktorzy pomordowáli młodźieńce ich mieczem *wſzedy* około świetego Kośćiołá jego : á nie przepuśćił áni młodźieńcowi áni pánnie / áni ſtáremu / áni młodemu z nich: ále wſzyſtkie podał w rece 54 ich. A naczynie wſzyſtko świete PAńſkie / wielkie y máłe / z naczyniem ſkrzynie Bożey / y ſkárby krolewſkie / zábrawſzy zánieśli do Bábilonu. 55 Nád to/zpalili dom PAńſki/y porozwaláli mury Jeruzalemſkie / á wieże jego zpalili ogniem. 56 Náwet / cokolwiek było zacnego w nim/ wniwecż obroćili: á pozoſtáłe od mieczá/do Bábilonu záwiedli. 57 Y byli niewolnikámi Nábuchodonozorowymi / y ſynow jego / pokąd Perſowie Kroleſtwá nie otrzymáli: áby śie wypełniło słowo PAńſkie przez uſtá Jeremiaſzowe f powiedźiáne: 58 Y pokąd źiemiá wolno nie odpráwiłá Sábbátow swoich : Po wſzyſtek czás zpuſtoſzenia swego odpoczywáłá / áż śie wypełniło śiedmdźieśiąt lat.

e Jerem. 17. 23.

f Jerem. 25. 11.

ROZDZIAL II.

Lud Judſki z Bábilonu wypuſzczony. 16. Zle jeſt udány do Artáxerxeſá.

1 A Roku pierwſzego / a zá krolowánia Cyruſá Królá Perſkiego / áby śie wypełniło słowo PAńſkie / przez uſtá Jeremiaſzowe po- 2 wiedźiáne; Wzbudźił PAn duchá *tego* Cyruſá Krolá Perſkiego/áby kazał wywołáć po wſzyſtkim kroleſtwie swojim/ y liſty rozpiſáć/mowiąc: Ták mowi Cyrus Krol Perſki : 3 Poſtánowił mie Krolem okręgu źiemie/ PAn Izráelſki/ Pan nawyżſzy: 4 A rozkazał mi/ ábym mu budował dom w Jeruzalem/ ktory jeſt w 5 Judſkiey *źiemi*. Przetoż ktokolwiek jeſt z was z narodu jego/niech bedźie z nim ten PAn / PAn jego / á niech idźie do Jeruzalem budowáć dom PAnu Izráelſkiemu/ktory to PAn 6 mieſzka w Jeruzalemie. A ták ktorzykolwiek ná ktorych miejſcách mieſzkáją/ niech pomagáją tym ktorzy ſą ná onym miejſcu / złotem y 7 śrebrem: Dárámi/ końmi/ y bydłem/y innymi rzeczámi: oprocz dobrowolney ofiáry / ktorą umyślili dáć ná Kośćioł PAńſki / ktory jeſt 8 w Jeruzalemie. Tedy wſtawſzy przednieyſzy z Pokolenia Judowego/ y z Pokolenia Benjáminowego/ z Kápłány y Lewitámi/ y ze wſzyſtkimi ktorychkolwiek duchá PAN wzbudźił / ſzli budowáć dom PAńſki 9 ktory jeſt w Jeruzalemie. A okoliczni ſąśiedźi ich / wſpomagáli je wſzyſtkimi potrzebámi / złotem/ śrebrem/końmi/ bydłem/ y obfitymi ofiárámi dobrowolnymi : wiele ich/ ktorych umyſł był wzbudzony. 10 Krol tákże Cyrus wyniosł naczynia świete PAńſkie/ ktore był przeniosł Nábuchodonozor Krol Bábilońſki z Jeruzalem / á dał je był do kośćiołá swego báłwáńſkiego. 11 A wynioſzy je Cyrus / Krol Perſki / oddał je Mitrydáteſowi Podſkárbiemu swemu. 12 Przez ktorego oddáne ſą Seſbázárowi Starośćie 13 Judſkiey źiemie. Ktorych tá byłá liczbá: Kubkow złotych tyśiąc/ kubkow śrebrnych tyśiąc / kádźilnic

a 2 Kron 36. 22. 1 Ezdr 1. 2.

nie srebrnych dwádźieściá y dźiewięć/czasz złotych trzydźieśći / srebrnych dwá tyśiącá cztery stá y dźieśięć/á innego naczynia tyśiąc. 14 ✣ A ták wszystkiego naczynia złote y srebrnego/ ktore było odnieśiono/ pięć tyśięcy cztery stá sześćdźieśiąt y dźiewięćioro záśię przynieśiono; 15 ✣ A od Sesbázárá / wespoł z tymi ktorzy śię z niewoli Bábilońskiey wroćili do Jeruzalem / oddano.

16 Ale zá czásow Artáxerxesá Krolá Perskiego Bislán/ Mitrydátes/ Tábeel / Rechum/ Beltem / y Semelius Pisarz / y inny towárzysze ich/ ktorzy mieszkáli w Sámáryjey y ná innych miejscách / nápisáli Artáxerxesowi przećiwko obywátelom Judskim y Jeruzalemskim/ten list niżey położony: 17 ✣ Krolowi Artáxerxesowi PAnu nászemu. My b sludzy twoji / Rechum Kánclerz / y Semelius Pisarz/y inny z ich rády/ y Sędźiowie dolney Syryjey y Fenicyey: 18 ✣ Niech będźie wiádomo Krolowi PAnu nászemu, iż Zydźi ktorzy sám przyszli od was do nas / dostawszy śię do Jeruzalem / buduja to miásto odporne y złośliwe : á rynki jego y mury jego náprawuja/ y Kośćioł buduja. 19 ✣ Ktore miásto będźieli zbudowáne/ y mury do kończone / nie będa chćieli hołdu dawáć: nád to/y Krolom śię zprzećiwia. ✣ 20 A iż pilnie robia około tego Kośćiołá/ zdáło śię nam zá dobre / ábyśmy 21 tego nie zániedbywáli: ✣ Ale oznajmili Krolowi PAnu nászemu: áby/ jesliby śię zdáło/ poszukano w Kronikách Ojcow twojich. 22 ✣ Tedy znajdźiesz w historyách nápisano o nich/ y dowiesz śię że to miásto bywáło odporne/ á Krole y miástá burzące. 23 ✣ A iż Zydźi w nim bywáli zdrajcámi / á przyczyna wojen od wieku : dla czego też to miásto było zburzone. 24 ✣ Przetoż teraz/ Krolu PAnie nász, oznájmujemyć / że / jesli śię to miásto pobuduje / y mury jego wystáwione będa / nie będźiesz miał więcey przystępu do Syryjey dolney/y do Fenicyey.

25 Tedy odpisał Krol Rechumowi Kánclerzowi/ y Beeltemowi/y Semeliusowi Pisárzowi / y innym towárzyszom ich / ktorzy mieszkáli w Sámáryjey/y w Syryjey/y w Fenicyey to co niżey porzadnie położone; 26 ✣ Przeczytawszy list ktoryśćie mi posłáli/ rozkazałem wnet poszukáć: y ználazło śię/że to miásto Krolom od 27 wiekow odporne było: ✣ Lud w nim mieszkájacy odporny był / y wojny 28 wszczynał: ✣ Do tego/że też Krolowie możni y okrutni bywáli w Jeruzalem/ktorzy pánujac/ dań wkłádáli ná dolna Syryja y Fenicya. 29 ✣ Przetoż teraz rozkázuję / áby zábroniono tym meżom budowáć tego miástá : y áby to opátrzono / żeby śię nic tákiego od tad nie dźiało : ✣ 30 A izby więcey nie bráłá złość gory 31 ná znieśienie Krolow. ✣ Tedy przeczytawszy to co od Krolá Artáxerxesá było nápisano / Rechum y Semelius Pisarz / y inni towárzysze ich / przyćiagnawszy prętko do Jeruzalem z jezda y hufem wojennym / poczęli przeszkadzáć buduja- 32 cym: ✣ Ták iż záhámowáne było budowánie c Kośćiołá Jeruzalemskiego / áż do wtorego roku pánowánia Dáryuszá Krolá Perskiego.

b 1 Ezd. 4. 7.

c 1 Ezd. 4. 24.

ROZDZIAŁ III.

Bánkiet Dáryuszow. 4. Trozmowá trzech Dworzan, coby było ná świećie namocniejszego.

1 PO tym gdy ujał Dáryusz krolestwo / spráwił ucztę á wielką 2 ná wszystkie poddáne swoje: ✣ Tákże ná wszystkie sługi swe / y ná wszystkie Kśiażetá Medskie y Perskie : y ná wszystkie PAny y Stárosty / y Urzędniki / ktorzy byli pod nim / od Judiey / áż do Murzyńskiey źiemi/ we stu y dwudźieśćiu śiedmi krájinách. 3 ✣ A gdy śię nájedli y nápili do sytośći / rozeszli śię : tákże y Dáryusz Krol szedł do pokoju swego / á przespawszy śię/ocućił śię.

4 Tedy trzej młodźieńcy z drábántow / ktorzy strzegli ćiáłá Krolewskiego/rzekł jeden do drugiego; ✣ 5 Powiedz kázdy z nas jáka powieść / czyjá będźie namędrsza : Bo czyjá powieść zdáć śię będźie rostropnieysza nád inne/temu Krol Dáryusz da upominki wielkie / y dáry známie- 6 nite: ✣ Aby w szárłaćie chodźił / y ze

a Ester. 1. 5.

złotá pijał / y ná pozłocistym łożu sypiał: dał mu też woz złoty / y czapkę kosztowną / y łáncuch złoty ná szyję. 7 ♣ Y żeby dla swojey mądrości wtory po Dáryuszu śiedźiał / y powinnym Dáryuszowym nazywány był. 8 ♣ Tedy nápisawszy káżdy z nich powieść swoje / zápieczętowáli / y podłożyli pod wezgłowie Dáryuszá Królá / mowiąc; 9 ♣ Gdy śię Krol ocući / oddádzą mu te kárteczki: á zákimkolwiek Krol y trzey Kśiążętá Perskie skażą / że jego powieść jest námędrsza / temu przywłaszczone będźie zwyćięstwo / jáko jest nápisano. 10 ♣ Pierwszy nápisał; Námocniejsze jest wino. 11 ♣ Drugi nápisał; Námocniejszy jest Krol. 12 ♣ Trzeći nápisał; Námocniejsze są niewiásty: ále náde wszystko zwyćięża prawdá.

13 A Gdy Krol ocućił / wźiąwszy te kárteczki / podáli mu je / y przeczytał je. 14 ♣ Potym posławszy zwołał wszystkich Kśiążąt Perskich y Medskich / y Pánow / y Stárostow / y 15 Urzędnikow / y Wojewodow. ♣ A gdy záśiedli w rádźie / tedy czytano te kárteczki przed nimi : Potym rzekł ; Záwołajćie też młodźieńcow onych / żeby sámi wyłożyli powieśći swoje. 16 ♣ A gdy ich záwołano / przystąpili. Y rzekł im ; Wyłożćie nam te pismá. 17 ♣ Tedy począł on pierwszy / ktory mowił o mocy winá / y ták rzekł ; 18 ♣ O mężowie ! jáko bárzo mocne jest wino / wszystkie ludźie zwodźi ktorzy je pijáją. 19 ♣ Ták krolewską myśl jáko y śieroty / czyni jednáką: ták niewolniká jáko y wolnego / ták ubogiego jáko y bogátego. 20 ♣ Wszystkie myśli obraca w wesele y w rádość: ták / że człowiek nie pámięta ná żaden b smętek / áni ná żaden dług. 21 ♣ Káżde serce ubogaca ták / że pijány nie pámięta ná Królá áni ná Páná: ále wszystko mierzy tálentámi. 22 ♣ Gdy też sobie podpiją / nie pámiętáją że máją być obrońcámi powinnych y bráci: 23 ále wnet mieczow dobywáją. ♣ A gdy wytrzeźwieją od winá / wstawszy / nic pámiętáją co uczynili. 24 ♣ *Przetoż* o mężowie ! ázaż nie jest námocniejsze wino ; ponieważ do tego áby ták czyniono przymo-

b *Przyp* 31.6.7

dźi. A to powiedźiawszy umilknął.

ROZDZIAŁ IV.

Wywyższenie Królá, y białych głow. 35. *Ale prawdá náde wszystko.*

1 Y Począł drugi mowić / ktory rozpráwiał o mocy krolewskiey. 2 ♣ O mężowie! izali nie jest wielka moc tych ludźi / ktorzy źiemią y morzem władną / y wszystkim co w nich jest. 3 ♣ A przećię dáleko jest możniejszy Krol : Ponieważ włádnie wszystkimi / y pánuje nád nimi / á cokolwiek rzecze / czynić muszą. 4 ♣ Rzeczeli im áby podnieśli wojnę jeden przećiwko drugiemu / ták czynią : Pośleli je przećiwko nieprzyjaćiołom / idą; á podwracáją gory y mury y wieże. 5 ♣ Mordują y mordowáni bywáją / á krolewskiego rozkazánia nie przestępują : Jeśli zwyćiężą / wszystko krolowi / jákichkolwiek korzyśći dostáli y inne wszystkie rzeczy / odnoszą. 6 ♣ A ktorzy ná wojnę nie idą áni walczą / jedno rolą uprawują / ći pośiawszy y pożąwszy krolowi przynoszą : owszem jedni drugie / áby dań krolowi dawáli / przynuszáją. 7 ♣ A choć on sam jeden jest / jednák / rzeczeli ; Zábijajćie / zábijáją : rzeczeli ; Wypuśććie / wypuszczáją. 8 ♣ Rzeczeli ; Bijćie / biją : rzeczeli ; Burzćie / burzą : rzeczeli ; Budujćie / budują 9 ♣ Rzeczeli ; Wytnijćie / wyćináją : rzeczeli ; Szczepćie / szczepią. Owá / wszytek lud y wojsko jego / 10 słucháją go. ♣ Nád to / on śiedźi / je / pije / śpi : á oni około niego straż 11 trzymáją. ♣ Y nie może nikt odejść ku odpráwowániu spraw swojich / 12 áby go nie miał słucháć. ♣ O mężowie ! y jákoż nie ma być bárzo mocny Krol : ponieważ mu śię tákie posłuszeństwo dźieje.

13 A Gdy ten umilkł / tedy trzeći ktory mowił o niewiástách y o prawdźie / (á ten był Zorobábel) 14 począł mowić ; O mężowie! ♣ Nie jesćić námocniejszy Krol / áni wielkość ludźi / áni wino przewyższa. Ktoż tedy jest co pánuje nád nimi ? ábo kto władnie nimi ? Izali nie 15 niewiásty? ♣ Niewiásty urodźiły y Krole / y wszystek lud / ktory pánuje

16 nád morzem y nád ziemią. ♣ Z nich się národźili/ y one wychowáły te/ ktorzy sadzą winnice/ ná ktorych się 17 wino rodźi. ♣ Oneć száty spráwują ludźiom/ one nábywáją sławy ludźiom: áni mogą bydź ludźie 18 przez niewiast. ♣ Bo choćby názbieráli złotá y śrebrá/ ábo jákichkolwiek rzeczy namilszych: Izali dla ozdoby y krásy miłośćią jákiey cudney niewiásty zięći będąc. 19 ♣ Wszystkiego nie zániechawáją/ zá nią się nie oglądáją/ á gębę otworzywszy/ oney się nie przypátrują? Owa wszyscy bárźiey jey prágną/ niż złotá y śrebrá/ y jákieykolwiek rzeczy namilszey. 20 ♣ Opuszcza człowiek a Oycá swego ktory go wychował/ y własną swą kráinę/ á do żony się 21 swojey własney przyłącza. ♣ Owszem/ dla żony żywot swoj oddawa: á nie pámięta áni ná Oycá/ áni ná mátkę/ áni ná oyczyznę swo- 22 ję. ♣ Przetoż y z tąd poznáć możećie że nád wámi niewiásty pánują: Izáli nie ná nie robićie y nie prácujećie? á wszystkiego niewiástam nie dawaćie/ y nie przynośi- 23 ćie? ♣ Do tego/ człowiek wziąwszy miecz swoj/ idźie ná drogę áby zbijał y kradł: ábo się po rzekách y po 24 morzu pławi. ♣ Wiec/ y ze lwem śmie się potkáć/ y przechadza miejscá ćiemne: á gdy czego nákrádnie/ ábo náwydźiera/ ábo nałupi/ to 25 swojey miły przynośi. ♣ A ták dáleko więcey człowiek miłuje żonę 26 swoję/ niż Oycá y mátkę. ♣ Bo wiele ich będąc miłośćią zięći ku niewiástam poszáláło/ y stáli się niewol- 27 nikámi dla nich. ♣ Náwet/ wiele ich poginęło/ gdy przewinili y zgrze- 28 szyli dla niewiast. ♣ Przecież mi tedy nie wierzyćie? Azaż Krol nie jest wielki w mocy swojey? Azaż się go nie obawiáją dotknąć wszystkie krá- 29 iny? ♣ A widzym go widźiał/ gdy Apámen corká Bártákowá założnicá jego ták známienitego Krolá/ śiedząc po práwicy Krolewskiey. ♣ 30 Zdejmowáłá koronę z głowy Krolewskiey/ á kłádłá ją ná śię: ná- 31 wet/ y biłá Krolá lewą ręką. ♣ A Krol tylko otworzywszy ustá/ dźiwował się jey: á jesliż się oná u- śmiechnęłá ná niego/ śmiał się; jesli się záś gniewáłá/ błagał ją/ á- 32 by się pojednáłá z nim. ♣ O mężowie! jákoż nie máją bydź namocnieysze niewiásty/ ktore tákowe rze- 33 czy czynią? ♣ A gdy Krol y Xiążętá poglądáli jeden ná drugiego/ począł tákże *tenże młodźieniec* mo- 34 wić o Prawdźie. ♣ O mężowie/ Izáliż nie są mocne niewiásty? Wielka jest ziemiá/ y wysokie niebo/ y słońce w biegu prętkie: ábowiem się obraca ná okręgu niebieskim/ á záś się wraca do miejscá swego zá 35 jeden dźień. ♣ Izali nie jest wielki ten/ ktory to czyni? Wielkać jest práwdá/ y mocnieysza nád wszystko. 36 ♣ Ziemiá prawdy wzywa/ niebo ją też wysławiá/ y wszystkie dźiełá przed nią się poniżáją y drżą/ á niemász nic przy niey niepráwego. ♣ 37 Niepráwe jest wino/ niepráwy Krol/ niepráwe niewiásty/ niepráwi wszyscy synowie ludzcy/ y niepráwe wszystkie spráwy ich/ á niemász w nich prawdy: przetoż dla 38 niepráwośći swojey giną. ♣ Ale prawdá trwa/ y wzmaga się ná wieki: żywie y zwyćięża ná wieki 39 wiekow. ♣ A niemász u niey brákowánia osob/ áni roznośći: ále co spráwiedliwego jest czyni/ á wszystkich niepráwych y złośliwych się chroni/ ták/ że sobie wszyscy smákują spráwy jey. 40 ♣ Y niemász nic w sądźiech jey niespráwiedliwego/ ále oná jest mocą/ krolestwem/ możnośćią/ y májestatem wszystkich wiekow. Błogosłáwiony jest BOG 41 prawdy. ♣ To powiedźiawszy umilkł.

Tedy wszystek lud záwołał/ mowiąc; Prawdá jest namożnieysza/ y namocnieysza. ♣ Tedy mu rzekł 42 Krol; Proś/ o co chcesz/ á dam ći więcey nád to/ niż jest ná piśmie podano: dla tego/ iżeś jest namędrszy/ Podle mnie będźiesz śiadał/ y powinnym moim zwány będźiesz. 43 ♣ Zátym rzekł Krolowi; Pámiętaj ná on ślub/ ktoryś ná on czás/ gdyś ujmował krolestwo twoje/ uczynił; Żeś obiecał wystáwić Jeruzalem; 44 ♣ Y wszystkie naczynia z Jeruzalem zábráne záśię odesłáć/ ktore był

a Mátt. 19. 5.

Cyrus odłożył / gdy ślub czynił przy dobywániu Bábilonu / że je 45 tám záśię chćiał odesłáć. ♣ Náto ś obiecał zbudowáć Kośćioł / ktory spalili Idumeyczycy/gdy zplundrowána byłá Judská źiemiá od Chál- 46 dejczykow. ♣ A toć jest czego teraz żądam Krolu / Pánie moj : toć jest o co ćię proszę ; toć jest mowię to dostojeństwo / o ktore ćię proszę : ábyś wypełnił ślub ktoryś uczynił usty swymi/że go wypełnisz Krolowi 47 Niebieskiemu. ♣ Tedy powstawszy Krol Dáryusz/pocáłowałgo : y nápisał mu listy do wszystkich Podskárbich swoich / y Stárost / y Urzędnikow / y Pánow ; áby go prowádźili/ y te wszystkie/ ktorzy z nim 48 szli budowáć Jeruzalem. ♣ Nápisał też listy do wszystkich Stárost / ktorzy bili w dolney Syryjey y Fenicyey / y do tych ktorzy byli ná Libánie / áby náwoźili drzewá Cedrowego z Libánu do Jeruzalem / á 49 budowáli z nim Miásto. ♣ Nád to/ dał wszystkim Zydom ktorzy śię wracáli z krolestwá jego do Judskiey źiemię wolnośći / áby żaden Przełożony / żaden Urzędnik / áni Pan/áni Stárostá nie śmiał przy- 50 stępowáć do drzwi ich. ♣ Ale áby tá wszystká kráiná ktorą by trzymáli / byłá wolna od podatkow : á izby też Edomczycy puśćili miásteczká 51 Zydom w ktorych mieszkáli. ♣ Do tego / áby ná budowánie Kośćiołá dawáli ná káżdy rok po dwudźiestu tálentow / dokąd by śię budowánie 52 nie dokończyło. ♣ Przytym ná ofiárowánie cáłopalenia ná ołtarzu / ták jáko mieli rozkazánie (ná káżdy dźień śiedmnaśćie ofiárowáć /) áby przynośili ná káżdy rok dźie- 53 śięć innych tálentow. ♣ A te wolność áby wszyscy mieli/ktorzy wyszli z Bábilonu budowáć miásto / y po- 54 tomstwo ich. ♣ Rozkazał też y Kápłánom wszystkim ktorzy wyszli/ dawáć żywność y száty święte w kto- 55 reby służyli. ♣ Tákże y Lewitom rozkazał dáć żywność / dokądby nie był dokonány dom / y Jeruzalem 56 zbudowáne. ♣ Do tego wszystkim strzegącym miástá/rozkazał dawáć 57 ich część/y żołd. ♣ Y odesłał wszystkie naczynia z Bábilonu ktore odźielił Cyrus ; á wszystko cokolwiek był rzekł Cyrus uczynić / y on rozkazał uczynić / y do Jeruzalem odesłáć.

58 Gdy wyszedszy on młodźieniec podniosł twarz swoję ku niebu/ á obróćiwszy śię do Jeruzalem/ błogosłáwił Krolá Niebieskiego / mo- 59 wiąc ; ♣ Od ćiebieć jest to zwyćięstwo / od ćiebie tá mądrość / y twojá jest tá chwałá / á jam jest sługá 60 twoj. ♣ Błogosłáwionyś jest ktoryś mi dał mądrość : Przetoż ćię wiel- 61 bić będę Pánie Ojcow nászych. ♣ A wźiąwszy one listy / szedł áż przyszedł do Bábilonu / y oznájmił wszystko 62 bráći swey: ♣ Ktorzy chwalili Bogá Ojcow swojich / iż im dał uswobo- 63 dzenie y wolność: ♣ Aby szli y budowáli Jeruzalem y Kośćioł / ktory był názwány od Imienia jego. Y weselili śię z muzyką/y z wielką rádośćią przez śiedm dni.

ROZDZIAŁ V.

Poczet ludu wrácájącego śię z pojimánia. 45. Gorliwość ich. 66. Pokusy, ktore ná nie przypádáją.

1 ZA tym obráni są wodzowie z domow Ojcow swych/ według pokolenia ich/ áby śię wybráli z żonámi swymi / y z syny / y z corkámi swymi / tákże z sługámi swymi / y z służebnicámi swymi / y z dobytkiem 2 swojim. ♣ Y posłał Dáryusz z nimi tyśiąc jezdnych / áby je doprowádźili áż do Jeruzalem w pokoju : á to z naczyniem muzyckim / z bębnámi y z piszczałkámi. ♣ Wszyscy zá- 3 prawdę bráćia ich gráli / ktorym rozkazał/ áby śię wybráli z nimi. ♣ 4 A toć są imioná mężow ktorzy wyszli według domow Ojcow swych/ do pokolenia y przełożeństwá swego. ♣ 5 Kápłáni ; Synowie Fineesá syná Aáronowego/ Jesue syn Jozedeká/ syná Sárájego : y Joákim syn Zorobabelá / syná Sálátyelowego z domu Dawidowego / z potomstwá Fáresowego / z pokolenia Judowe- 6 go. ♣ Ktory mowił przed Dáryuszem Krolem Perskim rzeczy mądre/ drugiego roku krolowánia jego / mie=

miesiącá Nisán / ktory jest pierwszym *w roku*.

a 1 *Ezdr* 2. 2. 2 *Ezdr* 2. 6.

7 Cic śa z Zydow a ktorzy przyszli z niewoli / y z záprowádzenia: (ktore był záprowádźił Nábuchodonozor Krol Bábiloński *do Bábilonu*) á náwroćił śie káżdy z nich do Jeruzalem / á inni do Zydostwá / káżdy do miástá swego. ♣ 8 Ktorzy przyszli z wodzámi swojimi z Zorobabelem / y z Jesua / z Nehemiaszem / z Zácháryaszem / Rezejaszem / Eneniaszem / Márdocheuszem / Bilsánem / Assárászem / Retieliaszem / Rechumem / y z Báána : Z ktorego to narodu ten jest poczet ich / y ći wodzowe ich. Synow Fárosowych / dwá tyśiącá / sto / śiedmdźieśiat y dwá. 9 ♣ Synow Sefátyaszowych trzy stá śiedmdźieśiat y dwá. 10 ♣ Synow Aráchowych / śiedm set piećdźieśiat y sześć. 11 ♣ Synow Páchát-Moábowych / dwá tyśiącá ośmi set y dwanáśćie. 12 ♣ Synow Elámowych / tyśiąc dwie śćie piećdźieśiat y czterej. 13 ♣ Synow Zátuowych dźiewieć set czterdźieśći y pieć: Synow Korbeowych śiedm set y pieć; Synow Bániego / sześć set czterdźieśći y ośm. 14 ♣ Synow Bebájego / sześć set dwádźieśćiá y trzej: Synow Azgádowych trzy tyśiące dwie śćie dwádźieśćiá y dwá. 15 ♣ Synow Adonikámowych sześć set sześćdźieśiat y śiedm : Synow Bigwájego / dwá tyśiącá sześćdźieśiat y sześć: Synow Adynowych cztery stá piećdźieśiat / y czterej. 16 ♣ Synow Aterowych dźiewiećdźieśiat y dwá : á Kejlánowych / y Azetowych / sześćdźieśiat y śiedm : Synow Azuránowych / cztery stá trzydźieśći y dwá. 17 ♣ Synow Ananiaszowych / sto : Synow Aromowych / jeden: Synow Bázájowych trzy stá dwádźieśćiá y trzej: Synow Arsyfurydowych sto y dwá. 18 ♣ Synow Meterowych trzy tyśiące y pieć : Synow z Betlehemu sto dwádźieśćiá y trzej. 19 ♣ Synow z Netosátu piećdźieśiat y pieć : z Anátotu sto dwádźieśćiá y ośm : z Betsemes czterdźieśći y dwá. 20 ♣ Z Káryatyárym dwádźieśćiá y pieć: z Káfiru y z Berotu śiedm set czterdźieśći y trzej / z Pirachu śiedm set. 21 ♣ Z Chámidát y z Ammidoj / cztery stá dwádźieśćiá y dwá / z Rámy y z Gábáá / sześć set dwádźieśćiá y jeden. 22 ♣ Z Mákámosá sto dwádźieśćiá y dwá / z Bethel piećdźieśiat y dwá: Synow Nebo sto piećdźieśiat y sześć. 23 ♣ Synow Kálámolálowych / y Onowych / śiedm set dwádźieśćiá y pieć: Synow Jerechowych / trzy stá czterdźieśći y pieć. 24 ♣ Synow Senáá trzy tyśiące / trzy stá y trzydźieśći.

25 Kapłánow; Synow Jedájaszowych / syná Jesue° / z syny Sanásybowymi dźiewieć set śiedmdźieśiat y dwá : Synow Jmerowych tyśiąc piećdźieśiat y dwá. 26 Synow Fásurowych tyśiąc czterdźieśći y śiedm : Synow Hárymowych tyśiąc y śiedmnaśćie. ♣ 27 Lewitow : Synow Jesuego y Kádmielowych / y Bániowych y Suowych śiedmdźieśiat y czterej. ♣ 28 Synowie Spiewakow : Synow Asáfowych / sto czterdźieśći y ośm. 29 ♣ Odźwiernych : Synow Sállumowych / Synow Alterowych / Synow Tálmonowych / Synow Akkubowych / Synow Hátykowych / Synow Sobájowych ; wszystkich / sto trzydźieśći y ośm. 30 ♣ Kápłánow w Kośćiele służących : Synowie Sychá / Synowie Hásufá: Synowie Tábáot / Synowie Kerosá / Synowie Syjá / Synowie Fálewowi: ♣ 31 Synowie Lebny / Synowie Agrábá / Synowie Akui / Synowie Uty / Synowie Ketáby / Synowie Agáby / Synowie Syby / Synowie Anánu / Synowie Kátui / Synowie Gedury : 32 ♣ Synowie Reájowi / Synowie Desánowi / Synowie Nekodowi / Synowie Cházebowi / Synowie Gázerámowi / Synowie Azyaszowi / Synowie Fineesowi / Synowie Azárowi / Synowie Bástájowi / Synowie Azánowi / Synowie Mehuninowi / Synowie Nefizymowi / Synowie Bákbukowi / Synowie Hákufimowi / Synowie Assurowi / Synowie Fárákimowi / Synowie Bázlotowi. 33 ♣ Synowie Mechidowi / Synowie Kutowi / Synowie Chársowi / Synowie Bárkosowi / synowie Azerowi / Sy=

nowie Tomáchowi/ Synowie Rá=
34 sytowi/ synowje Cháthysowi. ♣ Sy=
nowie slug Sálomonowych: Syno=
wie Hásáfionowi/ Synowie Fáru=
dowi/ Synowie Jáálowi / Syno=
wie Lozonowi / Synowie Giddelo=
35 wi/ Synowie Sefátyaszowi. ♣ Sy=
nowie Hágiaszowi / Synowie Po=
cheretowi/ Synowie Hásebájimowi/
Synowie Sárotowi / Synowie
Mázyaszowi / Synowie Gárowi /
Synowie Addusowi/ Synowie Su=
básowi/ Synowie Afferowi/ Syno=
wie Bárodysowi / Synowie Sábá=
36 towi/ Synowie Allomowi: ♣ Wszy=
stkich ktorzy oslugowáli w Kościele
Kápłánom / y Synow slug Sálo=
monowych / było trzy stá śiedm=
37 dźieśiat y dwá. ♣ Ci też byli ktorzy
wyszli z Telmeláchu/ y z Telchársá/
ktorych wodzem był Cháráátálár /
y Alár: Ale nie mogli wywieść do=
mu y rodu swego żeby poszli z Izráe=
38 lá. ♣ Synow Delájaszowych/ Sy=
now Tobiaszowych / Synow Ne=
kodowych / sześć set pięćdźieśiat y
39 y dwá. ♣ A z Kápłánow b ktorzy
spráwowáli urząd Kápłáński/ á nie
mogł bydź ználeźiony rod ich: Sy=
nowie Chábiaszowi/ Synowie Ko=
sowi/ Synowie Addowi / (ktory so=
bie wźiął był zá żone Awgią corke
Bársyláiego / y názwano go imie=
40 niem jego.) ♣ Ktorych rodzáju gdy
szukano w rejestrze zápisánego / á
nie ználeźiono/ odięto im urząd Ká=
41 płáński. ♣ Bo Nehemiasz y Atáryasz
rzekł im áby nie byli uczesnikámi
świętych rzeczy áżby nástał nawyż=
szy Kápłan / ktoryby c to słusznie
42 rozeznáć mogł. ♣ A tych wszystkich
ktorzy byli z Izráelá / ktorzy byli
we dwunastu lećiech y wyżey / było
czterdźieśći y dwá tyśiące / trzy stá
sześćdźieśiat: oprocz slug y służe=
43 bnic. ♣ Ktorych to slug y służebnic
było / śiedm tyśiecy trzy stá czter=
dźieśći y śiedm: á śpiewaczek y
śpiewakow / dwie śćie czterdźieśći
44 y pięć. ♣ Wielbłądow czterý stá
trzydźieśći y pięć: á koni śiedm set
trzydźieśći y sześć: mułow dwie
śćie czterdźieśći y pięć: osłow pięć
tyśiecy pięć set dwádźieśćia y
pięć.

b 2 Ezdr. 7. 63.

c G. Do objáśnie[nie] prawdźie.

45 A Niektorzy przednieyszy z do=
mow swych / przyszedszy do Ko=
śćiołá Bożego ktory był w Jeruzá=
lemie / obiecáli dobrowolnie / káż=
dy według możnośći swojey / ten
46 dom ná miejscu jego budowáć: ♣ Y
dáć nákład ná te robote świętą /
złotá tyśiąc grzywien / á śrebrá
pięć tyśiecy/ y sto szat Kápłáńskich.
47 ♣ A ták osádźili śie Kápłáni y Le=
witowie / tákże y inni z tego ludu w
Jeruzálemie y w oney kráinie / y
śpiewacy/ y odźwierni: náwet wszy=
stek Izráel po swych miásteczkách. ♣
48 A gdy nástał mieśiąc śiodmy po=
tym / jáko záczęli mieszkáć synowie
Izráelscy [illegible]ły w przybytkách
swych/ zgromádźili śie jednostájnie
do śieni / ktora byłá przed bramą
ná Wschod słońcá.
49 TEdy wstawszy Jesuá syn Joze=
dekow / z bráćią swoją Kápłá=
ny / y Zorobabel syn Sálátyelow z
bráćią swoją / zbudowáli Ołtarz
50 Bogá Izráelskiego: ♣ Aby ná nim
ofiárowáli cáłopalenia / jáko jest
nápisano w Kśięgách Mojżeszá mę=
51 żá Bożego. ♣ A gdy wystáwili Oł=
tarz ná miejscu swym / choćiaż śie
przećiwko nim zbieráli narodowie z
inszych źiem/ przeto że z nimi byli w
nieprzyjáźniey/ y zmocnić śie chćie=
li nád nimi wszyscy narodowie ná
źiemi: wszákże oni czásu swego o=
fiáry y cáłopalenia PAnu / ráno y
52 wieczor ofiárowáli. ♣ Y obchodźili
święto Kuczek / jáko d rozkazano
było w Zakonie: y ofiárowáli ofiá=
ry ná káżdy dźień jáko śie godźiło.
53 ♣ Potym y ofiáry ustáwiczne / y
ofiáry we dni Sábbátnie/ y ná No=
wiu mieśiącá: tákże y wszystkich dni
świętych ktore poświecone były. ♣
54 A ktorzykolwiek byli śluby dobro=
wolne Bogu uczynili / poczęli od
pierwszego dniá mieśiącá śiodmego
ofiáry spráwowáć Bogu/ choćiaż je=
szcze Kośćioł Boży nie był dobudo=
55 wány. ♣ Y dáli z rádośćią pienią=
dze kámiennikom y rzemieśnikom /
tákże stráwy y napoje. Dáli też wo=
zy Sydończykom / y Tyryczy=
kom áby drzewo Cedrowe woźili z
Libánu/ á przywoźili ná łodźiách do
portu Joppeńskiego/ według rozka=

d 2 Moj. 23.16.

zánia/ ktore im dał Cyrus Krol Perski.

56 TEdy roku wtorego/ gdy Zorobabel syn Sálátyelow przyszedł do domu Bożego do Jeruzalem/ mieśiacá wtorego/ począł go budowáć: tákże y Jesuá syn Jozedekow/ y inni brácia jego Kápłáni y Lewitowie/ y wszyscy ktorzy przyszli z więźienia do Jeruzalem. 57 Y záłożyli dom Boży ná Nowiu mieśiacá/ wtorego mieśiacá/ drugiego roku po nawroceniu śie do Judskiey źiemie/ y do Jeruzalem. 58 Y postánowili Lewity ode dwudźiestu lat/ y wyżey nád dźiełem Páńskim. 59 A ták postánowiony Jesuego/ y syny jego/ y brácia [illegible]/ y Kádmielá brátá *jego*, y syny Mádyábunowe/ tákże y syny Jodego z synow Heliádowymi/ y z brácią *jego*. 60 A wszyscy Lewitowie/ áby jednostájnie doglądáli tego/ żeby tym spiesznicy szłá oná robotá około domu Páńskiego. 61 A gdy budowáli robotnicy Kośćioł Páński: Tedy stáli Kápłáni/ obleczeni będąc w száty swe z muzyką y z trąbámi: á Lewitowie synowie Asáfowi/ trzymájąc cymbały/ 62 Chwaląc y wysławiájąc PANA/ według rozkazánia Dawidá Krolá Jzráelskiego. 63 Y śpiewáli głosem wielkim ku chwale Páńskiey/ że dobroć y chwałá jego ná wieki trwa we wszystkim ludu Jzráelskim. 64 Wszystek tákże lud trąbił y krzyczał głosem wielkim/ śpiewájąc PAnu/ zá przyczyną budowánia Domu Páńskiego. 65 A wiele ich z Kápłánow y z Lewitow/ y z Przedniejszych z domow ich/ Stárzy/ ktorzy on pierwszy dom widźieli: 66 Przystąpili do budynkow jego z płáczem y z nárzekániem wielkim; á wiele ich z trąbámi y z rádośćią/ y z wykrzykániem/ głosem wielkim. 67 Ták iż lud nie mogł słyszeć trąb/ przed płáczem ludu tego: choć wielkie mnostwo było tych ktorzy trąbili/ ták/ że je dáleko słycháć było. 68 Z kąd nieprzyjaćiele pokolenia Judowego y Benjáminowego usłyszawszy to/ przyszli dowiádowáć śie coby to było zá trąbienie. 69 A dowiedźiawszy śie iż ći ktorzy wyszli z więźienia budowáli Kośćioł PAnu Bogu Jzráelskiemu/ 70 Przyszli do [e] Zorobabelá/ y Jesuegó/ y do Przedniejszych z tego narodu mowiąc im; Będźiemy budowáli wespoł z wámi. 71 Bo będźiemy jáko y wy posłuszni PAnu wászemu/ ktoremu też ofiáry spráwujemy ode dni Asbázáretá/ Krolá [f] Assyryjskiego/ ktory nas k tu záprowádźił. 72 Tedy im rzekł Zorobabel y Jesuá/ y przedniejszy z narodu Jzráelskiego; Nie godźi śie nam z wámi budowáć domu PAnu Bogu nászemu: Ale my sámi budowáć będźiemy PAnu Jzráelskiemu przystojnie/ jáko nam rozkazał Cyrus Krol Perski. 73 Wszákże Narodowie oney źiemie/ nástąpiwszy ná te ktorzy mieszkáli w Judskiey źiemi/ oblegli je/ á przeszkadzáli temu budynkowi: y zásadzkámi/ y náwodzeniem ludu ná nie/ bronili im budowáć. 74 A nájázdy czyniąc/ bronili áby nie mogł być dokonány ten budynek po wszystek czás Krolá Cyrusá. Y záhámowano on budynek przez dwie lećie/ áż do krolowánia Dáryuszowego.

e 1 Ezdr. 4. 1.

f 2 Krol. 27. 24.

ROZDZIAŁ VI.

Złośliwe usiłowánie Sysenny y Sátrabuzáná o przeszkodzie budowánia Kośćiołá.

1 A Roku wtorego zá krolowánia Dáryuszowego/ prorokował [a] Aggeusz/ y Záchárjasz syn Jddy Prorocy/ Żydom tym/ ktorzy mieszkáli w Judskiey źiemi y w Jeruzalemie/ w Jmieniu PAná Bogá Jzráelskiego. 2 Tedy powstawszy Zorobabel syn Sálátyelow/ y Jesuá syn Jozedekow/ poczęli záśię budowáć Dom Páński w Jeruzalem: ktorym przytomni byli y pomagáli Prorocy Páńscy. 3 TEgoż czásu/ przyszedł do nich Sysennes Stárostá w Syryjey y w Fenicyey/ y Sátrábuzánes z towárzyszámi swymi/ 4 Y rzekli im; Ktoż wam rozkazał ten dom budowáć/ á budynek ten y inne wszystkie rzeczy kończyć? A ktorzyż są budowniczy ktorzy to budują? 5 Ale Stárszy Żydowscy mieli łáskę u PAná/ (bo miał wzgląd ná te kto-

a 1 Ezdr. 5. 1. Agge. 1. 1. Zách. 1. 1.

rzy śię wrócili z niewoli.) 6 ✠ Przećię nie mogło być to dźieło zahámowáne / dokądby nie było o nim Dáryuszowi oznájmiono/ y od niego odpisu przyniesiono. 7 ✠ A tenći jest przepis onego listu ktory pisány y posłány był do Dáryuszá/ Sysennes Stárostá Syryjski/ y Fenicki/ y Sátrabuzánes z towárzyszámi swymi; Vrzędnicy Syryjscy y Fenicy/ Krolowi Dáryuszowi zdrowia życzymi. 8 ✠ Niech będźie wiádomo Krolowi Pánu nászemu/ żesmy jeźdźili do źiemie Judskiey: gdźie przyiáchawszy do Jeruzalem/ ználeźliśmy te/ ktorzy śię wrócili z niewoli/ Stárśze Judskie budujące w mieśćie Jeruzalem PAnu dom wielki: 9 ✠ Nowy/ z kámienia ćiosánego drogiego/ 10 y bálki już w ściány kłáda. ✠ A tá robotá idźie bárzo sporo/ y szczęśći śię w rękách ich: náwet/ z wielka śię stawa y pilnośćia kończy. 11 ✠ Tedyśmy pytáli Stárszych ich/ mowiąc; Ktoż wam kazał budowáć ten Dom/ y te roboty záczynáć? 12 ✠ Dlategośmy ich pytáli/ ábyśmyć oznájmili/ y zpisáli męże z nich przednieysze około tey roboty: y żadáliśmy od nich poznáczenia 13 imion Przełożonych ich. ✠ Lecz nam oni odpowiedźieli/ mowiąc; Myśmy słudzy tego PAná ktory stworzył niebo y źiemię: 14 ✠ A ten Dom był zbudowány b y dokonány przed wiela lat od Krolá Izráelskiego 15 wielkiego y mocnego: ✠ Ale potym gdy Ojcowie nászy zgrzeszywszy/ pobudźili do gniewu PAná Izráelskiego y niebieskiego/ tedy je c wydał w ręce Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego y Chaldeyczykow: 16 Ktorzy ten dom zburzywszy zpalili go/ á lud záprowádźili w pojimánie 17 do Bábilonu. ✠ Wszákże roku pierwszego/ gdy Cyrus Krolestwo ujał w kráinie Bábilońskiey/ nápisał Krol Cyrus/ áby ten dom był budowány. 18 ✠ Nád to y naczynia święte/ złote y srebrne/ ktore był wyniosł Nábuchodonozor z Kośćiołá Jeruzalemskiego/ á dał je był do Kośćiołá swego: te też zás wyniosł Krol Cyrus z Kośćiołá Bábilońskiego/ y oddał je Zorobabelowi y 19 Sesbásárowi Stáróśćie. ✠ Ktoremu oddawszy te naczynia/ kazał w Kośćiele Jeruzalemskim złożyć/ á ten Kośćioł PAński ná pierwszym miejscu zbudowáć. 20 ✠ Tedy Sesbásár przyiáchawszy/ záłożył grunty Domu PAńskiego w Jeruzalem/ ktory jeszcze od onegoż czásu áż do tad budują/ á jeszcze nie jest dokończony. 21 ✠ Przetoż teraz jesliż śię tobie zda Krolu/ każ poszukáć w Bibliotece Krolá Cyrusá/ ktora jest w Bábilonie. 22 ✠ A jesli śię znajdźie iż śię zá dozwoleniem Krolá Cyrusá odpráwuje to budowánie Domu PAńskiego w Jeruzalem/ y zdali śię Krolowi PAnu nászemu/ niechże nam da odpowiedź ná te rzeczy.

23 TEdy Krol Dáryusz rozkazał poszukáć w krolewskiey Bibliotece ktora byłá w Bábilonie/ y náleźiono w Ekbátánie/ w grodźie w źiemi Medskiey Kśięgi/ w ktorych było ták ná pámiątkę zápisano; 24 ✠ Roku pierwszego krolowánia d Cyrusá/ Krol Cyrus rozkazał Dom PAński w Jeruzalemie budowáć/ gdźieby ofiáry ofiárowano ná ogniu ustáwicznym. 25 ✠ Ktoregoby wysokość byłá ná sześćidźieśiąt łokći/ á szerokość też ná sześćidźieśiąt łokći: z trojákimi pokojámi/ z kámienia ćiosánego/ y z jednym pokojem drzewá nowego/ ktore śię w tey źiemi rodźiło: á żeby nákład dawano z skárbu Krolá Cyrusá. 26 ✠ Nád to/ rozkazał naczynia święte Domu PAńskiego złote y srebrne/ ktore był Nábuchodonozor zábrał z Domu Jeruzalemskiego/ á przeniosł je był do Bábilonu/ zás śię wroćiłe do tegoż Domu Jeruzalemskiego/ áby tám zás złożone były gdźie pierwey stały. 27 ✠ Dla czego rozkazał Dáryusz stáráć śię Sysennowi Stáróśćie Syryjskiemu y Fenickiemu/ y Sátrabuzánowi/ y towárzyszom ich/ y innym Urzędnikom w Syryjey y w Fenicyey postánowionym/ áby dano pokoj onemu miejscu: á żeby nie broniono Zorobabelowi słudze PAńskiemu/ y Stáróśćie źiemie Judskiey/ y Stárszym Judskim/ tego domu PAńskiego budowáć ná miejscu jego. 28 ✠ Przetoż y ja koniecznie rozká-

b 1 Krol. 6. 2.

c 2 Krol. 24. 1.

d 1 Ezdr 6. 2.

rozkázuję áby był dobudowány : á tego/ dojrzeć/ áby pomagano Zydom ktorzy śię náwrocili z niewoli/ áżby śię Dom PAński dokończył. ♣ 29 Do tego / áby z dochodow dolney Syryey Fenicyey pilnie tym ludźiom dawano według postánowienia/ ná ofiáry PAńskie Zorobabelowi Stároście/ ná ćielce/ ná báránẏ/ y ná báránki. ♣ 30 Tákże y ná zboże/ ná sol y ná wino/ y ná Oliwę ustáwicznie ná káżdy rok : ile okażą Kápłáni ktorzy są w Jeruzalem/ że ná káżdy dźień wychodźi; á to bez wszelkiey odwłoki. ♣ 31 A żeby ofiárowáli ofiáry mokre Bogu Nawyższemu/ zá Krolá y zá dźieci jego/ á izby śię modlili zá ich zdrowie. ♣ 32 Nád to rozkázuję/ że ktoby kolwiek przestąpił ábo wzruszył co z te° co wyżey powiedźiano y opisano áby wźięto z ich własnego domu drewná/ ná ktorymby ich obieszono : á dobrá ich niech przydą ná Krolá. ♣ 33 PAn ktorego tám Imienia wzywáją/ niech wytráći wszelkiego Krolá y narod/ ktoryby źćiągnął rękę swoję/ áby przekáźił y złość wyrządźił temu Domowi PAńskiemu/ ktory jest w Jeruzalem. ♣ 34 Ja Krol Dáryusz uczyniłem ten Dekret/ áby to jáko napilniey/ według nie° wykonywano.

ROZDZIAŁ VII.

Dobudowánie Kośćiołá. 7. Poświecenie. 10. Wielkiey nocy obchodzenie.

1 TEdy Sysennes Stárostá dolney Syryey y Fenicyey/ y Sátrábuzánes z towárzyszámi swymi/ czyniąc dosyć rozkazániu Krolá Dáryuszá/ ♣ 2 Pilnie doglądáli robot świętych / pomagájąc Stárszym Kápłánom y nád Kośćiołem Przełożonym. ♣ 3 Y powodźiłá śię szczęśliwie tá święta robotá według Proroctwá Aggeuszá y Záchâryaszá Prorokow. ♣ 4 A ták dokończyli onego wszystkiego według rozkazánia PAná Bogá Izráelskiego/ y zá dozwoleniem Cyrusá a y Dáryuszá/ y Artáxerxesá Krolow Perskich. ♣ 5 A gdy był dokonány ten święty Dom/ dwudźiestego y trzećiego dniá/ mieśiącá Adár/ roku szostego zá Dáryuszá Krolá Perskiego. ♣ 6 Tedy synowie Izráelscy/ Kápłáni/ Lewitowie/ y inni wszyscy ktorzy byli z więźienia przyszli/ będąc ná jákimkolwiek urzędźie/ uczynili jáko im było rozkazano w Kśięgách Mojżeszowych. ♣ 7 Y ofiárowáli przy poświeceniu Kośćiołá PAńskiego sto ćielcow/ báránow dwie śćie/ á báránkow cztery stá : ♣ 8 Y kozłow zá grzech wszystkiego Izráelá dwánaśćie/ według liczby pokoleń Izráelskich. ♣ 9 A Kápłáni y Lewitowie obleczeni będąc w száty/ stáneli według pokoleń przy służbie PAná Bogá Izráelskiego/ jáko było rozkazano w Kśięgách Mojżeszowych: Tákże y Odźwierni u káżdey bramy. ♣ 10 Obchodźili też synowie Izráelscy/ y z tymi ktorzy byli przyszli z więźienia/ Swięto Prześćia/ czternastego dniá/ mieśiącá pierwszego/ gdy śię Kápłáni y Lewitowie oczyśćili. 11 Bo áczkolwiek śię byli nie wszyscy pospołu oczyśćili/ ktorzy śię byli z więźienia wroćili : wszákże Lewitowie wszyscy śię byli społem oczyśćili. 12 ♣ Przetoż ofiárowáli Báránká Wielkonocnego/ zá wszystkie ktorzy śię byli z więźienia wroćili/ y zá bráćią swoję Kápłány/ y sámi zá śię. 13 ♣ Tedy jedli synowie Izráelscy/ ktorzy śię náwroćili z więźienia/ wszyscy ktorzykolwiek odłączywszy śię od obrzydliwośći narodow oney źiemie/ szukáli PAná. 14 ♣ Y obchodźili Swięto Przáśnikow przez śiedm dni / weseląc śię 15 przed obliczem PAńskim. ♣ Przeto iż był obroćił serce Krolá Assyryjskiego ku nim/ áby zmocnił ręce ich do wszystkich prac PAná Bogá Izráelskiego.

a 2 Kron 36.23.

ROZDZIAŁ VIII.

Ezdrasz ma wielką łáskę u Krolá Artáxerxesá. 28. Ktorey pobożnie zażywał.

1 A Potym zá krolowánia Artáxerxesá Krolá Perskiego/ przyszedł Ezdrasz/ syn a Sárájaszá/ syná Azáryaszowego/ syná Helkiaszowego/ 2 syná Sállumowego : ♣ Syná Sádokowego/ syná Achitobowego/ syná Amáryaszowego/ syná Ezyowego/ syná Memerátowego/ syná

a 1 Ezdr 7. 1.

Azáryaßowego/ syná Sáwiego/ syná Bukkiego/ syná Abiſujego/ syná Fineeſowego/ syná Eleázárowego/ syná Aároná Kápłáná Nawyżßego: 3 ♣ Ten mowię Ezdraß przyßedł z Bábilonu : á był mąż bárzo biegły w Zakonie Mojżeßowym/ ktory wydány był od Bogá Izráelſkiego. 4 ♣ Y dał mu Krol ochotnie wßyſtko czego żądał/ iáko temu ktory ználazł łáſkę przed oczymá jego. 5 ♣ Przyßli tákże z nim *niektorzy* z synow Izráelſkich/ y z Kápłánow/ y z Lewitow/ y z Spiewakow/ y z Odźwiernych/ y z innych ſług kośćielnych do Jeruzalem. 6 ♣ Roku śiodmego zá krolowánia Artáxerxeſá/ mieśiącá piątego : ten jeſt rok śiodmy krolowánia jego. 7 ♣ Wyßedßy z Bábilonu ná Nowiu pierwßego mieśiącá/ przyßli do Jeruzalem: według tego jáko śię im ßczęśćiłá droga od PAná. 8 ♣ Bo Ezdraß miał o tym pilne ſtáránie/ áby niczego nie opuſzczał z tego/ co było w Zakonie y w przykazániu *PAńſkim*, náucząc wßelkich praw y sądow wßyſtkiego Izráelá. 9 ♣ Y doßedł od Artáxerxeſá Krolá wyrok nápiſány Ezdraßá Kápłáná y Nauczyćielá Zákonu PAńſkiego/ ktorego ten jeſt Przepis niżey położony. 10 ♣ Krol Artáxerxes Ezdraßowi Kápłánowi/ y Nauczyćielowi Zakonu PAńſkiego / 11 zdrowia życzy. ♣ Zá ſłuszną rzeczą osądźiwßy poruczyłem/ áby ktorzykolwiek są z narodu Żydowſkiego w kroleſtwie náßym/ ßli z tobą do źiemię Izráelſkiey/ y Kápłáni/ y Lewitowie / y z poſpolſtwá ktorzybykolwiek chćieli ochotną májąc wolą : Ktorzykolwiek tedy máją wolą 12 jácháć/ niech z tobą jádą. ♣ Przetoż/ ponieważ śię ták mnie / y śiedmi Pánom Rádnym przyjaćiołom mojim widźi / niech śię społem zejdą 13 ktorzykolwiek umyſł máją/ ♣ Aby śię wybráli do Judſkiey źiemię y do Jeruzalem/ y wykonáli to wßyſtko co jeſt przykazano w Zakonie PAń- 14 ſkim. ♣ A niech odniosą do Jeruzálem PAnu Izráelſkiemu dáry/ ktorem poślubił ja/ przyjaćiele moji. ♣ 15 To jeſt/ wßyſtko złoto y śrebro/ ktoreby śię ználázło w krájinie Bábilońſkiey/ náznáczone PAnu do Je- 16 ruzalem. ♣ Oprocz tego coby dárował ten narod ná Kośćioł PAná Bogá ſwego/ ktory jeſt w Jeruzálem: áby zgromádzono złoto y śrebro ná ćielce/ ná báránny/ y ná báránki/ y ná inne potrzeby/ do tego 17 należące. ♣ Y áby ſpráwowáli ofiáry PAnu/ ná Ołtarzu PAná Bogá 18 ſwego/ ktory jeſt w Jeruzalem. ♣ A ty *Ezdraßu* wßyſtko cokolwiek będźieß chćiał y z bráćią ſwoją czynić z tym złotem y śrebrem/ uczyń podług woli Bogá twojego. 19 ♣ A naczynia PAńſkie święte ktore są oddáne ku poſłudze/ do Kośćiołá *PAná* Bogá twego/ ktory jeſt w Jeruzalem/ złożyß przed obliczem Bogá 20 twego w Jeruzalem. ♣ Nád/ to/ y inne rzeczy ktoreby należáły do potrzeby Kośćiołá Bogá twego/ daß z ſkárbu krolewſkiego : A cokolwiek jedno będźieß chćiał czynić z bráćią twoją z tym złotem y z śrebrem/ to czyn według woli PAná twojego. ♣ 21 Bo ja Krol Artáxerxes poruczyłem Podſkárbim Syryjſkim/ y Fenickim/ áby o cokolwiekby poſłał Ezdraß Kápłan y Nauczyćiel Zakonu Bogá Nawyżßego/ ochotnie mu dá- 22 li. ♣ Do ſtá tálentow śrebrá/ y do ſtá korcow pßenice/ y do ſtá bárył winá : y innych potrzeb doſtátek. ♣ 23 To wßyſtko niech będźie pilnie wykonano według Zakonu Bożego/ Bogu Nawyżßemu : áby nie powſtał gniew ná kroleſtwo Krolá y synow 24 jego. ♣ Náwet y to śię wam powiádá/ áby ná żadnego Kápłáná/ áni ná Lewity/ áni ná Spiewaki/ áni ná Odźwierne/ áni ná te ktorzy przy Kośćiele posługują/ ábo jákąż kolwiek pracę przy Kośćiele odpráwu- 25 ją / ♣ Zaden podátek/ áni żadna [b] dań wkłádána nie byłá/ y áby nikt mocy nie miał do czegokolwiek ich 26 poćiągáć. ♣ A ty Ezdraßu według tey mądrośći/ ktora ćię Bog dárował/ poſtánow Sędźie y Stárße/ ktorzyby sądy wykonywáli po wßyſtkiey Syryjey y Feniceyey/ ze wßyſtkich ktorzyby Zakonu Bogá twego powiádomi byli/ á nie umiejętne 27 náuczáj. ♣ A wßyscy ktorzybykolwiek przeſtępowáli Zakon Boży/

b 1 Ezdr. 7. 27.

ábo

ábo Krolewski / niech będą srodze karáni / bądź ná gárdle / bądź więzieniem / bądź winą pieniężną / bądź wywołániem *z ziemie.*

28 TEdy rzekł Ezdrasz Ucżyćiel ; Niech będźie błogosłáwiony sam PAN Bog Ojcow mojich / ktory to dał do sercá Krolewskiego / áby uwielbił Dom jego w Jeruzalem: 29 ♣ A mnie spráwił sławę przed Krolem / y przed Rádą / y wszystkimi przyjaćioły / y zacnymi Książęty jego. 30 ♣ Przetoż ja z ufnośćią się stáwiwszy zá pomocą PAná Bogá mego / zgromádźiłem męże przednieysze 31 z Izráelá / ktorzyby szli ze mną. ♣ A ćić c są przednieyszy według domow y Kśięstw / ktorzy wyszli ze mną z Bábilonu / zá krolowánia Artáxerxesá krolá. 32 ♣ Z Synow Fineesowych / Gerson : z Synow Itámárowych / Dániel : z Synow Dawidowych Háttus. 33 ♣ Z Synow Secheniaszowych / *ktory był* z Synow Fárosowych / Zácháryasz : á z nim poczet / sto y pięćdźieśiąt mężow. 34 ♣ Z Synow Páhát Moábowych Elihoenáj / Syn Zeráchiaszow / á z nim 35 dwie śćie mężow. ♣ Z Synow Zátoego / Secheniasz Syn Jezyelow / á 36 z nim trzy stá mężow. ♣ Z Synow Adynowych Obed / Syn Jonátánow / á z nim mężow dwie śćie y 37 pięćdźieśiąt. ♣ Z Synow Elámowych Jezájasz / Syn Gotoliaszow / á z 38 nim śiedmdźieśiąt mężow. ♣ Z Synow Sáfátyaszowych / Zábádyasz Syn Michaelow / á z nim ośmdźie- 39 śiąt mężow. ♣ Z Synow Joábowych Obádyasz / Syn Jechielow / á z nim dwie śćie y ośmnaśćie mężow. 40 ♣ Z synow Bánilowych Selimot / syn Josyfiaszow / á z nim sto y sześć- 41 dźieśiąt mężow. ♣ Z Synow Bebájowych Zácháryasz / Syn Bebájow / á z nim dwádźieśćiá y ośm mężow. 42 ♣ Z Synow Azgádowych Johánán / syn Hákátánow / á z nim sto y dźie- 42 śięć mężow. ♣ Z Synow Adonikámowych ostátnich / ktorych te są imioná ; Elifelet / Jehiel / Semejasz / á z nim sześćdźieśiąt mężow. 43 Z Synow Bágutwych Utáj / Syn Zábyd / á z nim śiemdźieśiąt mężow.

44 Y Zgromádźiłem je do rzeki ktora zowią Terá / y támeśmy leżeli przez trzy dni / ażem je policżył. 45 ♣ A gdym tám *żadnego* z synow Kápłáńskich y Lewitskich nie ználazł: 46 ♣ Posłałem do Eliezerá / Aryelá Semájaszá Járybá / Nátáná / Elnátáná / Zácháryaszá / y Mesullámá mężow przednieyszych y ucżeńszych / 47 ktorzy záraz przyszli. ♣ Y rozkazałem im áby szli do Iddoná Książęćiá / ktory był ná tym mieyscu gdźie byłá skárbnicá / zlećiwszy im áby mowili z Iddonem / y z bráćią jego / y z innymi ktorzy byli ná onym mieyscu postánowieni nád skárbámi / áby nam posłáli te / ktorzyby urząd Kápłáński w domu PAná *Bogá* 48 nászego spráwowáli. ♣ Y przywiedli nam zá pomocą PAná *Bogá* nászego męże ucżone / z Synow Moháliego / Syná Lewiego / Syná Izráelowego / to jest / Serebiaszá : á Synow jego / y bráći jego ośmnaśćie. 49 ♣ Y Hásábiaszá / y Izájaszá brátá / z Synow Chánánejaszowych / z Synámi ich / mężow dwádźieśćiá. ♣ 50 A z tych ktorzy służyli w Kośćiele ... je był Dawid postánowił / y ktorzy byli przedniejszymi do posługi Lewitom / tych sług kośćielnych dwie śćie y dwádźieśćiá : Tych imioná były ná rejestrze zpisáne.

51 TAmem zápowiedźiał post młodźieńcom przed Pánem Bogiem nászym / áby nam prośili od niego drogi szczęśliwey / y dźieciom nászym ktore były z námi / y bydłu nászemu. 52 ♣ Bom śię wstydźił prośić Krolá o pieszę ábo o jezdne ktorzyby nas prowádźili / y żeby nas bronili od 53 nieprzyjaćioł nászych. ♣ Bośmy byli powiedźieli Krolowi / iż moc PAná nászego będźie ku wszystkiemu dobremu z tymi ktorzy go szukáją. ♣ 54 Przetożemy śię powtore oto PANU *Bogu* nászemu modlili / ktory nam też był miłośćiw / y otrzymáliśmy to / o cośmy go prośili.

55 Y Odłącżyłem z naprzednieyszych y z Kápłánow / mężow dwánaśćie : Serebiaszá / Házábiaszá / á z nimi z bráći ich mężow dźieśięć. ♣ 56 Y oddałem im złoto y śrebro / nacżynia święte domu PANA nászego :

Margin: d I. *Achá-wá.* / c 1 *Ezdr* 8. 1.

go: y co dárował Krol y Rádá jego / y Kśiążętá jego / y wßystek Izráel: 57 ♣ To mowię odważywßy / oddałem śrebrá ßeść set y pięćdźieśiąt tálentow / y naczynia śrebrnego sto tálentow / y złotá sto tálentow. 58 ♣ Y czaß złotych dwádźieśćiá / á naczynia mieśiądzowego z dobrego mośiądzu łsnącego śię jáko złoto / naczynia dwánaśćie. 59 ♣ Potymem im rzekł: Wyśćie poświęceni PAnu / y te naczynia poświęcone są / y to złoto y śrebro jest ofiárá dobrowolna PAnu Oycow náßych. ♣ 60 Przetoż czujcie / á strzeżcie go / áż je oddaćie Kśiążętom Kápłáńskim y Lewitom / y przedniejßym z domow Izráelskich w Jeruzalem w pokojách domu PAná Bogá náßego. 61 ♣ A ták Kápłáni y Lewitowie / odebráwßy to śrebro / y złoto / y naczynie w Jeruzalem / wnieśli je do Kośćiołá PAńskiego. 62 ♣ Zátym ruszywßy śię od rzeki Tery / dwunastego dniá mieśiącá pierwßego / przyßliśmy do Jeruzalem z pomocą PAná Bogá náßego / ktora nam byłá przytomna: bo jákośmy ná drogę wyßli / bronił nas PAN od káżdego nieprzyjaćielá / áżesmy przyßli do Jeruzalem. 63 ♣ A gdysmy tám trzy dni pobyli / czwartego dniá odważono złoto y śrebro / y oddano do Domu PANA Bogá náßego / Merymotowi Kápłánowi / Synowi Uryaßowemu. 64 ♣ A z nim Eleázárowi synowi Fineesowemu: y Lewitom pomocnikom ich / Jozábádowi Synowi Jesuego: y Noádyaßowi Synowi Binuiego: á wßystko pod liczbą y pod wagą. 65 ♣ Támże zpisána jest onego wßystkiego wagá onejże godźiny. 66 ♣ Potym wroćiwßy śię z pojimánia / spráwowáli Ofiáry PAnu Bogu Izráelskiemu: cielcow dwánaśćie zá wßystek lud Izráelski / báránow dźiewięćdźieśiąt y ßeść. 67 ♣ Báránkow śiedmdźieśiąt y dwá: kozłow zá grzech dwánaśćie / wßystko ná ofiárę PAnu. 68 ♣ Y oddano mándáty krolewskie Poborcom krolewskim / y Starostom dolney Syryey / y Feniceyey: ktorzy znácznie ućcili on narod y Kośćioł Boży.

69 Y Gdy śię stáło / zeßli śię do mnie c Przełożeni / mowiąc: Nie odłączył śię narod Izráelski / áni Kśiążętá / áni Kápłáni / áni Lewitowie / od narodow obcych tey źiemie: 70 ♣ To jest / od nieczystośći narodow Chánánejskich / y Hettejskich / y Ferezejskich / y Jebuzejskich / y Moábskich / y Egipskich / y Edomskich. 71 ♣ Bo wstąpili w małżeństwo z corkámi ich / sámi y synowie ich: y pomießáło śię naśienie święte z narodem cudzoźiemskim: tákże y ći naprzedniejßy / y Kśiążętá / stáli śię uczestnikámi tey nieprawośći / wnet od początku tey rzeczy. 72 ♣ To gdym usłyßał rozdárłem odźienie swoje / y święte ßáty / y tárgałem włosy z głowy swojey y z brody: y śiedźiałem zámyśliwßy y zásmęćiwßy śię. 73 ♣ Tedy śię zeßli do mnie ktorzy byli ná ten czás wzruszeni słowem PAná Bogá Izráelskiego / gdym ja płákał nád oną nieprawośćią / á śiedźiałem będąc smętny áż do ofiáry wieczorney.

74 A Wstawßy od postu / y májąc odźienie zdárte / y ßáte święta / pokleknąłem ná koláná / á wyćiągnąwßy ręce ku PAnu / Rzekłem: ♣ 75 PAnie / wstydzę śię y sromam śię przed obliczem twojim. 76 ♣ Bo śię grzechy náße rozmnożyły nád głowámi náßymi / á występki náße wzrosły áż do niebá. 77 ♣ Poniewaź od wieku Oycow swojich jestesmy w wielkim grzechu / y áż do dniá tego. ♣ 78 Przetoż dla grzechow náßych y Oycow náßych / wydánismy z brácią náßą / y z Krolmi náßymi / y z Kápłány náßymi / Krolom źiemie pod miecz / y w niewolą / y ná łup / y ná hánbę / áż do dźiśieyßego dniá. 79 ♣ Ale teraz jákie śię nam miłośierdźie o PANIE od ćiebie stáło / żeś nam zostáwił korzeń y imię ná mieyscu świętym twojim. 80 ♣ Aby nam záśię zaświećiło świátło w domu Páná Bogá náße°/ á że nam dawano żywność czásu niewoli náßey. 81 ♣ Bo gdysmy byli w niewolą podbići / nie bylismy od PANá Bogá náßego opuszczeni: ále ziednał nam tákową łáskę przed obliczem Krolow Perskich / ktorzy nam dawája żywnośći: 82 ♣ Y zdobia

c 1 Ezdr. 9. 1.

Kośćioł PAna Boga náſzego/ á odnawiája Syon zpuſtoſzony: nád to/ dałeś nam wolne mieſzkánie w Judſkiey źiemi y w Jeruzalemie.

83 Teráz tedy májąc to/ coż rzeczemy o PAnie? Ponieważeſmy przeſtąpili Przykazánia twoje/ ktoreś ty wydał przez ręce ſług twojich Prorokow/ mowiąc;

84 Ziemiá tá do ktorey f idźiećie/ ábyśćie ją dźiedźicżnie otrzymáli/ jeſt zmázána ſproſnośćią narodow tey źiemie/ ktorzy ją nápełnili obrzydliwośćiámi ſwojmi.

f 3 Moj 18.25.27.

85 Przetoż teraz nie bierzćie g Corek ich ſynom wáſzym/ áni corek wáſzych dawajćie ſynom ich.

g 2 Moj 34.16. 5 Moj 7.3. y 23.6.

86 Ani śię kiedy ſtárajćie o pokoj z nimi: ábyśćie/ zmocniwſzy śię/ używáli dobr tey źiemie: á zbyśćie ją ná dźiedźiczną ośiádłość zoſtáwili dźiatkom ſwym áż ná wieki.

87 Przetoż wſzyſtko cokolwiek nas potkáło/ ſtáło śię dla złych ſpraw náſzych/ y dla wielkich grzechow náſzych.

88 Wſzákżeś ty PAnie ſobie lekce poważył grzechy náſze/ á dałeś nam ten korzeń.

89 Izaliż znowu odwroćiwſzy śię przeſtępowáć mamy Zakon twoj/ májąc śię obrzydłośćiámi

90 obcych narodow tey źiemie? Izalibyś rozgniewawſzy śię ná nas/ nie wytráćił nas ták/ żeby nie zoſtał korzeń áni naśienie/ áni imię náſze?

91 Prawdomownyś jeſt o PAnie Boże Izráelſki! Abowiem zoſtawa ten korzeń áż do dźiśiejſzego dniá.

92 Otoſmy teraz przed oblicznośćią twoją z niepráwośćiámi náſzymi/ ácżbyſmy już nie mieli ſtawáć wiecey przed tobą dla tákowych rzecży.

93 A gdy śię h ták Ezdraſz padſzy ná źiemię/ przed Kośćiołem modlił/ y z płáczem wyznawał/ zebráło śię do niego z Jeruzalem mężow y niewiaſt/ y młodźieńcow/ bárzo wiele: y był wielki płácz miedzy nimi.

h 1 Ezdr 10.

94 TEdy Sechániaſz ſyn Jehielow z ſynow Izráelſkich/ záwołał mowiąc; Ezdraſzu/ myſmy zgrzeſzyli przećiwko PAnu Bogu/ pojąwſzy zá żony niewiáſty cudzoźiemſkie z

95 narodow tey źiemie. A teraz wſzyſtek Izráel záfráſował śię nád tym: Przetoż jeſlić śię zda/ ucżynimy przyśięgę PANu/ że odrzućimy wſzyſtkie żony náſze/ ktoreſmy zpojmowáli z narodow obcych/ y z dźiećmi ich.

96 A to ucżyniá wſzyſcy ktorzykolwiek poſłuſzni ſą Zakonowi PAńſkiemu: Wſtawſzy wykonajże to.

97 Abowiem to ná ćię należy/ á my przy tobie ſtániemy: jedno ſobie mężnie pocżynaj.

98 Tedy wſtawſzy Ezdraſz/ przyśięgą obowiązał przedniejſze z Kápłánow/ y z Lewitow/ y ze wſzyſtkiego ludu Izráelſkiego/ áby temu doſyć ucżynili: Y przyśięgli.

ROZDZIAL IX.

Opuſzczenie żon pojętych z narodow cudzoźiemſkych. 41. *Czytánie Zakonu.* 50. *Swiecenie Swiętá.*

1 TEdy wſtawſzy Ezdraſz od przyśionká Kośćielnego/ wſzedł do komory Johánnaná ſyná Eliáſybowego.

2 A tám będąc nie zkoſztował chlebá áni pił wody/ ále płákał nád wielkimi niepráwośćiámi onego ludu.

3 Zátym ogłoſzono po wſzyſtkiey Zydowſkiey źiemi y w Jeruzalemie wſzyſtkim ktorzy śię wroćili z więźienia/ áby śię zgromádźili do Jeruzalem.

4 A ktorzyby kolwiek zá dwá ábo zá trzy dni nie przyſzli/ áby według ſądu Stárſzych przełożonych pobrano májętnośći ich/ á ſámi áby byli odłącżeni od ludu tego ktory śię wroćił z niewoli.

5 A przetoż zebráli śię wſzyſcy z pokolenia Judowego y Benjáminowego we trzech dniách do Jeruzalem/ ktory to dźień był dwudźieſty mieśiacá dźiewiątego.

6 Y uśiadł wſzyſtek lud ná plácu Kośćielnym/ drżąc od źimná ktore już było náſtáło.

7 TEdy powſtawſzy Ezdraſz/ rzekł do nich; Zleśćie ucżynili/ żeśćie zpojmowáli żony cudzoźiemſkie: bośćie ták przycżynili grzechow w

8 ludu Izráelſkim. Przetoż teraz dajćie cżeść y chwałę PAnu Bogu

9 ojcow náſzych/ A wykonajćie wolą jego: y odłącżćie śię od narodow tey

10 źiemie/ y od niewiaſt obcych. Y záwołał wſzyſtek on lud/ y krzyknął głoſem wielkim; Ták jákoś rzekł

11 ucżynimy. Ale iż nas jeſt wielkie mnoſtwo/ á czás źimny/ y nie możemy

my ſie oſtáć ná dworze: wiec y tá ſpráwá nie jeſt jednego dniá áni dwu/ bo nas wiele w tym zgrzeßyło: 12 ♣ Przetoż niechaj ſtáną przednieyßy z tego ludu / y wßyſcy ktorzy miedzy námi mießkáją / ktorzykolwiek máją żony cudzoziemſkie: 13 ♣ Niech mowie náznáczywßy ſobie czás / przydą z káżdego mieyſcá Stárßy / y Sędziowie / ábyſmy odwrocili od śiebie gniew PAńſki w tey ſpráwie. 14 ♣ Tedy Jonátán Syn Azáhelow / y Jáchſyaß Syn Tekuego / poſtánowieni byli nád tym / á Meſullám y Sebetáj Lewitowie pomagáli im. 15 ♣ A ći ktorzy śie z niewoli wroćili / wßyſtko według te° *poſtánowienia* uczynili. 16 ♣ Kápłán tákże Ezdraß obrał ſobie kilku mężow naprzedniejßych z Ojcow ich / ktorzy z imienia *miánowáni byli*: y záśiedli pierwßego dniá mieśiacá dźieśiatego / áby śie o tey ſpráwie wywiedźieli. 17 ♣ Odpráwowáłá śie tedy tá ſpráwá przy tych mężách ktorzy mieli żony obce / áż do pierwßego dniá mieśiacá 18 pierwßego. ♣ A ználeźli śie Kápłáni pomießáni / ktorzy zpojmowáli żony kudzoziemſkie. ♣ Z ſynow 19 Jeſuego ſyná Jozedekowego y z bráći jego; Máázejaß / Eliezer / Járyb y Joádán. 20 ♣ Ktorzy *nápierwey* pozwolili wypędźić żony ſwe / y ofiárowáli báráná zá grzech ſwoj. 21 ♣ A z ſynow Immerowych: Hánáni / y Zábádyaß / Eánes / Semájaß / Gereel / y Azáryaß. 22 ♣ Z ſynow Fáſſurowych: Elienáj / Mááſeaß / Iſmáel / Nátánáel / Okidyl y Eláſá. 23 ♣ A z Lewitow: Jozábád / Symoj / Kelájaß / (ktorego też zowią Kelitá) Petáchiáß y Jonás. 24 ♣ Z Spiewakow: 25 Eliázur / y Bádhur. ♣ Z Odźwiernych: 26 Sállum y Tolbánes. ♣ Z Izráelá: z Synow Fároſowych; Germaß / Eddyaß / Málchiaß / Máel / 27 Elázár / Aſybiaß / y Benájaß. ♣ Z Synow Elámowych: Mátániaß / Zácháryaß / Jechiel / Jerymot / Eliaß. 28 ♣ Z Synow Záttuowych: Eliád / Elizym / Mátániaß / Jerymot / 29 Zábád / y Sárdájaß. ♣ Z Synow Bebájowych: Johánán / Hánániaß / 30 Jozábád / y Emátes. ♣ Z Synow Bánájowych: Elám / Mámuch / Jedyaß / Jáſub / Seál y Jerámot. 31 ♣ Z Synow Addynowych: Náát / Moozyaß i / Łákkun / Náid / Mátániaß / Seſel / Bállun / Mánáſeaß: 32 ♣ Z Synow Annaßowych: Elion Aſeaß / Málchiaß / Sábbájaß Symon / y Chozámiaß. 33 ♣ Z Synow Háſumowych: Mátenájaß Mátáyaß / Bánnájaß / Elifelet / Mánáſſes / y Symei. 34 ♣ Z Synow Bámowych: Jeremiaß / Moády / Amrám / Joel / Bánájaß / Peliaß / Anoß / Kárábázyon / Enáſyb / Mámnimátániaß / Elezyaß Bámmui / Eliál / Sámis / Selemiaß / y Nátániaß. 35 ♣ Z ſynow Ozorowych: Sezy / Ezryl / Azáel / Sámát / Zámbis / y Jozef. Z Synow Nobowych: Mátytyaß / Zábádyaß / Jdes / Joel / y 36 Bánájaß: ♣ Ći wßyſcy zpojmowáli byli żony Cudzoziemſkie / y opuśćili je z dźiećmi ich. 37 ♣ Tedy śie oſádźili Kápłáni y Lewitowie / y ktorzy byli z Izráelá / w Jeruzalemie y indźiey w oney źiemi.

A Pierwßego dniá mieśiacá śiodmego / gdy już ſynowie Izráelſcy a mießkáli w przybytkách ſwojich / 38 ♣ Zebráło śie wßyſtko b zgromádzenie ſpołem / ná plác przed Kośćioł / u brámy ná Wſchodſłońcá. ♣ 39 Y rzekli Ezdraßowi Kápłánowi y Uczyćielowi / áby przynioſł Zakon Mojżeßow od PAná Bogá Izráelſkie° podány. 40 ♣ Y przynioſł Ezdraß Kápłan Zakon przed ono wßyſtko zgromádzenie mężow y niewiaſt / y przed wßyſtkie Kápłány / Ktorzy przyßli / áby poſłucháli Zakonu / pierwßego dniá mieśiacá śiodmego. 41 ♣ A czytał go ná pierwßym plácu brámy Kośćielney / od poránku áż do południa / przed onymi mężámi y niewiáſtámi: á wßyſtek lud z pilnośćią ſłuchał Zakonu. 42 ♣ Bo Ezdraß Kápłan y Uczyćiel Zakonu wſtąpił był ná zgotowáną Kázálnicę drewniáną. 43 ♣ A przy nim ſtali Mátytyaß / Semá / Ánániaß / Azáryaß / Uryaß / Ezechiaß / Báláżám po práwey rece: 44 ♣ A po lewey / Pedájaß / Miſáel / Málchiaß / Aotáſuf / y Nábáryaß. 45 ♣ Tedy Ezdraß wźiął Kśięgi Zakonu przed wßyſtkim onym zgromádzeniem (bo był zacnym u

a Nehe. 7. 73.
b Nehe. 8. 1.

wßy=

46 wszystkich.) A gdy wykładano Zakon / wszyscy poważnie stali: Y błogosławił Ezdrasz PAnu Bogu Nawyższemu / BOgu Zastępow 47 Wszechmogącemu. Ná co wszystek 48 lud odpowiedział; Amen. Tákże y Lewitowie wzgorę ręce podniosszy / y padájąc ná ziemię kłaniáli się PAnu: to jest/Jesuá/Báni/Serebiasz/Jámin/Akkub/Sebetáj. Hodyasz/Máázejasz/Kielitá/Azáryasz/ 49 Jozábád/Chánán/Pelájasz. Ktorzy uczyli zakonu PAńskiego/obja- 50 śniájąc to co czytáli. Potym rzekł Atáráthes Ezdrászowi Kápłanowi y Nauczycielowi / y Lewitom ktorzy lud uczyli; Oto ten dźień święty jest PAnu. A wszyscy słucháiąc Za- 51 konu płákáli. Tedy rzekł Ezdrasz; Teraz się rozejdźcie y jedźcie co náttustsze pokármy / y pijćie co nasłodsze napoje / dźieląc się z tymi 52 ktorzy nie máją. Záiste/dźień ten jest święty PAnu: Przetoż / nie smęćcie się: ábowiem wasz PAN 53 Bog zacnie ućieszył. Tákże y Lewitowie przedkłádáli to wszystko ludowi/mowiąc; Ten dźień jest święty 54 Pánu/Nie smęććiesz się. A ták rozeszli się wszyscy jeść pić / y weselić się: y dźielili się pokármámi z tymi / ktorzy ich nie mieli; y weselili 55 się bárzo? Przeto / że dostąpili oświecenia z tych słow / ktorymi zgromádzeni będąc wyuczáni byli. 56 A zebrawszy się wszyscy w Jeruzalemie / obchodźili wesołe święto / według postánowienia PAná Bogá Izráelskiego.

CZWARTE KSIEGI EZDRASZOWE.

TE Księgi zpisáne ná kształt Proroctwá. A zámykáją w sobie. I. Gromienie ludu Bożego nieposłusznego/ w więźieniu Bábilońskim będącego / y obietnicá o Kośćiele Bożym/ że miał bydź Chrystusowi PAnu przez opowiádánie Ewángeliey świętey/ zebrány. II. Máją w sobie widzenia dźiwne w ktorych przyczyny ućiskow / lud Boży trapiących / przyszłych rzeczy znáki y postánowienie/ áż do nápráwy Kośćiołá przez Chrystusá opisuje: Ktory też dobrym dobra/á złym jáka zásłużyli nadgrodę uczyni: czym skutecznie wiernych á pobożnych sercá ćieszy.

Rozdział I.

Rod Ezdraszow. 6. Bożych dobrodźiejstw zniewazenie. 24. A zá to Boże karánia.

1 KTore Księgi Ezdraszá Proroká/syná Seráiaszowego/ syná Azáryaszowego / syná Helkiaszowego / syná Sádániaszowego / syná Sádokowego/syná Achitobowego: Syná 2 Achiaszowego / syná Fineesowego / syná Eliego / syná Amáryaszowego/syná Asyego / syná Márymotowego/syná Arnáowego/syná Ozyaszowego / syná Borytowego / syná Abisejowego / syná Fineesowego / 3 syná Eleázárowego. Syná Aáronowego / z Pokolenia Lewi: ktory był pojimány do ziemi Medskiey / do Krolestwá Artáxerxesá Królá Perskiego.

4 Y Stáło się słowo PAńskie do 5 mnie/mowiąc; Idź / á opowiedź ludowi memu a złośći ich / á synom ich niepráwośći ktorych się przećiwko mnie dopuścili: áby je y oni opowiádáli synom synow swo- 6 ich. Przeto/ że grzechy rodźicow ich rozmnożyły się w nich: gdyż oni mnie zápomniawszy / ofiárowáli bo- 7 gom cudzym. Izalim je nie Ja wywiodł z ziemie Egipskiey/ z domu niewoli? A wżdy oni pobudźili mię ku gniewu / y wzgárdźili rády moje. 8 Przetoż ty ostrzysz włosy głowy twojey/ á wrzuć ná nie wszystko złe: bo nie byli posłuszni Zakonowi mo- 9 jemu/ále byli ludem odpornym. Y dokądże je będę ćierpiał / ktorymem ták wielkie dobrodźiejstwo pokázował.

a Ezái. 58. 1.

zował. ♣ Wiele Krolow b podwroćiłem dla nich: Fáráoná c z sługámi jego/ y wszystko wojsko jego porázikem. ♣ Wszystkie narody przed twarzą ich wytráćiłem / á ná Wschod słońcá we dwu ziemiách lud Tyrski y Sydoński rozprószyłem / y wszystkie nieprzyjaciele ich pozábijałem. ♣ Przetoż ty rzecz do nich/mowiąc; To mowi PAN: ♣ Jam was przeprowádził przez d morze/ y miástá obronne z dawnám wam zporządził/ Mojżeszám e wam dał zá wodzá/ á Aároná f zá Kápłáná. ♣ Dałem wam świátłość g w słupie ognistym/ y czyniłem wielkie cudá miedzy wámi: Aleśćie wy mnie zápámietáli / mowi PAn. ♣ Toć mowi PAn Wszechmogący; Przepiorki h te wam były ná znák/ y namioty dałem wam ku obronie: á wdyśćie y tám szemráli. ♣ A nie trymfowáliśćie w Jmieniu mojim z wytrácenia nieprzyjaćioł wászych áleśćie szemráli áż do tąd. ♣ Ygdzież są dobrodziejstwá ktorem wam uczynił? Jzaliśćie ná pustyni gdyśćie łákneli nie wołáli do mnie / mowiąc; ♣ Przeczżeś nas wywiodł i ná te puszczą/ ábyś nas pobił? Lepiey nam było służyć Egipczánom / á niżeli pomrzeć ná tey puszczy. ♣ Jam śie użalił płáczu wászego / y dałem wam mánne k zá pokarm; á jedliśćie chleb Anjelski. ♣ Jzali gdyśćie l prágneli nie rozszczepiłem opoki? á wypłynęły wody do sytośći. Przed gorącośćią / liśćiem z drzewá zákrywałem was. ♣ A rozdzieliłem miedzy was ziemie obfite: Chánánejczyki / y Ferezejczyki / y Filistyńczyki wyrzućiłem przed wámi. Y coż wam dáley czynić mam/mowi PAn? ♣ Ták mowi Pan Wszechmocny: Gdyśćie byli ná pustyni m u rzeki gorzkiey prágnąc á bluźniąc Jmie moje: ♣ A wdymi wam nie płáćił ogniem zá wásze bluźnierstwo / ále włożywszy drzewo w wode osłodźiłem rzekę.

Cóż ći mam czynić o Jákobie/ Nie chćiałeś słucháć Judo: przetoż śie przeniosę do innych n narodow/y dam im Jmie moje áby záchowywáli práwá moje. ♣ Ponieważeśćie wy mnie opuśćili / y Ja was opuszczę: gdy mie będźiećie prośić o miłośierdźie / nie zmiłuję śię. ♣ Gdy mie będźiećie o wzywáć/ nie wysłucham was: Bośćie krwią zplugáwili ręce wásze / á nogi wásze nie są leniwe ku popełnieniu mężobojstwá. ♣ Aczście mnie śćie opuśćili/ále sámych śiebie/mowi PAn. ♣ To mowi PAn Wszechmogący; Jzalim Ja was nie prośił jáko Oćiec Synow/jáko mátká corek/ ábo jáko mámká dźiatek swych? ♣ Abyśćie byli ludem mojim/á Ja wászym Bogiem: wy mnie miásto synow/á Ja wam miásto Ojcá. ♣ Tákem was zbierał jáko p kokosz kurczątká swoje pod skrzydłá swoje. A teraz coż wam mam uczynić? Odrzucę was od oblicza mego. ♣ Gdy mi przynieśiećie Ofiáre / odwrocę q oblicze moje od was: Bom dni wásze świete / y odnowienia mieśiącow wászych / y obrzezowánia wásze odrzućił. ♣ Jam posyłał sługi moje Proroki r do was / ktoreśćie pojimawszy pomordowáli / y rozszárpáli ná sztuki ćiáłá ich: krwie ich Ja szukáć będe/mowi PAn. ♣ To mowi PAN Wszechmocący; Dom s wász zpustoszony jest / y rozproszę was / jáko wiátr *rozprasza* plewy. ♣ A synowie wászy nie będą mieli potomstwá: bo opuśćili rozkazánie moje / á co złego jest przede mną czynili. ♣ Podam domy wásze ludowi przyszłemu/ktory/choćiaż o mnie nie słyszał/ uwierzy: y choćiam przed nim cudow nie czynił / uczyni com rozkazał. ♣ A choć Prorokow mojich nie widźieli / jednák wspominác będą nieprawośći swoje. ♣ Oświadczam śie / że ludowi przyszłemu łáskę *pokażę*, ktorego dźiatki z rádośćią śie weselić będą: Choć mie nie widzą t oczymá ćielesnymi / ále duchem wierzą temu com Ja powiedźiał. ♣ Przetoż teraz brácie obacz / jáka jest chwałá: á przypátrz śie ludowi przychodzącemu u od Wschodu słońcá. ♣ Temu Ja dam Kśięstwo x Abráhámowe/ Jzáákowe/ y Jákobowe/ y Ozeaszowe / y Amosowe / y Micheaszowe/y Joelowe/y Abdyaszowe y Jonaszowe: ♣ Y Náhumowe

y Abá=

Marginalia: b Jozu. 8. y 10. y 12. — c 2 Moj. 14. 28. — d 2 Moj. 14. 22. — e 2 Moj. 3. 10. — f 2 Moj. 28. 1. — g 2 Moj. 13. 21. — h 2 Moj. 16. 13. Psalm 105. 40. — i 4 Moj. 14. 3. — k 2 Moj. 16. 15. Madr. 16. 20. — l 4 Moj. 20. 11. — m 2 Moj. 15. 25. — n 2 Moj. 32. 10. — o Ezái. 1. 15. — p Mátt. 23. 37. — q Ezái. 66. 3. — r Mátt. 23. 34. — s Luk. 13. 35. — t 1 Piotr 1. 8. — u Mátt. 8. 11. — x I. Dam. wodze Abráhámá Izááká &c.

y Abákukowe / Sofoniaszowe/ Aggeuszowe/ Záchárjaszowe/y Máláchiaszowe : ktory też Anjołem y PAńskim názwány jest.

y Máláe. 3. 1.

ROZDZIAŁ II.

Ogłoszenie pomsty. 10. Y miłośći Bożey. 25. Pokazánie śię Syná Bożego Ezdraszowi.

1 TO mowi PAn; Jam wywiodł a ten lud z niewoli/ y podałem b mu Przykazánia przez sługi moje Proroki / ktorych oni słucháć nie chćieli / ále owszem obroćili rády 2 moje. Mátká ktora je porodźiłá/ mawia im ; Idźćie synowie / bomći 3 jest wdowa y opuszczona. Wychowáłam was z weselem/ á utráciłam was z płáczem y z żáłośćia : ábowiemeśćie c zgrzeszyli przed PAnem Bogiem wászym/ y co złego jest 4 przed nimeśćie czynili. A teraz coż mam czynić z wámi ? Jamći jest wdowa y opuszczona : idźćież synowie/ á prośćie d od PAná miłośierdźia. 5 A Ja ćiebie Ojcże biore zá świádká / przećiwko mátce synow twych, ktorzy nie chćieli przymierza 6 mego záchowáć. Abyś je ty podał ná pohánbienie/á mátke ich ná łup: żeby śie nie rozmnożył narod ich. 7 Niech będa rozproszone miedzy pogány imiona ich/ niech będa wygłádzeni z źiemie : gdyż wzgárdźili 8 przyśiega moja. Biádá tobie e Assyrya / iż w sobie kryjesz niesprawiedliwe : O narodźie zły ! Wspomni com uczynił f Sodomie y Go9 morze : Ktorych źiemiá leży w smolnych bryłach y w kupách popiołu. Ták też y tym uczynie ktorzy mie nie słucháli/mowi PAn Wszechmocny.

a 2 Moj. 14. 16. b 2 Moj. 20. 22. c Báru. 4. 7. d 5 Moj. 4. 29. e Ezái. 10. 5. f 1 Moj. 19. 14.

10 TO mowi PAn do Ezdraszá; Opowiedz ludowi memu / że im dam krolestwo Jeruzalemskie / kto11 rem był miał dáć Izráelowi. Y wezmę chwałe ich/á dam im wieczne przybytki / ktorem był onym nágo12 towáł. Drzewo żywotá g będźie im miásto wonney máśći:á nie będa 13 robić/áni śie zpracuja. Idźćież/á otrzymaćie : Prośćie sobie ukroceniá dni/ktore śie przedłużája: Jużći wam zgotowáno krolestwo/

g Objáw 2. 7.

14 czujćież. Oświadczż śie h niebem y źiemia/bom skruszył złe/á stworzyłem dobre : gdyż Ja żywię / mowi 15 PAn. Mátko obłáp syny twe/wychowaj je z weselem jáko i gołębicá/ á zmocni nogi ich : bom ćie obrał 16 mowi PAn. Y wzbudzę umárłe k z miejsc swojich / á wywiode je z grobow ich : bom poznał Imie mo17 je w Izráelu. Nie boj śie mátko synow bom ćie obrał mowi PAn. 18 Poślęć ná pomoc sługi moje/ Izájaszá / y Jeremiaszá : zá ktorych rádá poświęćiłem y zgotowałemći dwánáśćie drzew obćiażonych roz19 máitymi owocámi ; Y tyleż też źrzodł opływájacych mlekiem y miodem,/ y śiedm gor bárzo wielkich rodzacych roże y lilie : ná ktorych/ weselem nápełnie syny twoje. 20 Wdowie czyń spráwiedliwość / o śirote śie l zástawiaj / wspomagaj niedostátecznego / broń ośirocíáłe21 go/ przyodźiey m nágiego. Ułomnego y mdłego ulecz / z chromego śie nie náśmiewaj/ broń tego co jest bez reki / á ślepego do widzenia sta22 wy mojey przypuść. Stárego y młodego miedzy murámi twojimi 23 chowaj. Gdy znajdźiesz umárłego n / uwinawszy pochowaj w grobie: á damći pierwsze miejsce w zmar24 twychwstániu mojim. Wytchni / á odpoczni ludu moj : boć przydźie 25 odpocżynienie twoje. Mámko dobra/wychowaj syny twoje/ zmocni 26 nogi ich. Z sług ktoremći dał żaden niech nie zginie:bo ichbede szukał 27 z reki twojey. Nie ustawajże: Bo gdy przydźie o dźień ućisku y utrápienia / drudzy płákáć y smećić śie 28 beda / á ty májac wszystkiego dostátek/wesoła bedźiesz. Bedać zájrzeć 29 pogánie : ále nic przećiwko tobie nie beda mogli/ mowi PAn. Rece moje záslonia ćie/áby synowie twoji 30 egniá p piekielnego nie ogladáli. Weselże śie mátko z synámi twymi : bo Ja ćiebie wyrwe / mowi 31 PAn. Wspomni ná śpiace syny twoje : bo je Ja wywiode ze wszystkich stron źiemie / y uczynie z nimi miłośierdźie : bom jest miłośierny/ 32 mowi PAn Wszechmogacy. Obłápże syny twoje/ áż Ja przyde / á

h 5 Moj. 4. 26. i 1. Sam. k 1 Kor. 15. 52. l 5 Moj. 10. 18. m Mátt. 25. 36. n Tobia. 1. 21. o Sofon. 1. 14. p Ezái. 66. 24.

ucżynię im miłośierdźie: bo źrzodłá moje obfituią / á łáská mojá nie ustánie. 33 Ja Ezdrasz wźiąłem rozkazánie od PAná ná gorze Horeb / ábym szedł do Izráelá: do ktorych gdym przyszedł / odrzućili mię / y wzgárdźili rozkazánie PAńskie. 34 A przetoż wam narodowie mowię / ktorzy słuchaćie y rozumiećie; Czekajćie Pásterzá q wászego / ktory wam da odpoczynienie wieczne / bo blisko jest ten ktory ná skończeniu świátá przyjdźie. 35 Bądźcież gotowi ku nagrodźie krolestwá: bo wieczna świátłość będźie wam r świećiłá czásy wiecznymi. 36 Ućiekajćie przed ćieniem s tego świátá / przyjmujćie wesele chwały swey: Ja świadczę jáwnie o Zbáwićielu mojim. 37 Weźmićie dar wam zálecony / á weselćie śię / dźiękując temu t ktory was wezwał do krolestwá niebieskiego. 38 Powstańćież / á stojćie / y obaczćie liczbę u náznáczonych ná gody PAńskie: 39 Ktorzy śię od ćienia tego świátá przenieśli / á śliczne száty od PAná wźięli. 40 Przyjmi Syonie liczbę twoję / á zámkni twe ubránie w białe w száty / ktorzy Zakon PAński wypełnili. 41 Zupełna jest liczbá synow twojich / ktorycheś pożądał: Proś-że mocy PAńskiey / áby był poświęcony lud twoj / ktory jest wezwány x od początku.

42 JA Ezdrasz widźiałem ná gorze Syońskiey Zastęp wielki / ktoregom zliczyć nie mogł / á wszyscy pieśniámi chwalili PAná. 43 A w pośrzodku ich był młodźieniec wysokiego wzrostu / wyższy nád one wszystkie / á káżdemu z nich kładł koronę ná głowę / á tym więcey śię wywyższał: á jam śię dźiwował. 44 Tedym pytał Anjołá / mowiąc; PAnie / A ći co zacż są? A on odpowiedźiawszy / rzekł mi; 45 Ci są ktorzy śmiertelną y száte złożyli / á nieśmiertelną wźięli ná śię, y wyznawáli Imię Boże: á teraz obbierája korony / y biorą palmy. 46 Y rzekłem Anjołowi; A on młodźieniec / ktory ná nie kłádźie korony / á pálmy w ręce dawa / co zacż jest? 47 Tedy odpowiádájąc / rzekł mi; Tenći jest Syn Boży / ktorego z ná tym świećie wyznawáli. 48 A jam wielce począł poważáć te / ktorzy śię mężnie zá Imię PAńskie stawiáli. 49 Tedy mi rzekł Anjoł; Idźże / á powiedz ludowi mojemu jákoś wielkie y dźiwne cudá PAńskie widźiał.

ROZDZIAŁ. III.

Modlitwa Ezdraszowá.

1 ROku trzydźiestego po zburzeniu miástá / byłem w Bábilonie á frásowałem śię leżąc ná łożu mojim / y myśli moje wstępowáły ná serce moje: 2 Iżem widźiał opuszczenie Syonu / á mnostwo wielkie mieszkájących w Bábilonie. 3 Y poruszył śię bárzo Duch moj. Tedym począł mowić do Nawyższego słowá bojáźliwe / mowiąc; 4 O Pánujący PANIE; Tyś tylko sam słowem swojim ná początku grunt źiemie zákładał / ná ktoryś lud twoj wystáwił. 5 Y dałeś Adámowi ćiáło a bez dusze / lecż y to było spráwa rąk twojich: y nátchnąłeś go Duchem żywotá / y stał śię żywym przed tobą. 6 Y wwiodłeś go do Ráju / ktory násádźiłá práwicá twojá / pierwey niżeli śię co z źiemie zrodźiło. 7 Y rozkazałeś mu / áby śię rozmiłował drogi twojey; ále on ja b przestąpił: przetożeś záraz nań y ná rod jego śmierć c postánowił: y námnożyło śię wiele narodow / y pokolenia / y ludźi / y rodźin / ktorych liczby niemász. 8 Y chodźił káżdy narod d po swey woli / y dźiwy czynili przed tobą / y gárdźili przykazaniem twojim. 9 A potym zá czásem przywiodłeś e potop / ná mieszkájące ná świećie / y wygłádźiłeś je. 10 Y przyszło ná káżdego z nich / że jáko Adam umárł / ták ći potopem wygłádzeni są. 11 Aleś zostáwił jednego z nich f Noego / z domem je°: z ktorego poszli wszyscy spráwiedliwi. 12 A gdy śię poczęli rozmnażáć ktorzy mieszkáli ná źiemi / y námnożyli synow y ludźi / y wiele narodow / znowu poczęli czynić nieprawość / bárźiey niż pierwszy. 13 A gdy czynili nieprawość przed tobą / obrałeś sobie z nich męża / ktoremu imię było g Abráhám. 14 Y umiłowałeś go / á oznájmiłeś

q Zydow 13.20.
r Ezai. 60. 2.
s 2 Piotr 1. 4.
t Koloſ. 1. 12.
u Objáw 7. 3.
w Objáw 6. 11.
x Efez. 1. 4.
y 2 Kor. 15.53.
z Máte 16.16.
a 1 Moj. 2. 7.
b 1 Moj. 3. 6.
c Rzym. 5. 12.
d 1 Moj 6. 12.
e 1 Moj. 7. 10.
f 1 Piotr 3. 20.
g 1 Moj 12. 1.

mikes jemu sámemu wolą swoję. ✣ 15 Y postánowiłeś z nim przymierze wieczne/ obiecuiąc mu / iżeś nigdy nie miał opuśćić potomstwá jego ✣ 16 Y dałeś mu h Izááká/ á Izáákowi dałeś i Jákobá y Esawá/ á Jákobá obrałeś sobie / á Esawás odrzucił/ y rozrodźił śię Jákob w mnostwo wielkie. ✣ 17 A gdyś wywiodł potomstwo jego z Egiptu/ przywiodłeś 18 je ná gorę k Synai. ✣ Y nákłoniłeś niebios/ á utwirdźiłeś źiemię/ y wzruszyłeś okrąg *jey*, y zátrząsnąłeś przepáśćiámi / á zátrwożyłeś świát. 19 ✣ Y przeszłá chwałá twojá cztery bramy / ogniá/ y trzęśienia źiemie/ y wiátru/ y mrozu: ábyś dał potomstwu Jákobowemu Zakon / á narodowi Izráelskiemu pilność/ *áby go strzegli.* 20 ✣ A wszákżeś nie odjął od nich sercá złego / áby Zakon twoj w nich pożytek uczynił. 21 ✣ Abowiem pierwszy Adam májąc serce złośliwe/ wystąpił y zwyćiężon jest: tákże y wszyscy ktorzy śię z niego zrodźili. 22 ✣ Y zostawáłá záwżdy niemożność y zakon w sercach ludzkich/ dla skáżonego korzenia : y odeszło co dobrego jest/ á złe zostáło. ✣ 23 Zátym przeszły czásy/ á dokończyły śię látá / ażeś sobie wzbudźił sługę 24 imieniem l Dawidá. ✣ Ktoremuś rozkazał / áby budował miásto Jmieniowi twemu / á ofiárował w 25 nim kádźidłó y ofiáry: ✣ To śię też dźiało przez wiele lat. Potym zgrzeszyli ći ktorzy mieszkáli w onym mieśćie: 26 ✣ We wszystkim czyniąc ták jáko uczynił Adam / y wszystko potomstwo jego: przeto/ iż byli sercá złego. 27 ✣ Y podałeś miásto m twoje w 28 ręce nieprzyjaciol twojich. ✣ Azaż lepiey czynią ktorzy mieszkáją w Bábilonie ? Przecżże tedy pánują 29 nád Syonem? ✣ Gdym tu przyszedł y obaczyłem niezbożności / ktorym liczby niemász / y wiele grzesznikow widźiáłá duszá mojá przez trzydźieśći lat / omdlewáło serce moje. ✣ 30 Bom widźiał jákoś znaszał te ktorzy grzeszyli/ y przepuszczałeś niepobożnie czyniącym: A lud twoj wytráciłeś / záchowawszy nieprzyjacioły twoje ; á nie oznájmiłeś przyczyny 31 *tego.* ✣ Ani mi ná pámięć przyszć może / czemu śię to ták dźieje ? Azaż lepsze spráwy czyni Bábilon / niż Syon. Abo poznałli ćię inny narod 32 n oprocz Izráelá? ✣ Albo/ ktorez narody uwierzyły świádectwom twojim/ jáko Jákob ? 33 ✣ A przećię nágrodá jego śię nie pokazáłá/ áni pracá pożytku przyniosłá. Bo przechodząc przeszedłem Pogány / y widźiałem je obfituiące/ choć nie pámiętáli ná rozkazánia twoje. ✣ 34 Przetóż teraz zważ ná wadze nieprawośći násze/ y onych ktorzy mieszkáją ná świećie ; á nie znajdźie śię 35 Jmię twoje tylko w Izráelu. ✣ Y kiedyż nie grzeszyli przed obliczem twojim/ ktorzy mieszkáją ná źiemi ? ábo ktory narod ták strzegł przykazánia twego ? 36 Zajisté też z imienia znajdźiesz / żeć záchowywáli przykazánia twoje ; ále Pogánow nie znajdźiesz.

ROZDZIAŁ IV.

Nápomnienie Ezdraszowi uczynione, áby śię tájemnych sądow Bożych nie wywiádował.

1 TEdy mi odpowiedźiał Anioł / ktory był posłány do mnie/ ktoremu imię Uryel/ y rzekł mi ; 2 Przeszło miárę serce twoje ná tym świećie, gdyż myślisz ogárnąć drogę Naywyższego. ✣ 3 Y rzekłem ; Ták Pánie moj. Tedy mi odpowiedźiał / y rzekł ; Posłánym jest / ábym ći okazał trzy drogi / á przedłożył ći trzy podobieństwá. 4 ✣ Z ktorych jesli mi jednę zgádniesz / y ja tobie okażę drogę ktorą prágniesz wiedźieć / á náuczę ćię z kąd pochodźi złe serce. 5 ✣ Tedym rzekł ; Mow Pánie moj, Y rzekł do mnie; Jdź zważ mi wagę ogniá: ábo pomierz mi wienie wiátru: ábo wroć mi ná zad dźień ktory przeminął. 6 ✣ Ná tom odpowiedźiał/ y rzekłem ; Ktoż to z tych ktorzy śię zrodźili uczynić może / że mie oto pytasz? 7 ✣ Y rzekł mi; Gdybym ćię pytał/ mowiąc ; Jáko wiele jest mieszkánia w pośrzodku morzá ? Abo jáko jest wiele źrzodeł ná początku przepáśći ? Albo jáko wiele jest zdrojow ná Rozpostárciu *niebieskim* ; Abo ktore są wyśćia z 8 Ráju ? Snadźbyś mi rzekł ; ✣ Do

h 1 Moj. 21. 2.
i 1 Moj. 25. 25.
c 2 Moj. 19. 1.
l 1 Sám. 16. 1.
m 2 Krol. 25. 4.
n Jerem. 10. 25.

przepáśćim nie zstępowal / áni jeszcze do piekłá : Do niebám tez nigdy nie wstępował. 9 ✤ A teraz oto nie pytałem ćię / jedno o ogniu / á o wietrze y o dniu / przez ktorys przeszedł ; á ná te rzeczy bez ktorych śię obejść nie możesz / nicesmi nie odpowiedźiał. 10 ✤ Y rzekł mi ; Ty co jest twego / y co z toba zrosło / poznáć nie możesz : 11 ✤ Y jákoż będźie mogł rozum twoj ogárnąć drogę Nawyższego? Abo jáko będźiesz mogł wyrozumieć to zepsowánie : ponieważ świát jest náder bárzo popsowány / jáko to jáwno przed twarza moja. 12 ✤ Tedym mu rzekł ; Lepiey nam było nie bydź / á niżeli żyjąc żyć w niezbożnośćiach / á ćierpieć nie wiedząc dla czego.

13 NA to mi odpowiedźiał / y rzekł ; Jadac droga / przyszedłem do lásá miedzy drzewá / ktore uczyniły rádę / mowiąc ; 14 ✤ Podźćie / á idźmy y ruszmy wojnę przećiwko morzu / áby nam ustąpiło / á uczynimy sobie inne lásy. 15 ✤ Tákże tez y nawáłnośći morskie rádę uczyniły / mowiąc ; Podźmy / ruszmy śię / á zwalczmy lásy polne / ábyśmy y tám otrzymáli sobie inna kráinę. 16 ✤ Ale śię myśl lásow prozna stáłá : ábowiem przyszedszy ogień / popalił je. 17 ✤ Tákże y myśl nawáłnośći morskich : bo zebrawszy śię piasek / nie dopuśćił im. 18 ✤ A ták / gdybyś ty był sędźia tych rzeczy / kogożbyś pierwey uspráwiedliwił / ábo kogobyś potępił? 19 ✤ Ná tom odpowiedźiał / y rzekłem ; Záprawdę prozna rádę uradźili : bo źiemiá dána jest lásom ; á morzu miejsce / áby znaszáło a nawáłnośći jego. 20 ✤ Zátym mi odpowiedźiał y rzekł ; Dobrześ rozsądźił : A przecześ nie sądźił sámego śiebie? 21 ✤ Bo jáko źiemiá dána jest lásom / á morze nawáłnośćiam swojim : ták ktorzy mieszkája ná źiemi / tylko rzeczy źiemskie zrozumiewáć moga : á ktorzy mieszkája ná niebie / to co jest ná wysokośći b niebieskiey. 22 ✤ Y odpowiedźiałem / y rzekłem ; Proszę ćię Pánie / áby mi był dány zmysł ku zrozumieniu. 23 ✤ Bom nie chćiał pytáć o twojich rzeczách wyższych / ále o tych ktore po nas codźień chodza. : to jest / Przecz widy Izráel podány jest ná hánbę Pogánom? A lud ktorys umiłował / poddány jest narodom niepobożnym? á Zákon Ojcow nászych záginał? A ustáw ná piśmie podánych / nigdźie niemász. 24 ✤ Y rozprószyliśmy śię po świećie jáko száráńcza / á żywot nász jest zdumieniem y lękániem / áni smy godni otrzymáć miłośierdźia. 25 ✤ Ale coż PAN uczyni Imieniowi swemu ktore jest wzywáne nád námi? Bom śię y o tym pytał. 26 ✤ Y odpowiedźiał mi / y rzekł ; Jeśli śię będźiesz wiele badał / więcey śię będźiesz dźiwował : bo śię pilnie śpieszy świát áby przeminał. 27 ✤ A nie może pojąć tego co w przyszłym czáśie spráwiedliwym jest obiecano : bo ten świát pełen jest niespráwiedliwośći y mdłośći. 28 ✤ A o co śię pytasz / powiem ći ; Násiałoć śię złośći / á jeszcze nie przyszło zginienie jey. 29 ✤ Przetoż jeśli nie będźie wypleniono to czego násiano / y miejsce gdźie násiano nie będźieli zkáżone / nie będźie mogło bydź dobre wśiane. 30 ✤ Abowiem źiárno naśienia złego wśiane jest w serce Adámowe ná początku : A jáko wiele niezbożnośći národźiło áż do tad / y rodźić będźie áż przydźie ná bojewisko? 31 ✤ Uważże sam u śiebie źiárno tego naśienia złego / jáko wiele owocu niezbożnośći národźiło? 32 ✤ A gdy będa pożęte kłosy ktorym liczby niemász / jáko wielkie bojewisko nápełnia? 33 ✤ Y odpowiedźiałem mu / mowiąc ; Jákoż y kiedy śię to stánie? Przecz máłe y złe sa latá násze? 34 ✤ A odpowiadájąc rzekł mi ; Nie náćieráj ty ná Nawyższego : bo ty dármo náćierasz ná niego / á przechodźi miárę ćiekáwość twojá. 35 ✤ Izaliż śię o tym nie pytáły dusze spráwiedliwych w zámknieniu swojim / mowiąc ; Y dokadże śię ták nádźieja ćieszyć będźiemy? Abo kiedyż nam przydźie początek bojewiská nadgrody nászey? 36 ✤ Tedy mi odpowiedźiał ná to Jeremiel Archánjoł ; Gdy śię wypełni liczbá naśienia wászego : boć on już wieki ná wadze odważył ; 37 ✤ A pomiárem rozmierzył czásy / y liczbą policzył czásy : ten ich nieporuszy / áni

a Jerem. 5. 21.

b 1 Kor. 2. 14.

áni ich odmieni / dokąd śie nie wypełni pierwey miárá przerzeczona. 38 Y odpowiedziałem / mowiąc: O Panuiący PAnie / wszákeśmy y my wszyscy pełni niezbożności. 39 A snadź śie dla nas nie nápełnia sprawiedliwych bojewiská / y dla grzechow mieszkáiących ná ziemi. 40 Tedy mi odpowiedział / y rzekł: Idź / á pytáj śie brzemienney / możeli dáley żywot jey płod w sobie zátrzymáć / gdy śie wypełnią dziewięć mieśiecy jey? 41 A jam rzekł: Nie może PAnie. A on mi powiedział: Groby ktore są przybytkámi umárłych / niewieściemu żywotowi podobne są. 42 Bo jáko tá ktora rodzi / śpieszy śie jákoby zbyć boleści rodzenia: ták y one śpieszą śie áby oddáły to co im zlecono. 43 Od początku pokażeć 44 to czego prágniesz wiedźieć. Y odpowiedziałem mu / á rzekłem: Jestlim ználazł łáskę przed oczymá twymi / á jesli można / y godźienemli tego: 45 Pokaż mi / jesli ma przejść więcey niż przeszło / czyli więcey 46 przeszło niż jeszcze ma być? Gdyż wiem co pominęło; ále co będźie / 47 nie wiem. Y rzekł mi: Stań po práwey stronie / á okażęć wykład podobieństwá. 48 A stánąwszy ujrzałem áno piec pałájący przeszedł przede mną: á gdy przemijał płomień / widziałem / á oto dym zostawał. 49 Potym przeszedł przede mną obłok pełen wody / á z prędká zpuścił deszcz gwałtowny: á gdy przeminął on gwałtowny deszcz / zostáły po nim 50 krople. Y rzekł do mnie: Pomyśl sobie / iż jáko bywa deszcz obfitszy niż krople / y ogień więtszy niżeli dym: ták więtsza jest miárá rzeczy ktore przeminęły: á te ktore zostáły / są 51 jáko krople y dym. Y modliłem śie / á rzekłem: Y coż rozumiesz / będęż ja żyw áż do onych dni? ábo co 52 będźie w one dni? A on mi odpowiedział / mowiąc: O znákách ná ktore śie pytasz / po częśći powiedźieć ći mogę: Lecz o twym żywoćie nie jestem posłány ábym ći powiedział / y nic *o tym* nie wiem.

Rozdzial V.

Dawáją znáć Ezdraszowi o rzeczách przyszłych. 23. A on śię też o rozmáite rzeczy pyta.

1 A Z strony znákow: Oto przyjdą dni / w ktorych ściśnieni będą ći / ktorzy mieszkáją ná ziemi / podátkámi wielkimi / y będźie zákryta drogá prawdy / á kráiná w wiárę 2 niepłodna będźie. A bowiem rozmnoży a śie niesprawiedliwość nád te ktorą ty sam widźisz / y nád te o 3 ktorey ś ty kiedyś słyszał. A te kráine do ktorey idźiesz / á ktora / że teraz kroluje / widźisz / ujrzą zpustoszoną. 4 A jeslić Nawyższy przedłuży żywotá / ujrzysz po trzećiey trąbie iż słońce znagłá w nocy wznidźie / á 5 księżyc trzy kroć przez dźień. A z drzewá krew kápáć będźie / y kámień wyda głos swoj / á narodowie 6 śie wzruszą. Gdy krolowáć będźie ten ktorego śie nie spodźiewáją ći co mieszkáją ná ziemi: á ptacy śie 7 przeprowádzą. A morze Sodomskie ryby *z siebie* wyrzući / y wyda głos w nocy / jákiego ich wiele nie znáło / á wszyscy usłyszą głos jego. 8 A zpustoszenie będźie ná wielu miejscách / y ogień często zpuszczány będźie: bestye p[...] przeniosą śie *gdźie indźiej*, á niewiásty mieśieczne 9 dźiwy rodźić będą. A w słodkich wodách słone znájdowáć śie będą: á przyjaćiele wszyscy sámi z sobą b woiowáć będą. Tedy śie zátáją smysły / á rozumy ustąpi do zám10 knienia swego. A choć szukány będźie od wielu / wszákże nie będźie náleźiony. Y rozmnoży śie niesprawiedliwość / y niepowśćiagli11 wość ná ziemi. Y spyta śie kráiná sąśiády swojey / á rzecze: A nie przeszłá przez ćie sprawiedliwość czyniąca spráwiedliwie? A *ona* rze12 cze: Nie. Y stánie śie ná ten czás / że śie ludźie *czegokolwiek* spodźiewáć będą / ále nie otrzymáją: prácowáć będą / ále śie nie zdárzą 13 drogi ich. Teć znáki mi tobie powiedźieć dopuszczono: á jesli śie jeszcze modlić y płákáć będźiesz / ták jáko y teraz / á będźiesz pośćił przez śiedm dni / tedy jeszcze więtsze rzeczy 14 nád te usłyszysz. Y ocućiłem śie / á ćiáło ná mnie bárzo drżáło: duszá też mojá ták prácowáłá / áż omdle-

a *Matt. 24.12.*

b *Matt. 10.35.*

15 wáłá. ✠ Przetoż mię Anioł ktory przyszedł ujał / y mowił do mnie / y pokrzepił mię / y postáwił mię ná nogi.

16 A Drugiey nocy przyszedł do mnie Sálátyel Hetman ludu / y rzekł do mnie ; Gdźieżeś był ? A przecz ták smętna twarz twojá ? ✠
17 Izaż nie wiesz że tobie Izráelá / w kráinie do ktorey záprowádzony
18 jest / powierzono? ✠ A przetoż wstań / á skoštuj chlebá / y nie opuszczaj nas / jáko pásterz trzody swojey / w ręku
19 wilkow okrutnych. ✠ Ktoremu rzekł ; Idźże ode mnie / á nie przystępuj blisko do mnie. Y usłuchał sło-
20 rom rzekł : y odszedł ode mnie. ✠ A jam pośćił przez śiedm dni / nárzekájąc y płácząc / jáko mi Uryel Anjoł rozkazał.

21 A Po śiedmi dniách / znowu myśli sercá mojego były mi bárzo
22 przykre. ✠ Tedy záśię duszá mojá wźięłá Duchá zrozumienia / á począłem záś mowić do Nawyższego /
23 y rzekłem ; ✠ O Pánujący PAnie / że wszystkich lásow źiemie / y ze wszystkich drzew ich / obrałeś jednę win-
24 nicę ; ✠ A z cáłego okręgu źiemie obrałeś sobie jeden [illegible] : á ze wszystkich kwiatkow okręgu źiemie / obra-
25 łeś sobie jednę lilią : ✠ A ze wszystkich głębokośći morskich / nápełniłeś sobie jeden strumień : á ze wszystkich miast pobudowánych / poświęćiłeś
26 sobie sámemu Syon : ✠ A że wszystkich ptakow stworzonych / obrałeś sobie c gołębicę jednę : á ze wszystkiego bydłá stworzonego / upátrzy-
27 łeś sobie jednę d owieczkę : ✠ Y ze wszystkich rozmnożonych narodow / dostałeś sobie ludu jednego : á temu narodowi / ktoregoś ty prágnął / dárowałeś Zakon od wszystkich poch-
28 walony. ✠ A teraz PAnie / przeczżeś podał ten jeden lud wielom : á nád jednym korzeniem postáwiłeś drugie : á rozproszyłeś jedynaczká twe-
29 go miedzy wiele. ✠ Ktorego podeptáli ći ktorzy śię zprzećiwiáli słubom twojim / y ktorzy obietnicam
30 twojim nie wierzyli. ✠ A jesliżeś ták bárzo nienawidźiał ludu twego / tedyś go miał karáć twymi rękámi.

c Matt. 3. 16.
d Iand. 1. 29.

31 A Gdym te słowá mowił / postány jest Anjoł do mnie / ktory przed tym był przyszedł do mnie
32 przeszłey nocy ; ✠ Y rzekł mi : Posłucháj mię / á náucżę ćię : Pilnuj mię /
33 á przedłożęć nieco więcey. ✠ Tedym rzekł ; Mow PAnie moj. Y rzekł mi ; Názbyt śię frásujesz w myśli twojey dla Izráelá : Izaliś go ty bárźiey umiłowáł / niżeli ten ktory
34 go stworzył? ✠ Y rzekłem ; Nigdy PAnie : Ale żáłując mowiłem. Bo mię trapią wnętrznośći moje ná káżdą godźinę / gdy śię stáram doścignąć śćieszki Nawyższego / á wybádáć
35 śię z częśći sądu jego. ✠ Y rzekł mi ; Nie możesz. Tedym rzekł ; Czemuż Pánie ? Náczożem śię národźił ? Abo czemuż mi śię nie stał grobem żywot mátki e mojey ? Abym nie widźiał utrapienia Jákobowego / y zprácowánia narodu
36 Izráelskiego. ✠ Y rzekł mi ; Obráchuj mi to co śię jeszcże nie stáło / á zbierz mi krople rozpierzchnione / á uczyń mi z zwiędłych kwiatkow źie-
37 lone : ✠ A otworz mi záwárte zámknienia / á wywiedź mi w nich wiátry zámknione / ukaż mi obraz głosu : tedyć ukażę przyczynę tego utrapienia ktora prágniesz wiedźieć.
38 ✠ Y rzekłem ; Pánujący PAnie / y ktoż jest ktoryby to mogł wiedźieć / jedno ten ktory z ludźmi mieszkánia
39 nie ma? A jam głupi : ✠ Y jákoż będę mogł mowić o tych rzeczách o
40 ktoreś mię pytał? ✠ Y rzekł mi ; Jáko nie możesz uczynić áni jedney rzeczy z tych o ktorych mowiono / ták nie będźiesz mogł doścignąć sądu mego / áni końcá tey łáski / ktoram
41 ludowi memu obiecał. ✠ Tedym rzekł ; Ale oto PAnie tyś bliski jest tych ktorzy ná końcu będą : á coż czynić będą ktorzy przedemną byli ? áto my / ábo ći ktorzy po nas
42 będą? ✠ Y rzekł mi ; Sąd moj przyrownány do wieńcá : jáko pośledni nie omieszkáją / ták áni pierwszy nie
43 wyprzedzą. ✠ Tedym odpowiedźiał / mowiąc ; Nie mogłżeś rázem uczynić tych ktorzy stworzeni byli / ktorzy teraz są / y ktorzy potym będą / ábyś tym rychley sąd twoj o-
44 kazał? ✠ Náco mi odpowiedźiał / y

e Jerem. 20. 17.

rzekł ;

rzekł ; Nie może uprzedźić stworzenie Stworzyćielá swego, áni świát zatrzymáć rázem tych / ktorzy ná nim stworzeni są. 45 ✤ Y rzekłem ; Jákoś powiedźiał słudze twemu / jeś ty mocno obżywił stworzenie ktoreś rázem stworzył / á stworzenie zniosło: tákby mogło y teraz znieść teráznieysze pospołu. 46 ✤ Záczym mi rzekł ; Spytay żywotá niewieśćiego / á rzecz ; Poniewasz rodźiß / przecżże cżásy rozdźielnymi ? Proś jey tedy / áby rázem dźieśięć rodźiłá. 47 ✤ Y odpowiedźiałem ; Záiiste nie może / jedno według swego cżásu. 48 ✤ Przetoż mi rzekł ; Y jam ći dał źiemi żywot dla tych ktorzy rozśiani być máją ná niey według cżásu. 49 ✤ Bo jáko niemowiątko nie cżyni tego co należy stárym ; tákem Ja rozrządźił świát ktorym stworzył. 50 Potymem pytał / mowiąc ; Gdyżeś mi już podał drogę / tedy jeszcże będę mowił przed tobą : bo mátká násza o ktorey's mi powiedźiał / że jeszcże jest młoda / już jest blisko stárośći. 51 ✤ A on mi odpowiedźiał / mowiąc ; Pytay śię tey ktora rodźi / á oná tobie powie. 52 ✤ Abowiem rzecześ jey ; Przecżże ći / ktoreś teraz porodźiłá / nie są podobni onym ktorzy byli przed tobą / ále mnieyszego wzrostu ? 53 ✤ A onáć odpowie ; Że jedni są ktorzy śię z rodźili w cżerstwey młodośći / á drudzy ktorzy pod cżás stárośći gdy był żywot zemdłony. 54 ✤ Przetoż obacż to y ty / żeśćie wy są mnieyszego wzrostu niżeli ći ktorzy przed wámi byli. 55 ✤ A ktorzy po was / mnieyszy niżeli wy ; jákoby już ku stárośći stworzenie przychodźiło / á śiły młodośći swojey pozbywáło. 56 ✤ Y rzekłem ; Proszę PAnie moj, jeślim ználazł łáskę przed oblicżem twojim / oznáymi słudze twemu / przez kogo náwiedzász stworzenie twoje ?

ROZDZIAL VI.

PAn objáwia Ezdrászowi wybáwienie ludu Izráelskiego z Bábilonu. 35. Sprawy stworzenia Bożego przypomina.

1 Gdy mi rzekł ; Od pocżątku okręgu źiemie / y przed tym niżeli postánowione były cżásy wiekow / y pierwey niż pocżęły wiáć wiátry 2 zchadzájące śię : ✤ Y pierwey niż zábucżáły głosy gromow / á przed tym niż śię záświećiły błyskáwice / y przed tym niż są założone grunty 3 ráju : ✤ Y pierwey niż śię pokazáły kwiatki nadobne / y pierwey niż były utwirdzone ruchájące śię mocy / y przed tym niż są zgromádzone 4 niezlicżone wojská Anjołow : ✤ Y przed tym niż śię podniosły wysokośći powietrza / y pierwey niż były miánowáne pomiáry niebieskie / y pierwey niż śię zágrzáły piece w 5 Syonie : ✤ Y niż doścignione lat teráznieyszych / á pierwey niż znieśione były wynálazki tych ktorzy teraz grzeszą / y byli náznácżeni ći 6 ktorzy wiárę zá skarb złożyli. ✤ Ná ten cżásem myślił / á ucżynione są te rzecży przez mnie sámego / á nie przez innego : y koniec przez mię / á 7 nie przez innego. ✤ Tedym odpowiedźiał mowiąc ; Jákiey będźie rozdźielenie cżásow ? Abo kiedy będźie koniec pierwszego / y pocżątek 8 nástawájącego ? ✤ A on mi rzekł ; Od Abráhámá áż do Izáaká / gdy śię urodźili z niego Jákob y Esaw / ręká Jákobowá trzymáłá ná po9 cżątku piętę Esawowę. Bo koniec tego wieku / byłá piętá Esawowá / á pocżątkiem nástawájącego byłá ręká cżłowieká / to jest, Jáko10 bowá. ✤ Oprocż pięty y ręki / o wię11 cey śię Ezdraszu nie pytay. ✤ Tedym odpowiedźiał / y rzekłem ; O Pánujący PAnie / jeślim ználazł 12 łáskę przed ocżymá twymi : ✤ Proszę ábyś oznáymił słudze twemu koniec znákow twojich / ktoryches mi już 13 cżąstkę pokazał nocy przeszłey. ✤ A on mi odpowiádájąc / rzekł ; Wstań ná nogi twe / á słuchay głosu bárzo 14 hucżącego. ✤ Bo będźie jáko trzęśienie ziemie, wszákże śię nie poruszy to miejsce ná ktorym stoiisz. ✤ 15 Przetoż gdy będę mowił / ty śię nie lękay : bo śię to słowo o dokońcżeniu / y o záłożeniu źiemie rozumie. ✤ 16 Ktora dla tey powieśći drży / á trzęśie śię : bo wie że koniec jey nástáć 17 muśi. ✤ A gdym to usłyszał / y powstałem ná nogi moje / usłyszałem á oto głos mowił / ktorego b szum był

a 1 Moj. 25. 26.

b Objáw. 1. 15.

18 jáko szum wod wielkich. ♣ Y rzekł; Oto dni przychodzą/ że gdy śię przybliżáć poczną/ náwiedzę mieszkájące ná źiemi. ♣ 19 A gdy pocznę náwiedzáć od tych/ ktorzy niesprawiedliwie szkodźili niesprawiedliwośćią swoją / y gdy śię dopełni poniżenie 20 Syonu: ♣ Y gdy będźie náznáczony wiek/ ktory poczyna przemijáć : tedy te známioná uczynię ; Kśięgi otworzone będą przed twarzą obłokow/ ná co wszyscy społem pátrząc 21 będą. ♣ Y niemowiątká w jednym roku mowić będą głosy swymi/ á niewiasty brzemienne rodźić będą niedoszły płod w trzećim y w czwartym mieśiącu/ ktore ożyją y będą 22 wzbudzone. ♣ Zátym ośiane miejscá pokáżą śię jákoby nie były ośiane : á pełne szpiżárnie / wnet śię 23 znajdą wyprożnione. ♣ Y zátrąbią głośno w trąbę ; ktorą gdy wszyscy 24 usłyszą/ záraz śię polękáją. ♣ A czásu onego / przyjaćiele zwojują c przyjaćioły jáko nieprzyjaćioły/ ták/ że śię nád tym źiemiá zátrwoży/ y źrzodłá śię zástánowią/ y nie popłyną przez trzy godźiny. ♣ 25 A káżdy ktory pozostánie po tych wszystkich rzeczách o ktorych ći powiedźiał/ zbáwion będźie/ y oglądá zbáwienie moje/ y koniec wieku wászego. ♣ 26 Y ujrzą to oni ludźie ktorzy przyjęći będą/ ktorzy śmierći nie ukuśili od národzenia swego : tedy śię odmieni serce mieszkájących/ y 27 obroći śię w inákszy zmysł. ♣ Abowiem złość zgłádzona będźie/ á zdrádá 28 zgáśnie. ♣ Y zakwitnie wiárá/ á skázá zwyćiężona będźie/ y ukaże śię prawdá ktora byłá bez pożytku przez ták wiele dni.

29 A Gdy mi to mowił/ tedym po máluczku poglądał ná tego co 30 przed nim stał. ♣ Y rzekł mi; Tákem przyszedł ábym ći nocy przyszłey 31 czás okazał. ♣ A ták będźieszli śię znowu modlił/ á znowu pośćił przez śiedm dni/ tedyć oznájmię znowu wietsze rzeczy nád te/ dniá ktorego 32 je usłyszę. ♣ Bo wysłuchány jest głos twoj od Naywyższego: Abowiem widźiał Bog Mocny uprzejmość twoje / y obaczył wstyd ktoryś záchował od młodośći twojey. ♣ 33 A przetoć posłał mię ábym ći to wszystko oznájmił y powiedźiał: Ufaj á 34 nie lękaj śię. ♣ Nie skwapiaj śię prożno myślić o pierwszych czásiech ábyś śię nie omylił przy y poślednich 35 czásiech. ♣ Y płákałem znowu/ y tákem pośćił przez śiedm dni/ ábym wypełnił trzy tegodnie sobie zámierzone.

36 A Osmey nocy/ serce moje znowu śię zátrwożyło we mnie/ y poczṡąłem mowić przed Naywyższym. ♣ 37 Bo śię wielce zápalał duch moj/ á 38 myśl mojá byłá ścieśnioná. ♣ Y mowiłem ; O PAnie/ tyś tylko wyrzekł ná początku stworzenia dniá pierwszego/ mowiąc ; Niech śię stánie d niebo y źiemiá/ á słowem twoim wykonáłá śię sprawá. ♣ 39 A ná ten czás był duch/ gdźie ćiemnośći były/ y milczenie : á dźwięku głosu ludzkiego nie było stworzonego od 40 ćiebie. ♣ Tedyś rozkazał żeby z skárbow twoich wyszło jásne świátło/ 41 áby śię okazáło dźieło twoje. ♣ A dniá wtorego stworzyłeś powietrze niebieskie/ y rozkazałeś mu áby rozdźieliło y przedźiał uczyniło między wodámi/ áby ich część jedná wstąpiłá wzgorę/ á część ná dole zostáłá. 42 ♣ A trzećiego dniá rozkazałeś śię wodam zebráć ná śiodmą część źiemie/ á sześć częśći osuszywszy záchowałeś/ áby z nich tobie służyły rzeczy od Bogá pośiane y spráwione. 43 ♣ Bo skoro wyszło słowo twoje *od ćiebie*, wnet śię skutek *wszystkiego* 44 stał. ♣ Y wnet wyszłá owocow obfitość niezmierna/ y rozliczne pożądáne smáki/ y kwiatki bárwy ktorey nikt wyrázić nie może/ y wonnośći nie doścignioney/ co śię wszystko trzećiego 45 dniá stáło. ♣ A czwártego dniá rozkazałeś áby byłá jásność słoneczna/ y mieśiącowa świátłość/ y 46 gwiazd porządek. ♣ Y rozkazałeś im áby służyły człowiekowi ktory miał 47 być stworzony. ♣ Potym dniá piątego/ rzekłeś śiodmey częśći gdźie były wody zgromádzone áby wydáłá źwierzętá y ptáki y ryby ; y ták 48 śię stáło. ♣ Tedy wodá niema y bez dusze/ jáko jey zá wolą Bożą rozkazano / tákowe źwierzętá wydáłá/ áby z tąd dźiwne spráwy twoje ná-

rodo=

c *Mátt.* 10.35.

d 1 *Moj.* 1. 1.

49 rodowie opowiádáli. ♣ A ná ten czás zgotowałeś dwoje zwierząt: imię jednego názwałeś Behemot/ á drugiego názwałeś e Lewiátán. Y rozdźieliłeś je jednego od drugiego.

e Job. 40. 10.

50 ♣ Bo się nie mogły w oney śiodmey częśći/ gdźie były wody zgromádzone pomieśćić. 51 ♣ Y dałeś Behemotowi jedne część/ ktora ususzona jest dniá trzećiego/ áby mieszkał ná niey/ kedy jest tyśiąc gor. 52 ♣ Lewiátánowi dałeś f śiodmą część mokrą/ y stworzyłeś go/ áby pożerał kogo chcesz y kiedy chcesz.

f Ezdi. 27. 1.

53 ♣ Potym dniá szostego/ roskazałeś ziemi/ áby zrodźiłá przed tobą bydłá/ zwierzętá/ y gádźiny. 54 ♣ Nád to y Adámá ktoregoś postánowił Przełożonym nád wszystkimi dźiełámi/ ktoreś ty uczynił: Z ktoregomy wszyscy g idźiemy/ y 55 lud ten ktoryś sobie obrał. ♣ A tom wszystko rzekł przed h tobą PAnie/ gdyżeś ty dla nas świát stworzył. ♣

g Dziej. 17. 26.
h 4Ezdr. 8. 44.

56 A o innych narodách ktore poszły z Adámá rzekłeś/ że nic nie są/ á że są podobne ślinie: ♣ 57 A do krople ktora upada z naczynia/ przyrownałeś mnostwo ich. 58 ♣ A teraz PAnie oto te narody ktore były zá nic poczytáne/ poczęły pánowáć y pożeráć nas: á my lud twoj ktoryś názwał pierworodnym/ jednorodzonym y namilszym swojim/ podániśmy w ręce ich. 59 ♣ Jesliż dla nas stworzony jest świát/ przeczże nie mamy dźiedźictwá ná świećie? Y pokiż to wżdy będźie?

ROZDZIAŁ VII.

Pan ćieszy Ezdraszá zgotowániem krolestwá wiecznego; do ktorego przez utrapienia iść potrzebá. 28. Dwojákim przyjśćiem Chrystusowym. 36. Wysłuchániem modlitwy. 43. Y słáwą przyszłego żywotá.

1 GDym dokończył tych słow/ posłány jest do mnie Anjoł/ ktory był posłány do mnie y pierwszych 2 nocy. ♣ Y rzekł do mnie; Wstań Ezdraszu/ á słuchaj słow ktoremći 3 przyszedł powiedźieć. ♣ A jam rzekł; Mow Boże moj. Tedy mi rzekł: Morze położone jest ná przestronnym miejscu/ áby było głębokie y 4 szerokie. ♣ Ale do niego weśćie jest miejscem ćiásnym/ ták/ że jest podobne 5 rzekam. ♣ Ktoby tedy chćiał wniść ná morze/ á oglądáć je/ y pánowáć nád nim/ jesliże nie przejdźie ćieśni/ jákoż będźie mogł wniść ná 6 szerokość jego? ♣ Jest drugi *przykład*; Jest miásto *niektore* zbudowáne ná miejscu polnym/ májąc w 7 sobie pełno wszego dobrego. ♣ Weśćie do niego a ćiásne/ á ná przykrym miejscu położone/ ták iż po práwey stronie ogień/ á po lewey 8 wodá głęboka: ♣ A tylko jedná śćieszká jest miedzy nimi/ to jest/ miedzy tym ogniem á wodą/ ná ktorey śćieszce nie zmieśći się jedno tylko stopá człowiecza. 9 ♣ A byłoliby to miásto w dźiedźictwo komu dáne/ jákoż weźmie dźiedźictwo swoje/ nie przejdźieli nigdy położonego pierwey niebespieczeństwá? 10 ♣ Y rzekłem; Ták PAnie. ♣ Tedy mi rzekł; Ták jest 11 y Izráelow dźiał; ♣ Bom dla nich świát stworzył: Ale gdy Adam przestąpił b roskazánie moje/ tedy mu 12 przysądzono to co się stáło. ♣ Przetoż uczyniony jest pobyt ná tym świećie ćiásny y bolesny/ y prácowity: nie długić ále *bárzo* zły/ niebespieczeństwá pełny/ y praca bárzo 13 obłożony. ♣ Bo przeszłego wieku pobyt był wolny/ y bespieczny/ y podawájący owoce nieśmiertelności. 14 ♣ A przetoż jesli ći ktorzy żyją prágną tám wniść/ nie przejdą ćiásnych y waskich tych miejsc/ nie będą mogli dostąpić *tego* co zchowano. 15 ♣ A ták teraz przecz się ty frásujesz/ gdyżeś jest skáźitelny? á przecz sobą trwożysz/ będąc śmiertelnym? 16 ♣ Przeczże nie bierzesz do sercá twego co ma przyjść/ ále tylko 17 co teraz jest? ♣ Alem odpowiedźiał/ mowiąc; O Pánujący PAnie/ otoś ty postánowił Zakonem twojim/ żeby to spráwiedliwi odźiedźiczyli/ á niezbożni żeby poginęli. 18 ♣ Ale teraz spráwiedliwi znoszą rzeczy ćiásne/ spodźiewájąc się przestrzeństwá: á ći ktorzy się niezbożnie spráwują/ ácz ćiásne rzeczy ćierpieli/ wszákże przestrzeństwá nie oglądáją. 19 ♣ Tedy mi rzekł; Niemász sędźiego nád Bogá/ áni jest mędrszy nád Nawyższego. ♣ Bo wiele ich ginie w tym żywoćie/ iż

a Matt. 7. 14.
b 1Moj. 3. 6.

zániedbywája Zakonu Bożego/ ktory im jest przedłożony. 21 ✤ Gdyż Bog pilnie przykazał przychodzącym, gdy przyszli coby czynić mieli/ áby żyli y czegoby sie strzedz mieli/ áby uszli karánia. 22 ✤ Ale sie ci nie dáli námowić/ lecz mu sie sprzeciwiáli/ y wźieli przed sie myśli prozne. ✤ 23 A z tym przedśiewźięciem sámi sie zdrádźili: y rzekli o Nawyższym, że go niemász/ y drog jego nie poználi. 24 ✤ Zakonem tez jego wzgárdźili/ á obietnice jemu uczynionych záprzeli sie/ y ustáwam jego wiáry nie dochowáli/ y uczynkow jego nie pełnili. ✤ 25 A przetoż o Ezdraszu! prozne rzeczy proznym/ á pełne pełnym. 26 ✤ Otoć czás przychodźi/ że kiedy przyda znáki ktore mći przedpowiedźiał/ tedy sie okaże oblubienicá / á gdy sie zjáwi/ pokaże sie tá ktora teráznie znáczna jest ná źiemi. 27 ✤ A wszelki ktory będźie wybáwiony od złego przerzeczonego / ten oglada cudá moje. 28 ✤ Abowiem sie okaże Syn moj JEZUS/ z tymi ktorzy z nim są / y będą sie weselili ci ktorzy pozostáná/ przez czterysta lat. 29 ✤ A po tych leciech c umrze Syn moj CHRYSTUS/ y wszyscy ludźie ktorzy dech máją. 30 ✤ Y obroci sie świát w stáre milczenie przez śiedm dni/ jáko y zá pierwszych sądow/ ták iż żaden nie zostánie. 31 ✤ A po tych śiedmi dniách / wzbudzony będźie wiek/ ktory jeszcze nie czuje/ gdyż umrze ten skáżitelny. 32 ✤ A źiemiá przywroci d to co w niey śpi / y proch tych ktorzy w tym milczeniu mieszkáją/ y z zámknienia przywraca dusze/ ktore im były powierzone. 33 ✤ Y okaże sie Nawyższy śiedząc ná stolicy sądowey/ y przeminą nędze/ á ćierpliwość koniec weźmie. 34 ✤ A tylko sąd zostánie/ prawdá sie ostoji. á wiárá sie zmocni. 35 ✤ Dla czego skutek ná świátło wynidźie/ á zapłátá sie ukaże/ á spráwiedliwość ocući sie: ábowiem niespráwiedliwość *więcey* pánowáć nie będźie.

36 TEdym rzekł; Abráhám e sie niekiedy modlił zá Sodomczyki/ á Mojżesz zá Ojce f ktorzy ná puszczy grzeszyli. 37 ✤ Tákże y ci ktorzy po nim byli zá Izráelá/ zá dni Acháná/ y Sámuelá. 38 ✤ A Dawid g zá porażkę / á Sálomon h zá te ktorzy przychodźili do miejscá świętego. ✤ 39 A Eliasz i zá te ktorzy deszcz otrzymáli/ y zá umárłego / áby ożył. ✤ 40 Tákże Ezechiasz k zá lud zá dni Sennácherybá: y wiele zá wielu. 41 ✤ Poniewaz tedy gdy sie złośći rozmnożyły / á niespráwiedliwość gore wźięłá / modliwáli sie spráwiedliwi zá niezbożnymi / przecż że y teraz ták być nie ma? 42 ✤ Ale mi odpowiedźiał y rzekł: Teráźnieyszy wiek / nie jest ći dokończeniem *świátá*: stawá ná nim częstokroć ludźie potyka/ á dla tegoż sie modlono zá krewkimi. ✤ 43 Aleć w dźień sądny przyjdźie koniec czásu tego/ y początki czásu przyszłey nieśmiertelnośći / w ktorey przeminie skáżitelność. 44 ✤ Zginie niemierność/ odćięca będźie niewiárá / rozrodźi sie spráwiedliwość / á wznidźie prawdá. 45 ✤ Bo ná ten czás żaden nie będźie mogł záchowáć onego ktory zginął / áni pogrążyć tego ktory zwyćiężył. 46 ✤ Ná tom odpowiedźiał/ mowiąc; Toć jest mowá mojá pierwsza y ostátnia/ że lepiey było nie dawáć źiemie Adámowi: ábo wiec dawszy/ záwśćiągnąć go/ áby nie grzeszył. 47 ✤ Abowiem coż zá pożytek ludźiom/ teráźnieyszy czás prowádźić w frásunku/ á po śmierći oczekawáć karánia? 48 O Adámie/ cożeś uczynił? bo l iżeś zgrzeszył/ nie jest upadek twoj ćiebie sámego / ále y nas ktorzyśmy z ćiebie poszli. ✤ 49 Bo / coż nam zá pożytek z tego / iż nam jest obiecány nieśmiertelny czás: á myśmy spráwy śmiertelne czynili? 50 ✤ A iż nam opowiedźiano nádźieje wieczną: á my złymi będąc / nikczemnymiśmy sie stáli? 51 A że nam są náznáczone przybytki zdrowe y bespieczne: á myśmy sie źle záchowáli? 52 A że nam zgotowána jest chwałá od Nawyższego / ku záchowániu tych ktorzy cnotliwie żyli: á myśmy nagorszymi drogámi chodźili? 53 ✤ A że ukazány jest raj / ktorego są owoce nienáruszone / w ktorym jest bespiecżeństwo / y lekárstwo: á my tám nie wnidźiemy? 54 Ale ná miejscách niewdźięcznych mieszkáć muśimy.

c *Dánl.* 9. 26.
d *Objáw.* 20. 13.
e 1 *Moj.* 18. 29.
f 2 *Moj.* 32. 11.
h 2 *Sám.* 24. 15.
h 2 *Kron.* 6. 19. 20. 21.
i 1 *Krol.* 17. 22.
k 2 *Krol.* 19. 15.
l *Rzym.* 5. 12.

A że

55 A że nád gwiazdy jáśnieysze będą oblicza tych / ktorzy powściągliwie żyli : á twarzy násze nád ciemności 56 czernieysze będą. Abowiemeśmy nie myślili będąc żywi y niepráwość czyniąc / żebyśmy mieli po śmierći 57 ćierpieć? Ná to mi odpowiedźiał / mowiąc ; Tenći jest obyczay tey woyny / ktorą wieść muśi człowiek ná 58 źiemi zrodzony: Aby będąc zwyćiężony / ućierpiał to coś powiedźiał : á ieśli zwyćiężý / dostąpił 59 tego co mowię. Abowiem tenći jest żywot o ktorym Moyżesz / póki tu żyw był / ludowi powiádał / mowiąc ; 60 Obierz sobie [m] drogę ábyś żył. A le oni mu nie wierzyli / áni Prorokom / ktorzy po nim byli : tákże áni 61 mnie / ktorym mowił do nich. Zeby nie mieli smutku ku zátráceniu swemu / áleby mieli wesele / jákie będą mieli ći ktorzy upewnieni są o zbáwieniu swojim.

m 5. Moj. 10.19.

62 Tedym odpowiedźiał / y rzekłem ; Wiem PANIE moy / że Naywyższy názywány jest Miłośiernym ; Przeto / że jest litośćiwym nád tymi ktorzy jeszcze nie doszli wieku onego. 63 A iż okázuje miłośierdźie nád tymi ktorzy śię obrácáją do zakonu jego. 64 A że nie jest skwápliwym : bo tym ktorzy zgrzeszyli długo czeka / jáko spráwie rąk swojich. 65 A że jest szczodrobliwym : bo chce dawáć *każdemu* według potrzeby jego. 66 A że jest wiele miłośierdźia jego : bo miłośierdźie wielkie pokázuje jáko tym ktorzy teraz są / ták ktorzy minęli / y tym ktorzy potym będą. 67 Abowiem jeśliby nie był obfity w miłośierdźiu swojim / nie mogłby śię ostáć świát z tymi ktorzy ośiádłość máją ná nim. 68 Owszem y odpuszcza : Bo gdyby nie odpuszczał dla dobroći swojey / áby byli wolnymi ći ktorzy niepráwość uczynili / niemogłáby dla niepráwośći swojey z dźieśiąći tyśięcy *jedna* cząstká ludźi żywych zostáć. 69 A gdyż jest Sędźią / jeśliby nie odpuśćił tym ktorzy są uzdrowieni słowem jego / á zgłádźiłby 70 mnostwo uporných : Podobnoby ich z wielkiego poczętu bárzo máło zostáło.

ROZDZIAŁ VIII.

Pokazánie Ezdrászowi, że ten świát dla wielu , á przyszły dla niewielu uczyniony jest. 6, Ezdrász śię modli Bogu. 37. A on go wysłuchał.

1 Tedy mi odpowiedźiał / y rzekł ; 2 Ten wiek uczynił Naywyższy dla wielu / ále przyszły dla niewielu. A lec powiem podobieństwo Ezdrászu : Jáko gdybyś zpytał źiemie / y rzekłáby / że dáleko wiecey wydawa gliny / z ktoreyby mogło być gárncárskie naczynie / á niż [a] rudy / z 3 ktoreyby było złoto. Tákowyż jest bieg teráźnieyszego wieku : wiele ich wynidźie stworzonych / ále máło 4 ich będźie zbáwionych. Y odpowiedźiałem y rzekłem ; Połkni tedy o duszo moja rozum / zmysł / á zjedz 5 mądrość. Boś obiecáłá słucháć / á ty chcesz prorokowáć : gdyżći nie dano wiecey czásu jedno pokiś sta- 6 wa żywotá. O PAnie / jeśliż nie pozwolisz mnie słudze twemu / ábym śię modlił przed tobą / á nie dasz naśienia sercu naszemu / y z myślu nie wypráwisz / z kądby owoce dobre pochodźiły / jákoż będźie mogł żyć wszelki skáżony / ktory ma mieysce 7 miedzy ludzmi? Boś ty sam jest je- 8 dyny / ktoregośmy my ręki dźiełem / jákoś rzekł. Bo gdy w żywoćie mácierzyńskim ćiáło spráwione bywá / ty mu dawasz członki : y tá spráwá twoja záchowána bywa ogniem y wodą / tenże też żywot twoj / ten 9 twor ktory w nim stworzony jest / nośi przez dźiewięć mieśięcy. A to co záchowywa / y co záchowáne bywa / oboje w cále zostawa : gdyż ży- 10 wot to co w nim stworzono jest y záchowáło śię / znowu wraca. Boś postánowił z tych członkow / to jest / 11 z pierśi dawáć mleko płodowi ktory jest przy pierśiách. Aby wychowano było to co jest stworzono áż do pewnego czásu / á potym śię z 12 nim obchodźisz według miłośierdźia twego. Chowasz go w spráwiedliwośći twojey / y ćwiczysz go w Za- 13 konie twojim / á karzesz go według sądu twego. Możesz go y umorzyć 14 jáko stworzenie twoje / y ożywić jáko dźieło twoje. Przetoż zgubisz-

a L. Prochu.

ßli tego / ktorzy z táką pracą jest wykßtowány : tedyć twym rozkazániem łácno spráwić / áby to co uczyniono jest / záchowano bydź mogło. 15 ♣ A teraz PANie to mowię / że ty o káżdym człowieku nalepßą piecżą wiedźieß : Ale ja o lud twoj / dla 16 ktorego boleję : ♣ Y o dźiedźictwo twoje / dla ktorego płácżę : y o Izráelu / dla ktoregom smutny : y o 17 Jákobie / ktorego lituję. ♣ Przetoż pocżnę śię modlić przed tobą zá śię y zá nie : bo widzę upadki náße / 18 ktorzy mießkamy ná źiemi. ♣ Alem usłyßał o prętkim przyśćiu Sędźie- 19 go : ♣ Przetoż wysłuchaj głos moj / á wyrozumiej słowá moje : á będę mowił przed tobą o napilnieyßych rzecżách b mojich pierwey niżbym był 20 wźięty. ♣ Y rzekłem ; O PANie / ktory zostawaß ná wieki / ktorego ocży wywyżßone są nád nawyżße rze- 21 cży / y nád to *co* ná powietrzu : ♣ Y ktorego stolicá jest niewybadána / á sławá nieogárniona / przed ktorym stoji huf Anjołow ze drzeniem : ♣ 22 Ktory straż trzyma nád wiátrem / y *nád* ogniem : ktorego słowo jest prawdźiwe / y powieśći trwájące : ktorego rozkazánie mocne / á porzą- 23 dek stráßliwy : ♣ Ktorego pojrzenie wysußa głębokośći / á rozgniewánie gory roztapia / cżego prawdá 24 potwierdza : ♣ Wysłuchajże modlitwę sługi twego / á przyjmi w ußy twe 25 prozbę stworzenia twego. ♣ Abowiem poki żyw będę / mowić będę : á pokąd mi rozumu stawa / odpowiádáć 26 będę. ♣ Nie oglądajże śię ná występki ludu twojego ; ále ná te ktorzy 27 tobie w prawdźie służą. ♣ Ani poglądaj ná niezbożne spráwy Pogánow / ále *ráczey ná te* ktorzy świádectwá twego z boleśćiámi prze- 28 strzegáli. ♣ A nie myśl o tych ktorzy śię przed oblicżem twojim obłudnie obchodźili : ále pámiętaj *ná te* ktorzy według woli twojey bojaźń 29 twoję poználi. ♣ Ani chciey zátrácáć tych / ktorzy bydlęce obycżáje mieli / ále pátrz ná te ktorzy Zakonu twe- 30 go jáśnie náucżáli. ♣ Nie gniewajże śię ná te / ktorzy osądzeni byli gorßy niż bydło : ále miłuj te / ktorzy záwżdy w twey spráwiedliwośći y w sławie twojey dufáją. ♣ 31 Bo choć my / y Ojcowie náßy ná tákowej niemocy chorujemy : wßákże ty dla nas grzeßnikow miłośiernym 32 názywány będźieß. ♣ Tedy mowię miłośiernym názywány będźieß / jeśli śię racżyß zmiłowáć nád námi / ktorzy ucżynkow spráwiedli- 33 wośći nie mamy. ♣ Bo spráwiedliwi ktorzy máją wiele *dobrych* ucżynkow / zá własne spráwy *swoje* we- 34 zmą zapłátę. ♣ Y coż jest człowiek / żebyś śię nań gniewáć miał? ábo narod skáźitelny / żebyś miał być 35 ták gorzki przećiwko niemu? ♣ Bo záprawdę / żaden nie jest národzony ktoryby niezbożnie cżynić nie miał : á z tych ktorzy ćię wyznawáją / ktoryby nie miał wystąpić. ♣ 36 W tym záiste będźie opowiádána spráwiedliwość twojá / y dobroć twojá PANie / gdy śię zmiłujeß nád tymi ktorzy nie máją mocy do cżynienia dobrych ucżynkow.

37 TEdy mi odpowiádájąc / rzekł ; Dobrześ niektore rzecży mowił / á według powieśći twych ták 38 śię stánie. ♣ Záprawdę nie będę pátrzył przed śmierćią / przed sądem y przed zginieniem / ná spráwy tych 39 ktorzy grzeßyli : ♣ Ale śię będę kochał w spráwách ludźi spráwiedliwych : y będę pámiętał iż tu są w pojimániu áby byli záchowáni / y 40 zapłátę odnieśli. ♣ Przetoż jákom 41 mowił / ták też jest. ♣ Bo jáko oracż wśiewa wiele naśienia w źiemię / y rozsadza dosyć ßczepow : á wßákże cżásem nie wßystko co jest wśiano wschodźi / áni wßystko co jest wsádzono przyjmuje śię : ták y ći ktorzy ná świećie pośiani bywáją / niewßyscy 42 będą zbáwieni. ♣ A jam ná to odpowiedźiał / y rzekłem ; Jeslim ználazł łáskę / niech mowię. ♣ Jáko na- 43 śienie oracżowe / jeśli nie wznidźie / ábo nie przyjmie deßczu twego ná cżáß / ábo jeśliby było nápsowáne wielkośćią dżdżow / tedy ginie : ♣ 44 Ták też y człowiek / ktory jest stworzony rękámi twymi / á twojim obrázem jest / przeto / że tobie jest podobny / dla ktoregoś wßystko c stworzył : Y przyrownałeś go naśieniu 45 oracżowemu : ♣ Nie gniewaj-

b L. Ezdrá słowych.

c 4 Esd. 6. 55.

że śię ná nas / ále odpuść ludowi twojemu / y zmiłuj śię nád dźiedźictwem twojim ty ktoryś jest litośćiwy przećiwko stworzeniu twemu. 46 ♣ Ale mi odpowiedźiał / mowiąc; Co jest teráźniejszego teráźniejszym á co przyszłego przyszłym będźie. ♣ 47 Záprawdęć śiłá niedostáje / ábyś mogł miłowáć stworzenie moje więcey niżeli ja : Boc y tobie / y jemu często przytomnym bywam ; ále 48 niespráwiedliwym nigdy. ♣ Aleś jest dźiwny przed Nawyższym: ♣ 49 Przeto / żeś śię uniżył ták jákoć przystoji / áni śię zá tego masz / ábyś miedzy spráwiedliwymi nawięcey 50 wystawiány był. ♣ Przetoż nędze wielkie y żáłosne przypádná w ostátecznych czáśiech ná te ktorzy mieszkáją ná świećie / bo w wielkiey 51 pysze chodźili. ♣ Ale to sobie ty bierz w rozum : á pytaj śię ná chwałę so- 52 bie rownych. ♣ Bóć wam jest raj otworzony / wszczepione drzewo żywotá / zgotowány jest przyszły czás / nágotowána jest obfitość / zbudowánie miásto / á zposobione odpocżynienie / dokonána dobroć / dokonána y 53 mądrość. ♣ Korzeń złego d odjęty jest od was / á niemoc y mol od was zákryty jest / á skáżenie do piekłá u- 54 ćiekło ná zápámiętánie. ♣ Przeminęły boleśći / á ná końcu okazał śię 55 skarb nieśmiertelności. ♣ Nie pytajże śię więcey o mnostwie tych kto- 56 rzy giną. ♣ Bo y oni udawszy śię ná swobodę / wzgárdźili Nawyższego / y Zakon jego lekce poważyli / á dro- 57 gi jego opuśćili : ♣ Nád to y sprá- 58 wiedliwe jego potłoczyli. ♣ Y rzekli w sercu swym ; Niemász e Bogá. Choć wiedźieli że máją pomrzeć. ♣ 59 Abowiem jáko was potka to co wyżey powiedźiano : ták też one potka prágnienie y drżenie ktore im zgotowano. Bo nie chćiał Bog áby 60 człowiek zginął miał: ♣ Ale oni będąc stworzeni / zplugáwili Imię Stworzyćielá swego / ukázując niewdźięczność przećiwko temu ktory 61 im żywot spráwił. ♣ Przetoż śię te- 62 raz sądy moje przybliżą: ♣ Czegom nie wszystkim okazał / tylko tobie / y 63 niektorym tobie podobnym. ♣ Ná tom odpowiedźiał / mowiąc ; Dni / ktorymi

teraz PAnie okazał wiele znákow / ktore poczniesz czynić w czáśiech ostátecznych : Aleś mi nie oznájmił ktorego czásu *to będźie.*

ROZDZIAŁ IX.

Dwojákie śię pokazánie Anjelskie Ezdrászowi, y oznájmienie o wielu rzeczách przyszłych.

1 GDy mi odpowiedźiał / mowiąc ; Przyrownaj a czás jeden do drugiego. A gdy ogladasz / że będźie przemijáłá część niektora znákow o- 2 powiedźianych / ♣ Tedy zrozumiesz / iż to jest ten czás / w ktory pocznie Nawyższy nawiedzáć świát przezeń 3 stworzony. ♣ A gdy śię mowić okaże ná świećie poruszenie miejsc / y 4 zámieszánie narodow : ♣ Tedy zrozumiesz / że o tym Nawyższy mowił / ode dni ktore były przed tobą od 5 początku. ♣ Bo jáko wszystko co śię stáło ná świećie ma *swoj* początek y dokończenie / á dokończenie jest já- 6 wne: ♣ Ták też y czásy Nawyższego máją początki znáczne w cudách y w mocy / á dokończenie w skutku y w 7 znákách. ♣ A káżdy ktory záchowány będźie / á kto będźie mogł ujść przez prace swe / przez wiárę ktorąśćie 8 uwierzyli : ♣ Ten wynidźie z tych przerzeczonych niebespieczeństw / á oglądá zbáwienie moje w źiemi mojey / y w gránicách mojich : bom 9 śię pośwjęćił od wieku. ♣ Ná ten czás nędznymi będą ktorzy teraz źle używáli drog mojich : á ná męki śię dostáną ći / ktorzy je z wzgárdą o- 10 drzućili. ♣ Abowiem ći / co zá żywotá swego używájąc dobrodźiejstw 11 mojich / nie chćieli mię poznáć : ♣ A brzydźili śię zakonem mojim / gdy jeszcze wolność mieli / y gdy jeszcze otworzone było miejsce ku pokućie ; 12 y tákże nie zrozumieli / ále je 13 wzgárdźili : ♣ Ći tego muszą po- 14 śmierći w mękách doznáć. ♣ Ty tedy nie pytaj śię więcey dwornie / jáko niezbożni męczeni będą : ále śię pytaj jáko y kiedy spráwiedliwi zbáwieni będą / ktorych jest świát / 14 y dla ktorych jest świát. ♣ Ná tom odpowiedźiał / mowiąc ; Dawnom mowił / y teraz mowię / y będę mo- 15 wił. ♣ Że więcey jest tych / ktorzy giną /

a L. zmierz mierząc czás sam w sobie.

d L. Zápieczętowány.

e Psalm 14. 1. y 53. 2.

na / niż tych co będą zbáwieni: ták jáko są więtsze náwáłnośći niżeli
16 krople. ♣ A on mi odpowiedźiał/ mowiąc; ♣
17 Jáka rola/ tákie y naśienia: jákie kwiatki/ táka y bárwá: jáki sprawcá/ táka też y spráwá: jáki oracz/ táka też upráwá: Tákić jest
18 bieg świátá. ♣ Záprawdę gdym świát/ ktorego jeszcze nie było/ dla tych/ ktorzyby ná nim mieszkáli/ y teraz są/ gotował/ żaden mi śię nie
19 sprzećiwił: ♣ (Bo ná ten czás káżdy był posłusznym) Ale teraz ktorzy są stworzeni ná tym świećie/ po stworzeniu jego/ biegiem ustáwicznym y zakonem niedośćigłym/ popsowáni są.
20 ♣ Przetoż przypátruiąc śię świátu obaczyłem, á oto nástawáło mu niebespieczeństwo/ dla myślenia
21 ktore śię ználáźło przy nim. ♣ Co widząc/ wielem mu odpuszczał/ á záchowałem sobie jágodę z groná/ á szczep z pokolenia wielkiego. ♣
22 Niechże tedy zginie wielkość/ ktora śię prożno zrodźiłá/ á niech zostánie jágodá moiá/ y szczep moj: bom je
23 z wielką pracą spráwił. ♣ A ty jeśli jeszcze przydasz drugie śiedm dni/ wszákże nie będźiesz w nich pośćił: ♣
24 Ale pojdźiesz ná pole pełne kwiatkow/ kędy niemász domu zbudowánego/ á gdźie tylko będźiesz jadł kwiatki polne; mięsá nieskosztujesz/ y nie będźiesz pił winá/ ále kwiatkow tylko záżywáć będźiesz: ♣
25 Modl śię Nawyższemu bez przestanku/ á ja przyszedszy będę mowił z tobą. ♣
26 Y szedłem jáko mi rzekł ná pole/ ktore zowią Ardát: á tám śiedząc miedzy kwiatkámi/ jadłem źiołá polne/ y násyćiłem śię tym pokármem z nich.
27 A Po śiedmi dni/ gdym śiedźiał ná trawie/ á serce moje zátrwożyło śię záś jáko y przed tym: ♣
28 Otworzyły śię ustá moje/ y począłem mowić przed Nawyższym/ y rzekłem;
29 ♣ O PAnie/ ty chcąc śię nam zjáwić/ pokazałeś śię Ojcom nászym ná puszczy niepłodney/ gdźie ludźi nie bywáło/ gdy szli z Egiptu. ♣
30 Y rzekłeś/ mowiąc; Ty Izráelu słuchaj mię/ á naśienie Jákobowe uważaj
31 słowá moje. ♣ Bo oto śieję w was Zakon moj/ áby w was [illegible]

nik: á ná wieki przezeń uwielbieni będźiećie.
32 ♣ Ale Ojcowie nászy wźiąwszy Zakon twoj, nie záchowywáli go/ y praw twojich nie strzegli: á ták nie okazał śię skutek zákonu/ áni mogł/ poniewaź go nie było. ♣
33 Bo ći ktorzy go przyjęli/ poginęli/ że nie strzegli tego/ co w nich było
34 wśiano. ♣ A oto tákowy zwyczaj jest/ że gdy źiemiá przyjmie naśienie ábo morze okręty/ ábo naczynie jákie pokarm/ ábo napoj: gdy to zginie ná czym śieją/ ábo to/ do czego
35 co włożą: ♣ Tedyć też y to co jest wśiano/ ábo włożono/ ábo to co wsypano ginie: ták/ iż tego już nam
36 nic nie zostawa. ♣ Aleć śię z námi nie ták dźieje. Bo my ktorzyśmy zakon wźięli/ grzesząc zginęliśmy y
37 serce násze ktore go przyjęło: ♣ Aleć Zakon nie zginął/ y owszem został w swey mocy.
38 A Gdym to ták rozmyślał w sercu swym/ pojrzałem/ y ujrzałem niewiástę po práwey stronie/ á oná płákáłá nárzekájąc głosem wielkim/ y frásowáłá śię bárzo ná umyśle: ktorey száty rozdárte były/ á popioł ná głowie jey. ♣
39 A ták opuśćiwszy te myśli ktorymim śię był zábáwił/ obroćiłem śię do niey/ y
40 rzekłem jey; ♣ Przeczże płáczesz/ á przecz ták smętne jest serce twoje?
41 A oná mi odpowiedźiáłá; ♣ Daj mi pokoj Pánie moj/ niech płácze sámá nád sobą/ á niech śię do woli nárzeka: bo mam wielką gorzkość ná sercu/ y bárzom poniżona. ♣
42 A jam jey rzekł; Cożći/ powiedz mi? A oná mi
43 odpowiedźiáłá; ♣ Byłám niepłodna ja służebnicá twojá/ á nie rodźiłám/ mieszkájąc z mężem przez
44 trzydźieśći lat. ♣ Przetoż ná káżdą godźinę y ná káżdy dźień/ przez te trzydźieśći lat/ gdym śię modliłá Nawyższemu we dnie y w nocy; ♣
45 Stáło śię po tych trzydźiestu lat/ że mię wysłuchał Bog służebnicę twoję/ y wejrzał ná poniżenie moje/ á obaczył utrapienie moje/ y dał mi syná ktoremum bárzo ráda byłá/ ja y mąż moj/ y wszyscy są śiedźi moji/ y chwaliliśmy wielce Bogá mocnego. ♣
46 Y wychowáłám go z wielką
47 pracą. ♣ A gdy dorosł/ á przyszło do

tego

tego że się miał ożenić / sprawiłam mu wesele.

ROZDZIAŁ X.

Widzenie niewiasty płaczącey. 40. wykład tego.

1 Y Stało się / gdy wszedł syn moj do łożnice swojey / że padszy umarł. ✣ 2 Y pogasiliśmy wszystkie światła ; przetoż wstali wszyscy sąsiedzi moji / aby mię cieszyli : y takem się uspokojiła aż do drugiego dnia aż do nocy. ✣ 3 A gdy mię wszyscy przestali cieszyć/usnęłam: potym wstawszy w nocy / uciekłam/ a przyszłam jako to widzisz na to pole. ✣ 4 Y umyśliłam już nie wracać się do miasta/ale tu mieszkać: nie jedząc ani pijąc / jedno bez przestanku płakać/y pościć/ażbym umarła.

5 GEdy opuściwszy one słowa ktore mowić *zaczęł*, odpowiedziałem jey z gniewem/ y rzekłem; ✣ 6 O głupsza nad wszystkie niewiasty! azaż nie widzisz żałości naszey / y co się z nami dzieje? ✣ 7 Jako się Syon matka nasza wszelakim smętkiem trapi/ y wielce jest poniżona/ y ciężko płacze. ✣ 8 A teraz gdy wszyscy żałujemy y smętni jesteśmy/ *nie dziw*, bośmy wszyscy zasmuceni: ale się ty frasujesz o jednego syna? ✣ 9 Pytajże się ziemie/ a powieć / iż ona ma *słuszniey* żałować upadku wielu *ludzi*, 10 ktorzy się na niey rodzą: ✣ Jako tych wszystkich / ktorzy się z niey od początku zrodzili / tak y innych ktorzy przyść mają : abowiem mało nie wszyscy idą na zginienie/a większa część ich ginie. ✣ 11 Ktoż tedy ma słuszniey płakać? Zali ktora ich tak wiele ztraciła / czyli ty ktora jednego żałujesz? ✣ 12 A jeśli mi rzeczesz/ że narzekanie moje nie jest podobne *narzekaniu* ziemie : bom ja płod żywota mego utraciła/ktorym z smętkiem nosiła/y z boleściami porodziła: ✣ 13 Ale ziemia według obyczaju ziemie/ a jeślże z niey odchodzi teraźniejsze mnostwo / *tedy insze następić może*; jakoż się tak dzieje. ✣ 14 A ja tobie mowię ; Jakoś ty z ciężkością rodziła / tak y ziemia od początku wydawa owoce swoje człowiekowi 15 temu/ktory ją sprawuje. ✣ Przetoż teraz zawściągni sama w sobie żal swoj/ a znoś zmężyle przypadki ktore na cię przychodzą. ✣ 16 Abowiem/ jeśli za sprawiedliwe mieć będziesz rzeczy od Boga postanowione / a w czas przestaniesz na radzie jego/ tedy 17 w tym dostąpisz chwały. ✣ Nawroć że się tedy do miasta do męża twego. ✣ 18 Y rzekła do mnie ; Nie uczynię tego / ani wnidę do miasta: ale 19 tu umrę. ✣ Y mowiłem daley do 20 niey/y rzekłem ; ✣ Nie czyń ty tego / ale słuchaj tego ktory ci radzi : abowiem / o jakoż wiele jest upadkow Syońskich! Ucieszże się boleścią 21 Jeruzalemu. ✣ Bo widzisz że Swiątnica nasza zpustoszona jest/ y Ołtarz nasz rozwalony / a Kościoł 22 nasz zburzony: ✣ Muzyki nasze poniżone są/pieśni umilknęły / wesele nasze ustało / świece na świeczniku naszym pogasły / skrzynie przymierza naszego rozebrano/święte rzeczy nasze zplugawiono ; a Imienia ktorego nad nami wzywano / mało nie zmazano : dziatki nasze posromocenie cierpiały/Kapłani naszy popaleni / Lewitowie naszy zajęci/ panienki nasze zplugawione/ żony nasze pogwałcone / sprawiedliwi naszy pojimani / dziateczki nasze potracono / młodzieńcy naszy w niewolą podbici / a mocarze naszy zemdleli. 23 ✣ A co nawiętsza/ a sławny Syon z sławy złupiony jest : bo podany jest w ręce tych ktorzy nas mieli w nie- 24 nawiści. ✣ Przetoż wybij sobie z myśli ten twoj wielki smętek / a odrzuć od siebie wielkość boleści : aza się zmiłuje nad tobą ten / ktory jest Mocny / a odpoczynienie od prac twojich sprawi Nawyższy.

a L. Pieczęć Syonu odpieczętowana.

25 A Gdym z nią mowił / tedy się twarz jey / y piękność jey z nagła rozjaśniła / a wejrzenie jey łśniło się tak / żem się jey barzo 26 lękał/y myśliłem coby to było. ✣ A oto wnet wydała huk głosu wielkiego / y strasznego / tak / że się ziemia trzęsła od głosu oney niewiasty. ✣ 27 Y widziałem/ a oto nie było więcey widać oney niewiasty / ale miasto budowane było/ y miejsce ukazowano z fundamentow wielkich : y zlękłem się/a zawołałem wielkim gło-

28 sem/ mowiąc; ♣ Gdźież jest Uryel Anjoł / ktory był ná początku do mnie przyszedł? bo mię on w ták wielkie w myślách záchwycenie przywiodł / záczym ná ostátek w niwecz śię obroćę / á modlitwá mo- ją w pohánbienie. 29 ♣ A gdym ja to mowił / oto przyszedł *Anjoł* do 30 mnie: ♣ Y ujrzał mię leżącego jáko umárłego / á iżem odszedł od rozu- mu. Ujął mię zá rękę práwą/ y po- śilił mię/ á postáwiwszy mię ná nogi 31 moje/ rzekł mi; ♣ Cożći á przecz żeś odszedł od rozumu / y ztrwożo- ne myśli sercá twego? O coż śię 32 frásujesz? A jam rzekł; ♣ Yżeś mię opuśćił / á jam uczynił według roz- kazánia twego / żem przyszedł ná pole: á otom widźiał / y *jeszcze* wi- dzę czego wypowiedźieć nie mogę. ♣ 33 Tedy mi rzekł; Stoj jáko mężny / á 34 jać powiem. ♣ Y rzekłem; Mow ty Pánie moj do mnie / á nie opuszczaj 35 mię/ ábym snadź nie umárł. ♣ Bom widźiał to / czegom nie wiedźiał / y słyszałem to / czegom nie zrozumiał. 36 ♣ A boć śię moj zmysł omylił / ábo 37 śię śni duszy mojey. ♣ Przetoż teraz proszę ćię oznájmi słudze twemu o 38 tym widzeniu. ♣ Ná co mi on odpo- wiedźiał / y rzekł; Słuchaj mię / á náuczę ćię / y powiemći o tym czego śię ty boisz: Abowiemći Nawyż- szy objáwił wielkie tájemnice. ♣ 39 Ujrzał prostą drogę twoję / żeś śię bez przestánku frásował dla ludu twego / á byłeś bárzo żálosny dla Syonu.

40 TAkoweć jest tedy wyrozumienie widzenia tego / ktoreć śię máło 41 przed tym ukazáło. ♣ *Niewiástá* kto- rąś widźiał płácżącą / á iżeś ją po- 42 czął ćieszyć: ♣ Terazżąś iż osoby tey niewiásty nie widźisz / álec śię ukazáło miásto ktore budowano: ♣ 43 A iżći oná powiádáłá o przygodźie syná swego / tedy jest ten wykład; 44 ♣ Tá niewiástá ktorąś widźiał / á ktora z tobą mowiłá / jestći Syon / ktory niedługo ujrzysz jáko miásto 45 zbudowáne. ♣ A coć powiedźiáłá / że byłá niepłodna przez trzydźieśći lat: toć śię ták rozumie / że już jest trzydźieśći lat jáko nie byłá w nim 46 ofiárá spráwowána. ♣ A gdy po trzy dźieśćiu lat / Sálomon zbudował miásto / y spráwował ofiáry / tedy 47 niepłodna porodźiłá syná. ♣ A coć powiedźiáłá że go z pracą wycho- wáłá; tać było mieszkánie w Jeru- 48 zalem. ♣ A iżći rzekłá; Że syn moj wszedszy do łożnice swojey umárł / y przyszłá przygodá: toć jest upadek 49 ktory śię stał w Jeruzalem. ♣ A iżeś widźiał podobieństwo jey / y że syná płákáłá / począłeś ją ćieszyć w tych rzeczách ktore śię jey przydáły; toć 50 było trzebá wyłożyć. ♣ A teraz wi- dząc Nawyższy żeś śię bárzo zá- smećił / á że go z cáłego sercá żá- łujesz / okazał ći dostojność jego / y 51 piękność ozdoby jego. ♣ Bo dla te- gomći mowił / ábyś został ná polu gdźie niemász domu zbudowánego: 52 ♣ Bomći ja wiedźiał/ żeć Nawyższy 53 począł pokázowáć te rzeczy. ♣ Prze- tożemći rzekł / ábyś wyszedł ná po- le / gdźie niemász gruntu żadnego 54 zbudowánego. ♣ Bo śię nie mogłá *żadna* robotá budowánia ludzkiego ostáć ná miejscu gdźie śię poczy- náło miásto Nawyższego pokázo- 55 wáć. ♣ A ták ty nie boj śię/ á niech śię nie lęka serce twoje: ále wnidź/ y oglądaj piękność y wielkość bu- dowánia / ile możesz przejrzeć oczy- 56 má twymi. ♣ A potym usłyszysz ile będźie mogł słuch uszu twojich usły- 57 szeć. ♣ Boś ty jest błogosłáwieńszy nád wiele innych / y powołányś od 58 Nawyższego jáko máło innych. ♣ Zo- stańże tuješcże ná jutrzejszą noc. ♣ 59 A okażeć Nawyższy osobne widze- nia tych rzeczy / ktore uczyni Na- wyższy tym/ ktorzy mieszkáć będą ná 60 źiemi czásow ostátecznych. ♣ Y spa- łem przez onę noc y przez drugą/ já- ko mi rozkazał.

ROZDŹIAŁ XI.

Widzenie o srogim orle. 37. Y zgi- nienie jego.

1 Y Widźiałem we śnie / á oto wy- stępował z morza Orzeł / ktory miał pierzystych skrzydeł dwána- 2 śćie/ y trzy głowy. ♣ Y widźiałem/ á oto rozćiągał skrzydłá swoje ná wszystkę źiemię: á wszystkie wiátry niebieskie zebrawszy śię/ wiały nań. 3 ♣ Potymem widźiał/ áno/ z pierza je- go

wyrastáło pierze przećiwne / á o-
bracáły śię w piorećzká drobne y
4 máłe. ♣ Bo głowy jego stały z poko-
jem: á śrzednia głowá byłá więtsza
niż inne głowy: lecż teź y oná z nimi
5 z pokojem stałá. ♣ Y widźiałem / á
oto on Orzeł latał skrzydłámi swy-
mi/á krolował nád źiemią / nád ty-
6 mi ktorzy mieszkáją ná niey. ♣ Y
widźiałem że mu było poddáne wszy
stko / co było pod niebem: á nikt mu
śię nie sprzećiwił/ áni jedno z rzecży
stworzonych ktore są ná źiemi. ♣
7 Potymem widźiał/á oto Orzeł wstał
ná páznogćie swoje/y puśćił głos do
8 pierza swego/mowiąc; ♣ Nie cżujćie
wszystkie społem / zásnićie káżde ná
miejscu swym / á jedno po drugich
9 ná cżás cżujćie. ♣ A głowy niech bę-
10 dą náostátek záchowáne. ♣ Y obacży-
łem/ á oto głos nie wychodźił z głow
11 jego/ále z pośrzodku ćiáłá jego. ♣ Y
policżyłem przećiwne pierze jego / á
12 było ich ośm. ♣ Potymem widźiał/
á oto po práwey stronie powstawáło
jedno pioro: y krolowáło nád wszy-
13 stką źiemią. ♣ A gdy krolowáło /
przyszedł mu koniec / ták/ iż nie było
znáć miejscá jego. Zá tym drugie
nástáło ktore krolowáło / á to przez
14 długi cżás. ♣ A gdy krolowáło /
przyszedł tákże koniec jego / ták / że
15 zniszcżáło jáko y pierwsze. ♣ Y stał
śię głos do niego / mowiąc; ♣
16 Słuchaj ty / ktoreś przez ták długi
cżás trzymáło źiemię; toć oznáj-
muję przed tym / niż pocżniesz
17 niszcżeć: ♣ Nie będźie żaden po
tobie trzymał cżásu twego / owszem
18 áni połowice jego. ♣ Potym po-
dniosło śię trzećie / y otrzymáło
páństwo jáko y pierwsze: lecż y to
19 zniszcżáło. ♣ A ták śię dźiało ze
wszystkimi innymi/ że jedno po dru-
gim páństwo trzymáło / á potym
20 ginęło. ♣ Y widźiałem / że śię zá
cżásem inne piorá po práwey stro-
nie podnośiły / áby y one krolowá-
ły: y krolowáły z nich niektore / á
21 wszákże prętko ginęły. ♣ Bo áczkol-
wiek niektore z nich podnośiły śię /
22 ále nie pánowáły. ♣ Potymem
obacżył / á nie widáć było onych
23 dwunastu pior/áni dwu piorek. ♣ A
nie było nic więcey ná ćiele orlim
tylko dwie głowie w pokoju stojące /
24 á sześć piorek. ♣ Y widźiałem á oto
od tych sześći piorek oddźieliły śię
dwie/y zostáły pod głową ktora byłá
ná práwey stronie: á cżtery zostáły
25 ná miejscu swojim. ♣ Potym wi-
dźiałem á oto podskrzydlne piorká
chćiáły śię podnieść/y otrzymáć pań
26 stwo. ♣ Z ktorych jedno podniosło
27 śię/ále záraz zginęło. ♣ Tákże y dru
gie prędzey niż pierwsze ustáły. ♣
28 Potymem widźiał/ á oto dwie ktore
były pozostáły/ myśliły sámy w so-
29 bie/áby y one krolowáły. ♣ O cżym
gdy myśliły / oto jedná z głow z po-
kojem stojących / ktora byłá w po-
śrzodku / ocućiłá śię: bo tá byłá
więtsza niżeli inne dwie głowie. ♣
30 Tedym widźiał że śię dwie głowie
31 pospołu z sobą zrastáły. ♣ A oto o-
broćiłá śię oná głowá / z tymi ktore
z nią były / y zjádłá one dwie pod-
skrzydlne piorá/ktore krolowáć my-
32 śliły. ♣ A tá głowá przestrászyłá
bárzo wszystkę źiemię / y pánowáłá
z ućiskiem wielkim nád tymi / kto-
rzy mieszkáli ná źiemi / á miáłá moc
nád okręgiem źiemskim / nád wszyst-
kie skrzydłá ktore *przed tym* były. ♣
33 Potymem widźiał / á oto śrzednia
głowá prętko ustáłá/ták jáko y skrzy
34 dłá. ♣ Ale dwie głowie pozostá-
ły / ktore tákże krolowáły nád źie-
mią y nád mieszkájącymi ná niey.
35 ♣ Y ujrzałem/á oto głowá tá co by-
łá po práwey stronie / pożárłá one
co byłá z lewey strony.

36 Y Słyszałem głos mowiący do
mnie; Pojrzy przed śię / á o-
37 bacż co widźisz. ♣ Tedym widźiał/á
oto lew prętko bieżący z lásá ryczał/
y słyszałem że puśćił do Orłá głos
38 człowiecży/y rzekł mowiąc; ♣ Słu-
chaj ty / á będę mowił do ćiebie / to
36 coć mowi Nawyższy. ♣ Izażeś nie
ty ktoryś pozostał ze cżterech zwie-
rząt / ktorem postánowił áby krolo-
wáły ná tym mojim świećie / áby
przez nie przyszedł koniec cżásow ich?
40 ♣ Y ktoryś w porządku cżwarty
powstawszy zwyćiężył wszystkie
zwierzętá ktore minęły: y ktoryś
potężnie dźierżał świát w grozie
wielkiey; wszystek mowię okrąg
świátá z ućiskiem wielkim / mieszká-

jąc zdrádliwie przez ták długi czás ná okręgu ziemskim. 41 ♣ Y sądźiłeś niespráwiedliwie źiemię. 42 ♣ Gdyżeś trapił ciche / á obrażałeś spokojne / y kochałeś śię w kłamcách / á psowałeś mieszkánia tych / ktorzy byli użyteczni / y obáliłeś mury tych / ktorzyć nic szkodźili / 43 ♣ Ták / że okrućieństwo twoje przyszło áż do Nawyższe°/ á pychá twojá do Námocniejszego. 44 ♣ Przetoż wejrzał Nawyższy ná czásy pyszne / á oto dokończyły śię / y złośći ich są wypełnione. 45 ♣ A ták ty Orle zgiń z strásznymi skrzydłámi twymi / y z pierzem twojim złośliwym / z głowámi złymi / z pázunogćiámi twymi jádowitymi / y wszystkim twojim ćiáłem szkodliwym. 46 ♣ Aby ochłodzona byłá wszystká źiemiá / á wolna byłá od gwałtu twego / y oczekawáłá sądu y miłośierdźia od tego ktory ją uczynił.

ROZDZIAŁ XII.

Wykład widzenia o srogim Orle. 40. Uskarża śię lud ná Ezdrászá. 46. A on ich ćieszy.

1 Gdy te słowá Lew do Orłá mowił / widźiałem / 2 ♣ A oto głowá / ktora byłá pozostáłá / y one czterey skrzydłá ktore były do niey przystáły / á powstáły áby krolowáły / zginęły / ktorych pánowánie było máluczkie / á zámieszánia pełne. 3 ♣ Y widźiałem / á oto ich nie było widáć á wszystko ćiáło Orle gorzáło : czego śię źiemia bárzo lękáłá / á ja z trwogi y z záchwycenia w myśli / y od wielkiey bojáźni ocućiłem śię / y rzekłem duchowi memu ; 4 ♣ Oto tyś mi to spráwił tym / że chcesz dośćignąć drogi Nawyższego. 5 ♣ Otom jeszcze jest zprácowány ná umyśle / y zemdlałem bárzo w duchu mojim / á niemász y námniejszey śiły we mnie od wielkiego stráchu / ktory mię tey nocy przestrászył. 6 ♣ Przetoż śię teraz będę modlił Nawyższemu / áby mię umocnił áż do końcá. 7 ♣ Y rzekłem ; Pánujący PAnie / jeśliżem ználazł łáskę przed oczymá twymi / á jeśli mię masz zá spráwiedliwszego u śiebie nád wiele innych / y jeśliże pewnie wstąpiłá modlitwá mojá 8 przed oblicze twoje : ♣ Potwirdźże mię / á oznájmi mnie słudze twemu wykład y zrozumienie tego strásznego widzenia / ábyś zupełnie ućieszył duszę moję. 9 ♣ Gdyżeś mię miał zá godnego / ábyś mi ukazał ostáteczne czásy.

10 Y Rzekł mi ; Tenći jest wykład widzenia tego. 11 ♣ Orzeł ktoregoś widźiał wychodzącego z morzá / to jest krolestwo / ktore ukázáne jest w widzeniu Dánielowi brátu twemu. 12 ♣ Ale mu go nie wyłożono : przetoż je tobie ja teraz wykładam. 13 ♣ Oto dni przychodzą / że nástánie krolestwo ná źiemi / z ktorego wynidźie postrách srozszy nád *inne* wszystkie krolestwá / ktore były przed nim. 14 ♣ A w nim krolowáć będą dwánaśćie 15 Krolow / jeden po drugim. ♣ Z ktorych to wtory gdy pocznie krolowáć / dłużey je trzymáć będźie niż 16 *ktory inny* z tych dwunastu. ♣ A tenći jest wykład dwunastu skrzydeł / 17 ktoreś widźiał. ♣ Głosu záśię ktoryś słyszał mowiący / co nie z głow jego wychodźił / ále tylko z przodku ćiáłá 18 jego / ten jest wykład : ♣ Iż po czáśie krolestwá onego / zácżną śię zwády niemáłe / przez co w niebespieczeństwo przydźie / iż będźie blisko upadku : wszákże w ten czás nie upádnie / ále z nowu przydźie ku pierwszemu 19 stanowi. ♣ A żeś widźiał ośm pior pod skrzydłámi tkwiących / tenći jest 20 wykład tego : ♣ Nástáną w nim ośm Krolow / ktorych czásy będą prędkie / y látá śpieszne / á dwá z nich 21 prętko zginą. ♣ A gdy śię będźie przybliżał czás środny / czterey záchowáni będą do czásu / pokąd śię nie przybliży czás dokończenia jego : ále dwá do końcá záchowáni 22 będą. ♣ A iżeś widźiał trzy głowy w pokoju stojące / tenći wykład tego : ♣ 23 W ostáteczne czásy jego / wzbudźi Nawyższy trzy krolestwá / y przywiedźie do nich innych wiele / á będą 24 pánowáć nád źiemią : ♣ Przewodząc okrućieństwo nád tymi ktorzy mieszkáją ná niey / nád wszystkie ktorzy byli przed nimi : przetoż je názywano głowámi Orlimi. 25 ♣ Abowiem Krolowie ich zgromádzą niezbożnośći ich / y koniec im uczynią. 26 ♣ A iżeś widźiał że oná głowá wierzchá

zginęłá/ ten jest wykład tego: że jeden z nich ná łożu swym umrze / á

27 wßákże z wielkim utrapieniem. ♣ Bo tych dwu ktorzy pozostáná / miecz

28 pożrze. ♣ Jeden záiste od mieczá drugiego zginie: á wßákże náostátek

29 y sam od mieczá upádnie. ♣ A iżeś widźiał dwie piorá poskrzydlne przechodzące do głowy / ktora jest

30 po práwey stronie/ ♣ Ten jest wykład tego; Ci to są ktore záchował Nawyżßy ku koncowi jego: á to krolestwo będźie máluczkie / y zá-

31 mießánia pełne. ♣ Lew/ ktoregoś widźiał/ że ocknawßy się z lásá wychodźił/ y ryczał/ á mowił do Orłá / y karał niespráwiedliwość jego wßystkimi słowy swymi / jákoś sły-

32 ßał. ♣ Tenći jest wiátr ktory záchował Nawyżßy ku koncowi ná nie/ y ná niezbożnośći ich / y będźie je karał/ y pomśći się nád nimi drapie-

33 stwá ich. ♣ Bo je żywo ná sądźie postáwi / á gdy je cále przekona / po-

34 karze je. ♣ A ostátek ludu mego wybáwi z utrapienia/ ktorzy záchowáni będą w gránicách moich / á ćießyć je będźie dokąd nie przyjdźie koniec / to jest / dźień sądny / o ktory-

35 mem ći naprzod powiedźiał. ♣ Tenći jest sen ktoryś widźiał / y teć są wy-

36 kłády jego. ♣ A tyś sam był godny/ ábyś wiedźiał te tájemnice Nawyż-

37 ßego. ♣ Przetoż nápiß to wßystko/ coś widźiał / w Kśiegi / á zchowaj

38 je ná miejscu skrytym. ♣ Y náuczyß tego mędrßych z ludu twego / o ktorych sercách wiesß / że mogą zrozu-

39 mieć y záchowáć te tájemnice. ♣ Ale ty tu jeßcże potrwaj przez drugie śiedm dni / ábyć okazano cokolwiek się będźie zdáło Nawyżßemu okazáć tobie. Potym odßedł odemnie.

40 A Gdy usłyßał wßystek lud / że minęło śiedm dni / á jam się nie wroćił do miástá / zeßli się wßyscy od namnieyßego áż do nawiętßego/ á przyßedßy do mnie / rzekli mi mo-

41 wiąc; ♣ Cożeśmy przećiwko tobie zgrzeßyli / y cośmyć niespráwiedliwego uczynili / że nas opuśćiwßy /

42 śiadłeś ná tym miejscu? ♣ Bo ćiebie sámego jeßcże mamy ze wßystkiego narodu/ jáko grono z winnice / y jáko świecę ná miejscu ćiemnym / y jáko port y okręt záchowány od ná-

43 wáłnośći morskich. ♣ Czyli nie dosyć mamy złego / ktore nas potyka?

44 ♣ Przetoż jeżeli nas y ty opuśćiß / dálekoby lepiey było / żebyśmy byli zgorzeli y my w popaleniu Syonu.

45 ♣ Bośmy nie lepßy nád te ktorzy tám pomárli: y płákáli głosem wiel-

46 kim. ♣ Alem im odpowiedźiał / mowiąc; Ufaj Izráelu/ á ty domie Já-

47 kobow nie trośćź się. ♣ Bo ná was pámięta Nawyżßy/ Bog mowię Mocny nie zápomniał ná was w poku-

48 ßeniu. ♣ Jamći was nie opuśćił/ áni mi się od was oddalił: Alem przyßedł ná to miejsce / ábym się modlił zá zpustoßeniem Syonu / ábym ßukał miłośierdźia w poniżeniu

49 Swiątnice wáßey. ♣ Przetoż teraz idźćie káżdy z was do domu swego: á jać przyjdę do was po tych dniách.

50 ♣ Tedy odßedł lud do miástá/ jákom

51 mu powiedźiał. ♣ Alem ja śiedźiał ná polu przez śiedm dni / jáko mi rozkazono; kwiatki tylko polne jedząc / á miałem źiołá zá pokarm przez one dni.

ROZDZIAŁ XIII.

Mąż się pokazał w widzeniu Ezdrasowi. 26. Y wykład tego widzenia.

1 Y Stáło się po śiedmi dniách /

2 jem miał sen w nocy. ♣ A oto powstał wiátr ná morzu / y wzru-

3 ßał wßystkie náwáłnośći jego. ♣ Y widźiałem / á oto zmacniał się on człowiek z tyśiącámi niebieskimi: á gdźie obroćił twarz swoję ku wejrzeniu / trzęsło się wßystko co pod

4 nim widáć było. ♣ A gdźiekolwiek dochodźił głos z ust jego/ rozpalili się wßyscy ktorzy słuchali głosu jego / jáko źiemia gdy bywa skáżona o-

5 gniem. ♣ Y widźiałem potym/ á oto się zgromadzáło mnostwo ludu / ktoremu nie było liczby / ode czterech wiátrow niebieskich/ áby zwalczyli tego człowieká / ktory wystą-

6 pował z morzá. ♣ Y widźiałem/ á ono a wykował sobie gorę wielką / y

7 wleciał ná nię. ♣ A jam prágnął widźieć krájinę ábo miejsce/ z ktorego byłá wykowánaoná gorá;

a l. Usypał.

8 álem nie mogł. ♣ Potymem widźiał á oto wßyscy ktorzy śię zgromádźili przećiwko niemu áby go zwalczyli/bali śię bárzo: á wßákże śię przećię pokuśili o to/ áby z nim walczyli. 9 ♣ A oto gdy ujrzał gwałt mnostwá przychodzącego/ nie podniosł ręki swey/ áni mieczá nie miał/ áni żadney broni wojenney; 10 tylko jákom widźiał. ♣ Wypuśćił z ust swojich jáko párę ognistą/ z warg swojich duchá płomienistego/ á z języká swego iskry y burze: y pomießáło śię to wßystko pospołu/ tá párá ognista/ y duch płomienisty/ y wielkość burze oborzyły śię gwałtem; 11 ♣ Y uderzyło z grzmotem ná to mnostwo ludu/ ktore śię gotowáło walczyć: y popalilione wßystkie/ták iż nic nie było widáć z oney niezliczoney wielkośći/ jedno tylko proch/ á smrod dymu. A widząc to/ 12 zlękłem śię. ♣ Potymem widźiał/ że ten człowiek zstąpił z gory/ á wezwał do śiebie innego ludu spokojnego. 13 ♣ Y przychodźiło do niego wiele ludźi: niektorzy śię z nich rádowáli/ drudzy śię smęćili: niektorzy byli związáni/ á niektorzy wiedli te/ ktorzy śię im nágadzáli. Y záchorzałem od wielkiego stráchu/ á 14 ocućiwßy/rzekłem; ♣ Tyś pokazał od początku słudze twemu te cudá/y miałeś mię zá godnego/ ábyś przyjął modlitwę moję. 15 ♣ A teraz pokaż mi jeszcze wykład snu tego. ♣ 16 Abowiem ile já bacżę ná umyśle mojim/biádá onym ktorzy pozostáli ná one dni: ále dáleko więtßa biádá tym/ ktorzy nie pozostáli. 17 ♣ Bo ktorzy nie pozostáli/ smętni byli. ♣ 18 Teraz rozumiem/ktore rzeczy są záchowáne ná ostáteczne czásy/ y co przypádnie/ jáko ná one/ ták y ná 19 te ktorzy pozostáną. ♣ Bo przyjdą w niebespieczeństwá wielkie/ y w wiele trudnośći/ jáko te sny pokázują. 20 ♣ A wßákże snádniey jest y z niebespieczeństwem doczekáć dniá tego/ á teraz widźieć co śię ma dźiać w ostáteczne czásy; niżeli przeminąć jáko obłok świátá.

21 Y Odpowiedźiał mi/ y rzekł; Y wykłádći powiem widzenia tego/y to o coś mowił/wyłożęć. 22 ♣ Coś o tych mowił ktorzy pozostáli/ tenći 23 jest wykład; ♣ Ktory znośić będźie niebespieczeństwo onego czásu/ ten záchowány będźie: A ktorzy w niebespieczeństwo wpádli/ ci są ktorzy máją uczynki y wiárę ku Namo- 24 cniejßemu. ♣ A ták wiedz/iż ßczęśliwßy będą ktorzy pozostáną/ niżeli ci 25 ktorzy pomrą. ♣ Tenći jest wykład widzenia tego; Żeś widźiał męża wychodzącego z pośrzodku morzá. ♣ 26 Tenći jest ktorego Nawyżßy chowa od wiela czásow/ á ktory sam przez śię wybáwi stworzenie swoje: bo on sam będźie miał pieczą o tych ktorzy pozostáną. 27 ♣ A iżeś widźiał z ust jego jákoby wychodzącego duchá/ y 28 ogień/y burzą: ♣ A iż nie miał mieczá áni żadney broni wojenney/ á wßákże moc jego potráćiłá ono mnostwo/ ktore śię zbiegło walczyć przećiwko niemu/tenći jest wykład; 29 ♣ Oto dni przychodzą/gdy Nawyżßy pocznie wybawiáć te/ ktorzy 30 mießkáją ná ziemi: ♣ Że przyjdźie omamienie myśli ná te ktorzy mie- 31 ßkáją ná ziemi. ♣ Ták/że jedni przećiwko drugim myślić y wojowáć będą, miásto przećiwko miástu/miejsce przećiwko miejscu/ narod przećiwko narodowi,y krolestwo przećiwko krolestwu. 32 ♣ A gdy śię to dźiać będźie/ y przyjdą znáki te ktoremći przed tym pokazał:tedy ná ten czás śię okaże Syn moj/ ktoregoś widźiał jáko mężá wychodzącego. ♣ 33 A gdy usłyßą wßyscy narodowie głos jego/ káżdy opuśći w krájinie swojey wojnę swoję/ ktorą wiedźie 34 jeden przećiwko drugiemu. ♣ Y zbieży śię w kupę pocżet niezliczony/ jákoby chcący nátrzeć y zwalczyć 35 go. ♣ Ale on stáć będźie ná wierzchu 36 gory Syońskiey. ♣ Bo Syon przyjdźie/ y pokaże śię wßytkim zgotowány y zbudowány/ ták jákoś widźiał gorę wykowáną nie rękomá. 37 ♣ A ten Syn moj będźie karał wynalazki narodow/y niezbożnośći ich; záchwyći je jáko wicher/ dla złych wymysłow ich/ y okrutnośći płomieniowi podobnych/ ktorymi poczną być męczeni. 38 ♣ A ták potráći je bez prace przez Zakon swoj, ktory 39 jest ogniowi podobny. ♣ A iżeś

widźiał/

widźiał / iż zbierał do śiebie inne (40) mnostwo spokojne: ♣ Te są dźieśięćioro pokolenia / ktore zájęto w niewolą z źiemie swojey / zá dni Krolá Ozeasza / ktorego pojimał Sálmanásár Krol Assyryjski: ktory je też záprowádźił zá rzekę / y záwiedźieni są do źiemie obcey. (41) ♣ A oni tę rádę wźięli przed śię / áby opuśćiwszy Pogány / zászli w dálszą kráinę / w ktorey nigdy nie mieszkáło pokolenie (42) ludzkie. ♣ Aby wżdy tám strzedz mogli ustaw Zakonu swego / ktorego zániedbywáli w kráinie swojey. ♣ (43) A przeszli tám przez ćiásne przebyćia rzeki Eufrátes. (44) ♣ Ná ten czás im záiiste Nawyższy cudá okazał / y zástánowił źrzodłá rzeki áż przeszli. (45) ♣ Do ktorey kráiny byłá długa drogá / przez połtorá látá / á tá kráiná zowie śię Arsáret. (46) ♣ Tám mieszkáli / áż do czásu ostátecznego: á teraz znowu gdy śię poczną wracáć. ♣ (47) Znowu mowię / zástánowi Nawyższy źrzodłá rzeki / áby mogli przebydź. Toć to jest żeś widźiał mnostwo idące spokojne. (48) ♣ Ale ktorzy pozostáli z ludu twego / ći są ktorzy śię znájdują w gránicách mojich. ♣ (49) A gdy pocznie gubić mnostwo tych narodow ktore śię zebráły / tedy on obroni tych / ktorzy pozostáli z ludu. (50) ♣ A ná ten czás pokaże im bárzo (51) wiele cudow. ♣ Zátymem rzekł; Pánujący Pánie / to mi ukaż: przeczżem widźiał mężá wychodzącego z (52) pośrzodku morzá? ♣ A on mi odpowiedźiał: Jáko śię nie możesz tego dowiedźieć / áni wiedźieć co jest w głębokośći morskiey; ták żaden nie może widźieć ná źiemi Syná mego / áni tych ktorzy z nim są / tylko (53) czásu dniá onego. ♣ Tenći jest wykład snu ktoryś miał / y dla ktoregoś (54) ty sam jest oświecony. ♣ Boś zániechawszy swego / báwiłeś śię Zakonem mojim / y pilnowałeś go. ♣ (55) Gdyżeś żywot twoj mądrze spráwował / á rozum twoj náźwałeś mátką swoją. (56) ♣ Dla tegomći ukazał zapłátę u Nawyższego. Bo po drugich trzech dniách / opowiemći drugie rzeczy / y wyłożęć rzeczy wielkie y (57) dźiwne. ♣ A odszedszy przyszedłem ná pole / bárzo wysłáwiájąc y chwaląc Nawyższego / dla onych rzeczy dźiwnych / ktore czásu swego wykonywa. (58) ♣ A że y czásy rozrządza / y te co z czásem swojim przychodźi: Y śiedźiałem tám przez trzy dni.

ROZDZIAŁ XIV.

Rozmowá Anjelska z Ezdraszem, o nápisániu dwu set y czterech Ksiąg.

(1) A Gdym trzećiego dniá śiedźiał pod dębem / oto głos wyszedł przećiwko mnie ze krzá / y rzekł; (2) ♣ Ezdraszu / Ezdraszu! A jam rzekł; Owom ja PANIE: y wstałem ná (3) nogi moje. ♣ Y rzekł do mnie; Jáwnie zjáwiłem śię we krzu / y mowiłem do Mojżeszá / gdy lud moj służył w Egipćie. (4) ♣ Y posłałem go / á wywiodłem lud moj z Egiptu / y przywiodłem go ná gorę Synáj / á zátrzymałem go przy sobie przez (5) wiele dni. ♣ Y oznájmiłem mu wiele dźiwnych rzeczy / y ukazałem mu tájemne rzeczy czásow / y koniec: Y (6) rozkazałem mu / mowiąc; ♣ Te słowá jáwnie mowić będźiesz / á te zátáisz. (7) ♣ A teraz ći powiádam: (8) ♣ Znáki ktoremći okazał / y sny ktoreś ty miał / y wykłády ich ktoreś ty słyszał / złoż do (9) sercá twego. ♣ Bo ty będźiesz wźięty ze wszystkich / á będźiesz obrocony do rády mojey / y z podobnymi tobie / (10) áż śię dokończą czásy. ♣ Gdyż ten wiek utráćił młodość swoję / á czásy (11) náchyláją śię ku stárośći. ♣ Bo wiek rozdźielony jest ná dwánaśćie częśći / á już ich minęło dźieśięć / y (12) połowicá jedenastey częśći. ♣ A już nie zostawa tylko po połowicy jedenastey częśći. (13) ♣ Przetoż teraz rozrządź dom twoj / á karz lud twoj / ćiesz utrapione miedzy nimi / á odrzecz śię (14) już a skáźitelnośći: ♣ Opuść myśli śmiertelne / y odrzuć od śiebie ćiężary ludzkie; zewlecz z śiebie krewkie przyrodzenie / á odłożywszy ná stronę przykre tobie myślenia / pospiesz (15) śię wyniść z tego świátá. ♣ Bo coś teraz widźiał / że śię dźiało złego / jeszcze gorsze nád to czynić będą. (16) ♣ Bo im mdlejszy będźie świát od stárośći / tym śię więcey námnoży kłopotow ná te / ktorzy ná nim (17) mieszkáć będą. ♣ Bo prawdá dáleko odstąpi / á fałsz śię przybliży:

a. *I. Złości.*

owßem już prętko pośpießą / áby doßło to widzenie ktoreś widźiał. ♣
18 Tedym odpowiedźiał / y rzekłem; b Niech śię stánie wola twoja Pánie.
19 ♣ Bo oto ja pojdę jákoś mi rozkazał / á będę karał teráznieyßy lud: Ale te ktorzy śię po nich zrodzą / ktoż
20 nápominác będźie ? ♣ Abowiem świát położony jest w ćiemnośćiách / á ći ktorzy mießkáją ná nim / nie máją
21 świátłośći. ♣ Abowiem Zakon twoj zgorzał: dla tego nikt nie wie co śię od ćiebie stáło / ábo ktore śię
22 uczynki záczną. ♣ Przetoż / Jeślim ználazł łáskę przed tobą / ześli ná mię Duchá Swiętego / ábym nápisał wßystko co śię dźiało ná świećie od początku / co było nápisano w zakonie twojim / áby ludźie drogę ználeść mogli: á ktorzyby chćieli żyć
23 ostátnich czásow / áby żyli. ♣ Tedy odpowiedźiawßy mi rzekł; Szedßy zgromadź lud / á powiedz im / áby ćię
24 nie ßukáli przez czterdźieśći dni. ♣ A ty sobie nágotuj wiele tablic bukßpanowych / á weźmi sobie Sáreaßá / Dábryaßá / Sálemiaßá / Echániaßá / y Azyelá / tych piąći: ktorzy sposobni są do prętkiego pisánia.
25 ♣ A przydź tu / á ja zápalę w sercu twojim świátłość zrozumienia / ktora nie będźie zgáßona / áż śię wßy-
26 stko dokona co poczniesz pisáć. ♣ A gdy śię to dokończy / tedy jedne rzeczy jáwnie opowiesz / á drugie mądrym potájemnie podasz: á jutro o tey godźinie poczniesz pisáć.
27 Y Poßedłem jáko mi rozkazał / y zebrałem wßystek lud / y rze-
28 kłem; ♣ Słuchaj Izráelu tych słow:
29 ♣ Ojcowie náßy byli gośćmi od początku w Egipćie / á z támtąd byli
30 wybáwieni. ♣ Potym wźięli Zakon żywotá / ktorego nie záchowáli / ktoryśćie y wy po nich przestępowáli:
31 Y dána wam jest wdźiał tá źiemiá y gorá Syon: ále ojcowie wáßy y wy dopuſzczáliśćie śię złośći / y nie przestrzegáliśćie drogi / ktora wam
32 Nawyżßy przykazał. ♣ Ktory będąc Sędźią spráwiedliwym / odjął od was czásu swego co wam był dárował.
33 ♣ Dla tegośćie wy tu teraz / y
34 brácia wáßy c z wámi. ♣ A wßákże / jeśli będźiecie pánowáć zmysłom wáßym / á wyćwiczyćie sercá wáße / záchowáni będźiecie przy żywoćie / á po śmierći miłośierdźia dostąpi-
35 ćie. ♣ Bo sąd po śmierći przydźie *ná nas*, gdy z nowu ożyjemy: tedy śię okażą imioná spráwiedliwych / á spráwy niezbożnych jáwne będą. ♣
36 A przetoż miechaj teraz żaden nie przystępuje do mnie / áni mię niechaj nie ßuka przez czterdźieśći dni.
37 Tedym wźiął z sobą piąći mężow / jáko mi rozkazał / y ßliśmy
38 ná pole / y támeśmy zostáli. ♣ A ná zájutrz głos záwołał ná mię / mowiąc; Ezdraßu / otworz ustá twoje /
39 á pij czym ćię nápoję. ♣ Y otworzyłem ustá moje / á oto mi był podány kielich pełny: á to czym był nápełniony / było jáko wodá / ále bárwá jego byłá ogniowi podobna. ♣
40 Co wźiąwßy wypiłem: á gdym to pił / oświećiło śię serce moje rozumem; przybywáło mowię mądrośći sercu mojemu / ktorą duch moj
41 záchowywał w pámięći. ♣ Tedy śię otworzyły ustá moje / á nie były
42 więcey zámknione. ♣ Dał też Náwyżßy rozum y onym piąći mężom / y pisáli one widzenia nocne / ktore były powiádáne / ktorych nie rozu-
43 mieli. ♣ A w nocy jadáli chleb / á jam mowił we dnie / y w nocym nie mil-
44 czał. ♣ A nápisáli przez czterdźieśći dni / dwieśćie kśiąg y czworo.
45 A Gdy śię wypełniły czterdźieśći dni / rzekł Nawyżßy / mo-
46 wiąc; ♣ Pierwße Kśięgi ktoreś pisał / wydaj ná jáwią / á niech je
47 czytáją godni y niegodni. ♣ Lecz pośledniejßych śiedmdźieśiąt záchowaj / ábyś je podał mądrym z ludu
48 twego. ♣ Abowiem w tych jest źrzodło zrozumienia / y zdroj mądrośći / y rzeká umiejętnośći. Y uczyniłem ták.

b L. *Przed tobą Pánie*

c I. *Zá(?) wámi.*

Rozdział XV.

Proroctwo o rozmájitych przegrozkách y plágách.

1 Y Mow do uſzu ludu mojego słowá Proroctwá / ktore włożę w
2 ustá twoje / mowi PAN. ♣ A spraw to / áby wpisáne były do Kśiąg /
3 gdyż są wierne y prawdźiwe. ♣ Nie boj śię myśli *ludźi* przećiwnych tobie /

bie / áni śię fráſuj dla niedowiárſtwá obmowcow. 4 ✥ Abowiem káżdy niewierny umrze w niedowiárſtwie ſwojim. 5 ✥ Oto Ja przywiodę/ mowi PAn / ná okrąg tey ziemie złe rzeczy: miecż/ y głod/ y śmierć/ y zginienie. 6 ✥ Przeto że nieprawość zplugáwiłá wſzyſtkę ziemię/ y dopełniły 7 śię ucżynki ich ſzkodliwe. ✥ A dla te- 8 goż mowi PAn; ✥ Już nie zámilcżę niepobożności ich / ktorych śię niezbożnie dopuſzcżáją / áni zćierpię tego co niezbożnie broją : oto krew niewinna y ſpráwiedliwa woła do mnie/ á duſze ſpráwiedliwych wołáją 9 uſtáwicżnie. ✥ Srodze śię mśćić będę nád nimi mowi PAn; á wſzelkiey krwie niewinney z ręki ich ſzu- 10 káć będę. ✥ Oto lud moj wiodą jáko ſtádo ku zábićiu / już mu więcey nie dopuſzcżę mieſzkáć w ziemi Egip- 11 ſkiey. ✥ Ale go ręką mocną y rámieniem wyćiągnionym wywiodę / y uderzę plagą / y zkáżę wſzyſtkę zie- 12 mię jego/ jáko y pierwey. ✥ Będźie płákał Egipt y grunty jego / będąc uderzone plagą y karániem ktore 13 Bog ná nie przywiedźie. ✥ Będą náRzekáć oracże uprawujący ziemię: ábowiem poginą naśienia ich od goracości / y od grádu; y od b zárá- 14 żenia srogiego. ✥ Biádá świátu/ y tym ktorzy mieſzkáją ná nim. ✥ 15 Przeto że śię przybliżył miecż y zginienie ich/ á że powſtánie narod przećiwko narodowi ku bitwie / á miecż 16 w rękách ich. ✥ Bo niezgodá będźie miedzy ludźmi / á nájázdy jedni ná drugie cżynić będą: nie będą dbáli ná Krolá ſwego; owſzem mocniejſzy będą przewodźić wolą ſwoję według mocy ſwojey/ ✥ Ták/ że jeśliby 17 chćiał człowiek iść do miáſtá ich / 18 nie będźie mogł. ✥ Abowiem dla pychy ich miáſtá będą poburzone / domy zprzewracáne/ ták iż śię ludźie 19 polękáją. ✥ Y nie będźie miał litośći człowiek nád bliźnim ſwojim / áby nie miał miecżem wyniſzcżyć domow ich / y rozſzárpáć máiętności ich/ dla głodu chlebá / y ućiſku wiel- 20 kiego. ✥ Oto Ja zwoływam *mowi Bog*, wſzyſtkich Krolow ziemie ná to / áby mię ććili ktorzy ſą od Wſchodu słońcá / y od Południá/ y od Połnocy y od Libánu / ábym je obroćił przećiwko nim / y oddał im 21 to co dni innym cżynili. ✥ A jáko jeſzcże podźiś dźień cżynią wybránym mojim/ ták ucżynię y oddam w zánádrze ich. To mowi PAn Bog; ✥ 22 Práwicá mojá nie przepuśći złośnikom/ áni śię odwroći miecż moj od tych / ktorzy wylewáją krew nie- 23 winną ná ziemi. ✥ Wynidźie ogień od gniewu jego / á pożrze grunty ziemie / y złośniki jáko słomę zápa- 24 loną. ✥ Biádá tym ktorzy grzeſzą/ á nie záchowują przykazań mojich / mowi PAn: Nie przepuſzcżę im. ✥ 25 Zániechajćie okrućieńſtwá b o ſynowie! á nie plugawćie poświęce- 26 nia mego. ✥ Gdyż Pan zna wſzyſtkie ktorzy wyſtępują przećiwko niemu : Dla tegoż je poda ná śmierć y ná 27 zábićie : ✥ Bo już przyſzły nieſzcżęśćia ná okrąg ziemſki/ y zoſtániećie w nich : Bo was nie wybáwi Bog/ przeto / iześćie grzeſzyli przećiwko 28 niemu. ✥ Oto widzenie ſtráſzliwe/ á oblicże jego *przychodźi* od Wſchodu 29 słońcá: ✥ Narody Arábſkie przyćiągną jáko smocy / z wielkośćią wozow: mnoſtwo ich przypádnie ná tę ziemię jácho wicher / áby śię ich báli y ſtráchali wſzyſcy ktorzy o 30 nich uſłyſzą. ✥ Więc y Kármáncżycy / popędliwi w gniewie / wyrwą śię jáko dźikie wieprze z láſá : á przypadſzy z mocą wielką / ſtáwią śię ku bitwie z nimi y ſpuſtoſzą cżęść 31 ziemie Aſſyryjſkiey. ✥ A potym przemogą je smocy c wſpomniawſzy ná przyrodzenie ſwoje/ y obrocą śię zebrawſzy śię mocą wielką / á pojdą 32 w pogonią zá nimi. ✥ Ale oni przed ich mocą zátrwożeni będąc / nie będą śię mogli ruſzyć dla mocy ich / owſzem przed nimi ućiekáć będą. 33 ✥ Ale im od krájiny Aſſyryjſkiey wojſko záſkocży / á potráći wielu z nich/ y będźie ſtrách y drżenie w wojſku ich/ y niezgodá miedzy Krol- 34 mi ich. ✥ Oto obłoki *powſtáną* od Wſchodu słońcá/ y od Połnocy / áż ná południe / ná wejrzeniu bárzo ſtráſzne/ pełne gniewu y niepogody. 35 ✥ Y zetrą śię sámi z sobą / y ſtrącą wiele gwiazd ná ziemię/ y *náwyżſzą* gwiazdę ich / ták / że będźie krew od

b *L. Gwiazdy srogiey*

b *L. Odſtępćie od mocy.*

c *I. Mieſzkáńcy w puſtyniách.*

36 mieczá áż do brzuchá: ✤ A gnoj człowieczy áż do śiodłá wielbłądowego/ y strách/ y lekánie wielkie ná ziemi. 37 ✤ Przetoż ták śie będą lękáć ci ktorzy ujrzą ten gniew/ á drżenie zdejmie je. 38 ✤ Potym spádną gwałtowne dżdże od Południá y od Połnocy/ á niektore od Zachodu. 39 ✤ Potym powstáną od Wschodu słońcá *srogie* wiátry/ y rozpędzą je: á obłok ktory wzbudźił w gniewie/ tákże y gwiazdá ktora miáłá bydź Wschodniemu y Zachodniemu wiátrowi ná postrách/ zkáżona będźie. 40 ✤ Y przyda wielkie y gwałtowne obłoki y gwiazdy pełne gniewu/ áby przestrászyły wszystkie ziemie/ y mieszkájące ná niey: ábowiem przywiodą ná káżde miejsce wyniosłe y wysokie srogie niepogody: 41 ✤ Ogień/ y grad/ y miecz látájący: y wody wielkie/ ták iż śie nápełnią wszystkie polá/ y wszystkie strumienie nápełnią śie wodámi wielkimi. 42 ✤ Y popsują miástá/ y mury/ y gory/ y pagorki/ y drzewá leśne/ y śiáno ná łąkách/ y zbożá ich. 43 ✤ Y pojdą nieustawájąc áż do Bábilonu/ y podwrocą go. 44 ✤ Zbieżą śie do niego/ y obtoczą go: á niepogody y wszystek gniew wyleją náń; ták że śie áż do niebá wznieśie proch y dym jego/ á wszyscy okoliczni płákáć go będą. 45 ✤ Ci ktorzy w nim pozostáną/ służyć będą tym ktorzy go zburzą.

46 TAkże y ty Azya/ ktoraś śie zbuntowáłá z Bábilonem/ á chlubo osoby jego: 47 ✤ Biádá tobie nędznico: dla tego/ żeś śie mu podobną stáłá/ y ubieráłáś corki twoje w ubior ná wszeteczeństwo: áby śie upodobáły/ y chlubiły śie z miłośnikow twojich/ ktorzy záwżdy prágnęli cudzołożyć z tobą. 48 ✤ Tego ktory był godny nienawiśći/ náśládowáłáś we wszystkich sprawách jego/ y w wynálazkách jego. 49 ✤ Przetoż mowi Bog: Przepuszczę ná ćię złe rzeczy/ wdowstwo/ ubostwo/ głod/ miecz y mor: áby spustoszáły domy twoje od gwałtu/ y krwie przelania. 50 ✤ A ták sławá mocy twojey uschnie/ jáko kwiát: gdy powstánie gorącość/ ktora jest wypuszczona ná ćię. 51 ✤ *Tedy* zemdlona będźiesz jáko ubożuchna/ ubita y skaránia od niewiast: ták/ iżći nie będą mogli rátowáć mocárze y miłośnicy *twoji*. 52 ✤ Azażbym śie Ja ták obruszył przećiwko tobie/ mowi PAn. 53 ✤ Gdybyś byłá nie mordowáłá wybránych mojich/ káżdego czásu wyćiagájąc rece ku biciu/ 54 ✤ A mowiąc nád śmierćią ich/ gdyś śie opijáłá; Muśisz ochędożyć piękność twarzy mojey. 55 ✤ Nádgrodá wszeteczeństwá twego/ jest w łonie twojim: przetoż zapłáćę d weźmiesz. 56 ✤ Jáko ty czyniś wybránym e mojim/ mowi PAn: ták tobie uczyni Bog/ á poda ćię w nieszczęśćie/ 57 ✤ Ták/ że synowie twoji pozdychája od głodu: á ty od mieczá upádniesz/ y miástá twoje będą zburzone/ y wszyscy twoji ná polu od mieczá poginą. 58 ✤ A ktorzy są ná gorách/ ći od głodu zginą/ y ćiáłá swoje jeść będą; á od prágnienia wody/ krew *swoje* pić będą. 59 ✤ Nieszczęśliwie śie przez morze przepráwisz/ á potym złe ná ćię przypádnie. 60 ✤ Bo gdy poćiągną *nieprzyjaćiele twoji*, potłuką głowne miásto twoje/ á zburzą niektorą część ziemie twojey/ y część chwały twojey zgłádzą gdy do Bábilonu poćiągną/ áby go zwojowáli. 61 ✤ A zburzona będąc/ będźiesz im śćiernniskiem/ á oni tobie będą ogniem. 62 ✤ Y pożrą ćię/ y miástá twoje/ ziemie twoje/ y gory twoje/ y wszystkie lásy twoje/ y drzewá rodzájnie ogniem zpalą. 63 ✤ Syny twoje w niewolą zábiorą/ á dochody twoje zá łupież mieć będą: á ták zacność oblicza twego zniszczą.

d Objáw. 18. 6.
e Mátt. 7. 2.

ROZDZIAL XVI.

Przegrożká nieprzyjaćiołom ludu Bożego. 36. Y nápomnienie do jego powinnośći.

1 BIádá tobie Bábilonie/ y Azya: biádá tobie Egipćie y Syrya! 2 ✤ Opászćie śie a worámi/ y włośienicámi/ płáczćie y nárzekajćie nád synámi wászymi: ábowiemći jest bliskie zginienie wásze. 3 ✤ Puszczony jest ná was miecz: á ktoż jest coby go odwroćił? 4 ✤ Puszczony jest ná was ogień: ktoż jest coby go ugásił? 5 ✤ Puszczone są ná was nieszczęśćia: 6 á ktoż jest coby je odpędźił: ✤ Izali

a Jere. 49. 3.

kto odpędźi w leśie lwá głodnego? ábo záraz zágáśi ogień w słomie/ gdyby rozgorzał? 7 ♣ Izali kto odwróći strzałę wypuszczoną od strzelcá mocnego? 8 ♣ *Dopieroż*, gdy PAN mocny przepuśći nieszczęśćia/ ktoż jest coby je odwróćił? 9 ♣ Wynidźieli ogień od gniewu jego/ 10 ktoż jest coby go ugáśił. ♣ Puśći li błyskánice/ y ktoż by śię nie bał? Zágrzmi/ á ktoż śię nie zlęknie? 11 ♣ Jesli że pogrozi PAN/ á ktoż nie zginie z gruntu przed oblicznośćią 12 jego? ♣ Ponieważ y źiemiá b drży/ y grunty jey: morze śię wzrusza z głębokośći/ á náwáłnośći y ryby jego rozbijáją śię przed oblicznośćią Páńską/ y przed chwałą mocy jego. 13 ♣ Bo mocna jest práwicá jego/ ktora łuk náćiąga: strzały jego ostre/ ktorymi on strzela; á donaszáją/ gdy je wypuśći/ do *wszelkich* gránic 14 źiemie. ♣ Oto puszczone są nieszczęśćia/ á nie wrocą śię áż przyidą ná 15 źiemię. ♣ Ogień śię zápalił/ y nie będźie ugászony áż śię wypalą 16 grunty źiemie. ♣ Jáko strzałá od mocnego strzelcá wypuszczona nie wraca śię ná zad; ták śię nie wrocą ná zad nieszczęśćia/ ktore puszczo-17 ne będą ná źiemię. ♣ Biádá mnie/ biádá mnie/ ktoż mię wybáwi w 18 one dni? ♣ Początek boleśći c y wielkiego wzdychánia/ początek głodu y wielkiego upadku/ początek wálk/ á będą śię lękáć y namocniejszy/ początek złego/ á wszyscy będą drżeli.

> b Psalm 18. 8.
> c Matt. 24. 8.

19 Co ż będę czynił ná ten czás/ gdy przyidźie to nieszczęśćie? ♣ 20 Oto d głod/ y plagá/ y utrapienie/ y ućisk/ posłáne są jáko miotły ku 21 polepszeniu. ♣ A w tym wszystkim nie náwrocą śię od nieprawośći swojey/ áni będą záwsze ná te miotły 22 pámiętáli. ♣ Oto będźie tániość zboża ná źiemi/ ták iż śię ludźiom zdáć będźie/ że máją spokojne czásy: á wszákże w ten czás przyidą nieszczęśćia ná źiemię; miecz/ głod/ y wiel-23 kie zámieszánie. ♣ Abowiem wiele z tych ktorzy mieszkáją ná źiemi/ od głodu poginą: á drudzy ktorzy zostáną po onym głodźie/ mieczem 24 wytráceni będą. ♣ A umárli jáko gnoj porzuceni będą/ y nie będźie ktoby je poćieszył: źiemiá będźie zpustoszona/ á miástá ktore są w 25 niey/ będą poburzone. ♣ Nie zostánie nikt/ coby spráwował źiemię/ y 26 coby śiał ná niey. ♣ Drzewá wydádzą owoce: ále ktoż je zbieráć będźie? 27 ♣ Grona winne śię dostawáją: ále ktoż je tłoczyć będźie? Bo wszystkie miejscá będą bárzo zpustoszone. ♣ 28 Ták iż będźie prágnął człowiek człowieká widźieć/ ábo głos jego słyszeć 29 ♣ Bo ledwie ich zostánie z miástá dźieśięć/ á dwá ze wśi; ktorzy śię utáili w gęstych leśiech/ y w rozpá-30 dlinách skálnych. ♣ Jáko zostawáją w oliwnicy ná káżdym drzewie 31 trzy ábo czterzy oliwki: ♣ Abo jáko ná winnicy pozbieráney ostátki gron zostáwione bywáją od tych/ ktorzy pilnie winnice obieráją: ♣ 32 Ták zostáną w onych dniách jedno trzey ábo czterey/ po tych ktorzy 33 mieczem domy plundrują. ♣ Záiste źiemiá zpustoszona będźie/ á polá jey zárostą/ á po drogách jey/ y po śćieszkách jey zrodzi śię ćiernie; przeto/ że ludźie po nich chodźić nie 34 będą. ♣ Nárzekáć będą Pánny/ niemájąc oblubieńcow: nárzekáć będą niewiásty/ utráćiwszy męże; nárzekáć będą corki ich/ niemájąc rá-35 tunku. ♣ Oblubieńcy ich poginą ná wojnie/ á mężowie ich od głodu pozdycháją.

> d Ezech 6. 11.

36 Słuchajćież tedy tego/ á zrozu-37 miejćie to sługi Páńscy. ♣ Oto słowo Páńskie/ przyjmićież je: niewierzćie bogom/ e od ktorych 38 wás PAN ostrzega. ♣ Oto śię utrapienia przybliżáją/ á nie omie-39 szkáją. ♣ Jáko brzemienna gdy rodźi/ dźiewiątego mieśiącá/ syná swego/ gdy nádchodźi godźiná porodzenia jey/ dwie ábo trzy godźiny przed tym/ boleśći ogarniáją żywot jey/ á gdy ma dźiećię wyniść z żywotá jey/ nie omieszkawáją áni namniejszey 40 chwilki: ♣ Ták nie omieszkáją plági/ áby nie miáły przyść ná źiemię/ á świát nárzekáć będźie/ á boleśći ogárną go.

> e L. O ktorych PAN mowi.

41 Słuchajże słowá *tego* ludu moj; Gotujćie śię ku bitwie/ á w tych kłopotách wászych ták śię sprá-

42 wujcie/ jáko goście f ná ziemi. ♣
Kto przedawa/ jákoby uciekał : á
kto kupuje/ jáko ten ktory ma strá=
43 ćić. ♣ Kto kupczy/ jáko ten ktory
nie bierze żadnego pożytku : á kto
buduje/ jákoby w tym mieszkáć nie
44 miał. ♣ Kto śieje/jákoby nie miał
żąć : ten ktory obrzyna winnice/ já=
45 koby z niey zbieráć nie miał. ♣ Kto=
rzy śię żenią/ jákoby synow mieć
nie mieli: á ktorzy śię nie żenią/
46 jáko wdowcy. ♣ Przeto/ że ktorzy
47 robią/ prożno robią. ♣ Gdyż uro=
dzáje ich cudzoziemcy pożną/ á máję=
tności ich rozchwycą/ y domy ich wy=
wrocą/ á syny ich w niewolą zábio=
ra : ábowiem ná pojimánie y ná
48 głod rodzą dźieći swoje. ♣ Ták y ći
ktorzy kupczą z łupiestwem/ czym
bárziey ochędażáją miástá y domy
swoje/ y ośiádłośći swoje/ y osoby
49 swe: ♣ Tym śię więcey ná nie roz=
50 gniewam/ mowi PAn. ♣ Jáko niewiá=
stá uczćiwa y dobra cudzołożnicę w
51 nienawiśći ma: ♣ Ták spráwiedli=
wość nienáwidźieć będźie nieprá=
wośći/ przeto że śię stroji : w oczy
ná nię skárżyć będźie/ gdy przyjdźie
ten/ ktory ma záwćiągnąć tego/ kto=
ry jest powodem wszystkich grzechow
52 ná ziemi. ♣ Przetoż nie przyro=
wnywajćie śię jey/ áni spráwam
53 jey. ♣ Po máłym czáśie uprzątnio=
na będźie nieprawość ziemie/ á
spráwiedliwość będźie miedzy wá=
mi pánowáłá.

54 Niechajże nie mowi grzesznik/ że
nie zgrzeszył : bo węgle ogniste
rozpalone będźie ná głowie tego/
ktory mowi ; Nie zgrzeszyłem przed
PAnem Bogiem/ y przed májestá=
55 tem jego. ♣ Oto PAn zna g wszy=
stkie spráwy ludzkie/ y wynálazki
56 ich/ y myśli ich/ y sercá ich. ♣ Abo=
wiem skoro rzekł; Niech śię h stánie
ziemia/ stáłá śię : Niech śię stánie
57 niebo/ stáło śię. ♣ Y słowem i jego
gwiazdy są utwirdzone : á on wie i
58 liczbę ich. ♣ Ktory przegląda prze=
páśći/ y skrzytośći ich : ktory roz=
59 mierzył morze y miejsce je k. ♣ Kto=
ry zámknął morze w pośrzodku wod/
á záwieśił ziemię ná wodách k sło=
60 wem swojim. ♣ Ktory rozpostárł
l niebo jáko sklep/ á nád wodámi u=
61 gruntował je. ♣ Ktory postáwił ná
puszczy źrzodłá wod/ á ná wierzchu
gor jeziorá : áby z skał wysokich rze=
ki płynęły/ y ziemię nápawáły. ♣
62 Ktory stworzył człowieká/ y poło=
żył serce w pośrzodku ćiáłá jego/ y
63 dał mu duchá/ żywot/ y rozum. ♣ A
Duch Bogá Wszechmogącego kto=
ry stworzył wszystko/ y ktory śię ba=
da wszystkiego cokolwiek skrytego
64 jest w skrytośćiách ziemie; ♣ Tenći
zna wynálazki wásze/ y to co myśli=
ćie w sercách wászych/ grzesząc/ y
65 chcąc zákryć grzechy wásze. ♣ A po=
niewaz PAn dostátecznie wybadał
spráwy wásze/ przetoż was wszystkie
66 w lekkość poda. ♣ A wy pohánbieni
będźiećie/ gdy ná jáwią przyjdą
grzechy wásze przed ludźmi : á nie=
práwośći wásze będą ná was skár=
67 żyć dniá onego. ♣ Coż uczynićie?
Abo jáko zátájićie grzechow wá=
szych przed Bogiem/ y przed Anjoły
68 jego? ♣ Oto Bog Sędźia/ bojćież
śię go : á przestańćie grzechow wá=
69 szych. ♣ Y zápámiętajćie niepráwo=
śći wászych czynić ná wieki : á Bog
was wywiedźie/ y wybáwi ze wszel=
70 kiego ućisku. ♣ Bo oto zápala śię ná
was ogień wielkiego ludu : á niekto=
re z was porwą y zábiją/ á báłwa=
71 nom ofiárowáć będą. ♣ A ktorzy im
ná to pozwolą/ będą u nich w po=
śmiewisku/ w pohánbieniu/ y w po=
72 deptániu. ♣ Bo po wszystkich miej=
scách/ y w okolicznych miástach
wzruszenie wielkie będźie przećiwko
tym/ ktorzy śię PAná boją : będą
jáko szaleni/ nikomu nie folgując
łupiąc y niszcząc te/ ktorzy śię je=
73 szcze PAná boją. ♣ Bo zpustoszą y
rozchwycą májętnośći *ich*, á wyrzu=
74 cą je z domow ich. ♣ Tedy śię okaże
doświadczenie m wybránych mo=
jich jáko złotá/ ktorego w ogniu
probują.

75 Słuchajćież mili moji/ mowi
PAN; Oto dni utrapienia
blisko są/ wszákże was z nich wybá=
76 wi. ♣ Nie bojćież śię/ áni wątpćie:
boć Bog jest Wodzem wászym. ♣ A=
le ráczey záchowajćie przykazánia y
mándaty moje/ mowi PAn Bog:
Niech was nie obćiążáją n grzechy
wásze/ áni śię niech nie wynoszą

f Zyd. 11.13. 1 Piot. 1. 11.
g Luk. 16.15.
h Psalm 33. 9.
i Psalm 147.4.
k Psalm 24. 2.
l Ezai. 40.22.
m 1 Piotr 1. 7.
n Rzym 6. 11

78 nád was niepráwości wászé. Biádáż tym / ktorzy są zwiazáni grzechámi swojimi / á ktorych okryły nie- 79 práwości ich. Jáko pole zárosłe drzewem / y o ścieżká zárosła ćierniem / ták / że po niey człowiek chodźić nie może / bywa zárzucona / y ogniowi ná zpalenie oddáná ; *ná toż y oni przydą.*

o 2.Sám. 23.6.7

PRZYDATKI DO KSIAG ESTERY.

ROZDZIAŁ X.

Sen Márdocheuszow, o wybáwieniu ludu Bożego przez Estere.

4 Y Rzekł Márdocheusz ; Od Bogá śię to stáło: 5 bom wspomniał ná sen ktorym miał o tych rzeczách : gdyż z nich nic nie chybiło. 6 Máłe źrzodło ktore urosło w rzekę / y obróciło śię w świátłość y w słońce / y w wody wielkie : ta mowię rzeká jest Ester / ktorą Krol wźiął zá żonę / y uczynił ją Krolową. 7 A dwá smocy / jestem ja y Hámán : 8 Y Narodowie ći / ktorzy śię zgromádźili / áby wygłádźili imię Zydowskie. 9 Ale narod moj / ten jest lud Izráelski : Ktory wołał do Bogá / y wyswobodzeni są / y záchował PAN lud swoj / y wybáwił nas PAN od tego wszystkiego złego / y uczynił Bog znáki / y dźiwy wielkie / ktore śię nie dźiały miedzy 10 innymi narodámi. Przetoż uczynił dwá losy / jeden ludu Bożego / á 11 drugi wszystkich narodow. Y przyszły one obá losy ná godźinę y ná czás y ná dźień sądu przed oblicżem 12 Bożym / ná wszystkie narody. Bo wspomniał Bog ná lud swoj / y u- 13 spráwiedliwił dźiedźictwo swoje. A przetoż obchodzone będą te dni w mieśiącu Adár / czternastego dniá tegoż mieśiącá / w zgromádzeniu / z weselem y z rádośćią przed oblicżem Bożym / po wszystkie rodzáje ná wieki w ludu jego.

ROZDZIAŁ XI.

List o śnie Márcheuszowym.

1 ROku czwartego zá krolowánia Ptolemuszá / y Kleopátr y przyniosł Dosyteusz (ktory śię mienił być Kápłánem y Lewitą) y Ptolemeusz syn jego / ten list / tu pokłożony / Purym : y powiedźieli że go przełożył Lysymáchus *syn* Ptolemeuszow w Jeruzalemi.

2 ROku wtorego zá krolowánia Artáxerxesá wielkiego / pierwszego dniá mieśiącá Nisán / miał sen Márdocheusz syn Jáiruszá / syná Symhi a syná Cyssowego z pokolenia Benjáminowego / człowiek z narodu Zydowskiego / ktory mieszkał w mieśćie Susán / człowiek zacny / ktory był sługą ná dworze krolewskim. 3 A był z poczętu więźniow / b ktore był w niewolą zábrał Nábuchodonozor Krol Bábiloński z Jeruzalem / z Jechoniaszem Krolem 4 Judskim. A tenći był sen jego ; Zdáło mu śię / jákoby dźwiek grzmotu / gromu / y trzęśienia źiemie / y zámieszánie było ná źiemi : á oto dwá smocy wielcy wyszli / gotowi będąc obá walczyć z sobą / á głos ich 5 był wielki / Ták / że śię głosem ich wzruszyły wszystkie narody ku walce / áby walczyły przećiwko naro- 6 dowi spráwiedliwych. A oto dźień ćiemnośći / záćmienia / utrapienia / y ućisku / biádá / y zámieszánie wielkie 7 było ná źiemi. Y zátrwożył śię wszystek narod spráwiedliwych / bojąc śię złego swego ; y gotowi byli 8 ginąć. Przetoż wołáli do Bogá. A ná wołánie ich / jáko z máłego źrzodłá wezbráłá wodá wielka / rzeká 9 obfitá. Tedy świátłość y słońce weszło : á poniżeni / byli podwyższeni / y pożárli zacne.

10 POtym ocućiwszy Márdocheusz ktory ten sen miał / á uważájąc to /

a Ester. 2. 5.

b 2 Krol 24. 15. Jerem. 24. 1. Ester. 2. 6.

to/ co Bog chćiał uczynić złośći ten sen do sercá / á stárał śie o to áż do nocy/ żeby go cále wyrozumiał.

ROZDZIAŁ XII.

Márdocheuß Artáxerxesowi zdrádę objawia. 3. Zdrajce strácono. 5. Márdocheuß sławy dochodźi. 6. A Hámán śię nań rozgniewał.

1 A Odpoczywájąc Márdocheuß ná dworze *krolewskim* z Bigtánem y z Teresem a dwiemá komornikámi krolewskimi / ktorzy strzegli dworu: 2 Usłyszał rády ich/y myśli ich wyszpiegował: á zrozumiawszy/ że gotowáli ręce rzućić ná Krolá Artáxerxesá / dał o tym Krolowi znáć. 3 Tedy Krol dał ná probę onych dwu komornikow swojich : á gdy śię przyználi/powieszano b je. 4 Y zápisał Krol te rzeczy ná pámiątkę : tákże też y Márdocheuß też rzeczy zápisał. 5 Potym rozkazał Krol Márdocheuszowi służyć przy dworze *swojim*, udárowawszy go zá to. 6 A Hámán/syn Hámedátow Agágejczyk/był *bárzo* zacny u Krolá: *ten* śię stárał jákoby co złego uczynił Márdocheuszowi y ludowi jego/ dla onych dwu komornikow krolewskich. A tego listu tákowy jest przepis.

a *Ester.* 2. 21. y 6. 2.

b *Ester.* 2. 23.

ROZDZIAŁ XIII.

List Artaxerxesow o zámordowániu ludu Izráelskiego. 8. Modlitwá Márdocheuszowá. 14. Y wszytkiego ludu.

1 A Rtáxerxes Krol wielki / tym ktorzy od Indyey áż do Murzyńskiey źiemie/nád stem dwudźieśćia y śiedmia kráin / Książętámi y Przełożonymi postánowieni są/to pisze; 2 Gdyż wielu narodom rozkázuje / á nád cáłym okręgiem źiemie pánuje : niechćiałem śię wynośić spolegájąc ná mocy mojey / ále łáskáwie y spokojnie śię záwżdy z poddánymi *mojimi* obchodźić : áby w pokoju ustáwicznie żywot *swoj* prowádźili/y krolestwo *moje* spokojne á bezpiecznie było od gránic do gránic ; y ábym wystáwił y odnowił pożądány pokoj wszytkim ludźiom. 3 Ale gdym śię pytał Rájcow mojich jákoby śię to do końcá przywroćić mogło: Tedy Hámán ktory w mądrośći u nas przodkował/ y w przychylnośći nieodmienney / y w nátęczney wiernośći doświádczony jest/ y wtorym po Krolu miejscem innych przechodźił/ 4 Oznájmił nam/że we wszytkich powiegu źiemie pokoleniach / pomieszał śię niejáki lud nieprzyjaćielski / májąc práwá przećiwne wszytkim narodom / á rozkazániem Krolow ustáwicznie gárdząc / stára śię o to/áby krolestwo od nas bez nágány rządzone / w klubie swojey nie zostáło. 5 Przetoż dowiedźiawszy śię/ że jeden narod odporny / záwsze śię káżdemu człowiekowi sprzećiwia / wprowadzájąc práwá obce / násze odmieniá / y odpornym śię nászym zwyczájom stáwia / y dopuszcza śię nagorszych złośći / áby to krolestwo násze w dobrym rządźie swojm nie zostawáło : 6 Przetoż/rozkazáliśmy (oczymeśmy wam pisániem znáć dáli przez Hámáná Przełożonego nád wszytkim / y po nas wtorego) áby wszytkie z żonámi y z dźiećmi / mieczem nieprzyjaćioł ich oproczą wszelkiego miłośierdźia y litośći / czternastego dniá / mieśiącá dwunastego Adár / tegoż roku do gruntu wygłádzono/ 7 *Ták,* żeby ći ktorzy z dawná y teraz odpornymi są / jednegoż dniá gwałtem *wszyscy* do grobu weszli : á nápotym áby w dobrym rządźie y w pokoju postánowionych porządkow nászych zániechali.

8 TEdy śię Márdocheuß PAnu modlił/ przywodząc sobie ná pámięć wszytkie spráwy PAńskie / mowiąc ; 9 PAnie/ PAnie/ Krolu Wszechmogący / wszystko jest w mocy twojey / á niemász ktoby ćię śię sprzećiwił / jeśli ty będźiesz chćiał wybáwić Izráelá. 10 Boś ty spráwił niebo y źiemię/ y wszystko cokolwiek jest dźiwnego pod niebem. 11 Tyś PAnem wszytkich rzeczy/á niemász ktoby śię sprzećiwił tobie PAnie. 12 Tyś powiádom wszytkiego/ty wiesz PAnie/że nie ze wzgárdy/ áni z pychy/áni z prágnienia prozney chwáły uczyniłem to/ iżem śię nie kłaniał przypysznemu Hámánowi. 13 Bom

był gotow cáłowáć stopy nog je°/ dla 14 wybáwienia Jzráelá: ♣ Alem to uczynił/ ábym nie przeniosł chwały człowieczey nád chwałe Boża; y nie będe śię kłániał nikomu oprocz ćiebie PAnie: Wßákże nie uczynie 15 tego z pychy. ♣ Przetoż teraz PAnie Boże á Krolu/ zmiłuj śię nád ludem twojim/ boć czyháją ná zginienie násze/ y prágną wygłádźić dźiedźictwo/ *ktore było* twoje od 16 poczatku. ♣ Nie wzgárdzajże cząstki twojey/ ktoraś sobie wykupił z 17 źiemie Egipskiey. ♣ Wysłuchaj modlitwe moje/ á badź miłośćiw cząstce twojey/ á obroć smetek nász w wesele: ábyśmy żywi bedac/ chwalili Jmie twoje PAnie: á nie zámykaj ust tych/ ktorzy ćie chwalą o 18 PANie. ♣ Tákże wßystek lud Jzráelski/ wołał ze wßystkiey śiły swojey: przeto/ że tuż śmierć byłá przed oczymá ich.

ROZDZIAL XIV.

Modlitwá Estery o wybáwienie z niebespieczeństwá ludu Izráelskiego.

1 TAkże Krolowa Esterá uciekłá śię do PAná/ w niebespieczeństwie żywotá bedac postánowiona. ♣ 2 A złożywszy odźienie sławy swojey/ oblekłá ßáty żáłobne y smutne: á miásto kosztownych olejkow/ popiołem y śmiećiámi posypáłá głowe swoje/ y ćiáło swoje bárzo poniżáłá: á wßystkie miejscá uciechy swojey/ nápełniłá wytárgánymi włosámi swojimi.

3 Y Modliłá śię PAnu Bogu Jzráelskiemu/ mowiac; 4 ♣ O PAnie moj/ tyś jest sam Krolem nászym/ wspomoż mie opuszczona/ á nie májaca pomocniká oprocz ćiebie *samego*. 5 ♣ Abowiemći tuż jest a 6 niebespieczeństwo moje. ♣ Słycháłam ja moj PANie od narodzenia mego w pokoleniu narodu mego/ y żeś ty PAnie b wybrał Jzráelá ze wßystkich narodow/ y Ojce násze ze wßystkich przodkow ich zá dźiedźictwo wieczne/ y uczyniłeś im jákoś 7 rzekł. ♣ Alesmy teraz zgrzeßyli przed obliczem twojim: przetoś nas podał w rece nieprzyjaćioł nászych/ 8 żesmy chwalili bogi ich. ♣ Spráwie- 9 dliwyś ty PAnie. ♣ Lecz teraz nie máją *ná tym* dosyć/ że nas ćiężka niewola ćiśnie/ ále jeszcze reke ná to 10 dáli bałwanom swojim/ ♣ Że chcą skáźić postánowienie ust twojich/ á wytráćić dźiedźictwo twoje/ y záwrzeć ustá chwalacych ćiebie y zgáśić sławe domu twe° y ołtarzá twe- 11 go. ♣ A otworzyli ustá pogánom/ ku chwaleniu márnych *bałwánow*, y ku wiecznemu wielbieniu krolá ćie- 12 lesnego. ♣ Nie daway PAnie sceptru swego tym/ ktorzy niczym są/ á niech śię nie náśmiewáją z upadku nászego: obroć ráde ich ná nie/ á tego ktory jest pierwodem przećiwko nam/ 13 wystaw ná przykład. ♣ Pámietaj PAnie/ ábyś śię oznájmił czásu utrapienia nászego/ á przydaj mi śmiáłośći Krolu narodow/ ktory pánujesz nád wßystkimi Kśiestwy. 14 ♣ Daj mowe przystojna w ustách mojich przed oczymá lwá/ á odmień serce jego ku nienawiśći przećiwniká nászego ná zgube jego/ y tych 15 ktorzy z nim przestawáją. ♣ A nas wybaw reka twoja/ y rátujmie opuszczona á nie májaca inszego rá- 16 towniká oprocz ćiebie. ♣ Ktory masz o wßystkim wiádomość PAnie á wiesz że chwałe niezbożnych mam w nienawiśći/ y brzydze śię losem nieobrzezáńcow y káżdego cudzoźiem- 17 cá. ♣ Ty wiesz potrzebe moje/ że śię brzydze znákiem pychy mojey/ ktora jest ná głowie mojey we dni pokázowánia śię mojego: brzydze śię nim jáko ßatą plugáwą/ y nie 18 noszę go we dni pokoju mego: ♣ Ani służebnicá twoja jádłá u stołu Hámánowego/ ánim wychwaláłá uczty krolewskiey/ ánim pijáłá winá z 19 ofiar mokrych: ♣ Y nie byłá wesołá służebnicá twoja ode dniá záprowádzenia mojego/ áż do tad/ tylko w tobie PAnie Boże Abráhámow. ♣ 20 O Boże Namocniejszy náde wßystkie/ wysłuchajże głos rospaczájacych/ á wybaw nas z reki złośnikow/ y wyzwol mie z bojáźni mojey.

a G. *Przed rekámi mymi.* b 5 Moj 4. 20.

ROZDZIAL XV.

Esterá przystepuje przed Krolá.
7. *Ktorego oblicze było jey strászne.*
8. *Ale mowa uciesna.*

A dniá

1 A Dniá trzećiego gdy śię przestáłá modlić / zewlekłá żáłobne śáty swoje/ y ubráłá śię w śáty 2 ozdoby swojey. ✠ A ustroiwszy śię/ wzywájąc wszystkich rzeczy Dozorce y Zbáwićielá / wźięłá z sobą dwie służebnice. 3 ✠ A náiedney z nich śię wspieráłá / jákoby od roskoszy: 4 ✠ A druga zá nią szłá/niosąc zá nią rucho. ✠ A oná śię zárumieniłá bárzo 5 wa kráśy swojey / á oblicże jey było bárzo wdźięczne y przyjemne: lecz serce jey bojáźnią zćiśnione było. ✠ 6 A gdy przeszłá wszystkie drzwi / stánęłá przed oblicżem Krolewskim; ktory śiedźiał ná stolicy krolestwá swego / oblekszy naświetnieysze śáty swoje / świecąc śię wszystek od złotá y drogich kámieni / ták iż był bárzo 7 strászny: ✠ Bo podniozszy twarz swoje / ktora śię łśniłá od jásnośći / bárzo zápálczywie pogladał. Przetoż Krolowa padszy / omdláłá y odmieniłá kráśe swoję/ y położyłá śię ná głowę dźiewecżki / ktora szłá 8 przed nią. ✠ Ale Bog serce krolewskie odmienił w łáskę / ták / że śię prętko porwawszy/ zskoczył z stolice *swojey*, y wźiął ją ná ręce swe áż do śiebie przyszłá/ y ćieszył ją łágodnymi 9 słowy/mowiąc do niey; ✠ Cożći Ester? Wszákem ja brát twoj: 10 bądź dobrego sercá: ✠ Nie umrzesz: 11 bo spolny jest dekret nász. ✠ Przystąpże sám. A potym wźiąwszy scepter złoty/położył ná szyję jey. 12 ✠ A obłápiwszy ją/rzekł; Mowże ze mną. 13 ✠ Y rzekłá do niego; Pánie ujrzáłám ćię / jáko Aniołá Bożego/ y zátrwożyło śię serce moje / dla bojáźni zacnośći twojey. 14 ✠ Abowiemeś dźiwny pánie / á oblicże twoje wszelkiey łáski pełne. 15 ✠ A gdy to mowiłá/ 16 upádłá záś omdlawszy. ✠ Tedy krol záfrásowawszy śię ze wszystkimi dworzány swojimi/ćieszył ją.

ROZDZIAŁ XVI.

Wzruszenie Mándatu przećiwko Zydom, imieniem Krolewskim wydánego.

1 ARtáxerxes Krol wielki / tym ktorzy są od Indyey áż do Murzyńskiey źiemi / nád stem dwudźiestą y śiedmią kráin Przełożonym y Kśiążetom / ktorzy śię o násze rzeczy stáráją / zdrowia życzy; ✠ 2 Wiele jest tákowych / ktorzy wielkich dobrodźiejow dobrodźiejstw y częstokroć czći dostąpiwszy / w pychę 3 śię podnieśli. ✠ A nie tylko poddáne násze usiłują ućisnąć / ále też / dobrego mienia znieść nie mogąc / y przećiwko dobrodźiejom swojim źle 4 myślą. ✠ Y nie tylko wdźięcznośći ná ludźie należącey nie pokázują / ále jákoby żadnego dobrodźiejstwá nie doználi / hárdośćią wynieśieni/ mniemáją że Bożego (ktory záwżdy wszystko widźi) sądu ujdą / tego 5 ktory złych nienawidźi. ✠ Częstokroć y wielu tych ktorym urzędy zlecone / y ktorym powierzono pod záwiádowánie spráwy przyjaćielskie/ prozną nádźieją ku przelaniu krwie niewinnych przywiodłá / á biedámi 6 niewywikłánymi ogárnęłá. ✠ Gdy tákowi uprzyjmey dobroći zwierzchnośći swojey / przez chytre kłamstwo ná zdrádę używáją. 7 ✠ Co śię okazáć może nie tylko z stárych (jáko nam są podáne) historyey / ále też gdybyśćie tego szukáli / y z tego co zá nas bezbożnie uczyniono / jádowitą złośćią tych ktorzy / nie będąc 8 godni tego/pánują. ✠ Przetoż oglądáć śię potrzebá ná przyszłe rzeczy / ábyśmy krolestwo *ńásze* bez zámieszánia wszystkim ludźiom w pokoju 9 zátrzymáli. ✠ A odmiány czyniąc/y to co przed nas przychodźi rozsądzájąc / záwżdy rostropnie temu zá- 10 biegáli. ✠ Bo jáko Hámán/syn Hámedátow / Mácedończyk / práwie odporny narodowi Perskiemu/y dáleko rozny od ńászey dobrotliwośći/ 11 będąc cudzoźiemcem: ✠ Ludzkośći *ńászey*, ktora przećiwko káżdemu narodowi pokázujemy / doznał/ ták/ że y Ojcem ńászym nazywány był/y wszyscy mu / jáko wtoremu po Kro- 12 lu/ ucżćiwość wyrządzáli: ✠ Tedy/ nie májąc dosyć ná tey dostojnośći / stárał śię áby nas krolestwá y zdro- 13 wia *ńászego* pozbáwił. ✠ Tákże też y o chronienie *zdrowia* ńászego/y z káżdey miáry *nam* życżliwego Márdocheuszá / y Estery towárzyszki krolestwá *ńászego* nienágánioną/ że wszystkim ich narodem/ rozlicżnymi chy-

trośći

trośći drogámi / prágnął wytrácić. 14 ✤ Abowiem rozumiał/że tym sposobem uczyniwßy nas osierociáłymi Perskie krolestwo ná Mácedończyki przenieść. 15 ✤ Alesmy my Zydow od tego złego człowieká/ ná wytrácenie skazánych / złoczyńcámi bydź nie ználezli ; lecz że sie rządzą spráwiedliwymi práwámi: 16 ✤ Y że są synámi Nawyższe°/Nadostojnieysze°/y *wiecznie* żywiącego Bogá/ktory nam y przodkom nászym krolestwo w bárzo pięknym rządźie wystáwił. 17 ✤ A ták dobrze uczynićie / jesli sie listámi od Hámáná syná Hámedátowego rozesłánymi rządźić nie będźiećie. 18 ✤ Przeto/ iż onego ktory był powodem tego / przed bramámi miástá Susán / ze wßystkim domem obieszono: gdyż Bog / ktory wßystko w mocy ma/ należący ná niego dekret prętko wydał. 19 ✤ A przetoż przepis listu tego wßedy przybiwßy / dopuśćie Zydom wolno práw ich włásnych używáć. 20 ✤ Y pomożćie im/áby sie nád tymi / ktorzyby sie czásu utrapienia ich ná nie targnąć mieli / pomśćić mogli trzynastego dniá dwunástego miesiącá Adár tegoż dniá. 21 ✤ Bo nád wßystkim Pánujący Bog narodowi wybránemu to wesele/ 22 miásto zginienia/spráwił. ✤ A przetoż y wy/ miedzy innymi uroczystymi Swiętámi wászymi/ ten pámiętny dźień ze wszelką rádośćią obchodźćie. 23 ✤ Aby y teraz y ná potym/ to wybáwienie nam / y przyjaćiołom nászym Perskim /y tym ktorzy nam są ná zdrádźie / zginienie pámiętne było. 24 ✤ Káżde tedy miásto/á zgołá *káżda* kráiná/ ktoraby temu dosyć nie czyniłá / mieczem y ogniem srodze będźie wygłádzona: á nie tylko ludźie tám więcey nie postoją / ále zwierzętom y ptástwu/ná wieki będźie zá nawietßego nieprzyjaćielá.

PIERWSZE KSIEGI MACHABEJSKIE.

TA Księgá opisuje dźiwne ludu Bożego utrapienia / zwyćięstwá nád nieprzyjaćioły / dźiwne ot miány/y osobliwą opátrzność/ktorą PAN Bog miał nád onym Kośćiołem swoim. A miedzy inßymi mamy tu spráwy Máchábeußow/ ktore oni dla chwały Bożey y ludu Bożego wybáwienia czynili / zá pánowánia Antyochá Epifánesá y Eupátorá / zá Demetryußá Soterá / zá Alexándrá Epifánesá / zá Demetryußá Nikánorá/ y Antyochá Sedetá: ktorzy w onych ziemiách krolowáli. A zámyka w sobie tá Księgá / to co sie dźiało niemal przez czterdźieśći lat.

ROZDZIAŁ I.

Krolowánie Antyochá Epifánesá po śmierći Alexándrá Mácedończyká. 17. Dobyćie Egiptu. 22. Ieruzalemu. 23. Złupienie Kośćiołá. 43. Nabożeństwá prawdźiwego zniesienie.

1 Y Stáło sie gdy Alexánder syn Filipow/ Mácedończyk / ktory wyszedł z ziemie Cetym porázil Dáryußá Królá Perskiego y Medskiego/y krolował miásto niego pierwey w ziemi 2 Greckiey: ✤ Tedy wiodł wojny wielkie/y pobrał miejscá obronne/ á pobił krole onych ziem. 3 ✤ A przyćiągnął áż do krájow ziemie / y pobrał łupy wiela narodow / y ućichłá ziemiá przed obliczem je°. 4 ✤ Tedy sie podwyższyło y podniosło serce jego. 5 ✤ Y zebrał Woysko bárzo potężne / á opánował krájiny/y narody y krolestwá: y hołdowáły mu. 6 ✤ Ale potym *záchorzawßy*, położył sie ná łożu. A gdy obaczył iż miał umrzeć / 7 ✤ Zwołał *do śiebie* sług swych co zacnieyszych / ktorzy pospołu z nim z młodośći wychowáni byli / y rozdźielił miedzy nie krolestwo swe jeszcze zá żywotá swe°. 8 ✤ A ták krolował Alexánder dwánaśćie lat ; potym umárł. 9 ✤ Tedy objęli krolestwo sludzy jego / káżdy z nich według

10 miejscá swego.♣ Y wstáwili ná śię korony wszyscy po śmierći jego / y synowi ich po nich przez wiele lat: Y námnożyło śię wiele złego ná 11 źiemi.♣ Od tych poszedł korzeń niesláchetny/ Antyoch Epifánes / syn Królá Antyochá / który był w zákłádźie dány do Rzymu. Ten krolował roku setnego trzydźiestego y śiodmego/ krolestwá Greckiego.

12 Z A onych dni poszli z Izráelá synowie źli/ktorzy námowili wielu / mowiąc ; Podźmy / á uczyńmy przymierze z narodámi okolicznymi: bo od tąd jákośmy odstąpili od nich/ przyszło ná nas wiele złego. ♣ 13 Ktore słowá zdáły śię im dobre: ♣ 14 Przetoż wyprawili śię niektorzy z ludu / y jácháli do Królá ; ktory im dał moc / áby śię spráwowáli zwyczájem Pogáńskim. ♣ 15 Y zbudowáli szkołę w Jeruzalem / według zwyczájow Pogáńskich:♣ 16 A uczyniwszy sobie nieobrzezki / odstąpili od przymierza świętego / y zprzęgli śię z Pogány / á zaprzedawáli śię áby czynili co złego jest.♣ 17 A ták gdy było utwirdzone krolestwo Antyochowe / umyślił wźiąć krolestwo Egipskie / áby krolował nád dwiemá 18 krolestwy. ♣ Przetoż wtárgnął do Egiptu z wojskiem wielkim / z wozámi / y słoniámi / y z jezdnymi/ y z 19 mnostwem okrętow. ♣ Y walczył przećiwko Ptolemeuszowi Krolowi Egipskiemu.. Ten Ptolemeusz ulększy śię oblicza jego / ućiekał / y po- 20 legło zránionych wiele. ♣ Tedy zábrano miástá naobronniejsze w źiemi Egipskiey: zábrał też *Antyoch* korzyśći źiemie Egipskiey.

21 P Otym wroćiwszy śię Antyoch gdy poráźił Egipt / setnego czterdźiestego y trzećiego roku: ♣ 22 Przyćiągnął przećiwko Izráelowi/ y przećiwko Jeruzalemowi / z woj- 23 skiem wielkim. ♣ A hárdźie wszedszy do Swiątnice / wźiął ołtarz złoty / y świecznik do świecenia / ze wszystkim naczyniem jego:y stoł pokłádny/ y czásze/ y dánki / y miednice złote/ y zasłone/ y korony/ y ochędostwo złote ktore było w cáłym 24 Kośćiele. ♣ A ták obłupiwszy ze wszystkiego srebro y złoto / pobrał y naczynia kosztowne ; nád to pobrał y skárby skryte ktore tám ználazł: á zábrawszy wszystko / poszedł do źiemie swojey.♣ 25 A uczyniwszy mord / 26 mowił bárzo hárdźie. ♣ Przetoż był smętek wielki w Izráelu ná wszelkim miejscu ich. ♣ 27 Bo wzdycháli Kśiążętá y stárszy/ á pánny y młodźieńcy mdleli / y piękność niewiast 28 śię odmieniłá.♣ Káżdy oblubieniec udał śię do nárzekánia : á ta ktora 29 śiedźiáłá w łożnicy/płákáłá. ♣ Náwet y źiemiá śię trzęsłá dla tych / ktorzy mieszkáli ná niey:á wszytek dom Jákobow obleczony był w zełżywość.

30 A Po dwu lat / posłał Krol Hetmáná poborce do miast Judskich, ktory przyćiągnął do Jeruzalem z wielkim wojskiem.♣ 31 Y mowił do nich ná zdrádźie słowá spo- 32 kojne:♣ A gdy mu uwierzyli/ Tedy wpádł do miástá nagle / y poráźił je porażką wielką / á wytráćił ludu 33 bárzo wiele z Izráelá. ♣ A zábrawszy korzyśći z miástá / zpalił je ogniem/ y poborzył domy jego/y mu- 34 ry jego około. ♣ Niewiásty záś w pojimánie wźieli y dźiatki, á bydłá ich dźiedźicznie sobie przywłaszczyli. 35 ♣ Potym obwiedli miásto Dawidowe murem wielkim y mocnym / y wieżámi obronnymi / y mieli je 36 miásto zamku. ♣ A osádźiwszy tám narod grzeszny/męże niepobożne ktorzy śię zmocnili w nim / ♣ 37 Złożyli tám zbroje y żywność:zgromádźiwszy też łupy Jeruzalemskie / támże złożyli. ♣ 38 Y stáli śię wielkim śidłem/ á byli ná zásadzkę Swiątnicy / á miásto dyabłá złego Izráelowi záwsze.♣ 39 Abowiem wylewáli krew niewinną około świątnice / y zplugá- 40 wili ją. ♣ Przetoż ućiekli dla nich obywátele Jeruzalem. Y stáło śię mieszkániem cudzoźiemcow: owszem stáło śię obcym rodźinie swey / gdyż 41 dźieći jego opuśćiły je. ♣ Swiątnicá jego zpustoszáłá jáko pustynia: Swiętá jego uroczyste obroćiły śię w płácz ; Sábbáty jego w pohánbienie ; cześć jego wniwecz. 42 ♣ Jáko wielka pierwey byłá sławá jego / ták teraz jest wielka zełży-

wość

woſć jego: á wywyżßenie jego/ obróciło ſię w płácz.

43 A Gdy rozpiſał Krol *Antyoch* liſty po wßyſtkim krolestwie ſwojim/ áby ſię wßyſcy ſtáli jednym ludem/ á *żeby* káżdy opuśćił zakony ſwoje: 44 ♣ Tedy zezwolíły wßyſtkie narody ná dekret jego. 45 ♣ Owßem wiele z Jzráelá przyſtáło do nabożeńſtwá jego/ y ofiárowáli báłwánom/ y zplugáwili Sábbát. 46 ♣ Bo Krol był posłał liſty przez ręce posłow do Jeruzalem/ y do miaſt Judſkich/ áby ſię rządźili práwy cudzoziemſkimi: 47 ♣ A żeby zákazáli cáłopalenia y ofiar śniednych y mokrych w Swiatnicy. 48 ♣ Y żeby zplugáwili Sábbáty/ y Swiętá uroczyſte: 49 ♣ A zmázáli świątnicę/ y *lud* święty: 50 ♣ Y áby nábudowáli Ołtarzow y gájow/ y báłwánow: y *áby* ofiárowáli świnie/ y *inne* bydło nieczyſte. 51 ♣ Y zániechali ſynow ſwych nieobrzezánych/ á zplugáwili duße ſwe wßelákimi rzeczámi nieczyſtymi/ á zmázáli ſię ták/ żeby zápomnieli ná Zakon/ y áby odmienili wßyſtkie ustáwy. 52 ♣ A ktobykolwiek nie uczynił według wyroku Krolewſkiego/ áby dał gárdło. 53 ♣ W ten ſpoſob rozpiſał wßędy po krolestwie ſwojim/ 54 postánowiwßy te/ ktorzyby doglądáli wßyſtkiego ludu. ♣ Y rozkazał miáſtom Judſkim ofiáry ſpráwowáć/ ták jednemu jáko y drugiemu. 55 ♣ Y zebráło ſię do nich wiele z ludu/ káżdy ktokolwiek opuśćił Zakon/ 56 y czynili złe w oney ziemi. ♣ Y zágnáli lud Jzráelſki do jáſkiń/ gdźie mieli ućieczkę ſwoję.

57 Potym piętnaſtego dniá mieśiącá Kásłew/ á roku ſetnego czterdźieſtego y piątego/ wyſtáwili obrzydliwość á zpuſtoßenia ná Ołtarzu. 58 ♣ Tákże po miáſtách Judſkich okolicznych nábudowáli Ołtarzow/ á przede drzwiámi y po ulicách palili kádźidło. 59 ♣ Przytym kśięgi Zakonu/ ktore ználeźli/ podrápawßy zpalili ogniem. 60 ♣ A gdźiebykolwiek ználezione były u kogo kśięgi przymierza/ ábo by ſię kto ozywał do Zakonu/ według dekretu krolewſkiego był od nich okrutnie zábity. 61 ♣ Tákći ſię obchodźił ná káżdy mieśiąc z Jzráelczykámi/ ktorzy ſię kolwiek w miáſtách ználeźli. 62 ♣ A dwudźieſtego piątego dniá tegoż mieśiącá/ ſpráwowáli ofiáry ná ołtarzu/ ktory był ná Ołtarzu *P Áńſkim*. 63 ♣ Niewiáſty záśię/ ktore obrzezowáły ſyny ſwoje/ zábijáli według rozkazánia *krolewſkiego*: 64 ♣ Y wießáli im niemowiątká ná ßyjách/ á domy ich *łupili*: á te ktorzy ſię obrzezowáli/ *zábijáli*. 65 ♣ Ale wiele ich z ludu Jzráelſkiego postánowili u śiebie/ y ná to ſię událi/ áby nie jedli rzeczy nieczyſtych. 66 ♣ Y woleli ráczey umrzeć/ niż ſię *onymi* pokarmámi zpługáwić/ y zgwałćić przymierze święte; y pomárli. 67 ♣ Dla czego ſtał ſię gniew bárzo wielki przećiwko Jzráelowi.

a 2 Mác. 6. 7.

ROZDZIAŁ II.

Mátátyáßowe nárzekánie nád zginieniem miaſtá y Kośćiołá. 19. jego ſtáteczność przy ſłużbie Bożey. 24. Gorliwe ſię záſtáwiánie o Zakon. 32. Wojná przećiwko Z[y]dom w Sábbát. 49. Poſtępek Mátátyáßow. 69. Smierć jego.

1 W One dni powſtał Mátátyáß ſyn Janow/ syná Symonowego/ Kápłan z ſynow Joárybowych z Jeruzalem/ y oſádźił ſię w Modynie. 2 ♣ Ten miał pięći ſynow: 3 Janá/ ktorego zwano Gáddys. ♣ Y 4 Symoná/ ktorego zwano Táſſy: ♣ Y Judę/ ktorego zwano Máchábeuß: ♣ 5 Y Eleázárá/ ktorego zwano Anáráń: y Jonátáná/ ktorego zwano Apfus. 6 ♣ Ten widząc bluźnierſtwá/ ktore ſię dźiały w Judſtwie/ y w Jeruzalemie/ Rzekł; 7 ♣ Ach nieſzczęſny/ Przeczżem ſię národźił/ ábym widźiał ſkruſzenie ludu mego/ y zburzenie miáſtá świętego/ y śiedźiał tu gdy podáne jeſt w ręce nieprzyjaćielſkie: 8 ♣ Y świątnicá w ręce cudzoziemſkie: Kośćioł jego ſtał ſię jáko mąż bezecny. 9 ♣ Naczynia chwały jego zábrano/ y uwieźiono: pomordowáne ſą niemowiątká jego po ulicách jego/ á młodźieńcy jego mieczem nieprzyjaćielſkim. 10 ♣ Ktoryż narod nie pośiadł dźiedźictwá krolestwá jego/ y nie odźierżał łupow jego? 11 ♣ Odjęte jeſt wßyſtko ozdobſtwo jego: ktore było wolne/

ſtáło

12 stáło śię niewolnicą. ✠ Bo oto świe-te rzeczy násze / y piękność nászá / y chwałá nászá jest zpustoszona: zplugáwili to pogánie. 13 ✠ Ná coż nam te-dy jeszcze żyć? 14 ✠ Tedy rozdárł Mátátyasz tákże y synowie jego odzienie swoje / á obloksży śię w wory / bárzo płákáli.

15 A Gdy przyszli od Krolá / ći ktorzy lud przymuszáli do odstąpienia do miástá Modyn / áby ofiáry sprawowáli / 16 ✠ Y wiele z Izráelá do nich przystáło: tedy Mátátyasz y synowie jego społem przywiedźieni są. 17 ✠ A uczyniwszy do nich rzecz / ći ktorzy przyszli od Krolá / rzekli do Mátátyaszá / mowiąc; Tyś jest naprzedniejszy y nasławniejszy á wielki w tym mieśćie / á masz wiele synow y bráći: 18 ✠ Przetoż teraz przystąp naprzod / á dosyć uczyń rozkazániu krolewskiemu jáko uczynili wszyscy narodowie y mężowie Judscy / y ći ktorzy zostáli w Jeruzalemie: á będźiesz ty y dom twoj miedzy przyjaćioły krolewskimi; nád to ty / y synowie twoji będźiećie ubogáceni złotem y śrebrem / y wielą upominkow. 19 ✠ Tedy Mátátyasz odpowiedźiał y rzekł wielkim głosem; Choćby wszyscy narodowie / ktorzy należą do krolestwá / Krolá usłucháli / y odstąpili káżdy z nich nabożeństwá Ojcow swojich / á przyzwaláli ná rozkazánie jego: 20 ✠ Wszákże ja y synowie moji / y bráćia moji będźiemy chodźili w przymierzu Ojcow nászych. 21 ✠ Niech nam będźie Bog miłośćiw / ábyśmy nie opuszczáli Zakonu y ustaw jego. 22 ✠ Rozkazánia krolewskiego nie usłuchamy / ábyśmy mieli odstąpić od nabożeństwá nászego ná práwo ábo ná lewo.

23 A Gdy przestał mowić tych słow / przystąpił niektory Zyd przed oczymá wszystkich / áby ofiárował tu ná Ołtarzu w Modynie / według rozkazánia krolewskiego. 24 ✠ Ktorego ujrzawszy Mátátyasz / ták śię rozgorzał / że zádrżáły nerki jego / y zápalił śię gniew jego według sądu Zakonnego; á przyskoczywszy / zábił go ná Ołtarzu. 25 ✠ Wiec y posłá tego krolewskiego / ktory przymuszał do sprawowánia Ofiar / zábił tegoż 26 czásu / y Ołtarz rozwálił. ✠ Y ujał śię zápálczywie o Zakon / jáko uczynił a Fineés Zámremu / synowi Sálomowemu. 27 ✠ Potym záwołał Mátátyasz w mieśćie głosem wielkim / mowiąc; Káżdy kto Zakon gorliwie miłuje y trwa w przymierzu / niech wynidźie zá mną. 28 ✠ Y ućiekli on sam y synowie jego ná gory / opuśćiwszy cokolwiek mieli w onym mieśćie. 29 ✠ Tedy poszło wiele tych ktorzy miłowáli sprawiedliwość y sąd ná puszczą. 30 ✠ Aby tám mieszkáli oni y synowie ich / y żony ich z bydłem swojim / bo śię były rozmnożyły przećiwko nim złe rzeczy.

a 4 Mojż. 25. 7.

31 C O gdy oznájmiono Hetmánom krolewskim / y wojskom ktore były w Jeruzalem mieśćie Dawidowym / że ći mężowie / ktorzy zgwałćili rozkazánie krolewskie / poszli do jáskiń ná puszczą: 32 ✠ Tedy śię puśćiło po nich wiele ich: á dogoniwszy ich / oblegli je / y wiedli przećiwko nim wojnę w dźień Sábbátni / y mowili do nich; 33 ✠ Już tego áż názbyt: Wynidźćie / á czyńćie dosyć rozkazániu krolewskiemu / á żyć będźiećie. 34 ✠ Ktorzy rzekli; Nie wynidźiemy / áni uczynimy według rozkazánia krolewskiego / ábyśmy zplugáwić mieli dźień Sábbátu. 35 ✠ Tedy wnet przećiwko nim podnieśli bitwę. 36 ✠ Ale Zydźi áni im odpowiedźieli / áni rzućili kámieniem ná nie / áni záwieráli jáskiń swojich, 37 Mowiąc? ✠ Pomrzymy wszyscy w prostoćie nászey: Swiádkámi nam będźie niebo y źiemiá / że nas nie rozsądnie traćićie. 38 ✠ A ták uderzyli ná nie w Sábbát: á poległo ich z żonámi y z dźiatkámi ich / y z bydłem 39 ich / do tyśiącá osob. ✠ Czego dowiedźiawszy śię Mátátyasz y przyjaćiele jego / płákáli nád nimi náder bárzo. 40 ✠ Y mowili jeden do drugiego; Jeśli wszyscy uczynimy jáko bráćia nászy uczynili / á nie będźiemy walczyli przećiwko tym pogánom o żywot nász / y o ustáwy násze; tedy nas tym prędzey z źiemie wygubią. 41 ✠ A ták postánowili onego dniá / mowiąc; Jeśliby przyćiągnął ktokolwiek przećiwko nam ná wojnę w dźień Sábbátu / będźiemy

walczyli przećiwko niemu / ábyśmy nie pomárli wszyscy / jáko pomárli bráćia nászy w jáskiniách swojich.

42 Gdy śie zgromádźiło do nich mnostwo Asydejczykow mężnych y mocnych z Izráelá / káżdy ktory śie dobrowolnie trzymał Zakonu. 43 Przytym wszyscy ktorzy ućiekli od *spolku* złych / przyłączyli śie do nich / y byli im miásto podpory. 44 Przetoż zebrawszy wojsko / poráźili one grzeszniki w gniewie swym / y męże niezbożne w zápálczywośći swojey: á ći ktorzy z nich pozostáli / ućiekli miedzy pogány / áby záchowáni byli. 45 Tedy Mátátyasz y przyjaćiele jego obchodźili źiemię / á rozwaláli ołtarze. 46 Y obrzezowáli dźiatki nieobrzezáne / ktorekolwiek ználeźli w gránicách Izráelskich / z *wielką* mocą. 47 Y gonili one syny hárde: bo śie szczęśćiłá tá spráwá w rękách ich. 48 Y ták zášię wźięli Zakon z rąk pogáńskich / y z rąk onych Krolow / y zstráćili rogi onemu grzesznikowi.

49 A Gdy śię przybliżyły dni śmierći Mátátyaszowey / tedy uczynił rzecz do synow swojich; Teraz wźięłá moc pychá / y karánie / y czás podwrocenia / y gniew zápálczywośći. 50 Przetoż teraz synowie *moji*, zástawiajćie śię gorliwie o Zakon / y wydajćie duszę wásze zá przymierze Ojcow wászych. 51 Pámiętajćie ná spráwy Ojcow nászych / ktore czynili zá wieku swego / á otrzymaćie sławę wielką / y imię wieczne. 52 Azaż Abráhám nie był ználeźiony wiernym w pokuszeniu / co mu poczytano b ku spráwiedliwośći? 53 Jozef też c czásu utrapienia swego / záchował rozkazánie: przetoż uczyniony jest Pánem nád Egiptem. 54 Tákże Finees d Oćiec nász / będąc bárzo gorliwym / dostąpił przymierza Kápłáństwá wiecznego. 55 Jozue dosyć czyniąc e rozkazániu / postánowiony jest Sędźią w Izráelu. 56 Káleb tákże / wydawszy f świádectwo w zebrániu / otrzymał dźiedźictwo źiemie. 57 Dawid dla miłośierdźia g swego / dźiedźicznie otrzymał stolicę krolestwá wiecznego. 58 Eliasz będąc zápalony gorliwośćią zá Zakonem / wźięty jest do niebá. 59 Tákże Ananiasz g / Azáryasz / Misáel / wierząc wybáwieni są z płomieniá. 60 Dániel dla i swey szczerośći / wyrwány jest z pászczeki lwow. 61 A ták uważájąc narod zá narodem / *znajdźiećie*, że wszyscy ktorzy nádźieję pokładáli w Bogu / nie słábieli. 62 Przetoż śię słow mężá grzesznego nie bojćie: bo śię słáwá jego w gnoj y w robáctwo *obroći*. 63 Dźiś śię wywyższa / ále jutro nie będźie ználeźiony: bo śię obroći w proch swoj / á myśl jego zginie. 64 Przetoż wy synowie zmocnićie śię / á mężnie sobie poczynajćie przy Zakonie; gdyż przezeń sławni będźiećie. 65 A oto Symon brát wász / wiem że jest mężem do rády; tegoż słuchajćie po wszystkie dni / á on wam będźie *miásto* Ojcá. 66 Judás zášię Máchábeusz / ktory jest mężem walecznym záraz od młodośći swojey / ten będźie hetmánem wojská wászego / ábyśćie wojnę wiedli zá ludem. 67 Y przyłączyćie do śiebie / wszystkie / ktorzy przestrzegáją Zakonu / á pomśćićie śię krzywdy ludu swego. 68 Oddajćie wzájem tym pogánom / będąc pilnymi rozkazánia Zakonnego. 69 Tedy pobłogosłáwiwszy im / przyłączony jest do Ojcow swojich. 70 Y umárł setnego czterdźiestego y szostego roku / á pochowáli go synowie jego w grobiech Ojcow swych w Modynie; Y płákáli nád nim wszyscy Izráelczycy z wielkim żalem.

b 1 Mój. 15. 6. Rzym. 4. 22. Gálát. 3. 6. c 1 Moj 39. 10. y 41. 37. d 4 Moj 25. 7. e Jozu. 1. 2. Syrác. 46. 1. f 4 Moj 14. 24. Jozue. 14. 6. g 2 Sám. 2. 4.

h 2 Krol. 2. 11. Dáni. 3. 19. i Dáni. 6. 22.

ROZDZIAŁ III.

Judás zwyćiężył Apollonius[a] 13. y Seroná. 17. Niebespieczeństwo ná Zydy przypádło. 44. W ktorym śię oni Bogu modlili.

1 Tedy powstał Judás / ktorego zwano Máchábeuszem / syn jego miásto niego. 2 Ktoremu pomagáli wszyscy bráćia jego / y wszyscy ktorzykolwiek śię przyłączyli do Ojcá jego / y wiedli wojnę zá Izráelem z weselem. 3 Ten rozszerzał sławę ludu swego / á oblekszy śię w páncerz jáko obrzym / y wźiąwszy ná śię broń swoję wojenną / walczył /

4 broniąc obozu mieczem. ✣ Y podobny był lwowi w sprawách swojich/ á jáko lwicá rycżąca ná łow. 5 ✣ Gonił niezbożne a szukájąc ich: á te ktorzy czynili zámieszánie miedzy ludem jego / ogniem palił. 6 ✣ Ták powściągnieni byli niezbożni dla strachu jego/y wszyscy ktorzy czynili nieprawość trwożyli sobą : bo śię szczęśćiło wybáwienie przez ręce jego. 7 ✣ Y zásmucił wiele Krolow/ále Jákobá rozweselił spráwámi swymi: Przetoż áż ná wieki pámiątká jego jest błogosłáwiona. 8 ✣ Y objáchał miástá Judskie; á wytráćił z nich niepobożne / y odwroćił gniew od Izráelá. 9 ✣ Y stał śię zacnym áż do końcżyn źiemie / y zgromádźił te ktorzy ginęli.

10 PRzetoż zebrał Apolloniusz narody / y z Sámáryjey wojsko wielkie / áby walczył przećiwko Izráelowi. 11 ✣ Czego dowiedźiawszy śię Judás / wyćiągnął przećiwko niemu/ y poráźił go / y zábił go: á poległo ránnych wiele: á ktorzy zostáli/ućiekli. 12 ✣ Ktorych łupy pobrał / y miecż Appolloniuszow wźiął Judás / y walczył nim przez wszystkie dni.

13 TEdy usłyszawszy Seron hetman wojská Syryjskiego/ że Judás lud zebrał / á iż z sobą miał zebránie wierzących/ y te ktorzy z nim ćiągnęli ná wojnę/ rzekł; 14 ✣ Ucżynię sobie imię / y słáwnym będę w krolestwie/gdy zwalczę Judásá/y te ktorzy z nim są / y te ktorzy wzgárdźili rozkazániem krolewskim. 15 ✣ A gdy śię nágotował / ćiągnęło z nim wielkie wojsko niezbożnikow jemu ná pomoc / áby śię pomśćił nád Izráelem. 16 ✣ Y przybliżyli śię áż do miejscá / ktoredy chodzą do Betoron: tedy Judás wyćiągnął przećiwko niemu w máłym pocżćie. 17 ✣ Ktorzy widząc wojsko ćiągnące przećiwko sobie / rzekli do Judásá; Jákoż będźiemy mogli w ták máłym pocżćie potkáć śię z ták wielkim mnostwem/ponieważeśmy zemdleni / nic dźiśia nie jadszy? 18 ✣ Do ktorych rzekł Judás; Łátwie jest záwrzeć wielu w ręce nie wielu: á niemász rożnice przed b obliczem Bogá niebieskiego / wybáwić wielkim ábo máłym pocztem. 19 ✣ Abowiem nie w wielkośći wojská zwyćięstwo bitwy záleży/ ále z niebá jest śiłá. 20 ✣ Onić idą ná nas z mnostwem upornym y nieprawym áby nas wygłádźili/y żony násze/y dźiatki násze/y áby nas złupili: 21 ✣ Wszákże my walczymy o dusze násze / y o práwá násze. 22 ✣ Przetoż sam Bog potrze je przed oblicznośćią nászą: á wy nie bojćie śię ich. 23 ✣ A gdy przestał mowić/uderzył ná nie z nagłá/y poráżony jest Seron y wojsko jego / przed obliczem jego. 24 ✣ Y gonili je od onego miejscá ktoredy chodzą do Betoron/ áż ná rowniny: á poległo z nich do ośmi set mężow; drudzy záś ućiekli do źiemie Filistyńskiey.

25 ✣ Tedy przypadł strách Judásow y bráći jego/y bojaźń ná narody/ ktorzy byli około nich. 26 ✣ Ták/że śię doniosło y do Krolá imię jego; á kázdy narod powiádał o bitwách Judásowych.

27 CO gdy usłyszał Krol Antyoch / zápalił śię gniewem / á posławszy zebrał wszystkie wojská krolestwá swego/ wojsko bárzo mocne. 28 ✣ Y otworzywszy skarb swoj/ dał żołd wojsku swemu ná rok / y rozkazał im áby śię ná rok przygotowáli we wszelkie potrzeby. 29 ✣ A widząc że ubywáło pieniędzy z skárbu / á podátki w oney kráinie były máłe/ dla niezgody y utrapienia / ktore ucżynił w oney źiemi / łamiąc práwá / ktore były ode dni stárodawnych: 30 ✣ Y obawiájąc śię / żeby mu raz y drugi niewystárczyło ná nakłády y upominki / jákie był przed tym zwykł ręką szczodrobliwą dawáć / szczodrobliwośćią Krole pierwsze przewyższájąc. 31 ✣ A będąc bárzo w myśli ztrwożony/umyślił jácháć do Persiey/áby wybrał podátek z onych kráin / y názgromadzał wiele pieniędzy. 32 ✣ Przetoż zostáwił Lisyasza/ człowieká zacnego / rodu krolewskiego / nád spráwámi krolewskimi / od rzeki Eufrátes / áż do gránic Egipskich: 33 ✣ A żeby chował Antyochá syná jego / áżby śię wroćił. 34 ✣ Y oddał mu połowicę wojská / y słoniow: rozkázując mu o wszystkim

a 2 Mác. 8. 6.

b 1 Sám. 14. 6. 2 Kron. 14. 11.

co chćiał o obywátelách Judskich y Jeruzalemskich. 35 ✣ Aby posłał ná nie woysko / ná stárćie y wygubienie mocy Izráelskiey / y ostátká Jeruzalemu / y ná wygłádzenie pámiątki ich z onego mieyscá. 36 ✣ Y áby osádźił cudzoźiemce we wszystkich gránicách ich / y podźielił losem źiemię ich. 37 ✣ A sam Krol wźiąwszy połowice woysk pozostáłych / wyiáchał z Antyochiey / miástá krolestwá swego / roku setnego czterdźiestego y śiodmego : á przepráwiwszy śię przez rzekę Eufrátes / obiáchał wyższe kráiny.

38 Tedy wybrał Lizyasz Ptolemeuszá syná Dorymenowego / y Nikánorá / y Gorgiaszá / męże mocne / z przyiaćioł krolewskich. 39 ✣ Y posłał z nimi czterdźieśći tyśięcy mężow / y śiedm tyśięcy iezdnych : áby wtárgnęli do źiemie Judskiey / y poborzyli ią według rozkazánia krolewskiego. 40 ✣ A ták oni ruszywszy śię ze wszystkim woyskiem swym / przyćiągnęli / y położyli śię obozem blisko Emmáum w źiemi ktora iest ná rowninie. 41 ✣ A gdy kupcy oney kráiny powieść o nich usłyszeli / nábrawszy bárzo wiele śrebrá y złotá y sług / przyszli *do nich* do obozu / áby *sobie* wźięli syny Izráelskie zá niewolniki : do ktorych śię przyłączyło woysko Syryiskie / y źiemie cudzoźiemcow.

42 A Ták widząc Judás y bráćia iego / iż śię wzmogły nieszczęśćia / á iż iuż leżą woyská ná gránicách ich : wzwiedźiawszy o rozkazániu krolewskim / ktorym rozkazał lud wygubić y wytráćić / rzekł ieden do drugiego ; 43 ✣ Wydźwignimy z upadku lud nász / á walczmy zá lud 44 święty y zá świątnicę. ✣ Tedy śię zebráło zgromádzenie / áby było pogotowiu do boiu : y áby modłąc śię / prośili *Bogá* o miłośierdźie y o 45 zlitowánie. ✣ (Bo Jeruzalem było bez obywátelow iáko pustki : á nie był żaden ktoby wchodźił do niego / ábo wychodźił z niego z mieszczan iego / á świątnicá byłá podeptána / y cudzoźiemcy mieszkáli ná zamku : w nim było mieszkánie Pogánow / y byłá odięta poćiechá od Jákobá / á 46 ustáłá piszczałká y hárfá.) ✣ A zebrawszy śię przyszli do Mássy przećiwko Jeruzalem : dla tego / że mieśćce modlitwy przed tym mieli 47 Izráelczycy w Máśśie. ✣ Y pośćili dniá onego / oblokszy śię w wory / popiołem posypawszy głowy swe / á rozdárszy ná sobie száty swoie. 48 ✣ Nád to / otworzyli kśięgi Zakonu / ktorych szukáli Pogánie / áby ná nich 49 wymálowáli podobieństwá bałwánow swoich. ✣ A przyniozszy száty kápłáńskie y pierwoćiny / y dźieśięćiny / 50 wzbudźili Názáreyczyki ktorzy wypełnili dni swoie. ✣ Y wołáli głosem do niebá / mowiąc ; Coż tymi 51 uczynimy / á do kąd ie powiedźiemy ? ✣ Poniewasz świątnicá twoiá podeptána iest y zplugáwiona / á 52 kápłáni twoi są w smętku y w poniżeniu. ✣ A oto ći Pogánie zebráli śię przećiwko nam / áby nas wygłádźili : 53 Ty wiesz co myślą przećiwko nam. ✣ Y iákoż śię będźiemy 54 mogli ostáć przed obliczem ich / iesli nam ty niepomożesz? ✣ Y zátrąbili 55 w trąby / á wołáli głosem wielkim. ✣ Potym Judás postánowił Hetmány nád ludem / rotmistrze y setniki / y pięćdźieśiątniki / y dźieśiątniki. 56 ✣ Y rzekł tym ktorzy budowáli domy / y zpoimowáli żony / y sádźili winnice / y boiáźliwym / áby śię 57 wroćił káżdy do domu swego / według c zakonu. ✣ A ták ruszyło śię ono 58 woysko / y położyło śię u Emmáum ná Południe. ✣ Tedy rzekł Judás ; Przepászćie śię / á mężnie sobie poczynayćie / á bądźćie ráno pogotowiu / ábyśćie śię potkáli z tymi Pogány / ktorzy śię zgromádźili przećiwko nam / áby wytráćili nas y 59 świątnicę nászę. ✣ Bo lepiey nam zginąć ná woynie / niżeli pátrząc 60 ná utrapienie narodu nászego y świętych mieysc. ✣ A wszákże iáká iest wola tego / ktory iest w niebie / ták śię niech stánie.

c 5 Moy. 20. 5.

ROZDZIAŁ IV.

Judás Gorgiaszá. 28. Y Lizyaszá przemogł. 37. Záczym Kośćioł Boży oczyśćiony, y służbá Boża w nim odnowiona byłá.

1 Tedy wźiąwszy Gorgiasz pięć tyśięcy mężow / y tyśiąc iezdnych /

ná wybor / wyiáchał z onym woj- 2 ſkiem w nocy/ ✠ Aby przypadſzy ná oboz Zydowſki poráźił go znagłá: á ći ktorzy trzymáli Zamek/byli prze- 3 wodnikámi jego. ✠ To gdy uſłyſzał Judás / wyćiagnał ſam y oni mocárze / áby poráźili wojſko krolew- 4 ſkie/ktore było w Emmáum. ✠ A gdy jeſzcze wojſká były ná roznych 5 miejſcách od obozu/ ✠ Przyćiagnał Gorgiaſz do obozu Judáſowego w nocy / á nie ználazſzy nikogo/ ſzukał ich po gorách/ bo rzekł ; Ućiekája 6 przed námi. ✠ Ale gdy śie rozedniáło / ukazał śie Judás ná polu ze trzemá tyśiacámi mezow : wſzákże odźienia áni mieczow nie mieli/ták/ 7 jákoby chćieli. ✠ A widzac oboz Pogáńſki *bárzo* mocny y zbrojny / y jezdne około niego / y wyćwiczone 8 w rzeczách wojennych/ ✠ Tedy rzekł Judás mezom tym ktorzy byli z nim; Nie bojćie śie mnoſtwá ich/ y 9 nátárćia ich nie lekajćie śie. ✠ Pámietajćie jáko byli wybáwieni Ojcowie náſzy w morzu czerwonym / gdy je Fáráo z wojſkiem a gonił. ✠ 10 Przetoż teraz záwołajmy do niebá: owa śie ſnadź *PAN* zmiłuje nád námi / á wſpomniawſzy ſobie ná przymierze Ojcow náſzych/zetrze to wojſko dźiśia przed obliczem ná- 11 ſzym. ✠ Aby poználi wſzyſcy narodowie / że jeſt ktory wybáwi y wyſwo- 12 bodźi Izráelá. ✠ Tedy podniozſzy oni cudzoźiemcy oczy ſwe/á ujrzawſzy 13 je ćiagnace przećiwko ſobie/ ✠ Wyſzli przećiwko nim z obozu do bitwy : y zátrabili w traby ktorzy byli 14 z Judáſem. ✠ A gdy zwiedli bitwe/ ſtárći ſa oni Pogánie / y rozbiegli 15 śie po polu. ✠ Ci záś wſzyſcy ktorzy pozad byli / polegli od mieczá / ktore oni gonili áż do Azáremot / y áż ná polá Idumejſkie / y do Azotu / y do Jámniey : gdźie ich pádło do trzech tyśiecy mezow.

16 **P**Otym wroćił śie Judás y woj- 17 ſko jeo z pogoni ich. ✠ Y mowił do ludu ; Nie łákomćie śie ná łupy ; bo nieprzyjaćiel jeſzcze jeſt przeći- 18 wko nam. ✠ Gorgiaſz zájiſte z wojſkiem jeſt ná oney gorze bliſko nas : ále ſtawćie śie teraz przećiwko nieprzyjaćiełom náſzym / á zwojujćie je/á beſpiecznie łupy bráć bedźiećie. 19 ✠ Tego gdy jeſzcze Judás domawiał / ukazáłá śie ich cześć niejáka 20 pogladájaca z gory. ✠ Ktorzy to ujrzawſzy / iż *lud ich* ućiekał / á że namioty ich *Zydi* zápalája : (ábowiem dym ktory widźiano / pokázował co 21 śie ſtáło.) ✠ To mowie ujrzawſzy/ ulekli śie bárzo. Nád to / widzac y wojſko Judáſowe w polu gotowe 22 do bitwy / ✠ Poućiekáli wſzyſcy do 23 źiemie cudzoźiemcow. ✠ Y wroćił śie Judás do łupow onego obozu/ y nábrał złotá wiele / y śrebrá / y hiácyntow/ y ſzárłatu morſkiego / y 24 wiele bogactw. ✠ Potym náwroćiwſzy śie / chwalili y błogoſłáwili Bogá: że jeſt dobry/ á iż ná wieki b 25 miłośierdźie jego. ✠ Y ſtáło śie wybáwienie wielkie w Izráelu dniá o- 26 neo. ✠ A ktorzykolwiek z cudzoźiemcow uſzli / przyſzedſzy opowiedźieli to wſzyſtko Liſyaſzowi co śie było 27 ſtáło. ✠ To on uſłyſzawſzy/ záfráſował śie/y był ſmutny/że to co chćiał nie ſtáło śie Izráelowi ; á że śie nic zdárzyło to / co mu Krol rozkazał.

28 **A** Drugiego roku / zebrał Liſyaſz mezow ná wybor ſześćdźieśiat tyśiecy *pieſzych*, y pieć tyśiecy jez- 29 dnych/áby dobywał Jeruzalem. ✠ Y przyćiagneli do źiemie Edomſkiey / á położyli śie obozem u Betſury: ktorym zábieżał Judás z dźieśiaćia 30 tyśiecy mezow. ✠ A widzac wojſko mocne / modlił śie / mowiac; Błogoſłáwionyś jeſt Wybáwićielu Izráelſki / ktoryś pokruſzył c gwałt mocárzá przez rece Dáwidá ſługi twego / y podałeś wojſko cudzoźiemcow w rece Jonátáná ſyná Saulowego / y wyroſtká / ktory 31 noſił broń jego. ✠ Záwrzy to wojſko w rece ludu twego Izráelſkiego / á niech beda pohánbieni z moca y z je- 32 zda ſwoja. ✠ Puśćże ná nie ſtrách á zemdli śmiáłość mocy ich / áby 33 zádrzeli nád upadkie ſwojim. ✠ Poraź je mieczem tych / ktorzy ćie miłuja / á niech ćie chwala pieśniámi wſzyſcy/ ktorzy znája Imie twoje.

34 **G**Edy ztoczyli bitwe jedni z drugimi/y pádło z wojſká Liſyaſzowego około piaći tyśiecy mezow :

a 2 Moj 14. 9. Jozue. 24. 6.

b Pſalm 106. 1. y 116. 1. y 118. 1.

c 1 Sam. 17. 50. y 14. 13

35 pádło mowiąc przed nim. ✤ Co obá- czywszy Liſyaſz/ iż wojſká jego tył podáły/ á wojſko Iudáſowe śmiáłość bráło/ á iż byli gotowi / ábo żyć/ ábo mężnie umrzeć/ wroćił śię do Antyochiey / y zbierał lud obcy: á gdy mu przybyło wojſká ktore zebrał/ umyślił záśię ćiągnąć/ z tymi co mu przybyli / do Iudſkiey źiemie.

36 Y Rzekł Iudás y bráćia jego; Oto poráżeni ſą nieprzyjaciele náſzy: Podźmyż ábyſmy oczyśćili y odnowili miejſcá święte. ✤ 37 Przetoż zebrawszy śię wszyſtko wojſko/ 38 wſtąpili ná gorę Syon. ✤ A widząc świątnicę zpuſtoſzoną/ y ołtarz zplugáwiony/ y bramy popalone/ á że w śieniách wyroſły chroſty niby w leśie / ábo ná gorách; y Kápłáńſkie domki rozwálone: ✤ 39 Rozdárli ſzáty ſwoje;á nárzekájąc z płáczem wielkim/ poſypowáli głowy ſwe popiołem. ✤ 40 A upadszy twarzą ná źiemię/ zákrzyknęli w trąby znák dawájąc/ y wołáli do niebá. ✤ 41 Tedy Iudás poſtánowił męże/ ktorzyby walczyli z tymi/ ktorzy trzymáli zamek/ poki nie 42 byłá świątnicá oczyśćiona. ✤ Y obrał Kápłány nienágánione/ y kochájące śię w Zakonie: ✤ 43 Ktorzy oczyśćili świątnicę/ y wynieśli kámienie zplugáwione ná miejſce nieczyſte. ✤ 44 A gdy uczynili rádę o zplugáwiony ołtarz cáłopalenia / coby z 45 nim uczynić mieli/ ✤ Tedy im przypádłá ná myśl dobra rádá/ áby go rozwálili/ żeby im ſnadź nie był ku pohánbieniu/ że go Pogánie zplugáwili: przetoż rozwálili on ołtarz. ✤ 46 Y złożyli to kámienie ná gorze onego domu/ ná miejſcu ſpoſobnym/ áżby przyſzedł Prorok/ ktoryby im 47 dał ſpráwę o tym. ✤ Potym nábrawszy kámienia cáłego według d Zakonu / zbudowáli ołtarz nowy ná 48 kſztałt pierwszego. ✤ Zbudowáli tákże świątnicę/á co miáło bydź wewnątrz w domu/ y śieni poświęćili. 49 ✤ Nád to/ náczyniwszy nowego náczynia świętego/ wnieśli świecznik y ołtarz dla cáłopalenia y dla kádzenia/ y ſtoł do Kośćiołá. ✤ 50 Y kádźili ná ołtarzu/ zápaliwszy świece ná świeczniku / áby świećiły w Kośćiele. ✤ 51 Náktádli też ná ſtoł chlebá/ y rozćiągnęli zaſłony: y ták dokonáli wszyſtkich ſpraw/ ktore byli umyślili.

d 2 Moj 20. 25. 5 Moj 27. 5. Iozue. 8. 31.

52 PO tym wſtawszy ráno/ dwudźieſtego y piątego dniá/ mieśiącá dźiewiątego / (ten jeſt mieśiąc Káſlew) roku ſetnego czterdźieſtego y osmego: ✤ 53 Spráwowáli ofiáry według Zakonu/ ná onym nowym ołtarzu/ ktory byli zbudowáli. ✤ 54 Práwie w ten czás/ y w tenże dźień/ w ktory go byli Pogánie zplugáwili: tegoż dniá znowu poświęcony jeſt ołtarz z pieśniámi/ y z hárfámi/ y z cytrámi/ y z cymbałámi. ✤ 55 Tedy wszyſtek lud upadł ná oblicze ſwoje pokłon czyniąc y błogosłáwiąc Bogu niebieſkiemu/ ktory im 56 dał ſzczęśćie. ✤ A ſpráwowáli to poświącánie ołtarzá przez ośm dni/ y ofiárowáli cáłopalenia z weſelem/ y ſpráwowáli ofiáry wybáwienia/ 57 y ofiáry chwały. ✤ Przodek tákże Kośćiołá ochędożyli koronámi złotymi/ y tarczyczkámi/ y odnowili bramy y domy/ drzwi do nich przy- 58 práwiwszy. ✤ A gdy śię ſtáło weſele bárzo wielkie miedzy ludem/ y odjęte było pohánbienie Pogánow: 59 Tedy poſtánowił Iudás/ y bráćia jego/ y wszyſtko zgromádzenie Izráelſkie/ áby obchodzono dźień g poświącánia ołtarzá czáſow ſwojich od roku do roku przez ośm dni/ od dwudźieſtego y piątego dniá mieśiącá Káſlew/ z weſelem y z rádo- 60 śćią. ✤ Obwiedli tákże onegoż czáſu gorę Syońſką w około murámi wyſokimi/ y wieżámi mocnymi: áby kiedy przyćiągnąwszy Pogánie/ nie podeptáli ich/ jáko to byli pierwey 61 uczynili. ✤ Y położyli tám wojſko dla obrony jego: y opátrzyli ja dla obrony Betſury/ áby lud miał miejſce obronne przećiwko źiemi Edomſkiey.

e 2 Mác. 10. 3.

f 2 Mác. 20. 5.

g 2 Mác. 1. 18. Janá. 10.22.

ROZDZIAL V.

Iudás y z bráćią niektore miáſtá y krájiny pod moc ſwoję podbił. 54. Zá co Bogá wszyſcy wielbią. 59. Iozef y Azáryaſz płocho ſobie poczy-

nájac, od Lisyaszá byli porázeni. 63. Sławá Judásowá.

1 A Gdy usłyszeli narodowie okoliczni/ iż zbudowano ołtarz/ y odnowiono świątnice jáko y przed tym/ bárzo się rozgniewáli. 2 ✤ A umyśliwszy wytrácić narod Jákobow/ te ktorzy byli miedzy nimi/ poczęli mordowáć *niektore* z onego ludu/ y zábijáć. 3 ✤ Przetoż Judás walczył przećiwko synom Esawowym w ziemi Edomskiey u Akrábátynu/ bo byli oblegli Izráelá: y poráźił je porażka wielka/ á nágnawszy ich do ćieśni/ pobrał łupy ich. 4 ✤ Wspomniał tákże ná złość synow Beánowych/ ktorzy byli śidłem ludowi y obrázą/ zásadzájac się nań po drogách. 5 ✤ Przetoż gdy się záwárli przed nimi ná wieżách/ obległ je/ y wygłádźił jáko przeklęte/ á zápalił wieże ze wszystkimi ktorzy ná nich byli. 6 ✤ Z támtąd puśćił się przećiwko synom Ammonowym/ gdźie tráfił ná woysko mocne y ná lud wielki/ z Tymoteuszem hetmánem ich. 7 ✤ Z ktorymi zwiodł wiele bitew; y ztárći są przed obliczem jego/ bo je poráźił. 8 ✤ A wźiąwszy Gázer z miásteczkámi jego/ wroćił się do źiemie Judskiey.

9 P Otym się zebráli narodowie ktorzy byli w źiemi Gáláádskiey/ przećiwko Izráelczykom/ mieszkájącym ná gránicách ich/ áby je wytráćili. 10 ✤ Przetoż ućiekli do Zamku Dátemá: á z támtąd posłáli listy do Judásá y bráći jego/ 11 mowiąc; ✤ Zebráli się przećiwko nam narodowie/ ktorzy mieszkáją około nas/ áby nas wytráćili/ y gotują się przyść á wźiąć zamki do ktorychesmy ućiekli/ á Tymoteusz 12 jest hetmánem wojská ich: ✤ Przetoż teraz przydź/ á wyrwi nas z ręku 13 ich/ bo nászych wiele poległo: ✤ Y wszyscy bráćia naszy/ ktorzy byli w Tubim/ pobići są: y zábrano żony ich y z dźiatkámi y z sprzętem ich; á zginęło tám około tyśiącá mężow. 14 ✤ A gdy jeszcze te listy czytano/ oto posłowie drudzy przyszli z Gálilejey/ rozdárszy ná sobie száty swe/ ktorzy o tym dáli znáć/ mowiąc; ✤ 15 Zebráli się przećiwko nam cudzoziemcy z Ptolemáidy/ y z Tyru y z Sydonu/ y ze wszystkiey Gálilejey/ áby nas wygłádźili.

16 A Gdy usłyszał Judás y lud one słowá/ zebráło się zgromádzenie wielkie dla námowy/ coby mieli czynić z bráćią swoją będącą w ućiśnieniu/ przećiwko ktorym walczyli *nieprzyjaciele*. 17 ✤ Tedy rzekł Judás do Symoná brátá swego; Obierz sobie męże/ á idź y wybaw bráćią swą w Gálilejey/ á ja y Jonátán brát moj/ ruszymy się do Gá- 18 láád. ✤ Y zostáwił Jozefá syná Zácháryaszowego/ y Azáryaszá/ zá hetmáná nád ludem/ z ostátkiem wojská w źiemi Żydowskiey ná obronę. 19 ✤ Y rozkazał im/ mowiąc; Bądźćie przełożonymi nád tym ludem/ á nie ztaczajćie bitwy z Pogány/ do- 20 kądbysmy się nie wroćili. ✤ A gdy Symonowi oddźielono mężow trzy tyśiące/ ktorzyby ćiągnęli do Gálilejey/ y Judásowi ośm tyśięcy do 21 źiemie Gáláád: ✤ Tedy przyćiągnąwszy Symon do Gálilejey/ zwiodł wiele bitew z onymi Pogány; y pokruszeni są oni Pogánie przed obliczem jego/ y gonił je áż do 22 bram Ptolemáidskich/ ✤ Ták/ że pádło z onych Pogánow około trzech tyśięcy mężow: y pobráli łupy ich. 23 ✤ A pobrawszy Żydy ktorzy byli w Gálilejey/ y w Arbátys/ z żonámi/ y z dźiećmi/ y ze wszystkim cokolwiek mieli/ przyprowádźili je do Judskiey źiemie z wielkim weselem.

24 A Judás Máchábejczyk/ y Jonátán brát jego/ przepráwiwszy się przez Jordan/ ćiągnęli drogą 25 trzy dni przez puszczą. ✤ Gdźie się potkáli z Nábátczykámi/ ktorzy przećiwko nim wyszli w pokoju/ oznájmując im wszystko co się dźiało z bráćią ich w źiemi Gáláád. 26 ✤ A iż wiele z nich pojimano w Bozrá y w Bosor/ w Alemis/ w Háskor/ w Máget/ y w Kárnájim: ktore to miástá wszystkie obronne są y wielkie. 27 ✤ Tákże w innych mieśćiech Gáláádskich że są pojimáni: á jutro máją przypuśćić do szturmu do Zamkow/ á dobywszy ich/ wytráćić 28 je wszystkie dniá jednego. ✤ Przetoż

sie Judás co rychley obroćił z wojskiem swym droga przez puszcza ku Bozrá : á wziawszy miásto/ pobił wszystkie meżczyzny ostrzem mieczá/ á pobrawszy wszystkie łupy ich/ zpalił miasto ogniem. 29 ♣ A z támtad ruszywszy sie w nocy / szedł ku zamkowi. 30 ♣ Ale gdy sie rozedniáło/ podniozszy oczy swe/ ujrzeli lud wielki ktoremu nie było liczby/ niosacy drábiny/ y tárány/ áby dobywáli onego zamku/ á walczyli przećiwko nim. 31 ♣ Przetoż Judás widzac że sie zázcełá bitwá/ á huk miástá wstepuje áż ku niebu od trab y głosu wielkiego/ 32 ♣ Rzekł meżom wojská swego ; Walczćiez dźiśia zá brácia wászá. 33 ♣ A ták ćiagnac trzemá hufámi zá nimi/ zátrabili w traby y krzykneli modlac sie. 34 ♣ A gdy poznáło wojsko Tymoteuszowe/ że to Máchábeusz/ ućiekáli przed obliczem jego/ y poráźił ich porażka wielka/ ták/ iż poległo z nich onegoż dniá do ośmi tysiecy meżow. 35 ♣ Z támtad obroćił sie ku Mássá/ á dobywał go/ y wziął je : á zábiwszy káżdego meżczyzne w nim/ zábrał łupy jego/ y miásto ogniem zpalił. 36 ♣ Potym z támtad ruszywszy sie/ wziął Hesebon/ Mágéd/ Bozor/ y inne miástá Gáláádskie.

37 TO gdy sie stáło/ tedy zebrał a Tymoteusz wojsko drugie/ y położył sie obozem przećiwko Ráfon/ zá rzeka. 38 ♣ Przetoż posłał Judás/ áby wyszpiegowano to wojsko. ♣ Y powiedźieli mu *Szpiegowie*, mowiac ; Zgromádźili sie do nich wszyscy narodowie ktorzy sa około nas/ wojsko bárzo wielkie. 39 ♣ Oto y Arábczyki sobie nájeli ná pomoc/ y położyli sie obozem zá rzeka/ gotowi bedac przyść/ y zwieść z toba bitwe. 40 ♣ Tedy wyćiagnał Judás przećiwko nim. ♣ Y rzekł Tymoteusz do Rotmistrzow wojská swego: Gdy sie przybliży Judás z wojskiem swojim do rzeki ćiekacey/ przepráwili sie do nas pierwey / nie wytrzymamy mu : bo nas pewnie przemoże. 41 ♣ Ale jesli sie bedźie bał/ á położy sie zá rzeka/ my sie przepráwiemy do niego/ á zwyćiestwo nád nim otrzymamy. 42 ♣ A ták gdy sie przybliżył Judás do rzeki ćiekácey/ postánowił pisárze onemu ludowi nád rzeka/ y przykazał im/ mowiac ; Nie dopuszczajćie żadnemu człowiekowi namiotu rozbijáć/ ále niech wszyscy ćiagna do bitwy. 43 ♣ Y przepráwił sie do nich napierwey/ á wszystek lud jego zá nim. Y potárći sa przed obliczem jego wszyscy oni Pogánie/ ták / że porzućiwszy bronie swoje/ ućiekli do kośćiołá w Kárnájm. 44 ♣ A Zydźi wziawszy miásto/ zápalili on Kośćioł ogniem/ ze wszystkim co było w nim. A ták poburzone jest Kárnájm/ y nie mogli sie wiecey ostáć przed obliczem Judásowym.

45 TEdy zebrał Judás wszystkie Izráelczyki/ ktorzy byli w źiemi Gáláád/ od máłego áż do wielkiego/ y żony ich/ y dźieći ich z sprzetem/ wojsko bárzo wielkie/ áby szli do źiemie Judskiey. 46 ♣ A gdy przyszli áż do b Efronu/ ktore miásto leży ná drodze/ á jest wielkie y bárzo obronne/ á nie mogli go minać áni ná práwo áni ná lewo/ ále śrzodkiem jego iść muśieli : 47 ♣ Tedy sie záwárli mieszczánie/ y zárzućili brámy kámieniem : Do ktorych posłał Judás z słowy spokojnymi / mowiac ; 48 ♣ Niech przejdźiemy przez źiemie wásze/ ábyśmy szli do źiemie nászey/ á żaden *z nas* nie uczyni wam krzywdy; tylko pieszo pojdźiemy. Ale mu oni otworzyć nie chćieli. 49 ♣ Przetoż rozkazał Judás wywołáć w wojsku / áby káżdy szedł do szturmu ku onemu miejscu przećiwko ktoremu stoji. 50 ♣ Y rzućili sie do szturmu meżowie onego wojská/ á dobywáli miástá przez cáły on dźień y cáła noc/ áż było podáne miásto w rece jego. 51 ♣ Y wybił wszystko pogłowie meskie ostrzem mieczá/ y z gruntu je wywroćił ; á pobrawszy łupy jego/ przeszedł przez miásto po onych pobitych. 52 ♣ Y przepráwili sie przez Jordan/ ná pole wielkie przećiwko Betsán. 53 ♣ A Judás prowádźił te ktorzy pozostáli/ nápominájac lud przez wszystke droge / áż przyszli do źiemie Judskiey. 54 ♣ Potym weszli ná gore Syon z weselem y z rádośćia / y spráwo-

a 2 *Mác.* 10.24.

b 2 *Mác.* 12.27.

wáli cáłopalenia ; przeto/ iż z nich żaden nie zginął/ áż śie wrócili w pokoju.

55 A Tym czáśem ktorego był Judás y Jonátán w źiemi Gáláád/ á Symon brát jego w Gálilejey przećiwko Ptolemáidźie: 56 ✠ Vsłyszawszy Jozef syn Záchárvászow/ y Azáryasz/ hetmáni ostátniego wojská/ o mężnośći ich/ y o bitwách 57 ktore wygráli/ rzekli ; ✠ Vczyńmy y my sobie imię/ á jedźmy ná wojnę przećiwko Pogánom/ ktorzy są około nas. 58 ✠ A ták pobudźiwszy męże rycerskie ktore mieli z sobą/ ćiągnęli do Jámniey. 59 ✠ Ale gdy wyjáchał Gorgiasz z miástá/ y mężowie jego przećiwko nim do bitwy : ✠ 60 Tedy Jozef y Azáryasz podáli tył/ á goniono ich áż do gránic Judskich : y poległo onegoż dniá z ludu Izráelskiego około dwu tyśięcy mężow/ á ták śię wielka porażká stáłá w ludu Izráelskim. 61 ✠ Przeto/ iż nie usłucháli Judásá y bráći jego/ mniemájąc że mieli mężstwá dokazáć. 62 ✠ Ale ći nie byli z naśienia onych mężow/ przez ktorych ręce spráwiono wybáwienie Izráelowi. ✠ 63 Lecz mąż on Judás y bráćia jego/ dostąpili wielkiey sławy u wszystkiego Izráelá/ y u wszystkich narodow/ gdźie jedno słyszano o imieniu ich. 64 Ktorzy zgromadzájąc śię do nich/ winszowáli im szczęśćia.

65 POtym wyćiągnął Judás y bráćia jego ná wojnę przećiwko synom Esawowym do źiemie Południowey/ á dobył Hebronu/ y miásteczek jego: á zburzywszy twierdze jego y wieże jego/ wypalił je w około. 66 ✠ Y ruszył śię z támtąd/ áby szedł do źiemie cudzoźiemskiey/ y ćiągnął przez Sámáryą. 67 ✠ Onegoż dniá polegli Kápłáni z miast/ chcąc mężstwá dokazáć/ udawszy śię ná wojnę lekkomyślnie. 68 ✠ Y obroćił śię Judás ku Azotowi/ do źiemie cudzoźiemskiey/ á porozwaláwszy ołtarze ich/ y ryćiny bogow ich ogniem popaliwszy/ y pobráwszy łupy z onych miast/ wroćił śię do źiemie Judskiey.

ROZDZIAŁ VI.

Krol Antyoch próżno usiłuje áby dobył miástá jednego w Elimájdźie. 8. Ná swoje nieszczęśćie nárzekał. 10. Zátym umárł. 17. Po ktorym ná páństwo nástąpił Antyoch Eupátor. 18. A Zydźi wielkie utrapienie ćierpieli.

1 A Krol Antyoch przejeżdżájąc gorne krájiny/ dowiedźiał śię/ że w Elimájdźie w źiemi Perskiey jest miásto zacne y bogáte w śrebro 2 y w złoto/ ✠ Y Kośćioł w nim bárzo bogáty: gdźie były zasłony złote/ y páncerze y zbroje/ ktore tám był zostáwił Alexánder syn Filipá Królá Mácedońskiego/ ktory tám napierwszy krolował z Grekow. 3 ✠ Przetoż przyćiągnął/ y usiłował dobyć onego miástá/ y złupić je : ále nie mogł; bo śię o tym mieszczánie dowiedźieli. 4 ✠ Ktorzy powstáli przećiwko niemu do bitwy : Y ućiekł/ á odćiągnął z támtąd z żalem wielkim/ á wroćił śię do Bábilonu. 5 ✠ W tym przyszedszy poseł do Persiey/ oznájmił mu/ że tył podáły wojská/ ktore były poszły do źiemie Judskiey: 6 ✠ A iż Lizyasz/ ktory ćiągnął z wielkim wojskiem/ naprzod ućiekł przed Zydámi/ ktorzy śię zmocnili orężem/ y wojskiem/ y korzyśćią wielką/ ktorych nábráli z tych wojsk 7 ktore poráźili : ✠ A iż znieśli tę obrzydliwość ktora był zbudował ná onym Ołtarzu ktory był w Jeruzalem: y że świątnicę/ jáko było y przed tym/ obtoczyli murámi wysokimi/ y Betsurę miásto swoje.

8 A Gdy to Krol usłyszał/ zlękł śię y bárzo śię záfrásował/ y padł ná łoże: bo wpadł w niemoc dla żáłośći/ iż mu śię nie powiodło jáko był umyślił. 9 ✠ Przetoż tám mieszkał przez niemáły czás: poniewáż im dáley tym śię bárźiey wzmagał on smętek. A pobaczywszy że miał 10 umrzeć/ ✠ Zwołał wszystkich przyjaćioł swojich/ y rzekł im ; Odstąpił sen od oczu mojich/ y upádło serce moje dla frásunku : 11 ✠ Y mowiłem w sercu mojim ; Ná jákiż jem to kłopot przyszedł/ w jákiż jem to teraz jest náwáłnośći? Ktorym był przed tym zácnym y dźiedźicznym w 12 Páństwie mojim. ✠ Terazći sobie wspominam ná złośći swe/ ktorem

broił

brojił w Jeruzalem / zem z támtąd zábrał wßyſtko naczynie złote y śrebrne/ktore było w nim / y posłałem áby wymordowano obywátele Judſkie bez przyczyny. 13 ♣ Teraz uznawam iż dla tego przypádły ná mie te nießczęśćia : á oto gine od żáłośći wielkiey / á to w cudzey źiemi. 14 ♣ A ták przyzwawßy Filipá jednego z przyjaćioł swojich / przełożył go nád wßyſtkim kroleſtwem swojim. 15 ♣ Y dał mu korone/ y ßáte swoje / y pierśćień / áby Antyochá synà jego ćwiczył / á odchowawßy / Krolem postánowił. 16 ♣ Tedy tám umárł Krol Antyoch / roku setnego czterdźieſtego y dźiewiątego.

17 Przetoż dowiedźiawßy śie Lizyaß/że Krol umárł / postánowił Antyochá syná jego/ áby krolował miáſto niego / ktorego wychował z młodośći ; y názwał imie jego Eupátor. 18 ♣ A ći ktorzy trzymáli Zamek / obtoczyli Izráelá około miejscá świetego / ustáwicznie myśląc o jego złym / á chcąc być podpora Pogánom. 19 ♣ Dla czego Judás umyśliwßy je wygłádźić / zwołał wßyſtkiego ludu / áby je oblegli. 20 ♣ Ktorzy zebrawßy śie wespoł / oblegli je / roku setnego y pięcdźieśiątego : y záſádźił Judás przećiwko nim tárány / y inne sztuki wojenne. 21 ♣ A ußedßy niektorzy z nich z onego oblężenia / do ktorych śie przyłączyli niektorzy z niepobożnych Izráelczykow : 22 ♣ Poßli do Krolá / y rzekli ; Pokiż nie uczyniß sądu / á nie zemśćiß śie *krzywdy* bráći náßey? 23 ♣ Mysmy umyślili służyć Ojcu twemu / y chodźić według wyrokow jego / y posłußnymi być rozkázániu jego / chociaż ći / ktorzy są z ludu tego / dla tego śie odłączyli od nas. 24 ♣ Owßem ktorzykolwiek z nasználeźieni byli / pobići są ; y dźiedźictwo náße rozßárpano. 25 ♣ A nie tylko śie ná nas tárgneli reką swą / ále y ná wßyſtkie gránice twoje. 26 ♣ A oto jeßcze oblegli dźiś y zamek Jeruzalemſki / áby go wźięli : náto / miejsce świete y Betsure opátrzyli. 27 ♣ Przeto jeśli ich nie uprzedźiß jáko naprędzey / jeßcze co więtßego niż to / zbroją / ták / iż ich potym nie będźieß mogł zwalczyć.

28 Y Rozgniewał śie Krol / gdy to usłyßał / y zgromádźił wßyſtkich przyjaćioł swojich / y hetmánow wojſká swego / y tych ktorzy byli nád jezdnymi. 29 ♣ Nád to / y od Krolow innych y z wysep morſkich zćiągnęły śie do niego wojſká / zá pieniądze zebráne/ 30 ♣ Ták / że liczbá wojſká jego byłá ſto tyśięcy pießych / y dwádźieśćiá tyśięcy jezdnych ; á Słoniow trzydźieśći y dwá/ wyćwiczonych do wojny. 31 ♣ Y ćiągneli przez Edomſką źiemię / á położyli śie u Betsury / ktorey dobywáli przez wiele dni / poczyniwßy przypráwy wojenne. Ale wypadßy *Betsurczycy* zpalili je ogniem/y meżnie śie potykáli.

32 Zátym Judás odćiągnął od zamku / á zátoczył Obozu Betzáchár y / przećiwko obozowi krolewſkiemu. 33 ♣ Tedy wſtawßy ráno/ruszył śie z wojſkiem swojim náwálnie ku Betzáchárу : á gdy już były ußykowáne wojſká do bitwy/y uderzono w traby/ 34 ♣ A Słoniom ukázowano wino á czerwone y morwy / áby je zájußyli ku bitwie : 35 ♣ Y rozsádźiwßy one beſtye po huficch / postáwili przy káżdym słoniu tyśiąc meżow obleczonych w páncerze / á *mająccych* przyłbice miedźiáne ná głowách swojich ; y pięć set jezdnych ná wybor postáwili przy káżdey beſtiey : 36 ♣ Ktorzy *záwżdy* pogotowiu byli / gdźiekolwiek oná beſtya byłá : y gdźiekolwiek ßłá / ßli wespoł / áni jey odſtępowáli. 37 ♣ Tákże wieże drzewiáne mocne były ná nich / broniące káżdey beſtiey / do ktorych y przypráwy wojenne przywiązáne były : á ná káżdey meżow / ktorzy walczyli z nich/trzydźieśći y dwá/ y Indyczyk jeden/ oney *beſtiey* rządcá. 38 ♣ A *Hetmáni* ostátek oney jezdy y z tąd y z owąd ußykowawßy / miedzy dwiemá ſtrześćiámi onego wojſká pobudzáli je będące w pośrzod ciasnych hufow. 39 ♣ A gdy uderzyło słońce ná tarcze pozłociſte / świećiły śie gory od nich/ y błyſkáły śie jáko pochodnie ogniſte. 40 ♣ Y rozćiągnęłá śie część wojſká krolewſkiego po gorách wysokich / á część po niży-

a 2 Mác. 5. 1.

nách: á ták postępowáli ostrożnie y porządnie. 41 Y potrwożyli się wszyscy ktorzy słyszeli huk mnostwá onego/ y ćiągnienie oney zgráje/ y chrzęst zbroj: ábowiem wojsko było bárzo wielkie y mocne. 42 A gdy się potykał Judás y wojsko jego w potrzebie/ tedy poległo z wojská krolewskiego sześć set mężow.

43 A Widząc Eleázár Abárow/ jedne z onych bestyi przyodźiáná páncerzámi krolewskimi/ przewyższájącą one wszystkie bestye *wielkośćią*, rozumiał że ná niey Krol śiedźiał. 44 Przetoż poważył się áby wyswobodźił lud swoj/ y zjednał sobie wieczną sławę. 45 A nátárszy ná nię śmiele w pośrzod onego hufu/ zábijał po práwey y po lewey stronie/ ták/ że poráženi są od niego tám y sám. 46 A podbiegszy pod onego Słoniá/ y położywszy się poden/ zábił go; ktory upadł nań ná źiemię/ y támże umárł. 47 A widząc *niektorzy* moc krolewską/ y gwałt wojská jego/ ustąpili przed nimi. 48 A ći ktorzy byli z wojská krolewskiego/ ćiągnęli przećiwko nim do Jeruzalem/ y położył się Krol obozem w Judskiey źiemi ná gorze Syon. 49 Y uczynił przymierze z Betsurczykámi/ ponieważ wyszli z miástá; dla tego/ iż tám nie mieli żywnośći/ áby się w nim byli záwrzeć mogli/ 50 gdyż odpoczywáłá b źiemiá. A ták wźiął Krol Betsurę/ y osádźił tám 51 straż áby jey strzegłá. Tedy leżał u miejscá świętego przez wiele dni/ zásádźiwszy tám tárány/ y przyprawy wojenne/ y wszeláką strzelbę ku strzelániu ogniem y kámieniem/ y kusze ku strzelániu strzałámi/ y proce. 52 Ale y oni uczynili przypráwy wojenne przećiwko ich przyprawam wojennym/ y walczyli przez wiele 53 dni. Lecz żywnośći nie było w spiżarniách/ przeto/ iż był c śiodmy rok: á ktorzy będąc záchowáni/ uszli do źiemi Żydowskiey od pogánow/ 54 strawili ostátek co mieli. Y zostáło ná świętym miejscu bárzo máło mężow/ bo się był głod wzmogł: dla czego się rozbiegli káżdy ná miejsce swoje.

b 3 Moj 25. 4.

c 3 Moj 25. 4.

55 POtym gdy się dowiedźiał Lisyasz/ że się Filip (ktorego postánowił Krol Antyoch jeszcze zá żywotá swego/ áby chował syná jego áżby był Krolem) 56 Wroćił z Perskiey y z Medskiey źiemie/ y wojská krolewskie ktore były z nim poszły/ á że chce ująć *krolestwo* z tym 57 co do niego należy/ Pospieszył się: á jákoby go przymuszano/ áby wyszedł z zamku/ rzekł do Królá y do hetmánow wojská/ y do mężow: Ubywa nas dźień ode dniá/ y żywnośći máło mamy/ á miejsce ktoresmy oblegli/ jest obronne; á to co należy do krolestwá *nászego* leży ná 58 nas. Przetoż teraz dajmy práwicę tym mężom/ á uczyńmy z nimi przymierze y ze wszystkim ich narodem: 59 A potwierdźmy im tego/ áby się mogli spráwowáć práwámi swymi/ jáko y przed tym: ábowiem oni dla ustaw y dla Zakonu ich/ ktorysmy wzruszyli/ rozgniewáli się/ y 60 uczynili to wszystko. Y podobáłá się tá rzecz Krolowi y hetmánom/ ktorzy posłáli do nich/ chcąc stánowić pokoj: co oni przyjęli. 61 A gdy im ná to przysiągł Krol y hetmáni/ wyszli z Zamku. 62 Ale Krol wszedszy ná gorę Syon/ y oglądawszy obrone onego miejscá/ złamał przysięgę ktorą uczynił/ y mur w około 63 rozwálił. A odćiągnąwszy prętko/ wroćił się do Antyochiey: kędy ználazł Filipá nád miástem pánującego; przetoż walczył przećiwko niemu/ y wźiął miásto mocą.

ROZDZIAŁ VII.

Antyoch y Lisyasz od Demetryuszá Soterá zábići. 5. Niezbożni Izráelczycy skárżą ná Judászá przed Krolem. 32. Kápłáni ućiśnieni od Nikánorá, Bogu się modlą, tákże y Judás. 43. Zátym zwyćięstwo otrzymáli nád nieprzyjaćioły.

1 ROku setnego pięćdźieśiątego y pierwszego/ wyjáchał Demetryusz syn Seleukow z Rzymu: y przyćiągnął z trochą mężow do miástá nád morzem/ y tám krolował. 2 A gdy wszedł do domu krolewskiego Ojcow swojich/ pojimáły wojská jego Antyochá y Lisyaszá/

3 áby je przywiedli przedeń. ♣ Czego gdy śię on dowiedźiał / rzekł; Nie 4 ukázujćie mi oblicżá ich. ♣ A gdy je pobiły one wojská / tedy uśiadł Demetryuß ná stolicy krolestwá swego.

5 POtym przyßli do niego wßyscy ludźie źli y niepobożni z Izráelá/ktorych był hetmánem Alcymus/ 6 ktory śię stárał o Kápłáństwo. ♣ Ci skárżyli ná lud przed Krolem / mowiąc; Judás z bráćią swoją wytráćił wßystkie przyjaćioły twoje / á nas wygnáli z źiemie náßey. ♣ 7 Przetoż teraz poślij męża ktoremu ufaß/áby jáchawßy ogladał te wßystkie ßkody / ktore nam ucżynił y źiemi krolewskiey / á żeby je pokarał/ y wßystkie ktorzy im pomagáli. 8 ♣ Tedy Krol obrawßy Báchidesá z przyjaćioł swych/ ktory pánował zá rzeką/ y był wielkim w tym krolestwie/y wiernym krolowi: 9 ♣ Tego posłał/y Alcymá onego niezbożniká/ postánowiwßy go Kápłánem:y rozkazał mu áby wykonał pomstę nád 10 syny Izráelskimi. ♣ Ci ruszywßy śię/á przyćiągnąwßy z wojski wielkimi do źiemie Judskiey/ posłáli posły do Judásá y bráći je° z słowy łágodnymi/ná zdrádźie. 11 ♣ Ale *oni* nie dbáli ná słowá ich / widząc że przyćiągnęli z wielkim wojskię. 12 ♣ Wßákże przećię zgromádźiło śię do Alcymá y do Báchidesá wiele ucżonych w zakonie / áby prośili o to coby było słußnego. 13 ♣ A przedniejßymi byli miedzy synámi Izráelskimi Assydejczycy / y żądáli od nich pokoju. 14 ♣ Bo mowili; Przyćiągnął jákiś Kápłan z naśienia Aáronowego z wojskiem / ktory nam nie ucżyni *żadney* krzywdy. 15 ♣ Y mowił z nimi słowy spokojnymi/y przyśiągł im/mowiąc; Nie będźiemy ßukáć złego wáßego / áni przyjaćioł wáßych. 16 ♣ Ale gdy mu oni uwierzyli/ tedy z nich pojimał ßeśćdźieśiąt mężow/ y pobił je dniá jednego/ wedł ug tego jáko nápisano: 17 ♣ a Ciáłá świętych a twojich / y krew ich wylali około Jeruzalem/ á nie był ktoby je pochował. 18 ♣ Przetoż przyßłá bojaźń y strách ich ná wßystek lud / Bo mowili; Nie máßći prawdy y spráwiedliwośći : gdyż zgwałćili przymierze/ y przyśięge ktorą ucżynili. 19 ♣ Báchides tákże odćiągnąwßy od Jeruzalem/położył śię obozem u Betsáid; á posławßy pojimał wiele onych mężow / ktorzy byli od niego poućiekáli/ nád to y niektore z onego ludu; á pobiwßy je / powrzucał je w wielką studnią. 20 ♣ A poruczywßy onę krájinę Alcymusowi / zostáwiwßy przy nim wojská ná pomoc jemu / jáchał záś Báchides do Krolá. 21 ♣ Stárał śię tedym tym bárźiey Alcymus o dostojeństwo nawyżßego Kápłáństwá. 22 ♣ Y zeßli śię do niego wßyscy / ktorzy rosterki czynili miedzy ludem swojim / y opánowáli źiemię Judską / ucżyniwßy porażkę wielką w Jeruzalem.

a Psalm. 79.2.3

23 PRzetoż widząc Judás ono wßystko złe/ ktore cżynił Alcimus y z tymi ktorzy z nim byli synom Izráelskim / dáleko więcey niż pogánie: 24 ♣ Wyjáchał ná wßystkie gránice Judskie okolicżne / á pomśćił śię nád onymi mężámi zbiegámi : y ucżyniony im w stręt/ áby więcey nie wpadáli do oney źiemie. 25 ♣ A widząc Alcymus/że śię Judás zmocnił / y ći ktorzy z nim byli/ á rozumiejąc że im nie będźie mogł podołáć/wroćił śię do Krolá/ y złośliwie je oskárżył. 26 ♣ Przetoż posłał b Krol Nikánorá / jednego z przedniejßych hetmánow swojich / ktory nienawidźiał y był nieprzyjaćielem Izráelczykom / y rozkazał mu áby on lud wytráćił.

b 2. Mác. 14.12.

27 TEdy Nikánor przyćiągnął do Jeruzalem z mocą wielką / y wypráwił *posły* do Judásá y do bráći jego ná zdrádźie z słowy spokojnymi/ mowiąc; 28 ♣ Niech nie będźie *żadney* wojny miedzy námi y wámi Przyjádę w máłym pocżćie mężow/ ábym ogladał oblicża wáße w pokoju. 29 ♣ Zátym przyjáchał do Judásá/ y przywitáli śię z sobą spokojnie: Ale nieprzyjaćiele byli pogotowiu / áby Judásá porwáli. 30 ♣ Lecż gdy śię tego Judás dowiedźiał / że ná zdrádźie do niego przyßedł / ulękł śię go: y nie chćiał więcey widźieć oblicża jego. 31 ♣ A zrozumiawßy Nikánor/że rádá jego odkryta byłá / wyćiągnął do bitwy przećiwko Judá-

32 sowi u Káfárfálámá/ ♣ Gdźie poległo tych ktorzy byli przy Nikánorze/ około piąći set mężow: á *drudzy* ućiekli do miástá Dawidowego.

33 Potym wstąpił Nikánor ná gorę Syon: y wyszli niektorzy z Kápłánow z miejscá świętego/ y stárszy z ludu/ áby go przywitáli spokojnie/ á okazáli mu cáłopalenia/ ktore były spráwowáne zá

34 Królá. ♣ Ale *on* szydząc z nich/ náśmiewał śię; á sromocąc je/ hárdźie mowił. ♣ Y záprzyśiągł śię c z gniewem/ mowiąc; Jeśliże Judás/ y wojsko jego w ręce moje záraz teraz wydány nie będźie/ tedy gdy śię wrocę w pokoju/ ten dom zpalę:

35

36 y odszedł z gniewem wielkim. ♣ A ták odszedszy Kápłáni/ stánęli á płákáli przed Ołtarzem y Kośćiołem/ mowiąc;

37 ♣ Tyś PAnie obrał dom d ten/ áby w nim wzywano Imienia twego; á iżby był domem e modlitwy y prośby ludowi twemu:

38 ♣ Uczyń pomstę nád tym człowiekiem/ y nád wojskiem jego/ á niech upádną od mieczá: wspomni ná bluźnierstwá ich/ á nie daj im áby śię ostáć mogli.

39 A Wyjáchawszy Nikánor z Jeruzalem/ położył śię obozem u Betoron; gdźie mu zábieżáło wojsko Syryjskie.

40 ♣ A Judás położył śię u Adásys ze trzemá tyśiący mężow; y modlił śię Judás/ mowiąc;

41 ♣ *PAnie*, ná on czás gdy oni ktorzy od Królá *Sennácherybá* posłáni f byli bluźnili/ wyszedł Anjoł g twoj/ y pobił z nich sto ośmdźieśiąt y pięć tyśięcy:

42 ♣ Ták zetrzy dźiś to wojsko przed obliczem nászym: á niech poznáją drudzy/ że źle mowili przećiwko miejscu twemu świętemu/ á osądź go według złośći jego.

43 ♣ Tedy zwiedli bitwę one wojská/ trzynástego dniá mieśiącá Adár: y stárte jest wojsko Nikánorowe/ á on sam napierwey poległ w *oney* bitwie.

44 ♣ A gdy ujrzáło wojsko jeo iż Nikánor poległ/ porzućiwszy bronie swe/ ućiekli.

45 ♣ Y gonili je drogą dniá jednego od Adásu/ áż gdźie przychodzą do Gázer: y trąbili zá nimi w tráby znák dawájąc.

46 ♣ Dla tego wypádli ze wszystkich miásteczek *Judskich* w około/ á náganiáli ich sobie/ y obracáli je jedni ku drugim: y polegli wszyscy od mieczá/ ták/ że nie został z nich áni jeden.

47 ♣ Tedy pobrawszy łupy y korzyśći/ ućięli głowę Nikánorowi/ y rękę jego práwą/ ktorą hárdźie wyćiągał; á przyniozszy/ záwieśili u Jeruzalem.

48 ♣ A ták rádował śię lud bárzo; y obchodźili on dźień/ jáko dźień wesela wielkiego.

49 ♣ Y postánowili/ áby obchodzony był on dźień kâżdego roku/ trzynástego dniá mieśiącá Adár.

50 ♣ A źiemiá Judska byłá w pokoju przez niemáły czás.

Marginalia: c 2 Mác. 14. 33. — d 2 Kron 7. 12. — e Ezái. 56. 7. Luc. 19. 46. — f 2 Krol. 18. 30. 1 Kron 32. 15. — g 2 Krol. 11. 35. Syrác. 48. 25. Ezái. 37. 36.

ROZDZIAŁ VIII.

Judás z Rzymiány przyjaźń záwárł. 22. A onę ich umowę ná tablicách miedźiánych w Rzymie zpisáno y do Jeruzalem *odesłano.*

1 TEdy Judás usłyszał sławę o Rzymiánách/ że byli mozni śiłą; á iż ochotnie pozwaláli ná wszystko/ o co ich żądano: á że z tymi ktorzy śię kolwiek do nich ućiekáją/ w przyjaźń wstępują: á że/ mowię/ mozni są śiłą.

2 ♣ Bo mu powiádano o ich wojnách/ y zacnych spráwách/ ktorych dokazáli w krájinách Gáláádskich; á że je zwalczyli/ y uczynili sobie hołdownikámi.

3 ♣ Przytym co byli uczynili w źiemi Hiszpáńskiey/ á iż sobie pod moc podbili gory śrebrne y złote/ ktore tám są.

4 ♣ A jáko one wszystkie miejscá opátrznośćią y státecznośćią swoją opánowáli: choć one mieyscá bárzo dálekie były od nich. Nád to y Krole/ ktorzy przyćiągnęli od kończyn źiemie/ stárli/ poráziwszy je porażką wielką/ á jáko y inni ktorzy zostáli/ dan im dawáć muszą ná káżdy

5 rok. ♣ Tákże też jáko y Filipá y Persę Królá Cetejskiego/ y te ktorzy śię podnieśli przećiwko nim/ stárli ná wojnie/ y pod moc je sobie podbili.

6 ♣ A z y Antyochá wielkiego Królá Aziey/ ktory wojnę przećiwko nim podniosł/ májąc sto y dwádźieśćiá Słoniow/ do teo y jezdne y wozy/ y wojsko bárzo wielkie/ ná głowę porázili.

7 ♣ Jáko náwet żywego pojimáli/ y włożyli nań/ áby im ták sám/ jáko y ći ktorzy krolowáli

po nim / podátek wielki dawał / á żeby rekojmie stáwił. ♣ Y ustąpił kráiiny Indyjskiey / Medskiey / y Lydyjey / y innych co nalepszych ziem swojich: ktore jemu odebrawszy / dáli je Eumenowi Krolowi. 9 ♣ Nád to że Grekowie to byli umyślili / áby wyciagnawszy wygłádźili je: 10 ♣ Ale skoro śie tego dowiedźieli / że wyprawili przećiwko nim hetmáná jednego / y zwiedli z nim bitwe / á poległo z nich rannych bárzo wiele: á że pojimawszy mnostwo ich / y żony ich / y dźiatki ich / y złupiwszy je / podbili sobie pod moc źiemie ich: á poborzywszy twirdze / y złupiwszy je / uczynili je niewolnikámi / áż do dniá tego. 11 ♣ Náostátek zyszał jáko inne krolestwá y wyspy / ktore kolwiek śie im sprzećiwiwszy zkáźili / y pod moc swoje podbili. 12 ♣ A z przyjaćiołmi swymi / y ktorzy ná nich zpolegáli je záchowáli przyjaźń: tákże też iż sobie pod moc podbili krolestwá bliskie y dálekie: á że wszyscy ktorzy słyszą imie ich / lekáją śie ich. 13 ♣ A że ći / ktorymkolwiek chćieli pomagáć / y one ná krolestwo wsádźić / kroluja: á ktorekolwiek záś chcą / zrzucája: á zgołá że są bárzo wywyższeni. 14 ♣ A wszákże dla tego wszystkiego nie spráwił sobie żaden z nich korony / áni śie obłoczą w szárłat / áby śie mieli pyszńić z tego. 15 ♣ Ale że sobie zbudowáli Dom rádny / gdźie ná káżdy dźień rádnych osob śiada trzy stá y dwádźieśćiá / ktorzy záwsze rádza o Rzeczypospolitey / áby dobrze stałá. 16 ♣ Tylko że poruczája jedney osobie káżdego roku / áby rząd trzymáłá nád nimi y pánowáłá nád wszystka źiemia ich: á wszyscy są jednemu posłuszni / y niemász zazdrośći áni nienawiśći miedzy nimi. 17 ♣ Przetoż obrawszy Judás ᵃ Eupolemá syná Jánowego / syná Akkosy / y Jázoná syná Eleázárowego / posłał je do Rzymu / áby z nimi przyjaźń y towárzystwo záwárli: 18 ♣ Aby ták wybáwieni byli z járzmá swego: bo widźieli / iż krolestwo Greckie podbijáło Izráelá / y trapiło niewola ćięska. 19 ♣ A ták wypráwili śie do Rzymu: (á byłá drogá bárzo dáleka) á wszedszy do Rády / rzekli / 20 mowiac: ♣ Judás Máchábeusz / y brácia jego / y Rzeczpospolita Zydowska / posłáli nas do was / ábysmy z wámi przymierze y pokoj uczynili: á żebysmy przyjęći byli zá towárzysze / y przyjaćioły wásze. 21 ♣ Y podobáłá śie im tá rzecz.

22 A Tenći jest przepis onego listu ktory odpisał ᵇ Urząd ná táblicách miedźiánych / y posłáli do Jeruzalem / áby tám u nich był ná pámiatke pokoju y towárzystwá; 23 ♣ Niech śie dobrze dźieje Rzymiánom y Judskiemu narodowi ná morzu y ná źiemi / ná wieki; á miecz y nieprzyjaćiel niech bedźie dáleko od nich. 24 ♣ A wszákże jesliby byłá pierwey podnieśiona wojná przećiwko Rzymiánom / ábo przećiwko ktorym towárzyszom ich we wszystkim páństwie ich: 25 ♣ Przybedźie im ná pomoc narod Zydowski / sercem uprzejmym / według czásu im náznáczonego. 26 ♣ A nieprzyjaćiołom nie beda dawáć áni dodawáć żywnośći / zbroj / pieniedzy / okretow / jákoby śie Rzymiánom zdáło: y strzedz beda postánowienia ich / nic od nich nie biorac. 27 ♣ Tákże też jesliby przećiwko narodowi Judskiemu pierwey podnieśiono wojne / przybeda im Rzymiánie z uprzejmego sercá ná pomoc / według czásu im náznáczonego. 28 ♣ A nieprzyjaćiołom nie beda dodawáć żywnośći / zbroj / pieniedzy / okretow / ták jáko śie bedźie Rzymiánom zdáło: á strzedz beda tego postánowienia bez zdrády. 29 ♣ Według tych słow záwárli umowe Rzymiánie z ludem Judskim. 30 ♣ A jesliby do tego co śie uráźiło / ći ábo owi co potym przydáli / ábo ujeli / beda to z społecznego zezwolenia swego uczynić mogli: á cobykolwiek przydáli ábo ujeli / ważno bedźie. 31 ♣ Co śie tknie bezpráwia ktore Krol Demetryusz Zydom uczynił / pisálismy do niego / mowiac; Przecz obciażasz járzmem srogim Zydy / przyjaćioły y pomocniki násze; 32 ♣ Przetoż / jesli śie ućieką do nas wiecey / skárżac ná ćie; ujmiemy śie o krzywde ich / y bedźiemy walczyli z toba / morzē y źiemia.

ᵃ 2 Mác. 4. 11.

ᵇ 1 Mác. 14. 11.

ROZ-

ROZDZIAL IX.

Demetriusz dwu Hetmanow do Ziemie Zydowskey posłał, 18. Judas zginął, 28. Jonatan na miejsce jego nastąpił. 40. Ktory śmierci Jana Brata swego się zemściwszy, 70. Przymierze z Bachidesem uczynił.

1 A Usłyszawszy Demetryusz że Nikanor y z wojskiem swojim bitwę stracił, posłał znowu Bachidesa y Alcyma do ziemie Zydowskiey / y wojsko co namocniejsze z nimi : 2 Ktorzy się udali drogą ku Galgal / á położyli się obozem u Mesalot / ktore jest w Arbelis : á wziąwszy je / pobili wiele ludzi.

3 POtym miesiąca pierwszego / roku setnego piędziesiątego y wtorego / oblegli Jeruzalem. 4 A z tamtąd ruszywszy się / poszli do Berean ze dwudziestą tysięcy mężow / y ze dwiema tysięcy jezdnych. 5 A Judas leżał obozem u Eleaze / ze trzema tysięcy mężow na wybor. 6 Ktorzy ujrzawszy wielkość onych wojsk / ulękli się bárzo : y wykradło się ich wiele z obozu / ták / że nie zostało z nich jedno tylko ośm set mężow. 7 Tedy Judas widząc że się rozbieżało wojsko jego / á iż walka nalegała nań / ztrwożył sobą ; (przeto iż nie miał czásu áby je zgromádził) y upádło mu serce. 8 Lecz przecię rzekł do tych / ktorzy byli zostáli ; Wstańmy / á potykajmy się z nieprzyjacioły swymi : owa je snadź zwalczymy. 9 Ale go oni odwodzili / mowiąc ; Nie będziemy się im mogli oprzeć ; lecz ráczey záraz záchowując żywot swoj / wroćmy się / bo się brácia nászy rozbiegli : Jákożbyśmy mogli walczyć przećiwko nim / gdyż nas *bárzo* máło? 10 Ale Judas rzekł ; Nie daj tego Boże / ábym to uczynić miał / á ućiec przed nimi : Jeśli się przybliżył czás nász / podstąpmyż mężnie śmierć zá brácia násze / á nie zostáwujmy tey háńby ná sławie swey.

11 ZAtym ruszyło się wojsko z obozu swego / y stánęli ku potykániu się z nimi : y rozdzielono jedne ná dwie częśći / á procewnicy y strzelcy szli przed wojskiem : tákże też inni wszyscy co namężniejszy / szli ná przodku do potykánia. 12 A Bachides był w tym Połku / ktory po práwym skrzydle ćiągnął / ták / że się zchodził ten huf z obu stron : y zátrąbili w trąby. 13 Zátrąbili tákżey ći ktorzy byli z strony Judásowey w trąby / ták / iż zádrzáłá ziemia od huku onych wojsk : y trwáłá oná bitwá ktora się toczyłá / od poránku áż do wieczorá. 14 A widząc Judás że Bachides y moc wojská byłá ná práwym skrzydle / przyłączył do siebie wszystkie *żołnierze* mężnego sercá / 15 Ták / że potárli ono skrzydło / ktore po práwey stronie było ; á gonili je áż do gory Azotu. 16 A ći ktorzy lewe skrzydło trzymáli / widząc że stárte było ono skrzydło po práwey stronie / puśćili się z tyłu zá Judásem / y zá tymi ktorzy z nim byli. 17 Y wzmogłá się bitwá / á poległo ránnych wiele y z tey y z owey strony. 18 Poległ też y Judás ; á inni ućiekli.

19 TEdy Jonátán y Symon wziąwszy Judásá brátá swego / pochowáli go w grobie Ojcow swojich w Modynie. 20 Y płákáli nád nim / y żałowáli go wszyscy Izráelczycy z wielkim nárzekániem ; á żałobę odpráwując przez wiele dni / 21 mowili ; Ach jákoć poległ mężny wybáwićiel Izráelski ? 22 Ale inne spráwy Judásowe / y woyny y męstwá / ktorych dokázował / y státeczność jego / ktorych jest dosyć / nie są opisáne : bo ich było bárzo wiele.

23 Y Stáło się potym po śmierći Judásowey / że się źli ludźie wynurzyli / po wszystkich gránicach Izráelskich : á powstáli wszyscy ktorzy nieprawość czynili. 24 W oney dni był głod bárzo ćiężki / dla czego odstąpiłá oná krájiná pospołu z nimi. 25 Tedy Bachides one niepobożne męże obrawszy / postánowił je Pány w oney krájinie. 26 Ktorzy wyszukawszy y wyszpiegowawszy przyjacioły Judásowe / przywiedli je do Bachidesá : nád ktorymi się on mśćił / y pośmiewał się z nich. 27 A ták był ućisk w Izráelu / jákiego nie było ode dniá / od ktorego między nimi Proroká widáć nie było.

28 PRzetoż śię zebráli wszyscy przyjaćiele Judászowi/ y rzekli do Jonátáná; 29 Od tego czásu jáko brát twoj Judás umárł / niemász męża podobnego jemu/ ktoryby wyćiągnął przećiwko nieprzyjaćiołom *nászym*, y Báchidesowi / y przećiwko *innym* nieprzyjaćiołom narodu nászego. 30 A przetoż ćiebie dźiś obieramy miásto niego zá hetmáná/y wodzá swego / ábyś wiodł wojny násze. 31 Y przyjął Jonátán ná on czás hetmáństwo / á nástąpił ná miejsce Judászá brátá swego.

32 CZego gdy śię Báchides dowiedźiał/ stárał śię jákoby go zábił. 33 Lecz Jonátán y Symon brát jego / y wszyscy ktorzy przy nim byli dowiedźiawszy śię o tym / ućiekli ná puszczą Tekue: á położyli śię obozem nád wodámi jeźiorá Assár. 34 O czym dowiedźiawszy śię Báchides / przyćiągnął sam w dźień Sábbátu ze wszystkim wojskiem swym zá Jordan.

35 W Tym posłał Jonátán Janá brátá swego / hetmáná onego ludu / y prośił Nábátejczykow przyjaćioł swojich/ áby im dopuśćili u śiebie złożyć *do zachowánia* zprzęt ich / ktorego dostátek mieli. 36 Ale synowie Ambrego wypadszy z Medáby/pojimáli Janá/á wszystko/ cokolwiek miał zábrawszy / odeszli. 37 To gdy śię ták stáło / dano znáć Jonátánowi / y Symonowi brátu jego / iż synowie Ambrego spráwują wesele wielkie; á prowádzą Pánią młodą z Nábádát / corkę jednego z zacnych Kśiążąt Chánánejskich z wielką pompą. 38 Ale wspomniawszy sobie ná Janá brátá swe°/ poszli y skryli śię w jáskinią pod gorą. 39 A podniozszy oczu swych / ujrzeli/ á ono zgrájá y przygotowánie wielkie/ y że PAn młody wyjáchał z przyjaćioły swymi / y z bráćią swoją z bębny y z muzyką / y z wielą oręża. 40 Przetoż uderzyli ná nie z zásadzki/y pobili je / y poległo ránnych wiele; á ostátek ich ućiekło ná gory;y zábráli wszystkie łupy ich. 41 A ták obroćiło śię ono wesele w żáłość/á głos muzyki ich w płácz. 42 A oni pomśćiwszy śię rozlaney krwie brátá swego / wroćili śię do brzegu Jordáńskiego.

43 O Tym usłyszawszy Báchides / przyćiągnął w dźień Sábbátu / áż do brzegu Jordáńskiego z wielkim wojskiem. 44 Przetoż rzekł Jonátán do swojich; Wstáńmy / á walczmy o żywot nász: bo śię z námi nie dźieje dźiś ták jáko wczorá/ ábo dźiś trzeći dźień. 45 Bo oto wojná nástępuje ná nas y w przod y w tył: do tego/wodá Jordáńska/jest y z tąd y z owąd / y jeźierzyská / y łásy/ ták/ że niemász miejscá do ustąpienia. 46 Przetoż teraz wołajćie do niebá/ ábyśćie uszli rąk nieprzyjaćielskich. 47 Y zstoczyłá śię bitwá;y wyćiągnął Jonátán rękę swoję chcąc uderzyć Báchidesá: ále śię od niego názad odwroćił. 48 Zátym wskoczył Jonátán y ći ktorzy z nim byli w Jordan / y przepłynęli ná drugą stronę: ále śię niepuśćili zá nimi zá Jordan. 49 Y poległo z strony Báchidesowey dniá onego do tyśiącá mężow: 50 A sam wroćiwszy śię do Jeruzalem / pobudował miástá obronne w Judskiey źiemi/y Zamek w Jerychu: nád to y Bethel/ y Támnáse / y Fáráton / y Tesso murámi wysokimi / bramámi y zaworámi/ opátrzyli. 51 Y osádźił je strażą ktoraby szkodźiłá Izráelowi. 52 Opátrzył tákże miásto Betsurę/y Gázáre/y Zamek: y położył w nich żołnierzá/y *sporządźił* dostátek żywnośći. 53 Nád to/wźiąwszy w zákłádźie syny Kśiążęce oney źiemie/ dał je pod straż ná Zamek Jeruzalemski.

54 POtym roku setnego pięćdźieśiątego y trzećiego/ mieśiącá wtorego / rozkazał Alcymus rozwálić mur przyśionku wewnętrznego/ miejscá świętego: y psował spráwy Prorockie. 55 Ale gdy począł borzyć / włáśnie w ten czás uderzony jest Alcymus/y przerwáły śię przedśięwźięćia jego: bo zámknione są ustá jego / gdyż był páráliżem ruszony/ ták/ że nie mogł więcey y słowá przemowić / áni rozpráwy uczynić domu swego. 56 Y umárł Alcymus ná on czás z wielką boleśćią. 57 A widząc Báchides że Alcymus umárł / wroćił śię do Królá: y byłá Jud-

ską ziemią w pokoju przez dwie lecie. 58 ✣ Z kąd wszedszy w rádę wszyscy złośnicy/mowili; Oto Jonátán y ktorzy przy nim są / w pokoju bespiecznie mieszkáją : á przetoż przywiedźmy Báchidesá / że je wszystkie jedney nocy pojima. 59 ✣ Przetoż szedszy/dáli mu rádę. 60 ✣ Ktory ruszywszy śie/ciągnął z wojskiem wielkim / y posłał listy potájemnie do wszystkich towárzyszow swojich / ktorzy byli w Judskiey ziemi/áby pojimáli Jonátáná / y tych ktorzy przy nim byli : ále nie mogli / bo śie wynurzyłá rádá ich. 61 ✣ Y pojimáli mężow oney kráiny / ktorzy byli powodem oney złośći / pięćdźieśiąt osob ; y zábili je. 62 ✣ Potym ujáchawszy Jonátán z Symonem / y z tymi ktorzy z nimi byli do Betbázy / ktore jest ná pusczy/pobudował obáliny jego/ y opátrzył je mocno. 63 ✣ Tego dowiedźiawszy śie Báchides / zebrał wszystko wojsko swoje / y tym ktorzy byli z 64 Zydowskiey ziemie dał znáć. ✣ A przyćiągnawszy / położył śie obozem u Betbázy : á wojenne przyprawy zporządźiwszy / dobywał go przez wiele dni.

65 Gdy Jonátán zostáwiwszy Symoná brátá swego w mieśćie / wyćiągnął w pole: á wyćiągnawszy 66 z niemáłym pocztem / ✣ Poráźił Odomirá y bráćią jego / y syny Fázyronowe w namiećiech ich : á gdy je począł zábijáć / nástępowáły wojská. 67 ✣ Symon tákże y ći ktorzy z nim byli / wypadszy z miástá / popa- 68 lili one przyprawy wojenne. ✣ Y zwiedli bitwę z Báchidesem : y zstárty jest od nich ; á utrapili go bárzo / bo rádá y záćiegi jego dáremne były. 69 ✣ Przetoż rozpaliwszy śie Báchides gniewem ná one męże złe / ktorzy mu byli powodem żeby wyćiągnął do oney źiemie / wielu z nich zábił : á potym umyślił wroćić śie do ziemie swojey. ✣ Tego 70 dowiedźiawszy śie Jonátán/ wyprawił do niego posły/ áby z nim uczynili przymierze / á żeby im więźnie wroćił. 71 ✣ Co on przyjawszy/uczynił według słow jego : y przyśiągł mu / że nie będźie szukał jego złego / po wszystkie dni żywotá swe- 72 go. ✣ Y oddał mu więźnie/ ktore był przed tym wywiodł z ziemie Judskiey : á náwroćiwszy śie / odjáchał do ziemie swojey / á nie pokuśił śie nigdy więcey wtárgnąć w gránice 73 Zydowskie. ✣ Ták przestáłá wojná w Izráelu. A Jonátán mieszkał w Máchmás : á począwszy lud sądźić/ wygłádźił niepobożne z Izráelá.

ROZDZIAŁ X.

Demetryusz. 15. y Alexánder stáráją śię o przyjaźń z Jonátánem. 17. List Alexándrow przyjaćielski. 22. Y drugi Demetryuszow do Zydow. 51. Alexánder się żeni z corką Królá Egipskiego. 74. 80. Jonátánowe wojny y zwyćięstwo.

1 A Roku setnego sześćdźieśiątego/ przyćiągnął Alexánder syn Antyochow Epifánes / y wźiął Ptolemáidę : á gdy go przyjęli / krolo- 2 wał tám. ✣ Co gdy usłyszał Demetryusz Krol / zebrał wojsko bárzo wielkie / y wyćiągnął przećiwko 3 niemu ná wojnę. ✣ Y posłał Demetryusz listy do Jonátáná z słowy spokojnymi / *obiecując* go wielkim 4 uczynić. ✣ (A bowiem rzekł; Pospieszmy śię / ábyśmy przymierze uczynili/pierwey niżeliby on uczynił z Ale- 5 xándrem przećiwko nam: ✣ Boby wspomniał ná one wszystkie przykrośći / ktore go od nas potykáły / y 6 bráćią jego/ y narod jego.) ✣ Y dał mu moc zbieráć wojsko / y gotowáć zbroje / żeby był towárzyszem jego : á te ktorzy byli w zákłádźie ná zamku/ rozkazał mu wydáć.

7 Gdy przyjáchawszy Jonátán do Jeruzalem / czytał one listy przed wszystkim ludem/ y przed tymi 8 ktorzy byli ná zamku. ✣ Ktorzy śie bárzo ulękli / gdy usłyszeli / że mu 9 Krol dał moc zbieráć wojsko : ✣ Y wydáli Jonátánowi te/ ktorzy byli ná zamku w zákłádźie : á on je 10 przywroćił rodźicom ich. ✣ A ták mieszkał w Jeruzalem/y począł budowáć y odnawiáć miásto. 11 ✣ Bo rozkazał onym / ktorzy odpráwowáli roboty / pobudowáć mury / y gorę Syon w okolo kámieniem kwádratowym obtoczyć : y uczynili ták. ✣ 12 Záczym pouciekáli oni cudzoziemcy/

cy/ ktorzy byli ná zamkách ktore był
13 pobudował Báchides. ♣ A opu-
ściwszy káżdy *z nich* miejsce swe/
14 odszedł do ziemie swojey. ♣ Tylko
ko w Betsurze zostáli niektorzy z
tych/ ktorzy byli opuścili Zakon
y przykazánie: bo tám mieli u-
ciecżke.

15 A Gdy usłyszawszy Krol Alexánder
o obietnicách/ ktore przez pisá-
nie ucżynił Demetryusz Jonátáno-
wi/ y gdy mu dano spráwe o woj-
nách y o mestwách/ ktorych doká-
zował on y brácia jego/ y o pracách
16 ktore podejmowáli/ Rzekł; ♣ Izali
znajdziemy meżá tákiego áby je-
dnego? Przetoż teraz przyjmimy go
zá przyjaciela y zá towárzyszá. ♣
17 A nápisawszy listy/ posłał do niego/
18 w te słowá mowiąc; ♣ Krol Alexán-
der/ Brátu swemu Jonátánowi
19 zdrowia życży. ♣ Słyszelismy o to-
bie żeś ty jest mąż zacny/ y godzien
ábyś był przyjacielem nászym. ♣
20 Przetoż teraz stánowiemy cie dzi-
śia nawyższym Kápłánem narodu
twego/ y żeby cie zwano przyjacielem
krolewskim: Przytym posłał mu szá-
te szárłatowa/ y korone złota/ mo-
wiąc; Stoj przy nas/ á záchowaj
21 z námi przyjaźń. ♣ Tedy sie *Joná-
tán* oblekł w święta száte miesiacá
śiodmego/ roku setnego y sześćdzie-
śiatego/ w Swieto urocżyste Ku-
cżek: y zebrał wojská/ á nágoto-
wał zbroj bárzo wiele.

22 A Usłyszawszy Demetryusz o tym/
23 záfrásował sie/ y rzekł; ♣ Co-
żesmy to ucżynili/ iż nas uprzedził
Alexánder/ áby w przyjaźń wszedł z
24 Zydámi/ dla rátunku swego. ♣ Ná-
pisze y ja do nich/ nápominájąc ich/ y
obiecując im dostojeństwá y dáry/
25 áby mi byli ku pomocy. ♣ Y nápi-
sał do nich w te słowá; Krol Deme-
tryusz narodowi Zydowskiemu zdro-
26 wia życży ♣ Izeście záchowáli przy-
mierze z námi/ á trwaćie *státecżnie*
w przyjáźni nászey/ y nie przysta-
waćie do nieprzyjacioł nászych/ *rá-
dźi to* słyszymy/ y rádujemy sie. ♣
27 Przetoż teraz trwajćie y dáley/ zá-
chowując nam wiáre: á oddamy
wam dobrym zá to; co nam cżyni-
28 cie. ♣ Y odpuścimy wam wiele po-
winnośći/ y damy wam podárki. ♣
29 Owszem teraz czynie was wolnymi/
y wypuszczam wszystkie Zydy z dáni
y z podárkow/ z soli y z koron; náwet
30 y trzecia cżesć nasienia. ♣ Wiec y
te połowice owocow z drzew/ kte-
ra ná mie przychodzi odpuszczam
ode dniá dźiśiejszego y nápotym:
áby jey wiecey nie brano z ziemie
Zydowskiey/ áni z trzech Stárostw
ktore do niey sa przyłacżone z Sá-
márysey y z Gálilejey/ od dźiśiejsze-
31 go dniá/ áż ná wiecżne cżásy. ♣ A
Jeruzalem niech bedźie święte y
wolne/ y gránice jego/ od dźieśie-
32 ćiny podátkow. ♣ Puszczam tákże
władza nád zamkiem ktory jest w
Jeruzalem; á dawam ja nawyższe-
mu Kápłánowi/ áby go osádził me-
żámi/ ktoreby kolwiek on obrał dla
33 straży jego. ♣ Nád to/ káżdego Zydá
pojimánego z ziemie Zydowskiey/
po wszystkim krolestwie mojim/ dár-
mo wolnym cżynie: do tego/ wszyscy
niech odpuszcża podátki ich y bydłá
34 ich. ♣ A wszystkie Swietá y Sáb-
báty/ y Now miesiacá/ y dni Uro-
cżyste/ y trzy dni przed świetem u-
rocżystym/ tákże też trzy dni po o-
nych dniách urocżystych/ niech má-
ja wszystkie wolne y swobodne wszy-
scy Zydzi/ ktorzy sa w krolestwie
35 mojim. ♣ Aby nikt nie miał mocy
przedawáć áni zádawáć trudnośći
ktoremu z nich w żadney rzecży. ♣
36 Tákże niech beda zpisáne z Zydow
wszedy wojská krolewskie/ około
trzydźieśći tyśiecy meżow: á be-
dźie śie im dawał żołd jáko należy
wszystkiemu wojsku krolewskiemu. ♣
37 A cżesć z nich postánowiona bedźie
po wielkich zamkách krolewskich/ á
cżesć niech bedźie przełożona z nich
nád spráwámi tego krolestwá/ ktore
ná wiáre pusczáne bywája: á het-
máni nád nimi y Ksiażetá/ niech
beda z nich: á niech używája praw
swojich/ ták jáko krol postánowił w
38 ziemi Judskiey. ♣ A z strony onych
trzech Stárostw/ przyłacżonych do
Judskiey ziemi z kráiny Sámá-
ryjskiey/ niech sie to dołoży: że do
ziemie Judskiey bedac pocżytáne/ je-
dnemu poddáne bydź mája/ á niech
nie beda posłuszne inszey władzy/

39 oprocz nawyższego Kápłáná. ♣ Ptolemáidę też y z powiátem jey / dárem dawam świętym / ktorzy są w Jeruzalem / ná potrzebne nákłády 40 ná Swiątnicę. ♣ Do tego/ná káżdy rok dawam piętnaśćie tyśięcy syklow śrebrá z dochodow krolewskich/ z tych miejsc ktore mu należą. ♣ 41 A to wszystko co zostáło *podátku* ktorego nie oddano z dochodow przeszłych lat/ *ten* już od tąd niech oddawáją ná potrzebę Domu. 42 ♣ Nád to/ pięć tyśięcy syklow śrebrá / ktore (jáko y przeszłych lat) z dochodow Swiątnice z podátku rocznego bráne bywáły / y te odpuszczam ; dla tego / że to należy Kápłánom / 43 ktorzy odpráwują służbę *Bożą*. ♣ A ktorzy śię ućiekli do Kośćiołá Jeruzalemskiego / ábo do ktorych kolwiek gránic jego / zátrzymawájąc podátki krolewskie / ábo inne rzeczy / niech będą wolno puszczeni ze wszystkim cokolwiek máją w krolestwie mojim. 44 ♣ Tákże ná pobudowánie y popráwę miejscá świętego / dány będźie nákład z dochodu 45 krolewskiego. ♣ Więc y ná wybudowánie murow Jeruzalemskich/y ná obwárowánie jego w około / dádzą tákże nákład z dochodu krolewskiego; y ná wystáwienie murow w Judskiey źiemi.

46 A Gdy usłyszał Jonátán y lud one słowá/ nie wierzyli im / áni ich przyjęli: Bo pámiętáli ná one złośći wielkie / ktore czynił Izráelowi/ bárzo je trapiąc. 47 ♣ Ale sobie upodobáli Alexándrá/że śię on z nimi uprzyjmie o pokoj umawiał: y dawáli mu pomoc po wszystkie dni. ♣ 48 A ták zebrał Krol Alexánder wojsko wielkie / y położył śię obozem przećiwko Demetryuszowi. 49 ♣ Y zczoczyli bitwę oni dwáj Krolowie: ále wojsko Demetryuszowe tył podáło/ ktore gonił Alexánder : bo zwyćięstwo 50 nád nimi otrzymał. ♣ Y trwáłá oná bitwá wielka áż do zachodu słońcá. á poległ Demetryusz dniá onego.

51 Gdy posłał Alexánder do Ptolemeuszá Krolá Egipskiego posły/w te słowá mowiąc; 52 ♣ Poniewa jem śię wroćił do źiemie krolestwá mego/ y uśiadłem ná stolicy Ojcow mojich / y otrzymałem páństwo : á potárszy Demetryuszá/opánowałem 53 źiemię nászę: ♣ (Bom zczoczył z nim bitwę / y potárty jest on / y wojsko jego od nas ; á uśiedlismy ná stolicy krolestwá jego.) 54 ♣ Przetoż teraz záwrzymy miedzy sobą przyjaźń / á daj mi corkę twoję zá żonę / że będę źięćiem twojim / á dam upominki tobie y oney/ktore ná ćię należą. ♣ 55 Ná co odpowiedźiał Krol Ptolemeusz / mowiąc ; Szczęśliwy jest ten dźień / ktoregoś śię wroćił do źiemie Ojcow twojich / á uśiadłeś ná stolicy krolestwá ich. 56 ♣ A ták teraz uczynię to / o coś pisał : ále zájedź mi drogę do Ptolemáidy/ ábyśmy śię społem oglądáli : y zostánę świekrem twojim / jákoś rzekł.

57 Y Wyjáchał Ptolemeusz z Egiptu/ sam y Kleopátrá corká jego / á przyjáchał do Ptolemáidy roku setnego sześćdźieśiątego y wtorego. 58 ♣ A gdy mu zájáchał Krol Alexánder / dał mu Kleopátrę corkę swoję : Y spráwił jey wesele w Ptolemáidźie po krolewsku / z wielką pompą. 59 ♣ Y nápisał Krol Alexánder do Jonátáná / áby mu zájáchał 60 drogę. ♣ Ktory zacnie przyjáchawszy do Ptolemáidy/wyszedł przećiwko onym dwiemá Krolom / á dał wiele upominkow od śrebrá y złotá/ im y przyjaćiołom ich / y ználazł 61 *wielką* łáskę u nich. ♣ Ale śię zebráli przećiwko niemu mężowie jádowići z Izráelá/ mężowie złośliwi / áby go źle událi : ále Krol ná nie nie dbał. 62 ♣ Owszem rozkazał Krol zewlec Jonátáná z szat jego / á oblec go w szárłat:y ták uczynili. Potym posádźił go Krol podle śiebie: 63 ♣ Y rzekł do Kśiążąt swojich ; Wynidźćie z nim w pośrzod miástá / á każćie obwołáć/ áby nań nikt nie skárżył o żadną rzecz ; y żeby mu śię nikt w 64 niczym nie przykrzył. ♣ A gdy ujrzeli ći co nań skárżyli zacność jego ktora obwołano/y onego ubránego w 65 szárłat/poućiekáli wszyscy. ♣ A potym jáko go wielkim Krol uczynił/ wpisawszy go miedzy przedniejsze przyjaćioły / postánowił go hetmánem/y uczesnikiem páństwá. 66 ♣ Tedy

śie wroćił Jonátán do Jeruzalem/ w pokoju y w rádośći.

67 A Roku setnego sześćdźiesiątego y piątego / wroćił śie Demetryusz syn Demetryuszow z Krety / do źiemie Oycow swych. 68 ♣ O czym Krol Alexánder usłyszawszy/ záfrásował śie bárzo ; y wroćił śie do Antyochiey. 69 ♣ Y postánowił Demetryusz Apolloniuszá Stárostę nád Dolną Syryą ; ktory zebrawszy wojsko wielkie/ á położywszy śię obozem w Jámniey; posłał do Jonátáná nawyższego Kápłáná/ mowiąc; ♣ 70 Tylko śie ty sam podnośisz przećiwko nam/ á jam jest w pośmiewisku y w pohánbieniu dla ćiebie : przeto/ iż ty przećiwko nam rozćiągasz władzą swoję ná tych gorách. 71 ♣ A ták jesli ufasz wojsku twemu / wynidź do nas w pole/ á tu śie z sobą potykajmy : Abowiemći ze mną jest potęgá miast. 72 ♣ Pytaj śie/ á dowiesz śie ktom ja jest / y ći ktorzy mi pomagáją : á powiedzą / że śie nie będźiećie mogli y jedną nogą ostáć przed námi ; poniewaz przodkowie wászy w źiemi swey dwá kroć tył podáć muśieli. 73 ♣ A teraz nie będźiesz mogł wytrzymáć jezdnym/ y tákiemu wojsku w polu ; gdźie niemász kámienia / áni żadney skáły / áni miejscá do ućiekánia.

74 A Gdy Jonátán usłyszał te słowá Apolloniuszowe / poruszył śie w myśli / y wybrawszy dźieśięć tyśięcy mężow/ wyćiągnął z Jeruzalem: gdźie mu zászedł ná pomoc Symon brát jego. 75 ♣ A położywszy śie obozem u Joppen/ bo go nie chćiano puśćić do miástá / (gdyż straż Apolloniuszowá byłá w Joppen) dobywał go. 76 ♣ Z kąd zlęknawszy śie obywátele miástá/ otworzyli ję : y 77 opánował Jonátán Joppen. ♣ O czym usłyszawszy Apolloniusz/ wźiął z sobą trzy tyśiące jezdnych/ y woj- 78 sko wielkie: ♣ Y ćiągnął ku Azotowi / jákoby śie w drogę ku niemu wypráwił / á wszákże wnet wyćiągnął w pole: przeto/ że miał wiele jezdnych/ w ktorych ufał. ♣ Y gonił go Jonátán ku Azotowi / á wojsko śie po nim puśćiło/ chcąc zwoczyć bitwę. 79 ♣ Ale Apolloniusz zostáwił potáiemnie zá nimi tyśiąc jezdnych. ♣ 80 Lecz zwiedźiawszy Jonátán że zásadzki są zá nimi / obtoczył wojská jego / ktore wypuszczáły strzały ná 81 lud od poránku áż do wieczorá. ♣ A lud stał jáko był rozkazał Jonátán/ 82 áż śie sprácowáli jezdni jego. ♣ Potym wyćiągnął Symon z wojskiem swym/ y uderzył ná on huffiec ; bo śie już ći jezdni byli sprácowáli : ktorzy potárći będąc odniego/ ućiekli. ♣ Y 83 rozpierzchnęłá śie oná jezdá po polu : á ućiekszy do Azotu / weszli w dom [a] Dágonow / do kośćiołá bałwáná swego/ áby byli záchowáni. ♣ 84 Ale Jonátán zápaliwszy Azot y miástá okoliczne/ pobrał łupy ich/ y kośćioł Dágonow z onymi ktorzy do 85 niego ućiekli ogniem zpalił. ♣ A bylá tych / ktorzy polegli od mieczá z onymi ktorzy byli popaleni / liczbá/ 86 około ośmi tyśięcy mężow. ♣ Y ruszył śie z támtąd Jonátán/ y położył śie obozem u Askálonu : gdźie wyszli obywátele miástá przećiwko nie- 87 mu/ z wielką pompą. ♣ Potym śie wroćił Jonátán do Jeruzalem z tymi / ktorzy z nim byli / májąc łupy wielkie.

88 A Gdy usłyszał Krol Alexánder o tym / umyślił jeszcze zacniey 89 wystáwić Jonátáná. ♣ Przetoż mu posłał zapony złota / jáko jest obyczaj dawáć powinnym krolewskim. Y dał mu Akáron/ y wszystkie gránice jego w osiádłość.

[a] 1 Sam. 5. 2.

Rozdźiał IX.

Ptolomeusz powstał przećiwko Alexándrowi Zięćiowi swemu. 16. Alexánder umárł. 18. Y Ptolomeusz. 19. Demetryusz páństwo wźiewszy. 27. Jonátáná uććił. 48. Antyochiey dobył y zplundrował. 72. Jonátán zwyćięstwo otrzymał.

1 Tedy Krol Egipski zebrawszy wojská wielkie / jáko piasek ktory jest ná brzegu morskim / y wiele okrętow / stárał śie jákoby mogł zdrádą wźiąć krolestwo Alexándrowe / y przyłączyć je do krolestwá 2 swego. ♣ Y wyjáchał do Syryey z słowy spokojnymi / y otwieráli mu obywátele miástá / y wychodźili przećiwko niemu : ábowiem to było

roſkazanie od Krolá Alexándrá / gdyż był świekier jego / áby wychodzono przećiwko niemu. 3 ♣ Ale Ptolemeuß wjáchawßy do miaſt / wßedźie żołnierze zoſtawiał ná ſtraży/w káżdym mieśćie. 4 ♣ A gdy był bliſko Azotu / ukazano mu kośćioł Dágonow ogniem zpalony/ y Azot y okoliczne miáſtá jego poborzone : y ćiáłá pobitych porzucone y popalone'/ ktore był a Jonátán ná wojnie popalił : (bo je było złożono ná gromády tám/ktoredy jáchał) 5 ♣ Y powiádáli Krolowi co uczynił Jonátán / áby go chydźili : wßákże Krol milczał. 6 ♣ Y wyprawił śie Jonátán zacnie przećiwko Krolowi do Joppen / gdźie przywitawßy śie 7 ſpołecznie/nocowáli tám. ♣ Potym wyjáchawßy Jonátán z Krolem áż do rzeki ktora zowią Eleuterus/wroćił śie do Jeruzalem. 8 ♣ A krol *Ptolemeuß* opánowawßy miáſtá nád morzem áż do Seleuciey / ktora też leży nád morzem/umyślił przećiwko 9 Alexándrowi złe rády : ♣ Y wyprawił poſły do Demetryußá Krolá / mowiac ; Nużże uczyńmy z ſobą przymierze / á dámći corkę moję ktorą ma Alexánder ; y bedźieß krolował w kroleſtwie ojcá twego : ♣ 10 Abowiem mi żal/ żem mu dał corkę 11 moję ; bo mię chćiał zábić. ♣ A obwinił go dla tego/iż prágnął kroleſtwá 12 jego. ♣ Y wźiął mu corkę ſwoję/ á dał ją Demetryußowi : y odráził śie od Alexándrá ; y były jáwne nie13 przyjáźni miedzy nimi. ♣ Záczym przyjáchawßy Ptolemeuß do Antyochiey/włożył dwie koronie ná głowę 14 ſwoję/ Azyátycką y Egipſką. ♣ A Krol Alexánder był ná ten czás w Cyliciey ; bo śie wyłámywáli z poſłußeńſtwá jego obywátele onych 15 miejſc. ♣ Przetoż uſłyßawßy Alexánder / wyćiągnął przećiwko niemu ná wojnę. Ale Ptolemeuß wywiodßy *wojſká wielkie*, potykał śie z nim reką potężną / y wſpárł go ná 16 zad. ♣ Tedy uciekł Alexánder do Arábiey/áby śie tám záchował : á krol 17 Ptolemeuß wywyżßony jeſt. ♣ Ale Zábdyel Arábczykućiawßy głowę Alexándrowi / poſłał ją Ptolemeu18 ßowi. ♣ Zátym Krol Ptolemeuß umárł dniá trzećiego : á ći ktorzy byli po zamkách jego/od tych ktorzy mießkáli po tychże zamkách / pogi19 neli. ♣ A ták Demetryuß otrzymał kroleſtwo roku ſetnego ßeśćdźieśiątego śiodmego.

a 2 Mác. 10.48.

20 DNych dni zebrał Jonátán niektore z Judſkiey źiemie / áby dobywał zamku Jeruzalemſkiego / y náczynił przećiwko niemu przy21 praw wojennych bárzo wiele. ♣ Ale wyprawiwßy śie do Krolá niektorzy / co w nienawiśći mieli narod ſwoj / mężowie źli / oznájmili mu iż 22 Jonátán zamek obległ. ♣ Oczym gdy śie dowiedźiał/rozgniewał śie : á skoro to uſłyßał / záraz wyjáchał/ y przyjáchał do Ptolemáidy ; y nápiſał Jonátánowi/ áby poniechawßy oblężenia/zájáchał mu co narychley droge dla rozmowy/ do Ptolemáidy. 23 ♣ Co gdy uſłyßał Jonátán/rozkazał *przećię Zámek* oblec : á wybrawßy niektore z ſtárßych Izráelſkich y z Kápłánow / wdał śie w niebe24 ſpieczeńſtwo. ♣ Bo nábrawßy śrebrá y złotá/y ßat/y innych upominkow wiele/ jáchał do Krolá do Ptolemáidy / y ználazł łáſkę u niego. 25 ♣ A choć nań podußczáli niektorzy 26 niezbożni z narodu jego. ♣ A wßákże uczynił mu Krol ták jáko mu byli uczynili przodkowie jego : y uczynił go wielkim przed wßyſtkimi 27 przyjáćiołmi ſwymi. ♣ Y potwierdźił mu Nawyżßego kápłáńſtwá / y wßelkich innych / ktore miał przed tym / urzedow : náwet ſpoſobił to / áby był Kśiażećiem przednieyßych przyjaćioł jego.

28 NAd to/prośił Jonátán Krolá/ áby od podátku wolną uczynił źiemię Judſką/ y troje Stároſtw/y Sámárya : y obiecał mu zá to trzy 29 ſtá tálentow. ♣ Y zezwolił ná to krol : y nápiſał Jonátánowi liſty o tym wßyſtkim w ten ſpoſob ; ♣ Krol 30 Demetryuß Jonátánowi Brátu / y narodowi Żydowſkiemu / zdro31 wia życzy. ♣ Przepis liſtu tego/ktoryśmy o was piſáli do Láſtená powinne° náßego/nápiſáliſmy y wam 32 áby śćie *go* widźieli. ♣ Krol Demetryuß Láſtenowi Ojcu / zdrowia 33 życzy. ♣ Narodowi Żydowſkiemu

przyjáćiołom nászym / ktorzy śię záchowuja przećiwko nam / ták jáko jeſt ſpráwiedliwa / umyślilismy dobrze uczynić dla ich ku nam życzliwośći. 34 ✤ Przetoż náznáczyliśmy im y gránice Judſkie/y te trzy Powiáty Aferemę/ y Liddę y Rátámę/odłaczone od Sámáryjey do Judſkiey źiemie ; y wszyſtkie inne rzeczy/ ktore należa tym wszyſtkim ktorzy ofiáry ſpráwuja w Jeruzalem : záto/co przed tym Krol od nich bierał ná káżdy rok / z pożytkow źiemie y z owocow drzew. 35 ✤ Tákże y inne rzeczy ktore nam należáły / od tego czáſu / dźieśięćiny/ y dań nam należaca / y żupy ſolne / y korony/ ktore nam należa/ 36 ✤ Wszyſtko im puszczamy : A nic z tego wzruszono nie będźie / od tad áż po wszyſtek czás. ✤ 37 Przetoż poſtáraycie śię / ábyśćie to przepiſáli / y oddáli Jonátánowi. A niech to położa ná gorze świętey ná mieſcu przyſtojnym y zacnym.

38 A Ták widzac Krol Demetryusz / że przed nim byłá uſpokojna źiemiá / á nic mu śię nie zprzećiwiło / rozpuśćił wojſká ſwe / káżdego ná miejſce jego : oprocz wojſká cudzoźiemcow / ktore był zebrał z wyſep innych narodow. Dla tego tez nienawiść wźięły przećiwko niemu wszyſtkie wojſká jeº/ktore miał po ojcách. 39 ✤ Przetoż Tryfon/ktory przed tym pierwszy był po Alexándrze / widzac że wszyſtkie wojſká szemráły przećiwko Demetryuszowi /udał śię do Symálkuá Arábczyká ; ktory przy ſobie chował Antyochá / ſyná Alexándrowego. 40 ✤ Y námawiał go/ áby mu go dał / żeby krolował miáſto Ojcá jego : oznájmił mu przy tym / co uczynił Demetryusz ; y o tych niechećiách ktore przećiwko niemu miáły wojſká jego : y zoſtał tám przez wiele dni.

41 W Tym poſłał Jonátán liſty do Krolá Demetryuszá/áby wygnał te ktorzy byli ná zamku Jeruzalemſkim / y te ktorzy byli ná báſztách:bo náježdżáli Izráelá. 42 ✤ Tedy Demetryusz poſłał do Jonátáná / mowiac ; Nie tylkoć to uczynię / y narodowi twemu / lecz ćię zacnie wywyższę y narod twoj/ będźli miał 43 czás po temu. ✤ Teraz tedy dobrze uczynisz / jeſli mi pośleſz męże ktorzyby mi byli ná pomocy : bo mię odſtapiło wszyſtko wojſko moje. 44 ✤ Y poſłał mu Jonátán do Antyochiey trzy tyśiace mężow mocnych / ktorzy śię wypráwili do Krolá. Tedy śię Krol urádował z przyśćia ich. ✤ 45 Bo śię było zebráło mieszczánow w pośrzod miáſtá / około ſtá y dwudźieſtu tyśięcy mężow / ktorzy 46 chćieli Krolá zábić. ✤ Dla tego ućiekł Krol ná páłác : ále obywátele miáſtá / oſádźiwszy drogi miejſkie / 47 poczęli go dobywáć. ✤ Tedy krol Zydow przyzwał ná pomoc : ktorzy zszedszy śię do niego wszyſcy ſpołem 48 wpádli do miáſtá. ✤ Y zábili w mieśćie onegoż dniá ſto tyśięcy *człowieká* : á zápaliwszy miáſto / y nábrawszy wiele korzyśći / onegoż dniá 49 wybáwili krolá. ✤ A widzac obywátele onego miáſtá / że Zydowie doſtáli miáſtá jáko chćieli / upadszy w 50 ſercu ſwym/ wołáli do Krolá z prozbámi / mowiac ; Daj nam práwice/ á niech przeſtána Zydźi walczyć przećiwko nam / y przećiwko temu 51 miáſtu. ✤ Zátym porzućili bronię ſwe/á uczynili przymierze : A Zydźi nábyli ſławy u Krolá/y u wszyſtkich w kroleſtwie jego ; y wroćili śię do Jeruzalem/májac łupow bárzo wiele. 52 ✤ A ták śiedźiał Krol Demetryusz ná ſtolicy kroleſtwá ſwego : á byłá w pokoju źiemiá przed 53 obliczem jego. ✤ A wszákże złamał we wszyſtkim cokolwiek był przyrzekł:bo śię odrážił od Jonátáná / y nie oddał mu tey łáſki / ktora on był okazał przećiwko niemu ; ále go trapił bárzo.

54 Z Atym wroćiwszy śię Tryfon / y Antyoch z nim máły młodźieniaszek / ktory krolował włożywszy 55 ná śię koronę. ✤ Y zgromádźiły śię do niego wszyſtkie wojſká / ktore rozpuśćił Demetryusz/y walczyły przećiwko niemu / ták / że będac porážony/ućiekł. 56 ✤ A Tryfon wźiawszy ſłonie/ opánował Antyochia. 57 ✤ Tedy Antyoch młodźieniec piſał do Jonátáná / mowiac ; Potwirdzámći Nawyższego kápłáńſtwá / y ſtánowię ćię nád czteremá powiáty / á-

bys był przyjacielem krolewskim. ♣
58 Przytym posłał mu naczynia złote ná posługowánie; y dał mu moc pić ze złotego naczynia / y chodźić w szárłacie/ y nosić zaponę złotą. ♣
59 Przytym Symoná brátá jego/ postánowił Hetmánem / od gránic Tyrskich/ áż do gránic Egipskich.
60 Gdy wypráwiwszy się Jonátán/ objáchał kráinę zá rzeką/ y miástá: á gdy się do niego zebráły wszystkie wojská Syryjskie/ciągnął ná pomoc do Aszkálonu/gdźie z pompą wielką obywátele miástá wyszli ná przećiwko niemu. ♣
61 Z támtąd ruszył się do Gázy: á gdy się záwárli ći ktorzy byli w Gáźie/obległ je; á zpaliwszy okoliczne miásteczká jego
62 zplundrował je. ♣ Potym gdy się Jonátánowi upokorzyli ći ktorzy byli w Gáźie/ dał im práwą rękę: á wźiąwszy syny Kśiążąt ich w zákłádźie/ posłał je do Jeruzalem; y przejáchał onę kráinę áż do Dámászku.
63 A Gdy usłyszał Jonátán/ że Kśiążętá Demetryuszowi/do Kádes ktore jest w Gálilejey przyćiągnęli/z wojskiem wielkim/ chcąc go odegnáć od oney kráiny: ♣
64 Wyćiągnął przećiwko nim: á brátá swego Symoná zostáwił w źiemi swey. ♣
65 Ktory to Symon obległ Betsurę: á dobywájąc jey przez wiele dni ták ją
66 zćisnął/ ♣ Że go muśieli prośić/ áby przyjął práwicę ich: y podał im *łáskáwą rękę*; á wypędźiwszy je z támtąd/ wźiął miásto/ y osádźił je
67 strażą. ♣ Zátym Jonátán y wojsko jego/ położyło się u jeźiorá Genezáretskiego: A gdy się ruszyli ráno w
68 pole Asor/ ♣ Oto wojská cudzoźiemskie ćiągnęły przećiwko niemu w onym polu: ktore nań zásadzki między gorámi uczyniwszy/ sáme przećiwko niemu ćiągnęły. ♣
69 A gdy się ći co ná zásadzkách byli ruszyli z miejsc swoich/ á stoczyli bitwę: ♣
70 Tedy ći ktorzy byli z strony Jonátánowey/ ućiekli wszyscy/ ták / iż nie został z nich áni jeden/ oprocz Mátátyaszá syná Absálomowego/ y Judásá syná Kálfiego hetmánow polnych nád onym wojskiem. ♣
71 Przetoż rozdárszy Jonátán száty swe/ y posypawszy głowę swą prochem/ modlił się. ♣
72 Zátym obroćiwszy się do nich ku bitwie/ uganiał się z nimi/ták/ że ućiec muśieli. ♣
73 Co gdy ujrzeli ći ktorzy byli ućiekli od niego/ wroćili się *zásię* do niego: y gonili je z nim/ áż do Kádes/ áż do obozu ich/ gdźie się byli położyli. ♣
74 Tedy poległo z cudzoźiemcow onegoż dniá około trzech tyśięcy mężow: á Jonátán się wroćił do Jeruzalem.

ROZDZIAŁ XII.

Jonátán przymierze z Rzymiány y Szpártány odnawia. 24. Wojská Demetryuszowe odegnał. 31. Arábczyki poráźił. 37. Jeruzalem opátrzył. 40. Od Tryfoná zdrádzony. 48. Y zámordowány.

1 A Widząc Jonátán że miał czás pogodny/ wybrał *niektore* męże y posłał do Rzymu/ dlá potwirdzenia y ponowienia przyjáźni z Rzymiány. ♣
2 Tákże też do Szpártánow
3 y ná inne miejscá listy rozesłał / w tenże sposob ♣ Ktorzy wypráwiwszy się do Rzymu / á wszedszy do Rády/ rzekli; Jonátán /Nawyższy kápłan/ y narod Żydowski posłał nas/ ábyśćie odnowili z nimi przyjaźń y towárzystwo/ jákie przed tym było. ♣
4 Tedy im *oni* dáli listy do innych ná pewne miejscá/ áby je doprowádzono z pokojem do źiemie Żydowskiey.
5 A Tenći jest przepis listu/ ktory pisał Jonátán do Szpártánow; ♣
6 Jonátán Nawyższy kápłan y Starszy onego narodu/ tákże Kápłáni y inny lud Żydowski/ Szpártánem bráći swojey zdrowia życzą.
7 ♣ Już przed tym posłáne są listy do Oniaszá Nawyższego kápłáná nászego/ od a Dáryuszá/ ktory krolował nád wámi; iżeśćie brácia nászą/ jáko przepis niżey położony pokázuje. ♣
8 Ktory Oniasz zacnie przyjąwszy onego męża *od was* posłánego/ wźiął listy/ w ktorych dawano znáć/ o ztowárzyszeniu się/ y o przyjáźniey *nászey*. ♣
9 Przetoż my/ ácz kolwiek nie potrzebujemy tego/ zá pociechę násze májąc Kśięgi święte ktore są w ręku nászych: ♣
10 Wszákże umyśliliśmy posłáć do was / o

a 1. *Areszá.*

odno-

odnowienie bráterstwá y przyjáźni/ áby śie nie zdáło/ że śie odłączamy od was: bo nie máło czásu wyszło/ iá-
11 kośćie nie posyłáli do nas. ♣ A my ná káżdy czás bez przestanku/ ták w Vroczyste świętá/ jáko y w inne Vroczyste dni/ wspominamy ná was przy spráwowániu ofiar/ y modlitew.; jáko śie godźi y przy-
12 stoji pámiętáć ná bráćią. ♣ A ćieszy-
13 my śie z wászey sławy. ♣ A choć nas były ogárnęły wielkie utrapienia/ y wielkie wojny; bo przećiwko nam walczyli Krolowie/ ktorzy są
14 około nas: ♣ Wszákże nie chćieliśmy śie wam przykrzyć/ áni innym towárzyszom y przyjaćiołom nászym/
15 w tych wojnách. ♣ Mámy záiiste z niebá pomoc ktora nam pomaga/ ktorąśmy wybáwieni od nieprzyjaćioł nászych á nieprzyjaćiele nászy
16 poniżeni są. ♣ Przetoż obráliśmy Numeniuszá Antyochowego b / y Antypátrá syná Jázonowego/ á posłáliśmy je do Rzymian dla odnowienia z nimi przyjáźni y towárzystwá pierwszego.

b I. Antymáchowego.

17 ♣ Ktorymeśmy poruczyli/ áby śie y do was wypráwili/ y pozdrowili was/ y oddáli wam od nas listy / o odnowieniu przyjá-
18 źni nászey. ♣ A ták teraz dobrze uczynićie/ jeśli nam ná to odpowiećie.

19 TEnci jest przepis listu ktory oni
20 zá śie posłáli. ♣ Dáryusz Krol Spártáński/ Oniaszowi Nawyższemu kápłanowi/ zdrowia życzy. ♣
21 Znájduje śie w pismiech o Spártánach y o Zydách/ iż oni są bráćia/ á że poszli z narodu Abráhámowe-
22 go. ♣ Przetoż teraz dowiedźiawszy śie tego/ zdáło śie nám żebyśćie dobrze uczynili/ gdybyśćie do nas ná-
23 pisáli o powodzeniu wászym. ♣ My też do was wzájem piszemy/ iż bydło wásze / y wszystká májętność wászá nászá jest ; á co nászego/ to też jest wászego : á ták rozkazáliśmy/ áby wam to opowiedźiano.

24 A Gdy usłyszał Jonátán/ że śie wroćili Kśiążętá Demetryuszowi/ z wojskiem dáleko więtszym niż pierwey/ áby walczyli z nim/ ♣
25 Ruszył śie z Jeruzalem/ á zábieżał im w źiemi Amátyckiey : bo im nie dał czásu wtárgnąć do źiemie swo-
26 iey. ♣ Y posłał szpiegi do wojská jego: ktorzy wroćiwszy śie / oznájmili mu/ że postánowili uderzyć ná nie w
27 nocy. ♣ A gdy zászło słonce/ rozkazał Jonátán swojim / áby czuli y byli we zbrojey po gotowiu do bitwy przez cáłą noc; y postáwił straż
28 około obozu. ♣ To usłyszawszy nieprzyjaćiele/ że Jonátán y z swojimi gotowy do bitwy / ulękli śie: á przestrászeni będąc w sercu swym / zápalili ognie w obozie swym / y u-
29 ćiekli. ♣ Ale Jonátán y ktorzy z nim byli / nie dowiedźieli śie áż ráno: przeto/ iż tám widźieli ognie gorá-
30 jące. ♣ Tedy Jonátán puśćił śie po nich/ ále ich nie dogonił: bo śie byli przepráwili przez Eleutere rze-
31 kę. ♣ Záczym obroćiwszy śie Jonátán ná Arábczyki/ ktore zwano Zábádejczykámi/ poráźił je / y pobrał
32 łupy ich. ♣ Potym ruszywszy śie z támtąd / przyćiągnął do Dámászku / y przeszedł one wszystkie kráiine.
33 ♣ Tákże y Symon wyćiągnąwszy / przyszedł áż pod Aszkálon / y do okolicznych zamkow : z kąd udawszy
34 śie do Joppy/ wźiął ją. ♣ (Bo usłyszał że chćieli on Zamek podáć tym/ co byli z strony Demetryuszowey) A osádźił ją żołnierzem/ áby jey strzegli.

35 ZAtym wroćiwszy śie Jonátán / zgromádźił Stársze z ludu/ y nárádźił śie z nimi / áby pobudowáli
36 Zamki w źiemi Judskiey: ♣ Y wywiedli mury Jeruzalemskie / á wystáwili wysoki mur y wielki / między zamkiem y miástem ; ktoryby go dźielił od miástá áby sam był osobno: á żeby tám áni kupowano
37 áni przedawano. ♣ A gdy śie zebráli / áby miásto budowáli / tedy on przystąpił do onego muru nád rzeką ná Wschod słońcá : Y opráwili
38 ten mur ktory zwano Káfenátá. ♣ A Symon pobudowáł Adyde / ná rowninie; y opátrzył bramámi y záworámi.

39 A ten czás chćiał Tryfon krolowáć w Azyey / y wstáwić ná śie koronę/ źćiągnąwszy rękę ná Antyochá Krolá. ♣ Lecz bojąc śie że-
40 by mu snadź tego niedopuśćił Jonátán / á żeby snádź nie podniosł woj-

ny przeciwko niemu / szukał drogi 41 jákoby go poimał y zábił. ✤ Tedy ruszywszy śie / przyćiągnął do Betsán : Y wyszedł Ionátán przećiwko niemu ze czterdźiestą tyśięcy mężow przebránych do boju / y przyszedł 42 do Betsánu. ✤ Co widząc Tryfon / iż przyszedł z woyskiem wielkim / nie śmiał podnieść ręki przećiwko nie-43 mu. ✤ Ale go przyiął z uććiwośćią / y zálećił go wszystkim przyiaćiołom swoiim : á dawszy mu upominki / rozkazał przyiaćiołom swoiim / áby mu byli ták posłuszni iáko iemu sá-44 memu. ✤ Y rzekł do Ionátáná ; Przecześ trudźił ten wszystek lud ; gdyż niemász żadney woyny miedzy 45 námi ? ✤ Przetoż teraz odeśli ie do domow ich : á przebrawszy sobie trochę mężow / ktorzyby zostáli z tobą / poiedź ze mną do Ptolemáidy ; á podámći ią y inne Zamki / y inne woyská / y wszystkie ktorzy *są postánowieni* nád iákimi spráwámi ; á obroćiwszy śie odiádę / gdyżem tu dla tego 46 przyszedł. ✤ Ktoremu dawszy wiárę *Ionátán*, uczynił iáko mowił : y rozpuśćił one woyská : ktore odeszły 47 do źiemie Zydowskiey. ✤ A zostáwił przy sobie trzy tyśiące mężow : z ktorych dwá tyśiącá odesłał do Gá-48 lilejey / á tyśiąc poszedł z nim. ✤ Ale skoro tylko przyiáchał Ionátán do Ptolemáidy / zámknęli Ptolemeiczycy bramy : á poimawszy go / y wszystkie ktorzy przyiácháli z nim / 49 pomordowáli mieczem. ✤ Tedy posłał Tryfon woysko *piesze* y iezdne do Gálilejey / y ná pole wielkie / áby wytráćili wszystkie ktorzy byli z strony Ionátánowey.

50 A Że gdy śie oni dowiedźieli / że poimány iest y zginął Ionátán y z tymi ktorzy z nim byli / nápomináli iedni drugich / áby ćiągnęli spolkiem náwroćiwszy śie / gotowi będąc 51 do bitwy. ✤ Wszákże widząc ći ktorzy ie gonić mieli / że im o żywot 52 idźie / wroćili śie. ✤ Zátym przyszli wszyscy do źiemie Iudskiey / y płákáli Ionátáná y tych ktorzy z nim zginęli ; y bali śie bárzo : nád to / y wszystek Izráel płákał płáczem wiel-53 kim. ✤ Y stáráli śie wszyscy naro-54 dowie okoliczni / áby ie ztárli. ✤ Bo mowili ; Nie máiąc hetmáná / áni pomocniká : Przetoż teraz uderzmy ná nie / á wygłádźmy z ludźi pámiątkę ich.

ROZDZIAŁ XIII.

Izráelczycy sobie Symoná zá Hetmáná obráli. 14. Tryfon ná zdrádźie do Symoná posyła. 23. A zábiwszy Ionátáná, wroćił śie do źiemie swey. 25. Ionátáná pogrzebiono. 31. Antyoch od Tryfoná zdrádą zámordowány. 43. Symon Gázy dobył. 50. Y zamku Ieruzalemskiego.

1 A Że usłyszawszy Symon / że Tryfon zebrał woysko wielkie / áby wtárgnął do źiemie Iudskiey / y 2 ztárł ią ; ✤ A widząc że lud był w stráchu y w boiáźni / puśćił śie do Ieruzalem : A zgromádźiwszy lud / Nápominał ie / mowiąc do nich ; ✤ 3 Wy sámi wiećie / iákiesmy rzeczy ia / y brácia moii / y dom Oycá mego czynili o Zakon y o mieysce świete : tákże y o woynách y o trudnośćiach 4 ktorycheśmy záżyli. ✤ Z kąd poginęli brácia moii wszyscy dla Izráelá / 5 ták / żem ia tylko sam został. ✤ Przetoż nie day mi tego Boże / ábym żáłowáć miał żywotá mego w káżdy czás utrapienia : gdyżem nie iest le-6 pszy nád brácią moię. ✤ Owszem pomszczę śie krzywdy narodu mego y mieyscá świetego / tákże y żon y dźiatek nászych : ponieważ śie zebráli ći wszyscy narodowie / áby nas 7 z nienawiśći wygłádźili. ✤ Y rozpalił śie duch onego ludu / skoro u-8 słyszeli te słowá : ✤ A odpowiedźieli głosem wielkim / mowiąc ; Ty bądź nászym hetmánem / miásto Iudászá 9 y Ionátáná bráći twoiich. ✤ Spráwuy woyny násze : á wszystko cokolwiek nam rozkażesz / uczyniemy. ✤ 10 Tedy zebrał wszystkie męże waleczne á pośpieszył śie / áby dokonał murow Ieruzalemskich / ktorymi ie obtoczył 11 około. ✤ Posłał tákże Ionátáná / syná Absálomowego / y z nim woysko wielkie do Ioppen : ktorzy wygnawszy z támtąd te / co tám mieszkáli / został tám sam.

12 A Ten czás ruszył śie Tryfon z Ptolemáidy z woyskiem wielkim / chcąc wtárgnąć do źiemie Iudskiey ;

Judskiey; á Jonátán przy nim/ bę-
13 dąc więźniem. ♣ A Symon położył
śię obozem w Adyd/ przećiwko polu.
14 ♣ Gdy śię tedy dowiedźiał Try-
fon/ iż Symon powstał ná mieyscu
Jonátáná brátá swego/ á iż z nim
miał zwieść bitwę / wyprawił do
15 niego posły/ mowiąc; ♣ Zátrzymá-
lismy Jonátáná brátá twego/ dla
tych pieniędzy / ktore został winien
do krolewskiey komory/ y dla spraw
16 sobie poruczonych. ♣ Przetoż teraz
pośli sto tálentow śrebrá/ y dwu
synow jego w zákłádźie/ áby wy-
puszczony będąc/ nie odstąpił od nas:
17 á puśćimy go wolno. ♣ Acz wie-
dźiał Symon że ná zdrádźie z nim
mowił: á wszákże posłał ono śre-
bro/ y onych dwu młodźieniaszkow;
dla tego/ áby snadź w nieprzyjaźń
wielką nie przyszedł u ludu/ ktorzy-
18 by rzekli; ♣ Że mu nie posłał śre-
brá y onych dwu młodźieniaszkow/
19 dla tego Jonátán zginął. ♣ Posłał
tedy onych dwu młodźieniaszkow/ y
onych sto tálentow: Wszákże on skła-
mał/ y nie wypuśćił Jonátáná. ♣
20 Owszem potym przyćiągnął Try-
fon/ zákrzáwszy oną drogą/ ktora
idźie do Ador/ áby wpadszy do oney
krainy/ potárł ją. ♣ Ale Symon y
woysko jego puśćiło śię po nim/ ná
ktore śię kolwiek mieysce obroćił.

21 Lecz ktorzy mieszkáli ná zamku/
wyprawili posły do Tryfoná/ á-
by go nápomnieli/ żeby śię do nich
udał przez puszczą/ á iżby im posłał
22 żywnośći. ♣ Dlaczego nagotował
Tryfon wszystkę jezdę swoię/ áby
ćiągnął: Lecz oney nocy spadł śnieg
bárzo wielki: y niemogł przebydź
przez on śnieg/ ták/ że odćiągną-
wszy z támtąd/ obroćił śię do Gá-
23 láádyty. ♣ A gdy śię przybliżył do
Bászkámá/ zábił Jonátáná ktore-
24 go támże pochowano. ♣ Tryfon
záś obroćiwszy/ śię poszedł do źie-
mie swoiey.

25 Tedy posławszy Symon/ wźiął
kośći Jonátáná brátá swego:
y pochowáli go w Modynie w mie-
26 śćie Oycow jego. ♣ Y płákáli go
wszyscy Izráelczycy płáczem wiel-
kim/ y kwilili nád nim przez wiele
27 dni. ♣ A Symon zbudował pámią-
tkę nád grobem Oycá swego y bráći
swoiey/ y wystáwił ją wysoko z ćio-
sánego kámienia/ áby byłá znáczna
28 z tyłu y z przodku. ♣ Y postáwił nád
nią śiedm słupow jeden przećiwko
drugiemu/ Oycu y mátce/ y czterem
29 bráći. ♣ A ná tych náspráwo-
wał przypraw wojennych w około/
przystáwiwszy inne słupy wielkie: y
názáwieszał ná onych słupách wsze-
lákich zbroj ná pámiątkę wieczną/ á
przy onych rozmáitych zbroiách/ o-
kręty wyryte/ áby widźiáne bydź
mogły od wszystkich żeglujących po
30 morzu. ♣ Tenći jest grob ktory
uczynił w Modynie/ á *trwa* áż do
dniá tego.

31 Ale Tryfon zdrádnie śię obcho-
dząc z Antyochem Krolem mło-
32 dym/ zábił go. ♣ Y krolował miá-
sto niego/ włożywszy ná śię koronę
Azyey: y czynił wielką szkodę w źie-
33 mi. ♣ Przetoż Symon pobudował
Zamki w Judskiey źiemi/ obtoczyw-
szy je wieżámi wysokimi/ y murá-
mi wielkimi y básztámi/ y bramá-
mi/ y z zaworámi/ á żywnośćią ná-
przątnął one Zámki.

34 A Wybrawszy Symon męże *nie-
ktore*, posłał do Demetryuszá
Krolá/ áby źiemi folgę uczynił: bo
wszystkie przedśięwźięćia Tryfono-
35 we/ były tylko ná łupiestwo. ♣ Ná
co Demetryusz Krol/ posławszy do
niego z tymi słowy/ dał mu odpo-
wiedź nápisawszy list tákowy; ♣
36 Krol Demetryusz Symonowi Na-
wyższemu Kápłánowi/ y przyjaćie-
lowi krolewskiemu/ y Stárszym/ y
narodowi Żydowskiemu/ zdrowia ży-
37 czy. ♣ Dostáliśmy korony złotey/ y
száty drogiey ktoraśćie nam posłáli:
á gotowiśmy z wámi uczynić pokoy
wielki/ y nápisáć do poborcow/ áby
wam odpuśćili to/ cośćie powinni.
38 ♣ Bo cokolwiekeśmy postánowili z
wámi/ w cále zostáje: y te zamki
ktoreśćie pobudowáli / niech będą
39 wásze. ♣ Odpuszczamy wam też prze-
winienia/ y występki *przećiwko nim*
áż po dźiś dźień popełnione: Tákże y
koronę ktoraśćie winni *odpuszcza-
my*. Nád to jeśliże inny jáki podátek
dawány był w Jeruzalem/ niech nie
40 będźie wiecey dawány. ♣ A jesliż

ſą ktorzy z was ſpoſobni / żeby byli wpiſáni miedzy náſze / niech będą wpiſáni: á niech będźie pokoj miedzy
41 námi. ✣ A ták roku ſetnego śiedmdźieśiątego / zdjęte jeſt ono járzmo
42 pogáńſkie z Izráelá. ✣ Y pocżął lud Izráelſki zapiſy y umowy pewne cżynić roku pierwſzego / zá Symoná Kápłáná nawyżſzego / y hetmáná á Kśiążęćiá Żydowſkiego.

43 W Tych że dniách / położywſzy śię Symon u Gázy / obtocżył ją wojſkiem: á ucżyniwſzy máchinę wojenną / záſádźił ją przećiwko miáſtu: á uderzywſzy ná jednę wieżą / wźiął ją.
44 ✣ Tedy wyſkocżyli ći ktorzy byli w oney máchinie wojenney / do miáſtá; z kąd śię ſtał
45 wielki rozruch w mieśćie. ✣ Przeto wbieżeli / ktorzy byli w mieśćie z żonámi y z dźiećmi ná mur / rozdárſzy ſzáty ſwe / y wołáli głoſem wielkim / proſząc Symoná / áby im práwicę podał /
46 ✣ Y mowiąc; Nie obchodź śię z námi według złośći náſzych / ále według miłośierdźia
47 twego. ✣ Tedy Symon zmiękcżony będąc / nie walcżył przećiwko nim: ále wypędźiwſzy je z miáſtá / á wycżyśćiwſzy domy w ktorych były báłwány / ták dopiero wſzedł do niego / chwaląc y błogoſłáwiąc Bogá.
48 ✣ A wyrzućiwſzy z niego wſzeláką niecżyſtość / poſtánowił w nim męże / ktorzy zakonu przeſtrzegáli: á mocniey ją opátrzywſzy / ſobie w niey mieſzkánie wyſtáwił.

49 A Tym ktorzy byli ná zámku w Jeruzalemie / nie dopuſzcżano wychodźić y wchodźić do oney źiemie / áni kupowáć y przedawáć: przetoż głod wielki ćierpieli / ták /
50 że ich wiele od głodu zginęło. ✣ Y wołáli do Symoná / áby práwicę ich przyjął: Y przyjął ; á wypędźiwſzy je z támtąd / ocżyśćił zamek
51 od zplugáwienia. ✣ Y wjáchał do niego dwudźieſtego y trzećiego dniá miesiącá wtorego / roku ſetnego śiedmdźieśiątego y pierwſzego / z dźiękcżynienim / y z rożdżkámi / y z hárfámi / y z cymbałámi / y z lutniámi / y z chwałámi / y z śpiewániem: dla tego / iż potárty był nieprzyjaćiel wielki z Izráelá.
52 ✣ Przetoż poſtánowił áby káżdego roku z weſelem
53 obchodzony był on dźień. ✣ Opátrzył tákże lepiey gorę onego Kośćiołá przy onym Zamku: y mieſzkał támi ſam / y ći ktorzy z nim byli.
54 ✣ A widząc Symon Janá ſyná ſwego / że był mężem uddtnym, poſtánowił go hetmánem nád wſzyſtkimi wojſki / y mieſzkał w Gázárze.

Rozdział XIV.

Arſáces Krol Perſki Demetryuſzá pojimał. 4. Pokoj w źiemi Judſkiey. 16. Szpártáni. 24. Y Rzymiánie przymierze z Żydy odnowili 45. Przegrożká tym ktorzyby śię Symonowi zprzećiwili.

1 R Oku ſetnego śiedmdźieśiątego wtorego / zebrał Demetryuſz Krol wojſko / y wyjáchał do Medſkiey źiemie / chcąc wźiąć inne ná pomoc do śiebie / áby walcżył przeći-
2 wko Tryfonowi. ✣ Ale uſłyſzawſzy Arſáces Krol Perſki y Medſki / że wjáchał Demetryuſz w gránice jego poſłał jednego z Kśiążąt ſwojich /
3 áby go żywo pojimał. ✣ Ktory wyćiągnąwſzy / porázil wojſko Demetryuſzowe: á pojimawſzy go / przywiodł go do Arſácesá / y dał go do więźienia.

4 Y Byłá źiemiá w pokoju po wſzyſtkie dni Symonowe: Abowiem śię ſtárał o dobro narodu ſwego / ták / że śię im podobáło pánowánie jego / y ſławá jego przez wſzyſtkie
5 dni. ✣ Miedzy inſzymi tez zacnymi ſpráwámi ſwymi / wźiął y Joppen dla Portu; y otworzył wjazd do wy-
6 ſep morſkich. ✣ A ták rozprzeſtrzenił gránice narodu ſwego / y páno-
7 wał nád źiemią. ✣ A zebrał tych co byli więźniámi wiele / y opánował Gázárę y Betſurę / y zamek; z ktorego wyrzućił one plugáſtwá: á nie
8 był ktoby mu śię przećiwił. ✣ A ták ſpráwował káżdy źiemię ſwoję w pokoju: źiemiá tákże wydawáłá urodzáje ſwoje / y drzewá polne o-
9 woce ſwoje. ✣ Stárſzy ná ulicách śiadáli / wſzyſcy o rzecżách dobrych ſpołem rozmawiáli: á młodźieńcy obłocżyli śię w ſzáty zacne / y w odźie-
10 nie walecżne. ✣ Miáſtom dodawał żywnośći / á poſtánowił áby w nich

mieli przypráwy wojenne dla obrony: z kąd sławne było imie jeº do kończyn źiemie. 11 Ten spráwił pokoj w źiemi / y rádował śię Izráel rádośćią wielką. 12 Y śiedźiał káżdy pod winną máćicą swoją / y pod figą swoją; á nie był ktoby je straszył. 13 Bo zginął ten ktory walczył przećiwko nim / w onej źiemi: á Krolowie zstárći sa zá onych dni. 14 Nád to wszystkie poniżone ludu swego zmacniał / zakonu przestrzegał / á káżdego niezbożniká y złego wytráćił. 15 Ozdobił świątnice / y przyczynił więcey naczynia do świątnice.

16 A Gdy usłyszano w Rzymie / tákże y w Sipártáńskiey źiemi / że Jonátán umárł / zásmućili śię bárzo. 17 Lecz gdy usłyszeli iż Symon brát jego jest miásto niego Nawyższym kápłánem / á iż trzyma one źiemie 18 y miástá w niey / Pisáli do niego ná tablicách miedźiánych / o ponowienie z nimi przyjáźniey y towárzystwá / ktore byli uczynili z Judásem / y z Jonátánem bráćią jego. 19 Y czytano one listy przed zgromádzeniem w Jeruzalem. A tenći jest przepis onych listow ktore pisáli 20 Sipártánowie; Sipártáńscy Kśiążetá y miásto / Symonowi kápłánowi wielkiemu / y Stárszym y Kápłánom / y innemu ludowi Judskiemu / bráći nászey zdrowia życzymy. 21 Posłowie wászy posłáni do ludu nászeº / dáli nam spráwę o sławie y o zacności wászey; y urádowáliśmy śię z przyśćia ich: Przetoż zápisáliśmy to / co oni mowili w Kśięgi pospolite / tym sposobem; 22 Numeniusz syn Antyochow / y Antypáter syn Jázonow / posłowie Zydowscy / przyszli do nas dla odnowienia z námi pierwszey przyjáźni. 23 Y podobáło śię ludowi przyjąć one męże zacnie / y wpisáć summę mow ich w Kśięgi pospolite ná pámiątkę ludowi Sipártáńskiemu. A przepis tego nápisáli Symonowi Nawyższemu Kápłánowi.

24 P Otym posłał Symon Numeniuszá do Rzymu z wielką tarczą złotą / ktora ważyłá tyśiąc grzywien / dla potwirdzenia z nimi 25 przyjáźniey. To gdy lud usłyszał / rzekli; Y coż zá wdźięczność oddamy 26 Symonowi / y synom jego? Gdyż on wyzwolił swoje, z bráćią swą y z domem Ojcá swego / ktorzy wybili nieprzyjaćiele Izráelskie od nich: Przetoż dáli mu wolność; y zápisáli to ná tablicách miedźiánych / ktore postáwili ná słupách ná gorze 27 Syon. A tenći jest przepis onego zapisu; Ośmnastego dniá, mieśiącá Elul / roku setnego śiedmdźieśiątego wtorego / (to jest trzećiego roku jáko Symon był Nawyższym Kápłánem w Sárámelu.) 28 W zgromádzeniu wielkim Kápłánow / y ludu / y Kśiążąt narodu / y stárszych oney źiemie. Wiádomo nam to / ponieważ częste bywáły wojny w tey 29 krájinie / Ze Symon syn Mátátyaszow z synow Járybowych / y bráćia jego / ktorzy śię wdawáli w niebespieczeństwo / dájąc odpor nieprzyjaćiołom narodu swego / áby zostáło w cále miejsce święte y zakon ich, sławą wielką ozdobili na- 30 rod swoj. Bo Jonátán zgromádźił narod swoj / á był Nawyższym 31 kápłánem ich. A gdy przyłączony jest do ludu swego / á nieprzyjaćiele ich wtárgnąć chćieli do źiemie ich / áby zpustoszyli źiemie ich / y tárgneli śię 32 ręką ná miejscá święte ich: Tedy powstał Symon / á walczył zá národem swojim: y wynákłożywszy pieniedzy wiele / y z swego / náspráwiał zbroj mężom wojská narodu swego / y dawał im żołd. 33 Nád to / opátrzył miástá Zydowskie / y Betsurę ná gránicách źiemie Judskiey / gdźie przed tym bywáły zbroje nieprzyjaćielskie; á osádźił tám straż z mężow Judskich. 34 Joppen tákże nád morzem opátrzył / y Gázárę ná gránicách Azotskich / gdźie przed tym nieprzyjaćiele mieszkáli / á osádźił tám Zydy: á ták cokolwiek należáło ku náprawie ich / sposobił w nich.

35 P Rzetoż widząc lud onę wierność Symonowę y sławę / ktorą spráwić umyślił narodowi swemu / postánowili go sobie zá hetmáná / y zá Nawyższego Kápłáná / dla tego wszystkiego co uczynił: dla oney mowię spráwiedliwośći y wierności / ktorą záchował narodo-

wi swemu / stáráiąc śię wszelákim 36 sposobem wywyższyć lud swoj. ♣ Zá dni jego powiodło śię w ręku jego/ ták / że wypleniení są Pogánie z źiemie ich/ y z tymi ktorzy byli w Jeruzalemie w mieśćie Dawidowym / gdźie sobie byli zbudowáli zámek / z ktorego wychodząc / zplugawiáli wszystko około świątnice ; y czynili szkodę wielką w rzeczách świętych. ♣ 37 Ten Zámek osádźił Symon mężámi Zydowskimi / y opátrzył ku obronie oney źiemie y miástá / á podwyższył 38 murow Jeruzalemskich. ♣ Krol też Demetryusz potwirdźił mu Nawyższego kápłáństwá: ♣ 39 A nád to wszystko / uczyniwszy go jednym z przyjaćioł swojich / ozdobił go bárzo wielką 40 sławą. ♣ (Abowiem słyszał / iż Zydowie názwáni byli od Rzymian przyjaćiołmi y towárzyszámi *ich* ; á że śię przećiwko posłom Symonowym zacnie wypráwili: ♣ 41 A iż śię podobáło Zydom y kápłánom / áby Symon był Kśiążęćiem ich y Nawyższym kápłánem ná wieki/ dokądby nie powstał prorok wierny: ♣ 42 A żeby był hetmánem ich / ktoryby miał pieczą o miejscu świętym / á żeby niektorzy przez niego postánowieni byli w powinnośćiách swych/ y nád oną źiemią y nád zbrojámi / 43 y nád zamkámi: ♣ Y żeby miał stáránie o miejscu świętym / á żeby go wszyscy słuchali : y áby czynione były pod imieniem jego wszystkie zápisy w oney źiemi : á [illegible] śię obłoczył w szárłat / y chodź[illegible] w złoćie.) ♣ 44 Przetoż śię nie godźiło żadnemu z ludu áni z Kápłánow / niczego wzruszáć z onych rzeczy / áni śię sprzećiwić temu co on mowił ; áni czynić Sejmu w oney kráinie bez niego / áni śię obłoczyć w szárłat/ áni śię zápináć hásftkámi 45 złotymi. ♣ Abowiem ktoby z tego wykroczył / ábo co wzruszył z onych 46 rzeczy/miał bydź karány. ♣ Y podobáło śię wszystkiemu ludowi / włożyć to ná Symoná áby śię spráwo- 47 wał wedlug tego. ♣ Czego śię podjął Symon / y zezwolił nośić ná sobie urząd Nawyższego kápłáństwá/ ábyć hetmánem y Kśiążęćiem narodu Zydowskiego y Kápłánow: y mieć przełożeństwo nád wszystkimi. ♣ 48 A ták roskazáli on zápis nápisáć ná tablicách miedźiánych/ á postáwić go ná Zamku miejscá świętego/ 49 ná miejscu okazáłym. ♣ A przepisy onych rzeczy włożyć do skárbu / żeby je miał Symon / y synowie jego.

ROZDZIAŁ XV.

Antyoch odnowił przymierze z Symonem. 25. Ktore potym wzruszył. 16. Rzymiánie zá Zydámi do Krolow piszą.

1 TEdy posłał Antyoch/syn Królá Demetryuszá/listy z wysep morskich/ do Symoná Kápłáná/y Kśiążęćiá narodu Zydowskiego / y do 2 wszystkiego onego narodu : ♣ Ktore były nápisáne w ten sposob ; Krol Antyoch Symonowi Kápłánowi wielkiemu/y Kśiążęćiu *onego narodu* , y wszystkiemu narodowi zdrowia 3 życzy. ♣ Poniewaz mężowie niezbożni / pośiedli krolestwo Ojcow nászych/ á umyśliliśmy to krolestwo oswobodźić / ábyśmy je záś przywroćili do pierwszego stanu / dla tegom zebrał mnostwo wojsk / y spráwił 4 okręty wojenne. ♣ Y chcemy wtárgnąć w źiemię / ábyśmy śię pomśćili nád tymi ktorzy popustoszyli źiemię nászę/y ktorzy zplundrowáli miast wiele w tym krolestwie. ♣ 5 Przetoż teraz potwirdzam ći wszystkich wolnośći ktoreć nádáli Krolowie przodkowie moji / y innych 6 swobod ktoreckolwiek dárowáli. ♣ Nád to / żeć też pozwolili bić własną monetę w źiemi twojey: ♣ 7 Y Jeruzalemowi miástu świętemu/ áby było wolne. Do tego / wszystkie zbroje ktoreśkolwiek spráwił / y wszystkie zamki ktoreś pobudował / ktore trzymasz / niech zostawáją 8 przy tobie. ♣ Przytym/wszystek dług krolewski / y coby potym należáło Krolowi/ od tąd y po wszystkie czásy 9 odpuszczam ći. ♣ A gdy postánowimy krolestwo násze / ozdobimy ćię y narod twoj / y Kośćioł / sławą wielką / ták / áby okazána byłá sławá wászá po wszystkiey źiemi.

10 ROku tedy setnego śiedmdźiesiątego czwartego / przyciá-

gnał Antyoch do źiemie Ojcow swojich / do ktorego śię zćiągnęły wszytkie wojská / ták / iż ich bárzo 11 máło zostáło przy Tryfonie. ♣ Y gonił go Krol Antyoch ták / że ujść muśiał do Dory / uciekájąc przez 12 morze. ♣ Bo widźiał że go złe *zewsząd* ogárnęło / gdy go opuśćiły woj- 13 ská. ♣ Tedy śię położył Antyoch u Dory / á z nim sto y dwádźieśćiá tyśięcy mężow walecznych *pieszych*, y ośm tyśięcy jezdy. A obtoczywszy o- 14 no miásto / ♣ Y okręty morzem przypuśćiwszy / trápił ono miásto źiemią y morzem: á nie dopuśćił nikomu wniść áni wyniść.

15 W Tym przyjáchał Numeniusz y ktorzy z nim byli z Rzymu / májąc listy do Krolow y do źiem: w 16 ktorych to było nápisano: ♣ Lucyusz / Senator Rzymski / Ptolemeuszowi 17 Krolowi zdrowia życzy. ♣ Przybyli do nas Posłowie od Żydow przyjaćioł y towárzyszow nászych / áby dawną przyjaźń y towárzystwo odnowili / bedąc posłáni od Symoná Nawyższego kápłáná / y od ludu Żydo- 18 wskie°. ♣ Y przynieśli tarczą złotą 19 ważącą tyśiąc grzywien. ♣ Przetoż zdáło śię nam pisáć do Krolow y do źiem / áby nie szukáli złego ich / áni walczyli przećiwko nim / áni przećiwko miástam ich / áni przećiw kráinie ich: á żeby też nie towárzyszyli z tymi / ktorzyby walczyli przećiwko 20 nim. ♣ Y zdáło śię nam wźiąć te 21 tarczą od nich. ♣ Przetoż jeśliby ktorzy ludźie źli uciekli z źiemie ich do was / wydaćie je Symonowi Nawyższemu kápłánowi / áby śię zemśćił nád nimi według Zakonu swego. ♣ 22 Otymże też nápisano było do Demetryuszá Krolá / y do Attálá / y do 23 Arátá / y do Arsáseſá: ♣ Y do wszystkich źiem / y do Sámpsámy a / y do Szpártánow / y do Delu / y do Myndu / do Sycyenu y do Kárjey / do Sámoná y do Pámfiliey / do Lyciey y do Alikárnássu / do Ko / y do Sydy / do Arády y do Fáselidy / do Gortyny / y do Knidy / do Cypru y do Cy- 24 reny. ♣ A nápis onego pisániá był do Symoná Nawyższego Kápłáná.

25 Ale Antyoch Krol położywszy śię u Dorán / drugiego *dniá* ustáwicznie szturmował do niego / tárány wojenne zásadzájąc / y ták záwárł Tryfoná / że nie mogł wniść 26 áni wyniść. ♣ A gdy mu posłał Symon dwá tyśiącá wybornych mężow ná pomoc / y śrebrá y złotá / y 27 zbroj wiele: ♣ Tedy tego nie chćiał przyjąć: lecz wzruszył wszystko do czego mu śię był obowiązał przed 28 tym: y odłączył śię od niego. ♣ Bo posłał do niego Atenobiuszá jednego z przyjaćioł swojich / ktoryby mowił z nim w ten sposob; Wyśćie pośiedli Joppen / y Gázárę / y Zámek Jeruzalemski / w mieśćie kro- 29 lestwá mego. ♣ Zplundrowáliśćie gránice ich / y uczyniliśćie szkodę wielką w źiemi; á opánowáliśćie wiele miejsc w krolestwie mojim. ♣ 30 Przetoż teraz wroććie te miástá ktoreśćie wźieli / y podátki onych miejsc ktoreśćie opánowáli / choć nie 31 są w gránicách Judskich. ♣ A jeśli nie chcećie / dajćie zá nie pięć set tálentow śrebrá / y zá szkody ktoreśćie náczynili / y zá podátki onych miejsc / drugich tálentow pięć set: A jeśli tego nie uczynićie / przyćiągnąwszy zwojujemy was.

32 Y Przybył Atenobiusz przyjaćiel krolewski do Jeruzalem: á widząc *wielką* zacność Symonowę / y służbę z naczyniem złotym y śrebrnym / y dostátek wielki / zdumiał śię: potym odniosł mu słowá Kro- 33 lewskie. ♣ Ktoremu odpowiádájąc Sy[illegible] / rzekł; Aniśmy cudzey źiemie [illegible]śiedli / áni co cudzego jest trzy[illegible]my: tylko dźiedźictwo Ojcow nászych ktore nieprzyjaćiele nászy przez niektory czás niespráwie- 34 dliwie trzymáli. ♣ Z kądmy upátrzywszy czás / oswobodźiliśmy dźie- 35 dźictwo Ojcow nászych. ♣ A z strony Joppen y Gázáry ktorych żądasz / te czyniły szkodę wielką ludowi / y źiemi nászey: Z tych dámy sto tálentow. Y nie odpowiedźiał mu *Atenobiusz* ni słowá. 36 ♣ Ale wroćiwszy śię z gniewem do Krolá / odniosł mu one słowá / y zacność Symonowę / y wszystko cokolwiek widźiał: Dla tego śię rozgniewał Krol gniewem wielkim.

37 A Tryfon wpadszy ná okret / uciekł do Ortosyády. 38 Przetoż postánowiwszy Krol Cendebeuszá zá Hetmáná w źiemi pomorskiey/ y wojská pieszych/ y dawszy mu jezdne: 39 Rozkazał mu śie ruszyć przećiwko źiemi Zydowskiey:nád to rozkazał Cedron b pobudowáć / y opátrzyć bramámi ; á tżby walczył przećiwko ludowi : A sam Krol gonił 40 Tryfoná. A ták przyjáchał Cendebeusz do Jámniey/ y począł nágabáć lud/y náježdżáć źiemie Zydowską/y bráć lud w pojimánie/y mordo 41 wáć:y pobudowałCedron. Y Gdźie położył jezdne y wojská / áby wyćiecżki czyniąc / wpádáli do źiemi Zydowskiey/jáko mu Krol rozkazał.

b I. Gedron.

ROZDZIAŁ XVI.

Cendebeusz przemożony od Zydow. 11. Symon ze dwiemá synámi od Ptolemeuszá zdrádą zábity.

1 Tedy wyjáchawszy Jan z Gázáry / oznájmił Symonowi Ojcu 2 swemu/co czynił Cendebeusz. Przetoż wezwawszy Symon dwu stárszych synow swojich/ Judy y Janá/ rzekł im ; Ja y bráćia moji/ y dom Ojcá mego / wiedliśmy wojny z nieprzyjaćiołmi Izráelskimi / od młodośći nászey áż do dniá tego/ y powodźiło śie przez rece násze *szczęśliwie*, żeśmy częstokroć Izráelá o3 swobadzáli. Ale iżem śie zstárzał/ á wyśćie z łáski *Bożey* lat dorośli / badźćież ná miejscu mojim [illegible] brátá mego : á wyćiągnawszy walczćie zá narod nász. A pomoc z niebá niech bedźie z wámi.

4 A Ták przebrawszy z oney kráiiny dwádźieśćiá tyśiecy mężow walecznych/ y jezdnych/ wyćiągneli przećiwko Cendebeuszowi ; y 5 nocowáli w Modynie. A wstawszy ráno/ ruszyli śie w pole : á oto wojsko wielkie ćiągneło przećiwko nim pieszych y jezdnych; ále rzeká byłá 6 miedzy nimi. Y ktorey położył śie przećiwko nim Jan y lud jego : á widząc że śie lud brał przepráwić przez one rzeke / sam śie w przod przepráwił : co ujrzawszy oni mę7 żowie/przepráwili śie zá nim. Y uszykował lud y jezdne miedzy pie-

choté : (á byłá jezdá nieprzyjaćielska bárzo wielka.) 8 Y uderzył w traby ; zácżym podał tył Cendebeusz y wojsko jego : y poległo z nich zránionych mnostwo/ á drudzy ućie9 kli ná zamki. Tedy ránione jest Judás brát Janow : á Jan gonił je áż przyszedł do Cedronu/ktory po10 budował *Cendebeusz*. A gdy je zápalił ogniem / tedy oni ućiekli ná wieże/ ktore były ná polu Azotskim : gdźie poległo z nich do dwu tyśiecy mężow. Potym śie wroćił w pokoju do źiemie Zydowskiey.

11 A ten czás Ptolemeusz syn Abubow był postánowiony zá stárostę w kráju Jerychuntskim / á miał śrebrá y złotá bárzo wiele. 12 A był źięćiem Nawyższego kápłáná. 13 Przetoż śie podniosło serce jego/ y chćiał opánowáć one źiemie : zácżym zmyślił zdráde przećiwko Symonowi y synom jego / áby je 14 zgłádźił. A Symon objeżdżájąc miástá w oney źiemi / y spráwując co było potrzebnego w nich / przyjáchał do Jerychá sam/ y Mátátyasz/ y Judás synowie jego/ roku setnego śiedmdźieśiątego śiodmego / mieśiącá jedenastego / ktory jest Sábát. 15 Ktore syn Abubow ná zdrádźie przyjawszy ná zameczek/ ktory zwano Dok/ ktory był zbudował / spráwił im ná zdrádźie ucztę wielką / y 16 zátáił tám męże. A gdy sobie podpił Symon y synowie jego / powstał Ptolemeusz y ktorzy z nim byli/ á wźiawszy bronie swe / rzućili śie ná Symoná ná oney uczćie / y zábili go / y onych dwu synow jego / y 17 niektore z sług jego. Ták wielką złość uczyniwszy/ á oddawszy złym 18 zá dobre : Nápisał o tym Ptolemeusz/ y posłał do Królá / áby mu posłał wojská ná pomoc / że mu chce podbić one źiemie/ y one miástá. 19 Drugie záśie wyprawił do Gázáry/ áby zábili Janá / y rozpisał listy do rotmistrzow/ áby śie zjácháli do niego:obiecując im nádáć śrebrá y zło20 tá y upominkow. A drugie posłał do Jeruzalem / áby wźięli gore y z 21 Kośćiołem. Ale niektory uprzedźiwszy / oznájmił Janowi w Gázárze / że zginał Ojciec jego y bráćia

jego / á że Ptolemeusz posłał áby y ciebie zábito. 22 ♣ A gdy to usłyszał / zlękł śie bárzo: á pojimawszy one męże ktorzy przyszli áby go zágłádźili / zábił je: bo śie dowiedźiał że go chćieli zágłádźić. 23 ♣ Inne tesz spráwy o Janie / y o wojnách jego / y o spráwách rycerskich jego / ktorymi męstwá dokázował / y o zbudowániu murow ktore wystáwił / y o innych spráwách jego: 24 ♣ Oto/ to jest nápisano w historyách o Nawyższym Kápłáństwie jego / od onego czásu / jáko był postánowiony Nawyższym Kápłánem po Ojcu swojim.

WTORE KSIEGI MACHABEJSKIE.

TE Wtore Księgi Máchábejskie / opisują stan ludu y Kośćiołá Bożego po śmierći Seleuká Filopátorá / áż do czásow Antyochá Eupátorá / kiedy Nikánor od Judy Máchábeuszá porázony był. A osobliwie wystawia nam przed oczy godne przykłády ludźi pobożnych / ktorzy dla zakonu Bożego / y prawdy poznáney / w nieodmienney státeczności / gardł swojich położyć nie żałowáli: áby tym Bogu chwałę oddáli / á prawdy wyznánia státecznego przykład w Kośćiele Bożym zostáwili. Zámyka w sobie tá historya dźieje niemal przez lat czternaśćie.

ROZDZIAŁ I.

Zydowie piszą list do Egiptu. 19. Ogień świety jáko był záchowány.

1 Brácia ktorzy są w Egipćie Zydom / brácia w Jeruzalemie mieszkájącym / y innym ktorzy są w kráinie Judskiey zdrowia y pokoju dobrego życzymy. 2 ♣ Niech wam dobrze uczyni Bog / á niech wspomni ná przymierze swoje z Abráhámem / z Izáákiem / y z Jákobem sługámi swymi wiernymi / uczynione. 3 ♣ A niech wam da wszystkim serce / ábyśćie go chwalili / y czynili wolą jego sercem wielkim y umysłem chętnym. 4 ♣ A niech otworzy sercá wásze do zakonu y przykazánia swego / á niech *wam* sposobi pokoj: 5 ♣ Y niech wysłucha modlitwy wásze / y niech wam będźie miłośćiwym / á nie opuszcza was czásu złego. 6 ♣ Y myć śie teraz tu modlimy zá wámi.

7 Roku setnego sześćdźieśiątego dźiewiątego / zá krolewánia Demetryuszá / my Zydowie pisáliśmy do was / będąc w utrapieniu / y w ućiśnieniu / ktore przyszło ná nas po te látá / jáko Jáson / y ći ktorzy z nim byli / odstąpił od źiemie świętey / y od krolestwá: 8 ♣ Y jáko zpalili przyśionek / y wylali krew niewinną. Dla tego modliliśmy śie PANu / á wysłuchał nas; gdyśmy ofiárowáli ofiáry / y pszenną mąkę / zápaliwszy świece / y pokłádszy chleby. 9 ♣ Przetesz teraz obchodźćie dni Uroczyste Kuczek / w mieśiącu Kásleu.

10 Roku setnego ośmdźieśiątego ośmego / ći ktorzy są w Jeruzalem y w źiemi Judskiey / tákże Senat y Judás / Arystobulowi mistrzowi Ptolemeuszá Krolá / ktory poszedł z narodu Kápłánow pomázánych / y tym ktorzy są w Egipćie Zydom / zdrowia y wszytkiego dobrego życia. 11 ♣ Z wielkich niebespieczeństw od Bogá wybáwieni będąc wielce mu dźiękujemy / jáko ći / ktorzybyśmy byli muśieli z Krolem bitwę ztoczyć. 12 ♣ Abowiem on odwiodł te / ktorzy walczyli przećiwko miástu świętemu. 13 ♣ Bo będąc hetmánem do Perskiey źiemie / á májąc około śiebie wojsko / ktore śię zdáło być nieprzemożone / porázeni są w Kośćiele Nánee / przez zdrádę / ktorey Kápłáni Nánee użyli. 14 ♣ Bo jákoby chcąc z nią mieszkáć Antyoch / przyszedł tám ná one miejsce / y przyjaćiele ktorzy z nim byli; chcąc ták zábráć pieniądze / miásto posagu. 15 ♣ Ktore gdy Kápłáni położyli w Nánee / á on z máłym pocztem wszedł do ogrodzenia Kośćiel=

ścielnego / tedy zámknęli kośćioł. ♣ 16 A gdy wszedł Antyoch / otworzywszy w stropie skryte drzwi / ćiskájac kámieniem jákoby gromobićiem / ukámienowáli hetmáná: á ná sztuki rozśiekawszy / y głowy poućinawszy tym ktorzy ná dworze byli / wyrzućili je. ♣ 17 Zá wszystko niech będźie błogosłáwiony Bog nász / ktory wydał niezbożniki ná zginienie. ♣ 18 A przeto / májac mieśiącá Kásleu / dwudźiestego y piątego dniá tego mieśiącá / obchodźić pámiątkę oczyśćienia Kośćiołá / zdáło śię nam zá rzecz potrzebną oznájmić wam / ábyśćie y wy obchodźili pámiątkę jáko Kuczek / ták y Ogniá: gdyż Nehemiasz zbudowawszy Kośćioł y Ołtarz / spráwowął ofiáre. ♣ 19 Bo gdy do Persiey wiedźieni byli Ojcowie nászy / bogobojni Kápłáni / ći ktorzy ná ten czás byli / nábrawszy ogniá z ołtarzá / potájemnie go skryli w głębokośći studnie / ktora miáłá miejsce suche: y tám go zchowáli bespiecznie / ták / że nikomu nie było wiádome ono miejsce. ♣ 20 Lecz gdy wiele lat wyszło / á podobáło śię Bogu / áby był wypuszczony Nehemiasz od Krolá Perskiego / posłał do onego ogniá wnuki onych Kápłánow / ktorzy go byli skryli: á ći / jáko nam powiedźieli / nie ználeźli ogniá / jedno wodę gęstą. ♣ 21 Tedy im rozkazał / áby jey náczerpawszy / przynieśli: á gdy spráwowáne były ofiáry / kazał Kápłánom Nehemiasz pokropić oną wodą / y drwá y to co leżáło ná nich. ♣ 22 Co gdy uczyniono / á czás przyszedł ktorego śię słońce rozświećiło / ktore było przed tym zá obłoki zászło / zápalił śię ogień wielki / ták / iż śię temu wszyscy zádźiwili. ♣ 23 A Kápłáni odpráwowáli modlitwę / y inni wszyscy gdy śię dokonáłá ofiárá: Jonátán záczynał / á drudzy / jáko y Nehemiasz / mowili zá nim. ♣ 24 A modlitwá byłá w ten sposob: PANIE / PANIE Boże / wszystkich rzeczy Stworzyćielu / strászny / y mocny / y spráwiedliwy / y miłośierny / ktory będąc sam Krolem / y dobrym: ♣ 25 Sam zacnym / sam spráwiedliwym y wszechmogącym / y wiecznym / ktory wybawiasz Izráelá że wszystkiego złego / ktoryś Ojce násze wybrał / y poświęćił je: ♣ 26 Przyjmi tę ofiárę zá wszystek lud twoj Izráelski / á záchoway y poświęć cząstki twe. ♣ 27 Zgromádź rozproszenie násze / wyswobodź te ktorzy są w niewoli u Pogan / á wejrzy ná te ktorzy są wzgárdzeni y w obrzydliwośći; áby Pogánie poználi żeś ty jest PAN Bog nász. ♣ 28 Zćiśni utrapieniem te / ktorzy nas ućiskáją / á hárdźie nam urągáją. ♣ 29 Wszczep lud twoj ná miejscu twojim świętym / jáko powiedźiał Mojżesz. ♣ 30 A Kápłáni śpiewáli pieśni. ♣ 31 A gdy śię dokonáły Ofiáry / tedy to co zostáło z oney wody / rozkazał Nehemiasz wylać ná kámienie wielkie. ♣ 32 To gdy śię stáło / tedy śię płomień zájął / ále od jásnośći ktora od Ołtarzá byłá zgásnął. 33 To gdy śię rozsławiło / á opowiedźiano było Krolowi Perskiemu / iż śię ná onym miejscu / ná ktorym byli ogień zchowáli Kápłáni ći ktorzy byli w niewolą zábráni / wodá okazáłá / ktorą ći co z Nehemiaszem byli / ofiáry poświęćili: ♣ 34 Tedy Krol ogrodźiwszy ono święte miejsce / dał znáć że pochwalił onę rzecz. ♣ 35 Nád to / Krol wiele y rozmáitych dárow wźiawszy / szczodrze je udárował. ♣ 36 Y názwał Nehemiasz ono miejsce Nestár / co śię wykłada Oczyśćienie: á názywa śię jeszcze od wielu Nestár.

Rozdział II.

Opisuje jáko był Jeremiasz zchował Skrzynię, Przybytek y Ołtarz. 24. Pięć Kśiąg Jásonowych w jedną zebráne.

1 To śię też znájduje w Pismiech o Jeremiaszu Proroku / że rozkazał ogniá nábráć tym / ktorzy mieli bydź zábráni w niewolą / jáko to a oznájmiono: y jáko tym ktorzy w niewolą zábráni bydź mieli / Prorok rozkazał. ♣ 2 Dawszy im Zakon / áby nie zápomináli ná przykazánie PAŃskie / á żeby nie pobładźili w myślách / poglądájac ná báłwany złote y śrebrne / y ochędostwo około nich. ♣ 3 Y inne tym podobne rzeczy rozkázując nápominał / áby nie od-

a 2 Mach. 1. 9.

stępo-

stępował Zakon od sercá ich. 4 ♣ A było y to w onym piśmie/ jáko Prorok wziąwszy o tym wyrok Boski/ namiot y skrzynię zá sobą nieść rozkazał. 5 ♣ A gdy przyszedł ná gorę/ ná ktorą b Mojżesz wstąpiwszy/ widział dźiedźictwo Boże/ przyszedszy mowię Jeremiasz/ ználazł przybytek *mieszkalny* w jáskiniey/ á wniozł tám namiot y skrzynię/ y Ołtarz kádzenia/ y záwálił drzwi. 6 ♣ A przyszedszy niektorzy z tych co zá nim szli/ chcąc sobie náznáczyć one drogę/ nie mogli jey ználeść. 7 ♣ A gdy się tego Jeremiasz dowiedźiał/ przymawiájąc im/ rzekł; To miejsce nie będźie wiádome/ do kąd Bog nie zbierze zgromádzenia ludu/ á do kąd nie będźie miłośierdźia. 8 ♣ Ná ten czás PAN ukaże te rzeczy/ á ukaże się chwałá Páńska y obłok/ ták jáko Mojżeszowi c okazána byłá/ y jáko objáwiona byłá/ gdy Sálomon prośił/ áby to miejsce d było zacnie poświęcone. 9 ♣ A jáko májący mądrość/ spráwował ofiárę poświęcenia y dokonánia Kośćiołá. 10 ♣ Jáko się y Mojżesz PAnu modlił/ á ogień z niebá zstąpił/ ktory e zpalił ofiáry; ták y Sálomon modlił się/ á zstąpiwszy ogień/ strawił one cáłopalenia. 11 ♣ Y rzekł Mojżesz; Przeto że g nie byłá zjedźiona ofiárá zá grzech/ zpalona jest. 12 ♣ Tákże y Sálomon świećił one ośm dni. 13 ♣ A też rzeczy przypominánę były/ jáko w tych pismách/ ták y w Kśięgách/ ktore zá Nehemiaszá były nápisáne/ y jáko spráwiwszy Bibliotekę/ zgromádźił pismá o Krolách/ y o Prorokách/ y o *spráwách* Dawidowych; przytym listy o upominkách krolewskich. 14 ♣ Tákże też y Judász/ zebrał te wszystkie rzeczy ktore się dźiały przez podnieśioną wojnę przećiwko nam/ y są u nas. 15 ♣ Ktorych jesli potrzebujećie tedy poślićie te ktorzyby je wam odnieśli. 16 ♣ Przetoż májąc spráwowáć pámiątkę oczyśćienia/ nápisáliśmy do was: dobrze tedy uczyniećie/ będźiećieli też obchodźić te dni. 17 ♣ Bo Bog ktory wybáwił wszystek lud swoj/ ten też przywroćił dźiedźictwo wszystkim/ y krolestwo/ y kápłáństwo/ y świątnice; 18 ♣ Ták jáko to obiecał w Zakonie: Y dla tego w tym Bogu nádźieję mamy/ że się w rychle nád námi zmiłuje/ y zgromádźi z źiemie/ ktora jest pod niebem/ ná miejsce święte. 19 ♣ Abowiem nas wyrwał z wielkiego nieszczęśćia/ á miejsce oczyśćił.

20 A To co się dźiało przez Judászá Máchábejczyká y brácią jego/ tákże y o oczyśćieniu Kośćiołá wielkiego/ y poświęceniu Ołtarzá: 21 ♣ Tákże y o wojnách przećiwko Antyochowi Epifánesowi/ y synowi jego Eupátorowi: 22 ♣ Tákże y o cudách ktore się z niebá stáły nád tymi/ ktorzy się o Zydy mężnie zástawiáli/ ták/ że wszystkę źiemię/ w máłym poczćie będąc/ zniszczyli/ á obcego narodu wojská wypędźili: 23 ♣ Y jáko on sławny po wszystkim okręgu świátá Kośćioł/ znowu wystáwili/ y miásto oswobodźili: práwá tákże/ ktore już nárußone były/ náprawili/ ná ten czás gdy im PAN ze wszystkiey chęći był miłośćiwy: 24 ♣ *Te rzeczy* od Jásoná Cyrenejczyká pięćiorgiem Kśiąg objáśnione/ stárámy się w jedne Kśięgę zebráć. 25 ♣ Abowiem uwáżájąc pomieszánie liczby/ y dla wielu rzeczy trudność/ tym ktorzy się chcą obieráć w Historyách/ 26 ♣ Stáráliśmy się/ ábyśmy posłużyli tym/ ktorzy je chcą z *ućiechą* czytáć/ ku przychęceniu; á pilnieyszym/ ku snádnieyszemu w pámięć złożeniu: y wszystkim/ ktorzyby jey dostáli/ ku pożytkowi. 27 ♣ A nam ktorzyśmy nie lekką prácę podjęli w zpisowániu tey krotkiey summy/ nie byłá snádna robotá/ ále w poćie y w niedospániu. 28 ♣ Jáko temu ktory *jáko* ucztę spráwuje/ y stára się o dogodę wszystkim/ nie snádno bywa: á wszákże ábyśmy wielom dogodźili/ z chęćiąśmy y tę ćięszką prácę podjęli. 29 ♣ Dostáteczne jednák opisánie o káżdey z osobná rzeczy/ zostáwiliśmy tey Kśięgi pisárzowi; á stáráliśmy się/ ábyśmy tylko w tey krotkiey summie śládem jego szli. 30 ♣ Abowiem/ jáko ten ktory nowy dom buduje/ o wszystek się budynek stáráć muśi: á ten záśię ktoryby go chćiał wyrysowáć y wymálowáć/

b 5 Moj 34. 1. 2. 3.

c 2 Moj 40. 34.

d 1 Krol 8. 10. 11.

e 3 Moj 9. 23.

f 2 Kron 7. 1.

g 3 Moj 10. 16.

potrzebuje rzeczy do ochędostwá należących: ták rozumiemy o nas. ♣ 31 Temu záś ktory pisze historyą / potrzebá áby rzecz przeszedł / okoliczności słow zázył ; á żeby się o wszystkim z osobná jáko napilniey 32 wybadał. ♣ Ale temu ktory krotko chce rzecz podáć / ma bydź wolno krotkości słow náśládowáć / á okoliczności szerokich zániecháć. To tedy miásto przedmowy powiedziáwszy / już záczynamy : gdyżby to głupstwo było / przed historyą szeroko mowić / á sámę historyą krotko podáć.

ROZDZIAŁ III.

Seleukus rozkazał Heliodorowi pieniądze z Kośćiołá Jeruzalemskiego zebráć. 9. Co gdy on uczynić chćiał. 23. Ná ziemię jáko martwy upadł. 33. Lecz záś modlitwą Kápłáná nawyższego od Bogá był uzdrowiony.

1 GDy w mieśćie świętym z káżdey miáry w pokoju mieszkano/ á ustaw dobrych przestrzegano / dla pobożnośći Oniaszá Nawyższego kápłáná/ ktory złego nienawidział: 2 ♣ Bywáło to/ że y Krolowie mieli w uczćiwośći ono miejsce : więc y Kośćioł zacnymi upominkámi o- 3 zdabiáli. ♣ Tákże y Seleukus Krol Azyjey / dawał z własnych swojich dochodow wszelákie nákłády / ná posługi przy ofiárách należące.

4 A Symon niektory z pokoleniá Benjáminowego / przełożonym kośćielnym będąc postánowiony/ wádził się z Nawyższym kápłánem / przeto / że mu złych spráw w 5 mieśćie nie dopuszczał. ♣ A nie mogąc przewieść nád Oniaszem / udał się do Apoloniuszá syná Tráseowego/ ktory ná ten czás w dolney Syryjey y Fenicyey stárostą był. 6 ♣ Y oznajmił mu o summie pieniędzy niezliczoney / ktorych było pełno w skárbie Jeruzalemskim : ták / że podátkow *wybránych* było bárzo wiele / ktore nie należáły do nákłádow ná ofiáry : y żeby to mogło bydź/ áby przyszły pod moc Krolewską. ♣ 7 Przetoż obaczywszy się Apolloniusz z Krolem / oznájmił mu o pieniądzách/ o ktorych mu powiedziano. A on wybrawszy Heliodorá przełożonego nád dobrámi swymi / posłał go / poruczywszy mu / áby one pie- 8 niądze miánowáne odniosł. ♣ Tedy się Heliodorus záraz w drogę wypráwił tákim wrzkomo sposobem / jákoby chćiał miástá dolney Syryjey y Fenicyey objácháć ; ále po prawdźie áby woli krolewskiey do- 9 syć uczynił. ♣ A gdy przyjáchał do Jeruzalem/ á od Nawyższego kápłáná miástá onego był wdźięcznie przyjęty / przedłożył mu to / jáko dano znáć Krolowi o skárbie / y dla czegoby przyjáchał powiedźiał : y pytał się jesliby to było w sámey 10 rzeczy. ♣ Ale Nawyższy kápłan dał spráwę / że te skárby były wdow y 11 śirotek. ♣ A niektore że są Hirkáná/ syná Tobiaszowego / męzá bárzo zacnego : á nie ták jáko niezbożny Symon zła spráwę dał: á wszystkiego śrebrá że jest czterу stá grzy- 12 wien/ y złotá dwie śćie: ♣ Y że to żadną miárą bydź nie może / áby ći mieli bydź ukrzywdzeni/ ktorzy powierzyli rzeczy tych Swiątnicy tego miejscá / ktore jest w uczćiwośći u wszystkiego świátá ; tákże w zacnośći y w bespieczeństwie Ko- 13 śćiołá. ♣ Ale Heliodor z krolewskiego rozkazánia / ktore miał / powiedźiał ; że to koniecznie do skárbu krolewskiego muśi bydź zábrano. ♣ 14 A ták postánowiwszy dźień / wszedł *do Kośćiołá*, áby te rzeczy jáko nalepiey rozrządźił : z kąd byłá niemáła po wszystkim mieśćie trwogá. ♣ 15 Tedy Kápłáni przed ołtarzem w Kápłáńskich szátách padájąc/wołáli do niebá/ do tego/ ktory o tym skłádźie zakon wydał; áby tym / ktorzy te rzeczy złożyli / w cále záchowáne 16 były. ♣ Káżdy záś ktory patrzał ná twarz Nawyższego Kápłáná / zrániony był w umyśle: ábowiem oblicze y zmieniona bárwá pokázo- 17 wáłá umysł jego zfrásowány. ♣ Abowiem ogárnął był męzá onego strách y bojaźń ćiáłá : z kąd jáwna byłá tym ktorzy nań pátrzáli bo- 18 leść sercá jego. ♣ Jnni się záś z domow hurmem ná pospolite modlitwy zbiegáli ; przeto/ że ono miejsce ná wzgárdę przyjść miáło. ♣ Nád to

nie-

niewiasty ktore przepásáły pierśi swe włośienicámi / po ulicách pełno było ; tákże z pánien / ktore były w zámknieniu/ niektore śie do bram / drugie do muru zbiegáły / á niektore z okien wyglądáły. 20 ✣ A wszystkie wznosząc rece do niebá/ modliły śie. 21 ✣ A záiste żáłośno było *pátrzáć* ná onego ludu pomieszánego upadek / y ná Nawyższego Kápłáná w smetku postánowionego oczekawánie.

22 A Ták wzywáli Wszechmocnego PAná/ áby onych rzeczy zwierzonych / tym ktorzy ich zwierzyli / w cáłośći we wszelákim bespiecżeństwie dochował. 23 ✣ Ale gdy Heliodor to co był umyślił wykonywał/ á juz z żołnierzámi przy skárbnicy przytomnie stał: 24 ✣ *Tedy* wszystkich duchow y wszelkiey mocy Kśiążę/cud wielki pokazał / ták / że wszyscy y ći ktorzy támże z nim wniść chćieli / dźiwując śie mocy Bożey/ we mdłość / y w strách wpádli. 25 ✣ Bo śie im ukazał niejáki koń / strásznego jezdźcá ná sobie máiąc / á w piekny bárzo stroj ubrány : ktory pedem bieżąc uderzył Heliodorá przedniemi nogámi : á on ktory ná nim śiedźiał / zdał śie jákoby złoty kirys miał ná sobie. 26 ✣ Tákże inni dwá/ukazáli śie przed nim / młodźieńcy urodźiwi á bárzo zacni / y bárzo świetną szátą ozdobieni : ktorzy stánąwszy z obu stron / śiekli go bez przestanku / y wiele mu ran zádáli. 27 ✣ A gdy nagle upadł ná źiemię/ á był wielką ogárniony ćiemnośćią/pochwyćiwszy go/ 28 y ná nośidłá włożywszy. ✣ Tego ktory przed tym z wielką gwárdyą / y ze wszystkimi żołnierzámi do przerzeczoney skárbnice był przyszedł/ wynieśli nie máiącego żadney pomocy z bronie ; y jáko tego / ktory dopiero jáwną moc Bożą poznał. 29 ✣ A ták przez Bożą moc bedąc niemym / wszystkę nádźieję y zdrowie utráćiwszy/leżał. 30 ✣ Ci zásie błogosłáwili PAnu / ktory słáwnie ucżynił miejsce swoje : á Kośćioł/ten ktory przed tym stráchu y trwogi był pełny/ gdy śie okazał Wszechmocący PAN / rádośćią y weselem był nápełniony.

31 ✣ GDy niektorzy z Heliodorowych przyjaćioł záraz prośili Oniászá/ áby wzywał Nawyższego / żeby żywot dárował temu/ktory prawie ná śmiertelney pośćieli leżał. 32 ✣ Przetoż obawiáiąc śie Nawyższy Kápłán / by śie snadź Krol nie domnimawał/żeby jákiey zdrády przećiwko Heliodorowi Zydźi użyli / spráwił ofiárę zá zdrowie onego męża. 33 ✣ A gdy nawyższy Kápłan ofiárę odpráwował/ ukazáli śie znowu oniż młodźieńcy / w tey száty ubráni bedąc / á stojąc mowili ; Wielce dźiękuj Oniászowi/ Kápłánowi nawyższemu: ábowiem ći przez niego PAn żywot dárował. 34 ✣ A ty bedąc z niebá skárány / ogłászaj przed wszystkimi wielką moc Bożą. 35 ✣ To rzekszy/ znikneli. A Heliodor spráwił PAnu ofiárę/y śluby wielkie ucżyniwszy onemu / ktory mu zdrowie przywroćił / y z Oniászem śie pożegnawszy / wroćił śie z wojskiem do Krolá. 36 ✣ Y oświadczał przed wszystkimi/ spráwy wielkiego Bogá/ktore ocżymá swymi widźiał. 37 ✣ A gdy krol pytał Heliodorá/ ktoby był sposobnym/żeby jeszcże raz był posłány do Jeruzalem/ rzekł ; ✣ 38 Masz li jákiego nieprzyjaćielá / ábo jákiego zdrajce/tegoż poszli / á dostániesz go ná zad ubicżowánego / jeśli jedno ze zdrowiem ujdźie: dla tego / że prawdźiwie ná onym miejscu jest jákaś moc Boża. 39 ✣ Gdyż ten ktory ma pobyt w niebie/ sam jest dozorcą y obrońcą miejscá onego : ktory przychodzące ná to áby co złego ucżynili/bije y zátráca. 40 ✣ Toć jest co śie dźiało z Heliodorem / y z zátrzymániem skárbnice.

ROZDZIAŁ IV.

Oniász zdrádą Symonową przywiedźiony , do Krolá śie ućieka. 7. Jázon śie dokupuje u Antyochá nawyższego Kápłáństwá. 23. Po nim Meneláusz. 29. Ktory po sobie ná tym urzędźie zostáwił Lisymáchá.

1 ALe Symon wyżey pomieniony/ stawszy śie pieniedzy y ojczyzny zdrajcą/ pomowił Oniászá / jákoby on Heliodorá podusżcżył / y onego złego powodem był. 2 ✣ Nád to

y dobrodźieiá miástá y obrońcę narodu swego / y gorliwego miłośniká Zakonu/śmiał názywáć zdraycą rzeczy krolewskich. 3 ✠ Ale gdy one nieprzyiáźni ták dáleko zászły / że się przez jednego z tych / ktorzy od Symoná zálecáni byli / mężobojstwá dźiały: 4 ✠ Widząc Oniasz wielkie zájątrzenie / á że Apolloniusz dolney Syryiey y Fenicyey Stárostá száleie / forytuiąc złość Symonowę / 5 jáchał do Królá. ✠ Nie żeby chćiał ná mieszczány skárżyć / ále pożytek pospolity y osobny wszystkiego pospolstwá upátrował. 6 ✠ Abowiem widźiał / że bez Krolewskiey opátrznośći / nie podobna byłá rzecż uspokoić te rzeczy : á że Symon nie poprzestánie swego szaleństwá.

7 A Le gdy umárł Seleukus / á nástał ná krolestwo Antyoch názwány Epifánes: tedy Jázon brát Oniaszow domagał się nawyższego 8 Kápłáństwá. ✠ Obiecuiąc Krolowi / jeśliby go doszło / trzy stá sześćdźiesiąt grzywien śrebrá zá z inszych jákichśi dochodow / ośmdźiesiąt 9 grzywien. ✠ Przytym też obiecał y innych sto y piećdźiesiąt przypisáć / jeśliby mu dano moc / áby sobie według woli swey szkołę / y dom do ćwiczenia młodźi wystáwił : á żeby się mieszczánie Jeruzalemscy Antyocheńczykámi pisáli.

10 A Ná co gdy Krol zezwolił / á on kśiestwo otrzymał / wnet prowádźił narod swoj do zwyczájow 11 Greckich: ✠ Y łáskáwymi krolewskimi przywileiámi nádánymi od Jáná Ojcá Eupolemowego (onego ktory poselstwo spráwował o przyiaźń y towárzystwo do Rzymian) pogárdźił / á ustáwy Zakonne wzruszył / y odporne Zakonowi 12 zwyczáje z nowu wprowádźił. ✠ Abowiem dobrowolnie pod zamkiem szkołę wystáwił / á co nawyborniejsza młodź do śiebie przyłudźiwszy / 13 pod czapkę je wprowádźił. ✠ A ták dáłá się przyczyná do Pogáństwá / y do przystawánia do cudzoźiemskich obyczájow / przez wielką złość onego niezbożniká / á iśćie nie na14 wyższego kápłáná Jázoná. ✠ Z kąd kápłáni wiecey do usługi u Ołtárzá chęći nie mieli / ále y Kośćiołem wzgárdźiwszy / y ofiar zániedbawszy / kwápili się ná to / áby w szránkách / gdźie kámieniem ćiskáno / nieprzystojnego dźiwowiská u15 częstnikámi byli. ✠ A ták oyczystey poczćiwośći ni zacz sobie nie mieli / á Pogáńską sławę zá naoso16 bliwszą rzecz sobie pokłádáli. ✠ Dla tego też ná nie przyszedł wielki ućisk : bo te / ktorych obyczájow chętnie násládowáli / á onym się z káżdey miáry rownáć chćieli / nieprzyiaćiołmi y zemśćićielámi swo17 jimi mieli. ✠ Abowiem niezbożnie czynić przećiwko ustáwam Bożym / nie jest to rzecz máła. ✠ Aleć y to czás potomny pokaże.

18 A Gdy spráwowáne były piećletnie igrzyská w Tyrze / gdźie 19 był y Krol osobą swoją: ✠ Tedy Jázon on złośnik posłał z Jeruzalem niektore / jákoby byli Antyocheńczykámi / ktorzyby się dźiwowáli / y ktorzyby trzy stá drachm śrebrá ná ofiárę Herkulesowi donieśli : wszákże oni ktorzy je nieśli prośili / áby ich nie wzywano do onych 20 ofiar. ✠ Z kąd zá przyczyną tych ktorzy je przynieśli / obrocone były 21 ná budowánie galer. ✠ A gdy posłány był do Egiptu Apolloniusz syn Menesteow ná koronácyą Filometorá Królá : Porozumiawszy Antyoch / że Filometor stroni od niego / stárał się o to / áby się opátrzył przećiwko niemu : Przetoż przyjáchawszy do Joppen / puśćił się do 22 Jeruzalem. ✠ Gdźie sławnie od Jázoná y od miástá będąc przyjęty / z pochodniámi y z wykrzykániem był wprowádzony : potym też do Fenicyey z woyskiem przyćiągnął.

23 A Po trzech lećiech wypráwił Jázon wyżey miánowánego Meneláuszá brátá Symonowego / ktoryby odniosł pieniądze Krolowi / á o rzeczách potrzebnych 24 wzmiankę uczynił. ✠ Ale on zacnym będąc u Królá / że go dla mocy jego uczćił / sam sobie wyjednał nawyższe Kápłáństwo : gdyż podkupił Jázoná trzemá sty tálentow 25 śrebrá. ✠ Wźiąwszy tedy krolewskie mándaty / przyjáchał do Jeruzalem:

wßákże nic z tego coby należáło ná nawyżße kápłáńſtwo przy ſobie nie pokázywał; ále wśćiekłość okrutnego tyránná/ y beſtyj ſrogich po ſobie
26 pokázowáł. ♣ A ták Jázon ktory włáſnego brátá zdrádliwie *z urzędu* zśādźił/ ſam też będąc zdrádliwie od inßego zrzucony/ jáko wygnániec do Ammonitſkiey kráiny wypędzony jeſt.
27 ♣ Ale Meneláus áczkolwiek Kśięſtwo odźierżał/ wßákże pieniędzy obiecánych Krolowi nie wypráwił: choć śię ich od niego Soſtrátus Stároſtá zamkowy upominał.
28 ♣ Abowiem powinność jego byłá wybieráć pobory: dla tego też obá do
29 Krolá byli pozwáni. ♣ Ale Menelaus zoſtáwił nawyżßym Kápłanem ná miejſcu ſwym Liſymáchá brátá ſwego: Soſtrátus záśię Krátetá onego/ ktory był przełożony nád Cyprem.
30 GDy śię to dźiało / przydáło śię że Tárſeńczycy y Málodczycy wſczęli rozruch / przeto / iż Antyochydźie założnicy Krolewſkiey dárowáni byli.
31 ♣ Przetoż Krol wnet wyjáchał/ áby te rzeczy uſpokoił: zoſtáwiwßy ná miejſcu ſwym Andronika/ *jednego* z tych ktorzy byli w doſtojeńſtwie.
32 ♣ Tedy Menelaus/ widząc że miał czás po temu/ złote naczynia niektore z Kośćiołá ukrádßy/ dárowáł je Andronikowi: á drugie rozprzedał do Tyru y do
33 okolicznych miaſt. ♣ Czego gdy śię pewnie dowiedźiał Oniáß/ uſtąpiwßy do Dáfny/ bliſko Antyochiey leżącey/ ná miejſce beſpieczne/ gro-
34 mił go. ♣ Ale Menelaus wźiąwßy ná ſtronę Androniká/ nápominał go/ áby zábił Oniaßá: ktory námowiony będąc ná zdrádę/ y dániem ręki z przyśięgą obiecawßy/ przyjáchawßy do Oniaßá/ á podawßy mu práwą rękę (ácz był w podejrzeniu) námowił go/ áby z miejſcá beſpiecznego wyßedł. ♣ Ktory nie oglądájąc śię ná ſpráwiedli-
35 wość/ záraz go zábił. ♣ Dla ktorey przyczyny/ nie tylko śię Zydźi/ ále y wiele z innych narodow gniewáli/ á ten nieſpráwiedliwy mord
36 mężá onego ćieżko ponośili. ♣ A gdy śię Krol wroćił z Cylicyey/ uſkárżáli śię przed nim Zydźi ktorzy w mieśćie byli/ poſpołu y z Grekámi/ ktorzy śię brzydźili onym złym uczynkiem/ że bez przyczyny
37 Oniaß był zábity. ♣ Tedy Antyoch ſerdecznie záſmucony będąc/ á poruſzywßy śię miłośierdźiem/ zápłákał: przypomináiąc ſobie zmárłego ſkromność y wielką mierność.
38 ♣ A zápaliwßy śię gniewem/ wnet z Androniká ßárłatne odźienie zewlekßy/ á ßáty rozdárßy/ kazał go wodźić w około po wßyſtkim mieśćie/ ázná ono miejſce/ gdźie nád Oniaßem niezbożność popełnił: á tám onego mężobojcę żywotá pozbáwił; bo PAN godne nań karánie włożyć raczył.
39 ALe gdy śię wielkie świętokrádztwá w mieśćie od Liſymáchá z wiádomośćią Menelauſową dźiały/ á to śię rozſławiło: zebráło śię poſpolſtwo przećiwko Liſymáchowi; bo złotego naczynia wie-
40 le było rozniesiono. ♣ A gdy śię wzruſzyło ono mnoſtwo/ y gniewu pełni byli / Liſymách uzbrojiwßy do trzech tyśięcy mężow / począł rękámi nieſpráwiedliwymi wálczyć / májąc hetmáná niejákiego Auráná / podeßłego w lećiech / owßem y ßalonego w rozumie.
41 ♣ Tedy oni widząc przedśięwźięćie Liſymáchowe / jedni porwawßy kámienie/drudzy duże kije : á niektorzy popioł ktory támże leżał w gárśći biorąc/ ćiſkáli ná one ktorzy by-
42 li przy Liſymáchu. ♣ Záczym wielu ich poránili/ á niektore pozábijáli/ á *inne* wßyſtkie rozegnáli/ á onego świętokrádzcę u ſkárbnice
43 zábili. ♣ Alec o to czyniono práwem przećiwko Menelauſowi.
44 GDy Krol przyjáchał do Tyru/ ſkárgę przećiwko niemu położyli trzej mężowie/ ktorzy z Rády
45 wyſłáni byli. ♣ Lecz Menelaus będąc już przekonány/ obiecał dáć wiele pieniędzy Ptolemeußowi/ ſynowi Dorymenowemu/ áby śię *zá nim* do Krolá przyczynił.
46 ♣ Przetoż u źiąwßy Ptolemeuß Krolá ná jedne Sale áby śię ochłodźił/odwiodł
47 go od przedśięwźięćia. ♣ Ktory Menelauſá co był wßyſtkiey

złości powodem / uczynił wolnym od obwinienia: á one nędzniki / (ktorzy choćby śię byli y przed Tátáry práwowáli/ zá niewinneby byli osądzeni) ná śmierć skazał. 48 Tákże y ći ktorzy o miásto y o lud/ y o Kośćielne naczynia práwem czynili/ prętko niespráwiedliwe káránie podjęli. 49 Z kąd y Tyryjczycy/ brzydząc śię onym nieszláchetnym postępkiem/ ná ich pogrzeb hojność potrzeb nádáli. 50 A Menelauß dla łakomstwá zwierzchnośći/ został w Przełożeństwie/ pomnażájąc śię w złośći / y będąc wielkim zdrajcą mieszczan.

Rozdział V.

Cudá śię ná niebie ukázáły. 5. Jázon mieszczány Jeruzalemskie morduje. 11. A po tym Antyoch. 24. Y Apolloniusz. 27. A Judász sámodźieśiąt ná gory uszedł.

1 POdtenże czás/ wypráwił śię powtore Antyoch do Egiptu. 2 Y przydáło śię/ że po wszystkim mieśćie/ niemal przez czterdźieśći dni/ ukázowáli śię ná powietrzu jezdni hárcujący/ złote száty májący z drzewcámi jáko wojsko zbrojne/ y z mieczámi dobytymi. 3 Y tego/ roty konnych uszykowáne/ y potykánia śię y utarczki z obustron czynione/ y tarczámi śię zástawiánie/ y kopij wiele/ y strzałámi strzelánie / odźiedostwá y złotych ozdob łsnienie / y wszelákie páncerze. 4 Przetoż wszyscy prośili/ áby ten cud ná dobre wyszedł.

5 ALe gdy przyszłá fałszywa wieść/ jákoby Antyoch miał umrzeć/ zebrawszy Jázon nie mniey tyśiąc mężow/ znagłá uderzył ná miásto: á gdy ná mur wpádli/ náwet już y miásto wźięli/ Menelauß ućiekł ná zamek. 6 A Jázon nád włásnymi mieszczány swymi/ mordy nielitośćiwe wykonywał/ nie myśląc że przećiwko powinowátym szczęśćie jest wielkim nieszczęśćiem: á zá to májąc/ że nád nieprzyjaćioły/ á nie nád źiemkámi swymi zwyćięstwo otrzymawa. 7 Kśięstwá jednák nie otrzymał: ále ná koniec zdrad swojich zelżywość odniosszy/ jáko wygnániec zásię do kráiny Ammonitskiey ujść muśiał. 8 Potym ná ostátek táki koniec złego żywotá wźiął/ że będąc zćiśniony od Arety Królá Arábskiego/ uciekájąc z miástá do miástá/ od wszystkich przesłádowány był. Ná to będąc obrzydłym jáko przestępcá zakonu/ y umierzłym ojczyznie y mieszczánom/ jáko kát do Egiptu jest wypchniony. 9 A ktory z ojczyzny wielu wygnał/ sam też wygnánym będąc zginał/ gdy śię do Lácedemończykow dostał/ áby tám dla powinowáctwá był ochroniony. 10 Tenże ktory wielu niepogrzebionych wyrzucał/ áni był požáłowány áni śię pogrzebu choć naliższego/ dopieroż/ áni grobu Ojcowskiego/ uczesnikiem stał.

11 TO gdy śię stáło/ á Krol śię tego dowiedźiał/ domniemawał śię/ że od niego lud Żydowski odpáść chce: Przetoż wyjáchawszy z Egiptu/ á zájuszywszy śię w sercu swym/ 12 wźiął miásto szturmem. Y rozkazał żołnierzom bez litośći/ kogobykolwiek potkáli / rozśiekáć: á te ktoryby kolwiek ná domy wstąpili/ pomordowáć. 13 Przetoż młode y stáre zábijano/ męże y niewiásty/ y dźieći trácono/ pánny y niemowiątká mordowano/ 14 Ták/ że ośmdźieśiąt tyśięcy w onych trzech dniách zábito/ á czterdźieśći tyśięcy pojimano; á nie mniey ich rozprzedano niż pomordowano. 15 A nie májąc nátym dosyć/ śmiał też wniść do Kośćiołá/ po wszystkiey źiemi naświętszego/ májąc przewodnikā Meneláuszá/ ktory był zdrajcą y Ojczyzny. 16 Nád to/ złośliwymi rękomá świete naczynia wźiąwszy/ á tych ktore były od innych Krolow nádáne ku ozdobie/ y ku sławie/ y ku poczćiwośći onego miejscá/ plugáwymi rękomá śię dotykájąc/ 17 Podnośił śię w sercu Antyoch: nie oględując śię ná to/ że śię PAN námáły czás/ dla grzechow obywátelow miástá rozgniewał/ dla czego ono miejsce ná wzgárdę jest podáne. 18 Bo gdźieby śię to było nie stáło/ żeby śię byli nie uwikłáli wielą grzechow/ ták jáko Heliodor/ posłány będąc od Seleuká Krolá

ná

ná złupienie ſkárbnice: y ten przyjáchawſzy záraz pokarány będąc / byłby odſtrászony od lekkomyślnego 19 przedśięwźięćia ſwego. ♣ Ponieważ nie dla mieyſcá ten narod / ále dla narodu to mieyſce PAn obrał. ♣ 20 Przetoż y to mieyſce uczeſtnikiem będąc tego nieſzczęśćia / ktore ná ten narod przyſzło / potym śię ſtáło ſzczęśćia towárzyſzem: á opuſzczone będąc w gniewie Wſzechmogącego / záśię zá ubłagániem Nadoſtoynieyſzego PAná / że wſzyſtká ſławą ku náprawie przywiedźione jeſt.

21 Tedy Antyoch wźiąwſzy tyśiąc y ośm ſet tálentow z Kośćiołá / z trząſkiem śię do Antyochiey wroćił / tuſząc ſobie od hárdośći / że po źiemi pływáć á po morzu chodźić będźie / dla wynioſłośći ſercá. ♣ 22 Zoſtáwił też y ſtároſty / áby on narod trapili: w Jeruzalemie Filipá rodem z Frygiey / w obyczájách okrutnieyſzego nád onego ktory go poſtánowił: ♣ 23 A w Gárizym Andronikà; tákże y Menelauſzá / ktory śię okrutniey nád inſze przećiwko mieſzczánom ſrożył / przeto że miał zła wolą ná mieſzczány Zydowſkie. ♣ 24 Wypráwił też przemierzłego hetmáná Apolloniuſzá z woyſkiem / to jeſt ze dwudźieſtą y dwiemá tyśięcy / rozkazawſzy mu / áby wſzyſtkie doroſłe w lećiech pozábijał / á niewiáſty y młodź rozprzedał. ♣ 25 Ktory gdy przyćiągnął do Jeruzalem / á zmyſláiąc pokoy / odłożył to áż do dniá świętego Sábbátniego: w ktory widząc że Zydźi święcą / rozkazał ſwoim zbroje ná śię wźiąć. ♣ 26 Wſzyſtkie co śię wyſzli dźiwowáć pobrzebijał; á do miáſtá zbrojno wpadſzy / wiele ludźi pomordował.

27 Tedy Judás Máchábeuſz ſámodźieśięt uſtąpiwſzy / ná gorách jáko zwierz mieſzkał z tymi ktore z ſobą miał / ktorzy pokármu z źioł używájąc / *o tym* trwáli / áby zplugáwienia uczeſtnikámi nie byli.

ROZDZIAŁ VI.

Antyoch Zydy wiedźie do odſtąpienia zakonu, przez jednego z ſwych. 4. Kośćioł od Pogan zplugáwiony. 10. Dwie niewieśćie dla tego iż obrzezáły ſyny ſwe, okrutnie zámordowano. 12. Nápomnienie áby śię tym nikt nie gorſzył. 18. Eleázár zámordowány.

1 Potym przez nie długi czás / poſłał Krol *niektorego* ſtárcá Atenienczyká / ktoryby przymuſzał Zydy / żeby odſtąpili od praw oycżyſtych / á żeby śię Zakonem Bożym nie rządźili. ♣ 2 Ktoryby zplugáwił y Kośćioł Jeruzalemſki / y názwał go Jowiſzowym z Olympu: á temu w Gárizym (według tego jácy byli onego mieyſcá obywátele) dał imię; 3 *Kośćioł* Jowiſzá gośćinnego. ♣ Ale przećiwne y ćięſkie było Zydom 4 ono złe przedśięwźięćie. ♣ Abowiem Kośćioł zbytkiem y obżárſtwem od onych Pogan nápełniony był / ktorzy nierząd płodźili z wſzetecznicámi; á w świętych przyśionkách z niewiáſtámi obcowáli: nád to / y to co śię nie godźiło / do niego wnaſzáli. 5 ♣ Owſzem y Ołtarz pełen był rzeczy nieſłuſznych / y zakonem zákázánych. ♣ 6 Nie było wolno áni Sábbátu święćić / áni Oycowſkich świąt Uroczyſtych záchowywáć / áni śię zgołá komu Zydem ozywáć: ♣ Ale je wielkim gwałtem wodzono ná káżdy mieśiąc w dźień pámiątki národzenia krolewſkiego / dla *jedzenia* 7 wnętrznośći z *ofiar.* ♣ A gdy odpráwowano święto Báchuſowe / przymuſzano ich / iż wieńce bluſzczowe noſząc ku czći Báchuſowy / cho-8 dźili w proceſſyiey. ♣ A z poduſzczenia Ptolemeuſzowego / wyſzedł dekret do okolicznych miaſt Greckich / áby też uſtáwę przećiwko Zydom trzymano / á wnętrznośći z ofiar rozdáwano. 9 ♣ A jeſliby ktorzy z *Zydow* nie chćieli przyſtąpić do uſtaw Greckich / áby byli pobići.

10 Tuć śię zoczyć mogłá ná ten czás będąca bieda: Bo dwie niewieśćie poymano / ktore były obrzezáły ſyny ſwoje; te / u pierśi im one á niemowiątká záwieśiwſzy á ná podźiw w około po mieśćie obwiodſzy / z muru zrzućili. ♣ 11 Drudzy záśię udáni będąc do Filippá / że śię do nabliżſzych jáſkiń zeſzli / áby pokryjomu śiodmy dźień obchodźili / zpaleni ſą: bo dla zacnośći onego świętego dniá / nie śmieli śię

2 1 Mac 2. 24

12 bronić. ♣ Dla tego nápominam tych ktorzyby te Xięgi czytáli/ áby dla tych srogośći sobą nie trwożyli: ále by uważáli to/ że te kaźni nie ná zginienie/ ále ná poćwiczenie narodu nászego podáne były. 13 ♣ Abowiem/ że niepobożnośći nie długo swey woli pozwala/ ále ja záraz karze/ jest to znákiem wielkie° dobrodźiejstwá. 14 ♣ Bo nie ták jáko w innych narodźiech PAn długo ćierpliwy oczekawa/ áżby śię dopełniły grzechy/ żeby je karał: nie ták o nas postánowił/ áby śię dopiero nád námi mśćił gdyby dopełnione były grzechy násze. 15 ♣ Przetoż nigdy miłośierdźia *swego* od nas nie oddala: ále karząc w nieszczęśćiu/ nie opuszcza ludu swego. 16 ♣ Dla upomnienia to od nas niech będźie powiedźiano. 17 ♣ A teraz/ trochę ustąpiwszy/ wroćimy śię do rzeczy.

b 4 Ezdr 16.20. c Zyd. 12. 6. 7. 8.

18 Eleázár jeden z przedniejszych Doktorow/ mąż już podeszły w lećiech/ á ná wejrzeniu oblicza bárzo pięknego/ przymuszány był/ áby otworzywszy ustá swe/ jadł d świnie mięso. 19 ♣ Ale on z sławą śmierć ráczey niż obmierzły żywot obrawszy/ dobrowolnie ná męki w przod postępował. 20 ♣ Pokázując/ jákoby iść mieli ná to ći/ ktorzyby *ráczey* umrzeć woleli/ á niżeli dla miłośći żywotá/ rzeczy śię nieprzystojnych dopuśćić. 21 ♣ Achociaż ći/ ktorzy nád onim nieprzystojnym jedzeniem wnętrznośći z ofiar/ postánowieni byli/ dla stárey z onym mężem znájomośći odwiodszy go ná stronę nápomináli/ áby śię/ przyniozszy mięsá ktoregoby mu śię godźiło używáć/ á ktoreby sobie sam przygotował/ ták stáwił jákoby według rozkazánia Krolewskiego z oney ofiáry mięso jadł: 22 ♣ Aby to uczyniwszy uszedł śmierći: á dla oney stárey z nimi przyjáźni chęći doznał. 23 ♣ Ale on wźiąwszy przed śię uwagę státeczną/ jáko przystáło ná on wiek/ y ná dostojność stárośći oney/ y ná zacną á poczesną szedźiwość/ tákże y ná bárzo dobre z dźiećiństwá wychowánie/ owszem więcey ná święty y od Bogá podány Zakon/ odpowiedźiał mowiąc; Ráczey mię jáko

d 1 Mác. 7. 1.

24 narychley do grobu pośliećie: ♣ Bo ná te násze látá nieprzystoji zmyśláć: áby wiele z młodźi/ mniemájąc że Eleázár będąc w dźiewiąćidźieśiąt lat/ przystąpił do cudzoziemskich zwyczájow/ 25 ♣ Dla mego zmyślánia/ y dla trochy skáźitelnego żywotá/ w błąd záwiedźieni nie byli: á jabym przeklectwo y zmázę wyprowádźił ná stárość moję. 26 ♣ Bo choćbym ná ten czás uszedł ludzkich mąk/ wszákże rąk Wszechmocnego/ choćbym żył ábo umárł/ nie ujdę. 27 ♣ Przetoż teraz státecznie z świátá schodząc/ jáwnie pokażę/ żem tákiey stárośći godźien. 28 ♣ A ták y młodźi dobry przykład zostáwię/ áby ochotnie y mężnie/ dla zacniejszych y naświętszych ustaw/ śmierć podejmowáli. ♣ To powiedźiawszy/ 29 záraz ná męki poszedł. ♣ A ći ktorzy go wiedli/ one krotko przed tym pokazáną przyjaźń w nieprzyjaźń odmienili/ dla tych wyżey pomienionych słow/ ktore oni zá szaleństwo mieli. 30 ♣ Ale on bliskim śmierći będąc w onych ráźiech/ wzdychájąc rzekł; PANU/ ktory ma świętą znájomość/ jáwno jest/ że ja mogąc ujść tey śmierći/ ćięszkie ponoszę ná ćiele mojim zbitym będąc/ boleśći: Wszákże według duszę mile dla jego sławy te męki podejmuję. 31 ♣ A ták tym sposobem dokonał: nie tylko młodźi/ ále y wielu *innym* z onego narodu śmierć swoję zá przykład státecznośći/ y pámiątkę cnoty zostáwiwszy.

ROZDZIAL VII.

Smierć śiedmi bráći y mátki ich bárzo záłosna, ktorę dla státeczności przy Zakonie Bożym ochotnie podstąpili.

1 PRzydáło śię potym/ że też śiedm bráći z mátką pojimánych przymuszano od Krolá/ śiekąc je biczámi y korbáczámi/ áby Zakonem *Bożym* zákazáne świnie mięso jedli.

2 Z ktorych jeden naprzod mowiąc/ ták rzekł; O coż śię chcesz pytáć? y czego śię od nas dowiedźieć? Gotowiśmy záiste ráczey umrzeć/ niżeli Oycowskich ustaw

3 odstąpić. ♣ Tedy rozgniewawszy się Krol / rozkazał panwie y kotły rozpalić. A gdy je ná tych miast rozpalono / 4 ♣ Temu ktory naprzod mowił / rozkazał język urznąc ; á z skory go odárszy / inne członki obćiąć : ná co inni bráćia *jego* y mátká pátrzáli. 5 ♣ Potym gdy się już niczemu nie godźił / rozkazał go *jeszcze* dychájącego ná ogień włożyć / y w panwi smáżyć : á gdy się párá z oney panwie szeroko rozchodźiłá / nápomináli się pospołu z mátką / áby státecznie śmierć podjęli / 6 ♣ Ták mowiąc ; PAn pátrzy ná to / á záprawdę ćieszy się z nas : jáko to jáwnie Mojżesz w pieśni oświadczájąc ukazał / mowiąc ; Że się z sług swojich ućieszy.

7 A Gdy on pierwszy tym sposobem umárł / przywiedźiono drugiego ná pośmiech : á z głowy mu skorę y z włosámi zdárszy / pytáli go ; Chcesz że jeść *świnie mięso*, niżeli ćiáło twoje będźie po członkách 8 męczone? ♣ Ale on przyrodzonym językiem odpowiedźiawszy / rzekł ; Nie chcę. Dla tego y ten potym 9 podstąpił męki jáko y pierwszy. ♣ A konájąc rzekł ; Acz nas ty złośniku o ten doczesny żywot przywodźisz / wszákże on Krol *wszystkiego* świátá / nas ktorzy umieramy dla zakonu jego / do żywotá wiecznego wskrześi.

10 A Po onym przyszedł trzeći ná pośmiech : á gdy mu kazano język podáć / záraz go podał : y ręce śmiele wyćiągnąwszy / mężnie 11 przerzekł ; ♣ To z niebá mam ; przetoż / dla Zakonu jego toż trácę : bo mam nádźieję że tegoż záśię od 12 niego dostánę. ♣ Z kąd się y sam Krol / y z tymi ktorzy z nim byli nád oną młodźieniaszka onego myślą zdumiał / że sobie zá nic onych boleśći nie miał.

13 A Gdy y ten umárł / czwartego 14 tákże męcząc trapili. ♣ Ktory będąc bliski śmierći / ták rzekł ; Miła mi to / co od ludźi mieć mogę wzgárdźić / á oney nádźieje / ktora jest w Bogu oczekáwáć / że záś od niego wskrzeszeni będźiemy : ále ty wskrzeszenia ku żywotowi mieć nie będźiesz.

15 Zátym przywiodszy piątego męczyli go : ktory ná Krolá poglądájąc / rzekł ; 16 ♣ Czynisz co chcesz / moc nád ludźmi májąc / y śmiertelnym będąc : á wszákże nie mniemaj / áby narod nasz miał być opuszczony od Bogá. 17 ♣ Ale ty poczekaj / á obacz wielką moc jego / jáko on ćiebie y potomstwo twoje męczyć będźie.

18 A Po nim przywiedźiono szostego : ktory májąc umieráć / rzekł ; Nie myl się dármo. Myć zájiste sámi to dla śiebie ćierpimy / żesmy zgrzeszyli przećiwko Bogu nászemu / z kąd się dźieją te rzeczy podźiwienia godne : 19 ♣ Wszákże ty nie mniemaj / ábyś miał ujść karánia / ktoryś się ważył przećiwko Bogu walczyć. 20 ♣ Ale náde wszystko mátká byłá wielkim dźiwem / pámiątki dobrey godna : ktora widząc / że oto śiedm synow jey jednego dniá zginęło / dobrym to sercem dla nádźieje ktorą byłá położyłá w PAnu / znośiłá. 21 ♣ A będąc pełna wielkiey rostropnośći / káżdego z nich przyrodzonym językiem nápominálá / á myśl niewieśćią męzkim sercem w sobie pobudzájąc / rzekłá do nich ; 22 ♣ Nie wiem jákośćie się w żywoćie mojim poczęli / á nim ja wam duchá y żywotá dárowáłá / á nim ja z was żadnego 23 członkow zpojiłá. ♣ Przetoż ten Stworzyćiel świátá / ktory wyksztáłtowáł rodzaj ludzki / y wszech rzeczy rodzenie wynálazł / y duchá y żywot wam záś z miłośierdźia *swego* przywroći : bo teraz dla jego Zakonu żywot tráćićie.

24 A Le Antyoch rozumiejąc że mu to ná wzgárdę czynili / y mniemájąc żeby to rzecz zelżywa byłá ; tedy namłodszego ktory jeszcze pozostawáł nie tylko słowy *łágodnie* nápominał / ále y przysięgą się obowiązował / że / odstąpili od ustaw Ojcow swojich / záraz go bogátym y szczęśliwym uczyni / y zá przyjaćielá mieć będźie / y spraw 25 *swojich* mu się powierzy. ♣ Ale gdy on młodźieniec ná to nic nie dbał /

wezwawßy Krol mátki jego/ nápominał jey / áby onemu młodźieńcowi rádźiłá / ku záchowániu żywotá. 26 ♣ A gdy on goraco nápominał / obiecáłá że chce námowić syná. ♣ 27 Przetoż náchyliwßy śię ku niemu / ßydząc z onego okrutnego tyránná / ták przyrodzonym językiem mowiłá ; Synu / zmiłuj śię náde mną / ktoram ćię w żywoćie *mojim* dźiewięć miesięcy nośiłá / á przez trzy látá pierśiámi kármiłá y odchowáłá/ á przywiodłá do tych lat y żywiłá. 28 ♣ Proßę ćię synu/ ábyś pojrzawßy ná niebo y ná źiemię / y to wßystko co ná nich jest / widząc uznawał to / że te rzeczy ktore swey istnośći nie miáły / Bog uczynił / więc y rodzaj ludzki tákże jest uczyniony. 29 ♣ Niebojże śię tego kátá / ále będąc godnym uczesnictwá bráći swey / podejm tę śmierć / ábym ćię z miłośierdźia *Bożego* záśię pospołu z bráćią twoją otrzymáć mogłá.

30 TEgo gdy ledwie domowiłá / rzekł młodźieniec ; Ná coż czekaćie ? Nie usłucham rozkazánia Krolewskiego / ále usłucham przykazánia Zakonu Ojcom náßym przez 31 Mojżeßá podánego. ♣ Ale ty ktory wßystko złe ná Żydy wymyślaß / pewnie rąk Bożych nie ujdźieß. 32 ♣ My ćo záiiste dla grzechow 33 swych ćierpimy. ♣ Y choćiaż dla pokaránia y poćwiczenia náßego / ten Żywiący PAN troche śię ná nas rozgniewał : wßákże záś przejednány będźie sługom swojim. 34 ♣ A ty o złośniku / y że wßech ludźi nagorßy / prozno śię nie wynoś / srożąc śię z dáremney nádźieje / ná sługi *PANA* Niebieskiego śię ręką 35 tárgájąc. ♣ Abowiemeś jeßcze sądu Bogá Wßechmogącego / ktory wßystko widźi nie ußedł. 36 ♣ Náßy ćo záiiste bráćia / teraz krotkie boleśći ućierpiawßy / do wiecznego śię żywotá według przymierza Bożego dostáli : ále ty sądem Bożym spráwiedliwe / zá pychę twoję / karánie 37 odnieśieß. ♣ Lecz ja jáko y ći bráćia moji / y ćiáło y duszę dawam zá Zakon Ojcow mojich / wzywájąc Bogá / áby co narychley miłośćiwym był temu narodowi : á ty żebyś dla utrapienia y mąk wyznáć muśiał / 38 że on sam jest Bogiem. ♣ A ná mnie y ná bráći mojey niech ustánie ten gniew Wßechmogącego / ktory jest ná wßystek náß narod spráwiedliwie wnieśiony. 39 ♣ Tedy Krol gniewem będąc wzruszony / ćiężko on pośmiech ponoßąc / nád tym śię okrutniey niżeli nád innymi srożył. 40 ♣ Przetoż y ten cále w PAnu ufájąc / w czystośći umárł. 41 ♣ A ná ostátek y mátká onych synow koniec 42 swoj wźięłá. ♣ A ták o tych Ofiárách / y o srogich okrućieństwách / dosyć śię powiedźiáło.

ROZDZIAL VIII.

Judás lud zebrawßy. 2. Z nim śię Bogu modli. 8. Zá powodem Filipá, Nikánor przećiw niemu ćiągnie. 16. Judás swojich nápomina. 24. Nikánor porážony. 27. A lud wysławia PAná Bogá zá wybáwienie.

1 A Judás Máchábeuß / y ći co z nim byli / kryjomo do miásteczek wchodząc / zwoływáli powinowátych ; y tych ktorzy trwáli w nabożeństwie Żydowskim wźiąwßy / zebráli ßeść tyśięcy *ludu*. 2 ♣ Y wzywáli PAná / áby wejrzał ná on lud od wßystkich utrapiony / á zmiłował śię nád Kośćiołem / od onych niepobożnych ludźi zplugáwionym. 3 ♣ Aby śię zlitował nád zburzeniem miástá / ktore miáło być z źiemią zrownáne / á żeby krew do śiebie wołájącą wysłuchał. 4 ♣ Nád to / wspomniawßy ná niewinnych dźiatek niespráwiedliwe zátrácenie / y ná ono ktore śię dźiało przećiwko Imienowi jego bluźnierstwo / áby nád onymi niezbożnikámi pomstę 5 wykonał. ♣ A gdy Máchábeuß miał wojsko zebráne / nie mogli mu oni Pogánie odporu dáć : bo śię był gniew Páński w miłośierdźie obroćił : 6 ♣ Ták / że Máchábeuß niespodźiewánie wpadájąc / miástá y miásteczká palił / á miejscá sposobne pośiadájąc / niemáło nieprzyjaćioł rozegnał. 7 ♣ A nawięcey nocy do tákowych wyćieczek ku pomocy záżywał : Przeto śię wßędy sławá o męstwie jego rozneśłá.

8 A Ták widząc Filip / że śię on maż pomáluczku wzbijał / y często mu śię szczęśliwie rzeczy jego powodźiły / pisał do Ptolemeuszá Dolney Syryjey y Fenicyey Stárosty / áby krolewskim spráwam ná rátunek przybył. 9 ✣ Ktory prętko obrawszy Nikánorá syná Pátroklowego / z przedniejszych przyjaćioł / posłał go dawszy mu pod moc z rozlicznych narodow nie mniey dwudźiestu tyśięcy / áby wszystek Zydowski narod wygłádźił: przydawszy mu y Gorgiaszá hetmáná meżnego / y w wojennych rzeczách biegłego. 10 ✣ Y postánowił Nikánor dań ktora Rzymiánom od Krolá przychodźiłá / *to jest*, dwá tyśiacá tálentow / z pojimánych Zydow Krolowi odłożyć. 11 ✣ Przetoż wnet posłał do miást nád morzem leżacych / pobudzájac je áby kupowáli Zydy / á obiecujac że dźiewięćdźieśiat osob zá tálent dawáć chce: nie spodźiewájac śię oney pomsty / ktora nań od Wszechmogacego przyść miáłá.

12 A Że Judás dowiedźiawszy śię o przyśćiu Nikánorowym / dał znáć tym ktorzy przy nim byli / o ćiagnieniu onego wojská. 13 ✣ Tedy niektorzy ulęknawszy śię / y nie ufájac Bożey spráwiedliwośći / ućiekli / y z miejscá ustapili. 14 ✣ Ale drudzy wszystko co mieli rozprzedáli / á pospołu PAná prośili / áby je záchował od niezbożnego Nikánorá / ktory je był / pierwey niżeli śię potykáli / záprzedał. 15 ✣ A to nie dla nich / ále dla onego przymierza Ojcow ich / y dla wzywánia nád nimi zacnego á wielebnego Jmienia jego.

16 TEdy zgromádźiwszy Máchábeusz tych / ktorzy z nim byli pocztu sześć tyśięcy / nápominał áby śię nie lękáli nieprzyjaćioł / áni śię obawiáli wielkośći Pogánow tych / ktorzy niespráwiedliwie ćiagneli przećiwko nim; ále áby śię meżnie potykáli: 17 ✣ Przed oczy sobie kłádac niesłuszna zelżywość miejscu świetemu od nich uczyniona: y krzywde miástá wydánego ná pośmiewisko: Nád to y zwyczájow od przodkow postánowionych zgwałce-nie. 18 ✣ Powiedźiał y to; Oni záiste w zbrojách ufája / y w śmiáłośći: ále my ufamy w Bogu Wszechmogacym / ktory może y te ktorzy przećiwko nam ćiagna / owszem y ten wszystek świát jednym skinieniem porázić. 19 ✣ Nád to / przypomniał szy im y te / ktore śię zá przodkow ich dźiały pomocy / y o pomśćie nád a Sennácherybem / jáko ich sło ośmdźieśiat y pięć tyśięcy zginęło: 20 ✣ Tákże y o oney w Bábiloniey przećiwko Gálátom bitwie podnieśiony / jáko śię wszystkich do oney potrzeby ośm tyśięcy ze czterema tyśiacámi Mácedończykow zkupiło: A gdy Mácedończycy sobą trwożyli / że te ośm tyśięcy z onym z niebá dána pomoca sło y dwádźieśćiá tyśięcy porázili: z kad wielkie korzyśći odnieśli. 21 ✣ Tymi słowy dodał im sercá / ták że gotowi byli dla Zakonu y dla ojczyzny umrzeć. 22 ✣ *Potym* ná cztery części ono wojsko rozdźielił / postánowiwszy tákże bráćia swa hetmány nád obiemá hufámi / Symoná / y Jozefá / y Jonátáná: á oddał pod moc káżdemu z nich tyśiac y pięć set człowieká / przydawszy im y Eleázárá. 23 ✣ A sam przeczytawszy Kśięge świeta / á dawszy *to* hásło; Pomoc Boża *z námi:* á pierwszego hufu hetmánem bedac / zstoczył bitwę z Nikánorem. 24 ✣ A ták gdyż zá nim Wszechmogacy walczył / pobili nieprzyjaćioł przez dźiewięć tyśięcy / á poránili y członki poobćináli więtszey częśći wojská Nikánorowe(go): á wszystkie do tego przywiedli że ućiekáć muśieli. 25 ✣ Nád to / y pieniadze tych ktorzy je kupowáć przyjácháli / pobráli: á goniwszy je dość długo / wroćili śię / czásu już więcey do tego wolne(go) nie májac. 26 ✣ Abowiem ten dźień był przed Sábbátem / dla czego nie szli zá nimi dáley w pogonia. 27 ✣ Ale pobrawszy zbroje ich / y korzyśći nieprzyjáćioł wźiawszy / Sábbát święćili; wielce błogosłáwiac y chwalac PAná / ktory *im* dochował do onego dniá wielkiego miłośierdźia tego / ktore jáko deszcz ná nie spuśćił. 28 ✣ A po Sábbáćie miedzy niedołężne / y wdowy / y śirotki / one korzy-

a 2 *Krol.* 19.35. *Ezái.* 37.36. *Syrác.* 48.25.

rzyści rozdźieliwszy / ostátek miedzy śię y miedzy sługi swe podźielili. ♣ 29 To wykonywájąc / á pospolitą unizoną modlitwę czyniąc / prośili miłośiernego PAná / áby do końcá był miłośćiwym sługom swojim. ♣ 30 A náte ktorzy przy Tymoteuszu y Báchideśie stali / zgodnie uderzywszy / przez dwádźieśćiá tyśięcy ich pobili / y zamki bárzo wysokie pośiedli: potym wiele łupow w rowny dźiał miedzy śię / y miedzy niedołężne y śirotki / y wdowy / rozdźielili; 31 náwet y stárym ich udźielili. ♣ Potym zebrawszy zbroje nieprzyjaćielskie / pilnie wszystkie znieśli ná miejscá sposobne: á ostátek onych korzyśći przynieśli do Jeruzalem. ♣ 32 Zábili też Filárchá / ktory był z strony Tymoteuszowey / mężá niecnotliwego ktory wiele kroć Zydy utrapił.

33 A Gdy pámiątkę zwyćięstwá w ojczyźnie swey obchodźili / Kálistená onego / ktory święte bramy popalił / á ućiekł był do niektorego domu / zpalili; ták / że godną zá onę 34 niezbożność wźiął zapłátę. ♣ A on náder niezbożny Nikánor / ktory był tyśiąc kupcow ná kupowánie 35 Zydow przywiodł / ♣ Poniżony będąc zá pomocą PAńską od tych / ktore sam u śiebie zá napodlejsze być sądźił / száty kosztowne złożywszy / przez morze ktore jest w pośrzod źiemie / jáko zbieg sam śię tylko wykradszy / przyszedł do Antyochiey / tym snadnym nád wszystkie inne przy porażce wojská swego / szczęśćia używszy. ♣ 36 A ták ten ktory Rzymiánom obiecał dań z więźniow Jeruzalemskich sposobić / ten muśiał wyznáć / że Zydźi máją obrońcę Bogá: á że zránieni Zydowie być nie mogą / dla tego że ustaw od niego postánowionych náśládują.

ROZDZIAŁ IX.

Antyoch od nieprzyjaćioł porázony. 4. Nád Zydy śię pomśćić májąc. 9. W ćięzką niemoc wpadł. 11. W ktorey obłudnie pokutuje. 18. Do Zydow listy łáskáwe pisze. 28. A potym w ćięzkich boleśćiách umárł.

a 2 Mác. 6. 1.

1 OKoło tegoż czásu / wroćił śię Antyoch a z háńbą z onych miejsc / ktore były około Persyey. ♣ 2 Abowiem był wtárgnął do miástá ktore zowią Persepolis / á kuśił śię popełnić świętokrádztwo / y miásto opánowáć: ále gdy śię lud pospolity ná rátunek do broni ućiekł / od strászeni są; ták / że śię zdárzyło / iż Antyoch onym obywátelom tył podawszy / z háńbą ustąpić muśiał. ♣ 3 A gdy był w Ekbátánie / dowiedźiał śię co śię z Nikánorem y z onymi stáło / ktorzy stronę Tymoteuszowę 4 b trzymáli. ♣ Tedy zápaliwszy śię gniewem / spodźiewał śię / że onych złość przed ktorymi ućiekł / ná Zydy wyleje: Przetoż gdy go już sąd z niebá dochodźił / roskazał woźnicy / áby bez przestánku popędzájąc / drogi urywał: bo ták hárdźie mowił; Cmyntarz ná pogrzeb Zydom z Jeruzalem uczynię / gdy tám przyjádę.

b 1 Mác. 5. 34.

5 A Le Wszechmogący PAn Bog Izráelski poráźił go plagą nieuleczoną / y niewidźiálną. Abowiem skoro jedno tych słow domowił / zjęłá go nieuleczona boleść wnętrznośći / y srogie wnętrzne dręczenie. ♣ 6 A iśćie bárzo spráwiedliwie / jáko tego / ktory rozmájitymi y niezwyczájnymi mękámi innych wnętrznośći dręczył. ♣ 7 A wszákże on żadnym obyczájem hárdośći swey nieprzestał / lecz nád to jeszcze będąc pychy pełen / ogniem wielkiey popędliwośći przećiwko Zydom pałał / á spiesznoe drogę odpráwowáć kazał: ále śię przydáło / że z wozá ktory bárzo prętko biegał wypadł / y potłukł śię: á od ćięszkiego pádnienia / ná wszystkich członkách ćiá- 8 łá swego był ztrapiony. ♣ A ták on ktoremu śię dla wielkiey srogośći niedawno zdáło / że morskim náwálnośćiam może roskázowáć / á ktory rozumiał / że ná szalách y wysokość gor może zwážyć / o źiemię uderzony / ná stołku był noszony / á jáwną moc Bożą wszystkim ná sobie ukázo- 9 wał: ♣ Ták iż z ćiáłá onego złośnika robacy wyłáźili / á jeszcze z żywego w boleśćiách / y w trapieniách ćiáło pádáło / y ták cuchnęło / że wszystkie- 10 mu wojsku on smrod ćięszki był. ♣ A ták tego ktoremu śię máło przed

tym zdáło / że gwiazd niebieskich śięgá / nikt niemogł dla nieznośnego / y ćiężkiego smrodu znośić. 11 Támże dopiero ránjony będąc / począł wielkiey hárdośći poniechawáć / á zá Bożym skarániem / gdy mu co raz więcey boleśći przybywáło / do poznánia sámego śiebie przychodźić. 12 Abowiem już áni sam smrodu swego źćierpieć nie mogąc / ták rzekł ; O spráwiedliwać jest rzecz być poddánym Bogu: á śmiertelnemu / myślą śię nierownáć z Bogiem!

13 Y Modlił śię on złośnik PAnu / (od ktorego więcey nie otrzymał miłośierdźia) ták mowiąc ; 14 Że to miásto święte / do ktorego spiesźno jáchał / áby je z źiemią zrownał / á miejscem ná pogrzeb uczynił / wolnym chce uczynić: 15 A Zydy o ktorych był rzekł / że im áni pogrzebu dopuśćić nie chce / ále je rácżey ptástwu y bestyam zá żer y z dźiatkámi wyrzućić miał / te wszystkie Ateniencżykom rownymi uczynić chce. 16 A Kośćioł święty / ktory był przed tym złupił / wielkimi y drogimi upominkámi przyozdobi / y wszystkie święte naczynia dáleko więcey przywroći / á potrzeb należących do ofiar z włásnych swych dochodow dodawáć będźie. 17 Nád to / że y Zydem zostánie / á wszelkie miejscá gdźie ludźie mieszkáją obchodząc / moc Bożą opowiádáć chce.

18 Ale gdy zgołá boleśći nie ustawáły (gdyż zájiste nań spráwiedliwy sąd Boży był przyszedł) sam o sobie powątpiwszy / nápisał do Zydow ten niżey położony list / ktory w sobie zámykał sposob przeprasźánia / á to w sobie miał; 19 Antyoch Krol y Kśiążę / Zydom dobrym mieszczánom / wiele dobrego y zdrowia życzy / á żeby śię im szczęśliwie powodźiło / winszuje. 20 Jeśliśćie zdrowi y z dźiatkámi swymi / á rzeczy wáże idą wam według myśli / ja w niebie nádźieję májąc / ná wásze uczćiwość y chęći miłe wspominam. 21 Wrácájąc śię z onych miejsc ktore są około Persyey / á wpadszy w ćiężką niemoc / zdáło mi śię zá rzecz potrzebną / ábym śię stárał o pospolite wszystkich dobro. 22 Nie żebym miał wątpić o sobie / ále májąc wielką nádźieję / że śię z tey choroby wybiegam. 23 Wszákże uważájąc to / że y oćiec moj zá onych czásow do wyższych krájin wojská prowádząc / zostáwił po sobie námiestniká: 24 Jeśliby śię co nád nádźieję przytráfiło / ábo byłyliby jákie nowiny nietreśne / wiedząc ći co mieszkáją w tey źiemi / komu poruczony jest rząd / żeby śię nie burzyli. 25 Nád to upátrując / że pogránicżne Kśiążętá / á bliskie tego krolestwá upátrują czás pogodny / á czekáją skończenia tych rzeczy : Przetożem postánowił syná mego Antyochá Krolem / ktoregom częstokroć odjeżdżájąc do wyższych Páństw / wielom z wászych poruczał y zálecał / á do niegom pisywał ták jáko niżey położono. 26 Przetoż was proszę y nápominam / ábyśćie pámiętájąc ná dobrodźiejstwá pospolićie y osobnie / káżdy z was jednáką przyjaźń przećiwko mnie y synowi memu záchowáli. 27 Gdyżem tego pewien / że on łáskáwie y ludzkie / náśládując mego przedśięwźięćia / z wámi śię obchodźić będźie. 28 A ták on mężobojcá y bluźnierz / okrutne boleśći ćierpiąc / á w cudzey źiemi będąc / ták jáko śię z innymi obchodźił / miedzy gorámi żáłosną śmierćią żywotá c dokonał. 29 A Filip ktory był pospołu z nim wychowány / ćiáło jego dał odwieść: A obawiájąc śię syná Antyochowego / do Ptolemeuszá Filometorá do Egiptu zjáchał.

c 1 *Mác.* 6. 16.

ROZDZIAL X.

Máchábeusz Jeruzalemu *dobył.* 3. Kośćioł oczyśćił. 10. *Antyoch Eupátor krolestwo wziął.* 14. *Bitwá Gorgiaszowá.* 15. I*dumejczykow.* 24. *T Tymoteuszá z Zydámi.* 28. *Ktorych Zydi zwyćiężyli.* 38. *Y zá to Bogá chwalili.*

1 A Le Máchábeusz y ći ktorzy z nim byli / zá spráwą PAńską / Kośćioł záśię y miásto odebráli. 2 Y ołtarze ná rynku od cudzoźiemcow pobudowáne / áż y káplice po-

3 burzyli. ♣ A Kościoł a wychędożywszy/ inny Ołtarz sprawili/ á wykrzesawszy kámienie/ y ogień z niego wziąwszy/ ofiáre po dwu lećiech spráwowáli: y kádzenia/ y lámpy/ y chleby pokładne sporządzili.

4 ♣ A to uczyniwszy/ upadszy ná oblicze swe modlili się PAnu/ áby więcey nie wpádali w tákowe nieszczęśćia: lecz jeśliby kiedy zgrzeszyli/ áby od niego łáskáwie pokaráni byli/ á dźikim y obcym narodom podáni nie byli.

5 ♣ Y stáło się/ że ktorego dniá Kościoł od cudzoziemcow zplugáwiony był/ tegoż dniá dźiało się oczyśćienie Kośćiołá/ dwudźiestego b y piątego dniá/ miesiącá ktory zowią Kásłew.

6 ♣ Tedy obchodźili z weselem przez ośm dni/ jáko święto uroczyste Kuczek/ przypominájąc sobie/ jáko niedáwnego czásu pod święto Kuczek/ w gorách y w jáskiniách jáko zwierzętá sámotni bydź muśieli.

7 ♣ Przetoż rozdżki bluszczowe/ y piękne látorośli/ przytym y pálmy májąc/ chwały oddawáli temu/ ktory im szczęśliwą drogę ku oczyśćieniu

8 miejscá swego zdarzył. ♣ Y postánowili to pospolitym dekretem y wyrokiem/ áby wszystek narod Zydowski/ ná káżdy rok one dni obchodźił.

9 ♣ Tákowe ć było Antyochá onego/ ktorego zwano Epifánes/ dokonánie.

10 TEraz záś się o tym/ co się zá Antyochá Eupátorá (ktory był synem onego złośniká) dźiało/ powiemy: krotko tego dotykájąc/ co się złego ná wojnách przygadzáło.

11 ♣ Ten bowiem dostąpiwszy krolestwá/ przełożył nád spráwámi swymi niejákiego Lisyaszá/ y zá hetmáná nawyższego Dolney Syryey y

12 Fenicyey. ♣ Abowiem Ptolemeusz ktorego zwano Mákron/ chcąc do spráwiedliwośći Zydom/ dla krzywdy ktora się im dźiáłá/ dopomoc/

13 stárał się rzeczy ich uspokojić. ♣ Z kąd oskárżony od przyjaćioł przed Eupátorem/ á zdrajcą częstokroć názywány będąc/ przeto/ jákoby Cypru sobie powierzonego od Filometorá odbieżał/ á do Antyochá Epifánesá się udał: owszem jáko-by zacnego urzędu przystojnie nie odpráwował/ otruwszy sámego śiebie/ żywotá dokonał.

14 ♣ Zátym Gorgiasz będąc onych miejsc hetmánem postánowionym/ cudzoziemskie wojsko chował/ y często przećiwko Zydom walczył.

15 ♣ Do tego y Edomczycy sposobne zamki trzymájąc/ pospołu z nim Zydy trápili: á te ktorzy byli wygnáni z Jeruzalem przyjmując/ wojnámi się ustáwicznie o nie kuśili.

16 ALe ći ktorzy c z Máchábeuszem przestawáli/ uczyniwszy modlitwę/ á prosząc Bogá/ áby im był ná pomocy/ ná one zamki Edomskie

17 uderzyli. ♣ A oborzywszy się ná nie mocą wielką/ podbili sobie one miejscá/ á nádewszystkimi ktorzy z murow walczyli/ pomśćili się: á ták morduiąc kto się im jedno náwinął/ zábili nie mniey dwádźieśćiá tyśięcy.

18 ♣ A gdy ich około dźiewiąći tyśięcy ná dwie bárzo obronne wieże y wszystkie potrzeby do oblężenia májące/ ućiekło/

19 ♣ Máchábeusz zostáwiwszy Symoná y Jozefá/ przytym Zácheuszá/ á z nim wielu/ áby je oblegli/ sam się indźiey/ gdźie potrzebá byłá/ udał.

20 ♣ Ale ći ktorzy byli z strony Symonowey/ chćiwośćią pieniędzy uniesieni/ niektorym z tych ktorzy ná onych wieżách byli/ dáli się pieniądzom uwieść: á śiedmdźieśiąt tyśięcy drachm wziąwszy/ dopuśćili niektorym ućiec.

21 ♣ A gdy to Máchábeuszowi oznájmiono co się było stáło/ zebrawszy przedniejsze z ludu/ skárżył ná nie/ iż zá pieniądze przedáli brácią/ nieprzyjaćioły przećiwko nim wypuśćiwszy.

22 ♣ Przetoż one zdrajce winnymi uczyniwszy/ zábił: á zátym záraz onych dwu

23 wież dobył. ♣ A broni/ ktora w ręku jego byłá/ záwżdy szczęśliwie używájąc/ więcey niż dwádźieśćiá tyśięcy ná onych dwu zamkách zábił.

24 A Tymoteusz ktory był d pierwey porażony od Zydow/ zebrawszy cudzoziemskie wojská wielkie/ y z Azyey jezdnych niemáło zgromádźiwszy/ przyćiągnął jákoby mocą miał wziąć źiemię Zydowską.

25 ♣ Ale ći ktorzy z strony Máchábeuszowey

byli/

b 1 Mác. 4. 52.

c 1 Mác. 5. 31.

d 1 Mác. 5. 35.

byli/ poſpołu z Máchábeuſzem ná modlitwę do Bogá śię událi: á głowy prochem poſypawſzy / y biodrá 26 włośienicámi przepáſawſzy / ✤ A u ſpodku onego Ołtarzá ktory był ná przećiwko upadſzy/prośili áby im będąc miłośćiwym/ nieprzyjaćielem śię nieprzyjaćiołom ich ſtáwił;á nátárł ná te/ ktorzy ná nie náćieráli / 27 jáko Zakon e ukázował. ✤ A ták wſtawſzy od modlitwy / á wźiąwſzy zbroje / opodal od miáſtá wyſzli : á będąc bliſko nieprzyjaćioł / záſtánowili śię. ✤ A 28 wnet ſkoro jedno weſzło słońce/ zroćzyli bitwę z obu ſtron : ći f záiſte zá rękojmię ſzczęśćia y zwyćięſtwá pewną do PAná ućieczkę májąc: ále owi zá hetmáná do potrzeby/ſerce mężne obieráiąc.

29 A Gdy śię rozſrożyłá bitwá / ukazáło śię nieprzyjaćiołom z niebá ná koniách w złotych uzdách pięć mężow g známienitych: á dwáj 30 byli wodzámi Zydow. ✤ Ktorzy Máchábeuſzá miedzy śię wźiąwſzy/ á záſzczyćiwſzy go tą ktorą mieli zbroją/ żeby nie był ránniony ochrániáli go: á záś ná nieprzyjaćioły ſtrzały y pioruny miotáli; ktorzy będąc ślepotą záráżeni / á trwogi 31 pełni/poráżeni ſą. ✤ Y zábito dwádźieśćiá tyśięcy y pięć ſet *pieſzych*, á jezdnych ſześć ſet.

32 A Sam Tymoteuſz ućiekł do Gázáry/ do zamku ták názwánego/ bárzo dobrze opátrzonego / gdźie 33 Chereaſz był Stároſtá. ✤ Ale ći ktorzy z ſtrony Máchábeuſzowey byli/z ochotą oblegli on Zamek przez 34 dwádźieśćiá y cztery dni. ✤ A ći ktorzy tám byli / obronie mieyſcá ufájąc / ſrodze bluźnili / á ſłowy nie35 przyſtojnymi pluſkáli. ✤ Ale gdy śię rozedniwał dwudźieſty y piąty dźień / niektorzy młodźieńcy z onych ktorzy byli przy Máchábeuſzu / zápaliwſzy śię wielkim gniewem o one bluźnierſtwá/nátárli mężnie ná mur/ á ſrogim ſercem káżdego / kto 36 śię jedno nawinął/ zábili. ✤ Tákże y drudzy wdárſzy śię ſzturmem przećiwko tym/ ktorzy tám byli/zápalili one wieże : á podniećiwſzy ſtoſy drew / żywo one bluźnierze 37 palili. ✤ A inni bramy wyłamáli/á wyprowádźiwſzy tám oſtátek wojſká/ miáſto wźięli : á Tymoteuſzá/ktory śię był ſkrył do jedney jámy/ y brátá jego Chereaſzá/y Apollofáná/zá38 bili. ✤ A to wykonawſzy / z śpiewániem / y z wyſławiániem błogoſłáwili PAnu / ktory wielce dobre rzeczy uczynił Izráelowi / á dał im ono zwyćięſtwo.

e 3 Moj. 16. 7. 5 Moj. 20. 4.

f 1Kron 5. 16. 2Kron 32. 8.

g 2Mác. 3. 25.

Rozdział XI.

Liſyaſz wyćiągnąwſzy przećiwko Zydom.6. Od nich porážony. 13. Szuka jednánia z Máchábeuſzem. 16. Liſt piſze do Zydow. 27. Liſt Antyochá. 33. Y Rzymian do Zydow.

1 A Le po máłym bárzo czáśie a Liſyaſz ſprawcá y powinowáty Krolewſki/y ná *wſzyſtkimi* ſpráwámi przełożony/bárzo ćięſzko ponoſząc 2 to/co śię było ſtáło / ✤ Zebrawſzy około ośmidźieśiąt tyśięcy ludu / y wſzyſtkę jezdę / ruſzył śię przećiwko Zydom/umyśliwſzy miáſto *Ieruzalem* Grekom mieſzkániem uczynić. 3 ✤ A Kośćioł pod płát jáko inne káplice Pogáńſkie przywieść : tákże y nawyżſze kápłáńſtwo ná káżdy rok 4 przedájne uczynić. ✤ W niczym śię nie oglądájąc ná moc Bożą : Z kąd podniosł śię w myśli onymi tyśiącámi pieſzych / y onymi tyśiącámi jezdnych : ośmdźieśiąt Słoniow 5 májąc. ✤ A wtárgnąwſzy do źiemie Zydowſkiey / y przybliżywſzy śię do Betſury / (ktora choć byłá ná obronnymi mieyſcu/ á nadáley od Ieruzalem ná piąći ſtájan) śćiſnął ją.

6 A Le ći ktorzy byli przy Máchábeuſzu/ dowiedźiawſzy śię o obleżeniu Zamkow ſwych / z płáczem y ze łzámi/ pokornie z poſtem PAná prośili / áby dobrego Anjołá zeſłał 7 ku wybáwieniu Izráelá. ✤ Tedy ſam Máchábeuſz naprzod broń porwawſzy/nápominał y drugich/áby z nim wdawſzy śię w niebeſpieczeńſtwo/dáli rátunek bráći ſwey. ✤ Záá8 tym ſpołem ochotnie *z miáſtá* wypádli:á gdy *jeſzcze* nie dáleko od Ieruzalem byli/ okazał śię im rycerz w białych ſzátách/ ſzermując złotą 9 bronią/ktory przed nimi jáchał. ✤ Y błogoſłáwili ſpołem wſzyſcy miłośiernego PAná/ y nábyli wielkiego

a 1Mác. 6. 28.

ſercá:

serca: z kad nie tylko ná ludźie/ ále też y ná naokrutnieysze bestye / y ná żelázne mury nátrzeć gotowi byli. 10 A ták szli w onym szyku/ pomocniká z niebá májac (bo sie już był nád nimi PAn raczył zmiłowáć.) 11 A jáko lwi rzućiwszy sie ná one nieprzyjaćioły/ porázili z nich pieszych jedenaśćie tysiecy / á iezdnych tyśiac y sześć set. 12 A inni wszyscy ućiec muśieli: y wiele z nich zránionych/ y złupionych przy zdrowiu záchowáni sa: sam tákże Lisyasz sromotnie uciekszy / przy żywoćie záchowány jest. 13 A nie bedac głupim sam u śiebie / rozważywszy jáka szkode podjał / zrozumiawszy że Zydźi byli niezwyćiezonymi / ponieważ im Bog Wszechmogacy był ná pomocy / 14 Posłał y obiecał im/ że zezwoli ná wszystko co słusznego bedźie / á że y Królá do tego przywiedźie / że przyjaćielem ich bydź muśi.

15 GEdy Máchábeusz stáráiac śie o to co jest pożytecznego / zezwolił ná wszystko do czego Lisyasz prowádźił: ábowiem o cokolwiek Máchábeusz Lisyaszá przez listy z strony Zydow prośił/ tego Krol pozwolił. 16 Bo listy Zydom nápisáne były od Lisyaszá w ten sposob; Lisyasz ludowi Zydowskiemu zdrowia życzy. 17 Jan y Absálom ktorzy wysłáni bedac od was / oddawszy odpowiedź z podpisem / prośili o to co śie wniey zámyka. 18 Przetoż cokolwiek należáło Krolowi odnieść/ przedłożyłem: ktory cokolwiek bydź mogło pozwolił. 19 Jesliże tedy záchowaćie w tych sprawách życzliwość / tedyć y ja nápotym stáráć śie bede/ ábym wam był powodem do wszystkiego dobre°. 20 A o tey káżdey z osobná rzeczy zlećiłem / y wászym y swojim rozmowić śie z wámi. 21 Miejćie śie dobrze. Dan Roku setnego czterdźiestego osmego / Jowiszá Korynckiego dnia dwudźiestego y czwartego.

22 KRolewski záśie list to miał w sobie; Krol Antyoch brátu Lisyaszowi zdrowia życzy. 23 Gdyż Oćiec nász miedzy bogi jest przenieśiony/ chćieliśmy / áby ći ktorzy sa z Krolestwá nászego / w pokoju pilnowáli własnych rzeczy. 24 Aleśmy słyszeli że Zydźi nie zezwaláia / ná to od Ojcá nászego do Greckich obyczájow postánowione przystapienie / ále że swoje własne zwyczáje sobie upodobawszy / żadája áby im pozwolono zakonnych ustaw. 25 Przetoż my/ chcac áby ten národ był w pokoju / postánowiliśmy y Kośćioł im záś przywroćić: y tego / áby śie rzadźili według zwyczáju przodkow swych im pozwolić. 26 Dobrze tedy uczyniś / jesli do nich poślesz / á dasz im ná to reke / áby poznawszy wola nászę / byli dobrego serca/ y z ućiecha własnych swych rzeczy pilnowáli.

27 A Do Zydow list Krolewski táki był; Krol Antyoch Rádźie Zydowskiey y innym Zydom zdrowia życzy. 28 Jesli śie dobrze maćie/ ták jest jáko chcemy / y myśmy też dobrze zdrowi. 29 Oznájmił nam Meneláus / że śie chcećie wroćić / y własnych rzeczy swojich pilnowáć. 30 Przetoż ći ktorzyby śie do nas wyprawili / beda mieli áż do trzydźiestego dniá / mieśiacá Xántyká przymierze wárowne: 31 Aby Zydźi używáć mogli pokármow swych y praw/ jáko y przed tym: á żaden z nich / áby żadnym sposobem przykrośći nie ćierpiał / ktore śie z niewiádomośći dźiały. 32 Posłáliśmy też y Meneláuszá / áby was poćieszył. 33 Miejćie śie dobrze. Dan Roku setnego czterdźiestego osmego/ mieśiacá Xántyká dniá pietnastego.

34 POsłáli też y Rzymiánie list do Zydow/ w te słowá; Quintus Memmiusz / y Tytus Mánliusz/ posłowie Rzymscy/ ludowi Zydowskiemu zdrowia życza. 35 Tego czego wam Lisyasz powinowáty Krolewski pozwolił/ y my pozwalamy. 36 A co umyślił, przedłożyć Krolowi záraz kogo poślićie do nas coby dojrzał tego,/ ábyśmy śie z wámi obeszli jáko należy: Bo my już jedźiemy do Antyochiey. 37 Przetoż pospieszćie śie/ á poślićie niektore / ábyśmy y my wiedźieć mogli / co jest zá zdánie wásze. 38 Miejćie śie do-

brze. *Dan* Roku setnego czterdźieśtego osmego / mieśiacá Xántyká / dniá pietnastego.

ROZDZIAL XII.

Joppeńczycy dwie śtie Zydow w morzu zátopili. 6. Czego śie Judás zemśćił. 24. Tymoteus pojimány y wypuszczony. 36. Judás śie Bogu modli.

1 A Gdy śie te umowy stáły: Lisyasz odjáchał do Królá / á Zydźi śie rolą báwili. 2 ♣ Ale Stárostowie onych miejsc / Tymoteusz y Apolloniusz / syn Genneow / tákże y Hieronym / y Demofon / nád to y Nikánor Kśiąże z Cypru / nie dopuszczáli im bespiecznie żyć / y rzeczy swych w pokoju pilnowáć.

3 TAkże Joppeńczycy tákowąż złość zbrojili / że námowili Zydy / one ktorzy miedzy nimi mieszkáli / áby ná owe od nich nágotowáne okręty / z żonámi y z dźiatkámi wśiedli / jákoby żadney przećiwko nim nieprzyjáźni nie mieli. 4 ♣ A gdy według pospolitego onego miástá dekretu / y oni ná to przyzwolili / jáko ći ktorzy pokoju przestrzegáli / á nic śie złego nie spodźiewáli / *tedy je* oni ná głębią záwiozszy / potopili / ktorych było nie mniey dwie śćie.

5 PRzetoż gdy śie dowiedźiał Judás / o tym uczynionym nád źiemkámi jego / okrućieństwie / dał znáć onym męzom / ktorzy z strony jego byli: A wzywájąc Bogá Sędźiego spráwiedliwego / 6 ♣ Ciągnął przećiwko onym bráći swey morderzom / á porty ich w nocy zápaliwszy / y one okręty popaliwszy / one ktorzy tám uszli pozábijał. 7 ♣ A gdy miásto záwárte było / odćiągnął / jákoby śie znowu wroćić / á wszystkie w obec Joppeńczyki wykorzenić miał. 8 ♣ A zátym dowiedźiawszy śie / że też Jámnijczycy Zydom / ktorzy u nich mieszkáli / tákże uczynić myślili: 9 ♣ Tedy y Jámnijczyki w nocy nájáchał / y zápalił porty z okretámi / ták / że łunę od ogniá widáć było y w Jeruzalem / ktore było [illegible]głe ná dwie śćie y czterdźieśći stájan. 10 ♣ A gdy z támtąd ná dźiewięćioro stájan ustąpił / á przećiwko Tymoteuszowi ćiągnął; uderzyło nań Arábczykow nie mniey pięć tyśięcy *pieszych*, á jezdnych pięć set. 11 ♣ A zoczywszy wielką bitwę / á tym / ktorzy byli z strony Máchábeuszowey / zá pomocą Bożą szczęśliwie śie wiodło; zwyćiężeni będąc Nomádowie Arábscy / prośili áby im Judás podał práwice *swe*, obiecując *mu* y bydło dawáć / y w inszych rzeczách bydź im ná pomocy. 12 ♣ Tedy Judás rozumiejąc że mu prawdźiwie w wielu rzeczách pożyteczni bydź mieli / pozwolił pokoj z nimi uczynić: ktorzy odebrawszy práwicę / odeszli do namiotow *swojich*.

13 PRzyćiągnął tákże do niektorego miástá názwánego Káspis / mostem opátrzonego / y murámi obtoczonego / w ktorym rozliczni narodowie mieszkáli. 14 ♣ Ale ći ktorzy tám byli / ufájąc w mocnych murách / y w dostátku żywnośći / swowolnie sobie poczynáli: á te ktorzy byli z strony Judászowey / sromoćili: nád to bluźniąc / mowili co śie nie godźi. 15 ♣ Tedy ći ktorzy z strony Judászowey byli / wzywájąc onego wielkiego tego świátá Kśiążęćiá / ktory bez táránow y przypraw woiennych / Jerycho zá czásow a Jozuego podwroćił / męznie ná mury nátárli. 16 ♣ A zá wolą Bożą ono miásto wźiąwszy / niezliczone mnostwo pomordowáli / ták / że śie zdáło / że przyległe jeźioro / ktore było wszerz ná dwoigu stájan / krwią pełne będąc opływáło.

a Josu. 6. 20.

17 A Z támtąd ná śiedm set y pięćdźieśiąt stájan odćiągnąwszy / przyszli do Cháráki do Zydow ktore zwano Tubiánczykámi. 18 ♣ Ale Tymoteuszá ná onych miejscách nie zástáli: ktory nic nie spráwiwszy / już śie był z onych miejsc ruszył / zostáwiwszy przećię ná jednym miejscu straż bárzo mocną. 19 ♣ Tedy Dosyteusz y Sosypáter / hetmáni tych ktorzy byli z strony Máchábeuszowey / wypadszy / zábili onych ktore był Tymoteusz ná zamku zostáwił / więcey niż dźieśięć tyśięcy mężow. 20 ♣ Lecz Máchábeusz woisko

swe po huffiech usżykowawszy / postánowił niektore nád onymi hufámi / y ná Tymotenszá uderzył : ktory miał z sobą sto dwádźieśćiá tyśiecy pieszych / á jezdnych dwá tyśiące y pięć set. 21 ♣ Ale Tymoteusz dowiedźiawszy śię o przyćiągnieniu Judászowym / wysłał w przod żony y dźieći / y inne potrzeby *wojenne*, ná mieysce ktore zwano Kárnion : bo było trudne do oblężenia / náwet y przystęp do onego mieścá dla ćiásnośći wszystkich mieysc okolicznych/niesnádny. 22 ♣ A gdy śię pierwszy huf Judászow ukazał / y strách ná nieprzyiaćioły przypadł / owszem trwogá przyszłá ná nie / dla tego / że śię pokazał ten ktory wszystko widźi / iżeli gwałtem uciekáć / jeden tám / drugi sám pierzcháiąc; ták / że śię często sámi miedzy sobą poráżáli / y końcámi b mieczow swych przebijáli. 23 ♣ Záczym Judász wielkim je gwałtem goniąc/przebijał one złośniki / y poráźił do trzydźiestu tyśiecy mężow. 24 ♣ A sam Tymoteusz wpadszy miedzy te / ktorzy byli z Dosyteuszem / y Sosypátrem / prośił bárzo chytrze / áby go żywo puśćili : dla tego / że wielu z nich / rodźicow y bráći ma *w więźieniu* , ktorzyby zá zginieniem jego pomrzeć muśieli. 25 ♣ A gdy obietnice wielkimi obowiązkámi ztwierdźił / że je zász bez náruszenia przywroći / tedy go puśćili dla záchowánia bráći swey. 26 ♣ Potym przyćiągnąwszy *Machábeusz* do Kárnionu / y do Atergátyonu / zbił *tám* dwádźieśćiá y pięć tyśiecy ludu.

27 A Po tey ich porażce y zgubie / ruszył śię *Iudás* y przećiwko c Efronowi / miástu obronnemu / w ktorym mnostwo rozlicznych narodow mieszkáło : á młodźieńcy duży ná murách stojąc / mężnie śię bronili : gdźie też przypraw wojennych / y strzelby wielka gotowość byłá. 28 ♣ Lecz wzywáiąc onego mocárzá / ktory mocą swą kruszy *śiły* nieprzyiaćielskie / wźięli miásto / y pod moc *swoię* podbili : á z onych ktorzy w nim byli / pozábijáli około dwudźiestu y pięći tyśiecy.

29 A Ruszywszy śię z támtąd / uderzyli ná Scytopolin / ktore było od Jeruzalem ná sześći set stájan. 30 Ale gdy Zydźi ktorzy tám byli świádectwo wydáli / jáko śię z nimi Scytopolitánie łáskáwie obeszli / á czásu nieszczęśćia / przyiaźń im pokazáli: 31 ♣ Podźiękowawszy im / y nápomniawszy ich / áby nápotym ná ten narod łáskáwi byli / wybráli śię do Jeruzalem : gdyż już Uroczyste święto Tygodniow nádchodźiło.

32 A Odpráwiwszy święto ktore zowią Swiatkámi / uderzyli ná Gorgiaszá / źiemie Idumieyskiey Stárostę. 33 ♣ Ktory wyćiągnął ze trzemá tyśiecy pieszych / y ze czteremá sty jezdnych. 34 ♣ A zwiodszy bitwę przydáło śię / że nieco Zydow poległo. 35 ♣ Ale niejáki Dosyteusz jezdny / z hufu Bákenorowego / mąż rycerski / dostał Gorgiaszá: á pochwyćiwszy go zá száte rycerską / mężnie go wiodł / chcąc tego przeklętego żywo záchowáć ; lecz ktoś z jezdnych Tráceńskich nátárszy nań / rámię mu odćiął / y ták uciekł Gorgiasz do Máreszá. 36 ♣ A gdy śię ći / ktorzy byli z strony Ezdrynowey długo walcząc / zmordowáli / Judász wzywáiąc PAná / áby śię on pomocnikiem być okazał / y hetmánem oney bitwy. 37 ♣ Záczął przyrodzonym językiem z śpiewániem wołáć / á uderzywszy nagle ná one ktorzy trzymáli stronę Gorgiászowę / rozegnał je.

38 P Otym Judász zebrawszy wojsko / przyćiągnął pod miásto Odollám : á gdy nástawał śiodmy dźień / według zwyczáju oczyśćiwszy śię / támże Sábbát święćili. 39 ♣ A názájutrz szli oni ktorzy trzymáli stronę Máchábeuszowę / w ten czás kiedy śię to nalepiey odpráwić mogło / ćiáłá pobitych zbieráć / á z powinowátymi w grobách oycowskich pochowáć. 40 ♣ Y ználeźli pod száťámi káżdego z onych zábitych / rzeczy ktore Jámnieńskim báłwánom ofiárowáne były / ktorych Zydom Zakon d zákázował: z kąd wszystkim jáwno było / iż oni dla tego byli poráżeni. 41 ♣ Przetoż wszyscy błogosłáwiąc spráwy spráwiedliwego PAná / ktory skryte rzeczy jáwnymi

czyni /

b Sędź. 7. 22. 2 Kron. 22. 22.

c 1 Mác. 5. 46.

d 5 Moy. 7. 25.

42 czyni / ♣ Událi się ná modlitwy / prosząc / áby ten grzech ktory się stał cále był zgłádzony.

43 GDy mężny Judás / nápominał on lud / áby się strzegł od grze-chow / ná oko widząc / co się stáło dla grzechow onych ktorzy polegli. ♣ Potym zebráwszy podátek ná kąż-dą osobę ułożony / do dwu tysięcy dráchm srebrá / posłał do Jeruza-lem / áby ofiárowano zá grzech: bárzo dobrze y słusznie to czyniąc / jáko ten ktory o zmartwych wstániu

44 myślił. ♣ Abowiem gdyby się zmar-twychwstánia onych co poráżeni są / nie spodziewał; tedyćby nie po-trzebna / y prozna rzecz byłá modlić

45 się zá umárłe. ♣ Owszem uważał y to / że tym ktorzy pobożnie zásnęli /

46 wielka jest łáská odłożona. ♣ A byłoć to święte y pobożne rozmyślánie: Przetoż ofiárę ubłagálną zá u-márłe spráwił / áby byli od grzechu rozwiązáni.

Rozdział XIII.

Antyoch Eupátor do ziemie Judá-skiey przyćiągnął. 4. Meneláusz zá-bity. 10. Judás zwyćięstwo otrzymał. 21. Rodokowá zdrádá. 23. Przy-mierze Antyochowe z Zydámi.

1 POtym roku setnego czterdzie-stego y dziewiątego / przyszłá nowiná do Judásá / że Antyoch Eu-pátor / z mnostwem ná Zydowską

2 ziemię ćiągnie. ♣ Nád to y Lisyasz hetman / y nawyższy sprawcá / káżdy z nich májąc wojsko Greckie / pie-szych sto y dziesięć tysięcy / á jez-dnych pięć tysięcy y trzy stá / przy-tym Słoniow dwádzieśćiá y dwá / y

3 wozow z kosámi trzy stá. ♣ Do kto-rych się też przymięszał y Mene-láusz / y nápominał z wielką chytro-śćią Antyochá do wojny: nie ták dla záchowánia ojczyzny / jáko mnie-májąc że miał ná przełożeństwo

4 wysádzony bydź. ♣ Ale on Krol nád Krolmi / pobudził do gniewu Anty-ochá przećiwko onemu złośnikowi: ktory / gdy pokazał Lisyasz / że on był powodem wszystkiego złego / rozka-zał (jáko ná onym miejscu jest zwy-czaj) áby go záwiodszy do Bereám /

5 zábili. ♣ A byłá ná onym miejscu wieżá / ná pięćdziesiąt łokći wzwyż, pełna popiołu: ná ktorey by-łá przypráwá w koło się obrácáją-ca / zewsząd w on popioł wtrácáją-

6 cá. ♣ Z támtąd onego / ktory był świętokradztwá winien / y ktory inne bárzo złe rzeczy popełnił / wszy-

7 scy ná strácenie zepchnęli. ♣ Tá-kowąc śmierćią onemu złemu Me-neláuszowi przyszło umrzeć / ták / że

8 się mu áni ziemie nie dostáło. ♣ A záiste spráwiedliwie: Abowiem po-nieważ przy ołtarzu / ná ktorym jest ogień y popioł święty / wiele grze-chow był popełnił / tákże w popiele śmierć podstąpił.

9 ALe Krol sercem wśćiekły ćią-gnął / áby sroższe rzeczy niż o-

10 ćiec jego nád Zydy czynił. ♣ Ale gdy się o tym Judás dowiedział / przy-kazał *wszystkiemu* ludowi / áby we dnie y w nocy PAná wzywáli: żeby jeśli kiedy / tedy teraz rátował tych / ktorym szło o Zakon / y o ojczyznę / y o

11 Kośćiołá świętego utrátę. ♣ A iżby ludu / ktory sobie nie dawno trochę wytchnął / bluźnierskim Pogánom

12 w poddáństwo niepodawał. ♣ To gdy wszyscy wespoł czynili / á miłosier-nemu PAnu z płáczem y z postem przez trzy dni upadájąc ustáwi-cznie się modlili / poćieszywszy ich Judás / *nápominał ich* áby byli po-

13 gotowiu. ♣ A sam osobno z Stárszy-mi będąc urádził / áby pierwey niż-by wtárgnęło Krolewskie wojsko do Zydowskiey ziemie / y *niżeliby* miásto wźięto / wyćiągnęli / y zá po-mocą PAńską náto się odwážyli. ♣

14 A ták oddawszy się w ochronę stwo-rzyćielá świátá / nápomniał onych ktorzy z nim byli / áby się mężnie áż do śmierći o Zakon / o Kośćioł / o miásto / o ojczyznę / y o rzecz pospo-lita potykáli: Záczym / u Modyny

15 położył się z wojskiem. ♣ A dawszy tym ktorzy byli przy nim hásło / Boże Zwyćięstwo; uderzył w nocy z młodźieńcámi nauďátnieyszymi przebránymi ná Oboz / leżący u dwo-ru Krolewskiego / y zábił do dwu tysięcy mężow / nád to y co na-przednieyszego Słonia / z cną rotą / ktora w domu *ná nim zbudowánym*

16 byłá / położył. ♣ A ostátek wojská

ſtráchu y trwogi nábáwiwſzy / ſzczęśliwie śię wroćili. 17 A to śię dźiáło gdy śię poczęło rozedniwáć/ zá obroną Páńſką ktora mu ná pomocy byłá. 18 Ale Krol doznawſzy śmiáłośći Zydowſkiey / pokuśił śię przez fortele o niektore trudne mieyſcá. 19 Lecz gdy przyćiągnął do Betſury/ obronnego zamku Zydowſkiego / odegnano go/ y ſzkodzono mu / y urywano go. 20 Lecz onym ktorzy tám byli/ Judás potrzeb dodawał. 21 Ale Rodok *ktory był* z woyſká Zydowſkiego / objawiał rády tájemne nieprzyjaćiołom: O co gdy śię pilnie pytano/ poiimány jeſt y wſádzony.

22 *T*Edy powtore umowiwſzy śię Krol z Betſurczány / práwicę im podał/ á ich *też* odebrał/ y odćiągnął. 23 Zátym zwiodſzy bitwę z tymi ktorzy byli z Judáſem/ porázony jeſt / á dowiedźiawſzy śię / że odpadł od niego Filip w Antyochiey/ ktory *tám* był nád ſpráwámi zoſtáwiony: ztrwożył ſobą/ Zydy odprośił/ poddał śię / á przyſiągł ná wſzyſtko co było ſłuſznego/ y pogodźił śię: ofiáre ſpráwił / Kośćioł zacnie uczćił/ y onemu śię mieyſcu ludzko ſtáwił. 24 Zátym Máchábeuſzá obłápiwſzy/ poſtánowił go hetmánem y Stároſtą od Ptolemáidy áż do Gerreńczykow. 25 Potym przyćiągnąwſzy do Ptolemáidy/ obaczył że śię obćiąžáli ná one umowę Ptolemejczycy/ nie wdźięcznie to przyjmując: *obawiając śię, że Zydźi* będą ono przymierze wzruſzyć chćieli. 26 Ale Liſyaſz wſtąpiwſzy ná ſtolicę / á ſłuſzne tego przyczyny pokazawſzy/ przywiodł je do tego / y uśmierzył je / y ubłagał je: y wroćił śię do Antyochiey. A tymći śię ſpoſobem ſtał odjazd y przyjazd ná woynę / y wrocenie ná zad.

Rozdział XIV.

Demetryus od Alcymá przećiwko Zydom rozdrážniony. 2. Wyſyła przećiwko nim Nikánorá. *18. Ktory z nimi przymierze uczynił. 26. Ale je Krol wzruſzył. 37. Smierć Rázyáſzowá.*

1 *P*Otym po trzech lećiech przyſzłá nowiná do Judáſá / że Demetryuſz ſyn Seleukow przez port Trypolitáńſki przepráwiwſzy śię z woyſkiem wielkim y z okretámi / 2 Wźiął źiemię/ zábiwſzy Antyochá y Liſyaſzá hetmáná jego. 3 Tedy niejáki Alcymus/ ktory *przed tym* będąc nawyżſzym Kápłánem/ dobrowolnie śię czáſu pomieſzánia zplugáwił/ rozumiejąc / że żadnym ſpoſobem śmierći nie ujdźie / áni do świętego Ołtarzá więcey *żadnego* przyſtępu mieć nie będźie: 4 Przyſzedł do Królá Demetryuſzá / roku ſetnego pięćdźieśiątego pierwſzego niosąc mu korone złotą y pálmę; á nád to y niektore z onych gáłązek należących do Kośćiołá / á tegoż dniá w pokoju śię zátrzymał. 5 Lecz upátrzywſzy ſpoſobny czás ſłużący ſzáleńſtwu jego / á będąc wezwány do rády od Demetryuſzá/ y pytány/ jákieby było poſtánowienie rzeczy Zydowſkich/ y coby przed śię bráli? 6 Odpowiedźiał: Ci Zydowie ktore zowią Aſſydejczykámi / ktorych jeſt hetmánem Judás *Máchábeuſz* podnoſzą woynę/ y rozruchy czynią/ niedopuſzczájąc Króleſtwu temu w pokoju zoſtáwáć. 7 Z kąd y ja złupiony będąc z ſławy przodkow mojich / mianowićie z nawyżſzego kápłáńſtwá / tum śię teraz ućiekł: 8 Naprzedniey/ ábym o tych rzeczách/ ktore Królowi należą / rádźił: á potym o społmieſzczánách ſwych ſtáránie miał: bo dla tego pomienionego ſzáleńſtwo / wſzyſtek narod náſz nie pomáłu utrapiony jeſt. 9 Tytedy/ o Królu! o tym wſzyſtkim wiádomość wźiąwſzy/ opátrz te krájinę y narod náſz śćiśniony/ według tey/ z ktoraś wſzyſtkim gotow/ przychylney ludzkośći. 10 Bo pokąd Judáſá ſtawa/ nie jeſt rzecz podobna / áby te rzeczy w pokoju zoſtáć miáły. 11 To gdy on powiedźiał / záraz y drudzy przyjaćiele / będąc Judáſowi nieprzyjaćiołmi / rozżarzyli Demetryuſzá. 12 Ktory záraz wezwawſzy Nikánorá/ Przełożonego nád Słoniámi/ poſtánowiwſzy go hetmánem nád Judſką źiemią/ poſłał go; 13 Dawſzy mu liſty áby Judáſá zábił/ y te ktorzy z nim byli rozegnał/ á Alcymá/ nawyżſzym Kápłánem wielkiego Kośćiołá poſtánowił. 14 Tedy

oni narodowie ktorzy z Judskiey ziemie przed Judasem uciekli/ zgromadzili się jako stada do Nikanora / mniemając że upadek y nieszczęście Zydow/szczęściem ich będzie.

15 A Że Zydzi o Nikanorowym przyciągnieniu / y o zgromadzeniu się *do niego* onych narodow usłyszawszy/posypawszy się ziemią/ modlili się onemu / ktory na wieki sobie upewnił lud swoj / a zawsze znamienitym zjawianiem *siebie samego*, 16 bronił cząstki swey. ♣ Potym za rozkazaniem hetmana / zaraz się z tamtąd ruszyli / a potykali się z nimi u miasteczka Dessaw. 17 ♣ Tamże Symon brat Judaszow/uderzywszy na Nikanora / uląkł się nagłego przyciągnienia onych nieprzyjacioł. 18 ♣ Wszakże usłyszawszy Nikanor o męstwie tych/ktorzy trzymali stronę Judaszowę/y o ich za Oyczyznę w potykaniu się szczęściu: obawiał się wdać zdrowia swego w niebespieczeństwo. 19 ♣ Przetoż posłał Posydoniusza y Teodota y Mateasza/aby 20 przymierze zawarli. ♣ A gdy o tym długa namowa była/ a Judasz to na wolą wszystkiego pospolstwa podał: obaczywszy jednostajne zdanie/ tedy 21 zezwolili na ono przymierze. ♣ Y naznaczyli dzień w ktoryby się sami z sobą pospołu zejść mogli : a gdy nadszedł / postawiono stolice obiema 22 *Hetmanom.* ♣ Lecz Judasz rozsadził lud zbrojny na miejscach sposobnych/ aby byli pogotowiu: by się snadź od nieprzyjacioł nagła jaka zdrada nie wszczęła: y mieli przystojną rozmowę miedzy sobą. 23 ♣ *Potym* mieszkał Nikanor w Jeruzalem/ a nic nie czynił niesłusznego: ale one gromady jako stada zebrane/rozpuścił. 24 ♣ Y rad zawżdy widział Judasza/ z serca onemu mężowi przychylnym będąc. 25 ♣ Y napominał go/ aby żonę pojął/ a dziatki zpłodził. A tak pojął żonę / y zażywał pokoju: y żyli społecznie.

26 Lecz Alcymus / widząc miedzy nimi społeczną miłość/ y umowy warowne / wziąwszy *niektore z sobą*, jachał do Demetryusza ; a udał / że sobie Nikanor nieszczerze postępował w sprawach jego : bo *mowił*, że Judasza zdrajce na krolestwo je° następcą uczynił. 27 ♣ A tak Krol będąc zajątrzony/ a onymi złośnika onego potwarzami rozdrazniony/ napisał do Nikanora / mowiąc ; Że mu to przymierze barzo nie miłe : a że rozkazuje Machabeusza związanego / jako narychley posłać do Antyochiey. 28 ♣ Tego gdy się dowiedział Nikanor / zafrasował się : y ciężko mu to było / że przymierze uczynione wzruszyć miał: ponieważ 29 on mąż nic złego nie uczynił. ♣ Ale iż się Krolowi prozno było sprzeciwić/ upatrował sposobny czas / aby 30 to fortelem wykonał. ♣ Lecz Machabeusz postrzegszy / że się z nim Nikanor niechętnie obchodzi / a na zwyczajnym potykaniu srożey mu się stawia / rozumiejąc że ta srogość nie z dobrego serca pochodziła/ zebrawszy swych niemało / schronił się przed Nikanorem. 31 ♣ Ale on obaczywszy / że go on mąż znacznie fortelem podszedł / wszedł do onego wielkiego y świętego Kościoła / gdy Kapłani zwykłe ofiary sprawowali / rozkazując *im*, aby onego 32 męża wydali. ♣ Lecz gdy oni pod przysięgą powiadali / iż niewiedzą gdzieby był ten ktorego szukano : zciągnąwszy prawicę przeciw 33 Kościołowi/przysiągł mowiąc ; ♣ Jesliże mi związanego nie wydacie / tedy ja ten dom Boży z ziemią zrownam/ y ołtarz rozwalę / a Bachusowi tu kościoł zacny wystawię. 34 ♣ A to rzekszy odszedł. Oni zaś Kapłani podniozszy ręce do nieba / wzywali onego / ktory zawsze był obrońcą narodu naszego / tak mowiąc ; 35 ♣ Ty wszystkich rzeczy PAnie / będąc tym ktory niczego nie potrzebujesz / raczyłeś to sobie upodobać/aby Kościoł mieszkania twego był miedzy nami wystawiony. 36 ♣ Przetoż teraz PAnie naświętszy nad wszelką świętobliwość / zachowaj na wieki niezplugawiony ten dom / ktory nie dawno jest oczyściony.

37 A Rażyasz niejaki z Starszych Jeruzalemskich był oskarżony przed Nikanorem / *wielki* miłośnik miasta / y barzo dobrą sławę mającey/

rzyśći rozdźieliwszy / ostátek miedzy śię y miedzy sługi *swe* podźielili. ♣ 29 To wykonywájąc / á pospolitą uniżoną modlitwę czyniąc / prośili miłośiernego PAná / áby do końcá był miłośćiwym sługom swojim. ♣ 30 A náte ktorzy przy Tymoteuszu y Bácchidesie stáli / zgodnie uderzywszy / przez dwádźieśćiá tyśiecy ich pobili / y zamki bárzo wysokie pośiedli: potym wiele łupow w rowny dźiał miedzy śię / y miedzy niedołężne y śirotki / y wdowy / rozdźielili; 31 náwet y stárym ich udźielili. ♣ Potym zebráwszy zbroje nieprzyjaćielskie / pilnie wszystkie znieśli ná miejscá sposobne: á ostátek onych korzyśći przynieśli do Jeruzalem. ♣ 32 Zábili też Filárchá / ktory był z strony Tymoteuszowey / mężá niecnotliwego ktory wiele kroć Zydy utrapił. 33 A Gdy pámiątkę zwyćięstwá w ojczyznie swey obchodźili / Kálistená onego / ktory święte bramy popalił / á ućiekł był do niektorego domu / zpalili; ták / że godną zá one 34 niezbożność wźiął zápłátę. ♣ A on náder niezbożny Nikánor / ktory był tyśiąc kupcow ná kupowánie 35 Zydow przywiodł / ♣ Poniżony będąc zá pomocą PAńską od tych / ktore sam u śiebie zá napodleysze być sądźił / száty kosztowne złożywszy / przez morze ktore jest w pośrzod źiemie / jáko zbieg sam śię tylko wykrádszy / przyszedł do Antyochiey / *tym sámym* nád wszystkie inne przy porażce wojská swego / szczęśćia u-36 żywszy. ♣ A ták ten ktory Rzymiánom obiecał dań z więźniow Jeruzalemskich sposobić / ten muśiał wyznáć / że Zydźi máją obrońcę Bogá: á że zránieni Zydowie być nie mogą / dla tego że ustaw od niego postánowionych náśládują.

Rozdział IX.

Antyoch od nieprzyjaćiel porážony. 4. Nád Zydy śię pomśćić májąc. 9. W ćiężką niemoc wpadł. 11. W ktorey obłudnie pokutuje. 18. Do Zydow listy łáskáwe pisze. 28. A potym w ćiężkich boleśćiách umárł.

a 2 Mác. 6. 1.

1 Około tegoż czásu / wroćił śię Antyoch a z háńbą z onych miejsc / ktore były około Persyey. ♣ 2 Abowiem był wtárgnął do miástá ktore zowią Persepolis / á kuśił śię popełnić świętokrádztwo / y miásto opánowáć: ále gdy śię lud pospolity ná rátunek do broni ućiekł / od stráśeni są; ták / że śię zdárzyło / iż Antyoch onym obywátelom tył podawszy / z háńbą ustąpić muśiał. ♣ 3 A gdy był w Ekbátánie / dowiedźiał śię co śię z Nikánorem y z onymi stáło / ktorzy strone Tymoteuszowę 4 b trzymáli. ♣ Tedy zápaliwszy śię gniewem / spodźiewał śię / że onych złość przed ktorymi ućiekł / ná Zydy wyleje: Przetoż gdy go już sąd z niebá dochodźił / rozkazał woźnicy / áby bez przestánku poganiájąc / drogi urywał: bo ták hárdźie mowił; Cmyntarz ná pogrzeb Zydom z Jeruzalem uczynię / gdy tám przyjádę.

b 1 Mác. 5. 34.

5 Ale Wszechmogący PAn Bog Izráelski poráźił go plagą nieuleczoną / y niewidźiálną. Abowiem skoro jedno tych słow domowił / zjęłá go nieuleczona boleść wnętrznośći / y srogie wnętrzne dręczenie. ♣ 6 A iśćie bárzo spráwiedliwie / jáko tego / ktory rozmáitymi y niezwyczájnymi mękámi innych wnętrznośći dręczył. ♣ 7 A wszák że on żadnym obyczájem hárdośći swey nieprzestał / lecz nád to jeszcze będąc pychy pełen / ogniem wielkiey popędliwośći przećiwko Zydom pałał / á spieszno one drogę odpráwowáć kazał: ále śię przydáło / że z wozá ktory bárzo prętko bieżał wypadł / y potłukł śię: á od ćiężkiego pádnienia / ná wszystkich członkách ćiá-8 łá swego był ztrapiony. ♣ A ták on ktoremu śię dla wielkiey srogośći niedawno zdáło / że morskim náwáłnośćiam może rozkázowáć / á ktory rozumiał / że ná szálách y wysokość gor może zważyć / o źiemię uderzony / ná stołku był noszony / á jáwną moc Bozą wszystkim *ná sobie* ukázo-9 wał: ♣ Ták iż z ćiáłá onego złośniká robacy wyłáźili / á jeszcze z żywego w boleśćiách / y w trapieniách ćiáło pádáło / y ták cuchnęło / że wszystkie-10 mu wojsku on smrod ćięszki był. ♣ A ták tego ktoremu śię máło przed

tym zdáło / że gwiazd niebieſkich śięga/ nikt niemogł dla nieznośnego / y ćieſzkiego ſmrodu znośić. ♣ 11 Támżeć dopiero ránionym będąc/ począł wielkiey hárdośći poniechawáć / á zá Bożym ſkaránim /gdy mu co raz więcey boleśći przybywáło / do poznánia ſámego śiebie przychodźić. 12 ♣ Abowiem już áni ſam ſmrodu ſwego źćierpieć nie mogąc/ ták rzekł ; O ſpráwiedliwać jeſt rzecz być poddánym Bogu: á śmiertelnemu / myślą śię nierownáć z Bogiem!

13 Y Modlił śię on złośnik PAnu/ (od ktorego więcey nie otrzymał miłośierdźia) ták mowiąc ; 14 ♣ Że to miáſto święte / do ktorego ſpieſzno jáchał / áby je z źiemią zrownał / á mieyſcem ná pogrzeb uczynił/wolnym chce uczynić: 15 ♣ A Zydy o ktorych był rzekł / że im áni pogrzebu dopuśćić nie chce / ále je ráczey ptáſtwu y beſtyam zá żer y z dźiatkámi wyrzućić miał / te wſzyſtkie Ateniẽczykom rownymi uczynić chce. 16 ♣ A Kośćioł święty / ktory był przed tym złupił / wielkimi y drogimi upominkámi przyozdobi/ y wſzyſtkie święte naczynia dáleko więcey przywroći / á potrzeb należących do ofiar z własnych ſwych dochodow dodawáć będźie. 17 ♣ Nád to/ że y Zydem zoſtánie / á wſzelkie mieyſcá gdźie ludźie mieſzkáją obchodząc / moc Bożą opowiádáć chce.

18 A Le gdy zgołá boleśći nie uſtawáły (gdyż záiiſte nań ſpráwiedliwy ſąd Boży był przyſzedł) ſam o ſobie powątpiwſzy / nápiſał do Zydow ten niżey położony liſt / ktory w ſobie zámykał ſpoſob przeprasſánia/á to w ſobie miał; 19 ♣ Antyoch Krol y Kśiążę/Zydom dobrym mieſzczánom / wiele dobrego y zdrowia życzy / á żeby śię im ſzczęśliwie powodźiło/winſzuje. 20 ♣ Jeſliśćie zdrowi y z dźiatkámi ſwymi / á rzeczy wáſze idą wam według myśli / ja w niebie nádźieję májąc / ná wáſze uczćiwość y chęći miłe wſpominam. 21 ♣ Wrácájąc śię z onych mieyſc ktore ſą około Perſyey / á wpadſzy w ćieżką niemoc / zdáło mi śię zá rzecz potrzebną / ábym śię ſtárał o poſpolite wſzyſtkich dobro. ♣ 22 Nie żebym miał wątpić o ſobie / ále májąc wielką nádźieję / że śię z tey choroby wybiegam. 23 ♣ Wſzákże uważájąc to / że y oćiec moj zá onych czáſow do wyżſzych kráin wojſká prowádząc / zoſtáwił po ſobie námieſtniká: 24 ♣ Jeſliby śię co nád nádźieję przytráfiło / ábo byłyliby jákie nowiny nietreſne / wiedząc ći co mieſzkáją w tey źiemi / komu poruczony jeſt rząd/ żeby śię nie burzyli. 25 ♣ Nád to upátrując/ że pográniczne Kśiążętá / á bliſkie tego kroleſtwá upátrują czás pogodny / á czekáją ſkończenia tych rzeczy : Przetożem poſtánowił ſyná mego Antyochá Krolem / ktoregom częſtokroć odieżdżájąc do wyżſzych Pánſtw / wielom z wáſzych poruczał y zálecał/á do niegom piſywał ták jáko niżey położono. 26 ♣ Przetoż was proſzę y nápominam / ábyśćie pámiętájąc ná dobrodźieyſtwá poſpolićie y oſobnie / káżdy z was jednáką przyjaźń przećiwko mnie y ſynowi memu záchowáli. 27 ♣ Gdyżem tego pewien / że on łáſkáwie y ludzkie / náśládując mego przedśięwźięćia / z wámi śię obchodźić będźie. 28 ♣ A ták on mężobojcá y bluźnierz / okrutne boleśći ćierpiąc / á w cudzey źiemi będąc / ták jáko śię z innymi obchodźił / między gorámi żáłoſną śmierćią żywotá c dokonał. 29 ♣ A Filip ktory był poſpołu z nim wychowány / ćiáło jego dał odwieść: A obawiájąc śię ſyná Antyochowego / do Ptolemeuſzá Filometorá do Egiptu zjáchał.

c 1 *Mác.* 6. 16.

ROZDZIAŁ X.

Máchábeuſz Jeruzalemu dobył. 3. *Kośćioł oczyśćił.* 10. *Antyoch Eupátor kroleſtwo ujął.* 14. *Bitwá Gorgiaſzową.* 15. *Idumejczykow.* 24. *Tymoteuſzá z Zydámi.* 28. *Ktorych Zydi zwyćiężyli.* 38. *Y zá to Bogá chwalili.*

1 A Le Máchábeuſz y ći ktorzy z nim byli/ zá ſpráwą PAńſką / Kośćioł záśię y miáſto odebráli. ♣ 2 Y ołtarze ná rynku od cudzoźiemcow pobudowáne / áż y káplice poburzy=

3 burzyli. ♣ A Kościoł a wychędożywszy/ inny Ołtarz sprawili/ á wykrzesawszy kámienie/ y ogień z niego wziawszy/ ofiáry po dwu leciech spráwowáli: y kádzenia/ y lámpy/ y chleby pokłádne sporządzili. 4 ♣ A to uczyniwszy/ upadszy ná oblicze swe/ modlili się PAnu/ áby więcey nie wpádali w tákowe nieszczęścia: lecz jesliby kiedy zgrzeszyli/ áby od niego łáskáwie pokaráni byli/ á dzikim y obcym narodom podáni nie byli. 5 ♣ Y stáło się/ że ktorego dniá Kościoł od cudzoziemcow splugáwiony był/ tegoż dniá działo się oczyśćienie Kościołá/ dwudziestego b y piątego dniá/ mieśiącá ktory zowią Kásleu. 6 ♣ Tedy obchodzili z weselem przez ośm dni/ jáko święto uroczyste Kuczek/ przypominájąc sobie/ jáko niedáwnego czásu pod święto Kuczek/ w gorách y w jáskiniách jáko zwierzętá sámotni bydź muśieli. 7 ♣ Przetoż rozdżki bluszczowe/ y piękne látorośli/ przytym y pálmy májąc/ chwały oddawáli temu/ ktory im szczęśliwą drogę ku oczyśćieniu miejscá swego zdarzył. 8 ♣ Y postánowili to pospolitym dekretem y wyrokiem/ áby wszystek narod Zydowski/ ná káżdy rok one dni obchodził. 9 ♣ Tákowe było Antyochá onego/ ktorego zwano Epifánes/ dokonánie.

10 TEraz zá się o tym/ co się zá Antyochá Eupátorá (ktory był synem onego złośniká) działo/ powiemy: krotko tego dotykájąc/ co się złego ná wojnách przygadzáło. 11 ♣ Ten bowiem dostąpiwszy krolestwá/ przełożył nád spráwámi swymi niejákiego Lizyaszá/ y zá hetmáná nawyższego Dolney Syryjey y Fenicyey. 12 ♣ Abowiem Ptolemeusz ktorego zwano Mákron/ chcąc do spráwiedliwośći Zydom/ dla krzywdy ktora się im działá/ dopomoc/ stárał się rzeczy ich uspokojić. 13 ♣ Zkąd oskárżony od przyjaciół przed Eupátorem/ á zdrajcá częstokroć názywány będąc/ przeto/ jákoby Cypru sobie powierzonego od Filometorá odbieżał/ á do Antyochá Epifánesá się udał: owszem jáko-by zacnego urzędu przystojnie nie odpráwował/ otruwszy sámego siebie/ żywotá dokonał. 14 ♣ Zátym Gorgiasz będąc onych miejsc hetmánem postánowionym/ cudzoziemskie wojsko chował/ y często przećiwko Zydom walczył. 15 ♣ Do tego y Edomczycy sposobne Zamki trzymájąc/ pospołu z nim Zydy trápili: á te ktorzy byli wygnáni z Jeruzalem przyjmując/ wojnámi się ustáwicznie o nie kusili.

16 ALe ći ktorzy c z Máchábeuszem przestawáli/ uczyniwszy modlitwę/ á prosząc Bogá/ áby im był ná pomocy/ ná one zamki Edomskie uderzyli. 17 ♣ A oborzywszy się ná nie mocą wielką/ podbili sobie one miejscá/ á náde wszystkimi ktorzy z murow walczyli/ pomśćili się: á ták mordując kto się im jedno náwinął/ zábili nie mniey dwádźieśćiá tysięcy. 18 ♣ A gdy ich około dźiewiąći tysięcy ná dwie bárzo obronne wieże y wszystkie potrzeby do oblężenia májące/ uciekło/ 19 ♣ Máchábeusz zostáwiwszy Symoná y Jozefá/ przytym Zácheuszá/ á z nim wielu/ áby je oblegli/ sam się indziey/ gdźie potrzebá byłá/ udał. 20 ♣ Ale ći ktorzy byli z strony Symonowey/ chćiwośćią pieniędzy uniesieni/ niektorym z tych ktorzy ná onych wieżách byli/ dáli się pieniądzom uwieść: á śiedmdźieśiąt tysięcy drachm wziąwszy/ dopuśćili niektorym uciec. 21 ♣ A gdy to Máchábeuszowi oznájmiono co się było stáło/ zebrawszy przednieysze z ludu/ skárżył ná nie/ iż zá pieniądze przedáli bráćią/ nieprzyjacioły przećiwko nim wypuśćiwszy. 22 ♣ Przetoż one zdrajce winnymi uczyniwszy/ zábił: á zátym záraz onych dwu wież dobył. 23 ♣ A broni/ ktora w ręku jego byłá/ záwżdy szczęśliwie używájąc/ więcey niż dwádźieśćiá tysięcy ná onych dwu zamkách zábił.

24 A Tymoteusz ktory był d pierwey porázony od Zydow/ zebrawszy cudzoziemskie wojská wielkie/ y z Azyey jezdnych niemáło zgromádziwszy/ przyciągnął jákoby mocą miał wziąć ziemię Zydowską. 25 ♣ A ći ktorzy z strony Máchábeuszowey

b 1 Mác. 4. 52.

c 1 Mác. 5. 33.

d 1 Mác. 5. 35.

byli/ poſpołu z Máchábeuſzem ná modlitwe do Bogá ſie událi: á głowy prochem poſypawſzy/ y biodrá 26 włośienicámi przepáſawſzy/ ♣ A u ſpodku onego Ołtarzá ktory był ná przećiwko upadſzy/proſili áby im bedac miłośćiwym/ nieprzyjaćielem ſie nieprzyjaćiołom ich ſtáwił;á nátárł ná te/ ktorzy ná nie náćieráli/ 27 jáko Zakon e ukázował. ♣ A ták wſtawſzy od modlitwy/ á wziawſzy zbroje/ opodal od miáſtá wyſzli: á bedac bliſko nieprzyjaćioł/ záſtánowili ſie. 28 ♣ A wnet ſkoro jedno weſzło ſłońce/ ztoczyli bitwe z obu ſtron: ći f zájiſte zá rekojmie ſzcześćia y zwyćieſtwá pewna do PAná ućieczke májac: ále owi zá hetmáná do potrzeby/ſerce mezne obierájac.

e Moj. 5. 7. Moj. 9. 4. f Kron. 16. Kron. 8.

29 A Gdy ſie rozſrożyłá bitwá/ ukazáło ſie nieprzyjaćiołom z niebá ná koniách w złotych uzdách pieć mezow g známienitych: á dwáj 30 byli wodzámi Zydow. ♣ Ktorzy Máchábeuſzá miedzy ſie wziawſzy/ á záſzczyćiwſzy go ta ktora mieli zbroja/ żeby nie był ránionÿ ochrániáli go: á záś ná nieprzyjaćioły ſtrzały y pioruny miotáli; ktorzy bedac ślepota zárázeni/ á trwogi 31 pełni/poráżeni ſa. ♣ Y zábito dwádźieśćiá tyśiecy y pieć ſet *pieſzych*, á jezdnych ſześć ſet.

g Mac. 25.

32 A Sam Tymoteuſz ućiekł do Gázáry/ do zamku ták názwánego/ bárzo dobrze opátrzonego/ gdźie 33 Chereaſz był Stároſtá. ♣ Ale ći ktorzy z ſtrony Máchábeuſzowey byli/z ochota obiegli on Zamek przez 34 dwádźieśćiá y cztery dni. ♣ A ći ktorzy tám byli/ obronie mieſcá ufájac/ ſrodze bluźnili/ á ſłowy nie-35 przyſtojnymi pluſkáli. ♣ Ale gdy ſie rozednił dwudźieſty y piaty dźień/ niektorzy młodźieńcy z onych ktorzy byli przy Máchábeuſzu/ zápaliwſzy ſie wielkim gniewem o one bluźnierſtwá/nátárli meżnie ná mur/ á ſrogim ſercem káżdego/ kto 36 ſie jedno nawinał/ zábili. ♣ Tákże y drudzy wdárſzy ſie ſzturmem przećiwko tym/ ktorzy tám byli/zápalili one wieże: á podniećiwſzy ſtoſy drew/ żywo one bluźnierze 37 palili. ♣ A inni bramy wyłamáli/á wprowádźiwſzy tám oſtátek wojſká/ miáſto wźieli: á Tymoteuſzá/ktory ſie był ſkrył do jedney jámy/ y brátá jego Chereaſzá/y Apollofáná/zá-38 bili. ♣ A to wykonawſzy/ z śpiewániem/ y z wyſławiániem błogoſłáwili PAnu/ ktory wielce dobre rzeczy uczynił Izráelowi/ á dał im ono zwyćieſtwo.

Rozdział XI.

Liſyaſz wyćiagnawſzy przećiwko Zydom.6. Od nich porażony. 13. Szuka jednánia z Máchábeuſzem. 16. Liſt piſze do Zydow. 27. Liſt Antyochá. 33. Y Rzymian do Zydow.

1 A Ze po máłym bárzo czáśie a Liſyaſz ſprawcá y powinowáty Krolewſki/y ná *wſzyſtkimi* ſpráwámi przełożony/bárzo ćieſzko ponoſzac 2 to/co ſie było ſtáło/ ♣ Zebrawſzy około ośmidźieśiat tyśiecy ludu/ y wſzyſtke jezde/ ruſzył ſie przećiwko Zydom/umyśliwſzy miáſto *Ieruzalem* Grekom mieſzkániem uczynić. 3 ♣ A Kośćioł pod płát jáko inne káplice Pogáńſkie przywieść: tákże y nawyżſze kápłáńſtwo ná káżdy rok 4 przedájne uczynić. ♣ W niczym ſie nie oglądájac ná moc Boża: Z kad podnioſł ſie w myśli onymi tyśiacámi pieſzych/ y onymi tyśiacámi jezdnych: ośmdźieśiat Słoniow 5 májac. ♣ A wtárgnawſzy do źiemie Zydowſkiey/ y przybliżywſzy ſie do Betſury/ (ktora choć byłá ná obronnym mieyſcu/ á nadáley od Jeruzalem ná piaći ſtájan) śćiſnał ja.

a 1 Mac. 6. 28.

6 A Ze ći ktorzy byli przy Máchábeuſzu/ dowiedźiawſzy ſie o obleżeniu Zamkow ſwych/ z płáczem y ze łzámi/ pokornie z poſtem PAná proſili/ áby dobrego Anjołá zeſłał 7 ku wybáwieniu Izráelá. ♣ Tedy ſam Máchábeuſz naprzod broń porwawſzy/nápominał y drugich/áby z nim wdawſzy ſie w niebeſpieczeńſtwo/dáli rátunek bráći ſwey. 8 ♣ Zátym ſpołem ochotnie *z miáſtá* wypádli:á gdy *jeſzcze* nie dáleko od Jeruzalem byli/ okazał ſie im rycerz w białych ſzátách/ ſzermujac złota 9 bronia/ktory przed nimi jáchał. ♣ Y błogoſłáwili ſpołem wſzyſcy miłośiernego PAná/ y nábyli wielkiego

ſercá:

sercá: z kąd nie tylko ná ludźie/ ále też y ná naokrutnieyſze beſtye/ y ná żelázne mury nátrzeć gotowi byli. 10 A ták ſzli w onym ſzyku/ pomocniká z niebá máiąc (bo śię iuż był nád nimi PAn raczył zmiłowáć.) 11 A iáko lwi rzućiwſzy śię ná one nieprzyiaćioły/ poráźili z nich pieſzych iedenaśćie tyśięcy/ á ieżdnych tyśiąc y ſześć ſet. 12 A inni wſzyſcy ućiec muśieli: y wiele z nich zránionych/ y złupionych przy zdrowiu záchowáni ſą: ſam tákże Lizyaſz ſromotnie ućiekſzy/ przy żywoćie záchowány ieſt. 13 A nie będąc głupim ſam u śiebie/ rozwáżywſzy iáką ſzkodę podiął/ zrozumiawſzy że Zydźi byli niezwyćiężonymi/ ponieważ im Bog Wſzechmogący był ná pomocy/ 14 Posłał y obiecał im/ że zezwoli ná wſzyſtko co ſłuſznego będźie/ á że y Krolá do tego przywiedźie/ że przyiaćielem ich bydź muśi.

15 TEdy Máchábeuſz ſtáráiąc śię o to co ieſt pożytecznego/ zezwolił ná wſzyſtko do czego Lizyaſz prowádźił: ábowiem o cokolwiek Máchábeuſz Lizyaſzá przez liſty z ſtrony Zydow prośił/ tego Krol pozwolił. 16 Bo liſty Zydom nápiſáne były od Lizyaſzá w ten ſpoſob; Lizyaſz ludowi Zydowſkiemu zdrowia życzy. 17 Jan y Abſálom ktorzy wyſłáni będąc od was/ oddawſzy odpowiedź z podpiſem/ prośili o to co śię wniey zámyka. 18 Przetoż cokolwiek należáło Krolowi odnieść/ przedłożyłem: ktory cokolwiek bydź mogło pozwolił. 19 Jeſliże tedy záchowaćie w tych ſpráwách życzliwość/ tedyć y ia nápotym ſtáráć śię będę/ ábym wam był powodem 20 do wſzyſtkiego dobre°. A o tey káżdey z oſobná rzeczy zlećiłem/ y wáſzym y ſwoim rozmowić śię z wámi. 21 Mieycie śię dobrze. Dan Roku ſetnego czterdźieſtego oſmego/ Jowiſzá Koryntſkiego dnia dwudźieſtego y czwartego.

22 KRoleſki záśie liſt to miał w ſobie; Krol Antyoch brátu Lizyaſzowi zdrowia życzy. 23 Gdyż Oćiec náſz miedzy bogi ieſt przenieśiony/ chćieliſmy/ áby ći ktorzy ſą z Kroleſtwá náſzego/ w pokoju pilnowáli własnych rzeczy. 24 Ale ſmy ſłyſzeli że Zydźi nie zezwaláią/ ná to od Oycá náſzego do Greckich obyczáiow poſtánowione przyſtąpienie/ ále że ſwoie własne zwyczáie ſobie upodobawſzy/ żądáią áby im pozwolono zakonnych uſtaw. 25 Przetoż my/ chcąc áby ten národ był w pokoiu/ poſtánowiliſmy y Kośćioł im záś przywroćić: y tego/ áby śię rządźili według zwyczáiu przodkow ſwych im pozwolić. 26 Dobrze tedy uczyniſz/ ieśli do nich poſleſz/ á daſz im ná to rękę/ áby poznawſzy wolą náſzę/ byli dobrego sercá/ y z ućiechą własnych ſwych rzeczy pilnowáli.

27 A Do Zydow liſt Krolewſki táki był; Krol Antyoch Rádźie Zydowſkiey y innym Zydom zdrowia życzy. 28 Jeſli śię dobrze maćie/ ták ieſt iáko chcemy/ y myſmy też dobrze zdrowi. 29 Oznáymił nam Menelaus/ że śię chcećie wroćić/ y własnych rzeczy ſwoich pilnowáć. 30 Przetoż ći ktorzyby śię do nas wypráwili/ będą mieli áż do trzydźieſtego dniá/ mieśiącá Xántyká przymierze wárowne: 31 Aby Zydźi używáć mogli pokármow ſwych y praw/ iáko y przed tym: á żaden z nich/ áby żadnym ſpoſobem przykrośći nie ćierpiał/ ktore śię z niewiádomośći dźiały. 32 Posłáliſmy też y Menelauſzá/ áby was poćieſzył. 33 Miey ćie śię dobrze. Dan Roku ſetnego czterdźieſtego oſmego/ mieśiącá Xántyká dniá piętnaſtego.

34 POſłáli też y Rzymiánie liſt do Zydow/ w te słowá; Quintus Memmiuſz/ y Tytus Mánliuſz/ posłowie Rzymſcy/ ludowi Zydowſkiemu zdrowia życzą. 35 Tego czego wam Lizyaſz powinowáty Krolewſki pozwolił/ y my pozwalamy. 36 A co umyślił/ przedłożyć Krolowi záraz kogo poślićie do nas coby doyrzał tego/ ábyſmy śię z wámi obeſzli iáko należy: Bo my iuż iedźiemy do Antyochiey. 37 Przetoż pośpieſzćie śię/ á poślićie niektore/ ábyſmy y my wiedźieć mogli/ co ieſt 38 zá zdánie wáſze. Miey ćie śię dobrze.

brze. *Dan* Roku ſetnego czterdźieſtego oſmego / mieśiącá Xántyká / dniá pietnaſtego.

Rozdział XII.

Joppeńczykowie ſie Zydow w morzu zátopili. 6. Czego ſie Judás zemśćił. 24. Tymoteus poimány y wypuſzczony. 36. Judás ſie Bogu modli.

1 A Gdy śie te umowy ſtáły: Lizyaſz odiáchał do Królá / á Zydźi śie rolą báwili. 2 ♣ Ale Stároſtowie onych mieyſc / Tymoteuſz y Apolloniuſz / ſyn Genneow / tákże y Hieronym / y Demofon / nádto y Nikánor Kśiążę z Cypru / nie dopuſzczáli im beſpiecznie żyć / y rzeczy ſwych w pokoju pilnowáć.

3 TAkże Joppeńczycy tákową złość zbroili / że námowili Zydy / one ktorzy miedzy nimi mieſzkáli / áby ná owe od nich nágotowáne okręty / z żonámi y z dźiatkámi wśiedli / jákoby żadney przećiwko nim nieprzyjáźni nie mieli. 4 ♣ A gdy według poſpolitego onego miáſtá dekretu / y oni ná to przyzwolili / jáko ći ktorzy pokoju przeſtrzegáli / á nić śie złego nie ſpodźiewáli / *tedy je* oni ná głębią záwiozſzy / potopili / ktorych było niemniey dwie śćie.

5 PRzetoż gdy śie dowiedźiał Judás / o tym uczynionym nád źiemkámi jego / okrućieńſtwie / dał znáć onym mężom / ktorzy z ſtrony jego byli: A wzywájąc Bogá Sędźiego ſpráwiedliwego / 6 ♣ Ciągnął przećiwko onym bráći ſwey morderzom / á porty ich w nocy zápaliwſzy / y one okręty popaliwſzy / one 7 ktorzy tám uſzli pozábijał. ♣ A gdy miáſto záwárte było / odćiągnął / jákoby śie znowu wroćić / á wſzyſtkie w obec Joppeńczyki wykorzenić miał. 8 ♣ A zátym dowiedźiawſzy śie / że też Jámniczycy Zydom / ktorzy u nich mieſzkáli / tákże uczynić 9 myślili: ♣ Tedy y Jámniczyki w nocy nájáchał / y zápalił porty z okrętámi / ták / że łunę od ogniá widáć było y w Jeruzalem / ktore było odległe ná dwie śćie y czterdźieśći 10 ſtájan. ♣ A gdy z támtąd ná dźiewięćioro ſtájan uſtąpił / á przećiwko Tymoteuſzowi ćiągnął; uderzyło nań Arábczykow nie mniey pięć tyśięcy *pieſzych*, á jezdnych 11 pięć ſet. ♣ A zſtoczywſzy wielką bitwę / á tym / ktorzy byli z ſtrony Máchábeuſzowey / zá pomocą Bożą ſzczęśliwie śie wiodło; zwyćiężeni będąc Nomádowie Arábſcy / prośili áby im Judás podał práwicę *ſwą*, obiecując *mu* y bydło dawáć / y w inſzych rzeczách bydź im ná 12 pomocy. ♣ Tedy Judás rozumiejąc że mu prawdźiwie w wielu rzeczách pożyteczni bydź mieli / pozwolił pokoj z nimi uczynić: ktorzy odebrawſzy práwicę / odeſzli do namiotow *ſwojich*.

13 PRzyćiągnął tákże do niektorego miáſtá názwánego Káſpis / moſtem opátrzonego / y murámi obtoczonego / w ktorym rozliczni 14 narodowie mieſzkáli. ♣ Aleć ći ktorzy tám byli / ufájąc w mocnych murách / y w doſtátku żywnośći / ſwowolnie ſobie poczynáli: á te ktorzy byli z ſtrony Judáſowey / ſromocili: nád to bluźniąc / mowili co 15 śie nie godźi. ♣ Tedy ći ktorzy z ſtrony Judáſowey byli / wzywájąc onego wielkiego tego świátá Kśiążęćiá / ktory bez tárános y przypraw wojennych / Jerycho zá czáſow [a] Jozuego podwroćił / mężnie 16 ná mury nátárli. ♣ A zá wolą Bożą ono miáſto wźiąwſzy / niezliczone mnoſtwo pomordowáli / ták / że śie zdáło / że przyległe jeźioro / ktore było w ſzerz ná dwojgu ſtájan / krwią pełne będąc opływáło.

17 A Z támtąd ná śiedm ſet y pięćdźieśiąt ſtájan odćiągnąwſzy / 18 przyſzli do Cháráki do Zydow ktore zwano Tubiáneyczykámi. ♣ Ale Tymoteuſzá ná onych mieyſcách nie zaſtáli: ktory nic nie ſpráwiwſzy / już śie był z onych mieyſc ruſzył / zoſtáwiwſzy przećię ná jednym 19 mieyſcu ſtraż bárzo mocną. ♣ Tedy Doſyteuſz y Soſypáter / hetmáni tych ktorzy byli z ſtrony Máchábeuſzowey / wypádſzy / zábili onych ktore był Tymoteuſz ná Zamku zoſtáwił / więcey niż dźieśięć tyśięcy 20 mężow. ♣ Zátym Máchábeuſz woiſko

[a] Josue 6. 20.

stwe po huficch uszykowawszy/ postánowił niektore nád onymi hufámi/ y ná Tymoteuszá uderzył: ktory miał z sobą sto dwádźieśćiá tyśiecy pieszych/ á jezdnych dwá tyśiace y pięć set. 21 ♣ Ale Tymoteusz dowiedźiawszy śię o przyćiagnieniu Judászowym/ wysłał w przod żony y dźieći/ y inne potrzeby *wojenne*, ná miejsce ktore zwano Kárnion: bo było trudne do oblężenia/ náwet y przystęp do onego miescá dla ćiásnośći wszystkich miejsc okolicznych/niesnádny. 22 ♣ A gdy śię pierwszy huf Judászow ukazał/ y strách ná nieprzyjaćioły przypadł/ owszem trwogá przyszłá ná nie/ dla tego/ że śię pokazał ten ktory wszystko widźi/ iźeli gwałtem ućiekáć/ jeden tám/ drugi sám pierzchájąc; ták/ że śię często sámi miedzy sobą porażáli/ y końcámi b mieczow swych przebijáli. 23 ♣ Záczym Judás wielkim je gwałtem goniąc/ przebijał one złośniki/ y poráził do trzydźiestu tyśiecy mężow. 24 ♣ A sam Tymoteusz wpadszy miedzy te/ ktorzy byli z Dosyteuszem/ y Sosypátrem/ prośił bárzo chytrze/ áby go żywo puśćili: dla tego/ że wielu z nich/ rodźicow y bráći ma *w więźieniu*, ktorzyby zá zginieniem jego pomrzeć muśieli. 25 ♣ A gdy obietnice wielkimi obowiązkámi ztwierdźił/ że je záś bez náruszenia przywroći/ tedy go puśćili dla záchowánia bráći swey. 26 ♣ Potym przyćiagnąwszy *Máchabeusz* do Kárnionu/ y do Atergátyonu/ zbił *tám* dwádźieśćiá y pięć tyśiecy ludu.

27 A Po tey ich porażce y zgubie/ ruszył śię *Iudás* y przećiwko c Efronowi/ miástu obronnemu/ w ktorym mnostwo rozlicznych narodow mieszkáło: á młodźieńcy duży ná murách stojąc/ mężnie śię bronili: gdźie też przypraw wojennych/ y strzelby wielka gotowość byłá. 28 ♣ Lecz wzywájąc onego mocárzá/ ktory mocą swą kruszy *śiły* nieprzyjaćielskie/ wźięli miásto/ y pod moc *swoję* podbili: á z onych ktorzy w nim byli/ pozábijáli około dwudźiestu y pięći tyśiecy.

29 A Ruszywszy śię z támtąd/ uderzyli ná Scytopolin/ ktore było od Jeruzalem ná sześći set stájan. 30 Ale gdy Zydźi ktorzy tám byli świádectwo wydáli/ jáko śię z nimi Scytopolitánie łáskáwie obeszli/ á czásu nieszczęśćia/ przyjaźń im pokazáli: 31 ♣ Podźiękowawszy im/ y nápomniawszy ich/ áby nápotym ná ten narod łáskáwi byli/ wybráli śię do Jeruzalem: gdyż już Uroczyste świeto Tygodniow nádchodźiło.

32 A Odpráwiwszy świeto ktore zowią Swiatkámi/ uderzyli ná Gorgiaszá/ źiemie Idumiejskiey Stárostę. 33 ♣ Ktory wyćiagnął ze trzemá tyśiecy pieszych/ y ze czteremá sty jezdnych. 34 ♣ A zwiodszy bitwę przydáło śię/ że nieco Zydow poległo. 35 ♣ Ale niejáki Dosyteusz jezdny/ z hufu Bákenorowego/ mąż rycerski/ dostał Gorgiászá: á pochwyćiwszy go zá száty rycerską/ mężnie go wiodł/ chcąc tego przeklętego żywo záchowáć; lecz ktoś z jezdnych Tráceńskich nátárszy nań/ rámię mu odćiął/ y ták ućiekł Gorgiasz do Máresá. 36 ♣ A gdy śię ći/ ktorzy byli z strony Ezdrynowey długo walcząc/ zmordowáli/ Judás wzywájąc PAná/ áby śię on pomocnikiem być okazał/ y hetmánem oney bitwy. 37 ♣ Záczął przyrodzonym językiem z śpiewániem wołáć/ á uderzywszy nagle ná one ktorzy trzymáli stronę Gorgiaszowę/ rozegnał je.

38 P Otym Judás zebrawszy wojsko/ przyćiagnął pod miásto Odollám: á gdy nástawał śiodmy dźień/ według zwyczáju oczyśćiwszy śię/ támże Sábbát świećili. 39 ♣ A názájutrz szli oni ktorzy trzymáli stronę Máchábeuszowę/ w ten czás kiedy śię to nalepiey odpráwić mogło/ ćiáłá pobitych zbieráć/ á z powinowátymi w grobách oycowskich pochowáć. 40 ♣ Y ználeźli pod száták káżdego zonych zábitych/ rzeczy ktore Jámnieńskim bałwanom ofiárowáne były/ ktorych Zydom Zakon d zákázował: z kąd wszystkim jáwno było/ iż oni dla tego byli porażeni. 41 ♣ Przetoż wszyscy błogosłáwiąc spráwy spráwiedliwego PAná/ ktory skryte rzeczy jáwnymi

b Sędź. 7. 22. 2 Kron. 22. 22.

c 1 Mác. 5. 46.

d 5 Moj. 7. 25.

42 czyni / ♣ Vdáli śię ná modlitwy / prosząc / áby ten grzech ktory śię stał cále był zgłádzony.

Gdy mężny Iudás / nápominał on lud / áby śię strzegł od grzechow / ná oko widząc / co śię stáło dla grzechow onych ktorzy polegli. 43 ♣ Potym zebráwszy podátek ná káżdą osobę ułożony / do dwu tyśięcy drachm srebrá / posłał do Ieruzalem / áby ofiárowano zá grzech: bárzo dobrze y słusznie to czyniąc / jáko ten ktory o zmartwych wstániu myślił. 44 ♣ Abowiem gdyby śię zmartwychwstánia onych co poráżeni są / nie spodziewał; tedyćby nie potrzebna / y prozna rzecz byłá modlić śię zá umárłe. 45 ♣ Owszem uważał y to / że tym ktorzy pobożnie zásnęli / 46 wielka jest łáská odłożona. ♣ A byłoć to święte y pobożne rozmyślánie: Przetoż ofiárę ubłagálną zá umárłe spráwił / áby byli od grzechu rozwiązáni.

ROZDZIAŁ XIII.

Antyoch Eupátor do ziemie Judskiey przyćiągnął. 4. Meneláusz zábity. 10. Judás zwyćięstwo otrzymał. 21. Rodokowá zdrádá. 23. Przymierze Antyochowe z Zydámi.

1 Potym roku setnego czterdźiestego y dźiewiątego / przyszłá nowiná do Iudásá / że Antyoch Eupátor / z mnostwem ná Zydowską 2 ziemię ćiągnie. ♣ Nád to y Lizyasz hetman / y nawyższy sprawcá / káżdy z nich májąc wojsko Greckie / pieszych sto y dźieśięć tyśięcy / á jezdnych pięć tyśięcy y trzy stá / przytym Słoniow dwádźieśćiá y dwá / y 3 wozow z kosámi trzy stá. ♣ Do ktorych śię też przymieszał y Meneláusz / y nápominał z wielką chytrośćią Antyochá do wojny: nie ták dla záchowánia ojczyzny / jáko mniemájąc że miał ná przełożeństwo 4 wysádzony być. ♣ Ale on Krol nád Krolmi / pobudźił do gniewu Antyochá przećiwko onemu złośnikowi: ktory / gdy pokazał Lizyasz / że on był powodem wszystkiego złego / rozkazał (jáko ná onym miejscu jest zwyczaj) áby go záwiodszy do Berećám / 5 zábili. ♣ A byłá ná onym miejscu wieżá / ná pięćdźieśiąt łokci wzwyż, pełna popiołu: ná ktorey byłá przyprawá w koło śię obrácájąca / zewsząd w on popioł wtrącájąca. 6 ♣ Z támtąd onego / ktory był świętokradztwá winien / y ktory inne bárzo złe rzeczy popełnił / wszyscy ná strácenie zepchnęli. 7 ♣ Tákowąc śmierćią onemu złemu Meneláuszowi przyszło umrzeć / ták / że 8 śię mu áni źiemie nie dostáło. ♣ A záiiste spráwiedliwie: Abowiem poniewasz przy ołtarzu / ná ktorym jest ogień y popioł święty / wiele grzechow był popełnił / tákże w popiele śmierć podstąpił.

9 A Le Krol sercem wśćiekły ćiągnął / áby srogsze rzeczy niż 10 oćiec jego nád Zydy czynił. ♣ Ale gdy śię o tym Iudás dowiedźiał / przykazał wszystkiemu ludowi / áby we dnie y w nocy PAná wzywáli: żeby jeśli kiedy / tedy teraz rátował tych / ktorym szło o Zákon / y o ojczyznę / y o 11 Kośćiołá świętego utrátę. ♣ A iżby ludu / ktory sobie nie dawno trochę wytchnął / bluźnierskim Pogánom 12 w poddáństwo nie podawał. ♣ To gdy wszyscy wespoł czynili / á miłośiernemu PAnu z płáczem y z postem przez trzy dni upadájąc ustáwicznie śię modlili / poćieszywszy ich Iudás / nápominał ich áby byli po 13 gotowiu. ♣ A sam osobno z Stárszymi będąc urádźił / áby pierwey niżby wtárgnęło Krolewskie wojsko do Zydowskiey źiemie / y niżeliby miásto wźięto / wyćiągnęli / y zá pomocą PAńską ná to śię odważyli. ♣ 14 A ták oddawszy śię w ochronę stworzyćielá świátá / nápomniał onych ktorzy z nim byli / áby śię mężnie áż do śmierći o Zákon / o Kośćioł / o miásto / o ojczyznę / y o rzecz pospolitą potykáli: Záczym / u Modyny 15 położył śię z wojskiem. ♣ A dawszy tym ktorzy byli przy nim hasło / Boże Zwyćięstwo; uderzył w nocy z młodźieńcámi naudátnieyszymi przebránymi ná Oboz / leżący u dworu Krolewskiego / y zábił do dwu tyśięcy mężow / nád to y co nąprzednieyszego Słoniá / z oną rotą / ktora w domu ná nim zbudowánym 16 byłá / położył. ♣ A ostátek wojská

strachu y trwogi nábawiwszy / szcze- 17 śliwie się wrocili. A to się działo gdy się poczęło rozedniwáć/ zá obroná Páńska ktora mu ná pomocy 18 byłá. Ale Krol doznawszy śmiáłośći Zydowskiey / pokusił się przez fortele o niektore trudne mieyscá. 19 Lecz gdy przyćiagnał do Betsury/ obronnego zamku Zydowskiego / odegnano go/ y szkodzono mu / y urywano go. 20 Lecz onym ktorzy tám byli/ 21 Judás potrzeb dodawał. Ale Rodck ktory był z woyská Zydowskiego / objawiał rády tájemne nieprzyjaćiołom : O co gdy się pilnie pytano/ poyimány jest y wsádzony.

22 TEdy powtore umowiwszy się Krol z Betsurczány / práwicę im podał/ á ich też odebrał/ y odćiagnał. 23 Zátym zwiodszy bitwę z tymi ktorzy byli z Judásem/ porázony jest / á dowiedziawszy się / że odpadł od niego Filip w Antyochiey/ ktory tám był nád spráwámi zostáwiony : ztrwożył sobą/ Zydy odprośił/ poddał się / á przysiagł ná wszystko co było słusznego/ y pogodźił się : ofiáre spráwił / Kośćioł zacnie uczćił/ y onemu się mieyscu ludzko stáwił. 24 Zátym Máchábeuszá obłápiwszy/ postánowił go hetmánem y Stárostá od Ptolemáidy áż do Gerreńczykow. 25 Potym przyćiagnawszy do Ptolemáidy/ obaczył że się obćiażáli ná one umowę Ptolemejczycy/ nie wdźięcznie to przyjmujac : *obawidząc się, że Zydzi bedą ono przymierze wzruszyć chćieli.* 26 Ale Lisyasz wstapiwszy ná stolicę / á słuszne tego przyczyny pokazawszy/ przywiodł je do tego / y uśmierzył je / y ubłagał je: y wroćił się do Antyochiey. A tymći się sposobem stał odjazd y przyjazd ná wojnę / y wrocenie názad.

ROZDZIAŁ XIV.

Demetryus od Alcymá przećiwko Zydom rozdrażniony. 2. Wysyła przećiwko nim Nikánorá*. 18. Ktory z nimi przymierze uczynił. 26. Ale je Krol wzruszył. 37. Smierć Rázyászowá.*

1 POtym po trzech lećiech przyszłá nowiná do Judásá / że Demetryusz syn Seleukow przez port Trypolitáński przepráwiwszy się z woyskiem wielkim y z okretámi / 2 Wźiął źiemię/ zábiwszy Antyochá y 3 Lisyaszá hetmáná jego. Tedy niejáki Alcymus/ ktory *przed tym* bedac nawyższym Kápłánem/ dobrowolnie się czásu pomieszánia zplugáwił/ rozumiejac / że żadnym sposobem śmierći nie ujdźie / áni do świetego Ołtarzá więcey *żadnego* 4 przystepu mieć nie bedźie: Przyszedł do Krolá Demetryuszá / roku setnego piećdźieśiatego pierwszego niosac mu koronę złotą y pálmę ; á nád to y niektore z onych gáłazek należacych do Kośćiołá / á tegoż 5 dniá w pokoju się zátrzymał. Lecz upátrzywszy sposobny czás służacy szaleństwu jego / á bedac wezwány do rády od Demetryuszá/ y pytány/ jákieby było postánowienie rzeczy Zydowskich/ y coby przed się bráli? 6 Odpowiedźiał: Ci Zydowie ktore zowią Assydejczykámi / ktorych jest hetmánem Judás *Máchábeusz* podnoszą wojnę/ y rozruchy czynią/ niedopuszczájac Krolestwu temu w po- 7 koju zostáwáć. Z kad y já złupiony bedac z stawy przodkow mojich / mianowićie z nawyższego kápłáń- 8 stwá / tum się teraz ućiekł: Naprzedniey / ábym o tych rzeczách/ ktore Krolowi należą / rádźił : á potym o społmieszczánách swych stáránie miał: bo dla tego pomienionego szaleństwo / wszystek narod nász 9 nie pomáłu utrapiony jest. Tyedy/ o Krolu! o tym wszystkim wiádomość wźiawszy/ opátrz te kráinę y narod nász śćiśniony/ według tey/ z ktoraś wszystkim gotow/ przychyl- 10 ney ludzkośći. Bo pokad Judásá stawa/ nie jest rzecz podobna / áby te 11 rzeczy w pokoju zostáć miáły. To gdy on powiedźiał / záraz y drudzy przyjaćiele / bedac Judásowi nieprzyjaćiołmi / rozżarzyli Demetry- 12 uszá. Ktory záraz wezwawszy Nikánorá/ Przełożonego nád Słoniámi/ postánowiwszy go hetmánę nád 13 Judską źiemią/ posłał go : Dawszy mu listy áby Judásá zábił / y te ktorzy z nim byli rozegnał/ á Alcymá/ nawyższym Kápłánem wiel- 14 kiego Kośćiołá postánowił. Tedy

oni narodowie ktorzy z Judskiey ziemie przed Judásem uciekli/ zgromádzili śie jáko stádá do Nikánorá / mniemájąc że upadek y nieszcześćie Zydow/ szcześćiem ich będźie.

15 A Że Zydźi o Nikánorowym przyćiągnieniu / y o zgromádzeniu śie *do niego* onych narodow usłyszawszy/ posypawszy śie źiemią/ modlili śie onemu / ktory ná wieki sobie upewnił lud swoj / á záwsze známienitym zjawiániem *siebie sámego*, bronił cząstki swey. 16 Potym zá rozkazániem hetmáná / záraz śie z támtąd ruszyli / á potykáli śie z nimi u miásteczká Dessaw. 17 Támże Symon brát Judásow/ uderzywszy ná Nikánorá / ulękł śie nagłego przyćiągnienia onych nieprzyjaćioł. 18 Wszákże usłyszawszy Nikánor o męstwie tych/ ktorzy trzymali stronę Judásowę/ y o ich zá Oyczyznę w potykániu śie szcześćiu: obawiał śie wdáć zdrowia swego w niebespieczeństwo. 19 Przetoż posłał Posydoniuszá y Teodotá y Máteaszá/ áby przymierze záwárli. 20 A gdy o tym długá namowá byłá/ á Judás to ná wolą wszystkiego pospolstwá podał: obaczywszy jednostájne zdánie/ tedy 21 zezwolili ná ono przymierze. Y náznáczyli dźień w ktoryby śie sámi z sobą pospołu zejść mogli : á gdy nádszedł / postáwiono stolice obiemá 22 *Hetmánom*. Lecz Judás rozsádźił lud zbrojny ná miejscách sposobnych/ áby byli pogotowiu: by śie snadź od nieprzyjaćioł nagła jáka zdrádá nie wszczęłá: y mieli przystojną rozmowę miedzy sobą. 23 *Potym* mieszkał Nikánor w Jeruzalem/ á nic nie czynił niesłusznego: ále one gromády jáko stádá zebráne/ rozpuśćił. 24 Y rad záwżdy widźiał Judásá/ z sercá onemu mężowi przychylnym będąc. 25 Y nápominał go/ áby żonę pojął/ á dźiatki spłodźił. A ták pojął żonę / y záżywał pokoju: y żyli społecznie.

26 LEcz Alcymus / widząc miedzy nimi społeczną miłość / y umowy wárowne / wźiąwszy *niektore z sobą*, jáchał do Demetryuszá ; á rzekł / że sobie Nikánor niesczerze postępował w spráwách jego : bo *mowił*, że Judásá zdrajcę ná krolestwo je° ná 27 stępcą uczynił. A ták Krol będąc zájątrzony/ á onymi złośniká onego potwarzámi rozdrażniony/ nápisał do Nikánorá / mowiąc ; Że mu to przymierze bárzo nie miłe : á że rozkázuje Máchábeuszá związánego / jáko narychley posłáć do Antyo 28 chiey. Tego gdy śie dowiedźiał Nikánor / záfrásował śie : y ćięszko mu to było / że przymierze uczynione wzruszyć miał : poniewaz 29 on mąż nic złego nie uczynił. Ale iż śie Krolowi prozno było sprzećiwić/ upátrował sposobny czás / áby 30 to fortelem wykonał. Lecz Máchábeusz postrzegszy / że śie z nim Nikánor niechętnie obchodźi / á ná zwyczájnym potykániu srozey mu śie stawia / rozumiejąc że tá srogość nie z dobrego sercá pochodźiłá/ zebrawszy swych niemáło / schro 31 nił śie przed Nikánorem. Ale on obaczywszy / że go on mąż znácznie fortelem podszedł / wszedł do onego wielkiego y świętego Kośćiołá / gdy Kápłáni zwykłe ofiáry sprá 32 wowáli / rozkázując *im*, áby onego męża wydáli. Lecz gdy oni pod przyśięgą powiádáli / iż niewiedzą gdźieby był ten ktorego szukano : zćiągnawszy práwicę przećiw 33 Kośćiołowi/ przyśiągł mowiąc ; Jesliże mi związánego nie wydaćie / tedy ja ten dom Boży z źiemią zrownam/ y ołtarz rozwálę / á Bachusowi tu kośćioł zacny wystá 34 wię. A to rzekszy odszedł. Oni záś Kápłáni podniozszy ręce do niebá / wzywáli onego / ktory záwsze był obrońcą narodu nászego / ták mo 35 wiąc ; Ty wszystkich rzeczy PAnie / będąc tym ktory niczego nie potrzebujesz / raczyłeś to sobie upodobáć/ áby Kośćioł mieszkánia twego był miedzy námi wystáwiony. 36 Przetoż teraz PAnie naświętszy nád wszelką świętobliwość / záchowaj ná wieki niezplugáwiony ten dom / ktory nie dawno jest oczyśćiony.

37 A Rázyasz niejáki z Stárszych Jeruzalemskich był oskárżony przed Nikánorem / *wielki* miłośnik miástá / y bárzo dobrą sławę má-

jacy / ktory dla oney życzliwośći / 38 Ojcem Zydow náźwány był. ♣ A bowiem przeszłych czásow te chwałe miał / że był stały przy nabożeństwie Zydowskim / y ćiáło y duszę dla nabożeństwá Zydowskiego / cále y stá- 39 tecznie wydawał. ♣ Przetoż chcąc Nikánor jáwnie okazáć onę / ktorą miał przećiwko Zydom niechęć / posłał żołnierzow więcey niż pięć set / 40 áby go pojimáli. ♣ Abowiem mniemiał / że pojimawszy go / miał wielką 41 klęskę Zydom uczynić. ♣ A ták gdy oni żołnierze mieli tego Zamku *ná ktorym był Razyasz* dobywáć / y u śieni drzwi gwałtem wysádźić / rozkazáli ogniá przynieść / á one drzwi zápalić : tedy on / gdy już niemal pojimány był / przebił śię 42 mieczem / ♣ Woląc ráczey mężnie umrzeć / á niżeli śię onym złym ludźiom poddáć / y swemu zacnemu narodowi háńbę nieprzystojnie 43 uczynić. ♣ Ale gdy sobie szkodliwey rány zádáć nie mogł dla wielkiego kwápienia / á ono mnostwo we drzwi śię wdźieráło / wbieżawszy śmiele ná mur / zrzućił śię mężnie miedzy 44 on gmin. ♣ Ktorzy gdy prętko ná zad ustąpili / y jemu plác dáli / zpadł 45 ná brzuch w pośrzodek nich. ♣ A gdy jeszcze dychał / będąc w sercu zápalony / choćiaż śię z niego krew lálá / á jákoby strumieniámi ćiekłá / y choć był ćiężko zrániony / wszákże powstawszy / pędem przez 46 on gmin przeszedł. ♣ Tedy stánąwszy ná niektorey skále przykrey / gdy go już práwie krew uszłá / ściskając z śiebie trzewá / y chwytájąc je obiemá rękomá / rzucał nimi ná on lud : wzywájąc tego ktory jest PAnem żywotá y duchá / áby mu je zás przywroćił. A tákim sposobem żywotá dokonał.

ROZDZIAŁ XV.

Nikánor ćiągnął przećiwko Máchábeuszowi. 7. Máchábeusz swojich nápomina. 11. Sen jego. 21. Modlitwá. 26. Zwyćięstwo nád Nikánorem. 29. Wdźięczność Zydow przećiwko Bogu.

1 TEdy Nikánor dowiedźiawszy śię / że Judász *z ludem* swojim był w źiemi Sámáryjskiey / umyślił w dźień odpoczynienia / gdyby śię nábárźiey ubespiecżyli / ná nie 2 uderzyć. ♣ A gdy Zydźi ktorzy z przymuszenia z nim iść muśieli / mowili : żadnym sposobem ták wśćiekle y okrutnie ich nie gub / ále szánuj dniá tego / ktory uczczony jest poświęceniem od tego / ktory 3 wszystko widźi : ♣ Tedy on złośnik pytał śię / jesli ná niebie jest ten mocarz / ktory rozkazał obchodźić 4 dźień Sábbátu ? ♣ A gdy odpowiedźieli : Jest ten PAn żywiący ná niebie / mocarz / ktory rozkazał ob- 5 chodźić śiodmy dźień. ♣ Tedy on odpowiedźiał ; A jam drugi mocarz ná źiemi / ktory rozkázuję bráć zbroje / á krolewskie spráwy wykonywáć. Wszákże żadną miárą nie mogł dokazáć oney nędzney rády swojey. 6 ♣ A ták Nikánor wielką hárdośćią wynieśiony / umyślił ná podźiw pámiętny znák *zwyćięstwá* nád Judąsem wystáwić.

7 A Że Máchábeusz ustáwicżnie ufał cáłą nádźieją / że mu pomoc 8 przyjdźie od PANA. ♣ Y nápominał swojich / áby śię nie lękáli onego Pogánow przyćiągnienia: ále májąc ná pámięći przeszłe sobie dáne z niebá pomocy / żeby śię spodźiewáli iż im od Wszechmogącego 9 zwyćięstwo dáne będźie. ♣ A ćiesząc je z Zakonu y z prorokow / y przypominájąc im bitwy ktore miewáli / spráwił to przy nich / że ochotnymi byli do bitwy. ♣ A ták im ser- 10 cá dodał / okázując im przytym y oznájmując od onych Pogan przymierza wzruszenie / y przyśięgi 11 zgwałcenie. ♣ Y ták káżdego z nich uzbroił / nie ták tarczámi y drzewcámi pewnymi / jáko nápomnieniem słowy dobrymi : nád to / powiedźiawszy sen wiáry godny / náder wszystkich uweselił.

12 A Było to widzenie tákowe ; *Widźiał* Oniaszá / ktory bywał Nawyższym Kápłánem / męża poczesnego y dobrego ; poważnegoć w prawdźie ná wejrzeniu / ále skromnych obyczájow : y ktory miał wymowę ozdobną / y z dźiećiństwá śię ćwiczył we wszystkich rzeczách /

2 Moj. 20.10. 5 Moj. 5.12. 1 Ezd. 10.11.

do cno-

do cnoty należących: Tego mówię widział, á on ręce wyciągnąwszy/ modlił się zá wszystko zgromádzenie Żydowskie. 13 ✤ Potym tymże sposobem/ ukazał mu się mąż szedziwy y zacny; przy ktorym byłá dziwna jákaś/ y wielka dostojność. 14 ✤ O ktorym Oniaszu odpowiádájąc/ rzekł; Tenci jest Jeremiasz Prorok Boży/ ten miłośnik bráci/ ktory wiele modlitew czyni zá lud/ y miásto święte. 15 ✤ Ktory Jeremiasz ściągnąwszy práwą rękę/ podał Judászowi miecz złoty: á podawájąc/ 16 ták mowił; ✤ Weźmi ten święty miecz zá upominek od Bogá ktorym potrzesz przećiwniki. 17 ✤ A ták będąc nápomnieni/ tymi Judászowymi námowámi wdzięcznymi/ y ktore mogły do cnoty pobudźić/ y sercu młodych ludźi męstwá dodáć/ umyślili się obozem nie kłáść; ále śmiele ná nieprzyjaciela uderzyć/ á sercem się mężnym potykájąc/ spráwę rozstrzygnąć: przeto/ że y miásto y rzeczy święte y Kośćioł był w niebespieczeństwie. 18 ✤ Bo ácz względem żon y dziatek/ náwet względem bráci y powinnych/ w mniejszym byli niebespieczeństwie: ále nawiętsza y naprzedniejsza bojaźń byłá o Kośćioł święty. 19 ✤ A y oni/ ktorzy w mieśćie byli pozostáli/ nie mniey się trapili/ frásując się o ono potykánie w polu.

20 A Gdy już wszyscy oczekawáli nástępującey bitwy/ á już hárce zwodźili nieprzyjaciele/ y wojsko uszykowáne było/ y bestie ná miejscách sposobnych postánowione/ y jezdá ná skrzydłách rozsádzona: 21 ✤ Widząc Máchábeusz nástępowánie onych wojsk/ y oręża wojennego rozmáite przyprawy/ y onych bestyj srogość; wyciągnąwszy ręce ku niebu/ wzywał onego PAná ktory cudá czyni: wiedząc że nie zależy ná zbrojách/ ále jáko się PAnu zda/ godnym zwyćięstwo dawa/ 22 ✤ A modląc się ták mowił; Tyś PAnie posłał Anjołá swego zá Ezechiaszá Królá Judskie°/ ktory pobił w wojsku b Sennácherybowym do stu osmidźieśiąt y pięći tyśięcy. 23 ✤ Przetoż teraz o Książę niebieskie! poślij Anjołá dobrego przed námi/ ná zátrwożenie y przestrászenie: 24 ✤ Aby się wielkiego rámienia twego ulękli ći/ ktorzy bluźniąc idą przećiwko świętemu ludowi twemu: á ták się modlić przestał. 25 ✤ A ći ktorzy z strony Nikánorowey byli/ z trąbámi y z krzykiem náćieráli. 26 ✤ Ale ći ktorzy z strony Judászowey byli/ z wzywániem y z modlitwámi/ potykáli się z nieprzyjaćioły: 27 ✤ Ták/ że rękomá w prawdźie wojując/ á te sercem Bogu się modląc/ poráźili około trzydźiestu y pięći tyśięcy z jawną Bożą przytomnośćią ućieszeni będąc.

28 A Gdy dokończyli oney prace/ z weselem się wracájąc/ dowiedźieli się/ iż c Nikánor upadł w cáłym kirysie. 29 ✤ Przetoż uczyniwszy wielki okrzyk y wołánie/ błogosłáwili Wszechmocnego przyrodzonym językiem. 30 ✤ Y roskazał ten d ktory się cále ćiáłem y duszą naprzedniey zástawiał zá mieszczány/ y ktory się po wszystek e wiek swoj życzliwie záchował przećiwko narodowi swemu ućiąć Nikánorowę głowę/ y rękę z rámieniem/ á do Jeruzalem odnieść. 31 ✤ Potym przyjáchawszy tám/ y zwoławszy narodu swego y Kápłánow/ stojąc przed ołtarzem/ obesłáł y tych ktorzy byli ná zamku. 32 ✤ Y ukazał im głowę złego Nikánorá/ przytym y rękę onego bluźniercę/ ktorą był ściągnął ná dom Świętego Wszechmogącego Bogá, hárdźie każąc. 33 ✤ A język tegoż niezbożnego Nikánorá urznąwszy/ mowił/ że go po kęsu dáwáć będźie ptakom: á miásto nádgrody zá jego szaleństwo/ inne członki przećiw Kośćiołowi záwieszł. 34 ✤ Tedy wszyscy pátrząc w niebo/ błogosłáwili Nadostojnieyszego PAná/ mowiąc: Błogosłáwiony jest ten/ ktory záchował miejsce swoje niezplugáwione. 35 ✤ Y wywieśił głowę Nikánorowę z zamku: áby byłá jáwnym wszytkim oczywistym pomocy PAńskiey znákiem.

36 A Ták postánowili wszyscy/ zá spolecznym zezwoleniem/ áby żadną miárą nie puszczáli bez święcenia dniá onego: 37 ✤ Ale żeby mieli

b 2 Krol. 19. 35. Ezái. 37. 16. Syrác. 48. 25.

c 1 Mác. 7. 33.

d T. Judás

e 1 Mác. 7. 47.

od nabożeństwá odstąpili. 24. *A drudzy przy nim státecznie trwáli.*

1 TEdy Symeon Nawyższy Kápłan / przećiwko Swiątnicy / upadszy ná koláná / á ręce przystojnie podniózszy / tę modlitwę uczynił / á *zá nim* wszyscy jednostájnie mowili; 2 ✣ PAnie PAnie / Krolu Niebieski / á nád wszystkim stworzeniem pánujący / Nawiętszy miedzy świętymi / Monárcho a Wszechmogący / wejrzyż ná nas / ktorzy gwałt ćierpiemy od niezbożnego y nieczystego / śmiáłośćią á śiłą b hárdego człowieká. 3 ✣ Tyś záiste stworzywszy wszystko / y wszystko májąc w mocy swojey / o Namocnieyszy i spráwiedliwy jest: przetoż te / ktorzy co z zelżywośći á pychy czynią / sadźisz.

4 ✣ Tyś te ktorzy przed tym niepráwość czynili / miedzy ktorymi y obrzymowie c byli w śile á śmiáłośći swey ufájący / zágłádźił / przywiodszy ná nie d wielką wodę. 5 ✣ Tyś hárdość swoję przewodzące e Sodomczyki / ktorzy jáwni w złośćiách byli / ogniem y śiárką popaliwszy / zá przykład *wiekom* przyszłym wystáwił. 6 ✣ Tyś Fáráoná f śmiáłego / ktory był w niewolą podbił g lud twoj święty Izráelski / rozlicznymi y wiela kaźni doświadczywszy / 7 objáwił dostojność swoję. ✣ Po ktorych to *kaźniách* objáwiłeś wielką moc twoję / gdyś tego ktory gonił lud twoj / z wozámi / y z mnostwem Zastępow zátopił h w głębokośćiách morskich: á te ktorzy ufáli w tobie wszystko stworzenie w mocy májącym / zdrowo przeprowádźił: ktorzy też uważájąc sobie spráwy rąk twojich / ćiebie Wszechmogącego i chwalili.

8 TY o Krolu / ktoryś stworzył nieskończoną y niezmierną źiemię / obrałeś to k miásto / y poświęćiłeś to miejsce (lubo niczego nie potrzebujesz) ku sławie swojey: uwielbiłeś je zjáwieniem wielmożnym / wyniózszy je ná chwałę wielkiego y nadostojnieyszego Imienia twego. 9 ✣ A umiłowawszy dom Izráelski obiecałeś / jeśliby ná nas dla odwrocenia nászego *jákie* utrapienie przyszło / á mybysmy przyszedszy l ná to miejsce / modlili śię tobie / że wysłuchasz modlitwę nászę. 10 ✣ Tyś jest wierny y prawdźiwy / ponieważeś częstokroć / gdy utrapieni byli przodkowie nászy / rátowáł je w ich ućiśnieniu / y wybáwiłeś je z wielkich bied. 11 ✣ Ale oto teraz / o święty Krolu / dla wiela y wielkich grzechow nászych zćiśnieni jesteśmy / poddáni będąc nieprzyjaćiołom nászym / y ustawamy od wielkiey słábośći. 12 ✣ A w tym upadku nászym / ten lekkomyślny á nieczysty *Krol* usiłuje zelżyć to miejsce święte w źiemi tey / oddáne chwalebnemu Imieniowi twemu. 13 ✣ Bo áczkolwiek przybytek twoj nawyższy *jest* niebo / do ktorego ludźie przystępu mieć nie mogą: jednák jeś sobie upodobał chwałę w ludu twojim Izráelskim / poświęćiłeś to miejsce.

14 ✣ Nie mśćij że śię nád námi przez tę nieczystość tych / áni nas karz przez pokalánie ich: áby śię nie chełpili niezbożni w umyśle swojim / á nie chlubili śię pysznym językiem swojim / mowiąc; Mysmyć podeptáli on dom poświęcony / jáko podeptáne bywáją domy obrzydliwośći. 15 ✣ Zgładź że grzechy násze / á rozpądź obłądzenia násze / y rokaż teraz miłośierdźie twoje: Niech nas rychło uprzedzą zlitowánia twoje / y spraw nam pokoj / á daj chwałę w ustá tych / ktorzy *przed tobą* padáją / á ná umyśle skruszeni są.

16 A Tu Bog / ktory wszystkie m rzeczy przegląda / y nád wszystkie Naświętszym jest / usłyszawszy ná miejscu świętym tę słuszną n modlitwę: uderzył tego / ktory śię z zelżywośćią y śmiáłośćią wielce wynośił / tám y sám nim miotájąc / jáko *miotána bywa* trzćiná od wiátru: ták iż ná źiemi leżąc / nic więcey nie mogł czynić / y członki páráliżem ruszone májąc / nie mogł áni przemowić / spráwiedliwym sądem Bożym o związány. 17 ✣ Przetoż ták przyjaćiele / jáko y strożowie ćiáłá jego / widząc że nań ćięszkie karánie przyszło / á obawiájąc śię áby nie umárł / prętko go wyćiągnęli / wielkim strachẽ będąc ogárnieni. 18 ✣ Po-

a 1 Moj. 17. 1. b Psalm 20. 8. c 1 Moj. 6. 4. d 2 Moj. 7. 21. e 1 Moj. 19. 24. f 2 Moj. 7. 8. 9. 10. 11. g 2 Moj. 1. 13. 15. 7. h 2 Moj. 14. 28. i 2 Moj. 15. 1. k 2 Kron 7. 16. l 1 Krol. 9. 3. m 2 Kron 16. 9. n 1 Piotr 3. 12. o G. Uwiklány.

tym

tym záśię do śiebie przyszedszy / námniey śię do pokuty niemiał / choć pokárány był/ále srodze przegrażáiąc precz odszedł.

19 A Gdy przyiáchał do Egiptu / á złośći przyczyniwszy / przez przypomnione przed tym pomocniki y towárzysze / wszeláką śię spráwiedliwośćią brzydzące / nie tylko w niewypowiedziánym nierządźie leżał: ále też do tákiey lekkomyślnośći przyszedł / *że ná wszelkich* mieyscách *ludźmi* złorzeczył. Wiele też z przyiaćioł iego pátrząc ná przedśięwźięćie Krolewskie / y oni woli iego náśládowáli.

20 Bo to był przedśięwźiął / áby ten narod do wszystkich w ochydę przywiodł; y ná wieży / ktora byłá przy dworze iego / słup wystáwiwszy / dał ná nim tákie pismo wyryć: Aby żaden z tych / ktoryby nie ofiárował / do kośćiołow Egipskich nie wchodźił: á żeby wszyscy Zydowie / miedzy lud pospolity / ábo w stan niewolnikow policzyni byli. A ktorzyby śię temu zprzećiwić śmieli / áby gwałtem wźięći będąc / o żywot przypráwieni byli.

21 A ći ktorzyby śię popisáć dáli / áby náznáczeni byli ogniem ná czołách swych herbem Bachusowym / *to jest* listem bluszczowym: á zátym áby byli odłączeni do zázywánia przed tym nábytey wolnośći.

22 A żeby śię nie zdał wszystkim nieprzyiaćielem być / dołożył tego w onym pisániu: Iesliby to sobie ktory z nich wyzwolić chćiał / áby miedzy tymi / ktorzy pewnymi obrzędámi ich poświęceni są mieszkáli / że ći mieszczány będą rownymi Alexándryiskim.

23 PRzetoż niektorzy w mieśćie / rządy miástá onego przy nabożeństwie w nienawiśći máiąc / snádnie śię poddáli / iákoby śię iákiey wielkiey sławy uczesnikámi stáć mieli / dla przyszłego z Krolem obcowánia.

24 Ale iednák wiele ich w szláchetnym umyśle ztwirdzeni / nie odstąpili od pobożnośći: lecz pieniądze zá żywot bez stráchu dawáiąc / stáráli śię áby onego popisu wolni być mogli / máiąc pewną nádźieię / że obrony dostąpić mieli.

25 A tymi záś ktorzy od nich odstępowáli / brzydźili śię / y zá nieprzyiaćioły narodu swego one sądźili / á od społecznego p obcowánia / y pożytkow one oddaláli.

p *Máth.* 18. 17. 1 *Kor.* 5. 11. 1 *Tess.* 3. 14.

ROZDZIAL. III.

Filopátr wielce śię zápálił gniewem przećiwko Zydom. 9. y Mándat srogi przećiwko nim wydał.

1 CZego gdy śię on niezbożnik dowiedźiał / ták śię bárzo obruszył / że śię nie tylko ná te ktorzy *mieszkáli* w Alexándryey gniewał / ále y innym w tey kráinie wielce śię przećiwił: y rozkazał wszystkich prętko zgromádźić / y sroga im śmierćią żywot odiąć.

2 A gdy śię to dźiało / rozeszłá śię przećiwna sławá przećiwko narodowi temu: Bo ludźiom tym / ktorzy śię byli ku źle-czynieniu zmowili / dáłá śię przyczyná do ich przedśięwźięćia z *tąd*, iákoby im *Zydźi* praw ich bronić mieli.

3 Chociaż Zydźi Krolom powolność y wiárę nieodmienną chowáli: ále iż chwalili Bogá / y iego śię zakonem rządźili / odstępowáli od niektorych / y odwracáli śię. Z tey przyczyny niektorym nieprzyiaćiołmi śię być zdáli: iednák przestrzegániem tego co iest spráwiedliwego obcowánie swe zdobiąc / u wszystkich ludźi chwałę mieli.

4 Tákową tedy o tym narodźie miedzy wszystkimi / do wiádomą dobrą sławę / ći cudzoźiemcy zá nic poczytáli / á rozność z strony nabożeństwá / y pokármow rozgłászáli / udawáiąc że śię ći ludźie áni z Krolem / áni z inszymi przełożonymi nie zgadzáią / ále że im są nieprzyiaćiołmi / y wszystkim rządom wielce odpornymi: á zgołá nie ledáiáką im nágánę dawáli.

5 A Grekowie ktorzy w mieśćie byli / żadney krzywdy nie odniozszy / tumult nagły przećiwko tym ludźiom / y niespodźiáne nástępowánie widząc / ácz ich rátowáć nie mogli / bo to krolewskie było postánowienie:

6 Wszákże to ćięsko znosząc / ćieszyli ie / tusząc że to nie długo trwáć miáło. Gdyż długo pátrząc ná tákowe postánowienia

nie będźie mogł ten ktoremu nic nie jest tájno. 7 ♣ Nád to/ y inni sąśiedźi y przyjaciele/ y ći ktorzy z nimi towárzyszyli / potájemnie niektorych przywoławszy / ochronić y wszelákim sposobem ná pomoc im przybydź obiecowáli.

8 Ale Krol onym przytomnym szczęściem wynieśiony / nie májąc względu ná moc Bogá Nawyższego/ ále umyśliwszy przećię w tym swojim przedśięwźięciu zostawáć / nápisał przećiwko nim list tákowy ; ♣ 9 Krol Ptolemeusz Filopátor / w Egipćie y ná inszych miejscách będącym hetmánom y żołnierzom / zdrowia y wszystkiego dobrego życzy. Jam też sam zdrow y rzeczy násze szczęśliwie idą. 10 ♣ Gdyż násze do Azyey wyćiągnienie / (o ktorym sámi wiećie) zá stáłą bogow pomocą do końcá według myśli przywiedźione jest / umyśliliśmy nie woienną mocą / ále dobroćią y wielką ludzkośćią przychęcáć narody mieszkájące w dolney Syryey/ y w Fenicyey/ y onym chętnie dobrze czynić. 11 ♣ Przetoż gdyśmy nádawszy Kośćiołom wiele dochodow / dostáliśmy śię też do Jeruzalem/ gdźieśmy przyjácháli/ chcąc uczćić Kośćioł tych złośnikow / ktorzy nigdy swego szaleństwá nie poprzestáją. 12 ♣ Ktorzy ácz słowy wdźięcznie, jednák sáma rzeczą nieszczerze przyjazd nász przyjęli. Bo gdyśmy do Kośćiołá ich wniść / y on známienitymi á bárzo drogimi dárámi uczćić chćieli/ dawną swą pychą uwiedźieni / nam tám wniść nie dopuśćili. 13 ♣ A choć nie są rowni śile nászey / dla ktorey ludzkośći przećiwko wszystkim ludźiom używamy/ wszákże swoje nieprzyjaźń jáwnie przećiwko nam pokazáli / jáko ći ktorzy sámi z narodow / przećiw Krolom y dobrodźieiom swojim szyje podnoszą / nic słusznego znieść nie chcą. 14 ♣ My tedy ich szaleństwu ustąpiwszy / á z zwyćięstwem náwroćiwszy śię do Egiptu / y wszystkim narodom łáskáwie śię stáwiwszy / wszystko co słusznego było uczyniliśmy : 15 ♣ Y oznájmiliśmy to po wszystkich pokoleniách ich żeśmy ná ono złe zápomnieli ; więc y dla zchowárzyszenia śię ich z námi/ y dla wielu rzeczy tyśiącámi im powierzonych / poważyliśmy śię im do tego usługowáć / áby umysł odmienili : nád to / chćieliśmy je uczestnikámi wiecznymi Kápłanow uczynić/ náwet / poczytáliśmy je być godnymi práwá miejskiego w Alexándryey. 16 ♣ Ale oni to sobie ná złą stronę wykłádájąc / á swoją przyrodzoną złośćią rzeczy dobre odrzucájąc / y záwsze ku złemu skłonni będąc : nie tylko pogárdźili tym nieprzepłáconym práwem miejskim ; ále też słowem y milczeniem obrzydźili sobie te / ktorzy z nich w máłey liczbie nam życzliwymi byli : záwżdy w podejrzeniu májąc / jákobyśmy dla jáwnie złego ich obcowánia / ich rzeczy dobrze od nas postánowione/ wywroćić mieli. 17 ♣ A przetoż przez te znáki będąc o tym dobrze upewnieni / że oni żadnym sposobem z námi śię nie zgadzáją/ á zábiegájąc temu / jesliby śię snádź nápotym jáki tumult nagły przećiwko nam wszczął / ábyśmy z tych niezbożnych zdrajcow y cudzoźiemcow z tyłu nieprzyjaćioł niemieli : 18 ♣ Rozkazáliśmy/ skoro jedno ten list was dojdźie / tejże godźiny te pomienione z żonámi y z dźiećmi zelżywszy y zkarawszy/ do nas / łáncuchámi żeláznymi zewsząd okowáne/ ná srogie y zelżywe (jákie należy nieprzyjaćiołom) zámordowánie odesłáć: 19 ♣ Bo jáko jedno ći rázem pokaráni będą / rozumiemy że ná potomny czás doskonále rzeczy násze w dobrym postánowieniu y w osobliwym rządźie postánowione będą. 20 ♣ A ktobykolwiek ktorego przechował z Żydow / stárcá ábo dźiećię / ábo ktorego z tych ktorzy są przy pierśiách/ srogimi mękámi ze wszystkim domem swym utrapiony będźie. 21 ♣ A ktoby wyjáwił tákiego/ nie tylko dobrá tego ktory pod kaźń podpadł pobierze / ále y z skárbu Krolewskiego dwá tyśiącá groszy weźmie/ y wolnośćią ukoronowány będźie. 22 ♣ Wszelkie zás miejsce ná ktorymby ukryty Żyd ználeźiony był / niech śię nieprzystępnym stánie / y ogniem zpalone będźie / áby

wszy-

wszystkiemu śmiertelnemu stworzeniu jáwno było / że śię zgołá ná nic wiecznymi czásy nieprzyd godźi. A w tenći sposob był ten list nápisány.

ROZDZIAŁ IV.

Okrućieństwo nád Zydy.13.Wesele Filopátorowe. 16. Y jáko Bog lud Judski obronił.

1 A Gdźiekolwiek doszedł ten mándat/ spráwione są od onych narodow pospolite biesiády z wykrzykániem y z rádośćia : poniewaź dawno w ich myśli zástárzáła nieprzyjaźń śmiele śię juź pokazáć mogłá. 2 ♣ Ale Zydźi ustáwiczny smętek mieli / á krzyk bárzo żáłosny ze łzámi / y z wzdychániem : bo zápalone było zewszad serce nárzekájacych nád niespodźiewánym zginieniem / ktore nagle przećiwko nim skazáne było. 3 ♣ Ktoraź krájiná ábo miásto / ábo zgołá ktore miejsce ná ktorym mieszkano / ábo ktore drogi/ nárzekániem/y kwileniem nád nimi nie były nápełnione? 4 ♣ Ták ich bowiem okrutnym á nie miłośiernym sercem hetmáni jednostájnie z miást wyganiáli / źe nád tym ich utrapieniem niektorzy y z nieprzyjaćioł ich májac w sercu swym spolny żal/ á uważájac niepewny bieg żywotá/ nád tym ich nieszczęsnym wygnániem płákáli. 5 ♣ Bo naprzod sto mnostwo stárcow szedźiwych/ktorym oni / nie májac wzgledu ná nogi niesposobne / y od stárośći pokrzywione / bez wstydu przynagláli / do prętkiego wyśćia przymuszájac. 6 ♣ A pánie młode / ktore były nie dawno w stan małżeński wstapiwszy do łożnice wesły / miásto ućiechy smętek májac / á włosy / máśćiámi námázáne / posypawszy prochem : y bez záwićia wiedźione bedac / miásto weselnego śpiewánia społecznie nárzekáły / jáko te ktore ućiśnieniem od obcych narodow trapione były / gdy zwiazáne jáwnie / áź do tego miejscá ná ktorym w łodź wśiadano / gwałtem ćiagnione były. 7 ♣ Tákźe y Małżonkowie ich powrozámi miásto wiencow szyje opásáne májac/ w kwitnacym młodym wieku / miásto wesela y młodych ludźi krotochwile / ostátnie dni weselne w nárzekániu trawili / przed nogámi *prawie* grob juź zgotowány widzac. 8 ♣ A pedzono je jáko bydło / y gwałtownie żeláznymi łáncuchámi ćiagniono : á niektorzy z nich do ław ná łodźiách przybyći byli zá szyje / á niektorych nogi mocnymi petámi były zwárte : nád to deski nád nimi gęsto położono / áby je wszech stron záćmione oczy májac ták jáko zdrajcy / przez ono wszystko żeglowánie/prowádzeni byli.

9 GDy tedy ták do miánowáney łodźi wegnáni byli/á żeglowánie śię odpráwiło / jáko od Krolá nákazano było / rozkazał śię im przed miástem ná *pewnym* plácu położyć : (Ktorego był wielki okrag á bárzo sposobny do tego / áby ná jáwne obeliżenie wystáwieni byli wszystkim idacym do miástá / y tym ktorzyby śię z támtad do cudzych krájow wypráwiáli) áby áni z wojski jego nie obcowáli / áni zgołá do miástá przyjęći nie byli.

10 TO gdy śię stáło/usłyszawszy *krol* źe z miástá źiemkowie *Zydow* potájemnie często wychodzac / płákáli nád ta żeżywa bráći *swych* bieda / rozgniewał śię / y rozkazał áby ták właśnie nád tymi / jáko y nád owymi toź z pilnośćia wykonano / bez umniejszenia jákimkolwiek sposobem ich kázni : á żeby z imienia káźde pokolenie popisano. 11 ♣ Bo *mowił,że ich* nie miał przed tym nákazána robot ćieżkich niewola trapić / ále strapione mękámi ktorymi im przed tym groźił / do końcá jednegoź dniá wygłádźić. ♣ 12 Przetoź śię to popisowánie ich z wielka pilnośćia y pysżna ustáwicznośćia od poránku áź do zachodu słońcá odpráwowáło : *wszákże* śię doskonále nie wykonáło zá czterdźieśći dni. 13 ♣ Krol záśie wielkiey y ustáwiczney rádośći pełen bedac / biesiády u wszystkich báłwanow gotował/ dáleko od prawdy obłądzona myśla / á nieczystymi usty/nieme báłwány/ktore nie mogac z nimi mowić / áni kogo rátowáć/chwalił ; y przećiwko Bogu [a]

[a] Psalm 115.5

Na=

Nawyższemu / co było nieprzystojnego / mowił.

14 A Gdy minął przerzeczony czás / oznájmili pisárze Krolowi / że dáley nie mogą onego popisowánia Zydow konáć / dla niezmiernego ich mnostwá / gdyż ich było w oney kráinie jeszcze więcey / z ktorych jedni jeszcze w domách zostawáli / á drudzy ná innych mieyscách: ták / iż niepodobna / áby temu dosyć uczynić mogli wszyscy Egipscy hetmáni. 15 ♣ Lecz gdy im srodze pogroził / jákoby dárámi przenájęći byli ku wynájdowániu tákowych wymowek / zdárzyło się że cále ná to pozwolił / gdy mu mowili y ukázowáli to / że im áni pápiru / áni piorek ktorych używáli nie dostawáło. 16 ♣ Aleć to byłá spráwá oney niezwyciężoney opátrzności / ktora Zydom z niebá pomagáłá.

ROZDZIAL V.

Krol po trzy kroć rozkázuje przygotowáć Słonie ná pomordowánie Zydow. 4. Zydźi się gorliwie PAnu Bogu modlą: A PAn Bog okrutne zámysły krolewskie hámuje, y swojich broni.

1 GDy Krol będąc pełen gniewu okrutnego / á w złości práwie upárty / wezwawszy do śiebie Hermoná / ktory miał pod dozorem swojim Słonie / rozkazał náżájutrz pełnymi gárśćiámi kádźidłá y winem szczerym / dostátkiem wszystkie Słonie / ktorych było w liczbie pięćset / nápojić; á rozsrożone onym napojem zbytnim / wywieść ná wytrácenie Zydow. 2 ♣ A sam / rozkazawszy to / udał się do bieśiády / zgromádźiwszy naprzednieysze z przyjaćioł y z wojská te / ktorzy nienáwidźieli Zydow: á Hermon przełożony nád Słoniámi / to co mu było poruczono / dobrze spráwił. 3 ♣ Nádto / y słudzy przed wieczorem wyszedszy / nędznikow onych ręce wiązáli / y inne rzeczy nád nimi przez cáłą noc wymyśláli: rozumiejąc / że już záraz on wszystek narod záginie.

4 A Le Zydźi / ktorzy się onym pogánom wszelkiey obrony pozbáwieni być zdáli / dla ogarniájącey ich zewsząd więźienia ćieszkośći Wszechmogącego PAná nád wszelką mocą pánującego / á miłośiernego Bogá swego y Ojcá / nieustáwájącym głosem wszyscy ze łzámi wzywáli: prosząc / áby tę bezbożną ráde przećiwko nim odmienił / á one wielmożnym się objáwieniem wyswobodźił z tey śmierći / ktora przed nimi zgotowána byłá. 5 ♣ Ktorych gorliwa ustáwiczna modlitwá wstępowáłá do niebá: ále Hermon one okrutne słonie pełne winá dostátkiem dánego / y kádźidłem násycone nápojiwszy / ráno się do dworu / áby o tym Krolowi oznájmił / stáwił.

6 A Le rzecz dobra / od czásu wiecznego stworzona / w nocy y we dnie pozwolona / od tego ktory jey z łáski wszystkim / ktorym sam chce udźiela / *to jest*, cząstkę snu / *Bog* posłał Krolowi. 7 ♣ Ktorym to wdźięcznie y twárdo uśpiony / zá spráwą PAńską / w niezbożnym przedśięwźięciu swojim bárzo jest omylony / y w ułożonym zamyśle swojim wielce oszukány. 8 ♣ A Zydźi tey godźiny ktora im byłá oznájmiona uszedszy / wielbili Swiętego Bogá swego: y záśię prośili tego / ktory snádny jest do ubłagánia / áby pokazał moc przemożney ręki swojey nád pysznymi pogány.

9 A Gdy już było máło nie połdźieśiątey godźiny / ten ktory do wzywánia gośći postánowiony był widząc mnostwo wezwánych / przystąpiwszy ruszył Krolá / á ledwo go obudźiwszy / dał znáć że już czás uczty przemija / y uczynił rzecz o gośćiách: co Krol uważywszy / y szedszy ná uczte / rozkazał tym ktorzy ná uczte / przyszli / ná przećiwko sobie uśieść. 10 ♣ Co gdy się stáło / nápominał tych ktorzy się ná oney uczćie zábawiáli / áby one ostátnią cząstkę uczty / tym ochotniey w dobrey myśli strawili. 11 ♣ A gdy się ich one zábáwy przedłużáły / Krol wezwawszy Hermoná / z przykrą przegroźką pytał się / dla ktorejby przyczyny dopuszczono Zydom przez on dźień żywo zostáć? 12 ♣ Ale gdy mu on oznájmił / że w nocy rozkazánie

Krole-

Krolewskie wykonał / czego mu y przyjaciele Krolewscy poświadczáli: *Krol* będąc więtszym niż Fálárys okrutnikiem / powiedział: Niech zá to dzisiejszemu snowi dźiękuję. 13 ♣ Ty jednák nie okłádájąc ná dźień jutrzejszy / tymże sposobem przygotuj Słonie / ná wygłádzenie tych niecnotliwych Zydow. ♣ 14 To gdy powiedźiał Krol / ochotnie to wszyscy przytomni y z rádośćią wespoł pochwaliwszy / káżdy śię do domu swego powroćił: y nie ták ná spániu strawili on czás nocny / jáko *ráczey* ná wymyślániu rozmáitych pośmiewisk / ná te ktorzy śię im nędznymi być zdáli.

15 A Ráno gdy kur zápiał / Hermon te bestie przygotowawszy / przygnał je ná wielki plác: á mnostwo ktore w mieśćie było / z chęćią śię ná to żáłosne dźiwowisko zgromadzáło z żądośćią świtánia oczekawájąc. 16 ♣ Zydźi zás przez wszystek on czás ustáwicznie wzdychájąc / z wielą łez / z modlitwą w pieśniách żáłosnych wyćiągnąwszy ręce ku niebu / modlili śię Nawyższemu Bogu / áby im znowu ná pomoc w rychle przybył. 17 ♣ A przed tym niż słońce promienie swe wypuśćiło / y gdy śię Krol z przyjaćioły witał / Hermon przystąpiwszy / wołał go áby wyszedł / ukázując / że co chćiał Krol / to pogotowiu jest.

18 C O on usłyszawszy / y zdumiawszy śię nád onym niezbożnym postępkiem / jáko ten ktory do śiebie przyść nie mogł / pytał go coby to zá rzecz byłá / ktorą on z táką pilnośćią wykonał. Aleć to byłá spráwá nád wszystkimi Pánującego Bogá: ktory mu rzeczy przed tym w myśli jego postánowione / w zápámiętánie przywiodł. 19 ♣ Y oznájmił Hermon / y wszyscy przyjaćiele *jego mowiąc*; Te bestie y wojská pogotowiu są o Krolu! podług twego surowego postánowienia. 20 ♣ Ale on zátym ćięszkim gniewem nápełniony będąc / (bo zá opátrznośćią Bożą / wszystek jego o tym zamysł rozproszony był) poglądájąc srogo / rzekł; 21 ♣ Ktokolwiek lub rodźicy / lub dźiatki ich o to *do mnie* przydą / sámi śię zgotują ná to / áby byli srogim bestiam hojnym pokármem / miásto tych niewinnych Zydow / ktorzy przećiwko mnie / y *przećiwko* przodkom mojim znácznie całą y státeczną wierność pokazáli: Náwet y ty / gdyby nie chodźiło o przyjaźń społecznego nászego wychowánia / y o posługi twoje / byłbyś miásto nich 22 o gárdło przyprawiony. ♣ Tákći Hermon niespodźiáną y niebespieczną groźbę odniozszy / *dał znáć* że był y wejrzeniem y obliczem ztrwożony: przyjaćiele zás jego / káżdy smętnym będąc / pomáłu jeden po drugim odchodząc / one ktorzy śię byli zgromádźili / rozpuśćili káżdego z 23 nich do prace jego. ♣ Tedy to Zydźi od Królá usłyszawszy / wielmożnego PAná Bogá / Królá krolow chwalili / że od niego tego rátunku dostąpili.

24 P Otym Krol wedle tegoż zwyczáju swego zgotowawszy uczty / *goście* áby znowu weseli byli / nápomnieł: á Hermoná záwoławszy / z groźbą *mu* rzekł; Wieleż kroć ći trzebá o jedney rzecz rozkázowáć / o nieszczęsny! Jużże wżdy te słonie teraz przygotuj ná dźień jutrzejszy / ná wytrácenie Zydow. ♣ 25 Ale powinni społśiedzący / dźiwując śię niestátecznemu umysłowi jego / ták przemowili; O Krolu! dokądże nas jáko głupich doświadczáć będźiesz / po trzykroć już rozkázując wygłádźić je: á zás gdy to do skutku *swego* przyść ma / umysł swoj odmieniwszy / to coś postánowił / wzruszasz. 26 ♣ Ná ktore rzeczy miásto oczekawájąc burzy śię / á pełne będąc tych ktorzy śię zbiegáją / już jest w niebespieczeństwie / że 27 ná rozszárpánie przyjdźie. ♣ Przetoż Krol práwie *jáko inszy* Fálárys / nápełniony będąc wśćiekłośći / á odmiány umysłu o chronieniu Zydow nic sobie nie wążąc / ♣ 28 Niezbożną śię przysięgą wielce obowiązał / że je bez odwłoki pośle do piekłá / kołámi y nogámi bestyj stárte. Nád to / że przyćiągnąwszy z wojskiem do *Ziemie* Judskiey / *prędko* ją z źiemią zrownawszy / ogniem y mieczem wytráći. Tákże y Ko-

ściok ich/ do ktorego *mowi* nam wniść nie było dopuszczono/ gdźie ofiáry spráwuia/ ogniem ná wiecżny czás zepsuiemy.

29 GDy przyiaćiele y powinni weseląc śie/ rozeszli śie z usnośćią á woyská ná naspośobnieyszych mieyscách onego miástá ná stráży 30 rozsádźili. Przełożony też nád Słoniámi / one bestie znowu (iż ták rzekę) do wśćiekłośći wonnym napoiem winem z kádźidłem zmieszánym przywiodszy/ strászńie przybráne *przyprowádźił*; á ná świtániu gdy iuż miásto niezliczonym mnostwem u plácu nápełnione było/ wszedszy do dworu / do onego przedśięwźięćia Krolá pobudzał. 31 Ktory wielkim gniewem myśl *swoię* niezbożną nápełniwszy / z tymi bestyámi y ze wszystką mocą wypadł/ chcąc śię nielutośćiwym sercem / y bystrymi oczymá przypátrowáć onemu ćięszkiemu/ á *bárzo* żáłosnemu miánowych *ludźi* wytrácenia. 32 Przetoż Zydźi/ o tych Słoniow ktorzy wychodźili ku brámie/ y tego ktore zá nimi ćiągnęło zbroinego woyská/ y od onego mnostwá idących / proch *wzbudzony* widząc/ y strászńie rozlegáiący śie huk słysząc/ rozumieli że to iuż byłá 33 ostátnia ich żywotá chwilá/ Y koniec onego żáłosnego oczekawánia. Przetoż śię do płáczu y nárzekánia obroćiwszy/ cáłowáli iedni drugie/ á powinny śię obłapiáiąc/ Oycowie synom/ á matki corkam ná 34 szyię pádáli. Drugie zás przy pierśiách miáły nie dawno urodzone niemowiątká/ ostátni raz mleká po- 35 żywáiące. A wszákże/ gdy sobie záśię pomocy przed tym uczynione z niebá rozważáli/ twarzą ná źiemię iednostáynie upadszy/ y niemowiątká od pierśi odsádźiwszy/ wołáli głosem bárzo wielkim/ do Rzą- 36 dce wszystkich rzeczy. Uniżenie prosząc/ áby śię sławnym swoiim ziáwieniem zmiłowáł nád nimi/ iuż w bramách grobu postáwionymi.

ROZDZIAŁ VI.

Eleázár pilnie śię modli PAnu Bogu. 15. Bog go wysłuchał. 27. A Krol Zydom uczttę gotuie.

1 A Le Eleázár nieiáki mąż známienity z Kśięży oney kráiny/ będąc iuż podeszłym w lećiech/ y wszeláki mi temu żywotowi *służącymi* cnotámi ozdobiony/ te ktorzy około niego byli/ stárszę wzywáiące Bogá ućiszywszy/ ták śię modlił; 2 Krolu wielmożny / nawyższy á wszechmogący Boże/ ktory wszystko stworzenie wielce miłośiernie rządźisz; weyrzyże ná naśienie Abráhámowe / ná naśienie poświęconego Iákobá/ ná częstkę tobie poświęconą/ ná lud pielgrzymuiący w obcey źiemi/ niespráwiedliwie ginący/ o 3 Oycze! Tyś Fáráoná a wiele wozow máiącego/ niekiedy tegoż Egiptu páná/ wynoszącego śię hárdą śmiáłośćią/ y ięzykiem wielkie rzeczy mowiącym/ z pysznym woyskiem w morzu zátopiwszy y zgłádźiwszy/ rozświećiłeś świátłość litośći miłośierdźia narodowi Izráelskiemu: 4 Tyś niezliczonymi b woyski wynoszące śię Sennácherybá/ groźnego Assyryiskiego krolá/ bronią swoią wszystkę źiemię sobie podbiiáiącego y pośiadáiącego/ y ktory śię wynośił przećiwko miástu twemu świętemu/ á rzeczy strászne mowił z pychy y z lekkomyślnośći : tyś *mowię* PAnie potłumił/ á ták wielu narodom znácznąś moc swoię oka- 5 zał. Tyś c w Bábilonie trzech towárzyszow/ ktorzy ná ogień żywot swoy dobrowolnie wydáli/ áby tylko nie służyli márnym báłwánom/ ogniste piec rosą odwilżywszy wybáwił; ták iż áni ná włośie szkody nie odnieśli; płomień ná wszystkie ich 6 nieprzyiaćioły wypuśćiwszy. Tyś Dánielá/ ktory z nienawiśći d zpotwarzony będąc/ lwom pod źiemię był wrzucony/ áby był onym bestiam zá pokarm / ná świátło wezdrowiu wywiodł: y Ionaszá e topnieiącego ustáwicznie w brzuchu Wielorybá w morzu wychowánego / nienáruszonego/ wszystkim domownikom ukazałeś/ o Oycze ! 7 Przetoż teraz/ o Boże ktory nienáwidźisz krzywdy/ wielce miłośierny/ wszystkiego obrońco/ pokaż śię wy-

a 2 Moi. 14.21.

b 2 Krol. 19.35.

c Dan. 3. 16.

d Dan. 6. 16.

e Ion. 2. 1.

w rychle tym ktorzy ſą z narodu Jzráelſkiego / ktorzy od brzydkich y niezbożnych Pogánow krzywdę cierpią. 8 A jeſli niezbożnośćiámi w tym pielgrzymſtwie żywot náſz zmázány jeſt/o PANJE! wyſwobodźiwſzy nas z ręki nieprzyjaćioł / zgładź nas śmiercią jákąkolwiek chceſz; 9 Byle tylko ći ktorzy o złych rzeczách myślą / nie dobrorzecżyli bałwániom zá tym umiłowánych twojich zginieniem / mowiąc; Bog ich/nie wyświybodźił ich. 10 Przetoż ty wſzelką śiłę / y wſzelką moc máiący /o Wieczny! teraz pojrzy. 11 Zmiłuj śię nád námi / ktorzy przez nieſpráwiedliwą krzywdę niezbożnikow żywot trácimy / jákobyśmy zdrajcámi byli. 12 A niech śię dźiś pogánie zdumieją nád twoją mocą niezwyćiężoną / o czći godny Boże! ktory moc máſz wybáwić narod Jákobow. 13 Ciebie uniżenie ze łzámi prośi wſzyſtko mnoſtwo tych niemowiątek / y rodźicy ich ; Okaż wſzyſtkim narodom/żeś ty jeſt z námi ó PAnie! á / żeś nie odwrocił twarzy twojey od nas. 14 Ale jákoś obiecał / że áni w źiemi f nieprzyjaćioł ſwych nie pogárdźiſz nimi / ták to teraz wykonaj ó PANJE!

f 3 Moj. 26.44. 5 Moj. 30. 3.

15 A Gdy śię Eleázár przeſtał modlić / Krol z beſtyámi y ze wſzyſtkiego wojſká srogośćią náſtępował ná plác. 16 Co ujrzawſzy Zydźi/ wynieśli głos wielki ku niebu / ták iż y okoliczne pádoły weſpoł huczące / do nieutulonego płáczu wſzyſtko ono wojſko przywiodły. 17 Tedy chwalebny / wſzechmogący á prawdźiwy Bog / ukazawſzy święte twarz ſwoję / bramy niebieſkie otworzył / z ktorych dwáj ſławni á ſtráſzni ná wejrzeniu Anjołowie zſtąpili/ ktorych wſzyſcy poſpołu z Zydámi widźieli. 18 A ſtáwiwſzy śię náprzećiwko / nieprzyjaćielſkie wojſko trwogą y bojáźnią nápełnili / y mocnymi pętámi związáli; ták / że y ćiáło Krolewſkie drżało / á śmiáłość jego wielce zápalona / upámiętáć śię nie mogłá. 19 Beſtye też obroćiwſzy śię ná te / ktore zá nimi ćiągnęły / zbrojne wojſká / podeptáły je y mordowáły.

20 PRzetoż śię gniew Krolewſki w litość y we łzy obroćił/ dla tego co przed tym obmyślawał. 21 Abowiem ſłyſząc on krzyk / á widząc że wſzyſcy byli gotowi ku zginieniu / płákał/ á z gniewem przyjaćiołom groźił/mowiąc; 22 Zle krolujećie/ á przeſzliśćie tyrány okrućieńſtwem : náwet y mnie ſámego dobrodźieją ſwego uśiłujećie już o kroleſtwo y o gárdło przypráwić / potájemnie obmyślawájąc te rzeczy / ktore temu kroleſtwu nie ſą pożyteczne. 23 Ktoż te / ktorzy śię w trzymániu zamkow tey náſzey kráiny wiernie záchowáli / z domow ich poruſzywſzy / káżdego z nich tu bez przyczyny zgromádźił? 24 Ktoż te/ktorzy záraz od początku ſwoją ku nam życzliwośćią wſzyſtkie narody wſzelkim ſpoſobem przewyżſzáli / y ktorzy wielkie częſtokroć od ludźi nie beſpiecżeńſtwá podejmowáli / w ták nieſłuſzne utrapienie przywiodł? 25 Rozwiążćież / rozwiążćie ich nieſpráwiedliwe związki : á do własnośći ich w pokoju rozpuśććie je, zá to / co śię juž ſtáło / przeproſiwſzy ich. Rozpuśććie ſyny Wſzechmogącego niebieſkiego Bogá żywego / ktory od przodkow náſzych / áż do tego czáſu / ſzczęśliwe powodzenie z pochwałą dawa ſpráwam náſzym. 26 A toć Krol mowił. A oni też záraz rozpuſzczeni będąc / świętemu Wybáwićielowi Bogu ſwemu błogosłáwili / że teraz śmierći uſzli.

27 POtym Krol wroćiwſzy śię do miáſtá/ á tego/ktory był poſtánowiony nád dochodámi wezwawſzy/rozkazał y winá y innych potrzeb dla uczty Zydom ná śiedm dni wydáć : poſtánowiwſzy / áby ná tymże miejſcu / ná ktorym rozumieli że śmierć podſtąpić mieli / pámiątkę wybáwienia ſwego z wſzelką rádośćią obchodźili. 28 Tedy ći ktorzy przed tym obelżeni / á blisko grobu byli ; owſzem ráczey do niego już byli wſtąpili / miáſto gorzkiey y żáłosney śmierći / czáſie wybáwienia przed sobą poſtániwſzy / ono miejſce ná upadek y ná pogrzeb ich zgo-

święto trzynastego dnia/ w dwunastym miesiącu ktory nazywają Syryjskim językiem Adar/ dzień przede dniem *pamiątki* Mardocheuszowey. 38 ♣ Ponieważ tedy te rzeczy strony Nikanora tak padły/ a od onych czasow Żydzi miasto trzymali/ y jam też tu koniec rzeczy uczynił.

39 Przetoż jeslim dobrze pisał/ a jako na historyą przynależy/ tegom y sam chciał: a jeżeli z prosta y nie dokładnie/ tedy wżdy to jest com mogł uczynić. 40 ♣ Abowiem jako samo wino pić/ a potym zaś wode/ jest rzecz przeciwna: ale jako wino z wodą zmieszane wdzięczna y przyjemną chęć czyni: tak wyprawne słowa/ przyjemne bywają uszom tych/ ktorzy historyą czytają. A tuć *niech* będzie koniec.

TRZECIE KSIEGI MACHABEJSKIE.

ktore zowią

KSIEGI SYMEONA KAPLANA NAWYZSZEGO.

W Tych Księgach od Symeona nawyższego Kapłana zpisanych/ zamyka się Historya o srogim prześladowaniu/ ktore Kościoł Judzki od Ptolemeusza Filopatora/ Krola Egipskiego cierpiał: y o dziwnym wybawieniu/ ktore PAN Bog ludowi swemu czynił. Ta Historya nie długiego czasu zasięgła. A działo się to wszystko mało nie czwartego roku/ za panowania Antyocha Krola wielkiego.

ROZDZIAŁ I.

Filopator na wojnie Antyocha przezwycięży. 12. Do Świątnice PAńskiey w Jeruzalemie gwałtem wniść chce. 15. Czym barzo wszystek lud Boży utrapił.

1 A Gdy się Filopator od tych/ ktorzy się byli wrocili/ dowiedział/ że te miejsca ktore on trzymał/ Antyoch odebrał: dał o tym znać wszystkiemu wojsku swemu/ pieszym y jezdnym. 2 ♣ Tedy wziąwszy z sobą siostrę swoję Arsynoe/ ciągnął aż na te miejsca/ ktore są około Rafian/ gdzie się byli położyli *żołnierze* Antyochowi.

3 A Ale Teodotus niejaki/ umyślił uczynić zasadzkę: a wziąwszy nalepsze bronie Ptolemeuszowe/ ktoremu przed tym były poruczone/ puścił się nocą do namiotu Ptolemeuszowego: aby go sam zabił/ a tak koniec uczynił oney wojnie. 4 ♣ Ale Dosyteusz/ nazwany *Syn* Drymilow/ (ktory będąc urodzonym Żydem/ wszakże potym odmienił nabożeństwo Zakonne/ y od ustaw przodkow swych odstąpił) wywiodł Ptolemeusza/ a podkego *człowieka* położył w namieście jego/ ktoremu się dostało zań cierpieć. 5 ♣ A gdy bitwa potężna była/ a stronie Antyochowey lepiey się powodziło/ *tedy* Arsynoe objeżdżając wojska/ włosy rozpuściwszy/ mężnie napominała z żałością ze łzami/ aby samych siebie/ dzieci y żon swych mężnie ratowali obiecując każdemu/ ktoby zwycięstwo odniosł/ dać po dwu funtow złota. 6 ♣ Y tak się zdarzyło/ że nieprzyjaciele w bitwie porażeni byli/ y wiele z nich pojimano/ y zabrano.

7 T Edy *Ptolemeusz* uszedszy oney zdrady/ umyślił się do bliskich miast wyprawić/ aby ich *do dotrzymania sobie wiary* upominał. Co gdy uczynił/ y dary do Kościołow rozdał/ w dobrey nadziejey poddane swoje postanowił. 8 ♣ Lecz gdy Żydzi do niego z Rady y z Starszych nie-

ktore wysłáli/ áby go przywitáli/ y dáry oddawszy/ rádowáli śię z nim/ z tego co go było potkáło: tym chętliwszy był/ áby ich jáko narychley náwiedźił.

9 A Gdy przyjáchał do Jeruzalem/ y ofiáry wykonał/ á dźięki Bogu Nawyższemu oddał/ y nieco z tych rzeczy/ ktore ná tym mieyscu porządnie *odpráwowáne bywáją*, uczynił: 10 ✤ Y przyszedszy do sámego mieyscá/ á zdumiawszy śię nád jego misterną y ozdobną robotą/ y dźiwując śię pięknemu mieyscá świętego porządkowi/ postánowił w umyśle swojim wniść do Kośćiołá. ✤ 11 Lecz gdy oni mowili/ że nie jest rzecz przystojna/ áby to miał uczynić/ gdyż áni tym/ ktorzy są tego narodu/ wchodźić śię tám nie godźi: áni náwet wszystkim Kápłánom/ ále tylko sámemu Przedniejszemu/ y ze wszystkich nawyższemu Kápłánowi/ y to jedno áraz w rok: lecz śię on nie dał odwieść. 12 ✤ Y choć mu Zakon czytano/ przećię śię on nie przestał wdźieráć/ mowiąc; że tám wniść muśi: A jesliż oni pozbáwieni byli tey czći/ ja jednák *powiáda* nie muszę. Y pytał ich/ dla jákiey przyczyny/ gdy po wszystkim Kośćiele chodźił/ nikt mu tego z przytomnych nie bronił! 13 ✤ A gdy jeden z nich rzekł/ że śię to nie opátrznie *stáło*, á że mu śię y to w złe obroći: tedy on rzekł; Ponieważ śię tedy stáło / czemuż bym wniść nie miał/ lub oni chcą/ lub nie chcą?

a 2 Moj. 30.10. 3 Moj. 16.34. Zyd. 9.7.

14 A Ták gdy Kápłáni we wszystkim ubierze swojim upadszy/ modlili śię Bogu Nawyższemu/ áby *ich* w nagłey potrzebie rátował/ á gwałt onego/ ktory ták złośliwie náćierał/ sám pohámował: nád to gdy krzyk ze łzámi Kośćioł nápełnił/ tedy ći co w mieśćie byli pozostáli będąc zátrwożeni wyskoczyli/ rozumiejąc że śię co niezwyczájnego stáło. 15 ✤ Pánny też ktore z mátkámi w pokojách záwárte były/ rozpuśćiwszy włosy/ wyskoczyły/ á proch ná włosy swoje posypawszy/ wzdychániem y nárzekániem ulice napełniły. 16 ✤ Te záś ktore świeżo *przećiwko Ptolemeuszowi* były wydáne/ z tymi ktorzy też / áby przećiwko niemu wyjácháli zporządzeni byli/ przystojny wstyd ná stronę odłożywszy/ to tám / to sám po mieśćie biegáły.

17 ✤ Nád to/ ták mátki jáko y mámki/ dźiatki nie dawno zpłodzone y tám y sám zostáwiwszy / jedne przez domy / drugie przez ulice niepohámowánym biegiem / do Nawyższego Kośćiołá śię gromádźiły: 18 ✤ Ták/ że rozliczna byłá ludźi w kupę zgromádzonych modlitwá / dla tych rzeczy ktorych śię on nieprzystojnie ważył. 19 ✤ Byli też miedzy nimi niektorzy z mieszczan / ktorzy ośmieliwszy śię/ bronili tego / gdy on náćierał / y to co był przedśięwźiął wykonáć zámyślał: ále krzyknąwszy / że słuszna rzecz jest rzućić śię do broni/ á śmiele zá Zakon ojczysty umrzeć / wielkie uczynili ná onym mieyscu zájątrzenie. 20 ✤ Ale dwie od stárszych y Przełożonych zátrzymáni będąc / do oneyże śię modlitwy záśię událi. 21 ✤ Przetoż pospolstwo / jáko przed tym pospołu będąc/ modliło śię: Ale Stárszy ktorzy około Krolá stáli / rozlicznie śię oto kuśili / áby hárdą myśl jego od przedśięwźiętey rády odwiedli. ✤ 22 Ale on uporny będąc/ á ná nic nie dbájąc/ już śię wniść gotowáł/ myśląc to do skutku przywieść/ co przed tym powiedźiał. 23 ✤ Przetoż y ći ktorzy przy nim byli/ widząc to/ obroćili śię z nászymi ku wzywániu tego ktory ma wszystkę moc/ áby w przytomney potrzebie dał rátunek/ á nie puszczał mimo śię tego nieprzystojnego y hárdego uczynku. 24 ✤ A gdy śię wielkie y uśilne *wszystkiego* mnostwá wołánie spolnie zchodźiło/ niepodobny jákiś krzyk powstał. 25 ✤ Bo śię ták zdáło/ że nie tylko ludźie/ ále y śćiány/ y źiemiá wszystká huczáłá: jákoby tám już wszyscy śmierć podjąc mieli / dlá zplugáwienia mieyscá onego.

ROZDZIAŁ II.

Nawyższy Kápłan, ze wszystkim ludem modli śię Bogu. 16. Bog śię nád Filopátrem mśći. 18 Filopátor jednák máło ná to dba. 22 Niektorzy z ludu

od nabożeństwá odstąpili. 24. A drudzy przy nim statecznie trwáli.

1 GDy Symeon Nawyższy Kápłan/ przećiwko Swiatnicy/ upadszy ná kolána/ á rece przystojnie podniozszy/ te modlitwe uczynił/ á *za nim* wszyscy jednostájnie mowili;

2 PAnie PAnie/ Krolu Niebieski/ á nád wszystkim stworzeniem pánujacy/ Nawietszy miedzy świetymi/ Monárcho a Wszechmogacy/ wejrzyż ná nas/ ktorzy gwałt ćierpiemy od niezbożnego y nieczystego/ śmiáłośćia á siła b hárdego człowieká. 3 Tyś záiiste stworzywszy wszystko/ y wszystko májac w mocy swojey/ o Namocniejszy! spráwiedliwy jest: przetoż te/ ktorzy co z zelżywośći á pychy czynia/ sadźisz. 4 Tyś te ktorzy przed tym nieprawość czynili/ miedzy ktorymi y obrzymowie c byli w śile á śmiáłośći swey ufájacy/ zágłádźił/ przywiodszy ná nie d wielka wode. 5 Tyś hárdość swoje przewodzace e Sodomczyki/ ktorzy jáwni w złośćiách byli/ ogniem y śiárka popaliwszy/ zá przykład *wiekom* przyszłym wystáwił. 6 Tyś Fáráoná f śmiáłego/ ktory był w niewola podbił g lud twoj świety Izráelski/ rozlicznymi y wiela kazni doświadczywszy/ 7 objáwił dostojność swoje. Po ktorych to *kázniách* objáwiłeś wielka moc twoje/ gdyś tego ktory gonił lud twoj/ z wozámi/ y z mnostwem Zastepow zátopił h w głebokośćiách morskich: á te ktorzy ufáli w tobie wszystko stworzenie w mocy májacym/ zdrowo przeprowádźił: ktorzy też uważájac sobie spráwy rak twojich/ ćiebie Wszechmogacego i chwalili.

8 TY o Krolu/ ktoryś stworzył nieskończona y niezmierna źiemie/ obráłeś to k miásto/ y poświećiłeś to miejsce (lubo niczego nie potrzebujesz) ku stáwie swojey: uwielbiłeś je ziáwieniem wielmożnym/ wyniozszy je ná chwałe wielkiego y nadostojniejszego Imienia twego. 9 A umiłowawszy dom Izráelski obiecałeś/ jesliby ná nas dla odwrocenia nászego *jákie* utrapienie przyszło/ á mybysmy przyszedszy l ná to miejsce/ modlili śie tobie/ że wysłuchasz modlitwe násze. 10 Tyś jest wierny y prawdźiwy/ ponieważeś częstokroć/ gdy utrapieni byli przodkowie nászy/ rátował je w ich ućiśnieniu/ y wybáwiłeś je z wielkich bied. 11 Ale oto teraz/ o świety Krolu/ dla wiela y wielkich grzechow nászych zćiśnieni jestesmy/ poddáni bedac nieprzyjaćiołom nászym/ y ustawamy od wielkiey słábośći. 12 A w tym upadku nászym/ ten lekkomyślny á nieczysty *Krol* uśiłuje zelżyć to miejsce świete w źiemi tey/ oddáne chwalebnemu Imieniowi twemu. 13 Bo áczkolwiek przybytek twoj nawyższy *jest* niebo/ do ktorego ludźie przystepu mieć nie moga: jednák żeś sobie upodobał chwałe w ludu twojim Izráelskim/ poświećiłeś to miejsce. 14 Nie mśćiże śie nád námi przez te nieczystość tych/ áni nas karz przez pokalánie ich: áby śie nie chełpili niezbożni w umyśle swojim/ á nie chlubili śie pysznym jezykiem swojim/ mowiac; Mysmyć podeptáli on dom poświecony/ jáko podeptáne bywája domy obrzydliwośći. 15 Zgładźże grzechy násze/ á rozpadź obłądzenia násze/ y okaż teraz miłośierdźie twoje: Niech nas rychło poprzedza zlitowánia twoje/ y spraw nam pokoj/ á day chwałe w ustá tych/ ktorzy *przed toba* padája/ á ná umyśle skruszeni sa.

16 A Tu Bog/ ktory wszystkie m rzeczy przegladа/ y nád wszystkie Naświetszym jest/ usłyszawszy ná miejscu świetym te słuszna n modlitwe: uderzył tego/ ktory śie z zelżywośćia y śmiáłośćia wielce wynośił/ tám y sám nim miotájac/ jáko *miotána bywa* trzćiná od wiátru: ták iż ná źiemi leżac/ nic wiecey nie mogł czynić/ y członki párálizem ruszone májac/ nie mogł áni przemowić/ spráwiedliwym sadem Bożym o zwiazány. 17 Przetoż ták przyjaćiele/ jáko y strożowie ćiáła jego/ widzac że nań ćieszkie karánie przyszło/ á obawiájac śie áby nie umárł/ pretko go wyćiagneli/ wielkim stráchem bedac ogárnieni. 18 Po-

tym

Marginal notes: a 1 Moj. 17. 1. b Psalm 20. 8. c 1 Moj. 6. 4. d 2 Moj. 7. 21. e 1 Moj. 19. 24. f 2 Moj. 7. 8. 9. 10. 11. g 2 Moj. 1. 13. 15. 7. h 2 Moj. 14. 28. i 2 Moj. 15. 1. k 2 Kron. 7. 16. l 1 Krol. 9. 3. m 2 Kron. 16. 9. n 1 Piotr 3. 12. o G. Uwikłány.

tym záśię do śiebie przyſzedſzy / náwniniey śię do pokuty niemiał / choć pokaránny był/ále srodze przegrażájąc precż odſzedł.

19 A Gdy przyjáchał do Egiptu / á złośći przyczyniwſzy / przez przypomnione przed tym pomocniki y towárzyſze / wſzeláka śię spráwiedliwośćią brzydzące / nie tylko w niewypowiedziánym nierządźie leżał : ále też do tákiey lekkomyślności przyſzedł / że *ná wſzelkich* miejscách *ludowi* złorzeczył. Wiele też z przyjaćioł jego pátrząc ná przedśięwźięćie Krolewſkie / y oni woli jego náśládowáli.

20 ♣ Bo to był przedśięwźiął / áby ten narod do wſzyſtkich w ohydę przywiodł ; y ná wieży / ktora byłá przy dworze jego/ ſłup wyſtáwiwſzy / dał ná nim tákie pismo wyryć : Aby żaden z tych / ktoryby nie ofiárował / do kośćiołow Egipſkich nie wchodźił : á żeby wſzyſcy Zydowie / miedzy lud poſpolity / ábo w ſtan niewolnikow pocżytáni byli. A ktorzyby śię temu zprzećiwić śmieli / áby gwałtem wźięći będąc / o żywot przyprawieni byli.

21 ♣ A ći ktorzyby śię popisáć dáli / áby náznáczeni byli ogniem ná czołách swoych herbem Báchuſowym / *to jeſt* liſtem bluſzczowym :á zátym áby byli odłącżeni do zápiſywánia przed tym nábytey wolnośći.

22 ♣ A żeby śię nie zdał wſzyſtkim nieprzyjaćielem być / dołożył tego w onym piſániu ; Jeśliby to ſobie ktory z nich wyzwolić chćiał / áby miedzy tymi / ktorzy pewnymi obrzędámi ich poświęceni ſą mieſzkáli / że ći mieſzcżány będą rownymi Alexándryjſkim.

23 PRzetoż niektorzy w mieśćie / rządy miáſtá onego przy nábożeńſtwie w nienawiśći máiąc / snádnie śię poddáli / jákoby śię jákiey wielkiey ſławy ucżeſtnikámi ſtáć mieli / dla przyſzłego z Krolem obcowánia.

24 ♣ Ale jednák wiele ich w ſzláchetnym umyśle ztwirdzeni/ nie odſtąpili od pobożnośći : lecż pieniądze zá żywot bez ſtráchu dawájąc / ſtáráli śię áby onego popiſu wolni być mogli / májąc pewną nádźieję / że obrony doſtąpić mieli.

25 ♣ A tymi záś ktorzy od nich odſtępowáli/ brzydźili śię/ y zá nieprzyjaćioły narodu swego one sądźili / á od społecżnego p obcowánia / y pożytkow one oddaláli.

p *Mátt.* 18. 17. 1 *Kor.* 5. 11. 1 *Teſſ.* 3. 14.

ROZDZIAL. III.

Filopátr wielce śię zápálił gniewem przećiwko Zydom. 9. y Mándat srogi przećiwko nim wydał.

1 CZego gdy śię on niezbożnik dowiedźiał / ták śię bárzo obruſzył / że śię nie tylko ná te ktorzy *mieſzkáli* w Alexándryey gniewał / ále y innym w tey kráinie wielce śię przećiwił : y rozkazał wſzyſtkich prętko zgromádźić / y sroga im śmierćią żywot odjąć.

2 ♣ A gdy śię to dźiało / rozeſzłá śię przećiwna ſławá przećiwko narodowi temu : Bo ludźiom tym / ktorzy śię byli ku złe - czynieniu zmowili / dáłá śię przyczyná do ich przedśięwźięćia *z tąd*, jákoby im *Zydźi* praw ich bronić mieli.

3 ♣ Choćiaż Zydźi Krolom powolność y wiárę nieodmienną chowáli : ále iż chwalili Bogá / y jego śię zakonem rządźili / odſtępowáli od niektorych / y odwracáli śię. Z tey przyczyny niektorym nieprzyjaćiołmi śię być zdáli : jednák przeſtrzegániem tego co jeſt spráwiedliwego obcowánie swe zdobiąc / u wſzyſtkich ludźi chwałę mieli.

4 ♣ Tákowa tedy o tym narodźie miedzy wſzyſtkimi / dosyć wiádoma dobra ſławę / ći cudzoźiemcy zá nic pocżytáli / á rozność z ſtrony nabożeńſtwá / y pokármow rozgłáſzáli / udawájąc że śię ći ludźie áni z Krolem / áni z inſzymi przełożonymi nie zgadzáją / ále że im ſą nieprzyjaćiołmi / y wſzyſtkim rządom wielce odpornymi : á zgołá nie ledájáką im nágánę dawáli.

5 A Grekowie ktorzy w mieśćie byli / żadney krzywdy nie odniozſzy / tumult nagły przećiwko tym ludźiom / y nieſpodźiáne náſtępowánie widząc / ácż ich rátowáć nie mogli / bo to krolewſkie było poſtánowienie:

6 ♣ Wſzákże to ćięſzko znoſząc / ćieſzyli je / tuſząc że to nie długo trwáć miáło. Gdyż długo pátrząc ná tákowe poſtánowienia

nie

nie będźie mogł ten ktoremu nic
7 nie jeſt tájno. ♣ Nád to/ y inni ſą-
śiedźi y przyjaćiele/ y ći ktorzy z
nimi towárzyßyli/ potájemnie nie-
ktorych przywoławßy/ ochronić y
wßelákim ſpoſobem ná pomoc im
przybydź obiecowáli.

8 ALe Krol onym przytomnym ßczę-
śćiem wynieśiony/ nie májąc
wzgledu ná moc Bogá Nawyżßego/
ále umyśliwßy przećie w tym ſwo-
jim przedśiewźięciu zoſtawáć/ ná-
piſał przećiwko nim liſt tákowy; ♣
9 Krol Ptolemeuß Filopátor/ w E-
gipćie y ná inßych miejſcách będą-
cym hetmánom y żołnierzom/ zdro-
wia y wßyſtkiego dobrego życzy.
Jam też ſam zdrow y rzeczy náße
10 *ßczęśliwie idą.* ♣ Gdyż náße do Azy-
jey wyćiągnienie/ (o ktorym ſámi
wiećie) zá ſtáłą bogow pomocą do
końcá według myśli przywiedźione
jeſt/ umyśliliśmy nie wojenną mo-
cą/ ále dobroćią y wielką ludzko-
śćią przychęcáć narody mießkájące
w dolney Syryey/ y w Fenicyey/ y
11 onym chętnie dobrze czynić. ♣ Prze-
toż gdyśmy nádawßy Kośćiołom
wiele dochodow/ doſtáliśmy śię też
do Jeruzalem/ gdźieśmy przyjacháli/
chcąc ucźćić Kośćioł tych zło-
śnikow/ ktorzy nigdy ſwego ßaleń-
12 ſtwá nie poprzeſtáją. ♣ Ktorzy ácz
ſłowy *wdźięcznie*, jednák ſámą rze-
czą nießczerze przyjazd náß przy-
jeli. Bo gdyśmy do Kośćiołá ich
wniść/ y on známienitymi á bárzo
drogimi dárámi ucźćić chćieli/ da-
wną ſwą pychą uwiedźieni/ nam
13 tám wniść nie dopuśćili. ♣ A choć
nie ſą rowni śile náßey/ dla ktorey
ludzkośći przećiwko wßyſtkim lu-
dźiom używamy/ wßákże ſwoje nie-
przyjaźń jáwnie przećiwko nam
pokazáli/ jáko ći ktorzy ſámi z na-
rodow/ przećiw Krolom y dobro-
dźiejom ſwojim ßyje podnoßąc/ nic
14 ſłußnego znieść nie chcą. ♣ My tedy
ich ßaleńſtwu uſtąpiwßy/ á z zwy-
ćięſtwem náwroćiwßy śię do Egip-
tu/ y wßyſtkim narodom łáſkáwie
śię ſtáwiwßy/ wßyſtko co ſłußnego
15 było uczyniliśmy: ♣ Y oznájmili-
śmy to po wßyſtkich pokoleniách ich
żeśmy ná ono złe zápomnieli; więc
y dla ztowárzyßenia śię ich z námi/
y dla wielu rzeczy tyśiącámi im
powierzonych/ poważyliśmy śię im
do tego uſługowáć/ ábyśmy umyśl od-
mienili: nád to/ chćieliśmy je ucze-
ſtnikámi wiecznymi Kápłanow u-
czynić/ náwet/ poczytáliśmy je być
godnymi práwá miejſkiego w Ale-
16 xándryey. ♣ Ale oni to ſobie ná złą
ſtronę wykłádájąc/ á ſwoją przy-
rodzoną złośćią rzeczy dobre od-
rzucájąc/ y záwße ku złemu ſkłonni
będąc: nie tylko pogárdźili tym
nieprzepłáconym práwem miej-
ſkim; ále też ſłowem y milczeniem
obrzydźili ſobie te/ ktorzy z nich w
máłey liczbie nam życzliwymi by-
li: záwżdy w podejrzeniu májąc/
jákobyśmy dla jáwnie złego ich ob-
cowánia/ ich rzeczy dobrze od nas
17 poſtánowione/ wywroćić mieli. ♣ A
przetoż przez te znáki będąc o tym
dobrze upewnieni/ że oni żadnym
ſpoſobem z námi śię nie zgadzáją/ á
zábiegájąc temu/ jeſliby śię snadź
nápotym jáki tumult nagły prze-
ćiwko nam wßczął/ ábyśmy z tych
niezbożnych zdrajcow y cudzoziem-
cow z tyłu nieprzyjaćioł niemieli:
18 ♣ Rozkazáliśmy/ ſkoro jedno ten liſt
was dojdźie/ tejże godźiny te po-
mienione z żonámi y z dźiećmi zel-
żywßy y zkarawßy/ do nas/ łáncu-
chámi żeláznymi zewßąd okowá-
ne/ ná ſrogie y zelżywe (jákie należy
nieprzyjaćiołom) zámordowánie o-
19 deſłáć. ♣ Bo jáko jedno ći rázem po-
karáni będą/ rozumiemy że ná po-
tomny czás doſkonále rzeczy náße
w dobrym poſtánowieniu y w oſo-
bliwym rządźie poſtánowione bę-
20 dą. ♣ A ktobykolwiek ktorego prze-
chował z Żydow/ ſtárcá ábo dźie-
ćię/ ábo ktorego z tych ktorzy ſą
przy pierśiách/ ſrogimi mękámi ze
wßyſtkim domem ſwym utrapiony
21 będźie. ♣ A ktoby wyjáwił tákiego/
nie tylko dobrá tego ktory pod kaźń
podpadł pobierze/ ále y z ſkárbu
Krolewſkiego dwá tyśiącá großy
weźmie/ y wolnośćią ukoronowány
22 będźie. ♣ Wßelkie záś miejſce ná
ktorymby ukryty Żyd náleźiony
był/ niech śię nieprzyſtępnym ſtá-
nie/ y ogniem zpalone będźie/ áby

wſzytkiemu śmiertelnemu ſtworzeniu jáwno było / że śie zgołá ná nic wiecznymi cżáſy nieprzyd godźi. A w tenći ſpoſob był ten liſt nápiſány.

Rozdział IV.

Okrućieńſtwo nád Zydy. 13. *Weſele Filopátorowe.* 16. *Y jáko Bog lud Judſki obronił.*

1 AGdźiekolwiek doſzedł ten mándat/ ſpráwione ſą od onych narodow poſpolite bieśiády z wykrzykániem y z rádośćią : poniewaź dawno w ich myśli záſtárzáłá nieprzyjaźń śmiele śie juź pokazáć mogłá. 2 ♣ Ale Zydźi uſtáwiczny ſmętek mieli / á krzyk bárzo źáłoſny ze łzámi / y z wzdychániem : bo zápalone było zewſząd ſerce nárzekájących nád nieſpodźiewánym zginieniem / ktore nagle przećiwko nim ſkazáne było. 3 ♣ Ktoraź krájiná ábo miáſto / ábo zgołá ktore mieyſce ná ktorym mieſzkano / ábo ktore drogi / nárzekániem / y kwileniem nád nimi nie były nápełnione? 4 ♣ Ták ich bowiem okrutnym á nie miłośiernym ſercem hetmáni jednoſtájnie z miáſt wygániáli / że nád tym ich utrapieniem niektorzy y z nieprzyjaćioł ich májąc w ſercu ſwym ſpolny źal / á uważájąc niepewny bieg żywotá / nád tym ich nieſzcżeſnym wygnániem płákáli. 5 ♣ Bo naprzod ſtáre mnoſtwo ſtárcow ſzedźiwych / ktorym oni / nie májąc względu ná nogi nieſpoſobne / y od ſtárośći pokrzywione / bez wſtydu przynagláli / do prętkiego wyśćia przymuſzájąc. 6 ♣ A pánie młode / ktore były nie dawno w ſtan małżeńſki wſtąpiwſzy do łożnice weſzły / miáſto ućiechy ſmętek májąc / á włoſy / máśćiámi námázáne / poſypawſzy prochem : y bez záwićia wiedźione będąc / miáſto weſelnego śpiewánia ſpołecżnie nárzekáły / jáko te ktore ućiśnieniem od obcych narodow trapione były / gdy związáne jáwnie / áź do tego mieyſcá ná ktorym w łodź wśádano / gwałtem ćiągnione były. 7 ♣ Tákże y Małżonkowie ich powrozámi miáſto wieńcow ſzyje opáſáne májąc / w kwitnącym młodym wieku / miáſto weſelá y młodych ludźi krotochwile / oſtátnie dni weſelne w nárzekániu trawili / przed nogámi prawie grob juź zgotowány widząc. 8 ♣ A pędzono je jáko bydło / y gwałtownie żeláznymi łáncuchámi ćiągniono : á niektorzy z nich do ław ná łodźiách przybyći byli zá ſzyje / á niektorych nogi mocnymi pętámi były zwárte : nád to deſki nád nimi geſto położono / áby je wſzech ſtron záćmione ocży májąc ták jáko zdrajcy / przez ono wſzyſtko żeglowánie / prowádzeni byli.

9 GDy tedy ták do miánowáney łodźi wegnáni byli / á żeglowánie śie odpráwiło / jáko od Krolá nákazano było / rozkazał śie im przed miáſtem ná pewnym plácu położyć : (Ktorego był wielki okrąg á bárzo ſpoſobny do tego / áby ná jáwne obelżenie wyſtáwieni byli wſzyſtkim idącym do miáſtá / y tym ktorzyby śie z támtąd do cudzych krájow wyprawiáli) áby ání z wojſki jego nie obcowáli / áni zgołá do miáſtá przyjęći nie byli.

10 GDy śie ſtáło / uſłyſzawſzy krol że z miáſtá źiemkowie Zydow potájemnie cżeſto wychodząc / płákáli nád tą żełzywą bráći ſwych biedą / rozgniewał śie / y rozkazał áby ták właśnie nád tymi / jáko y nád owymi toż z pilnośćią wykonano / bez umnieyſzenia jákimkolwiek ſpoſobem ich káźni : á żeby z imienia káżde pokolenie popiſano. 11 ♣ Bo mowił, że ich nie miał przed tym nákazána robot ćieżkich niewola trápić / ále ſtrapione męckámi ktorymi im przed tym groźił / do końcá jednegoż dniá wygłádźić. 12 ♣ Przetoż śie to popiſowánie ich z wielką pilnośćią y pyſzną uſtáwicżnośćią od poránku áź do záchodu ſłońcá odpráwowáło : wſzákże śie doſkonále nie wykonáło zá cżterdźieśći dni. 13 ♣ Krol záśie wielkiey y uſtáwicżney rádośći pełen będąc / bieśiády u wſzyſtkich báłwanow gotował / dáleko od prawdy obłądzoną myślą / á niecżyſtymi uſty / nieme báłwány / ktore nie mogą z nimi mowić / áni kogo rátowáć / chwalił ; y przećiwko Bogu

a Pſalm. 115. 5.

Nawyższemu / co było nieprzystojnego / mowił.

14 A Gdy minął przerzeczony czás / oznájmili pisárze Krolowi / że dáley nie mogą onego popisowánia Zydow konáć / dla niezmiernego ich mnostwá / gdyż ich było w oney kráinie jeszcze więcey / z ktorych jedni jeszcze w domách zostawáli / á drudzy ná innych miejscách: ták/iż niepodobna / áby temu dosyć uczynić mogli wszyscy Egipscy hetmáni. 15 ♣ Lecz gdy im srodze pogroził / jákoby dárámi przenájęci byli ku wynájdowániu tákowych wymowek / zdárzyło się że cále ná to pozwolił / gdy mu mowili y ukázowáli to / że im áni pápiru / áni piorek ktorych używáli nie dostawáło. 16 ♣ Alec to byłá spráwá oney niezwyciężoney opátrzności / ktora Zydom z niebá pomagáłá.

ROZDZIAŁ V.

Krol po trzy kroć rozkázuje przygotowáć Słonie ná pomordowánie Zydow. 4. Zydzi się gorliwie PAnu Bogu modlą: A PAn Bog okrutne zámysły krolewskie hámuje, y swojich broni.

1 Gdy Krol będąc pełen gniewu okrutnego / á w złości prawie upárty / wezwawszy do siebie Hermoná / ktory miał pod dozorem swojim Słonie / rozkazał názájutrz pełnymi gárściámi kádzidłá y winem szczerym / dostátkiem wszystkie Słonie / ktorych było w liczbie pięć set / nápojić ; á rozsrożone onym napojem zbytnim / wywieść ná 2 wytrácenie Zydow. ♣ A sam / rozkazawszy to / udał się do biesiády / zgromádziwszy naprzedniejsze z przyjaciół y z wojská te / ktorzy nienawidzieli Zydow: á Hermon przełożony nád Słoniámi / to co mu było 3 poruczono / dobrze spráwił. ♣ Nád to / y sludzy przed wieczorem wyszedszy / nędznikow *onych* ręce wiązáli / y inne rzeczy nád nimi przez cáłą noc wymyśláli : rozumiejąc / że już záraz on *wszystek* narod záginie.

4 A Le Zydzi / ktorzy się onym pogánom wszelkiey obrony pozbáwieni być zdáli / dla ogarniájącey ich zewsząd więzienia cięszkości Wszechmogącego PAná nád wszelką mocą pánującego / á miłosiernego Bogá swego y Ojcá / nieustáwájącym głosem wszyscy ze łzámi wzywáli: prosząc / áby te bezbożne rádę przećiwko nim odmienił / á one wielmożnym się objáwieniem wyswobodził z tey śmierći / ktora przed 5 nimi zgotowána byłá. ♣ Ktorych gorliwa ustáwiczna modlitwá wstępowáłá do niebá : ále Hermon one okrutne słonie pełne winá dostátkiem dánego / y kádzidłem násycone nápojiwszy / ráno się do dworu / áby o tym Krolowi oznájmił / stáwił.

6 A Le rzecz dobra / od czásu wiecznego stworzona / w nocy y we dnie pozwolona / od tego ktory jey z łáski wszystkim / ktorym sam chce udziela / *to jest*, część snu / *Bog* po-7 słał Krolowi. ♣ Ktorym to wdzięcznie y twárdo uśpiony / zá spráwą PAńską / w niezbożnym przedśięwźięciu swojim bárzo jest omylony / y w ułożonym zámyśle swojim 8 wielce oszukány. ♣ A Zydzi tey godziny ktora im byłá oznájmiona uszedszy / wielbili Swiętego Bogá swego: y záśię prosili tego / ktory snádny jest do ubłagánia / áby pokázał moc przemożney ręki swojey nád pysznymi pogány.

9 A Gdy już było máło nie połdziesiątey godziny / ten ktory do wzywánia gośći postánowiony był widząc mnostwo wezwánych / przystąpiwszy ruszył Krolá / á ledwo go obudziwszy / dał znáć że już czás uczty przemija / y uczynił rzecz o gośćiách: co Krol uważywszy / y szedszy ná ucztę / rozkazał tym ktorzy 10 ná uczte / przyszli / ná przećiwko sobie uśieść. ♣ Co gdy się stáło / nápominał tych ktorzy się ná oney uczćie zábawiáli / áby one ostátnią część uczty / tym ochotniey w do-11 brey myśli strawili. ♣ A gdy się ich one zábáwy przedłużáły / Krol wezwawszy Hermoná / z przykrą przegrożką pytał się / dla ktoreyby przyczyny dopuszczono Zydom przez on 12 dzień żywo zostáć ? ♣ Ale gdy mu on oznájmił / że w nocy rozkazánie

Krole-

Krolewskie wykonał / czego mu y przyjaciele Krolewscy poświadczáli: *Krol* bedác wietszym niż Fálárys okrutnikiem / powiedział: Niech zá to dźiśieyszemu snowi dźiekuja. ♣ Ty jednák nie okładájac ná dźień jutrzejszy / tymże sposobem przygotuj Słonie / ná wygłádzenie tych niecnotliwych Zydow. ♣
14 To gdy powiedźiał Krol / ochotnie to wszyscy przytomni y z rádośćia wespoł pochwaliwszy / káżdy śie do domu swego powroćił: y nie ták ná spániu strawili on czás nocny / jáko *ráczey* ná wymyslániu rozmáitych pośmiewisk / ná te ktorzy śie im nedznymi być zdáli.
15 A Ráno gdy kur zápiał / Hermon te bestie przygotowawszy / przygnał je ná wielki plác: á mnostwo ktore w mieśćie było / z chećia śie ná to żáłosne dźiwowisko zgromadźáło z żadośćia świtánia oczekawájac.
16 ♣ Zydźi zás przez wszystek on czás ustáwicznie wzdychájac / z wiela łez / z modlitwa w pieśniách żáłosnych wyćiagnawszy rece ku niebu / modlili śie Nawyższemu Bogu / áby im znowu ná pomoc w
17 rychle przybył. ♣ A przed tym niż słońce promienie swe wypuśćiło / y gdy śie Krol z przyjaćioły witał / Hermon przystapiwszy / wołał go áby wyszedł / ukázujac / że co chćiał Krol / to pogotowiu jest.
18 CO on usłyszawszy / y zdumiawszy śie nád onym niezbożnym postepkiem / jáko ten ktory do śiebie przyść nie mogł / pytał go coby to zá rzecz byłá / ktora on z táka pilnośćia wykonał. Alec to byłá spráwá nád wszystkimi Pánujacego Bogá: ktory mu rzeczy przed tym w myśli jego postánowione / w zápámietánie przywiodł.
19 ♣ Y oznájmił Hermon / y wszyscy przyjaćiele *jego mowiac*; Te bestie y wojská pogotowiu sa o Krolu! podług twego surowego postánowienia.
20 ♣ Ale on zátym ćieszkim gniewem nápełniony bedac / (bo zá opátrznośćia Boża / wszystek jego o tym zámysł rozproszony był) pogladájac srogo / rzekł;
21 ♣ Ktokolwiek lub rodźicy / lub dźiatki ich o to *do mnie* przyda / sámi śie zgotuja ná to / áby byli srogim bestiam hojnym pokármem / miásto tych niewinnych Zydow / ktorzy przećiwko mnie / y *przećiwko* przodkom mojim znácznie cała y státeczna wierność pokazáli: Náwet y ty / gdyby nie chodźiło o przyjaźń społecznego nászego wychowánia / y o posługi twoje / byłbyś miásto nich
22 o gárdło przyprawiony. ♣ Tákći Hermon niespodźiána y niebespieczna groźbe odniozszy / *dał znáć* że był y wejrzeniem y obliczem ztrwożony: przyjaćiele zás jego / káżdy smetnym bedác / pomáłu jeden po drugim odchodzac / one ktorzy śie byli zgromádźili / rozpuśćili káżdego z
23 nich do prace jego. ♣ Tedy to Zydźi od Krolá usłyszawszy / wielmożnego PAná Bogá / Krolá krolow chwalili / że od niego tego rátunku dostapili.
24 POtym Krol wedle tegoż zwyczáju swego zgotowawszy uczte / *goście* áby znowu weseli byli / nápomnał: á Hermoná záwoławszy / z groźba *mu* rzekł; Wieleż krocći trzebá o jedney rzeczy rozkázowáć / o nieszczesny! Juższe wżdy te słonie teraz przygotuj ná dźień jutrzejszy / ná wytrácenie Zydow. ♣
25 Ale powinni społśiedzacy / dźiwujac śie niestátecznemu umysłowi jego / ták przemowili; O Krolu! dokadże nas jáko głupich doświadczáć bedźiesz / po trzykroć już rozkázujac wygłádźić je: á zás gdy to do skutku *swego* przyść ma / umysł swoj odmieniwszy / to coś postánowił / wzruszasz.
26 ♣ Ná ktore rzeczy miásto oczekawájac burzy śie / á pełne bedac tych ktorzy śie zbiegája / już jest w niebespieczeństwie / że
27 ná rozszárpánie przyjdźie. ♣ Przetoż Krol práwie *jáko inszy* Fálárys / nápełniony bedac wśćiekłośći / á odmiány umysłu o chronieniu Zydow nic sobie nie ważac / ♣
28 Niezbożna śie przysiega wielce obowiazał / że je bez odwłoki pośle do piekłá / kołámi y nogámi bestyj stárte. Nád to / że przyćiagnawszy z wojskiem do *Ziemie* Judskiey / *prze-ciwko* ja z źiemia zrownawszy / ogniem y mieczem wytráci. Tákże y Ko-

ściok ich/ do ktorego *mowi* nam wniść nie było dopuszczono/ gdźie ofiáry spráwuią/ ogniem ná wiecżny cżás zepsuiemy.

29 Gdy przyiáćiele y powinni weselác śię/ rozeszli śię z usnośćią á woyská ná naysposobnieyszych mieyscách onego miástá ná straży

30 rozsádźili. ♣ Przełożony też nád Słoniámi/ one bestie znowu (iż ták rzekę) do wśćiekłośći wonnym napoiem winem z kádźidłem zmieszánym przywiodszy/ stráśnie przybráne *przyprowádźił*; á ná świtániu gdy iuż miásto niezliczonym mnostwem u płácu nápełnione było/ wszedszy do dworu/ do onego przedśięwźięćia Królá pobudzał. ♣

31 Ktory wielkim gniewem myśl *swoię* niezbożną nápełniwszy/ z tymi bestyámi y ze wszystką mocą wypadł/ chcąc śię nielutośćiwym sercem/ y bystrymi ocżymá przypátrowáć onemu ćięszkiemu/ á *bárzo* żáłosnemu miánowych *ludźi* wy-

32 trácenia. ♣ Przetoż Zydźi/ o tych Słoniow ktorzy wychodźili ku brámie/ y tego ktore zá nimi ćiągnęło zbroynego woyská/ y od onego mnostwá idących/ proch *wzbudzony* widząc/ y stráśnie rozlegáiący śię huk słysząc/ rozumieli że to iuż byłá

33 ostátnia ich żywotá chwilá/ ♣ Y koniec onego żáłosnego ocżekawánia. Przetoż śię do płáczu y nárzekánia obroćiwszy/ cáłowáli iedni drugie/ á powinny śię obłapiáiąc/ Oycowie synom/ á mátki corkam ná

34 szyię padáli. ♣ Drugie zás przy pierśiách miáły nie dawno urodzone niemowiątká/ ostátni raz mleká po-

35 żywáiące. ♣ A wszákże/ gdy sobie záśię pomocy przed tym ucżynione z niebá rozważáli/ twarzą ná źiemię iednostáynie upadszy/ y niemowiątká od pierśi odsádźiwszy/ wołáli głosem bárzo wielkim/ do Rządce wszystkich rzecży. ♣ Uniżenie

36 prosząc/ áby śię sławnym swoiim ziáwieniem zmiłowáł nád nimi/ iuż w bramách grobu postáwionymi.

Rozdział VI.

Eleázár pilnie śię modli Pánu Bogu. 15. Bog go wysłuchał. 27. A Krol Zydom ucżtę gotuie.

1 A Le Eleázár niektory mąż známienity z Kśięży oney kráiny/ będąc iuż podeszłym w lećiech/ y wszelákimi temu żywotowi *służącymi* cnotámi ozdobiony/ te ktorzy około niego byli/ stárśze wzywáiące Bogá ućiszywszy/ ták śię modlił; ♣

2 Krolu wielmożny/ nawyższy á wszechmogący Boże/ ktory wszystko stworzenie wielce miłośiernie rządźisz; weyrzyż ná naśienie Abráhámowe/ ná naśienie poświęconego Iákobá/ ná cżąstkę tobie poświęconą/ ná lud pielgrzymuiący w obcey źiemi/ niespráwiedliwie ginący/ o

3 Oycże! ♣ Tyś Fáráoná a wiele wozow máiącego/ niekiedy tegoż Egiptu páná/ wynoszącego śię hárdą śmiáłośćią/ y ięzykiem wielkie rzecży mowiącym/ z pysznym woyskiem w morzu zátopiwszy y zgłádźiwszy/ rozświećiłeś świátłość litośći miłośierdźia narodowi Izráelskiemu:

4 ♣ Tyś niezliczonymi b woyski wynoszącego śię Sennácherybá/ groźnego Assyryiskiego królá/ bronią swoią wszystkie źiemie sobie podbiiáiącego y pośiadáiącego/ y ktory śię wynośił przećiwko miástu twemu świętemu/ á rzecży strászne mowił z pychy y z lekkomyślnośći: tyś *mowię* Pánie potłumił/ á ták wielu narodom znácżnąś moc swoię oká-

5 zał. ♣ Tyś c w Bábilonie trzech towárzyszow/ ktorzy ná ogień żywot swoy dobrowolnie wydáli/ áby tylko nie służyli márnym báłwánom/ ogniste piec rosą odwilżywszy wybáwił; ták iż áni ná włośie szkody nie odnieśli; płomień ná wszystkie ich

6 nieprzyiaćioły wypuśćiwszy. ♣ Tyś Dánielá/ ktory z nienawiśći d zpotwarzony będąc/ lwom pod źiemię był wrzucony/ áby był onym bestiam zá pokarm/ ná świátło we zdrowiu wywiodł: y Ionaszá e tonięiącego ustáwicżnie w brzuchu Wielorybá w morzu wychowánego/ nienáruszonego/ wszystkim domownikom ukazałeś/ o Oycże!

7 ♣ Przetoż teraz/ o Boże ktory nienáwidźisz krzywdy/ wielce miłośierny/ wszystkiego obrońco/ pokaż śię

a 2 Moy. 14.28.

b 2 Krol. 19.35.

c Dán. 3. 16.

d Dán. 6. 16.

e Ionas. 2. 1.

w rychle tym ktorzy sa z narodu Izráelskiego / ktorzy od brzydkich y niezbożnych Pogánow krzywdę cierpia. 8 ♣ A jesli niezbożnościámi w tym pielgrzymstwie żywot nász zmázány jest/o PANIE! wyswobodziwszy nas z ręki nieprzyjáciol / zgładź nas śmiercia jákakolwiek chcesz; 9 ♣ Byle tylko ci ktorzy o złych rzeczách myśla / nie dobrorzeczyli bálwánom zá tym umiłowánych twoich zginieniem / mowiac; Bog ich/nie wyswobodził ich. 10 ♣ Przetoż ty wszelka siłe / y wszelka moc májacy /o Wieczny! teraz poyrzy. 11 ♣ Zmiłuj się nád námi / ktorzy przez niesprawiedliwa krzywde niezbożnikow żywot trácimy / jákobysmy zdrajcámi byli. 12 ♣ A niech się dziś pogánie zdumieja nád twoja moca niezwyciężona / o czci godny Boże! ktory moc masz wybáwić narod Jákobow. 13 ♣ Ciebie unizenie ze łzámi prosi wszystko mnostwo tych niemowiatek / y rodzicy ich ; Okaż wszystkim narodom/ żeś ty jest z námi o PAnie ! á / żeś nie odwrocił twarzy twojey od nas. 14 ♣ Ale jákoś obiecał / że áni w ziemi f nieprzyjaciol swych nie pogárdzisz nimi / ták to teraz wykonaj o PANIE?

f 3 Moj. 26.44. 5 Moj. 10. 3.

15 Gdy się Eleázár przestał modlić / Krol z bestyámi y ze wszystkiego wojská srogościa nástępował ná plác. 16 ♣ Co ujrzawszy Zydzi/ wynieśli głos wielki ku niebu / ták iż y okoliczne pádoły wespoł huczace / do nieutulonego płáczu wszystko ono wojsko przywiodły. 17 ♣ Tedy chwalebny / wszechmogacy á prawdziwy Bog / ukazawszy świeta twarz swoje / bramy niebieskie otworzył / z ktorych dwáj sławni á strászni ná wejrzeniu Anjołowie zstapili/ ktorych wszyscy pospołu z Zydámi widzieli. 18 ♣ A stáwiwszy się náprzeciwko / nieprzyjacielskie wojsko trwoga y bojáźnia nápełnili / y mocnymi petámi zwiazáli; ták / że y ciáło Krolewskie drżało / á śmiáłość jego wielce zápalona / upámietáć się nie mogłá. 19 ♣ Bestye też obrociwszy się ná te / ktore zá nimi ciagnely / zbrojne wojská / podeptáły je y mordowáły.

20 Przetoż się gniew Krolewski w litość y we łzy obrocił/ dla tego co przed tym obmyślawał. 21 ♣ Abowiem słysząc on krzyk / á widząc że wszyscy byli gotowi ku zginieniu / płákał/ á z gniewem przyjaciołom groził/mowiac; 22 ♣ Źle krolujecie/ á przeszliście tyrány okrucieństwem: náwet y mnie sámego dobrodzieja swego usiłujecie już o krolestwo y o gárdło przyprawić / potájemnie obmyśláwájac te rzeczy / ktore temu krolestwu nie sa pożyteczne. 23 ♣ Ktoż te / ktorzy się w trzymániu zamkow tey nászey kráiny wiernie záchowáli / z domow ich poruszywszy / káżdego z nich tu bez przyczyny zgromádził? 24 ♣ Ktoż te/ktorzy záraz od początku swoja ku nam życzliwościa wszystkie narody wszelkim sposobem przewyższáli / y ktorzy wielkie częstokroć od ludzi niebespieczeństwá podejmowáli / w ták niesłuszne utrapienie przywiodł? 25 ♣ Rozwiażciez / rozwiażcie ich niesprawiedliwe zwiaski : á do własności ich w pokoju rozpuśćcie je, zá to / co się już stáło / przeprosiwszy ich. Rozpuśćcie syny Wszechmogacego niebieskiego Bogá żywego / ktory od przodkow nászych / áż do tego czásu / szczęśliwe powodzenie z pochwała dawa sprawam nászym. 26 ♣ A toć Krol mowił. A oni też záraz rozpuszczeni bedac / świetemu Wybáwicielowi Bogu swemu błogosłáwili / że teraz śmierći uszli.

27 Potym Krol wrociwszy się do miástá/ á tego/ktory był postánowiony nád dochodámi wezwawszy/rozkazał y winá y innych potrzeb dla uczty Zydom ná siedm dni wydáć: postánowiwszy / áby ná tymże miejscu / ná ktorym rozumieli że śmierć podstapić mieli / pámiatkę wybáwienia swego z wszelka rádościa obchodzili. 28 ♣ Tedy ci ktorzy przed tym obelżeni / á blisko grobu byli ; owszem ráczey do niego już byli wstapili / miásto gorzkiey y żáłosney śmierci / czásu wybáwienia przed soba postáwiwszy / ono miejsce ná upadek y ná pogrzeb ich zgo-

towáne na namioty pośiedzenia/ pełni będąc rádośći/ rozmierzyli. ♣ 29 A koniec żáłosnemu śpiewániu onego nárzekánia uczyniwszy/ wźięli przed śię pieśń / chwaląc Ojcow swych Zbáwićielá/ y dźiwow czyniciela Bogá: á płácz wszelki y kwilenie odłożywszy/ do tańcá śię/ ná znák wesela spokojnego/ událi. ♣ 30 Tymże sposobem y Krol/ dla tego uczte sławną zgotowawszy/ ustáwicznie w niebo pátrząc Bogá wielce wielbił/ zá niespodźiewáne/ ktore mu śię stáło/ wybáwienie. ♣ 31 Ci zás/ ktorzy Zydy pierwey ná zginienie/ y ptakom ná pokarm náznáczyli/ á z rádośćią to rozpisowáli/ wzdycháli sámi w sobie/ á w háńbe obleczeni będąc/ w swojey śmiáłośći ogniem pałájącey/ bezecnie zgáśli. ♣ 32 Ale Zydźi/ jáko śię juz powiedźiáło/ postánowiwszy sobie przerzeczone tańce z biesiádą / w dźiękow czynieniu wesołym y w 33 pieśniách czás trawili. ♣ A pospolite práwo o tym postánowiwszy/ uchwalili/ przez wszystek czás onego pielgrzymstwá swego y w potomnych wiekách te przerzeczone dni wesela/ obchodźić : nie dla picia y biesiády/ ále dla przypominánia wybáwienia/ sobie od Bogá uczynionego. ♣ 34 Potym przystapili do Krolá/ prosząc o rozpuszczenie do 35 własnośći swojich. ♣ A popisowano je od dwudźiestego piątego dniá, mieśiącá Páchoná/ áż do czwartego dniá, mieśiącá Epif/ przez czterdźieśći dni. ♣ A czás ich zginieniu náznáczono było od piątego dniá mieśiącá Epif/ áż do śiodmego/ przez trzy dni : w ktore też wielmożnie objawiájąc miłośierdźie swoje ten/ ktory ma moc nád wszystkim/ bez 36 urázu je wyswobodźił. ♣ Tedy godowáli jednostájnie/ wszystkimi potrzebámi od Krolá opátrzeni będąc/ áż do czternastego dniá ; ♣ 37 Ktorego też z Krolem mowili o odpráwie swoje. Ktorych Krol pochwaliwszy / nápisał im wielkim sercem niżey położony/ list/ do wszystkich po miástách hetmánow/ w ten sposob ;

ROZDZIAL VII.

Wolność od Filipátorá Zydom nádána. 8. Zydźi żądáją od Krolá pozwolenia, ná wytrácenie tych ktorzy z pośrzodku nich odstąpili od Zakonu Bożego.

1 Krol Ptolemeusz Filopátor / hetmánom ktorzy są w Egipćie/ y wszystkim innym ná urzędźiech przełożonym/ zdrowia y wszystkiego dobrego życzy ; Dobrze śię mamy/ y 2 my sámi/ y dźieći násze. ♣ Gdyż Náwyższy Bog rządźił spráwy násze/ ták jákośmy sobie życzyli/ przyjaćiele niektorzy według zwyczáju złego częstokroć ná nas nálegájąc/ przywiedli nas do tego / ábyśmy poddáne w tym krolestwie Zydy do kupy zgromádźiwszy / jáko zdrajce niezwyczájnymi mękámi trapili / 3 ♣ Ták udawájąc/ że nigdy dobrze postánowione rzeczy násze nie będą dla tey ktora oni máją przećiwko wszystkim narodom nieprzyjáźni/ dokadby to do skutku nie przyszło. ♣ 4 Ktorzy je ták związáne y ztrapione jáko niewolniki/ ábo ráczey jáko zdrajce przywiodszy/ bez wszelkiego rozsadku y wypytánia śię/ usiłowáli wymordowáć/ udawszy śię w okrućieństwo wśćieklejsze niż jest 5 zwyczaj Tátárski. ♣ Alemy im zá to srodze pogroziwszy/ á według tey ktora wszystkim ludźiom pokázujemy ludzkośći/ ledwie ich gárdłem dárowawszy/ á niebieskiego Bogá, ktory státecznie Zydow broni / y jáko Oćiec zá syny ustáwicznie boj wiedźie/ poznawszy/ te też chęć ktora máją przećiwko nam státeczną y przećiwko przodkom nászym przychylnosć uważywszy / spráwiedliwiesmy ich uwolnili od wszelkiey skárgi jákimkolwiek sposobem u-6 czynioney. ♣ Y rozkazáliśmy/ áby śię káżdy do swych własnośći/ ná ktorymkolwiek był miejscu/ náwroćił; y áby im zgołá nikt nie szkodźił áni im urągał tym/ co ich nie słu-7 sznie potkáło. ♣ Bo zápewne wiedzćie/ jeślibyśmy co przećiwko nim złego knowáli / ábo je czym obráźili / tedybyśmy záwżdy we wszystkim nie człowieká/ ále nád wszy-

skie mocy Pánujacego Bogá nawyższego/ przećiwko sobie obroconego/ á ná pomstę zá te spráwy nieuchronionego mieli: Miejćie śię dobrze.

8 Ecż Zydźi wźiawszy ten list/ nie pośpieszyli śię záraz odejść/ ále Królá prośili/ áby ći ktorzy z narodu Zydowskiego/ świetego Bogá/ y Zakon Boży/ swawolnie opuśćili/ przez nie przystojne karánie odnieśli. 9 Przedkłádájac to/ że ći ktorzy dla brzuchá przestapili przykazánia Boskie/ nigdy y krolewskim wyrokom nie beda powolni. 10 A on zrozumiawszy że prawde mowili/ y pochwaliwszy to, dał im moc nád wszystkimi/ áby te ktorzy przestapili Zakon Boży/ wygłádźili ná wszelkim miejscu w krolestwie jego/ bez wszelkiey przeszkadzki/ nieobawiájac śię mocy krolewskiey/ y ńáńie wzgledu nie májac. 11 Tedy pobłogosłáwiwszy mu jáko należáło/ kápłáni ich/ y wszystko ono mnostwo krzyczac Hállelujah/ z rádośćia śię rozeszli. 12 A ták ná kogokolwiek ná drodze/ z tych pokalánych z narodu swego/ nápádli/ karáli y háńiebnie mordowáli. 13 Tedy dniá onego zábili do trzech set mężow: á one nieczyste potráćiwszy/ z weselem krotochwile odpráwowáli. 14 Ci záś ktorzy śię áż do śmierći Bogá trzymáli/ cáłego wybáwienia swego pożytku doszedszy/ społem z miástá/ w wieńcách ze wszelákich nawonniejszych kwiatkow/ z rádośćia y z wykrzykániem/ w chwałách y we wszelákich przyjemnych pieśniách wyszli/ dźieki czyniac Bogu Ojcow swojich/ Swietemu wybáwićielowi Izráelskiemu.

15 A Gdy przyszli do Ptolemáidy od własnośći miejscá Rodoforos názwáńey/ gdźie ich okręty/ według spolnego ich zdánia przez śiedm dni czekáły: 16 Uczynili tám ucztę ná pámiatkę wybáwienia swego. Abowiem je Krol ochotnie wszystkimi potrzebámi/ káżdego z nich/ áż do náwrocenia śię do własnego domu opátrzył. 17 Támże też postánowili/ áby dostawszy śię do domu z pokojem/ tymże sposobem z przystojnym dźiękow czynieniem/ te dni obchodźili z weselem/ po wszystek czás pielgrzymstwá swego. 18 Ktore poświećiwszy/ á wystáwieniem słupá ná tym miejscu/ gdźie ucztę spráwowáli/ y ślubem ztwirdźiwszy/ wypráli śię we zdrowiu swobodnie z wielka rádośćia/ źiemia/ morzem y rzeka/ káżdy z nich do własnośći swojey/ bespieczni bedac zá rozkazániem Krolewskim: á większa niż przed tym/ nád nieprzyjaćioły swymi z chwała y z stráchem moc májac. 19 A zgoła nikt ich nie wypierał z ich májetnośći: bo wszyscy wszystkie rzeczy swoje przynieśli z onego popisu/ ták iż ći ktorzy cokolwiek ich rzeczy mieli/ to im z wielkim stráchem wracáli. A ták wielkie rzeczy Nadostojniejszy Bog doskonále czynił/ dla wybáwienia ich. 20 Niechże bedźie błogosłáwiony Wybáwićiel Izráelski ná wieczne czásy/ Amen.

MADROSC SALOMONOWA.

Tá Księgá pieknie y z wielka pilnośćia jest nápisána/ y náder potrzebne rzeczy w sobie zámyka. Bo naprzod podawa náuki o spráwiedliwośći; y bojáźni Bożey/ ku świetobliwemu żywotowi służace. Potym rzecz swoje obroćiwszy do Bogá/ pobożne rozmyślánia o nárnośći ludzkiey przydawa. Do tego/ o miłośierdźiu Bożym trwáłym/ o dźiwnych sadách Bożych przećiwko nieprzyjáćiołom; á záśię o dobrodźiejstwách przećiwko swojim/ przykłádem to Egipczánow y Izráelczykow objáśniwszy/ rozpráwia.

ROZDZIAL I.

Do Miłośći spráwiedliwośći napomina. 3. Jákimi być máją bojacy śię Bogá pokázuje. 13. Náostátek o śmierći mowi.

1 Miłujćie spráwiedliwość / ktorzy sądźićie źiemię. O Pánu dobrze rozumiejćie / á w prostości sercá onego szukajćie. 2 Gdyż ználeźiony b bywa od tych ktorzy go nie kuszą: á objawia się tym, ktorzy mu nie są niewiernymi. 3 Bo przewrotne myśli / odłączają od Bogá: á doświadczána moc jego / karze głupie. 4 Abowiem mądrość w złośliwą duszę nie wnidźie / á nie będźie mieszkáłá w ćiele grzechowi poddánym. 5 Abowiem Duch Swięty / duch kárności / ućieka przed zdrádą / y oddalony bywa od myśli ludźi głupich: á zafrásowány bywa od nádchodzącey nieprawości. 6 Bo choć dobrotliwy jest duch mądrości / wszákże nie wybáwi złorzeczącego od ust jego: gdyż c nerek jego powiádomy jest Bog / y sercá jego bádáczem prawdźiwym / á języká jego słucháczem. 7 Abowiem Duch Páński nápełnia okrąg źiemie / á ten ktory wszystko d zátrzymawa / wie o tym e co się gdźie mowi. 8 A przetoż ktory mowi nieprawe rzeczy / żaden się nie skryje: áni go f minie sąd karzący. 9 Myśli bowiem niepobożnego bádáć się będą á głos mow jego do Páná przyjdźie ná pokaránie nieprawości jego. 10 Ponieważ ucho gorliwe słucha wszystkiego / á zgiełk szemránia nie zátáji się. 11 Przetoż strzeżćie g się niepożytecznego szemránia; á od obmowisk powśćiągajćie języká: ábowiem mowá pokątna nie ujdźie pomsty; á ustá kłamliwe zábijáją duszę. 12 Nie nábywajćie sobie śmierći błędem żywotá wászego: áni záćiągajćie ná się zginienia sprawámi rąk wászych. 13 Gdyż Bog nie uczynił śmierći / áni się kocha w zátráceniu h żywiących. 14 On bowiem stworzył / áby było i wszystko; y zdrowe uczynił rodzáje świátá / á niemász w nich trucizny zginienia / áni krolestwá piekielnego ná źiemi. 15 Nádto / spráwiedliwość nieśmiertelna jest. 16 Lecz niepobożni rękámi y słowy swymi przywołáli śmierći: przyjaćiołką ją swoją być rozumiejąc wywiedli / y przymierze z nią uczynili / bo k godni są / áby z nią cząstkę mieli.

ROZDZIAŁ II.

Sposob życia złych ludźi. 23. Cel dla ktorego stworzony jest człowiek. 24. Smierći powod.

1 MOwili bowiem sámi w sobie nie dobrze rozmyślájąc; Krotkić á teskliwy a jest żywot nász / y niemász lekárstwá przećiwko dokończeniu człowieczemu / y nie znamy nikogo ktoby się z piekłá náwroćił. 2 Abowiem z trefunku smy się národźili / á potym będźiemy jákobyśmy nigdy nie były: dla tego / iż jáko dym jest dychánie w nozdrzách nászych; á mowá nászá jest jáko iskrá ná poruszenie sercá nászego. 3 Ktora gdy zgáśnie / tedy się ćiáło w popioł obroći / á duch nász rozwienie się jáko powietrze miękie. 4 Tákże też imię násze przyjdźie zá czásem w zápámiętánie / y żaden nie będźie miał w pámięći spraw nászych. Żywot nász przeminie jáko ślad obłoku / y jáko mgłá rozejdźie się / ktora od promieni słonecznych rozpędzona / á od gorącośći jego prętko rozegnána bywa. 5 Abowiem czás nász jest jáko b ćień pomijájący / y niemász przeszkadzki do dokończenia nászego / gdyż jest zápieczętowáne / á nikt się nie wraca. 6 Podźćież tedy / á używajmy c tych dobr ktore są / á ochotnie záżywajmy tego co mamy / jáko w młodośći. 7 Winem kosztownym y máśćiámi się nápełniajmy / á niech nas czás kwitnący nie mija. 8 Náwijmy sobie wieńcow z pąkowia rożánego / pierwey niż uwiędną. 9 Żaden z nas niech nie opuszcza rozpusty nászey; wszędy zostawiajmy znáki wesela: ábowiem to jest cząstká nászá / y tákowy los. 10 Ućiśnimy ubogiego spráwiedliwego / nie szánujmy wdowy / áni się wstydźmy szedźiwośći stárcá długiego wieku. 11 Ale niech będźie moc nászá zá práwo spráwiedliwośći: ponieważ to co jest niemocnego / zá rzecz niepożyteczną uznawáją. 12 A ták zásadźmy się ná spráwiedliwego: gdyż nam jest niepożyteczny y przećiwny sprawam nászym: wyrzuca

a 1 Krol. 3. 9. Ezdr. 56. 1. b 5 Moj. 4. 29. 2 Kron. 15. 4. c 2 Sam. 16. 7. 1 Kron. 28. 9. Psalm 7. 10. Jerem. 11. 20. y 17. 10. y 20. 12. d Zyd. 1. 3. e Psalm 139. 4. f 1 Krol. 2. 44. g 1 Kor. 10. 10. h Ezech. 18. 32. y 33. 11. i 1 Tym. 4. 4.

k Mądr. 15. 6. a Job. 7. 9. y 14. 1. Mat. 22. 23. 1 Kor. 15. 32. b 1 Kron. 29. 15. c Ezdr. 22. 13. y 56. 12. 1 Kor. 15. 32.

nam

nam ná oczy grzechy *przećiwko* Zákonowi / á rozgłasza grzechy żyćia nászego. 13 ✠ Udawa/ że ma znájomość Bożą/ á synem d PAńskim śię náźywa. 14 ✠ Smie karáć y myśli e nászé. 15 ✠ Ciężko nam y pátrzáć nań: ábowiem rożny jest żywot jego od innych/ y nie zgodne są *z innym* drogi je°. 16 ✠ Zá podejrzáne poczytáni jesteśmy od nie°: y strzeże śię drog nászych jáko nieczystot: powiáda że są szczęśliwe ostátki *rzeczy* spráwiedliwych; á chlubi śię/ *że ma* Ojcem Bogá. 17 ✠ Pátrzajmyż jesli mowy jego *są* prawdźiwe/ á doświadczmy co śię z nim dźiać będźie. 18 ✠ Bo jesliż ten spráwiedliwy/ jest synem f Bożym ujmie śię zań ; á wybáwi go z ręki przećiwnikow. 19 ✠ Potwarzą g y męką mi wybadajmy go/ ábyśmy doználi skromnośći jego/ y doświadczyli ćierpliwośći jego. 20 ✠ Z kaźmy go ná śmierć h haniebną ; ábowiem doświadczymy go z mow jego.

21 TO myśląc pobłądźili: ábowiem je złość ich záślepiłá. 22 ✠ Y nie poználi tájemnic Bożych/ áni śię spodźiewáli zapłáty spráwiedliwośći/ áni rozsądzáli poczćiwośći dusz nienágánionych. 23 ✠ Abowiem Bog człowieká stworzył h ku nieskáźitelnośći/ y ná wyobráżenie własnego podobieństwá *swego* uczynił go: 24 ✠ Ale z nienawiśći i Dyabelskiey/ śmierć weszłá ná świát ; á ćić jey doświádczáją/ ktorzy trzymáją strone jego.

d Mátt. 27.43. e Jana. 7.7. f Psalm 22.9. Mátt. 27.43. g Jerem 11.19. h 1 Moj. 1:27. y 2.7. y 5.1. Syrác. 17.1. i 1 Moj. 3.2.

ROZDZIAŁ III.

Jáka odpłátá jest ludźi pobożnych. 10. A jáka pomstá niepobożnych.

1 ALe dusze spráwiedliwych a są w ręce Bożey: á męká śię ich żadna nie dotknie. 2 ✠ Zdá śię niemądrym/ że umieráją: á wyśćie ich zá utrapienie b poczytáją: 3 ✠ A iż wyśćie *ich* od nas jest zátráceniem. ✠ 4 Ale oni są w pokoju. Abowiem choć przed oczymá ludzkimi męki ćierpieli/ *wszákże* nádźieją ich nieśmiertelnośći c pełna *jest*. 5 ✠ Y málucżko będąc d utrapieni/ wiele e dobrego dojdą: ábowiem Bog ich e doświadczał/ y ználazł je godne *być* siebie. 6 ✠ Jáko złotá w piecu doświadczał ich ; á jáko ofiárą cáłopaloną przyjął je. 7 ✠ Przetoż czásu f náwiedzenia swego rozjáśnią śię/ y jáko iskry miedzy słomą biegáć będą. 8 ✠ Będą sądźić narody/ y pánowáć g będą nád ludźmi/ á Pan ich będźie krolował ná wieki. 9 ✠ Ktorzy w nim ufáją/ zrozumieją prawdę; á wierni zostáną w miłośći jego: gdyż łáská y miłośierdźie *potka* święte h jego/ á opátrowánie o wybránych jego.

10 ALe niepobożni/ jákie *inszym* myślili/ tákie sámi karánie odniosą : ktorzy zániedbywáli spráwiedliwego/ á od PAná odstąpili. ✠ 11 Abowiem kto odrzuca mądrość y kárność/ nieszczęsny *jest*, á prożna *jest* nádźieją ich/ y prace *ich* bez pożytku/ á spráwy ich nie pożyteczne. 12 ✠ Niewiásty ich głupie/ á synowie 13 ich niecnotliwi. ✠ Przeklęty narod ich : Abowiem szczęśliwa *jest* niepłodna niepokaláná: á ktora łożá nie uznáłá w grzechu/ będźie miáłá pożytek przy náwiedzeniu dusz. 14 ✠ Tákże też y trzebieniec / ktory nie broił k ręką swą nieprawośći/ áni myślił przećiwko PAnu złego ; ábowiem mu zá wierność dány będźie dar wyborny/ y los w Kośćiele PAńskim naprzyjemniejszy. 15 ✠ Dobrych bowiem prac chwalebny jest pożytek/ y korzeń mądrośći nie upádnie. 16 ✠ Ale synowie cudzołożnikow nie przyda ku doskonáłośći/ á plemię nierządnego łożá zniszczeje. 17 ✠ A choćby też długo żywi byli/ zá nic będą poczytáni/ y bez uczćiwośći ná ostátku stárość ich *będźie*. 18 ✠ A jesli też prędzey pomrą/ nie będą mieli nádźieje áni poćiechy w dźień m náwiedzenia. 19 ✠ Abowiem niepobożnego narodu/ srogie *bywáją* dokończenia.

a 5 Moj 33.3. b Mądr. 5.4. c Rzym 8.24. 2 Kor. 5.1. 1 Piotr 1.4. d 2 Kor. 4.17. e 5 Moj. 8.2.

f Mátt. 13.43. g Mátt. 19.28. h Mądr. 4.15. i Mátt. 25.41. k Ezái. 54.4. l 1 Tym 4.8. m G. Rozeznánia.

ROZDZIAŁ IV.

Cnotá nád rozrodzenie domu przekłada. 7. Cieszy spráwiedliwe. 15. A niepobożnym grozi.

1 LEpiey jest dźieći nie mieć/ á cnotę mieć: gdyż pámiątká jey nieśmiertelna jest; ábowiem y u Bogá znájoma jest/ y u ludźi. 2 ✠ Gdy przytomna jest/ náśladują jey ; á

gdy odejdźie/ prágną jey: ná wieki ukoronowána tryumfuje/ niepokalánego boju nadgrody dostępując. 3 Lecz rozmnożone mnóstwo niepobożnych/ nie będźie pożyteczne: á cudzołożne látorośli/ korzenia głęboko nie zápuszczą/ áni státecznego gruntu záłożą. 4 Bo choćiaż śię w gáłęźi do czásu a wywyższą/ jednák stádo wsádzone/ od wiátru śię chwiać/ y od gwałtownych wiátrow wykorzenione będą. 5 Połamią śię gáłęźi niedośpiałe/ á owoc ich niepożyteczny/ niedojrzáły ku jedzeniu/ do niczego sposobny nie będźie. 6 Abowiem dźieći z nierządnego łożá zpłodzone/ są świádkámi złośći przećiwko rodźicom/ gdy pytáni bywáją.

7 Lecz spráwiedliwy/ choć nagło śmierćią jest záchwycony/ w ochłodzeniu będźie. 8 Abowiem stárość poczćiwa/ nie długośćią czásu, áni liczbą lat/ ráchowána bywa. 9 Ale szedźiwośćią jest rostropność ludzka; á wiek stárośći/ żywot niepokalány. 10 Boiż śię podobał Bogu/ stał b śię umiłowánym/ á żyjąc miedzy grzesznikámi/ przenieśiony jest. 11 Pochwycony jest/ áby złość nie odmieniłá umysłu jego/ ábo chytrość nie oszukáłá duszę jego. 12 Omamienie bowiem márnośći záćimia dobre rzeczy; á niestáteczność pożądliwośći/ podwraca umysł dobry. 13 Dokonawszy w máłey chwili/ wypełnił czásy długie. 14 Abowiem upodobáłá śię PAnu duszá jego: dla tego pospieszył śię wyrwáć go z pośrzodku niepráwośći. 15 Ale ludźie c widząc to, nie uważáją áni skłádáją tego do sercá/ że łáskę y miłośierdźie świętym swojim pokázuje/ y wzgląd ma ná d wybráne swoje. 16 Potępia spráwiedliwy umárły/ żywe niepobożne: á młodość prędzey skończona/ długą stárość niespráwiedliwego. 17 Widząć w prawdźie dokończenie mądrego: ále nie uważáją co postánowiono o nim/ y ná co go PAN obroną opátrzył. 18 Widzą mowię, ále gárdzą nim: lecz śię PAn z nich náśmiewáć będźie. 19 Y przyda potym ná upadek bezecny/ y ná zelżywość miedzy umárłymi/ ná wieki. 20 Bo je roztráci bez głosu/ áby ná wznák pádli: y poruszy je z gruntu/ że áż do końcá zpustoszeni będą: w boleśći będą/ á pámiątká ich zginie. 21 Przydą w rozmyślánie o grzechách swojich/ y zátrwożą śię/ á kárać je będą e niepráwośći ich/ przećiwko nim śię stawiájąc.

ROZDZIAŁ V.

Niezbożników ná śię sámych pozdne nárzekánie. 16. Odpłátá spráwiedliwych. 18. Y pomstá nád grzesznikámi.

1 Tedy stánie z wielką ufnośćią spráwiedliwy przećiwko twarzy tych ktorzy go dręczyli/ y ktorzy pogárdzáli pracámi jego. 2 Co ujrzawszy/ będą zátrwożeni stráchem wielkim/ y zdumiewáć śię będą nád niespodźiewánym zbáwieniem jego, y rzeką sámi w sobie poruszeni żáłośćią: 3 Rzeką mowię/ dla ućisku w duchu wzdychájąc; Tenći a to jest/ ktoregośmy niekiedy mieli zá pośmiech/ y zá przysłowie urągánia. 4 My głupi/ mieliśmy żywot jego zá szaleństwo/ á dokonánie jego zá bezecne. 5 Oto, Jákoć jest policzony miedzy synámi Bożymi/ á miedzy świętymi jest los jego. 6 Otośmy zbłądźili z drogi prawdy/ á jásność spráwiedliwośći nie świećiłá nam; y słońce spráwiedliwośći nie weszło nam. 7 Nátrudźiliśmy śię drogámi niepráwośći y zátrácenia/ y zchodźiliśmy pusżcze nieprzystępne: áleśmy drogi PAńskiey nie poználi. 8 Coż nam pomogłá pychá? coż nam bogáctwá b z chlubą przyniosły? 9 Przeminęło to wszystko c jáko ćień/ y jáko posel prętko bieżący. 10 Jáko okręt ktory przeszedł przez burzliwą wodę: ktorego/ gdy przejdźie/ śládu nikt ználeść nie może/ áni śćieszki drogi jego miedzy náwáłnośćiámi. 11 Abo jáko ptaká/ ktory leći przez powietrze/ żaden śię d drogi znák nie znájduje/ ále tylko rozráženiem skrzydłámi uderzonego wiátru lekkiego/ y gwałtownym szumem rozpędzonego/ skrzydłámi ruchájąc przechodźi: wszákże potym nie bywa ználezionym żaden znák na powietrzu kędy lećiał. 12 Abo

a Job. 27. 21. Jerem. 17. 6. Mátt. 7. 19.
b 1 Moj. 5. 24. Zyd. 11. 5.
c Ezái. 57. 1.
d 1 Piotr. 5. 7.
e Rzy. 2. 15.
a Mądr. 3. 2.
b Przy. 11. 4.
c 1 Kro. 29. 15. Job. 8. 9. y 14. 2. Psalm. 90. 10. 144. 4. Mądr. 2. 5.
d Przyp. 30. 19.

jáko strzałá bedąc do celu wypuszczona/ powietrze rozbija/ ktore śię záś prętko sámo w sobie zchodźi/ ták/ że nie znáć kędy przeszłá: 13 ♣ Ták y my národźiwszy śię/ przestálismy bydź. 14 ♣ A żadnego znáku cnoty nie moglismy po sobie pokázáć; álesmy we złośćiách nászych zniszczeli. 15 ♣ Abowiem nádźieiá e niepobożnego/ jest jáko mech od wiátru porwány/ y jáko ćienka pijáná od wichru rozpędzona: ábo jáko dym od wiátru rozwiany/ ábo jáko pámiątká gośćiá/ ktory jednego dniá przemija.

16 A Le spráwiedliwi ná wieki żyć będą/ á zapłátá ich/ y stáránie o nich u Nawyższego. 17 ♣ Przetoż dostąpią krolestwá zacnego/ y korony piękney z ręki PAńskiey: ábowiem práwicą swą szczyćić ich będźie/ y rámieniem swym obroni ich. 18 ♣ Weźmie zá zupełną zbroję zápalczywość swoję/ á stworzenie uzbroji ná pomstę nieprzyjaćioł. 19 ♣ Oblecze spráwiedliwość miásto h páncerzá/ á sąd prawdźiwy weźmie ná śię miásto przyłbice. 20 ♣ Miásto tarczy niezwyćiężoney/ práwość weźmie: 21 A záostrzy srogi gniew miásto miecżá: y będźie z nim walczył świát przećiwko szalonym. 22 ♣ Strzały łyskáwic prosto polecą/ á jáko od dobrze náćiągnionego łuku/ z obłokow w cel ugodzą. 23 ♣ Od gniewu/ ktory i kámieniem ćiska/ grády wypuszczone będą: oborzy śię przećiwko nim wodá morská/ y rzeki gwałtownie wzbiorą. 24 ♣ Postáwi śię przećiwko nim wiátr mocny/ á jáko wicher rozmiecie je: y obroći w pustynią nieprawość wszystkiey źiemie/ á złość podwroći stolice mocárzow.

Rozdział VI.

Nápomnienie Zwierzchnośći tego świátá dáne.

1 P Rzetoż słuchájćie a Krolowie/ y rozumiejćie; náuczćie śię Sędźiowie kończyn źiemie. 2 ♣ Nádstáwćie uszu wy/ ktorzy władniećie ludem/ y chlubićie śię z wielkośći narodow. 3 ♣ Abowiem dána wam b jest władza od PAná/ y moc od Nawyższego/ ktory śię wywiádowáć będźie o spráwách wászych/ y myśli 4 wászych badáć śię będźie. ♣ Poniewaś wy będąc sługámi krolestwá jego/ niesądźiliśćie spráwiedliwie/ ániśćie strzegli Zakonu/ ániśćie też według woli Bożey chodźili: 5 ♣ Prętko y strászliwie śię ná was oborzy: Bo násrozszy sąd będźie/ ná te/ ktorzy są Przełożonymi. 6 ♣ Abowiem kto jest namnieyszy/ godźien jest miłośierdźia: ále mocárze/ mocne męki ćierpieć będą. 7 ♣ Nie będźieć c záprawdę miał wzgledu ná osoby PAn wszystkich rzeczy/ áni śię ulęknie czyjey wielkośći: gdyż on máłego y wielkiego uczynił/ y jednákie stáránie wiedźie o wszystkich. 8 ♣ Ale nád mocnymi mocna pomstá wiśi.

9 P Rzetoż do was śię záwodźi o Krolowie mowy moje; ábyśćie śię náuczyli mądrośći/ á nie występowáli. 10 ♣ Abowiem ktorzy spráwiedliwie przestrzegáją spráwiedliwośći/ będą uspráwiedliwieni: á ktorzy śię tego náuczą/ znajdą co odpowiedźieć. 11 ♣ Przetoż żądajćie powieśći mojich/ żądajćie; á będźiećie wyuczeni. 12 ♣ Zacna jest á nigdy nie zwiedła mądrość: y łácwie bywa obaczona od tych/ ktorzy śię w niey kocháją; á ználeźiona od tych/ ktorzy jey szukáją. 13 ♣ Zábiega tym ktorzy jey żądáją/ áby im prętko w znájomość przyszłá. 14 ♣ A kto do niey ráno wstáje/ nie spráćuje śię: bo ją znajdźie śiedzącą u drzwi swojich. 15 ♣ Abowiem myślić o niey/ jest doskonáłá rozstropność: á kto dla niey czuć będźie/ wnet bespiecznym zostánie. 16 ♣ Bo ktorzy jey godni są/ tych oná obchodźi szukájąc ich: á ná drogách ukázuje śię im/ y w káżdym pomyśleniu ochotnie im 17 zábiega. ♣ Bo początek jey/ jest naprawdźiwsza chuć ku ćwiczeniu śię. 18 ♣ A stáránie o umiejętność/ jest miłość: á miłość jest záchowániem praw jey: á záchowánie praw/ jest u- 19 pewnienie nieskáźitelnośći. ♣ A nieskáźitelność/ czyni nas bliskie Bo- 20 gu. ♣ A ták pożądánie mądrośći/ 21 przywodźi do krolestwá. ♣ Jesliże śię tedy kocháćie w stolicách y w Sceptrách/ o Krolowie narodow! miejćie w uczćiwośći d mądrość; áby-

e Job. 8. 14. Psalm 1. 4. 137. 2. f Jákob. 4. 14. g Zyd. 13. 5. 6. h Exod. 59. 17. i Jonas. 10. 11. Objáw. 16. 21. a Psalm 2. 10. b Rzym. 13. 1. c 5 Moj. 10. 17. 1 Koryn. 19. 7. Job. 34. 19. Syrác. 35. 14. Dźiej. 10. 34. Rzym. 2. 11. Gálát. 2. 6. Efez. 6. 9. Kolos. 3. 25. 1 Piotr 1. 17. d 1 Krol. 3. 9.

22 śćie krolowáli e ná wieki. ♣ A coż jest mądrość? y jáko śię poczęłá? Powiem/ á nie zátáję przed wámi tájemnic: ále od początku národzenia jey/ wyśpieguję ją/ y wystáwię ná jáwią znájomość jey/ á nie opuszczę prawdy. ♣ 23 Z tym ktory wyschł od nienawiśći/ nie poydę w drogę: bo táki nie będźie uczestnikiem mądrośći. ♣ 24 Mnostwem záiste mądrych/ świát záchowány bywa: á Krol mądry/ jest podporą ludu. 21 ♣ Przetoż przyjmićie náukę z słow mojich: á będźie wam to pożyteczno.

e Przyp 29.14.

Rozdział VII.

Prowádźi do szukánia mądrośći włásnym przykłádem.

1 Jestemći teź y ja śmiertelny człowiek/ podobny wszystkim: á urodzony z człowieká/ ná początku z źiemie stworzonego. ♣ 2 Y w żywoćie mátki/ byłem ksztáłtowány w ćiáło/ przez dźieśięć mieśięcy/ zśiádájąc a śię we krwi z naśienia męskiego/ y z lubośći ktora ze snem przychodźi. ♣ 3 Do tego/ národźiwszy śię/ ćiągnąłem w śię nam społne powietrze: y tymże biedam poddány/ wypadłem ná źiemię/ á pierwszy głos podobny wszystkim wypuśćiłem płácząc. ♣ 4 W pieluchách wychowány jestem/ y w prácách. ♣ 5 Zaden bowiem b Krol inszego nie miał początku národzenia. ♣ 6 Ale jednoż wszystkich weśćie do żywotá/ y jednákie ześćie.

7 Przetożem żądał/ y dána mi jest rostropność: wzywałem Bogá, á przyszedł ná mię duch mądrośći. ♣ 8 Przekładałem ja *sobie* nád Scepträ y nád stolice: á bogáctwám sobie zá nic pokładał/ względem niey. ♣ 9 Anim *do* niey c przyrownywał kámienia drogiego: gdyż wszystko złoto w porownániu z nią/ *jest jáko* trochá piasku: á śrebro/ jáko błoto będźie poczytáne przećiwko niey. ♣ 10 Nád zdrowie y piękność umiłowałem ją/ y umyśliłem ją mieć miásto świátłośći: ponieważ z niey pochodźi świátło/ ktore nigdy nie zgáśnie. ♣ 11 Przyszły mi tedy d pospołu z nią wszystkie dobrá/ á niezliczone

a Job. 10,10. b Job. 1. 21. 1 Tym. 6. 7. c Job. 28 15. Przyp 8. 11. d 1 Krol. 3. 13. Matt. 6. 33.

bogáctwá *przyszły* przez ręce jey. ♣ 12 Y rozrádowałem śię we wszystkich rzeczách/ ábowiem ich powodem jest mądrość: á nie wiedźiałem/ iż oná jest mátką ich. ♣ 13 *Teym śię* bez obłudy náuczył/ y bez zazdrośći *oney* użyczam; bogactw jey nie kryję. ♣ 14 Jest bowiem ludźiom skárbem nieprzebránym/ ktorego ktorzy używáją/ z Bogiem w przyjáćielstwo wstępują/ dla dárow umiejętnośći zálecení. ♣ 15 A mnie dał Bog mowić wedle myśli/ y myślić godnie o tym co mi dano: ábowiem on y mądrośći e wodzem jest/ y mądrych sprawcą. ♣ 16 Gdyżeśmy w ręku jego/ y my/ y mowy nasze/ y wszelka mądrość/ y rzemiosł umiejętność. ♣ 17 On mi záiste dał/ tych rzeczy ktore są/ znájomość prawdźiwą: ábym wiedźiał złożenie okręgu źiemie/ y skutek żywiołow: ♣ 18 Początek/ y dokończenie/ y śrzodek czásow: ♣ 19 Y odmiány biegow niebieskich/ y odmiány czásow/ roczne biegi/ y rozrządzenie gwiazd: ♣ 20 Przyrodzenie zwierząt/ y srogośći bestyj/ wiátrow moc/ y myśli ludzkie/ rożnośći drzewek/ y mocy korzenia: ♣ 21 Náwet/ cokolwiek skrytego y jáwnego/ tom poznał. ♣ Abowiem/ Rzemieśnik wszystkich rzeczy 22 Mądrość/ náuczyłá mię. ♣ Jest záiste w niey duch rozumny f święty/ y jednorodzony rozmáity/ subtelny/ prętki/ zupełny/ niepokaláný/ jáwny/ nieszkodliwy/ kocháiący śię w dobrym/ ostry/ biegły/ dobrotliwy: ♣ 23 Ludzki/ státeczny/ pewny/ bespieczny/ májący wszelką moc/ wszystko przepátrujący/ y przenikájący przez wszystkie duchy rozumne czyste y nasubtelnieysze. ♣ 24 Abowiem nád wszelką prętkość prętsza jest mądrość; á przechodźi y przenika przez wszystko dla czystośći *swojey*. ♣ 25 Bo jest pára mocy Bożey/ y czysty strumień chwały Wszechmocnego: dla tego *sez* nic nieczystego nie przypádnie ná nię. ♣ 26 Gdyż jest jásnośćią g świátłośći wieczney/ y zwierćiádłem bez zmázy dźiełá Bożego/ y wyobráżeniem dobroći jego. ♣ 27 A jedyna będąc/ wszystko może: y trwájąc *sámá* w sobie/ wszystko odnawia: á przez narody w dusze świę-

e Jákob 1. 5. f Jákob 3. 17. g Zyd. 1. 3.

te

te śię przenośi / przyjaćioły Boże y Proroki z nich czyni. 28 ♣ Nikogo bowiem Bog nie miłuje / jedno tego / ktory z mądrośćią mieszka. 29 ♣ Gdyż oná jest ślicznieysza niż słońce / y nád wszystek porządek gwiazd : á porownána z świátłośćią / dáleko ją przechodźi. 30 ♣ Abowiem po tey nástawa noc : ále mądrośći złość nie przemoże.

Rozdział VIII.

Wysławiánie Mądrośći y spraw jey.

1 Dośięga od końcá áż do końcá mocnie / y rozrządza wszystko pożytecznie.

2 Tęm ją umiłował / y pilniem jey szukał od młodośći mojey : y stárałem śię wźiąć ją sobie zá oblubienicę / á rozmiłowałem śię cudnośći jey. 3 ♣ Szláchetność swoję tym zdobi / że spolnie żyje z Bogiem / á że ją PAn wszystkich rzeczy umiłował. 4 ♣ Náuczyćielka bowiem jest umiejętnośći Bożey / tá ktora obiera sprawy jego. 5 ♣ Bo jeśli bogáctwá są pożądána dźierżáwá *w tym* żywoćie : coż nád mądrość bogátszego / ktora spráwuje wszystko? 6 ♣ A jeśliż rostropność robi / ktoż z tych rzeczy ktore są / lepszym jest rzemieśnikiem nád nię? 7 ♣ A jeśli spráwiedliwość kto miłuje / skutkiem tego są cnoty : mierności bowiem y rostropnośći uczy / spráwiedliwośći y męstwá : nád ktore rzeczy nic nie jest ludźiom pożytecznieyszego w tym żywoćie. 8 ♣ Nád to / jeśli kto doświádczenia *w rzeczách* prágnie / *oná* świádoma stárożytnych rzeczy / y przyszłych śię domyśláwa ; Wie chytrośći mow / y rozwiązánie gádek / znáki y cudá przed tym upátruje / y przypadki czásow / y wiekow.

9 Przetoż umyśliłem ją sobie przyłączyć w towárzystwo / áby ze mną mieszkáłá : wiedząc że mi będźie ráda ku dobremu / á poćieszeniem w myślách y w teskność iách. 10 ♣ Będę miał z niey sławę w pospolstwie / á cześć u stárszych / choćiażem a młodym. 11 ♣ Będę ználeźiony dowćipnym u sądu : á przed oczymá mocárzow / będę w podźiwieniu. 12 ♣ Gdy będę milczał / oczekawáć ná mię będą : á gdy będę mowił / z pilnośćią słucháć będą : y gdy będę dłużey rozmawiał / záłulą sobie rękę swą gębę. 13 ♣ Będę przez nię miał nieśmiertelność : á pámiątkę wieczną zostáwię tym / ktorzy po mnie będą. 14 ♣ Będę rządźił lud / á narody będą mi poddáne. 15 ♣ Krolowie srodzy słysząc o mnie / lękáć śię będą : á miedzy wielkośćią zá dobrego uznány będę / á ná wojnie zá mężnego ; Wszedszy do domu mego / odpocznę z nią. 16 ♣ Nie ma bowiem przykrośći przestawánie z nią / áni teskności spolne życie z nią ; ále rádość y wesele. 17 ♣ To u śiebie rozmyśláiąc / y pilnie przypominájąc w sercu mojim / że w zpowinowáceniu z mądrośćią / jest nieśmiertelność : 18 ♣ A w przyjaćielstwie jey wdźięczne kochánie / á w pracách ręku jey bogáctwá nieprzebráne / á w ćwiczeniu śię rozmowámi z nią rostropność / y zacność w spolku mow jey : obchodźiłem szukájąc / ábym ją sobie wźiął. 19 ♣ A byłem dźiećięćiem dowćipnym / y nábyłem duszę dobrey. 20 ♣ Y owszem więcey bywszy dobrym / przyszedłem do ćiáłá niepokalánego. 21 ♣ A zrozumiawszy że jey ináczey otrzymáć nie mogę / chybá żeby mi to Bog dał : (á y toć byłá mądrość / znáć czyi to jest dar) szedłem do PAná y modliłem mu śię ze wszystkiego sercá swego / mowiąc ;

Rozdział IX.

Modlitwá o Mądrość.

1 Boże Ojcow y PAnie miłośierdźia : ktoryś uczynił wszystko a słowem twojim : 2 ♣ A mądrośćią swoją postánowiłeś człowiekáa / áby pánował nád tworem / ktoryś ty uczynił : 3 A rządźił świát w świętobliwośći / y w spráwiedliwośći : y w uprzyjmośći sercá wykonywał sąd : 4 ♣ Dayże mi mądrość / śiedzącą b przy stolicy twojey / á nie wyłączaj mię z poczetu sług twojich. 5 ♣ Gdyżem ja jest sługá c twoj / y syn służebnice twojey / człowiek mdły / y krotkiego wieku / á mnieyszy niżelibym miał zrozumieć sąd y práwá. 6 ♣ Bo choćby też kto był doskonáły miedzy syny ludzkimi / jeśli mu nie

a I. Młodźieńcem.

a 1 Moj. 1. 1. 2. Janá. 1. 3.

b 1 Krol. 3. 9.

c Psalm 116. 16.

będźie przytomna mądrość twojá / 7 zá nic nie będźie poczytány. ✠ Tyś mię obrał d Krolem ludowi twemu/ y Sędźią synow y corek twojich: ✠ 8 Y kazałeś ábym zbudował Kośćioł ná gorze świętey twojey / y Ołtarz w mieśćie mieszkánia twego/ ná kształt przybytku świętego / ktoryś 9 sobie od początku zgotował. ✠ Z tobą e jest mądrość / ktora zná spráwy twoje : byłá przy tobie f gdyś świát spráwował / y wie co śię tobie podoba / y co jest prostego w 10 przykazaniách twojich. ✠Ześlijże ją z świętych niebios/ á z stolice chwały twojey pośli ją ; áby mi przytomna będąc/ze mną prácowáłá / á żebym wiedźiał co jest przyjemnego 11 u ćiebie. ✠ Oná ćię wie wszystko y rozumie / y prowádźi mię opátrznie w spráwách mojich/y będźie mię 12 strzegłá w chwale swojey. ✠ Y będą przyjemne spráwy moje / á będę sądźił lud twoj spráwiedliwie ; będąc godnym stolice Ojcá mojego. ✠ 13 Abowiem ktożby z ludźi g rozumiał rádę Bożą ? ábo ktoby śię domy14 ślił co Bog chce? ✠ Gdyż myśli ludźi śmiertelnych są lękliwe/á omylne 15 domysły násze. ✠ Bo skáźitelne h ćiáło obćiąża duszę : á źiemskie mieszkánie/ tłumi umysł pełen stáránia. 16 ✠ Oto ledwie śię domyślamy tego co jest ná źiemi/y co jest przed ręká- mi z pracą znájdujemy:átego co w 17 niebie jest/ktoż dośćignie? ✠ A o woli twojey ktożby był wiedźiał / gdybyś ty był nie dał mądrośći / y nie zpuśćił Duchá twego Swiętego z 18 wysokośći? ✠ Aby ták były wyprostowáne śćieszki tych / ktorzy są ná źiemi;á ludźie/ áby byli wyuczeni 19 w tym/co śię tobie podoba : Przetoż mądrośćią záchowáni są.

d 2 Kron 1.9.10 · e 2 Moj 25.40. · f Jan. 1. 3. · g Ezái. 40.13. Rzym. 11,34. · h Rzym. 7. 24. Gálát 5. 17.

Rozdział X.

Tu śię przypominają skutki, dźiwney Mądrośći Bożey.

1 TAć strzegłá pierwszego wykształtowánego a Ojcá świátá / gdy 2 sam był stworzony: ✠ Y wyprowádźiłá go z upadku jego / y dáłá mu moc b áby pánował nád wszystkimi. 3 ✠ A gdy odstąpił c od niey niespráwiedliwy w gniewie swojim / zápálony będąc popędliwośćią mężobojstwá przećiwko brátu/ zginął. 4 ✠ Dla ktorego zátopioná źiemię znowu wyswobodźiłá mądrość / ná lichym drzewie spráwiedliwego d 5 záchowując. ✠ *Táże* też w z przyśieżeniu złośliwego narodu zbuntowánych / poznáłá spráwiedliwego / y záchowáłá go nienágáninnym Bogu;á gdy śię bárzo zákochał w Synu/e áby sobie mężnie poczynał / o6 strzegáłá go. ✠ Tá spráwiedliwego / gdy niezbożni ginęli f/ wybáwiłá ; ktory ućiekał przed ogniem / ktory 7 był zpuszczony ná pięć miast. ✠ Ná ktorych złośći świádectwo / zostawá jeszcze zpustoszáła kurząca śię źiemiá/y szczepy / dla niesposobnego czásu/ niedojrzáłe owoce przynoszące : A ná pámiątkę duszę niewier8 ney / słup solny wystáwiony. ✠ Abowiem ći / ktorzy mądrość minąli nie tylko do szkody przychodźili / że nie poználi rzeczy dobrych / ále y głupstwá swego zostáwili innym pámiątkę/ iż w tym w czym upádli / 9 áni śię zátáić mogli. ✠ Ale mądrość te ktorzy ją poważáli/ z kłopotu 10 wybáwiłá. ✠ Tá spráwiedliwego / ktory przed g gniewem brátá *swego* ućiekał/ drogámi prostymi prowádźiłá; ukazáłá mu krolestwo Boże / y dáłá mu poznánie świętych rzeczy : ubogáćiłá go h w kłopotách / á 11 nádgrodźiłá mu pracę jego. ✠ Gdy był przez łákomstwo ućiśniony/ 12 byłá przy nim/y zbogáćiłá go. ✠ Záchowáłá go i od nieprzyjaćioł / á od tych ktorzy nań czyháli broniłá go : á w tym boju dáłá mu zwyćięstwo ; áby poznał iż náde wszystkie rzeczy 13 namocnieysza jest pobożność. ✠ Táć záprzedánego spráwiedliwego nie opuśćiłá : owszem go od grzechu wybáwiłá / á pospołu z nim k do 14 dołu wstąpiłá. ✠ Ani go w więźieniu l opuśćiłá / áż mu przyniosłá Sceptr Krolewski/y moc nád tymi/ ktorzy pánowáli nád nim : á pokazawszy że byli kłamcámi ktorzy go potwarzáli / sławę mu wieczną zjednáłá. 15 ✠ Táć lud święty m y nasienie nágány niemájące / wybáwiłá od narodow ktorzy go ćiemiężyli. ✠ 16 Weszłá w duszę sługi PAńskiego / á

a 1 Moj 2. 7. · b 1 Moj 1. 28. · c 1 Moj 4. 8. · d 1 Moj 7.1.23 · e 1 Moj 22. 1. · f 1 Moj 19.16. 22. · g 1 Moj 28. 7. · h 1 Moj 30.37. · i 1 Moj 31. 5. · k 1 Moj 37.28. · l 1 Moj 41.42. · m 2 Moj 12.1.2

zástá-

záſtáwiłá ſię ſrogim Krolom przez cudá y znáki. 17 Oddáłá świętym nagrodę n pobożnośći zá prace ich / prowádźiłá o ję drogą dźiwną: we dnie im byłá miáſto záſłony/ á w nocy miáſto p świátłośći gwiazd. 18 Przepráwiłá ję przez q morze czerwone : á przeprowádźiłá ję przez wielką wodę. 19 Ale nieprzyjaćioły ich zátopiłá : lecż one z głębokich przepáśći wywiodłá. 20 Przetoż ſpráwiedliwi odnieśli łupy niepobożnych : á śpiewáli r Imieniowi twemu świętemu o PAnie! y zwyćięzką rękę twoję/ jednoſtájnie chwalili. 21 Abowiem mądrość otwierá s uſtá niemych / á języki niemowiątek wymowne czyni.

Rozdział XI.

Wielmożne ſpráwy mądrośći Bożey przy ludu Izráelſkim , przećiwko nieprzyjaćiołom ich oświadczone.

1 Rządźiłá ſpráwy ich przez rękę Proroká a świętego. 2 Szli po puſzczy/ kędy nikt nie mieſzkał: á ná miejſcách nieprzyſtępnych rozbijáli namioty. 3 Stánęli przećiwko przećiwnikom *ſwojim*, á nád nieprzyjaćioły ſię zemśćili. 4 Prágnęli y wzywáli ćiebie / y dána im jeſt z ſkáły b przykrey wodá/ y uśmierzenie prágnienia z kámienia twárdego. 5 Przez co bowiem trapieni byli nieprzyjaćiele ich / 6 Przez toż zwłáśnie oni/ będąc potrzebnymi / dobrodźiejſtwo wźięli. 7 Bo miáſto źrzodłá uſtáwicznie płynącey rzeki / ktorą krwią c zśiádłą pomazána byłá ná zkaránie wyroku *wydánego* d ná wytrácenie niemowiątek ; dałeś im obfitość wody nád ſpodźiewánie. 8 Okázując przez prágnienie ktore ná on czás było / jákoś przećiwniki ich karał. 9 Bo gdy bywáli doświadczáni / (ácz miłośiernie ſą pokaráni) poználi / jáko niezbożni : w gniewie twojim oſądzeni będąc/męki ćierpieli. 10 Tycheś zájiſte e jáko Oćiec upominájąc doświadczał : á onycheś jáko ſrogi Krol potępiájąc męczył. 11 Ktorzy ták przytomni jáko y nieprzytomni/jednáko byli trapieni. 12 Abowiem dwojáką źięći byli teſknicą y nárzekániem / wſpominájąc ná rzeczy przeſzłe. 13 Bo gdy ſłyſzeli/ iż ſię im przez ich włáſne męki dobrze ſtáło/poználi PAná. 14 Abowiem ktorego ſię niekiedy ná *wodę* wyłożonego y wyrzuconego z pośmiechem wyrzekáli / temu ſię náoſtátek dźiwowáli/ nie jednákże z ſpráwiedliwymi prágnienie májąc. 15 Ale dla ſzalonych f myśli złośći ich / według ktorych błądząc bezrozumne gádźiny / y *inſze* nikczemne beſtye chwalili / przepuśćiłeś ná nie mnoſtwo bezrozumnych zwierząt / ábyś ſię pomśćił *nád nimi*. 16 Aby wiedźieli/ że przez co g kto grzeſzy / przez toż karány bywa. 17 Abowiem/nie było rzeczą niemożną wſzechmocney ręce twójey / ktora h świát z nieksztáłtowney máteriey ſtworzyłá / puśćić ná nie mnoſtwo niedźwiedźiow/ ábo śmiáłych i lwow : 18 Abo *jákiekolwiek* zwierzętá nieznájome nowo národzone / pełne ſrogośći: ktoreby z śiebie párę ogniſtą wypuſzczáły / ábo ſzum dymu kurzącego ſię wydawáły / ábo ſtráſzliwe iſkry błyſzczące ſię / z oczu wypuſzczáły: 19 Ktorych nie tylko okrutność mogłáby je wytráćić / ále y pojrzenie ſtráſzne *one* wygubić. 20 Ależ oprocz tych / y jednym tchnieniem mogliby upáść / od karánia prześládowánie ćierpiąc / y od duchá mocy twojey rozproſzeni będąc : Aleś ty wſzyſtkie rzeczy pod miárą y liczbą y wagą rozrządźił. 21 Wielka moc bowiem przy tobie záwſze byłá: á śile rámienia twego / ktoż ſię zprzećiwić może? 22 Ponieważ wſzyſtek świát jeſt przed tobą jáko ruchánie wagi / y jáko kroplá roſy poránney / gdy upádnie ná źiemię. 23 Ale máſz k litość nád wſzyſtkimi: gdyż wſzyſtko możeſz/á przebaczáſz grzechow ludzkich / áby pokutowáli. 24 Abowiem wſzyſtko co jeſt miłujeſz / á niczym ſię nie brzydźiſz z tego coś uczynił: boś niczego nie uczynił / cobyś miał mieć w nienawiśći. 25 A jákożby to było mogło trwáć / gdybyś ty był nie chćiał? Abo jákoby to záchowano mogło bydź / czegobyś ty nie miánował? 26 Ale ty folguieſz wſzyſtkiemu: po-

Margin notes:
- n 2 Moj 11. 2.
- o 2 Moj 13. 18.
- p 2 Moj 14. 19.
- q 2 Moj. 14. 15.
- r 2 Moj. 15. 1.
- s 2 Moj. 4. 11.
- a 2 Moj. 15. 22. y 16. 1.
- b 2 Moj. 17. 6. Pſalm. 78. 15. y 105. 41.
- c 2 Moj 7. 17.
- d 2 Moj. 1. 15.
- e 5 Moj. 8. 2.
- f Mądr. 12. 24.
- g Mądr. 16. 1.
- h 1 Moj. 1. 2. 3.
- i 3 Moj. 26. 22.
- k 2 Moj. 34. 6. 4 Moj 14. 18. Pſalm 103. 8. Mich. 7. 18.

towáne ná namioty pośiedzenia/ pełni bedąc rádośći/ rozmierzyli. ♣

29 A koniec żáłośnemu śpiewániu onego nárzekánia uczyniwszy/ wźięli przed śie pieśń / chwaląc Ojców swych Zbáwićielá/ y dźiwow czyńićielá Bogá: á płácz wszelki y kwilenie odłożywszy/ do táńcá śie/ ná znák wesela spokojnego/ událi. ♣

30 Tymże sposobem y Krol/ dla tego uczty sławną zgotowawszy/ ustáwicznie w niebo *pátrząc* Bogá wielce wielbił/ zá niespodźiewáne/ ktore mu śie stáło/ wybáwienie. ♣

31 Ci zás/ ktorzy Zydy pierwey ná zginienie/ y ptakom ná pokarm náznáczyli/á z rádośćią to rozpisowáli/ wzdychali sámi w sobie/ á w háńbę obleczeni bedąc/ w swojey śmiáłośći ogniem pałájącey/ bezecnie

32 zgáśli. ♣ Ale Zydźi/ jáko śie już powiedźiáło/ postánowiwszy sobie przerzeczone táńce z biesiádą/ w dźiękow czynieniu wesołym y w

33 pieśniách czás trawili. ♣ A pospolite práwo o tym postánowiwszy/uchwalili/ przez wszytek czás onego pielgrzymstwá swego y w potomnych wiekách te przerzeczone dni wesela/ obchodźić: nie dla picia y biesiády/ ále dla *przypominánia* wybáwienia/ sobie od Bogá uczy-

34 nionego. ♣ Potym przystąpili do Krolá/ prosząc o rozpuszczenie do

35 własnośći swojich. ♣ A popisowano je od dwudźiestego piątego *dniá*, mieśiącá Páchoná/ áż do czwartego *dniá*, mieśiącá Epif/przez czterdźieśći dni. ♣ A czás ich zginieniu náznáczono było od piątego dniá mieśiącá Epif/ áż do śiodmego/ przez trzy dni: w ktore też wielmożnie objawiájąc miłośierdźie swoje ten/ ktory ma moc nád wszystkim/ bez

36 urázu je wyswobodźił. ♣ Tedy godowáli jednostájnie/ wszystkimi potrzebámi od Krolá opátrzeni bedąc/ áż do czternastego *dniá*; ♣

37 Ktorego też z Krolem mowili o odpráwę swoję. Ktorych Krol pochwaliwszy / nápisał im wielkim sercem niżey położony/ list/ do wszystkich po miástách hetmánow/w ten sposob;

ROZDZIAL VII.

Wolność od Filipátorá Zydom nádána. 8. Zydźi żądáją od Krolá pozwolenia,ná wytrácenie tych ktorzy z pośrzodku nich odstąpili od Zakonu Bożego.

1 KRol Ptolemeusz Filopátor / hetmánom ktorzy są w Egipćie/ y wszystkim *innym* ná urzędźiech przełożonym/ zdrowia y wszystkiego dobrego życzy; Dobrze śie mamy/y

2 mysámi/y dźiećináſze. ♣ Gdyż Nawyższy Bog rządźił spráwy násze/ ták jákośmy sobie życzyli/ przyjaćiele niektorzy według zwyczáju złego częstokroć ná nas nálegájąc/ przywiedli nas do tego / ábyśmy poddáne w tym krolestwie Zydy do kupy zgromádźiwszy/ jáko zdrajce niezwyczájnymi mękámi trapili/

3 ♣ Ták udawájąc/ że nigdy dobrze postánowione rzeczy násze nie bedą dla tey ktorą oni máją przećiwko wszystkim narodom nieprzyjáźni/ dokadby to do skutku nie przyszło. ♣

4 Ktorzy je ták związáne y ztrapione jáko niewolniki/ ábo ráczey jáko zdrajce przywiodszy/ bez wszelkiego rozsądku y wypytánia śie/ usiłowáli wymordowáć/ udawszy śie w okrućieństwo wśćieklejsze niż jest

5 zwyczaj Tátárski. ♣ Alemy im zá to srodze pogroziwszy/ á według tey ktorą wszystkim ludźiom pokázujemy ludzkośći/ ledwie ich gárdłem dárowawszy/ á niebieskiego Bogá; ktory státecznie Zydow broni / y jáko Oćiec zá syny ustáwicznie boj wiedźie/poznawszy/te też chęć ktorą máją przećiwko nam státeczną y przećiwko przodkom nászym przychylność uważywszy / spráwiedliwiesmy ich uwolnili od wszelkiey skárgi jákimkolwiek sposobem u-

6 czynioney. ♣ Y roskazáliśmy/ áby śie káżdy do swych własnośći/ ná ktorymkolwiek *był* miejscu/ nawrocił; y áby im zgołá nikt nie szkodźił áni im urągał tym/ co ich nie słu-

7 sznie potkáło. ♣ Bo zápewne wiedźćie / jeślibyśmy co przećiwko nim złego knowáli / ábo je czym obráźili / tedybyśmy záwżdy we wszystkim nie człowieká/ ále nád wszy-

skie mocy Pánującego Bogá náywyższego/ przećiwko sobie obroconego/ á ná pomstę zá te spráwy nieuchronionego mieli: Miejćie śię dobrze.

8 Ten ziawszy ten list/ nie pospieszyli śię záraz odejść/ ále Królá prośili/ áby ći ktorzy z narodu Żydowskiego/ świętego Bogá/ y Zakon Boży/ swawolnie opuśćili/ przez nie przystojne karánie odnieśli. ♣ 9 Przedkłádájąc to/ że ći ktorzy dla brzuchá przestąpili przykazánia Boskie/ nigdy y krolewskim wyrokom nie będą powolni. ♣ 10 A on zrozumiawszy że prawdę mowili/ y pochwaliwszy to, dał im moc nád wszystkimi/ áby te ktorzy przestąpili Zakon Boży/ wygłádźili ná wszelkim miejscu w krolestwie jego/ bez wszelkiey przeszkadzki/ nieobawiájąc śię mocy krolewskiey/ y ná nie względu nie májąc. ♣ 11 Tedy pobłogosłáwiwszy mu jáko należáło/ kápłáni ich/ y wszystko ono mnostwo krzycząc Hállelujah/ z rádośćią śię rozeszli. ♣ 12 A ták ná kogokolwiek ná drodze/ z tych pokalánych z narodu swego/ nápádli/ karáli y hániebnie mordowáli. ♣ 13 Tedy dniá onego zábili do trzech set mężow: á one niecżyste potráćiwszy/ z weselem krotochwile odpráwowáli. ♣ 14 Ci zás ktorzy śię áż do śmierći Bogá trzymáli/ cáłego wybáwienia swego pożytku doszedszy/ spokem z miástá/ w wieńcách ze wszelákich nawonnieyszych kwiatkow/ z rádośćią y z wykrzykániem/ w chwałách y we wszelákich przyjemnych pieśniách wyszli/ dźięki czyniąc Bogu Ojcow swojich/ Swiętemu wybáwićielowi Izráelskiemu.

15 A Gdy przyszli do Ptolemáidy od własności miejscá Rodoforos názwáney/ gdźie ich okręty/ według spolnego ich zdánia przez śiedm 16 dni czekáły: ♣ Uczynili tám ucztę ná pámiątkę wybáwienia swego. ♣ Abowiem je Krol ochotnie wszystkimi potrzebámi/ káżdego z nich/ áż do náwrocenia śię do własnego domu 17 opátrzył. ♣ Támże też postánowili/ áby dostawszy śię do domu z pokojem/ tymże sposobem z przystojnym dźiękow czynieniem/ te dni obchodźili z weselem/ po wszystek czás 18 pielgrzymstwá swego. ♣ Ktore poświęćiwszy/ á wystáwieniem słupá ná tym miejscu/ gdźie uczte spráwowáli/ y ślubem ztwirdźiwszy/ wyjecháli śię we zdrowiu swobodnie z wielką rádośćią/ źiemią/ morzem y rzeką/ káżdy z nich do własności swojey/ bespieczni będąc zá rozkazániem Krolewskim: á więtsza niż przedtym/ nád nieprzyjaćioły swymi z chwałą y z strachem moc má- 19 jąc. ♣ A zgołá nikt ich nie wypierał z ich májętności: bo wszyscy wszystkie rzeczy swoje przynieśli z onego popisu/ ták iż ći ktorzy cokolwiek ich rzeczy mieli/ to im z wielkim strachem wracáli. ♣ A ták wielkie rzeczy Nadostojnieyszy Bog doskonále czynił/ dla wybáwienia ich. ♣ 20 Niechże będźie błogosłáwiony Wybáwićiel Izráelski ná wieczne czásy/ Amen.

MADROSC SALOMONOWA.

TA Księgá pieknie y z wielką pilnośćią jest nápisána/ y náder potrzebne rzeczy w sobie zámyka. Bo naprzod podawa náuki o spráwiedliwośći; y bojáźni Bożey/ ku świątobliwemu żywotowi służące. Potym rzecz swoję obroćiwszy do Bogá/ pobożne rozmyślánia o márnośći ludzkiey przydawa. ♣ Do tego/ o miłośierdźiu Bożym trwáłym/ o dźiwnych sądách Bożych przećiwko nieprzyjáćiołom; á záśię o dobrodźiejstwách przećiwko swojim/ przykłádem to Egipczánow y Izráelczykow objáśniwszy/ rozpráwia.

ROZDZIAL I.

Do Miłośći spráwiedliwośći upomina. 3. Jákimi być máją bojący śię Bogá pokázuje. 13. Náostátek o śmierći mowi.

a 1 Krol. 3. 9. Ezdr. 56. 1. b 5 Moj. 4. 29. 2 Kron. 15. 4.

1 Miłujćie a spráwiedliwość ktorzy sądźićie źiemię. O PAnu dobrze rozumiejćie / á w prostośći sercá onego szukajćie. 2 ✠ Gdyż ználeziony b bywa od tych ktorzy go nie kuszą: á objáwia śię *tym*, ktorzy mu *nie są* niewiernymi. 3 ✠ Bo przewrotne myśli / odłączáją od Bogá: á doświadczána moc jego / karze głupie. 4 ✠ Abowiem mądrość w złośliwą duszę nie wnidźie / á nie będźie mieszkáłá w ćiele grzechowi poddánym. 5 ✠ Abowiem Duch Swięty / *duch* kárnośći / ućieka przed zdrádą / y oddalony bywa od myśli ludźi głupich: á záfrásowány bywa od nádchodzącey nieprawośći. 6 ✠ Bo *choć* dobrotliwy *jest* duch mądrośći / wszákże niewybáwi złorzeczącego od ust jego: gdyż c nerek jego powiádomy *jest* Bog / y sercá jego bádáczem prawdźiwym / á języká *jego* słucháczem. 7 ✠ Abowiem Duch Páński nápełnia okrąg źiemie / á ten ktory wszystko d zátrzymawa / wie o tym e co śię gdźie mowi. 8 ✠ A przetoż ktory mowi nieprawe rzeczy / żaden śię nie skryje: áni go f minie sąd karzący. 9 ✠ Myśli bowiem niepobożnego bádáć śię będą á głos mow jego do PAná przyjdźie ná pokaránie nieprawośći jego. 10 ✠ Ponieważ ucho gorliwe słucha wszystkiego / á zgiełk szemránia nie zátáji śię. 11 ✠ Przetoż strzeżćie g śię niepożytecznego szemránia; á od obmowisk powśćiągajćie języká: ábowiem mowá pokątna nie ujdźie pomsty; á ustá kłamliwe zábijáją duszę. 12 ✠ Nie nábywajćie sobie śmierći błędem żywotá wászego: áni záćiągajćie *ná śię* zginienia spráwámi rąk wászych. 13 ✠ Gdyż Bog nie uczynił śmierći / áni śię kocha w zátráceniu h żywiących. 14 ✠ *On* bowiem stworzył / áby było i wszystko; y zdrowe *uczynił* rodzáje świátá / á niemász w nich trućizny zginienia / áni krolestwá piekielnego ná źiemi. 15 ✠ Nádto / spráwiedliwość nieśmiertelna jest. 16 ✠ Lecż niepobożni rękámi y słowy *swymi* przywołáli śmierć: przyjaćiołką ją *swoją* być rozumiejąc wywiedli / y przymierze z nią uczynili / bo k godni są / áby z nią cząstkę mieli.

c 2 Sám. 16. 7. 1 Kron. 28. 9. Psalm 7. 10. Jerem. 11. 20. y 17. 10 y 20. 12 d Zyd. 1. 3. e Psalm 139. 4. f 1 Krol. 2. 44. g 1 Kor. 10. 10. h Ezech. 18. 32. y 33. 11 i 1 Tym. 4. 4. k Mądr. 15. 6.

Rozdział II.

Sposob życia złych ludźi. 23. Cel dla ktorego stworzony jest człowiek. 24. Smierći powod.

1 Mowili bowiem *sámi* w sobie nie dobrze rozmyśląjąc; Krotki á teskliwy a jest żywot nász / y niemász lekárstwá przećiwko dokończeniu człowieczemu / y nie znamy *nikogo* ktoby śię z piekłá nawroćił. 2 ✠ Abowiem z trefunku śmy śię národźili / á potym będźiemy jákobyśmy *nigdy* nie byli: dla tego / iż *jáko* dym jest dychánie w nozdrzách nászych; á mowá *nászá jest* jáko iskrá ná poruszenie sercá nászego. 3 Ktora gdy zgáśnie / *tedy* śię ćiáło w popiół obroći / á duch nász rozwienie śię jáko powietrze miękie. 4 ✠ Tákże też imię násze przyjdźie zá czásem w zápamiętánie / y żaden nie będźie miał w pámięći spraw nászych. Żywot nász przeminie jáko ślad obłoku / y jáko mgłá rozejdźie śię / ktora od promieni słonecznych rozpędzona / á od gorącośći jego prętko rozegnána bywa. 5 ✠ Abowiem czás nász jest jáko b ćień pomijájący / y niemász przeszkadzki do dokończenia nászego / gdyż jest zápieczętowáne / á nikt śię niewraca. 6 ✠ Podźćież tedy / á używajmy c *tych* dobr ktore są / á ochotnie záżywajmy tego co mamy / jáko w młodośći. 7 ✠ Winem kosztownym y máśćiámi śię nápełniajmy / á niech nas czás kwitnący nie mija. 8 ✠ Nákryjmy sobie wieńcow z pąkowia rożánego / pierwey niż uwiędną. 9 ✠ Zaden z nas niech nie opuszcza rozpusty nászey; wszędy zostawiajmy znáki wesela: ábowiem to jest cząstká nászá / y tákowy los. 10 ✠ Ućiśnimy ubogiego spráwiedliwego / nie szánujmy wdowy / áni śię wstydźmy szedźiwośći stárcá długiego wieku. 11 ✠ Ale niech będźie moc nászá zá práwo spráwiedliwośći: ponieważ to co jest niemocnego / zá rzecz niepożyteczną uznawáją. 12 ✠ A ták zásádźmy śię ná spráwiedliwego: gdyż nam jest niepożyteczny y przećiwny spráwam nászym: wyrzuca

a Job. 7. 9. y 14. 1. Mátt. 22. 23. 1 Kor. 15. 32. b 1 Kron. 29. 15. c Ezdr. 22. 13. y 56. 12 1 Kor. 15. 32.

nam ná oczy grzechy *przećiwko* Zakonowi / á rozgłaszá grzechy życiá nászego. ✠ 13 Udawa/ że ma znájomość Bożą/ á synem d PAńskim śie názywa. ✠ 14 Smie karáć y myśli e nászé. ✠ 15 Ciężko nam y pátrzáć nań: ábowiem rozny jest żywot jego od innych/ y nie zgodne są *z innym* drogi jeo. ✠ 16 Zá podejrzáne poczytáni jesteśmy od nieo: y strzeże śie drog nászych jáko nieczystot: powiáda że są szczęśliwe ostátnie *rzeczy* spráwiedliwych; á chlubi śie/ *że ma* Ojcem Bogá. ✠ 17 Pátrzajmyż jesli mowy jego *są* prawdźiwe/ á doświadczmy 18 co śie z nim dźiać będźie. ✠ Bo jeslić ten spráwiedliwy/ jest synem f Bożym ujmie śie zań ; á wybáwi go z 19 ręki przećiwnikow. ✠ Potwarzą g y mękámi wybadajmy go/ ábyśmy doználi skromnośći jego/ y doświadczyli ćierpliwośći jego. ✠ 20 Z każmy go ná śmierć haniebną ; ábowiem doświadczymy go z mow jego.

21 To myśląc pobłądźili: ábowiem 22 je złość ich záślepiłá. ✠ Y nie poználi tájemnic Bożych/ áni śie spodźiewáli zapłáty spráwiedliwośći/ áni rozsądzáli poczćiwośći dusz 23 nienágánionych. ✠ Abowiem Bog człowieká stworzył h ku nieskáżitelnośći/ y ná wyobráżenie własnego podobieństwá *swego* uczynił go: 24 ✠ Ale z nienawiśći i Dyabelskiey/ śmierć weszłá ná świát ; á ćić jey doświadczáją/ ktorzy trzymáją strone jego.

Rozdział III.

Jáka odpłátá jest ludźi pobożnych. 10. A jáka pomstá niepobożnych.

1 Ale dusze spráwiedliwych a są w ręce Bożey: á męká śie ich żadna 2 nie dotknie. ✠ Zdá śie niemądrym/ że umieráją: á wyśćie ich zá 3 utrapienie b poczytáją: ✠ A iż wyśćie *ich* od nas jest zátráceniem. ✠ 4 Ale oni są w pokoju. Abowiem choć przed oczymá ludzkimi męki ćierpieli/ *wszákże* nádźieja ich nieśmiertelnośći c pełna *jest*. ✠ 5 Y máluczko będąc d utrapieni/ wiele dobrego dojdą: ábowiem Bog ich e doświadczał/ y ználazł je godne *być* 6 śiebie. ✠ Jáko złoto w piecu doświadczał ich ; á jáko ofiárę cáłopaloną 7 przyjął je. ✠ Przetoż czásu f náwiedzenia swego rozjáśnią śie/ y jáko iskry miedzy słomą biegáć 8 będą. ✠ Będą sądźić narody/ y pánowáć g będą nád ludźmi/ á Pan ich 9 będźie krolował ná wieki. ✠ Ktorzy w nim ufáją/ zrozumieją prawdę; á wierni zostáną w miłośći jego: gdyż łáská y miłośierdźie *potka* święte h jego/ á opátrowánie o wybránych jego.

10 Ale niepobożni/ jákie *inszym* myślili/ tákie sámi karánie odniosą : ktorzy zániedbywáli spráwiedliwego/ á od PAná odstąpili. ✠ 11 Abowiem kto odrzuca mądrość y kárność/ nieszczęsny *jest*, á prozna *jest* nádźieja ich/ y prace *ich* bez pożytku/ á spráwy ich nie pożyteczne. 12 ✠ Niewiásty ich głupie/ á synowie 13 ich niecnotliwi. ✠ Przeklęty narod ich : Abowiem szczęśliwa *jest* niepłodna niepokalána: á ktora łożá nie uznáłá w grzechu/ będźie miáłá pożytek 14 przy náwiedzeniu dusz. ✠ Tákże też y trzebieniec / ktory nie broił k ręką swą nieprawośći/ áni myślił przećiwko PAnu złego ; ábowiem mu zá wierność dány będźie dar wyborny/ y los w Kośćiele PAń15skim naprzyjemniejszy. ✠ Dobrych bowiem prac chwalebny jest pożytek/ y korzeń mądrośći nie upádnie. 16 ✠ Ale synowie cudzołożnikow nie przydą ku doskonáłośći/ á plemię 17 nierządnego łożá zniszczeje. ✠ A choćby też długo żywi byli/ zá nic będą poczytáni/ y bez uczćiwośći ná 18 ostátku stárość ich *będźie*. ✠ A jesli też przędzey pomrą/ nie będą mieć l nádźieje áni poćiechy w dźień m 19 náwiedzenia. ✠ Abowiem niepobożnego narodu/ srogie *bywáją* dokończenia.

Rozdział IV.

Cnotá nád rozrodzenie domu przedkłada. 7. Cieszy spráwiedliwe. 15. A niepobożnym groźi.

1 Lepiey jest dźieci nie mieć/ á cnotę mieć : gdyż pámiątká jey nieśmiertelna jest; ábowiem y u Bo2gá znájoma jest/ y u ludźi. ✠ Gdy przytomna jest/ náśladują jey ; á

Marginalia: d Mátt. 27. 43. e Janá 7. 7. f Psalm 22. 9. Mátt. 27. 43. g Jerem. 11. 19. h 1 Moj. 1. 27. y 2. 7. y 5. 1. Syrác. 17. 1. i 1 Moj. 3. 2. a 5 Moj. 33. 3. b Mądr. 5. 4. c Rzym. 8. 24. 2 Kor. 5. 1. 1 Piotr. 1. 4. d 2 Kor. 4. 17. e 5 Moj. 8. 2. f Mátt. 13. 43. g Mátt. 19. 28. h Mądr. 4. 15. i Mátt. 25. 41. k Ezái. 54. 4. l 1 Tym. 4. 8. m G. Rozeznánia.

gdy odejdźie/ prágną jey : ná wieki ukoronowána tryumfuje/ niepokalánego boju nadgrody dostępując. 3 ♣ Lecż rozmnożone mnostwo niepobożnych/nie będźie pożyteczne: á cudzołożne látorośli/ korzenia głęboko nie zápuszczą/ áni státecznego gruntu záłożą. 4 ♣ Bo chociaż śię w gáłęźi do czásu a wywyższą/ jednák stábo wsádzone/ od wiátru śię chwiać/ y od gwałtownych wiátrow wykorzenione będą. 5 ♣ Połamią śię gáłęźi niedoszłe/ á owoc ich niepożyteczny/niedojrzáły ku jedzeniu/ do niczego sposobny nie będźie. 6 ♣ Abowiem dźieći z nierządnego łożá spłodzone/ są świádkámi złośći przećiwko rodźicom/ gdy pytáni bywáją.

7 Lecż spráwiedliwy/ choć nagłą śmiercią jest záchwycony/ w ochłodzeniu będźie. 8 ♣ Abowiem stárość poczćiwa/ nie długośćią czásu, áni liczbą lat/ ráchowána bywa. 9 ♣ Ale szedźiwośćią jest rostropność ludzka; á wiek stárośći/ żywot niepokalány. 10 ♣ Boiż śię podobał Bogu/ stał b śię umiłowánym/ á żyjąc miedzy grzesznikámi/przeniesiony jest. 11 ♣ Pochwycony jest/ áby złość nie odmieniłá umysłu jego/ ábo chytrość nie oszukáłá duszę jego. 12 ♣ Omamienie bowiem márnośći záćimia dobre rzeczy; á niestáteczność pożądliwośći/ podwraca umysł dobry. 13 ♣ Dokonawszy w máłey chwili/ wypełnił czásy długie. 14 ♣ Abowiem upodobáłá śię PAnu duszá jego: dla tego pospieszył śię wyrwáć go z pośrzodku niepráwośći. 15 ♣ Ale ludźie c widząc to, nie uważáją áni skłádáją tego do sercá/ że łáskę y miłośierdźie świętym swojim pokázuje/ y wzgląd ma ná d wybráne swoje. 16 ♣ Potępia spráwiedliwy umárły/ żywe niepobożne: á młodość prędzey skończona/ długą stárość niespráwiedliwego. 17 ♣ Widząć w prawdźie dokończenie mądrego: ále nie uważáją co postánowiono o nim/y ná co go PAN obroną opátrzył. 18 ♣ Widzą mowię, ále gárdzą nim: lecż śię PAn z nich náśmiewáć będźie. 19 ♣ Y przyda potym ná upadek bezecny/y ná zelżywość miedzy umárłymi/ ná wieki. 20 ♣ Bo je roztráći bez głosu/ áby ná wznák pádli: y poruszy je z gruntu/ że áż do końcá zpustoszeni będą: w boleśći będą/ á pámiątká ich zginie. 21 ♣ Przyda w rozmyślánie o grzechách swojich/ y zátrwożą śię/ á kárác je będą e niepráwośći ich/ przećiwko nim śię stawiájąc.

a Job. 27.21. Jerem. 17. 6. Mátt. 7. 19.

b 1 Moj. 5. 24. Zyd. 11. 5.

c Ezái 57. 1.

d 1 Piotr 5. 7.

e Rzy. 2. 15.

ROZDZIAL V.

Niezbożnikow ná śię sámych pozdne nárzekánie. 16. *Odpłátá spráwiedliwych.* 18. *Y pomstá nád grzesznikámi.*

1 TEdy stánie z wielką ufnośćią spráwiedliwy przećiwko twarzy tych ktorzy go dręczyli/ y *ktorzy* pogárdzáli pracámi jego. 2 ♣ Co ujrzawszy/ będą zátrwożeni strachem wielkim/ y zdumiewáć śię będą nád niespodźiewánym zbáwieniem jego, y rzeką sámi w sobie poruszeni żáłośćią: 3 ♣ Rzeką mowię/ dla ućisku w duchu wzdychájąc; Tenći a to jest/ ktoregośmy niekiedy mieli zá pośmiech/ y zá przysłowie urągánia. 4 ♣ My głupi/ mieliśmy żywot jego zá szaleństwo/ á dokonánie jego zá bezecne. 5 ♣ Oto, Jákoć jest policzony miedzy synámi Bożymi/ á miedzy świętymi jest los jego. 6 ♣ Otośmy zbłądźili z drogi prawdy/ á jásność spráwiedliwośći nieświećiłá nam; y słońce spráwiedliwośći nie weszło nam. 7 ♣ Nátrudźiliśmy śię drogámi niepráwośći y zátrácenia/ y zchodźiliśmy puszcze nieprzystępne: áleśmy drogi PAńskiey nie poználi. 8 ♣ Coż nam pomogłá pychá? coż nam bogáctwá b z chlubą przyniosły? 9 ♣ Przeminęło to wszystko c jáko ćień/ y jáko poseł prętko bieżący. 10 ♣ Jáko okręt ktory przeszedł przez burzliwą wodę: ktorego/ gdy przejdźie/ śládu nikt ználeść nie może/ áni śćieszki drogi jego miedzy nawálnośćiámi. 11 ♣ Abo jáko ptaká/ ktory leći przez powietrze/ żaden śię d drogi znák nie znájduje/ ále tylko rozráženiem skrzydłámi uderzonego wiátru lekkiego/ y gwałtownym szumem rozpędzonego/ skrzydłámi ruchájąc przechodźi: wszákże potym nie bywa ználeźiony żaden znák na powietrzu kędy lećiał. 12 ♣ Abo

a Mądr. 3. 2.

b Przyp. 11. 4.

c 1 Kron. 29.15. Job. 8. 9. y 14.2. Psalm 90.10. y 144.4. Mądr. 2. 5.

d Przyp. 30.19.

jáko strzałá będąc do celu wypuszczona/ powietrze rozbija/ ktore śię záś prętko sámo w sobie zchodźi/ ták/ 13 że nie znáć kedy przeszłá: ✣ Ták y my narodźiwszy śię/ przestálismy 14 bydź. ✣ A żadnego znáku cnoty nie moglismy po sobie pokázáć; álesmy 15 we złośćiách nászych zniszczeli. ✣ Abowiem nádźieiá e niepobożnego/ jest jáko mech od wiátru porwány/ y jáko ćienka pijáná od wichru rozpędzona: ábo jáko dym od wiátru frozwiany/ ábo jáko pámiatká gośćiá/ ktory jednego dniá przemija.

16 Ale spráwiedliwi ná wieki żyć będą/ á zápłátá ich/ y stáránie o 17 nich u Nawyższego. ✣ Przetoż dostáwią krolestwá zacnego/ y korony piękney z ręki PAńskiey: ábowiem práwicą g swą sczyćić ich będźie/ y 18 rámieniem swymobroni ich. ✣ Weźmie zá zupełną zbroję zápálczywość swoję/ á stworzenie uzbroji ná 19 pomstę nieprzyjaciol. ✣ Oblecze spráwiedliwość miásto h páncerzá/ á sąd prawdźiwy weźmie ná śię 20 miásto przyłbice. ✣ Miásto tarczy niezwyćiężoney/ práwość weźmie: 21 A záostrzy srogi gniew miásto mieczá: y będźie z nim walczył świát 22 przećiwko szalonym. ✣ Strzały łyskáwic prosto polecą/ á jáko od dobrze náćiagnionego łuku/ z obłokow 23 w cel ugodzą. ✣ Od gniewu/ktory i kámieniem ćiska/grády wypuszczone będą: oborzy śię przećiwko nim wodá morska/ y rzeki gwałtownie 24 wzbiorą. ✣ Postáwi śię przećiwko nim wiátr mocny/ á jáko wicher rozmiecie je: y obroći w pustynią nieprawość wszystkiey źiemie/ á złość podwroći stolice mocárzow.

ROZDZIAŁ VI.

Nápomnienie Zwierzchnośći tego świátá dáne.

1 PRzetoż słuchajćie a Krolowie/ y rozumiejćie; náuczćie śię Sędźiowie kończyn źiemie. ✣ Nádstawćie uszu wy/ ktorzy władniećie ludem/ y chlubićie śię z wielkośći narodow. ✣ Abowiem dána wam b jest władza od PAná/ y moc od Nawyższego/ ktory śię wywiádowáć będźie o spráwách wászych/ y myśli 4 wászych bádáć śię będźie. ✣ Ponieważ wy będąc sługámi krolestwá jego/ niesądźiliśćie spráwiedliwie/ ániśćie strzegli Zakonu/ ániśćie też 5 według woli Bożey chodźili: ✣ Prętko y strasznie śię ná was oborzy: Bo nasroższy sąd będźie/ná te/ kto6 rzy są Przełożonymi. ✣ Abowiem kto jest námniejszy/godźień jest miłośierdźia: ále mocárze/ mocne 7 męki ćierpieć będą. ✣ Nie będźieć c záprawdę miał wzgledu ná osoby PAn wszystkich rzeczy/ áni śię ulęknie cżyjey wielkośći: gdyż on máłego y wielkiego uczynił/ y jednákie stáránie wiedźie o wszystkich. ✣ 8 Ale nád mocnymi mocna pomstá wiśi.

9 PRzetoż do was śię ʒ̄iągáją o Krolowie mowy moje; ábyśćie śię náuczyli mądrośći/ á nie wy10 stępowáli. ✣ Abowiem ktorzy spráwiedliwie przestrzegáją spráwiedliwośći/ będą uspráwiedliwieni: á ktorzy śię tego náuczą/ znajdą co 11 odpowiedźieć. ✣ Przetoż żądajćie powieśći mojich/ żądajćie; á bę12 dźiećie wyuczeni. ✣ Zacna jest á nigdy nie zwiedła mądrość: y łácwie bywa obaczona od tych/ ktorzy śię w niey kocháją; á ználeziona od 13 tych/ ktorzy jey szukáją. ✣ Zábiega tym ktorzy jey żądáją/ áby im prę14 tko w znájomość przyszłá. ✣ A kto do niey ráno wstáje/niespráčuje śię: bo ją znajdźie śiedzącą u drzwi swo15 jich. ✣ Abowiem myślić o niey/ jest doskonáłá rozstropność: á kto dla niey czuć będźie/ wnet bespie16 cżnym zostánie. ✣ Bo ktorzy jey godni są/ tych oná obchodźi szukájąc ich: á ná drogách ukázuje śię im/ y w káżdym pomyśleniu ochotnie im 17 zábiega. ✣ Bo początek jey/ jest naprawdźiwszá chuć ku ćwiczeniu śię. 18 ✣ A stáránie o umiejętność/jest miłość: á miłość jest záchowániem praw jey: á záchowánie praw/jest u19 pewnienienieskáżitelnośći. ✣ A nieskáżitelność/ czyni nas bliskie Bo20 gu. ✣ A ták pożądánie mądrośći/ 21 przywodźi do krolestwá. ✣ Jeslize śię tedy kochaćie w stolicách y w Sceptrách/ o Krolowie narodow! miejćie w uczćiwośći d mądrość; ábyśćie

e Job. 8. 14. Psalm 1. 4. 137. 2.
f Jákob. 4. 14.
g Zyd. 13.5.6
h Exdi. 59.17.
i Jonne. 10.11. Objáw 16.21.
a Psalm 2. 10.
b Rzym 13. 1.
c 5 Moj 10. 17. 1 Koon 19. 7. Job. 34.19. Syrác. 35.14. Dźiej. 10.34. Rzym 2. 11. Gálát 2. 6. Efez. 6. 9. Kolos. 3. 25. 1 Piotr 1. 17.
d 1 Krol. 3. 9.

22 ście krolowáli e ná wieki. ✤ A coż jest mądrość? y jáko śię poczęłá? Powiem/ á nie zátáję przed wámi tájemnic: ále od początku národzenia jey/ wyszpieguję ją/ y wystáwię ná jáwią znájomość jey/ á nie opuszczę prawdy. 23 ✤ Z tym ktory wyszedł od nienawiśći/ nie pojdę w drogę: bo táki nie będźie uczestnikiem mądrośći. 24 ✤ Mnostwem záiste mądrych/ świát záchowány bywa: á Krol mądry/ jest podpora ludu. 25 ✤ Przetoż przyjmićie náukę z słow moich: á będźie wam to pożyteczno.

e Przyp. 29.14.

ROZDZIAŁ VII.

Prowádźi do szukánia mądrośći własnym przykłádem.

1 Jestemći też y ja śmiertelny człowiek/ podobny wszystkim: á urodzony z człowieká/ ná początku z źiemie stworzonego. 2 ✤ Y w żywoćie mátki / byłem kształtowány w ćiáło/ przez dźieśięć mieśięcy/ zśiádájąc a śię we krwi z naśienia męskiego/ y z lubośći ktora ze snem przychodźi. 3 ✤ Do tego/ národźiwszy śię/ ciągnąłem w śię nam spolne powietrze: y tymże biedam poddány/ wypádłem ná źiemię/ á pierwszy głos podobny wszystkim wypuśćiłem płácząc. 4 ✤ W pieluchách wychowány jestem/ y w pracách. 5 ✤ Zaden bowiem b Krol inszego nie miał początku národzenia. 6 ✤ Ale jednoż wszystkich weśćie do żywotá/ y jednákie ześćie.

a Job. 10.10.

b Job. 1. 21. 1 Tym. 6. 7.

7 Przetożem żądał/ y dána mi jest rozstropność: wzywałem Bogá/ á przyszedł ná mię duch mądrośći. 8 ✤ Przekłádałem ją sobie nád Scepterá y nád stolice: á bogáctwám sobie zá nic pokłádał/ względem niey. 9 ✤ Anim do niey c przyrownywał kámienia drogiego: gdyż wszystko złoto w porownániu z nią/ *jest jáko* trochá piasku: á srebro/ jáko błoto będźie poczytáne przećiwko niey. 10 ✤ Nád zdrowie y piękność umiłowáłem ją/ y umyśliłem ją mieć miásto świátłośći: poniewaź z niey pochodźi świátło/ ktore nigdy nie zgáśnie. 11 ✤ Przyszły mi tedy d pospołu z nią wszystkie dobrá/ á niezliczone bogáctwá *przyszły* przez ręce jey. 12 ✤ Y rozrádowałem śię we wszystkich rzeczách/ ábowiem ich powodem jest mądrość: á nie wiedźiałem/ iż oná 13 jest mátką ich. ✤ *Teym śię* bez obłudy náuczył/ y bez zazdrośći *oney* użyczam; bogáctw jey nie kryję. 14 ✤ Jest bowiem ludźiom skárbem nieprzebránym/ ktorego ktorzy używáją/ z Bogiem w przyjaćielstwo wstępują/ dla dárow umiejętnośći zálecen. 15 ✤ A mnie dał Bog mowić wedle myśli/ y myślić godnie o tym co mi dano: ábowiem on y mądrośći e wodzem jest/ y mądrych sprawcą. 16 ✤ Gdyżeśmy w ręku jego/ y my/ y mowy násze/ y wszelka mądrość/ y 17 rzemiosł umiejętność. ✤ On mi záiste dał/ tych rzeczy ktore są/ znájomość prawdźiwą: ábym wiedźiał złożenie okręgu źiemie/ y skutek ży- 18 wiołow: ✤ Początek/ y dokończenie/ 19 y srzodek czásow: ✤ Y odmiány biegow niebieskich/ y odmiány czásow/ roczne biegi/ y rozrządzenie gwiazd: 20 ✤ Przyrodzenie zwierząt/ y srogośći bestyj/ wiátrow moc/ y myśli ludzkie/ rożnośći drzewek/ y mocy ko- 21 rzenia: ✤ Náwet/ cokolwiek skrytego y jáwnego/ tom poznał. ✤ Abowiem/ Rzemieśnik wszystkich rzeczy 22 Mądrość/ náuczyłá mię. ✤ Jest záiste w niey duch rozumny f święty/ y jednorodzony rozmáity/ subtelny/ prętki/ zupełny/ niepokaláný/ jáwny/ nieszkodliwy/ kocháiący śię w dobrym/ ostry/ biegły/ dobroczynny: 23 ✤ Ludzki/ státeczny/ pewny/ bespieczny/ májący wszelką moc/ wszystko przepátrujący/ y przenikájący przez wszystkie duchy rozumne czyste 24 y nasubtelniejsze. ✤ Abowiem nád wszelką prętkość prętsza jest mądrość; á przechodźi y przenika przez 25 wszystko dla czystośći *swojey*. ✤ Bo jest párą mocy Bożey/ y czysty strumień chwały Wszechmocnego: dla tego *też* nic nieczystego nie przypá- 26 da nie ná nię. ✤ Gdyż jest jásnośćią g świátłośći wieczney/ y zwierćiádłem bez zmázy dźiełá Bożego/ y 27 wyobráżeniem dobroći jego. ✤ A jedyna będąc/ wszystko może: y trwájąc *sámá* w sobie/ wszystko odnawiá: á przez narody w dusze świę-

c Job. 28 15. Przyp 8. 11.

d 1 Krol. 3. 13. Matt. 6. 33.

e Jákob 1. 5.

f Jákob. 3. 17.

g Zyd. 1. 3.

te śię przenośi / przyjaćioły Boże y Proroki z nich czyni. 28 Nikogo bowiem Bog nie miłuje / jedno tego / ktory z mądrośćią mieszka. 29 Gdyż oná jest ślicznieysza niż słońce / y nád wszystek porządek gwiazd: á porownána z świátłośćią / dáleko ją przechodźi. 30 Abowiem po tey nástawa noc: ále mądrośći złość nie przemoże.

ROZDZIAŁ VIII.

Wysławiánie Mądrośći y spraw jey.

1 A Dośięga od końcá áż do końcá mocnie / y rozrządza wszystko pożytecznie.

2 Tem ją umiłował / y pilniem jey szukał od młodośći mojey: y stárałem śię wźiąć ją sobie zá oblubienicę / á rozmiłowałem śię cudnośći jey. 3 Szláchetność swoję tym zdobi / że spolnie żyje z Bogiem / á że ją PAn wszystkich rzeczy umiłował. 4 Náuczyćielka bowiem jest umiejętnośći Bożey / tá ktora obiera spráwy jego. 5 Bo jesli bogáctwá są pożądáną dźierżáwą *w tym* żywoćie: coż nád mądrość bogátszego / ktora spráwuje wszystko? 6 A jesliż rostropność robi / ktoż z tych rzeczy ktore są / lepszym jest rzemieśnikiem nád nię? 7 A jesli spráwiedliwość kto miłuje / skutkiem tego są cnoty: mierności bowiem y rostropnośći uczy / spráwiedliwośći y męstwá: nád ktore rzeczy nic nie jest ludźiom pożyteczniejszego w tym żywoćie. 8 Nád to / jesli kto doświadczenia *w rzeczách* prágnie / *oná* świádoma stárożytnych rzeczy / y przyszłych śię domyślawa; Wie chytrośći mow / y rozwiązánie gádek / znáki y cudá przed tym upátruje / y przypadki czásow / y wiekow.

9 Przetoż umyśliłem ją sobie przyłączyć w towárzystwo / áby ze mną mieszkáłá: wiedząc że mi będźie ráda ku dobremu / á poćieszeniem w myślách y w tesknośćiách. 10 Będę miał z niey sławę w pospolstwie / á cześć u stárszych / choćiażem a młodym. 11 Będę ználeźiony dowćipnym u sądu: á przed oczymá mocárzow / będę w podźiwieniu. 12 Gdy będę milczał / oczekawáć ná mię będą: á gdy będę mowił / z pilnośćią słucháć będą: y gdy będę dłużey rozmawiał / záłuszą sobie rękę swą gębę. 13 Będę przez nię miał nieśmiertelność: á pámiątkę wieczną zostáwię tym / ktorzy po mnie będą. 14 Będę rządźił lud / á narody będą mi poddáne. 15 Krolowie srodzy słysząc o mnie / lękáć śię będą: á miedzy wielkośćią zá dobrego uznány będę / á ná wojnie zá mężnego; Wszedszy do domu mego / odpocznę z nią. 16 Nie ma bowiem przykrośći przestawánie z nią / áni tesknośći spolne życie z nią; ále rádość y wesele. 17 To u śiebie rozmyśláiąc / y pilnie przypominájąc w sercu mojim / że w zpowinowáceniu z mądrośćią / jest nieśmiertelność: 18 A w przyjaćielstwie jey wdźięczne kochánie / á w pracách ręku jey bogáctwá nieprzebráne / á w ćwiczeniu śię rozmowámi z nią rostropność / y zacność w społku mow jey: obchodźiłem szukájąc / ábym ją sobie wźiął. 19 A byłem dźiećięćiem dowćipnym / y nábyłem duszę dobrey. 20 Y owszem wiecey bywszy dobrym / przyszedłem do ćiáłá niepokalánego. 21 A zrozumiawszy że jey ináczey otrzymáć nie mogę / chybá żeby mi to Bog dał: (á y toć byłá mądrość / znáć czyj to jest dar) szedłem do PAná y modliłem mu śię ze wszystkiego sercá swego / mowiąc;

ROZDZIAŁ IX.

Modlitwá o Mądrość.

1 Boże Ojcow y PAnie miłośierdźia: ktoryś uczynił wszystko a słowem twojim: 2 A mądrośćią swoją postánowiłeś człowieká / áby pánował nád tworem / ktoryś ty uczynił: 3 A rządźił świát w świętobliwośći / y w spráwiedliwośći: y w uprzejmośći sercá wykonywał sąd: 4 Dajże mi mądrość / śiedzącą b przy stolicy twojey / á nie wyłączaj mię z poczcu sług twojich. 5 Gdyżem ja jest sługá c twoj / y syn służebnice twojey / człowiek mdły / y krotkiego wieku á mnieyszy niżeli bym miał zrozumieć sąd y práwá. 6 Bo choćby też kto był doskonáły miedzy syny ludzkimi / jesli mu nie

a 1. Młodźieńcem.

a 1 Mojż. 1. 1. 2. Janá. 1. 3.

b 1 Krol. 3. 9.

c Psalm 116. 16.

bedźie przytomna mądrość twojá / 7 zá nic nie bedźie poczytány. ♣ Tyś mię obrał d Krolem ludowi twemu / y Sędźią synow y corek twojich: ♣ 8 Y kazałeś ábym z budował Kośćioł ná gorze świętey twojey / y Ołtarz w mieśćie mieszkánia twego / ná kształt przybytku świętego / ktoryś 9 sobie od początku zgotował. ♣ Z tobąć e jest mądrość / ktora zná spráwy twoje: byłá przy tobie f gdyś świát spráwował / y wie co śię tobie podoba / y co jest prostego w 10 przykazaniách twojich. ♣ Ześlijże ją z świętych niebios / á z stolice chwały twojey poślij ją; áby mi przytomna będąc / ze mną prácowáłá / á żebym wiedźiał co jest przyjemne- 11 go u ćiebie. ♣ Onáć wie wszystko y rozumie / y prowádźi mię opátrznie w spráwách mojich / y będźie mię 12 strzegłá w chwale swojey. ♣ Y będą przyjemne spráwy moje / á będę sądźił lud twoj spráwiedliwie; będąc godnym stolice Ojcá mojego. ♣ 13 Abowiem ktożby z ludźi g rozumiał rádę Bożą? ábo ktoby śię domy- 14 ślił co Bog chce? ♣ Gdyż myśli ludźi śmiertelnych są lękliwe / á omyl- 15 ne domysły násze. ♣ Bo skáżitelne h ćiáło obćiąża duszę: á ziemskie mieszkánie / tłumi umysł pełen stáránia. 16 ♣ Oto ledwie śię domyślamy tego co jest ná ziemi / y co jest przed rękámi z prácą znájdujemy: átego co w 17 niebie jest / ktoż dośćignie? ♣ A o woli twojey ktożby był wiedźiał / gdybyś ty był nie dał mądrośći / y nie zpuśćił Duchá twego Swiętego z 18 wysokośći? ♣ Aby ták były wyprostowáne śćieszki tych / ktorzy są ná ziemi: á ludźie / áby byli wyuczeni 19 w tym / co śię tobie podoba: Przetoż mądrośćią záchowáni są.

d 2Kron 1.9.10

e 2Moj 25.40.

f Jan. 1. 3.

g Ezái. 40.13. Rzym. 11,34.

h Rzym. 7. 24. Gálát 5. 17.

Rozdział X.

Tu śię przypomináją skutki, dźiwney Mądrośći Bożey.

1 TAć strzegłá pierwszego wykształtowánego a Ojcá świátá / gdy 2 sam był stworzony: ♣ Y wyprowádźiłá go z upádku jego / y dáłá mu moc b áby pánował nád wszystkimi. 3 ♣ A gdy odstąpił c od niey niespráwiedliwy w gniewie swojim / zápalony będąc popędliwośćią mężobojstwá przećiwko brátu / zginął. 4 ♣ Dla ktorego zátopioną źiemię znowu wyswobodźiłá mądrość / ná lichym drzewie spráwiedliwego d 5 záchowując. ♣ *Táć* też w z przyśieżeniu złośliwego narodu zbuntowánych / poznáłá spráwiedliwego / y záchowáłá go nienágánionym Bogu; á gdy śię bárzo zákochał w Synu / e áby sobie mężnie poczynał / o- 6 strzegáłá go. ♣ Tá spráwiedliwego / gdy niezbożni ginęli f / wybáwiłá; ktory ućiekał przed ogniem / ktory 7 był zpuszczony ná pięć miast. ♣ Ná ktorych złośći świádectwo / zostawa jeszcze zpustoszáła kurząca śię ziemiá / y szczepy / dla niesposobnego czásu / niedojrzáłe owoce przynoszące: A ná pámiątkę duszę niewier- 8 ney / słup solny wystáwiony. ♣ Abowiem ći / ktorzy mądrość minęli, nie tylko do szkody przychodźili / że nie poználi rzeczy dobrych / ále y głupstwá swego zostáwili innym pámiątkę / iż w tym w czym upádli / 9 áni śię zátáić mogli. ♣ Ale mądrość te ktorzy ją poważáli / z kłopotu 10 wybáwiłá. ♣ Tá spráwiedliwego / ktory przed g gniewem brátá swego ućiekał / drogámi prostymi prowádźiłá; ukazáłá mu krolestwo Boże / y dáłá mu poznánie świętych rzeczy: ubogáćiłá go h w kłopotách / á 11 nádgrodźiłá mu prácę jego. ♣ Gdy był przez łákomstwo ućiśniony / 12 byłá przy nim / y zbogáćiłá go. ♣ Záchowáłá go i od nieprzyjaćioł / á od tych ktorzy nań czyháli broniłá go: á w tym boju dáłá mu zwyćięstwo; áby poznał iż nádewszystkie rzeczy 13 námocnieysza jest pobożność. ♣ Táć záprzedánego spráwiedliwego nie opuśćiłá: owszem go od grzechu wybáwiłá / á pospołu z nim k do 14 dołu wstąpiłá. ♣ Ani go w więźieniu l opuśćiłá / áż mu przyniosłá Sceptr Krolewski / y moc nád tymi / ktorzy pánowáli nád nim: á pokazawszy że byli kłamcámi ktorzy go potwarzáli / sławę mu wieczną zje- 15 dnáłá. ♣ Táć lud święty m y nasienie nágány niemájące / wybáwiłá. od narodow ktorzy go ćiemiężyli. ♣ 16 Weszłá w duszę sługi Páńskiego / á

a 1Moj 2. 7.

b 1Moj 1. 28.

c 1Moj 4. 8.

d 1Moj 7.1.23

e 1Moj 22. 1.

f 1Moj. 19.16. 22.

g 1Moj 28. 7.

h 1Moj 30.37.

i 1Moj 31. 5.

k 1Moj 37.28.

l 1Moj 41.42.

m 2Moj 12.1.2

zásta-

zástáwiłá śie srogim Krolom przez 17 cudá y znáki. ♣ Oddáłá świetym nagrode n pobożnośći zá prace ich / prowádźiłá o je drogą dźiwną: we dnie im byłá miásto zasłony/ á w nocy miásto p swiátłośći gwiazd. ♣ 18 Przepráwiłá je przez q morze czerwone: á przeprowádźiłá je przez 19 wielką wode. ♣ Ale nieprzyjaćioły ich zátopiłá: lecż one z głebokich 20 przepáśći wywiodłá. ♣ Przetoż sprawiedliwi odnieśli łupy niepobożnych: á śpiewáli r Imieniowi twemu świetemu o PAnie! y zwyćieską reke twoje/jednostájnie chwa- 21 lili. ♣ Abowiem madrość otwiera s usta niemych / á jezyki niemowiątek wymowne czyni.

Rozdział XI.

Wielmożne sprawy mądrośći Bożey przy ludu Izráelskim, przećiwko nieprzyjaćiołom ich oświadczone.

1 Rzadźiłá sprawy ich przez reke 2 Proroká a świetego. ♣ Szli po pusczy/ kedy nikt nie mieszkał: á ná miejscách nieprzystepnych rozbijáli namioty. ♣ 3 Stáneli przećiwko przećiwnikom *swojim*, á nád nieprzy- 4 jaćioły śie zemśćili. ♣ Prágneli y wzywáli ćiebie / y dána im jest z skáły b przykrey wodá/ y uśmierzenie prágnienia z kámienia twárde- 5 go. ♣ Przez co bowiem trapieni byli 6 nieprzyjaćiele ich / ♣ Przez toż własnie oni / bedąc potrzebnymi / do- 7 brodźiejstwo wźieli. ♣ Bo miásto źrzodłá ustáwicznie płynącey rzeki / ktora krwią c zśiádłą pomacona byłá ná zkaránie wyroku *wydánego* d ná wytrácenie niemowiątek; dałeś im obfitość wody nád 8 spodźiewánie. ♣ Okázując przez prágnienie ktore ná on czás było / jákoś przećiwniki ich karał. ♣ 9 Bo gdy bywáli doświadczáni / (áczkolwiek miłośiernie są pokaráni) poználi / jáko niezbożni: w gniewie twojim osą- 10 dzeni bedąc/męki ćierpieli. ♣ Tycheś zájiste e jáko Oćiec upominájąc doświadczał: á onycheś jáko srogi 11 Krol potepiájąc męczył. ♣ Ktorzy ták przytomni jáko y nieprzyto- 12 mni/jednáko byli trapieni. ♣ Abowiem dwojáka zięći byli tesknica y nárzekániem / wspominájąc ná rze- 13 czy przeszłe. ♣ Bo gdy słyszeli/ iż śie im przez ich własne męki dobrze stá- 14 ło/poználi PAná. ♣ Abowiem ktorego śie niekiedy ná *wode* wyłożonego y wyrzuconego z pośmiechem wyrzekáli / temu śie náostátek dźiwowáli/nie jednákże z sprawiedli- 15 wymi prágnienie májąc. ♣ Ale dla szalonych f myśli złośći ich / według ktorych błądząc bezrozumne gádźiny / y *insze* nikczemne bestye chwalili / przepuśćiłeś ná nie mnostwo bezrozumnych zwierząt / ábyś śie 16 pomśćił *nád nimi*. ♣ Aby wiedźieli/ że przez co g kto grzeszy / przez toż 17 karány bywa. ♣ Abowiem/nie było rzeczą niemożną wszechmocney rece twojey / ktora h świát z nieksztáłtowney máteriey stworzyłá / puśćić ná nie mnostwo niedźwie- 18 dźiow/ ábo śmiáłych i lwow: ♣ Abo *jákiekolwiek* zwierzetá nieznájome nowo národzone / pełne srogośći: ktoreby z śiebie páre ognistą wypuszczáły / ábo szum dymu kurzącego śie wydawáły / ábo strászliwe iskry błyszczące śie / z oczu 19 wypuszczáły: ♣ Ktorych nie tylko okrutność mogłáby je wytráćić / ále y pojrzenie straszne *one* wygubić. ♣ 20 Ale oprocz tych / y jednym tchnieniem mogliby upáść / od karánia prześládowánie ćierpiąc / y od duchá mocy twojey rozproszeni bedąc: Aleś ty wszystkie rzeczy pod miárą y liczbą y wagą rozrządźił. ♣ 21 Wielka moc bowiem przy tobie záwsze byłá: á śile rámienia twego / 22 ktoż śie sprzećiwić może? ♣ Ponieważ wszystek świát jest przed tobą jáko ruchánie wagi / y jáko kroplá rosy poránney / gdy upádnie ná źie- 23 mię. ♣ Ale masz k litość nád wszystkimi: gdyż wszystko możesz/á przebaczasz grzechow ludzkich / áby poku- 24 towáli. ♣ Abowiem wszystko co jest miłujesz/ á niczym śie nie brzydźisz z tego coś uczynił: boś niczego nie uczynił / cobyś miał mieć w nienawiśći. ♣ 25 A jákożby to było mogło trwáć / gdybyś ty był nie chćiał? Abo jákoby to záchowano mogło bydź / czegobyś ty nie miánował? 26 ♣ Ale ty folgujesz wszystkiemu: po-

n 2 Moj. 11. 2. o 2 Moj. 13.18. p 2 Moj. 14.19. q 2 Moj. 14.15. r 2 Moj. 15. 1. s 2 Moj. 4. 11.

a 2 Moj. 15.22. y 16.1. b 2 Moj. 17. 6. Psalm. 78.15. y 105. 41. c 2 Moj. 7. 17. d 2 Moj. 1. 15. e 5 Moj. 8. 2.

f Madr. 12.24. g Madr. 16. 1. h 1 Moj. 1.2.3. i 3 Moj. 26.22. k 2 Moj. 34. 6. 4 Moj. 14.18. Psalm 103.8. Mich. 7. 18.

niewaz twoje jest PANIE / ktory dusze miłujesz.

ROZDZIAŁ XII.

Dobrotliwość Boża przeciwko ludowi Izraelskiemu y Pogáńskiemu. 11. A spráwiedliwa pomstá jego nád niepokutującymi.

1 Abowiem duch twoj jest nienáruszony we wszystkich. 2 Przetoż te ktorzy wystepują / z wolná karzesz; y w czym grzeszą przywodząc im ná pámięć / upominasz: áby odstąpiwszy od złości / wierzyli w cię PANie. 3 A záprawdę / stárodawne mieszkáńce w ziemi świętey twojey 4 miawszy w nienawiści: (Przeto / że się práwámi obrzydłymi / gustámi 5 y ofiárámi niezbożnymi paráli: Y niemiłośiernie mordowáli dźiatki swoje / á wnętrzności ciał ludzkich 6 pożeráli. Bieśiády krwáwe / z obrzydliwością Kápłáni rzeczy świętych twojich / spráwowáli: A sámi rodźicy tego zátrácenia a dźiatek / ktore się rátowáć nie mogły / przyczyną byli) chciałeś wygłádźić przez ręce ojcow nászych. 7 (Aby tá ziemiá / ktora jest u ciebie ze wszech nazacnieysza / osádzona byłá godnymi obywátelámi / *to jest*, synámi Bożymi.) 8 Ależ y tym jáko ludźiom przepuśćił / á posłałeś śierszenie / uprzedzájące wojská twoje / áby je po letku b wytrácili. 9 Nie żebyś niezbożnikow nie mogł przez bitwę spráwiedliwym w moc podáć; ábo przez srogiego zwierzá / ábo słowem srogim / do jednego wytráćić:

10 Ale z lekká je sądząc / dawałeś im miejsce do pokuty. Nie żebyś nie wiedźiał jáko zły jest narod ich / y wrodzona złość ich; á iż się nigdy nie odmieni umysł ich áż ná wieki / 11 (Gdyż przeklętym c naśieniem z początku byli) Aniś ini dla tego odpuszczał / gdy co zgrzeszyli / żebyś się kogo bać miał: 12 Bo ktoż ci rzecze; Coś d uczynił? Abo kto się zástáwi sądowi twojemu? Abo kto się ujmowáć będźie o wygubienie narodow / ktoreś ty uczynił? Abo kto przed oblicznosć twoje przyjdźie / áby się nád tobą pomśćił zá nie- 13 spráwiedliwe ludźie. Gdyż nie mász Bogá *innego* nád ćię / ktory masz e stáránie o wszystkich / ábyś pokazał / 14 że nie sądźisz niespráwiedliwie. Ani jest ktory Krol / ábo Tyran / ktoryby się sprzećiwić mogł / dla tych 15 ktore ty karzesz: Ale będąc spráwiedliwym / spráwiedliwie wszystko rozrządzasz / á potępić tego / ktory nie zásłużył karania / zá niesłuszną 16 bydź sądźisz mocy twojey. Abowiem moc twoja jest początkiem spráwiedliwości. Przetoż to twoje nád wszystkim pánowánie / spráwuje 17 to / że wszystkim odpuszczasz. Bo mocy dokázujesz nád tymi / ktorzy nie wierzą o doskonáłości mocy *twojey*: á śmiáłość / y w umiejętnych karzesz. 18 Ale ty ktory pánujesz nád mocą / sądźisz według słuszności / á z wielką skromnością rządźisz nas. 19 Abowiem mász moc sobie przytomną kiedy chcesz: y wyuczyłeś lud twoj przez twoje spráwy / iż spráwiedliwemu ludzkim być potrzebá: Y w dobrey nádźiejey postánowiłeś syny twoje / ponieważ w grzechách do pokuty 20 *czás* dawasz. Bo jesliżeś nieprzyjaćioły sług twojich / ktorzy śmierć zásłużyli / z tákim dozorem karał / dawájąc *im* czás y sposob / jákoby 21 się we złości uznáć mogli: Z jákimże rozsądkiem sądźiłeś syny twoje / z ktorycheś ojcámi przysięgi y przymierze łáskáwych obietnic postánowił? 22 Przetoż karząc nas / tyśiąc kroć bárźiey biczujesz nieprzyjaćioły násze: ábyśmy dobroć twoję upátrowáli; á uważájąc *to*, miłośierdźia się twojego spodźiewáli. 23 Z kądeś y te / ktorzy w głupstwie żywotá niespráwiedliwie żyli / przez własne *ich* obrzydliwości dręczył. 24 Abowiem drogámi błędu f dáleko zábłądźili / bogámi bydź rozumieli napodlejsze nieprzyjaćioł swojich zwierzętá; dawszy się jáko dźieći głupie oszukáć. 25 Przetożeś tej niby dźiećiom bezrozumnym / tákie 26 karánie ná pośmiech posłał. Ale oni / gdy nákaránie / ktore sobie zá pośmiewisko mieli / nie dbáli / spráwiedliwego sądu Bożego doználi. 27 Bo dla tych ćierpiąc ktore *czcili*, gniewáli się: á widząc że dla tych

ktore

a 5 Moj. 9. 3. y 12. 29.
b 2 Moj. 23. 27. 5 Moj. 7. 20. Jozue. 24, 12.
c 1 Moj. 9. 15.
d Rzym 9. 20.
e 1 Piotr 5. 7.
f Rzym. 1. 23.

ktore zá bogi g mieli / karáni byli / poználi Bogá prawdźiwego / ktorego śie niekiedy h záprzeli / że go nie znáją : dla tego też ćięższy sąd przyszedł ná nie.

g 2 Moj. 9. 3. 6. h 2 Moj. 5. 2.

Rozdźiał XIII.

Opisuje ślepotę ludzką, y z niey pochodzące báłwochwálstwo.

1 Nikczemni są záiiste wszyscy ludźie z przyrodzenia / przy ktorych jest nieznájomość Bogá : poniewaź z tych a rzeczy dobrych ktore są widźiálne / nie mogli poznáć tego ktory jest ; á przypátruiąc śie pilnie spráwam / nie poználi sámego 2 sprawce. ♣ Ale ábo ogień / ábo wiátr / ábo prętkie powietrze / ábo b obrot gwiazd / ábo gwałtowną wodę / ábo świátłá niebieskie / y zá sprawce świátá / y zá bogi mieli. ♣ 3 W ktorych to pięknośći zákochawszy śie / jeśli je zá bogi przyjęli / niech wiedzą / że dáleko zacnieyszy jest PAN tych rzeczy : Gdyż on pięknośći pówodem będąc / stworzył 4 je. ♣ Abo jeśli śie mocy ábo spráwam ich dźiwowáli / niech dochodzą z tego / jáko dáleko mocnieyszy jest 5 ten ktory je spráwił. ♣ Z wielkośći bowiem y ozdoby / y stworzonych rzeczy / przystojnie c Sprawcá ich 6 poznány bydź może. ♣ Jednák y w tych máłá jest nágáná : bo onisnadź błądzą / Bogá szukájąc y chcąc go 7 ználeść : ♣ W spráwách bowiem jego śie obierájąc / bádáją śie y zá pewne máją z weyrzenia / że te rzeczy 8 ktore widzą / piękne są. ♣ Alećjednák 9 y ći nie są odpuszczenia godni. ♣ Abowiem jeśli ták wiele umieć mogli / że mogli wiek rozumem ogárnąć / czemuż PAná tych rzeczy prędzey nie ználeźli?

a Rzym 1. 19. b 5 Moj. 4. 19. y 17. 3. c Rzym 1. 20.

10 Nieszczęśni tedy są / y miedzy umárłymi jest nádźieja tych / ktorzy zázywáją bogámi spráwy rąk ludzkich / złoto y śrebro / wymysł rzemieśniká / y podobieństwá zwierząt / ábo kámień niepożyteczny / robotę ręki stárodawney. ♣ Abo jeśli 11 ktory d ćieślá przygodne drzewo utnie / misternie obrzyna wszystkę skorę z niego : á dokázując rzemiosłá swego / pożyteczne naczynie ná 12 posługę żywotá gotuje. ♣ A ostátkow oney roboty / do gotowánia potraw 13 ktorychby śię nájadł / używa. ♣ A co z niego niepotrzebnego zostáło / co śie niczemu nie godźi / drzewo zákrzywione y sękow pełne wźiąwszy / nie májąc co czynić / zpilnośćią wyrzezuje / y według swego dowćipu misternie kształtuje / ná podobieństwo wyobrá-14 żenia człowieczego. ♣ Abo podobieństwo zwierzęćiá jákiego nikczemnego z niego wyráźił / y pomázał minią y fárbą : á uczynił bárwę jego czerwoną / wszelką mázę ktora ná nim jest zátárszy. ♣ 15 Potym mu należące mieszkánie czyniąc / przyłożywszy je do śćiány / 16 przytwierdzą je żelázem. ♣ A ták je opátruje / áby nie zpádło ; gdyż wie że sobie sámo pomoc nie może : bo jest 17 obrázem / y potrzebuje pomocy. ♣ A wszákże gdy śie o májętność / y o małżeństwo swoje / y o dźieći modli : 18 ♣ Nie wstydźi śie do rzeczy bezdusznych o to mowić : o zdrowie niemocnego prośi / y o żywot martwego żąda : á o wspomożenie tego / ktory w niczym nie jest doświadczo-19 ny / uniżenie prośi : ♣ *To szczęśliwą* drogę / tego ktory áni kroku postąpić nie może : o zysk y spráwę / y o szczęśliwe powodzenie rąk / y o szczęśliwy skutek tymże rękam / tego ktory sobą ruszyć nie może / prośi.

d Ezái. 40. 20. y 44. 13. Jerem. 10. 3.

Rozdźiał XIV.

Głupstwo Báłwochwálcow. 9. Pomstá Boża nád nimi. 14. Początek. 21. Y owoce Báłwochwálstwá.

1 Potym drugi myśląc żeglowáć / y przez srogie náwáłnośći puśćić śie májąc / wzywa drewná sprochniáłszego / niżeli on okręt jest 2 ktory go nośi. ♣ Abowiem to chćiwość zysku wymyśliłá / á mądrość 3 rzemieśnicza zbudowáłá. ♣ Ale go twojá Ojcze opátrzność rządźi / gdyżeś też ty sposobił a y drogę ná morzu / y miedzy náwáłnośćiámi bespieczną śćieszkę. ♣ Pokázując 4 że możesz ze wszystkiego wybáwić / choćiażby śie też kto y bez umiejętnośći *ná morze* puśćił. ♣ Ani chcesz 5 áby były prożne spráwy mądrośći twojey : przetoż y máłey *sztuce* drze-

a 2 Moj. 14. 21.

1 Miłujćie á spráwiedliwość ktorzy sądźićie źiemię. O PAnu dobrze rozumiejćie / á w prostośći sercá onego szukajćie. 2 ✤ Gdyż ználeźiony b bywa od tych ktorzy go nie kuszą: á objawia śię tym, ktorzy mu nie są niewiernymi. 3 ✤ Bo przewrotne myśli / odłączáją od Bogá: á doświadczána moc jego / karze głupie. 4 ✤ Abowiem mądrość w złośliwą duszę nie wnidźie / á nie będźie mieszkáłá w ćiele grzechowi poddánym. 5 ✤ Abowiem Duch Swięty / duch kárnośći / ućieka przed zdrádą / y oddalony bywa od myśli ludźi głupich: á záfrásowány bywa od nádchodzącey niepráwośći. 6 ✤ Bo choć dobrotliwy jest duch mądrośći / wszákże niewybáwi złorzeczącego od ust jego: gdyż c nerek jego powiádowny jest Bog / y sercá jego bádáczem prawdźiwym / á języká jego słucháczem. 7 ✤ Abowiem Duch Páński nápełnia okrąg źiemie / á ten ktory wszystko d zátrzymawa / wie o tym e co śię gdźie mowi. 8 ✤ A przetoż ktory mowi niepráwe rzeczy / żaden śię nie skryje: áni go f minie sąd karzący. 9 ✤ Myśli bowiem niepobożnego bádáć śię będą á głos mow jego do PAná przyjdźie ná pokaránie niepráwośći jego. 10 ✤ Ponieważ ucho gorliwe słucha wszystkiego / á zgiełk szemránia nie zátáji śię. 11 ✤ Przetoż strzeżćie g śię niepożytecznego szemránia; á od obmowisk powśćiągajćie języká: ábowiem mowá pokątna nie ujdźie pomsty; á ustá kłamliwe zábijáją duszę. 12 ✤ Nie nábywajćie sobie śmierći błędem żywotá wászego: áni záćiągajćie ná śię zginienia sprawámi rąk wászych. 13 ✤ Gdyż Bog nie uczynił śmierći / áni śię kocha w zátráceniu h żywiących. 14 ✤ On bowiem stworzył / áby było i wszystko; y zdrowe uczynił rodzáje świátá / á niemász w nich trućizny zginienia / áni krolestwá piekielnego ná źiemi. 15 ✤ Nádto / spráwiedliwość nieśmiertelna jest. 16 ✤ Lecz niepobożni rękámi y słowy swymi przywołáli śmierć: przyjaćiołką ją swoją być rozumiejąc wywiedli / y przymierze z nią uczynili / bo k godni są / áby z nią cząstkę mieli.

ROZDZIAŁ II.

Sposob życia złych ludźi. 23. Cel dla ktorego stworzony jest człowiek. 24. Smierći powod.

1 Mowili bowiem sámi w sobie nie dobrze rozmyślájąc; Krotkić á teskliwy a jest żywot nász / y niemász lekárstwá przećiwko dokończeniu człowieczemu / y nie znamy nikogo ktoby śię z piekłá náwroćił. 2 ✤ Abowiem z trefunku smy śię národźili / á potym będźiemy jákobyśmy nigdy nie byli: dla tego / iż jáko dym jest dychánie w nozdrzách nászych; á mowá násza jest jáko iskrá ná poruszenie sercá nászego. 3 Ktora gdy zgáśnie / tedy śię ćiáło w popioł obroći / á duch nász rozwienie śię jáko powietrze miękie. 4 ✤ Tákże też imię násze przyjdźie zá czásem w zápámiętánie / y żaden nie będźie miał w pámięći spraw nászych. Żywot nász przeminie jáko ślad obłoku / y jáko mgłá rozejdźie śię / ktora od promieni słonecznych rozpędzona / á od gorącośći jego prętko rozegnána bywa. 5 ✤ Abowiem czás nász jest jáko b ćień pomijájący / y niemász przeszkadzki do dokończenia nászego / gdyż jest zápieczętowáne / á nikt śię niewraca. 6 ✤ Podźćież tedy / á używajmy c tych dobr ktore są / á ochotnie záżywajmy tego co mamy / jáko w młodośći. 7 ✤ Winem kosztownym y máśćiámi śię nápełniajmy / á niech nas czás kwitnący nie mija. 8 ✤ Náwijmy sobie wieńcow z pąkowia rożánego / pierwey niż uwiędną. 9 ✤ Żaden z nas niech nie opuszcza rozpusty nászey; wszędy zostawiajmy znáki wesela: ábowiem to jest cząstká násza / y tákowy los. 10 ✤ Ućiśnimy ubogiego spráwiedliwego / nie szánujmy wdowy / áni śię wstydźmy szedźiwośći stárcá długiego wieku. 11 ✤ Ale niech będźie moc násza zá práwo spráwiedliwośći: ponieważ to co jest niemocnego / zá rzecz niepożyteczną uznawáją. 12 ✤ A ták zásádźmy śię ná spráwiedliwego: gdyż nam jest niepożyteczny y przećiwny spráwam nászym: wyrzuca

nám

a 1 Krol. 3. 9. Ezai. 56. 1. b 5 Moj. 4. 29. 2 Kron. 15. 4. c 2 Sám. 16. 7. 1 Kron. 28. 9. Psalm 7. 10. Jerem. 11. 20. y 17. 10. y 20. 12. d Żyd. 1. 3. e Psalm 139. 4. f 1 Krol. 2. 44. g 1 Kor. 10. 10. h Ezech. 18. 32. y 33. 11. i 1 Tym. 4. 4. k Mądr. 15. 6.

a Job. 7. 9. y 14. 1. Mátt. 22. 23. 1 Kor. 15. 32. b 1 Kron. 29. 15. c Ezai. 22. 13. y 56. 12. 1 Kor. 15. 32.

nám ná oczy grzechy *przećiwko* Zakonowi / á rozgłáſza grzechy żyćia nás̈ego. 13 Udawa/ że ma znájomość Bogá/ á ſynem d PAńſkim śię nazywa. 14 Smie karáć y myśli e nás̈e. 15 Ciężko nam y pátrząc nań: bowiem rozny jeſt żywot jego od innych/ y nie zgodne ſą z *innym* drogi je°. 16 Zá podejrzáne poczytáni jeſteſmy od nie°: y ſtrzeże śię drog nás̈ych jáko nieczyſtot: powiáda je ſą ſzcześliwe oſtátnie *rzeczy* ſpráwiedliwych; á chlubi śię/ *że ma* Ojcem Bogá. 17 Pátrzajmyż jeſli mowy jego *ſą* prawdźiwe/ á doświadczmy co śię z nim dźiać będźie. 18 Bo jeſli ten ſpráwiedliwy/ jeſt ſynem f Bożym ujmie śię zań ; á wybáwi go z ręki przećiwnikow. 19 Potwarzą g y mękámi wybadajmy go/ ábyſmy doználi ſkromnośći jego/ y doświadczyli ćierpliwośći jego. 20 Z każmy go ná śmierć hániebną ; ábowiem doświadczymy go z mow jego.

21 TO myśląc pobłądźili: ábowiem je złość ich záślepiłá. 22 Y nie poználi tájemnic Bożych/ áni śię ſpodźiewáli zapłáty ſpráwiedliwośći/ áni rozſądzáli poczćiwośći duſz nienágánionych. 23 Abowiem Bog człowieká ſtworzył h ku nieſkáźitelnośći/ y ná wyobráženie właſnego podobieńſtwá *ſwego* uczynił go: 24 Ale z nienawiśći i Dyabelſkiey/ śmierć weſzłá ná świát ; á ćić jey doświadczáją/ ktorzy trzymáją ſtronę jego.

ROZDZIAŁ III.

Jáka odpłátá jeſt ludźi pobożnych. 10. A jáka pomſtá niepobożnych.

1 ALe duſze ſpráwiedliwych a ſą w ręce Bożey: á męká śię ich żadna nie dotknie. 2 Zdá śię niemądrym/ że umieráją: á wyśćie ich zá utrapienie b poczytáją: 3 A iż wyśćie *ich* od nas jeſt zátráceniem. Ale oni ſą w pokoju. 4 Abowiem choć przed oczymá ludzkimi męki ćierpieli/ *wſzákże* nádźieją ich nieśmiertelnośći c pełna *jeſt*. 5 Y máluczko będąc d utrapieni/ wiele dobrego dojdą: ábowiem Bog ich e doświadczał/ y ználazł je godne *być* śiebie. 6 Jáko złotá w piecu doświadczał ich ; á jáko ofiárą cáłopalona przyjął je. 7 Przetoż czáſu f náwiedzenia ſwego rozjáśnią śię/ y jáko iſkry miedzy ſłomą biegáć będą. 8 Będą ſądźić narody/ y pánowáć g będą nád ludźmi/ á Pan ich będźie krolował ná wieki. 9 Ktorzy w nim ufáją/ zrozumieją prawdę; á wierni zoſtáną w miłośći jego: gdyż łáſká y miłośierdźie *potka* świete h jego/ á opátrowánie o wybránych jego.

10 ALe niepobożni/ jákie *inſzym* myślili/ tákie sámi karánie odnioſą : ktorzy zániedbywáli ſpráwiedliwego/ á od PAná odſtąpili. 11 Abowiem kto odrzuca mądrość y kárność/ nieſzczęſny *jeſt*, á prozna *jeſt* nádźieja ich/ y prace *ich* bez pożytku/ á ſpráwy ich nie pożyteczne. 12 Niewiáſty ich głupie/ á ſynowie ich niecnotliwi. 13 Przeklęty narod ich : Abowiem ſzcześliwa *jeſt* niepłodna niepokaláná: á ktora łożá nie uznáłá w grzechu/ będźie miáłá pożytek przy náwiedzeniu duſz. 14 Tákże też y trzebieniec / ktory nie broił k ręką ſwą niepráwośći/ áni myślił przećiwko PAnu złego ; ábowiem mu zá wierność dány będźie dar wyborny/ y los w Kośćiele PAńſkim naprzyjemniejſzy. 15 Dobrych bowiem prac chwalebny jeſt pożytek/ y korzeń mądrośći nie upádnie. 16 Ale ſynowie cudzołożnikow nie przydą ku doſkonáłośći/ á plemię nierządnego łożá zniſzczeje. 17 A choćby też długo żywi byli/ zá nic będą poczytáni/ y bez uczćiwośći ná oſtátku ſtárość ich *będźie*. 18 A jeſli *też* przędzey pomrą/ nie będą mieć nádźieje áni poćiechy w dźień m náwiedzenia. 19 Abowiem niepobożnego narodu/ ſrogie *bywáją* dokończenia.

ROZDZIAŁ IV.

Cnotę nád rozrodzenie domu przedkłada. 7. Ćieſzy ſpráwiedliwe. 15. A niepobożnym grozi.

1 LEpiey jeſt dźieći nie mieć/ á cnotę mieć: gdyż pámiątká jey nieśmiertelna jeſt; ábowiem y u Bogá znájoma jeſt/ y u ludźi. 2 Gdy przytomna jeſt/ náśládują jey ; á

Margin notes: d Mátt. 27.43. e Jana. 7. 7. f Psalm 22. 9. Mátt. 27.43. g Jerem 11.19. h 1 Moj. 1. 27. y 2. 7. y 5. 1. Syrác. 17. 1. i 1 Moj. 3. 2. a 5 Moj 33. 3. b Mądr. 5. 4. c Rzym 8. 24. 2 Kor. 5. 1. 1 Piotr 1. 4. d 2 Kor. 4. 17. e 5 Moj. 8. 2. f Mátt. 13.43. g Mátt. 19.28. h Mądr. 4. 15. i Mátt. 25.41. k Ezái. 54. 4. l 1 Tym 4. 8. m G. Rozeznánia.

gdy odeydźie/ prágną jey : ná wieki ukoronowána tryumfuje/ niepokalánego boju nadgrody dostępując. 3 ✠ Lecz rozmnożone mnóstwo niepobożnych/ nie będźie pożyteczne: á cudzołożne látorośli/ korzenia głęboko nie zápuszczą/ áni státecznego gruntu záłożą. 4 ✠ Bo choćiaż śię w gáłęźi do czásu a wywyższą / *jednák* stábo wsádzone/ od wiátru śię chwiać/ y od gwałtownych wiátrow wykorzenione będą. 5 ✠ Połamią śię gáłęźi niedoszłe / á owoc ich niepożyteczny/ niedojrzáły ku jedzeniu/ do niczego sposobny nie będźie. 6 ✠ Abowiem dźieći z nierządnego łożá zpłodzone / są świádkámi złośći przećiwko rodźicom/ gdy pytáni bywáją.

7 Lecz spráwiedliwy/ choć *náglą* śmierćią jest záchwycony/ w ochłodzeniu będźie. 8 ✠ Abowiem stárość poczćiwa/ nie długośćią *czásu*, áni liczbą lat/ ráchowána bywa. 9 ✠ Ale szedźiwośćią jest rostropność ludzka ; á wiek stárośći/ żywot niepokalány. 10 ✠ *Boży śię* podobał Bogu/ stał b śię umiłowánym/ á żyjąc miedzy grzesznikámi/ przeniesiony jest. 11 ✠ Pochwycony jest/ áby złość nie odmieniłá umysłu jego/ ábo chytrość nie oszukáłá duszę jego. 12 ✠ Omamienie bowiem márnośći záćmiwa dobre *rzeczy* ; á niestáteczność pożądliwośći/ podwraca umysł dobry. 13 ✠ Dokonawszy w máłey chwili/ wypełnił czásy długie. 14 ✠ Abowiem upodobáłá śię PAnu duszá jego: dla tego pospieszył śię *wyrwáć* go z pośrzodku nieprawośći. ✠ 15 Ale ludźie c widząc *to*, nie uważáją áni skłádáją *tego* do sercá/ że łáská y miłośierdźie świętym swojim pokázuje/ y wzgląd ma ná d wybráne swoje. 16 ✠ Potępia spráwiedliwy umárły/ żywe niepobożne : á młodość prędzey skończona/ długą stárość niespráwiedliwego. 17 ✠ Widząć w prawdźie dokończenie mądrego: ále nie uważáją co postánowiono o nim/ y ná co go PAN obroną opátrzył. 18 ✠ Widzą *mowię*, ále gárdzą nim : lecz śię PAn z nich náśmiewáć będźie. 19 ✠ Y przydą potym ná upadek bezecny/ y ná zelżywość mie-

a Job. 27.21. Jerem. 17. 6. Mátt. 7. 19.
b 1 Moj. 5. 24. Zyd. 11. 5.
c Ezdr. 57. 1.
d 1 Piotr 5. 7.

20 dzy umárłymi/ ná wieki. ✠ Bo je roztráći bez głosu/ *áby ná* wznák *pádli*: y poruszy je z gruntu/ że áż do końcá zpustoszeni będą : w boleśći będą / á pámiątká ich zginie. 21 ✠ Przydą w rozmyślánie o grzechách swojich/ y zátrwożą śię/ á kárác je będą e nieprawośći ich/ przećiwko nim śię stawiájąc.

ROZDZIAŁ V.

Niezbożnikow ná śię sámych pozdne nárzekánie. 16. Odpłátá spráwiedliwych. 18. Y pomstá nád grzesznikámi.

1 TEdy stánie z wielką ufnośćią spráwiedliwy przećiwko twarzy tych ktorzy go dręczyli/ y *ktorzy* pogardzáli pracámi jego. 2 ✠ Co ujrzawszy / będą zátrwożeni stráchem wielkim / y zdumiewáć śię będą nád niespodźiewánym zbáwieniem *jego*, y rzeką sámi w sobie poruszeni żáłośćią : 3 ✠ Rzeką mowię/ dla ućisku w duchu wzdychájąc ; Tenći a to jest/ ktoregosmy niekiedy mieli zá pośmiech/ y zá przysłowie urągánia. 4 ✠ My głupi/ mieliśmy żywot jego zá szaleństwo / á dokonánie jego zá bezecne. 5 ✠ *Oto*, Jákoć *jest* policzony miedzy synámi Bożymi / á miedzy świętymi jest los jego. 6 ✠ Otośmy zbłądźili z drogi prawdy/ á jásność spráwiedliwośći nieświećiłá nam ; y słońce spráwiedliwośći nie weszło nam. 7 ✠ Nátrudźiliśmy śię drogámi nieprawośći y zátrácenia/ y zchodźiliśmy puszcze nieprzystępne : áleśmy drogi PAńskiey nie poználi. 8 ✠ Coż nam pomogłá pychá ? coż nam bogáctwá b z chlubą przyniosły? 9 ✠ Przeminęło to wszystko c jáko ćień/ y jáko posel prętko bieżący. 10 ✠ Jáko okręt ktory przechodźi przez burzliwą wodę : ktorego/ gdy przejdźie/ śládu nikt ználeść nie może/ áni śćieszki drogi jego miedzy náwálnośćiámi. 11 ✠ Abo jáko ptaká/ ktory leći przez powietrze / żaden śię d drogi znák nie znájduje/ ále *tylko* rozrażeniem skrzydłámi uderzonego wiátru lekkiego/ y gwałtownym szumem rozpędzonego/ skrzydłámi ruchájąc przechodźi : wszákże potym nie bywa ználeziony żaden 12 znák na powietrzu kędy lećiał. ✠ Abo

e Rzy. 2. 15.
a Mądr. 3. 2.
b Przyp. 11. 4.
c 1 Kron. 29.15. Job. 8. 9. y 14.2. Psalm 90.10. 144.4. Mądr. 2. 5.
d Przyp. 30.19.

iáko strzałá będąc do celu wypuszczona/ powietrze rozbija/ ktore się záś prętko sámo w sobie zchodźi/ ták/ że nie znáć kędy przeszłá : 13 ✠ Ták y my narodźiwszy się/ przestáliśmy bydź. 14 ✠ A żadnego znáku cnoty nie mogliśmy po sobie pokazáć ; áleśmy we złośćiách nászych zniszczeli. 15 ✠ Abowiem nádźieiá e niepobożnego/ jest iáko mech od wiátru porwány/ y iáko ćienka piiáná od wichru rozpędzona : ábo iáko dym od wiátru krzywiany/ ábo iáko pámiątká gośćiá/ ktory jednego dniá przemija.

e Job. 8. 14. Psalm 1. 4. 137. 2. f Jákob. 4. 14.

16 A Le spráwiedliwi ná wieki żyć będą/ á zapłátá ich/ y stáránie o nich u Nawyższego. 17 ✠ Przetoż dostąpią kroleſtwá zacnego/ y korony piękney z ręki PAńskiey : ábowiem práwicą g swą szczyćić ich będźie/ y rámieniem swym obroni ich. 18 ✠ Weźmie zá zupełną zbroję zápálczywość swoję/ á stworzenie uzbroji ná pomstę nieprzyjaćioł. 19 ✠ Oblecze spráwiedliwość miásto h páncerzá/ á sąd prawdźiwy weźmie ná śię miásto przyłbice. 20 ✠ Miásto tarczy niezwyćiężoney/ práwość weźmie : 21 A záostrzy srogi gniew miásto miecżá : y będźie z nim walczył świát przećiwko szalonym. 22 ✠ Strzały łyskáwic prosto polecą/ á iáko od dobrze náćiągnionego łuku/ z obłokow w cel ugodzą. 23 ✠ Od gniewu/ktory i kámieniem ćiska/grády wypuszczone będą : oborzy się przećiwko nim wodá morska/ y rzeki gwałtownie wzbiorą. 24 ✠ Postáwi się przećiwko nim wiátr mocny/ á iáko wicher rozmiecie je : y obroći w pustynią nieprawość wszystkiey źiemie/ á złość podwroći stolice mocárzow.

g Zyd. 13. 5. 6. h Esái. 59. 17. i Jonas. 10. 11. Objáw. 16. 21.

ROZDZIAL VI.

Nápomnienie Zwierzchności tego świátá dáne.

1 P Rzetoż słuchajćie a Krolowie/ y rozumiejćie ; náuczćie się Sędźiowie kończyn źiemie. 2 ✠ Nádstáwćie uszu wy/ ktorzy władniećie ludem/ y chlubićie się z wielkośći narodow. 3 ✠ Abowiem dána wam b jest władza od PAná/ y moc od Nawyższego/ ktory się wywiádowáć będźie o spráwach wászych/ y myśli 4 wászych bádáć się będźie. ✠ Ponieważ wy będąc sługámi kroleſtwá jego/ niesądźiliśćie spráwiedliwie/ ániśćie strzegli Zakonu/ ániśćie też według woli Bożey chodźili : 5 ✠ Prętko y straszliwie się ná was oborzy : Bo nasroższy sąd będźie/ná te/ ktorzy są Przełożonymi. 6 ✠ Abowiem kto jest namniejszy/godźien jest miłośierdźia : ále mocárze/ mocne męki ćierpieć będą. 7 ✠ Nie będźieć c zaprawdę miał wzglądu ná osoby PAn wszystkich rzeczy/ áni się ulęknie cżyjey wielkośći : gdyż on máłego y wielkiego uczynił/ y jednákie stáránie wiedźie o wszystkich. 8 ✠ Ale nád mocnymi mocna pomstá wiśi.

a Psalm 2. 10. b Rzym 13. 1. c 5 Moj 10. 17. 1 Kron 19. 7. Job. 34. 19. Syrác. 35. 14. Dźiej. 10. 34. Rzym 2. 11. Gálát 2. 6. Efez. 6. 9. Kolos. 3. 25. 1 Piotr 1. 17.

9 P Rzetoż do was śię rzecz dźieje o Krolowie mowy moje ; ábyśćie śię náuczyli mądrośći/ á nie występowáli. 10 ✠ Abowiem ktorzy spráwiedliwie przestrzegáją spráwiedliwośći/ będą uspráwiedliwieni : á ktorzy śię tego náuczą/ znajdą co 11 odpowiedźieć. ✠ Przetoż żądajćie powieśći mojich/ żądajćie ; á 12 będźiećie wyuczeni. ✠ Zacna jest á nigdy nie zwiędła mądrość ; y łátwie bywa obaczona od tych/ ktorzy śię w niey kocháją ; á ználeźiona od 13 tych/ ktorzy jey szukáją. ✠ Zábiega tym ktorzy jey żądáją/ áby im prę14 tko w znájomość przyszłá. ✠ A kto do niey ráno wstáje/nie spráćuje śię : bo ją znajdźie śiedzącą u drzwi swo15 jich. ✠ Abowiem myślić o niey/ jest doskonáłá rozstropność : á kto dla niey czuć będźie/ wnet bespie16 cżnym zostánie. ✠ Bo ktorzy jey godni są/ tych oná obchodźi szukájąc ich : á ná drogách ukázuje śię im/ y w káżdym pomyśleniu ochotnie im 17 zábiega. ✠ Bo początek jey/ jest naprawdźiwszy chuć ku ćwiczeniu śię. 18 ✠ A stáránie o umiejętność/jest miłość : á miłość jest záchowániem praw jey : á záchowánie praw/jest u19 pewnienienieskáźitelnośći. ✠ A nieskáźitelność/ czyni nas bliskie Bo20 gu. ✠ A ták pożądánie mądrośći/ 21 przywodźi do kroleſtwá. ✠ Jeśliże śię tedy kocháćie w stolicách y w Sceptrách/ o Krolowie narodow ! mijćie w uczćiwośći d mądrość ; áby-

d 1 Krol. 3. 9.

22 ście krolowáli e ná wieki. ♣ A coż jest mądrość? y jáko śię poczełá? Powiem/ á nie zátáję przed wámi tájemnic: ále od początku národzenia jey/ wyszpieguję ją/ y wystáwię ná jáwią znájomość jey/ á nie opuszczę prawdy. ♣ 23 Z tym ktory wyszedł od nienawiśći/ nie pojdę w drogę: bo táki nie będźie uczestnikiem mądrośći. ♣ 24 Mnostwem záiśte mądrych/ świát záchowány bywa: á Krol mądry/ jest podpora ludu. 25 ♣ Przetoż przyjmićie náukę z słow mojich: á będźie wam to pożyteczno.

e Przyp. 29.14.

ROZDZIAŁ VII.

Prowádźi do szukánia mądrośći włásnym przykłádem.

1 Jestem ci też y ja śmiertelny człowiek/ podobny wszystkim: á urodzony z człowieká/ ná początku z źiemie stworzonego. ♣ 2 Y w żywoćie mátki/ byłem ksztáłtowány w ćiáło/ przez dźieśięć mieśięcy/ zśiádájąc a śię we krwi z naśienia męskiego/ y z lubośći ktora ze snem przychodźi. ♣ 3 Do tego/ národźiwszy śię/ ćiągnąłem w śię nam spolne powietrze: y tymże biedam poddány/ wypadłem ná źiemię/ á pierwszy głos podobny wszystkim wypuśćiłem płacząc. ♣ 4 W pieluchách wychowány jestem/ y w pracách. ♣ 5 Zaden bowiem b Krol inszego nie miał początku národzenia. ♣ 6 Ale jednoż wszystkich wejśćie do żywotá/ y jednákie zejśćie.

a Job. 10,10.

b Job. 1. 21. 1 Tym. 6. 7.

7 PRzetożem żądał/ y dána mi jest rozstropność: wzywałem *Bogá*, á przyszedł ná mię duch mądrośći. ♣ 8 Przekłádałem ją *sobie* nád Sceptrá y nád stolice: á bogáctwám sobie zá nic poktadał/ względem niey. ♣ 9 Anim *do* niey c przyrownywał kámienia drogiego: gdyż wszystko złoto w porownániu z nią/ *jest jáko* trochá piasku: á śrebro/ jáko błoto będźie poczytáne przećiwko niey. ♣ 10 Nád zdrowie y piękność umiłowałem ją/ y umyśliłem ją mieć miásto świátłośći: ponieważ z niey pochodźi świátło/ ktore nigdy nie zgáśnie. ♣ 11 Przyszły mi tedy d pospołu z nią wszystkie dobrá/ á niezliczone bogáctwá *przyszły* przez ręce jey. ♣ 12 Y rozrádowałem śię we wszystkich rzeczách/ ábowiem ich powodem jest mądrość: á nie wiedźiałem/ iż oná jest mátka ich. ♣ 13 *Tejm śię* bez obłudy náuczył/ y bez zazdrośći *oney* użyczam; bogactw jey nie kryję. ♣ 14 Jest bowiem ludźiom skárbem niezebránym/ ktorego ktorzy używáją/ z Bogiem w przyjaćielstwo wstępują/ dla dárow umiejętnośći záleceni. ♣ 15 A mnie dał Bog mowić wedle myśli/ y myślić godnie o tym co mi dano: ábowiem on y mądrośći e wodzem jest/ y mądrych sprawcą. ♣ 16 Gdyżeśmy w ręku jego/ y my/ y mowy násze/ y wszelka mądrość/ y 17 rzemiosł umiejętność. ♣ On mi záiste dał/ tych rzeczy ktore są/ znájomość prawdźiwą: ábym wiedźiał złożenie okręgu źiemie/ y skutek ży- 18 wiołow: ♣ Początek/ y dokończenie/ 19 y śrzodek czásow: ♣ Y odmiány biegow niebieskich/ y odmiány czásow/ roczne biegi/ y rozrządzenie gwiazd: 20 ♣ Przyrodzenie zwierząt/ y srogość bestyj/ wiátrow moc/ y myśli ludzkie/ rozności drzewek/ y mocy ko- 21 rzenia: ♣ Náwet/ cokolwiek skrytego y jáwnego/ tom poznał. ♣ Abowiem/ Rzemieśnik wszystkich rzeczy 22 Mądrość/ náuczyłá mię. ♣ Jest záiste w niey duch rozumny f święty/ y jednorodzony rozmáity/ subtelny/ prętki/ zupełny/ niepokaláńy/ jáwny/ nieszkodliwy/ kochájący śię w dobrym/ ostry/ biegły/ dobrotli- 23 wy: ♣ Ludzki/ státeczny/ pewny/ bespieczny/ májący wszelką moc/ wszystko przepátrujący/ y przenikájący przez wszystkie duchy rozumne czyste 24 y nasubtelnieysze. ♣ Abowiem nád wszelką prętkość prętsza jest mądrość; á przechodźi y przenika przez 25 wszystko dla czystośći *swojey*. ♣ Bo jest pára mocy Bożey/ y czysty strumień chwały Wszechmocnego: dla tego *sez* nic nieczystego nie przypá- 26 dnie ná nię. ♣ Gdyż jest jásnośćią g świátłośći wieczney/ y zwierćiádłem bez zmázy dźiełá Bożego/ y 27 wyobráżeniem dobroći jego. ♣ A jedyna będąc/ wszystko może: y trwájąc *sámá* w sobie/ wszystko odnáwia: á przez narody w dusze świę-

c Job. 28 15. Przyp. 8. 11.

d 1 Krol. 3. 13. Matt. 6. 33.

e Jákob 1. 5.

f Jákob. 3. 17.

g Zyd. 1. 3.

tę się przenośi / przyjaćioły Boże y Proroki z nich czyni. 28 ♣ Nikogo bowiem Bog nie miłuje / jedno tego / ktory z mądrośćią mieszka. 29 ♣ Gdyż oná jest ślicznieysza niż słońce / y nád wszystek porządek gwiazd : á porownána z świátłośćią / dáleko ją przechodźi. 30 ♣ Abowiem po tey nástawa noc : ále mądrośći złość nie przemoże.

Rozdział VIII.

Wysławiánie Mądrośći y spraw jey.

1 A Dośięga od końcá áż do końcá mocnie / y rozrządza wszystko pożytecznie.

2 Tem ją umiłował / y pilniem jey szukał od młodośći moiey : y stárałem się wźiąć ją sobie zá oblubienicę / á rozmiłowałem się cudnośći jey. 3 ♣ Szláchetność swoję tym zdobi / że spolnie żyje z Bogiem / á że ją PAn wszystkich rzeczy umiłował. 4 ♣ Náuczycielka bowiem jest umiejętnośći Bożey / tá ktora obiera spráwy jego. 5 ♣ Bo jeśli bogáctwá są pożądána dźierżáwą *w tym* żywoćie : coż nád mądrość bogátszego / ktora spráwuje wszystko ? 6 ♣ A jeśliż rostropność robi / ktoż z tych rzeczy ktore są / lepszym jest rzemieśnikiem nád nię? 7 ♣ A jeśli spráwiedliwość kto miłuje / skutkiem tego są cnoty : miernośći bowiem y rostropnośći uczy / spráwiedliwośći y męstwá : nád ktore rzeczy nic nie jest ludźiom pożyteczniejszego w tym żywoćie. 8 ♣ Nád to / jeśli kto doświadczenia *w rzeczách* prágnie / *oná* świádoma stárożytnych rzeczy / y przyszłych się domyśláwa ; Wie chytrośći mow / y rozwiązánie gádek / znáki y cudá przed tym upátruje / y przypádki czásow / y wiekow.

9 Przetoż umyśliłem ją sobie przyłączyć w towárzystwo / áby ze mną mieszkáłá : wiedząc że mi będźie rádą ku dobremu / á poćieszeniem w myślách y w tesknośćiách. 10 ♣ Będę miał z niey sławę w pospolstwie / á cześć u stárszych / choćiażem a młodym. 11 ♣ Będę ználeźiony dowćipnym u sądu : á przed oczymá mocárzow / będę w podźiwieniu. 12 ♣ Gdy będę milczał / oczekáwáć ná mię będą : á gdy będę mowił / z pilnośćią słucháć będą : y gdy będę dłużey rozmawiał / záłożą sobie rękę ná gębę. 13 ♣ Będę przez nię miał nieśmiertelność : á pámiątkę wieczną zostáwię tym / ktorzy po mnie będą. 14 ♣ Będę rządźił lud / á narody będą mi poddáne. 15 ♣ Krolowie srodzy słysząc o mnie / lękáć się będą : á miedzy wielkośćią zá dobrego uznány będę / á ná wojnie zá mężnego ; Wszedszy do domu mego / odpocznę z nią. 16 ♣ Nie ma bowiem przykrośći przestawánie z nią / áni tesknośći spolne żyćie z nią ; ále rádość y wesele. 17 ♣ To u śiebie rozmyśláiąc / y pilnie przypominájąc w sercu mojim / że w zpowinowáceniu z mądrośćią / jest nieśmiertelność : 18 ♣ A w przyjaćielstwie jey wdźięczne kochánie / á w pracách ręku jey bogáctwá nieprzebráne / á w ćwiczeniu się rozmowámi z nią rostropność / y zacność w spółku mow jey : obchodźiłem szukájąc / ábym ją sobie wźiął. 19 ♣ A byłem dźiećięćiem dowćipnym / y nábyłem duszę dobrey. 20 ♣ Y owszem więcey bywszy dobrym / przyszedłem do ćiáłá niepokaláne-go. 21 ♣ A zrozumiawszy że jey ináczey otrzymáć nie mogę / chybá żeby mi to Bog dał : (á y toć byłá mądrość / znáć czyj to jest dar) szedłem do PAná y modliłem mu się ze wszystkiego sercá swego / mowiąc ;

Rozdział IX.

Modlitwá o Mądrość.

1 Boże Ojcow y PAnie miłośierdźia : ktoryś uczynił wszystko a słowem twojim : 2 ♣ A mądrośćią swoją postánowiłeś człowieká / áby pánował nád tworem / ktoryś ty uczynił : 3 ♣ A rządźił świát w świętobliwośći / y w spráwiedliwośći : y w uprzyjmośći sercá wykonywał sąd : 4 ♣ Dajże mi mądrość / śiedzącą b przy stolicy twojey / á nie wyłączaj mię z poczętu sług twojich. 5 ♣ Gdyżem ja jest sługá c twoj / y syn służebnice twojey / człowiek mdły / y krotkiego wieku / á mnieyszy niżelibym miał zrozumieć sąd y práwá. 6 ♣ Bo choćby też kto był doskonáły miedzy syny ludzkimi / jeśli mu nie będźie

a 1. Młodźieńcem.

a 1 Moj. 1. 1. 2. Janá. 1. 3.

b 1 Krol. 3. 9.

c Psalm 116. 16.

będźie przytomna mądrość twojá / 7 zá nic nie będźie poczytány. ✣ Tyś mię obrał d Krolem ludowi twemu / y Sędźią synow y corek twojich: ✣ 8 Y kazałeś ábym zbudowáł Kośćioł ná gorze świętey twojey / y Ołtarz w mieśćie mieszkánia twego / ná kształt przybytku świętego / ktoryś 9 sobie od początku zgotowáł. ✣ Z tobą e jest mądrość / ktora zná spráwy twoje: byłá przy tobie f gdyś świát spráwowáł / y wie co śię tobie podoba / y co jest prostego w 10 przykazániách twojich. ✣Ześlijże ją z świętych niebios / á z stolice chwały twojey pośli ją; áby mi przytomna będąc / ze mną prácowáłá / á żebym wiedźiał co jest przyjemnego u ćiebie. 11 ✣ Onać wie wszystko y rozumie / y prowádźi mię opátrznie w spráwách mojich / y będźie mię 12 strzegłá w chwale swojey. ✣ Y będą przyjemne spráwy moje / á będę sądźił lud twoj spráwiedliwie; będąc godnym stolice Ojcá mojego. ✣ 13 A bowiem ktoż by z ludźi g rozumiał rádę Bożą? ábo ktoby śię domyślił co Bog chce? 14 ✣ Gdyż myśli ludźi śmiertelnych są lękliwe / á omylne domysły násze. 15 ✣ Bo skáźitelne h ćiáło obćiąża duszę: á źiemskie mieszkánie / tłumi umysł pełen stáránia. 16 ✣ Oto ledwie śię domyślamy tego co jest ná źiemi / y co jest przed rękámi z pracą znájdujemy: átego co w 17 niebie jest / ktoż doścignie? ✣ A o woli twojey ktoż by był wiedźiał / gdybyś ty był nie dał mądrośći / y nie zpuśćił Duchá twego Swiętego z 18 wysokośći? ✣ Aby ták były wyprostowáne śćieszki tych / ktorzy są ná źiemi; á ludźie / áby byli wyuczeni 19 w tym / co śię tobie podoba: Przetoż mądrośćią záchowáni są.

ROZDZIAŁ X.

Tu śię przypominają skutki, dźiwney Mądrośći Bożey.

1 Táć strzegłá pierwszego wykształtowánego a Ojcá świátá / gdy sam był stworzony: 2 ✣ Y wyprowádźiłá go z upadku jego / y dáłá mu moc b áby pánował nád wszystkimi. 3 ✣ A gdy odstąpił c od niey niespráwiedliwy w gniewie swojim / zápalony będąc popędliwośćią mężobojstwá przećiwko brátu / zginął. 4 ✣ Dla ktorego zátopioną źiemię z nowu wyswobodźiłá mądrość / ná lichym drzewie spráwiedliwego d 5 záchowując. ✣ Táż też w zprzyśieszeniu złośliwego narodu zbuntowánych / poznáłá spráwiedliwego / y záchowáłá go nienágánionym Bogu; á gdy śię bárzo zákochał w Synu / e áby sobie mężnie poczynał / 6 ostrzegáłá go. ✣ Tá spráwiedliwego / gdy niezbożni ginęli f / wybáwiłá; ktory ućiekał przed ogniem / ktory 7 był zpuszczony ná pięć miast. ✣ Ná ktorych złośći świádectwo / zostawá jeszcze zpustoszáła kurząca śię źiemiá / y szczepy / dla niesposobnego czásu / niedojrzáłe owoce przynoszące: A ná pámiątkę duszę niewierney / słup solny wystáwiony. 8 ✣ A bowiem ći / ktorzy mądrość mijáli nie tylko do szkody przychodźili / że nie poználi rzeczy dobrych / ále y głupstwá swego zostáwili innym pámiątkę / iż w tym w czym upádli / 9 áni śię zátájić mogli. ✣ Ale mądrość te ktorzy ją poważáli / z kłopotu 10 wybáwiłá. ✣ Tá spráwiedliwego / ktory przed g gniewem brátá swego ućiekał / drogámi prostymi prowádźiłá; ukazáłá mu krolestwo Boże / y dáłá mu poznánie świętych rzeczy: ubogáćiłá go h w kłopotách / á 11 nádgrodźiłá mu prace jego. ✣ Gdy był przez łákomstwo ućiśniony / 12 byłá przy nim / y zbogáćiłá go. ✣ Záchowáłá go i od nieprzyjaćioł / á od tych ktorzy nań czyháli broniłá go: á w tym boju dáłá mu zwyćięstwo; áby poznał iż nád wszystkie rzeczy 13 namocniejsza jest pobożność. ✣ Táć záprzedánego spráwiedliwego nie opuśćiłá: owszem go od grzechu wybáwiłá / á pospołu z nim k do 14 dołu wstąpiłá. ✣ Ani go w więźieniu l opuśćiłá / áż mu przyniosłá Sceptr Krolewski / y moc nád tymi / ktorzy pánowáli nád nim: á pokazawszy że byli kłamcámi ktorzy go potwarzáli / sławę mu wieczną zjednáłá. 15 ✣ Táć lud święty m y nászienie nágány niemájące / wybáwiłá od narodow ktorzy go ćiemiężyli. ✣ 16 Weszłá w duszę sługi PAńskiego / á

zástá-

d 2 Kron 1.9.10 — e 2 Moj 25.40. — f Jan. 1.3. — g Ezái. 40.13. Rzym. 11,34. — h Rzym. 7.24. Gálát 5.17. — a 1 Moj 2.7. — b 1 Moj 1.28. — c 1 Moj 4.8.

d 1 Moj 7.1.23 — e 1 Moj 22.1. — f 1 Moj 19.16.22. — g 1 Moj 28.7. — h 1 Moj 30.37. — i 1 Moj 31.5. — k 1 Moj 37.28. — l 1 Moj 41.42. — m 2 Moj 12.1.2

zástáwiłá śię srogim Krolom przez 17 cudá y znáki. ♣ Oddáłá świętym nagrodę n pobożnośći zá prace ich / prowádźiłá o je drogą dźiwną: we dnie im byłá miásto zásłony / á w nocy miásto pświátłośći gwiazd. ♣ 18 Przepráwiłá je przez q morze czerwone: á przeprowádźiłá je przez 19 wielką wodę. ♣ Ale nieprzyjaćioły ich zátopiłá: lecz one z głębokich 20 przepáśći wywiodłá. ♣ Przetoż spráwiedliwi odnieśli łupy niepobożnych: á śpiewáli r Jmieniowi twemu świętemu o PAnie! y zwyćięzką rękę twoję/jednostájnie chwa- 21 lili. ♣ Abowiem mądrość otwiera s ustá niemych / á języki niemowiątek wymowne czyni.

n 2 Moj. 11. 2. o 2 Moj. 13.18. p 2 Moj. 14.19. q 2 Moj. 14.15. r 2 Moj. 15. 1. s 2 Moj. 4. 11.

ROZDZIAŁ XI.

Wielmożne sprawy mądrośći Bożey przy ludu Izráelskim, przećiwko nieprzyjaćiołom ich oświadczone.

1 Rządźiłá spráwy ich przez rękę 2 Proroká a świętego. ♣ Szli po pusczy / kędy nikt nie mieszkał: á ná miejscách nieprzystępnych rozbijáli namioty. 3 ♣ Stánęli przećiwko przećiwnikom *swojim*, á nád nieprzyjaćioły śię zemśćili. 4 ♣ Prágnęli y wzywáli ćiebie / y dána im jest z skáły b przykrey wodá / y uśmierzenie prágnienia z kámienia twárdego. 5 ♣ Przez co bowiem trapieni byli 6 nieprzyjaćiele ich / ♣ Przez toż właśnie oni / będąc potrzebnymi / dobrodźiejstwo wźięli. 7 ♣ Bo miásto źrzodłá ustáwicznie płynącey rzeki / ktora krwią c zśiádłą pomącona byłá ná zkaránie wyroku *wydánego* d ná wytrácenie niemowiątek; dałeś im obfitość wody nád 8 spodźiewánie. ♣ Okázując przez prágnienie ktore ná on czás było / jáko- 9 ś przećiwniki ich karał. ♣ Bo gdy bywáli doświadczáni / (ácz miłośiernie są pokaráni) poználi / jáko niezbożni: w gniewie twojim osądzeni 10 będąc/męki ćierpieli. ♣ Tycheś zájiste e jáko Oćiec upominájąc doświadczał: á onycheś jáko srogi 11 Krol potępiájąc męczył. ♣ Ktorzy ták przytomni jáko y nieprzytomni/jednáko byli trapieni. 12 ♣ Abowiem dwojáka źięći byli tesknicą y

a 2 Moj. 15.22. y 16.1. b 2 Moj. 17. 6. Psalm. 78.15. y 105. 41. c 2 Moj 7. 17. d 2 Moj. 1. 15. e 5 Moj. 8. 2.

nárzekániem / wspominájąc ná rzeczy 13 przeszłe. ♣ Bo gdy słyszeli / iż śię im przez ich właśne męki dobrze stá- 14 ło/poználi PAná. ♣ Abowiem ktorego śię niekiedy ná *wodę* wyłożonego y wyrzuconego z pośmiechem wyrzekáli / temu śię náostátek dźiwowáli/ nie jednákie z spráwiedli- 15 wymi prágnienie májąc. ♣ Ale dla szalonych f myśli złośći ich / według ktorych błądząc bezrozumne gádźiny / y *insze* nikczemne bestye chwalili / przepuśćiłeś ná nie mnostwo bezrozumnych zwierząt / ábyś śię 16 pomśćił *nád nimi*. ♣ Aby wiedźieli/ że przez co g kto grzeszy / przez toż 17 karány bywa. ♣ Abowiem/nie było rzeczą niemożną wszechmocney ręce twojey / ktora h świát z niekształtowney máteriey stworzyłá / puśćić ná nie mnostwo niedźwie- 18 dźiow/ ábo śmiáłych i lwow: ♣ Abo *jákiekolwiek* zwierzętá nieznájome nowo národzone / pełne srogośći: ktoreby z siebie párę ognistą wypuszczáły / ábo szum dymu kurzącego śię wydawáły / ábo strászliwe iskry błyszczące śię / z oczu 19 wypuszczáły: ♣ Ktorych nie tylko okrutność mogłáby je wytrácić / ále y pojrzenie strászne *one* wygubić. ♣ 20 Aleć oprocz tych / y jednym tchnieniem mogliby upáść / od karánia prześládowánie ćierpiąc / y od duchá mocy twojey rozproszeni będąc: Aleś ty wszystkie rzeczy pod miárą y liczbą y wagą rozrządźił. ♣ 21 Wielka moc bowiem przy tobie záwsze byłá: á śile rámienia twego / 22 ktoż śię sprzećiwić może? ♣ Ponieważ wszystek świát jest przed tobą jáko ruchánie wagi / y jáko kroplá rosy poránney / gdy upádnie ná źie- 23 mię. ♣ Ale masz k litość nád wszystkimi: gdyż wszystko możesz/á przebaczasz grzechow ludzkich / áby poku- 24 towáli. ♣ Abowiem wszystko co jest miłujesz / á niczym śię nie brzydźisz z tego coś uczynił: boś niczego nie uczynił / cobyś miał mieć w niena- 25 wiśći. ♣ A jákożby to było mogło trwáć / gdybyś ty był nie chćiał? Abo jákoby to záchowano mogło bydź / czegobyś ty nie miánował? 26 ♣ Ale ty folgujesz wszystkiemu: po-

f Madr. 12.24. g Madr. 16. 1. h 1 Moj. 1.2.3. i 3 Moj. 26.22. k 2 Moj. 34. 6. 4 Moj 14.18. Psalm 103.8. Mich. 7. 18.

niewaž twoje jest PANIE / ktory duše miłujesz.

ROZDZIAŁ XII.

Dobrotliwość Boža przeciwko ludowi Izraelskiemu y Pogáńskiemu. 15. A spráwiedliwa pomstá jego nád niepokutującymi.

1 ABowiem duch twoj jest nienáruszony we wszystkich. 2 ✣ Przetož te ktorzy wystepują / z wolná karzesz; y w czym grzeszą przywodząc im ná pámięć / upominasz : áby odstąpiwszy od złości / wierzyli w cię PAnie. 3 ✣ A záprawdę / stárodáwne mieszkáńce w ziemi świętey twojey 4 miawszy w nienawiśći: ✣ (Przeto/ że śię práwámi obrzydłymi / gusłámi 5 y ofiárámi niezbožnymi paráli: ✣ Y niemiłośiernie mordowáli dźiatki swoje / á wnętrzności ćiał ludzkich 6 pożeráli. ✣ Biesiády krwáwe/ z obrzydliwością Kápłáni rzeczy świętych twojich / spráwowáli : A sámi rodźicy tego zátrácenia a dźiatek/ ktore śię rátowáć nie mogły / przyczyną byli) chćiałeś wygłádźić przez 7 ręce ojcow nászych. ✣ (Aby tá źiemiá / ktora jest u ciebie ze wszech názacnieysza / osádzona byłá godnymi obywátelámi / *to jest*, sy-8 námi Božymi.) ✣ Alesz y tym jáko ludźiom przepuśćił / á posłałeś śierszenie/ uprzedzájące wojská twoje / áby je po letku b wytráćili. ✣ 9 Nie żebyś niezbožnikow nie mogł przez bitwę spráwiedliwym w moc podáć ; ábo przez srogiego zwierzá/ ábo słowem srogim / do jednego wytráćić :

10 ALe z lekká *je* sądząc / dawałeś im miejsce do pokuty. Nie żebyś nie wiedźiał jáko zły jest narod ich/ y wrodzona złość ich ; á iż śię nigdy nie odmieni umysł ich áż ná wieki/ 11 ✣ (Gdyż przeklętym c naśieniem z początku byli) Aniś im dla tego odpuszczał/gdy co zgrzeszyli/żebyś śię 12 kogo bać miał: ✣ Bo ktoż rzecze; Cożeś d uczynił ? Abo kto śię zástáwi sądowi twojemu ? Abo kto śię ujmowáć będźie o wygubienie narodow / ktoreś ty uczynił ? Abo kto przed oblicznosć twoję przyjdźie/ áby śię nád tobą pomśćił zá nie-13 spráwiedliwe ludźie. ✣ Gdyż niemász Bogá *innego* nád ćię / ktory masz e stáránie o wszystkich / ábyś pokazał/ 14 że nie sądźisz niespráwiedliwie. ✣ Ani jest ktory Krol/ ábo Tyran/ ktoryby śię sprzećiwić mogł / dla tych 15 ktore ty karzesz : ✣ Ale będąc spráwiedliwym / spráwiedliwie wszystko rozrządzasz / á potępić tego / ktory nie zásłużył karania / zá niesłuszną 16 być sądźisz mocy twojey. ✣ Abowiem moc twojá jest początkiem spráwiedliwośći. Przetož to twoje nád wszystkim pánowánie/spráwuje 17 to / że wszystkim odpuszczasz. ✣ Bo mocy dokázujesz nád tymi/ktorzy nie wierzą o doskonáłośći mocy *twojey* : á śmiáłość/y w umiejętnych karzesz. 18 ✣ Ale ty ktory pánujesz nád mocą/ sądźisz według słusznośći / á z wielką 19 skromnośćią rządźisz nas. ✣ Abowiem masz moc sobie przytomną kiedy chcesz:y wyuczyłeś lud twoj przez twoje spráwy / iż spráwiedliwemu ludzkim być potrzebá : Y w dobrey nádźiejey postánowiłeś syny twoje/ poniewaž w grzechách do pokuty 20 *czás* dawasz. ✣ Bo jesliżeś nieprzyjaćioły sług twojich / ktorzy śmierć zásłużyli / z tákim dozorem karał/ dawájąc *im* czás y sposob / jákoby 21 śię we złośći uznáć mogli : ✣ Z jákimże rozsądkiem sądźiłeś syny twoje / z ktoryches ojcámi przyśięgę y przymierze łáskáwych obietnic po-22 stánowił? ✣ Przetož karząc nas/tyśiąc kroć bárźiey bicżujesz nieprzyjaćioły násze : ábyśmy dobroć twoję upátrowáli ; á uważájąc *to*, miłośierdźia śię twojego spodźiewáli. 23 ✣ Z kądeś y te / ktorzy w głupstwie żywotá niespráwiedliwie żyli / przez własne *ich* obrzydliwośći dręczył. 24 ✣ Abowiem drogámi błędu f dáleko zábładźili / bogámi być rozumieli napodlejsze nieprzyjaćioł swojich zwierzętá ; dawszy śię jáko dźie-25 ći głupie oszukáć. ✣ Przetożeś tez niby dźiećiom bezrozumnym / tákie 26 karánie ná pośmiech posłał. ✣ Ale oni / gdy nákaránie/ ktore sobie zá pośmiewisko mieli / nie dbáli / spráwiedliwego sądu Božego doználi. ✣ 27 Bo dla tych ćierpiąc ktore *czćili*, gniewáli śię : á widząc że dla tych

a 5 Moj. 9. 3. y 12. 29.
b 2 Moj. 23. 27. 5 Moj. 7. 20. Jozue. 24. 12.
c 1 Moj. 9. 15.
d Rzym. 9. 20.
e 1 Piotr. 5. 7.
f Rzym. 1. 23.

ktore zá bogi g mieli / karáni byli / poználi Bogá prawdźiwego / ktorego śie niekiedy h záprzeli / że go nie máją : dla tego też ćięższy sąd przyszedł ná nie.

g 2 Moj. 9. 3. 6. h 2 Moj. 5. 2.

ROZDZIAŁ XIII.

Opisuje ślepotę ludzką, y z niey pochodzące báłwochwálstwo.

1 Nikczemni są zájiste wszyscy ludźie z przyrodzenia / przy ktorych jest nieznájomość Bogá : poniewaź z tych a rzeczy dobrych ktore są widźiálne / nie mogli poznáć tego ktory jest ; á przypátrując śie pilnie spráwam / nie poználi *sámego* 2 sprawce. ♣ Ale ábo ogień / ábo wiátr / ábo prętkie powietrze / ábo b obrot gwiazd / ábo gwałtowna wodę / ábo świátłá niebieskie / y zá sprawce świátá / y zá bogi mieli. ♣ 3 W ktorych to pieknośći zákocháwszy śie / jesli je zá bogi przyjeli / niech wiedzą / że dáleko zacnieyszy jest PAN tych rzeczy : Gdyż on pieknośći pzwodem będąc / stworzył 4 je. ♣ Abo jesli śie mocy ábo spráwam ich dźiwowáli / niech dochodzą z tego / jáko dáleko mocnieyszy jest 5 ten ktory je spráwił. ♣ Z wielkośći bowiem y ozdoby / y stworzonych rzeczy / przystojnie c Sprawcá ich 6 poznány bydź może. ♣ Jednák y w tych máła jest nágáná : bo onisnadź błądzą / Bogá szukájąc y chcąc go 7 ználeść : ♣ W spráwach bowiem jego śie obierájąc / badáją śie y zá pewne máją z weyrzenia / że te rzeczy 8 ktore widzą / piekne są. ♣ Aleć jednák 9 y ći nie są odpuszczenia godni. ♣ Abowiem jesli ták wiele umieć mogli / że mogli wiek rozumem ogárnąć / czemuż PAná tych rzeczy prędzey nie ználeźli ?

a Rzym. 1. 19. b 5 Moj. 4. 19. y 17. 3. c Rzym. 1. 20.

10 Nieszczęsni tedy są / y miedzy umárłymi jest nádźieja tych / ktorzy zázywáją bogámi spráwy rąk ludzkich / złoto y śrebro / wymysł rzemieśniká / y podobieństwá zwierząt / ábo kámień niepożyteczny / ro11 botę reki stárodawney. ♣ Abo jesli ktory d ćieślá przygodne drzewo utnie / misternie obrzyna wszystkę skorę z niego : á dokázując rzemiosłá swego / pożyteczne naczynie ná 12 posługę żywotá gotuje. ♣ A ostátkow oney roboty / do gotowánia potraw 13 ktorychby śię nájadł / używa. ♣ A co z niego niepotrzebnego zostáło / co śie niczemu nie godźi / drzewo záwiłe y sękow pełne wźiąwszy / nie májąc co czynić / z pilnośćią wyrzezuje / y według swego dowćipu misternie kształtuje / ná podobieństwo wyobrá14 żenia człowieczego. ♣ Abo podobieństwo zwierzęćiá jákiego nikczemnego z niego wyráźił / y pomástrychnął minią y fárbą : á uczynił bárwę jego czerwoną / wszelką mákułę ktora ná nim jest zátárszy. ♣ 15 Potym mu należące mieszkánie czyniwszy przyłożywszy je do ściány / 16 przytwirdza je żelázem. ♣ A ták je opátruje / áby nie zpádło ; gdyż wie że sobie sámo pomoc nie może : bo jest 17 obrázem / y potrzebuje pomocy. ♣ A wszákże gdy śie o májętność / y o małżeństwo swoje / y o dźieći modli : 18 ♣ Nie wstydźi śie do rzeczy bezdusznych o to mowić : o zdrowie niemocnego prośi / y o żywot martwe go żąda : á o wspomożenie tego / ktory w niczym nie jest doświadczony / uniżenie prośi : ♣ *To szczęśliwe* 19 drogę / tego ktory áni kroku postąpić nie może : o zysk y spráwę / y o szczęśliwe powodzenie rąk / y o szczęśliwy skutek tymże rękam / tego ktory sobą ruszyć nie może / prośi.

d Exod. 20. 20. y 44. 13 Jerem. 10. 3.

ROZDZIAŁ XIV.

Głupstwo Báłwochwalcow. 9. Pomstá Boża nád nimi. 14. Początek. 21. Y owoce Báłwochwálstwá.

1 Potym drugi myśląc żeglowáć / y przez srogie náwáłnośći puśćić śie májąc / wzywa drewná sprochniáłego / niżeli on okręt jest 2 ktory go nośi. ♣ Abowiem to chćiwość zysku wymyśliłá / á mądrość 3 rzemieśnicza zbudowáłá. ♣ Ale go twojá Ojcże opátrzność rządźi / gdyżeś też ty sposobił a y drogę ná morzu / y miedzy náwáłnośćiámi bespieczną śćieżkę. ♣ Pokázując 4 że możesz ze wszystkiego wybáwić / choćiażby śie też kto y bez umiejętnośći *ná morze* puśćił. ♣ Ani chcesz 5 áby były prożne spráwy mądrośći twojey : przetoż y máłey *sztuce* drze-

a 2 Moj. 14. 21.

wá / powierzája ludźie zdrowia swego; y płáwiac śie przez nawáłności w okręcie / záchowáni bywája. 6 Bo y ná początku/gdy ginęli b pyszni obrzymowie / nádźieja świátá ná okręt c uciekszy / zostáwiłá świátu naśienie ku rodzeniu / będąc spráwowána ręka twoja. 7 Gdyż błogosłáwione jest drzewo / przez ktore śie dźieje spráwiedliwość. 8 Ale to ręka d urobione przeklęte jest/ y ten ktory je uczynił: On/ że je uczynił; á to/ że będąc skáźitelne/ bogiem názwáne jest.

9 Z A rowno też są w nienawiśći e u Bogá / y niezbożnik / y niezbożność jego. 10 Bo y to co uczyniono jest / z tym co uczynił / męki ćierpieć będźie. 11 Dla tego ná báłwány Pogáńskie / karánie przyjdźie: ábowiem miedzy stworzeniem Bożym ku obrzydłośći uczynione są / y ku zgorszeniu duszam ludzkim / y ná śidło nogam głupich. 12 Abowiem początkiem nierządu jest wymyślenie báłwánow: á wynaleźienie ich / jest skáżeniem żywotá. 13 Gdyż nie były od początku / áni ná wieki będą. 14 Prozna záiste chwała ludzka przyszły ná świát: dla tego im 15 krotki celułożony jest. Abowiem nieznośną żáłośćią oćiec trapiony będąc / że mu prętko syn był porwány / uczyniwszy obraz już przed tym umárłego człowieká / teraz jáko bogá czćił / y postánowił poddánym swojim świętá y ofiáry. 16 Potym zá czásem wzmogszy śie ten niezbożny zwyczaj / przestrzegány był jáko Zakon niejáki / á zá rozkazániem zwierzchnośći / czczone były rycinny. 17 A tych ktorych przytomnie czćić nie mogli / dla tego że dáleko mieszkáli : tedy oblicze tego ktory dáleko był / wyrysowawszy / zrzetelny obraz tego Krolá/ktoremu poczćiwość wyrządząć chćieli / uczynili: áby nieprzytomnemu jáko przytomnemu z uśilnośćia pochlebiáli. 18 A ku rozszerzániu tego nabożeństwá/chlubá rzemieśnicza nieumiejętnych pobudźiłá. 19 Abowiem on snadź zwierzchnośći śie chcąc przypochlebić / wyrobił obraz náder 20 piękny. Ale pospolstwo przez pię-knośc roboty uwiedźione będąc / tego ktory krotko przed tym czczony był jáko człowiek / teraz zá bogá onego bydź rozumiáło. 21 A toć śie stáło ludźiom ná oszukánie: Gdyż ludźie ábo biedą / ábo okrućieństwem będąc w niewolą podbići / imię ktore nikomu przywłaszczone być nie może / kámieniom y drewnu dawáli.

22 N Ad to/nie było im dosyć *ná tym* iż pobładźili około znájomośći Bożey; ále też w wielkim żyjąc nieumiejętnośći boju / ták wielkie 23 złe rzeczy pokojem názywáją. Ponieważ / ábo z synow zábitych ofiáry / ábo skryte tájemnice / ábo szálone według innych zwyczáju/spráwujac bieśiády: 24 Już áni żywotá/ áni małżeństwá uczćiwego przestrzegáją : ále jeden drugiego ábo zdrádliwie zábija / ábo cudzołostwem zásmuca. 25 Owa / wszystko śię pomieszáło: rozlewánie krwie y mordy / złodźiejstwo y zdrádá / skáżenie / niewiárá/ niepokoj / krzywoprzyśiestwo / zburzenie dobrych: 26 Zápámiętánie / dobrodźiejstw / dusz splugáwienie / przyrodzenia odmienianie/nieporządek w małżeństwie/ cudzołostwo y niewstyd.

27 B Osłużenie báłwánom / ktore áni miánowáne bydź nie miáły / wszystkiego złego powodem y 28 przyczyna y dokończeniem. Gdyż ábo będąc dobrey myśli száleją / ábo kłamstwá prorokują / ábo niespráwiedliwie żyją / ábo skwápliwie krzywoprzyśięgáją. 29 W bezdusznych bowiem ufájąc báłwánach źle przyśięgájąc / nie spodźiewáją 30 śie / áby im to szkodźić miáło. Ale oboje przyjdźie ná nie co spráwiedliwego jest: że źle myślili o Bogu pátrząc ná báłwány / y że niespráwiedliwie przyśięgáli / zdrádliwie 31 gárdząc spráwiedliwośćia. Bo nie tych moc przez ktore przyśięgáją / ále *spráwiedliwa* złośnikow pomstá záwżdy przychodźi ná przestępstwá niespráwiedliwych.

Rozdział XV.

Prawdźiwą znájomość Bożą wysławia. 4. A báłwochwálstwo gáni.

Marginalia: b 1 Moj 6. 4. c 1 Moj 7. 13. d 5 Moj 27. 15. Psalm 115. 8. e Psalm 5. 7. f Psalm 16. 4.

1 Ależ ty o Boże nász / dobrotliwy jest y prawdźiwy / cierpliwy / á ktory wszystko rządźisz w miłośierdźiu. 2 Bo choćbyśmy zgrzeszyli / przećieśmy twoji / y uznawamy moc twoję. Wszákże grzeszyć nie będźiemy / wiedząc żeśmy zá twoje poczytáni. 3 Zájiste ćiebie a poznáć / jest doskonáła spráwiedliwość : á znáć moc twoję / jest korzeń nieśmiertelnośći. 4 Nie záwiodł nas bowiem wymysł ludzki szkodliwey umiejętnośći / áni málárska pracá niepożyteczna / to jest obraz rozmáitymi fárbámi wystrychniony. 5 Ktory widząc szaleni / náklaniáją śię ku niemu ; á obrázu martwego / kształtu bez duszne go / żądáją. 6 Alec złych rzeczy miłośnikámi są / y godnymi áby w tákowych nádźieję mieli / y ći ktorzy je czynią / y ći ktorzy ich prágną / y ktorzy je w uczćiwośći máją.

7 BO y gárncarz miękką źiemię gniotąc / prácowićie lepi káżde naczynie ku pożytkowi nászemu: ále z tejże gliny / jedne czyni ku czystym spráwam służące naczynia / á drugie tym przećiwne: A do czegoby śię ktore z tego obojgá naczynia godźiło / gárncarz rozsądza : 8 Ktory to złą robotę robiąc / márnego bogá z tegoż błotá lepi ; choć sam máło przed tym z źiemie będąc uczyniony / po máłey chwili wroćić śię ma do źiemie z ktorey jest wźięty / gdy śię tego długu żywotá od niego b upominác będą. 9 A wszákże stáránie jego jest / nie żeby miał prácowáć / áni że krotki żywot ma ; ále śię przećiwi złotnikom / y tym co śrebrem robią ; y kotlarzow náśláduje : y ma to sobie zá cześć / iż lepi rzeczy nikczemne. 10 Lecz popioł jest serce jego ; á nádźieją ich jest podlejsza niż źiemiá / á żywot jego nikczemniejszy niż błoto. 11 Bo nie poznał tego ktory go ulepił / y tego ktory weń nátchnął duszę prácującą / nátchnął y duchem żywiącym. 12 Alec zá to mieli że igrzyskiem jest żywot nász / á obcowánie żywotá / zysk przynoszące : bo mowią / że musząc zewsząd / choćiażby y ze złego / zysku szukáć. 13 Ten bowiem wie / iż nád inne wszystkie grzeszy / że z máteryi źiemskiey wátkie naczynie y obrázy robi. 14 Alec wszyscy głupszymi są y nieszczęśliwszymi niżeli niemowiątká / nieprzyjaćiele ludu twego / ktorzy pánują nád nimi : 15 Bo wszystkie c báłwány narodow poczytáli zá bogi / ktorzy áni oczu używáją ku widzeniu / áni nozdrzy ku bRániu w śię wiátru / áni uszu ku słucháníu / áni pálcow u rąk ku dotykániu / á nogi ich niesposobne są ku chodzeniu. 16 Gdyż je człowiek uczynił ; á duchá sobie nádánego máiąc / ulepił je : Abowiem żaden człowiek sobie podobnego Bogá uczynić nie może. 17 Ale śmiertelnym będąc / złośliwymi rękámi czyni martwą rzecz : Lepszy zájiste jest niżeli bogowie jego ; poniewaź on żywym jest / á oni nie. 18 Owszem y zwierzętom naobrzydliwszym służą : ktore / gdyby były do innych przyrownáne dla swojey bezsmyślnośći / gorsze są nád inne. 19 Gdyż nie są áni ták cudne ná wejrzeniu miedzy zwierzęty / ábyśmy ich prágnąć mieli : y owszem nie máją chwały Bożey / áni błogosłáwieństwá jego.

a Janá. 17. 3.

b Luk. 12. 20.

c Psalm. 115. 7. y 135. 16.

ROZDZIAŁ XVI.

Pomstá Boża nád Egipczány, y opátrzność jego nád Izráelczykámi, ták w Egipćie jáko y ná puszczy.

1 PRzetoż przez podobne rzeczy słusznie są pokaráni / á przez mnostwo zwierząt udręczeni. 2 Zá ktore udręczenie dobrześ uczynił ludowi twemu / y żeś im ná chćiwą pożądliwość przepiorki / pokarm nowego smáku a nágotowáł. 3 Ták áby oni áczkolwiek pokármu żądáli wszákże zá cud ná śię dopuszczonymi plágámi / y od potrzebnych pokármow wstrzymawáć śię muśieli : á ći ná máły czás niedostátek ućierpiawszy / nowego pokármu uczestnikámi byli. 4 Abowiem potrzebá było / áby ná te ktorzy używáli okrućieństwá / przyszedł nie uchroniony niedostátek : á tym tylko áby okazano / jáko nieprzyjaćiele ich udręczeni byli. 5 Bo gdy śię ná nie sroga popędliwość bestyi oborzyłá / á od kąsánia szkodliwych wężow b ginęli :

a 2 Moj. 16. 13. 4 Moj. 11. 36.

b 4 Moj. 21. 6. 1 Kor. 10. 9.

Nie

6 Nie trwał do końcá gniew twoj/ ále dla nápomnienia ná máły czás trwożeni byli/ májąc znák zbáwienia ; áby pámiętáli ná roskázánie Zakonu twego. 7 Bo kto śie náwrocił; nie przez to co było widźiálnego uzdrowiony był/ ále przez ćiebie wßystkich Zbáwićielá. 8 A w tymeś pokazał nieprzyjaćiołom nászym / iżeś ty jest tym ktory wybawiaß ze wßystkiego złego. 9 Bo one ktore zábijáło kąsánie c much y ßáráńczy/ ták/ iż żadne lekárstwo nie mogło być ználezione dla zdrowia ich : (gdyż byli godni áby od tákowych rzeczy byli udręczeni. 10 Ale synow twojich/ áni jádowitych smokow zęby nie przemogły : gdyż miłośierdźie twoje przyßło im ná pomoc/ y uzdrawiáło je. 11 Abowiem ku pámiętániu ná słowá twoje pobudzeni będąc/ prętko byli uzdrowieni : áby snádź w głębokie zápámiętánie upadßy / nie byli twego 12 dobrodźiejstwá pozbáwieni. Gdyż áni źiołá/ áni plastry uzdrowić ich mogły;ále słowo twoje PAnie/ktore wßystko uzdrawia. 13 Bo ty żywot y śmierć d w mocy swey maß/ á przywodźiß do bram piekielnych/ y záśie wywodźiß. 14 A człowiek człowieká złośćią swoją zábijá/ ále duchá ktory wyßedł nie przywraca/ y duße odjęty e wniwecz nie obraca. 15 Ale przed twoją ręką ujść/ jest rzecz niepodobna.

16 NIezbożni ktorzy śie zápieráli że ćię nie znáją/ mocą rámienia twego byli karáni; gdy niezwyczájnymi dżdżámi/ y grádem/ y gwałtownymi niepogodámi/ y nieuwárowánym prześládowániem y 17 y ogniem byli niszczeni. A nádewßystko/ co nádźiwniejßa/ że ogień w wodźie ktora wßystko gáśi/ więcey moc swoje przewodźił. Abowiem ten świát śie mśći spráwie- 18 dliwych. Niekiedy wprawdźie ućißał śie płomień/ áby nie palił ná niezbożne posłánych zwierząt/ále áby sámi jáwnie widźieli/ iż sądem 19 Bożym zćiśnieni są. Niekiedy y w wodźie/ przećiwko przyrodzeniu swemu/ ogień śie rozpalał/ áby urodzaj źiemie złośliwey wniwecz 20 obroćił. Miásto czego karmiłeś lud twoj pokármem g Anjelskim/ á posyłałeś im bez ich prace chleb z niebá gotowy/ májący w sobie wßystkie roskoßy/ y wßelaki smák 21 słußny. Bo iſtność twojá/ słodkość twoje ku dźiatkom pokázowáłá/ á służąc woli tego ktory ją jadł/ w co kto chćiał/ w to mu śię obracá- 22 łá. Ná to/ śnieg y lod znośił h ogień/ y nie rozkapiał śie : áby zrozumieli / że urodzáje nieprzyjaćioł popsował ogień gorájący / ktory śie miedzy grádámi/ y miedzy deßczámi błyskał. 23 Ale tenże záśie/ áby śie spráwiedliwi czym żywić mieli/ y ná swą własną moc zápomniał. 24 Stworzenie bowiem tobie/wßech rzeczy Stworzyćielowi usługując/ rozpala śie ku pomśćie ná niespráwiedliwe : á ućißa śie ku okázowániu dobrodźiejstw tym/ 25 ktorzy w tobie ufáją. Przetoż y ná on czás do wßystkiego śie stosując/ ßczodrobliwośći twojey ktora obżywia/wßystko usługowáło ku woli tym/ ktorzy niedostátek ćierpieli. 26 Aby śie náuczyli synowie twoji / ktoreś ty umiłował PAnie/ iż nie hojność urodzájow żywi człowieká/ ále słowo i twoje / te ktorzy w ćię 27 wierzą záchowywá. Abowiem co od ogniá nie było skázono / to od máluczkiego promienia słonecznego zágrzawßy śie/ wßczet śie roz- 28 roztopiło. Aby wiádomo było/ że słońce uprzedźić potrzebá ku dźiękczynieniu tobie ; á przy wejśćiu 22 światłośći/modlić śie tobie. Abowiem nádźieja niewdźięcznego/ roztopi śie jáko lod z źimy/á rozpłynie śie jáko wodá niepożyteczna.

c 2 Moj. 8. 24. y 10. 13. d 5 Moj. 32. 39. 1 Sám. 2. 6. e Kázn. 12. 7. f 2 Moj. 9. 2. y 9. 23. Psalm 78. 48. g 2 Moj. 16. 14. 4 Moj. 11. 7. Psalm. 78. 24. Jana. 6. 31. h 2 Moj. 9. 23. i 5 Moj. 8. 3. Mát. 4. 4. Luk. 4. 4.

ROZDZIAŁ XVII.

Ciemnośći strászne od Bogá ná Egipczány przepußczone.

1 WIelkie są záprawdę y niewypowiedźiáne sądy twoje : á dla tegoż duße nieumiejętne po- 2 błądźiły. Bo mniemáli złośnicy/ żeby mieli pánowáć nád narodem świętym/ ále zwiąſkámi a ćiemnośći/ y długiey nocy pętámi pod dáchámi zámknieni będąc/ od wiecżney opátrznośći będąc opußcze-

a 2 Moj. 10. 22. 23.

3 ni/polegli. ♣ Owſzem mniemájac/że śię ćiemną zápomnienia zásłoną w grzechách táiemnych utáją / rozproſzeni / ćięſko przeſtrászeni / y po-
4 kuſámi ztrwożeni ſą. ♣ Alec áni iáſkinia w ktorey byli/przed ſtráchem ich nie záchowáłá / y ſzum trwożący je / zewſząd śię rozlegał : á obłudy ſtráſzliwe / ſrogie ná wejrzeniu pokázowáły śię im.
5 ♣ Ani żadna moc ogniá nie mogłá im świátłośći dawáć/ áni jáſnych gwiazd płomienie niemogły oświećić/oney ták żáłoſney nocy.
6 ♣ Ale śię im tylko pokázował jákiś ogromny / ſam od śiebie goráiący ſtráchu pełny ogień: przetoż / przeráziwſzy śię tym przed tym niewidánym widzeniem / mniemáli/że to co widźieli/ coś gorſzego było.
7 ♣ A ták upádłá obłudna b czárnokśięſka náuká / y z zelżywym záwſtydzeniem chełpiących śię
8 w ſwojey roſtropności. ♣ Abowiem ći ktorzy obiecowáli ſtráchy y trwogi odegnáć od duſze zchorzáłey / ſámi z pośmiewiſkiem pełnym
9 ſtráchu zemdleli. ♣ A chocby ich też było nic ſtráſznego nie trwożyło / jednák przechodzeniem beſtyj / y ſykániem węzow przeſtráſzeni / ze
10 drżeniem ginęli: ♣ Prząc śię/że powietrza / ktorego żadnym obyczájem nikt ujść nie może / niewidźieli.
11 ♣ Abowiem ſtráſzliwa rzecz jeſt złość / przez własnego świádká oſądzona : á ſumnieniem będąc ścisniona / záwżdy pierwey czuje ćięſkośći/ niżeli nádzieja.
12 ♣ Gdyż bojaźń nic innego nie jeſt/jedno odſtąpienie pomocy od rozumu pochodzących.
13 ♣ A gdy nádźieją wewnątrz mnieyſza jeſt/ mniema że więtſze jeſt złe / o ktorym jeſzcze nie wie : gdyż przyczyná jákakolwiek mąk przydawa.
14 ♣ A oni przez one noc práwie nieznośną/ y ktora z głębokośći piekłá nieznośnego pochodźi/ tymże
15 ſnem uſpieni : ♣ Częśćią dźiwnymi obłudámi trwożeni byli/ częśćią jákoby ich duſze odbiegáły omdlewáli : Abowiem prętki / á nieſpodźiewány ſtrách był ná nie
16 przypadł. ♣ A ták tym obyczájem ktokolwiek tám upadł / ſtrzeżony był / wrzucony będąc do więzienia / żeláza niemájącego.
17 ♣ Abowiem ktorykolwiek oracz/ábo páſterz / ábo robotnik od tych robot ktore ná puſzczy robią / záchwycony był / nieuchronna niewolą ćierpieć
18 muśiał. ♣ Gdyż jednymże łáncuchem ćiemnośći wſzyſcy byli związáni.
19 ♣ Jeſliże był ſłyſzány wiátr ſzumiący / ábo miedzy gęſtym gáłęziem ptáſzy głos wdźięczny / ábo ſzum wody gwałtownie bieżącey / ábo wálących śię ſkał trzáſk ogromny / ábo ſkaczących zwierząt bieg niedojrzány / ábo głos ryczących ſrogich zwierząt / ábo odgłos w jáſkiniách gornych śię rozlegájący ; to wſzyſtko je ſtráſzyło / y do
20 mdłośći przyprowadźiło. ♣ Bo choć wſzyſtek świát jáſną świátłośćią był oświecony/ y trwał w nieprzekázonych robotách :
21 ♣ Wſzákże nád onymi sámymi wiśiáłá ćięſka noc / y niejáki obraz ćiemnośći / ktora ná nie przypáść miáłá : ále oni ſámi ſobie byli ćięſzſzymi / niżeli ćiemnośći.

Rozdział XVIII.

Izráelczycy w ſtráſzne Egipſkie ćiemnośći świátłem byli oświeceni. 4. A pierworodne Egipſkie, Anjoł pomordował.

1 Ale przy świętych twojich a byłá wielka świátłość ktorych głos oni ſłyſząc/ále oſoby ich nie widząc /
2 ♣ Szczęśliwymi je bydź powiádáli/ że też oni tego nie ćierpieli : á iż nie ſzkodźili krzywdę przed tym ćierpiąc / záto im dźiękowáli ; y o łáſkę proſili / przeto / że śię z nimi
3 przed tym nie zgadzáli. ♣ Dlaczego dałeś ſwojim ſłup b ogniſty záprzewodniká w niewiádomey drodze / y słońce nieſzkodliwe w onym
4 zacnym pielgrzymſtwie. ♣ Godnić oni byli zájiſte / áby świátłośći będąc pozbáwieni / jáko do więzienia do ćiemnośći wsádzeni byli : Bo w zámknieniu chowáli ſyny twe/przez ktore wieczna świátłość Zakonu temu świátu miáłá być podána. ♣
5 Ale gdy oni o tym myślili/áby niemowiątká c świętych twojich mordowáli : á jedno dźiećię ná rzekę będąc wyłożone / záchowáne jeſt ku

b 2 Moj. 7. 12. y 8. 7. y 9. 10. 11.

a 2 Moj. 10. 23.

b 2 Moj. 13. 21. y 14. 24 Psalm 78. 14. y 105. 39.

c 2 Moj. 1. 16. y 2. 3. Dźiej. 7. 20. Zyd. 11. 23.

obwinieniu ich : tedyś zátrácił mnoſtwo dźiatek / á oraz wſzyſtkie zágubiłeś w gwałtowney wodźie. ✤ 6 Tá noc przed tym d byłá oznáymiona oycom náſzym / áby pewnie wiedząc jákim przyśięgam uwierzyli / dobrey y beſpieczney myśli byli. ✤ 7 A ták lud twoy doſtąpił jáko wybáwienia ſpráwiedliwych / ták y nieprzyiaćioł zginienia. ✤ 8 Abowiem jákoś karał przećiwniki *náſze*, tákeś nas powoławſzy do śiebie/uwielbił. 9 ✤ Potáiemnie záprawdę ofiáry ſpráwowáli święći ſynowie dobrych ludźi : á jáko Boſki zakon ſobie zgodnie poſtánowili / że święći zárowno tych rzeczy y dobrych/ y niebeſpieczeńſtw uczeſnikámi bydź máią / gdźie oycowie pieśni chwalebne 10 śpiewáć záczynáli. ✤ A záśię rozlegał śię niezgodny krzyk nieprzyiaćioł : y żáłoſny głos śię rozlegał 11 dźiatek nárzekáiących. ✤ Gdyż jednákąż e kaźnią ſługá poſpołu z pánem był utrapiony / y człowiek poſpolity zárowno z Krolem ćierpiał. 12 ✤ A ták wſzyſcy jednákąż śmierćią umorzonych / mieli umárłych liczbę niezliczoną : Abowiem ktorzy pozoſtáli żywi / nie mogli wyſtárczyć chowáć ich; ponieważ w jednym oká mgnieniu / zacne ich potomſtwo 13 poginęło. ✤ Bo dla czárow ſwoich k niczemu przed tym niewierząc / przy zginieniu pierworodnych / ten lud ſynem Bożym bydź wyznawáli. 14 ✤ Bo gdy śię wſzyſtko uſpokoiło/ á noc połowicę prętkiego biegu ſwego 15 odpráwiłá : ✤ Wſzechmocne słowo twoje/z niebá z ſtolice Krolewſkiey/ jáko ſrogi walecznik w pośrzodek źiemie ná zginienie podáney / przy- 16 ſkoczyło : Nioſąc jáko miecz oſtry jáwne rozkazánie twoje / á ſtojąc / wſzyſtko śmierćią nápełniło : á choć niebá dośięgáło / przećię po 17 źiemi chodźiło. ✤ Tedy je záraz zá tym zátrwożyło widzenie ſnow ćieżkich / y ſtráchy náſtáły nieſpo- 18 dźiewáne; ✤ Ták/że jeden tám/drugi ſám porzucony / ná poły umárłym będąc /dla czego umierał / po- 19 kázowáł. ✤ Abowiem ſny ich ktore je były zátrwożyły / to *im* przed tym oznáymiły ; áby bez wiádomośći / przecżby to złe ćierpieli / nie poginęli.

20 A Choć śię niekiedy y ſpráwiedliwych dotknęło doświadczenie g śmierći / y ſtáłá śię porażká ludu ná puſzczy / wſzákże ten gniew nie 21 długo trwał. ✤ Abowiem poſpieſzywſzy śię mąż bez nágány / walczył zá nie / wźiąwſzy ná śię zbroie poſługi ſwojey / *to jeſt*, modlitwę y kádzenie ná ubłagánie nioſąc / záſtáwił śię onemu rozgniewániu / y koniec uczynił tey nędzy/ oznáymuiąc że był ſługa twoim. 22 ✤ A zwyćiężył tego ktory gubił/nie mocą ćiáłá áni mocą zbroie: ále słowem podbił tego ktory karał/przyśięgi oycow y przymierze ná pámięć przywo- 23 dząc. ✤ Bo gdy już kupámi umárli jedni ná drugie padáli / ten śię w pośrzodku záſtáwił ; y záwśćiągnał gniew / y przerwał mu drogę / 24 ktora byłá do żywych. ✤ Bo ná długiey ſzácie było wſzyſtko ochędoſtwo y zacność Oycow / ná kámieniách czterech rzędámi wyryta : á máieſtat twoy był ná koronie/ ktora byłá 25 ná głowie jego. ✤ Tym rzeczam uſtąpił ten ktory trácił / y tych śię ulękł : bo im ná ſámym doświadczeniu gniewu doſyć było.

ROZDZIAŁ XIX.

Plági Boże ná Egipt przepuſzczone. 5 I jáko Bog opátrowáł lud ſwoy Izráelſki, wywiodſzy go z Egiptu.

1 Ale ná niezbożniki gniew oprocz miłośierdźia / áż do końcá docierał. 2 ✤ Przeyrzał bowiem Bog y ich przyſzłe ſpráwy / że oni te ktorym odyść dopuśćili / y z ochotą je wyprowadźáli / żáłuiąc a tego / gonić je będą. 3 ✤ Bo jeſzcze żał przed rękámi máiąc / y nád grobámi umárłych nárzekáiąc / inną rádę głupią przed nię b wźięli : á ktore z prośbą wypędźili/ te *záśię* jáko zbiegi 4 gonili. ✤ Zaćiągnęłá je záiśte do tego końcá słuſzna potrzebá / á rzeczy przeſzłe w zápámiętánie imprzywiodłá / áby to czego niedoſtawáło do karánia / przez ono utrapienie 5 doſkonále ná nie przypádło. ✤ A chociaż śię lud twoy przez drogę dźiwną przepráwił / przećię oni i nową

śmierć

d 2 Moj 11. 4.
e 2 Moj 12.29.
a Moj 7. 11.
g 4 Moj 16.45.
a 2 Moj 14. 9.
b 2 Moj 12.33.

6 śmierć ználeźli. ♣ Bo wszelkie stworzenie w swym rodzáju/ záśię z gory odnowienie wźiąwszy/ wykonywáło powinnośći sobie włáśnie poruczone; áby synowie twoji bez obrázy byli záchowáni. ♣ 7 Obłok záśłaniał c Oboz: á z wody ktora tám przed tym byłá / ukazáło śię dno suchey d źiemie / przy tym y rowna śćieszká: tákże y ná morzu czerwonym drogá wolna / á z wiru głębokiego / pole 8 źielone. ♣ Przez ktore wszystek lud przeszedł / á ręká twoja ochroniony 9 będąc/dźiwne cudá widźieli. ♣ Abowiem pásli śię jáko konie / y jáko jágniętá poskákiwáli / chwaląc ćię 10 PAnie/ ktoryś je wybáwił. ♣ Bo jeszcze pámiętáli ná to co śię stáło gdy jeszcze byli w źiemi pielgrzymstwá swego: jáko źiemiá miásto rodzáju zwierząt wydáłá száráńczą / á rzeká miásto ryb wypuśćiłá mnostwo żab. ♣ 11 A náostátek widźieli y nowy rodzáj g ptástwá / gdy będąc uwiedźieni chćiwośćią / pożądáli 12 potraw roskosznych. ♣ Bo ku poćiesze ich przepiorki od morzá przylećiáły. 13 ALe pomsty przyszły ná grzeszniki Nie bez cudow pierwey znácznych/ y gwałtownych h piorunow; spráwiedliwie záprawdę ćierpieli / dla swojich włásnych złośći; ábowiem obrzydłą nieludzkość pokázowáli przećiwko cudzoźiemcom. ♣ 14 Gdyż niektorzy z nich nieznájomych przychodniow nie przyjmowáli / á niektorzy gośćie / ktorzy im dobrze 15 czynili/ w niewolą wprawiáli. ♣ A nie tylko im to czynili, ále jeśli je kto przyjął / tedy to ćiężko znośili: ponieważ z niechęćią cudzoźiemce przyjmowáli. A inni przyjąwszy je z wdźięcznośćią / te ktorzy jednych że praw z nimi używáli / ćięzkimi i 16 robotámi trapili. ♣ Przetoż też záráżeni byli ślepotą jáko y oni przed k drzwiámi spráwiedliwego: ktorzy srogimi ćiemnośćiámi ogárnieni będąc / káżdy z nich weśćia do 17 drzwi swojich szukał. ♣ Abowiem Żywioły jedne z drugimi śię pięknie mieszájąc / jáko śię więc ná Instrumenćie głosy pieśni wespoł odmieniáją / wszákże jedenże dźwięk zostawa: co śię z pilnego przypátrowánia rzeczom / ktore śię przed tym dźiały/ snádnie obaczyć może. ♣ 18 Bo źiemskie l rzeczy odmieniáły śię w wodne: á co pływa po źiemi cho- 19 dźiło. ♣ Ogień przemagał m w wodźie: zápomniawszy włásney swojey mocy: á wodá zápomniáłá przyro- 20 dzenia gászącego. ♣ Płomienie przećiwnym obyczájem / nie paliły ćiał zwierząt skáźitelnych / ktore w nim chodźiły: áni pokarmu niebieskiego do lodu podobnego / ktory śię n łá- 21 cno roztapiał. ♣ We wszystkich rzeczách uwielbiłeś y uczćiłeś lud twoj ô PAnie / á nie pogárdźiłeś nim: áleś mu po wszystek czás y ná káżdym miejscu przytomnym był.

Marginalia: c 2 Moj. 14.19. d 2 Moj. 14.21. e 2 Moj. 15. 1. ... 3. f ... Moj. ... 21. g ... Moj. 6.13. ... Moj. 1.31. Psalm 8.27. h ... Moj. 4.24. Psalm ... 3.19. i 2 Moj. 10.22. k 1 Moj. 19.11. l 2 Moj. 4. 22. m 2 Moj. 9. 23. n 2 Moj. 16.23.

KSIEGI JEZUSA SYNA SYRACHOWEGO,

Ktore też názywáją

EKKLESIASTIKUS.

Przedmowá niektorego Autorá.

1 TEn Jezus był synem Syráchowym/ wnukiem Jezusá tegoż imienia. ♣ 2 Tenći był zá czásow pośledniych / po pojimániu y po náwroceniu ludu/ á niemal po wszystkich Proro- 3 kách. ♣ A dźiad jego Jezus/ jáko y sámo tym świadczy/ był mężem miedzy Żydámi prácowitym y bárzo 4 mądrym. ♣ Ktory nie tylko innych ktorzy przed nim byli mężow mądrych/ mądre powieśći zebrał: ále

y swoje niektore własne podał / wielkiego rozumu y mądrośći pełne. 5 ♣ A gdy te Księgi on pierwszy Jezus ledwie zebráne pozostáwił / żywotá dokonał : Syrách je po nim záśię wziąwszy / oddał Synowi swemu Jezusowi. 6 ♣ Ktory wźiąwszy je / w jeden słuszny porządek zebrał / y Mądrośćią je názwał ; przydawszy swoje / Ojcá y dźiádá swego imię : tym sámym imieniem Mądrość / chcąc przywieść słucháczże do tego / áby większą miłość mieli do czytánia tych Ksiąg. 7 ♣ A ma w sobie powieśći mądre / gadki / y przypowieśći ; przytym niektore osobne stárodawne / á święte historye / o mężach / ktorzy śię bárzo Bogu podobáli ; tákże y niektore modlitwy y pieśni jego. 8 ♣ Rad to dawa znáć jákimi dobrodźiejstwy opátrzyć ráczył PAN Bog lud swoj / y jákie nieszczęśćia dopuszczał ná nieprzyjaćioły ich. 9 ♣ Ten Jezus náśládowcá Sálomonowym będąc / nie mniejszey jáko y on / z mądrośći y z umiejętnośći chwały dostąpił : á záprawdę bárzo był uczony / y tákim słynął.

Przedmowá ná Madrosc Jezusá Syná Syráchowego.

1 POniewaz nam wielkie y známienite rzeczy przez Zakon y Proroki / y przez inne ktorzy po nich byli podáne są / przez ktore właśnie ma mieć Izráel chwałę umiejętnośći y mądrośći : 2 ♣ Zkądby nie tylko ći ktorzyby je czytáli / umiejętnośći potrzebney nábyli / ále y obcym miłującym umiejętność / jáko mową / ták y pisániem pożyteczni być mogli. 3 ♣ *Z tey przyczyny* dźiad moj Jezus / ná to śię nawięcey udawszy / áby czytał Zakon y Proroki y inne przodkow Księgi ; á w nich bárzo biegłym bywszy / 4 ♣ Przypadł ná to / áby y on nieco spisał / coby ku náuce y mądrośći należáło : 5 ♣ Jákoby miłośnicy umiejętnośći / y ći ktorzy jey nábyli / tym więcey przez to w cnotliwym żywoćie postępowáli. 6 ♣ A przetoż nápominam was / ábyśćie z uwagą y z pilnośćią *te Księgi* czytáli : á odpuśćili / jeśliby śię wam gdźie zdáło / żem w tym wykłádźie pilną pracę wiodąc / niektorych słow wyráźić nie mogł. 7 ♣ Bo nie te właśnie moc máją słowá sáme w sobie / gdy ná inszy język przełożone bywáją / jákogdyby po Zydowsku wyráżone były. 8 ♣ A nie tylko te / ále tesz y inne / owszem y sam Zakon y Prorocy / y inne Księgi / niemáłą rożność máją / gdy swojim językiem wysłowione bywáją. 9 ♣ Bo trzydźiestego y osmego roku / zá Ewergetá Krolá / dostawszy śię do Egiptu / á przez niektory czás tám pobywszy / ználazłem tám Księgi niepośledniejszey náuki. 10 ♣ Przetoż zdáło mi śię zá rzecz bárzo potrzebną / ábym y ja *w tym* pilnośći y wierney prace przyłożył / ná przetłumáczenie tey Księgi. 11 ♣ A ták wielkim czułośći y dowćipu w tym czáśie przyłożył / áby tá Księgá dokonána będąc / wydána byłá *ku pożytkowi* tych / ktorzy w cudzey źiemi będąc / rádźiby śię uczyli / y obyczáje swoje przygotowáli / áby według Zakonu PAŃskiego żyli.

ROZDZIAŁ I.

Mądrość chwali. 25. Y sposob jákoby jey nábyć ukázuje.

1 WSzelka mądrość jest od PAná / á z nim jest ná wieki. 2 ♣ Ktoż policzy piasek morski / krople dżdżowe / y dni wiekow? 3 ♣ Ktoż dośćignie / wysokośći niebios / y szerokośći źiemie / y przepáśći / y mądrośći ? 4 ♣ Przed wszystkimi rzeczámi naprzod stworzona jest mądrość / á rozum roztropnośći jest od wieku. 5 ♣ Zdroj mądrośći / *jest* słowo Bogá ná wysokośći *mieszkájącego*, á drogi jey są przykázánia

zánia

6 zánia wieczne. ♣ Komuż wżdy objáwiony a korzeń mądrośći/ á chytrośći jey ktoż zrozumiał? ♣ 7 Jeden jeść tylko mądry/ bárzo strászliwy/ ktory śiedźi ná stolicy swojey. ♣ 8 Sam ći ja PAN stworzył/ y oglądał y rozráchował ją. ♣ 9 Y rozlał ją po wszystkich spráwách swojich/ y ná wszystko ćiáło według szczodrobliwośći swojey: y użyczył jey tym/ ktorzy go miłują.

a Rzym. 11.34.

10 Bojaźń PAńska jest chwałą/ y chlubą/ y rádośćią/ y korona wesela. ♣ 11 Bojaźń PAńska uwesela serce/ á dawa rádość y wesele/ y długi żywot: ♣ 12 Temu ktory śię PAná boji/ będźie śię dobrze dźiało w ostátniey potrzebie, á w dźień śmierći swojey będźie szczęśliwym. ♣ 13 Początek b mądrośći/ jest bać śię Bogá: ktorá z wiernymi w żywoćie jest pospołu stworzona. ♣ 14 Miedzy ludźmi sobie grunty wieczne záłożyłá/ á potomstwu ich zwierzona będźie. ♣ 15 Zupełna mądrość jest bać śię PAná: ktora násyca ludźie owocámi swymi. ♣ 16 Wszystek dom ich nápełnia rzeczámi kosztownymi/ á szpiżárnie ich urodzájámi swymi. ♣ 17 A te obá dáry Boże dáne są ku pokojowi. ♣ 18 Korona mądrośći jest bać śię PAná/ ktora rodźi pokoj/ y lekárstwem jest zdrowiu; á rozszerza 19 sławę tych/ ktorzy go miłują. ♣ Umiejętność y wyrozumienie rostropnośći/ mądrość wylewa jáko deszcz/ á sławę tych ktorzy ją trzymáją/ 20 wywyższa. ♣ Korzeń mądrośći jest bać śię PAná/ á gáłązki jey są 21 przedłużenie żywotá. ♣ Bojaźń PAńska grzechy rozpędza; á poki jest przytomna/ gniew odwraca. ♣ 22 Nie może człowiek gniewliwy c spráwiedliwym być; ábowiem przekość gniewu jego/ przywodźi go do 23 upadku. ♣ Ćierpliwy do czásu wszystko znośi; ále mu śię potym wesele 24 przywroći. ♣ Do czásu utáji słowá swoje; á wárgi wielu będą wysłáwiáły rozstropność jego. ♣ 25 W skárbiech mądrośći/ są przypowieśći umiejętnośći: ále grzesznik brzydźi śię chwałą Bożą.

b Psalm 111. 10. Przyp 1. 7. y 9.10.

c Jákob. 1. 20.

26 Jeśli prágniesz mądrośći/ záchowaj rozkazánia: á PAN ći jey 27 użyczy. ♣ Abowiem bojaźń PAńska jest mądrośćią y ćwiczeniem/ á kocha śię w wiernośći y w ćichośći. ♣ 28 Nie bądź w bojáźni PAńskiey będąc w niedostátku: á nie przystępuj do niego sercem dwoistym. ♣ 29 Nie bądź obłudny przed ludźmi: á ná wárgi twoje nie ubespieczaj śię. 30 ♣ Nie wywyższaj śię sam ábyś nie upadł/ á nie wpráwił duszę twojey 31 w hánbę. ♣ Boby odkrył PAN wszystkie táiemnice twoje/ á w pośrzod zgromádzenia poráziłby ćię: 32 ♣ Gdybyś szczerze nie przystąpił do bojáźni PAńskiey/ ále serce twoje było pełne zdrády.

Rozdział II.

Do státeczności upomina. 13. *Niestátecznym kaźnią groźi.* 17. *A znáki pobożnych pokázuje.*

1 Synu/ przystępując do służby a PAńskiey/ przygotuj duszę 2 twoję ná pokusy. ♣ Spraw serce twoje/ á bądź státecznym: á nie skwapiaj b śię czásu náiázdu. ♣ 3 Przystań do niego/ á nie odstępuj: ábyś urosł ná końcu żywotá twego. 4 ♣ Cokolwiek náćię przyjdźie/ wdźięcznie przyjmuj/ á w odmiánie poniżenia twego/ bądź ćierpliwy. ♣ 5 Abowiem jáko złoto w ogniu c proбowáne bywa/ ták ludźie zacni w 6 poniżeniu jáko w piecu. ♣ Powierz mu śię/ á przyjmie ćię: wyprostuj drogi twoje/ á nádźieję w nim 7 pokładaj. ♣ Ktorzy śię boićie PAná/ usáićie w nim; á nie omyli 8 was zapłátá wászá. ♣ Ktorzy śię bojićie PAná/ spodźiewajćie śię dobrego/ y wesela wiecznego/ y miłośierdźia. ♣ 9 Ktorzy śię bojićie PAná/ oczekawajćie miłośierdźia jego: á nie odchylajćie śię od niego/ ábyśćie nie upádli. ♣ 10 Obejrzyjćie śię ná przeszłe wieki/ á obaczćie/ jesli kto/ mając nádźieję w PAnu/ był 11 záwstydzony. ♣ Izáli kto trwájąc d w bojáźni jego/ był opuszczony? Izáli kto/ ktory go wzywał/ 12 wzgárdzony jest? ♣ Abowiem dobrotliwy y miłośierny jest PAn/ y długo ćierpiący/ á hojny w miłośierdźiu: odpuszcza grzechy/ y wybawia czásu trapienia.

a Mátt. 4. 1. 2 Tym. 3. 12.

b Ezái. 28. 16.

c Mądr. 3. 6. Przyp 17. 3. 1 Pietr 4. 12.

d Psalm 37. 25.

13 Biádá sercom lękliwym/ y rękam ostábiáłym/ y grzesznikowi chodzącemu dwiemá e drogámi. ✣ 14 Biádá sercu upádłemu/ bo nie wierzy; przetoż nie będźie miáło obrony. 15 ✣ Biádá wam ktorzyśćie utráćili ćierpliwość. ✣ 16 Bo coż czynić będźiećie/ kiedy was PAN náwiedźi?

17 Ktorzy śię boją PANá/ nie będą niewierni słowu jego: á ktorzy go miłują/ strzedz będą drogi jego. Ktorzy śię boją PANá/ szukáć będą tego/ áby mu śię podobáli. ✣ 18 A ktorzy go miłują/ nápełnieni będą zakonem *jego*. ✣ 19 Ktorzy śię boją f PANá/ przygotują serce swoje/ á przed obliczem jego upokorzą dusze swe/ *Mowiąc*; 20 Wpádnijmy w ręce g Boże/ á nie w ręce ludzkie. ✣ Abowiem jáki jest májestat jego/ tákie też miłośierdźie jego.

ROZDZIAŁ III.

Rodzice mieć w uczćiwośći. 17. Y cichym być uczy.

1 Dźiatki/ posłuchajćie mnie Ojcá *swego*: á ták czyńćie/ 2 ábyśćie byli záchowáni. ✣ Bo PAN uczćił a Ojcá *zwierzchnośćią* nád dźiatkámi/ á práwo máćierzyńskie 3 utwirdźił nád synámi. ✣ Kto czći Ojcá/ dostępuje odpuszczenia grzechow. ✣ 4 A jákoby skárby zgromadzał/ kto ma w uczćiwośći mátkę 5 swoję. ✣ Kto czći Ojcá/ doczeka pociechy z dźiatek/ á w dźień modlitwy 6 swojey/ będźie wysłucháńy. ✣ Kto czći Ojcá/ będźie długo żyw: á kto posłuszny PANu/ odpoczynek sposobi mátce swojey. ✣ 7 Kto śię boji PANá/ będźie czćił Ojcá: á służyć będźie rodźicom swojim/ jáko pánom 8 swym. ✣ Uczynkiem y słowy czći Ojcá b twego/ y mátkę twoję: áby ná ćię przyszło błogosłáwieństwo od 9 ludźi. ✣ Abowiem błogosłáwieństwo c Ojcowskie/ utwirdza domy dźiatek: á przeklectwo máćierzyńskie z gruntu wywraca fundámenty. ✣ 10 Nie chlub śię z zelżywośći Ojcá twego: boć nie jest ku sławie zelżywość 11 Ojcowska. ✣ Gdyż sławá człowiecza z uczćiwośći Ojcá jego: á mátka bezecna/ jest sromota dźiatkam. 12 ✣ Synu/ pomagaj w stárośći Ojcu twemu/ á nie zásmucaj go poki żyw. 13 ✣ A jeśli mu ná baczeniu schodźi/ odpuść mu: á nie czyń mu zelżywośći/ *ále go czći* według wszystkiey możnośći twojey. ✣ 14 Abowiem miłośierdźie twoje Ojcu *pokazáne*, nie przyjdźie w zápámiętánie: owszem przećiwko grzechom obronę mieć będźiesz. ✣ 15 W dźień utrapienia wspomnią ná ćię: á jáko lod od gorącá/ ták 16 śię rozpłyną grzechy twoje. ✣ Ten ktory opuszcza Ojcá swego/ jest jáko bezecny: á ten ktory pobudza do gniewu mátkę swoję/ jest przeklęty od PANA.

17 Synu/ odpráwuj rzeczy twoje w cichośći/ á będźiesz miał łáskę u człowieká dobrego. ✣ 18 Czymeś większy/ tym d śię bárźiey uniżaj/ á znajdźiesz łáskę przed PANem. ✣ 19 Wiele jest wywyższonych y sławnych/ áleć cichym tájemnice bywáją objáwione: bo *ácz* wielka jest moc PAńska/ ále od pokornych uczczony 20 bywa. ✣ Trudnieyszych e rzeczy ktorych pojąć nie możesz/ bezrozumnie śię nie pytaj: á *o tych* ktore przewyższáją śiłę twoje/ głupie śię nie 21 badaj. ✣ Coć poruczono/ o tym świątobliwie rozmyślaj/ ábowiemći nie potrzebá skrytych rzeczy oczymá 22 upátrowáć. ✣ Zbytecznymi mowámi swymi nie badź ćiekáwy. ✣ 23 Boć więcey pokazano/ niż rozum ludzki 24 *pojąć może*. ✣ Wielu zwiodłá dáremna dumá ich/ á złe przedśięwźięćie do upadku przywiodło myśl ich. ✣ 25 Zrzenice nie májąc/ będźiesz bez świátłá: á czego pewnie nie umiesz/ 26 nie powiádaj. ✣ Serce zátwárdźiáłe/ przyjdźie ná zły koniec: á kto miłuje niebeśpieczeństwo/ zginie w nim. 27 ✣ Serce zátwárdźiáłe będźie prácámi obćiążone/ á grzesznik przyda grzechu do grzechu. ✣ 28 Pyszny/ w utrapieniu swym nie ma lekárstwá: á drogi jego wykorzenione będą; gdyż śię szczep złośći w nim rozkorzenił. 29 ✣ Serce mądrego rozbiera przypowieśći/ á ucho słucháczá jest mądremu przyjemne. ✣ 30 Ogień pałájący/ wodá gáśi/ á miłośierdźie f grzechy 31 gládźi. ✣ Abowiem PAN ktory nádgradza dobroczynność/ będźie ná to pámiętał: á czásu upádku

swe-

e 1 Krol. 18.21. f Jan. 14.21. g 2 Sám. 24.14. a 4 Moj. 19. 3. b 2 Moj. 20.12. 5 Moj. 5. 16. Mátt. 15. 4. Márk. 7. 10. Efez. 6. 2. c 1 Moj. 27.28. 5 Moj. 33. 1. d 2 Sám. 4. 22. 1 Kor. 15. 9. Filip. 2. 5. 1 Piotr 5. 5. e Przyp. 25.27. Rzym. 12. 3. f Psal. 12. 1. Dan. 4. 24. Tob. 12. 8. Mát. 5. 7.

swego / *miłosierny* podporę znajdźie.

ROZDZIAŁ IV.

Do Miłosierdźia. 12. Mądrośći. 30. Y do miłośći prawdy nápomina.

1 SYnu/ nie odejmuj á żywotá ubogiemu ; áni odwłaczájąc / zátrzymawaj oczu niedostátecznych. (a 5 Moj. 15. 4. Tob. 4. 7. Mátt. 23. 23. Luk. 11. 41.)

2 ✤ Duszę łáknącey nie zásmucaj/ áni odwłaczaj b *ratunku* człowiekowi w niedostátku jego. (b Przyp. 3. 28.)

3 ✤ Sercá rozdrażnionego nie zásmucaj: á nie odwłaczaj udźielenia nędznemu.

4 ✤ Pokorney prozby utrapionego nie odrzucaj ; á nie odwracaj obliczá twego od ubogiego.

5 ✤ Od nędznego nie odwracaj oká twego : á nie dawaj przyczyny człowiekowi/ áby ćię przeklinał.

6 ✤ Bo gdyby ćię w gorzkośći duszę swey przeklinał/ modlitwę jego wysłucha ten/ ktory go stworzył.

7 ✤ Okázuj śię łáskáwym w zgromádzeniu : á przed Przełożonym skłániaj głowę twoję.

8 ✤ Nákłoń ochotnie uchá twego ubogiemu : á daj mu odpowiedź spokojnie.

9 ✤ Wyrwi tego c ktory krzywdę ćierpi/ z rąk temu ktory mu bezpráwie czyni : á nie badź bojáźliwego sercá czyniąc sąd. (c 1 Moj. 24. 14. Ps. 72. 11.)

10 ✤ Badź śirocie jáko d Oćiec/ á mátce ich miásto mężá. (d Job. 31. 16.)

11 ✤ Tedy będźiesz jáko syn Nawyższego/ á będźie ćię miłował więcey niżeli mátká twojá.

12 MAdrość syny swe wywyższa/ á podawa ręki tym/ ktorzy jey szukáją.

13 ✤ Kto ją miłuje/ miłuje żywot : á ktorzy do niey ráno przystawáją/ weselem nápełnieni bywáją.

14 ✤ Kto ją otrzymawa/ odźiedźicza sławę : á ktoredykolwiek poydźie/ PAn mu pobłogosłáwi.

15 ✤ Tey ktorzy służą/ oddawáją posługi Swiętemu: á ktorzy ją miłują/ te też Pan miłuje.

16 ✤ Kto jey posłucha/ narody sądźić będźie : á kto ma wzgląd ná nię/ bespiecznie mieszkáć będźie.

17 ✤ Jesli śię jey powierzy/ odźiedźiczy ją : á potomstwo tákowych zostánie w ośiádłośći jey.

18 ✤ Ackolwiek ostro z nim z przodku postąpi : bo strách y bojaźń náwiedźie nań/ y utrapi go kárnośćią swoją/

19 ✤ Pokądby nie podufáłá duszy jego/ á nie doświadczyłá go sądámi swymi:

20 ✤ Wszákże záśię/ náwroći śię prostą drogą do niego/ y uweseli go:

21 ✤ A objáwi mu tájemnice swoje.

22 ✤ A jesli śię obłądźi/ opuśći go/ y poda go w ręce upadkowi jego.

23 ✤ Pilnuj czásu/ á strzeż śię złego.

24 ✤ A nie wstydź śię zá duszę twą.

25 ✤ Jest bowiem wstyd ktory przywodźi grzech : jest też wstyd ktory przynośi sławę y miłość. (e Rzym. 12. 11.)

26 ✤ Nie miey względu ná osobę przećiwną duszy twojey/ áni śię wstydź *nikogo* ku upadkowi twemu.

27 ✤ Nie záwśćiągaj słowá czásu przystojnego.

28 ✤ A nie tái mądrośći twojey/ ábyś śię wielkim być zdał.

29 ✤ Abowiem z mowy mądrość poznána bywa: á umiejętność/ z słow języká.

30 NIe sprzećiwiaj śię prawdźie żadnym obyczájem : á wstydź śię zá kłamstwo nieumiejętnośći twojey.

31 ✤ Nie wstydź śię wyznáć grzechow swojich: á nie czyń gwałtu bystrośći rzeki.

32 ✤ Nie podawaj śię człowiekowi szalonemu : á nie miey względu ná osobę możnieyszego.

33 ✤ Zástáwiaj śię o prawdę áż do śmierći : á PAN Bog zá ćię walczyć będźie.

34 ✤ Nie badź lekkomyślny w języku twojim : á leniwym y niedbáłym w spráwách twojich.

35 ✤ Nie badź jáko lew w domu twojim: á wśćiekłym miedzy czeládźią twoją.

36 ✤ Niech nie będźie ręká twojá wyćiągniona f do brania/ áni skurczona do dawánia. (f Dźiej. 20. 35.)

ROZDZIAŁ V.

Od ufnośći w dostátku. 5. Y od swawolnego życia, w nádźieje miłosierdźia Bożego, odwodźi. 11. A do náuki. 13. Y rostropnośći prowádźi.

1 NIe pátrz ná bogáctwá twoje : á nie mow ; a Mam dosyć do wychowánia swego. (a Luk. 12. 19.)

2 ✤ Nie náśladuj duszę twojey áni mocy twojey/ ábyś miał chodźić drogámi sercá twego.

3 ✤ Nie mow ; Ktoż mię podbije pod moc swoję dla praw mojich ? Abowiem PAN ktory śię mśći/ pomśći śię nád złośćią twoją.

4 ✤ Nie mow; Zgrzeszyłem/ á coż mi śię zá to żáłosnego stáło ? Abowiem PAn jest długo ćierpliwy/ á żeć to kiedyś tedyś wspomni. ✤ Zá odpuszczeniem

grzechow nie bądź bespiecżnym / przydawájąc b grzechu do grzechu. ✤ 6 Y nie mow; Miłośierdźie jego wielkie / zgłádźi mnostwo grzechow mojich. ✤ 7 Bo miłośierdźiey gniew prętki jest u niego: á nád grzesznikámi odpocżynie popędliwość jego. ✤ 8 Nie omieszkaway náwroćić śię do PAná: y nie odkładay ode dniá do dniá. ✤ 9 Abowiem nagle nádejdźie gniew PAński / á gdy śię ubespiecżysz / poráźi ćię: á cżáśu pomsty zginiesz. ✤ 10 Nie zpolegay ná bogáctwách c niespráwiedliwych; boć nie pomogą w dźień pomsty.

11 NIe chwiey śię od káżdego wiátru / y nie chodź káżdą drogą: *Abowiem* tákowym jest złośnik dwojistego języká. ✤ 12 Bądź státecżny w umyśle twojim pewnym: á bądź *zawżdy* jednákiegoż słowá. ✤ 13 Bądź prętkim ku słuchániu d rzecży dobrych / y niech będźie bez nágány żywot twoy; á ćierpliwie daway słuszną odpowiedź. ✤ 14 Maszli rozum / odpowiáday bliźniemu: á jesli nie / położ rękę twoję ná ustá twoje. ✤ 15 W mowie jest sławá y háńbá: á język człowiecży upadek przynośi. ✤ 16 Niech ćię nie zowią obmowcą: á językiem swym nie czyń zásadzek. ✤ 17 Abowiem ná złodźieja przydźie háńbá sromotna: ále ná tego co jest dwojistego języká / srogie potępienie. ✤ 18 W wielkiey y w máłey rzecży / bądź wszystkie° powiádomy.

ROZDZIAŁ VI.

Záchowánia mądry przyjaćiołom. 18. Y nábywánie mądrośći zaleca.

1 PRzyjaćielowi nie bądź nieprzyjaćielem: bo imię złe / háńbę y sromotę odźiedźicży: ták też y grzesznik dwojistego języká / sromotę mieć będźie. ✤ 2 Nie wynoś a śię zá rádą duszę twojey; żeby nie byłá rozerwána jáko byk duszá twojá. ✤ 3 Pożresz liśćie twoje / á owoce twoje potráćisz / á sam zostániesz jáko drzewo suche. ✤ 4 Duszá złośliwa zátráci tego kto ją ma / y poda go ná pośmiech nieprzyjaćiołom jego. ✤ 5 Mowá błagodna rozmnaża przyjaćioły swoje: á język wymowny 6 rozmnaża uprzejmość. ✤ Miey wiele tych z ktorymibyś w pokoju żył: ále od porády jednego z tyśiącá. ✤ 7 Nábywaszli b przyjaćielá / przez doświadcżenie go nábyway: á nie łácno mu śię zwierzay. ✤ 8 Abowiem bywa przyjaćiel do cżásu swego / á nie wytrwa w dźień utrapienia twego. ✤ 9 Bywa przyjaćiel / ktory śię odmienia w nieprzyjaćielá: á w zwádźie háńbę twoję objawia. ✤ 10 Tákże też bywa przyjaćiel d towárzysz stołu: ále niewytrwa w dźień nieszczęśćia twego. ✤ 11 W szczęśćiu twym będźie jáko y ty; á nád domownikámi twymi swobodnie sobie pocżynáć będźie. ✤ 12 Ale gdy przydźiesz w poniżenie / stáwi śię przećiwko tobie / y przed twarzą twoją ukrywáć śię będźie. ✤ 13 Odłącz śię od nieprzyjaćioł twojich / á miedzy przyjaćioły twojimi bądź ostrożny. ✤ 14 Przyjaćiel wierny / jest obroná mocna: á kto go znalazł / skarb znalazł. ✤ 15 Przyjaćielowi wiernemu niemász porownánia / y niemász wagi zacnośći jego. ✤ 16 Przyjaćiel wierny *jest* lekárstwem żywotá: á ktorzy śię boją PAná / znájdują go. ✤ 17 Kto śię boji PAná / stára śię o to / áby miał przyjaćielstwo jego: bo jákim on jest / tákim będźie przyjaćiel je°.

18 SYnu / od młodośći twojey obierz sobie kárność / á ták áż do szedźiwośći znájdowáć będźiesz mądrość. ✤ 19 Ták dobrych jey owocow docżekasz. ✤ 20 Bo około niey robiąc / trochę e śię sprácujesz: ále rychło używáć będźiesz pożytkow jey. ✤ 21 O jáko bárzo przykra jest nieumiejetnym! A głupi nie wytrwa w niey. ✤ 22 Będźie mu jáko twárdy kámień probierski: á bez omieszkánia odrzući ją. ✤ 23 Bo mądrość według imienia swego *mądrośćią* jest; ále nie wielom jest znájoma. ✤ 24 Słuchay synu / á obierz sobie naukę moję; á nie zarzucay rády mojey. ✤ 25 Poday nogę twoję w okowy jey / á do kuny jey szyję twoję. ✤ 26 Podłoż rámię twoje / á dźwigay ją ná sobie / á nie bądź nieprzyjaćielem jey. ✤ 27 Ze wszystkiey duszę twojey przystąp do niey / á ze wszystkiey mocy twojey strzeż drogi jey. ✤ 28 Słuchay y pytay śię o niey / á ták ją po-

b *Syrác.* 21. 1.
c *Przyp* 10. 1. 2 y 11. 4. *Ezech* 7. 19.
d *Przyp* 17. 27. *Jákob.* 1. 19.
a *Rzym* 12. 16.
b *Syrác.* 20. 12.
c 5 *Moj* 33. 8. *Mich.* 7. 5. *Mátt.* 10. 36.
d *Syrác.* 37. 5.
e *Syrác.* 51. 35.
f *Mátt.* 11. 29.

znaß: doſtawßy/nie opußczaj jey. ♣ 29 Abowiem náoſtátek znajdźieß odpocżynienie jey/ á obroćić śię w weſele. 30 ♣ Y będąc pętá jey obroną mocną/ á kuny jey zá ßáte chwały. 31 ♣ Bo ozdobá złotá jeſt ná niey/ á zwiąſki jey ſą jáko ßnur hiácyntowy. 32 ♣ Obłecżeß ją jáko ßáte ſławną/ á jáko koronę weſela włożyß ją ná śię. 33 ♣ Będźieſzli chćiał ſynu/ náucżyß śię: á oddaßli jey duße twoję/ do wßyſtkiego ſpoſobnym będźieß. 34 ♣ Jeſli zámilujeß poſłußeńſtwo/ nábędźieß rozumu: á nákłonißli uchá twego/ będźieß mądrym. 35 ♣ Stawaj w zgromádzeniu g ſtárcow; á kto jeſt mądrym/ tego śię trzymaj. Káżdey rozmowy pobożney rad ſłuchaj/ á przypowieśći roſtropne/ niechćiey nie będą tájne. 36 ♣ Ujrzyßli mężá mądrego/ poran śię do niego: á progi drzwi jego/ niech depce nogá twojá. 37 ♣ Przemyślawaj o rozkazaniách PAńſkich doſkonále/ á o przykazániách jego myśl uſtáwicżnie. ♣ Onći utwirdźi ſerce twoje: á mądrość ktorey żądaß/ dánać będźie.

g Psalm. 1. 2. Syrác. 8. 9.

ROZDZIAŁ VII.

Każe śię grzechow wárowáć. 4. Wielkich doſtojeńſtwá nie prágnąc. 22. Jáko śię przećiwko czeladźi, dźiatkom, małżonce, Kápłánom y chorym záchowáć, náucza.

1 Nie cżyń złego: á nie potka ćię złe. 2 ♣ Odſtępuj od nieſpráwiedliwego/ á grzech odſtąpi od ćiebie. 3 ♣ Synu/ nie ośiewaj zagonu nieſpráwiedliwośći/ á nie będźieß żął tych rzecży śiedmiorako.

4 Nie proß ſobie od PAná zwierzchnośći/ áni od Krolá ſtolice ſławney. 5 ♣ Nie cżyń śię ſpráwiedliwym a przez PAnem/ á przed Krolem nie chlub śię mądrośćią. 6 ♣ Nie ſtáraj śię/ ábyś był ſędźią; byś ſnadź nie mogł przełomić nieprawośći/ á żebyś śię ſnadź nie muśiał obawiáć oſoby możnego: y żebyś nie położył obrázy ná rowney drodze twojey. 7 ♣ Nie wyſtępuj przećiwko mnoſtwu miáſtá/ á nie wtrącaj śię między poſpolſtwo. 8 ♣ Nie dopußczaj śię dwá kroć grzechu: bo y w jednym nie ujdźieß karánia. 9 ♣ Nie mow; Wejrzy Bog ná obfitość dárow mojich: á gdy będę ofiárował Nawyżßemu/ przyjmie. 10 ♣ Nie bądź máłego ſercá przy modlitwie twojey/ á cżynić jałmużny nie omießkawaj. 11 ♣ Nie náśmiewaj śię z człowieká/ gdy jeſt w gorzkośći duße ſwojey. Bo jeſt ktory b poniża y podwyżßa. 12 ♣ Nie zmyślaj kłamſtwá przećiwko brátu twemu: áni też cżyń co tákowego przyjaćielowi. 13 ♣ Nie baw śię żadnym kłamſtwem: bo uſtáwicżne kłamſtwo nie jeſt ku dobremu. 14 ♣ Nie bądź wielomownym w zebrániu ſtárcow/ á nie powtarzaj słow w prozbie twojey. 15 ♣ Nie miey w nienawiśći roboty prácowitey/ áni ſpráwowánia roli; 16 ktore poſtánowił Nawyżßy. ♣ Nie licz śię w mnoſtwie grzeßnikow. ♣ 17 Pámiętaj/ że c gniew Boży nie omießka. 18 ♣ Uniżaj bárzo duße twoję: bo pomſtá niezbożnego/ będźie ogień 19 y robak. ♣ Nie odmieniaj nigdy przyjaćielá/ zá rzecż ná ktorey ći nie wiele zależy: á brátá włáſnego zá 20 złoto wyborne. ♣ Nie odłączaj śię od żony mądrey y dobrey: bo wdźięcżnieyßa jeſt niżeli złoto.

21 Nie trap czeládniká ktory wiernie prácuje: áni d nájemniká/ ktory waży dla ćiebie żywot ſwoj. ♣ 22 Miłuj ſługę roſtropnego jáko duße twoję: nie cżyń mu krzywdy w jego 23 wolnośći. ♣ Maßli dobytek/ przyglądajże go: á jeſli ći pożyteczny/ niech zoſtawa przy tobie. 24 ♣ Maßli dźiatki/ ćwicżże je/ á náchylaj e z młodu ßyje ich. 25 ♣ Maßli corki/ ſtrzeż ćiáłá ich/ á nie okázuj im weſołey twarzy. 26 ♣ Wydaj corkę/ á zbędźieß prace wielkiey: á daj ją człowiekowi roſtropnemu. 27 ♣ Maßli żonę podług woli ſwojey/ nie porzucaj jey: á nie oddawaj śię tey/ ktorey 28 nienawidźiß. ♣ Ze wßyſtkiego ſercá f cżći Ojcá twego: á ná boleśći mátki twojey/ niezápominay. 29 ♣ Pomni żeś śię z nich národźił/ á cżymże im oddaß za to coć dobrze cżynili? 30 ♣ Boj śię PAná/ ze wßyſtkiey duße twojey/ á Kápłány jego miey w ucżćiwośći. 31 ♣ Ze wßyſtkich śił miłuj Stworzyćielá twego; á ſług jego g nie opußczaj. 32 ♣ Boj śię PAná/ á Kápłáná

a Job. 9. 2. 20. Kazn. 7. 10. Psalm. 143. 2. Luk. 18. 11.

b 1 Sám. 2. 7.

c Syrác. 18. 25.

d 3 Moj. 19. 13. 5 Moj. 24. 14.

e Syrác. 3. 12.

f Syrác. 3. 9.

g 5 Moj. 12. 18.

33 miey w uczćiwośći: Y oddaj mu 34 dźiał h jákoć rozkazano: Y pierwiastki y ofiáry zá grzech. 35 Tákże ofiáre łopátek / y ofiáre poświecenia / y pierwiastki rzeczy świetych. 36 Nád to / do ubogiego ściągni reke twoje / áby śie wykonáło błogosłáwieństwo twoje. 37 Wdźieczny jest dar wszystkim ludźiom / á umárłemu nie zbraniaj śie pokazáć łáski. 38 Nie oddalaj śie od płáczących: á 39 płácz z tymi / ktorzy i płácza. Nie leń śie k náwiedźić chorego: ábowiem dla te° bedźiesz umiłowánym. 40 We wszystkich spráwách twojich pámietáj ná ostátnie rzeczy twoje / á ná wieki nie zgrzeszysz.

h 4 Moj. 3. 3 Moj. 8. 9. — i Rzym. 12.15. — k Mátt. 25.36. Jákob. 5. 14.

ROZDZIAŁ VIII.

Zgoda z możniejszymi. 15 Y rostropne śie rządzenie záleca.

1 Nie wadź śie z człowiekiem możnym / ábyś kiedy nie wpadł 2 w rece jego. Nie śpieraj śie z człowiekiem bogátym / by ćie snadź nie przeważył. 3 Abowiem złoto / wielu do zginienia a przywiodło / y serce 4 Krolow podwroćiło. Nie swarz śie z człowiekiem wielomownym: á nie przykładaj drew ná ogień je°. 5 Nie żártuj z nieumiejetnym / by snadź w lekkość nie przyszli Przodkowie twoji. 6 Nie urągaj człowiekowi b ktory śie odwraca od grzechu: pomni 7 żeśmy wszyscy godni karánia. Nie waż sobie lekce człowieká c w stárośći jego / boć śie y z nas niektorzy 8 zstárzeja. Nie ráduj śie z śmierći y nagłowniejszego nieprzyjaćielá twego / pámietáj że wszyscy umieramy. 9 Nie waż lekce powieśći mądrych / ále śie w przypowieśćiách ich 10 d zábawiaj: Bo śie od nich náuczysz umiejetnośći / y służyć umiejetnie wielkim ludźiom. 11 Nie odstepuj od powieśći ludźi stárych: bo y oni śie náuczyli od ojcow swojich. 12 Bo śie od nich rozumu náuczysz / y jáko czásu potrzeby dawáć odpowiedź.

13 Nie rozniecaj wegla grzesznika: ábyś nie zgorzał w ogniu płomienia jego. 14 Nie sprzećiwiaj śie człowiekowi potwarnemu: áby nie uśiadł jáko zásadzka ná ustá twoje. 15 Nie pożyczaj człowiekowi możniejszemu nád ćie: bo jeślibyś pożyczył / miey to zá rzecz stráconą. 16 Nie recz nád przemożenie twoje: á jeśliś reczył / obmyślaj jákobyś 17 zápłáćił. Nie wdawaj śie w sąd z Sedźią: bo go według dostojnośći 18 jego sądźić beda. Z śmiáłym nie chodź w droge / być nie był ćieżki: ábowiem on po swey woli czynić bedźie / á z szaleństwem jego pospołu byś zginał. 19 Z gniewliwym śie e nie wadź / á nie chodź z nim ná puszczą: bo zá nic nie ma wylewáć krew; á gdźieby nie było rátunku / 20 tużby ćie powálił. Z błaznem w 21 ráde nie wchodź: bo nie bedźie mogł zátáić słowá. Przed obcym nie czyń nic coby ś chćiał mieć tájemnego: bo nie wiesz coćby on zbroił. 22 Nie káżdemu człowiekowi otwarzaj sercá twego / być nie oddał łáską fałszywą.

a Syrác. 31. 6. — b 1 Kor. 1. 6. Gálát. 6. 1. — c 3 Moj. 19.32. Jákob. 3. 1. — d Syrác. 6. 35. — e Przyp. 21. 4.

ROZDZIAŁ IX.

Jáko śie káżdy przećiw Małżonce. 12. Y inszym ludźiom záchowywáć ma, uczy.

1 Nie miey w podejrzeniu żony swojey: á nie ucz jey náuki 2 złey sam przećiwko sobie. Nie dawaj żenie w moc żywotá twego / á 3 by nie wźiełá gory nád tobą. Nie záchodź w droge niewieśćie wszetecznej: ábyś snadź nie wpadł w 4 śidłá jey. Nie bądź z śpiewaczką ustáwicznie: ábyś kiedy nie był 5 pojimány zábáwámi jey. Nie zápátrzaj śie a ná pánne / ábyś w zgorszenie nie wpadł / gdyby oná karána 6 byłá. Nie dawaj b wszetecznicam w moc żywotá twego: ábyś nie 7 stráćił dźiedźictwá twego. Nie poglądaj po ulicách miejskich / á po pustych miejscách jego śie nie 8 tułaj. Odwroć oko od niewiásty c piekney: á nie przypátruj śie 9 krásie cudzey. Bo krása niewieśćia wiele jest d zwiedźionych / á z kąd śie miłość jáko ogień rozniecą: á ták / nie polegaj z nią ná łokćiách. 10 Z meżatką zgołá nie zásiadaj / áni 11 śie z nią skłádaj ná wino: Aby śie snadź nie skłoniło do niey serce twoje / á duch twoj przyszedłby ná zginienie.

a 1 Moj. 6. 2. Job. 31. 1. — b Przyp. 5. 3. — c Mátt. 5.28. — d 2 Sám. 11. 2. 1 Krol. 11. 1.

Nie

12 Nie opuszczaj przyjaciela stárego: bo mu nowy nie będzie ro- 13 wny. ♣ Wino nowe / przyjaciel nowy / jeśli podstárzeje / z roskoszą je 14 pić będziesz. ♣ Nie záyrzy chwały grzesznikowi: bo nie wiesz jáki jest 15 koniec jego. ♣ Nie kochaj się w tym co się niezbożnym podoba: pámiętaj że nie do śmierci zá spráwiedliwe sądzeni będą. 16 ♣ Dáleko bądź od człowieká co ma moc zábijáć: á nie 17 będziesz się lękał śmierci. ♣ A jeśli się do niego przyłączysz / nie wystepujże ni w czym / by nie odjął zá- 18 rázem żywotá twego. ♣ Wiedz iż przez pośrzodek sideł chodzisz: á po ścieżkách miejskich przechadzasz 19 się. ♣ Według możności twojey doświádczaj bliźniego twego: á z mądrymi wchodź w rádę, Z rostropnymi miewaj rozmowy twoje: á wszystká rozprawá twojá / niech bę- 20 dzie o Zakonie Nawyższego. ♣ Męże spráwiedliwe miewaj ná biesiedzie twojey: á w bojáźni Páńskiey 21 niech będzie chlubá twojá. ♣ Według roboty rzemieśnikowey / robotá chwałę mieć będzie: á mądrość Przełożonego nád ludem / według 22 mowy jego. ♣ Stráśny jest w mieście swym mąż wielomowny: á zuchwáły w mowie swey / przyjdzie w nienawiść.

ROZDZIAŁ X.

Przełożone nápominá. 7. Od pychy odwodzi. 12. A do bojáźni Bożey. 29. Y do prac uczciwych.

1 Sędzia mądry ćwiczy lud swój á przełożeństwo rostropnego 2 będzie porządne. ♣ Jáki jest a Sędzia ludu / tácy są y słudzy jego: á jáki jest sprawcá miástá / tákowi są 3 obywátele je°. ♣ Krol nieumiejętny potráci b lud swój: ále rostropnością możnych / miásto osádzone by- 4 wa. ♣ W ręku Páńskich jest władza nád ziemią: á pożytecznego *sprawcę* ná niey / wzbudza czásu swego. ♣ 5 W ręku Páńskich szczęście człowiecze: á ná osobę uczoną włoży sławę 6 swoję. ♣ Nie o káżdą krzywdę c wzruszaj się przećiwko bliźniemu; á nie czyń nic ku hánbie *drugiego*.

a *Przyp.* 29.12.
b 1 *Krol.* 12. 1.
c 3 *Moj.* 19.17.

7 Mierzła jest pychá przed PAnem y przed ludźmi: á z oboj- 8 gá idzie grzech nieprawości. ♣ Krolestwo od narodu do narodu bywa przenaszáne / dla niespráwiedliwości / ukrzywd / y bogactw zdrádą nábytych: Przecz że się pyszni zie- 9 miá y popioł? ♣ Nád łakomego záprawdę niemász nic niespráwiedli- 10 wszego. ♣ Bo ten y duszę swoję ma przedájną: gdyż w życiu swojim wy- 11 rzucił wnętrzności swoje. ♣ Długa niemoc odcina lekarz: á Krol 12 dziś jest / jutro umrze. ♣ Bo gdy umrze człowiek / odziedziczy węże / y 13 bestye / y robaki. ♣ Początek pychy jest / gdy człowiek odstępuje od PAná; á od Stworzyciela swego od- 14 wraca się serce jego. ♣ Záiste początkiem grzechu jest pychá: á kto się jey trzymáć będzie / dopuści się obrzydliwości; á ná koniec pod- 15 wrocony będzie. ♣ Przetoż PAN cześć pysznym odejmuje / á náostátek 16 podwraca je. ♣ Stolice Książąt PAn wywraca / á dawa usieść pokornym miásto nich ná Páłácách. ♣ 17 Korzenie narodow pysznych PAN wyrywa: á pokorne / miásto nich zá- 18 cenie szczepi. ♣ Kráiny narodow Pan podwráca / á wytraca je áż do grun- 19 tow ziemie. ♣ Znosi je z nich / y wy- 20 gładzaje: ♣ A uprząta z ziemie pá- 21 miątkę ich. ♣ Pychá nie jest stworzona ludziom: áni popędliwy gniew narodowi niewieściemu.

22 Nasieniem bespiecznym są ci którzy się boją PAná / y drogim szczepem ci / którzy go miłują: Nasieniem bezecnym są ci / którzy nie są pilni zakonu: Nasieniem obłędnym są ci / którzy gwałcą roz- 23 kazánia. ♣ Miedzy bráćią swoją rządcá jest we czci: ále którzy się PAná boją / są *zacnieyszy* w oczách 24 jego. ♣ Zátrzymánie zwierzchności / uprzedza bojaźń PAńska: ále utrácenie zwierzchności / zátwárdzenie y 25 pychá. ♣ Bogáte° y zacnego y ubogiego chlubą / jest bojaźń PAńská. 26 ♣ Nie słuszna jest w lekkiey wadze mieć ubogiego rostropnego: á niespráwiedliwa mieć w uczciwości 27 człowieká grzesznego. ♣ Wielcy Pánowie / y Sędźiowie / y Możni / by-

wáją

wáją w uczćiwośći: wszákże nie máß z nich większego nád tego / ktory 28 śię PAná boji. ♣ Słudze d rozstropnemu / wolni służyć będą: á mąż mądry nie szemrze kiedy go strofują. 29 ♣ Nie wynoś śię z mądrośći w wykonywániu spraw twojich: á nie chlub śię czásu utrapienia twego. 30 ♣ Bo lepszy jest ten co e robi / á ma dosyć wszystkiego: niż ten co śię 31 chlubi / á nie ma y chlebá. ♣ Synu / w ćichośći twojey jednaj chwałę duszy twojey: á miey ją w uczćiwośći 32 według godnośći jey. ♣ Ktoż uspráwiedliwi tego co grzeszy przećiwko duszy swojey? ábo kto czćić będźie tego / ktory sámego śiebie nie czći. 33 ♣ Ubogi dostępuje uczćiwośći dla náuki swojey: ále bogacz jest we 34 czći / dla bogactw swojich. ♣ Jeśli kto jest w uczćiwośći w ubostwie / jákoż nie więcey w bogáctwie?

d Przyp. 17. 2.
e Przyp. 12. 9. y 28. 19.

ROZDZIAŁ XI.

Dla piękności nie chwalić, áni dla niepiękności nikogo nie gánić. 4. To wszystko PAn spráwuje. 30. Gospodarze do opátrzności upomina.

1 Mądrość pokornego a wywyższa głowę jego / á w pośrzodku 2 zacnych sadza go. ♣ Nie chwal człowieká dla piękności jego / áni gardź 3 człowiekiem z pojrzenia náń. ♣ Máluczká jest pszczołá miedzy látającymi: ále owoc jey / náprzedniejszy 4 jest miedzy słodkośćiámi. ♣ Nie chlub śię w odźieniu b y w szátach / á w dźień chwały nie wynoś śię: boć dźiwne są spráwy PAńskie / á skryte 5 uczynki jego przed ludźmi. ♣ Wieleć okrutnikow usiádło ná źiemi: á ten o ktorym nic nie myślono / otrzymał 6 c koronę. ♣ Wiele możnych do wielkiey lekkośći d przyszło: á zacni wydáni są w ręce innych. 7 ♣ Nie gań nic / pierwey niż śię wywieß: wyrozumiey pierwey / á potym strofuj. ♣ 8 Nie odpowiádaj pierwey niżeli wysłuchaß: e á w pośrzodku mow / nie 9 wtrącaj śię w rzecz. ♣ O to co tobie nie należy / nie wadź śię: á w śiedźie grzesznikow / nie záśiadaj.

10 Synu / nie wdáwaj śię w wiele spraw: bo będźießli obćiążony / nie będźieß bez winy: á chćiallibyś wiele ugonić / nic nie doścignieß: 11 á ućiekájąc / nie ućieczeß. ♣ Drugi prácuje / y robiąc śpieszy śię; á tym 12 bárźiey niedostátek ćierpi. ♣ Drugi záś leniwy jest / rátunku potrzebujący / ná śile zeszły / á dosyć ma nędze: á przećię oko PAńskie wejźrzáło náń ku dobremu / podniosło go od 13 uniżenia jego: ♣ Y wywyższyło głowę jego z utrápienia; ták / że śię ich wiele dźiwowáło / pátrząc náń. 14 ♣ Dobre y złe / żywot y śmierć / ubostwo y bogáctwo / jest od PANA. ♣ 15 Mądrość y náuká / y umiejętność zakonu / jest od PAná: miłość / y drogi dobrych spraw od niegoż są. ♣ 16 Błąd y ćiemnośći / grzesznym wrodzone są: á ktorzy śię rádują we 17 złym / kocháją śię w złości. ♣ Dar PAński trwa u pobożnych: á dobra wola jego dawa szczęśliwe powodzenie ná wieki. 18 ♣ Jest ten ktory śię bogáći pilnośćią y skępstwem swojim; á toć jest część zapłáty jego / 19 Że mowi; ♣ Znalazłem odpoczynienie: Teraz już będę f używał dobr mojich ustáwicznie: A nie wie jáki g czás náń ma przyść / á iż to innym zostáwi / y umrze. 20 ♣ Trwaj w umowie twojey / á bądź jey pilen / á zstárzey śię w pracy twojey. 21 ♣ Nie dźiwuj śię spráwam grzesznikow / ále ufaj h PAnu; á trwaj w pracy twojey. 22 ♣ Bo łácno jest PAnu bárzo prętko zbogáćić ubogiego. ♣ 23 Błogosłáwieństwo PAńskie jest zapłáta pobożnemu / á czyni że śię w krotkim czáśie rozkwita błogosłáwieństwo jego. 24 ♣ Nie mow; Coż jest zá pożytek powolności mojey? A co mi od tąd dobrego przydźie? ♣ 25 Nie mow; Mam dostátek / wiele jest rzeczy ktore trzymam? A coż od tąd złego doznam zá żywotá 26 mego? ♣ Czásu szczęśćia złe rzeczy w zápomnienie przychodzą: á czásu nieszczęśćia dobre rzeczy nie bywáją wspomináne. 27 ♣ Bo łácno ć jest PAnu w dźień skonánia / nádgrodźić człowiekowi według spraw jego. 28 ♣ Jedná godźiná zła / przynośi zápámiętánie roskoszy / á przy dokończeniu człowieczym / jáwne bywáją spráwy jego. 29 ♣ Nie miey nikogo zá szczęśliwego przed śmierćią:

a 1 Moj. 41. 40. Dani. 6. 3.
b Łuk. 16. 19. Dźiej. 12. 21.
c 1 Moj. 41. 40. 1 Sam. 16. 13.
d Ester. 7. 9.
e Przyp. 18. 13. 1 Piotr. 1. 15.
f Łuk. 12. 19.
g Syrá. 18. 26.
h Psalm 37. 3.

bo z dźiatek swojich mąż poznány bywa.

30 Nie káżdego człowieká wprowadzaj do domu twego/ bo wiele jest zásadzek dyabelskich. 31 Jáko kuropátwá pojimána w klatce/ tákie jest serce pyszne : á jáko szpieg wychodząc ná upadek twoj zásadzki czyni. 32 Bo co dobrego jest/ we złe obraca : á ná te ktore sobie upodobał/ zmázę kłádźie. 33 Z máłey iskierki rozżarza śię ogień : ták człowiek grzeszny ná krew czyha. 34 Strzeż śię pilnie złośniká / bo złe rzeczy knuje/ áby ná ćię przywiodł wieczną sromotę. 35 Przyjmieśli w dom cudzoźiemcá/ wywroći ćię popędliwie/ y wyćiśnie ćię z własnośći twojey.

Rozdział XII.

Komu dobrze czynić. 6. Obłudę niektorych przyjaćioł ukázuje.

1 Jeśli czyniß dobrze/ wiedz komu czyniß : á będą wdźięczne dobrodźiejstwá twoje. 2 Czyń dobrze pobożnemu/ á odnieśieß nadgrodę/ jeśli nie od niego/ tedy od Nawyższego. 3 Nie doczeka dobrego ten/ ktory śię złośćiámi pára ; áni ten/ ktory jáłmużny nie dawa. Dawaj a pobożnemu/ á nie wspomagaj grzeszniká. 4 Czyń dobrze uniżonemu/ á nie dawaj niezbożnemu : Zábroń mu chlebá twego/ á nie dawaj mu/ áby śię tym nie zmocnił przećiwko tobie : Boć w dwoj násob złym odpłáći/ zá wszystkie dobrodźiejstwá 5 ktoreś mu uczynił. Abowiem y Nawyższy nienawidźi grzesznikow/ á pobożnych śię *krzywdy* pomśći : Owe zás chowa ná dźień srogiey pomsty ich. Daj dobremu / á nie pomagaj grzesznikowi.

6 Nie poznáć przyjaćielá w szczęśćiu : á nieprzyjaćiel nie utáji śię w nieszczęśćiu. 7 W szczęśćiu człowieczym/ nieprzyjaćiele śię smęcą : á w nieszczęśćiu jego y przyjaćiel odstępuje go. 8 Nie wierz nieprzyjaćielowi twemu ná wieki. 9 Bo jáko jest miedź zárdzewiáła/ táka 10 jest złość jego. A choćby chodźił upokorzony skurczywszy śię miey ná pieczy duszę twoję / y strzeż śię go : Będźieß mu jáko ten/ ktory zwierćiádło wyćiera/ á zrozumieß że nie 11 do końcá rdza jego otárta. Nie stawiaj go podle śiebie/ áby ćię snadź kiedy nie podwroćił/ á nie wstąpił ná miejsce twoje : nie sadzaj go po práwicy twojey/ áby kiedy nie chćiał o śiedźenie stołká twego ; á dopieroby ś ná ostátku zrozumiał powieśći moje/ á trápiłyby ćię słowá moje. 12 Ktoż śię zlituje nád záklináczem od węża ukąszonym : ábo nád wszystkimi/ ktorzy do zwierząt przystępują ? ták y nád tym co śię przyłącza do człowieká złego / á uwikłał śię w grzechách jego. 13 Ná godźinę státecznie przy tobie stánie w spráwie twojey : ále jeśli śię pochyliß/ nie dotrwa. 14 Wárgámi swymi nieprzyjaćiel łágodnie mowi : á w sercu swym o tym rádźi/ áby 15 ćię w doł wtráćił. Oczymá swymi płákáć będźie : ále czás upátrzywszy nie będźie śię mogł násyćić 16 krwie twojey. Jeśli ćię co złego potka/ tedy go tám znajdźieß pierwszym : A rzkomo jákoby ćię chćiał 17 rátowáć/ podkopie pięty twoje. 18 Chwiać głową swoją y rękámi klaskáć/ y z wiela szeptáć będźie : á odmieni oblicze swoje.

Rozdział XIII.

Z kim towárzystwo prowádźić mamy. 4. Powagę bogátych, y co ubogich od nich potyka , opisuje.

1 Kto śię smoły dotyká/ pomáże śię nią: á kto ma towárzystwo z pysznym/ będźie mu podobnym. 2 Nie dźwigaj brzemienia nád możność swoję/ pokiś żyw: á z mocniejszym y bogátszym niżeliś sam/ nie 3 spolkuj. Co ma zá towárzystwo gárnec glinány z kotłem? Jeśli śię on tráći/ zstłucze śię. 4 Bogáty uczynili krzywdę/ jeszcze go przeprászáją : á ubogi a uczynili krzywdę/ 5 pogrożki ćierpieć muśi. Jeśliże mu śię godźiß/ robi tobą : ále jeśli 6 ustánieß/ trápi ćię. Jeśli co masz/ będźie z tobą mieszkał/ y wytráći ćię/ 7 á nie będźie tego żałował. Jeśli mu ćię będźie potrzebá/ zwiedźie ćię/ y uśmiechájąc śię/ będźiec nádźieję czynił / y będźiec pięknie mo-

a Gálat. 6. 10.

a I. Ubogi obráżony.

wik / y rzecze ; Cżegoźći potrzebá ?
8 ✠ Y záwstydźi ćię potráwámi swymi / áż ćię wyniszczy po drugie y po trzećie / á náostátek náśmieje śię z ćiebie: á potym / dźiwujacći śię opuśći ćię / á głowa swoja nád toba
9 chwiać będźie. ✠ Strzeż śię pilnie/
10 áby ćię myśl nie zwodźiłá. ✠ Y ábyś nie przyszedł do zniżenia / dla uweselenia sercá twego. ✠ Jeśliby ćię mo-
11 żny wezwał / uchodź: á tym ćię wię-
12 cey y częśćiey wzywáć będźie. ✠ Nie wtrácaj śię sam / ábyś nie był odrzucony bez wszelkiego sadu : á nie odstępuj dáleko / byś snadź nie przy-
13 szedł w zápámiętánie. ✠ Nie mow z nim zárowno / á nie wierz wielu powieśćiam jego : bo ćię szeroka mowa będźie doświadczał / á jákoby śmiechem wypyta śię tájemnic
14 twojich. ✠ Nie miłośierny jest/ á nie czyni dosyć słowu: ánie odpuśćić áby ćię trapić y w więźieniu trzy-
15 máć nie miał. ✠ Strzeż śię/á słuchaj z pilnośćia : ábowiem z upadkiem
16 twojim chodźiß. ✠ A to słysząc/ y we śnie twojim czujitym badź.

17 Przez wszystek żywot twoj miłuj PAnà [illegible] wzywaj go ku wybá-
18 wieniu twemu. ✠ Káżde zwierzę miłuje sobie podobne : tákże káżdy człowiek miłuje rownego sobie. ✠
19 Wszelki twor ma śię do rownego sobie: ták człowiek przyłacza śię do
20 podobnego sobie. ✠ Jáki społek ma wilk z báránem / táki grzesznik z po-
21 bożnym. ✠ Jáka jest zgodá Hyeny ze psem / táka też zgodá bogátego z
22 ubogim. ✠ *Jáko* Lwowi ná puszczy dźiki ośieł jest łowem / ták bogátym
23 ubodzy sa pástwiskiem. ✠ Obrzydła jest pysznemu pokorá : á ubogi
24 obrzydły bogátemu. ✠ Bogacz szwánkujeli/od przyjaćioł porátowány bywa: ále ubogi upádnieli / y od
25 przyjaćioł porzucony będźie. ✠ Bogacz upádnieli / wiele ma pomocnikow: á choć mowi tájemnice / uspra-
26 wiedliwiája go. ✠ Pokorny upádnieli fukája nań / á nie dádza mu
27 miejscá choć mowi rostropnie. ✠ Gdy bogacz mowi/wszyscy milcza/ á mowę jego b wywyższája áż pod obłoki.
28 ✠ Ale gdy ubogi rzecz prowádźi/mowia: Ktoż to jest? A jeśli śię w czym

b Dźiej. 12.22.

potknie / to go jeszcze bárźiey tłu-
29 mia. ✠ Dobreć sa bogáctwá / w ktorych niemász grzechu : ále złe ubo-
30 stwo w uśćiech niezbożnego. ✠ Serce człowiecze odmienia twarz jego / badź ku dobremu / badź ku złemu : ále serce ktore w poćiechách kwit-
31 nie/wesoła twarz czyni. ✠ Slad sercá dobrego / twarz wesoła : á *slad* myśli prácowitych / wynájdowánie przypowieśći.

ROZDZIAŁ XIV.

Kto jest błogosłáwiony. 3. Obyczáje łákomego opisuje. 16. Do dźielnośći. 21. Y nábywánia madrośći upomina.

1 Błogosłáwiony maż ktory śię a nie potknał usty swymi / y nie jest utrapiony wielkośćia grze-
2 chow. ✠ Błogosłáwiony ktorego nie potępia b duszá jego : á ktory nie wypada z nádźieje swojey / ktora położył w PAnu.

3 Męża skapego nie zdobia bogáctwá : á zazdrośćiwemu /
4 coż po pieniadzách? ✠ Kto zbiera/ obrokuc ujmujac duszy swojey / in-
5 nym zbiera : á w dobrách jego inni roskoszowáć będa. ✠ Kto sobie jest złym/ komuż dobrym będźie? Y nie
6 uweseli śię z dobr swojich. ✠ Nic nie jest gorszego nád tego co sam sobie zajrzy : á tać jest zapłátá złośći
7 jego. ✠ Bo jeśli dobrze czyni / z niechęći czyni / á ná ostátek okázuje
8 złość swoję. ✠ Zazdrośćiwy złośliwie okiem poglada/odwraca twarz /
9 á gárdźi ludźmi. ✠ Oko łákomego nie bywa násycone częśćia *swoja*: á niespráwiedliwość złego / wysusza
10 żywot jego. ✠ Oko złośliwe zajrzy chlebá / y niedostátek ćierpi u stołu swego.

11 Synu / według możnośći swojey czyń sobie dobrze/ á ofiáruj
12 PAnu godne ofiáry. ✠ Pámiętaj iż śmierć nie omieszka / á przymierze z
13 grobem nie jest ći ukazáne. ✠ Czyn dobrze przed śmierćia przyjaćielowi : á według przemożenia twego
14 wyćiagaj *rękę*, á dawaj mu. ✠ Nie omieszkawaj dniá d wesołego: á cząstka żadośći dobrey niech ćię nie
15 mija. ✠ Izali nie innemu zostáwiß prace twojey ? á prac twojich ná

a Syrác. 19.16. y 25.11 Jákob. 3. 2.
b 1 Jan. 3. 21.
c Kázn. 5. 9.
d Kázn. 5. 27.

roz-

16 rozdźiał losu? Dawaj y bierz/ á po-
17 świącaj duszę swoję. Bo w grobie prożno masz szukáć pokármow.
18 Wszelkie ćiáło e jáko száta zwiotszeje: Bo to jest postánowienie od
19 wieku; Smierćią f umrzesz. Jáko liśćie źielone ná gęstym drzewie/ jedno opada/ á drugie rośćie: ták co śię z ćiáłá y ze krwie rodźi/ jedno
20 zchodźi/ á drugie nástawa. Káżda rzecz sprochniáła niszczeje/ á sprawcá jey pospołu z nim zchodźi.

e Esái. 40. 6. 1 Piotr 1. 24.
f Zyd. 9. 27.

21 Błogosłáwiony maj/ ktory g mądrze rozmyśla o rzeczách dobrych/ á rostropnie rozmawia
22 o rzeczách świętych. Kto rozbiera drogi swoje w sercu swojim/ táki y tájemnice mądrośći ogárnie myślą swoją: Idźie tedy zá nią jáko ten ktory śláduje czego/ á zástawiáj
23 śię ná drogách jey. Kto wygląda przez okná jey/ y u drzwi jey słucha:
24 Kto mieszka blisko domu jey/ á w bija gośc w śćiány jey/ stawiájąc na-
25 miot swoj pod ręką jey: Ten będźie mieszkał w gospodźie wszelkich dobr/ á połoźy dźiatki swoje pod dáchem jey/ y pod gáłązkámi jey
26 odpocznie. Będźie obroniony przez nię od upalenia/ á w sławie jey mieszkáć będźie.

g Psalm 1. 2.

Rozdział XV.

O Mądrośći. 9. Y o tym że Bog nie jest powodem grzechu rozprawia.

1 Kto śię PANA boji/ te rzeczy czynić będźie: á dostąpiwszy poznánia Zakonu/ znajdźie mą-
2 drość. Oná mu jáko mátká zábieży: á jáko żoná/ pánienká pojęta/
3 przyjmie go. Nákarmi go chlebem zrozumienia/ á nápoji go wodą mą-
4 drośći. Umocniony będźie w niey ták/ że śię nie pochyli: y podeprze śię jey/ á nie będźie pohańbiony.
5 Bo go wywyższy nád bliźniego jego/ á w pośrzod zebránia otworzy ustá
6 jego. Dojdźie wesela y korony rádośći; á imie wieczne odźiedźiczy.
7 Ale ludźie głupi nie dostąpią jey/ y mężowie grzeszni nie oglądáją jey.
8 Dáleka jest od pychy; á mężowie klamliwi nie wspomnią ná nię.
9 Chwała nie jest ozdobna z ust złośnika: bo mu od PANá nie jest ze-
10 słána. Bo od mądrego chwałá ma być a wykonána/ á PAN ją szczęśli-
11 wie wywiedźie. Nie mow; PAN jest przyczyną odstąpienia mego: bo niemasz czynić tego czego on nienawidźi.
12 Nie mow; On mię zdłkim b stworzył: Gdyż nie potrzebuje
13 człowieká grzesznego. Pan nie nawidźi wszelkiey obrzydliwośći/ y nie jest miła tym ktorzy śię go boją.
14 Onći ná początku c stworzył człowieká/ y zostáwił go d w mocy woli
15 jego: Mowiąc; Jeśli będźiesz chćiał/ záchowasz przykazánia/ y wiernie wykonasz dobrą wolą moję.
16 Położył przed tobą ogień y wodę: do czego chcesz śćiągni rękę swoję.
17 Przed ludźmi jest e żywot y śmierć:
18 A co śię komu spodoba/ będźie mu
19 dano. Bo wielka jest mądrość PAńska: ktory śilny jest w mocy/ y
20 widźi wszystko. Oczy jego pátrzą f ná te ktorzy śię go boją/ á on zna
21 káżdą spráwę człowieczą. Nie roskazał żadnemu źle czynić/ y nie dawa nikomu swey woli ku grzeszeniu.

a Psalm 33. 1.
b Jákob 1. 13.
c 1 Moj. 1. 27.
d G. Wrzece rády.
e 5 Moj. 30. 15.
f Psalm 34. 16. Syrác. 34. 18.

Rozdział XVI.

Rodźice do powinnośći ich promádźi. 8. A spráwy [illegible] dźiwne wylicza.

1 NIe żądaj sobie bez potrzeby mnostwá dźiatek/ y nie ráduj śię z synow niepobożnych: jeślić ich przybywa/ nie kochaj śię w nich jeżeli niemász bojáźni PAńskiey przy
2 nich. Nie powierzaj śię żywotowi ich: á nie spuszczaj śię ná mnostwo
3 ich. Bo lepiey jest mieć jednego spráwiedliwego/ niżeli tyśiąc nie-
4 spráwiedliwych: Y bezpotomstwá lepiey umrzeć/ niżeli mieć dźiatki
5 niepobożne. Bo przez jednego rozumnego/ miásto osádzone bywa: ále pokolenie niepobożnych prętko spustoszeje.
6 WIeleć tákowych rzeczy widźiáło oko moje/ á znácznie-
7 tsze niż te słyszáło ucho moje. Ná zebránie grzesznikow zápala a śię ogień/ á ná narod uporny/ zápala śię
8 gniew. Nie zmiłował śię b Bog nád wszystkimi stárodawnymi obrzymámi/ ktorzy odstąpili od niego,
9 dla wielkiego głupstwá swego. Nie przepuśćił tym/ u ktorych Lot c przy-

a 4 Moj. 16. 35.
b 1 Moj. 6. 4.
c 1 Moj. 18. 20.

był; ktorymi śie brzydźił dla pychy ich. 10 ✠ Nie zmiłował śie nád narodem d zátráceniá godnym / ktorzy chodźili w grzechách swojich/ 11 ktorych śie dopuszczáli. ✠ A ták sześćkroć sto e tyśiecy pieszych zebránych / dla zátwárdźiáłośći serca ich / biczując /łitując/ bijąc/lecząc./ PAN miłośierdźiem / y karániem záchował: A byłliby w ludu áby jeden twárdego kárku / dźiwby to był/gdyby był uszedł karánia. ✠ 12 Gdyż miłośierdźie y gniew jest u niego. 13 ✠ Prętko śie f może zmiłowáć y wylać gniew: jáko wielkie jest miłośierdźie jego/ ták wielkie jest y karánie jego: Káżdego według spraw jego sądźić będźie. 14 ✠ Grzesznik z drapiestwem nie ujdźie: á oczekawánie pobożnego dáremne nie będźie. 15 ✠ Wszelkiey litośći miejsce dawaj/ bo káżdy według spraw swojich nadgrodę znajdźie. 16 ✠ PAN zátwárdźił g Fáráoná áby go nie poznał/ á iżby były poznáne sprawy jego od wszystkich ktorzy są pod niebem. 17 ✠ Znájome jest wszelkiemu stworzeniu miłośierdźie jego: á świátło swe y ciemność rozdźielił Dyámentem. 18 ✠ Nie mow; Skryję śie przed PAnem: á z wysokośći ktoż 19 ná mię wspomni? ✠ Nie będę ná mię pámiętáć w wielkośći ludu: Bo coż jest duszá mojá miedzy ták 20 niezliczonym stworzeniem? ✠ Oto niebo / y niebá niebios / przepáść y źiemiá/ y wszystko co w nich jest/gdy je náwiedźi porusza śie: Owszem y wszystek świát stworzony y uczyniony według woli jego. 21 ✠ Gory y grunty źiemie/ gdy tylko wejrzy PAN ná nie/ trzęsą śie od strá- 22 chu. ✠ Serce o tym godnie y pomyślić nie może: á drogi jego / ktoż rozumem pojmie? 23 ✠ Bywa wicher ktorego człowiek dojrzeć nie może: ále dálekoby więsze są sprawy jego 24 w skrytośći. ✠ Ktoż wymowi uczynki spráwiedliwośći jego? Abo kto je znieśie? Bo dálekie jest od nas zrządzenie ich: á wywiádowánie śie wszystkich ludźi ustawa. ✠ 25 Ktory śie upokarza / uważa to: ále mąż głupi/ błądząc myśli o rzeczách głupich.

26 Słuchaj mię synu/ á ucz śie náuki / á słowá moje uważaj w 27 sercu twojim. ✠ Ukażęć z uwagą náukę / á z pilnośćią opowiemći umiejętność jego. 28 ✠ Bo PAn z rozsądkiem wykonywał spráwy swoje od początku: á od stworzenia ich rozrządźił wszystkie cząstkę ich. ✠ 29 Ozdobił ná wieki spráwy swoje/ á w ręku jego są początki ich / y trwáją od narodu do narodu: Nie łákną áni ustawáją w spráwách swojich/ áni przestawáją od robot swojich. ✠ 30 Jedno drugiemu nie jest ćiężkie / y ná wieki nie będźie nieposłuszne sło- 31 wu jego. ✠ A potym pojrzał PAN ná źiemię / y nápełnił ją dobrámi h 32 swymi. ✠ Wszelákimi zwierzęty okrył i wierzch źiemie / do ktorey śie záś náwroca.

ROZDZIAŁ XVII.

Stworzenie człowieká opisuje. 22. Y do pokuty go pobudza.

1 PAN stworzył człowieká a z źie- 2 mie. ✠ A záśie go w nię obraca. 3 ✠ Liczbę dni y czás pewny dał im; dał im y moc nád b wszystkim co 4 jest ná źiemi. ✠ Przyobłokł je w śiłę jáko im należáło: á ná wyobrażenie swoje c uczynił je. 5 ✠ Puśćił strách ich ná wszelkie ćiáło / áby pánowáli jáko nád zwierzem/ták y nád 6 d ptástwem. ✠ Rádę y język / oczy/ uszy/ y serce dał im ku rozmyślá- 7 niu: ✠ A tym je podźieliwszy/szostą 8 rzeczą obdárzył je/ myślą: ✠ Y śiodmą rzeczą/ mową: áby opowiá- 9 dáli spráwy jego. ✠ Umiejętnośćią y rozumem nápełnił je / á złe y dobre pokazał im. 10 ✠ Przyłożył oko swe do sercá ich: y dał im to / áby śię ná wieki chlubili cudámi jego / y rostropnie opowiádáli spráwy je- 11 go: ✠ A będąc wybránymi / áby imię jego święte chwalili. 12 ✠ Przydał im y umiejętność / á Zakon żywotá podał im w dźiedźictwo / áby zrozumieli / że teraz śmiertelnymi 13 są. ✠ Przymierze wieczne uczynił z nimi; á sądy swoje pokazał im. ✠ 14 Wielmożność chwały jego widźiały oczy ich: y sławny głos jego słyszáło ucho ich/ gdy im rzekł; 15 ✠ Strzeżćie śie od wszelkiey nieprawośći: á

d 2 Moj. 14. 1. e 4 Moj. 11. 21. f Syrác. 4. 7. g 2 Moj. 9. 1.

h 1 Moj. 1. 11. i 1 Moj. 1. 24. a Job. 7. 1. b Psal. 8. 7. c 1 Moj. 1. 26. d 1 Moj. 1. 28.

poruczył káżdemu z nich bliźniego 16 swego. ✠ Nie ukrywá śię przed oczymá jego drogi ich/ poniewaz są przed nim ustáwicznie; bo wszelki człowiek od młodośći skłonny jest e do złego: przetoż nie mogą z serc swojich kámiennych uczynić mięśistych. 17 ✠ Abowiem przy rozdźieleniu narodow wszystkiey źiemie/ nád káżdym narodem postánowił Kśiążę: ále Izráelá wźiął sobie f zá dźiał/ ktorego jáko pierworodnego g wychowywa w kárnośći; á udźiela mu świátłośći łáskáwey/ nie opuszczájąc go. 18 ✠ Przetoż wszystkie sprawy ich są przed nim h jáko słońce/ á oczy jego bez przestanku pátrzą ná drogi ich. 19 ✠ Nie są przed nim skryte nieprawośći i ich/ á wszystkie grzechy ich są przed PANem: ále PAN dobrotliwym będąc/ y znájąc dźiełó swoje/ nie opuśći ich/ áni ich odrzući odpuszczájąc im. 20 ✠ Miłośierdźie zápráwdę człowiecze jest przed nim jáko pieczęć/ á uczynnośći ludzkiey ostrzega jáko źrzenice; dawájąc synom y corkam swojim pokutę: Potym powstawszy odda im/ y da zapłátę ná głowę ich. 21 ✠ Ale pokutującym dawa áby śię náwroćili: á nápomina tych ktorzy opuszczáją ćierpliwość. 22 ✠ Náwroć-że śię tedy do PAná: á opuśćiwszy grzechy/ modl śię przed obliczem jego; á nie dawaj zgorszenia. 23 ✠ Náwroć śię do Nawyższego/ á odwroć śię od nieprawośći: bo on będźie wodzem twojim z ćiemnośći/ ku świátłośći zbáwienney: 24 ✠ A miey w wielkiey nienawiśći obrzydliwość. 25 ✠ Ktoż będźie chwalił Nawyższego w k grobie/ ták jáko mu żywi chwałę wzdawáją? 26 ✠ Umárły przestawa chwalić/ jákoby nigdy nie był. 27 ✠ Żywy y zdrowy sercem PAná chwalić będźie.

28 O Jáko jest wielkie miłośierdźie PAná Bogá nászego! á litość nád tymi/ ktorzy śię náwracáją do 29 niego świętobliwie! ✠ Nie może záiste wszystko być w ludźiách: poniewaz nie jest nieśmiertelny syn 30 człowieczy. ✠ Coż jest jáśnieyszego nád słońce? A wżdy ustawa: Ták y człowiek/ ktorego myśl o ćiele y 31 o krwi/ gánie. ✠ Moc wysokośći niebieskiey l Bog przegláda: ále wszyscy ludźie są źiemią m y popioł.

e 1 Moj. 6. 5.
f 5 Moj. 4. 20. y 10. 15 y 32. 9.
g 2 Moj. 4. 22.
h Psalm 139. 11.
i Zyd. 4. 13.
k Psalm 6. 6. Ezai. 38. 19.
l G. On.
m 1 Moj 3. 19. y 18. 27

ROZDZIAŁ XVIII.

Jáki jest Bog. 7. Y ludźie, opisuje. 13. Do układnośći. 20. Do opátrznośći. 33. Y porzucenia roskoszy upominá.

1 KTory żywie ná wieki/ wszystko 2 w obec stworzył. ✠ PAN sam jest spráwiedliwy/ á niemász innego oprocz niego; on rządźi świát pidźią ręki swojey/ á wszystkie rzeczy posłuszne są woli jego: bo on jest Krolem wszystkich/ mocą swą rozdźieláiąc rzeczy święte od nieczystych. 3 ✠ Komuż to dał/ áby mogł wypowiedźieć sprawy jego? A kto doścignął wielmożnych spraw jego? 4 ✠ Moc wielmożnośći jego ktoż wysłowi? á kto sprostáć może/ áby wypowiedźiał miłośierdźia jego? 5 ✠ Nie podobna ująć áni przydáć/ áni 6 doścignąć cudow PAńskich. ✠ Gdy ich człowiek dokonywa/ ledwie poczyna: á gdy przestánie/ wątpliwym jeszcze będźie. 7 ✠ Y coż jest człowiek/ ábo co zá pożytek jego? Coż 8 ma dobrego/ ábo co złego? ✠ Liczby dni człowieczych/ nawięcey jest a sto lat: á káżdego z nich niespodźiewána jest śmierć: Jáko kropla wody morskiey/ y jáko źiarno piasku/ ták jest tyśiąc lat przećiwko dniom 9 wiecznym. ✠ Przetoż PAN długo ludźiom ćierpi/ á wylewa miło- 10 śierdźie swoje ná nie. ✠ Pojrzał y 11 poznał że koniec ich zły jest: ✠ Przetoż pokazał hojnie litość swoję. 12 ✠ Człowiek pokázuje miłośierdźie 13 przećiwko bliźniemu swemu: ✠ Ale PAN miłośierdźie pokázuje przećiwko wszelkiemu ćiału: 14 ✠ Karząc/ ćwicząc/ náucząjąc y náwracájąc je 15 jáko pásterz trzodę swoję. ✠ Miłośćiw jest tym/ ktorzy kárność przyjmują/ y ktorzy śię kwápią do sądow jego.

16 SYnu/ gdyć śię szczęśći/ nie czyń pogorszenia; á gdy ćię o co proszą/ nie náprzykrzaj śię słowem złym. 17 ✠ Izali rosá gorącośći nie uśmierza? Ták/ lepsze jest słowo

a Psalm 90. 10.

18 wo niżeli dar. ♣ Oto izali słowá nie ważnieysze/niżeli dáry ? A to oboje iest przy człowieku szczodrobliwym.
19 ♣ Głupi ostrze ná oczy wyrzuca : á dar zazdrośćiwego wysusza
20 oczy. ♣ Náucz śie pierwey niż co masz mowić : á przed choroba lekárstwá używaj.
21 ♣ Przed sadem przygotuj śie/ ábyś dobrze czynił : á czásu karánia znajdźiesz odpuszczenie.
22 ♣ Chowaj śie miernie przed tym/niż śie rozchorujesz : á pod czás
23 grzechow/czyń pokutę. ♣ Nie czyń sobie wstrętu / ábyś wczás nie miał wypełnić ślubu : á nieodwłaczaj
24 polepszenia áż do śmierći. ♣ Pierwey niżeli śie masz modlić / przygotuj śie: á nie badź podobien człowiekowi kuszacemu PAná. ♣ Pámie-
25 táj ná gniew ktory ma b przyść w dźień dokonánia/y ná czás pomsty / y ná odwrocenie twarzy PAńskiey.

b *Syrác. 7. 16.*

26 ♣ Pámietaj ná czás głodu/ czásu obfitośći : á ná ubostwo y nedzę / w
27 dźień bogáctwá. ♣ Czás śie odmienia od poránku áż do wieczorá : ále wszystkie rzeczy sa prętkie przed PA-
28 nem. ♣ Człowiek madry we wszystkim śie c obawia : á zá dni złych / strzeże śie grzechu : ále głupi nie u-
29 pátruje czásu. ♣ Wszelki rostropny powiádomy iest madrośći y umie-
30 ietnośći: ♣ A temu ktory je znáydu-
31 je/czyni poczćiwość. ♣ Rostropni y w powieśćiach madrość przynoszą : á jáko deszcz wálny powieśći osobliwe ku poczćiwemu żyćiu przytaczáia.
32 ♣ Lepsza ufáć w sámym PAnu : gdyż martwe serce / martwey śie rzeczy trzyma.

c *Przyp. 28. 14.*

33 Za pożadliwośćiámi d twojimi nie chodź/ á od chęći twojey
34 powśćiagaj śie. ♣ Pozwolisz li duszy twojey żadze jey ktorey prágnie / sposobisz rádość nieprzyjaćiołom
35 swojim/ktorzy ćię záirza. ♣ Nie kochaj śie w wielu roskoszách twojich ; áni
36 potrzebuj rády ich. ♣ Pátrz ábyś nie z ubożał spráwujac uczty z tego coś wypożyczył / nic w mieszku nie májac: boby ćie udano żeś iest zdrajcą własnego żywotá twego.

d *Rzym. 13. 14.*

Rozdział XIX.

Mowi o winie. 2. O Niewiastach. 6. O obmowiskách bliźniego. 19. Y o práwey madrośći.

1 Robotnik opiły nie zbogáći śie : á kto sobie máłych rzeczy nie
2 waży/po máluczku upada. ♣ Wino a y niewiásty zwodza a madre: á kto śie przyłacza ku wszetecznicam/ stánie
3 śie niecnota. ♣ Czerw y robacy odźiedźicza go : á schnać bedźie / ná
4 przykład innym. ♣ Kto rychło wierzy / iest lekkiego sercá : á kto grzeszy/ przećiwko duszy swey grzeszy. ♣
5 Kto śie weseli z niepráwośći/potępiony bedźie : ále kto śie przećiwi roskoszam/ koronuje żywot swoj.

a *Ozeá. 4. 11.*
b *1 Krol. 11. 1.*

6 Kto záwśćiaga jezyká/ y z ćiątnym porowna : á kto nienawidźi wielomośći / tym mniey złe-
7 go doznа. ♣ Nigdy nie powtarzaj rzeczy / á nie bedźieć to ku szkodźie.
8 ♣ Ani przed przyjaćielem/áni przed nieprzyjaćielem / nie powiádaj o obyczájách cudzych : á jesliś ty iest bez wády/nie ogłaszaj że innych. ♣
9 Abowiem gdy to kto od ćiebie usłyszy/ bedźie śie ćiebie chronił ? á czásu swego bedźie ćie miał w niena-
10 wiśći. ♣ Usłyszysz li co/niech to z toba c umrze ; y badź bespiecznym: bo
11 śie od tego nie rozpukniesz. ♣ Głupi śie dla słowá trapi / jáko Rodza-
12 ca przy porodzeniu : ♣ Jáko strzałá ktora utkła w biedrze ćiáłá/ ták iest
13 słowo w brzuchu głupiego. ♣ Strofuj przyjaćielá / choć tego nie uczynił : á jesli uczynił / áby wiecey nie
14 czynił. ♣ Strofuj bliźniego choć nic nie rzekł : á jesli rzekł / áby potym
15 nie mowił. ♣ Strofuj przyjaćielá/ ábowiem częstokroć bywa prozna potwarz : á káżdey powieśći niech nie
16 wierzy serce twoje. ♣ Nie jeden śie potyka w słowie/lecz nie z umysłu : á ktoż iest coby nie zgrzeszył d jezy-
17 kiem swojim ? Strofuj bliźniego przed tym niż pocżniesz grozić: á daj miejsce zakonowi Nawyższego / bedac prozen gniewu.

c *Syrác. 27. 16.*
d *Syrác. 14. 1. Jáko. 3. 2.*

18 Bojaźń PAńska iest poczatkiem przyjęćia/á madrośćia od niego zjedna sobie miłość jego. ♣ Po-
19 znánie rozkazań PAńskich/ iest náuká żywotá : á ći ktorzy czynia co mu śie podoba / z drzewá nieśmier-
20 telnośći owoce zbieráia. ♣ Bojaźń PAńska/

PAńska/ jest nawyższa mądrość: á przy wszelkiey mądrości jest wypełnienie zakonu/ y poznánie wszechmocności jego. 21 Sługá ktory mowi Pánu; Nie uczynię tego coć się podoba: choćiażby potym uczynił/ pobudza do gniewu tego ktory go chowa. 22 Wiádomość złośći/ nie jest mądrośćia: áni rádá grzesznikow nie jest rostropnośćia. 23 Jest złość/ ále obrzydła: á głupim jest ktoremu schodźi ná mądrośći. 24 Lepszy jest prostak bogobojny/ ktoremu rozumu niedostawa: niżeli ktory ma dosyć rozumu/ á zakon Nawyższego przestępuje. 25 Jest chytrość osobna/ ále y tá jest niespráwiedliwa: Jest też co podwraca łáskę/ w czynieniu sądu: Ale ten co spráwiedliwie sądźi/ mądrym jest. 26 Jest kto co wszystko złe czyniąc ponuro chodźi/ ále wewnątrz jest pełen zdrády ognistey: Náchyla twarzy swey/ á czyni się głuchym/ á gdźie się nie spodźiejesz/ podchwyći ćię/ y uczynić co złego. 27 A choćby zto mocy nie miał: áby mogł grzeszyć: wszákże upátrzywszy czás/ złeć uczyni. 28 Z wejrzenia poznáć mężá: ták z wejrzenia ná twarz/ poznáć rostropnego. 29 Ubior mężá y wyszczerzánie zębow/ y chod człowieczy/ ukázują jáki m kto jest. 30 Niektore karánie bywa nie według czásu: jest też kto milczący/ ále rostropny.

ROZDZIAŁ XX.

Karánie 7. Y pokutę zálecíwszy. 9. O Dárach. 22. O Grzechách. 25. O Kłamstwie. 30. Y o Mądrośći mowi.

1 DAleko lepiey jest karáć/ niżeli się potájemnie gniewáć: á kto się do grzechu przyzna/ ujdźie szkody. 2 Jáka jest pożądliwość á trzebienicá ku zgwałceniu pánienki/ táki jest ten ktory przez gwałt sądy odpráwuje. 3 Jest co milczy/ á uznány bywa zá mądrego: á drugi jest przemierzły dla wielomowności swojey. 4 Jest drugi co milczy/ á nie ma coby odpowiedźiał: á drugi co milczy/ upátruje czás. 5 Człowiek mądry/ milczy do czásu słusznego: ále wszeteczny y głupi wyrywa się 6 przed czásem. Wielomowny/ obrzydły jest: á kto sobie moc przywłaszcza/

a Syrác. 30.21.

7 szczą/ będźie w nienawiśći. O jáko rzecz dobra/ zá karániem oświadczyć pokutę; bo ták ujdźiesz dobrowolnego grzechu. 8 Mąż grzeszny ma upodobánie we złym: ále co wynajdźie/ bywa mu ku szkodźie.

9 JEst dar/ ktory nie jest pożyteczny: jest też dar/ ktore o dwojáką nadgrodá. 10 Sławá bywa przyczyną poniżenia: tráfia się że kto z poniżenia wynośi głowę. 11 Jest co tánie kupuje wiele rzeczy: ále potym śiedmioráko opłáćić muśi. 12 Mądry/ słowy swymi przyjemność sobie czyni: ále wdźięczność głupich 13 rozlana bywa. Przyjmieli dar od głupiego/ tákże y od zazdrośćiwego/ w nędzy jego/ nie będźieć pożyteczny: bo oczy jego chcą wiele 14 wźiąć zá jeden dar. Máłoć da/ á wieleć wymawia: á rozedrze gębę 15 swoję/ jáko woźny. Dźiś pożyczy/ á jutro się będźie upominał: tákowy jest obrzydły PAnu y ludźiom. 16 Głupi mowi; Nie mam przyjaćielá/ á dobrodźiejstwá moje nie są przyjemnie: ktorzy jedzą chleb moj/ 17 fałszywego są języká. Ile kroć wiele ich náśmieją się z niego? Bo áni tego co ma/ poznáć dobrze nie może; y ma/ jákoby nic nie miał. 18 Spádnienie z gory prętsze jest niż wymowienie: tákżeć y upadek złych 19 prętko przychodźi. Człowiek niewdźięczny jest jáko powieść niedorzeczona: w ustách nieukow ustáwiczna 20 będźie. Z ust głupiego/ przypowieść nie jest przyjemna: bo jey 21 nie powiáda czásu swego. Jest drugi ktoremu nędzá grzeszyć nie dopuszcza; przetoż się nie trapi w odpoczinieniu swojim.

22 JEst co tráci duszę swoję dla wstydu; á májąc wzgląd ná osoby/ 23 tráci ją. Jest ktory co dla wstydu obiecuje przyjaćielowi: á potym go sobie dármo czyni nie- 24 przyjaćielem. Zelżywość jest kłamstwo człowiekowi/ á w uśćiech nieumiejętnych/ ustáwiczne jest. 25 Lepszy jest złodźiey/ niżeli ustáwiczny kłamcá: á wszákże obá odźiedźiczą 26 zginienie. Obyczáje człowieká kłamliwego są bezecne: á hańbá z 27 nim jest bez przestánku. Mądry

sam siebie mową b swoją pokaże: á człowiek rostropny podoba się 28 zacnym. Kto uprawuje ziemię swoję/ podnieśie c drogi swoje: ták/ kto się podoba zacnym/ otrzyma odpuszczenie niespráwiedliwośći swojey. 29 Dáry y upominki/ oczy mądrych záślepiáją: á jáko wędźidło w uśćiech záwśćiagáją karánie. 30 Mądrość e zátájona/ y skarb zákopány/ coż zá pożytek z obojgá? 31 Lepszy ieſt człowiek ktory táji głupstwo swoje/ niżeli ten człowiek ktory kryje mądrość swoję. 32 Lepsza jest nieuchronna ćierpliwość szukájąc PAná/ niżeli ten ktory nie májąc PAná/ spráwcą jest własnego żywotá.

b 1 Moj. 41.39. Dán. 2. 48. 3 Ezdr 4. 42. c Przyp 12.11. 728.19 d 5 Moj. 13. 8. 2 Moj. 16.29. e Syrác. 41.18.

Rozdział XXI.

Od grzechow odwodźi. 12. A ludźi mądrych y niemądrych spráwy niektore opisuje.

1 Synu jesliś zgrzeszył/ nie grzesz wiecey/ á modl się zá przeszłe *zbrodnie.* 2 Ućiekaj przed grzechem/ jáko przed wężem: bo przystąpiszli do niego/ ukąśi ćię. 3 Zęby lwie/ są zęby jego; mordujące dusze ludzkie. 4 Wszelka niepráwość jest jáko miecz z obu stron ostry: á rána jey nieuleczona. 5 Zwádá y krzywdá wniwecz bogáctwá obraca: á dom hárdych będźie spustoszony. 6 Modlitwá z ust ubogiego áż do uszu PAńskich *przychodźi:* á sąd jego prętko przypada. 7 Kto ma w nienawiśći karánie/ ten jest ná drodze grzesznego: ále kto się boji PAná/ náwraca się 8 z práwego sercá. Wymowny z dáleká poznány bywa: ále rostropny 9 zna kiedy w czym upada. Kto buduje dom swoj cudzymi pieniędzmi/ jest jáko ten/ ktory kámienie zgromadza ná grob/ ku pogrzebowi 10 swemu. Zgromádzenie złośnikow jest jáko kupá zgrzebi: á dokonánie ich/ płomień ognisty y zátrácenie. 11 Drogá grzesznikow jest kámieniem ubrukowána: ále koniec jey/ przepáść piekielna.

12 Kto strzeże Zakonu PAńskiego/ ma zrozumienie jego: ále dostokonáłość bojáźni PAńskiey/ jest nábyćiem mądrośći: nie náuczy się jey/ kto nie jest posmyślny; áczkol13 wiek posmyśl gorzkość mnoży. Umiejętność mądrego/ wylewa jáko powodź: á rádá jego/ jest jáko czy14 ste źrzodło żywotá. Wnętrzności głupiego są jáko naczynie ztłuczone/ poki żywie niezádźierży w sobie 15 żadney náuki. Jeżeli umiejętny słowo mądre usłyszy/ pochwali je; y 16 przyda nieco do niego. A jeżeli je nieumiejętny usłyszy/ niepodoba mu się; y zárzući je zá grzbiet swoj. 17 Powieść głupiego jest jáko tłomok ná drodze: ále w wárgách rostropnego/ znájduje się przyjemność: ust rostropnego rádzą się w zgromá18 dzeniu. Jáki jest dom obálony/ tákowa jest mądrość głupiego: ále słowá mądre w sercu uważáć będą; lecz umiejętność głupiego/ są sło19 wá nieporządne. Kárność głupich jest jáko pętá ná nogách: y já20 ko okowy ná práwey ręce. Głupi śmiejąc się podnośi głos swoj; ále człowiek dowćipny/ záledwie się 21 poćichu uśmiechnie. Cwiczenie/ jest mądremu jáko ochędostwo złote/ y jáko nárámiennik ná práwym rá22 mieniu jego. Nogá głupiego prętka jest do domu *cudzego*: ále człowiek w rzeczách biegły/ ma to zá 23 hánbę. Głupi przez drzwi do domu náglada; ále mąż ćwiczony ná 24 dworze stoji. Znák niewyćwiczonego człowieká jest/ podsłuchywáć u drzwi: ále mądry ma to sobie zá 25 sromotę. Wárgi wielomownych/ mowią co im nie należy: ále słowá mądrych ná wadze ważone bywá26 ją. W uśćiech głupich jest serce ich; ále w sercu mądrych są ustá ich. 27 Gdy niepobożny szátáná przeklina/ 28 sam przeklina duszę swoję. Obmowcá zplugáwi duszę swoję: á gdźie się kolwiek obroći/ w nienawiśći będźie.

Rozdział XXII.

O Leniwym. 3. O Dźiećiách. 9. O Szalonym. 26. Y jáko się przyjaźń werusza.

1 Leniwiec jest podobny kámieniowi pomázánemu: á káżdy się po2 śmiewa z hánby jego. Leniwiec jest podobny krowińcowi ná gnoju: kto

3 go podnośi/ otrząsa rękę. ♣ Syn źle wychowány jest háńbą Ojcowską: á córká *tákaż* rodźi śię ná szkodę. ♣
4 Córká rostropna dźiedźiczką będźie mężá swego: ále ktora go záwstydza/ ku żáłośći rodźicom bywa.
5 ♣ Wszetecżna/ Ojcá y mężá w háńbę wdawa: przetoż u obojgá w niewadze będźie.
6 ♣ Powieść nie według czásu/ *jest niby* muzyká w żáłobie: ále bicż y karánie ktore śię czásu słusznego dźieje/ jest skutkiem mądrośći.
7 ♣ Dźiateczki uczćiwie będąc wychowáne/ podły rod własnych rodźicow nákrywáją:
8 ♣ Ale dźieći w wzgárdźie y w głupstwie będące/ w pysze śię podnoszą/ y zacny rod przyjaćioł swoich szpecą. ♣
9 Ten co głupiego uczy/ jest jáko ten co skorupy zlepia: y jákoby spiącego budźił z twárdego snu.
10 ♣ Z drzemiącym gada/ kto mowi z głupim: bo po dokończeniu rzeczy/ mowi; ♣
11 Coż to jest? Płácz nád umárłym/ bo pozbáwiony jest świátłá: á nád głupim płácz/ bo utráćił rozum.
12 ♣ Miernie płácz nád umárłym; ábowiem odpoczynął: Ale żywot głupiego / gorszy jest niż śmierć.
13 ♣ Żáłobá po umárłym trwa b przez śiedm dni: ále nád głupim y niepobożnym/ po wszystek czás żywotá jego.
14 ♣ Z głupim nie baw śię długimi słowy; á do nierozsądnego nie przystępuj: bo niemájąc rozsądku/ wszystkie twoje rzeczy lekce poważy:
15 ♣ Strzeż śię go/ ábyś nie miał trudnośći/ á niezplugáwił śię nieczystośćią jego.
16 ♣ Odchyl śię od niego: á znajdźiesz odpoczynienie; á nieodniesiesz żáłośći z głupstwá jego.
17 ♣ Coż jest nád ołow ćięższego? á ktorez inne imię jego/ jedno człowiek?
18 ♣ Snádniey jest nośić piasek/ y sol/ y bryłę żelázá/ niż człowieká nierozsądnego.
19 ♣ Wiązánie drzewiáne spojone w budowániu/ záchwiániem śię nie rozerwie śię; ták serce rádą rozmyślną umocnione/ żadnego śię czásu stráchu nie ulęknie.
20 ♣ Serce myślą rostropną podpárte/ jest jáko tynkowánie wápienne/ ná rowney ścienie.
21 ♣ Tyki ná miejscu wysokim postáwione/ nie ostoją śię przed wiátrem: ták serce lękliwe w myśli głupiego/ przed żadnym stráchem śię nie ostoji. ♣
22 Kto kole oko/ wyćiska łzy: á kto bodźie serce/ wyjawia umysł: ♣
23 Kto kámieniem ćiska ná ptaki/ rozpłasza je: á kto sromośći przyjaćielá/ rozrywa przyjaźń. ♣
24 Dobędźieszli mieczá przećiwko przyjaćielowi/ nie wątpy: bo jest drogá do uśmierzenia.
25 ♣ Otworzyszli ustá przećiwko przyjaćielowi/ nie boj śię: gdyż może być pojednánie: jeslis go jedno nieszkálował/ y hárdźie nie zelżył/ á tájemnice c nie objáwił/ y zdrádą nie uderzył: ábowiem dla tych rzeczy/ odbieży ćię káżdy przyjaćiel.
26 ♣ Záchowaj wiárę bliźniemu w ubostwie/ ábyś śię w szczęśćiu jego weselił.
27 ♣ Czásu utrápienia stoj przy nim/ ábyś w dźiedźictwie jego społdźiedźicem był.
28 ♣ Bo nie záwżdy mamy gárdźić ubostwem/ áni śię mamy dźiwowáć bogaczowi/ ktory niema rozumu.
29 ♣ Ogień uprzedza párá y dym z komina: ták wylanie krwie uprzedzáją swary.
30 ♣ Przyjaćielá bronić nie będę śię wstydał: á przed oblicżem jego nigdy śię nie skryję: á jesli mię co złego od niego potka/ ktokolwiek o tym usłyszy/ będźie śię go strzegł.
31 Ktoż da straż ustam mojim/ á ná wargi moje d pieczęć pewną? ábym nagle nie mowił przez nie: á język moj ábym nie zátráćił.

a Syrác. 38.16.
b 1 Moj 50.10.
c Syrác. 27.16.
d Psalm 34.14. y 39.2. y 141.3 Przyp 21.23.

Rozdźiał XXIII.

Modlitwá. 9. Odwodzenie od przyśięgi y od chluby.

1 O Pánie/ Ojcze y pánujący wszystkiemu żywotowi/ nie opuszczajże mię w rádźie ich/ áni mi daj upáść przez nie.
2 ♣ (Ktoż włoży karánie ná myśli moje/ á w serce moje náukę mądrośći?) ábyś ty Pánie obłądzeniu memu zfolgował; á zás bezpráwiu tych / ktorzy umyślnie grzeszą/ nie folgował.
3 ♣ Aby śię nie rozmnożyły obłądzenia moje; á grzechy moje áby nie obfitowáły ku zginieniu memu/ y ábym nie upadł przed oczymá przećiwnikow *mojich*, y nie rádował śię ze mnie nieprzyjaćiel moj: ktorego nádźieją dáleka jest od miłośierdźia twoje-

4 go. ♣ O PAnie/ Ojcże y Boże żywotá mego/ záchowaj wyniosłości oczu mojich : á hárde serce ustáwicżnie 5 oddalaj od slug twojich. ♣ Prozne nádźieje y pożądliwośći odwroć ode mnie : á zátrzymawaj tego/ ktory chce służyć ustáwicżnie. ♣ 6 Obżárstwo y pożądliwość nierządu/ niech mie nie ogarniáją/ á duszy niewstydliwey nie podawaj mie slugi swego. 7 ♣ Słuchajćie dźiatki náuki ust práwdźiwych : ktora gdy kto záchowywa/ nie będźie pochwycony w 8 słowiech swych. ♣ W głupstwie swojim ułowiony będźie grzesznik szálejacy ; á hárdy obráźi śię przez to.

9 NIech nie przywykáją przyśięgać usta twoje : á Swiętego *nádáremno* miánowáć/ nie miey w zwyczáju. 10 ♣ Bo jáko sługá ktorego często karzą/ nie jest bez śinośći : ták kto przyśięga/ y Bogá ustáwicżnie nádáremno miánuje/ czysty od grzechu nie będźie. 11 ♣ Kto często przyśięga/ pełen jest niepráwośći : á karánie z domu jego nie wynidźie. ♣ 12 Zgrzeszyliby/ grzech jego jest ná nim : á jesliby tego lekce poważył/ 13 dwojáko grzeszy. ♣ Ták że przyśięgliwy ná dáremno/ nie będźie miány zá spráwiedliwego : bo pełen będźie kłopotow dom jego. 14 ♣ Jest niektora mowá godna śmierći : tákowa śię nie znájduje w dźiedźictwie 15 Jákobowym. ♣ To záiste od pobożnych ma być oddalono ; á w 16 grzechách nie uwikłą śię. ♣ Niech nie przywykáją niepomierny przyśiędze ustá twoje : bo w niey są słowá grzechu. 17 ♣ Pámiętaj ná ojcá twego y ná mátkę twoję/ gdy mie- 18 dzy zacnymi ludźmi śiedźiesz. ♣ Abyś snadź nie przyszedł w zápámiętánie przed obliczem jch/ á żebyś nie wywiadł w tym zwyczáju twojim : y ták wołałbyś/ ábyś śię był nie národźił/ á dźień národzenia twego 19 przeklinałbyś. ♣ Człowiek ktory przywykł słowem uszczypliwym/ nie będźie wyćwiczony przez wszystkie dni żywotá swego. 20 ♣ Dwá rodzáje rozmnażáją grzechy/ á trzeći 21 przywodźi gniew. ♣ Duszá goraca jáko ogień pałájacy/ ktory nie u- 22 gáśnie áż dogore : ♣ Y człowiek nierządny w śwym włásnym ćiele/ ktory nie przestánie áż ogień zápali. 23 ♣ Człowiekowi wszetecżnemu/ káżdy pokarm smáczny/ ktory nie 24 przestánie/ áż umrze. ♣ Człowiek ktory wystepuje z łożá swego/ mowi w myśli swojey : Ktoż mie widźi? Ciemnośći ogarnęły mie/ á śćiány okryły mie/ ták iż mie nikt nie widźi : y czegoż śię mam obawiáć? Ná grzechy moje Nawyższy nigdy 25 nie wspomni. ♣ Tákowyć śię boji/ áby tylko ludźie nie widźieli : A nie wie że oczy PAná Nawyższego/ tyśiąc kroć jáśniejsze są niżeli słońce ; y wypátruja wszystkie drogi ludzkie/ á skryte rzeczy pilnie uważáją. ♣ 26 Pierwey niżeli stworzone są wszystkie rzeczy/ były mu znájome : á dokonawszy jch/ przegląda wszystkie. ♣ 27 Tákowy ná ulicách miejskich będźie karány ; á gdźie śię nie spodźieje/ 28 będźie pojimány. ♣ Tákże też y niewiástá ktora opuszcza męża swego/ á z innego dostępuje dźiedźictwá. 29 ♣ Naprzod bowiem byłá niewierna w Zakonie Nawyższego : potym zgrzeszyłá przećiwko mężowi swemu : po trzećie przez cudzołostwo nierząd popełniłá/ á z innym mę- 30 żem dźiatek nápłodźiłá. ♣ Tá przed zgromádzenie wywiedźiona będźie/ y ná dźieći jey karánie przyjdźie. ♣ 31 Nie rozkorzenią śię dźiatki jey/ áni 32 gáłązki jey wydadzą owocu. ♣ Zostáwi ná przeklectwo pámiątkę swoję/ á sromotá jey nie będźie 33 *nigdy* zgłádzona. ♣ A ták poznáją potomkowie/ iż niemász nic lepszego nád bojaźń PAńską : á nic wdźięczniejszego/ jáko pilnowáć rozkazá- 34 nia Bożego. ♣ Wielka jest chwałá náśládowáć Bogá : á od niego być przyjętym/ *jest* przedłużenie żywotá.

Margin: a 2 Moj. 20. 7. Syrác. 27. 14. Mátt. 5. 34. — b Ezái. 29. 15.

ROZDZIAŁ XXIV.

Zaleca modrość. 27. Y. do bojáźni Bożey prowádźi.

1 MAdrość zálecá sámá śiebie/ á w pośrzod ludu swego chlubi 2 śię. ♣ W zgromádzeniu Nawyższego otwiera ustá swe/ á przed mocą 3 jego chlubi śię/ *mowiąc* ; ♣ Jam z ust Nawyższego wyszłá : á okryłam

ziemię

4 źiemię jáko mgłá. ♣ Jam ná wyso-
kośći otrzymáłá mieszkánie: á sto-
liec mój ná słupie obłokowym. ♣
5 Okrąg niebios sámam obeszłá; á
głębokośći przepáśći zchodźiłam. ♣
6 Náwáłnośći morskie/ y wszystkię
źiemię/ y wszystkie ludźie/ y narody
7 wźiełam w ośiádłość. ♣ A w tych
wszystkich odpoczynku szukáłá/ á-
bym wżdy w czyimkolwiek dźie-
8 dźictwie mieszkáć mogłá. ♣ Tedy
mi przykazał Sprawcá wszystkich
rzeczy/ á Stworzyćiel mój odpoczy-
nek spráwił przybytkowi memu/ ♣
9 Mowiąc: w Jákobie mieszkaj/ á w
Jeruzalemie dźiedźictwo weźmi. ♣
10 Przed wieki ná początku stworzył
mię/ y áż ná wieki nie ustánę: przed
nim em służyłá w przybytku świę-
tym/ á tákem w Syonie jest utwier-
11 dzona. ♣ Do tego/ y w mieśćie świę-
tym dał mi odpocżynienie: á w Je-
ruzalem jest władza mojá. A ták w
ludu zacnym rozkorzeniłám śię/ y
w cząstce dźiedźictwá PAńskiego. ♣
12 Jáko Cedr ná Libánie wywyższona
jestem/ y jáko Cyprys ná gorách
13 Hermońskich. ♣ Wywyższonam já-
ko pálmá w Gád/ y jáko kierz rożány
14 w Jerychu ♣ Jáko oliwá wspániá-
łá w polu pięknym/ á jáko jáwor
wywyższyłam śię nád wodámi. ♣
15 Jáko cynámon/ y jáko sztuká má-
śći/ jáko myrrá wyborna/ wydáłám
16 wonność. ♣ Jáko gálban/ y jáko o-
nyx/ y bálsam/ y jáko z kádźidłá dym
17 w domu. ♣ Jam jáko Terebint ro-
zćiągnęłá gáłęźi moje/ á látorośli
18 moje są sławne y zacne. ♣ Já jáko
winna máćicá wypuśćiłam wdźię-
czną wonność/ á kwiatki moje przy-
19 noszą owoce sławne y obfite. ♣ Jam
mátká miłośći prawdźiwey/ y bogo-
bojnośći/ y znájomośći/ y świętey
20 nádźieje. ♣ A dawam wieczne rze-
czy wszystkim dźiatkom mojim/ od
21 Bogá miánowánym. ♣ Przystą-
pćieśćie do mnie ktorzy mię prágnie-
ćie/ á nájedźćie śię owocow mojich.
22 ♣ Abowiem pámiątká mojá jest a
nád miod słodsza: á dźiedźictwo moje
23 nád plastr miodu. ♣ Ktorzyby mię
jedli/ bárźiey łáknąć będą: á kto-
rzyby mię pili/ bárźiey prágnąć bę-
24 dą. ♣ Ktory mi jest posłuszny/ nigdy
pohańbiony nie będźie: á ktorzy śię
mną spráwują/ nie zgrzeszą.

a *Psalm* 19.11.

25 OTo wszystko przykázánie Kśię-
gá przymierza Bogá Nawyższe-
go: *To jest* Zákon/ ktory nam wy-
dał Mojżesz zá dźiedźictwo/ w zgro-
26 mádzenieniu Jákobowym. ♣ Nie
ustawajćież sobie státecznie poczy-
náć w PAnu/ ábyć was pośilił. ♣
27 Przystańćież do niego: ♣ *Abowiem*
PAN wszechmogący sam jest Bo-
giem/ á niemász innego oprocz niego
28 wybáwićielá. ♣ Ktory wszystko ná-
pełnia mądrośćią swoją jáko *rzeká*
Fison b/ y jáko Tygrys czásu no-
29 wych zboż. ♣ Ktory nápełnia ro-
zum jáko c Eufrátes/ á jáko Jordan
30 d czásu żniwá. ♣ Ktory do znájomo-
śći przywodźi rozum jáko świá-
tłość/ y jáko Gihon czásu zbieránia
31 winá. ♣ Ten ktory był pierwszym/
doskonále jey nie poznał/ tákże y o-
32 státeczny nie dośćignie jey. ♣ Bo
nád morze obfitowáło zrozumienie
jey/ á rádá jey/ nád przepáść wiel-
33 ką. ♣ Ja mądrość/ jestem jáko prze-
kop z rzeki/ y jáko strugi ktorymi
34 wodá płynie do Ráju. ♣ Y rzekłám:
Odwilżę ogrod moj wyborny/ y ná-
35 poję zagon moj spráwiedliwy. ♣ A
oto przekop moj obroćił śię w rzekę/
á rzeká mojá obroćiłá śię w morze.
36 ♣ Abowiem oświecę náukę jáko
świtánie/ á objáśnię ją ná długi
37 czás. ♣ Náukę zápráwdę wylewam
jáko proroctwo/ á zostawiam ją czá-
38 som potomnym. ♣ Obaczćież em nie
sámá dla śiebie prácowáłá/ ále dla
tych wszystkich/ ktorzy mądrośći szu-
káją.

b 1 *Moj.* 2. 11. c 1 *Moj.* 2. 14. d *Jozu.* 3. 15.

ROZDZIAŁ. XXV.

Mądrośći zacne skutki. 17. *y Złość białych głow opisuje.*

1 TRzy są rzeczy ktore mię zdobią/
á stawam śię piękna przed PA-
2 nem y przed ludźmi. ♣ Zgodá brá-
ći/ przyjaźń jednego z drugim/ y gdy
śię mąż y żoná z sobą zgadzáją. ♣
3 Trojákiego też rodzáju nienawidźi
duszá mojá/ á jest mi bárzo przykry
4 żywot ich: ♣ Ubogiego pysznego/ bogaczá kłamliwego/ stárcá
5 wszetecznego y bezrozumnego. ♣ Je-
sliś a w młodośći twey nie zgro-
mádźił/ coż znajdźiesz w stárośći

a *Przyp.* 6.6.7.

6 twojey? ✣ O jáko zdobi śedźiwość sąd spráwiedliwy; á stárce/ gdy umieją 7 rádźić! ✣ O jáko zdobi stárce mądrość; á zacne/ rostropność y 8 rádá! ✣ Koroná stárców jest wiádomość wielu rzeczy/ á chwałá ich bojaźń PAńska.

9 DZiewięć rzeczy/ ktorem uważył/ zá błogosławione poczytáło serce moje; á dźiesiątą opowiem 10 językiem mojim. ✣ Człowiek ktory z dźiatek pociechę ma: A ktory zá żywotá widźi upadek nieprzy- 11 jaciół swojich. ✣ Błogosławiony ktory mieszka z żoną rostropną: A ktory się nie potknie w języku b swojim: Y ktory nie służył podley- 12 szemu nád się. ✣ Błogosławiony ktory dostąpił mądrości/ y ktory gdy 13 co mowi/ ma pilne słucháczé. ✣ O jákoż wielki jest kto dostąpił mądrości! lecz niemász nád tego kto się bo- 14 ji PANA. ✣ Ale miłość PAńska wszystko przewyższa jásnością swoją. 15 ✣ A kto jey dostąpił/ komuż przy- 16 rownány będźie? ✣ Bojaźń PAńska/ jest początkiem miłości jego: ále wiárá/ jest początkiem złączenia 17 się z nim. ✣ Wszelka rána znośna oprocz rány duszney: Tákże y wszelka złość / oprocz złości niewieściey: 18 ✣ Wszelkie utrapienie/ oprocz utrapienia tych co mię nienawidzą: tákże wszelka pomstá/ oprocz pomsty 19 nieprzyjaciélskiey. ✣ Niemász głowy gorszey nád głowę węzową; Y niemász gniewu/ nád gniew nieprzyjaćielski.

b Syrác. 14. 1. y 19. 16. Jákob. 3. 2.

20 WOlałbym mieszkáć ze lwem c y ze smokiem/ á niżeli mieszkáć ze złą niewiástą. 21 ✣ Niewiástá złością odmienia oblicze swoje/ á zásmurza twarz swoję jáko niedźwiedźicá. 22 ✣ Mąż jey śiedząc między bliźnimi swymi/ ćiężko wzdy- 23 cháć musi dla niey. ✣ Máła jest káżdá złość przećiwko złości niewieściey: dźiał grzesznikow niechayże 24 ná nię przypádnie. ✣ Jáko jest stáremu piászczysta drogá pod gorę; ták niewiástá świegotliwa/ mężowi spokojnemu. 25 ✣ Niechaj ćię nie uwodźi piękność niewieśćia; á nie- 26 wiásty nie pożądáj dla roskoszy. ✣ Gniew y niewstyd y urągánie jest przy niewieśćie/ jeżeli żywi męża 27 swego. ✣ Zoná zła czyni mężowi serce poniżone y twarz smętną/ y zá- 28 dawa mu ránę serdeczną. ✣ Ktora nie ćieszy męża swego w utrapieniu tá czyni ręce osłábiáłe/ y koláná 29 zemdlone. ✣ Od niewiásty d począ- 30 tek grzechu; á przez nię wszyscy umieramy. ✣ Nie dawaj podrywáć wodźie; áni złey niewieśćie wolności 31 wychodzenia. ✣ Jesli nie idźie e pod ręką twoją/ odetni ją od ćiáłá twe°: á daj jey *list rozwodny*, y opuść ją.

c Przyp. 21. 19. y 25. 24.

d 1 Moj. 3. 6. 1 Tym. 2. 14. e 1. Pod posłuszeństwem.

ROZDZIAŁ XXVI.

O dobrych y złych Zonách.

1 BŁogosławiony to mąż/ ktory ma żonę dobrą: bo liczbá dni jego we dwoj násob się przedłuży. ✣ 2 Niewiástá zmężyła rozwesela męża swego; á látá żywotá jego ná- 3 pełnia pokojem. ✣ Zoná dobra jest dźiał dobry; w dźiale bojących się 4 PAná dána będźie: ✣ A bogátego y ubogiego serce/ uprzyjmé jest ku PAnu; y wszelkiego czásu z wesołą twarzą rádowáć się będą.

5 TRzech rzeczy się lęka serce moje; á ná czwartą/ ujrzawszy ją/ 6 wzdrygam się. ✣ Niesławy miej- 7 skiey y wzruszenia pospolstwá: ✣ Y potwarzy kłamliwey: To wszystko 8 jest nád śmierć ćięższe. ✣ Niewiástá zazdroszcząca niewieśćie/ jest smętkiem y boleśćią serdeczną: á biczem językā jest tá/ ktora się przed ká- 9 żdym plotkámi báwi. ✣ Niewiástá zła/ jest jáko járzmo roztárgnione wołow: á kto ją ma/ jest jáko ten ktory w gárśći niedźwiadká trzy- 10 ma. ✣ Wielki gniew *pobudza* niewiástá opiłá y nie okrocona/ y ktora 11 nie tái swojey sprosności. ✣ Wszeteczeństwo niewieśćie poznáć po wyniosłych oczách jey/ y po powiekách jey.

12 NAd corką niewstydliwą a postaw straż/ by snadź ználazszy wolność/ swey woli nieuczyniłá. ✣ 13 Ná jey niewstydliwe oko miey pozor/ á nie dźiwuj się jeśli wystąpi 14 przećiwko tobie. ✣ *Abowiem* jáko prágnący podrożny otwiera ustá ználazszy źrzodło/ y ledá wodę/ ktora náblizsza jest/ pije: *tákoż* y káż-

a Syrác. 42. 11.

dě° kołu ußiedźie/y przećiwko strzále otworzy sáydák. ✤ Wdźięczność żony ućießy mężá swego / á kośći jego utoczy umiejętność. ✤ Dar PAński jest żoná milczaca y rostrópna: á niemáß frymarku ná duße jey dobrze wyćwiczona. ✤ Miłość nádmiłość/ jest żoná wstydliwa y wierna; ✤ Y niemáß wagi ktoraby zrownáć miáłá z strzemięźliwą dußą jey. ✤ *Jáko* słońce wschodzace ná wysokośći PAńskiey : ták y piękność żony dobrey ku ochędostwu domu jey. ✤ *Jáko* świecá świeći ná świeczniku świętym/ ták y krasna twarz w lećiech státecznych. ✤ Jáko słupy złote ná podstawkách śrebrnych/ ták sa nogi piękne przy pierśiách stałych. ✤ Synu moj/ záchowaj czerstwy kwiát wieku twego : á nie dawaj obcym mocy twojey. ✤ Gdy znáydźieß że wßystkich pol dźiał naurodzájnieyßy/ obsiewaj go náśieniem swojim/ zpolegájac ná zacnym rodźie swojim : ✤ Ták potomstwo twoje pozostáłe y sáme rzecz dobrego rodu májace/ zacne będźie. ✤ Niewiástá nierządna świni podobna będźie : á tá/ ktora jest zá mężem/ temu kto jey używa/ zá wieżę przećiwko śmierći poczytána będźie. ✤ Niewiástá niepobożna/ złemu dźiałem oddána będźie: ále pobożna dána będźie temu/ ktory śię PAná boi. ✤ Żoná niepoczćiwa/ lekce sobie waży zła sławę: ále corká poczćiwa y mężá śię wstydźić będźie. ✤ Niewiástá niewstydliwa/ zá psá poczytána będźie: ále wstydliwa/ PAná śię bać będźie. ✤ Żone ktora ma w uczćiwośći mężá swego/ wßyscy zá mądra máją : ále ktora go nie ma w uczćiwośći/ zá niepobożną u wßystkich dla pychy będźie miána. ✤ Błogosłáwiony to mąż/ ktory ma żonę dobrą : bo liczbá lat jego w dwoj nasob przedłużona będźie. ✤ Żoná wrzaśliwa y ßczebiotliwa/ będźie śię zdáłá ku odpędzeniu nieprzyjaciol *sposobna* : ✤ Ale dußá káżdego człowieká tym *obyczájem* podobna/ jáko w walecznych zámießkách żywot swoj zprowádźi.

Dwie rzeczy frasują serce moje/ á trzecia wzrußa mię do gniewu. ✤ Gdy mąż waleczny ginie dla ubostwá: á gdy mężowie mądrzy sa w lekkiey wadze. ✤ A ten ktory śię od spráwiedliwośći zá grzechem udawa/ tego PAN pod miecz poda. ✤ Kupiec nie snádnie śię uwáruje niepráwośći : á kárczmarz od grzechu wolny nie będźie.

Rozdział XXVII.

Nábywánie niespráwiedliwe .7. Y pochlebstwo gáni. 8. A do násládowánia spráwiedliwośći. 16. Y do trzymánia wiáry przyjaćielowi, upomina.

1 Dla rzeczy/ ná ktorey máło należy/ wiele ich zgrzeßyło : á kto śię chce bogáćić/ odwraca oko swe. 2 ✤ Jáko miedzy spojeniem kámienia kołwbity bywa: ták śię miedzy kupowániem y przedawánie grzech záwadza. 3 ✤ Jeslić śię kto nie będźie trzymał bojáźni PAńskiey/ tego dom w rychle wywrocony będźie. ✤ 4 Gdy śię rzeßoto trzęśie/ zostawája śmieći : ták plugástwá człowiecze w myśli jego. 5 ✤ Naczynia gárncárskiego a piec doświadcza : ták człowieká doświádczája jego mowie jego. 6 ✤ Owoce pokázuja jáką byłá praca około drzewá ich : ták y słowá *pokázuja* myśli sercá ludzkiego. 7 ✤ Nie chwal człowieká pierwey niżeli mowi : gdyż to jest doświádczenie ludzkie.

8 Będźieśli náslądował spráwiedliwośći/ dostąpiß jey : á oblecześ śię w nię jáko w długą ßátę poczćiwą. 9 ✤ Ptástwo łaczy śię z sobie rownymi/ á prawdá śię do tych przyłacza ktorzy jey pilnuja. ✤ 10 Lew czyha ná zwierz : á grzech ná te ktorzy czynia niepráwość. ✤ 11 Rozmowa pobożnego/ záwße jest o mądrośći : ále głupi odmienia śię 12 jáko Księżyc. ✤ Miedzy głupimi upátruj czás : ále miedzy bácznym 13 ustáwicznie bywaj. ✤ Rozpráwá głupich/ jest z obráżeniem; á śmiech 14 ich jest rostkoß grzeßna. ✤ Gdy ten mowi co często b przysięga/ powstawája włosy : á w poswarku tákowych/ ußy zátkáne bydź muszą. ✤ 15 Swar hárdych wylewa krew : á zwády ich ćięzkie sa słuchániu.

a Przyp. 27. 21.

b Syrác. 23. 9.

16 KTory odkrywa c tájemnice/ tráci wiáre: á nie znájdźie przyjaćielá według myśli swojey. 17 ✣ Miłuj przyjaćielá/ á bądź mu wiernym: A jeśliż odkryjesz tájemnice jego/ nie dostániesz go więcey. 18 ✣ Abowiem jáko człowiek tráci nieprzyjaćielá swego/ ták tráci y przyjaćielá swego. Jákoby ptaká z ręku wypuścił/ ták przyjaćielá strąćiwszy/ nie ułápisz go. 19 ✣ Nie goń że go/ boć dáleko odstąpił/ á uciekł jáko sárná z śidłá. 20 ✣ Abowiem rána może być záwiązána/ y poswarek może być pojednány: 21 ✣ Ale kto objáwił tájemnice/ stráćił wiáre. 22 ✣ Kto mruga d okiem/ knuje złośći: á ktogokolwiek zna/ chroni śie go. 23 ✣ W oczyć łágodnie będźie mowił/ y mowie twojey będźie śie dźiwował: ále potym wywroći ustá swe/ á słowem twojim da nágáne. 24 ✣ Wiele rzeczy mam w nienawiśći: ále nie ták jáko tego/ kogo y PAN nienawidźi.

c Syrác. 19.10. 22.25
d Przyp. 10.10.

25 KTo kámień ku gorze rzuca/ ná swoje głowe godźi: á raz zdrádliwy czyni wielka ránę. 26 ✣ Kto doł e kopie/ wpádnie weń: á kto śidło stáwia/ będźie nim ułápiony. 27 ✣ Kto czyni złe rzeczy/ ná niego śie zwála: á nie wźwie/ z kąd nań przyda. 28 ✣ Pośmiewisko y pohánbienie/ pysznych *śie trzyma*: á pomstá/ jáko lew/ czyha ná nie. 29 ✣ Sidłem połápáni będą/ ktorzy śie ćieszą z upádku pobożnych: á boleść zniszczy je przed śmierćią ich. 30 ✣ Gniew y popędliwość/ y te są obrzydłe: á mąż grzeszny będźie w mocy ich.

e Psalm 7.16. Przyp. 26.27.

ROZDZIAŁ XXVIII.

Od pomsty, 10, y od swaru odwodźi.

1 KTo prá nie pomsty/ od PAná weźmie pomstę: á grzechy jego pilnie chowáć będźie. 2 ✣ Odpuść krzywdę bliźniemu: á gdy śie modlić będźiesz/ grzechy twoje odpuszczone będą. 3 ✣ Człowiek przećiwko człowiekowi zátrzymawa a gniew/ á od PAná szuka uzdrowienia. ✣ 4 Nád człowiekiem sobie podobnym niemájąc miłośierdźia/ zá grzechy swoje śie modli. 5 ✣ On ćiáłem będąc/ záchowywa gniewy: ktoż miłośćiw będźie grzechom jego? 6 ✣ Pámiętaj ná ostáteczne rzeczy/ á przestań wieźdź nieprzyjáźni. 7 ✣ Nie groź bliźniemu zgubą y śmierćią/ ále trwaj w przykazániach. 8 ✣ Pámiętaj ná przykazánia/ á nie gniewaj śie ná bliźniego. 9 ✣ *Pámiętaj* ná przymierze Naywyższego/ á nie dbaj ná grzech z nieobaczenia. 10 ✣ Wstrzymaj śie od swaru/ á umniejszysz grzechow: bo człowiek gniewliwy zápala zwáde. 11 ✣ Człowiek grzeszny/ smęći przyjaćioły/ miedzy spokojne wrzuca potwarzy. 12 ✣ Jákie są drwá/ ták b będźie gorzał ogień: á jáko jest wielka zwádá/ ták jest rozpalenie: jáko mocny jest człowiek/ ták y gniew jego będźie: według bogáctwá swego/ człowiek podnośi gniewu swego. 13 ✣ Poswarek skwápliwy/ zápala ogień: á zwádá prętka/ wylewa krew. 14 ✣ Jeśli ná iskre dmucháć będźiesz/ rozpali śie: á jeśli ná nie plúniesz/ zágáśnie: á to oboje z ust twojich pochodźi.

15 OBmowce/ y tego co jest dwojistego języká/ przeklinajćie: bo wielu ktorzy w pokoju żyli/ zátráćili. 16 ✣ Język dwojisty wielu powikłał/ y rozegnał z narodu do narodu: y mocne miástá poborzył: y domy mocárzow powywracał. ✣ 17 Język dwojisty rozegnał niewiásty zmężyłe/ á pozbáwił je śiły ich. ✣ 18 Ktory go słucha/ nie znajdźie odpoczynku/ áni będźie mieszkał w pokoju. 19 ✣ Rázy od bicza/ czynią śiność: ále raz od języká/ kruszy kośći. ✣ 20 Wiele ich poległo od ostrza mieczá: ále nie *ták wiele* jáko tych ktorzy poginęli od języká. 21 ✣ Błogosłáwiony kto jest ochroniony przed nim: á kto nie wpadł w popędliwość jego. 22 ✣ Ktory w járzmie jego nie ćiągnął/ áni zwiąskámi jego był związány. 23 ✣ Abowiem járzmo jego/ jest járzmo żelázne: á zwiąski jego/ są zwiąski miedźiáne. 24 ✣ Smierć jego jest śmierć zła: á dáleko pożyteczniejszy jest grob/ niźeli on. 25 ✣ Nie będźie pánowáł nád pobożnymi/ áni od płomienia jego zgoráją. 26 ✣ Ktorzy opuszczáją PAná/ przypádną nań/ y rozpali śie ná nie/ á nie będźie mogł być zágászony. 27 ✣ Puszczony będźie ná nie jáko

a Matt. 6.14. Márk. 11.25. Rzym. 12.19.
b Przyp. 26.21.

jáko lew / jáko lámpárt rozszarpa 28 je. ♣ Pátrz ábyś osiádłość twoję ogrodźił ćierniem; *ále* y do uśt twojich przypraw drzwi y zawory: ♣ 29 Zley śrebro twoje y złoto twoje: *Ale* też zważ mowę twoję / á uśtam 30 twojim uczyń bramy y zawory: ♣ A strzeż ábyś śie snadź nie potknął w nich; á nie upadł przed oczymá czyháiącymi *ná ćię.*

ROZDZIAŁ XXIX.

O Pożyczániu. 17. O Rękojemstwie. 16. T oczęstym śię potulániu.

1 KTo jest miłośierny/pożycza bliźniemu: á ktory go podpomaga ręką swoją/czyni dosyć rozkazániu. ♣ 2 Pożyczaj bliźniemu czásu potrzeby jego: á ty oddawaj bliźniemu czásu swego. ♣ 3 Uczyń dosyć słowu twemu/ á bądź mu wierny: á ná káżdy czás znajdźiesz *u niego* / czegoć potrzebá. ♣ 4 Wiele ich rzecz pożyczoną zá rzecz ználezioną poczytáli: y przykrośći tym czynili ktorzy ich rátowáli. ♣ 5 Pokąd nie weźmie / cáłuje ręce jego; á uniżájąc śię bliźniemu / pokornie mowi. ♣ 6 A kiedy ma oddáć/ odwłacza czás: y kłádźie przyczyny zániedbánia swego / wymawiájąc śię czásem. ♣ 7 A choćby mogł oddáć / ledwie połowicę przynieśie / y poczyta to jáko zá rzecz ználezioną. ♣ 8 A jeśli nie będźie mogł *oddáć*, pozbawi go pieniędzy jego / y położy go sobie zá nieprzyjaćielá bez przyczyny. ♣ 9 Oddawa mu złorzeczeniem y potwarzą: á miásto uczćiwośći / obłoczy go w złą sławę. ♣ 10 Przetoż wiele ich dla tákowey złośći nie zákłádáją bliźniego / obawiájąc śię / żeby o swoje nie przyszli. ♣ 11 A wszákże nád tym ktory śię upokarza / miey ćierpliwość: á nie odwłaczaj mu pokazáć miłośierdźia. ♣ 12 Przetoż że przykazano/ podpomagaj ubogiego: á dla ubostwá jego nie odwracaj śię od niego. ♣ 13 *Nie żałuj* utráćić pieniędzy dla przyjaćielá y brátá; á nie kryj ich pod kámień/ ábyć śie nie popsowáły. ♣ 14 Skłáduj skárbem twojim / według rozkazánia Nawyższego: á będźieć pożytecznieysze niżeli złoto. ♣ 15 Nágromadzaj miłośierdźia do spiżárnie twojey: á to ćię wybáwi z 16 káżdego utrapienia. ♣ Będźie walczyło zá tobą bárźiey niżeli tarcz mocna/y niżeli mocny oszczep / przećiwko nieprzyjaćielowi.

17 MAż dobry ręczy zá bliźniego: ále kto stráćił wstyd / opuśći 18 go. ♣ Ná dobroczynność rękojmiego nie zápominaj: bo dał żywot 19 swoj zá ćię. ♣ Dobre rękojemstwo/ 20 grzesznik wywraca. ♣ Grzesznik dostawszy rękojmiego / ućieka: á człowiek niewdźięczny / opuszcza tego 21 ktory go wybáwił. ♣ Rękojemstwo/ wielu dobrych pogubiło: á jáko náwáłnośćiámi morskimi / nimi miotáło. ♣ 22 Ludźi możnych z domow wypędźiło / ktorzy śię tułáć muśieli 23 miedzy narodámi cudzymi. ♣ Grzesznik przykazánie Páńskie gwałcący / wpada w rękojemstwá: á kto śię w cudze sprawy wdawa / wpada 24 w sądy. ♣ Podpomagaj bliźniego twego / według możnośći twojey: á pilnie śię strzeż ábyś sam nie upadł. 25 ♣ Początek żywotá ludzkiego a jest wodá y chleb / dom y száty/ ná okrycie hánby jego.

a. Syrác. 31.31.

26 LEpsze jest życie ubogiego pod dáchem podłym /, niż potráwy kosztowne 27 miedzy cudzymi. ♣ Lub máło lub wiele masz / ná tym przestawaj: á obmowy domu swego nie usłyszysz. 28 ♣ Nędzny to żywot / tułáć śię od domu do domu: będąc gośćiem/ nie śmiesz otworzyć uśt swojich. ♣ 29 Przyjmiesz gośćie / y nápoisz je; á nie będą tego wdźięczni: nád to / y przykrych *słow* násłuchasz śię; ♣ 30 Podź gośćiu/á przykryj stoł: á maszli 31 co gotowego/daj mi jeść. ♣ Gośćiu ustąp zacnieyszemu / bo mi potrzebá domu: bom dał gospodę brátu *memu*. 32 ♣ Ciężkać to *człowiekowi* rostropnemu/ kiedy mu przymawiáją o mieszkánie; á kiedy mu urąga ten co mu czego pożyczył.

ROZDZIAŁ XXX.

O karániu dźiatek. 16. Y o zdrowiu.

1 KTo miłuje syná swego/często go karze; áby z niego ná ostátku 2 miał poćiechę. ♣ Kto ćwiczy syná swego / będźie miał poćiechę z niego: á miedzy znájomymi będźie śię

3 z niego chlubił. ♣ Kto náucza syná swego / czyni zazdrość nieprzyjacielowi swemu : á przed przyjacioły będźie śię z niego chełpił. 4 ♣ Choć umárł Oćiec jego / właśnie jákoby nie umárł : gdyż podobnego sobie 5 zostáwił po sobie. ♣ Zá żywotá swego widźiał go, y ućieszył śię z niego : á umieráiąc/ nie zafrásował śię. 6 ♣ Bo przećiwko nieprzyjaćiołom zostáwił obrońcę / á przyjaćiołom 7 oddawájące° dobrodźiejstwá. ♣ Kto pobłaża synowi / záwiezuje rány jego : á ná káżde záwołánie trwoży 8 śię wnętrzności jego. ♣ Koń nieobjeżdżony / bywa twárdouſty : á syn rospusthy / stawa śię niepohámowány. 9 ♣ Pieść syná/ á przestrászy ćię : igraj z nim / á zásmući ćię. ♣ 10 Nie uśmiechaj śię nań / ábyś z niego nie żałował / á ná ostátku zębámi 11 nie zgrzytał. ♣ Nie dawaj mu swey woli zá młodu : á nie pátrz przez 12 szpáry ná występki jego. ♣ Náchylaj zá młodu a szyje jego : á obijaj boki 13 jego/ poki jest máły : ♣ By snadź zátwárdźiawszy / nie stáł śię nieposłusznym : á miałbyś żáłość serdeczną. 14 ♣ Ćwicz syná twego / á w prace go wpráwiaj : ábyś śię nie-15 obráźił o szkárádość jego. ♣ Lepiey śię ma ubogi zdrowy y mocny / niżeli bogácz ná ćiele zchorzáły.

16 Zdrowie y czerstwość lepsze są nád wszelkie złoto : á ćiáło duże 17 nád bogáctwá niezmierne. ♣ Niemász bogáctwá lepszego nád zdrowie ćiáłá : áni ućiechy nád wesołe ser-18 ce. ♣ Lepsza jest śmierć niżeli żywot 19 gorzki/ ábo choroba długa. ♣ Dobre rzeczy zámknione przed gębą zámknioną / są jáko wdźięczne potráwy 20 ná grob zástáwione. ♣ Coż pomoże ofiárá báłwánowi? bo áni je/ áni wonia : tákowyć jest ktory prześládowánie ćierpi od PANá. 21 ♣ Kto oczymá pátrząc wzdycha / podobny jest b trzebieńcowi obłapiájącemu 22 pánnę á wzdycháiącemu. ♣ Nie podawaj w smętek duszę c twojey / á nie trap sámego śiebie rádą twoją. 23 ♣ Wesołe serce/ jest sam żywot człowieká : á rozweselenie męża/ 24 jest długi wiek. ♣ Miłuj zdrowie twoje / á czyń dobrą myśl sercu twemu / á smętek od śiebie dáleko odganiaj : bo smętek wielu pogu-25 bił y pożytku nie ma. ♣ Zazdrość y gniew umniejszáją dni : á zbytnie stáránie / przed czásem stárość przywo-26 dźi. ♣ Serce dobre y wesołe ná bánkiećie / o swoje śię tylko potráwy stára.

a Syrác. 7. 25.

b Syrác. 20. 2.

c Przyp. 15. 13. y 17. 22.

ROZDZIAŁ XXXI.

Mowi o bogáctwách. 12. O ucztách páńskich. 29. T o pićiu winá.

1 Stáránie śię o bogáctwá / wysusza ćiáło : á zbytnie pieczą 2 o nich/ odejmuje sen. ♣ Pilne stáránie/ potrzebuje wyspánia : á ćiężka 3 choroba/ sen lżejszą czyni. ♣ Prácował bogacz w zbieraniu bogáctw : á uspokoiwszy śię / zażywa roskoszy 4 swoich. ♣ Ubogi prácuje / á niedostátek ćierpi w pożywieniu : á gdy przestawa robić / nędzniejszy bywa. 5 ♣ Kto śię kocha we złoćie/ nie będźie trzymány zá spráwiedliwego : á kto szuka zginienia / będźie niem nápeł-6 niony. ♣ Wiele ich dostáło śię a do więźienia dla złotá : á zginienie 7 ich / przed oczymá ich było. ♣ Jest drzewem obráżenia tym ktorzy mu ofiáruią : á káżdy głupi ułowi śię 8 nim. ♣ Błogosłáwiony jest bogáty / ktory ználeźiony jest bez zmázy / á 9 ktory śię zá złotem nie udał. ♣ Kto jest táki ? A názowiemy go błogosłáwionym : bo uczynił dźiwne rzeczy miedzy ludem swojim. 10 ♣ Kto jest w tym doświadczony/ y doskonáły ? 11 ♣ A będźiemy śię nim chlubić. Y ktoż mogąc zgrzeszyć / á nie grzeszył? Y czynić złe / á nie czynił? ♣ 12 Przetoż będą warowne dobrá jego/ á miłośierne uczynki jego zgromádzenie wysławiáć będźie.

13 Gdy zá stoł zacny uśiedźiesz/ nie rozdźiewiaj łákomie gęby twojey : á nie mow : Dostátek potraw 14 ná nim. ♣ Pámiętaj że to jest zła 15 rzecz/ oko złośliwe. ♣ Abowiem coż gorszego nád oko stworzono / ktore z 16 ledá przyczyny płácze. ♣ Ná cokolwiek pojrzysz / ná to nie źciągaj ręki 17 twojey. ♣ A nie rzucaj śię z drugim/ 18 rázem do misy. ♣ Wyrozumiej spráwy bliźniego z sámego śiebie : á káżdą 19 rzecz uważaj. ♣ Jedz jáko człowiek/

a Syrác. 8. 3.

wiek / co przed ćię b położą: á nie bądź obżárty/ iż ábyś nie przyszedł w 20 nienawiść. Przestań pierwey dla dobrego obyczáju: á nie bądź nienásyconym/ ábyś snadź *kogo* nie o- 21 bráźił. A jeśliby ś śiedźiał miedzy wielą / nie napierwey z nich śćiągaj 22 ręki twojey. Abowiem człowiek mierny ná máłe przestawa: przetoż 23 ná łożu swym nie dyszy. Kto śię skromnie chowa / dobrze sypia / y wstawa ráno z weśołym sercem: ále człowiek obżárty miewa ćięszki sen/ y ckńienie y gryźienie w żywoćie. 24 Przetoż byłliby ś przymuszony wiele jeść/ wstawszy/ idź ná stronę/ zwróć; á będźiesz miał ulżenie.

b Syrác. 37. 33.

25 Słuchaj mię synu / á nie gardź mną: á náostátku doznasz słow 26 mojich. W káżdey spráwie twojey bądź racżym / á żadna chorobá nie 27 przyjdźie ná ćię. Chlebodawcy/ wárgi ludzkie błogosłáwią: á świádectwo dobroczynnośći jego / pewne 28 będźie. Przećiw skąpemu w chlebie / miásto szemrze; á to jest pewnym świádectwem złośći jego. 29 Przy winie c nie czyń śię mężnym: bo wino wielu do zguby przywio- 30 dło. Piec doświadcza żelázá twárdego / gdy je hártują: ták wino 31 sercá pysznych/ gdy śię opiją. Wino stoji ludźiom zá żywot/ gdy je 32 miernie piją. Y coż to zá żywot tego/ ktorego przemaga wino? gdyż ono stworzone jest dla rozweselenia d 33 ludźi. Rádość sercá y ućiechá myśli jest wino / ktore miernie piją 34 czásu potrzebnego. Gorzkośćią duszę jest wino / gdy je zbytnie piją 35 ku zwádźie y upadkowi. Pijáństwo zápala gniew głupiego ku obráżeniu: ktore umnieysza śił/ y zádawa 36 rány. Nie strofuj bliźniego przy biesiedźie winá: á nie waj go sobie 37 lekce/ gdy śię rozweseli. Nie mow mu słowá obráźliwego: áni go nágabaj potkawszy śię z nim.

c Exodi. 22. Iudyt. 13. 3. 4.

d Psalm 104. 15.

ROZDZIAL XXXII.

Przełożonym. 8. Młodźieńcom. 20. Y wszystkim nauki podawa.

1 IEsliś przełożonym postáwiony/ nie wynoś śię *nád inne*: ále bądź 2 jáko jeden z nich. Stáraj śię o nie; 3 á ták śiadź: A káżdą spráwę swoję odpráwuj / á gdy ćię pochwalą odpoczyń: Abyś śię weselił dla nich/ á miásto ozdoby otrzymał wieniec. 4 Przemow do stárszego/ bo tobie to przynależy; ále z wielkim bácże- 5 niem: á rozerwiesz muzykę. Gdźie przystoji słucháć / nie wdawaj śię w rzecż: y nie pokázuj śię mądrym/ 6 gdy czás nie po temu. Spiewánie zgodne śpiewakow przy biesiedźie winá/ jest jáko sygnet Kárbunkulu- 7 sowy w złoto oprawiony. Wdźięczne głosy śpiewakow przy winie łágodnym / są jáko sygnet Szmará- 8 gdowy w złoto oprawiony. Mow młodźieńcże jesliżeć potrzebá; y to ledwie zá wtorym rázem / jesli ćię 9 spytáją. Powiedz wiele krotkimi słowy: bądź jáko ten co rzeczy wiá- 10 domy / á przećię milczy. Miedzy zacnymi będąc/ nie rownaj śię im: á kiedy są stárcy / nie wiele mow. 11 Przed gromem prętko śię błyska; á wstydliwego uprzedza wdźię- 12 cznosć. W czás powstawaj/ á nie bądź miedzy ostátnimi: idź do do- 13 mu/ á nie leń śię. Tám graj/ y czyń według myśli twojey: ále nie w grzechách y w słowiech pysznych. 14 A zá to błogosław tego/ ktory ćię stworzył; y ktory ćię nápawa dobrámi swymi.

15 KTo śię boji PANA / przyjmie náukę je°: á ktorzy go ráno szu- 16 káją/ znájdują łáskę *jego*. Kto szuka zakonu / będźie nim nápełniony: 17 ále obłudnik obráźi śię on. Ktorzy śię boją PAná/ znájdują sąd: á spráwiedliwość jáko światłość zapalą. 18 Człowiek grzeszny/ chroni śię karánia: á według swey woli wynájduje 19 wymowki. Człowiek rozsądny/ nie gárdźi rozmysłem: ále głupi y hárdy / nie lęka śię stráchu: á po uczynku nie umie sobie rády dodáć. 20 Bez rády nic nie czyń/ ábyś po uczynku nie musiał żáłowáć. 21 Nie chodź drogą ná ktorey byś mogł upáść: ábyś śię nie obráźił 22 o kámienie. Nie ufaj drodze rowney: á strzeż śię y dźieći two- 23 jich. W káżdey spráwie dobrey bądź sercá dobrego: bo to jest zá- 24 chowywáć rozkazánia. Kto jest

wie-

wiernym Pánu / pilen jest przykazánia jego: á kto w nim ufa/nie będźie umniejszony.

Rozdział XXXIII.

Pożytki bojáźni Bożey. 5. Zwyczaj mądrych y głupich. 8. Rząd Boży we wszystkich rzeczách. 23. Y jáko śię przećiwko dźieciom y czeládźi zachowáć przystoji.

1 Tego co śię boji Páná / nie potka nic złego: ále owszem táko wy z pokuszenia wyrwány będźie. ✤ 2 Mąż mądry nie ma w nienawiśći zákonu: ále ktory śię z nim obłudnie obchodźi / jest jáko wicher gwałtowny. ✤ 3 Człowiek rostropny / wierzy zakonowi: á zakon jest mu też wierny. ✤ 4 Choćby było pytánie a jawne / nágotuj śię co masz mowić; á ták będą ćię słucháć: Náucz śię pierwey / á potym odpowiádaj. 5 ✤ Serce głupiego/jest jáko b koło u wozá: á jáko oś obraca śię myśl jego. ✤ 6 Przyjaciel naśmiewcá/ jest jáko bujny koń / ktory r-za pod káżdym jeźdźcem. ✤ 7 Czemuż jeden dźień zacniejszy niż drugi / gdyż wszystká swiátłość dźienna w roku od słońcá pochodźi? ✤ 8 Umiejętnośćią Páńską rozdźielone są: ktory odmienia czásy y świętá: A z nich niektore wywyższył y poświęćił / á niektore położył w poczet dni powszednich. 9 ✤ Otoż wszyscy ludźie z prochu; jáko y Adam z źiemie c stworzony jest. 10 ✤ *Ale* w wielkośći umiejętnośći PAn rozdźielił je / y rozne poczynił 11 drogi ich. ✤ Niektorych pobłogosłáwił y wywyższył: á inne poświęćił 12 y sobie przywłaszczył. ✤ Niektore przeklął y poniżył / y wywroćił je z 13 stolic ich. ✤ Jáko gliná jest d w ręku gárncarzá / z ktorą czyni co mu śię podoba: ták człowiek w ręku swojich ma ten ktory go uczynił/ y płáći 14 mu według zdánia swego. ✤ Przećiwko złemu jest dobre: á przećiwko śmierći/żywot. ✤ 15 Ták przećiwko grzesznikowi / jest pobożny: á przećiwko mężowi pobożnemu / grzeszny. 16 ✤ A ták obaczysz we wszystkich spráwách Nawyższego / dwoje przećiwko dwojgu; á jedno przećiwko e 17 drugiemu. ✤ Lecz ja ná ostátku przyszedłszy czujnośći / jáko ten ktory zbierał pozostáłe grona po tych/ktorzy wino zbierali z doszedłem tego z pożegnánia Páńskiego/ ábym jáko ten ktory wino zbiera / nápełnił 18 práse. ✤ Obacżćież żem ći nie sobie sámemu prácował / ále wszystkim szukájącym umiejętnośći.

19 Słuchajćież wielmożni: á rządcy zgromádzenia nákłońcie 20 uszu. ✤ Synowi/ y żenie / brátu y przyjaćielowi/nie daj mocy nád sobą pokiś żyw: á drugiemu nie puszczaj májętnośći twojich/ ábyś żáłując 21 nie prośił o nie. ✤ Pokiś żyw y duch jest w tobie / nie podawaj śię w niewolą żadnemu człowiekowi. ✤ 22 Bo lepiey jest áby ćiebie dźieći potrzebowáły / á niżbyś ty miał pátrząć z 23 ręku synow twojich. ✤ We wszystkich spráwách twojich miey zwierzchność:á nie czyń zmázy słáwie twojey. ✤ 24 Przy dokończeniu dni żywotá twego / á czásu śmierći / rozdźiel 25 dźiedźictwo twoje. ✤ Obrok / kij / y brzemię osłowi: chleb / karánie / y 26 robotá słudze *należy*. ✤ Wprawuj go w prace kárnośćią / â będźie szukał odpoczynku: popuść mu ręku / á będźie szukał wolnośći. ✤ 27 Járzmo y lec náchylája szyje: á trapienia y męki 28 sługę złego. ✤ Poszli go do roboty / niech nie proznuje: ábowiem wiele 29 złego náuczyło proznowánie. ✤ W pracy go postaw / jáko i.ań należy: á nie będźieli posłuszny / uczyń 30 ćięższe pętá jego. ✤ Wszákże zbytnie nád żadnym nie przewodź; á nic 31 bez rozsądku nie czyń. ✤ Jeśli masz sługę / waż go sobie jáko duszę swo- 32 je; boś go krwáwie dostał. ✤ Masz li sługę / szánuj go jáko brátá; bo go jáko duszę twojey potrzebowáć 33 będźiesz. ✤ A jeśli mu krzywdę nieslusznie uczynisz / ták iż wstawszy od ćiebie ućiecze / ná ktorejż go drodze szukáć będźiesz?

Rozdział XXXIV.

Od wierzenia snom odwodźi. 8. Do náśládowánia Zakonu. 19. Oddawánia ofiar. 24. Do zgody. 27. Y do nienáwracánia śię do grzechu upomina.

1 Prozna nádźieje y omylna miewa głupi człowiek: á sny pod-

a T. Rzecz o ktorey śię mowi.
b Syr áe. 21.17.
c 1 Moj. c. 7.
d Ezái. 45. 9. Rzym 9. 20.
e Syr áe. 42.27.

2 noszą/ tržy dáją głupim. ✠ Jákim jest ten ktory cień chwyta / y goni wiátry/ táki jest ten ktory ná snách zpolega. 3 ✠ To y owo widano bywa we śnie; á przećiwko twarzy / podobieństwo twarzy. 4 ✠ Od nieczystego / coż **a** może być oczyśćiono ? á od kłamce / coż może być prawdźiwego? 5 ✠ Wieszczby y wrożki / y sny / prozne są : á serce twoje trapi śię obłudámi / jáko *serce* rodzącey. ✠ 6 Jeśliby od Nawyższego nie były zesłáne dla náwiedzenia / nie przykładaj do nich sercá twego. ✠ 7 Wielu bowiem sny oszukáły / á do upadku przyszli ktorzy w nich nádźieję pokłádáli. 8 ✠ Bez kłamstwá Zakon do wypełnienia przychodźi : á w uśćiech prawdomownego / mądrość wykonáná bywa. 9 ✠ Mąż bywáły/wiele powiádomy : á w wielu 10 biegły/mądrze mowi. ✠ Máło wie ktory nic nie doświadczył : ále kto dáleko bywał/ jest dowćipnieyszy. ✠ 11 Wiele m rzeczy widźiał wędrując : przetoż składność słow mojich *pochodźi* z umiejętnośći mojey. 12 ✠ Bywałem częstokroć w niebespieczeństwie áż do śmierći : á záśiem 13 przez nie bywał wybáwiony. ✠ Będźie żył duch tych / ktorzy śię boją PANA : ábowiem nádźieją ich w 14 Zbáwićielu ich. ✠ Kto śię PANá boji/niczego śię nie lęka/ áni śię boji : ábowiem on jest nádźieją jego. 15 ✠ Ktory śię PAná boji / błogosłá- 16 wiona jest duszá jego. ✠ Ná kogoż śię ogląda / y ktora jest podporá 17 jego? ✠ Oczy PAńskie **b** nád tymi ktorzy go miłują : *On jest* obrona mocna / y podpora pewna / zasłona od upalenia / y nákryćiem w południe: obrona od obráżenia / á rá- 18 tunkiem w upadku: ✠ On wywyższa człowieká / y oświeca oczy / dawa zdrowie / y żywot / y błogosłáwieństwo.

19 Ofiárá ofiárującego **c** z rzeczy źle nábytych / jest pośmiewiskiem: á nie bywáją przyjemne dáry niespráwiedliwych. 20 ✠ Nie kocha śię Nawyższy w ofiárách niepobożnych / áni wielkośćią ofiar bywa ubłagány zá grzech. 21 ✠ Kto czyni ofiárę z májętnośći ubogich/ *jest jáko ten*, ktory zábija syná przed Oj- 22 cem jego. ✠ Chleb niedostátecznych/ żywot jest ubogich; á kto go odbie- 23 ra/ jest człowiekiem krwie. ✠ Zábija bliźniego / kto mu pożywienie odejmuje: á wylewa krew/ kto najemniká w zapłáćie **d** oszukawa.

24 Gdy jeden buduje / á drugi psuje; coż zá pożytek máją / tylko 25 prace ? ✠ Jeden śię modli/ á drugi przeklina; ktoregoż Pan głos wysłu- 26 cha ? ✠ Kto śię umywa dotknąwszy śię **e** umarłego / á záś śię go dotyka ; coż mu pomoże umywánie jego ? 27 ✠ Ták też kiedy człowiek pośći zá grzechy swoje / á záśię odchodźi **f** y dopuszcza śię ich : Ktoż wysłucha modlitwę jego / á coż mu pomogło uniżenie jego ?

ROZDZIAŁ XXXV.

O posłuszeństwie zakonowi Bożemu, y co z tąd idźie zá pożytek.

1 Kto záchowywa zakon / obfite 2 czyni ofiáry. ✠ Ofiáruje *ofiárę* zbáwienna / kto jest **a** pilen rozkázá- 3 nia. ✠ A kto wdźięczność pokázuje/ jákoby ofiárował mąkę pszeniczną: á kto czyni jáłmużny / czyni ofiárę 4 chwały. ✠ Podoba śię PAnu odstąpienie od złośći : á ofiárá ubłagálna jest/ odstąpić od nieprawośći. ✠ 5 Nie ukázuj śię prozen przed oczymá **b** PAńskimi : ábowiem to wszy- 6 stko przykázuje. ✠ Ofiárá spráwiedliwego/ tukiem ołtarz nápełnia / y wdźięczna jest wonność jey przed 7 obliczem Nawyższego. ✠ Ofiárá męzá spráwiedliwego/przyjemna jest: á pámiątká jey nie przyjdźie w zápa- 8 mietánie. ✠ Wystawiaj Páná umysłem **c** dobrym : á pierwiastek rąk 9 twojich nie umniejszaj. ✠ W káżdym datku / ukaż wesołą twarz twoje : á z rádośćią oddawaj dźieśięćiny. ✠ 10 Dawaj Nawyższemu według tego jákoć udźielił : á *dawaj* dobrym u- 11 mysłem z prace rąk twojich. ✠ Bo PAn jest nadgroda / á oddać śiedm- 12 kroć więcey. ✠ Nic nie umniejszaj z dáru twego / boć tego nie przyjmie. 13 ✠ Ani ofiáruj ofiáry niespráwiedliwey: bo PAN jest Sędźia ; á nie mász u niego względu **d** ná osoby. ✠ 14 Nie ma względu PAN ná osobę

Marginalia: a Mátt. 2.34. — b Psalm 4.16. Syrác. 5.19. — c Przyp. 21.27. — d 5 Moj. 24.15. — e 4 Moj. 19.11. — f 2 Piotr 2. 20. — a 1 Sámu. 15.22. — b 2 Moj. 23.15. 5 Moj. 16.16. — c 2 Kor. 9. 7. — d 5 Moj. 10.17. 2 Kron. 19. 7. Job. 34.19. Mądr. 6. 8. Dźiej. 10.34. Rzym. 2. 11. Gálát. 2. 6. Efez. 6. 9. Kolos. 3. 25. 1 Piotr 1. 17.

ubogiego ; ále prozby wysłucha 15 krzywdy ćierpiącego. ✣ Nie pogárdźi pokorną prozbą śirotki y wdowy/ gdyby wylewáły modlitwy. ✣ 16 Izali łzy wdowy ná twarz jey nie pádáją : á wołánie jey ná tego ktory je wywiodł? 17 ✣ Kto Bogu z ochotą służy / przyjęty będźie : á modlitwá jego wzbije śię áż pod obłoki. 18 ✣ Modlitwá pokornego / przenika obłoki : á pokąd śię nie przybliży nie będźie uspokojona / áni odejdźie 19 pokąd Nawyższy nie wejrzy. ✣ PAn będźie sądźił spráwiedliwie / y uczyni sąd / á nie omieszka. Nie będźie miał nád nimi ćierpliwośći 20 Namocnieyszy/ ✣ Pokąd nie pokruszy biodr niemiłośiernych : á narodom nie odda pomsty : 21 ✣ Pokąd nie zniesie mnostwá naśmiewcow : y sceptrow niespráwiedliwych nie pokruszy. 22 ✣ Pokąd nie odda człowiekowi według spraw jego : á pracam 23 ludzkim/ według myśli ich. ✣ Pokąd nie rozsądźi ludu swego: á nie ućieszy 24 go miłośierdźiem swojim. ✣ O jákoż jest wdźięczne miłośierdźie czásu utrapienia ? Jáko obłok dżdżowy czásu suszy.

Rozdział XXXVI.

Modlitwá do PAná Bogá. 21. Zátym o Małżeństwie náuki podawa.

1 Zmiłuj śię nád námi PAnie: Boże wszystkich rzeczy wejrzy ná nas ; á puść strách twoj ná wszystkie narody/ ktorzy ćię nie szukáją. ✣ 2 Podnieś rękę twą ná obce narody/ 3 áby obaczyli moc twoję. ✣ Jákoś ty przed nimi poświęcony w nas / ták przed námi bądź uwielbiony w nich: 4 ✣ A poznáją ćię jákośmy ćię y my poználi / że niemász Bogá oprocz 5 ćiebie PAnie. ✣ Pokaż nowe znáki/ 6 y a nowe cudá. ✣ Uwielbi rękę twą y rámię práwe / áby wysławiano 7 dźiwne spráwy twoje. ✣ Wzbudź popędliwość/ y wylej gniew : z nieś przećiwniká / á potrzyj nieprzyjaćielá. 8 ✣ Pospiesz śię z czásem / á pámiętaj ná gniew ; áby ćię wysła- 9 wiáły zacne spráwy twoje. ✣ Od gniewu płomienistego niech będźie pożárty/ ktoryby żywo uszedł ; á ktorzy trapią lud twoj / niech zgi-

10 nienie znájdą. ✣ Potrzyj głowy Kśiążąt narodow / ktorzy mowią : 11 Niemász nas. ✣ Zgromadź wszystkie pokolenia Jákobowe : á ujmi je práwem dźiedźicznym / jáko od 12 początku. ✣ Zmiłuj śię nád ludem PAnie / nád ktorym wzywano Imienia twego ; y nád Izráelem/ ktoregoś pierworodnym b názwał. 13 ✣ Zmiłuj śię nád miástem świętym twojim Jeruzalemem / á nád miejscem odpoczynienia twego. 14 ✣ Nápełni Syon / áby wywyższał wyroki twoje ; á chwałę twoję lud twoj. ✣ 15 Wydaj świádectwo tym / ktorzy są ná początku od ćiebie stworzeni : á wzbudź proroki niewinne w Imieniu twojim. 16 ✣ Uczyń nadgrodę tym / ktorzy ćię oczekawáją / áby prorocy twoji wiernymi byli okázáni. 17 ✣ Wysłuchaj Pánie modlitwę sług twojich / według tego jáko błogosłáwił c Aáron ludowi twojemu : á poznáją wszyscy ná źiemi / żeś ty PAn wiekow.

18 Brzuch je wszelki pokárm: wszákże jeden pokarm nád drugi lepszy. 19 ✣ Ustá gdy czego kosztują / poznawáją zwierzynę : tákże y serce rostropne rozeznawa słowá kłamliwe. 20 ✣ Serce uporne przynośi frásunek; ále człowiek w wielu rzeczách ćwiczony oddawa mu. 21 ✣ Niewiástá ledá mężczyznę przyjmuje : ále jedná 22 pánná nád drugą pięknieysza. ✣ Piękność niewieśćia rozwesela twarz: á wszystkę żądzą ludzką d przewyższa. 23 ✣ Jeslize jest język litośćiwego/ ćichego/ y szczerego : mąż jey nie jest 24 jáko inni ludźie. ✣ Kto ma dobrą żonę / ma początek gospodárstwá : bo ma pomoc według śiebie / y śiłę 25 odpoczynienia. ✣ Kędy niemász płotá / máiętność rozszárpána bywa : á kto nie ma żony / wzdycha tułájąc 26 śię. ✣ Bo kto wierzyć będźie jáwnemu łotrowi / ktory śię tuła od miástá do miástá ? Ták y człowiekowi ktory nie ma gniazdá / ále zostawa gdźiekolwiek śię zámierzknie.

Rozdział XXXVII.

O Przyjaćiołách. 7. O Rádách. 31. á o skromnym życiu.

b 2 Mo. 4. 11.

c 4 Mo. 6. 24.

d 3 Ezd. 4. 11.

a G. Odmień.

Każdy

1 Káżdy przyjaciel rzecze: Y jam przyjaciel: Ale bywa przyjaciel imieniem tylko. 2 Izali nie trwa smętek do śmierći / gdy towárzysz ábo przyjaciel obraca się w nieprzyjaciela? 3 O zła myśli! z kądżeś się wzięłá / ábyś zdrádą ziemię okryłá? 4 Towárzysz z przyjacielem społem jada z uciechą: á czásu utrapienia / będźie mu przećiwnym. 5 Towárzysz z przyjacielem prácuje dla brzuchá: á przećiwko nieprzyjacielowi bierze tarczą. 6 Nie zápamiętawaj przyjaciela w umyśle swojim: áni go przepominaj w bogáctwach twojich.

7 Nie radź się tego / u ktoregoś w podejrzeniu: á przed tym ktory cię zajrzy / zátaj rády. 8 Wszelki rájcá zálecá rádę swoję: ále jest co rádźi / sobie kwoli. 9 Strzeż się od rájce / á obacz pierwey czego potrzebuje (bo on sam sobie porádźi) 10 Aby snadź losu o cię rzucájąc / nie rzekł: Dobra jest drogá twojá: y postáwiłby się przećiwko *sobie* przypátrując się coby ná cię przyszło. 11 Nie radź się tego / u ktoregoś w podejrzeniu: á przed tymi ktorzy cię zajrzą / zátaj rády. 12 Nie radź się z niewiástą o tey ktora jey zajrzy: z bojáźliwym / o wojnie: z kupcem / o frymárku: z kupującym / o przedániu: z zazdrośćiwym / o dźiękczynieniu: z okrutnikiem / o ludzkośći: 13 A z leniwym / o wszeláktey pracy: z najemnikiem dorocznym / o dokończeniu *roku*: á z sługą leniwym / o wielkiey robocie. 14 Y nie miey rády ná o czym z tákowymi. 15 Ale z mężem pobożnym przebywaj ustáwicznie / o ktorym wiesz / iż záchowywa roskazánia Páńskie. 16 Ktorego duszá rowna się z duszą twoją: á jeśli się potkniesz / wespołz tobą żáłość mieć będźie. 17 Ale przestáń ná rádźie sercá twego: bo niemász wierniejszego nád nie. 18 Abowiem myśl człowiecza / więcey oznajmić może niżeli siedm strożow / ktorzy siedzą ná wysokiey strażnicy. 19 Ale w tym wszystkim proś Nawyższego / áby prawdą jego rządźiłá drogi twoje. 20 Początkiem káżdey spráwy / niech będźie mowá: á przed káżdą spráwą rádá. 21 Oblicze / jest znákiem odmienney rádośći. 22 Cztery rzeczy są: dobre / złe / żywot / śmierć: nád ktorymi / język jest ustáwicznym pánem. 23 Jest kto do wszystkiego sposobny / ktory wielu uczy: á własney swojey duszy jest niepożyteczny. 24 Kto mędrkuje w mowie / obrzydłym jest: táki / wszelkiey mądrośći pozbáwiony będźie. 25 Bo mu nie jest dána od PANA przyjemność: ponieważ wszystkiey mądrośći pozbáwiony jest. 26 Jest kto co sobie mądrze poczyna: á w uśćiech jego / owoce rostropnośći jego są chwalebne. 27 Mąż mądry náucza lud swoj: á owoce rostropnośći jego / są trwáłe. 28 Mąż mądry nápełniony bywa błogosłáwieństwem / á błogosłáwią go wszyscy ktorzy go widzą. 29 Káżdego żywot / jest pod liczbą dni: ále dni Izráelowe są niezliczone. 30 Mąż mądry odźiedźiczy cześć między ludem swym: á imię jego będźie ná wieki.

31 Synu / zá żywotá twego doświadczaj duszę twojey: á widząc co jey szkodźi / nie pozwalaj jey tego. 32 Bo nie wszystkim wszystko pożyteczno: áni się wszystkim wszystko podoba. 33 Nie bądź nienásyconym we wszystkich roskoszách / áni się udawaj a zá pokármámi. 34 Abowiem z wielu pokármow / bywa chorobá: á objárćie przynośi brzydkość. 35 Dla objárstwá / wielecich pomárło: á kto mierny jest / przedłuży *sobie* żywotá.

a Syrác. 31.19.

ROZDZIAŁ XXXVIII.

Jáko się z Doktorem. Y z umárłymi obchodźić. 15. Y ktorzy do nábywánia mądrośći niesposobni są / ukázuje.

1 Cześć lekárzá dla potrzeby / czćia jemu należąca: bo go PAN stworzył. 2 Gdy od Nawyższego jest lekárstwo: á od Krolá cześći dostąpi. 3 Náuká lekárská podwyższa głowę jego / á przed zacnymi chwalony będźie. 4 Pan stworzył lekárstwá z ziemie: á człowiek mądry nie będźie się nimi brzydźił. 5 Izali a od drzewá nie osłodniáłá wodá / áby byłá poznána moc Boża od człowieká?

a 2.Mojż. 15.25.

6 ✤ Onći ludźie umiejętnośćią obdárzył/ áby dostąpił chwały z cudow swojich. 7 ✤ Ktorymi leczy y uśmierza boleść człowiecżą. 8 ✤ Aptekarz przyprawia lekárstwá z wßákże nie są doskonáłe spráwy jego: álec od PAná pokoj pochodźi ná wßystkę źiemię. 9 ✤ Synu/ w chorobie twojey nie rozpaczaj/ ále śię modl b PAnu; 10 á on ćię uzdrowi. ✤ Odwroć śię od grzechu/ á prostuj rece/ y od wßelkiego grzechu oczyść serce swoje. 11 ✤ Zápal wonne kádzenie/ y pámiątkę máki z á oddaj tłustą ofiárę/ jákobyś już żywym niemiał zostáć: ✤ 12 Potym daj miejsce lekárzowi: Abowiem go też PAn stworzył z á niech nie odstępuje od ćiebie/ gdyż go potrzebujesz. 13 ✤ Bywáć też czásem y w 14 reku ich sczęśćie: ✤ Abowiem y oni PAná prośić będą/ áby im c dał odpocżynienie y zdrowie ku żywotowi. 15 ✤ Kto grzeßy przećiwko Stworzyćielowi swemu/ niechaj wpádnie w rece lekárskie.

16 Synu/ nád umárłym d wylewaj łzy: á zácżni płákáć jákobyś co ćiężkiego ćierpiał. 17 ✤ A podług zwyczáju umárłych/ przykryj ćiáło jego/ y nie zániedbywaj go pochowáć. 18 ✤ Płácz gorzko/ á smuć śię bárzo/ y żáłośnie kwil według godnośći jego: áto dźień ábo dwá z ábyś uszedł obmowiská. 19 ✤ Potym śię ćieß po smętku: Abowiem z smętku przychodźi e śmierć/ á smętek serdeczny/ 20 odejmuje śiły. ✤ *Acżkolwiek* y w utrápieniu bywa smętek/ á żywot ubogiego *przyczyną* złorzeczeństwá 21 sercá: ✤ Wßákże nie dopußczaj przejmáć sercá twego smętkowi: Odpądź go/ á pámiętaj ná ostátecżne rzeczy. 22 ✤ Pomni máło/ że śię wroćić niemoże: á iż umárłemu nic nie pomożesz/ á sam sobie zászkodźiß. 23 ✤ Pámiętaj ná sąd moj bo tákiż jey y twoj: Mnie wczorá/ á tobie dźiśia. 24 ✤ Gdy odpoczywa umárły/ niechże też ustánie y pámiątká o nim: á ćieß śię nád nim przy wyśćiu duchá jego.

25 Nauczony nábywa mądrośći czásu spokojnego: áte niedbáły w pracach swych/ nie będźie mądrym. 26 ✤ Jákoż ten będźie mądrym/ ktory śię pługá trzyma/ ktory śię chełpi w żyku kończástym: ktory woły pogania/ á robotá ich żywnośći szuka/ y ktorego rozmowá o ćielętách? 27 ✤ Myśli swoje udawa do wyganiánia bróżd/ á stáránie jego około 28 karmienia krow. ✤ Ták káżdy rzemieśnik y ćieślá/ ktory noc jáko dźień trawi: 29 ✤ Y ći ktorzy rzezánia rzeżą ná sygnetách/ y ktorzy ná tym są ustáwicżnie/ áby rzeczy rozmáite robili: sercá swe udawáją ná to/ áby podobne czynili málowánia/ y stáráją śię jákoby co rychley robotę dokończá przywiedli. 30 ✤ Tákże y kowal śiedząc przy nákowádlni/ y ktory śię báwi robotą żelázá: ktorego ćiáło párá od ogniá suszy/ á bieżdźi śię z gorącem przy kominie. 31 ✤ W ktorego uszách brzmi częste kołatánie młotá/ y ktorego oczy ná 32 podobne naczynie pátrzáją. ✤ Serce swe przykłada do odpráwienia roboty: z pilnośći swojey/ áby ją wypolerował po dokończeniu. ✤ 33 Tákżey gárncarz śiedząc nád robotą swoją/ á koło nogámi swymi obracájąc/ pilnym jest roboty swojey: á pod liczbą jest wßystká pracá jego. 34 ✤ Rękámi swymi wprawia glinę: á tym łoma przed nogámi/ 35 wátli śiłę swą: ✤ Serce swe przykłada/ áby dokonał polewánia: á pilnośći swojey/ áby piec wychędożył. 36 ✤ Ci wßyscy rękam swojim ufáją: á káżdy w rzemieśle swym 37 mądry jest. ✤ Bez tych nie buduje śię miásto/ áni w nim mieszkáją/ áni 38 śię przechodzą. ✤ Wßákże do rády ludźie ich nie potrzebują/ áni do zgromádzenia ich przyzywáją. ✤ 39 Ná stolicy sędźiow nie uśiędą/ áni postępkow sądowych zrozumieją: ✤ 40 Ani jáwnie náuki y rozsądku okażą/ á w przypowieśćiách *biegłymi* ználeźieni nie będą: 41 ✤ Ale do żywnośći pomagáją: á trzebá ich do robienia rzeczy trwáłośći.

b *Exodi. 38. 2. Jákob. 5. 14.*
c *T. Cherym.*
d *Syrác. 22. 10.*
e *Przyp. 15. 13.*

ROZDZIAŁ XXXIX.

Zálecá mądre. 17. Y do wysłáwiánia Bogá inych nápomina.

1 Ale kto oddawa duszę swą/ áby myśli swe báwił w zakonie Nawyższego/ ten mądrośći wßystkich ludźi

ludźi stárodawnych szuka/ á zábawia 2 śię Prorokámi. ✤ Powieśći mężow záwołánych będźie záchowywał/ á rozlicznych przypowieśći do- 3 ścignie. ✤ Táiemnic śię przypowieśći bada: y w gádkách przez podobieństwá powiedźiánych/ obieráć 4 śię będźie. ✤ Miedzy Pány będźie służył/ á przed Kśiążęty okazáłym 5 będźie. ✤ Ziemie cudzych narodow przejdźie: bo dobrego y złego mie- 6 dzy ludźmi doświadczył. ✤ Serce swe oddawa PANU/ ráno wstawájąc do Stworzyćielá swego/ áby śię przed oczymá Nawyższego mo- 7 dlił. ✤ Y otwieráiąc ustá swe do modlitwy/ zá grzechy swoje modli 8 śię. Będźieli ten PAN wielki chćiał/ duchem zrozumienia nápełni go. ✤ 9 On jáko deszcz wyda słowá mądrośći swojey; á w modlitwie/ PANá 10 wysławiáć będźie. ✤ On wyprostuje umysł swoj y umiejętność: á o táiemnicách swych rozmyśláć bę- 11 dźie. ✤ On jáwnie okaże umiejętność náuki swojey: á zakonem przymierza PAńskiego chlubić śię 12 będźie. ✤ Chwalić będą rozum jego wiele ich: y áż ná wieki nie będźie 13 wygłádzony. ✤ Nie ustánie pámiątká jego/ á imię jego trwáć będźie 14 od narodow do narodow. ✤ Mądrość jego narodowie wysławiáć będą: á chwałę jego zgromádzenie 15 opowiádáć będźie. ✤ Lub to *żyw* zostánie/ tedy imię sławnieysze pozostáwi niżeli tyśiąc *innych*: lub też odpocznie/ tedy y to mu pożyte- 16 czno będźie. ✤ Jeszcze pomyśliwszy powiem: bom jáko mieśiąc pod pełnia nápełniony.

17 Posłuchajćie mię świeći/ á rozkrzewćie śię jáko roża wsádzo- 18 ná nád strumieniem ćiekącym: ✤ A wypuśććie kwiát jáko lilia; wydajćie wonność/ á śpiewajćie chwały. ✤ 19 Błogosławćie PAná ze wszystkich spraw jego/ y śpiewániem ust/ y ná hárfách: á ták mowćie/ wysławiájąc go;

20 Wszystkie sprawy PAńskie są a bárzo dobre/ y wszystkie rozkazánia jego wypełnią śię czásu 21 swego. ✤ Nie godźi śię mowić; Coż 22 to jest? ✤ Abowiem śię to wszystko czásu swego pokáże. ✤ Ná rozkazánie jego stánęłá wodá b ná kupę/ á ná słowo ust jego/ zebráły śię c wo- 23 dy. ✤ W przykázániu jego/ jest dobra wola jego/ á niemász ktoby mogł przekáźić wybáwieniu jego. ✤ 24 Wszystkie sprawy wszelkiego ćiáłá/ są przed obliczem jego: á nic śię nie może ukryć/ przed oczymá jego. ✤ 25 Od wieku do wieku przypátruje śię/ y niemász nic dźiwnego przed 26 obliczności jego. ✤ Nie godźi śię mowić; Coż to jest? bo wszystko dla 27 potrzeby ich stworzono. ✤ Błogosławieństwo jego jáko rzeká okrywa źiemię: á jáko powodź nápojiłá ją. 28 Ták gniew je° narodowie odźiedźiczą/ jáko wody w słoność obroćił. ✤ 29 Jáko drogi jego proste są świętym/ 30 ták złośnikom obráżeniem. ✤ Dobre rzeczy dobrym od początku 31 stworzone są/ ále grzesznikom złe. ✤ Przednieysza rzecz do káżdey d potrzeby żywotá ludzkiego jest wodá/ ogień/ żelázo/ sol/ mąká pszeniczna/ mleko/ miod/ wino/ oliwá y száty. 32 ✤ Wszystkie te rzeczy pobożnym w dobre; ále grzesznikom obrocą śię 33 w złe. ✤ Są duchowie ktorzy ná pomstę stworzeni są/ ktorzy w swojey popędliwośći zmacniáją bicze 34 jego. ✤ Czásu dokonánia moc wyleją; á zápálczywość tego/ ktory je 35 stworzył/ uśmierzą. ✤ Ogień/ morze/ głod/ y śmierć/ wszystko to dla e 36 pomsty stworzono. ✤ Zęby zwierząt *srogich*, niedźwiadkowie/ y jászczorki/ y miecz/ czynią pomstę ná 37 zgubę niezbożnych. ✤ Gdy on wychodźi/ rádują śię: á ná źiemi pogotowiu będąc/ czásu swego nieprze- 38 stępują słowá. ✤ Przetoż od początku jestem utwirdzony/ á pomyśliwszy *o tym*, podałem to ná piśmie; 39 ✤ Że wszystkie sprawy PAńskie f są dobre/ á wszystkiego czásu swego cze- 40 go potrzebá/ dodawa. ✤ Nie godźi śię mowić; To jest gorsze niż owo: ábowiem wszystko czásu swego bę- 41 dźie pochwalono. ✤ Przetoż teraz cáłym sercem y usty chwalćie y błogosławćie Imię PAńskie.

a 1 Moj. 1. 31.
b 2 Moj. 14. 22.
c 1 Moj. 1. 9.
d Syrác. 29. 28.
e Syrác. 40. 9.
f 1 Moj. 1. 31.

ROZDZIAŁ XL.

Jáki jest żywot człowieczy. 19. T

3 z niego chlubił. ♣ Kto náucza syná swego / czyni zazdrość nieprzyjacielowi swemu : á przed przyjacioły 4 będźie się z niego chełpił. ♣ Choć umárł Ociec jego / właśnie jákoby nie umárł : gdyż podobnego sobie 5 zostáwił po sobie. ♣ Zá żywotá swego widźiał go, y ućieszył się z niego : á umieráiąc/ nie záfrásował się. 6 ♣ Bo przećiwko nieprzyjaciołom zostáwił obrońcę / á przyjaciołom 7 oddawájącę° dobrodźiejstwá. ♣ Kto pobłaża synowi / záwięzuje rány jego : á ná káżde záwołánie trwożą 8 się wnętrzności jego. ♣ Koń nieobjeżdżony / bywa twárdouśty : á syn rospusny / stawa się niepohámowány. 9 ♣ Pieść syná/ á przestrászy ćię : igraj z nim / á zásmući ćię. ♣ 10 Nie uśmiechaj się nań / ábyś tego nie żałował / á ná ostátku zębámi 11 nie zgrzytał. ♣ Nie dawaj mu swey woli zá młodu : á nie pátrz przez 12 spáry ná występki jego. ♣ Náchylaj zá młodu a szyję jego : á obijaj boki 13 jego/ póki jest máły : ♣ By snadź zátwárdźiawszy / nie stał się nieposłusznym ; á miałbyś żáłość serdeczną. 14 ♣ Ćwicz syná twego / á w prace go wprawiaj ; ábyś się nie 15 obráził o szkárádość jego. ♣ Lepiey się ma ubogi zdrowy y mocny / niżeli bogacz ná ciele zchorzáły.

16 Zdrowie y czerstwość lepsze są nád wszelkie złoto : á ciáło duże 17 nád bogáctwá niezmierne. ♣ Niemász bogáctwá lepszego nád zdrowie ciáłá : áni uciechy nád wesołe ser-18 ce. ♣ Lepsza jest śmierć niżeli żywot 19 gorzki/ ábo choroba długa. ♣ Dobre rzeczy zámknione przed gębą zámknioną / są jáko wdźięczne potráwy 20 ná grobie postáwione. ♣ Coż pomoże ofiárá báłwánowi? bo áni je/ áni wonia : tákowyć jest który prześládowánie 21 ćierpi od PAná. ♣ Kto oczymá pátrząc wzdycha / podobny jest b trzebieńcowi obłapiájącemu 22 pánnę á wzdycháiącemu. ♣ Nie podawaj w smętek duszę c twojey / á nie trap sámego śiebie rádą two-23 ją. ♣ Wesołe serce/ jest sam żywot człowieká : á rozweselenie mężá/ 24 jest długi wiek. ♣ Miłuj zdrowie twoje / á czyń dobrą myśl sercu twemu / á smętek od śiebie dáleko odganiaj : bo smętek wielu pogu-25 bił y pozábijał. ♣ Zazdrość y gniew umniejszáją dni : á zbytnie stáránie / przed czásem stárość przywo-26 dźi. ♣ Serce dobre y wesołe ná bánkiecie / o swoje się tylko potráwy stára.

a Syrác. 7. 25.

b Syrác. 20. 2.

c Przyp. 15.13. 17.22

ROZDZIAŁ XXXI.

Mowi o bogáctwách. 12. O ucztách páńskich. 29. Y o pićiu winá.

1 Stáránie się o bogáctwá/ wysusza ciáło : á zbytnia piecza 2 o nich/ odejmuje sen. ♣ Pilne stáránie/ potrzebuje wyspánia : á ćięż-3 ka chorobá/ sen lżejszą czyni. ♣ Prácował bogacz w zbierániu bogáctw : á uspokojiwszy się / záżywa roskoszy 4 swoich. ♣ Ubogi prácuje/ á niedostátek ćierpi w pożywieniu : á gdy przestawa robić / nędzniejszy bywa. 5 ♣ Kto się kocha we złocie/ nie będźie trzymány zá spráwiedliwego : á kto szuka zginienia / będźie nim nápeł-6 niony. ♣ Wiele ich dostáło się a do więźienia dla złotá : á zginienie 7 ich / przed oczymá ich było. ♣ Jest drzewem obráżenia tym którzy mu ofiáruią / á káżdy głupi ułowi się 8 nim. ♣ Błogosłáwiony jest bogáty/ który ználeźiony jest bez zmázy / á 9 który się zá złotem nie udał. ♣ Któż jest táki? A názowiemy go błogosłáwionym : bo uczynił dźiwne rze-10 czy miedzy ludem swojim. ♣ Któż jest w tym doświádczony/ y doskonáły? 11 ♣ A będźiemy się nim chlubić. Y ktoż mogąc zgrzeszyć / á nie grzeszył? Y czynić źle / á nie czynił? ♣ 12 Przetoż będą mocowne dobrá jego/ á miłośierne uczynki jego zgromádzenie wysławiáć będźie.

13 Gdy zá stoł zacny usiędźiesz/ nie rozdźiewiaj łákomie gęby twojey : á nie mow ; Dostátek potraw 14 ná nim. ♣ Pámiętaj że to jest zła 15 rzecz/ oko złośliwe. ♣ Abowiem coż gorszego nád oko stworzono / które z 16 ledá przyczyny płácze. ♣ Ná cokolwiek pojrzysz / ná to nie śćiągaj ręki 17 twojey. ♣ A nie rzucaj się z drugim/ 18 rázem do misy. ♣ Wyrozumiej spráwy bliźniego z sámego śiebie : á káż-19 dą rzecz uważaj. ♣ Jedz jáko czło-

a Syrác. 2. 3.

wiek/

wiek / co przed ćię b położą : á nie bądź obżárty / ábyś nie przyszedł w 20 nienawiść. ✤ Przestań pierwey dla dobrego obyczáju : á nie bądź nienásyconym / ábyś snadź kogo nie obráźił. 21 ✤ A jesliby ś śiedźiał miedzy wielą / nie napierwey z nich źćiągáj 22 ręki twojey. ✤ Abowiem człowiek mierny ná máłe przestawa : przetoż 23 ná łożu swym nie dyszy. ✤ Kto śię skromnie chowa / dobrze sypia / y wstawa ráno z wesołym sercem : ále człowiek obżárty miewa ćięszki sen / y cknienie y gryzienie w żywoćie. ✤ 24 Przetoż byłliby ś przymuszony wiele jeść / wstawszy / idź ná stronę / zwroć ; á będźiesz miał ulżenie.

25 Słuchaj mię synu / á nie gardź mną : á náostátku doznasz słow 26 mojich. ✤ W káżdey spráwie twojey bądź raczym / á żadna chorobá nie 27 przyjdźie ná ćię. ✤ Chlebodawcy / wárgi ludzkie błogosłáwią : á świádectwo dobroczynnośći jego / pewne 28 będźie. ✤ Przećiw skąpemu w chlebie / miásto szemrze ; á to jest pewnym świádectwem złośći jego. ✤ 29 Przy winie c nie czyń śię mężnym : bo wino wielu do zguby przywiodło. 30 ✤ Piec doświadcza żeláza twárdego / gdy je hártują : ták wino 31 sercá pysznych / gdy śię opiją. ✤ Wino stoji ludźiom zá żywot / gdy je 32 miernie piją. ✤ Y coż to zá żywot tego / ktorego przemaga wino ? gdyż ono stworzone jest dla rozweselenia d 33 ludźi. ✤ Rádość sercá y ućiechá myśli jest wino / ktore miernie piją 34 czásu potrzebnego. ✤ Gorzkośćią duszę jest wino / gdy je zbytnie piją 35 ku zwádźie y upadkowi. ✤ Pijáństwo zápala gniew głupiego ku obrázeniu : ktore umniejsza śił / y zádawa 36 rány. ✤ Nie strofuj bliźniego przy bieśiedźie winá : á nie łaj go sobie 37 lekce / gdy śię rozweseli. ✤ Nie mow mu słowá obráźliwego : áni go nágabaj potkawszy śię z nim.

b Syrác. 37. 33.

c Exdi. 5. 22. Judyt. 13. 3. 4

d Psalm 104. 15.

ROZDZIAŁ XXXII.

Przełożonym. 8. Młodźieńcom. 20. Y wszystkim nauki podawa.

1 Jesliś przełożonym postáwiony / nie wynoś śię *nád inne* : ále bądź 2 jáko jeden z nich. ✤ Stáraj śię o nie ; 3 á ták śiadź. ✤ A káżdą spráwę swoję odpráwiwszy / á gdy ćię pochwalą odpocznij : Abyś śię weselił dla nich / á miásto ozdoby otrzymał wieniec. 4 ✤ Przemow do stárszego / bo tobie to przynależy ; ále z wielkim báczeniem : á rozerwieś muzykę. 5 ✤ Gdźie przystoji słucháć / nie wdawaj śię w rzecz : y nie pokázuj śię mądrym / 6 gdy czás nie po temu. ✤ Spiewánie zgodne śpiewakow przy bieśiedźie winá / jest jáko sygnet Kárbunkulusowy w złoto opráwiony. 7 ✤ Wdźięczne głosy śpiewakow przy winie łágodnym / są jáko sygnet szmárágdowy w złoto opráwiony. 8 ✤ Mow młodźieńcze jesliżeć potrzebá ; y to ledwie zá wtorym rázem / jesli ćię 9 zpytáją. ✤ Powiedz wiele krotkimi słowy : bądź jáko ten co rzeczy wiádomy / á przećię milczy. 10 ✤ Miedzy zacnymi będąc / nie rownaj śię im : á kędy są stárcy / nie wiele mow. ✤ 11 Przed gromem prętko śię błyska ; á wstydliwego uprzedza wdźięczność. 12 ✤ W czás powstawaj / á nie bądź miedzy ostátnimi : idź do domu / á nie leń śię. 13 ✤ Tám graj / y czyń według myśli twojey : ále nie w grzechách y w słowiech pysznych. 14 ✤ A zá to błogosław tego / ktory ćię stworzył ; y ktory ćię nápawa dobrámi swymi.

15 Kto śię boji PANA / przyjmie náukę je° : á ktorzy go ráno szukáją / 16 znájdują łáskę jego. ✤ Kto szuka zakonu / będźie nim nápełniony : 17 ále obłudnik obráźi śię on. ✤ Ktorzy śię boją PAná / znájdują sąd : á spráwiedliwość jáko świátłość zapalą. ✤ 18 Człowiek grzeszny / chroni śię karánia : á według swey woli wynájduje 19 wymowki. ✤ Człowiek rozsądny / nie gárdźi rozmysłem : ále głupi y hárdy / nie lęka śię stráchu : á po uczynku nie umie sobie rády dodáć. 20 ✤ Bez rády nic nie czyń / ábyś po uczynku nie muśiał żáłowáć. ✤ 21 Nie chodź drogą ná ktorey byś mogł upáść : ábyś śię nie obráźił 22 o kámienie. ✤ Nie ufaj drodze rowney : á strzeż śię y dźieći two- 23 jich. ✤ W káżdey spráwie dobrey bądź sercá dobrego : bo to jest zá- 24 chowywáć rozkazania. ✤ Kto jest

wiernym PAnu / pilen jest przykazánia jego: á kto w nim ufa/nie bedźie umniejszony.

ROZDZIAL XXXIII.

Pożytki bojáźni Bożey. 5. Zwyczaj mądrych y głupich. 8. Rząd Boży we wszystkich rzeczách. 23. Y jáko śie przećiwko dźiećiom y czeládźi záchowáć przystoji.

1 TEgo co śie boji PAná / nie potka nic złego : ále owszem tákowy z pokuszenia wyrwány będźie. 2 Mąż mądry nie ma w nienawiśći zákonu : ále ktory śie z nim obłudnie obchodźi / jest jáko wicher gwałtowny. 3 Człowiek rostropny / wierzy zákonowi : á zákon jest mu też wierny. 4 Choćby było pytánie a jawnie / nágotuj śie co masz mowić ; á ták będą ćie słucháć : Naucz śie pierwey / á potym odpowiádaj. 5 Serce głupiego/jest jáko b koło u wozá : á jáko oś obraca śie myśl 6 jego. Przyjaciel naśmiewcá/ jest jáko bujny koń / ktory r-ża pod káżdym jeźdźcem. 7 Czemuż jeden dźień zacnieyszy niż drugi / gdyż wszystká świátłość dźienna w roku od słońcá 8 pochodźi? Umiejętnośćią PAńską rozdźielone są : ktory odmienia czásy y świętá : A z nich niektore wywyższył y poświęćił / á niektore położył w poczet dni powszednich. 9 Oto wszyscy ludźie z prochu; jáko y Adam z źiemie c stworzony jest. 10 Ale w wielkośći umiejętnośći PAn rozdźielił je / y rozne poczynił 11 drogi ich. Niektorych pobłogosłáwił y wywyższył : á inne poświęćił 12 y sobie przywłaszczył. Niektore przeklął y poniżył / y wywroćił je z 13 stolic ich. Jáko gliná jest d w ręku gárncarzá / z ktorą czyni co mu śie podoba: ták człowieká w ręku swojich ma ten ktory go uczynił/ y płáći mu według zdánia swego. 14 Przećiwko złemu jest dobre: á przećiwko śmierći/żywot. 15 Ták przećiwko grzesznikowi / jest pobożny : á przećiwko mężowi pobożnemu / grzeszny. 16 A ták obaczysz we wszystkich spráwách Nawyższego / dwoje przećiwko dwojgu ; á jedno przećiwko e 17 drugiemu. Lecz ja ná ostátku przyszedłszy czujnośći / jáko ten ktory zbierał pozostáłe grona po tych/ktorzy wino zbieráli ; z doszedłem tego z pożegnánia PAńskiego/ ábym jáko ten ktory wino zbiera / nápełnił 18 prásę. Obaczćież żem ći nie sobie sámemu prácował / ále wszystkim szukájącym umiejętnośći. 19 SŁuchajćież wielmożni : á rządcy zgromádzenia nákłońcie 20 uszu. Synowi/ y żenie / brátu y przyjaćielowi/nie daj mocy nád sobą pokiś żyw : á drugiemu nie puszczaj májętnośći twojich/ ábyś żáłując 21 nie prośił o nie. Pokiś żyw y duch jest w tobie / nie podawaj śie w niewolą żadnemu człowiekowi. 22 Bo lepiey jest áby ćiebie dźieći potrzebowáły / á niżbyś ty miał pátrząć z 23 ręku synow twojich. We wszystkich spráwách twojich miey zwierzchność:á nie czyń zmázy sławie twoiey. 24 Przy dokończeniu dni żywotá twego / á czásu śmierći / rozdźiel 25 dźiedźictwo twoje. Obrok / kij / y brzemię osłowi: chleb / karánie / y 26 robotá słudze należy. Wprawuj go w prace kárnośćią / á będźie szukał odpoczynku:popuść mu ręku / á będźie szukał wolnośći. 27 Járzmo y lec náchyláją szyje : á trapienia y męki 28 słudze złego. Poślij go do roboty / niech nie proznuje : ábowiem wiele 29 złego náuczyło proznowánie. W pracy go postaw / jáko mu należy : á nie będźieli posłuszny / uczyń 30 ćięższe pętá jego. Wszákże zbytnie nád żadnym nie przewodź ; á nic 31 bez rozsądku nie czyń. Jeśli masz sługę / miey go sobie jáko duszę swoję;boś go krwáwie dostał. 32 Maszli sługę / szánuj go jáko brátá ; bo go jáko duszę twojey potrzebowáć 33 będźiesz. A jeśli mu krzywdę niesłusznie uczynisz / ták iż wstawszy od ćiebie ućieczę / ná ktorey go drodze szukáć będźiesz?

ROZDZIAL XXXIV.

Od wierzenia snom odwodźi. 8. Do náśládowánia Zakonu. 19. Oddawánia ofiar. 24. Do zgody. 27. Y do nienáwracánia śie do grzechu upomina.

1 PRozna nádźieje y omylna miewa głupi człowiek : á sny podnoszą

a T. Rzecz o ktorey śie mowi.

b Syr ác. 21.17.

c 1 Moj. 2. 7.

d Ezai. 45. 9. Rzym 9. 20.

e Syrác. 42.27.

2 nosząc przypowieść głupim. ✣ Jákim jest ten który ćień chwyta / y goni wiátry / táki jest ten który ná snách zpolega. 3 ✣ To y owo widano bywa we snach ; á przećiwko twarzy / podobieństwo twarzy. 4 ✣ Od nieczystego / coż a może być oczyśćiono ? á od kłamce / coż może być prawdźiwego? 5 ✣ Wieszczby y wrożki / y sny / prożne są : á serce twoje trapi śię obłudámi / jáko *serce* rodzącey. 6 ✣ Jeśliby od Nawyższego nie były zesłáne dla náwiedzenia / nie przykładaj do nich sercá twego. 7 ✣ Wielu bowiem sny oszukáły / á do upadku przyszli ći którzy w nich nádźieje pokładáli. 8 ✣ Bez kłamstwá Zakon do wypełnienia przychodźi : á w uśćiech prawdomownego / mądrość wykonáná bywa. 6 ✣ Mąż bywáły/wiela powiádomy : á w wielu 10 biegły/mądrze mowi. ✣ Máło wie który nic nie doświadczył : ále kto dáleko bywał/ jest dowćipnieyszy. ✣ 11 Wielem rzeczy widźiał wędrując : przetoż składność słow mojich *po-* 12 *chodźi* z umiejętności mojey. ✣ Bywałem częstokroć w niebespieczeństwie áż do śmierći : á záśiem 13 przez nie bywał wybáwiony. ✣ Będźie żył duch tych / którzy śię boją PANA : ábowiem nádźieja ich w 14 Zbáwićielu ich. ✣ Kto śię PAná boji/niczego śię nie lęka/ áni śię boji : ábowiem on jest nádźieją jego. 15 ✣ Który śię PAná boji / błogosłá- 16 wiona jest duszá jego. ✣ Ná kogoż śię oglada / y która jest podporá 17 jego? ✣ Oczy PAńskie b nád tymi którzy go miłują : *On jest* obrona mocna / y podporá pewna / zasłona od upalenia / y nákryćiem w południe : obrona od obráżenia / á rá- 18 tunkiem w upadku: ✣ On wywyższa człowieká / y oświeca oczy / dawa zdrowie / y żywot / y błogosłáwieństwo.

19 Ofiárá ofiárującego c z rzeczy źle nábytych / jest pośmiewiskiem: á nie bywáją przyjemne dá- 20 ry niespráwiedliwych. ✣ Nie kocha śię Nawyższy w ofiárách niepobożnych / áni wielkośćią ofiar bywa 21 ubłagány zá grzech. ✣ Kto czyni ofiáre z májętnośći ubogich/ *jest jáko* *ten*, który zábija syná przed Oj- 22 cem jego. ✣ Chleb niedostátecznych/ żywot jest ubogich ; á kto go odbie- 23 ra/jest człowiekiem krwie. ✣ Zábija bliźniego / kto mu pożywienie odejmuje : á wylewa krew/ kto najemniká w zapłáćie d oszukawa.

24 Gdy jeden buduje / á drugi psuje ; coż zá pożytek máją / tylko 25 prace ? ✣ Jeden śię modli / á drugi przeklina ; ktoregoż Pan głos wysłu- 26 cha ? ✣ Kto śię umywa dotknąwszy śię e umarłego / á záś śię go dotyka ; coż mu pomoże umywánie je- 27 go ? ✣ Ták też kiedy człowiek pośći zá grzechy swoje / á záśię odchodźi f y dopuszcza śię ich : Ktoż wysłucha modlitwę jego / á coż mu pomogło uniżenie jego ?

a Łátt. 2.34.
b Psalm 34.16. Syrác. 15.19.
c Przyp 21.27.
d 5 Moj. 24.15.
e 4 Moj. 19.11.
f 2 Piotr 2.20.

ROZDZIAŁ XXXV.

O posłuszeństwie zakonowi Bożemu, y co z tąd idźie zá pożytek.

1 KTo záchowywa zakon / obfite 2 czyni ofiáry. ✣ Ofiáruje *ofiárę* zbáwienną / kto jest a pilen roskázá- 3 nia. ✣ A kto wdźięczność pokázuje/ jákoby ofiárowáł mąkę pszeniczną : á kto czyni jáłmużny / czyni ofiáre 4 chwały. ✣ Podoba śię PAnu odstąpienie od złośći : á ofiárá ubłagálna jest/ odstąpić od nieprawośći. ✣ 5 Nie ukázuj śię prożen przed oczymá b PAńskimi : ábowiem to wszy- 6 stko przykázuje. ✣ Ofiárá spráwiedliwego/ tukiem ołtarz nápełnia / y wdźięczna jest wonność jey przed 7 obliczem Nawyższego. ✣ Ofiárá męża spráwiedliwego/przyjemna jest : á pámiątká jey nie przyjdźie w zápá- 8 miętánie. ✣ Wystáwiaj PAná umysłem c dobrym : á pierwiastek rąk 9 twojich nie umniejszaj. ✣ W káżdym datku / ukaż wesołą twarz twoję : á z rádośćią oddawaj dźieśięćiny. ✣ 10 Dawaj Nawyższemu według tego jákoć udźielił : á *dawaj* dobrym u- 11 mysłem z prace rąk twojich. ✣ Bo PAN jest nadgroda / á oddać śiedm 12 kroć wiecey. ✣ Nic nie umniejszaj z dáru twego / boć tego nie przyjmie. 13 ✣ Ani ofiáruj ofiáry niespráwiedliwey : bo PAN jest Sędźią ; á nie mász u niego względu d ná osoby. ✣ 14 Nie ma względu PAN ná osobe

a 1 Sám. 15.22.
b 2 Moj. 23.15. 5 Moj. 16.16.
c 2 Kor. 9. 7.
d 5 Moj. 10.17. 2 Kron. 19. 7. Job. 34.19. Mądr. 6. 8. Dźiej. 10.34. Rzym. 2. 11. Gálát. 2. 6. Efez. 6. 9. Kolos. 3. 25. 1 Piotr 1. 17.

ubogiego; ále prozbę wysłucha

15 krzywdę ćierpiącego. ♣ Nie pogárdźi pokorną prozbą śirotki y wdowy/ gdyby wylewáły modlitwy. ♣

16 Izali łzy wdowy ná twarz jey nie pádáją: á wołánie jey ná tego ktory je wywiodł?

17 ♣ Kto Bogu z ochotą służy/ przyjęty będźie: á modlitwá jego wzbije śię áż pod obłoki.

18 ♣ Modlitwá pokornego/ przenika obłoki: á pokąd śię nie przybliży nie będźie uspokojona/ áni odejdźie

19 pokąd Nawyższy nie wejrzy. ♣ PAn będźie sądźił spráwiedliwie/ y uczyni sąd/ á nie omieszka. Nie będźie miał nád nimi ćierpliwośći

20 Namocniejszy/ ♣ Pokąd nie pokruszy biodr niemiłośiernych: á narodom nie odda pomsty:

21 ♣ Pokąd nie znieśie mnostwá naśmiewcow: y sceptrow niespráwiedliwych nie pokruszy.

22 ♣ Pokąd nie odda człowiekowi według spraw jego: á pracam ludzkim/ według myśli ich.

23 ♣ Pokąd nie rozsądźi ludu swego: á nie ućieszy

24 go miłośierdźiem swojim. ♣ O jákoż jest wdźięczne miłośierdźie czásu utrapienia? Jáko obłok dżdżowy czásu suszy.

ROZDZIAŁ XXXVI.

Modlitwá do PAná Bogá. 21. Zátym o Małżeństwie náuki podawa.

1 ZMiłuj śię nád námi PAnie: Boże wszystkich rzeczy wejrzy ná nas; á puść strách twoj ná wszystkie narody/ ktorzy ćię nie szukáją. ♣

2 Podnieś rękę twą ná obce narody/

3 áby obaczyli moc twoję. ♣ Jákoś ty przed nimi poświęcony w nas/ ták przed námi bądź uwielbiony w nich:

4 ♣ A poznáją ćię jákosmy ćię y my poználi/ że niemász Bogá oproćz

5 ćiebie PAnie. ♣ Pokaż nowe znáki/

6 y a nowe cudá. ♣ Uwielbi rękę twą y rámię práwe/ áby wysławiano

7 dźiwne spráwy twoje. ♣ Wzbudź popędliwość/ y wylij gniew: zniesz przećiwniká/ á potrzyj nieprzyjaćielá.

8 ♣ Pospiesz śię z czásem/ á pámiętaj ná gniew; áby ćię wysławiáły zacne spráwy twoje.

9 ♣ Od gniewu płomienistego niech będźie pożárty/ ktoryby żywo uszedł; á ktorzy trapią lud twoj/ niech zginienie znajdą.

10 ♣ Potrzyj głowy Kśiążąt narodow/ ktorzy mowią;

11 Niemász nas. ♣ Zgromadź wszystkie pokolenia Jákobowe: á ujmi je práwem dźiedźicznym/ jáko od

12 początku. ♣ Zmiłuj śię nád ludem PAnie/ nád ktorym wzywano Imienia twego; y nád Izráelem/ ktoregoś pierworodnym b názwał.

13 ♣ Zmiłuj śię nád miástem świętym twojim Jeruzalemem/ á nád miej-

14 scem odpocżynienia twego. ♣ Nápełni Syon/ áby wywyższał wyroki twoje; á chwałę twoję lud twoj. ♣

15 Wydaj świádectwo tym/ ktorzy są ná początku od ćiebie stworzeni: á wzbudź proroki *mowiące* w Imieniu twojim.

16 ♣ Uczyń nadgrodę tym/ ktorzy ćię oczekawáją/ áby prorocy twoji wiernymi byli okázáni.

17 ♣ Wysłuchaj Pánie modlitwę sług twojich/ według tego jáko błogosłáwił c Aáron ludowi twojemu: á poznáją wszyscy ná źiemi/ żeś ty PAn wiekow.

18 BRzuch je wszelki pokarm: wszákże jeden pokarm nád drugi lepszy.

19 ♣ Ustá gdy czego kosztują/ poznawáją zwierzynę: tákże y serce rostropne *rozezná* słowá kłamliwe:

10 ♣ Serce uporne przynośi frásunek; ále człowiek w wielu rzeczách ćwiczony oddawa mu.

21 ♣ Niewiástá ledá męszczyznę przyjmuje: ále jedná pánná nád drugą pięknieysza.

22 ♣ Pięknośc niewieśćia rozwesela twarz: á wszystkę żądzą ludzką d przewyższa.

23 ♣ Jesliże jest języká litośćiwego/ ćichego/ y szczerego: mąż jey nie jest jáko inni ludźie.

24 ♣ Kto ma dobrą żonę/ ma początek gospodárstwá: bo ma pomoc według śiebie/ y śiłę

25 odpocżynienia. ♣ Kędy niemász płotá/ májętność rozszárpána bywa: á kto nie ma żony/ wzdycha tułájąc

26 śię. ♣ Bo ktoż wierzyć będźie jáwnemu łotrowi/ ktory śię tuła od miástá do miástá? Ták y człowiekowi ktory nie ma gniazdá/ ále zostawa gdźiekolwiek śię zámierzknie.

ROZDZIAŁ XXXVII.

O Przyjaćiołach. 7. O Rádách. 31. á o skromnym życiu.

b 2 Moj. 4. 21.

c 4 Moj. 6. 24.

d 3 Ezd. 4. 18.

a G. Odmień.

Kàżdy

1 Każdy przyjaciel rzecze; I jam przyjaciel: Ale bywa przyjaciel imieniem tylko. 2 Izali nie trwa smętek do śmierci / gdy towárzysz ábo przyjaciel obraca się w nieprzyjaciela? 3 O zła myśli! z kądżeś się wzięłá / ábyś zdrádą ziemię okryłá? 4 Towárzysz z przyjacielem społem jada z uciechą: á czásu utrapienia/będźie mu przeciwnym. 5 Towárzysz z przyjacielem prácuje dla brzuchá; á przeciwko nieprzyjacielowi bierze tarczą. 6 Nie zápominaj przyjaciela w umyśle swojim: áni go przepominaj w bogáctwach twojich.

7 Nie radź się tego/ u ktoregoś w podejrzeniu: á przed tymi ktorzyć zajrzą/zátaj rádę. 8 Wszelki rájcá zálecá rádę swoję: ále jest co rádźi / sobie ku woli. 9 Strzeż się od rájce / á obacz pierwey czego potrzebuje (bo on sam sobie porádźi) 10 Aby snadź los o cię rzucájąc / nie rzekł; Dobra jest drogá twojá: y postáwiłby się przeciwko *sobie*, przypátrując się coby ná cię przyszło. 11 Nie radź się tego/ u ktoregoś w podejrzeniu: á przed tymi/ktorzyć zajrzą/zátaj rádę. 12 *Nie radź się* z niewiastą o tey ktora jey zajrzy: z bojáźliwym/o wojnie: z kupcem/o frymarku: z kupującym / o przedániu: z zazdrośćiwym / o dźiękczynieniu: z okrutnikiem / o ludzkośći: 13 A z leniwym/o wszelákiey pracy: z najemnikiem dorocznym/o dokończeniu *roku*: á z sługą leniwym / o 14 wielkiey robocie. I nie miey rády 15 ná o czym z tákowymi. Ale z mężem pobożnym przebywaj ustáwicznie / o ktorym wiesz/ iż záchowywa rozkazánia Páńskie. 16 Ktorego duszá rowna się z duszą twoją: á jesli się potkniesz / wespoł z tobą żáłość mieć będźie. 17 Ale przestáwáj ná rádźie serca twego: bo niemász wierniejszego nád nie. 18 Abowiem myśl człowieczá / więcey oznajmić może niżeli śiedm strożow / ktorzy śiedzą ná wysokiey strażnicy. 19 Ale w tym wszystkim proś Nawyższego / áby prawdą *jego* rządźiłá drogi twoje. 20 Początkiem káżdey sprawy / niech będźie mowá: á przed káżdą spráwą/rádá. 21 Oblicze/jest znákiem odmienney rádośći. 22 Cztery rzeczy są: dobre/złe/żywot/śmierć: nád ktorymi / język jest ustáwicznym pánem. 23 Jest kto do wszystkiego sposobny / ktory wielu uczy: á własney swojey duszy jest niepożyteczny. 24 Kto mędrkuje w mowie/obrzydłym jest: táki/wszelkiey mądrośći pozbáwiony będźie. 25 Bo mu nie jest dána od PANA przyjemność: poniewasz wszelkiey mądrośći pozbáwiony jest. 26 Jest kto co sobie mądrze poczyna: á w uśćiech jego / owoce rostropnośći jego są chwalebne. 27 Mąż mądry náucza lud swoj: á owoce rostropnośći jego/są trwáłe. 28 Mąż mądry nápełniony bywa błogosłáwieństwem/ á błogosłáwią go wszyscy ktorzy go widzą. 29 Káżdego żywot / jest pod liczbą dni: ále dni Izráelowe są niezliczone. 30 Mąż mądry odźiedźiczy cześć miedzy ludem swym: á imię jego będźie ná wieki.

31 Synu / zá żywotá twego doświadczaj duszę twojey: á widząc co jey szkodźi / nie pozwalaj jey te°. 32 Bo nie wszystkim wszystko pożyteczno áni się wszystkim wszystko podoba. 33 Nie bądź nienásyconym we wszystkich rozkoszách/áni się udawaj a zá pokármámi. 34 Abowiem z wielu pokármow / bywa chorobá: á obżárćie przynośi brzydkość. 35 Dla obżárstwá / wiele ich pomárło: á kto wstrzemięźliwy jest / przedłuży *sobie* żywotá.

a Syrác. 31.19.

ROZDZIAŁ XXXVIII.

Jáko się z Doktorem. I z umárłymi obchodźić. 15. I ktorzy do nábywánia mądrośći niesposobni są, ukázuje.

1 Cześć lekárzá dla potrzeby / czćia jemu należąca: bo go PAN stworzył. 2 Gdy od Nawyższego jest lekárstwo: á od Krolá cześć dostąpi. 3 Náuká lekárska podwyższa głowę jego/á przed zacnymi chwalony będźie. 4 Pan stworzył lekárstwá z ziemie: á człowiek mądry nie będźie się nimi brzydźił. 5 Izali a od drzewá nie osłodźiłá wodá / áby byłá poznána moc Boża od człowieká?

a 2 Mojż. 15.25.

6 Onći ludźie umiejętnośćią obdárzył/ áby dostąpił chwały z cudow swojich. 7 Ktorymi leczy y uśmierza boleść człowiecza. 8 Aptekarz przyprawia lekárstwá / wszákże nie są doskonáłe spráwy jego : álec od PAná pokoj pochodźi ná wszystkie źiemie. 9 Synu/ w chorobie twojey nie rozpaczaj/ ále śię modl b PAnu; á on ćię uzdrowi. 10 Odwroć śię od grzechu/ á prostuj ręce/ y od wszelkiego grzechu oczyść serce swoje. 11 Zápal wonne kádzenie/ y pámiątkę mąki; á oddaj tłustą ofiárę/ jákobyś już żywym niemiał zostáć : 12 Potym daj miejsce lekárzowi: Abowiem go też PAn stworzył ; á niechaj nie odstępuje od ćiebie/ gdyż go potrzebujesz. 13 Bywáć też czásem y w rękuich szczęśćie. 14 Abowiem y oni PAná prośić będą/ áby im c dał odpocżynienie y zdrowie ku żywotowi. 15 Kto grzeszy przećiwko Stworzyćielowi swemu/ niechaj wpádnie w ręce lekárskie.

16 Synu/ nád umárłym d wylewaj łzy: á zácżni płákáć jákobyś co ćięzkiego ćierpiał. 17 A podług zwyczáju umárłych/ przykryj ćiáło jego/ y nie zániedbywaj go pochowáć. 18 Płácz gorzko/ á smęć śię bárzo/ y bolesnie szyj według godnośći jego : áto dźień ábo dwá / ábyś uszedł obmowiská. 19 Potym śię ćiesz po smętku: Abowiem z smętku przychodźi e śmierć/ á smętek serdeczny/ odejmuje śiły. 20 Ácżkolwiek y w utrápieniu bywa smętek/ á żywot ubogiego przyczyną złorzeczeństwá sercá : 21 Wszákże nie dopuszczaj przenáć sercá twego smętkowi : Odpadź go/ á pámiętaj ná ostátecżne rzeczy. 22 Pomni ná to/ że śię wroćić niemoże : á iż umárłemu nic nie pomożesz/ á sam sobie zászkodźisz. 23 Pámiętaj ná sąd moj bo táki jest y twoj : Mnie wczorá/ á tobie dźiśia. 24 Gdy odpoczywa umárły/ niechże też ustánie y pámiątká o nim : á ćiesz śię nád nim przy wyśćiu duchá jego.

25 NAuczony nábywa mądrośći czásu spokojnego : áte niedbáły w prácách swych/ nie będźie mądrym. 26 Jákoż ten będźie mądrym/ ktory śię pługá trzyma/ ktory śię chełpi w szyku kończástym : ktory woły popęd/ á robotą ich żywnośći szuka/ y ktorego rozmowá o ćielętách? 27 Myśli swoje udawa do wyganiánia brozd/ á stáránie jego około karmienia krow. 28 Ták káżdy rzemieśnik y ćieślá / ktory noc jáko dźień trawi: 29 Y ći ktorzy rzezánia rzeżą ná sygnetách/ y ktorzy ná tym są ustáwicznie/ áby rzeczy rozmáite robili : sercá swe udawáją ná to/ áby podobne czynili málowánia/ y stáráją śię jákoby co rychley robotę do końcá przywiedli. 30 Tákże y kowal śiedząc przy nákowádlni/ y ktory śię báwi robotą żelázá : ktorego ćiáło párá od ogniá suszy/ á bodźi śię z gorącem przy kominie. 31 W ktorego uszách brzmi częste kołátánie młotá/ y ktorego oczy ná podobne naczynie pátrzáją. 32 Serce swe przykłada do odpráwienia roboty ; y pilnośći swojey/ áby ją wypolerował po dokończeniu. 33 Tákże y gárncarz śiedząc nád robotą swoją/ á koło nogámi swymi obracájąc/ pilnym jest roboty swojey : á pod liczbą jest wszystká práca jego. 34 Rękámi swymi wprawia glinę : á tym ręce ma przed nogámi/ wazli śrle swą; 35 Serce swe przykłada/ áby dokonał polewánia: á pilnośći swojey/ áby piec wychędożył. 36 Ći wszyscy rękam swojim ufáją : á káżdy w rzemieśle swym mądry jest. 37 Bez tych nie buduje śię miásto/ áni w nim mieszkáją/ áni śię przechodzą. 38 Wszákże do rády ludźie ich nie potrzebują / áni do zgromádzenia ich przyzywáją. 39 Ná stolicy sędźiow nie uśiedą/ áni postępkow sądowych zrozumieją : 40 Áni jáwnie náuki y rozsądku okażą/ á w przypowieśćiách biegłymi ználeźieni nie będą : 41 Ále do żywnośći pomagáją : á trzebá ich do robienia rzemiosłá.

Rozdział XXXIX.

Zálecá mądre. 17. Y do wysławiánia Bogá onych nápomina.

1 A Ze kto oddawa duszę swą/ áby myśli swe báwił w zákonie Nawyższego/ ten mądrośći wszystkich

ludźi

b Exdi. 38. 2. Jákob. 5. 14.

c T. Chorym.

d Syrác. 22. 10.

e Przyp. 15. 13.

ludźi stárodawnych śuka/ á zábawiá śię Prorokámi. 2 Powieśći mężow záwołánych będźie záchowywał/ á rozlicznych przypowieśći doścignie. 3 Táiemnic śię przypowieśći bada: y w gádkách przez podobieństwá powiedźiánych/ obieráć śię będźie. 4 Miedzy Pány będźie służył/ á przed Kśiążęty okazáłym będźie. 5 Ziemie cudzych narodow przeiedźie: bo dobrego y złego miedzy ludźmi doświadczył. 6 Serce swe oddawa PANU/ ráno wstawáiąc do Stworzyćielá swego/ áby śię przed oczymá Nawyższego modlił. 7 Y otwieráiąc ustá swe do modlitwy/ zá grzechy swoie modli śię. 8 Będźieli ten PAN wielki chćiał/ duchem zrozumienia nápełni go. 9 On iáko deszcz wyda słowá mądrośći swoiey; á w modlitwie/ PAná wysłáwiáć będźie. 10 On wyprostuie umysł swoy y umieiętność: á o táiemnicách swych rozmyśláć będźie. 11 On iáwnie okaże umieiętność náuki swoiey: á zakonem przymierza PAńskiego chlubić śię będźie. 12 Chwalić będą rozum iego wiele ich: y áż ná wieki nie będźie wygłádzony. 13 Nie ustánie pámiątká iego/ á imie iego trwáć będźie od narodow do narodow. 14 Mądrość iego narodowie wysłáwiáć będą: á chwałę iego zgromádzenie opowiádáć będźie. 15 Lub to żyw zostánie/ tedy imię sławnieysze pozostáwi niżeli tyśiąc innych: lub też odpocznie/ tedy y to mu pożyteczno będźie. 16 Jeszcze pomyśliwszy powiem: bom iáko mieśiąc pod pełnia nápełniony.

17 POsłuchayćie mię święći/ á rozkrzewćie śię iáko roża wsádzona nád strumieniem ćiekącym: 18 A wypuśććie kwiát iáko lilia; wyday ćie wonność/ á śpiewayćie chwały. 19 Błogosławćie PAná ze wszystkich spraw iego/ y śpiewániem ust/ y ná hárfách: á ták mowćie/ wysłáwiáiąc go;

20 WSzystkie spráwy PAńskie są a bárzo dobre/ y wszystkie rozkazánia iego wypełnią śię czásu swego. 21 Nie godźi śię mowić; Coż to iest? 22 Abowiem śię to wszystko czásu swego pokaże. Ná rozkazánie iego stánęłá wodá b ná kupę/ á ná słowo ust iego/ zebráły śię c wody. 23 W przykázániu iego/ iest dobra wola iego/ á niemász ktoby mogł przekázić wybáwieniu iego. 24 Wszystkie spráwy wszelkiego ćiáłá/ są przed oblicżem iego: á nic śię nie może ukryć/ przed oczymá iego. 25 Od wieku do wieku przypátruie śię/ y niemász nic dźiwnego przed oblicznośćią iego. 26 Nie godźi śię mowić; Coż to iest? bo wszystko dla potrzeby ich stworzono. 27 Błogosłáwieństwo iego iáko rzeká okrywa źiemię: á iáko powodź nápoiłá ią. 28 Ták gniew je° narodowie odźiedźiczą/ iáko wody w słoność obroćił. 29 Jáko drogi iego proste są świętym/ ták złośnikom obráżeniem. 30 Dobre rzeczy dobrym od początku stworzone są/ ále grzesznikom złe. 31 Przednieysza rzeczą do káżdey d potrzeby żywotá ludzkiego iest wodá/ ogień/ żelázo/ sol/ máká pszeniczna/ mleko/ miod/ wino/ oliwá y száty. 32 Wszystkie te rzeczy pobożnym w dobre; ále grzesznikom obrocą śię we złe. 33 Są duchowie ktorzy ná pomstę stworzeni są/ ktorzy w swoiey popędliwośći zmacniáią bicze iego. 34 Czásu dokonánia moc wyleią; á zápálczywość tego/ ktory ie stworzył/ uśmierzą. 35 Ogień/ morze/ głod/ y śmierć/ wszystko to dla e pomsty stworzono. 36 Zęby źwierząt srogich, niedźwiadkowie/ y iászczorki/ y miecz/ czynią pomstę ná zgubę niezbożnych. 37 Gdy on wychodźi/ ráduią śię: á ná źiemi pogotowiu będąc/ czásu swego nieprzestępuią słowá. 38 Przetoż od początku iestem utwierdzony/ á pomyśliwszy o tym, podałem to ná piśmie; 39 Ze wszystkie spráwy PAńskie f są dobre/ á wszystkiego czásu swego czego potrzebá/ dodawa. 40 Nie godźi śię mowić; To iest gorsze niż owo: ábowiem wszystko czásu swego będźie pochwalono. 41 Przetoż teraz cáłym sercem y usty chwalćie y błogosławćie Jmię PAńskie.

a 1 Moj. 1. 31.
b 2 Moj. 14. 22.
c 1 Moj. 1. 9.
d Syrác. 29. 28.
e Syrác. 40. 9.
f 1 Moj. 1. 31.

ROZDZIAŁ XL.

Jáki iest żywot człowieczy. 19. T

w czym śię tu kocháć potrzebá ukázuje. 30. A od żebránia odwodźi.

1 WSzelka zábawá jest náznáczona káżdemu człowiekowi / á jarzmo ćiężkie synom Adámowym : ode dniá ktorego wyszli z żywotá mátki swey / áż do dniá / ktorego śię wracáją do mátki wszystkich rzeczy. 2 ♣ Po myślách ich y lekániu serdecznym / *náśtępuje ná nie* teskliwe oczekawánie skończenia dniá. ♣ 3 Od tego ktory śiedźie ná stolicy sławney / áż do poniżonego ná źiemi y w popiele. 4 ♣ Od tego ktory nośi hiácyntowe száty y korone / áż do tego ktory śię nákrywa surowym płotnem. 5 ♣ Zápálczywość y záwiść / zá frásowánie y wątpliwość / lekánie śię śmierći / poruszenie / swar / y sen nocny czásu odpoczynienia ná łożu / odmieniáją przedśięwźięćie jego. 6 ♣ *Owá*, máło / á jákoby nic nie odpoczywa / á we śnie jest jáko we dni straży. 7 ♣ Trwoży śię widzeniem sercá swego ; á jáko ten ktory z bitwy ucieka. 8 ♣ A czásu wybáwienia swego ocućiwszy / dźiwuje śię próżnemu stráchowi. 9 ♣ Toć przychodźi ná wszelkie ćiáło / od człowieká / áż do bydlęćiá : ále ná grzeszniká śiedm kroć wiecey nád to : 10 ♣ Smierć / swar / miecz / morderstwá / przyprowadźienie głodu / y zkáżenie / y plagi ; 11 ♣ Wszystko to ná niespráwiedliwe a stworzono jest / y dla nich b stał śię potop. ♣ 12 Wszystko co jest z źiemie / w źiemie c śię obroći : á co z wody / do d morzá wpada. 13 ♣ Wszelki dar / y bezpráwie wygłádzone będźie : ále wiárá ná wieki trwáć będźie. 14 ♣ Pieniądze niespráwiedliwych / jáko potok wyschną / á jáko wielki grom ze dżdżem zgrzmotem e pomina. 15 ♣ Gdy kto otwiera rękę / ráduje śię : ták przestępnicy do końcá zágina. 16 ♣ Rodźiná niepobożnych / nie rozmnoży gáłęźi : á korzenie nieczyste są ná wysokiey skále. 17 ♣ *Sa jáko* pijáná ná káżdey wodźie / y przy brzegu rzeki pierwey niżeli jáko trawá wyrwáni będą. ♣ 18 Miłość / jáko raj / pełna błogosłáwieństwá : á f szczodrobliwość ná wieki zostawa.

19 ZYwot przestawájące° knásworzim / y robotniká / wdźięczny jest : ále tych obu przechodźi ten ktory skarb znájduje. 20 ♣ Dźiatki y budowánie miástá czynią trwáłą sławę : ále nád to oboje lepsza jest niewiástá nienágániona. 21 ♣ Wino y muzyká / rozweseláją serce : ále nád to oboje język łágodny. 22 ♣ Piszczałká y hárfá / dźwięk wdźięczny dawáją : ále nád to oboje język łágodny. ♣ 23 Przyjemnośći y pięknośći oko pożąda : ále nád to oboje / źielonego śiewu. 24 ♣ Przyjaciel y towárzysz / pod czás śię zchadzáją : ále nád to oboje / żoná z mężem. 25 ♣ Brácia y pomoc / pomagáją czásu utrapienia : ále nád to oboje miłośierdźie. 26 ♣ Złoto y śrebro nogi utwirdzá : ále nád to oboje wychwaláją rádę. 27 ♣ Bogáctwá y śiłá / wywyższáją serce : ále nád to oboje bojaźń PAńska. 28 ♣ W bojáźni PAńskiey niemász g niedostátku ; y niepotrzebá oprocżniey szukáć wspomożenia. 29 ♣ Bojaźń Páńska jest jáko raj błogosłáwieństwá : á nád wszelką sławę ozdobiona jest.

30 SYnu / nie żyj z żebránia : lepiey jest umrzeć niżeli żebráć. 31 ♣ Żywot człowieká te°/ ktory pátrzą ná cudzy stoł / nie ma poczytány być zá żywot : bo hánbi żywot swoj pokármámi cudzymi : 32 ♣ Ale człowiek umiejętny y ćwiczony / chroni śię tego. 33 ♣ W uśćiech niewstydliwego / słodka jest żebránina : ále w brzuchu jego ogień gore.

a Syrác. 39. 33.
b 1 Moj. 7. 11.
c 1 Moj. 3. 19. Syrác. 41. 13.
d Kázn. 1. 7.
e Job. 6. 15.
f 1 Tym. 6. 6.
g Tob. 4. 22.

ROZDZIAŁ XLI.

O śmierći. 8. Y o ludźiách niepobożnych. 20. Y zá co śię wstydźić ludźie máją, pokázuje.

1 O Smierći / jákoż jest gorzka pámięć twojá człowiekowi spokojnie żyjącemu w dobrách swojich ! ♣ 2 Męzowi spokojnemu / wolnemu od troski / y ná wszystkim szczęśliwemu 3 á ktory jeszcze może jeść ! ♣ O śmierći / dobryć jest sąd twoj człowiekowi niedostátecznemu y niedołężnemu ! 4 ♣ Zgrzybiáłemu stárcowi / y o wszystko śię frásującemu / y rozpacżájącemu / á temu ktory strácił nádźieję ! 5 ♣ Nie lękaj śię sądu śmierći / pámiętájąc ná przodki twoje y ná potomki / gdyż tákowyż jest sąd o twojim końcu PAná. 6 ♣ Przecż śię

tedy sprzećiwiaß dobrey woli Nawyżßego : choć dźieśięć / choć sto / 7 choć tyśiąc lat *masz* ? ♣ Niemaß w grobie skárgi ná żywot.

8 Dźiećmi obrzydłymi / stawáją śię dźieci grzeßnikow : y ktorzy mießkáją w sąśiedztwie z niepobożnymi. 9 ♣ Dźieci grzeßnikow dźiedźictwo zginie : á przy naśieniu ich / háńbá ustáwicznie zostánie. 10 ♣ Ná ojcá niepobożnego / dźieci skárżyć będą / iż przez niego háńbę máją. 11 ♣ Biádá wam mężowie niepobożni / ktorzyśćie opuśćieli Zakon 12 Nawyżßego. ♣ Bo choćbyśćie śię zmogli / poginiećie : á jeśli śię národźićie / ku przeklęctwu śię národźićie : á jeśli pomrzećie / tedy w przeklęctwie będźiećie odłączeni. 13 ♣ Jáko wßystko co jest z źiemie / w źiemię a śię obroći : ták niezbożni w 14 zginienie. ♣ Ludźie smętek máją nád ćiáły ich ; wßákże imię złe / ludźi złych / wygłádzone będźie. ♣ 15 Stáraj śię o imię dobre: bo to dłużey trwáć będźie / niżeli tyśiąc skárbow wielkich złotá. 16 ♣ Dobrego żywotá jest liczbá dni : ále imię dobre 17 trwa ná wieki. ♣ Synowie / záchowajćie kárność w pokoju. 18 ♣ Mądrośći skrytey / y skárbu zákopánego / coż jest zá pożytek obojgá ? 19 ♣ Lepßy jest człowiek tájący b głupstwo swoje / niżeli człowiek ktory kryje 20 mądrość swoję. ♣ Przetoż obawiajćie śię słow moich: boć nie jest rzecz dobra / we wßystkim śię wstydźić : y nie wßystkim śię wßystko podoba / co śię wiernie dźieje.

a Syrác. 40.11.

b Syrác. 20.30.

21 Wstydźćie śię przed Ojcem y przed mátką / zá wßetecżeństwo ; á przed Kśiążęćiem y możnym / zá kłamstwo. 22 ♣ Przed sędźią y przed zwierzchnośćią / zá występek; á przed zgromádzeniem y pospolstwem / zá niepráwość : 23 ♣ Przed towárzyßem y przed przyjaćielem / zá bezpráwie ; á przed mieyscem ná ktorym mießkaß / zá złodźiejstwo: ♣ 24 Przed prawdą Bożą / zá *wzruszenie* przymierza ; y zá podpieránie śię łokćiem ná chlebie / y zá gánienie gdy 25 co bierzeß ábo dawaß : ♣ A przed tym ktory ćię pozdrawia / zá milczenie ; y zá pátrzánie ná niewiástę 26 nierządną: ♣ Zá odwrácánie twárzy od człowieká zacnego ; y zá odjęćie 27 *cżyjego* dźiału y dáru : ♣ *Wstydźćie śię* zá przemyśláwánie o żenie / ktora jest zá mężem : 28 ♣ Zá nágabánie dźiewećzki jego ; y niepostawaj u łoża jey : 29 ♣ Przed przyjaćielem zá słowá uszczypliwe : á gdy co 30 dawaß / nie wymawiaj : ♣ Tákże zá powtarzánie rzeczy słyßánych ; y zá objáwienie rzeczy tájemnych. ♣ 31 Ták będźieß náder wstydliwy / á znajdźieß łáskę przed oczymá wßystkich ludźi.

ROZDZIAŁ XLII.

Zá co śię nie trzebá wstydźić. 9. O Corkách. 15. T o spráwách Bożych, rozprawia.

1 ZA te rzeczy śię nie wstydź / áni miey względu a ná osobę / ábyś 2 miał grzeßyć. ♣ Nie wstydź śię zá zakon y przymierze Nawyżßego ; y zá sąd / gdybyś spráwiedliwie karał 3 niepobożnego: ♣ Zá rzecz towárzyską / y podrożnych ; y zá podźielenie dźiedźictwá miedzy powinowáte : 4 ♣ Y zá spráwiedliwe wagi y gwichty: zá ośiádłość wielką ábo máłą; zá rozliczne przedawánie kupcom: ♣ 5 Y zá częste ćwiczenie dźiatek ; y słudze złemu boku okrwáwienie. 6 ♣ (Dobra jest rzecz mieć straż nád podejrzáną żoną : á gdźie jest wiele rąk / 7 zámykaj. ♣ Wydawaj pod liczbą / y pod wagą ; á co daß ábo weźmieß / 8 wßystko nápiß.) ♣ *Nie wstydź śię* zá to / gdy karzeß głupiego y ßalonego / y stárcá wádzącego śię z młodym. A ták będźieß prawdźiwie wyćwiczony / y w chwale przed wßystkimi żywiącymi.

a 5 Moj 1.17.

9 Corká przynośi ojcu wielkie stáránie / á piecza o niey sen odejmuje : áby snadź młodośći swey źle nie używáłá : á gdy zá mąż pojdźie / áby w nienawiść nie wpádłá : 10 ♣ Aby snadź w pániéństwie nárußona nie byłá: á w domu ojcá swego będąc / brzemienna nie zostáłá : á zá mężem będąc / áby snadź nie występiłá : á mießkájąc z mężem / áby nie byłá niepłodna. 11 ♣ Trzymaj ustáwiczną straż nád corką b niewstydliwą : áby snadź nie ucżyniłá z ciebie nieprzyjaćiołom pośmiewi-

b Syrác. 26.12.

ská/ obmowiská w mieśćie/ złey sławy u ludźi; á żeby ćię do háńby nie przywiodłá miedzy mnóstwem wielkim. 12 ✠ Ná żadnego śię człowieká piękność nie zápátruj: á miedzy niewiástámi/ nie záśiadaj. 13 ✠ Bo z száty pochodźi mol; á z niewiásty/ złość niewieśćia. 14 ✠ Lepsza jest złość męská/ niż dobroczynność niewiásty/ ktora przywodźi do pohańbienia.

15 BĘdę tedy przypominał spráwy Páńskie: á com widźiał/ opowiem słowy Páńskimi dźiełá jego. 16 Słońce jásne ná wszystko pátrzy; á chwały Páńskiey pełne jest dźiełło jego. 17 ✠ Nie dał tego PAn świętym/ áby mieli wypowiedźieć wszystkie cudá jego. 18 ✠ PAn Wszechmogący ugruntował wszystko/ áby umocnione było ku chwale jego. 19 ✠ On przepáśći/ y sercá dochodźi/ á chytre rády ich wyrozumiewa. 20 ✠ Bo Nawyższemu znájoma jest wszelka umiejętność/ á przegląda znáki wiekow. ✠ 21 Oznájmuje przeszłe rzeczy/ y przyszłe: á objawia szláki tájemnic. ✠ 22 Nie jest mu tájna żadna myśl/ nie jest tájne przed nim áni jedno słowo. 23 ✠ Zacne spráwy swoje mądrośćią swoją przyozdobił/ ten ktory jest od wieku áż ná wieki. 24 ✠ Jemu áni nie przybywa/ áni nie ubywa; áni potrzebuje żadnego rajce. 25 ✠ O jákoż wszystkie spráwy jego są pożądáne! áż do iskierki widźieć śię to może. ✠ 26 Wszystkie te rzeczy żyją y trwáją ná wieki ku wszelkim potrzebam/ y wszystkie mu są posłuszne. 27 ✠ Wszystko po c dwojgu jest/ jedno przećiwko drugiemu: á nic niedostátecznego nie uczynił. 28 ✠ Jedno drugiego utwirdza w dobrym: A ktoż śię do sytośći może nápátrzyć chwały Bożey?

c Syrác. 33.16.

ROZDZIAŁ XLIII.

Spráwy Boże wylicza. 30. Y do wychwalánia PAná nápomina.

1 OChędostwo wysokośći/ obłokow rozpostárćie czyste: sławny jest ná wejrzeniu kształt niebá. ✠ 2 Słońce gdy je przy weśćiu widáć/ opowiáda dźień: bo jest dźiwnym naczyniem dźiełá Nawyższego. 3 ✠ W południe wysusza źiemię; á przed gorącośćią jego/ ktoż śię ostoji? 4 ✠ Jáko kto piec gorący rozpala przy robоćie; ták w troj násob więcey słońce wypala gory. ✠ 5 Pary ogniste wypuszcza/ á jásnymi 6 promieniámi zaćmiewa oczy. ✠ Wielki jest PAn ktory je uczynił/ á słowy swymi zástánowił b bieg jego. ✠ 7 Tenże spráwił y Miesiąc: áby c nástawając czásu swego/ ukázował czásy y znáki wiekow: tenże mie- 8 śiąc/ znákiem jest Swiat. ✠ Gdy mu świátłá ubywa ná zchodźie/ Miesiącem śię według imienia swego názywa: á gdy go przybywa/ dźiwnie rzeczy odmiána spráwuje. ✠ 9 To naczynie májąc d wojsko ná wysokośći/ świeći ná rozpostárćiu 10 niebieskim. ✠ Ozdobá niebá/ jest piękność gwiazd; ozdobá tá ktora świeći ná wysokośćiach Páńskich. 11 ✠ Ná rozkazánie Swiętego/ wykonywáją sąd; á nie zgoráją ná strá- 12 żách swojich. ✠ Przypátrz śię tęczy/ á błogosław e temu ktory ją stworzył bárzo piękna w jásnośći swo- 13 jey. ✠ Obtoczyłá niebo okrążeniem pięknym: ręce Nawyższego rozćią- 14 gnęły ją. ✠ Rozkazániem swojim zástánawia śnieg: á prętko wzbu- 15 dza łyskáwice sądu swego. ✠ Przetoż gdy otworzone bywáją skárby/ wy- 16 látują obłoki jáko ptacy. ✠ Wielmożnośćią swoją utwirdza obłoki/ á pierzcháją kámienie grádowe. ✠ 17 Głos gromu jego do boleśći źiemię przywodźi/ á ná wejrzenie jego go- 18 ry śię trzęsą. ✠ Z woli niemu wieje wiátr Południowy/ á burzy śię wiátr Połnocny/ y prętkość wichru. 19 ✠ Sniegiem sypie jáko ptástwem latájącym: á śnieg śię puszcza jáko 20 szárańcza ktora lata. ✠ Oko śię dźiwuje bárzo piękney białośći jego: á nád deszczem jego serce śię zdumie- 21 wa. ✠ Y szron/ jáko sol/ ná źiemię sypie; ktory gdy zmárznie/ uczyni 22 śię jáko ostry gwoźdź. ✠ Kiedy źimny wiátr Połnocny wieje/ zámrza 23 wodę: ✠ Y u káżdego zgromádzenia wody/ zástawia śię; á wodę/ jáko 24 w páncerz przyobłoczy. ✠ Pożera gory/ y pustynie wypala/ á źiele su- 25 szy jáko ogień. ✠ Wszákże tego wszystkiego/ prętkim lekárstwem bywa

a Psalm. 19. 7.
b Jozu. 10.12. Ezdr. 38. 8
c 1 Moj. 1. 14.
d 1 Moj. 2. 1. Psalm. 19. 5.
e 1 Moj. 9. 13.

mgłá y rosá ; ktora uprzedzájąc gorącość / cżerztwi je. ♣ Ná rozkaz jego ucisżyłá śie przepáść / á ná niey rozsádźił wyspy. ♣ Ktorzy śie pławią f po morzu / powiádáją o niebespiecżeństwách jego : co my słysząc uszymá swymi / dźiwujemy śie. ♣ Y támći są niespodźiáne y dźiwne spráwy / rozlicżność wszeląkich zwierząt / y rozne wielorydy. ♣ Zá rządzeniem jego sżcżęśliwą miewa drogę Anjoł jego : á słowem jego / złożone są wszystkie rzecży.

f Psalm 107. 23.

Choćbysmy wiele mowili / nieucżynimy temu dosyć : bo / krotko mowiąc / On sam jest wszystko. ♣ Jákoż go dostátecżnie wysławiáć mozemy ? Abowiem on jest wielki nád wszystkie spráwy swoje. Strászliwy jest PAN / y bárzo wielki / á dźiwna moc jego. ♣ Wysławiajćie y wywyższajćie PAná / ile możećie : wszákże on jest wietszy nád wszystkę chwałę. ♣ Y wywyższájąc go zmacniajćie śię / á nie ustawajćie : bo temu nigdy dosyć nie ucżynićie. ♣ Y ktoż go widźiał y wypowie ? y kto go uwielbi / ták jáko jest ? ♣ Wiele jest rzecży skrytych / wietszych niżeli te : Máłośmy widźieli spraw jego. ♣ Bo PAN wszystko stworzył ; á pobożnym dał mądrość.

ROZDZIAL XLIV.

Zaleca niektore święte y zacne Męże.

Wysławiajmy męże chwalebne y Ojce násze w rodzáju. ♣ Wielką sławę ucżynił PAN wielmożnośćią swoją od wieku. ♣ Ci pánowáli w krolestwách swojich / y byli meżámi sławnymi w mocy : ći rádźili rozumem swojim : ći oznájmowáli o proroctwách. ♣ Byli wodzámi ludu w rádách / y w mądrym sprawowániu ludu. ♣ Mądre rzecży były w náuceich : wynáidowáli śpiewánie muzykow / y wykłádáli wierszę nápisáne. ♣ Męzowie bogáći / ktorzy dosyć potęgi májąc / spokojnie mieszkáli w domách swojich. ♣ Ci wszyscy w rodzájách sławę otrzymáli / á zá dni swojich byli w chwale. ♣ Byli niektorzy z nich co zostáwili imię / áby opowiádano chwałę ich. ♣ Byli tákże niektorzy / ktorych niemász pámiątki / á zginęli jákoby ich nie było : y narodźili śię jákoby śię nie rodźili / y synowie ich po nich. ♣ Ale ći byli meżowie miłośierni / ktorych spráwiedliwośći nie są w zápomnieniu. ♣ Przy naśieniu ich trwa dźiedźictwo dobre / wnukowie ich są w przymierzu. ♣ W przymierzu jest naśienie ich / y dźiatki ich po nich. ♣ Aż ná wieki trwa naśienie ich / á sławá ich nie będźie zgłádzona. ♣ Ciáłá ich w pokoju pogrzebione są / á imię ich żywie od narodu do narodu. ♣ O mądrośći ich ludźie powiádáją / á chwałę ich zgromádzenie rozgłasza.

Enoch á dobrze śię podobał PAnu Bogu / á przeniesionym będąc / jest ná przykład pokuty narodom.

Noe ználeziony będąc doskonáłym y spráwiedliwym cżásu gniewu Bożego, stał b śię pojednániem. ♣ Przetoż gdy potop c przyszedł / przymierze wiecżne utwirdzone jest z nim ; áby nie było zgłádzone potopem wszelkie ćiáło.

Abráhám był wielkim d Ojcem wielu narodow ; á nie był ználeziony w sławie podobny jemu. ♣ Ktory záchowywał zakon Nawyższego ; á był e w przymierzu z nim. ♣ Ná ćiele jego Bog przymierze postánowił : á wiernym f w pokuszeniu ználeziony jest. ♣ Przetoż mu Bog przyśięgą potwirdźił / iż miał ubłogosłáwić narody w naśieniu jego. ♣ Ze go miał rozmnożyć jáko proch ziemie / á dáć im dźiedźictwo od morzá do morzá / á od rzeki áż do krájow ziemie.

Tákże y Izáákowi g potwirdźił / dla Abráhámá Ojcá jego / błogosłáwieństwo wszystkich ludźi / y przymierze ktore odpocżęło ná głowie Jákobowey. ♣ Przyznał śie do niego h w błogosłáwieństwách swojich / y dał mu dźiedźictwo. ♣ Y oddźielił cżęść jego w pokoleniách / ktore ná dwoienaśćie rozdźielił. ♣ Wywiodł z niego męża miłośiernego / ktory ználazł łáskę w ocżách wszelkiego ćiáłá.

a 1 Moj. 5. 24. Zyd. 11. 5.
b 1 Moj. 6. 9. y 7. 1.
c 1 Moj. 9. 9.
d 1 Moj. 17. 2.
f 1 Moj. 12. 11. 17.
g 1 Moj. 26. 3.
h 1 Moj. 27. 38.

Rozdział XLV.

Mojzeſzá, 8. *Aároná*, 34. *Y Fineeſá zacnie wyſławia.*

1 Miłego Bogu y ludźiom Mojżeſzá: ktorego pámiątká jeſt w błogoſłáwieńſtwie: 2 ✤ Podobnym go uczynił w chwale świętych: á wielkim go uczynił ná poſtrách nieprzyjaćiołom. 3 ✤ Ná słowá jego cudá uśmierzył: y uczynił go ſławnym przed a oblicżem Krolow. ✤ 4 Rozkazał mu iść do ludu ſwego/ y ukazał mu chwałe ſwoje: w wierze y w ćichośći jego/ uczynił go świętym. 5 ✤ Wybrawszy go ze wszyſtkich ludźi/ dał b mu ſłyszeć głos ſwoj/ y wwiodł go w obłok. 6 ✤ Podawszy mu ſam oblicżnie przykazánia/ Zakon żywotá y umiejętnośći. 7 ✤ Náuczył Jákobá przymierza/ y ſądow ſwych Izráelá.

a 2 Moj. 11. 3.
b 2 Moj. 19. 19.

8 AAroná wywyższył / świętego/ jemuż podobnego/ brátá jego z pokolenia Lewi. 9 ✤ Uczynił z nim przymierze wiecżne/ á dał mu urząd Kápłáńſki miedzy ludem. 10 ✤ Ubłogoſłáwił go w doſtojeńſtwie/ á opáſał go w száty chwały. 11 ✤ Oblekł go w doſkonáłą ſławę/ á potwirdźił go naczyniem pewnym. 12 ✤ Ubiorem/ długą szátą/ nárámiennikiem/ y w około jábłkámi gránátowymi ozdobił go: 13 ✤ Y dzwonkámi złotymi gęſtymi w około/ áby brzmiał c dźwięk/ gdyby chodźił: 14 ✤ Aby głośno brzmiał w Kośćiele/ y ná pámiątkę był ſynom ludu ſwego: 15 ✤ Száta świętą/ złotem/ hiácyntem/ szárłatem roboty háfterſkiey/ y napierśnikiem ſądu/ znakiem prawdy. 16 ✤ Kręconym kármázynem robotą rzemieśnicżą: 17 ✤ Kámieniem drogim z rzezániem/ jáko bywá ná pieczęćiách/ w oprawie złotey/ robotą złotnicżą/ ná pámiątkę z napiſem wyrytym/ według licżby ſynow Izráelſkich. ✤ 18 *Miał też* koronę d złotą ná czapce/ z wyćiśnionym obrázem pieczęći świętey. 19 ✤ Pięknie wszyſtko było ochędożono/ robotą koſztownie urobiona/ y rzeczy ná ktore byli mieli pátrząc/ pięknie ozdobione. 20 ✤ Przed nim nie było tákich rzeczy/ y nie będźie áż ná wieki: w ktore śię nie obłoczył obcy/ ále tylko ſámi ſynowie jego/ y wnukowie jego uſtáwicżnie. 21 ✤ Ktorych ofiáry ofiárowáne bywáły ná káżdy dźień/ uſtáwicżnie dwá kroć. 22 ✤ Mojżeſz nápełnił e ręce jego/ y pomázał go Olejkiem f świętym. 23 ✤ To mu śię ſtáło y naśieniu jego/ zá przymierzem wiecżnym/ y jáko niebo trwáłym. 24 ✤ Aby ſpołem służąc Bogu/ urząd Kápłáńſki odpráwowáli/ y błogoſłáwili ludowi w 25 Imieniu jego. ✤ Wybrał go ze wszech żywiących/ áby ofiárował ofiáry PAnu/ zápały y wdźięcżną wonność ná pámiątkę/ y ofiáry ſpokojne zá lud. 26 ✤ Dał mu rozkazánia ſwoje/ y moc odpráwowánia ſądu według zakonu. 27 ✤ Aby náucżał Jákobá świádectw / á w zakonie jego 28 dawał świátłość Izráelowi. ✤ Gdy śię byli obcy przećiwko g niemu zpikneli/ á zajrzeli mu ná puszczy mężowie niektorzy/ z Dátánem y Abironem y rotą Korego/ z gniewem y z 29 popędliwośćią. ✤ Widźiał PAn/ y nie pochwalił tego z przetoż wytráceni ſą. 30 ✤ Uczynił miedzy nimi cudá/ áby je potrácił płomieniem ogniá jego. 31 ✤ Y przydał Aáronowi chwały/ y dał mu dźiedźictwo: pierwiaſtki narodow oddał mu. 32 ✤ A zwłasżczá chlebá przygotował mu do sytośći: Bo ofiáry PAńſkie jadáli/ 33 ktore mu dał y naśieniu jego. ✤ Ale ná źiemi z ludem nie dźiedźiczył/ y dźiału nie miał miedzy ludem: ábowiem PAN jeſt dźiałem dźiedźictwá jego.

e 2 Moj. 18. 41.
f 3 Moj. 8. 12.
g 4 Moj. 16. 1.

34 AFinees ſyn Eleázárow/ trzeći jeſt w chwale/ ktory go náśládował w bojáźni h PAńſkiey. 35 ✤ A gdy lud odſtępował/ záſtáwiał śię z wielką y ochotną myślą/ á łáſkę 36 jednał Izráelowi. ✤ Przetoż mu jeſt utwirdzone i przymierze pokoju/ y ludowi jego/ áby był ſprawcą świętych rzeczy: 37 ✤ Y áby miał on y naśienie jego doſtojeńſtwo Kápłáńſkie/ áż ná wiki. 38 ✤ Y już *według* przymierza z ſynem Dawidowym z pokolenia Judá uczynionego/ dźiedźictwo krolewſkie z ſyná ná ſyná ſámego *zpada*: ále dźiedźictwo Aáronowe *zpada też* y ná naśienie jego. 39 ✤ Niechże wam *PAn*

h 4 Moj. 25. 7. Psalm 106. 30. 1 Mác. 2. 54.
i 4 Moj. 25. 12.

da mądrość w serce wáße/ ábyśćie sądźili lud jego w spráwiedliwośći: áby nie były wygłádzone dobrá ich/ áni chwałá jego w rodzájách wáßych.

ROZDZIAL XLVI.

Jozuego. 12. Kálebá. 18. Y Sámuelá záleca.

1 MĘżny był ná wojnie Jozue syn a Nunow/ ktory nástąpił po Mojżeßu ná proroctwo. 2 Ktory uczyniony był wielkim według imienia swego ku wybáwieniu wybránych Bożych: 3 Aby pomśćiá b przyßłá ná nieprzyjaćioły powstawájace: á ták rozdźielił dźiedźictwo Izráelowi. 4 Jákiey sławy doßedł podnosząc ręce swoje/ y wyćiągájąc miecz przećiwko miástam? 5 Ktoż przed nim ták stánął: 6 Bo on wiodł wojny Páńskie. Izali śię nie ręką c jego słońce zástánowiło? á jeden dźień nie stał śię jáko dwá? 7 Wzywał Nawyższego PANA/ poćieráiąc nieprzyjaćioły w około: 8 A wysłuchawßy go wielki PAN/ rzucał d kámienie grádowe mocą wielką. 9 Vderzył ná narody waleczne/ á zstąpiwßy 10 potráćił przećiwniki. Aby poználi narodowie rynsztunek ich; bo przed PAnem byłá bitwá jego: ábowiem on ßedł zá mocarzem.

11 TAkże tej zá dni Mojżeßowych 12 uczynił miłośierdźie: Bo on y Káleb syn e Jefunow/ stánąwßy przećiwko zgromádzeniu/ grzeßyć ludowi nie dopuśćili/ y záwśćiągnęli ßemránie złośliwe. 13 A ćic dwá byli/ ktorzy f záchowáni są z ßeśćikroć stá tyśiecy pießych/ áby wprowádzeni byli do dźiedźictwá/ do źiemie opływájącey mlekiem y miodem. 14 Y dał g PAN Kálebowi moc/ ktora w nim do stárośći trwáłá: Aby wstąpił ná wysokość źiemie/ á potomstwo jego/ áby dźiedźictwo otrzymáło: 15 Y áby widźieli wßyscy synowie Izráelscy/ że dobra rzecz jest náśládowáć PANA; 16 TAkże y Sędźiowie káżdy według imienia swego/ ktorych serce nie było wßeteczeństwem zkáżone/ y ktorzy śię nie odwracáją od PANA; y tych pámiątká jest w 17 błogosłáwieństwie. Kośći ich niech zákwitną ná miejscu swym/ á imię ich niech śię przeniesie ná syny tych/ ktorzy sławy doßli.

18 SAmuel prorok PAński od Páná swego umiłowány/ krolestwá stánowił/ y pomázował Kśiążętá h nád ludem jego. 19 Według zakonu PAńskiego sądźił zgromádzenie/ y náwiedźił PAn Jákobá. 20 Z wiernośći jego doświadczono że jest i prorokiem/ y poznano z słowá jego; 21 Ktory to wzywał PAná mocnego/ gdy go zewsząd ućiskáli nieprzyjaćiele jego/ ofiárując báránká k ssącego. 22 Y zágrzmiał PAn z niebá/ y dał słyßeć głos swoj z wielkim głosem zgromobićia/ y potárł hetmány Tyrskie/ y wßystkie 23 Kśiążętá Filistyńskie. Lecz pierwey niż zásnął ná wieczność/ oświadczył śię przed PAnem y pomázáńcem jego/ *mowiąc*; 24 Pieniędzy ni/ áni obuwia l od żadnego człowieká nie wźiął: Y nikt go nie obwinił. 25 A zásnąwßy m prorokował/ y ukazał krolowi koniec *żywotá* jego: y podniosł głos swoj z źiemie prorokując/ że zgłádzona będźie niepráwość ludu.

ROZDZIAL XLVII.

Nátáná. 2. Dawidá. 15. y Sálomoná pochwaliwßy. 30. Roboámá y Jeroboámá gáni.

1 A Potym powstał Nátán a prorok/ zá dni Dawidowych.

2 JAko śię tłustość odbiera od ofiáry zbáwienney; ták Dawid od synow Izráelskich. 3 Miedzy b lwámi bespieczen był/ jáko miedzy koźlęty: á miedzy niedźwiedźiámi/ jáko miedzy jágnięty. 4 W młodośći swojey zábił c obrzymá/ á odjał pohánbienie od ludu. 5 A podniozßy rękę/ kámieniem z proce ztráćił pychę Goliatowę. 6 Bo wzywał PANA Nawyższego/ ktory dał moc práwicy jego/ áby zgłádźił człowieká mocnego ná wojnie/ á wywyższył rog ludu swe°. 7 Tákże w dźieśiąći tyśiecy wysłáwił go/ á uwielbił go błogosłáwieństwem PAńskim/ gdy mu byłá przynie-

Marginalia: a 4 Moj. 27.18. 5 Moj. 3. 21. b 2 Moj. 17. 9. c Jozue. 10.12. d Jozue. 10.11. e 4 Moj. 14. 6. f 4 Moj. 26 65. 3 Moj. 1. 36. g Jozue. 14.11. h 1 Sám. 10. 1. y 16. 12. i 1 Sám. 3. 20. k 1 Sám. 7. 9. l 1 Sám. 12. 3. m 1 Sám. 28.17. a 2 Sám. 7. 2. b 1 Sám. 17.34. c 1 Sám. 13.49.

8 nieśiona koroná chwały. ♣ Skruszył nieprzyjacioły d okoliczne / á wniwecz obroćił Filistynczyki przećiwniki : ktorych rog áż do dniá dźisieyszego zkruszył. 9 ♣ Przy káżdey spráwie swey / dawał chwałę Swiętemu náywyższemu słowy chwalebnymi / 10 ♣ Ze wszystkiego sercá wielbił y miłował Stworzyćielá swego. 11 ♣ Y postánowił e śpiewaki przed ołtarzem / áby głosy swymi wdźięcznie śpiewáli ; á dźień ode dniá śpiewániem swojim Bogá chwalili 12 ♣ Oddał ná dni święte to co przynależáło / á słusznie czásy rozdźielił / w ktorychby oni chwalili święte Imię PAńskie / y áby śię od poránku rozlegáło po świątnicy jego. 13 ♣ PAN przeniosł grzechy f jego / á 14 wywyższył ná wieki rog jego. ♣ Y dał mu przymierzem krolestwo / á stolicę sławną w Izráelu.

15 PO nim powstał g syn mądry / ktory dla niego przestwornie 16 mieszkał ♣ Sálomon krolował zá dni spokojnych / y doszedł sławy gdy Bog pokoj zewsząd około niego sposobił. ♣ 17 Aby zbudował dom Imieniowi jego / á nágotował świątnicę ná wieczność. 18 ♣ Ktory był mądrym w młodośći swojey / á pełny był rozumu 19 jáko rzeká : ♣ Duszá twojá okryłá wszystkę źiemię / á nápełniłá ją gadkámi y przypowieśćiámi. 20 ♣ Po wyspach śię dáleko rozsławiło imię twoje / á miłyś dla pokoju swego. ♣ 21 Pieśniam y przypowieśćiam y gadkam h y wykłádom twojim krájiny 22 śię dźiwowáły. ♣ W Imieniu Páná Bogá wszystkiey źiemie / ktory názwány jest Bogiem twojim Izráelu: 23 ♣ Názbierałeś i złotá jáko cyny / á srebrá bárzo wiele jáko ołowu. ♣ 24 Náchyliłeś sercá k swego do niewiast / ktorymeś śię dostał w moc 25 ćiáłem swojim. ♣ Uczyniłeś zmázę sławie swey ; zplugáwiwszy naśienie swoje / przywiodłeś gniew ná dźiatki twoje / áby boláły nád głupstwem twojim: 26 ♣ Gdyż śię rozdwojiło l krolestwo ; á z Efrájimá záczęło śię krolestwo odporne. ♣ 27 Ale PAn nigdy m nie zániechał miłośierdźia swego / y nic śię nie zepso-

d 2 Sám. 5. 17. — e 1 Kron. 16. 4. — f 2 Sám. 12. 13. — g 1 Krol. 4. 29. — h 1 Krol. 4. 32. — i 1 Krol. 10. 27. — k 1 Krol. 11. 1. — l 1 Krol. 12. 16. — m 1 Sám. 7. 15.

28 wáło z spráw jego. ♣ Ani wygłádźił potomkow n wybránego swego : y naśienia tego / ktorego miłował / nie zágubił.

29 ALe dał Jákobowi potomki / á 30 Dawidowi korzeń z niego. ♣ Bo Sálomon z Ojcy odpoczynawszy / y pozostáwiwszy miedzy ludem po sobie z naśienia swego / głupiego y niebácznego o Roboámá / ktory lud przywiodł do odstąpienia rádą swą. 31 ♣ Y Jeroboámá p syná Nábátowego / ktory przywiodł Izráelá 32 do grzechu. ♣ Y podał Efrájimowi drogę do grzechow : á bárzo śię rozmnożyły grzechy ich: 33 ♣ Ták / że je Bog z źiemie wygnał / poki gniew y pomstá nie przyszłá ná nie.

n 2 Krol. 12. 1. — o 1 Krol. 12. 6. — p 1 Krol. 12. 15.

ROZDZIAŁ XLVIII.

Eliaszá. 12. Elizeuszá. 18. Ezechielá. 24. Y Izáiaszá wychwala.

1 POtym powstał Eliasz Prorok jáko ogień : á słowo jego jáko 2 pochodnia gorzáło. ♣ Ktory przywiodł ná nie głod wielki / á gorliwośćią swoją umniejszył ich. 3 ♣ Słowem a PAńskim zátrzymał niebo : á ogień trzy kroć b z niebá zprowádźił. 4 ♣ O jákoś był sławny Eliaszu w cudách twojich! á ktoć jest podobny áby śię chlubił. 5 ♣ Ktoryś wzbudźił c z martwych umárłego człowieká 6 z grobu / słowem Náywyższego. ♣ Ktoryś przywiodł Krole ná zginienie / y sławne ktorzy byli ná łożku swym. 7 ♣ Ktoryś słyszał ná gorze Synáj d karánie PAńskie / y ná Horebie 8 sądy pomsty. ♣ Ktoryś pomázował e Krole ku pomśćie / y proroki ná 9 stępujące po tobie. ♣ Ktoryś jest wźięty w wichrze f ogniá ná wozie 10 koni ognistych. ♣ Ktoryś jest zápisány / ábyś karánia przywodźił czásow *pewnych* ná ubłagánie popędliwego gniewu PAńskiego / y ábyś obroćił serce ojcowskie do syná / á postánowił pokolenie Jákobowe. ♣ 11 Błogosłáwieni ktorzy ćię widźieli / á w łásce zásnęli : bo y my doskonále żywi będźiemy.

12 GDy Eliasz wichrem był okryty / tedy Elizeusz nápełniony był

a 1 Krol. 17. 7. — b 1 Krol. 1. 10. — c 1 Krol. 17. 22. — d 1 Krol. 19. 8. — e 1 Krol. 19. 29. — f 2 Krol. 2. 21.

Duchem

Duchem świętym / y zá dni swojich nie dał śię Kśiążętom kierowáć / á 13 nie podbił go sobie żaden. ✤ Zadna rzecż nie przemogłá go : á gdy zásnął 14 prorokowáło ćiáło jego. ✤ Zá żywotá swego g czynił cudá / á po śmierci 15 swey h dźiwne spráwy. ✤ W tym jednák wszystkim lud nie pokutował / y nie odstąpili od grzechow swojich / poki nie byli wywiedźieni w niewolą z źiemie i swojey / y rozproszeni po 16 wszystkiey źiemi. ✤ Y poki nie zostáłá ludu máła trochá / y kśiążąt w do- 17 mu Dawidowym. ✤ Bo niektorzy z nich / czynili co śię podobáło Bogu ; ále śię drudzy wiele grzechow dopuszcżáli.

18 Ezechiasz obronne k ucżynił miásto swe / y przywiodł wodę w po- 19 śrzod niego. ✤ Wykámał żelázem skáłę twárdą / studnie dla wody po- 20 budował. ✤ Zá dni jego przyćiągnął l Sennácheryb / y posłał Rábsá- 21 cesá z Láchis : ✤ Ktory podniosł rękę swoję przećiwko Syonowi / wielce śię wyniosł w hárdośći swojey. ✤ 22 Tedy śię trzęsło serce y ręce ich / á boleśćią byli ogárnieni jáko rodzą- 23 ce. ✤ Y wzywáli PAná miłośiernego / rozćiągájąc ręce swoje przed 24 nim. ✤ A Swięty z niebá wysłuchał je / y wybáwił je przed ręką Izáia- 25 szowę : ✤ Poráźił m wojská Assyryj- 26 skie / y potárł je Anjoł jego. ✤ Abowiem Ezechiasz czynił to co śię PAnu podobáło / á státecżnie chodźił drogámi Dawidá Ojcá swojego / jáko przykazał Izáiasz Prorok / wielki y zacny w proroctwie swojim. ✤ 27 Zá dni jego n słońce postąpiło ná zad / y przydał żywotá Krolowi. ✤ 28 Duchem wielkim widźiał rzeczy pośledniejsze / y ćieszył płácżące ná 29 Syonie. ✤ Pokazał rzecży przyszłe áż ná wieki / y skryte rzecży pierwey niżeli śię stáły.

Rozdział XLIX.

Niektore Krole, Kśiążętá, Proroki y Pátryárchy zaleca.

1 PAmiątká a Jozyaszowá *jest jáko* máść wonna przypráwiona 2 dźiełem Aptekárskim. ✤ W uśćiech kożdego słodka jest jáko miod / y jáko 3 muzyká ná zacney bieśiedźie. ✤ Ten sobie státecżnie pocżynał w náwroceniu ludu / y zniosł obrzydłe b złości. ✤ 4 Obroćił ku PAnu serce swoje: á zá dni grzesznikà zmocnił pobożność.

5 OProcz Dawidá y Ezechiaszá / y Jozyaszá wszyscy śię grzechu 6 dopuśćili. ✤ Bo opuśćiwszy zakon Nawyższego Krolowie Judscy / od- 7 wroćili śię. ✤ Y dał rogi ich innym / á sławę ich narodowi obcemu ; ✤ 8 Ktorzy zpalili c wybráne miásto 9 świętobliwośći. ✤ Bo zepsowáło 10 drogi swe zá czásu Jeremiaszá : Y trapiło go ; áczkolwiek on d z żywotá mátki był poświęconym Prorokiem / áby z korzenia wywracał / trapił / y wypleniał / y záśię budował / y szczepił.

11 PAmiątká Ezechielowá / ktory e widźiał widzenia chwały sobie ukazáney ná woźie Cherubi- 12 now ; ✤ (Bo prorokował przećiwko nieprzyjaćiołom *w przykłádźie* deszczu f wálnego / y dobrze spráwował te / ktorzy prostowáli drogi 13 swoje.) ✤ Y dwunastu Prorokow : niech będźie pámiątká błogosłáwiona.

14 JAkoż bárzo wysławiamy Zorobabelá ! Bo on jest g jáko sy- 15 gnet ná práwey ręce. ✤ Tákże y Jezusá h syná Jozedekowego : ktorzy zá dni swojich zbudowáli dom : á wynieśli Kośćioł PAński święty / wygotowány ná chwałę wiecżną.

16 MIędzy wybránymi był też i Nehemiasz / ktorego długo pámiątká zostawa : Ten nam pobudował i mury obálone / y wystáwił k bramy z zaworámi / wystáwił też záśię y domy násze.

17 ZAden nie jest tákim stworzony ná źiemi jáko Enoch : bo wźięty jest l z źiemie.

18 NIe národźił śię też mąż podobny Jozefowi / ktoryby był wodzem m bráći swey / podpora n ludu : ktorego kośći o opátrzone są 19 od PAná. ✤ Sem y Set / dostąpili chwały miedzy ludźmi : ále Adam

Marginalia: g 2 Krol 1. 14. — h 2 Krol 13.21. — i 2 Krol 18.11. — k 2 Krol 18.17. — l 2 Krol 20.20. — m 2 Krol 19.35. — n 2 Krol 20,11. Ezai. 38. 8. — a 2 Krol. 22. 1. 2 Kron 34. 1. — b 2 Krol. 23. 4. — c 2 Krol 25. 9. — d Jerem. 1.5.10 — e Ezech 1. 4. — f Ezech 13.13. — g Agge. 2. 24. — h 1 Ezdr 3. 2. Agge. 1. 3. Zach. 3. 1. — i Nehe. 6. 15. — k Nehe. 7. 1. — l 1 Moj 5. 24. — m 1 Moj. 50.18. — n 1 Moj. 50.21. — o Jozue. 24.32.

náde wßystko miedzy rzeczámi stworzonymi.

ROZDZIAL L.

Symoná syná Oniaßowego wielce wysławia.

1 SYmon/syn Oniaszow/Kápłan wielki / ktory zá żywotá swego pobudował dom / á zá dni swojich 2 utwirdźił lud. ✠ Za niego záłożona jest wysokość w dwoj nasob wietßa/ y wysoki párkan około Kościołá. ✠ 3 Zá dni jego máłe były naczynia wodne / y wánná miedźiána jáko a kocieł wielki. ✠ 4 Ten wiodł stáránie o lud swoj / áby do upadku nieprzyßedł: y zmocnił miásto / y obwárował. ✠ 5 Sławnyś był gdy śie lud náwroćił / gdyś wychodźił z domu 6 oponámi obitego. ✠ Byłeś jáko jutrzenká w pośrzod obłokow / á jáko 7 mieśiąc pełny/ czásu swego: ✠ Y jáko tęcza jásna ná obłokách sła- 8 wnych: ✠ Y jáko słońce oświecájące Kośćioł Nawyżßego : jáko kwiát 9 rożey czásu wiosny: ✠ A jáko lilia nád wodámi ćiekącymi : y jáko látoro- 10 śl ká Libáńská czásu wiosny: ✠ Jáko ogień y kádźidło ná ognisku / á naczynie złote zupełne / ozdobione roz- 11 máitym kámieniem drogim. ✠ Jáko oliwa piękna / wydawájąca owoce/ y cyprys wyniosły áż pod obłoki. 12 ✠ Gdy ná śie brał ßáte sławna/á ubierał śię w doskonáłą chwałę : ✠ 13 Przystępując do ołtarzá świętego/ 14 ozdobił chwałą ubior święty. ✠ A gdy brał cząstki z rąk Kápłáńskich/ sam stał u ogniská przy Ołtarzu : ✠ 15 (Około niego był poczet bráći / jáko látorośli Cedrowe ná Libánie : y obstąpili go jáko gáłązki pálmowe ; 16 ✠ Tákże wßyscy synowie Aáronowi w sławie swojey / májący ofiárę Páńską w ręku / przed wßystkim zgromádzeniem Izráelskim.) ✠ 17 A wykonywájąc posługę przy Ołtarzu/ áby przygotował ofiárę Na- 18 wyżßego y wßechmocnego; ✠ Ściągnął rękę swą ku mokrym ofiáram/ 19 ofiáruiąc wino czerwone. ✠ Przytym wylewał ná fundáment Ołtarzá wonność wdźięczną Náwyżßemu 20 wßech rzeczy Krolowi. ✠ Tedy zákrzyknąwßy synowie Aáronowi/ trąbili ná trąbách miedźiánych/ wydawájąc bárzo huczny głos / ná 21 pámiątkę przed Nawyżßym. ✠ Tedy wßystek lud wespoł prętko upadł ná źiemię kłániájąc śię PANU swemu/Wßechmogącemu Bogu na- 22 wyżßemu. ✠ Gdy wzdawáli chwałę śpiewacy głosy swymi z wielkim dźwiękiem / á wdźięczny był ten 23 krzyk. ✠ Miedzy tym/modlił śię lud PAnu Nawyżßemu / czyniąc modlitwy przed *Bogiem* miłośiernym poki śię nie odpráwiłá chwałá Páńska / y służby jego nie dokończyli. 24 ✠ Potym zstąpiwßy / podniosł ręce swe ná wßystko zgromádzenie synow Izráelskich / dawájąc błogosłáwieństwo PAńskie usty swymi/y 25 chlubiąc śię imieniem jego. ✠ Támże záśię pokłon uczynili / áby otrzymáli błogosłáwieństwá od Nawyżßego.

26 PRzetoż teraz błogosławćie Bogu wßystkich rzeczy / ktory sam 27 wielkie rzeczy wßedy czyni. ✠ Ktory nas wywyżßa z żywotá mátek / y obchodźi śię z námi według miło- 28 śierdźia swego. ✠ A *prosćie* áby dał pokoj zá dni nászych w Izráelu / po- 29 kąd dni wiekow stawáć będźie. ✠ A niechay w nas spráwuje dowierność ku miłośierdźiu swemu / á niech zá 30 dni nászych wybáwi nas. ✠ Dwu narodow nienawidźi duszá moiá ; á 31 trzeći nie jest narodem. ✠ Tych ktorzy ośiedli gory Sámárytskie / y mężow ktorzy mießkáią w źiemi Filistyńskiey / y ludu głupiego ktory mießka w Sychem.

32 W Tey Kśiędze nápisał o náuce/ mądrośći/y umiejętnośći Jezus/syn Syráchow Jeruzalemczyk/ ktory / jáko deßcz / wylał mądrość 33 od sercá *swego*. ✠ Błogosłáwiony ten ktory śię w tych rzeczách ćwiczy: á ktory je zkłada do sercá swego/ 34 stánie śię mądrym. ✠ Bo jeśliżeby to czynił / będźie do wßystkiego sposobnym : poniewaź świátło PAńskie *oświeci* śćieżki jego : ktory po- 35 bożnym mądrość dawa. ✠ PAN niech będźie błogosłáwiony ná wieki. Niech śię ták stánie / niech śię ták stánie!

Marginal note: a G. Morze.

ROZDZIAŁ LI.

Modlitwá Jezusá, syná Syráchowego.

1 WYsławiáć cię będę PANie/ Krolu: y chwalić ciebie Bogá Zbáwiciela mego. 2 ✤ Wysławiam Imię twoje żeś był obrońcá / y pomocnikiem mojim. 3 ✤ Záchowałeś ciáło moje od zginienia / y od śidłá 4 języká potwárnego. ✤ Od warg spráwujących kłamstwo/ á przećiwko nieprzyjaćiolom mojim / byłeś mi 5 pomocnikiem. ✤ Y wybáwiłeś mię według wielkiego miłośierdźia Imienia twego/ od ryku tych ktorzy śię byli nágotowáli pożrzeć mię: 6 ✤ Y z ręku tych / ktorzy czyháli ná zdrowie moje : z wiela ućiskow ktorem ćierpiał: 7 ✤ Z ogniá ktory mię zewſząd duśił : z pośrzodku ogniá/ 8 jem nie zgorzał. ✤ Z głębokośći żywotá / y od języká niecżystego: y od oskárżenia kłamliwego przed Krolem/ y od potwarzy języká niespráwiedliwego. 9 ✤ Przybliżyłáć śię już byłá do śmierći duszá mojá: á żywot moj był bliski grobu náګłębszego. 10 ✤ Obtoczyli mię byli zewſząd/ á nie był ktoby rátował: oglądałem śię ná rátunek ludzki/ ále go nie 11 było. ✤ Przetoż wspomniałem ná miłośierdźie twoje/ PAnie/ y ná 12 spráwy twoje od wieku. ✤ Że wyrywasz te / ktorzy ćię ćierpliwie oczekawáją : á wybawiasz je z ręki nie- 13 przyjaćioł. ✤ A ták wyniosłszy od źiemie umiżone prożby moje / modliłem 14 śię o wybáwienie od śmierći. ✤ Y wzywałem PANA/ Ojcá PANA mego/ áby mię nie opuszczał w dźień utrapienia / y czásu ktoregom od pysznych był z pomocą opuszczony. 15 ✤ Będę chwalił Imię twoje ustawicznie / y będę je wysławiał z dźiękczynieniem : przeto / że wysłuchána jest modlitwá mojá. 16 ✤ Boś mię záchował od zginienia/ y wybá- 17 wiłeś mię czásu nieszczęśćia. ✤ Dla tegoż będę ćię wysławiał y chwalił/ y będę błogosłáwił Imieniowi twemu PAnie.

a G. Błądźił.

18 JEszcze młodźieniaszkiem będąc/ pierwey niżelim a o co prośił/ szukałem mądrośći jáwnie przez modlitwę swoję. 19 ✤ Przed Kośćiołem prośiłem o nię : y áż do końcá szukáć jey będę. 20 ✤ Rozweseliło śię z niey serce moje / jáko z kwiátu dojrzewájącego śię groná : chodźiłá 21 prosto nogá mojá. ✤ Z młodośći mojey szukałem jey. 22 ✤ Náklonıwszy trochę [illegible] mego/ nábyłem jey / y 23 obfićie [illegible] nálazł umiejętność. ✤ A pospolicie wezmy w niey/ temu ktory mi 24 dał mądrość/ oddam chwałę. ✤ Bo chćeć mam wielką do niey / y gorąco śię mam do dobrego : á nigdy nie 25 będę záwstydzony. ✤ Prácowáłá duszá mojá około niey : á y ogłodźie 26 pilnowałem jey. ✤ Ręce moje podniosłem ku gorze: á to co mi nie było wiádomo o niey/ zrozumiałem. 27 ✤ Duszę moję udałem ku niey/ á w 28 czystośći ználazłem ją. ✤ Serce moje miałem skłonne do niey od początku: dla tegoż nie będę opuszczo- 29 ny. ✤ Y serce moje nie miáło pokoju szukájąc jey : przetoż dostałem do- 30 brey osiádłośći mojey. ✤ Dał mi PAN język/ miásto nagrody/ ktorym go chwalić będę.

31 ZEjdźćie śię do mnie nieumiejętni / á mieszkajćie w domu kár- 32 nośći. ✤ Przecżże śię ociągaćie? ábo co ná to mowićie? gdyż dusze 33 wásze bárzo prágną. ✤ Otworzyłem ustá moje / y rzekłem : Nábywajćież jey sobie bez pieniędzy. ✤ 34 Poddajćie szyję wászę pod járzmo/ á niech przyjmie duszá wászá kárność : Abowiem snádnie ją zná- 35 leść możećie. ✤ Obaczćie oczymá wászymi / żem prácował / y ználazłem sobie wielkie odpoczynie- 36 nie. ✤ Nábywajćie umiejętnośći/ miásto wielkiey liczby śrebrá : á miásto mnostwá złotá / otrzymaj- 37 ćie ją. ✤ Niech śię rozráduje duszá wászá w miłośierdźiu Bożym / á nie wstydźćie śię zá chwałę je- 38 go. ✤ Odpráwujćie w czás dźiełko wásze: á da wam zapłátę wászę czásu swego.

NOWY TESTAMENT PANA NASZEGO JEZUSA CHRYSTUSA,

W ktorym śie zámykáją te Księgi.

Summá czterech Ewángelistow.

WSzyscy czterey Ewángelistowie opisują zgodnie Historyą o Pánu Chrystusie; miánowićie: O jego świętym Rodźie/ Poczęćiu/ Národzeniu/ Kazániu/ Cudách/ Mękách/ Smierći/ Pogrzebie/ Zmartwychwstániu/ Wniebowstąpieniu/ y Obietnicy zesłánia Duchá Swiętego. O czym jeden szerzey/ drugi krotcey pisze: jeden jedne/ drugi drugą częśćę przypomina: Ták jednák/ że śię z sobą porządnie zgadzáją/ choć pod czás nie w słowiech/ ále w sámey rzeczy; co nas tym bárziey utwirdza/ ábyśmy temu wierzyli. A to wszystko Duch Boży zowie Ewángelia, to jest/ Wesołym ábo Dobrym poselstwem: Bo śię tu zámyka kazánie o Pokućie/ o Łásce Bożey/ o Odpuszczeniu grzechow/ y o Zywotá wiecznego otrzymániu; co wszystko mamy w Zásłudze Syná Bożego/ zá sprawą Duchá Swiętego.

EWANGELIA WEDLUG S. MATTEUSZA.

SWięty Mátteusz/ ktory śię stał z Celniká Apostołem/ o czym w Roz. 9. Zyćie PAná Chrystusá ná świećie dźieli ná dwoje. I. Ná czás przed zácżęćiem urzędu: A tu opisuje Rod/ poczęćie/ národzenie/ objáwienie Mędrcom/ ućiekánie do Egiptu/ ztámtąd śię zá

wrocenie; Chrzest y pokusy jego; co zámyka we 4. Rozd. II. Ná czás zupełnego wieku jego: Kędy wspomina. 1. Prace/ drogi/ náuki/ cudá y dobrodźiejstwá jego: co śię zámyka od Rozd. 5. áż do 25. 2. Ucierpienia jego/ to jest; wydánie/ poimánie/ męki/ śmierć y pogrzeb: co śię zámyka w Rozd. 26. y 27. 3. Tryumf ábo zmartwychwstánie/ Objawiánie śię/ Apostołow ná wszystek świát posłánie/ Wniebowstąpienie/ y Duchá Swiętego zesłánie; á to w Rozd. 28.

ROZDZIAŁ I.

Porządek Przodkow/ z ktorych Chrystus Pan według ciáłá poszedł, ná troje rozdźielony. 18. Historya o poczęciu y národzeniu jego z Pánny Máryey Jozefowi poślubioney. 21. Imię Jezusá Chrystusá. 24. y postępki Jozefowe opisáne.

E. ná dźień národz. P. Máryey.

1 Pisánie rodu JEzusá CHRystusá/ Syná Dawidowego/ Syná Abráhámowego. 2 Abráhám spłodźił b Izááká/ á Izáák spłodźił c Jákobá/ á Jákob spłodźił d Judaszá/ y bráćią jego. 3 A Judász spłodźił e Fáreszá y Záre z Támáry/ á Fáres spłodźił f Hesroná/ á Hesron spłodźił g Arámá. 4 A Arám spłodźił h Aminádábá/ á Aminádáb spłodźił Náássoná/ á Náásson spłodźił Sálmoná. 5 A Sálmon spłodźił i Booźá z Ráchaby/ á Booz spłodźił Obedá z Ruty/ á Obed spłodźił Jessego.

6 A Jesse spłodźił k Dawidá Krolá/ á Dawid Krol l spłodźił Sálomoná/ z tey ktora *byłá żoną* Uryaszowa. 7 A Sálomon spłodźił m Roboámá/ á Roboám spłodźił n Abiaszá/ á Abiasz o spłodźił Azę. 8 A Azá spłodźił p Jozáfátá/ á Jozáfát spłodźił q Jorámá/ á Jorám spłodźił Ozyaszá. 9 A Ozyasz spłodźił Joátámá/ y Joátám spłodźił Acházá/ á Acház spłodźił Ezechiaszá. 10 A Ezechiasz spłodźił r Mánássesá/ á Mánásses spłodźił Amoná/ á Amon spłodźił Jozyaszá. 11 A Jozyasz s spłodźił Joákimá/ á Joákim spłodźił t Jechoniaszá y bráćią jego; pod czás záprowádzenia do Bábilonu.

12 A Po záprowádzeniu do Bábilonu/ Jechoniasz spłodźił Sálátyelá/ á Sálátyel spłodźił u Zorobábelá. 13 A Zorobábel spłodźił Abiudá/ á Abiud spłodźił Eliákimá/ á Eliákim spłodźił Azorá. 14 A Azor spłodźił Sádoká/ á Sádok spłodźił Achimá/ á Achim spłodźił Eliudá. 15 A Eliud spłodźił Eleázárá/ á Eleázár spłodźił Mátáná/ á Mátán spłodźił Jákobá. 16 A Jákob spłodźił Jozefá męża Máryey/ z ktorey śię národźił JEzus ktorego zowią Chrystus. 17 A ták wszystkiego pokolenia od Abráhámá áż do Dawidá *jest* pokolenia czternaśćie: á od Dawidá áż do záprowádzenia do Bábilonu/ pokolenia czternaśćie: á od záprowádzenia do Bábilonu áż do Chrystusá/ pokolenia czternaśćie.*

18 A Národzenie JEzusá Chrystusá tákie było. Gdy Márya mátká x jego poślubiona byłá Jozefowi/ pierwey niżeli śię zeszli/ ználezioná jest brzemienna z Duchá Swiętego. 19 Ale Jozef mąż jey będąc spráwiedliwym/ y niechcąc jey osławić/ chćiał ją potájemnie y opuśćić. 20 A gdy on o tym zámyślał/ oto mu śię Anjoł Páński we śnie ukazał/ mowiąc: Jozefie/ synu Dawidow/ nie boj śię przyjąć Máryey żony twojey: Abowiem co śię w niey poczęło/ z Duchá z Swiętego jest. 21 A urodźi Syná/ y názowiesz Imię a jego JEZUS: Abowiem b on wybáwi lud swoj od grzechow ich. 22 A to śię wszystko stáło; áby śię wypełniło co powiedźiano od Páná przez Proroká mowiącego: 23 Oto Pánna będźie c brzemienna/ y porodźi Syná/ á názowiesz Imię jego Emmánuel; co śię wykłada: BOG z námi. 24 Tedy Jozef ocućiwszy śię ze snu/ uczynił jáko mu rozkazał Anjoł Páński: y przyjął żonę swoję. 25 Ale jey nie uznał/ áż porodźiłá onego Syná

a Luk. 3. 24. b 1 Moj. 21. 2. c 1 Moj. 25. 25. d 1 Moj. 29. 35. e 1 Moj. 38. 27. f 1 Moj. 46. 12. g Rut. 4. 19. h 1 Kron. 2. 10. i Rut. 4. 2. k 1 Sám. 17. 12. l 2 Sám. 12. 24. m 1 Krol. 11. 43. n 1 Krol. 14. 31. o 1 Krol. 15. 8. p 2 Kron. 17. 1. q 2 Kron. 21. 1. r 2 Krol. 20. 21. s 2 Krol. 23. 34. t 2 Krol. 24. 6. u 1 Ezdr. 3. 2. x Luk. 1. 27. y 5 Moj. 24. 1. z Luk. 1. 31. a Luk. 1. 31. b Dźiej. 4. 12. c Ezá. 7. 14.

ná

ná swego pierworodnego: y náзwáłá Imię jego JEZUS.

ROZDZIAŁ II.

Mędrcy do Chrystusá przyjechali. 13. Jozef z Máryą y z dźiećiątkiem do Egiptu ućiekł. 16. Herod dźieći Betlehemskie pobił. 19. Jozef śię z Egiptu po śmierći Herodowey náwroćił.

E. w dźień 3 Krol. a Luka. 2. 4. 5.

1 A Gdy śię JEzus národźił w Betlehemie Judskim zá dni Herodá Królá / oto Mędrcy ze Wschodu słońcá przybyli do Jeruzalem / 2 Mowiąc: Gdźież jest ten ktory śię národźił Krol Zydowski? Bosmy widźieli gwiazdę jego ná Wschod słońcá: y przyjecháliśmy / ábyśmy mu śię pokłonili. 3 Co gdy Krol Herod usłyszał / zátrwożył śię y wßystko Jeruzalem z nim. 4 Przetoż zebrawßy wßystkie przednieyße Kápłany y Náuczyćiele z ludu / dowiádował śię od nich / gdźieby śię miał Chrystus národźić? 5 A oni mu rzekli: w Betlehemie Judskim: Bo ták nápisano przez Proroká: 6 Y ty Betlehemie b źiemio Judska / żadną miárą nie jesteś namnieyße miedzy Kśiążęty Judskimi: ábowiem z ćiebie wynidźie Wodz / ktory c rządźić będźie lud moj Izráelski. 7 Tedy Herod wezwawßy potájemnie onych Mędrcow / pilnie śię wywiádował od nich o czáśie / ktorego śię gwiázdá ukazáłá. 8 A posławßy je do Betlehem / rzekł: Jáchawßy / pilnie śię wywiáduyćie o tym dźiećiątku: á gdy znajdźiećie / oznájmićiemi; ábym y ja przyjáchawßy / pokłonił mu śię. 9 Oni tedy wysłuchawßy Królá / poßli: A oto oná gwiazdá / ktorą widźieli ná Wschod słońcá, prowádźiłá je / áż przyßedßy stánęłá nád miejscem gdźie było dźiećiątko. 10 A gdy ujrzeli one gwiazdę / urádowáli śię rádośćią bárzo wielką. 11 Y wßedßy w dom / ználeźli dźiećiątko z Márya mátką jego; á upadßy / pokłonili mu śię: y otworzywßy skárby swoje / ofiárowáli mu dáry / złoto y kádźidło / y myrrę. 12 Zecz będąc upomnieni od Bogá we śnie / áby śię nie wracáli do Herodá / inßą drogą wroćili śię do kráiny swojey.*

b Mich. 5. 2. Jan. 7. 42. c G. Páść.

13 A Gdy oni odeßli / oto Anjoł PAński ukazał śię we śnie Jozefowi / mowiąc: Wstawßy / weźmi dźiećiątko y mátkę jego / á uciecz do Egiptu / á bądź tám áż ći powiem. 14 Abowiem Herod będźie ßukał dźiećiątká / áby je zátráćił. 15 Ktory wstawßy w nocy / wźiął dźiećiątko y mátkę jego; y ußedł do Egiptu. Y był tám áż do śmierći Herodowey: áby śię wypełniło / co powiedźiano od PAná przez Proroká mowiącego: Z Egiptum d wezwał Syná mego. 16 Tedy Herod ujrzawßy że był ośukány od Mędrcow / rozgniewał śię bárzo / á posławßy / pobił wßystkie dźiatki / ktore były w Betlehemie y po wßystkich gránicách jego / ode dwu lat y niżey / według czásu / o ktorym śię był pilnie wywiedźiał od Mędrcow. 17 Tedy śię wypełniło co powiedźiano przez Jeremiaßá Proroká / mowiącego: 18 Głos e w Rámie słyßány jest / łáment y płácz / y nárzekánie wielkie: Ráchel płácząca synow swojich / y nie dáłá śię poćießyć; przeto / że ich niemáß.*

E. w dźień Młodź. A. w Niedź. po Now. Lećie. d Ozea. 11. 1. e Jerem. 31. 15.

19 A Gdy umárł Herod / oto Anjoł PAński f ukazał śię we śnie Jozefowi w Egipćie / 20 Mowiąc: Wstawßy / weźmi dźiećiątko y mátkę jego / á idź do źiemiey Izráelskiey: Abowiem pomárli ći / ktorzy ßukáli duße dźiećięcey. 21 A on wstawßy wźiął do śiebie dźiećiątko y mátkę jego / y przyßedł do źiemie Izráelskiey. 22 Lecz gdy usłyßał iż Archeláus g krolował w Judskiey źiemi / ná miejscu Herodá ojcá swego / bał śię tám iść: ále nápomniony będąc od Bogá we śnie / ustąpił w strony Gálilejskie. 23 A przyßedßy mießkał w mieśćie / ktore zowią Názáret: áby śię wypełniło co powiedźiano przez Proroki: Yż Názárejczykiem názwány będźie.*

f G. Ukázuje śię. g G. Kroluje.

ROZDZIAŁ III.

Kazánie Janá Chrzćićielá o Pokućie. 4. Száty y żywnośći jego. 5. Chrzćił. 8. Do pokuty nápominał. 16. Ktoby tego nie czynił karániem groźił.

13. Y Chrystusá PAná w Jordánie ochrzćił.

1 A W one dni / przyszedł a Jan Chrzćićiel/ kazac ná puszczy w 2 źiemi Judskiey/ A mowiąc: ♣ Pokutujćie; Abowiem śię przybliżyło 3 krolestwo Niebieskie. ♣ Tenći bowiem jest on/ o ktorym powiedźiano przez Izáiaszá Proroká/ mowiącego; Głos wołającego ná b puszczy: Gotujćie drogę PAńską/ proste 4 czyńćie śćieżki jego. ♣ A ten Jan miał c odźienie z śierśći wielbłądowey / y pás skorzány około biodr swojich; á pokarm jego był/ száráń- 5 czá y miod leśny. ♣ Tedy wychodźiło do niego Jeruzalem / y wszystká Judská źiemiá/ y wszystká 6 kráiná około Jordanu. ♣ Y byli chrzczeni od niego d w Jordanie/ wyznawájąc grzechy swoje.

7 A Gdy ujrzał wiele e z Fáryzeuszow y Sáduceuszow przychodzących do chrztu swego/ rzekł im; Rodzáju f jászczorczy/ ktoż wam pokazał żebyśćie ućiekáli przed przy- 8 szłym gniewem? ♣ Przynośćież g 9 tedy owoce godne pokuty. ♣ A nie mniemajćie że możećie mowić sámi w sobie; Ojcá mamy a Abráhámá: ábowiemći powiádam wam/ iż Bog y z tego kámienia wzbudźić może 10 dźieći Abráhámowi. ♣ A już y siekierá do korzenia drzew przyłożona jest. Wszelkie tedy i drzewo/ ktore nie przynośi owocu dobrego/ bywa wyćięte/ y w ogień k wrzucone. ♣ 11 Ja ćię was chrzczę wodą l ku pokućie: Ale ten/ ktory idźie zá mną/ mocniejszy jest nád mię; ktoregom obuwia nośić nie jest godźien: ten was chrzćić będźie Duchem Swię- 12 tym y ogniem. ♣ Ktorego m łopátá jest w ręku jego/ á wyczyśći bojewisko swoje/ y zgromádźi pszenicę swoję do gumná; á plewy zpali ogniem n nieugászonym.

13 T Edy JEzus przyszedł od Gálilejey o nád Jordan do Jáná/ á- 14 by był ochrzczony od niego. ♣ Ale mu Jan bárzo zábraniał/ mowiąc; Ja potrzebuję ábym był ochrzczony 15 od ćiebie/ á ty idźiesz do mnie? ♣ A odpowiádájąc JEzus/ rzekł do niego: Zániechaj teraz; ábowiem ták przystoji ná nas/ ábyśmy wypełnili wszelką spráwiedliwość: Tedy go 16 zániechał. ♣ A JEzus ochrzczony będąc/ wnet wystąpił z wody. A oto śię mu otworzyły niebiosá; y widźiał Duchá p Bożego zstępującego jáko gołębicę/ y przychodzącego 17 nań. ♣ A oto głos z niebios mowiący; Ten jest on q Syn moj miły/ w ktorym mi śię r upodobáło.

ROZDZIAŁ IV.

Cudowny post Chrystusow. 4. Z Szátánem pojedynek. 10. Zwyćięstwo. 12. Początek náuczánia. 18. Wezwánie Apostołow. 23. Uzdrowienie chorob/ y cudá rozmájite.

1 T Edy JEzus a záwiedźiony jest ná puszczą od Duchá/ áby był 2 kuszony od Dyabłá. ♣ A gdy pośćił czterdźieśći dni/ y czterdźieśći no- 3 cy potym łáknął. ♣ Y przystąpiwszy do niego kuśićiel/ rzekł; Jeśliś jest Syn Boży/ rzecz áby śię te 4 kámienie stáły chlebem. ♣ A on odpowiádájąc rzekł; Nápisano/ Nie sámym chlebem b człowiek żyć będźie/ ále káżdym słowem pochodzą- 5 cym przez ustá Boże. ♣ Tedy go wźiął dyabeł do miástá świętego/ y postáwił go ná ganku kośćielnym/ 6 ♣ Y rzekł mu; Jeśliś jest Syn Boży/ zpuść śię ná doł: Abowiem nápisano; Iż Anjołom swojim c przykazał o tobie/ y będą ćię ná ręku nośili/ ábyś snádź nie obráźił o ká- 7 mień nogi swojey. ♣ Rzekł mu JEzus; Záśię nápisano: Nie będźiesz 8 kuśił PAná d Bogá twego. ♣ Wźiął go záśię dyabeł ná gorę bárzo wysoką/ y pokazał mu wszystkie 9 krolestwá świátá y słáwę ich/ ♣ Y rzekł mu; To wszystko dam tobie jeśli 10 upadszy pokłonisz mi śię. ♣ Tedy mu rzekł JEzus: Podź precz szátánie: ábowiem nápisano; PAnu Bogu twemu kłániáć e śię będźiesz/ y jemu 11 sámemu służyć będźiesz. ♣ Tedy go opuśćił dyabeł: á oto Anjołowie przystąpili/ y służyli mu.*

12 A Gdy usłyszał Jezus/ iż Jan był f podány *do więźienia*, wroćił 13 śię do Gálilejey. ♣ A opuśćiwszy g Názáret/ przyszedł y mieszkał w Kápernáum/ ktore jest nád morzę/

w grá-

a Márk. 1. 4. Luká. 3. 3. b Ezái. 40. 3. Márk. 1. 3. Luká. 3. 4. Janá. 1. 23. c Márk. 1. 6. d Márk. 1. 5. e Luká. 3. 7. f Mátt. 23. 33. g G. Czyńśie. h Janá. 8. 39. i Mátt. . 19. k Janá. 15. 6. l Márk. 1. 8. Luk. 3. 16. Janá. 1. 26. Dźiej. 1. 5. m Luká. 3. 17. n Żyd. 10. 27. o Márk. 1. 9.

p Janá. 1. 32. q Psalm 2. 7. Mátt. 12. 18. y 17. 5. Luká. 9. 35. Koles. 1. 13. r Ezái. 42. 1.

E. ná I. N. w post. a Márk. 1. 12. Luká. 4. 1. b 5 Moj. 8. 3. c Psalm 91. 11. d 5 Moj. 6. 16. e 5 Moj. 6. 15. y 10. 20. f Márk. 1. 14. Luká. 4. 14. g Luká. 4. 16.

w gránicách Zábulonowych y Neftálimowych. 14 ✤ Aby śie wypełniło co powiedziano przez Izáiaszá Proroká/ mowiącego: 15 ✤ Ziemiá h Zábulonowá/ y ziemiá Neftálimowá/ *przy* drodze morskiey zá Iordanem/ Gálilea Pogánow: 16 ✤ Lud ktory śiedźiał w ciemnośći/ widźiał świátłość wielką; á śiedzącym w kráinie y w cieniu śmierći/ weszłá im świátłość. 17 ✤ Od onego czásu począł i JEzus kázáć/ y mowić; Pokutujćie i/ Abowiem śie przybliżyło krolestwo niebieskie.

h Ezái. 9. 1. 2.

i Márk. 1. 15.

18 A Gdy JEzus chodźił k nád morzem Gálilejskim/ ujrzał dwu bráći/ Symoná/ ktorego zowią Piotrem/ y Andrzejá brátá jego; ktorzy zápuszczáli śieć w morze: ábowiem byli rybitwi. 19 ✤ Y rzekł im; Podźćie zá mną: á uczynię was rybitwámi ludźi. 20 ✤ A oni záraz opuśćiwszy śieći/ szli zá nim. 21 ✤ A postąpiwszy z támtąd/ ujrzał drugich dwu bráći/ Jákubá *syná* Zebedeuszowego/ y Janá brátá jego w łodźi/ z Zebedeuszem ojcem ich/ opráwiájących śieći swoje; y wezwał ich. 22 ✤ A oni wnetże l opuśćiwszy łodź y Ojcá swego/ poszli zá nim.*

k Márk. 1. 16.

E. w dźień S. Andrzejá

l Mátt. 19. 27.

23 Y Obchodźił Jezus wszystkę Gálileją/ ucząc w boźnicách ich/ y kázząc Ewángelią krolestwá/ á uzdrawiájąc wszelką chorobę/ y wszelką niemoc miedzy ludem. 24 ✤ Y rozeszłá śię wieść o nim po wszystkiey Syryey. Y przywodzono do niego wszystkie źle śie máiące/ á rozmáitymi chorobámi y mękámi ziete; tákże y opętáne/ y lunátyki/ y powietrzem ruszone: y uzdrawiał je. 25 ✤ A szedł zá nim m lud wielki z Gálilejey/ y z dźieśiąći miast/ y z Jeruzalem/ y z Judskiey ziemie/ y z Zá-Jordania.

m Márk. 3. 7.

Rozdział V.

Ktorzy y czemu błogosłáwieni. 13. Apostołowie są solą y świátłośćią świátá. 14. Miástem nágorze. 15. Tświecą. 16. Dobrymi uczynkámi świećić. 18. Zakonu Bożego przestrzegáć. 20. O obfitszą sprawiedliwość niż jest Fáryzejska śię stáráć. 23. Z bliźnimi swojimi śię jednáć.

1 A Jezus widząc lud/ wstąpił ná gorę: á gdy uśiadł/ przystąpili do niego uczniowie jego. 2 ✤ A otworzywszy ustá swe/ uczył je/ mowiąc: 3 ✤ Błogosłáwieni a ubodzy w duchu: ábowiem ich jest krolestwo niebieskie. 4 ✤ Błogosłáwieni b ktorzy śię smęcą: ábowiem poćieszeni będą. 5 ✤ Błogosłáwieni c ćiszy: ábowiem oni odźiedźiczą ziemię. 6 ✤ Błogosłáwieni ktorzy łáknął d y prágną spráwiedliwośći: ábowiem oni násyceni będą. 7 ✤ Błogosłáwieni miłośierni: ábowiem oni miłośierdźia dostąpią. 8 ✤ Błogosłáwieni czystego e sercá: ábowiem oni Bogá oglądáją. 9 ✤ Błogosłáwieni spokojni: ábowiem oni synámi Bożymi názwáni będą. 10 ✤ Błogosłáwieni ktorzy f ćierpią prześládowánie dla spráwiedliwośći: ábowiem ich jest krolestwo niebieskie. 11 ✤ Błogosłáwieni będźiećie/ gdy wam złorzeczyć będą y prześládowáć g was/ y mowić wszystko złe przećiwko wam kłámiąc/ dla mnie. 12 ✤ Rádujćie śię y weselćie śię: ábowiem zápłátá h wászá obfita jest w niebieśiech. Ták bowiem prześládowáli Proroki/ ktorzy *byli* przed wámi.*

E. w dźień wszyst. Swięt.

a Luk. 6. 20.

b Ezái. 61. 3.

c Psalm 37. 11.

d Ezái. 55. 1.

e Psalm 15. 2.

f 2 Tym. 2. 12.

g 1 Piotr 4. 14.

h Luká. 6. 23.

13 W Y jesteśćie sol ziemie. Jesli tedy i sol zwietrzeje/ czymże osolona będźie? Do niczego śię już nie zgodźi/ tylko áby byłá precz wyrzucona/ y od ludźi podeptána. 14 Wy jesteśćie świátłość świátá: Nie może śię miásto ukryć ná gorze leżące. 15 ✤ Ani zápaláją k świece/ y stáwiáją jey pod korzec/ ále ná świecznik: y świeći wszystkim ktorzy *są* w domu. 16 ✤ Ták niechaj świeći świátłość wászá przed ludźmi: áby uczynki wásze dobre widźieli/ á chwalili l Ojcá wászego/ ktory jest w niebieśiech.

i Márk. 9. 50.

k Márk. 4. 21. Luká. 8. 16.

l 1 Piotr 2. 12.

17 N Je mniemajćie ábym przyszedł rozwiezowáć Zakon/ ábo Proroki: Nie przyszedłem rozwiezowáć ále wypełnić. 18 ✤ Záprawdę bowiem powiádam wam: Aż przeminie m niebo y ziemiá/ jedno jotá ábo kreská nie przeminie z Zakonu/ ážby śię wszystko stáło. 19 ✤ Ktoby tedy

m Psalm 119. 89. Ezái. 40. 8. Mátt. 24. 35.

rozwiązał n jedno z tych przykazań namniejßych / y uczyłby ták ludźi / namniejßym będźie názwány w krolestwie niebieskim : A ktobykolwiek czynił y uczył / ten będźie wielkim názwány w krolestwie niebieskim.

20 Abowiem powiádam wam / jesli nie będźie obfitßa spráwiedliwość wáßá niż Náuczonych w piśmie y Fáryzeußow / żadnym sposobem nie wnidźiecie do krolestwá niebieskiego. ✣ 21 Słyßeliśćie iż rzeczono o stárym : Nie będźieß zábijał ; á ktobykolwiek zábił / będźie winien sądu. 22 ✣ Ale Ja wam powiádam / iż káżdy kto śię gniewa ná brátá swego bez przyczyny / będźie winien sądu : á ktokolwiek rzecze brátu swemu Rácha / będźie winien rády : á ktokolwiek rzecze błáźnie / będźie winien ogniá piekielnego. ✣ 23 A ták jesliby ś ofiárował dar twoj ná Ołtarzu / á támbyś wspomniał / iż brát twoj ma co przećiwko tobie : ✣ 24 Zostaw tam dar twoj przed ołtarzem / á odejdź : pierwey śię pojednaj z brátem twojim / á potym 25 przyßedßy ofiáruj dar twoj. ✣ Zgodź śię z przećiwnikiem twojim rychło / poki ś jest z nim w drodze : by ćię snadź przećiwnik nie podał Sędźiemu / á Sędźia by ćię podał słudze / y byłbyś wrzucony do więźienia. 26 ✣ Záprawdęć powiádam : Nie wynidźieß z tąmtąd / pokibyś nie oddał do ostátniego pieniążká.*

27 Słyßeliśćie iż rzeczono stárym : 28 Nie będźieß q cudzołożył. ✣ Ależ Ja wam powiádam : Iż káżdy ktory pátrzy ná niewiástę áby jey pożądał / już z nią cudzołostwo popełnił w sercu swojim. 29 ✣ Jesli ćię tedy oko twoje práwe r gorßy / wyłup je á zárzuć od śiebie : ábowiem pożyteczniey jest tobie áby zginął jeden z członkow twojich / á wßystko ćiáło twoje nie było wrzucone do 30 ogniá piekielnego. ✣ A jesliże ćię práwa ręká twojá gorßy / odetni ją y zárzuć od śiebie : ábowiem pożyteczniej jest tobie / áby zginął jeden z członkow twojich / á wßystko ćiáło twoje nie było wrzucone do ogniá 31 piekielnego. ✣ Záśię rzeczono : Ktobykolwiek opuśćił żonę s swoję / niech 32 jey da list rozwodny. ✣ Ale Ja wam powiádam : Ktobykolwiek opuśćił t żonę swoję oprocz przyczyny cudzołostwá / przywodźi ją w cudzołostwo : á ktoby opuszczoną pojął / cudzołoży.

33 Słyßeliśćie záśię iż rzeczono stárym : Nie będźieß u krzywo przyśięgał / ále oddaß PAnu przyśięgi twoje. 34 ✣ Ale Ja wam powiádam / ábyśćie zgołá x nie przyśięgáli / áni ná niebo ; gdyż jest stolicá 35 Boża : ✣ Ani ná źiemię ; gdyż jest podnożkiem y nog jego : áni ná Jeruzalem ; gdyż jest miásto wielkiego 36 Krolá : ✣ Ani ná głowę twoję będźieß przyśięgał ; gdyż nie możeß jednego włosá białym ábo czarnym 37 uczynić. ✣ Ale mowá wáßá z niech będźie : Ták / ták : Nie / nie : á co więcey nád to jest / to od złego jest.

38 Słyßeliśćie iż rzeczono : Oko a zá oko / á ząb zá ząb. 39 ✣ Ale Ja wam powiádam : Zebyśćie śię nie przećiwili b złemu : ále ktoby ćię uderzył w práwy policzek twoj / nádstaw mu y drugiego. 40 ✣ Y temu ktory śię z tobą chce práwowáć / á suknią twoję wźiąć / puść mu y 41 płaßcz. ✣ A ktoby ćię przymußał iść mile jedne / idź z nim y dwie. 42 ✣ Temu co ćię prośi / daj ; á od tego co chce u ćiebie c pożyczyć / nie odwracaj śię.

43 Słyßeliśćie iż rzeczono : Będźieß miłował d bliźniego twego / á będźieß miał w nienawiśći nieprzyjaćielá twego. 44 ✣ Ależ Ja wam powiádam : Miłujćie e nieprzyjaćioły wáße : błogosłáwćie tym / ktorzy was przeklináją ; dobrze czyńćie tym / ktorzy was máją w nienawiśći ; y modlćie śię f zá tymi / ktorzy wam złość wyrządzáją / y prześládują was. 45 ✣ Abyśćie byli synámi Ojcá wáßego ktory jest w niebieśiech : bo on to czyni / że słońce jego wschodźi ná złe y ná dobre ; y deszcz spuszcza ná spráwiedliwe y ná niespráwiedliwe. 46 ✣ Abowiem jesli miłujećie te g ktorzy was miłują / jákąż zapłátę maćie : Azaż 47 y Celnicy tego nie czynią ? ✣ A

jesliż

n Jákob. 2. 10.
E w N. VI. po S. Trojcy
o 2 Moj. 20. 13. 5 Moj. 5. 17.
p Luka. 12. 58.
q 2 Moj. 20. 14. 5 Moj. 5. 18.
r Márk. 9. 47.
s 5 Moj. 24. 1.
t 1 Kor. 7. 10.
u 2 Moj. 20. 7. 3 Moj. 19. 12. 5 Moj. 5. 11.
x Jákob. 5. 12.
y Ezái. 66. 1.
z Jákob. 5. 12.
a 2 Moj. 21. 24. 3 Moj. 24. 20. 5 Moj. 19. 21.
b Luka. 6. 29. Rzym. 12. 17.
c 5 Moj. 15. 8.
d 3 Moj. 19. 18.
e Rzym. 12. 20.
f Luka. 23. 34.
g Luka. 6. 32.

jeſliby ſćie tylko bráćią wáſze pozdrawiáli/ coż oſobliwego czynićie? Azaż y Celnicy ták nie czynią? ✤ 48 Bądźćież wy tedy doſkonáłymi: jáko y Oćiec wáſz/ ktory jeſt w niebieśiech/ doſkonáły jeſt.

ROZDZIAŁ VI.

Przy jáłmużnie. 5. Modlitwie. 14. Odpuſzczániu bráći. 16. Pośćie. 19. Y zbierániu ſkárbow, jáko śię záchowáć. 24. Bogu, nie mámmonie służyć 25. Jáko śię o śię ſtáráć. 33. Króleſtwá Bożego naprzod ſzukáć.

1 STrzeżćie śię ábyśćie jáłmużny wáſzey nie czynili przed ludźmi/ *dla tego* ábyśćie byli widźiáni od nich: inácżey nie bedźiećie mieli zapłáty u Ojcá wáſzego/ ktory jeſt w niebieśiech. ✤ 2 Przetoż/ gdy czyniſz jáłmużnę/ nie trąb przed ſobą jáko obłudnicy czynią w bożnicách y ná ulicách/ áby byli chwaleni od ludźi: Záprawdę powiádam wam/ odbieráją zapłátę ſwoję. ✤ 3 Ale ty gdy czyniſz jáłmużnę: niechaj nie wie lewicá twojá/ co czyni práwicá twojá: ✤ 4 Aby jáłmużná twojá byłá w ſkrytośći; á Oćiec twoj/ ktory widźi w ſkrytośći/ tenći jáwnie oddá b.

5 Gdy śię modliſz/ nie bądź jáko obłudnicy: ábowiem śię oni rádźi w bożnicách y ná rogách ulic ſtojąc modlą/ áby byli widźiáni od ludźi: Záprawdę powiádam wam/ iż odbieráją zapłátę ſwoję. ✤ 6 Ale ty gdy śię modliſz/ wnidź do komory ſwojey: á záwárſzy drzwi d ſwoje/ modl śię Ojcu twemu ktory jeſt w ſkrytośći: á Oćiec twoj ktory widźi w ſkrytośći/ oddać jáwnie. ✤ 7 A modląc śię/ nie bądźćie wielomowni jáko e Pogánie: ábowiem oni mniemáją/ że dla ſwojey wielomowności wyſłucháni będą. ✤ 8 Nie bądźćież tedy im podobni; gdyż wie Oćiec wáſz czego potrzebujećie/ pierwey niżbyśćie wy go prośili.

9 Wy tedy ták g śię modlćie; Ojcze náſz/ ktoryś jeſt w niebieśiech. Swięć śię Imię twoje. 10 Przyjdź kroleſtwo twoje. ✤ Bądź wola twa jáko w niebie/ ták y ná ziemi. ✤ 11 Chlebá náſzego powſzedniego 12 daj nam dźiśia. ✤ Y odpuść nam náſze winy/ jáko y my odpuſzczamy náſzym winowájcom. ✤ 13 Y nie wwodź nas ná pokuſzenie; Ale nás zbaw ode złego. Abowiem twoje jeſt kroleſtwo/ y moc/ y chwałá ná wieki/ Amen. ✤ 14 Bo jeſli odpuśćićie ludźiom upadki ich/ odpuśći y wam on Oćiec wáſz niebieſki. ✤ 15 A jeſli nie odpuśćićie ludźiom h upadkow ich/ y Oćiec wáſz nie odpuśći wam upadkow wáſzych.

16 Gdy pośćićie/ nie bądźćież ſmętnemi twarzy/ jáko i obłudnicy: ſzpecą bowiem twarzy ſwoje/ áby byli widźiáni od ludźi że poſzczą. Záprawdę powiádam wam/ odbieráją zapłátę ſwoję. ✤ 17 Ale ty gdy pośćiſz/ námaż głowę twoję/ y umyj twarz twoję: ✤ 18 Abyś nie był widźiány od ludźi że pośćiſz/ ále od onego Ojcá twojego ktory jeſt w ſkrytośći: á Oćiec twoj ktory widźi w ſkrytośći/ oddać jáwnie.

19 Nie ſkarbćie ſobie ſkárbow k ná ziemi/ gdźie mol y rdzá pſuje/ y gdźie złodźieje podkopywáją y krádną. ✤ 20 Ale ſobie ſkarbćie ſkárby w niebie: gdźie áni mol áni rdzá pſuje; y gdźie złodźieje nie podkopywáją áni krádną. ✤ 21 Abowiem gdźie jeſt ſkarb wáſz/ tám jeſt y ſerce wáſze. ✤ 22 Oko twoje/ jeſtći świecą l ćiáłá twego: Jeſliby tedy oko twoje było ſzczere/ wſzyſtko ćiáło twoje jáſne będźie. ✤ 23 Jeſliby záś oko twoje złe było/ wſzyſtko ćiáło twoje ćiemne będźie. ✤ Jeſli tedy świátłość/ ktora jeſt w tobie/ ćiemnośćią jeſt; *ſama* ćiemność jákaż *będźie*?

24 Nikt nie może dwiemá m Pánom ſłużyć: gdyż ábo jednego będźie miał w nienawiśći/ á drugiego będźie miłował: ábo jednego trzymáć śię będźie/ á drugim pogárdźi. ✤ Nie możećie Bogu ſłużyć y Mámmonie. ✤ 25 Dla tego powiádam wam: Nie troſzczćie n śię o żywot wáſz/ cobyśćie jedli ábo cobyśćie pili; áni o ćiáło wáſze/ czymbyśćie śię odźiewáli: Azaż żywot nie jeſt zacniejſzy niż pokarm/ y ćiáło niż odźienie? ✤ 26 Poyrzyjćie ná ptáki o niebieſkie/ iż nie śieją/ áni żną/ áni zbieráją do gumien/ á wżdy

a 1. Spráwiedliwośći.
b Mátt. 25.34.
c Mátt. 15. 8.
d 2 Krol. 4. 33.
e 1 Krol. 8. 28.
f Psalm 139.4.
g Luká. 11. 2.
h Mátt. 18.35. Márk. 11.25.
i Ezái. 58. 3.
k Luká. 12.33. 1 Tym. 6. 19.
l Luká. 11.34.
E. ná N. XV p. S. Trojcy
m Luká. 16.13.
n Psalm 37. 5. 55.23
o Job 39. 2. Psalm 147.9.

Oćiec wáß niebieski żywi je. Izali wy nie jesteśćie dáleko zacnieyßy nád nie. 27 Y ktoż z was troskliwie myśląc / może przydáć do wzrostu swego łokieć jeden? 28 A o odźienie przecżże śię troßcżećie; Przypátrzćie śię liliam polnym/ jáko rostą; nieprácują áni przędą? 29 A Ja wam powiádam/ iż áni Sálomon we wßystkiey sławie swojey nie był *ták* przyodźiany/ jáko jedná z tych. 30 Jesli tedy trawę polną / ktora dźiś jest/ á jutro bywa w piec wrzucona/ Bog ták przyodźiewa / ázaż nie dáleko więcey was/ o máłowierni? 31 Nie troßcżćie śię tedy/ mowiąc; Coż będźiemy jeść? ábo co będźiemy pić? ábo cżym śię będźiemy przyodźiewáć. 32 Boć tego wßystkiego Pogánie ßukáją: wieć bowiem Oćiec wáß niebieski/ że tego wßystkiego potrzebujećie. 33 Ale ßukajćie naprzod krolestwá Bożego/ y spráwiedliwośći jego/ á to wßystko będźie wam przydano. 34 Przetoż/ nie troßcżćie śię o jutrzejßy dźień: ábowiem jutrzejßy dźień troskáć śię będźie o swoje *potrzeby*. Dosyćći ma dźień ná swojim p utrapieniu.*

p G. *Złym.*

Rozdział VII.

Lekkomyślnie nie sądźić. 6. Psom świętego nie dawáć. 7. Vstáwicżnie śię modlić. 12. Zakon y Proroki dobrze rozumieć. 13. Drogą wąską chodźić. 11. Falßywych Prorokow śię strzedz. 18. Po dobrych owocách drzewo y ludźie znáć.

1 Nie sądźćie/ ábyśćie a nie byli sądzeni. 2 Abowiem jákim sądem sądźićie/ tákim sądzeni będźiećie; y jáką b miárą mierzyćie/ táką wam odmierzono będźie. 3 A cżemuż widźiß c źdźbło w oku brátá twego/ á bálki ktora jest w oku twojim nie bacżyß? 4 Abo jákoż rzecżeß brátu twemu? Dopuść iż wyjmę źdźbło z oká twego; á oto bálká jest w oku twojim? 5 Obłudniku/ wyjmi pierwey bálkę z oká twego: tedy przejrzyß/ ábyś wyjał źdźbło z oká brátá twego. 6 Nie dawajćie świętego psom; áni mieććie pereł wáßych przed świnie: by ich snadź nie podeptáły/ nogámi swymi; y obroćiwßy śię/ nie rozßárpáły was.

a *Luká.* 6. 37. *Rzym* 2. 1. 1 *Kor.* 4. 2. b *Márk.* 4. 24. c *Luká.* 6. 41.

7 Prośćie/ á będźie d wam dano; ßukajćie/ á znajdźiećie; kołácżćie/ á będźie wam otworzono. 8 Káżdy bowiem kto prośi/ bierze; á kto ßuka/ znájduje; á temu co kołácże/ będźie otworzono. 9 Y ktoryż z was cżłowiek / ktorego prośiłby syn jego o chleb/ izali mu da kámień? 10 A prośiłliby o ryby/ izali mu da węzá? 11 Jesli wy tedy e będąc złymi / umiećie dáry dobre dawáć dźieciom wáßym; cżymże więcey Oćiec wáß ktory jest w niebieśiech/ da rzecży dobre tym/ ktorzy go proßą. 12 Wßystko tedy cobyśćie f chćieli ábyć wam ludźie cżynili/ ták y wy cżyńćie im: tenći bowiem jest Zakon y Prorocy. 13 Wchodźćie przez g ćiásną bramę: ábowiem przestronna jest bramá y ßeroka drogá/ ktora prowádźi ná zátrácenie; á wiele ich jest ktorzy przez nie wchodzą. 14 A ćiásna jest bramá y wąská drogá ktora prowádźi do żywotá: á máło ich jest ktorzy ją znájdują. 15 A Strzeżćie śię h falßywych Prorokow/ ktorzy przychodzą do was w odźieniu owcżym; ále we wnątrz są wilcy drapieżni. 16 Z owocow ich poznaćie i je: Izali zbieráją z ćiernia groná winne/ ábo z ostu figi? 17 Tákći wßelkie drzewo dobre/ owoce dobre przynośi: ále złe drzewo owoce złe przynośi. 18 Nie może dobre drzewo owocow złych przynośić; áni drzewo złe owocow dobrych przynośić. 19 Wßelkie drzewo k ktore nie przynośi owocu dobrego/ bywa wyćięte y w ogień wrzucone. 20 A ták z owocow ich poznaćie je. 21 Nie káżdy ktory mi mowi; PAnie/ PAnie/ wnidźie l do krolestwá niebieskiego: ále ktory cżyni wolą Ojcá mojego ktory jest w niebieśiech. 22 Wiele ich rzecże mi dniá onego; PAnie/ PAnie/ Izażeśmy w Imieniu twojim nie prorokowáli/ y w Imieniu twojim dyabłow nie wygániáli/ y w Imieniu twojim wiele cudow nie cżynili?

d *Jerem.* 29. 12. *Mátt.* 21. 22. *Márk.* 11. 24. *Luká.* 11. 9. *Jan.* 14. 13. e 1 *Moj.* 6. 5. f *Luká.* 6. 31. g *Luká.* 13. 24. E. ná VIII. N. po S. Troj. h 3 *Moj.* 13. 3. i *Luká.* 6. 3. k *Mátt.* 3. 10. l *Luká.* 6. 4. *Rzym* 2. 13.

A

23 ♣ A tedy im m wyznam; Żem was nigdy nie znał: Odstąpćie ode mnie ktorzy czynićie niepráwość.*

24 WSzelkiego tedy/ ktory n słucha tych słow mojich y czyni je/ przypodobam mężowi mądremu/ ktory zbudował dom swoj ná opoce: 25 ♣ Y zpadł gwałtowny deszcz/ y przyszłá powodź/ y wiátry wiały/ y uderzyły ná on dom; ále nie upadł/ 26 bo był záłożony ná opoce. ♣ A wszelki ktory słucha tych słow mojich á nie czyni ich/ przypodobány będźie mężowi głupiemu/ ktory zbudował 27 dom swoj ná piasku: ♣ Y zpadł deszcz gwałtowny/ y przyszłá powodź/ y wiátry wiały/ á uderzyły ná on dom; y upadł/ á był wielki upadek jego.

28 Y Stáło śie gdy dokończył JEzus tych słow że śie zdumiewał lud nád náuką jego. 29 ♣ Abowiem je uczył jáko moc májący/ á nie jáko Náuczeni w piśmie.

m Luká. 13.17. n Luk. 6. 47. o Márk. 1. 22. Luká. 4. 32.

ROZDZIAŁ VIII.

Trędowáty oczyśćiony. 5. Wiárá Setnikowá. 10. O Powołániu Pogánow. 12. O odrzuceniu Zydow. 13. Sługá Setnikow. 14. Swiekrá Piotrowá. 16. Tnni uzdrowieni. 23. Morze uspokojone. 28. Dwá opętáni uzdrowieni.

1 A Gdy zstępował z gory/ szedł zá nim lud wielki. 2 ♣ A oto trędowáty przyszedszy pokłonił mu śię/ mowiąc; PAnie/ jeśli chcesz/ możesz mię oczyśćić. 3 ♣ Y wyćiągnąwszy JEzus rękę/ dotknął śię go/ mowiąc: Chcę/ bądź oczyśćiony: Y záraz oczyśćiony jest trąd jego. 4 ♣ Tedy mu rzekł JEzus; Pátrz ábyś nikomu nie powiádał: ále idź/ ukaż śię Kápłánowi/ y ofiáruj dar on ktory przykazał b Mojżesz/ ná świádectwo przećiwko nim.

5 A Gdy JEzus wszedł do Káperpnáum/ przyszedł c do niego Setnik prosząc go/ 6 Y mowiąc; ♣ PAnie/ Sługá moj leży domá powietrzem ruszony/ y ćiężko śię trapi. ♣ 7 Y rzekł mu JEzus; Ja przydę/ y 8 uzdrowię go. ♣ A odpowiádájąc Setnik/ rzekł; PAnie/ Nie jestem godźien ábyś wszedł pod dách moj: ále tylko rzecz d słowo/ á będźie u- 9 zdrowiony sługá moj. ♣ Bo mći y ja człowiek pod mocą *innego*, májący pod sobą żołnierze: y mowię temu: Idź/ á idźie; á drugiemu: Przydź/ á przychodźi; á słudze memu: Czyń to/ á czyni. 10 ♣ A gdy to usłyszał JEzus/ zádźiwił śię/ y rzekł tym ktorzy szli zá nim: Záprawdę powiádam wam; Anim w Izráelu ták wielkiey wiáry nie ználazł. 11 ♣ A powiádam wam: Iż wiele ich od Wschodu y od Záchodu *słońcá* przydźie/ á uśiędą zá stołem z Abráhámem y z Izáákiem y z Jákobem w krolestwie niebieskim. ♣ 12 Ale synowie krolestwá będą wyrzuceni w ćiemnośći zewnętrzne; tám będźie płácz e y zgrzytánie zębow. 13 ♣ Y rzekł JEzus Setnikowi; Idź/ á jákoś uwierzył/ niechći śię stánie. Y uzdrowiony jest sługá jego onej źe godźiny.*

14 A Gdy JEzus przyszedł do domu Piotrowego/ ujrzał Swiekrę jego leżącą ná łożu/ y májącą gorączkę. 15 ♣ Y dotknął śię ręki jey/ y opuśćiłá ją gorączká: y wstáłá/ á posługowáłá im.

16 A Gdy był g wieczor/ przywiedli do niego wiele opętánych: y wyganiał duchy słowem; y wszystkie/ ktorzy śię źle mieli/ uzdrawiał: 17 ♣ Aby śię wypełniło co powiedźiáno przez Izáiaszá Proroká h mowiącego? On niemocy násze *ná śię* wźiął/ á choroby *násze* nośił.

18 A Widząc Jezus i wielki lud około śiebie/ kazał śię przepráwić ná drugą stronę *morzá*. 19 ♣ Tedy przystąpiwszy k niektory z Náuczonych w piśmie/ rzekł mu; Mistrzu/ pojdę zá tobą gdźiekolwiek 20 pojdźiesz. ♣ Y rzekł mu Jezus: Liszki máją jámy/ á ptacy niebiescy gniazdá; ále Syn człowieczy nie ma 21 gdźieby głowę skłonił. ♣ A drugi l z uczniow jego rzekł mu; PAnie/ dopuść mi pierwey odejść/ y pogrześć ojcá mego. 22 ♣ Ale mu Jezus rzekł: Podź zá mną; á niechaj umárli grzebią umárłe swoje.

23 A Gdy on wstąpił w łodź/ wstąpili zá nim m y uczniowie jego. 24 ♣ A oto śię wzruszenie wielkie stáło ná morzu/ ták iż śię łodź wá-

E. ná N. III. po 3. Krol. a Márk. 1. 43. Luká. 5. 12. b 3 Moj. 14. 4. 5. c Luká. 7. 1. 2. d Psalm 107. 20.

e Mátt. 13. 42. y 22. 13 y 24. 51 y 25. 30 Luká. 13. 28. f Márk. 1. 29. g Márk. 1. 32. Luká. 4. 40. h Ezái. 53. 4. i Márk. 4. 35. k Luká. 9. 57. l Luká. 9. 59. F. ná N. IV. po 3. Krol.

25 łámi okrywáłá: á on spał. ✠ A przystąpiwszy ucżniowie jego/ obudźili go/ mowiąc; PAnie/ rátuj nas/ ginięmy. 26 ✠ Y rzekł do nich; Przecżżeśćie bojáźliwi/ o máłowierni? Tedy wstawszy/ zgromił n wiátry y morze: y stáło śię ućiszenie wielkie. 27 ✠ A ludźie śię dźiwowáli/ mowiąc; Jákiż to jest ten/ że mu y wiátry y morze posłuszne są?*

m Márk. 4. 35. Luka. 8. 22.
n Psalm 107. 29.

28 A Gdy śię on przewiozł ná drugą stronę o do kráiny Gergezeńczykow/ zábieżeli mu dwá opętáni z grobow wychodzący/ bárzo okrutni/ ták iż nie mogł nikt przechodźić oną drogą. 29 ✠ A oto zákrzyknęli/ mowiąc: Coż my z tobą mamy JEzuśie Synu Boży? Przyszedłeś tu przed czásem dręcżyć nas? 30 ✠ Y byłá dáleko od nich trzodá wielka p świni/ pásących śię. 31 ✠ Tedy go dyabli prośili/ mowiąc; Jeśli nas wyganiasz/ dopuść nam wniść w trzodę tych świni. 32 ✠ Y rzekł im; Idźćie. A oni wyszedszy/ weszli w onę trzodę świni: á oto porwawszy śię oná wszystká trzodá świni/ z przykrá wpádłá w morze/ y pozdycháły w wodách. 33 ✠ Lecż pásterze ućiekli: á poszedszy do miástá/ opowiedźieli wszystko; y to co śię z onymi opętánymi stáło. 34 ✠ A oto wszystko miásto wyszło przećiwko JEzusowi: á ujrzawszy go/ prośili áby z ich gránic odszedł.

o Márk. 5. 1. Luka. 8. 26.
p G. Wieprzow.

ROZDZIAŁ IX.

Powietrzem ruszony uzdrowiony. 9. Mátteusz powołány. 10. Grzesznicy przyjęći. 20. Niewiástá płynienie krwie ćierpiąca uzdrowiona. 13. Corká kśiążęca wskrzeszona. 27. Slepi oświeceni. 31. Dyabeł z opętánego wygnány. 36. Lud rozproszony.

E. ná XIX. N. po S. Troj.

1 TEdy wstąpiwszy a w łodź/ przewiozł śię/ y przyszedł do miástá swego. 2 ✠ A oto przynieśli mu powietrzem ruszonego ná łożu leżącego. A widząc JEzus wiárę ich/ rzekł powietrzem ruszonemu; Ufaj synu/ odpuszcżone są tobie grzechy twoje. 3 ✠ A oto niektorzy z Náucżonych w pismie mowili sámi w sobie; Ten bluźni. 4 ✠ A widząc Jezus myśli ich/ rzekł; Przecżże wy myślićie złe 5 rzecży w sercách wászych? ✠ Abowiem coż łátwiey rzec? Odpuszcżone są tobie grzechy: Czyli rzec? Wstań/ á chodź. 6 ✠ Ale ábyśćie wiedźieli/ iż ma moc Syn cżłowiecży ná źiemi odpuszcżáć grzechy/ tedy rzekł powietrzem ruszonemu; Wstawszy/ weźmi łoże twoje/ á idź do domu twego. 7 ✠ Tedy wstawszy/ poszedł do domu swego. 8 ✠ Co ujrzawszy lud/ dźiwował śię/ y chwalił Bogá/ ktory dał táką moc ludźiom.*

a Márk. 2. 3. Luka. 5. 18.

9 A Odchodząc b z támtąd Jezus/ ujrzał cżłowieká śiedzącego ná cle/ ktorego zwano Mátteusz/ y rzekł mu: Pojdź zá mną. Tedy wstawszy/ szedł zá nim. 10 ✠ Y stáło śię/ gdy Jezus śiedźiał zá stołem w domu jego/ że oto wiele celnikow y grzesznikow przyszedszy/ uśiedli z Jezusem/ y z ucżniámi jego. 11 ✠ Co widząc Fáryzeuszowie/ rzekli ucżniom jego; Przecżże z Celnikámi y grzesznikámi je Náucżyćiel wász? 12 ✠ A Jezus usłyszawszy to, rzekł im; Nie potrzebują zdrowi lekárzá; ále ći/ co śię źle máją. 13 ✠ Owszem idźćie/ á náucżćie śię/ co to jest; Miłośierdźia c chcę/ á nie ofiáry. ✠ Bom nie przyszedł wzywáć d spráwiedliwych ále grzesznych do pokuty.*

E. w dźień S. Mátteuszá.
b Márk. 2. 14. Luka. 5. 27.
c Ozea. 6. 6. Mátt. 12. 7.
d 1 Tym. 1. 15.

14 TEdy przyszli e do niego ucżniowie Janowi/ mowiąc: Przecż my/ y Fáryzeuszowie często pośćimy/ á ucżniowie twoji nie poszczą? 15 Y rzekł im Jezus; ✠ Izali śię mogą synowie łożnice f małżeńskiey smęćić poki z nimi jest oblubieniec? Ale przydą dni/ gdy od nich będźie oblubieniec odjęty? á tedy pośćić będą. 16 ✠ A żaden nie wpráwuje łáty sukná nowego w szátę wiotchą: ábowiem pełno złátánie ujmuje niecoś od száty/ y stawa śię gorsze rozdárćie. 17 ✠ Ani leją winá młodego w stáre stątki; bo ináczey pukáją śię stątki: á wino wyćieka/ y stątki śię psują: ále młode wino leją w nowe stątki/ y oboje bywáją záchowáne.

e Márk. 2. 18.
f Ezay. 62. 5. Márk. 2. 19.

18 TO gdy on g do nich mowił/ oto niektory Przełożony bożnice/ przyszedszy pokłonił mu śię/ mowiąc; Corká mojá dopiero skonáłá; ále pojdź/ á włożna nię rękę twoję/ á ożyje. 19 ✠ Tedy wstawszy Jezus/ szedł

E. na XXIV. N. po S. Troj.
g Márk. 5. 22.

20 za nim/ y uczniowie jego. (A oto niewiasta ktora płynienie h krwie ode dwunastu lat ćierpiáłá/ przystąpiwszy z tyłu/ dotknęłá śię podołká száty jego. 21 Bo rzekłá sámá w sobie; Jesli śię tylko dotknę száty jego/ będę uzdrowiona. 22 Ale JEzus obróćiwszy śię y ujrzawszy ją/ rzekł; Ufaj corko: wiárá twoja ćiebie uzdrowiłá. Y uzdrowiona byłá niewiástá od oney godźiny.)

23 A gdy przyszedł Jezus w dom Przełożonego/ y ujrzał piszczki y lud zgiełk czyniący/ 24 Rzekł im; Wystąpćie: ábowiem dźieweczká nie umárłá/ ále spi. Y náśmiewáli śię z niego. 25 Ale gdy wygnány był on lud/ wszedszy ujął ją zá rękę jey; y wstáłá dźieweczká. 26 Y rozeszłá śię tá wieść po wszystkiey źiemi. *

27 A Gdy Jezus odchodźił z támtąd/ szli zá nim dwá ślepi/ wołając y mowiąc; Synu i Dawidow/ zmiłuj śię nád námi! 28 A gdy on wszedł do domu/ przyszli do niego ślepi/ y rzekł im JEzus; Wierzyćież iż to mogę uczynić? Rzekli mu; Owszem PAnie. 29 Tedy śię dotknął oczu ich mowiąc; Według wiáry wászey niechaj śię wam stánie. 30 Y otworzyły śię oczy ich: y przygroźił im srodze Jezus/ mowiąc: Pátrzćież áby k nikt o tym nie wiedźiał. 31 Lecz oni wyszedszy/ rozsłáwili go po wszystkiey oney źiemi.

32 A Gdy oni l wychodźili/ oto przywiedli mu człowieká niemego/ opętánego od Dyabłá. 33 A gdy był wygnány on dyabeł/ przemowił niemy: y dźiwował śię lud/ mowiąc; Nigdy śię táka rzecz niepokazáłá w Izráelu. 34 Ale Fáryzeuszowie mowili; Przez Kśiążę m Dyabelskie wygania dyabły.

35 Y Obchodźił n JEzus wszystkie miástá y miásteczká náucząjąc w boźnicách ich/ y każąc Ewángelią krolestwá/ á uzdrawiájąc wszelką chorobę/ y wszelką niemoc miedzy ludem. 36 A widząc on o lud/ użalił śię go/ iż był zstrudzony y rozproszony jáko owce nie májące pásterzá. Tedy rzekł uczniom swojim; 37 Zniwo c p w prawdźie wielkie/ ále robotnikow máło. 38 Prośćie tedy PAna źniwá/ áby wypchnął q robotniki ná źniwo swoje.

ROZDZIAŁ X.

PAn posłał dwánaśćie Apostołow każáć Ewángelią. 8. Cudá czynić. 9. Náuczył ich jákoby śię w tym sprawowáć mieli. 10. Czego śię przytym spodźiewáć, y jáko to ponośić. 40. Nadgrodá tych, ktoryby ich przyjęli.

1 A Zwoławszy a dwunaśći uczniow swojich/ dał im moc nád duchy nieczystymi/ áby je wyganiáli; y áby uzdrawiáli wszelką chorobę/ 2 y wszelką niemoc. A dwunaśći Apostołow te są imioná; Pierwszy Symon/ ktorego zowią Piotr/ y Andrzey brát jego/ Jákub syn Zebedeuszow/ 3 y Jan brát jego: Filip y Bártłomiey/ Thomasz/ y Mátteusz on celnik/ Jákub syn Alfeuszow/ y Lebbeusz názwány Tháddeusz: 4 Symon Kánánejczyk/ y Judasz Iszkáryot/ ktory go też wydał. 5 Tych dwunaśći posłał JEzus/ roskázując im/ y mowiąc; Ná drogę Pogánow nie záchodźćie/ y do miástá Sámárytáńczykow nie wchodźćie: 6 Ale ráczey idźćie do b owiec/ ktore zginęły z domu Izráelskiego. 7 A idąc każćie/ mowiąc; Przybliżyło śię krolestwo niebieskie. 8 Chore c uzdrawiajćie/ trędowáte oczyśćiajćie/ umárłe wskrzeszajćie/ dyabły wyganiajćie: dármośćie 9 wźięli/ dármo d dawajćie. Nie bierzćie z sobą złotá e áni srebrá/ 10 áni miedźi w trzosy wásze. Ani tájstry ná drogę/ áni dwu sukien/ áni botow/ áni laski: ábowiem godźien jest f robotnik żywnośći swojey. 11 A do ktoregokolwiek miástá ábo miásteczká wnidźiećie/ wywiádujćie śię ktoby w nim zego był godźien: y támże mieszkajćie/ poki nie 12 wynidźiećie. A wszedszy w dom/ 13 pozdrowćie go. A jesliby on dom tego był godny/ niech náń przydźie pokoy wász: á jesliby nie był godny/ pokoy wász niech śię wroći do was. 14 A ktoby was nie przyjął áni słuchał g słow wászych/ wychodząc z domu ábo z miástá one°/ otrząśnićie proch z nog wászych. 15 Zápraw-

h Márk. 5. 25. Luka. 8. 43.
i Mátt. 20. 30.
k Mátt. 12. 16.
l Luka. 11. 14.
m Mátt. 11. 24. Márk. 3. 22. Luka. 11. 17.
n Márk. 6. 6.
o Márk. 6. 34.
p Luka. 10. 2. Jan. 4. 35.
q 2 Tess. 3. 1.
E. w dźień Rozest. Apost.
a Márk. 6. 7. Luka. 9. 1.
b Mátt. 15. 24. Dźiej. 13. 46.
c Luka. 10. 9.
d Dźiej. 8. 20.
e Márk. 6. 8. Luka. 9. 3.
f 1 Tym. 5. 18.
g Márk. 6. 11. Luka. 9. 5. Dźiej. 13. 51.

de wam powiádam ; lżey będźie źiemi Sodomskiey / y Gomorskiey w dźień sądny / niżeli miástu onemu. 16 ✠ Oto Ja was posyłam jáko owce h miedzy wilki : Bądźcież tedy rostropnymi jáko węzowie / á szczerymi jáko gołębice.*

17 i Strzeżćie śię ludźi : Abowiem was będą wydawáć i do Rády / y w zgromádzeniách swojich was biczowáć będą. 18 ✠ Tákże przed Stárosty y przed Krole wodzeni będźiećie dla mnie / ná świádectwo *przećiwko* nim y Pogánom. 19 ✠ Ale gdy was podádzą / nie troszczćie k śię / jáko / y co byśćie mowili : ábowiem wam dano będźie oneyże godźiny / co byśćie mowili. 20 ✠ Bo nie wy jesteśćie ktorzy mowićie / ále Duch Ojcá wászego / ktory mowi w was. 21 ✠ Y wyda brát brátá l ná śmierć / y Oćiec syná / y powstáną dźieći przećiwko rodźicom / y będą je zábijáć. 22 ✠ Y będźiećie w nienawiśći u wszystkich dla Jmienia mego : Ale kto wytrwa m do końcá / ten będźie zbáwion. 23 ✠ A gdy was prześládowáć będą w tym mieśćie / ućiekajćie do drugiego. ✠ Bo záprawdę powiádam wam / że nie obeydźiećie miast Jzráelskich / áż przydźie syn człowieczy. 24 ✠ Nie jest ći uczeń n nád Mistrzá / áni sługá nád Páná swego. 25 ✠ Dosyć uczniowi / áby był jáko Mistrz jego / á sługá jáko Pan jego: Jesliż gospodarzá Beelzebubem o názywáli ; czym więcey domowniki jego *názywáć będą*. 26 ✠ Przetoż nie bojćie śię ich : Abowiem nic nie jest skrytego / coby niemiáło być p objáwiono ; y nic tájemnego / czegoby śię dowiedźieć nie miáno. 27 ✠ Co wam w ćiemnośći mowię / powiádajćie ná świátle : á co w ucho słyszyćie / 28 obwoływajćie ná dáchách. ✠ A nie bojćie śię tych / ktorzy zábijáją ćiáło / lecz dusze zábić niemogą : Ale ráczey bojćie śię tego / ktory może y duszę y ćiáło zátráćić w piekielnym 29 ogniu. ✠ Izáli dwu wroblikow zá pieniążek q nie przedáją / á *wżdy* jeden z nich nie upádnie ná źiemię 30 oproćz *woli* Ojcá wászego. ✠ Náwet y włosy wszystkie r ná głowie wászey 31 policzone są. ✠ Niebojćie śię tedy : nád wiele wroblikow wy zacnieyszymi jesteśćie.

32 Wszelki tedy ktoryby mię wyznał przed ludźmi / wyznam go Ja też przed Ojcem mojim / ktory 33 jest w niebieśiech. ✠ A ktoby śię mnie s záprzał przed ludźmi / záprzę śię go y Ja przed Ojcem mojim / ktory jest w niebieśiech.

34 Nie mniemajćie t żebym przyszedł dawáć pokoj ná źiemię : nie przyszedłem dawáć pokoju / ále miecz. 35 ✠ Bom przyszedł ábym rozerwánie uczynił miedzy synem á ojcem jego / y miedzy corką á mátką jey / tákże 36 miedzy synową y świekrą jey. ✠ Y nieprzyjáćiołmi *będą* człowiekowi 37 domownicy jego. ✠ Kto miłuje Ojcá ábo u mátkę nád mię / nie jest mię godźien : á kto miłuje syná ábo corkę 38 nád mię / nie jest mię godźien. ✠ A kto nie bierze x krzyżá swego / y nie idźie zá mną / nie jest mię godźien. ✠ 39 Ktoby ználazł duszę y swoję / ztráći ją : á ktoby ztráćił duszę swoję dla mnie / znajdźie ją.

40 Kto was z przyjmuje / mnie przyjmuje : á kto mnie przyjmuje / przyjmuje tego ktory mię posłał. ✠ 41 Kto przyjmuje Proroká w imieniu Proroká / zapłátę Proroká weźmie : á kto przyjmuje spráwiedliwego w imieniu spráwiedliwego / spráwiedliwego zapłátę weźmie. 42 ✠ Ktoby też nápoił jednego z tych to a máłych tylko kubkiem źimney *wody* w imię uczniá ; záprawdę powiádam wam / nie ztráći zapłáty swojey.

ROZDZIAŁ XI.

Poselstwo Janá Chrzćićielá do Chrystusá Páná. 7. Páńskie o nim świádectwo. 20. Miástom niektorym srodze Pan groźił. 25. Ojcá swojego chwalił. 28. A prácujących y utrapionych do śiebie wołał.

1 Y Stáło śię / gdy JEzus przestał rozkázowáć dwiemánaśćie uczniom swojim / poszedł z onąd áby uczył / y kazał w miástách ich.

2 A Jan usłyszawszy w więźieniu a o uczynkách Chrystusowych / posławszy dwu z uczniow swojich / 3 Rzekł mu : ✠ Tyżeś jest on ktory mo przyść / czyli inszego czekáć mámy?

h *Luká.* 10. 3. — i *Mátt.* 24. 9. — k *Márk.* 13.11. *Luká.* 22.11. 1 *Moj* 4. 11. 12. — l *Mich.* 7. 6. — m *Márk.* 13.13. — n *Luká.* 6. 40. *Jan.* 13.16. y 15.20 — o *Mátt.* 9. 34. y 12.24 — p *Márk.* 4. 22. *Luk.* 8. 17. — q *Luká.* 12. 6. — r *Luká.* 21.13.

s *Márk.* 8. 38. *Luká.* 9. 26. y 12.8 2 *Tym.* 2. 12. — t *Luká.* 12.49. — u *Luká.* 14.26 — x *Mátt.* 16.24. — y *Mátt.* 16.25. — z *Luká.* 10.16. — a *Mátt.* 25.25. — E. *na* N. III. *Adwentu* — a *Luk.* 7. 18.

4 A odpowiádájąc JEzus/ rzekł im: Szedszy/ oznajmićie Janowi co słyszyćie/ y widźićie. 5 Slepi b widzą/ á chromi chodzą/ trędowáći biorą oczyśćienie/ á głuszy słyszą/ umárli zmartwychwstáją/ y ubogim c Ewángelia opowiádána bywa. 6 A błogosłáwiony jest ktory śię nie zgorszy ze mnie. 7 A gdy oni odeszli/ pocżął JEzus mowić do ludu o Janie; Cośćie wyszli ná puszczą widźieć? Izali trzćinę chwiejącą śię od wiátru? 8 Ale cośćie wyszli widźieć? Izali człowieká w miękkie száty obleczonego? Oto ktorzy miękkie száty noszą/ w domách krolewskich są. 9 Ale cośćie wyszli widźieć? Izali Proroká? záiste powiádam wam/ y więcey niż Proroká. 10 Boć ten jest o ktorym nápisano? Oto Ja posyłam d Anjołá mego przed obliczem twojim/ ktory zgotuje drogę twoję przed tobą. 11 Záprawdę powiádam wam; Nie powstał z tych ktorzy śię z niewiast rodzą więtszy/ nád Janá Chrzćićielá: Ale ktory jest namniejszym w krolestwie niebieskim/ więtszy jest e niżeli on. 12 A ode dni Janá Chrzćićielá f áż do tąd/ krolestwo niebieskie gwałt ćierpi; á gwałtownicy porywáją je. 13 Bo wszyscy Prorocy y Zakon/ áż do Janá prorokowáli. 14 A jesli to chcećie przyjąć; onci jest g Eliasz/ 15 ktory miał przyść. Kto ma uszy ku słuchániu/ niechaj słucha.*

16 A Le komuż przypodobam h ten narod? Podobny jest dźiatkom ktore śiedzą ná rynkách/ y wołáją 17 ná towárzysze swoje/ Y mowią; Gráliśmy wam ná piszczałce/ á nie táncowáliśćie: śpiewáliśmy pieśni żáłobne/ á nie płákáliśćie. 18 Abowiem przyszedł Jan áni jedząc i áni pijąc/ á mowią; Iż dyabelstwo 19 ma. Przyszedł Syn człowieczy jedząc y pijąc/ á mowią; Oto człowiek obżercá/ y pijánicá winá/ przyjaćiel Celnikow y grzesznikow. Y usprawiedliwiona jest mądrość od synow swojich.

20 TEdy pocżął k przymawiáć miástom/ w ktorych śię nawięcey dźiało cudow jego/ że nie pokutowáły/ mowiąc; 21 Biádá tobie Chorázynie/ biádá tobie Betsáido! Bo gdyby śię były w Tyrze y w Sydonie te cudá stáły/ ktore śię w was stáły/ dawnoby były w worze y w popiele 22 pokutowáły. Wszákże powiádam wam; Lżey będźie Tyrowi y Sydonowi w dźień sądny/ niżeli wam. 23 A ty Kápernáum/ ktoreś áż do niebá wywyższone/ áż do piekłá ztrácone będźiesz: Bo gdyby śię były w Sodomie te cudá dźiáły/ ktore śię dźiáły w tobie/ zostáłáby byłá áż 24 do dniá dźiśiejszego. Náwet powiádam wam; Iż lżey będźie źiemi l Sodomskiey w dźień sądny/ niżeli tobie.

25 W On czás odpowiádájąc JEzus/ rzekł; Wysławiam ćię Ojcze/ PAnie niebá y źiemie/ żeś te rzeczy m zákrył przed mądrymi y rostropnymi/ á objáwiłeś je niemowiątkom. 26 Záprawdę Ojcze/ ták śię 27 upodobáło n tobie. Wszystkie rzeczy o dáne mi są od Ojcá mego/ y nikt nie zna p Syná/ tylko Ociec: áni Ojcá kto zna/ tylko Syn: á komuby chćiał Syn objáwić. 28 Podźćie do mnie wszyscy ktorzyśćie zprácowáni y obćiążeni/ á Ja wam sprá-29 wię odpocżynienie. Weźmićie járzmo moje ná śię/ á ucżćie śię ode mnie żem Ja ćichy y pokornego sercá: á znajdźiećie q odpocżynienie 30 duszam wászym. Abowiem járzmo moje r wdźięczne jest: á brzemię moje lekkie jest.

ROZDZIAL XII.

Vcżnie kłosy rwą w Sábbát. 10. Vschła reká. 12. W Sabbát dobrze czynić. 22. Opętány. 25. Krolestwo rozdwojone. 33. Grzech przećiwko Duchowi S. 33. Drzewo dobre y złe. 40. Jonasz w Wielorybie. 41. Niniwczycy. 42. Krolowa z Sáby. 47. Powinni PAńscy.

1 W On czás/ szedł JEzus a w Sábbát przez zboża/ á ucżniowie jego łáknęli/ y poczęli rwáć 2 kłosy y jeść. A ujrzawszy to Fáryzeuszowie/ rzekli mu; Oto ucżniowie twoji czynią/ czego śię nie godźi b czynić w Sábbát. 3 A on im rzekł; Izaśćie nieczytáli co uczynił c Dawid gdy łáknął on/ y ći 4 ktorzy z nim byli? Jáko wszedł do

domu

Marginalia: b Ezai. 35. 5. c Ezai. 61. 1. d Málach. 3. 1. Márk. 1. 2. e Mátt. 3. 11. f Luk. 16. 16. g Málach. 4. 5. h Luká. 7. 31. i Mat. 3. 4. k Luká. 10. 13. l 1 Moj. 19. 19. E. w dźień S Máćieja. A. ná VI. N. 3 Krol. m 1 Kor. 1. 26. n G. Przed sobą. o Mátt. 28. 18. p Jan. 1. 18. q Jerem. 6. 16. r 1 Jan. 5. 3. a Márk. 2. 23. Luká. 6. 1. b 5 Moj. 23. 25. c 1 Sám. 21. 6.

domu Bożego / y chleby pokładne jadł / ktorych mu śie nie godźiło jeść / áni tym ktorzy z nim byli: tylko sámym d Kápłanom. 5 Abo śćie nieczytáli w zakonie / że w Sábbát y Kápłáni e w Kośćiele Sábbát gwałcą / á bez winy są? 6 Ale mowię wam / iż tu więtszy jest niż Kośćioł. 7 A gdybyśćie wiedźieli co to jest; f Miłośierdźia f chcę / á nie ofiáry: niepotępiálibyśćie niewinnych. 8 Abowiem Syn człowieczy PAnem jest g y Sábbátu.

9 A Odszedszy z támtąd / przyszedł h do bożnice ich. 10 A oto był tám człowiek májący rękę uschłą: y pytáli go / mowiąc: Godźili śię w Sábbát uzdrawiáć? áby go oskárżyli. 11 A on im rzekł: Ktoryż człowiek z was będźie / ktoryby miał owcę jedne: á gdyby mu tá w Sábbát w doł wpádłá / izali jey nie i dobędźie / y nie wyćiągnie? 12 A czymże zacniejszy jest człowiek niżeli owcá? Przetoż / godźi śię w Sábbát dobrze czynić. 13 Tedy rzekł człowiekowi onemu; Wyćiągni rękę twoję. A on wyćiągnął; y przywrocona jest do zdrowia jáko y druga.

14 A Wszedszy Fáryzeuszowie / uczynili k rádę przećiwko niemu jákoby go strácili. 15 Ale JEzus poznawszy to, odszedł z támtąd: y szedł zá nim lud wielki: y uzdrowił one wszystkie: 16 Y przygroźił im / áby l go nie objawiáli. 17 Zeby śię wypełniło co powiedźiano przez Izáiaszá m Proroká / mowiącego: 18 Oto ten sługá moj / ktoregom obrał; ten umiłowány moj / w ktorym śię upodobáło n duszy mojey: położę Duchá mojego ná nim / á sąd narodom opowie. 19 Nie będźie śię wádźił / áni będźie wołał; y nikt ná ulicách nie usłyszy głosu jego. 20 Trzćiny náłamáney nie dołamie / á lnu kurzącego śie nie zágáśi: áż wystáwi sąd ku zwyćięstwu: 21 A w Imieniu jego narodowie będą nádźieję mieli.

22 TEdy przywiedźiono do niego o opętánego / ślepego y niemego: y uzdrowił go; ták / iż on ślepy y niemy / y mowił y widźiał. 23 Y zdumiał śię wszystek lud / y mowili; Nie tenże jest on Syn Dawidow? 24 Ale Fáryzeuszowie usłyszawszy to / rzekli; Ten nie wygania Dyabłow / tylko przez p Beelzebubá Kśiążę Dyabelskie. 25 Lecz JEzus widząc myśli ich / rzekł im; Káżde krolestwo rozdźielone sámo przećiwko sobie / pustoszeje; y káżde miásto ábo dom sam przećiwko sobie rozdźielony / nie ostoji śię. 26 A jesliż szátan szátáná wygania / sam przećiwko sobie rozdźielony jest: jákoż śię tedy ostoji krolestwo jego? 27 A jesliż Ja przez Beelzebubá wyganiam dyabły / synowie wászy przez kogoż wyganiáją? Przetoż oni sędźiámi wászymi będą. 28 A jesliż Ja Duchem Bożym wyganiam dyabły / tedyć do was przyszło Krolestwo Boże. 29 Abo jákoż może q kto wniśc do domu Mocárzá / y sprzęt jego rozchwyćić? Jesliby pierwey nie zwiazał Mocárzá onego; toż dopiero dom jego rozchwyći. 30 Kto nie jest ze mną / przećiwko mnie jest; á kto nie zbiera ze mną / rozprasza. 31 Dla tego powiádam wam; Wszelki grzech y bluźnierstwo ludźiom odpuszczone będźie: ále bluźnierstwo r przećiwko Duchowi *Swiętemu* nie będźie odpuszczone ludźiom. 32 Y ktobykolwiek rzekł słowo przećiwko Synowi człowieczemu / będźie mu odpuszczono: Ale ktoby mowił przećiwko Duchowi świętemu / nie będźie mu odpuszczono / áni w tym wieku / áni w przyszłym. 33 Czyńćież ábo drzewo dobre / y owoc jego dobry: ábo czyńćie drzewo złe / y owoc jego zły. Abowiem z owocu drzewo poznáne bywa / 34 Rodzáju jászczorczy / jákoż możećie mowić dobre *rzeczy* będąc złymi; gdyż z obfitośći sercá ustá mowią. 35 Dobry człowiek s z dobrego skárbu sercá / wynośi *rzeczy* dobre; á zły człowiek ze złego skárbu / wynośi *rzeczy* złe. 36 Ale powiádam wam / iż z káżdego słowá proznego / ktoreby mowili ludźie / dádzą t z niego liczbę w dźień sądny. 37 Abowiem z mow twojich będźiesz usprawiedliwiony / y z mow twojich będźiesz osądzony.

38 TEdy odpowiedźieli niektorzy u z Náuczonych w piśmie / y z Fáryze-

Marginal references: d 2 Moj. 29.33. 3 Moj. 8. 31. — e 4 Moj. 28. 9. — f Ozea. 6. 6. — g Márk. 2. 28. — h Márk. 3. 1. — i 5 Moj. 22. 1. — k Márk. 3. 6. — l Mátt. 9. 30. — m Ezái. 42. 1. — n Mátt. 3. 16. — o Luká. 11. 14. — p Mátt. 9. 34. Márk. 3. 22. Luká. 11. 15. — q Márk. 3. 27. — r Márk. 3. 28. Luká. 12. 10. 1 Jan. 5. 16. — s Luk. 6. 45. — t Rzym. 14. 12. — u Mátt. 16. 1. 4 Luka. 19. 12. 1 Kor. 2. 22.

ryzeuszow / mowiąc ; Náuczycielu chcemy od ćiebie známie widźieć.
39 A on odpowiádájac rzekł im ; Rodzaj zły y cudzołożny / známienia szuka : ále mu nie będźie známie dáne / tylko ono známie Jonaszá Proroká.
40 Abowiem jáko Jonasz był w brzuchu x Wieloryby trzy dni y trzy nocy : ták będźie Syn człowieczy w sercu źiemie trzy dni y trzy nocy.
41 Mężowie Niniwitscy stáną ná sądźie z tym rodzájem / y potępia go / przeto / że pokutowáli y ná kazánie Jonaszowe : A oto tu wieccy niżeli Jonasz.
42 Krolowa z Południá z stánie ná sądźie z tym rodzájem / y potępi go : iż przyszłá od krájow źiemie / áby słucháłá mądrośći Sálomonowey : á oto tu wieccy niżeli Sálomon.
43 A gdy nieczysty duch a od człowieká wychodźi / przechadza śie po mieysćách suchych / szukájac odpoczynienia : ále nie znájduje.
44 Tedy mowi ; Wrocę śię do domu mego / z kąd em wyszedł : á przyszedszy znájduje go prozny / y umiećiony / y ochędożony.
45 Tedy idźie / y bierze z sobą śiedmi inszych duchow gorszych niżeli sam ; á wszedszy / mieszkáją tám : y bywáją ostátnie b rzeczy człowieká onego gorsze / niżeli pierwsze : ták śię stánie y temu rodzájowi złemu.

46 A Gdy on jeszcze c mowił do ludu / oto mátká y bráćia jego stáli przed domem / chcąc z nim mowić.
47 Y rzekł mu niektory ; Oto mátká twojá y bráćia twoji stoją przed domem / chcąc z tobą mowić.
48 A on odpowiádájac / rzekł temu co mu to powiedźiał ? Ktoraż jest mátká mojá ? y ktorzy są bráćia moji ?
49 A wyciągnąwszy rękę swoję ná uczniè swoje / rzekł ; Oto mátká mojá / y bráćia moji !
50 Abowiem ktoby kolwiek czynił wolą Ojcá mojego / ktory jest w niebieśiech / ten jest d brátem mojim / y śiostrą / y mátká.

x Jonász. 2. 1.
y Jonász. 3. 5.
z 1 Krol. 10. 1. 2 Kron. 9. 1.
a Luka. 11. 24.
b 2 Piotr 2. 20. Żyd. 6. 6. y 10. 26
c Márk. 3. 31. Luka. 8. 20.
d Jana. 15. 14.

ROZDZIAL XIII.

O czworákim naśieniu. 17. *Czemu w podobieństwách mowił,* 24. *Podobieństwo o pszenicy y kąkolu.* 31. *O źiárnie gorczycznym.* 33. *O Kwáśie.* 44. *O Skárbie zákopánym.* 45. *O Perle.* 47. *O Niewodźie.* 53. *Prorok w ojczyznie swojey nie jest przyjemny.*

1 A Dniá onego wyszedszy JEzus z domu / uśiadł nád morzem.
2 Y zebrał śię do niego a wielki lud ; ták / iż wstąpiwszy w łodź / śiedźiał / á wszystek lud stał ná brzegu.
3 Y mowił do nich wiele w podobieństwách / y rzekł ; Oto b wyszedł rozśiewcá áby rozśiewał.
4 A gdy on rozśiewał / niektore pádło podle drogi ; y przylećiáli ptacy / á pozobáli je.
5 Drugie záśię pádło ná mieysçá opoczyste / gdźie nie miáło wiele źiemie ; y wnet weszło / iż nie miáło głębokośći źiemie.
6 Ale gdy słońce weszło / wygorzáło : á iż nie miáło korzenia / uschło.
7 A drugie pádło miedzy ćiernie ; y wzrosło ćiernie / á zádusiło je.
8 A drugie pádło ná źiemię dobrą ; y wydáło pożytek / jedno setny / drugie sześćdźieśiątny / á drugie trzydźiestny.
9 Kto ma uszy ku słuchániu / niechaj słucha.
10 Y Edy przystąpiwszy uczniowie / rzekli mu ; Dla tegoż im w podobieństwách mowisz ?
11 A on odpowiádájac / rzekł im ; Wam dano wiedźieć tájemnice krolestwá niebieskiego / ále onym nie dano.
12 Abowiem / kto ma / będźie c mu dano / y obfitowáć będźie : ále kto nie ma / y to co ma / będźie od niego odięto.
13 Dla tegoć im w podobieństwách mowię : iż widząc / nie widzą ; y słysząc / nie słyszą / áni rozumieją.
14 Y pełni śię w nich proroctwo Izájaszowe / ktore mowi ; Słuchem słucháć d będźiećie / ále nie zrozumiećie : y widząc widźieć będźiećie / ále nie ujrzyćie.
15 Abowiem zátyło serce ludu tego / á uszymá ćiężko słyszeli / y oczy swe zámrużyli : żeby kiedy oczymá nie widźieli / y uszymá *nie* słyszeli / á sercem *nie* zrozumieli / y *nie* náwroćili śię / á uzdrowiłbym je.
16 Ale oczy wásze błogosłáwione e że widzą ; y uszy wásze / że słyszą.
17 Bo záprawdę powiádam wam / iż wiele prorokow y spráwiedliwych / żądáli widźieć *to* co *wy* widźićie / ále nie widźieli ; y słyszeć *to* co słyszyćie / ále nie słyszeli.
18 WY tedy słuchajćie podobieństwá f onego rozśiewce.
19 Gdy

a Márk. 4. 1. Luka. 8. 4.
b Luká. 8. 5.
c Mátt. 25. 29.
d Ezái. 6. 9. Márk. 4. 12. Luka. 8. 10. Jana. 12. 40. Dźiej. 28. 26. Rzym. 11. 8.
e Luka. 16. 23.
f Márk. 4. 15. Luka. 8. 11.

g ktho słucha słowá o tym krolestwie á nie rozumie / przychodźi on Zły / y porywa to co wśiano w serce jego. Tenći jest on / ktory podle drogi pośiany *jest*. 20 A ná opocżystych *miejscach* pośiany / ten jest ktory słucha słowá / y záraz je z rádośćią przyjmuje: 21 Ale nie ma korzenia w sobie / lecż docżesny jest: A gdy przychodźi ućisk ábo prześládowánie dla słowá / wnet śie gorszy. 22 A miedzy ciernie pośiany ten jest / ktory słucha słowá; ále piecżołowánie świátá tego / y omamienie bogactw zádusza słowo; y stawa śie bez pożytku. 23 A ná dobrey źiemi pośiany jest ten / ktory słucha słowá y rozumie: tenći pożytek przynośi / á przynośi jeden setny / drugi sześćdźieśiatny / á drugi trzydźiestny.

24 Drugie podobieństwo przedłożył im / mowiąc; Podobne jest krolestwo niebieskie człowiekowi rozśiewájącemu dobre naśienie ná roli swojey. 25 A gdy ludźie záspáli / przyszedł nieprzyjaćiel jego / y náśiał kąkolu miedzy pszenicą / y odszedł. 26 A gdy urosłá trawá y pożytek przyniosłá / tedy śie pokazał y kąkol. 27 Tedy przystąpiwszy słudzy gospodárscy / rzekli mu; Pánie / Izaliś dobrego naśienia nie náśiał ná roli twojey? Z kądże tedy ma kąkol? 28 A on im rzekł; Nieprzyjaćiel człowiek to ucżynił. Y rzekli słudzy do niego; A chceszże iż poydźiemy á zbierzemy go? 29 A on rzekł; Nie / byśćie snadź zbierájąc kąkol / nie wykorzenili záraz z nim y pszenice. 30 Dopuśćie obojgu społem rość áż do żniwá: A czásu żniwá rzekę żeńcom; Zbierzćie pierwey kąkol / á zwiążćie go w snopki ku zpaleniu: ále pszenicę zgromadźćie do gumná mojego.*

31 Inße podobieństwo przedłożył im mowiąc; Podobne jest krolestwo niebieskie h źiárnu gorczycżnemu / ktore wźiąwszy człowiek wśiał ná roli swojey. 32 Ktore namniejsze jest ze wszystkich naśion: ále kiedy urośćie / nawiętsze jest ze wszystkich járzyn: y stawa śie drzewem / ták iż ptacy niebiescy przylátując / gniazdá sobie czynią ná gáłąźkách jego.

33 Inße podobieństwo powiedźiał im: Podobne jest krolestwo i niebieskie kwásowi / ktory wźiąwszy niewiástá / zákryłá we trzy miáry máki / áżby wszystká zkwáśniáłá. 34 To wszystko mowił JEzus k w podobieństwách do ludu: á bez podobieństwá nie mowił do nich. 35 Aby śię wypełniło co powiedźiano przez Proroká mowiącego; Otworzę l w podobieństwách ustá moje / wypowiem skryte rzeczy od záłożenia świátá.

36 Tedy rozpuśćiwszy on lud / przyszedł JEzus do domu: y przystąpili do niego ucżniowie jego / mowiąc: Wyłoż nam podobieństwo o kąkolu oney roli. 37 A on odpowiádájąc / rzekł im: Ten ktory rozśiewa dobre naśienie / jest Syn człowieczy. 38 A rola jest świát: A dobre naśienie / są synowie krolestwá: ále kąkol / są synowie onego złego. 39 Nieprzyjaćiel zaśię ktory go rozśiał / jestći dyabeł: á żniwo / jest dokonánie świátá: á żeńcy / są m Anjołowie. 40 Jáko tedy zbierája kąkol / á pala go ogniem: ták będźie przy dokonániu świátá tego. 41 Pośle Syn człowieczy Anjoły swoje / á onizbiora z krolestwá jego wszystkie zgorszenia / y te ktorzy niepráwość czynią: 42 Y wrzucą je w piec ognisty: tám będźie płácż n y zgrzytánie zębow. 43 Tedy spráwiedliwi łśnić śię o będą jáko słońce w krolestwie Ojcá swego. Kto ma uszy ku słuchániu / niechaj słucha.

44 Záśię podobne jest krolestwo niebieskie skárbowi skrytemu w roli: ktory ználazszy człowiek / skrył / y od rádośći *ktorą miał* z niego / odchodźi y wszystko co ma przedawa / y kupuje onę rolą. 45 Záśię podobne jest krolestwo niebieskie człowiekowi kupcowi / szukájącemu pięknych pereł. 46 Ktory ználazszy jednę perłę bárzo drogą / odszedł / y poprzedał p wszystko co miał / y kupił ją. 47 Záśię podobne jest krolestwo niebieskie niewodowi zápuszczonemu w morze / y *ryby* wszelkiego rodzáju zágarniájącemu. 48 Ktory gdy był pełen / wyćiá-

g Kázdy.
E. ná N. V. po 3. Krol.
h Márk. 4. 31. Luká. 13. 19.
i Luká. 13. 21.
k Márk. 4. 33.
l Psalm 78. 2.
m Joel. 3. 13. Objáw. 14. 15.
n Mátt. 8. 12.
o Dáni. 12. 3. Mádr. 3. 7.
p Filip. 3. 7.

ciągnęli *rybitwi* ná brzeg: á uśiadszy wybieráli dobre *ryby* w naczynie / á złe precz wyrzucáli. 49 ✤ Tákći będźie przy dokonániu świátá: wynidą Anjołowie / y wyłączą złe z 50 pośrzodku spráwiedliwych. ✤ Y wrzucą je w piec ognisty: tám będźie płácz y zgrzytánie zębow.

51 Rzekł im JEzus; Wyrozumieliśćie to wszystko? Rzekli mu; 52 Ták PAnie. ✤ A on im rzekł: Przetoż káżdy Náuczony w piśmie wyćwiczony w krolestwie niebieskim/ podobny jest człowiekowi gospodarzowi / ktory wynośi z skárbu swego nowe y stáre rzeczy.

53 Y Stáło śię gdy JEzus dokończył tych podobieństw / puśćił 54 śię z támtąd. ✤ A przyszedszy do q Oyczyzny swojey / nauczał je w bożnicy ich: ták / iż śię bárzo zdumiewáli/ y mowili; Z kądże temu tá 55 mądrość/ y tá moc? ✤ Izaż ten nie jest on r syn ćieśle? Izaż mátki jego nie zowią Márya: á bráćia jego Jákob/ y Jozes / y Symon/ y 56 Judás? ✤ A śiostry jego izali wszystkie u nas nie są? Z kądże tedy temu 57 to wszystko? ✤ Y gorszyli śię z niego. Ale JEzus rzekł im; Nie jest Prorok s beze czći / tylko w Oyczyźnie 58 swojey y w domu swojim. ✤ Y nie uczynił tám wiele cudow / dla niedowiárstwá ich.

ROZDZIAŁ XIV.

Mniemánie Herodowe o Chrystuśie. 3. Herod cudzołożnik, Janá Chrzćićielá zábił. 13. JEzus przed Herodem ustąpił. 18. Piąćią chlebow pięć tyśięcy nákarmił. 23. Modlił śię. 25. Po morzu chodźił. 28. Piotr zá nim. 35. Moc Boską w uzdrowieniu wielu pokazał.

1 W On czás usłyszał a Herod Tetrárchá wieść o Jezuśie. 2 ✤ Y rzekł sługom swojim: Tenći jest Jan Chrzćićiel: on to zmartwych wstał / y dla tego śię cudá przezeń 3 dźieją. ✤ Abowiem Herod b pojimawszy Janá/ związał go był / y wsádźił do więźienia dla Herodyády 4 żony Filipá brátá swego. ✤ Bo mu Jan mowił: Nie godźi śię c jey 5 mieć. ✤ Ale gdy go on chćiał zábić/ bał śię ludu: ábowiem go zá d Proroká mieli.

6 G Dy tedy obchodzono dźień e národzenia Herodowego / tańcowáłá corká Herodyády w pośrzodku *gośći*: Y podobáłá śię Herodo-7 wi. ✤ Z kąd pod przyśięgą obiecał 8 jey dáć czegobykolwiek żądáłá. ✤ A oná przed tym będąc náprawiona od mátki swojey / rzekłá: Daj mi tu ná miśie głowę Janá Chrzćićielá. 9 ✤ Y zásmućił śię Krol: ále dla przyśięgi / y dla społśiedzących / kazał 10 *jey* dáć. ✤ A posławszy *kátá*, ściął 11 Janá w więźieniu. ✤ Y przynieśiono głowę jego ná miśie / á oddano dźiewecżce: y odniosłá *ją* mátce 12 swojey. ✤ A przyszedszy uczniowie jego / wźięli ćiáło / y pogrzebli je: á szedszy/ powiedźieli JEzusowi.

13 Y O usłyszawszy JEzus/ ustąpił f z támtąd w łodźi ná miejsce puste osobno: á usłyszawszy lud / szli 14 zá nim z miast pieszo. ✤ Wyszedszy tedy JEzus ujrzał wielki lud / y użalił śię ich / á uzdrawiał chore ich.

15 A Gdy nádchodźił wieczor / przystąpili g do niego uczniowie jego mowiąc: Puste jest *to* miejsce / á czás już przeminął: rozpuść ten lud/ áby odszedszy do miásteczek / kupili 16 sobie żywnośći. ✤ A JEzus im rzekł: nie potrzebá im odchodźić/ 17 dajćie wy im co jeść. ✤ Ale mu oni rzekli: Nie mamy tu tylko pięć 18 chlebow/ y dwie rybie. ✤ A on rzekł: 19 Przynieśćie mi je tu. ✤ Y rozkazawszy ludowi uśieść ná trawie/ wźiął onych pięć chlebow/ y dwie rybie: á wejrzawszy w niebo/ błogosłáwił: á łamiąc / dawał uczniom chle-20 by/ á uczniowie ludowi. ✤ Y jedli wszyscy / á násyceni byli: y zebráli co zbywáło ułomkow dwánaśćie ko-21 szow pełnych. ✤ A tych ktorzy jedli/ było około pięći tyśięcy mężow / oprocz niewiast y dźiatek.

22 A Wnetże przymuśił JEzus uczniе swoje / áby wstąpili w łodź y uprzedźili go ná drugą stronę / áż-23 by rozpuśćił lud. ✤ A rozpuśćiwszy lud/ wstąpił ná gorę h z osobná / áby śię modlił. A gdy był wieczor/ sam 24 tám był. ✤ A łodź już w pośrzodku

morzá

q *Márk.* 6. 1. *Luká.* 4. 16. r *Janá.* 6. 42. s *Márk.* 6. 4. *Luká.* 4. 24. *Janá.* 4. 44. a *Márk.* 6. 14. *Luká.* 9. 7. b *Márk.* 6. 17. *Luká.* 3. 19. c 3 *Moj* 18. 16. d *Mátt.* 21. 26. e 1 *Moj* 40. 20. f *Márk.* 6. 31. *Luká.* 9. 10. *Janá.* 6. 8. g *Márk.* 6. 35. *Luká.* 9. 12. *Janá.* 6. 5. h *Márk.* 6. 46. *Janá.* 6. 16.

morzá będąc / miotána byłá od wáłow: ábowiem był wiátr przećiwny. 25 Lecz o czwartey straży nocney/ szedł do nich Jezus / chodząc po morzu. 26 A ujrzawszy go uczniowie po morzu chodzącego / zátrwożyli śię / mowiąc: Obłudá to jest; y od bojáźni krzyknęli. 27 Lecz wnet rzekł do nich Jezus / mowiąc: Ufájćie/ Jamći to jest; Nie bojćie śię. 28 A odpowiádájąc mu Piotr/ rzekł; Pánie jesliżeś ty jest / każ mi przyść do śiebie po wodźie. 29 A on rzekł: Podź. A Piotr wystąpiwszy z łodźi / szedł po wodźie / áby przyszedł do Jezusá. 30 Ale widząc wiátr gwałtowny/ zlękł śię. A gdy począł tonąć / zákrzyknął / mowiąc; Pánie rátuj mię! 31 A Jezus záraz wyćiągnąwszy rękę/ uchwyćił go / y rzekł mu; O Máłowierny! przecżżeś wątpił: 32 A gdy oni wstąpili w łodź/ ućiszył śię wiátr. 33 A ći ktorzy byli w łodźi/ przystąpiwszy pokłonili mu śię mowiąc; Práwdźiwieś jest Synem Bożym.

34 Y Przepráwiwszy śię / przyszli do źiemie i Genezáret. 35 A poznawszy go mężowie miejscá onego/ posłáli do wszystkiey oney okolicżney krájiny: y przynieśiono do niego wszystkie/ ktorzy śię źle mieli. 36 Y prośili go / áby śię tylko podołku száty jego dotykáli: á ktorzy śię kolwiek dotknęli/ uzdrowieni są.

i Márk. 6. 53.

ROZDZIAŁ XV.

Bożychli przykázan, czy ustaw ludzkich bárźiey przestrzegáć? 12. Fáryzeuszowie śię tym zgorszyli. 13. Pan ich gromi. 22. Niewiástkę Chánánejską rátuje. 29. Inne uzdrawia. 32. Siedmiorgiem chlebá, 4000, ludźi karmi.

1 Tedy przystąpili a do Jezusá z Jeruzalemu Náuczeni w piśmie/ y Fáryzeuszowie/ mowiąc; 2 Czemu uczniowie twoji przestępują ustáwę stárszych? Abowiem nie umywáją ręku swych / gdy máją jeść chleb. 3 A on odpowiádájąc/ rzekł im; Czemuż y wy przestępujećie przykazánie Boże dla ustáwy wászey? 4 Abowiem Bog przykazał/ mowiąc; Czći b Ojcá twego y mátkę: y ktoby złorzeczył c Ojcu ábo mátce / śmiercią niechaj umrze. 5 Ale wy powiádaćie; Ktoby rzekł Ojcu ábo mátce; Dar d ktorykolwiek jest odemnie / tobie pożyteczny będźie: á nie uczćiłby ojcá swego ábo mátki swojey/ *bez winy będźie.* 6 Y wzruszyliśćie przykazánia Boże dla ustáwy wászey. 7 Obłudnicy / dobrze o was prorokował Izájasz/ mowiąc; 8 Lud ten przybliża e śię do mnie usty swymi / y wárgámi czći mię: ále serce ich dáleko jest odemnie. 9 Lecz prożno mię czczą náuczájąc náuk *ktore są* przykazánia ludzkie.

10 A Záwołáwszy do śiebie ludu/ rzekł im; Słuchajćie / á rozumiejćie. 11 Nie to co wchodźi w ustá f pokala człowieká / ále co wychodźi z ust/ to pokala człowieká. 12 Tedy przystąpiwszy uczniowie jego / rzekli mu; Wieszże Fáryzeuszowie usłyszawszy tę mowę / zgorszyli śię? 13 A on odpowiádájąc/ rzekł; Wszelki szczep g ktorego nie szczepił Oćiec moj niebieski/ wykorzeniony będźie. 14 Zániechajćie ich: ślepi h są wodzowie ślepych: á ślepy jesliby ślepego prowádźił / obádwá w doł wpádną.

15 A Odpowiádájąc Piotr / rzekł mu; Wyłoż nam to podobieństwo. 16 Y rzekł Jezus; Jeszczeż y wy i bezrozumni jesteśćie? 17 Jeszczeż nie rozumiećie iż wszystko co wchodźi w ustá/ w brzuch idźie/ y do wychodu bywa wyrzucone? 18 Ale co z ust pochodźi / z sercá wychodźi / á toć pokala człowieká. 19 Abowiem z sercá wychodzą złe k myśli / mężobojstwá / cudzołostwá/ wszeteczeństwá/ złodźiejstwá/ fałszywe świádectwá/ bluźnierstwá. 20 Toć jest/ co pokala człowieká: ále jeść nieumytymi rękomá / toć nie pokala człowieká.

21 A Wyszedszy i Jezus z támtąd/ ustąpił w strony Tyru y Sydonu. 22 A oto niewiástá Chánánejska z onych gránic wyszedszy / wołáłá / mowiąc do niego; Zmiłuj śię nádemną Pánie/ Synu Dawidow! Corká mojá ćięszko bywa od dyabłá dręczona. 23 A on jey nie odpowiedźiał y słowá: Tedy przystąpi-

pi-

a Márk. 7. 1. b 2 Moj 20.12. 5 Moj 5. 16. c 2 Moj. 21.17. 3 Moj. 20. 9.

d 1. *Tom ofiárował w dar czymkolwiek mi pomoc miał.* e Ezái. 29.13. f Márk. 7. 18. g Jan. 15. 2. h Luká. 6. 39. i Márk. 7. 18. k 1 Moj. 6. 5. 8.21. E. al. N. ll. w P. l Márk. 7. 24.

pyiwszy uczniowie jego / prosili go / mowiąc ; Odpraw ją / boć woła zá námi. ✤ 24 A on odpowiádájąc / rzekł: Nie jestem posłány tylko do owiec m ktore zginęły z domu Izráelskie- 25 go / ✤ Lecz oná przystąpiwszy / pokłoniłá mu się mowiąc ; PAnie / rátuj 26 mię ! ✤ A on odpowiádájąc / rzekł ; Nie dobra jest bráć chleb dziecin- 27 ny / á miotáć szczenietom. ✤ A oná rzekłá ; Ták jest PAnie ; A wszákże y szczenięta jedzą odrobiny / ktore pá- 28 dáją z stołu Pánow ich. ✤ Tedy odpowiádájąc JEzus / rzekł jey ; O niewiásto ! wielka jest wiárá twojá ; niechajći się stánie jáko chcesz. Y uzdrowiona jest corká jey od oneyże godziny. *

m Mátt. 10. 6.

29 A JEZUS poszedszy z támtąd / przyszedł nád morze Gáliley- skie : á wstąpiwszy ná gorę / sie- 30 dział tám. ✤ Y przyszedł do niego wielki lud / májąc z sobą chrome / ślepe / nieme / ułomne / y inszych wiele : y kłádli je u nog JEzusowych / 31 y uzdrawiał je : ✤ Ták iż się on lud dziwował / widząc n że niemi mowią / ułomni uzdrowieni są / chromi chodzą / á ślepi widzą : y wielbili Bogá Izráelskiego.

n Mátt. 11. 5. Luka. 7. 22.

32 LEcz JEzus zwoławszy uczniow swojich / rzekł : Zal mi o tego ludu : Abowiem już trzy dni przy mnie trwáją / á nie máją coby jedli : á nie chcę ich rozpuśćić głodnych / by snadź nie pomdleli ná 33 drodze. ✤ Tedy mu rzekli uczniowie jego : Z kądżebyśmy wzięli ták wiele chlebá ná tey pusczy / ábyśmy 34 ták wielki lud násycili ? ✤ Y rzekł im JEzus : Wieleż macie chlebow ? A oni rzekli : Siedm / y trochę 35 rybek. ✤ Tedy rozkazał ludowi / áby 36 siedli ná ziemi. ✤ A wziąwszy one siedm chlebow y one ryby / uczyniwszy p dźięki / łamał / y dał uczniom 37 swojim : á uczniowie ludowi. ✤ Y jedli wszyscy / y násyceni są : y zebráli co zbyło ułomkow / siedm ko- 38 szow pełnych. ✤ A było tych ktorzy jedli / czterey tysiące mężow / oprocz 39 niewiast y dziatek. ✤ Tedy rozpuściwszy lud / wstąpił w łodź : y przyszedł ná gránice Mágdáláńskie.

o Márk. 8. 2.

p Jand. 6. 11. Dziej. 27. 35. 1 Tym. 4. 3.

ROZDZIAŁ XVI.

PAN cudu prágnących zgromił. 5. Kwásu Fáryzeyskiego strzedz się rozkazał. 13. Coby o nim ludźie rozumieli, pytał. 27. Wyznánie uczniow pochwalił. 21. O śmierći powiedźiał. 23. Piotrá zgromił. 24. Y jákimi náśládowniey jego máją być, pokazał.

1 A Przystąpiwszy Fáryzeuszowie y Sáduceuszowie / kusząc / prosili go áby im a známię z niebá u- 2 kazał. ✤ A on odpowiádájąc / rzekł im : Gdy bywa wieczor / mowićie ; Pogodá *będźie*, bo się niebo czer- 3 wieni. ✤ A ráno : Dziś *będźie* niepogodá ; Abowiem się niebo pochmurne czerwieni. Obłudnicy / Postáwę b niebá rozsądźić umiećie / á známion tych czásow nie mo- 4 żećie. ✤ Rodzaj zły y cudzołożny / známienia szuka / ále mu známię nie będźie dano / tylko ono známię Jonaszá c Proroká. Y opuśćiwszy je / odszedł.

a Mátt. 12. 38. Márk. 8. 11.

b G. Oblicze.

5 A Gdy się przepráwili uczniowie jego d ná drugą stronę *morzá*, zápámiętáli wziąć chlebá. 6 ✤ Y rzekł im JEzus ; Pátrzćie / á strzeżćie e się kwásu Fáryzeuszow y 7 Sáduceuszow. ✤ A oni rozmawiáli miedzy sobą / mowiąc : Nie wźieli- 8 śmy chlebá. ✤ Co obaczywszy JEzus / rzekł im : O czymże rozmawiaćie miedzy sobą / o máło wierni ! Ześćie 9 chlebá nie wźięli? ✤ Jeszczeż nie rozumiećie f áni pámiętaćie onych pięći chlebow / á onych pięći tysięcy *ludźi* : y jákośćie wiele koszow 10 zebráli? ✤ Ani onych śiedmi g chlebow / y czterech tysięcy *ludźi* : á jákośćie wiele koszow názbieráli ? ✤ 11 Jákoż nie rozumiećie / żem wam nie o chlebie powiedźiał / *mowiąc* : Abyśćie się strzegli kwásu Fáryzeu- 12 szow y Sáduceuszow ? ✤ Tedy zrozumieli / że nie mowił áby się strzegli kwásu chlebá ; ále nauki Fáryzeuszow y Sáduceuszow.

c Jona. 2. 1. Mátt. 12. 39.

d Márk. 8. 14.

e Luká. 12. 1.

f Janá. 6. 9.

g Mátt. 15. 34.

13 A Gdy przyszedł JEzus w strony h Cezárey Filippowey / pytał uczniow swojich / mowiąc : Kimże mię powiádáją być ludźie 14 Syná człowieczego? ✤ A on rzekli ;

E. w dzień S. Piot. Páwł. h Luk. 9. 18.

Jedni i Janem Chrzćicielem; á drudzy Eliaszem; inszy też Jeremiaszem / ábo jednym z Prorokow. i Mátt. 14. 1.

15 Y rzekł im; A wy kim mię być powiádaćie? 16 A odpowiádájąc Symon Piotr/rzekł; Tyś jest k Chrystus on Syn Bogá żywego. k Janá. 6. 69. 17 Tedy odpowiádájąc JEzus / rzekł mu; Błogosłáwionyś Symonie/ Synu Jonászow: bo tego ćiáło y krew nie objáwiłá tobie / ále Oćiec moj ktory jest w niebieśiech. 18 A Ja ć też powiádam / żeś ty jest Piotr: á ná tey opoce l zbuduję Kośćioł moj / á bramy piekielne nie przemogą go. l Janá. 1. 42. 19 Y tobie dam m klucze krolestwá niebieskiego: á cokolwiek zwiążesz ná źiemi / będźie związano y w niebieśiech / á cokolwiek rozwiążesz ná źiemi / będźie rozwiązano y w niebieśiech.* m Mátt 18. 18. Janá. 20. 23.

20 TEdy przykazał uczniom swojim áby nikomu nie powiádáli że on jest JEzus Chrystus. 21 Y od tąd począł JEzus pokázowáć uczniom swojim / iż muśi odejść do Jeruzálem / y wiele ćierpieć od stárszych y od przedniejszych Kápłanow/y Náuczonych w pismie; á być zábitym / y trzećiego dniá zmartwychwstáć. 22 A wźiąwszy go Piotr n ná stronę, począł go strofowáć/ mowiąc; Zmiłuj śię sam nád sobą PAnie; nie przydźie to ná ćię. n Márk. 8. 33. Luká. 9. 22. 23 A on obroćiwszy śię/ rzekł Piotrowi; Idź odemnie Szátánie / jesteś mi zgorszeniem: ábowiem nie pojmujesz tego co jest Bożego/ ále co jest ludzkiego.

24 TEdy rzekł JEzus do uczniow swojich; Jesli kto chce iść zá mną / niechájże sámego śiebie záprzy/ á weźmie o krzyż swoj / y nászláduje mię. o Márk. 8. 34. 25 Bo ktoby chćiał duszę p swoję záchowáć / stráći ją: á kto by stráćił duszę swoję dla mnie / znajdźie ją. p Mátt 10. 39. Márk. 8. 35. 26 Abowiem/coż pomoże człowiekowi / choćby wszystek świát pozyskał / á ná duszy swojey szkodował? ábo/ co zá zamiánę da q człowiek zá duszę swoję? q Márk. 1. 36. 27 Abowiem Syn człowieczy przydźie r w chwale Ojcá swego z Anjoły swojimi: á tedy odda s káżdemu według uczynkow jego. r Mátt 25. 31. s Psalm 62. 13. 21 Záprawdę t powiádam wam/ są niektorzy z tych co tu stoją / ktorzy nie ukuszą śmierći / áżby ujrzeli Syná człowieczego idącego w Krolestwie swojim. t Márk. 9. 1. Luká. 9. 27.

ROZDZIAL XVII.

Chrystus PAn śię przemienił. 5. Tego Oćiec słucháć roźkazał. 12. O Eliaszu mowił. 17. Ucznie o niedowiárstwo zgromił. 18. Lunátyká uzdrowił. 20. Wiárá. 21. Modlitwá, Post zálećił. 22. Smierć swoję przepowiedźiał. 24. Cło zá śię y zá Piotrá zápłáćił.

1 A Po sześći i dniách / wźiął JEzus Piotrá/y Jákubá/y Janá brátá jego; y wprowádźił je ná gorę wysoką osobno. E. w dźień Przemien. PAńskiego. a Márk. 9. 2. Luká. 9. 28. 2 Piotr 1. 17. 2 Y przemieniony jest przed nimi: á rozjáśniło śię oblicze b jego / jáko słońce; á száty jego stáły śię białe / jáko świátłość. b Objáw 1. 14. 3 A oto ukázáli śię im Mojżesz y Eliasz / z nim rozmawiájący. 4 A odpowiádájąc Piotr/rzekł do JEzusá; PAnie / dobrze nam tu być: Jesli chcesz / uczynimy tu trzy namioty; tobie jeden / y Mojżeszowi jeden/ y Eliaszowi jeden. 5 A gdy on jeszcze mowił/oto obłok jásny záćienił je: A oto głos z obłoku mowiący; Ten jest c Syn moj miły / w ktorym mi śię upodobáło, tego d słuchájćie. c Márk. 9. 7. Luká. 9. 35. 2 Piotr 1. 17. d 5 Moj. 18. 15. 6 To usłyszawszy uczniowie / upádli na twarz swoję / y báli śię bárzo. 7 Tedy przystąpiwszy JEzus / dotknął śię ich / y rzekł: Wstańćie/á nie bojćie śię. 8 A oni podniozszy oczy swoje/ nikogo nie widźieli/tylko JEzusá sámego. 9 A gdy zstępowáli z gory/ przykazał im Jezus/mowiąc: Nikomu nie powiádajćie tego widzenia/ áż Syn człowieczy zmartwychwstánie.*

10 Y Pytáli/ go uczniowie jego/mowiąc: Coż tedy Náuczeni w pismie powiádáją / że ma Eliasz pierwey przyść? 11 A JEzus odpowiádájąc/ rzekł im: Eliaszći pierwey e przydźie/ y náprawi wszystko: e Mál. 4. 5. 12 Ale wam powiádam: Iż Eliasz już f przyszedł/wszákże nie poználi go/ ále uczynili mu cokolwiek chćieli: tákći y Syn człowieczy ma ućierpieć od nich. f Mátt 11. 14. Márk. 9. 13. 13 Tedy zrozumieli uczniowie / że o Janie Chrzćićielu mowił do nich.

14 A Gdy przyßli do ludu / przystąpił do niego człowiek / y upadł przed nim ná koláná / Y rzekł: ♣

15 PAnie / Zmiłuj śię nád synem mojim; ábowiem lunátykiem jest / y ćięszko śię trapi: częstokroć bowiem wpada w ogień / y częstokroć w wodę.

16 ♣ Y przywiodłem go do uczniow twojich / ále go nie mogli uzdrowić.

17 ♣ A odpowiádájąc JEzus / rzekł: O rodzáju niewierny y przewrotny! Dokądże będę z wámi? Dokądże wás będę ćierpiał? Przywiedźćie mi go sám.

18 ♣ Y zgromił onego dyabłá JEzus: y wyszedł od niego: y uzdrowiony jest on młodźieniec od oneyże godźiny.

19 ♣ Tedy przystąpiwszy uczniowie do JEzusá osobno / rzekli mu: Czemużesmy go my g wygnáć nie mogli?

20 ♣ Lecz JEzus rzekł do nich; Dla niedowiárstwá wászego. Záprawdę bowiem powiádam wam: Jesliby sćie / májąc wiárę jáko źiárno gorczyczne / rzekli tey gorze: Przenieś śię h z tąd ná ono miejsce; tedy śię przenieśie; á nic niemożnego wam nie będźie.

21 ♣ Alec ten rodzaj nie wychodźi tylko przez modlitwę / y *przez* post.

22 A Gdy przebywáli w Gálilejey / rzekł do nich JEzus: Syn człowieczy będźie wydány w ręce i ludzkie.

23 ♣ Y zábiją go: ále trzećiego dniá zmartwychwstánie: y zásmućili śię bárzo.

24 ♣ A gdy / przyßli do Kápernáum / przystąpili do Piotrá ći ktorzy podátek wybieráli / y rzekli; Izali Náuczyćiel wász nie dawa podátku? Y rzekł: Dawa.

25 ♣ A gdy wchodźił w dom / uprzedźił go JEzus / mowiąc: Cożći śię zda Symonie? Krolowie źiemscy od kogoż biorą cło ábo czynsz? od synow swojich / czyli od obcych?

26 ♣ Rzekł mu Piotr: Od obcych. Y rzekł mu JEzus: Toć tedy synowie są wolni.

27 ♣ Wszákże ábysmy ich nie zgorszyli / szedszy do morzá / zárzuć wędę / á tę rybę ktora napierwey uwięźnie / weźmi: á otworzywszy gębę jey znajdźiesz Státer: ktory wźiąwszy / daj im zá mię y zá śię.

Rozdział XVIII.

Kto w Krolestwie Bożym nawięt-szym. 4. Máluczkie przyjmowáć. 6. Zgorszenia śię strzedz, y czemu 12. Bog śię nie kocha w zginieniu namniejszego. 15. Jáko sobie z grzeszącymi postępowáć. 21. Pokutującym odpuszczáć. 23. Piękny tego przykład.

1 O Ney godźiny / przystąpili uczniowie do JEzusá / mowiąc: Ktoż wżdy a nawiętszy jest w krolestwie niebieskim?

2 ♣ A záwoławszy JEzus dźiećięćiá / postáwił je w pośrzodku nich / Y rzekł:

3 ♣ Záprawdę powiádam wam / Jesli śię b nie náwroćićie / y nie stániećie śię jáko dźieći / żadnym sposobem nie wnidźiećie do krolestwá niebieskiego.

4 ♣ Kto śię tedy uniży jáko to dźiećię / tenći jest nawiętszym w krolestwie niebieskim.

5 ♣ A ktoby przyjał jedno dźiećię tákie w Imieniu mojim / mnie przyjmuje.

6 ♣ Ktoby zás zgorszył c jednego z tych máłych ktorzy w mię wierzą / pożyteczniey by mu było / áby záwieszony był kámień młyński ná szyjey jego / á utopiony był w głębokośći morskiey.

7 ♣ Biádá świátu dla zgorszenia; ábowiem muszą zgorszenia przyść: wszákże biádá człowiekowi onemu / przez ktorego przychodźi zgorszenie.

8 ♣ Przetoż jesli ręká d twojá / ábo nogá twojá gorszy ćię / odetni ją y zárzuć od śiebie; lepiey jest tobie wniść do żywotá chromym ábo ułomnym / niżeli dwie ręce ábo dwie nodze májąc / wrzuconym być do ogniá wiecznego.

9 ♣ A jesli ćię oko twoje gorszy / wyłup je / y zárzuć od śiebie: lepiey jest tobie jednookim wniść do żywotá / niżeli obie oczy májąc / być wrzuconym do ogniá piekielnego.

10 ♣ Pátrzájćież ábyśćie nie gárdźili żadnym z tych máluczkich. Abowiem wam powiádam: Iż Anjołowie e ich w niebieśiech záwsze pátrzą ná oblicze Ojcá mojego / ktory jest w niebieśiech.

11 ♣ Przyszedł bowiem Syn człowieczy f áby zbáwił to co było zginęło.*

12 Co śię wam zda? Gdyby g ktory człowiek miał sto owiec / á obłąkáłáby śię jedná z nich / ázaż nie zostawia onych dźiewiąćidźieśiąt y dźiewiąći / á poszedszy ná gory nie szuka obłąkáney?

13 ♣ A jesli mu

Marginalia: g Márk. 9. 28. — h Mátt. 21. 21. Márk. 11. 23. Luká. 17. 6. — i Mátt. 20. 18. Márk. 8. 31. y 9. 31. Luká. 9. 44. — E. w dźień S. Mich. — a Márk. 9. 34. Luká. 9. 46. y 22. 24 — b Mátt. 19. 14. 1 Kor. 14. 20. — c Márk. 9. 41. Luká. 17. 1. — d Mátt. 5. 30. Márk. 9. 43. — e Psalm 34. 8. — f Luká. 19. 10. — g Luká. 15. 4.

śię zdárzy ználeść ją/ záprawdę powiádam wam/ że śię z niey bárziey ráduje niż z onych dźiewiąćidźieśiąt
14 dźiewiąći nie obłąkánych. ✤ Ták nie jest wola Ojcá wászego ktory jest w niebieśiech/ áby zginął jeden z tych máluczkich.

h 3 Moj. 19. 17. Luka 17. 3. Jákob. 5. 19.

15 A Jeśliby zgrzeszył h przećiwko tobie brát twoj; idź/ strofuj go miedzy tobą y onym sámym: jeśli ćię usłucha/ pozyskałeś brátá twe-
16 go. ✤ Ale jeśli ćię nie usłucha/ przybierz do śiebie jeszcze jednego ábo dwu/ áby w uśćiech dwu ábo trzech świádkow/ stánęło i káżde słowo.

i 5 Moj. 19. 15. Janá. 8. 17. 2 Kor. 13. 1. Zyd. 10. 28.

17 ✤ A jeśliby ich nie usłuchał/ powiedz Zborowi; á jeśliby Zboru nie usłuchał/ niechći k będźie jáko pogánin
18 y celnik. ✤ Záprawdę powiádam wam; Cobyśćie kolwiek zwiazáli ná źiemi/ będźie związano y ná niebie; á cobyśćie rozwiązáli ná źiemi/ będźie rozwiązono y ná niebie.

k Mátt. 16. 19.

19 ✤ Záśię powiádam wam; Iż gdyby śię z was dwá zgodźili ná źiemi o wszelką rzecz o ktorąby prośili/ stánie śię im od Ojcá mego ktory
20 jest w niebieśiech. ✤ Abowiem gdźie są dwá ábo trzey zgromádzeni w Imię moje/ támem jest w pośrzo-
21 dku nich. ✤ Tedy przyszedł pirwszy do niego Piotr/ rzekł; Pánie wiele kroć zgrzeszy przećiwko mnie brát moj/ á odpuszczę mu? czy áż do śie-
22 dmi kroć? Y rzekł mu JEzus: Nie mowię áż do śiedmi kroć; ále áż do śiedmidźieśiąt śiedmi kroć.

l Luka. 17. 4.

E. ná XXII. N. po S. Troj.

23 Dla tego/ Podobne jest krolestwo niebieskie człowiekowi krolowi/ ktory śię chćiał ráchowáć
24 z sługámi swymi. ✤ A gdy śię począł ráchowáć/ stáwiono mu jednego/ ktory był winien dźieśięć tyśięcy
25 tálentow. ✤ A gdy nie miał z kąd oddáć/ kazał go Pan jego záprzedáć/ y żonę jego/ y dźieći/ y wszystko co
26 miał; y dług oddáć. ✤ Upadszy tedy sługá on/ pokłonił mu śię/ mowiąc; Pánie/ miey ćierpliwość náde mną/
27 á wszystko ći oddam. ✤ A użaliwszy śię Pan onego sługi/ uwolnił go; y
28 dług mu odpuśćił. ✤ A wyszedszy on sługá/ ználazł jednego z społ-sług swojich/ ktory mu był winien sto groszy: á porwawszy go/ duśił go mowiąc; Oddaj mi coś winien. ✤
29 Przypadszy tedy on społ-sługá jego do nog jego/ prośił go/ mowiąc; Miey ćierpliwość náde mną/ á od-
30 dam ći wszystko. ✤ Lecz on nie chćiał: Ale szedszy/ wrzućił go do więźienia
31 áżby oddał co był winien. ✤ Ujrzawszy tedy społ-słudzy jego co śię stáło/ zásmućili śię bárzo: á szedszy oznájmili Pánu swemu/ wszystko co
32 śię stáło. ✤ Tedy záwołáwszy go Pan jego/ rzekł mu: Sługo zły/ wszystek on dług odpuśćiłem ći żeś mię
33 prośił: ✤ Azażeś śię y ty nie miał zmiłowáć nád społ-sługą twojim/ jákom śię y ja zmiłował nád tobą?
34 ✤ A rozgniewawszy śię Pan jego podał go kátom/ áżby oddał to wszystko co mu był winien.
35 ✤ Ták y Oćiec m moj niebieski uczyni wam/ jeśli nie odpuśćićie káżdy brátu swemu z serc wászych upadkow ich. *

m Mátt. 6. 15. Márk. 11. 26. Jákob. 2. 13.

ROZDZIAL XIX.

Chrystus PAn wielu uzdrowił 7. Z Fáryzeuszámi o Małżeństwie mowił. 12. Prawdźiwe młodźieńce opisał. 13. Dźiateczki ktore mu przynoszono przyjmował. 16. Rozmowę z młodźieńcem bogátym miał. 27. Nagrodę obfitą tym ktorzy dla niego wiele opuszczáją/ przyobiecał.

1 Y Stáło śię gdy dokończył JEzusa tych mow/ odszedł z Gálilejey/ á przyszedł ná gránice Judskie/ nád Jordan.

a Márk. 10. 1.

2 ✤ Y szedł zá nim wielki lud/ y uzdrawiał je tám. ✤
3 Tedy przyszli do niego Fáryzeuszowie kusząc go/ y mowiąc mu: Godźili śię człowiekowi opuśćić żonę
4 swoję dla káżdey przyczyny? ✤ A on odpowiádájąc/ rzekł im: Nie czytáliśćie/ iż ten ktory stworzył bná pocżątku człowieká/ męszczyznę y
5 niewiástę uczynił je: ✤ Y rzekł: Dla tego opuśći człowiek Ojcá y Mátkę/ á przyłączy śię do żony swojey:
6 y będą dwoje c jednym ćiáłem. ✤ A ták już nie są dwoje/ ále jedno ćiáło: Co tedy Bog złączył/ człowiek
7 niechaj nie rozłącza. ✤ Rzekli mu: Przecżże tedy Mojżesz rozkazał d dáć list rozwodny/ y opuśćić ją?
8 Rzekł im: ✤ Mojżesz dla zátwárdzenia e serca wászego dopuśćił

b 1 Moj. 1. 27. c 1 Moj. 2. 24. 1 Kor. 6. 16. Efez. 5. 31. d 5 Moj. 24. 1. e Márk. 10. 5.

wam opu- 9 czątku nie puśćić żony wásze: lecż z po- czątku nie było ták. Ale Ja powiádam wam: Iż ktobykolwiek opuśćił f żonę swoję (oprocz dla wszeteczeństwá) á inszáby pojął cudzołożyć: á ktoby opuszczoną pojął cudzołożyć.

f Mátt. 5. 32. Márk. 10.11. Luka. 16.18. 1 Kor. 7. 10.

10 Rzekli mu ucżniowie jego: Jeślić táka jest spráwá męża z żoną/ tedy nie jest dobra żenić śię.
11 A on im rzekł: Nie wszyscy pojmują tey rzeczy/ ále *tylko ći* ktorym to dano.
12 Abowiem są rzezáńcy/ ktorzy śię ták z żywotá mátki národźili; są też rzezáńcy/ ktorzy od ludźi są urzezáni: są też rzezáńcy/ ktorzy śię sámi urzezáli dla krolestwá niebieskiego. Kto może pojąć/ niechaj pojmuje!

13 Tedy mu przynoszono g dźiatki/ áby ná nie ręce wkłádał y modlił śię: ále ucżniowie gromili je.
14 Lecż Jezus rzekł: Zániechajćie dźiatek/ á nie zábraniajćie im przychodźić do mnie: ábowiem tákich jest krolestwo niebieskie.
15 A włożywszy ná nie ręce/ poszedł z támtąd.

g Márk. 10.13. Luka. 18.15.

16 A Oto jeden przystąpiwszy/ rzekł mu: Náucżyćielu dobry/ co dobrego mam cżynić h ábym miał żywot wiecżny?
17 A le mu on rzekł: Przecż mię zowiesz dobrym? nikt nie *jest* dobry/ tylko jeden/ *to jest* Bog: á jesli chcesz wniść do żywotá/ przestrzegaj przykazań.
18 Y rzekł mu: Ktorych? A Jezus rzekł: Nie będźiesz i zábijał: Nie będźiesz cudzołożył: Nie będźiesz kradł: Nie będźiesz mowił fałszywego świádectwá.
19 Cżći Ojcá twego y Mátkę: y miłowáć będźiesz k bliźniego swego/ jáko śiebie sámego.
20 Rzekł mu młodźieniec: Tegom wszystkiego przestrzegał od młodośći mojey: cżegoż mi jeszcże nie dostawa?
21 Rzekł mu Jezus: Jesli chcesz być doskonáłym/ idź/ przedaj májętność twoje/ y rozdaj ubogim; á będźiesz miał l skarb w niebie: á przyszedszy/ náśláduj mię.
22 A gdy młodźieniec te słowá usłyszał/ odszedł smutny: ábowiem wiele miał májętnośći.
23 Tedy Jezus rzekł ucżniom swojim: Záprawdę powiádam wam/ że m z trudnośćią bogáty wnidźie do krolestwá niebieskiego.
24 Y záśię powiádam wam: Że snádniey wielbłądowi przez ucho igielne przejść/ niż bogátemu wniść do krolestwá Bożego.
25 Co usłyszawszy ucżniowie jego/ zdumieli śię bárzo/ mowiąc: Ktoż tedy może być zbáwion?
26 A Jezus wejrzawszy ná nie/ rzekł im: V ludźi to nie można: lecż u Bogá n wszystko jest można.

h Márk 10.17. Luka. 18.18.
i 2 Moj 20.13.
k Mátt. 22.39.
l 1 Tym. 6. 19.
m Márk. 10.23.
n Luka. 1. 37.

27 Tedy o odpowiádájąc Piotr/ rzekł mu: Otośmy my opuśćili wszystko/ y poszliśmy zá tobą/ coż nam tedy *zá to* będźie?
28 A Jezus im rzekł: Záprawdę powiádam wam/ iż wy ktorzyśćie mię náśládowáli w odrodzeniu/ gdy uśiędźie Syn cżłowiecży ná stolicy chwały swojey/ uśiądźiećie y wy ná dwunastu p stolicách sądząc dwánaśćie pokolenia Izráelskie.
29 A káżdy ktoby opuśćił domy ábo bráćia/ ábo śiostry/ ábo ojcá/ ábo mátkę/ ábo żonę/ ábo dźieći/ ábo role dla Imienia mego/ sto kroć więcey weźmie/ y żywot wiecżny odźiedźicży.
30 A wiele pierwszych będą q ostátnimi/ á ostátnich pierwszymi.*

E. w dźień nawrocen. S. Páwłá
o Márk. 10.28. Luká. 18.28.
p Luká. 22.30.
q Mátt. 20.16. Márk. 10.31. Luka. 13.30.

ROZDZIAŁ XX.

Chrystus podobieństwem winnice, Kośćioł swoj wyráźił. 17. O śmierći swojey mowił. 20. Mátkę z synámi jey o rzecży nieprzystojne proszącą, uspokojił. 29. Y dwu ślepych uzdrowił.

E. ná Staro-zapust.

1 Abowiem podobne jest krolestwo niebieskie cżłowiekowi gospodarzowi/ ktory wyszedł bárzo ráno nájmowáć robotniki do winnice swojey.
2 A zmowiwszy śię z robotnikámi z groszá ná dźień/ posłał je do winnice swojey.
3 A wyszedszy o trzećiey godźinie/ ujrzał drugie/ ktorzy stali ná rynku prożnujący.
4 Y rzekł im: Idźćie y wy do winnice/ á co będźie spráwiedliwego/ dam wam. A oni poszli.
5 Záśię wyszedszy o szostey y dźiewiątey godźinie/ tákże ucżynił.
6 Potym o jedenastey godźinie wyszedszy/ ználazł drugie ktorzy stali prożnujący/ y rzekł im: Przecż tu stojićie cáły dźień prożnujący?
7 Rzekli mu: Iż

nas nikt nie nájął: Rzekł im; Idźćie y wy do winnnice: á co będźie ſpráwiedliwego/ weźmiećie. ♣ 8 A gdy był wieczor/ rzekł Pan winnice ſpráwcy ſwemu; Záwołaj robotnikow/ á oddaj im zapłátę począwßy od oſtátnich/ áż do pierwßych. ♣ 9 A gdy przyßli oni ktorzy o jedenáſtey godźinie byli nájęći, wźiął káżdy z 10 nich po großu. ♣ Przyßedßy tedy pierwßy/ mniemáli że więcey wezmą: ále wźięli y oni káżdy z nich 11 po großu. ♣ A wźiąwßy/ ßemráli przećiwko goſpodarzowi/ Mowiąc: 12 ♣ Ci oſtátni jedne godźinę robili/ á uczyniłeś je nam rownymi/ ktorzyśmy znośili ćiężar dniá/ y upalenie. 13 ♣ A on odpowiádájąc/ rzekł jednemu z nich: Przyjaćielu/ nie czynię ć krzywdy: Azaś śię nie z großá 14 zmowił ze mną? ♣ Weźmi co twojego jeſt, á idź: chcę bowiem temu 15 oſtátniemu dáć jáko y tobie. ♣ Azaż mi śię nie godźi czynić z mojim co chcę? Czyli oko twoje złośliwe jeſt 16 iżem ja jeſt dobry? ♣ Tákći będą a oſtátni pierwßymi/ á pierwßy oſtátnimi. Abowiem/ wiele jeſt wezwánych/ ále máło wybránych.*

17 A Wſtępując JEzus do Jeruzálem/ wźiął z ſobą dwunaśćie uczniow ná oſobne miejſce w drodze/ 18 y rzekł im; ♣ Oto wſtępujemy b do Jeruzalem/ á Syn człowieczy będźie wydány Przedniejßym kápłánom/ y Náuczonym w piśmie/ y 19 oſadzą go ná śmierć. ♣ Y wydádzą go c pogánom ná pośmiewánie/ y ná ubiczowánie/ y ná ukrzyżowánie: ále trzećiego dniá zmartwychwſtánie.

20 Tedy przyſtąpiłá do niego d mátká ſynow Zebedeuſzowych/ z ſynámi ſwojimi kłaniájąc mu śię/ 21 y proßąc nieco od niego. ♣ A on jey rzekł; Czegoż chceß? Rzekłá mu; Rzecz áby śiedźieli ći dwá ſynowie moji/ jeden po práwicy twojey/ á drugi po lewicy w kroleſtwie two- 22 jim. ♣ Ale JEzus odpowiádájąc/ rzekł; Nie wiećie o co e prośićie. Możećież pić kielich ktory Ja będę pił? y chrztem/ ktorym śię Ja chrzczę być ochrzczeni? Rzekli mu: 23 Możemy. ♣ Tedy im rzekł: Kielichći moj pić będźiećie[…] ktorym śię ja chrzczę o[…]dźiećie: ále śiedźieć po práwicy mojey y po lewicy mojey nie jeſt mojá rzecz dáć wam, ále tym ktorym jeſt zgotowano od Ojcá mojego.*

24 A Uſłyßawßy to oni dźieśięć/ rozgniewáli śię ná onych dwu brá- 25 ći. ♣ Ale JEzus zwoławßy ich/ rzekł: Wiećie g iż Kśiążętá narodow pánują nád nimi/ á ktorzy wielcy ſą 26 mocy dokázują nád nimi. ♣ Lecz nie ták będźie miedzy wámi: ále h ktobykolwiek miedzy wámi chćiał być wielkim/ niech będźie ſługą wá- 27 ßym. ♣ A ktobykolwiek miedzy wámi chćiał być pierwßym/ niech 28 będźie ſługą wáßym. ♣ Jáko y Syn człowieczy i nie przyßedł áby mu ſłużono/ ále áby k ſłużył/ y áby dał duße ſwą l ná okup zá wielu.

29 A Gdy oni m wychodźili z Jerychá/ ßedł zá nim wielki lud. ♣ 30 A oto dwá ślepi śiedzący przy drodze/ uſłyßawßy iż JEzus przechodźił/ záwołáli/ mowiąc: Zmiłuj śię nád námi PAnie/ Synu Dawidow! 31 ♣ Ale on lud gromił ich/ áby milczeli. ♣ Lecz oni tym więcey wołáli/ mowiąc: Zmiłuj śię nád námi PA- 32 nie/ Synu Dawidow! ♣ A zaſtánowiwßy śię JEzus/ záwołał ich/ y rzekł: Coż chcećie ábym wam u- 33 czynił? ♣ Rzekli mu: PAnie/ áby 34 były otworzone oczy náße. ♣ A użaliwßy śię ich JEzus/ dotknął śię oczu ich: á záraz przejrzáły oczy ich. Y ßli zá nim.

ROZDZIAL XXI.

PAn do Jeruzalem wjechał. 12. *W Kośćiele Bożym rząd uczynił.* 19. *Figowe drzewo uſuſzył.* 23. *W kośćiele z Biſkupy rozmowę miał.* 28. *A przez podobieńſtwá rozmájite, onym domawiał.*

1 A Gdy śię przybliżyli do a Jeruzalem/ y przyßli do Betſáge do gory Oliwney/ tedy JEzus poſłał 2 dwu uczniow/ Mowiąc im: ♣ Idźćie do miáſteczká/ ktore jeſt przećiwko wam/ á záraz znajdźiećie Oślicę uwiązáną y Oślę z nią; odwiąż- 3 ćież je, á przywiedźćie do mnie. ♣ A

jeſliby

a *Mát.* 19.30. *Márk.* 10.31. *Luk.* 13.30. b *Márk.* 10.32. *Luká.* 18.31. c *Janá.* 18.31.

E. w dźień S. Jákubá. d *Márk.* 10.35. e *Rzym.* 8.26.

[…] 12.50. g *Márk.* 10.41. *Luká.* 22.25. h *Mátt.* 23.11. i *Filip.* 2.7. k *Luká.* 22.27. l 1 *Tym.* 2.6. m *Márk.* 10.46.

E. ná N. I. Adw. A. ná Niedz. Kwiet. a *Luk.* 19.29.

jeśliby wam co kto rzekł/ powiedźcie/ iż PAn ich potrzebuje: á záraz puśći je. 4 ♣ A to śię wszystko stáło/ áby śię wypełniło co powiedźiano przez Proroká mowiącego; 5 Powiedźcie b Corce Syońskiey: ♣ Oto Krol twoj idźie tobie ćichy/ á śiedzący ná ośllicy/ y ná ośleciu synu oślice pod járzmem będącey. 6 ♣ Szedszy tedy ucżniowie/ á ucżyniwszy ták jáko im był rozkazał JEzus: 7 ♣ Przywiedli ośllicę y oślę/ y włożyli ná nie száty swoje/ y wsádźili go ná nie. 8 ♣ A wielki lud słáli száty swoje ná drodze: á drudzy obćináli gáłązki z drzew/ y słáli ná drodze. 9 ♣ A lud w przod y pozad idący/ wołał mowiąc: Hosánná Synowi Dawidowemu! błogosłáwiony ktory idźie c w Imieniu PAńskim: Hosánná ná wysokośćiách!*

10 A Gdy on wjáchał do Jeruzalem/ wzruszyło śię wszystko miásto/ 11 mowiąc: Ktoż ten jest? ♣ A lud mowił; Tenci jest JEzus on Prorok 12 z Názáretu Gálilejskiego. ♣ Tedy wszedł JEzus do Kośćiołá d Bożego/ y wygnał wszystkie przedawájące/ y kupujące w kośćiele: á stoły tych co pieniędzmi hándlowáli/ y stołki przedawájących gołębie poprzewracał/ 13 Y rzekł im: ♣ Nápisáno: Dom moj e dom modlitwy názwány będźie: áleśćie wy ucżynili z 14 niego jáskinią f zbojcow. ♣ Tedy przystąpili do niego ślepi y chromi 15 w kośćiele: y uzdrowił je. ♣ A obacżywszy przedniejszy kápłáni y Náucżeni w piśmie/ cudá ktore cżynił/ y dźieći wołájące w kośćiele/ y mowiące: Hosánná Synowi Dawidowemu/ rozgniewáli śię. 16 ♣ Y rzekli mu: Słyszyszże co ći mowią? A JEzus im rzekł: y owszem. Nigdyśćież nie cżytáli? iż z ust niemowiątek g 17 y ssących/ wykonałeś chwałę. ♣ A opuśćiwszy je/ wyszedł z miástá do Betániey/ y tám został.*

18 A Ráno wracájąc śię do miástá/ 19 łáknął: ♣ Y ujrzawszy jedno figowe h drzewo przy drodze/ przyszedł do niego; y nie ználazł nic ná nim/ tylko sámo liśćie y rzekł mu; Niechaj śię więcey z ćiebie owoc nie rodźi náwieki. Y uschł ozárázem ono figowe drzewo. 20 ♣ A ujrzawszy to ucżniowie/ dźiwowáli śię/ mowiąc; Jákoć prętko uschło to 21 figowe drzewo. ♣ Tedy odpowiádájąc JEzus/ rzekł im; Záprawdę powiádam wam/ Jeśliby śćie i mieli wiárę/ á nie wątpilibyśćie: nie tylko to co śię stáło z figowym drzewem ucżynićie/ ále gdybyśćie y tey gorze rzekli; Podnieś śię/ á rzuć 22 śię w morze; stánie śię. ♣ Y wszystko o cobyśćiekolwiek k prośili w modlitwie wierząc/ weźmiećie.

23 A Gdy on przyszedł do Kośćiołá/ przystąpili do niego gdy ucżył/ Przedniejszy Kápłáni y Stárszy ludu/ mowiąc; Ktorąż mocą l to 24 cżynisz? á ktoć dał tę moc? ♣ A odpowiádájąc JEzus/ rzekł im; Spytam y Ja was o jednę rzecż/ ktorą jeśli mi powiećie/ y Ja wam powiem/ 25 ktorą mocą to cżynię. ♣ Chrzest Jánow zkąd był? z niebá/ cżyli z ludźi? A oni myślili sámi w sobie/ mowiąc; Jeśli powiemy; Z niebá: rzecże nam; Czemużeśćie mu tedy 26 nie uwierzyli? ♣ Jeśli záś powiemy; Z ludźi: boimy śię ludu; bo Jáná wszyscy máją m zá Proroká. 27 ♣ A odpowiádájąc JEzusowi/ rzekli; Nie wiemy. Rzekł im y on; Y Ja wam nie powiem ktorą mocą to cżynię.

28 A Le coż śię wam zda? Cżłowiek niektory miał dwu synow: á przystąpiwszy do pierwszego/ rzekł; Synu/ idź/ rob dźiś ná winnicy mo29 iey. ♣ Ale on odpowiádájąc/ rzekł; Nie chcę; á potym obacżywszy śię/ 30 poszedł. ♣ A przystąpiwszy do drugiego/ rzekł tákże: A on odpowiádájąc rzekł; Ja idę Pánie: ále nie szedł. ♣ 31 Ktoryż z tych dwu ucżynił wolą Ojcowską? Rzekli mu; On pierwszy. Rzekł im JEzus; Záprawdę powiádam wam/ Że was Celnicy y wszetecżnice uprzedzáją do krolestwá 32 Bożego. ♣ Abowiem przyszedł do was Jan n drogą spráwiedliwośći/ á nie uwierzyliśćie mu; ále Celnicy y wszetecżnice uwierzyły mu: á wy widząc to, przećieśćie śię nie obacżyli/ ábyśćie mu uwierzyli.

33 D Rugiego podobieństwá słuchajćie; Cżłowiek niektory

b Ezdj. 62.18. Zách. 9.9. Jané. 12.15.
c Psalm 118.26
d Márk. 11.15.
e Ezdj. 56.7.
f Jerem 7.11.
g Psalm 8.3.
h Márk. 11.12.
i Mátt 17.20.
k Mátt 7.7.
l Márk. 11.27. Luká. 20.1.
m Mátt 14.5.
n Mátt 3.2.

był gospodarzem / ktory násádźił winnicę / y płotem o ją ogrodźił / y wkopał w niey prásę / y zbudował wieżę / y nájął ją winárzom ; y odjáchał precż. 34 ♣ A gdy śię przybliżył czás *odbieránia* pożytkow / posłał sługi swoje do onych winiárzow / áby odebráli pożytki jey. 35 ♣ Ale winiárze pojimawszy sługi jego / jednego p ubili / á drugiego zábili / á drugiego q ukámienowáli. 36 ♣ Záśię posłał inszych sług / więcey niż pierwszych : Y tákże im uczynili. 37 ♣ Ale ná ostátek posłał do nich Syná swego / mowiąc ; Będą śię wstydźić Syná mego. 38 ♣ Lecż winiárze ujrzawszy onego Syná / rzekli między sobą ; Tenći jest dźiedźić : podźćie / zábijmy r go / á otrzymamy dźiedźictwo jego. 39 ♣ Tedy porwawszy go / wyrzućili go precż z winnice / y zábili. 40 ♣ Gdy tedy Pan winnice przyjdźie / coż uczyni onym winiárzom ? 41 ♣ Rzekli mu ; Złe / źle potráći / á winnicę najmie inszym winiárzom / ktorzy mu oddawáć będą pożytki czásow swojich. 42 ♣ Rzekł im JEzus ; Niecżytáliśćie nigdy w pismiech ? Kámień s ktory odrzućili budujący / ten śię stał głową węgielną : od PAná ći śię to stáło / y dźiwne jest w ocżách nászych. 43 ♣ Przetoż powiádam wam ; Iż od was odjęte będźie krolestwo Boże / y będźie dáne nárowi czyniącemu pożytki jego. 44 ♣ A ktoby padł ná ten t kámień / roztráći śię : á ná kogoby *on* u upadł / zetrze go. 45 ♣ A usłyszawszy przedniejszy Kápłáni y Fáryzeuszowie podobieństwá jego / domyślili śię iż o nich mowił. 46 ♣ A chcąc go pojimáć bali śię ludu : ponieważ x go mieli zá Proroká.

Rozdział XXII.

Chrystus podobieństwem wesela táiske Boże nam záleca. 9. O powołániu Pogánow mowi. 16. Powinnośći Bogu y Cesárzowi oddawáć rozkázuje. 23. Z Sáduceuszámi o zmartwychwstániu. 34. A z Fáryzeuszámi o nawiętszym przykázániu Zakonnym. 41. Y o Messyaszu, rozmawia.

1 GEdy odpowiádájąc JEzus / záśię im rzekł w podobieństwách / 2 mowiąc ; ♣ Podobne jest krolestwo niebieskie człowiekowi Krolowi / ktory sprawił a wesele Synowi swemu. 3 ♣ Y posłał sługi swe áby wezwáli záproszonych ná wesele : ále nie chćieli przyjść. 4 ♣ Znowu posłał insze sługi / mowiąc : Powiedźćie záproszonym ; Otom obiad moj nágotował / woły moje y co było karmnego pobito / y wszystko gotowo : Podźćież b ná wesele. 5 ♣ Ale oni zániedbawszy / odeszli / jeden do roli swojey / á drugi do kupiectwá swego. 6 ♣ A drudzy pojimawszy c sługi jego / zelżyli y pobili *je*. 7 ♣ Co gdy Krol usłyszał / rozgniewał śię : á postawszy wojská d swoje / wytráćił one morderze ; y miásto ich zápalił. 8 ♣ Tedy rzekł sługom swojim ; Weseleć w prawdźie jest gotowe : lecż záproszeni nie byli godni. 9 ♣ Przetoż idźćie ná rozstánia drog : á kogokolwiek znajdźiećie / wezwijćie ná wesele. 10 ♣ Tedy wyszedszy oni słudzy ná drogi / zgromádźili wszystkie ktorekolwiek ználeźli / złe y dobre : y nápełnione jest wesele gośćmi. 11 ♣ A wszedszy Krol áby oglądał gośćie ; obaczył tám człowieká nieodźianego szátą weselną / 12 ♣ Y rzekł mu ; Przyjaćielu / jákoś tu wszedł / nie májąc száty weselney ? A on zámilknął. 13 ♣ Tedy rzekł Krol sługom ; Związawszy nogi y ręce jego / weźmićie go / á wrzuććie do ćiemnośći e zewnętrznych : tám będźie płácż y zgrzytánie zębow. 14 ♣ Abowiem wiele f jest wezwánych / ále máło wybránych.*

15 TEdy odszedszy g Fáryzeuszowie / uczynili rádę / jákoby go usidlili w mowie. 16 ♣ Y posłáli do niego ucżnie swoje z Herodyány / mowiąc ; Náucżyćielu / Wiemy żeś jest prawdźiwy / y drogi Bożey w prawdźie ucżysz / á niedbasz ná nikogo : ábowiem nie párrzasz ná osobę ludzką. 17 ♣ Przetoż / powiedz nam coć śię zda ? Godźili śię dáć czynsz Cesárzowi / czyli nie ? 18 ♣ Ale JEzus poznawszy złość ich / rzekł ; Czemuż mię kuśićie obłudnicy ? 19 ♣ Pokażćie mi monetę czynszową : A oni mu podáli grosz. 20 ♣ Y rzekł im : Czyjże to obraz y napis ? 21 ♣ Rzekli mu ;

o Psalm 80. 9. Ezái. 5. 1-5. Jerem. 2. 21. Márk. 12. 1. Luká. 10. 9. p Jerem. 37. 15. q 2 Kron. 24. 21. r Mátt. 26. 3. 4. y 27. 1. Janá. 11. 53. s Psalm 118. 22. Ezái. 28. 16. Rzym. 9. 33. 1 Piotr. 2. 7. t Ezái. 8. 14. u Dáni. 2. 34. x Luká. 7. 16. Janá. 6. 14. E. ná XX.

N. po S. Troj. a Luká. 14. 16. Objáw. 19. 7. b Ezái. 25. 6. c Mátt. 21. 35. d Jerem. 25. 9. e Mátt. 8. 12. Luká. 13. 28. f Mátt. 20. 16. E. ná XXIII. N. po S. Troj. g Márk. 12. 13. Luká. 20. 20.

Cesárski. Tedy im rzekł: Oddawájćież tedy co jest Cesárskiego h Cesárzowi: á co jest Bożego/ Bogu. 22 ✣ To usłyszawszy/ zádźiwili śię: á opuśćiwszy go/ odeszli. *

23 DNiá onego przyszli i do niego Sáduceuszowie/ ktorzy mowią iż niemász zmartwych wstánia: y pytáli go/ 24 Mowiąc; ✣ Náuczyćielu/ Moyżesz powiedźiał: Jeśliby kto umárł knie májąc dźiećí/ áby brát jego práwem powinowáctwá pojął żonę jego/ y wzbudźił naśienie brátu swemu. 25 ✣ Było tedy u nas śiedm bráći: á pierwszy pojąwszy żonę/ umárł: á nie májąc naśienia/ zostáwił żonę swoję brátu 26 swemu. ✣ Tákże też wtory/ y trzeći; 27 áż do śiodmego. ✣ A ná ostátek po wszystkich umárłá y oná Niewiástá. 28 ✣ Przetoż/ przy zmártwych wstániu/ ktoregoż z tych śiedmi będźie 29 żoną: gdyż ją wszyscy mieli? ✣ A odpowiádájąc JEzus/ rzekł im; Błądźićie/ nie będąc powiádomi pismá/ áni mocy Bożey. 30 ✣ Abowiem przy zmartwych wstániu/ áni śię żenić áni zá mąż chodźić będą: ále będą jáko Anjołowie Boży w niebie. 31 ✣ A o powstániu umárłych/ nie czytáliśćie co wam powiedźiáno od 32 Bogá mowiącego? ✣ Jam jest Bog l Abráhámow/ y Bog Izááków/ y Bog Jákobow/ Bog/ nie jestći Bogiem umárłych/ ále żywych. ✣ 33 A usłyszawszy to lud/ zdumiał śię m nád náuką jego.

34 LEcz gdy usłyszeli n Fáryzeuszowie/ że záwárł ustá Sáduceuszom/ zeszli śię wespoł. ✣ Y spytał 35 go jeden z nich Zakonnik/ kusząc go 36 y mowiąc; ✣ Náuczyćielu/ Ktore jest nawiętsze przykazánie w Zakonie? 37 A JEzus mu rzekł; ✣ Będźiesz miłował o PAná Bogá twego/ ze wszystkiego sercá twego/ y ze wszystkiey duszę twojey/ y ze wszystkiey 38 myśli twojey. ✣ To jest pierwsze y 39 nawiętsze przykazánie. ✣ A wtore podobne jest temuż: Będźiesz miłował p bliźniego twego/ jáko sámego 40 śiebie. ✣ Ná tych dwu przykazániách wszystek Zakon y Prorocy záwisnęli. 41 ✣ A gdy śię Fáryzeuszowie 42 zebráli/ spytał q ich Jezus/ ✣ Mowiąc; Co śię wam zda o Chrystusie? Czyjim jest Synem? Rzekli mu; Dawidowym. 43 ✣ Y rzekł im; Jákoż tedy Dawid w Duchu názywa go PAnem? mowiąc; 44 ✣ Rzekł PAN PAnu r memu/ śiądź po práwicy mojey/ áż położę nieprzyjaćioły twoje podnożkiem nog twojich. 45 ✣ Ponieważ go tedy Dawid názywa PAnem/ jákoż jest Synem 46 jego? ✣ A żaden mu nie mogł odpowiedźieć y słowá: y nie śmiał go nikt więcey od onego dniá pytáć. *

h Rzym. 13. 7. i Márk. 12.18. Luká. 20.27. Dźiej. 23. 8. k 5 Moj 25. 5. l 2 Moj. 3. 6. m Mátt. 7. 28. E. w XVIII N. po S. Troj. n Márk. 12.28. Luká. 10.25. o 5 Moj. 6. 5. Luká. 10.27. p 3 Moj 19.18. Márk. 12.31. q Márk. 12.35. Luká. 20.42. r Psalm 110.1.

ROZDZIAŁ XXIII.

Chrystus opisuje náuczone w piśmie y Fáryzeusze y złe postępki ich. 8. Przestrzega ucznie od niektorych rzeczy. 9. Nárzeka nád grzechy Fáryzeuszow. 35. Y pomstą im groźi. 37. Dobrodźiejstwo swoje Jeruzalemowi dáne y niewdźięczność ich pokazawszy. 38. Karánie srogie opowiáda.

1 TEdy JEzus rzekł do ludu y do 2 uczniow swojich/ Mowiąc: ✣ Ná stolicy Mojżeszowey uśiedli Náuczeni w piśmie y Fáryzeuszowie. 3 ✣ Przetoż wszystkiego/ czegoby wam kolwiek rozkazáli przestrzegáć/ przestrzegajćie y czyńćie: ále według uczynkow ich nie czyńćie. Abowiem 4 oni mowią/ ále nie czynią. ✣ Bo wiążą brzemioná a ćiężkie y nieznośne/ y kłádą je ná rámioná ludzkie: lecz pálcem swojim nie chcą 5 ich ruszyć. ✣ A wszystkie uczynki swoje czynią/ áby byli widźiáni od ludźi/ y rozszerzáją brámy b swoje/ y rozpuszczáją podołki płaszczow c 6 swojich. ✣ Nád to miłują pierwsze d miejscá ná wieczerzách/ y pierwsze 7 stołki w bożnicách: ✣ Y pozdrawiánia ná rynkách: y áby je názywáli 8 ludźie; Mistrzu/ Mistrzu. ✣ Ale wy nie názywajćie e śię Mistrzámi: ábowiem jeden jest Mistrz wász/ Chrystus: ále wyśćie wszyscy brá- 9 ćia. ✣ Y nikogo nie zowćie Ojcem wászym ná ziemi: ábowiem jeden jest Ojciec f wász ktory jest w niebieśiech. 10 ✣ A niechaj was nie zowią Mistrzámi: gdyż jeden jest Mistrz wász/ 11 Chrystus. ✣ Ale kto z was g nawiętszy jest/ będźie sługą wászym. 12 ✣ A kto by śię wywyższał/ będźie poniżony:

a Luká. 11.46. Dźiej. 15.10. b 5 Moj 6. 8. c 4 Moj 15.38. d Márk. 12.38. Luká. 11.43. e Jákob. 3. 1. f Málác 2. 10. g Mátt 20.26.

á ktoby śię h poniżał / będźie wywyższony.

13 Lecz biádá i wam Náuczeni w piśmie y Fáryzeuszowie obłudni! iż zámykaćie krolestwo niebieskie przed ludźmi: Abowiem tám sámi nie wchodźićie / áni tym ktorzyby wniść chćieli / wchodźić nie dopuszczaćie.

14 Biádá wam Náuczeni w piśmie y Fáryzeuszowie k obłudni! iż pożeraćie domy wdow / á to pod pokrywką długich modlitew. Dla tego ćięższy sąd odnieśiećie.

15 Biádá wam Náuczeni w piśmie y Fáryzeuszowie obłudni! iż obchodźićie morze y źiemię / ábyśćie uczynili jednego nowego Zydá: á gdy śię stánie / czynićie go synem zátrácenia / dwá kroć więcey niżeliśćie sámi.

16 Biádá wam wodzowie ślepi! ktorzy powiádaćie; Ktoby przyśiągł ná Kośćioł / nic nie jest: ále ktoby przyśiągł ná złoto kośćielne / winien jest. 17 Głupi y ślepi! Abowiem coż jest więtszego / złoto / czy Kośćioł / ktory poświęca złoto? 18 A ktoby przyśiągł ná Ołtarz / nic nie jest: lecz ktoby przyśiągł ná dar ktory jest ná nim / winien jest. 19 Głupi y ślepi! Abowiem coż więtszego *jest*, dar / czyli Ołtarz / ktory poświęca dar? 20 Kto tedy przyśięga ná Ołtarz / przyśięga nań / y ná to wszystko co ná nim jest. 21 A kto przyśięga ná Kośćioł / przyśięga nań / y ná tego l ktory w nim mieszka. 22 Y kto przyśięga m ná niebo / przyśięga ná stolicę Bożą / y ná tego ktory śiedźi ná niey.

23 Biádá wam Náuczeni n w piśmie / y Fáryzeuszowie obłudni! iż dawaćie dźieśięćinę z miętki / y z ányżu / y z kminu / á opuszczaćie ważnieysze *rzeczy* w Zakonie; sąd y miłośierdźie o y wiárę: Te rzeczy mieliśćie czynić / á onych nie opuszczáć. 24 Wodzowie ślepi! ktorzy przecedzaćie komorá / á wielbłądá połykaćie.

25 Biádá wam Náuczeni p w piśmie / y Fáryzeuszowie obłudni! iż oczyśćiaćie kubek z wierzchu y misę: á wewnątrz pełne q są 26 drapiestwá y zbytku. Fáryzeuszu ślepy / oczyść pierwey to co jest wewnątrz w kubku y w miśie / áby y to co jest z wierzchu czystym było.

27 Biádá wam Náuczeni w piśmie y Fáryzeuszowie obłudni! Iżeśćie podobni grobom pobielánym / ktore śię zdádzą z wierzchu być cudne: ále wewnątrz pełne są kośći umárłych y wszelákiey nieczystośći. 28 Tákże y wy z wierzchu zdaćie śię być ludźiom spráwiedliwi: ále wewnątrz pełniśćie obłudy y nieprawośći.

29 Biádá wam Náuczeni w piśmie y Fáryzeuszowie obłudni! iż budujećie groby Prorokow / y zdobićie nagrobki spráwiedliwych: 30 Y mowićie; Byśmy byli zá dni Ojcow nászych / nie bylibyśmy uczestnikámi ich we krwi Prorokow. 31 A ták świádczyćie sámi przećiwko r sobie / żeśćie synowie tych / ktorzy Proroki pozábijáli. 32 Y wy teżdopełniajćie miáry Ojcow wászych. 33 Węzowie! rodzáju s jászczorczy: y jákoż będźiećie mogli ujść przed sądem ogniá piekielnego.

34 Przetoż / Oto ja posyłam do was Proroki / y Mędrce / y Náuczone w piśmie: á z nich niektore t zábijećie y ukrzyżujećie / á niektore z nich ubiczujećie w bożnicách wászych / y będźiećie je prześládowáć 35 od miástá do miástá: Aby przyszłá ná was wszystká krew spráwiedliwa wylána ná źiemię / od krwie Ablá u spráwiedliwego / áż do krwie Zácháryaszá x syná Báráchiaszowego / ktoregośćie zábili miedzy Kośćiołem y Ołtarzem. 36 Záprawdę powiádam wam: Przyjdźie to wszystko ná ten Narod. 37 Jeruzalem! Jeruzalem! ktore zábijasz y Proroki / y ktore kámienujesz te ktorzy do ćiebie byli posyłáni: Ile kroć chćiałem zgromádźić dźiećí twoje / ták jáko zgromadza kokosz kurczętá swoje pod skrzydłá / á nie chćieliśćie? 38 Oto wam dom wász pusty zostánie. 39 Abowiem powiádam wam / że mię nie ujrzyćie od tego czásu / áż rzeczećie: Błogosłáwiony ktory idźie w Imieniu Pańskim.*

h Luká. 14.11.
i Luká. 11.52.
k Márk. 12.40. Luká. 20.47.
l 1 Krol. 8. 13.
m Mátt. 5. 34.
n Luká. 11.42.
o Ozea. 6. 6.
p Luká. 11.39.
q I. Pełni jeszeście.
r Dźiej. 7. 52.
s Mátt. 3. 7.
t Dźiej. 7. 59.
u 1 Moy. 4. 8. Zyd. 11. 4.
x 2 Kron. 24.21.
y Luká. 13.34.
E. w dźień S. Szczepaná.

ROZDZIAL XXIV.

PAn mowi o zburzeniu Kościołá Jeruzalemskiego. 3. O znákách uprzedzájących to zburzenie y przyście PAńskie, y dokonánie świátá. 36. Nápominá do pilnego się ná dzień sądny gotowánia.

1 A Wyszedszy a JEzus z Kościołá/ szedł : y przystąpili ucżniowie jego / áby mu ukazáli budowánia kościelne. 2 Y rzekł im JEzus; Izaż nie widźicie tego wßystkiego? Záprawdę powiádam wam/ nie zostánie tu b kámień ná kámieniu/ ktoryby nie był rozwálony.

3 A Gdy siedział ná gorze Oliwney/ przystąpili do niego ucżniowie osobno/ mowiąc : Powiedz nam kiedy się to stánie ? Y co zá znák przyścia twego y dokonánia świátá. 4 Y odpowiádájąc JEzus/ rzekł im ; Pátrzcie áby was c kto nie zwiodł. 5 Abowiem wiele ich przyjdźie pod Imieniem mojim/ mowiąc ; Jam jest CHrystus : y wiele ich zwiodą. 6 Y usłyszycie wojny y wieśći o wojnách : pátrzcież ábyśćie sobą nie trwożyli ; ábowiem muśi to wßystko być : ále jeszcże nie tu jest koniec. 7 Abowiem powstánie narod przećiwko narodowi / y krolestwo przećiwko krolestwu : y będą głody/ y mory / y trzęsienia ziemie miejscámi. 8 Ale to wßystko jest pocżątkiem boleśći. 9 Tedy was podádzą d w udręcżenie/ y będą was zábijáć : y będźiecie w nienawiśći u wßystkich narodow dla Imienia mego. 10 A tedy wiele się ich zgorszy : á jedni drugich wydádzą/ y jedni drugich nienawidźieć będą. 11 Y wiele fałßywych Prorokow powstánie ; y zwiodą wielu. 12 A iż się rozmnoży nieprawość / oźiębnie miłość wielu. 13 Ale kto wytrwa e áż do końcá/ ten zbáwion będźie. 14 Y będźie kazána tá Ewángelia krolestwá po wßystkim świećie/ ná świádectwo wßystkim narodom. A tedyć przyjdźie koniec.

15 PRzetoż/ gdy ujrzyćie f obrzydliwość zpustoszenia / opowiedźiáną przez Dánielá Proroká/ stojącą ná miejscu świętym : (kto cżyta/ 16 niechaj uważá.) Tedy ći co będą w źiemi Judskiey / niech ućiekáją ná gory. 17 A kto ná dáchu/ niechaj nie zstępuje / áby co wźiął z domu swego. 18 A kto ná roli / niech się ná zad nie wraca / áby wźiął száty swe. 19 A biádá brzemiennym y piersiámi karmiącym w one dni. 20 Przetoż modlćie się / áby nie było ućiekánie wásze zimie/ ábo w Sábbát. 21 Abowiem ná on cżás będźie g wielki ućisk / jáki nie był od pocżątku świátá áż do tąd / áni potym będźie. 22 A gdyby nie były skrocone one dni/ nie byłoby zbáwione żadne ćiáło : ále dla wybránych/ będą skrocone one dni. 23 Tedy jesliby h wam kto rzekł ; Oto tu jest Chrystus/ ábo tám : nie wierzćie. 24 Abowiem powstáną fałßywi Chrystusowie/ y fałßywi Prorocy/ y cżynić będą známioná wielkie i y cudá : ták/ iżby zwiedli (by można) y wybráne. 25 Otom wam przepowiedźiał. 26 Jesliby wam tedy rzekli : Oto ná puszcży jest/ nie chodźćie : Oto w komorách/ nie wierzćie. 27 Abowiem jáko błyskáwicá wychodźi od Wschodu słońcá/ y ukázuje się áż ná Zachod : ták będźie y przyśćie Syná cżłowiecżego. 28 Bo gdźiekolwiek będźie k śćierw / tám się zgromádzą y orłowie.*

29 A Záraz po l utrapieniu onych dni słońce się záćmi / á księżyc nie da jásnośći swojey/ y gwiazdy będą pádáć z niebá / y mocy niebieskie poruszą się. 30 Tedyć się ukaże známię Syná cżłowiecżego ná niebie : á tedy będą nárzekáć wßystkie pokolenia źiemie / y ujrzą Syná cżłowiecżego przychodzącego ná obłokách m niebieskich z mocą y z chwałą wielką : 31 Ktory pośle Anjoły swoje z trąbą n głosu wielkiego : y zgromádzą wybráne jego od cżterech wiátrow/ od krájow niebios áż do krájow ich. 32 A od drzewá figowego náucżćie się tego podobieństwá : Gdy się już gáłąź jego odmłádza / y liśćie się pusżcżá/ poznawaćie iż blisko jest láto. 33 Tákże y wy gdy ujrzyćie to wßystko / poznawajćie iż blisko jest / á we drzwiách. 34 Záprawdę powiádam wam / że nie

prze-

a Márk. 13. 1. Luka. 21. 5.
b Luka. 19. 44.
c Efez. 5. 6. Kolos. 2. 18. 2 Tess. 2. 3.
d Mátt 10. 17. Márk. 13. 9. Luká. 21. 12. Janá. 15. 20.
e Mátt 10. 22.
E. ná XXV. N. po S. Troj.
f Dáni. 9. 27. Márk. 13. 14. Luká. 21. 20.
g Dáni. 12. 1.
h Márk. 13. 21. Luká. 17. 23.
i 2 Tess. 2. 9.
k Luká. 17. 37.
l Ezái. 13. 10. Jerem. 15. 9. Ezech 32. 7. Joel. 2. 31. Amos 8. 9. Mich. 3. 6. Sofon. 1. 15.
m Objáw 1. 7.
n 1 Kor. 15. 52.

35 przeminie ten wiek / áżby śie to wszystko stáło. ♣ Niebo y ziemiá o przeminą / ále słowá moje nie przeminą.

36 A O onym dniu y godźinie p nikt nie wie / áni Aniołowie niebiescy: tylko sam Oćiec moj. ♣ 37 Ale jáko było zá dni Noego / ták będźie y 38 przyśćie Syná człowieczego. ♣ Abowiem jáko zá dni onych przed potopem / jedli / y pili / y ożeniáli śie / y zá mąż wydawáli áż do onego dniá ktorego q wszedł Noe do Korabiá: ♣ 39 Y nie postrzegli śie / áż przyszedł potop / y zábrał wszystkie; Ták będźie y przyśćie Syná człowieczego. ♣ 40 Tedy będą dwá r ná roli: jeden będźie wźięty / á drugi zostáwiony. ♣ 41 Dwie będą mleć we młynie: jedná będźie wźięta / á druga zostáwiona. 42 ♣ Czujćież tedy / ponieważ nie wiećie s ktorey godźiny Pan wász przyjdźie. ♣ 43 A to wiedzćie / że gdyby t wiedźiał gospodarz / o ktorey straży złodźiey ma przyść / wżdyby czuł / y niedałby podkopáć domu swego. ♣ 44 Przetoż y wy bądźćie gotowi: bo u ktorey śię godźiny nie spodźiewaćie / Syn człowieczy przyjdźie.

45 K Toryż tedy jest x slugá wierny y rostropny / ktorego postánowił Pan jego nád czeládźią swoją / áby im dawał pokarm ná czás *słuszny*. ♣ 46 Błogosłáwiony on slugá / ktoregoby / przyszedszy PAn jego / ználazł 47 ták czyniącego. ♣ Záprawdę powiádam wam / że go nád wszystkimi do- 48 brámi swymi postánowi. ♣ Ale jeśliby rzekł on zły slugá w sercu swojim; Odwłacza Pan moj z przy- 49 śćiem *swojim*: ♣ Y począłby bić społ slugi / á jeść y pić z pijánicámi: 50 ♣ Przyjdźie Pan slugi onego / dniá ktorego śie nie spodźieje / y godźiny 51 ktorey nie wżwie: ♣ Y odłączy go: á część jego położy z obłudnikámi: Tám będźie y płácz y zgrzytánie zębow.

ROZDZIAŁ XXV.

Podobieństwo o dźieśiąći Pánnách. 13. Doczułośći nápomnienie. 14. Tálenty slugom rozdáne. 24. Jeden z nich zgromiony. 31. Sąd Boży ostáteczny y porządek jego.

1 TEdy podobne będźie krolestwo niebieskie dźieśiąći pánnam: ktore wźiąwszy lámpy swoje / wyszły 2 przećiwko oblubieńcowi. ♣ A było z nich pięć mądrych / á pięć głupich. ♣ 3 One głupie wźiąwszy lámpy swoje / 4 nie wźięły oleju z sobą. ♣ Lecz mądre wźięły oleju w naczynia swoje z 5 lámpámi swymi. ♣ A gdy oblubieniec odwłaczał *z przyśćiem*, zdrze- 6 máły śie wszystkie / y posnęły. ♣ A o połnocy stał śie krzyk; Oto oblubieniec idźie! Wynidźćie przećiwko 7 niemu! ♣ Tedy wstáły one wszystkie pánny / y ochędożyły lámpy swoje. ♣ 8 Ale głupie rzekły do mądrych: Dajćie nam z Oleju wászego / bo lámpy 9 násze gásną. ♣ Y odpowiedźiáły one mądre / mowiąc: *Nie damy*: By snadź nam y wam nie dostáło / idźćie ráczey do przedawájących / á kupćie 10 sobie. ♣ A gdy odeszły kupowáć / przyszedł oblubieniec: á te ktore były gotowe / weszły z nim ná wesele: y 11 zámknione są drzwi. ♣ Lecz potym przyszły y one drugie pánny / mowiąc: PAnie / PAnie / otworz a 12 nam. ♣ A on odpowiádájąc / rzekł: Záprawdę powiádam wam / nie 13 znam was. ♣ Czujćież tedy: bo nie wiećie b dniá áni godźiny / ktorey Syn człowieczy przyjdźie.*

14 A Bowiem jáko człowiek precz c odjeżdżájący / zwołał slug swojich / y oddał im dobrá swoje: ♣ Y dał 15 jednemu pięć tálentow / á drugiemu dwá / á drugiemu jeden: káżdemu według przemożenia jego: y záraz 16 precz odjáchał. ♣ A poszedszy on ktory wźiął pięć tálentow / robił nimi: y 17 zyskał drugą pięć tálentow. ♣ Tákże y on ktory *wźiął* dwá / zyskał y ten 18 drugie dwá. ♣ Ale ten ktory wźiął jeden / odszedszy wykopał *doł* w źiemi / y skrył pieniądze páná swego. ♣ 19 A po długim czáśie / przyszedł pan onych slug / y ráchował śie z nimi. 20 ♣ Tedy przystąpiwszy on ktory był wźiął pięć tálentow / przyniosł drugą pięć tálentow / mowiąc; Pánie / oddałeś mi pięć tálentow / otom drugą pięć tálentow zyskał nimi. ♣ 21 Y rzekł mu Pan jego; To dobrze slugo dobry y wierny: nád máłem byłeś wiernym / nád wielem ćie postáno-

o Ezái. 40. 8. Mátt. 5. 18.
p Márk. 13. 32.
q 1 Moj. 6. 5. 7. y 7. 7.
r Luká. 17. 36.
s Mátt. 25. 13.
t 1 Tess. 5. 2.
u Objáw. 16. 15.
x Luká. 12. 42.
y Mátt. 8. 12.

E. w dźień S. Kátárzyny.
a Mátt. 7. 23.
b 1 Kor. 16. 13. Efez. 6. 18. Koloss. 4. 2. 1 Tess. 5. 6. 1 Piotr 4. 7. y 5. 8. Objáw. 3. 2.
c Márk. 13. 34.

ſtánowię: wnidź do rádośći páná twego. 22 ♣ A przyſtąpiwſzy y on ktory był dwá tálenty wźiął / rzekł; PAnie / oddałeś mi dwá tálenty / otom drugie dwá tálenty zyſkał nim. ♣ 23 Rzekł mu Pan jego; ♣ To dobrze ſługo dobry y wierny: gdyżeś był wierny nád máłem / nád wielem ćię poſtánowię: Wnidź do rádośći páná twego. 24 ♣ A przyſtąpiwſzy y ten ktory był wźiął jeden tálent / rzekł; Pánie / wiedźiałem żeś człowiek srogi / ktory żnieß gdźieś nierozśiewał / y zbieraß gdźieś nie rozſypował. 25 ♣ Bojąc śię tedy / ßedłem y ſkryłem tálent twoj w źiemię: oto maß co twego jeſt. 26 ♣ A odpowiádájąc pan jego rzekł mu; Sługo zły y gnuśny: wiedźiałeś iż żnę gdźiem nie rozśiewał / y zbieram gdźiem nie rozſypował: 27 ♣ Przetożeś miał pieniądze moje dáć tym / co pieniędzmi hándluią / á ja przyßedſzy wźiąłbym był co jeſt mojego z lichwą. ♣ 28 Przetoż weźmićie od niego ten tálent / á dajćie temu ktory ma dźieśięć tálentow: 29 ♣ (Abowiem káżdemu d ktory ma / będźie dano / y obfitowáć będźie: á od tego ktory nie ma / y to co ma / będźie od niego odjęto. 30 ♣ A niepożytecznego ſługę wrzuććie do onych ćiemnośći zewnętrznych. Tám będźie płácz e y zgrzytánie zębow.

31 A Gdy przydźie Syn człowieczy w chwale ſwojey / y wſzyſcy święći Anjołowie z nim / tedy uśiędźie ná ſtolicy chwały ſwojey. 32 ♣ Y będą f zgromádzone przedeń wſzyſtkie narody / y odłączy je jedne od drugich / jáko páſterz odłącza owce od kozłow: 33 ♣ A poſtáwi / owce záiſte po práwicy ſwojey / á kozły po lewicy. 34 ♣ Tedy rzecze Krol tym ktorzy będą po práwicy jego; Podźćie błogoſłáwieni Ojcá mego; odźiedźićie kroleſtwo wam zgotowáne od założenia świátá. 35 ♣ Abowiem g łáknąłem / á dáliśćie mi jeść; prágnąłem / á dáliśćie mi pić; byłem gośćiem / á przyjęliśćie h mię: ♣ 36 Byłem nágim / á przyodźialiśćie mię? byłem chorym / á náwiedźiliśćie mię; byłem i w więźieniu / á przychodźiliśćie do mnie. ♣ 37 Tedy mu odpowiedzą ſpráwiedliwi / mowiąc; PAnie / Kiedyżeſmy ćię widźieli łáknącym / á nákarmiliſmy ćię? ábo prágnącym / á nápojiliſmy ćię? 38 ♣ Y kiedyſmy ćię widźieli gośćiem / á przyjęliſmy ćię? ábo nágim / á przyodźialiſmy ćię? 39 ♣ Abo kiedyſmy ćię widźieli chorym / ábo w więźieniu / á przychodźiliſmy do ćiebie? 40 ♣ A odpowiádájąc Krol / rzecze im; Záprawdę powiádam k wam / cokolwiekeśćie uczynili jednemu z tych bráći mojich námniejßych / mnieśćie uczynili. 41 ♣ Potym rzecze y tym ktorzy będą po lewicy; Idźćie l ode mnie przeklęći w ogień m wieczny / ktory zgotowány jeſt dyabłu y ánjołom jego. 42 ♣ Abowiem łáknąłem / á nie dáliśćie mi jeść; prágnąłem / á nie dáliśćie mi pić: 43 ♣ Byłem gośćiem / á nie przyjęliśćie mię; nágim / á nie przyodźialiśćie mię: chorym y w więźieniu / á nie náwiedźiliśćie mię. 44 ♣ Tedy mu odpowiedzą y oni / mowiąc: PAnie / Kiedyſmy ćię widźieli łáknącym / ábo prágnącym / ábo gośćiem / ábo nágim / ábo chorym / ábo w więźieniu / á nie ſłużyliſmy tobie? 45 Tedy im odpowie / mowiąc; Záprawdę powiádam wam / Czegośćiekolwiek nie uczynili jednemu z tych námniejßych / y mnieśćie nie uczynili. 46 ♣ Y pojdą ći ná męki n wieczne: ále ſpráwiedliwi do żywotá wiecznego.*

ROZDZIAŁ XXVI.

PAN mowił o śmierći ſwojey. 3. Kśiężą przećiwko niemu rádźili. 6. Niewiáſtá go máśćią námázáłá. 14. Judaß PAna przedał. 16. Pan Stáro Zakonną wieczerzą znioſzſy, nowo poſtánowił. 38. W Ogrojcu śię ſmućił. 47. Támże go Judaß zdrádźił. 50. Y pojiman. 67. Na śmierć oſądzon. 69. A Piotr śię go záprzał.

1 Y Stáło śię / gdy dokończył a JEzus tych wſzyſtkich mow / 2 rzekł do ucżniow ſwojich; ♣ Wiećie iż po dwu dniách będźie Wielkanoc / á Syn człowieczy będźie wydány áby był ukrzyżowány.

3 TEdy śię zebráli Przedniejſzy b Kápłáni / y Náucżeni w piśmie

Marginalia: d Mátt. 13.12. Márk. 4.15. Luká. 8.18. & 19.26 — e Mátt. 8.12. & na XXVI. po S. Troj. — f Mátt. 16.27. — g Ezdi. 58.7. Ezech. 18.7. — h Zyd. 13.2. — i 1 Tym. 5.16. Jákub. 1.27. — k Mátt. 10.40. — l Pſalm. 6.9. Mátt. 7.23. Luka. 13.27. — m Ezdi. 30.33. Objáw. 14.19. — n Dáni. 12.2. Janá. 5.29. — a Márk. 14.1. Luka. 22.1. — b Janá. 11.47.

nas nikt nie nájął : Y rzekł im ; Idźćie y wy do winnice : á co będźie sprawiedliwego/ weźmiećie. ✤ 8 A gdy był wieczor/ rzekł Pan winnice sprawcy swemu ; Záwołaj robotnikow/ á oddaj im zapłátę począwszy od ostátnich/ áż do pierwszych. ✤ 9 A gdy przyszli oni ktorzy o jedenastey godźinie byli nájęći, wźiął káżdy z nich po groszu. 10 ✤ Przyszedszy tedy pierwszy/ mniemáli że więcey wezmą : ále wźięli y oni káżdy z nich po groszu. 11 ✤ A wźiąwszy/ szemráli przećiwko gospodarzowi/ Mowiąc: 12 ✤ Ci ostátni jednę godźinę robili/ á uczyniłeś je nam rownymi/ ktorzyśmy znośili ćiężar dniá/ y upalenie. 13 ✤ A on odpowiádájąc/ rzekł jednemu z nich: Przyjaćielu/ nie czynię ći krzywdy : Azaś śię nie z groszá z mowił ze mną? 14 ✤ Weźmi co twojego jest, á idź : chcę bowiem temu ostátniemu dáć jáko y tobie. 15 ✤ Azaż mi śię nie godźi czynić z mojim co chcę? Czyli oko twoje złośliwe jest iżem ja jest dobry? 16 ✤ Tákći będą a ostátni pierwszymi/ á pierwszy ostátnimi. Abowiem/ wiele jest wezwánych/ ále máło wybránych.*

a Mát. 19.30. Márk. 10.31. Luká. 13.30.

17 A Wstępując JEzus do Jeruzalem/ wźiął z sobą dwánaśćie uczniow ná osobne miejsce w drodze/ 18 y rzekł im ; ✤ Oto wstępujemy b do Jeruzalem/ á Syn człowieczy będźie wydány Przedniejszym kápłánom/ y Náuczonym w piśmie/ y osądzą go ná śmierć. 19 ✤ Y wydádzą go c pogánom ná pośmiewánie/ y ná ubiczowánie/ y ná ukrzyżowánie : ále trzećiego dniá zmartwychwstánie.

b Márk. 10.32. Luká. 18.31. c Jana. 18.31.

E. w dźień S. Jákubá.

20 TEdy przystąpiłá do niego d mátka synow Zebedeuszowych/ z synámi swojimi kłániájąc mu śię/ y prosząc niecż od niego. 21 ✤ A on jey rzekł ; Czegoż chcesz? Rzekłá mu ; Rzecz áby śiedźieli ći dwá synowie moji/ jeden po práwicy twojey/ á drugi po lewicy w krolestwie twojim. 22 ✤ Ale JEzus odpowiádájąc/ rzekł ; Nie wiećie o co e prośićie. Możećież pić kielich ktory Ja będę pił? y chrztem/ ktorym śię Ja chrzczę być ochrzczeni? Rzekli mu: 23 Możemy. ✤ Tedy im rzekł: Kielich moj pić będźiećie/ y chrztem f ktorym śię ja chrzczę ochrzczeni będźiećie : ále śiedźieć po práwicy mojey y po lewicy mojey nie jest moja rzecz dáć wam, ále tym ktorym jest zgotowano od Ojcá mojego.*

d Márk. 10.35. e Rzym. 8.26. f Luká. 12.50.

24 A Usłyszawszy to oni dźieśięć/ rozgniewáli śię ná onych dwu bráći. 25 ✤ Ale JEzus zwoławszy ich/ rzekł: Wiećie g iż Kśiążętá narodow pánują nád nimi/ á ktorzy wielcy są, mocy dokázują nád nimi. 26 ✤ Lecz nie ták będźie miedzy wámi : ále h ktobykolwiek miedzy wámi chćiał być wielkim/ niech będźie sługą wászym. 27 ✤ A ktobykolwiek miedzy wámi chćiał być pierwszym/ niech będźie sługą wászym. 28 ✤ Jáko y Syn człowieczy i nie przyszedł áby mu służono/ ále áby k służył/ y áby dał duszę swą l ná okup zá wielu.

g Márk. 10.41. Luká. 22.25. h Mátt. 23.11. i Filip. 2.7. k Luká. 22.27. l 1 Tym. 2.6.

29 A Gdy oni m wychodźili z Jerychá/ szedł zá nim wielki lud. ✤ 30 A oto dwá ślepi śiedzący przy drodze/ usłyszawszy iż JEzus przechodźił/ záwołáli/ mowiąc : Zmiłuj śię nád námi PAnie/ Synu Dawidow! 31 ✤ Ale on lud gromił ich/ áby milczeli. ✤ Lecz oni tym więcey wołáli/ mowiąc: Zmiłuj śię nád námi PAnie/ Synu Dawidow! 32 ✤ A zástánowiwszy śię JEzus/ záwołał ich/ y rzekł : Coż chcećie ábym wam uczynił? 33 ✤ Rzekli mu : PAnie/ áby były otworzone oczy násze. 34 ✤ A użáliwszy śię ich JEzus/ dotknął śię oczu ich : á záraz przejrzáły oczy ich. Y szli zá nim.

m Márk. 10.46.

ROZDZIAŁ XXI.

PAn do Jeruzalem wjechał. 12. *W Kośćiele Bożym rząd uczynił.* 19. *Figowe drzewo ususzył.* 23. *W kośćiele z Biskupy rozmowę miał.* 28. *A przez podobieństwá rozmájite, onym domawiał.*

E. na N. 1. Adw. A. na Niedz. Kwiet.

1 A Gdy śię przybliżyli do a Jeruzalem/ y przyszli do Betsfage do gory Oliwney/ tedy JEzus posłał dwu uczniow/ Mowiąc im : 2 ✤ Idźćie do miásteczká/ ktore jest przećiwko wam/ á záraz znajdźiećie Oślicę uwiązáną y Oślę z nią ; odwiązawszy je, á przywiedźćie do mnie. 3 ✤ A

a Luk. 19.29.

jeśliby wam co kto rzekł/ powiedźcie/ iż PAn ich potrzebuje: á záraz em puśći je. 4 A to śię wszystko stáło/ áby śię wypełniło co powiedźiano przez Proroká mowiącego; 5 Powiedźcie b Corce Syońskiey: Oto Krol twoj idźie tobie ćichy/ á śiedzący ná ośliçy/ y ná oślęciu synu *oślice* pod járzmem będącey. 6 Szedszy tedy ucżniowie/ á ucżyniwszy ták jáko im był roskazał JEzus: 7 Przywiedli ośliçę y ośle/ y włożyli ná nie száty swoje/ 8 y wsádźili go ná nie. A wielki lud słáli száty swoje ná drodze: á drudzy obćináli gáłązki z drzew/ y słáli ná drodze. 9 A lud w przod y pozad idący/ wołał mowiąc: Hosanná Synowi Dawidowemu! błogosłáwiony ktory idźie c w Imieniu PAńskim: Hosanná ná wysokośćiách!*

b *Ezdj.* 62.18. *Zách.* 9. 9. *Jan.* 12.15.

c *Psalm* 118.26

10 A Gdy on wjáchał do Jeruzalem/ wzruszyło śię wszystko miásto/ mowiąc: Ktoż ten jest? 11 A lud mowił; Tenći jest JEzus on Prorok z Názáretu Gálilejskiego. 12 Tedy wszedł JEzus do Kośćiołá d Bożego/ y wygnał wszystkie przedawájące/ y kupujące w kośćiele: á stoły tych co pieniędzmi hándlowáli/ y stołki przedawájących gołębie poprzewracał/ 13 Y rzekł im: Nápisáno: Dom moj e dom modlitwy názwány będźie: áleśćie wy ucżynili z niego jáskinią f zbojcow. 14 Tedy przystąpili do niego ślepi y chromi w kośćiele: y uzdrowił je. 15 A obacżywszy przedniejszy kápłáni y Náucżeni w piśmie/ cudá ktore cżynił/ y dźieći wołájące w kośćiele/ y mowiące: Hosánná Synowi Dawidowemu/ rozgniewáli śię. 16 Y rzekli mu: Słyszysz że coći mowią? A Jezus im rzekł: y owszem. Nigdyśćież nie cżytáli? iż z ust niemowiątek g y ssących/ wykonałeś chwałę. 17 A opuśćiwszy je/ wyszedł z miástá do Betániey/ y tám został.*

d *Márk.* 11.15.

e *Ezdj.* 56. 7. f *Jerem.* 7. 11.

g *Psalm* 8. 3.

18 A Ráno wrácájąc śię do miástá/ 19 łáknął: Y ujrzawszy jedno figowe h drzewo przy drodze/ przyszedł do niego; y nie ználazł nic ná nim/ tylko sámo liśćie y rzekł mu; Niechaj śię więcey z ćiebie owoc nie rodźi náwieki. Y uschł ozáráz

h *Márk.* 11.12.

20 jem ono figowe drzewo. A ujrzawszy to ucżniowie/ dźiwowáli śię/ mowiąc; Jákoć prętko uschło to figowe drzewo. 21 Tedy odpowiádájąc JEzus/ rzekł im: Záprawdę powiádam wam/ Jeśliby śćie i mieli wiárę/ á nie wątpilibyśćie: nie tylko to *co śię stáło* z figowym drzewem ucżynićie/ ále gdybyśćie y tey gorze rzekli; Podnieś śię/ á rzuć śię w morze; stánie śię. 22 Y wszystko o cobyśćie kolwiek k prośili w modlitwie wierząc/ weźmiećie.

i *Mátt.* 17.20.

k *Mátt.* 7. 7.

23 A Gdy on przyszedł do Kośćiołá/ przystąpili do niego gdy ucżył/ Przedniejszy Kápłáni y Stárszy ludu/ mowiąc; Ktorąż mocą l to cżynisz? á ktoć dał tę moc? 24 A odpowiádájąc JEzus/ rzekł im; Spytam y Ja was o jednę rzecż/ ktorą jeśli mi powiećie/ y Ja wam powiem/ ktorą mocą to cżynię. 25 Chrzest Janow z kąd był? z niebá/ cżyli z ludźi? A oni myślili sámi w sobie/ mowiąc; Jeśli powiemy; Z niebá: rzecże nam; Czemuśćie mu tedy nie uwierzyli? 26 Jeśli záś powiemy; Z ludźi: boimy śię ludu; bo Jáná wszyscy máją m zá Proroká. 27 A odpowiádájąc JEzusowi/ rzekli; Nie wiemy. Rzekł im y on; Y Ja wam nie powiem ktorą mocą to cżynię.

l *Márk.* 11.27. *Luk.* 20. 1.

m *Mátt.* 14. 5.

28 A Le coż śię wam zda? Człowiek *niektory* miał dwu synow: á przystąpiwszy do pierwszego/ rzekł; Synu/ idź/ rob dźiś ná winnicy moiey. 29 Ale on odpowiádájąc/ rzekł: Nie chcę; á potym obacżywszy śię/ poszedł. 30 A przystąpiwszy do drugiego/ rzekł tákże: A on odpowiádájąc rzekł; Ja *idę* Pánie: ále nie szedł. 31 Ktoryż z tych dwu ucżynił wolą Ojcowską? Rzekli mu; On pierwszy. Rzekł im JEzus; Záprawdę powiádam wam/ Że was Celnicy y wszetecżnice uprzedzáją do krolestwá Bożego. 32 Abowiem przyszedł do was Jan n drogą spráwiedliwośći/ á nie uwierzyliśćie mu; ále Celnicy y wszetecżnice uwierzyły mu: á wy widząc *to*, przećieśćie śię nie obacżyli/ ábyśćie mu uwierzyli.

n *Mátt.* 3. 2.

33 DRugiego podobieństwá słuchájćie; Człowiek niektory

był gospodarzem / ktory násádźił winnicę / y płotem o ją ogrodźił / y wkopał w niey práse / y zbudował wieżę / y nájął ją winárzom ; y odiáchał precż. 34 ♣ A gdy sie przybliżył cżás odbierániá pożytkow / posłał sługi swoje do onych winiárzow / áby odebráli pożytki jey. 35 ♣ Ale winiárze pojimawszy sługi jego / jednego p ubili / á drugiego zábili / á drugiego q ukámienowáli. 36 ♣ Záśie posłał inszych sług / wiecey niż pierwszych : Y tákże im ucżynili. 37 ♣ Ale ná ostátek posłał do nich Syná swego / mowiąc ; Będą sie wstydźić Syná mego. 38 ♣ Lecż winiárze ujrzawszy onego Syná / rzekli miedzy sobą ; Tenći jest dźiedźic : podźcie / zábijmy r go / á otrzymamy dźiedźictwo jego. 39 ♣ Tedy porwawszy go / wyrzućili go precż z winnice / y zábili. 40 ♣ Gdy tedy PAn winnice przyjdźie / coż ucżyni onym winiárzom ? 41 ♣ Rzekli mu ; Złe / źle potráći / á winnicę najmie inszym winiárzom / ktorzy mu oddawáć będą pożytki cżásow swojich. 42 ♣ Rzekł im JEzus ; Nie cżytáliśćież nigdy w pismiech ? Kámień s ktory odrzućili budujący / ten sie stał głową węgielną : od PAná sie to stáło / y dźiwne jest w ocżách nászych. 43 ♣ Przetoż powiádam wam ; Iż od was odjęte będźie krolestwo Boże / y będźie dáne narodowi cżyniącemu pożytki jego. 44 ♣ A ktoby padł ná ten t kámień / roztráći sie : á ná kogoby on u upadł / zetrze go. 45 ♣ A usłyszawszy przedniejszy Kápłáni y Fáryzeuszowie podobieństwá jego / domyślili sie iż o nich mowił. 46 ♣ A chcąc go pojimáć bali sie ludu : poniewaz x go mieli zá Proroká.

o Psalm 80. 9. Ezái. 5. 1-5. Jerem. 2. 21. Márk. 12. 1. Luká. 10. 9. p Jerem. 37. 15. q 2 Kron. 24. 21. r Mátt. 26. 3. 4. y 27. 1. Janá. 11. 53. s Psalm 118. 22. Ezái. 28. 16. Rzym. 9. 33. 1 Piotr. 2. 7. t Ezái. 8. 14. u Dáni. 2. 34. x Luká. 7. 16. Joná. 6. 14.

ROZDZIAL XXII.

Chrystus podobieństwem wesela łáskę Bożą nam záleca. 9. O powołániu Pogánow mowi. 16. Powinności Bogu y Cesárzowi oddawáć rozkázuje. 23. Z Sáduceuszámi o zmartwychwstániu. 34. A z Fáryzeuszámi o nawietszym przykazániu Zakonnym. 41. Y o Messyaszu, rozmawia.

E. ná XX.

1 TEdy odpowiádájąc JEzus / záśie im rzekł w podobieństwách / 2 mowiąc ; ♣ Podobne jest krolestwo niebieskie człowiekowi Krolowi / ktory spráwił a wesele Synowi swemu. 3 ♣ Y posłał sługi swe áby wezwáli záproszonych ná wesele : ále nie chćieli przyść. 4 ♣ Znowu posłał insze sługi / mowiąc : Powiedzćie záproszonym ; Otom obiad moj nágotował / woły moje y co było karmnego pobito / y wszystko gotowo : Podźćież b ná wesele. 5 ♣ Ale oni zániedbawszy / odeszli / jeden do roli swojey / á drugi do kupiectwá swego. 6 ♣ A drudzy pojimawszy c sługi jego / zelżyli y pobili je. 7 ♣ To gdy Krol usłyszał / rozgniewał sie : á postawszy wojská d swoje / wytráćił one morderze ; y miásto ich zápalił. 8 ♣ Tedy rzekł sługom swojim ; Weseleć w prawdźie jest gotowe : lecż záproszeni nie byli godni. 9 ♣ Przetoż idźćie ná rozstánia drog : á kogokolwiek znajdźiećie / wezwićie ná wesele. 10 ♣ Tedy wyszedszy oni słudzy ná drogi / zgromádźili wszystkie ktorekolwiek náleźli / złe y dobre : y nápełnione jest wesele gośćmi. 11 ♣ A wszedszy Krol áby oglądał gośćie ; obacżył tám człowieká nieodźiánego szátą weselną / 12 ♣ Y rzekł mu ; Przyjaćielu / jákoś tu wszedł / nie májąc száty weselney ? A on zámilknął. 13 ♣ Tedy rzekł Krol sługom ; Związawszy nogi y ręce jego / weźmićie go / á wrzuććie do ćiemności e zewnętrznych : tám będźie płácz y zgrzytánie zębow. 14 ♣ Abowiem wiele f jest wezwánych / ále máło wybránych.*

15 TEdy odszedszy g Fáryzeuszowie / ucżynili rádę / jákoby go usidlili w mowie. 16 ♣ Y posłáli do niego ucżnie swoje z Herodyány / mowiąc ; Náucżyćielu / Wiemy żeś jest prawdźiwy / y drogi Bożey w prawdźie ucżysz / á niedbasz ná nikogo : ábowiem nie pátrzasz ná osobę ludzką. 17 ♣ Przetoż / powiedz nam coć sie zda ? Godźili sie dáć cżynsz Cesárzowi / cżyli nie ? 18 ♣ Ale JEzus poznawszy złość ich / rzekł ; Cżemuż mię kuśićie obłudnicy ? 19 ♣ Pokażćie mi monetę cżynszową : A oni mu podáli grosz. 20 ♣ Y rzekł im : Cżyjże to obraz y napis ? 21 ♣ Rzekli mu ;

N. po S. Troj. a Luká. 14. 16. Objáw. 19. 7. b Ezái. 25. 6. c Mátt. 21. 35. d Jerem. 25. 9. e Mátt. 8. 12. Luká. 13. 28. f Mátt. 20. 16. E. ná XXIII N. po S. Troj. g Márk. 12. 13. Luká. 20. 20.

Cesár-

Ceſárſki. Tedy im rzekł; Oddawajćież tedy co jeſt Ceſárſkiego h Ceſárzowi: á co jeſt Bożego/ Bogu. 22 ✤ To uſłyſzawſzy/ zádziwili śię: á opuśćiwſzy go/ odeſzli. *

23 DNiá onego przyſzli ż do niego Sáduceuſzowie/ ktorzy mowią iż niemáſz *zmartwych* wſtánia: y pytáli go/ Mowiąc; 24 ✤ Náuczyćielu/ Mojżeſz powiedźiał: Jeſliby kto umárł k nie máiąc dźieći/ áby brát jego práwem powinowáctwá pojął żonę jego/ y wzbudźił naśienie brátu ſwemu. 25 ✤ Było tedy u nas śiedm bráći: á pierwſzy pojąwſzy żonę/ umárł: á nie májąc naśienia/ zoſtáwił żonę ſwoję brátu 26 ſwemu. ✤ Tákże też wtory/ y trzeći; 27 áż do śiodmego. ✤ A ná oſtátek po wſzyſtkich umárłá y oná Niewiáſtá. 28 ✤ Przetoż/ przy *zmartwych* wſtániu/ ktoregoż z tych śiedmi będźie 29 żoną: gdyż ją wſzyſcy mieli? ✤ A odpowiádájąc JEzus/ rzekł im; Błądźićie/ nie będąc powiádomi piſmá/ áni mocy Bożey. 30 ✤ Abowiem przy *zmartwych* wſtániu/ áni śię żenić áni zá mąż chodźić będą: ále będą jáko Anjołowie Boży w niebie. 31 ✤ A o powſtániu umárłych/ nie czytáliśćie co wam powiedźiáno od 32 Bogá mowiącego? ✤ Jam jeſt Bog l Abráhámow/ y Bog Izááków/ y Bog Jákobow/ Bog nie jeſtći Bogiem umárłych/ ále żywych. ✤ 33 A uſłyſzawſzy *to* lud/ zdumiał śię m nád náuką jego.

34 A Ci gdy uſłyſzeli n Fáryzeuſzowie/ że záwárł uſtá Sáduceuſzom/ zeſzli śię weſpoł. 35 ✤ Y ſpytał go jeden z nich Zakonnik/ kuſząc go 36 y mowiąc; ✤ Náuczyćielu/ Ktore jeſt nawiętſze przykazánie w Zakonie? 37 A JEzus mu rzekł; ✤ Będźieſz miłował o PAná Bogá twego/ ze wſzyſtkiego ſercá twego/ y ze wſzyſtkiey duſze twojey/ y ze wſzyſtkiey 38 myśli twojey. ✤ To jeſt pierwſze y 39 nawiętſze przykazánie. ✤ A wtore podobne jeſt temuż: Będźieſz miłował p bliźniego twego/ jáko sámego 40 śiebie. ✤ Ná tych dwu przykazániách wſzyſtek Zakon y Prorocy záwiſnęli. 41 ✤ A gdy śię Fáryzeuſzowie zebráli/ ſpytał q ich Jezus/ 42 ✤ Mowiąc; Co śię wam zda o CHryſtuśie? Czyim jeſt Synem? Rzekli mu; Dawidowym. 43 ✤ *T* rzekł im; Jákoż tedy Dawid w Duchu názywa go PAnem? mowiąc; 44 ✤ Rzekł PAN PAnu r memu/ śiądź po práwicy mojey/ áż położę nieprzyjaćioły twoje podnożkiem nog twoich. 45 ✤ Poniewaź go tedy Dawid názywa PAnem/ jákoż jeſt Synem 46 jego? ✤ A żaden mu nie mogł odpowiedźieć y słowá: y nie śmiał go nikt więcey od onego dniá pytáć. *

ROZDZIAŁ XXIII.

Chryſtus opiſuje náuczone w piśmie y Fáryzeuſze y złe poſtępki ich. 8. Przeſtrzega ucznie od niektorych rzeczy. 9. Nárzeka ná grzechy Fáryzeuſzow. 35. Y pomſtą im groźi. 37. Dobrodźiejſtwo ſwoje Jeruzalemowi dáney y niewdźięczność ich pokazawſzy. 38. Karánie ſrogie opowiáda.

1 TEdy JEzus rzekł do ludu y do 2 ucżniow ſwojich/ Mowiąc: ✤ Ná ſtolicy Mojżeſzowey uśiedli Náuczeni w piśmie y Fáryzeuſzowie. 3 ✤ Przetoż wſzyſtkiego/ czegoby wam kolwiek rozkazáli przeſtrzegáć/ przeſtrzegajćie y czyńćie: ále według uczynkow ich nie czyńćie. Abowiem 4 *oni* mowią/ ále nie czynią. ✤ Bo wiążą brzemioná a ćiężkie y nieznośne/ y kłádą je ná rámioná ludzkie: lecż pálcem ſwojim nie chcą 5 ich ruſzyć. ✤ A wſzyſtkie uczynki ſwoje czynią/ áby byli widźiáni od ludźi/ y rozſzerzáją brámy b ſwoje/ y rozpuſzczáją podołki płaſzczow c 6 ſwojich. ✤ Nád to miłują pierwſze d mieyſcá ná wieczerzách/ y pierwſze 7 ſtołki w bożnicách: ✤ Y pozdrawiánia ná rynkách: y áby je názywáli 8 ludźie; Miſtrzu/ Miſtrzu. ✤ Ale wy nie názywajćie e śię Miſtrzámi: ábowiem jeden jeſt Miſtrz wáſz/ CHryſtus: ále wy wſzyſcy bráćia. 9 ✤ Y nikogo nie zowćie Ojcem wáſzym ná źiemi: ábowiem jeden jeſt Oćiec f wáſz ktory jeſt w niebieśiech. 10 ✤ A niechaj was nie zowią Miſtrzámi: gdyż jedē jeſt Miſtrz wáſz/ 11 CHryſtus. ✤ Ale kto z was g nawiętſzy jeſt/ będźie ſługą wáſzym. 12 ✤ A kto by śię wywyżſzał/ będźie poniżony:

Marginalia: h Rzym. 13. 7. i Márk. 12. 18. Luká. 20. 27. Dźiej. 23. 8. k 5 Moj. 25. 5. l 2 Moj. 3. 6. m Mátt. 7. 28. E. w XVIII. N. po S. Troj. n Márk. 12. 28. Luká. 10-25. o 5 Moj. 6. 5. Luká. 10. 27. p 3 Moj. 19. 18. Márk. 12. 31. q Márk. 12. 35. Luká. 20. 42. r Pſalm 110. 1. a Luká. 11. 46. Dźiej. 15. 10. b 5 Moj. 6. 8. c 4 Moj. 15. 38. d Márk. 12. 38. Luká. 11. 43. e Jákob. 3. 1. f Málách. 2. 10. g Mátt. 20. 26.

á ktoby śię h poniżał / będźie wywyższony.

13 Lecz biádá i wam Náucżeni w piśmie y Fáryzeußowie obłudni! iż zámykáćie królestwo niebieskie przed ludźmi: Abowiem tám sámi nie wchodźićie / áni tym ktorzyby wniść chćieli / wchodźić nie dopuszcżaćie.

14 Biádá wam Náucżeni w piśmie y Fáryzeußowie k obłudni! iż poźeraćie domy wdow / á to pod pokrywką długich modlitew. Dla tego ćięższy sąd odnieśiećie.

15 Biádá wam Náucżeni w piśmie y Fáryzeußowie obłudni! iż obchodźićie morze y źiemię / ábyśćie ucżynili jednego nowego Zydá: á gdy śię stánie / cżynićie go synem zátrácenia / dwá kroć więcey niżeliśćie sámi.

16 Biádá wam wodzowie ślepi! ktorzy powiádaćie; Ktoby przyśiągł ná Kośćioł / nic nie jest: álektoby przyśiągł ná złoto kośćielne / winien jest.

17 Głupi y ślepi! Abowiem coż jest więtßego / złoto / cży Kośćioł / ktory poświąca złoto?

18 A ktoby przyśiągł ná Ołtarz / nic nie jest: lecż ktoby przyśiągł ná dar ktory jest ná nim / winien jest.

19 Głupi y ślepi! Abowiem coż więtßego jest, dar / cżyli Ołtarz / ktory poświąca dar?

20 Kto tedy przyśięga ná Ołtarz / przyśięga nań / y ná to wßystko co ná nim jest.

21 A kto przyśięga ná Kośćioł / przyśięga nań / y ná tego l ktory w nim mießka.

22 Y kto przyśięga m ná niebo / przyśięga ná stolicę Bożą / y ná tego ktory śiedźi ná niey.

23 Biádá wam Náucżeni n w piśmie / y Fáryzeußowie obłudni! iż dawaćie dźieśięćinę z miętki / y z ányżu / y z kminu / á opußcżaćie poważnieyße rzeczy w Zakonie; sąd y miłośierdźie o y wiárę: Te rzecży mieliśćie cżynić / á onych nie opußcżáć.

24 Wodzowie ślepi! ktorzy przecedzaćie komorá / á wielbłądá połykaćie.

25 Biádá wam Náucżeni p w piśmie / y Fáryzeußowie obłudni! iż ocżyśćiaćie kubek z wierzchu y misę: á wewnątrz pełne q są

26 drapiestwá y zbytku. Fáryzeußu ślepy / ocżyść pierwey to co jest wewnątrz w kubku y w miśie / áby y to co jest z wierzchu cżystym było.

27 Biádá wam Náucżeni w piśmie y Fáryzeußowie obłudni! Iześćie podobni grobom pobielánym / ktore śię zdádzą z wierzchu być cudne: ále wewnątrz pełne są kośći umárłych y wßelákiey niecżystośći.

28 Tákże y wy z wierzchu zdaćie śię być ludźiom spráwiedliwi: ále wewnątrz pełniśćie obłudy y nieprawośći.

29 Biádá wam Náucżeni w piśmie y Fáryzeußowie obłudni! iż budujećie groby Prorokow / y zdobićie nagrobki spráwiedliwych:

30 Y mowićie; Byśmy byli zá dni Ojcow nászych / nie bylibyśmy ucżestnikámi ich we krwi Prorokow.

31 A ták świadcżyćie sámi przećiwko r sobie / żeśćie synowie tych / ktorzy

32 Proroki pozábijáli. Y wy też dopełniajćie miáry Ojcow wászych.

33 Węzowie! rodzáju s jászcżorczy: y jákoż będźiećie mogli ujść przed sądem ogniá piekielnego.

34 Przetoż / Oto ja posyłam do was Proroki / y Mędrce / y Náucżonie w piśmie: á z nich niektore t zábijećie y ukrzyżujećie / á niektore z nich ubicżujećie w bożnicách wászych / y będźiećie je prześládowáć

35 od miástá do miástá: Aby przyszłá ná was wßystká krew spráwiedliwa wylána ná źiemię / od krwie Ablá u spráwiedliwego / áż do krwie Zácháryaßá x syná Báráchiaßowego / ktoregośćie zábili miedzy Kośćiołem y Ołtarzem.

36 Záprawdę powiádam wam: Przyjdźie to wßystko ná ten Národ.

37 Jeruzalem! Jeruzalem! ktore zábijaß y Proroki / y ktore kámienujeß te ktorzy do ćiebie byli posyłáni: Ile kroć chćiałem zgromádźić dźiećii twoje / ták jáko zgromadza kokoß kurczętá swoje pod skrzydłá / á nie chćieliśćie?

38 Oto wam dom wáß pusty zostánie.

39 Abowiem powiádam wam / że mię nie ujrzyćie od tego cżásu / áż rzecżećie: Błogosłáwiony ktory idźie w Imieniu Pánskim.*

h Luká. 14.11. i Luká. 11.52. k Márk. 12.40. Luká. 20.47. l 1 Krol 8. 13. m Mátt 5. 34. n Luká. 11.42. o Ozea. 6. 6. p Luká. 11.39. q I. Pełni jeśteśćie.

r Dźiej. 7. 52. s Mátt 3. 7. E. w dźień S. Szczepaná. t Dźiej 7. 59. u 1 Moj 4. 8. Zyd. 11. 4. x 2 Kron 24.21. y Luká 13.34.

ROZDZIAL XXIV.

PAn mowi o zburzeniu Kośćiołá Ieruzálemskiego. 3. O znákách uprzedzájących to zburzenie y przyśćie PAńskie, y dokonánie świátá. 36. Nápominá do pilnego śię ná dźień sądny gotowánia.

a Márk. 13. 1. Luká. 21. 5.

1 A Wyszedszy a JEzus z Kośćiołá/ szedł: y przystąpili ucżniowie jego/ áby mu ukázáli budowánia kośćielne. 2 Y rzekł im JEzus; Izaż nie widźićie tego wszystkiego? Záprawdę powiádam wam/ nie zostánie tu b kámień ná kámieniu/ ktoryby nie był rozwálony.

b Luká. 19.44.

3 A Gdy śiedźiał ná gorze Oliwney/ przystąpili do niego ucżniowie osobno/ mowiąc: Powiedz nam kiedy śię to stánie? Y co zá znák przyśćia twego y dokonánia świátá. 4 Y odpowiádájąc JEzus/ rzekł im; Pátrzćie áby wás c kto nie zwiodł. 5 Abowiem wiele ich przyjdźie pod Imieniem mojim/ mowiąc; Jam jest Chrystus; y wiele ich zwiodą. 6 Y usłyszyćie wojny y wieśći o wojnách: pátrzćież ábyśćie śobą nie trwożyli; ábowiem muśi to wszystko być: ále jeszcże nie tu jest koniec. 7 Abowiem powstánie narod przećiwko narodowi/ y krolestwo przećiwko krolestwu: y będą głody/ y mory/ y trzęsienia źiemie miejscámi. 8 Ale to wszystko jest pocżątkiem boleśći. 9 Tedy wás podádzą d w udręcżenie/ y będą wás zábijáć; y będźiećie w nienawiśći u wszystkich narodow dla Imienia mego. 10 A tedy wiele śię ich zgorszy: á jedni drugich wydádzą/ y jedni drugich nienawidźieć będą. 11 Y wiele fałszywych Prorokow powstánie; y zwiodą wielu. 12 A iż śię rozmnoży nieprawość/ oźiębnie miłość wielu. 13 Ale kto wytrwa e áż do końcá/ ten zbáwion będźie. 14 Y będźie kazána tá Ewángelia krolestwá po wszystkim świećie/ ná świádectwo wszystkim narodom. A tedyć przyjdźie koniec.

c Efez. 5. 6. Kolos. 2. 18. 2 Teß. 2. 3.

d Mátt 10.17. Márk. 13. 9. Luká. 21.12. Janá. 15.20.

e Mátt 10.22.

15 PRzetoż/ gdy ujrzyćie f obrzydliwość zpustoszenia/ opowiedźiána przez Dánielá Proroká/ stojącą ná miejscu świętym: (kto cżyta/ 16 niechaj uwaza.) Tedy ći co będą w źiemi Judskiey/ niech ućiekáją ná gory. 17 A kto ná dáchu/ niechaj nie zstępuje/ áby co wźiął z domu swego. 18 A kto ná roli/ niech śię ná zad nie wraca/ áby wźiął száty swe. 19 A biádá brzemiennym y pierśiámi karmiącym w one dni. 20 Przetoż modlćie śię/ áby nie było ućiekánie wásze źimie/ ábo w Sábbát. 21 Abowiem ná on cżás będźie g wielki ućisk/ jáki nie był od pocżątku świátá áż do tąd/ áni potym będźie. 22 A gdyby nie były skrocone one dni/ nie byłoby zbáwione żadne ćiáło: ále dla wybránych/ będą skrocone one dni. 23 Tedy jesliby h wam kto rzekł; Oto tu jest Chrystus/ ábo tám: nie wierzćie. 24 Abowiem powstáną fałszywi Chrystusowie/ y fałszywi Prorocy/ y cżynić będą známioná wielkie i y cudá: ták/ iżby zwiedli (by można) y wybráne. 25 Otom wam przepowiedźiał. 26 Jesliby wam tedy rzekli: Oto ná puszcży jest/ nie chodźćie: Oto w komorách/ nie wierzćie. 27 Abowiem jáko błyskáwicá wychodźi od Wschodu słońcá/ y ukázuje śię áż ná Zachod: ták będźie y przyśćie Syná cżłowiecżego. 28 Bo gdźiekolwiek będźie k śćierw/ tám śię zgromádzą y orłowie.

29 A Záraz po l utrapieniu onych dni słońce śię záćmi/ á kśiężyc nie da jásnośći swojey/ y gwiazdy będą pádáć z niebá/ y mocy niebieskie poruszą śię. 30 Tedyć śię ukaże známię Syná cżłowiecżego ná niebie; á tedy będą nárzekáć wszystkie pokolenia źiemie/ y ujrzą Syná cżłowiecżego przychodzącego ná obłokách m niebieskich z mocą y z chwałą wielką: 31 Ktory pośle Anjoły swoje z trąbą n głosu wielkiego: y zgromádzą wybráne jego od cżterech wiátrow/ od krájow niebios áż do krájow ich. 32 A od drzewá figowego náucżćie śię tego podobieństwá: Gdy śię już gáłąź jego odmłádza/ y liśćie śię pusżcżá/ poznawaćie iż blisko jest láto. 33 Tákże y wy gdy ujrzyćie to wszystko/ poznawajćie iż blisko jest/ á we drzwiách. 34 Záprawdę powiádam wam/ że nie prze-

f Dáni. 9. 27. Márk. 13.14. Luká. 21.20.

g Dáni. 12.11.

h Márk. 13.21. Luká. 17.23.

i 2 Teß. 2. 9.

k Luká. 17.37.

l Ezái. 13.10. Jerem. 15. 9. Ezech 32. 7. Joel. 2. 31. Amos 8. 9. Mich. 3. 6. Sofon. 1. 15.

m Objáw 1. 7.

n 1 Kor. 15.52.

E. ná XXV. N. po S. Troj.

przeminie ten wiek / áżby sie to 35 wßystko stáło. ♣ Niebo y ziemiá o przeminą / ále słowá moje nie przeminą.

36 A O onym dniu y godźinie p nikt nie wie / áni Anjołowie niebiescy: 37 tylko sam Oćiec moj. ♣ Ale jáko było zá dni Noego / ták będźie y 38 przyśćie Syná człowieczego. ♣ Abowiem jáko zá dni onych przed potopem / jedli / y pili / y ożeniáli sie / y zá mąż wydawáli áż do onego dniá ktorego q wßedł Noe do Korabiá: ♣ 39 Y nie postrzegli sie / áż przyßedł potop / y zábrał wßystkie; Ták będźie y przyśćie Syná człowieczego. ♣ 40 Tedy będą dwá r ná roli: jeden będźie wźięty / á drugi zostáwiony. ♣ 41 Dwie będą mleć we młynie: jedná będźie wźięta / á druga zostáwiona. 42 ♣ Czujćież tedy / ponieważ nie wiećie s ktorey godźiny Pan wáß przyj43dźie. ♣ A to wiedźćie / że gdyby t wiedźiał gospodarz / o ktorey straży złodźiey ma przyść / wżdyby czuł / y niedałby podkopáć domu swego. ♣ 44 Przetoż y wy bądźćie gotowi: bo u ktorey sie godźiny nie spodźiejećie / Syn człowieczy przyjdźie.

45 KToryż tedy jest x sługá wierny y rostropny / ktorego postánowił Pan jego nád czeládźią swoją / áby im dawał pokarm ná czás *słuszny*. ♣ 46 Błogosłáwiony on sługá / ktoregoby / przyßedßy PAn jego / nálazł 47 ták czyniącego. ♣ Záprawdę powiádam wam / że go nád wßystkimi do48brámi swymi postánowi. ♣ Ale jeśliby rzekł on zły sługá w sercu swojim; Odwłacza Pan moj z przy49śćiem *swojim*: ♣ Y począłby bić społ sługi / á jeść y pić z pijánicámi: 50 ♣ Przyjdźie Pan sługi onego / dniá ktorego sie nie spodźieje / y godźiny 51 ktorey nie wźwie: ♣ Y odłączy go: á część jego położy z obłudnikámi: Tám będźie y płácz y zgrzytánie zębow.

o Ezái. 40. 8. Mátt. 5. 18. p Márk. 13.32. q 1 Moj. 6.5.7. y 7. 7. r Luká. 17.36. s Mátt. 25.13. t 1 Tess. 5. 2. u Objáw. 16.15. x Luká. 12.42 y Mátt. 8. 12.

ROZDZIAŁ XXV.

Podobieństwo o dźieśiąći Pánnách. 13. Doczułośći nápomnienie. 14. Tálenty sługom rozdáne. 24. Jeden z nich zgromiony. 31. Sąd Boży ostáteczny y porządek jego.

1 TEdy podobne będźie krolestwo niebieskie dźieśiąći pánnam: ktore wźiąwßy lámpy swoje / wyßły 2 przećiwko oblubieńcowi. ♣ A było z nich pięć mądrych / á pięć głupich. ♣ 3 One głupie wźiąwßy lámpy swoje / 4 nie wźięły oleju z sobą. ♣ Lecz mądre wźięły oleju w naczynia swoje z 5 lámpámi swymi. ♣ A gdy oblubieniec odwłaczał *z przyśćiem*, zdrze6máły sie wßystkie / y posnęły. ♣ A o połnocy stał sie krzyk; Oto oblubieniec idźie! Wynidźćie przećiwko 7 niemu! ♣ Tedy wstáły one wßystkie pánny / y ochędożyły lámpy swoje. ♣ 8 Ale głupie rzekły do mądrych: Dajćie nam z Oleju wáßego / bo lámpy 9 náße gásną. ♣ Y odpowiedźiáły one mądre / mowiąc: *Nie damy*: By snadź nam y wam nie dostáło / idźćie ráczey do przedawájących / á kupćie 10 sobie. ♣ A gdy odeßły kupowáć / przyßedł oblubieniec: á te ktore były gotowe / weßły z nim ná wesele: y 11 zámkniono są drzwi. ♣ Lecz potym przyßły y one drugie pánny / mowiąc: PAnie / PAnie / otworz a 12 nam. ♣ A on odpowiádájąc / rzekł: Záprawdę powiádam wam / nie 13 znam was. ♣ Czujćież tedy: bo nie wiećie b dniá áni godźiny / ktorey Syn człowieczy przyjdźie.*

14 ABowiem jáko człowiek precz c odjeżdżájący / zwołał sług swo15jich / y oddał im dobrá swoje: ♣ Y dał jednemu pięć tálentow / á drugiemu dwá / á drugiemu jeden: káżdemu według przemożenia jego: y záraz 16 precz odjáchał. ♣ A poßedßy on ktory wźiął pięć tálentow / robił nimi: y 17 zyskał drugą pięć tálentow. ♣ Ták że y on ktory *wźiął* dwá / zyskał y ten 18 drugie dwá. ♣ Ale ten ktory wźiął jeden / odßedßy wykopał *doł* w źiemi / y skrył pieniądze páná swego. ♣ 19 A po długim czáśie / przyßedł pan onych sług / y ráchował sie z nimi. 20 ♣ Tedy przystąpiwßy on ktory był wźiął pięć tálentow / przyniosł drugą pięć tálentow / mowiąc; Pánie / oddałeś mi pięć tálentow / oto drugą pięć tálentow zyskał nimi. ♣ 21 Y rzekł mu Pan jego; To dobrze sługo dobry y wierny: nád máłem byłeś wiernym / nád wielem ćię postáno-

E. w dźień S.Kátarzyny.

a Mátt. 7. 23. b 1 Kor. 16.13. Efez. 6. 18. Kolos. 4. 2. 1 Tess. 5. 6. 1 Piotr 4. 7. y 5. 8. Objáw. 3. 2. c Márk. 13.34.

stáno-

stánowię : wnidź do rádości pána twego. 22 ✣ A przystąpiwszy y on ktory był dwá tálenty wźiął / rzekł ; Pánie / oddałeś mi dwá tálenty / otom drugie dwá tálenty zyskał nim. ✣ 23 Rzekł mu Pan jego ; ✣ *To* dobrze sługo dobry y wierny : gdyżeś był wierny nád máłem / nád wielem ćię postánowię : Wnidź do rádości pána twego. 24 ✣ A przystąpiwszy y ten ktory był wźiął jeden tálent / rzekł ; Pánie / wiedźiałem żeś człowiek srogi / ktory żniesz gdźieś nierozśiewał / y zbieraß gdźieś nie rozsypował. 25 ✣ Bojąc śię tedy / szedłem y skryłem tálent twoj w ziemię : oto masz co twego jest. 26 ✣ A odpowiádájąc pan jego rzekł mu ; Sługo zły y gnuśny : wiedźiałeś iż żnę gdźiem nie rozśiewał / y zbieram gdźiem nie rozsypował : 27 ✣ Przetożeś miał pieniądze moje dáć tym / co pieniędzmi hándlują / á ja przyszedszy wźiąłbym był co jest mojego z lichwą. ✣ 28 Przetoż weźmićie od niego ten tálent / á dajćie temu ktory ma dźieśięć tálentow : 29 ✣ (Abowiem káżdemu d ktory ma / bedźie dano / y obfitowáć bedźie : á od tego ktory nie ma / y to co ma / bedźie od niego odjęto. 30 ✣ A niepożytecżnego sługę wrzuććie do onych ćiemnośći zewnętrznych. Támże bedźie płácż e y zgrzytánie zebow.

31 Gdy przydźie Syn człowieczy w chwale swojey / y wszyscy święći Anjołowie z nim / tedy uśiędźie ná stolicy chwały swojey. 32 ✣ Y bedą f zgromádzone przedeń wszystkie narody / y odłączy je jedne od drugich / jáko pásterz odłącza owce od kozłow : 33 ✣ A postáwi owce zájiste po práwicy swojey / á kozły po lewicy. 34 ✣ Tedy rzecze Krol tym ktorzy *bedą* po práwicy jego ; Podźćie błogosłáwieni Ojcá mego ; odźiedźićie krolestwo wam zgotowáne od záłożenia świátá. 35 ✣ Abowiem g łáknąłem / á dáliśćie mi jeść ; prágnąłem / á dáliśćie mi pić ; byłem gośćiem / á przyjęliśćie h mię : ✣ 36 Byłem nágim / á przyodźialiśćie mię ; byłem chorym / á nawiedźiliśćie mię ; byłem i w więźieniu / á przychodźiliśćie do mnie. 37 ✣ Tedy mu odpowiedzą spráwiedliwi / mowiąc ; PAnie / Kiedyżeśmy ćię widźieli łáknącym / á nákármiliśmy *ćię* ? ábo prágnącym / á nápojiliśmy *ćię* ? 38 ✣ Y kiedyśmy ćię widźieli gośćiem / á przyjęliśmy *ćię* ? ábo nágim / á przyodźialiśmy ćię ? 39 ✣ Abo kiedyśmy ćię widźieli chorym / ábo w więźieniu / á przychodźiliśmy do ćiebie ? 40 ✣ A odpowiádájąc Krol / rzecze im ; Záprawdę powiádam k wam / cokolwiekeśćie ucżynili jednemu z tych bráći mojich namniejszych / mnieśćie ucżynili. 41 ✣ Potym rzecze y tym ktorzy *bedą* po lewicy ; Idźćie l ode mnie przeklęći w ogień m wieczny / ktory zgotowány jest dyabłu y ánjołom jego. 42 ✣ Abowiem łáknąłem / á nie dáliśćie mi jeść ; prágnąłem / á nie dáliśćie mi pić : 43 ✣ Byłem gośćiem / á nie przyjęliśćie mię ; nágim / á nie przyodźialiśćie mię : chorym y w więźieniu / á nie náwiedźiliśćie mię. 44 ✣ Tedy mu odpowiedzą y oni / mowiąc : PAnie / Kiedyśmy ćię widźieli łáknącym / ábo prágnącym / ábo gośćiem / ábo nágim / ábo chorym / ábo w więźieniu / á nie służyliśmy tobie ? 45 Tedy im odpowie / mowiąc ; Záprawdę powiádam wam / Czegośćie kolwiek nie ucżynili jednemu z tych namniejszych / y mnieśćie nie ucżynili. 46 ✣ Y pojdą ći ná męki n wieczne : ále spráwiedliwi do żywotá wiecżnego.*

Rozdział XXVI.

PAN mowił o śmierći swojey. 3. *Kśiążą przećiwko niemu rádźili.* 6. *Niewiástá go máśćią námázáłá,* 14. *Judasz PAna przedał.* 26. *Pan Stáro Zakonną wieczerzą zniozszy, nową postánowił.* 38. *W Ogrojcu śię smęćił.* 47. *Támże go Judasz zdrádźił.* 50. *I pojiman.* 67. *Na śmierć osądzon.* 69. *A Piotr śię go záprzał.*

1 Y Stáło śię / gdy dokończył a JEzus tych wszystkich mow / 2 rzekł do ucżniow swojich ; ✣ Wiećie iż po dwu dniách bedźie Wielkanoc / á Syn człowieczy bedźie wydány áby był ukrzyżowány.

3 TEdy śię zebráli Przedniejszy b Kápłáni / y Náucżeni w pismie

d Mátt. 13. 12. Márk. 4. 15. Luka. 8. 18. 19. 26

e Mátt. 8. 12. E. ná XXVI N. po S. Troj.

f Mátt. 16. 27.

g Ezdr. 8. 7. Ezech. 18. 7.

h Zyd. 13. 2. i Tym. 5. 16. Jakub. 1. 27.

k Mátt. 10. 40.

l Psalm. 6. 9. Mátt. 7. 23. Luka. 13. 27.

m Ezdr. 30. 33. Objáw. 14. 19.

n Dáni. 12. 2. Janá. 5. 29.

a Márk. 14. 1. Luka. 22. 1.

b Janá. 11. 47.

y Stárszy ludu do dworu Náwyższego Kápłáná/ ktorego zwano Káifasz. 4 Y náradzáli śię/ jákoby JEzusá zdrádą pojimáli/ y zábili. 5 Lecż mowili ; Nie w Swięto : áby nie był rozruch miedzy ludem.

6 A Gdy JEzus był w Betániey w domu c Symoná trędowátego : 7 Przystąpiłá do niego niewiástá/ májąca słojek álábástrowy máśći bárzo kosztowney : y wylałá ją ná głowę jego / gdy śiedźiał u stołu. 8 Co widząc ucżniowie jego / rozgniewáli śię / mowiąc : Y ná coż tá utrátá ? 9 Abowiem mogłá być tá máść drogo przedána / y mogło śię to dáć ubogim. 10 Co gdy poznał JEzus / rzekł im : Przecż śię przykrzyćie tey niewieśćie ? Dobry záprawdę ucżynek ucżyniłá przećiwko mnie. 11 Abowiem ubogie záwsze d maćie z sobą / ále mnie nie záwsze mieć będźiećie. 12 Bo oná wylawszy tę máść ná ćiáło moje / ucżyniłá to/ gotując mię ku pogrzebowi. 13 Záprawdę powiádam wam : Gdźiekolwiek będźie kazána tá Ewángelia po wszystkim świećie / y to będźie powiádano/ co oná ucżyniłá/ ná pámiątkę jey.

c Márk. 14. 3.
d 5 Moj. 15. 11. Márk. 14. 7.

14 TEdy odszedszy jeden e ze dwunaśći/ ktorego zwano Judaszem Iszkáryotem/ do przedniejszych Kápłanow/ 15 Rzekł im ; Co mi chcećie dáć / á ja go wam wydam : A oni mu odważyli trzydźieśći srebrnikow. 16 A od tąd szukał cżásu sposobnego/ áby go wydał.

e Márk. 14. 10. Luká. 22. 3. 4.

17 A Pierwszego f dniá Przáśnikow/ przystąpili ucżniowie do JEzusá/ mowiąc mu ; Gdźież chcesz żec nágotujemy / ábyś jadł Báránká ? 18 A on rzekł? Idźćie do miástá/ do niektorego *człowieká*, á rzecżćie mu; Kazałći Náucżyciel powiedźieć : Cżás moj blisko jest/u ćiebie jeść będę Báránká z ucżniámi mojimi. 19 Y ucżynili ucżniowie jáko im rozkazał JEzus ; y nágotowáli Báránká. 20 A gdy był wiecżor/ uśiadł g *zá stołem* ze dwiemánaśćie. 21 A gdy jedli/rzekł : Záprawdę h powiádam wam/ iż jeden z was wyda mię. 22 Y zásmućiwszy śię bárzo/pocżęli mowić do niego káżdy z nich : Azażem já jest PAnie? 23 A on odpowiádájąc / rzekł ; Ktory macża ze mną rękę w miśie/ten mię wyda. 24 Syn cżłowiecży idźie / jáko nápisano o nim : ále biádá cżłowiekowi temu/ przez ktorego Syn cżłowiecży wydány bywa/dobrze by mu było/by śię był nie národźił ten cżłowiek. 25 A odpowiádájąc Judasz/ ktory go wydawał / rzekł ; Izali ja jest Mistrzu? Mowi mu ; Tyś powiedźiał.

f 2 Moj. 12. 15. Márk. 14. 12.
g G. Vkládł śię.
h Márk. 14. 17.

26 A Gdy oni jedli / wźiąwszy i JEzus chleb / á pobłogosłáwiwszy/ łamał/y dał ucżniom/y rzekł ; Bierzćie/ jedzćie ; to jest ćiáło moje. 27 A wźiąwszy kielich/ y podźiękowawszy/ dał im mowiąc ; Pijćie z tego wszyscy : 28 Abowiem to jest krew mojá Nowego Testámentu / ktora śię zá wielu wylewa ná odpuszcżenie grzechow. 29 Ale powiádam wam/ iż nie będę pił od tąd z tego rodzáju winney máćice/ áż do dniá onego/ gdy go będę pił z wámi nowy w krolestwie Ojcá mego.

i Márk. 14. 22. Luká. 22. 19. 1 Kor. 11. 23.

30 Y Záśpiewawszy k pieśń / wyszli ná gorę Oliwną. 31 Tedy im rzekł JEzus; Wy wszyscy zgorszyćie śię ze mnie tey nocy. Abowiem nápisano ; Uderzę l pásterzá / y będą rozproszone owce trzody. 32 Lecż gdy ja m zmartwychwstánę/ poprzedzę was do Gálilejey. 33 A odpowiádájąc Piotr / rzekł mu ; Choćby śię wszyscy n zgorszyli z ćiebie / ja śię nigdy nie zgorszę. 34 Rzekł mu JEzus , Záprawdę powiádamći/ iż tey nocy/ pierwey o niż kur zápieje/ trzy kroć śię mnie záprzysz. 35 Rzekł mu Piotr ; Choćbym z tobą miał y umrzeć/ nie záprę śię ćiebie. Tákże y wszyscy ucżniowie mowili.

k Márk. 14. 26. Luká. 22. 39.
l Zách. 13. 7.
Ianá. 16. 32.
m Márk. 14. 28.
n Luká. 22. 33.
o Ianá. 13. 37.

36 TEdy przyszedł p JEzus z nimi ná miejsce ktore zwano Getsemáne / y rzekł ucżniom ; Siedźćież tu / áż odszedszy / będę śię tám modlił. 37 A wźiąwszy z sobą Piotrá/ y dwu synow Zebedeuszowych / pocżął śię smęćić y teskńić. 38 Tedy im rzekł *JEzus* ; Smętna jest q duszá mojá áż do śmierći ; zostańćież tu/ á cżujćie ze mną. 39 A postąpiwszy trochę/ padł r ná oblicże swoje / modląc śię/ y mowiąc ; Ojcże moj/ Jesli można/ niech mię ten kielich minie : á wszák-

p Márk. 14. 32.
q Ianá. 12. 27.
r Luká. 22. 41.

że/

40 ie/ nie jáko ja chcę/ ále jáko ty. ♣ Tedy przyszedł do uczniow/ y ználazł je śpiące/ y rzekł Piotrowi; Ták żeśćie nie mogli przez jedne godźinę
41 czuć ze mną? ♣ Czuyćież á modlćie śię/ ábyśćie nie weszli w pokuszenie: Duch ći s jest ochotny / ále ćiáło
42 mdłe. ♣ Záśię powtore odszedszy/ modlił śię/ mowiąc; Oycze moy / Jesli mię nie może ten kielich minąć/ tylko ábym go pił/ niech śię stánie wola t twojá.
43 ♣ A przyszedszy/ ználazł je záśię śpiące: ábowiem oczy ich były obćiążone.
44 ♣ A zániechawszy ich/ znowu odszedł; y modlił śię potrzećie/ też słowá mowiąc.
45 ♣ Tedy przyszedł do uczniow swoich / y rzekł im; Spićież już / y odpoczywayćie: oto śię przybliżyłá godźiná/ á Syn człowieczy będźie wydány w ręce
46 grzesznikow. ♣ Wstańćie/ podźmy: oto śię przybliżył ten / ktory mię wydawa.
47 A Gdy on jeszcze u mowił/ oto Judasz jeden ze dwunaśći przyszedł á z nim wielka zgrája / z mieczámi/ y z kijmi od Przedniejszych kápłanow/ y Stárszych ludu.
48 ♣ Ale ten ktory go wydawał/ dał im był znák/ mowiąc: Ktoregokolwiek pocáłuję/ tenći jest: jimayćież go.
49 ♣ A wnet przystąpiwszy do JEzusá/ rzekł; Bądź pozdrowiony Mistrzu: y pocáłował go.
50 ♣ Ale mu rzekł JEzus: Przyjaćielu/ ná coś przyszedł? Tedy przystąpiwszy/ rzućili ręce ná JEzusá/ y pojimáli go.
51 A Oto jeden z tych *ktorzy* byli z JEzusem / wyćiągnął rękę/ y dobył mieczá swego / á uderzywszy sługę Kápłáná Nawyższego / ućiął
52 mu ucho. ♣ Tedy mu rzekł JEzus; Obroć miecz twoj ná miejsce jego: ábowiem wszyscy ktorzy miecz x biorą / od mieczá poginą.
53 ♣ Azaż mniemasz / żebym nie mogł teraz prośić Oycá mego / á stáwiłby mi więcey niż dwánaśćie wojsk Aniołow,
54 ♣ Ale jákoby śię wypełniły y pismá / *ktore mowią*, iż śię ták muśi z stáć.
55 ♣ Oneyże godźiny mowił JEzus do a oney zgráje: Wyszliśćie jáko ná zbojcę / z mieczámi y z kijmi pojimáć mię. ♣ Ná káżdy dźień śiadałem u was ucząc w kośćiele / á

56 nie pojimáliśćie mię. ♣ Ale się to wszystko b stáło / áby się wypełniły pismá Prorockie. Tedy uczniowie *jego* wszyscy c opuśćiwszy go/ ućiekli.
57 A Oni pojimawszy JEzusá / wiedli d go do Káifaszá Nawyższego Kápłáná: gdźie śię byli zebráli Náuczeni w piśmie/ y Stárszy.
58 ♣ Ale Piotr szedł zá nim z dáleká áż do dworu Nawyższego Kápłáná: á wszedszy tám / śiedźiał z sługámi/ áby ujrzał koniec.
59 A Przedniejszy e Kápłáni/ y Stárszy / y wszystká Rádá / szukáli fałszywego świádectwá przećiwko JEzusowi / áby go ná śmierć wydáli.
60 ♣ Ale nie ználeźli. A choć wiele fałszywych świádkow przychodźiło/ *przećię* nie z náleźli. Aż náostátek wystąpiwszy dwá fałszywi świádkowie/
61 Rzekli; ♣ Ten mowił/ Mogę rozwálić Kośćioł f Boży / á zá trzy
62 dni zbudowáć go. ♣ A wstawszy Nawyższy Kápłan / rzekł mu: Nic nie odpowiádasz? *Coż to jest* co ći prze-
63 ćiwko tobie świádczą? ♣ Lecz JEzus milczał. A odpowiádájąc Nawyższy Kápłan/ rzekł mu: Poprzyśięgam ćię przez Bogá żywego/ ábyś nam powiedźiał / jesliś ty jest
64 Chrystus/ on Syn Boży? ♣ Rzekł mu JEzus : Tyś g powiedźiał. Wszákże powiádam wam : Od tąd ujrzyćie Syná człowieczego śiedzącego ná práwicy mocy *Bożey*, y przychodzącego ná obłokách niebieskich.
65 ♣ Tedy Nawyższy Kápłan rozdárł száty swoje/ mowiąc: Bluźnił! Coż jeszcze potrzebujemy świádkow? Otośćie teraz słyszeli bluźnierstwo
66 jego. ♣ Coż śię wam zda? A oni odpowiádájąc / rzekli: Winien jest
67 śmierći. ♣ Tedy plwáli ná oblicze jego / y policzkowáli go: á drudzy
68 laskámi h go bili / Mowiąc: Prorokuj nam Chrystusie / kto jest ten co ćię uderzył.
69 A Le Piotr śiedźiał i przed domem ná podworzu. Tedy przystąpiłá do niego jedná dźiewká/ mowiąc : Y tyś był z tym JEzusem
70 Gálilejskim? ♣ A on śię záprzał przed wszystkimi / mowiąc : Nie wiem co powiádasz.
71 ♣ A gdy on wychodźił do Przyśionká ujrzáłá go

s Márk. 14.38. t Luká. 22.42. u Márk. 14.43. Luká. 22.47. Janá. 18. 3. x 1 Moj. 9. 6. Objáw. 13.10. y Ezáj. 53. 2. z Luká. 22.26. a Márk. 14.42.

b Psalm 22. 8. c Márk. 14. 5. d Márk. 14.13. e Márk. 14.55. f Janá. 2. 19. g Mátt. 25.31. Rzym. 14.10. 2 Tess. 4. 14. h Ezái. 50. 6. Janá. 19. 3. i Márk. 14.66. Luká. 22.55. Janá. 18.15.

insza

inszá *dźiewka*, y rzekłá do tych co tám byli: y teńći był z tym JEzusem Názáreńskim. 72 Tedy powtore záprzał śię z przyśięgą, *mowiąc*: 73 Nie znam tego człowieká. A przystąpiwszy po máłey chwilce, ći co támstali, rzekli Piotrowi: Prawdźiwie y tyś jest z nich: bo y mowá twojá ćiebie wydawa. 74 Tedy śię począł przeklináć y przyśięgáć, *mowiąc*: Nie znam tego człowieká. A zárázem kur zápiał. 75 Y wspomniał Piotr ná słowá JEzusowe, ktory mu był powiedźiał; k Pierwey niż kur zápieje, trzykroć śię mnie záprzysz. A wyszedszy precz, gorzko płákał.

k Márk. 14. 72.

ROZDZIAŁ XXVII.

Chrystusá PAná pod sąd Piłátow oddano. 5. Judasz śię obieśił. 19. Piłatá żoná przestrzega. 10 Zydowie o Bárábbaszá proszą. 24. Piłat umywszy ręce, zkazał PAná ná śmierć. 29. Ktorego ukoronowano. 34. Ukrzyżowano. 50. Pan w mękách dokonał. 51. Cudá po śmierći. 57. Pogrzeb PAński. 62. Y grobu obwárowánie.

1 A Gdy a było ráno, weszli w rádę b wszyscy Przedniejszy Kápłáni, y Stárszy ludu przećiwko JEzusowi, áby go c zábili. 2 Y związawszy go, wiedli y podáli go Pontskiemu Piłatowi Stárośćie.

3 TEdy Judasz, ktory go był wydał, widząc iż był osądzony, żáłując *tego*, wroćił trzydźieśći śrebrnikow Przedniejszym kápłánom, y Stárszym *ludu*, 4 Mowiąc: Zgrzeszyłem wydawszy krew niewinną! A oni rzekli: Coż nam do tego, ty ujrzysz. 5 A porzućiwszy one śrebrniki w Kośćiele, odszedł: á odszedszy, obieśił d śię. 6 Ale przedniejszy Kápłáni, wźiąwszy one śrebrniki, mowili: Nie godźi śię ich kłáść do e skárbu, gdyż zapłátá jest krwie. 7 Y náradźiwszy śię, kupili zá nie rolą gárncarzowę ná pogrzeb gośćiom. 8 Dla tego oná rola názwána jest rola krwie, áż do *dniá* dźiśiejszego. 9 Tedy śię wypełniło, co powiedźiano przez f Jeremiaszá Proroká, mowiącego: Y wźięli trzydźieśći śrebrnikow zapłátę oszácowánego, ktory był oszácowány od synow Izráelskich: 10 Y dáli je zá rolą gárncarzowę, jáko mi postánowił PAN.

a Márk. 15. 8. b Psalm 2. 2. c Dźiej. 3. 13. d Dźiej. 1. 18. e G. Korbony. f Przez Proroká.

11 A JEzus stał przed Stárostą. Y pytał go Stárostá, mowiąc: Tyżeś jest on Krol g Żydowski? A JEzus mu rzekł: Ty powiádasz. 12 A gdy nań skárżyli Przedniejszy Kápłáni h y Stárszy, nic nie odpowiedźiał. 13 Tedy mu rzekł Piłat: Nie słyszyszże jáko wiele przećiwko tobie świádczą? 14 Lecz mu nie odpowiedźiał y ná jedno słowo: ták, iż śię Stárostá bárzo dźiwował.

15 A Le ná Swięto zwykł był Stárostá i wypuszczáć ludowi jednego więźnia, ktoregoby chćieli. 16 Y mieli ná ten czás więźnia znácznego, ktorego zwano Bárábbasz. 17 A gdy śię zebráli, rzekł do nich Piłat: Ktoregoż chcećie, ábym wam wypuśćił? Bárábbaszá, czyli JEzusá, ktorego zowią Chrystusem? 18 Bo wiedźiał, iż go z nienawiśći wydáli.

19 A Gdy on śiedźiał ná *sądowey* stolicy, posłáłá do niego żoná jego, mowiąc: Nie miey żadney sprawy z tym spráwiedliwym: bom wiele ućierpiáłá dźiś we śnie dla niego. 20 Ale Przedniejszy Kápłáni y Stárszy, námowili k lud, áby prośili o Bárábbaszá, á JEzusá áby strácili. 21 A odpowiádájąc Stárostá, rzekł im: Ktorego chcećie ábym wam z tych dwu wypuśćił? A oni odpowiedźieli: Bárábbaszá. 22 Rzekł im Piłat: Coż tedy uczynię z JEzusem, ktorego zowią CHrystusem? Rzekli mu wszyscy: Niech będźie ukrzyżowány. 23 A Stárostá rzekł: Coż wżdy złego uczynił? Ale oni tym bárźiey wołáli, mowiąc; Niech będźie ukrzyżowány!

24 A Widząc Piłat iż to nic nie pomogáło, ále *owszem* śię wietszy rozruch wszczynał, wźiąwszy wodę, umył ręce przed ludem, mowiąc: Nie jestem ja winien krwie tego spráwiedliwego: wy ujrzyćie. 25 A odpowiádájąc wszystek lud, rzekł: Krew jego ná nas y ná dźiatki násze. 26 Tedy im l wypuśćił Bárábbaszá: ále JEzusá ubiczowawszy, wydał *go* áby był ukrzyżowány.

g Márk. 15. 2. Luká 23. 3. h Ezá. 53. 7. i Márk. 15. 6. k Márk. 15. 11. Luká 23. 18. Jan. 18. 40. Dźiej. 3. 14. l Márk. 15. 15.

Tedy

27 TEdy żołnierze Stárośćini m przywiódszy JEzusá ná ratusz/ 28 zebráli do niego wszystkę rotę. ✣ A zewlekszy go / przyodziáli go płászczem szárłátowym. 29 ✣ Y uplótszy koronę z ćiernia/ włożyli ná głowę jego ; y dáli trzćinę w práwą rękę jego : á upadájąc przed nim ná kolaná/ náśmiewáli śię z niego/ mówiąc : Bądź pozdrowiony Krolu Zydowski. 30 ✣ A plujac nań/ wźięli onę trzćinę/ y bili go w głowę jego.

31 A Gdy śię z niego náśmiali/ zewlekli go z onego płászczá/ y oblekli go w száty jego ; y wiedli go áby był ukrzyżowány. 32 ✣ A wychodząc ználeźli człowieká Cyrenejczyká/ imieniem Symoná : tego przymuśili/ áby niósł krzyż jego. 33 ✣ A przyszedszy ná miejsce rzeczone Golgotá/ ktore zowią miejscem trupich głów: 34 ✣ Dáli mu pić ocet n z żółćią zmieszány : á skosztowawszy/ nie chćiał pić.

35 A Ukrzyżowawszy go/ rozdźielili o száty jego/ y miotáli los : áby śię wypełniło co powiedźiano przez Proroká ; Rozdźielili p sobie száty moje ; á o odźienie moje los miotáli. 36 ✣ A śiedząc/ strzegli go tám. 37 ✣ Y przybili nád głową jego q winę jego nápisáną ; Ten jest JEzus Krol Zydowski. 38 ✣ Byli też ukrzyżowáni z nim dwá r zbójcy : jeden po práwicy/ á drugi po lewicy.

39 A Ci ktorzy mimo s chodźili / bluźnili go/ chwiejąc głowámi swojimi/ 40 ✣ Y mówiąc ; Ty co rozwaláß Kośćiół/ á we trzech dniách budujesz go, rátuj sámego śiebie; Jeśliś jest Syn Boży/ zstąp z krzyżá. 41 ✣ Tákże y Przedniejszy Kápłáni z Náuczonymi w piśmie y z Stárszymi/ náśmiewájąc śię mówili; 42 ✣ Inszych rátował t / á sámego śiebie rátowáć nie może ; Jesliż jest Krol Izráelski/ niech teraz zstąpi z krzyżá/ á uwierzymy mu. 43 ✣ Dufał w Bogu/ niechże go u teraz wybáwi/ jeśli śię w nim kocha ; Boć powiedźiał ; Jestem Synem Bożym. 44 ✣ Tákże też y zbójcy/ ktorzy byli z nim ukrzyżowáni/ urągáli mu.

45 A Od szóstey godźiny/ stáłá x śię ćiemność po wszystkiey źiemi/ 46 áż do dźiewiątey godźiny. ✣ A około dźiewiątey godźiny/ záwołał Jezus głosem wielkim mówiąc ; Eli/ Eli/ Lámá Sábáchthani : to jest : Boże y moj ! Boże moj ! czemuś mię opuśćił ? 47 ✣ Tedy niektorzy z tych co tám stali usłyszawszy to/ mowili : Eliaszá ten wołá. 48 ✣ A záráz z bieżawszy jeden z nich/ wźiął gębkę/ y nápełnił ją octem ; á włożywszy ná trzćinę/ dał mu pić. 49 ✣ A drudzy mówili ; Zániechaj/ pátrzajmy jeśli przydźie Eliasz / áby go wybáwił. 50 ✣ Ale Jezus záwoławszy powtore głosem a wielkim/ oddał Duchá.

51 A Oto zasłoná kośćielna rozerwáłá b śię ná dwoje / od wierzchu áż do dołu : y trzęsłá śię źiemiá : á skáły śię padáły. 52 ✣ Y groby śię otwarzáły : á wiele ćiał świętych/ ktorzy byli zásnęli/ powstáło. 53 ✣ A wyszedszy z grobów po *zmartwych* wstániu jego/ weszli do miástá świętego : y pokazáli śię wielom.

54 TEdy Setnik y ći co z nim JEzusá strzegli/ widząc trzęsienie źiemie/ y to co śię dźiało/ zlękli śię bárzo/ mówiąc ; Prawdźiwieć ten był Synem Bożym. 55 ✣ A było tám wiele niewiast z dáleká śię przypátrujących ; ktore były przyszły zá JEzusem od Gálilejey/ posługując mu. 56 ✣ Miedzy ktorymi byłá Márya Mágdálená/ y Márya mátká Jákubowá y Jozesowá/ y mátká synów Zebedeuszowych.

57 A Gdy był wieczor/ przyszedł c człowiek bogáty z Arymátyey/ imieniem Jozef ; ktory też był uczniem JEzusowym. 58 ✣ Ten przyszedszy do Piłatá/ prośił o ćiáło JEzusowe. Tedy Piłat rozkazał/ áby mu było onę ćiáło oddáne. 59 ✣ A Jozef wźiąwszy ono ćiáło/ uwinął je w czyste prześćierádło. 60 ✣ Y położył je w nowym grobie swojim/ ktory był w opoce wykował : á przywáliwszy do drzwi grobowych kámień wielki/ odszedł. 61 ✣ A byłá tám Márya Mágdálená/ y druga Márya/ ktore śiedźiáły przećiwko grobowi.

62 A Drugiego dniá/ ktory był *pierwszy* po Przygotowániu/ zgromá-

m *Márk.* 15.15. *Jan.* 19. 1.
n *Psalm* 69.22. *Márk.* 15.22.
o *Márk.* 15.24.
p *Psalm* 22.19.
q *Márk.* 15.26.
r *Ezái.* 53.12.
s *Psalm* 22. 8. y 109. 25.
t *Luká.* 23.35.
u *Psalm* 12. 9.
x *Márk.* 15.33.
y *Psalm* 22. 1.
z *Psalm* 69.12.
a *Luká.* 23.46.
b 2 *Kron.* 3. 14.
c *Márk.* 15.42. *Luká.* 23.50. *Jan.* 19.38.

dźili śię Przedniejszy Kápłáni y 63 Fáryzeuszowie do Piłatá. ✣ Mowiąc; Pánie/wspomnieliśmy/ iż on zwodźićiel powiedźiał gdy jeszcze żyw był; Po trzech dniách d zmartwych wstánę. 64 ✣ Rozkaż tedy obwárowáć grob/áż do dniá trzećiego: by snadź przyszedszy uczniowie jego w nocy / nie ukrádli go / y nie powiedźieli ludowi; Iż powstał od umárłych: y będźie pośledni błąd gorszy niż pierwszy. 65 ✣ Rzekł im Piłat; Maćie straż / Idźćież / obwárujćie jáko umiećie. 66 ✣ A oni poszedszy / osádźili grob strażą / zápieczętowawszy kámień.

d Mátt. 16.21.

ROZDZIAŁ XXVIII.

Niektore Pánie chcąc PAná pomázáć, do grobu przyszły. 2. Ktorym Anjoł o zmartwychwstániu powiedźiał. 8. PAN śię im pokazał. 11. Straż o tym dáłá znáć: co Kśiążę zátłumić chćieli. 18. A PAN Apostoły ná wszystek świat rozesłał.

1 A Gdy śię kończyłá Sábbát / y już świtáło ná pierwszy *dźień onego* b tegodniá / przyszłá Márya Mágdáléná / y druga Márya / áby grob oglądáły. 2 ✣ A oto stáło śię wielkie trzęśienie źiemie: Abowiem Anjoł PAński zstąpiwszy z niebá / przystąpił y odwálił kámień ode drzwi / y uśiadł ná nim. 3 ✣ A było wejrzenie jego jáko błyskáwicá; á szátá jego biała/jáko śnieg. 4 ✣ A ći ktorzy strzegli *grobu*, drżeli/bojąc śię go; y stáli śię jáko umárli. 5 ✣ Ale Anjoł c odpowiádájąc/ rzekł do niewiast; Nie bojćie śię wy / Boć wiem iż JEzusá ukrzyżowánego szukaćie. 6 ✣ Niemászci go tu: ábowiem powstał jáko powiedźiał. Chodźćie oglądajćie d miejsce gdźie leżał PAN. 7 ✣ A prętko idąc/ powiedźćie uczniom jego / że zmartwychwstał: á oto uprzedza was do Gálilejey; tám go ujrzyćie. Otom wam powiedźiał.

à Márk. 16. 1. Luka. 24. 1. Janá. 20. 1.
b G. Sábbátu.
c Márk. 16. 6.
d Mátt. 27.60.

8 ✣ Tedy wyszedszy prętko e od grobu z bojáźnią y z rádośćią wielką / bieżáły áby to opowiedźiáły uczniom jego. 9 ✣ A gdy szły áby to opowiedźiáły uczniom jego / oto JEzus potkał śię z nimi/ mowiąc: Bądźćie pozdrowione. A one przystąpiwszy/uchwyćiły śię nog jego/ y pokłoniły mu śię. 10 ✣ Tedy im rzekł JEzus: Nie bojćie śię; idźćie/ opowiedźćie bráći mojey / áby poszli do Gálilejey; á tám mię ujrzą.

11 A Gdy one poszły / oto niektorzy z straży przyszedszy do miástá / oznájmili Przedniejszym kápłánom wszystko co śię stáło. 12 ✣ Ktorzy zgromádźiwszy śię z Stárszymi / y nárádźiwszy śię / dáli niemáło pieniędzy żołnierzom / 13 Mowiąc: ✣ Powiádajćie / iż uczniowie jego w nocy przyszedszy/ukrádli go gdyśmy my spáli. 14 ✣ A jeśliby śię to Stárosty doniosło/my go námowimy/á was bespiecznymi uczyniemy. 15 ✣ A oni wźiąwszy pieniądze / uczynili jáko ich náuczono. Y rozniosłá śię tá powieść miedzy Zydy / áż do dniá dźiśiejszego.

16 Lecz jedenáśćie uczniow poszli do Gálilejey ná gorę / gdźie im był f náznáczył JEzus. 17 ✣ A ujrzawszy go / pokłonili mu śię: lecz niektorzy wątpili. 18 ✣ Ale JEzus przystąpiwszy mowił do nich / á rzekł: Dáná mi jest g wszelka moc ná niebie y ná źiemi. 19 ✣ Idąc tedy náuczajćie wszystkie h narody / chrzcząc je w Imię Ojcá y Syná y Duchá 20 Swiętego. ✣ Ucząc je przestrzegáć wszystkiego com wam przykazał. A oto jam jest z wámi po wszystkie dni/ áż do skończenia świátá/ Amen. *

e Márk. 16. 8. Luka. 24. 9.
E. w dźień Rozesłańcow.
f Márk. 14.28.
g Mátt. 11.27. Janá. 3. 35.
h Márk. 16.15.

EWANGELIA WEDLUG SWIETEGO MARKA.

Coby zacz był S. Márek / y kiedy Ewángelią swoję nápisał / roznie o tym rozumieją. Jedni/że był z liczby onych 70. Uczniow Páńskich. Drudzy/że był z obywátelow Jeruzalemskich. Inszy rozumieją / że śię przy Pietrze S. báwił / á że z ust jego nápisał Ewánge-

lia swoje: á to z tad máia / że go náżywał synem swoiim 1. Piotr. 5. 13. Inni twirdzą / że dopiero po śmierci Piotrá y Páwłá nápisał Ewángelią. Lecz to mnieyſza; gdy tylko wiemy / że porządnie ná ten Vrząd był powołány / á cokolwiek pisał / że to miał z Duchá Swiętego. Inni mowią / że tylko z Mátteuſzá S. summownie Ewángelią swoie zebrał. Co być nie może: boby tylko trzej á nie czterej byli Ewángelistowie. Do tego / inſzego porządku ná wielu mieyscách / niż S. Mátteuſz záżywa: Y niektorych rzeczy / ktore ma S. Mátteuſz / on niema: niektore pilniey opisuje; á niektore ma / ktorych S. Mátteuſz nie ma. Ewángelią piſząc/miánuje naprzod/co Chr. Pan czynił w Gálilejey; co zámyka w dźiewiąci pierwſzych Rozd. Potym opisuje co PAn czynił w Judskiey źiemi / á miánowicie w Jeruzalem / y co śię tám z nim dźiało; á to zámyka w śiedmi ostátnich Rozdźiałách.

ROZDZIAL I.

Janá Chrzćićielá urząd. 6. Szaty, żywność. 7. Y pokorá. 9. Chrystus PAn ochrzczony. 12. Od Dyabłá kuſzony. 14. Ewángelią opowiádał. 16. Kilku uczniow powołał. 21. W bożnicy náuczał. 25. Opętánego. 29. Swiekrę Piotrowę. 32. Wiele niemocnych. 40. Y trędowátego uzdrowił.

1 TEn jest początek Ewángeliey JEzusá Chrystusá Syná Bożego. 2 Jáko nápisano w Prorokách: Oto Ja posyłam [a] posłá mego przed obliczem twojim/ktory zgotuje drogę twoję przed tobą. 3 Głos wołájącego ná puſzczy [b] Gotujćie drogę PAnską/proste czyńćie śćieżki jego. 4 [c] Jan chrzćił ná puſzczy/ y kázał chrzest pokuty ná odpuſzczenie grzechow. 5 [d] Y wychodźiłá do niego wſzystká kráiná Judská/ y Jeruzalemczycy: á wſzyscy byli od niego chrzczeni w rzece Jordanie/ wyznawájąc grzechy swoje. 6 [e] Ale Jan przyodźiány był śierśćią wielbłądową / á pás skorzány był około biodr jego: á 7 jádał ſzáráncżą y miod leśny. [f] Y kázał / mowiąc: Idźie zá mną mocnieyſzy niżeli ja / ktoremum nie jest godźien schyliwſzy śię rozwiązáć rzemyká u obuwia jego. 8 [g] Jamći was chrzćił wodą: ále on was będźie chrzćił Duchem Swiętym.

9 Y Stáło śię w one dni/ [h] że przyſzedł JEzus z Názáretu Gálilejskiego / á ochrzczony jest od Janá 10 w Jordanie. A záraz wystąpiwſzy z wody / ujrzał rozstępujące śię niebiosá/ y Duchá jáko gołębicę 11 náń zstępującego. Y stał śię głos z niebá; Tyś jest on Syn moj [i] miły / w ktorym mi śię upodobáło. 12 A záraz Duch wypędźił [k] go ná 13 puſzczą. Y był tám ná puſzczy przez czterdźieśći dni/będąc kuſzony od ſzátáná: á był z zwierzęty: A Anjołowie służyli mu.

14 [l] Lecz potym gdy Jan był podány *do więźienia*, przyſzedł JEzus do Gálilejey káżąc Ewángelią kro- 15 lestwá Bożego / A mowiąc: Wypełnił śię czás/y przybliżyło śię krolestwo Boże: Pokutujćie / á wierzćie Ewángeliey.

16 [m] A Przechodząc on śię nád morzem Gálilejskim/ujrzał Symoná y Andrzejá brátá jego zápuſzczájące śieć w morze: (bo byli rybitwi) 17 [n] Y rzekł im JEzus: Podźćie zá mną/ á uczynię was rybitwámi 18 ludźi. A oni zárázem opuśćiwſzy 19 śieći swoje/poſzli zá nim. [o] A z támtąd troſzeczkę odſzedſzy / ujrzał Jákubá syná Zebedeuſzowego / y Janá brátá jego: á oni w łodźi opráwiáli 20 śieći. Y záraz ich powołał. A oni zostáwiwſzy Ojcá swego Zebedeuſzá w łodźi z czeládźią / poſzli zá nim.

21 [p] POtym weſzli do Kápernáum; á záraz w Sabbát weſzedſzy JEzus do bożnice/náuczał. 22 [q] Y zdumiewáli śię nád náuką jego: ábowiem on ich uczył / jáko májący moc/á nie jáko Náuczeni w piśmie.

23 [r] A Był w bożnicy ich człowiek *májący* duchá nieczystego/ktory 24 záwołał / Mowiąc: Ach coż my z tobą mamy JEzuśie Názáreński? Przyſzedłeś ábyś nás wytráćił? Znam ćię ktoś jest: żeś on święty 25 Boży. Y zgromił go JEzus / mowiąc: Umilkni/á wynidź z niego. 26 Tedy rozdárſzy go duch nieczysty/ y zá-

Marginalia: [a] Mátt. 3. 1. [b] Ezái. 40. 3. [c] Mátt. 3. 1. [d] Mátt. 3. 4. [e] Mátt. 3. 11. [f] Janá. 1. 26. Dźiej. 1. 5. y 11. 16 y 19. 4. [g] Joel. 2. 28. [h] Mátt. 3. 13. [i] Psalm 2. 7. Ezái. 42. 1. [k] Mátt. 4. 1. [l] Mátt. 4. 12. [m] Mátt. 4. 18. Luká. 5. 2. [n] Mátt. 4. 19. [o] Mátt. 4. 22. [p] Mátt. 4. 13. [q] Mátt. 7. 28. [r] Luká. 4. 33.

przeminie ten wiek / áżby śię to wszystko stáło. 35 Niebo y źiemiá o przeminą / ále słowá moje nie przeminą.

36 A O onym dniu y godźinie p nikt nie wie / áni Anjołowie niebiescy: tylko sam Oćiec moj. 37 Ale jáko było zá dni Noego / ták będźie y przyśćie Syná człowieczego. 38 Abowiem jáko zá dni onych przed potopem/ jedli/ y pili/ y żenili śię/ y zá mąż wydawáli áż do onego dniá ktorego q wszedł Noe do Korabiá: 39 Y nie postrzegli śię/ áż przyszedł potop/ y zábrał wszystkie; Ták będźie y przyśćie Syná człowieczego. 40 Tedy będą dwá r ná roli: jeden będźie wźięty/ á drugi zostáwiony. 41 Dwie będą mleć we młynie: jedná będźie wźięta/ á druga zostáwiona. 42 Czuyćież tedy/ ponieważ nie wiećie s ktorey godźiny Pan wász przyjdźie. 43 A to wiedzćie/ że gdyby t wiedźiał gospodarz / o ktorey straży złodźiey ma przyść/ wżdyby czuł/ y niedałby podkopáć domu swego. 44 Przetoż y wy bądźćie gotowi: bo u ktorey śię godźiny nie spodźiejećie/ Syn człowieczy przyjdźie.

45 KToryż tedy jest x sługá wierny y rostropny/ ktorego postánowił Pan jego nád czeládźią swoją/ áby im dawał pokarm ná czás *słuszny*. 46 Błogosłáwiony on sługá/ ktoregoby/ przyszedszy Pan jego/ ználazł ták czyniącego. 47 Záprawdę powiádam wam / że go nád wszystkimi dobrámi swymi postánowi. 48 Ale jesliby rzekł on zły sługá w sercu swojim; Odwłacza Pan moj z przyśćiem *swojim*: 49 Y począłby bić społ sługi/ á jeść y pić z pijánicámi: 50 Przyjdźie Pan sługi onego / dniá ktorego śię nie spodźieje / y godźiny ktorey nie wie: 51 Y odłączy go: á część jego położy z obłudnikámi: Tám będźie y płácz y zgrzytánie zębow.

Margines: o Ezái. 40. 8. Mátt. 5. 18. p Márk. 13.32. q 1 Moj. 6.5.7. y 7. 7. r Luk. 17.36. s Mátt. 25.13. t 1 Tess. 5. 2. u Objáw. 16.15. x Luk. 12.42. y Mátt. 8. 12.

ROZDZIAŁ XXV.

Podobieństwo o dźieśiąći Pánnách. 13. Doczujłości nápomnienie. 14. Tálenty sługom rozdáne. 24. Jeden z nich zgromiony. 31. Sąd Boży ostáteczny y porządek jego.

1 TEdy podobne będźie krolestwo niebieskie dźieśiąći pánnam: ktore wźiąwszy lámpy swoje / wyszły przećiwko oblubieńcowi. 2 A było z nich pięć mądrych/ á pięć głupich. 3 One głupie wźiąwszy lámpy swoje/ nie wźięły oleju z sobą. 4 Lecz mądre wźięły oleju w naczynia swoje z lámpámi swymi. 5 A gdy oblubieniec odwłaczał z *przyśćiem*, zdrzemáły śię wszystkie/ y posnęły. 6 A o pułnocy stał śię krzyk; Oto oblubieniec idźie! Wynidźćie przećiwko niemu! 7 Tedy wstáły one wszystkie pánny/ y ochędożyły lámpy swoje. 8 Ale głupie rzekły do mądrych: Dajćie nam z Oleju wászego / bo lámpy násze gásną. 9 Y odpowiedźiały one mądre / mowiąc: *Nie dámy*: By snadź nam y wam nie dostáło/ idźćie ráczey do przedawájących / á kupćie sobie. 10 A gdy odeszły kupowáć/ przyszedł oblubieniec: á te ktore były gotowe / weszły z nim ná wesele: y zámknione są drzwi. 11 Lecz potym przyszły y one drugie pánny / mowiąc: PAnie / PAnie / otworz a nam. 12 A on odpowiádájąc / rzekł: Záprawdę powiádam wam / nie znam was. 13 Czuyćież tedy: bo nie wiećie b dniá áni godźiny / ktorey Syn człowieczy przyjdźie.*

14 ABowiem jáko człowiek precż c odjeżdżájący / zwołał sług swojich/ y oddał im dobrá swoje: 15 Y dał jednemu pięć tálentow/ á drugiemu dwá / á drugiemu jeden: káżdemu według przemożenia jego: y záraz precż odjáchał. 16 A poszedszy on ktory wźiął pięć tálentow / robił nimi: y zyskał drugą pięć tálentow. 17 Tákże y on ktory *wźiął* dwá / zyskał y ten drugie dwá. 18 Ale ten ktory wźiął jeden / odszedszy wykopał *doł* w źiemi/ y skrył pieniądze páná swego. 19 A po długim czáśie / przyszedł pan onych sług / y ráchował śię z nimi. 20 Tedy przystąpiwszy on ktory był wźiął pięć tálentow / przyniosł drugą pięć tálentow/ mowiąc; Pánie/ oddałeś mi pięć tálentow / otom drugą pięć tálentow zyskał nimi. 21 Y rzekł mu Pan jego; To dobrze sługo dobry y wierny: nád máłem byłeś wiernym / nád wielem ćie po-

Margines: E. w dźień S. Kátárzyny. a Mátt. 7. 23. b 1 Kor. 16.13. Efez. 6. 18. Kolos. 4. 2. 1 Tess. 5. 6. 1 Piotr 4. 7. y 5. 8. Objáw. 3. 2. c Márk. 13.34.

stánowie: wnidź do rádośći páná
22 twego. ♣ A przystąpiwszy y on ktory
był dwá tálenty wźiął / rzekł; Pá-
nie / oddałeś mi dwá tálenty / otom
drugie dwá tálenty zyskał nim. ♣
23 Rzekł mu Pan jego.; ♣ *To* dobrze
sługo dobry y wierny: gdyżeś był
wierny nád máłem / nád wielem ćie
postánowię: Wnidź do rádośći pá-
24 ná twego. ♣ A przystąpiwszy y ten
ktory był wźiął jeden tálent / rzekł;
Pánie / wiedźiałem żeś człowiek
srogi / ktory żnieß gdźieś nierozśie-
wał / y zbieraß gdźieś nie rozsypo-
25 wał. ♣ Bojąc śie tedy / ßedłem y
skryłem tálent twoj w źiemię: oto
26 maß co twego jest. ♣ A odpowiádá-
jąc pan jego rzekł mu; Sługo zły y
gnuśny: wiedźiałeś iż żnę gdźiem
nie rozśiewał / y źbieram gdźiem nie
27 rozsypował: ♣ Przetożeś miał pie-
niądze moje dáć tym / co pieniędzmi
hándlują / á ja przyßedßy wźiął-
bym był co jest mojego z lichwą. ♣
28 Przetoż weźmićie od niego ten tá-
lent / á dajćie temu ktory ma dźie-
29 śięć tálentow: ♣ (Abowiem káżde-
mu d ktory ma / będźie dano / y ob-
fitowáć będźie: á od tego ktory nie
ma / y to co ma / będźie od niego od-
30 jęto. ♣ A niepożytecznego sługę
wrzuććie do onych ćiemnośći ze-
wnętrznych. Tám będźie płácz e
y zgrzytánie zębow.

31 A Gdy przydźie Syn człowieczy
w chwale swojey / y wszyscy
święći Anjołowie z nim / tedy uśią-
32 dźie ná stolicy chwały swojey. ♣ Y
będą f zgromádzone przedeń wszy-
stkie narody / y odłączy je jedne od
drugich / jáko pásterz odłącza owce
33 od kozłow: ♣ A postáwi / owce záiiste
po prawicy swojey / á kozły po lewi-
34 cy. ♣ Tedy rzecze Krol tym ktorzy
będą po práwicy jego; Podźćie bło-
gosłáwieni Ojcá mego; odźiedźi-
czćie krolestwo wam zgotowáne od
35 záłożenia świátá. ♣ Abowiem g
łáknąłem / á dáliśćie mi jeść; prá-
gnąłem / á dáliśćie mi pić; byłem
gośćiem / á przyjęliśćie h mię: ♣
36 Byłem nágim / á przyodźialiśćie
mię? byłem chorym / á nawiedźiliśćie
mię; byłem i w więźieniu / á przy-
37 chodźiliśćie do mnie. ♣ Tedy mu od-
powiedzą spráwiedliwi / mowiąc;
PAnie / Kiedyżesmy ćię widźieli
łáknącym / á nákarmilismy *ćię*? á-
bo prágnącym / á nápojilismy *ćię*?
38 ♣ Y kiedysmy ćię widźieli gośćiem /
á przyjęlismy *ćię*? ábo nágim / á
39 przyodźialismy ćię? ♣ Abo kiedy-
smy ćię widźieli chorym / ábo w
więźieniu / á przychodźilismy do
40 ćiebie? ♣ A odpowiádájąc Krol / rze-
cze im; Záprawdę powiádam k
wam / cokolwiekeśćie uczynili je-
dnemu z tych bráći mojich namniej-
41 ßych / mnieśćie uczynili. ♣ Potym
rzecze y tym ktorzy *będą* po lewicy;
Idźćie l ode mnie przeklęći w ogień
m wieczny / ktory zgotowány jest
42 dyabłu y ánjołom jego. ♣ Abowiem
łáknąłem / á nie dáliśćie mi jeść;
prágnąłem / á nie dáliśćie mi pić:
43 ♣ Byłem gośćiem / á nie przyjęli-
śćie mię; nágim / á nie przyodźia-
liśćie mię: chorym y w więźieniu /
44 á nie náwiedźiliśćie mię. ♣ Tedy
mu odpowiedzą y oni / mowiąc:
PAnie / Kiedysmy ćię widźieli
łáknącym / ábo prágnącym / ábo
gośćiem / ábo nágim / ábo chorym /
ábo w więźieniu / á nie służylismy
45 tobie? Tedy im odpowie / mowiąc;
Záprawdę powiádam wam / Cze-
gośćiekolwiek nie uczynili jednemu
z tych namniejszych / y mnieśćie
46 nie uczynili. ♣ Y pojdą ći ná mę-
ki n wieczne: ále spráwiedliwi do
żywotá wiecznego.*

Rozdział XXVI.

PAN mowił o śmierći swojey. 3. Kśięża przećiwko niemu rádźili. 6. Niewiástá go máśćią námázáłá. 14. Judaß PAna przedał. 26. Pan Stáro Zakonną wieczerzą zniozßy, nowo postánowił. 38. W Ogrojcu śię smęćił. 47. Támże go Judaß zdrádźił. 50. Y pojiman. 67. Na śmierć osądzon. 69. A Piotr śię go záprzał.

1 Y Stáło śię / gdy dokończył a
JEzus tych wszystkich mow /
2 rzekł do uczniow swojich; ♣ Wiećie
iż po dwu dniách będźie Wielkanoc /
á Syn człowieczy będźie wydány
áby był ukrzyżowány.
3 TEdy śię zebráli Przednieyßy b
Kápłáni / y Náuczeni w piśmie

Margin notes: d Matt. 3.12. Márk. 4.25. Luka. 8.18. 19.26. e Matt. 8.12. … XVI. … po Troj. f Mátt. 5.27. g … 7. … 7. h … 2. i … Tym. 16. … 27. k Mátt. 10.40. l Psalm. 6.9. Mátt. 7.23. Luka. 13.27. m Ezái. 30.33. Objáw. 14.19. n Dáni. 12.2. Janá. 5.29. a Márk. 14.1. Luka. 22.1. b Janá. 11.47.

y Stárszy ludu do dworu Nawyższego Kápłáná/ ktorego zwano Káifasz. ♣ 4 Y náradzáli śię/ jákoby JEzusá zdrádą pojimáli/ y zábili. ♣ 5 Lecz mowili ; Nie w Swięto : áby nie był rozruch miedzy ludem.

c Márk. 14. 3.

6 A Gdy JEzus był w Betániey w domu c Symoná trędowátego : ♣ 7 Przystąpiłá do niego niewiástá/ májąca słojek álábástrowy máśći bárzo kosztowney : y wylałá ją ná głowę jego / gdy śiedźiał u stołu. ♣ 8 Co widząc ucżniowie jego / rozgniewáli śię / mowiąc : Y ná coż tá utrátá? ♣ 9 Abowiem mogłá być tá máść drogo przedána / y mogło śię to dáć ubogim. ♣ 10 Co gdy poznał JEzus / rzekł im : Przecz śię przykrzyćie tey niewieśćie ? Dobry záprawdę ucżynek ucżyniłá przećiwko mnie. ♣ 11 Abowiem ubogie záwsze d macie z sobą / ále mnie nie záwsze mieć będźiećie. ♣ 12 Bo oná wylawszy tę máść ná ćiáło moje / ucżyniłá to/ 13 gotując mię ku pogrzebowi. ♣ Záprawdę powiádam wam : Gdźiekolwiek będźie kazána tá Ewángelia po wszystkim świećie/ y to będźie powiádano/ co oná ucżyniłá/ ná pámiątkę jey.

d 5 Moj. 15-11. Márk. 14. 7.

14 TEdy odszedszy jeden e ze dwunaśći / ktorego zwano Judaszem Iszkáryotem/ do przedniejszych Kápłánow/ ♣ 15 Rzekł im ; Co mi chcećie dáć / á ja go wam wydam : A oni mu odważyli trzydźieśći srebrnikow. ♣ 16 A od tąd szukał cżásu sposobnego/ áby go wydał.

e Márk. 14.10. Luká. 22.3.4.

17 A Pierwszego f dniá Przásnikow/ przystąpili ucżniowie do JEzusá/ mowiąc mu ; Gdźież chcesz żeć nágotujemy / ábyś jadł Báránká ? 18 A on rzekł? ♣ Idźćie do miástá/ do niektorego *cżłowieká*, á rzecżćie mu; Kazałći Náucżyciel powiedźieć : Cżás moj blisko jest/u ćiebie jeść będę Báránká z ucżniámi mojimi. ♣ 19 Y ucżynili ucżniowie jáko im rozkazał JEzus ; y nágotowáli Báránká. ♣ 20 A gdy był wiecżor/ uśiadł 21 g *zá stołem* ze dwiemánaśćie. ♣ A gdy jedli/ rzekł : Záprawdę h powiádam wam; iż jeden z was wyda mię. 22 ♣ Y zásmęćiwszy śię bárzo/ pocżęli mowić do niego káżdy z nich : Azażem já jest PAnie? ♣ 23 A on odpowiádájąc / rzekł ; Ktory macża ze mną rękę w miśie/ten mię wyda. ♣ 24 Syn ći cżłowiecży idźie / jáko nápisano o nim : ále biádá cżłowiekowi temu/ przez ktorego Syn cżłowiecży wydány bywa/ dobrze *by* mu było/ by śię był nie národźił ten cżłowiek. ♣ 25 A odpowiádájąc Judasz/ ktory go wydawał / rzekł , Izalim ja jest Mistrzu? Mowi mu ; Tyś powiedźiał.

f 2 Moj. 12.15. Márk. 14.12.

g G. Vkladi śię.

h Márk. 14.17.

26 A Gdy oni jedli / wźiąwszy i JEzus chleb / á pobłogosłáwiwszy/ łamał/ y dał ucżniom/ y rzekł ; Bierzćie/ jedzćie ; to jest ćiáło moje. ♣ 27 A wźiąwszy kielich/ y podźiękowawszy/ dał im mowiąc ; Pijćie z tego wszyscy : ♣ 28 Abowiem to jest krew mojá Nowego Testámentu / ktora śię zá wielu wylewa ná odpuszcżenie grzechow. ♣ 29 Ale powiádam wam/ iż nie będę pił od tąd z tego rodzáju winney máćice/ áż do dniá onego/ gdy go będę pił z wámi nowy w krolestwie Ojcá mego.

i Márk. 41.12. Luká. 12.19. 1 Kor. 11.22.

30 Y Záśpiewawszy k pieśń / wyszli ná gorę Oliwną. ♣ 31 Tedy im rzekł JEzus; Wy wszyscy zgorszyćie śię ze mnie tey nocy. Abowiem nápisano ; Uderzę l pásterzá / y będą rozproszone owce trzody. ♣ 32 Lecz gdy ja m zmartwychwstánę/ poprzedzę was do Gáliley. ♣ 33 A odpowiádájąc Piotr / rzekł mu ; Choćby śię wszyscy n zgorszyli z ćiebie/ ja śię nigdy nie zgorszę. ♣ 34 Rzekł mu JEzus , Záprawdę powiádamći/ iż tey nocy/ pierwey o niż kur zápieje/ 35 trzy kroć śię mnie záprzysz. ♣ Rzekł mu Piotr ; Choćbym z tobą miał y umrzeć/ nie záprę śię ciebie. Tákże y wszyscy ucżniowie mowili.

k Márk. 14.26. Luká. 22.39.

l Zách. 13. 7. Iana. 16.32.

m Márk. 14.28.

n Luká. 22.33.

o Iana. 13.31.

36 TEdy przyszedł p JEzus z nimi ná miejsce ktore zwano Getsemáne / y rzekł ucżniom ; Siedźćież tu / áż odszedszy / będę śię tám modlił. ♣ 37 A wźiąwszy z sobą Piotrá/ y dwu synow Zebedeuszowych / pocżął 38 śię smęćić y tesknić. ♣ Tedy im rzekł *JEzus* ; Smętna jest q duszá mojá áż do śmierći ; zostańćież tu/ á cżujćie ze mną. ♣ 39 A postąpiwszy trochę/ padł r ná oblicże swoje / modląc śię/ y mowiąc ; Ojcże moj/ Jesli można/ niech mię ten kielich minie : á wszák-

p Márk. 14.23.

q Iana. 12.27.

r Luká. 22.41.

że/

40 je/ nie jáko ja chcę/ ále jáko ty. ✤ Tedy przyszedł do ucznio w/ y ználazł je śpiące/ y rzekł Piotrowi; Ták żeśćie nie mogli przez jednę godźinę czuć ze mną?
41 ✤ Czujćież á modlćie śię/ ábyśćie nie weszli w pokuszenie: Duch ći s jest ochotny / ále ćiáło mdłe.
42 ✤ Záśie powtore odszedszy/ modlił śię/ mowiąc; Ojcze moj / Jesli mię nie może ten kielich minąć/ tylko ábym go pił / niech śię stánie wola t twojá.
43 ✤ A przyszedszy/ ználazł je záśię śpiące: ábowiem oczy ich były obćiążone.
44 ✤ A zániechawszy ich/ znowu odszedł; y modlił śię potrzećie/ też słowá mowiąc.
45 ✤ Tedy przyszedł do ucznio w swojich / y rzekł im; Spićież już / y odpoczywajćie: oto śię przybliżyłá godźiná/ á Syn człowieczy będźie wydány w ręce grzesznikow.
46 ✤ Wstańćie/ podźmy: oto śię przybliżył ten / ktory mię wydawa.

47 A Gdy on jeszcze u mowił/ oto Judasz jeden ze dwunaśći przyszedł á z nim wielka zgrája / z mieczámi/ y z kijmi od Przedniejszych kápłanow/ y Stárszych ludu.
48 ✤ Ale ten ktory go wydawał/ dał im był znák/ mowiąc: Ktoregokolwiek pocáłuję/ tenći jest: jimajćież go.
49 ✤ A wnet przystąpiwszy do JEzusá / rzekł; Bądź pozdrowiony Mistrzu: y pocáłował go.
50 ✤ Ale mu rzekł JEzus: Przyjaćielu/ ná coś przyszedł? Tedy przystąpiwszy / rzućili ręce ná JEzusá/ y pojimáli go.

51 A Oto jeden z tych *ktorzy* byli z JEzusem / wyćiągnął rękę/ y dobył mieczá swego / á uderzywszy sługę Kápłáná Nawyższego / ućiął mu ucho.
52 ✤ Tedy mu rzekł JEzus; Obroć miecz twoj ná miejsce jego: ábowiem wszyscy ktorzy miecz x biorą / od mieczá poginą.
53 ✤ Azaż mniemasz / żebym nie mogł teraz prośić Ojcá mego / á stáwiłby mi więcey niż dwánaśćie wojsk Aniołow,
54 ✤ Ale jákożby śię wypełniły y pismá / *ktore mowią*, iż śię ták muśi z stáć.
55 ✤ Onejże godźiny mowił JEzus do a oney zgráje: Wyszliśćie jáko ná zbojcę / z mieczámi y z kijmi pojimáć mię. ✤ Ná káżdy dźień śiádałem u was ucząc w kośćiele / á

irk. 38. — t ...ká. .42. — u árk. .43 ...ká. .47. ...ná. 3. — x Moj 6. Moj .10. ...jáw .10. — y ...áj. . 2. — z ...ká. .26. — a árk. ..42.

56 nie pojimáliśćie mię. ✤ Alec śię to wszystko b stáło / áby śię wypełniły pismá Prorockie. Tedy ucznowie *jego* wszyscy c opuśćiwszy go/ ućiekli.

57 A Oni pojimawszy JEzusá / wiedli d go do Káifaszá Nawyższego Kápłáná: gdźie śię byli zebráli Náuczeni w piśmie/ y Stárszy.
58 ✤ Ale Piotr szedł zá nim z dáleká áż do dworu Nawyższego Kápłáná: á wszedszy tám / śiedźiał z sługámi/ áby ujrzał koniec.

59 A Przedniejszy e Kápłáni/ y Stárszy / y wszytká Rádá / szukáli fałszywego świádectwá przećiwko JEzusowi / áby go ná śmierć wydáli.
60 ✤ Ale nie náleźli. A choć wiele fałszywych świádkow przychodźiło/ *przećię* nie z náleźli. Aż náostátek wystąpiwszy dwá fałszywi świádkowie/
61 Rzekli; ✤ Ten mowił/ Mogę rozwálić Kośćioł f Boży / á zá trzy dni zbudowáć go.
62 ✤ A wstawszy Nawyższy Kápłan / rzekł mu: Nic nie odpowiádasz? *Coż to jest* co ći przećiwko tobie świádczą?
63 ✤ Lecz JEzus milczał. A odpowiádájąc Nawyższy Kápłan/ rzekł mu: Poprzyśięgam ćię przez Bogá żywego/ ábyś nam powiedźiał / jesliś ty jest Chrystus/ on Syn Boży?
64 ✤ Rzekł mu JEzus: Tyś g powiedźiał. Wszákże powiádam wam: Od tąd ujrzyćie Syná człowieczego śiedzącego ná prawicy mocy *Bożey*, y przychodzącego ná obłokách niebieskich.
65 ✤ Tedy Nawyższy Kápłan rozdárł száty swoje/ mowiąc: Bluźnił! Coż jeszcze potrzebujemy świádkow? Otośćie teraz słyszeli bluźnierstwo jego.
66 ✤ Coż śię wam zda? A oni odpowiádájąc / rzekli: Winien jest śmierći.
67 ✤ Tedy plwáli ná oblicze jego / y policzkowáli go: á drudzy laskámi h go bili /
68 Mowiąc: Prorokuj nam Chrystusie / kto jest ten co ćię uderzył.

69 A Le Piotr śiedźiał i przed domem ná podworzu. Tedy przystąpiłá do niego jedná dźiewká / mowiąc: Y tyś był z tym JEzusem Gálilejskim?
70 ✤ A on śię záprzał przed wszystkimi / mowiąc: Nie wiem co powiádasz.
71 ✤ A gdy on wychodźił do Przyśionká ujrzáłá go

b *Psalm.* 22. 8. — c *Márk.* 14. 5. — d *Márk.* 14. 13. — e *Márk.* 14. 55. — f *Janá.* 2. 19. — g *Matt.* 25. 31. *Rzym.* 14. 10. 2 *Tess.* 4. 14. — h *Exdi.* 30. 6. *Janá.* 19. 3. — i *Márk.* 14. 66. *Luká.* 22. 55. *Janá.* 18. 15.

inßa dźiewka, y rzekłá do tych co tám byli: y tenći był z tym IEzusem Názáreńskim. 72 ♣ Tedy powtore záprzał śię z przyśięgą / mowiąc: ♣ 73 Nie znam tego człowieká. ♣ A przystąpiwßy po máłey chwilce / ći co tám stali / rzekli Piotrowi: Práwdźiwie y tyś jest z nich: bo y mowá twojá ćiebie wydawa. 74 ♣ Tedy śię pocżął przeklináć y przyśięgáć / mowiąc: Nie znam tego człowieká. A záráz em kur zápiał. 75 ♣ Y wspomniał Piotr ná słowá IEzusowe / ktory mu był powiedźiał: Pierwey niż kur zápieje / trzykroć śię mnie záprzyß. A wyßedßy precz / gorzko płákał.

k Márk. 14.72.

ROZDZIAŁ XXVII.

Chrystusá PAná pod sąd Piłátow oddano. 5. Judaß śię obieśił. 19. Piłátá żoná przestrzega. 20 Żydowie o Bárábbáßá proßą. 24. Piłat umywßy ręce, skazał PAná ná śmierć. 29. Ktorego ukoronowano. 34. Ukrzyżowano. 50. Pan w mękách dokonał. 51. Cudá po śmierći. 57. Pogrzeb PAńſki. 62. Y grobu obwárowánie.

1 A Gdy a było ráno / weßli w rádę b wßyscy Przedniejßy Kápłáni / y Stárßy ludu przećiwko IEzusowi / áby go c zábili. ♣ 2 Y związawßy go / wiedli y podáli go Pontskiemu Piłatowi Stárośćie.

3 TEdy Judaß / ktory go był wydał / widząc iż był osądzony / żáłując tego, wroćił trzydźieśći śrebrnikow Przedniejßym kápłánom / y Stárßym ludu, Mowiąc: ♣ 4 Zgrzeßyłem wydawßy krew niewinną! A oni rzekli: Coż nam do tego / ty ujrzyß. 5 ♣ A porzućiwßy one śrebrniki w Kośćiele / odßedł: á odßedßy / obieśił d śię. 6 ♣ Ale przedniejßy Kápłáni / wźiąwßy one śrebrniki / mowili: Nie godźi śię ich kłáść do e skárbu / gdyż zapłátá jest krwie. 7 ♣ Y náráźiwßy śię / kupili zá nie rolą gárncarzowę ná pogrzeb gośćiom. 8 ♣ Dla tego oná rolá názwána jest rolá krwie / áż do dniá dźiśiejßego. 9 ♣ Tedy śię wypełniło / co powiedźiano przez f Jeremiaßá Proroká / mowiącego: Y wźięli trzydźieśći śrebrnikow zapłáte oßácowánego / ktory był oßácowány od synow Izráelskich: 10 ♣ Y dáli je zá rolą gárncarzowę / jáko mi postánowił PAN.

a Márk. 15. 8. b Psalm 2. 2. c Dźiej. 3. 13. d Dźiej. 1. 18. e G. Korbony. f Przez Proroki.

11 A IEzus stał przed Stárostą. Y pytał go Stárostá / mowiąc: Tyżeś jest on Krol g Żydowski? A IEzus mu rzekł: Ty powiádaß. 12 ♣ A gdy nań skárżyli Przedniejßy Kápłáni h y Stárßy / nic nie odpowiedźiał. 13 ♣ Tedy mu rzekł Piłat: Nieslyßyß jáko wiele przećiwko tobie świádczą? 14 ♣ Lecz mu nie odpowiedźiał y ná jedno słowo: ták / iż śię Stárostá bárzo dźiwowął.

15 A Le ná Swięto zwykł był Stárostá i wypußczáć ludowi jednego więźniá / ktoregoby chćieli. 16 ♣ Y mieli ná ten czás więźniá znácznego / ktorego zwano Bárábbaß. 17 ♣ A gdy śię zebráli / rzekł do nich Piłat: Ktoregoż chcećie / ábym wam wypuśćił? Bárábbaßá / czyli IEzusá / ktorego zowią Chrystusem? 18 ♣ Bo wiedźiał / iż go z nienawiśći wydáli.

19 A Gdy on śiedźiał ná sądowey stolicy / posłáłá do niego żoná jego / mowiąc: Nie miey żadney spráwy z tym spráwiedliwym: bom wiele ućierpiáłá dźiś we śnie dla niego. ♣ 20 Ale Przedniejßy Kápłáni y Stárßy / námowili k lud / áby prośili o Bárábbaßá / á IEzusá áby strácili. 21 ♣ A odpowiádájąc Stárostá / rzekł im: Ktorego chcećie ábym wam z tych dwu wypuśćił? A oni odpowiedźieli: Bárábbaßá. 22 ♣ Rzekł im Piłat: Coż tedy uczynię z IEzusem / ktorego zowią Chrystusem? Rzekli mu wßyscy: Niech będźie ukrzyżowány. 23 ♣ A Stárostá rzekł: Coż wżdy złego uczynił? Ale oni tym bárźiey wołáli / mowiąc; Niech będźie ukrzyżowány!

24 A Widząc Piłat iż to nic nie pomogáło / ále owßem śię więtßy rozruch wßczynał / wźiąwßy wodę / umył ręce przed ludem / mowiąc: Nie jestem ja winien krwie tego spráwiedliwego: wy ujrzyćie. ♣ 25 A odpowiádájąc wßystek lud / rzekł: Krew jego ná nas y ná dźiatki náße. 26 ♣ Tedy im l wypuśćił Bárábbaßá: ále IEzusá ubiczowawßy / wydał go áby był ukrzyżowány.

g Márk. 15. 2. Luk. 23. 3. h Esai. 53. 7. i Márk. 15. 6. k Márk. 15.11. Luká. 23.18. Jana. 18.40. Dźiej. 3. 14. l Márk. 15.15.

Tedy

m Márk. 15.15. Janá. 19. 1.

27 Tedy żołnierze Stárośćini przywiodszy JEzusá ná ratusz/ 28 zebráli do niego wszystkę rotę ✠ A zewlekszy go / przyodziáli go płászczem szárłátowym. ✠ 29 Y uplótszy koronę z ciernia/ włożyli ná głowę jego; y dáli trzćinę w práwą rękę jego : á upadájąc przed nim ná koláná/ náśmiewáli śię z niego/ mowiąc : Bądź pozdrowiony Krolu Żydowski. ✠ 30 A plująć nań/ wźięli onę trzćinę/ y bili go w głowę jego.

31 A Gdy śię z niego náśmiali/ zewlekli go z onego płaszczá/ y oblekli go w száty jego ; y wiedli go áby był ukrzyżowány. ✠ 32 A wychodząc ználeźli człowieká Cyrenejczyká/ imieniem Symoná : tego przymuśili/ áby niosł krzyż jego. ✠ 33 A przyszedszy ná miejsce rzeczone Golgotá/ ktore zowią miejscem trupich głow: ✠ 34 Dáli mu pić ocet n z żołćią zmieszány : á skosztowawszy/ nie chćiał pić.

n Psalm 69.22. Márk. 15.23.

35 A Ukrzyżowawszy go/ rozdźielili o száty jego/ y miotáli los : áby śię wypełniło co powiedźiano przez Proroká ; Rozdźielili p sobie száty moje ; á o odźienie moje los miotáli. ✠ 36 A śiedząc/ strzegli go tám. ✠ 37 Y przybili nád głową jego q winę jego nápisáną ; Ten jest JEzus Krol Zydowski. ✠ 38 Byli też ukrzyżowáni z nim dwá r zbojcy : jeden po práwicy/ á drugi po lewicy.

o Márk. 15.24. p Psalm 22.19. q Márk. 15.26. r Ezái. 53.12.

39 A Ci ktorzy mimo s chodźili/ bluźnili go/ chwiejąc głowámi swojimi/ ✠ 40 Y mowiąc ; Ty co rozwaláß Kośćioł/ á we trzech dniách budujeß go, rátuj sámego śiebie; Jesliś jest Syn Boży/ zstąp z krzyżá. ✠ 41 Tákże y Przedniejszy Kápłáni z Náuczonymi w piśmie y z Stárszymi/ náśmiewájąc śię mowili; ✠ 42 Jnszych rátował t/ á sámego śiebie rátowáć nie może ; Jesliż jest Krol Jzráelski/ niech teraz zstąpi z krzyżá/ á uwierzymy mu. ✠ 43 Dufał w Bogu/ niechże go u teraz wybáwi/ jesli śię w nim kocha ; Boć powiedźiał ; Jestem Synem Bożym. ✠ 44 Tákże też y zbojcy/ ktorzy byli z nim ukrzyżowáni/ urągáli mu.

s Psalm 22. 8. y 109. 25.

t Luka. 23.35.

u Psalm 22. 9.

x Márk. 15.33.

45 A Od szostey godźiny/ stáłá x śię ćiemność po wszystkiey źiemi/ 46 áż do dźiewiątey godźiny. ✠ A około dźiewiątey godźiny/ záwołał JEzus głosem wielkim mowiąc ; Eli/ Eli/ Lámá Sábáchthání : to jest : Boże y moj ! Boże moj ! czemuś mię opuśćił ? ✠ 47 Tedy niektorzy z tych co tám stali u słyszawszy to/ mowili : Eliaszá ten woła. ✠ 48 A záráżem z bieżawszy jeden z nich/ wźiął gąbkę/ y nápełnił ją octem ; á włożywszy ná trzćinę/ dał mu pić. ✠ 49 A drudzy mowili ; Zániechaj/ pátrzajmy jesli przydźie Eliasz/ áby go wybáwił. ✠ 50 Ale Jezus záwoławszy powtore głosem a wielkim/ oddał Duchá.

y Psalm 22. 1. z Psalm 69.12.

51 A Oto zasłoná kośćielna rozerwáłá b śię ná dwoje/ od wierzchu áż do dołu : y trzęsłá śię źiemiá : á skáły śię pádáły. ✠ 52 Y groby śię otwarzáły : á wiele ćiał świętych/ ktorzy byli zásnęli/ powstáło. ✠ 53 A wyszedszy z grobow po zmartwych wstániu jego/ weszli do miástá świętego : y pokazáli śię wielom.

a Luka. 23.46. b 2Kron. 3. 14.

54 Tedy Setnik y ći co z nim JEzusá strzegli/ widząc trzęsienie źiemie/ y to co śię dźiało/ zlękli śię bárzo/ mowiąc ; Prawdźiwie ten był Synem Bożym. ✠ 55 A było tám wiele niewiast z dáleká śię przypátrujących ; ktore były przyszły zá JEzusem od Gálilejey/ posługując mu. ✠ 56 Miedzy ktorymi byłá Márya Mágdáléná/ y Márya mátká Jákubowá y Jozefowá/ y mátká synow Zebedeuszowych.

57 A Gdy był wieczor/ przyszedł c człowiek bogáty z Arymátyey/ imieniem Jozef ; ktory też był uczniem JEzusowym. ✠ 58 Ten przyszedszy do Piłatá/ prośił o ćiáło JEzusowe. Tedy Piłat rozkazał/ áby mu było ono ćiáło oddáne. ✠ 59 A Jozef wźiąwszy ono ćiáło/ uwinął je w czyste prześćierádło. ✠ 60 Y położył je w nowym grobie swojim/ ktory był w opoce wykował : á przywáliwszy do drzwi grobowych kámień wielki/ odszedł. ✠ 61 A byłá tám Márya Mágdáléná/ y druga Márya/ ktore śiedźiáły przećiwko grobowi.

c Márk. 15.42. Luka. 23.50. Jana. 19.38.

62 A Drugiego dniá/ ktory był pierwszy po Przygotowániu/ zgromá-

dźili śię Przedniejszy Kápłáni y 63 Fáryzeuszowie do Piłatá. ✣ Mowiąc; Pánie/wspomnieliśmy/ iż on zwodźićiel powiedźiał gdy jeszcze żyw był; Po trzech dniách d zmartwych wstánę. 64 ✣ Rozkaż tedy obwárowáć grob/áż do dniá trzećiego: by snadź przyszedszy ucżniowie jego w nocy / nie ukrádli go / y nie powiedźieli ludowi ; Iż powstał od umárłych : y będźie poślednie błąd gorszy niż pierwszy. 65 ✣ Rzekł im Piłat; Maćie straż / Idźćież / obwárujćie jáko umiećie. 66 ✣ A oni poszedszy / osádźili grob strażą / zápiecżętowawszy kámień.

d Mátt. 16.21.

ROZDZIAŁ XXVIII.

Niektore Pánie chcąc PAná pomázáć, do grobu przyszły. 2. Ktorym Anjoł o zmartwychwstániu powiedźiał. 8. PAN śię im pokazał. 11. Straż o tym dátá znáć: co Kśiążą zátłumić chćieli. 18. A PAN Apostoły ná wszystek świat rozesłał.

1 A Gdy śię kończyłá Sábbát / y już świtáło ná pierwszy *dźień onego* b tegodniá / przyszłá Márya Mágdáléná/ y druga Márya / áby grob oglądáły. 2 ✣ A oto stáło śię wielkie trzęsienie źiemie: Abowiem Anjoł Páński zstąpiwszy z niebá / przystąpił y odwálił kámień ode drzwi/ y uśiadł ná nim. 3 ✣ A było wejrzenie jego jáko błyskáwicá; á száta jego biała/jáko śnieg. 4 ✣ A ći ktorzy strzegli *grobu*, drżeli/bojąc śię go; y stáli śię jáko umárli. 5 ✣ Ale Anjoł c odpowiádájąc/ rzekł do niewiast ; Nie bojćie śię wy / Boć wiem iż JEzusá ukrzyżowánego szukaćie. 6 ✣ Niemászći go tu: ábowiem powstał jáko powiedźiał. Chodźćie oglądajćie d miejsce gdźie leżał PAn. 7 ✣ A prętko idąc/ powiedzćie ucżniom jego / że zmartwychwstał: á oto uprzedza was do Gálilejey: tám go ujrzyćie. Otom wam powiedźiał.

a Márk. 16. 1. Luka. 24. 1. Janá. 20. 1. b G. Sábbátu. c Márk. 16. 6. d Mátt. 27.60.

8 I Gdy wyszedszy prętko e od grobu z bojáźnią y z rádośćią wielką / bieżáły áby to opowiedźiáły ucżniom jego. 9 ✣ A gdy szły áby to opowiedźiáły ucżniom jego / oto JEzus potkał śię z nimi/ mowiąc: Bądźćie pozdrowione. A one przystąpiwszy/uchwyćiły śię nog jego/ y pokłoniły mu śię. 10 ✣ Tedy im rzekł JEzus : Nie bojćie śię ; idźćie/ opowiedzćie bráći mojey / áby poszli do Gálilejey; á tám mię ujrzą.

11 A Gdy one poszły / oto niektorzy z straży przyszedszy do miástá / oznájmili Przedniejszym kápłánom wszystko co śię stáło. 12 ✣ Ktorzy zgromádźiwszy śię z Stárszymi/ y náradźiwszy śię / dáli niemáło pieniędzy żołnierzom/ Mowiąc: 13 ✣ Powiádajćie / iż ucżniowie jego w nocy przyszedszy/ukrádli go gdyśmy my spáli. 14 ✣ A jesliby śię to Stárosty doniosło/my go námowimy/á was bespiecżnymi ucżyniemy. 15 ✣ A oni wźiąwszy pieniądze / ucżynili jáko ich náucżono. Y rozniosłá śię tá powieść miedzy Zydy / áż do dniá dźiesiejszego.

16 LEcz jedenáśćie ucżniow poszli do Gálilejey ná gorę / gdźie im był f náznácżył JEzus. 17 ✣ A ujrzawszy go / pokłonili mu śię: lecż niektorzy wątpili. 18 ✣ Ale JEzus przystąpiwszy mowił do nich / á rzekł : Dáná mi jest g wszelka moc ná niebie y ná źiemi. 19 ✣ Idąc tedy náucżajćie wszystkie h narody / chrzcząc je w Imię Ojcá y Syná y Duchá Swiętego. 20 ✣ Ucżąc je przestrzegáć wszystkiego com wam przykazał. A oto jam jest z wámi po wszystkie dni/ áż do skończenia świátá/ Amen. *

e Márk. 16. 8. Luka 24. 9. E. w. *dźień Rozestániow.* f Márk. 14.28. g Mátt. 11.27. Janá. 3. 35. h Márk. 16.15.

EWANGELIA WEDLUG SWIETEGO MARKA.

COby zacż był S. Márek / y kiedy Ewángelią swoję nápisał / roznie o tym rozumieją. Jedni/że był z liczby onych 70. Ucżniow Páńskich. Drudzy/że był z obywátelow Jeruzálemskich. Inszy rozumieją / że śię przy Pietrze S. báwił / á że z ust jego nápisał Ewánge-

lia

lia swoje: á to z tąd máją / że go náźywał synem swojim 1. Piotr. 5. 13. Jnni twierdzą / że dopiero po śmierći Piotrá y Páwłá nápisał Ewángelią. Lecz to mniejsza; gdy tylko wiemy / że porządnie ná ten Vrząd był powołány / á cokolwiek pisał / że to miał z Duchá Swiętego. Jnni mowią / że tylko z Mátteuszá S. summownie Ewángelią swoje zebrał. Co być nie może: boby tylko trzej á nie czterej byli Ewángelistowie. Do tego / inszego porządku ná wielu miejscách / niż S. Mátteusz záźywa: Y niektorych rzeczy / ktore ma S. Mátteusz / on niema; niektore pilniey opisuje; á niektore ma / ktorych S. Mátteusz nie ma. Ewángelią pisząc/miánuje naprzod/co Chr. Pan czynił w Gálilejey; co zámyka w dźiewiąći pierwszych Rozd. Potym opisuje co PAn czynił w Judskiey źiemi / á miánowićie w Jeruzalem / y co śię tám z nim dźiało; á to zámyka w śiedmi ostátnich Rozdźiałách.

ROZDZIAL I.

Janá Chrzćićielá urząd. 6. Száty, żywność. 7. Y pokorá. 9. Chrystus PAn ochrzczony. 12. Od Dyabłá kuszony. 14. Ewángelią opowiádał. 16. Kilku uczniow powołał. 21. W bożnicy náuczał. 25. Opętánego. 29. Swiekrę Piotrowę. 32. Wiele niemocnych. 40. Y trędowátego uzdrowił.

1 TEn jest początek Ewángeliey JEzusá Chrystusá Syná Bożego. ♣ 2 Jáko nápisano w Prorokách: Oto Ja posyłam a posłá mego przed obliczem twojim/ktory zgotuje drogę twoję przed tobą. 3 ♣ Głos wołájącego ná puszczy Gotujćie drogę b Pánską/prostę czyńćie śćieszki jego. 4 ♣ Jan chrzćił c ná puszczy/ y kázał chrzest pokuty ná odpuszczenie grzechow. 5 ♣ Y wychodźiłá do niego wszystká kráiná Judská/y Jeruzalemczycy:á wszyscy byli od niego chrzczeni w rzece Jordanie/ wyznawájąc grzechy swoje. 6 ♣ Ale Jan przyodźiány był śierśćią d wielbłądową / á pás skorzány był około biodr jego: á 7 jadał száráńczą y miod leśny. ♣ Y kázał / mowiąc: Jdźie zá mną e mocnieszy niżeli ja / ktoremum nie jest godźien schyliwszy śię rozwiązáć rzemyká u obuwia jego. 8 ♣ Jam ći f was chrzćił wodą: ále on was będźie chrzćił g Duchem Swiętym.

9 Y Stáło h śię w one dni/że przyszedł JEsus z Názáretu Gálilejskiego / á ochrzczony jest od Janá 10 w Jordanie. ♣ A zárázem wystąpiwszy z wody / ujrzał rozstępujące śię niebiosá/ y Duchá jáko gołębicę 11 nań zstępującego. ♣ Y stał śię głos z niebá; Tyś jest on Syn moj i miły / w ktorym mi śię upodobáło. 12 ♣ A záraz Duch wypędźił k go ná 13 puszczą. ♣ Y był tám ná puszczy przez czterdźieśći dni/będąc kuszony od szátáná: á był z zwierzęty: A Anjołowie służyli mu.

14 LEcz potym gdy Jan był podány *do więźienia*, przyszedł JEzus l do Gálilejey kážąc Ewángelią kro- 15 lestwá Bożego / A mowiąc: ♣ Wypełnił śię czás/y przybliżyło śię krolestwo Boże: Pokutujćie / á wierzćie Ewángeliey.

16 A Przechodząc m śię nád morzem Gálilejskim/ujrzał Symoná y Andrzejá brátá jego zápuszczájące śieć w morze: (bo byli rybitwi) 17 Y rzekł im JEzus: ♣ Podźćie zá mną / á uczynię was n rybitwámi 18 ludźi. ♣ A oni zárázem opuśćiwszy o 19 śieći swoje/poszli zá nim. ♣ A z támtąd trochę postąpiwszy / ujrzał Jákubá syná Zebedeuszowego/ y Janá brátá jego: á oni w łodźi opráwiáli 20 śieći. ♣ Y záraz ich powołał. A oni zostáwiwszy Ojcá swego Zebedeuszá w łodźi y z czeládźią / poszli zá nim.

21 POtym weszli p do Kápernáum; á záraz w Sábbát wszedszy JEzus do bożnice/náuczał. 22 ♣ Y zdumiewáli śię nád q náuką jego: ábowiem on ich uczył / jáko májący moc/á nie jáko Náuczeni w piśmie. 23 A Był w bożnicy ich r człowiek *májący* duchá nieczystego/ktory 24 záwołał / Mowiąc: ♣ Ach coż my z tobą mamy JEzuśie Názáreński? Przyszedłeś ábyś nás wytráćił? Znam ćię ktoś jest: żeś on święty 25 Boży. ♣ Y zgromił go JEzus / mowiąc: Vmilkni/á wynidź z niego. ♣ 26 Tedy rozdárszy go duch nieczysty/ y

a Mátt. 3. 1. b Ezái. 40. 3. c Mátt. 3. 1. d Mátt. 3. 4. e Mátt. 3. 11. f Janá. 1. 26. Dźiej. 1. 5. y 11. 16 y 19. 4. g Joel. 2. 28. h Mátt. 3. 13.

i Psalm. 2. 7. Ezái. 42. 1. k Mátt. 4. 1. l Mátt. 4. 12. m Mátt. 4. 18. Luka. 5. 2. n Mátt. 4. 19. o Mátt. 4. 22. p Mátt. 4. 13. q Mátt. 7. 28. r Luka. 4. 33.

záwołáwßy głosem wielkim/ wyßedł 27 z niego. ✤ Y zlękli śię wßyscy/ ták/ iż śię pytáli miedzy sobą/ mowiąc: Coż to jest? Coż to zá nowa náuká? iż mocą y duchom nieczystym rozkázuje/ á są mu posłuszni? 28 ✤ Y rozeßłá śię powieść o nim prętko po wßystkiey kráinie leżącey około Gálilejey.

s Mátt. 8. 14.

29 A Wyßedßy s záraz z bożnice/ przyßli do domu Symonowego y Andrzejowego z Jákubem y z Jánem. 30 ✤ A świekrá Symonowá leżáłá/ máiąc gorączkę/ o ktorey mu 31 wnet powiedźieli. ✤ Tedy przystąpiwßy podniosł ją/ ujawßy ją zá rękę jey: á záraz ją gorączká opuśćiłá/ y posługowáłá im.

t Mátt. 8. 16.

32 A Gdy był t wieczor/ y słońce záchodźiło/ przynośili do niego wßystkie ktorzy śię źle mieli/ y opętáne. 33 ✤ A wßystko miásto zgromá- 34 dźiło śię do drzwi. ✤ Y uzdrowił wiele tych co śię źle mieli ná rozliczne choroby: y wygnał wiele dyabłow/ á nie dopuśćił mowić dyabłom: bo go ználi.

35 A Bárzo ráno przede dniem wstawßy/ wyßedł/ y odßedł ná puste 36 miejsce: á tám śię modlił. ✤ Y poßli zá nim Symon/ y ći ktorzy z 37 nim byli. ✤ A ználazßy go/ rzekli 38 mu: Wßyscy ćie szukáją. ✤ Tedy im on rzekł: Idźmy u do przyległych miásteczek/ ábym y tám kazał: bom 39 ná to x przyßedł. ✤ Y kazał w bożnicách ich po wßystkiey Gálilejey/ y wyganiał dyabły.

u Luká. 4. 43.
x Ezá. 61. 1.
y Mátt. 2. 2.

40 T Edy przyßedł y do niego trędowáty/ prosząc go y upadájąc przed nim ná koláná/ y mowiąc mu: Jeśli chceß/ możeß mię oczyśćić. ✤ 41 A ták JEzus użaliwßy śię/ wyćiągnął rękę/ á dotknął śię go/ y rzekł 42 mu: Chcę/ bądź oczyśćiony. ✤ A gdy to PAn rzekł/ zárázem odßedł 43 trąd od niego/ y był oczyśćiony. ✤ A srodze mu przygroziwßy JEzus/ zá- 44 raz go odpráwił; ✤ Y rzekł mu: Pátrz/ ábyś nikomu nic nie powiádał: ále idź/ á ukaż śię kápłánowi: y ofiáruj zá oczyśćienie twoje/ to co rozkazał z Mojżeß ná świádectwo przeći- 45 wko nim. ✤ Ale on odßedßy/ począł wiele opowiádáć y rozsławiáć te

z 3 Moj 13. 3. y 14. 4.

rzecz/ ták iż już nie mogł JEzus jáwnie wniść do miástá: ále był ná ustroniu ná miejscách pustych. Y schodźili śię do niego zewsząd.

ROZDZIAŁ II.

PAn JEzus uzdrowił powietrzem ruszonego. 14. Máttheuszá powołał. 15. Grzeszniki przyjmował, y o nie śię zástawiał. 18. Vczniow swojich z strony postu. 23. Y z strony rwánia kłosow w Sábbát, bronił.

a Mátt. 9. 1.

1 A Záśię przyßedł po kilku a dni do Kápernáum/ y usłyßano że 2 jest domá. ✤ A wnet zeßło śię ich ták wiele/ że śię zmieśćić nie mogli áni przede drzwiámi: y opowiádał 3 im słowo Boże. ✤ Tedy przyßli do nie° b niosący powietrzem ruszone- 4 go/ ktorego czterej nieśli. ✤ A gdy do niego przystąpić nie mogli dla ćiżby/ odárli dách gdźie był JEzus: á przełamawßy go/ spuśćili po powrozách ná doł łoże/ ná ktorym leżał powie- 5 trzem ruszony. ✤ A widząc JEzus wiárę ich/ rzekł powietrzem ruszonemu: Synu/ odpuszczone są tobie 6 grzechy twoje. ✤ A byli tám niektorzy z Náuczonych w piśmie/ śiedząc y myśląc w sercách swojich: ✤ 7 Czemuż ten ták mowi bluźnierstwá? Ktoż może grzechy c odpusz- 8 czáć/ tylko sam Bog? ✤ A záraz poznawßy JEzus Duchem swym/ iż ták w sobie myślili/ rzekł im: Czemuż ták myślićie w sercách wáßych? 9 ✤ Coż łátwiejßego jest rzec powietrzem ruszonemu; Odpuszczone są tobie grzechy: czyli rzec; Wstań/ y 10 weźmi łoże twoje/ á chodź? ✤ Ale żebyśćie wiedźieli/ d iż Syn człowieczy ma moc ná ziemi grzechy odpuszczáć rzekł powietrzem ruszone- 11 mu: ✤ Tobie mowię/ wstań/ á weźmi łoże twoje/ á idź do domu twego. 12 ✤ A on zárázem wstał: y wźiąwßy łoże swoje/ wyßedł przed wßystkimi: ták/ iż śię wßyscy zdumiewáli/ y chwalili Bogá/ mowiąc: Nigdyśmy nic tákiego nie widźieli.

b Luká. 5. 18.
c Ezái. 43. 25.
d Mátt. 9. 6.

13 Y Wyßedł záśię nád morze/ á wßystek lud przychodźił do nie- 14 go/ y náuczał go. ✤ A idąc mimo cło/ ujrzał e Lewiego syná Alfeußowego śiedzącego ná cle/ y rzekł mu:

e Mátt. 9. 9.

Podź

Podź zá mną. A on wstawszy szedł zá nim. 15 ✤ Y stáło się gdy JEzus śiedźiał zá stołem w domu jego/ że wiele celnikow y grzesznikow wespoł śiedźiáło z JEzusem/ y z uczniámi jego: bo ich wiele było/ y chodźili zá nim. 16 ✤ A Náuczeni w piśmie y Fáryzeuszowie widząc go/ że jadł z celnikámi y z grzesznikámi/ mowili do uczniow jego: Coż *jest* iż z celnikámi y z grzesznikami je y pije. 17 ✤ A usłyszawszy to JEzus/ rzekł im: Niepotrzebują zdrowi lekárzá/ ále ći co się źle máją: Nie przyszedłem wzywáć f spráwiedliwych/ ále grzesznych do pokuty.

18 A Uczniowie g Janowi y Fáryzeuszowie pośćili/ á przyszedszy mowili do niego: Czemuż uczniowie Janowi y Fáryzeuszowi poszczą/ á twoji uczniowie nie poszczą. 19 ✤ Y rzekł im JEzus: Izali mogą synowie łożnice małżeńskiey pośćić poki z nimi jest oblubieniec? Poki z sobą oblubieńcá máją/ nie mogą pośćić. 20 ✤ Ale przydą dni/ gdy od nich odjęty będźie oblubieniec/ á tedy będą pośćić w one dni. 21 ✤ A żaden nie wpráwuje łáty sukná nowego w szátę wiotchą/ ináczey oná jego łátá nowa ujmuje *nieco* od wiotchey *száty*, y stawa się gorsze rozdárćie. 22 ✤ Y żaden nie leje winá młodego w stáre státki: bo ináczey wino młode rozsadza státki/ y wyćieka wino/ á státki się psują: ále wino nowe ma być wlewáne w státki nowe.

23 Y Stáło się/ że szedł JEzus h w Sábbát przez zboża: y poczęli uczniowie jego idąc rwáć kłosy. 24 ✤ Ale Fáryzeuszowie mowili do niego: Oto czemu ći czynią w Sábbát/ czego się nie godźi *czynić*. 25 ✤ A on im rzekł: Nigdyśćie nie czytáli co uczynił i Dawid/ gdy niedostátek ćierpiał/ á łáknął sam y ći ktorzy z nim byli? 26 ✤ Jáko wszedł do domu Bożego zá Abiatárá kápłáná nawyższego/ y jadł chleby pokłádne (ktorych się nie godźiło jeść tylko k Kápłánom) á dał y tym ktorzy z nim byli. 27 ✤ Do tego rzekł im: Sábbát/ dla człowieká uczyniony/ á nie człowiek dla Sábbátu. 28 ✤ Dla tego Syn człowieczy jest PAnem y Sábbátu.

f Mátt. 9. 13.
g Mátt. 9. 14.
h Mátt. 12. 1.
i 1 Sám. 21. 6.
k 2 Moj. 29. 33. 3 Moj. 8. 31. y 24. 9.

ROZDZIAL III.

Chrystus PAn uschłą rękę máiącego uzdrowił. 6. O co go Fáryzeuszowie z Herodyány zábić chćieli. 14. Dwánaśćie Apostołow zebrał. 23. Z Fáryzeuszámi broniąc sámego śiebie, rozmawiał.

1 Y Wszedł záśię do a bożnice/ á był tám człowiek ktory miał rękę uschłą. 2 ✤ Y podstrzegáli go jesliby go w Sábbát uzdrowił/ áby go oskárżyli. 3 ✤ Y rzekł onemu człowiekowi ktory miał rękę uschłą: Wystąp w pośrzodek. 4 ✤ Y rzekł do nich: Godźili się w Sábbát dobrze czynić/ czyli źle? człowieká záchowáć/ czyli zábić? A oni milczeli. 5 ✤ Tedy pojrzawszy po nich z gniewem/ y zásmućiwszy się nád zátwárdzeniem sercá ich/ rzekł onemu człowiekowi: Wyćiągni rękę twoję; y wyćiągnął: Y przywrocona jest ręká jego do zdrowia jáko y druga.

6 T Edy wyszedszy Fáryzeuszowie/ uczynili b wnet rádę z Herodyány przećiwko niemu/ jákoby go ztrácili. 7 ✤ Ale JEzus z uczniámi swymi ustąpił nád morze/ á wielkie mnostwo c szło zá nim z Gálilejey 8 y z źiemie Judskiey: ✤ Y z Jeruzalem y z Idumejey/ y z Zá-Jordania/ y z tych ktorzy mieszkáli około Tyru y Sydonu wielkie mnostwo/ słysząc ják wielkie rzeczy czynił/ przyszli do niego. 9 ✤ Y rozkazał uczniom swojim áby łodkę mieli záwsze pogotowu dla ludu/ áby go nie ćisnęli. 10 ✤ Abowiem ich wiele uzdrawiał/ ták iż nań padáli/ áby się go dotykáli ktorzykolwiek choroby mieli. 11 ✤ A duchowie nieczyśći gdy go ujrzeli/ upadáli przed nim/ y wołáli mowiąc: Tyś jest Syn Boży. 12 ✤ Ale je on srodze gromił/ żeby go nie objawiáli.

13 Y Wstąpił ná gorę/ á wezwał d do śiebie tych ktorych sam chćiał: y przyszli do niego. 14 ✤ Y postánowił ich dwánaśćie áby z nim byli/ á iżby je wysłał kázáć *Ewángelią* 15 ✤ Y żeby mieli moc uzdrawiáć choroby/ y wygániáć dyabły. 16 ✤ Symoná ktoremu 17 imię dał Piotr: ✤ Y Jákubá *Syná*

a Mátt. 12. 9.
b Mátt. 12.14.
c Mátt. 4. 25.
d Mátt. 10. 1. Márk. 6. 7. Luká. 6. 12. y 9. 1.

Zebedeuszowego/ y Janá brátá Jákubowego: (ktorym dał imie Boánerges/ to jest/ synowie gromu) 18 Y Andrzejá/ y Filipá/ y Bártłomiejá: y Mátteuszá/ y Tomaszá/ y Jákubá *syná* Alfeuszowego/ y Tádeuszá/ y Symoná Chánánejczyká: 19 Y Judaszá Iszkáryotá/ ktory gotez wydał: Y szli *z nim* do domu. 20 Y zgromádźił śie z nowu lud/ ták/ iż nie mogli áni chlebá jeść.

21 A Gdy o tym usłyszeli jego powinni/ przyszli áby go pojimáli: bo mowili/ że odszedł od rozumu. 22 A Náuczeni w piśmie ktorzy byli przyszli z Jeruzalem/ mowili; Iż ma e Beelzebubá/ á iż przez kśiążę dyabelskie wygania Dyabły. 23 Y wezwawszy ich mowił do nich w podobieństwách: Jákoż może szátan szátáná wyganiáć? 24 A jeśliże krolestwo sámo w sobie będźie rozdźielone/ nie może śie ostáć ono krolestwo. 25 Y dom jesliby sam przećiwko sobie był rozdźielony/ nie będźie śie mogł ostáć on dom. 26 *Tákci* jesli szátan powstał *sam* przećiwko sobie/ y jest rozdźielony/ nie może śie ostáć; ále koniec bierze. 27 Nikt nie może sprzętu mocárzowego wszedszy do domu jego rozchwyćić/ jesliby pierwey mocárzá *onego* nie związał; á potym dom jego zplundruje. 28 Záprawdę powiádam wam/ że wszystkie grzechy synom ludzkim będą odpuszczone/ y bluźnierstwá ktorymikolwiek bluźnili: 29 Ale kto bluźni przećiwko f Duchowi Swiętemu/ nie ma odpuszczenia náwieki; ále winien jest sądu wiecznego. 30 Bo mowili: Ma duchá nieczystego.

31 P Rzyszli tedy bráćia y mátká g jego/ á stojąc przed domem/ posłáli do niego/ y kázáli go záwołáć. 32 A lud śiedźiał około niego; y rzekli mu: Oto mátká twojá y bráćia twoji szukáją ćie przed domem. 33 A on im odpowiedźiał/ mowiąc: Ktoż jest mátká mojá/ y bráćia moji; 34 A pojrzawszy w koło po tych ktorzy koło *niego* śiedźieli/ rzekł; Oto mátká mojá y bráćia moji. 35 Abowiem ktobykolwiek czynił wolą h Bożą/ ten jest brát moj/ y śiostrá mojá/ y mátká *mojá*.

e *Mátt.* 9. 34. y 12. 24. *Luka.* 11. 15.

f *Mátt.* 12. 31. *Luka.* 12. 10. 2 *Ian.* 5. 16.

g *Mátt.* 12. 46.

h *Mátt.* 12. 50. *Luka.* 8. 21.

ROZDZIAL IV.

PAn podobieństwo rozsiewce, y wykład jego, przypomniał. 26. Krolestwo B. do naśienia w źiemię wrzuconego przyrownał. 35. Morze, ná ktore śię z uczniámi swojimi puśćił, uspokojił.

1 Y Poczał a záśię uczyć przy morzu: y zgromádźił śię do niego lud wielki; ták/ iż wstąpiwszy w łodź/ śiedźiał ná morzu/ á wszystek lud przy morzu ná źiemi. 2 Y náuczał ich wiele rzeczy w podobieństwách/ á mowił do nich/ w náuce swojey; 3 Słuchajćie! Oto wyszedł rozśiewcá áby rozśiewał. 4 Y stáło śię gdy rozśiewał/ że jedno pádło podle drogi/ á ptacy niebiescy przylećieli/ y pozobáli je. 5 Drugie záśię pádło ná *miejscá* opoczyste/ gdźie nie miáło wiele źiemie: y prętko wzeszło/ przeto iż nie miáło głębokośći źiemie. 6 A gdy słońce weszło/ wygorzáło; á iż korzenia nie miáło/ uschło. 7 A drugie pádło miedzy ćiernie: y wzrosło ćiernie/ y zádusiło je/ y nie wydáło pożytku. 8 Drugie záśię pádło ná źiemię dobrą: y wydáło pożytek bujno wschodzący y rosnący: y przyniosło jedno trzydźieśiątny/ á drugie sześćdźieśiątny/ á drugie setny. 9 Y mowił im: Kto ma uszy ku słuchániu/ niechaj słucha.

10 A Gdy b sam tylko był/ pytáli go ći co przy nim byli ze dwiemánaśćie o to podobieństwo. 11 A on im powiedźiał: Wam dano wiedźieć tájemnice krolestwá Bożego; ále tym ktorzy są obcymi/ wszystko śię podawa w podobieństwách. 12 Aby pátrząc c pátrzáli/ ále nie widźieli; y słysząc słyszeli/ ále nie zrozumieli: by śię snadź nie náwroćili/ á byłyby im grzechy odpuszczone. 13 Zátym rzekł do nich: Nierozumiećie tego podobieństwá? A jákoż zrozumiećie wszystkie *inne* podobieństwá? 14 Rozśiewcá d on rozśiewa słowo. 15 A ktorzy podle drogi/ ći są e ktorym śię rozśiewa słowo: ále gdy usłyszeli/ záraz przychodźi szátan/ á wybiera słowo wśiane w sercá ich. 16 Tákże y ći/ ktorzy ná opoczystych miejscách pośiani są/ ći są

a *Márk.* 13. 1. *Luka.* 8. 4.

b *Mátt.* 13. 10.

c *Esái.* 6. 9. *Mátt.* 13. 14. *Luka.* 8. 10. *Janá.* 12. 40. *Dźiej.* 28. 26. *Rzym.* 11. 8.

d *Mátt.* 13. 18. e. *G. Gáźie.*

ktorzy gdy usłyszeli słowo/ záraz je z rádośćią przyjmują. 17 ♣ Wszákże nie máją korzenia w sobie/ ále są doćiesnymi: Potym gdy przychodźi ućisk ábo prześládowánie dla słowá/ wnet śię gorszą. 18 ♣ A ktorzy miedzy ćierniem są pośiani/ ći są ktorzy słucháją słowá: 19 Ale pieczołowánie świátá tego/ y omamienie bogactw/ y pożądliwośći innych rzeczy/ wszedszy záduszáją słowo; y stawa śię bez pożytku. 20 ♣ A ktorzy ná dobrą źiemię przyjęli naśienie/ći są co słucháją słowá/ y przyjmują je/ y przynoszą pożytek; jedno trzydźieśiątny/ á drugie sześćdźieśiątny/ á drugie setny.

21 Nád to mowił im: Izali przynoszą świecę/ áby wstáwiona byłá pod korzec ábo pod łoże? Izali *nie dla tego* áby ją ná świecznik wstáwiono? 22 ♣ Bo nic niemász tájemnego coby nie miáło być objáwiono/ áni śię stáło co skrytego/ áby ná jáwią nie wyszło. 23 ♣ Jesli kto ma uszy ku słucháńiu/ niechaj słucha. 24 ♣ Y rzekł do nich: Pátrzćie/ czego słuchaćie: Jáka miárą mierzyćie/ *táką* wam będźie odmierzono; á będźie wam przydano/ ktorzy słuchaćie. 25 ♣ Abowiem kto ma/ będźie mu dano; á kto nie ma/ y to co ma/ będźie od niego odjęto.

26 Y Mowił: Tákie jest krolestwo Boże/ jáko gdyby człowiek wrzućił naśienie w źiemię; 27 ♣ A spałby/ y wstawałby we dnie y w nocy/ á náśienieby weszło y urosło/ gdy on nie wie. 28 ♣ Boć źiemiá sámá z śiebie pożytek wydawa/ naprzod trawę/ potym kłos/ á potym zupełne zboże w kłośie. 29 ♣ A skoro śię okaże urodzaj/ wnet *gospodarz* zápuszcza śierp; bo żniwo przyszło.

30 Nád to rzekł: Do czego przypodobamy krolestwo Boże/ ábo ktorym je podobieństwem wyrázimy? 31 ♣ Jest jáko ziárno gorczyczne; ktore gdy wśiane bywa w źiemię/ namniejsze jest ze wszystkich naśion ktore są ná źiemi. 32 ♣ Ale gdy bywa wśiane/ wzrasta/ y bywa naywiętsze nád wszystkie járzyny/ y rozpuszcza gáłęźie wielkie; ták/ iż pod ćieniem jego mogą sobie czynić gniazdá ptacy niebiescy. 33 ♣ Y przez wiele tákich podobieństw mowił do nich słowo/ ták jáko słucháć mogli. 34 ♣ A bez podobieństwá nie mowił do nich: Wszákże uczniom swym wszystko z osobná wykładał.

35 Y Rzekł do nich w tenże dźień gdy już był wieczor: Przepráwmy śię ná drugą stronę. 36 ♣ A rozpuśćiwszy lud/ wźięli go z sobą/ ták jáko był w łodźi; ále y inne łodki były przy nim. 37 ♣ Tedy powstáłá wielka náwáłność wiátru/ á wáły biły ná łodź/ ták że śię już nápełniáłá. 38 ♣ A on ná zádźie łodźi spał ná wezgłowku; y obudźili go/ y mowili mu: Náuczyćielu/ nie dbasz że giniemy! 39 ♣ A ták ocknawszy śię zgromił wiátr/ y rzekł morzu; Umilkni/ á uśmierz śię. ♣ Y przestał wiátr/ á stáło śię wielkie ućiszenie. 40 ♣ Zátym rzekł im: Przecz jesteśćie ták bojáźliwi? Jákoż nie maćie wiáry? 41 ♣ Y bali śię bojáźnią wielką/ y mowili jedni do drugich: Ktoż wżdy ten jest? że mu y wiátr y morze są posłuszne.

Rozdział V.

Opętány uzdrowiony. 11. Swinie od Dyabłow w morzu potopione 22. Niewiástá płynienie krwie ćierpiąca uzdrowiona. 35. Corká Jáirusowá wzbudzona.

1 Tedy śię przepráwili á zá morze do kráiny Gádáreńczykow. 2 ♣ A gdy on wyszedł z łodźi/ záraz mu zábieżał z grobow człowiek májący duchá nieczystego: 3 ♣ Ktory miał mieszkánie w grobiech; á nie mogł go nikt y łáncuchámi zwiazáć. 4 ♣ Przeto że on często będąc pętámi y łáncuchámi związány/ łáncuchy porwał/ y pętá pokruszył; á nie mogł go nikt okroćić. 5 ♣ A záwżdy we dnie y w nocy ná gorách w grobiech był/ wołájąc y kámieniem śię tłukąc. 6 ♣ Ujrzawszy tedy Jezusá z dáleká/ bieżał/ y pokłonił mu śię; 7 ♣ A wołájąc głosem wielkim/ rzekł: Coż mam z tobą Jezuśie Synu Bogá Naywyższego? Poprzyśięgam ćię przez Bogá/ ábyś mię nie trapił. 8 ♣ (Abowiem mu mowił: Wynidź duchu nieczysty z tego człowieká) 9 ♣ Tedy go

Marginal notes: f 1 Tym. 6. 17. — g Mátt. 5. 15. Luka. 8. 16. y 11. 33 — h Mátt. 10. 26. Luka. 8. 17. y 12. 2. — i Mátt. 7. 2. Luka. 6. 38. — k Mátt. 13. 12. y 25. 29 Luka. 8. 18. y 19. 26 — l Mátt. 13. 31. — m Luka. 13. 19. — n Mátt. 13. 34. — o Mátt. 8. 23. Luka. 8. 22. — a Mátt. 8. 28.

dy go pytał; Co maß za imię? A on odpowiádájąc rzekł; Imię moje jest / Wojsko: ábowiem nas jest
10 wiele. Y prośił go bárzo áby ich
11 nie wygániał z oney kráiny. A było tam przy gorách b wielka trzo-
12 dá świni ktora śię pásłá. Y prośili go oni wßyscy dyabli/ mowiąc: Puść nas w te świnie/ ábyśmy w
13 nie weßli. Y pozwolił im záraz JEzus. A wyßedßy oni duchowie nieczyśći/ weßli w one świnie: y porwáłá śię oná trzodá z przykrá w morze/ (á było ich około dwu ty-
14 śięcy) y potonęły w morzu. A oni ktorzy świnie pásli/ uciekli/ y oznájmili *to* w mieśćie / y we wśiách: y wyßli áby oglądáli to co
15 śię stáło. Y przyßli do JEzuśá/ y ujrzeli onego ktory był opętány/ iż śiedźiał oblecżony/ będąc przy dobrym bacżeniu onego *mowię* w ktorym było wojsko *dyabłow*; y báli
16 śię. A ći ktorzy to widźieli/ odpowiedźieli im co śię dźiáło z onym
17 opętánym/ y o świniách. Tedy go pocżęli c prośić/ áby odßedł z
18 gránic ich. A gdy wstąpił w łodź/ prośił go on co był opętánym/ áby
19 był przy nim. Lecż mu JEzus nie dopuśćił ále mu rzekł: Idź do domu swe°/ do swojich/ á oznájmi im jákoć wielkie rzecży PAn ucżynił/ á jáko
20 śię nád tobą zmiłował. Tedy odßedł/ y pocżął opowiádáć w Dźieśiąći miástách/ jáko mu wielkie rzecży ucżynił JEzus: y dźiwowáli śię wßyscy.

21 A Gdy śię záśię JEzus przepráwił w łodźi ná drugą stronę/ zebrał śię do niego wielki lud/ á *on*
22 był nád morzem. A oto przyßedł jeden z Przełożonych d bożnice imieniem Jáirus; á ujrzáwßy go
23 przypadł do nog jego. Y prośił go wielce/ mowiąc: Ponieważ Corecżká mojá kona/ podźże włoż ná nię ręce/ áby byłá uzdrowiona; y będźie żywá. Y poßedł z nim.

24 Y Szedł zá nim lud wielki/ y ći-
25 śnęli go. (Tedy niektora niewiástá ktora ćierpiáłá płynienie e
26 krwie ode dwunastu lat: Y wiele ućierpiáłá od wiela lekárzow/ y wynáłożyłá wßystko co miáłá / á nic
27 jey nie pomogło/ owßem śię jey tym więcey pogarßáło: Vsłyßawßy o JEzuśie/ przyßłá z tyłu miedzy lu-
28 dem/ y dotknęłá śię ßáty jego. Bo mowiłá: Jeśli śię tylko dotknę ßá-
29 ty jego/ będę uzdrowiona. A záráżem usch0 źrzodło krwie jey / y pocżułá ná ćiele/ że uzdrowiona byłá
30 od choroby swojey. A wnet poznawßy Jezus sam w sobie/ że z nie° moc wyßłá/ obroćił śię do ludu/ y rzekł: Kto śię dotknął ßat mojich?
31 Y rzekli mu ucżniowie jego: Widźiß że ćię ten lud ćiśnie/ á mowiß/
32 Kto śię mnie dotknął? Y pojrzał w koło/ áby ujrzał tę ktora to ucży-
33 niłá. Ale niewiástá oná z bojáźnia y ze drżeniem/ wiedząc co śię przy niey stáło/ przystąpiłá y upádłá przed nim/ á powiedźiáłá mu
34 wßystkę prawdę. Zátym jey on rzekł: Corko/ wiárá twojá ćiebie uzdrowiłá; idźże w pokoju/ á bądź zdrowá od choroby twojey.)

35 A Gdy on jeścże mowił/ przyßli słudzy od Przełożonego bożnice mowiąc: Corká twojá umárłá/ cżemuż jeścże trudźiß Náucżyćielá?
36 Ale JEzus skoro usłyßał to co oni mowili/ rzekł do Przełożonego bo-
37 żnice: Nie boj śię/ tylko wierz. Y nie dopuśćił nikomu iść zá sobą/ tylko Piotrowi/ y Jákubowi/ y Jano-
38 wi brátu Jákubowemu. A przyßedł g do domu Przełożonego bożnice/ y ujrzał *tám* zgiełk y płácżące/
39 y bárzo nárzekájące. Wßedßy tedy rzekł im: Przecż zgiełk cżynićie y płácżećie? Nie umárłá dźiewecżká/
40 ále h śpi. Y náśmiewáli śię z niego. Ale on wygnawßy wßystkie / wźiął z sobą ojcá y mátkę dźieweczki/ y te ktorzy przy nim byli/ y wßedł tám gdźie dźiewecżká leżáłá.
41 A ujawßy zá rękę onę dźiewecżkę/ rzekł do niey: Tálitá kumi! Co śię wykłada; Dźiewecżko (tobie mowię)
42 wstań. A záraz dźiewecżká wstáłá/ y chodźiłá: Abowiem byłá we dwunaśći lećiech. Y zdumieli śię
43 zdumieniem wielkim. Tedy im przykazał wielce áby tego nikt nie wiedźiał: y rozkazał áby jey dano jeść.

b Matt. 8, 30.
c Luka. 8. 37.
d Matt. 9. 18. Luka. 8. 41.
e 3 Moj. 15. 25. Matt. 9. 20. Luka. 8. 41.
f Luka. 8. 48.
g Matt. 9. 23.
h Jana. 11. 11.

ROZDZIAŁ VI.

Prorok w ojczyźnie jest wzgárdzony. 6. PAn miásteczká okoliczne uczył. 7. Apostoły przed sobą rozesłał. 8. Herod o nim roznie rozumie. 18. Janá Chrzcicielá pojimáć y ściąć rozkazał. 29. Jan od uczniow pochowány. 30. Apostołowie się do PAná wrocili. 35. PAn pięć tysięcy chlebem nakarmił. 47. Po morzu chodził. 54. Y rozmáite choroby uzdrawiał.

1 A Wyszedszy z támtąd / przyszedł [a] do Oyczyzny swojey / y szli zá nim uczniowie jego. 2 A gdy przyszedł [b] Sábbát / począł uczyć w bożnicy / á wiele ich słucháiąc / zdumiewáli się y mowili; Z kądże temu to wszystko? á co to zá mądrość ktora mu jest dána? że się y tákie mocy dzieją przez ręce jego? 3 Izali ten nie jest cieślá / syn Máryey / y brát Jákubá / y Jozesá / y Judásá y Symoná? Azaż tu niemász y sióstr jego u nas? Y gorszyli się z niego. 4 Ale JEzus rzekł do nich: Nie jestci Prorok [c] beze czci / chybá w Oyczyźnie swojey / á miedzy pokrewnymi / y w domu swojim. 5 Y nie mogł tám uczynić żadnego [d] cudu; oprocz iż niektore chore / y wkłádájąc ná nie ręce uzdrowił. 6 A dziwował się niedowiárstwu ich: y obchodził [e] okoliczne miásteczká náuczájąc.

7 Tedy [f] zwoławszy do siebie onych dwunaści / począł je po dwu rozsyłáć / y dał im moc nád duchámi nieczystymi. 8 Y rozkazał im áby nic nie bráli ná drogę / jedno tylko laskę; áni táystry / áni chlebá / áni w trzos pieniędzy. 9 Ale żeby się obuli w trzewiki / á nie obłoczyli dwu sukien. 10 Zátym mowił do nich: Gdziekolwiek wnidziecie w dom / tám zostáńcie / pokibyście z támtąd nie wyszli. 11 A ktorzyby was kolwiek [g] nie przyjęli / áni was słucháli / wyszedszy z támtąd otrząśnicie [h] proch z nog wászych ná świádectwo im: Záprawdę powiádam wam; lżey będzie Sodomie y Gomorze w dzień sądny / niż miástu onemu. 12 Tedy wyszedszy kazáli áby ludzie pokutowáli. 13 Y wyganiáli wiele dyabłow: y wiele chorych [i] olejkiem mázáli / y uzdrawiáli je.

14 Y Usłyszał o tym krol [k] Herod / (bo się imię jego stáło rozsławione) y rzekł: Jan Chrzciciel zmartwychwstał; dla tego się cudá dzieją przezeń. 15 A drudzy mowili; Eliasz to jest: Drudzy záś mowili: Prorok to jest / álbo jáko jeden z onych Prorokow. 16 To usłyszawszy Herod / rzekł: Ten jest Jan / ktoregom ja ściął / on zmartwychwstał. 17 Abowiem [l] tenże Herod posławszy pojimał Janá / y wsádził [m] go do więzienia dla Herodyády żony Filipá brátá swego / iż ją był pojął zá żonę. 18 Bo Jan mowił Herodowi: Niegodzi się mieć żony [n] brátá twego. 19 A Herodyás czyhałá nań; y chciáłá go zábić / ále nie mogłá. 20 Abowiem Herod obawiał się Janá wiedząc iż był mężem spráwiedliwym y świętym: y ogládał się nań / y słucháiąc go / wiele czynił / y rad go słuchał. 21 A gdy przyszedł dzień sposobny / ktore[o] Herod obchodząc pámiątkę narodzenia swego / wieczerzą spráwił ná Książętá swoje / y ná Hetmány / y ná przednieysze z Gálilejey. 22 A gdy weszłá corká oney Herodyády y tańcowáłá / y podobáłá się Herodowi y społ-siedzącym / rzekł Krol do dzieweczki: Proś mię o co chcesz / á dam ci. 23 Y przysiągł: O cokolwiekbyś mię prosiłá dam ci / áż do połowice krolestwá mego. 24 Oná tedy wyszedszy / rzekłá mátce swojey: O co mam prosić? A oná rzekłá; O głowę Janá Chrzcicielá. 25 A ták oná záraz wszedszy prętko do Krolá / prosiłá mowiąc: Chcę ábyś mi teraz dał ná misie głowę Janá Chrzcicielá. 26 Y zásmucił się Krol bárzo; wszákże dla przysięgi / y dla społ-siedzących nie chciał jey odmowić. 27 A zárázem posławszy Krol kátá / rozkazał przynieść głowę jego. 28 A on poszedszy ściął go w więzieniu / y przyniosł głowę jego ná misie / á dał ją dzieweczce; á dzieweczká dáłá ją mátce swojey. 29 Co gdy usłyszeli uczniowie jego / przyszli y wzięli ciáło jego / y położyli je w grobie.*

30 A Apostołowie zszedszy o się do Jezusá / opowiedzieli mu wszystko / y co czynili / y czego uczyli. 31 Y

a Mátt. 13.54. Luka. 4.16.
b Janá. 6.42.
c Janá. 4.44.
d Mátt. 13.58.
e Mátt. 9.35.
f Mátt. 10.1. Luka. 9.1.
g Luka. 9.5.
h Dziej 13.13. y 18.16
i Jákub 5.14.
k Mátt. 14.1. Luka. 9.7.
E. w dzień Zścia S. Janá.
l Mátt. 14.3.
m G. Zwiazał go.
n 3 Moj. 18.16. et 20.21.
o Luka. 9.10.

rzekł im: Pódźcie wy sámi osobno ná miejsce/ puste/ á odpoczywaćie trochę: Bo ich wiele było/ co przychodźili y odchodźili/ ták iż nie mieli wolnego czásu żeby jedli. 32 Y odjácháli w łodźi p ná miejsce puste osobno. 33 A widząc je lud że odjeżdżáli/ poznáło go wiele ich/ y zbieżeli śię tám pieszo ze wszystkich miast/ y poprzedźili je/ y zgromádźili śię do niego. 34 A wyszedszy Jezus q ujrzał wielki lud/ y użalił śię ich/ iż byli jáko owce nie májące r pásterzá/ y począł ich náuczáć s wiele rzeczy.

35 A Gdy już czás t mijał/ przystąpiwszy do niego ucżniowie jego/ rzekli: *To* miejsce jest puste/ á już czás mija. 36 Rozpuść je/ áby poszedszy do okolicżnych wśi y miásteczek nákupili sobie chlebá; bo nie mają coby jedli. 37 A on odpowiádájąc/ rzekł im: Dajćie wy im jeść. Y rzekli mu. Szedszy kupimy zá dwie śćie groszy chlebá/ á damy im jeść? 38 A on im rzekł: Wielej u chlebá maćie? Idźćie/ á dowiedźćie śię. A oni dowiedźiawszy śię/ powiedźieli: Pięćioro/ y dwie rybie. 39 Tedy im kazał wszystkie gromádámi posádźić/ ná źieloney tráwie. 40 Y uśiedli rząd podle rządu/ tu po stu/ tu záś po pięćidźieśiąt. 41 A wźiawszy ono pięćioro chlebá/ y one dwie rybie/ wejrzawszy w niebo/ błogosłáwił. Y połamał one chleby/ y dawał ucżniom swojim/ áby kłádli przed nie; y one dwie rybie rozdźielił miedzy wszystkie. 42 Y jedli wszyscy/ y násyceni byli. 43 Y zebráli ułomkow dwánaśćie koszow pełnych/ y z onych ryb. 44 A było tych ktorzy jedli chleby/ około pięći tyśięcy mężow.

45 Y Wnet przymuśił ucżnie x swoje/ áby wstąpili w łodź/ y uprzedźili go ná drugą stronę ku Betsáidźie/ ázby on rozpuśćił lud. 46 A odpráwiwszy je/ odszedł ná gorę/ áby śię modlił. 47 A gdy był wieczor/ byłá łodź w pośrzod morzá/ á on sam *był* ná ziemi. 48 Y widźiał że śię zprácowáli wiosłámi robiąc; (bo wiátr mieli przećiwny) á ták około czwartey straży nocney przyszedł do nich chodząc po morzu/ y chćiał je wyminąć. 39 Ale oni ujrzawszy go chodzącego po morzu/ mniemáli że 50 by byłá obłudá/ y krzyknęli: (Bo go wszyscy widźieli/ y wylękli śię) Ale záraz przemowił do nich/ y rzekł im: Ufajćie/ Jam jest; nie 51 bojćie śię. Y wstąpił y do nich w łodź/ y ucichł śię wiátr: á oni śię sámi w sobie náder zdumiewáli y 52 dźiwowáli. Bo nie zrozumieli strony chlebow: gdyż serce ich było zdrętwiáło.

53 A Przepráwiwszy z śię/ przyszli do ziemie Genezáret/ y przybili śię 54 *do brzegu.* A gdy wyszli z łodźi/ zá-55 raz ći co go poználi/ Obieżawszy wszystkie one okolicżną kráinę/ poczęli nośić ná łożach te/ ktorzy śię źle mieli/ gdźiekolwiek usłyszeli o 56 *nim* że tám jest. A gdźiekolwiek on wszedł do miásteczek/ ábo do miast/ ábo do wśi/ kłádli niemocne po ulicách: y prośili go/ áby śię tylko dotykáli podołká száty jego: á ile śię go ich dotknęli/ byli uzdrowieni.

ROZDZIAŁ VII.

Fáryzeuszowie łájáli ucżniom PAńskim że nieumytymi rękomá jedli. 6. PAn Fáryzeusze gromi. 14. co nieczystym człowieká czyni pokázuje. 24. A potym Corki niewiástki Chánánejskiey. 32. T człowieká głuchego uzdrawia.

1 TEdy śię zgromádźili do niego a Fáryzeuszowie/ y niektorzy z Náucżonych w piśmie ktorzy byli 2 przyszli z Jeruzalem. A ujrzawszy niektore z ucżniow jego/ że pospolitymi rękomá/ (to jest/ nie umytymi) 3 jedli chleb/ gánili to. Abowiem Fáryzeuszowie y wszyscy Zydźi nie jedzą/ jesliby pilnie ręku nie umyli: 4 trzymájąc ustáwę stárszych. Y z rynku *przyszedszy*, jesliby śię nieumyli/ nie jedzą; Y innych rzeczy wiele jest/ ktore przyjęli ku trzymániu/ *jáko* umywánie kubkow/ konewek/ y miednic/ y stołow. 5 Potym go pytáli Fáryzeuszowie y Náucżeni w piśmie: Przecz Ucżniowie twoji nie chodzą według podánia stárszych/ ále nieumytymi 6 rękomá chleb jedzą? Tedy on odpowiádájąc/ rzekł im: Dobrze Izáiasz o was obłudnikách prorokował/

p Mátt. 14.13. Luka. 9.10. q Mátt. 9.36. r Ezech. 34.5. s Luka. 9.11. t Mátt. 14.15. p Mátt. 14.17. Luka. 9.13. Iand. 6.9. x Mátt. 14.13. y Mátt. 14.32. z Márk. 14.34. a Mátt. 15.1.

b Ezái. 29.13.

jáko nápisáno: Lud ten czći b mię wárgámi/ ále serce ich dáleko jest ode mnie. 7 Lecz prozno mię czczą/ náuczájąc náuk y ustaw ludzkich. 8 Abowiem *wy* opuśćiwszy przykazánia Boże/ trzymaćie ustáwy ludzkie/ umywánie konewek y kubkow; y wiele innych tákich/ tym podobnych rzeczy/ czynićie. 9 Mowił im tez: *Wy* czyśćie znośićie przykazánie Boże/ ábyśćie ustáwy wásze záchowáli. 10 Bo Mojżesz rzekł: Czći c Ojcá twego y Mátkę twoję: A kto złorzeczy ojcu ábo mátce/ niech d śmierćią umrze. 11 Ale wy mowićie: Jeśliby człowiek rzekł ojcu ábo mátce/ Korban/ (co jest/ Dar/) ktorykolwiek będźie ode mnie/ tobie pożyteczny będźie; *bez winy będźie.* 12 Y nie dopuśćićie mu nic więcey czynić ojcu swemu ábo mátce swojey: 13 Wniwecz obrácájąc słowo Boże ustáwą wászą ktoraśćie ustáwili: y wiele innych rzeczy tym podobnych czynićie.

c 2 Moj 20.12. 5 Moj. 5.16. Mátt 15.4. Efez. 6.1.

d 2 Moj 21.17. 3 Moj. 20.9. 5 Moj. 27.16. Przyp 20.20.

14 A Zwoławszy wszystkiego e ludu/ mowił im: Słuchajćie mię wszyscy/ á zrozumiejćie. 15 Niemász nic z rzeczy zewnętrznych ktore wchodzą w człowieká/ coby go mogło pokaláć: ále to co pochodźi z niego/ to jest co pokala człowieká. 16 Jesli kto ma uszy ku słuchániu/ niechaj słucha. 17 A gdy wszedł w dom od f onego ludu/ pytáli go uczniowie jego *o to* podobieństwo. 18 Tedy im rzekł: Tákże y wy bezrozumni jesteśćie? Azaż nie rozumiećie/ iż wszystko co zewnątrz wchodźi w człowieká/ nie może go pokaláć? 19 Abowiem nie wchodźi w serce jego/ ále w brzuch/ y do wychodu wychodźi czyszcząc wszystkie pokármy. 20 Y powiedźiał/ że co pochodźi z człowieká/ to pokala człowieká. 21 Bo z wnętrznośći sercá g ludzkiego pochodzą złe myśli/ cudzołostwá/ wszeteczeństwá/ mężobojstwá: 22 Kradźieżstwá/ łákomstwá/ złośći/ zdrádá/ niewstyd/ oko złe/ bluźnierstwo/ pychá/ głupstwo. 23 Wszystkie te złe rzeczy/ pochodzą z wnętrznośći/ y pokaláją człowieká.

e Mátt 15.10.

f Mátt 15.15.

g Przyp 6.14.

h Mátt. 15.21.

24 A Z támtąd h wstawszy/ poszedł ná gránice Tyru y Sydonu: á wszedszy w dom/ niechćiał áby kto wiedźiał: lecz śię utáić nie mogł. 25 Abowiem usłyszawszy o nim niewiástá/ ktorey coreczká miáłá duchá nieczystego/ przyszłá y przypádłá do nog jego/ 26 (A tá niewiástá byłá i Grecka/ rodem z Syrofenicyey) y prosiłá go/ áby dyabłá wygnał z corki jey. 27 Ale jey JEzus rzekł: Niech śię pierwey dźieći násycą: boć nie jest dobra bráć chleb dźieciom/ y miotáć szczenietom. 28 A oná odpowiedźiáłá/ y rzekłá mu: Ták jest PAnie! Wszákże y szczenietá jádáją pod stołem z odrobin dźiećinnych. 29 Y rzekł do niey: Dla tey mowy idź/ wyszedł dyabeł z corki twojey. 30 A gdy oná odeszłá do domu swego/ známázłá iż dyabeł wyszedł/ á corká leżáłá ná łożu.

i I. Pogánka.

31 A Wyszedszy záś z gránic Tyrskich y Sydońskich/ przyszedł nád morze Gálilejskie/ pośrzodkiem gránic Dźieśiąći miast. 32 Y przywiedli mu głuchego y z ćięszkośćią mowiącego/ á prośili go áby nań rękę włożył. 33 A wźiąwszy go PAn od ludu osobno/ włożył pálce swoje w uszy jego; á plunąwszy/ dotknął śię języká jego. 34 A wejrzawszy w niebo/ westchnął y rzekł do niego: Efátá/ to jest/ otworz śię. 35 Y wnet śię otworzyły uszy jego/ y rozwiązáłá śię związká języká jego/ y wymawiał dobrze. 36 Tedy im zákazał áby *tego* nikomu nie powiádáli. 37 Ale czym on im bárźiey zákázował/ tym oni to bárźiey rozgłaszáli. Y náder śię bárzo zdumiewáli mowiąc; Dobrze wszystko uczynił: *bo* czyni iż głuszy słyszą/ y niemi mowią.*

E. ná XII. N. po S. Troj.

ROZDZIAŁ VIII.

Chrystus Pan śiedmiorgiem chlebá cztery tyśiące nákarmił. 11. Zydowie známion szukáją. 15. Pan śię strzedz kwásu Fáryzejskiego uczniom rozkazał. 22. Slepego uzdrowił. 27. Uczniow coby o nim ludźie rozmájići, 23. Y oni sámi rozumieli, pytał. 33. Piotrá zgromił. 34. Sług swojich niektore powinnośći opisał.

E. ná VII. N. po S. Trojcy.

1 W onez á dni gdy náder wielki lud był/ á nie mieli coby je-

dźi/ zwołáwszy JEzus uczniow swo- a Mátt. 15.32.
2 jich/ rzekł im: ✠ Żal mi tego ludu; bo już trzy dni trwáją przy mnie/ á nie máją coby jedli. 3 ✠ A jeśli je rozpuszczę głodne do domow ich/ pomdleją ná drodze: ábowiem niektorzy z nich z dáleká przyszli. 4 ✠ Tedy mu odpowiedźieli uczniowie jego: Z kądże te kto będźie mogł násyćić chlebem tu ná puszczy? 5 ✠ Y pytał ich: Wielesz maćie chlebow? A oni rzekli: Siedm. 6 ✠ Y roskazał ludowi żeby uśiadł ná ziemi: A wźiąwszy one śiedm chlebow/ podźiękowawszy łamał/ y dawał uczniom swojim áby przed lud kłádli: y kłádli przed lud. 7 ✠ Mieli też trochę rybek/ ktore pobłogosłáwiwszy/ kazał y one przed lud kłáść. 8 ✠ Jedli tedy/ y násyceni są: y zebráli co zbyło ułomkow śiedm koszow. 9 ✠ A było tych co jedli/ około czterech tyśiecy: y rozpuśćił je.*

10 A Wnet b wstąpiwszy w łodź z uczniámi swojimi/ przyszedł w strony Dálmánutskie. b Mátt. 15.39. 11 ✠ Y wyszli c Fáryzeuszowie/ á poczęli z nim spor wieść/ szukájąc od niego známienia z niebá/ á kusząc go. c Mátt. 16. 1. 12 ✠ Tedy westchnąwszy serdecznie w duchu swym/ rzekł: Przecż się d ten rodzaj známienia szuka? Záprawdę powiádam wam/ że nie będźie dáne známię temu rodzájowi. d Mátt. 12.38. 13 ✠ Y opuśćiwszy je/ wstąpił záśię w łodź/ przepráwił się ná drugą stronę.

14 A Zápomnieli e byli uczniowie wźiąć z sobą chlebá/ y nie mieli z sobą nic więcey/ tylko jeden chleb w łodźi. e Mátt. 16. 5. 15 ✠ Tedy im przykazał/ mowiąc: Bacżćież/ á strzeżćie śię kwásu Fáryzeuszow y kwásu Herodowego. 16 ✠ Y rozmawiáli miedzy sobą/ y rzekli: *O tym snadź mowi* że nie mamy chlebá. 17 ✠ Co poznawszy JEzus/ rzekł im: Oczymże rozmawiaćie/ iż nie maćie chlebá? Jeszcześ nie bacżyćie y nie zrozumiewaćie? Jeszcze maćie serce f swoje zdretwiáłe? f Ezech 2. 4. 18 ✠ Oczy májąc nie widźićie? y uszy májąc nie słyszyćie/ y nie pámiętaćie? 19 ✠ Gdym onych pięć chlebow łamał miedzy g pięć tyśiecy ludźi/ Wieleżeśćie pełnych koszow ułomkow zebráli? Rzekli mu: g Mátt. 14.20.
20 Dwánaśćie. ✠ A gdym onych śiedm *chlebow* łamał h miedzy cztery tyśiace ludźi/ wieleśćie koszow pełnych ułomkow zebráli? A oni rzekli: h Mátt. 15.37. 21 Siedm. ✠ A on im rzekł: Jákoż tedy nie rozumiećie?

22 P Otym przyszedł do Betsáidy: y przywiedli do niego ślepego/ 23 prosząc go áby śię go dotknął. ✠ A ujawszy onego ślepego zá rękę/ wywiodł go precż zá miásteczko: y plunąwszy ná oczy jego/ włożył nań ręce/ y pytał go jesliby co widźiał? 24 ✠ A on pojrzawszy wzgorę/ rzekł: Widzę ludźie; bo widzę że chodzą 25 jáko drzewá. ✠ Potym záśię włożył ręce ná oczy jego/ y roskazał mu wzgorę pojrzeć: y i uzdrowiony jest *ná wzrok*, ták/ że y z dáleká wszystkie jáśnie widźiał. i G. Przywrocony. 26 ✠ Y odesłał go do domu jego/ mowiąc: Y do tego miásteczká nie wchodź/ y nikomu z miásteczká nie powiádaj.

27 T Edy wyszedł JEzus k y uczniowie jego do miásteczek *należących* Cezáryey Filipowey/ á w drodze pytał uczniow swojich/ mowiąc im: Kimże mię powiádáją być ludźie? k Mátt. 16.13. 28 ✠ A oni mu odpowiedźieli: *Jedni* Janem Chrzćićielem/ á drudzy Eliászem/ á drudzy jednym z Prorokow. 29 ✠ Ale on im rzekł: A wy kim mię być powiádaćie? A odpowiádájąc Piotr/ rzekł mu: Tyś jest on l Chrystus. l Janá. 6. 69. 30 ✠ Y przygroźił im/ áby o nim 31 nikomu nie powiádáli. ✠ Y pocżął je m náuczáć/ że Syn człowieczy muśi wiele ućierpieć/ y odrzuconym być od stárszych ludu/ y od Przedniejszych kápłánow/ y Náuczonych w piśmie; y być zábity/ á po trzech dniách *zmartwych* wstáć. m Mátt. 16.21. 32 ✠ A to mowił jáwnie. Tedy go Piotr wźiąwszy ná stronę/ pocżął go strofowáć. 33 ✠ Ale on obroćiwszy śię/ á wejrzawszy ná ucznie swoje/ zgromił Piotrá/ mowiąc: Idź ode mnie szátánie ábowiem nie pojmujesz tego co jest Bożego/ ále co jest ludzkiego.

34 A Zwoławszy ludu z uczniámi swojimi/ rzekł im: Ktokolwiek chce zá mną n iść/ niech sam śiebie záprzy/ á weźmie krzyż swoj/ y 35 náśláduje mię. ✠ Abowiem ktoby o chćiał záchowáć duszę swą/ stráci n Mátt. 10.38. y 16.24 Luk. 9. 23. y 14.27 o Mátt. 10.39. y 16.25 Luk. 9. 24. y 17.33 Janá. 12.25.

já:

ja: á ktoby ztráćił duszę swą dla mnie y dla Ewángeliey / ten ja záchowa. 36 Bo/coż pomoże człowiekowi choćby wszystek p świát pozyskał/ á szkodowałby ná duszy swojey? 37 Abo co zá zamiánę da człowiek zá duszę swoję? 38 Abowiem ktoby śię q wstydźił zá mię y zá słowá moje/ miedzy tym rodzájem cudzołożnym y grzesznym / y Syn człowieczy wstydźić śię zań będźie / gdy przyjdźie w chwale Ojcá swego z Anjoły świętymi.

p Psalm 49. 9. Mátt. 16.26.
q Mátt. 10.32. Luká. 9. 26.

Rozdział IX.

PAn śię przemienił. 4. Ktoremu śię Mojżesz y Eliasz pokazał. 7. A Oćiec go słuchać rozkazał. 11. Pan o Eliaszu mowił. 14. Opętánego uzdrowił. 31. O śmierći swojey y zmartwych wstániu, kazał. 34. Apostoły pokory. 41. Twystrzegáć śię zgorszenia, uczył.

1 Y Mowił im: Záprawdę powiádam á wam / iż są niektorzy z tych co tu stoją / ktorzy nie ukuszą śmierći/ áżby ujrzeli/ że Krolestwo Boże przyszło w mocy.

2 A Po sześći dniách/ wźiął a z sobą b JEzus Pietrá/ y Jákubá/ y Janá/ y wwiodł je ná gorę wysoką sáme osobno/ y przemienił śię przed nimi. 3 A száty jego stáły śię łsniące y bárzo białe jáko śnieg / jákich blecharz ná ziemi nie może wybielić. 4 Y ujrzeli Eliaszá z Mojżeszem/ ktorzy rozmawiáli z JEzusem. 5 A odpowiádájąc Piotr / rzekł JEzusowi: Mistrzu / dobrze nam tu być; przetoż uczynimy tu trzy namioty/ tobie jeden / Mojżeszowi jeden/ y Eliaszowi jeden. 6 Abowiem nie wiedźiał coby mowił: bo przestrászeni byli. 7 Y stał śię obłok ktory je záćienił/ á przyszedł głos z obłoku mowiący: Ten jest Syn c moj miły/ tegoż d słuchajćie. 8 A wnet obejrzawszy śię / nikogo więcey nie widźieli / tylko JEzusá sámego z sobą. 9 A gdy oni zstępowáli e z gory/ przykazał im áby tego nikomu nie powiádáli co widźieli/ áż kiedyby Syn człowieczy zmartwychwstał. 10 A ták oni zátrzymáli te rzecz u śiebie / pytájąc śię miedzy sobą coby to było zmartwychwstáć.

a Mátt. 16.28. Luká. 9. 27.
b Mátt. 17. 1. Luká. 9. 28.
c Mátt. 17. 5.
d 5 Moj. 18.15.
e Mátt. 17. 9.

11 Y Pytáli go/ mowiąc: Coż tedy Náuczeni w piśmie powiádáją/ iż Eliasz pierwey przyjść ma? 12 A on odpowiádájąc / rzekł im: Eliaszći przyszedszy pierwey f náprawi wszystko/ á jáko nápisano o Synu g człowieczym/ że musi wiele ucierpieć á zá nic poczytánym być. 13 Ale wam powiádam / że y Eliasz przyszedł / uczynili mu cokolwiek chćieli/ jáko o nim nápisano.

14 A Przyszedszy do uczniow /ujrzał lud wielki około nich/ y Náuczone w piśmie spor májące z nimi. 15 A wnetże lud wszystek ujrzawszy go/ polękáli śię: y zbieżawszy śię/ przywitáli go. 16 Y pytał Náuczonych w piśmie: O coż spor maćie miedzy sobą? 17 A odpowiádájąc h jeden z onego ludu/ rzekł: Náuczyćielu / przywiodłem do ćiebie syná me°/ktory ma duchá nieme°. 18 Ten gdźie go kolwiek popádnie/ rozdźiera go / á on śię ślini / y zgrzyta zębámi swymi/ y schnie: y mowiłem uczniom twojim áby go wygnáli ; ále nie mogli. 19 Lecz on odpowiádájąc mu/ rzekł: O rodzáju niewierny! Dokądże z wámi będę? y dokądże was ćierpieć będę? Przywiedźćie go do mnie. 20 Y przywiedli go do niego. A skoro go ujrzał / záraz go duch rozdárł: á on upadszy ná źiemię/ przewracał śię śliniąc śię. 21 Zátym zpytał JEzus Ojcá jego: Jákoż mu śię to dawno przydáło? A on powiedźiał: Z dźiećinstwá. 22 Y często go miotał w ogień i y w wodę / żeby go stráćił: Ale możeszli co/ rátuj nas użaliwszy śię nád námi. 23 Ale mu JEzus rzekł: Jeśli możesz temu wierzyć/ wszystko jest możno k wierzącemu. 24 A zárázem záwoławszy oćiec onego młodźieńcá/ ze łzámi rzekł: Wierzę PAnie? ty rátuj niedowiárstwá mego! 25 A widząc JEzus iż śię lud zbiegał/ zgromił onego duchá nieczystego / mowiąc mu: Duchu niemy y głuchy/ Ja tobie rozkázuję/ wynidź z niego / á nie wchodź więcey weń. 26 Tedy go bárzo rozdárszy wyszedł: y stał śię on człowiek jáko umárły / ták że ich wiele mowiło iż umárł. 27 Ale JEzus ujawszy go zá rękę / podniosł go; y

f Malách. 4. 5.
g Ezái. 53. 4. Psalm 22. 7. Dán. 9. 26
h Mátt. 17.14.
i Mátt. 17.15.
k Mátt. 21.21. Luká. 17. 6.

28 wſtał. A gdy ł wſzedł w dom / pytáli go oſobno ucżniowie jego : Cżemuśmy go my wygnáć nie mogli ? 29 A on im rzekł : Ten rodzaj *Dyabłow* inácżey wyniść nie może / tylko przez modlitwę y przez poſt.

30 A Z támtąd wyſzedſzy / ſzli z ſobą przez Gálileą / ále nie chćiał áby kto wiedźiał. 31 Abowiem ucżył ucżnie ſwoje / y mowił im : Syn cżłowiecży m będźie wydány w ręce ludzkie / y zábiją go : ále gdy będźie zábity / dniá trzećiego *zmartwychwſtánie*. 32 Lecż oni tey rzecży nie rozumieli / wſzákże bali śię go pytáć.

33 Z Atym przyſzedł do Kápernáum: á będąc w domu / pytał ich : O cżymześćie w drodze miedzy ſobą rozmawiáli. 34 Lecż oni milcżeli: Abowiem rozmawiáli n miedzy ſobą w drodze / ktoby z nich był wietſzy. 35 A uśiadſzy / záwołał dwunáśći / y mowił im : Jeſli kto chce być pierwſzym / niech będźie ze wſzyſtkich oſtátnim / y ſługą wſzyſtkich. 36 A wźiąwſzy dźiećiątko / poſtáwił je w pośrzodku nich ; á wźiąwſzy je ná łokćie / rzekł im : 37 Ktoby jedno z tákich o dźiatecżek przyjął w Imieniu mojim / mnie przyjmuje : á ktoby mnie przyjął / nie mnie przyjmuje / ále onego ktory mię poſłał.

38 T Edy mu p odpowiedźiał Jan / mowiąc : Náucżyćielu / Widźieliśmy niektorego w Imieniu twojim dyabły wyganiájącego / ktory nie chodźi zá námi ; y zábraniáliſmy mu / przeto że nie chodźi zá námi. 39 Ale JEzus rzekł : Nie zábraniajćie q mu : ábowiem nikt nie jeſt coby cżynił cudá w Imieniu mojim / áby mogł snádnie mowić źle o mnie. 40 Bo kto nie jeſt przećiwko nam / zá námi jeſt. 41 Abowiem ktoby was r nápojił kubkiem wody w Imieniu mojim / *dla tego* iżeśćie CHryſtuſowi ; záprawdę powiádam wam / nie ſtráći zapłáty ſwojey. 42 A ktoby s zgorſzył jednego z tych máłych ktorzy w mię wierzą / dálekoby mu lepiey było / áby był záwieſzony kámień młyńſki u ſzyjey jego / y w morze był wrzucony. 43 A jeſliby ćię gorſzyłá t ręká twojá / odetni ją : bo lepiey jeſt tobie ułomnym wniść do żywotá / niżeli dwie ręce májąc / iść do piekłá w on ogień nieugáſzony : 44 Gdźie robak ich nie umiera / á ogień nie gáśnie. 45 A jeſliby ćię nogá twojá gorſzyłá / odetni ją : bo lepiey tobie chromym wniść do żywotá / niżeli dwie nodze májąc / być wrzuconym do piekłá w ogień nieugáſzony : 46 Gdźie robak ich nie umiera / á ogień nie gáśnie. 47 A jeſliby ćię u oko twoje gorſzyło / wyłup je : bo lepiey tobie jednookim wniść do krolestwá Bożego / niżeli dwie ocży májąc / wrzuconym być do ogniá piekielnego : 48 Gdźie robak x ich nie umiera / á ogień nie gáśnie. 49 Abowiem káżdy *cżłowiek* ogniem oſolony będźie / y káżda ofiárá ſolą y oſolona będźie. 50 Dobráć z jeſt ſol ; ále jeſli śię ſol niesłona ſtánie / cżymże ją oſolićie ? Miejćież ſol sámi wſobie / á miejćie pokoj miedzy ſobą.

l Mátt. 17. 19.
m Łuká. 9. 44.
n Mátt. 18. 1. Łuká. 9. 46.
o Mátt. 18. 5.
p Łuká. 9. 49.
q 1 Kor. 12. 3.
r Mátt. 10. 42.
s Mátt. 18. 6. Łuká. 17. 1.
t Mátt. 5. 30. y 18. 8.
u 5 Moj. 13. 1.
x Ezái. 66. 24.
y 3 Moj. 2. 13.
z Mátt. 5. 13.

ROZDZIAŁ X.

PAn żony opuſzcżáć bronił. 13. *Dźiatki przyjmował.* 17. *Młodźieńcowi bogátemu náukę dał.* 25. *Tym ktorzyby dla niego co opuśćili ; nadgrodę obiecał.* 35. *Prozbę ſynow Zebedeuſzowych zgánił.* 46. *Bártymeuſzowi wzrok przywroćił.*

1 A Wſtawſzy z támtąd / przyſzedł a do gránic Judſkich przez kraińę zá Jordanem *leżącą* : y zſzedł śię záś do niego lud ; y ucżył je záś jáko miał zwycżaj. 2 Tedy przyſtąpiwſzy Fáryzeuſzowie / pytáli go : Godźili śię mężowi żonę opuśćić ? *A to cżynili* kuſząc go. 3 Ale on odpowiádájąc / rzekł im : Coż wam przykazał Mojżeſz ? 4 A oni rzekli : Mojżeſz pozwolił b nápiſáć liſt rozwodny / y opuśćić ją. 5 A odpowiádájąc JEzus / rzekł im : Dla zátwárdzenia ſercá wáſzego nápiſał wam to przykazánie. 6 Ale c od pocżątku ſtworzenia / męſzcżyznę y niewiáſtę ucżynił je Bog. 7 Dla tego opuśći cżłowiek Ojcá ſwego y Mátkę / á przyłącży śię do żony ſwojey. 8 Y będą to dwoje jednym d ćiáłem : á ták już nie ſą dwoje / ále jedno ćiáło. 9 Co tedy Bog złącżył / cżło-

a Mátt. 19. 1.
b 5 Moj. 24. 1.
c 1 Moj. 1. 29. y 2. 24. Mátt. 19. 4.
d 1 Moj. 2. 24. 1 Kor. 6. 16. Efez. 5. 31.

10 człowiek niechaj nie rozłącza. ♣ A w domu záś uczniowie jego o toż go 11 pytáli. ♣ Y rzekł im: Ktobykolwiek e opuśćił żonę swą / á pojąłby inną / 12 cudzołoży przećiwko niey. ♣ A jeśliby niewiástá opuśćiłá mężá swego / á szłáby zá drugiego / cudzołoży.

13 TEdy przynoszono do niego f dźiatki / áby śię ich dotykał: ále uczniowie gromili te / ktorzy je 14 przynośili. ♣ Co ujrzawszy JEzus / rozgniewał śię / y rzekł im: Dopuśććie dźiatkom przychodźić do mnie / á nie zábraniajćie im: ábowiem tákich jest krolestwo Boże. ♣ 15 Záprawdę powiádam wam / Ktobykolwiek nieprzyjął krolestwá Bożego jáko dźiećiątko / nie wnidźie do 16 niego. ♣ Y biorąc je ná łokćie g swoje / y kłádąc ná nie ręce / błogosłáwił im.

17 A Gdy on wychodźił w drogę / przybieżał jeden: y upadszy przed nim ná koláná / pytał go: Náuczyćielu dobry / coż czynić mam h ábym odźiedźiczył żywot 18 wieczny? ♣ Ale mu JEzus rzekł: Przecż mię zowiesz dobrym? Nikt nie jest dobry / tylko jeden / *to jest* 19 Bog. ♣ Przykazánia umiesz: Nie i będźiesz cudzołożył: Nie będźiesz zábijał: Nie będźiesz kradł: Nie będźiesz mowił świádectwá fałszywego: Nie będźiesz oszukawał *nikogo*. Częći Ojcá twego y Mátkę *twoję*. 20 ♣ A on odpowiádájąc / rzekł mu: Náuczyćielu / tegom wszystkiego przestrzegał od młodośći mojey. ♣ 21 A JEzus pojrzawszy nań / rozmiłował śię go / y rzekł mu: Jednegoć niedostawa: Idź / k przedaj co masz / á rozdaj ubogim / á będźiesz miał skarb w niebie: á przydź / náśláduj mię l wźiąwszy krzyż. ♣ A on záfrá- 22 sowawszy śię dla tego słowá / odszedł smutny: ábowiem miał wiele májętnośći.

23 A Pojrzawszy JEzus w koło m / rzekł do uczniow swojich: Jákoż trudno ći ktorzy máją bogáctwá wnidą do krolestwá Bożego! ♣ 24 Tedy uczniowie zdumieli śię nád tymi słowy jego. Lecż JEzus záś odpowiádájąc rzekł im: Dźiatki / jákoż jest trudno n tym co ufáją w bogáctwách wniść do krolestwá Bożego! 25 ♣ Snádniey jest wielbłądowi przejść przez ucho igielne / niż bogaczowi wniść do krolestwá Bożego. 26 ♣ A oni śię tym więcey zdumiewáli / mowiąc miedzy sobą: Y 27 ktoż może być zbáwiony? ♣ A Jezus pojrzawszy ná nie / rzekł: U ludźi *to* niemożno / ále nie u Bogá: ábowiem u Bogá o wszystko jest możno.

28 Y Począł Piotr mowić do niego: Otośmy my p opuśćili wszystko / á poszlismy zá tobą. 29 ♣ A JEzus odpowiádájąc rzekł: Záprawdę powiádam wam; Nikt nie jest / ktoby opuśćił dom / ábo bráćią / ábo śiostry / ábo ojcá / ábo mátkę / ábo żonę / ábo dźieći / ábo role / dla mnie y dla Ewángeliey: 30 ♣ Żeby nie miał wźiąć stokrotnie teraz w tym czáśie domow / y bráćiey / y śiostr / y mátek / y dźieći / y rol z prześládowániem; á w przyszłym wieku / żywotá wiecznego. 31 ♣ Aleć wiele pierwszych będą q ostátnimi / á ostátnich pierwszymi.

32 Y Byli r w drodze wstępując do Jeruzalem: á Jezus szedł przed nimi / y zdumiewáli śię; á idąc zá nim / bali śię. A on wźiąwszy záśię z sobą onych dwanaśćie / począł im powiádáć co nań przyść miáło / *Mowiąc*: 33 ♣ Otó s wstępujemy do Jeruzalem / á Syn człowieczy będźie wydány Przedniejszym kápłánom y Náuczonym w piśmie / y osądzą go ná śmierć / y wydádzą go Pogánom. 34 ♣ A *oni* śię z niego náśmiewáć będą / y ubiczują go / y będą nań plwáć / y zábiją go: ále dniá trzećiego *zmartwych* wstánie.

35 TEdy przystąpili do niego / Jákub t y Jan / synowie Zebedeuszowi / mowiąc; Náuczyćielu / chcemy ábyś y nam uczynił o co ćię prośić 36 będźiemy. ♣ A on im rzekł: Coż chcećie ábym wam uczynił? 37 ♣ A *oni* mu rzekli: Daj nam ábysmy jeden ná práwicy twojey / á drugi ná lewicy twojey śiedźieli w chwale twojey. 38 Lecż im JEzus rzekł: ♣ Nie wiećie o co prośićie. Możećież pić kielich ktory ja piję? y chrztem ktorym śię 39 Ja chrzczę być ochrzczeni? ♣ A oni mu rzekli: Możemy. A JEzus im

rzekł:

e Mátt. 5.32. f Mátt. 19.13. g Mátt. 19.15. h Mátt. 19.16. i 2 Moj. 20.13. 5 Moj. 5.17. Rzym 13.9. k Mátt. 19.21. l Mátt. 16.24. m Mátt. 19.23. n Przyp. 11.28.

o Job. 42.2. p Mátt. 19.27. Luka. 18.28. q Mátt. 19.30. y 20.16 r Mátt. 20.17. Luka. 18.31. s Mátt. 16.21. t Mátt. 20.20. u Luka. 9.46.

rzekł: Kielichći ktory Ja piję / pić bedźiećie / y chrztem ktorym śię Ja chrzczę/ochrzczeni bedźiećie: ♣ 40 Ale śiedźieć po prawicy mojey abo po lewicy mojey / nie moja rzecz jest dać; ale *będźie dano* tym / ktorym zgotowano.

41 A Usłyszawszy to oni dźieśięć / poczęli śię gniewać na Jakuba y na Jana. ♣ 42 Ale JEzus zawoławszy ich / rzekł im: Wiećie iż ći ktorym śię zda że władzą mają nad narody / panują nad nimi; a ktorzy z nich wielcy są / moc przewodzą nad nimi. ♣ 43 Lecz nie tak będźie miedzy wami: Ale ktobykolwiek chćiał być wielki miedzy wami / będźie sługą waszym. ♣ 44 A ktobykolwiek z was chćiał być pierwszym / będźie sługą wszystkich. ♣ 45 Bo y Syn człowieczy nie przyszedł aby mu służono / ale aby służył/ y aby dał duszę swą x na okup za wiele ludźi.

46 TEdy przyszli do Jerycha: A gdy on wychodźił z Jerycha / y uczniowie jego / y lud wielki / syn Tymeuszow Bartymeusz ślepy śiedźiał podle drogi żebrząc. ♣ 47 A usłyszawszy iż jest JEzus on Nazareński/ począł wołać / mowiąc: JEzuśie Synu Dawidow zmiłuj śię nade mną! ♣ 48 Y gromiło go wiele ich aby milczał. ♣ Ale on tym więcey wołał: Synu Dawidow / zmiłuj śię nade mną! ♣ 49 Tedy zastanowiwszy śię Jezus/kazał go zawołać. Y zawołano ślepego / mowiąc mu: ♣ Ufaj/wstań/ woła ćię. 50 A on porzućiwszy płaszcz swoj / wstał / y przyszedł do JEzusa. ♣ 51 Y odpowiadając JEzus/rzekł mu: Coż chcesz abym ći uczynił? A ślepy mu rzekł: Mistrzu/ abym przejrzał. ♣ 52 A JEzus mu rzekł: Idź / wiara twoja ćiebie uzdrowiła. A zarazem przejrzał: y szedł drogą za JEzusem.

x Psalm 111.9. y 130.7 Ezai 59.20. Matt 20.28. Rzym 3. 24. 1 Kor. 1. 30. y 6.20. y 7.23. Efez. 1. 7. Koloss. 1. 14. 1 Tym. 2. 6. Tytus. 2. 14. Zyd. 9. 12. 1 Piotr 1. 18. Objaw 5. 9.

ROZDZIAŁ XI.

PAn wjachał do Ieruzalem. 13. Figowe drzewo przeklął. 15. Z Kośćioła nierząd wyprzątnął. 23. Moc wiary. 24. Y modlitwy z wiarą o zalecił, 25. Bráći odpuszczáć kazał. 27. Z Kśiężą o powadze urzędu swego. 60. To Chrzćie Ianowym rozmowę miał.

1 A Gdy śię przybliżył do a Jeruzalem/ y do Betfage y do Betaniey ku gorze oliwney / posłał dwu 2 z uczniow swojich / ♣ Y rzekł im: Idźćie do miasteczka ktore jest przećiwko wam: a wszedszy do niego/ zaraz znajdźiećie ośle uwiązane/ na ktorym nikt z ludźi nie śiedźiał: odwiążćież je/a przywiedźćie. ♣ 3 A jeśliby wam kto rzekł: Coż to czynićie? Powiedzćie/ iż go PAn potrzebuje: a wnet je tu pośle. ♣ 4 Szli tedy y naleźli ośle uwiązane u drzwi na dworze na rozstaniu drog: y 5 odwiązali je. ♣ Tedy niektorzy z onych co tam stali / mowili: Coż 6 czynićie / że odwięzujećie ośle? ♣ A oni im rzekli jako im był rozkazał 7 JEzus. ♣ Y puśćili je. Przywiedli tedy ośle do JEzusa / y włożyli b na nie szaty swoje; y wśiadł na nie. 8 ♣ A wiele ich słali szaty swoje na drodze: drudzy zaśię obćinali gałązki 9 z drzew/y słali na drodze. ♣ A ktorzy wprzod szli / y ktorzy pozad szli/ wołali mowiąc; Hosanna! Błogosławiony ktory idźie w Imieniu c 10 PAńskim. ♣ Błogosławione krolestwo Ojca naszego Dawida / ktore przyszło w Imieniu PAńskim/Hosanna na wysokośćiach! ♣ 11 Y wjachał d JEzus do Jeruzalem/y *przyszedł* do Kośćioła: a obejrzawszy wszystko gdy już była wieczorna godźina / wyszedł do Betaniey z dwiemanaśćie.

12 A Drugiego e dnia / gdy wychodźili z Betaniey/ łaknął. ♣ 13 Y ujrzawszy z daleka f figowe drzewo mające liśćie/przyszedł jesliby snadź co na nim znalazł. A gdy do niego przyszedł / nic nie znalazł tylko liśćie: bo nie był czas figam. ♣ 14 A odpowiadając JEzus/rzekł mu: Niechajże więcey na wieki nikt z ćiebie owocu nie je. A słyszeli *to* uczniowie jego.

15 Y Przyszli g do Jeruzalem: A wszedszy JEzus do Kośćioła/ począł wyganiać przedawające y kupujące w Kośćiele / y poprzewracał stoły tych / co pieniędzmi handlowali / y stołki tych/ co przedawali gołębie. ♣ 16 A nie dopuśćił żeby kto miał nieść naczynie przez Kośćioł.

a Matt 21. 1. Luka. 19.29. b Jana. 12.14. c Psalm 118. 26. Jana. 12.13. d Matt. 21.10. Luka. 19.45. e Matt. 21.18. f Luka. 13. 6. g Matt. 21.12.

Y nau-

17 Y náuczał mowiąc im: Azaż nie nápisano? że h Dom moj/ dom modlitwy będźie názwány od wszystkich narodow/ á wyśćie go uczynili jáskinią zbojcow. 18 A słyszeli to Náuczeni w piśmie/ y Przedniejszy Kápłáni/ y szukáli jákoby go strácili. Abowiem śię go bali; przeto/ iż wszystek lud zdumiewał śię nád náuką jego. 19 A gdy przyszedł wieczor/ wyszedł z miástá.

20 A Ráno idąc mimo figowe drzewo/ ujrzeli iż z korzenia uschło: 21 Tedy wspomniawszy Piotr/ rzekł mu: Mistrzu/ oto figowe drzewo ktoreś przeklął/ uschło. 22 A JEzus odpowiádájąc rzekł im: Miejćie wiárę i w Bogá. 23 Bo záprawdę powiádam wam/ Iż ktobykolwiek rzekł tey gorze/ Podnieś śię á rzuć śię w morze/ á nie wątpiłby w sercu swojim; lecżby wierzył że śię stánie co mowi: stánie śię mu cokolwiek rzecze. 24 Przeto powiádam wam: O cokolwiekbyśćie modląc k śię prośili/ wierzćie że weźmiećie/ á stánie śię wam. 25 A gdy stojićie l modląc śię; odpuszczayćie/ jeśli co przećiw komu maćie/ áby y Oćiec wász/ ktory jest w niebieśiech/ odpuśćił wam upadki wásze. 26 Bo jeśli wy nie odpuśćićie/ y Oćiec wász/ ktory jest w niebieśiech/ nie odpuśći wam upadkow wászych.

27 Y Przyszli m znowu do Jeruzalem. A gdy śię on przechodźił po Kośćiele/ przystąpili do niego Przedniejszy Kápłáni/ y Náuczeni w piśmie/ y Starszy/ 28 Y mowili do niego: Ktoraż to mocą czynisz? á ktoć dał tę moc ábyś to czynił? 29 Tedy JEzus odpowiádájąc rzekł im: Zpytam was y Ja o jedne rzecz/ odpowiedźćież mi; á powiem wam ktorą mocą to czynię. 30 Chrzest Janow z niebáż był/ czyli z ludźi? Odpowiedźćie mi. 31 Y rozbieráli to sámi miedzy sobą/ mowiąc: Jeśli powiemy/ Z niebá; rzecze: Przeczżeśćie mu tedy nie wierzyli? 32 A jeśli powiemy/ Z ludźi; bojemy śię ludu: ábowiem wszyscy Janá mieli n zá prawdźiwego Proroká. 33 Tedy odpowiádájąc rzekli JEzusowi: Niewiemy. JEzus też odpowiádájąc rzekł im: Y Ja wam nie powiem/ ktorą mocą to czynię.

h Krol. 8. 33. Ezai. 56. 7. Jerem. 7. 11.
i G. Bozo.
k Mátt. 7. 7. y 21.22 Luka. 11. 9.
l Mátt. 6. 14.
m Mátt. 21.23.
n Mátt. 14. 5.

ROZDZIAŁ XII.

Chrystus o winnicy wynájętey mowił. 10. Sam jest kámieniem węgielnym. 13. Czynsz Cesárzowi dáć kazał. 14. Sádducenszom zmartwychwstánia dowiodł. 28. Nawiętsze przykazanie. 33. Miłość Bogá y bliźnich ofiáro bydź naprzedniejszą. 36. Y jákoby on był Synem Dawidowym, pokazał. 42. Dar ubożuchny wdowy zálecił.

1 TEdy począł do nich mowić w podobieństwach: Człowiek *jeden* a násádźił winnicę/ y ogrodźił ją płotem/ y wkopał práse/ y zbudował wieżę/ y nájął ją winiárzom/ y odjáchał precz. 2 Y posłał gdy tego był czás sługę do winiárzow/ áby od winiárzow odebrał pożytki oney winnice. 3 Lecz oni pojimawszy go/ 4 ubili; y odesłáli proznego. Y záśię posłał do nich sługę drugiego/ ktoregoo też *oni* ukámienowawszy/ głowę *mu* zránili/ y odesłáli obelżonego. 5 Y záśię posłał inszego *sługę*: ále y tego zábili/ y wiele innych; z ktorych jedne ubili/ á drugie pozábijáli. 6 A májąc jeszcze jednego b swego miłego syná/ posłał ná ostátek do nich y tego/ mowiąc: Wstydzić śię będą syná mego. 7 Ale oni winiárze rzekli miedzy sobą: Tenći jest dźiedzic; Podźćie zábijmy c go/ á będźie násze dźiedźictwo. 8 Y wźiąwszy go zábili/ á wyrzućili precz z winnice. 9 Coż tedy uczyni PAN oney winnice? Przyjdźie á potráći one winiárze/ y da winnicę innym. 10 Izaliśćie nie czytáli tego pismá? Kámień ktory c odrzućili budujący/ ten śię stał głową węgielną. 11 Od PAná ćię to stáło/ y jest dźiwne w oczách nászych. 12 Stáráli śię tedy jákoby go pojimáć/ ále śię ludu bali: bo poználi/ iż przećiwko nim ono podobieństwo powiedźiał. Y zániechawszy go/ odeszli.

13 POtym posłáli do nieo niektore z Fáryzeuszow d y z Herodyjánow; áby go uśidlili w mowie. 14 A ták oni przyszedszy/ rzekli mu: Náu-

a Ezai. 3. 14. y 5. 1. Jerem. 2. 20. Mátt. 21.33. Luka. 20. 9.
b Mátt. 21.38.
c Psalm 118. 22. Ezai. 8. 14. y 28.16 Mátt. 21.42. Luka. 20.17. Dziej. 4. 11. Rzym. 9. 33. 1 Kor. 3. 11. 1 Piotr 2. 7.
d Mátt. 22.15.

czyćielu/ wiemy żeś jest prawdźiwy/ á nie dbaß ná nikogo: ábowiem nie pátrzaß ná osobe ludzką/ ále w prawdźie drogi Bożey uczyß ; Godźiß śie dáć czynß Cesárzowi/ czyli nie; 15 Mamyż go dáć/ czyli nie dáć? ✤ A on poznawßy obłude ich/ rzekł im : Czemuż mie kuśićie? Przynieśćie mi groß/ ábym go oglądał. 16 ✤ Tedy mu oni przynieśli ; á on im rzekł : Czyjże to jest obraz y napis? A oni 17 mu powiedźieli: Cesárski. ✤ Y odpowiádájąc JEzus/ rzekł im: Oddawajćież tedy e co jest Cesárskiego/ Cesárzowi; á co jest Bożego/ Bogu. Y dźiwowáli mu śię.

e Rzym. 13. 7.

18 Y Przyßli do niego f Száduceußowie/ ktorzy mowią / iż niemáß zmártwychwstánia ; y pytáli 19 go mowiąc: ✤ Náuczyćielu/ Mojżeß nápisał/ iż jeśliby g czyj brát umárł/ y zostáwił żone/ ádźiatekby nie zostáwił ; áby brát jego pojął żone jego/ á wzbudźił naśienie brá20tu swemu. ✤ Było tedy śiedm bráći: á pierwßy pojawßy żone/ umárł/ y 21 nie zostáwił naśienia. ✤ A drugi pojawßy ją/ umárł; lecż y ten nie zo22stáwił naśienia. ✤ Tákże y trzeći. ✤ A ták ją pojęło onych śiedm bráći; á nie zostáwili naśienia. Náostátek po wßystkich umárłá y oná niewią23stá. ✤ Przetoż / przy zmartwychwstániu gdy powstáną/ ktoregoż z nich będźie żoną? Bo śiedm ich mie24li ją zá żone. ✤ Ná to JEzus odpowiádájąc rzekł im: Zaż nie dla tego błądźićie / iżeśćie nie powiádo25mi pismá/ áni mocy Bożey? ✤ Abowiem gdy zmartwychwstáną áni śie żenią/ áni zá mąż wydawáją: ále są jáko h Anjołowie w niebie26śiech. ✤ A o umárłych iż będą wzbudzeni / nieczytáliśćież w kśięgách Mojżeßowych/ jáko Bog do niego ze krzá mowił/ y rzekł : Jam jest i Bog Abráhámow/ Bog Jzáákow/ y 27 Bog Jákobow. ✤ Bog/ nie jestći Bogiem umárłych/ ále Bogiem żywych : przetoż wy bárzo błądźićie.

f Mátt. 22. 13.

g 5 Moj 25. 5.

h 1 Janá 3. 2.

i 2 Moj 3. 6. Mátt. 22. 32.

28 A Przystąpiwßy k jeden z Náuczonych w piśmie/ słyßąc je z sobą gadáli/ á widząc że im dobrze odpowiedźiał / spytał go : Ktore jest napierwße ze wßystkich Przy29kazánie? ✤ A JEzus mu odpowiedźiał : Napierwße ze wßystkich przykazánie jest ; Słuchaj l Jzráelu/ PAN Bog náß/ PAN jeden 30 jest. ✤ Przetoż będźieß miłował PAná Bogá twego/ ze wßystkiego sercá twego / y ze wßystkiey duße twojey/ y ze wßystkiey myśli twojey/ y ze wßystkiey śiły twojey: Toć 31 jest pierwße przykazánie. ✤ A wtore temu podobne : to jest, Będźieß miłował m bliźniego twego jáko sámego śiebie. Więtßego przykazánia 32 innego nád to niemáß. ✤ Tedy mu rzekł on Náuczony w piśmie: Náuczyćielu/ záprawdę dobrześ powiedźiał/ iż jeden jest Bog/ á niemáß 33 inßego oprocz niego. ✤ Y miłowáć go ze wßystkie° sercá/ y ze wßystkiey myśli/ y ze wßystkiey duße/ y ze wßystkiey śiły: á miłowáć bliźniego jáko sámego śiebie/ wiecey jest nád wßystkie cáłopalenia y ofiáry. 34 ✤ A widząc Jezus/ że on mądrze odpowiedźiał/ rzekł mu : Nie dálekoś jest od krolestwá Bożego. Y nie śmiał go nikt dáley pytáć.

k Mátt. 22. 35.

l 2 Moj. 10. 1. y 6. 4. 5 Moj. 10. 12.

m 3 Moj. 19. 18. Mátt. 22. 39. Rzym 13. 9. Gálát 5. 14. Jákub 2. 8.

35 I Edy JEzus n odpowiádájąc rzekł/ gdy uczył w Kośćiele : Jákoż mowią Náuczeni w piśmie/ iż Chrystus jest Syn Dawidow? ✤ 36 Bo sam Dawid przez Duchá Swiętego powiedźiał : Rzekł PAN o PANU memu/ śiądź po práwicy mojey/ áż położe nieprzyjaćioły twoje podnożkiem nóg twojich. ✤ 37 Poniewaź go sam Dawid názywa PAnem ; jákoż tedy p jest synem jego? A wielki lud rad go słuchał.

n Mátt. 22. 41.

o Psalm 110. 1. Dźiej. 2. 34.

p Mátt. 23. 5.

38 Y Mowił do nich w náuce swojey: Strzeżćie śię Náuczonych w piśmie/ ktorzy chcą w długich ßátách chodźić/ á bydź pozdrawiáni ná 39 rynkach : ✤ Y ná pierwßych stołkách śiadáć w bożnicách/ y pierwße 40 miejscá mieć ná wieczerzách : ✤ Ktorzy pożeráją q domy wdow/ á to pod pokrywką długich modlitew. Ci odniosą ćięższy sąd.

41 A JEzus r śiedząc przećiwko stárbnicy/ przypátrował śię jáko lud rzucał pieniądze do stárbnice; y jáko wiele bogáczow/ wiele rzucáło. 42 ✤ Y przyßedßy jedná wdowá uboga / wrzućiłá dwá drobne

q Mátt. 23. 14. Luká. 20. 47.

r Luká. 21. 1.

pienią-

43 pieniążki/ co czyni kwartnik. ♣ Tedy zwoławszy ucżniow swoich/ rzekł im : Záprawdę wam powiádam/ że tá uboga wdowá więcey wrzućiłá/ niżeli ći wszyscy ktorzy rzucáli do skárbnice. 44 ♣ Abowiem ći wszyscy z tego co im zbywáło rzucáli ; ále tá s z ubostwá swego/ wszystko co miáłá wrzućiłá/ wszystkę żywność swoję.

s G. Z niedostátku.

Rozdział XIII.

PAn o zburzeniu miástá Jeruzalemskiego, o przyśćiu swojim ná sąd, y o znákach to oboje uprzedzájących, przepowiedźiał. 26. Że ná sąd przyjdźie, upewnił. 32. O tym przyśćiu nikt nie wie. 33. Y żebyśmy się pilnie ná nie gotowáli, upomniał.

1 A Gdy a on wychodźił z Kośćiołá/ rzekł mu jeden z ucżniow jego : Náucżyćielu/ Pátrz jákie to 2 kámienie/ y jákie budowánia? ♣ A JEzus odpowiádájac rzekł mu : Widźisz te wielkie budowánia? Nie będźie zostáwiony kámień b ná kámieniu/ ktoryby nie był rozwálony.

a Mátt. 24. 1. Luka. 21. 5. b Mátt. 24. 2.

3 A Gdy śiedźiał ná gorze oliwney przećiwko Kośćiołowi/ pytáli go osobno Piotr y Jákub y Jan/ y 4 Andrzyj ; ♣ Powiedz nam kiedy śię to stánie/ y co zá znák kiedy śię to 5 wszystko pełnić będźie? ♣ A JEzus odpowiádájac/ im/ pocżął mowić : Pátrzćie áby was kto c nie zwiodł. 6 ♣ Abowiem wiele ich przyjdźie pod Imieniem mojim/ mowiąc : Jam jest CHrystus, y wiele ich zwiodą. ♣ 7 Gdy tedy usłyszyćie wojny/ y wieśći o wojnách/ nie trwożćież śobą ; boć to muśi być : álić jeszcże nie ten ko- 8 niec. ♣ Abowiem powstánie narod przećiwko narodowi / y krolestwo przećiwko krolestwu : y będą miejscámi trzęśienia źiemie/ y będą gło- 9 dy y zámieszánia. ♣ A toć pocżątki boleśći. Lecz d wy strzeżćie sámych śiebie ; boć was podawáć będą przed Rády/ y do zgromádzenia : będą was bić/ á przed stárostámi y Krolmi dla mnie stawáć będźiećie/ ná świádectwo przećiwko nim. ♣ 10 Ale u wszystkich narodow e muśi bydź przed tym kazána Ewángelia. 11 ♣ A gdy was f powiodą wydawájąc/ nie troszcżćież śię przed czásem/ coby śćie mowić mieli/ áni o tym myślćie : Ale co wam będźie dano oney że godźiny/ to mowćie : Abowiem nie wy jesteśćie ktorzy mowićie/ ále 12 Duch Swięty. ♣ Y wyda g brát brátá ná śmierć ; á Oćiec syná : y powstáną dźieći przećiwko rodźi- 13 com/ y będą je zábijáć. ♣ A będźiećie w nienawiśći u wszystkich dla Imienia mego : Ale kto h wytrwa áż do końcá/ ten będźie zbáwion.

c Efez. 5. 6. 2Thes. 2. 3. d Mátt. 10.17. e Mátt. 24.14. f Mátt. 10.19. Luka. 12.12. y 21.15. g Mich. 7. 6. h Mátt 10.22.

14 GDy tedy ujrzyćie i one obrzydliwość zpustoszenia/ opowiedźiáną od Dánielá k Proroká/ stojącą gdźie stáć nie miáłá ; (kto cżyta niechaj uważa) tedy ći ktorzy będą l w Judskiey źiemi/ niech ućie- 15 káją ná gory. ♣ A kto będźie ná dáchu/ niech nie zstępuje do domu/ áni wchodźi áby co wźiął z domu 16 swego. ♣ A kto będźie ná roli/ niech śię nie wraca ná zad/ áby wźiął 17 száte swoję. ♣ Lecz biádá brzemiennym y pierśiámi kármiącym w one 18 dni. ♣ Przetoż modlćie śię/ áby ućie- 19 kánie wásze nie było źimie. ♣ Abowiem będą te dni tákim ućiśnieniem/ jákiego nie było od pocżątku stworzenia ktore stworzył Bog áż 20 do tąd/ áni będźie. ♣ A jeśliby PAn nie skroćił dni onych/ nie byłoby żadne ćiáło zbáwione : Lecz dla wybránych/ ktore wybrał/ skroćił dni onych.

i Mátt. 24.15. k Dáni. 9. 29. l Luka. 21.21.

21 A Tedy jeśliby m wam kto rzekł: Oto tu jest CHrystus/ ábo oto 22 tám ; nie wierzćie. ♣ Boć powstáną fałszywi Chrystusowie/ y fałszywi Prorocy/ y będą cżynić známioná y cudá ku zwiedźieniu/ by można/ y 23 wybránych. ♣ Wy tedy strzeżćie śię ; otom wam wszystko przedpowie- 24 dźiał. ♣ Ale w one dni po ućiśnieniu n onym/ záćmi śię słońce/ y kśiężyc 25 nie wyda świátłośći swojey : ♣ Y gwiazdy niebieskie będą pádáły/ á mocy ktore są ná niebie poruszą śię. 26 ♣ A tedy ujrzą Syná o cżłowieczego przychodzącego w obłokách/ z 27 mocą y z chwałą wielką. ♣ A tedy pośle p Anjoły swoje/ y zgromádźi wszystkie wybráne swoje od cżterech wiátrow/ od końcżyn źiemie 28 áż do końcżyn niebá. ♣ A od figo-

m Mátt. 24.23. n Ezái. 13.10. Ezech 32. 7. Joel. 2. 31. y 3.15. o Dáni. 7. 13. p Mátt. 24.31.

wego q drzewá náuczćie śię tego podobieństwá: Gdy śię już gáłąź jego odmładza y puszcza liśćie/ poznawaćie iż bliskoiest láto. 29 Tákże y wy gdy ujrzyćie iż śię to dźiać będźie/ poznawajćie że blisko jest/ y we drzwiách. 30 Záprawdę powiádam wam/ żeć nie przeminie ten rodzaj/ áżby śię to wszystko stáło. 31 Niebo y źiemiá r przemina/ ále słowá moje nie przemina.

32 Cześ o onym dniu y godźinie s nikt nie wie/ áni Anjołowie ktorzy sa w niebie/ áni Syn; tylko Oćiec. 33 Pátrzćież/czujćie á modlćie t śię; bo nie wiećie kiedy ten czás będźie. 34 *Abowiem Syn człowieczy jest* jáko człowiek/ ktory precz odjeżdżájac/ zostáwił dom swoj/ y rozdał urzędy sługom swojim/ y káżdemu robotę jego/ y wrotnemu przykazał áby czuł. 35 Czujćież tedy: (Bo niewiećie kiedy PAN domu onego przydźie/ z wieczorá li/ czyli o połnocy/ czyli gdy kurzy pieja/ czyli ráno.) 36 By snadź niespodźiánie przyszedszy/ nie ználazł was śpiacymi. 37 A co wam mowię/ wszystkinći mowię: Czujćie.

q Mátt. 24.31.
r Psalm. 102. 26. y 119. 89.
s Mátt 24.36.
t Mátt. 24.42.

ROZDZIAŁ XIV.

Rádá przećiwko PAnu. 3. PAn w Betániey. 12. Przygotowánie Báránká wielkonocnego. 22. Przy Nowozakonney wieczerzy obszerne kázánie 32. PAn śię do Ogrojcá stáwiwszy, tám śię modli. 43. Pocáłowáć śię Iudaszowi. 46. A zgráji Zydowskiey pojimáć, dopuszcza. 54. Przed Nawyższymi kápłány ná sąd sława, y tám wiele ćierpi. 66. Támże śię go Piotr záprzał.

1 A Po dwu dniách był á Wielkanoc a święto Przáśnikow: y szukáli Przedniejszy Kápłáni y Náuczeni w pismie/ jákoby go zdrádą pojimawszy/ zábili. 2 Lecz mowili: Nie w Swięto/ áby snadź nie był rozruch miedzy ludem.

3 A Gdy on był w Betániey b w domu Symoná trędowátego/ gdy śiedźiał u stołu/ przyszłá niewiástá májac słojek álábástrowy máśći Szpikánárdowey płynacey/ bárzo kosztowney; á złukszy słojek álábástrowy/ wylałá ja ná głowę jego. 4 Y gniewáli śię niektorzy sámi w sobie/ á mowili: Ná coż śię stáłá utrátá tey máśći? 5 Abowiem śię to mogło przedáć drożey niż zá trzy stá groszy/ y rozdáć ubogim; y szemráli przećiwko niey. 6 Ale JEzus rzekł: Zániechajćie jey/ przecz że śię jey przykrzyćie? Dobryć uczynek uczyniłá przećiwko mnie. 7 Záwżdy bowiem ubogie c maćie z sobą/ y kiedykolwiek chcećie/ możećie im dobrze czynić; ále mnie nie záwżdy mieć będźiećie. 8 Oná co mogłá to uczyniłá: poprzedźiłá/ áby ćiáło moje pomázáłá ku pogrzebowi. 9 Záprawdę powiádam wam: Gdźiekolwiek kazána będźie tá Ewángelia po wszystkim świećie/ y to co oná uczyniłá/ powiádano będźie ná pámiatkę jey.

10 TEdy Judasz Iszkáryot jeden d ze dwunaśći/ odszedł do przedniejszych Kápłánow/ áby im go wydał. 11 Co oni usłyszawszy/ urádowáli śię y obiecáli mu dáć pieniadze. Y szukał sposobnego czásu jákoby go wydał.

12 PIerwszego tedy dniá Przáśnikow/ gdy Báránká e Wielkonocnego zábijano/ rzekli mu uczniowie jego: Gdźie chcesz ábyśmy szedszy nágotowáli/ żebyś jadł Báránká. 13 Y posłał dwu z uczniow swych/ y rzekł im: Idźćie do miástá/ á potka śię z wámi człowiek dzban wody niosacy; idźćież zá nim. 14 A dokadkolwiek wnidźie/ rzeczćie gospodarzowi: Náuczyćiel mowi; Gdźież jest gospodá/ kędybym jadł Báránká z uczniámi mojimi? 15 A on wam ukaże sálę wielka usłána/ y gotowa: támże nam nágotujćie. 16 Y odeszli uczniowie jego/ y przyszli do miástá: y ználeźli ták jáko im był powiedźiał/ y nágotowáli Báránká. 17 A gdy był wieczor/ przyszedł ze dwiemánaśćie. 18 A gdy zá stołem śiedźieli y jedli/ rzekł JEzus: Záprawdę wam powiádam/ iż jeden z was h wyda mię/ ktory je ze mna. 19 Tedy oni poczeli śię smęćić y do niego mowić káżdy z osobná: Azażem ja *jest?* A drugi/ Aza ja? 20 Lecz on odpowiádájac rzekł im: Jeden ze dwunaśći ktory ze mna macza w

a Mátt. 26. 1. Luká. 22. 1. Janá. 11.55.
b Mátt 26. 6. Luká. 7. 37. Janá. 12. 3.
c 5 Mos. 15.11.
d Mátt. 26.14.
e 2 Mos. 12.14. Mátt 26.17.
f Luká. 22.14.
g Psalm 41.10.

21 miśie. ✠ Syn ći człowieczy idźie/ jáko o nim nápisano: Ale biádá człowiekowi temu/ przez ktorego Syn człowieczy będźie wydány! dobrze *by* mu było/ by śie był ten człowiek nie národźił.

22 A Gdy oni jedli/ wźiął Jezus h chleb/ á pobłogosłáwiwszy/ łamał y dał im/ mowiąc; Bierzćie/ jedzćie/ to jest ćiáło moje. 23 ✠ A wźiąwszy kielich/ y podźiękowawszy/ dał im: y pili z niego wszyscy. 24 ✠ Y rzekł im; To jest krew moja Nowego Testámentu/ ktora śie zá wielu wylewa. 25 ✠ Záprawdę powiádam wam; Iż nie będę więcey pił z rodzáju winney máćice/ áż do dniá onego/ gdy go pić będę nowy w krolestwie Bożym.

26 A Záśpiewawszy pieśń/ wyszli ná gorę Oliwną. 27 ✠ Potym im rzekł Jezus; Wszyscy wy i zgorszyćie śie ze mnie tey nocy: bo nápisano; Uderzę k pásterzá/ y będą rozproszone owce. 28 ✠ Lecz gdy *zmartwych* wstánę/ poprzedzę l was do Gálilejey. 29 ✠ Ale mu Piotr powiedźiał; Choćby śie wszyscy zgorszyli/ ále ja nie. 30 ✠ Y rzekł mu Jezus; Záprawdę powiádam tobie/ Iż dźiś tey nocy/ pierwey m niż dwákroć kur zápieje/ trzy kroć śie mnie záprzysz. 31 ✠ Ale on tym więcey mowił; Bym z tobą miał y umrzeć/ nie záprzę n śie ćiebie. ✠ Toż też y wszyscy mowili.

32 Y Przyszli ná mieysce ktore zwano o Getsemáne/ tedy rzekł do uczniow swych; Siedźćie tu áż śie pomodlę. 33 ✠ Y wźiąwszy z sobą Piotrá y Jákubá y Janá/ począł śie lękáć/ y bárzo teskníć. 34 ✠ Y rzekł im; Bárzo jest smętna duszá p moja áż do śmierći: Zostáńćie tu/ á czujćie. 35 ✠ A postąpiwszy q trochę/ padł ná źiemię; y modlił śie/ áby jeśli można/ odeszłá od niego tá godźiná. 36 ✠ Y rzekł; Abbá Ojcze! wszystko tobie jest można/ przenieś ode mnie ten kielich: wszákże nie co Ja r chcę/ ále co ty. 37 ✠ Tedy przyszedł/ y ználazł je śpiące: y rzekł Piotrowi; Symonie/ śpisz? nie mogłeś czuć jedney godźiny? 38 ✠ Czujćie á modlćie s śie/ ábyśćie nie weszli w pokuszenie: duch

ći jest ochotny/ ále ćiáło mdłe. 39 ✠ Y odszedszy znowu/ modlił śie też słowá mowiąc. 40 ✠ A wroćiwszy śie/ ználazł je záśie śpiące/ (bo oczy ich były obćiążone) á nie wiedźieli coby mu odpowiedźieć mieli. 41 ✠ Y przyszedł potrzećie/ á rzekł im; Śpićież już y odpoczywajćie/ Dosyć! przyszłá tá godźiná: oto wydány bywa Syn człowieczy w ręce grzesznikow. 42 ✠ Wstáńćie/ podźmy: oto ktory mie wydawa blisko jest.

43 A Wnetże gdy on t jeszcze mowił/ przyszedł Judasz ktory był jeden ze dwunaśći/ á z nim wielka zgrája z mieczmi y z kijmi/ od Przedniejszych kápłánow y od Náucżonych w piśmie/ y od Stárszych. 44 ✠ A ten ktory go wydawał/ dał im był znák/ mowiąc; Ktoregokolwiek pocáłuję/ tenći jest; jimajćież go/ á wiedźćie ostrożnie. 45 ✠ A przyszedszy/ zárázem przystąpił do niego/ y rzekł; Mistrzu/ Mistrzu/ y pocáłował go. 46 ✠ Tedy śie oni nań rękomá rzućili/ y pojimáli go. 47 ✠ A jeden z tych co tám stali/ dobywszy mieczá/ uderzył sługę Nawyższego Kápłáná/ y ućiął mu ucho. 48 ✠ A Jezus odpowiádając rzekł im; Jáko ná zbojcę wyszliśćie z mieczmi y z kijmi/ ábyśćie mie pojimáli. 49 ✠ Ná káżdy dźień bywałem u was w Kośćiele ucząc/ á nie pojimáliśćie mie: ále *trzebá*, áby śie x wypełniły pismá. 50 ✠ A ták opuśćiwszy y go/ wszyscy ućiekli. 51 ✠ A jeden jákiś młodźieniec szedł zá nim przyodźiany prześćierádłem ná nágie *ćiáło*; y uchwyćili go młodźieńcy. 52 ✠ Ale on opuśćiwszy prześćierádło/ nágo ućiekł od nich.

53 T Edy przywiedli Jezusá z do Nawyższego Kápłáná: á zeszli śie do niego wszyscy Przedniejszy Kápłáni/ y Stárszy y Náucżeni w piśmie. 54 ✠ A Piotr szedł zá nim z dáleká áż do dworu Nawyższego Kápłáná; y śiedźiał z sługámi grzejąc śie u ogniá. 55 ✠ Ale a Przedniejszy Kápłáni/ y wszystká Rádá/ szukáli przećiwko Jezusowi świádectwá/ áby go ná śmierć wydáli; wszákże nie ználeźli. 56 ✠ Abowiem ich wiele fałszywie świádczyli przećiwko niemu: ále świádectwá ich nie były

h *Luka.* 22.19. 1 *Kor.* 11.24.
i *Janá.* 16.32.
k *Zách.* 13. 7.
l *Márk.* 16. 7.
m *Luka.* 22.34.
n *Janá.* 13.37.
o *Mátt.* 26.36.
p *Janá.* 18.17.
q *Luka.* 22.41.
r *Janá.* 6. 38.
s *Mátt.* 23.13. *Gálát.* 5. 17.

t *Luka.* 22.47. *Janá.* 18. 3.
u *Luka.* 22.52.
x *Psalm* 22.13. y 60.10 *Ezai.* 53.10.
y *Psalm* 88. 9.
z *Luka.* 22.54.
a *Mátt.* 26.59.

57 zgodne. ♣ Tedy niektorzy powstawszy / fałszywie świadczyli przećiwko 58 niemu/mowiąc: ♣ Myśmy to słyszeli że mowił; Ja rozwalę b ten Kośćioł reką uczyniony/ á we trzech dniách inny nie reką uczyniony zbuduję. 59 ♣ Lecz y ták nie było zgodne świádectwo ich. 60 ♣ Tedy stánąwszy w pośrzodku Nawyższy Kápłan pytał JEzusá/ mowiąc; Nic odpowiádasz nic ? *Cóż to jest*, co ći 61 przećiwko tobie świadczą? ♣ Ale on milczał/ á nic c nie odpowiedźiał. Znowu go pytał Nawyższy Kápłan/ y rzekł mu ; Tyżeś jest d on CHrystus / Syn onego błogosłá- 62 wionego? ♣ A JEzus rzekł; Jam jest : y ujrzyćie Syná człowieczego e śiedzącego ná práwicy mocy Bożey, y przychodzącego z obłokámi nie- 63 bieskimi. ♣ Tedy Nawyższy kápłan rozdárszy száty swoje/ rzekł ? Cóż jeszcze potrzebujemy świádkow ? ♣ 64 Słyszeliśćie bluźnierstwo : Cóż śię wam zda ? A oni wszyscy osądźili go 65 winnym być śmierći. ♣ Y poczęli niektorzy nań f plwáć / y zákrywáć oblicze jego / y policzkowáć go / y mowić mu : Prorokuj ! A słudzy go laskámi bili.

66 A Gdy Piotr był we dworze g ná dole/ przyszłá jedná z dźiew- 67 wek Nawyższego Kápłáná: ♣ A ujrzawszy Piotrá grzejącego śię/wejrzáłá nań/ y rzekłá ; Y tyś był z 68 JEzusem Názáreńskim. ♣ Ale śię on záprzał/ mowiąc ; Nie znam go / á nie wiem co ty mowisz. ♣ Y wyszedł ná dwor do przyśionká/ á kur 69 zápiał. ♣ Tedy dźiewká ujrzawszy h go záśię/ poczęłá mowić tym ktorzy tám stali ; Ten jest *jeden* z nich. 70 A on záśię záprzał śię. ♣ A znowu po máłey *chwilce* ći co tám stali/ rzekli Piotrowi : Prawdźiwie z nich jesteś : boś y Gálilejczyk/ y mowá 71 twa podobna jest. ♣ A on śię począł przeklináć y przyśięgáć/ mowiąc ; Nie znam człowieká tego/ o ktorym 72 mowićie. ♣ Tedy powtore kur zápiał. Y wspomniał Piotr ná słowá/ ktore mu był powiedźiał JEzus ; Że pierwey niż i kur dwá kroć zápieje / trzy kroć śię mnie záprzysz. A wyszedszy płákał.

b Janá. 2. 19.
c Esái. 53. 7.
d Luká. 22. 67.
e Dáni. 7. 13. Mátt. 24. 30.
f Esái. 50. 6.
g Luká. 22. 55.
h Luka 22. 58.
i Mátt. 26. 75.

ROZDZIAŁ XV.

PAn wydány Piłatowi. 7. Nád Bárábbaszá zá więtszego łotrá osądzony. 15. Ná śmierć skazány. 17. Cierniem ukoronowány. 19. Vplwány. 20. Z miástá ná miejsce mąk wyprowádzony. 27. Miedzy dwiemá łotry ukrzyżowány. 29. Obelżony. 37. Smierć jego. 38. Cudá. 45. Pogrzeb.

1 A Záraz á ráno náradźiwszy śię Przedniejszy Kápłáni z Stárszymi y z Náuczonymi w piśmie/ y ze wszystká Rádą/ zwiazáli JEzusá/ y wiedli go/ y podáli Piłátowi. 2 ♣ Y pytał go Piłat ; Tyżeś jest b Krol Żydowski ? A on mu odpo- 3 wiádájąc rzekł ; Ty powiádasz. ♣ Y skárżyli nań Przedniejszy Kápłáni o wiele rzeczy : (Ale on nic nie od- 4 powiedźiał.) ♣ Tedy go záśię c pytał Piłat/mowiąc ; Nic nie odpowiádasz? Oto jáko wiele rzeczy świa- 5 dczą przećiwko tobie. ♣ Ale JEzus przećię nic nie odpowiedźiał/ ták/ iż śię Piłat dźiwował.

6 A Ná Swięto zwykł im był wypuszczáć więźniá d jednego o 7 ktoregoby prośili. ♣ Y był *jeden*, ktorego zwano Bárábbasz / w więźieniu/ z tymi co rozruch czynili ; ktorzy byli w rozruchu mężobojstwo 8 popełnili. ♣ Tedy lud głosem záwołáwszy/ począł prośić *żeby uczynił* 9 ták jáko im záwżdy czyniwał. ♣ Ale Piłat im odpowiedźiał/ mowiąc Chcećie / wypuszczę wam Królá 10 Żydowskiego? ♣ (Wiedźiał bowiem iż go z nienawiśći wydáli Prze- 11 dniejszy Kápłáni.) ♣ Ale Przedniejszy Kápłáni podburzáli lud/ iżby im 12 ráczey e Bárábbaszá wypuśćił. ♣ A odpowiádájąc Piłat/ rzekł im záśię ; Cóż tedy chcećie ábym uczynił *temu*, ktorego názywaćie Krolem 13 Żydowskim? ♣ A oni znowu záwo- 14 łáli ; Vkrzyżuj go ! ♣ A Piłat rzekł do nich ; Y cóż wżdy złego uczynił? Ale oni tym bárźiey wołá- 15 li ; Vkrzyżuj go ! ♣ A ták Piłat chcąc f ludowi dosyć uczynić/ wypuśćił im Bárábbaszá ; á JEzusá ubiczowawszy/ podał im/ áby był u- 16 krzyżowány. ♣ Lecz żołnierze wyprowádźili go do dworu/ to jest do Ra-

a Psalm 2. 2. Mátt. 27. 1.
b Mátt. 27. 11.
c Mátt. 27. 13.
d Luká. 23. 17.
e Dźiej. 3. 14.
f Mátt. 27. 26.

tuszá; y zwołáli wszystkiey roty. ♣ 17 A oblekszy go w szárłat/ y uplotszy g korone z ćiernia/ włożyli nań. ♣ 18 Y poczęli go pozdrawiáć/ *mowiąc*: Badź pozdrowiony Krolu Zydowski! ♣ 19 Y bili głowę jego trzćiną/ y plwáli nań; á upadájąc ná koláná/ kłaniáli mu śię.

20 A Gdy śię z niego náśmiali/ zewlekli go z szárłatu/ y oblekli go w száty *jego* własne: y wiedli go áby go ukrzyżowáli. ♣ 21 Tedy przymuśili mimo idącego h niektorego Symoná Cyrenejczyká/ (ktory szedł z polá) Ojcá Alexándrowego y Rufowego/ áby niosł krzyż jego.

22 Y Przywiedli go ná i miejsce Golgotá / co śię wykłada; Miejsce trupich głow. ♣ 23 Y dawáli mu pić wino z mirrą; ále go on nie przyjął. ♣ 24 A gdy go ukrzyżowáli/ rozdźielili száty k jego/ miecąc o nie los/ coby kto wźiąć miał. ♣ 25 A byłá trzećia godźiná gdy go ukrzyżowáli. ♣ 26 Był też napis winy jego nápisány; Krol Zydowski. ♣ 27 Vkrzyżowáli też z nim dwu zbojcow: jednego po práwicy/ á drugiego po lewicy jego. ♣ 28 Y wypełniło śię pismo ktore mowi; Z złoczyńcámi l jest policzony. ♣ 29 A ći ktorzy mimo chodźili/ m bluźnili go/ chwiejąc głowámi swymi/ á mowiąc; Ehey ktory rozwaląsz n Kośćioł/ á we trzech dniách budujesz *go*! ♣ 30 Rátuj sámego śiebie/ á zstąp z krzyżá! ♣ 31 Tákże też y Przedniejszy Kápłáni náśmiewájąc śię/ jedni do drugich z Náuczonymi w piśmie mowili: Innych rátował/ á sámego śiebie rátowáć nie może. ♣ 32 Niechże teraz CHrystus on Krol Izráelski zstąpi z krzyżá/ ábysmy ujrzeli y uwierzyli. Ći też co z nim byli ukrzyżowáni/ urągáli mu.

33 A Gdy było o godźinie o szostey/ stáłá śię ćiemność po wszystkiey źiemi/ áż do godźiny dźiewiątey. ♣ 34 A o godźinie dźiewiątey záwołał JEzus głosem wielkim/ mowiąc; Eloi! Eloi! lámmá sábachtáni: co śię wykłada; Boże p moj! Boże moj! czemuś mię opuśćił? ♣ 35 niektorzy z tych co tám stali usłyszawszy/ mowili: Oto Eliaszá woła. 36 ♣ Zátym bieżawszy jeden/ nápełnił q gębkę octem; á włożywszy ją ná trzćinę/ dawał mu pić/ mowiąc; Zániechajćie/ pátrzmy jesli przyjdźie Eliasz zdejmowáć go. ♣ 37 A JEzus záwołáwszy głosem wielkim/ oddał duchá.

38 Y Rozerwáłá śię zasłoná kośćielna r ná dwoję/ od wierzchu áż do doku. ♣ 39 Tedy widząc Setnik s ktory stał przećiwko niemu/ iż ták wołájąc oddał duchá/ rzekł; Prawdźiwie człowiek ten był Synem Bożym.

40 B Yły też y niewiásty t z dáleká/ śię przypátrując/ miedzy ktorymi byłá y Márya Mágdálená/ y Márya/ Jákubá máłego y Jozefá mátká/ y Sálome: ♣ 41 Ktore gdy jescze były w Gálilejey/ chodźiły u zá nim/ á posługowáły mu: y wiele innych ktore z nim były wstąpiły do Jeruzalem.

42 A Gdy już był wieczor x (ponieważ był *dźień* przygotowánia) ktory jest przed Sábbátem: ♣ 43 Przyszedszy Jozef z Arymátyey/ poczćiwy Rádny Pan/ ktory też sam oczekawał krolestwá Bożego/ śmiele wszedł do Piłatá/ y prośił o ćiáło JEzusowe. ♣ 44 A Piłat śię dźiwował jesliby już umárł: y záwoławszy Setniká pytał go dawnoli umárł? ♣ 45 A dowiedźiawszy śię od Setniká/ dárował ćiáło Jozefowi. 46 ♣ A on kupiwszy prześćierádło/ y zdjawszy go/ obwinął y w prześćierádło; y położył go w grobie ktory był wykowány z opoki/ y przywálił kámień do drzwi grobowych. ♣ 47 Ale Márya Mágdálená / y Márya *mátká* Josesowá/ pátrzáły kędy go położono.

Rozdział XVI.

Anjoł Pániom ktore do grobu przyszły, kazał o zmartwychwstániu PAńskim. 9. Z ktorych potym jedney. 12. Wnet dwiemá ńcźniom. 14. Aży jedenaśći ukazał śię PAn. 15. Ná wszystek świát je rozesłał. 19. Potym ná niebo wstąpił.

1 A Gdy minął á Sábbát/ Márya Mágdálená/ y Márya *mátká* Jákubowá/ y Sálome/ nákupiły

Marginal notes: g Jana. 19. 2. — h Mátt. 27.32. — i Luka. 23.33. Janá. 19.17. — k Psalm 22.19. Mátt. 27.35. Luka. 23.34. Janá. 19.23. — l Ezai. 53.12. — m Psalm 22. 8. Mátt. 27.39. Luka. 23.35. — n Janá. 2. 19. — o Mátt 27.45. — p Psalm 22. 2. — q Psalm 69.22. Mátt 27.48. — r Mátt. 27.51. — s Mátt. 27.54. — t Mátt 27.55. — u Luka. 8. 2. — x Mátt 27.57. — y Mátt 27.60. — E. ná Niedź. Wielkonocną.

wonnych rzeczy/ áby przyszedszy námázáły go. 2 ♣ A bárzo ráno pierwszego dniá po Sábbácie/ przyszły do grobu gdy weszło słońce. 3 ♣ Y mowiły do śiebie; Ktoż nam odwáli kámień ode drzwi grobowych? 4 ♣ (A pojrzawszy/ ujrzáły iż był kámień odwálony) Bo był bárzo wielki. 5 ♣ Y wszedszy w grob/ ujrzáły ᵇ młodźieńcá śiedzącego ná práwicy/ odźianego száta biała: y ulękły śie. 6 ♣ Ale im on rzekł: Nie lękajćie ᶜ śie: JEzusá szukaćie onego Názáreńskiego/ ktory był ukrzyżowány? wstał *z martwych*, niemász *go* tu: oto miejce gdźie go było położono. 7 ♣ Ale idźćie/ á powiedzćie ucżniom jego y Piotrowi/ że was uprzedza do Gálilejey: tám go oglądaćie/ jáko wam ᵈ powiedźiał. *

8 A Wyszedszy prętko/ uciekły od grobu: ábowiem ją było je drżenie y zdumienie/ á nikomu nic nie powiádáły; bo śie bały.

9 A JEzus gdy ᵉ zmartwychwstał ránjuczko pierwszego *dniá* po Sábbácie/ ukazał śie naprzod Máryey Mágdálenie/ z ktorey był wygnał ᶠ śiedmi dyabłow. 10 ♣ *A* oná szedszy/ opowiedźiáłá tym co z nim bywáli/ ktorzy śie smućili y płákáli. 11 ♣ A oni usłyszawszy iż żyje/ á iż jest widźiány od niey/ nie wierzyli. 12 ♣ Potym śie też dwiemá z nich idącym ᵍ ukazał w innym kształćie/ gdy szli przez pole. 13 ♣ A ći szedszy opowiedźieli drugim: lecż y tym nie uwierzyli.

14 NAostátek śie *też* onym jedenaśći wespoł ʰ śiedzącym ukazał/ y wyrzucał im ná ocży niedowiárstwo ich/ y zátwárdzenie sercá/ iż tym/ ktorzy go widźieli wzbudzonego/ nie wierzyli. 15 ♣ Y rzekł im: ⁱ Idąc ná i wszystek świát/ każćie Ewángelią/ wszystkiemu stworzeniu. 16 ♣ Kto uwierzy á ochrzći śie/ zbáwion będźie: ále ᵏ kto nie uwierzy/ będźie potępion. 17 ♣ A známioniá tych co uwierzą/ te náśládowáć będą: w Imieniu mojim ˡ dyabły wyganiáć będą; nowymi językámi ᵐ mowić będą; 18 ♣ Węże bráć będą; á chocby co śmiertelnego pili/ nie zászkodźi im; ná ⁿ niemocne ręce kłáść będą á dobrze śie mieć będą. 19 ♣ A ták ᵒ Pan przestawszy z nimi mowić/ wźięty jest wzgorę do niebá/ y uśiadł ná práwicy ᵖ Bożey. 20 ♣ A oni wyszedszy/ kazáli wszędy/ á Pan ᑫ im pomagał/ y słow *ich* potwirdzał przez cudá/ ktore czynili. *

Marginalia: a Janá. 20. 2. b Mátt. 28. 1. Janá. 20. 12. c Mátt. 28. 5. d Mátt. 26. 32. Márk. 14. 28. e Janá. 20. 16. f Luka. 8. 2. g Luka. 24. 13. h Luka. 24. 36. Janá. 20. 19. i Mátt. 28. 19. k Janá. 3. 18. E. ná dźień Wniebowstąpienia. l Dźiej. 16. 16. m Dźiej. 2. 4. y 10. 46. n Dźiej. 28. 8. o Dźiej. 1. 9. p Efez. 1. 20. q Dźiej. 14. 3.

EWANGELIA WEDLUG SWIETEGO LUKASZA.

SWięty Łukasz był rodem z Antyochiey Syryjskiey/ á báwił śie náuką lekárską: przetoż go też Páweł S. lekárzem náżywa. Kolos. 4. 14. Ten rychło po w Niebowstąpieniu PAńskim/ Chrześćiáninem został; á báwił śie nawięcey przy Páwle S. y chadzał z nim. 2. Kor. 8. 18. 19. Náwet we zły czás jego/ gdy był w Rzymie S. Páweł/ sam tylko przy nim był. 2. Tymot. 4. 11. Potym zpisał Ewángelią S. ktora może bydź rozdźielona ná dwie częśći. I Ná czás ktory przeszedł pierwey/ niżeli Chrystus PAn prace urzędu swego wykonywáć począł. A tu opisuje: Janá Chrzćićielá y sámego PAná Chrystusá poczęćie/ národzenie/ wychowánie/ w Kośćiele Jeruzalemskim we dwunastym roku przytomność. Co wszystko zámknął we dwu pierwszych rozd. II. Ná czás prac PAńskich; kazánia/ cudow czynienia/ pielgrzymowánia/ umęczenia/ śmierći/ zmartwych wstánia/ y wniebowstąpienia. Co śie záśie dźieli ná troje. 1. Ná to co PAn czynił w Gálilejey: Jáko śie z puszcze wroćił/ kazał/ cudá czynił/ Apostoły sobie zebrał/ one wyćwiczył/ przed sobą posłał tám/ ktoredy iść miał ná śmierć/ y mocy im do cudow czynienia udźielił. Co śie zámyka w rozd. od wtorego áż do dźiewiątego. 2. Ná to co PAn w drodze czynił/ y co śie z nim w drodze dźiało/ gdy już ná śmierć do Jeruzalem dobrowolnie szedł. Co śie zámyka w rozd. od dźiewiątego áż do osmnastego. 3. Ná to co PAn czynił w Judskiey źiemi/ y co śie tám z nim dźiało/ á mianowićie w Jeruzalemie. Co wyraża w Rozd. od dźiewiętnastego/ áż do końcá.

ROZDZIAŁ I.

Przedmowá Ewángelisty. 5. Rodźicy Janá Chrzćićielá. 20. Niemotá Záchárjaszowá dla niedowiárstwá. 26. Anjelskie poselstwo do Pánny Máryey, o poczęćiu y národzeniu Syná B. 39. Pánná Elżbietę náwiedzá. 46. Pieśń jey. 57. Janá S. národzenie. 59. Obrzezánie. 76. Vrząd.

1 Poniewaz wiele śię ich podięło sporządźić historyą o tych sprawách o ktorych my pewną wiádomość mamy: ✣ 2 Ták jáko nam podáli ći ktorzy od początku sámi widźieli/ y 3 slugámi tego słowá byli. ✣ Zdáło śię tez y mnie/ ktorym tego wszystkiego z początku pilnie doszedł/ tobie to porządnie wypisáć/ zacny Teofile. 4 ✣ Abyś poznał pewność tych rzeczy/ ktorych ćię náuczono.

5 Był zá dni Herodá Krolá Judskiego Kápłan niektory/ imieniem Záchárjasz z przemiány Abiaszowey: á żoná jego byłá z Corek Aáronowych/ ktorey imię było Elżbietá. ✣ 6 A byli oboje spráwiedliwymi przed obliczem Bożym/ chodząc we wszystkich przykazániách/ y uspráwiedliwieniách Páńskich bez nágány. 7 ✣ Y nie mieli potomstwá/ przeto iż Elżbietá byłá niepłodna? á byli oboje podeszłymi w lećiech swojich. ✣ 8 Stáło śię tedy/ gdy odpráwowáł urząd kápłáński w porządku przemiány swojey przed Bogiem: ✣ 9 Że według zwyczáju urzędu kápłáńskiego przypadł nań los/ áby kádźił wszedszy do Kośćiołá a Páńskiego. 10 ✣ A wszystko mnóstwo ludu było ná dworze modląc śię w godźinę kádzenia.

a 2 Moj. 30. 7. 3 Moj 16. 17.

11 Tedy mu śię pokázał Anjoł Páński/ stojący po práwey stronie 12 Ołtarzá/ ná ktorym kádzono. ✣ Y zátrwożył śię Záchárjasz/ ujrzawszy 13 go; á bojaźń przypádłá nań. ✣ Y rzekł do niego Anjoł; Nie boj śię Záchárjaszu/ boć jest wysłuchána modlitwá twojá: á Elżbietá żoná twojá urodźi syná/ y názowiesz 14 imię jego Jan. ✣ Z ktorego będźiesz miał rádość y wesele/ y wiele ich rádowáć śię będą z národzenia jego. 15 ✣ Abowiem będźie wielkim przed obliczem Páńskim: winá y napoju mocnego nie będźie pił/ á Duchem Swiętym będźie nápełniony 16 záraz z żywotá mátki swojey. ✣ A wielu z synow Izráelskich obroći b 17 ku Pánu Bogu ich. ✣ Bo on poydźie w przod przed c obliczem jego w duchu y w mocy Eliaszowey: áby obroćił sercá ojcow ku dźieciom/ á odporne ku rostropnośći spráwiedliwych/ áby sporządźił Pánu lud gotowy. 18 ✣ Y rzekł Záchárjasz do Anjołá; Po czymże to poznam? bom ja jest stáry/ á żoná mojá podeszłá w 19 lećiech swych. ✣ A odpowiádájąc Anjoł/ rzekł mu; Jam jest Gábryel/ ktory stoję przed obliczem Bożym: á posłány jest ábym mowił do ćiebie/ á izbym ći to wesołe poselstwo 20 odniosł. ✣ A oto oniemiejesz/ á nie będźiesz mogł mowić/ áż do onego dniá ktorego śię to stánie: dla tego żeś nie uwierzył słowom mojim/ ktore 21 śię wypełnią czásu swego. ✣ A lud oczekawał Záchárjaszá: y dźiwowáli śię/ że śię ták długo báwił w 22 Kośćiele. ✣ A wyszedszy/ nie mogł do nich mowić: y poználi że widzenie widźiał w Kośćiele; bo im przez znáki ukázowáł/ y został niemym. ✣ 23 Y stáło śię/ gdy śię wypełniły dni posługowánia jego/ odszedł do domu 24 swego. ✣ A po onych dniách/ poczęłá Elżbietá żoná jego/ y kryłá śię 25 przez pięć mieśięcy/ mowiąc: ✣ Iż mi ták PAN uczynił we dni w ktore *ná mię* wejrzał/ áby odjął háńbę moję między ludźmi.

b Maláchi 4. 6.
c Maláchi 4. 5. Mátt. 11. 14.

26 A W mieśiącu szostym/ posłány jest Anjoł Gábriel od BOGA do miástá Gálilejskiego/ ktore zwano 27 Názáret: ✣ Do Pánny d poślubioney mężowi/ ktyremu imię było Jozef/ z domu Dawidowego: á 28 imię Pánny/ Márya. ✣ A wszedszy Anjoł do niey/ rzekł; Bądź pozdrowiona łáską udárowána: PAN jest z tobą; błogosłáwionaś ty między 29 niewiástámi. ✣ Ale oná ujrzawszy go, zátrwożyłá śię ná słowá jego/ y myśliłá jákieby to było pozdrowie- 30 nie. ✣ Y rzekł jey Anjoł: Nie boj śię

E. *ná dźień zwiástowánia P. Máryej.*
d Mátt. 1. 18.

Márya; ábowiem ználázłaś łáskę
31 u Bogá. ♣ A oto poczniesz w żywoćie/ y porodźisz e Syná/ y názowiesz
32 imię jego *Jezus*. ♣ Ten będźie wielki/ á Synem Nawyższego będźie názwány: Y da mu PAn Bog sto-
33 licę f Dawidá Ojcá jego. ♣ Y będźie krolowáł nád domem Jákobowym g ná wieki/ á krolestwu jego nie bę-
34 dźie końcá. ♣ Zátym Márya rzekłá do Anjołá: Jákoż to będźie; gdyż
35 ja męża nie znam? ♣ A odpowiádájąc Anjoł/ rzekł jey; Duch Swięty zstąpi ná ćię/ á moc Nawyższego záćieni ćię: przetoż y to/ co śię z ćiebie święte narodźi/ názwáne bę-
36 dźie Synem Bożym. ♣ A oto Elżbietá pokrewna twojá/ y oná poczęłá syná w stárośći swojey; á ten mieśiąc jest szosty oney/ ktora názywano
37 niepłodna. ♣ Bo nie będźie niemożne
38 u h Bogá żadne słowo. ♣ Y rzekłá Márya; Oto służebnicá PAńska; Niechże mi śię stánie według słowá twego. Y odszedł od niey Anjoł.*

39 GDy wstawszy Márya w onych dniách/ poszłá w gorną *krajinę* z kwápieniem do miástá Judskiego.
40 ♣ A wszedszy w dom Zácháryaszow/
41 pozdrowiłá Elżbietę. ♣ Y stáło śię/ skoro usłyszáłá Elżbietá pozdrowienie Máryey/ skoczyło niemowiątko w żywoćie jey: y nápełniona jest Elżbietá Duchem Swiętym.
42 ♣ Y záwołáłá głosem wielkim/ y rzekłá; Błogosłáwionaś ty miedzy niewiástámi: y błogosłáwiony o-
43 woc żywotá twego. ♣ A z kądże mi to/ iż przyszłá mátká PAná mego do
44 mnie? ♣ Abowiem oto jáko doszedł głos pozdrowienia twe° do uszu mojich/ y skoczyło od rádośći niemo-
45 wiątko w żywoćie mojim. ♣ A błogosłáwiona ktora uwierzyłá: gdyż śię wykonáją te rzeczy/ ktore jey są
46 opowiedźiáne od PAná. ♣ Tedy rzekłá Márya; Wielbi duszá mojá PÁ-
47 ná. ♣ Y rozrádowáł śię duch moj w
48 Bogu Zbáwićielu mojim. ♣ Iż wejrzał ná uniżenie służebnice swojey: Abowiem oto od tąd błogosłáwioną mię zwáć będą wszystkie narody.
49 ♣ Bo mi uczynił wielkie rzeczy ten ktory mocny jest/ y święte Imię
50 je°. ♣ Y ktorego miłośierdźie zostáwa od narodu do narodu nád tymi
51 co śię go boją. ♣ Dokazał i mocy rámieniem swojim; y rozproszył pyszne
52 w myślách sercá ich. ♣ Zćiągnął mocárze z stolic ich/ á wywyższył k
53 uniżone. ♣ Łáknące nápełnił dobrymi l rzeczámi; á bogácze rozpuśćił
54 prozne. ♣ Przyjął Izráelá sługę swe°/ pámiętájąc m ná miłośierdźie
55 *swoje*. ♣ Jáko mowił do Ojcow nászych/ *do* Abráhámá n y naśienia je-
56 go ná wieki. ♣ Y zostáłá z nią Márya jákoby trzy mieśiące: potym śię wroćiłá do domu swego.*

57 A Elżbiećie wypełnił śię czás áby porodźiłá: y porodźiłá syná. ♣
58 A usłyszawszy sąśiedźi y pokrewni jey/ iż PAn z nią uczynił wielkie miłośierdźie swoje/ rádowáli śię po-
59 społu z nią. ♣ Y stáło śię/ że osmego dniá przyszli áby obrzezáli dźiećiątko; y názwáli je imieniem Ojcá
60 jego Zácháryaszem. ♣ Ale odpowiádájąc mátká jego/ rzekłá: Nie ták;
61 lecz názwány będźie Janem. ♣ Y rzekli do niey; Zadnego niemász w rodźie twojim/ coby go zwano tym
62 imieniem. ♣ Y skinęli ná Ojcá jego
63 jákoby go chćiał názwáć. ♣ A on kázawszy sobie podáć tabliczkę/ nápisał/ mowiąc; Jan jest imię jego. ♣ Y
64 dźiwowáli śię wszyscy. ♣ A záráżem otworzyły śię ustá jego y język jego:
65 y mowił/ wielbiąc Bogá. ♣ Y przyszedł strách ná wszystkie sąśiády ich; y po wszystkiey gorney krájinie Judskiey rozgłoszone są wszystkie te
66 słowá. ♣ Tedy wszyscy ktorzy o tym słyszeli/ skłádáli to do sercá swego/ mowiąc; Coż to wżdy zá dźiećię będźie; Y byłá z nim ręká PAńska. ♣
67 A Zácháryasz Ojciec jego nápełniony będąc Duchem Swiętym/ pro-
68 rokowáł/ mowiąc; ♣ Błogosłáwiony niech będźie PAn Bog Izráelski/ iż nawiedźił y spráwił odkupie-
69 nie ludowi swojemu. ♣ Y wystáwił nam rog zbáwienia w domu o Da-
70 widá sługi swego. ♣ Ták jáko mowił przez ustá świętych p Prorokow
71 swojich; ktorzy byli od wieku. ♣ Iż im miał dáć wybáwienie od nieprzyjaćioł nászych/ y z ręki wszystkich
72 ktorzy nas nienawidźieli. ♣ Aby uczynił miłośierdźie z Ojcy nászymi/

e Ezéch. 7. 14. f 2 Sám. 7. 12. 16. g Psalm 15. 7. y 89. 30 Jerem. 23. 5. Dán. 2. 44. y 7. 14 Mich. 4. 7. Zyd. 1. 8. h Jerem. 32. 17.

E. ná dźień Náwiedzenia P. Máryey.

i Ezái. 51. 9. Psalm 33. 10. k Psalm 113. 7. l 1 Sám. 2. 5.

Psalm 34. 11. m Ezái. 30. 18. y 41. 9. y 51. 4. y 54. 5. Jerem. 31. 20. n 1 Moj. 17. 19.

E. ná dźień S. Jáná Chrzćićielá.

o Psalm 132. 17. p Ezái. 9. 2. y 11. 1. y 40. 11 y 62. 1. Jerem. 23. 6. y 30. 10 y 33. 6.

mi/ y wspomniał ná przymierze 73 swoje święte. Y ná przyśięgę ktorą przyśiągł q Abráhámowi Ojcu 74 nászemu/ że nam to dáć miał. *Izbyśmy* mu bez bojáźni / z ręki nieprzyjaćioł nászych będąc wybáwieni/ służyli; 75 W świątobliwośći y w spráwiedliwośći r przed obliczem jego / po wszystkie dni żywotá nászego. 76 A ty dźiećiątko Prorokiem Nawyższego názwáne będźiesz: bo poydźiesz w przod przed obliczem s Páńskim/ ábyś gotował drogi jego. 77 A iżbyś dał znájomość zbáwienia ludowi jego przez odpuszczenie grzechow ich. 78 Przez wnętrznośći miłośierdźia Bogá nászego /w ktorych náwiedźił nas t Wschod/ wyszedszy z wysokośći. 79 Aby śię ukazał śiedzącym u w ćiemnośći y w ćieniu śmierći/ku wyprostowániu nog nászych ná drogę pokoju.*

q 1 Moj. 22, 16. r 1 Piotr 1. 15. s Málách. 4. 5. t Zách. 3. 8. y 6. 12. Máláchi. 4. 2. u Ezdr. 9. 2.

80 A Ono dźiećiątko rosło / y umacniáło śię w Duchu: y było ná pustyniach áż do onego dniá / ktorego śię okazáło przed Izráelem.

ROZDZIAL II.

Pod czás popisu świátá zá Augustá. 7. Chrystus Pan w Betlehemie śię urodźił. 8. O tym Pásterzom przez Anjoły znáć dano. 21. Chrystusá Páná obrzezano. 22. Do Kośćiołá go. 28. gdźie Symeon. 29. y Anná byli, przyniesiono. 40. znowu w dwunaśćie lećiech, w kośćiele śię stáwił. 44. Od rodźicow zgubiony y szukány. 46. Z Doktorámi disputujący ználeźiony.

1 Y Stáło śię w one dni że wyszedł dekret od Cesárzá Augustá áby popisano wszystek świát. 2 A ten popis pierwszy/ stał śię/ gdy Cyreneusz był stárostą Syryjskim. 3 Y szli wszyscy áby popisáni byli / káżdy do miástá swego. 4 Wstąpił też Jozef z Gálilejey z miástá Názáretu do źiemie Judskiey/ do miástá Dawidowego/ ktorego a zowią Betlehem: (przeto / iż on był z domu y z fámilijey Dawidowey.) 5 Aby był popisány z Máryą poślubioną sobie małżonką / ktora byłá brzemienna. 6 Y stáło śię gdy tám byli/ wypełniły śię dni áby porodźiłá. 7 Y porodźiłá Syná b swego pierworodnego / á uwinęłá go w pieluszki/ y położyłá go w żłobie; przeto / iż miejscá nie mieli w gospodźie. 8 A byli Pásterze w oney kráinie w polu nocujący / y straż nocną trzymájący nád stádem swojim. 9 A oto Anjoł Páński stánął podle nich/ á chwałá Páńska zewsząd oświećiłá je : y bali śię bojáźnią wielką. 10 Y rzekł do nich Anjoł; Nie bojćie śię : bo oto zwiástuję wam rádość wielką / ktora będźie wszystkiemu ludowi. 11 Iż śię wam dźiś národźił *Zbáwićiel*, ktory jest Chrystus PAn / w mieśćie Dawidowym. 12 A to wam *będźie* zá znák: Znajdźiećie niemowiątko uwinione w pieluszki/ leżące w żłobie. 13 A záraz z onym Anjołem przybyło mnostwo wojsk niebieskich chwalących Bogá/ y mowiących; 14 Chwałá ná wysokośćiach Bogu : á ná źiemi pokoj / w ludźiach dobre upodobánie. 15 Y stáło śię/ gdy odeszli Anjołowie od nich do niebá / że oniż pásterze rzekli jedni do drugich; Podźmyż áż do Betlehem / á oglądajmy tę rzecz ktora śię stáłá; ktorą nam Pan oznájmił. 16 A ták spiesząc śię / przyszli y ználeźli Máryą/ y Jozefá/ y ono niemowiątko leżące w żłobie. 17 Y ujrzawszy/ rozsławiáli to co im było powiedźiano o tym dźiećiątku. 18 A wszyscy ktorzy słyszeli/ dźiwowáli śię temu co im Pásterze powiádáli. 19 Lecz Márya záchowywáłá wszystkie te słowá / uważájąc je w sercu swojim. 20 Y wroćili śię Pásterze wielbiąc y chwaląc Bogá/ że wszystkiego co słyszeli y widźieli; ták jáko im było powiedźiano.*

21 A Gdy śię wypełniło c ośm dni/ áby obrzezano ono dźiećiątko / tedy Imię jego názwáne jest JEZUS : ktorym było d názwáne od Anjołá / pierwey niż śię w żywoćie poczęło.*

22 GDy śię też wypełniły dni e oczyszczenia jey/ według Zakonu Mojżeszowego/ przynieśli go do Jeruzalem áby go stáwili PAnu. 23 (Ták jáko nápisano w zakonie Páńskim : że wszelki mężczyzná f otwierájący żywot / świętym PAnu

E. ná dźień Bożego Národzenia. a Mich. 5. 2. Janá. 7. 42. b Matt. 1. 21. c 1 Moj. 17. 12. 3 Moj. 12. 3. Janá. 7. 22. d Mátt. 1. 21. e 3 Moj. 12. 6. E. ná dźień Nowego Látá. E. ná dźień Oczyśćien. P. Máryej. f 2 Moj. 13. 2.

24 nu názwány będźie.) ♣ A żeby oddáli ofiárę według tego, co powiedźiáno w zakonie PAńskim / parę z śinogárlic/ ábo dwoje gołąbiąt. ♣ 25 A oto był człowiek w Jeruzalem / ktoremu imię było Symeon: á ten człowiek był spráwiedliwy y bogobojny / oczekawájący pociechy Jzráelskiey/ á Duch Swięty był nád nim. 26 ♣ Y obwieszczony był od Bogá przez Duchá Swiętego /. że nie miał oglądáć śmierći / áżby pierwey oglądał CHrystusá PAńskie°. 27 ♣ Ten przyszedł z natchnienia Duchá Swiętego do Kośćiołá: A gdy rodźicy wnośili dźiećiątko JEzusá / áby uczynili według zwyczáju zakonnego przy nim: 28 ♣ Tedy on wźiąwszy go ná ręce swoje / chwalił Bogá/ y mowił; 29 ♣ Teraz puszczasz sługę twego PAnie według słowá twego / w pokoju. 30 ♣ Gdyż oczy moje h oglądáły Zbáwienie twoje: 31 ♣ Ktoreś zgotował przed obliczem wszystkich ludźi. 32 ♣ Swiátłość ku i objáwieniu Pogánom / á chwałę ludu twego Jzráelskiego.*

33 A Oćiec y mátká jego dźiwowáli śię temu co powiádano o nim. ♣ 34 Y błogosłáwił im Symeon/ y rzekł do Máryey mátki jego; Oto ten k położony jest ná upadek y ná powstánie wielu ich w Jzráelu/ y ná znák przećiw ktoremu mowić będą. 35 ♣ (Y twoję własną duszę miecz przeniknie) áby myśli z wielá serc objáwione były. 36 ♣ A byłá Anná Prorokini / corká Fánuelowá z pokolenia Aser/ ktora byłá bárzo podeszła w lećiech/ y żyłá śiedm lat z mężem od pánieństwá swego. 37 ♣ A tá byłá wdowa około ośmidźieśiąt y czterech lat; ktora nie wychodźiłá z Kośćiołá / w pośćiech y w modlitwách służąc Bogu w nocy y we dnie. 38 ♣ Tá też onejże godźiny nádszedszy / wyznawáłá PANA/ y mowiłá o nim/ wszystkim ktorzy oczekawáli odkupienia w Jeruzalemie. 39 ♣ A ták wykonawszy wszystko według Zakonu PAńskiego / wroćili śię do Gálilejey do miástá swego Názáretu. 40 ♣ A dźiećiątko ono rosło / y umacniáło śię w Duchu / pełne będąc mądrośći; á łáská Boża byłá nád nim.*

41 GDy Rodźicy jego chadzáli ná káżdy rok do Jeruzalem / ná święto Wielkonocne. 42 ♣ A gdy już był we dwunaśći lećiech/ á oni wstępowáli do Jeruzalem według zwyczáju m onego świętá: 43 ♣ Y gdy skończyli ode dni / á już śię wracáli ná zad; zostáło dźiećię JEzus w Jeruzalem: á tego nie wiedźiał Jozef y mátká jego. 44 ♣ Lecz mniemájąc że jest w towárzystwie podrożnym/ uszli dźień drogi; y szukáli go miedzy krewnymi y miedzy znájomymi. ♣ 45 A gdy go nie ználeźli/ wroćili śię do Jeruzalem/ szukájąc go: 46 ♣ Y stáło śię po trzech dniách / że go ználeźli śiedzącego w Kośćiele w pośrzodku Doktorow/ słuchájącego ich/ y pytájącego śię ich. 47 ♣ Y zdumiewáli śię wszyscy n ktorzy go słucháli/ nád rozumem y nád odpowiedźiámi jego. 48 ♣ A ujrzawszy go rodźicy, zdumieli śię. Y rzekłá do niego mátká jego; Synu / przecześ nam to uczynił? Oto Oćiec twoj y ja z boleśćią szukáliśmy ćię. 49 ♣ Y rzekł do nich; Coż jest żeśćie mię szukáli? Zażeśćie nie wiedźieli / iż w tych rzeczách ktore są Ojcá mego/ Ja być muszę. 50 ♣ Lecz oni nie zrozumieli o tego słowá ktore im mowił. 51 ♣ Y zstąpił z nimi/ y przyszedł do Názáretu/ á był im poddány. A mátká jego záchowywáłá wszystkie te słowá w sercu swojim. 52 ♣ A JEzus pomnażał śię w mądrośći y we wzrośćie/ y w łásce u Bogá y u ludźi.*

ROZDZIAL III.

Jan Chrzćićiel do pokuty wzywa y chrzći. 10. Uczy. 15. O PAnu świádectwo wydawa. 29. Do więźienia wrzucony. 21. Chrzest PAński. 24. Torodu jego opisánie.

1 W Roku pietnastego pánowánia Tyberyuszá Cesárzá: gdy Pontski Piłat był Stárostą Judskim/ á Herod Tetrárcha Gálilejskim/ á Filip brát jego Tetrárcha Jtureyskim / y kráiny Tráchonitskiey/ á Lizániasz Tetrárcha Abilenskim; 2 ♣ Za Náwyższych kápłánow Annaszá a y Káifaszá: stáło śię słowo Boże do Janá / Zachároyaszowego syná/ ná puszczy. 3 ♣ Y przyszedł do

wszy-

g 3 Moj. 12. 8.
h Psalm 89. 2. Ezái. 58. 10.
i Ezái. 41. 6.
E. nd Niedź. po Národz. PAńskim.
k Ezái. 8. 14. Rzym. 9. 32. 1 Piotr. 2. 8.
E. nd Niedźiele I. po 3 Krol.
l 5 Moj. 16. 16.
m 2 Moj. 23. 15. y 34. 23. 5 Moj. 16. 1.
n Márk. 1. 22. y 6. 2.
o Luka 9. 45.
a Dźiej. 4. 6.

wszystkiey b krájiny leżącey około Jordanu / każąc chrzest pokuty ná odpuszczenie grzechow. 4 Jáko ná pisano w księgách Proroctw Izáiaszá c Proroká / mowiącego: Głos wołájącego ná puszczy / Gotujćie drogę Páńską / proste czyńćie ścieszki jego. 5 Káżdy pádoł będźie wypełniony / á káżda gorá y págorek będźie zniżony: y miejscá krzywe wyprostują śię / á ostre drogi będą głádkimi. 6 Y oglądá wszelkie ćiáło d Zbáwienie Boże.

7 Mowił tedy ludowi ktory wychodźił áby był ochrzczony od niego; Rodzáju jászczorczy / e ktoż wam pokazał żebyśćie uciekáli przed przyszłym gniewem. 8 Przynośćież tedy owoce godne pokuty / á nie poczynajćie mowić sámi w sobie; Ojcá mamy f Abráhámá; Abowiem powiádam wam / Że Bog może y z tego kámienia wzbudźić dźieci Abráhámowi. 9 A już y śiekierá do korzenia drzew przyłożona gjest: Przetoż káżde drzewo / ktore nie przynośi owocu dobrego / bywa wyćięte y w ogień wrzucone.

10 Y Pytał go lud/mowiąc; Coż tedy czynić będźiemy? 11 A on odpowiádájąc rzekł im; Kto ma dwie h suknie/ niechaj udźieli temu co nie ma: á kto ma pokármy/ niech tákże uczyni. 12 Przyszli też y Celnicy áby byli chrzczeni / y rzekli do niego; Náuczyćielu / *á my* coż czynić będźiemy? 13 A on rzekł do nich; Nic więcey nie wyćiągajćie nád to/co wam postánowiono. 14 Pytáli go też y żołnierze mowiąc ; A my co czynić będźiemy? Y rzekł do nich: Nikomu gwałtu nie czyńćie / y *nikogo* nie potwarzajćie ; á przestawajćie ná żołdźiech wászych.

15 A Gdy lud oczekawał / y myślili wszyscy w sercách swych o Jánie/ jeśliby snadź on nie był Chrystusem: 16 Odpowiedźiał Jan wszystkim / mowiąc: Jać i was chrzczę wodą ; lecz idźie mocniejszy nád mię / ktoremum nie jest godźien rozwiązáć rzemyká u botow jego: ten was chrzćić będźie Duchem k Swiętym y ogniem. 17 Ktorego łopátá *jest* w ręku l jego / á wyczyśći bojewisko swoje / y zgromádźi pszenice do gumná swego ; ále plewy zpali ogniem nie ugászonym. 18 A ták wiele y innych rzeczy / nápominájąc/ opowiádał ludowi.

19 A Herod Tetrárchá będąc strofowány m od niego dla Herodyády żony Filipá brátá jego / y dla wszystkich złych spraw ktore czynił Herod: 20 Przydał y to nádewszystko/ iż wsádźił Jána do więźienia.

21 Y Stáło śię/gdy był chrzczony n wszystek lud/ y gdy JEzus był ochrzczony y modlił śię/ że śię niebo otworzyło: 22 Y zstąpił *nań* Duch Swięty w kształćie ćielesnym jáko gołębicá / y stał śię głos z niebá / mowiąc ; Tyś jest on Syn moj o miły/ w tobie mi śię upodobáło.

23 A JEzus poczynał być jákoby we trzydźiestu lat / będąc (jáko o mniemano/) Synem Jozefá *syná* Helego. 24 *Syná* Mátátowego/ *syná* Lewiego/ *syná* Melchiego/ *syná* Jánnego/ *syná* Jozefowego: 25 *Syná* Mátátyaszowego/ *syná* Amosowego/ *syná* Náumowego/ *syná* Eslego/ *syná* Nággiego; 26 *Syná* Máátowe°/ *syná* Máttátyaszowego/ *syná* Semejego/ *syná* Jozefowego/ *syná* Judowego: 27 *Syná* Joánnowego / *syná* Resowego / *syná* Zorobabelowego / *syná* Sálátyelowego/ *syná* Neryego: 28 *Syná* Melchiego/ *syná* Addyego/ *syná* Kosámowego/ *syná* Elmodámowego/ *syná* Irowego: 29 *Syná* Jozego / *syná* Eliezerowego/ *syná* Jorymowego/ *syná* Máttátego/ *syná* Lewiego: 30 *Syná* Symeonowego/ *syná* Judowego/ *syná* Jozefowego/ *syná* Jonánowego/ *syná* Eliákimowego: 31 *Syná* Meleowego/ *syná* Máinánowego/ *syná* Máttátánowego/ *syná* Nátánowego/ *syná* Dawidowego: 32 *Syná* Jessego/ *syná* Obedowego/ *syná* Boozowego/ *syná* Sálmonowego/ *syná* Násonowego: 33 *Syná* Aminádábowego/ *syná* Arámowego/ *syná* Esromowego/ *syná* Fáresowego/ *syná* Judowe°: 34 *Syná* Jákobowe°/ *syná* Izáákowego/ *syná* Abráhámowego/ *syná* q Tárego/ *syná* Náchorowe°: 35 *Syná* Sáruchowego/ *syná* Rágáwowego/ *syná* Fálekowego/ *syná* Heberowego/ *syná* Sálego: 36 *Syná* Káiná-

no-

b *Mátt.* 3. 1. Márk. 1. 4.
c *Ezái.* 40. 3. *Mátt.* 3. 3. Márk. 1. 3. Jáná. 1. 23.
d *Psalm* 98. 2. *Ezái.* 52. 10.
e *Mátt.* 3. 7. y 23. 33.
f *Mátt.* 3. 9.
g *Mátt.* 3. 10.
h *Jákob.* 2. 15. 1 Jan. 3. 17.
i *Mátt.* 3. 11. Márk. 1. 8. *Jáná.* 1. 26. *Dźiej.* 1. 5.
k *Joel.* 2. 28.
l *Mátt.* 3. 12.
m *Márk.* 6. 17.
n *Márk.* 1. 9. *Jáná.* 1. 23.
o *Psalm* 2. 7. *Ezái.* 42. 1. *Mátt.* 3. 17.
p Márk. 6. 3.
q 1 Moj. 11. 27.

nowego/ *syná* Arfáksádowego / *syná* Semowego / *syná* Noego/ *syná* Lámechowego: 37 *Syná* Mátusálemowego/ *syná* Enochowego/ *syná* Járedowego/ *syná* Máláleelowego / *syná* Káinánowego: 38 *Syná* Enosowego *syná* Setowego/ *syná* r Adámowego *syná* Bożego.

r 1 Moj. 5. 3.

ROZDZIAL IV.

Chrystus Pan zwyćięstwo nád szátánem otrzymał. 14. W Gálilejey, á miánowićie w Názáreće kazał. 30. Ty że tám wdźięczni nie byli. 31. Do Kápernaum poszedł: kędy kazał. 33. Y cudá rozmáite czynił.

1 A JEzus pełen będąc Duchá a Swiętego/ wroćił śię od Jordanu / y pędzony jest w Duchu ná puszczą. 2 Y był przez czterdźieśći dni kuszony od dyabłá. A nie jadł nic przez b one dni; ále gdy śię te skończyły/ potym łáknął. 3 Y rzekł mu Dyabeł: Jesliż jest Syn Boży/ rzecz kámieniowi temu / áby śię stał chlebem. 4 Ale JEzus odpowiedźiał mu / mowiąc; Nápisáno / iż nie sámym c chlebem żyć będźie człowiek / ále káżdym słowem Bożym. 5 Y wwiodł go dyabeł ná gore wysoką / y pokazał mu wszystkie krolestwá świátá / we mgnieniu oká. 6 Y rzekł mu dyabeł: Damći te wszystkę moc y sławę ich / bo mi jest dáná: á komu chcę/ dawam ją. 7 A ták jesli śię ukłoniż przedemna / będźie wszystko twoje. 8 A odpowiádájąc JEzus / rzekł mu: Podź precz ode mnie szátánie: ábowiem nápisáno: PAnu Bogu d twemu kłániáć śię będźiesz / y jemu sámemu służyć będźiesz. 9 Potym wiodł go do Jeruzalem / y postáwił go ná ganku kośćielnym/ y rzekł mu: Jesliś jest Syn Boży / zpuść śię z tąd ná doł. 10 Abowiem nápisáno: Ze Anjołom swojim e przykazał o tobie/ áby ćię strzegli. 11 A że ćię ná ręku nośić będą/ byś snadź nie obráźił o kámień nogi twojey. 12 A odpowiádájąc JEzus/ rzekł mu: Powiedźiano/ Nie będźiesz kuśił f PAná Bogá twego. 13 A gdy dokończył wszystkich pokus dyabeł/ odstąpił od niego/ do czásu.

a Márk. 1. 12.
b 2 Moj. 24. 18.
c 5 Moj. 8. 3. Mátt. 4. 4.
d 5 Moj. 6. 13. y 10. 20.
e Psalm 91. 11.
f 5 Moj. 6. 16.

14 Y Wroćił śię JEzus w mocy g onego Duchá do Gálilejey: y rozeszłá śię o nim wieść po wszystkiey oney okolicznej krájinie. 15 A on náuczał w bożnicách ich / y był sławiony od wszystkich.

16 Y Przyszedł do Názáretu gdźie był h wychowány: y wszedł wedlug zwyczáju swego w dźień Sábbátu do bożnice / y wstał áby czytał. 17 Y podano mu Kśięgi Izáiaszá Proroká: A otworzywszy Kśięgi ználazł miejsce gdźie było nápisano: 18 Duch PAński náde mną/ przeto i mię pomázał: ábym opowiádał Ewángelią ubogim; posłał mię ábym uzdrawiał skruszone ná sercu / ábym zwiástował pojimánym wyzwolenie / y ślepym przejrzenie / y ábym wypuśćił ućiśnione ná wolność. 19 Abym opowiádał rok PAński przyjemny. 20 A záwárszy Kśięgę/ y oddawszy ją słudze/ uśiadł; á oczy wszystkich w bożnicy pilnie nań pátrzáły. 21 Y począł do nich mowić: Dźiśći śię wypełniło to pismo w uszách wászych. 22 Y wszyscy mu dawáli świádectwo / y dźiwowáli śię wdźięczności onych słow / ktore pochodźiły z ust jego / y mowili; Izaż ten nie jest syn Jozefow? 23 Y rzekł do nich; Pewnie mi rzeczećie onę przypowieść; Lekárzu/ uleczż sámego śiebie. Cośmy k słyszeli żeś czynił w Kápernáum; uczyń tu w ojczyźnie swojey. 24 Y rzekł *do nich*; Záprawdę wam powiádam / żaden Prorok nie jest l przyjemnym w Ojczyźnie swojey. 25 Aleć wam w prawdźie powiádam: Że wiele wdow m było zá dni Eliaszowych w ludu Izráelskim / gdy było zámknione niebo przez trzy látá / y sześć mieśięcy / ták iż był wielki głod po wszystkiey źiemi. 26 Wszákże do żadney z nich nie był posłány Eliasz / tylko do Sárepty miástá Sydońskiego / do jedney wdowy. 27 Y wiele było trędowátych zá Elizeuszá n Proroká w ludu Izráelskim; wszákże żaden z nich nie był oczyśćiony/ tylko Náámán Syryczyk. 28 Tedy wszyscy w bożnicy gdy to słyszeli/ nápełnieni byli gniewem. 29 A wstawszy/ wypchnęli go

g Márk. 1. 14. Jan. 4. 43.
h Mátt. 13. 54. Márk. 6. 1.
i Ezái. 61. 1.
k Mátt. 4. 13.
l Jan. 4. 44.
m 1 Krol. 17. 9. Jákob 5. 17.
n 2 Krol. 5. 14.

precz

precz z miástá ; y wywiedli go ná wierzch gory / ná ktorey miásto ich zbudowáne było / áby go z niey ná
30 dol zrzućili. ♣ Ale on przeszedszy przez pośrzodek ich/uszedł.

31 Y Zstąpił do Kápernáum miástá Gálilejskiego : á tám je náuczał
32 w Sábbáty. ♣ Y zdumiewáli śię nád o náuką jego : bo byłá mocna
33 mowá jego. ♣ A w bożnicy p był człowiek / ktory miał duchá dyabłá nieczystego ; y záwołał głosem
34 wielkim / Mowiąc : ♣ Ach! Coż my z tobą mamy JEzuśie Názáreński ? Przyszedłeś ábyś nas wytráćił : znam ćię ktoś jest / żeś on
35 Swięty Boży. ♣ Y zgromił go Jezus/ mowiąc ; Umilkni / á wynidź z niego. Tedy dyabeł porzućiwszy go w pośrzodek / wyszedł z niego nic
36 mu nie záſzkodźiwszy. ♣ Y przyszedł strách ná wszystkie : y rozmawiáli miedzy sobą / mowiąc : Coż to zá słowo : że z władzą y z mocą q rozkázuje duchom nieczystym / á wy-
37 chodzą? ♣ Y rozeszłá śię o nim wieść ná wszystkie miejscá okoliczney kráiny.

38 A Jezus r wstawszy z bożnice / wszedł w dom Symonow / á świekrá Symonowá miáłá gorączkę wielką ; y prośili go zá nią. ♣
39 Tedy on stánąwszy nád nią / zgromił gorączkę / y opuśćiłá ją : á záraz em wstawszy/posługowáłá im.

40 A Gdy słońce záchodźiło / wszyscy ktorzy mieli chorujące ná rozmáite niemocy / przywodźili je do niego / á on ná káżdego z nich ręce
41 włożywszy/ uzdrawiał je. ♣ Ku temu wychodźili y dyabli z wielu ich / wołájąc y mowiąc ; Tyś jest on Chrystus s Syn Boży. Ale on zgromiwszy je, nie dopuszczał im mowić : bo wiedźieli iż on jest Chrystus.

42 A Gdy był dźień / wyszedszy szedł ná miejsce puste. A lud go szukał/ y przyszli áż do niego ; y zátrzymawáli go / áby nie odchodźił od
43 nich. ♣ A on rzekł do nich; Y innym miástom muszę opowiádáć krolestwo
44 Boże/bom ná to posłány. ♣ Y kazał w bożnicách Gálilejskich.

o Mátt. 7. 29. p Márk. 1. 23.
q Mátt. 8. 16. 9. 33.
r Mátt. 8. 14. Márk. 1. 30.
s Márk. 1. 34.

ROZDZIAŁ V.

Chrystus PAN kazánie miał. 6. Po kazániu ryby łowić kazał. 10. Apostoły powołał. 12. Trędowátego. 18. y powietrzem ruszonego, uzdrowił. 27. Mattenszá powołał. 29. Grzeszniki przyjmował y bronił ich. 34. O uczniu swoje przed Zakonnikámi śię zástáwił.

1 Y Stáło śię gdy nań lud a nálegał/ áby słuchał słowá Bożego/ że on stał podle jeźiorá Genezáret-
2 skiego. ♣ Y ujrzał dwie łodźi stojące przy jeźierzej: ále rybitwi wyszedszy
3 z nich/płokáli śieći. ♣ A wstąpiwszy w jednę z tych łodźi / ktora byłá Symonowá / prośił go áby málućko odjáchał od brzegu : á uśiad-
4 szy/uczył on lud z oney łodźi. ♣ A gdy przestał mowić/ rzekł do Symoná ; Zájedź ná głębią / á zápuśććie śie-
5 ći wásze ku łowieniu. ♣ A odpowiádájąc Symon / rzekł mu; Mistrzu / przez cáłą noc robiąc / niceśmy nie pojimáli : wszákże ná słowo twoje
6 zápuszczę śieć. ♣ A gdy to uczynili / zágárnęli ryb mnostwo wielkie ;
7 ták/że śię rwáłá śieć ich. ♣ Y skinęli ná towárzysze / ktorzy byli w drugiey łodźi/ áby przybywszy rátowáli ich : y przybyli / y nápełnili obie
8 łodźie áż śię zánurzáły. ♣ Co widząc Symon Piotr / przypadł do kolan JEzusowych/mowiąc ; Wynidź odemnie/ bom jest człowiek grzeszny /
9 PAnie. ♣ Abowiem go był strách ogárnął/ y wszystkie co z nim byli / z onego obłowu ryb ktore byli zá-
10 gárnęli. ♣ Tákże y Jákubá y Janá syny Zebedeuszowe / ktorzy byli towárzysze Symonowi. Y rzekł JEzus do Symoná: Nie bój śię ; Od
11 tego czásu ludźie łowić będźiesz. ♣ A oni wyciągnąwszy łodź ná brzeg / wszystko b opuśćiwszy / poszli zá nim. *

12 Y Stáło śię / gdy był w niektorym c mieśćie / że oto był tám mąż pełen trędu : ktory ujrzawszy JEzusá / padł ná twarz / y prośił go mowiąc: PAnie / jeśli chcesz mo-
13 żesz mię oczyśćić. ♣ Tedy wyciągnąwszy JEzus rękę / dotknął śię go / mowiąc ; Chcę / bądź oczyśćiony.
14 ♣ Y záraz odszedł trąd od niego. Y przykazał mu áby tego nikomu nie

E. ná Niedź. V. po S. Troj.
a Mátt. 4. 18. Márk. 1. 16.
b Márk. 10. 28.
c Mátt. 8. 2. Márk. 1. 40.

powiadał: ále rzekł, Idź / á ukaż się Kápłánowi; y ofiáruj zá oczysczenie twoje / ták jáko rozkazał d Mojżesz ná świádectwo przećiwko nim. 15 Y rozchodźiłá się tym więcey powieść o nim: y zchodźiły się mnostwá wielkie áby go słucháły / y uzdrowieni byli od niego / od niemocy swojich. 16 Ale on odchadzał ná pustynią / y modlił się.

17 Y Stáło się dniá niektorego / że on náuczał: á siedźieli też tám y Fáryzeuszowie y Náuczyćiele Zakonu / ktorzy się byli zeszli ze wszystkich miásteczek Gálilejskich / y Judskich / y z Jeruzalem: á moc Páńska *przytomna* byłá ku uzdrawiániu ich. 18 A oto mężowie nieśli ná łożu człowieká powietrzem e ruszonego: y szukáli *jakoby* go wnieść y postáwić przed nim. 19 A gdy nie ználeźli ktoredyby go wnieśli dla ćiżby / wstąpiwszy ná dach / przez posowę spuśćili go z łożem w pośrzodek przed Jezusá. 20 Ktory ujrzawszy wiárę ich / rzekł mu: Człowiecze / odpuszczone są tobie grzechy twoje. 21 Tedy poczęli myślić Náuczeni w pismie y Fáryzeuszowie / mowiąc: Ktoż to jest co mowi bluźnierstwá? Ktoż może odpuszczáć grzechy / tylko sam f Bog? 22 Ale Jezus poznawszy myśli ich / odpowiádájąc rzekł do nich: Coż myślićie w sercách wászych. 23 Coż jest łátwiejszego rzec? Odpuszczone są tobie grzechy twoje? Czyli rzec? Wstań / á chodź. 24 Ale iżbyśćie wiedźieli / że Syn g człowieczy ma moc ná źiemi odpuszczáć grzechy / (rzekł powietrzem ruszonemu) Tobie mowię wstań / á wźiąwszy ná się łoże swoje / idź do domu twego. 25 A on záráżem wstawszy przed nimi / wźiąwszy ná się to ná czym leżał / szedł do domu swego wielbiąc Bogá. 26 Y zdumieli się wszyscy / y chwalili Bogá: y nápełnieni byli bojáźnią / mowiąc: Widźieliśmy dźiś dźiwne rzeczy.

27 A Potym wyszedł / y ujrzał h Celniká imieniem Lewiego / śiedzącego ná cle / y rzekł mu: Pódź zá mną. 28 Y opuśćił wszystko: á wstawszy / szedł zá nim.

29 Y Spráwił mu Lewi ucztę wielką w domu swojim: á było wielkie zgromádzenie Celnikow y innych ktorzy z nim zá stołem śiedźieli. 30 Tedy szemráli Náuczeni w piśmie y Fáryzeuszowie / mowiąc do uczniow jego: Przecz z Celnikámi y z grzesznikámi jećie y pijećie? 31 A Jezus odpowiádájąc / rzekł do nich: Nie potrzebują zdrowi lekárzá / ále ći co się źle máją. 32 Nie przyszedłem i wzywáć spráwiedliwych / ále grzesznych do pokuty.

33 A Oni mu rzekli: Przecz Uczniowie k Janowi często poszczą y modlą się: tákże Fáryzejscy: á twoji jedzą y piją? 34 A on im rzekł: Izali możećie uczynić / żeby synowie łożnice małżeńskiey pośćili / poki z nimi jest l oblubieniec? 35 Lecz przyjdą dni / gdy oblubieniec odjęty będźie od nich: tedy w one dni pośćić będą. 36 Powiedźiał im też podobieństwo: Iż żaden łaty z száty nowey nie przyprawia do száty wiotchey / bo ináczey / to co jest nowego / drze *wiotche*: á do wiotchego / nie zgadza się łátá z nowego. 37 Y nikt nie leje m winá nowego w stáre státki: bo ináczey wino młode rozsádźi státki / y sámo wyćiecze / y státki się popsują. 38 Ale młode wino ma być wlewáne w stárki nowe: á ták oboje bywáją záchowáne. 39 A nikt / kto się nápił stárego / nie záraz chce młodego: ále mowi: Lepsze jest stáre.

ROZDZIAL VI.

Pan uczniow swojich kłosy w Sábbát rwących bronił. 6. Rękę uschłą uzdrowił. 13. Apostoły powołał. 20. O błogosłáwieństwie y złorzeczeństwie mowił. 36. Miłośiernymi być kazał. 41. Obłudy zdkazał. 43. Poczym poznáć dobrego y złego, pokazał. Pilne słuchánie słowá Bożego zálećił.

1 Y Stáło się a w drugi Sábbát / że szedł Jezus przez zbożá: y rwáli uczniowie jego kłosy / á rękámi wyćierájąc / jedli. 2 Ale niektorzy z Fáryzeuszow rzekli do nich: Przecz że czynićie to / czego b się nie godźi czynić w Sábbát. 3 A odpowiádájąc Jezus / rzekł do nich;

d 3 Moj. 14. 4.
e Mátt. 9. 2. Márk. 2. 3.
f Psalm 32. 2. y 51. 3. 4. Ezai. 43. 25. y 44. 22.
g Márk. 2. 10.
h Mátt. 9. 9. Márk. 1. 14.
i Mátt. 9. 13. 1 Tym. 1. 15.
k Mátt. 9. 14. Márk. 2. 18.
l Ezai. 62. 5. Jáná. 3. 29.
m Mátt. 9. 17.
a 5 Moj. 23. 25. Mátt. 12. 1. Márk. 2. 23.
b 2 Moj. 20. 10. 1 Sam. 21. 6.

Azaśćie tego nie czytáli co uczynił Dawid/ gdy łáknął sam/ y ći ktorzy z nim byli? 4 ♣ Jáko wszedł do domu Bożego/ á wziął chleby pokłádne/ y jadł: á dał y tym/ ktorzy z nim byli; ktorych śię nie godźiło jeść tylko c sámym Kápłánom. 5 ♣ Y rzekł im: Syn człowieczy jestći PAnem y Sábbátu.

6 Stáło śię tákże y w inszy Sábbát/ że JEzus wszedł d do bożnice/ y náuczał. Y był tám człowiek/ ktorego ręká práwa byłá uschłá. 7 ♣ Y podstrzegáli go Náuczeni w piśmie y Fáryzeuszowie/ jesliby w Sábbát uzdrawiał: áby ználeźli o coby nań skárżyli. 8 ♣ Ale on wiedźiał myśli ich: Y rzekł człowiekowi/ ktory miał rękę uschłą; Wstań/ á stań w pośrzodku. A on 9 wstawszy/ stánął. ♣ Rzekł tedy do nich JEzus: Spytam was o jednę rzecz; Godźili śię w Sábbáty dobrze czynić/ czyli źle czynić? Człowieká 10 záchowáć/ czyli zátráćić; ♣ A pojrzawszy w koło po wszystkich/ rzekł onemu człowiekowi: Wyćiągni rękę twoję. ♣ A on ták uczynił. Y przywrocona jest do zdrowia ręká jego jáko druga. 11 ♣ Ale oni nápełnieni będąc szaleństwem/ rozmawiáli miedzy sobą coby uczynić mieli JEzusowi.

12 Y Stáło śię w onej dni/ odszedł e ná gorę áby śię modlił: y był 13 tám przeznoc ná modlitwie Bożey. ♣ A gdy był dźień/ zwołał uczniow swych/ y wybrał z nich dwanaśćie; 14 ktore też názwał Apostołmi. ♣ (Symoná/ ktorego też názwał Piotrem/ y Andrzejá brátá jego/ Jákubá/ y Janá/ Filipá/ y Bártłomieja. 15 ♣ Máttheuszá/ y Tomaszá/ Jákubá syná Alfeuszowego/ y Symoná 16 ktorego zowią Zelotes. ♣ Judászá brátá Jákubowego/ y Judaszá Iszkáryotę/ ktory potym był zdrajcą.) 17 ♣ A zstąpiwszy z nimi/ stánął ná miejscu polá rownego; y gromádá uczniow jego/ y wielkie mnostwo ludu ze wszystkiey Judskiey ziemie/ y z Jeruzalem/ y z kráju pomorskiego/ leżącego przy Tyrze y Sydonie/ ktorzy byli przyszli/ áby go słucháli; y byli uzdrowieni od chorob swo-18 jich: ♣ Y ći ktorzy byli trapieni od duchow nieczystych/ byli uzdrowie-19 ni. ♣ A wszystek lud szukał jákoby śię go dotknąć: ábowiem moc wychodźiłá z niego/ y uzdrawiáłá wszystkie.

20 A On podniozszy oczy swoje ná uczniie/ mowił; Błogosłáwieni g jesteśćie wy ubodzy: bo wásze jest 21 krolestwo Boże. ♣ Błogosłáwieni jesteśćie ktorzy h teraz łákniećie: bo będźiećie násyceni. Błogosłáwieni jesteśćie ktorzy teraz i płáczećie bo 22 śię śmiać będźiećie. ♣ Błogosłáwieni będźiećie gdy was ludźie nienáwidźieć k będą/ y gdy was wyłączą/ y będą wás sromoćić/ y imię wásze wyrzucą jáko złe/ dla Syná 23 człowieczego. ♣ Rádujćie l śię dniá tego/ y weselćie śię: ábowiem oto zapłátá wászá jest obfita w niebieśiech. Boć ták właśnie Prorokom czynili Ojcowie ich. 24 ♣ Ale biádá m wam bogaczom: bo już maćie 25 poćiechę wászę. ♣ Biádá wam ktorzyśćie násyceni: ábowiem łáknąć będźiećie. ♣ Biádá wam ktorzy śię teraz śmiejećie: bo śię smęćić 26 y płákáć n będźiećie. ♣ Biádá wam gdyby dobrze o was mowili wszyscy ludźie; bo ták czynili fałszywym Prorokom Ojcowie ich.

27 Ale wam powiádam ktorzy słucháćie; Miłujćie nieprzyjáćioły o wásze/ czyńćie dobrze tym ktorzy was máją w nienawiśći. 28 ♣ Błogosławćie tym ktorzy was przeklináją/ y modlćie śię zá tymi ktorzy wam złość wyrządzáją. ♣ 29 Temu ktoryby p ćię uderzył w policzek/ nádstaw mu y drugiego: á temu ktoryćby brał płaszcz/ y sukniey 30 nie zbraniaj. ♣ Y káżdemu ktoryby ćię prośił/ daj; á temu co twoje bie-31 rze/ nie upominaj śię. ♣ Y coby śćie chćieli áby q wam ludźie czyni-32 li/ ták y wy im czyńćie. ♣ Abowiem jesli miłujećie te ktorzy r was miłują/ jákaż łáskę maćie? ábowiem y 33 grzesznicy toż właśnie czynią. ♣ A jesli dobrze czyniéćie tym ktorzy wam dobrze czynią/ jákaż łáskę maćie? ábowiem toż y grzesznicy czynią. 34 ♣ A jesli pożyczaćie tym od kto-

c 2 Moj. 19.33. 3 Moj. 8.31. y 24.9.
d Márk. 3.1.
e Mátt. 10.1. Márk. 3.13. y 6.7. Luka. 9.1.
f Márk. 3.7.
g Mátt. 5.3.
h Ezai. 65.13.
i Ezai. 61.2.3. y 66.10.
k Mátt. 5.11.
l Dźiej. 5.41.
m Amos 6.1.
n Jákub. 4.9. y 5.1.
o Mátt. 5.44.
p Mátt. 5.39. 1 Kor. 6.7.
q Mátt. 7.12. Tob. 4.16.
r Mátt. 5.46.

rych ſie ſpodziewacie odebrác/ jáką łáſkę macie? ábowiem y grzesznicy grzeſznikom pożyczáją/ áby záſię tyle odebráli. 35 Owſzem miłujćie nieprzyjaćioły wáſze/ y czyńćie im dobrze/ y pożyczajćie s/ nic ſię z kąd nie ſpodziewájąc; á będźie wielka zapłátá wáſzá/ y będźiećie synámi t Nawyżſzego: ábowiem on dobrotliwy jeſt przećiw niewdźięcznym y złym.

(s 5 Moj. 15. 8. t Mátt. 5. 45. E. ná N. IV. po S. Trojey.)

36 Przetoż/ Bądźćie miłoſierni/ jáko y Oćiec wáſz miłoſierny jeſt.

37 Nie ſądźćie/ á nie będźiećie ſądzeni: Nie potępiajćie/ á nie będźiećie potępieni: odpuſzczajćie/ á będźie wam odpuſzczono. 38 Dawajćie/ á będźie wam dano: miárę dobrą/ nátłoczoną/ y potrząśioną/ y oplywájącą dádzą ná łono wáſze. Abowiem tąż miárą ktorą mierzyćie/ będźie wam záś odmierzono.

39 Y powiedźiał im podobieństwo; Izali może x ślepy ślepego prowádźić? Azaż nie obádwá w doł wpádną? 40 Nie jeſtći uczeń nád y miſtrzá ſwego; lecz doſkonáły będźie káżdy/ *będźieli* jáko miſtrz jego. 41 A czemuż widźiſz źdźbło z woku brátá twego: á balki ktora jeſt w oku twojim nie baczyſz? 42 Abo jákoż możeſz rzec brátu twemu? Bráćie/ dopuść iż wyjmę źdźbło ktore jeſt w oku twojim; á ſam balki ktora jeſt w oku twojim nie widźiſz? Obłudniku/ wyjmij pierwey bálkę z oká twego: á tedy przejrzyſz/ ábyś wyjął źdźbło ktore jeſt w oku brátá twego.*

(u Mátt. 7. 2. x Mátt. 15. 14. y Mátt. 10. 28. Janá. 13. 16. y 15. 20 z Mátt. 7. 3.)

43 Nie jeſt bowiem drzewo a dobre/ ktore przynośi owoc zły; áni jeſt drzewo złe/ ktore przynośi owoc dobry. 44 Gdyż káżde drzewo/ z owocu włáſnego poznáne bywa: boć nie zbieráją z ciernia b figow/ áni z głogu zbieráją winnych gron. 45 Człowiek dobry z dobrego c ſkárbu sercá ſwego/ wynośi rzeczy dobre; á zły człowiek ze złego ſkárbu sercá ſwego/ wynośi rzeczy złe: ábowiem z obfitośći sercá mowią uſtá jego.

(a Mátt. 7. 17. b Mátt. 7. 16. c Mátt. 12. 35. d Máláchi 1. 6. Mátt. 7. 22. Rzym. 2. 13. Jákub 1. 22.)

46 Przecżże mię tedy zowiećie d Pánie Pánie; á nie czynićie tego co mowię? 47 Káżdy ktory przychodźi do e mnie/ á ſłucha słow mojich/ y czyni je/ pokażę wam komu 48 jeſt podobnym. Podobny jeſt człowiekowi dom budującemu; ktory kopał/ y wykopał głęboko/ á záłożył grunty ná opoce: á gdy przyſzłá powodź/ otráćiłá ſię rzeká o on dom/ ále nie mogłá go poruſzyć; bo był záłożony ná opoce. 49 Ale ktory słucha á nie czyni/ podobny jeſt człowiekowi ktory zbudował dom ſwoj ná źiemi bez gruntu: o ktory ſię otráćiłá rzeká/ y zárázem upádł á był upadek domu onego wielki.

(e Mátt. 7. 24.)

ROZDZIAŁ VII.

Chryſtus ná prośbę Stárſzych Zydowſkich. 6. Setniká wierzącego. 10. Sługę uzdrowił. 11. A ſyná wdowy w Nájim wzbudźił. 18. Do PAná Jan Chrzćićiel ucznie ſwe odeſłał. 24. PAn mu wielkie zálecenie dał. 30. Fáryzeuſzowie rádą Bożą pogárdźili. 36. Jeden z nich PAná ná ucztę prośił. 37. A PAn grzeſznicę pokutującą do łáſki ſwojey przyjął.

1 A Gdy dokończył a wſzyſtkich mow ſwojich przed onym ludem wſzedł do Kápernáum. 2 A niektorego Setniká sługá/ źle ſię májąc *już prawie* miał umrzeć/ ktore° on ſobie bárzo poważał: 3 Ten uſłyſzawſzy o JEzuśie/ poſłał do niego Stárſze z Zydow/ prosząc go/ áby przyſzedſzy uzdrowił ſługę jego. 4 A oni przyſzedſzy do JEzuſá prośili go z pilnośćią/ mowiąc; Godźien jeſt ábyś mu to uczynił. 5 Abowiem miłuje narod náſz/ y on nam bożnicę zbudował. 6 A ták JEzus ſzedł z nimi. Ale gdy nie dáleko był od domu/ poſłał do niego on Setnik przyjaćioły/ mowiąc mu: PAnie/ nie zádawaj ſobie prace; (Bomći nie jeſt godźien/ ábyś wſzedł pod dách moj: 7 Przetoż y ſámego śiebie nie miałem zá godnego/ ábym był miał przyść do ciebie.) Ale rzecz słowo/ á będźie uzdrowiony sługá moj. 8 Bomći y ja człowiek pod mocą poſtánowiony/ májący pod ſobą żołnierze: y mowię temu; Idź/ á idźie: á drugiemu; Przydź/ á przychodźi: á ſłudze mojemu; Czyń to/ á czyni. 9 Tedy uſłyſzawſzy to Jezus/ zádźiwił mu ſię: y obroćiwſzy ſię/ rzekł do ludu ktory zá nim ſzedł; Powiá-

(a Mátt. 8. 5.)

dam wam/ żem áni w Izráelu ták (10) wielkiey wiáry nie ználazł. ♣ A wroćiwßy śię do domu ći ktorzy byli posłáni/ ználeźli ſługę ktory śię źle miał/ zdrowego.

(11) Y Stáło śię názájutrz/ że ßedł do miáſtá ktore zowią Náim ; á ßło z nim ucżniow jego wiele/ y lud (12) wielki. ♣ A gdy śię przybliżył do bramy mieyſkiey/ tedy oto wynoßono umárłego/ ſyná jedynego mátki ſwojey ; á tá byłá wdową : á z nią (13) ßedł wielki lud miáſtá onego. ♣ Ktorą ujrzawßy PAn/ użalił śię jey/ y (14) rzekł jey ; Nie płácż. ♣ Y przyſtąpiwßy dotknął śię truny/ (á ći co nieśli/ ſtánęli) y rzekł ; Młodźieńcże/ tobie mowię/ wſtań. ♣ Y uśiadł (15) on ktory był umárły/ y pocżął mowić ; y oddał go mátce jego. ♣ Tedy (16) wßyſtkie ſtrách zdjął/ á wielbili Bogá/ mowiąc ; Prorok wielki powſtał miedzy námi/ á Bog náwiedźił lud ſwoj. ♣ Y rozeßłá śię o nim (17) tá wieść po wßyſtkiey Judſkiey źiemi/ y po wßyſtkiey okolicżney kráinie.

E. ná Niedź. XVI. po S. Trojcy

(18) Y Oznájmili b Janowi ucżniowie jego o tym wßyſtkim. ♣ A wezwawßy dwu niektorych z ucżniow ſwojch/ Posłał do JEzuſá/ (19) mowiąc : Tyżeś jeſt on ktory ma przyść? cżyli inßego cżekáć mamy? (20) ♣ A gdy przyßli do niego mężowie oni/ rzekli ; Jan Chrzćićiel posłał nas do ćiebie/ mowiąc ; Tyżeś jeſt ten ktory ma przyść? cżyli inßego (21) cżekáć mamy ; ♣ A oneyże godźiny wiele ich uzdrowił od chorob/ od niemocy/ y od duchow złych/ y wiele (22) ślepych wzrokiem dárował. ♣ A odpowiádájąc JEzus rzekł im ; Szedßy oznájmićie Janowi cośćie widźieli y ſłyßeli : iż c ślepi widzą/ chromi chodzą/ trędowáći biorą ocżyśćienie/ głuchy ſłyßą/ umárli zmartwychwſtáją/ á ubogim opowiádána bywa d Ewángelia : ♣ A (23) błogosłáwiony jeſt ktoby śię nie zgorßył ze mnie.

b Mátt. 11. 2.

c Ezái. 29. 18. y 35. 5. Mátt. 15. 30

d Ezái. 61. 1. Mátt. 11. 5.

(24) A Gdy odeßli posłowie Janowi/ pocżął mowić do ludu o Janie : Cośćie wyßli ná puſzcżą widźieć? Izali trzćinę chwiejącą śię od wiátru? ♣ Ale cośćie wyßli widźieć? (25) Izali cżłowieká w miękkie ßáty obleczonego? Oto ći ktorzy w ßátách koſztownych y w rozkoßy żyją/ ſą w (26) domách krolewſkich. ♣ Ale cośćie wyßli widźieć? Izali Proroká? Záiſte powiádam wam/ y więcey niż (27) Proroká. ♣ Tenći bowiem jeſt o ktorym nápiſano ; Oto Ja posyłam e Anjołá mego przed oblicżem twojim/ ktory zgotuje drogę twoję (28) przed tobą. ♣ Abowiem powiádam wam : Więtßego Proroká z tych/ ktorzy śię z niewiaſt rodzą/ niemáß nád Jana Chrzćićielá żadnego. Lecż kto mniejßy jeſt w kroleſtwie Bo(29)żym/ więtßy jeſt niżeli on. ♣ Tedy wßyſtek lud ſłyßąc to y Celnicy/ wielbili Bogá/ będąc ochrzcżeni (30) chrztem Janowym. ♣ Ale Fáryzeußowie y Zakonnicy pogárdźili rádą Bożą ſámi przećiwko ſobie/ nie będąc ochrzcżeni od niego.

e Máláe. 3. 1. Márk. 1. 2.

(31) Y Rzekł PAN ; Komuż tedy f przypodobam ludźie rodzáju (32) tego? ♣ A komu ſą podobni? Podobni ſą dźiećiom/ ktore śiedzą ná rynku/ á jedne ná drugie wołáją mowiąc ; Gráliſmy wam ná piſzcżałkách/ á nie táńcowáliśćie ; śpiewáliſmy żałobne pieśni/ á nie płá(33)káliśćie. ♣ Abowiem przyßedł g Jan Chrzćićiel/ y chlebá nie jedząc/ y winá nie pijąc/ á mowićie : Dyabelſtwo ma. ♣ Przyßedł Syn cżło(34)wiecży jedząc y pijąc/ á mowićie ; Oto cżłowiek obżercá y pijánicá winá/ przyjaćiel Celnikow y grzeßni(35)kow. ♣ Ale uſpráwiedliwiona jeſt mądrość od wßyſtkich ſynow ſwojich.

f Mátt. 11. 16.

g Mátt. 3. 4. Márk. 1. 6.

(36) Y Prośił go niektory z Fáryzeußow/ áby z nim jadł : á ták wßedßy w dom Fáryzeußow/ uśiadł. ♣ (37) A oto niewiaſtá ktora byłá w mieśćie grzeßna/ dowiedźiawßy śię iż śiedźi w domu Fáryzeußowym/ przyniosłá álábáſtrowy ſłojek máśći. ♣ A ſtánąwßy z tyłu u nog je° (38) płácżąc pocżęłá łzámi polewáć nogi jego ; á włoſámi głowy ſwojey ućieráłá/ y cáłowáłá nogi jego/ y máśćią mázáłá. ♣ A widząc to h Fá(39)ryzeuß ktory go był wezwał/ rzekł ſam w ſobie/ mowiąc ; Być ten był Prorokiem/ wiedźiałby ktora y jáka jeſt tá niewiáſtá/ co śię go do-

E. ná dźień Máryey Mágdáleny.

h Luká. 15. 2.

40 tyka: bo jest grześnicá. ♣ A odpowiádájąc Jezus/ rzekł do niego; Symonie/ mam ći nieco powiedźieć: A on rzekł; Powiedz Náuczyćielu.
41 ♣ Miał niektory lichwiarz dwu dłużnikow: jeden dłużen był pięć
42 set groszy/ á drugi pięćdźieśiat. ♣ A gdy oni nie mieli czym zápłáćić/ odpuśćił obiemá. ♣ Powiedz tedy/ ktory z nich bárźiey go miłowáć bedźie?
43 ♣ A odpowiádájąc Symon/ rzekł; Mniemam iż ten ktoremu więcey odpuśćił. A on mu rzekł;
44 Dobrześ rozsądźił. ♣ Y obroćiwszy śię do niewiásty/ rzekł Symonowi; Widźiż tę niewiástę? Wyszedłem do domu twego/ niedałeś wody ná nogi moje: ále tá łzámi polałá nogi moje/ y włosámi głowy swey otárłá.
45 ♣ Nie pocáłowałeś mię: ále tá jáko weszłá/ nieprzestáłá cáłowáć
46 nog mojich. ♣ Nie pomázałeś oliwą głowy moyey: ále tá máśćią pomázáłá nogi moje.
47 ♣ Dla czego mowię tobie/ odpuszczono jey wiele grzechow: gdyż wiele umiłowáłá: á komu máło odpuszczono/ máło
48 miłuje. ♣ A on jey rzekł: Odpuszczo-
49 ne są tobie grzechy. ♣ Y poczęli społ-śiedzący mowić miedzy sobą: Ktoż jest ten ktory y grzechy od-
50 puszcza? ♣ Y rzekł do niewiásty: Wiárá twoja ćiebie zbáwiłá. Idźże w pokoju.*

ROZDZIAŁ VIII.

Pánie niektore usługowáły PAnu. 5. PAn o naśieniu kazał. 16. Y o podobieństwie świecy. 19. Ktorzyby byli przyjáciele PAńscy. 21. Wiátry y náwálności uspokojił. 26. Opętánego od Dyabłá uwolnił. 37. Od Gádáreńczykow nie przyjęty. 43. Niewiástá krwie płynienie ćierpiąca. 49. Corká Jáiruszowa.

1 Y Stáło śię potym/ że on chodźił po miástách y po miásteczkách/ każąc y opowiádájąc krolestwo Bo-
2 że. A oni dwánaśćie *byli* z nim. ♣ Y niektore niewiásty ktore był uzdrowił od duchow złych y od niemocy ich: *jáko* Márya ktorą zwano Mágdálená/ z ktorey było śiedm dya-
3 błow a wyszło: ♣ Y Joáná/ żoná Chuzego/ Urzędniká Herodowego: y Zuzánná: y inszych wiele/ ktore mu służyły z májetnośći swojich.

4 A Gdy śię zchodźił wielki lud/ y z rożnych miast gárnęli śię do niego/ rzekł przez b podobieństwo; ♣
5 Wyszedł rozśiewcá/ áby rozśiewał naśienie swoje. A gdy on rozśiewał/ tedy jedno pádło podle drogi/ y podeptáne jest/ á ptacy niebiescy
6 pozobáli je. ♣ A drugie pádło ná opoke: á gdy weszło/ uschło: przeto iż
7 nie miáło wilgotnośći. ♣ A drugie pádło miedzy ćiernie: ále ćiernie wespoł z nim wzrosło/ y zádusiło je.
8 ♣ A drugie pádło ná źiemię dobrą: á gdy weszło/ przyniosło pożytek stokrotny. To mowiąc wołał: Kto ma uszy ku słuchániu/ niechaj słu-
9 cha! ♣ Y pytáli go c ucżniowie jego/ mowiąc: Coby to było zá podo-
10 bieństwo? ♣ A on im rzekł: Wam dano wiedźieć tájemnice krolestwá Bożego/ ále innym w podobieństwách: áby widząc d nie widźieli/ á
11 słysząc nie rozumieli. ♣ A to podobieństwo tákie *jest*: Náśienie jest
12 słowo Boże. ♣ A ktorzy podle drogi/ ći są ktorzy słucháją: zátym przychodźi dyabeł/ y wybiera słowo z sercá ich/ áby uwierzywszy/ nie
13 byli zbáwieni. ♣ A ktorzy ná opoce: *ći są* ktorzy gdy słucháją/ z rádośćią słowo przyjmują: ále ći korzenia nie máją: ći do czásu wierzą/ á czásu
14 pokusy odstępują. ♣ A ktore pádło miedzy ćiernie/ ći są ktorzy słucháją słowá: ále odszedszy/ od pieczołowánia/ y bogactw/ y roskoszy żywotá bywáją záduszeni/ y nie przynoszą
15 pożytku. ♣ Ale ktore *pádło* ná źiemię dobrą/ ći są ktorzy w sercu uprzejmym y dobrym słyszáne słowo záchowują/ y owoc przynoszą w ćierpliwośći.*

16 A Żaden zápaliwszy świece/ nie nákrywa e jey naczyniem/ áni jey kłádźie pod łoże/ ále ją stawia ná świeczniku; áby ći ktorzy wchodzą widźieli świátło. ♣ Bo niemász
17 nic tájemnego f/ coby nie miáło być objáwiono: y niemász nic skrytego/ czegoby śię nie dowiedźiano/ y coby
18 ná jáwią nie wyszło. ♣ Przetoż pátrzćie jáko słuchaćie: Abowiem kto ma/ temu g bedźie dano; á kto nic

ma/

Marginalia: a Márk. 16. 9. — E. w Niedźielę Miesopustną. — b Mátt. 13. 3. Márk. 4. 2. — c Márk. 4. 10. — d Ezái. 6. 9. Ezech. 12. 2. Mátt. 13. 14. Márk. 4. 12. Jan. 12. 40. Dźiej. 28. 26. Rzym. 11. 8. — e Mátt. 5. 15. Márk. 4. 21. Luká. 11. 33. — f Job. 12. 22. Mátt. 10. 26. Márk. 4. 22. — g Mátt. 13. 12. y 25. 29. Márk. 4. 25. Luká. 19. 26.

ma / y to co mniema że ma / będźie odięto od niego.

19 Tedy przyßli h do niego mátká y bráćia jego: ále do niego przystąpić nie mogli dla ludu. 20 Y dano mu znáć mowiąc: Mátká twojá y bráćia twoji stoją przed domem / chcąc ćię widźieć. 21 A on odpowiádájąc / rzekł do nich: Mátká i mojá y bráćia moji są ći / ktorzy słowá Bożego słucháją / y czynią je.

22 Y Stáło śię dniá jednego / że on wstąpił k w łodź y uczniowie jego / y rzekł do nich: Przepráwmy śię ná drugą stronę jeziorá. Y puśćili śię. 23 A gdy płynęli / usnął. Y przypádłá náwáłność wiátru ná jezioro / *y łodź śię* nápełniáłá / ták / że byli w niebeśpieczeństwie. 24 A przystąpiwßy / obudźili go / mowiąc; Mistrzu / mistrzu / giniemy! A on ocknąwßy śię / zgromił wiátr y wáły wodne / y uśmierzyły śię: y stáło śię ućißenie. 25 Tedy im rzekł: Gdźież jest wiárá wáßá? A bojąc śię / dźiwowáli śię / mowiąc jedni do drugich; Ktoż wżdy jest ten / że y wiátrom rozkázuje y wodam / á sąmu posłußne. 26 Y przewieźli śię do krájiny m Gádáreńczykow / ktora jest przećiw Gálilejey *ná drugi stronie.*

27 A Gdy wyśtąpił ná źiemię / zábieżał mu mąż niektory z onego miástá / co miał dyabły od niemáłego czásu; á nie obłoczył śię w száty / y nie mieszkał w domu / tylko w grobách. 28 Ten ujrzawßy JEzusá / zákrzyknął y upadł przed nim / á głosem wielkim rzekł: Coż ja mam z tobą JEzuśie Synu Bogá Nawyżßego? Proßę ćię nie dręcz mię. 29 Abowiem rozkázował onemu duchowi nieczystemu / áby wyßedł z onego człowieká. Bo od wiela czásow porywał go; á choćia go wiązano łáncuchámi y w pętách strzeżono / jednák on porwawßy okowy / bywał od dyabłá ná pustynie pędzony. 30 Y pytał go JEzus / mowiąc: Co maß zá imię? A on rzekł: Wojsko; ábowiem wiele dyabłow wstąpiło było weń. 31 Tedy go prośili / áby im nie rozkázował *z támtąd* odejść w przepáść. 32 A byłá tám trzodá wielka świni / ktora śię pásłá ná gorze / y prośili go / áby im dopuśćił wstąpić w nie. Y dopuśćił im. 33 A wyßedßy dyabli z onego człowieká / weßli w świnie: y porwáłá śię oná trzodá pędem z przykrá do jeziorá / y utonęłá. 34 A widząc pásterze co śię stáło / ućiekli: á poßedßy oznájmili to w mieśćie y we wśiách. 35 Y wyßli / áby ogládáli to co śię stáło: á przyßedßy do JEzusá / ználeźli człowieká onego z ktorego wyßli dyabli / obleczonego / przy dobrym baczeniu śiedzącego u nog JEzusowych; y báli śię. 36 Opowiedźieli im tedy ći ktorzy widźieli jáko uzdrowiono tego ktory był opętány. 37 Y prośiło go wßystko mnostwo oney okoliczney krájiny Gádáreńczykow / áby odßedł od nich: ábowiem ich był wielki strách ogárnął. A on wstąpiwßy w łodź / wroćił śię. 38 Y prośił go on mąż z ktorego n wyßli dyabli / áby był przy nim: ále go JEzus odpráwił / mowiąc; 39 Wroć śię do domu twego / á opowiádaj jákoć wielkie rzeczy Bog uczynił. Y odßedł / po wßystkim mieśćie opowiádájąc / jáko mu wielkie rzeczy JEzus uczynił.

40 Y Stáło śię gdy śię wroćił JEzus / że go przyjął lud: ábowiem náń wßyscy oczekawáli. 41 A oto przyßedł mąż o imieniem Jájirus; á ten był przełożonym bożnice: á przypádßy do nog JEzusowych / prośił go áby wßedł w dom jego. 42 Abowiem miał corkę jedyną około dwunaśći lat / ktora już konáłá. (A gdy on ßedł / ćisnął go lud.)

43 A Niewiástá p ktora płynienie krwie ćierpiáłá od lat dwunaśći / y wynáłożyłá byłá ná lekárze wßystko *swoje* pożywienie / á nie mogłá być od nikogo uleczona: 44 Przystąpiwßy z tyłu / dotknęłá śię podołká száty jego: á zárázem śię zástánowiło płynienie krwie jey. 45 Y rzekł JEzus; Ktoż jest co śię mnie dotknął? A gdy śię wßyscy zápieráli / rzekł Piotr y ći ktorzy z nim *byli*; Mistrzu / ludźie ćiśnie y tłoczy; á ty mowiß; Kto śię mnie dotknął? 46 Y rzekł JEzus; Dotknął

h Márk. 3. 32.
i Jan. 15. 14.
k Mátt. 8. 23.
l Job. 26. 12. Psalm 107. 29.
m Márk. 5. 1.
n Márk. 5. 18.
o Mátt. 9. 18. Márk. 5. 22.
p Mátt. 9. 20. Márk. 5. 25.

śię mnie ktoś ; bom poznał że moc ode mnie wyszła. 47 A widząc oná niewiásta że śię nie utáiłá/ ze drżeniem przystąpiłá/ y upádłá przed nim ; y dla czego śię go dotknęłá/ powiedźiáłá mu przed wszystkim ludem/ y iáko záraz uzdrowiona byłá. 48 A on iey rzekł ; Vfaj corko/ wiárá twoiá ciebie uzdrowiłá : Idźże w pokoju.

49 A Gdy on to ieszcze mowił/ przyszedł niektory q od Przełożonego boźnice/ powiádáiąc mu ; Iż umárłá corká twoiá/ nie trudź Náuczyćielá. 50 Ale IEzus vsłyszawszy to, odpowiedźiał mu / mowiąc : Nie boy śię/ tylko wierz ; á będźie uzdrowiona. 51 A wszedszy w dom/ nie dopuśćił z sobą wniść nikomu/ tylko Piotrowi/ y Iákubowi/ y Ianowi/ y Oycu y mátce oney dźieweczki. 52 A płákáli wszyscy/ y nárzekáli nád nią. Ale on rzekł: Nie płaczćie ; nie umárłáć/ ále r śpi. 53 Y náśmiewáli śię z niego/ wiedząc iż byłá umárłá. 54 A on wygnawszy precz wszystkie/ Y uiąwszy ią zá rękę/ záwołał mowiąc: Dźieweczko/ wstań. 55 Y wroćił śię duch iey ; y wstáłá záraz. Y rozkazał/ áby iey ieść dano. 56 Y zdumieli śię rodźicy iey. A on im zákazał/ áby nikomu nie powiádáli tego, co śię było stáło.

q Márk. 5. 35.
r Dáni. 12. 2. Mátt. 25. 5. Izá. 11. 11. Dźiej. 7. 61. y 13. 36. 1 Tess. 4. 15. 2 Piotr 3. 4.

ROZDZIAL IX.

PAn Apostoły rozesłał. 7. Herod o tym dźiwnie rozumiał. 12. Lud nákarmiony. 18. Ludzkie, y Apostolskie o PAnu rozumienie. 21. PAńskie przemienienie. 38. Mieśiecznik uzdrowiony. 46. Poswarek Apostolski uspokojony. 57. Iáko PAná náśládowáć.

1 A Zwoławszy a IEzus dwunáśći uczniow swoich/ dał im moc y władzą nád wszystkimi dyabły, y áby uzdrawiáli chorob y. 2 Y rozesłał ie żeby kazáli b krolestwo Boże/ y uzdrawiáli niemocne. 3 Tedy rzekł do nich ; Nie bierzćie c nic ná drogę/ áni lásk/ áni táistry/ áni chlebá/ áni pieniędzy/ áni po dwu sukien mieyćie. 4 A do ktoregokolwiek d domu wnidźiećie/ támże zostańćie/ y z tąmtąd wynidźćie. 5 A ktorzykolwiek e was nie przyięli/ wychodząc z miástá onego/ y proch z nog wászych otrząśnićie/ ná świádectwo przećiwko nim. 6 Wyszedszy tedy obchodźili wszystkie miásteczká/ opowiádáiąc Ewángelią / á wszędźie *chore* uzdrawiáiąc.

a Mátt. 10. 1. 2. Márk. 3. 13. y 6. 7.
b Mátt. 10. 7.
c Mátt. 10. 9.
d Márk. 6. 10.
e Dźiej. 13. 51. y 18. 6.

7 Y Vsłyszał Herod Tetrárchá o wszystkim f co śię dźiało od niego : y był wątpliwym/ dla tego że niektorzy powiádáli/ Iż Ian zmartwychwstał. 8 A niektorzy záśię ; Iż śię Eliasz ukazał : á drudzy/ iż Prorok ieden z onych stárych *zmartwych* wstał. 9 Tedy rzekł Herod ; Ianáć ia śćiął : Ktoż wżdy ten iest o ktorym ia tákie rzeczy słyszę? y prágnął go widźieć.

f Mátt. 14. 1. Márk. 6. 14.

10 A Wroćiwszy śię Apostołowie/ powiádáli mu cokolwiek czynili. A on g wźiąwszy ie z sobą/ ustąpił osobno ná mieysce puste przy mieśćie/ ktore zową Betsáidá. 11 Czego gdy śię lud dowiedźiał/ szedł zá nim : á przyiąwszy ie/ mowił im o krolestwie Bożym ; á te ktorzy uzdrowienia potrzebowáli/ uzdrawiał.

g Mátt. 14. 13. Márk. 6. 31.

12 A Gdy śię dźień począł skłániáć *ku wieczorowi*, przystąpiwszy oni dwánaśćie/ rzekli mu ; Rozpuść ten lud/ áby odszedszy do miásteczek okolicznych/ y do wśi/ y do gospod/ ználeźli żywność : bosmy h tu ná mieyscu pustym. 13 Ale on rzekł do nich : Dayćież wy im ieść. A oni powiedźieli ; Nie mamy więcey i tylko pięć chlebow y dwie rybie : oprocz żebysmy szli/ á kupili ná ten wszystek lud żywności. 14 Abowiem było mężow około pięći tyśięcy. Y rzekł do uczniow swoich ; Rozkażćie im uśieść w káżdym rzędźie po pięćidźieśiąt. 15 Y uczynili ták. Y uśiedli wszyscy. 16 A on wźiąwszy onych pięć chlebow/ y one dwie rybie/ weyrzawszy w niebo / błogosłáwił im/ y łamał/ y dawał uczniom áby kłádli przed on lud. 17 Y iedli/ y násyceni są wszyscy : y zebrano co im zbyło ułomkow/ dwánáśćie koszow.

h Mátt. 14. 15. Márk. 6. 35.
i Iana. 6. 9.

18 Y Stáło śię gdy śię on sam osobno modlił/ że z nim byli uczniowie ; y pytał k ich mowiąc : Kimże mię być powiádáią ludźie ?

k Mátt. 16. 13. Márk. 8. 27.

19 A oni odpowiádájąc rzekli; ♣ Jánem l Chrzćićielem; á drudzy Eliászem; á drudzy *mowią* iż Prorok niektory z onych stárych *zmartwych* wstał. ♣ 20 Y rzekł im: A wy kim mię być powiádaćie? A odpowiádájąc Piotr/ rzekł; CHrystusem m onym Bożym. ♣ 21 Ale on przygroziwszy *im*, rozkazał áby tego nikomu nie powiádáli: ♣ 22 Mowiąc że Syn człowieczy n muśi wiele ćierpieć/ á być odrzuconym od Stárszych ludu/ y od Przedniejszych káplánow/ y od Náucżonych w piśmie/ y być zábitym/ á trzećiego dniá zmartwychwstáć.

23 Y Mowił do wszystkich; Kto chce o zá mną iść/ niech záprzy sámego śiebie/ á niech bierze krzyż swoj ná káżdy dźień/ y náśláduje mię. ♣ 24 Abowiem ktobykolwiek chćiał záchowáć p duszę swoję/ stráći ją; á ktobykolwiek stráćił duszę swą dla mnie/ ten ją záchowa. ♣ 25 Abowiem q coż pomoże człowiekowi/ choćby wszystek świát pozyskał/ gdyby sámego śiebie stráćił ábo sobie uszkodźił. ♣ 26 Abowiem ktoby śię kolwiek wstydźił r zá mię y zá słowá moje/ zá tego śię Syn człowieczy wstydźić będźie/ gdy przydźie w chwale swey/ y w Ojcowskiey/ y świętych Anjołow. ♣ 27 Aleć wam powiádam prawdźiwie: Są niektorzy z tych s co tu stoją/ ktorzy nie ukuszą śmierći/ áż oglądáją krolestwo Boże.

28 Y Stáło śię t po tych mowách/ jákoby po ośmi dniách/ że wźiąwszy z sobą Piotrá/ y Janá y Jákubá/ wstąpił ná gorę áby śię modlił. ♣ 29 A gdy śię modlił/ stał śię ináksy kształt oblicza jego; y száty jego *száty śię* białe y świetne. ♣ 30 A oto dwá mężowie rozmawiáli z nim/ á ći byli Mojżesz y Eliasz. ♣ 31 Ktorzy pokazawszy śię w sławie/ powiádáli o jego śmierći/ ktorą miał podjąć w Jeruzalemie. ♣ 32 A Piotr/ y ći ktorzy byli z nim/ obćiążeni byli snem: á ocućiwszy śię/ ujrzeli u chwałę jego/ y onych dwu mężow ktorzy z nim stali. ♣ 33 Y stáło śię/ gdy oni odeszli od niego/ rzekł Piotr do Jezusá: Mistrzu/ dobrze nam tu być: Przetoż ucżyńmy trzy namioty; tobie jeden/ y Mojżeszowi jeden/ y Eliaszowi jeden: nie wiedząc co mowił. ♣ 34 A gdy on to mowił/ stał śię obłok/ y záćienił je: y báli śię 35 gdy oni wchodźili w obłok. ♣ Y stał śię głos z obłoku mowiący; Ten jest 36 Syn moj miły/ tego x słuchajćie. ♣ A gdy śię stał on głos/ ználeźiony jest sam JEzus. ♣ A oni milczeli/ y nie powiádáli w one dni nikomu nic z tego co widźieli.

37 Y Stáło śię y názájutrz/ gdy oni zstąpili z gory/ że mu lud wielki 38 zábieżał. ♣ A oto mąż z onego ludu záwołał mowiąc: Náuczyćielu/ proszę ćię wejrzy ná syná mego; boć 39 jedynego mam. ♣ A oto duch *zły* popada go/ á záraz krzyczy/ á on rozdźiera go śliniącego śię: á zá ledwie odchodźi od niego skruszywszy go: ♣ 40 Y prośiłem ucżniow twojich áby 41 go wygnáli; ále niemogli. ♣ Tedy JEzus odpowiádájąc/ rzekł: O rodzáju niewierny y przewrotny! Dokądże z wámi będę? Y *dokądże* was ćierpieć będę? Przywiedź tu syná 42 twego. ♣ A w tym gdy on przychodźił/ rozdárł go dyabeł y roztárgał. ♣ Ale Jezus zgromił duchá niecżystego/ y uzdrowił młodźieńcá/ y od43dał go ojcu jego. ♣ Y zdumieli śię wszyscy nád wielmożnośćią Bożą.

A Gdy śię wszyscy dźiwowáli wszystkim rzeczam ktore czynił JEzus/ rzekł do ucżniow swojich: 44 Składajćie wy do uszu wászych słowá te: Abowiem Syn człowieczy z 45 ma być wydány w ręce ludzkie. ♣ Lecz oni nie zrozumieli słowá tego/ y było zákryte od nich/ że go pojąć nie mogli; y nie śmieli go pytáć o to słowo.

46 Y Wszczęłá a śię gadká miedzy niemi: Ktoby z nich był 47 nawiętszym. ♣ A JEzus widząc myśl sercá ich/ wźiąwszy dźiećię/ postáwił 48 je podle śiebie. ♣ Y rzekł im: Ktobykolwiek q przyjął to dźiećiątko w Imieniu mojim/ mnie przyjmuje; á ktokolwiek c mnie przyjął/ przyjmuje onego ktory mię posłał. Abowiem kto jest namniejszy miedzy d wszystkimi wámi/ tenći będźie wielkim.

l Mátt. 14. 2. m Mátt. 16. 16. n Mátt. 16. 21. Márk. 8. 31. o Mátt 10. 38. y 16. 24 Márk. 8. 34. Luka. 17. 33. p Mátt. 10. 39. Janá. 12. 25. q Luka. 9. 25. r Mátt. 10. 33. Márk. 8. 38. Luka. 12. 9. 2 Tym. 2. 12. s Mátt. 16. 28. Márk. 9. 1. t Mátt. 17. 1. u 2 Piotr 1. 16.

x 5 Moj. 18. 15. Dźiej. 3. 22. y Mátt. 17. 14. Márk. 9. 14. z Mátt. 17. 22. Márk. 9. 31 a Mátt. 18. 1. b Márk. 9. 37. c Mátt. 10. 40. d Mátt. 20. 26.

49 A Jan odpowiádájąc rzekł; Miſtrzu/ widźieliſmy niektorego w Imieniu e twojim dyabły wyganiájącego/ y zábraniáliſmy mu przeto/ że *zá tobą* z námi nie chodźi.

e Márk. 9. 38.

50 Y rzekł do niego JEzus: Nie zábraniajćie *mu*; bo kto nie jeſt przeciwko nam/ zá námi jeſt.

51 Y Stáło śię/ gdy śię wypełniły dni/ áby był wźięty wzgorę/ iż śię on ná to udał/ áby ſzedł do Jeruzalem.

52 Tedy poſłał poſły przed ſobą: Ktorzy idąc weſzli do miáſteczká Sámárytáńſkiego/ áby mu nágotowáli *goſpodę*.

53 Lecz oni go nieprzyjęli/ przeto że oblicże jego było obrocone do Jeruzalem.

54 A widząc to ucżniowie jego Jákub y Jan/ rzekli: PAnie/ chceſzże iż rzecżemy áby ogień zſtąpił z niebá/ y zpalił je jáko y f Eliaſz ucżynił?

f 2 Krol. 1. 10.

55 Ale JEzus obrociwſzy śię zgromił je/ y rzekł: Nie wiećie wy jákiego jeśćie duchá.

56 Abowiem Syn cżłowiecży nie przyſzedł g zátrácáć duſz ludzkich/ ále záchowáć. Y ſzli do inſzego miáſtecżká.

g Jana. 3. 17.

57 Y Stáło śię gdy oni ſzli/ że w drodze rzekł niektory h do nie°: Pojdę zá tobą gdźiekolwiek pojdźieſz PAnie.

h Mátt. 8. 19.

58 A Jezus mu rzekł: Liſzki mają jámy/ y ptáſzkowie niebieſcy gniazdá: ále Syn cżłowiecży nie ma gdźieby głowę ſkłonił.

59 Y Rzekł i do drugiego: Podź zá mną. Ale on rzekł: PAnie/ dopuść mi pierwey odejść y pogrześć Ojcá mego.

i Mátt. 8. 21.

60 Ale mu JEzus rzekł: Niechaj umárli grzebią umárłe ſwoje: á ty poſzedſzy/ opowiádaj kroleſtwo Boże.

61 Rzekł też y drugi: Pojdę zá tobą PAnie: ále mi pierwey dopuść pożegnáć śię z tymi ktorzy ſą w domu mojim.

62 Rzekł do niego JEzus: Zaden ktoryby przyłożył rękę ſwoję do pługá/ á oglądałby śię ná zad/ nie jeſt ſpoſobny do kroleſtwá Bożego.

ROZDZIAL X.

PAn rozeſłał śiedmdźieśiąt ucżniow. 10. *Niewdźiecżność miaſt niektorych.* 17. *Vcżył z cżego śię rádowáć* 21. *Ojcá ſwego chwalił.* 23. *Ocży błogosłáwione.* 19. *Ktoby był náſzym bliźnim, náucżył.* 39. *Márthę gromił.* 42. *Máryą pochwalił.*

E. w dźień S. Łukaſzá.

1 A Potym náznácżył PAn y drugich śiedmdźieśiąt: y rozeſłał je po dwu przed oblicżem ſwojim do káżdego miáſtá y miejſcá/ do ktorego ſam przyść miał.

2 Y mowił im; a Zniwo wprawdźie wielkie: ále robotnikow máło: Prośćież tedy b PAná żniwá/ áby wypchnął robotniki ná żniwo ſwoje.

a Mátt. 9. 37.
b Efez. 6. 19. 2 Teſſ. 3. 1.

3 Idźćież: Oto Ja was c poſyłam jáko báránki w poſrzod wilkow.

c Mátt. 10.16.

4 Nie nośćież mieſzká/ áni d táiſtry/ áni obuwia: y nikogo w drodze e nie pozdrawiajćie.

d Márk. 6. 8.
e 2 Krol. 4. 29.

5 A do ktoregokolwiek domu f wnidźiećie/ naprzod mowćie; Pokoj temu domowi.

6 A jeśliby tám był *ktory* ſyn pokoju/ odpocżnie nád nim pokoj wáſz: á jeśliż nie/ wroći śię do was.

f Mátt. 10.12.

7 A w tymże domu zoſtáńćie g jedząc y pijąc to co máją. Abowiem godźien h jeſt robotnik zapłáty ſwojey. Nie przechodźćie śię z domu do domu.

g 1 Kor. 10.25.
h 3 Mojż. 19.13. 5 Mojż. 24.14. 1 Kor. 9. 14. 1 Tym. 5. 14.

8 A do ktoregobyśćiekolwiek miáſtá weſzli/ á przyjęliby was/ jedzćie co przed was położą.

9 Y uzdrawiajćie niemocne/ ktorzyby w nim byli/ á mowćie im: Przybliżyło śię do was kroleſtwo Boże.

10 A do ktoregobyśćiekolwiek miáſtá weſzli / á nie przyjętoby was/ wyſzedſzy ná ulice jego/ mowćie:

11 Y proch ktory przylnął i do nas z miáſtá wáſzego / otrząſámy ná was: Wſzákże to wiedzćie/ że śię do was przybliżyło kroleſtwo Boże.

i Mátt. 10.14. Luka. 9. 5. Dźiej. 13.51. y 18.6.

12 A mowię wam: Iż Sodomie w on dźień lżey bedźie niż onemu miáſtu.*

13 Biádá k tobie Chorázynie/ biádá tobie Betſáido: bo gdyby śię były w Tyrze y w Sydonie te cudá ſtáły/ ktore śię ſtáły w was/ dawnoby były w worze y w popiele śiedząc pokutowáły.

k Mátt. 11.20.

14 Dla tego Tyrowi y Sydonowi lżey bedźie ná ſądźie niżeli wam.

15 A ty Káphernáum ktoreś áż do niebá wywyżſzone / áż do piekłá ztrácone bedźieſz.

16 Kto was ſłucha/ mnie ſłucha: á kto wámi l gárdźi/ mną m gárdźi: á kto mną gárdźi/ gárdźi onym/ ktory mię poſłał.

l Mátt. 10.40. Jana. 13.20.
m 1 Teſſ. 4. 8.

17 A Ták wróćili śię oni śiedmdźieśiąt z weselem/ mówiąc: PAnie/ y dyabli, śię nam poddawáją w Jmieniu twojim. 18 Tedy im rzekł: Widźiałem n szátáná jáko błyskáwicę z niebá zpadájącego. 19 Oto wam dawam o moc/ ábyśćie deptáli po wężách y po niedźwiadkách/ y po wszystkiey mocy nieprzyjaćielskiey/ á nic was nie uszkodźi. 20 Wszákże nie rádujćie śię z tego/ iż śię wam duchowie poddawáją: ále ráczey rádujćie śię/ że imioná wásze p nápisáne są w niebieśiech.

21 ONeyże godźiny rozrádował q śię JEzus w duchu/ y rzekł: Wysławiam ćię Ojcze/ PAnie niebá y źiemie/ żeś te rzeczy zákrył przed r mądrymi y rostropnymi/ á objáwiłeś je niemowiątkom. Záprawdę Ojcze/ że śię ták upodobáło tobie. 22 Wszystkie s rzeczy dáne mi są od Ojcá mego: á nikt t nie zna kto jest Syn/ tylko Oćiec: y kto jest Oćiec/ tylko Syn: á komuby chćiał Syn objáwić.

23 TEdy obróćiwszy śię do u uczniow/ rzekł im z osobná: Błogosłáwione oczy/ ktore widzą co wy widźićie. 24 Bo powiádam wam/ iż wiele Prorokow y Krolow żądáli widźieć co wy widźićie/ ále nie widźieli: y słyszeć co wy słyszyćie/ ále nie słyszeli. 25 A oto niektory x Zakonnik powstał kusząc go y mowiąc: Náuczyćielu/ co czyniąc odźiedźiczę żywot wieczny? 26 A on rzekł do niego: W Zakonie co nápisano? 27 Jáko czytasz? A on odpowiádájąc rzekł: Będźiesz miłował y PAná Bogá twego/ ze wszystkiego sercá twego/ y ze wszystkiey duszé twojey/ y ze wszystkiey śiły twojey/ y ze wszystkiey myśli twojey: á bliźniego twego/ jáko z sámego śiebie. 28 Y rzekł mu: Dobrześ odpowiedźiał: to czyń/ á będźiesz żył. 29 A on chcąc sámego śiebie usprawiedliwić/ rzekł do JEzusá: Y ktoż jest moj bliźni? 30 Ale JEzus odpowiádájąc rzekł: Człowiek niektory zstępował z Jeruzalem do Jerychá/ y wpadł miedzy zbojce: ktorzy złupiwszy go/ y rány mu zádawszy/ odeszli/ ná poły umárłego zostáwiwszy. 31 Y przydáło śię/ że Kápłan niektory szedł tąż drogą: á ujrzawszy go/ pominął. 32 Tákże y Lewitá dostawszy śię ná ono mieysce/ á przyszedszy y ujrzawszy go, pominął. 33 Ale Sámárytan niektory jádąc/ przyjáchał do niego: ujrzawszy/ użalił śię go. 34 A przystąpiwszy/ záwiązał rány jego/ á nálawszy oliwy y winá/ włożywszy go ná bydlę swoje/ wiodł go do gospody/ y miał stáránie o nim. 35 A názajutrz odjeżdżájąc/ wyjął dwá groszá/ y dał gospodarzowi/ mowiąc mu; Miey o nim stáránie; á cokolwiek nád to wynáłożysz/ ja gdy śię wrocę/ oddam ći. 36 Ktoryż tedy z tych/ trzech zda śię tobie bliźnim być onemu/ co był wpadł miedzy zbojce? 37 A on rzekł; Ten ktory uczynił miłośierdźie nád nim. Rzekł mu tedy JEzus; Jdźże/ y ty uczyń tákże.

38 Y Stáło śię gdy oni szli/ że on wszedł do niektorego miásteczká: á niewiástá niektora imieniem Martá przyjęłá go do domu swego. 39 A tá miáłá śiostrę ktora zwano Márya/ ktora też uśiadszy u nog JEzusowych/ słucháłá słow jego. 40 Ale Martá roztárgniona byłá około rozmájitey posługi: ktora przystąpiwszy rzekłá; PAnie/ y niedbasz że śiostrá mojá mnie sámę zostáwiłá/ ábym posługowáłá? Rzeczże jey áby mi pomogłá. 41 A odpowiádájąc JEzus/ rzekł jey; Márto/ Márto! Troszczesz śię y kłopoczesz śię około wielu rzeczy: 42 Aleć jednego potrzebá. Lecz Márya dobrą część obráłá/ ktora od niey odjęta nie będźie.

ROZDZIAŁ XI.

Pan uczył modlić śię. 12. Dyabelstwo nieme wygnał. 17. Niewiasty wyznánia poprawił. 29. O Jonaszu. 32. Niniwczykach. 33. Swiecy. 34. Oku mowił. 38. Ná obłudę Fáryzejską nárzekał, y kardniem groził.

1 Y Stáło śię/ gdy on był ná niektorym mieyscu modląc śię/ że gdy przestał/ rzekł do niego jeden z uczniow jego; PAnie/ náucz nas modlić śię/ ták jáko y Jan náuczył ucznie swoje. 2 Y rzekł im; Gdy śię

n *Objáw.* 12. 9. o *Márk.* 16.18. p *Filip.* 4. 3. q *Mátt.* 21.25. r *Ezái.* 29.14. 1 *Kor.* 1. 26. s *Mátt.* 11.27. t *Jan.* 1. 18.

E. *ná Niedź. XIII. po S. Trojcy.*

u *Mátt.* 13.16. x *Mátt.* 22.35. *Márk.* 12.28. y 5 *Moj.* 6. 5. y 10. 12. y 30.16 z 3 *Moj.* 19.18. *Rzym.* 13. 9. *Gálát.* 5. 14. *Jákub.* 2. 8.

a Matt. 6. 9.

a modlićie/ mowćie: Oycże nász/ ktory's jest w niebieśiech. Swięć śię Jmię twoje. Przydź krolestwo twoje. Badź wola twojá/ jáko w niebie ták y ná ziemi. 3 ✤ Chlebá nászego powszedniego daj nam ná káżdy dźień. 4 ✤ Y odpuść nam grzechy násze: bo tez y my odpuszczamy káżdemu winowájcy nászemu. ✤ A nie wwodź nas ná pokuszenie: Ale nas zbaw od złego.

5 ZAtym rzekł do nich: Ktoż z was mieć będźie przyjaćielá/ y poydźie do niego o połnocy/ y rzecze mu: Przyjaćielu/ pożycz mi trzech chlebow. 6 ✤ Abowiem przyjaćiel moj przyszedł z drogi do mnie/ á nie mam co przeden położyć. 7 ✤ A on będąc w domu/ odpowiedźiałby mowiąc: Nie uprzykrzaj mi śię: już są drzwi zámkniony/ á dźiatki moje są ze mną w pokoju: nie mogę wstáć ábym ći dał. 8 ✤ Powiádam wam/ Choćiażby mu nie dał wstawszy/ przeto że jest przyjaćiel jego: wszákże dla niewstydliwego *nálegánia* jego/ wstawszy da mu ile potrzebuje. 9 ✤ Y Jać wam powiádam: Prośćie/ á będźie b wam dano: szukájćie/ á znájdźiećie: kołaczćie/ á będźie wam otworzono. 10 ✤ Káżdy bowiem kto prośi/ bierze: á kto szuka/ znájduje: á temu co kołácze/ będźie otworzono. 11 ✤ A ktoryż jest z was c Oćiec/ ktorego gdyby prośił syn o chleb/ izali mu da kámień? ✤ Abo *prośiłliby* o rybę: izali mu miásto ryby da węża? 12 ✤ Abo prośiłliby o jáje: izali mu da niedźwiadká? 13 ✤ Ponieważ tedy wy będąc złymi/ umiećie dáry dobre dawáć dźiećiom wászym: jákoż dáleko więcey Oćiec wász niebieski da Duchá Swiętego tym/ ktorzy go on proszą?

b Jerem. 29.12. Matt. 7. 7. y 21.22 Márk. 11.24. Janá. 14.13. y 15.7. y 16.23 Jakub. 1. 6.

c Matt. 7. 9.

E. ná N. III. w Post.

14 TEdy wyganiał d dyabłá ktory był niemy. Y stáło śię gdy wyszedł on dyabeł/ przemowił niemy: y dźiwowáł śię lud. 15 ✤ Ale niektorzy z nich mowili: Przez Beelzebubá e kśiążę dyabelskie wygania dyabły. 16 ✤ Drudzy záśię kusząc *go*/ żądáli známienia od niego z niebá. 17 ✤ Ale on widząc myśli ich/ rzekł im: Káżde krolestwo g rozdźielone sámo przećiwko sobie/ pustoszeje/ á dom ná 18 dom upada. ✤ A jesliżeć y szatan rozdźielony jest przećiwko sobie/ jákoż śię ostoji krolestwo jego? Abowiem powiádaćie/ iż Ja przez Beelzebubá wyganiam dyabły. 19 ✤ A jesliż Ja przez Beelzebubá wyganiam dyabły/ synowie wászy przez kogoż wyganiáją? Przetoż oni będą sędźiámi wászymi. 20 ✤ Ale jesliż Ja pálcem Bożym wyganiam dyabły/ záiste przyszło do was krolestwo Boże. ✤

d Matt. 9. 32. y 12.22

e Márk. 3. 22.

21 Gdy mocarz uzbrojony strzeże páłácu swego/ w pokoju są májętnośći jego. 22 ✤ Ale gdy mocniejszy nádeń nádszedszy zwyćięży go/ odejmuje h wszystko oręże jego w ktorym ufał/ á łupy jego rozdawa. 23 ✤ Kto nie jest ze mną/ przećiwko mnie jest: á kto nie zbiera ze mną/ rozprasza. 24 ✤ Gdy duch nieczysty wychodźi i od człowieká/ przechadza śię po miejscách suchych szukájąc odpoczynienia: á nie ználazszy/ mowi: Wrocę śię do domu mego z kądem wyszedł. 25 ✤ A przyszedszy/ znájduje umiećiony y ochędożony. 26 ✤ Tedy idźie y bierze z sobą śiedm innych duchow gorszych niżeli sam/ á wszedszy mieszkáją tám: y bywáją *rzeczy* ostátnie człowieká onego k gorszę niżeli pierwsze. 27 ✤ Y stáło śię gdy on to mowił/ że wyniozszy głos niektora niewiástá z ludu/ rzekłá mu: Błogosłáwiony żywot ktory ćię nośił/ y pierśi ktoreś ssał! 28 ✤ Ale on rzekł: Owszem błogosłáwieni *są*, ktorzy słucháją słowá Bożego/ y strzegą go.*

f Matt. 16. 1.

g Matt. 12.25.

h Koloss. 2. 19.

i Matt. 12.43.

29 A Gdy śię lud gromádźił/ począł mowić; Rodzaj ten zły l jest: známienia szuka/ ále mu známię nie będźie dáne/ tylko ono známię Jonaszá m Proroká. 30 ✤ Abowiem jáko Jonasz *był* zá známię Niniwczykom: ták będźie y Syn człowieczy temu rodzájowi. 31 ✤ Krolowa z Południá n stánie ná sądźie z mężámi rodzáju tego/ y potępi je: bo przyjáchálá od kończyn źiemie/ áby słucháłá mądrośći Sálomonowey: á oto tu więcey niżeli Sálomon. ✤ 32 Mężowie Niniwitscy o stáną ná sądźie z tym rodzájem/ y potępią go: przeto/ że pokutowáli ná kazánie p Jonaszowe: á oto tu więcey niżeli Jonasz. 33 ✤ A nikt q świecę zá-

k Zyd. 9. 4. 2 Piotr 2. 20.

l Matt. 12.38.

m Joná. 2. 1.

n 1 Krol 10. 1. 2 Kron 9. 1.

o Matt. 12.41.

p Joná. 3. 5.

q Matt. 5. 15. Márk 4. 21. Luka. 8. 16.

da-

paliwszy/nie stawia jey w skrytości/ áni pod korzec: ále ná świecznik: áby ći ktorzy wchodzą / świátło widźieli. 34 ♣ Swiecą r ćiáłá jest oko. Jesliby tedy oko twoje było szczere/ y ćiáło twoje wszystko będźie jásne: á jesliby złe było / y ćiáło twoje ćiemne będźie. 35 ♣ Pátrzayże tedy / áby świátło ktore jest w tobie / nie było ćiemnośćią. 36 ♣ Jesli tedy wszystko ćiáło twoje jásne będźie / nie máiąc jákiey cząstki záćmioney: będźieć wszystko *ták* jásne / jáko kiedy świecá bláskiem oświeći.

37 A Gdy to mowił / prośił go niektory Fáryzeusz áby jadł obiad u niego: Wszedszy tedy / uśiadł *zá stołem.* 38 ♣ A widząc to Fáryzeusz/ dźiwował s śię / że śię nie umył przed obiádem. 39 ♣ Y rzekł PAn do niego: Teraz wy Fáryzeuszowie / to co jest zewnątrz t kubká y misy/ ochędażaćie: ále to co jest wewnątrz w was/ pełne jest drápiestwá y złośći. 40 ♣ Szaleni / izaż ten ktory uczynił to co jest zewnątrz/nie uczynił też tego co jest wewnątrz? 41 ♣ Wszákże y z tego co jest u wewnątrz dawajćie jáłmużnę: á oto wszystkie *rzeczy* będą wam czyste. 42 ♣ Ale biádá wam Fáryzeuszowie / że dawaćie dźieśięćinę z miętki x y z ruty y z káżdego źiela: lecz opuszczajćie sąd y miłość Bożą: teć rzeczy trzebá było czynić / á onych nie opuszczáć. 43 ♣ Biádá wam Fáryzeuszowie/ że miłujećie pierwsze y miejscá w bożnicách/y pozdrowiánia ná rynkách. 44 ♣ Biádá wam Náuczeni w piśmie z y Fáryzeuszowie obłudni / bośćie jáko groby ktorych nie widáć / á ludźie ktorzy chodzą po nich/ nie wiedzą *o nich.*

45 A Odpowiádájąc niektory z Zakonnikow / rzekł mu; Náuczyćielu/to mowiąc y nas háńbisz. 46 ♣ A on rzekł: Y wam a Zakonnikom/ biádá: ábowiem obćiążaćie ludźie brzemiony nieznośnymi / á sámi śię y jednym pálcem swojim tych brzemion nie dotykaćie. 47 ♣ Biádá wam że budujećie groby b Prorokow/á ojcowie wászy pozábijáli je. 48 ♣ Zájiste/ świádczyćie iż śię kocháćie w uczynkách ojcow wászych: ábowiem oni je pozábijáli / á wy budujećie 49 groby ich. ♣ Dla tegoż też Mądrość Boża rzekłá; Pośle do nich c Proroki d Apostoły/ á z nich *niektore* zábijáć y prześládowáć będą: 50 ♣ Aby szukano od tego rodzáju krwie wszystkich Prorokow / ktora wylána jest od záłożenia świátá: 51 ♣ Od krwie e Ablá / áż do krwie f Zácháryaszá/ ktory zginął miedzy ołtarzem y kośćiołem. Zájiste powiádam wam/ będą jey szukáć od rodzáju tego. 52 ♣ Biádá wam Zakonnikom / bośćie wźięli klucz g umiejętnośći: sámiśćie nie weszli / á tym ktorzy wniść chćieli/ zábraniáliśćie.

53 A Gdy im to mowił / poczęli nań Náuczeni w piśmie y Fáryzeuszowie bárzo náćieráć / y przyczyny mu dawáć do mowienia co 54 wielu *rzeczách*: ♣ Czyhájąc nań/ y szukájąc áby co uchwyćili z ust jego/ żeby go oskárżyli.

Rozdział XII.

Strzeż śię kwásu Fáryzejskiego. 5. Kogo śię bać. 16. Bogátego postępki. 31. Krolestwá Bożego szukáć. 39. O przyśćiu PAńskim niespodźiánym. 42. O sludze wiernym y mądrym. 45. O sludze złym. 49. O niepokoju przy Ewángeliey.

1 MIedzy tym gdy śię zgromádźiło wiele tyśięcy ludu / ták iż jedni po drugich deptáli / począł mowić do uczniow swojich; Naprzod strzeżćie a śię od kwásu Fáryzejskiego/ ktory jest obłudá. 2 ♣ Bo nie jest nic skrytego / coby b objáwiano być nie miáło: áni tájemnego / czegoby śię dowiedźieć nie miano. 3 ♣ Przeto/ cośćie mowili w ćiemnośći/ ná świetle słyszano będźie: á cośćie w ucho szeptáli w komorách/ 4 obwołano będźie ná dáchách. ♣ A mowię wam przyjaćiołom mojim; Nie bojćie c śię tych / ktorzy ćiáło zábijáją / á potym nie máją 5 coby więcey uczynili. ♣ Ale wam okażę kogo śię bać maćie; Bojćie śię tego / ktory gdy zábije / ma moc wrzućić do piekielnego ogniá. Zájiste powiádam wam / tego śię bojćie. 6 ♣ Izali pięći wroblikow nie przedáją d zá dwá pieniążki? Wszákże jeden z nich nie jest w zápámiętániu

r Mátt. 6. 22. s Mátt. 15. 2. t Mátt. 23. 25. Tytus. 1. 15. u Psalm 41. 1. y 112. 5. x Mátt. 23. 23. y Mátt. 23. 6. z Mátt. 23. 27. a Mátt. 23. 4. Dźiej. 15. 10. b Mátt. 23. 29.

c Mátt. 23. 34. d Mátt. 10. 16. e 1 Moj. 4. 8. f 2 Kron. 24. 12. Mátt. 25. 35. g Mátt. 23. 13.

a Mátt. 16. 6. Márk. 8. 15. b Job. 12. 22. Mátt. 10. 26. c Ezdi. 51. 7. Jerem. 1. 8. d Mátt. 10. 29.

7 przed oblicżem Bożym: ♣ Owszem y włosy e głowy wászey wszystkie są policżone. ♣ Przetoż śię nie bojćie: nád wiele wroblikow wyśćie zacnieyszy. 8 ♣ A mowię wam, Wszelki ktoryby mię wyznał f przed ludźmi/ y Syn człowieczy wyzna go przed Anyoły Bożymi. 9 ♣ Ale ktoby śię mnie záprzał g przed ludźmi/ zápra śię go przed Anyoły Bożymi. 10 ♣ Y káżdemu ktoby mowił słowo przećiwko h Synowi człowieczemu/ bedźie mu odpuszczono: ále temu ktoby i przećiwko Duchowi Swiętemu bluźnił/ nie bedźie odpuszczono. 11 ♣ A gdy was bedą k wodźić do boźnic/ y do Przełożonych/ y do Zwierzchności; nie troszczćie śię jáko y cobyśćie ku obronie odpowiedźieć/ ábo cobyśćie mowić mieli. 12 ♣ Abowiem Duch Swięty náuczy was oney że godźiny/ cobyśćie mowić mieli.

13 Y Rzekł mu niektory z ludu: Náuczyćielu/ rzecz brátu memu/ áby śię ze mną podźielił dźiedźictwem. 14 ♣ Ale mu on rzekł: Człowiecże/ ktoż mię postánowił sędźią ábo dźielcą miedzy wámi? 15 ♣ Y rzekł do nich: Pátrzćie/ á strzeżćie śię łákomstwá: gdyż nie w tym/ że kto ma obfite máiętności/ żywot jego zależy.

16 Y Powiedźiał im podobieństwo/ mowiąc: Niektorego człowieká bogátego pole/ obfity *urodzaj* przyniosło: 17 ♣ Y rozmyślał sam w sobie/ mowiąc: Coż uczynię? Gdyż nie mam gdźiebym zgromádźił urodzáje moje? 18 ♣ Y rzekł; To uczynię: Rozwálę gumná moje/ á większe pobuduję/ y zgromádzę tám wszystkie urodzáje moje y dobrá moje: 19 ♣ Y rzekę do duszy mojey: Duszo/ masz l wiele dobr złożonych ná wiele lat: odpoczywayże/ jedz/ pij/ bądź dobrey myśli. 20 ♣ Ale mu rzekł Bog: O głupi! tey nocy upomnią śię duszę twojey od ćiebie: á to coś nágotował czyjeż m bedźie? 21 ♣ Tákći jest ktory sobie skárbi/ á nie jest w Bogu bogáty.

22 Y Rzekł do uczniow swojich: Dla tego powiádam wam/ nie troszczćie śię n o żywot wász/ cobyśćie jedli: áni o ćiáło/ czymbyśćie śię przyodźiewáli. 23 ♣ Zacnieyszy jest żywot/ niż pokarm; á ćiáło/ niż odźienie. 24 ♣ Przypátrzćie śię o krukom/ iż nie śieją áni żną/ y nie máją spiżárni/ áni gumná: á *wżdy* je Bog żywi: Czymżeśćie wy zacnieyszy niż ptacy? 25 ♣ Y ktoż z was troskliwie myśląc/ może przydáć do wzrostu swego łokieć jeden. 26 ♣ Ponieważ tedy y namnieyszy rzeczy nie przemożećie/ czemuż śię o inne troszczećie. 27 ♣ Przypátrzćie śię liliam jáko rostą: nie prácują/ áni przędą. A powiádam wam/ *że* áni Sálomon we wszystkiey sławie swojey/ nie był ták przyodźiány jáko jedná z tych. 28 ♣ A jeśliże trawę/ ktora dźiś jest ná polu/ á jutro bedźie w piec wrzucona/ Bog ták przyodźiewa; jákoż dáleko więcey was/ o máłowierni! 29 ♣ Wy tedy nie pytajćie śię cobyśćie jeść ábo cobyśćie pić mieli; áni wysoko latajćie *myślámi wászymi*: 30 ♣ Abowiem tego wszystkiego narodowie tego świátá szukáją. Aleć Oćiec wász wie/ że tego potrzebujećie. 31 ♣ Owszem szukajćie krolestwá Bożego/ á to wszystko bedźie wam przydano. 32 ♣ Nie boj śię/ o máluczkie stadko! ábowiem śię upodobáło Ojcu wászemu dáć wam krolestwo. 33 ♣ Przedawajćie p máiętności wásze/ dawajćie jáłmużnę. Gotujćie sobie mieszki/ ktore nie wiotszeją; skárb/ ktorego nie ubywa w niebieśiech: gdźie złodźiey przystępu niema/ áni mol psuje. 34 ♣ Bo gdźie jest skarb wász/ tám bedźie y serce wásze.

35 Niech bedą przepásáne biodrá q wásze/ y świece zápalone. 36 ♣ A wy *bądźćie* podobni ludźiom oczekawájącym Páná swego/ áżby śię wroćił z wesela; żeby/ gdyby przyszedł á zákołátał/ wnet mu otworzyli. 37 ♣ Błogosłáwieni oni słudzy/ ktore gdy przyjdźie Pan/ czujące znajdźie. Záprawdę powiádam wam/ iż śię przepásze/ á posádźi je zá stoł/ á przechadzájąc śię bedźie im służył. 38 ♣ A jeśliby przyszedł o wtorey straży/ o trzeciey straży przyszedłliby/ á ták by je ználazł/ błogosłáwieni są oni słudzy. 39 ♣ A to wiedźćie/ iż gdyby r wiedźiał gospodarz/ o ktorey go-

e Luka. 21.18. f Mátt. 10.32. g Márk. 8.38. 2.Tim. 2.12. h Mátt. 12.32. Márk. 3.28. i 1 Jan. 5.16. k Mátt. 10.19. Márk. 13.11. l Ezdi. 22.13. Mądr. 2.6. 1 Kor. 15.32. m Psalm 39.7. n Psalm 55.23. Mátt. 6.25. 1 Piotr 5.7.

o Job 12.7. Psalm 147.9. p Luka. 16.9. 1 Tym. 6.17. E. w dźień S. Márciná y Mikołájá. q Efez. 6.14. 1 Piotr 1.13. r Mátt. 24.43. 1 Thes. 5.2.

dźinie

dźinie złodźiey ma przyść / widźiałby czuł / á nie dopuśćiłby podkopáć domu swego. 40 Przetoż y wy bądźćie gotowi: bo o tey godźinie / o ktorey śie nie spodźiewaćie / Syn człowieczy przyidźie.

s Márk. 13. 33.

41 I Rzekł mu Piotr: PAnie / do nas-że mowisz to podobieństwo czyli do wszystkich? 42 A PAn rzekł: Ktoryż tedy jest wierny száfarz y rostropny / ktorego Pan postánowi nád czeládźią swoią / áby im ná czás wydawał obrok náznáczony. 43 Błogosłáwiony jest on sługá / ktorego gdyby przyszedł Pan jego / znajdźie że ták czyni. 44 Záprawdę wam powiádam / iż go nád wszystkimi dobrámi swojimi postánowi. 45 Ale jeśliby rzekł on sługá w sercu swojim; Odwłacza PAn moj z przyśćiem swojim: y począłby bić sługi y służebnice / á jeść / pić / y opijáć śie: 46 Przyidźie Pan sługi onego / dniá ktorego śie nie spodźieje; y godźiny / ktorey nie wźwie / y odłączy go; á część jego położy z niewiernymi. 47 Ten záśie u sługá ktoryby znał wolą Páná swego / á nie był gotowym / áni czynił według woli jego / wielce będźie karány. 48 Ale ktory nie znał / á czynił rzeczy godne karánia / mniey plag odnieśie: A od káżdego komu wiele dano / wiele śie od niego upomináć będą; á komu śie wiele powierzono / więcey będą chćieć od niego.

t Mátt. 24. 45.

u Jákub 4. 17.

49 P Rzyszedłem ábym ogień puśćił ná źiemię / y czegoż chcę / jeśli już gore x? 50 Alec mam być chrztem ochrzczony: á jákom jest ściśniony / poki śie to nie wykona? 51 Mniemaćie ábym przyszedł y pokoj dawáć ná źiemię? Bynamniey / powiádam wam; ále rozerwánie. 52 Abowiem od tego czásu będźie ich pięć w domu jednym rozerwánych; trzej przećiwko dwiemá / á dwá przećiwko trzemá. 53 Powstánie oćiec przećiwko z synowi / á syn przećiwko ojcu: mátká przećiwko corce / á corká przećiwko mátce: świekrá przećiwko synowey swojey / á synowa przećiwko świekrze swojey.

x I. Tylko áby był zápalony.

y Mátt. 10. 34.

z Mich. 7. 6.

54 M Owił też y do ludu: Gdy widźićie a obłok wschodzący od Záchodu / zaraz mowićie: Przychodźi gwałtowny deszcz: y ták bywa. 55 A gdy wiátr wiejący od Południá / mowićie; Gorąco będźie: y bywa ták. 56 Obłudnicy postáwę niebá y źiemie rozeznawáć umiećie / á tego czásu jákoż nie poznawaćie? 57 Przecz że y sámi przez śię nie sądźićie co jest spráwiedliwego? 58 Gdy tedy idźiesz z przećiwnikiem twojim b przed Urząd / stáraj że śię w drodze / ábyś był wolen: by ćię snadź nie poćiągnął przed Sędźiego / á Sędźia by ćię podał cekłarzowi / á cekłarz by ćię wrzućił do więźienia. 59 Powiádam ći; Nie wynidźiesz z támtąd / pokibyś nie oddał do ostátniego pieniążká.

a Mátt. 16. 2.

b Mátt. 5. 25.

ROZDZIAŁ XIII.

Piłat Gálilejczyki pomordował. 4. Wieża Syloe ośmnaśćie zabiłá. 6. Figowe drzewo. 11. Niewiástá, przez ośmnaśćie lat chorująca, w Sábbat uzdrowiona. 14. Kśiążę bożnice PAnu o to przymawia. 18. Krolestwo Boże podobne źiárnu gorczycznemu. 21. Y kwásowi. 23. Wiele ich ma bydź zbáwionych. 31. Herod lis. 34. Jeruzálem morderzem Prorokow.

1 A Práwie ná ten czás byli przytomni niektorzy / oznájmując mu o Gálilejczykách / ktorych krew 2 Piłat pomieszał z ofiárámi ich. A JEzus odpowiádájąc / rzekł im; Mniemaćie że ći Gálilejczycy nád wszystkie inne Gálilejczyki grzeszniejszymi byli / iż tákowe rzeczy ucierpieli? 3 Bynamniey / mowię wam. Y owszem / jeśli nie będźiećie pokutowáć / wszyscy tákże poginiećie. 4 Abo ośmnaśćie onych ná ktore upádłá wieża w Syloe / y pobiłá je; mniemaćie żeby ći winniejszymi byli nád wszystkie ludźie mieszkájące 5 w Jeruzalem? Bynamniey / mowię wam. Y owszem jeśli pokutowáć nie będźiećie / wszyscy tákże poginiećie.

6 Y Powiedźiał im to podobieństwo: Człowiek niektory miał figowe drzewo wsádzone ná winnicy swojey; á przyszedszy / szukał ná nim owocu / ále nie ználazł. 7 Tedy rzekł do winiarzá: Oto po trzy

látá przychodzę szukájac owocu ná tym drzewie figowym/ ále nie znájduję. Wytnijże je ; bo przecżże te 8 ziemię *prożno* záśtępuje? ♣ Ale on odpowiádájac / rzekł mu: Pánie/ zániechaj go jeszcze y ná ten rok / áż 9 je okopię y obłożę gnojem. ♣ Owa snadź przynieśie owoc : á jeśli nie / potym je wytnieß.

10 Y Nauczał w jedney bożnicy w 11 Sábbát. ♣ A oto byłá *tám* niewiástá/ktora miáłá duchá niemocy ośmnaśćie lat : á byłá skurczona/ ták/ iż śię żadna miárą nie mogłá 12 rozprostowáć. ♣ Tę gdy ujrzał JEzus/záwołał jey do śiebie / y rzekł jey : Niewiásto / uwolnionaś od 13 niemocy twojey. ♣ Y włożył ná nię ręce. A záráżem rozprośćiłá śię / y 14 chwaliłá Bogá. ♣ Tedy odpowiádájac Przełożony nád bożnicą / ktory śię bárzo gniewał że JEzus w Sábbát uzdrawiał / rzekł do ludu : a Sześć dni jest w ktore a trzebá robić:w te tedy dni przychodząc lecżćie śię / á nie w dźień Sábbátu. ♣ 15 Ale mu odpowiedźiał PAn/ y rzekł: Obłudniku ! ázaż kàżdy z was b w Sábbát nie odwięzuje wołu swego/ ábo ośłá swego od żłobu / á nie wie16 dźie żeby go nápojił. ♣ A tá corká Abráhámowá/ ktorą był zwiazał szátán oto już ośmnaśćie lat / zaż nie miáłá bydź rozwiązána od tey 17 związki w dźień Sábbátu? ♣ A gdy on to mowił / záwstydźili śię wszyscy przećiwnicy jego. Ale wszystek lud rádował śię ze wszystkich onych chwalebnych spraw/ktore śię dźiały od niego.

18 Zátym rzekł JEzus : Cżemuż podobne c jest krolestwo Boże? A 19 do cżegoż je przypodobam? ♣ Podobnie jest źiárnu gorczycżnemu/ktore wźiąwszy cżłowiek / wrzućił do ogrodá swego / y rosło : y stáło śię drzewem wielkim / a ptaszkowie niebieścy cżynili sobie gniazdá ná gá20 łęźiách jego. ♣ Y rzekł znowu : Do cżegoż przypodobam d krolestwo 21 Boże? ♣ Podobne jest kwásowi/ ktory wźiąwszy niewiástá / zákryłá go we trzy miáry máki / áżby wszystko 22 zkwáśniáło. ♣ Y chodźił e po miástách y miásteczkách / náucżájac / á idąc w drogę do Jeruzalem.

23 Y Rzekł mu niektory : PAnie/ cżyli máło tych jest/ ktorzy máją być zbáwieni? A on rzekł do nich: 24 ♣ Uśiłujćie ábyśćie weszli przez ćiásną f bramę : Abowiem powiádam wam : Wiele ich będą chćieli wniść 25 ále nie będą mogli. ♣ Gdy wstánie gospodarz y zámknie drzwi / á pocżniećie stáć przede drzwiámi y kołátáć we drzwi / mowiąc : PAnie/ PAnie ! otworz g nam : Tedy *on* odpowiádájac rzecże wam . Nie 26 znam was z kądeśćie. ♣ Tedy pocżniećie mowić : Jadáliśmy przed tobą / y pijáli / y ucżyłeś náulicách 27 nászych. ♣ A on rzecże : Powiádam wam/nie znam was z kądeśćie. Odstąpćie ode mnie h wszyscy / ktorzy 28 cżynićie nieprawość. ♣ Tám będźie płácz i y zgrzytánie zębow / gdy k ujrzyćie Abráhámá/Izáaká/y Jákobá / y wszystkie Proroki w krolestwie Bożym:á sámych śiebie precż 29 wyrzuconych. ♣ Y przydą drudzy od Wschodu y od Zachodu/y od Połnocy/y od Południá/á uśiędą zá stołem 30 w krolestwie Bożym. ♣ A oto są ostátni / ktorzy l będą pierwszymi ; á są pierwszy / ktorzy będą ostátnimi :

31 W Onże dźień przystąpili niektorzy z Fáryzeuszow / mowiac mu : Wynidź / á idź z tąd/ bo 32 ćię Herod chce zábić. ♣ Y rzekł im : Idźćie / á powiedźćie temu lisowi : Oto wyganiam dyabły / y uzdrawiam dźiś y jutro / á trzećiego dniá 33 dokończenie wezmę. ♣ Wszákże muszę dźiś y jutro y po jutrze odprawowáć drogę : ábowiem niemoże bydź / áby miał Prorok zginąć / o34 procż w Jeruzalem. ♣ Jeruzalem/ Jeruzalem / ktore zábijasz m Proroki/ á kámienujesz te ktorzy do ćiebie bywáją posłáni ! ile kroć chćiałem zgromádźić dźieći twoje/ ták jáko kokosz *zgromadza* kurczętá swoje pod skrzydłá / á nie chćieli35 śćie. ♣ Otoż zostánie wam n dom wász pusty. A záprawdęć wam powiádam/ że mię nie ujrzyćie/áż przyjdźie *czás* , gdy rzecżećie ; Błogosłáwiony ktory o idźie w Imieniu PAńskim.

a 2 Moj. 20. 9. 5 Moj. 5. 13. b Luka. 14. 5. c Mátt. 13. 31. Márk. 4. 31. d Mátt. 13. 33. e Mátt. 9. 35. Márk. 6. 6.

f Mátt. 7. 13. g Mátt. 7. 22. h Psalm 6. 9. Mátt. 25. 41. i Mátt. 8. 12. k Mátt. 8. 11. l Mátt. 19. 30. 20. 16 Márk. 10. 31. m Mátt. 23. 37. n Ezái. 1. 7. Jerem. 7. 14 Mich. 3. 12. o Psalm 118. 26.

ROZ-

ROZDZIAL XIV.

Pan opuchłego w Sábbát uzdrowił. 7. Do pokory nápominał. 12. Ubogim dobrze czynić kazał. 16. Podobieństwo o wieczerzy wielkiey. 26. Dla niego wszystko opuszczáć. 28. O budowániu wieże. 31. O stoczeniu bitwy. 34. To soli.

1 Y Stáło się / gdy wszedł JEzus w dom niektorego Przedniejszego Fáryzeuszá w Sábbát áby jadł chleb/ że go oni podstrzegáli. 2 A oto człowiek niektory opuchły był przed nim. 3 A odpowiádájac JEzus rzekł do Zakonikow y do Fáryzeuszow/ mowiac; Godzili się w Sábbát uzdrawiáć? 4 A oni milczeli. Tedy *on* ujawszy go / uzdrowił / y odprawił. 5 A odpowiádájac rzekł do nich: Ktoregoż z was osieł ábo woł wpádnie w studnia / á nie wnet go wyćiagnie w dzień Sábbátu? 6 Y nie mogli mu ná to odpowiedźieć. 7 Powiedźiał też y wezwánym podobieństwo (bacżac jáko przedniejsze miejscá obieráli) mowiac do nich: 8 Gdybyś był od kogo wezwány ná wesele / nie śiadajże ná przedniejszym miejscu; by snadź zacniejszy nád ćie nie był wezwány od niego. 9 A przyszedszy ten ktory ćiebie y onego wezwał / rzekłby tobie; Daj temu miejsce : á tedybyś ze wstydem pocżał śiedźieć ná poślednim miejscu. 10 Ale a gdybyś był wezwány/ szedszy usiadź ná poślednim miejscu : á gdyby przyszedł ten ktory ćie wezwał / rzekłby tobie: Przyjaćielu / pośiadź się wyżey. Tedy bedźiesz miał cżeść przed społ-śiedzacymi z toba. 11 Bo wszelki kto się b wywyższa/ poniżony bedźie: á kto się poniża/ wywyższony bedźie.*

12 MOwił też y onemu ktory go był wezwał : Gdy spráwujesz obiad ábo wiecżerza / nie wzywájże przyjaćioł twojich/ áni bráći twojey/áni krewnych twojich/ áni sąśiádow bogátych / żeby ćie snadź y oni záśię nie wezwáli / á stáłáćby śię nadgrodá. 13 Ale gdy spráwujesz ucżtę/wezwijże ubogich / ułomnych/ 14 chromych/ y ślepych: A bedźiesz błogosłáwionym : boć nie mája czym nágrodźić /· áleć bedźie nádgrodzono przy zmártwychwstániu spráwiedliwych.

15 A Usłyszawszy to niektory z społśiedzacych / rzekł mu : Błogosłáwiony ktory je chleb w krolestwie Bożym.

16 A On mu rzekł : Człowiek niektory spráwił c wiecżerza wielka/y záprośił wielu. 17 Y posłał sługe swego w godźine wiecżerzy / żeby rzekł záproszonym : Podźćie / bo już wszystko gotowo. 18 Y pocżeli śię wszyscy jednostájnie wymawiáć. Pierwszy mu rzekł : Kupiłem wieś/ y muszę iść á ogladáć ja / proszę ćię miey mię zá wymowionego. 19 A drugi rzekł: kupiłem pieć jarzm wołow / y idę ábym ich doświadcżył : proszę ćię miey mię zá wymowionego. 20 A drugi rzekł; Zonem pojał : á dla tego przyść nie moge. 21 A wroćiwszy śię on sługá / oznájmił to Pánu swemu. Tedy śię gospodarz rozgniewawszy / rzekł słudze swemu : Wynidź pretko ná ulice/ y ná drogi miejskie ; á ubogie / y ułomne/ y chrome/ y ślepe / wprowadź 22 tu. Y rzekł sługá: Pánie stáło śię jákoś rozkazał; á jeszcże miejsce jest. 23 Y rzekł Pan do sługi : Wynidź ná drogi y *miedzy* opłotki / przymuś d wniść; áby był nápełniony 24 dom moj. Abowiem powiádam wam / że żaden z onych meżow ktorzy byli záproszeni / nie ukuśi wiecżerzy mojey.*

25 Y Szedł z nim wielki lud : á obroćiwszy śię rzekł do nich ; 26 Jeśli kto idźie do e mnie / á nie ma w nienawiśći ojcá swego/ y mátki/ y żony/ y dźieći/ y bráći/ y śiostr/ náwet y duszę swojey / nie może być ucżniem mojim. 27 A ktokolwiek nie nieśie krzyżá swego / á idźie zá mna/ 28 nie może być ucżniem mojim. Bo ktoż z was jest chcac zbudowáć wieżą/ áby pierwey usiadszy / nie obráchował nákłádu / mali to cżymby jey 29 dokońcżył: Aby snadź gdyby záłożył fundáment / á dokońcżyć nie mogł / wszyscy ktorzyby to widźieli/ nie pocżeli śię náśmiewáć z niego/ 30 Mowiac; Ten człowiek pocżał budowáć/á nie mogł dokońcżyć. 31 Abo

ktory

Marginalia: E. ná N. II. po S. Trojcy. — c Ezái. 25. 6. Mát. 22. 1. Objáw. 19. 7. — d 2 Tym. 4. 2. — e Mátt. 10. 37. y 16. 24. Márk. 8. 34. Luká. 9. 23. — [..]ná [N]iedź. XVII. o S. Trojcy. — a Przyp. 25. 7. — b Job. 22. 29. Przyp. 29. 23. Mátt. 23. 12. Luká. 18. 14.

ktory Krol jádac ná wojne potykáć śie z drugim Krolem / pierwey uśiadszy nierádźi śie / mogłliby śie w dźieśiáći tyśiecy potkáć z onym ktory we dwudźieśćiu tyśiecy jedźie 32 przećiwko niemu. A jeśli nie; Gdy on jeszcze jest dáleko od niego / posły wyprawiwszy do niego, prośi o to co 33 należy do pokoju. Tákże y káżdy z was / ktoby śie nie wyrzekł wszystkich máiętnośći swojich / nie może być uczniem mojim. Dobrać jest f 34 sol. Lecz jeśli f sol zwietrzeje / czym 35 że ja náprawią? Nie przygodźi śie áni do źiemie áni do gnoju ále ja precz wyrzucáją. Kto ma uszy ku słucháńiu / niechaj słucha.

f Mátt. 5. 13. Márk. 9. 50.

ROZDZIAŁ XV.

PAn pokutujące przyjmował. 4. Siebie y onych podobieństwem dwojdkim. 11. Y przykłádem marnotrátnego syná, y miłośiernego ojcá, bronił.

E. ná N. III. po S. Trojey.

1 Y Przybliżáli śie do niego wszyscy a Celnicy y grzesznicy / áby 2 go słucháli. Y szemráli Fáryzeuszowie y Náuczeni w piśmie / mowiąc. Ten grzeszniki przyjmuje / y je z nimi. 3 Y powiedźiał im to podobień- 4 stwo / mowiąc: Ktoryż z was człowiek / gdyby miał b sto owiec / á strácilby jednę z nich: izali nie zostáwia onych dźiewiąćidźieśiąt y dźiewiąći ná puszczy / á nie idźie zá oną ktora zginęłá áżby ją ználazł? A ználazszy / kłádźie ją ná rámioná swoje rá- 5 6 dując śie. A przyszedszy do domu / zwoływa przyjaćioł y sąśiad / mowiąc im: Rádujćie śie ze mną: bom ználazł owcę moję / ktora byłá zgi- 7 nełá. Powiádam wam / że táka będźie rádość w niebie nád jednym grzesznikiem pokutującym / więcey niż nád dźiewiąćią dźieśiąt y dźiewiąćią sprawiedliwych / ktorzy nie 8 potrzebują c pokuty. Abo ktora niewiástá májąc dźieśięć groszy / jesliby strácilá grosz jeden: izali nie zápala świece / y nie umiáta domu / á nie szuka z pilnośćią / áżby ználázłá; 9 A ználazszy / zwoływa przyjaćiołek y sąśiádek / mowiąc: Rádujćie śie ze mną: ábowiem ználázłám grosz ktorym byłá strá- 10 ćiłá. Ták / powiádam wam / bę-

a Mátt. 9. 13. Márk. 2. 17. Luká. 5. 32. b Mátt 18. 12.

c Luká. 5. 31.

dźie rádość przed Anjoły Bożymi nád jednym grzesznikiem pokutującym.

11 NAd to rzekł: Człowiek niektory 12 miał dwu synow. Y rzekł młodszy z nich ojcu: Ojcze / daj mu dźiał máiętnośći ná mię przypadá- 13 jącey. Y rozdźielił im máiętność. A po niewielu dni / zebrawszy wszystko on młodszy syn / odjáchał w dáleką kráinę / y rozproszył tám máiętność swoję żyjąc rozpustnie. 14 A gdy wszystko potráćił / stał śie głod wielki w oney kráinie; á on począł 15 niedostátek ćierpieć. A ták szedszy / przystał do jednego mieszczáninà onej kráiny; ktory go posłał do fol- 16 wárku swego / áby pásł świnie. Y żądał nápełnić brzuch swoj młotem ktore jadáły świnie: ále mu ich 17 nikt nie dawał. Potym przyszedszy k sobie / rzekł: O jáko wiele nájemnikow ojcá mego máją dosyć chlebá: 18 á ja od głodu ginę. Wstawszy żedy poydę do ojcá mego / y rzekę mu: Ojcze / zgrzeszyłem przećiwko niebu 19 y przed tobą: Y nie godźienem więcey być názywány synem twojim / uczyń mię jáko jednego z nájemnikow twojich. 20 Tedy wstawszy / szedł do ojcá swego. A gdy on jeszcze d był opodal / ujrzał go oćiec jego / y użaliwszy śie go, przybieżał / á padszy ná szyję jego / pocáłował 21 go. Y rzekł mu syn: Ojcze / zgrzeszyłem przećiwko niebu y przed tobą; y jużem nie jest godźien ábym był názywany synem twojim. 22 Rzekł tedy oćiec do sług swojich; Przynieśćie one przednią szátę / á oblecżćie go / y dajćie pierśćień ná 23 rękę jego / y obuwie ná nogi jego. A przywiodszy ono tłuste ćielę / zábijćie / á jedząc bądźmy weseli. 24 Abowiem ten syn moj umárł był / á záśie ożył; zginął był / y ználeźiony 25 jest: y poczęli śie weselić. Ale stárszy syn jego był ná polu. A gdy przychodząc przybliżył śie ku domowi / usłyszał muzykę y táńce. 26 A záwoławszy jednego z sług / pytał coby 27 to było? A on mu powiedźiał; Brát twoj przyszedł / y zábił oćiec twoj ono tłuste ćielę / iż go zdrowe- 28 go dostał. Y rozgniewał śie á nie

d Esa. 2. 13.

chćiał wniść. Ale oćiec jego wyszedszy/ 29 prośił go. A on odpowiádájąc rzekł ojcu: Oto przez ták wiele lat służę tobie/ á nigdym nie przestąpił przykazánia twego; wszákżeś mi nigdy nie dał koźlećia/ ábym śię 30 z przyjaćioły mojimi weselił. Ale gdy ten syn twoj/ ktory pożárł májętność twoję z wszetecznicámi/ przyszedł; zábiłeś mu ono kłuste 31 ćielę. A on mu rzekł: Synu/ tyś záwżdy ze mną; á wszystkie *dobrá* 32 moje/ twojeſą. Lecz trzebá było weselić śię y rádowáć/ iż ten brát twoj umárł był/ á záśię ożył; y zginął był/ á ználeźiony jest.

ROZDZIAŁ XVI.

Száfarz niewierny. 3. Y postępki jego. 13. Dwiemá Pánom służyć niemożna. 14. Łakomi Fáryzeuszowie zgromieni. 16. Zakon Boży y Prorocy dokąd trwáć mieli. 18. Zony nie opuszczáć. 19. Bogacz y Łázarz.

E. ná N. IX. po S. Trojcy.

1 Mowił też y do uczniow swojich: Człowiek niektory był bogáty/ ktory miał száfárzá/ á ten był odnieśiony do niego/ jákoby roz- 2 prászał dobrá jego. A záwołáwszy go/ rzekł mu: Coż to słyszę o tobie? Oddaj liczbę z száfárstwá twego: ábowiem już więcey nie będźiesz 3 mogł száfowáć. Y rzekł on száfarz sam w sobie: Coż uczynię? Gdyż Pan moj odbiera ode mnie szafárstwo? Kopáć nie mogę/ żebráć śię 4 wstydzę. Wiem co uczynię/ że gdy będę złożony z szafárstwá/ przyjmą 5 mię do domow swojich. Záwoławszy tedy do śiebie káżdego z dłużnikow Páná swego/ rzekł pierwszemu: Wieleś winien Pánu memu? 6 A on rzekł: Sto bárek Oliwy. Y rzekł mu: Weźmi zapis twoj/ á śiadszy prętko/ nápisz piećdźieśiąt. 7 Potym drugiemu rzekł: A tyś wiele winien? A on mu rzekł: Sto korcy pszenice. Y rzekł mu: Weźmi za- 8 pis twoj/ á nápisz ośmdźieśiąt. Y pochwálił Pan szafárzá niesprawiedliwego/ iż rostropnie uczynił. Bo synowie tego świátá rostropnieyszy ſą nád syny świátłośći w rodzáju 9 swojim. Y Ja wam powiádam: Czyńćie sobie przyjaćioły z mámmony niesprawiedliwośći; áby/ gdy ustániećie/ przyjęli was do wiecznych przybytkow. *

10 Kto wierny jest w máłe/ y w wielu wiernym jest; á kto w máłe niesprawiedliwy/ y w wielu nie- 11 sprawiedliwym jest. Ponieważeśćie tedy w mámmonie niesprawiedliwey wiernymi nie byli; prawdźiwego ktoż śię wam powierzy? 12 A jesliśćie w cudzym wiernymi nie byli/ ktoż wam da co wászego jest? 13 Zaden sługá nie może b dwiemá pánom służyć/ gdyż ábo jednego będźie miał w nienawiśći/ á drugiego będźie miłował; ábo śię jednego trzymáć będźie/ á drugim pogárdźi. Nie możećie Bogu służyć y mámmonie.

14 A Słucháli tego wszystkiego y Fáryzeuszowie ktorzy byli łáko- 15 mi/ y náśmiewáli śię z niego. Y rzekł im: Wy jesteśćie ktorzy sámi śiebie usprawiedliwiaćie przed ludźmi/ ále Bog zna c serca wásze. Bo co jest u ludźi wynioſłego/ obrzydliwośćią jest przed Bogiem. 16 Zakon y Prorocy áż d do Janá: á od tego czásu krolestwo Boże opowiádáne bywa/ á káżdy śię do niego 17 gwałtem ćiśnie. Y łátwiey jest niebu e y źiemi przeminąć/ niżeli 18 jedney kresce zakonu upáść. Wszelki ktory opuszcza żonę swoję/ á inną pojmuje/ cudzołoży: á kto od męża opuszczoną pojmuje/ cudzołoży.

E. ná N. I. po S. Trojcy.

19 A Był niektory człowiek bogáty/ ktory śię obłoczył w szárłat y w biśior: y używał ná káżdy dźień 20 hojnie. Był też niektory żebrak/ imieniem Łázarz; ktory leżał u 21 wrot jego owrzodźiáły: Prágnął być náſycony z odrobin/ ktore pádáły z stołu bogaczowego; ále y pśi 22 przychodząc/ lizáli wrzody jego. Y stało śię że umárł on żebrak/ y odnieśiony był od Aniołow ná łono Abráhámowe. Umárł też y bo- 23 gacz/ y pogrzebiony jest. A będąc w piekle/ podniozszy oczu swych gdy był w mękách/ ujrzał Abráhámá z dáleká/ y Łázárzá ná łonie jego. 24 Tedy bogacz záwołáwszy rzekł;

a Mátt. 6. 20. y 19.21 Luká. 1.41. 1 Tym. 1. 18.

b Mátt. 6. 24. c 1 Sám. 16. 7. 1 Kron. 29.17. Psalm. 7. 10. Jerem. 11.20. y 17.10 y 20.12 Przyp. 17. 3. Mátt. 21.11. Dźiej. 1. 24. Rzym. 2. 27. Objáw. 8. 23. d Mátt. 11.12. e Ezái. 40. 8. f Mátt. 5. 32. y 19. 9. 1 Kor. 7. 10.

Ojcze Abráhámie/ zmiłuj śię náde mną/ á pośli Łazárzá/ áby omoczył koniec pálcá swego w wodźie/ á ochłodźił język moj : bo męki ćierpię w tym g płomieniu. ✤ Y rzekł Abráhám ; Synu/ wspomni żeś ty odebrał dobre rzeczy twoje zá żywotá twego/ á Łázarz tákże złe : á teraz on ma poćiechę/ á ty męki ćierpisz. 26 ✤ A nád to wszystko/ miedzy námi y wámi otchłań wielka jest utwirdzona/ áby ći ktorzy chcą z tąd przejść do was/ nie mogli ; áni owi z támtąd przejść do nás. 27 ✤ A on rzekł; Proszę ćię tedy Ojcze/ ábyś go posłał do domu ojcá mego : 28 ✤ Abowiem mam pięć bráći/ áby im świádectwo wydał/ żeby też y oni nie przyszli ná to miejsce męki. 29 ✤ Y rzekł mu Abráhám ; Májąc Mojżeszá y h Proroki/ niechże ich słucháją. 30 ✤ A on rzekł ; Nie/ Ojcze Abráhámie : ále gdyby kto z umárłych szedł do nich/ będą pokutowáć. 31 ✤ Y rzekł mu ; Ponieważ Mojżeszá y Prorokow nie słucháją/ tedy choćby też kto zmartwychwstał/ i nie uwierzą. *

g Ezái. 66.24. Syrác. 7. 18. Márk. 9. 44.
h Ezái. 8. 20. y 34.16 Janá. 5. 39. Dźiej. 17.11.
i G. Nie dádzą śię námowić.

Rozdział XVII.

Zgorszenia być muszą. 3. Winy odpuszczáć. 6. Moc wiáry. 7. Niegodność ludzka. 11. Dźieśięć trędowátych. 21. O przyśćiu krolestwá Bożego. 23. O fałszywych Prorokách. 24. Sposob przyśćia PAńskiego ná sąd. 26. Co śię przed tym dźiać ma.

1 Y Rzekł do uczniow : Niemożna ábáby/ zgorszenia przyść nie miáły : Ale biádá temu/ przez kogo przychodzą. 2 Lepiejby mu było/ áby młyński kámień záwieszony był ná szyjey jego/ y wrzucony był w morze/ niżby jednego z tych máłych zgorszyć miał. 3 ✤ Miejćież śię ná pieczy.

A Jeśliby zgrzeszył b przećiwko tobie brát twoj/ strofuj go : á jeśliby śię upámiętał/ odpuść c mu. 4 ✤ A choćby śiedm kroć ná dźień d zgrzeszył przećiwko tobie/ y śiedm kroć przez dźień śię do ćiebie náwroćił/ mowiąc ; Żal mi tego : odpuść mu.

a Mátt. 18. 7. Márk. 9. 42.
b 5 Moj. 19.17. Mátt. 18.15.
c Márk. 11.25.
d Mátt. 18.22.

5 Y Rzekli Apostołowie PANU : 6 przymnoż nam wiáry. ✤ A PAN rzekł: Jeślibyśćie mieli e wiárę jáko źiárno gorczyczne/ á rzeklibyśćie temu drzewu leśney figi : Wyrwi śię z korzenia/ á wsadź śię w morzu ; usłucháłoby was.

7 Y Ktoż z was jest coby miał sługę orzącego/ ábo pásącego/ ktoryby gdyby śię wroćił/ záraz by mu 8 rzekł : Podź/ á uśiądź zá stoł. ✤ Y owszem/ izali mu nie rzecze? Nágotuj cobym wieczerzał/ á przepásawszy śię/ służ mi áż śię nájem y nápiję: ✤ A potym y ty jedz y pij. 9 Izali dźiękuje słudze onemu/ iż uczynił to co mu było rozkazano? Nie 10 zda mi śię. ✤ Tákże y wy gdy uczynićie wszystko co wam rozkazano/ mowćie : Słudzy nie użyteczni jesteśmy/ bo cośmy byli powinni uczynić/ uczyniliśmy.

11 Y Stáło śię gdy szedł do Jeruzalem/ że szedł pośrzodkiem Sámáryjey y Gálilejey. 12 ✤ A gdy wchodźił do niektorego miásteczká/ zábieżáło mu dźieśięć mężow trędowátych/ ktorzy stánęli z dáleká. 13 ✤ A ći podnieśli głos swoj, rzekli ; JEzuśie Náuczyćielu/ zmiłuj śię nád námi. 14 ✤ Ktore on ujrzawszy/ rzekł im ; Szedszy okażćie f śię kápłánom. Y stáło śię gdy szli/ że oczyśćieni są. 15 ✤ Ale jeden z nich ujrzawszy że jest uzdrowiony/ wroćił śię/ wielkim 16 głosem chwaląc Bogá. ✤ Y padł ná oblicze swoje u nog jego dźiękując mu; á ten był Sámárytan. 17 ✤ A JEzus odpowiádájąc rzekł; Zaż nie dźieśięć jest oczyśćionych? á dźiewięć kędy? 18 Nie ználeźli śię áby śię wroćili y dáli chwałę Bogu/ je- 19 dno ten cudzoźiemiec. ✤ Y rzekł mu ; Wstań/ idź wiárá twojá ćię uzdrowiłá. *

20 A Będąc pytány od Fáryzeuszow/ kiedy przyjdźie krolestwo Boże? odpowiedźiał im/ y rzekł; Nie przyjdźie krolestwo Boże z postrzeżeniem. 21 ✤ Ani rzeką ; Oto tu ábo oto tám jest : ábowiem oto krolestwo Boże jest miedzy wámi. 22 ✤ Y rzekł do uczniow ; Przyjdą dni/ że będźiećie żądáć ábyśćie widźieli jeden dźień ze dni Syná człowie-

e Mátt. 17.20.
E. ná Niedź. XIV. po S. Trojcy
f 3 Moj. 14. 2.

23 cżego/ ále nie oglądaćie. ♣ Y rzekł wam; Oto tu/ ábo g oto tám *jest*; *ále* nie chodźćie/ áni śię *zá nimi* udawajćie. 24 ♣ Abowiem jáko błyskáwicá/ błyskájąc śię od *jedney* strony ktora jest pod niebem/ áż do *drugiey* ktora jest pod niebem/ świeći; ták będźie y Syn człowieczy w dźień swoj. 25 ♣ Ale pierwey muśi h wiele ućierpieć/ y bydź odrzuconym od narodu tego. 26 ♣ A jáko było zá dni i Noego: ták będźie y zá dni Syná człowieczego. 27 ♣ Jedli/ pili/ żenili śię/ y zá mąż wydawáli áż do onego dniá/ ktorego wszedł Noe do Korabiá/ y przyszedł potop/ á wytráćił wszystkie. 28 ♣ Tákże też jáko śię działo zá dni Lotowych/ jedli/ pili/ kupowáli/ przedawáli/ szczepili/ budowáli. 29 ♣ Ale dniá tego gdy k wyszedł Lot z Sodomy/ spadł jáko deszcz ogień z śiárką z niebá/ y wytráćił wszystkie. 30 ♣ Tákći też będźie w on dźień/ ktorego śię Syn człowieczy objáwi. 31 ♣ Onegoż dniá/ by ktoby kto ná dáchu/ á naczynia jego w domu/ niech nie zstępuje áby je pobrał; á kto ná roli/ niech śię tákże nie wraca do tego co jest pozad. 32 ♣ Pámiętajćie ná żonę l Lotowę. 33 ♣ Ktobykolwiek chćiał záchowáć duszę swoję/ stráći ją: á ktoby ją kolwiek stráćił/ ożywi ją. 34 ♣ Powiádam wam; Oney nocy będą m dwá ná jednym łożu/ jeden wźięty będźie/ á drugi zostáwiony. 35 ♣ Dwie będą mleć z soba; jedná wźięta będźie/ á druga zostáwiona. 36 ♣ Dwá będą ná roli; jeden będźie wźięty/ á drugi zostáwiony. 37 ♣ A odpowiádájąc rzekli mu; Gdźież PAnie! A on im rzekł: Gdźie n będźie o ćiáło/ tám śię zgromádzą y orłowie.

g Mátt. 24.23. Márk. 13.21.
h Mátt. 16.21. Márk. 8.31.
i 1 Mój. 6.5. Mátt. 24.37. 1 Piotr. 3.20.
k 1 Mój. 19.24.
l 1 Mój. 19.26.
m Mátt. 10.39. Márk. 8.35. Luká. 9.24. Jan. 12.25.
n Mátt. 24.41.
o G. Ciáło.

ROZDZIAL XVIII.

Sędźia niesprawiedliwy. 10. O modlitwie Fáryzeuszowey y Celnikowey. 15. Dźiatkom krolestwo Boże należy. 18. Z kśiążęćiem o otrzymániu Żywotá wiecznego, rozmawia. 28. Vczniom nadgrodá zá ich utrátę obiecána. 35. Slepemu wzrok przywrocony.

1 Powiedźiał im jeszcże podobieństwo do te° *zmierzájące*, iż śię záwżdy potrzebá a modlić/ á nie ustawáć/ Mowiąc; Był niektory Sędźia w jednym mieśćie/ ktory śię Bogá nie bał/ y człowieká śię nie wstydźił. 2 ♣ Byłá też wdowá w tymże mieśćie/ ktora przychodźiłá do niego/ mowiąc; Pomśći śię *krzywdy* mojey nád przećiwnikiem mojim. 3 ♣ Lecz on długo niechćiał. Ale potym rzekł sam w sobie. Aczći śię Bogá nie boję/ y człowieká śię nie wstydzę: 4 ♣ Wszákże iż mi śię uprzykrza tá wdowá/ pomszczę śię *krzywdy* jey/ áby ná ostátek przyszedszy/ nie byłá mi ćiężká. 5 ♣ Rzekł tedy PAN: Słuchajćież co mowi niesprawiedliwy sędźia. 6 ♣ A Bog izali b śię nie pomśći *krzywdy* wybránych swojich/ wołájących do śiebie we dnie y w nocy/ choćiaż im długo ćierpi? 7 ♣ Powiádam wam/ iż śię pomśći *krzywdy* ich w rychle. 8 ♣ Ale gdy przyjdźie Syn człowieczy/ izali znajdźie wiárę ná źiemi?

9 Rzekł też y do niektorych ktorzy ufáli sámi w sobie/ że byli sprawiedliwymi/ á inszych zá nic niemieli/ to podobieństwo. 10 ♣ Dwoje ludźi wstąpiło do Kośćiołá áby śię modlili: jeden Fáryzeusz/ á drugi Celnik. 11 ♣ Fáryzeusz stánąwszy/ ták śię sam u śiebie modlił; Dźiękuję tobie Boże/ żem nie jest jáko inni ludźie/ drapieżni/ niesprawiedliwi/ cudzołożnicy/ ábo jáko y ten Celnik. 12 ♣ Poszczę dwá kroć w tydźień: dawam dźieśięćinę ze wszystkiego co mam. 13 ♣ A Celnik stojąc z dáleká/ nie chćiał podnieść y oczu swych w niebo/ ále bił w pierśi swoje mowiąc: Boże bądź miłośćiw mnie grzesznemu. 14 ♣ Powiádam wam/ iż ten odszedł usprawiedliwionym do domu swego/ wiecey niżeli on. Abowiem kto c śię wywyższa/ będźie poniżony/ á kto śię poniża/ będźie wywyższony.*

15 Przynoszono też d do niego y niemowiątká/ áby śię ich dotykał: Co gdy widźieli uczniowie/ 16 gromili je. ♣ Ale JEzus zwoławszy ich/ rzekł: Dopuśććie dźiatkom przychodźić do mnie/ á nie zábraniajćie im: ábowiem tákowych jest 17 e krolestwo Boże. ♣ Záprawdę powiádam wam: Ktobykolwiek nie

b Objáw. 6.10.
E. ná Niedź. XI. po S. Trojcy
c Job. 22.29. Przyp. 29.23. Mátt. 23.12. Luká. 14.11. Jákub. 4.6. 1 Piotr. 5.5.
d Márk. 10.13.
e Mátt. 18.3
a Rzym. 12.12. Efez. 6.18. 1 Tess. 5.17 1 Tym. 2.1.

przyjął krolestwá Bożego jáko dźiećiątko/ nie wnidźie do niego.

18 Y Pytał go niektory Kśiąże/ mowiąc: Náuczyćielu dobry/ co czyniąc odźiedźiczę żywot wieczny? 19 Y rzekł mu JEzus: Przecz mię zowiesz dobrym? Nikt nie jest dobry/ tylko jeden/ to jest Bog: 20 Umiesz przykazánia? Nie g cudzołoż: Nie zábijaj: Nie krádni: Nie świadcz fałszywie: Cżći Ojcá h twego y mátkę twoję. 21 A on rzekł: Tegom wszystkiego przestrzegał od młodośći mojey. 22 Co usłyszawszy JEzus/ rzekł mu: Jednegoć jeszcze nie dostawa: Wszystko co masz przedaj/ á rozdaj ubogim/ á będźiesz miał skarb w niebie: á przyszedszy náśláduj mię. 23 A on usłyszawszy to/ bárzo śię zásmućił: bo był náder bogáty. 24 A gdy go JEzus ujrzał bárzo zásmuconego/ rzekł: Jákoż trudno i ći co máją pieniądze/ wnidą do krolestwá Bożego! 25 Abowiem łácwiey jest wielbłądowi przejść przez ucho igielne/ niż bogátemu wniść do krolestwá Bożego.

26 T Edy rzekli ći ktorzy to słyszeli: 27 Y ktoż może być zbáwiony? A ále on rzekł: Co jest nie możno k u ludźi/ możno jest u Bogá. 28 Y rzekł Piotr: Otośmy my opuśćili wszysto/ á poszlismy zá tobą. 29 Tedy im on rzekł: Záprawdę powiádam wam/ iż niemász l nikogo/ coby opuśćił dom/ ábo rodźice/ ábo bráćia/ ábo żonę/ ábo dźieći/ dla krolestwá Bożego: 30 Aby nie wźiął dáleko wiecey w tym czáśie/ á w przyszłym wieku żywotá wiecznego.

31 A Wźiąwszy z sobą m onych dwunaśći/ rzekł im. Oto wstępujemy do Jeruzalem: á wypełni śię wszystko co nápisano przez Proroki n o Synu człowieczym. 32 Bo będźie wydány pogánom/ y będźie náśmiewány/ y zelżony/ y uplwány: 33 A ubiczowawszy zábiją go: ále dniá trzećie° zmartwychwstánie. 34 Lecz oni z tego nic nie zrozumieli: y było to słowo zákryte przed nimi/ y nie wiedźieli co mowiono. 35 Y stáło śię gdy śię on o przybliżał do Jerychá/ ślepy niektory śiedźiał podle drogi/ żebrząc. 36 A usłyszawszy lud przechodzący/ pytał coby to było? 37 Y powiedźiano mu/ iż JEzus Názáreński tedy idźie. 38 Y záwołał mowiąc: JEzuśie Synu Dawidow zmiłuj śię náde mną: 39 Lecz ći co szli w przod/ gromili go áby milczał Ale on tym wiecey wołał: Synu Dawidow zmiłuj śię náde mną! 40 Zástánowiwszy śię tedy Jezus/ kazał go przywieść do śiebie. A gdy śię przybliżył/ pytał go/ Mowiąc: 41 Co chcesz ábym ći uczynił? A on rzekł: PAnie/ ábym przejrzał. 42 A JEzus mu rzekł: Przejrzy/ wiárá twojá ćiebie uzdrowiłá. 43 Y záraz przejrzał/ y szedł zá nim wielbiąc Bogá. Co wszytek lud widząc/ dał chwałę Bogu.*

ROZDZIAŁ XIX.

Zácheusz PAná widźieć prágnie. 10. V ktorego PAn będąc, grzesznik ćieszy. 12. Przykład człowieká ktory dáleko odjáchał. 29. Wjazd PAński do Jeruzalem. 41. Płácz nád miástem. 45. Nierządu z kośćiołá wyrzucenie.

1 A Jezus wszedszy/ szedł przez Jerychą. 2 A oto mąż ktorego zwano imieniem Zácheusz/ ktory był Przełożony nád Celnikámi: á ten był bogáty. 3 Y żądał widźieć JEzusá/ coby zacz był. Lecz nie mogł przed ludem: bo był máłego wzrostu. 4 A bieżawszy naprzod/ wstąpił ná drzewo leśney figi/ áby go ujrzał: bo tám tedy iść miał/ 5 A gdy przyszedł ná ono miejsce/ pojrzawszy JEzus wzgorę/ ujrzał go/ y rzekł do niego: Zácheuszu/ zstąp prętko ná doł: ábowiem dźiś muszę zostáć w domu twojim. 6 Y zstąpił prętko: y przyjął go z rádośćią. 7 A widząc to wszyscy/ szemráli mowiąc: U człowieká grzesznego gospodą stánął. 8 A stánąwszy Zácheusz/ rzekł do PAná: Oto połowicę májetnośći mojich dawam ubogim/ PAnie: á jeślim kogo w czym podszedł/ oddawam w czwor násob. 9 Y rzekł mu JEzus: Dźiś śię stáło zbáwienie domowi temu; dla tego/ że y on jest synem Abráhámowym. 10 Bo przyszedł a Syn człowieczy/ áby szukał y záchował co było zginęło.

Marginalia: f Mátt. 19.16. Márk. 10.17. g 2 Moj. 20.13. Rzym 13. 9. h Syrác. 3. 1. Efez. 6. 2. i Mátt. 19.23. k Job. 42. 2. Jerem. 32. 17. Mátt. 19.26. l 5 Moj. 33. 9. E. ná Niedź. Zapustną. m Mátt. 20.18. n Psalm 22. 7. Ezái. 53. 7. o Márk. 10.46. a Mátt. 18.11. Dźiej. 13.46.

11 TEgo gdy oni słuchali/ mowiąc dáley / powiedźiał im podobieństwo ; dla tego że był bliſko od Jeruzalem; á iż oni mniemáli że ſie wnet kroleſtwo Boże objáwić miáło. 12 Rzekł tedy; Niektory człowiek b rodu zacnego/ jáchał w dáleką kráinę / áby ſobie wźiął kroleſtwo/ y záſie ſie wroćił. 13 A záwoławſzy dźieśiąci ſług ſwoich/dał im dźieśięć grzywien/ y rzekł do nich: 14 Hándluyćie áż przyjádę. Lecz mieſzczánie jego mieli go w nienawiśći/ y wyprawili zá nim poſelſtwo/ mowiąc ; Nie chcemy áby ten krolował nád námi.

15 Y Stáło śie gdy śie wroćił / wźiąwſzy kroleſtwo/ że rozkazał do śiebie záwołáć ſług onych/ ktorym był dał pieniądze ; áby śie dowiedźiał co ktory hándluiąc zyſkał? 16 Tedy przyſzedł pierwſzy/ mowiąc : Pánie/ grzywná twojá dźieśięć grzywien urobiłá. 17 Y rzekł mu ; Dobrze ſługo dobry/ iżeś był nád máłym wiernym/ miejże władzą nád dźieśiąćią miaſt. 18 Przyſzedł y drugi/ mowiąc ; Pánie/ grzywná twojá pięć grzywien urobiłá. 19 Rzekł y temu : Y ty bądź nád pią- 20 ćią miaſt. A inſzy przyſzedł/ mowiąc ; Pánie/ oto grzywná twojá ktoram miał záchowaną w chuſtce. 21 Bom śie ćiebie bał/ żeś jeſt człowiek ſrogi : bierzeſz/ czegoś nie położył: á żnieſz/ czegoś nie śiał. 22 Tedy mu rzekł : Z uſt twojich c ſądzę ćię/ zły ſługo : Wiedźiałeś żem ja jeſt człowiek ſrogi / ktory biorę czegom nie położył/ á żnę czegom nie śiał? 23 Przecżżeś tedy nie dał ſrebrá mego do lichwiarzow ? A ja przyſzedſzy/ wźiąłbym je był y z lichwą. 24 Y rzekł tym ktorzy tuż ſtali : Weźmićie od niego tę grzywnę/ á dajćie temu ktory ma dźieśięć grzywien. 25 Y rzekli mu : Pánie/ 26 ma dźieśięć grzywien. Záprawdę powiádam wam/ iż wſzelkiemu d ktory ma/ będźie dano : á od tego ktory niema/ y to co ma będźie od niego odjęte. 27 Ale y nieprzyjaćioły moje/ ktorzy nie chćieli ábym krolował nád nimi przywiedźćie tu/ á 28 pobijćie przede mną. A to powie- dźiawſzy/ ſzedł w przod/ wſtępując do Jeruzalem.

29 Y Stáło śie e gdy śie przybliżył do Betfáge y Betániey ku gorze ktora zowią Oliwna/ poſłał dwu 30 z ucżniow ſwojich/ Mowiąc : Idźćie do miáſteczká ktore jeſt przećiwko wam/ do ktorego wſzedſzy/ znajdźiećie oślę uwiązáne/ ná ktorym żaden człowiek nigdy nie śiedźiał : 31 odwiązawſzy je/ przywiedźćie. A jeſliby was kto zpytał : Przecz je odwiezujećie ? Ták mu powiećie : Przeto/ że go PAN potrzebuje. 32 Odſzedſzy tedy ći ktorzy byli poſłáni/ ználeźli jáko im był powiedźiał. 33 A gdy oni odwiezowáli ono oślę/ rzekli pánowie jego do nich ; 34 Przecz odwiezujećie oślę? A oni po- 35 wiedźieli : PAn go potrzebuje. Y przywiedli je do f JEzuſá : á włożywſzy ſzáty ſwoje ná ono oślę/ wſádźili JEzuſá ná nie. 36 A gdy on jáchał/ ſłáli ſzáty ſwoje ná drodze. 37 A gdy śie już przybliżał tám gdźie śie zpuſzczáją z gory Oliwney/ poczęło wſzyſtko mnoſtwo ucżniow ráduiąc śie chwalić Bogá głoſem wielkim/ ze wſzyſtkich cudow ktore widźieli / 38 Mowiąc : Błogosłáwiony g krol/ ktory idźie w Imieniu PAnſkim : pokoj h ná niebie/ á chwałá ná wyſokośćiách! 39 Ale niektorzy z Fáryzeuſzow z onego ludu rzekli do niego: Náucżyćielu / zgrom ucżnie ſwoje. 40 A on odpowiádáiąc rzekł im: Powiádam wam/ jeſliby ći milczeli / wnet kámienie wołáć będźie.

41 A Gdy śie przybliżył/ ujrzawſzy miáſto/ płákał nád nim/ 42 Mowiąc : O gdybyś poznáło y ty/ á z właſzczá w ten to dźień twoj co jeſt ku pokojowi twemu ! Lecz to teraz 43 jákryto od ocżu twojich. A abowiem przydą ná ćię dni/ gdy ćię obtoczą nieprzyjaćiele twoji wáłem/ y oblęgą ćię/ y zćiſną ćię zewſząd. 44 Y zrownáją ćię z ziemią i y dźiećí twoje w tobie/ á nie zoſtáwią w tobie kámienia ná kámieniu : dla tego żeś nie poznáło czáſu náwiedzenia twego. 45 A wſzedſzy do Kośćiołá / pocżął k wyganiáć te ktorzy w nim przedawáli y ku-

Marginalia: b Mátt. 25. 14. Márk. 13. 34. — c Mátt. 12. 37. — d Mátt. 13. 12. y 25. 29 Márk. 4. 25. Luká. 8. 18. — e Mátt. 21. 1. Márk. 11. 1. — f Janá. 12. 14. — g Pſalm 118. 26. — h Luká. 2. 14. Efez. 2. 14. — E. ná N. X. po S. Trojcy — f 1 Krol. 9. 7. Mich. 3. 12. — k Mátt. 21. 12. Márk. 11. 15. Janá. 2. 14.

46 powiáli/ Mowiąc im: ♣ Nápiſano/ Dom moj/ dom l modlitwy jeſt/ á wyśćie go uczynili m jáſkinią zbojcow. 47 ♣ Y uczył ná káżdy dźień w Kośćiele. Lecz Przednieyſzy Kápłáni y Náuczeni w piśmie y przednieyſzy z ludu ſzukáli go ſtráćić. 48 ♣ Ale nie ználeźli coby mu uczynili. Abowiem wſzyſtek lud záwieſzał ſię ná nim/ ſłucháiąc go. *

ROZDZIAL XX.

Fáryzeuſzowie pytáli PAná/ jákoby mocą co czynił. 3. A Chryſtus PAn ich o chrzeſt Janow. 9. O wynájęćiu winnice. 23. Czynſz Ceſárzowi, á Bogu co Bożego oddawáć należy 27. Zmartwychwſtánie pewnie bedźie. 41. Pán czyjimby był Synem. 45. Kwáſu Fáryzejſkiego ſię ſtrzedz.

1 Y Stáło ſię z onych dni *dniá* jednego/ gdy uczył lud w Kośćiele y kazał Ewángelią/ że nádeſzli Przednieyſzy kápłáni/ y Náuczeni w piśmie/ z Stárſzymi. 2 ♣ Y rzekli do niego/ mowiąc: Powiedz nam a ktorą mocą to czyniſz? Abo kto jeſt *ten* coć dał tę moc? 3 ♣ A on odpowiádáiąc rzekł do nich: Zpytam y Ja waś o jednę rzecz/ á powiedzćie mi: 4 ♣ Chrzeſt Janow byłli z niebá/ czyli z ludźi? 5 ♣ A oni myślili sámi w sobie/ mowiąc: Jeśli powiemy/ Z niebá/ rzecze; Czemużeśćie mu tedy nie wierzyli? 6 ♣ Jeſliż záśię rzeczemy/ Z ludźi: Wſzyſtek lud ukámienuje nas/ poniewaź zápewna máją/ że Jan jeſt prorokiem. 7 ♣ Y odpowiedźieli; że nie wiedzą zkądby *był*. 8 ♣ A Jezus im rzekł: Y Ja wam nie powiem/ ktorą mocą to czynię. 9 Y Począł do ludu mowić to podobieńſtwo; Człowiek niektory b náſádźił winnicę/ y nájął ją winiárzom; y odjáchał precz ná czás niemáły. 10 ♣ A czáſu *ſwego* poſłał ſługę do onych winiárzow/ áby mu dáli z pożytku oney winnice. Ale oni winiárze ubiwſzy go/ odeſłáli prożnego. 11 ♣ Y poſłał záśię drugiego ſługę. Ale oni y tego ubiwſzy y zelżywſzy/ odeſłáli prożnego. 12 ♣ Y poſłał záśię trzećiego. ♣ Ale oni y tego zrániwſzy/ wyrzućili precz. 13 ♣ A ták rzekł PAn oney winnice: Coż uczynię? poślę ſyná mego miłego: ſnadź gdy 14 tego ujrzą/ záwſtydzą ſię. ♣ Ale winiárze ujrzawſzy go/ rzekli miedzy ſobą/ mowiąc: Tenći jeſt dziedźic: podźćie/ zábijmy go/ áby náſze było c dziedźictwo. 15 ♣ Y wypchnawſzy go precz z winnice zábili. Coż im tedy uczyni PAn oney winnice? 16 ♣ Przyjdźie/ á potráći one winiárze/ á winnicę odda innym. Co oni uſłyſzawſzy rzekli: ♣ Nie day tego Boże! 17 Lecz on pojrzawſzy ná nie rzekł: Coż tedy jeſt ono co nápiſano? Kámień d ktory odrzućili buduiący/ ten ſię ſtał głową węgielną. 18 ♣ Wſzelki ktory upádnie e ná ten kámień/ roztrąći ſię: á ná kogoby on upadł/ zetrze go. 19 Y Stáráli ſię Przednieyſzy kápłáni y Náuczeni w piśmie/ jákoby nań ręce wrzućili oneyże godźiny; ále ſię ludu báli: ábowiem poználi iż przećiwko nim wyrzekł to podobieńſtwo. 20 ♣ A ták podſtrzegáiąc f go/ poſłáli ſzpiegi/ ktorzy zmyſłáli jákoby byli ſpráwiedliwymi/ áby go podchwyćili w mowie jego: á potym/ áby go podáli Zwierzchnośći/ y w moc Stárośćinę. 21 ♣ Y pytáli go/ mowiąc: Náuczyćielu/ wiemy że dobrze mowiſz y uczyſz/ ány przyjmujeſz oſob: ále drogi Bożey w prawdźie uczyſz. 22 ♣ Godźili ſię nam dáć czynſz Ceſárzowi/ czyli nie? 23 ♣ Ale on obaczywſzy chytrość ich/ rzekł do nich: ♣ Czemuż mię kuśićie? 24 Ukażćie mi groſz: czyj ma obraz y napis? A odpowiádájąc rzekli/ Ceſárzow. 25 ♣ Zátym on im rzekł; Oddawajćież tedy co jeſt Ceſárſkiego g Ceſárzowi/ á co jeſt Bożego Bogu. 26 ♣ Y nie mogli *go* podchwyćić w mowie jego przed ludem: á zádźiwiwſzy ſię odpowiedźi jego/ umilkneli. 27 A Przyſzedſzy niektorzy h z Sáduceuſzow (ktorzy przeczą y mowią/ iż niemáſz *zmartwych* wſtánia) pytáli go/ Mowiąc: 28 ♣ Náuczyćielu/ Mojżeſz i nam nápiſał: Jeſliby komu brát umárł/ májąc żonę/ á umárłby bez dźiatek/ áby brát jego pojął onę żonę/ á wzbudźił náśienie brátu ſwemu. 29 ♣ Było tedy śiedm bráći: Z ktorych pierwſzy

poją-

l Ezai. 56. 7. m Jerem. 7. 11.
a Matt. 21.23. Mark. 11.24.
b Psalm 80. 9. Ezai. 5. 1. Jerem. 2. 21. Matt. 21.33. Mark. 12. 1.
c Matt. 26. 4. y 27. 1 Jana 11.53.
d Psalm 118. 22. Ezai. 28.16. Matt. 21.42. Mark. 12.10. Dziej. 4. 11. Rzym. 9. 33. 1 Piotr. 2. 6.
e Ezai. 8. 14. Zach. 12. 3.
f Mark. 12.13.
g Mark. 12. 17. Rzym. 13. 7.
h Matt. 22.23. Mark. 12.18.
i 5 Mojż. 25. 5.

pojąwßy żonę/ umárł bez dźiatek.
30 ♣ Y pojął wtory onę żonę: á umárł
31 y ten bez dźiatek. ♣ Potym ją pojął
y trzeći: tákże y oni wßyscy śiedm: á
nie zostáwiwßy dźiatek/ pomárli. ♣
32 Po wßystkich też umárłá y oná nie-
33 wiástá. ♣ Przetoż przy *zmartwych-*
wstániu ktoregoż z nich oná będźie
żoną? Poniewaž śiedm ich mieli
34 ją zá żonę. ♣ Tedy odpowiádájąc
rzekł im JEzus: Synowie tego
wieku żenią śie/ y zá mąż dawáją. ♣
35 Ale ći ktorzy godni są áby dostą-
pili onego wieku/ y powstánia od
umárłych/ áni śie żenić/ áni zá mąż
36 dawáć będą. ♣ Abowiem umieráć
więcey nie będą mogli: bo będą ro-
wni Anjołom/ będąc Synámi k
Bożymi/ gdyż są synámi *zmar-*
37 *twych* wstánia. ♣ A iż umárli zmar-
twychwstáną/ y Mojżeß pokazał
przy onym l krzu gdy zowie PAná
Bogá/ Bogiem Abráhámowym/ y
Bogiem Izáákowym/ y Bogiem
38 Jákobowym. ♣ A Bogći nie jest
Bogiem umárłych/ ále żywych: bo je-
39 mu wßyscy żyją. ♣ Tedy odpowiá-
dájąc niektorzy z Náucżonych w pi-
śmie/ rzekli: Náucżyćielu/ dobrześ
40 powiedźiał. ♣ Y nie śmieli go wię-
cey o nic pytáć.

41 Y Rzekł do nich: Jákoż powiá-
dáją m że CHrystus jest Sy-
42 nem Dawidowym? ♣ A sam Dawid
mowi Kśięgách Psálmow: Rzekł
PAn n PAnu memu/ śiądź po prá-
43 wicy moiey/ ♣ Aż położę nieprzyjá-
ćioły twoje podnożkiem nog twoi-
44 jich. ♣ Poniewaž go tedy Dawid
názywa PAnem: y jákoż jest Sy-
nem jego?

45 A Gdy słuchał wßystek lud/ rzekł
46 ucżniom swojim: ♣ Strzeżćie
śię Náucżonych w piśmie/ ktorzy
chcą o chodźić w ßátach długich/ y
miłują pozdrawiánia ná rynkách/ y
pierwße stołki w bożnicách/ y pier-
47 wße miejscá ná wiecżerzách: ♣ Kto-
rzy pożeráją domy wdow/ á *to* p pod
pokrywką długich modlitew. Ći
odniosą ćięższy sąd.

k 1 Jan. 3. 2.
l 2 Moj. 3. 6.
m Mátt. 22. 42.
n Psalm 110. 1. Dźiej. 2. 33.
o Mátt. 23. 6. Márk. 12. 38. Luká. 11. 43.
p I. Rzkomo śię modląc.

ROZDZIAŁ XXI.

*PAn wdowy ßczodrobliwość zá-
lecá. 5. O Zburzeniu Kośćiołá. 9. Y
Jeruzalemu, y o dniu Sądnym mowi.
25. Pewne znáki to poprzedzájące
miánuje. 34. Do pilnego śię gotowá-
nia ná Sąd Boży upominá.*

1 A Pojrzawßy/ ujrzał a bogácze
wrzucájące dáry swoje do skár-
2 bnice. ♣ Ujrzał też y niektorą wdo-
wę ubożuchną/ wrzucájącą támże
3 dwá drobne pieniążki/ ♣ Y rzekł:
Prawdźiwieć b wam powiádam/
żeć tá uboga wdowá/ więcey niż ći
4 wßyscy/ wrzućiłá. ♣ Ći bowiem
wßyscy z tego co im zbywáło wrzu-
ćili do dárow Bożych: áletá z niedo-
státku swego/ wßystkę żywność kto-
rą miáłá/ wrzućiłá.

5 A Gdy niektorzy mowili o Ko-
śćiele/ iż był pięknym c kámie-
niem y upominkámi ozdobiony/
6 rzekł: ♣ Z tego co widźićie/ przyjdą d
dni/ w ktore nie będźie zostáwiony
kámień ná kámieniu/ ktoryby nie
7 był rozwálony. ♣ Y pytáli go mo-
wiąc; Náucżyćielu/ kiedyż to będźie?
á co zá znák gdy śię to będźie miá-
8 ło dźiáć? ♣ A on rzekł; Pátrzćie á-
byśćie nie byli e zwiedźieni. Boć
wiele ich przyjdźie f w Imieniu mo-
jim/ mowiąc; Jam jest *CHrystus*;
á cżás śię przybliżył: nie udawajć-
9 ćieß śię tedy zá nimi. ♣ A gdy usły-
ßyćie o wojnách y rozruchách/ nie
lękajćie śię. Abowiem muśi to być
pierwey/ álec jeßcże nie tu *jest* ko-
10 niec. ♣ Tedy im mowił; Powstánie
narod przećiwko narodowi/ y krole-
11 stwo przećiwko krolestwu: ♣ Y bę-
dą miejscámi wielkie trzęśienia źie-
mie/ y głody/ y mory/ tákże strá-
chy/ y znáki wielkie z niebá będą. ♣
12 Ale przed tym wßystkim/ wrzucą ná
was g ręce swoje/ y będą *was* prze-
śládowáć/ podawájąc do bożnic/ y do
więźienia/ wodząc przed Krole y
przed Stárosty dla Imienia mego.
13 ♣ A to was potka ná świádectwo. ♣
14 Przetoż złożćie to do h serc wáßych
ábyśćie przed cżásem nie myślili/
15 jákobyśćie odpowiádáć mieli. ♣ A-
bowiem Ja wam i dam ustá y mą-
drość/ ktorey nie będą mogli ode-
przeć/ áni śię zprzećiwić wßyscy
16 przećiwnicy wáßy. ♣ A będźiećie k
też wydáni od rodźicow y od bráci/
y od krewnych/ y od przyjaćioł; y

a Márk. 12. 41.
b 2 Kor. 8. 12.
c Márk. 13. 1.
d Luká. 19. 44.
e Efez. 5. 6. 2 Teß. 2. 3.
f Jerem. 14. 14.
g Mátt. 10. 17. y 24. 9.
h Mátt. 10. 19. Márk. 13. 21.
i 2 Moj. 4. 12. Dźiej. 6. 10.
k Mich. 7. 6.

17 zábiją niektore z was. ✣ Y bedźiecie w nienawiśći l u wszystkich dla 18 Imienia me°. ✣ Ale *oni* włos z głowy m wászey nie zginie. 19 W cierpliwośći wászey posiádajćie dusze wásze. 20 ✣ A gdy ujrzyćie n Jeruzalem od wojsk obtoczone/ tedy wiedzćie żeć śię przybliżyło spustoszenie jego. ✣ 21 Tedy ći co są w Judskiey *Ziemi*, niech uciekáją ná gory; á ći co są w pośrzodku jey/ niech wychodzą; á ći co są po polách/ niechaj nie wchodzą 22 do niey. ✣ Abowiem te dni są pomsty/ áby śię wypełniło wszystko co 23 nápisano. ✣ Ale biádá brzemiennym y pierśiámi karmiącym w one dni. Abowiem bedźie ucisk wielki w tey źiemi/ y gniew *Boży* nád tym ludem. 24 ✣ Y polegą od ostrza mieczá/ y zápedzeni będą w niewolą miedzy wszystkie narody; y bedźie Jeruzalem deptáne od Pogánow/ áż śię wypełnią czásy Pogánow.

25 Gdy będą o znáki ná słońcu/ y ná Kśiężycu/ y ná gwiazdách; á ná źiemi ućiśnienie narodow z rozpácżą/ gdy zászumi morze y wáły: 26 ✣ Ták/ iż ludźie drętwieć będą przed stráchem y oczekawániem tych rzeczy/ ktore przyjdą ná wszystek świát; ábowiem mocy p niebieskie 27 poruszą śię. ✣ A tedy ujrzą Syná człowieczego q przychodzącego w obłoku z mocą y chwałą wielką. ✣ 28 A gdy śię to pocznie dźiać/ poglądajćież á podnośćie głowy wásze; przeto/ iż śię r przybliża odkupienie 29 wásze. ✣ Y powiedźiał im podobieństwo; Pojrzyćie s ná figowe drzewo/ y ná wszystkie drzewá. ✣ 30 Gdy śię już pukáją/ widząc *to* sámi to uznawáćie, że już blisko jest láto. ✣ 31 Tákże y wy gdy ujrzyćie iż śię to dźieje/ wiedzćie że blisko jest krolestwo Boże. ✣ 32 Záprawdę powiádam wam/ Zeć nie przeminie ten wiek/ 33 áżby śię to wszystko stáło. ✣ Niebo y źiemia przeminą/ ále słowá moje t nie przeminą. *

34 A Strzeżćie śię áby snadź u nie były obćiążone sercá wásze obżárstwem y opilstwem y pieczołowániem o ten żywot/ á nagleby ná 35 was przyszedł ten dźień. ✣ Abowiem jáko x śidło przypádnie ná wszystkie ktorzy mieszkáją ná obliczu wszy- 36 stkiey źiemie. ✣ Przetoż czujćie modląc y śię ná káżdy czás/ ábyśćie byli godni ujść; tego wszystkiego co śię dźiać ma/ y stánąć przed Synem człowieczym.

37 Y Náuczał we dnie w Kośćiele: ále w nocy wychodząc/ przebywał ná gorze ktora zowią Oliwną. 38 ✣ A wszystek lud ráno śię schodźił do niego/ áby go słuchał w Kośćiele.

Rozdzial XXII.

Kśiężą rádźili o wydániu PAńskim, 4. Judasz śię z nimi zmawia. 7. PAn skończywszy Stározakonną wieczerzą, Nowozakonną postánowił. 24. Poswarek miedzy Apostołámi. 30. Szatan śię o nie stára. 40. PAn śię w ogrojcu modli. 44. Krwią śię poći. 47. Pojimány. 54. Do Biskupá záprowádzony. 55. Piotr śię go zaprzał. 63. PAn zelżony y ubity.

1 A Przybliżáło śię a Swięto Prząśnikow/ ktore zowią Wielkanoc. 2 ✣ Y szukáli b przedniejszy Kápłáni y Náuczeni w piśmie/ jákoby go zábili: ále śię bali ludu. ✣ 3 Y wstąpił Szátán w Judászá c ktorego zwano Iskáryotem/ ktory był 4 z liczby dwunaśći. ✣ *Ten* tedy odszedszy/ z mowił śię z Przedniejszymi Kápłánámi/ y z Przełożonymi *Kośćiołá* jákoby go im d wydał. ✣ 5 Y urádowáli śię/ y umowili śię z nim/ 6 że mu chcą dáć pieniądze. ✣ Y obiecał. Y szukał sposobnego czásu áby im go wydał bez rozruchu.

7 Gdy przyszedł dźień e Prząśnikow/ ktorego miał Báránek być 8 zábity. ✣ Y posłał Piotrá y Janá mowiąc; Poszedszy/ nagotujćie nam 9 Báránká/ ábyśmy jedli. ✣ Ale oni mu rzekli; Gdźież chcesz ábyśmy *go* 10 nágotowáli? ✣ A on rzekł do nich; Oto gdy do miástá wchodźić bedźiećie/ potka śię z wámi człowiek niosący dzban wody; idźćież zá nim do 11 domu/ do ktorego wnidźie. ✣ A rzeczćie gospodarzowi domu onego: Kazał ći powiedźieć Náuczyćiel; Gdźie jest gospodá/ kedybym jadł Báránká z uczniámi mojimi? ✣ 12 A on wam ukaże salę wielką usłá- 13 ną: támże nágotujćie. ✣ Tedy od-

Márk. 13. 13. m Mátt. 10. 38. n Mátt. 24. 15.

y Mátt. 25. 13.

E. ná N. II. Adwentu. o Ezái. 13. 10. Ezech 32. 7. Joel. 2. 31. Mátt 24. 29. p 2 Piotr 3. 10. q Dani. 7. 13. r Rzym. 8. 23. s Márk. 13. 28. t Ezái. 40. 8. u Rzym 13. 13 x 1 Tess. 5. 3. 2 Piotr 3. 10.

a 2 Moj. 12. 15. Mátt. 26. 1. Márk. 14. 1. b Psalm 2. 1. c Márk. 14. 10. d Mátt. 26. 14. e Márk. 14. 13.

ſzedſzy /ználeźli jáko im był powiedźiał: 14 y nágotowáli Báránká. ☘ A gdy przyſzłá godźiná / uśiadł zá ſtoł 15 f y dwánaśćie Apoſtołow z nim. ☘ Y rzekł do nich; Zadájąc żądałem tego Báránká jeść z wámi / pierwey 16 niżbym ćierpiał. ☘ Boć wam powiádam / że go więcey jeść nie będę / áż śię wypełni w krolestwie Bożym. 17 ☘ A wźiąwſzy kielich / y podźiękowawſzy / rzekł; Weźmićie to / á po- 18 dźielćie miedzy śię. ☘ Abowiem g powiádam wam / że nie będę pił z rodzáju winney máćice / áż przyydźie krolestwo Boże.

19 Y Wźiąwſzy h chleb / y podźiękowawſzy / łamał y dał im mowiąc: i To jeſt ćiáło moje / ktore śię zá was dawá; to czyńćie ná pá- 20 miątkę moję. ☘ Tákże y kielich gdy było po wieczerzy / mowiąc: Ten kielich jeſt nowy Teſtáment we krwi mojey / ktora śię zá was wylewa. ☘ 21 Ale oto i ręká tego / co mię wydá- 22 wa / ze mną jeſt zá ſtołem. ☘ Syn ći záiſte człowieczy idźie / ták jáko jeſt k poſtánowiono; ále biádá człowiekowi temu / ktory go wydawa. 23 ☘ Tedy śię oni poczęli miedzy ſobą pytáć o tym / ktoby wżdy z nich był / coby to uczynić miał /

24 A Wſzczął śię też ſpor miedzy nimi o tym / ktoby śię z nich zdał 25 być więtſzy? ☘ Ale on im rzekł: Krolowie l narodow pánują nád nimi / á ktorzy nád nimi moc máją / dobro- 26 dźiejámi názywáni bywáją. ☘ Lecz wy nie ták. ☘ Owſzem m kto nawiętſzy jeſt miedzy wámi / niech będźie jáko namnieyſzy; á kto jeſt wo- 27 dzem / będźie jáko ten co ſłuży. ☘ Bo ktoryż więtſzy jeſt? Ten co śiedźi / czyli ten co ſłuży? Izali nie ten co śiedźi? Alem Ja jeſt n w pośrzodku 28 was jáko ten co ſłuży. ☘ A wy jeſteśćie / ktoryśćie wytrwáli przy mnie 29 w pokuſách mojich. ☘ A Jać wam ſporządzam / jáko o mi ſporządźił O- 30 ćiec moj / Krolestwo. ☘ Abyśćie jedli y pili zá ſtołem mojim w krolestwie mojim / y śiedźieli p ná ſtolicách / ſądząc dwojenaśćie pokolenie Izráelſkie.*

31 Y Rzekł PAN: Symonie Symonie / oto ſzátan wyprośił

f Mátt. 26.20. Márk. 14.17. g Mátt. 26.29. Márk. 14.25. h Mátt. 16.26. Márk. 14.22. 1 Kor. 11.23. i Mátt. 26.21. Márk. 14.18. Janá. 13.18. k Psalm 41.10. E. ná dźień S. Bártłomiejá. l Mátt. 20.25. Márk. 10.42. m 1 Piotr 5.3. n Janá. 13.4. Filip. 1.7. o Luka. 11.32. p Mátt. 19.18.

was / áby was odwiewał jáko pſze- 32 nicę. ☘ Alem Ja prośił zá tobą / áby nie uſtáłá wiárá twojá. ☘ A ty niekiedy náwroćiwſzy śię / utwierdzaj 33 brácią twoję. ☘ A on mu rzekł; PAnie / q Gotowem z tobą iść y do wię- 34 źienia / y ná śmierć. ☘ A on rzekł: Powiádamći Pietrze / Nie zápieje dźiś kur / áż śię pierwey trzy kroć záprzyſz / że mię nie znaſz.

35 Y Rzekł im; Gdym was poſyłał r bez mieſzká / y bez táyſtry / y bez botow / izali wam czego nie doſtawáło? A oni rzekli; Niczego. 36 ☘ Tedy im rzekł: Ale teraz kto ma mieſzek / niech go weźmie / tákże y táyſtrę: á kto nie ma miecza / niech 37 przeda ſuknią ſwoję á kupi go. ☘ Abowiem powiádam wam / Yż śię jeſzcze muśi to co nápiſano wypełnić ná mnie / miánowićie; Y z złoczyńcámi s policzony jeſt. Boć te rzeczy ktore świádczą o mnie / koniec biorą. 38 ☘ Ale oni rzekli; PAnie / oto tu dwá miecze. A on im rzekł; Doſyć jeſt.

39 Y Wyſzedſzy / ſzedł według zwyczáju t ná gorę Oliwną / á ſzli 40 zá nim y uczniowie jego. ☘ A gdy przyſzedł ná mieyſce / rzekł im. Modlćie śię / ábyśćie u nie weſzli 41 w pokuſzenie. ☘ A ſam oddalił x śię od nich / jákoby ná ćiśnienie kámieniem: á klęknąwſzy ná koláná / mo- 42 dlił śię / ☘ Mowiąc; Ojcze / jeſli chceſz przenieś ten kielich ode mnie: Wſzákże nie mojá wola / lecz twojá 43 niech śię ſtánie. ☘ Y ukazał mu śię 44 Anjoł z niebá pośiłájący go. ☘ Ale będąc w boju / gorliwiey śię modlił. A był pot jego jáko krople 45 krwie / źciekájące ná źiemię. ☘ A wſtawſzy od modlitwy / przyſzedł do uczniow / y ználazł je śpiące od 46 ſmetku. ☘ Y rzekł im: Coż śpićie? Wſtańćie á modlćie śię / byśćie nie weſzli w pokuſzenie.

47 Y Gdy on y jeſzcze mowił / oto zgrájá / y ten ktorego zwano Judaſzem jeden ze dwunaśći ſzedł przed nimi / y przybliżył śię do JE- 48 zuſá áby go pocáłował. ☘ A JEzus mu rzekł; Judaſzu / pocáłowániem 49 wydawaſz Syná człowieczego? ☘ A widząc ći ktorzy przy nim byli / co

q Mátt. 26.35. Márk. 14.31. Janá. 13.37. r Mátt. 10.9. s Ezái. 53.12. t Mátt. 26.36. Márk. 14.32. Janá. 18.1. u Mátt. 26.42. x Mátt. 26.39. y Mátt. 26.47. Márk. 14.43. Janá. 18.3.

się dziać miáło/ rzekli mu; PAnie/ 50 mamyli bić mieczem? ♣ Y uderzył jeden z nich sługę z Nawyższego kápłáná/ 51 y uciął mu ucho práwe. ♣ Ale JEzus odpowiádájąc/ rzekł: Zániechajćie áż poty. A dotknąwszy się uchá jego/ uzdrowił go.

z Mátt. 26.51. Márk. 14.47.

52 Y Rzekł JEzus do onych ktorzy byli przyszli przećiwko niemu/ do Przedniejszych kápłánow/ y do Przełożonych Kośćiołá/ y do Stárszych; Wyszliśćie jáko ná zbojcę z mieczmi y z kijmi. 53 ♣ Gdym ná káżdy dźień bywał z wámi w Kośćiele/ nie źćiągnęliśćie rąk ná mię: Ale táć jest oná godźiná wásza/ y moc ćiemnośći.

54 POjimawszy go tedy/ prowádźili a go/ y przyprowádźili go w dom Nawyższego Kápłáná. A Piotr 55 szedł zá nim z dáleká. ♣ A gdy oni rozniećili ogień b w pośrzodku dworu/ y wespoł uśiedli; uśiadł y Piotr 56 miedzy nimi. ♣ A ujrzawszy go niektora dźiewká u ogniá śiedzącego/ y pilnie mu się przypátrzywszy/ 57 rzekłá; ♣ Y ten z nim był. A on się go záprzał/ mowiąc; Niewiásto/ 58 nie znam go. ♣ A po máłey chwili ujrzawszy go drugi/ rzekł; Y tyś jest z nich. ♣ Ale Piotr rzekł; Człowiecze nie jestem. 59 ♣ A gdy wyszłá jákoby jedná godźiná/ ktoś inszy twierdźił/ mowiąc: Prawdźiwie y ten z nim był; bo też jest Gálilejczyk. 60 ♣ A Piotr rzekł; Człowiecze/ nie wiem co mowisz. A zátym záraz gdy 61 on jeszcze mowił kur zápiał. ♣ A Pan obroćiwszy się/ pojrzał ná Piotrá. Y wspomniał Piotr ná słowo Páńskie/ jáko mu był powiedźiał; Iż pierwey c niż kur zápieje/ trzykroć 62 się mnie zaprzysz. ♣ A Piotr wyszedł 63 szy precz/ gorzko płákał. ♣ Lecz mężowie ktorzy wespoł trzymáli d JEzusá/ náśmiewáli się z niego/ bijąc 64 go. ♣ A zákrywszy go/ bili twarz jego; y pytáli go mowiąc: Prorokuj 65 kto jest co ćię uderzył. ♣ Y wiele innych rzeczy bluźniąc mowili przećiwko niemu.

a Mátt. 26.57. Márk. 14.53. Janá. 18.12. b Janá. 18.25. c Mátt. 26.34. Márk. 14.72. Janá. 13.38. d Márk. 14.65.

66 A Gdy był dźień/ zeszli się Stárszy z ludu e y Nawyższy kápłáni/ y Náuczeni w piśmie/ á przywiedli 67 go do Rády swojey/ Mowiąc; Jesliś ty jest Chrystus/ powiedz nam? Y rzekł im: Choćbym wam powie 68 dźiał/ nie uwierzyćie. ♣ A jeślibym też o co pytał/ nie odpowiećie mi/ 69 áni mię wypuśćićie. ♣ Od tego czásu będźie Syn człowieczy śiedźiał f 70 ná práwicy mocy Bożey. ♣ Y rzekli wszyscy: Tyś tedy jest on Syn Boży? A on rzekł do nich: Wy powiá 71 dáćie żem Ja jest. ♣ A oni rzekli: Coż jeszcze potrzebujemy świádectwá? Wszákeśmy sámi słyszeli z ust jego.

e Mátt. 27.1. Márk. 15.1. Janá. 18.28. f Psalm 110.1. Mátt. 22.44.

ROZDZIAL XXIII.

Pan oddány Piłat. 3. y przed nim oskárżony. 7. Do Herodá odesłány. 11. Nájgrawány. 24. Ná śmierć skazány. 26. Z miástá wyprowádzony. 33. Ná miejsce trupich głow przyprowádzony. Y Ukrzyżowány. 39. Y dwá łotrowie z nim. 46. W mękách umárł. 51. Pogrzebiony.

1 TEdy powstawszy wszystko mnostwo ich/ wiedli go a do Piłatá. 2 ♣ Y poczęli nań skárżyć/ mowiąc; Tegośmy náleźli że odwraca lud/ y zákázuje b dáni dawáć Cesárzowi/ powiádájąc; Że on jest CHrystusem Krolem. 3 ♣ Y pytał go c Piłat mowiąc; Tyżeś jest on Krol Żydowski? A on mu odpowiádájąc 4 rzekł: ♣ Ty powiádasz: Y rzekł Piłat do Przedniejszych kápłánow/ y do ludu: Żadney winy nie znájduję w 5 tym człowieku. ♣ Lecz się oni bárziey śilili/ mowiąc: Iż wzrusza lud/ ucząc po wszystkiey Judzkiey źiemi/ począwszy od Gálilejey áż do tąd.

6 TEdy Piłat usłyszawszy o Gálilejey/ pytał jesliby był człowie 7 kiem Gálilejskim? ♣ A gdy się dowiedźiał iż był d z páństwá Herodowego/ odesłał go do Herodá: ktory też w Jeruzalem był w one dni. ♣ 8 A Herod ujrzawszy JEzusá/ urádował się bárzo: bo go z dawná prágnął widźieć: dla tego/ iż wiele o nim e słuchał/ y spodźiewał się iż miał ujrzeć jáki cud od niego uczy 9 niony. ♣ Y pytał go wiela słow. Ale 10 mu on nic nie odpowiádał. ♣ A Przedniejszy Kápłáni y Náuczeni w piśmie stali/ potężnie skárżąc 11 nań. ♣ Ale wzgárdźiwszy nim Herod

a Mátt. 27.1.2 Márk. 15.1. b Mátt. 22.21. Márk. 12.17. c Janá. 18.33. d G. Zmocy. e Luka. 9.7.

z żołnierstwem swoym/ y náśmiawszy śię z niego/ oblekł go w szátę białą y odesłał go záś do Piłatá. 12 ♣ Y stáli śię sobie przyjaćiołmi Piłat z Herodem onegoż to dniá: bo sobie byli przed tym nieprzyjaćiołmi.

13 A Piłat zwoławszy Przedniejszych Kápłánow/ y Przełożonych/ y ludu/ 14 ♣ Rzekł do nich: Oddáliśćie mi tego f człowieká/ jákoby lud odwracał: á oto ja przed wámi pytájąc go, żadney winy nie ználazłem w tym człowieku/ z tego o co nań skarżyćie. 15 ♣ Ale áni Herod: Bom was odesłał do niego. A oto nic mu śię godne° śmierći nie stáło. 16 ♣ Przetoż skarawszy/ wypuszczę go. 17 ♣ A muśiał im Piłat wypuszczáć jednego g ná Swięto. 18 ♣ Tedy záwołáło społem wszystko mnostwo / mowiąc: Strać tego! á wypuść nam h Bárábbaszá: 19 ♣ Ktory był dla niejákiego rozruchu w mieśćie uczynionego/ y dla mężobojstwá wsádzony do więźienia. 20 ♣ Tedy Piłat znowu mowił/ chcąc wypuśćić JEzusá. 21 ♣ Ale oni przećię wołáli/ mowiąc: Ukrzyżuj/ ukrzyżuj go! 22 A on potrzećie rzekł do nich: ♣ Y coż wżdy ten złego uczynił? Żadney winy śmierći nie ználazłem w nim: przetoż skarawszy/ wypuszczę go. 23 ♣ A oni przećię nálegáli głosy wielkimi / żądájąc áby był ukrzyżowány. ♣ Y zmacniáły śię głosy ich y Przedniejszych Kápłánow. 24 ♣ A ták Piłat przysądźił/ áby śię dosyć stáło żądośći ich. 25 ♣ Y wypuśćił im *onego*, ktory był dla rozruchu y mężobojstwá wsádzony do więźienia/ o ktorego prośili: ále JEzusá podał ná wolą ich.

26 GDy go i tedy wiedli/ uchwyćiwszy Symoná niektorego Cyrenejczyká / idącego z polá / włożyli nań krzyż/ áby go niosł zá JEzusem.

27 Y Szło zá nim wielkie mnostwo ludu y niewiast/ ktore go płákáły y nárzekáły. 28 ♣ Ale JEzus obroćiwszy śię do nich/ rzekł: Corki Jeruzalemskie / nie płáczćie náde mną/ ále ráczey sáme nád sobą płáczćie/ y nád dźiatkámi wászymi. 29 ♣ Abowiem oto idą dni/ ktorych będą mowić: Błogosłáwione niepłodne/ y żywoty ktore nie rodźiły / y pierśi 30 ktore nie karmiły. ♣ Tedy poczną mowić k gorom: Pádnijćie ná nas! 31 ♣ A pagorkom: Przykryjćie nas! Abowiem poniewaz śię to ná zielonym drzewie dźieje / á coż będźie ná suchym? 32 ♣ Wiedźieni też byli y inni dwá l złoczyńcy / áby wespoł z nim stráceni byli.

33 A Gdy przyszli ná miejsce ktore zowią Trupich głow / tám go ukrzyżowáli: y onych złoczyńcow, jednego po práwicy / á drugiego po lewicy. 34 ♣ Tedy JEzus rzekł: Ojcze odpuść im: boć nie wiedzą co czynią! A rozdźieliwszy száty m jego/ los o *nie* miotáli. 35 ♣ Y stał lud przypátrując śię. 36 ♣ A náśmiewáli śię z niego y Przełożeni z nimi/ mowiąc: Inszych rátował / niechże rátuje sámego śiebie / jeslize on jest Chrystus on wybrány Boży. 37 ♣ Náśmiewáli śię też z niego y żołnierze przystępując / y ocet mu podawájąc / ♣ Y mowiąc: Jesliś ty jest Krol Zydowski / rátujże sámego śiebie. 38 ♣ A był też y napis n nápisány nád nim literámi Greckimi / y Łáćińskimi / y Zydowskimi: Tenci jest on Krol Zydowski.

39 A Jeden z onych złoczyńcow ktorzy z nim wiśieli / urągał mu / mowiąc: Jesliżeś ty jest Chrystus/ rátujże śiebie y nas. 40 ♣ A odpowiádájąc drugi / gromił go mowiąc: Y ty śię Bogá nie boisz / chociażeś jest w tymże skazániu. 41 ♣ A myć záiste spráwiedliwie: (bo godną zapłátę zá uczynki násze bierzemy.) 42 ♣ Ale ten nic złego nie uczynił. ♣ Y rzekł do JEzusá: PAnie / pomni ná mnie / gdy przyydźiesz do krolestwá twego! 43 ♣ A JEzus mu rzekł: Záprawdę powiádam tobie / Dźiś ze mną będźiesz w Ráju.

44 A Było około szostey o godźiny / y stáłá śię ćiemność po wszystkiey źiemi áż do godźiny dźiewiątey. 45 ♣ Y záćmiło p śię słońce / á zasłoná kośćielna rozerwáłá śię w poły. 46 ♣ A JEzus záwołáwszy głosem wielkim/ rzekł: Ojcze / w ręce twoje polecam q duchá mojego. ♣ A to r rzekszy/ skonał.

47 A Widząc Setnik co śię s dźiáło chwalił Bogá mowiąc: Zá-

f Mátt. 27.23. Márk. 15.14. Jáná. 18.38. y 19.4.
g Mátt. 27.15. Márk. 15. 6.
h Dźiej. 3. 14.
Mátt. 27.32. Márk. 15.21.
k Ezái. 2. 19. Ozeá. 10. 1. Objáw 6. 16. y 9. 6.
l Ezái. 53.12. Mátt. 27.38. Márk. 15.27. Jáná. 19.18.
m Psalm 22.19.
n Mátt. 27.37. Márk. 15.26. Jáná. 19.19.
o Mátt. 27.45.
p Mátt. 27.51.
q Psalm 31. 6. Dźiej. 7. 59.
r Márk. 15.37.
s Mátt. 27.54. Márk. 15.39.

prawdę

prawdę człowiek to był sprawiedliwy. 48 Także y wszystek lud ktory śię był zszedł ná to dźiwowisko widząc co śię dźiało / bijąc śię w pierśi swoje/wracał śię. 49 A znájomi jego wszyscy zdáleká stáli / y niewiásty ktore zá nim były przyszły z Gálilejey przypátrując śię temu.

t Janá 19.38.

50 A Oto mąż imieniem Jozef ktory był Senatorem / mąż dobry 51 y spráwiedliwy: Ktory był nie zezwolił ná rádę y ná uczynek ich / z Arymátyey miástá Judskiego/ ktory też oczekawał krolestwá Bożego. 52 Ten przyszedszy do Piłatá/prośił o 53 ćiáło JEzusowe. Y zjawszy je/ obwinał je prześćierádłem / á położył je w grobie *w opoce* u wykopowánym/ w ktorym jeszcze nikt nigdy 54 nie był położony. A był dźień przygotowánia/y Sábbát nástawał. 55 Poszedszy też x zá nim y niewiásty ktore były z nim przyszły z Gálilejey oglądáły grob/ y jáko było położone 56 ćiáło jego. A wroćiwszy śię/nágotowáły wonnych rzeczy/ y máśći: ále w Sábbát odpoczynęły według przykazánia.

u Mátt. 27.60. Márk. 15.46. x Luka. 1. 2.

ROZDZIAL XXIV.

Pániam u grobu. 5. Anjoł kazał o zmártwychwstániu PAńskim. 13. PAn śię sam pokazał naprzod dwiema. 36. Zátym wszystkim Apostołom. 49. A obiecawszy im postáć Duchá Swiętego. 51. Ná Niebo widźiálnie wstąpił.

1 A Pierwszego *dniá* po a Sábbáćie bárzo ráno / przyszły do grobu niosąc rzeczy wonne / ktore były nágotowáły ; y niektore *inne* z ni-2 mi. Y ználáżły kámień odwálony 3 od grobu. A wszedszy *w grob* nieználáżły ćiáłá PAná JEzusowego. 4 Y stáło śię / gdy śię b dla tego zátrwożyły / że oto dwá mężowie stánęli przy nich w szátach świetnych. 5 A gdy śię one báły / y zchyliły twarz *swoję* ku źiemi / rzekli do nich: Coż szukaćie żywiące° miedzy umár-6 łymi? Niemászći go tu/ále wstał: wspomnićie jáko wam powiádał c 7 gdy jeszcze był w Gálilejey/ Mowiąc ; Iż Syn człowieczy muśi być wydány w ręce ludźi grzesznych / y być ukrzyżowány/ á trze-8 ćiego dniá zmartwychwstáć. Y wspomniáły ná słowá jego.

a Mátt. 27.60. Márk. 15.46. Janá. 20. 1. b Janá. 20.12. c Mátt. 17.22. Márk. 9. 31.

9 A Wroćiwszy śię od grobu / oznájmiły to wszystko onym jedenaśći/y innym wszystkim. 10 A byłá Márya Mágdálená/y Joánná/y Márya/*mátká* Jákubowá/y inne z nimi / ktore to powiádáły Apostołom. 11 Ale śię im zdáły jáko plotki 12 słowá ich;y nie wierzyli im. Tedy Piotr d wstawszy / bieżał do grobu ; á náchyliwszy śię/ ujrzał sáme tylko prześćierádłá leżące : y odszedł dźiwując śię sam u śiebie temu co śię stáło.

d Janá. 20. 3.

13 A Oto dwá z nich tegoż e dniá szli do miásteczká ktore było ná sześćidźieśiąt stájan od Jeruzalem/ 14 ktore zwano Emáus. A ći rozmawiáli z sobą o tym wszystkim co śię 15 było stáło. Y stáło śię gdy oni rozmawiáli y wespoł śię pytáli / że y f JEzus przybliżywszy śię szedł z nie-16 mi. Ale oczy ich były zátrzymáne / áby go nie poználi. 17 Y rzekł do nich : Coż to zá rozmowy ktore maćie miedzy sobą idąc / á jesteśćie 18 smętni. A odpowiádájąc mu jeden ktoremu było imię Kleofás/ rzekł mu ; Tyż sám przychodniem w Jeruzalem / á niewiesz co śię w 19 nim w tych dniách stáło ? Y rzekł im : Coż? A oni mu rzekli ; O JEzuśie Názáreńskim / ktory był g mąż Prorok / mocny w uczynku y w mowie przed Bogiem y wszystkim 20 ludem : A jáko go wydáli Przedniejszy Kápłáni y Przełożeni nászy / áby był skazány ná śmierć ; y 21 ukrzyżowáli go. A myśmy śię spodźiewáli / iż on miał odkupić Izráelá : áleć teraz temu wszystkiemu dźiś jest trzeći dźień jáko śię to stáło. 22 Lecz y niewiásty niektore z nászych przestrászyły nas / ktore ránuczko 23 były u grobu. A nie ználazszy ćiáłá jego / przyszły powiádájąc / iż widzenie Anielskie widźiáły / ktorzy 24 powiádáją iż on żywie. Y chodźili niektorzy z nászych do grobu / y ták ználeźli jáko y niewiásty powiádáły; ále sámego nie widźieli. 25 Tedy on rzekł do nich; O głupi! á leniwego sercá ku wierzeniu temu wszystkiemu

e. *ná Poniedźiałek Wielkonocny.* e Márk. 16.12. f Mátt. 18.20. g Luka. 7. 16.

h Ezái. 50. 6. y 53. 3. Filip. 2. 9. Zyd. 12. 2. 1 Piotr 1. 13.

ktiemu co powiedźieli Prorocy! 26 ♣ A záż nie muśiał h Chryſtus tego ćierpieć/ y wniść do chwały swojey? 27 ♣ A pocżawſzy od i Mojżeſzá y od wſzyſtkich k Prorokow/ wykładał im wſzyſtkie one piſmá/ ktore o nim 28 nápiſáne były. ♣ Y przybliżyli śie ku miáſtecżku do ktorego ſzli; á on pokázował jákoby miał dáley iść. 29 ♣ Ale go oni przymuśili/ mowiąc: Zoſtań z námi/ boć śie ma ku wiecżorowi/ y już śie dźień náchylił. Y wſzedł áby zoſtał z nimi. 30 ♣ Y ſtáło śie gdy on śiedźiał z nimi zá ſtołem wźiąwſzy chleb/ błogosłáwił/ á łamiąc podawał im. 31 ♣ Y otworzyły śie ocży ich/ y poználi go: ále on zniknął z ocżu ich. 32 ♣ Y mowili miedzy sobą: Izali serce náſze nie pałáło w nas gdy z námi w drodze mowił/ y 33 gdy nam piſmá otwierał? ♣ A wſtáwſzy onejże godźiny/ wroćili śie do Jeruzalem/ y náleźli zgromádzonych onych jedenaśćie/ y tych ktorzy 34 z nimi byli. Powiádájących; ♣ Iż wſtał PAn prawdźiwie/ y ukazał śie 35 Symonowi. ♣ A oni też powiedźieli co śie ſtáło w drodze/ y jáko go poználi w łamániu chlebá.*

i 1 Moj. 3. 25. y 22. 18 y 49. 10 k Ezái. 7. 14. y 40. 10 Jerem. 23. 5. y 33. 15 Ezech 34. 23. y 37. 24 Dáni. 9. 24. Mich. 7. 20.

36 A Gdy oni to mowili/ ſtánął sam JEzus w pośrzodku nich/ 37 y rzekł im; Pokoj wam. ♣ A oni przeląknawſzy śie y przeſtráſzeni bedąc/ mniemáli iż duchá widźieli. 38 ♣ Y rzekł im; Cżemuśćie śie zátrwożyli? y cżemu myśli wſtępują do serc wáſzych? 39 ♣ Oglądajćie ręce moje y nogi moje/ żem ci Ja jeſt on; dotykájćie śie mnie á obacżćie: bo duch nie ma ćiáłá áni kośći/ jáko 40 widźićie że Ja mam. ♣ A to rzekſzy/ 41 pokazał im ręce y nogi. ♣ Lecż gdy oni jeſzcże nie wierzyli od rádośći/ ále śie dźiwowáli/ rzekł im: Maćie tu 42 co m jeść? ♣ A oni mu podáli ſztukę 43 ryby piecżoney/ y płáſtr miodu. ♣ A 44 on wźiąwſzy/ jadł przed nimi. ♣ Y rzekł do nich? Teć są słowá ktorem mowił do was bedąc jeſzcże z wámi/ iż śie muśi wypełnić wſzyſtko/ co nápiſano w zakonie Mojżeſzowym/ y w Prorocech/ y w Psálmiech/ o 45 mnie. ♣ Tedy im otworzył zmysł/ żeby rozumieli piſmá. 46 ♣ Y rzekł im: Tákći nápiſano/ y ták muśiał n Chryſtus ćierpieć/ y trzećiego dniá 47 zmartwychwſtáć: ♣ Y áby byłá kazána w Imieniu jego pokutá y odpuſzcżenie grzechow miedzy wſzyſtkimi narody/ pocżawſzy od Jeruzalem.*

E. Wtorek Wielkonocny. l Márk. 16. 14. Jana. 20. 19.

m Jana. 21. 5.

48 A Wy jeſteśćie świádkámi tego. 49 ♣ A oto Ja pośle ná was o obietnicę Ojcá mego/ á wy zoſtańćie w mieśćie Jeruzalemie/ dokąd nie bedźiećie p przyobleczeni mocą z wysokośći.

n Psalm 22. 7. Dźiej. 17. 3.

50 Y Wywiodł je precż áż do Betániey; á podniozſzy ręce swoje/ 51 błogosłáwił im. ♣ Y ſtáło śie/ gdy im q błogosłáwił/ rozſtał śie z nimi/ y był nieśiony w gorę do niebá. 52 ♣ A oni pokłoniwſzy mu śie/ wroćili śie do Jeruzalem z rádośćią wielką. 53 ♣ Y byli záwſze w Kośćiele chwaląc y błogosłáwiąc BOGA. AMEN.

o Jana. 14. 16. y 15. 26 y 16. 7. p Dźiej. 1. 4. q Márk. 16. 19. Dźiej. 1. 9.

EWANGELIA WEDLUG SWIETEGO JANA.

JAn S. Ewángeliſtá/ syn Zebedeuſzow/ był jednym z Apoſtołow PAńſkich. A był nád inſze w wielkiey łásce u PAná. Tenże zá Domitianá Cesárzá ná wyspę Pátmos był wygnány/ kedy pisał Objáwienie swoje. Po śmierći Domitianowey/ wroćił śie do Efezu/ á tám/ je miał umrzeć/ świadcży Eusebius. Ewángelią swoje po wſzyſtkich trzech Ewángeliſtách nápisał/ przejrzawſzy ich Ewángelie/ y miał je zá prawdźiwe. A widząc że jeſzcże niektorych bárzo potrzebnych rzecży niedoſtawáło/ tym był pobudzony/ że też zpisał Ewángelią swoję. Więc y prozbą Biſkupow Azyjſkich/ ktorzy go prośili/ áby Boſtwá CHryſtusá PAná dowiodł/ przećiwko Ceryntowi/ y Ebionowi. W ktorey S. Ewángeliey piſze. I. O osobie CHryſtusá PAná/ á w niey o dwojákim przyrodzeniu/ Boſkim y ludzkim; cżego potężnymi

dowo-

dowodámi potwirdza. II. O Urzędźie y pracy jego / ktora dłużey niż przez trzy látá podejmował/ y o śmierci á zmartwychwstániu jego. A te prace Páńskie dźieli ná czás czterech Wielkichnocy / ktore od chrztu áż do śmierci jego przeminęły. Abowiem co kazał y czynił pierwßego roku po chrzcie swojim / á ták przed pierwßą Wielkanocą / to zámknął we trzech Rozd. A co drugiego roku przed drugą Wielkanocą / to ma w 4. y w 5. Rozd. Co śię też działo trzećiego roku Urzędu jego/ od drugiey áż do trzećiey Wielkieynocy / to wyráźił w Rozd od 6. áż do. 11. Náwet co czwartego Roku po chrzćie swojim á przed czwartą wielkanocą czynił / y co śię z nim działo /. opisuje ; miánowićie : Kazania / Cudá / Męke / śmierć y Zmartwychwstánie jego / co zámknął Rozd. 10 áż do końcá. To jednák nád inße przydał S. Jan Ewángeliey swojey. I. Rozmowę Páńską z Nikodemem o nowym rodźie w rozd. 3. II. Z Sámárytanką o żywey wodźie w rozd. 4. III. Z Zydy o uzdrowieniu człowieká przez trzydźieśći y ośm lat chorującego / w rozd. 5. IV. Z ludem o Chlebie żywotá w rozd. 6. V. Znowu z Zydy w Kośćiele / o ślepoćie y złośći ich w rozd. 8. VI. O dobrym Pásterzu y owieczkách / w rozd. 10. VII. Z Martą o wskrzeßeniu Łázárzá w rozd. 11. VIII. Z Ucznámi przy wieczerzy y po wieczerzy ostátniey / á miánowićie o Duchu świętym w rozd. 14. 15. 16. IX. Modlitwá do Ojcá niebieskiego zá Uczniámi y zá Kośćiołem swojim / w rozd: 17. X. Rozmowá z Tomaßem o wierze/ w rozd. 20. XI. Z Piotrem Swiętym o miłośći w rozd. 21. A przytym te Cudá. I. Z wody winá uczynienie w. 2. II. Syná Krolikowego w 4. y człowieká przez 38. lat chorującego uzdrowienie w. 5. III. Człowiekowi od Urodzenia ślepemu wzroku przywrocenie w. 9. IV. Łázárzá wzbudzenie w. 11. V. Mnostwá ryb połowienie w 21. Rozdźiale.

ROZDZIAL I.

Swiádectwo świętego Janá Ewángelisty. 15. Y Janá Chrzćićielá, o Chrystuśie Pánu: gádźię, y o Legátyey Kśięży Ieruzalemskich do Janá S. 37. Y o powołániu niektorych osob ná Urząd Apostolski wzmianká śię dźieje.

1 Na początku było a Słowo/ á ono Słowo było u Bogá/ á Bogiem było ono Słowo. 2 To b było ná początku u Bogá. 3 Wßystkie rzeczy c przez nie śię stáły : á bez niego nic śię nie stáło co śię stáło. 4 W nim d był żywot / á żywot e był oną świátłośćią ludzką. 5 A tá świátłość w ćiemnośćiách świeći/ ále jey ćiemnośći nie ogárnęły.

6 Był człowiek posłány f od Bogá/ ktoremu imię było Jan. 7 Ten przyßedł ná świádectwo/ áby świádczył o tey świátłośći / áby przezeń wßyscy uwierzyli. 8 Nie był ći on tą świátłośćią ; ále *przyßedł* áby świádczył o tey świátłośći : 9 *Tenći* był tą prawdźiwą g świátłośćią/ ktora oświeca káżdego człowieká przychodzącego ná świát. 10 Ná świećie był/ á świát przezeń h uczyniony jest ; ále go świát nie poznał. 11 Do swey własnośći przyßedł/ ále go własni jego nieprzyjęli. 12 Lecz ktorzy go kolwiek przyjęli / dał im te i moc/ áby śię stáli synámi Bożymi; *to jest*, tym / ktorzy wierzą w Imię jego. 13 Ktorzy nie ze krwie / áni z woli ćiáłá/ áni z woli męża/ ále z Bogá národzeni są. 14 A to Słowo ćiáłem śię k stáło / y mießkáło między námi ; (y widźieliśmy l chwałę jego/ chwałę jáko jednorodzonego od Ojcá) pełne łáski m y prawdy.*

15 Jan n świádczył o nim/ y wołał/ mowiąc ; Tenći jest / o ktorymem powiádał; Ktory po mnie przyßedßy/ uprzedźił mię: bo pierwey był niż ja. 16 A z pełnośći jego my smy wßyscy o wźięli/ y łáskę zá łáskę. 17 Abowiem zakon p przez Mojżeßá jest dány / á łáská y prawdá przez JEzusá Chrystusá stáłá śię. 18 Bogá nikt q nigdy nie widźiał : on jednorodzony syn / ktory jest w łonie Ojcowskim. / ten *nam* r opowiedźiał.

19 A Toć jest s świádectwo Janowe / gdy posłáli Zydźi z Jeruzalem Kápłány y Lewity / áby go pytáli: 20 Ty ktoś jest ? Y wyznał/ á nie záprzał ; á wyznał / żem ja nie t jest Chrystus. 21 Y pytáli go; Coż ześ tedy ? Eliaszes ty ? *A on* rzekł ; Nie jestem. *A oni* ; Prorokiemes ty? r odpowiedźiał ; Nie *jestem*. 22 Rzekli mu tedy ; Ktożeś jest / żebyśmy od-

E. ná dźień S. Janá. a 1 Jan. 1. 1. b Jan. 17. 5. c 1 Moj. 1. 3. Psalm 33. 6. d Janá. 5. 26. e Jan. 8. 12. f Mátt. 3. 1. g Jan. 9. 5. h Zyd. 1. 2.

i Rzym. 8. 16. k Mátt. 1. 16. l 2 Piotr 1. 17. m Kolos. 1. 19. n Mátt. 3. 11. o Kolos. 2. 10. p 2 Moj. 20. 3. q 1 Tym. 6. 16. E. ná N. IV Adw. r Mátt. 11. 2. s Jan. 5. 33. t Dziej. 13. 25.

powiedź dáli tym/ ktorzy nas postáli? Coż wżdy powiádaß o sobie? ✠

23 Rzekł: Jam jest głos u wołájącego ná puśćzy; Prostujćie drogę PAńską/ jáko powiedźiał Izáiaß Prorok. ✠

24 A ći ktorzy byli postáni/ byli z Fáryzeußow. ✠

25 Y pytáli go/ y rzekli mu; Czemuż tedy chrzćiß/ jesliżeś ty nie jest CHrystus/ áni Eliaß/ áni on Prorok. ✠

26 Odpowiedźiał im Jan/ mowiąc; Jać chrzćię x wodą: ále w pośrzodku was stoji/ ktorego wy nie znaćie. ✠

27 Tenći jest ktory po mnie przyßedßy/ uprzedźił mię; ktoremum ja nie jest godźien żebym rozwiązał rzemyk obuwia jego. ✠

28 To śię stáło w Betábárze zá Jordanem/ gdźie Jan chrzćił.*

29 A Názájutrz ujrzał Jan JEzusá idącego do śiebie/ y rzekł: Oto y Báránek Boży/ ktory głádźi grzechy świátá. ✠

30 Tenći jest/ o ktorymem powiádał; Ze idźie zá mną mąż ktory mię uprzedźił: bo pierwey był niż ja. ✠

31 A jam go nie znał; ále áby był objáwiony Izráelowi/ dla tegom ja przyßedł chrzćiąc wodą.

32 ✠ Y świádczył Jan mowiąc: Widźiałem Duchá z zstępującego/ jáko gołębicę z niebá/ y zostáł ná nim.

33 ✠ A jam go nie znał: ále ktory mię posłał chrzćić wodą/ ten mi rzekł; Ná kogobyś ujrzał Duchá zstępującego/ y zostawájącego ná nim/ tenći jest/ ktory chrzći a Duchem Swiętym.

34 ✠ A jam widźiał y świádczył/ że ten jest Syn Boży.

35 A Názájutrz záśię stał Jan/ y dwá z ucźniow jego.

36 A ujrzawßy Jezusá chodzącego rzekł; ✠ Oto

37 Báránek bBoży. ✠ Y słyßeli go oni dwá ucźniowie mowiącego/ y ßli zá

38 JEzusem. ✠ A obroćiwßy śię JEzus/ y ujrzawßy je zá sobą idące;

39 rzekł do nich; Czego ßukaćie? ✠ A oni mu rzekli; Rábbi/ (co śię wykłada/ ✠ Mistrzu) gdźie mießkaß?

40 Rzekł im; Podźćie/ á oglądajćie. Y ßli y widźieli gdźie mießkał/ á zostáli przy nim onego dniá; bo było

41 około dźieśiątey godźiny. ✠ A był Andrzej brát Symoná Piotrá/ jeden z onych dwu/ ktorzy to słyßeli

42 od Janá/ y ßli byli zá nim. ✠ Ten napierwey ználazł Symoná brátá swego włásnego/ y rzekł mu; Ználeźliśmy Mesyaßá/ ✠ Co śię wykłada/ CHrystus.

43 Y przywiodł go do JEzusá. A wejrzawßy nań Jezus/ rzekł; Tyś c jest Symon/ syn Jonaßow; ty będźieß názwány Cefás/ co śię wykłada/ Piotr.

44 Názájutrz chćiał JEzus wynijść do Gálilejey/ y ználazł Filipá/ y rzekł mu; Podź zá mną. ✠

45 A Filip był z Betsájdy/ z miástá Andrzejowego y Piotrowego. ✠

46 Filip ználazł Nátánáelá/ y rzekł mu: Ználeźliśmy onego/ o ktorym pisał d Mojżeß w zakonie/ y e Prorocy/ JEzusá Syná Jozefowego z Názáretu. ✠

47 Y rzekł mu Nátánáel; Możeż z Názáretu być co dobrego? Rzekł mu Filip: Podź/ á oglądaj. ✠

48 Ujrzawßy tedy JEzus Nátánáelá idącego do śiebie/ rzekł o nim: Oto prawdźiwie Izráelczyk/ w ktorym niemáß zdrády. ✠

49 Rzekł mu Nátánáel: Z kądże mię znaß? Odpowiedźiał JEzus/ y rzekł mu: Pierwey niż ćię Filip záwołał/ gdyś był pod figowym drzewem/ widźiałem ćię. ✠

50 Odpowiedźiał Nátánáel y rzekł mu: Mistrzu/ tyś jest on Syn Boży: tyś jest on Krol Izráelski. ✠

51 Odpowiedźiał JEzus/ y rzekł mu: Iżem ći powiedźiał: Widźiałem ćię pod figowym drzewem/ wierzyß: więtße rzeczy nád te ujrzyß. ✠

52 Y rzekł mu: Záprawdę záprawdę powiádam wam: Od tego czásu ujrzyćie niebo otworzone/ y Anjoły Boże wstępujące y zstępujące ná Syná człowieczego.

Rozdział II.

IEzus ná weselu w Kánie Gálilejskiey. 11. Wodę w wino przemieniwßy 12. Do Kápernáum zstąpił. 13. A z támtąd ná Wielkanoc do Ieruzalem. 15. Kędy kupce z kośćiołá wygnał. 19. Przepowiedźiał o kośćiele to jest, o ćiele swego, obáleniu. 23. A wiele ich widząc cudá jego, uwierzyli weń.

1 A Dniá trzećiego było wesele w Kánie Gálilejskiey: y byłá tám

2 mátka JEzusowá. ✠ Wezwány też był y JEzus y ucźniowie jego/

3 ná ono wesele. ✠ A gdy nie stáło winá/ rzekłá mátka JEzusowá do

4 niego: Winá nie máją. ✠ Rzekł jey

JE-

Marginal notes: u Ezái. 40. 3. Mátt. 3. 3. Márk. 1. 3. x Mátt. 3. 11. Márk. 1. 7. Łukà. 3. 16. Dźiej. 1. 5. 11. 16. y Ezái. 53. 7. z Mátt. 3. 16. a Mátt. 3. 11. b Dźiej. 8. 32. c Mátt. 16. 17. d 1 Moj. 3. 15. y 22. 18. y 26. 4. y 49. 10. 5 Moj. 18. 18. e Ezái. 4. 2. y 7. 14. y 9. 6. y 40. 11. y 45. 8. y 53. 1. 8. Jerem. 23. 5. y 33. 14. Ezech. 34. 23. y 37. 24. Dáni. 9. 24. Mich. 5. 2. Zách. 9. 9. E. ná N. II. po 3. Krol.

JEzus ; Co Ja mam z tobą niewiásto ? jeszcześ nie przyszłá godźiná mojá. 5 ✠ Rzekłá mátká jego sługom ; Cokolwiek wam rzecze/ uczyńćie. 6 ✠ Y było tám sześć stągwi kámiennych/ postáwionych według oczyśćienia Zydowskiego/ biorących w śię káżda dwie ábo trzy wiádrá. 7 ✠ Rzekł im JEzus ; Nápełńićie te stągwie wodą. Y nápełnili je áż do wierzchu. 8 ✠ Tedy im rzekł ; Czerpájćież teraz / á donieśćie Przełożonemu wesela. Y donieśli. 9 ✠ A gdy skosztował Przełożony wesela oney wody/ ktora śię stáłá winem/ (á nie wiedźiał z kądby było; lecz służy wiedźieli ktorzy wodę czerpáli) záwołał on Przełożony wesela/ oblubieńcá: 10 ✠ Y rzekł mu ; Káżdy człowiek pierwey dawa wino dobre ; á gdy sobie podpiją/ tedy pośledńiejsze : á tyś dobre wino záchował áż do tego czásu. 11 ✠ Ten ći początek cudow uczynił JEzus w Kánie Gálilejskiey/ á objáwił chwałę swoję ; y uwierzyli weń uczniowie jego.*

12 Potym zstąpił a do Káphernáum on/ y mátká jego/ y bráćia jego/ y uczniowie jego/ y zmieszkáli tám nie wiele dni. 13 ✠ Abowiem byłá blisko Wielkanoc Zydowska/ y wstąpił JEzus do Jeruzalem: 14 ✠ Y ználazł b w Kośćiele śiedzące te co przedawáli woły/ y owce/ y gołębie/ y te co pieniędzmi hándlowáli. 15 ✠ A uczyniwszy bicz z powrozkow/ wszystkie wygnał z Kośćiołá/ y owce/ y woły. á tych co pieniędzmi hándlowáli/ pieniądze rozsypał/ y stoły poprzewracał. 16 ✠ A tym co gołębie przedawáli/ rzekł ; Wynieśćie to z tąd/ á nie czyńćie domu Ojcá mego/ domem kupieckim. 17 ✠ Y wspomnieli sobie uczniowie jego/ iż nápisano ; Gorliwość c domu twego zżarłá mię. 18 ✠ Tedy odpowiedźieli Zydowie/ y rzekli mu : Coż nam zá d znák pokażesz/ iż to czynisz ? 19 Odpowiedźiał JEzus/ y rzekł im : Rozwalćie ten e Kośćioł ; á we trzech dniách wystáwię go. 20 ✠ Rzekli tedy Zydowie ; Czterdźieśći y sześć lat budowano ten Kośćioł / á ty go we trzech dniách wystáwisz ? 21 ✠ Ale on mowił o kośćiele ćiáłá swe°. 22 ✠ Przetoż gdy zmartwychwstał wspomnieli uczniowie jego / iż im to był powiedźiał : y uwierzyli pismu / y słowu/ ktore wyrzekł JEzus.

23 A Gdy był w Jeruzalem ná Wielkanoc w Swięto / wiele ich uwierzyło w Imię jego / widząc cudá jego/ ktore czynił. 24 ✠ Ale JEzus nie zwierzał im sámego śiebie / przeto iż on znał wszystkie : 25 ✠ A iż nie potrzebował / áby mu kto świádectwo wydawał o człowieku: ábowiem on wiedźiał co f było w człowieku.

Rozdział III.

O Nikodemie ktorego w nocy Chrystus PAn uczył. 14. O Wężu záwieszonym ná puszczy. 23. O Chrzćie S. Janá. 27. Ktory wydawał świádectwo uczniom swojim o PAnu Chrystusie.

1 A Był niektory człowiek z Fáryzeuszow / imieniem Nikodem/ kśiążę Zydowskie. 2 ✠ Ten przyszedł a do JEzusá w nocy/ y rzekł mu: Mistrzu / wiemy żeś przyszedł od Bogá náuczyćielem : bo nikt tych cudow czynić nie może/ ktore ty czynisz/ jesliby Bog z nim nie był. 3 ✠ Odpowiedźiał JEzus/ y rzekł mu: Záprawdę záprawdę powiádam ći; Jesli śię kto nie národźi znowu/ nie może widźieć krolestwá Bożego. 4 ✠ Rzekł do niego Nikodem ; Jákoż śię może człowiek národźić będąc stáry ? izali powtore może wnijść w żywot mátki swojey/ y národźić śię ? 5 ✠ Odpowiedźiał JEzus : Záprawdę záprawdę powiádam ći ; Jesliby śię kto nie národźił b z wody y z Duchá/ nie może wnijść do krolestwá Bożego. 6 ✠ Co śię národźiło c z ćiáłá / ćiáło jest ; á co śię národźiło z Duchá/ Duch jest. 7 ✠ Nie dźiwuj śię/ żem ći powiedźiał; Muśićie śię znowu narodźić. 8 ✠ Wiátr gdźie chce wieje / y głos jego słyszysz / ále nie wiesz z kąd przychodźi / y dokąd idźie : tákżeć jest káżdy/ ktory śię národźił z Duchá. 9 ✠ Odpowiedźiał Nikodem/ y rzekł mu ; 10 ✠ Jákoż to być może ? Odpowiedźiał Jezus y rzekł mu; Tyś jest náuczyćielem w Izráelu/ á tego nie wiesz ? 11 ✠ Záprawdę záprawdę powiá-

Marginal references: a Mátt. 4. 13. Márk. 1. 21. b Mátt. 21. 12. Márk. 11. 15. Luká. 19. 45. c Psalm 69. 10. d Mátt. 12. 38. y 16. 1. e Mátt. 26. 61. y 27. 40. Márk. 14. 58. y 15. 29. f 1 Sám. 16. 7. 1 Kron. 29. 17. Psalm 7. 10. Jerem. 11. 20. y 17. 10. y 20. 12. E. ná Swięt. Trojcę. a Janá 19. 39. b Tytus. 3. 5. c Rzym. 8. 5.

wiádamy/ iż co wiemy mowimy/ á cośmy widźieli świádczymy : ále świádectwá nászego nie przyjmujećie. 12 Jeśliż gdym wam źiemskie rzeczy powiádał/ á nie wierzyćie; jákoż/ będęli wam powiádał niebieskie/ uwierzyćie? 13 A nikt nie wstąpił [e] do niebá/ tylko ten ktory zstąpił z niebá/ Syn człowieczy/ ktory jest w niebie. 14 A jáko [f] Mojżesz wężá ná puszczy wywyższył/ ták muśi być wywyższony Syn człowieczy. 15 Aby káżdy kto weń wierzy/ nie zginął/ ále miał żywot wieczny.*

16 Abowiem ták Bog umiłował [g] świát/ że Syná swego jednorodzonego dał : áby káżdy kto [h] weń wierzy/ nie zginął/ ále miał żywot wieczny. 17 Boć nie posłał [i] BOG Syná swego ná świát/ áby sądźił świát ; ále áby świát był zbáwiony przezeń. 18 Kto [k] wierzy weń/ nie będźie osądzony: ále kto nie wierzy/ już jest [l] osądzony/ iż nie uwierzył w Imię jednorodzonego Syná Bożego. 19 A tenći jest sąd/ że świátłość [m] przyszłá ná świát/ lecz ludźie bárźiey umiłowáli ćiemność niż świátłość ; bo były złe uczynki ich. 20 Káżdy bowiem kto źle czyni/ nienawidźi świátłośći/ y nie idźie ná świátłość/ áby nie były zgániony uczynki jego. 21 Lecz kto czyni prawdę/ przychodźi do świátłośći/ áby były jáwne uczynki jego/ iż w Bogu są uczynione.*

22 POtym przyszedł JEzus/ y uczniowie jego do Judskiey źiemie/ y tám przemieszkawał z nimi [n] y chrzćił. 23 Chrzćił też y Jan [o] w Enon blisko Sálim ; bo tám było wiele wod : á ludźie przychodźili/ y chrzćili się. 24 Bo jeszcze Jan [p] nie był podány do więzienia. 25 Wszczęłá się tedy gadká miedzy uczniámi Janowymi/ y miedzy Zydámi o oczyśćiániu. 26 Y przyszli do Janá/ y rzekli mu: Mistrzu/ ten ktory był z tobą [q] zá Jordánem/ ktoremuś ty [r] dał świádectwo/ ten oto chrzći/ á wszyscy idą do niego. 27 Odpowiedźiał Jan y rzekł : Nie może nic wźiąć człowiek/ jeśliby mu nie było dano z niebá. 28 Wy sámi jesteśćie mi świádkámi/ żem powiedźiał; Nie jestem ja [s] Chrystus/ ále żem posłány [t] przed nim. 29 Kto ma oblubienicę/ ten jest oblubieniec: á przyjáćiel oblubieńcow/ ktory stoji á słucha go/ weseli się weselem dla głosu oblubieńcowego. Przetoż to wesele moje wypełnione jest. 30 On muśi rość/ á mnie muśi ubywáć. 31 Kto z gory przyszedł/ nád wszystkie jest : Kto z źiemie jest/ źiemski jest/ y źiemskie rzeczy mowi : ten ktory z niebá przyszedł/ nád wszystkie jest. 32 A co widźiał y [u] słyszał/ to świádczy : ále świádectwá jego żaden nie przyjmuje. 33 Kto przyjmuje świádectwo jego/ ten zápieczętował/ że Bog jest [x] prawdźiwy. 34 Abowiem ten ktorego Bog posłał/ słowo Boże mowi: boć mu nie pod miárą dawa [y] Bog Duchá. 35 Oćiec miłuje Syná/ y wszystko dał [z] w rękę jego. 36 Kto wierzy w Syná/ ma żywot wieczny : ále kto nie wierzy Synowi/ nie oglądá żywotá/ lecz gniew Boży zostawa nád nim.

ROZDZIAŁ IV.

Rozmowá PAńska z Sámárytanką. 21. Pokazánie ktora jest prawdźiwa chwałá Boża. 27. O Messyaszu. 32. O pokármie jego. 39. Iáko w Chrystusá PAná uwierzyli Sámárytánowie. 46. Ktory syná krolewskiego dworzánina uzdrowił.

1 GDy poznał PAN/ iż usłyszeli Fáryzeuszowie/ że JEzus wiecey uczniow czynił [a] y chrzćił niżeli Jan : 2 (Choćiaż sam JEzus nie chrzćił/ ále uczniowie jego) 3 Opuśćił Judską źiemię/ y odszedł záśię do Gálilejey. 4 A muśiał iść przez Sámáryą. 5 Y Przyszedł do miástá Sámáryjey/ ktore [b] zowią Sychár ; blisko folwárku/ ktory był dał Jákob Jozefowi synowi swemu. 6 Y byłá tám studnia Jákobowá: Przetoż będąc JEzus ná drodze zpracowány/ śiedźiał ták ná studni ; á było około szostey godźiny. 7 Y Przyszłá niewiástá z Sámáryjey czerpáć wodę. Ktorey rzekł JEzus; Dáj mi pić. 8 (Bo uczniowie jego odeszli byli do miástá/ áby nákupili

d Iand. 8. 38. e Ian. 6. 62. Efez. 4. 9. f 4 Moj. 21. 9. 2 Krol 18. 4. Iona. 8. 28. E. ná Swiąteczny Poniedź. g 1 Jan. 4. 9. h Márk. 16.10. 1 Ian. 5. 10. i Ian. 12.47. k Iańá. 5. 24 y 6.40. y 20.31 l Márk. 16.16. m Iand. 1. 9. n Iand. 4. 2. o Mátt. 3. 6. p Mátt 14. 3. q Mátt. 3. 11. r Iand. 1. 15.

s Ianá. 1. 20. t Málach 3. 1. u Ianá. 5. 19. x Ianá. 8. 26. y Ezái. 61. 1. z Mátt 11. 27. a Iand. 3. 21. b 1 Moj. 33. 14 y 48. 12 Jozue 24. 32.

9 żywności) Rzekłá mu tedy oná niewiástá Sámárytáńska; Jákoż ty bedąc Żydem / żadasz ode mnie napoju/od niewiásty Sámárytańki? (gdyż Żydowie nie obcują z Sámárytany) 10 Odpowiedźiał JEzus y rzekł jey; Gdybyś wiedźiáłá ten dar Boży / y kto jest ten coć mowi; Day mi pić: tybyś go prośiłá / á dałćiby c wodę żywą. 11 Y rzekłá mu niewiástá; PAnie / nie masz y czym náczerpáć / á studnia jest głeboka; z kądże tedy masz te wode żywą? 12 Y zaźćztyjeśt wiekszy niżeli Oćiec nász Jákob/ ktory nam dał te studnią / y sam z niey pił / y synowie jego/y dobytek jego? 13 Odpowiedźiał JEzus / y rzekł jey; Káżdy kto pije te wode / záśie będźie prágnał: 14 Lecz ktoby pił one d wode / ktorą Ja mu dam / nie będźie prágnał ná wieki: ále tá wodá ktorą Ja mu e dam / stánie śie w nim studnią wody wyskakujacey ku żywotowi wiecznemu. 15 Rzekłá do niego niewiástá; PAnie/ day mi tey wody ábym nie prágnełá/áni tu czerpáć chodźiłá. 16 Rzekł jey JEzus; Idź záwołay meżá swego / á przyjdź tu. 17 Odpowiedźiáłá niewiástá/y rzekłá: Nie mam meżá. Rzekł jey JEzus: Dobrześ rzekłá; Nie mam meżá. 18 Abowiemeś pięći meżow miáłá: á teraz ten ktorego masz / nie jest meżem twojim. Toś 19 prawdę powiedźiáłá. Rzekłá mu niewiástá; PAnie/ widzę żeś ty jest 20 Prorok. Ojcowie nászy ná tey gorze chwalili Bogá; á wy f powiádaćie / że w Jeruzalem jest miejsce / 21 kedy przyzwoita chwalić. Rzekł jey JEzus: Niewiásto / wierz mi iż idźie godźiná / gdy áni ná tey gorze áni w Jeruzalem / nie będźiećie 22 chwalili Ojcá. Wy chwalićie g co nie wiećie; á my chwalimy co wiemy: ábowiem zbáwienie h jest z 23 Żydow. Ale idźie godźiná/y teraz jest / gdy prawdźiwi chwalcy będą chwalić Ojcá w Duchu y w prawdźie. 24 Bo y Oćiec tákowych szuka/ ktorzyby go chwalili. Bog jest i Duch; á ći ktorzy go chwalą / powinni go chwalić w Duchu y w 25 prawdźie. Rzekłá mu niewiástá;

Wiem żeć przyjdźie Messyasz/ ktorego zowią Chrystusem: ten gdy przyjdźie/ oznájmi nam wszystko. 26 Rzekł jey JEzus; Jam jest ten/ ktory z tobą mowię.

27 A W tym przyszli ucżniowie jego/ y dźiwowáli śie/ iż z niewiástą mowił. Wszákże żaden nie rzekł: Oco śie pytasz/ ábo co z nią rozmawiasz?

28 Y Zostáwiłá oná niewiástá wiádro swoje/ á szłá do miástá/ y 29 rzekłá onym ludźiom: Podźćie/ oglądajćie człowieká/ ktory mi powiedźiał wszystko comkolwiek czyniłá: nie tenli jest Chrystus? 30 A przetoż wyszli z miástá/ y przyszli do 31 niego. A tym czásem prośili go ucżniowie/mowiąc: Mistrzu jedz. 32 A on im rzekł: Mamći Ja pokarm ku jedzeniu/ o ktorym wy nie 33 wiećie. Mowili tedy ucżniowie miedzy sobą: Aboć mu kto przyniosł 34 jeść? Rzekł im Jezus: Mojći jest pokarm/ ábym czynił wolą tego, ktory mię posłał/ á dokonał spráwy 35 jego. Izaż wy nie mowićie: że k jeszcże są cztery miesiące/ á żniwo przyjdźie; Otoż powiádam wam/ Podnieśćie oczy wásze/ á przypátrzćie śie krájinam/ żeć już białe są 36 ku żniwu. A kto żnie/ bierze zapłatę/y zbiera owoc do żywotá wiecznego; áby y ten ktory śieje rádował śie wespoł/ y ten ktory żnie. 37 Abowiem w tym prawdźiwe jest ono przysłowie: że inszy jest ktory śieje/ á inszy ktory żnie. 38 Jam was posłał żąć to/ około czegośćie wy nie prácowáli: inszyć prácowáli: á wyśćie weszli w prace ich.

39 I Gdy z miástá onego wiele Sámárytanow uwierzyło weń/dla powieśći oney niewiásty/ ktora świadczyłá: Że mi wszystko powiedźiał comkolwiek czyniłá. 40 Gdy tedy przyszli do niego Sámárytani/ prośili go áby u nich został: y został tám przez dwá dni. 41 Y dáleko więcey ich uwierzyło/ dla słowá 42 jego. A oney niewieśćie mowili: Iż już nie dla twojey powieśći wierzymy: ábowiemeśmy sámi słyszeli/ y wiemy/ że ten jest prawdźiwie zbáwićiel świátá/ CHrystus.

c *Ezái.* 65. 1. *Ierem.* 2. 23.
d *Ianá.* 6. 35.
e *Iana.* 7. 38.
f 5 *Moj.* 12. 5. 11. 1 *Krol.* 9. 3. 2 *Kron.* 7. 12.
g 2 *Krol.* 17. 29.
h 1 *Moj.* 12. 3. y 18. 18 y 22. 18 y 26. 4. *Zyd.* 7. 14.
i 2 *Kor.* 3. 17.
k *Matt.* 9. 37. *Luka.* 10. 2.

43 A Po dwu dniách/ wyszedł z támtąd/ y szedł do Gálilejey. ✣ 44 Abowiem sam JEzus świádectwo wydał/ iż l Prorok w Oyczyźnie swojey nie jest we czći. ✣ 45 A gdy przyszedł do Gálilejey/ przyjęli go Gálilejczycy/ widząc wszystko co czynił w Jeruzalem w Swięto: bo y oni byli przyszli ná Swięto. ✣ 46 Tedy záśię przyszedł JEzus m do Kány Gálilejskiey/ gdźie był uczynił z wody wino.

A Był niektory *dworzánin* krolewski w Kápernáum/ ktorego syn chorowáł. ✣ 47 Ten usłyszawszy iż JEzus przyszedł z Judzkiey źiemie do Gálilejey/ szedł do niego/ y prośił go áby zstąpił á uzdrowił syná jego; bo poczynał umieráć. ✣ 48 Y rzekł do niego JEzus; Jeśli nie ujrzyćie známion n y cudow/ nie uwierzyćie. ✣ 49 Rzekł mu on krolewski *dworzánin*; PAnie/ zstąp pierwey niż umrze dźiećię moje. ✣ 50 Rzekł mu JEzus; Idź/ syn twoj żywie. Y uwierzył on człowiek mowie ktora mu powiedźiał JEzus/ y poszedł. 51 A gdy już szedł/ zábieżeli mu sludzy jego/ y oznájmili/ mowiąc; Dźiećię twoje żywie. ✣ 52 Tedy ich pytał o godźinę/ w ktoraby śię lepiey miáło? Y rzekli mu; Że wczorá o śiodmey godźinie opuśćiłá go gorączká. ✣ 53 Poznał tedy Oćiec/ iż to oná godźiná *byłá*, ktorey mu był rzekł JEzus; Iż syn twoj żywie. Y uwierzył sam/ y wszystek dom jego.*

54 Ten ci záśię wtory cud uczynił JEzus/ przyszedszy z Judskiey źiemie do Gálilejey.

ROZDZIAŁ V.

Chrystus leżącego u sadzawki w Sábbát uzdrowił. 10. *Fáryzeusze ktorzy go potwarzáli.* 17. *Powágą Ojcá swego przekonał.* 19. *Boską moc swoję dowodámi gruntownymi.* 45. *y Mojżeszowym świádectwem, wywiodł.*

1 BYło á potym Swięto Zydowskie/ y wstąpił JEzus do Jeruzalem. ✣ 2 A byłá w Jeruzalem przy owczey *bramie* sadzawká/ ktorą zowią po Zydowsku Betesdá/ májąca pięć ganków. ✣ 3 W tych leżáło mnostwo wielkie niedołężnych/ ślepych/ chromych/ wyschłych/ ktorzy czekáli poruszenia wody. ✣ 4 Abowiem Anjoł czásu pewnego zstępował w sadzawkę/ y poruszał wodę. A ták kto pierwszy wstąpił po wzruszeniu wody/ zstawał śię zdrowym/ jákąbykolwiek chorobą zięty był.

5 A Był tám niektory człowiek trzydźieśći y ośm lat chorobą złożony. ✣ 6 Tego gdy JEzus ujrzał leżącego/ á poznawszy że już przez długi czás chorował/ rzekł mu: Chcesz być zdrow? ✣ 7 Odpowiedźiał mu on chory; PAnie/ nie mam człowieká ktoryby mię/ gdy bywa poruszona wodá, wrzućił do sadzawki; ále gdy ja idę/ inszy przede mną wstępuje. ✣ 8 Rzekł mu JEzus: Wstań/ weźmi łoże b twoje/ á chodź. ✣ 9 A zárázem stał śię zdrowym on człowiek: y wźiął łoże swoje/ y chodźił. A był Sábbát c onego dniá. ✣ 10 Tedy rzekli Zydowie onemu uzdrowionemu: Sábbát jest; nie godźi śię d łoża nośić. ✣ 11 Odpowiedźiał im: Ten ktory mię uzdrowił/ tenże mi rzekł; Weźmi łoże twoje/ á chodź. ✣ 12 Y pytáli go: Ktoryż jest ten człowiek coć powiedźiał; Weźmi łoże twoje/ á chodź? ✣ 13 A on uzdrowiony nie wiedźiał ktoby był; ábowiem był JEzus ustąpił/ ponieważ wiele ludu było ná onym miejscu.

14 POtym go Jezus ználazł w Kośćiele/ y rzekł mu: Otoś śię stał zdrowym; Nie grzesz e więcey/ áby co gorszego náćię nie przyszło. ✣ 15 A odszedszy on człowiek/ powiedźiał Zydom/ iż to był JEzus/ ktory go uzdrowił. ✣ 16 A przeto Zydowie prześládowáli JEzusá/ y szukáli jákoby go zábili/ że to uczynił w Sábbát. ✣ 17 A JEzus im odpowiedźiał: Oćiec moj áż do f tąd prácuje/ y Ja prácuję. ✣ 18 Dla tego tedy tym więcey szukáli Zydowie jákoby go zábili: nie tylko iż gwałćił Sábbát/ ále że y Ojcá swego g powiádał być Bogiem/ czyniąc śię rownym Bogu/

19 ODpowiedźiał tedy JEzus/ y rzekł im: Záprawdę záprawdę powiádam wam/ Nie może Syn sam od śiebie nic h czynić/ jedno

l Mátt. 13.57. Márk. 6. 4. Luka. 4. 24.
m Jana. 2.1.11.
E. ná Niedź. XXI. po S. Trojcy.
n Mátt. 12.39. y 16.1. Márk. 8. 12. Luka. 11.29. 1 Kor. 1. 22.
a 3 Moj. 23. 2. 5 Moj. 16. 1.
b Mátt. 9. 6. Márk. 2. 16.
c Jana. 9. 14.
d 2 Moj. 20. 8. 5 Moj. 5. 12. Jerem. 17.21. Ezech. 20.12.
e Jana. 8. 11. Zyd. 6. 4. 2 Piotr. 2. 21.
f Jana. 14.10.
g Mátt. 17.43. Jana. 10.33.
h Jana. 8. 38.

co widźi że Oćiec czyni: Abowiem cokolwiek on czyni/ tákże y Syn czyni. 20 ✤ Boć Oćiec miłuje Syná/ y ukázuje mu wßystko co sam czyni/ y więtße mu nád te spráwy pokaże/ ábyśćie śię wy dźiwowáli. 21 ✤ Abowiem jáko Oćiec wzbudza umárłe y ożywia/ ták y Syn ktore chce ożywia. 22 ✤ Bo Oćiec nikogo nie sądźi/ lecż wßystek sąd dał Synowi. 23 ✤ Aby wßyscy czćili Syná ták jáko czczą Ojcá. ✤ Kto nie czći Syná/ nie czći y Ojcá ktory go posłał. 24 ✤ Záprawdę záprawdę powiádam wam/ Kto słowá mego i słucha/ y wierzy onemu ktory mię posłał/ ma żywot wieczny: y nie przyjdźie ná sąd: ále przeßedł z śmierći do żywotá. 25 ✤ Záprawdę záprawdę powiádam wam/ Że idźie godźiná/ y teraz jest/ gdy umárli usłyßą głos Syná Bożego: á ktorzy usłyßą/ żyć będą. 26 ✤ Abowiem jáko Oćiec ma żywot sam w sobie/ ták dał y Synowi/ áby miał żywot w sámym sobie. 27 ✤ Y dał mu k moc y sąd czynić/ bo jest Synem człowieczym. 28 ✤ Nie dźiwujćież śię temu/ boć przyjdźie godźiná/ w ktorą wßyscy co są w grobiech usłyßą głos jego. 29 ✤ Y pojdą ći ktorzy dobrze czynili/ ná powstánie żywotá: ále ći ktorzy źle czynili/ ná powstánie sądu. 30 ✤ Nie mogę Ja sam od śiebie nic czynić. ✤ Jáko słyßę/ ták sądzę: á sąd moj jest spráwiedliwy: bo nie ßukam l woli mojey/ ále woli tego ktory mię posłał/ Ojcá. 31 ✤ Jesliżeć Ja sam o sobie m świádczę/ świádectwo moje nie jest prawdźiwe. 32 ✤ Inßy jest co o n mnie świadczy/ y wiem że prawdźiwe jest świádectwo/ ktore wydawa o mnie. 33 ✤ Wyśćie słáli o do Janá/ á on dał świádectwo prawdźie. 34 ✤ Ale Ja nie od człowieká świádectwo biorę/ ále to mowię/ ábyśćie wy byli zbáwieni. 35 ✤ Onći był świecą gorájącą y świecącą: A wyśćie śię chćieli do czásu rozrádowáć w świátłośći jego. 36 ✤ Ale Ja mam świádectwo więtße niż Janowe. Abowiem spráwy ktore mi dał p Oćiec/ ábym je wykonał: te sáme spráwy ktore Ja czynię/ świadczą o mnie/ iż mię Oćiec posłał. 37 ✤ A Oćiec ktory mię posłał/ on że świadczył o q mnie; ktoregośćie wy głosu nigdy nie słyßeli/ áni śćie osoby jego r widźieli. 38 ✤ Y słowá jego nie maćie w sobie mieszkájącego? ábowiem ktorego on posłał/ temu nie wierzyćie. 39 ✤ Badájćież s Pism; boć śię wam zdá/ że w nich żywot wieczny/ maćie/ á one są ktore świádectwo wydawáją t o mnie. 40 ✤ A wżdy do mnie przyść nie chcećie/ ábyśćie żywot mieli. 41 ✤ Chwały od ludźi nie przyjmuję. 42 ✤ Alem was poznał/ że miłośći Bożey nie maćie w sobie. 43 ✤ Jam przyßedł w Imieniu Ojcá mego/ á nie przyjmujećie mię: jesliżby przyßedł inny w imieniu swojim/ onego przyjmiećie. 44 ✤ Jákoż wy możećie wierzyć/ chwałe u jedni od drugich przyjmując/ ponieważ chwały ktora jest od sámego Bogá nie ßukaćie? 45 ✤ Nie mniemajćie/ ábym Ja was miał oskarżáć przed Ojcem: jestći ktory skárży ná was/ Mojżeß; w ktorym wy nádźieję maćie. 46 ✤ Bo gdybyśćie wierzyli Mojżeßowi/ wierzylibyśćie y mnie; gdyż on o x mnie pisał. 47 ✤ Ale ponieważ Pismom jego nie wierzyćie y jákoż słowom mojim uwierzyćie?

ROZDZIAŁ VI.

PAn piećiorgiem chlebá y dwiemá rybkámi, nákarmił 5000 ludźi. 15. Uchodźi przed krolestwem. 17. Do uczniow jádących po morzu. 19. po wodách przyßedł. 26. O prawdźiwym y nieginącym. 35. chlebie żywotá, mowił. 52. O co Żydowie ßemráli. 60. Wiele z uczniow. 66. odstáło od PAná. 69. Lecż Apostołowie wyználi go być Synem Bożym żywiącego.

1 POtym odßedł JEzus zá morze Gálilejskie/ ktore jest Tyberyádskie. 2 ✤ Y ßedł zá nim lud wielki/ iż widźieli cudá jego ktore czynił nád chorymi. 3 ✤ Y wßedł JEzus ná gorę y śiedźiał tám z uczniámi swojimi. 4 ✤ A byłá blisko Wielkánoc/ Swięto a Żydowskie. 5 ✤ Tedy podniozßy b JEzus oczu/ y ujrzawßy iż wielki lud idźie do niego/ rzekł do Filipá: Zkąd kupiemy chlebá áby ći jedli? 6 ✤ Ale to mowił kußąc go; bo on wiedźiał co miał czynić. 7 ✤ Od-

powie-

i Jana. 8. 51.
k Dani. 12. 2. Matt. 25. 34. 1 Thess. 4. 16.
l Jana. 6. 38.
m Jana. 8. 14.
n Ezai. 42. 1. Matt. 3. 17.
o Jana. 1. 19.
p Jana. 10. 25.
q Matt. 3. 17. y 17. 5.
r 2 Moj. 33. 20. 5 Moj. 4. 12. 1 Tim. 6. 16.
s Ezai. 34. 16. Luka. 16. 26. Dźiej. 17. 11.
t Jana. 1. 46.
u Jana. 12. 43.
x 1 Moj. 3. 15. y 12. 3. y 18. 18. y 49. 10. 5 Moj. 18. 15.
E. ná Srzodopost. Niedź.
a 2 Moj. 12. 18. 3 Moj. 23. 5. 4 Moj. 28. 16.
b Matt. 14. 26.

wiedźiał mu Filip ; Zá dwie śćie groszy chlebá nie dosyć im będźie/ choćby káżdy z nich máło co wźiął. ✠ 8 Rzekł mu jeden z uczniow jego/ Andrzej brát Symoná Piotrá; ✠ 9 Jest tu jedno pácholę / co ma pięćioro chlebá jęczmiennego/ y dwie rybce ; 10 ále coż to jest ná ták c wielu? ✠ Tedy rzekł JEzus : Káżćie ludowi uśieść ; á było trawy dosyć ná onymże miejscu. Y uśiádło mężow w liczbie około pięći tyśięcy. ✠ 11 Wźiął tedy JEzus one chleby ; á d podźiękowawszy/ rozdał uczniom/ á uczniowie śiedzącym ; tákże y z onych rybek/ile jedno chćieli. ✠ 12 A gdy byli násyceni / rzekł uczniom swojim ; Zbierzćie te ułomki ktore zbywáją/ żeby nic nie zginęło. ✠ 13 Y zebráli/ y nápełnili dwánaśćie koszow ułomkow z onego pięciorgá chlebá jęczmiennego / ktore zbywáły tym co jedli. ✠ 14 A oni ludźie/ ujrzawszy cud ktory uczynił JEzus/ mowili; Tenći jest záprawdę on Prorok/ ktory e miał przyść ná świát. 15 ✠ Tedy JEzus poznawszy/ iż mieli przyść y porwáć go/ áby go uczynili Krolem/ uszedł f záśię sam tylko ná gorę.*

16 A Gdy był wieczor / zstąpili g uczniowie jego do morzá. ✠ 17 A wstąpiwszy włodź/ jácháli zá morze do Káphernáum/ á już było ćiemno; á JEzus nie przyszedł był do nich. ✠ 18 A morze/ gdy powstał wielki wiátr/ 19 burzyć śię poczynáło. ✠ Gdy tedy odpłynęli/ jákoby ná dwudźiestu y pięći/ ábo trzydźiestu staj/ ujrzeli JEzusá chodzącego po morzu/ przybliżájącego śię ku łodźi; y ulękli 20 śię. ✠ A on im rzekł; Jamći jest/ nie 21 bojćie śię. ✠ Y wźięli go ochotnie do łodźi : á zárázem łodź przypłynęłá do źiemie/ do ktorey jácháli.

22 NAzájutrz lud ktory był zá morzem/ widząc że tám nie było drugiey łodźi tylko oná jedná/ w ktorą byli wstąpili uczniowie jego/ á iż JEzus nie wszedł był w łodź z uczniámi swojimi/ ále sámi uczniowie jego ujácháli; ✠ 23 (Przyszły też były drugie łodźie z Tyberyády/ blisko do onego miejscá gdźie jedli chleb/ gdy był PAn dźięki uczynił.)

24 ✠ To gdy obaczył lud iż tám nie było JEzusá / áni uczniow jego ; wstąpili y oni w łodźie/ y przepráwili śię do Cápernáum/ szukájąc 25 JEzusá. ✠ A ználazszy go zá morzem/ rzekli mu ; Mistrzu/ kiedyś 26 tu przybył ? ✠ Odpowiedźiał im JEzus/ y rzekł : Záprawdę záprawdę powiádam wam ; Szukáćie mię nie przeto/ iżeśćie widźieli cudá/ ále iżeśćie jedli chleb/ y byliśćie 27 násyceni. ✠ Spráwujćież nie pokarm ktory ginie: ále pokarm ktory trwa ku żywotowi wiecznemu/ ktory wam da Syn człowieczy. Abowiem tego h zápieczętował Bog Oćiec.

28 RZekli tedy do niego : Coż będźiemy czynili/ ábyśmy spráwowáli spráwy Boże? ✠ 29 Odpowiedźiał JEzus/ y rzekł im ; Toć jest spráwá i Boża/ ábyśćie wierzyli w 30 *tego*, ktorego on posłał. ✠ Rzekli mu tedy; Coż wżdy ky zá znák czynisz/ ábyśmy widźieli y wierzyli tobie? 31 Coż czynisz? ✠ Ojcowie naszy l jedli mánnę ná puszczy/ jáko jest nápisano ; Chleb z niebá dał im ku jedzeniu. 32 ✠ Rzekł im tedy JEzus: Záprawdę záprawdę powiádam wam/ Nie Mojżeszći wam dał chleb z niebá/ ále Oćiec moj dáje wam chleb 33 on prawdźiwy z niebá. ✠ Abowiem chleb Boży ten jest/ ktory zstępuje z 34 niebá/ y żywot dawa świátu. ✠ Tedy mu rzekli : PAnie daj nam zá 35 wżdy tego chlebá. ✠ Y rzekł im JEzus: Jamći jest on chleb żywotá/ kto do mnie m przychodźi/ łáknąć nie będźie : á kto wierzy w mię/ nigdy 36 prágnąć n nie będźie. ✠ Alem wam powiedźiał : Owszem widźieliśćie 37 mię/ á nie wierzyćie. ✠ Wszystko co mi dawa Oćiec/ do mnie przyjdźie : á tego ko do mnie przyjdźie/ nie wyrzucę precz. 38 ✠ Bom zstąpił z niebá/ nie iżbym czynił wolą moję/ ále o 39 wolą onego ktory mię posłał. ✠ A táć jest wola onego ktory mię p posłał/ Ojcá: ábym z tego wszystkiego co mi dał/ nic nie strácił : ále ábym to wzbudźił *w on* ostáteczny dźień. ✠ 40 A táć jest wola onego ktory mię posłał/ áby káżdy ko widźi Syná/ á wierzy weń/ miał q żywot wieczny:

c 2 *Krol* 4. 43.
d 1 *Sam.* 9. 13. 1 *Tim.* 4. 4.
e *Luka.* 7. 16.
f *Janá.* 18.36.
g *Mátt.* 14.22. *Márk.* 6. 47.
h *Mátt.* 3. 17. y 17.5. *Janá.* 1. 38.
i 1 *Jan.* 3. 23.
k *Mátt.* 16. 1.
l 2 *Moj.* 16.14. 4 *Moj.* 11. 7. *Psalm* 78.24. *Mądr.* 16.20.
m *Janá.* 4. 14.
n *Janá.* 7. 38.
o *Luka.* 22.42.
p *Janá.* 10.28.
q *Janá.* 3. 36

á Ja go wzbudzę w on ostáteczny dźień.

41 Y Szemráli Zydowie o nim/ iż rzekł; jam jest on chleb/ ktorym z niebá zstąpił. ✤ Y mowili: Izaż 42 ten nie jest r JEzus/ syn Jozefow/ ktorego my Oycá y mátkę znamy? Jákoż tedy ten powiáda: Zem z niebá zstąpił? ✤ 43 Tedy odpowiedźiał JEzus/ y rzekł im: Nie szemrzyćie miedzy sobą. ✤ 44 Zaden do mnie przyść nie może/ jeśli go Oćiec moj ktory mię posłał/ nie poćiągnie: á Ja go wzbudzę w ostáteczny dźień. ✤ 45 Nápisano w Prorocech: Y będą s wszyscy wyuczeni od Bogá. ✤ Przetoż káżdy kto słyszał od Oycá/ á náuczył się/ przychodźi do mnie. ✤ 46 Nie iżby kto widźiał t Oycá/ oprocz tego/ ktory jest od Bogá: ten widźiał Oycá. 47 ✤ Záprawdę záprawdę powiádam wam: Kto w mię wierzy ma żywot u wieczny. ✤ 48 Jam jest on chleb żywotá. ✤ 49 Oycowie wászy jedli x mánnę ná puszczy/ á pomárli. ✤ 50 Ten jest on chleb/ ktory z niebá zstępuje: jeśliby go kto jadł/ nie umrze. ✤ 51 Jamći jest chleb on żywy/ ktorym y z niebá zstąpił: jesliby kto jadł z tego chlebá/ żyć będźie ná wieki. A chleb/ ktory Ja dam/ jest ćiáło moje: ktore Ja dam zá żywot świátá.

52 Wádźili się tedy Zydowie miedzy sobą/ mowiąc: Jákoż ten może nam dáć ćiáło swoje ku jedzeniu? ✤ 53 Y rzekł im JEzus: Záprawdę záprawdę powiádam wam/ Jeśli nie będźiećie jedli ćiáłá Syná człowieczego/ y pili krwie jego/ nie máćie żywotá w sobie. ✤ 54 Kto je ćiáło moje/ á pije krew moję/ ma żywot wieczny: á Ja go wzbudzę w on ostáteczny dźień. ✤ 55 Abowiem ćiáło moje/ prawdźiwie jest pokarm: á krew moja/ prawdźiwie jest napoj. 56 ✤ Kto je ćiáło moje/ y pije krew moję/ we mnie mieszka á Ja w nim. ✤ 57 Jáko mię posłał żywiący Oćiec/ y ja żywię przez Oycá: ták kto mnie pożywa/ y on żyć będźie przez mię. ✤ 58 Tenći jest chleb on/ ktory z niebá zstąpił. ✤ Nie jáko Oycowie wászy jedli mánnę á pomárli: Kto je ten chleb/ żyć będźie ná wieki. ✤ 59 To mowił w bożnicy ucząc w Kápernaum.

60 Wiele ich tedy z uczniow jego słysząc to/ mowili: Twárdać to jest mowá/ ktoż jey słucháć może? 61 ✤ Ale wiedząc JEzus sam w sobie/ iż o tym szemráli uczniowie jego/ rzekł im: ✤ Toż was obraża? 62 Coż gdybyśćie ujrzeli Syná człowieczego wstępującego/ gdźie był z pierwey? 63 ✤ Duch ći jest/ ktory ożywia/ ćiáło nic nie pomaga: Słowá ktore Ja wam mowię/ Duch są/ y żywot są. 64 ✤ Ale są niektorzy z was/ co nie wierzą. Abowiem wiedźiał od początku JEzus/ ktorzy byli co nie wierzyli; y kto jest a co go miał wydáć. ✤ 65 Y mowił: Dla tegomći wam powiedźiał/ Iż żaden nie może przyść do mnie/ jesliby mu nie było dano od Oycá mojego.

66 Od tego czásu wiele uczniow jego odeszło ná zad/ á więcey z nim nie chodźili. ✤ 67 Tedy rzekł JEzus do onych dwunaśći; Izali y wy chcećie odeyść? ✤ 68 Y odpowiedźiał mu Symon Piotr; PAnie/ do kogoż poydźiemy? Ty masz słowá żywotá wiecznego. ✤ 69 A myśmy uwierzyli y poználi/ żeś ty jest CHrystus/ on b Syn Bogá żywego. ✤ 70 Odpowiedźiał im JEzus; Izalim Ja nie dwunaśći was obrał/ á jeden z was jest Dyabeł. ✤ 71 A to mowił o Judaszu/ synu Symoná/ Iszkáryoćie: bo go ten c wydáć miał będąc jednym z onych dwunaśći.

ROZDZIAL VII.

CHrystus z á powinnymi ná Swięto Kuczek. 10. Potájemnie szedł. 14. Uczył w kośćiele. 25. O nim rożne zdánia ludzkie. 33. Kśięża go jimáć kazáli. 41. Rozruch się stał dla niego miedzy pospolstwem. 47. Miedzy Fáryzeuszámi, y sługámi ich. 50. Nikodem się ujął o krzywdę jego.

1 A Potym chodźił JEzus po Gálilejey: bo się nie chćiał báwić w źiemi Judskiey; przeto/ że Zydowie szukáli/ áby go zábili. ✤ 2 Y było blisko świeto Zydowskie a Kuczek. 3 ✤ Tedy rzekli do niego brácia jego; Odeydź z tąd/ á idź do Judskiey źiemie: żeby uczniowie twoji widźieli spráwy twoje/ ktore czynisz. ✤ 4 Abowiem żaden nic w skrytośći nie czy-

r Mátt. 13.53. — s Ezái. 54.13. Jerem. 31.34. — t Mátt. 11.27. — u Jana. 3.16. — x 2 Moj 16.15. — y Jana. 3.13. — z Márk. 16.19. Luká. 24.51. Jana. 3.13. Dźiej. 1.9. Efez. 4.10. — a Jana. 13.11. — b Mátt. 16.16. Jana. 11.27. — c Luka 22.47. — a 3 Moj 23.34.

ni/ kto chce bydź widźiány. Przetoż ty jeśli tákie rzeczy czyniſz/ objaw 5 śię świátu. Bo y bráćia jego nie 6 wierzyli b weń. Y rzekł im JEzus: Czás moj jeszcze nie przyſzedł: ále czás wáſz záwżdy jest pogotowiu. 7 Nie może c świát nienawidźieć/ ále mnie nienawidźi: bo Ja świadczę o nim/ iż spráwy jego d złe są. 8 Idźcież wy ná to święto/ Jać jeszcze nie pojdę ná to święto: bo moj czás jeszcze śię e nie wypełnił. 9 A to im powiedźiawſzy/ został w Gálilejey.

10 A Gdy pofzli bráćia jego/ tedy y on ſzedł ná święto: nie jáwnie/ ále jákoby potájemnie. 11 A Zydowie ſzukáli f go w święto/ y mowili: 12 Gdźież on jest? Y było o nim wielkie ſzemránie g miedzy ludem. Bo jedni mowili; Że jest dobry: á drudzy mowili; Nie/ ále zwodźi lud. 13 Wſzákże o nim żaden jáwnie h nie mowił/ dla bojáźni Zydowskiey.

14 A Gdy już było w poł świętá/ wstąpił JEzus do Kośćiołá/ y uczył. 15 Y dźiwowáli śię Zydowie/ mowiąc: Jákoż ten umie pismo/ gdyż śię nie uczył? 16 Odpowiedźiał im JEzus/ y rzekł: Náuká mojá/ nie jestći mojá/ ále tego ktory mię posłał. 17 Jeśliby kto chćiał czynić wolą jego/ ten będźie umiał rozeznáć/ jeśli tá náuká jest z Bogá/ czyli Ja sam od śiebie mowię. 18 Ktoć z sámego śiebie mowi/ chwały włásney ſzuka: ále kto ſzuka chwały tego ktory go posłał/ ten jest prawdźiwy/ á niemáſz w nim niespráwiedliwośći. 19 Izali wam k Mojżeſz nie dał Zakonu/ á żaden z was nie przestrzega Zakonu? Przecz że ſzukaćie áby śćie mię l zábili; 20 Odpowiedźiał lud y rzekł: Dyabelstwo maſz; Ktoż ćię ſzuka m zábić? 21 Odpowiedźiał Jezus/ y rzekł im: Jedenem uczynek uczynił/ á wſzyscy śię temu dźiwujećie! 22 Wſzák Mojżeſz wydał wam obrzezkę/ (nie iżby byłá n z Mojżeſzá/ ále z Ojcow) á w Sábbát obrzezujećie człowieká. 23 Ponieważ człowiek przyjmuje obrzezkę w Sábbát áby nie był zgwałcony Zakon Mojżeſzow/ *przecz* śię ná mię gniewaćie/ żem cáłego człowie-

24 ká uzdrowił w Sábbát! Nie sądźćie o według widzenia: ále spráwiedliwy sąd sądźćie.

25 MOwili tedy niektorzy z Jeruzalemczykow: Izali to nie 26 jest ten/ ktorego ſzukáją zábić? A oto jáwnie mowi/ á nic mu nie mowią. Izali prawdźiwie poználi Kśiążętá/ iż ten jest prawdźiwie 27 Chrystus? Aleć tym wiemy z kąd jest. Ale gdy Chrystus przyjdźie/ nikt nie będźie wiedźiał z kądby był. 28 Wołał tedy JEzus w Kośćiele ucząc á mowiąc: Y mnie znaćie/ y z kąd em jest wiećie: á nie przyſzedłem o sam od śiebie/ ále jest prawdźiwy/ ktory mię q posłał/ ktorego wy nie znaćie. 29 Lecz go r Ja znam: bom od niego jest/ á on mię 30 posłał. Y ſzukáli s jákoby go pojimáć: ále żaden nie ściągnął nań ręki: [illegible] jeszcze nie przyſzłá byłá 31 godźiná jego. A wiele ich z ludu wierzyli t weń/ y mowili: Chrystus gdy przyjdźie/ izaż więcey cudow uczyni nád te/ ktore ten uczy- 32 nił? A słyſzeli Fáryzeuſzowie/ iż to lud o nim ſzemrał: y posłáli Fáryzeuſzowie y Przedniejſzy Kápłáni 33 sługi/ áby go pojimáli. Rzekł im tedy JEzus: Jeszcze ná máły czás u jestem z wámi/ potym odejdę do 34 tego ktory mię posłał. Szukáć mię x będźiećie/ ále nie znajdźiećie: á gdźie Ja będę/ wy przyść nie mo- 35 żećie. Mowili tedy Zydowie miedzy sobą: Do kądże ten pojdźie/ że my go nie znajdźiemy? czyli do rozproſzonych Pogánow pojdźie/ y będźie uczył Pogány? 36 Coż to zá mowá ktorą wyrzekł: Szukáć mię będźiećie/ ále nie znajdźiećie: y gdźie ja 37 będę/ wy przyść nie możećie? A w on ostáteczny dźień wielki Świętá y onego/ stánął JEzus/ y wołał mowiąc: Jeśli z kto prágnie/ 38 niech do mnie przyjdźie/ á pije! Kto wierzy w mię/ jáko mowi pismo/ rzeki wody żywey popłyną z żywotá 39 jego. (A to mowił o Duchu ktorego a wźiąć mieli wierzący weń: ábowiem jeszcze nie był *dány* Duch Święty/ przeto że jeszcze JEzus nie był uwielbiony.)

b Márk. 3. 21. c Janá. 15. 19. d Janá. 3. 19. e Janá. 8. 20. f Janá. 11. 56. g Janá. 9. 16. h Janá. 12. 42. i Janá. 12. 49. k 2 Moj. 20. 1. y 24. 4. l Mátt. 12. 14. Janá. 5. 18. m Janá. 8. 48. y 10. 20 n 1 Moj. 17. 10. 3 Moj 12. 3.

o 3 Moj. 19. 15. 5 Moj 1. 17. Przyp 24. 23. Jákub 2. 4. p Janá. 5. 43. y 8. 42. q Janá. 8. 26 Rzym 3. 4. r Janá. 10. 15. s Luká. 20 19. t Janá. 8. 30. u Janá. 16. 16. x Janá. 8. 21. y 13. 33 y 3 Moj 23. 36. z Janá. 6. 35. a Ezái. 44. 3. Ioel. 2. 28. Dźiej. 2. 17.

40 Wiele ich tedy z onego ludu słysząc te słowá / mowili; Tenći jest b prawdźiwie on Prorok.
41 A drudzy mowili: Ten jest Chrystus. Ale niektorzy mowili: Azaż z Gálilejey przyjdźie Chrystus?
42 Azaż nie mowi Pismo / Iż z naśienia Dawidowego / y z Betlehem c miásteczká / gdźie był Dawid / przyjdźie Chrystus?
43 A ták stáło śię rozerwánie dla niego miedzy ludem.
44 Y Chćieli go d niektorzy z nich pojimáć / ále żaden nie śćiągnął náń rąk swojich.
45 Przyszli tedy słudzy do Przedniejszych Kápłanow / y do Fáryzeuszow: Ktorzy im rzekli: Przecżżeśćie go nie przywiedli?
46 Odpowiedźieli oni słudzy: Nigdy ták nie mowił człowiek / jáko ten człowiek.
47 Y odpowiedźieli im Fáryzeuszowie: Abośćie y wy zwiedźieni?
48 Izali kto uwierzył e weń z Kśiążąt / ábo z Fáryzeuszow?
49 Tylko ten gmin / ktory nie zna zakonu: przeklęći są.
50 Y Rzekł do nich f Nikodem / ktory był przyszedł w nocy do niego / będąc jeden z nich:
51 Izali g zakon nász sądźi człowieká / jesliby pierwey nie słyszał od niego / y nie poznałby co czyni?
52 A oni mu odpowiedźieli / y rzekli: Izaliś y ty Gálilejczyk? Badayże śię á obacz / żeć Prorok z Gálilejey nie powstał.
53 Y poszedł káżdy do domu swego.

Margin: b Mátt. 21.46. c Mich 5. 2. Mátt. 2. 5. d Mátt. 21.46. e 1 Kor. 1. 26. f Janá. 3. 2. g 2 Moj 23. 2. 3 Moj 19.15. 5 Moj 1. 16. y19.15

ROZDZIAŁ VIII.

O Niewieśćie ná cudzołostwie zástáney. 11. O odpuszczeniu grzechow. 12. Chrystus czymby był. 22. Z ktorym Zydowie sprzeczájąc śię, bluźnili go. 59. Y ukámienowáć go chćieli, lecz on ustąpił.

1 A Jezus poszedł ná gore Oliwną.
2 A Potym záśię ráno uczęsto przyszedł do Kośćioła: á lud wszystek zszedł śię do niego; y śiadszy uczył je.
3 Y przywiedli do niego Náuczeni w piśmie y Fáryzeuszowie niewiáste ná cudzołostwie zástána / á
4 postáwiwszy ją w pośrzodku. Rzekli mu; Náuczyćielu / te niewiáste zástano ná sámym uczynku cudzołostwá.
5 A w Zakonie nam Mojżesz a przykazał tákie kámienowáć: á
6 ty co mowisz? A to mowili kusząc go / áby go mogli oskarżyć. A Jezus zchyliwszy śię ná doł / pisał pálcem ná źiemi.
7 A gdy śię go nie przestawáli pytáć / podniozszy śię rzekł do nich; Kto z was jest bez grzechu / niech ná nie b pierwszy kámieniem rzući.
8 A záśię zchyliwszy śię ná doł / pisał ná źiemi.
9 To gdy oni usłyszeli / będąc od sumnienia przekonáni / jeden zá drugim wychodźili / począwszy od stárszych áż do ostáteczných; iż tylko sam Jezus zostáł / á oná niewiástá w pośrzedku stojąca.
10 A podniozszy śię Jezus / y żadnego nie widząc tylko oney niewiasty / rzekł jey; Niewiásto gdźież są oni co ná ćię skárżyli?
11 Zaden ćię nie potępił? A oná rzekłá; Zaden Pánie. A Jezus jey rzekł; Ani Ja ćiebie potępiam. Idźże / á już wiecey c nie grzesz.
12 Záśię im rzekł Jezus / mowiąc; Jam jest świátłość d świátá. Kto mnie náśláduje / nie będźie chodźił w ćiemnośći / ále będźie miał świátłość żywotá.
13 Rzekli mu tedy Fáryzeuszowie; Ty sam o sobie świádczysz / á świádectwo twoje nie jest prawdźiwe.
14 Odpowiedźiał Jezus / y rzekł im: Chociaż Ja świadczę sam o sobie / jednák e prawdźiwe jest świádectwo moje: bo wiem f z kąd em przyszedł / y dokąd idę. Lecz wy nie wiećie z kąd em przyszedł / y dokąd idę.
15 Wy według ćiáłá sądźićie; ále Ja nikogo nie sądzę.
16 A choćbym y Ja sądźił / sąd moj jest prawdźiwy; bom nie jest sam / ále Ja / y ktory mię posłał / Oćiec.
17 A w Zakonie g wászym nápisano jest; Iż dwojgá ludźi świádectwo prawdźiwie jest.
18 Jam jest ktory sam o sobie świádczę; świádczy o mnie y ten h ktory mię posłał / Oćiec.
19 Tedy mu rzekli: Gdźież jest ten twoj Oćiec? Odpowiedźiał Jezus; Ani mnie znaćie / áni Ojcá mego: Byśćie i mnie ználi / y Ojcá byśćie mego ználi.
20 Te słowá mowił Jezus w skárbnicy ucząc w Kośćiele: á żaden go nie pojimał; bo jeszcze byłá nie przyszłá k godźiná jego.

Margin: a 3 Moj 20. 10. 5 Moj 22. 22. b 5 Moj 17. 7. c Janá. 5. 14. d Janá. 1. 9. y 9. 5. y12.46 e Janá. 5. 31. f Janá. 7. 28. g 4 Moj. 35. 30. 5 Moj 17. 6. y19.15 Mátt 18.16. 2 Kor. 13. 1. Zyd. 10.28. h Mátt. 3. 17. i Janá. 16. 3. k Janá. 7. 8.

21 Rzekł im tedy záśie JEzus: Ja idę/ y będźiećie mię l szukáć/ á w grzechu wáʃzym pomrzećie. Gdźie Ja idę/ wy przyść nie możećie. ♣ 22 Mowili tedy Zydowie: Aboć śię sam zábije że mowi; Gdźie Ja idę/ wy przyść nie możećie. ♣ 23 Y rzekł do nich; Wyśćie z niskośći/ á Jam m z wysokośći: wyśćie z tego świátá/ á Jam záś nie jest z tego świátá. 24 ♣ Przetomći wam powiedźiał: Iż pomrzećie w grzechách wáʃzych. Bo jeśli nie uwierzyćie/ żem Ja jest/ pomrzećie w grzechách wáʃzych. ♣ 25 Tedy mu rzekli: Ktożeś ty jest? Y rzekł im JEzus: To co wam y z poczatku powiádam. ♣ 26 Wieleć mam o was mowić y sądźić/ ále ten ktory mię posłał n jest prawdźiwy: á Ja com od niego słyszał/ to mowię ná świećie. 27 ♣ Ale nie zrozumieli/ że im o Ojcu mowił. 28 ♣ Przetoż im rzekł JEzus: Gdy wywyższyćie o Syná człowieczego/ tedy poznaćie żem Ja jest/ á sam od śiebie nic nie czynię: ále jáko mię p náuczył Oćiec moj/ ták mowię. 29 ♣ A ten ktory mię posłał/ ze mną jest/ nie zostáwił mię sámego Oćiec: bo co mu śię podoba/ to Ja záwżdy czynię. 30 ♣ To gdy on mowił/ wiele r ich weń uwierzyło.

31 TEdy mowił JEzus do tych Zydow/ co mu uwierzyli: Jeśli wy zostániećie w słowie mojim/ prawdźiwie uczniámi mojimi będźiećie. 32 ♣ Y poznaćie prawdę/ á prawdá s was wyswobodźi. 33 ♣ Y odpowiedźieli mu: Myśmy naśienie Abráhámowe/ á nigdyśmy nie służyli nikomu: jákoż ty mowisz/ Iż wolnymi będźiećie. 34 ♣ Odpowiedźiał im JEzus: Záprawdę záprawdę powiádam wam/ Iż wszelki kto t czyni grzech/ sługa jest grzechu. 35 ♣ A sługáć nie mieszka w domu ná wieki/ *ále* syn mieszka ná wieki. 36 ♣ A przetoż jeśli u was Syn wyswobodźi/ prawdźiwie wolnymi będźiećie. 37 ♣ Wiem żeśćie naśienie Abráhámowe: lecz szukaćie ábyśćie mię zábili/ iż mowá mojá nie ma u was miejscá. ♣ 38 Ja com widźiał u Ojcá mego/ powiádam: á wy też to cośćie widźieli u Ojcá wáʃzego/ czynićie. 39 ♣ Odpowiedźieli mu y rzekli: Oćiec nasz jest Abraham. Rzekł im JEzus: Byśćie byli x synámi Abráhámowymi/ czynilibyśćie uczynki Abráhámowe. 40 ♣ Ale teraz szukaćie ábyśćie mię zábili/ człowieká tego/ ktorym wam y prawdę mowił/ 41 ktorąm słyszał od Bogá. ♣ Tego Abráhám nie czynił. Wy czynićie uczynki Ojcá wáʃzego. Rzekli mu tedy: My z nierządu nie jesteśmy zpłodzeni/ jednegoż Ojcá mamy/ Bogá. 42 ♣ Tedy im rzekł JEzus: Być był Bog Ojcem wáʃzym/ tedybyśćie mię milowáli: gdyżem Ja od Bogá wyszedł/ y przyszedłem: ánim sam z od śiebie przyszedł/ ále mię on posłał. 43 ♣ Przeczże tey powieśći mojey nie pojmujećie? Przeto iż nie możećie słucháć mowy mojey. 44 ♣ Wyśćie z Ojcá Dyabłá/ y pożądliwośći Ojcá wáʃzego czynić chcećie: onći był mężobojcą od poczatku/ y w prawdźie a nie stał/ bo w nim prawdy niemász: gdy mowi kłamstwo/ z swego włásnego mowi/ iż jest kłamcą y ojcem kłamstwá. ♣ 45 A Ja że prawdę mowię/ nie wierzyćie mi.

46 KToż mię z was obwini z grzechu? Jeśliż prawdę mowię/ przecżże wy mi nie wierzyćie? ♣ 47 Ktoć z Bogá jest/ słow b Bożych słucha: dla tego wy nie słucháćie/ że z Bogá nie jesteśćie. ♣ 48 Odpowiedźieli tedy Zydowie/ y rzekli mu: Izali my nie dobrze mowimy/ żeś ty jest Sámárytan/ y Dyabelstwo masz? 49 ♣ Odpowiedźiał JEzus: Jać Dyabelstwá nie mam/ ále czczę Ojcá mego: á wyśćie mię nie uczćili. 50 ♣ Jáć nie szukam chwały mojey: jest ten ktory szuka y sądźi. 51 ♣ Záprawdę záprawdę powiádam wam: Jeśli kto d słowá me záchowywáć będźie/ śmierći nie oglądá ná wieki. 52 ♣ Tedy mu rzekli Zydowie: Terazesmy poználi że Dyabelstwo masz; Abráhám umárł/ y Prorocy: A ty powiádasz: Jeśli kto słowá moje záchowywáć będźie/ śmierći nie skosztuje ná wieki. 53 ♣ Izaś ty jest więtszy nád Ojcá nászego Abráhámá? ktory umárł/ y Prorocy pomárli: Kimże śię ty wżdy czynisz? 54 ♣ Odpowiedźiał JEzus: Jeśli śię Ja sámę chwalę/ chwałá

Marginalia: l Jana. 7. 34. — m Janá. 3. 30. — n Janá. 7. 28. — o Janá. 3. 14. — p Janá. 7. 16. — q Janá. 16. 32. — r Janá. 7. 31. — s Rzym 6. 17. — t Rzym 6. 20. 2 Piotr 2. 19. — u Rzym 8. 2. — x Rzym 2. 28. y 9. 6. — y Janá. 17. 17. — z Janá. 5. 43. y 7. 29. — a 1 Moj. 3. 4. 1 Jan. 3. 8. — E. ná Niedź. Biało. — b 1 Jan. 4. 6. — c Janá. 7. 20. y 10. 20. — d Iana. 11. 25. — e Ianá. 5. 41.

mojá nic nie jest. Jestći Ociec moj/ ktory mię chwali: o ktorym wy powiádaćie / że jest Bogiem wászym. 55 Lecż go nie znaćie/á Ja go znam: y jeslibym rzekł/że go nie znam/byłbym podobnym wam kłamcą: ále go znam / y słowá jego záchowywam. 56 Abráhám Ociec wász z rádośćią żądał / áby oglądał dźień moj/ 57 y oglądał y rádował śię. Tedy rzekli Zydowie do niego z Pięćdźieśiąt lat jeszcze nie masz / á Abráhámás widźiał? 58 Rzekł im JEzus: Záprawdę záprawdę powiádam wam; Pierwey niż f Abráhám był/ 59 jam jest. Porwáli tedy g kámienie / áby nań ćiskáli. Lecż JEzus schronił h śię / y wyszedł z Kośćiołá przechodząc przez pośrzodek ich; y ták uszedł. *

ROZDZIAŁ IX.

Chrystus ślepo národzonego w Sábbát uzdrowił. 13. Ktory po długich z Fáryzeuszámi dispután ciách. 22. 25. Wygnány był z Bożnice. 36. Lecż go Chrystus wieczną świátłośćią opátrzył.

1 A Mimo idąc/ ujrzał cżłowieká ślepego od národzenia. 2 Y pytáli go ucżniowie jego / mowiąc: Mistrzu/ktoż zgrzeszył/ ten/ cżyli rodźicy jego? iż śię ślepym národźił. 3 Odpowiedźiał JEzus; Ani ten zgrzeszył / áni rodźicy jego: ále żeby śię a okazáły spráwy Boże ná nim. 4 Ja muszę b spráwowáć spráwy *onego* ktory mię posłał / poki dźień jest: przychodźi noc / gdy żaden nie będźie mogł *nie* spráwowáć. 5 Pokim jest ná świećie / jestem c świátłośćią świátá. 6 To rzekszy/ plunął ná źiemię: á ucżynił błoto z śliny / y pomázał onym błotem ocży ślepego. 7 Y rzekł mu: Idź/ umyj śię w sadzawce d Syloe/ co śię wykłada / Posłány. Poszedł tedy y umył śię/ y przyszedł widząc.

8 A Ták sąśiedźi / y ktorzy go przed tym widáli ślepego / mowili? Izali nie ten jest / ktory śiadał / y żebrał? 9 Drudzy mowili: Iż ten jest. A drudzy / Iż jest jemu podobny. 10 *Lecż on* mowił/żem ja jest. Tedy mu rzekli: Jákoż są otworzone 11 ocży twoje? A on odpowiedźiał y rzekł: Cżłowiek ktorego zowią JEzusem ucżynił błoto y pomázał ocży moje / á rzekł mi: Idź do sadzawki Syloe/á umyj śię. A ták odszedszy y 12 umywszy śię/ przejrzałem. Tedy 13 mu rzekli: Gdźież on jest? Rzekł: Nie wiem. Tedy przywiedli onego ktory przed tym był ślepy do Fáryzeuszow. 14 A był Sábbát gdy e JEzus ucżynił błoto / y otworzył ocży jego.

15 Tedy go znowu pytáli y Fáryzeuszowie / jáko przejrzał? A on im rzekł: Włożył mi błotá ná ocży; y 16 umyłem śię / y widzę. Tedy niektorzy z Fáryzeuszow rzekli: Cżłowiek ten nie jest z Bogá; bo nie strzeże Sábbátu. Drudzy záśię mowili; Jákoż może f cżłowiek grzeszny tákowe cudá cżynić? Y było rozerwánie 17 g miedzy nimi. Rzekli tedy ślepemu powtore; Ty co mowisz o nim/ ponieważ otworzył ocży twoje? A on rzekł; Prorok h jest.

18 A Nie wierzyli Zydowie o nim żeby był ślepym / á przejrzał: áż záwołáli rodźicow onego / ktory 19 przejrzał. Y pytáli ich mowiąc; Tenże jest syn wász / o ktorym wy powiádaćie / iż śię ślepo národźił: 20 jákoż wżdy teraz widźi? Odpowiedźieli im rodźicy jego / y rzekli; Wiemy żeć to jest syn nász / y że śię 21 ślepo národźił. Lecż jáko teraz widźi / nie wiemy; ábo kto otworzył ocży jego / my nie wiemy: Ma ć látá/pytajćież go; on sam o sobie powie. 22 Ták mowili rodźicy jego/ że śię bali Zydow: ábowiem już i byli Zydowie postánowili /áby/ktoby go kolwiek Chrystusem wyznał / był z bożnice wyłącżony. 23 Przetoż rzekli rodźicy jego: Ma ć látá / pytajćież go.

24 Tedy záwołáli powtore cżłowieká onego ktory był ślepy / y rzekli mu: Daj chwałę Bogu: my wiemy / iż ten cżłowiek jest grzeszny. 25 A on odpowiedźiał/y rzekł: Jesli grzeszny jest / nie wiem: to tylko wiem / iż będąc ślepym teraz widzę. 26 Y rzekli mu znowu: Coć ći ucżynił? Jákoż otworzył ocży twoje? 27 Odpowiedźiał im: Juzemći wam

powie-

f 2 Moj. 3. 16. g Janá. 10. 31. h Luká. 4. 30.
a Janá. 11. 4. b Janá. 5. 17. c Ezái. 42. 6. y 49. 6. Luká. 2. 32. Janá. 1. 9. y 8. 12. y 12. 46. Dźiej. 13. 47. d Nehem. 3. 15. Ezái. 8. 6.
e Mátt. 12. 1. Márk. 2. 23. Luká. 6. 1. Janá. 5. 9. f Janá. 3. 2. g Janá. 7. 12. h Luká. 7. 16. y 24. 19. Janá. 4. 19. y 6. 14. i Janá. 7. 13. y 12. 42.

powiedźiał / á nie słyszeliśćie? prze-czże jeszcze słyszeć chcećie? Izali y wy chcećie być uczniámi jego?

28 Y Edy mu złorzeczyli / y rzekli: Ty bądź uczniem jego: álesmy

29 my uczniámi Mojżeszowymi. ♣ My wiemy że Bog do Mojżeszá k mowił: lecz ten z kądby był nie wiemy.

30 ♣ Odpowiedźiał on człowiek / y rzekł im: Toć záprawdę rzecz dźiwna: że wy nie wiećie z kąd jest / á otwo-

31 rzył oczy moje. ♣ A wiemy iż Bog l grzesznikow nie wysłuchawa: ále jesliby kto chwalcą Bożym był / y wolą jego czynił / tego wysłuchawa.

32 ♣ Od wieku nie słychano / áby kto o-tworzył oczy ślepo národzonego. ♣

33 Być ten nie był od Bogá / nie mogł-

34 ćiby nic m uczynić. ♣ Odpowiedźie-li y rzekli mu: Tyś śie wszystek w grzechách národźił / á ty nas uczysz? Y wygnáli go precz.

35 A Usłyszawszy JEzus iż go precz wygnáli / y znalazszy go / rzekł mu: Wierzysz że ty w Syná Boże-

36 go? ♣ A on odpowiedźiał y rzekł: A ktoż jest PAnie / ábym weń wierzył?

37 ♣ Y rzekł mu JEzus: Y widźiałeś go / y ktory n mowi z tobą / onći jest.

38 ♣ A on rzekł: Wierzę PAnie; y pokłonił mu śię.

39 Y Rzekł mu JEzus: Ná sądem-ći Ja przyszedł o náten świát / áby ći ktorzy nie widzą / widźieli: á ći ktorzy widzą / áby ślepymi p byli.

40 ♣ Y usłyszeli to niektorzy z Fáryze-szow / ktorzy byli z nim / y rzekli mu: Izali y my ślepymi jesteśmy?

41 ♣ Rzekł im JEzus: Byśćie byli q ślepymi / nie mielibyśćie grzechu. Lecz teraz mowićie: Iż widźiemy: Przetoż grzech wász zostawa.

Rozdział X.

Chrystus Fáryzeusze złymi Pásterzmi. 8. *A śiebie wielo dowodow.* 11. 14. *dobrym być pokazał.* 19. *Z kąd urosło rozerwánie.* 31. *Do kámienia śię Fáryzeuszowie rzućili.* 39. *A gdy go chćieli pojimáć, on z rąk ich uszedł.*

1 Z Aprawdę záprawdę powiádam wam; Kto nie wchodźi drzwiá-mi do owczárnie / ále wchodźi inedy /

2 ten jest złodźiey y z bojcá. ♣ Lecz kto wchodźi drzwiámi / pásterzem

3 jest owiec. ♣ Temu odźwierny o-twiera / y owce słucháją głosu jego; á on swojich włásnych owiec z imie-

4 nia woła / y wywodźi je. ♣ A gdy wypuśći owce swoje / idźie przed ni-mi / á owce idą zá nim; bo znáją głos

5 jego. ♣ Ale zá cudzym nie idą / lecz ućiekáją od niego; bo nie znáją

6 głosu obcych. ♣ Te im przypowieść JEzus powiedźiał: lecz oni nie zro-

7 zumieli tego co im mowił. ♣ Rzekł im tedy záśię JEzus: Záprawdę záprawdę powiádam wam; Iżem

8 Ja jest a drzwiámi owiec. ♣ Wszy-scy ile ich przede mną przyszło / zło-dźieje są y zbojcy; ále ich nie słucha-

9 ły owce. ♣ Jamći jest drzwiámi: jesli kto przez mię wnidźie / zbáwio-ny będźie; á wnidźie y wynidźie /

10 y pástwisko znajdźie. ♣ Złodźiey nie przychodźi jedno żeby kradł / á zábijał y tráćił: Jam przyszedł áby żywot miáły / y obfićie miá-ły.*

11 J Am jest b on dobry Pásterz. Dobry Pásterz duszę swoję kłá-

12 dźie zá owce. ♣ Lecz najemnik / y ten ktory nie jest Pásterzem / ktorego nie są owce włásne / widząc wilká przychodzącego / opuszcza owce y u-ćieka: á wilk porywa y rozprasza

13 owce. ♣ A najemnik c ućieka / iż jest najemnik / y nie ma pieczy o owcách.

14 ♣ Jam jest on pásterz dobry / y znam d moje / á moje mię też znáją. ♣ Já-

15 ko mię zna e Oćiec / y Ja znam Oj-

16 cá / y duszę moję kłádę zá owce. ♣ A mam f y drugie owce / ktore nie są z tey owczárni / y też muszę przy-wieść: y głosu mego słucháć będą / á będźie g jedná owczárnia / y jeden pásterz.*

17 D La tego mię miłuje Oćiec / iż Ja kłádę duszę h moję / ábym

18 ją záśię wźiął. ♣ Żaden jey nie bie-rze odemnie / ále Ja kłádę ją sam od śiebie: mam i moc położyć ją / y mam moc záśię wźiąć ją. Toć roz-kazánie wźiąłem od Ojcá mego. ♣

19 Tedy śię stáło znowu rozerwánie

20 miedzy k Żydámi dla tych słow. ♣ Y mowiło ich wiele z nich: Dyabel-stwo ma / y száleje; czemuż go słu-

21 chaćie? ♣ Drudzy mowili; Te słowá nie są Dyabelstwo májącego. Izali

Marginalia (left): k 2 Moj. 3. 6. y 19.19 / l Psalm 66.18. Przyp 15.29. y 28.9. Ezái. 1. 15. Mich. 3. 4. 1 Jan. 3. 20. y 5.16. / m Janá. 3. 2. / n Janá. 4. 26. / o Janá. 3. 17. / p Mátt. 13.14. / q Janá. 15.22. / E. ná Wtorek Swiąteczny

Marginalia (right): a Janá. 14. 6. / E. ná Niedź. II. po Wielkiey nocy. / b Ezái. 40.11. / c Zách. 11.16. / d 2 Tym. 2. 19. / e Mátt. 11.27. / f Ezái. 56. 8. / g Ezech. 37.22. / h Ezái. 53.10. / i Jan. 2. 19. / k Jan. 9. 16. / l Jan. 7. 20.

Dyabeł może ślepych oczy otwarzáć?

22 A Było w Jeruzalem pośwjecánie Kośćiołá; á źimá byłá. ♣ 23 Y przechadzał śię JEzus w Kośćiele w przyśionku m Sálomonowym. 24 ♣ Tedy go obstąpili Zydowie/ y rzekli mu: Dokądże duszę nászę ná rzeczy trzymasz? Jesliżeś ty jest Chrystus/ powiedz nam jáwnie? 25 ♣ Odpowiedźiał im JEzus: Powiedźiałem wam/ á nie wierzyćie: Spráwy ktore Ja czynię w Jmieniu n Ojcá mego/ te o mnie świadczą. ♣ 26 Ale wy nie wierzyćie: bo nie jesteśćie z owiec moich/ jákom wam o powiedźiał. 27 ♣ Owce moje głosu mego słucháją/ á Ja je p znam/ y idą zá mną. 28 ♣ A Ja żywot wieczny dawam im: y nie zginą q ná wieki/ áni ich żaden wydrze z ręki mojey. 29 ♣ Oćiec moj/ ktory mi je dał/ większy jest nád wszystkie: á żaden nie może ich wydrzeć z ręki Ojcá mego. 30 ♣ Ja y Oćiec jedno r jesteśmy.

31 P Orwáli tedy znowu kámienie Zydowie/ áby go ukámienowáli. 32 ♣ Odpowiedźiał im JEzus; Wiele dobrych s uczynkow ukazałem wam od Ojcá mego/ dla ktoregoż z tych 33 uczynkow kámienujećie mię? ♣ Odpowiedźieli mu Zydowie mowiąc; Dla dobrego uczynku nie kámienujemy ćię/ ále dla t bluźnierstwá to jest/ że ty będąc człowiekiem/ czynisz 34 śię sam Bogiem. ♣ Odpowiedźiał im JEzus: Izali nie jest nápisano u w zakonie wászym? Jam rzekł; 35 Bogowie jesteśćie. ♣ Jesliżeć one názwał Bogámi do ktorych śię stáło słowo Boże/ á niemoże być pismo 36 złamane: ♣ A mnie, ktorego Oćiec pośwjećił x y posłał ná świát/ wy mowićie; Bluźnisz/ żem rzekł. Je37stem Synem Bożym? ♣ Jesliż nie czynię spraw y Ojcá mego/ nie 38 wierzćież mi. ♣ A jesliż czynię/ choćiábyśćie mnie nie wierzyli/ wierzćież uczynkom: ábyśćie poználi y wierzyli/ żeć Oćiec jest z we mnie/ 39 á Ja w nim. ♣ Tedy záśię szukáli/ jákoby go pojimáć: ále uszedł z ręku 40 ich. ♣ Y odszedł zá śię zá Jordan ná ono miejsce/ gdźie przed tym a Jan 41 chrźćił; y támże mieszkał. ♣ A wiele ich do niego przychodźiło/ y mowili: Zánći w prawdźie żadnego cudu nie uczynił; wszákże wszystko cokolwiek Jan o tym b powiedźiał/ 42 prawdźiwe było. ♣ Y wiele ich tám uwierzyło weń.

m 1 Krol. 6. 3.
n Janá. 5. 36.
o Janá. 8. 19.
p Janá. 8. 47.
q Janá. 6. 40. y 17. 12 y 18. 9.
r Janá. 14. 10.
s Janá. 8. 59.
t Janá. 5. 18.
u Psalm 12. 6.
x Janá. 6. 27.
y Janá. 15. 24.
z Janá. 14. 11.
a Janá. 1. 28.
b Janá. 5. 33.

ROZDZIAŁ XI.

Chrystus pokázuje że jest. 25. żywotem y zmartwychwstániem. 14. Lázárzá umárłego. 17. 34. y pogrzebionego. 43. zmartwych wskrześił. 47. A gdy śię zgromadzáli Biskupi. 42. á Kájfasz prorokował, że jeden zá wiele ich miał być zábity. 56. 57. dekret wydano, áby Pan był pojimány.

1 A Był niektory chory Lázarz z Betániey/ z miásteczká Má2ryey y Márty śiostry jey. ♣ (A to byłá oná Márya/ ktora a pomázáłá PAná máśćią/ y ucieráłá nogi jego włosámi swojimi/ ktorey brát 3 Lázarz chorował.) ♣ Posłáły tedy śiostry do niego/ mowiąc; PAnie oto ten/ ktorego miłujesz/ choruje. ♣ 4 A usłyszawszy to JEzus/ rzekł; Tá chorobá nie jest ná śmierć/ ále dla chwały Bożey/ áby był uwielbiony 5 Syn b Boży przez nię. ♣ A JEzus miłował Márte/ y śiostrę jey/ y Lá6zarzá. ♣ A gdy usłyszał iż choruje/ tedy został przez dwá dni ná onym7że miejscu gdźie był. ♣ Lecz potym rzekł do uczniow swojich; Idźmy 8 záśię do Judskiey źiemie. ♣ Rzekli mu uczniowie; Mistrzu/ teraz szukáli c Zydowie/ jákoby ćię ukámie9nowáli/ á záśię tám idźiesz? ♣ Odpowiedźiał JEzus; Aza nie dwánaśćie jest godźin dniá? Jesli kto chodźi we dnie/ nie obráźi śię; bo wi10dźi światłość tego świátá. ♣ A jesli kto chodźi w nocy/ obráźi śię; bo w 11 nim świátłá niemász. ♣ To powiedźiawszy/ potym rzekł do nich; Lázarz przyjaciel nász d spi/ ále idę á12bym go ze snu obudźił. ♣ Tedy rzekli uczniowie jego; PAnie/ jesliże spi/ 13 będźie zdrow. ♣ Ale JEzus mowił o śmierći jego: lecz oni mniemáli/ iż 14 o zásnieniu snem mowił. ♣ Tedy im rzekł JEzus jáwnie; Lázarz u15márł. ♣ Y ráduję śię dla was (ábyśćie wierzyli) żem tám nie był: ále 16 podźmy do niego. ♣ Rzekł zátym

a Matth. 26. 7.
b Janá. 9. 3.
c Janá. 10. 31.
d Luká. 8. 52.

Tomasz/ ktorego zwano Dydymus/ społ-ucżniom: Podźmy y my/ ábyśmy z nim pomárli.

17 PRzyszedszy tedy JEzus/ ználazł go już cżtery dni w grobie leżącego. ♣ (A byłá Betánia blisko Jeruzalem/ jákoby ná piętnaśćie stáján.) 19 ♣ A przyszło było wiele Zydow do Marty y Márpey áby je ćieszyli po brácie ich. 20 ♣ Martá tedy/ gdy usłyszáłá że JEzus idźie/ bieżáłá przećiwko niemu: ále Márya domá śiedźiáłá. 21 ♣ Y rzekłá Martá do JEzusá: PAnie/ byś tu był/ nie umárłby był brát moj. 22 ♣ Ale y teraz wiem/ iż o cokolwiekbyś prośił Bogá/ da ć to Bog. 23 ♣ Rzekł jey JEzus: Wstánie ć brát twoj. 24 ♣ Rzekłá mu Martá; Wiem iż e wstánie przy zmartwychwstániu/ w on ostáteczny dźień. 25 ♣ Y rzekł jey JEzus; Jam jest zmartwychwstánie/ y żywot: Kto w mię wierzy/ choćby też g umárł/ żyć będźie. 26 ♣ A wszelki ktory h żywie/ á wierzy w mię/ nie umrze ná wieki. 27 ♣ Wierzyszże temu? Rzekłá mu; Y owszem PAnie. Jam uwierzyłá żeś ty jest i Chrystus Syn Boży ktory miał przyść ná świát. 28 ♣ A to rzekszy szłá/ y potájemnie záwołáłá Márpey śiostry swojey/ mowiąc: Jest tu Náuczyćiel/ y woła ćię. 29 ♣ Oná skoro słyszáłá/ wnet 30 wstáłá/ y szłá do niego. ♣ (A JEzus jeszcże był nie przyszedł do miásteczká/ ále był ná tymże miejscu/ gdźie Martá byłá wyszłá przećiwko niemu.) 31 ♣ Zydowie tedy ktorzy z nią byli w domu/ á ćieszyli ją/ ujrzawszy Márpą/ iż prętko wstáłá y wyszłá/ szli zá nią/ mowiąc; Idźie do grobu/ áby tám płakáłá.

32 Ale Márya gdy tám przyszłá gdźie był JEzus/ ujrzawszy go/ przypádłá do nog jego y rzekłá mu; PAnie/ byś tu był/ nie umárłby był 33 brát moj. ♣ Jezus tedy gdy ją ujrzał płácżącą/ y Zydy ktorzy byli z nią przyszli/ płácżące? rozrzewnił śię w Duchu/ y záfrásował śię. 34 ♣ Y rzekł: Gdźieśćie go położyli? Rzekli mu; 35 PAnie/ podź/ á oglądáj. ♣ I zápłákał k JEzus. 36 ♣ Tedy rzekli Zydowie: Wey/ jákoć go miłował? 37 ♣ A niektorzy z nich mowili: Nie mogłże ten ktory l otworzył ocży ślepego/ ucżynić/ żeby ten był nie umárł? ♣ 38 Ale JEzus rozrzewniwszy śię sam w sobie/ przyszedł do grobu. ♣ A byłá jáskinia; á kámień był położony ná niey. 39 ♣ Rzekł JEzus; Odejmićie ten kámień. Rzekłá mu Martá śiostrá onego umárłego: PAnie jużći cuchnie; bo już jest cżtery dni w grobie. 40 ♣ Powiedźiał jey JEzus; Zazemci nie rzekł/ Iż jeśli uwierzysz/ oglądasz chwałę Bożą. 41 ♣ Odjęli tedy kámień/ gdźie był umárły położony. ♣ A JEzus podniozszy ocży swe wzgorę/ rzekł; Ojcże/ dźiękuję tobie żeś mię wysłuchał. 42 ♣ A Jamći wiedźiał/ że mię záwżdy wysłuchywasz: álem to rzekł dla ludu m w około stojącego/ áby wierzyli żeś ty mnie posłał. 43 ♣ A to rzekszy/ záwołał głosem wielkim; Łázárzu/ wynidź sám! 44 ♣ Y wyszedł ten ktory był umárł/ máiąc zwiazáne ręce y nogi chustkámi/ á twarz jego byłá chustą obwiązána. Rzekł im JEzus: Rozwiążćie go/ á niechaj odejdźie. ♣ 45 Wiele tedy z Zydow/ ktorzy byli przyszli do Márpey/ á widźieli to co ucżynił JEzus/ uwierzyło weń. 46 ♣ Niektorzy też z nich odeszli do Fáryzeuszow/ y powiedźieli im/ co ucżynił JEzus.

47 TEdy śię zebráli Przednieyszy Kápłáni y Fáryzeuszowie n w rádę/ y mowili: Coż cżynimy? Abowiem ten cżłowiek o wiele cudow 48 cżyni? ♣ A jeśli go ták zániechamy/ wszyscy weń uwierzą/ y przyda Rzymiánie/ á wezmą nam to miejsce 49 násze/ y lud. ♣ A jeden z nich Káifasz/ będąc nawyższym Kápłánem onego roku/ rzekł im: Wy nic nie wiećie; 50 ♣ Ani myślićie/ iż nam jest p pożytecżno/ żeby jeden cżłowiek umárł zá lud; á żeby wszystek ten narod nie 51 zginał. ♣ A tegoć nie mowił sam od śiebie/ ále będąc Naywyższym Kápłánem roku onego/ prorokował/ Iż JEzus miał umrzeć zá on narod. ♣ 52 A nie tylko zá on narod/ ále żeby też Syny Boże rozproszone w jedno 53 zgromádźił. ♣ Od onego tedy q dniá/ rádźili śię społem/ áby go zábili. 54 ♣ A JEzus już nie chodźił jáwnie miedzy Zydámi/ ále z támtąd odszedł

Marginal notes: e ...b. ...25. ...cdi. ...19. ...tech ...4. ...áni. ...2. ...źiej ...6. 4.13 Kor. ...52. lip. 21. ...plos. 4. Tess. ...6. ...jdw ...12. f ...ná. 4. ...5.29 g ...ná. 16. h ...ná. ...54. i ...áti. ...16. k ...ka. ...41 | l Jan. 9. 6. m Jan. 12.30. n Psalm 2.1.2. o Jan. 12.19. p Jan. 18.14. q Jan. 10.39.

9 ze mną. ♣ Tedy mu rzekł Symon Piotr; PAnie/ nie tylko nogi moje/ 10 ále y ręce/ y głowę. ♣ Rzekł mu JEzus. Ktoć jest umyty / nie potrzebuje jedno áby nogi umył: bo czyſty jest wßystek: y wy jesteśćie d czyſtymi/ ále nie wßyscy. 11 ♣ Abowiem wiedźiał ktory go wydáć e miał/ dla tegoż rzekł; Nie wßyscyśćie czyſtymi. 12 ♣ Gdy tedy umył nogi ich/ y wźiął ßáty swoje/ usiadßy záśię zá stoł/ rzekł im: Wiecież com wam uczynił. 13 ♣ Wy mię nazywaćie Náuczyćielem f y PAnem / á dobrze mowićie: bom ći jest *nim*. 14 ♣ Ponieważem Ja tedy umył nogi wáße / PAN y Náuczyćiel/ y wyśćie powinni jedni drugim nogi umywáć. 15 ♣ Abowiem g dałem wam przykład/ ábyśćie jáko Ja wam uczynił/ y wy czynili.*

16 ZApráwdę zápráwdę powiádam wam / Nie jest sługá większy h nád Páná swego: áni poseł jest większy nád onego/ ktory go posłał. ♣ 17 Jesliż to wiećie/ błogosłáwieni i jesteśćie/ jesli to uczynićie. 18 ♣ Nie o wßystkich ći was mowię/ Ja ći wiem ktorem obrał: ále żeby śię wypełniło pismo; Ktory je ze mną k chleb / podniosł przećiwko mnie pięte swoję. 19 ♣ Teraz ći wam l powiádam / przed tym niż śię to stánie/ ábyśćie gdy śię to stánie / uwierzyli żem Ja jest. 20 ♣ Zápráwdę zápráwdę powiádam m wam / Kto przyjmuje tego ktoregobym posłał/ mnie przyjmuje: á kto mnie przyjmuje/ onego przyjmuje ktory mię posłał.

21 TO rzekßy JEzus/ zásmućił śię w Duchu/ y oświádczył/ á rzekł: Zápráwdę zápráwdę powiádam wam/ Że jeden z was n wyda mię. ♣ 22 Tedy uczniowie oglądáli po sobie wątpiąc o kimby to mowił. ♣ 23 A był jeden z uczniow jego / ktory śię był położył ná łonie JEzusowym / ten ktorego miłował o JEzus. 24 ♣ Przetoż ná tego skinął Symon Piotr/ áby śię wypytał/ ktoryby to był/ o ktorym mowił. 25 ♣ A on położywßy śię ná piersiách JEzusowych/ rzekł mu: PAnie ktoryż to jest? 26 ♣ Odpowiedźiał JEzus: Ten jest ktoremu Ja omoczywßy sztuczkę chlebá / podam. A omoczywßy sztuczkę chlebá/ dał Judaßowi *synowi* Symoná/ Iskáryotowi. 27 ♣ A záraz po oney sztuczce chlebá / wstąpił p weń Szátan. Tedy mu rzekł JEzus: Co czyniß/ czyń rychło. 28 ♣ A tego żaden nie zrozumiał z społ-śiedzących / ná co mu to rzekł. 29 ♣ Abowiem niektorzy mniemáli/ gdyż Judaß miał mießek / iż mu rzekł JEzus: Nákup czego nam potrzebá ná Swięto: q ábo iżby co dał ubogim. 30 ♣ Tedy on wźiąwßy onę sztuczkę chlebá / zárázem wyßedł. A noc byłá.

31 A Gdy wyßedł / rzekł JEzus: Teraz jest r uwielbiony Syn człowieczy / á Bog uwielbiony jest w nim. 32 ♣ A ponieważ Bog uwielbiony jest w nim / tedy go też Bog uwielbi sam w sobie/ y wnetże uwielbi go. 33 ♣ Synaczkowie/ jeßcze máluczko jestem z wámi. Będźiećie mię ßukáć / ále jákom rzekł Żydom; s Gdźie Ja idę/ wy przyść s nie możećie: *Ták* y wam teraz powiádam. ♣ 34 Przykazánie nowe dawam t wam/ ábyśćie śię społecznie miłowáli: Jákom y Ja was umiłował / ábyśćie śię y wy społecznie miłowáli. ♣ 35 Z tąd ći poznáją wßyscy / żeśćie uczniámi mojimi / jesli miłość mieć będźiećie jedni przećiwko drugim. 36 ♣ Rzekł mu Symon Piotr: PAnie/ dokąd idźieß? ♣ Odpowiedźiał mu JEzus: Dokąd Ja u idę / *ty* teraz zá mną iść nie możeß / ále potym pojdźieß zá mną. 37 ♣ *Tedy* mu rzekł Piotr: PAnie/ przecz teraz zá tobą iść nie mogę? Dußę moję zá ćię x położę. 38 ♣ Odpowiedźiał mu JEzus: Dußę twoję zá mię położyß? Zápráwdę zápráwdę powiádam ći: Nie zápieje kur / áż śię mnie po trzy kroć záprzyß.

ROZDZIAŁ XIV.

Pan ćießył rozmájićie ucznie swoje. 2. 7. A Bostwo swoje y pożytek śmierći pokazawßy. 16. Poćießyćielá. 17. Duchá prawdy im obiecał. 23. Potym nápomniawßy, áby go y słowo jego ludźie miłowáli. 26. y urząd Duchá ś Swiętego opisawßy, pokoj swoj im dárował.

1 NIechaj śię nie trwoży serce wáße. Wierzyćie w Bogá/ y w mię wierzćie. 2 ♣ W domu Ojcá mego

wie-

Marginalia: d Janá. 15. 3. e Janá. 6. 64. f 1 Kor. 8. 6. y 12. 3. Filip. 2. 11. g 1 Piotr 2. 21. 1 Jan. 1. 6. h Mátt. 10. 24. Luká. 6. 40. Janá. 15. 20. i Mátt. 5. 19. k Psalm 41. 10. l Janá. 14. 29. m Mátt. 10. 40. Luká. 10. 16. n Mátt. 26. 21. Márk. 14. 18. o Janá. 20. 2. y 21. 7. p Luká. 22. 3. q Janá. 12. 6. r Janá. 12. 28. y 17. 1. s Janá. 7. 34. t 3 Moj. 19. 18. Mátt. 22. 39. u Janá. 21. 19. 2 Piotr 1. 14. x Mátt. 26. 35. Márk. 14. 31. Luká. 22. 33. E. ná dźień S. Filipá y Jakubá.

wiele jest mieszkánia : A jesli nie/ wszbybymći wam powiedźiał. Idę 3 ábym wam zgotował miejsce. ✤ A gdy odejdę y zgotuję wam miejsce/ przydę záśię y wezmę was do śiebie : żebyśćie / gdźiem Ja jest / y a 4 wy byli.✤ A do kąd Ja idę/wiećie/y 5 drogę wiećie. ✤ Rzekł mu Tomasz : PAnie / nie wiemy dokąd idźiesz: á jákoż możemy drogę wiedźieć ? ✤ 6 Rzekł mu JEzus : Jamći jest b tá drogá/ y c prawdá/ y d żywot. Záden nie przychodźi e do Ojcá / tylko 7 przez mię.✤ Gdybyśćie mię ználi/y Ojcá byśćie też mego ználi ; y już go teraz znaćie/y widźieliśćie go. ✤ 8 Rzekł mu Filip ; PAnie ukaż nam 9 Ojcá/á dosyć nam ná tym.✤ Rzekł mu JEzus ; Przez ták długi czás jestem z wámi / á nie poznałeś mię : Filipie / kto f mnie widźi / widźi y Ojcá mego. Jákoż ty mowisz;Ukaż 10 nam Ojcá?✤ Nie wierzysz/iżem Ja g w Ojcu / á Oćiec we mnie ? Słowá ktore Ja h do was mowię / nie od sámego śiebie mowię : lecż Oćiec ktory we mnie mieszka / on i czyni 11 spráwy. ✤ Wierzćie mi żem Ja w Ojcu / á Oćiec we mnie:wżdy przynamniey dla sámych spraw wierzćie 12 mi. ✤ Záprawdę záprawdę powiádam wam ; Kto k wierzy w mię/ spráwy ktore Ja czynię / y on czynić będźie / y większe nád te czynić będźie ; Bo Ja odchodzę do Ojcá 13 mego. ✤ A o cokolwiek l prośić będźiećie w Imieniu mojim / to uczynię : áby był uwielbiony Oćiec w 14 Synu.✤ Jesli o co będźiećie prośić w Imieniu mojim/ Ja uczynię. *

15 Jesli mię miłujećie m przykazá-16 nia moje záchowajćie.✤ A Ja prośić będę Ojcá/á innego Pocieszyćielá da wam / áby z wámi mieszkał 17 ná wieki:✤ Onego Duchá prawdy/ ktorego świát przyjąć nie może ; bo go nie widźi / áni go zna : lecż wy go znaćie / gdyż u was mieszka / y 18 w was będźie.✤ Nie zostáwię n was 19 śierotámi : Przydę do was. ✤ Jeszcze máluczko / á świát mię już więcey nie ogląda ? lecż wy mnie oglądaćie : bo Ja żywię/y wy żyć bę-20 dźiećie. ✤ W on dźień wy poznaćie/ żem Ja jest w Ojcu mojim / á wy

21 we mnie/ y Ja w was. ✤ Kto ma przykazánia moje/y záchowywa je/ ten jest ktory mię miłuje. A kto mnie miłuje/ będźie go też miłował Oćiec moj ; y Ja go miłowáć będę/ y objáwię mu śiebie sámego. ✤ 22 Powiedźiał mu Judás/ nie on Iszkáryot;PAnie/ coż jest/że śię nam objáwić masz/ á nie świátu ?

23 Odpowiedźiał JEzus, y rzekł mu:Jesli mię kto miłuje/ słowá moje záchowywáć będźie:Y Oćiec moj umiłuje go / y do niego przydźiemy / á mieszkánie u niego 24 uczynimy. ✤ Kto mię nie miłuje/ słow mojich nie záchowywa : á słowo/ktore słyszyćie/ nie jest o moje/ ále ojcego/ ktory mię posłał/ Ojcá. 25 ✤ Tomći wam powiedźiał u was 26 mieszkájąc. ✤ Lecż Pocieszyćiel on/ Duch Swięty/ ktorego p poślę Oćiec w Imieniu mojim/ onći was náuczy wszystkiego ; y przypomni wam wszystko comkolwiek wam po-27 wiedźiał. ✤ Pokoj q zostáwuję wam/ pokoj on moj dawam wam : Nie jáko dawa świát/Ja wam dawam : Niechże śię nie trwoży serce 28 wásze/ áni śię lęka. ✤ Słyszeliśćie żem Ja wam powiedźiał:Odchodzę/ y záś przydę do was. Gdybyśćie mię miłowáli/ wżdybyśćie śię rádowáli/ żem rzekł : Idę do Ojcá ; bo 29 Oćiec moj większy jest niż Ja.✤ Y terazem wam r powiedźiał/ przed tym niż śię stánie: żebyśćie/ gdy śię 30 to stánie/ uwierzyli. ✤ Już dáley z wámi wiele mowić nie będę. Abowiem idźie Kśiążę s świátá tego/ á 31 we mnie nic nie ma. ✤ Ale iżby poznał świát/ że miłuję Ojcá : á jáko mi rozkazał Oćiec/ ták t czynię. Wstańcież/ podźmy z tąd. *

ROZDZIAL XV.

PAN jest winną máćicą. 5. W ktorą wierni jego będąc wszczepieni, máją owoc przynośić. 12. Tenże miłość zobopolną zálećił. 18. A do ćierpliwośći w ućiskách. 20. swojim przykłádem upomniał.

1 Jam jest oná winna a máćicá 2 prawdźiwa : á Oćiec moj jestći winiárzem.✤ Káżda látorośl/ktora

a Janá. 12.26. y 17.24 · b Zyd. 9. 8. c 1 Piotr 2. 22. d Janá. 1. 4. e Janá. 6. 44. f Janá. 12.45. g Ian. 10.30. h Ian. 7. 16. i Ian. 5. 17. k Mátt. 21.21. l Ier. 29.12. Mátt. 7. 7. Márk. 11.24. Luká. 11. 9. Janá. 15. 7. Jakub 1. 6. 1 Janá 3. 22. y 5.14. m Ian. 15.10. n Mát. 28.20.

E. ná Swiątecżną Niedźi. o Janá. 7. 16. y 8.28. y 12.48 y 16.13 p Janá. 15.26. y 16.7. Dźiej. 2. 2. q Filip. 4. 7. r Janá. 11.15. y 13.19 y 16.4 s Janá. 12.31. t Janá. 10.18. Zyd. 10.5.6 a Mátt. 15.13.

we mnie owocu nie przynośi / odćina: á káżda ktora przynośi owoc / oczyśćia/ áby obfitszy owoc przynośiłá. 3 Już wy jesteśćie b czystymi/ dla słow ktorem do was mowił. 4 Mieszkájćież we mnie/ á Ja w was. Jáko látorośl nie može przynośić owocu sámá z śiebie / jesli nie bedźie trwáłá w winney máćicy : ták że áni wy/ jesli we mnie mieszkáć nie bedźiećie. 5 Jam jest winna máćicá/ á wyśćie látorośle. Kto mieszka we mnie/ á Ja w nim/ ten przynośi wiele owocu: Bo bezemnie nic uczynić nie możećie. 6 Jeslíby kto nie mieszkał we mnie/ precż wyrzucony bedźie jáko látorośl z y c uschnie/ y zbiorá je / y ná ogień d wrzucá / y zgorájá. 7 Jesli we mnie mieszkáć bedźiećie / y słowá moje w was mieszkáć bedá / czegobyśćie kolwiek e chćieli/ prośćie / á stánie śie wam. 8 W tym bedźie uwielbiony Oćiec moj / kiedy obfity owoc przyniesiećie / á bedźiećie mojimi ucżniámi. 9 Jáko mie umiłował Oćiec/ ták y Ja umiłowałem was. Trwájćież w miłośći mojey. 10 Jesli Przykazánia moje záchowaćie / trwáć bedźiećie w miłośći mojey: Jákom y Ja záchował Przykazánia ojcá me° / y trwam w miłośći jego. 11 Tomći wam powiedźiał / áby wesele moje w was trwáło/ á wesele wásze było zupełne. 12 Toć jest przykazánie moje / ábyśćie f śie społecżnie miłowáli/ jákom y Ja was umiłował. 13 Więtszey miłośći nád te żaden nie ma ; jedno gdyby kto dusze swoje g położył zá przyjaćioły swoje. 14 Wy jesteśćie h przyjaćiele moji/ jesli czynić bedźiećie cokolwiek Ja wam przykázuje. 15 Już was dáley nie bede zwał sługámi : bo sługá nie wie / co czyni Pan je°. Leczem was názwał przyjaćioły; bo wszystko comkolwiek słyszał od Ojcá mego / oznájmiłem wam. 16 Nie wyśćie mnie obráli/ álem Ja was i obrał: y postánowiłem ábyśćie k wyszli / y przynieśli owoc / á owoc by wász áby trwał : y o cokolwiek byśćie prośili Ojcá w Imieniu mojim/ żeby wam dał. 17 To ć wam przykázuje/ ábyśćie śie 18 społecżnie miłowáli. Jesli was świát l nienawidźi/ wiedźie żeć mnie pierwey niżeli was miał w nienawiśći. 19 Byśćie m byli z świátá/ świát co jest jego miłowałby : lecz iż nie jesteśćie z świátá/ álem Ja was wybrał z świátá/ przetoż was świát nienawidźi. 20 Wspomnijćie ná słowo ktorem Ja wam powiedźiał: Nie jest sługá n więtszy nád Páná swego. Jeslić mnie prześládowáli/ y was prześládowáć bedá : jesli słowá moje záchowywáli/ y wásze záchowywáć bedá. 21 Aleć wam o to wszystko czynić bedá dla Imienia mego/ iż znája onego ktory mie posłał. 22 Bym był nie przyszedł/ á nie mowił im/ nic mieliby grzechu : lecz teraz nie mája wymowki z grzechu swego. 23 Kto mnie nienawidźi/ y Ojcá mego nienawidźi. 24 Bym był tych ucżynkow nie czynił miedzy nimi/ ktorych żaden p inszy nie czynił/ grzechuby nie mieli: lecz teraz y widźieli/ y nienawidźieli/ y mnie y Ojcá mego. 25 Ale iżby śie wypełniło słowo/ ktore jest w Zakonie ich nápisáne; Że mie dármo mieli p w nienawiśći. 26 A Gdy przyjdźie on r Poćieszyćiel/ ktorego Ja wam poślę od Ojcá/ Duch prawdy/ ktory od Ojcá pochodźi : on o mnie świadećzyć bedźie. 27 Ale s y wy świadczyć bedźiećie/ bo zemna od pocżatku jesteśćie.

ROZDZIAL XVI.

PAN prześládowánia przepowiádá. 7. Poćieszyćielá obiecuje. 8. 9. 13. Vrząd jego opisuje. 20. Vtrapienia wiernych do [illegible] przyrownawa. 23. do modlitwy nápomina.

1 TOmći wam powiedźiał/ ábyśćie śie nie gorszyli. 2 Wyłacżáć was bedá z bożnic: owszem przyjdźie godźiná/ że wszelki ktory was zábije/ bedźie mniemał/ że Bogu posługe czyni. 3 A toć wam ucżynia/ iż nie 4 poználi Ojcá áni mnie. Alemći a wam to powiedźiał/ ábyśćie/ gdy przyjdźie tá godźiná/ wspomnieli ná to/ żem Ja wam powiedźiał/ á tegom wam z pocżatku b niepowiádał/ bom był z wámi.

Lecz

5 Lecż teraz idę do onego/ ktory mię posłał: á żaden z was mię nie pyta mię; 6 Dokad idźiesz? ✣ Ale żem wam to powiedźiał/ smętek nápełnił serce wásze. 7 ✣ Lecż Ja wam prawdę mowię: Wámći to pożyteczno/ ábym Ja odszedł. Bo jeśli nie odeydę/ Pocieszyciel on nie przyjdźie do was. Ale jeśli odeydę/ pośle go do was. 8 ✣ A on przyszedszy/ będźie karał świát z grzechu/ y z spráwiedliwośći/ y z sądu. 9 ✣ Z grzechu mowię/ iż nie uwierzyli w mię. 10 ✣ Z spráwiedliwośći záśię/ iż do Ojcá mego idę; á już mię więcey nie ujrzyćie. 11 ✣ A z sądu/ iż Kśiążę tego świátá c już jest osądzone. 12 ✣ Mámći wam jeszcze wiele mowić/ ále teraz znieść nie możećie. 13 ✣ Lecż gdy przyjdźie on Duch prawdy/ wprowádźi was we wszelką d prawdę; bo nie sam od śiebie mowić będźie/ ále cokolwiek usłyszy/ mowić będźie/ y przyszłe rzeczy wam opowie. 14 ✣ On mię uwielbi/ bo z mego weźmie/ á opowie wam. 15 ✣ Wszystko co ma e Oćiec/ moje jest: dla tegom rzekł; Że z mego weźmie/ á wam opowie.*

16 Máluczko/ á nie ujrzyćie mię: y záśię máluczko/ á ujrzyćie mię? bo Ja idę do Ojcá. 17 ✣ Mowili tedy *niektorzy* z ucżniow jego miedzy sobą: Coż to jest co nam mowi: Máluczko/ á nie ujrzyćie mię: y záśię máluczko/ á ujrzyćie mię/ á iż Ja idę do Ojcá? 18 Przetoż mowili: Coż to jest co mowi: Máluczko? 19 Nie wiemy co mowi. ✣ Tedy JEzus poznał/ iż go pytáć chćieli/ y rzekł im: O tym śię pytaćie miedzy sobą/ żem rzekł: Máluczko/ á nie ujrzyćie mię: y záśię máluczko/ á ujrzyćie mię. 20 ✣ Záprawdę záprawdę powiádam wam: Że wy będźiećie płákáć y nárzekáć/ á świát śię będźie weselił: wy smutni będźiećie/ ále smętek wász obroći śię wam w wesele. 21 ✣ Niewiástá gdy rodźi/ smętek ma/ bo przyszłá godźiná jey: lecż gdy porodźi dźiećiatko/ już nie pámięta ućiśnienia dla rádośći/ iż śię człowiek ná świát národźił. 22 ✣ Y wy teraz smutek maćie ále záśię ujrzę was/ á będźie śię rádowáło serce wásze/ á rádośći wászey nikt nie odejmie od was.*

23 A Dniá onego/ nie będźiećie mię o nic pytáć. Záprawdę záprawdę powiádam wam: O cokolwiek byśćie g prośili Ojcá w Imieniu mojim/ da wam. 24 ✣ Do tąd o nic jeśćie nie prośili w Imieniu mojim. Prośćież á weźmiećie/ áby rádość wászá byłá doskonáła. 25 ✣ Tomći wam przez przypowieśći mowił: ále idźie godźiná/ gdy już dáley nie przez przypowieśći mowić wam będę: lecż jáwnie o Ojcu mojim oznajmię wam. 26 ✣ W on dźień w Imieniu mojim prośić będźiećie: á nie mowię wam; Iż Ja będę Ojcá prośił zá wámi: 27 ✣ Abowiem sam Oćiec miłuje was/ żeśćie wy mnie umiłowáli: y uwierzyliśćie żem Ja h od Bogá wyszedł. 28 ✣ Wyszedłem do Ojcá/ á przyszedłem ná świát: y záśię i opuszczam świát/ á idę do Ojcá. 29 ✣ Rzekli mu ucżniowie jego: Oto teraz jáwnie mowisz/ á żadney przypowieśći nie powiádasz. 30 ✣ Teraz wiemy że wszystko k wiesz/ á nie potrzebujesz/ áby ćię kto pytał: przez to wierzymy/ żeś od Bogá wyszedł.*

31 Odpowiedźiał im JEzus; Teraz wierzyćie: 32 ✣ Oto przyjdźie godźiná/ owszem już l przyszłá/ że śię rozproszyćie káżdy do swego/ á mnie sámego zostáwićie: Lecż m nie jestem sam/ bo Oćiec jest ze mną. 33 ✣ Tomći wam opowiedźiał/ ábyśćie we mnie n pokoy mieli. Ná świećie ućisk mieć będźiećie: ále ufajćie/ Jam zwyćiężył świát.

ROZDZIAL XVII.

Pan śię modli o spolne swoje y Ojcowskie uwielbienie. 6. Zá Apostoły. 20. Y zá wszystek potomny Kośćioł swoy.

1 To powiedźiawszy JEzus/ podniosł ocży swoje w niebo/ y rzekł: Ojcże/ przyszłá a godźiná/ uwielbi Syná twego/ áby też y Syn twoy uwielbił ćiebie. 2 ✣ Jákoś mu dał moc b nád wszelkim ćiáłem/ áby tym wszystkim ktoreś mu dał/ dał żywot wiecżny. 3 ✣ A toć jest c żywot wiecżny/ áby ćiebie poználi sámego prawdźiwego Bogá/ y ktoregoś posłał JEzusá Chrystusá. 4 ✣ Jam ćię uwielbił ná źiemi/ y dokonczyłem

E. ná N. IV. po Wielkiey nocy. c Iand. 12.31. y 14.30. Kolos. 2. 15. d Iand. 14.26. e Iand. 17.10. *E. ná N. III. po Wielkiey nocy.* f Iand. 10.20.

E. ná N. V. po Wielkiey nocy. g Matt. 7. 7. y 21.22. Márk. 11.24. Luka. 11. 9. Iand. 14.13. Iakub. 2. 5. 6. h Ian. 17. 8. i Ian. 13. 1. k Iand. 21.17. l Matt. 26.31. Márk. 14.27. m Iand. 8. 29. y 14.14. n Ezai. 9. 6. Rzym. 5. 1. Efez. 2. 14. Kolos. 1. 20. a Iand. 12.23. b Matt. 28.18. Iand. 5. 27. c Ierem. 9. 23.

spráwy/ ktoraś mi dał ábym ją czynił. 5 A teraz uwielbi mię ty Oycze u śiebie sámego tą chwałą/ ktorąm miał u ciebie/ pierwey niżeli [d] świát był.

6 OBjáwiłem Imię twoje ludźiom/ ktoreś mi dał z świátá; Twoji byli/ [y] dałeś mi je/ y záchowáli słowá twoje. 7 A teraz poználi/ iż wszystko coś mi dał/ od ciebie jest. 8 Abowiem słowá ktoreś mi dał/ dałem im: á oni je przyjęli/ y poználi prawdźiwie/ iżem e od ciebie wyszedł; á uwierzyli/ żeś ty mnie posłał. 9 Jać zá nimi proszę: Nie zá świátem proszę? ále zá tymi/ ktoreś mi dał: bo twoji są. 10 Y wszystko moje/ jest twoje; á f twoje/ moje: y uwielbionym jest w nich. 11 A nie jestem więcey ná świećie/ ále oni są ná świecie; á Ja do ciebie idę. Oycze święty/ záchoway je w Imieniu twojim/ ktoreś mi dał: áby byli jedno/ jáko y my. 12 Gdym z nimi był g ná świećie/ Jam je záchowywał w Imieniu twojim. Ktoreś mi h dał/ strzegłem ich; y żaden i z nich nie zginął/ tylko on syn zátrácenia: żeby śię k pismo wypełniło. 13 Ale teraz do ciebie idę; y mowię to ná świećie/ áby mieli rádość moję doskonáłą w sobie. 14 Jam im dał słowo twoje/ á świát je miał w nienawiśći: bo nie są z świátá/ jáko y Ja nie jestem z świátá. 15 Nie proszę ábyś je wźiął z świátá; ále ábyś je záchował ode złego. 16 Nie sąć z świátá/ jáko y Ja nie jestem z świátá. 17 Poświęć je w prawdźie twojey. Słowo twoje l jest prawdą. 18 Jákoś ty mnie posłał ná m świát/ ták y Ja posłałem je ná świát. 19 A Ja poświącam sámego śiebie zá nie/ áby y oni poświęceni byli w prawdźie.

20 A Nie tylko zá tymi proszę/ lecz y zá onymi/ ktorzy przez słowo ich uwierzą w mię. 21 Aby wszyscy n byli jedno/ jáko ty o Oycze we mnie á Ja w tobie; áby y oni w nas jedno byli: áby świát uwierzył/ żeś ty mnie posłał. 22 A Ja tę chwałę/ ktoraś mi dał/ dałem im: áby byli jedno/ jáko my jedno p jesteśmy. 23 Ja w nich/ á ty we mnie/ áby byli doskonáłymi w jedno: á iżby poznał świát/ żeś ty mnie posłał; á żeś je umiłował/ jákoś y mnie umiłował. 24 Oycze ktoreś mi dał/ chcę áby q gdźiem Ja jest/ y oni byli ze mną: áby oglądáli chwałę moję/ ktoraś mi dał; ábowiemeś mię umiłował przed záłożeniem świátá. 25 Oycze spráwiedliwy/ y świát r ćię nie poznał: álem Ja ćiebie poznał/ á y ći poználi/ żeś ty mnie s posłał. 26 Y uczyniłem im znájome Imię twoje/ y znájome uczynię: áby miłość/ ktorąś mnie umiłował/ w nich byłá/ á Ja w nich.

ROZDZIAŁ XVIII.

PAn od Judaszá zdrádzony, mocą swoją żołnierze poráźił, że ná źiemię páść muśieli, á dobrowolnie śię dawszy pojimáć, przed Annaszem y Káifaszem stánął. 22. Jeden go z sług uderzył. 27. Piotr śię go záprzał. 18. Piłatowi oddány, y co śię tám z nim dźiáło.

1 TO powiedźiawszy JEzus/ wyszedł a z uczniámi swojimi przez potok Cedron/ gdźie był ogrod; do ktorego on wszedł y uczniowie jego. 2 A wiedźiał y Judasz/ ktory go wydawał/ ono miejsce: bo śię tám często schadzał JEzus z uczniámi swojimi. 3 Przetoż Judasz b wźiąwszy rotę y sługi od Przedniejszych Kápłanow y Fáryzeuszow/ przyszedł tám z látarniámi y z pochodniámi/ y z broniámi.

4 TEdy JEzus wiedząc wszystko co nań przyść miáło/ wyszedszy rzekł im: Kogo szukaćie? 5 Odpowiedźieli mu: JEzusá Názáreńskiego. Rzekł im JEzus; Jam jest. A stał z nimi y Judasz/ ktory go wydawał. 6 A skoro im rzekł; Jam jest: postąpili názad/ y pádli ná źiemię. 7 Tedy ich záśię spytał; Kogo szukaćie? A oni rzekli; JEzusá Názáreńskiego. 8 Odpowiedźiał JEzus: Powiedźiałem wam/ żem Ja jest. Jeśli tedy mnie szukaćie/ dopuśćiejż tym odejść. 9 Aby śię wypełniły słowá/ ktore był powiedźiał: Nie stráćiłem żadnego z tych/ ktoreś c mi dał.

10 TEdy Symon Piotr d májąc miecz/ dobył go: y uderzył słu-

d Janá. 1.2. e Janá. 16.27. f Janá. 16.15. g Janá. 6.39. h Ezdi. 8.18. i Janá. 18.9. k Psalm 109.8. l Jan. 8.32. m Janá. 20.21. n Galát. 3.28. Efez. 4.3. o Jan. 10.38. y 14.11. p Jan. 10.30.

q Janá. 12.26. y 14.3. r Janá. 15.21. y 16.3. s Janá. 16.25. a Mátt. 26.36. Márk. 14.32. Luká. 22.39. b Mátt. 26.47. Márk. 14.43. Luká. 22.47. c Janá. 17.12. d Mátt. 26.51. Luká. 22.50.

ge Kápłáná Nawyżſzego/ y uciął mu ucho jego práwe. ♣ A temu ſłudze imię było Malchuſz. 11 ♣ Y rzekł JEzus Piotrowi: Włoż miecz twoj w pochwy. Izali nie mam pić kielichá tego/ ktory mi dał Oćiec?

12 Rotá tedy y Rotmiſtrz/ y ſłudzy Zydowſcy pojmáli JEzuſá/ y związáli go. 13 ♣ A wiedli go náprzod do Annaſzá: Bo był Swiekier Káifaſzow/ ktory był Nawyżſzym Kápłánem roku onego. 14 ♣ A Káifaſz ten był/ ktory e Zydom rádźił; że pożyteczno jeſt/ áby jeden człowiek umárł zá lud.

15 Y Szedł zá JEzuſem Symon f Piotr/ y drugi uczeń. A ten uczeń był znájomy Nawyżſzemu Kápłánowi/ y wſzedł z JEzuſem do dworu Nawyżſzego Kápłáná. 16 ♣ Ale Piotr ſtał g u drzwi ná dworze. ♣ Wyſzedł tedy on drugi uczeń/ ktory był znájomy Nawyżſzemu Kápłánowi; y mowił z odźwierną/ y wprowádźił tám Piotrá. 17 ♣ Tedy rzekłá Piotrowi dźiewká odźwierna; Izaliś y ty nie jeſt z uczniow tego człowieká? On odpowiedźiał: Nie jeſtem. 18 ♣ Stáli tedy ſłudzy y czeladź/ uczyniwſzy ogień/ bo źimno było; y grzáli śię. Był też z nimi Piotr ſtojąc y grzejąc śię.

19 A Ták Nawyżſzy Kápłán pytał JEzuſá o jego ucznie/ y o náuce jego. 20 ♣ Odpowiedźiał mu JEzus: ♣ Jam jáwnie mowił h świátu: Jam záwſze uczył w bożnicy y w Kośćiele/ gdźie śię zewſząd Zydowie zchadzáją: á potájemnie nicem nie mowił. 21 ♣ Coż mię pytaſz? Pytaj tych ktorzy ſłucháli/ com im mowił: ći oto wiedzą com Ja mowił. 22 ♣ A gdy on to mowił/ jeden z ſług ktory tám ſtał/ uderzył JEzuſá laſką/ mowiąc; Y tákże odpowiádaſz Nawyżſzemu Kápłánowi? Odpowiedźiał mu JEzus; Jeſlim źle rzekł/ daj świádectwo o złym: á jeſli dobrze/ przecżże mię bijeſz? 24 I odeſłał go Annaſz związánego i do Káifaſzá Nawyżſzego kápłáná.

25 A Symon Piotr ſtał k y grzał śię. ♣ Y rzekli do niego; Azaś y ty nie jeſt z uczniow jego? A on śię záprzał/ mowiąc: Nie jeſtem.

26 ♣ Rzekł mu niektory z ſług Kápłáná Nawyżſzego/ powinowáty onego ktoremu był Piotr uciął ucho: Izażem Ja ćiebie nie widźiał w ogrodźie z nim? 27 ♣ Záprzał śię záśię Piotr: á záraz kur l zápiał.

28 P Rowádźili tedy m JEzuſá od Káifaſzá ná ratuſz: á było ráno: Y nie weſzli sámi n ná ratuſz/ áby śię nie zmázáli; ále iżby pożywáli o Báránká Wielkonocnego. 29 ♣ Tedy wyſzedł do nich Piłat/ y rzekł; Jáką ſkárgę przynośićie przećiwko człowiekowi temu? 30 ♣ Odpowiedźieli mu/ y rzekli: Być ten nie był złoczyńcą/ tedybyſmyć go nie podáli. 31 ♣ Y rzekł Piłat; Weźmićież go wy/ á według Zakonu wáſzego oſądźćie go. Rzekli mu Zydowie; Nam śię nie godźi zábijáć nikogo. 32 ♣ Aby śię wypełniły słowá JEzuſowe p ktore rzekł/ oznájmując jáką miał śmierćią umrzeć.

33 T Edy záśię wſzedł Piłat ná ratuſz/ y záwołał JEzuſá/ y rzekł mu; Tyżeś jeſt q Krol Zydowſki? 34 ♣ Odpowiedźiał mu Jezus; A samże to od śiebie mowiſz/ czyli ć inſzy powiedźieli o mnie? 35 ♣ Odpowiedźiał Piłat; Azażem ja Zyd? Narod twoj y Przedniejſzy Kápłáni podáli mi ćię: Cożeś wżdy uczynił? 36 ♣ Odpowiedźiał JEzus; Krolestwo moje nie jeſt z tego świátá: Gdyby krolestwo moje z tego świátá było/ wżdyćby mię ſłudzy moji bronili/ ábym nie był wydány Zydom: Lecz teraz krolestwo moje nie r jeſt z tąd. 37 ♣ Tedy mu rzekł Piłat; ♣ Toś ty przećię jeſt Krol? Odpowiedźiał mu JEzus; Ty powiádaſz żem Ja jeſt Krolem. Jam śię ná to národźił/ y ná tom przyſzedł ná świát/ ábym świádectwo wydał prawdźie. Wſzelki ktory jeſt z prawdy/ ſłucha głoſu mego. 38 ♣ Rzekł mu Piłat; Coż jeſt prawdá? A to rzekſzy/ wyſzedł záśię do Zydow/ y rzekł im; Ja w nim żadney winy nie znájduję. 39 ♣ A też u was jeſt s ten zwyczaj/ ábym wam jednego wypuśćił ná Wielkanoc: Chcećież tedy ábym wam wypuśćił tego Krolá Zydowſkiego? 40 ♣ Tedy záśię wſzyſcy záwołáli/ mowiąc: Nie tego/ ále t Bárábbá-

e Janá. 11.50. f Mátt. 11.38. Márk. 14.54. Luk. 22.54. g Mátt. 26.69. h Janá. 7.26. i Mátt. 26.57. Márk. 14.53. k Mátt. 26.69. Márk. 14.66.

l Janá. 13.38. m Mátt. 27.2. Márk. 15.2. n Dźiej. 10.28. o G. Páſchy. p Mátt. 16.21. y 17.22 y 20.19. q Mátt. 27.11. Márk. 15.2. Luká. 23.3. r Janá. 6.16. s Mátt. 27.15. Márk. 15.6. Luká. 23.17. t Dźiej. 3.14.

ſzá! A ten Barrábbaſz był zbojcá.

ROZDZIAL XIX.

Piłat Chryſtuſá ubiczowánego. 2. y ćierniem ukorowánego. 4. chcąc wyzwolić. 8. Uporem Zydow zwyćiężony bedąc. 10. ná ukrzyżowánie ſkazał. 26. JEzus mátkę ucżniowi zlećił. 39. Octu zkoſztowawſzy, umárł. 34. Bok PAńſki włocżnią przebito. 38. z krzyżá go zdjęto. 40. y pochowano.

1 TEdy Piłat wziął a JEzuſá/ y 2 ubicżował *go*. ✣ A żołnierze uplotſzy korone z ćiernia / włożyli ná głowę je° / y płaſzczem ſzárłatowym 3 przyodziáli go. ✣ A mowili: Bądź pozdrowiony Krolu Zydowſki! y 4 bili go laſkámi. ✣ Y záśie wyſzedł Piłat ná dwor / y rzekł im; Oto go wam wywiodę ná dwor / ábyśćie wiedźieli / iż w nim żadney winy nie znájduję.

5 TEdy JEzus wyſzedł ná dwor niosąc onę ćierniową korone / y on płáſzcż ſzárłatowy / y rzekł im Pi-6 *łát*; Oto cżłowiek! ✣ A gdy go ujrzeli Przedniejſzy Kápłáni y ſłudzy *ich*, záwołáli mowiąc; Ukrzyżuj / ukrzyżuj *go*! Rzekł im Piłat: Weźmićie go wy / á ukrzyżujćie: boć ja w nim żadney winy nie znájduję.

7 Odpowiedźieli mu Zydowie: ✣ Myć Zakon mamy / y według Zakonu náſzego b ma umrzeć: bo śię c cżynił 8 Synem Bożym. ✣ A gdy Piłat uſłyſzał te ſłowá / bárziey śię ulękł. 9 ✣ Y wſzedł záśię do Rátuſzá / y rzekł do JEzuſá: Zkądżeś ty jeſt? Lecż mu JEzus nie dał odpowiedźi. ✣ 10 Tedy mu rzekł Piłat: Nie mowiſz ze mną? Nie wieſz iż mam moc ukrzyżowáć ćię / y mam moc wypuśćić ćie? Odpowiedźiał JEzus: ✣ 11 Nie miałbyś żadney mocy nádemną / bydź nie było d dána z gory: Przetoż kto mię tobie wydał / więtſzy grzech ma. Od tąd Piłat ſtáráł 12 śię o to / *jákoby* go wypuśćił. Lecż Zydowie wołáli / mowiąc: Jeſli go wypuśćiſz / nie jeſteś przyjaćielem Ceſárſkim. ✣ Káżdy *bowiem* co śię e Krolem cżyni / ſprzećiwia śię Ce-13 ſárzowi. ✣ A przetoż Piłat uſłyſzawſzy te ſłowá / wywiodł JEzuſá ná dwor / y śiadł ná ſtolicy / ná mieyſcu ktore zowią Litoſtrotos / á po Zydowſku. Gábbátá. ✣ A było to wdźień 14 Przygotowánia przed Wielkánocą około ſzoſtey godźiny / y rzekł Piłat 15 Zydom: Oto Krol wáſz! ✣ A oni záwołáli: Strać / ſtrać! Ukrzyżuj go! Rzekł im Piłat: Krolá wáſzego ukrzyżuję? Odpowiedźieli Przedniejſzy Kápłáni: Nie mamy 16 Krolá / tylko f Ceſárzá. ✣ Tedy im go g wydał / żeby był ukrzyżowány.

17 WZięli h Jezuſá / y wywiedli. A on niosąc krzyż ſwoj / wyſzedł ná ono mieyſce / ktore zwano / Trupich i głow / á po Zydowſku zowią 18 *je*, Golgotá; ✣ Gdźie go ukrzyżowáli. ✣ A z nim drugich dwu / z obu 19 ſtron: á w pośrzodku Jezuſá. ✣ Nápiſał tesz Piłat y nápis / y poſtáwił nád krzyżem. A było nápiſano: JEZUS Názárenſki, Krol Zydowſki. 20 ✣ A ten nápis cżytáło wiele Zydow: bo bliſko miáſtá ono mieyſce / gdźie był ukrzyżowány JEzus. A było nápiſano po Zydowſku / po Grecku / 21 po Láćinie. ✣ Tedy rzekli Piłatowi Przedniejſzy Kápłáni Zydowſcy: Nie piſz Krol Zydowſki / ále iż on powiádał; Jeſtem Krolem Zydow-22 ſkim. ✣ Odpowiedźiał Piłat: Com nápiſał / *tom* nápiſał.

23 A Gdy żołnierze k JEzuſá ukrzyżowáli / wźięli ſzáty jego / (y ucżynili cztery cżęśći / káżdemu żołnierzowi cżęść) y ſuknią. A byłá tá ſuknia nie ſzyta: *ále* od wierzchu 24 wſzyſtká dźiána. ✣ Tedy rzekli jedni do drugich: Nie krajmy jey / ále o nię rzućmy loſy / cżyja ma bydź. A by śię piſmo wypełniło / ktore mowi: l Podźielili miedzy śię ſzáty moje / á o odźienie moje los miotáli. To tedy ucżynili żołnierze.

25 A Stały podle krzyżá m JEzuſowego / mátká jego / y śioſtrá mátki jego / Márya *żoná* Kleofáſzo-26 wa / y Márya Mágdálená. ✣ Tedy JEzus ujrzawſzy mátkę / y ucżniá ktorego n miłował / tuż ſtojącego / rzekł mátce ſwojey: Niewiáſto / oto 27 ſyn twoj. ✣ Potym rzekł ucżniowi: Oto mátká twojá. ✣ A od oney godźiny wźiął ją *on* ucżeń do śiebie.

28 POtym wiedząc JEzus iż śię juz wſzyſtko wykonáło / áby śię

wy-

a Mátt. 27.26. Márk. 15.15.
b 3 Moj 24.15.
c Jána. 5. 18. y 10.33
d Rzym. 13. 1.
e Dźiej. 17. 7.
f 1 Moj. 49.10.
g Mátt 27.26.
h Mátt. 27.31. Márk. 19.21. Luka. 23.26.
i Zyd. 13.12.
k Mátt. 27.35. Márk. 15.14. Luka. 23.34.
l Pſalm 22.19.
m Mátt. 27.61. Márk 15.40. Luka. 13.34
n Jána. 13.23. y 20.2. y 21.7.

o wypełniło pismo/ rzekł; Prágnę. 29 A było *tám* naczynie postáwione octu pełne. Tedy oni p nápełniwszy gąbkę octem/ á obłożywszy hizopem/ podáli do ust jego. 30 A gdy JEzus skosztował octu/ rzekł; Wykonáło q się. A náchyliwszy głowę/ oddał r Duchá.

31 TEdy Żydowie / áby ciáłá ná krzyżu ná Sábbát nie zostáły/ poniewasz był dzień Przygotowánia; (ábowiem był wielki on dzień Sábbátu) prosili Piłatá/ áby im goleni połamano / y zdjęto *je.* 32 Przyszli tedy żołnierze: á pierwszemu wprawdzie złamáli goleni / y drugiemu ktory z nim był ukrzyżowány: 33 Ale do JEzusá przyszedszy/ gdy ujrzeli że już umárł/ nie łamáli goleni jego. 34 Lecz jeden z żołnierzow włocznią otworzył bok jego; á záraz wyszłá krew y wodá. 35 A ten co to widział/ świadczył *o tym*, y prawdziwe jest świádectwo jego: *á* on wie/ iż prawdę powiáda/ ábyście wy wierzyli. 36 Abowiem się to stáło / áby się wypełniło pismo; Kość jego s nie będzie złamána. 37 Y záśię drugie pismo mowi; Ujrzą kogo t przebodli.

38 A Potym prosił Piłatá u Jozef z Arymátyey / (ktory był uczniem JEzusowym; ále x tájemnym / dla bojáźni Żydowskiey) áby zdjął ciáło Jezusowe. Y pozwolił Piłat. Szedł tedy y zdjął ciáło JEzusowe. 39 Przyszedł y też y Nikodem (ktory był przed tym przyszedł w nocy do Jezusá) niosąc zmieszáney Myrrhy y Aloes/ około stá funtow. 40 Wzięli tedy ciáło JEzusowe/ y uwinęli je w prześcierádłá z onymi rzeczámi wonnymi/ jáko jest zwyczaj Żydom *umárłe* chowáć. 41 A był ná onym miejscu/ gdzie był ukrzyżowány/ ogrod: á w ogrodzie grob nowy/ w ktorym jeszcze nikt nie był położony. 42 Przetoż tám dla dniá przygotowánia Żydowskiego/ iż on grob był blisko/ położyli JEzusá.

o Psalm 69.12. p Matt 27.48. q Jana. 17. 4. r Luka. 23.46. s 2Moj 12.49. 4Moj 9. 22. t Zach. 12.10. u Matt. 27.57. Márk. 15.42. x Jana. 12.42. y Jana. 3. 2. y 7.50.

ROZDZIAL XX.

Márya o zmartwychwstániu Páńskim uczniom dáłá znáć. 3. Piotr y Jan poszli do grobu. 15. PAn się pokazał Máryey. 19 Y dziesiąci uczniom. 26. Znowu zá tydzień kwoli Tomaszowi. 30. W piśmie świętym mamy tyle ile nam do zbáwienia potrzebá.

1 A Pierwszego dniá po a Sábbácie/ Márya Mágdálená przyszłá ráno do grobu/ gdy jeszcze było ciemno/ y ujrzáłá kámień odwálony od grobu. 2 Y bieżáłá á przyszłá do Symoná Piotrá/ y do *onego* drugiego uczniá ktorego miłował b JEzus/ y rzekłá im: Wzięli PAná z grobu; á nie wiemy gdzie go położyli. 3 Tedy c wyszedł Piotr/ y on drugi uczeń/ á szli do grobu. 4 Y bieżeli obá społem; ále on drugi uczeń wyścignął Piotrá/ y pierwey przyszedł do grobu. 5 A náchyliwszy się / ujrzał leżące prześcierádłá: wszákże tám nie wszedł. 6 Przyszedł też y Symon Piotr idąc zá nim/ y wszedł w grob/ y ujrzał prześcierádłá leżące: 7 Y chustkę ktora byłá ná głowie jego; nie z prześcierádły położona/ ále z osobná ná jednym miejscu zwiniona. 8 Potym wszedł y on drugi uczeń/ ktory był pierwey przyszedł do grobu; y ujrzał/ á uwierzył. 9 Abowiem jeszcze nie rozumieli pismá/ iż miał d zmartwychwstáć. 10 Y odeszli záś oni uczniowie do domu.

11 A Le Márya stáłá e u grobu ná dworze płácząc. A gdy płákáłá/ náchyliłá się w grob. 12 Y ujrzáłá dwu Anjołow w bieli siedzących; jednego u głowy/ á drugiego u nog/ tám gdzie było położono ciáło JEzusowe. 13 Ktorzy jey rzekli; Niewiásto/ czemu płáczesz? Rzekłá im; Iż wzięli PAná mego/ á nie wiem gdzie go położyli. 14 A to rzekszy/ obróciłá się ná zad/ y ujrzáłá f JEzusá stojącego: lecz nie wiedziáłá iż JEzus był. 15 Rzekł jey JEzus: Niewiásto/ czemu płáczesz? kogo szukasz? A oná mniemájąc żeby był ogrodnik/ rzekłá mu: PAnie/ jesliś go ty wziął/ powiedz mi gdzieś go położył/ á ja go wezmę. 16 Rzekł jey JEzus: Márya. Ktora obróciwszy się/ rzekłá mu; Rábboni: co się wykłada/ Náuczycielu. 17 Rzekł jey JEzus;

a Mátt. 28. 1. Márk. 16. 1. Luka. 24. 1. b Jana. 13.23. y 21.7. c Luka. 24.12. d Psalm 16.10. Ezai. 53. 8. Ionasz. 2. 1. Luka. 24 46. Dziej. 13.35. y 17.3. e Mátt. 28. 1. Márk. 16. 5. f Mátt. 28. 9. Márk. 16. 9.

do krájiny / ktora jest blisko puszczy / do miástá ktore zowią Efrájim: y támże mieszkał z uczniámi swojimi.

55 A byłá blisko Wielkanoc Żydowska: A wiele ich szło do Jeruzalem z oney krájiny przed Wielkanocą / áby się oczyścili.

56 Y szukáli r JEzusá: y mowili jedni do drugich / w Kośćiele stojąc: Co śię wam zda że nie przyszedł ná Swięto?

57 A Przedniejszy Kápłáni y Fáryzeuszowie wydáli byli rozkazánia: Jeśliby śię kto dowiedźiał gdźieby był / żeby oznájmił / áby go pojimáli.

(r Janá. 7. 11.)

ROZDZIAŁ XII.

PAn Márya nogi umyłá. 5. Ktorey przećiwko Judaszowi PAn bronił. 10. Biskupi Lázárzá zábić chćieli. 12. PAn wjáchał do Jeruzalem. 18. Ktorego lud czćił. 20. Grekowie go prágnęli widźieć. 22. Y w niego niektorzy Kśiążętá uwierzyli ále go wyznáć nieśmieli.

1 TEdy JEzus szostego dniá przed Wielkanocą przyszedł do Betániey / kędy był Lázarz a ten / ktory był umárł / ktorego wzbudźił od umárłych.

2 Támże mu spráwili wieczerzą / á Mártá posługowáłá: á Lázarz był jednym z onych / ktorzy z nim społem u stołu śiedźieli.

3 A Márya wźiąwszy b funt máśći Szpikánárdowey bárzo drogiey / námázáłá nogi JEzusowe / y utárłá włosámi swojimi nogi jego: y nápełniony był on dom wonnośćią oney máśći.

4 Tedy rzekł jeden z Uczniow jego / Judasz / *syn* Symoná Jszkáryot / ktory go miał wydáć:

5 Przecż że tey máśći nie przedano zá trzy stá groszy / á nie dano ubogim?

6 A to mowił / nie iżby miał pieczą o ubogich / ále iż był c złodźiejem / y mieszek miał: á cokolwiek włożono / nośił.

7 Tedy rzekł JEzus: Zániechaj jey; ná dźień pogrzebu mego to chowáłá.

8 A bowiem ubogie záwżdy z sobą d maćie / ále mnie nie záwżdy mieć będźiećie.

9 Dowiedźiał śię tedy lud wielki / iż tám był: y przyszli nie tylko dla JEzusá / ále też áby Lázárzá widźieli / ktorego e był wzbudźił od umárłych.

10 Y rádźili śię Przedniejszy kápłáni żeby

(a Janá. 11. 1. — b Mátt. 26. 7. Márk. 14. 3. Janá. 11. 2. — c Janá. 13. 29. — d 5 Moj. 15. 11. Mátt. 26. 11. — e Janá. 11. 43.)

11 y Lázárzá zábili. Bo wiele z Żydow dla niego odstępowáli / y wierzyli w JEzusá.

12 NAzájutrz f wielki lud ktory był przyszedł ná Swięto / usłyszawszy iż JEzus idźie do Jeruzalem:

13 Nábráli gáłązek pálmowych / y wyszli ná przećiwko niemu / y wołáli: Hosánná / błogosłáwiony ktory idźie g w Jmieniu PAńskim Krol Jzráelski.

14 A dostawszy JEzus ośle̜ćiá / wśiadł ná nie / jáko nápisáno jest:

15 Nieboj śię corko h Syońska: Oto Krol twoj idźie / śiedząc ná ośle̜ćiu.

16 A tego z przodku nie zrozumieli uczniowie jego. Ale gdy był JEzus uwielbiony / tedy wspomnieli / iż to było o nim nápisano / á że mu to uczynili.

17 Swiádczył tedy lud ktory z nim był / iż Lázárzá záwołał z grobu / y wzbudźił go od umárłych.

18 Dla tegoż też wyszedł przećiwko niemu lud / że słyszał / iż on ten cud uczynił.

19 Tedy mowili Fáryzeuszowie i miedzy sobą; A widźićie że nic nie spráwićie: oto świát zá nim poszedł.

20 A Byli niektorzy Grekowie k z tych ktorzy przychodźili *do Jeruzalem*, żeby śię modlili w Swięto.

21 Ci tedy przyszli do Filipá / ktory był l z Betsáidy Gálilejskiey / y prośili go / mowiąc: PAnie / chcemy JEzusá widźieć.

22 Szedł Filip / y powiedźiał Andrzejowi: A Andrzej záśię y Filip powiedźieli JEzusowi.

23 A JEzus odpowiedźiał im / mowiąc: Przyszłá godźiná / áby m był uwielbiony Syn człowieczy.

24 Zaprawdę zaprawdę powiádam wam: Jeśliby źiárno n pszeniczne wpadszy do źiemie / nie obumárło / ono sámo zostáwa: lecz jeśliby obumárło / wielki pożytek przynośi.

25 Kto miłuje o duszę swoję / utráći ją: á kto nienáwidźi duszę swojey ná tym świećie / ku wiecznemu żywotowi strzeże jey.

26 Jeśli mnie kto służy / niechże mnie náśláduje: á gdźiem p Ja jest / tám y sługá moj będźie. A jeśli mnie q kto służyć będźie / uczći go Ociec moj. *

27 TEraźći duszá mojá r zátrwożoná jest / y coż rzekę? Ojcze zá-

(f Mátt. 21. 8. Márk. 11. 8. Luká. 19. 35. — g Psalm 118. 26. — h Ezái. 62. 11. Zách. 9. 9. — i Janá. 11. 47. — k Dźiej. 8. 25. — l Janá. 1. 45. — m Janá. 13. 31. y 17. 1. E. ná dźień S. Wáwrzyńcá. — n 1 Kor. 15. 37. — o Mátt. 10. 39. y 16. 25. — p Jan. 14. 3. — q 1 Sam. 2. 30. — r Mátt. 26. 38.)

chowaj mię od tey godźiny. Alećci dla tego przyszedł/ ná tę godźinę. 28 Oycze uwielbi Imię twoje. Przyszedł tedy głos z niebá ; Y uwielbilem/ y jeszcze uwielbię. 29 A lud ten ktory stał y słyszał/ mowił : Zágrzmiáło. A drudzy mowili : Anjoł do niego mowił. 30 Odpowiedźiał JEzus/ y rzekł : Nie dla mnie się ten głos stał/ ále dla was. 31 Teraz jest t sąd świátá tego : teraz Kśiąże świátá tego precz u wyrzucone będźie. 32 A Ja jesli będę x podwyższony od źiemie/ pociągnę wszystkich do śiebie. 33 (A mowił to oznájmując jáką śmierćią miał umrzeć.) 34 Odpowiedźiał mu on lud : Myśmy słyszeli y z Zakonu/ iż Chrystus trwa ná wieki : A jákoż ty mowisz / Że muśi bydź podwyższony Syn człowieczy : Y ktoryż to jest Syn człowieczy? 35 Tedy im rzekł JEzus : Jeszcze do máłego czásu jest z wámi świátłość. Chodźcież tedy poki świátłość z maćie / żeby was ćiemnośći nie ogárnęły : bo kto w ćiemnośći chodźi / nie wie kędy idźie. 36 Poki świátłość maćie/ wierzćie w świátłość / ábyśćie byli synámi świátłośći. To powiedźiał JEzus : A odszedszy / zchronił śię od nich.

37 A Choć ták wiele cudow uczynił przed nimi / *przećię* nie uwierzyli weń : 38 Aby śię wypełniło słowo Izáiaszá Proroká / ktore powiedźiał : PAnie / y ktoż uwierzył kazániu nászemu/ á rámię PAńskie komuż jest objáwione? 39 Dla tego wierzyć nie mogli / iż jeszcze powiedźiał Izáiasz : 40 Záślepił b oczy ich / y zátwárdźił serce ich : áby oczymá nie widźieli / y sercem nie zrozumieli / y nie náwroćili śię / ábym je uzdrowił. 41 To powiedźiał Izáiasz/ gdy widźiał chwałę jego / y mowił o nim. 42 Wszákże jednák y z Kśiążąt wiele c ich weń uwierzyło : ále dla Fáryzeuszow nie wyznawáli / áby z bożnice nie byli d wyłączeni. 43 Bo umiłowáli chwałę e ludzką / wiecey niż chwałę Bożą.

44 Y Wołał JEzus á mowił : Kto wierzy w mię / nie w mię wierzy/ ále w onego ktory mię posłał. 45 Y kto f mię widźi / widźi onego ktory mię posłał. 46 Ja świátłość przyszedłem g ná świát / áby żaden kto wierzy w mię / w ćiemnośćiách nie został. 47 A jeśliby kto słuchał słow mojich/ á nie uwierzył by / Ja go nie sądzę : Bom nie przyszedł / żebym sądźił h świát / ále żebym zbáwił świát. 48 Kto mną gárdźi/ á nie przyjmuje i słow mojich / ma ktoby go sądźił. Słowá ktorem Ja mowił / one go osądzą w on ostáteczny dźień. 49 Bom Ja z śiebie sámego k nie mowił / ále ten ktory mię posłał Oćiec / on mi rozkazánie dał/ cobym mowić y cobym powiádáć miał. 50 Y wiem że rozkazánie jego jest żywot wieczny. Przetoż to co Ja wam mowię / jáko mi powiedźiał Oćiec / ták mowię.

ROZDZIAŁ XIII.

PAN wstawszy od wieczerzy. 15. A zdleczájąc pokorę, Apostołom nogi umył. 21. Zdrajcę Judaszá. 26. Pewnym znákiem pokazał. 34. Miłość zálećił. 36. Piotrowi że śię go miał záprzeć, przedpowiedźiał.

1 A Przed Swiętem a Wielkonocnym / wiedząc JEzus iż przyszłá godźiná jego / áby przeszedł z tego świátá do Oycá : umiłowawszy swoje ktorzy byli ná świećie / áż do końcá umiłował je. 2 A gdy byłá wieczerza / (á Dyabeł już był wrzućił w serce Judaszá/ *syná* Symonowego/ Iskáryoty/ áby go wydał.) 3 Widząc b JEzus iż wszystko Oćiec podał do rąk jego / á iż od c Bogá wyszedł/ y do Bogá idźie : 4 Wstał od wieczerzy / y złożył száty : á wźiąwszy prześćierádło / przepásał śię. 5 Potym nálał wody do miednice / y począł nogi umywáć uczniom / y ućieráć prześćierádłem / ktorym był przepásány. 6 Tedy przyszedł do Symoná Piotrá. A on mu rzekł ; PAnie / y tyż mnie masz nogi umywáć? 7 Odpowiedźiał JEzus y rzekł mu ; Co Ja czynię / ty nie wiesz teraz / ále śię potym dowiesz. 8 Rzekł mu Piotr ; Nie będźiesz ty nog mojich umywał ná wieki. Odpowiedźiał mu JEzus ; Jesli ćię nie umyję / nie będźiesz miał cząstki

Marginalia: s Iand. 1.41. t Iand. 6.11. u Iand. 4.30. x Iand. 14. y Sám. 16. Psalm 15. 7. 89.37 100.4 Ezdi. 7. Ezech 7.25. Dáni. 44. 7.14. Mich. 2. z Efez. 14. Tess. 5. a Ezdi. 3. 1. b Ezdi. 9. Mátt 13.14. c Iand. 13. d Iand. 22. e Iand. 44. — f Iand. 14. 9. g Iand. 8. 12. 9.39. h Iand. 3. 17. i Luká. 10.16. k 5 Moj 18.18. Iand. 3. 27. — E. na Wielki Czwartek. a Mátt 26. 2. Márk. 14. 1. Luká. 22. 1. b Mátt. 11.27. c Iand. 16.28.

9 ze mną. ✤ Tedy mu rzekł Symon Piotr; PAnie/ nie tylko nogi moje/ 10 ále y ręce/ y głowę. ✤ Rzekł mu JEzus. Ktoć jest umyty/ nie potrzebuje jedno áby nogi umył: bo czysty jest wszystek: y wy jesteście d czystymi/ ále nie wszyscy. 11 ✤ Abowiem wiedział ktory go wydáć e miał/ dla tegoż rzekł; Nie wszyscyście czystymi. 12 ✤ Gdy tedy umył nogi ich/ y wziął száty swoje/ usiadszy záśię zá stoł/ rzekł im: Wiecież com wam uczynił. 13 ✤ Wy mię nazywaćie Náuczyćielem f y PAnem/ á dobrze mowićie: boć jestem. 14 ✤ Ponieważem Ja tedy umył nogi wásze/ PAN y Náuczyćiel/ y wyśćie powinni jedni drugim nogi umywáć. 15 ✤ Abowiem g dałem wam przykład/ ábyśćie jáko Ja wam uczynił/ y wy czynili.*

16 Záprawdę záprawdę powiádam wam/ Nie jest sługá h więtszy nád Páná swego: áni poseł jest więtszy nád onego/ ktory go posłał. ✤ 17 Jeśliće to wiećie/ błogosłáwieni i jesteśćie/ jeśli to uczynićie. 18 ✤ Nie o wszystkichći was mowię/ Jać wiem ktorem obrał: ále żeby śię wypełniło pismo; Ktory je ze mną k chleb/ podniosł przećiwko mnie pietę swoję. 19 ✤ Terázći wam l powiádam/ przed tym niż śię to stánie/ ábyśćie gdy śię to stánie/ uwierzyli żem Ja jest. 20 ✤ Záprawdę záprawdę powiádam m wam/ Kto przyjmuje tego ktoregobym posłał/ mnie przyjmuje: á kto mnie przyjmuje/ onego przyjmuje ktory mię posłał.

21 To rzekszy JEzus/ zásmućił śię w Duchu/ y oświádczył/ á rzekł: Záprawdę záprawdę powiádam wam/ Że jeden z was n wyda mię. ✤ 22 Tedy uczniowie poglądáli po sobie wątpiąc o kimby to mowił. 23 ✤ A był jeden z uczniow jego/ ktory śię był położył ná łonie JEzusowym/ ten ktorego miłował o JEzus. 24 ✤ Przetoż ná tego skinął Symon Piotr/ áby śię wypytał/ ktoryby to był/ o ktorym mowił. 25 ✤ A on położywszy śię ná piersiách JEzusowych/ rzekł 26 mu: PAnie ktoryż to jest? ✤ Odpowiedźiał JEzus: Ten jest ktoremu Ja omoczywszy sztuczkę chlebá/ podam. A omoczywszy sztuczkę chlebá/ dał Judászowi synowi Symoná/ Iskáryotowi. 27 ✤ A záraz po oney sztuczce chlebá/ wstąpił p weń Szátan. Tedy mu rzekł JEzus: Co czynisz/ 28 czyń rychło. ✤ A tego żaden nie zrozumiał z społ-śiedzących/ ná co mu 29 to rzekł. ✤ Abowiem niektorzy mniemáli/ gdyż Judász miał mieszek/ iż mu rzekł JEzus: Nákup czego nam potrzebá ná Święto: á q bo iżby co 30 dał ubogim. ✤ Tedy on wziąwszy onę sztuczkę chlebá/ zárázem wyszedł. A noc byłá.

31 A Gdy wyszedł/ rzekł JEzus: Teraz jest r uwielbiony Syn człowieczy/ á Bog uwielbiony jest 32 w nim. ✤ A ponieważ Bog uwielbiony jest w nim/ tedy go też Bog uwielbi sam w sobie/ y wnetże uwielbi go. 33 ✤ Synáczkowie/ jeszcze máluczko jestem z wámi. Będźiećie mię szukáć/ ále jákom rzekł Żydom; s Gdźie Ja idę/ wy przyść s nie możećie: Ták y wam teraz powiádam. ✤ 34 Przykazánie nowe dawam t wam/ ábyśćie śię społecznie miłowáli: Jákom y Ja was umiłował/ ábyśćie śię y wy społecznie miłowáli. ✤ 35 Z tądći poznáją wszyscy/ żeśćie uczniámi mojimi/ jeśli miłość mieć będźiećie jedni przećiwko drugim. 36 ✤ Rzekł mu Symon Piotr: PAnie/ do kądże idźiesz? Odpowiedźiał mu JEzus: Dokąd Ja u idę/ ty teraz zá mną iść nie możesz/ ále potym 37 pojdźiesz zá mną. ✤ Tedy mu rzekł Piotr: PAnie/ przecz teraz zá tobą iść nie mogę? Duszę moję zá ćię x 38 położę. ✤ Odpowiedźiał mu JEzus: Duszę twoję zá mię położysz? Záprawdę záprawdę powiádamći: Nie zápieje kur/ áż śię mnie po trzy kroć záprzysz.

ROZDZIAŁ XIV.

Pan ćieszył rozmáyjtćie uczniе swoje. 2. 7. A Boskość swoję y pożytek śmierći pokazawszy. 16 Poćieszyćielá. 17. Duchá prawdy im obiecał. 23. Potym nápomniawszy, áby go y słowo jego ludźie miłowáli. 26. y urząd Duchá Świętego opisawszy, pokoj swoj im ddrował.

1 Niech się nie trwoży serce wásze. Wierzyćie w Bogá/ y w 2 mię wierzćie. ✤ W domu Ojcá mego

Marginalia: d Jana. 15. 3. — e Jana. 6. 64. — f 1 Kor. 8. 6. y 12. 3. Filip. 2. 11. — g 1 Piotr. 2. 21. 1 Jan. 1. 6. — h Mátt. 10. 24. Luka. 6. 40. Jana. 15. 20. — i Mátt. 5. 19. — k Psalm 41. 10. — l Jana. 14. 29. — m Mátt. 10. 40. Luka. 10. 16. — n Mátt. 26. 21. Márk. 14. 18. — o Jana. 20. 2. y 21. 7. — p Luka. 22. 3. — q Jana. 12. 6. — r Jana. 12. 28. y 17. 1. — s Jana. 7. 34. — t 3 Moj. 19. 18. Mátt. 22. 39. — u Jana. 21. 19. 2 Piotr. 1. 14. — x Mátt. 26. 35. Márk. 14. 31. Luka. 22. 33. — E. ná dźień S. Filipá y Jákubá.

wiele jest mieszkánia: A jesli nie/ wszbybymći wam powiedział. Ide 3 ábym wam zgotował miejsce. ♣ A gdy odejde y zgotuje wam miejsce/ przyde záśie y wezme was do śiebie: żebyśćie/ gdźiem Ja jest/ y a wy byli. 4 ♣ A dokąd Ja ide/ wiećie/ y 5 droge wiećie. ♣ Rzekł mu Tomasz: PAnie/ nie wiemy dokąd idźiesz: á jákoż możemy droge wiedźieć? ♣ 6 Rzekł mu JEzus: Jamći jest b tá drogá/ y c prawdá/ y d żywot. Zaden nie przychodźi e do Ojcá/ tylko 7 przez mie. ♣ Gdybyśćie mie ználi/ y Ojcá byśćie też mego ználi; y juz go teraz znaćie/ y widźieliśćie go. ♣ 8 Rzekł mu Filip: PAnie ukaż nam 9 Ojcá/ á dosyć nam ná tym. ♣ Rzekł mu JEzus; Przez ták długi czás jestem z wámi/ á nie poznałeś mie: Filipie/ kto f mnie widźi/ widźi y Ojcá mego. Jákoż ty mowisz; Ukaż 10 nam Ojcá? ♣ Nie wierzysz/ iżem Ja g w Ojcu/ á Oćiec we mnie? Słowá ktore Ja h do was mowie/ nie od sámego śiebie mowie: lecz Oćiec ktory we mnie mieszka/ on i czyni 11 spráwy. ♣ Wierzćie mi żem Ja w Ojcu/ á Oćiec we mnie: wżdy przynamniey dla sámych spraw wierzćie 12 mi. ♣ Záprawde záprawde powiádam wam; Kto k wierzy w mie/ spráwy ktore Ja czynie/ y on czynić będźie/ y większe nád te czynić będźie; Bo Ja odchodze do Ojcá 13 mego. ♣ A o cokolwiek l prośić będźiećie w Imieniu mojim/ to uczynie: áby był uwielbiony Oćiec w 14 Synu. ♣ Jesli o co będźiećie prośić w Imieniu mojim/ Ja uczynie. *

15 Jesli mie miłujećie m przykazá-16 nia moje záchowajćie. ♣ A Ja prośić bede Ojcá/ á innego Pociesżyćielá da wam/ áby z wámi mieszkał 17 ná wieki; ♣ Onego Duchá prawdy/ ktorego świát przyjąć nie może; bo go nie widźi/ áni go zna: lecz wy go znaćie/ gdyż u was mieszka/ y 18 w was będźie. ♣ Nie zostáwie n was 19 śierotámi: Przyde do was. ♣ Jescze máluczko/ á świát mie już wiecey nie oglada? lecz wy mnie oglądaćie: bo Ja żywie/ y wy żyć będźie-20 ćie. ♣ W on dźień wy poznaćie/ żem Ja jest w Ojcu mojim/ á wy 21 we mnie/ y Ja w was. ♣ Kto ma przykazánia moje/ y záchowywa je/ ten jest ktory mie miłuje. A kto mnie miłuje/ będźie go też miłował Oćiec moj; y Ja go miłowáć będe/ y objáwie mu śiebie sámego. ♣ 22 Powiedźiał mu Judás/ nie on Iskáryot; PAnie/ coż jest/ że śie nam objáwić masz/ á nie świátu?

23 Odpowiedźiał JEzus/ y rzekł mu: Jesli mie kto miłuje/ słowá moje záchowywáć będźie: Y Oćiec moj umiłuje go/ y do niego przyidźiemy/ á mieszkánie u niego 24 uczynimy. ♣ Kto mie nie miłuje/ słow mojich nie záchowywa: á słowo/ ktore słyszyćie/ nie jest o moje/ ále ojego/ ktory mie posłał/ Ojcá. 25 ♣ Tomći wam powiedźiał u was 26 mieszkájac. ♣ Lecz Pociesżyćiel on/ Duch Swiety/ ktorego p pośle Oćiec w Imieniu mojim/ onći was náuczy wszystkiego; y przypomni wam wszystko cokolwiek wam po-27 wiedźiał. ♣ Pokoj q zostáwuje wam/ pokoj on moj dawam wam: Nie jáko dawa świát/ Ja wam dawam: Niechże śie nie trwoży serce 28 wásze/ áni śie leka. ♣ Słyszeliśćie żem Ja wam powiedźiał: Odchodze/ y záś przyde do was. Gdybyśćie mie miłowáli/ wżdybyśćie śie rádowáli/ żem rzekł: Ide do Ojcá; bo 29 Oćiec moj wiekszy jest niż Ja. ♣ Y terazem wam r powiedźiał/ przed tym niż śie stánie: żebyśćie/ gdy śie 30 zo stánie/ uwierzyli. ♣ Już dáley z wámi wiele mowić nie bede. Abowiem idźie Kśiaże s świátá tego/ á 31 we mnie nic nie ma. ♣ Ale iżby poznał świát/ że miłuje Ojcá: á jáko mi rozkazał Oćiec/ ták t czynie. Wstańćież/ podźmy z tąd. *

ROZDZIAL XV.

PAN jest winną máćicą. 5. W ktorą wierni jego będąc wszczepieni, máją owoc przynośić. 12. Tenże miłość zobopolną zálecił. 18. A do ćierpliwośći w ućiskách. 20. swojim przykłádem upomniał.

1 Jam jest oná winna a máćicá prawdźiwa: á Oćiec moj jestći 2 winiárzem. ♣ Káżda látorośl/ ktora

a Janá. 12.26. y17.24. b Zyd. 9. 8. c 1 Piotr 2. 22. d Janá. 1. 4. e Janá. 6. 44. f Janá. 12.45. g Jan. 10.30. h Jan. 7. 16. i Jan. 5. 17. k Mátt. 21.21. l Jer. 29.12. Mátt. 7. 7. Márk. 11.24. Luká. 11. 9. Janá. 15. 7. Jákub 1. 6. 1 Jana 3. 22. y5.14. m Jan. 15.10. n Mát. 28.20.

E. ná Swiątecżno Niedź. o Janá. 7. 16. y8.28. y12.48. y16.13. p Janá. 15.26. y16.7. Dźiej. 2. 2. q Filip. 4. 7. r Janá. 11.15. y13.19. y16.4. s Janá. 12.31. t Janá. 10.18. Zyd. 10.5.6. a Mátt. 15.13.

we mnie owocu nie przynośi / odćiná: á káżdą ktora przynośi owoc / oczyśćia/ áby obfitszy owoc przynośiłá. 3 ✣ Już wy jesteśćie b czystymi/ dla słow ktorem do was mowił. ✣ 4 Mieszkájćież we mnie/ á Ja w was. Jáko látorośl nie może przynośić owocu sámá z śiebie / jeśli nie będźie trwáłá w winney máćicy: ták że áni wy/ jeśli we mnie mieszkáć nie będźiećie. 5 ✣ Jam jest winna máćicá/ á wyśćie látorośle. Kto mieszka we mnie/ á Ja w nim/ ten przynośi wiele owocu: Bo bezemnie nic uczynić nie możećie. 6 ✣ Jeśliby kto nie mieszkał we mnie/ precz wyrzucony będźie jáko látorośl; y c uschnie/ y zbiorą je / y ná ogień d wrzucą / y zgoráją. 7 ✣ Jeśli we mnie mieszkáć będźiećie / y słowá moje w was mieszkáć będą / czegobyśćie kolwiek e chćieli/ prośćie / á stánie śię wam. 8 ✣ W tym będźie uwielbiony Oćiec moj / kiedy obfity owoc przyniesiećie / á będźiećie mojimi uczniámi. 9 ✣ Jáko mię umiłował Oćiec/ ták y Ja umiłowałem was. Trwájćież w miłośći mojey. 10 ✣ Jeśli Przykazánia moje záchowaćie/ trwáć będźiećie w miłośći mojey: Jákom y Ja záchował Przykazánia Ojcá me°/ y trwam w miłośći jego. 11 ✣ Tomći wam powiedźiał / áby wesele moje w was trwáło/ á wesele wásze było zupełne. 12 ✣ Toć jest przykazánie moje / ábyśćie f śię społecznie miłowáli/ jákom y Ja was umiłował. 13 ✣ Większey miłośći nád tę żaden nie ma; jedno gdyby kto duszę swoję g położył zá przyjaćioły swoje. 14 ✣ Wy jesteśćie h przyjaćiele moji/ jeśli czynić będźiećie cokolwiek Ja wam przykázuję. ✣ 15 Już was dáley nie będę zwał sługámi: bo sługá nie wie / co czyni Pan je°. Leczem was názwał przyjaćioły; bo wszystko comkolwiek słyszał od Ojcá mego / oznájmiłem wam. 16 ✣ Nie wyśćie mnie obráli/ álem Ja was i obrał: y postánowiłem ábyśćie k wyszli / y przynieśli owoc / á owoc by wász áby trwał: y o cokolwiek byśćie prośili Ojcá w Imieniu mojim/ żeby wam dał.

17 TOć wam przykázuję/ ábyśćie śię 18 społecznie miłowáli. ✣ Jeśli was świát l nienawidźi/ wiedźćie żeć mnie pierwey niżeli was miał w nienawiśći. 19 ✣ Byśćie m byli z świátá/ świát coby jest jego miłowałby: lecz iż nie jesteśćie z świátá/ álem Ja was wybrał z świátá/ przetoż was świát nienawidźi. 20 Wspomnićie ná słowo ktorem Ja wam powiedźiał: Nie jest sługá n większy nád Páná swego. Jeślić mnie prześládowáli/ y was prześládowáć będą: jeśli słowá moje záchowywáli/ y wásze záchowywáć będą. 21 ✣ Aleć wam o to wszystko czynić będą dla Imienia mego/ iż znáją onego ktory mię posłał. 22 ✣ Bym był nie przyszedł/ á nie mowił im/ nie mieliby grzechu: lecz teraz nie máją wymowki z grzechu swego. 23 ✣ Kto mnie nienawidźi/ y Ojcá mego nienawidźi. 24 ✣ Bym był tych uczynkow nie czynił miedzy nimi/ ktorych żaden p inszy nie czynił/ grzechuby nie mieli: lecz teraz y widźieli/ y nienawidźieli/ y mnie y Ojcá mego. ✣ 25 Ale iżby śię wypełniło słowo/ ktore jest w Zakonie ich nápisáne; Że mię dármo mieli q w nienawiśći.

26 A Gdy przyjdźie on r Poćieszyćiel/ ktorego Ja wam pośle od Ojcá/ Duch prawdy/ ktory od Ojcá pochodźi: on mnie świádczyć będźie. 27 ✣ Ale s y wy świádczyć będźiećie/ bo zemną od początku jesteśćie.

ROZDZIAŁ XVI.

PAN prześládowánia przepowiáda. 7. Poćieszyćielá obiecuje. 8. 9. 13. Urząd jego opisuje. 20. Utrapienia wiernych do [illegible] przyrownawa. 23. do modlitwy nápomina.

1 TOmći wam powiedźiał/ ábyśćie 2 śię nie gorszyli. ✣ Wyłączáć was będą z boźnic: owszem przyjdźie godźiná/ że wszelki ktory was zábije/ będźie mniemał/ że Bogu posługę czyni. ✣ 3 A toć wam uczynią/ iż nie poználi Ojcá áni mnie. ✣ 4 Alemći wam to powiedźiał/ ábyśćie/ gdy przyjdźie tá godźiná/ wspomnieli ná to/ żem Ja wam powiedźiał/ á tegom wam z początku b niepowiádał/ bom był z wámi. *

b Jan. 13.10. c Mátt. 3.10. y 7.19. d Ezech. 15.4. e Jan. 14.13. y 16.23. 1 Jan. 5.2. f Jan. 13.34. Efez. 5.2. 1 Tess. 4.9. 1 Piotr 4.8. 1 Jan. 3.11. y 4.21. g Rzym 5.8. h Mátt. 12.50. i Efez. 1.4. k Mátt. 28.19.

l 1 Jan. 3.13. m Jan. 17.14. n Mátt. 10.24. Luk. 6.40. o Jan. 16.3. p Jan. 10.37. q Psalm 33.19. y 69.5. E. ná N. po w Niebomsko pismie Páńskim. r Luká 24.49. s Dźiej. 1.8. y 2.33. a Jan. 15.21. b Mátt. 9.15.

E. ná N. IV. po Wielkiey nocy.

5 Lecz teraz idę do onego/ ktory mię posłał: á żaden z was mię nie pyta 6 mię; Dokąd idźiesz? Ale żem wam to powiedźiał/ smętek nápełnił serce wásze. 7 Lecz Ja wam prawdę mowię: Wamći to pożyteczno/ ábym Ja odszedł. Bo jeśli nie odejdę/ Pocieszyćiel on nie przyjdźie do was. A- 8 le jeśli odejdę/ poślę go do was. A on przyszedszy/ będźie karał świát z grzechu/ y z spráwiedliwośći/ y z sądu. 9 Z grzechu mowię/ iż nie uwierzyli w mię. 10 Z spráwiedliwośći záśię/ iż do Ojcá mego idę; á już mię więcey nie ujrzyćie. 11 A z sądu/ iż Kśiążę tego świátá c już jest osądzone. 12 Mamći wam jeszcze wiele mowić/ ále teraz znieść nie możećie. 13 Lecz gdy przyjdźie on Duch prawdy/ wprowádźi was we wszelką d prawdę; bo nie sam od śiebie mowić będźie/ ále cokolwiek usłyszy/ mowić będźie/ y przyszłe rzeczy wam opowie. 14 On mię uwielbi/ bo z mego weźmie/ á opowie wam. 15 Wszystko co ma e Oćiec/ moje jest: dla tegom rzekł; Że z mego weźmie/ á wam opowie.*

E. ná N. III. po Wielkieynocy.

16 MAluczko/ á nie ujrzyćie mię: y záśię máluczko/ á ujrzyćie mię? 17 bo Ja idę do Ojcá. Mowili tedy niektorzy z uczniow jego miedzy sobą: Coż to jest co nam mowi: Máluczko/ á nie ujrzyćie mię: y záśię máluczko/ á ujrzyćie mię/ á iż Ja idę do Ojcá? 18 Przetoż mowili: Coż to jest co mowi: Máluczko? 19 Nie wiemy co mowi. Tedy JEzus poznał/ że go pytáć chćieli/ y rzekł im: O tym śię pytaćie miedzy sobą/ żem rzekł: Máluczko/ á nie ujrzyćie mię: y záśię máluczko/ 20 á ujrzyćie mię. Záprawdę záprawdę powiádam wam: Że wy będźiećie płákáć y nárzekáć/ á świát śię będźie weselił: wy smutni będźiećie/ ále smętek wász obroći śię wam 21 w wesele. Niewiástá gdy rodźi/ smętek ma/ bo przyszłá godźiná jey: lecz gdy porodźi dźiećiątko/ już nie pámięta ućiśnienia dla rádośći/ iż śię człowiek ná świát národźił. 22 Y wy teraz smutek maćie ále záśię ujrzę was/ á będźie śię rádowáło serce wásze/ á rádośći wászey nikt nie odejmie od was.*

E. ná N. V. po Wielkieynocy.

23 A Dniá onego/ nie będźiećie mię o nic pytáć. Záprawdę záprawdę powiádam wam: O cokolwiek byśćie g prośili Ojcá w Imieniu 24 mojim/ da wam. Do tąd o nic ześćie nie prośili w Imieniu mojim. Prośćież á weźmiećie/ áby rádość 25 wászá byłá doskonáłá. Tomći wam przez przypowieśći mowił: ále idźie godźiná/ gdy już dáley nie przez przypowieśći mowić wam będę: lecz jáwnie o Ojcu mojim oznájmię wam. 26 W on dźień w Imieniu mojim prośić będźiećie: á nie mowię wam; Iż Ja będę Ojcá 27 prośił zá wámi: Abowiem sam Oćiec miłuje was/ żeśćie wy mnie umiłowáli: y uwierzyliśćie żem Ja 28 h od Bogá wyszedł. Wyszedłem do Ojcá/ á przyszedłem ná świát: y záśię i opuszczam świát/ á idę do 29 Ojcá. Rzekli mu uczniowie jego: Oto teraz jáwnie mowisz/ á żadney 30 przypowieśći nie powiádasz. Teraz wiemy że wszystko k wiesz/ á nie potrzebujesz/ áby ćię kto pytał: przez to wierzymy/ żeś od Bogá wyszedł.*

31 ODpowiedźiał im JEzus; Teraz 32 wierzyćie: Oto przyjdźie godźiná/ owszem już l przyszłá/ że śię rozproszyćie káżdy do swego/ á mnie samego zostáwićie: lecz m nie jestem sam/ bo Oćiec jest ze mną. 33 Tomći wam opowiedźiał/ ábyśćie we mnie n pokoj mieli. Ná świećie ućisk mieć będźiećie: ále ufajćie/ Jam zwyćiężył świát.

ROZDZIAL XVII.

PAn śię modli o spolne swoje y Ojcowskie uwielbienie. 6. Zá Apostoły. 20. Y zá wszystek potomny Kośćioł swoj.

1 TO powiedźiawszy JEzus/ podniosł oczy swoje w niebo/ y rzekł: Ojcze/ przyszłá a godźiná/ uwielbi Syná twego/ áby też y Syn 2 twoj uwielbił ćiebie. Jákoż mu dał moc b nád wszelkim/ ćiáłem/ áby tym wszystkim ktoreś mu dał/ dał 3 żywot wieczny. A toć jest c żywot wieczny/ áby ćiebie poználi sámego prawdźiwego Bogá/ y ktoregoś po- 4 słał JEzusá Chrystusá. Jam ćię uwielbił ná źiemi/ y dokończyłem

c Iand. 12.31. y 14.30 Kolos. 2. 15.
d Iand. 14.26.
e Iand. 17.10.
f Iand. 10.20.
g Mátt. 7. 7. y 21.22 Márk. 11.24. Luká. 11. 9. Iand. 14.13. Iákub. 2. 5. 6.
h Ian. 17. 8.
i Ian. 13. 1.
k Iand. 21.17.
l Mátt. 26.31. Márk. 14.27.
m Iand. 8. 29. y 14.14
n Esai. 9. 6. Rzym. 5. 4. Efez. 2. 14. Kolos. 1. 20.
a Iand. 12.23.
b Mátt. 28.18. Iand. 5. 27.
c Ierem. 9. 23.

spráwy/ ktorąś mi dał ábym ją czynił. 5 ✤ A teraz uwielbi mię ty Oycze u śiebie sámego tą chwałą/ ktorąm miał u ciebie/ pierwey niżeli d świát był.

6 Objáwiłem Imię twoje ludźiom/ ktoreś mi dał z świátá; Twoiić byli/ y dałeś mi je/ y záchowáli słowá twoje. 7 ✤ A teraz poználi/ iż wszystko coś mi dał/ od ciebie jest. 8 ✤ Abowiem słowá ktoreś mi dał/ dałem im: á oni je przyjęli/ y poználi prawdźiwie/ iżem e od ciebie wyszedł; á uwierzyli/ żeś ty mnie posłał. 9 ✤ Jać zá nimi proszę: Nie zá świátem proszę? ále zá tymi/ ktoreś mi dał: bo twoji są. 10 ✤ Y wszystko moje/ jest twoje; á f twoje/ moje: y uwielbionym jest w nich. 11 ✤ A nie jestem więcey ná świećie/ ále oni są ná świećie; á Ja do ciebie idę. Oycze święty/ záchoway je w Imieniu twojim/ ktoreś mi dał: áby byli jedno/ jáko y my. 12 ✤ Gdym z nimi był g ná świećie/ Jam je záchowywał w Imieniu twojim. Ktoreś mi h dał/ strzegłem ich; y żaden i z nich nie zginał/ tylko on syn zátrácenia: żeby śię k pismo wypełniło. 13 ✤ Ale teraz do ciebie idę; y mowię to ná świećie/ áby mieli rádość moję doskonáłą w sobie. 14 ✤ Jam im dał słowo twoje/ á świát je miał w nienawiśći: bo nie są z świátá/ jáko y Ja nie jestem z świátá. 15 ✤ Nie proszę ábyś je wźiął z świátá; ále ábyś je záchował ode złego. 16 ✤ Nie sąć z świátá/ jáko y Ja nie jestem z świátá. 17 ✤ Poświęć je w prawdźie twojey. Słowo twoje l jest prawdá. 18 ✤ Jákoś ty mnie posłał ná m świát / tak y Ja posłałem je ná świát. 19 ✤ A Ja poświącam sámego śiebie zá nie/ áby y oni poświęceni byli w prawdźie.

20 A Nie tylko zá tymi proszę/ lecz y zá onymi/ ktorzy przez słowo ich uwierzą w mię. 21 ✤ Aby wszyscy n byli jedno/ jáko ty o Oycze we mnie á Ja w tobie; áby y oni w nas jedno byli: áby świát uwierzył/ żeś ty mnie posłał. 22 ✤ A Ja tę chwałę/ ktorąś mi dał/ dałem im: áby byli jedno/ jáko my jedno p jesteśmy. 23 ✤ Ja w nich/ á ty we mnie/ áby byli doskonáłymi w jedno: á iżby poznał świát/ żeś ty mnie posłał; á żeś je umiłował/ jákoś y mnie umiłował. 24 ✤ Oycze ktoreś mi dał/ chcę áby q gdźiem Ja jest/ y oni byli ze mną: áby oglądáli chwałę moję/ ktorąś mi dał; ábowiemeś mię umiłował przed záłożeniem świátá. 25 ✤ Oycze spráwiedliwy/ y świát r ćię nie poznał: álem Ja ciebie poznał/ á y ci poználi/ żeś ty mnie s posłał. 26 ✤ Y uczyniłem im znájome Imię twoje/ y znájome uczynię: áby miłość/ ktorąś mnie umiłował/ w nich byłá/ á Ja w nich.

Rozdział XVIII.

PAn od Judaszá zdrádzony, mocą swoją żołnierze poráźił, że ná źiemię páść muśieli, á dobrowolnie śię dawszy pojimáć, przed Annaszem y Káifaszem stánął. 22. Jeden go z śiłą uderzył. 27. Piotr śię go záprzał. 18. Piłatowi oddány, y co śię tám z nim dźiało.

1 TO powiedźiawszy JEzus/ wyszedł a z uczniámi swojimi przez potok Cedron / gdźie był ogrod; do ktorego on wszedł y uczniowie jego. 2 ✤ A wiedźiał y Judasz/ ktory go wydawał/ ono miejsce: bo śię tám często zchadzał JEzus z uczniámi swojimi. 3 ✤ Przetoż Judasz b wźiąwszy rotę y sługi od Przednieyszych Kápłanow y Fáryzeuszow/ przyszedł tám z látarniámi y z pochodniámi/ y z broniámi.

4 GEdy JEzus wiedząc wszystko co nań przyść miáło/ wyszedszy 5 rzekł im: Kogo szukaćie? ✤ Odpowiedźieli mu: JEzusá Názáreńskiego. Rzekł im JEzus; Jam jest. A stał z nimi y Judasz/ ktory go wydawał. 6 ✤ A skoro im rzekł; Jam jest: postąpili ná zad/ y pádli ná źiemię. 7 ✤ Tedy ich záśię spytał; Kogo szukaćie? A oni rzekli; JEzusá Názáreńskiego. 8 ✤ Odpowiedźiał JEzus: Powiedźiałem wam/ żem Ja jest. Jesli tedy mnie szukaćie/ dopuśćićie tym odeyść. 9 ✤ Aby śię wypełniły słowá/ ktore był powiedźiał: Nie stráćiłem żadnego z tych/ ktoreś c mi dał.

10 GEdy Symon Piotr d májąc miecz/ dobył go: y uderzył słu-

Marginal references: d Janá. 1. 2. — e Janá. 16. 27. — f Janá. 16. 15. — g Janá. 6. 39. — h Ezdi. 8. 18. — i Janá. 18. 9. — k Psalm 109. 8. — l Jan. 8. 32. — m Janá. 20. 21. — n Galát. 3. 28. Efez. 4. 3. — o Jan. 10. 38. y 14. 11. — p Jan. 10. 30. — q Janá. 12. 26. y 14. 3. — r Janá. 15. 21. y 16. 3. — s Janá. 16. 25. — a Mátt. 26. 36. Márk. 14. 32. Luká. 22. 39. — b Mátt. 26. 47. Márk. 14. 43. Luká. 22. 47. — c Janá. 17. 12. — d Mátt. 26. 51. Luká. 22. 50.

ge Kápłáná Nawyżßego/ y uciął mu ucho jego práwe. ♣ A temu ſłudze imię było Málchuß. 11 ♣ Y rzekł JEzus Piotrowi ; Włoż miecz twoj w pochwy. Izali nie mam pić kielichá tego/ ktory mi dał Oćiec?

12 ROtá tedy y Rotmiſtrz/ y ſłudzy Zydowſcy pojimáli JEzuſá/ y zwiazáli go. 13 ♣ A wiedli go naprzod do Annaßá : Bo był Swiekier Káifaßow/ ktory był Nawyżßym Kápłánem roku onego. 14 ♣ A Káifaß ten był/ ktory e Zydom rádźił ; że pożyteczno jeſt/ áby jeden człowiek umárł zá lud.

15 YSzedł zá JEzuſem Szymon f Piotr/ y drugi uczeń. A ten uczeń był znájomy Nawyżßemu Kápłánowi/ y wßedł z JEzuſem do dworu Nawyżßego Kápłáná. 16 ♣ Ale Piotr ſtał g u drzwi ná dworze. ♣ Wyßedł tedy on drugi uczeń/ ktory był znájomy Nawyżßemu Kápłánowi; y mowił z odźwierną/ y wprowádźił tám Piotrá. 17 ♣ Tedy rzekłá Piotrowi dźiewká odźwierna ; Izáliś y ty nie jeſt z uczniow tego człowieká? On odpowiedźiał : Nie jeſtem. 18 ♣ Stáli tedy ſłudzy y czeladź/ uczyniwßy ogień/ bo źimno było; y grzáli śię. Był też z nimi Piotr ſtojąc y grzejąc śię.

19 ATák Nawyżßy Kápłán pytał JEzuſá o jego uczniе/ y o náuce jego. 20 ♣ Odpowiedźiał mu JEzus: ♣ Jam jáwnie mowił h świátu : Jam záwße uczył w bożnicy y w Kośćiele/ gdźie śię zewſząd Zydowie zchadzáją : á potájemnie nicem nie mowił. 21 ♣ Coż mię pytaß? Pytaj tych ktorzy ſłucháli/ com im mowił: ćić oto wiedzą com Ja mowił. 22 ♣ A gdy on to mowił/ jeden z ſług ktory tám ſtał/ uderzył JEzuſá laſką/ mowiąc ; Y tákże odpowiádaß Nawyżßemu Kápłánowi? Odpowiedźiał mu JEzus ; Jeſlim źle rzekł/ daj świádectwo o złym : á jeſli dobrze/ przecżże mię bijeß? 24 I odeſłał go Amaß zwiazánego i do Káifaßá Nawyżßego kápłáná.

25 ASzymon Piotr ſtał k y grzał śię. ♣ Y rzekli do niego; Azażeś y ty nie jeſt z uczniow jego? A on śię záprzał/ mowiąc : Nie jeſtem.

26 ♣ Rzekł mu niektory z ſług Kápłáná Nawyżßego/ powinowáty onego ktoremu był Piotr uciął ucho: Izażem Ja ćiebie nie widźiał w ogrodźie z nim? 27 ♣ Záprzał śię záśię Piotr : á záràzem kur l zápiał.

28 PRowádźili tedy m JEzuſá od Káifaßá ná ratuß : á było ráno: Y nie weßli ſámi n ná ratuß/ áby śię nie zmázáli/ ále iżby pożywáli o Báránká Wielkocnego. 29 ♣ Tedy wyßedł do nich Piłat/ y rzekł; Jákąż ſkárgę przynośićie przećiwko człowiekowi temu? 30 ♣ Odpowiedźieli mu/ y rzekli : Być ten nie był złoczyńcá/ tedybyśmy go nie podáli. 31 ♣ Y rzekł Piłat; Weźmićież go wy/ á według Zakonu wáßego oſądźćie go. Rzekli mu Zydowie; Nam śię nie godźi zábijáć nikogo. 32 ♣ Aby śię wypełniły słowá JEzuſowe p ktore rzekł/ oznájmując jáką miał śmierćią umrzeć.

33 TEdy záśię wßedł Piłat ná ratuß/ y záwołał JEzuſá/ y rzekł mu ; Tyżeś jeſt q Krol Zydowſki? 34 ♣ Odpowiedźiał mu Jezus; A ſamże to od śiebie mowiß/ czyli inßy powiedźieli o mnie? 35 ♣ Odpowiedźiał Piłat ; Azażem ja Zyd? Narod twoj y Przedniejßy Kápłáni podáli mi ćię : Cożeś wżdy uczynił? 36 ♣ Odpowiedźiał JEzus; Kroleſtwo moje nie jeſt z tego świátá : Gdyby kroleſtwo moje z tego świátá było/ wżdyćby mię ſłudzy moji bronili/ ábym nie był wydány Zydom: Lecz teraz kroleſtwo moje nie r jeſt z tąd. 37 ♣ Tedy mu rzekł Piłat ; ♣ Toś ty przećię jeſt Krol? Odpowiedźiał mu JEzus ; Ty powiádaß żem Ja jeſt Krolem. Jam śię ná to národźił/ y ná tom przyßedł ná świát/ ábym świádectwo wydał prawdźie. Wßelki ktory jeſt z prawdy/ ſłucha głoſu mego. 38 ♣ Rzekł mu Piłat; Coż jeſt prawdá? A to rzekßy/ wyßedł záśię do Zydow/ y rzekł im ; Ja w nim żadney winy nie znájduję. 39 ♣ A też u was jeſt s ten zwyczaj/ ábym wam jednego wypuśćił ná Wielkanoc : Chcećież tedy ábym wam wypuśćił tego Krolá Zydowſkiego? 40 ♣ Tedy záśię wßyſcy záwołáli/ mowiąc : Nie tego/ ále t Bárábbá-

e Jan. 11.50. f Mátt. 11.38. Márk. 14.54. Luk. 22.54. g Mátt. 26.69. h Jan. 7.26. i Mátt. 26.57. Márk. 14.53. k Mátt. 26.69. Márk. 14.66.

l Jan. 13.38. m Mátt. 27.2. Márk. 15.2. n Dźiej. 10.28. o G. Páſchy. p Mátt. 16.21. y 17.22 y 20.19. q Mátt. 27.11. Márk. 15.2. Luká. 23.3. r Jan. 6.16. s Mátt. 27.15. Márk. 15.6. Luká. 23.17. t Dźiej. 3.14.

ßá! A ten Bárrábbaß był zbojcá.

ROZDZIAL XIX.

Piłat Chryſtuſá ubiczowánego. 2. y ćierniem ukorowánego. 4. chcąc wyzwolić. 8. Uporem Zydow zwyćiężony będąc. 10. ná ukrzyżowánie skazał. 26. JEzus mátkę uczniowi zlecił. 39. Octu zkoſztowawßy, umárł. 34. Bok PAńſki włocznią przebito. 38. z krzyżá go zdjęto. 40. y pochowano.

1 TEdy Piłat wziął a JEzusá/ y 2 ubiczowáł *go.* ♣ A żołnierze uplotßy korone z ćiernia / włożyli ná głowę je°/ y płaßczem ßárłatowym 3 przyodziáli go. ♣ A mowili: Bądź pozdrowiony Krolu Zydowski! y 4 bili go laſkámi. ♣ Y záśie wyßedł Piłat ná dwor/ y rzekł im; Oto go wam wywiodę ná dwor / ábyśćie wiedzieli/ iż w nim żadney winy nie znájduję.

5 TEdy JEzus wyßedł ná dwor niosąc onę ćierniową koronę/ y on płaßcz ßárłatowy/ y rzekł im *Piłát;* Oto człowiek! ♣ A gdy go 6 ujrzeli Przednieyßy Kápłáni y słudzy *ich,* záwołáli mowiąc; Ukrzyżuj/ ukrzyżuj *go*! Rzekł im Piłat: Weźmićie go wy / á ukrzyżujćie: boć ja w nim żadney winy nie znájduję.

7 Odpowiedzieli mu Zydowie: ♣ Myć Zakon mamy/ y według Zakonu náßego b ma umrzeć: bo śię c czynił 8 Synem Bożym. ♣ A gdy Piłat usłyßał te słowá/ bárziey śię ulękł. 9 ♣ Y wßedł záśię do Ratußá/ y rzekł do JEzusá: Zkądżeś ty jest? Lecz mu JEzus nie dał odpowiedźi. ♣ 10 Tedy mu rzekł Piłat: Nie mowiß ze mną? Nie wieß iż mam moc ukrzyżowáć ćię/ y mam moc wypuśćić ćię? Odpowiedział JEzus: ♣ 11 Nie miałbyś żadney mocy náde mną / by nie było d dána z gory: Przetoż kto mię tobie wydał/ większy grzech ma. 12 Od tąd Piłat stárał śię o to/ *jákoby* go wypuśćił. Lecz Zydowie wołáli/ mowiąc: Jesli go wypuśćiß/ nie jesteś przyjaćielem Cesárſkim. ♣ Káżdy *bowiem* co śię e Krolem czyni/ sprzećiwia śię Cesárzowi. 13 ♣ A przetoż Piłat usłyßawßy te słowá/ wywiodł JEzusá ná dwor/ y śiadł ná stolicy/ ná mieyscu

- a Mátt. 27.26. Márk. 15.15.
- b 3 Moj. 24.15.
- c Janá. 5. 18. y 10,33
- d Rzym. 13. 1.
- e Dźiej. 17. 7.

ktore zowią Lithostrotos / á po Zydowsku Gábbáthá. 14 ♣ A było to w dźień Przygotowánia przed Wielkanocą około ßostey godźiny/ y rzekł *Piłat* Zydom: Oto Krol wáß! 15 ♣ A oni záwołáli: Strać/ strać! Ukrzyżuj go! Rzekł im Piłat: Krolá wáßego ukrzyżuję? Odpowiedzieli Przednieyßy Kápłáni; Nie mamy Krolá/ tylko f Cesárzá. 16 ♣ Tedy im go g wydał/ żeby był ukrzyżowány.

17 Wźięli h Jezusá/ y wywiedli. A on niosąc krzyż swoj/ wyßedł ná ono mieysce/ ktore zwano/ Trupich i głow/ á po Zydowsku zowią *je,* Golgotá; 18 ♣ Gdźie go ukrzyżowáli. ♣ A z nim drugich dwu/ z obu stron: á w pośrzodku Jezusá. 19 ♣ Nápisał też Piłat y napis/ y postáwił nád krzyżem. A było nápisano: JEzus Názárenski, Krol Zydowski. 20 ♣ A ten napis czytáło wiele Zydow: bo blisko miástá ono mieysce/ gdźie był ukrzyżowány JEzus. A było nápisano po Zydowsku/ po Grecku/ po Łácinie. 21 ♣ Tedy rzekli Piłatowi Przednieyßy Kápłáni Zydowscy: Nie piß Krol Zydowski: ále iż on powiádał; Jestem Krolem Zydowskim. 22 ♣ Odpowiedział Piłat: Com nápisał/ *tom* nápisał.

23 A Gdy żołnierze k JEzusá ukrzyżowáli/ wźięli ßáty jego/ (y uczynili cztery częśći/ káżdemu żołnierzowi część) y suknią. A byłá tá suknia nie ßyta: *ále* od wierzchu wßystká dźiána. 24 ♣ Tedy rzekli jedni do drugich: Nie krajmy jey/ ále o nię rzućmy losy/ czyja ma być. Aby śię pismo wypełniło/ ktore mowi: Podźielili l miedzy śię ßáty moje/ á o odźienie moje los miotáli. To tedy uczynili żołnierze.

25 A Stały podle krzyżá m JEzusowego/ mátká jego/ y śiostrá mátki jego/ Márya *żoná* Kleofáßowa/ y Márya Mágdálená. 26 ♣ Tedy JEzus ujrzawßy mátkę/ y ucznia ktorego n miłował/ tuż stojącego/ rzekł mátce swojey: Niewiásto/ oto syn twoj. 27 ♣ Potym rzekł uczniowi: Oto mátká twoja. ♣ A od oney godźiny wźiął ją *on* uczeń do śiebie.

28 POtym wiedząc JEzus iż śię już wßystko wykonáło/ áby śię

- f 1 Moj. 49.10.
- g Mátt. 27.26.
- h Mátt. 27.31. Márk. 15.21. Luká. 23.26.
- i Zyd. 13.12.
- k Mátt. 27.35. Márk. 15.14. Luká. 23.34.
- l Psalm. 22.19.
- m Mátt. 27.61. Márk. 15.40. Luká. 13.34.
- n Janá. 13.25. y 20.2. y 21.7.

o wypełniło pismo/ rzekł; Prágnę.
29 A było tám naczynie postáwione octu pełne. Tedy oni p nápełniwszy gębkę octem/ á obłożywszy hisopem/ podáli do ust jego.
30 A gdy JEzus skosztował octu/ rzekł; Wykonáło q się. A náchyliwszy głowę/ oddał r Duchá.
31 TEdy Zydowie / áby ciáłá ná krzyżu ná Sábbát niezostáły/ poniewaź był dźień Przygotowánia; (ábowiem był wielki on dźień Sábbátu) prośili Piłatá/ áby im goleni połamano / y zdjęto je.
32 Przyszli tedy żołnierze: á pierwszemu wprawdźie złamáli goleni / y drugiemu ktory z nim był ukrzyżowány:
33 Ale do JEzusá przyszedszy/ gdy ujrzeli że juź umárł/ nie łamáli goleni jego.
34 Lecz jeden z żołnierzow włocznią otworzył bok jego; á zárázem wyszłá krew y wodá.
35 A ten co to widźiał/ świadczył o tym/ y prawdźiwe jest świádectwo jego: á on wie/ iż prawdę powiáda/ ábyście wy wierzyli.
36 Abowiem śię to stáło / áby śię wypełniło pismo; s Kość jego nie będźie złamána.
37 Y záśię drugie pismo mowi; Ujrzą t kogo przebodli.
38 A Potym prośił Piłatá u Jozef z Arymátyey / (ktory był ucżniem JEzusowym/ ále x tájemnym / dla bojáźni Zydowskiey) áby zdjał ćiáło Jezusowe. Y pozwolił Piłat. Szedł tedy y zdjał ćiáło JEzusowe.
39 Przyszedł y też y Nikodem (ktory był przed tym przyszedł w nocy do Jezusá) niosąc zmieszánę Myrry y Aloes/ około stá funtow.
40 Wźięli tedy ćiáło JEzusowe/ y uwinęli je w prześćierádłá z onymi rzeczámy wonnymi/ jáko jest zwyczaj Zydom u márte chowáć.
41 A był ná onym miejscu/ gdźie był ukrzyżowány/ ogrod: á w ogrodźie grob nowy/ w ktorym jeszcże nikt nie był położony.
42 Przetoż tám dla dniá przygotowánia Zydowskiego/ iż on grob był blisko/ położyli JEzusá.

o Psalm 69.12. p Mátt. 27.48. q Iana. 17.4. r Luka. 23.46. s 2 Moj. 12.49. 4 Moj. 9.22. t Zách. 12.10. u Mátt. 27.57. Márk. 15.42. x Iana. 12.42. y Iana. 3.2. y 7.50.

ROZDZIAL XX.

Márya o zmartwychwstániu Pańskim ucżniom dáłá znáć. 3. Piotr y Jan poszli do grobu. 15. PAn śię pokazał Máryey. 19 Y dźiesiąći ucżniom. 26. Znowu zá tydźień kwoli Tomaszowi. 30. W piśmie świętym mamy tyle ile nam do zbáwienia potrzebá.

1 A Pierwszego dniá po a Sábbáćie/ Márya Mágdáleną przyszłá ráno do grobu/ gdy jeszcże było ćiemno/ y ujrzáłá kámień odwálony od grobu.
2 Y bieżáłá á przyszłá do Symoná Piotrá/ y do onego drugiego ucżniá ktorego miłował b JEzus/ y rzekłá im: Wźięli PAná z grobu; á nie wiemy gdźie go położyli.
3 Tedy c wyszedł Piotr/ y on drugi ucżeń/ á szli do grobu.
4 Y bieżeli obá społem; ále on drugi ucżeń wyśćignał Piotrá/ y pierwey przyszedł do grobu.
5 A náchyliwszy śię / ujrzał leżące prześćierádłá: wszákże tám nie wszedł.
6 Przyszedł też y Symon Piotr idąc zá nim/ y wszedł w grob/ y ujrzał prześćierádłá leżące:
7 Y chustkę ktora byłá ná głowie jego; nie z prześćierádły położoną/ ále z osobná ná jednym miejscu zwiniona.
8 Potym wszedł y on drugi ucżeń/ ktory był pierwey przyszedł do grobu; y ujrzał/ á uwierzył.
9 Abowiem jeszcże nie rozumieli pismá/ iż miał d zmartwychwstáć.
10 Y odeszli záś oni ucżniowie do domu.
11 A Le Márya stáłá e u grobu ná dworze płácząc. A gdy płákáłá/ náchyliłá śię w grob.
12 Y ujrzáłá dwu Aniołow w bieli śiedzących; jednego u głowy/ á drugiego u nog/ tám gdźie było położono ćiáło JEzusowe.
13 Ktorzy jey rzekli; Niewiásto/ cżemu płáczesz? Rzekłá im; Iż wźięli PAná mego/ á nie wiem gdźie go położyli.
14 A to rzekszy/ obroćiłá śię ná zad/ y ujrzáłá f JEzusá stojącego: lecż nie wiedźiáłá iż JEzus był.
15 Rzekł jey JEzus: Niewiásto/ cżemu płáczesz? kogo szukasz? A oná mniemájąc żeby był ogrodnik/ rzekłá mu: PAnie/ jesliś go ty wźiął/ powiedz mi gdźieś go położył/ á ja go wezmę.
16 Rzekł jey JEzus: Márya. Ktora obroćiwszy śię/ rzekłá mu; Rábboni: co śię wykłada/ Náucżyćielu.
17 Rzekł jey JEzus;

a Mátt. 28.1. Márk. 16.1. Luka. 24.1. b Iana. 13.23. y 21.7. c Luka. 24.12. d Psalm 16.10. Ezái. 53.8. Ionasz. 2.1. Luka. 24.46. Dźiej. 13.35. y 17.3. e Mátt. 28.1. Márk. 16.5. f Mátt. 28.9. Márk. 16.9.

Nie dotykaj śię mnie/ bom jeszcze nie wstąpił do Ojcá mego ; ále idź do bráći mojey/ á powiedz im: Wstępuję do Ojcá mego g y Ojcá wászego ; y do Bogá mego y Bogá wászego. 18 ♣ Tedy przyszłá Márya Mágdálená h/ oznájmując ucżniom że widźiáłá PAná/ á że jey to powiedźiał.

19 A Gdy był wieczor dniá onego i pierwszego po Sábbáćie / á drzwi były zámknione/ gdźie byli ucżniowie zgromádzeni dla bojáźni Żydowskiey/ przyszedł JEzus/ y stánął w pośrzodku nich, y rzekł im ; 20 Pokoj wam. ♣ A to rzekszy/ pokazał im ręce y bok swoj. Y urádowáli śię ucżniowie k ujrzawszy PAná. 21 ♣ Rzekł im záśię JEzus : Pokoj wam. Jáko mię l posłał Oćiec/ ták y Ja was posyłam. 22 ♣ A to rzekszy/ tchnął *ná nie*, y rzekł im ; Weźmiećie Duchá Swiętego. 23 ♣ Ktorymkolwiek m grzechy odpuśćićie/ będą im odpuszczone / á ktorymkolwiek zátrzymaćie/ będą zátrzymáne.*

24 A Tomasz jeden ze dwunaśći/ ktorego zowią Dydymus/ nie był z nimi/ gdy był przyszedł JEzus. ♣ 25 Y rzekli mu drudzy ucżniowie: Widźieliśmy PAná. Ale im on rzekł ; Jeśli nie ujrzę w ręku jego znákow gwoźdźi/ á nie włożę pálcá mego w znáki gwoźdźi/ y nie włożę ręki mojey w bok jego/ nie uwierzę. 26 ♣ A po ośmi dni/ byli záśię ucżniowie jego w domu/ y Tomasz z nimi : Y przyszedł JEzus gdy były drzwi zámknione/ á stánął w pośrzodku *nich*, y 27 rzekł ; Pokoj wam. ♣ Potym rzekł Tomaszowi : Włoż sám pálec twoj/ á oglądaj ręce moje ; y ściągni rękę twoję/ y włoż n ją w bok moj : á nie bądź niewiernym/ ále wiernym. 28 ♣ Tedy odpowiedźiał Tomasz y rzekł mu ; PAn moj/ y Bog moj. ♣ 29 Rzekł mu JEzus ; Żeś mię ujrzał *Tomaszu*, uwierzyłeś: Błogosłáwieni o ktorzy nie widźieli/ á uwierzyli. 30 ♣ Wiele y p innych cudow uczynił JEzus przed oczymá ucżniow swojich/ ktore nie są nápisáne w tych kśięgách. 31 ♣ Ale te są nápisáne/ ábyśćie wierzyli/ że Jezus jest Chrystus Syn Boży : á żebyśćie wierząc/ żywot mieli w Imieniu jego.*

g Janá. 16.16. h Mátt. 28. 8. Márk. 16. 8. Luka. 24. 9. E. ná N. I. po Wielkiey nocy. i Márk. 16.14. Luka. 24.36. 1 Kor. 15. 5. k Janá. 16.22. l Ezái. 61. 1. E. ná dźień S. Tomaszá. m Mátt. 16.19. n 1 Jan. 1. 1. o 1 Piotr 1. 8. p Janá. 21.25.

ROZDZIAŁ XXI.

PAn śię pokazał Apostołom towięcym ryby. 6. Ktorego oni w cudownym obłowie ryb poználi. 15. PAn Piotrowi; ktory trzykroć wyznał że go miłuje, zlećił páśienie owieczek swojich. 18. Temuż jáko śmierćią miał umrzeć, opowiedźiał.

1 Potym śię záś ukazał JEzus ucżniom u morzá Tyberyádskiego : á ukazał śię ták. 2 ♣ Byli pospołu Symon Piotr/ y Tomasz ktorego zowią Dydymus y a Nátánáel/ ktory był z Kány Gálilejskiey y synowie b Zebedeuszowi/ y drudzy dwá z ucżniow jego. 3 ♣ Rzekł im Symon Piotr ; Pojdę ryby łowić. Mowią mu ; Pojdźiemy y my z tobą. Y szli/ y wnet wstąpili w łodź : á oney nocy nic nie pojmáli.

4 A Gdy już było ráno/ stánął JEzus ná brzegu: wszákże nie wiedźieli ucżniowie/ żeby był JEzus. 5 ♣ Rzekł im tedy JEzus; Dźieći/ á máćież co jeść? Odpowiedźieli mu: 6 Nie mamy. ♣ A on im rzekł ; Zápuśććie c śieć po práwey stronie łodźi/ á znajdźiećie. Y zápuśćili : a już dáley nie mogli jey ćiągnąć przed mnostwem ryb. 7 ♣ Y rzekł on uczeń/ ktorego d miłował JEzus/ Piotrowi ; PAn jest. Symon tedy Piotr usłyszawszy iż PAn jest/ przepásał śię koszulą/ (ábowiem był nági) y rzućił śię w morze. 8 ♣ A drudzy záśię ucżniowie przyszli w łodźi ; (bo nie dáleko było od brzegu/ ále jákoby ná dwu set łokiet) ćiągnąc śieć z rybámi. 9 ♣ A gdy wystąpili ná brzeg/ ujrzeli węgle náłożone/ y rybę ná nim leżącą/ y chleb. 10 ♣ Rzekł im JEzus : Przynieśćie z tych ryb ktoreśćie e teraz pojmáli. 11 ♣ Wstąpił tedy Symon Piotr/ y wyćiągnął śieć ná źiemię / pełną wielkich ryb ; *Ktorych było* sto pięćdźieśiąt y trzy : á choć ich ták wiele było/ nie zdárłá śię śieć. 12 ♣ Rzekł im JEzus: Podźćie/ obiedwajćie. A żaden z ucżniow nie śmiał go pytáć ; Ty ktoś jest/ wiedząc że jest PAn. 13 ♣ Tedy przyszedł JEzus/ y wźiął on chleb/ y dał im: tákże y rybę. 14 ♣ A toć już trzeći raz ukazał śię

a Jana. 1. 47. b Mátt. 4. 21. Márk. 1. 19. c Luka. 5. 4. d Janá. 13.23. y 19.26 y 20. 2. e Luka. 24.41.

JEzus uczniom swojim po zmartwychwstániu.

15 A Gdy obiad odpráwili / rzekł JEzus Symonowi Piotrowi? Symonie Jonaszow / miłujesz mię więcey niżeli ci? Rzekł mu ; Ták jest PAnie / ty wiesz że cię miłuję. Rzekł mu; Páś-że báránki moje. ✣ 16 Rzekł mu zásię powtore ; Symonie Jonaszow / miłujesz mię? Rzekł mu : Ták *jest* PAnie / ty wiesz że cię miłuję. Rzekł mu ; Páś-że Owce moje. ✣ 17 Rzekł mu potrzecie; Symonie Jonaszow / miłujesz mię? Y zásmućił się Piotr / że mu potrzećie rzekł ; Miłujesz mię? Y odpowiedźiał mu: PAnie ty wszystko f wiesz / ty znasz że cię miłuję. ✣ 18 Rzekł mu JEzus: Páś-że owce moje. ✣ Záprawdę záprawdę powiádam g tobie : Gdyś był młodszym / opásowałeś się / y chodźiłeś kędyś chćiał : lecz gdy się zstárzejesz / wyćiagniesz ręce twoje ; á inny cię opásze / y poprowádźi gdźiebyś nie chćiał. ✣ 19 A to powiedźiał dawájac znáć / jáką śmierćią miał uwielbić Bogá. A to powiedźiawszy / rzekł mu : Podź zá mną.

20 A Piotr obroćiwszy się / ujrzał onego uczniá ktorego miłował JEzus / pozad idacego ; ktory się też był położył przy wieczerzy ná pierśiách jego / y rzekł był : PAnie / ktoryż jest ten co ćię wyda? ✣ 21 Tego ujrzawszy Piotr / rzekł JEzusowi : PAnie / á ten co? ✣ 22 Rzekł mu JEzus ; Jeslibym chćiał żeby on został áż przydę / co tobie do tego? Ty podź zá mną. ✣ 23 Y wyszłá tá powieść miedzy bráćią / żeby on u[illegible] rzeć nie miał. Lecz mu nie[illegible] zus / iż nie miał umrzeć [illegible] Jesli chce / áby został áż [illegible]dę / coż tobie do tego? ✣ 24 Tenći jest on uczeń / ktory świadczy o tym / y to nápisał : á wiemy że prawdźiwe jest świádectwo jego.

25 JEst też jeszcze y innych wiele h rzeczy, ktore czynił JEzus ktore gdyby miały być wszystkie zosobná spisáne / tuszę iż y sam świat nie mogłby ogárnać Kśiag / ktoreby nápisáne były. Amen.

f Janá. 16.30.
g Janá. 13.36. Dźiej. 12. 5. 2 Piotr 1. 14.
h Janá. 20.30.

DZIEJE SWIETYCH APOSTOLOW.

TE Kśięgi Dźiejow Apostolskich / opisuja co S S. Apostołowie / częśćia wszyscy / częśćia niektorzy miánowićie / S. Piotr / Jan / Jákub y Páwel / y inszy mężowie pobożni / Szczepan / áż y Bárnábasz / pámiatki godnego w Kośćiele Bożym czynili y ćierpieli / záraz po w Niebowstapieniu PAńskim / po obrániu S. Máćiejá ná Apostolstwo / y po przyjśćiu Duchá S. A naprzod co czynili y ćierpieli w Jeruzalem / co się zámyka w pierwszych. 7. rozd. w Sámárycy w rozd. 8. w Dámászku / w Lyddźie y w Joppie. w rozd. 9. w Cezáryey w rozd. 10. y 11. Znowu w Jeruzalem w Rozd. 12. 15. Co S. Páwel ná wielu miejscách czynił y ćierpiał / o czym od 13. rozd. áż do końcá. Oprocz tego / że w tych Kśięgách jest skarb kosztowny utájony : Miánowićie. I. Artykuły wiáry nászey Chrześćiáńskiey / o zmartwychwstániu / w Niebowstapieniu / ná práwicy Bożey uśiedzeniu Chrystusá PAná / y o zesłániu Duchá S. O zniesieniu Ceremoniey Zakonu Bożego y rozności miedzy ludźmi y pokármy / przez Ewángelia: O nagłownieyszey náuce Chrześćiáńskiey : Jáko wszyscy ludźie / Żydźi y Pogáni pod Stárym y Nowym Testámentem nie przez uczynki Zakonne / ále tylko przez łáskę sámego Chrystusá PAná uspráwiedliwieni y zbáwieni bywája / o czym w rozd. 15. v. 11. II. Spełnienie dawnych obietnic Bożych o powołániu Pogánow do Kośćiołá Bożego / y wylaniu Duchá S. ná wszelkie ćiáło / o obronie Kośćiołá B. od wszelákich nieprzyjaćioł / o rzadźie y zátrzymániu jego / áż do końcá. III. Pierwszy poczatek Kośćiołá Bożego jáko był nie znáczny : ále potym przez usługę Apostołow po świećie był rozszerzony. IV. Wizerunk Kośćiołá Apostolskiego : gdźie wszystko co do náuki y obyczájow náleżáło w dobrym porzadku było. Tákże wiele znácznych cudow ktorymi się ztwirdzáłá náuká S. Apostołow. V. Wiele przykłádow / z ktorych Słudzy Boży uczyć się moga jáko Pismo S. wykłádáć / Urząd swoj przećiwko wszystkim odpráwowáć / y jáko we wszystkich spráwách około rzadu Kośćiołá Bożego sobie postępowáć mája.

ROZDZIAŁ I.

* *Przedmowá S. Lukaszá.* 5. *Rozmowá Chrystusá PAná z Apostoły.* 9. *Historya o Wniebowstąpieniu Páńskim.* 12. *Apostołow do Jeruzalem śię wrocenie.* 15. *Kazánie S. Piotrá.* 18. *Y ná miejsce Judaszowe.* 23. *obránie S. Máćiejá.*

1 PIerwsze wpráwdźie Księgi nápisałem/ a Teofile! o wszystkim co począł Jezus y czy- 2 nić y uczyć: áż do dniá onego/ ktorego dawszy rozkazánie Apostołom ktore był przez Duchá S. 3 obrał/ wźięty jest wzgorę. Ktorym też sámego śiebie b po męce swojey żywym stáwił/ w wielu niewątpliwych dowodách/ przez czterdźieśći dni ukázując śię im/ y mowiąc o 4 krolestwie Bożym. A zgromádźiwszy je/ przykazał c im áby nie odchodźili z Jeruzalem: ále iżby czekáli obietnice Ojcowskiey: o ktorey śćie *mowi,* słyszeli ode mnie. 5 Abowiem ći Jan chrzćił e wodą: ále wy będźiećie ochrzczeni f Duchem Swiętym 6 po nie wielu tych dni. A ták oni zszedszy śię/ pytáli go mowiąc: PAnie/ izali w tym g czáśie náprawisz 7 krolestwo Izráelskie? Lecz on rzekł do nich: Nie wászá *rzecz* h jest znáć czásy y chwile/ ktore Oćiec w swojey 8 mocy położył. Ale przyjmiećie moc Duchá Swiętego/ ktory przyjdźie ná was: y będźiećie mi i świádkámi y w Jeruzalem/ y we wszystkiey Judskiey ziemi/ y w Samáryey áż do ostátniego *krájá* ziemie. 9 A to rzekszy/ gdy oni pátrzáli/ wzgorę k podniesiony jest: á obłok wźiął go od 10 oczu ich. A gdy zá nim do niebá idącym pilnie pátrzáli/ oto dwá mężowie stánęli przy nich w białym o- 11 dźieniu/ Y rzekli: Mężowie Gálileyscy/ przecz stoićie pátrząc w niebo? Ten JEzus ktory wzgorę wźięty jest od was do niebá/ ták przyjdźie jákośćie l go widźieli idącego do niebá.*

12 TEdy śię wroćili do Jeruzalem od gory/ ktorą zowią Oliwną/ ktora jest blisko Jeruzalem/ májąc 13 drogi *przez jeden* Sábbát. A gdy weszli/ wstąpili ná sále/ gdźie mieszkáli: Piotr/ y Jákub/ y Jan/ y Andrzey/ y Filip/ y Tomasz/ Bártłomiey/ y Mátteusz/ Jákub Alfeuszow/ y Symon Zelotes/ y Judás 14 Jákubow. Ci wszyscy trwáli jednomyślnie ná modlitwie y prośbách/ z żonámi/ y z Máryą mátką JEzusową/ y z bráćią jego.

15 A Wonej dni/ powstawszy Piotr w pośrzodku uczniow/ rzekł; (á był poczet osob wespoł zgromádzonych około stá y dwudźiestu.) 16 Mężowie bráćia/ muśiáło śię wypełnić ono pismo/ ktore opowiedźiał Duch Swięty przez ustá m Dawidowe o Judaszu/ ktory był wodzem tych n co pojimáli JEzu- 17 sá: Bo był policzony z námi/ y dostał był cząstki tego usługowánia. 18 Tenći wprawdźie otrzymał rolą p z zapłáty niespráwiedliwośći: á obieśiwszy śię/ q rozpukł śię ná poły/ y wypłynęły wszystkie wnę- 19 trzności jego. Y było to jáwno wszystkim mieszkájącym w Jeruzalem/ ták iż názwano onę rolą własnym ich językiem/ Akeldámá; to 20 jest/ rola krwie. Abowiem nápisano w Księgách Psálmow; Niechaj będźie mieszkánie r jego puste/ á niech nie będźie ktoby w nim mieszkał/ á biskupstwo jego niech s weźmie in- 21 ny. Potrzebá t tedy/ áby jeden z tych mężow ktorzy z námi bywáli po wszystek czás/ ktorego PAn JE- 22 zus przebywał miedzy námi/ Począwszy od chrztu Janowego/ áż do tego dniá/ ktorego jest wźięty wzgorę od nas/ był z námi świádkiem 23 zmartwychwstánia jego. Y postáwili dwu; Jozefá/ ktorego zwano Bársábaszem/ ktorego też názywano Justem; y Máćieja. 24 A modląc śię mowili: Ty PAnie ktory znasz sercá u wszystkich/ okaż z tych dwu 25 jednego/ ktoregoś obrał/ Aby przyjął cząstkę usługowánia tego/ y Apostolstwá/ z ktorego wypadł Judasz/ áby odszedł ná miejsce swoje. 26 Y rzućili losy ich. Y padł los ná Máćieja: á przyłączony jest spolnym zdániem do jedenastu Apostołow.*

I. E. *ná dźień w Niebowstąpienia Páńskiego.* a *Janá.* 20.21. b *Márk.* 16.14. *Janá.* 20.23. 1 *Kor.* 15.5. c *Luk.* 24.49. d *Jan.* 14.26. e *Mátt.* 3.11. *Márk.* 1.8. *Luká.* 3.16. *Janá.* 1.26. f *Ezái.* 44.3. *Dźiej.* 2.1. y11.16 y19.4 g *Luk.* 24.12. h *Mátt.* 24.36. i *Luká* 24.48. *Janá.* 15.27. k *Luk.* 24.51. l *Dán.* 7.13. *Mátt.* 16.27. y25.31

Márk. 13.26. 1 *Tes.* 1.10. *Objáw.* 1.7. I. E. *ná dźień S. Máćiejá.* m *Psálm* 41.10. *Mátt.* 26.21. *Janá.* 13.18. n *Mátt.* 26.48. *Janá.* 18.3. o *Mátt.* 10.4. *Luká.* 6.16. p *Mátt.* 27.10. q *Mátt.* 27.5. r *Psálm* 69.16. s *Psálm* 109.8. t *Dźiej.* 6.3. u 1 *Sám.* 16.7. 1 *Kron.* 28.9. *Psálm* 7.10. *Jerem.* 11.20. y17.10 y20.12 *Luká.* 16.15

ROZDZIAŁ II.

Duch Swięty w ognistych języczkach zstąpił ná Apostoły. 8. Ktorzy rożnymi językámi mowili. 13. Potwarz pijáństwá Piotr S. zniosł. 16. A dáwßy o wßystkim spráwę. 22. JEzusá Messiaßem być uczył. 37. Słucháczom do pokuty usługował. 41. Ná co śię ich do trzech tyśięcy náwrociło.

1 A Gdy przyßedł a dźień piećdźieśiąty / byli wßyscy jednomyślnie pospołu. 2 Tedy śię stał z prętká z niebá ßum / jákoby przypadájącego wiátru gwałtownego; y nápełnił wßystek dom kędy śiedźieli. 3 Y ukazáły śię im rozdźielone języki ná kßtałt ogniá / ktory uśiadł ná káżdym z nich. 4 Y nápełnieni b są wßyscy Duchem Swiętym / á poczęli mowić c innymi językámi / jáko im Duch on dawał wymawiáć. 5 A byli w Jeruzalem mießkájący Zydowie mężowie nabożni z káżdego narodu tych ktorzy są pod niebem. 6 A gdy śię stał ten głos / zeßło śię mnostwo ludźi; y ztrwożyli śię / iż je słyßał káżdy z nich mowiące własnym językiem swojim. 7 Y zdumiewáli śię wßyscy / y dźiwowáli śię mowiąc jedni do drugich: Izali oto ći wßyscy ktorzy mowią/ nie są Gálilejczycy? 8 A jákoż my od nich słyßymy káżdy z nas swoj własny język / w ktorymeśmy śię urodźili? 9 Pártowie/ y Medowie/ y Elámitowie/ y ktorzy mießkamy w Mezopotámiey/ w Judskiey źiemi / y w Káppádocyey/ w 10 Poncie y w Azyey: W Frygiey y w Pámfyliey/ y Egipćie / y w stronách Libiey / ktora jest podle Cyreny / y przychodniowie Rzymscy: Zydowie / y nowo náwroceni: 11 Kreteńczycy/ y Arábczycy/ słyßymy je mowiące językámi náßymi wielkie spráwy Boże. 12 Y zdumiewáli śię wßyscy / y dźiwowáli śię / mowiąc jeden do drugiego: Coż to wżdy ma być? 13 Lecz drudzy náśmiewájąc śię mowili: Ci śię młodym winem popili. *

14 A Stánąwßy Piotr z jedenaśćią / podniosł głos swoj / y przemowił do nich: Mężowie Judscy / y wßyscy ktorzy mießkaćie w Jeruzalem / niech wam to jáwno będźie / á przyjmićie w uszy słowá moje. 15 Abowiem nie są ći/ jáko wy mniemaćie / pijáni: gdyż dopiero jest trzećia ná dźień godźiná: 16 Ale to jest ono co przepowiedźiano przez Proroká d Joelá: 17 Y będźie w ostátecżne e dni (mowi BOG) Wyleję z Duchá mego ná wßelkie ćiáło: á prorokowáć będą synowie wáßy y corki wáße: á młodźieńcy wáßy widzenia widźieć będą; á stárcom wáßym sny śię śnić będą. 18 Náwet w one dni / ná sługi moje y ná służebnice moje/ wyleję z Duchá mego / y będą prorokowáć. 19 Y ukażę cudá ná niebie wzgorę / y známioná ná źiemi nisko / krew / y ogień/ y párę dymu. 20 Słońce f śię obroći w ćiemność / á księżyc w krew / przed tym niż przyjdźie on dźień PAński wielki y znácżny. 21 Y stánie śię / że ktokolwiek wzywał g Imienia PANskiego zbáwion będźie.

22 Mężowie Izráelscy / słuchájćie słow tych. JEzusá onego Názáreńskiego / męża od Bogá wystáwionego u was mocámi y cudámi/ y známionámi / ktore czynił Bog przezeń w pośrzodku was / jáko y wy sámi wiećie: 23 Tego zá ułożoną rádą y przejrzeniem Bożym wydánego wźiąwßy / á przez ręce h niezbożnikow ukrzyżowawßy / zábiliśćie: 24 Ktorego i Bog wzbudźił/ rozwiązawßy boleśći śmierći; jákoż było to nie podobna / áby od niey miał być zátrzymány. 25 Abowiem o nim mowi Dawid: Upátrowałem k záwżdy PAná przed oblicżem mojim; bo mi jest po práwicy / ábym nie był wzruszony. 26 Przetoż rozweseliło śię serce moje/ y rozrádował śię język moj: nádto / y ćiáło moje odpocżynie w nádźiejey. 27 Abowiem nie zostáwiß duße mojey w grobie / á nie dasz świętemu twojemu oglądáć skáżenia. 28 Oznájmiłeś mi drogi żywotá/ á nápełniß mię rádośćią przed oblicżem twojim. 29 Mężowie bráćia / mogę bespiecżnie mowić do was o Pátryárße Dawidźie / iże l umárł / y po-

śię

LE. ná Niedźi. Swięteczną
a 3 Moj. 23.16. 5 Moj. 16. 9.
b Dźiej. 11.15. y 19. 6.
c Dźiej. 10.46.
d Ioel. 2. 28.
e Ezái. 44. 3. Ezech. 36.27. Zách. 12.10. Iand. 7. 38.
f Ioel. 2. 31. y 3.15. Amos. 8. 9. Mich. 3. 6.
g Ioel. 2. 32. Rzym. 10.13.
h Dźiej. 5. 30.
i Dźiej. 10.40.
k Psalm. 16. 8.
l 1 Krol. 2. 10.

grzebiony jest/ á grob jego jest u nas áż do dniá dźiśieyszego. 30 ✣ Będąc tedy m Prorokiem/ y wiedząc że mu śię Bog obowiązał przyśięgą/ iż z owocu biodr jego/ według ćiáłá miał wzbudźić Chrystusá/ á posádźić ná stolicy jego. 31 ✣ To przeglądájąc / powiedźiał o zmartwychwstániu Chrystusowym / iż nie zostáłá duszá jego w grobie / áni n ćiáło jego widźiáło skáżenia. 32 ✣ Tegoć JEzusá wzbudźił Bog : czego my wszyscy o jesteśmy świádkámi. 33 ✣ Prawicą tedy Bożą bedąc p wywyższony / á obietnicę Duchá Swiętego wźiąwszy od Ojcá/ wylał to co wy teraz widźićie y słyszyćie. 34 ✣ Abowiemći Dawid nie wstąpił do niebá / lecz sam powiáda ; Rzekł q PAN PAnu memu/ śiądź po práwicy mojey: 35 ✣ Aż położę nieprzyjaćioły twoje podnożkiem nog twojich. 36 ✣ Niechaj że tedy wie zápewne wszystek dom Izráelski / że go Bog y PAnem y Chrystuzem uczynił/ tego JEzusá / ktoregośćie wy ukrzyżowáli.

37 A To słysząc / przeráżeni są r ná sercu / y rzekli do Piotrá y do innych Apostołow ; Coż mamy czynić s mężowie bráćia? 38 ✣ Tedy Piotr rzekł do nich ; Pokutujćie / á ochrzći śię káżdy z was w Imieniu JEzusá Chrystusá / ná odpuszczenie grzechow; á weźmiećie dar duchá Swiętego. 39 ✣ Abowiemći wam tá obietnicá należy / y dźiatkom wászym/ y wszystkim ktorzy dáleko są , ktorekolwiek powołał PAn Bog nász. 40 ✣ Y wielą inszych słow oświadczał śię / y nápominał je mowiąc ; Wybawćie śię od tego rodzáju przewrotnego. 41 ✣ Ktorzy tedy wdźięcznie przyjeli słowá jego / ochrzczeni są : y przystáło dniá onego dusz około trzech tyśięcy.

42 Y Trwáli w náuce Apostolskiey y w społeczności / y w łamániu chlebá/ y w modlitwách. 43 ✣ Y przyszedł strách ná káżdą duszę/á wiele śię známion t y cudow przez Apostoły dźiáło. 44 ✣ A wszyscy ktorzy uwierzyli byli pospołu : y wszystkie rzeczy mieli spolne. 45 ✣ A ośiadłośći y májetnośći przedawáli ; y udźielali ich wszystkim / jáko komu było potrzebá. 46 ✣ A ná káżdy dźień trwájąc zgodnie w kośćiele / y chleb u łamiąc po domách / przyjmowáli pokarm z rádośćią / y w prostoćie serdeczney : 47 ✣ Chwaląc Bogá / y májąc łáskę u wszystkiego ludu. ✣ A Pan przydawał zborowi ná káżdy x dźień tych/ ktorzy mieli być zbáwieni.

m Psalm 132. 11.
n Psalm 16. 10. Dźiej. 13. 35.
o Jan. 15. 27. Dźiej. 1. 8.
p Márk. 16. 19. Filip. 2. 9.
q Psalm 110. 1. 1 Kor. 15. 25. Zyd. 1. 8. y 10. 12
r Zách. 12. 10.
s Luka. 3. 10. Dźiej. 9. 6.
t Márk. 16. 17. Dźiej. 5. 15.
u Dźiej. 20. 11.
x Dźiej. 5. 14 y 11. 11

ROZDZIAL III.

Piotr z Janem do Kośćiołá wstępując. 8. chromego uzdrowili. 9. Ludowi ná cud śię zchodzącemu, Piotr S. tájemnicę zbáwienia objáwił. 14. Ná niewdźięczność śię uskarżał. 17. Y do Pokuty lud nápominał.

1 A Piotr y Jan społem wstępowáli do Kośćiołá / w godźinę modlitwy dźiewiątą. 2 ✣ A mąż niektory bedąc a chromy / záraz z żywotá mátki swojey był noszony: ktorego ná káżdy dźień sadzano u drzwi kośćielnych / ktore zwano Piekne ; áby prośił jáłmużny od tych / ktorzy wchodźili do Kośćioł á 3 ✣ Ten ujrzawszy Piotrá y Janá/ że mieli wniść do Kośćiołá/ prośił ich o jáłmużnę. 4 ✣ A Piotr z Janem pilnie nań pátrząc / rzekli : Wejrzy ná nas: 5 ✣ Tedy on z pilnośćią pátrzał ná nie / spodźiewájąc śię co wźiąć od nich. 6 ✣ Y rzekł Piotr: Srebrá y złotá nie mam ; lecz co mam te dawam : w Imieniu b JEzusá Chrystusá Názáreńskiego / wstań á chodź. 7 ✣ A ująwszy go zá práwą rękę jego / podniosł go : á zárázem utwirdzone były nogi jego / y kostki. 8 ✣ Y wyskoczywszy/stánął y chodźił: á wszedł z nimi do Kośćiołá / chodząc y skacząc á chwaląc Bogá. 9 ✣ A widźiał go wszystek lud chodzącego y chwalącego Bogá. 10 ✣ Y poználi go/ iż to był / ktory dla jáłmużny śiadał u drzwi Pieknych kośćielnych : y nápełnieni są strachu y zdumienia nád tym/ co mu śię stáło.

11 A Gdy śię trzymał on chromy ktory był uzdrowiony Piotrá y Janá / zbieżał śię do nich wszystek lud c do przyśionká / ktory zwano Sálomonowym / zdumiáwszy śię. 12 ✣ Co widząc Piotr / przemowił do ludu : Mężowie Izráelscy / coż

a Dźiej. 14. 8.
b Dźiej. 4. 10.
c 1 Krol. 6. 3. Ianá. 5. 12. y 10. 23

śie temu dźiwujećie / ábo czemu śie nam ták pilnie przypátrujećie / jákobyśmy to własną mocą / ábo pobożnośćią uczynili / áby ten chodźił?
13 ✠ Bog d Abráhámow/y Izáákow/ y Jákobow / Bog Ojcow nászych/ uwielbił e JEzusá Syná swego/ ktoregośćie wy wydáli / y záprzeliśćie śie go przed twarzą Piłatową/ ktory go sądźił być godnym wypuszczenia.
14 ✠ A wyśćie f śie onego Swietego y spráwiedliwego záprzeli ; á prośiliśćie o mężobojcę / áby wam był dárowány.
15 ✠ Y zábiliśćie Dawcę żywotá/ktorego Bog wzbudźił od umárłych ; czego my świádkámi g jesteśmy.
16 ✠ A przez wiárę w Imię jego / tego ktorego wy widźićie y znaćie/ utwirdźiło Imię jego: wiárá mowię ktora przezeń jest/ dáłá temu to zupełne zdrowie przed obliczem was wszystkich.
17 ✠ Ale teraz bráćia/ wiem h żeśćie to z niewiádomośći uczynili/jáko y Kśiążętá wászy.
18 ✠ Lecz Bog co przez ustá wszystkich Prorokow i swojich przedpowiedźiał / iż CHrystus jego ćierpieć miał/ to ták ziśćił.
19 ✠ Przetoż pokutujćie/á náwroććie k śie / áby były zgłádzone grzechy wásze:gdyby przyszły czásy ochłody od oblicznośći Páńskiey/
20 ✠ A posłałby onego/ktory wam opowiedźiány jest/ JEzusá CHrystusá:
21 ✠ Ktorego zájiste muszą przyjąć niebiosá / aż do czásu náprawienia wszystkich rzeczy : co był przedpowiedźiał Bog przez ustá wszystkich świętych swojich Prorokow/od wieku.
22 ✠ Abowiem Mojżesz do Ojcow rzekł:Proroká wam wzbudźi l PAn Bog wász z bráći wászych/ jáko mnie ; onego słucháć m będźiećie we wszystkim / cokolwiek do was mowić będźie:
23 ✠ Y stánie śię/żekáżda duszá / ktoraby nie słucháłá tego Proroká / będźie wygłádzona z ludu.
24 ✠ Aleć y wszyscy Prorocy od Sámuelá / y od innych po nim / ile ich kolwiek mowiło / przepowiádáli tej te dni.
25 ✠ Wyśćie synámi n Prorockimi / y przymierza ktore postánowił Bog z Ojcy nászymi / mowiąc do Abráhámá ; A w naśieniu twojim o błogosłáwione będą wszystkie narody ziemie.
26 ✠ Wamći naprzod BOG / wzbudźiwszy Syná swego JEzusá / posłał go / áby wam błogosłáwił ; żeby śie kájdy z was odwroćił od złośći swojich.

d 2 Moj 3. 6. e Dźiej. 5. 31. Filip. 2. 9. f Mátt. 27.20. Márk. 15.11. Luká. 23.18. Iana. 18.40. g Iana. 15.27. Dźiej. 1. 8. y 2.52. h Jan. 16. 3. 1 Kor. 2. 1. 1 Tym. 1. 13. i Ezái 50. 6. y 53.4. k Mátt. 4. 17. 5 Moj 18.15. Dźiej. 7. 37. m Mátt 17. 5. Márk. 6. 7. n Rzym. 9. 4. o 1 Moj 12. 3. y 18.18 y 22.18 y 2 .4.

ROZDZIAL IV.

Piotr y Ian będąc pojimáni y stáwieni przed Rádą.7. śmiele o Chrystuśie świádectwo wydawáli.18. A będąc uwolnieni, PAnu Bogu śię modlili.32. Gdźie zgodá y miłość zobopolna wiernych śię opisuje.

1 A Gdy to oni mowili do ludu/ nádeszli ich Kápłáni/ y Hetmáni Kośćielni y Sáduceuszowie:
2 ✠ Obrażájąc śię iż uczyli lud/ á opowiádáli w JEzuśie powstánie od umárłych.
3 ✠ Y wrzućili ná nie ręce/ á podáli je do więźienia / áż do jutrá : bo już był wieczor.
4 ✠ A wiele z tych/ ktorzy one słowá słyszeli/uwierzyli : byłá liczbá mężow około pięći tyśięcy.
5 ✠ Y stáło śię náząjutrz / że śię zebráli Przełożeni ich y stárszy / y Náuczeni w piśmie
6 w Jeruzalem. ✠ Y Annasz Nawyższy Kápłan/y Káifasz/y Jan/y Alexánder ; y ile ich było z rodu nawyższych Kápłánow.
7 ✠ A postáwiwszy je w pośrzodku/pytáli ich : Ktorą a mocą / á ktorymeśćie to imieniem uczynili ?
8 Tedy Piotr będąc pełen Duchá Swiętego / rzekł do nich : Przełożeni ludu / y stárszy Izráelscy/
9 ✠ Ponieważ my dźiś mamy być sądzeni dla dobrodźiejstwá człowiekowi niemocnemu *uczynionego*, jákoby on był uzdrowiony :
10 ✠ Niech wam wszystkim wiádomo będźie / y wszystkiemu ludowi Izráelskiemu / że w Imieniu JEzusá b Chrystusá Názáreńskiego / ktoregośćie wy ukrzyżowáli/ ktorego Bog wzbudźił od umárłych ; przez tego ten stoji przed wámi zdrowym.
11 ✠ Tenći jest c kámień on wzgárdzony od was budujących / ktory śie stał głową węgielną.
12 ✠ Y niemász w żadnym innym zbáwienia. Abowiem niemász żadnego Imienia d pod niebem/ dánego ludźiom/przez ktorebyśmy mogli być zbáwieni.
13 ✠ Widząc tedy bespieczność Piotrowę y Janowę/ y zrozumiawszy / iż ludźmi byli nieuczo=

a Mátt. 21.23. b Dźiej. 3. 6. c Psalm 118. 22. Ezái 28,16. Mátt 21.42. Márk. 12.10. Luká. 20.17. Rzym 2. 33. 1 Piotr 2.6.7. d Mátt. 1. 21. Dźiej. 10.43.

uczonymi y prostakámi / dźiwowáli śię / y poználi je iż byli z JEzusem. 14 ✤ Widząc też onego człowieká z nimi stojącego ktory był uzdrowiony / nie mieli co przećiwko temu mowić. 15 ✤ A rozkazawszy im precz ustąpić z Rády / rádźili śię miedzy sobą / 16 ✤ Mowiąc : Coż e uczynimy tym ludźiom? Bo / że jáwny cud przez nie jest uczyniony/ to wszystkim mieszkájącym w Jeruzalemie wiádomo jest ; á nie możemy tego záprzeć. 17 ✤ Ale áby śię to więcey nie rozstawiáło miedzy ludźmi / zágroźmy im srodze / áby więcey w tym Jmieniu żadnemu człowiekowi nie mowili. 18 ✤ A záwoławszy ich/ zákazáli f im/ áby koniecznie nie mowili/ áni uczyli w Jmieniu JEzusowym. 19 ✤ Lecz Piotr y Jan odpowiedźiawszy/ rzekli do nich: Jesliż to spráwiedliwa przed obliczem Bożym / was ráczey słucháć g niż Bogá? Rozsądźćie. 20 ✤ Abowiem my nie możemy tego, cosmy widźieli y słyszeli / nie mowić. 21 ✤ A oni zágroźiwszy im, wypuśćili je / nic nie ználazszy jákoby je skaráć/ dla ludu / iż wszyscy chwalili Bogá zá to co śię było stáło. ✤ 22 Bo onemu człowiekowi było więcey niż czterdźieśći lat / nád ktorym śię stał ten cud uzdrowienia.

23 A Gdy je wypuszczono / przyszli do swojich / y oznájmili im cokolwiek do nich Przednieyszych Kápłáni y Stárszy mowili. 24 ✤ Ktorzy usłyszawszy to, jednomyślnie podnieśli głos swoj ku Bogu / y rzekli ; PAnie tyś jest Bog ktoryś h uczynił niebo y źiemię/ y morze / y wszystko co w nich jest. 25 ✤ Ktoryś Duchem Swiętym przez ustá Dawidá sługi swego powiedźiał ; Przecz się zburzyli i narodowie / á ludźie prozne rzeczy przemyśláli ? 26 ✤ Stáneli Krolowie źiemie / y Kśiążętá zebráły śię wespołek / przećiwko PAnu! y przećiwko pomázáńcowi jego. 27 ✤ Abowiem śię zebráli prawdźiwie k przećiwko Swiętemu Synowi twemu JEzusowi/ ktoregoś pomázał ; Herod y Pontski Piłat z Pogány/y z ludem Jzráelskim: 28 ✤ Aby uczynili / cokolwiek ręká twojá y rádá twojá przed tym postánowiłá/ 29 áby śię stáło. ✤ Przetoż teraz PAnie wejrzy ná pogrozki ich ; á daj sługom twojim że wszelkim l bespieczeństwem mowić słowo twoje. ✤ 30 Sćiągájąc rękę twoję / ku uzdrawiániu / y ku czynieniu známion y cudow przez Jmię Swiętego Syná twego JEzusá. 31 ✤ A gdy śię oni modlili/ zátrząsnęło śię ono m miejsce/ ná ktorym byli zgromádzeni : y nápełnieni są wszyscy n Duchem Swiętym / y mowili słowo Boże z spieczeństwem.

32 A Onego o mnostwá wierzących/ było serce jedno y duszá jedná : a żaden z májętnośći swojich nie zwał nic swojim własnym / ále mieli wszystkie rzeczy spolne. 33 ✤ A wielką mocą Apostołowie dawáli świádectwo o zmartwychwstániu PAná JEzusowym : y byłá wielka łáská p nád nimi wszystkimi. 34 ✤ Bo żadnego nie było miedzy nimi niedostátecznego. Gdyż ktorzykolwiek mieli q role / ábo domy / przedawájąc przynośili pieniądze zá to co poprzedáli. 35 ✤ Y kłádli przed nogi Apostolskie. ✤ Y rozdawano to káżdemu ilekomu było potrzebá.

36 TEdy Joses / ktory názwány był od Apostołow Bárnábaszem/ (co śię wykłada/ syn poćiechy) Lewitá/ z Cypru rodem / 37 ✤ Májąc rolą/ przedawszy ją, przedniosł pieniądze; y położył je u nog Apostolskich.

ROZDZIAL V.

Smierć Andniaszowá y żony jego. 12. Przez wiele cudow. 14. wiárá pomnożona. 18. Apostołowie z więźienia wybáwieni. 27. Znowu o Rády stáwieni. 35. Gámáliel ich rátuje. 40. Potym ubiczowáni bądąc. 41. Bogá chwalili.

1 A Mąż niektory imieniem Ananiasz/ z Sáfirą żoną swoją 2 przedał májętność. ✤ Y ujał nieco z onych pieniędzy / z wiádomośćią żony swojej / á przyniozszy część niejáką/ położył u nog Apostolskich: 3 ✤ Y rzekł Piotr ; Ananiaszu / przeczże Szátan nápełnił serce twoje / ábyś skłamał Duchowi Swiętemu/ y ujał z pieniedzy zá rolą ? 4 ✤ Jzali to coś miał nie twoje było ; á coś przedał / nie w twojey mocy zostawáło?

e Jan. 11.47.
f Dźiej. 5. 40.
g Dźiej. 5. 29.
h 1 Moj. 1. 2. 3. Psalm 102. 26.
i Psalm 2. 1.
k Mátt. 26. 3. Luka. 22. 2. Jan. 11. 47.
l Efez. 6. 19.
m Dźiej. 16. 26.
n Dźiej. 2. 4
o 1 Piotr. 3. 8.
p Zách. 12. 10.
q Dźiej. 1. 45.

Przecżżeś te rzecż przypuśćił do sercá twego? Nie zkłamałeś ludźiom/ále Bogu. 5 ♣ Tedy usłyszawszy Ananiasz te słowá/ padszy zdechł. Y przyszedł strách wielki ná wszystkie/ ktorzy to słyszeli. 6 ♣ A wstawszy młodźiency/ porwáli go; á wyniozszy/ pogrzebli.

7 Y Stáło się pochwili/ jákoby po trzech godźinách/ że y żoná jego nie widząc co się stáło/weszłá. 8 ♣ Y rzekł jey Piotr: Powiedz mi/ jesliśćie zá tyle te rolą przedáli? A oná rzekłá; Ták jest/zá tyle. 9 ♣ A Piotr rzekł do niey: Przecżżeśćie się z sobą zmowili/ ábyśćie kusili Duchá PAńskiego? Oto nogi tych/ktorzy pogrzebli mężá twego/ u drzwi są; y ćiebieć wyniosą. 10 ♣ Y pádłá záraz przed nogámi jego/ y zdechłá. A wszedszy młodźiency/ ználeźli ją umárłą; á wyniozszy/ pogrzebli ją podle mężá jey. 11 ♣ Y przyszedł strách wielki/ná wszystek Zbor/y ná wszystkie ktorzy to słyszeli.

12 Lecż przez ręce a Apostolskie dźiáło się wiele známion y cudow miedzy ludem: (A byli wszyscy jednomyślnie w przysionku b Sálomonowym; 13 ♣ A z innych żaden nie śmiał się do nich przyłącżyć; ále lud 14 wiele o nich trzymał: ♣ Y owszem przybywáło mnostwo wierzących 15 PAnu/mężow y niewiast.) ♣ Ták/ że y ná ulice wynośili chore/y kłádli je ná pośćielách y łożkách; áby przynamniey ćień Piotrá przychodzącego záćienił niektore z nich. 16 ♣ Schodźiło się też y mnostwo z okolicżnych miast do Jeruzalem/przynosząc chore y nágabáne od duchow niecżystych; á ći wszyscy byli c uzdrowieni.

17 Tedy powstawszy Nawyższy Kápłan/ y wszyscy ktorzy z nim byli/ ktorzy byli z Sekty Sádduceuszow/nápełnieni są zazdrośćią. 18 ♣ Y targnęli się rękomá ná Apostoły/ y podáli je d do więźienia pospolitego. 19 ♣ Ale Anjoł e PAński w nocy otworzył drzwi u więźienia/ á wywiodszy je/rzekł: 20 ♣ Idźćież/á stáwiwszy się/ mowćie do ludu w Kośćiele 21 wszystkie słowá tego żywotá. ♣ Tedy oni usłyszawszy to/weszli ná świtániu do Kośćiołá/y ucżyli. A przyszedszy Nawyższy Kápłan y ktorzy z nim byli/ zwołáli Rádę y wszystkie Stárszé synow Izráelskich: y posłáli do więźienia áby byli przywiedźieni. 22 ♣ A gdy słudzy przyszli/ nie ználeźli ich w więźieniu: co/wroćiwszy się/oznájmili/ Mowiąc: 23 ♣ Więźienieć w prawdźie ználeźliśmy zámknione ze wszelką pilnośćią/ y stroże ná dworze przede drzwiámi stojące: lecż otworzywszy/żadnegośmy w nim nie ználeźli. 24 ♣ A gdy te słowá usłyszeli/ y Nawyższy kápłan/ y Hetman kośćielny/ y Przednieyszy kápłani/wątpili o nich coby to było.

25 A Przyszedszy ktoś/oznájmił im/ mowiąc: Oto/ mężowie ktoreśćie podáli do więźienia/ stoją w 26 Kośćiele/á ucżą lud. ♣ Tedy poszedł Hetman z sługámi/ y przywiodł je bez gwałtu; (bo się ludu báli/ áby 27 nie byli ukámienowáni.) ♣ A przywiodszy je/stáwili je przed Rádą. Y pytał ich Nawyższy Kápłan. 28 ♣ Mowiąc: Izaliśmy wam f surowie nie zákazáli/ ábyśćie w tym Imieniu nie ucżyli? A oto nápełniliśćie Jeruzalem náuką wászą/ y chcećie ná nas wprowádźić krew cżłowieká tego.

29 Tedy odpowiádájąc Piotr y Apostołowie rzekli: Więcey trzebá g słucháć Bogá/niż ludźi. 30 ♣ Bog on Ojcow nászych wzbudźił JEzusá/ ktoregośćie wy h zábili/ záwiesiwszy ná drzewie: 31 ♣ Tego Bog i zá Kśiążę y Zbáwićielá wywyższył práwicą swoją/ áby dáná byłá ludowi Izráelskiemu pokutá y odpuszczenie grzechow. 32 ♣ A myśmy k świádkámi jego w tym co mowimy: tákże y Duch Swięty/ktorego dał Bog tym ktorzy mu są posłuszni. 33 ♣ A oni to słysząc/pukáli się/y rádźili o tym jákoby je zágłádźić.

34 Tedy powstawszy w Rádźie niektory Fáryzeusz/imieniem l Gámáliel Náucżyciel zakonny/ zacny u wszystkiego ludu/ rozkazał áby ná máłą chwilę precż wywiedźiono Apostoły: Y rzekł do nich; 35 ♣ Mężowie Izráelscy/ miejćie się ná bacżeniu z strony tych ludźi/ cobyśćie

a Márk. 6.17. Dźiej. .43.
b Krol .3. ená. o.23.
c Dźiej. 7. 6.18
G. d ... ż.
e Dźiej. .7.
f Dźiej. 4.17.
g Dźiej. 4.19.
h Dźiej. 1.23.
i Filip. 2.9.
k Iand. 15.16.
l Dźiej. 22.3.

36 mieli czynić. Abowiem przed tymi dniámi powstał był m Teudás/ udawájąc śię zá coś: do ktorego śię przywiązáło mężow w liczbie około czterech set; ktorego zábito: á wszyscy ktorzy z nim przestawáli / rozproszeni są/ y wniwecz śię obroćili. 37 Potym powstał Judás Gálilejczyk zá dni popisu/ y uwiodł wiele ludu zá sobą: ále y on zginął; y wszyscy/ ktorzy z nim przestawáli / rozproszeni są. 38 Przetoż teraz powiádam wam/ Dajćie pokoy tym ludźiom/ y zániechajćie ich: Abowiem jesliżeć jest z ludźi tá n rádá ábo tá spráwá / wniwecz śię obroći: 39 Ale jeslić jest z Bogá/ nie będźiećie mogli tego rozerwáć; byśćie snadź o y z Bogiem walczącymi nie byli ználeźieni. 40 Y usłucháli go. A záwoławszy Apostołow/ y ubiwszy je, zákazáli/ áby nie mowili p w Imieniu JEzusowym; y wypuśćili je. 41 A ták oni szli od oblicznośći oney Rády/ rádując śię iż śię stáli q godnymi odnośić zelżywość dla Imienia JEzusowego. 42 Y nie przestawáli ná káżdy dźień w Kośćiele y po domách náucząć/ y opowiádáć JEzusá CHrystusá.

m Dźiej. 21.38. n Przyp. 21.30. o Dźiej. 9. 4. p Mátt. 13.34. q Mátt. 5. 12. Rzym 5. 3.

ROZDZIAL VI.

Apostołowie Dyákony obráli. 5. A mianowićie śiedmi mężow. 2. Miedzy ktorymi Szczepan pełen wiáry. 11. Ktorego pojimano. 13. Y oskárzono.

1 A W onez dni/ gdy śię przymnażáło uczniow/ wszczęło śię szemránie a Grekow przećiwko Zydom/ iż były zániedbywáne w posługowániu powszednim wdowy ich. 2 A ták oni dwánaśćie zwoławszy mnostwá uczniow / rzekli; Nie jest słuszna / żebysmy my opuśćiwszy słowo Boże/ służyli stołom. 3 Upátrzćież tedy brácia miedzy sobą śiedmi mężow / dobre świádectwo májących/ pełnych Duchá Swiętego y mądrośći / ktorebysmy postánowili nád tą spráwą. 4 A my modlitwy y usługi b Słowá pilnowáć będźiemy. 5 Y podobáłá śię tá rzecz onemu wszystkiemu mnostwu. Y obráli Szczepaná / mężá pełnego wiáry y Duchá Swiętego / y c Filipá / y Prochorá / y Nikánorá / y Tymoná / y Pármoná/ y d Mikołájá nowo-náwroconego Antyocheńczyká. 6 Te stawili e przed Apostoły: ktorzy pomodliwszy śię / kłádli ná nie f ręce.

7 Y Rosło słowo Boże/ y pomnażał śię bárzo poczet uczniow w Jeruzalem: wielkie też mnostwo kápłánow było posłuszne wierze.

8 A Szczepan *będąc* pełen wiáry y mocy/ czynił cudá y známioná wielkie miedzy ludem. 9 Y powstáli niektorzy z tych ktorzy byli z bożnice ktorą zowią Libertynow / y Cyrenejczykow/ y Alexándryánow/ y tych ktorzy byli z Cyliciey y z Azyey/ gádájąc z Szczepánem. 10 Lecz nie mogli odporu g dáć mądrośći y Duchowi/ ktory mowił. 11 Tedy náprawili męże/ ktorzy powiedźieli: Mysmy go słyszeli h mowiącego słowá bluźnierskie/ przećiwko Mojżeszowi y przećiwko Bogu. 12 A ták wzruszyli lud y Stárszé/ y Náuczone w pismie: á powstawszy/ porwáli go/ y przywiedli do Rády. 13 Y stáwili fałszywe świádki/ ktorzy rzekli; Ten człowiek nie przestawa mowić słow bluźnierskich / przećiwko temu świętemu miejscu y Zakonowi. 14 Abowiem esmy go słyszeli mowiącego: Iż ten JEzus Názáreński zburzy to miejsce / y odmieni ustáwy ktore nam podał Mojżesz. 15 A pátrząc nań pilnie oni wszyscy ktorzy śiedźieli w Rádźie/ widźieli oblicze jego jáko oblicze Anjelskie.

a T. Zydow po Grecku czytájących. b T. Ná usłudze trwáć będźiemy. c Dźiej. 21. 8. d Objáw. 2. 6. e Dźiej. 1. 13. f 1 Tym. 4. 14. y 5. 21. 2 Tym. 1. 6. g Luka. 21.15. h Mátt. 26.61. Márk. 14.58.

ROZDZIAL VII.

Szczepan w obronie swojey pokázuje, iż Ojcowie od Bogá są wybráni. 20. Przed tym niż śię Mojżesz národźił. 47. Y niż Kośćioł stánął. 44. A iż powierzchne obrzędy ná wzor niebieski sporządzone były. 54. Ktorego Zydowie, zgrzytájąc nań zębámi, ukámienowáli.

1 Tedy rzekł Nawyższy Kápłan: 2 A tákże śię ma tá rzecz? A on rzekł: Mężowie brácia y Ojcowie / słuchajćie! Bog chwały ukazał śię Ojcu nászemu Abráhámowi / gdy był w Mezopotámiey / przed tym niż mieszkał w Háránie. 3 Y rzekł do

niego: Wynidź z źiemie twojey/ y z twojey a rodźiny/ á idź do źiemie ktorąć ukaże. 4 ♣ Tedy wyszedszy z źiemie Chaldejskiey/ mieszkał w Háránie: á z támtąd gdy umárł Oćiec jego/ przeniosł go Bog do źiemie tey/ w ktorey wy teraz mieszkaćie. 5 ♣ Y nie dał mu w niey dźiedźictwá y ná stopie nogi/ choć mu ją był b obiecał dáć w dźierżáwę/ y naśieniu jego po nim/ gdy jeszcże nie miał potomká. 6 ♣ Y mowił mu ták Bog: Naśienie twoje będźie c przychodniem w cudzey źiemi/ y zniewolą je/ y trapić je będą przez czterystá d lat. 7 ♣ Ale ten narod e ktoremu służyć będą/ Ja będę sądźił/ rzekł Bog: á potym wynidą/ y służyć mi będą ná tym mieyscu. 8 ♣ Y dał mu f przymierze obrzezki: y ták *Abráhám* g zpłodźił Izááká/ y obrzezał go dniá ośmego: á Izáák h Jákobá/ á Jákob dwánaśćie i Pátryárchow. 9 ♣ A Pátryárchowie nienawidząc k Józefá przedáli go do Egiptu: ále Bog był z nim. 10 ♣ Y wyrwał go ze wszystkich jego ućiskow/ á dał mu łáskę y mądrość przed Fáráonem Krolem Egipskim: ktory go postánowił Kśiążęćiem nád Egiptem y nád wszystkim domem swoim. 11 ♣ Potym przyszedł głod ná wszystkę źiemię Egipską y Chánáneyską/ y ućisk wielki: Y nie znáydowáli żywnośći Ojcowie nászy. 12 ♣ A gdy usłyszał m Jákob iż zbożá były w Egipćie/ posłał Ojce násze pierwszy raz. 13 ♣ A zá wtorym *rázem* poznány n jest Józef od bráći swey; y objáwiony jest Fáráonowi narod Józefow. 14 ♣ Tedy Józef posławszy/ przyzwał Ojcá swego Jákobá/ y wszystkiey swojey rodźiny/ w śiedmidźieśiąt y pięći o duszách. 15 ♣ Y zstąpił p Jákob do Egiptu: y *tám* q umárł on/ y Ojcowie nászy. 16 ♣ Y przenieśieni są do r Sychem/ y położeni w grobie/ ktory był kupił s Abráhám zá pieniądze u synow Hemorá/ *Ojcá* Sychemowego. 17 ♣ A gdy śię przybliżył czás t obietnice/ o ktorą był przyśiągł Bog Abráhámowi/ rozrodźił śię lud/ y rozmnożył śię w Egipćie. 18 ♣ Aż nástał inny krol/ ktory 19 nie znał Józefá. ♣ Ten podchodząc zdrádliwie narod nász/ trapił Ojce násze: ták/ iż muśieli wymiátáć niemowiątká u swoje/ żeby śię nie 20 rozkrzewiáły. ♣ Pod ten czás národźił śię x Mojżesz/ á był krásnym y z dáru Bożego: ktorego chowano przez trzy mieśiące w domu Ojcá jego. 21 ♣ A gdy był wyrzucony/ wźięłá go corká Fáráonowá/ y wy- 22 chowáłá go sobie zá syná. ♣ Y wyćwiczony jest Mojżesz we wszelkiey mądrośći Egipskiey; á był mocny 23 w mowách y w uczynkách. ♣ A gdy mu było czterdźieśći x lat/ przyszło mu ná myśl/ áby náwiedźił bráćią swą syny Izráelskie. 24 ♣ A ujrzawszy jednego ukrzywdzonego/ ujął śię on/ y pomśćił śię *krzywdy* tego ktory bezprawie ćierpiał/ zá- 25 biwszy Egipczániná. ♣ Abowiem mniemał/ że bráćia jego rozumieją/ że Bog przez rękę jego dawa im wybáwienie: Lecz oni *tego* nie rozumie- 26 li. ♣ A názájutrz a pokazał śię im gdy śię z sobą bili/ y prowádźił je do pokoju/ mowiąc: Mężowie/ bráćiaśćie sobie; Przecżże śię społem 27 krzywdźićie? ♣ Lecz ten co krzywdźił bliźniego/ odegnał go/ mowiąc: ♣ 28 Ktoż ćię postánowił Kśiążęćiem y Sędźią nád nami? Izali mię ty chcesz zábić/ jákoś wczorá zábił E- 29 gipczániná. ♣ Y ućiekł Mojżesz zá tymi słowy: y był przychodniem w źiemi Mádyáńskiey/ gdźie zpłodźił 30 dwu synow. ♣ A gdy śię wypełniło b czterdźieśći lat/ ukazał mu śię ná puszczy gory Syná Anjoł PAński w płomieniu ognistym we krzu. ♣ 31 A Mojżesz ujrzawszy/ zádźiwił śię onemu widzeniu. A gdy przystąpił/ áby śię *temu* przypátrzył/ stał śię 32 do niego głos PAński: ♣ Jam jest Bog c Ojcow twojich/ Bog Abráhámow/ Bog Izáákow/ y Bog Jákobow. A zádrzawszy Mojżesz/ nie 33 śmiał śię przypátrowáć. ♣ Y rzekł mu PAN: Zzuj obuwie d z nog twojich; bo mieysce ná ktorym stoisz/ jest źiemiá święta. ♣ Widząc 34 widźiałem utrapienie ludu mego ktory jest w Egipćie/ y słyszałem wzdychánie ich; á zstąpiłem żebym je wybáwił: Przetoż teraz chodź/ 35 poślę ćię do Egiptu. ♣ Tego Mojżeszá/

a 1 Moj. 12. 1. b 1 Moj. 12. 7. y 13. 15. c 1 Moj. 15. 13. d 2 Moj. 12. 40. *Gálát.* 3. 17. e 1 Moj. 15. 14. f 1 Moj. 17. 10. 11. g 1 Moj. 21. 2. h 1 Moj. 25. 16. i 1 Moj. 29. 33. y 30. 5. y 35. 22. k 1 Moj. 37. 28. *Psalm* 105. 17. l 1 Moj. 41. 32. m 1 Moj. 42. 1. n 1 Moj. 45. 4. o 1 Moj. 46. 27. 5 Moj. 10. 22. p 1 Moj. 46. 5. q 1 Moj. 49. 33.

r 1 Moj. 50. 13. 2 Moj. 13. 19. Jozue. 24. 32. s 1 Moj. 33. 19. t 2 Moj. 1. 7. *Psalm* 105. 24. u 2 Moj. 1. 22. x 2 Moj. 2. 2. y G. z Bogá. z 2 Moj. 2. 15. a 2 Moj. 8. 13. b 2 Moj. 3. 2. c 2 Moj. 2. 6. *Zyd.* 11. 16. d 1 Moj. 3. 7.

zeszá ktorego sie byli záprzeli / mowiąc ; Ktoż ćie postánowił e Kśiążećiem y Sędźią? Tego Bog Kśiążećiem y wybáwićielem posłał/ przez rękę Anjołá ktory mu śię ukazał we krzu. 36 A ten je wywiodł czyniąc f cudá y známioná w źiemi Egipskiey/ y ná morzu czerwonym / y ná puszczy/ *przez* czterdźieśći g lat. 37 Tenći jest Mojżesz / ktory rzekł synom Izráelskim: Proroká h wam wzbudźi PAN Bog wász z bráći wászey/ jáko mnie: Onego i słucháć będźiećie. 38 Tenći jest / ktory był w zgromádzeniu k ná puszczy z Anjołem/ ktory mowił do niego ná gorze Synái y z Ojcy nászymi : ktory przyjął słowá Boże żywe/ áby je nam podał. 39 Ktoremu nie chćieli posłuszni być Ojcowie nászy; ále go odrzućili / y obroćili śię sercy swymi do Egiptu/ 40 Mowiąc do Aároná: Uczyń nam l bogi / ktorzyby szli przed námi ; ábowiem Mojżeszowi onemu/ ktory nas wywiodł z źiemie Egipskiey/ nie wiemy co śię stáło. 41 Y uczynili m w one dni ćielcá/ y spráwowáli ofiárę onemu báłwánowi ; y weselili śię w spráwách rąk swojich. 42 Y odwroćił śię Bog/ y podał je áby służyli wojsku niebieskiemu / jáko nápisano jest w Kśięgách Prorockich : Záżeśćie mu n bite / y inne ofiáry ofiárowáli ná puszczy przez czterdźieśći lat/ domie Izráelski ? 43 Owszem nośiliśćie namiot Molochow / y gwiazdę Bogá wászego Remfáná / te obrázy ktoreśćie sobie uczynili / ábyśćie śię im kłániáli : Przetoż was záprowádzę zá Bábilon. 44 Namiot świádectwá mieli Ojcowie nászy ná puszczy/ jáko był rozrządźił ten / ktory powiedźiał Mojżeszowi áby go uczynił o według kształtu ktory widźiał. 45 Ktory wźiąwszy Ojcowie nászy/ wnieśli z Jozuem p tám gdźie byłá ośiádłość Pogánow / ktore Bog wygnał od oblicznośći Ojcow nászych / áż do dni Dawidowych: 46 Ktory ználazł q łáskę przed obliczem Bożym / y prośił áby ználazł r namiot Bogu Jákobowemu. 47 A Sálomon zbudował s mu dom. 48 Ale on Nawyższy nie mieszka w kośćielech t ręką uczynionych / jáko 49 Prorok mowi : Niebo jest stolicá n mojá/ á źiemiá podnożek nog mojich. Coż mi zá dom zbudujećie/ mowi PAn ; ábo ktore jest miejsce odpoczynienia mego ? 50 Izali ręká mojá tego wszystkiego nie uczyniłá ? 51 *Ludźie* twárdego x kárku/ y nieobrzezánego sercá/ y uszu ; wy śię záwżdy sprzećiwiaćie Duchowi Swiętemu ; jáko Ojcowie wászy ták y wy. 52 Ktoregoż z Prorokow nie prześládowáli Ojcowie wászy/ y niepozábijáli tych/ ktorzy przed tym opowiádáli o przyśćiu tego Spráwiedliwego / ktoregośćie wy śię teraz stáli zdrajcámi y morderzámi. 53 Ktorzyśćie wźięli y Zakon/ przez rozrządzenie Anjelskie/ á z nie strzegliśćie *go*.

54 TEdy słuchájąc tego/ pukáli śię w sercách swych / y zgrzytáli nań zębámi. 55 A on będąc pełen Duchá Swiętego/ pátrząc pilnie w niebo/ ujrzał chwałę Bożą/ y JEzusá stojącego po práwicy a Bożey. 56 Y rzekł : Oto widzę b niebiosá otworzone/ y Syná człowieczego stojącego po práwicy Bożey. 57 A *oni* krzyknąwszy głosem wielkim/ zátulili c uszy swoje/ y rzućili śię nań 58 jednomyślnie. A wypchnąwszy go z miástá/ kámienowáli : á świádkowie złożyli száty d swoje u nog młodźieńcá/ ktorego zwano Saul. 59 Y kámienowáli Szczepaná modlącego śię y mowiącego: PAnie JEzu/ przyjmi e Duchá mojego ? 60 A klęknąwszy ná koláná/ záwołał głosem wielkim : PAnie nie poczytaj im f tego zá grzech ! A to rzekszy/ zásnął.

ROZDZIAL VIII.

Gdy wierni Szczepaná płákáli. 3. Saul Kośćioł PAński prześládował. 5. Filip w Sámáryjey uczył. 19. Symoná Czárnokśiężniká dla łákomstwá, Szátánowi oddano. 26. Filip, Ochmistrzá Krolowey Murzyńskiey ochrzćił.

1 A Saul zezwolił ná zábićie jego. Y wszczęło śię onegoż czásu wielkie prześládowánie przećiwko Zborowi ktory był w Jeruzalem:

e 2 Moj. 2. 13. f 2 Moj 7. 8. 9. 10. 11. 14. g 2 Moj 16. 4. Zyd. 3. 9. h 5 Moj 18. 15. Dźiej. 3. 22. i Mátt. 17. 5. Márk. 9. 7. Luka. 9. 35. k 2 Moj 19. 3. Gálát 3. 19. l 2 Moj 32. 1. m Rzym. 1. 23. n Amos 5. 25. o 2 Moj. 25. 40. p Jozue. 3. 14. q 1 Sám. 1. 16. Psalm 132. 3. r 2 Sam. 7. 2. s 1 Krol 6. 1.

t 1 Krol. 8. 28. Dźiej. 17. 24. u Ezá. 66. 1. x 5 Moj. 9. 13. Jerem. 6. 10. 79. 26. Ezech 44. 9. y 2 Moj. 19. 2. z Janá. 7. 19. a Márk. 16. 19. b Janá. 1. 51. c Psalm 58. 5. d Dźiej. 22. 20. e Psalm 31. 6. Luka. 23. 49. f Mátt 5. 44. Luka. 23. 34.

zalem: y rozproßyli śię wßyscy a po krájinách ziemie Judskiey y Sámáryjey / oprocz Apostołow. 2 ♣ Y pogrzebli Szczepaná mężowie bogobojni / y uczynili nád nim płácz wielki. 3 ♣ A Saul nißczył b Zbor wchodząc w domy; á wywłocząc męże y niewiásty / podawał je do więzienia.

4 A Ci ktorzy byli rozproßeni / chodzili c opowiádájąc słowo Boże. 5 ♣ Lecz Filip záßedßy do miástá Sámáryjskiego / opowiádał im CHrystusá. 6 ♣ A lud miał wzgląd jednomyślnie ná to co Filip mowił / słucháiąc y widząc cudá ktore czynił. 7 ♣ Abowiem d Duchowie nieczyśći od wiela tych ktorzy je mieli / wołájąc głosem wielkim wychádzali: á wiele powietrzem ruszonych y chromych / uzdrowieni są. 8 ♣ Y stáłá śię rádość wielka w onym mieśćie.

9 A Niektorzy mąż imieniem Symon / był przed tym e w onym mieśćie / báwiący śię náuką czárnokśięską / y lud Sámáryjski mámił / powiádájąc śię być czymśi wielkim. 10 ♣ Ná ktorego śię oglądáli wßyscy / od namnieyßego áż do nawiętßego / mowiąc: Tenći jest oná moc Boża wielka. 11 ♣ A oglądáli śię nań / przeto / iż je od niemáłego czásu mamił czárnokśięstwy swymi. 12 ♣ A gdy uwierzyli Filipowi / opowiádájącemu krolestwo Boże / y Imię JEzusá CHrystusá / chrzćili śię mężowie y niewiásty. 13 ♣ Tedy y sam Symon uwierzył / á ochrzćiwßy śię trzymał śię Filipá: á widząc cudá y mocy wielkie ktore śię dźiały / zdumiewał śię.

14 A Usłyßawßy Apostołowie ktorzy byli w Jeruzalem / iż Sámárya przyjęłá słowo Boże / posłáli do nich Piotrá y Janá. 15 Ktorzy tám przyßedßy / modlili śię zá nimi áby przyjęli Duchá Swiętego. 16 ♣ (Abowiem jeßcze był ná żadnego z nich nie zstąpił: ále tylko pochrzczeni byli w Imię PAná JEzusowe.) 17 ♣ Tedy ná nie wkłádáli f ręce / á oni przyjmowáli Duchá Swiętego. *

18 A Ujrzawßy Symon / że przez wkłádánie rąk Apostolskich był dawány Duch Swięty / przyniosł im pieniądze / 19 ♣ Mowiąc: Dajćie y mnie tę moc / áby ten, ná ktoregobymkolwiek ręce włożył / wziął Duchá Swiętego. 20 ♣ Y rzekł mu Piotr: Pieniądze twoje niech z tobą będą ná zginienie / żeś mniemał / żeby dar Boży miał być zá pieniądze g nábywány. 21 ♣ Nie maß w tey rzeczy cząstki áni losu: gdyż serce twoje nie jest proste przed obliczem Bożym. 22 ♣ Przetoż pokutuj z tey twojey złośći / á proś Bogá żować snadź będźie odpußczony ten zamysł sercá twego. 23 ♣ Abowiem ćię widzę być w gorzkośći żołći / y w związce nieprawośći. 24 ♣ Odpowiedźiawßy tedy Symon rzekł: Modlćie śię wy zá mną PANU / áby ná mię nic nie przyßło z tych rzeczy ktoreśćie powiedźieli. 25 ♣ A ták oni oświadczywßy y opowiedźiawßy słowo PAńskie / wroćili śię do Jeruzalem: y w wielu miásteczkách Sámárytańskich Ewángelią opowiádáli.

26 LEcz Anjoł PAński rzekł do Filipá / mowiąc: Wstań / á idź ku Południowi / ná drogę ktora od Jeruzalem idźie ku Gáźie / ktora jest pusta. 27 ♣ A on wstawßy ßedł. A oto mąż Murzyn rzezániec / komornik Kándáces Krolowey Murzyńskiey / ktory był nád wßystkimi skárbámi jey; á przyjáchał był do Jeruzalem áby śię h modlił. 28 ♣ Y wracał śię / śiedząc ná woźie swojim / á czytał Izáiaßá Proroká. 29 ♣ Y rzekł Duch Filipowi: Przystąp / á przyłącz śię do tego wozá. 30 ♣ A przybieżawßy Filip / usłyßał go czytájącego Izáiaßá Proroká / y rzekł: Rozumießże co czytaß? 31 ♣ A on rzekł: Jákoż mogę rozumieć jesliby mi kto nie wyłożył? Y prosił Filipá / áby wstąpił y śiedźiał z nim. 32 ♣ A miejsce onego pismá ktore czytał / to było: Jáko owcá ku zábiciu i wiedźiony jest / á jáko báránek niemy przed tym ktory go strzyże / ták nie otworzyli ust swojich. 33 ♣ W uniżeniu jego / sąd jego zniesiony jest / á Rodzaj jego ktoż wypowie? Abowiem zniesiony był z ziemie żywot jego. 34 ♣ A odpowiádá-

Marginalia: a Dziej. 11.19. b Dziej. 9.1. 22.5. 26.10. 1 Kor. 15.9. Gálát. 1.13. 1 Tym. 1.13. c Mátt. 10.23. d Márk. 16.17. Luká. 4.33. Dziej. 5.16. y 16.18 y 19.12. e Dziej. 13.8. L.E. nd Wtorek Swiąteczny. f Dziej. 6.6. g Mátt. 10.8. h 1 Krol. 8.41. Janá. 12.20. i Ezái. 53.7.

jąc Rzezániec Filipowi/ rzekł: Proszę cię/ o kim to Prorok mowi? Sam o sobie/ czyli o kim innym? 35 Tedy otworzywszy Filip ustá swe/ á począwszy od tego pismá/ opowiádał mu JEzusá. 36 A gdy jácháli drogą/ przyjácháli nád jedne wode. Tedy rzekł Rzezániec: Otoż wodá. Coż ná przeszkodźie k ábym nie miał być ochrzczony? 37 Y rzekł Filip: Jesliż wierzysz z cáłego sercá/ wolno. A on odpowiedźiawszy rzekł; Wierzę iż JEzus CHrystus jest Syn Boży. 38 Y kazał stánąć wozowi: y zstąpili obádwá w wode/ Filip y Rzezániec: y ochrzćił go. 39 A gdy wystąpili z wody/ porwał Filipá Duch PAński/ y nie widźiał go więcey Rzezániec: ále jáchał drogą swoją rádując się. 40 A Filip *dziś* w Azoćie jest ználeźiony. A chodząc kazał Ewángelią po wszystkich miástách/ áż przyszedł do Cezáryey.

k Dziej. 10.47.

ROZDZIAL IX.

Saul jádąc do Dámászku. 4. od PAná pogromiony. 10. Od Ananiaszá w Dámászku náwiedźiony, y ochrzczony był. 25. Dla niebespieczeństwá od Zydow przez mur zpuszczony, uszedł. 33. Piotr Eneaszá powietrzem ruszonego uzdrowił. 36. A Tábitę umárłą. 40. wskrzesił.

1 A Saul jeszcze dychájąc groźbą y morderstwem przećiwko uczniom PAńskim/ przyszedł do Nawyższego Kápłáná: 2 Y prośił go o listy do Dámászku do bożnic/ iż jeśliby tám ználazł tey drogi ktore męże ábo niewiásty/ áby je związáne przywiodł do Jeruzalem. 3 A gdy jáchał/ stáło się gdy się przybliżał do b Dámászku/ że zprętká oświećiłá go świátłość z niebá. 4 A padszy ná źiemię/ usłyszał głos do c śiebie mowiący: Saulu/ Saulu/ przecz mię prześládujesz? 5 Tedy rzekł: Ktoś jest PAnie? A PAN rzekł: Jam jest JEzus/ ktorego ty prześládujesz. Trudno tobie przećiw ościeniowi wierzgáć. 6 A *Saul* drżąc y bojąc się/ rzekł: PAnie/ co chcesz ábym ja uczynił? A PAn do niego: Wstań/ á wnidź do miástá; á *támći* powiedzą/ coby ś ty miał czynić. 7 A mężowie/ ktorzy z nim byli w drodze/ stánęli zdumiawszy śię; głos tylko słysząc/ ále nikogo nie widząc/ 8 Y wstał Saul z źiemie: á otworzywszy oczy swoje/ nikogo nie widźiał. Tedy ująwszy go zá rękę/ prowádźili go do Dámászku: 9 Y był trzy dni nie widząc/ y nie jadł áni pił. 10 A był niektory uczeń w Dámászku imieniem Ananiasz; y rzekł PAn do niego w widzeniu; Ananiaszu. A on rzekł: Otom ja PAnie. 11 A PAN *rzekł* do niego: Wstań/ á idź ná ulicę/ ktora zowią Prosta/ á szukáj w domu Judowym Saulá imieniem/ Társeńczyká: ábowiem oto śię modli. 12 Y widźiał w widzeniu mężá/ imieniem Ananiaszá wchodzącego/ y rękę ná się wkłádájącego/ áby przejrzał. 13 Y odpowiedźiał Ananiasz: PAnie/ słyszałem od wielu o tym mężu/ jáko wiele złego czynił świętym twojim w Jeruzalem. 14 Y tu ma moc od Nawyższych kápłánow/ áby wiązał wszystkie wzywájące Imienia twego. 15 Y rzekł do niego PAn: Idźże; ábowiem ten mi jest naczyniem wybránym/ áby nośił Imię moje przed Pogány/ y Krolmi/ y przed syny Izráelskimi. 16 Ábowiem Ja mu ukáżę/ jáko wiele muśi ćierpieć dla Imienia mego. 17 Y poszedł Ananiasz/ y wszedł do onego domu/ á włożywszy nań ręce/ rzekł: Saulu bráćie/ PAn mię posłał/ JEzus on ktory ći się ukazał w drodze ktoraś jáchał/ ábyś przejrzał/ á był nápełniony Duchem Swiętym. 18 Y záraz zpádły z oczu jego jáko łuski; y wnet przejrzał; á wstawszy/ ochrzczony jest. 19 A wźiąwszy pokarm/ pośilił się. Y był Saul z ucniámi ktorzy byli w Dámászku kilká dni. 20 Y záraz kazał w bożnicách CHrystusá/ że on jest Synem Bożym. 21 Y zdumiewáli się wszyscy ktorzy go słucháli/ y mowili: Izali to nie jest ten/ ktory burzył w Jeruzalem te/ ktorzy wzywáli Imienia tego? y tuć ná to przyszedł/ áby je związawszy wiodł do Nawyższych kápłánow. 22 A Saul tym więcey zmacniał śię/ y záwstydzał Zydy ktorzy mieszkáli w Dámászku; dowodząc iż ten jest CHrystus.

LE. ná dźień Náwrocenia S. Páwłá

a Dziej. 8. 3. Gálát 1. 13. 1 Tym. 1. 13.

b Dziej. 22. 6. y 26. 13

c 1 Kor. 15. 8.

A gdy

23 A Gdy przeszło niemáło dni/ urádźili Zydowie miedzy sobą/ áby go zábili. 24 Ale śie dowiedźiał Saul o zásadzce ich. Strzegli d też bram we dnie y w nocy áby go zábili. 25 Lecz ucżniowie wźiąwszy go w nocy/ zpuścili go po powrozie przez mur w koszu. 26 A gdy przyszedł Saul do Jeruzalem/ kuśił śie przyłącżyć do ucżniow: ále śie go wszyscy bali/ nie wierząc áby był ucżniem. 27 Lecz Bárnábasz wźiąwszy go/ przywiodł go do Apostołow: Y powiádał im/ jáko w drodze widźiał PAná; á iż mowił do niego. y jáko w Dámászku bespiecżnie mowił w Imieniu JEzusowym. 28 Y mieszkał z nimi w 29 Jeruzalemie. A bespiecżnie sobie pocżynájąc w Imieniu PAná JEzusowym/ mowił y gadał z Grekámi: á oni śie stáráli/ jákoby go zábić. 30 Czego dowiedźiawszy śie bráćia/ odprowádźili go e do Cezáryey/ y odesłáli go do Társu.

d 2 Kor. 11.32.
e Gálát 1. 21.

31 A Ták zbory po wszystkiey Judskiey ziemi y Gálilejey/ y Sámáryey miáły pokoj budując śie/ y chodząc w bojáźni PAńskiey; á przez poćiechę Duchá Swiętego rozmnażáły śie.

32 Y Stáło śie/ gdy Piotr obchodźił wszystkie/ przyszedł też do świętych ktorzy mieszkáli w Liddźie. 33 Támże ználazł cżłowieká niektorego imieniem Eneaszá od ośmi lat ná łożu leżącego/ ktory był powietrzem ruszony. 34 Y rzekł mu Piotr: Eneaszu/ uzdráwia ćię JEzus Chrystus: Wstańże/ á pośćiel sobie. Y zárázem wstał. 35 A widźieli go wszyscy ktorzy mieszkáli w Liddźie y w Sáronie/ ktorzy śie náwroćili do PAná.

36 A Byłá w Joppie niektora ucżennicá/ imieniem Tábitá/ ktora wykłádawszy/ zowie śie Dorká: Tá byłá pełna dobrych ucżynkow y jáłmużn ktore cżyniłá. 37 Y stáło śie w one dni/ że rozniemogszy śie umárłá. Ktorą omywszy/ położyli ná sáli. 38 A iż Liddá byłá blisko Joppy/ ucżniowie usłyszawszy że tám jest Piotr/ posłáli do niego dwu mężow/ prosząc go áby śie nie lenił przyść do nich. 39 Tedy wstawszy Piotr/ szedł z nimi: á gdy przyszedł/ wprowádźili go ná sálę/ y obstąpiły go wszystkie wdowy płácząc/ y ukázując suknie y płaszcże/ ktore im Dorká robiłá poki byłá z nimi. 40 A Piotr wygnawszy precż wszystkie/ klęknął ná kolána/ y modlił śie/ á obroćiwszy śie do onego ćiáłá/ rzekł: Tábito wstań. A oná otworzyłá ocży swoje/ y ujrzawszy Piotrá/ uśiádłá. 41 A on podawszy jey rękę/ podniosł ją. A záwołáwszy świętych 42 y wdow/ stáwił ją żywą. Y rozsławiło śie/ to po wszystkiey Joppie: y wiele ich uwierzyło w PAná. 43 Y stáło śie/ że przez wiele dni został Piotr w Joppie u niejákiego Symoná Gárbárzá.

ROZDZIAL X.

Korneliusz Setnik ná rozkazánie Anjelskie. 5. posłał do Joppy po Piotrá. 11. Ktory przez widzenie upomniony. 15. 20. żeby nie gárdźił Pogány. 34. Korneliuszowi y jego domownikom Ewángelią opowiádał. 45. Ktorzy, przyjąwszy Duchá Swiętego, pochrzczeni byli.

1 A W Cezáryey był mąż niektory imieniem Korneliusz Setnik/ z 2 Roty ktora zwano Włoska: Pobożny y bojący śie Bogá ze wszystkim domem swojim/ y cżyniąc jáłmużny wielkie ludowi. 3 A ten śie záwżdy Bogu modląc/ widźiał jáwnie w widzeniu jákoby o dźiewiątey godźinie ná dźień/ Anjołá Bożego/ że wszedł do niego/ y rzekł mu; 4 Korneliuszu. A on pilnie nań pátrząc/ á przestrászony będąc rzekł: Coż jest PAnie? Y rzekł mu: Modlitwy twoje y jáłmużny twoje wstąpiły ná pámięć przed oblicżnośćią Bożą. 5 Przetoż teraz poślij męże do Joppy/ á przyzow Symoná/ ktorego zowią Piotrem. 6 Ten ma gospodę u niektorego Symoná gárbárzá/ ktory ma dom nád morzem; tenći powie/ cobyś miał cżynić? 7 A gdy odszedł Anjoł ktory mowił z Korneliuszem/ záwołáwszy dwu sług swojich/ y żołnierzá pobożnego/ z tych ktorzy przy nim ustáwicżnie byli: 8 A rozpowiedźiawszy im wszystko/ posłał je do Joppy.

9 A Názájutrz gdy byli w drodze/ á przybliżáli śię do miástá/ wstąpił Piotr ná dách áby śię modlił/ około godźiny szóstey. 10 ✤ A będąc łáknącym/ chćiał jeść. A gdy *mu* oni *jeść* gotowáli/ przypádło nań záchwycenie. 11 ✤ Y ujrzał niebo otworzone/ y zstępujące ná śię naczynie niejákie/ jákoby prześćierádło wielkie/ zá czterey rogi uwiązáne y zpuszczone ná źiemię. 12 ✤ W którym były wszelákie źiemskie czworonogie *zwierzętá*, y bestie/ y gádźiny y ptástwo niebieskie. 13 ✤ Y stał śię głos do niego: Wstań Pietrze/ rzeż á jedz. 14 ✤ A Piotr rzekł: Żadną miárą PAnie; gdyżem nigdy a nic jadł nic pospolitego/ ábo nieczystego. 15 ✤ Tedy zásię powtore stał śię głos do niego: Co Bóg b oczyśćił/ 16 ty nie miej tego zá nieczyste. ✤ A to śię stáło po trzy kroć. Y wźięte jest zásię ono náczynie do niebá.

17 A Gdy Piotr sam w sobie wątpił coby to było zá widzenie które widźiał; tedy oto ći mężowie/ którzy byli posłáni od Korneliuszá/ wypytájący śię ná dom Symonów/ stáli 18 przede drzwiámi. ✤ A záwoławszy/ wywiádowáli śię jesliby tám Symon/ którego zowią Piotrem/ gospodę miał. 19 ✤ A gdy Piotr myślił o onym widzeniu/ rzekł mu Duch: O- 20 to ćię trzej mężowie szukáją. ✤ Przetoż wstawszy/ zstąp c á idź z nimi nic nie wątpiąc: bomći Ja je posłał. 21 ✤ Tedy Piotr zstąpiwszy do onych mężów/ którzy od Korneliuszá do niego posłáni byli/ rzekł; Otom ja jest którego szukaćie: Coż zá przy- 22 czyná dla któreyśćie przyszli? ✤ A oni rzekli: Korneliusz Setnik/ mąż spráwiedliwy/ y bojący śię Bogá/ y májący dobre świádectwo od wszystkiego narodu Żydowskiego/ w widzeniu jest od Anjołá świętego nápomniony/ áby ćię wezwał w dom swój/ y słuchał słów od ćiebie. ✤ 23 Tedy záwoławszy ich do domu/ przyjął je do gospody.

A Drugiego dniá d Piotr szedł z nimi/ y niektórzy z bráći Joppy szli z nim. 24 ✤ A názájutrz weszli do Cezáryey. A Korneliusz czekał ich/ wezwawszy powinnych swojich 25 y bliskich przyjaćioł. ✤ Y stáło śię gdy wchodźił Piotr/ zábieżawszy mu Korneliusz/ przypadł do nóg 26 jego/ y pokłonił śię. ✤ Ale go Piotr podniosł mówiąc: Wstań/ y o ja mći też jest człowiek. 27 ✤ A rozmawiájąc z nim wszedł/ á ználazł wiele 28 tych którzy śię byli zeszli. ✤ Y rzekł do nich: Wy wiećie/ że śię f nie godźi mężowi Żydowinowi przyłączáć ábo zchadzáć z cudzoźiemcem: Lecz mnie Bóg ukazał/ żebym żadnego człowieká nie názywał pospolitym 29 ábo nieczystym. ✤ Przetożem też niezbraniájąc śię przyszedł/ wezwány będąc. Pytam tedy/ dlaczegoście mię wezwáli? 30 ✤ A Korneliusz rzekł: Od czwartego dniá/ aż do tey godźiny pośćiłem/ á o dźiewiątey godźinie modliłem śię w domu mojim: á oto mąż *niektory* stánął przede mną w odźieniu jásnym/ 31 ✤ Y rzekł: Korneliuszu/ wysłuchána jest modlitwá twojá/ á jáłmużny twoje przyszły ná pámięć przed oblicznośc 32 Bogá. ✤ Przetoż poślij do Joppy/ á przyzów Symoná/ którego názywáją Piotrem. Ten ma gospodę w domu Symoná gárbárzá nád morzem/ który przyszedszy mówić z 33 tobą będźie. ✤ Záraz tedy posłałem do ćiebie: á tyś dobrze uczynił żeś przyszedł. Teraz tedy jesteśmy wszyscy przed obliczem Bożym przytomni/ ábyśmy słucháli wszystkiego coć rozkazano od Bogá.

34 TEdy Piotr otworzywszy ustá rzekł: Prawdźiwie dochodzę tego/ iż Bóg nie ma względu g ná o- 35 soby. ✤ Ale w káżdym h narodźie kto śię go boi/ á czyni spráwiedliwość jest mu przyjemnym. 36 ✤ *A co śię tknie* słowá które posłał synom Izráelskim/ opowiádájąc pokój i przez JEzusá CHrystusá/ który jest 37 Pánem k wszystkiego: ✤ Wy wiećie/ co śię dźiáło po wszystkim l Żydostwie począwszy od Gálilejey/ po 38 chrzćie który Jan opowiádał. ✤ Jáko JEzusá z Názáretu m pomázał Bóg Duchem Swiętym y mocą/ który chodźił czyniąc dobrze: y uzdrawiájąc wszystkie y opánowáne od Dyabłá/ ábowiem Bóg był z nim: 39 ✤ (A myśmy świádkámi wszystkie o

tego

a 3 Mojż. 11. 3. 5 Mojż. 14. 3. b Rzym. 14. 14. 1 Tym. 4. 4. Tytus. 1. 15. c Dźiej. 15. 7. d Dźiej. 11. 12. e Dźiej. 14. 15. Objáw. 19. 10. / 22. 9. f 1 Mojż. 43. 32. 5 Mojż. 7. 2. Jan. 4. 9. Dźiej. 11. 3. g 5 Mojż. 10. 17. 2 Kron. 19. 7. Job. 34. 19. Rzym. 2. 11. Gálát. 2. 6. Efez. 6. 9. Kolos. 3. 15. 1 Piotr 1. 17. h Ezái. 56. 6. i Rzym. 5. 1. LEkcya ná Poniedźiałek Wielkonocny. k Filip. 2. 9. l Mát. 4. 12. Luká. 4. 14. m Psalm 45. 8. Luká. 4. 18. n Mátt. 8. 16. Luká. 4. 36.

kego co rzynił w krájinie Judskiey y w Jeruzalem) ktorego zábili záwie-
40 śiwszy ná drzewie. ✤ Tego Bog wzbudźił o dniá trzećiego/ y spráwił
41 żeby p był objáwiony: ✤ Nie wszystkiemu ludowi/ ále świádkom przed tym zporządzonym od Bogá/ nam ktorzysmy z nim jedli y pili po jego zmartwychwstániu.*

42 Y Rozkazał q nam/ ábysmy káząli ludowi/ y świádczyli/ że on jest onym postánowionym od Bogá Sędźią żywych r y umárłych.
43 ✤ Temu wszyscy s Prorocy świádectwo wydawáją/ iż przez Imię jego odpuszczenie grzechow weźmie káżdy co weń wierzy.
44 ✤ A gdy jeszcze Piotr mowił te słowá/ przypadł Duch Swięty ná wszystkie słuchájące tych słow.
45 ✤ Y zdumieli śię oni ktorzy byli z obrzezánia wierzący ktorzy byli z Piotrem przyszli/ że y ná Pogány dar Duchá Swiętego jest wylany.
46 ✤ Abowiem słyszeli je t mowiące języki *rozlicznymi*, y wielbiące Bogá. Tedy
47 odpowiedźiał Piotr: ✤ Izali kto może zábronić u wody/ żeby ći nie byli pochrzczeni/ ktorzy wźięli Duchá Swiętego jáko y my?
48 ✤ Y rozkázał je pochrzćić w Imieniu Páńskim.*

Y Prośili go/ áby *u nich* został ná kilká dni.

ROZDZIAŁ XI.

Piotr dlá Korneliuszá oskárżony. 5. Dawa o sobie spráwę. 22. Bárnábasz do Antyochijey posłány. 26. Gdźie uczniowie naprzod Chrześćiány názwáni. 28. A Agábus głod przepowiedźiał.

1 Y Vsłyszeli Apostołowie y bráćia ktorzy byli w Judskiey źiemi/ że y Pogánie przyjęli słowo Boże.
2 ✤ A gdy Piotr przyszedł do Jeruzalem/ spieráli śię z nim ći ktorzy
3 byli z obrzezánia/ ✤ Mowiąc: Wszedłeś do mężow nieobrzezánych/ y jadłeś a z nimi.

4 T Edy poczawszy Piotr/ powiádał
5 im porządnie mowiąc: ✤ Byłem w mieśćie b Joppie/ modląc śię: y widźiałem w záchwyceniu widzenie/ naczynie niejákie zstępujące jáko prześćierádło wielkie zá cztery rogi *uwiązáne* y spuszczone z nie-
6 bá: y przyszło áż do mnie. ✤ W ktore pilnie wejrzawszy/ obaczyłem y widźiałem czworonogie źiemskie *zwierzętá*, y bestye/ y gádźiny/ y
7 ptástwo niebieskie. ✤ Y usłyszałem głos mowiący do śiebie: Wstań
8 Pietrze/ rzeź á jedz. ✤ Y rzekłem: Zadną miárą PAnie. Abowiem nigdy nic c pospolitego ábo nieczystego nie wchodźiło w ustá moje. ✤
9 Tedy mi odpowiedźiał powtore głos z niebá: Co Bog oczyśćił/ ty
10 nie miej tego zá nieczyste. ✤ A to śię stáło po trzykroć: y záśię to wszystko
11 wyćiągniono do niebá. ✤ A oto zárázem trzej mężowie stánęli przed domem w ktorymem był/ posłáni
12 będąc do mnie z Cezáryey. ✤ Y rzekł mi d Duch/ ábym z nimi szedł nic nie wątpiąc. Szli też ze mną y ći sześć bráćia: y weszliśmy do domu
13 onego mężá. ✤ Ktory nam oznájmił/ jáko widźiał Aniołá w domu swym stojącego y mowiącego do śiebie; Poślij męże do Joppy/ á przyzow Symoná/ ktorego zowią Piotr:
14 ✤ Onći powie słowá/ przez ktore zbáwiony będźiesz/ ty y wszystek dom
15 twoj. ✤ A gdym ja począł mowić/ przypadł Duch Swięty ná nie/ jáko y ná nas e ná początku.
16 ✤ Y wspomniałem ná słowo PAńskie/ jáko był powiedźiał: Janći chrzćił f wodą/ ále wy będźiećie ochrzczeni
17 Duchem g Swiętym. ✤ Ponieważ a im tedy Bog dał rowny dar/ jáko y nam wierzącym w PAná Jezusá Chrystusá/ y ktożem ja był/ ábym
18 mogł zábronić Bogu? ✤ A to usłyszawszy/ uspokojili śię/ y chwalili Bogá mowiąc: Toć tedy y Pogánom dał Bog pokutę ku żywotowi.

19 L Ecz oni/ ktorzy i byli rozproszeni przed utrapieniem/ ktore śię stáło dla Szczepaná/ przeszli áż do Fenicyey y Cypru y do Antyochiey/ nikomu nie opowiádájąc słowá *Bożego*, tylko sámym Zydom.
20 ✤ A byli niektorzy z nich mężowie z Cypru y z Cyreny/ ktorzy przyszedszy do Antyochiey/ mowili Grekom/ opowiádájąc PAná Jezusá.
21 ✤ Y byłá z nimi k ręká Páńska/ á wielki poczet uwierzywszy/ náwroćił śię do PAná.

o Dźiej. 2. 24. p Mát 16.14. Luká 24.36. LE. ná Poniedźiał. Swiąteczny. q Mát 28.19. Márk. 16.15. Janá 15.27. r Dźiej. 17.31. Rzym 2. 16. s Jerem. 31.34. Mich. 7. 18. Luka 1. 77. Janá 1. 29. t Márk. 16.17. Dźiej. 2. 6. u Dźiej 8. 36. y 11.17. a 1 Moj. 43.32. 5 Moj 7. 1. b Dźiej 10. 9.

c Ezech 4. 14. d Dźiej. 10.20. y 15.7. e Dźiej. 2. 4. f Mátt 3. 11. Márk. 1. 8. Luká 3. 16. Janá 1. 33. Dźiej. 1. 5. g Dźiej. 2. 3. y 8. 17. h Dźiej. 15. 8. i Dźiej. 8. 1. 4. k Dźiej. 2. 47.

m im Bog Saulá / syná Cysowego męźá z pokolenia Beniáminowego/ przez lat czterdźieśći. 22 ✠ A gdy go n odrzućił / wzbudźił im Dawidá zá Królá ; ktoremu też świádectwo wydawájąc/powiedźiał :Ználazłem o Dawidá syná Jessego / męźá według sercá mego / ktory będźie czynił wszystkie wolą moję. 23 ✠ Z jegoż náśienia Bog p według obietnice wzbudźił Izráelowi zbáwićielá JEzusá. 24 ✠ Przed ktorego przyśćiem q kazał Jan chrzest pokuty wszystkiemu ludowi Izráelskiemu. 25 ✠ A gdy Jan dokonał biegu *swego*, rzekł: Kim mię być r mniemaćie / nie jestem ja : ále oto idźie zá mną/u ktorego nog obuwia nie jestem godźien rozwiązáć.

26 Męźowie brácia / synowie narodu Abráhámowego / y ktorzy śię miedzy wámi Bogá boją/ wamći s słowo zbáwienia tego posłáne jest. 27 ✠ Abowiem ći co mieszkáją w Jeruzalem y Przełożeni ich/ nieznájąc tego JEzusá y głosow t Prorockich / ktore przez káżdy Sábbát bywáją czytáne ; wypełnili je osądźiwszy go. 28 ✠ A żadney przyczyny śmierći *w nim* nieználazszy/ prośili Piłatá/ áby był u zábity. 29 ✠ A gdy wykonáli wszystko co o nim było nápisáno / zdjąwszy go z drzewá/ włożyli go do grobu. 30 ✠ Ale go Bog wzbudźił x od umárłych. 31 ✠ Ktory widźiány y jest przez wiele dni / od tych ktorzy z nim pospołu przyszli z Gálilejey do Jeruzalem / ktorzy są świádkámi jego do ludu. 32 ✠ Y my wam powiádamy te obietnice / ktora śię z Ojcom stáłá : iż ją Bog wypełnił / nam dźiatkom ich/ 33 wzbudźiwszy JEzusá. ✠ Jáko też w Psálmie wtorym nápisáno jest / Syn moj jesteś a ty/ Jam ćiebie dźiś zpłodźił. 34 ✠ A iż go wzbudźił od umárłych / áby śię więcey nie wroćił do skáżenia / ták powiedźiał : Dam wam b święte dobrodźiejstwá Dawidowe wierne. 35 ✠ Przeto y indźiey powiáda : Nie dasz Swiętemu c twemu widźieć skáżenia. 36 ✠ Abowiemći Dawid *zá* d wieku swego usłużywszy woli Bożey / zásnał y przyłączony jest do Ojcow

37 swojich/á widźiał skáżenie. ✠ Lecz ten ktorego Bog wzbudźił / nie widźiał 38 skáżenia. ✠ Niechżewam tedy będźie wiádomo męźowie bráćia / iż śię wam przez e tego opowiáda odpuszczenie grzechow ; 39 ✠ Y od wszystkiego / od czegośćie f nie mogli być przez Zakon Mojżeszow uspráwiedliwieni / przez tego káżdy wierzący 40 uspráwiedliwiony bywa. ✠ A przetoż pátrzćie / áby ná was nieprzyszło to co powiedźiano w Prorocech: 41 ✠ Obaczćie g wy wzgárdźićiele/ y dźiwujćie śię / á wniwecz śię obroććie : Bo Ja spráwuję spráwę zá dni wászych / spráwę ktorey nie wierzyćie / choćby wam kto *o niey* powiádał.*

42 A Gdy oni wychodźili z bożnice Zydowskiey / prośili ich Pogánie / áby y w drugi Sábbát mowili 43 do nich też słowá. ✠ A po rozpuszczeniu zgromádzenia / poszło wiele Zydow / y nabożnych Nowowiernikow zá Páwłem y Bárnábászem : ktorzy h mowiąc do nich/rádźili im áby 44 trwáli w łásce Bożey. ✠ A w drugi Sábbát / niemal wszystko miásto śię zgromádźiło ná słuchánie słowá 45 Bożego. ✠ Tedy Zydowie widząc lud / nápełnieni są zazdrośći ; y sprzećiwiáli śię temu co Páweł powiádał / mowiąc przećiwko temu y 46 bluźniąc. ✠ A Páweł y Bárnábász / bespiecznie mowiąc / rzekli : Wamći nápierwey miáło być opowiádáne słowo Boże ; ále poniewasz je i odrzucaćie / á osądzaćie śię być niegodnymi żywotá wiecznego/otoż śię 47 obracamy do Pogan. ✠ Abowiem nam ták rozkazał PAN / *mowiąc* : Położyłem ćię k świátłośćią Pogánom / ábyś był zbáwieniem áż do 48 krájow źiemie. ✠ A słysząc to Pogánie / rádowáli l śię / y wielbili słowo PAńskie : y uwierzyli ile ich kolwiek było zporządzonych do ży- 49 wotá wiecznego. ✠ Y roznośiło śię słowo PAńskie po wszystkiey oney 50 kráinie. ✠ A Zydowie poduszczáli niewiásty nabożne y uczćiwe/y przedniejsze w mieśćie : á wzbudźili m prześládowánie przećiwko Páwłowi y przećiwko Bárnábászowi / y wy- 51 gnáli je z gránic swojich. ✠ A oni

otrzą-

m 1 *Sám.* 9. 16. n 1 *Sám.* 13. 59. o 1 *Sám.* 15. 14. *Psalm* 89. 21. *Dźiej.* 7. 46. p *Psal.* 132. 11. *Ezái.* 11. 1. *Dźiej.* 2. 30. q *Mál.* 3. 1. L E. *ná Wtor. Wielkonoc.* r *Mátt* 3. 11. *Márk.* 1. 17. *Luka.* 3. 16. *Janá.* 1. 20. s *Mátt* 10. 5. *Dźiej.* 3. 26. t *Iená.* 16. 3. *Dźiej.* 3. 17. 1 *Kor.* 2. 8. 1 *Tym* 1. 13. u *Mátt* 27. 20. *Márk.* 15. 13. *Luka.* 23. 22. *Ianá.* 19. 6. x *Mátt* 28. 6. *Márk.* 16. 1. y *Mátt* 28. 17.

Márk. 16. 6. *Luka.* 24. z *Ezái.* 7. 14. y 9. 6. *Luka.* 1. 73. *Janá.* 1. 46. a *Psalm* 2. 7. *Mátt.* 3. 17. y 17. 5. *Zyd.* 1. 5. y 5. 5. b *Ezái.* 55. 3. c *Psalm* 16. 10. *Dźiej.* 2. 31. d 1 *Krol.* 2. 10. e *Luk.* 14. 47. 1 *Janá.* 2. 2. f *Rzym* 3. 21. y 8. 2. y 10. 4. *Gálát* 2. 16. g *Abá.* 1. 5. h *Dźiej.* 11. 23. y 14. 22. i *Mátt.* 10. 6. k *Ezái.* 42. 6. l *Ezái.* 51. 5. m 2 *Tym.* 3. 11.

otrząsnąwßy proch n z nog swojich ná nie/ przyßli do Ikoniey. 52 ✣ A uczniowie byli nápełnieni rádośći y Duchá Swiętego.

ROZDZIAL XIV.

Páwłá y Bárnábaßá. 5. Z Ikonium wyrzucone. 6. Páwel w Listrze. 10. chromego uzdrowił. 13. Sobie ofiárowáć nie dopuśćił. 19. Ukámienowány. 23. Wiele kośćiołow przeßedł. 26. Potym się wroćił do Antyochiey.

1 Y Stáło śię w Ikániey/ że tákże weßli do bożnice Zydowskiey/ á ták mowili że uwierzyło y Zydow 2 y Grekow wielkie mnostwo. ✣ Lecz Zydowie ktorzy nie uwierzyli/ podburzyli y zájątrzyli sercá Pogá- 3 now przećiwko bráći. ✣ Y byli tám przez długi czás / bespiecznie mowiąc w PAnu/ ktory dawał świádectwo słowu a łáski swojey/ y czynił to / że śię dźiały známioná y cu- 4 dá przez ręce ich. ✣ Y rozerwáło śię mnostwo mieyskie: y byli jedni z Zy- 5 dámi / á drudzy z Apostołámi. ✣ A gdy śię wzburzyli y Pogánie y Zydźi z Kśiążęty swojimi / áby je zel- 6 żyli y ukámienowáli: ✣ Zrozumiawßy to, ućiekli do miast b Lykáońskich / do Listry y do Derby y do o- 7 kolicznych kráiny. ✣ A tám kazáli Ewángelią.

8 A Mąż niektory w Listrze chory c ná nogi śiedźiał / będąc chromy z żywotá mátki swojey/ ktory 9 nigdy nie chodźił. ✣ Ten słuchał Páwłá mowiącego: ktory nań pilnie pátrząc y widząc iż miał wiárę 10 żeby mogł być uzdrowiony/ ✣ Rzekł wielkim głosem : Stań prosto ná nogi twoje: Y d wyskoczył/ y cho- 11 dźił. ✣ A lud widząc co Páwel uczynił/ podnieśli głos swoj mowiąc e po Lykáońsku; Bogowie/stawßy śię podobni ludźiom/zstąpili do nas. ✣ 12 Y názwáli Bárnábaßá Jowißem/á Páwłá Merkuryußem : ponieważ 13 on prowádźił rzecz. ✣ Tedy Kápłan Jowißá / ktory był przed miástem ich / woły z wieńcámi do wrot przywiodßy / chćiał ofiáry z ludem sprá- 14 wowáć. ✣ Co gdy usłyßeli Apostołowie Bárnábaß y Páwel / rozdárßy ßáty swoje / wypádli miedzy lud wo-

15 łájąc/ ✣ Y mowiąc. Mężowie/ cóż to f czynićie ? Y mysmyć ludźie/ tymże biedam jáko y wy poddáni: ktorzy wam opowiádamy / ábyśćie śię od tych márnośći náwroćili do Bogá żywego / ktory uczynił niebo y źiemię g y morze y wßystko co 16 w nich jest. ✣ Ktory zá przyßłych wiekow dopußczał wßystkim h Pogánom/áby chodźili zá drogámi swy- 17 mi. ✣ Aczkolwiek nie zániechał sámego śiebie procz świádectwá/ czyniąc dobrze / dawájąc nam z niebá dżdże y czásy urodzájne ? nápełniájąc pokármem y weselem sercá ná- 18 ße. ✣ A to mowiąc/záledwie uspokojili lud/ że im nie ofiárował.

19 Y Nádeßli z Antyochiey y z Ikonium Zydowie : ktorzy námowiwßy lud / y ukámienowawßy k Páwłá/ wywlekli zá miásto/ mnie- 20 májąc żeby umárł. ✣ Lecz gdy go uczniowie obstąpili/ wstawßy weßedł do miástá : á názájutrz odßedł z 21 Bárnábaßem do Derby. ✣ A opowiedźiawßy Ewángelią onemu miástu/ y wiele uczniow pozyskawßy/ wroćili śię do Listry / do Iko- 22 niey y do Antyochiey: ✣ Utwierdzájąc duße uczniow / y nápominájąc áby trwáli l w wierze y mowiąc; Ze przez wiele m ućiskow / muśimy 23 wniść do krolestwá Bożego. ✣ A gdy im przez głosy postánowili Stárße w káżdym zborze / y modlili śię z postámi/ poruczyli je PAnu/ w kto- 24 rego uwierzyli. ✣ A przeßedßy Pisy- 25 dyą/przyßli do Pámfiliey. ✣ Y opowiedźiawßy słowo Boże w Pergi- 26 ey/poßli do Atáliey. ✣ A z támtąd płynęli do Antyochiey : z kąd byli oddáni łásce Bożey ku tey spráwie 27 n ktora wykonáli. ✣ A gdy tám przyßli y zgromádźili Zbor / oznáymili co Bog przez nie uczynił / á iż Pogánom drzwi wiáry otworzył. ✣ 28 Y zmießkáli tám czás niemáły z uczniámi.

ROZDZIAL XV.

Niektorzy chćieli kłáść járzmo zakonne ná Antyocheńczyki. 6. W czym gdy śię rádzono Apostołow, oni przez list spráwę o tym dáli. 36. A Páwel

roz-

n Mátt. 10.14. Márk. 6. 11. Luka. 9. 5. Dźiej. 18. 6.
a Márk. 16.20. Zyd. 2. 4.
b Mátt. 10.23.
c Dźiej. 3. 2.
d Ezai. 35. 6.
e Dźiej. 28.10.
f Dźiej. 10.26.
g 1 Moj. 1. 1. Psalm 33. 6. y 104.2 y 146.6 Jan. 1. 1. Objáw. 14. 7.
h Psalm 81.13.
i Rzym. 1. 19.
k 2 Kor. 11.25.
l Dźiej. 11.23. y 13.43
m Job. 7. 3. Psalm 34.20. Mátt. 7. 14. y 10.16 Luká. 13.24. y 21.16 2 Tym. 3. 12. 1 Piotr. 5. 10. Objáw. 13,10. y 14.12
n Dźiej. 13. 3.

rozstawszy śię z Bárnábaszem, kośćioły Azyatyckie náwiedzał.

1 A Niektorzy przyszedszy z Judskiey *źiemie*, náuczáli bráćią: Iż / jesli śię nie obrzeżećie á według zwyczáju b Mojżeszowego / nie możećie być zbáwieni. ♣ 2 A gdy roznicá y spor niemáły Páwełk y Bárnábász mieli z nimi; postánowili / c áby Páwełk y Bárnábász y niektorzy inni z nich szli do Apostołow / y do Stárszych do Jeruzalem z strony tego sporu. ♣ 3 Oni tedy będąc odprowádzeni od Zboru / szli przez Fenicyą y Sámáryą / powiádájąc o náwroceniu Pogánow : y uczynili wielką rádość wszystkiey bráći. ♣ 4 A gdy przyszli do Jeruzalem / przyjęći byli od Zboru y od Apostołow y Stárszych : y opowiedźieli cokolwiek Bog przez nie czynił. ♣ 5 Ale powstáli niektorzy z Sekty Fáryzeuszow ktorzy byli uwierzyli / mowiąc : Że ich trzebá obrzezáć / y rozkazáć im / żeby záchowáli zakon Mojżeszow. ♣ 6 Zgromádźili śię tedy Apostołowie y stárszy / áby wejrzeli w tę spráwę.

7 A Gdy był wielki spor *o tym*, powstawszy Piotr / rzekł do nich: Mężowie bráćia / á wy wiećie że od dawnych dni Bog *mię* obrał miedzy wámi / áby przez ustá moje Pogáni słucháli słowá Ewángeliey / y uwierzyli. ♣ 8 A Bog d ktory zna sercá / wydał im świádectwo / dawszy im Duchá Swiętego jáko y nam ♣ 9 Y nie uczynił *żadney* rozności e miedzy námi á nimi / wiárą oczyśćiwszy sercá ich. ♣ 10 Przetoż teraz / przecz kuśićie Bogá / kłádąc f járzmo ná szyje uczniow / ktorego áni Ojcowie nászy / áni my / znośić ieśmy nie mogli? ♣ 11 Ale przez łáskę Páná g Jezusá Chrystusá wierzymy / iż będźiemy zbáwieni / tym sposobem jáko y oni. ♣ 12 Y milczáło wszystko ono mnostwo / á słucháli Bárnábászá y Páwłá ktorzy opowiádáli / jáko wielkie známioná y cudá czynił Bog przez nie miedzy Pogány. ♣ 13 A gdy oni umilknęli / opowiedźiał Jákub mowiąc : Mężowie bráćia / słuchajćie mię. ♣ 14 Symon powiedźiał / jáko Bog napierwey wejrzał ná Pogány áby z nich wziął lud Jmieniowi swemu. ♣ 15 A z tym śię zgadzáją mowy Prorockie jáko jest nápisano: ♣ 16 Potym śię wrocę / á pobuduję h záśię Przybytek Dawidow upádły / á obáliny jego záśię pobuduję / y znowu go wystáwię. ♣ 17 Aby ći co pozostáli z ludźi / szukáli PAná ; y wszyscy narodowie / nád ktorymi wzywano Jmienia mojego / mowi Pan ktory to wszystko czyni. ♣ 18 Znájome ć są Bogu od wieku wszystkie spráwy jego. ♣ 19 Przetoż moje zdánie jest / żeby nie trwożyć tych ktorzy śię z Pogánow do Bogá náwrácáją. ♣ 20 Ale *rácz ey* pisáć do nich / áby śię wstrzymawáli i od zplugáwienia báłwánow / y od k wszeteczeństwá / y od rzeczy dawionych / y ode krwie. ♣ 21 Abowiem Mojżesz od dawnych wiekow ma w káżdym mieśćie te / ktorzy go opowiádáją ; gdyż go w bożnicách ná káżdy Sábbát czytáją.

22 Tedy śię zdáło Apostołom y stárszym ze wszystkim Zborem / áby wybráne z pośrzod śiebie męże posłáli do Antyochiey z Páwłem y z Bárnábászem ; *to jest* Judásá ktorego zwano Bársábászem / y Sylę / męże Przednieysze miedzy bráćią. ♣ 23 Nápisawszy to przez rękę ich ; Apostołowie / y stárszy / y bráćia tym ktorzy są w Antyochiey / y w Syryey y w Cylicyey bráći / ktorzy *są* z Pogánow / zdrowia życzymy. ♣ 24 Ponieważeśmy słyszeli / że niektorzy l wyszedszy od nas / zátrwożyli was słowy / wátląc dusze wásze / á mowiąc ; Że śię muśićie obrzezowáć / y zakon záchowywáć / ktorymeśmy *tego* nie poruczyli: ♣ 25 Zdáło śię nam jednomyślnie zgromádzonym / posłáć do was męże wybráne z miłymi nászymi / z Bárnábászem y z Páwłem: ♣ 26 Z ludźmi ktorzy wydáli dusze swe dla Jmienia PAná nászego JEzusá Chrystusá. ♣ 27 Przetoż posłáliśmy Judásá y Sylę / ktorzy wam y ustnie toż powiedzą. ♣ 28 Abowiem zdáło śię Duchowi Swiętemu y nam / ábyśmy więcey nie kłádli ná was żadnego ćiężaru / oprocz tych rzeczy potrzebnych. ♣ 29 Abyśćie śię wstrzymawáli od rzeczy báłwánom ofiarowánych / y od

Gálát 5. 2. — b 1 Moj. 17. 10. — c Gálát 2. 1. — d 1 Sám. 16. 7. 1 Kron 29. 17. Psalm 7. 10. Jerem 11. 20. y 17. 12. — e Dźiej. 10. 43. — f Mátt 23. 4. — g Efez. 2. 8. 2 Tym. 1. 9. Tytus. 3. 4. — h Amos 9. 11. — i 2 Moj. 20. 4. — k 1 Tess. 4. 3. — l Gálát 2. 4.

krwie/ y od rzeczy dawionych / y od wszeteczeństwa: ktorych *rzeczy* jeśli śię strzedz będźiećie/ dobrze uczynićie. Miejćie śię dobrze. 30 A tak oni będąc odprawieni/ przyszli do Antyochiey; a zgromadźiwszy mnostwo/ oddali list. 31 A przeczytawszy/ radowali śię z oney m pociechy. 32 A Judas y Sylas/ będąc y oni Prorokami/ długimi słowy napominali braćią/ y utwierdzali *je*. 33 A zmieszkawszy *tam* do czasu / odprawieni są z pokojem od braći do Apostołow. 34 Lecz Syli zdało śię tam zostać. 35 Także Paweł y Barnabasz mieszkali w Antyochiey/ nauczając y opowiadając z wiela innych / słowo PAńskie.

36 A Po kilku dni rzekł Paweł do Barnabasza: Wroćiwszy śię/ nawiedźmy braćią nasze po wszystkich mieśćiech / w ktorycheśmy opowiadali słowo PAńskie / jakoli śię mają. 37 Tedy Barnabasz radźił/ aby z sobą wźięli y n Jana / ktorego zwano Markiem. 38 Ale śię to Pawłowi o nie zdało brać tego z sobą/ ktory był odszedł od nich z Pamfiliey / a nie chodźił z nimi na one prace. 39 Y wszczął śię *miedzy nimi* wielki gniew ; tak iż odszedł jeden od drugiego : a Barnabasz wźiąwszy z sobą Marka / płynął do Cypru. 40 Ale Paweł obrawszy sobie Syle wyszedł/ będąc poruczony łasce Bożey od braći. 41 Y przechodźił Syrya y p Cylicya / utwierdzając Zbory.

m 1. Przestrogi.
n Koloss. 4. 10.
o Dziej. 13. 13.

ROZDZIAL XVI.

Paweł obrzezał Tymoteusza. 12. W Filippis mieszkając, Lydyą na wiarę nawroćił. 16. Wieszczego Ducha z dźieweczki wypędźił. 20. Dla tego rozgami sieczony. 24. y z Sylą do więźienia poddany. 27. Ciemnica śię otworzyła. 31. Stroż uwierzył w Chrystusa. 35. A Paweł y Sylas wypuszczeni; 40. weszli w dom Lydyey.

1 Y Przyszedł do Derby y do Listry. A oto tam był uczeń niektory imieniem a Tymoteusz / syn niektorey niewiasty Zydowki wierney / a Ojca Greka. 2 Temu świadectwo dawali braćia ktorzy byli w Listrze y w Ikoniey. 3 Chćiał *tedy* Paweł aby ten z nim b szedł: ktorego wźiąwszy/ obrzezał dla Zydow ktorzy byli na onych miejscach. Bo wszyscy wiedźieli / że Oćiec jego był Grekiem. 4 A gdy chodźili po mieśćiech/ podawali im ku chowaniu ustawy/ ktore były postanowione c od Apostołow/ y Starszych/ ktorzy byli w Jeruzalem. 5 A tak śię Zbory utwierdzały w wierze; y przybywało ich w liczbie na każdy dźień.

6 A Gdy przeszedszy Frygią y Galatską krainę / zawśćiągnieni będąc od Ducha Swiętego / aby nie opowiadali słowa *Bożego* w Azyey. 7 Przyszedszy do Mizyey / kuśili śię iść do Bityniey / ale im Duch JEzusow nie dopuśćił. 8 Gdy minąwszy Mizyą / zstąpili d do Troady. 9 Y pokazało śię Pawłowi w nocy widzenie: Mąż niejaki Macedończyk stał prosząc go y mowiąc : Przepraw śię do Macedoniey/ a ratuj nas. 10 A ujrzawszy to widzenie / zaraześmy śię starali o to / jakobyśmy śię puśćili e do Macedoniey; będąc tego pewni/ iż nas PAn powołał/ abyśmy im kazali Ewangelią. 11 Puśćiwszy śię tedy z Troady/ prostośmy bieżeli do Samotraciey ; a nazajutrz do Neapolu. 12 A z tamtąd do Filippowa / ktore jest pierwsze miasto tey częśći Macedoniey nowo osadzone. Y zostaliśmy w onym mieśćie przez kilka dni.

13 A W dźień Sabbatu / wyszliśmy przed miasto nad rzekę / gdźie zwykły bywać modlitwy: a uśiadszy / mowiliśmy do niewiast ktore śię *tam* były zeszły. 14 A niektora niewiasta imieniem Lidya/ ktora szarłat przedawała w mieśćie Tyatyrskim / Boga śię bojąca / słuchała ; ktorey PAn otworzył serce / aby pilno słuchała tego co Paweł mowił. 15 A gdy śię ochrźćiła y dom jey/ prośiła mowiąc: Ponieważeśćie mię osądźili wierną bydź PAnu/ wszedszy do domu mego mieszkajćie: y przymuśiła nas.

16 Y Stało śię / gdyśmy szli na modlitwę / iż niektora dźieweczka co miała Ducha wieszczego / zabieżała nam ; a ta wielki zysk panom

a Rzym 16. 21. Filip. 2. 19. 1 Tess. 3. 2.
b 1 Kor. 9. 20.
c Dziej. 15. 10.
d 2 Kor. 2. 12.
e Dziej. 20. 1.

17 swojim f przynośiłá wrożąc. ✣ Tá chodząc zá Páwłem y zá námi / wołáłá mowiąc : Ci ludźie sługámi są Bogá nawyższego/ ktorzy nam opowiádáją drogę zbáwienia. 18 ✣ A to czyniłá przez wiele dni. Ale Páwel bolejąc nád tym / y obroćiwszy śię rzekł onemu duchowi: Rozkázuję ć w Imieniu JEzusá CHrystusá/ ábyś wyszedł od niey. Y wyszedł oneyże godźiny.

19 A Widząc pánowie jey / iż zginęłá nádźieją zysku ich/ pojimawszy g Páwłá y Syle / ćiągnęli je ná rynek przed Urząd. 20 ✣ A stáwiwszy je przed Hetmány / rzekli: Ci h ludźie czynią zámieszánie w mieśćie nászym/ będąc Zydámi. 21 ✣ Y opowiádáją zwyczáje / ktorych śię nam nie godźi przyjmowáć / áni záchowywáć ; ponieważesmy Rzymiánie. 22 ✣ Y powstáło pospolstwo przećiwko nim: á Hetmáni rozdárszy száty ich/ kazáli je i śiec rozgámi. 23 ✣ A gdy im wiele plag zádáli / wrzućili je do więzienia / przykazawszy strożowi więzienia / áby ich dobrze opátrzył. 24 ✣ Ktory wźiąwszy tákie rozkazánie/ wsádźił je do naglębszego więzienia/ á nogi ich zámknął w klodę.

25 A O połnocy k Páwel y Sylás modląc śię chwalili Bogá pieśniámi/ ták/ że je słyszeli więźniowie. 26 ✣ Y powstáło z prętká wielkie trzęśienie ziemie, że śię poruszyły grunty więzienia / y zárázem śię otworzyły l wszystkie drzwi ; y wszystkich śię zwiąski rozwiązáły. 27 ✣ A ocućiwszy śię stroż więzienia / y ujrzawszy otworzone drzwi u więzienia/ dobył mieczá / chcąc śię sam zábić ; mniemájąc iż więźniowie poućiekáli. 28 ✣ Lecz Páwel záwołał głosem wielkim / mowiąc : Nie czyń sobie nic złego ; bosmy sám wszyscy. 29 ✣ A kazawszy záświecić wpadł tám, á drząc przypadł do nog Páwłowi y Syli. 30 ✣ A wywiodszy je z więzienia rzekł ; Pánowie/ co m mam czynić / ábym był zbáwiony? 31 ✣ A oni rzekli: Wierz w PAná JEzusá n CHrystusá/ á będźiesz zbáwiony ty/ y dom twoj. 32 ✣ Y opowiádáli mu słowo Páńskie/ y wszytkim ktorzy byli w domu jego. 33 A wźiąwszy je oneyże godźiny w nocy / omył rány ich: á ochrzćił śię zárázem on / y wszyscy domownicy je°. 34 ✣ A wprowádźiwszy je do domu swego / nágotował im stoł ; y weselił śię ze wszytkim domem swojim, uwierzywszy Bogu.

f Dźiej. 19.34.
g 2 Kor. 6. 5.
h Dźiej. 17. 5.
i 2 Kor. 11.25. 1 Tess. 2. 2.
k Dźiej 4. 31.
l Dźiej. 5. 19.
m Dźiej. 2. 37.
n Márk. 16.16 Ianá. 3. 16. y 6.40. 1 Ianá 5. 10.

35 A Gdy był dźień / posłáli Hetmáni sługi miejskie/ mowiąc: Wypuść one ludźie. 36 ✣ Y oznájmił stroż więzienia te słowá Páwłowi ; Iż Hetmáni posłáli / ábyśćie byli wypuszczeni : teraz tedy wyszedszy idźćie w pokoju. 37 ✣ Ale im Páwel rzekł: Uśiekszy nas jáwnie rozgámi nie przekonánych / gdyżesmy są ludźie o Rzymiánie/ wrzućili do więzienia ; á teraz nas potájemnie wyganiáją! Nic z tego : Ale sámi niech przyjdą y wyprowádzą nas. 38 ✣ Tedy powiedźieli Hetmánom słudzy miejscy te słowá. Y zlękli śię / usłyszawszy że byli Rzymiánie. 39 ✣ A przyszedszy/ przeprośili je: á wywiodszy je prośili ich áby wyszli p z miástá. 40 ✣ Wyszedszy tedy z więzienia/ wyszli do Lydiey : á ujrzawszy bráćią / poćieszyli je/ y odeszli.

ROZDZIAŁ XVII.

Páwel w Tessálonice Chrystusá opowiádájąc. 6. Od Jázoná przyjęty. 10. Do Berey wypráwiony. 15. Z támtąd do Aten przyszedszy. 19. w Areopágu. 23. nieznájomego Bogá opowiadał. 34. Záczym niektorzy przyszli do wiáry.

1 A Przeszedszy Amfipolim/ y Apolonią / przyszli do Tessáloniki/ gdźie byłá bożnicá Zydowská. 2 ✣ Tedy Páwel według zwyczáju swego wszedł do nich ; á przez trzy Sábbáty kazał im z pismá. 3 ✣ Wywodząc y pokázując to / że CHrystus miał ćierpieć a y powstáć od umárłych : á iż ten JEzus jest CHrystusem ktorego ja wam opowiádam. 4 ✣ Y uwierzyli niektorzy z nich / á przyłączyli śię do Páwłá y do Syle / y wielkie mnostwo nabożnych Grekow / y niewiast przedniejszych niemáło. 5 ✣ Ale Zydowie/ ktorzy nieuwierzyli / zjęći zazdrośćią / przywźiąwszy do śiebie niektore lekkomyślne y złe męże / á zebrawszy kupę / uczynili rozruch w mieśćie ; á nászedszy ná dom Jázonow / szukáli

o Dźiej. 22.24.
p Mátt. 8. 34. Márk. 5. 17. Luká 8. 37.
a Psalm 22. 7. Ezái. 50. 6. y 53.3. Mátt. 16.21. y 20.18 Márk. 8. 31. Luká. 9. 22. y 18.31 y 24.7.

ich/

6 ich/wiodąc je wiedli przed lud. ♣ A nie ználazszy ich / ciągnęli Jázoná y niektore bráciá do Przełożonych miástá / wołájąc : Oto ći / ktorzy wszystek b świát wzruszyli / y tu też przyszli! 7 ♣ Ktore przyjął Jázon: A ći wszyscy czynią przećiwko dekretom Cesárskim ; powiádájąc / iż jest 8 inszy Krol JEzus/ ♣ A ták wzburzyli pospolstwo y Przełożone miástá 9 ktorzy to słyszeli ♣ Ale oni wziąwszy słuszną spráwę od Jázoná y od innych/puśćili je.

10 A Bráciá wnet w nocy wysłáli y Páwłá y Syle do Berey: ktorzy tám przyszedszy/ weszli do bożnice 11 Zydowskiey. ♣ A ći byli zacnieyszy nád one co byli w Tessálonice / ktorzy przyjęli słowo Boże ze wszystką ochotą / ná káżdy dźień rozsądzájąc c pismá / jeśliby śię to ták 12 miáło. ♣ Przetoż wiele ich z nich uwierzyło / y Greckich niewiast uczćiwych/y mężow niemáło. 13 ♣ A gdy śię dowiedźieli oni co byli z Tessáloniki Zydowie/ że y w Berey opowiádáne było słowo Boże od Páwłá/przyszli y tám podburzájąc po14 spolstwo. ♣ Ale bráciá wnet wysłáli Páwłá / áby szedł jákoby do morzá: á Syläs y Tymoteusz tám zostáli. ♣ 15 A ći ktorzy prowádźili Páwłá / doprowádźili go áż do Aten: á wziąwszy rozkazánie do Syle y do Tymoteuszá / żeby co nárychley przyszli do niego / odeszli.

16 A Gdy ich Páweł w Ateniech czekał / d poruszał śię w nim Duch jego / widząc ono miásto pod17 dáne bałwochwálstwu. ♣ A przetoż miewał rozmowę z Zydámi / y z ludźmi nabożnymi / w bożnicy y ná rynku ná káżdy dźień / z kim śię mu 18 tráfiło. ♣ Tedy niektorzy z Epikurow y z Stoikow Filozofowie / śpieráli śię z nim : A niektorzy mowili; Coż wżdy ten plotká mowić chce? A drudzy ; Zda śię być opowiádáczem obcych bogow. Bo im JEzusá y zmartwych wstánie opowiádał. ♣ 19 A porwawszy go/wiedli do Areopágu mowiąc : Możemyli wiedźieć co to jest zá nowa náuká ktorą ty opo20 wiádasz? ♣ Bo jákieś obce rzeczy przynośisz do uszu nászych. Chcemy tedy wiedźieć / co wżdy z tego ma 21 być. (♣ A wszyscy Ateńczycy/ y cudzoźiemscy gośćie niczym inszym śię nie báwili / tylko powiádániem ábo słuchániem nowin.)

22 TEdy Páweł stánąwszy w pośrzodku Areopágu / rzekł: Mężowie Ateńscy / z káżdey miáry was 23 widzę náder nabożne. ♣ Abowiem przechadzájąc śię / y przypátrując wászym nábożeństwom / ználazłem też Ołtarz / ná ktorym nápisano; Nieznájomemu Bogu. Ktorego tedy nie znájąc chwalićie / tego ja 24 wam opowiádam. ♣ Bo ktory f uczynił świát y wszystko co ná nim ten będąc PAnem niebá y źiemie / nie mieszka g w kośćielech ręką uczy25 nionych: ♣ Ani rękomá ludzkimi h chwalony bywa / jákoby czego potrzebował: ponieważ on dawa i wszystkim żywot/y oddech/y wszystko. ♣ 26 Y uczynił z jedney krwie wszystek narod ludzki / áby mieszkał po wszystkim obliczu źiemie ; zámierzywszy przed tym rozrządzone czásy / y zámierzone gránice mieszkánia ich: 27 ♣ Aby szukáli PAná ; owaby go snádź námácáli y ználeźli: áczkolwiek 28 od káżdego z nás nie jest dáleko. ♣ A bowiem w nim żywiemy/y ruchamy śię / y jesteśmy ; já y niektorzy z wászych Poetow powiedźieli: Ześmy 29 y my rodźiną jego. ♣ Będąc tedy rodźiną Bożą / nie mamy k rozumieć żeby złotu / ábo śrebru / ábo kámieniowi misternie rytemu / ábo wymysłowi człowieczemu / Bog 30 miał być podobny. ♣ Aczkolwiek tedy przeglądał Bog czásom tey niewiádomośći : Ale teraz oznájmuje l ludźiom wszystkim wszędy / áby po31 kutowáli. ♣ Przeto iż m postánowił dźień / w ktory będźie sądźił wszystek świát w spráwiedliwośći przez mężá / ktorego ná to náznáczył / upewniájąc o tym wszystkie / wzbudźiwszy go od umárłych.

32 A Vsłyszawszy o zmartwychwstániu / jedni śię náśmiewáli ; á drudzy mowili: Będźiemy ćię zno33 wu o tym słucháć. ♣ Y ták Páweł 34 wyszedł z pośrzodku nich. ♣ A mężowie niektorzy przyłączywszy śię do niego / uwierzyli: miedzy ktorymi

b Dźiej. 16. 20.
c Ezái. 8. 20. y 34. 16. Luká. 16. 29. Janá. 5. 39. 1 Tym. 4. 16. 1 Piotr 1. 10.
d G. Był zá ostrzony.
e G. Słowośiewcá.
f 1 Moj. 1. 1. Psalm 33. 6. y 104. 2. y 146. 6.
g 2 Kron. 6. 18. Ezái. 66. 1.
h Psalm 50. 8.
i Psalm 21. 5. y 27. 1. y 36. 7.
k Ezái. 45. 18.
l Rzym. 16. 26. Efez. 2. 9. y 3. 5. Kolos. 1. 26. 1 Tym. 1. 10. 1 Piotr 1. 20.
m Rzym. 2. 16.

tez był y Dyonizyus Areopágitczyk/ y niewiástá imieniem Dámárys / y inni z nimi.

ROZDZIAŁ XVIII.

Páwłá w Koryncie prácuiącego, y słowo Boże opowiádáiącego. 9. cieszy PAn. 12. Ktorego oskárżono przed Gálliónem. 16. Ale prożno. 18. A on ztąd do Syryjey. 19. Potym do Efezu szedszy. 23. w Gálilejey y w Frygijey Zbory w wierze utwirdzał. 24. A Apollos od Akwiláßá wyćwiczony będąc. 28. PAná Chrystusá z wielkim pożytkiem opowiádał.

1 POtym Páwel odszedszy z Aten/ 2 przyszedł do Koryntu. ✣ A ználazszy niektorego Zydá imieniem a Akwilę rodem z Pontu / ktory był świeżo ze Włoch przyszedł z Pryscyllą żoną swą/ (dla tego iż był Klaudyus postánowił/ áby wszyscy Zydowie z Rzymu wyszli) przyszedł do nich. 3 ✣ A iż był tegoż rzemiesłá/ mieszkał u nich/ y robił: ábowiem rzemiosło ich było robić námioty. ✣ 4 Tedy miewał rozmowę w bożnicy ná káżdy Sábbát / y pozyskawał y 5 Zydy y Greki. ✣ A gdy przyszli z Mácedoniey Sylás y Tymoteusz / ściśniony był w Duchu Páwel/ oświadczájąc Zydom/ że JEzus jest 6 Chrystusem. ✣ Lecz gdy się oni sprzećiwiáli y bluźnili / otrząsnąwszy proch b z szat/rzekł do nich: Krew wászá ná głowę wászę; jam jest czysty : od tego czásu poydę do Pogá- 7 now. ✣ A odszedszy z támtąd/wszedł do domu niejákiego *człowieká*,imieniem Justá / służącego Bogu : ktorego dom był podle sámey bożnice. 8 ✣ Lecz Kryspus c Przełożony bożnice/ uwierzył PAnu ze wszystkim domem swojim: y wiele z Koryntczykow słucháiąc uwierzyli/ y ochrzczeni są.

9 ZAtym PAN d rzekł Páwłowi w nocy w widzeniu: Nie boy się/ 10 ále mow: á nie milcz. ✣ Bom Ja jest z tobą ; á żaden się ná cię nie tárgnie/ ábyć miał co złego uczynić : Abowiem Ja wielki lud e mam w 11 tym mieście. ✣ Y mieszkał *tám* rok y sześć miesięcy/ náuczájąc u nich słowá Bożego.

12 A Gdy Gállio był Stárostą w Acháiey/ powstáli jednomyślnie Zydowie przećiwko Páwłowi : y przywiedli go do Sądu/ mo- 13 wiąc: ✣ Ten námawiá ludźie / áby przećiwko Zakonowi Bogá chwalili. 14 ✣ A gdy Páwel miał ustá otworzyć/ rzekł Gállio do Zydow : O Zydowie/gdyby się wam było jákie bezpráwie f stáło/ ábo jáka krzyw- 15 dá/słusznie bym wás znosił. ✣ Lecz jeśli jest jáka gádká o słowiech y o imionách y o zakonie wászym / sámi *tego* pátrzćie: ábowiem ja tego sę- 16 dźią być niechcę. ✣ Y odegnał je od 17 Sądowey stolice. ✣ Tedy porwawszy wszyscy Grekowie Sostená Przełożonego g bożnice / bili go przed Sądową stolicą: á Gállio ná to nic nie dbał.

18 A Páwel pomieszkawszy tám jeszcze przez niemáło dni / pożegnawszy się z bráćią, płynął do Syryjey : á z nim Pryscyliá / y Akwilás h ogoliwszy głowę w Kenchreách; bo był uczynił ślub. 19 ✣ Zátym przyszedł do Efezu/ y tám je zostáwił : á sam wszedszy i do bożnice/miał rozmowę z Zydámi ✣ 20 A gdy go oni prosili/ áby u nich przez dłuższy czás zmieszkał/nie zezwolił. ✣ 21 Ale się z nimi pożegnawszy / rzekł : Koniecznie ja muszę Swięto nádchodzące w Jeruzalem obchodźić : lecz się záśię do was wrocę / będźieli wola k Bożá. ✣ Y puścił się z E- 22 fezu. ✣ A gdy przyszedł do Cezáryey/ wstąpiwszy *do Jeruzalem*, á pozdrowiwszy zbor/szedł do Antyochiey. ✣ 23 Y zmieszkawszy *tám* przez niektory czás / wszedł / obchodząc porządnie kráinę Gálátską / y Frygią ; utwierdzájąc wszystkie ucznie.

24 A Zyd niektory l imieniem Apollos / rodem z Alexándryey/ mąż wymowny / przyszedł do Efezu/ 25 będąc możnym w pismiech. ✣ Ten był wyprawiony w drogę PAńską :á pałájąc w Duchu/ mowił y náuczał pilnie o PAnu / wiedząc tylko o 26 chrzćie Janowym. ✣ Ten począł beśpiecznie mowić w bożnicy. Ktorego usłyszawszy Akwilás y Pryscyllá / przyjęli go do śiebie / y do státeczniey mu wyłożyli drogę Bożą.

a Rzym. 16. 3. 2 Tym. 4. 19.
b Mátt. 10. 14. Łuká. 10. 11. Dźiej. 13. 51.
c 1 Kor. 1. 14.
d Dźiej. 23. 21.
e Jonaß 4. 10.
f Dźiej. 25. 11.
g 1 Kor. 1. 1.
h 4 Mojż. 6. 18. Dźiej. 21. 23.
i Dźiej. 19. 8.
k 1 Kor. 4. 19. Jákub. 4. 15.
l 1 Kor. 1. 12. & 16. 12.

27 ♣ A gdy chćiał iść do Achájey/ nápomniawszy go bráćia/ pisáli do ucżniow áby go przyjęli. Ktory gdy tám przyszedł/ wiele pomagał tym 28 ktorzy uwierzyli z łáski Bożey. ♣ Abowiem potężnie Zydy przykonywał; jáwnie tego dowodząc z Pismá/ iż JEzus jest Chrystusem.

ROZDZIAŁ XIX.

Niektorzy ucżniowie w Efeźie, náukę zbáwienną przyjąwszy, ochrzczeni. 13. Zaklinácże Zydowscy od Dyabłá zránieni. 19. Księgi cżárnokśięskie spalone. 21. Páweł śię do Jeruzalem gotował. 24. A Demetryusz. 29. Przećiwko niemu lud buntowáć pocżął.

1 I Stáło śię gdy Apollos a był w Korynćie/ iż Páweł obszedszy gorne kráiny przyszedł do Efezu: A ználazszy tám niektore ucżnie/ 2 ♣ Rzekł do nich: Izaliśćie wźięli Duchá Swiętego uwierzywszy? A oni mu rzekli: Owszem esmy áni słycháli jesli jest Duch Swięty. ♣ 3 Tedy rzekł do nich: W cożeśćie tedy ochrzczeni? A oni rzekli/ W 4 chrzest Janow. ♣ Zátym rzekł Páweł: Jan ći chrzćił chrztem b pokuty/ mowiąc ludowi/ áby w onego/ ktory miał przyść po nim/ uwierzyli/ to jest/ w JEzusá CHrystusá. ♣ 5 A usłyszawszy to, ochrzczeni są w I- 6 mie PAná JEzusowe. ♣ A gdy ná nie włożył Páweł ręce/ zstąpił ná nie Duch c Swięty; y mowili ję- 7 zykámi y prorokowáli. ♣ A było wszystkich mężow około dwunastu. 8 ♣ A wszedszy do bożnice/ mowił bespiecżnie przez trzy mieśiące/ náucżájąc y námawiájąc ich do krolestwá 9 Bożego. ♣ A gdy śię niektorzy zátwárdźili/ a wierzyć niechćieli/ źle mowiąc o tey drodze Bożey przed mnostwem; odstąpiwszy od nich odłącżył ucżnie/ ná káżdy dźień ucżąc w szkole niektorego Tyránná. ♣ 10 A to śię dźiáło przez dwie lećie: ták iż wszyscy ktorzy d mieszkáli w Azyey słucháli słowá PAná JEzusowego/ ták Zydowie jáko y Grekowie.

11 A Nie ládá cudá cżynił e Bog 12 przez ręce Páwłowe; ♣ Ták iż y ná chore przynoszono chustki ábo przepáski od ćiáłá jego/ y odchodźiły od nich choroby/ y duchowie źli wychodźili z nich.

13 T Edy niektorzy zbiegunow Zydowskich/ ktorzy śię báwili záklinániem/ ważyli śię wzywáć Imienia PAná JEzusowego nád tymi/ ktorzy mieli duchy złe/ mowiąc: Poprzysięgamy was przez 14 JEzusá/ ktorego Páweł opowiáda. ♣ A Było ich śiedm synow jednego Zydá imieniem Scewy Nawyższego 15 kápłáná/ ktorzy to cżynili. ♣ Tedy odpowiedźiawszy duch zły rzekł: Znam JEzusá/ y wiem co Páweł; 16 ále wy cośćie zacż? ♣ A rzućiwszy śię ná nie cżłowiek on w ktorym był duch zły/ á opánowawszy je/ zmocnił śię przećiwko nim; ták/ iż nádzy á zránieni wybiegli z onego do- 17 mu. ♣ Y było to wiádomo wszystkim y Zydom y Grekom/ ktorzy mieszkáli w Efeźie; y przypádł strách ná nie wszystkie/ y było uwielbione Imie PAná JEzusowe.

18 A Wiele tych ktorzy f uwierzyli przychodźiło/ wyznawájąc y 19 oznájmując spráwy swoje. ♣ Y wiele z tych/ ktorzy śię náukámi niepotrzebnymi paráli/ zniozszy księgi/ spalili je przed wszystkimi: A obráchowawszy cenę ich/ znaleźli tego piećdźieśiąt tyśięcy srebrnikow. ♣ 20 Ták potężnie rosło g słowo PAń- 21 skie/ y zmacniáło śię. ♣ A gdy śię to dokonáło/ postánowił Páweł w duchu/ áby przyszedszy Mácedonią y Acháją/ szedł do Jeruzalem mowiąc: Iż potym gdy tám będę/ musze y 22 Rzym widźieć. ♣ A posławszy do Mácedoniey dwu z tych ktorzy mu służyli/ Tymoteuszá y Erástá; sam do cżásu zostáł w Azyey.

23 A Pod on cżas stał śię rozruch niemáły około drogi Bożey. ♣ 24 Abowiem niektory złotnik imieniem Demetryusz/ ktory robił kośćioły srebrne Dyány/ niemáły zysk 25 przywodźił rzemieśnikom: ♣ Ktore zgromádźiwszy/ y inne ktorzy tákież rzemiesło robili/ rzekł: Mężowie/ wiećie iż z tego rzemiesłá mamy do- 26 státki násze. ♣ A widźićie y słyszyćie/ że nie tylko w Efeźie/ ále máło nie

a 1 Kor. 1. 12.
b Mátt. 3. 11. Márk. 1. 1. Luká. 3. 16. Janá. 1. 16. Dźiej. 1. 5. y 11. 15
c Dźiej. 1. 17. y 11. 15
d 2 Tym. 1. 15.
e Márk. 16. 20. Dźiej. 14. 3.
f Mátt. 3. 6.
g Ezái. 55. 11.

22 Y Przyßłá o nich wieść do ußu Zboru ktory był w Jeruzalem: y posłáli Bárnábaßá / áby ßedł áż do Antyochiey. 23 ♣ Ktory tám przyßedßy/á ujrzawßy łáskę Bożą/urádował śię: y nápominał wßystkich/ áby w przedśięwźięćiu sercá trwáli przy l PAnu. 24 ♣ Abowiem był mąż dobry/y pełen Duchá Swiętego/ y wiáry. Y przybyło wielkie mnostwo PAnu. 25 ♣ Potym odßedł Bárnábaß m do Társu / áby ßukał Saułá: á ználazßy go / przyprowádźił go do Antyochiey. 26 ♣ Y bawili śię przez cáły rok przy onym Zborze/ y ucżyli mnostwo wielkie: á napierwey w Antyochiey ucżniowie názwáni są Chrześciány.

27 Tw one dni przyßli Prorocy z 28 Jeruzalem do Antyochiey. ♣ A powstawßy jeden z nich n imieniem Agábus / oznájmił przez Duchá / iż miał być głod wielki po wßystkim okręgu źiemskim; ktory też był zá Klaudyußá Cesárzá. 29 ♣ Tedy ucżniowie káżdy z nich według przemożenia swego postánowili o posłáć ná wspomożenie bráći/ ktorzy mießkáli w Judskiey źiemi. 30 ♣ Co też ucżynili; posławßy do Stárßych przez ręke Bárnábaßowę y Saulowę.

l Dźiej. 13. 43. y 14. 22. m Dźiej. 9. 30. n Dźiej. 11. 10. o 1 Kor. 16. 1. 2 Kor. 2. 3.

ROZDZIAŁ XII.

Herod ściął Jákubá. 4. A Piotrá z więźienia. 8. Anjoł wybáwił. 20. Krol obráżony od Tyryczykow. 21. Ubłagány był. 22. A iż śmiał przyjąć cześć Bogu należącą, 23. od robakow był roztoczony.

1 A Pod onże czás / udał śię ná to Herod Krol/áby trapił niektore ze Zboru. 2 ♣ Y zábił Jákubá brátá Janowego mieczem. 3 ♣ A widząc że śię to podobáło Zydom/ umyślił pojimáć y Piotrá: (á były dni Przáśnikow.) 4 ♣ Ktore o pojimawßy podał a do więźienia / porucżywßy go b sześnaśći żołnierzom / áby go strzegli; chcąc go po Wielkiejnocy wywieść ludowi. 5 ♣ Tedy strzeżono Piotrá w więźieniu: á modlitwá ustáwicżna dźiałá śię od Zboru do Bogá zá nim. 6 ♣ A gdy go już miał wywieść Herod / oneyże nocy spał Piotr miedzy dwiemá żołnierzámi / zwiazány dwiemá łáncuchámi / á stroże przed drzwiámi strzegli więźienia. 7 ♣ A oto Anjoł c PAński przystąpił/á świátłość śię rozświećiłá w gmáchu; á tracwßy w bok Piotrá/obudźił go mowiąc: Wstań rychło. Y opádły łáncuchy z rąk jego. 8 ♣ Y rzekł Anjoł do niego: Opáß śię/á podwiąż obuwie twoje. Y ucżynił ták. Y rzekł mu: Odźiey śię w płáßcz swoj/á podź zá mną. 9 ♣ Tedy wyßedßy Piotr, ßedł zá nim; á nie wiedźiał/że śię to dźiało po prawdźie/co śię dźiało przez Anjołá/ lecż mniemał że widzenie widźiał. ♣ 10 A gdy mineli pierwßą y wtorą straż / przyßli do bramy żeláznej / ktora wiedźie do miástá; á tá śię im sámá przez śię otworzyłá. A wyßedßy przeßli jedne ulicę / á záraz odstąpił Anjoł od niego. ♣ 11 Tedy Piotr przyßedßy do śiebie / rzekł: Teraz dznam prawdźiwie / iż posłał PAN Anjołá swego / y d wyrwał mię z ręki Herodowey/y ze wßystkiego ocżekawánia ludu Zydowskiego. *

12 A Obacżywßy śię, przyßedł do domu Máryey/mátki Janowey/ ktorego názywano Márkiem/ gdźie śię ich było wiele zgromádźiło / y modlili śię. 13 ♣ A gdy Piotr kołátał we drzwi u przyśionká / wyßłá dźieweczká imieniem Rode / áby posłucháłá. 14 ♣ A poznawßy głos Piotrow / od rádośći nie otworzyłá drzwi; ále wbieżawßy / oznájmiłá iż Piotr stoji u drzwi. 15 ♣ A oni rzekli do niey: Száleyeß. Wßákże oná twirdźiłá iż śię ták rzecży ma. A oni rzekli: Anjoł jego jest. 16 ♣ Ale Piotr nieprzestał kołátáć. A gdy otworzyli/ujrzeli go y zdumieli śię. 17 ♣ A zkinąwßy ná nie ręką áby umilkneli / rozpowiedźiał im jáko go PAn wywiodł z więźienia/y rzekł: Oznájmićie to Jákubowi y bráći. A wyßedßy / ßedł ná inne miejsce.

18 A Gdy był dźień/stał śię rozruch niemáły miedzy żołnierzámi o to,coby śię z Piotrem stáło. 19 ♣ Lecż Herod / gdy śię o nim wywiádował á nie ználazł go/ ucżyniwßy sąd o strożách / kazał je ná strácenie wywieść. A wyjácháwßy z Judskiey

LE. ná dźień S. Piotrá Páwłá. a Janá. 21. 18. b 6. Cztery kroć czterem żołnierzom, c Dźiej. 5. 19. d Dan. 6. 22.

źie-

źiemie do Cezáryey/ mieszkał tám. ♣

20 A ná ten czás Herod/ myśliło woj= nie przećiwko Tyryjczykom y Sy= dończykom. Ale oni jednomyślnie przyszli do niego ; á námowiwszy Blastá Podkomorzego krolewskie= go prośili o pokoj ; dla tego / iż krá= jiná ich miáłá żywność z *dźierżaw*

21 krolewskich. ♣ A dniá pewnego/ He= rod oblekszy śie w száte krolewską y śiadszy ná stolicy / uczynił rzecz do

22 nich. ♣ A lud wołał : Głos Boży/ á

23 nie człowieczy. ♣ A zárázem uderzył go Anjoł Páński/ przeto/ że nie dał chwały Bogu ; á będąc roztoczony od robáctwá/ zdechł.

24 A Słowo e Páńskie rozrastáło śie y rozmnażáło.

25 A Bárnábász y Saul wroćili śie z Jeruzalem/ wykonawszy f po= sługę ; wźiąwszy z sobą g y Janá/ ktorego názywano Márkiem/

e Ezái. 55.11. f Dźiej. 21.40. g Dźiej. 13.13.

ROZDZIAŁ XIII.

Páwłá y Bárnábászá rozkazał so= bie Duch Páński odłączyć. 16. kto= rzy w Páfie będąc, mocą Bożą Eli= másá Czárnoksiężniká oślepili. 14. Potym z Antyochiey odjáchawszy. 17. Ewángelią opowiádáli. 49. Kto= rym się zprzećiwiáli Zydowie.

1 A Byli w Antyochiey we zborze ktory *tám* był / niektorzy Pro= rocy y náuczyćiele / jáko Bárnábász y Symeon / ktorego zwano Niger / y Lucius Cyrenejczyk/ y Mánáhen/ ktory był wychowány z Herodem

2 Tetrárchą/ y Saul. ♣ A gdy oni słu= żbę Páńską jáwnie odpráwowáli y pośćili/ rzekł *im* Duch a Swięty : Odłączćie mi Bárnábászá y Sau= lá do tey spráwy / do ktorey ich

3 powołał. ♣ Tedy poszcząc b y modląc śię / y wkłádájąc ná nie ręce / od=

4 práwili je. ♣ Oni tedy wysłáni bę= dąc od Duchá Swiętego/ przyszli do Seleuciey/ á z támtąd płynęli do Cypru.

5 A Gdy byli w Sáláminie / opo= wiádáli słowo Boże w bożni= cách Zydowskich/ á mieli *z sobą* Já= ná c do usługi. ♣ A przeszedszy on wy=

6 sep/ áż do Páfu / ználeźli tám d já= kiegoś czárnoksiężniká / fálszywego Proroká Zydá / ktoremu imię *było*

a Dźiej. 9.15. Rzym 1.1. Gálát. 1.15. 1 Tym. 2.7. b Dźiej. 6.6. c Dźiej. 12.25. d Dźiej. 8.9.

7 Bárjezus. ♣ Ktory był przy zá= cnym Stárośćie Sergiuszu Páwle/ mężu rostropnym. Ten przyzwawszy Bárnábászá y Saulá/ prágnął słu=

8 cháć słowá Bożego. ♣ Lecz śię im sprzećiwiał Elimás on Czárnoksięż= nik/ (ábowiem śię ták wykłáda imię jego/) stáráiąc śię jákoby Stárostę

9 od wiáry odwroćił. ♣ Tedy Saul (ktorego *zowią* y Páweł) nápełnio= ny będąc Duchá Swiętego / á pil=

10 nie nań pátrząc/ ♣ Rzekł: O pełny wszelkiey zdrády y wszelkiey prze= wrotnośći/ synu Dyabelski/ nieprzy= jaćielu wszelkiey spráwiedliwośći/ nie przestániesz podwracáć pro=

11 stych drog Páńskich? ♣ A oto te= raz ręká Páńska nád tobą ; y bę= dźiesz ślepym / nie widząc słońcá áż do czásu. A zárázem przypádłá nań chmurá y ćiemność: á błąkájąc śię/

12 szukał ktoby go wiodł zá rękę. ♣ Te= dy widząc Stárostá co śię stáło / u= wierzył/ zdumiewájąc śię nád náu= ką Páńską.

13 A Puśćiwszy śię z Páfu/ *Páweł* y ći ktorzy z nim byli / przyszli do Pergi Pámfiliejskiey. A Jan od= szedszy e od nich / wroćił śię do Je=

14 ruzalem. ♣ A oni odszedszy z Pergi/ przyszli do Antyochiey Pisydejskiey: á wszedszy do bożnice w dźień Sobo= tni/ uśiedli. ♣ A po przeczytániu

15 zakonu y Prorokow / posłáli do nich przełożeni bożnice / mowiąc ; Mę= żowie bráćia/ máćieli *wolą* jákie ná= pominánie uczynić do ludu / mo= wćie.

16 Tedy powstawszy Páweł / á ręką skinąwszy rzekł : Mężowie J= zráelscy / y ktorzy śię boićie Bogá/

17 słuchajćie. ♣ Bog ludu tego Jzráel= skiego/ wybrał Ojce násze/ y wywy= szył f lud gdy byli przychodniámi w źiemi Egipskiey/ y w rámieniu g wyćiągnionym wywiodł je z niey.

18 ♣ Y przez czás czterdźiestu h lat/

19 znośił obyczáje ich ná puszczy. ♣ A wygłádźiwszy śiedm narodow w źiemi Chánánejskiey / losem i roz= dźielił miedzy nie one źiemie ich. ♣

20 A potym około czterech set y pięći= dźieśiąt lát / dawał *im* Sędźie / áż

21 do Sámuelá k Proroká. ♣ A od o= nego czásu prośili o l Krolá. Y dał

e Dźiej. 15.38. f 2 Moj. 1.1. g 1 Moj. 13.18. h 1 Moj. 26.2. 4 Moj. 14.54. Psalm 95.19. Ezech. 4.6. i Jozue. 14.1. k Sędź. 2.16. y 3.9. l 1 Sám. 8.5.

m im Bog Saulá / syná Cysowego / mężá z pokolenia Beniáminowego / przez lat czterdźieśći. 22 ✠ A gdy go n odrzućił / wzbudźił im Dawidá zá Krolá ; ktoremu też świádectwo wydawájac/powiedźiał : Ználazłem o Dawidá syná Jessego / mężá według sercá mego / ktory będźie czynił wszystkie wolą moję. 23 ✠ Z jegoż náśienia Bog p według obietnice wzbudźił Izráelowi zbáwićielá JEzusá. 24 ✠ Przed ktorego przyśćiem q kazał Jan chrzest pokuty wszystkiemu ludowi Izráelskiemu. 25 ✠ A gdy Jan dokonał biegu *swego*, rzekł: Kim mię być r mniemaćie / nie jestem ja : ále oto idźie zá mną/u ktorego nog obuwia nie jestem godźien rozwiązáć.

26 Mężowie bráćia / synowie narodu Abráhámowego / y ktorzy śię miedzy wámi Bogá boją/ wamći s słowo zbáwienia tego posłáne jest. 27 ✠ Abowiem ći co mieszkáją w Jeruzalem y Przełożeni ich/ nieznájac tego *JEzusá* y głosow t Prorockich / ktore przez káżdy Sábbát bywáją czytáne ; wypełnili je osądźiwszy go. 28 ✠ A żadney przyczyny śmierći *w nim* nie ználazszy/ prośili Piłatá/ áby był u zábity. 29 ✠ A gdy wykonáli wszystko co o nim było nápisáno / zdjąwszy go z drzewá/ włożyli go do grobu. 30 ✠ Ale go Bog 31 wzbudźił x od umárłych. ✠ Ktory widźiány y jest przez wiele dni / od tych ktorzy z nim pospołu przyszli z Gálilejey do Jeruzalem / ktorzy są świátkámi jego do ludu. 32 ✠ Y my wam powiádamy tę obietnicę / ktora śię z Ojcom stáłá : iż ją Bog wypełnił / nam dźiatkom ich/ 33 wzbudźiwszy JEzusá. ✠ Jáko też w Psálmie wtorym nápisáno jest / Syn moj jesteś a ty / Jam ćiebie 34 dźiś spłodźił. ✠ A iż go wzbudźił od umárłych / áby śię więcey nie wroćił do skáżenia / ták powiedźiał : Dam wam b święte dobrodźiejstwá Dawidowe wierne. 35 ✠ Przeto y indźiey powiáda : Nie dasz Swiętemu c twemu widźieć skáżenia. 36 ✠ Abowiemći Dawid *zá* d wieku swego usłużywszy woli Bożey / zásnął y przyłączony jest do Ojcow 37 swojich/ á widźiał skáżenie. ✠ Lecz ten ktorego Bog wzbudźił / nie widźiał 38 skáżenia. ✠ Niechże wam tedy będźie wiádomo mężowie bráćia / iż śię wam przez e tego opowiáda odpuszczenie grzechow : 39 ✠ Y od wszystkiego / od czegośćie f nie mogli być przez Zakon Mojżeszow usprawiedliwieni / przez tego káżdy wierzący 40 usprawiedliwiony bywa. ✠ A przetoż pátrzćie / áby ná was nie przyszło to co powiedźiano w Prorocech: 41 ✠ Obaczćie g wy wzgárdźićiele/ y dźiwujćie śię / á wniwecz śię obroććie : Bo Ja spráwuję sprawę zá dni wászych / spráwę ktorey nie wierzyćie / choćby wam kto *o niey* powiádał.*

42 A Gdy oni wychodźili z bożnice Żydowskiey / prośili ich Pogánie / áby y w drugi Sábbát mowili 43 do nich też słowá. ✠ A po rozpuszczeniu zgromádzenia / poszło wiele Żydow / y nabożnych Nowowiernikow zá Páwłem y Bárnábaszem : ktorzy h mowiąc do nich/rádźili im áby 44 trwáli w łásce Bożey. ✠ A w drugi Sábbát / niemal wszystko miásto śię zgromádźiło ná słuchánie słowá Bożego. 45 ✠ Tedy Żydowie widząc lud / nápełnieni są zazdrośći ; y sprzećiwiáli śię temu co Páweł powiádał / mowiąc przećiwko temu y 46 bluźniąc. ✠ A Páweł y Bárnábasz / bespiecznie mowiąc / rzekli : Wamći nápierwey miáło być opowiádáne słowo Boże ; ále ponieważ je i odrzucaćie / á osądzaćie śię być niegodnymi żywotá wiecznego/oto ż śię 47 obracámy do Pogan. ✠ Abowiem nam ták rozkazał PAN / *mowiąc* : Położyłem ćię k świátłośćią Pogánom / ábyś był zbáwieniem áż do 48 krájow źiemie. ✠ A słysząc to Pogánie / rádowáli l śię / y wielbili słowo PAńskie : y uwierzyli ile ich kolwiek było zporządzonych do ży- 49 wotá wiecznego. ✠ Y roznośiło śię słowo PAńskie po wszystkiey oney 50 krájinie. ✠ A Żydowie podbuszczáli niewiásty nabożne y uczćiwe/y przednieysze w mieśćie : á wzbudźili m przeszládowánie przećiwko Páwłowi y przećiwko Bárnábaszowi / y wy- 51 gnáli je z gránic swojich. ✠ A oni otrzą-

m 1 Sám. 9. 16. n 1 Sám. 13. 59. o 1 Sám. 15. 14. Psalm 89. 21. Dźiej. 7. 46. p Psal. 132. 11. Ezái. 11. 1. Dźiej. 2. 30. q Mál. 3. 1. LE. ná Wtor. Wielkonoc. r Mátt. 3. 11. Márk. 1. 17. Luka. 3. 16. Jana. 1. 20. s Mátt. 10. 5. Dźiej. 3. 26. t Jana. 16. 3. Dźiej. 3. 17. 1 Kor. 2. 8. 1 Tym. 1. 13. u Mátt. 27. 20. Márk. 15. 13. Luka. 23. 22. Jana. 19. 6. x Mátt. 28. 6. Márk. 16. 1. y Mátt. 28. 17.

Márk. 16. 6. Luka. 24. 7. z Ezái. 7. 14. y 9. 6. Luka. 1. 73. Jana. 1. 45. a Psalm. 2. 7. Mátt. 3. 17. y 17. 5. Żyd. 1. 5. y 5. 5. b Ezái. 55. 3. c Psalm. 16. 10. Dźiej. 2. 31. d 1 Krol. 2. 10. e Luk. 24. 47. 1 Jana. 2. 2. f Rzym. 3. 21. y 8. 2. y 10. 4. Gálát. 2. 16. g Abá. 1. 5. h Dźiej. 11. 23. y 14. 22. i Mátt. 10. 6. k Ezái. 42. 6. l Ezái. 51. 5. m 2 Tym. 3. 11.

otrząsnąwszy proch n z nog swojich ná nie/ przyszli do Ikoniey. ✠ A uczniowie byli nápełnieni rádośći y Duchá Swiętego.

n Mátt. 10.14. Márk. 6. 11. Luka. 9. 5. Dźiej. 18. 6.

Rozdział XIV.

Páwła y Bárnábászá 5. z Ikonium wyrzucone. 6. Páweł w Listrze 10. chromego uzdrowił. 13. Sobie ofiárowáć nie dopuśćił. 19. Ukámienowány. 23. Wiele kośćiołow przeszedł. 26. Potym śię wroćił do Antyochiey.

1 Y Stáło śię w Ikoniey/ że tákże weszli do bożnice Zydowskiey/ á ták mowili że uwierzyło y Zydow 2 y Grekow wielkie mnostwo. ✠ Lecz Zydowie ktorzy nie uwierzyli / podburzyli y zájątrzyli sercá Pogá- 3 now przećiwko bráći. ✠ Y byli tám przez długi czás / bespiecznie mowiąc w PAnu / ktory dawał świádectwo słowu a łáski swojey / y czynił to / że śię działy známioná y cu- 4 dá przez ręce ich. ✠ Y rozerwáło śię mnostwo miejskie: y byli jedni z Zy- 5 dámi / á drudzy z Apostołámi. ✠ A gdy śię wzburzyli y Pogánie y Zydzi z Kśiążęty swojimi / áby je zel- 6 żyli y ukámienowáli: ✠ Zrozumiawszy to, ućiekli do miast b Lykáońskich / do Listry y do Derby y do o- 7 koliczney kráiny. ✠ A tám kazáli Ewángelią.

a Márk. 16.20. Zyd. 2. 4.

b Mátt. 10.23.

8 A Mąż niektory w Listrze chory c ná nogi śiedźiał / będąc chromy z żywotá mátki swojey / ktory 9 nigdy nie chodźił. ✠ Ten słuchał Páwłá mowiącego: ktory náń pilnie pátrząc y widząc iż miał wiárę 10 żeby mogł być uzdrowiony/ ✠ Rzekł wielkim głosem : Stań prosto ná nogi twoje: Y d wyskoczył / y cho- 11 dźił. ✠ A lud widząc co Páweł uczynił / podnieśli głos swoj mowiąc e po Lykáońsku; Bogowie/ stawszy śię podobni ludźiom/ zstąpili do nas. ✠ 12 Y náziwáli Bárnábászá Jowiszem/ á Páwłá Merkuryuszem : ponieważ 13 on prowádźił rzecz. ✠ Tedy Kápłan Jowiszá / ktory był przed miástem ich / woły z wieńcámi do wrot przywiodszy / chćiał ofiárę z ludem spra- 14 wowáć. ✠ Co gdy usłyszeli Apostołowie Bárnábász y Páweł / rozdárszy száty swoje / wpádli miedzy lud wo- 15 łájąc/ ✠ Y mowiąc. Mężowie/ coż to f czynićie ? Y mysmyć ludźie/ tymże biedam jáko y wy poddáni : ktorzy wam opowiádamy / ábyśćie śię od tych márnośći náwroćili do Bogá żywego / ktory uczynił niebo y źiemię g y morze y wszystko co 16 w nich jest. ✠ Ktory zá przeszłych wiekow dopuszczał wszystkim h Pogánom/ áby chodźili zá drogámi swy- 17 mi. ✠ Aczkolwiek nie zániechał sámego śiebie procz świádectwá/ czyniąc dobrze / dawájąc nam z niebá dżdże y czásy urodzájne ? nápełniájąc pokármem y weselem sercá ná- 18 sze. ✠ A to mowiąc/ záledwie uspokojili lud/ że im nie ofiárował.

c Dźiej. 3. 2.

d Ezai. 35. 6.

e Dźiej. 28.10.

f Dźiej. 10.26.

g 1 Moj. 1. 1. Psalm 33. 6. y 104.2 y 146.6 Jand. 1. 1. Objáw. 14. 7.

h Psalm 81.13.

19 Y Nádeszli z Antyochiey y z Ikonium Zydowie : ktorzy námowiwszy lud / y ukámienowawszy k Páwłá/ wywlekli zá miásto/ mnie- 20 májąc żeby umárł. ✠ Lecz gdy go uczniowie obstąpili / wstawszy wszedł do miástá : á názájutrz odszedł z 21 Bárnábászem do Derby. ✠ A opowiedźiawszy Ewángelią onemu miástu / y wiele uczniow pozyskawszy/ wroćili śię do Listry / do Ikoniey y do Antyochiey: ✠ 22 Utwierdzájąc dusze uczniow / y nápominájąc áby trwáli l w wierze y mowiąc; Ze przez wiele m ućiskow / muśimy 23 wniść do krolestwá Bożego. ✠ A gdy im przez głosy postánowili Stársze w káżdym zborze / y modlili śię z postámi/ poruczyli je PAnu/ w ktorego uwierzyli. ✠ 24 A przeszedszy Pisydyą/ przyszli do Pámfiliey. ✠ 25 Y opowiedźiawszy słowo Boże w Pergiey/ poszli do Atáliey. ✠ 26 A z támtąd płynęli do Antyochiey : z kąd byli oddáni łásce Bożey ku tey spráwie 27 n ktorą wykonáli. ✠ A gdy tám przyszli y zgromádźili Zbor / oznájmili co Bog przez nie uczynił / á iż Pogánom drzwi wiáry otworzył. ✠ 28 Y mieszkáli tám czás niemáły z uczniámi.

i Rzym. 1. 19.

k 2 Kor. 11.25.

l Dźiej. 11.23. y 13.43

m Job. 7. 3. Psalm 34.20. Mátt. 7. 14. y 10.16 Luká. 13.24. y 21.16 2 Tym. 3. 12. 1 Piotr 5. 10. Objáw. 13.10. y 14.12

n Dźiej. 13. 3.

Rozdział XV.

Niektorzy chćieli kłáść járzmo zakonne ná Antyocheńczyki. 6. W czym gdy śię rádzono Apostołow, oni przez list spráwę o tym dáli. 36. A Páweł

rozstawszy się z Bárnábaszem, kośćioły Azyátyckie náwiedzał.

1 A Niektorzy przyszedszy z Judskiey *źiemie*, náuczáli bráćią: Iż / jesli śię nie obrzeżećie a według zwyczáju b Mojżeszowego / nie możećie być zbáwieni. 2 A gdy rożnicá y spor niemáły Páwek y Bárnábasz mieli z nimi; postánowili / c áby Páwek y Bárnábasz y niektorzy inni z nich szli do Apostołow / y do Stárszych do Jeruzalem z strony tego sporu. 3 Oni tedy bedąc odprowádzeni od Zboru / szli przez Feniceę y Sámáryą / powiádájąc o náwroceniu Pogánow: y uczynili wielką rádość wszystkiey bráći. 4 A gdy przyszli do Jeruzalem/ przyjęći byli od Zboru y od Apostołow y Stárszych: y opowiedźieli cokolwiek Bog przez nie czynił. 5 Ale powstáli niektorzy z Sekty Fáryzeuszow ktorzy byli uwierzyli/ mowiąc: Ze ich trzebá obrzezáć / y rozkazáć im / żeby záchowáli zakon Mojżeszow. 6 Zgromádźili śię tedy Apostołowie y stárszy / áby wejrzeli w te sprawe.

7 A Gdy był wielki spor *o tym*, powstawszy Piotr / rzekł do nich: Mężowie bráćia / á wy wiećie że od dawnych dni Bog *mię* obrał miedzy wámi / áby przez ustá moje Pogáni słucháli słowá Ewángeliey / y uwierzyli. 8 A Bog d ktory zna sercá/ wydał im świádectwo / dawszy im Duchá Swiętego jáko y nam 9 Y nie uczynił *żadney* rożnośći e miedzy námi á nimi / wiárą oczyśćiwszy sercá ich. 10 Przetoż teraz/ przecz kuśićie Bogá / kłádąc f járzmo ná szyję uczniow / ktorego áni Ojcowie nászy/ áni my/ znośići esmy nie mogli? 11 Ale przez łáskę Páná g Jezusá Chrystusá wierzymy / iż będźiemy zbáwieni / tym sposobem jáko y oni. 12 Y milczáło wszystko ono mnostwo/ á słucháli Bárnábaszá y Páwłá; ktorzy opowiádáli / jáko wielkie známioná y cudá czynił Bog przez nie miedzy Pogány. 13 A gdy oni umilkneli / opowiedźiał Jákub mowiąc: Mężowie bráćia / słuchajćie mię. 14 Symon powiedźiał / jáko Bog napierwey wejrzał ná Pogány áby z nich wźiął lud Imieniowi swemu. 15 A z tym śię zgadzają mowy Prorockie jáko jest nápisano: 16 Potym śię wrocę/ á pobuduję h záśię Przybytek Dawidow upádły / á obáliny jego záśię pobuduję / y znowu go wystáwię. 17 Aby ći co pozostáli z ludźi/ szukáli Páná; y wszyscy narodowie / nád ktorymi wzywano Imienia mojego/ mowi Pan ktory to wszystko czyni. 18 Znájomeć są Bogu od wieku wszystkie spráwy jego. 19 Przetoż moje zdánie jest/ żeby nie trwożyć tych ktorzy śię z Pogánow do Bogá náwracáją. 20 Ale *ráczey* pisáć do nich/ áby śię wstrzymawáli i od zplugáwienia báłwánow / y od k wszetecżeństwá / y od rzeczy dawionych/ y od krwie. 21 Abowiem Mojżesz od dawnych wiekow ma w káżdym mieśćie te / ktorzy go opowiádáją; gdyż go w boźnicách ná káżdy Sábbát czytáją.

22 Tedy śię zdáło Apostołom y stárszym ze wszystkim Zborem / áby wybráne z pośrzod śiebie męże posłáli do Antyochiey z Páwłem y z Bárnábaszem; *to jest* Judásá ktorego zwano Bársábaszem / y Sylę/ męże Przedniejsze miedzy bráćią. 23 Nápisawszy to przez rękę ich; Apostołowie/ y stárszy/ y bráćia tym ktorzy są w Antyochiey / y w Syryey y w Cylicyey bráći/ ktorzy *są* z Pogánow/ zdrowia życzymy. 24 Ponieważeśmy słyszeli / że niektorzy l wyszedszy od nas/ zátrwożyli was słowy / wątląc dusze wásze / *á* mowiąc; Ze śię muśićie obrzezowáć/ y zakon záchowywáć / ktorymeśmy *tego* nie poruczyli: 25 Zdáło śię nam jednomyślnie zgromádzonym/ posłáć do was męże wybráne z miłymi nászymi / z Bárnábaszem y z Páwłem: 26 Z ludźmi ktorzy wydáli dusze swe dla Imienia Páná nászego JEzusá Chrystusá. 27 Przetoż posłáliśmy Judásá y Sylę / ktorzy wam y ustnie toż powiedzą. 28 Abowiem zdáło śię Duchowi Swiętemu y nam / ábyśmy więcey nie kłádli ná was żadnego ćiężaru / oprocz tych rzeczy potrzebnych. 29 Abyśćie śię wstrzymawáli od rzeczy báłwánom ofiárowánych / y od

b Gálát. 5. 2. b 1 Moj. 17. 10. c Gálát. 2. 1. d 1 Sám. 16. 7. 1 Kron. 29. 17. Psalm 7. 10. Jerem. 11. 20. y 17. 12. e Dźiej. 10. 43. f Mátt. 23. 4. g Efez. 2. 8. 2 Tym. 1. 9. Tytus. 3. 4. h Amos 9. 11. i 2 Moj. 20. 4. k 1 Tess. 4. 3. l Gálát. 2. 4.

krwie/

krwie/ pod rzeczy dawionych / y od wszeteczeństwá: ktorych rzeczy jesli się strzedz będziecie/ dobrze uczynicie. Mieyćie się dobrze. 30 A ták oni będąc odpráwieni/ przyszli do Antyochiey; á zgromádziwszy mnostwo/ oddáli list. 31 A przeczytawszy/ rádowáli się z oney m pociechy. 32 A Judás y Sylás/ będąc y oni Prorokámi/ długimi słowy nápomináli bráćią/ y utwierdzáli *je*. 33 A zmieszkawszy *tám* do czásu/ odpráwieni są z pokojem od bráći do Apostołow. 34 Lecz 35 Syli zdáło się tám zostáć. Tákże Páweł y Bárnábasz zmieszkáli w Antyochiey/ náuczájąc y opowiádájąc z wiela innych/ słowo PAńskie.

36 A Po kilku dni rzekł Páweł do Bárnábaszá: Wroćiwszy się/ náwiedźmy bráćią násze po wszystkich mieśćiech/ w ktorychesmy opowiádáli słowo PAńskie/ jákoli się máją. 37 Tedy Bárnábasz rádził/ áby z sobą wźięli y n Janá/ ktorego zwano Márkiem. 38 Ale się to Páwłowi o nie zdáło bráć tego z sobą/ ktory był odszedł od nich z Pámfiliey/ á nie chodźił z nimi ná one prace. 39 Y wszczął się *miedzy nimi* wielki gniew; ták iż odszedł jeden od drugiego: á Bárnábasz wźiąwszy z sobą Márká/ płynął do Cypru. 40 Ale Páweł obrawszy sobie Sylę wyszedł/ będąc poruczony łásce Bożey od bráći. 41 Y przechodźił Syryą y p Cylicyą/ utwirdzájąc Zbory.

ROZDZIAŁ XVI.

Páweł obrzezał Tymoteuszá. 12. *W Filippis mieszkájąc, Lydyą ná wiárę náwroćił.* 16. *Wieszczego Duchá z dźieweczki wypędźił.* 20. *Dla tego rozgámi sieczony.* 24. *y z Sylą do więźienia poddany.* 27. *Ciemnicá się otworzyłá.* 31. *Stroż uwierzył w Chrystusá.* 35. *A Páweł y Sylás wypuszczeni,* 40. *weszli w dom Lydyey.*

1 Y Przyszedł do Derby y do Listry. A oto tám był uczeń niektory imieniem a Tymoteusz / syn niektorey niewiásty Zydowki wierney / á Ojcá Greká. 2 Temu świádectwo dawáli bráćia ktorzy byli w Listrze y w Ikoniey. 3 Chćiał *tedy* Páweł áby ten z nim b szedł: ktorego wźiąwszy/ obrzezał dla Zydow ktorzy byli ná onych miejscách. Bo wszyscy wiedźieli / że Ojciec jego był Grekiem. 4 A gdy chodźili po mieśćiech/ podawáli im ku chowániu ustáwy/ ktore były postánowione c od Apostołow/ y Stárszych/ ktorzy byli w Jeruzalem. 5 A ták się Zbory utwirdzáły w wierze; y przybywáło ich w liczbie ná káżdy dźień.

6 Tedy przeszedszy Frygią y Gálátską kráinę / záwściągnieni będąc od Duchá Swiętego/ áby nie opowiádáli słowá *Bożego* w Azyey. 7 Przyszedszy do Myzyey / kuśili się iść do Bitynicy/ ále im Duch J*Ezusow* nie dopuśćił.

8 Tedy minąwszy Myzyą / zstąpili d do Troády. 9 Y pokazáło się Páwłowi w nocy widzenie: Mąż niejáki Mácedończyk stał prosząc go y mowiąc: Przepraw 10 się do Mácedoniey/ á rátuj nas. A ujrzawszy to widzenie / záraześmy się stáráli o to / jákobysmy się puśćili e do Mácedoniey; będąc tego pewni/ iż nas PAn powołał/ ábysmy 11 im kazáli Ewángelią. Puśćiwszy się tedy z Troády/ prosto smy bieżeli do Sámotrácyey; á názájutrz do 12 Neápolu. A z támtąd do Filippow / ktore jest pierwsze miásto tey częśći Mácedoniey nowo osádzone. Y zostálismy w onym mieśćie przez kilká dni.

13 A W dźień Sábbátu / wyszlismy przed miásto nád rzekę / gdźie zwykły bywáć modlitwy: á usiadszy / mowilismy do niewiást ktore 14 się *tám* były zeszły. A niektora niewiástá imieniem Lydya/ ktora szárłat przedawáłá w mieśćie Tyátyrskim / Bogá się bojąca / słucháłá; ktorey PAn otworzył serce / áby pilno słucháłá tego co Páweł mo- 15 wił. A gdy się ochrzćiłá y dom jey/ prośiłá mowiąc: Ponieważeśćie mię osądźili wierną być PAnu/ wszedszy do domu mego mieszkájćie: y przymuśiłá nas.

16 Y Stáło się / gdysmy szli ná modlitwę/ iż niektora dźieweczká co miáłá Duchá wieszczego / zábiegáłá nam; á tá wielki zysk pánom

m 1. Przestrogi.
n Koloss. 4. 10.
o Dziej. 13. 13.
a Rzym 16. 21. Filip. 2. 19. 1 Tess. 3. 2.
b 1 Kor. 9. 20.
c Dziej. 15. 10.
d 2 Kor. 2. 12.
e Dziej. 20. 1.

stro-

17 swojim f przynośiłá wrozac. ✤ Tá chodząc zá Páwłem y zá námi / wołáłá mowiąc : Ci ludźie sługámi są Bogá náywyższego/ ktorzy nam opowiádáją drogę zbáwienia. ✤ 18 A to czyniłá przez wiele dni. Ale Páweł boleiąc nád tym / y obroćiwszy śię rzekł onemu duchowi : Rozkázuię ć w Imieniu JEzusá Chrystusá/ ábyś wyszedł od niey. Y wyszedł onęyże godźiny.

19 A Widząc pánowie iey / iż zginęłá nádźieiá zysku ich/pojimawszy g Páwłá y Syle / ćiągnęli ie ná 20 rynek przed Urząd. ✤ A stáwiwszy ie przed Hetmány / rzekli: Ci h ludźie czynią zámieszánie w mieśćie 21 nászym/będąc Zydámi. ✤ Y opowiádáją zwyczáje / ktorych śię nam nie godźi przyimowáć / áni záchowywáć ; poniewáżeśmy Rzymiánie. ✤ 22 Y powstáło pospolstwo przećiwko nim: á Hetmáni rozdárszy száty ich/ 23 kazáli je i śiec rozgámi. ✤ A gdy im wiele plag zádáli / wrzućili je do więźienia / przykazawszy strożowi więźienia / áby ich dobrze opátrzył. 24 ✤ Ktory wźiąwszy tákie rozkazánie/ wsádźił je do naglebszego więźienia/ á nogi ich zámknął w kłodę.

25 A O połnocy k Páweł y Sylás modląc śię chwalili Bogá pieśniámi/ták/że je słyszeli więźniowie 26 ✤ Y powstáło z prętká wielkie trzęśienie źiemie, że śię poruszyły grunty więźienia / y zárázem śię otworzyły l wszystkie drzwi ; y wszystkich śię zwiąski rozwiązáły. 27 ✤ A ocućiwszy śię strož więźienia / y ujrzawszy otworzone drzwi u więźienia/ dobył mieczá / chcąc śię sam zábić ; mniemájąc iż więźniowie poućiekáli. 28 ✤ Lecz Páweł záwołał głosem wielkim / mowiąc : Nie czyń sobie 29 nic złego ; bośmy sám wszyscy. ✤ A kazawszy zaświećić m wpadł *tám*, á drząc przypadł *do nog* Páwłowi y 30 Syli. ✤ A wywiodszy je z więźienia rzekł ; Pánowie/ co m mam czy- 31 nić / ábym był zbáwiony? ✤ A oni rzekli : Wierz w PANá JEzusá n Chrystusá/ á będźiesz zbáwiony ty/ 32 y dom twoj. ✤ Y opowiádáli mu słowo PAńskie/ y wszystkim ktorzy byli w domu jego. 33 A wźiąwszy je onejże godźiny w nocy / omył rány *ich* : á ochrzćił śię zárázem on / y wszyscy *domownicy* je°. 34 ✤ A wprowádźiwszy je do domu swego / nágotował *im* stoł ; y weselił śię ze wszystkim domem *swojim*, uwierzywszy Bogu.

35 A Gdy był dźień / posłáli Hetmáni sługi miejskie/mowiąc: Wypuść one ludźie. ✤ 36 Y oznájmił strož więźienia te słowá Páwłowi ; Iż Hetmáni posłáli / ábyśćie byli wypuszczeni : teraz tedy wyszedszy idźćie 37 w pokoju. ✤ Ale im Páweł rzekł: Uśiekszy nas jáwnie *rozgámi* nie przekonánych / gdyżeśmy są ludźie o Rzymiánie/ wrzućili do więźienia ; á teraz nas potájemnie wyganiáją! Nic z tego : Ale sámi niech przyda y 38 wyprowádzą nas. ✤ Tedy powiedźieli Hetmánom słudzy miejscy te słowá. Y zlękli śię / usłyszawszy że 39 byli Rzymiánie. ✤ A przyszedszy/ przeprośili je: á wywiodszy *je* prośili ich áby wyszli p z miástá. 40 ✤ Wyszedszy tedy z więźienia/ wyszli do Lydiey : á ujrzawszy brácią / poćieszyli je/ y odeszli.

ROZDZIAŁ XVII.

Páweł w Tessálonice Chrystusá opowiádájąc. 6. Od Jázoná przyjęty. 10. Do Berey wyprawiony. 15. Z támtąd do Aten przyszedszy. 19. w Areopágu. 23. nieznájomego Bogá opowiádał. 34. Záczym niektorzy przyszáli do wiáry.

1 A Przeszedszy Amfipolim/y Apollonią / przyszli do Tessáloniki/ 2 gdźie byłá bożnicá Zydowska. ✤ Tedy Páweł według zwyczáju *swego* wszedł do nich ; á przez trzy Sábbáty kazał im z pismá. 3 ✤ Wywodząc y pokázując to / że Chrystus miał ćierpieć a y powstáć od umárłych : á iż ten JEzus jest Chrystusem 4 ktorego ja wam opowiádam. ✤ Y uwierzyli niektorzy z nich / á przyłączyli śię do Páwłá y do Syle / y wielkie mnostwo nabożnych Grekow / y niewiast przedniejszych nie- 5 máło. ✤ Ale Zydowie/ ktorzy nieuwierzyli / zjeći zazdrośćią / przywźiąwszy do śiebie niektore lekkomyślne y złe męże / á zebrawszy kupę / uczynili rozruch wmieśćie ; á nászedszy ná dom Jázonow / szukáli

ich/

Margin notes: f Dźiej. 19.34. g 2 Kor. 6. 5. h Dźiej. 17. 5. i 2 Kor. 11.25. 1 Tess. 2. 2. k Dźiej. 4. 31. l Dźiej. 5. 19. m Dźiej. 2. 37. n Márk. 16.16 Ianá. 3. 16. y 6.40. 1 Iana 5. 10. o Dźiej. 22.24 p Mát. 8. 34 Márk. 5. 17. Luk. 8. 37. a Psalm 22. 7. Ezái. 50. 6. y 53.3. Mát. 16.21. y 20.18 Márk. 8. 31. Luk. 9. 22. y 18.31 y 24.7.

ich/ y wiedli przed lud. ♣ A nie znalazszy ich/ ciagneli Jazoná y niektorá bracia do Przełożonych miástá/ wołájac: Oto ći/ ktorzy wszystek b świát wzruszyli/ y tu też przyszli! 7 ♣ Ktore przyjał Jázon: A ći wszyscy czynia przeciwko dekretowi Cesárskim; powiádájac/ iż jest 8 inszy Krol JEzus/ ♣ A ták wzburzyli pospolstwo y Przełożone miástá ktorzy to słyszeli 9 ♣ Ale oni wziawszy słuszna spráwe od Jázoná y od inszych/ puśćili je.

10 A Brácia wnet w nocy wysłáli y Páwłá y Syle do Berey: ktorzy tám przyszedszy/ weszli do bożnice 11 Zydowskiey. ♣ A ći byli zacnieyszy nad one co byli w Tessálonice/ ktorzy przyjeli słowo Boże ze wszystka ochota/ ná kázdy dźień rozsadzájac c pismá/ jesliby śie to ták 12 miáło. ♣ Przetoż wiele ich z nich uwierzyło/ y Greckich niewiast uczćiwych/ y mężow niemáło. 13 ♣ A gdy śie dowiedźili oni co byli z Tessáloniki Zydowie/ że y w Berey opowiádáne było słowo Boże od Páwłá/ przyszli y tám podburzájac pospolstwo. 14 ♣ Ale brácia wnet wysłáli Páwłá/ áby szedł jákoby do morzá: á Sylás y Tymoteusz tám zostáli. ♣ 15 A ći ktorzy prowádźili Páwłá/ doprowádźili go áż do Aten: á wziawszy rozkazánie do Syle y do Tymoteuszá/ żeby co narychley przyszli do niego/ odeszli.

16 A Gdy ich Páweł w Atenich czekał/ d poruszał śie w nim Duch jego/ widzac ono miásto podáne báłwochwálstwu. 17 ♣ A przetoż miewał rozmowe z Zydámi/ y z ludźmi nabożnymi/ w bożnicy y ná rynku ná kázdy dźień/ z kim śie mu tráfiło. 18 ♣ Tedy niektorzy z Epikurow y z Stoikow Filozofowie/ spieráli śie z nim: A niektorzy mowili; Coż wżdy ten plotká mowić chce? A drudzy; Zda śie być opowiádácżem obcych bogow. Bo im JEzusá y zmartwych wstánie opowiádał. ♣ 19 A porwawszy go/ wiedli do Areopágu mowiac: Możemyli wiedźieć co to jest zá nowa náuká ktora ty opowiádasz? 20 ♣ Bo jákieś obce rzeczy przynosisz do uszu nászych. Chcemy tedy wiedźieć/ co wżdy z tego ma być? 21 (♣ A wszyscy Ateńczycy/ y cudzoziemscy gośćie niczym inszym śie nie báwili/ tylko powiádániem ábo słuchániem nowin.)

22 T Edy Páweł stánawszy w pośrzodku Areopágu/ rzekł: Mężowie Ateńscy/ z káżdey miáry was 23 widzę náder nabożne. ♣ Abowiem przechadzájac śie/ y przypátrujac wászym nabożeństwom/ ználazłem też Ołtarz/ ná ktorym nápisano; Nieznájomemu Bogu. Ktorego tedy nie znájac chwalićie/ tego ja 24 wam opowiádam. ♣ Bo ktory f uczynił świát y wszystko co ná nim/ ten bedac PAnem niebá y żiemie/ nie mieszka g w kośćielech reka uczy- 25 nionych: ♣ Ani rekomá ludzkimi h chwalony bywa/ jákoby czego potrzebował: poniewaz on dawa i wszystkim zywot/ y oddech/ y wszystko. ♣ 26 Y uczynił z jedney krwie wszystek narod ludzki/ áby mieszkał po wszystkim obliczu żiemie; zámierzywszy przed tym rozrzadzone czásy/ y zámierzone gránice mieszkánia ich: 27 ♣ Aby szukáli PAná; owaby go snadź námácáli y ználeźli: áczkolwiek 28 od kázdego z nás nie jest dáleko. ♣ A bowiem w nim zywiemy/ y ruchamy śie/ y jestesmy; já y niektorzy z wászych Poetow powiedźieli: Zesmy 29 y my rodźina jego. ♣ Bedac tedy rodźina Boża/ nie mamy k rozumieć żeby złotu/ ábo srebru/ ábo kámieniowi misternie rytemu/ ábo wymysłowi człowieczemu/ Bog 30 miał być podobny. ♣ Aczkolwiek tedy przegladał Bog czásom tey niewiádomośći: ale teraz oznájmuje l ludźiom wszystkim wszedy/ áby po- 31 kutowáli. ♣ Przeto iż m postánowił dźień/ w ktory bedźie sadźił wszystek świát w spráwiedliwośći przez męża/ ktorego ná to náznáczył/ upewniájac o tym wszystkie/ wzbudźiwszy go od umárłych.

32 A Vsłyszawszy o zmartwychwstániu/ jedni śie náśmiewáli; á drudzy mowili: Bedźiemy ćie znowu o tym słucháć. 33 ♣ Y ták Páweł 34 wyszedł z pośrzodku nich. ♣ A mężowie niektorzy przyłaczywszy śie do niego/ uwierzyli: miedzy ktorymi

b Dziej. 16. 20.

c Ezái. 8. 20. y 34. 16 Luka. 16. 29. Janá. 5. 39. 1 Tym. 4. 16. 1 Piotr 1. 10.

d G. Był rozostrzony.

e G. Słowośiewcá

f 1 Moj 1. 1. Psalm 33. 6 y 104. 2 y 146. 6

g 2 Kron 6. 18. Ezái. 66. 1.

h Psalm 50. 8.

i Psalm 21. 5. y 27. 1. y 36. 7.

k Ezái. 45. 18.

l Rzym. 16. 26. Efez. 2. 9. y 3. 5. Koloss. 1. 26. 1 Tym. 1. 10. 1 Piotr 1. 20.

m Rzym. 2. 16.

tež był y Dyonizyus Areopágitczyk / y niewiástá imieniem Dámárys / y inni z nimi.

ROZDZIAŁ XVIII.

Páwłá w Koryncie prácuiącego, y słowo Boże opowiádáiącego. 9. ćieszy PAn. 12. Ktorego oskárżono przed Gálliónem. 16. Ale próżno. 18. A on ztąd do Syryjey. 19. Potym do Efezu szedszy. 23. w Gálilejey y w Frygijey Zbory w wierze utwirdzał. 24. A Apollos od Akwilásá wyćwiczony będąc. 28. PAná Chrystusá z wielkim pożytkiem opowiádał.

1 POtym Páweł odszedszy z Aten / 2 przyszedł do Koryntu. A ználazszy niektorego Żydá imieniem a Akwilę rodem z Pontu / ktory był świeżo ze Włoch przyszedł z Pryscyllą żoną swą / (dla tego iż był Klaudyusz postánowił / áby wszyscy Żydowie z Rzymu wyszli) przyszedł do nich. 3 A iż był tegoż rzemieślá / mieszkał u nich / y robił: ábowiem rzemiosło ich było robić namioty. 4 Tedy miewał rozmowę w bożnicy ná káżdy Sábbát / y pozyskawał y Żydy y Greki. 5 A gdy przyszli z Mácedoniey Sylás y Tymoteusz / ściśniony był w Duchu Páweł / oświadczájąc Żydom / iż JEzus jest Chrystusem. 6 Lecz gdy śię oni sprzećiwiáli y bluźnili / otrząsnąwszy *prech* b z szat / rzekł do nich: Krew wászá ná głowę wászę; jam jest czysty: od tego czásu poydę do Pogánow. 7 A odszedszy z támtąd / wszedł do domu niejákiego *człowieká*, imieniem Justá / służącego Bogu: ktorego dom był podle sámey bożnice. 8 c Lecz Kryspus Przełożony bożnice / uwierzył PAnu ze wszystkim domem swojim: y wiele z Koryntczykow słucháiąc uwierzyli / y ochrzczeni są.

9 d ZAtym PAN rzekł Páwłowi w nocy w widzeniu: Nie boj śię / ále mow: á nie milcz. 10 Bom Ja jest z tobą; á żaden śię ná ćię nie tárgnie / ábyć miał co złego uczynić: Abowiem Ja wielki lud e mam w tym mieśćie. 11 Y mieszkał *tám* rok y sześć miesięcy / náuczájąc u nich słowá Bożego.

12 A Gdy Gállio był Stárostą w Acháiey / powstáli jednomyślnie Żydowie przećiwko Páwłowi: y przywiedli go do Sądu / mowiąc: 13 Ten námawia ludźi / áby przećiwko Zakonowi Bogá chwalili. 14 A gdy Páweł miał ustá otworzyć / rzekł Gállio do Żydow: O Żydowie / gdyby śię wam było jákie bezpráwie f stáło / ábo jáka krzywdá / słusznieby was znośił: 15 Lecz jeśli jest jáka gadká o słowiech y o imionách y o zakonie wászym / sámi *tego* pátrzćie: ábowiem ja tego sędźią być niechcę. 16 Y odegnał je od Sądowey stolice. 17 Tedy porwawszy wszyscy Grekowie Sostená g Przełożonego bożnice / bili go przed Sądową stolicą: á Gállio ná to nic nie dbał.

18 A Páweł pomieszkawszy tám jeszcze przez niemáło dni / pożegnawszy śię z bráćią / płynął do Syryjey: á z nim Pryscyllá / y Akwilás h ogoliwszy głowę w Kenchreách; bo był uczynił ślub. 19 Zátym przyszedł do Efezu / y tám je zostáwił: á sam wszedszy i do bożnice / miał rozmowę z Żydámi. 20 A gdy go oni prośili / áby u nich przez dłuższy czás zmieszkał / nie zezwolił. 21 Ale śię z nimi pożegnawszy / rzekł: Koniecznie ja muszę Swięto nádchodzące w Jeruzalem obchodźić: lecz śię záśię do was wrocę / będźieli wola k Bożá. Y puśćił śię z Efezu. 22 A gdy przyszedł do Cezáryey / wstąpiwszy *do Jeruzalem*, á pozdrowiwszy zbor / szedł do Antyochiey. 23 Y zmieszkawszy *tám* przez niektory czás / wszedł / obchodząc porządnie kráinę Gálácką / y Frygią; utwierdzájąc wszystkie ucznie.

24 A Żyd niektory l imieniem Apollos / rodem z Alexándryey / mąż wymowny / przyszedł do Efezu / będąc możnym w pismiech. 25 Ten był wyprawiony w drogę PAńską: á pałájąc w Duchu / mowił y náuczał pilnie o PAnu / wiedząc tylko o chrzćie Janowym. 26 Ten począł bespiecznie mowić w bożnicy. Ktorego usłyszawszy Akwilás y Pryscyllá / przyjęli go do śiebie / y do státeczniey mu wyłożyli drogę Bożą.

a Rzym. 16. 3. 2 Tym. 4. 19.
b Matt. 10. 14. Luká. 10. 11. Dźiej. 13. 51.
c 1 Kor. 1. 14.
d Dźiej. 23. 21.
e Jonasz 4. 10.
f Dźiej. 25. 11.
g 1 Kor. 1. 1.
h 4 Mojż. 6. 18. Dźiej. 21. 23.
i Dźiej. 19. 8.
k 1 Kor. 4. 19. Jákub. 4. 15.
l 1 Kor. 1. 12. y 16. 12.

27 A gdy chćiał iść do Achájey/ nápomniawßy go bráćia/ pisáli do ucżniow áby go przyjęli. Ktory gdy tám przyßedł/ wiele pomagał tym 28 ktorzy uwierzyli z łáski Bożey. A zaiste bowiem potężnie Zydy przekonywał; jáwnie tego dowodząc z Pismá/ iż JEzus jest Chrystusem.

ROZDZIAŁ XIX.

Niektorzy ucżniowie w Efeźie, náukę zbáwienną przyjąwßy, ochrzcżeni. 13. Záklinácże Zydowscy od Dyabłá zránieni. 19. Księgi cżárnoksięskie spalone. 21. Páweł się do Jeruzalem gotował. 24. A Demetryuß. 29. Przećiwko niemu lud buntowáć pocżął.

1 Y Stáło się gdy Apollos a był w Korynćie/ iż Páweł obßedßy gorne kráiny przyßedł do Efezu: A ználazßy tám niektore ucżnie/ 2 Rzekł do nich: Izaliśćie wźięli Duchá Swiętego uwierzywßy? A oni mu rzekli: Owßemeśmy áni słycháli jesli jest Duch Swięty. 3 Tedy rzekł do nich: W cżeśćie tedy ochrzcżeni? A oni rzekli/ W 4 chrzest Janow. Zátym rzekł Páweł: Jan ći chrzćił chrztem b pokuty/ mowiąc ludowi/ áby w onego/ ktory miał przyść po nim/ uwierzyli/ to jest/ w JEzusá Chrystusá. 5 A usłyßawßy to, ochrzcżeni są w Imie PAná JEzusowe. 6 A gdy ná nie włożył Páweł ręce/ zstąpił ná nie Duch c Swięty; y mowili językámi y prorokowáli. 7 A było wßystkich mężow około dwunastu. 8 A wßedßy do bożnice/ mowił bespiecżnie przez trzy miesiące/ náucżájąc y námawiájąc ich do krolestwá Bożego. 9 A gdy się niektorzy zátwárdźili/ a wierzyć niechćieli/ źle mowiąc o tey drodze Bożey przed mnostwem; odstąpiwßy od nich odłącżył ucżnie/ ná káżdy dźień ucżąc w ßkole niektorego Tyránná. 10 A to się dźiáło przez dwie lećie: ták iż wßyscy ktorzy d mießkáli w Azyey słucháli słowá PAná JEzusowego/ ták Zydowie jáko y Grekowie.

11 A Nie ládá cudá cżynił e Bog 12 przez ręce Páwłowe; Ták iż y ná chore przynoßono chustki álbo przepáski od ćiáłá jego/ y odchodźiły od nich choroby/ y duchowie źli wychodźili z nich.

13 TEdy niektorzy zbiegunnow Zydowskich/ ktorzy się báwili záklinániem/ ważyli się wzywáć Imienia PAná JEzusowego nád tymi/ ktorzy mieli duchy złe/ mowiąc: Poprzysięgamy was przez JEzusá/ ktorego Páweł opowiáda. 14 A Było ich śiedm synow jednego Zydá imieniem Scewy Náwyżßego 15 kápłáná/ ktorzy to cżynili. Tedy odpowiedźiawßy duch zły rzekł: Znam JEzusá/ y wiem co Páweł; 16 ále wy cośćie zacż? A rzućiwßy się ná nie cżłowiek on w ktorym był duch zły/ á opánowawßy je/ zmocnił się przećiwko nim; ták/ iż nádzy á zránieni wybiegli z onego domu. 17 Y było to wiádomo wßystkim y Zydom y Grekom/ ktorzy mießkáli w Efeźie: y przypádł strach ná nie wßystkie/ y było uwielbione Imie PAná JEzusowe.

18 A Wiele tych ktorzy f uwierzyli przychodźiło/ wyznawájąc y 19 oznáymując spráwy swoje. Y wiele z tych/ ktorzy się náukámi niepotrzebnymi paráli/ znioßßy księgi/ spalili je przed wßystkimi: A obráchowawßy cenę ich/ ználeźli tego pięćdźieśiąt tyśięcy śrebrnikow. 20 Ták potężnie rosło g słowo PAńskie/ y zmacniáło się. 21 A gdy się to dokonáło/ postánowił Páweł w duchu/ áby przyßedßy Mácedonią y Achája/ ßedł do Jeruzalem mowiąc: Iż potym gdy tám będę/ muße y Rzym widźieć. 22 A posławßy do Mácedoniey dwu z tych ktorzy mu służyli/ Tymoteusá y Erástá; sam do cżásu został w Azyey.

23 A Pod on cżas stał się rozruch niemáły około drogi Bożey. 24 Abowiem niektory złotnik imieniem Demetryuß/ ktory robił kośćioły śrebrne Dyány/ niemáły zysk 25 przywodźił rzemieśnikom: Ktore zgromádźiwßy/ y inne ktorzy tákież rzemiosło robili/ rzekł: Mężowie/ wiećie iż z tego rzemiosłá mamy dostátki násze. 26 A widźićie y słyßyćie/ że nie tylko w Efeźie/ ále máło nie

a 1 Kor. 1. 12.
b Mátt. 3. 11. Márk. 1. 4. Luká. 3. 16. Janá. 1. 16. Dźiej. 1. 5. y 11. 15.
c Dźiej. 1. 17. y 11. 15.
d 2 Tym. 1. 15.
e Márk. 16. 20. Dźiej. 14. 3.
f Mátt. 3. 6.
g Ezái. 55. 11.

po wszystkiey Azyey ten Páwel námowił y odwrócił wielki lud mowiąc: Że to nie są h bogowie/ ktorzy są rękámi uczynieni. 27 ✤ Przetoż nam się obawiáć potrzebá/ áby nie tylko rzemiosło násze wielkie poważenie nie przyszło/ ále áby y kośćioł wielkiey bogini Dyány ni zacz nie był poczytány; á żeby nie przyszło do skázy dostojeństwo jey/ ktorą wszystká Azya y wszystek świát chwali. 28 ✤ A słucháiąc tego y będąc pełni gniewu/ krzyknęli mowiąc; Wielka jest Dyáná Efeska. 29 ✤ Y było pełno po wszystkim mieście zámieszánia; y wpádli jednomyślnie ná plác/ porwawszy Gájá/ y i Arystárchá Mácedończyki/ podrożne towárzysze Páwłowe. 30 ✤ A gdy Páwel chćiał wnijść do pospolstwá/ nie dopuśćili mu ucznio- wie. 31 ✤ A niektorzy też z przedniejszych mężow Azyjskych/ będąc mu przyjaćielmi/ posławszy do niego/ prośili go áby nie wychodził ná plác. 32 ✤ Tedy jedni ták/ á drudzy ináczey wołáli. Abowiem oná gromádá byłá zámieszána; á wiecey ich nie wiedźiáło/ dlaczego się zbieżeli. 33 ✤ A z oney zgráje wywlekli Alexándrá/ ktorego popychali Żydowie. A Alexánder skinąwszy ręką/ chćiał dáć spráwę ludowi. 34 ✤ Ale gdy poználi iż był Żydem/ wszczął się jednostájny głos od wszystkich/ jákoby przez dwie godźinie wołájących: Wielka jest Dyáná Efeska. 35 ✤ Tedy Pisarz uśmierzywszy one zgráje/ rzekł: Mężowie Efescy/ y ktoryż jest człowiek coby nie wiedźiał/ iż miásto Efeskie opieką się kośćiołem wielkiey bogini Dyány/ y *obrázem* ktory zpadł od Jowiszá. 36 ✤ A ponieważ się temu nikt zprzećiwić nie może/ słuszna ábyśćie się uspokojili/ á nic porywczo nie czynili. 37 ✤ Abowiemeśćie przywiedli te męże/ ktorzy nie są áni świętokrádźcámi/ áni bluźniercámi bogini wászey. 38 ✤ A jesliż Demetryusz y ći ktorzy z nim są rzemieśnicy/ máją co przećiw komu, *wszák* bywa práwo/ są też Stárostowie; niechże jedni drugich pozywáją. 39 ✤ Jesli śię też o czym innym pytaćie to się *może* w porządnym zgromádzeniu odpráwić. 40 ✤ Abowiem trzebá śię obawiáć/ ábyśmy oskárżeni nie byli o rozruch dźisiejszy: gdyż niemász żadney przyczyny/ z ktorejbyśmy mogli dáć spráwę/ żeśmy śię tu zbiegli. A to powiedźiawszy/ rozpuśćił ono zgromádzenie.

h 2 Moj. 20. 3. 3 Moj. 19. 4. y 26. 1. 5 Moj. 5. 8. y 23. 15. Psalm. 97. 7. Ezai. 40. 18. y 42. 8. Jerem. 10. 3. Abák. 2. 18.

i Dźiej. 20. 4. y 27. 2.

ROZDZIAŁ XX.

S. Páwel bierze śię do Mácedoniey. 7. A w Troádźie áż do połnocy uczy. 9. Entychesá, ktory z okná spadł, wskrześił. 15. A do Miletu. 17. przyszedszy, y zwoławszy Biskupow. 23. 28. co się z nimi, y z nim sámym dźiać miáło, opowiedźiał.

1 Gdy śię on rozruch ućiszył/ zwoławszy Páwel uczniow/ y z nimi śię pożegnawszy/ wyszedł z *támtąd* áby szedł a do Mácedoniey. 2 ✤ A przeszedszy one strony/ y nápomniawszy je szerokimi słowy/ przyszedł do Greciey. 3 ✤ A tám zmieszkawszy przez trzy mieśiące/ gdźie nań Żydowie zásadzkę uczynili/ gdy miał płynąć do Syryey/ umyślił się náwroćić przez Mácedonią. 4 ✤ Y pruśćił śię z nim áż do Azyey Sopáter Bereeńczyk: A z Tessálonicżykow b Arystárchus y Sekundus y Gájus Derbejczyk/ y Tymoteusz: 5 ✤ A z Azyáńczykow/ Tychikus y Trofimus: ktorzy w przod poszedszy/ czekáli nas w Troádźie. 6 ✤ A my po dniách Przáśnikow odpłynęliśmy z Filippowá/ y przyjechálismy do nich do Troády zá pięć dni; gdźieśmy zmieszkáli śiedm dni. 7 Tedy w pierwszy dźień po Sábbáćie/ gdy śię uczniowie zgromádźili ná łamánie c chlebá/ Páwel rozmawiał z nimi/ májąc iść precż náząjutrz/ y przedłużył mowę áż do połnocy. 8 ✤ A było wiele lamp ná oney sáli/ gdźie byli zgromádzeni. 9 ✤ Tám śiedząc niektory młodźieniec/ imieniem Eutychus/ w oknie; będąc ćięzkim snem zięty/ gdy *ták* Páwel długo mowił/ snem zmorzony spadł ná doł z trzećiego piętrá: y podnieśiony jest umárły. 10 ✤ A Páwel zstąpiwszy ná doł/ przypadł nań; á obłąpiwszy go/ rzekł: Nie trwożćie śię; boć w nim jest

a 1 Tym. 1. 3.

b Dźiej. 19. 29. y 27. 2.

c Dźiej. 2. 42.

duszá

11 duszá jego. ♣ A wstápiwszy záśię/ łamał chleb/ y jadł/ y kazał im długo áż do świtánia; potym odszedł precz. 12 ♣ Y przywiedli onego młodźieńcá żywe°/ y byli náder ućieszeni

13 A My przyszedszy wprzod do okretu/ puśćiliśmy śię do Assonu/ ábyśmy z támtąd wźięli Páwłá: ábowiem ták był postánowił/ 14 májąc sam pieszo iść. ♣ A gdy śię z námi zszedł w Assonie/ wźiąwszy go/ 15 przyjácháliśmy do Mitylény. ♣ A z támtąd odpłynąwszy/ drugiego dniá przyszliśmy przećiw Chiu: á d trzećiego dniá przypłynęliśmy do Sámu: á pomieszkawszy w Trogillu/ názájutrz przyszliśmy do Miletu. 16 ♣ Abowiem Páweł umyślił był minąć Efes/ áby mu nie przyszło czásu trawić w Azyey: bo śię kwápił/ jesliby mu można/ áby ná dźień Swiąteczny był w Jeruzalem.

17 T Edy z Miletu posławszy do Efezu/ przyzwał do śiebie Stárszych Zborowych. 18 ♣ Ktorzy gdy do niego przyszli/ rzekł im: Wy wiećie od pierwszego dniá/ ktoregom przyszedł e do Azyey/ jákom z wámi po wszytek czás był. 19 ♣ Służąc PAnu ze wszelką uniżonośćią/ y z wielą łez y pokus/ ktore ná mię przychadzáły z zásadzek Zydowskich. 20 ♣ Jákom śię nie zchroniał niczego/ coby było pożyteczno/ ábym wam nie oznájmił y nie uczył was jáwnie/ y po domiech. 21 ♣ Swiádectwo wydawájąc y Zydom y Grekom/ o pokućie ku f Bogu/ y o wierze w PAná nászego JEzusá CHrystusá. 22 ♣ A oto teraz ja będąc związány Duchem/ idę do Jeruzalem/ nie wiedząc co tám ná mię przyść ma. 23 ♣ Tylko że Duch Swięty po mieśćiech g świadczy/ powiádájąc że mię więźienie y ućiski czekáją. 24 ♣ Wszákże ja ná nic nie dbam/ y nie jest mi ták droga duszá mojá: bym tylko bieg moj h z rádośćią wykonał/ y posługę ktoram i wźiął od PAná JEzusá/ ná oświadczenie Ewángeliey łáski Bożey. 25 ♣ A teraz oto ja wiem/ że już więcey nie oglądaćie oblicza mojego wy wszyscy/ miedzy ktorymim chodźił każąc krolestwo Boże. 26 ♣ Przetoż oświadczam śię wam dniá dźiśiejsze°/ żem ja jest k czysty od krwie wszystkich. 27 ♣ Abowiem niechroniłem śię żebym wam nie miał oznájmić wszelkiey rády Bożey. 28 ♣ Pilnujćież tedy sámych śiebie/ y wszystkiey trzody/ w ktorey was Duch Swięty postánowił Biskupámi; ábyśćie paśli Zbor Boży/ ktorego nábył przez włásną krew. 29 ♣ Boć ja to wiem/ że po odeśćiu mojim wnidą miedzy was l wilcy okrutni/ ktorzy trzodźie folgowáć nie będą. 30 ♣ A z was sámych m powstáną mężowie/ mowiący rzeczy przewrotne/ áby zá sobą poćiągnęli uczznie. 31 ♣ Przetoż czuyćie/ pomniąc żem przez trzy látá w nocy y we dnie nie przestawał nápomináć ze łzámi káżdego z was. 32 ♣ A teraz bráćia poruczam was Bogu/ y słowu łáski jego/ ktory może pobudowáć y dáć wam dźiedźictwo miedzy wszytkimi poświęconymi. 33 ♣ Srebrá n/ ábo złotá/ ábo száty nie pożądałem od nikogo. 34 ♣ Owszem o sámi wiećie/ że mojim potrzebam/ y tych ktorzy są ze mną/ służyły te ręce. 35 ♣ Wszystkomci wam okazał/ iż ták prácując muśimy podejmowáć słábe/ á pámiętáć ná słowá PAná JEzusowe/ że on rzekł: Szczęśliwsza jest rzecz dawáć/ niżeli bráć. 36 ♣ A to powiedźiawszy/ klęknął ná koláná swoje/ y modlił śię z nimi wszystkimi. 37 ♣ Y stał śię wielki płácz wszystkich: á upadájąc ná szyję Páwłowe/ cáłowáli go. 38 ♣ Smęcąc śię bárzo/ nawięcey z tych słow ktore im rzekł: Ze już więcey nie mieli oglądáć oblicza jego. ♣ Y prowádźili go do okretu.

d G. Innego
e Dźiej. 19. 9.
f Luka. 24.47.
g Dźiej. 21. 4.
h 2 Tym. 4. 7.
i Gálát. 1. 1. Tytus. 1. 3.
o
k 1 Sám. 12. 3. 2 Sám. 3. 18. Ezech 33. 9. 1 Kor. 1. 30. 6.20. y 7.23. Efez. 1. 7. Kolos. 1. 20. Zyd. 9. 12. 1 Piotr 1. 19. Objáw 1. 5. y 5. 9.
l 1 Piotr 2. 1.
m 1 Jand 2. 19.
n 1 Kor. 9. 12. 2 Kor. 11. 7. y 12.13
o Dźiej. 18. 3. 1 Kor. 4. 12. 1 Tess. 2. 9. 2 Tess. 3. 8.

ROZDZIAL XXI.

S. Páweł jádąc do Jeruzalem. 8. w Cezáryjey do Filipá Ewángelisty wstąpił. 10. Ktoremu więźienie Agabus przedpowiedźiał. 7. A przybywszy do Jeruzalem. 26. y do Kośćiołá wstąpiwszy. 27. gdy był od Zydow pojimány. 31. zez Lyzyaszá Rotmistrzá, wybáwiony jest.

1 A Gdyśmy odjácháli/ rozstawszy śię z nimi/ prosto jádąc przyjácháliśmy do Kou: á názájutrz do Rodu/ á z támtąd do Pátáry. 2 ♣ A tám ználazszy okręt ktory miał płynąć

do Fenicyey/ wśiadszy weń jácháliśmy. 3 ✤ A gdy śię nam ukazał Cypr tedy zostáwiwszy go po lewey stronie/ płynęliśmy do Syryey/ y przypłynęliśmy do Tyru: ábowiem tám z okrętu towáry zkładáć miano. 4 ✤ A znalazszy uczniie zmieszkáliśmy tám śiedm dni; ktorzy mowili Páwłowi a przez Duchá/ áby nie chodźił do Jeruzalem. 5 ✤ Ale gdyśmy wymieszkáli one dni/ wyszedszy poszliśmy; á wszyscy nas prowádźili z żonámi y z dźiatkámi/ áż zá miásto: á klęknąwszy ná koláná b ná brzegu/ modliliśmy śię. 6 ✤ A pożegnawszy śię jedni z drugimi/ wstąpiliśmy w okręt: á oni śię wroćili do domu.

7 A My odpráwiwszy płynienie z Tyru/ przypłynęliśmy do Ptolemáidy: á pozdrowiwszy bráćią/ zmieszkáliśmy u nich przez jeden dźień. 8 ✤ A názájutrz wyszedszy Páweł/ y my ktorzyśmy z nim byli/ przyszliśmy do Cezáryey: á wszedszy w dom Filipá c Ewángelisty/ ktory był jeden z onych śiedmi/ zostáliśmy u niego. 9 ✤ A ten miał cztery corki pánny/ ktore prorokowáły.

10 A Gdybyśmy tám przez nie máło dni zmieszkáli/ przyszedł z Judzkiey źiemi Prorok niektory d imieniem Agábus. 11 ✤ Ten przyszedszy do nas/ y wźiąwszy pás Páwłow/ á związawszy sobie ręce y nogi/ rzekł: To mowi Duch Swięty; Mężá ktorego jest ten pás/ ták zwiążą w Jeruzalem Zydowie/ y podádzą go w ręce Pogánom. 12 ✤ A gdyśmy to usłyszeli/ prośiliśmy y my/ y ći ktorzy ná onym miejscu byli/ áby on nie chodźił do Jeruzalem. 13 ✤ Tedy odpowiedźiał Páweł: Coż czynićie płácząc/ y serce mi psując? Abowiem ja nie tylko być związánym/ ále y umrzeć e jestem gotowy w Jeruzalem/ dla Imienia Páná Jezusowego. 14 ✤ A gdy śię on nie dał námowić/ dáliśmy pokoj/ mowiąc: Niech śię stánie wola Páńska. 15 ✤ A po onych dniách/ wźiąwszy rzeczy *swoje*, 16 szliśmy do Jeruzalem. ✤ A szli z námi y *niektorzy* uczniowie z Cezáryey/ wiodąc *z sobą* te[go] u ktoregośmy gospodą stáć mieli/ niejákiego Mnázoná Cypryczyká/ stárego uczniá.

17 A Gdyśmy przyszli do Jeruzalem/ wdźięcznie nas bráćia przyjęli. 18 ✤ A názájutrz wszedł z námi Páweł do Jákubá/ gdźie śię 19 byli wszyscy stárszy zeszli. ✤ Ktore pozdrowiwszy/ rozpowiedźiał im wszystko porządnie co Bog uczynił miedzy Pogány/ przez usługę jego. 20 ✤ Co oni usłyszawszy chwalili Páná/ y rzekli mu: Widźisz bráćie jáko jest wiele tyśięcy Zydow/ ktorzy uwierzyli; á ći wszyscy gorliwi są miłośnicy Zakonu. 21 ✤ Ale o tobie wźięli spráwę/ że odwodźisz f od Mojżeszá/ wszystkich tych Zydow ktorzy są miedzy Pogány/ mowiąc: że nie máją obrzezywáć dźiatek áni máją chodźić według ustaw *zakonnych*. 22 ✤ Coż tedy jest? Koniecznie śię muśi zejść lud/ bo usłyszą/ żeś 23 przyszedł. ✤ A przetoż czyń to coć mowiemy; Mamy tu czterech mężow/ ktorzy ná sobie g ślub máją. 24 ✤ Tych wźiąwszy do śiebie/ oczyść śię z nimi/ y uczyń nákład ná nie áby ogolili głowy; á poznáją wszyscy/ że to/ co o tobie słyszeli/ nic nie jest; ále że y ty sam chodźisz przestrzegájąc 25 Zakonu. ✤ A o tych/ ktorzy uwierzyli z Pogánow/ myśmy pisáli; stánowiąc/ áby nic tákowego nie záchowywáli/ tylko áby śię wystrzegáli tego co jest ofiárowano h bałwánom/ y od krwie/ y od rzeczy dáwionych/ y od wszeteczeństwá. 26 ✤ Tedy Páweł wźiąwszy z sobą one męże/ názájutrz oczyśćiony będąc z nimi wszedł do kośćiołá/ opowiádájąc wypełnienie dniow i oczyszczenia/ áż zá káżdego z nich oddána byłá ofiárá.

27 A Gdy śię miáło wypełnić śiedm dni/ niektorzy Zydowie z Azyey ujrzawszy go w kośćiele/ wzburzyli wszystek lud/ y wrzućili nań ręce/ 28 ✤ Wołájąc: Mężowie Izráelscy/ rátujćie: Tenći to jest człowiek/ ktory przećiwko ludowi y Zakonowi y miejscu temu wszystkich wszędy uczy: Nádto/ y Greki wprowádźił do kośćiołá/ y zplugáwił to miejsce święte. 29 ✤ Abowiem przed tym widźieli z nim w mieśćie Trofimá Efeskiego: o ktorym mniemáli/ żeby go Páweł wprowádźił do kośćiołá.

a Dźiej. 20. 23.
b Dźiej. 8. 36.
c Dźiej. 6. 5.
d Dźiej. 11. 28.
e Dźi. 20. 24.
f G. Uczyś odszczepienia.
g 3 Moj. 27. 2. 4 Moj. 6. 18. 730. 2.
h Dźiej. 15. 20.
i 4 Moj. 6. 13. Dźiej. 24. 18.

Y wzru-

30 Y wzruszyło się miásto wszystko/ y zbiegł się lud; á pojimawszy Páwłá/ wywlekli go precz z kośćiołá/ á zátym zaraz drzwi zámkniono.

31 A Gdy się stáráli jákoby go zábili/ dano znáć Hetmánowi wojská iż się wzruszyło wszystko Jeruzalem. 32 Ktory záraz wziąwszy z sobą Zołnierze y Setniki/ przybieżał do nich. A oni ujrzawszy Hetmáná y żołnierze/ przestáli Páwłá bić. 33 Tedy Hetman przybliżywszy się pojimał go/ y kazał go dwiemá łáńcuchámi związáć: y wywiádował się ktoby był/ y coby uczynił? 34 A jedni ták/ drudzy ináczey miedzy ludem wołáli. A gdy się nic pewnego dla zgiełku dowiedźieć nie mogł/ rozkazał go wieść do obozu. 35 A gdy był u wschodu / przydáło się że go práwie żołnierze nieśli dla gwałtu onego ludu. 36 Abowiem wielki lud szedł zá nim / wołájąc: Zgładź k go! 37 A gdy miał być Páweł prowádzony do obozu/ rzekł Hetmánowi: A godźi mi się co mowić do ćiebie? A on rzekł: Vmiesz po Grecku? 38 Y nie tyżeś jest on l Egipczánin/ ktoryś przed tymi dniámi uczynił rozruch/ y wywiodłeś na puszczą cztery tyśiące mężow zbojcow. 39 A Páweł rzekł: Jamci jest człowiek m Zyd Társeńczyk/ miesczánin nie z podłego miástá w Cylicyey. Przetoż proszę ćię / dopuść mi mowić do ludu. 40 A gdy on dopuśćił/ Páweł stojąc na wschodźie/ skinął ręką na lud. A gdy było wielkie milczenie/ uczynił rzecz do nich Zydowskim językiem/ mowiąc:

k Dźiej. 22.22.
l Dźiej. 5. 36.
m Dźiej. 9. 11. y 20.3.

Rozdział XXII.

S. Páwłá poczet wiáry swoiey wydawájącego. 22. Przodku Zydowie słucháli. 23. Potym kwoli ich wołániu. 24. Rozgámi był ubity. 37. Ktory dawszy znáć że jest miesczáninem Rzymskim. 29. Strachu nábáwił nieprzyjáćioł swojich. 30. Z okow uwolniony był; á názajutrz przed sąd stánął.

1 Mężowie bráćia y Ojcowie/ słuchajćie mojey/ ktora teraz 2 do was czynię/ obmowy. A gdy usłyszeli / iż do nich rzecz czynił Zydowskim językiem/ tym się bárźiey ućiszyli; 3 Y rzekł: Jamći jest mąż Zyd/ urodzony a w Társie Cylicyjskim; lecz wychowány w mieśćie tym u nog b Gámálielowych; wyćwiczony dostátecznie w Zakonie Oyczystym/ gorliwym będąc miłośnikiem Bożym/ jáko wy wszyscy dźiś jesteśćie. 4 Ktorym c prześládował tę drogę áż ná śmierć: wiążąc y podawájąc do więźienia y mężę y niewiásty. 5 Jáko mi tego y Nawyższy kápłan jest świádkiem/ y wszyscy Stársi: od ktorych tesz listy wźiąwszy do bráći/ jáchałem do Dámászku, ábym y te ktorzy tám byli/ związáne przywiodł do Jeruzalem/ áby byli karáni. 6 Y stáło się gdym jáchał/ y gdym się przybliżał do Dámászku o południu/ że znágłá ogárnęłá mię świátłość wielka z niebá. 7 Y upádłem ná źiemię: A usłyszałem głos mowiący do mnie; Saulu/ Saulu czemu mię prześládujesz? 8 A jam odpowiedźiał: Ktoś jest PAnie? y rzekł do mnie: Jam jest JEzus Názáreński/ ktorego d ty prześládujesz. 9 A ći ktorzy byli ze mną/ áczci widźieli świátłość y polękáli się/ ále głosu nie słyszeli onego/ ktory ze mną mowił. 10 Y rzekłe: Coż uczynię PAnie? A PAn rzekł do mnie; Wstań/ idź do Dámászku: á támći powiedzą o wszystkim co postánowiono/ ábyś ty uczynił. 11 A gdym nie widźiał przed jásnośćią świátłośći oney/ będąc prowádzony zá rękę od tych co ze mną byli/ przyszedłem do Dámászku. 12 Tám niejáki Ananiasz e mąż pobożny według zakonu/ májąc świádectwo od wszystkich Zydow tám mieszkájących/ 13 Przyszedszy do mnie y przystąpiwszy się/ rzekł mi: Saulu bráćie / przejrzy. A jam teyże godźiny 14 wejrzał nań. A on rzekł: Bog Ojcow nászych obrał ćię/ ábyś poznał wolą jego; á iżbyś oglądał onego spráwiedliwego/ y słuchał głosu z 15 ust jego. Abowiem mu będźiesz świádkiem u wszystkich ludźi tego/ 16 coś widźiał y słyszał. Przetoż teraz coż odwłaczasz? Wstań/ á ochrzći się: á omyj grzechy twoje wzywáją-

a 2 Kor. 11.22.
b Dźiej. 5. 34.
c Dźiej. 8. 3. y 9. 1. y 26.10. 1 Kor. 15. 9. Gálát. 1. 13. 1 Tym. 1. 13.
d Zách. 1. 8. Mátt. 10.40. Jand. 13.20.
e Dźiej. 9. 10.

17 jąc Jmienia f Páńskiego. ☙ Y stáło się potym gdym się wrocił g do Jeruzalem/ á modliłem się w kośćiele/ żem był w záchwyceniu. 18 ☙ Y widźiałem go mowiącego do śiebie: Spiesz śię/ á wynidź rychło z Jeruzalem; ponieważ świádectwá twego nieprzyjmą o mnie. 19 ☙ A jam rzekł: PAnie oni wiedzą h żemći ja podawał do więźienia/ y bijał w bożnicách te/ ktorzy wierzyli w ćię. 20 ☙ Y gdy wylewano i krew Szczepaná świádká twojego/ jám teżtudźież stał/ y zezwaláłem ná zábićie jego/ y strzegłem szat tych ktorzy go zábijáli. 21 ☙ Y rzekł do mnie: Idźże/ boć Ja ćiebie do Pogánow k dáleko poślę.

22 A Słucháli go áż do tego słowá? Y podnieśli głos swoj/ mowiąc: Zgładź z źiemie l tákiego; bo niesłuszna/ áby miał żyć. 23 ☙ A gdy oni wołáli/ y miotáli száty/ y ćiskáli proch ná powietrze/ 24 ☙ Rozkazał go Hetman wieść do obozu/ y kazał go biczmi zprobowáć/ żeby śię dowiedźiał dla ktoreyby przyczyny nań ták wołano. 24 ☙ A gdy go rozćiągniono/ áby go biczmi bito/ rzekł Páweł do Setniká ktory tuż stał: Izali śię wam godźi człowieká Rzymiániná nieosądzonego/ biczmi bić? ☙ 25 Co usłyszawszy Setnik/ przystąpiwszy do Hetmáná/ powiedźiał mu/ mowiąc: Pátrz co czynisz; boć ten człowiek jest Rzymiáninem. ☙ 26 A przystąpiwszy Hetman/ rzekł mu: Powiedz mi jesliś ty jest Rzymiáninem? A on rzekł: Ták jest. 27 ☙ Y odpowiedźiał Hetman: Jam zá wielką summę tego miejskiego *práwá* dostał. A Páweł rzekł: A jam śię y urodźił. 28 ☙ A wnetże odstąpili od niego ći ktorzy go mieli wźiąć ná proby. Do tego y Hetman śię bał/ dowiedźiawszy śię że był Rzymiáninem; á iż go był kazał związáć. 20 ☙ A ták názájutrz chcąc śię pewnie dowiedźieć tego/ o coby był oskárżony od Zydow/ uwolnił go od onych związek: y rozkazał śię zejść Przedniejszym Kápłánom y wszystkiey Rádźie ich: á wywiodszy Páwłá/ stáwił go przed nimi.

f Joel. 2. 32. Rzym 10.13. g Dźiej. 9. 26. h Dźiej. 8. 3. i Dźiej. 7. 58. k Dźiej. 9. 15. y 13.2 Gálat 1. 15. 16. Efez. 3. 7. 1 Tym. 2. 7. 2 Tym. 1. 11. l Dźiej. 21.36.

ROZDZIAL XXIII.

Páwłá o sobie spráwę dawdjącego. 2. Ananiasz uderzyć rozkazał. 5. Páweł obmowiwszy śię. 6. Mowił o zmartwychwstániu. 7. Z kąd śię stáło rozerwánie miedzy oskárżyćielámi Páwłowymi. 14. Zydźi nań zásadzkę uczynili. 20. Czego dowiedźiawszy śię Hetman. 23. odesłał go nocą do Cezáryjey Felixowi Stárośćie.

1 A Páweł pilnie pátrząc ná one Rádę/ rzekł: Mężowie bráćia/ ja ze wszystkiego a sumnienia dobrze chodźiłem przed Bogiem/ áż do dniá tego. 2 ☙ Tedy Ananiasz Nawyższy Kápłan/ rozkazał go tym ktorzy przy nim stali b bić w gębę. 3 ☙ Tedy rzekł Páweł do niego: Uderzy ćię Bog śćiáno pobieláná; y ty śiedźisz sądząc mię według Zakonu/ á rozkázujesz mię bić przećiwko Zakonowi? 4 ☙ Zátym ći ktorzy tám stali/ rzekli: Nawyższemu kápłánowi Bożemu złorzeczysz? 5 ☙ A Páweł rzekł: Nie wiedźiałem bráćia/ żeby był Nawyższym Kápłánem. Bo nápisano: Kśiążęćiu ludu twego c złorzeczyć nie będźiesz. 6 ☙ A poznawszy Páweł/ że ich jedná część było Sáduceuszow/ á druga Fáryzeuszow/ záwołał w oney Rádźie: Mężowie bráćia/ jam jest Fáryzeusz d syn Fáryzeuszow; o nádźieję y o powstánie e umárłych mnie tu *dźiś* sądzą. 7 ☙ A gdy on to mowił/ wszczął śię rozruch miedzy Fáryzeuszámi y Sáduceuszámi: y 8 rozerwáło śię ono mnostwo. ☙ Abowiem f Sáduceuszowie mowią/ iż niemász *zmartwych* wstánia/ áni Anjołá/ áni Duchá: ále Fáryzeuszowie to oboje wyznawáją. 9 ☙ Y wszczęło śię wołánie wielkie. A powstawszy Náuczeni w piśmie z strony Fáryzeuszow/ spieráli śię/ mowiąc: Nic esmy g złego nie ználeźli w tym człowieku: y jesli mu co powiedźiał Duch/ ábo Anjoł/ nie walczmy z Bogiem. 10 ☙ A gdy śię wszczął wielki rozruch/ obawiájąc śię Hetman/ áby Páwłá miedzy sobą nie rozszárpáli/ rozkazał iść żołnierzom ná doł/ á wydrzeć go z pośrzodku ich/ y odwieść do obozu.

a Dźiej. 24.16. b 1 Krol. 22.24. Jerem. 20. 2. Janá. 18.22. c 2 Moy. 22.28. d Dźiej. 26. 5. Filip. 3. 5. e Dźiej. 24.11. f Matt. 22.23. Mark. 12.18. Luka. 20.27. g Dźiej. 25.25 y 26.30.

h Dźiej. 18. 9.

11 A Drugiey nocy stánąwszy h przy nim PAn/ rzekł: Bądź dobrego sercá Páwle. Abowiem jákoś o mnie świádczył w Jeruzálem/ ták muśiß świádczyć y w Rzymie.

12 A Gdy był dźień/ zßedßy śię niektorzy z Zydow/ záwiązáli śię klątwą/ mowiąc; Ze nie mieli jeść áni pić/ áżby Páwłá zábili. 13 A było ich więcey niż czterdźieśći ktorzy to zprzyśiężenie uczynili. 14 Ktorzy przyßedßy do Przednieyßych kápłanow/ y do Stárßych/ rzekli: Klątwąśmy śię záwiązáli/ że nic nie ukuśimy/ áżbyśmy Páwłá zábili. 15 Przetoż wy teraz dajćie znáć Hetmánowi z pozwoleniem *wßystkiey* Rády/ áby go jutro do was wywiodł/ jákobyśćie śię chćieli dostáteczniey wywiedźieć o sprawách jego; á my pierwey niż tu przyjdźie/ gotowiśmy go zábić.

16 A Gdy usłyßał śiestrzeniec Páwłow o tey zásadzce/ przyßedł; á wßedßy do obozu/ oznájmił *to* Páwłowi. 17 Tedy Páweł záwołáwßy jednego z Setnikow/ rzekł: Záprowadź tego młodźieńcá do Hetmáná/ bo mu coś ma powiedźieć. 18 A ták on wźiąwßy go/ wiodł go do Hetmáná/ y rzekł: Páweł więźień/ záwołáwßy mię prośił/ ábym tego młodźieńcá przywiodł do ćiebie/ ktory ći ma coś powiedźieć. 19 Tedy Hetman wźiąwßy go zá rękę/ y ustąpiwßy ná stronę/ wywiádował śię; Coż to jest co mi máß powiedźieć? 20 A *on* rzekł; Postánowili Zydowie prośić ćię/ ábyś jutro wywiodł Páwłá przed Rádę/ jákoby śię chćieli co dostáteczniejßego wywiedźieć o nim. 21 Ale ty nie pozwalaj im *tego*: bo śię náń násádźiło z nich więcey niż czterdźieśći mężow/ ktorzy śię klątwą záwiązáli/ iż nie mája áni jeść áni pić/ áżby go zábili. Y są już pogotowiu/ czekájąc od ćiebie odpowiedźi.

22 TEdy Hetman odpráwił onego młodźieńcá/ przykazawßy mu/ áby tego przed nikim nie powiádał/ iż mu to oznájmił. 23 A záwołáwßy dwu niektorych z Setnikow/ rzekł: Nágotujćie dwieśćie żołnierzow/ áby ßli áż do Cezáryey; do tego śiedmdźieśiąt jezdnych y dwie śćie drábántow/ ná trzećią godźinę w noc. 24 Nágotowáć też i bydlętá; áby wsádźiwßy Páwłá *ná nie*, zdrowo go záprowádzono do Filipá Stárosty: 25 Nápisawßy list/ w ten sposob; 26 Klaudiuß Lizyaß Namożnieyßemu Stárośćie Felixowi zdrowia życzy. 27 Tego mężá k pojmánego od Zydow/ gdyż już od nich miał być zábity/ przypadßy z rotą odjąłem go/ dowiedźiawßy śię iż jest Rzymiáninem. 28 A chcąc wiedźieć przyczynę/ dla ktorey by l náń skárżyli/ wywiodłem go przed ich Rádę. 29 Y ználazłem że náń skárżą o *jákieś* gádki m z strony Zakonu ich; á że nie ma żadney winy/ dla ktorey by był godźien śmierći ábo więźienia. 30 A gdy mi powiedźiano o zásadzce ktorą mieli uczynić Zydźi ná tego mężá/ zárázem *go* posłałem do ćiebie; opowiedźiawßy też tym co náń skárżyli/ áby przed tobą mowili to/ coby przećiwko niemu *mieli*. 31 Miej śię dobrze. Zołnierze tedy ták jáko im było rozkazano/ wźiąwßy Páwłá/ prowádźili go nocą do Antypátrydy. 32 A názájutrz/ zostáwiwßy jezdne/ áby z nim jácháli/ wroćili śię do obozu. 33 Ktorzy przyjáchawßy do Cezáryey/ á oddawßy list Stárośćie/ stáwili przed nim y Páwłá. 34 A Stárostá *list* przeczytawßy/ zpytał *go* z ktorey by był kráiny: á zrozumiawßy/ że był z Cylicyey/ 35 Rzekł: Będę ćię słuchał/ gdy *też* przybędą ći ktorzy ná ćię skárżą. Y rozkazał go strzedz ná Ratußu Herodowym.

i L. Konie.

k Dźiej. 21. 32.

l Dźiej. 22. 30.

m Dźiej. 25. 19.

ROZDZIAŁ XXIV.

Tertullus skárży ná Páwłá. 10. Páweł śię broniąc. 25. Stárośćie y jego żenie Chrystusá opowiádał. 27. Felix nie wźiąwßy pieniędzy ktorych śię spodźiewał. 18. z Stárostwá odjeżdżájąc, Páwłá w więźieniu zostáwił.

1 A Po pięći dniách jáchał Nawyżßy kápłan Ananiaß z Stárßymi/ y z Tertullem niejákim Prokuratorem; ktorzy stánęli przed Stárostą przećiwko Páwłowi. 2 A gdy był pozwány/ począł *náń* skárżyć Tertullus/ mowiąc: 3 Ponie-

a Dźiej. 23. 2.

wáſzeſmy wielkiego pokoju doſtąpili y wiele ſię dobrego temu narodowi ſtáło przez twoję opátrznośc ; y záwżdy y wſzędy to ze wſzelákim dźiekowániem przyznawámy / wielmożny Feliksie. 4 ♣ Ale żebym ćię długo nie báwił / proſzę ábyś nas máluczko poſłuchał według *zwykłey* ſwojey ludzkośći. 5 ♣ Abowiemeſmy ználeźli tego męzá zárázliwego / y wſzczynájące rozruch *miedzy* wſzyſtkimi Żydámi po wſzyſtkim świećie / y herſzta tey Sekty b Názárejczykow. 6 ♣ Ktory śię też wáżył zplugáwić kośćioł : ktoregoſmy też pojimawſzy / według Zakonu náſzego chćieli ſądźić. 7 ♣ Lecz przyſzedſzy Hetman Lizyaſz z wielką mocą / wźiął go z rąk náſzych. 8 ♣ Rozkazawſzy tym ktorzy nań ſkárżą / iść do ćiebie / od ktorego śię ty ſam będźieſz mogł wywiádując śię dowiedźieć tego wſzyſtkiego / o co my nań ſkárżymy. 9 ♣ Ná co śię zgodźili y Żydowie mowiąc : Że śię ták rzecz ma.

10 Tedy Páweł odpowiedźiał / gdy nań Stároſtá ſkinął áby mowił : Od wielu lat wiedząc ćię bydź Sędźią tego Narodu / tym ochotniey dam ſpráwę o tym co śię mnie dotycze. 11 ♣ Gdyż ty wiedźieć możeſz / iż niemáſz więcey dni tylko dwánaśćie / jákom ja przyſzedł do Jeruzalem ábym śię modlił. 12 ♣ Do tego / áni mię ználeźli w kośćiele z kim gadájącego / ábo buntującego lud / áni w bożnicách / áni w mieśćie. 13 ♣ Ani tego mogą dowieść / o co tu teraz ná mię ſkárżą. 14 ♣ To jednák przed tobą wyznawam / że według oney drogi / ktorą *oni* powiádáją być c heretyctwem / ták ſłużę Ojczyſtemu Bogu / wierząc wſzyſtkiemu cokolwiek nápiſano w Zakonie y w Prorocech. 15 ♣ Májąc nádźieję w Bogu / że będźie / (ktorego y oni czekáją) zmartwychwſtánie y ſpráwiedliwych y nieſpráwiedliwych. 16 ♣ A ſam śię o to pilnie ſtáram / ábym záwſze miał ſumienie bez obrážénia przed Bogiem y przed ludźmi. 17 ♣ A po wielu lat / przyſzedłem ábym przyniosł jáłmużny e narodowi memu / y ofiáry. 18 ♣ Ná tym ználeźli f mię w Kośćiele oczyśćionego (nie z ludem áni z rozruchem) niektorzy Żydowie z Azyey. 19 ♣ Ktorzy też tu mieli ſtánąć przed tobą y ſkárżyć / jeſliby co mieli przećiwko mnie. 20 ♣ Abo niechaj ći ſámi powiedzą / jeſli we mnie ználeźli jáką nieprawość gdym ſtał przed Rádą : 21 ♣ Oprocz tego jednego głoſu / ktorem miedzy nimi ſtojąc záwołał : g Dla zmartwychwſtánia z umárłych / ja dźiś ſądzony bywam od was.

22 A Uſłyſzawſzy to Feliks / odłożył *ſpráwę* ich / mowiąc : Gdy śię o tey drodze doſtáteczniey wywiem kiedy tu Hetman Lizyaſz przyjedźie / rozeznam ſpráwy wáſze. 23 ♣ Y rozkazał Setnikowi áby ſtrzegł h Páwłá / y poſfolgował mu ; y áby nie bronił żadnemu z przyjaćioł jego poſługowáć mu / ábo go náwiedzáć.

24 A Po kilku dni przyjáchawſzy Feliks z Druſyllą żoną ſwoją / ktora byłá Żydowką / kazał záwołáć Páwłá ; y ſłuchał go o wierze w Chryſtuſá. 25 ♣ A gdy on rzecz czynił o ſpráwiedliwośći / y o powśćiągliwośći / y o przyſzłym ſądźie ; uląkł śię Feliks / y odpowiedźiał : Już teraz odejdź : á gdy czás upátrzę / każę ćię záwołáć. 26 ♣ A przy tym ſpodźiewał śię że mu Páweł miał dáć pieniądze / żeby go wypuśćił : dla tego też tym częśćiey go wzywájąc *do ſiebie*, rozmawiał z nim. 27 ♣ A po wyśćiu dwu lat / miał *po ſobie* Feliks Namieſtniká / Porcyuſá Feſtá. A chcąc ſobie Feliks łáſkę z jednáć u Żydow / zoſtáwił Páwłá i w więźieniu.

ROZDZIAŁ XXV.

Feſtus náſtąpiwſzy po Feliksie, 6. kazał ſobie Páwłá przywieść 1. Páweł do Ceſárzá áppellowal. 14. A Feſtus Agryppie Krolowi ſpráwę Páwłowę przedłożywſzy. 23. Páwłá przedeń ſtáwił. 27. áby rozſądźił ſpráwę jego.

1 Tedy Feſtus wjáchawſzy ná páńſtwo / po trzech dniách przyjáchał do Jeruzalem z Cezáryey. 2 ♣ Y ſtáwili śię przed nim Nawyżſzy kápłan y przednieyſzy z Żydow przećiwko Páwłowi ; y prośili go / 3 ♣ Zadájąc łáſki przećiwko niemu / áby

Marginal notes: b Dźiej. 28.21. c A. Kácerſtwem. d Dźiej. 23. 1. e Dźiej. 11.29. Rzym 15.26. f Dźiej. 21.24. g Dźiej. 23. 6. y 28.10 h Dźiej. 27. 1. y 28.16 i G. Związánego.

go kazał przywieść do Jeruzalem: uczyniwszy zásadzkę / áby go zábili ná drodze. 4 ♣ Ale Festus powiedźiał; Iż Páweł jest pod strażą w Cezárey/á iż sam *tám* w rychle pojedźie. 5 ♣ Ktorzy tedy/mowi/ z was mogą/ niechże z námi jádą: *á* jesli jest jáka *winá* w tym mężu / niechże nań skárżą.

6 A Zmieszkawszy u nich *nie* więcey tylko dźieśięć dni / jáchał do Cezárey: á názájutrz uśiadszy ná Sądźie/ kazał Páwłá przywieść. 7 ♣ Ktory gdy przyszedł / obstąpili *go* ći ktorzy byli przyszli z Jeruzalem Zydowie / przynosząc wiele y ćiężkich skarg przećiwko Páwłowi / ktorych dowieść nie mogli. 8 ♣ Gdyż on spráwę dawał a *o sobie*, Zem áni przećiwko Zakonowi Zydowskiemu/ áni przećiwko kośćiołowi / áni przećiwko Cesárzowi nic nie zgrzeszył. 9 ♣ Ale Festus chcąc sobie zjednáć łáskę u Zydow / odpowiedźiawszy Páwłowi / rzekł: Chceszże iść do Jeruzalem / á tám o te rzeczy sądzony być przede mną? 10 ♣ Ale Páweł rzekł: Przed Sądem Cesárskim stoję/ gdźie mię sądźić potrzebá: Zydowem ni w czym nie ukrzywdźił / jáko y tylepiey wiesz. 11 ♣ Bo jeslim *w czym* b npráw/y co godne° śmierći uczynił/nie zbraniam śię umrzeć. ♣ Ale jesli niemász nic tákiego z tych rzeczy o ktore ná mię skárżą; nikt mię im wydáć nie może: Appelluję do Cesárzá. 12 ♣ Tedy Festus rozmowiwszy śię z Rádą / odpowiedźiał: Do Cesárzáś áppellowáł? Do Cesárzá pojdźiesz.

a Dźiej. 24.12. y 18.17

b Dźiej. 28.18.

13 A Gdy wyszło kilká dni / Krol Agryppá y Bernice przyjácháli do Cezárey/ witáć Festá. 14 ♣ A gdy tám niemáło dni zmieszkáli / Festus przełożył Krolowi spráwę Páwłowę / mowiąc: Mąż niektory zostáwiony c jest od Felixá w więźieniu. 15 ♣ Dla ktorego gdym był w Jeruzalem / stáwili śię przede mną Przedniejszy Kápłáni y Stárszy Zydowscy prosząc o dekret przećiwko niemu. 16 ♣ Ktorymem odpowiedźiał / że tego nie máją w zwyczáju Rzymiánie / áby ktorego człowieká mieli wydáć ná strácenie / áby pierwey oskárżony / miał przed sobą te co nań skárżą; y danoby mu plác do odpowiedźi ná to w czym go winują. 17 ♣ Gdy śię tedy tu zeszli/ bez wszelkiey odwłoki nájutrz záśiadszy ná Sądźie / kazałem przywieść tego mężá. 18 ♣ Przećiw ktoremu stánąwszy ći co *nań* skárżyli / żadney winy nie przynieśli z tych ktorychem śię ja spodźiewał. 19 ♣ Lecz jákieś spory o swojich Zabobonach mieli przećiwko niemu/y o niejákim JEzuśie umárłym / o ktorym Páweł twierdźił że żywie. 20 ♣ Ja tedy wątpiąc o tym *o czym* ten spor był / rzekłem: Jesliby chćiał iść do Jeruzalem/ á tám o tym bydź sądzony. 21 ♣ Lecz iż Páwel áppellował / áby záchowány był do Augustowego rozeznánia / rozkazałem go chowáć áżbym go posłał do Cesárzá. 22 ♣ Zátym Agryppá rzekł do Festá: Chćiałbym ja tego człowieká słyszeć. ♣ A on rzekł: Jutro go usłyszysz.

c Dźiej. 24.43.

23 N Azájutrz tedy/gdy przyszedł Agryppá y Bernice z wielką okázáłośćią / y weszli w dom Sądowy/ z Hetmánámi y mężámi przedniejszymi miástá onego; ná roskazánie Festowe przywiedźiono Páwłá. 24 ♣ Y rzekł Festus: Krolu Agryppo / y wszyscy mężowie ktorzyśćie tu z námi/widźićie tego o ktorego mię wszystek lud Zydowski prośił / y w Jeruzalem y tu wołájąc/Ze nie słuszna áby ten dłużey żyć miał. 25 ♣ A ja zrozumiawszy że nie uczynił d nic śmierći godnego / á iż y on sam áppellował do Augustá/ uczyniłem dekret áby był posłány. 26 ♣ O ktorym cobym Pánu pewnego pisáć miał/ nie mam. Przetoż kazałem go przed was przywieść / á nawięcey przed ćię Krolu Agryppo/ábym po rozsądzeniu spráwy *jego* miał co pisáć. 27 ♣ Bo mi śię nie słuszna widźi / posłáć więźniá; á tego / o co go winują / nie oznájmić.

d Dźiej. 23. 9. y 26.31.

ROZDZIAL XXVI.

Páwel przed Agryppą. 4. młodych lat swojich spráwy. 10. y powołánie swoje przedkłádá ták przeráźliwie. 18 iż też serce Krolewskie poruszył. 30. Jednák nic nie spráwiwszy, rozeszli się

pánowie sądząc go być niewinnym.

1 Zatym Agryppá rzekł do Páwłá: Pozwalać śię ábyś mowił sam od śiebie.

Tedy Páweł wyćiągnąwszy rękę táką spráwę dał. 2 ✤ Ná to wszystko / z czego mię winują Zydowie / Krolu Agryppo / poczytam śię być zá szczęśliwego / iż dziś mam odpowiádáć przed tobą. 3 ✤ A zwłaszczá żeś ty powiádom tych wszystkich / ktore są miedzy Zydámi / zwyczájow y sporow: Przetoż ćię proszę żebyś mię ćierpliwie posłuchał. 4 ✤ Co śię tedy tknie żywotá mego od młodośći / jáki był od początku miedzy narodem mojim w Jeruzalem / wiedzą wszyscy Zydowie / 5 ✤ Będąc mię świádomi z dawná (gdyby świádectwo wydáć chćieli) iż według nánadoskonálszey Sekty nabożeństwá nászego / żyłem a będąc Fáryzeuszem. 6 ✤ A teraz o nádźieję boney obietnice Ojcom od Bogá uczynioney / stoję przed sądem; 7 ✤ Ktorey / dwojenaśćie násze pokolenie ustáwicznie dniem y nocą służąc *Bogu* má nádźieję dostąpić: O tę nádźieję skárżą ná mię Zydowie / o Krolu Agryppo! 8 ✤ Cożżá rzecz do wiáry niepodobna u śiebie sądźićie / że Bog umárłe wzbudza? 9 ✤ Mniemałci śię wprawdźie sámemu zdáło / żem był powinien przećiwko Imieniowi Jezusá Názáreńskiego wiele przećiwnych rzeczy czynić. 10 ✤ Com też czynił w Jeruzalem: y wielem ja świętych sadzał do więźienia / wźiąwszy moc od Przedniejszych Kápłánow: A gdy mieli być zábijáni / wotowałem przećiwko nim. 11 ✤ Y po wszystkich bożnicách częstokroć je trapiąc / przymuszałem bluźnić: á náder wśćiekle przećiwko nim postępując / prześládowałem je áż y do obcych miast. 12 ✤ W czym gdym też do Dámászku jáchał / májąc władzą y zlecenie od Przedniejszych Kápłánow / 13 ✤ W południe w drodze będąc / widźiałem / o Krolu / świátłość z niebá *jáśniejszą* nád jásność słoneczną / ktora oświećiłá mnie / y te ktorzy jácháli ze mną. 14 ✤ A gdyśmy wszyscy upádli ná źiemię / usłyszałem głos mowiący do śiebie á mowiący Zydowskim językiem: Saulu Saulu / przecz mię prześládujesz? trudno tobie przećiwko ośćieniowi wierzgáć. 15 ✤ A jam rzekł: Ktoś jest Pánie? A on rzekł: Jam jest Jezus / ktorego ty prześládujesz. 16 ✤ Ale wstań / á stań ná nogách twojich; gdyżemći śię dla tego pokazał / ábym ćię uczynił sługą y świádkiem ták tych rzeczy ktoreś widźiał / jáko y innych / w ktorychći śię pokażę. 17 ✤ Wyrywájąc ćię od tego ludu / y od Pogánow / do ktorych ćię teraz posyłam. 18 ✤ Ku otworzeniu oczu ich / áby śię náwroćili z ćiemnośći do świátłośći / á z mocy szátáńskiey do Bogá; áby ták wźięli odpuszczenie grzechow / y dźiał miedzy poświęconymi przez wiárę ktora jest w mię. 19 ✤ Przetoż Krolu Agryppo / nie byłem niepósłusznym temu niebieskiemu widzeniu. 20 ✤ Ale náprzod tym ktorzy są w Dámászku f y w Jeruzalem / y we wszystkiey kráinie Judskiey / y Pogánom / opowiádałem áby pokutowáli y náwroćili śię g do Bogá / czyniąc uczynki godne Pokuty. 21 ✤ Dla tych rzeczy Zydowie w kośćiele mię pojimawszy / chćieli mię zábić. 22 ✤ Ale zá pomocą Bożą / *jeszcze* áż do dniá tego stoję świádcząc y máłemu y wielkiemu; nic nie mowiąc oprocz tego / co opowiedźieli Prorocy y Mojżesz że śię stáć miáło: 23 ✤ *To jest*, Iż Chrystus h miał ćierpieć; á będąc pierwszym z zmartwychwstánia i opowiádáć miał świátłość ludowi temu / y Pogánom.

24 To gdy on ku obronie *swojey* powiedźiał / rzekł Festus głosem wielkim: Szálejesz Páwle; wielka náuká przywodźi ćię do szaleństwá. 25 ✤ Ale on rzekł: Nie szálejé Namożniejszy Feśćie / álec prawdźiwe y zdrowe słowá powiádam. 26 ✤ Wie bowiem y Krol o tych rzeczách / przed ktorym bespiecznie mowię: gdyż nie tuszę / áby co z tych rzeczy u niego było tájno / ponieważ śię to nie w kąćie dźiało. 27 ✤ Wierzysz Krolu Agryppo Prorokom? Wiem iż wierzysz. 28 ✤ Zátym Agryppá rzekł do Páwłá: Máłobyś mię nie námowił / żebym został

a Filip. 3. 5.
b 2 Moj. 3. 15. y 22. 18 y 26. 4. y 49. 10 5 Moj. 18. 15. 2 Sám. 7. 12. Psalm 132. 11. Ezai. 4. 2. y 7. 14. y 9. 6. Jerem. 23. 5. y 33. 15 Ezech. 34. 23. y 37. 24 Dánie. 9. 24. Mich. 5. 2.
c Dźiej. 8. 3.
d Dźiej. 9. 3.
e Ezai. 42. 6. y 60. 3.
f Dźiej. 9. 20.
g Jerem. 18. 8. Ezech 18. 21. y 33. 14 Mátt. 3. 2. y 4. 17. y 9. 13. Luka 13. 3. y 24. 47 Dźiej. 2. 38. y 3. 19. y 7. 30. Rzym. 2. 4. 2 Piotr 3. 9. Objáw. 2. 16. y 3. 3.
h Mátt. 16. 21.
i 1 Kor. 15. 20.

Chrze-

29 Chrześćiáninem. ♣ Ale Páwel rzekł: Życzyłbym od Bogá/ áby y w máłe y w wielu/ nie tylko ty/ ále y wszyscy ktorzy mię dźiś słucháią/ stáli się tákimi iákim y ia iest / oprocz tych związek.

30 A Gdy on to rzekł/ wstał Krol/ y Stárostá/ y Bernice/ y ći ktorzy śiedźieli z nimi. ♣ 31 A ustąpiwszy ná stronę/ rzekli iedni do drugich/ mowiąc ; Nic godnego k śmierći ábo więźienia nie czyni ten człowiek. ♣ 32 Lecz Agryppá rzekł do Festá: Mogł ten człowiek być uwolniony/ by był do Cesárzá nie áppellowáł.

k Dźiej. 23. 9. y 25.25

ROZDZIAŁ XXVII.

Páwłowi. 7. 9. Niebiespieczne żeglowánie opowiádáiącemu. 11. niewierzono. 14. Potym od wiátrow porwáni będąc. 21. 41. z okrętem się rozbili. 34. wszyscy iednák zdrowo. 44. do brzegu przypłynęli.

1 A Gdy skazáno/ żebyśmy płynęli do Włoch/ oddano y Páwłá/ y niektore inne więźnie/ Setnikowi/ imieniem Iuliuszowi/ Roty Augustowey. ♣ 2 Tedy wśiadszy w okręt Adrámiteński/ máiąc płynąć podle kráiin Azyey/ puśćiliśmy się *od brzegu:* á był z námi Arystárchus a Mácedończyk z Tessáloniki. ♣ 3 A drugiego dniá przypłynęliśmy do Sydonu: kędy Iuliusz ludzko się Páwłowi stáwiwszy/ pozwolił *mu* b iść do przyiaćioł áby wczásu záżył. 4 ♣ A z támtąd się puśćiwszy/ przypłynęliśmy pod Cypr; dla tego że były wiátry przećiwne. ♣ 5 A przepłynąwszy ono morze ktore iest podle Cylicyey y Pámfiliey/ przybyliśmy do Miry *miástá* Lycyiskiego. ♣ 6 A tám Setnik ználazszy okręt Alexándryiski/ ktory płynął do Włoch/ wsádźił nas weń. ♣ 7 A gdyśmy przez wiele dni z wolná płynęli/ y zá ledwie przećiwko Knidowi przyiácháli/ przeto że nam wiátr nie dopuszczał/ podpłynęliśmy pod Krete podle Sálmonu. ♣ 8 A ledwie ia przeminąwszy/ przyszliśmy ná mieysce niektore/ ktore zowią Piękne Porty/ od ktorego blisko było miásto Láseá.

a Dźiej. 19.29. y 20.4. Kolos. 4. 10.

d Dźiej. 24.23. y 28.16

9 A Gdy czás niemáły wyszedł/ y iuż było niebespieczne żeglowánie/ przeto iż iuż był y post c przeminął/ nápominał *ie* Páwel/ 10 Mowiąc do nich: ♣ Mężowie/ widzę ia iż z ukrzywdzeniem y z wielką szkodą nie tylko towárow y okrętu / ále też y dusz nászych będźie to żeglowánie. ♣ 11 Jednák Setnik więcey ufał spráwcy *okrętu* y Sternikowi ániż temu co Páwel powiádał. ♣ 12 A gdy nie było portu sposobnego ku źimowániu/ wiele ich rádę dawáło puśćić się z támtąd : owaby iákożkolwiek mogli przepráwiwszy się do Fenicyey/ przeźimowáć u portu Kreteńskiego/ ktory leży między wiátrem Południowym y Zachodnim. 13 ♣ A gdy powionął wiátr z Południá / mniemáiąc że swego przedśięćia dopięli/ puśćiwszy się od brzegu / płynęli blisko Krety. 14 ♣ Lecz nie długo potym uderzył ná nie wiátr gwałtowny / ktory zowią Euroklydon. 15 ♣ A gdy był okręt porwány / á nie mogł się oprzeć wiátrowi / puśćiwszy się płynęliśmy. 16 ♣ A gdyśmy pod niektory máły wyspę przypłynęli/ ktory zowią Kláudá / ledwieśmy mogli báćik zátrzymáć. ♣ 17 Ktory wćiągnąwszy / rátunku używáli/ podpásawszy okręt/ á boiąc się żeby nie wpadł ná hák/ zpuśćiwszy żagle/ ták płynęli. ♣ 18 A iż námi náwáłnośći bárzo miotáły/ názáiutrz *towáry* d wyrzućili. ♣ 19 A trzećiego *dniá* rękámi nászymi okrętowe naczynia wyrzućiliśmy. ♣ 20 Lecz gdy się áni słońce/ áni gwiazdy przez wiele dni nie ukázáły/ á náwáłność niemáła nalegáłá/ náostátek odięta byłá wszystká nádźieiá / żebyśmy byli mogli bydź záchowáni.

21 A Gdyśmy długo nie iedli/ tedy Páwel stoiąc w pośrzodku nich/ rzekł: Mieliśćie záprawdę / o mężowie! usłucháwszy mię/ nie puszczáć się od Krety/ á *ták* uyść tey stráty y zguby. ♣ 22 Lecz y teraz nápominam was/ ábyśćie byli dobrey myśli/ boć nie zginie z was żadna duszá/ oprocz okrętu. ♣ 23 Abowiem stánął przy mnie tey nocy Anioł Bogá *tego* ktoregom ia iest/ y ktoremu służę/ 24 ♣ Mowiąc: Nie boy się Páwle/ mu-

c 3 Moj. 16.29. y 13.27 4 Moj 29. 7.

d G. Uczynili wymiot.

śisz

śię stáwiony bydź przed Cesárzem á oto dárował ćię Bog wßystkimi/ ktorzy płyną z tobą. 25 ♣ Przetoż bądźćie dobrey myśli mężowie. Abowiem wierzę Bogu / że ták będźie jáko mi powiedźiano. 26 ♣ A muśimy e opáść ná niektorym wyspie. 27 ♣ A gdy przyßłá noc czternasta / á myśmy śię błąkáli po morzu Adryáćkim / około połnocy zdáło śię żeglarzom / iż śię im okázowáłá niektora kráina. 28 ♣ Tedy spuśćiwßy ßnur z ołowem / ználeźli *głębiey* dwádźieśćiá sążeń : á máluczko odpłynąwßy / záśię zpuśćili ołow / y ználeźli piętnaśćie sążeń. 29 ♣ A bojąc śię áby snadź ná miejscá ostre nie wpádli / zrzućiwßy cztery kotwice z tyłu/ prágnęli áby dźień był. 30 ♣ A gdy żeglarze myślili z okrętu ućiec/ y zpuśćili baćik ná morze / chcąc rzkomo od przodku okrętu zárzucáć kotwice/ 31 ♣ Rzekł Páweł Setnikowi y żołnierzom: Jeśli ći nie zostáną w okręćie / wy záchowáni być nie możećie. 32 ♣ Tedy żołnierze obćięli powrozy u baćiká / y dopuśćili mu odpáść.

33 A Miedzy tym niż śię rozedniáło / nápominał Páweł wßystkie áby pokarm przyjęli/ mowiąc: Dźiś *temu* czternasty dźień / jáko czekájąc trwaćie bez pokármu / nic nie jedząc. 34 ♣ Dla tego proßę was/ ábyśćie pokarm przyjęli / bo to służy ku záchowániu wáßemu : gdyż żadnego z f was włos z głowy nie spádnie. 35 ♣ A to rzekßy y chleb wźiąwßy / g podźiękował Bogu przed wßystkimi/ y złamawßy począł jeść. 36 ♣ Zátym wßyscy będąc lepßey myśli / y sámi pokarmy przyjmowáli. 37 ♣ A było nas wßystkich dusz w okręćie dwie śćie śiedmdźieśiąt y ßeść. 38 ♣ Będąc tedy pokármem násyceni / ulżenie czynili okrętowi / wyrzucájąc zboże w morze.

39 A Gdy był dźień / nie poználi źiemie / wßákże obaczyli niejáką odnogę májącą brzeg : do ktorego urádźili/ jeśliby mogło bydź / przybić okręt. 40 ♣ A wyćiągnąwßy kotwice/ puśćili śię ná morze; á rozpuśćiwßy zawiásy styrowe / y podniozßy żagiel ku wiatrze / mieli śię do brzegu. 41 ♣ Ale nápadßy ná h miejsce/ ktore miáło z obu stron morze / otrácili okręt : á przodek okrętu uwięznąwßy został nie ruszájąc śię / lecz zad rozbijał śię od gwałtownych wáłow. 42 ♣ Tedy żołnierze rádźili/ áby więźnie pozábijáli / iżby ktorzy wypłynąwßy nie ućiekł. 43 ♣ Ale Setnik chcąc záchowáć Páwłá / pohámował je od tego przedśięwźięćia ; y rozkazał tym ktorzy mogli pływáć/ áby śię w przod w morze puśćili/ y ná brzeg wyßli. 44 ♣ Jnni záśię / niektorzy ná deskách / á niektorzy ná ßtukách okrętu. Y ták śię stáło / że wßyscy zdrowo wyßli ná źiemię.

e Dźiej. 23. 2.
f 1 Sám. 14.45. 2 Sám. 14.11. Mátt 10.30. Luká. 12. 7.
g 1 Sám. 9. 13. Márk. 6. 41. Janá. 6. 11. Rzym. 14. 6. 1 Kor. 10.30. 1 Tym. 4. 5.
h 2 Kor. 11.25.

ROZDZIAL XXVIII.

Páwłá z inßymi z ochotą Pogánie przyjęli. 3. z ktorému żmijá nie záßkodźiłá. 8. Ojcá Publiußowego y inne uzdrowił. 10. A od Melity śię puśćiwßy. 16. do Rzymu jácháli. 17. Tám Páweł Żydom. 20. sprawę swoję przedłożywßy. 30. przez dwie lećie Ewángelią kazał.

1 A Gdy zdrowo uszli / dopiero a poználi iż on wyspę Melitá názywáno. 2 ♣ Ale on gruby lud/ pokazał nam nie láda ludzkość : ábowiem zápaliwßy stos drew / przyjęli nas wßystkich/ dla deßczu pádájącego/ 3 y dla źimná. ♣ A gdy Páweł nágárnał gromádę chrostu / y kładł ná ogień / wyrwawßy śię żmijá z gorąca / przywięzłá śię do ręki jego. ♣ 4 A gdy on lud gruby ujrzał one gádźinę wiszącą u ręki jego / mowili jedni do drugich: Pewnie ten człowiek jest mężobojcá ; bo choć z morzá uszedł/ *przećie* mu pomstá żywym 5 być nie dopuśćiłá. ♣ Lecz on b otrząsnąwßy one gádźinę w ogień / nic 6 złego nie ućierpiał. ♣ A oni czekáli iżeby opuchł/ ábo nagle upadßy umárł. ♣ A gdy tego długo czekáli / á widźieli iż mu śię nic złego nie stáło/ odmieniwßy śię / mowili że jest c Bogiem.

7 A Przy onych miejscách miał folwárki przedniejßy onego wyspu imieniem Publiusz: ktory przyjąwßy nas / przez trzy dni przyjaćielskie podejmował. 8 ♣ Y stáło śię że Oćiec onego Publiuszá májąc

a Dźiej. 27.26.
b Márk. 16.18. Luká. 10.19.
c Dźiej. 14.12.

gorączke d y biegunkę / leżał: do ktorego Páweł wszedszy/ modlił śię; á włożywszy nań ręce/ uzdrowił go. 9 ♣ To gdy śię stáło/ tedy drudzy/ ktorzy byli złożeni chorobámi ná onym wyspie przychodzili / y byli uzdrowieni. 10 ♣ Ktorzy nam też wielką uczćiwość wyrządzáli. A gdysmy precz płynąć mieli/ nakłádli nam czego było potrzebá.

11 A Po trzech mieśiącách/ puśćiliśmy śię w okręćie Alexándryjskim / ktory źimował ná onym wyspie / máiącym zá herb/ f Kástorá y Polluxá. 12 ♣ A przypłynąwszy do Syrákus/ zmieszkáliśmy tám trzy dni. 13 ♣ A z támtąd płynąc kołem/ przybyliśmy do Regium. A po jednym dniu/ gdy powstał wiátr Południowy/ wtorego dniá przypłynęliśmy do Puteolow. 14 ♣ Gdźie ználazszy bráćia / uproszeniśmy byli od nich/ żebyśmy zmieszkáli u nich przez śiedm dni: á tákeśmy szli do Rzymu. 15 ♣ Z kąd gdy usłyszeli bráćia o nas / wyszli przećiwko nam áż do rynku Appiuszowego / y do Trzech kárczem: ktore gdy Páweł ujrzał/ podźiękowawszy Bogu/ wźiął śmiáłość. 16 ♣ A gdysmy przyszli do Rzymu/ Setnik oddał więźnie Hetmánowi wojská: ále Páwłowi dopuszczono g mieszkáć osobno z żołnierzem/ ktory go strzegł.

17 Y Stáło śię po trzech dniách / że zwołał Páweł Przedniejszych z Żydow; á gdy śię zeszli rzekł do nich: Mężowie bráćia / ja nic nie uczyniwszy h przećiwko ludowi / y zwyczájom Ojczystym/ będąc związány w Jeruzalem / podány jestem w ręce Rzymiánow. 18 ♣ Ktorzy wysłuchawszy mię/ chćieli mię wypuśćić; dla tego/ / że we mnie żadney winy godney śmierći nie było. 19 ♣ Lecz gdy śię temu sprzećiwiáli Żydowie/ muśiałem áppellowáć do Cesárzá; nie żebym miał narod moj w czym oskarżáć. 20 ♣ Dla tey tedy przyczyny zwołałem was ábym śię z wámi ujrzał y rozmowił: ábowiem dla nádźieje ludu i Izráelskiego / tym łáncuchem jestem opásány. 21 ♣ Lecz oni rzekli do niego: My / ániśmy listow dostáli o tobie z Judskiey źiemie/ áni kto z bráći przyszedszy oznajmił ábo mowił o tobie co złego. 22 ♣ Wszákżebyśmy rádźi od ćiebie słyszeli co rozumiesz. Abowiem o tey sekćie wiemy iż wszędźie przećiwko niey mowią.

23 A Postánowiwszy mu dźień/ przyszło ich do niego do gospody niemáło: ktorym z oświadczániem wykładał krolestwo Boże / námawiájąc ich do tych rzeczy ktore są o JEzuśie / z zakonu Mojżeszowego y z Prorokow; od poránku áż do wieczorá. 24 ♣ Tedy niektorzy uwierzyli temu co mowił/ á niektorzy nie uwierzyli. 25 ♣ A będąc niezgodnymi miedzy sobą/ rozeszli śię/ gdy Páweł rzekł to jedno słowo: Iż dobrze Duch Swięty powiedźiał przez Izáiaszá Proroká do Ojcow nászych/ 26 ♣ Mowiąc: Idź do tego ludu / á mow; Słuchem k słucháć będźiećie / ále nie zrozumiećie; á widząc widźieć będźiećie / ále nie ujrzyćie. 27 ♣ Abowiem zgrubiáło serce ludu tego / á ćiężko uszymá słyszeli / y zámrużyli oczy swe: áby snadź oczymá nie widźieli / á uszymá nie słyszeli / y sercem nie zrozumieli / y nie náwroćili śię / á uzdrowiłbym je. 28 ♣ Niechże wam tedy wiádomo będźie / iż Pogánom posłáne jest to zbáwienie Boże / á oni słucháć będą. 29 ♣ A gdy to on rzekł/ odeszli Żydowie / májąc miedzy sobą wielki spor. 30 ♣ Y mieszkał Páweł przez cáłe dwie lećie w nájemney gospodźie swojey: y przyjmował wszystkie ktorzy przychodźili do niego: 31 ♣ Káząc o krolestwie Bożym/ y ucząc tych rzeczy ktore są o PAnu JEzuśie Chrystuśie / ze wszelkim bespiecżeństwem y bez przeszkadzki.

d Matt. 8. 14. Márk. 1. 30 Luka. 4. 38.
e Márk. 16.18.
f I. Bliźniętá.
g Dziej. 24.23. y 27.3.
h Dziej. 24.12. y 25.8.
i Dziej. 23. 6. y 24.21
k Ezái. 6. 9. Ezech 12. 2. Matt. 13.14. Márk. 4. 12. Luka. 8. 10. Jana. 12.40. Rzym 11. 8.

LIST SWIETEGO PAWLA
APOSTOLA, DO RZYMIANOW.

List S. Páwłá do Rzymiánow / zámyka w sobie trzy częśći. I. Przedmowę: w ktorey/ począwszy ją od początku. 1. rozd. áż do v. 16. Apostoł do wdźięcznego przyjęćia Listu

tego

tego Rzymiánom usługuje. Gdźie opisuje osobe CHrystusá PAná. Z ich wiáry śie ćieszy/ y o swojim onych náwiedzeniu / obietnice czyni. II. Summe náuki Chrześćiáńskiey ; w ktorey. 1. Náucza żesmy wszyscy / to jest y Zydźi y Pogánie grzesznymi / á grzechy násze są przećiwko Bogu/ y przećiwko ludźiom / á to ábo tájemne ábo jáwne / o czym w Rozd. 1. 2. 3. 2. O usprawiedliwieniu/ w kim jest záłożenie/ jáko go dostąpić / y co z tąd zá pożytek w rozd. 4. 5. 3. O nowym rodźie: y jáko ći co go dochodzą boj Duchowny wieść muszą / y czym śię w utrapieniu ćieszyć máją w rozd. 6. 7. 8. 4. O wybrániu do żywotá wiecznego: A tu / ku kogo/ dla czego wybiera / w rozd. 9. 10. 11. 5. O powinnośćiách ludźi usprawiedliwionych przećiwko Bogu / pospolitych y osobnych w rozd. 12. przećiwko ludźiom ná Urzędách będącym/ świeckim y w Kośćiele Bożym / w rozd. 13. 14. 15. III. Zámknienie cáłego tego listu: Gdźie. 1. pokázuje przyczyne czemu ten list pisał. 2. Do poważánia Urzędu swego Apostolskiego Rzymiánow prowádźi. 3. Do Rzymiánow przyść obiecuje. 4. O modlitwy záśię prośi. A to wszystko od v. 14. rozd. 15. áż do końcá tegoż rozd. 5. Pozdrawia od śiebie y od rożnych osob niektore pobożne ludźie. 6. Od fałszywych Chrześćiánow y náuczyćielow wystrzega. 7. Dźiekczyniem zámyka.

ROZDZIAL I.

Páweł S. powołánie swoje Apostolskie, y chęć Rzymiánom, ktorych wiárá byłá sławna oświadczywszy. 16. Ewángelię y spráwiedliwość Bożą. 18. á zátym gniew jego przećiwko niepobożnym opowiedźiawszy. 27. złośći ich wylicza.

1 PAweł sługá JEzusá CHrystusá / powołány Apostoł / odłączony ku a *opowiádániu* Ewángeliey Bożey, 2 Ktorą zdawná obiecał b przez Proroki 3 swoje w pismiech świętych : O Synu swojim / ktory śię národźił z naśienia Dawidowego c według ćiáłá: 4 A pokazał śię Synem Bożym d możnie / według Duchá poświecenia przez zmartwychwstánie ; *to jest*, o JEzuśie CHrystuśie PAnie 5 nászym. Przez ktorego wźięliśmy e łáskę y urząd Apostolski/ ku posłuszeństwu wiáry miedzy wszystkimi 6 narody/ dla Jmienia jego. Miedzy ktorymi jesteśćie y wy powołáni 7 *od* JEzusá CHrystusá : Wszystkim ktorzyśćie w Rzymie / umiłowánym Bożym powołánym świętym : Łáská *niech będźie* wam y pokoj/ od Bogá Ojcá nászego/ y *od* PAná JEzusá CHrystusá.

8 NAprzod tedy dźiękuję Bogu mojemu przez JEzusá CHrystusá zá was wszystkich/ iż wiárá wászá słynie f po wszystkim świećie. 9 Swiádkiem mi bowiem jest on Bog ktoremu służę w Duchu mojim w

a Dźiej. 13. 2. Gálát. 1. 15.
b Luká. 1. 70. Janá. 1. 46.
c Mátt. 1. 1. y 20. 30.
d Ezái. 9. 6. Mátt. 17. 5. y 27. 54. 1 Janá 5. 20.
e Dźiej. 9. 15.
f G. Opowiádáją.

Ewángeliey Syná jego/ iż bez przestánku wzmiankę o was czynię. 10 Záwsze w modlitwách g mojich prosząc / iżby mi śię wżdy kiedykolwiek drogá zdárzyłá zá wolą Bożą przyść 11 do was. Abowiem prágnę was h widźieć/ ábym wam mogł udźielić jákiego dáru Duchownego / ku u-12 utwirdzeniu wászemu : To jest, ábyśmy śię i u was zobopolnie ućieszyli przez społeczną wiárę / y wászę 13 y moję. A nie chcę / ábyśćie wy wiedźieć nie mieli brácia/ żem częstokroć zámyślał przyść do was ; (álem był do tąd záwśćiągniony) á bym miał jáki pożytek y miedzy wámi jáko y 14 miedzy inszymi Pogány. Y Grekom / y grubym *narodom*, y mądrym / y głupim/ jestem k dłużni-15 kiem; Ták/ iż ile ze mnie jest/ gotowem jest y wam ktorzyśćie w Rzy-16 mie Ewángelią opowiádáć. Abowiem nie wstydam śię zá Ewángelią l CHrystusowę : ponieważ jest Mocą m Bożą ku zbáwieniu káżdemu wierzącemu / Zydowi naprzod 17 *potym* y Grecżynowi. Bo spráwiedliwość Boża n przez nie bywa objáwiona z wiáry w wiárę / jáko nápisano ; Ze spráwiedliwy z wiáry o żyć będźie.

18 BO gniew Boży objawia śię z niebá / przećiwko wszelákiey niepobożnośći y niespráwiedliwośći tych ludźi ktorzy zátrzymawáją prawdę Bożą w niespráwiedli-19 wośći. Przeto iż co moie[illegible] wiedźiano o Bogu/ jest miedzy nimi

g Rzy. 15. 23.
h 1 Tes. 2. 10.
i Rzy. 15. 29.
k 1 Kor. 9. 16.
l Psal. 40. 10. Márk 8. 38. 2 Tym. 1. 1.
m 1 Kor. 1. 24. y 15. 2. 2 Kor. 2. 15. Zyd. 4. 12. 1 Pio. 1. 23.
n Rzy. 3. 21. Filip. 3. 9.
o Ab. 2. 4. Janá 3. 36. Gál. 3. 11. Zyd. 10. 38.

jáwnie; gdyż im to Bog objáwił. 20 Bo rzeczy jego niewidźiálne q od stworzenia świátá/ przez rzeczy uczynione/ widźiálne bywáją: to jest/ oná wieczna jego moc y bostwo; ná to/ áby oni byli bez wymowki. 21 Przeto iż poznawszy Bogá/ nie chwalili jáko Bogá/ áni mu dźiękowáli: owszem znikczemnieli w myślach swojich/ y záćmiło śię r bezrozumne serce ich. 22 Mieniąc śię być mądrymi/ zgłupieli. 23 Y odmienili s chwałę nieskáżitelnego Bogá/ w podobieństwo obrázu skáżitelnego człowieká/ y ptakow/ y czworonogich zwierząt y płázow. 24 A przetoż podał je Bog pożądliwośćiam serc ich ku nieczystośći/ áby lżyli ćiáłá swoje miedzy sobą. 25 Jáko te, ktorzy odmienili prawdę Bożą w kłamstwo/ y chwalili stworzenie/ y służyli mu ráczey niż Stworzyćielowi/ ktory jest błogosłáwiony ná wieki/ Amen. 26 Dla tego podał je Bog w námiętności sromotne: gdyż y niewiásty ich odmieniły używánie przyrodzone/ w ono ktore jest t przećiwko przyrodzeniu. 27 Tákże y mężczyzny opuśćiwszy przyrodzone używánie niewiásty/ zápalili śię w swey pożądliwośći jedni ku drugim/ mężczyzna z mężczyzną hańbę u płodząc; á nadgrodę należącą błędowi swemu ná śię biorąc. 28 A jáko śię im nie upodobáło x mieć w znájomośći Bogá/ tákżeż Bog je podał y w umysł opáczny/ áby czynili co nie przystoji. 29 Nápełnieni będąc wszelákiey nieprawośći/ wszeteczeństwá/ przewrotnośći/ łákomstwá/ złośći/ pełni zazdrośći/ morderstwá/ sporu/ zdrády/ złych obyczájow: 30 Zausznicy/ obmowcy/ Bogá nienawidzący/ potwarcy/ pyszni/ chlubni/ wynalezcy złych rzeczy/ rodźicom nieposłuszni: 31 Bezrozumni/ przymierza nietrzymájący/ bez przyrodzoney miłośći/ nie przejednáni/ y niemiłośierni. 32 Ktorzy poznawszy práwo Boże/ iż ći co tákowe rzeczy czynią/ godni są śmierći: nie tylko sámi je czynią/ ále też przestáwáją z tymi co je czynią.

ROZDZIAŁ II.

Wszystkich przed sąd Boży pozywa. 12. Pogánom wymowkę. 14. niewiádomości odejmuje. 17. Zydy zakonem Bożym pisánym. 25. ktorym śię oni chlubili, przekonywa. 37. Zydow y Pogánow z sobą porownywa.

1 Przetoż jesteś bez wymowki o człowiecze/ ktory a osądzasz. Bo w czym drugiego b osądzasz/ sámego śiebie osądzasz: poniewasz toż czynisz/ ktory drugiego osądzasz. 2 Lecz wiemy iż sąd Boży jest według prawdy przećiwko tym/ ktorzy tákowe rzeczy czynią. 3 Czy mniemász o człowiecze/ ktory osądzasz tych co tákowe rzeczy czynią/ á sam je czynisz/ że ty ujdźiesz sądu Bożego? 4 Czy bogáctwy dobrotliwośći jego/ y ćierpliwośći/ y nieskwápliwośći c pogardzasz? Nie wiedząc iż ćię dobrotliwość Boża d do pokuty prowádźi? 5 Ale podług zátwárdźiáłośći twojey/ y sercá nie pokutującego/ skárbisz sobie sámemu gniew ná dźień e gniewu/ y objáwienia spráwiedliwego sądu Bożego. 6 Ktory odda káżdemu podług f uczynkow jego. 7 Tym ktorzy przez wytrwánie w uczynku dobrym szukáją sławy/ y czći/ y nieskáżitelnośći/ odda żywot wieczny. 8 A zás swarliwym/ y prawdźie nieposłusznym / lecz posłusznym niespráwiedliwośći/ odda g zápálczywość y gniew: 9 Utrapienie y ućisk/ duszy káżdego człowieká ktory złość popełnia; Zydá naprzod/ potym y Greká. 10 A chwałę y cześć y pokoj/ wszelkiemu czyniącemu dobre/ Zydowi naprzod/ potym Grekowi.

11 Abowiem niemász h względu ná osoby u Bogá. 12 Ale ktorzykolwiek bez zakonu zgrzeszyli/ bez zakonu też poginą: á ktorzykolwiek w zakonie grzeszyli/ przez zakon sądzeni będą. 13 (Gdyż nie słucháczi zakonu spráwiedliwymi są u Bogá; ále czyniciele zakonu uspráwiedliwieni i będą. 14 Bo poniewasz Pogánie nie májący zakonu z przyrodzenia czynią co jest w zakonie; ći zakonu nie májąc/ sámi sobie są

zako-

q Psalm 19. 1. r 5 Moj. 28. 29. Job. 5. 14. Ezái. 59. 10. Efez. 4. 18. s 2 Moj. 32. 4. Jerem. 1. 17. Mátt. 21. 24. t 3 Moj. 18. 23. y 20. 16 u 3 Moj 18. 22. y 20. 13 Przyp 1. 24. x Ezái. 66. 4. Jerem. 7. 14. y Psalm 81. 13. Ezái. 19. 14. Ozea. 9. 10. 1 Tess. 2. 11.

a Mátt. 7. 2. Luka. 6. 37. 1 Kor. 4. 5. b 2 Sám. 12. 5. c 2 Piotr 3. 15. d Ezái. 30. 19. Dźiej. 17. 30. 1 Tym. 2. 4. e Jákub. 5. 3. f Job. 34. 11. Psalm 62. 13 Jerem. 17. 10. Objáw. 22. 12. g Ezái. 13. 5. y 34. 2. Jerem. 23. 19. Zyd. 10. 27. 2 Piotr 3. 10. h 5 Moj 10. 17. 2 Kron 19. 7. Job. 34. 19. i Mátt. 7. 21. Jákub 1. 22.

15 zakonem. ♣ Ktorzy ukázuja skutek Zakonu nápisány ná sercách swych/ z poświadczániem sumnienia ich / y myśli wespoł śiebie oskarżájacych/ ábo też wymawiájacych. ♣ 16 W dźień gdy sadźić będźie k Bog skryte rzeczy ludzkie/według Ewángeliey moiey/ przez Jezusá Chrystusá.

17 Oto śię ty názywasz Zydem / y spolegasz ná Zakonie/ á chlubisz śię Bogiem: ♣ 18 Y znasz wolą jego, y rozeznawasz rzeczy rozne od niey, wyćwiczony będąc z Zakonu: ♣ 19 Y masz zá to żeś jest wodzem ślepych ; świátłośćia tych ktorzy sa w ćiemnośći: ♣ 20 Mistrzem bezrozumnych ; náuczyćielem niemowiątek ; májac kształt znájomnośći y prawdy w Zakonie. ♣ 21 Ktory tedy uczysz drugiego / śiebie sámego nie uczysz ? Ktory opowiadasz żeby nie krádźiono/ krádniesz? ♣ 22 Ktory mowisz/żeby nie cudzołożono / cudzołożysz ? Ktory śię brzydźisz báłwány/świete rzeczy krádniesz? ♣ 23 Ktory śię chlubisz Zakonem/ przez przestępstwo zakonu Bogá lżysz? ♣ 24 Abowiem Imię Boże dla was bluźnione bywa miedzy Pogány / jáko nápisano l.

25 Boć obrzezánie jest pożyteczne/ jesliby's pełnił Zakon : ále jesliby's był przestępca Zakonu / twoje obrzezánie stáło śię nieobrzezką. ♣ 26 Jesliby tedy nieobrzezká przestrzegáłá praw zakonnych / ázaż jego nieobrzezká nie będźie poczytána zá obrzezkę ? ♣ 27 Y osadźi nieobrzezká z przyrodzenia zakon pełniąca / ćiebie / ktory przez literę y obrzezkę jesteś przestępca Zakonu. ♣ 28 Abowiem m nie ten jest Zydem/ ktory jest *Zydem* ná jáwie ; áni to jest obrzezká / ktora jest ná jáwie ná ćiele : ♣ 29 Ale ktory jest n w skrytośći Zydem; y obrzezká sercá *ktora* o *jest* w duchu/nie w literze : ktorey chwałá nie *jest* z ludźi/ ále z Bogá.

ROZDZIAŁ III.

Zydom niejákiey z przymierza zacnośći pozwoliwszy. 4. (ktora jednák ná sámym miłośierdźiu Bożym záwisła.) 9. Zydy y Pogány grzesznikámi bydź. 11. z pismá świetego dowodźi. 19. Pożytek zakonu pokazawszy. 28. Uspráwiedliwienie z wiáry stánowi.

1 Czymże tedy zacnieyszy Zyd/ ábo co zá pożytek obrzezki? ♣ 2 Wielki/ z káżdy miáry. ♣ Abowiem *to* nápierwsza / iż im zwierzone były wyroki a Boże. ♣ 3 Bo coż *náтym,* jesli niektorzy b nie uwierzyli? Azaż niedowiárstwo c ich zniszczy wiárę Bożą? ♣ 4 Nie day tego Boże! Y owszem niech Bog będźie d prawdźiwy/ á wszelki człowiek e kłamcá : jáko nápisano ; Abyś f był uspráwiedliwiony w mowách twojich / á żebyś zwyćiężył/gdybyś sadźił. ♣ 5 Jesli tedy niespráwiedliwość násza Bożą sprawiedliwość záleca / coż rzeczemy ? Azaż niespráwiedliwy *jest* Bog/ktory gniew przywodźi ; ♣ (Po ludzku mowię) 6 Nie day tego Boże! Abowiem jákożby Bog g sadźił świát. ♣ 7 Bo jesli prawdá Boża przez moje kłamstwo obfitowáłá ku chwale jego/ czemuż jeszcze y ja bywam sadzony jáko grzesznik? ♣ 8 A nie ráczey ták *mowimy* ; (jáko nas szkáluja/ y jáko niektorzy udawája/ żebysmy mowili) Będźiemy czynić złe rzeczy/ áby przyszły dobre? Ktorych potępienie jest spráwiedliwe.

9 Coż tedy ? Mamyż h nád nie? Zadnym sposobem. Gdyżesmy przed tym dowiedli / iż Zydowie y i Grekowie/wszyscy sa pod grzechem: 10 Jáko nápisano ; ♣ Niemász spráwiedliwego k áni jednego. ♣ 11 Niemász rozumnego / y niemász ktoby szukał Bogá. ♣ 12 Wszyscy śię l odchylili / wespoł śię stáli nieużytecznymi/ niemász ktoby czynił dobre / niemász áż do jednego. ♣ 13 Grobem otworzonym m jest gárdło ich / językámi swymi zdradzáli / jad żmijey n pod wárgámi ich. ♣ 14 Ktorych ustá nápełnione sa o przeklinánia y gorzkośći. ♣ 15 Nogi ich prętkie sa p ku wylewániu krwie. ♣ 16 Skruszenie z biedą ná drogách ich : ♣ 17 A drogi pokoju nie poználi. ♣ 18 Niemász q bojáźni Bożey przed oczymá ich.

19 A Wiemy iż cokolwiek zakon mowi / tym ktorzy sa pod zakonem mowi : áby wszelkie ustá były zátulone/ y áby wszystek świát p[...]

k Mátt. 25.31. Janá. 5. 22. Dźiej. 10.42. 2 Kor. 5. 10. 2 Tess. 1. 7. 2 Tym. 4. 1. 1 Piotr. 4. 5. Judás v. 27. Objáw. 20.12.
l Ezai. 52. 5. Ezech. 36, 20.
m Janá. 8. 44. Rzym 9. 6.
n Rzym. 4. 11.
o 5 Mojż. 10.16. Jerem. 4. 4. Kolos. 2. 11.

a Rzym. 9. 4.
b 1 Kor. 10. 5. Zyd. 4. 2.
c Tym. 2. 13. 4 Mojż. 23.19. Tytus. 1. 2.
d Psalm 16.15 Janá. 3. 33. y 8.26.
e Psalm 61.10 y 116. 11.
f Psal. 51. 6.
g 1 Mojż. 18.25.
h Rzym 2. 17
i Galat. 3. 21
k Psalm 14.
l Psal. 53. 4.
m Psalm. 5. 10.
n Psalm 140
o Psal. 10.
p Ezai. 59.

20 żegał karániu Bożemu. ✠ Przeto r z uczynkow zakonu nie będźie uspráwiedliwione żadne ćiáło / przed oblicznośćią jego: gdyż s przez zakon jest poznánie grzechu. 21 ✠ Lecz teraz bez zakonu spráwiedliwość t Boża objáwiona jest / máiąca świádectwo z zakonu y z Prorokow. 22 ✠ Spráwiedliwość *mowię* Boża / przez wiárę JEzusá CHrystusá ku wszystkim / y ná wszystkie wierzące: boć 23 rożnośći niemász. ✠ Abowiem wszyscy zgrzeszyli / y niedostawa im chwały Bożey. 24 ✠ A bywáią uspráwiedliwieni dármo z łáski jego przez odkupienie / ktore *się stáło* w CHrystuśie JEzuśie. 25 ✠ Ktorego Bog wystáwił ubłagániem przez wiárę we krwi jego / ku ukazániu spráwiedliwośći swojey / przez odpuszczenie przed tym popełnionych grzechow / w ćierpliwośći Bożey. 26 ✠ Ku okazániu spráwiedliwośći swojey w teráźnieyszym czáśie: ná to áby on był spráwiedliwym y uspráwiedliwiáiącym tego / ktory *jest* z wiáry JEzusowey. 27 ✠ Gdźież tedy jest chlubá? Odrzucona jest. Przez ktory zakon? Czyli uczynkow? Nie; Ale przez Zakon wiáry. 28 ✠ Przetoż mamy u zá to / że człowiek bywa uspráwiedliwiony wiárą / bez uczynkow Zakonu. 29 ✠ Izali Bog *jest* tylko Bogiem Zydow? Izali też nie Pogánow? Záiste y Pogánow. 30 ✠ Ponieważ jeden x jest Bog / ktory uspráwiedliwi obrzezkę z wiáry / y nieobrzezkę przez wiárę. 31 ✠ To tedy Zakon niszczymy przez wiárę? Nie daj tego Boże! y owszem zakon stánowimy.

r Gálát. 2. 16. y 3. 10. s Rzym. 7. 7. t Rzym. 1. 17. Filip. 3. 9. u Dźiej. 13. 38. Rzym. 8. 3. Gálát. 2. 16. 1 Tym. 1. 9. Tytus. 3. 5. Zyd. 7. 19. x Rzym. 10. 12.

ROZDZIAŁ IV.

Co przed tym powiedźiał o wierze uspráwiedliwiáiącey, tego przykłádem Abráhámowym. 3. 6. Y świádectwem pismá świętego potwirdza, y dźieśiąć kroć w tym rozdźiale przyczytánia wzmiankę czyni.

1 COż tedy / rzeczemy /ználazł Abráhám Oćiec nász a według 2 ćiáłá? ✠ Bo jeśli Abráhám z uczynkow jest uspráwiedliwiony; ma śię czym chlubić / ále nie u Bogá. Abowiem coż pismo mowi? Uwierzył Abráhám b Bogu / y przyczytano mu to zá spráwiedliwość. 4 ✠ A robiącemu zapłátá nie bywa przyczytána podług łáski / ále podług długu. 5 ✠ Nie robiącemu záś / lecz wierzącemu w tego ktory uspráwiedliwia niepobożnego / przyczytána bywa wiárá jego zá spráwiedliwość. 6 ✠ Jáko y Dawid powiáda / że błogosłáwieństwo człowieká jest / ktoremu Bog przyczyta spráwiedliwość bez 7 uczynkow / *mowiąc*; Błogosłáwieni ktorych odpuszczone *są* c niepráwośći / á ktorych zákryte są grzechy. 8 ✠ Błogosłáwiony mąż / ktoremu PAn grzechu nie przyczyta.

9 TO tedy błogosłáwieństwo tylko ná obrzezkę *przychodźi*, czyli też ná nieobrzezkę? Gdyż mowimy / Iż wiárá Abráhámowi jest przyczytána zá spráwiedliwość. 10 ✠ Jákoż mu tedy jest przyczytána? Gdy był w obrzezce? Czyli w nieobrzezce? Nie w obrzezce; ále w nieobrzezce. 11 ✠ Y przyjął znák obrzezki e zá pieczęć spráwiedliwośći oney wiáry / ktora byłá w nieobrzezce: Ná to / áby był Ojcem wszystkich wierzących w nieobrzezce / áby y onym przyczytána byłá spráwiedliwość: 12 ✠ Y *áby był* Ojcem obrzezki / nie tylko tych ktorzy są z obrzezki / ále też y tych ktorzy chodzą stopámi wiáry Ojcá nászego Abráhámá / ktora byłá w nieobrzezce.

13 ABowiem nie przez zakon *się stáłá* obietnicá Abráhámowi ábo naśieniu jego / áby był f dźiedźicem świátá; ále przez spráwiedliwość 14 wiáry. ✠ Bo jeśli g ći ktorzy *są* z zákonu / dźiedźicmi *są, tedyć* zniszczáłá wiárá / y wniwecz śię obroćiłá 15 obietnicá. ✠ Gdyż zakon gniew spráwuje. Abowiem gdźie zakonu h niemász / *tám* áni przestępstwá. 16 ✠ A przetoż z wiáry *jest dźiedźictwo*, áby było z łáski / *y* żeby byłá warowna obietnicá wszystkiemu naśieniu: nie tylko temu ktore jest z zakonu / ále y temu *ktore jest* z wiáry Abráhámowey / ktory jest ojcem nas wszystkich / 17 ✠ (Jáko nápisano: Ojcem i wielá narodow wystáwiłem ćię) przed Bogiem / ktoremu uwierzył / ktory

a Ezái. 51. 2. b 1 Moj. 15. 6. Gálát. 3. 6. Jakub 2. 23. c Psalm 32. 1. d 1 Moj. 15. 6. e 1 Moj. 17. 11. f 1 Moj. 15. 18. g Gálát. 3. 18. h Rzym. 5. 20. y 7. 7. Gálát. 3. 19. i 1 Moj. 17. 4.

ożywia umárłe ; y ktory przywoływa tych *rzeczy* ktorych niemáß / jákoby były. 18 ✣ Ktory *Abráhám* przećiwko nádźiejey w nádźieje uwierzył / że śie stánie ojcem wiela narodow / według tego *co mu* powiedźiano: Ták będźie k nasienie twoje. 19 ✣ A nie będąc słábym w wierze / nie pátrzał ná ćiáło swoje już obumárłe májąc około stá lat / áni ná obumárły żywot Sáry. 20 ✣ O obietnicy tedy Bożey nie wątpił z niedowiárstwá ále śie umocnił wiárą / y dał chwałę Bogu. 21 ✣ Będąc też tego pewien / że cokolwiek *on* obiecał / możen jest y uczynić. 22 ✣ A przetoż przyczytano mu to zá spráwiedliwość.

23 A Nie nápisano *tego* dla niego sámego / iż mu *to* przyczytano: 24 ✣ Ale y dla nas / ktorym ma być przyczytano; ktorzy wierzymy w tego / ktory wzbudźił JEzusá PAná náßego z martwych. 25 ✣ Ktory wydány jest dla grzechow náßych / á wstał z martwych dla uspráwiedliwienia náßego.

ROZDZIAŁ V.

Pożytki uspráwiedliwienia z wiáry w Chrystusá przywodźi. 5. Ktory dány jest zá niemocne: 8. y grzeßne. 14. Porownánie czyni miedzy Chrystusem y Adámem. 17. Smiercią y żywotem, 20. Zakonem y łáską.

1 BĘdąc tedy uspráwiedliwieni z wiáry / pokoj a mamy z Bogiem przez PAná náßego JEzusá Chrystusá. 2 ✣ Przez ktoregośmy też przystęp otrzymáli wiárą b ku tey łásce / w ktorey stoimy / y chlubimy c śie nádźieją chwały Bożey. 3 ✣ A nie tylko *to*, ále śie też chlubimy z ućisków: wiedząc iż d ućisk ćierpliwość spráwuje ; 4 ✣ A ćierpliwość doświadczenie ; á doświadczenie nádźieję; 5 ✣ A nádźieja nie e pohańbia: przeto / iż miłość Boża rozlána jest w sercách náßych przez Duchá Swiętego / ktory nam jest dány. 6 ✣ Abowiem Chrystus / gdyśmy jeßcze byli f mdłymi / według czásu umárł zá niepobożne. 7 ✣ Choć ledwieby kto umárł zá spráwiedliwego: wßákże zá dobrego snadźby śie kto umrzeć ważył. 8 ✣ Lecz zá leca g Bog miłość swoję ku nam / że gdyśmy jeßcze byli grzeßnymi / Chrystus zá nas umárł. 9 ✣ Dáleko tedy więcey teraz uspráwiedliwieni będąc krwią jego / záchowáni będźiemy przezeń od gniewu. 10 ✣ Bo jesliże będąc nieprzyjaćiołmi / pojednániśmy z Bogiem przez śmierć Syná jego ; dáleko więcey będąc pojednáni / záchowáni będźiemy przez żywot jego. 11 ✣ A nie tylko *to*, ále śie też chlubimy Bogiem przez PAná náßego JEzusá Chrystusá / przez ktoregośmy teraz pojednánie otrzymáli.

12 PRzetoż jáko przez jednego h człowieká grzech wszedł ná świát / á przez grzech śmierć ; ták też ná wßystkie ludźie śmierć przyszłá / ponieważ wßyscy zgrzeßyli. 13 ✣ Abowiem áż do zakonu grzech był ná świećie: ále grzech nie bywa przyczytány / gdy zakonu niemáß. 14 ✣ Lecz śmierć krolowáłá od Adámá áż do Mojżeßá / y nád tymi ktorzy nie grzeßyli ná podobieństwo przestępstwá Adámowego / ktory jest wzorem onego ktory miał przyść.

15 ALe nie jáko upadek / ták y dar z łáski. Abowiem jesli przez upadek jednego wiele ich pomárło / dáleko więcey łáská Boża / y dar z łáski onego jednego człowieká JEzusá Chrystusá / ná wiele ich opływáłá. 16 ✣ A dar nie jest táki jáko to co przyszło przez jednego ktory zgrzeßył: Abowiem winá *jest* z jednego *upadku* ku potępieniu ; ále dar z łáski z wiela upadkow ku uspráwiedliwieniu. 17 ✣ Abowiem jesli dla jednego i upadku śmierć krolowáłá przez jednego: dáleko więcey / ktorzy obfitość oney łáski y dar spráwiedliwośći przyjmują / w żywoćie krolowáć będą przez tegoż jednego JEzusá Chrystusá.

18 PRzetoż tedy jáko przez jednego upadek / ná wßystkie ludźie *przyszłá winá* ku potępieniu: ták też przez jedno uspráwiedliwienie / ná wßystkie ludźie *przyszedł dar*, ku uspráwiedliwieniu żywotá. 19 ✣ Bo jáko przez nieposłußeństwo jednego człowieká wiele śie ich stáło grzeßnymi: ták przez posłußeństwo jednego *człowieká* wiele śie ich stánie spráwie-

dliwe-

Marginal references: k 1 Moj. 15. 5. Zyd. 11. 12. — a Ezdr. 9. 7. y 26. 3. y 32. 17 y 57. 19 Janá. 14. 27. Efez. 2. 14. Kolos. 1. 20. — b Janá. 6. 44. y 10. 9 y 14. 6. Efez. 2. 18. y 3. 12. — c Zyd. 3. 6. — d Ják. 1. 3. — e Psal. 32. 10. y 125. 1 — f Efez. 2. 5. Kolos. 2. 13. — g Jan. 3. 16. 1 Janá 4. 9. — h 1 Moj. 3. 1. 1 Kor. 15. 21. — i 1 Kor. 15. 22.

20 dliwymi. ♣ A zakon przytym náſtąpił/ áby obfitował grzech. Lecż gdźie śię grzech rozmnożył/ tám łáſká 21 tym więcey obfitowáłá. ♣ Aby jáko grzech krolował ku śmierći/ ták też áby łáſká krolowáłá przez ſpráwiedliwość ku żywotowi wiecżnemu/ przez JEzuſá CHryſtuſá PAná náſzego.

ROZDZIAL VI.

Uſpráwiedliwieni w Chryſtuśie nie máją w grzechách trwáć, ále w nowośći żywotá chodźić. 3. Czego dowod bierze od tájemnice chrztu. 22. Ku świątobliwośći upomina. 19 Grzechow koniec á pożytek posłuſzeńſtwá pokázuje.

1 COż tedy rzeczemy? Zoſtániemyż w grzechu/ áby łáſká obfi- 2 towáłá? ♣ Nie daj tego Boże! *Abowiem* ktorzyśmy umárli grzechowi/ jákoż jeszcze w nim żyć będziemy?

3 AZaż nie wiećie iż á ktorzykolwiek ochrzczeni jesteśmy w CHryſtuſá JEzuſá/ w śmierć jego 4 ochrzczeni jesteśmy? ♣ Pogrzebieniſmy tedy z nim przez chrzeſt w śmierć; áby jáko CHryſtus wzbudzony jeſt zmartwych ku chwale Ojcowſkiey/ ták żebyśmy y my w no- 5 wośći b żywotá chodźili. ♣ Bo jeſliżeſmy z nim wſzczepieni c w podobieńſtwo śmierći jego; tedy też y w podobieńſtwo zmartwychwſtánia *wſzczepieni z nim* będziemy. ♣ 6 To wiedząc/ że ſtáry náſz człowiek poſpołu *z nim* jeſt ukrzyżowány/ áby ćiáło grzechu było zniſzczone; żebyſmy już więcey nie ſłużyli grzecho- 7 wi. ♣ Bo ktoć umárł/ uſpráwiedli- 8 wiony jeſt od grzechu. ♣ Jeſliſmy tedy z CHryſtuſem d umárli/ wierzymy iż też z nim żyć będziemy. ♣ 9 Wiedząc że CHryſtus powſtawſzy e zmartwych/ więcey nie umiera/ y 10 śmierć mu więcey nie pánuje. ♣ Bo iż umárł/ grzechowi raz umárł: á iż żywie/ żywie Bogu. ♣ 11 Ták też y wy rozumiejćie żeśćie wy umárłymi grzechowi: áleśćie żywymi Bogu w CHryſtuśie JEzuśie Pánu náſzym.*

12 NIechże tedy nie kroluje grzech w śmiertelnym ćiele wáſzym/ żebyśćie mu poſłuſzni byli w pożą- dliwośćiách jego. ♣ 13 Ani ſtawiajćie członkow wáſzych orężem nieſpráwiedliwośći grzechowi/ ále ſtawiajćie śiebie f ſámych Bogu/ jáko z umárłych żywi; y członki wáſze orężem ſpráwiedliwośći Bogu. ♣ 14 Abowiem grzech pánowáć nád wámi nie będźie: bośćie nie pod zakonem/ ále pod łáſką.

15 COż tedy? Będźiemyż grzeſzyli/ żeſmy nie pod zakonem/ ále pod łáſką? ♣ Nie daj tego Boże! 16 Azaż nie wiećie/ że komu g śię ſtawiaćie zá ſługi ku poſłuſzeńſtwu/ *tego*śćie ſługámi komuśćie poſłuſzni; bądź grzechowi ku śmierći/ bądź poſłuſzeńſtwu ku ſpráwiedliwośći. ♣ 17 Ale chwałá Bogu/ że bywſzy ſługámi grzechu/ uſłucháliśćie z ſercá ſpoſobu oney náuki ktorej śćie śię poddá- 18 li. ♣ A będąc h uwolnieni od grzechu/ ſtáliśćie śię niewolnikámi ſpráwiedliwośći.

19 PO ludzku mowię/ dla mdłośći ćiáłá wáſzego. Abowiem jákośćie ſtawiáli członki wáſze ná ſłużbę nieczyſtośći y nieprawośći/ ku *czynieniu* nieprawośći: ták teraz ſtawiajćie członki wáſze ná ſłużbę ſpráwiedliwośći ku poświęceniu. ♣ 20 Bo pokiśćie byli ſługámi grzechu/ byliśćie wolnymi od ſpráwiedliwo- 21 śći. ♣ Jákiż eśćie tedy ná on czás pożytek mieli onych *rzeczy*, zá ktore śię teraz wſtydźićie? Bo koniec 22 onych *jeſt* śmierć. ♣ Lecż teraz będąc uwolnieni od grzechu/ á zniewoleni Bogu; maćie pożytek ſwoj ku poświęceniu/ á koniec żywot wiecżny. 23 ♣ Abowiem zapłátá zá i grzech *jeſt* śmierć: Ale dar z łáſki Bożey jeſt żywot wiecżny w CHryſtuśie JEzuśie Pánu náſzym.*

ROZDZIAL VII.

Pokázuje, co jeſt być pod zakonem. 2. przykłádem od małżeńſtwá wźiętym. 7. Ażeby nie byłá przygáná zakonowi. 14. uczy, iż zá náſzą winą. 15. zakon ſtał śię nam przyczyną śmierći. 17. Ktory był dány ku żywotowi. 21. Pojedynek duchá y ćiáłá opiſuje.

1 AZaż nie wiećie bráćia/ (bo powiádomym zákonu mowię) iż

Marginalia (left): LE. ná N. VI. po S. Trojcy. — a Gálát. 3. 27. Kolos. 2. 12. 1 Piotr 3. 21. — b Efez. 4. 24. Kolos. 3. 10. 1 Piotr 4. 1. — c Rzym 8. 11. 1 Kor. 6. 14. 2 Kor. 4. 14. — d 2 Tym. 2. 11. — e Objáw. 1. 18.

Marginalia (right): f Luk. 1. 75. Gálát. 2. 19. Żyd. 9. 14. 1 Piotr 4. 2. — g Jan. 8. 34. 2 Piotr 2. 19. — h Jan. 8. 36. Gálát. 5. 1. 1 Piotr 2. 16. — LE. ná N. VII. po S. Trojcy. — i 1 Moj. 2. 17. Ezech. 3. 18. y 18. 18 y 33. 8.

2 Zakon pánuje nád człowiekiem poki żyje? Abowiem niewiáſtá/ ktora jeſt a zá mężem/ poki żyw mąż/ obowiązána mu jeſt zakonem: á jeſliby mąż umárł/ uwolniona jeſt od zakonu mężowego. 3 Przetoż tedy poki mąż żywie/ będźie b zwána cudzołożnicą/ jeſliby żoná inſzego mężá zoſtáłá: ále jeſliby mąż jey umárł/ wolna jeſt od zakonu onego/ áby nie byłá cudzołożnicą/ choćby śie inſzego mężá żoną ſtáłá. 4 A ták bráćia moji/ y wyśćie c umartwieni zakonowi przez ćiáło Chryſtuſowe/ ábyśćie śie ſtáli inſzego/ *to jeſt* tego ktory wzbudzony jeſt z martwych/ ábyſmy owoc przynośili Bogu. 5 Abowiem gdyſmy byli w ćiele/ námiętnośći grzechow ktore *śie wzniecáły* przez Zakon/ mocy dokázowáły w czło”kách náſzych ku przynoſzeniu owocu śmierći. 6 Lecz teraz ſtáliſmy śie wolni od zakonu/ gdyż już umárł ten/ przez ktoregoſmy byli zátrzymáni: ábyſmy *Bogu* ſłużyli w nowośći duchá/ á nie w ſtárośći litery.

7 Cożtedy rzeczemy? Izáli Zakon *jeſt* grzechem? Nie daj tego Boże! Y owſzem em d grzechu nie poznał/ tylko przez zakon: Bá y o pożądliwośći bym był nie wiedźiał/ by był zakon nie rzekł? Nie będźieſz e pożądał. 8 Lecz grzech f wźiąwſzy przyczynę przez ono przykazánie/ ſpráwił we mnie wſzeláką pożądliwość. 9 Abowiem bez zakonu grzech jeſt martwy. Y jam żył niekiedy bez zakonu. Lecz gdy przyſzło przykazánie/ grzech ożył; á 10 jam umárł. Y ználázło śie/ że to przykazánie/ ktore *miáło bydź* ku żywotowi/ jeſt *mi* ku śmierći. 11 Gdyż grzech wźiąwſzy przyczynę przez ono przykazánie/ zwiodł mię/ y przez 12 nie zábił *mię*. A ták zakon *jeſt* g święty/ y ono przykazánie święte y 13 ſpráwiedliwe/ y dobre. To tedy dobre/ ſtáłoż mi śię śmierćią? Nie daj tego Boże! Y owſzem grzech/ áby śie pokazał bydź grzechem/ ſpráwił mi śmierć przez ono dobre: żeby śie ſtał náder grzeſzącym on grzech przez ono przykázánie.

14 Bo wiemy iż Zakon jeſt duchowny: álem ja ćieleſny/ záprzedány h pod grzech. 15 Abowiem *tego* co czynię/ nie pochwalam: bo nie co chcę/ to czynię; ále czego nienawidzę/ to czynię. 16 A jeſli czego nie chcę/ to czynię; przyzwalam Zakonowi że dobry *jeſt*. 17 Już tedy teraz nie ja to czynię/ ále grzech we mnie 18 mieſzkájący. Gdyż wiem/ że nie mieſzka we mnie (to jeſt/ w ćiele mojim) dobre. Abowiem chćeć jeſt we mnie; ále wykonáć to co *jeſt* do- 19 brego/ nie znáyduję. Bo nie czynię dobrego ktore chcę: ále złe ktore- 20 go nie chcę/ to czynię. A jeſliż ja to czynię/ czego niechcę: *już* ja więcey nie czynię tego/ ále grzech 21 ktory we mnie mieſzka. Znáyduję tedy ten Zakon *w ſobie*; gdy chcę dobre czynić/ że śie mnie złe trzyma. 22 Abowiem kocham śie w Zakonie i Bożym/ według wnętrznego człowieká. 23 Lecz widzę inſzy zakon k w członkách mojich/ odporny zakonowi umyſłu mego/ y ktory mię zniewala pod Zakon grzechu/ ktory jeſt 24 w członkách mojich. Nędznyż ja człowiek! Ktoż mię wybáwi z tego ćiáłá śmierći? 25 Dźiękuję Bogu przez JEzuſá Chryſtuſá PAná náſzego. Przetoż tedy ja ſam umyſłem ſłużę zakonowi Bożemu/ lecz ćiáłem zakonowi grzechu.

ROZDZIAL VIII.

Niemáſz żadnego potępienia tym ktorzy ſą wſzczepieni w PAná Chryſtuſá przez jego Duchá. 9. Abowiem tym Duchem żywią. 14. Ktorego świádectwo. 15. wątpliwość o zbáwieniu zbijá. 18. Y trudnośći wſzelákich użyma.

1 PRzetoż teraz żadne° potępienia niemáſz tym/ ktorzy będąc w Chryſtuśie JEzuśie nie według 2 ćiáłá chodzą/ ále według Duchá. Abowiem Zakon Duchá żywotá/ *ktory jeſt* w Chryſtuśie JEzuśie/ uwolnił mię od zakonu a grzechu y 3 śmierći. Bo co niemożnego *było* d zakonowi/ w czym *on* był ſłáby dla ćiáłá; Bog poſławſzy Syná ſwego w podobieńſtwie grzeſzne° ćiáłá/ y dla grzechu/ potępił c grzech w ćie- 4 le: Aby oná ſpráwiedliwość Zakonu

Marginalia: a 1 Kor. 7. 39. — b Matt. 5. 32. y 19. 9. — c 2 Kor. 5. 15. Gálát. 2. 19. 1 Teſſ. 5. 10. — d Rzym. 3. 20. — e 2 Moj. 20. 17. 5 Moj. 5. 21. — f Rzym. 4. 15. y 5. 20. Gálát. 3. 19. — g Pſalm. 19. 8. 1 Tym. 1. 8. — h Ezái. 52. 3. — i Pſalm. 1. 2. — k Gálát. 5. 17. — a Jan. 8. 36. Gálát. 5. 1. — b Rzym. 3. 15. Gálát. 2. 16. Zyd. 7. 19. — c 2 Kor. 5. 21. Gálát. 3. 13.

konna byłá wypełniona w nas/ ktorzy nie według ćiáłá chodźimy/ ále według Duchá. 5 ✤ Abowiem d ktorzy są według ćiáłá/ o tym myślą co jest ćielesnego : ále ktorzy są według duchá/ *myślą* o tym co jest duchownego. 6 ✤ Gdyż zmysł ćiáłá/ *jest* śmierć : ále zmysł duchá *jest* żywot y pokoj. 7 ✤ Przeto/ iż zmysł ćiáłá jest nieprzyjaćielem Bogu : bo śię Zakonowi Bożemu nie poddawa/ gdyż też y nie może. 8 ✤ Przetoż ktorzy są w ćiele/ Bogu śię podobáć nie mogą. 9 ✤ Lecz wy nie jesteśćie w ćiele/ ále w duchu; gdyż Duch Boży mieszka w was. A jesli kto Duchá Chrystusowego nie ma/ ten nie jest jego. 10 ✤ Ale jesli Chrystus w was jest/ tedy ćiáło jest martwe dla grzechu / á Duch jest żywy dla spráwiedliwośći. 11 ✤ A jesli Duch tego/ ktory Jezusá wzbudźił zmartwych/ mieszka w was; ten ktory wzbudźił Chrystusá z martwych/ ożywi y śmiertelne e ćiáłá wásze przez Duchá swego ktory w was mieszka.

12 A Ták bráćia/ dłużnikámi jesteśmy nie ćiáłu/ ábyśmy według ćiáłá żyli. 13 ✤ Abowiem jeslibyśćie według ćiáłá żyli/ pomrzećie : ále jeslibyśćie Duchem spráwy ćiáłá umartwili/ żyć będźiećie. 14 ✤ Bo ktorzykolwiek Duchem Bożym f prowádzeni bywáją/ ći są synámi Bożymi. 15 ✤ Gdyżeśćie nie wźięli Duchá g niewoli znowu ku bojáźni/ áleśćie wźięli Duchá przyspośobienia h synowskiego; przez ktorego wołamy Abbá/ *to jest*, Ojcze. 16 ✤ Tenże Duch poświadcza i Duchowi nászemu/ iżeśmy dźiećmi Bożymi. 17 ✤ A jesliż dźiećmi/ *tedy* y dźiedźicámi : dźiedźicámi w prawdźie Bożymi / á spoldźiedźicámi Chrystusowymi jesli tylko k z nim ćierpimy/ ábyśmy też z nim byli uwielbieni.*

18 A Bowiem/ Mam zá to/ iż nie są rowne l utrapienia teráźniejszego czásu/ z oną przyszłą chwałą ktora śię ma objáwić w nas. 19 ✤ Bo troskliwe wyglądánie stworzenia/ oczekawa objáwienia synow Bożych. 20 ✤ Gdyż stworzenie márnośći jest poddáne/ nie dobrowolnie ; ále dla tego/ ktory je poddał: 21 ✤ Pod nádźieją ; że y sámo stworzenie będźie uwolnione z niewoli skáżenia/ ná wolność chwały dźiatek Bożych. 22 ✤ Bo wiemy/ iż wszystko stworzenie wespoł wzdycha/ y wespoł boleje/ áż do tąd. 23 ✤ A nie tylko *ono stworzenie*, ále y my ktorzy mamy pierwiastki Duchá/ y my sámi w sobie wzdychamy oczekawájąc przyspośobienia synowskiego/ *to jest* odkupienia m ćiáłá nászego.*

24 A Bowiem nádźieją smy zbáwieni: A nádźieja ktora widźi/ nie jest nádźieją : bo co kto widźi/ przecz śię *tego* spodźiewa. 25 ✤ Ale czego nie widźiemy/ tego śię spodźiewamy/ *y tego* przez ćierpliwość oczekawamy ✤ 26 Tákże też y Duch dopomaga mdłośćiam nászym. ✤ Abowiem o co byśmy śię modlić n mieli/ jáko potrzebá nie wiemy: ále tenże Duch przyczynia śię zá námi wzdychániem niewymownym. 27 ✤ A ten ktory śię serc o bada/ wie ktory jest zmysł Duchá : poniewáż według Bogá przyczynia śię zá świętymi.

28 A Wiemy iż tym ktorzy miłują Bogá / wszystkie rzeczy dopomagáją ku dobremu ; *to jest* tym ktorzy według postánowienia *Bożego* powołáni są. 29 ✤ Abowiem ktore on przejrzał/ *to* też przeznáczył/ áby byli przypodobáni obrázowi Syná jego; żeby on był pierworodnym miedzy p wielą bráći. 30 ✤ A ktore przeznáczył/ te też powołał: á ktore powołał/ te też uspráwiedliwił: á ktore uspráwiedliwił/ te też uwielbił. 31 ✤ Coż tedy rzeczemy ná to ? Jesli Bog q zá námi / ktoż przećiwko nam? 32 ✤ Ktory áni własnemu r Synowi nie przepuśćił/ ále go zá nas wszystkich wydał : y jákożby nam wszystkiego z nim nie dárował ? 33 ✤ Ktoż będźie skárżył ná wybráne Boże? Bog *jest* ktory s uspráwiedliwia. 34 ✤ Ktoż *jest* coby je potępił ? Chrystus jest/ ktory umárł ; owszem y *zmartwych* wstał : ktory też jest ná práwicy Bożey/ ktory śię też przyczynia zá námi. 35 ✤ Ktoż nas odłączy od miłośći Chrystusowey ? *czyli* utrapienie ? czyli ućisk ? czyli prześládowánie ? czyli głod ? czyli nágość ? czyli nie-

d 2 Kor. 2. 14.
e 2 Kor. 6. 14. 2 Kor. 5. 1. Filip. 3. 21.
LE. ná VIII. N. po S. Troj.
f Gál. 4. 6.
g 2 Tym. 1. 7.
h Gál. 3. 16. y 4. 5. 6
i 2 Kor 1. 22. y 5. 5. Efez. 1. 13. y 4 30.
k 2 Tym 2. 12.
LE. ná N. IV. po S. Trojcy.
l Mátt. 5. 12. y 12. 29 2 Kor. 4. 17.

m Luká. 21. 28.
n Mátt 10. 22. Jákub 4. 3.
o 1 Sám. 16. 7. Psalm 7. 10. Jerem. 11. 20. y 17. 10 y 20. 12 Luká. 16. 15. Dźiej. 1. 24.
LE. ná dźień S. Jákubá.
p Kolos. 1. 18.
q 4 Moj 14. 9.
r Ezái. 53. 10. Jan. 3. 16.
s Ezái 53. 11. Jerem. 13. 6. y 33. 16 1 Kor. 6. 11. Tytus. 3. 7.

36 bespieczeństwo? czyli miecz? ♣ Jáko nápisano: Dla ciebie ciáły t dźień zábijáni bywamy/ poczytániśmy jáko owce/ ná rzeź *náznáczone*. ♣ 37 Ale w tym wszystkim przewyciężámy przez tego/ ktory nas umiłował. 38 ♣ Abowiem pewienem tego/ iż áni śmierć/ áni żywot/ áni Anjołowie/ áni księstwá/ áni mocárstwá/ áni teráźniejsze/ áni przyszłe *rzeczy*: ♣ 39 Ani wysokość/ áni głębokość/ áni żadne insze stworzenie/ nie będźie nas mogło odłączyć od miłośći Bożey/ ktora jest w JEzuśie CHrystuśie PAnu nászym.*

t Psalm 44.23. 1 Kor. 4. 9. 2 Kor. 4. 11.

ROZDZIAŁ IX.

Vczy, że dwojácy są synowie Abráhámowi. 15. Z ktorymi Bog wedlug woli swojey. 20. jáko gárncarz z gliną wolnie sobie poczyna. 24. 30. Potym wezwánia Pogánow. 31. á Zydow odrzucenia. 25. 27. z Prorokow dowodźi.

1 PRawdę mowię w Chrystuśie/ á nie kłamam; w czym mi poświadcza sumnienie moje przez Duchá Swiętego: 2 ♣ Ze mam wielki smętek/ y nieustawájący bol w sercu mojim. 3 ♣ Abowiem żądam ja sam ábym a śię stał odłączonym od Chrystusá zá brácią moję/ zá powinne moje według ćiáłá. 4 ♣ Ktorzy są Izráelczycy/ ktorych b jest przysposobienie synowskie/ y chwałá/ y przymierza/ y zakonu c dánie/ y służbá *Boża*, y obietnice. 5 ♣ Ktorych są ojcowie/ y z ktorych *poszedł* Chrystus ile według ćiáłá/ ktory jest nád wszystkimi Bog błogosłáwiony ná wieki. Amen.

6 LEcz nie można/ żeby miáło d upáść słowo Boże. Abowiem nie wszyscy ktorzy są e z Izráelá/ są Izráelem. 7 ♣ Ani iż są nasieniem Abráhámowym / wszyscy są dźiećmi: ále *rzeczono*: W Izááku f będźie tobie názwáne nasienie. 8 ♣ To jest nie dźieći ćiáłá/ są dźiećmi Bożymi: ále dźieći g obietnice/ bywáją w nasienie policzone. 9 ♣ Abowiem obietnice słowo to *jest*: O tym właśnie h czásie przyjdę/ á Sárá będźie miáłá syná. 10 ♣ A nie tylko *to*, ále y Rebeká i gdy z jednego Ojcá nászego Izááká brzemienna zostáłá:

a 2 Moj 32.32. b Rzym 2. 17. c Efez. 2. 12. d 4 Moj 23.19. e Rzym 2. 28. f 1 Moj 21.12. Zyd. 11.18. g Gálát 4. 28. h 1 Moj. 17.19. y 18.10 i 1 Moj 25.21.

11 ♣ Gdy śię jeszcze były *dźiatki* nie národźiły/ áni co dobrego ábo złego uczyniły; áby śię ostáło postánowienie Boże według wybránia/ nie z uczynkow/ ále z tego ktory powoływa/ Rzeczono jey. 12 ♣ Ze więtszy będźie służył k mnieyszemu; 13 ♣ Jáko nápisano. Jákobám l umiłował/ á lem Esawá miał w nienawiśći.

14 COż tedy rzeczemy? Jestże niesprawiedliwość m u Bogá? Nie day tego Boże! 15 ♣ Abowiem do Mojżeszá n mowi: Zmiłuję śię/ nád kim śię zmiłuję; á zlituję śię/ nád kim śię zlituję. 16 ♣ A przetoż nie *należy* ná tym co chce/ áni ná tym co bieży: ále ná Bogu ktory śię zmiłowywa. 17 ♣ Abowiem mowi pismo do Fáráoná: Ná tom o ćię sámo wzbudźił/ ábym okazał moc moję ná tobie; á iżby opowiádáne było Imię moje po wszystkiey źiemi. 18 ♣ A ták nád kim chce/ zmiłowywa śię: á kogo chce zátwardza.

19 ALe mi rzeczesz? Przeczże śię jeszcze uskarża? bo ktoż śię sprzećiwił woli jego? 20 ♣ Y owszem: O człowiecze! Ktożeś ty jest ktory spor wiedźiesz z Bogiem? Izali lepianká p rzecze lepiarzowi? Przeczżeś mię ták uczynił? 21 ♣ Izali nie ma mocy gárncarz q *nád* gliną/ żeby z tejże bryły uczynił jedno *naczynie* ku uczćiwośći/ á drugie ku zelżywośći? 22 ♣ A jesliż Bog chcąc okázáć gniew/ y znájomą uczynić moc swoję/ znośił w wielkiey ćierpliwośći naczynia gniewu ná zginienie zgotowáne: 23 ♣ A iżby znájome uczynił bogáctwo chwały swojey nád naczyniem miłośierdźia/ ktore zgotował ku chwale: 24 ♣ Ktorych powołał; *to jest*, nas: Nie tylko z Zydow/ ále y z Pogánow: 25 ♣ Jáko też u Ozeaszá mowi; Názowię lud ktory r nie był mojim/ ludem mojim: á one ktora nie byłá umiłowána/ *názowię* umiłowána. 26 ♣ Y stánie śię/ że ná tym miejscu/ gdźie im mawiano: Nie *jesteśćie* wy s ludem mojim; tám názwáni będą synámi Bogá żywego. 27 ♣ A Izáiasz woła nád Izráelem/ *mowiąc*; Choćby liczbá t synow Izráelskich byłá jáko piasek morski/ ostanki záchowáne będą. 28 ♣ A

k 1 Moj. 25.23. l Málach 1. 2. m 5 Moj. 32. 4. 2 Kron. 19. 7. Job. 8. 3. y 34.10 n 2 Moj. 33.19. o 2 Moj. 9. 16. p Ezái. 45. 9. y 64.8. q Jerem. 18. 6. Mądr 15. 7. Syrác. 33.13 2 Tym. 2. 20. r Ozeas. 2. 23. 1 Pior. 2. 10. s Ozeas. 1. 10. t Ezái. 10.22 Amos 9. 8. Zách. 13. 8.

Abowiem spráwe skończy y skroći w spráwiedliwośći ; spráwe záiiste 29 skrocona uczyni PAn ná źiemi. ♣ Y jáko przed tym powiedźiał Izáiasz: By nam był PAN Zastępow u nie zostáwił naśienia/ bylibyśmy śię stáli jáko x Sodomá ; y Gomorze bylibyśmy podobni.

30 Cóż tedy rzeczemy ? *To,* iż Pogánie/ ktorzy nie szukáli spráwiedliwośći/ dostąpili spráwiedliwośći ; á spráwiedliwośći/ ktora jest z wiáry. 31 ♣ A Izráel szukájąc y Zakonu spráwiedliwośći/nie doszedł 32 zakonu spráwiedliwośći. ♣ Dla czegoż ? Iż *nie* z wiáry/ ále jáko z uczynkow zakonu *iey szukáli* : Abowiem śię obráźili o kámień obráżenia; 33 ♣ Jáko nápisano: Oto kłádę w Syonie z kámień obráżenia/ y opokę otrącenia : A wszelki a ktory weń wierzy/nie będźie pohańbiony.

u Ezái. 8. 9. x 1 Moj 19.22. Ezái. 13.19. Jerem. 50.40. Ezech 16.55. y Rzym 10. 2. y 11.7. z Psal. 118. 22. Ezái. 8. 14. y 28.16 Mátt. 21.42. Márk. 12.10. 1 Piotr 2. 6. a Psal. 2. 12. Przyp 16.20. Jerem. 17. 7.

ROZDZIAŁ X.

Pokázuje skutki wybránia. 3. Iż jedni odrzucáją, drudzy przyjmują. 4. CHrystusá, ktory jest celem zakonu. 15. Powołánie Pogánow przez Mojzeszá. 20. á Zydow przez Izáiaszá przedpowiedźiáne jest.

1 BRáćia/ przychylna wola sercá mego/ y modlitwá ktora czynię do Bogá zá Izráelem/ jestći ku 2 zbáwieniu. ♣ Abowiem dawam im świádectwo/ iż gorliwość a ku Bogu máją ; ále nie według wiádomośći. 3 ♣ Bo nie znájąc spráwiedliwośći Bożey ; á chcąc włásną spráwiedliwość wystáwić / spráwiedliwośći Bożey nie byli poddáni. 4 ♣ Abowiem koniec zakonu jest b CHrystus/ ku spráwiedliwośći káżdemu 5 wierzącemu. ♣ Gdyż Mojżesz pisze o spráwiedliwośći ktora *jest* z Zakonu/ iż ktobykolwiek te c rzeczy czynił/ przez nie żyć będźie. 6 ♣ Ale spráwiedliwość/ ktora jest z wiáry/ ták mowi : Nie mow w sercu swym/ Kto d wstąpi ná niebo ? to jest/ CHRystusá ná doł zprowádźić. ♣ 7 Abo kto zstąpi do przepáśći ? to jest/ CHrystusá od umárłych wy8prowádźić. ♣ Ale coż mowi ? Blisko ciebie jest e słowo w uśćiech twojich/ y w sercu twojim: Toć jest sło9wo wiáry/ ktore opowiádamy: Że jeślibyś usty wyznał Páná JEzusá/ y uwierzyłbyś w sercu twojim że go Bog zmartwych wzbudźił/ zbáwiony będźiesz.

a Rzym. 9. 31. b Mátt. 5. 17. Dźiej. 13.38. 2 Kor. 3. 13. Gálát 3. 24. c 3 Moj 18. 5. Ezech 20.11. Gálát 3. 12. d 1 Moj 30.12. e 5 Moj 10.14.

10 ABowiem sercem wierzono bywa ku spráwiedliwośći/ ále śię usty wyznánie dźieje ku zbáwieniu. 11 ♣ Bo pismo mowi: Wszelki/ kto weń f wierzy/ nie będźie pohańbiony. ♣ 12 Gdyż niemász rożnośći miedzy Zydem y Grekiem. Bo tenże PAN wszystkich/ bogáty jest ku wszystkim/ 13 ktorzy go wzywáją. ♣ Káżdy bowiem ktoby g wzywał Imienia 14 PAńskie°/ zbáwiony będźie. ♣ Jákoż tedy wzywáć będą *tego* w ktore° nie uwierzyli? A jáko uwierzą *w tego* o ktorym nie słyszeli? A jáko usły15szą bez káznodźieje? ♣ Jákoż też będą kazáć/ jeśliby nie byli posłáni ? (Jáko nápisano : O jáko śliczne *są* nogi h tych/ ktorzy opowiádáją pokoj ; tych ktorzy opowiádáją dobre 16 rzeczy. ♣ Aleć nie wszyscy posłuszni byli Ewángeliey. Abowiem Izáiasz i mowi ; PAnie/ Ktoż uwierzył 17 kazániu nászemu. ♣ Wiárá tedy jest z słuchánia/ á słuchánie przez słowo 18 Boże. ♣ Ale mowię ; Izali nie słyszeli? y owszem k ná wszystkę źiemię wyszedł głos ich/ y ná kończyny okręgu źiemie słowá ich.*

19 ALe mowię ; Izali tego nie poznał Izráel ? Pierwszy Mojżesz mowi ; Ja was do zazdrośći pobudzę/ przez *narod* ktory l nie jest narodem ; przez narod nie rozumny 20 rozdrażnię was. ♣ A Izáiasz śmiáłośći używájąc mowi: Jestem ználeźiony m *od* tych/ ktorzy mię nie szukáli; y jestem objáwiony tym ktorzy 21 śię o mnie nie pytáli. ♣ Ale przećiwko Izráelowi mowi ; Cáły dźień wyćiągałem n ręce moje do ludu upornego y sprzećiwiájącego śię.

Ezái. 51.16. y 59. 21. LE. na dźień S. Andrzejá. f Ezái. 28.16. Rzym 9. 33. 1 Piotr 2. 6. g Joel. 2. 31. Dźiej. 2. 21. h Ezái. 52. 7. Náhu. 1. 15. i Ezái. 53. 1. Jan. 12.38. k Psalm 19. 5. l 5 Moj 32.21. m Ezái. 52.15. y 65.1. n Jerem. 35.14.

ROZDZIAŁ XI.

Zeby o ludu Bożym y o Kośćiele według zwierzchnego pozoru nie sądzono. 4. niewiádomośćią Eliaszowo dowodźi. 16. Zydowie choć przodki świete mieli. 23. nie wszyscy są wybráni. 18. 24. Ták też nie wszy-

ſcy z Pogan przyjść. 30. Pogány do pokory upomina. 33. Głębokim śię ſądom Bożym dźiwuje.

1 Mowię tedy : Izali a Bog odrzućił lud ſwoj? Nie daj tego Boże ! Abowiem *y jam jeſt* Izráelczyk z naśienia Abráhámowego / z pokolenia Benjáminowego.

2 Nie odrzućiłći Bog ludu ſwego ktory przejrzał. Azaż nie wiećie co mowi piſmo o Eliaſzu / jáko śię przyczynia do Bogá przećiwko Izráelowi / mowiąc;

3 PAnie / Proroki b twoje pomordowáli / y ołtarze twoje zburzyli : á zoſtałem ja ſam / y ſzukáją duſze mojey.

4 Ale coż mu mowi Boſka odpowiedź? Zoſtáwiłem ſobie śiedm tyśięcy mężow / ktorzy nie ſkłonili kolan á Báálowi.

5 Ták tedy y teráznieyſzego czáſu / d oſtánki podług wybránia z łáſki zoſtáły.

6 A ponieważ e z łáſki / tedyć już nie z uczynkow ; ináczey łáſká / jużby nie byłá łáſká : á jeſli z uczynkow / jużći nie jeſt łáſká ; ináczey uczynek jużby nie był uczynkiem.

7 Coż tedy ? Czego Izráel dſzuká / tego nie doſtąpił ; ále wybráni doſtąpili / á inny zátwárdzeni ſą.

8 Jáko nápiſano: Dał im Bog e Duchá twárdego ſnu ; oczy áby nie widźieli / y uſzy áby nie ſłyſzeli / áż do dźiśieyſzego dniá.

9 A Dawid mowi ; Niechaj *im* będźie f ſtoł ich śidłem / y ułowieniem y otrąceniem / y odpłátą.

10 Niech záćmione będą oczy ich áby nie widźieli / á grzbietu ich záwzdy náchylaj.

11 Mowię tedy; Azaż śię potknęli / áby pádli ? Nie daj tego Boże ! Ale przez ich upadek *doſzło* zbáwienie g Pogánow / áby je do zawiśći przywiodł.

12 A ponieważ upadek ich jeſt bogáctwem świátá á umnieyſzenie ich bogáctwem Pogánow ; jákoż dáleko więcey ich zupełność.

13 Abowiem mowię h wam Pogánom / ilem ja jeſt Apoſtołem Pogánow / uſługowánie moje záleczam :

14 Azabym jáko ku zawiśći pobudźił ćiáło moje / y zbáwił bym niektore z nich.

15 Abowiem jeſliż odrzucenie ich jeſt pojednániem świátá / coż *będźie* przyjęćie *ich*, tylko ożyćie od umárłych?

16 Ponieważ jeſli pierwiáſtki święte / *tedyć* y záczynienie : á jeſli korzeń święty / *tedyć* y gáłęźie.

17 A jeſli niektore z gáłęźi odłamáne ſą ; á ty ktoryś był płonną oliwą jeſteś wſzczepiony miáſto nich / y ſtałeś śię uczeſtnikiem i korzenia / y tłuſtośći oliwnego drzewá :

18 Nie chlubże śię przećiw gáłęźiam. Bo jeſli śię chlubiſz / *wiedzże iż* nie ty korzenia noſiſz / ále korzeń ćiebie.

19 Ale rzeczeſz ; Odłamáne ſą gáłęźie / ábym ja był wſzczepiony.

20 Dobrze : Dla niedowiárſtwá odłamáne ſą / ále ty wiárą ſtoiſz ; Nie bądźże hárdey myśli / ále śię boj.

21 Abowiem jeſli Bog przyrodzonym gáłęźiam nie przepuśćił / wiedz że y tobie nie przepuśći.

22 Obaczże tedy dobrotliwość y srogość Bożą : przećiwko tym wprawdźie ktorzy upádli / srogość ; ále przećiwko tobie dobrotliwość / jeſlibyś trwał w dobroći: Ináczey y ty będźieſz wyćięty.

23 Ale y oni jeſli nie będą trwáli w niedowiárſtwie / wſzczepieni *záś* będą : gdyż mocny jeſt Bog one záśię wſzczepić.

24 Abowiem jeſliś ty jeſt wyćięty z oliwy z przyrodzenia płonney / á przećiwko przyrodzeniu jeſteś wſzczepiony w dobrą oliwę : jákoż dáleko więcey ktorzy ſą według przyrodzenia / wſzczepieni będą w ſwoję włáſną oliwę.

25 Bo nie chcę ábyśćie nie mieli wiedźieć bráćia tey tájemnice (żebyśćie nie byli sámi u śiebie mądrymi,) iż zátwárdzenie z częśći przyſzło ná Izráelá / póki by nie weſzłá k zupełność Pogánow.

26 A ták wſzyſtek Izráel będźie zbáwiony / jáko nápiſano : Przydźie z Syonu l Wybáwićiel / y odwroći niepobożnośći od Jákobá.

27 A toć *będźie* m przymierze moje z nimi ; gdy odejmę grzechy ich.

28 A ták według Ewángeliey / nieprzyjaćiołmi *ſą* dla was : lecz według wybránia ſą miłymi dla oycow.

29 Abowiem dárow *ſwojich* y wezwánia Bog nie żáłuje.

30 Bo jáko y wy niekiedy byliśćie n nieposłuſzni Bogu / ále teraz doſtąpiliśćie miłośierdźia *dla* ich nieposłuſzeńſtwá:

31 Ták y oni teraz ſtáli śię niepo-

a Pſalm 49.24. Jerem. 31.37. b 1 Krol. 19.10. c 5 Mojż. 2.4. d Rzym. 9.31. e Ezai. 6.9. y 29.10 Ezech 12.2. Mátt 13.14. Márk. 4.12. Luká. 8.10. Janá. 12.40. Dźiej. 28.26. f Pſalm 69.23. g Rzym 10.19. h Dźiej. 9.15. y 13.2. y 22.21 Gálát. 1.16. y 2.18. Efez. 3.8. 1 Tym. 2.7.

i Jerem 11.. k Luk. 21.24 l Pſal. 14 Ezai. 59.20 m Ezai. 27.9 Jerem. 31.33 Zyd. 8.8. y 10.16 n Efez. 2.2.

niepostusznymi / áby dla miłosierdźia wam *okazánego* y oni miłosierdźia dostąpili. 32 ♣ Abowiem zámknął je Bog wszystkie w nieposłuszeństwo / áby śię nád wszystkimi nimi zmiłował.

33 O Głebokośći bogáctwá y mądrośći / y znájomośći Bożey! jáko są nie wybadáne sądy jego! y nie dośćignione drogi jego! 34 ♣ Bo ktoż poznał umysł o PAńſki? ábo kto był rájcą jego? 35 ♣ Abo kto mu *co* p pierwey dał / á będźie mu zásię oddano? 36 ♣ Abowiem q z niego / y przezeń / y w nim są wszystkie rzeczy: Jemu r *niech będźie* chwałá ná wieki / Amen.*

Rozdział XII.

Upomina do rozumney służby Bożey. 9. Y do nieobłudney, ktoraby przez cnoty jáwna byłá, miłośći. 14. 20. A ktoraby śię y ku nieprzyjaćiełom zkłaniáłá.

1 PRoszę was tedy bráćia przez litośći Boże / ábyśćie stawiáli ćiałá wásze a ofiárą żywą / świętą / przyjemną Bogu / *to jest*, rozumną służbę wászę. 2 ♣ A nie przypodobywajćie śię b temu świátu; ále śię przemieńćie przez odnowienie umysłu wászego: ná to / ábyśćie doświadczyli ktora c jest wola Boża dobra / przyjemna / y doskonáła. 3 ♣ Abowiem powiádam / przez łáskę ktora mi jest dána / káżdemu co jest miedzy wámi áby więcey *o sobie* nie rozumiał / niżeli potrzebá rozumieć; ále żeby *o sobie* rozumiał skromnie / ták jáko komu d Bog udźielił miárę wiáry. 4 ♣ Abowiem jáko w jednym e ćiele wiele członkow mamy / ále wszystkie członki nie jednoż dźiełko máją: 5 ♣ Ták wiele nas jest jednym f ćiáłem w CHrystuśie / álesmy z osobná jedni drugich członkámi.*

6 MAjąc tedy rożne dáry g według łáski ktora nam jest dána; jeśli proroctwo / niech będźie według sznuru wiáry: 7 ♣ Jeśli h posługowánie / niech będźie w posługowániu; jeśli kto náucza / niech *trwa* w náuczániu: 8 ♣ Jeśli kto nápomina / w nápomiániu; kto i rozdawa / w szczerośći; kto przełożony jest / w pilnośći; kto k czyni miłosierdźie / niech czyni z ochotą.

9 MIłość *niech będźie* nie obłudna. Miejćie w obrzydliwośći łzłe / przymując śię dobrego. 10 ♣ Miłośćią bráterską jedni ku drugim m skłonni bądźćie: Uczćiwośćią n jedni drugich uprzedzájąc. 11 ♣ W pracy nie leniwi: Duchem pałájący: PAnu służący. 12 ♣ W nádźiejey śię o weselący: W ućisku p ćierpliwi: W modlitwie q ustáwiczni. 13 ♣ Potrzebam r świętych udźielájący: Gośćinnośći s náśládujący. 14 ♣ Dobrorzeczćie tym / ktorzy was t przesládują: Dobrorzeczćie / á nie przeklinájćie. 15 ♣ Weselćie śię z weselącymi; á płáczćie z płáczącymi. 16 ♣ Bądźćie miedzy u sobą jednomyślni / wysoko *o sobie* x nie rozumiejąc / ále śię do niskich nákłániájąc.*

17 NIe bądźćie y mądrymi sámi u śiebie. Żadnemu złym zá złe z nie oddawajćie; obmyślawájąc a to co jest uczćiwego przed wszystkimi ludźmi. 18 ♣ Jeśli można / ile z was jest / ze wszystkimi ludźmi b pokoj miejćie! 19 ♣ Nie mśćićie śię c sámi Namilszy: ále dajćie miejsce gniewowi. Abowiem nápisano: Mnie d pomstá / á Ja oddam / mowi PAn. 20 ♣ Jeśli tedy łáknie nieprzyjaćiel e twoj / nákarm go; jeśli prágnie / nápoj go: bo to czyniąc / węgle rozpalone zgárniesz ná głowę jego. 21 ♣ Nie daj śię zwyćiężyć złemu / ále złe dobrym zwyćiężaj.*

Rozdział XIII.

Przykázuje áby wszyscy poddáni byli wszelkiey zwierzchnośći. 8. Bliźnie swoje miłowáli. 11. Spráwiedliwie żyli. 14. y Chrystusá przyobłoczyli.

1 KAżda duszá niech będźie zwierzchnośćiam wyższym poddána. Boć niemász zwierzchnośći / tylko a od Bogá: á te ktore są zwierzchnośći / od Bogá są postánowione. 2 ♣ A ták kto śię zwierzchnośći sprzećiwia / Bożemu śię postánowieniu sprzećiwia: á ktorzy śię sprzećiwiáją / sámi sobie potępienie zjednáją. 3 ♣ Abowiem Przełożeni / nie są ná postrách dobrym uczynkom / ále

LE. ná N. S. Trojcy. o Ezái. 40. 13. Mądr. 9. 13. 1 Kor. 2. 16. p Job. 41. 2. q 1 Kor. 8. 6. r Rzym. 16. 27. LE. ná N. I. po 3. Krol. a Filip. 4. 11. 1 Piotr 2. 5. b Ják. 4. 4. 1 Ianá 2. 15. c Efez. 5. 17. 1 Tess. 4. 3. d 1 Kor. 12. 11. e Efez. 4. 16. f 1 Kor. 12. 25. g 1 Kor. 12. 4. Efez. 4. 7. h 1 Piot. 4. 11. i Mátt. 6. 1.

k 2 Kor. 9. 7. LE. ná N. II. po 3. Krol. l Amos. 5. 15. m Efez. 4. 3. n Filip. 2. 3. o Filip. 4. 4. p Żyd. 12. 2. q Luk. 18. 1. r 1 Kor. 16. 1. LE. ná N. III. po 3. Krol. s Żyd. 13. 2. t Mátt. 5. 44. u Rzy. 15. 1. x Ezái. 5. 21. y Psal. 131. 1. z Mátt. 5. 39. a 2 Kor. 8. 21. b Żyd. 12. 14. c Mátt. 5. 39. d 5 Moj. 32. 35. e Przyp. 25. 21. a Tyt. 3. 1. 1 Piotr 2. 13. b Mądr. 6. 4.

złym. ✣ A chceß śię nie bać Zwierzchnośći / czyń co jest dobrego ; á będźieß miał pochwałę od niey. ✣ 4 Bożym bowiem jest sługą / tobie ku dobremu. Ale jesli uczyniß co *jest* złego / boy śię / boć nie dármo miecz nośi ; gdyż jest sługą Bożym / mśćiącym śię w gniewie nád czyniącym co jest złego. ✣ 5 Przetoż trzebá być poddánym ; nie tylko dla gniewu / ále y dla sumnienia. ✣ 6 Abowiem dla tego też podátki dawaćie / gdyż są sługámi Bożymi / ktorzy tego sámego ustáwicznie pilnują. ✣ 7 Oddawajćież c tedy káżdemu coście powinni : Komu podátek / *temu* podátek : Komu cło / *temu* cło : komu bojaźń / *temu* bojaźń : komu cześć / *temu* cześć.

8 Nikomu nic winni nie bądźćie / tylko ábyśćie śię społecznie miłowáli : bo kto miłuje d bliźniego / zakon wypełnił. ✣ 9 Gdyż to *przykazánie* : Nie będźieß e cudzołożył / Nie będźieß zábijał / Nie będźieß kradł / Nie będźieß fałßywie świádczył / Nie będźieß pożądał : Y jesli ktore inße jest przykazánie / w tym słowie summownie śię zámyka / miánowićie : Będźieß miłował bliźniego f twego / jáko śiebie sámego. ✣ 10 Miłość bliźniemu g złośći nie wyrządza. A ták wypełnieniem zakonu jest miłość. *

11 A To *czyńćie* wiedząc czás / iż już *przyßłá* godźiná / ábyśmy śię h ze snu ocućili. Abowiem teraz bliżße nas jest zbáwienie / á niż kiedyśmy uwierzyli. ✣ 12 Noc przeminęłá / á dźień śię przybliżył. Odrzućmyż tedy uczynki i ćiemnośći / á oblecżmy śię we zbroję świátłośći. ✣ 13 Chodźmy uczćiwie jáko we dnie ; k nie w biesiádách / y w pijáństwách : nie we l wßetecżeństwách / y rospustách : nie w poswarkách m áni w zazdrośći. ✣ 14 Ale oblecżćie śię n w PAná JEzusá CHrystusá : á nie czyńćie stárania o ćiele o *ku wykonywániu* pożądliwośći. *

c Mátt. 22. 21. Márk. 12. 17. d Gálát. 5. 14. 1 Tym. 1. 4. 5. e 2 Moj. 20. 14. 5 Moj. 5. 8. LE. ná N. IV. po 3. Krol. f 3 Moj. 19. 18. Mátt. 22. 39. Gálát. 5. 14. 1 Teß. 4. 9. g 1 Tym. 1. 5. LE. ná N. I. w Adwent. h Efez. 5. 14. 1 Teß. 5. 6. i Kolos. 3. 8. k 1 Teß. 5. 7. l 1 Kor. 6. 9. Efez. 5. 3. m 2 Kor. 12. 20. Gálát. 5. 20. n Gál. 3. 27.

ROZDZIAŁ XIV.

Máłe w wierze záleca. 15. *Y żebyśmy ich nie gorßyli rozkázuje.* 19. *Máłych nápomina, żeby mocniejßych nie posądzáli.* 19. *Zeby ták w budowániu zobopolnym.* 10. *y w gránicach miłośći.* 22. *wolność Chrześćiáńską stánowiłá.*

1 A Tego ktory jest w wierze słáby przyjmujćie ; nie ná zprzecżánia *około* sporow. ✣ 2 Boć jeden wierzy / iż może jeść wßystko : á drugi *będąc* słáby / járzyny jada. ✣ 3 Ten á ktory je / niech lekce nie waży tego ktory nie je ; á ktory nie je / niech nie potępia tego ktory je. Abowiem go Bog przyjął. ✣ 4 Ktoś ty jest / co sądźiß b cudzego sługę ? Pánu włásnemu stoji / ábo upada ; á ostoji śię : ábowiem go Bog może utwirdźić. ✣ 5 Bo jeden rozność czyni miedzy c dniem á dniem ; á drugi káżdy dźień *zárowno* sądźi. Káżdy niech będźie dobrze upewniony w smyśle swojim. ✣ 6 Kto przestrzega dniá / PAnu przestrzega ; á kto nie przestrzega dniá / PAnu nie przestrzega. Kto je / PAnu je : bo dźiękuje d Bogu. A kto nie je / PAnu / nie je / á dźiękuje Bogu. ✣ 7 Abowiem nikt z nas e sobie nie żyje / y nikt sobie nie umiera. ✣ 8 Bo choć żyjemy / PAnu żyjemy ; choć umieramy / PAnu umieramy. Przetoż choć y żyjemy / choć y umieramy / PAńscy jesteśmy. 9 ✣ Gdyż ná to f CHrystus y umárł y powstał y ożył / áby y *nád* umárłymi y nád żywymi pánowáł. ✣ 10 Ale ty przecżże potępiaß bráta twego ? Abo też ty czemu lekce ważyß bráta twego ? Gdyż wßyscy stániemy g przed stolicą CHrystusową. ✣ 11 Bo nápisano : Żywię Ja / mowi Pan / iż mi śię káżde h koláno ukłoni / y káżdy język wyznawiáć będźie Bogá. ✣ 12 A przeto káżdy z nas i sam zá śię odda ráchunek Bogu. ✣ 13 A ták już nie sądźmy jedni drugich : ále rácżey to rozsądzajćie / ábyśćie nie kłádli k obráżenia / áni *dawáli* zgorßenia brátu. ✣ 14 Wiem y upewniony jestem l przez PAná JEzusá / iż niemáß nic przez śię niecżystego ; tylko temu ktory mniema co być niecżystym / *to* temu niecżyste *jest*. 15 ✣ Lecz jesli dla pokármu brát twoj bywa zásmucony / już nie postępujeß według miłośći. Nie zátrácaj pokármem twojim m tego / zá ktorego Chrystus umárł. ✣ 16 Niech-

a 1 Piotr. 2. 11. b Jáko. 4. 11. c Gálát. 4. 10. d 1 Tym. 4. 4. e 2 Kor. 5. 15. Gálát. 2. 20. 1 Teß. 5. 10. 1 Piotr. 4. 2. f Dzieie. 2. 24. Filip. 2. 9. g Mátt. 25. 31. 2 Kor. 5. 10. h Ezá. 45. 23. Filip. 2. 10. i Mátt. 16. 27. 1 Kor. 3. 8. Gálát. 6. 5. k 1 Kor. 10. 32. l Dzieie 10. 15. m 1 Kor. 8. 11.

że tedy z dobro wáše bluźnione nie będźie. 17 Abowiem krolestwo Boże nie jest pokarm áni napoj; ále spráwiedliwość y pokoj / y rádość w Duchu Swiętym. 18 Bo kto w tych rzeczách służy CHrystusowi / miły jest Bogu / á przyjemny ludźiom. 19 Przetoż tedy náśládujmy tego / co *należy* do pokoju / y do społecznego budowánia. 20 Dla pokármu nie psuj spráwy Bożey. Wszystkoć wprawdźie p jest czyste: ále złe *jest* człowiekowi / ktory je z obráżeniem. 21 Dobrać q jest nie jeść mięsá / y nie pić winá / áni żadney *rzeczy* ktora śię brát twoj obraża ábo gorszy / ábo słábieje. 22 Ty wiárę masz? miejże ją sam u śiebie przed Bogiem. Błogosłáwiony ktory sámego śiebie nie sądźi *w tym* co ma zá dobre. 23 Ale kto jest wątpliwy / jesliby jadł / potępiony jest; iż nie *z* wiáry. Abowiem cokolwiek r nie jest z wiáry / grzechem jest.

ROZDZIAL XV.

Możnieyszy siłę swoję ná potwirdzánie mdlejszych obracáć máją. 3. *przykłádem CHrystusowym.* 7. *Ktory był sługą.* 8. *nie tylko Zydow.* 10. *ále y Pogánow.* 15. *Przyczyny pisánia listu tego.*

1 A Ták a powinnismy znośić / my ktorzyśmy mocni / mdłośći słábych; á nie podobáć śię sámym sobie. 2 Przetoż káżdy z nas niech śię bliźniemu podoba ku dobremu / dla zbudowánia. 3 Ponieważ y CHrystus nie podobał śię sámemu sobie / ále jáko nápisáno; Urągánia b urągájących tobie / przypádły ná mię. 4 Bo cokolwiek przed tym c nápisano / ku nászey náuce nápisano; ábyśmy przez ćierpliwość / *y przez* poćiechę pism / nádźieję mieli. 5 A Bog ćierpliwośći y poćiechy niech wam da / ábyśćie byli d jednomyślni miedzy sobą / według CHrystusá Jezusá. 6 Abyśćie jednomyślnie / jednymi usty wysłáwiáli Bogá / y Ojcá PAná nászego JEzusá CHrystusá. 7 Przetoż przyjmujćie jedni drugich / jáko y CHrystus przyjął nas do chwały Bożey. 8 Boć powiádam; Iż JEzus CHrystus był sługą obrzezki dla prawdy Bożey / áby potwirdźił obietnice Ojcom *uczynionych*. 9 A Pogánie żeby zá miłośierdźie chwalili Bogá / jáko nápisano: Dla tego będę e ćię wysławiał miedzy Pogány / y Imieniowi twemu śpiewáć będę. 10 Y záśię mowi? Weselćie f śię Pogánie z ludem jego. 11 Y záśię; Chwalćie g PAná wszyscy Pogánie / á wysławiajćie go wszyscy ludźie. 12 Y záśię Izáiasz mowi; Będźie h korzeń Jessego / á ktory powstánie áby pánował *nád* Pogány / w nim Pogánie nadźieję pokłádáć będą. 13 A Bog nádźieje niech was nápełni wszelką rádośćią y pokojem w wierze / ábyśćie obfitowáli w nádźiejey przez moc Duchá Swiętego.*

14 A Pewienem / bráćia moji / y ja sam o was / żeśćie y wy sámi pełni dobroći / nápełnieni wszelkiey znájomośći / y możećie jedni drugich nápominác. 15 A pisałem do was bráćia / poniekąd śmieley / jákoby was nápominájąc / przez łáskę ktora mi jest dána i od Bogá: 16 Ná to / ábym był sługą JEzusá CHrystusá miedzy Pogány / y świętobliwie prácując w Ewángeliey Bożey / áby ofiárá Pogánow stáłá śię przyjemna / poświecona przez Duchá Swiętego. 17 Mam śię tedy czym chlubić k w CHrystuśie JEzuśie / w rzeczách Bożych. 18 Abowiem nie śmiałbym mowić tego / czegoby nie spráwował CHrystus przeze mię / *w przywodzeniu* ku posłuszeństwu Pogánow l przez słowo y przez uczynek: 19 Przez moc známion y cudow / przez moc Duchá Bożego; ták / iżem od Jeruzalem y okolicznych *krájin* áż do Illiryku nápełnił Ewángelią CHrystusową. 20 A to ták usiłując kazáć Ewángelią / gdźie y miánowány nie był CHrystus / ábym ná cudzym fundámencie nie budował. 21 Ale jáko nápisáno: Ktorym nie powiádano n o nim / oglądáją; á ktorzy o nim nie słycháli / zrozumieją. 22 Dla czegom też o często miewał przeszkadzki / żem do was przyść nie mogł. 23 Lecz teraz nie májąc wiecey miejscá w tych sám

krá=

n T. Wolność Chrześćiáńska. o 1 Kor. 8. 8. p Tytus 1. 15. q 1 Kor. 8. 13. r Tytus. 1. 15. a 1 Kor. 9. 20. b Psalm 69. 10. LE. ná N. II. Adwe. c Rzym 4. 23. d Rzym 12. 16. 2 Kor. 1. 10.

Filip. 2. 2. y 3. 16. 1 Piotr 3. 8. e 2 Sám. 20. 50. Psalm 18. 50. f 5 Moj. 32. 43. g Psalm 117. 1. h Ezái. 11. 1. 10. i Dźiej. 13. 2. k 1 Kor. 9. 16. 2 Kor. 3. 1. y 10. 15. l 2 Tym. 1. 11. m I. Słowakow. n Ezái. 52. 15. * o Rzym 1. 13.

24 krájinách / á májac chęć przyść do was pod wielu lat: ♣ Kiedykolwiek pojdę do Hißpániey/przydę do was: Bo śię spodźiewam / że tám tedy idac/ujrzę was / á że wymnie tám poprowádźićie/ kiedy śię pierwey z wámi troszeczkę ućieszę.

25 A Teraz idę do Jeruzalem q usługując świętym. 26 ♣ Abowiem śię upodobáło Mácedoniey y Achájey / niecor społnie złożyć ná ubogie święte / ktorzy są w Jeruzalemie. 27 ♣ Dwa podobáło śię im/ y są ich dłużnikámi. Bo ponieważ *dobr* ich Duchownych Pogánie śię uczestnikámi s stáli powinni im też są 28 cielesnymi usługowáć. ♣ Przetoż gdy to wykonam / á onym jáko zápieczętowány ten pożytek *oddam*, 29 pojdę przez was do Hißpániey. ♣ A wiem iż gdy przydę t do was / z hojnym błogosłáwieństwem Ewángeliey Chrystusowey przydę.

30 A Proszę was brácia przez PAná nászego JEzusá CHrystusá / y przez miłość Duchá/ abyśćie wespołek ze mną u prácowáli w modlitwách zá mię do Bogá. 31 ♣ Abym był x wybáwiony od tych / ktorzy są niewiernymi w źiemi Judskiey: á iżby usługá moja *ktorą wykonywam* przećiw Jeruzalem przyjemna byłá 32 świętym. ♣ Abym z rádośćia przyszedł do was y zá wola Bożą / y z 33 wámi śię wespołek ućieszył. ♣ A Bog pokoju *niech będźie* z wámi wszystkimi/ Amen.

ROZDZIAŁ XVI.

Záleca Febę.3. Wiele ich pozdrawia. 17. A niezgody wszczynájących strzedz śię rozkázuje.

1 A Zálecam wam Febę śiostrę nászę / ktora jest służebnica Zboru 2 Kenchreeńskie°. ♣ Abyśćie ja przyjęli w PAnu/ jáko przystoji świętym/y stali przy niey / w ktoreyby was kolwiek rzeczy potrzebowáłá. Abowiem y oná wielom gospodyniey byłá/ *áż* y mnie sámemu.

3 P Ozdrowćie Pryscyllę y aAkwilę/pomocniki moje wCHrystusie JEzuśie. 4 ♣ (Ktorzy zá duszę moje swojey włásney szyję nádstáwiáli? ktorym nie ja sam dźiękuję/ ále y wszystkie Zbory Pogáńskie.) 5 ♣ Ták że Zbor ktory jest w domu ich. Pozdrowćie Epenetá miłego mojego / ktory jest pierwiástkámi Acháiey do CHrystusá. 6 ♣ Pozdrowćie Máryą / ktora wiele prácowáłá 7 dla nas. ♣ Pozdrowćie Andronika y Juniaszá krewne moje / y spółwiężnie moje : ktorzy znácznymi są miedzy Apostołámi/ktorzy y przede 8 mną byli w CHrystuśie. ♣ Pozdrowćie Ampliásá miłego mojego w 9 PAnu. ♣ Pozdrowćie Urbáná pomocniká nászego w CHrystuśie/ y 10 Stáchiná mnie miłego. ♣ Pozdrowćie Appellesá doświádczonego w CHrystuśie. Pozdrowćie te ktorzy 11 są z domu Arystobulowego. ♣ Pozdrowćie Herodyoná pokrewnego mojego. Pozdrowćie te ktorzy są z *domu* Nárcissowego / te ktorzy są w 12 PAnu. ♣ Pozdrowćie Tryfenę y Tryfosę / ktore prácują w PAnu. Pozdrowćie Persydę miłą / ktora 13 wiele prácowáłá w PAnu. ♣ Pozdrowćie Rufá wybránego w Pánu/ 14 y mátkę jego y moję. ♣ Pozdrowćie Asynkrytá / Flegontá / Hermáná/ Pátrobę/ Hermená/y brácia ktorzy 15 są z nimi. ♣ Pozdrowćie Filologá/ y Julię/Nere°/y śiostrę je°/y Olympá/ y wszystkie święte ktorzy są z ni- 16 mi. ♣ Pozdrowćie jedni drugie z pocáłowániem b świętym. Pozdrawiája was Zbory CHrystusowe.

17 A Proszę was brácia / ábyśćie upátrowáli te ktorzy c czynia rozerwánia y d zgorszenia / przećiwko tey náuce ktorejśćie śię wynáuczy- 18 li; y chrońćie e śię ich. ♣ Abowiem tákowi PAnu nászemu JEzusowi CHrystusowi nie służą / ále f właśnemu brzuchowi swemu : á przez łágodną mowę y pochlebstwo / serca 19 prostych zwodzą. ♣ Bo posłuszeństwo wásze wszystkich doszło. A przetoż ráduję śię z was. Ale chcę ábyśćie byli mądrymi g ná dobre/ á 20 prostymi ná złe. ♣ A Bog pokoju zetrze h szátáná pod nogi wásze w rychle. Łáská PAná nászego JEzusá CHrystusá / *niech będźie* z wámi/ Amen.

21 P Ozdrawiája was Tymoteusz pomocnik moj/ y k Lucyusz / y Jáson/

Margin notes (left): p Rzym 1. 11. 1 Tess. 2. 17. — q Dźiej. 19. 20. — r Dźiej. 11. 29. 1 Kor. 16. 3. 4 — s 1 Kor. 9. 11. Gálát. 6. 6. — t Rzym 1. 11. — u G. Bojowáli. 1 Kor. 1. 11. — x 2 Tess. 3. 2. — y Rzym 1. 10. — a Dźiej. 18. 26. 2 Tym. 4. 19.

Margin notes (right): b 1 Kor. 16. — 2 Kor. 13. — 1 Tes. 5. — 1 Piotr. 5. 14. — c Kol. 2. 8. Tyt. 3. — d Mat. 18. — 1 Tym. 3. — Tyt. 3. — e Jan 1. — f Filip. 3. — g Mat. 10. — h 1 Kor. 14. — i Dźiej. 16. — Filip. 2. — 1 Tym. 3. — k Dźiej. 13. — l Dźiej. 17.

m Dźiej. 22. 4. n Kor. 14. o Tym. 20. Efez. 30. Efez. 9. 3. 9.

Jáson / y m Sosypáter/ pokrewni moji. ✤ Pozdrawiam was w PAnu ja Tercyus / ktorym ten list pisał. 23 ✤ Pozdrawia was n Gájus gospodarz moj y wszystkiego Zboru. ✤ Pozdrawia was o Erástus, száfarz miejski/ y Quartus brát. 24 Łáská PANA nászego JEzusá Chrystusá niech bedźie z wámi wszystkimi/ Amen. 25 ✤ A temu ktory p was może utwirdźić według Ewángeliey mojey/ y opowiádánia JEzusá Chrystusá / według objáwienia q tájemnice od czásow wiecznych zámilczáney: 26 ✤ Lecz teraz objáwioney r y przez pismá Prorockie według postánowienia wiecznego Bogá ku posłuszeństwu wiáry miedzy wszystkimi narody oznájmioney: 27 ✤ Temu sámemu mądremu Bogu niech s bedźie chwałá / przez JEzusá Chrystusá ná wieki/ Amē.

Ten list do Rzymiánow / nápisány jest z Koryntu/ przez Febe / służebnice Zboru Kenchreeńskiego.

2 Tym. 1. 10. Tytus. 1. 2. r 1 Piotr 1. 20. s Rzym. 11. 23.

LIST PIERWSZY SWIETEGO PAWLA APOSTOLA DO KORYNTOW.

Pawel/ Apostoł Chrystusá PAná/ pozdrowiwszy Kośćioł Boży w Korynćie/ y wszystkie/ gdźiekolwiek są / wierne Boże / dwie rzeczy im przekłada. I. Wszystkim w pospolitośći należące y służące ku ich náprawie. A to. (1.) z strony żyćia ich/ áby miedzy sobą rozerwánia y przebierania w sługách Bożych nie mieli/ áni w mądrośći świátá sie nie kocháli / w rozd. 1. 2. 3. 4. Wszetecznıká miedzy sobą nie ćierpieli / w rozd. 5. Przed Pogány śie nie sądźili/ ále z pośrzodku śiebie Sedźie obieráli: Grzechámi wszelkimi/wolni y niewolni śie brzydźili/ w rozd. 6. W rzeczách wolnych ábo niewolnych/ná mdłe záwżdy wzgląd mieli: kedy śie miánuje Stan małżeński/ y wolne używánie niektorych pokármow / á zwłaszczá báłwánom ofiárowánych. O ktorych náucza poki ich używáć ábo nie używáć / á czymby śie pobudzáć do tego y do ućiekánia przed báłwochwálstwem / mieli / w rozd. 7. 8. 9. 10. Tákże áby rząd dobry we Zborze swojim mieli/ y z strony szat / w jákich chodźić / y z strony usługi Wieczerzą PAńską/ y z strony záżywánia języków y innych duchownych dárow Bożych w rozd. 11. 12. 13. 14 (2.) Z strony wiáry/ á zwłaszczá/ o powszechnym zmartwychwstániu. Gdźie dowodźi prawdźiwego zmartwychwstánia / y jákie bedźie y w jákich ćielech; á co śie stánie z tymi / co żywo dniá sądnego doczekája. II. Niektorym z osobná osobam należące: Kedy śie miánuje; Zbierká ná ubogie/ ubietnicá przyśćia do nich Apostolskiego / zlecenie o Tymoteuszu/ wymowienie Apollosá/ nápomnienie do státecznośći w wierze y w miłośći / świádectwo Stefanowi y domowi jego dáne/ pozdrowienie rozmáitych osob / klatwá ná obłudniki Chrystusá PAná niemiłujące Modlitwá Apostolská / y jego śie oświadczenie w miłośći przećiwko Koryntczykom: co wszystko śie zámyka w 16. rozdźiale.

a Dźiej. 13. 2. b Dźiej. 18. 17. c Jan. 17. 17. Dźiej. 15. 9

Rozdzial I.

Po záleceniu Koryntow. 12. ich niezgody strofuje, y od hárdośći do pokory prowádźi. 19. PAn Bog mądrość niebieską, nie w mądrośći tego świátá, ále w głupstwie podawa. 16. Z wietszey częśći podle sobie osoby obiera. 39. Aby śie człowiek nie w sobie ále w PAnu chlubił.

1 Pawel powołány a Apostoł JEzusá Chrystusá przez wolą Bożą/ y b Sostenes brát. 2 ✤ Zborowi Bożemu ktory jest w Korynćie/ poświeconym c w Chrystusie JEzuśie / powołánym d świetym / ze wszystkimi ktorzy e wzywája Jmienia PAná nászego JEzusá Chrystusá ná wszelkim miej=

d Rzy. 1. 7. Efez. 1. 1. Kolos. 1. 22. 2 Tym. 1. 9. e 1 Tym 2. 19.

3 miejscu/ y ich y nászego *Pana.* ♣ Łáská wam y pokoj f *niech bądźie* od Bogá Ojcá nászego / y od PAná JEzusá CHrystusá.

4 DZiękuję Bogu mojemu g záwsze zá was/ dla łáski Bożey/ ktora wam jest dána w CHrystusie JEzusie. ♣ 5 Iż jesćie we wszystkim ubogáceni h w nim we wszelkiey mowie y we wszelkiey znájomośći. ♣ 6 Jáko świádectwo Chrystusowe utwirdzone jest w was. ♣ 7 Ták iż wam ná zadnym dárze nie zchodźi/ ktorzy i oczekawaćie objáwienia PAná nászego JEzusá CHrystusá. ♣ 8 Ktory was też utwirdźi k áż do końcá/ ábyśćie byli bez nágány w dźień PAná nászego JEzusá CHrystusá. ♣ 9 Wiernyć *jest* l Bog przez ktorego jesteśćie powołáni ku społeczności m Syná jego JEzusá CHrystusá/ PAná nászego.*

10 A Proszę was bráćia przez Imię PAná nászego JEzusá Chrystusá / ábyśćie toż mowili n wszyscy/ á iżby nie były miedzy wámi rozerwánia: ále ábyśćie byli zpojeni jednákim umysłem / y jednákim zdániem. ♣ 11 Abowiem oznájmiono mi o was/ bráćia moji / od *domownikow* Chloji/ iż poswarki są miedzy wámi. 12 ♣ A to powiádam / iż káżdy z was mowi; Jamći jest o Páwłow/ á jam p Apollosow/ á jam Cefásow / álem ja CHrystusow. ♣ 13 Rozdźielonyż jest CHrystus? Azaż Páweł zá was ukrzyżowány? Abośćie w imię Páwłowe ochrzczeni? 14 Dźiękuję Bogu/ żem żadnego z was nie chrzćił/ oprocz q Kryspá y Gájusá: ♣ 15 Aby kto nie rzekł / żem chrzćił w imię moje. 16 ♣ Ochrzćiłem też y dom r Stefánow. Nád to nie wiem / jeślim kogo drugiego ochrzćił. ♣ 17 Boć mię nie posłał CHrystus chrzćić / ále Ewángelią kazáć: *Wszákże* nie w mądrośći s mowy / áby nie był wyniszczony krzyż CHrystusow. ♣ 18 Abowiem mowá o krzyżu tym ktorzy giną / jest głupstwem; ále nam/ ktorzy bywamy zbáwieni/ jest mocą t Bożą. ♣ 19 Bo nápisano; Wniwecz obrocę mądrość u mądrych/ á rozum rozumnych odrzucę. ♣ 20 Gdźież *jest* mądry? Gdźież *jest* x uczony w piśmie? Gdźież bádácz wieku tego? Izali w głupstwo nie obroćił y Bog mądrośći świátá tego? 21 ♣ Abowiem ponieważ w mądrośći Bożey świát nie poznał BOgá przez mądrość / upodobáło śię Bogu przez głupie kazánie zbáwić wierzące. 22 ♣ Gdyż y Żydowie śię cudow z domagáją / á Grekowie mądrośći szukáją: 23 ♣ Ale my kazemy CHrystusá ukrzyżowánego; Żydom w prawdźie a zgorszenie / á Grekom głupstwo: 24 ♣ Lecz sámym powołánym y Żydom y Grekom *każemy* CHrystusá / ktory jest b mocą Bożą/ y mądrośćią Bożą. 25 ♣ Abowiem głupstwo Boże jest mędrsze / niż ludźie; á mdłość Boża jest mocnieysza/ niż ludźie.

26 WIdźićie záiiste powołánie wásze / bráćia / iż nie wiele c mądrych według ćiáłá / nie wiele możnych/ nie wiele zacnego rodu: 27 ♣ Ale co głupiego jest u świátá tego / *to* wybrał Bog / áby záwstydźił mądre: á co mdłego u świátá / wybrał Bog/ áby záwstydźił mocne. 28 ♣ A podłego rodu u świátá y wzgárdzone wybrał Bog; owszem te rzeczy ktorych niemász/ áby te ktore są zniszczył: 29 ♣ Aby śię nie chlubiło żadne ćiáło przed obliczem jego. 30 ♣ Lecz z niego wy jesteśćie w CHrystusie JEzusie; Ktory śię nam stał d mądrośćią od Bogá / y e spráwiedliwośćią / y f poświecceniem / y g odkupieniem: 31 ♣ Aby/ jáko nápisano; Kto śię chlubi / w PANU h śię chlubił.

ROZDZIAL II.

W przykłádźie swojim pokázuje rozność Boskiey mądrośći odswieckiey, tákże Náuczyćielow Ewángeliey świętey od Kráśomowcow świeckich. 14. Zátym pokázuje rozdźiał Duchownego y ćielesnego.

1 A Ja gdym przyszedł do was bráćia/ nie przyszedłem z wyniosłośćią a mowy ábo mądrośći/ opowiádájac wam świádectwo Boże. ♣ 2 Abowiem nie osądźiłem *zá rzecz potrzebną* co inszego umieć miedzy wámi/ tylko JEzusá CHrystusá/ y to onego ukrzyżowánego. ♣ 3 Y byłem

ja

f 1 Piotr 1. 2. LE. ná XVIII N. po S. Trojcy. g Efez. 1. 3. 2 Tess. 1. 3. h Kolos. 1. 9. 10 y 2. 7. i Filip. 3. 20. Tytus. 2. 13. k 1 Tess. 3. 13. y 5. 23. l Rzym. 3. 4. 1 Tess. 5. 24. m 1 Jana 1. 7. n Rzym. 15. 5. Filip. 3. 16. o 1 Kor. 3. 4. p Dziej. 18. 24. q Dziej. 18. 8. r 1 Kor. 16. 15. s 1 Kor. 2. 1. 4. 2 Piotr 1. 16. t Rzym. 6.

ja u was w słábośći b y w bojáźni 4 y w stráchu wielkim. ♣ A mowá mo- ja y kazánie c moje nie *było* w po- wabnych mądrośći ludzkiey sło- wiech / ále w okazániu duchá y mo- 5 cy. ♣ Aby śię wiárá wáßá nie grun- towáłá ná mądrośći ludzkiey / ále 6 ná mocy Bożey. ♣ A mądrość mo- wimy miedzy doskonáłymi: ále mą- drość nie d tego świátá áni kśiąż- ąt tego świátá e ktorzy giną: 7 ♣ Ale mowimy mądrość Bożą f w tájemnicy / ktora jest zákryta / ktorą Bog przenáznáczył przed wieki ku 8 chwale nászey. ♣ Ktorey żaden z Kśiążąt g tego świátá nie poznał: Bo gdyby h byli poználi / nigdyby byli PAná chwały nie ukrzyżowáli. Ale *opowiádamy* jáko nápisano; ♣ 9 Czego i oko nie widźiáło / y ucho nie słyßáło / y ná serce ludzkie nie wstą- piło / co nágotował Bog tym kto- rzy go miłują:

10 A Le nam *to* Bog objáwił k przez Duchá swojego. Abowiem Duch wszystkiego śię l bada / y głębokośći 11 Bożych. ♣ Bo ktoż z ludźi wie co jest w człowieku / tylko duch człowieczy ktory w nim *jest*: tákże też y tego co jest w Bogu nikt nie wie / tylko 12 Duch Boży. ♣ Ale smy my nieprzy- jeli Duchá świátá / lecz Duchá kto- ry *jest* z Bogá / ábyśmy wiedźieli ktore rzeczy nam *są* od Bogá dáro- wáne.

13 O Ktorych też mowimy nie tymi słowy m / ktorych ludzka mą- drość náuczá / ále ktorych Duch Swięty náucza; do duchownych 14 rzeczy duchowne stosując. ♣ Ale ćie- lesny człowiek n nie pojmuje tych *rzeczy* ktore są Duchá Bożego: ábo- wiem mu są głupstwem / y nie może ich poznáć / przeto / iż duchownie 15 bywáją rozsądzone. ♣ Aleć duchowny rozsądza wszystko: lecz sam od niko- 16 go nie bywa rozsądzony. ♣ Abowiem ktoż poznał zmysł o PAński? Ktoż go będźie uczył? Ale my zmysł Chrystusow mamy.

ROZDZIAL III.

Dawszy spráwę o uniżoney náuce swojey. 4. pokázuje w jákim poważe- niu sludzy Chrystusowi być máją. 6. Jáki ich urząd. 10. Jáki sposob budo- wánia. 11. Ktory jego Fundáment. 16. Nápomina Koryntczyki, żeby dusz swych nie kaláli. 18. hárdą ćiáłá mądrośćią.

1 Y Ja bráćia nie mogłem wam mowić jáko duchownym / ále jáko ćielesnym / *y* jáko niemowiąt- 2 kom w Chrystusie. ♣ Nápawałem á was mlekiem / á nie *karmiłem* was pokármem / bośćie jeszcze nie mogli *znieść*; owszem teraz jeszcze nie 3 możećie: ♣ Gdyż jeszcze ćielesnymi jesteśćie. Bo ponieważ miedzy wá- mi b *jest* zazdrość / y swary / y ro- sterki / ázaśćie nie ćielesni / y 4 według człowieká nie chodźićie? ♣ Abowiem gdy kto mowi: Jam jest Páwłow; á drugi / jam Apollosow; ázaż ćielesnymi nie jesteśćie?

5 B O ktoż jest Páweł? Kto A- pollos? Jedno słudzy przez ktoreśćie uwierzyli; á to jáko káż- 6 demu PAN dał. ♣ Jam szczepił / A- 7 pollos c polewał; ále Bog wzrost dał. ♣ A ták áni ten co szczepi jest czym / áni ten co polewa; ále Bog 8 ktory wzrost dawa. ♣ Lecz ten ktory szczepi / y ten ktory polewa / jedno są: á káżdy swoję zapłátę d weźmie 9 według prace swojey. ♣ Abowiem jesteśmy pomocnikámi e Bożymi: *Wy* Bożą rolą / Bożym budyn- 10 kiem f jesteśćie. ♣ Według łáski Bo- żey / ktora mi jest dána jáko mądry budowniczy záłożyłem grunt / á drugi ná nim buduje: wszákże káż- dy niechaj baczy jáko ná nim budu- 11 je. ♣ Abowiem gruntu innego g nikt nie może záłożyć / oprocz tego ktory jest záłożony / ktory jest JEzus 12 Chrystus. ♣ A jeśli kto ná tym grunćie buduje / złoto / śrebro / ká- mienie drogie / drwá / śiáno / słomę; 13 ♣ Káżdego robotá jáwna będźie: bo to dźień pokaże. Gdyż przez ogień objáwiona będźie; á káżdego ro- botę jáka jest / ogień dośwjadczy. ♣ 14 Jeśli czyjá robotá zostánie ktorą ná nim budował / zapłátę weźmie. ♣ 15 Jeśli czyjá robotá zgore / *ten* szkodę podejmie: lecz on sam będźie zácho- wány; wszákże ták jáko przez ogień.

16 A Zaż q nie wiećie / iż kośćiołem Bożym jesteśćie / á Duch Boży mieszka w was? ♣ *A* jeśli kto gwałći 17

ko-

b Dźiej. 2. 2. Kor. 17. 19. Kor. 1. 6. Tess. 5. Piotr 16. Ják. 17. Kor 5. 14. Rzym 6. 25. Mát. 1. 25. Łuká. 0. 21. Łuká. 48. Dźie. 17. Tym. 13. i Ezái. 4. 4. k Mátt. 3. 11. Kor. 18. Łand. 27. l Mądr. 21. m Kor. 17. Piotr 16. n Rzym 5. o Ezái. 40. 13. Mądr. 9. 13. Rzym 12. 34.

a Ezái. 28. 9. Zyd. 5. 12. 13. 1 Piotr 2. 2. b 1 Kor 1. 11. Gálát 5. 20. Jákub 3. 14. c Dźiej. 18. 24. y 19. 1. d Psalm 62. 13. Mátt. 16. 27. Rzym 2. 6. y 14. 10. Gálát. 6. 5. e 2 Kor 6. 1. f Efez 2. 20. g Psalm 118. 22. Ezái. 28. 16. Márk. 16. 18. h 1 Kor. 6. 19. 2 Kor. 6. 16. Zyd. 3. 6. 1 Piotr 2. 5.

kościoł Boży/tego Bog skáży: ábowiem kościoł Boży świety jest/ ktorym wy jesteście. 18 ♣ Niechajże nikt sámego śiebie nie zwodźi. Jesli się kto *sobie* zda być mądrym miedzy wámi ná tym świećie/ niech się stánie głupim áby się stał mądrym. 19 ♣ Abowiem mądrość tego świátá/ głupstwem jest u Bogá. Bo nápisáno; Ktory chwyta i mądre w chytrości ich. 20 ♣ Y záśię: PAN zna myśli k mądrych/ iż są márnośćią. 21 ♣ A ták niech się nikt nie chlubi ludźmi: ábowiem wszystkie rzeczy są wásze. 22 ♣ Bądź Páwel/ bądź Apollos/ bądź Cefás/ bądź świát/ bądź żywot/ bądź śmierć/ bądź przytomne/ bądź przyszłe *rzeczy*; wszystkie *są* wásze. 23 ♣ Ależeście wy Chrystusowi/ á Chrystus Boży.

i Job. 5. 13. k Psalm 94. 11.

Rozdział IV.

Prawdźiwego Apostołá opisawszy. 7. zá cześć sobie ráczey niż zá hánbe uniżenie poczyta. 9. Y znáki pewne Przywodźi, z ktorych się pokázuje. 10. Iż się áni o chwałe swoję. 11. áni o brzuch swoj stárał. 17. Tymoteuszá záleca. 18. Y sam przyść do nich obiecuje.

1 TAk niechaj o nas człowiek rozumie jáko o sługách Chrystusowych/ y o szafárzach tájemnic a Bożych. 2 ♣ A tegoć wiec szukája przy szafárzách/ áby káżdyználeźiony był wiernym. 3 ♣ Alec u mnie to jest namniejsza/ żebym był od was sądzony ábo od b sądu ludzkiego: lecz y sam śiebie nie sądzę. 4 ♣ Abowiem *choć* nic ná się nie wiem/ wszákże nie przeto jestem c uspráwiedliwiony; ále ten ktory mię sądźi/ PAn jest. 5 ♣ A ták nie sądźcie d przed czásem/ áżby PAN przyszedł; ktory też oświeci co skrytego jest w ciemnośći/ y objáwi rády serc: á tedy káżdy będźie miał chwałę od Bogá.* 6 A Te rzeczy/ bráćia/ w podobieństwie obroćiłem ná się y ná Apollosá dla was; ábyśćie się náuczyli z nas e nád to co nápisano nie rozumieć/ Iżbyśćie się jeden dla drugiego nie nádymáli/ przećiwko drugiemu. 7 ♣ Abowiem ktoż ćię rozznym czyni? Y coż f masz czegobyś nie wźiął? A jesliżeś wźiął/ przecz się chlubisz/ jákobyś nie wźiął? 8 ♣ Jużeśćie násyceni/ jużeśćie ubogáceni/ bez nas krolujećie: á bodajeśćie krolowáli/ ábyśmy y my z wámi pospołu krolowáli. 9 BO mam zá to/ iż Bog nas ostátnie Apostoły wystáwił/ jákoby ná śmierć g skazáne. Abowiem stáliśmy się dźiwowiskiem świátu/ 10 y Anjołom/ y ludźiom. ♣ Myśmy głupi dla Chrystusá/ áleśćie wy rostropni w Chrystuśie: myśmy słábi/ áleśćie wy mocni: wyśćie zacni/ áleśmy my bezecni. 11 ♣ Jeszcze áż do tey godźiny y łákniemy y prágniemy/ y nádzy jesteśmy/ y bywamy policzkowáni/ y tułamy się: 12 ♣ Y prácujemy/ robiąc h włásnymi rekámi. Gdy nas i hánbią/ dobrorzeczemy: gdy nás prześládują/ 13 znośimy: ♣ Gdy nam złorzeczą/ modlimy się *zá nie*. Stáliśmy się jáko śmieći tego świátá/ *y jáko* omiećiny u wszystkich/ áż do tad. 14 ♣ To piszę/ nie przeto/ ábym was záwstydźił; ále jáko dźiatki moje miłe 15 nápominam. ♣ Bo choćbyśćie mieli dźieśięć tyśięcy k Pedágogow w Chrystuśie/ wszákże nie wiele Ojcow *macie*: bom ja was w JEzuśie l Chrystuśie przez Ewángelią 16 zpłodźił. ♣ Proszę was m tedy bądźćie 17 náśládowcámi mojimi. ♣ Dla tegom posłał do was Tymoteuszá/ ktory jest syn moj miły y wierny w PAnu: ten wam przypomni drogi moje w Chrystuśie/ jáko wszedy w káżdym Zborze náuczam. 18 A Że ták się niektorzy nádeli/ jákobym nie miał przyść do was. 19 ♣ Lecz przyde rychło do was/ jesli PAn n będźie chćiał/ y poznam nie 20 mowę tych náderych/ ále moc. ♣ Abowiem nie w mowie o *záleży* krolestwo Boże/ ále w mocy. 21 ♣ Coż chcećie? z rozgáli mam przyść do was/ czyli z miłośćią y z Duchem ćichośći?

LE. ná N. III. Ad- went. a Mátt 24. 45. b G. Dniá. c Job. 9. 2. y 25. 4. d Mátt 7. 1. Rzym 2. 1. e Przyp 3. 7. f Janá. 3. 27.

g Psal. 44. ... Rz 8. ... h 1 K 4. ... D... 18. ... 1 T... 2. 9. i Mat 5. 4. Luk. 23. ... k 1 T. ... l 1 Kor ... m Fil 3. 17. 1 T... n 1 K... ... o 1 K... 2. 4.

Rozdział V.

Gromi Korynczyki, iż sprosnego wszetecznika miedzy sobą ćierpieli. 3. Ktorego Szátánowi oddawa. 6. A ich hárdość zgániwszy. 9. uczy, ktore

wylaczáć áby jako śię przećiwko wyłączonym záchowáć máją.

1 Zapewne słycháć / że jest miedzy wámi wszeteczeństwo ; á tákie wszeteczeństwo / jákie y miedzy Pogány nie bywa miánowáne / áby kto miał mieć a żonę ojcá *swego.*

2 ✠ A wyśćie śię nádęli / á nie raczey byśćie śię smęćili / áby był wyrzucony z pośrzodku wás ten / ktory ten uczynek popełnił.

3 ✠ Przetoż ja / ácżem odległy b ćiáłem / lecż przytomny duchem / jużem jákobym był przytomny osądźił / ábyśćie tego ktory to ták popełnił;

4 ✠ Gdy śię w Imieniu PAná nászego JEzusá Chrystusá zgromádźićie / y z duchem mojim y z mocą PAná nászego JEzusá

5 Chrystusá. ✠ Abyśćie *mowię*, oddáli tákiego szátánowi ná zátrácenie ćiáłá ; żeby duch był záchowány w

6 on dźień PAná JEzusá. ✠ Nie dobra *to* chlubá wászá. Azaż nie wiećie / iż trochá c kwásu wszystko záczynienie zákwasza ?

7 Wyczyśććież tedy stáry kwás / ábyśćie byli nowym záczynieniem jáko przásnymi jesteśćie. Abowiem Báránek nász Wielkonocny zá nás ofiárowány jest / *to jest* Chrystus.

8 ✠ A ták obchodźmy Swięto nie w stárym d kwáśie / áni w kwáśie złośći y rozpusty ; ále w przásnikách szczerośći y prawdy. *

9 Pisałem wam w liśćie / ábyśćie śię nie mieszáli z wszetecznikámi.

10 ✠ Ale nie zgołá z wszetecznikámi tego świátá / ábo z łákomcámi / ábo z drapieżcámi / ábo z bałwochwálcámi : *bo* ináczey / muśielibyśćie z tego świátá wynijść.

11 ✠ Lecż teraz pisałem wam / abyśćie śię nie mieszáli : jesliby kto mieniąc śię być brátem / był wszetecznikiem / ábo łákomcą / ábo bałwochwálcą / ábo obmowcą / ábo pijánicą / ábo zdźiercą / *żebyśćie* z tákowym e y nie jadáli.

12 ✠ Abowiem / coż ja mam sądźić y obce? Azaż wy tych co są domowi nie sądźićie?

13 ✠ Ale te ktorzy są obcymi / Bog sądźi. Przetoż wyrzućićie tego złośniká z pośrzodku sámych śiebie.

Rozdział VI.

Wierny Chrześćiánin nie ma śię z Chrześćiáninem do sądu ludźi niewiernych wytaczáć. 7. Ale raczey krzywdę ćierpieć. 9. Nieczystośći y wszelákich grzechow ma śię pilnie wystrzegáć. 19. Bo jest kośćiołem Duchá S. 20. y drogo kupiony.

1 Smie ż kto z was májąc sprawę z drugim / sądźić śię przed niesprawiedliwymi / á nie przed

2 świętymi? ✠ Azaż nie wiećie / iż świeći będą sądźili świát ? A jesli świát od was będźie sądzony ; czyliśćie niegodni / ábyśćie sądy mnieysze odpráwowáli ?

3 ✠ Azaż nie wiećie / iż Anioły sądźić będźiemy? A coż *tych*

4 doczesnych rzeczy? ✠ Przeto jesli byśćie mieli sądy o rzeczy doczesne / tych ktorzy są napodleyszy we Zborze / ná sąd wysadzajćie.

5 ✠ Ku zawstydzeniu wászemu to mowię. Niemász że miedzy wámi mądrego y jednego / ktoryby mogł rozsądźić miedzy brácią swoją?

6 ✠ Ale śię brát z brátem práwuje ; y to przed niewiernymi.

7 ✠ Już tedy zápewne jest miedzy wámi niedostátek / że śię z sobą práwujećie. Czemuż raczey krzywdy a nie ćierpićie? Czemuż

8 raczey szkody nie podejmujećie? ✠ Owszem b wy krzywdźićie / y do szkody

9 przywodźićie ; á to brácią. ✠ Azaż nie wiećie / iż niesprawiedliwi krolestwá Bożego nie odźiedźiczą ? Nie mylćie śię ; áni c wszetecznicy / áni báłwochwálcy / áni cudzołożnicy / áni pieszczotliwi / áni sámcołożnicy /

10 ✠ Ani złodźieje / áni łákomcy / áni pijánicy / áni złorzeczący / áni zdźiercy krolestwá Bożego nie odźiedźiczą.

11 ✠ A tákimiśćie niektorzy d byli : Aleśćie omyći / áleśćie e poświęceni / áleśćie usprawiedliwieni w Imieniu PAná JEzusá / y przez Duchá Bogá nászego.

12 Wszystko mi wolno ; ále nie wszystko f pożyteczno. Wszystko mi wolno ; ále ja śię nie dam

13 zniewolić żadney rzeczy. ✠ Pokármy brzuchowi *należą*, á brzuch pokármom : ále Bog y brzuch y pokármy skáźi. ✠ Lecż ćiáło nie *należy* wszeteczeństwu / ále PAnu ; á PAn ćiáłu. ✠

14 Bo Bog y PAná g wzbudźił / y nas

Marginalia: a 3 Moj. 18. 8. y 20. 11. 5 Moj. 22. 30. y 27. 20. b Kolos. 2. 5. c Gálát. 5. 9. I. E. ná Niedź. Wielkonocną. d 2 Moj. 13. 7. 5 Moj. 16. 3. e Mátt. 18. 17. 2 Tess. 3. 14. — a Przyp. 20. 22. y 24. 29. Mátt. 5. 40. Luka. 6. 29. Rzym. 12. 19. 1 Tess. 5. 15. 1 Piotr 3. 9. b 1 Tess. 4. 6. c Gálát. 5. 19. Efez. 5. 5. d Efez. 2. 2. Kolos. 3. 7. Tytus. 3. 3. e 1 Kor. 1. 2. f 1 Kor. 10. 23. g Dźiej. 2. 32. Rzym. 6. 4.

15 wzbudzi mocą swoją. ♣ Azaż nie wiecie iż ciała h wasze są członkámi Chrystusowymi? Wziąwszy tedy członki Chrystusowe, czyli je uczynię członkámi wszetecznice? ♣ 16 Nie daj tego Boże! Aza nie wiecie, iż ten co się złącza z wszetecznicą, jednym ciałem *z nią* jest? Abowiem mowi; Będą dwoje jednymi i ciałem. ♣ 17 A kto się złącza z PAnem, 18 jednym duchem jest *z nim*. ♣ Uciekajcie przed wszeteczeństwem. Wszelki grzech, ktoryby człowiek popełnił, oprocz ciała jest; lecz kto wszeteczeństwo płodzi, przeciwko swemu własnemu ciału grzeszy. ♣ 19 Azaż nie wiecie, iż ciało wasze jest k kościołem Duchá Swietego *ktory* w was jest, ktorego macie od Bogá, 20 á nie jesteście sámi swoji; ♣ Abowiemeście l drogo kupieni. Wysławiajcież tedy Bogá w ciele wászym y w duchu wászym, ktore są Boże.

ROZDZIAL VII.

Tym ktorzy dáru wstrzemięźliwośći od Bogá nie máją, w małżeński stan wstąpić rádzi. 10. Rozwodu małżonkom broni. 18. 20. Aby kaźdy w wezwániu swojim trwał upomina. 25. Jákim względem pánieński stan, małżeństwo przechodźi.

1 Lecz o tym coście mi pisáli: Dobrzeć by człowiekowi niedotykáć się 2 niewiásty. ♣ Ale dla *uwárowánia się* wszeteczeństwá, niech káżdy ma swoję własną żonę, á káżda niech 3 ma swego własnego męża. ♣ Mąż niech a żenie powinną chęć oddáje; 4 tákże też y żoná mężowi. ♣ Żoná własnego ciáłá swego w mocy nie ma, ále mąż: tákże też y mąż własnego ciáłá swego w mocy nie ma, 5 ále żoná. ♣ Nie oszukawajcie jeden drugiego; chybáby z spolnego zezwolenia do czásu, ábyście się uwolnili b do postu y do modlitwy: á záśię wespoł się zchodźćie, áby was szátan nie kuśił dla wászey niepo- 6 wśćiągliwośći. ♣ Ale to mowię jáko pozwaláiąc, á nie jáko rozkázu- 7 jąc. ♣ Abowiem chćiałbym, áby wszyscy ludźie ták byli, jáko y ja; áleć káżdy ma swoy własny dar od 8 Bogá; jeden ták, á drugi owák. ♣ A mowię nieżonátym y wdowam: dobrze im jest, jesliby ták zostáli, jáko y 9 ja. ♣ Ale jesli się c wstrzymáć nie mogą, niechże w stan małżeński wstąpią. Boć lepiey w stan małżeński wstąpić, niż upalenie ćierpieć.

10 Tym záśię ktorzy są w stanie małżeńskim rozkázuję nie ja, ále PAn, *mowiąc*; Zeby się żoná d od 11 męża nie odłączáłá. ♣ Ale jesliby się też odłączyłá, niechajże zostawa bez męża, ábo się niech z mężem pojedna. A mąż żony niechaj nie o- 12 puszcza. ♣ A inszym záśię ja mowię, á nie PAn: Jesli ktory brát ma żonę niewierną, á tá z nim przyzwala mieszkáć, niechże jey nie opu- 13 szcza. ♣ A *jesli* ktora żoná męża niewiernego ma, á on przyzwala z nią 14 mieszkáć, niechże go nie opuszcza. ♣ Abowiem poświęcony jest mąż niewierny przez żonę; y żoná niewierna poświęcona jest przez męża: bo ináczey dźiatki wásze byłyby nieczystymi; lecz teraz świętymi są. 15 ♣ A jesli ten co jest niewierny chce się odłączyć, niechże się odłączy. Abowiem nie jest niewolnikiem brát ábo śiostrá w tákowych *rzeczách*: áleć ku pokojowi nas Bog powo- 16 łał. ♣ Abowiem co *ty* wiesz żono, jesli pozyskasz męża? Abo co *ty* wiesz mężu, pozyskaszli żonę?

17 Jednák jáko káżdemu udźielił Bog, jáko káżdego powołał PAn, ták niech postępuje. A tákci we wszystkich Zborách stánowię. ♣ 18 Obrzezánym kto powołány jest? niechaj nie wprowadza *ná się nieobrzezki*. A w nieobrzezce jest kto powołány? Niech się nie obrzezuje. 19 ♣ Obrzezká nic e nie jest, tákże nieobrzezká nic nie jest: ále záchowywánie przykazań Bożych. ♣ 20 Káżdy w tym powołániu, w ktorym f 21 powołány jest, niech zostawa. ♣ Jesteś powołány niewolnikiem, niedbayże *ná to*: ále jesli też możesz być wolnym, ráczey *wolnośći* używay. ♣ 22 Abowiem kto w PAnu powołány jest niewolnikiem, wolny jest w PAnu: tákże też kto jest powołány wolnym, niewolnikiem jest Chrystusowym. ♣ 23 Drogośćie g kupieni; nie bądźćie niewolnikámi ludzkimi.

h Efez. 5. 30. i 1 Moj. 2. 24. Mátt. 19. 5. Márk. 10. 8. Efez. 5. 31. k 1 Kor. 3. 16. 2 Kor. 6. 16. Zyd. 3. 6. 1 Piotr 1. 9. 11 l Dźiej. 20. 18. 1 Kor. 7. 23. 1 Piotr 1. 19. a 1 Piotr 3. 7. b Joel. 2. 16.

c 1 Tym. 5. 14. d Mát. 5. 32. Mát. 19. 9. Márk. 10. 11. Luk. 16. 18. Efez. 5. 31. e Gál. 5. 6. f Efez. 4. 1. Filip. 1. 27. Kol. 1. 10. 1 Tes. 2. 12. g 1 Kor. 6. 20. 1 Piotr 1. 19.

24 Káżdy tedy jákim jest powołány/ brácia/ tákim niechaj zostawa przed Bogiem.

25 A O Pánnách rozkazánia PAńskiego nie mam : wszákże rádę dawam jáko ten, ktoremu PAN z miłośierdźia swego dał/ áby był wiernym. 26 Mniemam tedy/ że to jest rzecz dobra dla nástępujácey potrzeby : że jest rzecz dobra/ człowiekowi ták być. 27 Przywiązałeś śię do żony : nie szukájże rozwiązánia : rozwiązányś od żony ? nie szukájże żony. 28 A jeslibyś śię ożenił/ nie zgrzeszyłeś : jeslibyteż Pánná szłá zá mąż/ nie zgrzeszyłá. Wszákże utrapienie h w ćiele tákowi mieć będą : lecz ja was szánuję. 29 A teć mowię brácia/ poniewasz czás potomny ukrocony i jest : áby y ći ktorzy żony máją/ byli/ jákoby ich nie mieli. 30 A ktorzy płáczą/ jákoby nie płákáli : á ktorzy śię rádują/ jákoby śię nie rádowáli : á ktorzy 31 kupują/ jákoby nie trzymáli. A ktorzy używáją tego świátá/ jákoby źle nie używáli : bo przemija k kształt tego świátá. 32 A chcę ábyśćie wy byli bez l kłopotu. Bo kto nie ma m żony/ stára śię o rzeczy PAńskie/ jákoby śię podobał PAnu. 33 Ale kto śię ożenił/ stára śię o *rzeczy* tego świátá/ jákoby śię podobał żenie. 34 Jest rożność miedzy mężátką y pánną: Ktora nie szłá zá mąż/ stára śię o *rzeczy* PAńskie/ áby byłá świętá y ćiáłem y duchem : ále ktora szłá zá mąż/ stára śię o rzeczy tego świátá/ jákoby śię podobáłá mężowi.

35 A Toć mowię ku dobremu wászemu : nie ábym śidło ná was wrzućił ; ále ábyśćie słusznie y przystojnie *służyli przy* PAnu bez rozerwánia. 36 A jesli kto mniema/ że nie przystojnie sobie poczyna z pánną swoją/ gdyby z lat swojich wyszłá/ y do tegoby *jey* przyszło : co chce niechaj czyni/ nie grzeszy ; niechże idźie zá mąż. 37 Ale kto státecznie postánowił w sercu *swym* potrzeby tego nie májąc/ lecz ma w mocy własną *swoję* wolą/ y to usadźił w sercu swym/ áby záchował pánnę 38 swoję/ dobrze czyni. A ták ten kto dawa zá mąż ; dobrze czyni : ále ktory nie dawa zá mąż/ lepiey czyni. 39 Żoná związána n jest Zákonem/ póki żywie mąż jey: á jesliby umárł mąż jey/ wolna jest/ áby szłá zá kogo chce ; tylko w PAnu. 40 Ale szczęśliwsza jest/ jesliby ták zostáłá według rády mojey. A mniemam że y ja mam Duchá o Bożego.

h 1 Mojż. 3. 16. 17.
i Job. 7. 1. y 9.25. y 14.1. Psalm 103. 15.
k Ezái. 40. 6. 1 Piotr 1. 24. 1 Janá 2. 17. Jákub 1. 10. y 4.14.
l Luka. 12.15.
m 1 Tym. 5. 5.
n Rzym. 7. 2.
o 1 Tess. 4. 8.

ROZDZIAŁ VIII.

Od tąd áż do końcá dźiesiątego rozdźiału upomina, áby śię od nieczystych bálwáńskich pokármow Koryntczykowie wstrzymawáli. 8. Złe używánie wolnośći Chrześćiáńskiey náprawuje. 9. I áby wiádomość y wolność nászá miłośćią miárkowána byłá, uczy.

1 A O *rzeczách* ktore báłwánom ofiárowáne bywáją wiemy/ iż wszyscy umiejętność mamy. Umiejętność nádyma/ ále miłość buduje. 2 A jesli kto mniema żeby co umiał/ jeszcze nic nie umie/ ták jákoby miał umieć. 3 Lecz jesli kto miłuje Bogá/ ten jest wyuczony od niego. 4 A przetoż o pokármiech ktore bywáją bałwánom ofiárowáne/ wiemy iż a bałwan ná świećie nic nie jest ; á iż niemász żadnego inszego b Bogá/ tylko jeden : 5 Bo choć są/ ktorzy bogámi náżywáni bywáją y ná niebie y ná źiemi:(jáko jest wiele bogow y wiele pánow.) 6 Ale my mamy c jednego Bogá Ojcá/ z ktorego wszystko/ á my w nim ; y jednego d PAná JEzusá CHrystusá/ przez ktorego wszystko/ á my przezeń. 7 Ale nie we wszystkich *jest* tá umiejętność. Abowiem niektorzy e sumnienie májąc dla bałwáná áż do tąd/ jedzą jáko *rzecz* bałwánom ofiárowáną ; á sumnienie ich będąc mdłe/ pokaláne bywa. 8 Ależ nas pokarm nie zálecá Bogu : Bo choćbyśmy jedli/ nic nam nie przybywa ; a choćbyśmy y nie jedli/ nic nam nie ubywa. 9 Jednák f bacżćie/ áby snadź tá wolność wászá nie byłá mdłym ku zgorszeniu. 10 Abowiem jesliby kto ujrzał ćiebie ktory masz umiejętność/ w báłwochwálni śiedzącego ; ázaż sumnienie onego ktory jest mdły/ nie będźie pobudzone ku jedzeniu *rzeczy* bałwánom ofiáro-

a 1 Kor. 10.19.
b 5 Mojż. 4. 35. y 32.39. Márk. 12.31.
c 5 Mojż. 6. 4. Efez. 4. 6.
d Janá. 13.34. 1 Kor. 12. 3.
e 1 Kor. 10.28.
f Gálát. 5. 13.

11 wánych? ✠ Y zginie dla oney twojey z umiejętności brát mdły/ zá którego Chrystus umárł. 12 ✠ A grzesząc ták przeciwko bráci y mdłe ich sumnienie obrażájąc / grzeszycie przeciwko Chrystusowi. 13 ✠ Przeto/ jesli pokarm gorszy brátá h mego/ nie będę jadł mięsá ná wieki/ ábym brátá mego nie zgorszył.

Rozdział IX.

Pokázuje jáko wolności Chrześciáńskiey záżywájąc. 15. dobrowolnie się wstrzymawał. 18. 22. żeby kogo w rzeczach śrzednich nie zgorszył. 24. A nász żywot do zawodu przyrownywa.

1 Izalim nie jest Apostołem? Izalim nie jest wolnym? Izalim Jezusá Chrystusá Páná a nászego nie widział? Izali wy nie jesteście praca b moja w Pánu? ✠ 2 Choćbym innym nie był Apostołem/ álem wam jest: ábowiem pieczęcią Apostolstwá mego wy jesteście w Pánu. 3 ✠ Tać jest obroná mojá przeciwko tym ktorzy mię sądzą. ✠ 4 Izali nie mamy wolności jeść y pić? 5 ✠ Izali nie mamy wolności wodzić z sobą siostry żony/ jáko y drudzy Apostołowie y bráciá Páńscy/ y Cefás? 6 ✠ Izali ja tylko y Bárnábasz nie mamy wolności/ ábyśmy nie prácowáli? 7 Ktoż kiedy służy żołnierską swojim kosztem? ✠ Ktoż sádźi winnicę/ á owocu jey nie pożywa? 8 ✠ Abo ktoż trzodę pásie/ á mleká trzody nie pożywa? Izali to obyczájem ludzkim mowię? Izali y zakon tegoż nie mowi? 9 ✠ Abowiem w Zakonie Mojżeszowym nápisano; Nie záwiążesz c gęby wołowi młocącemu: Izali się Bog o woły stára? 10 ✠ Czyli zgołá dla nas *to* mowi? ✠ Abowiem dla nas *to* nápisano; Gdyż w nádźiejey ma oráć ten co orze: á kto młoci w nádźiejey / nádźieje swojey má być uczesnikiem. 11 ✠ Ponieważeśmy my wam duchowne *dobrá* d śiali/ wielkaż *to* gdybyśmy wásze cielesne żęli? 12 ✠ Jesliż inszy tey wolności nád wámi używáją/ czemu nie ráczey my? A wszákżeśmy tey wolności e nie używáli/ ále wszystko znaszamy/ ábyśmy jákiego szkretu Ewángeliey Chrystusowey nie uczynili. 13 ✠ Azaż nie wiecie/ iż ći ktorzy około *rzeczy* świętych prácują/ z świętych rzeczy ʃjadáją/ á ktorzy ołtarzá pilnują / spolną cząstkę z ołtarzem máją. 14 ✠ Ták też PAn postánowił tym g ktorzy Ewángelią opowiádáją/ áby z Ewángeliey żyli. 15 ✠ Alem ja nic z tych *rzeczy* nie używał.

Y Niepisałem tego/ áby się ták przy mnie działo: bo mnie dáleko lepiey umrzeć/ niżby kto przechwalánie moje miał prożnym uczynić. 16 ✠ Bo jesli Ewángelią opowiádam/ nie mam się *czym* chlubić; gdyż tá powinność ná mnie leży? A biádá mnie jeslibym Ewángeliey nie opowiádał. 17 ✠ Abowiem jesli to dobrowolnie czynię/ mam zapłátę: jesli poniewolnie/ száfárstwá mi powierzono. 18 ✠ Jákaż tedy mam zapłátę? Abym Ewángelią opowiádájąc/ bez nákładu wystáwił Ewángelią Chrystusowę/ ná to żebym źle nie używał wolności mojey przy Ewángeliey. 19 ✠ Abowiem będąc wolnym od wszystkich/ sámegom się sobie uczynił niewolnikiem wszystkim/ ábym *ich* więcey pozyskał. 20 ✠ Y stałem się Żydom jáko Żyd/ ábym Żydy pozyskał: á tym ktorzy są pod zakonem/ jákobym *był* pod zakonem / ábym te ktorzy są pod zakonem pozyskał: 21 ✠ Tym ktorzy są bez zakonu/ jákobym był bez zákonu/ (nie będąc bez zakonu Bogu/ ále będąc pod zakonem Chrystusowi) ábym pozyskał te ktorzy są bez zakonu: 22 ✠ Stałem h się mdłym jáko mdły/ ábym mdłe pozyskał. Wszystkim stałem się wszystko / ábym przecie niektore zbáwił. 23 ✠ A to czynię dla Ewángeliey/ ábym się jey stał uczesnikiem.

24 A Zaż nie wiecie/ iż ći ktorzy w zawod bieżą wszyscy wiec bieżą/ lecz jeden zákład bierze? Ták bieżcie/ ábyście otrzymáli. 25 ✠ A káżdy ktory i się potyka/ we wszystkim się powściąga: oni wprawdźie áby wźięli koronę skáźitelną/ ále my k nieskáźitelną. 26 ✠ Ja tedy ták bieżę/ nie jáko ná niepewno; ták szermuję/ nie jáko wiátr bijąc. 27 ✠ Ale karzę ćiáło moie / y w niewolą

Dod=

(Margin: … Rzym. 15. — h … Rzym 14. 21. — a Dźiej. …17. … Kor. 5. 8. — b … Kor. … 15. — c 5 Moj 25. 4. 1 Tym. 5. 18. — d Rzym 15. 23. — e Dźiej. 20. 33. 2 Kor. 11. 7. 8 y 12. 13 … Tess. 2. 9. — f 5 Moj 18. 1. — g Mátt 10. 10. — h Rzym 15. 1. Gálat 6. 1. — LEná N. Stáregoza puszcz. — i 2 Tym. 2. 4 — k 2 Tym. 4. 8. Jákub 1. 12.)

podbijam; Abym snadź inszym każąc/ sam nie był odrzucony.

ROZDZIAŁ X.

Przykładem Zydow, ktorzy świątości y zaddatki łáski Bożey jáko y my mieli. 6. upomina ábyśmy śię złych pożądliwośći strzegli. 9. CHrystusá nie kuśili, chcemyli ujść karánia ktore one potkáło. 14. A iżby stołu Chrystusowego uczestnicy, z Szátánem śię nie kumáli. 24. Y w rzeczách wolnych nikomu zgorszenia nie dawáli.

1 A Nie chcę ábyśćie nie wiedzieć bráćia/ iż a Oycowie nászy wszyscy pod obłokiem byli/ y 2 wszyscy przez b morze przeszli: ✠ Y wszyscy w Moyzeszá ochrzczeni są w 3 obłoku y w morzu. ✠ Y wszyscy tenże pokarm c duchowny jedli: ✠ 4 Y wszyscy tenże napoy d duchowny pili. Abowiem e pili z opoki duchowney ktora zá nimi szłá: á tá opoká byłá CHrystus. *

5 Lecz większey część z nich nie upodobał sobie Bog. Abowiem polegli f ná puszczy.

6 A Te rzeczy stáły śię nam zá wzor ná to/ ábyśmy złych rzeczy nie pożądáli/ jáko y oni g pożądáli. 7 ✠ Nie bądźćież tedy báłwochwálcámi/ jáko niektorzy z nich/ ták jáko nápisano; Siadł h lud áby jadł y pił/ y wstáli grać. 8 ✠ Ani śię dopuszczaymy wszeteczeństwá/ jáko śię i niektorzy z nich wszeteczeństwá dopuszczáli: y pádło k ich jednego dniá dwádźieśćiá y trzy tyśiące. ✠ 9 Ani kuśmy CHrystusá/ jáko niektorzy l z nich kuśili/ y od węzow poginęli. 10 ✠ Ani szemrzyćie/ jáko m niektorzy z nich szemráli/ y poginęli 11 od tego ktory wytracá. ✠ A te wszystkie rzeczy przydáły śię im zá wzor/ á nápisáne są dla nápomnienia nászego/ ná ktore koniec świátá 12 przyszedł. ✠ A ták kto mniema że stoi/ niechże pátrzá/ áby nie upadł. 13 ✠ Pokuszenie śię was nie jęło/ tylko n ludzkie: ále wierny ćie jest o Bog/ ktory nie dopuśći/ ábyśćie byli kuszeni nád możność wászę, ále uczyni z pokuszeniem y wyśćie/ ábyśćie wy znośić mogli. *

14 P Rzetoż námilszy moji/ uciekayćie przed báłwochwálstwem. ✠ 15 Jáko mądrym mowię; rozsądźćież 16 wy co mowię. ✠ Kielich błogosłáwienia ktory błogosłáwiemy/ izáli nie jest społecznośćią krwie CHrystusowey? Chleb ktory łamiemy/ izali nie jest społecznośćią ćiáłá CHrystusowego? ✠ 17 Abowiem jednym chlebem/ jednym ćiáłem wiele nas jest; bo wszyscy chlebá jednego jesteśmy uczestnikámi. 18 ✠ Poyrzyćie ná Izráelá *ktory jest* według ćiáłá: Izaż ći ktorzy jedzą ofiáry/ nie są uczestnikámi Ołtárzá? 19 ✠ Coż tedy mowię? Zeby bałwan p miał być czym/ á iżby to co bywa báłwánom ofiárowano 20 miáło czym być? ✠ Owszem *powiádam*; Iż to co Pogánie ofiárują/ dyabłom q ofiáruja á nie Bogu: A nie chćiałbym/ ábyśćie byli uczestnikámi 21 dyabłow. ✠ Nie możećie pić kielichá PAńskiego/ y kielichá dyabelskiego: nie możećie być uczestnikámi stołu PAńskiego y stołu dyabelskiego. 22 ✠ Y mamyż draźnić PAná? Izáliśmy mocnieyszy niżeli on?

23 W Szystko r mi wolno/ ále nie wszystko pożyteczno. Wszystko mi wolno/ ále nie wszystko buduje. 24 ✠ Nikt niechay nie szuka *tego* co jest jego/ ále káżdy co jest bliźniego. ✠ 25 Cokolwiek w játkách przedáwáją/ jedzćie; nic nie pytájąc dla sumnienia. 26 ✠ Abowiem PAńska s jest ziemiá/ y nápełnienie jey. 27 ✠ A jesliby was kto záprośił z niewiernych/ á chcećie iść: wszystko co przed was położą/ jedzćie; nic nie pytájąc dla sumnienia. 28 ✠ Ale jesliby wam kto rzekł; To jest báłwánom ofiárowáne: Nie jedzćie dla onego ktory to oznáymił/ y dla sumnienia. Abowiem PAńska jest ziemiá/ y nápełnienie jey. 29 ✠ A powiádam *dla* t sumnienia/ nie twe°/ ále onego drugiego. Bo przeczże wolność moiá ma być osądzona od cudze° sumnienia? 30 ✠ A ponieważ u ja z dźiękowániem pożywam, czemuż o to mam być bluźniony/ zá co ja dźiękuję? 31 ✠ Przetoż x lub jećie/ lub pijećie/ lub cokolwiek czynićie/ wszystko ku chwale 32 Bożey czynćie. ✠ Nie bądźćie y obráżeniem/ y Zydom/ y Grekom/ y

a 2 Moj. 13.21. 4 Moj. 9.18. 5 Moj. 1.33. Psalm 78.14. y 105.39. b 2 Moj 14.22. c 2 Moj 16.14.15. d 4 Moj. 24.11. Psalm 78.15. e 2 Moj 17.6. f 4 Moj. 14.35. y 26.65. LE. ná N. IX. po S. Troycy. g 4 Moj. 11.14. Psalm 106.14. h 2 Moj 32.6. i 4 Moj 25.1.4.5.6.7. k 2 Moj 32.27. l 4 Moj 21.6. Mądr. 16.5. Psalm 106.14. m 4 Moj. 14.36. n Zyd. 11.4.

o 1 Kor. 2.9. 1 Tess. 5.24. p 1 Kor. 8.4. q 5 Moj. 32.17. Psalm 106.37. r 1 Kor 6.12. s 2 Moj. 19.5. 5 Moj. 10.14. Psalm 24.1. y 50.12. Jerem. 22.5. t 1 Kor. 8.7. u Dźiej. 27.35. Rzym 14.6. x Kolos. 3.17. y Rzym 14.13. 2 Kor. 6.4.

33 Zborowi Bożemu. ☘ Jáko y ja we wßyſtkim śię wßyſtkim podobam; nie ßukájąc w tym ſwego pożytku/ ále wielu ich/ áby byli zbáwieni.

ROZDZIAŁ XI.

Vczy áby śię we zborze mężczyzná y białe głowy przyſtoinie á vczćiwie záchowáli. 16. Zátym lekkomyślność przy używániu Wieczerzy P Áńſkiey. 21. y bieśiády przy niey gromi. 23. A one do vſtáwy Chryſtuſowey. 33. y do porządku dobrego prowádźi.

1 Bądźćie náśládowcámi á mojimi/ jákom y ja Chryſtuſow. 2 ☘ A chwalę was bráćia/ iż pámiętaćie wßyſtkie moje *náuki*, á jákom wam podał/ podánia trzymaćie. ☘ 3 A chcę ábyśćie wiedźieli/ iż káżdego mężá głową jeſt b Chryſtus/ á głową niewiáſty mąż/ á głową Chryſtuſową Bog. ☘ 4 Káżdy mąż gdyż śię modli ábo prorokuje z przykrytą głową/ ſpećći głowę ſwoję. ☘ 5 Y káżda niewiáſtá gdy śię modli ábo prorokuje nie nákrywßy głowy ſwojey/ ſpećći głowę ſwoję: boć to jedno/ á toż jeſt jákoby ogolona byłá. 6 ☘ Abowiem jeśli śię nie nákrywa niewiáſtá/ niechże śię też ſtrzyże. ☘ A jeśli ſpetna rzecz jeſt niewieśćie ſtrzydz śię ábo golić/ 7 niechże śię nákrywa. ☘ Abowiem mąż nie ma nákrywáć głowy; gdyż jeſt c wyobráżeniem y chwałą Bożą; ále niewiáſtá jeſt chwałą mężową. 8 ☘ Bo mąż nie jeſt z niewiáſty/ 9 ále niewiáſtá z mężá. ☘ Abowiem mąż nie jeſt ſtworzony d dla niewiáſty/ 10 ále niewiáſtá dla mężá. ☘ A przetoż niewiáſtá powinna mieć władzą e ná głowie/ dla Anjołow. ☘ 11 A wßákże mąż nie jeſt bez niewiáſty/ áni niewiáſtá nie *jeſt* bez mężá w 12 PAnu; ☘ Abowiem jáko niewiáſtá z mężá jeſt/ ták też mąż przez niewiáſtę; jednák wßyſtkie rzeczy ſą z 13 Bogá. ☘ Sámi u śiebie rozſądźćie/ przyſtojili niewieśćie bez nákryćia 14 modlić śię Bogu. ☘ Azaż was y ſámo przyrodzenie nie uczy/ iż mężowi/ gdyby włoſy zápußczał/ jeſt mu 15 ku zelżywośći. ☘ Ale niewiáſtá jeśli zápußcza włoſy/ jeſt jey ku poczćiwośći; przetoż iż jey włoſy dáne ſą zá

16 przykryćie. ☘ A jeśliby śię kto zdał być ſwarliwym; my tákiego obyczáju nie mamy/ áni Zbory Boże. 17 A To opowiádájąc/ nie chwalę/ że śię nie ku lepßemu ále ku 18 gorßemu zchodźićie. ☘ Abowiem naprzod gdy śię wy zchodźićie we Zborze/ ſłyßę iż rozerwánia bywája miedzy wámi; y poniekąd wierzę. ☘ 19 Boć muſzą być f kácerſtwá miedzy wámi/ áby ći ktorzy ſą doświadczeni/ byli jáwnymi miedzy 20 wámi. ☘ Gdy śię wy tedy weſpoł zchodźićie/ nie jeſt to używáć Wieczerzy PAńſkiey. 21 ☘ Abowiem káżdy wieczerzą ſwoję pierwey zjada/ y jeden łáknie/ á drugi jeſt pijány. ☘ 22 Azaż domow nie maćie do jedzenia y do picia? Abo Zborem Bożym gárdźićie/ y záwſtydzaćie te ktorzy nie mają? Coż wam rzekę? Pochwalęż was? W tym nie chwalę. 23 A Bowiem jam wźiął g od PAná com też wam podał: Iż PAN JEzus tey nocy ktorey był h wydan/ wźiął chleb: 24 ☘ A podźiękowawßy złamał/ y rzekł: Bierzćie/ jedźćie: To jeſt ćiáło moje ktore zá was bywa łamáne: to czyńćie ná 25 pámiątkę moję. ☘ Tákże y kielich gdy było po wieczerzy/ mowiąc: Ten kielich jeſt nowy Teſtáment we krwi mojey: to czyńćie/ ile kroć pić będźiećie ná pámiątkę moję. 26 ☘ Abowiem ile kroć byśćie jedli ten chleb/ y ten kielich byśćie pili/ śmierć PAńſką 27 opowiádajćie/ áżby przyßedł. ☘ A ták ktoby jadł ten chleb ábo pił ten kielich PAńſki niegodnie/ będźie winien ćiáłá y krwie PAńſkiey. ☘ 28 Niechże tedy człowiek sámego śiebie i doświadczy/ á ták niech je z chlebá *tego*, y z kielichá tego niechaj 29 pije. ☘ Abowiem kto je y pije niegodnie/ ſąd ſobie ſámemu je y pije/ nie rozſądzájąc ćiáłá PAńſkiego. ☘ 30 Dla tego miedzy wámi wiele jeſt ſłábych y chorych/ y nie máło ich 31 záſnęło. ☘ Bo gdybyśmy śię ſámi rozſądzáli/ nie bylibyśmy ſądzeni. ☘ 32 Lecz gdy ſądzeni bywamy/ od PAná bywamy ćwiczeni/ ábyśmy z świátem nie byli potępieni. *
33 A Ták bráćia moji/ gdy śię zchodźićie ku jedzeniu/ oczekawaj-

ćie

a 1 Kor. 4. 16. Filip. 3. 17. 1 Teſſ. 1. 6. 2 Teſſ. 3. 9.
b Efes. 5. 23.
c 1 Moj. 1. 26. y 5. 1. y 9. 6. Mądr. 2. 23. Efes. 2. 24. Kolos. 3. 10.
d 1 Moj. 2. 18.
e T. Nákryćia, znák władzey mężowey nád ſobą.
f 1 Jan. 2. 19.
LE. ná Wielki czwartek.
g Gálát. 1. 11.
h Mát. 16. 26. Márk. 14. 22. Luk. 22. 17.
i 2 Kor. 13. 5.

34 ćie jedni drugich. A jeśli kto łáknie niechże je domá; ábyśćie śię ná sąd nie schodźili. A inne *rzeczy* gdy przydę/ postánowię.

ROZDZIAŁ XII.

Jáko rowne dáry duchowne. 7. ku spolnemu budowániu. 12. y zgodźie w jednym ćiele Chrystusowym, śćiągáć śię máją. 14. W podobieństwie członkow ćiáłá człowieczego. 28. Zátym rozne urzędy ktore są w Kośćiele Bożym, wypisuje.

1 A Do duchownych *dárzech*, bráćia/ nie chcę ábyśćie wiedźieć nie mieli. 2 Wiećie iż gdyśćie Pogány byli/ do báłwánow niemych/ jáko was wodzono/ *dáliśćie śię* prowádźić. 3 Przetoż oznájmuję wam/ iż nikt przez Duchá Bożego mowiąc/ nie rzecze Jezusá być przeklęctwem: y nikt nie może názwáć Jezusá b Pánem/ tylko przez Duchá Swiętego. 4 A rożne są c dáry/ ále tenże Duch. 5 Y rożne są posługi/ ále tenże Pán. 6 Y rożne są spráwy/ ále tenże Bog ktory spráwuje wszystko we wszystkich. 7 A káżdemu bywa dáne objáwienie duchá ku pożytkowi. 8 Abowiem jednemu przez Duchá bywa dána mowá mądrośći; á drugiemu mowá umiejętnośći/ przez tegoż Duchá: 9 A drugiemu wiárá w tymże Duchu: á drugiemu dar uzdrawiania/ w tymże Duchu: á drugiemu czynienie cudow: á drugiemu proroctwo: á drugiemu ro- 10 zeznánie duchow: A drugiemu rozmáite języki: á drugiemu wykłá- 11 dánie językow. A to wszystko spráwuje d jeden á tenże Duch/ udźielájąc z osobná káżdemu jáko chce.

12 A Bowiem jáko ćiáło jedno jest/ á członkow e ma wiele; ále wszystkie członki ćiáłá jednego choć ich wiele jest są jednym ćiáłem: ták y Chrystus. 13 Abowiem przez jednego Duchá my wszyscy w jedno ćiáło jesteśmy ochrzczeni/ bądź Zydowie/ bądź Grekowie/ bądź niewolnicy/ bądź wolni: á wszyscy nápojeni jesteśmy jednym Duchem. 14 Abowiem ćiáło nie jest jednym członkiem/ ále wiela. 15 Jeśliby rzekłá nogá: Poniewáżem nie jest ręką/ nie jestem z ćiáłá: Izali dla tego nie jest z ćiáłá? 16 A jeśliby rzekło ucho; Poniewáżem nie jest okiem/ nie jestem z ćiáłá: Izali dla tego nie jest z ćiáłá? 17 Jeśliż wszystko ćiáło jest okiem/ gdźież słuch? A jeśliż wszystko 18 słuchem/ gdźież powonienie? Ale teraz Bog ułożył członki/ káżdy z nich z osobná w ćiele jáko chćiał. 19 A jeśliby wszystkie były jednym 20 członkiem/ gdźieżby było ćiáło. Ale teraz áć jest wiele członkow/ lecz 21 jedno jest ćiáło. Niemoże tedy rzec oko ręce; Nie potrzebuję ćię: Albo záś głowá nogam; Nie potrze- 22 buję was. Y owszem dáleko więcey członki/ ktore śię zdádzą być námdlejsze w ćiele/ potrzebni są. 23 A ktore mamy zá naniepoczćiwsze w ćiele/ tym więtszą poczćiwość wyrządzamy; á niepoczćiwe *członki* násze/ obfitszą poczćiwość máją. 24 Bo poczćiwe *członki* násze *tego* nie potrzebują: lecz Bog ták umiárkował ćiáło/ dawszy *członkowi*, ktoremu *czći* nie dostawa/ obfitszą poczćiwość: 25 Aby nie było rozerwánia w ćiele; ále/ iżby jedne członki o dru- 26 gich jednákież stáránie miáły. A przetoż jeśliże jeden członek ćierpi/ ćierpią z nim wszystkie członki: á jeśli bywa uczczony jeden członek/ rádują śię z nim wszystkie członki.

27 Lecz wy jesteśćie f ćiáłem Chrystusowym y członkámi káżdy z 28 osobná. A niektore Bog postánowił we Zborze: naprzod g Apostoły/ potym Proroki/ po trzećie h Náuczyćiele; potym i cudotworce/ potym dáry uzdrawiánia/ pomocniki/ rządce/ rozmáitość języ- 29 kow. Izali wszyscy *są* Apostołámi? Izali wszyscy Prorokámi? 30 Izali wszyscy Náuczyćielámi? Izali wszyscy cudotworcámi? Izali wszyscy máją dáry uzdrawiánia? Izali wszyscy językámi mowią? Izali 31 wszyscy tłumáczą? Stárajćie śię usilnie o lepsze dáry. A *ja* wam jeszcze zacnieyszą drogę ukażę.

ROZDZIAŁ XIII.

Záleca miłość, bez ktorey by nazacnieysze dáry Boże, nie są pożyteczne 4. Pokázuje własnośći, jey známie-

I.E. *ad* N. X. *po S. Trjcy*

a *Márk.* 9. 39. b *Jan.* 13. 13. 1 *Kor.* 8. 6. *Filip.* 2. 11. c *Rzym.* 12. 6. d *Rzym* 12. 3. 1 *Kor.* 7. 7. e *Rzym.* 12. 4. *Efez.* 4. 4.

f *Efez.* 1. 23. g *Efez.* 4. 11. h *Dźiej.* 5. 1. i *G. Mocy. T. Moc cudow czynienia.*

nite. 10. Dla trwáłośći nád wßy-ßkie inße cnoty jest zacnieyßa.

LE. *nád N. Zapußne*

1 Chocbym mowił językámi ludzkimi y Anjelskimi/ á miłośćibym nie miał/ stałem śię jáko miedź brząkájąca ábo cymbał brzmiący. 2 Y chocbym miał proroctwo/ y wiedźiałbym wßystkie tájemnice/ y wßelką umiejętność; y chocbym miał wßystkę a wiárę/ ták żebym gory przenośił/ á miłośćibym nie miał/ nicem nie jest. 3 Y chocbym wynałożył ná żywność *ubogich* wßystkę máiętność moję/ y chocbym wydał ćiáło moje ábym był spalony/ á miłośćibym nie miał; nic mu *to* nie pomoże. 4 Miłość jest długo b ćierpliwa/ dobrotliwa jest: miłość nie zajrzy/ miłość nie jest rospustna/ nie nádyma śię: 5 Nie czyni nic nieprzystojnego/ nie ßuka swojich c rzeczy/ nie jest porywcza *do gniewu*, nie myśli złego: 6 Nie ráduje śię z niespráwiedliwośći; 7 ále śię ráduje z prawdy: Wßystko okrywa/ wßystkiemu wierzy/ wßystkiego śię spodźiewa/ wßystko ćierpi. 8 Miłość nigdy nie ustawa: Bo choć *są* proroctwá/ te znißczeją? choć języki/ te ustáną: choć umiejętność/ wniwecz śię obroći. 9 Abowiem po częśći znamy/ y po częśći 10 prorokujemy. Ale gdy przydźie to co jest doskonáłego/ tedy to co jest 11 po częśći/ znißczeje. Pokim był dźiećięćiem/ mowiłem jáko dźiećię/ rozumiałem jáko dźiećię/ rozmyślałem jáko dźiećię: lecz gdym śię stał mężem/ zániechałem rzeczy dźiećińskich. 12 Abowiem teraz widziemy d przez zwierćiádło/ *y niby* w gadce: ále ná on czás twarzą w twarz. Teraz poznawam po częśći; ále ná on czás poznam/ jákom 13 y poznány jest. A teraz zostawa wiárá/ nádźieiá/ miłość/ te trzy rzeczy: lecz z nich nawiętßa jest miłość.*

a *Matt.* 17.20. y 21.21 *Márk.* 11.23.
b *Przyp.* 10.12. 1 *Piet.* 4. 8.
c *Filip.* 2.4.21
d 2 *Kor.* 3. 18. y 5.7.

ROZDZIAL XIV.

Dáry w kośćiele Bożym jedne nád drugie wyżße y zacnieyße. 12. ktorych y ku wykłádániu pism, y ku budowániu wßystkiego Kośćioła Bożego używáć potrzebá. 34. Niewiástom śię we Zborze Páńskim uczyć niegodźi.

1 Náśládujćie miłośći/ stárajćie śię usilnie o dáry duchowne: lecz nawięcey ábyśćie prorokowáli. 2 Abowiem kto mowi językiem *obcym*, nie ludźiom mowi/ ále Bogu: Bo żaden nie słucha/ lecz *on* duchem 3 mowi tájemnice. Ale kto prorokuje/ mowi ludźiom a zbudowánie/ y 4 nápominánie/ y pociechę. Kto językiem *obcym* mowi/ sámego śiebie buduje: ále kto prorokuje/ *ten* Zbor 5 buduje. A chćiałbym ábyśćie wy wßyscy językámi mowili/ ále ráczey ábyśćie prorokowáli. Abowiem większy *jest* ten co prorokuje/ niż ten co językámi *obcymi* mowi; chybá żeby tłumáczył/ áby Zbor brał zbudowánie.

a *Luk.* 24.32. 2 *Tym.* 3. 16.

6 Teraz tedy brácia/ gdybym przyßedł do was językámi *obcymi* mowiąc/ coż wam pomogę/ jeślibym wam nie mowił ábo przez objáwienie/ ábo przez umiejętność ábo przez proroctwo/ ábo przez 7 náukę. Wßák *y rzeczy* nie żywe/ ktore dźwięk wydawáją jáko pißczałká ábo Cytrá: jeśliby rożnego dźwięku nie wydawáły/ jákoż poznano będźie co ná pißczałce ábo 8 co ná cytrze gráją? Abowiem jeśliby trąbá niepewny głos dáłá/ ktoż śię do boju gotowáć będźie? 9 Tákże y wy/ jeślibyśćie językiem nie wydáli mowy dobrze zrozumiteleny/ jákoż będźie rozumiano co śię mowi? Abowiem będźiećie *tylko* 10 ná wiátr mowić. Ták wiele/ jáko słychawamy/ jest rożnych głosow ná świećie; ánie nie jest bez gło11 su. Jeślibym tedy nie znał mocy głosu/ będę temu ktory mowi/ cudzoźiemcem: á ten co mowi/ będźie mi *tákże* cudzoźiemcem.

12 Tákże y wy poniewaz śię usilnie stáraćie o dáry duchowne/ ßukájćie tego ábyśćie obfitowáli ku 13 zbudowániu Zboru. Dla tego kto mowi *obcym* językiem/ niech śię mo14 dli áby mogł tłumáczyć. Bo jeślibym śię modlił *obcym* językiem/ modlić śię moj duch; ále rozum moj 15 jest bez pożytku. Coż tedy jest? Będę śię modlił duchem/ będę śię też

modlit y wyrozumieniem. Bede śpiewał duchem/bede też śpiewał y

16 wyrozumieniem. ✣ Bo jeślibyś błogosławił duchem / jákoż ten ktory jest z počtu prostakow ná twoje dźiekowánie rzecze Amen ? ponieważ nie wie co mowiß.

17 ✣ Bo choć ty wyprawdźie dobrze dźiekujesz / ále śie drugi nie buduje.

18 Dźiekuje Bogu mojemu/iż wiecey niż wy wßyscy jezykámi

19 mowie. ✣ A wßákże we Zborze wolę pięć słow zrozumitelnie przemowić/ ábym y drugich náuczył/niżeli dźieśieć tyśiecy słow jezykiem *obcym*.

20 ✣ Bráćia / nie badźćie b dźiećmi wyrozumieniem ; ále badźćie dźiećmi c złośćia / á wyrozumieniem / doro-

21 słymi badźćie. ✣ W zakonie nápisano ; Iż obcymi d jezykámi / y obcymi wárgámi mowić bede ludowi temu ; á przećie mie y ták nie usłu-

22 cháją / mowi PAn. ✣ Przetoż jezyki są zá cud / nie tym ktorzy wierzą / ále niewiernym : á proroctwo nie

23 niewiernym/ ále wierzącym. ✣ Jeśliby śie tedy wßystek zbor ná jedno miejsce zßedł / á wßyscyby jezykámi obcymi mowili/ á weßliby *tám* prostacy / ábo niewierni / izali nie rze-

24 ką że ßálejećie? ✣ Ale jeśliby wßyscy prorokowáli / á wßedłby *ktory* niewierny ábo prosták / od wßystkich przekonány y od wßystkich sądzony

25 bywa ; ✣ A ták skrytośći sercá jego bywáją objáwione : á on upadßy ná oblicze/ pokłoni śie Bogu / wyznawájąc że Bog jest prawdźiwie miedzy wámi.

26 Cożtedy jest bráćia ? Gdy śie e schodźićie/ káżdy z was ma Psálm / ma náuke / ma jezyk / ma objáwienie / ma tłumáczenie ; wßystko *to* niech śie dźieje ku zbudowá-

27 niu. ✣ Jeśli kto jezykiem mowi / *niech to badźie* po dwu / ábo nawiecey po trzech ; y to ná przemiány : á jeden

28 niech tłumáczy. ✣ A jeśliby tłumácza nie było / niechże we Zborze milczy. *ten ktory obcym jezykiem mowi*, niech mowi sobie y Bogu.

29 ✣ Ale prorocy niech mowią dwá ábo trzej / á

30 drudzy niech rozsądzáją. ✣ Jeśliby też inßemu śiedzącemu *co* było objáwiono / on pierwßy niechaj milczy.

31 ✣ Bo možećie wßyscy jeden po drugim prorokowáć / áby śie wßyscy

32 uczyli/y wßyscy poćießeni byli. ✣ Y duchowie prorokow / są poddáni

33 Prorokom. ✣ Abowiem Bog nie jest *powodem* nierządu / ále pokoju ; jáko y we wßystkich Zborách świetych.

34 Niewiáśty wáße niech milczą we Zborach : ábowiem nie pozwolono im áby mowiły / ále áby f poddánymi były ; jáko y zakon g

35 mowi. ✣ A jeśli śie czego náuczyć chcą / niechże domá mężow swoich pytáją : poniewaž sromotá niewiá-

36 stam we Zborze mowić. ✣ Izali od was słowo Boże wyßło ? Izali tylko do was sámych przyßło ?

37 ✣ Jeśli kto zda śie być Prorokiem ábo duchownym / niech uzna iż te rzeczy ktore wam piße/ są PAńskim rozká-

38 zániem. ✣ A jeśli kto nie wie/niechajże nie wie.

39 ✣ A ták bráćia/stárájćie śie usilnie *oto* ábyśćie prorokowáli : á jezykámi *obcymi* mowić nie

40 zábraniajćie. ✣ Wßystko śie niechaj dźieje przystojnie y porządnie.

ROZDZIAL XV.

Dowodźi, żejáko CHrystus PAN mocą swoją zmartwychwstał. 11. Táky my mocą jego wzbudzeni bedźiemy. 35. Sposob zmartwychwstánia. 41. Rożność tych co powstáną. 51. Przemienienie żywych. 53. Ciał zmartwychwstánie.

1 A Oznámuje wam / bráćia / Ewángelią ktoram a wam opowiedźiał / ktoraśćie też przyjeli / y

2 w ktorey stojićie. ✣ Przez ktorą b też zbáwienia dostepujećie ; jeśli pámietaćie / jákim sposobem opowiedźiałem wam / chybá jeśliśćie próżno uwierzyli.

3 ✣ Abowiem naprzod podałem wam / com też wźiął : Iż CHrystus c umárł zá grzechy náße

4 według pism. ✣ A iż był d pogrzebiony / á iż zmartwychwstał dniá trze-

5 ćiego/według pism. ✣ A iż widźiány jest od e Cefásá / potym od onych f

6 dwunaśći. ✣ Potym widźiány jest wiecey niż od piąći set bráći oraz : z ktorych wiele ich zostawa áż do

7 tąd ; á niektorzy też záſneli. ✣ Potym jest widźiány od Jákubá / po-

8 tym od wßystkich g Apostołow. ✣ A

Margin notes: b Efez. 4. 14. c Mátt. 18. 3. 1 Piotr 2. 1. d 5 Moj. 28.49. Izái. 28.11. Jerem. 5. 15. e Kolos. 3. 10. f Efez. 5. 24. Kolos. 3. 18. 1 Tym. 2. 11. 12. Tytus. 2. 5. 1 Piotr 3. 1. g 1 Moj. 3. 16. I. E. ná N. XI. po S. Trojcy. a Gál. 1. 11. b Rzy. 1. 16. c Psal. 22. 1. Ezái. 53. 5. d Jona 2. 1. e Luk. 24.34. f Mát. 28.16. g Jan. 20.26.

kościoł Boży/tego Bog skáži: ábowiem kościoł Boży święty jest/ ktorym wy jesteście. 18 ♣ Niechajże nikt sámego siebie nie zwodzi. Jesli się kto *sobie* zda być mądrym miedzy wámi ná tym świecie/ niech się stánie głupim áby się stał mądrym. 19 ♣ Abowiem mądrość tego świátá/ głupstwem jest u Bogá. Bo nápisáno; Ktory chwyta i mądre w chytrości ich. 20 ♣ Y záśie: PAN zna myśli k mądrych/ iż są márnością. 21 ♣ A ták niech się nikt nie chlubi ludźmi: ábowiem wszystkie rzeczy są wásze. 22 ♣ Bądź Páweł/ bądź Apollos/ bądź Cefás/ bądź świát/ bądź żywot/ bądź śmierć/ bądź przytomne/ bądź przyszłe *rzeczy*; wszystkie *są* wásze. 23 ♣ Aleście wy Chrystusowi/ á Chrystus Boży.

ROZDZIAŁ IV.

Prawdziwego Apostołá opisawszy. 7. zá część sobie raczey niż zá hánbę uniżenie poczyta. 9. Y znáki pewne Przywodźi, z ktorych się pokázuje. 10. Iż się áni o chwałę swoję. 11. áni o brzuch swoj stárał. 17. Tymoteuszá záleca. 18. Y sam przyść do nich obiecuje.

LE. ná N. III. Adwent.

1 Ták niechaj o nas człowiek rozumie jáko o sługách Chrystusowych/ y o száfárzách táiemnic a Bożych. 2 ♣ A tegoć wiec szukáją przy száfárzách/ áby káżdy ználeziony był wiernym. 3 ♣ Aleć u mnie to jest namniejsza/ żebym był od was sądzony ábo od b sądu ludzkiego: lecz y sam śiebie nie sądzę. 4 ♣ Abowiem choć nic ná się nie wiem/ wszákże nie przeto jestem c usprawiedliwiony; ále ten ktory mię sądzi/ PAN jest. 5 ♣ A ták nie sądźcie d przed czásem/ áżby PAN przyszedł; ktory też oświeci co skrytego jest w ciemnośći/ y objáwi rády serc; á tedy káżdy będzie miał chwałę od Bogá.* 6 A Te rzeczy/ brácia/ w podobieństwie obróciłem ná się y ná Apollosá dla was; ábyście się náuczyli z nas e nád to co nápisano nie rozumieć/ Iżbyście się jeden dla drugiego nie nádymáli/ przećiwko drugiemu. 7 ♣ Abowiem ktoż cię rożnym czyni? Y coż f masz czegobyś nie wziął? A jesliżeś wziął/ przecz że się chlubisz/ jákobyś nie wziął? 8 ♣ Już jesteście násyceni/ jużeście ubogáceni/ bez nas krolujecie: á bodajeście krolowáli/ ábyśmy y my z wámi pospołu krolowáli. 9 Bo mam zá to/ iż Bog nas ostátnie Apostoły wystáwił/ jáko by ná śmierć g skazáne. Abowiem stáliśmy się dziwowiskiem świátu/ y Anjołom/ y ludziom. 10 ♣ Myśmy głupi dla Chrystusá/ áleście wy rostropni w Chrystusie; myśmy słábi/ áleście wy mocni: wyście zacni/ álesmy my bezecni. 11 ♣ Jeszcze áż do tey godźiny y łákniemy y prágniemy/ y nádzy jesteśmy/ y bywamy policzkowáni/ y tułamy się: 12 ♣ Y prácujemy/ robiąc h własnymi rękámi. Gdy nas i hánbią/ dobrorzeczemy: gdy nás prześládują/ znośimy: 13 ♣ Gdy nam złorzeczą/ modlimy się *zá nie.* Stáliśmy się jáko śmieći tego świátá/ *y jáko* omiecíny u wszystkich/ áż do tąd. 14 ♣ To piszę/ nie przeto/ ábym was záwstydźił; ále jáko dziatki moje miłe nápominam. 15 ♣ Bo choćbyście mieli dziesięć tysięcy k Pedágogow w Chrystusie/ wszákże nie wiele Ojcow *macie*: bom ja was w JEzusie l Chrystusie przez Ewángelią spłodźił. 16 ♣ Proszę was m tedy bądźcie násládowcámi mojimi. 17 ♣ Dla tegom posłał do was Tymoteuszá/ ktory jest syn moj miły y wierny w PAnu: ten wam przypomni drogi moje w Chrystusie/ jáko wszędy w káżdym Zborze náuczam. 18 A Że ták się niektorzy nádęli/ jákobym nie miał przyść do was. 19 ♣ Lecz przydę rychło do was/ jesli PAn n będźie chciał/ y poznam nie mowę tych nádętych/ ále moc. 20 ♣ Abowiem nie w mowie o *zależy* krolestwo Boże/ ále w mocy. 21 ♣ Coż chcecie? z rozgą li mam przyść do was/ czyli z miłością y z Duchem cichości?

ROZDZIAŁ V.

Gromi Korynczyki, iż sprośnego wszetecznika miedzy sobą ćierpieli. 3. Ktorego Szátánowi oddawa. 6. A ich hárdość zgániwszy. 9. uczy, ktore

Marginalia: i Job. 5. 13. k Psalm 94. 11. a Mátt 24. 45. b G. Dniá. c Job. 9. 2. y 25. 4. d Mátt 7. 1. Rzym 2. 1. e Przyp 3. 7. f Janá. 3. 27. g Psalm 44. 23. Rzym 8. 36. 2 Kor. 4. 11. h Dźiej 18. 3. y 20. 34. 1 Tess. 2. 9. i Mátt 5. 44. Luká. 23. 34. k I. Dźieciowodzow. l Dźiej. 18. 11. Gálát 4. 19. Filem. v. 10. m Filip. 3. 17. 1 Tess. 1. 6. 2 Tess. 3. 7. n Dźiej. 18. 21. Zyd. 6. 3. Jákob. 4. 15. o 1 Kor. 2. 4.

wyłączáć, y jáko śię przećiwko wyłączonym záchowáć máją.

1 Zápewne słycháć, *że jest* miedzy wámi wszeteczeństwo; á tákie wszeteczeństwo, jákie y miedzy Pogány nie bywa miánowáne, áby kto miał mieć a żonę oycá *swego.*
2 A wyśćie śię nádęli, á nie ráczeyśćie śię smęćili, áby był uprzątniony z pośrzodku wás ten, ktory ten uczynek popełnił.
3 Przetoż ja, áczem odległy b ćiáłem, lecz przytomny duchem, jużem jákobym był przytomny osądźił, ábyśćie tego ktory to ták popełnił,
4 Gdy śię w Imieniu PAná nászego JEzusá Chrystusá zgromádźićie, y z duchem moim y z mocą PAná nászego JEzusá
5 Chrystusá, Abyśćie *mowię,* oddáli tákiego szátánowi ná zátrácenie ćiáłá; żeby duch był záchowány w on dźień PAná JEzusá.
6 Nie dobrać *to* chlubá wászá. Azaż nie wiećie, iż trochá c kwásu wszystko záczynienie zákwásza?
7 Wyczyśććież tedy stáry kwás, ábyśćie byli nowym záczynieniem jáko przásnymi jesteśćie. Abowiem Báránek nász Wielkonocny zá nás ofiárowány jest, *to jest* Chrystus.
8 A ták obchodźmy Swięto nie w stárym d kwáśie, áni w kwáśie złośći y rozpusty; ále w przásnikách szczerośći y prawdy. *
9 Pisałem wam w liśćie, ábyśćie śię nie miészáli z wszetecznikámi.
10 Ale nie zgołá z wszetecznikámi tego świátá, ábo z łákomcámi, ábo z drapieżcámi, ábo z báłwochwálcámi: *bo* ináczey, muśielibyśćie z tego świátá wynijść.
11 Lecz teraz pisałem wam, ábyśćie śię nie miészáli: jesliby kto mieniąc śię być brátem, był wszetecznikiem, ábo łákomcą, ábo báłwochwálcą, ábo obmowcą, ábo pijánicą, ábo zdziercą, *żebyśćie* z tákowym e y nie jádáli.
12 Abowiem coż ja mam sądźić y obce? Azaż wy tych co są domowi nie sądźićie?
13 Ale te ktorzy są obcymi, Bog sądźi. Przetoż uprzątnićie tego złośnika z pośrzodku sámych śiebie.

a 3 Moj. 18, 8. y 20. 11. 5 Moj. 22. 3. y 27. 20. b Kolos. 2, 5. c Gálát. 5. 9. I. E. ná Niedź. Wielkonocną. d 2 Moj. 13. 7. 5 Moj. 16. 3. e Mátt. 18. 17. 2 Tess. 3. 14.

ROZDZIAL VI.

Wierny Chrześćiánin nie ma śię z Chrześćiáninem do sądu ludźi niewiernych wyciągáć. 7. Ale ráczey krzywdę ćierpieć. 9. Nieczystośći y wszelákich grzechow ma śię pilnie wystrzegáć. 19. Bo jest kośćiołem Duchá S. 20. y drogo kupiony.

1 Smie kto z wás májąc sprawę z drugim, sądźić śię przed niesprawiedliwymi, á nie przed świętymi?
2 Azaż nie wiećie, iż święći będą sądźili świát? A jesli świát od wás będźie sądzony, czyliśćie niegodni, ábyśćie sądy mnieysze odpráwowáli?
3 Azaż nie wiećie, iż Anjoły sądźić będźiemy? A coż *tych* doczesnych rzeczy?
4 Przeto jesliby śćie mieli sądy o rzeczy doczesne, tych ktorzy są napodleyszy we Zborze, ná sąd wysadzajćie.
5 Ku záwstydzeniu wászemu to mowię. Nie mászże miedzy wámi mądrego y jednego, ktoryby mogł rozsądźić miedzy bráćią swoją?
6 Ale śię brát z brátem práwuje; y to przed niewiernymi.
7 Już tedy zápewne jest miedzy wámi niedostátek, że śię z sobą práwujećie. Czemuż ráczey krzywdy a nie ćierpićie? Czemuż
8 ráczey szkody nie podejmujećie? Owszem b wy krzywdźićie, y do szkody przywodźićie; á to bráćią.
9 Azaż nie wiećie, iż niesprawiedliwi krolestwá Bożego nie odźiedźiczą? Nie mylćie śię; áni c wszetecznicy, áni báłwochwálcy, áni cudzołożnicy, áni pieszczotliwi, áni sámcołożnicy,
10 Ani złodźieje, áni łákomcy, áni pijánicy, áni złorzeczący, áni zdziercy krolestwá Bożego nie odźiedźiczą.
11 A tákimiśćie niektorzy d byli: Aleśćie omyći, áleśćie e poświęceni, áleśćie usprawiedliwieni w Imieniu PAná JEzusá, y przez Duchá Bogá nászego.
12 Wszystko mi wolno, ále nie wszystko f pożyteczno. Wszystko mi wolno; ále ja śię nie dam zniewolić żadney rzeczy.
13 Pokármy brzuchowi *należą,* á brzuch pokármom: ále Bog y brzuch y pokármy skáźi. Lecz ćiáło nie *należy* wszeteczeństwu, ále PAnu; á PAn ćiáłu.
14 Bo Bog y PAná g wzbudźił, y nas

a Przyp. 20. 22. y 24. 29. Mátt. 5. 40. Luka. 6. 29. Rzym. 12, 19. 1 Tess. 5. 15. 1 Piotr 3. 9. b 1 Tess. 4. 6. c Gálát. 5. 19. Efez. 5. 5. d Efez. 2. 2. Kolos. 3. 7. Tytus. 3. 3. e 1 Kor. 1. 2. f 1 Kor. 10. 2. g Dźiej. 2. 32. Rzym. 6. 4.

15 wzbudźi mocą swoją. ♣ Azaż nie wiećie iż ćiáłá wásze są członkámi Chrystusowymi? Wźiąwszy tedy członki Chrystusowe/ czyli je uczynię członkámi wszetecznice? ♣ 16 Nie day tego Boże! Azaż nie wiećie/ iż ten co śię złącza z wszetecznicą/ jednym ćiáłem z nią jest? Abowiem mowi; Będą dwoje jednym ćiáłem. ♣ 17 A kto śię złącza z PAnem/ 18 jednym duchem jest z nim. ♣ Vćiekajćie przed wszeteczeństwem. Wszelki grzech/ ktoryby człowiek popełnił/ oprocz ćiáłá jest; lecz kto wszeteczeństwo płodźi/ przećiwko swemu własnemu ćiáłu grzeszy. ♣ 19 Azaż nie wiećie/ iż ćiáło wásze jest k kośćiołem Duchá Swiętego *ktory* w was jest/ ktorego maćie od Bogá/ á nie jesteśćie sámi swoji; ♣ 20 Abowiemeśćie l drogo kupieni. Wysłáwiajćież tedy Bogá w ćiele wászym y w duchu wászym/ ktore są Boże.

ROZDZIAŁ VII.

Tym ktorzy dáru wstrzemięźliwośći od Bogá nie máją, w małżeński stan wstąpić rádźi. 10. Rozwodu małżonkom broni. 18. 20. Aby káżdy w wezwániu swojim trwał upomina. 25. Jákim względem pánieński stan, małżeństwo przechodźi.

1 Lecz o tym cośćie mi pisáli: Dobrzećby człowiekowi nie dotykáć śię 2 niewiásty. ♣ Ale dla *uwarowánia śię* wszeteczeństwá/ niech káżdy ma swoję własną żonę/ á káżda niech 3 ma swego własnego mężá. ♣ Mąż niech a żenie powinną chęć oddáje; tákże też y żoná mężowi. ♣ 4 Żoná własnego ćiáłá swego w mocy nie ma/ ále mąż: tákże też y mąż własnego ćiáłá swego w mocy nie ma/ 5 ále żoná. ♣ Nie oszukawajćie jeden drugiego; chybáby z spolnego zezwolenia do czásu/ ábyśćie śię uwolnili b do postu y do modlitwy: á záśię wespoł śię schodźćie/ áby was szátan nie kuśił dla wászey niepowśćiągliwośći. ♣ 6 Ale to mowię jáko pozwaláiąc/ á nie jáko rozkázując. ♣ 7 Abowiem chćiałbym/ áby wszyscy ludźie ták byli/ jáko y ja: ále káżdy ma swoj własny dar od 8 Bogá; jeden ták/ á drugi owák. ♣ A mowię nieżonátym y wdowam: dobrze im jest/ jesliby ták zostáli/ jáko y 9 ja. ♣ Ale jesli śię c wstrzymáć nie mogą/ niechże w stan małżeński wstąpią. Boć lepiey w stan małżeński wstąpić/ niż upalenie ćierpieć.

10 Tym záśię ktorzy są w stanie małżeńskim rozkázuję nie ja/ ále PAn/ *mowiąc*; Żeby śię żoná d od 11 mężá nie odłączáłá. ♣ Ale jesliby śię też odłączyłá/ niechajże zostawa bez mężá/ álbo śię niech z mężem pojedna. A mąż żony niechaj nie 12 opuszcza. ♣ A innym záśię ja mowię/ á nie PAn: Jesli ktory brát ma żonę niewierną/ á tá z nim przyzwala mieszkáć/ niechże jey nie opuszcza. 13 ♣ A *jesli* ktora żoná mężá niewiernego ma/ á on przyzwala z nią mieszkáć/ niechże go nie opuszcza. ♣ 14 Abowiem poświęcony jest mąż niewierny przez żonę; y żoná niewierná poświęcona jest przez mężá: bo ináczey dźiatki wásze byłyby nieczystymi; lecz teraz świętymi są. 15 ♣ A jesli ten co jest niewierny chce śię odłączyć/ niechże śię odłączy. Abowiem nie jest niewolnikiem brát álbo śiostrá w tákowych *rzeczách*: álec ku pokojowi nas Bog powołał. ♣ 16 Abowiem co *ty* wiesz żono/ jesli pozyskasz mężá? Albo co *ty* wiesz mężu/ pozyskaszli żonę?

17 Jednák jáko káżdemu udźielił Bog/ jáko káżdego powołał PAn/ ták niech postępuje. A tákćić we wszystkich Zborách stánowię. ♣ 18 Obrzezánym kto powołány jest? niechaj nie wprowadza *ná śię nieobrzezki*. A w nieobrzezce jest kto powołány? Niech śię nie obrzezuje. 19 ♣ Obrzezká nic e nie jest/ tákże nieobrzezká nic nie jest: ále záchowywánie przykazań Bożych. ♣ 20 Káżdy w tym powołániu/ w ktorym f powołány jest/ niech zostawa. ♣ 21 Jesteś powołány niewolnikiem/ niedbayże *ná to*: ále jesli też możesz być wolnym/ ráczey *wolnośći* używaj. ♣ 22 Abowiem kto w PAnu powołány jest niewolnikiem/ wolny jest w PAnu: tákże też kto jest powołány wolnym/ niewolnikiem jest Chrystusowym. ♣ 23 Drogośćie g kupieni; nie bądźćie niewolnikámi ludzkimi.

h Efez. 5. 30. — i 1 Mojż. 2. 24. Mátt. 19. 5. Márk. 10. 8. Efez. 5. 31. — k 1 Kor. 3. 16. 2 Kor. 6. 16. Zyd. 3. 6. 1 Piotr 1. 9. 11. — l Dźiej. 20. 18. 1 Kor. 7. 23. 1 Piotr 1. 19. — a 1 Piotr 3. 7. — b Joel. 2. 16. — c 1 Tym. 5. 14. — d Mál. 2. 16. Mátt. 5. 32. 19. 9. Márk. 10. 11. Luk. 16. 18. Efez. 5. 31. — e Gál. 5. 6. — f Efez. 4. 1. Filip. 1. 27. Kolos. 1. 1. 1 Tess. 2. 12. — g 1 Kor. 6. 20. 1 Piotr 1. 19.

Káżdy

24 Káżdy tedy jákim jest powołány/ bráćia/ tákim niechaj zostawa przed Bogiem.

25 A O Pánnách rozkazánia PAńskiego nie mam : wszákże rádę dawam jáko *ten*, ktoremu PAN z miłośierdźia *swego* dał/ áby był wiernym. 26 Mniemam tedy/ że to jest rzecz dobra dla nástepujacey potrzeby : że jest rzecz dobra/ człowiekowi ták być. 27 Przywiazałeś śię do żony : nie szukajże rozwiazánia : rozwiazányś od żony ? nie szukajże żony. 28 A jesliby ś śię ożenił/ nie zgrzeszyłeś : jesliby też Pánná szłá zá mąż/ nie zgrzeszyłá. Wszákże utrapienie h w ćiele tákowi mieć będa : lecz ja was szánuje. 29 A toć mowię bráćia/ poniewaz czás potomny ukrocony i jest : áby y ći ktorzy żony máją/ byli/ jákoby ich nie mieli. 30 A ktorzy płácza/ jákoby nie płákáli : á ktorzy śię ráduja/ jákoby śię nie rádowáli : á ktorzy 31 kupuja/ jákoby nie trzymáli. A ktorzy używája tego świátá/ jákoby źle nie używáli : bo przemija k kształt tego świátá. 32 A chcę ábyśćie wy byli bez kłopotu. Bo kto nie ma m żony/ stára śię o rzeczy PAńskie/ jákoby śię podobał PAnu. 33 Ale kto śię ożenił/ stára śię o *rzeczy* tego świátá/ jákoby śię podobał żenie. 34 Jest rożnośc miedzy mężatkay pánna: Ktora nie szłá zá mąż/ stára śię o *rzeczy* PAńskie/ áby byłá świeta y ćiáłem y duchem : ále ktora szłá zá mąż/ stára śię o rzeczy tego świátá/ jákoby śię podobáłá mężowi.

35 A Toć mowię ku dobremu wászemu : nie ábym śidło ná was wrzućił ; ále ábyśćie słusznie y przystojnie *szli przy* PAnu bez rozerwánia. 36 A jesli kto mniema/ że nie przystojnie sobie poczyna z pánna swoja/ gdyby z lat swojich wyszłá/ y do tegoby *jey* przyszło : co chce niechaj czyni/ nie grzeszy ; niechże idźie zá mąż. 37 Ale kto státecznie postánowił w sercu *swym* potrzeby tego nie májac/ lecz ma w mocy własna *swoja* wola/ y to usadźił w sercu swym/ áby záchował pánnę swoje/ dobrze czyni. 38 A ták ten kto dawa zá mąż ; dobrze czyni : ále ktory nie dawa zá mąż/ lepiey czyni. 39 Żoná zwiazána n jest Zakonem/ poki żywie mąż jey : á jesliby umárł mąż jey/ wolna jest/ áby szłá zá kogo chce ; tylko w PAnu. 40 Ale szczęśliwsza jest/ jesliby ták zostáłá według rády moiey. A mniemam że y ja mam Duchá o Bożego.

ROZDZIAŁ VIII.

Od tod áż do końcá dźieśiatego rozdźiału upomina, áby śię od nieczystych báłwáńskich pokármow Koryntczykowie wstrzymawáli. 8. Złe używánie wolności Chrześćiáńskiey náprawuje. 9. Y áby wiádomość y wolność nászá miłośćia miárkowána byłá, uczy.

1 A O *rzeczách* ktore báłwánom ofiárowáne bywája wiemy/ iż wszyscy umiejętność mamy. Umiejętność nádyma/ ále miłość buduje. 2 A jesli kto mniema żeby co umiał/ jeszcze nic nie umie/ ták jákoby miał umieć. 3 Lecz jesli kto miłuje Bogá/ ten jest wyuczony od niego. 4 A przetoż o pokármiech ktore bywája báłwánom ofiárowáne/ wiemy iż a báłwan ná świećie nic nie jest ; á iż niemász żadnego inszego b Bogá/ tylko jeden : 5 Bo choć sa/ ktorzy bogámi názywáni bywája y ná niebie y ná źiemi : (jákoż jest wiele bogow y wiele pánow.) 6 Ale my mamy c jednego Bogá Ojcá/ z ktorego wszystko/ á my w nim ; y jednego d PAná JEzusá CHrystusá/ przez ktorego wszystko/ á my przezeń. 7 Ale nie we wszystkich *jest* tá umiejętność. Abowiem niektorzy e sumnienie májac dla báłwáná áż do tad/ jedza jáko *rzecz* báłwánom ofiárowána ; á sumnienie ich będac mdłe/ pokaláne bywa. 8 Alec nas pokarm nie záleca Bogu : Bo chocbyśmy jedli/ nic nam nie przybywa ; a chocbyśmy y nie jedli/ nic nam nie ubywa. 9 Jednák f bacżćie/ áby snadź tá wolność wászá nie byłá mdłym ku zgorszeniu. 10 Abowiem jesliby kto ujrzał ćiebie ktory masz umiejętność/ w báłwochwálni śiedzacego ; azaż sumnienie onego ktory jest mdły/ nie będźie pobudzone ku jedzeniu *rzeczy* báłwánom ofiáro-

h 1 Moj. 3. 16. 17. i Job. 7. 1. y 9. 25. y 14. 1. Psalm 03. 15. k Ezai. 40. 6. 1 Piotr 1. 24. 1 Jana 2. 17. Jakub 1. 10. y 4. 14. l Luka. 12. 15. m 1 Tym. 5. 5.

n Rzym 7. 2. o 1 Tess 4. 8. a 1 Kor. 10. 19. b 5 Moj 4. 35. y 32. 39 Marka 12. 31. c 5 Moj. 6. 4. Efez. 4. 6. d Jana. 13. 13. 1 Kor. 12. 3. e 1 Kor. 10. 28. f Galat 5. 13.

11 wánych? ♣ Y zginie dla oney twojey g umiejętnośći brát mdły/ zá 12 ktorego Chrystus umárł. ♣ A grzesząc ták przećiwko bráći y mdłe ich sumnienie obrażájąc/ grzeszyćie 13 przećiwko Chrystusowi. ♣ Przeto/ jesli pokarm gorszy brátá h mego/ nie będę jadł mięsá ná wieki/ ábym brátá mego nie zgorszył.

g Rzym 14.15. h Rzym 14.21.

Rozdział IX.

Pokázuje jáko wolnośći Chrześćiáńskiey záżywájąc. 15. dobrowolnie śię wstrzymawał. 18. 22. żeby kogo w rzeczách śrzednich nie zgorszył. 24. A nász żywot do zawodu przyrownywa.

1 Izalim nie jest Apostołem? Izalim nie jest wolnym? Izalim Jezusá Chrystusá PAná a nászego nie widźiał? Izali wy nie jesteśćie praca b moja w PAnu? ♣ 2 Choćbym innym nie był Apostołem/ álem wam jest: ábowiem pieczęćią Apostolstwá mego wy jesteśćie 3 w PAnu. ♣ Táć jest obroná mojá przećiwko tym ktorzy mię sądzą. ♣ 4 Izali nie mamy wolnośći jeść y 5 pić? ♣ Izali nie mamy wolnośći wodźić *z sobą* śiostry żony/ jáko y drudzy Apostołowie y bráćia PAńscy/ y Cefás? ♣ 6 Izali ja *tylko* y Bárnábasz nie mamy wolnośći/ ábyśmy nie prácowáli? Ktoż kiedy służy żołnierskа swojim kosztem? ♣ 7 Ktoż sádźi winnicę/ á owocu jey nie pożywa? ♣ 8 Abo ktoż trzodę pásie/ á mleká trzody nie pożywa? Izali to obyczájem ludzkim mowię? Izali y zakon 9 tegoż nie mowi? ♣ Abowiem w Zakonie Mojżeszowym nápisano; Nie záwiążesz c gęby wołowi młocącemu: Izali śię Bog o woły stárа? 10 Czyli zgołá dla nas *to* mowi? ♣ Abowiem dla nas *to* nápisano; Gdyż w nádźiejey ma oráć ten co orze: á kto młoći w nádźiejey/ nádźieje 11 swojey má być uczestnikiem. ♣ Poniewaześmy my wam duchowne *dobrá* d śiali/ wielkaż *to* gdybyśmy 12 wásze ćielesne żęli? ♣ Jesliż inszy tey wolnośći nád wámi używáją/ czemu nie rácżey my? A wszákżeśmy tey wolnośći e nie używáli/ ále wszystko znaszamy/ ábyśmy jákiego 13 szkodu Ewángeliey Chrystusowey nie uczynili. ♣ Azaż nie wiećie/ iż ći ktorzy około *rzeczy* świętych prácują/ z świętych rzeczy f jadáją/ á ktorzy ołtarzá pilnują/ społną 14 cząstkę z ołtarzem máją. ♣ Ták też PAn postánowił tym g ktorzy Ewángelią opowiádáją/ áby z Ewán-15 geliey żyli. ♣ Alem ja nic z tych *rzeczy* nie używał.

Y Niepisałem tego/ áby śię ták przy mnie dźiało: bo mnie dáleko lepiey umrzeć/ niżby kto prze chwalánie moje miał prożnym u-16 czynić. ♣ Bo jesli Ewángelią opowiádam/ nie mam śię *czym* chlubić; gdyż tá powinność ná mnie leży? A biádá mnie jeslibym Ewángeliey 17 nie opowiádał. ♣ Abowiem jesli to dobrowolnie czynię/ mam zapłátę: jesli poniewolnie/ száfárstwá mi po-18 wierzono. ♣ Jákaż tedy mam zapłátę? Abym Ewángelią opowiádájąc/ bez nákłádu wystáwił Ewángelią Chrystusowę/ ná to żebym źle nie używał wolnośći mojey przy 19 Ewángeliey. ♣ Abowiem będąc wolnym od wszystkich/ sámegom śiebie uczynił niewolnikiem wszystkim/ ábym *ich* więcey pozyskał. ♣ 20 Y stałem śię Żydom jáko Żyd/ ábym Żydy pozyskał: á tym ktorzy są pod zakonem/ jákobym *był* pod zakonem/ ábym te ktorzy są pod zako-21 nem pozyskał: ♣ Tym ktorzy są bez zakonu/ jákobym był bez zákonu/ (nie będąc bez zakonu Bogu/ ále będąc pod zakonem Chrystusowi) ábym pozyskał te ktorzy są bez zako-22 nu: ♣ Stałem h śię mdłym jáko mdły/ ábym mdłe pozyskał. Wszystkim stałem śię wszystko/ ábym 23 przećię niektore zbáwił. ♣ A to czynię dla Ewángeliey/ ábym śię jey stał uczestnikiem.

24 Azaż nie wiećie/ iż ći ktorzy w zawod bieżą/ wszyscy wiec bieżą/ lecz jeden zákład bierze? Tákże 25 bieżćie/ ábyśćie otrzymáli. ♣ A káżdy ktory i śię potyka/ we wszystkim śię powśćiąga: oni ć wprawdźie áby wźięli koronę skáźitelną/ ále 26 my k nieskáźitelną. ♣ Ja tedy ták bieżę/ nie jáko ná niepewną; ták 27 szermuję/ nie jáko wiátr bijąc. ♣ Ale karzę ćiáło moje/ y w niewolą

a Dźiej. 22.17. 1 Kor. 15. 8. b 1 Kor. 4. 15. c 5 Moj. 25. 4. 1 Tym. 5. 18. d Rzym 15.23. e Dźiej. 20.33. 2 Kor. 11.7.8 y 12.13 1 Tess. 2. 9. f 5 Moj. 18. 1. g Mátt. 10.10. h Rzym 15. 1. Gálát. 6. 1. LE. ná N. Stárego zápust. i 2 Tym. 2. 4. k 2 Tym. 4. 8. Jákub 1. 12.

podbijam; Abym snadź inszym kazać, sam nie był odrzucony.

ROZDZIAŁ X.

Przykładem Zydow, ktorzy świętości y zádátki łáski Bożey jáko y my mieli. 6. wpomina ábyśmy śię złych pożądliwośći strzegli. 9. CHrystusá nie kuśili, chcemyli ujść karánia ktore one potkáło. 14. A iżby stołu Chrystusowego uczestnicy, z bałwanem śię nie kumáli. 24. Y w rzeczách wolnych nikomu zgorszenia nie dawáli.

1 A Nie chcę ábyśćie nie mieli wiedźieć bráćia, iż a Oycowie nászy wszyscy pod obłokiem byli, y 2 wszyscy przez b morze przeszli: Y wszyscy w Moyżeszá ochrzczeni są w 3 obłoku y w morzu. Y wszyscy tenże pokarm c duchowny jedli: 4 Y wszyscy tenże napoy d duchowny pili. Abowiem e pili z opoki duchowney ktora zá nimi szłá: á tá opoká byłá CHrystus. *

5 Lecz większey częśći z nich nie upodobał sobie Bog. Abowiem polegli f ná puszczy.

6 A Te rzeczy stáły śię nam zá wzor náto, ábyśmy złych rzeczy nie pożądáli, jáko y oni g pożądáli. 7 Nie bądźćież tedy bałwochwalcámi, jáko niektorzy z nich, ták jáko nápisano; Siadł h lud áby jadł y pił, y wstáli gráć. 8 Ani śię dopuszczajmy wszeteczeństwá, jáko śię i niektorzy z nich wszeteczeństwá dopuszczáli: y pádło k ich jednego dniá dwádźieśćiá y trzy tyśiące. 9 Ani kuśmy CHrystusá, jáko niektorzy l z nich kuśili, y od wężow poginęli. 10 Ani szemrzyćie, jáko m niektorzy z nich szemráli, y poginęli od tego ktory wytraca. 11 A te wszystkie rzeczy przydáły śię im zá wzor, á nápisáne są dla nápomnienia nászego, ná ktore koniec świátá przyszedł. 12 A ták kto mniema że stoi, niechże pátrza, áby nie upadł. 13 Pokuszenie śię was nie jęło, tylko n ludzkie: ále wierny jest o Bog, ktory nie dopuśći, ábyśćie byli kuszeni nád możność wászę, ále uczyni z pokuszeniem y wyśćie, ábyśćie wynośić mogli. *

14 PRzetoż namilszy moi, uciekayćie przed bałwochwálstwem. 15 Jáko mądrym mowię; rozsądźćież wy co mowię. 16 Kielich błogosławienia ktory błogosławiemy, izali nie jest społecznośćią krwie CHrystusowey? Chleb ktory łamiemy, izali nie jest społecznośćią ćiáłá CHrystusowego? 17 Abowiem jednym chlebem, jednym ćiáłem wiele nas jest; bo wszyscy chlebá jednego jesteśmy uczestnikámi. 18 Pojrzyćie ná Izráelá ktory jest według ćiáłá: Izaż ći ktorzy jedzą ofiáry, nie są uczestnikámi Ołtarzá? 19 Coż tedy mowię? Zeby bałwan p miał być czym, á iżby to co bywa bałwánom ofiárowano miáło czym być? 20 Owszem powiádam; Iż to co Pogánie ofiáruja, dyabłom q ofiáruja á nie Bogu: A nie chćiałbym, ábyśćie byli uczestnikámi dyabłow. 21 Nie możećie pić kielichá PAńskiego, y kielichá dyabelskiego: nie możećie być uczestnikámi stołu PAńskiego y stołu dyabelskiego. 22 Y mamyż drażnić PAná? Izáliśmy mocnieyszy niżeli on?

23 WSzystko r mi wolno, ále nie wszystko pożyteczno: Wszystko mi wolno, ále nie wszystko buduje. 24 Nikt niechay nie szuka tego co jest jego, ále káżdy co jest bliźniego. 25 Cokolwiek w jatkách przedawáją, jedzćie; nic nie pytájąc dla sumnienia. 26 Abowiem PAńska s jest ziemiá, y nápełnienie jey. 27 A jesliby was kto záprośił z niewiernych, á chcećie iść: wszystko co przed was położą, jedzćie; nic nie pytájąc dla sumnienia. 28 Ale jesliby wam kto rzekł; To jest bałwánom ofiárowáne: Nie jedzćie dla onego ktory to oznájmił, y dla sumnienia. Abowiem PAńska jest ziemiá, y nápełnienie jey. 29 A powiádam dla t sumnienia, nie twe°, ále onego drugiego. Bo przeczże wolność mojá ma być osadzona od cudze° sumnienia? 30 A ponieważ u ja z dźiękowániem pożywam, czemuż o to mam być bluźniony, zá co ja dźiękuję? 31 Przetoż x lub jećie, lub pijećie, lub cokolwiek czynićie, wszystko ku chwale Bożey czyńćie. 32 Nie bądźćie y obráżeniem, y Zydom, y Grekom, y

a 2 Moj. 13.21. 4 Moj. 9.18. 5 Moj. 1.33. Psalm 78.14. y 105.39. b 2 Moj 14.22. c 2 Moj 16.14.15. d 4 Moj. 24.11. Psalm 78.15. e 2 Moj 17.6. f 4 Moj. 14.35. y 26.65. LE. ná N. IX. po S. Trojcy. g 4 Moj. 11.14. Psalm 106.14. h 2 Moj 32.6. i 4 Moj 25.1.4.5.6.7. k 2 Moj 32.27. l 4 Moj 21.6. Mądr. 16.5. Psalm 106.14. m 4 Moj. 14.36. n Zyd. 11.4.

o 1 Kor. 2.9. 1 Tess. 5.24. p 1 Kor. 8.4. q 5 Moj. 32.17. Psalm 106.37. r 1 Kor 6.12. s 2 Moj. 19.15. 5 Moj. 10.14. Psalm 24.1. y 50.12 Jerem. 22.5. t 1 Kor. 8.7. u Dźiej. 27.35. Rzym 14.6. x Kolos. 3.17. y Rzym 14.13. 2 Kor. 6.4.

33 Zborowi Bożemu. ♣ Jáko y ja we wszystkim śię wszystkim podobam; nie szukájąc w tym swego pożytku/ ále wielu ich/ áby byli zbáwieni.

ROZDZIAŁ XI.

Vczy áby śię we zborze mężczyzná y biáłe głowy przystoynie á uczćiwie záchowáli. 16. Zátym lekkomyślność przy używániu Wieczerzy PAńskiey. 21. y biesiddy przy niey gromi. 23. A one do vstáwy Chrystusowey. 33. y do porządku dobrego prowádźi.

1 Báádźćie náśládowcámi a mojimi/ jákom y ja Chrystusow. 2 ♣ A chwalę was bráćia/ iż pámiętaćie wszystkie moje náuki, a jákom wam podał/ podánia trzymaćie. ♣ 3 A chcę ábyśćie wiedźieli/ iż káżdego mężá głową jest b Chrystus/ á głową niewiásty mąż/ á głową Chrystusową Bog. ♣ 4 Káżdy mąż gdyż śię modli ábo prorokuje z przykrytą głową/ szpeći głowę swoję. ♣ 5 Y káżda niewiástá gdy śię modli ábo prorokuje nie nákrywszy głowy swojey/ szpeći głowę swoję: boć to jedno/ á toż jest jákoby ogolona byłá. 6 ♣ Abowiem jeśli śię nie nákrywa niewiástá/ niechże śię też strzyże. ♣ A jeśli szpetna rzecz jest niewieśćie strzydz śię ábo golić/ niechże śię nákrywa. 7 ♣ Abowiem mąż nie ma nákrywáć głowy; gdyż jest c wyobráżeniem y chwałą Bożą; ále niewiástá jest chwałą mężową. ♣ 8 Bo mąż nie jest z niewiásty/ ále niewiástá z mężá. 9 ♣ Abowiem mąż nie jest stworzony d dla niewiásty/ ále niewiástá dla mężá. 10 ♣ A przetoż niewiástá powinna mieć władzą e ná głowie/ dla Anjołow. ♣ 11 A wszákże mąż nie jest bez niewiásty/ áni niewiástá nie *jest* bez mężá w PAnu; ♣ 12 Abowiem jáko niewiástá z mężá jest/ ták też mąż przez niewiástę; jednák wszystkie rzeczy są z Bogá. ♣ 13 Sámi u śiebie rozsądźćie/ przystojli niewieśćie bez nákryćia modlić śię Bogu. ♣ 14 Azaż was y sámo przyrodzenie nie uczy/ iż mężowi/ gdyby włosy zápuszczał/ jest mu ku zelżywośći. ♣ 15 Ale niewiástá jeśli zápuszcza włosy/ jest jey ku poczćiwośći; przetoiż jey włosy dáne są zá 16 przykryćie. ♣ A jesliby śię kto zdał być swarliwym; my tákiego obyczáju nie mamy/ áni Zbory Boże.

17 A To opowiádájąc/ nie chwalę/ że śię nie ku lepszemu ále ku gorszemu zchodźićie. 18 ♣ Abowiem naprzod gdy śię wy zchodźićie we Zborze/ słyszę iż rozerwánia bywáją miedzy wámi; y poniekąd wierzę. 19 ♣ Boć muszą być f kácerstwá miedzy wámi/ áby ći ktorzy są doświadczeni/ byli jáwnymi miedzy wámi. 20 ♣ Gdy śię wy tedy wespoł zchodźićie/ nie jest to używáć Wieczerzy PAńskiey. 21 ♣ Abowiem káżdy wieczerzą swoję pierwey zjada / y jeden łáknie/ á drugi jest pijány. ♣ 22 Azaż domow nie maćie do jedzenia y do picia? Abo Zborem Bożym gárdźićie/ y záwstydzaćie te ktorzy nie máją? Coż wam rzekę? Pochwalęż was? W tym nie chwálę.

23 A Bowiem jam wźiął g od PAná com też wam podał: Iż PAN JEzus tey nocy ktorey był h wydan/ wźiął chleb: 24 ♣ A podźiękowawszy złamał/ y rzekł: Bierzćie/ jedźćie: To jest ćiáło moje ktore zá was bywa łamáne: to czyńćie ná pámiątkę moję. 25 ♣ Tákże y kielich gdy było po wieczerzy/ mowiąc: Ten kielich jest nowy Testáment we krwi mojey: to czyńćie/ ile kroć pić będźiećie ná pámiątkę moję. 26 ♣ Abowiem ile kroćbyśćie jedli ten chleb/ y ten kielich byśćie pili/ śmierć PAńską opowiádajćie/ ażby przyszedł. 27 ♣ A ták ktoby jadł ten chleb ábo pił ten kielich PAński niegodnie/ będźie winien ćiáłá y krwie PAńskiey. ♣ 28 Niechże tedy człowiek sámego śiebie i doświadczy/ á ták niech je z chlebá *tego*, y z kielichá tego niechaj pije. 29 ♣ Abowiem kto je y pije niegodnie/ sąd sobie sámemu je y pije/ nie rozsądzájąc ćiáłá PAńskiego. ♣ 30 Dla tego miedzy wámi wiele jest słábych y chorych/ y nie máło ich zásnęło. 31 ♣ Bo gdybyśmy śię sámi rozsądzáli/ nie bylibyśmy sądzeni. ♣ 32 Lecz gdy sądzeni bywamy/ od PAná bywamy ćwiczeni/ ábyśmy z świátem nie byli potępieni.*

33 A Ták bráćia moji/ gdy śię zchodźićie ku jedzeniu/ oczekawajćie

ćie

a 1 Kor. 4. 16. Filip. 3. 17. 1 Tess. 1. 6. 2 Tess. 3. 9.
b Efes. 5. 23.
c 1 Moj. 1. 26. y 5. 1. y 9. 6. Mądr. 2. 23. Efes. 2. 24. Kolos. 3. 10.
d 1 Moj. 2. 18.
e T. Nákryćia, znák władzy mężowey nád sobą.
f 1 Jan. 2. 19.
LE.. Wielki czwartek.
g Gálat. 1. 11.
h Mat. 26. 26. Márk. 14. 22. Luk. 22. 17.
i 2 Kor. 13. 5.

34 ćie jedni drugich. ♣ A jeśli kto łáknie niechże je domá; ábyśćie śię ná sąd nie schodźili. ♣ A inne *rzeczy* gdy przyydę/ postánowię.

ROZDZIAŁ XII.

Jáko rozne dáry duchowne. 7. ku spolnemu budowániu. 12. y zgodźie w jednym ćiele CHrystusowym, śćiągáć śię máją. 14. W podobieństwie członkow ćiáłá człowieczego. 28. Zátym rozne urzędy ktore są w Kośćiele Bożym, wypisuje.

I. E. ad N. X. po S. Trójcy

1 A O duchownych *dárzech*, bráćia/ nie chcę ábyśćie wiedźieć nie mieli. 2 ♣ Wiećie iż gdyśćie Pogány byli/ do báłwánow niemych/ jáko wás wodzono/ *dáliśćie śię* prowádźić. 3 ♣ Przetoż oznáymuję wam/ iż nikt przez Duchá a Bożego mowiąc/ nie rzecze Jezusá być przeklectwem: y nikt nie może názwáć JEzusá b PAnem/ tylko przez Duchá Swiętego. 4 ♣ A rozne ć są c dáry/ ále tenże Duch. 5 ♣ Y rozne są posługi/ ále tenże PAn. 6 ♣ Y rozne są spráwy/ ále tenże Bog ktory spráwuje wszystko we wszystkich. 7 ♣ A káżdemu bywa dáne objáwienie duchá ku pożytkowi. 8 ♣ Abowiem jednemu przez Duchá bywa dána mowá mądrośći; á drugiemu mowá umiejętnośći/ przez tegoż Duchá: 9 ♣ A drugiemu wiárá w tymże Duchu: á drugiemu dar uzdrawiania/ w tymże Duchu: á drugiemu czynienie cudow: á drugiemu proroctwo: á drugiemu rozeznánie duchow: 10 ♣ A drugiemu rozmáite języki: á drugiemu wykłádánie językow. 11 ♣ A to wszystko spráwuje d jeden á tenże Duch/ udźielájąc z osobná káżdemu jáko chce.

a Márk. 9. 39. b Jan. 13. 13. 1 Kor. 8. 6. Filip. 2. 11. c Rzym. 12. 6.

12 A Bowiem jáko ćiáło jedno jest/ á członkow e ma wiele; ále wszystkie członki ćiáłá jednego choć ich wiele jest są jednym ćiáłem: ták y CHrystus. 13 ♣ Abowiem przez jednego Duchá my wszyscy w jedno ćiáło jesteśmy ochrzczeni/ bądź Zydowie/ bądź Grekowie/ bądź niewolnicy/ bądź wolni: á wszyscy nápojeni jesteśmy jednym Duchem. 14 ♣ Abowiem ćiáło nie jest jednym członkiem/ ále wiela. 15 ♣ Jeśliby rzekłá nogá: Ponieważem nie jest ręką/ nie jestem z ćiáłá: Izali dla tego nie jest z ćiáłá? 16 A jeśliby rzekło ucho; ♣ Ponieważem nie jest okiem/ nie jestem z ćiáłá: Izali dla tego nie jest z ćiáłá? 17 ♣ Jeśliż wszystko ćiáło jest okiem/ gdźież słuch? A jeśliż wszystko słuchem/ gdźież powonienie? 18 ♣ Ale teraz Bog ułożył członki/ káżdy z nich z osobná w ćiele jáko chćiał. 19 ♣ A jeśliby wszystkie były jednym członkiem/ gdźieżby było ćiáło. 20 ♣ Ale teraz ácz jest wiele członkow/ lecz jedno jest ćiáło. 21 ♣ Niemoże tedy rzec oko ręce; Nie potrzebuję ćię: Abo záś głowá nogam; Nie potrzebuję was. 22 ♣ Y owszem dáleko więcey członki/ ktore śię zdádzą być námdlejsze w ćiele/ potrzebni są. 23 ♣ A ktore mamy zá nániepoczćiwsze w ćiele/ tym więtszą poczćiwość wyrządzamy; á niepoczćiwe *członki* násze/ obfitszą poczćiwość máją. 24 ♣ Bo poczćiwe *członki* násze *tego* nie potrzebują: lecz Bog ták umiárkował ćiáło/ dawszy *członkowi*, ktoremu *czći* nie dostawa/ obfitszą poczćiwość: 25 ♣ Aby nie było rozerwánia w ćiele; ále/ iżby jedne członki o drugich jednákiey stáránie miáły. 26 ♣ A przetoż jeśliże jeden członek ćierpi/ ćierpią z nim wszystkie członki: á jeśli bywa uczczony jeden członek/ rádują śię z nim wszystkie członki.

d Rzym. 12. 3. 1 Kor. 7. 7. e Rzym. 12. 4. Efez. 4. 4.

27 f Lecz wy jesteśćie ćiáłem CHrystusowym y członkámi káżdy z osobná. 28 ♣ A niektore Bog postánowił we zborze: naprzod g Apostoły/ potym Proroki/ po trzećie h Náuczyćiele; potym i cudotworce/ potym dáry uzdrawiánia/ pomocniki/ rządce/ rozmáitość językow. 29 ♣ Izali wszyscy *są* Apostołámi? Izali wszyscy Prorokámi? ♣ 30 Izali wszyscy Náuczyćielámi? Izali wszyscy cudotworcámi? Izali wszyscy máją dáry uzdrawiánia? Izali wszyscy językámi mowią? Izali wszyscy tłumaczą? 31 ♣ Stárajćie śię usilnie o lepsze dáry. A *ja* wam jeszcze zacnieyszą drogę ukażę.

f Efez. 1. 23 g Efez. 4. 11 h Dźie. 5. 1. i G. Moc T. M cudo czynieni

ROZDZIAŁ XIII.

Záleca miłość, bez ktorey by nazacnieysze dáry Boże, nie są pożyteczne 4. Pokázuje własnośći, jey známie-

nite. 10. Dla trwáłośći nád wszystkie insze cnoty jest zacnieysza.

LE. *nd N. Zapustne*

1 Chocbym mowił językámi ludzkimi y Anjelskimi/ á miłośćibym nie miał/ stałem śię *jáko* miedź brząkájąca ábo cymbał brzmiący.

2 Y chocbym miał proroctwo/ y wiedziałbym wszystkie tájemnice/ y wszelką umiejętność; y chocbym miał wszystkę a wiárę/ ták żebym gory przenośił/ á miłośćibym nie miał/ niczem nie jest.

3 Y chocbym wynałożył ná żywność *ubogich* wszystkę máiętność moję/ y chocbym wydał ćiáło moje ábym był spalony/ á miłośćibym nie miał/ nic mi *to* nie pomoże.

4 Miłość jest długo b ćierpliwa/ dobrotliwa jest: miłość nie zayrzy/ miłość nie jest rozpustna/ nie nádyma śię:

5 Nie czyni nic nieprzystojnego/ nie szuka swojich c rzeczy/ nie jest porywcza *do gniewu*, nie myśli złego:

6 Nie ráduje śię z niespráwiedliwośći; ále śię ráduje z prawdy:

7 Wszystko okrywa/ wszystkiemu wierzy/ wszystkiego śię spodziewa/ wszystko ćierpi.

8 Miłość nigdy nie ustawa: Bo choć *są* proroctwá/ te zniszczeją? choć języki/ te ustáną: choć umiejętność/ wniwecz śię obroći.

9 Abowiem po częśći znamy/ y po częśći prorokujemy.

10 Ale gdy przydźie to co jest doskonáłego/ tedy to co jest poczęśći/ zniszczeje.

11 Pokim był dźiećięćiem/ mowiłem jáko dźiećię/ rozumiałem jáko dźiećię/ rozmyślałem jáko dźiećię: lecz gdym śię stał mężem/ zániechałem rzeczy dźiećinskich.

12 Abowiem teraz widzimy d przez zwierćiádło/ *y niby* w gadce: ále ná on czás twarzą w twarz. Teraz poznawam po częśći; ále ná on czás poznam/ jákom y poznány jest.

13 A teraz zostawa wiárá/ nádzieja/ miłość/ te trzy rzeczy: lecz z nich nawiętsza jest miłość.*

a *Matt.* 17.20. y 21.21 *Mark.* 11.23.

b *Przyp.* 10.12. 1 *Piot.* 4. 8.

c *Filip.* 2.4.21

d 2 *Kor.* 3. 18. y 5. 7.

ROZDZIAŁ XIV.

Dáry w Kośćiele Bożym jedne nád drugie wyższe y zacnieysze. 12. ktorych y ku wykładániu pism, y ku budowániu wszystkiego Kośćioła Bożego używáć potrzebá. 34. Niewiástom śię we Zborze PAńskim uczyć niegodźi.

1 Náśládujćie miłośći/ stárajćie śię usilnie o dáry duchowne: lecz náwięcey ábyśćie prorokowáli.

2 Abowiem kto mowi językiem *obcym*, nie ludźiom mowi/ ále Bogu; Bo żaden nie słucha/ lecz *on* duchem mowi tájemnice.

3 Ale kto prorokuje/ mowi ludźiom a zbudowánie/ y nápominánie/ y poćiechę.

4 Kto językiem *obcym* mowi/ sámego śiebie buduje: ále kto prorokuje/ *ten* Zbor buduje.

5 A chćiałbym ábyśćie wy wszyscy językámi mowili/ ále rácżey ábyśćie prorokowáli. Abowiem więtszy *jest* ten co prorokuje/ niż ten co językámi *obcymi* mowi; chybá żeby tłumáczył/ áby Zbor brał zbudowánie.

6 Teraz tedy brácia/ gdybym przyszedł do was językámi *obcymi* mowiąc/ coż wam pomogę/ jeslibym wam nie mowił ábo przez objáwienie/ ábo przez umiejętność ábo przez proroctwo/ ábo przez náukę.

7 Wszák *y rzeczy* nie żywe/ ktore dźwięk wydawáją jáko piszczałká ábo Cytrá: jesliby różnego dźwięku nie wydawáły/ jákoż poznano będźie co ná piszczałce ábo co ná cytrze gráją?

8 Abowiem jeśliby trąbá niepewny głos dáłá/ ktoż śię do boju gotowáć będźie?

9 Tákże y wy/ jeslibyśćie językiem nie wydáli mowy dobrze zrozumiáłey/ jákoż będźie rozumiano co śię mowi? Abowiem będźiećie *tylko* ná wiatr mowić.

10 Ták wiele/ jáko słychawamy/ jest różnych głosow ná świećie; ánic nie jest bez głosu.

11 Jeslibym tedy nie znał mocy głosu/ będę temu ktory mowi/ cudzoźiemcem: á ten co mowi/ będźie mi *tákże* cudzoźiemcem.

12 Tákże y wy poniewasz śię usilnie stáraćie o dáry duchowne/ szukájćie tego ábyśćie obfitowáli ku zbudowániu Zboru.

13 Dla tego kto mowi *obcym* językiem/ niech śię modli áby mogł tłumáczyć.

14 Bo jeślibym śię modlił *obcym* językiem/ modli śię moy duch; ále rozum moy jest bez pożytku.

15 Cożtedy jest? Będę śię modlił duchem/ będę śię też

a *Luk.* 24.32. 2 *Tym.* 3. 16.

modlił

modlił y wyrozumieniem. Będę śpiewał duchem/ będę też śpiewał y wyrozumieniem. 16 Bo jesliby[ś] błogosławił duchem/ jakoż ten ktory jest z pocztu prostakow na twoje dziękowanie rzecze Amen? poniewasz nie wie co mowisz. 17 Bo choć ty wprawdzie dobrze dziękujesz/ ale się drugi nie buduje.

18 Dziękuję Bogu mojemu/ iż więcey niż wy wszyscy językami mowię. 19 A wszakże we zborze wolę pięć słow zrozumitelnie przemowić/ abym y drugich nauczył/ niżeli dziesięć tysięcy słow językiem *obcym*. 20 Bracia/ nie bądźcie b dziećmi wyrozumieniem; ale bądźcie dziećmi c złością/ a wyrozumieniem/ dorosłymi bądźcie. 21 W zakonie napisano; Iż obcymi d językami/ y obcymi wargami mowić będę ludowi temu; a przecię mię y tak nie usłuchają/ mowi PAN. 22 Przetoż języki są za cud/ nie tym ktorzy wierzą/ ale niewiernym: a proroctwo nie niewiernym/ ale wierzącym. 23 Jesliby się tedy wszystek zbor na jedno miejsce zszedł/ a wszyscyby językami obcymi mowili/ a weszliby *tam* prostacy/ abo niewierni/ izali nie rzeką że szalejecie? 24 Ale jesliby wszyscy prorokowali/ a wszedłby *ktory* niewierny abo prostak/ od wszystkich przekonany y od wszystkich sądzony bywa; 25 A tak skrytości serca jego bywają objawione: a on upadszy na oblicze/ pokłoni się Bogu/ wyznawając że Bog jest prawdziwie miedzy wami.

26 Coż tedy jest bracia? Gdy się c schodzicie/ każdy z was ma Psalm/ ma naukę/ ma język/ ma objawienie/ ma tłumaczenie; wszystko *to* niech się dzieje ku zbudowaniu. 27 Jesli kto językiem mowi/ *niech to będzie* po dwu/ abo nawięcey po trzech; y to na przemiany: a jeden niech tłumaczy. 28 A jesliby tłumacza nie było/ niechże we Zborze milczy. *ten ktory obcym językiem mowi*, niech mowi sobie y Bogu. 29 Ale prorocy niech mowią dwa abo trzej/ a drudzy niech rozsądzają. 30 Jesliby też inszemu siedzącemu *co* było objawiono/ on pierwszy niechaj milczy.

31 Bo możecie wszyscy jeden po drugim prorokować/ aby się wszyscy uczyli/ y wszyscy pocieszeni byli. 32 Y duchowie prorokow/ są poddani Prorokom. 33 Abowiem Bog nie jest *powodem* nierządu/ ale pokoju; jako y we wszystkich Zborach świętych.

34 Niewiasty wasze niech milczą we Zborach: abowiem nie pozwolono im aby mowiły/ ale aby f poddanymi były; jako y zakon g mowi. 35 A jesli się czego nauczyć chcą/ niechże doma mężow swojich pytają: poniewasz sromota niewiastam we Zborze mowić. 36 Izali od was słowo Boże wyszło? Izali tylko do was samych przyszło? 37 Jesli kto zda się być Prorokiem abo duchownym/ niech uzna iż te rzeczy ktore wam piszę/ są PAńskim rozkazaniem. 38 A jesli kto nie wie/ niechajże nie wie. 39 A tak bracia/ starajcie się usilnie *o to* abyście prorokowali: a językami *obcymi* mowić nie zabraniajcie. 40 Wszystko się niechaj dzieje przystojnie y porządnie.

ROZDZIAŁ XV.

Dowodzi, że jako CHrystus PAN mocą swoją zmartwychwstał. 11. *Tak y my mocą jego wzbudzeni będziemy.* 35. *Sposob zmartwychwstania.* 41. *Rożność tych co powstaną.* 51. *Przemienienie żywych.* 53. *Ciał zmartwychwstanie.*

1 Oznamuję wam/ bracia/ Ewangelią ktorąm a wam opowiedział/ ktoraście też przyjęli/ y w ktorey stoicie. 2 Przez ktorą b też zbawienia dostępujecie; jesli pamiętacie/ jakim sposobem opowiedziałem wam/ chyba jesliście prożno uwierzyli. 3 Abowiem naprzod podałem wam/ com też wziął: Iż CHrystus c umarł za grzechy nasze według pism. 4 A iż był d pogrzebiony/ a iż zmartwychwstał dnia trzeciego/ według pism. 5 A iż widziany jest od e Cefasa/ potym od onych f dwunaści. 6 Potym widziany jest więcey niż od pięci set braci oraz: z ktorych wiele ich zostawa aż do tąd; a niektorzy też zasnęli. 7 Potym jest widziany od Jakuba/ potym od wszystkich g Apostołow. 8 A

b Efez. 4. 14. c Matt. 18. 3. 1 Piotr. 2. 1. d 5 Moj. 28. 49. Ezai. 28. 11. Jerem. 5. 15. e Kolos. . 10.

f Efez. 5. 24. Kolos. 3. 18. 1 Tym. 2. 11. 12. Tytus. 2. 5. 1 Piotr. 3. 1. g 1 Moj. 3. 16.

LE. na N. XI. po S. Trojcy. a Gal. 1. 11. b Rzy. 1. 16. c Psal. 22. 1. Ezai. 53. 5. d Jona 2. 1. e Luk. 24. 34. f Mat. 28. 16. g Jan. 20. 26.

ná ostátek po wszystkich ukazał się y mnie/ jáko poronionemu płodowi. ✤ 9 Bom ja jest namniejszy h z Apostołow/ ktorym nie jest godźien / ábym był zwány Apostołem ; przeto / żem Prześládował Zbor Boży. ✤ 10 Lecz łáską Bożą jestem i tym / czymem jest : á łáská jego przećiwko mnie dáremna nie byłá / álem obfićiey niż oni wszyscy prácował : wszákże nie ja / ále łáská Boża ktora jest ze mną.*

11 PRzetoż y ja/ y oni / ták każemy y tákeśćie uwierzyli. ✤ 12 A ponieważ się o CHrystusie każe / iż zmartwych wzbudzony jest ; jákoż mowią niektorzy miedzy wámi / iż zmartwychwstánia niemász ; ✤ 13 Bo jeślić zmartwychwstánia niemász/ tedyć y CHrystus nie jest wzbudzony. ✤ 14 A jeślić CHrystus nie jest wzbudzony/ tedyć dáremne kazánie násze/ dáremna też y wiárá wászá. ✤ 15 Y bylibyśmy też ználeźieni fałszywymi świádkámi Bożymi/ iżesmy świádczyli o Bogu/ że CHrystusá k wzbudźił : ktorego nie wzbudźił/ jesliże umárli nie bywáją wzbudzeni. ✤ 16 Abowiem jesliż umárli nie bywáją wzbudzeni / y CHrystus nie jest wzbudzony. ✤ 17 A jesli CHrystus nie jest wzbudzony / dáremna jest wiárá wászá / y jescześćie w grzechách wászych. ✤ 18 Zátym y ći poginęli/ ktorzy zásnęli w CHrystusie. ✤ 19 Bo jesli tylko w tym żywoćie w CHrystusie nádźieję mamy/ nád wszystkie ludźie jesteśmy nanędznieyszymi. ✤ 20 Lecz teraz CHrystus z martwych wzbudzony jest / y stał się pierwiástkámi tych ktorzy l zásnęli. ✤ 21 Bo ponieważ przez człowieká śmierć/ przez człowieká też powstánie umárłych. ✤ 22 Abowiem jáko w Adámie wszyscy umieráją / ták y w CHrystusie wszyscy ożywieni będą. ✤ 23 Ale káżdy w swojim m rzędźie : CHrystus jáko pierwiastki / á potym ći co są CHrystusowi/ w przyśćie jego. ✤ 24 A potym będźie koniec/ gdy odda krolestwo Bogu y Ojcu ; gdy zniszczy wszelkie przełożeństwo / y wszelką zwierzchność/ y moc. ✤ 25 Bo on muśi krolowáć / pokiby nie położył wszystkich n nieprzyjaćioł pod nogi jego.

26 ✤ A ostátni nieprzyjaciel ktory będźie zniszczony/ jest śmierć. ✤ 27 Bo wszystkie rzeczy poddał o pod nogi jego. A gdy mowi że wszystkie rzeczy poddáne są / jáwna jest, iż oprocz tego / ktory mu poddał wszystkie rzeczy. ✤ 28 A gdy mu wszystkie rzeczy poddáne będą/ tedyć też y sam Syn będźie poddány temu ktory mu poddał wszystkie rzeczy ; áby był Bog wszystkim we wszystkich: ✤ 29 Bo inácey coż uczynią ći ktorzy się chrzczą p zá umárłe ? Jesliż zgołá umárli nie bywáją wzbudzeni ? Przecz że się chrzczą zá umárłe? ✤ 30 Przecz y my niebespieczeństwá podejmujemy káżdey godźiny. ✤ 31 Ná káżdy dźień umieram / przez chwałę nászę ktorą mam w JEzusie CHrystusie PAnu nászym. ✤ 32 Jesliżem się obyczájem ludzkim z bestyámi w Efezie potykał / coż mam zá pożytek jesli umárli nie bywáją wzbudzeni ? Jedzmy q y piymy/ boć jutro pomrzemy. ✤ 33 Nie błądźćie ; Złe rozmowy psują dobre obyczáje. ✤ 34 Ocuććież się ku spráwiedliwośći / á nie grzeszćie : ábowiem niektorzy nie máją znájomośći Bożey ; ku záwstydzeniu wászemu mowię.

35 ALe rzecze kto : Jákoż wzbudzeni bywáją umárli / y w jákim ćiele wychodzą ? ✤ 36 O głupi ! To co ty r śiejesz / nie bywa ożywiono/ jesliby nie umárło. ✤ 37 Y co śiejesz/ nie śiejesz ćiáłá ktore ma potym wyrość / ále gołe ziárno/ jáko się tráfi ábo pszeniczne / ábo jákiekolwiek inne. ✤ 38 Ale Bog dáje mu ćiáło jáko chce : á káżdemu nasieniu jego właśne ćiáło. ✤ 39 Nie káżde ćiáło jest jednákim ćiáłem : ále insze jest ćiáło ludzkie/ á insze ćiáło bydlęce / insze rybie/ á insze ptásze. ✤ 40 Y są ćiáłá niebieskie / y ćiáłá ziemskie / lecz insza jest chwałá ćiał niebieskich/ á insza ziemskich. ✤ 41 Insza chwałá słońcá/ á insza chwałá księżycá / y insza chwałá gwiazd. Abowiem gwiazdá od gwiazdy rożna jest s w jásnośći. 42 Tákći będźie y powstánie umárłych. ✤ Bywa wśiane ćiáło w skáźitelnośći ; á będźie wzbudzone w nieskáźitelnośći. ✤ 43 Bywa wśiane w

Marginalia: h Dźiej. 9. 4. Efez. 3. 8. 1 Tym. 1. 13. — i Efez. 3. 7. — k 1 Kor. 6. 14. — l Dźiej. 26.23. Kolos. 1. 18. Objáw. 1. 5. — m 1 Tess. 4. 16. — n Psalm. 110. 1. 2. Mátt. 22.44. — o Psalm. 8. 7. Mátt. 28.18. Zyd. 2. 8. — p I. Nád... — q Esa. 22.13. Mądr. 2. 6. Luk. 12.19. — r Jan 12.24. — s ...

niesłá-

niesławie ; á będźie wzbudzone w sławie. Bywa wśiane w słábośći ; będźie wzbudzone w mocy. Bywa wśiane ćiáło ćielesne ; będźie wzbudzone ćiáło duchowne. 44 ♣ Jest ćiáło ćielesne / jest też ćiáło duchowne. 45 ♣ Tákći też nápisano : Stał śię pierwszy człowiek t Adam w duszę żywą ; *ále* pośledni Adam w duchá ożywiájącego. 46 ♣ Wszákże nie jest pierwsze duchowne / ále ćielesne ; 47 potym duchowne. ♣ Pierwszy człowiek z źiemie / źiemski ; wtory człowiek *sam* Pan z niebá. 48 ♣ Jáki jest ten źiemski / tácy też y źiemscy ; á jáki jest niebieski / tácy też *będą* 49 niebieścy. ♣ A jákośmy nośili wyobráżenie źiemskiego ; ták będźiemy nośili wyobráżenie niebieskiego. ♣ 50 To jednák powiádam brácia / iż ćiáło y krew krolestwá Bożego odźiedźiczyć nie mogą ; áni skáźitelność nie odźiedźiczy nieskáźitelnośći.

51 OTo tájemnicę wam powiádam : Nie wszyscy u zásniemy / ále wszyscy przemienieni będźiemy: Bárzo prętko w oká mgnieniu / ná 52 trąbę ostáteczną. ♣ Abowiem x zátrąbi ; á umárli wzbudzeni będą nieskáźitelni / á my będźiemy przemienieni. 53 ♣ Boć muśi to co jest skáźitelnego przyoblec nieskáźitelność : y co jest śmiertelnego / przyoblec nieśmiertelność. 54 ♣ A gdy to co jest skáźitelnego przyoblecze nieskáźitelność / y to co jest śmiertelnego przyoblecze nieśmiertelność / tedy śię wypełni ono słowo ktore nápisano ; Połkniona y jest śmierć w zwyćięstwie. 55 ♣ Gdźież *jest* o śmierći z bodźiec twoj ? Gdźież jest piekło zwyćięstwo twoje? 56 ♣ Lecz bodźiec śmierći *jest* grzech / á moc grzechu jest Zakon. 57 ♣ Ale *niech będźie* Bogu dźięká / ktory nam a dał zwyćięstwo przez PAná nászego JEzusá CHrystusá.

58 ATák brácia moji mili / bądźćie mocni / nieporuszeni / obfitujący w uczynku PAńskim záwsze ; wiedząc iż pracá wászá nie jest dáremna w PAnu.

ROZDZIAŁ XVI.

Nápomina áby ná ubogie baczenie mieli. 5. Náwiedźić je obiecuje. 10. Tymoteuszá im zálecá. 13. Do státeczności ich. 15. y poważánia sobie sług Bożych upomina. 22. Do miłośći Chrystusá PAná prowádźi.

1 ODkoło a zkłádánia ná świete / jákom postánowił we Zborách Gálátskich / ták też y wy czyńćie. 2 ♣ Káżdego pierwszego dniá w tegodniu / káżdy z was niech odkłada u śiebie / zbieráiąc według tego jáko mu śię powodźi: áby nie *dopiero* gdy przyjdę / zkłádánia czynione były. ♣ 3 A gdy przyjdę / ktorekolwiek uchwalićie przez listy / te pośle / áby odnieśli b dobrodźiejstwo wásze do Jeru-4 zalem. ♣ A jeśliby słuszna rzecz byłá żebym y ja szedł / wespołek ze mną pojdą.

5 A Przyjdę do was / gdy przejdę Mácedonią (bo pojdę przez 6 Mácedonią.) ♣ A podobno pomieszkam u was / ábo y przezimuję : ábyśćie wy mnie odprowádźili / kę-7 dykolwiek pojdę. ♣ Abowiem nie chcę was teraz widźieć mijájąc : ále spodźiewam śię / iż pomieszkam z wami czás niejáki / będźieli c PAn 8 chćiał. ♣ A izostánę w Efeźie áż do 9 Swiątek. ♣ Abowiem drzwi mi są otworzone wielkie y mocne ; y mam d wiele przećiwnikow.

10 JEśliby tedy przyszedł Tymoteusz / pátrzćie áby bez bojáźni był miedzy wámi : bo dźieło PAń-11 skie spráwuje / jáko y ja. ♣ Przetoż niechaj go nikt lekce nie waży : ále odprowadźćie go w pokoju / áby przyszedł do mnie ; bo go czekam z bráćią.

12 AO bráćie Apollośie *wiedzćie*, żem go bárzo prośił áby szedł do was z bráćią : ále zgołá nie miał woli áby teraz szedł; przyjdźie jednák gdy czás po temu mieć będźie.

13 CZujćież / stojćie w wierze / mężnie sobie poczynajćie / zmacniajćie śię. ♣ Wszystkie rzeczy wásze niech *śię dźieją* w miłośći.

14 A Proszę was brácia / wiećie iż dom e Stefánow jest pierwiástkámi Acháiey / á iż sámi śiebie oddáli ná posługowánie świętym. ♣ 15 Abyśćie y wy poddáni byli tákowym / y káżdemu pomagájącemu y

prá-

t 1 Moj. 2. 7.
u 1 Tess. 4. 15.
x Mátt. 24. 32. 1 Tess. 4. 16.
y Ezái. 25. 8.
z Ozeas. 13. 14. Zyd. 2. 13.
a 1 Jan. 5. 5.

a Rzym. 12. 13.
b G. Lásk.
c Dźiej. 18. 21. 1 Kor. 4. 19. Jákub. 4. 15.
d 1 Kor. 15. 32.
e 1 Kor. 1. 16.

17 prácujacemu. ♣ A ćiesze śie z przyszćia Stefáná y Fortunatá/ y Achájiká; bo ći niedostátek wász nápełnili.

18 ♣ Ochłodźili bowiem duchá mego y wászego. Znajćież tedy tákowe.

19 Pozdrawiája was Zbory ktore sa w Azyey. Pozdrawiája was wielce w PAnu/ Akwilás y f Pryscyllá/ ze zborem ktory jest w domu ich.

20 ♣ Pozdrawiája was brácia wszyscy. Pozdrowćie jedni g drugich w świetym pocáłowániu.

21 ♣ Pozdrowienie reka moja Páwłowa.

22 JEslize kto nie miłuje Páná JEzusá CHrystusá/ niech bedźie przeklectwem/ *ktore zowia* Márá natá.

23 ♣ Łáská Páná JEzusá Chrystusá *niech bedźie* z wámi.

24 ♣ Miłość moja *niech bedźie* z wámi wszystkimi w CHrystuśie JEzuśie/ Amen.

Pierwszy *list* do Koryntow pisány był z *miástá* Filippis/ przez Stefáná/ y Fortunatá/ y Achájiká/ y Tymoteuszá.

f 2 Tym. 4. 19. g Rzym. 16. 16. 2 Kor. 13. 12. 1 Tess. 5. 26. 1 Piotr 3. 14.

LIST SWIETEGO PAWLA APOSTOLA DO KORYNTOW, WTORY.

SWiety Páweł w tym liśćie dla zmiekczenia pierwszego listu / y dla sprawienia do śiebie dowiernośći/ y dla nápomnienia Koryntow do ich powinnośći / dwie rzeczy im przedkłada. I. Zćiaga śie ná osobe jego. A tu śie oczyśćia z tego / w czym go pomowili nieprzyjaciele jego. Naprzod z strony żywotá swego / że go nie mája mieć zá jákiego buntownika; choć go rozmájite utrapienia potykáły : áni zá kłamce / poniewaz do nich według obietnice przyśc nie mogł / w rozd. 1. Druga/ Z strony Urzedu / że go nie mája mieć zá Tyránná / że grzesznika wyłaczył ; czego słuszne przyczyny ukázuje / y z nowu śie zá nim do nich przyczynia : áni zá tego ktoryby słowo B. fałszował. A w tym usługuje im do dowiernośći śiebie od nich przyjećia / á záhánbienia fałszywych Apostołow ; y rozmájite ućiechy utrapionym/ á zwłaszcza sługom Kośćiołá Bożego/ przedkłada w rozd. 2. 3. 4. 5. II. Zćiaga śie ná osobe ich : U ktorych iż sobie dowiernośc zjednał/ to im przedkłada. 1. Nápomina ich do wykonywánia powinnośći zćiagájacych śie ná sumnienie ich / to jest / áby sobie miłość od Bogá pokazána wielce poważáli ; Potym grzechow wszelákich / á miánowićie towárzystwá z báłwochwálcámi śie strzegli. Do tego / do powinnośći bliźnim od nich należacych / miánowićie / áby sługi B. do nich posłáne / y onego sámego wdźiecznie przyjeli ; przytym o rozmájitych pożytkách płynacych z Pokuty / mowi. A náwet upomina / áby ná ubogie / jáłmużny zaczete wybieránie szczodrze wykonáli / w rozd. 7. 8. 9. 2 Przymawia im : Naprzod o fałszywe Proroki / iż śie w nich zákocháli / á onego zniewazyli. Potym o to / że śie rozmájitymi grzechámi zmázáli / w rozd. 10. 11. 12. do v. 14. Przetoż obietnice im czyni swojim przyśćiu / á z przegrozka do cnot S. ich pobudza / y od grzechow przestrzega / od 14. v. rozd. 12. áż do końcá listu ; ktory pozdrowieniem y modlitwa zámyka.

ROZDZIAL I.

Po pozdrowieniu Koryntow. 8. O swojich im ućiskách pisze. 12. Szczerość swoje w wykonywániu urzedu swego oświadcza. 15. A czemu nie przyszedł do Koryntu jáko był obiecał, przyczyny wypisuje.

1 PAweł Apostoł JEzusá CHrystusá przez wola Bożą / y Tymoteusz brát/ Zborowi Bożemu/ ktory jest w Koryncie/ ze wszystkimi świetymi/ ktorzy sa we wszystkiey Achájey.

2 ♣ Łáská *niech bedźie* wam a y pokoj/ od Bogá Ojcá nászego/ y PAná JEzusá CHrystusá.

3 BŁogosłáwiony *niech bedźie* b Bog y Ojćiec PAná nászego JEzusá Chrystusá/ Ojćiec miłośierdźia/ á Bog wszelkiey poćiechy : ♣

4 Ktory nas ćieszy w káżdym c ućisku nászym; ábysmy y my ćieszyć mogli te ktorzy sa w jákimkolwiek ućisku.

a 1 Kor. 1. 3. Galat. 1. 3. — Esa. 1. 1. 1 Piotr 1. 2. — b Efez. 1. 3. 1 Piotr 1. 3. — c 2 Kor. 7. 6.

ta, pociecha ktora my sámi pocie-
5 szeni bywamy od Bogá. ✣ Gdyż jáko
w nas obfituja utrapienia Chry-
stusowe / ták przez Chrystusá ob-
6 fituje y pociechá nászá. ✣ Bo choc
bywamy uciśnieni / dla wászey to
pociechy y zbáwienia / ktore sie sprá-
wuje przez znoszenie tegoż utrapie-
nia ktore y my cierpiemy : choc tez
pocieszeni bywamy / y to dla wászey
pociechy y zbáwienia : á nádzieiá
7 nászá mocna jest o was. ✣ Poniewaz
wiemy / iz jákoście uczesnikámi u-
trapienia / ták y pociechy.

8 A Bowiem nie chcemy / ábyście
nie mieli wiedzieć / brácia / o u-
ćisku nászym / ktory nas potkał w
Azyey / iżeśmy názbyt byli obćią-
żeni y nád moznośc / ták iżeśmy byli
9 poczeli watpić y o żywocie ✣ Owszem
y sámi w sobie mieliśmy wyrok
śmierći ; ábyśmy nie dufáli sámi
w sobie / ále w Bogu ktory wzbudzá
10 umárłe. ✣ Ktory z ták wielkiey
śmierći wyrwał nas / y jeszcze wy-
rywa ; w ktorym nádzieie mamy
11 iż y ná potym wyrwie. ✣ Zwłaszcza
gdy sie tez y wy pomożećie modlić
d zá námi / áby zá ten dar ktory
przez wiele osob e nam jest pokazány
były tez od wiela osob dźięki czynio-
12 ne zá nas. ✣ Abowiem toć jest chlu-
bá nászá / świádectwo sumnienia
nászego / żeśmy w prostoćie y w szcze-
rośći Bożey / nie w ćielesney mą-
drośći / ále w łásce Bożey ná świe-
ćie obcowáli / á nawięcey miedzy
13 wámi. ✣ Abowiem nic inszego wam
nie piszemy / tylko to co czytaćie / á-
bo tez poznawaćie. A spodziewam
sie iż tez áż do końcá poznaćie.
14 Jákośćie tez nas poználi po częśći /
żeśmy chluba wászą / jáko f y wy ná-
15 szą / w dźień PAná JEzusá. ✣ Y z
tać ufnośćią chćiałem był iść do
was napierwey / ábyśćie wtore do-
16 brodźieystwo odebráli : ✣ Y przez
was iść do Mácedoniey ; y záśie
z Mácedoniey przyść do was / y od
was być odprowádzony do Ju-
17 skiey Ziemie. ✣ O tym tedy myśląc /
izalim co lekkomyślnie uczynił?
Albo to o czym myślę / izali według
ćiáłá myślę / áby było u mnie / Ták
18 ták / y Nie nie? ✣ Alec wierny jest
Bog / iż mowá nászá do was nie byłá
19 Ták y Nie. ✣ Abowiem Syn Boży
JEzus Chrystus / ktory miedzy
wámi przez nas jest opowiádány /
to jest, przez mie y przez Sylwaná
y przez Tymoteuszá / nie był Ták y
20 Nie ; ále Ták w nim było. ✣ Bo ile
jest obietnic Bożych / w nim są Ták
y w nim są Amen / ku chwale Bożey
21 przez nas. ✣ A ten ktory nas utwir-
dza g z wámi w Chrystusie / y kto-
22 ry nas pomázał / Bog jest. ✣ Ktory
tez zápieczętował nas / y dał zádatek
Duchá w sercách nászych.

23 A Lec ja Bogá przyzywam h ná
świádectwo ná duszę moję / iż
szánując was do tąd em nie przyszedł
24 do Koryntu. ✣ Nie iżbyśmy pá-
nowáli nád wiárą i wászą / ále iże-
śmy pomocnikámi wesela wászego.
Bo wiárą stoićie.

Rozdział II.

Miłość swoję Koryntom zálećił w tym, że do nich nie chćiał przyść z zásmuceniem. 6. Grzesznika wyłączonego pokutującego kazał im záśie przyjąć. 12. Szczerość swoję w opowiádániu Ewángeliey. 15. y pożytek nauki sług Bożych, w pięknym podobieństwie przedkłada.

1 A Postánowiłem to u śiebie / á-
bym znowu nie przyszedł z zá-
2 smuceniem do was. ✣ Bo jeślibym
ja was zásmućił / y ktoż jest coby mie
rozweselił / jedno ten ktory jest przez
3 mie zásmucony ? ✣ A tomći wam
nápisał / ábym przyszedszy nie miał
smętku z tych / z ktorychbym sie
miał weselić ; pewien będąc o was
wszystkich / że rádość moję wszyscy
4 zá swoję maćie. ✣ Abowiem z wiel-
kiego ućisku y utrapienia sercá / y z
wiela łez pisałem wam ; nie żebyśćie
mieli być zásmuceni : ále żebyśćie
miłość poználi / ktorą nádér obfićie
5 mam przećiwko wam. ✣ Jeśli
was tedy kto zásmućił / nie mnie
zásmućił / ále poniekąd / (ábym go
6 nie obćiążył) was wszystkich. ✣ Do-
syć ći ma táki ná zgromieniu tym /
7 ktore śie a stáło od wielu. ✣ Ták iż
przećiwnym obyczájem / ráczey by-
śćie wy mu odpuśćić mieli y onego
pocieszyć / by snadź zbytni smutek

d Rzym. 15. 30.
e 2 Kor. 1. 15.
f Filip. 2. 16. 1 Tess. 2. 19.
g 2 Kor. 5. 5.
h Rzym. 1. 9. Filip. 1. 8. 1 Tess. 2. 10.
i 1 Piotr 5. 3.
a 1 Kor. 5. 4.

8 tákiego nie pożárł. ♣ Przetoż proszę was / ábyśćie miłość przećiwko niemu utwirdźili. ♣ Abowiem y dla 9 tegom był nápisał / ábym doświádczenia wászego doznał /. jesliże we 10 wszystkim posłuszni jesteśćie. ♣ A komu wy co odpuszczáćie / temu y ja. Gdyż y ja jeslim co odpuśćił temu komum odpuśćił / uczyniłem to dla was przed oblicznośćią Chrystusową : áby was szátan nie podszedł. 11 ♣ Abowiem przemysły jego nie sa nam tájne.

12 A Gdym przyszedł do Troády dla opowiádánia Ewángeliey Chrystusowey / á drzwi mi były otworzone w PAnu ; nie miałem ulżenia w duchu mojim / ále tego żem nie 13 ználázł Tytusá brátá mego. ♣ Ale rozstawszy śię z nimi / poszedłem do 14 Mácedoniey. ♣ Lecz chwałá Bogu / ktory nam záwżdy zwyćiestwo dawa w CHrystuśie / y wonność znájomośći swojey objawia przez nas 15 ná káżdym miejscu. ♣ Bośmy dobra wonnośćia CHrystusowa Bogu / w tych ktorzy zbáwieni bywája / y 16 w tych ktorzy gina. ♣ Tymći wonnośćia śmierći b ná śmierć / ále onym wonnośćia żywotá ku żywotowi : lecz do tego ktoż jest sposobny ? 17 ♣ Bo nie jesteśmy jáko wiele c ich / ktorzy d fałszuja słowo Boże / ále jáko z szczerośći / ále jáko z Bogá / przed oblicznośćia Boża o CHrystuśie mowimy.

b Luka. 2. 34.
c 2 Kor. 4. 2.
d I. Przekupuja.

ROZDZIAL III.

Dosyć zálecenia z tąd. 3. gdy w wierze trwáć beda. 6. Powiáda śię być sługa nie litery, ále Duchá. 8. Rożność zakonu od Ewángeliey w tym. 13. iż jásność zakonu oczy ráczey przeraża, á niż oświeca. 18. Lecz świátłość Ewángeliey jásno nam twarz PAńska okázuje.

1 P Oczynamyż záśię zálecáć sámych śiebie? Czyli potrzebujemy / jáko niektorzy listow zaletnych do was / ábo też listow zaletnych od 2 was? ♣ Listem nászym wy jesteśćie / nápisánym ná sercách nászych / ktory znája y czytája wszyscy ludźie. ♣ 3 Gdyż to jáwna jest / żeśćie listem a CHrystusowym / przez usługe násze zgotowánym ; nápisánym nie inkaustem / ále Duchem b Bogá żywego : nie ná tablicách kámiennych / ále ná tablicách serc mięsnych.

a 2 Kor. 7. 3.

4 A Tákieć ufánie mamy przez 5 CHrystusá ku Bogu. ♣ Nie iżebyśmy byli sposobni co myślić sámi z śiebie / jáko sámi z śiebie : ále sposobność násza z Bogá jest. ♣ 6 Ktory nas też uczynił sposobnymi sługámi nowego Testámentu / nie litery / ále Duchá : ábowiem literá 7 zábija / ále Duch ożywia. ♣ Bo jeslić posługowánie śmierći literámi wyrázone ná tablicách kámiennych / było chwalebne ; ták iż synowie Izráelscy nie mogli śmiele c pátrzyć ná oblicze Mojżeszowe / dla chwały oblicza jego ktora miáłá 8 bydź zkáżona : ♣ Jákoż dáleko wiecey usługowánie Duchá nie ma 9 bydź chwalebne ? ♣ Bo jeslić usługowánie potępienia było chwalebne / dáleko wiecey usługowánie spráwiedliwośći obfituje w chwa- 10 le. ♣ Abowiem y to co chwałe miáło / nie miáło chwały w tey częśći / co śie tknie oney przewyższájacey 11 chwały. ♣ Bo jeslić to co niszczeje było chwalebne / dáleko wiecey to co zostawa jest chwalebne.*

12 P Rzetoż májac táka nádźieję / wielkiey bespieczności w mowie 13 używamy. ♣ A nie jesteśmy jáko Mojżesz ktory kładł zasłone d ná oblicze swoje / áby synowie Izráelscy śmiele nie pátrzyli ná koniec 14 onego co zniszczeć miáło. ♣ Ale zátwárdzone sa zmysły ich : ábowiem áż do dźiśiejszego dniá / táż zasłoná w czytániu stárego Testámentu zostawa nie odkryta / ktora przez 15 CHrystusá skáżenie bierze. ♣ Przetoż áż do dniá dźiśiejszego gdy Mojżesz czytány bywa / zasłoná jest ná 16 sercu ich położona. ♣ Lecz gdyby śie do PAná obroćili / odjeta bedźie oná zasłoná. ♣ Aleć PAN jest 17 tym Duchem. A gdźie jest ten Duch 18 PAński / tám y wolność. ♣ Lecz my wszyscy ktorzy odkrytym obliczem na chwałe PAńska / jáko w zwierćiedle pátrzamy / w toż wyobrá-

b Ezech. 11. 19. Zyd. 8. 10. LEkc. Niedz. XII. po S. Trojcy.
c 2 Mo. 34. 30.
d 2 Mo. 34. 33.

nie

nie przemieni bywamy / z chwały w chwałe / jáko od Duchá PAńskiego.

ROZDZIAŁ IV.

Pokázuje iż ták w opowiádániu Ewángeliey prácował, że od Szátáná záślepieni być muszą, ktorzy jásności jey nie widzą. 7. A że skarb ten słudzy PAńscy w naczyniách gliniánych noszą. 10. będąc wielom trudnośći poddáni. 16. Przykłádem swojim do státeczności w wierze. 17. Y do wzgárdy żywotá doczesnego upomina.

1 Dla tego májąc to usługowánie / ták jákośmy miłośierdźie otrzymáli / nie słábiejemy. 2 Aleśmy śię odrzekli skrytey sromoty / nie obchodząc śię a chytrze / áni fałszując słowá Bożego : ále objáwieniem prawdy zálecájąc sámych śiebie u kájdego sumnienia ludzkiego / przed obliczem Bożym. 3 Jeśli tedy zákryta jest Ewángelia nászá / zákryta jest przed tymi ktorzy giną. 4 W ktorych bog Swiátá tego óślepił zmysły / *to jest* w niewiernych ; áby im nie świeciłá świátłość Ewángeliey chwały CHrystusowey / ktory jest b wyobráženiem Bożym. 5 Abowiem nie sámych śiebie opowiádamy ; ále CHrystusá JEzusá / *że jest* PAnem: á sámych śiebie sługámi wászymi dla JEzusá. 6 Ponieważ Bog ktory rzekł / áby śię z ćiemnośći świátłość rozświećiłá / ten śię rozświećił w sercách c nászych / ku rozświeceniu *w nas* znájomośći chwały Bożey w obliczu JEzusá CHrystusá.

7 A Mamy ten skarb w naczyniu gliniánym : áby dostojność tey mocy byłá z Bogá á nie z nas. 8 *Gdy* zewsząd uciśnieni bywamy / ále nie bywamy poćieśczeni : powątpiwamy / ále nie zwątpiamy. 9 Prześládowánie ćierpiemy / ále nie bywamy opuszczeni : bywamy porzuceni / ále nie giniemy. 10 Záwsze umártwienie PAná d JEzusowe ná ćiele nośimy / áby y żywot JEzusow ná ćiele nászym był objáwiony. *

11 Záwsze bowiem e my ktorzy żyjemy / bywamy wydawáni ná śmierć dla JEzusá / áby też żywot JEzusow był objáwiony w śmiertelnym ćiele nászym. 12 Dla tego śmierć mocy swojey w nas dokázuje / ále w was żywot. 13 Májąc tedy tegoż Duchá wiáry / ták jáko f nápisano ; Uwierzyłem / przetom też mowił : Y my wierzymy / przeto też mowimy. 14 Wiedząc iż ten ktory wzbudźił g PAná JEzusá / y nas wzbudźi przez JEzusá / y postáwi z wámi. 15 Boć to wszystko *dźieje śię* dla was : áby łáská oná obfituiąca / przez dźiękowánie wiela ich rozmnożyłá śię ku chwale Bożey. 16 Dla tego nie słábiejemy : ále choć śię też nász zewnętrzny człowiek kázi / wszákże on wewnętrzny odnawia śię ode dniá do dniá. 17 Abowiem ten krociuchny y lekki h ucisk nász / náder zacney chwały wieczną wagę nam spráwuje. 18 Gdy nie pátrzymy ná rzeczy widźiálne / ále ná niewidźiálne. Abowiem rzeczy widźiálne / *są* doczesne / ále niewidźiálne *są* wieczne.

ROZDZIAŁ V.

Cieszy nádźieją odmiány przybytku źiemskiego w budowánie nie rękomá uczynione z niebá. 6. Czego teraz pielgrzymując od PAná wiárą w nádźiejey czekamy. 9. Stáráć śię oto, ábyśmy śię PAnu Bogu podobáli y ná sąd PAński pomnieli. 14. K woli Chrystusowi. 15. ktory zá nas umarł. 17. odnowionym żywoćie ábyśmy żyli. 18. Tego poselstwá do ludźi PAn śię sługom swojim powierzył.

1 WIemy bowiem / że jeśli tego nászego źiemskiego mieszkánia namiot zburzony będźie / budowánie mamy od Bogá / dom nie rękomá urobiony wieczny w niebieśiech. 2 Abowiem w tym *namiećie* a wzdychamy / domem nászym ktory jest z niebá / żądájąc być przyoblecżeni. 3 Jeśliż tylko przyoblecżonymi / á nie nágimy bználeźieni będźiemy. 4 Bo ktorzyśmy w tym namiećie / wzdychamy będąc obćiążeni : ponieważ nie żądamy być zewlecżeni / ále przyoblecżeni / áby pożárta byłá c śmiertelność od żywotá. 5 A ten ktory nas ku temuż właśnie przygotował / *jest* Bog :

kto

ktory nam też dał zadatek Duchá. ♣ 6 Przetoż máiąc záwżdy ufność / y wiedząc że poki mieszkamy w tym ćiele / pielgrzymujemy od Páná. ♣ 7 (Bo przez wiárę chodźimy / á nie przez widzenie.) ♣ 8 Lecż dufamy / y wolemy ráczey á wyniść z ćiáłá / á iść ná mieszkánie do Páná. ♣ 9 Przetoż też uśiłujemy / bądź *w ćiele* mieszkamy / bądź *z ćiáłá* wychodźimy / onemu śię podobáć. ♣ 10 Abowiem muśimy śię wszyscy e pokazáć przed sądową stolicą Chrystusową / áby káżdy odniosł *co czynił* f w ćiele / według tego co czynił / lub dobre / lub złe.

11 Przetoż wiedząc o tym stráchu Páńskim / ludźi do wiáry námawiamy / á Bogu jáwnymi jesteśmy: y mam nádźieię / iż w sumnieniách wászych jáwnymi jesteśmy. ♣ 12 Abowiem nie sámych śiebie wam znowu zálecamy / ále wam dawamy przyczynę / ábyśćie śię chlubili námi / y żebyśćie mieli co *mowić* przećiwko tym / ktorzy śię chlubią z powierzchnych rzeczy / á nie z sercá. ♣ 13 Bo choć od rozumu odchodźimy / Bogu *odchodźimy*: choć przy rozumie jesteśmy / wam *jesteśmy*. ♣ 14 Abowiem miłość Chrystusowa przyćiska nas / ♣ 15 Jáko ci ktorzyśmy to usadźili / iż ponieważ jeden zá wszystkie umárł / tedy wszyscy byli umárłymi: á że zá wszystkie g umárł áby ći ktorzy żyją / już wiecey h sobie nie żyli / ále temu ktory zá nie umárł / y jest wzbudzony. ♣ 16 Dla tego my od tego czásu nikogo według ćiáłá nie znamy: á choćiaśmy też ználi Chrystusá według ćiáłá / lecż już teraz *wiecey* nie znamy. ♣ 17 A ták jesli kto *jest* w Chrystuśie / nowym *jest* stworzeniem: stáre *rzeczy* i przeminęły / oto śię wszystkie nowymi stáły.

18 A To wszystko k z Bogá *jest*, ktory nas z sámym sobą pojednał / przez Jezusá Chrystusá / y dał nam usługowánie tego pojednánia. ♣ 19 Ponieważ Bog był w Chrystuśie / świát z sámym sobą jednáiąc / nie przyczytáiąc im upadkow ich: y położył w nas to słowo pojednánia. ♣ 20 Przetoż ná mieysku Chrystusowym poselstwo spráwujemy / jákoby *was* Bog upominał przez nas: Prośimy ná mieysku Chrystusowym / 21 jednajćie śię z Bogiem. ♣ Abowiem *on* tego ktory nie znał l grzechu / zá nas grzechem uczynił / ábyśmy śię my stáli spráwiedliwośćią Bożą w nim.

ROZDZIAŁ VI.

Upomina áby pobożnie żyli, stáráiąc śię o zbáwienie swoje. 5. Uciskámi áby śię nie trwożyli. 7. Chwałą śię nie wynosili. 14. Strzegli śię towárzystwá złych, y báłwochwálstwá. 16. gdyż są Kośćiołem Bogá żywiącego.

1 Przetoż pomagáiąc *my*, nápominamy was / ábyśćie ná dáremno łáski Bożey nie przyjmowáli. ♣ 2 Bo mowi *Bog*: Czásu przyjemne° a wysłuchałem ćię / á w dźień zbáwienia porátowałem ćię. ♣ 3 Oto teraz czás przyjemny / oto teraz dźień zbáwienia. ♣ Zadnego niwczym nie dawáiąc zgorszenia / áby nie było nágánione usługowánie *násze*. ♣ 4 Ale we wszystkim zálecáiąc sámych śiebie / jáko sludzy Boży b w wielkiey ćierpliwośći / w ućiskách / w niedostátkách / w utrapieniách: ♣ 5 W ráźiech / w więźieniách / w potłukániu / w prácách / w niedośypiániách / w pośćiech: ♣ 6 W czystośći / w umiejętnośći / w nieskwápliwośći / w dobrotliwośći / w Duchu Swiętym / w miłośći nie obłudney: ♣ 7 W mowie prawdy / w mocy Bożey / przez oręże spráwiedliwośći ná práwo y ná lewo: ♣ 8 Przez chwałę y zelżywość; przez niesławę y dobrą sławę; jákoby zwodźićiele / wszákże prawdźiwi: ♣ 9 Jáko nie znájomi / wszákże znájomi: jáko umieráiący / á oto żywiemy: jáko pokaráni / ále nie zábići. ♣ 10 Jáko smetni / wszákże záwsze weseli: jáko ubodzy / wszákże wielu ubogacáiący: jáko nic nie máiący / wszákże wszystko trzymáiący.*

11 Ustá násze otworzone są ku wam o Koryntowie / serce násze rozszerzone jest! ♣ 12 Nie jesteśćie zćiśnieni w nas / lecż zćiśnieni jesteśćie we wnetrznośćiách wászych. ♣ 13 O wzájemną tedy nadgrodę jáko dźiatkom mowię; rozszerzćież śię y wy. ♣ 14 Nie ćiagnićież nierownego járzmá

źnie-

d Filip. 1. 23. e Mátt. 25. 32. Rzym 14. 10. f Job. 4. 11. Mátt. 16. 27. Kor. 8. 4. 5. g 1 Tess. 5. 10. a Rzym 14. 7. i Ezái. 43. 19. Objaw 21. 5. k Kolos. 1. 20. l Ezái. 53. 9. 1 Piotr 2. 22. LE m N. L. w Pis. a Ezái. 49. 8. b 1 Kor. 4. 1.

z niewiernymi. Bo / coż zá społecżność spráwiedliwośći z nieprawośćia? Abo co / zá społecżność świátłośći z ciemnośćia? ✣ A co zá zgodá Chrystusá / z Beliálem? ábo co zá dźiał wiernemu z niewiernym? ✣ A co zá zgodá Kośćiołá Bożego z báłwány? Abowiemeśćie wy c Kośćiołem Bogá żywego; ták jáko mowi Bog: Bede d mieszkał w nich / y bede śie przechadzał w nich; y bede Bogiem ich / á oni będa ludem mojim. ✣ Przetoż wynidźćie z pośrzodku e nich / y odłaczćie śie mowi PAN; á niecżystego śie nie dotykajćie / á Ja was przyjme. ✣ Y bede wam zá f Ojcá / á wy mnie bedźiećie zá syny y zá corki / mowi PAn Wszechmogacy.

c 1 Kor. 3. 16. 17. y 6. 19. d 2 Moj. 29. 46. 3 Moj. 26. 12. Ezech. 37. 27. e Ezái. 52. 11. Jerem. 50. 8. Objáw. 18. 4. f Jerem. 31. 1.

ROZDZIAL VII.

Vpomniawszy krotko do świątobliwośći. 2. dowodźi iż wszystko z miłośći przećiwko nim mowił. 8. á że mu námniey nie przykro iż ich zásmućił. 10. A iż ich tym do zbáwienney pokuty przywiodł, pokázuje.

1 Te tedy obietnice májac / namilszy / ocżyśćiajmy sámych śiebie od wszelákiey zmázy ćiáłá y duchá / wykonywájac poświecenie w bojáźni Bożey. ✣ 2 Przyjmićież nas. Nikogośmy nie ukrzywdźili / nikogośmy nie uszkodźili / nikogośmy przez 3 łákomstwo nie podeszli. ✣ Nie mowiać *tego* ábym was potepiáć miał: bom przedtym a powiedźiał / iż wy w sercách nászych ták jesteśćie / *żebyśmy rádźi* z wámi społecżnie umieráli y 4 społecżnie żyli. ✣ Mam wielkie beśpiecżeństwo do mowienia u was / mam wielka chlube z was / nápełnionym jest poćiechy / náder obfituje weselem w káżdym ućisku 5 nászym. ✣ Abowiem gdyśmy przyszli do Mácedoniey / ćiáło násze żadnego odpocżynku nie miáło / ále we wszystkim *byliśmy* ućiśnieni: zewnatrz 6 walki / á wewnatrz postráchy. ✣ Ale ktory b ćieszy uniżone / poćieszył nas 7 Bog przez przyśćie Tytusowe. ✣ A nie tylko przez przyśćie jego / ále tez przez poćieche ktora on ućieszony jest z was / oznájmiwszy nam żadość wászę / nárzekánie wászę /

a 2 Kor. 3. 2.

b 2 Kor. 1. 4.

gorliwość wászę zá mna; ták / żem śie tez wiecey uweselił.

8 Bo choćiam was zásmućił przez list / nie żal mi *tego*, choćiaż mi żal było: bo widze iż ten list / choćiaż ná chwile zásmućił was był: ✣ 9 *iednák* teraz wesele śie nie dla tego / żeśćie zásmuceni byli / ále żeśćie zásmuceni byli ku pokucie: ábowiem byliśćie zásmuceni według Bogá / żebyśćie niwcżym nieszkodowáli przez nas. ✣ 10 Atowiem smetek *ktory* c *jest* według Bogá / pokute spráwuje ku zbáwieniu / ktorey nikt nie żáłuje: ále smetek *według* świátá / spráwuje śmierć. ✣ 11 Bo oto / to sámo żeśćie według Bogá byli zásmuceni / jáko wielka w was pilność spráwiło / owszem obrone / owszem zápálcżywość / owszem bojaźń / owszem żadość / owszem gorliwość / owszem pomste; *ták iż* we wszystkim okazáliśćie śie być cżystymi w tey spráwie. ✣ 12 A ták choćiażem pisał do was / nie *pisałem* dla tego ktory krzywde ucżynił / áni dla owego ktoremu śie krzywdá stáłá; ále dla tego / izby wam wiádoma byłá oná pilność nászá o was przed 13 oblicżnośćia Boża. ✣ Dla tegośmy śie ućieszyli z poćiechy wászey: áleśmy śie wiecey ućieszyli z wesela Tytusowego / iż ochłodzony jest 14 duch jego od was wszystkich. ✣ *A* iż jeslim śie w cżym przed nim z was chlubił / nie záwstydźiłem śie: ále jákośmy wam prawdźiwie wszystko mowili / ták śie tez chlubá nászá przed Tytusem prawdźiwa pokázáłá. ✣ 15 A wnetrznośći jego tym wiecey *skłonione sa* ku wam / gdy wspomina posłuszeństwo wszystkich was / y jákośćie go z bojáźnia y ze drzeniem przyjeli. ✣ 16 Ráduje śie tedy / iż wam we wszystkim moge pod ufáć.

c 1 Piotr. 2. 19.

ROZDZIAL VIII.

Pochwaliwszy szczodrobliwość Mácedończykow, Koryntow áby nád nie ściślejszy niż byli upomina. 16. A Tytusá, y inszą bráćią ktore do nich posyła, im pilnie zálecá.

1 A Oznájmujemy wam bráćia o łásce Bożey / ktora jest dána

2 Zborom Mácedońskim. ✣ Iż w rozlicznym doświadczániu utrapienia / obfita ich rádość y bárzo wielkie ubostwo ich obfitowáło w bogáctwo szczerości ich. 3 ✣ Bo dawam im świádectwo / że według możności / y nád możność ochotnymi się 4 pokazáli. ✣ Z wielką prozbą nas żądájąc / ábyśmy to dobrodźiejstwo / y spolne udźielenie / ktorym się usługuje 5 świętym/przyjeli. ✣ A nie tylko ták *sobie postąpili*, jákośmy się spodźiewáli; ále naprzod sámych siebie oddáli PAnu / *potym* y nam zá 6 wolą Bożą: ✣ *Ták*, iżeśmy muśieli nápomnieć Tytusá / áby jáko przed tym począł / ták áby też dokonał 7 u was tegoż dobrodźiejstwá. ✣ Przetoż jáko we wszystkim obfitujećie w wierze / y w mowie / y w umiejętności / y we wszeláki ey pilności / y w miłości wászey przećiwko nam; ták y w tym dobrodźiejstwie obfi- 8 tujćie. ✣ Nie mowię jáko rozkázując: ále przez pilność innych / jáko jest szczera miłość wászá / ná jáwią 9 wystawiájąc. ✣ Abowiem znaćie łáske PAná nászego JEzusá CHrystusá / że dla was stał się ubogim bedąc bogátym / ábyśćie wy ubo- 10 stwem jego ubogáceni byli. ✣ A w tym podawam *wam* zdánie swoje: ábowiem to wam jest pożyteczno / ktorzy nie tylko czynić / ále y chćieć przed tymeśćie poczęli roku prze- 11 szłego: ✣ A teraz to cośćie czynić *poczęli*, wykonajćie; áby jáko byłá ochotna myśl ku chceniu/ták też *áby było* y dokończenie z tego a co macie. 12 ✣ A bowiem jeśli przed tym byłá ochotna myśl/ *ták* przyjemna jest według tego co kto ma / á nie we- 13 dług tego czego nie ma. ✣ Bo nie *chcę* áby inszy mieli ulżenie/ á wy uciśnienie / ále żeby zá rowno ná ten czás wászá obfitość / ich niedostá- 14 tkowi *usłużyłá*. ✣ Aby też y ich obfitość wászemu niedostátkowi *usłużyłá*, żeby śię stáło porownánie; 15 Jáko nápisano: ✣ Kto wiele b *názbierał*, nie miał názbyt; á kto máło *názbierał*, nie miał máło.

16 Nże chwálá Bogu / ktory dał tákież stáránie o was do sercá Ty- 17 tusowego; ✣ Iż ono nápomnienie przyjął: á stawszy się pilnieyszym / 18 dobrowolnie poszedł do was. ✣ A posłáliśmy wespoł z nim brátá / ktory ma chwałe w Ewángeliey po wszy- 19 stkich Zborách. ✣ A nie tylko *to*, ále obrány jest przez głosy od Zborow zá towárzyszá drogi nászey z tym dobrodźiejstwem / ktorym się dźieje usługá od nas ku chwale sámego PAná/y ku *oświadczeniu* ochotnego 20 umysłu wászego: ✣ Wchodząc tego / áby nam kto nie przyganił dla tey obfitości / ktora się przez nas usłu- 21 guje: ✣ Pilnie się stárájąc c o uczciwe rzeczy / nie tylko przed PA- 22 nem/ále też y przed ludźmi. ✣ A posłáliśmy z nimi brátá nászego / ktoregośmy często doświadczyli w wielu rzeczách być pilnym / á teraz dáleko pilnieyszym dla wielkiey dowierności *ktorą ma* przećiwko 23 wam. ✣ A jeśli *idźie* o Tytusá / *ten* jest mojim towárzyszem/y u was pomocnikiem; á *jeśli* też o bráćią nászę/ posłámi są Zborow y chwałą CHry- 24 stusową. ✣ Przetoż oświadczenie miłości wászey y chluby nászey z was / pokażćie przećiwko nim przed oblicznośćią zborow.

c Rzym. 12.17.

Rozdzial IX.

Czemuby naprzod pomocniki swoje do Koryntow posłał, przyczyna dáje. 6. Jákimby sercem jáłmużny czynić. 10. Y jákiey się zá to odpłáty spodźiewáć.

1 Gdyż o usłudze ktora się dźieje świętym / nie potrzebna mi jest 2 wam pisáć. ✣ Bo znam ochotę umysłu wászego / ktora się ja chlubię z was u Mácedończykow: Iż Acháia gotowa byłá od przeszłego roku; á tá wászá gorliwość wiele ich po- 3 budźiłá. ✣ Posłałem tedy *te* bráćią/ żeby chlubá nászá ktorą *mamy* z was/nie byłá dáremna z tey miáry; *ále* ábyśćie (jákom powiedźiał) 4 gotowymi byli. ✣ Abyśmy snadź/ jeśliby ze mną przyszli Mácedończycy/á náleźli was niegotowymi / nie záwstydźili się my / (że nie rzekę wy) zá ták bespieczną chlubę. 5 ✣ Zdáło mi się tedy zá *rzecz* potrzebną nápomnieć bráćią / áby do was wprzod poszli / y pierwey zgotowáli

a Luk. 11.42.

b 2 Moj. 16.18.

przed tym opowiedziána wáƒƒe ƒczodrobliwoƒć ; áby byłá gotowa ták jáko ƒczodrobliwoƒć / á nie jáko rzecz przymuƒzona.

6 A Le to *mowię* ; Kto a ƒkąpie śieje / ƒkąpie też żąć będźie : á kto obficie śieje / obficie też żąć będźie.

7 Káżdy jáko umyślił w ƒercu ƒwym / *ták niech uczyni*, nie z zámarƒzczeniem áni b z przymuƒzenia ; ábowiem ochotnego dawcę Bog miłuje.

8 A mocen jeƒt Bog uczynić / áby obfitowáłá ná was wƒzelka łáƒká / ábyśćie májąc we wƒzyƒtkim záwƒze wƒzeláki doƒtátek / obfitowáli ku wƒzelákiemu uczynkowi dobremu ;

9 Jáko nápiƒano: Rozproƒzył / c dał ubogim / ƒpráwiedliwość jego zoƒtawa ná wieki.

10 A ten ktory dawa naśienia śiejącemu ; Niechże y wam da chleb ku jedzeniu / y rozmnoży naśienie wáƒze / y przyƒporzy urodzájow ƒpráwiedliwośći wáƒzey :

11 A *Byśćie* z káżdey miáry byli ubogáceni ku wƒzelkiey proƒtośći / ktora ƒpráwuje przez nas / áby dźięki Bogu czynione były.

12 Abowiem uƒługowánie tey ofiáry / nie tylko dopełnia niedoƒtátki świętych / ále też opływa przez wielkie dźiękczynienia ná Bogá / przez pochwałę

13 tey poƒługi. Gdy Bogá chwalą zá wáƒze poddáńƒtwo Ewángeliey Chryƒtuƒowey / zá ƒzczerość w udźielániu przećiwko ƒobie / y przećiwko wƒzyƒtkim

14 *innym*: Y modlą śię zá wámi ; żądájąc was dla łáƒki

15 Bożey obfitującey w was. Lecz Bogu *niech będźie* chwałá zá niewypowiedźiány dar jego.

ROZDZIAŁ X.

Pokázuje jáko nádźieją. 4. broniámi. 6. y jáko pomƒtą był uzbrojony przećiwko niezbożnych ludźi potwarzam. 7. Okázuje zátym iż nie mniey miał obecney mocy w ƒpráwách, 11. jáko nieobecney powáżnośći w mowie.

1 JA też Páwel ƒam was proƒzę przez ćichość y dobrotliwość Chryƒtuƒowę / ktory gdym jeƒt wam przytomny / jeƒtem pokorny miedzy wámi ; lecz gdym nie jeƒt przytomny / jeƒtem śmiáły przećiwko

2 wam. A proƒzę ábym będąc przytomny / nie muśiał być śmiáły / tą śmiáłośćią o ktory myślę ; ábym śmiáły był przećiwko niektorym / ktorzy nas ƒácują jákobyśmy według ćiáłá chodźili.

3 Abowiem w ćiele chodząc / nie według ćiáłá wálczymy.

4 (Abowiem broń żołnierƒtwá náƒzego nie jeƒt ćieleƒna / ále jeƒt z Bogá mocna ku a zburzeniu mieyƒc obronnych.)

5 Burząc rády y wƒzeláką wyƒokość wynoƒzącą śię przećiwko znájomośći Bożey / y podbijájąc wƒzeláką myśl pod poƒłuƒzeńƒtwo Chryƒtuƒowe ;

6 Y pogotowiu májąc pomƒtę ná wƒzelákie nieposłuƒzeńƒtwo / gdy śię wypełni posłuƒzeńƒtwo wáƒze.

7 Ná też *tylko* co przed oczymá jeƒt pátrzaćie ? Máli kto tę nádźieję o ƒobie iż jeƒt Chryƒtuƒow / niechże też to ƒam z śiebie uważa / iż jáko on jeƒt Chryƒtuƒow / ták też y my Chryƒtuƒowymi *jeƒteśmy*.

8 Abowiem choćbym śię ja też co więcey chełpił z mocy náƒzey / ktorą nam dał b PAn ku zbudowániu / á nie ku zepƒowániu wáƒzemu / nie záwƒtydzę śię :

9 Abym śię nie zdał / jákobym was ƒtráƒzył przez liƒty.

10 Abowiem *mowią*, liƒty wáżne ƒą y potężne / ále ćiáłá obecność nie potężna *jeƒt*, y mowá nie płátna.

11 TO niechaj myśli táki / iż jákimiśmy w mowie przez liƒty nie będąc obecnymi / tákimiż *będźiemy* y w uczynku będąc obecnymi.

12 Abowiem nie śmiemy ƒámych śiebie w poczet drugich kłáść / ábo porownywáć z niektorymi / ktorzy ƒámi śiebie zálecáją : ále ći nie zrozumiewáją / iż śię ƒámi ƒobą miárkują / y ƒámi śię do śiebie przyrownywáją.

13 Ale my nie będźiemy śię chlubili nád miárę / ále według ƒznuru c miáry / ktorą miárę wymierzył nam Bog ; ták / żeśmy dośięgli áż do was.

14 Bo śię nie rozćiągamy nád miárę / jákobyśmy nie dośięgli áż do was: boƒmy áż y do was przyƒzli w Ewángeliey Chryƒtuƒowey.

15 A nie chlubiemy śię nád miárę z cudzych prac : Ale májąc nádźieję / iż gdy śię pomnoży wiárá wáƒzá w

LE. *ná dźień S. Wáwrzyńcá*

a *Przyp* 19. 17. y 22. 9.
b 5 *Moj.* 15. 8. 10. *Rzym.* 12. 8.
c *Pƒalm* 37, 26. y 112. 9

a *Jerem.* 1. 10.
b 2 *Kor.* 13. 16.
c *Efez.* 4. 7.

waś/ pomnożymy śię y my miedzy wámi według śnuru nászego z obfitośćią. 16 Ku opowiádániu Ewángeliey w onych kráinách ktore leżą zá wámi/ nie chlubiąc śię z rzeczy gotowych cudzego pomiáru.

17 A To śię tedy chlubi/ niech śię w 18 Pánu d chlubi. Abowiem nie ten co śię sam záleca/ doświadczony jest; ále ten ktorego PAn záleca.

d Jerem. 9. 24. 1 Kor. 1. 31.

ROZDZIAL XI.

Wielką miłośćią przećiw Koryntom będąc przywiedźiony. 5. chwały swoje przypominác muśiał. 9. Y to że im z táśki służył. 13. By snadź w czym nádeń fałszywi Apostołowie nie mieli. 22. Ktore dáleko w rzeczách prawdźiwie chwały godnych, przewyższa.

1 Obyśćie chćieli ná chwilę znośić głupstwo moje: ále y znaszajćie mię. 2 Abowiem gorliwym jestem ku wam gorliwośćią Bożą: bom was przygotował/ ábym was stáwił czystą Pánnę jednemu mężowi/ Chrystusowi. 3 Lecz boję śię/ by snadź jáko wąż oszukał a Ewę chytrośćią swoją/ ták też zkáżone myśli wásze *nie odpádły* od prostoty oney ktora jest w Chrystuśie. 4 Bo gdyby kto przyszedł coby inszego Jezusá opowiádał ktoregośmy nie opowiádáli; ábo gdybyśćie innego duchá wźięli/ ktoregośćie nie wźięli? ábo insza Ewángelią/ ktoreyśćie nie przyjęli/ dobrzebyśćie go znośili. 5 Boć mam zá to/ żem nie był w niczym podlejszy niżeli oni bárzo wielcy Apostołowie. 6 Bo choćiam też y prostakiem w mowie/ wszákże nie w umiejętnośći. Ale zgołá jáwnymiśmy śię stáli we wszystkich rzeczách u was. 7 Izalim śię grzechu dopuśćił/ żem samego śiebie uniżył/ ábyśćie wy byli wywyższeni; *iż*, żem wam dármo Ewángeliją Bożą opowiádał? 8 Złupiłem inne Zbory biorąc od nich żołd/ ábym wam służył: á będąc u was/ y ćierpiąc b niedostátek/ nie obćiążyłem prożnując nikogo. 9 Abowiem niedostátek moj dopełnili bráćia/ ktorzy przyszli z Mácedoniey; y we wszystkim strzegłem śię/ ábym wam ćiężkim nie był/ y

a 1 Moj. 3. 4.

b 2 Kor. 12. 13.

10 *nápotym* strzedz śię będę. Jestći prawdá Chrystusowa we mnie/ iż tá chlubá nie będźie záćłumiona we mnie w kráinách Acháiskich. 11 Dla czegoż? czy że was nie miłuję? 12 Bogći wie. Ale co czynię/ czynić jeszcze będę dla tego/ ábym odćiął przyczynę tym ktorzy przyczyny szukáją/ áby w tym z czego śię chlubią/ byli ználezieni tácy jáko y my.

13 Abowiem tákowi fałszywi Apostołowie/ są robotnicy zdrádliwi; ktorzy śię przemieniáją w Apostoły Chrystusowe. 14 A nie dźiw; bo y sam Szatan przemienia śię w Anjołá świátłośći. 15 Nie wielka tedy/ jeśli też słudzy jego przemieniáją śię/ jákoby byli sługámi spráwiedliwośći/ ktorych koniec będźie podług uczynkow ich. 16 Znowu powiádam/ żeby mię kto nie miał zá głupiego: jeśli ináczey / więc jáko głupiego przyjmićie mię/ ábym śię ja też nieco máluczko przechwalał. 17 Co mowię/ nie mowię jáko od PAná/ ále jáko w głupstwie/ z strony tey bespieczney chluby. 18 Ponieważ śię ich wiele chlubi według ćiáłá/ y ja śię chlubić będę.

19 Bo rádźi znośićie głupie/ będąc 20 sámi mądrymi. Bo znośićie choć was kto zniewala/ choć kto pożera/ choć kto bierze/ choć śię kto wynośi/ choć was kto policzkuje. 21 Mowięć według zelżywośći; jákobyśmy byli słábymi: lecz w czym kto śmiáłym jest/ (w głupstwie mowię) y jam śmiáły. 22 Żydowie c są/ *jestem* y ja. Izráelczycy są/ *jestem* y ja. Naśieniem Abráhámowym są/ *jestem* y ja. 23 Sługámi Chrystusowymi są / (głupie mowię) więcey ja: W pracách d obfićiey/ w rázách nád miárę/ w więźieniách obfićiey/ w śmierćiách częstokroć. 24 Od Żydow wźiąłem pięć kroć po czterdźieśći e plag/ bez jedney. 25 Trzy kroćiem f był bit rozgámi; rázem g był kámienowány; trzy kroć śię ze mną okręt h rozbił; dźień y noc byłem w głębokośći morskiey. 26 W drogách częstokroć/ w niebespieczeństwách ná rzekách/ w niebespieczeństwách od

LE. ná Niedź. Mięsopustne

c Filipp. 3. 5.

d 2 Kor. 6. 5.

e 5 Moj. 25. 3.

f Dźiej. 16. 22.

g Dźiej. 14. 19.

h Dźiej. 27. 41.

zbojcow/ w niebespieczeństwach od swego narodu/ w niebespieczeństwach od Pogánow/ w niebespieczeństwach w mieście/ w niebespieczeństwach ná puszczy/ w niebespieczeństwach ná morzu/ w niebespieczeństwach miedzy fałszywą bráciá:

27 ♣ W pracey y w utrudzeniu/ w niedospániu często/ w głodźie y w prágnieniu/ w pośćiech często/ w źimnie y w nágośći.

28 ♣ Oprocz tego co z kąd inąd przypada ono nálegánie ná mię ná káżdy dźień/ y ono stáránie o wszystkie Zbory.

29 ♣ Ktoż choruje/ á ja nie choruję? Ktoż sie gorszy/ á ja sie nie pale?

30 ♣ Jesli sie mam chlubić: z krewkośći mojich chlubić sie będę.

31 ♣ Bog y Oćiec PAná nászego JEzusá CHrystusá/ ktory jest błogosłáwiony ná wieki/ wie iż nie kłamam.

32 ♣ W Dámászku Hetman ludu Królá i Arety/ osádźił był strażą miásto Dámászek/ chcąc mię pojmáć: Alem oknem po powroźie w koszu przez mur był zpuszczony; y uszedłem rąk jego.

i Dźiej. 9. 24.

ROZDZIAŁ XII.

Objáwienia Boże. 7. pokusy y prace swoje. 9. w ktorych śie moc CHrystusowá pokázuje. 11. y insze dowody Apostolstwá swego wypisawszy. 14. Obiecuje przyść do nich. 20. Upomina, áby śię ná jego przyśćie nágotowáli, ták áby áni on áni oni żałośći nie mieli.

1 WPrawdźieć mi śie chlubić nie jest pożyteczno: Jednák przyde do widzenia y objáwienia PAńskiego.

2 ♣ Znam człowieká w CHrystusie przed czternastą lat (jesli sie to dźiało w ćiele/ nie wiem; jesli procz ćiáłá/ nie wiem; Bog wie:) ktory záchwycony był áż á do trzećiego niebá.

3 ♣ A znam tákiego człowieká (jesli sie to dźiało w ćiele/ jesli procz ćiáłá/ nie wiem; Bog wie:)

4 ♣ Iż był záchwycony do Ráju: y słyszał niewypowiedźiáne słowá/ ktorych sie człowiekowi nie godźi mowić.

5 ♣ Z tákiego człowieká chlubić sie będę: ále z siebie sámego chlubić sie nie będę/ tylko z krewkośći mojich.

6 ♣ Abowiem jeslibym sie chćiał chlubić/ nie będę głupim/ bo prawdę powiem? Ale wstrzymam sie: áby kto o mnie nie rozumiał nád to/ czym mię być widźi/ ábo co słyszy ode mnie.

a Dźiej 9. 3. y 22. 17

7 ♣ A iżbym sie zacnośćią objáwienia nádder nie wynośił/ dány mi jest bodźiec ćiáłu/ ánjoł szátan/ áby mię policzkował/ żebym sie nád miárę nie wynośił.

8 ♣ Dla tegom trzykroć PAná prośił/ áby to odstąpiło ode mnie.

9 ♣ Ale mi rzekł: Dosyć masz ná łásce mojey; ábowiem moc mojá wykonywa sie w słábośći. Ráczey śie tedy więcey chlubić będę z krewkośći mojich/ áby wę mnie mieszkáłá moc b CHrystusowá.*

10 DLa tego sie kocham w krewkośćiách/ w potwarzách/ w niedostatkách/ w prześládowániách/ y w ućiskách/ dla CHrystusá. Bo gdym jest słáby/ tedym jest mocny.

11 ♣ Stałem sie głupim chlubiąc sie: wyśćie mię do tego przymuśili. Bom ja od was miał być chwalony: ponieważem nie był podlejszym niżeli oni bárzo wielcy Apostołowie/ choćiażem nic nie jest.

12 ♣ Jednák znáki c Apostolá pokazáne są u was/ we wszelkiey ćierpliwośći/ w známieniách/ y cudách/ y w mocách.

13 ♣ Bo coż jest w czymbyśćie podlejszy byli nád insze Zbory/ tylko żem ja sam prożnując/ nie obćiążył d was? Odpuśćiejcie mi tę krzywdę.

14 ♣ Oto trzeći raz jestem gotow przyść do was/ á nie obćiążę was prożnując. Abowiem nie szukam tego co jest wászego/ ále was sámych: boć nie dźiatki mają rodźicom skárbić/ ále rodźicy dźiatkom.

15 ♣ Lecz ja bárzo rad nakład uczynię/ y sámego siebie wynáłożę zá dusze wásze; áczkolwiek bárzo was e miłując/ mniey bywam od was miłowány.

16 ♣ Ale niech ták będźie; Jam was nie obćiążył/ tylko chytrym będąc/ zdradam was pojmał.

17 ♣ Izalim was przez ktorego z tych/ ktorem do was posłał/ oszukał?

18 ♣ Uprośiłem Tytusá y posłałem z nim brátá tego, Izali was Tytus oszukał? Izáliśmy nie jednym duchem postępowáli? Izali nie jednymi stopámi?

19 ♣ Znowuż mniemaćie/ że sie przed wámi obmawiamy? Przed oblicznośćią Bożą w CHrystusie mowimy: á

b Filipp. 4. 13.

c 1 Kor. 9. 1. 2.

d 1 Kor. 9. 12. 2 Kor. 11. 9.

e 2 Kor. 6. 12.

to wßyſtko/ namilßy/ dla wáßego zbudowánia. 20 ✤ Bo ſię boję/ bym ſnadź przyßedßy nie ználazł was tákimi/ jákimibym nie chćiał; á ja też żebym nie był ználeźiony od was/ jákiegobyśćie wy nie chćieli: by ſnadź *miedzy wámi nie było* f ſwarow/ zazdrośći/ gniewow/ zwad/ obmowiſk/ mrucżenia/ nádymánia/ y rozterkow. 21 ✤ By mię záśię Bog moj gdy przyjdę nie poniżył u was/ y żałowałbym wiela tych/ ktorzy przed tym grzeßyli/ ánie pokutowáli z niecżyſtośći/ y wßetecżeńſtwá/ y z rozpuſty/ ktorą popełnili.

f Galát. 5. 19.

ROZDZIAL XIII.

Trzeći raz śię do Koryntow obiecuje. 2. ſrożßą pomſtą im grozi. 5. A zwłáßcżá iż ſámą rzecżą doználi mocy CHryſtuſowey w jego Apoſtolſtwie. 10. Ná oſtátek życży áby śię upámiętáli. 13. A wßyſtkiego dobrego im powinßowawßy. 12. pozdrawia ich.

1 TRzeći to już raz idę do was. W uśćiech dwu ábo trzech a świádkow/ ſtánie káżde ſłowo. 2 ✤ Powiedźiałem przed tym/ y znowu powiádam jáko powtore obecny: á teraz nie będąc obecny pißę tym ktorzy przed tym grzeßyli/ y wßyſtkim inßym; że jeśli znowu przyjdę/ nie przepuśćię im. 3 ✤ Ponieważ chcećie doświádcżyć tego ktory we mnie mowi/ CHryſtuſá; ktory ku wam nie jeſt ſłáby/ ále mocny jeſt w was. 4 ✤ Bo áczkolwiek ukrzyżowány jeſt jáko ſłáby/ ále żywie z mocy Bożey. A ták y myśmy z nim ſłábymi/ ále żyć będźiemy z nim z mocy Bożey

a 5 Moj. 19. 15. Mát. 18. 16. Janá. 8. 17. Zyd. 18. 28.

5 przećiwko b wam. ✤ Doświadczajćie ſámych śiebie c jeſliśćie w wierze ſámych śiebie doznawajćie. Czyli ſámych śiebie nie znaćie/ że JEzus CHryſtus d w was jeſt? Chybá żebyśćie byli odrzuceni. ✤ 6 Mam jednák nádźieję że poznaćie/ iż my nie jeſteśmy odrzuconymi. 7 Modlę śię Bogu/ ábyśćie nic złego nie cżynili: nie iżbyśmy śię my doświadcżonymi okazáli/ ále ábyśćie wy to co jeſt dobrego cżynili/ á my żebyśmy byli jáko odrzuceni. 8 ✤ Boć nie możemy nic przećiwko prawdźie/ ále zá prawdą. 9 ✤ Abowiem śię ráduiemy/ że choćiaśmy my ſłábymi/ áleśćie wy mocnymi: á tegoć y życżymy/ ábyśćie wy byli doſkonáłymi. 10 ✤ Przetożto pißę/ nie będąc obecny; ábym będąc obecnym/ nie muśiał używáć ſrogośći według mocy/ ktorą mi dał e PAn/ ná zbudowánie á nie ná zepſowánie:

11 NAoſtátek brácia/ miejćie śię dobrze; doſkonáłymi bądźćie; ćieſzćie śię; jednomyślnymi f bądźćie; w pokoju żyjćie: A Bog miłośći y pokoju będźie z wámi. Pozdrowćie jedni drugich w świętym g pocáłowániu. 12 ✤ Pozdrawiáją was wßyſcy święći. 13 ✤ Łáſká PAná JEzuſá CHryſtuſá/ y miłość Boża/ y ſpołecżność Duchá Swiętego *niech będźie* z wámi wßyſtkimi/ Amen.

Liſt wtory do Koryntow nápiſány z Filippis miáſtá Mácedońſkiego przez Tytuſá y Łukaſá.

b 1. miedzy wámi. c 1 Kor. 11. 27. d Eſe. 3. 17. e 2 Kor. 10. 8. f Rzym. 15. 5. g Rzym. 16. 16. 1 Kor. 16. 20. 1 Teſ. 5. 26. 1 Pio. 5. 14.

LIST SWIETEGO PAWLA
APOSTOLA DO GALATOW.

SWięty Páweł Gálátow w prawdźiwym nabożeńſtwie będących pobudza. I. do prawdźiwey wiáry; to jeſt/ áby wierzyli naprzod jemu/ á żeby go dowiernie w ſłużbie B. przyjęli/ wzgárdźiwßy fałßywe Apoſtoły/ w rozd. 1. 2. Zátym áby wierzyli w CHryſtuſá PAná/ á w nim uſpráwiedliwienia przez wiárę dochodźili. Y dowodźi tego potężnie/ że w ſámym tylko CHryſtuśie náße uſpráwiedliwienie/ á że go wiárą dochodźimy. Przećiwnej záś ſtrony (ktora ná zelżenie ſpráwiedliwośći w CHryſtuśie PAnie Zákon y Ceremonie jego zálecáłá) dowody/ rozmáitymi rzecżámi/ á zwłáßcżá ukázowániem tego/ że Zákon z Ceremoniámi ſwojimi już przyßedł do celu ſwego/ potężnie znośi/ á do używánia wolnośći przez PAná zaorowáney nápomina/ w rozd. 3. 4. y w 5. áż do v. 14. II. Pobudza do mi-

łośći

kośći y do dobrych uczynkow; to jest/ do wykonywánia powinnośći ná ludźie usprawiedliwione należących. 1. Przećiwko sobie; miánowićie/ umártwiáć grzechy przy sobie/ do czego usługuje cel y summá Zakonu B. rozd. 5. w v. 14. Szkodá z niemiłośći idąca v. 15. niezgodá miedzy duchem odrodzonym á ćiáłem zepsowánym. v. 17. Pożytek pobożnego żywotá. v. 18. sprosność grzechu y pomstá zá tym idąca. v 12. Zacność cnot y obfita nágrodá. v. 22. własność synow Bożych. v/ 24. oświadczenie tego że mamy Duchá S. v. 25. 2. Przećiwko bliźnim: á to we dwu rzeczách; w duchownych / áby jedni drugie znośili y náprawiáli: w ćielesnych/ áby śie dźielili rzeczámi doczesnymi/ z Sługámi Bożymi/ y z inszymi bliźnimi/ á miánowićie z zgodnymi w nabożeństwie. Do czego wiela rzeczy prowádźi/ á átym List zámyka/ w rozd. 6.

ROZDZIAL I.

Pozdrowiwszy Gáláty, y záleciwszy Apostolstwo swoje. 6. gromi je o odszcepienie od Ewángeliey. 15. pokázuje że je od Bogá wźiął. 16. Pierwey niż o niey z ktorym z Apostołow mowił.

1 PAwel Apostoł (nie od ludźi/ áni przez człowieká/ ále przez JEzusá b CHrystusá y Bogá Ojcá / ktory go 2 wzbudźił b od umárłych;) ✠ Y wszyscy brácia ktorzy są ze mną/ 3 Zborom Gáláátskim. ✠ Łáská wam y pokoj *niech będźie* od Bogá Ojcá y PAná nászego JEzusá CHrystu- 4 sá. ✠ Ktory wydał sámego śiebie zá grzechy násze/ áby nas wyrwał c z teráznieyszego wieku złego/ według 5 woli Bogá y Ojcá nászego. ✠ Ktoremu *niech będźie* chwałá ná wieki wiekow/ Amen.

6 DZiwuję śię/ iż ták prętko daćie śię przenośić/ od tego ktory was powołał ku łásce CHrystuso- 7 wey/ do inszey Ewángeliey. ✠ Ktora nie jest insza: tylko niektorzy są/ co was turbują/ y chcą wywroćić 8 Ewángelią CHrystusowę. ✠ Ale choćbysmy y my/ ábo Anjoł z niebá opowiádał wam Ewángelią mimo tę ktorąsmy wam opowiádáli/ niech 9 będźie przeklęty. ✠ Jákosmy przed tym powiedźieli / y teraz znowu mowię/ Jeslibу wam kto *inną* Ewángelią opowiádał/ mimo tę ktorąśćie przyjęli / niech będźie prze- 10 klęty. ✠ Abowiem teraz do ludźi li *was* námawiam/ czyli *do* Bogá? Abo szukamli ábym śię podobał ludźiom? Zájiste/ jeslibym śię jeszcze ludźiom d chćiał podobáć/ nie byłbym sługą CHrystusowym.

11 A Oznajmuję e wam bráćia/ iż Ewángelia ktora jest opowiádána odemnie/ nie jest według człowieká. ✠ 12 Abowiem ja/ ánim jey wźiął ánym śię jey náuczył od człowieká/ ále przez f objáwienie JEzusá CHrystusá. ✠ 13 Bośćie słyszeli o mojim obcowániu niekiedy w Zydostwie; żem g náder prześládował Zbor Boży/ y burzyłem go. ✠ 14 Y postępowałem w Zydostwie nád wiele rowiennikow mojich w narodźie mojim / będąc náder gorliwym miłośnikiem ustaw mojich ojczystych/ ✠ 15 Ale gdy śię upodobáło Bogu/ ktory mię odłączył z żywotá h mátki mojey/ y powołał z łáski 16 swojey: ✠ Aby objáwił Syná swego we mnie / ábym go opowiádał miedzy Pogány/ wnetże nie rádźiłem śię ćiáłá y krwie: ✠ 17 A nim śię wroćił do Jeruzalem/ do tych ktorzy przede mną byli Apostołámi: Alem szedł do Arábiey/ y wroćiłem śię 18 záśię do Dámászku. ✠ Potym po trzech lat wstąpiłem k do Jeruzalem/ ábym śię ujrzał z Piotrem: y mieszkałem u niego l piętnaśćie 19 dni. ✠ A inszegom z Apostołow nie widźiał; oprocz Jákubá brátá 20 Páńskiego. ✠ A co wam piszę/ oto śię przed Bogiem m *oświadczam* 21 żec nie kłamam. ✠ Zátymem przyszedł do krájin n Syryey y Cyliciey/ 22 ✠ Y byłem nieznájomym z twarzy Zborom Zydowskim/ ktore są w 23 CHrystuśie. ✠ Lecz tylko byli usłyszeli/ iż ten ktory prześládował was niekiedy/ teraz opowiáda wiárę ktora przed tym burzył: Y chwalili Bogá ze mnie.

a Tytus. 1. 3. b Rzym 4. 25. Gálát 2. 20. c Luka. 1. 74. d Tess. 4. e 1 Kor. 15. 1. f Efez. 3. 3. g Dźiej 9. 1. y 26. 1. Filip. 3. 6. h Jerem 1. 5. Dźiej 9. 15 y 13. 2 Rzym 1. 1. i Gálát 2. 8. Efez. 3. 2. k Dźiej 9. 26 l Dźiej 9. 23 m 1 Kor 1. 23 n Dźiej 9. 36

ROZDZIAL II.

Zenic przećiwnego jego Ewángeli-

jey jego Apostolowie nie trzymali. 3. Przykładem Tytusá nieobrzezánego dowodźi. 11. A iż jey przećiw zmyślániu Piotrowemu bronił. 17. Náostátek summe Ewángeliey, ktora zależy w dáremnym uspráwiedliwieniu przez CHrystusá przedkłada.

1 POtym po czternastu lat/ wstąpiłem záśie do Jeruzalem z Bárnábaszem/ wźiąwszy z soba y 2 Tytusá. ♣ A wstąpiłem według objáwienia: y przełożyłem im Ewángelia ktora káże miedzy Pogány/ á zwłaszczá zacnieyszym: bym snadź ná dáremno nie biezał/ *ábo przedtym* nie biegał. 3 ♣ Ale áni Tytus ktory ze mna był/ bedac Grekiem/ nie 4 był przymuszony obrzezáć śie. ♣ A *to* dla wprowádzonych fałszywych bráći/ ktorzy śie wkrádli/ áby wyszpiegowáli wolność nászę/ ktora mamy w CHrystuśie JEzuśie/ áby 5 nas w niewola podbili: ♣ Ktorymesmy ná chwilkę nie ustąpili y nie poddáli śie/ áby u was prawdá E-6 wángeliey zostáłá. ♣ A od tych ktorzy śie zdádza być czymśi (*dcż* jákimi niekiedy byli/ nic mi ná tym; *bo* osoby á człowieczey Bog nie przyjmuje) ći *mowię*, ktorzy śie zdáli być *czymśi* nic *mi* nie przydáli. 7 ♣ Owszem przećiwnym obyczájem/ widząc iż mi jest zwierzona Ewángelia *miedzy* nieobrzezánymi/ jáko Piotrowi *miedzy* obrzezánymi: ♣ 8 Abowiem ten ktory był skuteczny przez Piotrá w Apostolstwie *miedzy* obrzezánymi/ skutecznyćbył y we 9 mnie miedzy Pogány.) ♣ Y poznawszy łáskę mnie dána Jákub/ y Cefás/ y Jan/ ktorzy śie zdádza bydź filarámi/ podáli práwice mnie y Bárnábaszowi ná towárzystwo/ ábysmy my miedzy Pogány/ á oni 10 miedzy obrzezánymi *kazáli*. ♣ Tylko *wspomnieli*, ábysmy ná ubogie pámietáli: o com śie też pilnie b stárał/ átym to uczynił.

11 A Gdy przyszedł Piotr do Antiochiey/ sprzećiwiłem śie mu w twarz; iż był godźien nágány. ♣ 12 Abowiem przed tym niż przyszli niektorzy od Jákubá/ wespoł z Pogány jadał: á gdy ći przyszli/ schraniał śie y odłaczał/ bojac śie tych 13 ktorzy byli z obrzezánia. ♣ A wespoł z nim obłudnie śie obchodźili y drudzy Zydzi z ták/ że y Bárnábasz 14 uwiedźiony był ta ich obłuda. ♣ Ale gdym obaczył iż nie prosto chodza w prawdźie Ewángeliey/ rzekłem Piotrowi przed wszystkimi: Poniewaś ty bedac Zydem po Pogáńsku żywiesz á nie po Zydowsku/ czemuż Pogány przymuszasz po Zydo-15 wsku żyć? ♣ My *ktorzysmy* z przyrodzenia c Zydowie á nie z Pogá-16 now grzesznicy. ♣ Wiedzac d iż nie bywa uspráwiedliwiony człowiek z uczynkow Zakonu/ ále przez wiárę w JEzusá CHrystusá; Y mysmy w JEzusá CHrystusá uwierzyli/ ábysmy byli uspráwiedliwieni z wiáry CHrystusowey/ á nie z uczynkow Zakonu: przeto/ że e nie bedźie uspráwiedliwione z uczyn-17 kow Zakonu żadne ćiáło. ♣ A jesli *my* szukájac ábysmy byli uspráwiedliwieni w CHrystuśie/ znájdujemy śie f też grzesznikámi/ tedyć CHrystus *jest* sługa grzechu? Nie daj te-18 go Boże! ♣ Abowiem jesli to com zburzył znowu záśie buduję/ przestepcá sámego śiebie czynię. 19 ♣ Bom ja przez zakon zakonowi umárł/ á-20 bym żył g Bogu. ♣ Z CHrystusem jestem ukrzyżowány/ á żyję już nie ja/ lecz żyje we mnie CHrystus. A to że teraz w ćiele żyję; w wierze Syná Bożego żyję/ ktory h mie umiłował/ y wydał sámego śiebie 21 zá mie. ♣ Nie odrzucam tey łáski Bożey. Bo jesli przez Zakon *jest* spráwiedliwość/ tedyć CHrystus prozno umárł.

a 5 Moj. 10. 17. 2 Kron 19. 7. Job. 34. 19. Dźiej. 10. 34. Rzym. 2. 11. Efez. 6. 9. Kolos. 3. 25. 1 Piotr. 1. 17.

b Rzym 15. 25. 1 Kor. 16. 1. 2 Kor. 2. 2.

c Filip. 3. 4. d Dźiej. 13. 38. Rzym. 3. 21. Filipp. 3. 9. e Rzym 3. 21. f Rzym. 3. 19.

g 1 Tess. 5. 10. Zyd. 9. 14. 1 Piotr. 4. 3. h Gála. 1. 4.

ROZDZIAŁ III.

GromiGáláty, iż śie od wdzięczney łáski Bożey, ktora zależy w uspráwiedliwieniu przez CHrystusá PAná, odwieść dáli. 6. Pokázuje że y Abráhám ták był uspráwiedliwiony. 10. Co spráwuje Zakon. 21. y czemu jest podány.

1 O Głupi Gálátowie! Ktoż was a omamił/ ábyśćie prawdźie nie byli posłuszni/ ktory przed oczymá JEzus Chrystus przed tym był wymálowány/ y miedzy wámi 2 krzyżowány? ♣ Tego tylko radbym

a Gála. 5. 7.

śie

śie náuczył od was / Z uczynkowli Zakonu wźieliśćie Duchá / czyli z słuchánia wiáry? 3 Tákeśćie głupi? począwszy Duchem / teraz ćiáłem dokonywaćie? 4 Tákeśćie wiele ćierpieli dármo/ jeśli tylko y dármo? 5 Ten tedy ktory wam dodawa Duchá / y czyni cudá miedzy wámi; z uczynkowśe zakonu *to czyni*, czyli z 6 słuchánia wiáry? Ták/ Jáko Abráhám b uwierzył Bogu y przyczytano mu *to* ku spráwiedliwośći. 7 Widźićie tedy / że ći ktorzy są z wiáry / ći są synámi Abráhámowymi. 8 A upátrzywszy *to* pismo / iż z wiáry Bog uspráwiedliwia Pogány / przed tym opowiedźiáło Abráhámowi/ iż w tobie będą c błogosłáwione wszystkie narody. 9 A ták/ ći ktorzy *są* z wiáry/ dostępują błogosłáwieństwá z wiernym Abráhámem. 10 Abowiem ile ich jest z uczynkow zakonu / pod przekleństwem są: Bo nápisano; Przeklęty d káżdy ktoryby nie zostáł we wszystkim co nápisano w Kśięgách zakonu, 11 áby to czynił. A iż przez zakon nikt e nie bywa uspráwiedliwiony przed Bogiem / jáwna jest *z tąd*; bo Spráwiedliwy z wiáry f żyć 12 będźie. Ale zakon nie jest z wiáry: Lecz człowiek g ktoryby je 13 czynił/ żyw będźie przez nie. *Ale* Chrystus odkupił nas z przeklęctwá zakonu / stawszy śie zá nas przeklęctwem; (Abowiem napisano? Przeklęty káżdy h ktory wiśi 14 ná drzewie.) Aby ná Pogány błogosłáwieństwo Abráhámowe przyszło w Chrystuśie JEzuśie/ y ábyśmy obietnicę Duchá wźięli przez wiárę.

15 Bráćia / po ludzku mowię: A wszák y człowieczego testámentu i utwirdzonego nikt nie łamie / áni *do niego co* przydawa. 16 Lecz Abráhámowi uczynione są obietnice y naśieniu jego. Nie mowi: Y naśieniom jego / jáko o wielu; ále jáko o jednym: Y naśieniu k twemu/ ktory jest Chrystus. 17 To tedy mowię; iż przymierza przed tym od Bogá utwirdzonego / względem Chrystusá / zákon ktory po czterech set l y po trzydźiestu lat nástał/ nieznośi áby miał zepsowáć obietnicę *Bozą*. 18 Abowiem m jeśliż z Zakonu *jest* dźiedźictwo / juższ nie z obietnice. Lecz Abráhámowi przez 19 obietnicę dárował *je* Bog. Coż tedy zakon? Dla przestępstwá przydány jest / áżby przyszło ono naśienie ktoremu śie stáłá obietnicá/ zporządzony n przez Anjoły *y* przez 20 rękę o Pośrzednika. Lecz Pośrzednik nie jest jednego / ále Bog jeden 21 jest. Zakon tedy jestże przećiwko obietnicam Bożym? Nie daj tego Boże! Abowiem gdyby był dány zakon / ktoryby mogł ożywiáć, prawdźiwieby z Zakonu byłá spráwiedliwość. 22 Ale pismo p zámknęło wszystko pod grzech / áby obietnicá z wiáry JEzusá Chrystusá byłá dána wierzącym.*

23 A Przed tym niż przyszłá wiárá / byliśmy pod Zakonem strzeżeni / wespoł zámknieni będąc w tę wiárę / ktora potym miáłá być ob- 24 jáwiona. A przetoż zakon q Pedágogiem nászym był do Chrystusá / ábyśmy z wiáry byli uspráwiedliwieni. 25 Ale gdy przyszłá wiárá/ już nie jesteśmy pod Pedágogiem. 26 Abowiem wszyscy synámi Bożymi jesteśćie przez wiárę w Chrystuśie JEzuśie. 27 Bo ktorzykolwiek jesteśćie w Chrystusá r ochrzczeni/ 28 w Chrystusáśćie śie oblekli. Niemász Żydá/ áni Greká: niemász niewolniká / áni wolnego: niemász mężczyzny/ y niewiásty. Abowiem wszyscy wy jednym jesteśćie w Chrystuśie JEzuśie. 29 A jeśliśćie wy Chrystusowi / tedyśćie naśieniem Abráhámowym/ á według obietnice dźiedźicámi.*

Rozdział IV.

Od opieki Zakonu wybáwionym 4. przez Chrystusá, ktory jest celem Zakonu. 9. nie przystoji śie do cudzych ceremoniey nawracáć. 13. Prowádźi tedy do szczerośći náuki Ewángeliey S. 11. y przykłádem dwu synow Abráhámowych náukę objáśnia.

1 Mowię tedy; Poki dźiedźic jest dźiecięćiem / nic nie jest rożny od sługi / pánem będąc wszyst- 2 kiego. Ale jest pod opiekunámi y

b 1 Moj. 15. 6. Rzym. 4. 3. Jákub. 2. 23. c 1 Moj. 12. 3. Dźiej. 3. 25. d 5 Moj. 27. 26. Jerem. 11. 3. e Gálát. 2. 16. f Abák. 2. 4. Rzym. 1. 17. Żyd. 10. 38. g 3 Moj. 18. 5. Ezech. 20. 11. Rzym. 10. 5. h 5 Moj. 21. 23. LE. ná Niedź. XIII. po S. Trojcy. Żyd. 9. 17. k 1 Moj. 12. 7. 15. 5. l 2 Moj. 12. 40. m Rzym. 1. 24. n Dźiej. 7. 53. o Dźiej. 7. 38. p Rzym. 3. 9. y 11. 32. LE. ná Nowe Láto. q T. Dźiećiowodzem. Rzym. 10. 4. r Rzym. 6. 3. LE. ná N. p. Bożym narodz.

dozorcámi / áż do czásu zámierzenia 3 Oycowskiego. ✤ Tákże y my gdyśmy byli dźiećmi / pod żywioły 4 świátá byliśmy zniewoleni. ✤ Lecz gdy przyszło wypełnienie czásu / posłał Bog onego Syná swego / ktory śię urodźił z niewiásty / ktory śię 5 stał pod Zakonem. ✤ Aby te ktorzy pod Zakonem *byli* wykupił / żebyśmy práwá przysposobienia a zásyny do 6 stąpili. ✤ A iżeśćie synowie: *Przetoż* posłał Bog Duchá Syná swego w sercá wásze wołájącego Abbá / 7 *to jest*, Oycze. ✤ A ták już więcey nie jesteś niewolnikiem / ále synem: á poniewasz synem / *tedy* y dźiedźicem Bożym przez Chrystusá.*

8 Lecż ná on czás nieznájąc Bogá / służyliśćie tym ktorzy z przyro- 9 dzenia nie są b bogowie. ✤ A teraz poznawszy Bogá / owszem y poznáni będąc od Bogá; jákoż śię zás ná zad wracaćie ku żywiołom mdłym y mizernym / ktorym zásie znowu słu- 10 żyć chcećie? ✤ Przestrzegaćie c dni / 11 y mieśiącow / y czásow y lat. ✤ Boję śię o was / bym snadź dármo nie prácowáł około was.

12 Bądźćie jáko ja: gdyżem y ja *jest* jáko wy brácia / proszę was. Ni wczymeśćie mię nieukrzywdźi- 13 li. ✤ Bo wiećie żem w słábośći ćiáłá wam z przodku Ewángelią opowiá- 14 dał. ✤ A pokuszenia mego ktore było w ćiele mojim / nie lekceśćie sobie ważyli / ániśćie *nim* gárdźili / áleśćie mię jáko Anjołá Bożego przyjęli / *y* jáko Chrystusá JEzu- 15 sá. ✤ Jákież tedy było błogosłáwieństwo wásze? Abowiem wam dawam świádectwo / iż / by byłá rzecz mo- żna / dálibyśćie mi byli wyłupiwszy 16 oczy swoje. ✤ Tákżem śię stał nieprzyjaćielem wászym prawdę wam 17 mowiąc? ✤ Pałáją ku wam miłośćią nie dobrze; owszem chcą nas odstrychnąć ábyśćie je miłowáli. ✤ 18 A dobrać rzecz pałáć miłośćią w dobrym záwżdy / á nietylko gdym jest 19 obecnym u was. ✤ Dźiatki moje / ktore znowu z boleśćią rodzę áżby Chrystus był wykształtowány w 20 was: ✤ Chciałbym teraz być u was / y odmienić głos moj; bo ja wątpię o was.

21 Powiedźćie mi / ktorzy pod Zakonem chcećie być / nie słucha- 22 ćie Zakonu? ✤ Abowiem nápisano / Iż Abrahám miał dwu synow; jednego d z niewolnice / á drugiego e 23 z wolney. ✤ Lecz ten ktory był z niewolnice / według ćiáłá śię urodźił: á ktory z wolney / według obietnice. 24 ✤ Przez co znácza śię insze rzeczy. Abowiem te są one dwá Testámenty. Jeden z gory Synáiskiey / ktory rodźi w niewolą; á ten jest *jáko* 25 Agár. ✤ Abowiem Agár jest gorá Synái w Arábiey: á stosuje śię do niey teráznieysze Jeruzalem; bo jest 26 w niewoli z dźiátkami swojimi. ✤ Lecz ono gorne f Jeruzalem / wolne 27 jest; ktore jest mátką wszystkich nas. ✤ Abowiem nápisano: Rozwesel śię g niepłodna / ktora nierodźiż; porwi śię á záwołay / ktora nie prácujesz w porodzeniu: bo táopuszczona wiele ma dźiatek / więcey niż 28 tá ktora ma mężá. ✤ My tedy brácia ták jáko h Izáák jesteśmy 29 dźiátkámi obietnice. ✤ A jáko ná on czás ten ktory śię był urodźił według ćiáłá / prześládował tego ktory śię był urodźił według duchá; 30 ták *śię dźieje* y teraz. ✤ Ale co mowi pismo? Wyrzuć i niewolnicę y syná jey: Abowiem nie będźie dźiedźicył syn niewolnice z synem wol- 31 ney. ✤ A ták brácia / nie jesteśmy dźiećmi niewolnice / ále wolney.*

Rozdział V.

Jáko ludźie prawdźiwey Chrześćiáńskiey wolnośći używáć máją. 14. Tey wolnośći summá; miłowáć Bogá y bliźniego. 16. Owoce ćiáłá y duchá, y obojich koniec.

1 Stojćie tedy w tey wolnośći ktora nas Chrystus wolnymi uczynił; á nie poddawajćie śię zno- 2 wu pod járzmo niewoli. ✤ Oto / ja Páweł mowię wam / iż jeśli śię obrzezowáć a będźiećie / CHRystus 3 wam nic nie pomoże. ✤ A oświadczám śię zásię *przed* káżdym człowiekiem ktory śię obrzezuje / iż po- 4 winien wszystek zakon pełnić. ✤ Pozbáwiliśćie śię Chrystusá / ktorzy śię kolwiek przez Zakon uspráwie-

Marginalia: a Rzym. 8. 15. — b 1 Kor. 8. 4. 5. — c Rzym 14. 5. Kolos. 2. 16. — LE. *na Niedź. Srzodopostną.* — d 1 Moj. 16. 15. — e 1 Moj. 21. 1. — f Objáw. 21. 2. — g Ezai. 54. 1. — h *Gal. według Izááká.* — i 1 Moj. 21. 10. — a Dźiej. 15. 1.

dliwia-

dliwiaćie ; wypádliśćie z łáski. ♣ 5 Abowiem my Duchem z wiáry/ nádźieje spráwiedliwośći oczekawamy. ♣ 6 Bo w CHRystuśie b JEzuśie/ áni obrzezká nic nie waży/ áni nieobrzezká : ále wiárá przez miłość skuteczna. ♣ 7 Bieżeliśćie dobrze: Ktoż wam przekáźił ábyśćie nie byli posłusznymi prawdźie ? ♣ 8 Tá namowá nie jeśći z tego ktory 9 was powoływa. ♣ Trochá c kwásu/ 10 wszystko záczynienie zákwasza. ♣ Ja mam nádźieję o was w PAnu/ że nic inszego rozumieć nie bedźiećie : á ten ktory was turbuje / odnieśie sąd/ ktokolwiek jest. ♣ 11 A ja bráćia/ jeśli jeszcze obrzezkę każę/ czemuż jeszcze prześládowánie ćierpię ? Toć tedy zniszczone jest zgorszenie krzyżowe. ♣ 12 Bodajżey y odćięći byli / ktorzy wam 13 d niepokoj czynią. ♣ Abowiem wy ku wolnośći powołáni jesteśćie bráćia: tylko pod zasłoną tey wolnośći ćiáłu e nie *pozwalajćie* ; ále z 14 miłośći służćie jedni drugim. ♣ Bo wszystek zakon f w jednym śię słowie zámyka / *to jest* w tym ; Będźiesz miłował bliźniego twego/ jáko 15 sámego śiebie. ♣ Ale jeśli jedni drugie kąsaćie y pożeraćie ; pátrzajćież/ ábyśćie jedni od drugich nie byli ztrawieni.

16 A *To* mowię ; Duchem g postępujćie / á pożądliwośći ćiáłá nie 17 wykonywajćie. ♣ Abowiem ćiáło pożąda h przećiwko duchowi/ á duch przećiwko ćiáłu: A te *rzeczy* są sobie przećiwne / ábyśćie nie to co chcećie 18 czynili. ♣ Lecz jeśli duchem bywaćie prowádzeni / nie jesteśćie pod Zakonem. ♣ 19 A jáwne i są uczynki ćiáłá/ ktore te są : Cudzołostwo / wszeteczeństwo / nieczystość / rozpustá : 20 ♣ Bałwochwálstwo / czáry/ nieprzyjáźni/ swary / nienawiśći/ gniewy/ 21 spory/ niesnaski/ kácerstwá : ♣ Zazdrośći / mężobojstwá / pijáństwá/ biesiády : y tym podobne *rzeczy* : o ktorych przepowiádam wam / jákom y przed tym k powiedźiał ; iż ktorzy tákowe rzeczy czynią / krolestwá Bożego nie odźiedźiczą. ♣ 22 Ale owoc l Duchá jest / miłość / wesele/ pokoj / nieskwápliwość / dobrotliwość / dobroć / wiárá / ćichość/

Margin: b Gálát 6. 15. — c 1 Kor. 5. 6. — d Jozue 7. 15. — e 1 Kor. 8. 9. 1 Piotr 2. 11. — f 3 Mojż. 19.18. Mátt. 22.39. Márk. 12.31. Rzym. 13. 9. Jákub. 2. 8. — LE. ná XIV. N po S. Trojcy. — g Rzym 13.14. — h Rzym. 7. 25. — i 1 Kor. 3. 3. — k 1 Kor. 6. 9. Efez. 5. 5. Kolos. 3. 5. 6. — l Rzym. 14.17.

23 wstrzemięźliwość. ♣ Przećiwko tákowym niemász m zakonu. ♣ 24 Abowiem ktorzy są CHrystusowi / ćiáło *swoje* ukrzyżowáli z námiętnośćiámi/ y z pożądliwośćiámi.*

25 JEśli duchem żyjemy/ duchem też 26 postępujmy. ♣ Nie bądźmy chćiwi prożney chwały/ jedni drugich wyzywájąc/ jedni drugim zájrząc.

ROZDZIAŁ VI.

Jáko śię przećiwko upádłym. 6. y przećiwko sługom słowá Bożego. 10. Y przećiwko domownikom wiáry záchowáć. 12 Fałszywe náśládowce Zakonu gromi. 13. ktorzy śię chlubią w ćiele. 14. á nie w krzyżu PAná Chrystusowym.

1 BRáćia / jesliby też człowiek záchwycony był w jákim upadku/ wy duchowni nápráwiajćie tákiego w duchu ćichośći : upátrując *káżdy* sámego śiebie / ábyś y ty nie był 2 kuszony. ♣ Jedni drugich brzemioná a nośćie ; á ták wypełniajćie Zakon CHrystusow. ♣ 3 Abowiem jesli kto mniema żeby czym był / nie będąc niczym / tákiego záwodźi własny 4 umysł jego. ♣ Ale káżdy niechaj własnego swego uczynku doświadcza / á tedy sam w sobie chwałę mieć bedźie / á nie w drugim. ♣ 5 Abowiem káżdy swoje własne b brzemię 6 ponieśie. ♣ A niech udźiela c ten ktory bywa náuczány w słowie / temu ktory 7 go náucza/ ze wszystkich dobr. ♣ Nie błądźćie : Bog śię nie da z śiebie náśmiewáć. Abowiem cobykolwiek 8 śiał człowiek/ to też żąć bedźie. ♣ Bo kto śieje ćiáłu swemu / z ćiáłá żąć bedźie skáżenie: ále kto śieje duchowi / z duchá żąć bedźie żywot 9 wieczny. ♣ A dobrze czyniąc/ nie d ustawajmy : ábowiem czásu swojego żąć 10 bedźiemy nie ustawájąc. ♣ Przeto tedy poki czás mamy/ dobrze czynimy wszystkim; á nawięcey domownikom wiáry.*

11 WIdźićie jákim długi list wam 12 nápisał ręka moja. ♣ Ktorzykolwiek chcą bydź pozorni według ćiáłá / ći was przymuszają ábyśćie śię obrzezowáli ; tylko áby dla krzyżá CHrystusowego prześládowánia nie ćierpieli. ♣ 13 Abowiem y ći ktorzy śię obrzezują / nie záchowywáją

Margin: m 1 Tym. 1. 9. — LE. ná N. XV. po S. Trojcy. — a Rzym. 14. 3. 1 Tess. 5. 14. — b Mátt. 16.27. Rzym 14 12. 1 Kor. 3. 8. — c 1 Kor. 9. 7. — d 2 Tess. 3. 13.

wáją Zakonu sámi / ále chcą áby ście śię wy obrzezowáli ; żeby śię z ciáłá wászego chlubili. 14 ♣ Ale ja/ niedaj Boże/ ábym śię miał chlubić tylko w krzyżu PAná nászego JEzusá CHrystusá / przez ktorego mi jest świát ukrzyżowány / á já świátu. 15 ♣ Abowiem w CHrystusie JEzusie áni obrzezká e nic nie waży/ áni nieobrzezká ; ále nowe stworzenie. 16 ♣ A ktorzykolwiek według tego sznuru postępowáć będą / pokoj ná nie przydźie y miłośierdźie / y ná lud Boży Izráelski. 17 ♣ Náostátek niechaj mi nikt trudnośći nie zadawa. Abowiem ja piątná PANá f JEzusowe noszę ná ćiele mojim. 18 ♣ Łáską PAná nászego JEzusá CHrystusá niech będźie z duchem wászym brácia/ Amen.

e Gálát. 5. 6. Kolos. 3. 11.
f 2 Kor. 4. 10.

Ten list do Gálátow nápisány jest z Rzymu.

LIST SWIETEGO PAWLA
APOSTOLA DO EFEZOW.

W Tym liśćie S. Páwel dwie rzeczy przedkłada. I. Ktore znáć mamy y onych używáć. A te są dwojákie nawiętsze dobrodźiejstwá B. Jedno ktore śię już dawno stáło / á w tym żywoćie wierzącym oddáne ; mianowićie / wybránie do żywotá wiecznego / odkupienie; poświecenie / uspráwiedliwienie. Drugie ktore po tym żywoćie dáne będźie wierzącym; to jest / dźiedźictwo żywotá wiecznego. w rozd. 1. 2. 3. II. Rzeczy / ktoresmy czynić powinni. Naprzod wszyscy : to jest / Zdobić śię pobożnośćią / zgodą / miłośćią / szczerośćią udźielániem dobr / do odpuszczánia win gotowośćią : A grzechow śię wystrzegániem ; złodźiejstwá/ kłamstwá / gniewu niesłusznego/ nierządow/ łákomstwá / pijáństwá / w rozd. 3. 4. Potym niektorzy według osobnego powołánia swego ; mężowie y żony / rodźicy y dźiátki gospodarze y czeladź. Przy zámknieniu jeszcze pospolite powinności uczą / y Rynsztunek wojenny żołnierzá Chrześćiáńskiego opisuje/ w rozd. 6.

ROZDZIAL I.

Po pozdrowieniu, pisze o Bożym ludźi z łáski wybrániu. 3. y o przysposobieniu zá syny. 7. Pokázuje z kąd zbáwienie płynie. 9. A iż to głęboká tájemnicá. 16. prośi, żeby je do zupełney tego wiádomośći y CHrystusá znájomośći Bog przywieść raczył.

1 Páwel Apostoł JEzusá CHrystusá przez wolą a Bożą / świętym ktorzy są w Efeżie/ y wiernym w CHrystusie JEzusie. 2 ♣ Łáská wam y pokoj niech będźie od Bogá Ojcá nászego / y Páná JEzusá CHrystusá.

3 Błogosłáwiony niech będźie b BOG y Oćiec PAná nászego JEzusá CHrystusá / ktory nas ubłogosłáwił wszelkim błogosłáwieństwem duchownym w niebieskich rzeczách w CHrystusie. 4 ♣ Jáko nas wybrał w nim c przed záłożeniem świátá / ábyśmy byli świętymi / y nienágánionymi przed oblicznośćią jego w miłośći. 5 ♣ Ktory nas przeznáczył ku przysposobieniu zá syny / przez JEzusá CHrystusá/ dla śiebie sámego / według upodobánia woli swojey; 6 ♣ Ku chwale sławney łáski swojey ktora nas udárował d w onym umiłowánym. 7 W Ktorym mamy odkupienie przez krew jego / to jest odpuszczenie grzechow według bogáctwá łáski jego. 8 ♣ Ktora hojnie pokazał przećiwko nam we wszelkiey mądrośći y rostropnośći. 9 ♣ Oznájmiwszy nam tájemnice woli swojey według upodobánia swego / ktore był postánowił w sámym sobie. 10 ♣ Aby w rozrządzeniu zupełnośći czásow / w jedno e zgromádźił wszystkie rzeczy w CHrystusie ; y te ktore są ná niebiesiech / y te ktore ná źiemi. 11 ♣ W nim mowię, w ktorymeśmy y do dźiału przypuszczeni/ przeznáczeni będąc według postánowienia tego / ktory spráwuje wszystko według rády woli swojey.

a 1 Kor. 1. 2. 2 Kor. 1. 3.
LE. ná dźień S. Tomaszá.
b 2 Kor. 1. 2. 1 Piotr 1. 3.
c 2 Tym. 1. 9.
d Mátt. 17. 5.
e Gálát. 4. 4. Efez. 1. 15.

12 Abyśmy my byli ku chwale sławy jego / ktorzyśmy pierwey nádzieję mieli w CHrystuśie. 13 W ktorym y wy *nádzieję macie*, usłyszawszy słowo prawdy / *to jest* Ewángelia zbáwienia wászego ; przez ktorą też uwierzywszy / jesteśćie zápieczętowáni Duchem f onym Swiętym obiecánym. 14 Ktory jest zádátkiem dźiedźictwá nászego / ná wykupienie nábytey własnośći / ku chwale sławy jego.

15 PRzetoż y ja usłyszawszy o tey g wierze ktorą maćie w PAnu JEzuśie / y o miłośći ku wszystkim 16 świętym : Nie przestawam dźiękowáć h zá was / wzmiankę czyniąc 17 o was w modlitwách moich: Aby Bog PAná nászego JEzusá CHrystusá / Oćiec on chwały / dał wam Duchá mądrośći y objáwienia / ku 18 poznániu *sámego* śiebie: A żeby ośwjećił oczy myśli wászey / ábyśćie wiedźieli ktora jest nádźieja powołánia jego / y ktore jest bogáctwo chwały dźiedźictwá jego w świętych: 19 Y ktora jest oná przewyższájąca wielkość mocy jego przećiwko nam / ktorzy wierzymy według skutecżney mocy i siły jego: 20 Ktorey i dokazał w CHrystuśie / gdy go wzbudźił od umárłych / y posádźił ná práwicy swojey ná niebieśiech ; 21 Wysoko nád wszystkie księstwá y zwierzchnośći / y mocy / y páństwá / y *nád* wszelkie imię ktore śię mianuje / nie tylko w tym wieku / ále y 22 w przyszłym. Y wszystko poddał k pod nogi jego : á onego dał zá głowę l nád wszystkim kośćiołowi : 23 Ktory jest ćiałem jego / *y* pełnośćią tego / ktory wszystko we wszystkich nápełnia.

ROZDZIAL II.

Zeby wielkość łáski Bożey objáśnił, przywodźi im ná pámięć. 5. iż zkazáni bądąc ná potępienie. 8. z łáski zbáwieni są 13. Y bliskimi śię Bogá stáli. 16. zá przejednániem przez CHrystusá uczynionym. 17. á przez Ewángelią ogłoszonym.

1 Y Was *ożywił*, ktorzyśćie byli a umárli a w upadkách y w grze- 2 chách: W ktorych-ześćie niekiedy b chodźili / według zwyczáju świátá tego / *y* według kśiążęćiá / ktory ma władzą ná powietrzu / duchá tego ktory teraz jest skutecżny w syniech 3 niedowiárstwá. Miedzy ktorymi y my wszyscy obcowáliśmy niekiedy w pożądliwośćiách ćiáłá nászego ; czyniąc to co śię podobáło ćiáłu y myślam / y byliśmy z przyrodzenia dźiećmi gniewu jáko y drudzy. 4 Lecz Bog ktory jest bogáty w miłośierdźiu / dla wielkiey miłośći swojey 5 ktorą nas umiłował : Y gdyśmy byli umárłymi w grzechách ; ożywił pospołu z CHrystusem : (*gdyż* łáską c zbáwieni jesteśćie.) 6 Y pospołu z nim wzbudźił / y pospołu z nim posádźił ná niebieśiech w CHrystuśie 7 JEzuśie : Aby okazał w przyszłych wiekách ono nader obfite bogáctwo łáski swojey / z dobrotliwośći *swojey*, przećiwko nam w CHrystuśie JEzuśie. 8 Abowiem łáską jesteśćie zbáwieni przez wiárę / y to nie jest z was / dar to Boży *jest* : 9 Nie z uczynkow / áby śię kto nie 10 chlubił. Abowiem czynem jego jesteśmy / stworzeni w CHrystuśie JEzuśie / ku uczynkom dobrym / ktore przed tym Bog zgotował / ábyśmy w nich chodźili.

11 PRzetoż pámiętájćie / że wy niekiedy *bądąc* Pogány w ćiele / ktorzyśćie byli zwáni nieobrzezką od onych ktore zwano obrzezką w ćiele / 12 ktorą śię ręką dźieje: Iżeśćie byli ná on czás bez CHrystusá / oddaleni od społecżnośći Izráelskiey / y obcymi od umow d obietnice / nádźieje nie májący / y bez Bogá ná świećie. 13 Ale teraz w Chrystuśie JEzuśie wy ktorzyśćie niekiedy byli dálekimi / stáliśćie śię bliskimi przez krew 14 CHrystusowę. Abowiem on jest pokojem nászym; ktory oboje jednym uczynił / y śrzednią śćiánę / ktora 15 była przegrodą / rozwálił: Nieprzyjáźń / *to jest* Zakon e przykázań *ktory zależał* w ustáwách skáziwszy przez ćiáło swoje / áby dwu stworzył w sámym sobie w jednego nowego 16 człowieká / czyniąc pokoj. Y pojednał obudwu w jednym ćiele z Bogiem przez krzyż / zgłádziwszy nie- 17 przyjáźń przezeń. Y przyszedszy

f Efez. 4. 30. g Kolos. 3. 4. h Filip. 1. 3. Kolos. 1. 3. 1 Tess. 1. 2. i Efez. 3. 9. Kolos. 2. 12. k Psalm. 2. 7. Mátt. 28. 18. Zyd. 2. 8. l Efez. 4. 15. y 5. 23. Kolos. 1. 18. a Kolos. 2. 13

b 1 Kor. 6. 14. Efez. 6. 12. Kolos. 3. 7. c Dźiej. 15. 11. d Rzym. 9. 4. e Kolos. 2. 14. 1 Piotr 1. 18.

opowiedział pokoy wam / ktorzyśćie dálekimi/y ktoryśćie bliskimi. ✤ 18 Abowiem przezeń mamy przystęp g obie stronie w jednym Duchu do Oycá. 19 A Przetoż już więcey nie jesteśćie gośćmi y przychodniámi : ále społ-mieszczány świętych / y domownikámi Bożymi. ✤ 20 Zbudowáni ná fundamencie Apostołow y Prorokow / ktorego jest gruntownym węgielnym kámieniem h sam JEzus CHrystus: ✤ 21 Ná ktorym wszystko budowánie wespołspojone / rośćie w kośćioł święty w PAnu: ✤ 22 Ná ktorym też y wy śię wespoł budujećie/ ábyśćie byli mieszkániem Bożym w Duchu *Swiętym.**

ROZDZIAŁ III.

Apostoł dla tego od Zydow wiele ućierpiał, że tájemnice o powołániu Pogánow. 8. z roskazánia Bożego, zwiástował. 13. Potym upomina Efezow, żeby dla prześládowánia nie ustawáli w powołániu swojim. 14. Prośi Bogá. 18. żeby im dał zrozumieć, jáka jest miłość CHrystusá PAná.

1 DLa tego ja Páweł jestem więźniem CHrystusá a JEzusá zá was Pogány. ✤ 2 Jeśliśćie tylko słyszeli o udźieleniu łáski Bożey/ ktora mi jest dána dla was. ✤ 3 Iż mi Bog przez objáwienie oznájmił tájemnicę ; (jákom wam przed tym krotko nápisał/ ✤ 4 Zkąd czytájąc możećie obaczyć wiádomość moję w tájemnicy CHrystusowey.) ✤ 5 Ktora inszych wiekow nie byłá b znájoma synom ludzkim / jáko teraz objáwiona jest świętym Apostołom jego/ y Prorokom/ przez Duchá: *To jest.* ✤ 6 Iż Pogánie są społ-dźiedźicámi y spolnym ćiáłem/ y społ-uczestnikámi obietnice jego w CHrystuśie przez Ewángelią. ✤ 7 Ktorey stałem śię sługą według dáru łáski Bożey/ ktora mi jest dána/według skutku c mocy jego. ✤ 8 Mnie *mowię* namniejszemu ze wszystkich d świętych : dána jest tá łáská / ábym miedzy Pogány opowiádał te e niedośćigłe bogáctwá CHrystusowe: ✤ 9 A iżbym objáśnił wszystkim jákaby byłá f społeczność oney tájemnice zákrytey od wiekow w Bogu / ktory wszystko stworzył przez g JEzusá CHrystusá. ✤ 10 Aby teraz przez Zbor wiádoma byłá kśięstwom h y mocam ná niebieśiech náder rozliczna mądrość Bożá. ✤ 11 Według postánowienia wiecznego / ktore uczynił w CHrystuśie JEzuśie PAnu nászym. ✤ 12 W ktorym mamy i bespieczność/y przystęp z dufnośćią przez wiárę jego.

13 PRzetoż proszę / ábyśćie nie słábieli dla ućiskow mojich zá was/ co jest chwałą wászą. ✤ 14 Dla tego skłániam koláná swoje przed Oycem PAná nászego JEzusá CHrystusá; ✤ 15 Z ktorego śię wszelka rodźiná ná niebie y ná źiemi názywa: ✤ 16 Aby wam dał według bogáctwá chwały swey / żebyśćie byli mocą utwierdzeni przez Duchá jego we wnętrznym człowieku. ✤ 17 Aby CHrystus przez wiárę mieszkał w sercách wászych. ✤ 18 *Zebyśćie* w miłośći wkorzenieni y ugruntowáni będąc / mogli dośćignąć ze wszystkimi świętymi / ktora jest szerokość/y długość/y głębokość/ y wysokość ; ✤ 19 Y poznáć miłość CHrystusowę przewyższájącą wszelką znájomość ; ábyśćie nápełnieni byli wszelką zupełnośćią Bożą: ✤ 20 A temu ktory może náde wszystko uczynić dáleko obfićiey niżeli prośimy/ ábo myślimy / według oney mocy/ ktora skuteczna jest w nas: ✤ 21 Temu k *niech będźie* chwałá w Kośćiele/ przez CHrystusá JEzusá po wszystkie czásy ná wieki wiekow / Amen.*

ROZDZIAŁ IV.

W tych trzech ostátnich rozdźiáłách są náuki o żywoćie pobożnym. A w tym, Upomnienie do pilnowánia wezwánia swego y do spolney zgody. 7. Bog dla tego rozne dáry dawa. 16. Aby był budowány Kośćioł Boży. 25. Odwodźi od proznośći niewiernych. 15. od kłamstwá. 29. y od plugáwych mow.

1 PRoszę was tedy ja więźień w PAnu/ ábyśćie chodźili ták jáko a przystoji ná powołánie/ ktorym jesteśćie powołáni : ✤ 2 Ze wszelaką pokorą y ćichośćią / y z nieskwápliwośćią ; znosząc jedni drugich

w mi-

f *Luk.* 14. 47. g *Rzym.* 5. 2. LE. *ná dźień S. Filipp. Jákub.* h *Ezái.* 28. 16. a *Efez.* 4. 1. *Kolos.* 4. 3. b *Rzym.* 16. 25. *Kolos.* 1. 26. c *Efez.* 1. 19. *Kolos.* 2. 12. d 1 *Kor.* 15. 9. 1 *Tym.* 1. 15. e *Gálat* 1. 16. f *Rzym* 16. 25. *Kolos.* 1. 26. 1 *Tym.* 1. 10. *Tytus.* 1. 2. 1 *Piotr* 2. 20.

g *Dźie.* 14. 15. 17. 24. *Kolos.* 1. 16. h 1 *Pio.* 1. 12. i *Efez.* 2. 11. LE. *w XVI. N. po S. Tryn.* k *Rzym.* 16. 1?. 1 *Piotr* 5. 11. l *Filip.* 1. ? *Kol.* 1. 1? 1 *Tes.* 2. 1? LE. *w XVII. N. po S. Tryn.*

w miłości. ♣ Stáráiąc śię ábyśćie záchowáli jedność duchá w zwiąsce pokoju. ♣ Jedno *jest* ćiáło/y jeden duch; jáko też jesteśćie powołáni w jedney nádźiejey powołánia wá-szego. ♣ Jeden b PAN / jedná wiárá/jeden chrzest. ♣ Jeden Bog y Oćiec wszystkich / ktory jest náde wszystko/y po wszystkich / y we wszystkich was.*

Lecz káżdemu z nas dána jest łáská według miáry dáru c Chrystusowego. ♣ Dla tego *pismo* mowi; Wstąpiwszy ná d wysokość / wiodł pojimáne więźnie / y dał dáry ludźiom. ♣ Ale e to *że* wstąpił/coż jest/ jedno iż pierwey był zstąpił do naniższych stron źiemie? ♣ A ktory zstąpił / ten jest ktory y wstąpił wysoko f nád wszystkie niebiosá / áby nápełnił wszystko. ♣ Y ten że dał niektore g Apostoły / á niektore Proroki / á drugie Ewángelisty drugie też Pásterze y Náuczyćiele: ♣ Ku zpojeniu Swiętych / ku pracy Vsługowánia / ku budowániu h ćiáłá Chrystusowego. ♣ Azbyśmy śię wszyscy zeszli w jedność wiáry/y znájomośći Syná Bożego / w męża doskonáłego / w miárę zupełnego wieku Chrystusowego.*

A Bysmy więcey nie byli i dźiećmi chwiejącymi śię/y unoszącymi śię káżdym wiátrem náuki przez fortel ludzki / y przez chytrość pośćia błędem. ♣ Ale szczerymi będąc w miłośći / rośćmy k w onego we wszystkim / ktory jest l głowá / *to jest* w Chrystusá. ♣ Z ktorego wszytko ćiáło przystojnie złożone y spojone we wszystkich stáwiech; przez ktore jeden członek drugiemu pośiłku dodawa przez moc ktora jest w káżdym członku / według miáry jego wzrost ćiáłu należący bierze / ku budowániu sámego śiebie w miłośći.

To tedy mowię y oświadczam śię przez PAná / ábyśćie *już* więcey nie postępowáli jáko insży Pogánie postępują / w prożnośći m umysłu swego: ♣ Záćmiony máiąc rozsądek / będąc oddaleni od żywotá Bożego dla nieumiejętnośći/ ktora w nich jest z zátwárdzenia sercá ich.

♣ Ktorzy zákámiawszy událi śię ná rozpustę n ku popełniániu wszelákiey nieczystośći z chćiwośćią. ♣ Lecz wy nie tákeśćie śię náuczyli Chrystusá: ♣ Jesliśćie go tylko słucháli / y o nim wyuczeni byli / jáko jest *rá* prawdá w JEzuśie.

To *jest*, Zebyśćie o złożyli według pierwszego obcowánia stárego człowieká / ktory śię psuje przez pożądliwośći oszukawájące: ♣ A odnowili śię duchem umysłu wászego; ♣ Y oblekli śię w onego p nowego człowieká / ktory według Bogá stworzony jest w spráwiedliwośći/y w świętobliwośći prawdy. ♣ Przetoż q złożywszy kłamstwo / mowćie prawdę káżdy z bliźnim swojim: bośćie członkámi jedni drugich. ♣ Gniewajćie r śię / á nie grzeszćie: Słońce niech nie záchodźi ná rozgniewánie wásze. ♣ Nie dawajćie miejscá s dyabłu. ♣ Kto kradł/niech więcey nie krádnie: ále t rácżey niech prácuje/ robiąc rękomá co *jest* dobrego / áby miał z *kąd* udźieláć potrzebującemu.*

Zadna mowá plugáwa niech u z ust wászych nie pochodźi: ále jesli ktora *jest* dobra ku potrzebnemu zbudowániu / áby byłá przyjemna słucháiącym. ♣ A niezásmucajćie Duchá Swiętego Bożego/ ktorym zápieczętowáni jesteśćie x ná dźień odkupienia. ♣ Wszelka gorzkość / y zápálczywość / y gniew / y wrzáśt / y bluźnierstwo / niech będźie odjęte od was/ ze wszeláką złośćią. ♣ Ale bądźćie jedni przećiwko drugim y dobrotliwi / miłośierni / odpuszczájąc sobie/ jáko wam Bog w Chrystuśie odpuśćił.

ROZDZIAŁ V.

Do náśládowánia Bogá nápomniawszy. 3. Zeby sobie lekce przestrog jego nie ważyli. 5. srogo groźbą ich przegraża. 22. Osobne powinnośći Zonam 15. y Mężom należące opisuje.

Bądźćież tedy náśládowcámi Bożymi/jáko dźieći miłe. ♣ A chodźćie w miłośći / jáko y Chrystus a umiłował nas / y wydał sámego śiebie ná ofiárę y ná zábićie Bogu / ku wdźięczney b wonnośći.

Verse numbers in margin: 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18 (left column); 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32; V: 1, 2 (right column).

Marginal references: b Mál. 2. 10. Márk. 11. 19. 1 Kor. 15. 6. LE. ná dźień S. Máttenszá. c Rzym. 12. 3. 1 Kor. 11. 11. 1 Kor. 10. 13. d Psalm 68. 19. e Jand. 3. 13. f Márk. 16. 19. g 1 Kor. 12. 28. h Efez. 1. 13. i 1 Kor. 14. 20. k Kolos. 1. 10. l Efez. 1. 22. y 5. 23. Kolos. 1. 18. m Rzym. 1. 29. n Rzym 1. 24. LE. ná XIX. N. po S. Trojcy. o Kolos. 2. 21. y 3. 9. p Rzym. 6. 4. Kolos. 3. 10. 1 Piotr 1. 1. y 4. 2. q Zách. 2. 16. 1 Piotr 1. 1. r Psalm. 4. 5. s Jákub. 4. 7. t 1 Tess. 4. 11. u Efez. 5. 4. x Efez. 1. 13. y Kolos. 3. 12. a Janá. 13. 34. LE. ná N. III. w Post. b 1 Moj 8. 21.

3 A wßeteczeństwo y wszelka c nieczystość ábo łakomstwo / niechaj nie bedźie áni miánowáne miedzy wámi / jáko przystoji ná świete. ♣ 4 Tákże d sprosność / y błazeńskie mowy / y żárty ktore nie przystoja: ále ráczey dźiekowánie. ♣ 5 Bo to wiecie / iż żaden e wßetecznik / ábo nieczysty / ábo łákomcá (ktory jest f bałwochwálca) nie ma dźiedźictwá w krolestwie CHrystusowym y Bożym. ♣ 6 Niechaj was nikt nie zwodźi g proznymi mowámi: ábowiem dla tych rzeczy przychodźi gniew Boży ná syny uporne. ♣ 7 Nie badźcież tedy uczesnikámi ich. ♣ 8 Abowiemeśćie byli niekiedy ćiemnośćia, áleśćie teraz h świátłośćia w PAnu. Chodźcież jáko dźiatki świátłośći. ♣ 9 Bo owoc Duchá *zależy* we wszelákiey dobrotliwośći y w sprawiedliwośći / y w prawdźie.*

10 Obierájac to coby śie podobáło PAnu. ♣ 11 A nie spolkujćie z uczynkámi i niepożytecznymi ćiemnośći / ále je ráczey strofujćie. ♣ 12 Abowiem co śie potájemnie od nich dźieje / sromotá y mowić. ♣ 13 Lecz to wßystko gdy bywa od świátłośći strofowano / bywa objáwiono. ♣ Abowiem to wßystko co bywa objáwiono / jest świátłośćia. ♣ 14 Dla tego mowi *pismo*: Ocuć śie k ktory śpiß / y powstań od umárłych: á oświeći ćie CHrystus.

15 PAtrzajćież tedy jákobyśćie ostrożnie chodźili; nie jáko niemadrzy / ále jáko l madrzy. ♣ 16 Czás odkupujac; bo dni złe sa. ♣ 17 Przetoż nie badźćie nierozumnymi; ále zrozumiewájacymi m ktora jest wola PAńska. ♣ 18 A nie upijajćie śie n winem / w ktorym jest rozpustá; ále badźćie nápełnieni Duchem: ♣ 19 Rozmawiájac z soba przez Psálmy y Hymny / y pieśni duchowne / śpiewájac y grájac w sercu swojim PAnu. ♣ 20 Dźieki czyniac o záwsze zá wßystko / w Imieniu PAná p nászego JEzusá CHrystusá / Bogu y Ojcu. ♣ 21 Badac poddáni jedni drugim q w bojáźni Bożey.*

22 ŻOny badźćie poddáne r meżom swojim / jáko PAnu. ♣ 23 Abowiem maż jest s głowa żony / jáko y CHrystus t głowa Kośćiołá: á on jest Zbáwićielem ćiáłá. ♣ 24 Jáko tedy Kośćioł poddány jest CHrystusowi / ták też żony meżom swojim / we wßystkim.

25 MEżowie miłujćie żony u wásze / jáko y CHrystus umiłował Kośćioł / y wydał sámego x śiebie zań. ♣ 26 Aby go poświećił / oczyśćiwszy omyćiem wody y przez słowo. ♣ 27 Aby go sobie wystáwił chwalebnym Kośćiołem / nie májacym zmázy / ábo zmarsku / ábo czego tákiego: ále iżby był z święty / y bez nágány. ♣ 28 Ták powinni meżowie miłowáć żony swoje / jáko swoje własne ćiáłá. Kto miłuje żone swoje / sámego śiebie miłuje. ♣ 29 Abowiem żaden nigdy ćiáłá swego nie miał w nienawiśći; ále je żywi y ogrzewá / jáko y PAN Kośćioł. ♣ 30 Gdyżeśmy członkámi ćiáłá jego z ćiáłá jego / y z kośći jego. ♣ 31 Dla tego opuśći człowiek a ojcá swego / y mátke / y przyłaczy śie do żony swojey: y beda dwoje b jednym ćiáłem. ♣ 32 Tájemnicá to wielka jest: lecz ja mowie o CHrystuśie y o Kośćiele. ♣ 33 A wßákże y káżdy z was z osobná / niechaj miłuje żone swoje jáko śiebie sámego; á żoná niech śie boji meżá swego.

Rozdział VI.

O powinnośćiach dźieći. 4. rodźicow. 5. sług. 9. y pánow. 10. Boj żołnierzow PAńskich. 13. y bronie.

1 DZiatki / badźćie a posłußne rodźicom wászym w PAnu: boć to jest spráwiedliwa. ♣ 2 Czći ojcá b twego y mátke: (toć jest pierwße przykazánie z obietnica.) ♣ 3 Abyć śie dobrze dźiáło / y ábyś długo żył ná źiemi. ♣ 4 A *wy* Ojcowie niepobudzajćie do gniewu dźiatek wászych; ále je wychowywajćie c w kárnośći / y w nápominániu PAńskim.

5 SŁudzy posłußni badźćie d pánom według ćiáłá / z bojáźnia y ze drzeniem w prostośći sercá wászego / jáko CHrystusowi. ♣ 6 Nie ná oko służac / jáko ći ktorzy śie ludźiom podobáć chca / ále jáko słudzy CHrystusowi / czyniac z duße wola Bożá. ♣ 7 Z dobra wola służac jáko PAnu á

nie

Marginalia (left): c Kolos. 3. 5. 1 Tess. 4. 3. Efez. 4. 29. e 1 Kor. 6. 9. Gálát 5. 21. f Kolos. 3. 5. g Mátt 24. 4. Márk. 13. 5. Luka. 21. 8. 1 Tess. 2. 3. h 1 Tess. 5. 5. i 1 Kor. 5. 11. 2 Tess. 3. 6. k Ezái. 60. 1. LE. ná Niedź. XX. po S. Trojcy. l Kolos. 4. 5. m Rzym. 12. 2. 1 Tess. 4. 3. n Przyp 23. 20. Luka. 21. 34. o 1 Tess. 5. 18.

Marginalia (right): p Kolos. 3. 17. q 1 Piotr. 3. 1. r Kolos. 3. 18. 1 Tym. 2. 5. 1 Piotr. 3. 1. s 1 Kor. 11. 3. t Efez. 1. 22. 4. 15. Kolos. 1. 18. u Kolos. 3. 19. 1 Piotr. 3. 7. x Gálát. 1. 4. y Tyt. 3. 5. 1 Piotr. 3. 21. z Kolos. 1. 22. a 1 Mojż. 2. 24. Mátt. 19. 5. b 1 Kor. 6. 16. a Kolos. 3. 20. b 2 Mojż. 20. 12. 5 Mojż. 5. 16. Mátt. 15. 4. c Przyp. 13. 24. 19. 18. 23. 13. d Kolos. 3. 22. Tyt. 2. 9.

8 nie ludźiom. Wiedząc/iż káżdy co by uczynił e dobrego / zá to odnie śie nadgrodę od PAná/ choć niewolnik/ choć wolny. 9 A wy pánowie tákże śie f záchowuyćie przećiwko nim/ odpuszczáiąc groźby: wiedząc że y wy sámi maćie PAná w niebieśiech ; á względu g ná osoby u niego niemász.

10 A ostátek bráćia moji / zmacniajćie śie w PAnu y w śile 11 mocy jego. Oblecżćie śie w zupełna zbroję Bożą/ ábyśćie mogli stać przećiwko zásadzkam Dyabelskim. 12 Abowiem nie mamy boju przećiwko krwi y ćiáłu / ále przećiwko kśięstwom / przećiwko zwierzchnośćiam / przećiwko dźierżawcom świátá ćiemnośći wieku tego/ przećiwko duchownym złośćiam ktore 13 są h wysoko. A przetoż weźmićie zupełną zbroję Bożą / ábyśćie mogli dáć odpor w dźień zły/á wszystko wykonawszy/ ostać śię. 14 Stojćież tedy przepasawszy i biodrá wásze prawdą / y oblekszy páncerz 15 spráwiedliwośći. Y obuwszy nogi w gotowość Ewángeliey pokoju. 16 A nade wszystko wźiawszy tarczą wiáry / ktorąbyśćie mogli wszystkie strzały ogniste onego złośniká zá-17 gáśić. Przyłbicę też zbáwienia k weźmićie / y miecz Duchá / ktory jest słowo Boże.*

18 W Káżdey modlitwie l y prozbie modląc śie ná káżdy czás w Duchu : y około tego czując ze wszelką ustáwicznośćią y m prozbą 19 zá wszystkie święte: Y zá mię , áby mi byłá dáná n mowá ku otworzeniu ust mojich z bespiecżeństwem/ ábym oznájmiał tájemnicę 20 Ewángeliey: Dla ktorey poselstwo spráwuję w łáńcuchu/ ábym w nim bespiecznie mowił/ jáko mi mowić potrzebá.

21 A Żebyśćie wiedźieli y wy co śię ze mną dźieje y co czynię/ wszystko wam oznájmi Tychikus o brát miły y wierny sługá w PAnu. 22 Ktoregom posłał do was dla tego sámego / ábyśćie wiedźieli co śię z námi dźieje / y aby poćieszył sercá wásze.

23 POkoj niech będźie bráći/ y miłość z wiárą od Bogá Ojcá/ y 24 Páná JEzusá Chrystusá. Łáská niech będźie ze wszystkimi miłującymi Páná nászego JEzusá Chrystusá ku niestáżitelnośći. Amen.

Ten list nápisány jest do Efezow z Rzymu przez Tychiká.

[Margin: 2 Kor. 5. 10 / Kolos 3. 1. / 5 Moj 10.17. / 2 Kron. 19. 7. / E. ná XXI. N. po S Trojcy / h G. Ná nie bie-śiech. / i Luka. 12.35. / 1 Piotr 1. 13. / Esa 59.17. / 1 Tess. 5. 8. / l Luka. 18. 1. / m 1 Tym. 2. 1. / n Dźiej. 4. 29. / Kolos. 4. 3. / 2 Tess. 3. 1, 2. / o Dźiej. 20. 4. / Kolos. 4. 7.]

LIST SWIETEGO PAWLA
APOSTOLA DO FILIPPENSOW.

SWięty Páweł w tym liśćie pozdrowiwszy Filippensy. I. Utwierdza je w wierze / zálecájąc ich gorliwość / Bożą pomoc ; oświadczájąc ku nim miłość swoję / y zabiegájąc gorszeniu ktoreby z jego więźienia urość mogło. w 1. rozd. od v. 5. áż do 27. II. Czyni potrzebne nápominánie. Naprzod wszystkim wobec do státecznośći / od v. 27. do końcá. Do zgody / pokory / bojáźni / żyćia pobożnego / przyjęćia Tymoteuszá/ y Epáfrodytá / w rozd. 2. Do wystrzegánia śie złych náuczyćielow / w rozd 3. Do trzymánia śie dobrych / do rádośći/ wstrzemięźliwośći / modlitew / y wszelákich cnot / w rozd. 4. Potym z osobná trzema osobam / w rozd. 4. od v. 2. áż do 4. III. Szczodrobliwość ich záleca / w rozd. 4. od v. 10. IV. Dźiękowániem/ pozdrowieniem y modlitwą zámyka/ w rozdz. 4. od v. 20. áż do końcá.

ROZDZIAL I.

Chwi swoje przećiwko Filippensom oświadcza, 12. O sobie, y o swym więźieniu. 21. y o gotowośći ná śmierć znáć dawa, 27. Do jednośći. 18. y ćierpliwośći nápomina.

1 PAweł y Tymoteusz słudzy JEzusá Chrystusá wszystkim [illegible] w Chrystusi[illegible] [illegible]ytie/ ktorzy [illegible] Fi-

lippis z Biskupámi y z Dyákonámi.

2 ♣ Łáská wam y pokoy *niech będźie* od Bogá Ojcá náßego / y *od* PAná JEzusá CHrystusá.

LE. ná XXII. N. po S. Troj

3 DZiękuję a Bogu memu / ile kroć 4 ná was wspominam: (♣ Záwżdy w káżdey modlitwie mojey zá wßystkich was z rádośćią prozbę czyniąc.) 5 ♣ Zá społeczność wáßę w Ewángeliey / od pierwßego dniá áż do tąd. 6 ♣ Pewien tego będąc / iż *ten* ktory począł w was dobrą spráwę / dokona áż do dniá JEzusá CHrystusá. 7 ♣ Jákoż spráwiedliwa jest / ábym ja to rozumiał o was wßystkich; dla tego / iż was mam w sercu mojim / y w więźieniu mojim / y w obronie / y w utwierdzeniu Ewángeliey / was *mowię* wßystkich / ktorzyśćie ze mną uczesnikámi łáski. ♣ 8 Abowiem świádkiem mi jest b Bog jáko was wßystkich prágnę we wnętrznośćiach JEzusá CHrystusá. 9 ♣ Y o to śię modlę / áby miłość c wáßá im dáley tym więcey pomnożáłá śię w znájomośći / y we 10 wßelkim zmyśle. ♣ Abyśćie mogli rozeznáć rzeczy rożne / żebyśćie byli ßczerymi y bez obráżenia ná dźień 11 CHrystusow. ♣ Będąc nápełnieni owocow spráwiedliwośći / ktore *przynośićie* przez JEzusá d CHrystusá ku słáwie y chwale Bożey.*

a Efez. 1. 16. 1 Tess. 1. 1.
b 2 Kor. 1. 23.
c Efez. 1. 16. Kolos. 1. 9. 2 Tess. 1. 11.
d Efez. 2. 10.

12 A Chcę bráćia / ábyśćie wiedźieli / iż to co śię ze mną dźieje / ná więtße pomnożenie Ewángeliey 13 wyßło. ♣ Ták iż związki moje dla CHrystusá / rozgłoßone są po wßystkim páłácu Cesárskim / y u wßy14stkich inßych. ♣ A wiele ich z bráći w PANU sercá nábywßy z mojich związek / śmielßymi są bez bojáźni 15 mowić słowo. ♣ Wßákże niektorzy z zazdrośći y z sporu: á niektorzy też z dobrey woli CHrystusá káżą. ♣ 16 A ći ktorzy z sporu CHrystusá opowiádáją nießczerze / mniemáją iż przydawáją ućisku związkom mo17jim. ♣ A ktorzy z miłośći / wiedząc żem jest wystáwiony ku obronie E18wángeliey. ♣ Ale coż *ná tym?* Owßem jákimkolwiek sposobem / lub postáwnie lub w prawdźie CHrystus bywa [illegible] opowiádány / y z tego śię rádu[illegible] [illegible] ...yże śię rádowáć będę. ♣

19 Gdyż wiem iż mi to wynidźie ná zbáwienie / przez e modlitwę wáßę y pomoc Duchá JEzusá CHrystu20sá. ♣ Według troskliwego oczekiwánia y nádźieje mojey / iż śię w niczym nie záwstydzę; ále że we wßelákim bespieczeństwem / jáko záwße *ták* y teraz uwielbionym będźie CHrystus w ćiele mojim / lub przez 21 żywot / lub przez śmierć. ♣ Abowiem mnie żyć / *jest* CHrystus; á umrzeć / 22 zysk. ♣ A jesliż żyć w ćiele / jest mi to owocem prace mojey / jednák nie23wiem cobym obráć miał. ♣ Abowiem jestem śćiśniony od tego obojgá: prágnąc f być rozwiązány / á być z CHrystusem; bo *to* dáleko lepiey. ♣ 24 Ale zostáć w ćiele / potrzebniey jest 25 dla was. ♣ A będąc tego pewien / wiem iż zostánę / y z wámi wßystkimi pomießkam / ku wáßemu po26mnożeniu y weselu wiáry. ♣ Aby obfitowáłá chlubá wáßá w CHrystuśie JEzuśie ze mnie / gdy do 27 was záśię przybędę. ♣ Tylko śię ták g spráwujćie jáko przystoji Ewángeliey CHrystusowey: ábym / lub przydę y oglądam was / lub nie przydę / słyßał o was; iż stojićie w jednym duchu / jednomyślnie bo28jując w wierze Ewángeliey. ♣ A ni w czym nie stráchájąc h śię przećiwnikow; co onym jest pewnym znákiem zginienia / á wam zbáwienia / 29 á to od Bogá. ♣ Gdyż wam to dáno dla CHrystusá; ábyśćie nie tylko weń wierzyli / ále ábyśćie też dla 30 niego ćierpieli: ♣ Tenże boj májąc / jákiśćie widźieli we mnie / y *jáki* teráz o mnie słyßyćie.

e Dźie. 4. 11. y 1. 3. Rzym. 15. 30. 2 Kor. 1. 11.
f Efez. 6. 19. Kolos. 4. 3. 2 Tes. 3. 1. Zyd. 13. 11.
f 2 Kor. 5. 1.
g Efez. 4. 1. Kolos. 1. 10. 1 Tess. 2. 12.
h Mat. 10. 21. Luk. 12. 4. Dźie. 11. 1 Pio. 3. 14.

ROZDZIAŁ II.

Obowiązuje Filippensow do tego áby sobie uniżoność poważáli. 6. przykłádem PAná CHrystusowym. 19. Obiecuje im Tymoteußá posłáć. 16. A Epáfrodytá, iż nie przyßedł rychley, wymawia.

1 JEsli tedy *macie* jáką poćiechę w CHrystuśie / jesli jáką ućiechę miłośći / jesli jáką społeczność duchá / jesli *są* jákie wnętrznośći zlitowánia *w was*: 2 ♣ Dopełnićie wesela mojego / ábyśćie jednoż rozumieli / jednostájną miłość májąc / *będąc* jednomyślni y jednoż rozumiejący:

3 Nic nie czyniąc á spornie ábo przez prozną chwałę/ ále w pokorze b jedni drugie májąc zá wyższe nád nie. 4 Nie upátruyćie káżdy c tylko co jest jego/ ále káżdy też co jest drugich.

5 Tego tedy bądźćie o sobie d rozumienia/ ktore było y w CHrystusie JEzusie. 6 Ktory będąc w kształćie Bożym/ nie poczytał sobie tego zá drapiestwo rownym być Bogu. 7 Ale wyniszczył e sámego śiebie/ przyjąwszy kształt niewolniká/ 8 stawszy śię podobny ludźiom: Y postáwą náleźiony jáko człowiek/ sam śię poniżył/ będąc posłusznym áż do śmierći/ á to śmierći krzyżowey. 9 Dla teo też Bog náder go wywyższył/ y dárował mu Imię/ ktore 10 jest nád wszelkie imię. Aby w Imieniu JEzusowym/ wszelkie śię koláno skłániáło/ tych ktorzy są ná niebieśiech/ y tych ktorzy są ná źiemi/ y tych ktorzy są pod źiemią. 11 A wszelki język áby wyznawał/ że JEzus CHrystus jest PAnem ku chwale g Bogá Ojcá.*

12 Przetoż moji mili/ jákośćie záwsze posłuszni byli/ nie tylko w przytomnośći mojey/ ále teraz dáleko wiecey w niebytnośći mojey/ z bojáźnią y ze drżeniem zbáwienie 13 swoje spráwujćie. Abowiem Bog jest ktory spráwuje h w was y chcenie y skuteczne wykonánie/ według 14 upodobánia swego. Wszystko czyńćie bez i szemránia y poswarkow. 15 Abyśćie byli k beznágány, y szczerymi, dźiatkámi Bożymi nienágánionymi w pośrzodku narodu złego y przewrotnego; miedzy ktorymi świećićie/ jáko świátłá l ná świe- 16 ćie. Záchowywájąc słowá m żywotá/ ku chlubie n mojey w dźień CHrystusow/ żem dármo nie biegał 17 y dármo nie prácowáł. Ale choćbym o ofiárowány był dla ofiáry y usługi wiáry wászey/ wesele śię/ y spol-wesele śię ze wszystkimi wámi. 18 Z tegoż tedy y wy weselćie śię/ y spol-weselćie śię ze mną.

19 A Mam nádźieję w PAnu JEzuśie/ iż Tymotheuszá p w rychle poślę do was; ábym śię y ja ućieszył/ dowiedźiáwszy śię co śię z wá- 20 mi dźieje. Abowiem nie mam nikogo w umyśle jemu rownego/ ktoryby śię uprzejmie o rzeczy wásze 21 stáráć chćiał. Bo wszyscy swojich rzeczy q szukáją; á nie tych ktore są 22 CHrystusá Jezusá. Ale wiećie iż on jest doświádczonym/ á iż jáko syn z ojcem/ ze mną służył w Ewángeliey. 23 Mam tedy nádźieję/ że tego do was poślę z skoro obaczę co śię ze 24 mną dáley dźiać będźie. A mam dufność w PAnu/ że y sam w rychle do was przydę.

25 Alem rozumiał rzeczą potrzebną Epáfrodytá/ brátá y pomocniká y spol-bojowniká mego/ á wászego Apostołá y sługę w potrzebie 26 mojey/ posłáć do was. Poniewasz prágnął was wszystkich/ y bárzo śię frásowáł/ żeśćie słyszeli iż záchorzał. 27 Bo wprawdźie chorował/ máło nie ná śmierć: Ale śię Bog zmiłowáł nád nim: á nie tylko nád nim/ ále y náde mną; ábym nie 28 miał smutku ná smutek. Przetoż tym ochotniey posłałem go/ ábyśćie záśię ujrzawszy go/ uweselili śię; á ja ábym miał mniey smutku. 29 Przyjmićież go tedy w PAnu ze wszelákim weselem/ á tákie r w pośćiwośći mieyćie. 30 Boć dla dźiełá CHrystusowego bliskim był śmierći/ odważywszy zdrowie swoje/ áby dopełnił tego/ czego nie dostawáło w usłudze wászey przećiwko mnie.

Rozdział III.

Zbija prozną chlubę fałszywych Apostołow. 7. wysławiając przećiwko nim sámego PAná CHrystusá. 10. Własnośćy náturá wiáry. 18. Nieprzyjaćiel CHrystusow. 20. Poćiechy wiernych.

1 Daley mowiąc bráćia moji/ rádujćie śię w PAnu. Jedneyż rzeczy wam pisáć/ mnie nie mierźi/ 2 á wam jest bespieczno. Upátrujćie á psy/ upátrujćie złe robotniki/ 3 upátrujćie rozerwánie. Abowiem my jesteśmy b obrzezániem/ ktorzy duchem służymy c Bogu: y chlubimy śię w CHrystuśie JEzuśie/ á 4 w ćiele nie ufamy. Aczci y ja w ćiele mam ufánie. Jeśli kto inszy zda

Marginalia (left): 1 Kor. 1. 3. b Luk. 18. 14. Rzym. 12. 16. c E. ná Wiedz. Czwie- no. c Kor. 10. 31. 13. 5. d Piotr. 2. 21. e Matt. 20. 21. Zydow. 2. 9. f Ezái. 45. 23. Rzym. 14. 11. g Janá. 1. 13. Kor. 6. 12. 3. h Ezech. 36. 26. Rzym. 15. Kor. 3. Kor. 5. Mate. 5. Zydow. 21. i Piotr. 9. k Piotr. 12. l Przyp. 18. Jan. 68. Rzym. 16.

Marginalia (right): n 1 Tess. 2. 20. o Kolos. 1. 24. p Dźiej. 16. 1. q 1 Kor. 10. 24. r Luká. 10. 16. 1 Tess. 5. 12. 1 Tym. 5. 17. Zydow. 13. 17. a Ezái. 56. 10. b Rzym. 3. 30. c Janá. 4. 24. 2 Kor. 5. 6.

śię mieć d ufánie w ćiele/ bárźiey e ja. 5 ✠ Obrzezány będąc ośmego dniá/ z narodu Izráelskiego/ z pokolenia Beniáminowego/ Zyd z Zydow/ według Zakonu f Fáryzeusz. 6 ✠ Według gorliwośći prześládowcá g Kośćiołá/ według spráwiedliwośći oney ktora jest z zakonu będąc bez przygány. 7 ✠ Ale to co mi było zyskiem/ tym poczytał dla CHrystusá zá szkodę. 8 ✠ Owszem y wszystko poczytam sobie zá szkodę dla zacnośći znájomośći h CHrystusá JEzusá PAná mojego/ dla ktoregom wszystko utráćił/ y mam to sobie zá gnoj/ ábym CHrystusá zyskał: 9 ✠ Y był ználeźiony w nim niemájąc spráwiedliwośći mojey/ tey ktora jest z zakonu: ále te ktora jest przez wiárę CHrystusową/ *to jest* spráwiedliwość i z Bogá/ ktora jest przez wiárę: 10 ✠ Zebym go poznał/ y moc zmartwychwstánia jego/ y społeczność ućierpienia jego/ przykształtowány będąc k śmierći jego. 11 ✠ Owabym jákimkolwiek sposobem doszedł powstánia zmartwych. 12 ✠ Nie iżbym już uchwyćił/ ábo już doskonáłym był; ále ścigam/ ážbym też uchwyćił to/ ná com też od CHrystusá JEzusá uchwycony. 13 ✠ Bráćia/ ja o sobie nie rozumiem zebym już uchwyćił. 14 ✠ Ale jedno *czynię*, że tego co zá mną jest l zápámiętywájąc/ á do tego śię co przede mną jest spiesząc/ bieżę do kresu m ku zákłádowi powołániá onego Bożego/ ktore jest z gory w CHrystusie JEzusie. 15 ✠ Ile tedy *nas* doskonáłych/ też rozumiejmy: á jesli co ináczey rozumiećie/ y toć wam Bog objáwi. 16 ✠ Wszákże *w tym* czegośmy doszli/ według jednegoż sznuru n postępujmy/ y jednoż o rozumiejmy.

17 BAdźćież wespoł náśládowcámi mojimi p bráćia/ á upátrujćie te ktorzy ták chodzą/ jáko nas zá wzor maćie. 18 ✠ Abowiem wiele ich chodźi q o ktorychem wam często powiádał/ á teraz y z płáczem mowię / iż *są* nieprzyjaćielmi krzyżá CHrystusowego. 19 ✠ Ktorych koniec *jest* zátrácenie / ktorych Bog jest brzuch/ á chwałá w háńbie ich/ ktorzy śię o *rzeczy* źiemskie stáráją. 20 ✠ Alec nászá Rzeczpospolita jest w niebieśiech / z kąd też Zbáwićielá oczekawamy PANA r JEzusá CHrystusá. 21 ✠ Ktory przemieni ćiáło násze podłe/ áby śię podobne stáło chwalebnemu ćiáłu jego/ według skutecżney mocy/ ktora też wszystkie rzeczy sobie podbić może. *

ROZDZIAŁ IV.

Od osobnych. 4. do pospolitych śię náuk udawszy. 10. twierdźi że ich szczodrobliwośćią ták był uweselony. 11. że też był gotow wszelki niedostátek ćierpliwie ponośić.

1 PRzetoż bráćia moji mili y pożądáni/ rádośći y korono mojá/ ták stojćie w PAnu/ namilszy *moji*. 2 ✠ Ewodyey proszę y Syntychi proszę/ áby jednegoż a rozumienia były w PAnu. 3 ✠ Proszę też y ćiebie towárzyszu wierny / bądź tym ná pomoc/ ktore w Ewángeliey wespoł ze mną prácowáły y z Klemensem/ y z innymi pomocnikámi mojimi/ ktorych imioná *są* b w księgách żywotá.

4 RAdujćie śię záwsze c w PAnu: znowu mowię rádujćie śię. 5 ✠ Skromność wászá niech będźie wiádoma wszystkim ludźiom. ✠ Pan bliżko *jest*. 6 ✠ Nie troszczćie śię d o żadną rzecz: ále we wszystkim e przez modlitwę y prozbę z dźiękowániem żądośći wásze niech będą znájome u Bogá. 7 ✠ A pokoj f Boży/ ktory przewyższa wszelki rozum/ będźie strzegł serc wászych y myśli wászych w CHrystusie JEzusie. *

8 A Dáley *mowięc* bráćia/ cokolwiek jest prawdźiwego/ cokolwiek poczćiwego / cokolwiek spráwiedliwego/ cokolwiek czystego/ cokolwiek przyjemnego / cokolwiek chwalebnego / jesli ktora cnotá/ y jesli ktora chwałá/ o tym przemyśláyćie. 9 ✠ Czegośćie śię też náuczyli/ y coście przyjęli y słyszeli y widźieli przy mnie/ to czyńćie/ á Bog pokoju g będźie z wámi.

10 A Urádowałem śię wielce w PAnu/ żeśćie śię już wżdy znowu zázielenili w swojim stárániu o mię: jákoż y stáráliśćie śię o to/ lecz wam ná sposobnym czáśie zchodźiło. 11 ✠ Nie iżebym to mowił Na-

mie-

Marginal references (left): d 2 Kor. 12. 5. e 1 Kor. 11. 22. f Dźiej. 23. 6. g Dźiej. 9. 1. y 22. 4. h Ezái. 53. 11. Jerem. 9. 24. Madr. 15. 3. Janá. 17. 3. Kolos. 1. 2. i Janá. 5. 24. Rzym. 3. 22. y 4. 3. y 10. 8. Zydow. 4. 3. 1 Piotr. 2. 6. k Rzym. 6. 2. l Luka. 9. 2. m Mátt. 16. 27. 1 Kor. 9. 23. LE. ná XXIII N. po S. Trojcy. n Rzym. 12. 16. o Rzym. 15. 5.

Marginal references (right): p 1 Kor. 4. 16. q Rzym. 16. 17. r 1 Kor. 1. 7. Tyt. 2. 13. a 2 Kor. 3. 11. b 2 Mojż. 32. 32. Objaw. 3. 5. y 17. 8 y 20. 12. y 21. 27. LE. ná N. IV. w Adwent. c Tess. 5. 16. d Mátt. 6. 25. Luk. 12. 21. e 1 Tym. 2. 1. f Jan. 14. 27. Kolos. 3. 15. g Ezái. 9. 6. Rzym. 15. 33. y 16. 20. 1 Kor. 14. 33.

b 1 Tym. 6. 6. i 2 Kor. 11. 8.

12 niedostátku; bowiem śię ja náuczył b ná tym przestawáć co mam. Umiem y uniżáć śię/ umiem i y obfitowáć: wszędy y we wszystkich rzeczách jestem wyćwiczony; y násyconym być/ y łáknąć/ y obfitowáć/ y niedostátek ćierpieć. 13 Wszystko mogę w CHrystuśie/ ktory mię posila. 14 Wszákże dobrześćie uczynili/ żeśćie społecznie dogodźili ućiskowi mojemu. 15 A wiećie y wy Filippensowie/ iż ná początku Ewángeliey/ gdym wyszedł k z Mácedoniey/ żaden mi zbor nie udźielił ná ráchunek dawánia y bránia/ tylko wy sámi. 16 Poniewasz y do Tessáloniki raz y drugi/ czego potrzebá było/ posyłáliśćie mi. 17 Nie przeto/ żebym datku szukał: ále szukam pożytku ktoryby obfitował ná ráchunku wászym. 18 Gdyżem odebrał wszystko/ y mam dostátek; pełenem wziąwszy od Epáfrodytá/ co posłano od was/ wonność dobrego zápáchu/ ofiárę przyjemną y Bogu śię podobájącą. 19 A Bog moj nápełni wszelką potrzebę wászę/ według bogáctwá swe° chwalebnie/ w CHrystuśie JEzuśie. 20 A Bogu y Ojcu nászemu niech będźie chwałá ná wieki wiekow. Amen.

k 2. Kor. 11. 9.

21 Pozdrowćie wszystkich świętych w CHrystuśie JEzuśie. Pozdrawiáją was bráćia ktorzy są ze mną. 22 Pozdrawiáją was wszyscy święći; ále osobliwie ktorzy są z Cesárskiego domu. 23 Łáská PAná nászego JEzusá CHrystusá niech będźie z wámi wszystkimi. Amen.

Ten list do Filippensow nápisány jest z Rzymu przez Epáfrodytá.

LIST S. PAWLA APOSTOLA DO KOLOSSENSOW.

W Tym liśćie Swięty Páweł wespołek z Tymoteuszem powinszowawszy Kollossensom od PAná rzeczy zbáwiennych/ y oświadczywszy przed nimi modlitwy swoje/ ktore zá nimi czynił do PAná Bogá/ pięć rzeczy podawa. I. Náukę Apostolską/ ktorey tá jest Summá. 1:o Osobie CHrystusá PAná dwie náturze májacey/ y o Urzędźie jego/ w rozd. 1. od v. 12. áż do 23. 2. Do státeczności przy tey náuce prowádźi/ zálecájąc S. Ewángelia/ y Apostolstwá swego dokázując/ w rozd. 1. od v. 23. áż do v. 4. rozd. 2. 3. Náukę temu przećiwną odrzucájąc/ ktora poszłá częśćią z Pogáństwá ábo z rozumu ćielesnego/ częśćią z Żydostwá/ ábo z figur Zakonnych/ w rozd. 2. od v. 4. áż do końcá. II. Usługuje do pobożnego żywotá. A tu wystawia powinności Chrześćiáńskie/ ktorym do tego pobudza/ áby stárego człowieká y z jego uczynkámi z śiebie złożáli/ á w nowego człowieká/ ábo w cnoty ktorych nie máło wylicza/ áby śię przyobłoczyli/ w rozd. 3. do v. 18. y w 4. od v. 2. do 7. Potym niektorym osobam właśnie należące; miánowićie mężom y żonam/ dźiećiom y rodźicom/ czeladźi y gospodarzom/ w rozd. 3. od v. 18. áż do v. 1. w rozd. 4. III. Coby śię z nim dźiało/ dawa znáć przez dwu mężow pobożnych. IV. Pozdrawia od rozmáitych osob y od śiebie. V. A zlećiwszy im list ten przeczytáć/ y nápomniawszy męża niektorego do pobożności/ żeby nań y w więźieniu pámiętáli prośi/ á winszując im łáski Bożey/ List ten zámyka.

ROZDZIAL I.

Chwali Kolossenczyki, chcąc ich pobudźić do słuchánia. 7. Swiádectwo dobre wydawa náuce, ktorą od Epáfry słyszeli. 13. Láská Boża przećiwko nim wysławia. 20. Wszystká zbáwienia nászego sprawá w sámym CHrystuśie złożona jest.

1 PAweł Apostoł JEzusá CHrystusá przez wolą Bożą/ y Tymoteusz brát. 2 Tym ktorzy są w Kolosśiech świętym y wiernym bráći w CHrystuśie JEzuśie. Łáská wam y pokoj niech będźie od Bogá Ojcá nászego/ y od PAná JEzusá CHrystusá.

3 Dźiękujemy a Bogu y Ojcu PAná nászego JEzusá Chrystusá / záwsze modląc śię zá wás. 4 Usłyszawszy o wierze wászey w Chrystuśie JEzuśie / y o miłośći przećiwko wszystkim świętym. 5 Dla nádźieje oney wam odłożoney w niebieśiech / o ktorejśćie przed tym słyszeli / przez słowo prawdy / *to jest* Ewángeliey / 6 Ktora przyszłá do was / jáko y ná wszystek świát / y przynośi owoc / jáko y u was / od onego dniá ktoregośćie usłyszeli y poználi łáskę Bożą w prawdźie. 7 Jákośćie śię tez náuczyli od Epáfry miłego społ-sługi nászego / ktory jest wiernym sługą Chrystusowym dla was. 8 Ktory tez oznájmił nam miłość wászę w Duchu. 9 Dla tego y my od onego dniá / ktoregośmy *to* usłyszeli / nie przestawamy śię zá was b modlić y prośić / ábyśćie byli nápełnieni znájomośćią woli jego / we wszelkiey mądrośći y w wyrozumieniu duchownym. 10 Abyśćie chodźili c przystojnie przed PAnem ku wszelkiemu *jego* upodobániu; w káżdym b uczynku dobrym owoc przynosząc y rosnąc e w znájomośći Bożey: 11 Wszelką mocą umocnieni będąc według chwalebney mocy jego ku wszelkiey ćierpliwośći y nieskwápliwośći z rádośćią. 12 Dźiękując Ojcu / ktory nas godnymi uczynił / ábyśmy byli uczestnikámi dźiedźictwá świętych w świátłośći: 13 Ktory nas wyrwał z mocy f ćiemnośći / y przenióśł do krolestwá Syná g swego miłego: 14 W ktorym mamy odkupienie przez krew jego / *to jest*, odpuszczenie grzechow.

15 Ktory jest obrázem Bogá h niewidźialnego / *y* pierworodny i wszystkich rzeczy stworzonych. 16 Abowiem przezeń stworzone k są wszystkie rzeczy / ktore są ná niebie y ná źiemi / widźiálne y niewidźiálne / bądź Trony / bądź pánstwá / bądź Xięstwá / bądź Zwierzchnośći / wszystko przezeń y dla niego stworzono jest. 17 A on jest przed l wszystkimi / y wszystko nim stoi. 18 On tez jest głową m ćiáłá / *to jest* Kośćiołá / ktory jest n początkiem *y* pierworodnym z umárłych; áby on miedzy wszystkimi o przodkowáł. 19 Ponieważ śię upodobáło *Ojcu*, áby w nim wszystká p zupełność mieszkáłá. 20 Y żeby przezeń z sobą q pojednał wszystko / uczyniwszy pokoj przez krew krzyżá jego: przezeń *mowię*, ták to co jest ná źiemi / jáko y to co jest ná niebieśiech. 21 Y was ktorzyśćie niekiedy byli r oddaleni / y nieprzyjaciele s umysłem w złośliwych uczynkách; teraz tez pojednał / 22 Ciáłem włásnym swojim / przez śmierć / áby was wystáwił t święte y nie pokaláne / y bez nágány przed obliczem swojim. 23 Jeśli tylko trwaćie w wierze u ugruntowáni y utwirdzeni / á nieporuszeni od nádźieje Ewángeliey ktoráśćie słyszeli: ktora jest kazána wszelkiemu stworzeniu / ktore *jest* pod niebem ktorey ja Páweł stałem śię sługą. 24 Ktory śię teraz ráduję w doległośćiách mojich dla was / y dopełniam ostátkow ućiskow Chrystusowych ná ćiele mojim / zá ćiáło jego / ktore jest x Kośćioł. 25 Ktoregom śię ja stał sługą / według dáru Bożego ktory mi jest dány dla was / ábym wypełnił słowo Boże: 26 *To jest*, Tájemnice oné ktora y byłá zákryta od wiekow y od rodzajow; ále teraz objáwiona jest świętym jego. 27 Ktorym chćiał Bog oznájmić / jákie jest bogáctwo tey tájemnice chwalebney miedzy Pogány / ktora jest Chrystus / miedzy z wámi nádźieją *oną* chwały: 28 Ktorego my opowiádamy / nápominájąc káżdego człowieká / y ucząc káżdego człowieká we wszelkiey mądrośći; ábyśmy wystáwili káżdego człowieká doskonáłym w Chrystuśie JEzuśie: 29 W czym tez prácuję / bojując według skutecżney mocy jego / ktora we mnie *dźieło swoje* potężnie spráwuje.

ROZDZIAŁ II.

Proznośćią jest cokolwiek jest oprocz Chrystusá. 11. *O obrzezce.* 16. *O wstrzymawániu śię od pokármow.* 18. *O chwale Aniołow.* 20. *Od Ceremoniey Zakonnych przez CHrystusá uwolnienie.*

1 Abowiem chcę ábyśćie wiedźieli / jáko wielką trudność mam o

was /

LE. ná XXIV N. po S. Trojcy. a Filip. 1. 3. b Filip. 1. 7. c Efez. 4. 1. Filip. 1. 27. 1 Tess. 2. 12. d Efez. 4. 15. f 1 Piotr. 2. 9. g Mátt. 3. 17. y 17. 5. 2 Piotr. 1. 17. h 2 Kor. 4. 4. Zydow 1. 3. i Przyp. 8. 24. k Jan. 1. 3. Objáw. 3. 14. l Efez. 4. 15. m Efez. 1. 22. y 5. 23. n 1 Kor. 15. 20. Objáw. 1. 5.

o Rzym. 8. 29. p Jan. 1. 14. 16. Kolos. 2. 3. 9. q Rzym. 5. 10. r Efez. 1. 12. s Rzym. 5. 10. t Luk. 1. 75. 1 Kor. 1. 2. Efez. 1. 4. y 5. 27. Tyt. 2. 14. u Jan. 15. 4. 7. x Efez. 1. 23. y 5. 23. y Rzym. 16. 25. Efez. 3. 9. 2 Tym. 1. 9. Tyt. 1. 2. 1 Piotr. 1. 20. z 1 Tym. 1. 1.

was/ y o tych ktorzy są w Laodycey; y ktorzykolwiek nie widźieli oblicźa mego w ćiele: 2 ✤ Aby poćieszone były sercá ich/ bedąc spojone miłośćią; á to tu wszystkiemu bogáctwu zupełnego y pewnego wyrozumienia/ ku poznániu tájemnice Bogá y Ojcá y CHrystusá: 3 ✤ W ktorym skryte są a wszystkie skarby mądrośći y umiejętnośći. 4 ✤ A toć mowię áby was nikt fałszywymi b dowodámi nie oszukał/ przez wystáwną mowę. 5 ✤ Bo ácz kolwiek nie jestem c obecny ćiáłem/ ále duchem jestem z wámi/ rádując śię y widząc porządek wász/ y utwierdzenie wiáry wászey w CHrystusá. 6 ✤ Przetoż jákośćie przyjęli PANA JEzusá CHrystusá/ ták w nim chodźćie: ✤ 7 Bedąc wkorzenieni y wybudowáni ná nim/ y utwierdzeni w wierze; jákośćie śię náuczyli/ obfitując d w niey z dźiękowániem.

8 PAtrzćież żeby was kto *sobie* w korzyść nie obroćił przez Filosofią/ y przez prozne oszukánie; *ucząc* według ustáwy ludzkiey/ według żywiołow świátá/ á nie według CHrystusá. 9 ✤ Gdyż w nim mieszka wszystká e zupełność bostwá ćieleśnie: 10 ✤ Y jesteśćie w nim dopełnieni/ ktory jest głową wszelkiego kśięstwá y zwierzchnośći. 11 ✤ W ktorym y obrzezáni jesteśćie/ obrzezką nie ręką f uczynioną; *to jest*, zewlekszy ćiáło wszystkich grzechow przez obrzezkę CHrystusowę: ✤ 12 ✤ Pogrzebieni z nim będąc we g chrzćie; w ktorymeśćie też społem z nim wzbudzeni przez wiárę/ ktorą spráwuje h Bog/ ktory go wzbudźił od umárłych. 13 ✤ Y was gdyśćie byli umárłymi i w grzechách y w nieobrzezce ćiáłá wászego/ wespoł z nim ożywił; odpuśćiwszy wam 14 wszystkie grzechy/ ✤ Zmázawszy on ktory był przećiwko k nam Chyrograf w ustáwách *záleżący*, ktory nam był przećiwny/ zniosł go z pośrzodku/ przybiwszy go do krzyżá: ✤ 15 Y złupiwszy kśięstwá y mocy/ wiodł je ná podźiw/ jáwnie tryumfując z nich sam przez śię.

16 NIechajże was tedy l nikt nie sądźi dla pokármu/ ábo dla napoju/ ábo z strony Swiętá/ ábo Nowiu mieśiącá/ ábo Sábbátow: 17 ✤ Ktore są ćieniem rzeczy m przyszłych; ále *prawdą* jest ćiáło CHrystusowe. 18 ✤ Niechaj was nikt wygránego zákłádu nie osądza/ ktory śię dobrowolnie w pokorę y w służbę Anjołow/ ktorych nie widźiał/ wdawa/ prożno śię nádymájąc z umysłu ćiáłá swego. 19 ✤ A nie trzymájąc śię głowy n *CHrystusá*, z ktorego wszystko ćiáło przez stáwy y związánia pośiłek biorąc/ y wespoł spojone będąc/ rośćie wzrostem Bożym. 20 ✤ Jesliśćie tedy umárli o z CHrystusem żywiołom świátá tego; przeczże śię/ jákobyśćie jeszcze żyli świátu/ ustáwámi bawićie? 21 ✤ (*Mowią niektorzy*; Nie dotykaj śię/ áni kosztuj/ áni ruchaj: 22 ✤ Co wszystko káźi śię sámym używániem) Według p przykazań y náuk ludzkich; 23 ✤ Ktore máją kształt mądrośći w nabożeństwie dobrowolnie obránym/ y w pokorze/ y w niefolgowániu q ćiáłu; wszákże nie máją żadney wagi/ tylko do násycenia ćiáłá służą.

ROZDZIAL III.

Duchowne ćwiczenie przećiwko ćielesnemu, ktore fałszywi Apostołowie wystawiáli, zálecá. 5. A o umartwieniu ćiáłá powiedźiawszy. 8. powinnośći niektore przypomina.

1 A Ták jesliśćie powstáli z CHrystusem/ tego co jest wzgorę szukajćie: gdźie CHrystus a ná práwicy Bożey śiedźi. 2 ✤ O tym co jest wzgorę myślćie/ nie o tym co jest ná ziemi. 3 ✤ Abowiemeśćie umárli; y żywot wász skryty b jest z CHrystusem w Bogu. 4 ✤ Ale gdy śię CHrystus on żywot nász c pokaże/ tedy y wy z nim okażećie śię w chwale.

5 UMartwiajćież tedy d członki wásze/ ktore są ná ziemi: wszeteczeństwo/ nieczystość/ namiętność/ zła pożądliwość/ y łákomstwo ktore jest báłwochwálstwem. ✤ 6 Dla ktorych rzeczy przychodźi gniew Boży e ná syny odporne. ✤ 7 W ktorycheśćie y wy niekiedy f chodźili/ gdyśćie żyli w nich. 8 ✤ Lecz teraz złożćie g y wy to wszystko;

a 1 Kor. 1. 30. b Efez. 5. 6. c 1 Kor. 5. 3. 1 Tess. 2. 17. d 1 Kor. 1. 5. e Janá. 1. 14. Kolos. 1. 19. f Rzym 2. 29. g Rzym. 6. 4. Gálát 3. 27. h Efez. 1. 19. y 3. 7. 1 Piotr 1. 3. i Efez. 2. 1. k Efez. 2. 15. l Rzym. 14. 3. 4.

m Zydow 8. 5. y 10. 1. n Efez. 4. 15. o Gálát 4. 8. p Mátt 18. 8. 9. q 1 Tym. 4. 5.

a Márk. 16. 19. b Rzym 8. 24. 2 Kor. 5. 7. c 1 Jan 3. 2. d Efez 4. 22. y 5. 3. e 1 Kor 6. 9. Gálát 5. 21. f 1 Kor 6. 11. g Rzy. 6. 4. Efez. 4. 12. 1 Piotr 2. 1. y 4. 2.

gniew / zápalczywość / złość / bluźnierstwo / y sprośną mowę z ust wászych.

9 ✠ Nie kłamajćie jedni przećiwko drugim: gdyżeśćie zwlekli człowieká stárego z uczynkámi jego;

10 ✠ A oblekliśćie h nowego tego / ktory śię odnawia w znájomość / podług obrázu tego i ktory go stworzył.

11 ✠ Gdźie niemász Greká y Żydá / obrzezki y nieobrzezki / cudzoźiemcá y Tátárzyná / niewolniká y wolnego; ále wszystko y we wszystkich CHrystus.

12 PRzetoż przyoblecćie jáko wybráni Boży / świeći / y umiłowáni / wnętrznośći k miłośierdźia / dobrotliwość / pokorę / ćichość / ćierpliwość:

13 ✠ Znászájąc jedni drugie / y odpuszczájąc sobie w zájemnie jesli ma kto przećiw komu skárgę; jáko y CHrystus odpuśćił wam / ták y wy.

14 ✠ A nád to wszystko / *przyoblecźcie* miłość / ktora jest zwiąską doskonáłośći.

15 ✠ A pokoj Boży niech rząd prowádźi w sercách wászych / do ktoregośćie też powołáni w jedno ćiáło: á bądźćie wdźięcznymi.

16 ✠ Słowo CHrystusowe l niechaj mieszka w was obfićie ze wszelką mądrośćią; náuczájąc y nápominájąc sámych śiebie przez Psálmy y hymny / y pieśni duchowne / wdźięcznie śpiewájąc w sercách wászych PAnu.

17 ✠ A wszystko cokolwiek m czynićie / w słowie ábo w uczynku / wszystko *czyńcie* w Imieniu PAná JEzusá / dźiękując Bogu y Ojcu przezeń. *

18 ŻOny bądźćie n poddáne mężom swym / ták jáko przystoji / w PAnu.

19 ✠ Mężowie miłujćie żony *swoje* o; á nie bądźćie surowymi przećiwko nim.

20 ✠ Dźiatki posłuszne bądźćie p rodźicom we wszystkim: ábowiem śię to podoba PAnu.

21 ✠ Ojcowie nie pobudzájćie q do gniewu dźieći wászych / áby sercá nie tráćiły.

22 SŁudzy posłuszni bądźćie r we wszystkim pánom ćielesnym; nie służąc ná oko / jáko ći co śię ludźiom podobáć chcą / ále w szczerośći sercá bojąc śię Bogá.

23 ✠ A wszystko cokolwiek czynićie / z duszę czyńćie / jáko PAnu / á nie ludźiom:

24 ✠ Wiedząc iż od PAná weźmiećie zápłátę dźiedźictwá. Abowiem

25 PAnu CHrystusowi służyćie. ✠ A ten co krzywdę czyni / odnieśie zápłátę ukrzywdzenia. A niemászći s względu ná osoby u *Bogá.*

ROZDZIAŁ IV.

Wraca śię záś do pospolitych náuk. 3. nápominájąc do modlitew. 6. y do obyczájnych mow.

1 PAnowie / spráwiedliwie y słusznie a śię z sługámi obchodźćie; wiedząc iż y wy PAná maćie w niebieśiech.

2 W Modlitwách b trwájćie / czując w nich z dźiękowániem:

3 ✠ Modląc śię społecznie c y zá námi; áby nam Bog otworzył drzwi słowá / żebyśmy mowili o tájemnicy CHrystusowey / dla ktorey też jestem związány:

4 ✠ Abym ją objáwiał /

5 jáko mi śię godźi mowić: ✠ Mądrze chodźćie d przed obcymi / czás e odkupując.

6 ✠ Mowá wászá niech záwsze *będźie* przyjemna / solą okrászona: ábyśćie wiedźieli / jáko byśćie kożdemu z osobná odpowiedźieć mieli.

7 O Wszystkim co śię ze mną dźieje / oznájmi wam f Tychikus / miły brát / y wierny sługá / y społsługá w PAnu:

8 ✠ Ktoregom posłał do was dla tego sámego / áby śię wywiedźiał co śię z wámi dźieje / y poćieszył sercá wásze;

9 ✠ Z Onezymem g wiernym á miłym brátem / ktory jest z was. *Ci* wam wszystko oznájmią co śię tu *dźieje.*

10 POzdrawia was h Arystárchus spół-więźień moj / y i Márek śiestrzeniec Bárnábászow (o ktorymeśćie wźięli rozkazánie: Jesliby do was przyszedł / przyjmićie go.)

11 ✠ Y Jesus / ktorego zowią Justem; ktorzy są z obrzezki. Ći tylko są pomocnikámi mojimi w krolestwie Bożym / ktorzy byli poćiechą moją.

12 ✠ Pozdrawia was k Epáfrás / ktory z was jest sługá CHrystusow; ktory záwsze bojuje zá was w modlitwách / ábyśćie stáli doskonáłymi y zupełnymi we wszelkiey woli Bożey.

13 ✠ Bo mu dawam świádectwo / iż gorliwą miłość ma przećiwko wam / y *przećiwko* tym ktorzy są w

Láody-

h Efez. 4. 23. i 1 Moj. 1. 27. y 5. 2. y 9. 6. I.E. *ná N. V. po* 3. Krol. k Efez. 4. 32. l Efez. 5. 19. m 1 Kor. 10. 31. n Efez. 5. 22. 1 Piotr 3. 1. o Efez. 5. 25. 1 Piotr 3. 7. p Efez. 6. 1. q Efez. 6. 4. r Efez. 6. 5. Tytus. 2. 9. 1 Piotr 2. 18.

s Efez. 6. 9. a Efez. 6. 9. b Luka. 18. 1. 1 Tess. 5. 17. c Efez. 6. 19. 2 Tess. 3. 1. d Efez. 5. 15. e Efez. 5. 16. f Dźiej. 20. 4. g Filem. v. 10. h Dźiej. 27. 2. i 2 Tym. 4. 11. k Kolos. 1. 7.

Láodyceyi y ktorzy są w Hierápolu. 14 Pozdrawia was Łukasz lekarz miły/ tákże y Demás. 15 Pozdrowćie bráćia ktorzy są w Láodycey / y Nimfásá/ y Zbor ktory jest w domu jego. 16 A Gdy ten list u was przeczytány będźie / spráwćie to áby też był y Láodyceńskim m Zborze przeczytány: á ten ktory jest *pisány* z Láodycey/ y wy też przeczytajćie. 17 A powiedźcie Archippowi; Pátrzaj ná to posługowánie / ktoreś przyjął w PAnu/ ábyś je wypełnił. 18 Pozdrowienie ręką n moją Páwłową. Pámiętajćie ná więźienie moje. Łáská *niech będźie* z wámi/ Amen.

Ten list do Kolossensow/ nápisány jest z Rzymu przez Tychiká y Onezymá.

l 2 Tym. 4. 11. m 1 Tess. 5. 27. n 2 Tess. 3. 17.

LIST S. PAWLA APOSTOLA DO TESSALONICENSOW PIERWSZY.

W Tym liśćie nápomina Swięty Páweł. I. co státeczności w wierze ; dawáiąc świádectwo onym y Ewángeliey y sobie / Tymotheuszá sługę Bożego do nich wystáwszy / w rozd. 1. 2. 3. II. Do pobożnego żywotá/ ktory zależy/ częśćia w wystrzegániu śię rzeczy szkodliwych/ ktore śię jeszcze miedzy nimi znájdowáły ; jáko nierządu/ łákomstwá / ućiskánia bráći/ nieczystośći/ proznowánia / niemiernego nád umárłymi frásunku : gdźie y o zmartwychwstániu nászym / y o sądźie Bożym przeráźliwie mowi : Częśćia w przestrzegániu dobrych rzeczy miánowićie sfornośći/ ludzkośći/ trzeźwośći/ wiáry/ łáski/ nádźieje / sług Bożych poważánia/ mdłym w wierze pomocy czynienia / ćierpliwośći / w modlitwách gorliwośći/ dźiękowánia/ y pilnego słowá Bożego słuchánia/ w rozd. 4. 5.

ROZDZIAL I.

Dźiękowánie im przedkłada. 4. A żeby ználi że to płynie z łáski Bożey, cokolwiek w nich godnego chwały opowiáda. 8. y te że inszym byli ku przykłádowi, nápomina.

1 PAweł y Sylwan y Tymotheusz/ Zborowi Tessáloniceńskiemu/ w Bogu Ojcu y w Pánu Jezuśie Chrystuśie. Łáská a wam y pokoj *niech będźie* od Bogá Ojcá nászego/ y *od* Páná Jezusá Chrystusá. 2 Dźiękujemy b Bogu záwsze zá was wszystkich/ wzmiankę czyniąc o was w modlitwách nászych. 3 Bez przestánku przypominájąc skuteczną one wiárę wászę / y one prácowitą miłość / y one ćierpliwą nádźieję w PAnu nászym Jezuśie Chrystuśie przed Bogiem y Ojcem nászym. 4 Wiedząc/ bráćia umiłowáni/ y wászym od Bogá wybrániu. 5 Gdyż Ewángelia nászá c nie byłá u was tylko w mowie /ále też y w mocy/ y w Duchu d Swiętym y w wszelkim upewnieniu ; jáko wiećie/ jákimismy byli miedzy wámi dla was. 6 A wyśćie się násládowcámi nászymi y PAńskimi stáli / przyjąwszy słowo we wszelkim ućiśnieniu z rádośćią Duchá Swiętego: 7 Ták/ żeśćie śię wy stáli zá wzor wszystkim wierzącym w Mácedoniey y w Acháiey. 8 Abowiem od was śię rozgłośiło słowo PAńskie/ nie tylko w Mácedoniey/ y w Acháiey ; ále śię też rozeszłá ná wszelkie miejsce wiárá wászá/ ktora jest w Bogá; ták iż nam nie trzebá *o tym* nic mowić. 9 Poniewaź oni sámi oznájmują o was jákie było przyśćie násze do was : y jákośćie śię náwroćili do Bogá od báłwánow / ábyśćie służyli Bogu żywemu y prawdźiwemu ; 10 Y oczekawáli Syná jego z niebios/ ktorego e wzbudźił od umárłych ; *to jest* Jezusá/ ktory nas wyrwał od f gniewu przyszłego.

a Gálat. 1. 3. b Rzym. 1. 8. Efez. 1. 16. Filip. 1. 3. Koloss. 1. 3. 4. 2 Tess. 1. 3. c 1 Kor. 2. 4. d 1 Kor. 6. 6. e 1 Kor. 6. 14. f Rzym. 5. 9.

ROZDZIAL II.

Pokázuje z jáką Tessáloniceńsom szczerośćią Ewángelią opowiádał. 5 A

iż áni żyſku. 6. áni chwały ſwojey ſzukał. 10. Tego ich świádectwem dowodźi 17. życży ſobie widźieć śię z nimi.

1 Abowiem wy ſámi wiećie bráćia / że przyſćie náſze do was a nie było prozne. 2 ✣ Ale choćiaſmy y przed tym b ćierpieli / y zelżeni byli (jáko wiećie) *w mieśćie* Filippiech; *wſzákże* beſpiecżnieſmy ſobie pocżęli w Bogu náſzym / wopowiádániu u was Ewángeliey Bożey / z wielkim bojem. 3 ✣ Abowiem nápominánie náſze nie *było* c z oſzukánia/áni z niecżyſtośći/áni z zdrády: 4 ✣ Ale jáko nas Bog *ſobie* upodobał / żeby nam byłá zwierzona Ewángelia/ták mowimy; nie jáko ludźiom śię d podobájąc/ ále Bogu / ktory *ſobie* upodobywa ſercá náſze. 5 ✣ Abowiem nigdyſmy nie używáli e mowy pochlebney / jáko wiećie; ániſmy pod zásłoną cżego łákomſtwu dogadzáli: Bog jeſt f świádkiem. 6 ✣ Aniſmy ſzukáli od ludźi chwały/ áni od was/ áni od inſzych: mogąc *wam* bydź ćiężkimi/jáko Apoſtołowie g Chryſtuſowi. 7 ✣ Aleſmy byli ſkromnymi miedzy wámi / jáko gdy mámká odchowywa dźiatki ſwoje. 8 ✣ Ták wam życżliwymi będąc / gotowiſmy byli udźielić wam nietylko Ewángeliey Bożey / ále też y duſz náſzych; dla tego iżeśćie nam miłymi byli. 9 ✣ Abowiem pámiętaćie bráćia prace náſze y trudy; gdyż w nocy y we dnie h robiąc/ ábyſmy żadnego z was nie obćiążyli / kazáliſmy u was Ewángelią Bożą. 10 ✣ Wyśćie świádkámi y Bog/ jeſmy świętobliwie y ſpráwiedliwie y bez nágány żyli *miedzy* wámi / ktorzyśćie uwierzyli. 11 ✣ Jákoż wiećie / jeſmy káżdego z was / jáko Oćiec dźiatki ſwoje nápomináli y ćieſzyli: 12 ✣ Y oświadcżáli śię, ábyśćie chodźili godnie i Bogu / ktory was powołał do ſwego kroleſtwá y do chwały.

13 Przetoż y my dźiękujemy Bogu k bez przeſtanku/ iż przyjąwſzy słowo Boże / ktoreśćie ſłyſzeli od nas / przyjęliśćie nie jáko słowo ludzkie / ále (jáko w prawdźie jeſt) *jáko* słowo Boże; ktore też ſkutecżnie jeſt w was / ktorzy wierzyćie. 14 ✣ Abowiem wy bráćia ſtáliśćie śię náśládowcámi Zborow Bożych ktore ſą w Zydowſkiey źiemi w Chryſtuſie JEzuſie: bośćie y wy też ćierpieli od źiemkow ſwojich/ jáko y oni l od Zydow: 15 ✣ Ktorzy y PAná JEzuſá zábili/ y ſwoje włáſne Proroki/y nas wygnáli/á Bogu śię nie podobáją / y wſzyſtkim ludźiom ſą przećiwni. 16 ✣ Zábraniájąc nam/żebyſmy nie mowili Pogánom żeby byli zbáwieni: áby ták záwſze dopełniáli grzechow ſwojich. Abowiem przyſzedł ná nie gniew áż do końcá.

17 Lecż my bráćia będąc pozbáwieni was ná chwilecżkę / oblicżem nie m ſercem / tym pilniſmy śię ſtáráli oglądáć oblicże wáſze n z wielką żądośćią. 18 ✣ Dla tegoſmy chćieli przyść do was/(zwłaſzcżá já Páweł) y raz y drugi; ále nam o przekáźił ſzátan. 19 ✣ Abowiem ktoraż *jeſt* nádźieją náſzá ábo rádość / ábo koroná p chluby? Izali nie wy przed oblicżnośćią PAná náſzego JEzuſá Chryſtuſá/ w przyśćie jego? 20 ✣ Wy záiſte jeſteśćie chwałą náſzą y q rádośćią.

Rozdział III.

Oświadcza miłość ſwoję tym, iż do nich Tymoteuſzá poſłał. 6. Z ſzcżeśliwego powodzenia ich śię ćieſzy. 12. Modlitwą zámyka.

1 Przeto nie mogąc dłużey znośić/ upodobáło śię nam/ ábyſmy ſámi w Atheniech a zoſtáli. 2 ✣ Y poſłáliſmy Tymoteuſzá b brátá náſzego y ſługę Bożego / y pomocniká náſzego w Ewángeliey Chryſtuſowey; áby was utwierdźił y nápomniał z ſtrony wiáry wáſzey. 3 ✣ Aby śię żaden nie poruſzał c w tych ućiſkách; gdyż ſámi wiećie żeſmy ná to wyſtáwieni. 4 ✣ Abowiem gdyſmy byli u was / opowiádáliſmy wam / żeſmy mieli być ućiśnieni: jákoż śię też *ſtáło*/y wiećie *o tym*. 5 ✣ Dla tego y ja nie mogąc tego dłużey znośić/ poſłałem *go* , ábym śię dowiedźiał o wierze wáſzey: by was ſnadź nie kuśił ten co kuśi / á nie byłá dáremna pracá náſzá. 6 ✣ Lecż teraz Tymoteuſz od was do nas przyſzedł / y

a 1 Teſſ. 2. 9. b Dźiej. 16. 19. y 17. 1. c 2 Kor. 6. 6. y 7. 2. d Gálát. 1. 10. e 1 Kor. 1. 1. f 2 Kor. 1. 23. g 1 Kor. 9. 1. 2. h Dźiej. 20. 34. 1 Kor. 4. 12. 2 Teſſ. 3. 8. i Efez. 4. 1. Filipp. 1. 27. Koloſ. 1. 10. k Efez. 1. 16. l Zyd. 10. 34. m 1 Kor. 5. 3. Koloſ. 2. 5. n Rzym. 1. 11. o Rzym. 1. 13. y 15. 22. p 2 Kor. 1. 14. q Filipp. 4. 1. a Dźiej. 17. 15. b Dźiej. 16. 1. c Efez. 3. 13.

zwiáſtował nam weſołą nowinę o wierze y miłości wáſzey / á iż nas záwſze dobrze wſpominaćie / żądájąc nas widźieć / ták jáko y my was.
7 Dla tego poćieszeni jeſteſmy bráćia z was / w káżdym d utrapieniu y potrzebie náſzey / przez wiárę wáſzę:
8 Bo teraz *my* żyjemy / jeſli wy ſtoićie e w PAnu.
9 Abowiem jákież dźiękowánie f mojemu Bogu oddáć zá was / zá wſzelkie weſele / ktorym śię weſelimy dla was przed Bogiem náſzym.
10 W nocy y we dnie bárzo g śię gorliwie modląc / ábyſmy oglądáli oblicze wáſze / y dopełnili niedoſtátkow wiáry wáſzey.
11 Lecż ſam Bog y Oćiec náſz / y Pan náſz JEzus CHryſtus niech wyproſtuje drogę náſzę do was.
12 A was PAN niech pomnoży y obfitującymi uczyni / w miłości jednego ku drugiemu y ku wſzyſtkim / jáko y nas ku wam.
13 Aby utwirdzone były ſercá h wáſze nienágánione w świętobliwości przed Bogiem y Ojcem náſzym / ná przyśćie PAná náſzego JEzuſá CHryſtuſá / ze wſzyſtkimi świętymi jego.

d 2 Kor. 7. 4. e Filipp. 4. 1. f Efez. 3. 15. g Rzym 1. 10. y 15.23 2 Tym. 1.3. 4. h 1 Kor. 1.1. 1 Teſſ. 5. 23.

ROZDZIAŁ IV.

Nápomina do świętobliwości żywotá.2.y do zobopolney miłości.13.Broni im Pogáńſkiego ſmutku. 15.ſpoſob zmartwychwſtánia náſzego opiſawſzy.

1 A Dáley *mowiąc*, bráćia / prośimy a was y nápominamy przez PAná JEzuſá / jákośćie przyjęli od b nas / jákobyśćie ſobie mieli poſtępowáć y Bogu śię podobáć / ábyśćie tym więcey obfitowáli.
2 Gdyż wiećie jákieſmy wam rozkazánie dáli / przez PAná JEzuſá.
3 Abowiem tá jeſt wola c Bożá / *to jeſt*, poświęcenie wáſze; żebyśćie śię powśćiągáli d od wſzetecżeńſtwá.
4 A żeby umiał káżdy z was naczynie ſwojim władáć w świętobliwości / y w uczćiwości.
5 Nie w namiętności żądze / jáko y e Pogánie ktorzy nie znáją Bogá.
6 Y áby nikt nie ućiſkał f y nie oszukawał w *żadney* ſpráwie brátá ſwego,: Bo PAN jeſt zemśćićielem tego wſzyſtkiego / jákoſmy wam przed tym powiádáli y oświadczáli.
7 Bo nas nie powołał Bog g ku nieczyſtości / ále ku poświęceniu.
8 A przetoż kto to odrzuca / nie odrzuca człowieká ále Bogá ktory nam też dał h Duchá ſwego Swiętego.*
9 A O miłości bráterſkiey nie potrzebá i wam piſáć : bośćie wy ſámi od Bogá náuczeni / ábyśćie miłowáli jedni drugich.
10 Abowiem też to czynićie przećiwko wſzyſtkiey bráći ktorzy ſą we wſzyſtkiey Mácedoniey. Ale was nápominamy bráćia / iżbyśćie tym więcey obfitowáli:
11 Y pilnie śię ſtáráli / ábyśćie ſpokojnymi byli / y rzeczy ſwojich pilnowáli / y prácowáli k włáſnymi rękámi ſwymi / jákoſmy wam przykazáli:
12 Abyśćie uczćiwie chodźili przed obcymi ; á w niczym ábyśćie nie mieli niedoſtátku.
13 A Nie chcę bráćia ábyśćie wiedźieć nie mieli o tych ktorzy záſnęli / iżbyśćie śię nie ſmućili jáko y drudzy / ktorzy nádźieje nie máją.
14 Abowiem jeſli wierzymy iż JEzus umárł y *zmartwych* wſtał / ták Bog y te ktorzy záſnęli w JEzuśie przywiedźie z nim.
15 Boć to wam powiádamy słowem PAńſkim / że my l ktorzy żywi pozoſtániemy do przyśćia PAńſkiego / nie uprzedźimy onych ktorzy záſnęli.
16 Gdyż ſam Pan z okrzykiem z głoſem m Archánjelſkim / y z trąbą Bożą zſtąpi z niebá ; á pomárli w CHryſtuśie n powſtáną napierwey.
17 Zátym my żywi / ktorzy pozoſtániemy / weſpołek z nimi záchwyceni będźiemy w obłokách náprzećiwko PAnu ná powietrze : á ták záwſze z PAnem będźiemy.
18 Przetoż poćieszajćie jedni drugich tymi słowy.

LE. ná N. II. w Poſt. a 1 Kor. 1. 10. b Efez. 4. 1. y 5. 8. Koloſ. 4. 5. c Rzy. 12. 2. Efez. 5. 21. d Dźie. 15.20. e Efez 4. 17. f 1 Kor 6. 8.

g 1 Kor. 1. 2. h 1 Kor. 7. 40. i Janá. 13.34. y 15.12 1 Janá 3. 23. k Efez. 4. 28. 1 Teſſ. 3. 10. LE. ná XXV. N po S. Trojcy. l 1 Kor. 15.52. m Matt. 24.31. n 1 Kor. 15.22.

ROZDZIAŁ V.

Niepotrzebne o czáśie przyśćia PAńſkiego badánia gáni oc.6.nápomina, żeby ná to przyśćie záwżdy byli gotowi.11.Potym do inſzych cnot wiedźie.

1 A O czáśiech y o chwilách / bráćia / nie potrzebujećie áby wam piſáno.
2 Abowiem ſámi dokłádnie wiećie / iż on dźień PAńſki / jáko złodźiey a w nocy / ták przyjdźie.
3 Bo gdy mowić będą ; Pokoj y beſpiecżeńſtwo : tedy ná nie nagle zginie-

a Matt. 24.43. 2 Piotr 3. 10. Objaw 3. 3. y 16.15.

nie

nie przybdzie / jáko bol ná niewiáste brzemienna; á nie ujda. 4 ✤ Lecz wy bráciá nie jestescie w ciemnosci / áby was ten dzien jáko złodziey záchwycił. 5 ✤ Wszyscy wy jestescie synowie swiátłosci / y synowie dniá: nie jestesmy synowie nocy áni ciemnosci.

6 PRzeto nie spiżmy b jáko y inszy; ále c czujmy / y badźmy d trzezwymi. 7 ✤ Abowiem ktorzy spia / w nocy spia; á ktorzy sie upijája / w nocy sie upijája. 8 ✤ Lecz my synámi dniá bedac / badźmy trzezwymi; oblekszy sie e w páncerz wiáry y miłosci / y w przyłbice nádzieie zbáwienia: 9 ✤ Gdyż Bog nie postáwił nas ku gniewu / ále ku nábyciu zbáwienia przez Páná nászego Jezusá Chrystusá; 10 ✤ Ktory f umárł zá nas: ábysmy lub czujemy lub spiemy / wespołek z nim żyli. 11 ✤ Przetoż nápominajcie jedni drugich; y budujcie jeden drugiego / jáko y czynicie.

b Rzym. 13.11. c Luka. 21.36. d Rzym. 13.13. e Efez. 6. 16. f 2 Kor. 5. 15. g 1 Tess. 3. 12. h Rzym. 14. 1. i Przyp. 20.22. Mátt. 5. 39. Rzym. 12.17. 1 Piotr 3. 9.

12 A Prosimy was bráciá / ábyscie poználi te ktorzy prácuja miedzy wámi / y ktorzy sa przełożonymi wászymi w PAnu / y nápomináia was. 13 ✤ Abyscie je ják nabárziey miłowáli dla ich prace. Pokoj też záchowajcie miedzy soba. 14 ✤ A prosimy was bráciá / nápominajcie te ktorzy nie spiaga w rzadzie / cieszcie bojázliwe / znaszajcie h słábe / nieskwápliwymi badźcie przeciwko wszystkim. 15 ✤ Pátrzcie áby kto złym i zá złe komu nie oddawał: ále záwzdy dobrego násláduicie / y sámi miedzy soba / y ku wszystkim. 16 ✤ Záwsze sie rádujcie. 17 ✤ Bez przestanku k sie modlcie. 18 ✤ Zá wszystko l dziekujcie. Abowiem táć jest wola Boża w Chrystusie. JEzusie przeciwko wam. 19 ✤ Duchá nie zágaszajcie. 20 ✤ Proroctw lekce nie powazajcie. 21 ✤ Wszystkiego m doswiádczajcie: ∂ co jest dobrego / tego sie trzymajcie. 22 ✤ Od wszelákiego podobienstwá złosci sie wstrzymawajcie.

23 A sam Bog pokoju / niech wás zupełnie n poswieci: A cáły duch wász / y duszá / y ciáło / niech beda bez nágány ná przyscie PAná nászego JEzusá Chrystusá záchowáne. 24 ✤ Wierny cżjest o ten ktory was powołał / ktory też to uczyni. 25 ✤ Bráciá / modlcie sie zá námi. 26 ✤ Pozdrowćie bráciá p wszystkie z pocáłowániem swietym. 27 ✤ Poprzysiegam was przez Páná / áby ten list przeczytány był q wszystkiey bráci swietey. 28 ✤ Łáská PAná nászego JEzusá Chrystusá niech badźie z wámi / Amen.

Ten list pierwszy do Tessálonicensow nápisány jest z Aten.

k Luka. 18. 1. l Efez. 5. 20. m 1 Jan 4. 1. n 1 Kor. 1. 8. 1 Tess. 3. 13. o 1 Kor. 1. 9. p Rzym. 16.16. 1 Kor. 16.20. [illegible] 1 Piotr. 5. 14. q Kolos. 4. 15.

LIST SWIETEGO PAWLA APOSTOLA DO TESSALONICENSOW WTORY.

W Tym Liscie / jáko y w pierwszym / S. Páweł Tessálonicensow upomina. I. do stá[...]ecznosci przy prawdziwey wierze / á to wydániem swiádectwá ich wierze miłosci y n[...] dziejey / z náuki słowá Bożego nábytym / á krzyżá ich nadgroda wiecznego żywotá / y pom[...] nád nieprzyjacioły ich słodzeniem / w rozd. 1. Zátym od fałszywey náuki o sadnym dniu [...] niektorych podáney ich wystrzegáiac / y o dwojákim biegu Kosciołá Bożego oznajmuj[...]: Náprzod / Żáłosnym; dla tego / że zwodziciele nástáć mieli w Kosciele B. y wielu od w[...] odwiesć: Ze sobie Antychryst w nim miał gniazdo usłáć. Potym / Ucieszny; Ze wybr[...] B. od tych zwodzicielow mieli bydź ochronieni y żywot pobożny prowádzić / rozd. 2. II. [...] pilnego wykonywánia powinnosci ich r. miánowićie / żeby sie zá prawdziwe sługi B. PA[...] Bogu pilnie modlili / w rozd. 3. v. 1. [illegible] máłosci wybránych od wiáry nie odstawáli. v. 2. Ze PAn Bog przy nich spráwy záczetey dokona / dufáli. v. 3. Náuke Apostolská zá prá[...] dło żywotá swego mieli. v. 4. Dla prawdy P. niewczásy wszelákie rádzi ponosili. v. 5. [...] złymi nie społkowáli / ále żywotá pobożnego y prácowitego Apostolskiego násládowáli. v. 6. [...] 8. 9. 10. 11. Spráwiedliwie żywnosci sobie nábywáli. v. 12. w czynieniu miłosiernych u[...]czynkow pilnymi byli / v. 13. Prawdzie S. nie posłuszne precz wyłaczáli. v. 14.

ROZ-

ROZDZIAL I.

Zálecá je z tego, że bráli wzroſt w wierze, w miłośći. 4. y w ćierpliwośći. 6. A ſądem Bożym grożąc niezbożnikom. 10. wierne przyśćiem PAńſkim ćieſzy.

1 PAwel y Sylwan y Tymoteuſz / Zborowi Teſſáloniceńſkiemu / w Bogu Ojcu náſzym y w PAnu JEzuśie CHryſtuśie: 2 ☩ Łáſká wam y pokoj *a niech będźie* od Bogá Ojcá náſzego / y PAná JEzuſá CHryſtuſá.

3 POwinniśmy Bogu b záwſze dźiękowáć zá was brácia / ták jáko ſię godźi; iż bárzo rośćie wiárá wáſzá / y pomnaża ſię miłość kożdego z was / jednych przećiwko drugim. 4 ☩ Ták iż y my ſámi chlubimy ſię z was we Zborách Bożych z wáſzey ćierpliwośći y wiáry / we wſzelkich prześládowaniách wáſzych / y w ućiſkách / ktore ponośićie. 5 ☩ *Co jeſt* jáwnym dowodem ſpráwiedliwego ſądu Bożego; ábyśćie godnymi byli poczytáni kroleſtwá Bożego / dla ktorego też ćierpićie. 6 ☩ Ponieważ ſpráwiedliwa jeſt u Bogá / żeby wzájem oddał ućiśnienie tym ktorzy was ućiſkáją. 7 ☩ A wam / ktorzyśćie ućiśnieni / odpoczynienie z námi przy c objáwieniu PAná JEzuſá z niebá z Anjoły mocy jego: 8 ☩ W ogniu d płomienniſtym / oddawájąc pomſtę tym ktorzy Bogá nie znáją / y tym ktorzy nie ſą poſłuſzni Ewángeliey PAná náſzego JEzuſá CHryſtuſá. 9 ☩ Ktorzy pomſtę odnioſą / wieczne zátrácenie od oblicznośći PAńſkiey / y od chwały mocy jego; 10 ☩ Gdy przydźie / áby był uwielbiony w świętych ſwojich / y áby ſię dźiwnym ukazał we wſzyſtkich wierzących (dla tego iż uwierzono náſzemu świádectwu u was) w on dźień. 11 ☩ Dla czego też modlimy ſię záwſze zá was / áby Bog náſz godnymi was uczynił powołánia tego / y wypełnił wſzyſtko upodobánie dobrotliwośći *ſwojey*, y ſkutek wiáry w mocy. 12 ☩ Aby było uwielbione Imię PAná náſzego JEzuſá CHryſtuſá w was / á wy w nim według łáſki Bogá náſzego / y PAná JEzuſá CHryſtuſá.

ROZDZIAL II.

Dźień PAńſki nie przydźie áż świát w odſtąpienie wpádnie. 3. y objáwiony będźie Antychryſt. 8. Ktorego zginienie opiſuje. 15. A zá tym do ſtáteczności upomina.

1 A Prośimy was brácia przez przyśćie PAná náſzego JEzuſá CHryſtuſá / y náſze zgromádzenie do niego: 2 ☩ Abyśćie śię nie zá raz dáli zrażáć z ſmyſłu *wáſzego*, áni ſobą trwożyć / lub przez duchá / lub przez mowę / lub przez liſt jákoby od nas *piſány*, jákoby nádchodźił dźień CHryſtuſow.

3 NIech was nikt nie zwodźi a żadnym ſpoſobem. Abowiem nie *przydźie on dźień*, áż by pierwey przyſzło odſtąpienie / y byłby objáwiony człowiek on grzechu / on ſyn zátrácenia. 4 ☩ Ktory śię zprzećiwia y wynośi nád *to* wſzyſtko co śię zowie Bogiem / ábo co ma Boſką cześć: ták iż on w Kośćiele Bożym / jáko BOG uśiędźie; udawájąc śię zá Bogá. 5 ☩ Azali nie pámiętaćie / iż jeſzcze z wámi będąc o tymem wam powiádał? 6 ☩ A teraz wiećie co przeſzkadza / áby był objáwiony czáſu ſwego. 7 ☩ Abowiem śię już ſpráwuje tájemnicá niepráwośći: tylko że *ten* ktory teraz przeſzkadza / *przeſzkadzáć będźie* áżby był z pośrzodku odjęty. 8 ☩ A tedy objáwiony będźie on niezbożnik / ktorego PAN zábije b Duchem uſt ſwojich / y znieśie objáwieniem przyśćia ſwego. 9 ☩ Ktorego *niezbożniká* przyśćie / jeſt podług ſkutku ſzátáńſkiego / ze wſzelką mocą y znákámi y cudámi kłamliwymi: 10 ☩ Y ze wſzelkim oſzukániem niepráwośći w tych ktorzy giną; przeto / iż miłośći prawdy nieprzyjęli / áby byli zbáwieni. 11 ☩ A przetoż poſle im Bog ſkutek błędow / áby wierzyli kłamſtwu: 12 ☩ Aby byli oſądzeni wſzyſcy / ktorzy nie uwierzyli prawdźie / ále ſobie upodobáli niespráwiedliwość.

13 Lecz my powinniśmy Bogu dźiękowáć záwſze zá was / brácia umiło-

a Gálát. 1. 3.
b 1 Teſſ. 1. 2.
c 1 Teſſ. 4. 16.
d 2 Piotr. 3. 10.
a Mátth. 24. 4. Efez. 5. 6.
b Jobá. 4. 9. Eſái. 11. 4.

miłowáni od PAná/ iż was Bog od początku wybrał ku zbáwieniu/ w poświeceniu Duchá y w wierze 14 prawdy: ♣ Do czego was powołał przez Ewángelią nászę/ ku dostąpieniu chwały PAná nászego JEzusá Chrystusá. 15 ♣ Przetoż bráciá stoicie: á trzymajcie się náuki podáney/ ktorey ście się náuczyli lub 16 przez mowę/ lub przez list nász. ♣ A sam PAN nász JEzus Chrystus/ y Bog á Ociec nász/ ktory nas umiłował/ y dał pociechę wieczną y ná17dzieję dobrą przez łáskę: ♣ Niech ciesży sercá wászę/ y utwirdza c was w káżdey mowie y uczynku dobrym.

c 2 Tess. 3. 3.

ROZDZIAŁ III.

Każe przed pobożne modlitwy opowiádánie Ewángeliey rozmnażáć. 6. y odłączáć się od tych ktorzy prożnuja. 11. y ktorzy swoja płochością dobry rząd psuja. 14. Ktore też z obcowánia wiernych wyłącza.

1 Náostátek bráciá/ modlcie się á za námi/ áby się słowo PAńskie szerzyło y rozsławiáło jáko y u 2 was. ♣ Y ábyśmy byli wyrwáni b od niezbednych y złych ludzi: ábo3wiem nie wszystkich jest wiárá. ♣ Ale wierny jest Pan/ ktory was c utwirdzi y strzedz d bedzie od złego. 4 ♣ A dufamy w PAnu o was/ iż to co wam rozkázujemy/ y czynicie/ y 5 czynić bedziecie. ♣ A PAN niech spráwuje sercá wásze ku miłości Bożey/ y ku cierpliwemu oczekawániu Chrystusá.

6 A Rozkázujemy wam bráciá/ w Jmieniu PAná nászego JEzusá Chrystusá/ ábyście się odłączyli od káżdego brátá nieporządnie chodzącego/ á nie według podáney náuki/ ktorą wziął od nas. 7 ♣ Abowiem sámi wiecie jáko nas potrzebá e náśládowáć/ ponieważeśmy nie żyli miedzy wámi niepo8rządnie. ♣ Aniśmy dármo chlebá jedli u kogo: ále z pracą y f z kłopotem we dnie y w nocy robiąc/ ábyśmy nikomu z was ciężkimi nie by9li. ♣ Nie iżbyśmy tey mocy h nie mieli: ále żebyśmy wám sámi siebie i zá przykład podáli/ ábyście 10 nas náśládowáli. ♣ Abowiem gdyśmy byli u was/ cośmy wam rozkazáli: że jeśli kto nie chce robić/ nie11chayże też nie je. ♣ Bo słyszymy iż niektorzy miedzy wámi nieporządnie chodzą/ nic nie robiąc; ále się niepotrzebnymi rzeczámi báwiąc. 12 ♣ Przetoż tákowym k rozkázujemy/ y nápominamy ich przez PAná nászego JEzusá Chrystusá/ áby w pokoju l robiąc/ swoj własny chleb jedli.

13 A Wy bráciá/ nie ustáwajcie m do14brze czyniąc. ♣ A jeśli kto jest nieposłuszny słowu nászemu/ przez list pisánemu, tego náznáczcie: á nie miejcie n się z nim/ áby się zá15wstydził. ♣ Wszákże nie miejcie go zá nieprzyjaciela/ ále nápominájcie jáko brátá.

16 A Sam PAN o pokoju/ niech wam da pokoj záwsze/ y wszelkim sposobem/ ♣ PAN niech bedzie z 17 wámi wszystkimi. ♣ Pozdrowienie reką p moją Páwłową: co jest znákiem w káżdym liście; ták piszę. ♣ 18 Łáská PAná q nászego JEzusá Chrystusá/ niech bedzie z wámi wszystkimi/ Amen.

Ten list wtory do Tessálonicensow/ nápisány jest z Aten.

a Matt. 9. 38. Efez. 6. 19. Koloss. 4. 3. b Rzym. 15. 31. c 1 Kor. 1. 8. 2 Tess. 2. 17. d Jan. 17. 15. e 1 Kor. 10. 34. y 11. 1. f 1 Tess. 4. 11. g Dzie. 20. 34. 1 Kor. 4. 12. 1 Tess. 2. 9. h 1 Kor. 9. 4. 1 Tess. 2. 6. i 1 Kor. 11. 2. k 1 Tess. 4. 11. l Efez. 4. 28. m Galat. 6. 9. n Matt. 18. 17. 1 Kor. 5. 11. o Rzym. 15. 33. p Koloss. 4. 18. q Filipp. 4. 23.

LIST S. PAWŁA APOSTOŁA DO TYMOTEUSZA PIERWSZY.

Ten list/ w náuki y w nápominánia bárzo bogáty/ o dwu rzeczách naprzedniey mowi. I. O tym co należy do nabożeństwá prawdziwego: kedy miánuje naprzod słusbę B. ktora się w zgromádzeniu S. odpráwuje/ á to przez słowo B. ktore do wiáry y miłości chrześciáńskiey prowádzi/ dlaczego się go trzymáć/ á jemu odporne niszczyć rádzi; wiecy przy społeczne modlitwy/ o ktorych mowi/ kto je? kiedy? kedy? jáko wewnątrz y powierzchnie odpráwowáć ma/ w rozd. 1. 2. Potym sługách Kościołá B. Dobrych/ ktorych rozmáite

cnoty

cnoty wylicza; Złych/ od ktorych náuki fałszywey odwodzi; á do pilnego czytánia Pismá S. y do pobożności sług B. nápomina/ w rozd. 3. 4. II. O tym co należy do rzadu dobrego zátrzymánia. Kedy náuká o sposobie karánia osob rozmáitych; o wdowách/ ktore máia bydź obránie do usługi ubogim y chorym; o sporzadzeniu słusznego opátrzenia sługom B; o czeládzi y niewolnikách; o nábywániu y używániu máietności y dobr.

Rozdział I.

Wzor prawdziwego pásterzá pokázuie, gdyż naprzednieysza iest powinność iego uczyć. 4. nápomina, żeby niepotrzebne gadki opuściwszy, tego uczył. 5. co do miłości wiáry prowádzi. 12 A żeby go sobie kto lekce nie ważył, nápomina.

1 PAweł Apostoł JEzusá CHrystusá/ podług rozrzadzenia Bogá Zbáwiciela nászego/ y PAná JEzusá CHrystusá/ 2 ktory iest a nádzieia nászą. ✣ Tymoteuszowi/ własnemu b synowi w wierze/ *niech będźie* łáská/ miłosierdźie/ pokoy c od Bogá Oycá nászego/ y CHrystusá JEzusá Páná násze°. 3 JAkom cie prosił/ ábyś został w Efezie/ gdym szedł do Macedoniey/ *pátrzże* ábyś roskazał niektorym/ żeby ináczey nie uczyli: ✣ 4 Y nie báwili śie básniámi y wywodámi d nieskończonymi rodzáju/ ktore wiecey sporow e przynoszą niż zbudowánia Boże°/ ktore w wierze *zależy*. 5 ✣ Lecz koniec przykazánia iest f miłość z czystego sercá/ y z sumnienia dobrego/ y z wiáry nieobłudney. 6 ✣ Czego niektorzy jáko celu uchybiwszy/ obroćili śie ku proznomowności: 7 ✣ Chcąc być náuczyćielámi zakonu/ nie rozumieia áni tego co mowia/ áni co zá pewne twierdzą. 8 ✣ A wiemy że dobry iest g zakon/ iesliby go kto przystoynie używał. 9 ✣ Wiedząc to/ że spráwiedliwemu nie iest zakon postánowiony; ále niespráwiedliwym/ y niepodbánym/ niepobożnym/ y grzesznikom/ złośliwym/ y nieczystym/ oycomordercom/ y mátkomordercom/ mężobojcom: 10 ✣ Wszetecznikom/ sámcołożnikom/ ludokrádcom/ kłamcom/ krzywoprzysięzcom; y iesli co innego *iest* przećiwnego zdrowey náuce. 11 ✣ Według chwalebney Ewángeliey błogosłáwionego h Bogá/ ktora mnie iest zwierzona.

12 PRzetoż dźiekuie temu ktory mie umocnił/ Chrystusowi Jezusowi PAnu nászemu; iż mie zá wiernego osadził/ ná usługowánie postánowiwszy *mie*. 13 ✣ Ktorym pierwey był i bluźnierzem/ y prześládowcą/ y gwałtownikiem: Alem miłośierdźia dostąpił/ bom to z niewiádomości k czynił *będąc* w niewierze. 14 ✣ Lecz náder obfitowáłá łáská PAná nászego z wiárą y z miłośćią/ *ktora iest* w CHrystuśie Jezuśie.

15 WIerna *iest* tá mowá/ y wszelkiego przyięcia godna/ iż CHrystus JEzus przyszedł l ná świát áby grzeszniki zbáwił/ z ktorych iam iest pierwszy. 16 ✣ Alem dla tego miłośierdźia dostąpił/ áby ná mnie pierwszym okazał JEzus CHrystus wszelką ćierpliwość/ ná przykład tym ktorzy weń uwierzyć máia ku żywotowi wiecznemu. 17 ✣ Przetoż Krolowi wiekow nieśmiertelnemu/ niewidźiálnemu/ sámemu mądremu Bogu/ *niech będźie* cześć y chwałá ná wieki wiekow/ Amen.*

18 TOć roskazánie zlecam synu Tymoteuszu/ ábyś według m proroctw/ ktore uprzedziły o tobie/ bojował w nich on dobry n boy: 19 ✣ Máiąc wiárę o y dobre sumnienie/ ktore niektorzy odrzućiwszy/ szkodę podięli w wierze. 20 ✣ Z ktorych iest Hymeneus/ y p Alexánder: ktorem oddał q szátánowi/ áby pokaráni będąc/ náuczyli śie nie bluźnić.

Rozdział II.

W pospolitych modlitwách káże wszystkie stany PAnu Bogu oddawáć. 8. Wszystkich do modlitew upomniawszy. 9. w jákim ubierze. 11. y z jáko skromnośćią miályby śie niewiásty we Zborze PAńskim stáwiáć uczy.

a Kolos. 1. 17. b Dźiej. 16. 1. c Gálát. 1. 3. d 1 Tym. 4. 7. y 6. 4. Tytus. 1. 14. e 1 Tym. 6. 4. f Rzym 13. 10. g Rzym 7. 12. h 1 Tym. 6. 15. i Dźiej. 9. 2. y 22. 4. k Jan. 16. 2. LE. ná dźień Márýey Mágdáleny. l Mát. 9. 2. Márk. 2. 17. m Dźiej. 16. 2. n 1 Tym. 6. 12. o 1 Tym. 3. 9. p 2 Tym. 4. 14. q 1 Kor. 5. 5.

1 Napominam tedy / áby przed a wszystkimi rzeczámi czynione były prozby / modlitwy / przyczyny / y dźiękowánia zá wszystkie ludźie: 2 Zá Krole y zá wszystkie w przełożeństwie będące ; ábyśmy cichy y spokojny żywot wiedli / we wszelkiey pobożnośći y uczćiwośći. 3 Abowiem to jest *rzecz* dobra y przyjemna przed Bogiem Zbáwićielem nászym: 4 Ktory chce áby wszyscy b ludźie byli zbáwieni / y ku známośći prawdy przyszli. 5 Boc jeden jest Bog / jeden tákże Pośrzednik miedzy Bogiem y ludźmi / człowiek CHrystus JEzus. 6 Ktory dał sámego śiebie c ná okup zá wszystkie / *co jest* świádectwem / czásow d jego. 7 Ná com ja jest e postánowiony zá Káznodźieję y Apostołá / (prawdę f mowię w CHrystuśie / nie kłamam) zá Náuczyćielá Pogánow / w wierze y w prawdźie.

8 Chce tedy áby śię mężowie modlili ná káżdym miejscu / podnosząc czyste ręce / bez gniewu y bez poswarku. 9 Tákże y niewiásty g áby śię ubiorem przystojnym ze wstydem y skromnośćią zdobiły ; nie z tráfienymi włosámi / ábo złotem / ábo perłámi / ábo szátámi kosztownymi: 10 Ale (jáko przystoji niewiástam / ktore śię ozywáją do pobożnośći) dobrymi uczynkámi. 11 Niewiástá niech śię h uczy w milczeniu ze wszelkim poddáństwem. 12 Bo niewieśćie nie pozwalam uczyć / áni władzę mieć nád mężem ; ále áby byłá w milczeniu. 13 Bo Adam pierwszy stworzony jest / potym Ewá. 14 Y Adam nie był i zwiedźiony / ále niewiástá zwiedźiona będąc / przestępstwá przyczyną byłá. 15 Lecz zbáwiona będźie przez rodzenie dźiatek ; jesliby zostáłá w wierze / y w miłośći / y w świątobliwośći z miernośćią.

ROZDZIAŁ III.

Biskupy. 8. y Dyákony Chrześćiáńskie, żony, dźieći y czeladkę ich, opisawszy. 15. Kośćiołem je Bożym nazywa. 16. Potym o sámym P. Chrystusie mowi.

1 Wierna jest *tá* mowá: Jesli kto Biskupstwá żąda / dobrey pracę żąda. 2 Ale Biskup ma bydź nienágániony / mąż jedney a żony / czuły / trzeźwi / poważny / gośćinny / ku náuczániu b sposobny ; 3 Nie pijánicá winá / nie bitny / nie sprosnego zysku chćiwy : ále słuszność miłujący / nie swarliwy / nie łákomy : 4 Ktoryby dom swoj dobrze rządźił / ktoryby dźiatki miał w poddáństwie / ze wszeláką uczćiwośćią: 5 (Bo jesliby kto nie umiał swego włásnego domu rządźić / jákoż pieczą będźie miał o Kośćiele Bożym?) 6 Nie nowotny ; áby będąc nádęty / nie wpadł w sąd c potwarce. 7 Muśi też mieć świádectwo dobre od obcych / áby nie wpadł w hánbę y w śidło potwarce.

8 Dyákonowie d tákże *mają być* poważni / nie dwojistego słowá / nie pijánicy wiela winá / nie chćiwi sprosnego zysku: 9 Májący tájemnicę wiáry e w czystym sumnieniu. 10 A ći też niech będą pierwey doświadczeni ; zátym niech służą jesli są bez nágány. 11 Zony tákże *niech mają* poważne / nie potwarliwe / trzeźwie / wierne we wszystkim. 12 Dyákonowie niech będą mężámi jedney żony / ktorzyby dźiatki dobrze rządźili / y włásne domy. 13 Abowiem ktorzyby dobrze służyli / stopień sobie dobry zjednáją / y wielkie bespieczeństwo w wierze / ktora jest w CHrystuśie JEzuśie.

14 Toć tobie piszę / májąc nádźieję że w rychle przydę do ćiebie. 15 A jeslibym omieszkał / ábyś wiedźiał jáko śię masz w domu Bożym sprawowáć / ktory jest Kośćiołem Bogá żywego / filarem y utwierdzeniem prawdy. 16 A záprawdę wielka jest tájemnicá pobożnośći / że Bog objáwiony jest w ćiele / usprawiedliwiony jest w Duchu / widźiány jest od Anjołow / kázány jest Pogánom / uwierzono mu ná świećie / wźięty jest w zgorę do chwały.

ROZDZIAŁ IV.

Fałszywe náuki o małżeństwie y o brákowániu w pokarmiech. 8. Zaleca

a Filipp. 4. 6. b 2 Piotr 3. 9. c Gálát 1. 4. d G. Własnym czásom e 2 Tym. 1. 11. f Rzym. 6. 1. g 1 Piotr 3. 1. 2. h 1 Kor. 14. 34. i 1 Moj. 3. 6.

a Tyt. 1. 6. b 2 Tym. 2. 24. c I. Dyabelsk. d Dźie. 6. 3. e 1 Tym. 1. 19.

pobożności. 13. *y ustáwiczne Pismá S. czytánie.*

1 A Duch jáwnie mowi/ iż w ostátecżne a czásy odstáną b niektorzy od wiáry/ słuchájac duchow zwodzacych/ y náuk dyabelskich. 2 W obłudźie kłamstwo mowiacych/ y piatnowáne májacych sumnienie swoje: 3 Zábraniájacych wstepowáć w małżeństwo: *rozkázujacych* wstrzymáwáć śie od pokármow/ ktore c Bog stworzył ku przyjmowániu z dźiekowánem wiernym/ y tym ktorzy poználi prawdę. 4 Bo wszelkie stworzenie Boże dobre jest/ á nie nie ma być odrzucono/ co z dźiekowániem bywa przyjmowano. 5 Abowiem poświecono bywa d przez słowo Boże/ y przez modlitwę. 6 To przedkłádájac bráći/ bedźiesz dobrym sługa Chrystusá Jezusá/ wychowánym w słowiech wiáry y náuki dobrey/ ktoreyś náśládował.

7 A Swieckich y bábich e básni chroń śie: ále śie ćwicz w pobożnośći. 8 Abowiem ćielesne ćwiczenie máło jest pożyteczne: lecz pobożność do wszystkiego jest pożyteczna/ májac obietnice f żywotá teráźniejszego y przyszłego. 9 Wierna to *jest* mowá y wszelkiego przyjećia godna. 10 Abowiem przeto tez prácujemy y łżeni bywamy/ że nádźieje g mamy w Bogu żywym/ ktory jest h Zbáwićielem wszystkich ludźi/ á nawiecey wiernych. 11 To przykázuj/ y *tego* náuczaj.

12 Zaden młodośćia i twoja niech nie gárdźi: ále badź przykłádem k wiernych w mowie/ w obcowániu/ w miłośći/ w duchu/ w wierze/ w czystośći. 13 Poki nie przyde/ badź pilen czytánia/ nápominánia/ y náuki. 14 Nie zániedbywaj dáru Bożego ktory w tobie jest/ ktory ć dány jest przez l prorokowánie/ z włożeniem rak Stárszych. 15 O tym rozmyśláj/ tym śie zábawiaj/ áby postepek twoj jáwny był wszystkim. 16 Pilnuj sámego śiebie y náuczánia/ trwaj w tych *rzeczách*: Bo to czyniąc/ y sámego śiebie zbáwisz/ y tych ktorzy ćie słucháją.

a 2 Tym. 3. 1. 1 Piotr 3. 3. Judás. v. 18. b 2 Tess. 2. 5. c 1 Kor. 10.30 d Dźiej 17.35. e 1 Tym. 1. 4. y 6. 20. 2 Tym. 2. 23. Tytus. 1. 14. f 5 Moj 26. 3. Psalm 84.10. g Kolos. 1. 5. h Psalm 36. 7. i Tytus. 2. 15. k 1 Piotr 5. 3. l 1 Tym. 1. 18.

ROZDZIAŁ V.

Sposob nápominánia káżdego. 3. O wdowách ktore ná ten czás do posługi Kośćielney *obieráne były.* 17. *O stárszych, y jákie ná nie ma być baczenie.*

1 Stárszemu nie łaj/ ále jáko ojcá nápominaj; młodsze jáko bráćia: 2 Stárszé niewiásty jáko mátki/ młodsze jáko śiostry/ ze wszelaka czystośćia. 3 Wdowy miej w uczćiwośći/ ktore prawdźiwie *sa* wdowámi. 4 A jeśli ktora wdowá dźieci ábo wnuczętá ma/ niech śie ucza pierwey przećiwko domowi swemu być pobożnymi/ y wzájem oddawáć rodźicom. Abowiem to jest *rzecz* chwalebna y przyjemna przed obliczem Bożym. 5 A ktora jest prawdźiwie wdowá y ośierocżáła; ma nádźieje w Bogu/ y trwa w prożbách y w modlitwách w nocy y we dnie. 6 Ale ktora w roskoszách żyje/ta żyjac/umárła jest. 7 To tedy rozkázuj żeby były nienáganione. 8 A jeśli kto o swojich/ á nawiecey o domowych stárania nie ma/ wiáry śie záprzał/ y gorszy jest niż niewierny. 9 Wdowá niech bedźie obrána/ ktoraby nie miáłá mniej sześćidźieśiat lat/ ktora byłá żona jednego męża: 10 Májaca świádectwo w dobrych uczynkach; jeśli dźieci wychowáłá/ jeśli gośćie przyjmowáłá/ jeśli świetych nogi umywáłá/ jeśli utrapionych wspomagáłá/ jeśli káżdego uczynku dobrego náśládowáłá. 11 Wdow zaśie młodszych/ chroń śie: Bo gdyby śie zbestwiły przećiw Chrystusowi/ chca zá maż iść: 12 Májac osadzenie/ iż pierwsza wiáre odrzućiły: 13 Owszem tez prożnujac/ ucza śie chodźić od domu do domu: á nie tylko *sa* prożnujace/ ále tez świegotliwe/ niepotrzebnymi rzeczámi śie báwiace/ mowiac co nieprzystoi. 14 Chce tedy áby młodsze a szły zá maż/ dźieci rodźiły/ gospodyniámi były/ przećiwnikowi żadney przyczyny nie dáwáły ku obmowisku. 15 Abowiem śie już niektore obroćiły zá szátanem. 16 *Przetoż,* Jeśli ktory wier-

a 1 Kor. 7. 9.

ny ábo ktora wierna ma wdowy / niechże je opátruje : á niech Zbor nie będźie obćiążony/ áby tym/ ktore są prawdźiwie wdowy / dostárczyło.

17 Stárszy/ ktorzy śię w Przełożeństwie b dobrze spráwują / niech będą miáni zá godne dwojákiey czći : á zwłaszczá ći/ktorzy prácują w słowie y w náuce. 18 Abowiem pismo c mowi : Wołowi młocącemu nie záwiążesz gęby ; Y/ Godźien d jest robotnik zapłáty swojey. 19 Przećiwko Stárszemu nie przyjmuj skárgi ; chybá zá dwiemá ábo trzemá świádkámi. 20 A te ktorzy grzeszą / strofuj przed wszystkimi ; áby y drudzy bojaźń mieli. 21 Oświadczam śię przed e Bogiem y PAnem JEzusem Chrystusem/ y *przed* Anjoły wybránymi / ábyś tych rzeczy przestrzegał / w osobách nie brákując / nic nie czyniąc z przychylnośći. 22 Ręku z prętká nikogo nie wkładaj / áni bądź uczesnikiem cudzych grzechow. Sámego śiebie czystym záchowaj. 23 *Sámey* wody więcey nie pijaj : ále używaj potroszę winá dla żołądká twego y częstych chorob twojich. 24 Grzechy niektorych ludźi przed tym są jáwne / y uprzedzáją ná sąd : á zá niektorymi idą pozad. 25 Tákże też dobre uczynki przed tym są jáwne : ále ktore są ináksze / utáić śię nie mogą.

ROZDZIAL VI.

Opisuje powinnośći sług. 10. Y jáko jest zárázą łákomstwo pokázuje. 11. Do pobożnośći. 12. y w dobrym do státeczności nápomina. 17. Náuki bogátym dawa. 20. Przestrzega żeby śię nie parał niepotrzebnymi náukámi.

1 Ktorzykolwiek służy są a pod járzmem/ niech rozumieją Pány swe godne *być* wszelákiey czći: áby Imię Boże y náuká nie byłá bluźniona. 2 A ktorzy máją Pány wierne / niech *nimi* nie gárdzą / dla tego iż są bráćia : ále tym ráczey niech służą iż są wierni y mili / dobrodźiejstwá *Bożego* uczesnicy. Tego náuczaj / y *do tego* upominaj.

3 Jeśli kto ináczey uczy / á nie przystępuje do zdrowych mow PAná nászego JEzusá Chrystusá/ y do tey náuki ktora jest według pobożnośći : 4 *Táki* nádęty jest y nic nie umie / ále száleje około b gadek y sporow o słowá : z ktorych pochodźi zazdrość / swar / złorzeczenia / złe podejrzenia: 5 Przewrotne ćwiczenia ludźi umysłu skáżonego / y *ktorzy* pozbáwieni są prawdy ; ktorzy rozumieją / że pobożność jest zyskiem *ćielesnym*. Odstępuj od tákich.

6 A Jestći wielki zysk pobożność i / z przestawániem ná swym. 7 Abowiem niceśmy c nie przynieśli ná ten świát : bez pochyby że też wynieść nic nie możemy. 8 Ale májąc żywność y odźienie / ná tym przestawáć mamy. 9 Bo ktorzy chcą d bogátymi być / wpádáją w pokuszenie/ y w śidło / y w wiele głupich y szkodliwych pożądliwośći / ktore pogrążáją ludźie ná zátrácenie y zginienie. 10 Abowiem korzeń wszystkiego złego/ jest miłość pieniędzy : ktorych niektorzy prágnąc / pobłądźili od wiáry / y poprzebijáli śię wielą boleśći.

11 A ty człowiecze Boży/ chroń śię tákich rzeczy / á náśláduj spráwiedliwośći / pobożnośći/ wiáry/miłośći/ćierpliwośći/ćichośći. 12 Bojuj on dobry boj e wiáry / chwyć śię żywotá wiecznego ; do ktoregoś też powołány / y wyznałeś dobre wyznánie przed wielą świádkow. 13 Rozkázuję f przed Bogiem/ ktory gwszystko obżywia / y przed Chrystusem JEzusem/ ktory oświadczył przed h Pontskim Piłatem dobre wyznánie : 14 Abyś záchował to Przykazánie / *będąc* bez zmázy/bez nágány / áż do objáwienia PAná nászego JEzusá Chrystusá. 15 Ktore czásow swojich okaże on i błogosłáwiony / y sam możny Krol k krolujących y PAn pánujących: 16 Ktory sam ma nieśmiertelność / y mieszka w świátłośći nieprzystępney : ktorego nie widźiał l żaden z ludźi / áni widźieć może : Ktoremu *niech będźie* cześć y moc wieczna/ Amen.

b Filipp. 2. 29. 1 Tess. 5. 12. c 5 Moj. 25. 4. 1 Kor. 9. 9. d Matt. 20. 10 Luka. 10. 7. e 1 Tym. 6. 13. a Efez. 6. 5. Kolos. 3. 22. Tytus. 2. 9. 1 Piotr. 2. 18.

b 1 Tym. 1. 4 2 Tym. 2. 14. c Job. 1. 21 Kázn. 5. 15. d Przy. 15. 27. y 28. 10. e 1 Tym. 1. 11. f 1 Tym. 5. 21. g 5 Moj. 32. 39. 1 Sam. 2. 6. Dźie. 17. 12. h Matt. 27. 11. Jana. 18. 1. i 1 Tym. 1. 11. k Objaw. 17. 14. y 19. 16 l Jana. 1. 18. 1 Jana. 4. 20.

m Luká. 12.15. n Przyp 19.17. Mátt 6. 20. Luká. 12.33. y16.9.

17 BOgaczom w tym teráźniejszym wieku rozkaż/ áby nie byli wysokomyślnymi/ áni nádźieje pokłádáli m w bogáctwie niepewnym/ ále w Bogu żywym/ ktory nam wszystkiego obficie ku używániu dodawa. 18 Aby innym dobrze czynili/ w uczynki dobre bogátymi byli/ rádźi dawáli/ y rádźi udźielali. 19 Skárbiac sámi sobie n grunt dobry ná przyszły czás/ áby otrzymáli żywot wieczny.

20 O Tymoteuszu! strzeż tego, o czegoć sie powierzono/ á brzydź sie świecka p proznomownośćia y zprzecżániem około fałszywie názwáney umiejętnośći. 21 Ktora śie niektorzy szczycąc zstrony wiáry/ celu uchybili. Łáská niech będźie z tobą/ Amen.

o 2 Tym. 1. 14. p 1 Tym. 1. 4. y 4. 7. 2 Tym. 2. 16. Tyt. 3. 9.

Pierwszy List do Tymoteuszá/ nápisány jest z Láodyciey/ ktora jest głownym Miástem Frygiey Pákácyáńskiey.

LIST S. PAWLA APOSTOLA DO TYMOTEUSZA WTORY.

SWięty Páweł pobudzájąc Tymoteuszá do státeczności/ y ćiesząc w rozmáitych utrapieniách/ pozdrowiwszy go/ y przystęp sobie do niego uczyniwszy/ mowi o dwu rzeczách. I. Tymoteuszowi y inszym sługom Bożym y pobożnym ludźiom należącey do przestrzegánia żywotá pobożnego/ y w prześládowániu do státeczności/ w rozd. 1. do v. 13. A tu z áby czystą náukę podawał/ o nie śie zástawiał/ y godnym osobam do opowiádánia jey śię zwierzał/ w rozd. 1. od v. 13. áż do 13. w 2. rozd. Złych rzeczy/ ktore szpecą dobrą náukę/ áby śię y sam y inszy sludzy B. wystrzegał: miánowićie: niezgody około słow/ proznych krzykow o Ceremoniách zakonnych/ młodźieńskich pożądliwośći/ gadek y rozmow niebudujących/ nieumiejętnego powstawánia przećiwko ludźiom z niewiádomośći śię zprzećiwiájącym w 3. rozd. v. 10. Zátym wroćiwszy śię do głownego nápominánia/ znowu Tymoteuszá do státeczności w pokusách/ á do przestrzegánia zdrowey náuki/ od v. 8. w rozd. 4. rozmáićie prowádźi. A to wszystko w rozd. 2. od v. 14. y w rozd. 3. y w 4. II. Sámemu Pawłowi należącey z Gdźie rozkázuje Tymoteuszowi y Márkowi do śiebie przyść/ ná Demásá y nánieprzyjaćioły swoje nárzeka/ á insze z krewkości upadájące obmawia z pozdrawia rozmáite od sámego śiebie y od innych. Náostátek modlitwą zwyczájną zámyka/ w rozd. 4.

ROZDZIAL I.

Nápomina żeby w urzędźie swym státeczńie trwał. 9. A żeby dla jego więźienia. 19. ábo dla inszych odpadánia sobą nie trwożył. 14. A zlećiwszy strzedz tego, czego mu śię zwierzono. 16. Onezyforá záleca.

a Dźiej. 16. 1. b Galát. 1. 3. Tym. 1. 2. c Dźiej. 2. 3. 23. 1. Rzym. 9. Filipp. 3.

1 PAweł Apostoł JEzusá CHrystusá przez wolą Bożą / według obietnice żywotá onego ktory jest w CHrystuśie JEzuśie: 2 Tymoteuszowi miłemu a synowi niech będźie b łáská miłośierdźie y pokoj/ od Bogá Ojcá y CHrystusá JEzusá PANA nászego.

3 DZiękuję Bogu ktoremu c służę z przodkow w czystym sumnieniu/ że ćię bez przestanku wspominam á w prozbách mojich/ w nocy y we dnie: 4 Zadájąc ćię widźieć/ wspominájąc ná twoje łzy/ ábym był rádośćią nápełniony. 5 Przywodząc sobie ná pámięć one/ ktora w tobie jest nie obłudną wiárę/ ktora pierwey mieszkáłá w babce twojey Loidźie/ y w mátce twojey Eunice/ á pewienem że y w tobie mieszka.

d 1 Tess. 3. 10.

6 DLa ktorey przyczyny przypominamći ábyś wzniecał dar Boży/ ktory w tobie jest przez włożenie rąk mojich. 7 Abowiem nie dał nam Bog Duchá bojáźni z ále mocy/ y miłośći/ y zdrowego smysłu. 8 Przetoż nie wstydź śię zá świádectwo PAná nászego/ áni zá mnie więźnia jego z ále ćierp złe z Ewángelią / według mocy Bożey.

9 Ktory nas zbáwił y powołał powołániem świętym: nie według uczynkow nászych/ ále według postánowienia swego y Łáski/ ktora nam jest dána w CHrystusie JEzusie przed czásy wiecznymi: 10 A teraz g objáwiona jest/ przez okazánie się Zbáwiciela nászego JEzusá CHrystusá/ ktory y śmierć zgłádził/ y żywot ná jáśnią wywiodł y nieśmiertelność/ przez Ewángelią: 11 Ktorey jam jest postánowiony h Káznodzieją y Apostołem y Náuczycielem Pogánow. 12 Dla ktorey też przyczyny te rzeczy ćierpię: álec się nie wstydzę. Gdyż wiem komum uwierzył/ y pewienem iż on mocen jest/ tego czego mi się powierzył/ strzedz áż do onego dniá.

13 Zatrzymaj wzor zdrowych słow/ ktoreś ode mnie słyszał/ w wierze y w miłośći ktora jest w CHrystusie JEzusie. 14 Strzeż i dobrego pokłádu przez Duchá Świętego ktory w nas mieszka.

15 Wiesz to iż mię odstąpili wszyscy/ ktory są w Azyey; z ktorych jest Figellus y Hermogenes. 16 Niech da PAN miłosierdźie swoje Onezyforowemu domowi: iż mię często ochłodził/ y zá łáncuch się moj nie wstydźił. 17 Ale będąc w Rzymie/ bárzo mię pilno szukał/ y ználazł. 18 Niech mu PAN da/ áby ználazł miłośierdźie u PAná w on dźień: A ty lepiey wiesz/ jáko mi wiele usługował w Efezie.

ROZDZIAŁ II.

Státeczność w rycerzu Chrześćiáńskim zaleca. 3. biorąc przykład od żołnierzow. 6. y od oraczow. 15. Nápomina żeby słowem prawdy dobrze száfował. 17. A przewrotnych przykłády mijając. 22. żeby skromnie wszystko wykonywał.

1 Przetoż ty synu moj/ zmacniaj się w łásce/ ktora jest w CHrystusie JEzusie. 2 A coś słyszał ode mnie przed wiela świádkow/ tegoż się powierz wiernym ludźiom/ ktorzyby sposobni byli y inszych náuczáć. 3 Przetoż ty ćierp złe/ jáko dobry żołnierz JEzusá CHrystusá. 4 Zaden ktory żołnierską służy/ nie wikle się spráwámi tego żywotá/ áby się temu/ od ktorego zá żołnierzá przyjęty jest/ podobał. 5 A choćby się też kto potykał/ nie bywa koronowány/ jeśliby się przystojnie nie potykał. 6 Oracz ktory prácuje/ ma naprzod pożytki odbieráć. 7 Rozumiej co mowię: A PAN niechći da we wszystkim wyrozumienie.

8 Pamiętaj iż JEzus CHrystus wzbudzony jest zmartwych/ *ktory jest* z naśienia Dawidowego/ według Ewángeliey mojey. 9 W ktorey ćierpię złe/ jákoby złoczyńcá/ áż do związek: áleć słowo Boże nie jest związáne. 10 Przetoż wszystko a znoszę dla wybránych: áby y oni zbáwienia dostąpili/ ktore jest w CHrystusie JEzusie z chwałą wieczną. 11 Wierna *jest ta* mowá: Abowiem jesliśmy z nim b umárli/ z nim też żyć będźiemy. 12 Jesli ćierpiemy/ z nim też krolowáć będźiemy: jesli się go c záprzemy/ y on się nas záprzy. 13 Jesliśmy niewiernymi/ on wiernym d zostawa/ y záprzeć sámego śiebie nie może.

14 To rzeczy przypominaj/ oświadczájąc przed obliczem PAńskim/ áby się nie wdawáli w spory około słow/ co ku niczemu nie jest pożyteczne/ tylko ku podwroceniu tych ktorzy słucháją. 15 Stáraj się ábyś się doświadczonym stáwił Bogu/ robotnikiem ktoryby się nie záwstydźił/ y ktoryby dobrze rozbierał słowo prawdy. 16 A świeckim proznomownośćiam e czyń wstręt: ábowiem postępują ku więtszey niepobożności. 17 A mowá ich szerzy się jáko ráczek/ z ktorych jest f Hymeneusz y Filetus. 18 Ktorzy względem prawdy celu chybili/ gdy powiádáją/ iż się już stało zmartwychwstánie/ y podwracáją wiárę niektorych.

19 Wszákże mocny stoji Grunt Boży/ májąc tę pieczęć: Zna PAN ktorzy są jego. Y/ Niech odstąpi od niesprawiedliwośći wszelki ktory mianuje Imię CHrystusowe. 20 A w wielkim domu g nie tylko są náczynia złote y srebrne: ále też drewniáne/ y gliniáne: á niektore ku uczćiwośći/ drugie zá-

Margin notes: e 1 Kor. 1. 2. Efez. 1. 4. f Tytus. 3. 5. g Rzym. 16. 25. Efez. 3. 9. Kolos. 1. 26. Tytus. 1. 2. 2 Piotr. 1. 20. h 1 Tym. 2. 7. i 1 Tym. 6. 20. a Efez. 3. 13. Kolos. 1. 24. b Rzym. 6. 5. 8. 17. c Mat. 10. 33. Luk. 9. 26. 1 Jan 2. 22. d Rzym. 3. 3. 9. 6. e 1 Tym. 4. 7. Tyt. 1. 14. f 1 Tym. 1. 20. g Rzym. 9. 21.

21 śie ku zelżywośći. ♣ Jeslibyby tedy kto sámego śiebie oczyśćił od tych *rzeczy*, będźie naczyniem ku uczćiwośći/ poświeconym y użytecznym PAnu/ do wszelákiey dobrey sprawy zgotowánym.

22 Chroń śie też pożadliwośći młodźieńskich/ á násláduj h spráwiedliwośći wiáry/ miłośći/ pokoju/ z tymi i ktorzy wzywáją 23 CHrystusá z czystę° sercá. ♣ Chroń śie tákże gadek k głupich y nieumiejętnych : wiedząc iż rodzą zwády. 24 ♣ Ale sługá PAńskinie ma bydź zwádliwy ; lecz ma być układny przećiwko wszystkim/ sposobny l ku náuczániu/ złych ćierpliwie znaszáiący : 25 ♣ Ktoryby w ćichośći m náuczał te ktorzy śie sprzećiwiáją : owaby im kiedy Bog dał Pokutę ku 26 uznániu prawdy. ♣ Aby obaczywszy śie/ *wywikłáli śię* z śidłá dyabelskiego/ od ktorego pojimáni są ku *czynieniu* woli jego.

h 1 Tym. 6. 11.
i 1 Kor. 1. 2.
k 1 Tym. 1. 4. y 4. 7. y 6. 4. Tytus. 3. 9.
l 1 Tym. 3. 2.
m Gálát. 6. 1.

Rozdział III.

Mowi o wielkiey ludzkiey niezbożności czásow ostátnich. 5. Nápomina Tymoteuszá áby śię tákich ludźi strzegł 9. Dawa znáć że poszwánkują. 10. Prowádźi go do tego áby śię tego trzymał czego śię od niego náuczył.

1 A To wiedz/ iż w ostáteczne a dni 2 nástáną czásy trudne. ♣ Abowiem będą ludźie sámi śiebie miłujący/ łákomi/ chlubni/ pyszni/ bluźniercy/ rodźicom nieposłuszni/ niewdźięczni/ niepobożni: 3 ♣ Bez przyrodzoney miłośći/ przymierza nietrzymájący/ potwarcy/ niepowśćiągliwi/ nieskromni/ dobrych 4 niemiłujący ♣ Zdrájcy/ skwápliwi/ nádęći/ roskoszy rácżey miłujący niż 5 miłujący Bogá : ♣ Ktorzy máją ksztáłt pobożnośći/ ále śię skutku jey 6 zápárli : Y tych śię chroń. ♣ Abo- 7 wiem z tych są ći ktorzy śię wrywáją w domy/ y pojimáne wiodą niewiástki/ grzechámi obćiążone/ ktore uwodzą rozmáite pożądliwośći : ♣ Ktore śię záwżdy uczą/ á nigdy do znájomośći prawdy przyść nie 8 mogą. ♣ A jáko Jánnes y Jámbres b sprzećiwiáli śię Mojżeszowi : ták y ći sprzećiwiáją śię prawdźie: ludźie rozumu skáżonego/ odrzuceni 9 z strony wiáry. ♣ Ale nie postąpią dáley : ábowiem głupstwo ich jáwne będźie wszystkim/ jáko y onych było.

a 1 Tym. 4. 1. 2 Piotr 3. 3. Judás v. 18.
b 2 Moj. 7. 11.

10 A Leś ty doszedł náuki mojey/ sposobu żywotá mego/ przedśięwźięćia wiáry/ nieskwápliwośći/ 11 miłośći y ćierpliwośći: ♣ Prześládowánia/ ućierpienia ; ktore mię potkáły c w Antyochiey/ w Ikonium y w Listrzech/ jákiem prześládowánia podejmował : á że wszyst- 12 kich wyrwał mię PAn. ♣ Alec y wszyscy ktorzy d chcą pobożnie żyć w CHrystusie JEzusie/ prześlá- 13 dowáni będą. ♣ Lecz źli ludźie y zwodźićiele/ postąpią w gorsze/ *jáko* 14 *zwodzący ták y* zwiedźieni. ♣ Ale ty trwaj w tym czegoś śię náuczył/ y czegoć powierzono; wiedząc od kogoś 15 śię e tego náuczył. ♣ A iż z dźiećińśtwá umiesz Pismá święte/ ktore ćię mogą uczynić mądrym ku zbáwieniu/ przez wiárę ktora jest w 16 CHrystusie JEzusie. ♣ Wszystko Pismo od f Bogá *jest* nátchnione/ y pożyteczne ku náuce/ ku strofowániu/ ku nápráwie/ ku ćwiczeniu/ 17 ktore jest w spráwiedliwośći: ♣ Aby człowiek Boży był doskonáły/ ku wszelkiey spráwie dobrey dostátecznie wyćwiczony.

c Dziej. 13. 14. y 14. 1.
d Dziej. 14. 22.
e 2 Tym. 2. 2.
f 2 Piotr 1. 21.

Rozdział IV.

Obowiązuje Tymoteuszá do tego, áby pilnie Ewángelią opowiádał. 6. Dał mu znáć o bliskiey śmierći swojey. 8. ále ták, iż pewien był, że śię jáko zwyćięzcá do chwalebney korony spieszy.

1 JA tedy oświadczam śię przed Bogiem y PAnem JEzusem CHrystusem/ ktory ma sądźić żywe y umárłe w sławnym przyśćiu swo- 2 jim/ y w krolestwie swojim: ♣ Każ Słowo Boże : Nálegaj w czás *ábo nie* w czás/ strofuj/ grom/ y nápominaj ze wszelką ćierpliwośćią y náu- 3 ką. ♣ Abowiem przyjdźie/ czás/ gdy zdrowey náuki nie zćierpią/ ále według swojich pożądliwośći zgromádzą sobie sámi náuczyćiele ; máją- 4 ąc świerzbiące uszy : ♣ A odwrocą uszy od prawdy/ á ku baśniam je 5 obrocą. ♣ Ale ty bądź czujnym we

wszystkim / cierpy złe / wykonywaj uczynek káznodźieje / usługowánia twego zupełnie dowodź.

6 Albowiem ja już bywam a ofiárowány / á czás rozwiązánia mego nádchodźi. 7 Dobrym boj bojowáł / biegem wykonał / wiárem záchowáł. 8 Zátym odłożona mi jest koroná b spráwiedliwośći / ktorą mi odda w on dźień PAn / Sędźia spráwiedliwy: á nie tylko mnie / ále y wszystkim ktorzy umiłowáli przyśćie jego.

9 Stáraj śię ábyś do mnie przyszedł rychło. 10 Abowiem Demás mię opuśćił / umiłowawszy ten świát / y poszedł do Tessáloniki: Krescens do Gálácyey / Tytus do Dálmácyey. 11 Sam tylko Łukasz c ze mną jest. Márká d wziąwszy przywiedź z sobą: bo mi jest bárzo pożyteczny ku posłudze. 12 A Tychiká m posłał e do Efezu. 13 Opończą ktorąm zostáwił w Troádźie u Kárpusá / gdy przydźiesz przynieś z sobą / y Kśięgi / zwłaszczá membrány.

14 Alexánder f kotlarz wiele mi złego wyrządźił / niech mu PAn odda według uczynkow je°. 15 Ktorego y ty śię strzeż / ábowiem śię bárzo sprzećiwił słowom nászym.

16 W Pierwszey obronie moiey żaden przy mnie nie stał / ále mię wszyscy opuśćili: niech im to nie będźie przyczytano. 17 Ale PAn przy mnie stał / y umocnił mię; áby przez mię zupełnie utwierdzone było kazánie / á iżby je słyszeli wszyscy Pogánie: Y byłem wyrwány z pászczeki lwiey. 18 A wyrwie mię PAn z káżdego uczynku złego / y záchowa do krolestwá swego niebieskiego; ktoremu chwałá ná wieki wiekow / Amen.

19 Pozdrow Pryskę y Akwilę / y dom g Onezyforow. 20 Erástus został w Korynćie: á Trofimám zostáwił w Milećie chorego. 21 Stáraj śię ábyś przyszedł przed zimą / Pozdrawia ćię Eubulus / y Pudens y Linus / y Klaudia / y bráćia wszyscy. 22 PAn JEzus Chrystus *niech będźie* z duchem h twoim. Łáská *Boża niech będźie* z wámi / Amen.

Ten List wtory nápisány jest z Rzymu do Tymoteuszá / (ktory był postánowiony pierwszym Biskupem w Efezie) gdy Páwel powtore był stáwiony przed Cesárzá Neroná.

a Filipp. 2. 17. 2 Piotr 1. 14. b 1 Kor. 9. 25. c Kolos. 4. 14. d Kolos. 4. 10. e Dziej. 20. 4. f 1 Tym. 1. 20. g 2 Tym. 1. 16. h Filem. v. 25.

LIST SWIETEGO PAWLA
APOSTOŁA DO TYTUSA.

W Tym liśćie usługuje Apostoł Kretenczykom do tego / áby dowiernie przyjęli zá[...] Boże y onego y Tymoteuszá; przedkłádájąc im dwie rzeczy. I. Pospolite; ktore[...] niektore należą do náuki; kędy rádźi Apostoł / godne osoby do Vrzędu Pásterskiego obier[...] od niegodnych Urząd wziąć y one karáć / w rozd. 1. Niektore do żyćia porządnego na[...] żące. A tu osobne / jáko są powinnośći Stárym / Mężom y Páńiam / Pánnam y Młodz[...] com / Káznodźiejom y Czeladce / w rozd. 2. do v. 11. Pospolite; przećiwko Bogu / y lu[...] wyższym y sobie rownym / y odszczepieńcom należące / w rozd. 2. od v. 11. áż do 12. w roz[...] II. Własne swoje; Tytusowi do śiebie przyść rozkázuje. Zená y Apollosá potrzebám[...] drogę opátrzyć zleca.

ROZDZIAŁ I.

Vczy jákimi być máją słudzy Boży. 10. Pokázuje, jákoby zámykáć ustá przećiwnikom. 12. Obyczáje Kreteńczykom gáni. 14. Żydow, ktorzy w powierzchnych obrzędách świątobliwość pokłádáli.

1 Páweł sługá a Boży / y Apostoł JEzusá Chrystusá / według wiáry wybránych Bożych / y znájomośći prawdy; 2 ktora *jest* według pobożnośći. Ku nádźiei żywotá wiecznego / ktory obiecał przed czásy b wiekuistymi

a Rzym. 1. 1. b Rzym. 16. 25. Efez. 3. 9. Kolos. 1. 26.

ten/ ktory nie kłamá/ Bog; á ob- 3 jáwił czásow swoich/ ✣ To słowo swoje/ przez kazánie ktore mi jest zwierzone / według rozrządzenia Zbáwiciela nászego Bogá. ✣ Tytusowi włásnemu c synowi według 4 spolney wiáry/ ✣ Łáská/ d miłośierdźie y pokoj/ *niech bedźie* od Bogá Oycá/ y PAná JEzusá CHrystusá Zbáwiciela nászego.

5 Dla tegom ćie zostáwił w Krecie/ ábyś to co tám *jeszcze* zostawa/ w rząd dobry wpráwił/ y postánowił po miástách stárszé/ jákom- 6 ći ja był rozkazał. ✣ Jesli kto jest e bez nágány/ mąż jedney żony/ dźieci wierne májacy/ ktoreby nie mogły być obwinione w zbytku/ 7 ábo niepoddáne rządowi. ✣ Abowiem Biskup ma być bez nágány/ jáko f száfarz Boży/ nie sam sobie śię podobájacy/ nie gniewliwy/ nie pijánicá winá/ nie bitny/ nie szuká- 8 jacy zysku sprosnego: ✣ Ale gośćinny/ dobre miłujacy/ rostropny/ spráwiedliwy / świetobliwy / po- 9 wściągliwy: ✣ Trzymájacy śię oney wierney mowy/ ktora jest według náuki/ izby też mogł nápomináć náuka zdrowa/ y tych ktorzy śię 10 sprzećiwiáją przekonywáć. ✣ Abowiem jest wiele rządowi niepoddánych/ proznomownych/ y zwodźićielow myśli; á náwięcey tych kto- 11 rzy są z obrzezki: ✣ Ktorym trzebá ustá zátkáć; ktorzy cále domy podwracáją/ ucząc rzeczy niesłusznych/ 12 dla zysku sprośnego. ✣ Powiedźiał niektory z nich włásny ich Prorok: Kreteńczycy záwżdy są kłamcámi/ złymi bestyámy/ brzuchámi leniwy- 13 mi. ✣ To świádectwo jest prawdźiwe: Dla ktorey przyczyny ostrze je karz/ áby zdrowi byli w wierze: ✣ 14 Nie pilnujac Zydowskich g básni/ y przykazań ludźi tych/ ktorzy śię 15 odwracáją od prawdy. ✣ Wszystkoć czyste h czystym: lecz pokalánym y niewiernym niemász nic czystego/ ále pokalány jest y umysł y sum- 16 nienie ich. ✣ Udawáją że Bogá znáją: ále uczynkámi *swymi tego* śię zápieráją/ bedac obrzydłymi y nieposłusznymi/ á do wszelkiego dobrego uczynku nie sposobnymi.

e 1 Tym. 1. 2.
d Rzym 1. 7.
e 1 Tym. 3. 2. 2 Tym. 2. 2.
f 1 Kor. 4. 1.
g Kolos. 2. 16. 1 Tym. 1. 4. y 4. 7.
h Mátt. 15. 11. Dźiej. 10. 15. Rzym 14. 20.

ROZDZIAL II.

Pokázuje Tytusowi do czegoby stárych oboiey płći. 4. y młodych pań. 6 y młodźieńcow. 9. y sług nápomináć, á jáko dobrym przykłádem wszystkim świećić miał. 11. Summá Chrześćiáństwá nászego.

1 A Ty mow co należy ná zdrowa 2 náuke. ✣ Stárcy áby byli trzeźwi/ poważni/ rostropni/ zdrowi w wierze/ w miłośći/ w ćierpliwośći. 3 ✣ Tákże y stáre niewiásty a niech chodzą w ubierze przystojnym/ jáko przystoi świetym: niech nie będą potwarliwe/ nie kochájące śię w wielu winá/ poczćiwych rzeczy 4 náuczájace: ✣ Aby młodych *pań* rozumu uczyły/ *jákoby* męże swoje 5 y dźiatki miłowáć miáły: ✣ A *były* rostropne/ czyste/ domu pilne/ dobrotliwe/ mężom b swym poddáne/ áby słowo Boże nie było bluźnione. 6 ✣ Młodźieńce tákże nápominaj á- 7 by byli trzeźwi. ✣ We wszystkim sámego śiebie c wystawiájac zá wzor dobrych uczynkow/ *májac* w náuce 8 cáłość/ powage/ ✣ Słowo zdrowe/ nienágánione: áby ten ktoby śię sprzećiwił/ záwstydźić śię muśiał/ nie májac nic coby o was miał złego 9 mowić. ✣ Sług *náuczaj* d áby byli poddáni pánom swojim/ we wszystkim śię *im* podobájac/ nie odma- 10 wiájac. ✣ *Ni w czym* nieoszukawájac/ ále we wszystkim wierność uprzyjmą pokázujac; áby náuke Zbáwiciela nászego e Bogá we wszystkim zdobili.

11 A Bowiem okazáłá śię łáská Boża zbáwienna wszystkim lu- 12 dźiom. ✣ Ćwicząca nas/ ábyśmy odrzekszy śię niepobożnośći/ y świeckich pożądliwośći/ trzeźwie/ y spráwiedliwie/ y pobożnie żyli ná tym 13 świećie. ✣ Oczekawájac oney f błogosłáwioney nádźieje / y objáwienia chwały wielkiego Bogá y Zbáwiciela nászego JEzusá Chry- 14 stusá: ✣ Ktory dał sámego śiebie g zá nas/ ábyna s wykupił od wszelkiey nieprawośći/ y oczyśćił sobie sámemu lud włásny/ gorliwie násládujacy h dobrych uczynkow. ✣ 15 To mow y nápominaj y strofuj/ ze

a 1 Tym. 2. 9.
b Efez. 5. 22.
c 1 Tym. 4. 12. 1 Piotr 5. 3.
d Efez. 6. 5. Koloss. 3. 22 1 Piotr 2. 18.
e 1 Tym. 6. 1.
LE. ná dźień Bożego Národzenia.
f Filipp 3. 20.
g Gálát. 1. 4.
h Efez. 2. 10.

wszelką powagą. Zaden tobą niechaj nie gárdźi.

ROZDZIAŁ III.

Zleca áby ogołem wszystkich do posłuszeństwá zwierzchności upomináł. 3. Przeszłe żyćie wspomniawszy. 7. uczy áby usprawiedliwienie sámey łásce Bożey przypisowáli. 9. A jeśliby kto krnąbrnieteMu był odporny. 10. tákiego opuszczáć.

1 Napominaj je/ áby zwierzchnośćiam a y przełożeństwom podánymi y posłusznymi byli: y áby do káżdego dobrego uczynku gotowymi byli. 2 Nikogo nie łżyli/ nie byli zwádliwymi/ *ále* układnymi; okázując wszelką skromność przećiwko wszystkim ludźiom. 3 Abowiem y mysmy byli b niekiedy głupymi/ upornymi/ błądzącymi/ służąc pożądliwośćiam y roskoszam rozmáitym; w złośći y w zazdrośći mieszkájąc/ przemierzłymi/ jedni drugich nienawidzącymi.

4 A Le gdy śie okazáłá dobrotliwość y miłość ku ludźiom Zbáwićielá nászego Bogá: 5 Nie z uczynkow spráwiedliwośći c ktoreśmy my czynili/ ále podług miłośierdźia swego zbáwił nas/ przez omyćie d odrodzenia y odnowienia Duchá Swiętego: 6 Ktore° wylał ná nas obfićie przez JEzusá Chrystusá Zbáwićielá nászego°: 7 Abyśmy uspráwiedliwieni będąc łáską jego/ zostáli śie dźiedzicámi według nádźieje żywotá wiecznego. *

8 Wiernać to mowá: A chcę ábyś ty to twierdźił; áby śie stáráli/ jákoby w dobrych uczynkách przodkowáli/ ktorzy uwierzyli Bogu. 9 A te rzeczy są dobre y ludźiom pożyteczne. A głupich e gadek y wyliczánia rodzájow/ y sporow/ y swarow Zakonnych pohámuj: ábowiem są niepożyteczne y prozne. 10 Człowieká Heretyká po pierwszym y wtorym nápominániu/ strzeż śie: 11 Wiedząc iż tákowy jest wywrocony/ y grzeszy/ będąc sam własnym sądem swojim osądzony.

12 Gdy poślę do ćiebie Artemáná/ ábo Tychiká/ stáraj śie ábyś do mnie przyszedł do Nikopolim: tom tám postánowił zimowáć. 13 Zenásá náuczonego w Zakonie/ y Apollosá f pilnie odprowadź/ áby im ná niczym nie zchodźiło. 14 A niech śie uczą y nászy w dobrych uczynkách przodkowáć/ gdźie tego potrzebá; żeby nie byli nieużytecznymi.

15 Pozdrawiáją ćię ktorzy są ze mną wszyscy. Pozdrow te ktorzy nas miłują w wierze. Łáská g *Boża niech będźie* ze wszystkimi wámi/ Amen.

Ten list do Tytusá/ ktory był postánowiony pierwszym Biskupem Zboru Kreteńskiego/ nápisány jest z Nikopolu *miástá* Mácedońskiego.

Marginalia: i 1 Tym. 4. 12. — a Mark. 12.17. Rzym 13. 1. — b 1 Kor. 6. 11. — LE. ná trzeći dźień Národzenia Páńsk. — c 2 Tym. 1. 9. — d Janá 3. 5. — e 1 Tym. 1. 4. y 4. 7. 2 Tym. 2. 23. — f Dźiej. 18. 24. — g Kolos. 4. 18.

LIST SWIETEGO PAWLA APOSTOLA DO FILEMONA.

ROZDZIAŁ JEDEN.

O pewney spráwie mowiąc, od Bogá ją záczyna. 8. A odsyłájąc sługę, ktory był zbieżał od páná, zá nim śię przyczynia, y o dobrotliwośći Chrześćiáńskiey piękne náuki podawa.

1 PAweł więźień Chrystusá JEzusá/ y Tymoteusz brát/ Filemonowi miłemu/ á pomocnikowi nászemu. 2 Y Apfiey/ miłey/ y Archippowi społecznemu nászemu bojownikowi/ y Zborowi ktory jest w domu twojim. 3 Łáská wam a y pokoj *niech będźie* od Bogá Ojcá nászego/ y PAná JEzusá Chrystusá.

4 Dźiękuję b Bogu mojemu/ záwsze wzmiankę czyniąc o tobie w modlitwách mojich. 5 Słysząc o miłośći c twojey/ y o wierze ktorą masz przećiwko PAnu JEzusowi/ y

Marginalia: a Rzym 1. 7. — b Efez. 1. 16. 1 Tes. 1. 2. 2 Tes. 1. 3. — c Efez. 1. 15. Kolos. 1. 4.

6 przeciwko wszystkim świetym: ✤ Aby społeczność wiáry twojey byłá skuteczna ku poznániu wszystkiego dobrego/ ktore w was jest przez CHrystusá JEzusá. 7 ✤ Abowiem rádość wielka mamy y pociechę z miłośći twojey brácie / iż wnetrznośći świetych sa ochłodzone przez ćie.

8 PRzetoż choć mam wielka bespieczność w CHrystusie / ábymći rozkazał co przynależy: 9 ✤ *Jednak* dla miłośći rácżey proszę/ tákowym bedac / to jest Páwek stáry/ á teraz y więźień JEzusá d CHrystusá. 10 ✤ Proszę ćie tedy zá synem mojim e Onezymem/ktoregom urodził w więźieniu mojim. 11 ✤ Ktory tobie niekiedy był niepożyteczny / ále teraz tobie y mnie bárzo pożyteczny: 12 ✤ Ktoregom odesłał. Przetoż go ty / jáko wnetrzności moje/ przyjmi. 13 ✤ Ktoregom ja chćiał przy sobie zátrzymáć / áby mi posługował miásto ćiebie w więźieniu *dla* Ewángeliey: 14 ✤ Ale bez woli twojey nie chćiałem nic ucżynić / áby dobry twoj *ucżynek* nie był jáko z przymuszenia/ále z dobrey woli. 15 ✤ Abowiem snadź dla tego odłacżył sie był ná chwilę *od ćiebie* , ábyś go záś 16 miał wiecznie ✤ Już nie jáko sługę/ ále wiecey niż sługę / *to jest* brátá miłego / zwłaszcza mnie / á jáko dáleko wiecey tobie y według ćiáłá y w PAnu. 17 ✤ Przetoż maszli mię zá towárzyszá/ przyjmi go jáko mnie. 18 A Jeslić w czym nieprawo / ábo ćo winien / to mnie przyczytaj. 19 ✤ Jam Páwek nápisał reka moja/ ja nádgrodzę: żeć nie rzekę/ iżeś mi y sámego siebie winien. 20 ✤ Ták brácie/ niech ćie *w tym* użyję w PAnu: ochłodź wnetrzności moje w PAnu.

21 PEwien bedac posłuszeństwá twego / pisałemći: wiedzac że y wiecey niż mowię/ucżyniś. 22 ✤ Záraz mi też y gospodę zgotuj : ábowiem spodźiewam śię/iż wam przez modlitwy wásze dárowány bede.

23 POzdrawiája ćie g Epáfrás społ-więźień moj w CHrystusie Jezusie: 24 ✤ Márek/Arystárchus/ Demás / *y* Łukasz pomocnicy moji. 25 ✤ Łáská PANA nászego JEzusá CHRystusá *niech bedźie* z duchem wászym/ Amen.

Ten list do Filemoná/ nápisány jest z Rzymu/ przez Onezymá sługę.

d 2 Tym. 1. 8. e Kolos. 4. 9. f 1 Kor. 4. 15. g Kolos. 1. 7. y 4. 12.

LIST SWIETEGO PAWLA
APOSTOLA DO ZYDOW.

W Tym liśćie S. Páwek dla utwirdzenia Zydow w wierze/ y dla pobudki ich do Pobożnośći/ podawa. I. Náukę o CHrystusie PAnie. A naprzod z strony osoby jego dwie nátury májacey/ Boska w rozd. I. Kedy wielkimi dowodámi Bostwo jego wywodźi ; ludzka / w rozd. 2. Potym o Urzedźie jego trojákim ; to jest / Prorockim ábo Káznodźiejskim/ Kápłáńskim/ od stározakonnych bárzo roznym/ y Krolewskim. Co czyni dwojákim sposobem ; naprzod o wszystkich tych trzech Urzedźiech summownie pisząc/ w rozd. 1. Potym o káżdym Urzedźie z osobna. O Prorockim / w rozd. 1. 2. 3. 4. O Kápłáńskim /w rozd. 5. 6. 7. 8. 9. 10. O Krolewskim ná miejscách roznych w tymże liśćie / w rozd. 1. v. 2. 3. 8. 13. w rozd. 2. v. 9. w rozd. 7. v. 2. w rozd. 8. v. 1. II. Nápomina Zydow do státeczności w wierze/ do dobrych ucżynkow z tey wiáry pochodzacych/ do ćierpliwości/ do pokoju / do ochoty przy nabożeństwie/ do miłości/ czystości duchá y ćiáłá / do brzydzenia się łákomstwem / jáłmużny dawánia / posłuszeństwá / przy modlitwách gorliwości : co tákże dwojákim sposobem odpráwuje. Wprzod ná roznych miejscách do wiáry usługuje/ w rozd. 2. v. 1. w rozd. 3. v. 1. 6. 12. 13. w rozd. 4. v. 1. 11. 14. 16. w rozd. 6. v. 12. w rozd. 11. cáłym. Potym niby w gromádźie / á ná miejscách śiebie śię trzymájacych pocżawszy od v. 19. rozd. 10. do v. 20. rozd. 13. A tám modlitwa ten list zámyka.

ROZDZIAL I.

Aby náukę CHrystusową zálecił, naprzod o Osobie jego mowi. 4. A przedkłáddjąc go nád Anjoły. 10. z rożnych mieśc Pismá S. Bostwá jego dowodźi.

1 Wielokroć y wielá sposobow mawiał niekiedy BOG Ojcom przez Proroki: á w te dni ostáteczne mowił nam przez a Syná swego. 2 Ktorego postánowił dźiedźicem wszystkich rzeczy / przez b ktorego y wieki uczynił. 3 Ktory będąc jásnośćią chwały y wyrázeniem c podstáci jego / y zátrzymawájąc wszystkie rzeczy słowem mocy swojey / oczyśćienie d grzechow nászych przez sámego śiebie uczyniwszy / uśiadł ná práwicy e máiestatu ná wysokośćiách. 4 Tym śię zacniejszym stawszy nád Anjoły / czym zacniejsze nád nie odźiedźiczył Imię. 5 Abowiem ktoremuż kiedy z Anjołow rzekł; Tyś f jest syn moj / Jam ćiebie dźiś zpłodźił? Y záśię; Ja mu będę g Ojcem / á on mnie będźie Synem? 6 A záśię gdy wprowádza pierworodnego náokrąg świátá / mowi: A niechże mu kłániáją h wszyscy Anjołowie Boży. 7 A záśię o Anjołách mowi; Ktory Anjoły swoje czyni i Duchy / á sługi swoje płomieniem ognistym. 8 Ale do Syná *mowi*; Stolicá twojá k o Boże ná wieki wiekow / laská práwośći / *jest* laską krolestwá twego. 9 Umiłowałeś spráwiedliwość / á nienawidźiałeś nieprawośći: przetoż pomázał ćię o Boże! Bog twoj / olejkiem weselá nád uczestniki twoje. 10 Y / Tyś PAnie l ná początku ugruntował źiemię / y dźiełem rąk twojich są niebiosá / 11 Onec pominą / ále ty zostawasz: á wszystkie jáko szátá zwiotszeją. 12 A jáko odźienie zwiniesz je / y będą odmienione: ále ty m tenżeś jest / á látá twoje nie ustáną.*

13 A Do ktoregoż kiedy z Anjołow rzekł? Siądź n po práwicy mojey / dokąd nie położę nieprzyjaćioł twojich / podnożkiem nog twojich. 14 Izali wszyscy nie są duchámi ousługującymi / ktorzy ná posługę bywáją posłáni / dla tych ktorzy zbáwienie odźiedźiczyć máją?

ROZDZIAL II.

Pokázuje że nowego Zakonu náuki bárźiey przestrzegáć mamy niż Stárego. 9. iż CHrystus PAn stał śię człowiekiem, umárł y zmartwychwstał. 11. dla zbáwiennego pożytku nászego.

1 PRzetoż muśimy tym pilniey przestrzegáć tego cośmy słyszeli / byśmy snadź nieprzećiekli. 2 Bo ponieważ przez Anjoły mowione słowo było pewne / á káżde przestępstwo y nieposłuszeństwo wźięło spráwiedliwą zápłátę pomsty: 3 Jákoż my ucieczemy / jeśli á zániedbamy ták wielkiego zbáwienia? Ktore wźiąwszy początek opowiádánia przez *sámego* PAná / od tych ktorzy go słyszeli / nam jest potwirdzone. 4 *Ktorym* y Bog świádectwo wydawał / przez známioná y cudá / y rozliczne mocy / y *przez* udźielánie Duchá Swietego / według woli swojey. 5 Abowiem nie Anjołom poddał świát przyszły / o ktorym mowimy. 6 A świádczył ktoś ná niektorym mieścu / mowiąc: Coż jest b człowiek iż nań pámiętasz: ábo syn człowieczy / iż go náwiedzasz? 7 Máło mniejszym uczyniłeś go od Anjołow / chwałą y czćią ukoronowałeś go / y postánowiłeś go nád uczynkámi rąk twojich. 8 Wszystkoś poddał pod nogi jego. A poddawszy mu wszystko / nic nie zostáwił coby mu poddánego nie było: lecz teraz jeszcze nie widźiemy / áby mu wszystko poddano było. 9 Ale tego (ktory máło co mniejszym stał śię c niżeli Anjołowie) JEzusá widźiemy / dla ućierpienia śmierći / chwałą y czćią ukorowánego; áby z łáski Bożey zá wszystkie śmierći skosztował. 10 Abowiem należáło ná tego dla d ktorego *jest* wszystko y przez ktorego jest wszystko / áby wiele synow do chwały przywodząc / wodzá e zbáwienia ich przez ućierpienie f doskonáłym uczynił. 11 Bo ten ktory poświąca / y ći ktorzy bywáją poświęceni / z jednego *są* wszyscy: dla ktorey przyczyny nie wstydá śię

ich

Marginalia (left): LE. ná dźień S. Janá w trzeći dźień B. Národzenia. a Janá 2. 26. b Janá 1. 3. Koloss. 1. 16. c 1 Kor. 4. 4. d Efez. 1. 7. e Már. 16. 9. Zyd. 8. 1. y 12. 2. f Psal. 2. 7. Dźiej. 13. 33. Zydow 5. 5. g 2 Sám. 7. 14. 1 Kron. 22. 10. y 28. 7. h Psal. 97. 7. i Psalm 104. 4. k 2 Sám. 7. 16. 1 Kron. 17. 14. Psalm 45. 7. l Psalm 102. 26. m Mál. 3. 6.

Marginalia (right): n Psal. 110. 1. Mát. 22. 44. Márk. 12. 36. Luk. 20. 42. o Psal. 34. 8. 91. 11. a Dźie. 2. 11. b Job. 7. 17. Psal. 8. 5. y 144. 3. c Filip. 2. 8. d Rzym. 11. 36. e Dźie. 3. 15. f Luk. 24. 26.

12 ich bráćią názywáć/ Mowiąc: Opowiem Imię twoje g bráći mojey/ w pośrzodku zgromádzenia śpiewáć ći będę. 13 Y záśię: Ja w nim h dufáć będę. A záśię: Oto ja y dźieći i ktore mi dał k Bog. 14 Poniewaź tedy dźieći społeczność máją ćiáłá y krwie/ y on tákże stał śię ich uczesnikiem/ áby przez l śmierć zniśczył m tego ktory miał władzą śmierći/ to jest Dyabłá: 15 A izby wyswobodźił te/ ktorzy dla bojáźni śmierći po wszystek czás żywotá podlegli byli niewoli. 16 Bo záiste nigdźie nie przyjął Anjołow: ale naśienie Abráhámowe przyjął. 17 Z kąd miał być we wszystkim podobny bráći/ áby był n miłośiernym y wiernym Nawyższym Kápłánem w tym/ co śię u Bogá ku oczyśćieniu o grzechow ludzkich dźiáć miáło. 18 Abowiem że sam p ćierpiał będąc kuszony/ może tym ktorzy są w pokuśách rátowáć.

g Psalm 22.23. h 2 Sám. 22. 3. Psalm 11. 3. i Ezái. 8. 18. k Jana. 17.6.9 l Ozeaś 13.14. m 1 Janá 3. 1. n Zydow 4. 15. o Zydow 5. 1. p Zydow 5. 2.

Rozdział III.

Mojżeś mniejszy od Chrystusá Páná. 5. Ták jáko mniejszy jest sługá od páná swego. 7. Upominánia y przegrozki z świádectwá Dáwidowego 8. jeśliby kto odpornym był. 12. ábo ku posłuszeństwu leniwym, áby tego zániechał.

1 PRzetoż bráćia święći/ powołánia niebieskie° uczesnicy/ obaczćie Apostołá y Nawyższego Kápłáná wyznánia nászego Chrystusá Jezusá: 2 Wiernego temu/ ktory go postánowił; jáko y Mojżesz był a we wszystkim domu jego. 3 Abowiem tym więtszey chwały ten nád Mojżeszá godźien/ im więtszą cześć ma budownik domu niżeli sam dom. 4 Bo káżdy dom bywa budowány od kogo: ále ktory wszystkie rzeczy zbudował/ Bog jest. 5 A był ći Mojżesz wierny we wszystkim domu jego jáko sługá/ ná świádectwo tego/ co 6 potym miáło być mowiono. Ale Chrystus jáko Syn pánuje nád domem swojim; ktorego domem my jesteśmy/ jeśli tylko tę pewną ufność y tę chwałę nádźieje áż do 7 końcá státeczną záchowamy. Przeto jáko mowi Duch Swięty: Dźiś/ jeśli byśćie głos jego b usłyszeli/ 8 Nie zátwardzajćie ferc wászych/ jáko w rozdráźnieniu w dźień 9 onego pokuszenia ná puszczy: Kiedy mię kuśili ojcowie wászy/ y doświadczáli mię; y widźieli spráwy 10 moje przez czterdźieśći lat. Dla tegom śię rozgniewał ná ten narod/ y rzekłem: Ci záwsze błądzą sercem/ á 11 nie poznawáją drog mojich. Przetoż/ przyśiągłem c w gniewie mojim/ że nie wnidą do odpoczynienia 12 mojego/ Pátrzćież bráćia/ by snadź nie było w tym z was serce złe y niewierne/ ktoreby odstępowáło od 13 Bogá żywego: Ale napominajćie jedni d drugie ná káżdy dźień poki śię Dźiś názywa/ áby kto z was nie był zátwárdzony oszukániem grzechu. 14 Abowiem stáliśmy śię e uczesnikámi Chrystusá/ jeśliże tylko poczatek tego gruntu áż do końcá f státeczny záchowamy. 15 Przetoż poki bywa rzeczono: Dźiś/ jeśli byśćie głos jego usłyszeli/ nie zátwardzajćież serc swojich/ jáko 16 w onym rozdráźnieniu. Abowiem niektorzy usłyszawszy/ rozdráźnili Páná, ále nie wszyscy ktorzy byli 17 wyszli z Egiptu przez Mojżeszá. A ná ktorej śię gniewał przez czterdźieśći lat? Izali nie ná te/ ktorzy grzeszyli/ ktorych ćiáłá g poległy ná 18 puszczy? A ktorym że przyśiągł/ że nie mieli wniść do odpoczynienia jego? A za nie tym/ ktorzy byli 19 nieposłusznymi? Y widźiemy/ iż tám nie mogli wniść dla niedowiárstwá.

a 4 Moj. 12. 7.

q Psalm 95. 8. Zydow 4. 7. c 4 Moj. 14.21. 5 Moj. 1. 34. d 1 Tess. 5. 11. Zydow 10.25. e Rzym 8. 17. f Zydow 11. 1. g 4 Moj. 14. 37. y 16 49 1 Kor. 10. 5.

Rozdział IV.

Do grożby przydawa Zydom upominánie, by snadź jáko ich ojcowie odpoczynienia zgotowánego nie utráćili. 11. Ale áby śię o to, jákoby do niego weszli, pilnie stáráli. 14. A zátym mowi o Kápłáństwie Chrystusowym.

1 BOjmy śię tedy/ áby snadź zániedbawszy obietnice o wejśćiu do odpoczynienia jego/ nie zdał śię 2 kto z was bydź upośledzony. Abowiem y nam zwiástowána jest Ewángelia jáko y onym: ále im nie pomogło słowo ktore słyszeli/ prze-

to iż nie było złączone z wiárą tych ktorzy słyszeli. 3 Abowiem wchodzimy do odpocżynienia ktorzyśmy uwierzyli / jáko powiedział: Przetożem przysiągł a w gniewie mojim / że nie wnidą do odpocżynienia mojego: choć dokonáne są dźiełá Boże od záłożenia świátá. 4 Abowiem ták powiedział ná jednym miejscu o śiodmym dniu: Y odpocżynął Bog b dniá śiodmego od wszystkich spraw swojich. 5 A tu záśie: Ze nie wnidą do odpocżynienia mego. 6 Ponieważ tedy to zostawa / że niektorzy máją wniść do niego / á ći ktorym pierwey zwiástowano / nie weszli dla niedowiárstwá: 7 Záśie náznácza dźień niektory: Dźiś / mowiąc c przez Dawidá / po ták długim czáśie (jáko powiedźiano) Dźiś / jesliby śćie głos jego usłyszeli / nie zátwardzajćie serc wászych. 8 Abowiem jesliby im Jozue odpocżynienie spráwił / nie mowiłby był potym o inszym dniu. 9 A ták zostawa jeszcże odpocżynienie ludowi Bożemu. 10 Abowiem ktokolwiek wszedł do odpocżynienia jego / y on tákże odpocżynął od spraw swojich / jáko y Bog od swojich. 11 Stárajmyż śię tedy / ábyśmy weszli do onego odpocżynienia / żeby kto nie wpadł w tenże przykład niedowiárstwá. 12 Boć żywe jest słowo Boże / y skuteczne / y przeráźliwsze nád wszelki d miecz po obustronn ostry / y przenikájące áż do rozdźielenia y duszę y duchá / y stáwow / y szpikow; y rozeznawájące myśli y zdánia serdeczne. 13 A niemász żádnego e stworzenia / ktoreby nie było jáwne przed oblicżem jego: owszem wszystkie rzeczy obnáżone są y odkryte ocżom tego / o ktorym mowimy.

14 Przetoż májąc Nawyższego f Kápłáná wielkiego / ktory przeniknął g niebiosá / JEzusá Syná Bożego; trzymajmyż śię tego h wyznánia. 15 Abowiem niemamy Nawyższego Kápłáná / ktoryby nie mogł i z námi ćierpieć krewkośći nászych: lecz skuszonego we wszystkim ná podobieństwo *nas*, oprocz grzechu. 16 Przystępujmyż tedyż dufnośćią do Tronu łáski: ábyśmy dostąpili miłośierdźia / y łáskę ználeźli ku pomocy czásu przygodnego.

ROZDZIAL V.

Nawyższego Kápłáná Urząd. 6 CHrystus nam od Bogá postánowiony Nawyższym Kápłánem. 7 A on to co mu właśnie należáło prawdźiwie odpráwił.

1 ABowiem káżdy Nawyższy Kápłan z ludźi wźięty / zá ludźie bywa postánowiony / w tych *rzeczách* ktore do Bogá należą: *to jest*, áby ofiárowáł dáry / y ofiáry zá grzechy. 2 Ktoryby mogł jáko przystoji użalić śię nieumiejętnych y błądzących / będący sam obłożony krewkośćią. 3 A dla tey jest powinien / jáko zá lud / ták y sam zá śię a ofiárowáć zá grzechy. 4 A nikt sobie tey czći nie bierze tylko *ten* ktory bywa powołány od Bogá / jáko b y Aáron. 5 Ták y CHrystus nie sam sobie tey czći przywłaszczył / áby śię stał Nawyższym Kápłánem; ále ten ktory mu rzekł: Syn moj c jesteś ty / Jam ćiebie dźiś zrodźił. 6 Jáko y ná inszym *mieyscu* mowi: Tyś jest d Kápłánem ná wieki / według porządku Melchisedekowego. 7 Ktory zá dni ćiáłá swego / modlitwy y uniżone e prozby do tego / ktory go mogł záchowáć od śmierći / z wołániem wielkim y z łzámi ofiárowáł: y wysłucháný jest w tym stráchu. 8 A choć był Synem *Bożym*, wszákże z tego co ćierpiał / náuczył śię posłuszeństwá. 9 A ták doskonáłym będąc / stał śię wszystkim sobie posłusznym / powodem zbáwienia wiecznego. 10 Názwány będąc od Bogá Kápłánem Nawyższym / według porządku Melchisedekowego.

11 O Ktorym wieleby śię miáło mowić / y trudnych rzeczy do wyłożenia: áleśćie śię wy stáli leniwi ku słucháńiu. 12 Abowiem májąc być Náuczyćielámi względem czásu / záśie potrzebujećie / áby was uczono / ktore są pierwsze pocżątki mow Bożych: y stáliśćie śię *jáko* mleká potrzebujący / á nie twárdego pokármu. 13 Bo káżdy co

a Psalm 95.11. Zydow 3.11. b 1 Moj. 2.2. 2 Moj. 20.11. c Psalm 95.7. Zydow 3.7. d Ezái. 49.2. e Jerem. 23.24. f Zydow 6.20. g Zydow 9.24. h Zydow 3.1. i Zydow 2.18.

a 3 Moj. 16.34. b 2 Moj. 21.1. 1 Kron. 23.13. c Psalm 2.7. Zydow 1.5. d Psalm 110.4. Zydow 7.17. e Matt. 27.39. Márk 14.36. Luk. 22.44. Jan. 12.27.

śie tylko mlekiem karmi / ten nie jest powiádomy mowy spráwiedliwośći: (gdyż jest kniemowiątkiem.) f 1 Kor. 3.1.2.

14 ✣ Alec doskonáłym należy twárdy pokarm: *to jest* tym / ktorzy przez przyzwyczájenie máją smysły wyćwiczone / ku rozeznániu dobrego y złego.

ROZDZIAŁ VI.

Duchowne lenistwo Zydow strofuje. 4. Srogą pomstę odstępującym od prawdy B. opowiáda. 7. Do pilney służby Bożey upomina. 13. Przykład Abráhámow przypomina. 17. Wiárę ná słowie Bożym polegájącą. 19. do kotwice przyrownywa.

1 PRzetoż zániechawszy początecznych náuk o CHrystuśie / miejmy śię ku doskonáłośći: nie znowu zákłádájąc grunty pokuty od uczynkow martwych / y wiáry w Bogá.

2 ✣ Náuki o chrzćie / y o wkłádániu rąk / y o powstániu umárłych / y o sądźie wiecznym.

3 ✣ A to uczynimy / jeśli tylko Bog dopuśći.

4 A Bowiem a nie może ná jest / áby ći ktorzy są raz oświeceni / y skosztowáli dáru niebieskiego / y uczesnikámi śię stáli Duchá Swiętego: a Mátt. 12.45. Zydow 10.16. 2 Piotr 2. 29.

5 ✣ Skosztowáli też dobrego słowá Bożego / y mocy przyszłego wieku;

6 ✣ Gdyby by odpádli: *áby śię záś* odnowili ku pokućie / jáko ći ktorzy sobie znowu krzyżują Syná Bożego / y jáwnie go sromocą.

7 ✣ Abowiem źiemiá / ktora często ná śię przychodzący deszcz pije / y rodźi źiele przygodne tym / ktorzy ją spráwują / bierze błogosłáwieństwo od Bogá:

8 ✣ Lecz ktora przynośi ćiernie y osty / odrzucona jest / y bliska przeklęctwa / ktora ná koniec *bywa* spalona.

9 A Wszákże namilejszy / pewniśmy o was coś lepszego y zbáwienia bliższego / choćiaż ták mowimy.

10 ✣ Abowiem nie jest Bog niespráwiedliwy / áby zápámiętał prace wászey y prácowitey miłośći / ktoraśćie okazáli ku Imieniu jego; gdyśćie służyli świętym / *y jeszcze* służyćie.

11 ✣ A żądamy / áby káżdy z was toż stáránie pokázował / ku *nábyćiu* 12 zupełney nádźieje áż do końcá: ✣ Abyśćie nie byli gnuśnymi / ále náśládowcámi tych / ktorzy przez wiárę y ćierpliwość odźiedźiczyli obietnice.

13 ✣ Abowiem Bog obietnicę czyniąc Abráhámowi / gdy nie miał przez kogo więtszego przyśiąc / przyśiągł b przez śiebie sámego / b 1 Moj 22.16. Psálm 105.9. Luká. 1. 73.

14 ✣ Mowiąc: Záiste błogosłáwiąc c błogosłáwić ćię będę; y rozmnażájąc / rozmnożę ćię. c 1 Moj 12. 3. y 17. 4. y 22.17

15 ✣ A ták długo czekájąc / dostąpił obietnice.

16 ✣ Ludźie wprawdźie przez więtszego przyśięgáją: á przyśięgá ktora śię dźieje ku potwirdzeniu / jest miedzy nimi końcem wszystkich sporow.

17 ✣ Dla tego też Bog chcąc dostátecznie okázáć dźiedźicom obietnice nieodmienność rády swojey / uczynił ná to przyśięgę.

18 ✣ Abyśmy przez dwie rzeczy nieodmienne / (w ktorych niemożna áby Bog kłamał) wárowną poćiechę mieli; *my*, ktorzyśmy śię ućiekli ku otrzymániu wystáwioney nádźieje:

19 ✣ Ktorą mamy jáko kotwicę duszę / y bespieczną / y pewną / y wchodzącą áż wewnątrz za zasłonę:

20 ✣ Gdźie Przewodnik dla nas wszedł JEzus / stawszy śię według porządku Melchisedekowego Nawyższym Kápłánem ná wieki.

ROZDZIAŁ VII.

Co potrzebá uważáć w Melchisedeku. 15. W czym mu podobny jest CHrystus. 20. Czemu Zakon Ewángeliey ustępowáć ma.

1 A Bowiem ten a Melchisedek *był* Krol Sálem / Kápłan BOgá Nawyższego / ktory zászedł drogę Abráhámowi / gdy śię wracał od porażki Krolow; y błogosłáwił mu. a 1 Moj. 14.18.

2 ✣ Ktoremu y dźieśięćiny ze wszystkiego udźielił Abráhám: *ktory* naprzod wykłada śię Krol spráwiedliwośći: potym też / Krol Sálem; co jest / Krol pokoju.

3 ✣ Bez ojcá / bez mátki / bez rodu / áni początku dni áni końcá żywotá nie májąc: ále przypodobány będąc Synowi Bożemu / zostawa Kápłánem ná wieki.

4 D Bacźćież tedy jáko wielki ten *był*, ktoremu też dźieśięćinę z łupow dał Abráhám Pátryárchá.

b 4 Moj. 18. 21. 5 Moj. 18. 1.

5 ♣ A ci ktorzy sa z synow Lewiego b urząd Kápłáński przymujący / roskazánie máją / áby bráli dźieśięćine od ludu według zakonu ; to jest / od bráci swojey / choć wyszli z 6 biodr Abráhámowych. ♣ Ale ten ktorego rod nie jest poczytány miedzy nimi / dźieśięćinę c wźiął od Abráhámá / y temu ktory miał obietnice 7 błogosłáwił. ♣ A bez wszelkiego sporu mniejszy od wietszego błogosłáwieństwo 8 bierze. ♣ A tuć dźieśięćiny biorą / ludźie ktorzy umieráją : tám záśie on o ktorym świádczono iż żyje; 9 ♣ A iż ták rzekę / y sam Lewi ktory dźieśięćiny bierze / dał w Abráhá- 10 mie dźieśięćinę. ♣ Abowiem jeszcze był w biodrách ojcowskich / gdy wyszedł przećiwko niemu Melchisedek.

c 1 Moj. 14. 20.

11 A Przetoż byłáli doskonáłość przez kápłáństwo Lewitskie / (gdyż zá niego wydány jest zakon ludowi) jákaż tego jeszcze byłá potrzebá / áby inszy kápłan według porządku Melchisedekowego powstał / á nie był d według porządku 12 Aáronowego miánowány? ♣ A ponieważ kápłáństwo jest przenieśione / muśi też y Zakon przenieśiony 13 być. ♣ Bo ten o ktorym śię to mowi / inszego jest pokolenia / z ktorego 14 żaden nie służył Ołtarzowi. ♣ Abowiem jáwna jest / iż z pokolenia Judowego e poszedł PAN nász : o ktorym pokoleniu nic zstrony kápłáń- 15 stwá nie mowił Mojżesz. ♣ Owszem obficie to jeszcze y z tego jáwne jest / iż powstał inszy kápłan według po- 16 rządku Melchisedekowego: ♣ Ktory śię stał nie według Zakonu przykazánia ćielesnego / ále według mocy 17 żywotá nieskáżitelnego. ♣ Abowiem ták świádczy ; Tyś jest f Kápłánem ná wieki / według porządku Mel- 18 chisedekowego. ♣ Bo śię stáło zniesienie onego przeszłego przykazánia dla słábośći jego / y niepożytku : ♣ 19 Bo niczego do doskonáłośći nie przywiodł Zakon / ále *ná miejsce jego* wprowádzona jest lepsza nádźieją / przez ktorą śię przybliżamy *do* Bo- 20 gá. ♣ A to y względem tego / że nie bez przyśięgi *jest wprowádzona.* ♣ 21 Boć śię oni bez przyśięgi kápłány stawáli: á ten z przyśięgą przez tego / ktory rzekł do niego : Przyśiągł g PAN / á nie będźie tego żáłował / Tyś jest Kápłánem ná wieki / według porządku Melchisedekowego. 22 ♣ Ták dálece lepszego przymierza 23 stał śię rękojmią JEzus. ♣ Wiec też onych wiele bywáło kápłány / dla tego iż im śmierć nie dopuśćiłá 24 záwżdy trwáć: ♣ Ale ten iż ná wieki zostawa / wieczne ma kápłáństwo. 25 ♣ Przetoż y doskonále zbáwić może te / ktorzy przezeń przystępują do Bogá : záwsze żyjąc / áby orędował 26 zá nimi. ♣ Tákiegoć zájiste przystało nam mieć Nawyższego Kápłáná / świętego / niewinnego / niepokaláneego / odłączonego od grzesznikow / y ktoryby śię stał wyższy nád niebio- 27 sá : ♣ Ktoryby nie potrzebował ná káżdy h dźień jáko oni Nawyższy Kápłáni / pierwey zá swoje grzechy własne / ofiar spráwowáć / á potym zá ludzkie : bo to uczynił / raz sá- 28 mego śiebie ofiárowawszy. ♣ Abowiem zakon / ludźie podległe krewkośći / stánowił zá Nawyższe kápłány: ále słowo przyśięgi / ktorę śię stáło po zakonie / *postánowiło* Syná *Bożego* doskonáłego ná wieki.

d Żydow 5. 10.

e 1 Moj. 49. 8. Mátt. 2. 6. Objáw. 5. 5.

f Psalm 110. 4. Żydow 5. 6.

g Psalm 110. 4.

h 3 Moj. 9. 7. y 16. 6. Żydow 5. 3.

ROZDZIAŁ VIII.

Aby tym pewniey zniesienia Ceremoniey Zakonych dowiodł. 5. Przypomina, że dla tego były postánowione, áby niebieskiemu przybytkowi służyły. 8. Z Jeremiaszá. 13. pokázuje że Stáry Testáment popráwy potrzebowat.

1 A Leć summá tego co śię mowi *tá jest,* iż tákiego mamy Nawyższego Kápłáná / ktory uśiadł i ná práwicy stolice wielmożnośći ná nie- 2 biesiech: ♣ Sługa będąc świątnice á prawdźiwego onego Przybytku / ktory PAN zbudował á nie człowiek. 3 ♣ Abowiem káżdy Nawyższy Kápłan ku ofiárowániu dárow y ofiár bywa postánowiony : Z kąd potrzebá było / áby y ten miał coby 4 ofiárował. ♣ Bo gdyby był ná źiemi nie byłby Kápłánem / pokiby zostawáli oni kápłáni ktorzy według za- 5 konu dáry ofiárują: ♣ Ktorzy służą kształtowi k y ćieniowi rzeczy niebieskich / jáko Mojżeszowi od Bogá

i Márk. 16. 19. Żydow 1. 3. y 12. 2.

k Kolo. 2. 17.

powiedziano było / gdy miał dokończyć przybytku: Patrzajże (mowi) abyś c uczynił wszystko według kształtu / ktory ći jest okazany na tey gorze.

6 A że teraz nasz Kapłan tym zacnieyszego urzędu dostąpił; im jest pośrzednikiem lepszego d przymierza / ktore lepszymi obietnicami jest utwirdzone. ♣ 7 Bo gdyby ono pierwsze było bez przygany / tedyćby wtoremu nie szukano mieysca. ♣ 8 Abowiem ganiąc Zydy / e mowi: Oto dni idą / mowi PAn / gdy uczynię z domem Izraelskim y z domem Judskim przymierze nowe: ♣ 9 Nie według Przymierza ktorem uczynił z oycy ich / w dzień ktoregom je ujął za rękę ich / abym je wywiodł z ziemie Egipskiey: abowiem oni nie zostali w tym przymierzu moim / a Jam ich zaniedbał/mowi PAn. ♣ 10 Przetoż toć jest Przymierze f ktore postanowię z domem Izraelskim po tych dniach / mowi PAn; Dam prawa moje w myśl ich / a na sercach ich napiszę je; y będę g Bogiem ich / a oni będą ludem moim. ♣ 11 Y nie będzie uczył żaden bliźniego swego / y żaden brata swego/mowiąc; Poznaj PAna. Abowiem wszyscy mię poznają / od namnieyszego z nich / aż do nawiętszego z nich. ♣ 12 Bo miłościw będę nieprawościam ich / a grzechow ich y nieprawości ich nie wspomnię więcey. ♣ 13 A gdy mowi / Nowe; Pierwsze czyni wiotchym. A to co wiotszeje y zstarzeje się / bliskie jest zniszczenia.

c 2 Moj 25.40. Dziej. 7.44. d Zydow 7.15. e Jerem 31.31. 32.37 Rzym. 11.27. Zydow 10.16. f Jerem 31.33. Ezech 11.29. g Zachá 8.8. 2 Kor. 6.16. Objáw 21.3.

ROZDZIAL IX.

Postánowienie przybytku. 10. y obrzędy Zakonne do prawdy w CHrystusie okazáney ściągájące. 15. Zámyka, iż nam więcey żadnego inszego Kápłaná nie potrzebá. 24. gdyż sam CHrystus w Nowym Testámencie ten Urząd wykonywa.

1 A Miáłoć y pierwsze ono *przymierze* ustáwy *około* służby Bożey, y świątnicę świecką. ♣ 2 Abowiem spráwiony a był przybytek pierwszy/w ktorym był świecznik / y stoł / y pokłádne b chleby / ktory zwano Swiątnica. ♣ 3 A zá drugą zasłoną był przybytek / ktory zwano Swiątnica naświętsza: ♣ 4 Májąc złotą kádzilnicę / y skrzynię c przymierza / zewsząd złotem powleczoną; w ktorey *było* d wiádro złote / májące w sobie Mánnę y laskę Aáronowę ktora byłá zákwitnęłá / y e Tablice Przymierza. ♣ 5 A nád Skrzynią był f Cherubinowie chwały / ktorzy záćieniáli Ubłagálnią: o ktorych rzeczách teraz nie potrzebá mowić o káżdey z osobná. ♣ 6 A to gdy ták przygotowano / do pierwszego przybytku záwsze wchodzą Kápłáni / służby *Boże* odpráwując. ♣ 7 Ale do drugiego raz g w rok sam Nawyższy Kápłan / nie bez krwie ktorą ofiáruje sam zá h się y zá ludzkie niewiádomości. ♣ 8 Przez co dawa znáć Duch Swięty / iż jeszcze nie byłá objáwiona drogá *do* Swiątnice / poki jeszcze trwał pierwszy Przybytek. ♣ 9 Ktory był wzorem ná ten teráznieyszy czás: w ktorym dáry y ofiáry bywáją ofiárowáne / ktore nie mogą w sumnieniu doskonáłym i uczynić tego / co służbę Bożą odpráwuje: ♣ 10 Tylko w pokármách/y w napojách / y w rożnych omywániách/ y w ustáwách ćielesnych / áż do czásu napráwienia włożone były.

11 A że CHrystus przyszedszy / Nawyższy Kápłan przyszłych dobr, przez więtszy y doskonálszy przybytek nie ręką zbudowány / to jest / nie tego budynku; ♣ 12 Ani przez krew kozłow y ćielcow: ále przez własną k krew swoję wszedł raz do Swiątnice / ználazszy wieczne odkupienie. ♣ 13 Abowiem jeśli krew wołow l y kozłow / y popioł jáłowice pokrapiájący / zplugáwione poświąca ku oczyśćieniu ćiáłá: ♣ 14 Jákoż dáleko więcey m krew CHrystusowá / ktory przez Duchá wiecznego sámego siebie ofiárował nienágánionym Bogu / oczyśći sumnienie wásze od uczynkow mártwych ku służeniu Bogu n żywemu? ♣ 15 Y dla tego jest Nowego Testámentu Pośrzednikiem: áby / gdyby o śmierć nástąpiłá ná odkupienie onych występkow ktore były pod pierwszym Testámentem / ći ktorzy są powołá-

a 2 Moj 26.1. 36.8. b 2 Moj 25.23. c 2 Moj 25.10. d 2 Moj 16.33. 4 Moj 17.10. e 5 Moj. 10.1. 1 Krol 8.9. 2 Kron 5.10. f 2 Moj 25.18. g 2 Moj. 30.10. 3 Moj. 16.2. h Zydow 7.27. i Zydow 7.19. y 10.1.4. LE ná Niedz. Biáłą. k Dziej. 20.28. 10.22. Zydow 10.12. l 3 Moj. 16.14. m 1 Piotr 1.19. 1 Jána 1.7. n Luká 1.74. Rzym. 6.13. o Rzym 5.6.

ni/ wzięli obietnicę wiecznego dziedźictwá. *

16 A Bowiem gdźie *jest* Testáment/ potrzebá áby śmierć nástápiłá tego/ ktory czyni Testáment. 17 Bo Testáment p tych ktorzy zmárli mocny jest: gdyż jeszcze nie jest ważny poki żyw ten co Testáment uczynił. 18 Z kad áni on pierwszy *Testáment* bez krwie nie był poświęcony. 19 Abowiem gdy Mojzesz wszystko przykazánie według zakonu opowiedźiał wszystkiemu ludowi/ wźiąwszy krew ćielcow y kozłow z wodą y z wełną szárłatową/ y z hizopem; y sáme księgi y lud wszystek pokropił/ 20 Mowiąc: Táć jest q krew przymierza ktore wam Bog przykazał. 21 Do tego/ y przybytek y wszystko naczynie do służby *Bożey* należące/ krwią tákże r pokropił. 22 A niemal wszystko według zakonu krwie oczyśćiono bywa: á bez rozlania krwie nie bywa odpuszczenie *grzechow.*

23 A Ták potrzebá było/ áby kształty onych rzeczy/ ktore są ná niebie/ tymi rzeczámi były oczyśćione: á sáme *rzeczy* niebieskie lepszymi ofiárámi/ niżeli te. 24 Abowiem CHrystus nie wszedł do świątnice ręką uczynionej/ ktoraby byłá wizerunkiem prawdźiwey/ ále do sámego niebá: áby śię teraz okázował przed oblicznośćią Bożą zá námi. 25 A nie iżby często ofiárował sámego śiebie/ jáko Nawyższy Kápłan wchodźił do Swiątnice co rok ze krwią cudzą: 26 (Bo ináczey muśiałby był częstokroć ćierpieć od początku świátá) Lecz teraz przy skończeniu wiekow/ raz objáwiony jest ku zgłádzeniu grzechu przez ofiárowánie sámego śiebie. 27 A jáko postánowiono ludźiom raz s umrzeć/ á potym t *będźie* sąd: 28 Ták y CHrystus u raz *będąc* ofiárowány ná zgłádzenie wielu grzechow; drugi raz śię bez grzechu okaże tym/ ktorzy go oczekawáją x ku zbáwieniu.

p Galát. 3. 15. q 2 Moj 24. 2. r 2 Moj 40. 9. 3 Moj 16. 14. 4 Moj. 7. 1. s 1 Moj. 2. 17. Iobá. 30. 23. Syrách 14. 11. t Jobá. 19. 29. Psalm 7. 9. u Rzym. 5. 6. 1. 2 Piotr 3. 18. x Filipp. 3. 20.

ROZDZIAL X.

Niedoskonáłość ofiar Zakonnych. 2. iż ná káżdy rok powtarzáne były. CHrystusowá ofiárá jedyna, wieczna. 6. Dawidowe o tym świádectwo. 29 Surowa grożbá tym ktorzy by CHrystusowę łáskę odrzućili. 36. Cierpliwość, 38. z wiáry pochodząca zálecona.

1 A Bowiem zakon májąc a ćień przyszłych dobr/ á nie sam obraz rzeczy/ jednákimiż ofiárámi/ ktore ná káżdy rok ustáwicznie ofiárują/ nigdy nie może tych ktorzy do nich przystępują/ doskonáłymi uczynić. 2 Bo ináczey/ przestánoby ich było ofiárowáć: Przeto/ żeby już nie mieli żadnego sumnienia o grzechy ći ktorzy ofiárują/ będąc raz oczyśćieni. 3 Ale przy tych *ofiárách* dźieje śię przypominánie grzechow ná káżdy rok. 4 Abowiem nie może rzecz áby krew b wołow y kozłow miáłá głádźić grzechy: 5 Przetoż wchodząc ná świát/ mowi: Ofiáry y objáty c nie chćiałeś; áleś mi ćiáło sposobił. 6 Cáłopalenia y ofiáry zá grzech/ nie upodobáłyć śię. 7 Tedym rzekł: Oto idę: (Ná początku kśiąg nápisano d o mnie) ábym czynił o Boże wolą twoję. 8 Powiedźiawszy wyżey; Ześ ofiáry y objáty/ y cáłopalenia/ y *ofiáry* zá grzech nie chćiał/ áni sobie upodobał/ (ktore według Zakonu bywáją ofiárowáne.) 9 Tedy rzekł: Oto idę/ ábym czynił o Boże wolą twoję; Znośi pierwsze/ áby wtore postánowił. 10 Przez ktorą wolą jesteśmy poświęceni/ przez ofiárę ćiáłá JEzusá CHrystusá raz *uczynioną.* 11 A wszelki kápłan stoi ná káżdy dźień służbę Bożą odpráwując/ á jednákież ofiáry częstokroć ofiárując/ ktore nigdy grzechow zgłádźić nie mogą. 12 Lecz ten jednę ofiárę ofiárowawszy zá grzechy/ ná wieki śiedźi e ná práwicy Bożey: 13 Na koniec oczekawájąc/ áżby położeni f byli nieprzyjáćiele jego podnożkiem nog jego. 14 Abowiem jedną ofiárą doskonáłymi uczynił ná wieki te/ ktorzy bywáją poświęceni. 15 Z świádczy nam *to* y sam Duch Swięty. Abowiem powiedźiawszy pierwey; 16 Toć jest przymierze ktore g postánowię z nimi po onych dniach/ mowi PAn: Dam práwa moje do serca ich/ á ná myślách ich

a Kolos. 2. 17. b 3 Mo. 16. 14. c Psal. 40. 7. d Jan. 5. 46. e Mar. 16. 19. Dzie. 2. 33. Zyd. 1. 3. f Psal. 110. 1. Zyd. 1. 13. g Jer. 31. 33. Rzym. 11. 27. Zyd. 8. 8.

17 nápiszę je: A grzechow ich y niepráwośći ich/ nie wspomnię więcey. 18 A gdźie jest odpuszczenie ich/ juſci więcey ofiáry nie *potrzebá* zá grzech.

19 Májąc tedy/ bráćia/ wolność wniść do Swiątnice przez 20 krew Jezusowę; (Drogą nową y żywą/ ktorą nam poświęcił przez záſłonę; to jest/ przez ćiáło swoje.) 21 Y Kápłáná wielkiego nád domem 22 Bożym: Przystąpmyż z prawdźiwym sercem/ w zupełnośći wiáry/ máiąc ocżyśćione sercá h od sumnienia złego: 23 Y omyte ćiáło wodą cżystą/ trzymaymy wyznánie nádźieie niechwieiącé śię: (Boć wierny jest ten ktory obiecał.) 24 Y przypátruymy śię jedni drugim ku pobudzániu śię do miłośći/ y do 25 dobrych ucżynkow. Nie opuszcżáiąc społecżnego zgromádzenia nászego/ jáko niektorzy obycżay máią: Ale nápominájąc *jedni drugich*, á to tym więcey/ cżym *więcey* widźićie że śię on dźień i przybliża. 26 Abowiem jeśliby smy dobrowolnie grzeszyli po wźięćiu znájomośći prawdy/ nie zostawáłáby już ofiárá zá 27 grzechy: Ale stráſzliwe nieiákie ocżekawánie sądu/ y zápalenie ogniá 28 ktory pożrzeć ma przećiwniki. Kto by odrzućił Zakon k Mojzeszow/ bez miłośierdźia zá świádectwem l dwu ábo trzech m umiera. 29 Co śię wam zda? Jákoż sroższego karánia godźien jest ten/ kto by Syná Bożego podeptał; y krew przymierza/ przez ktorą był poświęcony/ zá pospolitą miał/ y Duchá łáski zelżył? 30 Abowiem znamy tego ktory powiedźiał: Mnie n pomstá/ Ja oddam/ mowi PAn. Y záśię: PAn sądźić o będźie lud swoj. 31 Stráſzna ć rzecz jest wpáść w ręce Bogá żywego. 32 Wspomnićie ná dni pierwsze/ w ktorych będąc oświeceni/ znośiliśćie wielki bój utrapienia: 33 Tu to gdyśćie byli y urągániem y utrapieniem ná podźiw p wystáwieni; lub też gdyśćie śię stáli ucżestnikámi tych z ktorymi śię ták obchodzono. 34 Abowiemeśćie y z więźieniá mego ze mną utrapieni byli/ y rozchwycenie q májętnośći wászych przyjęliśćie r z rádośćią; wiedząc że maćie w sobie lepszą májętność 35 w niebie/ y trwájącą. Przetoż nie odrzucajćie dufnośći wászey/ ktora 36 ma wielką zapłátę. Abowiem ćierpliwośći wam potrzebá/ ábyśćie/ wolą Bożą cżyniąc/ odnieśli obietnice. Boć jeszcże bárzo bárzo máluczko/ *á oto* ten ktory ma przyść 37 przyjdźie/ á nie omieszka. 38 A spráwiedliwy/ z wiáry s żyć będźie: á jeśliby śię *kto* zchraniał/ nie kocha śię w nim duszá mojá. Lecz my nie jesteśmy z tych ktorzy śię zchraniáją ku zginieniu: ále z tych ktorzy wierzą ku pozyskániu duszę.

ROZDZIAŁ XI.

Powiedźiawszy co jest wiárá. 2. dowodźi iż nie ináczey wszyscy ktorzy od początku świátá zbawieni byli. 4. Bogu służyli. 35. męki ćierpieli y Bogu śię podobáli, tylko przez wiárę: Aby wiedźieli Żydowie że tylko przez sámę wiárę w świętą jedność z ojcámi mogą być złącżeni.

1 A Wiárá jest gruntem tych *rzecży* ktorych śię spodźiewamy y dowodem rzecży niewidźiálnych. 2 Abowiem przez nię świádectwá 3 doszli przodkowie. Wiárą rozumiemy iż świát a jest spráwiony słowem Bożym: ták iż rzecży ktore widźiemy/ nie stáły śię z rzecży wi- 4 dźiálnych/ *ále z niczego*. Wiárą lepszą ofiárę ofiárował b Abel Bogu/ niżeli Káin: przez ktorą świádectwo otrzymał/ że jest spráwiedliwy; jákoż sam Bog świádectwo dał o dárzech jego/ á przez tę umárszy d jeszcże mowi. 5 Wiárą Enoch e jest przenieśiony/ áby nie oglądał śmierći/ y nie jest ználeźiony przeto/ że go Bog przeniosł. Abowiem pierwey niż jest przenieśiony/ miał świádectwo/ że śię podobał Bogu. 6 A bez wiáry nie można podobáć śię *Bogu*. Abowiem ten co przystępuje do Bogá/ wierzyć muśi że jest *BOG*, á że nadgrodę dawa tym/ ktorzy go szukáją. 7 Wiárą nápomniony będąc od Bogá f Noe o tym cżego jeszcże nie było widźieć/ bojąc śię/ przygotował Koráb ku záchowániu

h 1 Piotr 1. 2.
i 1 Janá 2. 18.
k 5 Moj. 17. 2.
l Mátt. 18. 16. Janá 8. 17. 2 Kor. 13. 1.
m 5 Moj 19. 15.
n 5 Moj 32. 35. Rzym. 12. 1.
o 5 Moj. 32. 36.
p 1 Kor. 4. 9.
q 1 Tess. 2. 14.
r Dziej. 5. 21.
s Abák. 2. 4. Rzym 1. 17. Gálát. 3. 11.
a 1 Moj. 1. 1.
b 1 Moj. 4. 4.
c Mátt. 23. 35.
d Żydow 12. 24.
e 1 Moj. 5. 24. Syrach 44. 16. 49. 17
f 1 Moj. 6. 13. Syrách 44. 17.

wániu domu swego/ przez ktory potepił swiát: y stał sie dźiedźicem spráwiedliwośći tey ktora jest z wiáry. 8 ♣ Wiárą powołány bedac Abráhám g usłuchał Bogá, áby poszedł ná ono miejsce ktore miał wźiać zá dźiedźictwo/ y wyszedł nie wiedzac dokad idźie. 9 ♣ Wiárą mieszkał w źiemi obiecáney jáko w cudzey/ mieszkájac w namiećiech z Izáákiem y z Jákobem / spolnymi dźiedźicámi teyze obietnice. 10 ♣ Abowiem oczekawał miástá h májacego grunty; ktorego sprawcá y budowniczym jest Bog. 11 ♣ Wiárą tákze Sárá wźiełá moc i ku przyjeciu naśienia/ y mimo czás wieku porodźiłá: gdyz miáłá zá wiernego tego ktory obiecał. 12 ♣ A przetoz z jednego / y to k obumárłego/ rozpłodźiło sie potomstwo jáko mnostwo l gwiazd niebieskich / y jáko piasek niezliczony / ktory jest ná brzegu morskim. 13 ♣ Według wiáry umárli ći wszyscy nie wźiawszy obietnic/ ále zdáleká je upátrujac / y ćieszyli sie nimi / y witáli je/ y wyznawáli/ ze są gośćmi y przychodniámi m ná źiemi. 14 ♣ Bo ći ktorzy ták mowią / jáwnie okázują / iz ojczyzny szukáją. 15 ♣ A wprawdźie gdyby byli ná one pámietáli z ktorey byli wyszli/ mieli dosyć czásu wroćić sie záś: 16 ♣ Ale oni lepszey zadáją/ to jest/ niebieskiey. Przetoz y sam Bog niewstydźi sie názywáć n Bogiem ich / bo im miásto zgotował. 17 ♣ Wiárą ofiárował Abráhám o Izáaká bedac kuszony: á ofiárował jednorodzonego / ten ktory był wźiał obietnice; 18 ♣ Do ktorego rzeczono: W Izáaku tobie bedźie p názwano naśienie: 19 ♣ Uwazájac to / iz Bog moze y od umárłych wzbudźić: zkad go tez w podobieństwie zmartwychwstánia przyjał. 20 ♣ Wiárą około przyszłych rzeczy błogosłáwił Izáák q Jákobá y Esawá. 21 ♣ Wiárą Jákob umierájac kázdemu z synow Jozefowych r błogosłáwił/ y pokłonił sie s podpárszy sie ná wierzch laski swojey. 22 ♣ Wiárą Jozef t umierájac o wyśćiu synow Izráelskich wzmianke uczynił / y zstrony kośći swojich 23 rozkazał. ♣ Wiárą národźiwszy sie u Mojzesz / był ukryty przez trzy mieśiace od rodźicow swojich / przeto ze widźieli nadobne dźiećiatko x/ y nie bali sie wyroku krolewskiego. 24 ♣ Wiárą Mojzesz y bedac juz dorosłym / zbrániał sie być zwány synem corki Fáráonowey: 25 ♣ Ráczey sobie obrawszy złe rzeczy ćierpieć z ludem Bozym / nizeli doczesną mieć z grzechu roskosz: 26 ♣ Zá wietsze poczytájac bogáctwo nád skárby Egipskie / urągánie Chrystusowe; bo sie oglądał ná odpłáte. 27 ♣ Wiárą opuśćił z Egipt / nie bojac sie gniewu a krolewskiego: bo jákoby widźiał niewidźiálnego / mężnie sobie poczynał. 28 ♣ Wiárą obchodźił b Wielkanoc y wylanie krwie; áby ten ktory trácił pierworodne / nie dotknął sie ich. 29 ♣ Wiárą przeszli przez morze c czerwone/ jáko po suszy; o co kusiwszy sie Egipcjánie / potoneli. 30 ♣ Wiárą mury Jerychá d upádły / gdy je obchodzono przez siedm dni. 31 ♣ Wiárą Ráchab ewszetecznicá nie zginełá wespoł z niepostusznymi / przyjawszy spokojem szpiegi do gospody. 32 ♣ A coz więcey mam mowić? Boby mi czásu nie stáło/ gdybym miał powiádáć e f Gedeonie/ y o g Báráku/ y o h Sámsonie/ y o i Jefte / y o k Dawidźie/ y o l Sámuelu / y o Prorokách. 33 ♣ Ktorzy przez wiáre zwalczyli krolestwá / czynili spráwiedliwość / dostepowáli obietnic / lwom pászczeki m záwieráli; 34 ♣ Zágaszáli moc n ogniá / uchodźili ostrzá o mieczow / mocnymi p sie stawáli z niemocnych / meznymi bywáli q ná wojnie/ wojská cudzoźiemcow r do ućiekánia przywodźili: 35 ♣ Niewiásty odbieráły s umárłe swoje wzbudzone; á drudzy są ná t prowách rozćiagnieni / nie przyjawszy wybáwienia / áby lepszego dostapili zmartwychwstánia. 36 ♣ Drudzy záś sie pośmiewisk u y biczowánia doświadczyli; nád to y zwiazek y x więźienia. 37 ♣ Byli y kámienowáni, piłą przećieráni / kuszeni / mieczem zábijáni / chodźili w owczych z y w kozich skorách: byli w niedostátku / w ućisku/ w niewczásiech. 38 ♣ (Ktorych

Margin (left): g 1 Moj 12. 1. Dźiej. 7.2. 3. h Zydow 12.22. y13 14 Objáw 21.14. i 1 Moj 17.19. y21.2. Rzym 4. 18. k Rzym 22.13. l 1 Moj 15. 5. y22.17 m 1 Moj 23. 4. y47.9. n 2 Moj 3. 6. Mátt. 22.32. o 1 Moj 22. 9. p 1 Moj 11.12. Rzym 9. 7. q 1 Moj 27.28. r 1 Moj 48.18. s 1 Moj 47.31. t 1 Moj. 50.24. u 2 Moj. 2.1. 2.

Margin (right, partly cut off): x 2 Moj 1. 16. y 2 Moj 2. 11. z 2 Moj 11.4. a 2 Moj 10.2. b 2 Moj 12.21. c 2 Moj 14.2. d Jozue 6. 20. e Jozue 2. 1. y 6.23. f Sedz. 6. 11. g Sedz. 4. 6. h Sedz. 13. 24. i Sedz. 11.11. k 1 Sam. 16 13. l 1 Sam 1. 20. m Dan. 6. 16 n Dan. 3. 25. o 1 Kro. 19. p Sedz. 3. 1. y 16. q Sedz. 3. r Sedz. 7. s 1 Kr. 17. t 2 Kr. 6. u 2 Mach. 7. x Jer. 20. y 1 Kr. 21.1. z 2 Kr. 1. 2.

rych nie był świát godźien) Tułáli śię po puśtyniách/ y po gorách/ y jáśkiniách/ y jámách ziemie.
39 A ći wszyscy świádectwo otrzymawszy przez wiárę/ nie dostąpili obietnice:
40 Przeto/ że Bog o nas coś lepszego przejrzał/ áby oni bez nas nie stáli śię doskonáłymi.

ROZDZIAL XII.

Y od tych Ojcow ktore wyliczył. 3. y od CHrystusowego przykłádu Zydy do ćierpliwośći y státeczności upomina. 11. Vczy że doczesnego náwiedzenia PAńskiego nie mamy według zdánia ćielesnego szácowáć. 12 A użiechy wieczne jáko cel, do ktorego bieżemy, przed oczy sobie wystawiáć.

1 PRzetoż y my májąc ták wielki około siebie leżący obłok świádkow/ złożywszy wszeláki a ćiężar y grzech ktory nas snádnie obstępuje: przez ćierpliwość bieżmy w zawodźie/ ktory nam jest wystáwiony.
2 Pátrząc ná JEzusá wodzą/ y dokończyćielá wiáry/ ktory dla wystáwionej sobie rádośći/ podjął b krzyż wzgárdźiwszy sromotę/ y uśiadł ná práwicy stolice c Bożey.
3 Przetoż uważajćie jáki jest ten/ ktory podejmował tákowe od grzesznikow przećiwko sobie sprzećiwiánie; ábyśćie ostábiawszy w umysłách wászych/ nie ustawáli.
4 Jeszcześćie śię áż do d krwie nie zprzećiwili/ walcząc przećiwko grzechowi.
5 Czyliśćie zápámiętáli nápominánia/ ktore wam jáko synom mowi? Synu moj/ nie lekce sobie poważaj kázni PAńskiey/ á nie trać sercá gdy od niego bywasz karány.
6 Abowiem/ kogo PAN miłuje/ tego karze; á smága káżdego/ ktorego zá syná przyjmuje.
7 Jeśli znośićie karánie/ Bog śię wam ofiáruje jáko synom. Abowiem ktoryż jest syn/ ktoregoby Oćiec nie karał?
8 A jeśli jesteśćie bez karánia/ ktorego wszyscy są uczestnikámi; tedyśćie bękártámi/ á nie synámi.
9 A nád to/ ćielesne Ojce nászé mieliśmy ktorzy nas karáli/ á báliśmy śię ich: Zaż dáleko więcey nie mamy być poddáni Ojcu f duchow/ ábyśmy żyli?
10 Abowiem oni ná máło dni jáko śię im zdáło nas karáli; ále ten ku pożytkowi nászemu, ná to/ ábyśmy byli uczestnikámi świętobliwośći jego.
11 A wszelkie karánie gdy przytomne jest/ nie zda śię być wesołe/ ále smętne; lecz potym owoc spráwiedliwośći spokojny przynośi/ tym ktorzy są przez nie wyćwiczeni.
12 PRzetoż opuszczone ręce/ y zemdlone koláná wyprostujćie;
13 A czyńćie koleje proste nogámi wászymi: iżby to co jest chromego/ z drogi nie ustąpiło/ ále ráczey uzdrowione było.
14 Pokoju g náśládujćie ze wszystkimi/ y á świętobliwośći: bez ktorey żaden nie oglada PAná.
15 Vpátrując żeby kto nie odpadł od łáski Bożey; á żeby ktory korzeń h gorzkośći niepodrosł á nie przekáził; y przezeń áby śię ich wiele nie pokalało.
16 Aby kto nie był wszetecznym ábo sprosnym/ jáko Esaw: ktory zá potráwę jedne przedał i pierworodztwo swoje.
17 Abowiem wiećie iż y potym/ gdy chćiał odźiedźiczyć błogosłáwieństwo/ był odrzucony: Bo nie ználazł k miejscá pokuty/ choć jey z płáczem szukał.
18 Bośćie nieprzystąpili l do gory ktora śię da dotknąć/ y do ogniá gorájącego/ y do wichru/ y do ćiemnośći/ y do burzy:
19 Y do dźwięku trąby/ y do głosu słow; ktory ći co słyszeli/ prośili/ áby więcey m do nich nie mowiono:
20 Abowiem niemogli znieść tego co im rozkázowano. Gdyby śię y bydle gory n dotknęło/ będźie ukámienowáne/ ábo poćiskiem przebite;
21 A ták strászne to było co widźieli, że też Mojżesz rzekł; Vlękłem śię/ y drżę.)
22 Aleśćie przystąpili do gory Syon/ y do miástá Bogá o żywego/ do Jeruzalem niebieskiego/ y do niezliczonych tyśięcy Anjołow:
23 Do walnego zgromádzenia/ y do zebránia pierworodnych/ ktorzy są zpisáni w niebie; y do Bogá Sędźiego wszystkich/ y do Duchow spráwiedliwych y doskonáłych:
24 Y do Pośrzedniká nowego Testámentu JEzusá/ y do krwie pokropienia lepsze rzeczy mowiącey niż p Ablowá.

a Rzym 6. 4. Efez. 4. 22. Kolos. 3. 8. 1 Piotr 2. 1.
b Luka. 24. 26. Filipp. 2. 8. 9. 1 Piotr 2. 11.
c Zydow 1. 1. y 8. 1.
d 1 Kor. 10. 15.
e Przyp 3. 11.
f 4 Moj. 16. 22.
g Rzym. 12. 18. 2 Kor. 13. 11.
h Mátt. 5. 8.
i 1 Moj. 25. 33.
k 1 Moj. 27. 38.
l 2 Moj. 19. 11.
m 2 Moj 20. 19. 5 Moj. 5. 5. y 18. 6.
n 2 Moj. 29. 13.
o Gálát 4. 26. Objáw 21. 2.
p 1 Moj 4. 10. Zydow 11. 4.

25 Patrzajcież ábyśćie nie gárdźili tym ktory mowi. Abowiem jesliż oni q nie uszli / ktorzy gárdźili tym ktory ná źiemi ná miejscu Bożym mowił; dáleko więcey my / jesliże śię od tego ktory z niebá *jest* 26 odwrocimy. ✠ Ktorego głos ná on czás poruszył był źiemią / á teraz obiecał mowiąc; Jeszcze Ja raz r poruszę / nie tylko źiemią / ále y niebem. ✠ 27 A to *że mowi*; Jeszcze raz: pokázuje zniesienie rzeczy chwiejących śię / jáko tych ktore są uczynione; áby zostawáły te ktore śię 28 nie chwieją. ✠ Przetoż przyjmując krolestwo nie chwiejące śię / miejmy łáskę; przez ktorą służmy przyjemnie Bogu ze wstydem y z boją-29 źnią. ✠ Abowiem BOG nász jest s ogniem trawiącym.

q Żydow. 2. 2. 3. r Aggei. 2. 7. s 5 Moj. 4. 24

ROZDZIAŁ XIII.

Záleca miłość, gościnność. 4. y małżeństwo. 5. Od łákomstwá odwodźi. 6. w nádźieję opátrznośći Bożey. 7. Ná Náuczyciele wierne pámiętáć. 9. Postronnych náuk śię strzedz. 14. inszego miástá szukáć.

1 Miłość bráterska a niech zostá-2 wá. ✠ Nie zápominajćie ochoty b ku gościom: ábowiem przez tę niektorzy nie wiedząc / Anjoły zá gośćie c przyjmowáli. ✠ Pámiętaj-3 ćie ná więźnie / jákobyśćie społ-więźniámi byli: ná utrapione / jáko ći ktorzy też w ćiele jesteśćie. ✠ 4 Uczćiwe jest małżeństwo miedzy wszystkimi / y łoże niepokaláne: Ale wszeteczniki y cudzołożniki Bog be-5 dźie sądźił. ✠ Obcowánie wásze niech będźie bez łákomstwá; przestawájąc ná tym co maćie. ✠ Boć sam powiedźiał: Nie zániechám d ćie / 6 áni ćie opuszczę. ✠ Ták ábyśmy śmiele mowić mogli: PAn mi jest e pomocnikiem / nie będę śię bał / áby mi co miał uczynić człowiek. ✠ 7 Pámiętájćie ná wodze wásze / ktorzy wam mowili słowo Boże: ktorych obcowánia koniec upátrując / ná-8 śládujćie wiáry *ich*. ✠ JEzus Chrystus wczorá y dźiś tenże *jest*, 9 tenże *będźie* ná wieki. ✠ Zá náukámi rozmáitymi y obcymi nie unośćie śię. Abowiem dobra *rzecz* jest /

a Rzym. 12. 10. b 1 Moj. 18. 3. y 19. 1 Sędź. 19. 20. Rzym 12. 13. 1 Piotr 4. 9. c 1 Moj. 18. 2. y 19. 1. d 5 Moj. 31. 8. Jozue. 1. 5. 1 Kron 28. 20. e Psalm 56. 12. y 118. 6

áby łáską f było utwierdzone serce / á nie pokármy; ktore nie pomogły 10 tym co śię nimi báwili. ✠ Mámy ołtarz / z ktorego nie máją wolnośći jeść ći ktorzy Przybytkowi służą. ✠ 11 Abowiem bydlat ktorych g krew bywa w noszona zá grzech do Swiątnice przez Nawyższego Kapłáná / tych ćiáłá palone bywáją zá obo-12 zem. ✠ Dla tego y JEzus / áby poświęćił lud własną krwią *swoją*, zá 13 bramą ućierpiał. ✠ Wynidźmyż tedy do niego zá oboz / nosząc urągá-14 nie jego. ✠ Abowiem nie mamy tu miástá h trwáłego: ále onego przy-15 szłego szukamy. ✠ Przetoż przez niego ofiárujmy Bogu ofiáre i chwáły ustáwicznie: to-jest / owoce warg wyznawájących Imieniowi jego. ✠ 16 A dobroczynnośći y udźielánia nie przepominajćie: Abowiem śię Bog w tákowych ofiárách kocha. ✠ 17 Bądźćie posłuszni k wodzom wászym / y bądźćie im poddáni. Abowiem oni czują nád duszámi wászymi / jáko ći ktorzy liczbę oddáć máją: áby to z rádośćią czynili / á nie z wzdychániem: boć wam to nie *jest* 18 pożyteczno. ✠ Modlćie śię l zá námi. Abowiem dufamy / iż mamy dobre sumnienie / *jáko ći* ktorzy śię chcemy we wszystkim dobrze zácho-19 wáć. ✠ A tym więcey proszę was / ábyśćie to czynili / ábym wam tym rychley był przywrocony.

20 A Bog pokoju / ktory wywiodł od umárłych we krwi przymierza wiecznego / onego wielkiego Pásterzá owiec PAná nászego 21 JEzusá: ✠ Niech was doskonáłymi m uczyni w káżdym uczynku dobrym / ku czynieniu woli swojey / spráwując w was to / co jest przyjemnego przed obliczem jego / przez JEzusá CHrystusá: ktoremu *niech będźie* chwałá ná 22 wieki wiekow / Amen. ✠ A proszę was bráćia / znośćie ćierpliwie słowo nápominánia tego; bomći do 23 was krotko pisał. ✠ Wiedzćie o bráćie Tymoteuszu / że jest wypuszczony: z ktorym (jeslibym rychłe 24 przyszedł) oglądam was. ✠ Pozdrowćie wszystkie wodze wásze / y wszyst-

f Efez. 4. 14. g 2 Moj. 29. 11. 3 Moj. 4. 11 y 6. 30. y 16. 27 4 Moj. 19. 5. 6. h Żydow 11. 10. i Psalm. 50. 23. Ozeas. 14. 2. k Filipp. 2. 29. 1 Tes. 5. 11. l Filipp. 1. 19. m Filipp. 2. 13.

25 wszystkie święci. Pozdrawiáją was bráciá ze Włoch. ✤ Łáská niech bedźie z wámi wszystkimi/ Amen.

Ten list do Zydow/ nápisány ze Włoch przez Tymoteuszá.

LIST POWSZECHNY SWIĘTEGO JAKUBA APOSTOLA.

W Tym Liście Swięty Jákub/ do wzniecenia świętey pobożności przy niektorych oziebłych Chrześćiáńskich osobách/ usługując. I. od rzeczy niektorych szkodliwych bráciá odwodźi: od niećierpliwośći w krzyżu/ w rozd. 1. od v. 2. áż do 13. od czynienia przyczyny ná grzechu sámego Bogá/ od v. 13. do 19. od gniewu/ od v. 19. do 26. od pozwierzchney obłudney pobożnośći/ od v. 26. do końcá rozd. od pochlebstwá bogátym/ á od wzgárdy ubogich/ w rozd. 2. od v. 1. do 14. od Zbáwienia przypisowánia sámemu pozwierzchnemu wiáry wyznániu/ od v. 14. do końcá rozd. od bliźnich szácowánia/ w rozd. 3. od v. 1. do 9. od złorzeczeństwá/ od v. 9. do 13. od nienawiśći y niezgody/ od v. 13. do końcá rozd. od lekkomyślnośći y w modlitwách oziębłośći/ w rozd. 4. od v. 1. do 11. od urągánia bliźniemu/ od v. 11. do 13. od złego czásu záżywánia y o nim rozumienia á w nim śię kłopotánia/ od v. 13. do końcá rozd. od łákomstwá w rozd. 5. od v. 1. do 4. od zapłáty zátrzymánia y od swowolnego życia/ od v. 4. do 9. od krzywd/ od społ bráći śiebie urażánia/ od v. 9. do 12. od lekkomyślney przysięgi/ od v. 12. do 13. II. Do cnot niektorych usługuje/ krzyż ćierpliwie nośić/ w rozd. 1. od v. 1. do 5. Modlitwy z wiárą odpráwowáć/ od v. 5. do 13. znáć zepsowánie ludzkie y dobroć Bożą/ od v. 13. do 18. Słowá B. pilnie słucháć y przestrzegáć/ języká hámowáć/ dobre uczynki czynić/ świátem śię nie kaláć/ od v. 19. do końcá. rozd. nieśćiwość wyrządzáć bogátym y ubogim/ w rozd. 2. od. v. 1. do 14. Żywotem pobożnym wiáre wyświadczáć/ od. v. 14. do końcá rodz. Znowu rádźi języká hámowáć w rozd. 3. od v. 1. do 13. Pokoj obmyślawáć/ od v. 13. do końcá rozd. uniżáć śię przed Bogiem y ludźmi/ w rod. 4. od. v. 1. do 7. Dyabłu śię sprzećiwić/ od v. 7. do 8. Pokutowáć zá grzechy/ od v. 8. do 13. ufáć P. B. od v. 13. do końcá rozd. bydź długo ćierpliwym/ w rozd. 5. od v. 7. do 13. w czás szczęśćia y nieszczęśćia Imie Boże wielbić w v. 13. y 14. modlitwy zá chore w ćiele czynić/ á duchowno chorujących náprawiáć/ od. v. 14. do końcá.

ROZDZIAL I.

Zaleca świętą ćierpliwość. 5. modlitwy. 6. wiárę. 10 skromność. 13. Pokusy ku złemu nie są od Bogá. 17. Gdyż on jest wszystkich dobrych rzeczy sprawcą y Pánem. 22. Jáko śię mamy z słowem B. obchodźić. 26. y czym nabożeństwo násze oswiadczáć.

1 JAkub sługá Boży y Páná Jezusá Chrystusá/ dwiemánaśćie pokoleniom ktore są w rozproszeniu/ zdrowia życzy.

2 Za náwiętszą a rádość miejćie bráciá moji/ gdy w rozmáite pokusy wpadaćie. ✤ 3 Wiedząc iż doświadczenie wiáry wászey spráwuje ćierpliwość. ✤ 4 A ćierpliwość niech ma doskonáły uczynek/ żebyśćie byli doskonáli y zupełni/ ktorymby ná niczem nie zchodźiło. ✤ 5 A jeśli komu z was zchodźi ná mądrośći/ niech prośi u Bogá ktory ją szczerze wszystkim dawa/ á nie wymawia: y bedźie mu dána. ✤ 6 Ale niech prośi z wiárą b nic nie wątpiąc: Abowiem kto wątpi/ jest podobny wáłowi morskiemu/ ktory od wiátru pędzony y miotány bywa. ✤ 7 Bo niechaj nie mniema ten człowiek/ áby co miał wźiąć od Páná. ✤ 8 Mąż umysłu dwojistego/ jest niestáteczny we wszystkich drogách swojich. ✤ 9 A niech śię chlubi brát niskiego stanu w wywyższeniu swojim: ✤ 10 A bogáty w poniżeniu swojim: bo jáko kwiát trawy c przeminie. ✤ 11 Abowiem jáko słońce kiedy weszło z gorącośćią/

a Rzym. 5. 3. 2 Kor. 7. 4.

b Mátt. 7. 7. y 21. 22 Márk. 11. 24. Luka. 11. 9. Jan. 14. 3. y 16. 23

c Psalm 102. 12. y 103. 13. Ezai. 40. 6. 1 Piotr 1. 24.

ususzyło trawę á kwiát jey opadł/ y zginęłá oná śliczność kształtu jego; ták y bogáty w drogách swojich uwiędnie. 12 Błogosłáwiony mąż ktory znośi d pokuszenie; bo gdy będźie doświadczony/ weźmie e koronę żywotá/ ktorą obiecał PAn tym ktorzy go miłują.

13 Záden gdy bywa kuszony/ niech nie mowi: Od Bogá kuszony bywam. Bo Bog nie może kuszony być we złym/ á sam nikogo nie kuśi. 14 Ale káżdy bywa kuszony/ gdy od swojich włásnych pożądliwośći bywa pociągniony y przynęcony. 15 Zátym pożądliwość poczawszy/ rodźi grzech: á grzech będąc wykonány/ rodźi śmierć. 16 Nie błądźcież bráćia moji mili.

17 WSzelki datek dobry/ y wszeláki dar doskonáły z gory jest/ zstępujący od Ojcá świátłośći/ u ktorego niemász odmiány/ áni záćmienia ná wstecz śię wrácającego. 18 Ktory przeto że chćiał/ porodźił nas słowem prawdy/ ku temu/ żebyśmy byli niejákimi pierwiastkámi stworzenia jego. 19 A ták bráćia moji mili/ niech będźie káżdy człowiek prętki ku słuchániu/ ále nierychły ku g mowieniu y nierychły ku gniewowi. 20 Bo gniew męża/ nie spráwuje spráwiedliwośći Bożey. 21 A ták odrzućiwszy wszelákie plugástwo y zbytek złośći/ z ćichośćią przyjmićie słowo wszczepione/ ktore może zbáwić dusze wásze.*

22 A Bądźćie czynićielmy h słowá/ á nie słucháczámi tylko/ oszukawájącymi sámych śiebie. 23 Abowiem jeśli kto słucháczem słowá/ á nie czynićielem: ten podobny jest mężowi przypátrującemu śię obliczu národzenia swe° we zwierćiedle. 24 Bo sámego śiebie obejrzał y odszedł/ á wnet zápomniał jákim był. 25 Ále ktoby wejrzał w on doskonáły Zakon wolnośći/ y zostawałby w nim, ten nie będąc słucháczem zápámiętliwym/ ále czyniećielem uczynku; ten błogosłáwionym będźie w uczynku swojim. 26 Jeśli kto miedzy wámi zda śię być nábożnym/ nie kiełznájąc język swego/ ále zwodząc serce swe/ tego nábożeństwo 27 prozne jest. Nábożeństwo czyste y niepokaláne u Bogá y Ojcá to jest; Náwiedźáć śieroty y wdowy w ućisku ich/ y záchowáć sámego śiebie niepokalánym od świátá.*

ROZDZIAL II.

Brákowánie w osobách z wiárą Chrystusową śię nie zgadza. 14. Ktorą nie dosyć jest wyznáć słowy. 15. ále ją trzebá uczynkámi miłośiernymi oświadczáć. 21. Przykłádem Abráhámá Pátryárchy. 25. Ráchaby.

1 BRáćia moji/ nie miejćie z brákowániem a osob wiáry PAná nászego JEzusá CHrystusá/ ktory 2 chwalebny jest. Abowiem gdyby wszedł do zgromádzenia wászego mąż májąc pierśćień złoty w száćie świetney/ á wszedłby też y ubogi w 3 podłym odźieniu: Y wejrzelibyśćie ná tego co ma świetną szátę/ á rzeklibyśćie mu; Ty śiadź sám poczćiwie: A ubogiemu byśćie rzekli; 4 Ty tám stoj/ ábo śiadź tu pod podnożkiem mojim; A záżeśćie już nie uczynili rozności miedzy sobą/ y nie stáliśćie śię sędźiámi myśli 5 złych? Słuchajćie bráćia moji mili; ázaż Bog nie obrał ubogich ná tym świećie/ áby byli bogátymi w wierze/ y dźiedźicámi krolestwá/ ktore obiecał tym ktorzy go miłu- 6 ją? Aleśćie wy zniewážyli ubogiego. Azaż bogacze gwałtem was nie ućiskáją/ y do sądow was nie pociągáją? 7 Azaż oni nie bluźnią onego zacnego Imienia/ ktore jest 8 wzywáne nád wámi. A jeśliże pełnićie Zakon krolewski według pismá; Będźiesz miłował b bliźniego twego jáko sámego śiebie/ dobrze 9 czynićie. Lecz jeśli osobámy brákujećie/ grzech popełniaćie/ y bywaćie przekonáni c od Zakonu/ jáko przestępcy. 10 Abowiem ktobykolwiek záchował d wszystek Zakon/ á w jednymby upadł/ stał śię winien wszystkich przykazań. 11 Bo ktory rzekł; Nie będźiesz e cudzołożył/ ten też rzekł; Nie będźiesz zábijał. A jeśliby nie cudzołożył/ ályby zábił/ 12 stałeś śię przestępcą zakonu. Ták mowćie/ y ták czyńćie/ jáko ći ktorzy według Zakonu wolnośći maćie

Marginalia (left): d Jobá. 5. 17. Przyp 3. 11. Żydow 12. 5. Objáw 3. 19. e 1 Kor. 9. 24. 2 Tym. 4. 7. 8. LE. ná N. IV. po Wielkiejnocy. f Kázn. 5. 1. Syrach 5. 13. g Przyp 17. 27. Kázn. 7. 10. Mátt. 7. 21. Rzym. 2. 13 LE. ná N. V. po Wielkiejnocy. h Mátt 7. 21. Rzym 2. 13.

Marginalia (right): a 3 Moj. 19. 15. 5 Moj. 10. 17. 2 Kron 19. 7. Jobá. 34. 19. Przyp 24. 23. Dźiej. 10. 34. Rzym. 2. 11. b 3 Moj. 19. 18. Mátt. 22. 39. Márk. 12. 31. Rzym. 13. 9. Gálat. 5. 14. c 3 Moj. 19. 15. 5 Moj. 1. 17. y 16. 19. d Mátt. 5. 19. e 2 Moj. 20. 14.

13 bydź sądzeni. Abowiem sąd bez miłośierdźia f *oddźie* temu / co nie czynił miłośierdźia / ále miłośierdźie chlubi śię przećiwko sądowi.

14 Cóż pomoże bráćia moji / jeśliby kto rzekł iż ma wiárę / á uczynkow by nie miał / izali go oná wiárá może zbáwić? 15 A gdyby brát ábo śiostrá byli g nie odźiani / y zchodźiłoby im ná powszedniey żywnośći: 16 Y rzekłby im kto z was; Idźćie w pokoju / Vgrzyśćie śię / y nájedzćie śię: á nie dálibyśćie im potrzeb ciáłu *należących*: coż to pomoże? 17 Tákże y wiárá / nie mali uczynkow / martwa jest sámá w sobie. 18 Ale rzecze kto; Ty masz wiárę / á ja wam uczynki; ukaż mi wiárę twoję bez uczynkow twojich? á ja tobie ukażę wiárę moję z uczynkow mojich. 19 Ty wierzysz iż jeden jest Bog; dobrze czynisz / y dyablić *temu* h wierzą / wszákże drżą. 20 Ale chcesz li wiedźieć o człowiecze márny / iż wiárá bez uczynkow martwa jest? 21 Abráhám Oćiec nász / izali nie z uczynkow uspráwiedliwiony jest / gdy ofiárowáł i Izááká syná swego ná ołtarzu? 22 Widźisz iż wiárá spolnie robiłá z uczynkámi jego / á z uczynkow wiárá doskonáłá śię stáłá. 23 A ták wypełniło śię pismo / ktore k mowi: Y uwierzył Abráhám Bogu / y przyczytano mu to ku spráwiedliwośći / y przyjaćielem l Bożym názwány jest. 24 A widźićież iż z uczynkow uspráwiedliwiony bywa człowiek / á nie z wiáry tylko. 25 Tákże też y m Ráháb wszetecznicá / izali nie z uczynkow jest uspráwiedliwiona / gdy przyjęłá one posły / y inszą drogą wypuśćiłá? 26 Abowiem jáko ćiáło bez duszę jest martwe / ták y wiárá bez uczynkow martwa jest.

ROZDZIAŁ III.

Język człowieká Chrześćiáńskiego z wiośkámi wiáry y miłośći S. ma być hámowány. 9. Pożytki y niepożytki języká. 15. Mądrośći ludzkiey rozność. 17. od niebieskiey.

1 Niechaj was nie wiele będźie a náuczyćielámi / bráćia moji / wiedząc że ćięższy sąd odniesiemy. 2 Abowięm w wielu upadamy wszyscy: Jeśli kto b nie upada w słowie / ten jest doskonáłym mężem / ktory też może ná wodzy trzymáć y wszystko ćiáło. 3 Oto koniom wędźidłá w gęby wpráwujemy / áby nam powolne były / y wszystkim ćiáłem ich kierujemy. 4 Oto y okręty choć ták wielkie są / y tęgimi wiátrámi pędzone bywáją: wszák y namnieyszym styrem bywáją kierowáne / gdźiekolwiek jest wola sternikowá. 5 Ták y język / máły jest członek / wszákże bárzo śię wynośi. Oto máluczki ogień / jáko wielki lás zápala! 6 Y język *jest* ogień y świát niespráwiedliwośći. Tákći jest postánowiony język miedzy członkámi nászymi / ktory szpeći wszystko ćiáło / y zapala koło urodzenia *nászego*, y bywa zapalony od ogniá piekielnego. 7 Abowiem wszelkie przyrodzenie / y dźikich zwierząt / y ptakow / y gádźin / y morskich *potwor* bywa okrocone / y jest okrocone od ludźi. 8 Ale języká żaden z ludźi okroćić nie może: Ktory jest nie okrocone złe / y pełne jádu śmiertelnego. 9 Przezeń błogosłáwimy Bogá / y Ojcá: y przezeń przeklinamy ludźie / ktorzy ná podobieństwo Boże stworzeni są. 10 Z jednychże ust wychodźi błogosłáwieństwo y przeklectwo. Nie ták to ma być / bráćia moji. 11 Izali zdroj z jednego źrzodłá wypuszcza y słodką y gorzką *wodę*? 12 Izali c może / bráćia moji / figowe drzewo przynośić oliwki / ábo winna máćicá figi? Ták żaden zdroj słoney y słodkiey wody *oraz* nie wydawa.

13 Jeśli kto *jest* mądry y umiejętny miedzy wámi? Niech pokaże dobrym obcowániem uczynki swoje w mądrey ćichośći. 14 Ale jeśli maćie gorzką d záwiść y zájątrzenie w sercu wászym / nie chlubćież śię / áni kłamajćie przećiwko prawdźie. 15 Nie jestći tá mądrość z gory zstępująca: ále źiemska / b ydlęca; dyabelska. 16 Bo gdźie jest záwiść y zájątrzenie / tám *y* rosterki y wszeláka zła spráwá. 17 Ale mądrość ktora *jest* z gory / naprzodći jest czysta / potym spokojna / mierna / powolna / pełna

Marginalia: f Mátt. 6. 15. y 18. 34 Luka. 16. 24. g Luka. 3. 11. 1 Janá 3. 17. h Mátt. 8. 29. i 1 Moj. 22. 9. k 1 Moj 15. 6. Rzym 4. 3. Gálát 3. 6. l 2 Kron 20. 7. Ezái. 41. 8. m Jozue. 2. 1. Zydow 11. 31. a Mátt. 23. 8. b Syrách 14. 1. y 19. 16 y 25. 11 c Mátt. 17. 16. Luka. 6. 44. d 1 Kor. 3. 3.

miłośierdźia/ y owocow dobrych/ 18 niepoſądzájąca/ y nieobłudna. ✠ Ale owoc ſpráwiedliwośći w pokoju bywa śiany tym ktorzy pokoj czynią.

c Hebr. 12.11.

ROZDZIAŁ IV.

Niepożytki z uczynkow ćielesnych idące wylicza. 6. Pokorę zálecájąc. 9. od pychy. 10. ßácowánia inßych. 14. y krewkośći ſwych zápomnienia, odwodźi.

1 Skądże ſą walki y zwády miedzy wámi? Izali nie z tąd? *to jeſt*, z lubośći wáßych/ ktore walczą 2 a w członkách wáßych. ✠ Pożądaćie/ á nie maćie; zájrzyćie y záwidźićie/ á nie możećie doſtáć: wádźićie śię y walczyćie/ wßákże nie otrzymawaćie/ przeto iż nie prośićie. ✠ 3 Prośićie/ á nie b bierzećie; przeto iż źle prośićie: ábyśćie to ná roſkoßy ſwoje obracáli. ✠ 4 Cudzołożnicy y cudzołożnice/ nie wiećiesz iż przyjaźń c świátá/ jeſt nieprzyjáźnią Bożą? Przetoż/ ktobykolwiek chćiał być przyjaćielem tego świátá/ ſtawa śię nieprzyjaćielem Bożym. ✠ 5 Abo mniemaćie/ iż prozno piſmo d mowi: *Izaliż* ku zazdrośći pożąda duch ktory w nas 6 mieſzka? ✠ Owßem hojnieyßą dawa łáſkę: bo mowi; Bog śię e pyßnym sprzećiwia/ ále pokornym 7 łáſkę dawa. ✠ Poddajćież śię tedy f Bogu/ á dajćie odpor g dyabłu/ á 8 ucieczże od was. ✠ Przybliżćie śię ku Bogu/ á przybliży śię ku wam. Ochędożćie h ręce grzeßnicy/ y oczyśććie ſercá/ ktorzyśćie umyſłu dwoiſtego. ✠ 9 Bądźćie utrapieni/ y łkájćie/ y płaczćie: śmiech wáß niech śię obroći w żáłość/ á rádość w smętek. ✠ 10 Uniżajćie śię przed oblicżem Páńſkim/ á wywyżßy was. ✠ Nie obmawiajćie jedni drugich/ brá- 11 cia: ✠ Kto obmawia brátá/ y potępia brátá ſwego/ obmawia zakon/ y potępia zakon: á jeſli potępiß zakon/ nie jeſteś czynićielem zákonu/ 12 ále ſędźią. ✠ Jeden jeſt Zakonodawcá/ ktory może zbáwić y zátráćić. Ale ty ktoś i jeſt co potępiaß drugiego?

13 Nuż teraz wy k co mowićie: Dźiś/ ábo jutro pojdźiemy do tego miáſtá/ y zmießkamy tám przez jeden rok/ á będźiemy kupczyć/ y 14 zyſk ſobie przywiedźiemy: ✠ (Ktorzy nie wiećie co l jutro *będźie*: Bo co jeſt żywot wáß? Pára záiiſte jeſt/ ktora śię ná máły *czás* pokázuje/ á 15 potym niſczeje.) ✠ Miáſto tego cobyśćie mieli mowić; Będźieli PAn m chćiał/ á będźiemyli żywi/ uczy- 16 nimy to ábo owo. ✠ Ale teraz chlubićie śię w pyſze ſwojey. Wßelka 17 chlubá tákowa/ zła jeſt. ✠ Przetoż/ kto umie dobrze czynić/ á nieczyni/ grzech n ma.

a Rzym. 7. 23. b Mátt. 20.22. c 1 Jand 2. 15. d 4 Moj. 12.29. e Jobá. 22.29. Przyp 3. 34 y 29.23 Mátt. 23.12. Luka. 14.11. y 18.14 1 Piotr 3. 5. f 1 Piotr 1. 6. g Efez. 4. 27. h Ezái. 1. 15. i Rzym 14. 4. k Lukaß 12.17.

l Przyp 27. 1. m Dzie. 18.21. 1 Kor. 16. 7. 2 Kor. 4. 19. n Luk. 12.47.

ROZDZIAŁ V.

Bogáczom ſąd Bożego ſrogość opowiáda, gromiąc ich hárdość. 7. áby ubodzy ſłyßąc o nießczęśliwym bogaczow dokonániu, ſkromnie znośili ućiſki. 12. Odwodźi od lekkomyślnych przyśiąg. 13. W utrapieniu y w chorobie coby czynić.

1 Nuż teraz bogacze/ płaczćie narzekájąc nád nędzámi wáßymi 2 ktore przyda. ✠ Bogáctwo wáße zgniłe: á ßáty wáße mole zgryzły. ✠ 3 Złoto wáße y śrebro wáße pordzewiáło: á rdzá ich będźie ná świádectwo przećiwko wam/ y pożrze ćiáłá wáße jáko ogień. Zgromádźiliśćie ſkarb ná oſtátnie dni. ✠ 4 Oto zapłátá a robotnikow ktorzy żęli kráiiny wáße od was zátrzymána woła/ á wołánia żeńcow weßły 5 do ußu PAná Zaſtępow. ✠ Zyliśćie w roſkoßách b ná źiemi/ y bujáliśćie: wytuczyliśćie ſercá wáße/ jáko ná dźień zábijánia *ofiár*. ✠ 6 Potępiliśćie/ zámordowáliśćie ſpráwiedliwego; á nie sprzećiwia śię wam.

7 Przetoż brácia bądźćie ćierpliwymi/ áż do przyśćia PAnſkiego. Oto oracz oczekawa drogiego pożytku źiemie/ ćierpliwie go oczekawájąc/ áżby otrzymał deßcz ránny y wieczorny. ✠ 8 Bądźćież y wy c ćierpliwymi/ á utwirdzajćie ſercá wáße: ábowiem śię przybliża przyśćie PAńſkie. ✠ 9 Nie wzdychajćie jedni przećiwko drugim/ brácia: ábyśćie nie byli oſądzeni: Oto Sędźia już przede drzwiámi ſtoji. ✠ 10 Weźmićie ná przykład brácia moji/

a 3 Moj. 19.13. 5 Moj. 24.15. b Luk. 16.19. c Luka. 21.19.

utra-

utrapienia y ćierpliwośći / d Proroki : ktorzy mowili w Imieniu Páńskim. 11 Oto zá błogosłáwione mamy te ktorzy ćierpieli. O ćierpliwośći e Jobowey słycháliśćie / y koniec Páński widźieliśćie / iż wielce miłośierny jest PAn y litośćiwy.

12 A Przed wszystkimi *rzeczámi* bráćia moji / nie f przyśięgajćie áni przez niebo / áni przez źiemię / áni żadną inszą przyśięgą. Ale niech bedźie g *mowá* wászá ; Ták / ták ; y Nie / nie : ábyśćie w sąd nie wpádli.

13 Jest kto utrapiony miedzy wámi? Niechże śię modli. Jest kto dobrey myśli? niechajże śpiewa. 14 Choruje kto miedzy wámi : Niechże záwoła Stárszych Zborowych / á niech śię modlą zá nim / pomázując h go olejkiem w Imieniu Páńskim: 15 A modlitwá wiáry uzdrowi chorego / y podnieśie go PAn: á jeśliby śię grzechu dopuśćił / bedźie mu odpuszczono. 16 Wyznawajćie jedni przed drugimi upadki : á modlćie śię jedni zá drugimi / ábyśćie byli uzdrowieni ; Wiele może uprzejma modlitwá spráwiedliwego. 17 Eliasz był i człowiek tymże biedam poddány jáko y my / á modlitwą modlił śię żeby deszcz nie pádał : y nie pádał deszcz ná źiemię trzy látá y sześć miesiecy. 18 Y záś śię modlił á wydáło niebo deszcz / y źiemiá zrodźiłá owoce swoje.

19 k Bráćia / jeśliby śię kto z was obłądźił od prawdy / á náwroćiłby go k kto: 20 Niechże wie / iż kto by odwroćił grzesznika od błedney drogi jego / záchowa duszę od śmierći / y zákryje mnostwo l grzechow.

d Mátt. 5. 12.
e Joba. 1. 21.
f Mátt. 5. 34.
g Mátt. 5. 37.
h Márk. 6. 13. y 16. 38
i 1 Krol. 17. 1. y 18. 45 Luká. 4. 25.
k Mátt. 18. 15. Gálát 6. 1.
l Przyp 10. 12. 1 Piotr 4. 8.

LIST PIERWSZY POWSZECHNY SWIETEGO PIOTRA APOSTOLA.

TEn List S. Piotrá do utwirdzenia w wierze bráći tych / ktorzy przyjęli náukę zbáwienną / (w rozd. 5. v. 12.) nápisány / zámyka w sobie. I. Zbáwienne dobrodźiejstwá B. ktore on wybránym swojim tu juz dał / wiárą / miłośćią y nádźieją one dárowawszy / y ktore im w onym przyszłym żywoćie z łáski swojey da / w rozd. 1. od v. 3. do 13. II. Nápominánie wszystkim używájącym dobrodźiejstw B. do dwojákich powinnośći ; Do pospolitych wszystkim wiernym / przećiwko PAnu Bogu / sumnieniu swemu / y bliźniemu / w rozd. 1. od v. 13. áż do. 13. w rozd. 2. Pewnym osobam należące / miánowićie poddánym przećiwko Zwierzchnośćiam / Czeládźi przećiwko pánstwu ich / Małżonkom przećiwko sobie / w rozd. 2. od. v. 13. áż do 8. w rozd. 3. A potym śię wraca do powinnośći pospolitych opisowánia. Tu záś znowu podawa osobne powinnośći sługom B. przećiwko Kośćiołowi B. młodźi przećiwko Stárszym / w rozd. 5. v. 8. Jeszcże znowu do podawánia powinnośći wszystkim należących obraca śię / á potym dźiękowániem y modlitwą zámyka.

ROZDZIAL I.

Wysławia łáskę Bożą w Chrystusie nam pokazáną. 7. Ktorą przyjmujemy wiárą, á pośiadamy nádźieją. 10. O ktorey Prorocy przepowiádáli. 15. Upomina áby wierni świát. 23. y pierwszy żywot swoj opuśćiwszy, Bogu śię przypodobáli.

1 PIotr Apostoł JEzusá Chrystusá / przychodniom rozproszonym w Ponćie / w Gálácyey / w Kápádocyey / w Azyey / y w Bityniey: 2 a Wybránym według przejrzenia Bogá Ojcá / przez poświecenie Duchá / ku posłuszeństwu y pokropieniu krwie JEzusá Chrystusá. Łáská wam a y pokoj niech śię rozmnoży.

3 Błogosłáwiony *niech bedźie* b Bog y Oćiec PANA nászego JEzusá Chrystusá / ktory według wielkiego miłośierdźia swego odrodźił nas ku nádźiejey żywey przez zmartwychwstánie JEzusá Chry-

a Gálát 1. 3. 2 Piotr 1. 2.
LE. *ná dźień S. Simoná y Judy.* b 2 Kor 1. 3.

4 CHrystusá od umárłych: Ku dziedźictwu nieskáżitelnemu y niepokálánemu/ y niezwiedłemu/ w niebieśiech dla was záchowánemu: 5 ✠ Ktorzy mocą Bożą strzeżeni bywaćie przez wiárę ku zbáwieniu/ ktore zgotowáne jest/ áby było objáwione czásu ostátecznego. 6 ✠ W ktorym weselićie śię/ teraz c máluczko (jesliże potrzebá) zásmuceni w rozmájitych pokuśách. 7 ✠ Aby doświadczenie wiáry wászey dáleko droższe niż złoto ktore ginie/ ktorego jednák przez d ogień doświadczáją/ ználezione było/ *wam* ku chwale/ y ku czći/ y ku sławie/ w objáwienie Jezusá CHrystusá. 8 ✠ Ktorego e nie widźiawszy miłujećie: ktorego teraz niewidząc/ wszákże weń wierząc/ weselićie śię rádośćią niewymowną y chwalebną; ✠ 9 Odnosząc koniec wiáry wászey/ zbáwienie dusz.

10 O Ktorym zbáwieniu wywiádowáli śię/ y badáli śię Prorocy; ktorzy o tey łásce/ ktora ná was przyść miáłá/ prorokowáli. ✠ 11 Badájąc śię/ ná ktory/ ábo ná jáki czás objawiał Duch CHrystusow ktory w nich *był*: świádcząc pierwey o utrapieniách/ ktore *miáły przyść* ná CHrystusá/ y o wielkiey zátym chwale. ✠ 12 Ktorym objáwiono jest/ iżnie f sámym sobie/ ále nam tym usługowáli/ co wam teraz zwiástowano przez te ktorzy wam kazáli Ewángelią przez Duchá Swiętego z niebá zesłánego/ ná ktore rzeczy prágną pátrzyć Aniołowie.

13 PRzetoż przepásawszy biodrá g myśli wászey/ y trzeźwymi będąc/ doskonáłą miejćie nádźieję ku tey łásce/ ktora wam dáná będźie w objáwienie JEzusá CHrystusá. ✠ 14 Jáko synowie posłuszni/ ktorzy śię nie przypodobywaćie przesłym w nieumiejętnośći wászey požądliwośćiom. ✠ 15 Ale jáko ten ktory was powołał świety jest; y wy bądźćie h świetymi we wszelkim obcowániu: ✠ 16 Dlatego że nápisano: Swiętymi i bądźćie/ iżem Ja jest Swięty. ✠ 17 A ponieważ Ojcem názywaćie tego/ ktory bez bráku osob káżdego są dźił według uczynku/ *pátrzcież* ábyśćie w bojáźni czás pielgrzymowánia wászego trawili: 18 ✠ Wiedząc iż nie l skáżitelnymi *rzeczámi*, śrebrem ábo złotem wykupieni jesteśćie/ od márnego obcowánia wászego od ojcow podánego: 19 ✠ Ale drogą krwią/ jáko m Báránká niewinnego y niepokalánego/ CHrystusá: 20 ✠ Przejrzánego przed záłożeniem n świátá/ á objáwionego czásow ostátecznych dla was: 21 ✠ Ktorzy przezeń wierzyćie w Bogá/ ktory go wzbudźił od umárłych/ y dał mu chwałę/ áby wiárá y nádźieja wászá byłá w Bogu. 22 ✠ Ponieważećie dusze wásze oczyśćili posłuszeństwem prawdy przez Duchá *Swiętego*, ku nieobłudney o bráterskiey miłośći/ z czystego sercá jedni drugie miłujćie uprzejmie: 23 ✠ Odrodzeni będąc p nie z naśienia skáżitelnego/ ále z nieskáżitelnego przez słowo Boże żywe y trwájące ná wieki. 24 ✠ Ponieważ wszelkie ćiáło jest jáko q trawá/ y wszelka chwała człowieczá jáko kwiát trawy: uwiędłá trawá/ y kwiát jey opadł. ✠ 25 Ale słowo Boże trwa ná wieki. A toć jest słowo/ ktore wam jest zwiástowáne.

ROZDZIAŁ II.

Upomina, áby żywot prowádźili jáki ná odrodzone náleży. 6. y áby ich wiárá w CHrystusá nie słábiáłá. 11. Ná ostátek do posłuszeństwá przećiwko przełożonym. 21. y do znoszenia ućiskow przykłádem CHrystusowym, prowádźi.

1 PRzetoż złożywszy a wszeláką złość/ y wszeláką zdrádę/ y obłudę/ y zazdrość/ y wszelákie obmowiská: 2 ✠ Jáko dopiero národzone niemowiątká/ szczerego mleká słowá *Bożego* pożądajćie/ ábyśćie przez nie urośli. ✠ 3 Jesliśćie tylko skosztowáli b że dobrotliwy jest PAN. ✠ 4 Do ktorego przystępując/ do kámieniá żywego/ ácz od ludźi odrzuconego/ ále od Bogá wybránego/ y kosztownego: 5 ✠ Y wy jáko żywe kámienie budujćie śię/ w dom duchowny/ w kápłáństwo c świete/ ku ofiárowániu d Duchownych ofiar/ przyjemnych Bogu przez JEzusá CHry-

Marginalia (left): c 2 Kor. 4. 17. 1 Piotr 5. 10. d Przyp. 17. 3. e Jan. 20. 29. f Janá. 4. 38. h Luka. 12. 35. h Luka. 1. 75. 2 Kor. 7. 1. i 3 Moj. 11. 44. y 19. 1. y 20. 7. k 5 Moj. 10. 17. 2 Kron. 19. 7. Jobá. 34. 19. Dźiej. 10. 34. Rzym. 2. 11. Gálát. 2. 6. Efez. 6. 9. Kolos. 3. 25.

Marginalia (right): l Mat. 10. 1[illegible] 1 Kor. 6. 2[illegible] y 7. 2[illegible] m Zjaw. 9. [illegible] 1 Jan 1. 7 Obja. 1. 5. n Rzym. 16. 2[illegible] Efez. 3. 9. Kol. 1. 26. o Rzym. 12. 1[illegible] 1 Piot. 1. [illegible] p Jak. 1. [illegible] q Psal. 102. 12. y 1[illegible] 15. Eza. 40. [illegible] Jak. 1. 1[illegible] a Rzym. 6. 4 Efez. 4. [illegible] Kol. 3. [illegible] Zjaw. 11. [illegible] b Psal. 34. [illegible] c Obja. 1. [illegible] d Rzym. 12. [illegible]

6 Chrystusá. A przetoż mowi e Pismo: Oto kłádę ná Syonie kámień narożny węgielny / wybrány / kosztowny; á kto f weń uwierzy / nie będźie záwstydzony. 7 Wam tedy wierzącym *jest* uczćiwośćią: ále nieposłusznym / kámień ktory odrzućili g budujący / ten śię stał głową węgielną / y kámień obráżeniem / 8 y opoká zgorszenia: Tym ktorzy śię obrażáją o słowo / nieposłuszni będąc / ná co też wystáwieni są. 9 Ale wy *jesteśćie* rodzájem wybránym / krolewskim h kápłáństwem / narodem świętym / ludem nábytym / ábyśćie opowiádáli cnoty tego / ktory was powołał z ćiemnośći / ku dźiwnéy swojéy świátłośći. 10 Ktorzyśćie niekiedy *byli* nie i ludem / áleśćie teraz ludem Bożym: ktorzyśćie *niekiedy* nie dostąpili byli miłośierdźia / áleśćie teraz miłośierdźia dostąpili.

11 Namilszy / proszę *was* ábyśćie śię jáko przychodniowie y gośćie wstrzymawáli od k ćielesnych pożądliwośći / ktore walczą przećiwko duszéy. 12 Obcowánie l wásze májąc poczćiwe miedzy Pogány: áby miásto tego w czym was pomawiáją jáko złoczyńce / dobrym śię uczynkom *wászym* przypátrując / chwalili Bogá m w dźień náwiedzenia. 13 Bądźćież tedy poddáni wszelkiemu ludzkiemu Urzędowi dla PANA / bądź Krolowi / jáko nawyższemu: 14 Bądź Przełożonym / jáko od niego posłánym / ku pomśćie złe czyniących; á ku chwale dobrze czyniących. 15 Abowiem ták jest wola Boża / ábyśćie dobrze czyniąc ustá záwárli nieumiejętnośći głupich ludźi. 16 Jáko n wolni / á nie jáko o ći ktorzy wolność zásłoną złośći máją; ále jáko sludzy Boży. 17 Wszystkie czćićie. Bráterstwo o miłujćie. Bogá śię bojćie. Krolá w uczćiwośći miejćie.

18 Sludzy / bądźćie p poddáni pánom we wszelákiéy bojáźni; nie tylko dobrym y báczny m / ále y dźiwnym. 19 Boć to *jest* łáská / jesli kto dla sumnienia Bożego ponośi frásunki ćierpiąc bezwinnie. 20 Bo coż jest zá chwałá / jesli grzesząc y policzkowáni będąc ćierpićie? Ale jesli dobrze q czyniąc y ćierpiąc znośićie / to jest łáská u Bogá. 21 Abowiem ná to też powołáni jesteśćie: Poniewasz y Chrystus ćierpiał zá nas / zostáwiwszy nam przykład / ábyśćie náśládowali stop jego. 22 Ktory grzechu r nie uczynił / áni ználeźiona jest zdrádá w uśćiech jego. 23 Ktoremu gdy złorzeczono / nie odzłorzeczył: gdy ćierpiał / nie groźił: ále poruczył *krzywdę* temu ktory spráwiedliwie sądźi. 24 Ktory grzechy násze s ná ćiele swojim zániosł ná drzewo; ábyśmy obumárszy grzechom / spráwiedliwośći żyli: Ktorego śiniáłośćią uzdrowieni jesteśćie. 25 Abowiemeśćie byli jáko owce błądzące: ále teraz jesteśćie náwroceni do Pásterzá y Biskupá dusz wászych.*

Rozdział III.

Chrześćiáńskie małżonki mężow swych choć y niewiernych lekce sobie ważyć niemáją. 5. przykłádem pobożnych małżonek. 8. Káżdemu wiernemu należące nápominánie dawa. 14. Wierni prześládowánie skromnie znośić. 16. Y poczet wiáry swojey wydawáć máją.

1 Tákże y żony a *bądźćie* poddáne mężom swojim: áby y ći ktorzy nie wierzą słowu / przez *pobożne* obcowánie żon / bez słowá b byli pozyskáni? 2 Obaczywszy czyste w bojáźni *Bożey* obcowánie wásze. 3 Ktorych ochędostwo niechże będźie / nie one zwierzchne / w splećieniu włosow / y obłożeniu śię złotem / ábo w ubieraniu śię w száty: 4 Ale on skryty serdeczny człowiek / zależący w nieskáżeniu ćichego y spokojnego duchá / ktory jest przed oblicżem Bożym kosztowny. 5 Abowiem ták niekiedy y one święte małżonki / ktore nádźieję miáły w Bogu / zdobiły śię; będąc poddáne mężom swojim. 6 Jáko Sárá byłá posłuszna Abráhámowi / náżywájąc d go pánem: ktorey wy stályśćie śię corkámi / gdy dobrze czynićie / nie bojąc śię żadnego postráchu. 7 Tákże y wy mężowie mieszkajćie z nimi e umiejętnie; á jáko mdlejszemu naczyniu nie=

niewieśćiemu oddawajćie ucżći-wość / jáko też spół-dźiedźicżkam łáski f żywotá : áby śię modlitwy wáſze nie przerywáły.

8 A Ná koniec / wſzyſcy bądźćie g jednomyślni/ ſpołćierpiący do-ległośći / bráterſtwo miłujący/ mi-łośierni y dobrotliwi. 9 ♣ Nie odda-wájąc złego h zá złe / áni łájánia zá łájánie: lecż przećiwnym obyczájem dobrorzecżąc ; gdyż wiećie iż ná to powołáni jesteśćie/ábyśćie błogosłá-wieńſtwo odźiedźicżyli. 10 ♣ Abowiem kto chce żywot i miłowáć / y oglądáć dni dobre/ niech pohámuje język ſwego od złego / á uſtá jego niech nie mowią zdrády. 11 ♣ Niech śię odwroći k od złego/ á czyni dobre : niech ſzu-ka pokoju y śćiga go. 12 ♣ Abowiem ocży PAńſkie otworzone ſą ná ſpráwiedliwe / á uſzy jego ku proź-bie ich : Lecż oblicże PANſkie prze-ćiwko tym ktorzy czynią złe rzecży. ♣ 13 Y ktoż jeſt coby wam złe ucżynił/ je-śliby śćie dobrego náśládowcámi byli? 14 ♣ Ale chociabyśćie też l ćier-pieli dla ſpráwiedliwośći/ błogosłá-wieni jesteśćie : á ſtráchu ich m nie lękajćie śię / áni trwożćie śobą ; ále 15 PANA Bogá poświęcajćie w ſer-cách wáſzych.*

A Bądźćie záwſze gotowi ku dá-niu odpowiedźi káżdemu doma-gájącemu śię od was ráchunku o tey nádźiei/ey ktora w was jeſt/ z ći-chośćią y z bojáźnią / májąc n ſum-16 nienie dobre. ♣ Aby w tym w czym was pomawiáją jáko złocżyńce/ záwſtydźili śię ći ktorzy nágánę dawáją wáſzemu dobremu obcowá-17 niu w CHryſtuśie. ♣ Lepiey bowiem jeſt ábyśćie dobrze czyniąc / jeśli śię ták podoba woli Bożey / ćierpie-18 li/niżeli źle czyniąc. ♣ Bo y Chry-ſtus raz zá grzechy o ćierpiał / ſprá-wiedliwy zá nieſpráwiedliwe : áby nas przywiodł do Bogá/ umartwio-ny będąc ćiáłem / ále ożywiony du-19 chem. ♣ Przez ktorego y tym duchom ktorzy ſą w więźieniu/ przyſzedſzy ka-20 zał. ♣ Ktorzy niekiedy nieposłuſzni byli / gdy p raz ocżekawáłá Boża ćierpliwość zá dni Noego / kiedy Korab gotowano ; w ktorym máło (to jeſt ośm) duſz záchowáne ſą w-21 wodźie. ♣ Czego teraz Chrzeſt wzo-rem będąc / záchowywa nas (nie złożenie ćieleſnego plugáſtwá / ále dopytánie śię ſumnienia dobrego u Bogá) przez zmartwychwſtánie 22 JEzuſá CHryſtuſá : ♣ Ktory jeſt ná práwicy Bożey / ſzedſzy do niebá/ podbiwſzy sobie Anjoły / y zwierz-chnośći/ y mocy.

ROZDZIAŁ IV.

Przykład ućierpienia CHryſtuſá PAná nam wyſtáwiwſzy, napomina nas ábyſmy śię grzechow ſtrzegli. 7. Zaleca modlitwę. 8. miłość. 9. gościnność. 10. wierność w urzędźie. 11. służbę. 12. y ćierpliwość dla Imienia P. 17. karánie Boże śię od domu jego záczyna.

1 P Oniewaz tedy CHryſtus ućier-piał zá nas w ćiele / y wy też tąż myślą bądźćie uzbrojeni : że ten co ćierpiał w ćiele / poprzeſtał grze-2 chu ; ♣ Aby już więcey nie ćiele-ſnym pożądliwośćiam / ále woli 3 Bożey żył oſtátek czáſu w ćiele. ♣ Abowiem dosyć nam / żeſmy a prze-ſzłego czáſu żywotá / popełniáli lu-bośći Pogánow / chodząc w roſpu-ſtách / w pożądliwośćiách / w opil-ſtwách/ w bieśiádách/ w pijáńſtwách y ſproſnych báłwochwálſtwách. ♣ 4 Przetoż / że śię wy z nimi nie zbie-gacie ná táką zbytecżną roſpuſtę/ zda śię im rzecżą obcą / y bluźnią 5 to. ♣ Ci dádzą licżbę temu i ktory go-towy jeſt sądźić żywe y umárłe. ♣ 6 Dla tego bowiem y umárłym ká-zano Ewángelią : áby sądzeni byli według ludźi z ſtrony ćiáłá / ále żyli 7 według Boga Duchem. ♣ A wſzy-ſtkiemuć śię koniec przybliża. ♣ Przetoż trzeźwimi bądźćie/ y czuły-mi ku modlitwam.

8 A Náde wſzyſtko miejćie uprzejmą miłość jedni ku drugim : ábo-wiem miłość b zákryje mnoſtwo 9 grzechow. ♣ Gośćinnymi c bą-dźćie jedni ku drugim bez d ſzemrá-10 nia. ♣ Káżdy jáko wźiął e dar/ ták nim jeden drugiemu uſługujćie ; jáko dobrzy ſzáfárze rozlicżney łá-11 ſki Bożey. ♣ Jeśli kto mowi, niech mowi f jáko wyroki Boże : jeśli kto posługuje/ niech to czyni jáko z śiły/ ktorey Bog dodawa ; áby we wſzy-

ſtkim

Marginalia (left): f Gálát. 3. 28. LE. ná N. V. po S. Trojcy g Rzym. 15. 5. Filipp. 3. 16. h Przyp. 20. 22. Máot. 5. 39. Rzym. 12. 17. 1 Teſſ. 5. 15. i Pſalm 34. 13. k Izái. 1. 16. Mátt. 5. 10. 1 Piotr 2. 20. m Izai. 8. 12. Mátt. 10. 26. n 1 Piotr 2. 12. o Rzym. 5. 6. Zydow 9. 15. p 1 Moj. 6. 3. 7. 7. Mátt. 24. 38. Luk. 17. 26.

Marginalia (right): a Efe. 4. 17. b Przy. 10. 12. Jáku. 5. 20. LE. N. p. S. Wnie-bowſt. c Rz. 12. 13. d Fil. 2. 14. e Rz. 12. 6. f Jer. 23. 22.

ſtkim chwalony był Bog przez JEzuſá CHryſtuſá / ktoremu należy chwałá y pánowánie ná wieki wiekow/ Amen.*

12 NAmilejſży/niech wam nie bedźie rzecżą dźiwna ten ogień ktory ná was przychodźi ku doświadcżeniu wáſzemu / jákoby co obcego ná was przychodźiło. 13 ✥ Ale rádujćie śie z tego / żeśćie ucżeſnikámi g ućierpienia CHryſtuſowego : ábyśćie śie y w objáwienie chwały jego z rádośćia weſelili. 14 ✥ Jeſli was lżą dla Jmienia h CHryſtuſowego/ błogosłáwieni jeſteśćie : gdyż on Duch chwały á Duch Boży odpocżywa ná was ktory wzgledem nich bywa bluźniony / ále wzgledem was bywa uwielbiony. 15 ✥ A żaden z was i niech nie ćierpi jáko mężobojcá ábo złodźiey ábo złocżyńcá / ábo jáko w cudzy urząd śie wtrácájacy. 16 ✥ Lecż jeſli ćierpi jáko Chrześćiánin / niech śie nie wſtydźi ; owſzem niech chwali Bogá w tey mierze. 17 ✥ Abowiem cżás jeſt áby śie sąd pocżął k od domu Bożego. A ponieważ náprzod zacżyna śie l od nas / jákiż bedźie koniec tych co są nieposłuſzni Ewángeliey Bożey. 18 ✥ A ponieważ spráwiedliwy m ledwie zbáwiony bedźie : niezbożny y grzeſzny gdźież śie okaże? 19 ✥ Przetoż y ći ktorzy ćierpia według woli Bożey/ niechaj jemu, jáko wiernemu Stworzyćielowi / porucżáją duſze ſwoje dobrze cżyniąc.

Rozdział V.

Stárſzych, áby wiernie służyli Kośćiołowi Bożemu, y nie pánowáli nád nim. 5. Młodſzych, áby Stárſzym poddánymi. 6. á wſzyſtkich, áby śie unižáli. 8. trzeźwimi y cżujnymi bedąc. 9. odpor dájąc ſzátánowi, nápominá.

1 STárſzych ktorzy są miedzy wámi / proſzę ja ſpoł-ſtárſzy y świádek ućierpienia CHRyſtuſowego / y ucżeſnik chwały ktora ma być objáwiona. 2 ✥ Páśćie trzodę Bożą/ ktora jeſt miedzy wámi / doglądájąc jey nie poniewolnie / ále dobrowolnie; nie dla ſproſnego zyſku/ ále ochotnym umyſłem. 3 ✥ Ani jáko pánując nád dźiedźictwem PAńſkim, ále wzormi a bedąc trzody. 4 ✥ A gdy śie okaże ono Kśiążę páſterzow / odnieśiećie niezwiedłą q koronę chwały.

5 TAkże młodſzy bądźćie poddáni Stárſzym : á wſzyſcy jedni drugim bądźćie c poddáni. Pokorą bądźćie wewnątrz ozdobieni : gdyż Bog pyſznym śie d ſprzećiwia/ á pokornym łáſkę dawa. 6 ✥ Uniżájćież śie tedy e pod mocną reką Bożą / áby was wywyżſzył cżáſu ſwego. 7 ✥ Wſzyſtko ſtáránie wáſze f wrzućiwſzy nan : gdyż on ma piecżą o was. 8 ✥ Trzeźwimi bądźćie ; cżujćie. Abowiem przećiwnik wáſz dyabeł jáko lew g rycżący obchodźi/ ſzukájąc kogoby pożárł. 9 ✥ Ktoremu dawajćie odpor / mocni bedąc w wierze / wiedząc iż śie tákoweż ućierpienia nád bráterſtwem wáſzym/ ktore jeſt ná świećie / wykonywáją. 10 ✥ A Bog wſzelkiey łáſki / ktory nas powołał do wiecżney chwały ſwojey w CHryſtuśie JEzuśie/ gdy máluczko h ućierpićie/ ten niech was doſkonáłymi ucżyni / utwierdźi/ umocni y ugruntuje. 11 ✥ Jemu niech bedźie chwałá y pánowánie ná wieki wiekow/ Amen.*

12 PRzez Sylwáná / wam wiernego brátá jáko rozumiem / krotkom piſał / nápominájąc y świadcżąc/ iż tá jeſt prawdźiwa łáſká Bożá/ w ktorey ſtoićie. 13 ✥ Pozdrawia was ſpoł-wybrány Zbor ten ktory jeſt w Bábilonie ; y Márek ſyn moj. 14 ✥ Pozdrowćie jedni i drugich w pocáłowániu miłośći. Pokoj niech bedźie wam wſzyſtkim / ktorzyśćie w CHryſtuśie JEzuśie/ Amen.

Marginalia: g 1 Kor. [..]. 10. Filipp. [..]. 10. 1 Piotr [.]. 7. h Mátt [.]. 10. Luká. [.]. 22. i 1 Piotr [.]. 19. 3.17. k Jerem. 25.29. Ezech. 9. 6. l Luká. 23.31. m Przyp. 11.31. a [.] Tym. [.]. 12. Tytus. [.]. 7. b 1 Kor. 6. 34. 2 Tym. 4. 8. c Rzym. 12.10. LE. ná N. III. po S. Trojcy. d Jobá. 22.29. Przyp. 3. 34. y 29.23. e Luká. 14.12. y 18.14. Jákub. 4. 6. f Pſalm 55.23. Mátt. 6. 25. Luká. 12.12. g Jobá. 1. 7. y 2. 2. Luká. 22.31. h 2 Kor. 4. 17. 1 Piotr 1. 6. i Rzym. 16.16.

LIST WTORY POWSZECHNY SWIETEGO PIOTRA APOSTOLA.

W Tym Liśćie w ktorym śie ſtan Kośćiołá Bożego weſoły y ſmetny opiſuje. I. nápomina Duch Boży wſzyſtkich / áby śie stáráli o znájomość y ucżeſnictwo zbáwiennych

dobrodziejstw B. należących / jáko do rozmnożenia się w szczerey pobożności / ták służących do otrzymánia żywotá wiecznego / potym się stáráli o cnoty S. z wiáry pochodzące; ku przyczynę tego nápominánia kłádzie / w rozd. I. II. Przestrzega od fałszywych Náuczycielow y ich fałszywey náuki/ zátym od naśmiewcow niewierzących o sądnym dniu / y od ich żywotá złego. Przyczym potężnie dowodzi przyścia dniá sądnego / y jákim sposobem odpráwowány będzie/ miánuje.

ROZDZIAL I.

Dobroć Boża. 5. y skárby wiáry przypomniawszy. 6 Swiętobliwość żywotá zaleca. 12. A żeby było tym ważniejsze upominánie jego. 14. że już bliskim jest śmierci, oznájmuje. 16. A że oczywistym jest prawdy CHrystusowey świádkiem twierdzi. 19. Słowo Boże wielce záleca.

1 SYmon Piotr / sługá y Apostoł Jezusá Chrystusá/ tym ktorzy rownie z námi kosztowney wiáry dostáli/ przez spráwiedliwość Bogá nászego y Zbáwicielá nászego JEzusá CHrystusá. 2 ✤ a Łáská y pokoj niech się wam rozmnoży przez poznánie Bogá y JEzusá PAná nászego: ✤ 3 Jáko nam jego Boska moc wszystko co b do żywotá y do pobożności należy dárowáłá przez poznánie tego/ ktory nas powołał ku sławie y ku cnocie: ✤ 4 Przez co bárzo wielkie y kosztowne obietnice nam są dárowáne; ábyście się przez nie stáli uczestnikámi Boskiego przyrodzenia/ uszedszy skáżenia tego / ktore jest ná świecie w pożądliwościách. ✤ 5 Ku temu tedy sámemu wszelkiey pilności przykłádájąc/ przydájcie do wiáry wászey cnotę / á do cnoty umiejętność: ✤ 6 A do umiejętności powściągliwość / á do powściągliwości cierpliwość / á do cierpliwości pobożność: ✤ 7 A do pobożności bráterską miłość / á do miłości bráterskiey łáskę. ✤ 8 Abowiem gdy to będzie przy was / á obficie będzie; nie prożnymi/ áni niepożytecznymi wystáwi was w znájomości PAná nászego JEzusá CHrystusá. ✤ 9 Bo przy kim tych rzeczy niemász / ślepy jest; á tego co jest dáleko / nie widzi/ zápomniawszy ná oczyścienie od dáwnych grzechow swojich. ✤ 10 Przetoż bráćia / rácżey się stáraycie ábyście powołánie y wybránie wásze mocne czynili: ábowiem to czyniąc/ nigdy się nie potkniećie. ✤ 11 Ták bowiem hojnie wam dáne będzie weśćie do wiecznego krolestwá/ PAná nászego y Zbáwicielá JEzusá CHrystusá.

12 PRzetoż nie zániedbam was záwsze upominác o tych rzeczách: choćiaśćie umiejętni y utwirdzeni w teráźnieyszey prawdzie. ✤ 13 Boć to mam zá słuszną rzecz pokim jest w tym przybytku / ábym was pobudzał przez nápominánie. ✤ 14 Wiedząc iż prętkie jest złożenie przybytku mojego; jáko mi y PAn nász JEzus c CHrystus objáwił. ✤ 15 A stáráć się będę o to że wszelákiey miáry; ábyśćie wy y po ześciu mojim te rzeczy sobie przypomináli. ✤ 16 Abowiem nie baśnie jákich misternie d wymyślonych náśládując / uczynilismy wam znájomą PAná nászego JEzusá CHrystusá moc y przyśćie: ále jáko ći e ktorzyśmy oczymá swymi widzieli wielmożność jego. ✤ 17 Wziął bowiem od Bogá Ojcá cześć y chwałę/ gdy mu był przyniesiony głos táki od wielmożney chwały: Ten jest on f Syn moj miły / w ktorym mi się upodobáło. ✤ 18 A głos ten myśmy słyszeli z niebá przyniesiony / będąc z nim ná oney gorze Swiętey. *

19 Y Mamy mocnieysza mowę Proroczą: Ktorey pilnując jáko świece w ciemnym miejscu świecącey/ dobrze czynićie / áżby dzień oświtnał / á jutrzenká weszłá w sercách wászych. ✤ 20 To napierwey wiedząc / iż żadne Proroctwo Pismá/ nie jest własnego wykłádu. ✤ 21 Abowiem nie z woli ludzkiey g przyniesione jest niekiedy Proroctwo: ále od Duchá Swiętego pędzeni będąc mowili święci Boży ludzie.

a Galát. 1. 3. 1 Piotr 1. 2. b 1 Kor. 1. 5. c Jan 21. 19. d 1 Kor. 1. 17. e Jan 1. 14. f Mat. 17. 5. Łuk. 9. 35. g 2 Tym. 3. 16.

Rozdział II.

Vpominánia potrzebá pokázuje dla fałszywych Náuczycielow. 3. Ich sztuki złe y zginienie opisuje. 12. A one do niemych zwierząt. 17. y studzien bez wody przyrownywa.

1 Byli też y fałszywi a Prorocy miedzy ludem / jáko y miedzy wámi będą fałszywi náuczyciele; ktorzy z sobą wprowádzą kácerstwá zátrácenia; y PAná / ktory je kupił / záprzą się sámi / ná się przywodząc prętkie zginienie. 2 A wiele ich násládowáć będą zginienia ich / przez ktore drogá prawdy będźie bluźniona: 3 Y przez łákomstwo zmyślonymi słowy wámi kupczyć będą / ktorym sąd z dawná nie omieszkawa / y zátrácenie ich nie drzemie.

4 Abowiem jeśli Bog Anjołom b ktorzy byli zgrzeszyli nie przepuśćił / ále zstráćiwszy je do piekłá / podał łáńcuchom ćiemnośći / áby byli záchowáni ná sąd: 5 Tákże y pierwszemu świátu c nie przepuśćił: ále Noego d sámo-ośmego / káznodźieję spráwiedliwośći záchował / przywiodszy potop ná świát niepobożnych: 6 Y miástá Sodomskich y Gomorry w popioł obroćiwszy podwroceniem potępił; wystáwiwszy je ná przykład tym / ktorzyby niepobożnie żyli: 7 A spráwiedliwego e Lotá / onych niezbożnikow rospustnym obcowániem strapionego / wyrwał. 8 Abowiem widzeniem y słyszeniem on spráwiedliwy mieszkájąc miedzy nimi / dźień po dniu duszę spráwiedliwą uczynkámi *ich* niezbożnymi trapił. 9 Vmie PAn pobożnych z pokuszenia wyrywáć / á niespráwiedliwych ná dźień sądu ku karániu chowáć. 10 A nawięcey tych / ktorzy zá ćiáłem w pożądliwośći plugástwá chodzą / á zwierzchnośćią pogardzáją / śmieli / y sobie się podobájący / nie wzdrygáją się bluźnić przeklenstw. 11 Choćiaż Anjołowie będąc więtszymi śiłą y mocą / nie przynoszą przećiwko nim przed PAná bluźnierskiego sądu. 12 Ale ći jáko bydło bezrozumne / ktore zá przyrodzeniem idźie / spráwione ná ułowienie y skáżę / bluźniąc to czego nie wiedzą / w tey skáźie swojey záginą: 13 Y odniosą zapłátę niespráwiedliwośći / jáko ći ktorzy máją zá roskosz káżdodźienne lubośći; *będąc* plugástwem y zmázą / roskosz máją w zdrádách swojich / z wámi bánkietując. 14 Oczy májąc pełne cudzołostwá / y bez przestánia grzeszące. Przyłudzájąc dusze niestáteczne / májąc serce wyćwiczone w łákomstwie / synowie przeklectwá: 15 *Ktorzy* opuśćiwszy prostą drogę / zbłądźili; násládując g drogi Báláámá *syna* Bosorowego / ktory zápłátę niespráwiedliwośći umiłował / 16 Ale miał karánie zá swoj występek: *poniewaź* járzmu niema *oślica* poddána / człowieczym głosem przemowiwszy / záhámowáłá szaleństwo Proroká. 17 Ci są studniámi h bez wody / obłoki od wichru pędzone / ktorym chmurá ćiemnośći ná wieki jest záchowána. 18 Abowiem nádętą proznosć mowiąc / przyłudzáją przez pożądliwość ćiáłá y rospusty tych / ktorzy byli prawdźiwie ućiekli od obcujących w błędźie: 19 Wolność im obiecując / á sámi będąc niewolnikámi skázy. i Abowiem kto jest od kogo przezwyćiężony / temu też jest zniewolony. 20 Bo poniewaź *oni* uszli plugástw świátá / przez poznánie PAná y Zbáwićielá JEzusá CHrystusá / á znowu się záś nimi k uwikłáwszy / zwyćiężeni bywáją; stáły się ostáteczne *rzeczy* ich gorsze niż pierwsze. 21 Boby im było lepiey nie uznáć drogi spráwiedliwośći / niżeli poznawszy *ją*, odwroćić się, od podánego im rozkazánia świętego. 22 Ale się im przydáło *wedlug* oney prawdźiwey przypowieśći: Pies wroćił się l do zwracánia swego; á świniá umyta do walánia się w błoćie.

a 5 Moj. 13. 1. Mátt. 24. 11.
b Judas. 6.
c 1 Moj. 7.17
d 1 Moj 13.
e 1 Moj. 19.14.
f Judas. v. 10.
g 4 Moj. 22.23. Judas v. 11.
h Judas v. 12.
i Jan. 8. 34. Rzym. 6. 10.
k Mátt. 12.45. Zydow 6. 4. y 10.26
l Przyp. 26.11.

Rozdział III.

Potrzebá bráćią często upomináć. 4 dla niebespieczeństwá od naśmiewcow. 8. Vpominá áby wedle smysłu ćielesnego. 12. o dniu PAńskim nie rozumieli. 14. ále wiedźieli że już prawie obecny jest.

Ná-

1 Namilejszy/ już ten drugi List do was piszę/ ktorym wzbudzam przez nápominánie uprzyjmą myśl wászę. 2 Abyście pámiętáli ná słowá przepowiedziáne od świętych Prorokow/ y ná przykazánie *nászę*, ktorzyśmy Apostołámi PANA y Zbáwiciela. 3 To napierwey wiedząc/ że przyjdą a w ostáteczne dni naśmiewcy/ według własnych swojich pożądliwości chodzący; 4 Y mowiący; Gdzież jest obietnicá b przyścia jego? Bo jáko ojcowie zásnęli wszystko ták trwa od początku stworzenia. 5 Tego zájiste umyślnie wiedzieć nie chcą/ że się niebiosá c dawno stáły/ y ziemiá d z wody y w wodzie stánęłá przez słowo Boże. 6 Dla czego on pierwszy świát wodą będąc e zátopiony/ zginął. 7 Lecz te niebiosá ktore teraz są/ y ziemiá/ tymże słowem odłożone są y záchowáne ogniowi ná dzień sądu y zátrácenia niepobożnych ludzi. 8 Ale tá jedná rzecz niech wam nie będzie tájna namilejszy/ iż jeden dzień u PANA *jest* f jáko tysiąc lat; á tysiąc lat/ jáko jeden dzień. 9 Nie omieszkawa g PAN z obietnicą: (jáko to niektorzy máją zá omieszkánie) ále używa h cierpliwości przeciwko nam/ nie chcąc áby ktorzy zginęli/ ále żeby się wszyscy do i pokuty událi. 10 A on dzień PAński przyjdzie jáko złodziey k w nocy: w ktory niebiosá *z wielkim* trzaskiem przeminą/ á żywioły rozpalone ogniem zstopnieją/ á ziemiá y rzeczy ktore są ná niey spálone będą. 11 Ponieważ się tedy to wszystko ma rozpłynąć/ jákimiż wy macie być w świętych obcowániach y pobożnościách: 12 Ktorzy oczekawacie y spieszycie się ná przyście dniá Bożego; w ktory niebiosá gorájące rozpuszczą się/ y żywioły pałájące ztopnieją. 13 Lecz nowych niebios y nowey ziemie l według obietnice jego oczekawamy/ w ktorych sprawiedliwość mieszka.

14 Przetoż namilejszy/ tego oczekawájąc/ stáráycie się/ ábyście bez zmázy y bez nágány od niego ználezieni byli w pokoju. 15 A nieskwápliwość PAná nászego miejcie zá zbáwienie *swoje*: jáko wam y miły brát nász Páweł/ według dáney sobie mądrości/ pisał: 16 Jáko y we wszystkich listach m *swojich* mowiąc o tych rzeczach: Miedzy ktorymi są niektore *rzeczy* trudne ku wyrozumieniu/ ktore nieumiejętni y niestáteczni wykręcáją jáko y inne pismá/ ku swemu własnemu zátráceniu. 17 Wy tedy namilejszy/ wiedząc *to* przed tym/ strzeżcie się ábyście błędem tych niezbożników nie byli zwiedzieni/ y nie wypádli z wászey státeczności. 18 Ale rośćcie w łásce y w znájomości PAná nászego y Zbáwiciela JEzusá CHrystusá. Ktoremu *niech będzie* chwałá y teraz/ y ná czásy wieczne/ Amen.

a 1 Tym. 4. 1. 2 Tym. 3. 1. Judas. v. 18. LE. *ná* XXVI N. po S. Trojcy. b Ezech 12. 22. c 1 Moj. 1. 1. d Psalm 24. 2. e 1 Moj. 7. 18. f Psalm 90. 4. g Żydow 1. 3. h Izái. 10. 18. i Ezech 18. 32. y 33. 11. k Mát. 24. 4[illegible] 1 Tess. 5. 2. Objaw. 3. 3. y 16. [illegible] l Izái. 65. 17. 66. 22. Objaw. 21. 1. m Rzym. 8. 1[illegible] 1 Kor. 1[illegible] 1 Tes. 4. 1[illegible]

LIST PIERWSZY POWSZECHNY S. JANA APOSTOLA.

W Tym Liście/ ktory w sobie zámyka náukę wielce potrzebną o CHrystusie PAnie: wiernych jego/ tákże o Antychrystusie y sługách jego/ do rozmnożenia wiáry y [illegible]ności. w rozd. 2. v. 1. w rozd. 5. v. 13. Jan S. I. Uczy znáć CHrystusá PAná w [illegible]bie jego/ ktora ma dwie náturze/ Boską y Ludzką/ w rozd. 1. od v/ 1. do 3. y w Urz[illegible] jego/ w rozd. 1. v. 4. y gdzie indziej w tymże liście. Uczy też znáć wierne jego/ ktorzy [illegible] zni są od obłudnych: á potym ich poznáć/ że mája wiárę prawdziwą/ w rozd. 1. v. 4. [illegible] v. 23. y 5. v. 1. Z wiáry uczynki dobre/ jáko jest żywot pobożny/ w 1. v. 5. w 2. v. [illegible] 3. v. 3. uznánie niedostátkow swojich y wierney prace swojey/ w 1. v. 8. miłość przy[illegible] Bogu y bliźnim/ w 2. v. 5. w 3. v. 10. w 4. v. 7. w CHrystusie PAnie nádzieje pokład[illegible] w 2. v. 2. w 3. v. 3. od świátá nienawiści ponoszenie/ w 3. v. 13. sumnienia dobrego [illegible] strzegánie y grzechámi się brzydzenie/ w 3. v. 20. w 5. v. 18. II. Przestrzega od złych [illegible]cży/ mianowicie od miłości świátá/ w 2. v. 15. od Antychrystusá y sług jego/ fałszywey [illegible]ki/ y báłwochwálstwá/ w 2. v. 18. w 4. v. 1. w 5. v. 21.

ROZDZIAL I.

O Słowie onym wiecżnym w ktorym jest żywot. 5. y światłość. 7. mowiąc. 9. Láskę Bożą wiernym obiecuje, jesliby pod ćiężárem grzechow wzdychájąc do jego śię miłośierdźia ućiekáli.

1 CO było od pocżątku / cośmy słyßeli cośmy ocżymá nászymi widźieli / y nácośmy pátrzyli / y *cżego śię* ręce násze dotykáły / o Słowie żywotá:

2 (Bo żywot objáwiony jest. ♣ Y widźieliśmy / y świadcżymy / y zwiástujemy wam on żywot wiecżny / ktory był u Ojcá / y objáwiony nam jest.)

3 ♣ Cośmy *mowię*, widźieli y słyßeli / to wam zwiástujemy: ábyśćie y wy z námi społecżność mieli; á społecżność nászá *áby byłá* z Ojcem y z Synem jego JEzusem CHrystusem.

4 ♣ A toć wam piszemy / áby rádość wászá zupełna byłá.

5 A Toć jest poselstwo / ktoreśmy słyßeli od niego / y zwiástujemy wam / iż Bog jest b światłość / á żadney ćiemnośći w nim niemász. ♣

6 Jeslibyśmy rzekli / iż społecżność mamy z nim / á w ćiemnośći chodźimy / kłamamy; á nie cżynimy prawdy.

7 ♣ A jesli w światłośći chodźimy / jáko on jest w światłośći / społecżność mamy miedzy sobą: á Krew JEzusá CHrystusá Syná jego / ocżyśćia c nas od wßelkiego grzechu.

8 ♣ Jeslibyśmy rzekli / iż grzechu d niemamy / sámi śiebie zwodźimy; á prawdy w nas niemász. ♣

9 Jeslibyśmy wyználi e grzechy násze; wiernyć jest BOG y spráwiedliwy / áby nam odpuśćił grzechy / y ocżyśćił nas od wßelkiey niepráwośći.

10 ♣ Jeslibyśmy rzekli / żeśmy nie zgrzeßyli / kłamcą go cżynimy; á słowá jego niemász w nas.

ROZDZIAL II.

CHrystus Pośrzednik y Przycżyncá. 5. Znájomość Boża śię przez świątobliwość żywotá pokázuje. 12. Ktora wßelkiego wieku ludźiom służy. 14. byle przy sámym CHrystuśie trwáli. 15. Swiát wzgárdźić. 18. Antychrystá śię strzedz. 24. Przy poznáney prawdźie státecżnie trwáć.

1 DZiatki moje to wam piszę / ábyśćie nie grzeßyli. A jesliby kto zgrzeßył / mamy Orędowniká u Ojcá / JEzusá CHrystusá spráwiedliwego:

2 ♣ A on jest ubłagániem zá grzechy násze; á nie tylko zá násze / ále też *zá grzechy* a wßystkiego świátá.

3 A Przez to wiemy / żeśmy go poználi / jesli przykazánia jego záchowywamy.

4 ♣ Kto mowi; Znam go / á przykazánia jego nie záchowywa; kłamcá jest / á prawdy w nim niemász.

5 ♣ Lecż ktoby záchował słowá jego / prawdźiwie śię w tym miłość Boża wykonáłá: przez to znamy iż w nim jesteśmy.

6 ♣ Kto mowi że w nim mieszka / powinien jáko on chodźił / y sam tákże chodźić.

7 ♣ Bráćia / nie nowe przykazánie b wam piszę / ále przykazánie stáre / ktoreśćie mieli od pocżątku. A to stáre przykazánie / jest ono słowo ktoreśćie słyßeli od pocżątku.

8 ♣ Záśię przykazánie c nowe piszę wam / ktore jest prawdźiwe w nim y w nas: iż ćiemność przemija / á prawdźiwa oná światłość już świeći.

9 ♣ Kto mowi iż jest w światłośći / á brátá swego nienawidźi / w ćiemnośći jest áż do tąd.

10 ♣ Kto miłuje brátá swego / w światłośći mieszka / y zgorszenia w nim niemász.

11 ♣ Lecżkto nienawidźi brátá d swego / w ćiemnośći jest / y w ćiemnośći chodźi; á nie wie gdźie idźie / iż ćiemność záślepiłá ocży jego.

12 PIszę wam dźiatki / iż wam są odpuszcżone grzechy dla Imienia jego.

13 ♣ Piszę wam ojcowie / żeśćie poználi tego / ktory jest od pocżątku. Piszę wam młodźieńcy / żeśćie zwyćiężyli onego złośniká.

14 ♣ Piszę wam dźiatecżki / żeśćie poználi Ojcá. Pisałem wam ojcowie / żeśćie poználi onego ktory jest od pocżątku. Pisałem wam młodźieńcy / żeśćie mocni / á słowo Boże mieszka w was / á żeśćie zwyćiężyli onego złośniká.

15 NIe miłujćie świátá / áni tych rzecży ktore są ná świećie. Jesli kto miłuje e świát / niemász w nim miłośći Ojcowskiey.

16 ♣ Abowiem

a Janá 15.11. b Janá 8.12. 9.5. c Żydow 9.14. 1 Piotr 1.19. Objáw 1.5. d 1 Krol. 8.46. 2 Kron 6.36. Przyp 20.9. Kázn. 7.20. e Psalm 32.5. Przyp 28.13. Dánie. 9.5. Matt. 3.6. Dźiej. 19.18. Jákub 5.16.

a 1 Janá 1.9. 4.10. b 2 Janá v.5. c Janá 13.34. d 1 Janá 3.15. e Jákub 4.4.

wszystko co jest ná świećie/ *jáko* pożądliwość ciáłá/ y pożądliwość oczu/ y pychá żywotá/ *toć* nie jest z Ojcá/ ále jest z świátá. 17 ✤ Swiát ci przemija/ y pożądliwość jego: ále kto czyni wolą Bożą/ trwa ná wieki.

18 DZiateczki/ ostáteczna godźiná jest: á jákośćie słyszeli/ że Antychryst przyść ma/ y teraz wiele Antychrystow powstáło/ z kąd wiemy iż jest ostáteczna godźiná. 19 ✤ Z nas wyszli/ ále nie byli z nas: ábowiem gdyby byli z nas/ zostáliby byli z námi. Ale *wyszli* f *z nas, áby* objáwieni byli/ iż wszyscy nie byli z nas. 20 ✤ Ale wy maćie pomázánie od onego Swiętego/ y wiećie wszystko. 21 ✤ Nie pisałem wam *przeto*, żebyśćie prawdy nie ználi; ále że ją znaćie/ á iż wszelkie kłamstwo nie jest z prawdy. 22 ✤ Ktoż jest kłamcá? Azaż nie ten/ ktory zápiera/ iż JEzus nie jest Chrystusem? Ten jest Antychryst/ ktory się zápiera Ojcá y Syná. 23 ✤ Káżdy co się zápiera Syná/ y Ojcá nie ma: A kto wyznawa Syná/ ma y Ojcá. 24 ✤ Wy tedy cośćie słyszeli od początku/ *to* niechaj w was zostawa. Jesliby w was zostawáło cośćie słyszeli od początku/ y wy w Synu y w Ojcu zostániećie. 25 ✤ A táć jest obietnicá/ ktorą on nam obiecał/ *to jest*, żywot onwieczny. 26 ✤ Tom wam nápisał o tych/ ktorzy was zwodzą. 27 ✤ Ale to pomázánie ktoreśćie wy wźięli od niego/ zostawa w was/ á nie potrzebujećie áby was kto uczył: ále jáko to pomázánie uczy was o wszystkim/ á jest prawdźiwe/ y nie jest kłamstwem; á jáko was náuczyło *ták* w nim zostániećie. 28 ✤ Y teraz dźiateczki zostáńćie w nim: ábyśmy/ gdy się okaże/ ufánie mieli/ á nie byli záwstydzeni od niego w przyśćiu jego. 29 ✤ Poniewaź wiećie że on spráwiedliwy jest: wiedzćież *też*, iż káżdy ktory czyni spráwiedliwość/ z niego národzony jest.

ROZDZIAŁ III.

Zacność tego że nas Bog zá syny swoje przyjął záleciwszy. 7. nowość żywotá dobrymi uczynkámi wyświadczáć każe. 14. Tego pewnym znákiem jest miłość. 19. y ufność w Bogu.

1 PAtrzćie jáką miłość dał nam Ojciec; *to jest*, ábyśmy dźiatkámi Bożymi názwáni byli. ✤ Dla tegoć świát nie zna nas/ iż onego nie zna. 2 ✤ Namilszy/ teraz dźiatkámi Bożymi jesteśmy: ále się jeszcze nie objáwiło czym bedźiemy: Lecz wiemy/ iż gdy się *on* objáwi/ podobni mu bedźiemy. Abowiem ujrzymy go ták jáko jest. 3 ✤ A ktokolwiek máte nádźieję w nim/ oczyśćia się jáko y on czysty jest. 4 ✤ Káżdy co czyni grzech/ *ten* y Zakon przestępuje. Abowiem grzech jest a przestępstwo Zakonu. 5 ✤ A wiećie iż się on objáwił/ áby grzechy b násze zgłádźił. 6 ✤ A grzechu w nim niemász. Wszelki *tedy* kto w nim mieszka/ nie grzeszy: *Ale* ktokolwiek grzeszy/ nie widźiał c go/ áni go poznał. 7 ✤ Dźiateczki/ niechaj was nikt nie zwodźi. Kto czyni spráwiedliwość/ spráwiedliwy jest/ jáko y on spráwiedliwy jest. 8 ✤ Kto czyni grzech/ z dyabłá d jest: gdyż od początku dyabeł grzeszy. Náto się objáwił Syn Boży/ áby zepsował uczynki dyabelskie. 9 ✤ Wszelki co się národźił z Bogá/ grzechu nie czyni; iż nasienie jego w nim zostawa: y nie może grzeszyć/ iż z Bogá národzony jest. 10 ✤ Potym poznać dźiatki Boże/ y dźieći dyabelskie. Wszelki ktory nie czyni spráwiedliwośći/ nie jest z Bogá; y ktory nie miłuje brátá swego. 11 ✤ Abowiem to jest poselstwo/ ktoreśćie słyszeli od początku/ ábyśmy jedni drugie e miłowáli. 12 ✤ Nie jáko f Káin/ ktory był z tego złośniká/ y zábił brátá swego. ✤ A dla czego zábił? Iż uczynki jego złe były/ á brátá jego spráwiedliwe.

13 NIe dźiwujćie się brácia moji/ jesli was świát nienawidźi. 14 ✤ My wiemy żeśmy przenieśieni z śmierći do żywotá/ iż miłujemy brácią. Kto nie miłuje brátá/ zostawa g w śmierći. 15 ✤ Káżdy co nienawidźi brátá swego/ mężobojcá jest: á wiećie iż żaden mężobojcá/ nie ma żywotá wiecznego w sobie zostawájącego. 16 ✤ Przez tośmy poználi miłość Bożą, iż on duszę swo-

f 1 Kor. 11.18.

a 1 Jans 5. 17. b Izái. 53.5.9. 2 Kor. 5. 21. 1 Piotr 2. 22. c 3 Jans v. 11. d Jans. 8. 44. e Mát. 22.3?. Jans. 13.34. y 15.12. f 1 Mojż. 4. 8. LE. N. II po S. Trojc. g 1 Jans 2. 11.

17 je zá h nas położył: y mysmy powinni kłáść duszę zá brácia. A ktoby miał májętność i świátá tego, y widziałby brátá swego potrzebującego, á záwárłby wnętrzności swoje przed nim, jákoż w nim zostawa miłość Boża? 18 Dziateczki moje, nie miłujmy słowem áni językiem; ále uczynkiem y prawdą.* 19 A Przez to poznawamy iż z prawdy jesteśmy: y przed nim uspokojemy sercá násze. 20 Bo jesliby nas potępiáło serce násze, dáleko więtszy jest Bog niż serce násze, y wie wszystko. 21 Namilszy, jesliby serce násze nas nie potępiáło, ufánie mamy ku Bogu: 22 Y o cokolwiekbyśmy k prosili, bierzemy od niego: bo przykazánia jego chowamy, y to co się podoba przed obliczem je[o] czyniemy. 23 A toć jest przykazánie l jego, ábyśmy wierzyli Imieniowi Syná je[o] JEzusá Chrystusá: y miłowáli jedni drugich, jáko nam m przykazał. 24 Bo kto chowa przykazánia n jego, w nim mieszka, á on też w nim: á przez to o znamy iż mieszka w nas, to jest, Duchá ktorego nam dał.

h Janá. 15.13. Efez. 5. 2. i Luká. 3. 11. Jákub. 2. 15. k Mátt. 21.22. Janá. 14.13. y 15.7. y 16.24 1 Janá. 5. 14. l Janá. 6. 29. m Janá. 13.34. y 15.12 n Janá. 14.23. o 1 Jána 4. 13.

Rozdział IV.

Doświadczánie duchow. 7. Miłość S. jáko prawdziwy powod y cel wszystkich rzeczy dobrych być ma. 16. Przykład Boży do miłości bráterskiey usługuje.

1 Namilszy, nie káżdemu duchowi wierzcie: ále doświadczajcie duchow jesli z Bogá są. Bo wiele fałszywych prorokow wyszło ná świát. 2 Przez to poznawajcie Duchá Bożego. Wszelki duch ktory wyznawa iż JEzus Chrystus w ciele przyszedł, z Bogá jest. 3 Ále wszelki duch ktory nie wyznawa że JEzus Chrystus w ćiele przyszedł, nie jest z Bogá: ále ten jest on duch Antychrystusow, o ktorymeście słyszeli iż idzie, y teraz już jest ná świecie. 4 Wy z Bogá jesteście dziateczki, y zwyciężyliście je: iż więtszy jest ten ktory w was jest, niż ten ktory jest ná świecie. 5 Oni są z świátá: przetoż o świecie mowią, á świát ich słucha. 6 My z Bogá a jesteśmy. Kto zna Bogá, słucha nas Kto nie jest z Bogá, nie słucha nas Przez to poznawamy duchá prawdy, y duchá błędu.

a Janá. 8. 47.

7 Namilszy, miłujmy się jedni drugie: gdyż miłość jest z Bogá, y káżdy co miłuje, z Bogá jest národzony, y zna Bogá. 8 Kto nie miłuje, nie zna Bogá: gdyż Bog jest miłość. 9 Przez to objáwiona jest b miłość Boża ku nam: iż Syná swego jednorodzonego posłał BOG ná świát, ábyśmy żyli przezeń. 10 W tym jest miłość: nie iżbyśmy my umiłowáli Bogá: ále iż on umiłował nas, y posłał Syná swego, áby był ubłagániem c zá grzechy násze. 11 Namilszy, ponieważ nas ták Bog umiłował, y mysmy powinni jedni drugie miłowáć. 12 Bogá żaden d nigdy nie widział. Ále jesli miłujemy jedni drugie, Bog w nas mieszka, á miłość jego doskonáła jest w nas. 13 Przez to poznawamy, iż w nim mieszkámy, á on w nas; iż z Duchá swego e nam dał. 14 A mysmy widzieli y świadczymy, iż Ociec posłał Syná, áby był Zbáwicielem świátá. 15 Ktobykolwiek wyznał iż JEzus jest Synem Bożym, Bog w nim mieszka, á on w Bogu. 16 Y Mysmyć poználi y uwierzyli o miłości, ktorą Bog ma ku nam. Bog jest miłość á kto mieszka w miłości, w Bogu mieszka, á Bog w nim. 17 W tym doskonáła jest miłość Boża z námi, ábyśmy ufánie mieli w dzień sądny: iż jáki on jest, tedy y my jesteśmy ná tym świecie. 18 Niemászći bojáźni w miłości, ále miłość doskonáła precz wyrzuca bojáźń; bo bojáźń ma udręczenie: á kto się boji, nie jest doskonáły w miłości. 19 My go miłujemy, iż on nas pierwey umiłował. 20 Jesliby kto rzekł: Miłuję f Bogá: á brátaby swego nienawidział, kłamcá jest. Abowiem kto nie miłuje brátá swego ktorego widział, Bogá ktorego nie widział, jákoż może miłowáć? 21 A toć rozkazánie mamy od niego, áby ten g co miłuje Bogá, miłował y brátá swego.*

b Rzym. 5. 8. 1 Janá 3. 16. c 1 Janá 2. 2. d Janá. 1. 18. Kolos. 1. 15. 1 Tym. 6. 16. e 1 Janá 3. 24. LEná N. I. po S. Trojcy. f 1 Janá 2. 4. g Mátt. 22 37. Janá. 13.34. y 15.12

Rozdział V.

Miłość bráterska z wiárą złączona jest. 10. Wiárá w Bogá bez wiáry w CHrystusá PAná być nie może. 14. Te wiárą májącyeh modlitwy Bog wysłuchywa. 14. Tácy umyślnie nie grzeszą.

1 WSzelki co wierzy/ iż JEzus jest CHrystusem/ z Bogá śię národźił. A wszelki co miłuje tego ktory urodźił; miłuje y tego ktory z niego jest národzony. 2 ✣ Przez to znamy iż miłujemy dźiatki Boże/ gdy Bogá miłujemy/ przykazánia jego chowamy. 3 ✣ Abowiem tá jest miłość Boża/ ábyśmy przykazánia jego chowáli: á przykazánia jego a nie są ćiężkie.

4 BO wszystko co śię národźiło z Bogá/ zwyćięża świát: á to jest zwyćięstwo ktore b zwyćiężyło świát/ wiárá nászá. 5 ✣ Ktoż jest co zwyćięża świát/ tylko kto wierzy iż JEzus jest Synem Bożym? 6 ✣ Tenći jest ktory przyszedł przez wode y krew JEzus CHrystus: nie przez wode tylko/ ále przez wode y krew. ✣ A Duch jest ktory świadczy/ iż Duch jest prawdá. 7 ✣ Abowiem trzej są c ktorzy świadczą ná niebie; Oćiec/ Słowo/ y Duch Swięty: á ći trzej jedno są. 8 ✣ A trzej są ktorzy świadczą ná źiemi; Duch y wodá/ y krew: á ći trzey ku jednemu są. 9 ✣ Ponieważ świádectwo ludzkie przyjmujemy/ świádectwo Boże więtsze jest: ábowiem to jest świádectwo Boże/ ktore świadczył o Synu d swojim. 10 ✣ Kto wierzy e w Syná Bożego/ ma świádectwo sam w sobie. * Kto nie wierzy Bogu/ kłamcá go uczynił/ iż nie uwierzył temu świádectwu/ ktore Bog świadczył o Synu swojim. 11 ✣ A toć jest świádectwo/ iż nam Bog dał żywot wieczny: á ten żywot jest w Synu jego. 12 ✣ Kto ma f Syná/ ma żywot. Kto nie ma Syná Bożego/ nie ma żywotá. 13 ✣ Toć ześćie napisałem wam/ ktorzy wierzyćie w Imię Syná Bożego: żebyśćie wiedźieli iż g maćie żywot wieczny/ y ábyśćie wierzyli w Imię Syná Bożego.

14 A toć jest ufánie ktore mamy do niego; Iż jeśliby śmy o co prośili według woli h jego/ usłyszy nas. 15 ✣ A jesli wiemy/ iż nas słyszy o cokolwiekbyśmy prośili: *tedy* wiemy iż mamy te rzeczy o ktoreśmy go prośili. 16 ✣ Jesliby kto widźiał bráta swego grzeszącego/ grzechem nie ná śmierć; niechże śię modli *zá nim*, á da mu *Bog* żywot; *to jest*, grzeszącym nie ná śmierć. Jestci grzech ná i śmierć: nie zá tym mowię/ áby śię *kto* modlił. 17 ✣ Wszelka nieśpráwiedliwość k jest grzech/ ále jest grzech nie ná śmierć.

18 WIemy iż wszelki ktory śię z Bogá l národźił/ nie grzeszy: ále ktory śię národźił z Bogá/ záchowywa sámego śiebie: á on złośnik nie dotyka śię go. 19 ✣ Wiemy iż z Bogá jesteśmy: Ale świát wszystek we złym położony jest. 20 ✣ A wiemy iż Syn Boży przyszedł/ y dał nam m smysł ábyśmy poználi onego prawdźiwego Bogá/ y jesteśmy w onym prawdźiwym *to jest*, w Synu jego JEzuśie CHrystuśie. Tenći jest prawdźiwy Bog y żywot wieczny. 21 ✣ Dźiateczki/ strzeżćie śię bałwanow/ Amen.

a *Mátt.* 11. 30. LE. *ná N. I. po Wielkiejnocy.* b 1 *Kor.* 15. 57. c *Mátt.* 3. 16. *Janá.* 1. 33. d *Mátt.* 3. 17. y 17. 5. e *Janá.* 3. 16. f *Janá.* 3. 36. g *Janá.* 20. 31. h 1 *Janá.* 3. 21. i *Mátt.* 12. 31. *Márk.* 3. 29. *Luk.* 12. 10. k 1 *Janá.* 3. 4. l 1 *Janá.* 3. 9. m *Luk.* 24. 45.

LIST WTORY SWIETEGO JANA APOSTOLA.

ROZDZIAL JEDEN.

Ten List pisány jest do jedney pobożney PAni, ktora dźiatki miáłá w bojáźni Bożey wychowáne. 3. ktorą pozdrowiwszy Apostoł. 4 dźię śię w prawdźie kocháłá, z tego śię ućieszywszy. 5. prośi áby w miłośći Chrześćiáńskiey trwáłá. 7. A wiedząc ześ wiele jest zwodźićielow. 10. onych śię pilnie strzegłá.

Stáry

1 STárszy/wybráney Páni / y dźiatkom jey ktore ja miłuję w prawdźie ; á nie ja tylko / ále y wszyscy ktorzy poználi prawdę: 2 Dla prawdy ktora zostawa w nas / y z námi będźie ná wieki. 3 Niech będźie z wámi łáská/ miłośierdźie / y pokoj od Bogá Ojcá/ y od PAná JEzusá Chrystusá Syná Ojcowego/ w prawdźie y w miłośći. 4 Urádowałem śię bárzo/ żem ználazł niektore z dźiatek twojich chodzące w prawdźie/ jákośmy przykazánie wźięli od Ojcá. 5 A teraz proszę ćię Páni/ nie jáko przykazánie nowe a piszać ći/ále ktoreśmy mieli od początku/ ábyśmy jedni drugie b miłowáli. 6 A táć c jest miłość/ ábyśmy chodźili według przykazań jego. A przykazánie to jest jákośćie słyszeli od początku/ ábyśćie w nim chodźili. 7 Gdyż wiele d zwodźićielow wyszło ná świát / ktorzy nie wyznawáją / że JEzus Chrystus przyszedł w ćiele. Ten jest zwodźićielem y Antychrystem. 8 Strzeżćie sámych śiebie / żebyśmy nie ztráćili tego / koło czegośmy prácowáli ; ále żebyśmy odpłátę zupełną wźięli. 9 Wszelki co przestępuje/ á nie zostawa w náuce Chrystusowey ; Bogá nie ma. Kto zostawa w náuce Chrystusowey / ten y Ojcá y Syná ma. 10 Jeśli kto przychodźi e do was/ á tey náuki nie przynośi; nie przyjmujćie go w dom/ áni go pozdrawiajćie. 11 Abowiem kto tákiego pozdrawia / uczestnikiem jest złych uczynkow jego. 12 Májąc wam wiele pisáć/ nie chćiałem przez pápier y inkaust: ále mam nádźieję że do was przydę / y ustnie z wámi mowić będę ; áby rádość násza byłá zupełna. 13 Pozdrawiáją ćię dźiatki śiostry twojey w PAnu wybráney/ Amen.

a 1 Janá 2.7. 8. b Janá. 13.34. y 15.12 1 Janá 3. 11. c Janá. 14.21. d 1 Janá 4. 1. e Rzym. 16.17. 1 Kor. 5. 11. Tytus. 3. 10. f 1 Janá 1. 4.

LIST TRZECI SWIETEGO JANA APOSTOLA.

ROZDZIAL JEDEN.

Jan Swięty. 1. powinszowawszy szczęśćiá Gájowi. 3. uprzyjmość. 5. y gośćinność jego záleca. 9. Ale Dyotrefesową hárdość winuje. 10. Gájá nápomina , áby w dobrzeczynieniu trwał. 12. Demetryuszá zaleca.

1 STarszy / Gájowi miłemu / ktorego ja miłuję w prawdźie. 2 Namilszy / naprzod żadam/ ábyć śię dobrze powodźiło/ y ábyś był zdrow/ ták jáko śię dobrze powodźi duszy twojey. 3 Abowiem wielcem śię urádował / gdy przyszli bráćia / y dáli świádectwo o twojey a szczerośći / jáko ty w szczerośći chodźisz. 4 Większey nád te rádośći nie mam ? jáko gdy słyszę / iż dźiatki moje chodzą w szczerośći. 5 Namilszy/ wiernie czyniż cokolwiek czynisz przećiwko bráći / y przećiw gośćiom. 6 Ktorzy świádectwo wydáli o miłośći twojey przed Zborem : Y dobrze uczyniż / jeśli je odprowádźiż jáko przystoji przed Bogiem. 7 Abowiem dla Jmienia jego wyszli/ nic nie wźiąwszy od Pogánow. 8 My tedy tákowe powinniśmy przyjmowáć: ábyśmy byli pomocnikámi prawdźie. 9 Pisałem do Zboru wászego: ále Dyotrefes ktory chce bydź przednieyszy miedzy nimi/ nie przyjmuje nas. 10 Przeto jeśli przydę / przypomnię uczynki jego ktore czyni z słowy złymi obmawiájąc nas : á nie májąc dosyć ná tym/ y sam bráći nie przyjmuje/ y tym coby przyjąć chćieli / zábrania/ y ze Zboru je wyłącza. 11 Namilszy / nienáśláduj złego / ále dobrego. Kto dobrze czyni z Bogá jest : Ale kto źle b czyni / nie widźiał Bogá. 12 Demetryuszowi świádectwo jest dáne od wszystkich / y od sámey prawdy : lecz y my świádectwo o nim dawamy ; á wiećie iż

a G. Prawdźie. b 1 Jan. 3. 6.

świádectwo náſze prawdźiwe jeſt. 13 Wielem miał piſáć: lecz nie chcę piſáć inkauſtem y piorem. 14 Bo mam nádźieję / że ćię w rychle ujrzę ; á 15 tedy uſtnie mowić będźiemy. Pokoj tobie. Pozdrawiáją ćię przyjaćiele. Pozdrow y ty przyjaćioły z imienia.

LIST POWSZECHNY S. JUDASA APOSTOLA.

Rozdzial Jeden.

Judás pozdrowiwſzy wierne. 3. nápominá ich áby śię tych ſtrzegli, ktorzy łáski CHryſtuſowey do ſwey-woli używáją. 5. ktore iż Bog pokarze, trzemá przykłády pokázuje. 14. Proroctwo Enochowe przywodźi. 20. Náoſtátek ſpoſob, jáko śię wierni ſztuk tych zwodźićielow ſtrzedz máją, pokázuje.

1 Judás a ſługá JEzuſá CHryſtuſá / á brát b Jákubow ; od Bogá Ojcá poświeconym / y w JEzuśie CHryſtuśie záchowánym y powołánym : 2 Miłośierdźie y pokoj / y miłość / niech śię wam rozmnoży. 3 Namilſzy / wſzelką pilność czyniąc / ábym wam piſał o społecznym zbáwieniu / muśiałem wam piſáć : nápomınájąc / izbyśćie bojowáli o wiárę raz świętym podáną. 4 Abowiem wkrádli śię niektorzy ludźie / dawno już przed tym náznáczeni ná to potępienie / niepobożni / ktorzy łáskę Bogá náſzego obracáją w roſpuſtę / y ſámego śię PAná Bogá / y PAná náſzego JEzuſá CHryſtuſá zápieráją. 5 Przetoż chcę wam to przypomnieć / ktorzy już raz o tym wiećie / że choćiaż PAn lud z ziemie Egipſkiey wyſwobodźił / *przećię* potym te ktorzy e nie wierzyli / wytrácił. 6 Tákże Anjoły / ktorzy nie záchowáli d pierwſzego ſtanu ſwego / ále opuśćili mieſzkánie ſwoje / ná ſąd dniá wielkiego e związkámi wiecznymi pod chmurą záchowáł. 7 Jáko Sodomá f y Gomorrá / y okoliczne miáſtá ; gdy tymże ſpoſobem jáko y one zwſzeteczniáły / y udáły śię zá cudzym ćiáłem : wyſtáwione ſą ná przykład / ogniá wiecznego karánie ponoſząc. 8 Tákże też y ći jáko ſnem zmorzeni / ćiáło g plugáwią / ále zwierzchnośćią pogárdzáją / y przełożeńſtwá bluźnią. 9 Lecz Michał Archánjoł gdy śię z dyabłem roſpierájąc wádźił o ćiáło Mojżeſzowe / nie śmiał podnieść *przećiwko niemu* ſądu bluźnierſkie°/ ále rzekł ; 10 Niech ćię h PAn zgromi. A ći czego nie znáją / to bluźnią : á co z przyrodzenia i znáją / jáko bezrozumne bydło w tym śię pſują. 11 Biádá im / bo śię drogą Kájinową k událi : á zá błędem l Báláámowey zapłáty puśćili śię / y przećiwieńſtwem Koregom poginęli. 12 Ći ſą ná świętych ucztách wáſzych m zmázáni / ktorzy z wámi goduiąc bez wſtydu / ſámi śię páſą : ſą o błoki o bezwodne / ktore od wiátrow tám y ſám unoſzone bywáją ; drzewá zwiedłe / nieużyteczne / dwá kroć zmárłe y wykorzenione : 13 Wáły wśćiekłe morſkie / wyrzucájące ſwoje ſproſnośći : gwiazdy błąkájące śię / ktorym chmurá ćiemnośći záchowána jeſt ná wieki. 14 A prorokował też o nich śiodmy od Adámá p Enoch / mowiąc ; Oto Pan idźie z świętymi tyśiącámi ſwojimi : 15 Aby uczynił ſąd wſzyſtkim / y karał wſzyſtkie niezbożniki miedzy nimi, ze wſzyſtkich niepobożnośći ich / ktore niezbożnie płodźili ; y ze wſzyſtkich przykrośći : ktore mowili przećiwko niemu niezbożni grzeſznicy. 16 Ći ſą ſzemracze utyſkujący ſobie : według pożądliwośći ſwojich chodzący / y ktorych uſtá q mo-

a Jand. 14.22. b Mátt 10. 3. c 4 Moj 14.29. y 16.64 d Jand. 8. 44. e 2 Piotr 2. 4. f 1 Moj 19.24. Lukę. 17.29. 2 Piotr 2. 6. g 2 P. 2. 1 h Zac. 3. i 2 P. 2. k 1 M. 4. 8. l 4 M. 22. 1 P. 2. 1 m 4 M. 16. n 2 P. 2. o 2 P. 2. p 1 M. 5. q Pſ. 17.1 2 P. 2. 1

wia bárzo hárde *słowá* ; pochlebując osobam dla *swego* pożytku. ✤ 17 Lecż wy namilszy/ pámiętájćie ná słowá przepowiedźiáne od Apostołow Páná nászego JEzusá Chrystusá : ✤ 18 Iż wam powiádáli/ że w ostáteczny cżás będą r náśmiewcy/ chodzący według swojich niezbożnych pożądliwośći. ✤ 19 Ci są ktorzy śię sámi odłącżáją/ bydlęcy/ Duchá 20 *CHrystusowego* nie májący. ✤ Ale wy namilszy budując śię ná náświętszey wierze wászey/ *y* modląc 21 śię w Duchu Swiętym; ✤ Sámych śiebie w miłośći Bożey záchowajćie/ ocżekawájąc miłośierdźia Páná nászego JEzusá Chrystusá/ ku żywotowi wiecżnemu. ✤ 22 A nád niektorymi zmiłujćie śię/ rozsądkiem 23 śię rządząc. ✤ A drugie przez postrách do zbáwienia przywodźćie/ z ogniá *je* wyrywájąc; májąc w nienawiśći y suknią/ ktoraby byłá od 24 ćiáłá pokaláná. ✤ A temu ktory was może záchowáć od upadku/ y stáwić przed oblicżnośćią chwały swojey/ 25 bez nágány z weselem; ✤ Sámemu mądremu Bogu zbáwićielowi nászemu/ *niech będźie* chwałá y wielmożność/ moc y zwierzchność/ y teraz/ y po wszystkie wieki/ Amen.

r 1 Tym. 4. 1. 2 Tym. 3. 1. 2 Piotr 3. 3.

OBJAWIENIE S. JANA THEOLOGA.

TA świętá Kśięgá pospolićie śię dźieli ná śiedmioro widzenia. I. o śiedmi Kośćiołách w Azyey/ w rozd. 1. 2. 3. II. O kśiędze zápiecżętowáney/ w rozd. 4. 5. 6. 7. III. o śiedmi trąbách Anjelskich/ w rozd. 8. 9. 10. 11. IV. o Niewieśćie rodzącey/ w rozd. 12. 13. 14. V. o śiedmi Anjołách/ w rozd. 15. 16. VI. O osądzeniu nierządnice/ w rozd. 17. 18. 19. 20. VII. o Niebieskim Jeruzalemie/ w rozd. 21. 22. A może bydź rozdźielona ná dwie cżęśći. I. ná Przedmowę tey kśięgi/ gdźie śię zámyka Tytuł jey y pozdrowienie/ w rozd. 1. áż do v. 8. y usługá do przyjśćia jey/ gdźie śię widzenie Syná Bożego zámyka / od v. 8. áż do końcá. II. Ná te rzecży ktore śię w niey opisują. A te Chrystus Pan dźieli ná dwoje/ w rozd. 1. v. 19. Ná te ktore śię już były stáły/ jáko przy Kośćielech/ Efeskim/ Smyrneńskim/ Pergámeńskim/ Tyátyrskim/ w rozd. 2. Sárdyńskim/ Filádelfskim/ y Láodyceńskim/ w rozd. 3. Y ná te ktore śię potym stáć miáły ; Jedne przy wszystkim świećie : á tu Jan S. Przedmowę cżyni ná wpisánie tych rzecży/ w ktorey znowu do przyjśćia tey kśięgi służy/ pokázując że powod swoj ma od Bogá Ojcá/ w rozd. 4. Syná/ w rozd. 5. Potym te spráwy Boże przed ocży wystawia ktore on wykonywa w podawániu do znájomośći świátá tych przyszłych rzecży/ słowem/ cudámi/ w rozd. 6. w wyrywániu pobożnych od bied nástępujących/ w rozd. 7. Pewnym karánia przepuszcżeniem ná stworzenie bezrozumne/ y ná ludźie/ w rozd. 9. Drugie przy sámym Kośćiele B. A to naprzod w tym żywoćie ; gdźie słuchácżom y cżytelnikom jey sercá do niey dodawa/ pokázując / że porządnie do pisánia jey jest powołány/ że Chrystus Pan jest tego powodem/ w rozd. 10. Potym opisuje to co śię dźiać miáło. Naprzod przy Náucżyćielách Kośćiołá B. ktorzy wiele potrzeb przez 1260. lat odpráwili/ y po 1260. lećiech zwłászcżá pod záwiedzeniem Antychrystusowym pobići byli/ á w náuce swey prawdźiwey po záwiedzeniu ożyli/ w rozd. 11. Potym przy cáłym Kośćiele B. ktory poszedł z Zydow/ y do niewiásty przypodobány ; ktora utrápienie ćierpiáłá od smoká przed porodzeniem/ przy porodzeniu/ po porodzeniu/ w rozd. 12. A zosobná przy Kośćiele Chrześćiáńskim/ ktorego opisuje naprzod : Potrzebę ktorą miał z dwiemá bestyámi ktore nań potężnie náćieráły/ w rozd. 13. Lecż od Kośćiołá Bożego przez moc Páńską zniszcżone były/ w rozd. 14. 15. 16. y zwyćięstwo w Chrystuśie Pánie odnośi nád nierządnicą/ w rozd. 17. 18. nád obiemá bestyámi/ w rozd. 19. y nád smokiem/ śmierćią y piekłem/ w rozd. 20. A w przyszłym żywoćie/ á to przy zmartwychwstániu y przy sądźie/ potym po sądźie ostátecżnym áż ná cżásy wiecżne/ w rozd. 21. 22.

ROZDZIAŁ I.

Proroctwo o przeszłych rzecżách, 1. tego ktory jest pocżątkiem y końcem. 12. potym śiedmi świecżnikow. 13. miedzy ktorymi widźiał podobnego Synowi cżłowiecżemu.

czonu. 16. y śiedmi gwiazd. 20. tájemnice wykłádá.

1 OBjáwienie JEzusá Christusá / ktore mu dał BOG / áby okazał sługom swojim rzeczy ktore śię w rychle dziać máją: á *onje* oznájmił y posłał przez Anjołá swojego / słudze swemu Janowi.

2 ✤ Ktory świádectwo wydał słowu Bożemu / y świádectwu JEzusá Christusá / y cokolwiek widział. ✤

3 Błogosłáwiony ktory czyta / y *ći* ktorzy słucháją słow Proroctwá tego / y záchowywáją to co w nim jest nápisano: ábowiem czás bliſko jest.

4 ✤ JAn śiedmi Zborom ktore *są* w Azyey. Łáská wam y pokoy *niech będźie* od tego ktory a jest / y ktory był / y ktory przyść ma / y od śiedmi duchow / ktorzy są przed obliczności stolice jego:

5 ✤ Y od JEzusá Christusá / *ktory jest* onym świádkiem wiernym pierworodnym b z umárłych / y Kśiążęćiem krolow ziemie: ktory nas umiłował / y omył c nas z grzechow nászych d krwią swoją ✤

6 Y uczynił nas Krolmi / y Kápłány Bogu Ojcu swemu: Jemuż *niech będźie* chwałá y moc ná wieki wiekow / Amen. ✤

7 Oto idźie z obłokámi / ujrzy go wszelkie oko / y ći ktorzy go przebili; y nárzekáć będą przed nim wszystkie pokolenia ziemie: Ták / Amen. ✤

8 Jam jest Alfá y Omegá, początek y koniec mowi PAn / ktory jest / y ktory był / y ktory przyść ma / on Wszechmogący.

9 ✤ JA Jan / ktorym też *jest* brátem wászym / y uczestnikiem w ućisku / y w krolestwie / y w ćierpliwośći JEzusá Christusá / byłem ná wyspie ktora zowią Pátmos / dla słowá Bożego / y dla świádectwá JEzusá Christusá.

10 ✤ Byłem w záchwyceniu Duchá w dźień PAński / y słyszałem zá sobą głos wielki jáko trąby / Mowiący;

11 ✤ Jam jest Alfá y Omegá, on pierwszy y ostátni. A co widźisz nápisz w Kśięgi / y poślij śiedmi Zborom ktore są w Azyey / do Efezu / y do Smyrny / y do Pergámu / y do Tyátyry / y do Sárdes / y do Filádelfiey / y do Láodycey.

12 ✤ Y obroćiłem śię ábym widźiał on głos ktory mowił ze mną. A obroćiwszy śię / ujrzałem śiedm świecznikow złotych.

13 ✤ A w pośrzodku onych śiedmi świecznikow / podobnego Synowi człowieczemu / obleczonego w długą száte / y przepásánego ná pierśiách pásem złotym. ✤

14 A głowá jego y włosy *były* białe / jáko wełná biała / jáko śnieg; á oczy jego jáko płomień ogniá.

15 ✤ A nogi jego podobne mośiądzowi / jákoby w piecu rozpalone: á głos jego / jáko głos wiela wod.

16 ✤ Y miał w práwey ręce swojey śiedm gwiazd / á z ust jego wychodźił miecz z obu stron ostry; á oblicze jego jáko słońce e *kiedy* jásno świeći.

17 ✤ A gdym go ujrzał / upádłem do nog jego jáko martwy. Y włożył práwą rękę swoję ná mię / mowiąc mi; Nie boj śię. Jam jest on pierwszy f y ostátni /

18 ✤ Y żywiący; á byłem umárły / á otom jest żywy ná wieki wiekow / Amen. Y mam klucze g piekłá y śmierći.

19 ✤ Nápisz te rzeczy ktoreś widźiał / y ktore są / y ktore śię dziać máją nápotym. ✤

20 Tájemnice onych śiedmi gwiazd / ktoreś widźiał w práwey ręce mojey / y śiedmi świecznikow złotych. Śiedm onych gwiazd / są Anjołowie śiedmi Zborow: á śiedm świecznikow ktoreś widźiał / jest śiedm Zborow.

a 2 Moj. 3. 14.
b 1 Kor. 15. 20. Kolos. 1. 18.
c 1 Kor. 2. 11. Efez. 1. 2.
d Zydow 9. 14.
e G. ...
f Izai. 41. 4. / 44. 6. / 48. 12.
g Izai. 22. 22.

ROZDZIAŁ II.

P*An Janowi rozkazał nápisáć to co sam widźiał być potrzebnego Zborom, 2. Efeskiemu. 8. Smyrneńskiemu, 12. Pergámeńskiemu. 18. Tyátyrskiemu. 25. Vpominájąc ich, áby to co wźieli od Apostołow, wiernie trzymáli.*

1 ANjołowi Zboru Efeskiego nápisz: To mowi *ten* ktory trzyma śiedm gwiazd w práwey ręce swojey / ktory śię przechadza w pośrzod onych śiedmi świecznikow złotych;

2 ✤ Znam uczynki twoje / y prácę twoję / y ćierpliwość twoję: á iż nie możesz ćierpieć złych / y doświadczyłeś tych ktorzy śię mienią być Apo-

stołámi /

stołámi/ á nie są / y ználazłeś je że
3 są kłamcámi. ♣ Y znászałeś/ y masz ćierpliwość / y prácowałeś dla Jmienia mego ; á nie ustałeś. ♣ Ale
4 mam *nieco* przećiwko tobie : żeś miłość twoję pierwszą opuśćił. ♣ Pá-
5 miętajże tedy z kądeś wypadł / á pokutuj ; y czyń uczynki pierwsze. A jeżeli nie *chceß* : Przydę przećiwko tobie rychło / á poruszę świecznik twoj z miejscá swego / jeslibyś nie
6 pokutował. ♣ Ale *wżdy* to masz/ iż nienawidźisz uczynkow Nikolájitow/
8 ktorych y Ja nienawidzę. ♣ Kto ma uszy niechaj słucha / co Duch mowi Zborom ! Temu co zwyćięży / dam jeść z drzewá żywotá / ktore jest w pośrzodku Ráju Bożego.

8 A Aniołowi Zboru Smyrneńskiego nápisz : To mowi pierwszy y ostátni ; ktory był umárł / y o-
9 żył : ♣ Znam uczynki twoje/ y úćisk/ y ubostwo/(áleś bogáty) y bluźnierstwo tych ktorzy śię powiádáją być Zydámi/ á nie są ; ále są bożnicą
10 szátáńską. ♣ Nic śię nie boj tego co masz ćierpieć. Oto ma wrzućić dyabeł *niektore* z was do więźienia/ ábyśćie byli doświádczeni : y będźiećie mieli úćisk przez dźieśięć dni. Bądź wierny áż do śmierći/ á dam ći koro-
11 nę żywotá. ♣ Kto ma uszy niechaj słucha/ co Duch mowi Zborom. Kto zwyćięży / nie będźie obráżony od wtorey śmierći.

12 A Aniołowi Zboru Pergámeńskiego nápisz: To mowi ten ktory ma miecz on z obudwu stron o-
13 stry; ♣ Znam uczynki twoje/ y gdźie mieszkasz / *to jest*, gdźie jest stolicá szátáńska / á iż trzymasz Jmię moje / y nie záprzałeś śię wiáry mojey / y w one dni / w ktore Antypás świádek moj wierny zábity jest u
14 was/ gdźie szátan mieszka. ♣ Ale mam nieco przećiwko tobie : iż tám masz te ktorzy trzymáją náukę a Báláámowę / ktory uczył Báláká áby wrzućił zgorszenie przed syny Jzráelskie / żeby jedli rzeczy bałwánom ofiárowáne / y wszeteczeństwo
15 płodźili. ♣ Tákże masz y te ktorzy trzymáją náukę Nikolájitow ; co ja
16 mam w nienawiśći. ♣ Pokutujże: A jesli nie *będźiesz*, przydę prze-

a 4 *Moj.* 24.14. y 25.1.

ćiwko tobie w rychle/ y będę walczył
17 z nimi mieczem ust mojich. ♣ Kto ma uszy niechaj słucha/co Duch mowi Zborom ! Temu co zwyćięży/ dam jeść z oney mánny skrytey ; y dam mu kámyk biały / á ná onym kámyku imię nowe nápisáne/ ktorego nikt nie zná tylko ten ktory je przyjmuje.

18 A Aniołowi Zboru Tyátyrskiego nápisz : To mowi Syn Boży / ktory ma oczy swoje jáko płomień ogniá / á nogi jego podobne są
19 mośiądzowi ; ♣ Znam uczynki twoje/ y miłość / y posługi / y wiárę / y ćierpliwość twoję/ y uczynki twoje; á że ostátnich rzeczy więcey jest niż
20 pierwszych. ♣ Ale mam nieco przećiwko tobie : iż niewieśćie Jezábeli / ktora śię mieni być prorokinią/ dopuszczasz uczyć y zwodźić sługi moje / żeby wszeteczeństwo płodźili/ y rzeczy bałwánom ofiárowáne
21 jedli. ♣ Y dałem jey czás/ áby pokutowáłá z wszeteczeństwá swego : ále
22 nie pokutowáłá. ♣ Oto Ja porzucę ją ná łoże / y te ktorzy z nią cudzołożą w úćisk wielki / jesliby nie
23 pokutowáli z uczynkow swojich. ♣ A dźieći jey pobiję ná śmierć : Y poznáją wszystkie Zbory / żem Ja jest ten ktory śię badam b nerek y serc/ y dam káżdemu z was według u-
24 czynkow wászych. ♣ A wam mowię/ y drugim ktorzyśćie w Tyátyrzech/ ktorzykolwiek nie máją tey náuki/ y ktorzy nie poználi głębokośći szátáńskich jáko mowią : Nie włożę ná
25 was innego brzemienia. ♣ Wszákże to co maćie / trzymajćie / áż przydę.
26 ♣ A kto zwyćięży y záchowa áż do końcá uczynki moje / dam mu
27 zwierzchność c nád Pogány. ♣ Y będźie je rządźił laską żelázną ; jáko státki gárncárskie skruszeni będą : jákom y Ja wźiął od Ojcá mego. ♣
28 Y dam mu gwiazdę poránną. ♣ Kto
29 ma uszy niechaj słucha/co Duch mowi Zborom!

b 1 *Sám.* 16. 7. *Psalm* 7. 10. *Jerem.* 11.20. y 17.10 y 20.12

c *Psalm* 2. 8.

ROZDZIAŁ III.

Listy do Pásterzow Zboru Sárdyńskiego. 7. Filádelfskiego. 14 Láodyceńskiego ; ná to nápisáne, áby były sługom Bożym miásto zwierćiádłá,

w ktorym powinności swoje upátrowáć máją.

1 A Aniołowi Zboru ktory jest w Sárdźiech nápisz; To mowi ten ktory ma śiedm Duchow Bożych / y śiedm gwiazd: Znam uczynki twoje / iż masz imię że żywiesz;

2 áleś jest umárły. ✤ Bądź czujny / á utwirdzaj inne ktorzy umrzeć mieli. ✤ Abowiem nie ználazłem uczynkow twojich zupełnych przed Bogiem.

3 ✤ Pámiętaj tedy / jákoś wźiął y słyszał / á chowaj y pokutuj. Jeśli tedy czuć nie będźiesz / przyjdę ná ćię jáko a złodźiej; á nie zrozumiesz ktorey godźiny przyjdę ná ćię.

4 ✤ Ale *masz* niektore b osoby w Sárdźiech / ktore nie pokaláły szat swojich; przetoż chodźić będą ze mną *w szátách* biáłych / iż godni są.

6 ✤ Kto zwyćięży / ten będźie obleczony w száty białe: y nie wymáżę c imienia jego z kśiąg żywotá / ále wyznam imię jego przed obliczem Ojcá mojego / y przed Anioły jego.

6 ✤ Kto ma uszy niechaj słucha / co Duch mowi Zborom!

7 A Aniołowi Zboru Filádelfskiego nápisz: To mowi on Swięty y Prawdźiwy / ktory ma klucz d Dawidow; ktory otwiera á nikt nie záwiera / y záwiera á nikt nie otwiera.

8 ✤ Znam uczynki twoje: Otom wystáwił przed tobą drzwi otworzone / á żaden nie może ich zámknąć: Bo *acz* masz nie wielką moc / przecieś záchował słowo moje / y nie záprzałeś śię Imienia mego.

9 ✤ Otoć dam *niektore* z bożnice szátáńskiey / ktorzy śię powiádáją być żydámi / á nie są / ále kłamáją. Oto spráwię że przyjdą / y będą śię kłániáli przed nogámi twymi / y poznáją żem Ja ćiebie umiłował.

10 ✤ Żeś záchował słowo ćierpliwośći mojey; Ja też ćiebie záchowam od godźiny pokuszenia / ktore ma przyjść ná wszystek świát / áby doświadczyło mieszkájących ná ziemi.

11 ✤ Oto idę rychło: trzymaj co masz / áby nikt nie wźiął korony twojey.

12 ✤ Kto zwyćięży / uczynię go filarem w Kośćiele Bogá mojego / á więcey z niego już nie wynidźie: y nápiszę ná nim Imię Bogá mego / y imię miástá Bogá mego nowego Jeruzalem / ktore zstępuje z niebá od Bogá mego / y Imię moje nowe.

13 ✤ Kto ma uszy niechaj słucha / co Duch mowi Zborom!

14 A Aniołowi Zboru Łaodyceńskiego nápisz; To mowi Amen / Swiádek on wierny y prawdźiwy / początek stworzenia Bożego.

15 ✤ Znam uczynki twoje / żeś nie jest áni źimny / áni gorący: bodajżeś był źimny ábo gorący.

16 ✤ A ták ponieważeś letny / á áni źimny áni gorący / wyrzucę ćię z ust mojich.

17 ✤ Abowiem mowisz; Jestem bogáty y zbogáćiałem / á niczego nie potrzebuję: á nie wiesz żeś ty biedny y mizerny / y ubogi / y ślepy / y nági.

18 ✤ Rádzęć ábyś kupił u mnie złotá w ogniu doświadczonego / ábyś był bogáty: y száty białe / ábyś był obleczony / á żeby śię nie okázowáłá sromotá nágośći twojey: á oczy twoje námaż máśćią wzrok náprawiájącą / ábyś widźiał.

19 ✤ Ja ktorekolwiek miłuję / strofuję e y karzę. Bądź tedy gorliwym / á pokutuj.

20 ✤ Oto stoję u drzwi / y kołácę: jeśliby kto usłyszał głos moj y otworzył drzwi / wnidę do niego / y będę z nim wieczerzał / á on ze mną.

21 ✤ Kto zwyćięży / dam mu śiedźieć z sobą ná stolicy mojey; jákom y Ja zwyćiężył / y uśiadłem z Ojcem mojim ná stolicy jego.

22 ✤ Kto ma uszy niechaj słucha / co Duch mowi Zborom!

a 1 Tess. 5. 2. 2 Piotr 3. 10.
b G. Málo imion.
c Filipp. 4. 3.
d Izai. 22,22.
e Przyp. 3. 11. Żyd. 12. 5.

ROZDZIAŁ. IV.

Páná śiedzącego widźiał ná stolicy miedzy dwudźiestą y cztérema stárcow. 5. A przy tym, łyskánie, dźwięk, gromobićie, lámpy. 6. szkláne morze. 7. cztworo zwierząt. 10. stárce chwalące Páná.

1 Potymem widźiał / á oto drzwi *były* otworzone w niebie; á głos pierwszy ktorym słyszał mowił do mnie jáko trąbá / y rzekł; Wstąp sám / á pokażęć co śię ma dźiać nápotym.

2 ✤ A zárázem byłem w záchwyceniu Duchá: á oto stolicá postáwiona byłá ná niebie / á ná stolicy śiedźiáłá *osobá*.

3 ✤ A ten ktory śiedźiał / podobny był ná wejrzeniu kámieniowi Jáspisowi y Sár-

dynowi : á około oney stolice byłá tecza/ná weyrzeniu podobna Szmárágdowi. 4 ✠ A około oney stolice było stolic dwádźieśćiá y cztery : á ná onych stolicách widźiałem dwudźiestu y czterech stárcow śiedzących/ obleczonych w száty biáłe ; á ná głowách swoich mieli korony złote. 5 ✠ A z oney stolice wychodźiły łyskáwice/ y gromy/ y głosy : y śiedm lámp ognistych gorájących przed stolicą ; ktore są śiedm Duchow Bożych. 6 ✠ A przed oną stolicą było morze szkłáne podobne krystałowi : á w pośrzodku stolice / y około stolice / czworo zwierząt pełnych oczu / z przodku y z tyłu. 7 ✠ A pierwsze zwierzę / podobne było lwowi : á wtore zwierzę/ podobne cielcowi : á trzećie zwierzę/ miáło twarz jáko człowiek : á czwarte zwierzę / podobne było orłowi latájącemu. 8 ✠ A oto káżde z osobná z onych czterech zwierząt/ miáło sześć skrzydeł w około / á wewnątrz były pełne oczu ; á odpoczynku nie máją we dnie y w nocy/ mowiąc ; a Swięty / Swięty/ Swięty PAN Bog Wszechmogący/ktory Był/y Jest/ y Przyść ma. 9 ✠ A gdy one zwierzętá dawáły chwałę/ y cześć / y dźiękowánie śiedzącemu ná stolicy / żywiącemu ná wieki wiekow : 10. ✠ Upádáli czterei y dwádźieśćiá stárcy przed obliczem śiedzącego ná stolicy / y kłaniáli śie żywiącemu ná wieki wiekow ; y rzucáli korony swoje przed stolicą mowiąc; 11 ✠ Godźieneś jest PAnie wźiąć chwałę / y cześć / y moc : Boś ty stworzył wszystkie rzeczy/ y zá wolą twoją trwáją / y stworzone są.

a Izái. 6. 3.

ROZDZIAL V.

Księgi śiedmią pieczęći zápieczętowáne. 3. ktorych żaden otworzyć nie mogł. 6. Tylko Báránek on Boży : ktorego wszyscy mieszkáńcy niebiescy chwalili, y wiecznie chwalić będą.

1 POtym em widźiał po práwey rece śiedzącego ná stolicy księgi nápisáne wewnątrz y zewnątrz/ zápieczętowáne śiedmią pieczęći. 2 ✠ Y widźiałem Aniołá mocnego wołájącego głosem wielkim ; Kto jest godźien otworzyć te księgi/ y odpieczętowáć pieczęći ich ? 3 ✠ A nikt nie mogł áni w niebie / áni ná źiemi/ áni pod źiemią / otworzyć onych Ksiąg/áni wejrzeć w nie. 4 ✠ Y płákałem bárzo iż nikt nie był ználeźiony godny / áby otworzył y czytał księgi/y wejrzał w nie. 5 ✠ Tedy mi jeden z onych stárcow rzekł; Nie płácz. Oto zwyćiężył Lew / ktory jest z pokolenia a Judowego/ korzeń b Dawidow ; áby otworzył Księgi / y odpieczętowáł śiedm pieczęći ich. 6 ✠ Y pojrzałem ; á oto miedzy stolicą / y czterémá onymi zwierzęty / miedzy onymi stárcámi / Báránek stał jáko zábity/májąc śiedm rogow / y śiedm oczy : ktore są śiedm Duchow Bożych / posłánych ná wszystkę źiemię. 7 ✠ Ten przyszedł; y wźiął one księgi z práwey ręki śiedzącego ná stolicy. 8 ✠ A gdy wźiął one księgi / záraz one czworo zwierząt / y oni dwádźieśćiá y czterej stárcy / upádli przed Báránkiem/ májąc káżdy z nich cytry y czásze złote / pełne woniey rzeczy : ktore są modlitwy świętych. 9 ✠ Y śpiewáli nową Pieśń/ mowiąc; Godźien eś jest wźiąć księgi / y otworzyć pieczęći ich ; żeś był zábity/ y odkupiłeś nas Bogu przez krew c swoję/ ze wszelkiego pokolenia / y języká/ y ludu/y narodu: 10 ✠ Y uczyniłeś nas Bogu nászemu d Krolmi y Kápłány/y krolowáć będźiemy ná źiemi. 11 ✠ Y widźiałem y słyszałem głos wiela Aniołow/około oney stolice/y onych zwierząt / y onych stárcow : á byłá liczbá ich / tyśiąc kroc sto tyśiecy/ y dźieśiąć kroc sto tyśiecy / 12 ✠ Mowiących głosem wielkim ; Godźien jest ten Báránek zábity wźiąć moc/ y bogáctwo / y mądrość / y siłę y cześć / y chwałę / y błogosłáwieństwo. 13 ✠ A wszelkie stworzenie/ktore jest ná niebie / y ná źiemi/ y pod źiemią/ y w morzu / y wszystko co w nich jest / słyszałem mowiące ; Siedzącemu ná stolicy / y Báránkowi/ błogosłáwieństwo / y cześć/ y chwałá / y siłá ná wieki wiekow. 14 ✠ A czworo onych zwierząt rzekło / Amen. A oni dwádźieśćiá y czterej

a 1 Moj. 49.10. c Izái. 11. 1.

c 1 Piotr 1. 19. d 1 Piotr 2. 5.8.

ſtárcy upádli / y kłániáli śię żywiącemu ná wieki wiekow.

ROZDZIAŁ VI.

Báránek pierwſzą pieczęć kśięg otworzył. 3. Potym wtorą. 5. trzećią. 7. czwartą. 9. piątą. 12. y ſzoſtą. Po ktorych otworzeniu wſzczęły śię mordy, głody, mory, uśkarżánia świętych, drżenia źiemie, y rozmáite widźiádłá ná niebie. 17. Dźień ſądny.

1 Y Widźiałem / gdy otworzył Báránek jedne z onych pieczęći ; y ſłyſzałem jedno ze czterech zwierząt mowiące jákoby głos gromu ;
2 Chodź / pátrzaj. ✤ Y widźiałem ; á oto koń biały / á ten ktory ná nim śiedźiał / miał łuk : y dano mu koronę / y wyſzedł *jáko* zwyćiezcá / á
3 żeby zwyćiężał. ✤ A gdy otworzył wtorą pieczęć / ſłyſzałem wtore zwierzę mowiące ? Chodź / á pátrzaj. ✤
4 Y wyſzedł drugi koń rydzy : á temu ktory ná nim śiedźiał / dano áby odjął pokoj z źiemie ; á iżby jedni drugie zábijáli / y dano mu miecż
5 wielki. ✤ A gdy otworzył trzećią pieczęć / ſłyſzałem trzećie zwierzę mowiące : Chodź / á pátrzaj. ✤ Y widźiałem ; á oto koń wrony / á ten co ná nim śiedźiał / miał ſzále w ręce swojey.
6 ✤ Y ſłyſzałem głos z pośrzodku onych czworgá zwierząt mowiący ; Miárká pſzenice zá groſz / á trzy miárki jęczmieniá zá groſz ; á nie ſzkodź oliwie y winu.
7 ✤ A gdy otworzył czwartą pieczęć ſłyſzałem głos czwartego zwierzęciá mowiący ; Chodź / á pátrzaj.
8 ✤ Y widźiałem ; á oto koń płowy / á tego ktory śiedźiał ná nim imię było Smierć / á Piekło ſzło zá nim : y dáná im jeſt moc nád czwartą częśćią źiemie / áby zábijáli mieczem / y głodem / y morem / y przez zwierzętá źiemſkie.
9 ✤ A gdy otworzył piątą pieczęć / widźiałem pod Ołtarzem duſze pobitych dla słowá Bożego / y dla świádectwá ktore wydawáli ;
10 ✤ Y wołáli głosem wielkim mowiąc ; Dokądże PAnie Swięty y prawdźiwy / nie sądźiſz y nie mśćiſz śię krwie náſzey nád tymi /
11 ktorzy mieſzkáją ná źiemi? ✤ Y dáne ſą káżdemu z *nich* ſzáty białe : Y powiedźiano im / áby odpoczywáli jeſzcze ná máły czás / áżby śię dopełnił *poczet* społ-ſług ich y bráći ich / ktorzy máją być pobići jáko y
12 oni. ✤ Y widźiałem gdy otworzył ſzoſtą pieczęć ; á oto ſtáło śię wielkie trzęśienie źiemie / á słońce zczerniáło jáko wor włośniány / y kśiężyc wſzyſtek ſtał śię jáko krew.
13 ✤ A gwiazdy niebieſkie pádáły ná źiemię / ták jáko drzewo figowe zrzucá z śiebie figi swoje niedoſtáłe / gdy od wiátru wielkiego bywa záchwiane.
14 ✤ A niebo uſtąpiło jáko kśięgá zwinione / á wſzelka gorá y wyſpy / z miejscá śię swego poruſzyły.
15 ✤ A krolowie źiemie / y kśiążętá / y bogácze / y hetmáni / y mocarze / y káżdy niewolnik / y káżdy wolny / pokryli
16 śię a w jáſkinie y w ſkały gor. ✤ Y rzekli goram y ſkáłam ; [a] Upádnijćie ná nas y zákryjćie nas przed oblicżem tego / ktory śiedźi ná ſtolicy : y przed gniewem tego Báránká : ✤
17 Abowiem przyſzedł dźień on wielki gniewu jego / Y ktoż śię będźie mogł oſtać.

ROZDZIAŁ VII.

Paſterſzcy po świećie Anjołowie .. byli zahámowáni , áżby wybráne ze wſzego pokolenia zápieczętowáno. 9. Niezliczone zaſtępy przed Tronem ſtojące. 11. Anjeli B. z ſtárcámi chwalący PAná. 13. Ci co dla Imienia PAńſkiego ćierpieli. 15. y wieczne ſzczęśćie ich.

1 Potym em widźiał czterech Anjołow ſtojących ná czterech węgłách źiemie / trzymájących czterzy wiátry źiemie ; áby nie wiał wiátr ná źiemię / áni ná morze / áni ná żadne drzewo.
2 Y Widźiałem inſzego Anjołá wyſtępującego od Wſchodu słońcá / májącego pieczęć Bogá Zywego / ktory záwołał głosem wielkim ná onych czterech Anjołow / ktorym dano áby ſzkodźili źiemi y morzu /
3 ✤ Mowiąc ; Nie ſzkodźćie źiemi / áni morzu / áni drzewam ; áż popieczętujemy ſługi Bogá náſzego ná czołách ich.
4 ✤ Y uſłyſzałem liczbę popieczętowánych a ktorych ſto y czterdźieśći y czterzy tyśiące

[a] Izai. 2. 19. [b] Oseae 10. 8. Luk. 23. 30.

popieczętowano / ze wszystkich po- (5) koleń synów Izráelskich. ✠ Z pokolenia Judowego / dwánaście tysiecy popieczętowánych. Z pokolenia Rubenowego / dwánaście tysiecy popieczętowánych. Z pokolenia Gádowego / dwánaście tysie- (6) cy popieczętowánych. ✠ Z pokolenia Aserowego / dwánaście tysiecy popieczętowánych. Z pokolenia Neftálimowego / dwánaście tysiecy popieczętowánych. Z pokolenia Mánássesowego / dwánaście ty- (7) siecy popieczętowánych. ✠ Z pokolenia Symeonowego / dwánaście tysiecy popieczętowánych. Z pokolenia Lewiego / dwánaście tysiecy popieczętowánych. Z pokolenia Isáschárowego / dwánaście tysiecy (8) popieczętowánych. ✠ Z pokolenia Zábulonowego / dwánaście tysiecy popieczętowánych. Z pokolenia Jozefowego / dwánaście tysiecy popieczętowánych. Z pokolenia Benjáminowego / dwánaście tysiecy (5) popieczętowánych. ✠ Potymem widział; á oto lud wielki / którego nie mógł nikt zliczyć / z káżdego narodu y pokolenia / y ludzi / y języków: którzy stali przed stolicą / y przed oblicznością Báránká / obleczeni w száty białe / á palmy były w ręku ich. (10) ✠ Y wołáli głosem wielkim / mówiąc: Zbáwienie należy Bogu nászemu / y siedzącemu ná stolicy / y Báránko- (11) wi. ✠ A wszyscy Anjołowie stali około stolice / y stárców / y czworgá zwierząt; y upádli przed stolicą ná oblicze swoje / y kłániáli się Bo- (12) gu / Mówiąc; ✠ Amen / Błogosłáwieństwo / y chwałá / y mądrość / y dziękowánie / y cześć / y moc / y siłá Bogu nászemu / ná wieki wieków / Amen. *

(13) Y Odpowiedział jeden z onych stárców / y rzekł mi: Ci którzy są obleczeni w száty białe / co zacz (14) są? ✠ Y z kąd przyszli? Y rzekłem mu; Pánie ty wiesz. Y rzekł mi; Ci są / którzy przyszli z ucisku wielkiego; y omyli száty swoje / y wybielili je we krwi Báránkowey. ✠ (15) Dla tego są przed stolicą Bożą / y służą mu we dnie y w nocy w Kościele jego: á ten który siedzi ná stolicy / jáko namiotem záśloni je. ✠ (16) Nie będą więcey łáknąć / y nie będą więcey prágnąć / y nie uderzy (17) ná nie słońce / áni żadne gorąco. ✠ Albowiem Báránek który jest w pośrzodku stolice / będzie je paść / y poprowádzi je do żywych źrzódeł wod: y otrze Bóg b wszelką łzę z oczu ich.

a Izája 49. 10.
b Izája 25. 8.

ROZDZIAŁ VIII.

Gdy siódmą pieczęć otworzono. 3. ofiárowáne były modlitwy Swiętych przez kádzenie. 6. Siedm Anjołów wyszło z trąbámi. 7. Gdy pierwszy czterej trąbili, ogień spadł. 9. morze się poruszyło. 11. wody zgorzkły. 12. y gwiazdy się zácmiły.

(1) A Gdy otworzył siódmą pieczęć / stáło się milczenie ná niebie / (2) jákoby przez pół godziny. ✠ Y widziałem siedm onych Anjołów / którzy stoją przed obliczem Bożym / á (3) dano im siedm trąb. ✠ A inszy Anjoł przyszedł / y stánął przed Ołtarzem / májąc kádzilnicę złotą: y dano mu wiele kádzenia / áby je ofiárowáł z modlitwámi wszystkich świętych / ná ołtarzu złotym / który jest przed (4) stolicą: ✠ Y wstąpił dym kádzenia z modlitwámi świętych / z ręki Anjo- (5) łá / przed obliczność Bożą. ✠ Y wziął Anjoł kádzilnicę / y nápełnił ją ogniem z ołtárzá / y zrzucił ją ná ziemię: y stáły się gromy y głosy / y błyskáwice y trzęsienie ziemie.

(6) A Onych siedm Anjołów którzy mieli siedm trąb / nágotowáło (7) się áby trąbili. ✠ Y zátrąbił pierwszy Anjoł / y stał się grad y ogień zmieszány ze krwią / y zrzucono to ná ziemię: á trzecia część drzew zgorzáłá / y wszelka trawá zielona spalona jest.

(8) POtym zátrąbił wtóry Anjoł / á jákoby górá wielka ogniem pałająca wrzucona jest w morze: y obrócona jest w krew trzecia część (9) morzá. ✠ Y pozdycháłá w morzu trzecia część rzeczy stworzonych / które miáły duszę; y trzecia część okrętów zginęłá.

(10) Y Zátrąbił trzeci Anjoł / y spádłá z niebá gwiazdá wielka / gorająca jáko pochodnia / y upádłá ná trzecią część rzek / y ná źrzódłá

11 wod. A imię oney gwiazdy zowią piołynem: y obróciłá się trzecia część wod w piołyn; á wiele ludzi pomárło od onych wod / bo się stáły gorzkie.

12 POtym zátrąbił czwarty Anioł / á uderzona jest trzecia część słońcá / y trzecia część księżycá / y trzecia część gwiazd; ták iż się trzecia część ich záćmiłá / y trzecia część dniá nie świeciłá / tákże y nocy. **13** Y widziałem / y słyszałem jednego Aniołá lecącego przez pośrzodek niebá / mówiącego głosem wielkim; Biádá / biádá / biádá mieszkájącym ná ziemi! dla innych głosow trąby trzech Aniołow / ktorzy zátrąbić mają!

ROZDZIAL IX.

Gdy piąty Anioł zátrąbił. 3. szárańcze wyszły. 13. A szósty zátrąbiwszy. 15. wywiodł konne. 20. narod ludzki pustoszące.

1 Y Zátrąbił piąty Anioł / y widziałem że gwiazdá zpádłá z niebá ná ziemię; á dano jey klucz **2** studnie przepáści. Ktora otworzyłá studnia przepáści: y wystąpił dym z oney studnie / jákoby dym piecá wielkiego; y záćmiło się słońce y powietrze / od dymu oney studnie. **3** A z onego dymu wyszły szárańcze ná ziemię; y dano im moc / jáko mają moc niedźwiadkowie ziemscy. **4** Ale im rzeczono żeby nie szkodziły trawie ziemie / áni żadney rzeczy zieloney / áni żadnemu drzewu: ále tylko sámym ludziom / ktorzy nie mają pieczęci Bożey ná czołách swoich. **5** A dano im / nie żeby je zábijáły; ále áby je dręczyły przez pięć miesięcy: á udręczenie ich *áby było* jáko udręczenie od niedźwiadká / gdy człowieka ukąsi. **6** Przetoż w one dni szukáć będą ludzie [a] śmierci / ále jey nie znajdą; y będą chcieli umrzeć / ále śmierć od nich ucięcze. **7** A kształt onych szárańczy podobny był koniom zgotowánym do bitwy; á ná głowách ich były korony podobne złotu / á **8** twarzy ich jáko twarzy ludzkie. Y miáły włosy jáko włosy niewieście / á zęby ich były jáko lwie. **9** A miáły páncerze jáko páncerze żelázne / á szum skrzydeł ich jáko grzmot wozow / gdy wiele koni bieży do bitwy. **10** A ogony miáły podobne niedźwiadkom / á żądłá były w ogonách ich: á moc ich *byłá* szkodzić ludziom przez pięć miesięcy. **11** A miáły nád sobą królá / ániołá przepáści: ktoremu imię po Żydowsku Abáddon / á po Grecku ma imię [b] Apollyon. **12** Biádá jedno przeszło / á oto jeszcze idzie dwoje biádá potym.

13 Y Gdy zátrąbił Anioł szósty / á słyszałem głos jeden ze czterech rogow ołtarzá złotego / ktory jest przed **14** oblicznością Bożą / Mowiący szóstemu Aniołowi / ktory miał trąbę? Rozwiąż onych czterech Aniołow związánych u wielkiey rzeki **15** Eufrátes. Y rozwiązáni są oni czterey Aniołowie / zgotowáni ná godzinę y ná dzień / y ná miesiąc / y ná rok; áby pobili trzecią część **16** ludzi. A liczbá woyská jezdnego *byłá* dwie ście kroć tysiąc tysięcy: **17** Bom słyszał liczbę ich. Widziałem tákże konie w widzeniu: á ci ktorzy siedzieli ná nich / mieli páncerze ogniste hiácyntowe / y siárczáne; á głowy onych koni były jáko głowy lwie; á z gęby ich wychodził ogień / **18** y dym / y siárká. A od tego trojgá pobita jest trzecia część ludzi / od ogniá / y od dymu / y od siárki / ktore **19** wychodziły z gąb ich. Abowiem moc ich jest w gębách ich / y w ogonách ich. Bo ogony ich wężom są podobne / májąc głowy ktorymi **20** szkodzą. A inni ludzie ktorzy nie są pobici tymi plagámi / áni pokutowáli od uczynkow rąk swoich / áby się nie kłaniáli dyabłom / y báłwánom złotym / y śrebrnym / y miedziánym / y kámiennym / y drzewiánym; ktorzy áni widzieć [c] mogą / áni słyszeć / áni chodzić: **21** Ani pokutowáli z mężobojstw swoich / áni z czárow swoich: áni z wszeteczeństw swoich / áni z złodziejstw swoich.

ROZDZIAL X.

Anioł obłokiem przyodziany. 2. księgi otworzone trzymájąc. 9. Ianowi-

[a] Ozeász 10. 8. Luka. 23. 30. Objáw 6. 16.

[b] T. Zátráceniec.

[c] Ps. [illegible]

wi wedlug objáwienia one zjeść rozkázuje.

1 Y Widźiałem drugiego Anjołá mocnego / zstępujacego z niebá obłokiem odźianego ; á ná głowie jego byłá tecza / á oblicze jego jáko słońce / á nogi jego jáko słupy ogniá. 2 A miał w rece swojey kśiażeczki otworzone : y postáwił noge swoje práwa ná morzu / á lewa ná źiemi. 3 Y záwołał głosem wielkim / jáko lew ryczy : á gdy przestał wołáć / mowiło śiedm gromow głosy swoje.

4 A Gdy odmowiło śiedm gromow głosy swoje / miałem pisáć : álem usłyszał głos z niebá / mowiacy do mnie ; Zápieczetuj to co mowiło śiedm gromow / á nie pisz tego. 5 Tedy Anjoł ktoregom widźiał stojacego ná morzu y ná źiemi / podniosł reke swoje ku niebu : 6 Y przyśiagł przez Zywiacego ná wieki wiekow / ktory stworzył niebo y to co w nim jest / y źiemie y to co ná niey jest / y morze y to co w nim jest / że czásu już nie bedźie. 7 Ale we dni głosu Anjołá śiodmego / gdy bedźie trabił / dokona śie tájemnicá Boża / jáko opowiedźiał sługom swojim Prorokom.

8 A Głos ktorym słyszał z niebá / záśie mowił ze mna / y rzekł ; Idź / á weźmi te kśiażeczki otworzone / z reki Anjołá stojacego ná morzu y ná źiemi. 9 Y szedłem do Anjołá / y rzekłem mu ; Daj mi te kśiażeczki. Y rzekł mi ; [a] Weźmi / á zjedz a je ; á uczynia gorzkość w brzuchu twojim / ále w uśćiech twojich słodkie beda jáko miod. 10 Y wźiałem kśiażeczki z reki Anjołá / y zjadłem je ; á były w uśćiech mojich słodkie jáko miod : ále gdym je zjadł / gorzko było w brzuchu mojim. 11 Y rzekł mi ; Muśisz záśie prorokowáć przed wiela ludźi / y narodow / y jezykow / y krolow.

[a] Ezech 3.1.2.

ROZDZIAŁ XI.

Anjoł rozkazał kośćioł rozmierzáć. 3. PAn dwu świádkow wzbudźił. 7. ktorych od bestiey roszárpánych. 9. nikt nie pogrzebł. 11. Ale ich Bog wzbudźiwszy. 12. do niebá wźiął. 13. Strach ná niezbożne przypadł. 15. Siodmego Anjołá traba zmartwychwstánie. 18. y sad Boży oznajmiłá.

1 Y Dano mi trzćine podobna lásce ; á Anjoł stánał mowiac ; Wstań / á zmierz Kośćioł Boży y Ołtarz / y te ktorzy śie modla w nim. 2 Ale śień ktora jest przed Kośćiołem wyrzuć precz / á nie mierz jey : ábowiem dána jest Pogánom / á miásto święte deptáć beda czterdźieśći y dwá mieśiacá.

3 A Ze je dam dwiemá świádkom mojim / ktorzy prorokowáć beda tyśiac / dwie śćie y sześćdźieśiat dni obleczeni bedac w wory. 4 Ci sa dwie oliwie / y dwá świeczniki / stojace przed obliczem Bogá wszystkiey źiemie. 5 A jesliby im kto chćiał szkodźić / ogień wynidźie z ust ich / y pożrze nieprzyjaćioły ich : á jesliby im kto chćiał szkodźić / muśi tez y on być zábity. 6 Ci moc mája zámykáć niebo / áby deszcz nie pádał zá dni proroctwá ich : y mája moc nád wodámi áby je obroćili w krew / y uderzyć źiemie wszelka plaga / ileby kroć chćieli.

7 A Gdy dokończa świádectwá swojego : bestya ktora wystepuje z przepáśći / stoczy z nimi bitwe / á zwyćieży je / y pobije je. 8 A trupy ich leżeć beda ná ulicy miástá wielkiego / ktore názywája duchownie Sodoma y Egiptem ; gdźie tez PAn nász ukrzyżowány jest. 9 Y widźieć beda wiele ich z ludźi z pokolenia y z jezykow / y z narodow trupy ich / przez połczwártá dniá : ále trupow ich nie dopuszcza włożyć w groby. 10 Owszem mieszkájacy ná źiemi rádowáć śie nád nimi beda / y weselić ; y posla dáry jedni drugim / iż ći dwá Prorocy dreczyli mieszkájace ná źiemi. 11 A po połczwártu dni / duch żywotá od Bogá wstapił w nie / y stáneli ná nogách swojich : á bojaźń wielka przypádłá ná te / ktorzy je widźieli. 12 Potym usłyszeli głos wielki z niebá mowiacy im ; Wstapćie sám. Y wstapili ná niebo w obłoku / y pátrzyli ná nie nieprzyjaćiele ich. 13 A w oney godźinie stáło śie wielkie trzesienie źiemie. Y upádłá dźieśiata cześć miástá / y pobito w o-

nym trzęśieniu ziemie/ osob ludźi śiedm tyśięcy: á drudzy przestrá- szeni są/ y dáli chwałę Bogu niebie- skiemu. 14 Biádá wtore przeszło: á oto Biádá trzećie przyydźie rychło.

15 Y Zátrąbił Anjoł śiodmy; y stá- ły śię głosy wielkie ná niebie mowiące; Krolestwá świátá stá- ły śię *krolestwy* PAná nászego/ y Chrystusá jego; y krolowáć bę- dźie ná wieki wiekow. 16 Tedy oni dwádźieśćiá y czterej stárcy/ kto- rzy przed oblicznośćią Bożą śie- dzą ná stolicách swojich/ upádli ná oblicza swe/ y pokłonili śię Bogu/ 17 Mowiąc; Dźiękujemy tobie PA- nie Boże Wszechmogący/ ktoryś Jest/ y ktoryś Był/ y ktory masz Przyść/ żeś wźiął moc swoję wiel- ką/ y ująłeś krolestwo. 18 Y rozgnie- wáli śię narodowie/ y przyszedł gniew twoj/ y czás umárłych: áby byli sądzeni/ y ábyś oddał zapłátę sługom twojim Prorokom/ y świę- tym/ y bojącym śię Jmienia twe- go/ máłym y wielkim: y ábyś wy- 19 trácił te co psują ziemię. Tedy o- tworzony jest Kośćioł Boży ná nie- bie; y widźiána jest Skrzyniá przymierza jego w Kośćiele jego. Y stáły śię łyskáwice/ y głosy/ y grzmienia/ y trzęśienia ziemie/ y grad wielki.

ROZDZIAL XII.

Niewiásty w słońce przyodźiá- ney 4. Smok śiedmgłowny syná po- żrzeć chćiał. 7. Ale go Michał porá- źił. 10. Nád ktorym dcż zwyćięstwo śludzy Báránkowi otrzymáli 12. niewiástá ná puszczą uleciáłá. 16. y źiemiá rzekę wypiłá. 17. Jednák on z ostátkiem wiernych walczyć nie przestawa.

1 Y Ukazał śię cud wielki ná nie- bie: Niewiástá obleczona w Słońce/ á księżyc pod nogámi jey/ á ná głowie jey byłá koroná/ z dwu- 2 naśći gwiazd. A będąc brzemien- na wołáłá prácując ku porodzeniu/ 3 y męczyłá śię áby porodźiłá. Y ukazał śię drugi cud ná niebie/ á oto Smok wielki rydzy/ májąc śiedm głow/ y rogow dźieśięć/ á ná gło- 4 wách jego śiedm koron: A ogon jego ćiągnął trzećią część gwiazd niebieskich/ y zrzućił je ná ziemię: á Smok on stánął przed niewiástą ktora miáłá porodźić/ áby skoroby porodźiłá/ pożárł dźiećię jey. 5 Y urodźiłá syná mężczyznę/ ktory ma rządźić wszystkie narody laską że- lázną: y porwáne jest dźiećię jey do Bogá/ y do stolice jego: 6 A nie- wiástá ućiekłá ná puszczą/ gdźie ma miejsce od Bogá zgotowáne/ áby ją tám żywiono przez tyśiąc dni dwieśćie y sześćdźieśiąt.

7 Y Stáłá śię bitwá ná niebie/ Michał y Anjołowie jego po- tykáli śię z Smokiem; Smok śię 8 też potykał y Anjołowie jego. Ale nie przemogli/ áni miejsce ich dá- 9 ley ználezione jest ná niebie. Y zrzucony jest Smok wielki/ wąż on stárodawny; ktorego zowią Dya- błem y Szátánem/ ktory zwodźi wszystek okrąg świátá: zrzucony jest ná ziemię/ y Anjołowie jego z 10 nim są zrzuceni. Y słyszałem głos wielki mowiący ná niebie: Teraźci śię stáło zbáwienie/ y moc/ y krole- stwo Bogá nászego/ y zwierzchność Chrystusá jego: iż zrzucony jest oskárżyćiel bráći nászey/ ktory ná nie skárżył/ przed oblicznośćią Bo- 11 gá nászego we dnie y w nocy. Ale go oni zwyćiężyli przez krew Bá- ránká y przez słowá świádectwá swego/ á nie umiłowáli dusze swo- 12 jey áż do śmierći. Przetoż rozwe- selćie śię niebá/ y wy ktorzy mie- szkaćie ná nich. *

Biádá *mieszkájącym* ná ziemi y ná morzu: iż zstąpił Dya- beł do was/ májąc wielki gniew/ 13 wiedząc iż krotki czás ma. A gdy widźiał Smok/ iż był zrzucony ná ziemię/ prześládował niewiástę 14 ktora byłá porodźiłá mężczyznę. Y dano niewieśćie dwie skrzydle Orłá wielkiego/ áby leciáłá od obli- cznośći wężowey ná puszczą/ ná miejsce swoje; gdźieby ją żywiono przez czás/ y czásy/ y połowicę czá- 15 su. Y wypuśćił wąż z gęby swojey zá niewiástą wodę jáko rzekę/ chcąc 16 sprawić áby ją rzeká porwáłá. A- le ziemiá rátowáłá niewiástę: y o- tworzyłá ziemiá ustá swoje/ y wy- piłá rzekę/ ktorą był wypuśćił

Smok

I. Ezdr. S. N. ... [illegible]

17 Smok z [illegible]eby swojey. ✣ Y rozgniewał śie Smok ná niewiástę / y poszedł áby walczył z drugimi z nasienia jey / ktorzy záchowywáją przykazánia Boże / y máją świádectwo JEzusá CHrystusá.

18 Y Stánąłem ná piasku morskim.

Rozdział XIII.

Opisuje bestyą o śiedmi głowách. 2. ktora wielką część świátá do bałwochwálstwá odwiodłá. 12. A tá od drugi bestyey wychodzącey. 15. potwierdzona jest. 16. A kto jey piętná nie ma, temu śię nie godźi áni kupowáć áni przedawáć.

1 Y Widźiałem Bestyą występującą z morzá / májącą śiedm głow y rogow dźieśięć : á ná rogách jey było dźieśięć koron / á ná

2 głowách jey imię bluźnierstwá. ✣ A tá Bestya ktorąm widźiał / podobna byłá Rysiowi / á nogi jey jáko niedźwiedźie / á gębá jey jáko gębá lwia. Y dał jey Smok moc swoję /

3 y stolicę swoję / y moc wielką. ✣ A widźiałem jednę z głow jey / jákoby ná śmierć zábitą : ále rána jey śmiertelna uleczona jest. Tedy śię dźiwowáłá wszystká źiemiá / y szłá zá

4 oną Bestyą. ✣ Y kłániáli śię onemu Smokowi / ktory dał moc Bestyey / kłániáli śię też Bestyey mowiąc ; Ktoż podobny Bestyey ? Ktoż z nią

5 wálczyć może ? ✣ Y dáne jey są ustá mowiące wielkie rzeczy y bluźnierstwá : dána jey też jest moc / áby władzą miáłá przez czterdźieśći y

6 dwá mieśiące. ✣ Y otworzyłá ustá swoje ku bluźnierstwu przećiwko Bogu / áby bluźniłá Imię jego / y przybytek jego / y te ktorzy mieszkáją ná niebie.

7 ✣ Dano jey też wálczyć z świętymi / y zwyciężáć je. Y dána jey moc nád wszelkim pokole-

8 niem / y jęzkiem / y narodem. ✣ Przetoż śię jey kłániáć będą wszyscy mieszkájący ná źiemi ; ktorych imioná nie są nápisáne w kśięgách żywotá / Báránká zábitego od záłożenia świátá.

9 ✣ Jesli kto ma uszy / niechaj słucha!

10 ✣ Jesli kto w pojimánie á wiedźie / w pojimánie pojdźie. Jesli kto mieczem zábije / musi y on być mieczem zábity. Tuć jest ćierpliwość y wiárá świętych.

11 Z Atym widźiałem drugą Bestyą występującą z źiemie : á miáłá dwá rogi podobne Báránkowym ;

12 ále mowiłá jáko Smok. ✣ Ktora wszystkiey mocy pierwszey oney Bestyey dokázuje przed twarzą jey / y czyni że źiemiá y mieszkájący ná niey kłániáją śię Bestyey pierwszey ; ktorey śmiertelna rána byłá

13 uzdrowiona. ✣ A czyni cudá wielkie / ták / iż y ogień zstępuje przed o-

14 czymá ludźi ná źiemię. ✣ Y zwodźi mieszkájące ná źiemi / przez one cudá ktore jey dano czynić przed Bestyą : mowiąc obywátelom źiemie / áby uczynili obraz oney Bestyey / ktora miáłá ránę od mieczá / ále

15 [illegible] ✣ Y dano jey áby mogłá dáć duchá onemu obrázowi Bestyey / żeby też mowił obraz tey Bestyey / y to sprawił / áby ći ktorzyby śię nie kłániáli obrázowi oney

16 Bestyey byli pobići. ✣ A rozkázuje wszystkim máłym y wielkim / bogátym y ubogim / y wolnym y niewolnikom / áby wźięli piętnę ná práwą rękę swoję ábo ná czołá swe. ✣

17 A żeby żaden nie mogł kupowáć áni przedawáć / tylko ten ktory ma piętno ábo imię Bestyey / ábo

18 liczbę imienia jey. ✣ Tu jest mądrość. Kto ma rozum niech zráchuje liczbę oney Bestyey : ábowiem jest liczbá człowieká. A tá jest liczbá jey / sześć set sześćdźieśiąt y sześć.

Rozdział XIV.

Gdy Báránek stał ná gorze Syońskiey. 4. wespół z czystymi chwalcámi. 6. Anjoł jeden Ewángelią opowiádał. 8. A drugi upadek Bábiloński. 9. Trzeći kazał śię strzedz Bábilonu. 13. Vmárli w PAnu błogosłáwieni. 16. Sierp PAński zápuszczony ku żęćiu. 18. A zbieránie. 23. y tłoczenie winá nástąpiło.

1 Y Widźiałem / á oto Báránek stał ná gorze Syońskiey ; á z nim sto czterdźieśći y cztery tyśiące / májących Imię Ojcá jego nápisáne ná czołach swojich.

2 ✣ Y słyszałem

a 1 Moj. 9. 6.

łem głos z niebá jáko głos wielu wod / y jáko głos gromu wielkiego: y słyszałem głos cytrystow gráiących ná cytrách swojich. 3 A śpiewáli jákoby nową pieśń przed Stolicą / y przed onym czworgiem zwierząt y przed stárcámi: á żaden śię nie mogł oney pieśni náuczyć / oprocz onych stu czterdźiestu y czterech tyśięcy / ktorzy są z źiemie a kupieni. 4 Ci są ktorzy śię z niewiástámi nie pokaláli: Bo pánnámi są. Ci są ktorzy náśláduią Báránká / gdźiekolwiek idźie. Ci kupieni są z ludźi / áby byli pierwiastkámi Bogu y Báránkowi. 5 A w uściech ich nie ználeźiono zdrády: ábowiem są bez zmázy przed Stolicą Bożą.

6 Y Widźiałem drugiego Anjołá lecącego przez pośrzodek niebá / máiącego Ewángelią wieczną / áby ią zwiástował mieszkáiącym ná źiemi / y wszystkiemu narodowi / y pokoleniu / y językowi / y ludowi; 7 Mowiącego głosem wielkim: Boyćie śię Bogá / y chwałę mu dayćie; gdyż przyszłá godźiná sądu jego: á kłaniayćie śię temu / ktory uczynił b niebo y źiemię / y morze / y źrzodłá wod.

8 A Drugi Anjoł leciał zá nim mowiąc; Upadł / upadł c Bábilon / oná miásto wielkie! bo winem gniewu wszeteczeństwá swego nápoiło wszystkie narody.

9 A Trzeci Anjoł leciał zá nimi / mowiąc głosem wielkim; Jeśli śię kto pokłoni Bestyey y obrázowi jey / y jeśli weźmie piętno ná czoło swoje ábo ná rękę swoję: 10 Y ten pić będźie z winá d gniewu Bożego / z winá szczerego y nálanego w kielich gniewu jego: y będźie męczony w ogniu y śiárce przed oblicznośćią Anjołow świętych / y przed oblicznośćią Báránká. 11 A dym męki ich wstępuje ná wieki wiekow. Y nie máią odpocżynku we dnie y w nocy / ktorzy śię kłániáią Bestyey y obrázowi jey / y jeśli kto bierze piętno imienia jey. 12 Tuć jest ćierpliwość świętych / tuć są ći ktorzy chowáią przykazánia Boże / y wiárę Jezusowę.

13 Y Słyszałem głos z niebá mowiący do mnie: Nápisz; Błogosłáwieni e są od tąd umárli / ktorzy w PAnu umieráią. Záprawdę mowi Duch / áby odpoczywáli f od prac swojich / á uczynki ich idą zá nimi.

14 Y Widźiałem / á oto obłok biały: á ná onym obłoku śiedźiał podobny Synowi człowieczemu / ktory miał ná głowie swojey koronę złotą / á w ręce swojey śierp ostry. 15 A drugi Anjoł wyszedł z Kośćiołá wołáiąc głosem wielkim ná tego ktory śiedźiał ná obłoku; Zápuść g śierp twoj á żni / gdyż tobie przyszłá godźiná / ábyś żął; ponieważ śię dostáło żniwo źiemie. 16 Y zápuśćił ten ktory śiedźiał ná obłoku / śierp swoj ná źiemię / y pożętá jest źiemiá.

17 A Drugi Anjoł wyszedł z Kośćiołá onego / ktory jest w niebie / máiąc y ten śierp ostry. 18 Potym wyszedł drugi Anjoł z ołtarzá / ktory miał moc nád ogniem; y záwołał głosem wielkim ná tego ktory miał śierp ostry mowiąc: Zápuść ten śierp twoj ostry / á zbieray groná winnice źiemie; bo doyrzáłe są jágody jey. 19 Zápuśćił tedy Anjoł śierp swoj ostry ná źiemię / y zebrał groná winnice źiemie / y wrzućił je w prásę wielką gniewu Bożego. 20 Y tłoczona jest prásá przed miástem / y wyszłá krew z prásy áż do wędźideł końskich przez tyśiąc y sześć set stáian.

ROZDZIAŁ XV.

Siedm Anjołow máiących śiedm plag ostátecznych. 2. Morze szklane, y zwyćięstwo nád bestyą. 3. ktorzy śpiewáli ná cześć Báránkowi. 6. á śiedm Anjołow odebráło śiedm czasz gniewu Bożego.

1 POtym widźiał drugi cud ná niebie wielki y dźiwny: to jest, śiedm Anjołow máiących śiedm plag ostátecznych; iż przez nie skończony jest gniew Boży. 2 Y widźiałem jákoby morze szklane zmieszáne z ogniem; á te co zwyćięstwo otrzymáli nád oną bestyą / y nád obrázem jey / y nád piętnem / y

nád

a 1 Kor. 6. 20. 1 Pietr. 1. 18.

b Psalm 146. 6. Dźiej. 14. 15. 17. 14

c Izái. 21. 9. Jerem. 51. 8. Objáw 18. 2.

d Jerem. 25. 15. Objáw 16. 19.

e Psalm 116. 15.

f 2 Tess. 1. 7.

g Joel. 3. 13.

ná liczbą imienia jey/ stojące nád morzem szklánym/ májące Cytry Boże:
3 ♣ A śpiewáli pieśń Mojżeszá sługi Bożego/ y pieśń Báránkowę/ mowiąc ; Wielkie a y dźiwne są spráwy twoje PAnie Boże Wszechmogący: spráwiedliwe y prawdźiwe są drogi twoje/ o Krolu Swiętych!
4 ♣ Ktożby śię ciebie nie bał PAnie/ y nie wielbił Imienia twego? Gdyżeś sam Swięty/ gdyż wszyscy narodowie przyjdą y kłániáć śię będą przed obliczem twojim/ iż śię okazáły spráwiedliwe sądy twoje.

a Psalm 111.2. y 139.14. b Jerem. 10.7.

5 A Potymem widźiał/ á oto otworzony był kośćioł przybytku
6 świádectwá ná niebie. ♣ Y wyszło z Kośćiołá śiedm onych Anjołow/ májących śiedm plag/ obleczonych płotnem czystym y świetnym/ y przepásánych ná pierśiách
7 złotymi pásy. ♣ A jedno ze czworgá zwierząt/ dáło śiedmi Anjołom śiedm czász złotych/ pełnych gniewu Bogá żywiącego ná wieki wiekow.
8 ♣ Y nápełniony jest Kośćioł dymem od chwały Bożey y od mocy jego: á nie mogł nikt wniść do Kośćiołá/ áż śię skończyły śiedm plag onych śiedmi Anjołow.

ROZDZIAL XVI.

Siedm Anjołow wylali śiedm czász gniewu Bożego sobie zwierzonych, zá ktorych wylaniem rozmájite śię plági ná świecie wszczęły. 18. Ku postráchowi niezbożnych. 19. y wielkiego miástá obywátelow.

1 Y Słyszałem głos wielki z Kośćiołá/ mowiący śiedmi Anjołom ; Idźćie/ á wylejćie śiedm czász zápálczywośći Bożey ná źiemię.
2 ♣ Y wyszedł pierwszy *Anjoł*, á wylał czászę swoję ná źiemię : y wyrzućił śię zły y szkodliwy wrzod ná ludźie/ ktorzy mieli piątno Bestyey ; y ná te ktorzy śię kłániáli
3 obrázowi jey. ♣ Y wylał wtory Anjoł czászę swoję ná morze/ y stáło śię jákoby krew umárłego : á káżda
4 duszá żywa zdechłá w morzu. ♣ Y wylał trzeći Anjoł czászę swoję ná rzeki y źrzodłá wod ; y obroćiły śię
5 w krew. ♣ Y słyszałem Anjołá wod mowiącego ; Spráwiedliwyś jest PAnie/ ktoryś Jest/ y ktoryś Był/
6 y Swięty/ żeś to rozsądźił. ♣ Ponieważ krew Swiętych y Prorokow wylewáli/ dałeś im też krew pić : bo tego są godni.
7 ♣ Y słyszałem drugiego od ołtarzá mowiącego : Zájiste PAnie Boże Wszechmogący/ prawdźiwe y sprawiedliwe są sądy twoje.
8 ♣ Potym czwarty Anjoł wylał czászę swoję ná słońce; y dano mu moc trápić ludźie gorącośćią ogniá.
9 ♣ Y byli upaleni ludźie gorącośćią wielką/ y bluźnili Imię Bogá/ ktory ma moc nád tymi plágámi, wszákże nie pokutowáli/ áby mu
10 chwałę dáli. ♣ Tedy wylał piąty Anjoł czászę swoję ná stolicę Bestyey : y stáło śię krolestwo jey záćmione/ y żwáli języki swoje od bole-
11 śći. ♣ Y bluźnili Bogá niebieskiego dla bolesći swojich/ y dla wrzedow swojich: wszákże nie pokutowáli z uczynkow swojich.
12 ♣ Y wylał szosty Anjoł czászę swoję ná onę wielką rzekę Eufrátes : y wyschłá wodá jey/ áby zgotowáná byłá drogá
13 krolom od Wschodu słońcá. ♣ Y widźiałem z ust Smokowych/ y z ust Bestyey/ y z ust fałszywego Proroká trzy nieczyste duchy *wychodzące*,
14 podobne żábam. ♣ Abowiem są duchy dyabelskie czyniące cudá/ ktorzy wychodzą do krolow źiemie/ y ná wszystek okrąg świátá/ áby je zgromádźili ná wojnę/ ná on wielki
15 dźień Bogá Wszechmogącego. ♣ Oto idę jáko a złodźiey: Błogosłáwiony ktory czuje y strzeże szat swojich/ áby nie chodźił nágo/ y nie widźiano sromoty jego.
16 ♣ Y zgromádźił je ná miejsce/ ktore zowią po Zydowsku Armágeddon.
17 ♣ Tedy wylał śiodmy Anjoł czászę swoję ná powietrze : Y wyszedł głos wielki z Kośćiołá niebieskiego od stolice/ mowiący ; Stáło śię.
18 ♣ Y stáły śię głosy y gromy/ y łyskáwice ; y stáło śię wielkie trzęśienie źiemie/ jákiego *nigdy* nie było jáko są ludźie ná źiemi / trzęśienia źiemie ták wielkiego.
19 ♣ Y stáło śię ono miásto wielkie ná trzy częśći *rozerwáne*: Y miástá narodow upádły; y Bábilon on wielki przyszedł ná pámięć przed

a Matt. 24.44. Luka. 12.39. 1 Tess. 5.2. 2 Piotr. 3.10.

obliczem Bożym/ áby mu dał b kielich winá zápálczywośći gniewu swojego. 20 ✤ Y wszystkie wyspy uciekły/ y gory nie są ználeźione. 21 ✤ Y wielki grad jáko cetnarowy zpadł z niebá ná ludźie : y bluźnili ludźie Bogá/ dla plagi grádu ; iż plagá jego byłá bárzo wielka.

b Jerem 25.15.

Rozdział XVII.

Opisuje one wielką nierządnicę. 2. z którą Krolowie ziemscy nierząd płodzą. 6. A tá sie upiła krwią świętych. 7. Y bestya która ją nośi Tájemnicą obojgá. 12. y zginienie. 14. Nádostátek y zwyćięstwo Báránkowe.

1 Y Przyszedł jeden z śiedmi Anjołow ktorzy mieli śiedm czasz/ y rzekł do mnie mowiąc mi : Chodź/ okażęć osądzenie oney wielkiey wszetecżnice/ ktora śiedźi nád wodámi wielkimi: 2 ✤ Z ktorą wszetecżeństwo płodźili krolowie źiemie/ y upili śie winem wszetecżeństwá jey obywátele źiemie. 3 ✤ Y odniosł mię ná puszczą w duchu. Y widźiałem niewiástę śiedzącą ná szárłatnoczerwoney Bestyey/ pełney imion bluźnierstwá/ ktora miáłá śiedm głow y dźieśięć rogow. 4 ✤ A oná niewiástá przyobleczona byłá w purpurę y w szárłat/ y uzłocona złotem y drogim kámieniem/ y perłámi/ májąc kubek złoty w ręce swey pełen obrzydliwośći y nieczystośći wszetecżeństwá swego. 5 ✤ A ná czele jey było imię nápisáne ; Tájemnicá/ Bábilon wielki/ mátká wszetecżeństw y obrzydliwośći źiemie. 6 ✤ Y widźiałem niewiástę onę pijáną krwią świętych/ y krwią męczennikow JEzusowych. A widząc ją/ dźiwowałem śię wielkim podźiwieniem.

7 Y Rzekł mi Anjoł : Czemuż śię dźiwujesz ? Ja tobie powiem tájemnicę tey niewiásty/ y bestyey ktora ją nośi/ ktora ma śiedm głow y dźieśięć rogow. 8 ✤ Bestya ktorąś widźiał/ byłá/ á nie jest/ á ma wystąpić z przepáśći/ á iść ná zginienie : y zádźiwują śię mieszkájący ná źiemi/ (ktorych imioná nie są nápisáne w kśięgách żywotá od záłożenia świátá) widząc Bestyą ktora byłá/ á nie jest ; á przećię jest. 9 ✤ Tuć jest rozum májący mądrość. Te śiedm głow/ są śiedm gor/ ná ktorych tá niewiástá śiedźi ; 10 ✤ A krolow jest śiedm. Pięć ich upádło/ á jeden jest ; inszy jeszcze nie przyszedł : y gdy przyjdźie/ ná máły czás muśi trwáć. 11 ✤ A bestya ktora byłá á nie jest/ toć jest ten osmy/ á jest z onych śiedmi/ á idźie ná zginienie. 12 ✤ A dźieśięć rogow ktoreś widźiał/ jest dźieśięć krolow/ ktorzy krolestwá jeszcze nie wźięli ; ále wezmą moc jáko krolowie/ ná jednę godźinę z bestyą. 13 ✤ Ci rádę jednę máją y moc/ y zwierzchność swoję bestyey podádzą. 14 ✤ Ci z Báránkiem wálczyć będą/ á Báránek je zwyćięży : bo jest a PAnem Pánow/ y Krolem krolow/ y ktorzy są z nim/ powołáni/ y wybráni/ y wierni. 15 ✤ Y rzekł mi ; Wody ktoreś widźiał gdźie wszetecżnicá śiedźi/ są ludźie y zastępy/ y narody/ y języki. 16 ✤ A dźieśięć rogow/ ktoreś widźiał ná bestyey/ ci ć w nienawiśći mieć będą wszetecżnicę: y uczynią ją spustoszoną y nágą/ y ćiáło jey będą jeść/ á sámę ogniem spalą. 17 ✤ Abowiem Bog podał do serc ich/ áby czynili wolą jego/ á czynili jednomyślnie/ y dáli krolestwo swoje bestyey/ áżby śię wypełniły słowá Boże. 18 ✤ A niewiástá ktorąś widźiał/ jest miásto ono wielkie/ ktore ma krolestwo nád krolmi źiemie.

a 1 Tym. 6. 15. Objáw 19.16.

Rozdział XVIII.

Prętkie y strászne Bábilonu zginienie pokazáne. 11. Y nárzekánie nád nim kupcow ktorzy śię z pompy y z zbytku jego bogáćili. 20. A rádość y wesele wybránych Bożych z ták spráwiedliwey pomsty Bożey nád niezbożnymi.

1 A Potymem widźiał drugiego Anjołá zstępującego z niebá/ májącego moc wielką : y oświećiłá śię źiemiá od chwały jego. 2 ✤ Y záwołał potężnie głosem wielkim mowiąc ; Upadł á upadł Bábilon on wielki/ y stał śię przybytkiem/ czártow, b y mieszkániem wszelkiego duchá nieczystego ; y mieszkániem wszelkiego ptástwá nieczystego y

a Izái. 21. 9. Jerem. 51. 2. Objáw. 14. 8. b Izái. 13.21. y 34.14 Jerem. 50.39.

3 przemierzłego! ♣ Iż z win zápálczywośći wszeteczeństwá jego piły wszystkie narody: á krolowie źiemie wszeteczeństwo z nim płodźili; y kupcy źiemscy z zbytecżney rozkoszy jego zbogátnieli.

4 Y Słyszałem inszy głos z niebá mowiący; Wynidźćie z niego ludu moj/ ábyśćie nie byli ucżesnikámi grzechow jego/ á izbyśćie

5 nie wźieli z plag jego. ♣ Abowiem dośięgły grzechy jego áż do niebá/ y wspomniał Bog ná niepráwośći

6 jego. ♣ Oddajćież mu jáko on dawał wam; á w dwoj násob oddájćie mu według ucżynkow jego: w kubku ktory *wam* nálewał/ nálejćie mu w

7 dwoj násob. ♣ Jáko śię wiele chlubił y roskoszował/ ták mu wiele dajćie mąk y smętku: bo mowi w sercu swojim; Siedzę *jáko* krolowá/ á nie jestem wdowa/ y smętku nie

8 ujrzę. ♣ Przetoż w jeden dźień przyda plagi jego/ śmierć/ y smętek/ y głod/ y ogniem będźie spalony: bo mocny *jest* PAn Bog ktory go osą-

9 dźi. ♣ Y będą go płákáć/ y nárzekáć nád nim będą krolowie źiemie/ ktorzy z nim wszeteczeństwo płodźili/ y roskoszowáli/ gdy ujrzą dym zá-

10 palenia jego/ ♣ Z dáleká stojąc dla bojáźni męki jego y mowiąc; Biádá/ biádá/ miásto ono wielkie Bábilon/ miásto ono mocne! iż w jedne

11 godźinę przyszedł sąd twoj. ♣ Do tego y kupcy źiemscy płákáć będą/ y nárzekáć nád nim: przeto iż towáry ich żaden więcey kupowáć nie

12 będźie: ♣ Towáru złotá y śrebrá/ y kámienia drogiego/ y pereł/ y lnu cienkiego/ y purpury/ y jedwabiu/ y szárłatu/ y wszelkiego drzewá Tynowego/ y wszelkiego nacżynia słoniowego/ y wszelkiego nacżynia z drzewá nakosztowniejszego/ y z mie-

13 dźi/ y z żelázá/ y z mármoru: ♣ Y cynámonu/ y kádzenia/ y máśći/ y kádźidłá/ y winá/ y oliwy/ y mąki cżystey/ y pszenice/ y bydłá/ y owiec/ y koni/ y wozow/ y niewolnikow/ y

14 dusz ludzkich. ♣ Y owoce pożądliwośći duszę twojey odeszły od ciebie/ y wszystkie rzecży tłuste y świetne odeszły od ćiebie: á tych rzecży już

15 więcey nie znajdźiesz. ♣ *A ći kupcy* ktorzy tym kupcżyli y tym śię zbogáćili/ z dáleká stáć będą dla bojáźni męki jego/ płácżąc y nárzeká-

16 jąc; ♣ A mowiąc: Biádá/ biádá; miásto ono wielkie/ ktore było oblecżone w biśior/ y w purpurę/ y w szárłat/ y uzłocone złotem/ y kámieniem drogim/ y perłámi: gdyż w jedney godźinie zginęło ták wielkie

17 bogáctwo! ♣ Y wszelki sternik/ y wszystko mnostwo ludu ktore jest ná okręćie/ y żeglarze/ y ktorzykolwiek ná morzu pożytku szukáją/ z dáleká

18 stáną. ♣ Y záwołáją widząc dym zápalenia jego/ mowiąc; Ktoreż *miásto było* podobne temu miástu wiel-

19 kiemu? ♣ A miecąc proch ná głowy swoje/ wołáć będą płácżąc/ y smęcąc śię y mowiąc: Biádá/ biádá; miásto ono wielkie/ w ktorym zbogátnieli wszyscy/ ktorzy mieli okręty ná morzu z dostátkow jego; iż

20 jedney godźiny zpustoszáło! ♣ Rozrádu j śię nád nim niebo/ y święći Apostołowie/ y Prorocy: bo śię pomśćił *krzywdy* wászey Bog nád nim!

21 Y Podniosł jeden Anjoł mocny kámień jákoby młyński wielki/ y wrzućił *go* w morze mowiąc: Tákim pędem wrzucony będźie Bábilon/ miásto ono wielkie; y juz więcey

22 nie będźie ználeziony. ♣ Y głos cytrystow/ y śpiewakow/ y piszcżkow/ y trębácżow więcey w tobie słyszány nie będźie; y żaden rzemieśnik wszelkiego rzemiosłá nie znajdźie śię więcey w tobie; y grzmot młyná nie będźie więcey słyszány w

23 tobie: ♣ Y świátłość świece nie będźie śię więcey świećiłá w tobie: y głos oblubieńcá y oblubienice nie będźie więcey słyszány w tobie: iż kupcy twoji byli wielcy pánowie źiemscy/ iż cżárámi twojimi byli

24 zwiedźieni wszyscy narodowie. ♣ Y w nim ználázłá śię krew Prorokow y świętych/ y wszystkich ktorzy są pobići ná źiemi.

e Izái. 48. 20. y 52. 11 Jerem 51. 45. Zách. 2. 6.

d Izái. 47. 8.

Rozdział XIX.

Obywátele niebiescy chwalą Bogá, iż sie zemśćił krwie swojch wiernych nád wszetecżnicą. 7. A iż wesele swojim przygotował. 9. Błogosłáwieni ná to wesele wezwáni. 10. Anjoł cżći Bo-

Boskiey przyjmowáć nie chćiał. 11. Krol krolow mu śię pokázał. 19. Bitwe ztoczono. 20. w ktorey bestya jest pojimána. 21. y w jezioro ognisto wrzucona.

1 Potymem słyszał głos wielkiego ludu ná niebie/ mowiącego; Hálleluja; Zbáwienie/ y chwałá y cześć/ y moc PAnu Bogu nászemu.

2 Bo prawdźiwe y spráwiedliwe są sądy jego: iż osądźił wszetecznice one wielką/ ktora káźiłá źiemie wszetecżeństwem swojim/ y pomśćił śie krwie sług swojich z ręki jey.

3 Y rzekli powtore; Hálleluja. A dym jey a wstępował ná wieki wiekow.

4 Y upádli dwádźieśćiá y cżterej stárcy/ y cżworo zwierząt/ á pokłonili śie Bogu śiedzącemu ná stolicy/ mowiąc; Amen/ Hálleluja.

5 Tedy wyszedł głos z stolice/ mowiący; Chwalćie Bogá nászego wszyscy słudzy jego/ y ktorzy śię go bojićie/ y máli/ y wielcy.

6 Y słyszałem głos jáko ludu wielkiego/ y jáko głos wiela wod/ y jáko głos mocnych gromow/ mowiących; Hálleluja. Yż ujał krolestwo PAN Bog Wszechmogący.

7 Weselmy śie y rádujmy śie/ á dajmy mu chwałe; bo przyszło wesele Báránkowe/ á małżonká jego nágotowáłá śie.

8 Y dano jey/ áby śie oblekłá w biśior cżysty y świetny; ábowiem biśior są uspráwiedliwienia świętych.

9 Y rzekł mi: Nápisz: Błogosłáwieni ktorzy b są wezwáni ná wiecżerzą wesela Báránkowego. Y rzekł mi; Te słowá Boże są prawdźiwe.

10 Y upadłem do nog jego/ ábym śie mu pokłonił. Ale mi rzekł; Pátrz ábyś tego nie cżynił. bom jest społ-sługá twoj y bráći twojey ktorzy máją świádectwo JEzusowe. Bogu śie kłaniaj. Abowiem świádectwo JEzusowe/ jest Duch proroctwá.

11 Y Widźiałem niebo otworzone; á oto koń biały: á tego ktory śiedźiał ná nim/ zwano Wiernym y Prawdźiwym/ á sądźi w spráwiedliwośći y walczy.

12 A ocży jego były jáko płomień ogniá: á ná głowie jego wiele koron/ y miał Jmie nápisáne/ ktorego nikt nie zna tylko on sam.

13 A przyodźiany był szátą omoczoną we krwi: á Jmie jego zowią Słowo Boże.

14 A wojská ktore są ná niebie/ szły zá nim ná koniách białych/ obleczone lnem ćienkim białym y cżystym.

15 A z ust jego wychodźił miecż ostry; áby nim bił narody. Abowiem on je rządźić będźie laską żelázną: á on tłocżyć będźie prásę d winá zápálcżywośći y gniewu Bogá Wszechmogącego.

16 A ma ná szácie y ná biodrách swojich Jmie nápisáne; KROL e Krolow y PAN Pánow.

17 Y widźiałem jednego Anjołá stojącego w słońcu/ y wołájącego głosem wielkim/ mowiąc wszystkim ptakom látájącym po pośrzodku niebá; Pochodźćie y zgromadźćie śie ná wiecżerzą wielkiego Bogá:

18 Abyśćie jedli ćiáłá krolow/ y ćiáłá hetmánow/ y ćiáłá mocárzow/ y ćiáłá koni y śiedzących ná nich/ y ćiáłá wszystkich wolnych y niewolnikow/ y máłych y wielkich.

19 Y Widźiałem bestyą/ y krole źiemskie/ y wojská ich zebráne/ áby stocżyli bitwę z śiedzącym ná koniu y z wojskiem jego.

20 Ale pojimána jest bestya/ á z nia fałszywy on Prorok: ktory cżynił cudá przed nia/ ktorymi zwodźił te ktorzy przyjeli piątno bestyey/ y ktorzy śie kłaniáli obrázowi jey. Ci obá wrzuceni są żywo do jeźiorá ognistego/ gárájącego śiárką.

21 A drudzy pobići są miecżem/ tego ktory śiedźiał ná koniu/ wychodzącym z ust jego: á wszyscy ptacy násyceni są ćiáły ich.

a Izái. 34.10.

b Mát. 22. 2. Objáw. 14.13.

c Psálm 2. 9.

d Izái. 63. 3.

e 1 Tym. 6. 15. Objáw. 17.14.

ROZDZIAŁ XX.

Anjoł szátáná zwiazał ná tyśiąc lat. 8. Ktory po rozwiązániu Gogá y Mágogá, co jest tájemnic y otworzyste nieprzyjaćioły przećiwko świętym pobudza; ále ich pomstá Boża powśćiąga. 12. Sąd Boży nád żywymi y umárłymi wykonány.

1 Y Widźiałem Anjołá zstępującego z niebá/ májącego klucż od przepáśći/ y łáncuch wielki w ręce swojey.

2 Y uchwyćił smoká wężá onego stárego/ ktory jest dyábeł y szátan; y zwiazał go ná ty-

3 śiąc lat; ✤ Y wrzucił go w przepáść/ y zámknął go/ y zápieczętowáł z wierzchu nád nim/ áby nie zwodźił więcey narodow/ áżby śię wypełniły tyśiąc lat: á potym muśi być rozwiązány ná máły czás.

4 Y Widźiałem stolice; á uśiedli ná nich/ y dány im jest sąd: y dusze pościnánych dla świádectwá JEzusowego/ y dla słowá Bożego/ y ktorzy śię nie kłaniáli bestyey áni obrázowi jey/ y nie przyjęli piątná jey ná czołá swoje: y ożyli/ y krolowáli z CHrystusem tyśiąc lat. ✤ 5 A inszy z umárłych nie ożyli/ áżby śię skończyły tyśiąc lat. Toć jest pierwsze zmartwychwstánie. ✤ 6 Błogosłáwiony y święty/ ktory ma część w pierwszym zmártwychwstániu. *Abowiem* nád tymi wtora śmierć mocy nie ma: ále będą kápłánámi Bożymi y CHrystusowymi; y będą z nim krolowáć tyśiąc lat.

7 A Gdy śię skończą tyśiąc lat/ będźie rozwiązány szátan z ćiemnice swojey: ✤ 8 Y wynidźie áby zwodźił narody/ ktore są ná czterech węgłach źiemie Gogá a y Mágogá/ áby je zgromádźił do bitwy/ ktorych liczbá *jest* jáko piasek morski. ✤ 9 Y wstąpili ná szerokość źiemie/ y obtoczyli obóz świętych/ y miásto umiłowáne. ✤ Ale zstąpił ogień od Bogá z niebá/ y pożárł je. ✤ 10 A dyabeł ktory je zwodźił/ wrzucony jest w jeźioro ogniá y śiárki/ gdźie *jest* oná bestya/ y fałszywy prorok: y będą męczeni we dnie y w nocy ná wieki wiekow.

11 Y Widźiałem stolicę wielką białą/ y śiedzącego ná niey: przed ktorego obliczem ućiekłá y niebo y źiemiá; á mieysce im nie jest ználezione. ✤ 12 Y widźiałem umárłe wielkie y máłe stojące przed oblicznośćią Bożą/ á księgi otworzone są: y druga księgá tákże otworzona jest/ to jest *księgá* b żywotá. Y sądzeni są umárli według tego jáko nápisáno było w onych księgách/ *to jest* według uczynkow ich. ✤ 13 Y wydáło morze umárłe ktorzy w nim byli/ tákże śmierć y piekło wydáli umárłe ktorzy w nich byli: y byli sądzeni káżdy według uczynkow swojich. ✤ 14 A śmierć y piekło wrzuceni są w jeźioro ogniste. Tać jest wtora śmierć. ✤ 15 A ktory śię nie ználazł nápisány w księgách żywotá/ wrzucony jest w jeźioro ogniste.

a Ezech 38. 2.
b 2 Moj 32. 32. Filipp. 4. 3. Objaw 3. 5. y 21. 27

ROZDZIAŁ XXI.

Widzenie nowego Jeruzalem z niebá zstępującego. 12. Y jego budowánie. 19. drogimi kámieńmi ozdobione. 21. ktorego Kośćiołem, jest Báránek, 23. á świátłośćią, chwałá Boża.

1 POtym em widźiał niebo nowe a y źiemię nową. Abowiem pierwsze niebo y pierwsza źiemiá przeminęłá/ á morzá już *więcey* nie było. ✤ 2 A ja Jan widźiałem ono święte miásto Jeruzalem nowe/ zstępujące z niebá od Bogá zgotowáne/ jáko oblubienicę ubráną mężowi swemu. ✤ 3 Y słyszałem głos wielki z niebá mowiący; Oto przybytek Boży z ludźmi/ y będźie mieszkał z nimi; á oni będą ludem jego/ á sam Bog będźie z nimi *będąc* Bogiem ich. ✤ 4 Y otrze Bog wszelką b łzę z oczu ich: á śmierći więcey nie będźie/ áni smętku/ áni krzyku/ áni boleśći nie będźie: ábowiem pierwsze rzeczy pominęły. ✤ 5 Y rzekł ten ktory śiedźiał ná stolicy; Oto wszystko c nowe czynię. Y rzekł mi: Nápisz; bo te słowá są wierne y prawdźiwe. ✤ 6 Y rzekł mi: Stáło śię. Jam jest d Alfá y Omegá; początek y koniec. Ja prágnącemu dam dármo ze źrzodłá wody żywey. 7 ✤ Kto zwyćięży/ odźiedźiczy wszystko: y będę mu Bogiem/ á on mi będźie synem. 8 ✤ Lecz bojáźliwym/ y niewiernym/ y obmierzłym/ y mężobojcom/ y wszetecznikom/ y czárownikom/ y báłwochwálcom/ y wszystkim kłamcom/ część ich *dána będźie* w jeźierze gorájącym ogniem y śiárką. Tać jest śmierć wtora.

9 Y Gdy przyszedł do mnie jeden z onych śiedmi Aniołow/ ktorzy mieli śiedm czasz nápełnionych śiedmią plag ostátecznych; y mowił ze mną/ y rzekł; Chodź *sam*, Okáżęć oblubienicę/ máłżonkę Báránkowę. ✤ 10 Y zániosł mię w duchu

a Izái. 65. 17. y 66. 22 2 Piotr 3. 13.
b Izái. 25. 8. Objaw 7. 17.
c Izái. 43 19. 2 Kor. 5. 17.
d Objáw 1. 8. y 22. 13

ná gorę wielką y wysoką : y okazał mi miásto wielkie/ ono święte Jeruzalem zstępujące z niebá od Bogá : 11 ♣ Májące chwałę Bożą; ktorego świátłość podobna *byłá* kámieniowi nakosztownieyszemu/ jáko kámieniowi Jáspisowi/ ná kształt 12 krysztáłu przezroczystemu ♣ Y máiące mur wielki y wysoki : máiące bram dwánaście : ♣ A ná onych bramách/ dwánaście Aniołow/ y imioná nápisáne ; ktore są dwánaście pokoleń synow Izráelskich. ♣ 13 Od Wschodu bramy trzy : od Połnocy bramy trzy : od Południá brámy trzy : od Zachodu bramy trzy. ♣ 14 A mur miástá miał gruntow dwánaście : á ná nich dwánaście imion dwunastu Apostołow Báránkowych. ♣ 15 A ten co mowił ze mną/ miał trzćinę złotą/ áby zmierzył miásto y bramy jego/ y mur jego. ♣ 16 A położenie miástá onego/ jest czworográniáste ; á długość jego táka jest/ jáko y szerokość. Y pomierzono miásto ono trzćiną/ ná dwánaście tyśięcy stájan : A długość y szerokość y wysokość jego/ rowne są. ♣ 17 Y zmierzył mur jego ná sto czterdźieśći czterzy łokćie/ miáry człowieczey/ 18 ktora jest *miárą* Aniołowa. ♣ A tyło budowánie muru jego z Jáspisu. A sámo miásto było złoto czyste/ podobne szkłu czystemu. ♣ 19 A grunty muru miástá/ ozdobione *były* wszelkim kámieniem drogim. Pierwszy grunt był Jáspis : Wtory Száfir : Trzeći Chálcedon : Czwárty 20 Szmárágd : ♣ Piąty Sárdonix : Szosty Sárdyusz : Siodmi Chrysolit : Osmy Beryllus : Dźiewiąty Topázyus. Dźieśiąty Chrysoprás : Jedenasty Hiácynt : Dwunasty Ametyst. ♣ 21 A dwánaście bram *jest* dwánaście pereł : á káżda bramá byłá z jedney perły : á rynek miástá/ złoto czyste jáko szkło przezroczyste. ♣ 22 Alem Kośćiołá nie widźiał w nim : ábowiem PAn Bog Wszechmogący jest Kośćiołem jego/ 23 y Báránek. ♣ A nie potrzebuje to miásto e słońcá áni księżycá/ áby świećiły w nim : ábowiem chwałá Boża oświećiłá je ; á świecą jego 24 jest Báránek. ♣ A narodowie/ ktorzy będą zbáwieni/ będą chodźili f w świetle jego : á Krolowie źiemscy chwałę y cześć swoję do niego przynioſą. 25 ♣ A bramy jego nie będą g zámknione we dnie : át pewnie tám nocy nie będźie. 26 ♣ Y wniosą do niego chwałę y cześć narodow. 27 ♣ Y nie wnidźie do niego nic nieczystego/ y czyniącego obrzydliwość y kłamstwo : tylko ći/ ktorzy są nápisáni w księgách żywotá h Báránkowych.

e Izái. 60. 19.

f Izái. 60. 3.

g Izái. 60. 11.

h 2. Moy. 32. 32. Filipp. 4. 3. Objáw. 3. 5. y 20. 12.

ROZDZIAŁ XXII.

Rzeká wody żywey. 2. *Drzewo żywotá.* 6. *Anioł mowiący o prętkim przyśćiu PAńskim.* 10. *Zapłátá ktorą odda PAn dobrym y złym.* 18. *Przestrogá o tych Księgách.*

1 Y Ukazał mi rzekę czystą wody żywotá/ jásną jáko krysztáł/ wychodzącą z stolice Bożey y Báránkowey. 2 ♣ A w pośrzod rynku jego y z obu stron rzeki/ *było* drzewo żywotá/ przynoszące owoc dwánaśćioráki ; ná káżdy mieśiąc wydawájące owoc swoj : á liśćie jego *służą* ku uzdrowieniu Pogánow. 3 ♣ Y nie będźie więcey żadne przeklęctwo ; Ale stolicá Boża y Báránkowa w nim będźie ; á słudzy jego służyć mu będą. 4 ♣ Y pátrzyć będą ná oblicze jego : á Imię jego ná czołách 5 ich *będźie*. ♣ Y nocy tám a nie będźie : y nie będą potrzebowáć świece y świátłości słoneczney : Bo je PAn Bog oświeca/ y krolowáć będą ná wieki wiekow.

a Izái. 60. 19. Objáw. 21. 23.

6 Y Rzekł mi ; Te słowá wierne są y prawdźiwe. A PAn Bog świętych Prorokow posłał Anjołá swe^o, áby okazał sługom swym co śię ma 7 stáć w rychle. ♣ Oto przychodzę rychło : Błogosłáwiony ktory záchowywa słowá proroctwá ksiąg tych. 8 ♣ A ja Jan/ widźiałem y słyszałem te rzeczy. A gdym słyszał y widźiał/ upadłem/ ábym śię pokłonił przed nogámi Anjołá onego ktory mi to 9 pokázował. ♣ Ale mi *on* rzekł : Pátrz ábyś tego nie *czynił* : bom jest spolsługą twoi y bráći twoiey Prorokow/ y tych co chowáją słowá ksiąg 10 tych : Bogu śię kłaniaj. ♣ Potym mi rzekł ; Nie pieczętuj słow Proro-

czenia ksiąg tych: Abowiem czás blisko jest. 11 Kto szkodzi niech jeszcze szkodzi: á kto jest plugáwy/ niech jeszcze będźie plugáwszy: á kto jest spráwiedliwy/ niech śie jeszcze uspráwiedliwi: á kto święty/ niech jeszcze będźie poświęcony. 12 A oto przychodzę rychło: á zapłátá mojá jest ze mną/ ábym oddał káżdemu według uczynkow jego. 13 Jam jest Alfá c y Omegá; początek y koniec/ pierwszy y ostáteczny. 14 Błogosłáwieni ktorzy czynią Przykazánia jego: áby mieli práwo do drzewá żywotá; y áby weszli bramámi do miástá. 15 A ná dworze będą pśi/ y czárownicy/ y wszetecznicy/ y mężobojcy/ y báłwochwálcy/ y káżdy ktory miłuje y czyni kłamstwo. 16 Ja JEzus posłałem Anjołá mojego/ áby wam świadczył o tych *rzeczách* we Zborzech. Jam jest korzeń d y rodzaj on Dawidow/ gwiazdá jásna y poránna. 17 A Duch y Oblubienicá mowią; Przydź! A kto słyszy/ niech rzecze; Przydź! A kto prágnie/ niech e przydźie. A kto chce/ niech bierze wodę żywotá dármo. 18 A oświadczam śię káżdemu słucháiącemu słow proroctwá ksiąg tych: Jeśliby kto f przydał do tego/ przyda mu też Bog plag opisánych w tych księgách. 19 A jeśliby kto ujął z słow ksiąg Proroctwá tego/ odejmie też Bog część jego z ksiąg żywotá/ y z miástá świętego/ y z tych *rzeczy* ktore są nápisáne w tych księgách. 20 *Ták* mowi ten ktory świádectwo dawa o tych rzeczách: Záiiste przyde rychło/ Amen. Y owszem przydź PAnie JEzuśie!

21 Łaská PANA nászego JEzusá Chrystusá *niech będźie* z wámi wszystkimi/ Amen.

K O N I E C.

---

b Rzym. 2. 6.
c Ezdi. 41. 8. y 44. 6. y 48. 12. Objáw. 1. 8. y 21. 6.
d Ezdi. 11. 1. Objáw. 1. 5.
e Izdi. 55. 1.
f 5 Moj. 4. 2. y 12. 32. Przyp. 30. 6.

REJESTR EWANGELEY y Lekcey, ktore śię czytáją w Niedźiele y Uroczyste Swiętá.

W Niedźiele I. Adwent.
Ewang. Mátt. 21. 1. 9.
Lekcya. Rzym. 13. 11. 13.
W Niedźiele II. Adwent.
Ewang. Luk. 21. 25. 33.
Lekcya. Rzym. 15. 4. 13.
W Niedźiele III. Adwent.
Ewang. Mátt. 11. 2. 15.
Lekcya. 1 Kor. 4. 1. 5.
W Niedźiele IV. Adwent.
Ewang. Jan. 1. 19. 28.
Lekcya. Filip. 4. 4. 7.
W dźień Bożego Národzenia.
Ewang. Luk. 2. 1. 20.
Lekcya. Tytus. 2. 11. 14.
W dźień S. Szczepaná.
Ewang. Mátt. 23. 34. 39.
Lekcya. Dźieje. 6. 8. 15. y 7. 51. 60.
W dźień S. Janá.
Ewang. Jan. 21. 19. 24.
Lekcya. Tytus. 3. 4. 7.
W Niedźiele po B. Národzeniu.
Ewang. Luk. 2. 33. 40.
Lekcya. Gálát. 4. 1. 7.
W dźień Nowego Látá.
Ewang. Luk. 2. 21. 22.
Lekcya. Gálát. 3. 23. 29.
W Niedź. po Nowym Lećie.
Ewang. Mátt. 2. 13. 23.
Lekcya. Dźieje. 13. 42. 52.
W dźień Trzech Krolow.
Ewang. Mátt. 2. 1. 12.
Lekcya. Rzym. 15. 14. 22.
W Niedź. I. po Trzech Krol.
Ewang. Luk. 2. 41. 52.
Lekcya. Rzym. 12. 1. 5.
W Niedź. II. po Trzech Krol.
Ewang. Jan. 2. 1. 11.
Lekcya. Rzym. 12. 9. 16.
W Niedź. III. po Trzech Krol.
Ewang. Mátt. 8. 1. 13.
Lekcya. Rzym. 12. 17. 21.
W Niedź. IV. po Trzech Krol.
Ewang. Mátt. 8. 23. 27.
Lekcya. Rzym. 13. 8. 10.
W Niedź. V. po Trzech Krol.
Ewang. Mátt. 13. 24. 30.
Lekcya. Koloss. 3. 12. 17.
W Niedź. VI. po Trzech Krol.
Ewang. Mátt. 11. 25. 30.
Lekcya. 1 Kor. 1. 26. 31.
W Niedź. Stározapustna.
Ewang. Mátt. 23. 1. 16.
Lekcya. 1 Kor. 9. 24. y 10. 5.
W Niedź. Mięsopustna.
Ewang. Luk. 8. 4. 15.
Lekcya. 2 Kor. 11. 19. y 12. 9.
W Niedź. Zapustna.
Ewang. Luk. 18. 31. 43.
Lekcya. 1 Kor. 13. 1. 13.
W Niedź. I. w Post. A. Invocavit.
Ewang. Mátt. 4. 1. 11.
Lekcya. 2 Kor. 6. 1. 10.
W Niedź. II. Reminiscere.
Ewang. Mátt. 15. 21. 28.
Lekcya. 1 Tessál. 4. 1. 8.
W Niedź. III. Oculi.
Ewang. Luk. 11. 14. 28.
Lekcya. Efez. 5. 1. 9.
W Niedź. IV. Lætare.
Ewang. Jan. 6. 1. 15.
Lekcya. Gálát. 4. 21. 31.
W Niedź. V. Judica.
Ewang. Jan. 8. 46. 59.
Lekcya. Zyd. 9. 11. 15.
W Niedź. VI. Palmarum.
Ewang. Mátt. 21. 1. 17.
Lekcya. Filip. 2. 5. 11.
W Wielki Czwartek.
Lekcya. 1 Kor. 11. 23. 32.
Ewang. Jan. 13. 1. 15.
W Wielki Piątek.
Ewang. Jan. 18. y 19. rozdź.
Abo Pássya ze 4. Ewángelistow.
Lekcya. Psalm 22. cáły.
Ná Wielkanoc.
Ewang. Márek. 16. 1. 7.
Lekcya. 1 Koryn. 5. 7. 8.
W Poniedź. Wielkonocny.
Ewang. Luk. 24. 13. 35.
Lekcya. Dźiej. 10. 34. 41.

We Wtorek Wielkonocny.
Ewáng. Luk. 24. 36. 47.
Lekcya. Dziej. 13. 26. 41.
W Niedz. I. po Wielkieynocy.
A. Quasimodogeniti.
Ewáng. Jan. 20. 12. 24.
Lekcya. 1 Jan. 5. 4. 10.
W Niedz. II. Misericordias.
Ewáng. Jan. 10. 11. 16.
Lekcya. 1 Piotr. 2. 18. 25.
W Niedz. III. Jubilate.
Ewáng. Jan. 16. 16. 23.
Lekcya. 1 Piotr. 2. 11. 17.
W Niedz. IV. Cantate.
Ewáng. Jan. 16. 5. 15.
Lekcya. Jákub. 1. 17. 21.
W Niedz. V. Rogaticnum.
Ewáng. Jan. 16. 23. 30.
Lekcya. Jákub. 1. 22. 27.
W dzień B. Wstąpienia.
Ewáng. Márek. 16. 14. 20.
Lekcya. Dziej. 1. 1. 11.
W Niedz. po Wniebowst. Exaudi.
Ewáng. Jan. 15. 26. y 16. 4.
Lekcya. 1 Piotr. 4. 8. 11.
W Swiątki.
Ewáng. Jan. 14. 23. 31.
Lekcya. Dziej. 2. 1. 13.
W Poniedz. Swiateczny.
Ewáng. Jan. 3. 16. 21.
Lekcya. Dziej. 10. 42. 48.
We Wtorek Swiateczny.
Ewáng. Jan. 10. 1. 10.
Lekcya. Dziej. 8. 14. 17.
W dzień Troyce S.
Ewáng. Jan. 3. 1. 15.
Lekcya. Rzym. 11. 33. 36.
W Niedz. I po S. Troycy.
Ewáng. Luk. 16. 19. 31.
Lekcya. 1 Jan. 4. 16. 21.
W Niedz. II. po S. Troycy.
Ewáng. Luk. 14. 16. 24.
Lekcya. 1 Jan. 3. 13. 18.
W Niedz. III. po S. Troycy.
Ewáng. Luk. 15. 1. 10.
Lekcya. 1 Piotr. 5. 6. 11.
W Niedz. IV. po S. Troycy.
Ewáng. Luk. 6. 36. 42.
Lekcya. Rzym. 8. 18. 23.
W niedz. V. po S. Troycy.
Ewáng. Luc. 5. 1. 11.
Lekcya. 1 Piotr. 3. 8. 15.
W Niedz. VI. po S. Troycy.
Ewáng. Mátt. 5. 20. 26.
Lekcya. Rzym. 6. 3. 11.

W niedz. VII. po S. Troycy.
Ewáng. Márek. 8. 1. 9.
Lekcya. Rzym. 6. 16. 23.
W Niedz. VIII. po S. Troycy.
Ewáng. Mátt. 7. 15. 23.
Lekcya. Rzym. 8. 12. 17.
W Niedz. IX. po S. Troycy.
Ewáng. Luk. 16. 1. 9.
Lekcya. 1 Koryn. 10. 6. 13.
W Niedz. X. po S. Troycy.
Ewáng. Luk. 19. 41. 48.
Lekcya. 1 Kor. 12. 1. 11.
W Niedz. XI. po S. Troycy.
Ewáng. Luk. 18. 9. 14.
Lekcya. 1 Kor. 15. 1. 10.
W Niedz. XII. po S. Troycy.
Ewáng. Márek. 7. 31. 37.
Lekcya. 2 Kor. 3. 4. 11.
W Niedz. XIII. po S. Troycy.
Ewáng. Luk. 10. 23. 37.
Lekcya. Gálát. 3. 15. 22.
W Niedz. XIV. po S. Troycy.
Ewáng. Luk. 17. 11. 19.
Lekcya. Gálát. 5. 16. 24.
W Niedz. XV. po Troycy.
Ewáng. Mátt. 6. 24. 34.
Lekcya. Gálát. 5. 25. y 6. 10.
W Niedz. XVI. po S. Troycy.
Ewáng. Luk. 7. 11. 17.
Lekcya. Efez. 3. 13. 21.
W Niedz. XVII. po S. Troycy.
Ewáng. Luk. 14. 1. 11.
Lekcya. Efez. 4. 1. 6.
W Niedz. XVIII. po S. Troycy.
Ewáng. Mátt. 22. 34. 46.
Lekcya. 1 Kor. 1. 4. 9.
W Niedz. XIX. po S. Troycy.
Ewáng. Mátt. 9. 1. 8.
Lekcya. Efez. 4. 22. 28.
W Niedz. XX. po S Troycy.
Ewáng. Mátt. 22. 1. 14.
Lekcya. Efez. 5. 15. 21.
W Niedz. XXI. po S. Troycy.
Ewáng. Jan. 4. 46. 54.
Lekcya. Efez. 6. 10. 17.
W Niedz. XXII. po S. Troycy.
Ewáng. Mátt. 18. 23. 35.
Lekcya. Filip. 1. 3. 11.
W Niedz. XXIII. po S. Troycy.
Ewáng. Mátt. 22. 15. 22.
Lekcya. Filip. 3. 17. 22.
W Niedz. XXIV. po S. Troycy.
Ewáng. Mátt. 9. 18. 26.
Lekcya. Kolosś. 1. 3. 14.

W PAMIATKI SWIETYCH.

Koniec Rejeſtru.

PASSYA
Abo
HISTORYA o MECE, SMIERCI, y Pogrzebie PANA náſzego JEZVSA CHRYSTVSA ze wſzyſtkich cżterech Ewángeliſtow porządnie zebrána.

[a Jand. 13. 1.] PRzed a Swiętym Wielkonocnym / widząc JEzus iż przyszłá godziná jego / áby przeszedł z tego świátá do Ojcá / umiłowawszy swoje ktorzy byli ná świećie / áż do końcá umiłował je. [b Mát. 26. 1.] b Rzekł *tedy* do uczniow swojich ; Wiećie iż po dwu dniách będźie Wielkanoc / á Syn człowieczy będźie wydány / áby był ukrzyżowány. [c Jan. 11.47.] c Tedy śię zebráli w Rádę Przedniejszy Kápłáni y Fáryzeuszowie / [d Mát 26. 3.] d y Náuczeni w piśmie y Stárszy ludu / do dworu Nawyższego Kápłáná / ktorego zwano Káifasz. Y náradzáli śię jákoby JEzusá zdrádą pojimáli y zábili. Lecz mowili ; Nie w Swięto : áby nie był rozruch miedzy ludem. [e Luk. 22. 2.] e Bo śię bali ludu. [f Jan. 11.47.] f Y mowili ; Coż czynimy? Abowiem ten człowiek wiele cudow czyni. A jeśli go ták zániechamy / wszyscy weń uwierzą ; y przyjdą Rzymiánie / á wezmą *nam* to miejsce násze y lud. A jeden z nich Káifasz / będąc Nawyższym Kápłánem onego roku / rzekł im ; Wy nic nie wiećie : Ani myślićie / iż nam jest pożyteczno / żeby jeden człowiek umárł zá lud / á żeby wszystek ten narod nie zginął. A tegoć nie mowił sam od śiebie ; ále będąc Nawyższym Kápłánem roku onego prorokował ; Iż JEzus miał umrzeć zá on narod : A nie tylko zá on narod / ále żeby też syny Boże rozprone / w jedno zgromádźił. Od onego tedy dniá rádźili śię społem áby go zábili.

[g Jan. 12. 1.] TEdy g JEzus szostego dniá przed Wielkanocą / przyszedł do Betániey / kędy był Łázarz ten ktory był umárł / ktorego on wzbudźił od umárłych. [h Mát. 26. 6.] h A gdy był w Betániey w domu Symoná trędowátego / [i Jan. 12. 2.] i támże mu spráwili wieczerzą / á Mártá posługowáłá : á Łázarz był jednym z onych / ktorzy z nim społem u stołu śiedźieli. A Márya wźiąwszy funt máśći szpikánárdowey bárzo drogiey / [k Már. 14. 3.] k ztłukszy słojek álábástrowy / wyláłá ją ná głowę jego [l Mát. 26. 7.] l gdy śiedźiał u stołu / [m Jan. 12. 3.] m y námázáłá nogi JEzusowe / y utárłá włosámi swojimi nogi jego ; y nápełniony był on dom wonnośćią *oney* máśći. To widząc uczniowie jego / rozgniewáli śię / mowiąc ; Y ná coż tá utrátá ? [n Jand. 12. 4.] n Tedy rzekł jeden z uczniow jego / Judasz *syn* Symoná Iszkáryoty / ktory go miał wydáć ; Przeczże tey máśći nie przedano zá trzy stá groszy / á nie dano ubogim ? A to mowił / nie iżby miał pieczą o ubogich / ále iż był złodźiejem / y mieszek miał / á cokolwiek włożono / nośił. Tedy rzekł JEzus : Zániechaj jey. [o Mát. 26.10.] o Przeczże śię przykrzyćie tey niewieśćie? Dobry záprawdę uczynek uczyniłá przećiwko mnie. [p Márk. 14. 7.] p Záwżdy bowiem ubogie maćie z sobą / kiedykolwiek chcećie / możećie im dobrze czynić : ále mnie nie záwżdy mieć będźiećie. Oná co mogłá to uczyniłá ; uprzedźiłá áby ćiáło moje pomázáłá ku pogrzebowi. Záprawdę powiádam wam ; Gdźiekolwiek kazána będźie tá Ewángelia po wszystkim świećie / y to co oná uczyniłá / powiádano będźie ná pámiątkę jey. [q Luka. 22. 3.] q Y wstąpił szátan w Judaszá / ktorego zwano Iszkáryotem / ktory był z liczby dwunaśći. *Ten* tedy

odszedszy / zmowił śię z Przednieyszymi Kápłánámi y z Przełożonymi/ jákoby go im wydał / r y rzekł im ; Co mi chcećie dáć / á ja go wam wydam : s A oni usłyszawszy urádowáli śię / y obiecáli mu dáć pieniadze. t Y umowili śię z nim : u Y odważyli mu trzydźieśći srebrnikow. x Y obiecał. y A od tad szukał czásu sposobnego / z áby im go wydał bez rozruchu.

TEdy przyszedł dźień Przáśnikow/ ktorego miał być Báránek zábity. a Y przystapili ucżniowie do JEzusá/ mowiac mu ; Gdźież chcesz żeć nágotujemy/ ábyś jadł Báránká ? b Y posłał Piotrá y Jáná/mowiac ; Poszedszy nágotujćie nam Báránká/ ábyśmy jedli. Oto gdy do miástá wchodźić bedźiećie / potka śię z wámi c człowiek niosacy dzban wody ; d idźcieſz zá nim do domu do ktorego wnidźie / á rzeczćie gospodarzowi domu onego ; e Kazałći Náucżyćiel powiedźieć ; Czás moj blisko jest / u ćiebie jeść bede Báránká z ucżniámi mojimi : f Gdźie jest gospodá / kedybym jadł Báránká z ucżniámi mojimi ? A on wam ukaże sale wielka usłána / y gotowa ; támże nágotujćie. g Y odeszli ucżniowie jego/ y przyszli do miástá / y ználeźli ták jáko im był powiedźiał ; y nágotowáli Báránká. A gdy był wiecżor / przyszedł ze dwiemánaśćie. h A gdy przyszłá godźiná / uśiadł zá stoł y dwánaśćie Apostołow z nim / y rzekł do nich ; Zadájac żadałem tego Báránká jeść z wámi pierwey niżbym ćierpiał. Boć wam powiádam / że go więcey jeść nie bede / áż śie wypełni w krolestwie Bożym : A wźiawszy kielich / y podźiekowawszy ; rzekł ; Weźmićie to/ á podźielćie miedzy śie. i A gdy byłá wiecżerza / (á dyabeł już był wrzućił w serce Judaszá / syná Symonowego/ Jszkáryoty / áby go wydał.) Wiedzac JEzus : iż wszystko Oćiec podał do rak jego / á iż od Bogá wyszedł / y do Bogá idźie : Wstał od wiecżerzy / y złożył száty ; á wźiawszy prześćierádło/ przepásał śie. Potym nalał wody do miednice/ y pocżał nogi umywáć ucżniom / y ućieráć prześćierádłem ktorym był przepásány. Tedy przyszedł do Symoná Piotrá. A on mu rzekł ; PAnie / y tyż mnie masz nogi umywáć ? Odpowiedźiał JEzus / y rzekł mu ; Co Ja cżynie / ty nie wiesz teraz / ále śie potym dowiesz. Rzekł mu Piotr ; Nie bedźiesz ty nog mojich umywał ná wieki. Odpowiedźiał mu JEzus ; Jeśli ćie nie umyje / nie bedźiesz miał cżastki ze mna. Tedy mu rzekł Symon Piotr ; PANJE/ nie tylko nogi moje/ ále y rece y głowe. Rzekł mu JEzus ; Ktoć jest umyty/ nie potrzebuje jedno áby nogi umył, bo cżysty jest wszystek : y wy jesteśćie cżystymi / ále nie wszyscy. Abowiem wiedźiał ktory go miał wydáć ; dla tegoż rzekł ; Nie wszyscyśćie cżystymi. Gdy tedy umył nogi ich / y wźiał száty swoje / uśiadszy záśie zá stoł, rzekł im ; Wiećież com wam ucżynił ? Wy mie názywaćie Náucżyćielem y PAnem/ á dobrze mowićie / bomći jest nim : Ponieważem Ja tedy umył nogi wásze/ PAN y Náucżyćiel / y wyśćie powinni jedni drugim nogi umywáć. Abowiem dałem wam przykład/ ábyśćie jákom Ja wam ucżynił/ y wy cżynili. Záprawde záprawde powiádam wam ; Nie jest sługá wietszy nád páná swego ; áni poseł jest wietszy / nád onego ktory go posłał. Jeślić to wiećie / błogosłáwieni jesteśćie jeśli to ucżynićie. Nie o wszystkich ći was mowie / Jać wiem ktorem obrał : Ale żeby śie wypełniło pismo ; Ktory je ze mna chleb / podniosł przećiwko mnie piete swoje. Terazći wam powiádam przed tym niż śie to stánie/ ábyśćie gdy śie to stánie / uwierzyli żem Ja jest.

TO gdy rzekł JEzus/ zátrwożył śie w duchu / á oświadcżájac śie rzekł : k Oto reká tego / co mie wydawa / ze mna jest zá stołem. l Záprawde záprawde wam powiádam ; Jż jeden z was wyda mie m ktory je ze mna. n A zásmućiwszy śie bárzo ucżniowie / oglądáli po sobie / wątpiac o kimby to mowił. p Y pocżeli mowić do niego káżdy z nich q z osobná. : Azażem ja jest PAnie ? A drugi : Aza ja ? Lecż on odpowiádájac rzekł im ; Jeden ze dwunaśći ktory ze mna macża r reke w miśie. Syn ći człowiecży idźie jáko s postánowiono t y nápisano o nim : ále biádá człowiekowi temu / przez ktorego Syn

cżłe-

r Mátt 26.15. s Már. 14.11. t Luká 22. 5. u Mát 26.15. x Luk. 22. 6. y Mát. 26.15. z Luk. 21. 6. a Mátt 26.17. b Luk. 21. 8. c Már. 14.13. d Luk. 12.10. e Mát. 26.18. f Luk. 22.11. g Már. 14.16. h Luka. 22.14. i Janá. 15. 2.

k Luka. 22.21. l Jan. 13.21. m Mar. 14.18. n Mat. 26.22. o Jan. 13.22. p Mat. 26.22. q Már. 14.19. r Mat. 26.23. s Luk. 22.22. t Mat. 26.24.

człowieczy będźie wydány ; dobrze by mu było áby śię był ten człowiek nie národźił. u A odpowiádájąc Judasz ktory go wydawał/ rzekł : Izali ja jest Mistrzu ? Mowi mu ; Tyś powiedźiał. x A był jeden z uczniow jego/ ktory śię był położył ná łonie JEzusowym/ ten ktorego miłował JEzus. Przetoż ná tego skinął Symon Piotr / áby śię wypytał ktoryby to był o ktorym mowił. A on położywszy śię ná pierśiách JEzusowych/ rzekł mu ; PAnie/ ktoryż to jest ? Odpowiedźiał JEzus ; Ten jest / ktoremu Ja omoczywszy sztuczkę chlebá podam. A omoczywszy sztuczkę chlebá dał Judaszowi/ *synowi* Symoná/ Iszkáryotowi. A záraz po oney sztuczce chlebá / wstąpił weń szátan. Tedy mu rzekł JEzus ; Co czynisz / czyń rychło. A tego żaden nie zrozumiał z społ-śiedzących ná co mu to rzekł. Abowiem niektorzy mniemáli / gdyż Judasz miał mieszek/ iż mu rzekł JEzus ; Nákup czego nam potrzebá ná Swięto : ábo iżby co dał ubogim. Tedy on wźiąwszy one sztuczkę chlebá / zárázem wyszedł. A noc byłá.

u *Mátt.* 26.25. x *Janá.* 13.23.

A Gdy wyszedł rzekł JEzus ; Teraz jest uwielbiony Syn człowieczy / á BOG uwielbiony jest w nim. A ponieważ BOG uwielbiony jest w nim / tedy go też BOG uwielbi sam w sobie/ y wnetże uwielbi go. Synaczkowie / jeszcze máluczko jestem z wámi. Będźiećie mię szukáć / ále jákom rzekł Żydom ; Gdźie Ja idę / wy przyść nie możećie : *Ták* y wam teraz powiádam. Przykazánie nowe dawam wam/ ábyśćie śię społecznie miłowáli : Jákom y Ja was umiłował/ ábyśćie śię y wy społecznie miłowáli. Z tądći poznáją wszyscy / żeśćie uczniámi mojimi / jeśli miłość mieć będźiećie jedni przećiwko drugim. y A gdy oni jedli/ Wźiąwszy JEzus chleb/ á poblogosłáwiwszy / łamał / y dał uczniom/ y rzekł ; Bierzćie / jedzćie / to jest ćiáło moje / z ktore śię zá was dawa / to czyńćie ná pámiątkę moję. a Tákże wźiąwszy y kielich / b gdy było po wieczerzy / c y podźiękowawszy / dał im mowiąc ; Pijćie z tego wszyscy. d Y pili z tego wszyscy. Y rzekł im : To jest krew mojá Nowego Testámentu / e ktora śię zá was f y zá wielu wylewa g ná odpuszczenie grzechow. To czyńćie ilekroć pić będźiećie ná pámiątkę moję. h Záprawdę powiádam wam ; Iż nie będę więcey pił i od tąd z tego rodzáju winney máćice/ áż do dniá onego / gdy go będę pił z wámi nowy w krolestwie Ojcá mego.

y *Mát.* 26.26. z *Luka* 22.19. a *Már.* 14.23. b *Luk.* 22.20. c *Mátt.* 26.27. d *Már.* 14.23. e *Luk.* 22.20. f *Márk* 14.24. g *Mát* 26.28. h *Már* 14.25. i *Mátt* 26.29.

A k záśpiewawszy pieśń l y wyszedszy / szedł według zwyczáju ná gorę Oliwną : á szli zá nim y uczniowie jego. m Tedy im rzekł JEzus : n Oto przydźie godźiná / owszem już przyszłá / że śię rozproszyćie káżdy do swego / á mnie sámego zostáwićie : lecz nie jestem sam / bo Oćiec jest ze mną. o Wszyscy wy zgorszyćie śię ze mnie tey nocy. Abowiem nápisano : Uderzę Pásterzá / y będą rozproszone owce trzody. A gdy z martwych wstánę/ poprzedzę was do Gálilejey. A odpowiádájąc Piotr rzekł mu : Choćby śię wszyscy zgorszyli z ćiebie/ ja śię nigdy nie zgorszę. p Y rzekł PAN : Symonie/ Symonie : oto szátan wyprośił was/ áby was odwiewał jáko pszenicę. Alem Ja prośił zá tobą/ áby nie ustáłá wiárá twojá : A ty niekiedy náwroćiwszy śię/ utwirdzaj brácia twoje. A on mu rzekł : PAnie/ gotowem z tobą iść y do więzienia/ y ná śmierć : q Duszę moję zá ćię położę. Odpowiedźiał mu JEzus : Duszę twoję zá mię położysz ? r Záprawdę powiádam tobie : Iż dźiś tey nocy / pierwey niż dwá kroć kur záppieje / trzy kroć śię mnie záprzysz s że mię nie znasz. t Ale on tym więcey mowił ; Bym z tobą miał y umrzeć / nie záprzę śię ćiebie. u Tákże y wszyscy uczniowie mowili. x Y rzekł im : Gdym was posyłał bez mieszká/ y bez táystry / y bez botow / izali wam czego nie dostawáło ? A oni rzekli : Niczego. Tedy im rzekł : Ale teraz kto ma mieszek/ niech go weźmie / tákże y táystrę. A kto nie ma mieczá / niech przeda suknią swoję/ á kupi go. Abowiem powiádam wam : Iż śię jeszcze muśi to co nápisano wypełnić ná mnie / miánowićie : Iż z złoczyńcámi policzony jest. Bo te rzeczy ktore *świadczą* o mnie/ koniec biorą. Ale oni rze-

k *Mát.* 26.30. l *Luk.* 22.39. m *Mát* 26.31. n *Jana* 16.32. o *Mát* 26.31. p *Luka.* 22.31. q *Janá.* 13.37. r *Már.* 14.30. s *Luk.* 22.34. t *Márk* 14.31. u *Mát* 26.35. x *Luk.* 22.35.

kli :

kli: PAnie oto tu dwá miecze. A on im rzekł: Dosyć jest.

TEdy y przyßedł JEzus z uczniámi swojimi a ná miejsce ktore zwano Getsemáne / przez potok Cedron / gdźie był ogrod / do ktorego on wßedł y uczniowie jego. A wiedźiał y Judaß ktory go wydawał / ono miesce. Bo śie tám częśto zchadzał JEzus z uczniámi swojimi. b A gdy przyßedł ná ono miesce / c rzekł uczniom: Siedźcie tu / áż odßedßy / bede śie tám modlił. d Modlćie śie / ábyśćie nie weßli w pokußenie. e A wźiawßy z sobą Piotrá / y dwu synow Zebedeußowych f Jákubá y Janá / począł śie lekáć y bárzo tesknić. g Tedy im rzekł JEzus: Smętna jest dußá mojá áż do śmierći. Zostańćież tu / á czujćie ze mną. h A sam oddálił śie od nich / jakoby ná ćiśnienie kámieniem: á kleknawßy ná koláná / i padł ná źiemie k ná oblicze swoje modląc śie y mowiąc; Ojcze moj / jesli mozna / niech mie ten kielich minie. Y rzekł; Abbá Ojcze / wßystko tobie jest mozno / przenieś ode mnie ten kielich: Wßákze nie co Já chce / ále co ty / l niech śie stánie. A wstawßy od modlitwy / przyßedł do uczniow / o ználazł je śpiące od smętku / m y rzekł Piotrowi; Symonie / śpiß? n Tákześćie nie mogli przez jedne godźine czuć ze mną? Czujćież / á modlćie śie / ábyśćie nie weßli w pokußenie. Duch ći jest ochotny / ále ćiáło mdłe. Záśie powtore odßedßy / modlił śie mowiąc; Ojcze moj / jesli mie nie może ten kielich minąć / tylko ábym go pił / niech śie stánie wola twojá. o A wroćiwßy śie / ználazł je záśie śpiące: (Bo oczy ich były obćiążone) A niewiedźieli coby mu odpowiedźieć mieli. p A zániechawßy ich / znowu odßedł / y modlił śie po trzećie tez słowá mowiąc. q Y ukazał mu śie Anjoł z niebá posilájący go. Ale będąc w boju / gorliwiey śie modlił. A był pot jego jáko krople krwie / zćiekájące ná źiemie. r Y przyßedł po trzećie / y rzekł im: s Coż śpićie? t Spićież już / y odpoczywajćie / Dosyći! u Oto śie przybliżyłá godźiná / á Syn człowieczy wydány będźie w ręce grzesznikow: Wstańćie / á podźmy: oto śie przybliżył ten ktory mie wydawa.

A Wnet gdy on jeszcze mowił / przyßedł Judaß ktory był jeden ze dwunaśći / á z nim wielka zgrája z mieczmi y z kijmi od Przedniejßych Kápłánow x y Fáryzeußow / y y od Náuczonych w piśmie y od Stárßych / z z sługámi / z látarnámi / y z pochodniámi / y z broniámi: a A Judaß ßedł przed nimi. b Tedy Jezus wiedząc wßystko co nań przyść miáło / wyßedßy rzekł im: Kogo ßukaćie? Odpowiedźieli mu; JEzusá Názáreńskiego. Rzekł im JEzus: Jam jest. A stał z nimi y Judaß ktory go wydawał. A skoro im rzekł / Jam jest; postąpili ná zad / y pádli ná źiemie. Tedy ich záśie spytał; Kogo ßukaćie? A oni rzekli: JEzusá Názáreńskiego. Odpowiedźiał JEzus; Powiedźiałem wam żem Ja jest. Jesli tedy mnie ßukaćie / dopuśććież tym odejść; áby śie wypełniły słowá ktore był powiedźiał: Nie ztráćiłem żadnego z tych ktoreś mi dał. c A ten ktory go wydawał dał im był znák / mowiąc: Ktoregokolwiek pocáłuję / tenći jest / jimajćież go / á wiedźćie ostrożnie. A ták przyßedßy / zárázem przystąpił do JEzusá y rzekł: d Bądź pozdrowiony Mistrzu: y pocáłował go. Ale mu rzekł JEzus: Przyjaćielu / ná coś przyßedł? e Judaßu / pocáłowániem wydawaß Syná człowieczego? f Tedy przystąpiwßy / rzućili ręce ná JEzusá / y pojimáli go. g A widząc ći ktorzy przy nim byli co śie dźiać miáło / rzekli mu: PAnie / Mámyli bić mieczem? h A oto jeden z tych ktorzy byli z JEzusem / i Symon Piotr / k wyćiągnął ręke y dobył mieczá swego; á uderzywßy sługe Najwyżßego Kápłáná / ućiął mu ucho l jego práwe. A temu słudze imie było Málchus. m Ale JEzus odpowiádájąc / rzekł: Zániechajćie áż poty. n Y rzekł Piotrowi; o Obroć miecz twoj ná miejsce jego: Abowiem wßyscy ktorzy miecz biorą / od mieczá pogina. p Izali nie mam pić kielichá tego / ktory mi dał Ojćiec? q Azaż mniemaß / żebym nie mogł teraz prośić Ojcá mego / á stáwiłby mi wiecey ni-

y Mát. 26.36. z Jan. 18. 1. a Mát. 26.36. Jan. 18. 1. b Luk. 22.40. c Mát. 26.36. d Luk. 22.40. e Mátt 26.37. f Már. 14.33. g Mát 26.38. h Luk. 22.41. i Már. 14.35. k Mátt 26.39. l Luká 22.42. m Már 14.37. n Mát. 26.40. o Már 14.40. p Mát. 26.44. q Luk. 22.43. r Már 14.41. s Luka 22.46. t Már. 14.41. u Mát 26.45.

x Jan. 18. 3. y Már. 14.43. z Jan. 18. 3. a Luk. 22.47. b Jan. 18.4. c Márk 14.44. d Mát. 26.49. e Luk. 22.48. f Mát. 26.50. g Luk. 22.49. h Mát. 26.51. i Jan. 18.10. k Mát. 26.51. l Jan. 18.10. m Luk. 22.51. n Jan. 18.11. o Mát. 26.52. p Jan. 18.11. q Mát. 26.53.

zeli

iesli dwánaśćie woyśk Anjołow? Ale iákożby śię wypełniły pismá ktore mowią/ iż śię ták muśi stáć. r A dotknąwszy śię uchá iego/ uzdrowił go. s Onęyże godźiny mowił IEzus do oney zgráie/ t y do onych ktorzy byli przyszli przećiwko niemu/ do Przednieyszych Kápłanow/ y do Przełożonych Kośćiołá/ y do Stárszych; u Wyszliśćie iáko ná zboycę/ z mieczmi y z kijmi poymáć mię. Ná káżdy dźień śiadałem u was ucząc w kośćiele/ á nie poymáliśćie mię. x Ale tá ć jest oná godźiná wászá/ y moc ćiemnośći. y A to śię wszystko stáło/ áby śię wypełniły pismá Prorockie. Tedy uczniowie wszyscy opuśćiwszy go/ ućiekli. z A ieden iákiś młodźieniec szedł zá nim przyodźiány prześćierádłem ná nágie *ćiáło*. Y uchwyćili go młodźieńcy. Ale on opuśćiwszy prześćierádło/ nágo ućiekł od nich.

a NOtá a tedy y Rotmistrz y sludzy b Zydowscy poimáli IEzusá/ y związáli go. A wiedli go náprzod do Annaszá; bo był świekier Káifaszow: A b Annasz odesłał go związánego/ do Káifaszá/ c ktory był Nawyższym Kápłánem roku onego. A Káifasz ten był ktory Zydom rádźił/ że pożyteczno iest áby ieden człowiek umárł zá lud. d A zeszli śię do niego wszyscy Przednieyszy Kápłáni y Stárszy/ y Náuczeni w pismie. e Y szedł zá IEzusem Szymon Piotr z dáleká/ g y drugi uczeń. A ten uczeń był znáiomy Nawyższemu Kápłánowi; y wszedł z IEzusem do dworu Nawyższego Kápłáná. Ale Piotr stał u drzwi ná dworze. Wyszedł tedy on drugi uczeń ktory był znáiomy Nawyższemu kápłánowi/ y mowił z odźwierną/ y wprowádźił tám Piotrá. h A wszedszy tám *Piotr* śiedźiał z sługámi áby ujrzał koniec. i Y rozniećili ogień w pośrzodku dworu/ k bo źimno było: l y uśiedli wespoł/ m y grzali śię. Był też z nimi Piotr stoiąc y grzeiąc śię. n Y przyszłá iedná z dźiewek Nawyższego Kápłáná o odźwierna; p á ujrzawszy Piotrá grzeiącego śię/ poyrzáłá nań y rzekłá; q Izaliś y ty nie iest z uczniow tego człowieká? r A on śię záprzał przed wszystkimi mowiąc; s Niewiásto/ nie znam go/ t y nie wiem co powiádasz. u A po máley chwili/ x gdy wyszedł ná dwor do przyśionká/ á kur zápiał; y ujrzáłá go insza z dźiewká/ a y rzekłá do tych co tám byli: y tenći był z tym IEzusem Názáreńskim. b Y drugi ujrzawszy go rzekł: Y tyś iest z nich. c Tedy śię powtore záprzał z przyśięgą *mowiąc*: d Człowiecze/ nie iestem; e Nie znam tego człowieká. f A gdy wyszłá iákoby iedná godźiná/ ktoś inszy twierdźił mowiąc; Prawdźiwie y ten z nim był; bo też iest Gálilejczyk. g Y ći co tám stali/ rzekli: Prawdźiwie y tyś iest z nich/ bo y mowá twoiá ćiebie wydawa. h Rzekł mu też niektory z sług Kápłáná Nawyższego/ powinowáty onego/ ktoremu był Piotr ućiął ucho: Izaśem ia ćiebie nie widźiał w ogrodźie z nim? i Tedy śię począł przeklináć y przyśięgáć/ *mowiąc*: Nie znam tego człowieká. k A zátym záraz gdy on ieszcze mowił/ kur zápiał powtore. m A PAN obroćiwszy śię poyrzał ná Piotrá. Y wspomniał Piotr ná słowo PAńskie/ iákomu był powiedźiał: Iż pierwey niż kur n dwá kroć zápieie/ trzy kroć śię mnie záprzysz. o A wyszedszy precz/ gorzko płákał.

A p ták Nawyższy Kápłan pytał IEzusá o iego uczniach/ y o náuce iego odpowiedźiał mu IEzus; Iam iáwnie mowił świátu: Iam záwsze uczył w bożnicy y w Kośćiele/ gdźie śię zewsząd Zydowie zchadzáią/ á potáiemnie nicem nie mowił: Coż mię pytasz? Pytay tych ktorzy słucháli com im mowił; ćić oto wiedzą com Ia mowił. A gdy on to mowił/ ieden z sług ktory tám stał/ uderzył IEzusá laską/ mowiąc; Y tákże odpowiádasz Nawyższemu Kápłánowi? Odpowiedźiał mu IEzus; Ieslim źle rzekł/ day świádectwo o złym; á iesli dobrze/ przeczże mię bijesz? q Lecz mężowie ktorzy wespoł trzymáli IEzusá/ náśmiewáli śię z niego/ bijąc go: á zákrywszy go/ bili twarz iego: y pytáli go mowiąc: Prorokuj/ kto iest co ćię uderzył. Y wiele innych rzeczy bluźniąc mowili przećiwko niemu. r Tedy Przednieyszy Kápłáni/ y Stárszy/ y wszystká Rádá/ szukáli fałszywego świádectwá

r Luk. 22.51. s Mát. 26.55. t Luk. 22.52. u Mát. 26.55. x Luk. 22.53. y Mát. 26.56. z Már. 14.51. a Ján. 18.12. b Ján. 18.24. c Jan. 18.13. d Már. 14.53. e Jan. 18.15. f Már. 14.54. g Jan. 18.15. h Mát. 26.58. i Luk. 22.55. k Jan. 18.18. l Luk. 22.55. m Jan. 18.18. n Már. 14.66. o Jan. 18.17. p Már. 14.67. q Jan. 18.17. r Mát. 26.70. s Luk. 22.57. t Mát. 26.70.

u Luk. 22.58. x Már. 14.68. y Mát. 26.71. z Már. 14.69. a Mát. 26.71. b Luk. 22.58. c Mát. 26.72. d Luk. 22.58. e Mát. 26.72. f Luk. 22.59. g Mát. 26.73. h Jan. 18.26. i Mát. 26.74. k Luk. 22.60. l Már. 14.72. m Luk. 22.61. n Már. 14.72. o Mát. 26.75. p Jan. 18.19. q Luká. 22.63. r Mát. 26.59.

przećiwko JEzusowi/ áby go ná śmierć wydáli: ále nie ználeźli. A choć wiele fałszywych świádkow przychodźiło/ przećie nie ználeźli. s Abowiem ácż ich wiele fałszywie świádczyli przećiwko niemu/ wszákże świádectwá ich nie były zgodne. t Aż náostátek wystąpiwszy dwáj fałszywi świádkowie rzekli: u Myśmy to słyszeli/ że mowił: x Mogę rozwálić/ y y Ja rozwálę ten Kośćioł z Boży á ręką uczyniony/ á we trzech dniách inny nie ręką uczyniony zbuduję. Lecz y ták nie było zgodne świádectwo ich. Tedy stánąwszy w porzodku Nawyższy Kápłan/ pytał JEzusá mowiąc: b Nic nie odpowiádasz? *Coż to jest* co ći przećiwko tobie świádczą? Lecz JEzus milczał c y nic nie odpowiedźiał. d A gdy było ráno/ weszli w rádę wszyscy Przedniejszy Kápłáni/ e y Náuczeni w piśmie/ f y Stárszy ludu/ przećiwko JEzusowi/ áby go zábili. g Y przywiedli go do Rády swojey/ mowiąc: Jesliś ty jest Chrystus/ powiedz nam? Y rzekł im: Choćbym wam powiedźiał/ nie uwierzyćie. A jeslibym też *o co* pytał/ nie odpowiećie mi/ áni mię wypuśćićie. h A odpowiádájąc Nawyższy Kápłan rzekł mu: Poprzysięgam ćię przez Bogá żywego/ ábyś nam powiedźiał/ jesliś ty jest on Chrystus i Syn onego *Bogá* błogosłáwionego? k Rzekł mu JEzus: Tyś powiedźiał. l Y rzekli wszyscy: Tyś tedy jest on Syn Boży? A on rzekł do nich: Wy powiádaćie iżem Ja jest: m wszákże powiádam wam: n Od tego czásu/ będźie Syn człowieczy śiedźiał ná práwicy mocy Bożey/ o y ujrzyćie Syná człowieczego śiedzącego ná práwicy mocy *Bożey* y przychodzącego z obłokámi Niebieskimi. Tedy Nawyższy Kápłan rozdárszy száty swoje rzekł: p Bluźnił: coż jeszcze potrzebujemy świádkow? Otośćie teraz słyszeli bluźnierstwo jego: coż śię wam zda? q A oni wszyscy r odpowiádájąc/ osądźili go/ y rzekli: Winien jest śmierći. s Y poczęli niektorzy nań plwáć/ y zákrywáć oblicze jego// y policzkowáć go/ y mowić mu t Prorokuj nam Chrystusie/ kto jest ten co ćię uderzył: u á słudzy go laskámi bili. x Tedy powstawszy wszystko mnostwo ich/ y á zwiazawszy JEzusá

s Már. 14.56. t Mát. 26.60. u Már. 14.58. x Mát. 26.61. y Már. 14.58. z Mát. 26.61. a Már. 14.58. b Mát. 26.63. c Már. 14.61. d Mát. 27.1. e Luk. 22.66. f Mát. 27.1. g Luk. 22.66. h Mát. 26.63. i Már. 14.61. k Mát. 26.64. l Luk. 22.70. m Mát. 26.64. n Luk. 22.69. o Már. 14.62. p Mát. 26.65. q Márk 14.64. r Mát. 26.66. s Már. 14.65. t Mát. 26.68. u Már. 14.65. x Luk. 23.1. y Mát. 27.2.

zprowádźili go od Káifaszá ná Rátusz/ a y podáli go Pontskiemu Piłatowi Stárośćie.

Tedy Judasz ktory go był wydał/ widząc iż był osądzon/ żáłując *tego*, wroćił trzydźieśći srebrnikow Przedniejszym Kápłánom y Stárszym; mowiąc: Zgrzeszyłem wydawszy krew niewinną. A oni rzekli: Coż nam do tego? Ty ujrzysz. A porzućiwszy one srebrniki w Kośćiele/ odszedł ná stronę; odszedszy obieśił śię/ b y rozpukł śię ná poły/ y wypłynęły wszystkie wnętrzności jego. Y było to jáwno wszystkim mieszkájącym w Jeruzalem. c Ale Przedniejszy Kápłáni/ wźiąwszy one srebrniki/ mowili: Nie godźi śię ich kłáść do skárbu/ gdyż zápłátá jest krwie. A náradźiwszy śię/ kupili zá nie rolą gárncarzowę ná pogrzeb gośćiom. Dla tego oná rolá názwána jest rolá krwie/ áż do *dniá* dźiśiejszego. Tedy śię wypełniło co powiedźiano przez Jeremiaszá Proroká mowiącego: Y wźięli trzydźieśći srebrnikow zapłáte oszácowánego/ ktory był oszácowány od synow Izráelskich/ y dáli je zá rolą gárncárzowę/ jáko mi postánowił PAN.

d Y nie weszli sámi ná Rátusz/ áby śię nie zplugáwili/ ále áby pożywáli Báránká Wielkonocnego. Tedy wyszedł do nich Piłat y rzekł: Jákąż skárgę przynośićie przećiwko człowiekowi temu? Odpowiedźieli mu y rzekli: Być ten niebył złoczyńcą/ tedybyśmy go nie podáli. Y rzekł Piłat: Weźmićież go wy/ á według Zakonu wászego osądźćie go. Rzekli mu Zydowie: Nam śię nie godźi zábijáć nikogo: áby śię wypełniły słowá JEzusowe ktore powiedźiał/ oznájmując jáką śmierćią miał umrzeć. e Y poczęli nań skárżyć/ mowiąc: Tegośmy ználeźli iż odwraca lud/ y zákázuje dáni dawáć Cesárzowi: powiádájąc/ że on jest Chrystusem Krolem. f Tedy záśię wszedł Piłát ná Ratusz/ y záwołał JEzusá. g Y stał JEzus przed Stárostą/ y pytał go stárostá mowiąc: Tyżeś jest on Krol Zydowski? h Y odpowiedźiał mu JEzus: A sam że to od śiebie mowisz/ czyli inszy powiedźieli o mnie? Odpowiedźiał Piłat:

z Jan. 18.28. a Mát. 27.2. b Dźiej. 1.18. c Mát. 27.6. d Jan. 18.28. e Luk. 23.2. f Jan. 18.33. g Mát. 27.11. h Jan. 18.33.

Azaſem ja Zyd? Narod twoj/ y Przedniejſzy Kápłani podáli mi ćie: Coześ wżdy uczynił? Odpowiedźiał JEzus: Krolestwo moje nie jeſt z tego świátá. Gdyby krolestwo moje z tego świátá było / wżdyćby mię ſłudzy moji bronili / ábym nie był wydány Zydom: Lecz teraz krolestwo moje nie jeſt z tąd. Tedy mu rzekł Piłat: Toś ty przećię jeſt Krol? Odpowiedźiał mu JEzus: Ty powiádaſz żem Ja jeſt Krolem. Jam śię ná to národźił / y ná tom przyſzedł ná świát/ ábym świádectwo wydał prawdźie. Wſzelki ktory jeſt z prawdy / ſłucha głosu mego. Rzekł mu Piłat: Coż jeſt prawdá? A to rzekſzy / wyſzedł záśię do Zydow/ y rzekł im: Ja w nim żadney winy nie znájduję. i Y ſkárżyli nań Przedniejſzy Kápłani y Stárſzy o wiele rzeczy: Ale on nic nie odpowiedźiał. k Tedy go záśię pytał Piłat / mowiąc: Nic nie odpowiádaſz? l Nieſłyſzyſz? m Oto jáko wiele rzeczy przećiwko tobie świadczą? n Lecz mu JEzus nie odpowiedźiał y ná jedno słowo: ták iż śię Stárostá bárzo dźiwował. o Lecz śię oni bárziey śilili / mowiąc: Yż wzruſza lud / ucząc po wſzyſtkiey Judskiey źiemi / począwſzy od Gálilejey áż do tąd.

TEdy Piłat uſłyſzawſzy o Gálilejey/ pytał jesliby był człowiekiem Gálilejskim? A gdy śię dowiedźiał/ iż był z páńſtwá Herodowego / odesłał go do Herodá: ktory też w Jeruzalem był w one dni. A Herod ujrzawſzy JEzusá / urádował śię bárzo. Bo go z dawná prágnął widźieć: dla tego / iż wiele o nim ſłuchał / y ſpodźiewał śię iż miał ujrzeć jáki cud od niego uczyniony. Y pytał go wiela słow. Ale mu on nic nie odpowiádał. A Przedniejſzy Kápłani y Náuczeni w piśmie ſtali / potężnie ſkárżąc nań. Ale wzgárdźiwſzy nim Herod z żołnierstwem swym/ y náśmiawſzy śię z niego / oblekł go w ſzátę białą/ y odesłał go záś do Piłatá. Y ſtáli śię ſobie przyjaćiołmi Piłat z Herodem onegoż to dniá: bo ſobie byli przed tym nieprzyjaćiołmi. A Piłat zwoławſzy Przedniejſzych Kápłanow/ y Przełożonych/ y ludu / rzekł do nich: Podáliśćie mi tego człowieká / jákoby lud odwracał, á oto ja przed wámi pytájąc go, żadney winy nie ználazłem w tym człowieku/ z tego o co nań ſkárżyćie. Ale áni Herod. Bom was odesłał do niego: A oto nic mu śię godnego śmierći nie ſtáło. Przetoż ſkarawſzy / wypuſzczę go. p A muśiał Stárostá wypuſzczáć ludowi ná Swięto jednego więźnia / ktoregoby chćieli / q y ktoregoby prośili. r Y mieli ná ten czás więźnia znácznego/ ktorego zwano Bárábbaſz. s A ten Bárábbaſz był zbojcá/ t w więźieniu z tymi co rozruch czynili/ u ktory był dla niejákiego rozruchu w mieśćie uczynionego y dla męzobojstwá wsádzony do więźienia. x Tedy lud głosem záwoławſzy / pocżął prośić / *żeby uczynił* ták jáko im záwżdy czyniwał. Ale Piłat/ y gdy śię zebráli/ rzekł do nich; z Jeſt u was ten zwyczaj / ábym wam jednego wypuśćił ná Wielkanoc: a ktoregoż chcećie ábym wam wypuśćił/ Bárábbaſzá/ ábo JEzusá ktorego zowią CHryſtuſem / b tego Krolá Zydowskiego? c Wiedźiał bowiem iż go z nienawiśći wydáli Przedniejſzy Kápłani. d Ale Przedniejſzy Kápłani y Stárſzy námowili lud / e y podburzyli lud áby prośili / áby im ráczey Bárábbaſzá wypuśćił: f A JEzusá áby ſtráćili. g Tedy záwołał społem wſzyſtek lud mowiąc; h Nie tego / ále Bárábbaſzá. i A odpowiádájąc Piłat / rzekł im záśię; Coż tedy chcećie ábym uczynił k z JEzuſem ktorego zowią CHryſtuſem / l ktorego názywaćie Krolem Zydowskim? m Ale oni záwołáli n wſzyſcy / o mowiąc; Ukrzyżuj / ukrzyżuj go! A on potrzećie rzekł do nich; Y coż wżdy ten złego uczynił? Zadney winy śmierći nie ználazłem w nim: Przetoż ſkarawſzy / wypuſzczę go. A oni przećię nalegáli głosy wielkimi / żądájąc áby był ukrzyżowány: y zmacniáły śię głosy ich y Przedniejſzych Kápłanow.

TEdy p wźiął Piłat JEzusá/ y ubiczował *go*. A żołnierze uplotſzy koronę z ciernia/ włożyli ná głowę jego/ y płáſzczem ſzárłatowym przyodźiali go: A mowili; Bądź pozdrowiony Krolu Zydowski! y bili go laſkámi. Y záśię wyſzedł Piłat ná dwor / y rzekł im? Oto go wam wywiodę ná dwor / áby-

i *Mátt.* 27.18. k *Már.* 15. 4. l *Mát.* 27.13. m *Már.* 15. 4. n *Mát.* 27.14. o *Luk.* 23. 5.

p *Mátt.* 27.15. q *Már.* 15. 6. r *Mát.* 27.16. s *Jan.* 18.40. t *Már.* 15. 7. u *Luk.* 23.19. x *Már.* 15. 8. y *Mát.* 27. 17. z *Jan.* 18. 39. a *Mát.* 27.17. b *Jan.* 18.39. c *Már.* 15.10. d *Mát.* 27.20. e *Már.* 15.11. f *Mát.* 27.20. g *Luk.* 23.18. h *Jan.* 18.40. i *Már.* 15.12. k *Mát.* 27.22. l *Már.* 15.12. m *Luk.* 23.21. n *Mát.* 27.22. o *Luk.* 23.21. p *Jan.* 19. 1.

szie wiedźieli / iż w nim żadney winy nie znáyduię.

GDy IEzus wyszedł ná dwor niosąc one ćierniową koronę / y on płaszcz szárłatowy / y rzekł im *Piłat*; Oto człowiek! A gdy go ujrzeli Przednieyszy Kápłáni y słudzy *ich*, záwołáli mowiąc; Ukrzyżuy/ukrzyżuy *go*! Rzekł im Piłat; Weźmićie go wy/á ukrzyżuyćie; boć ja w nim żadney winy nie znáyduię. Odpowiedźieli mu Zydowie; Myć Zakon mamy/y według Zakonu nászego ma umrzeć; bo się czynił Synem Bożym. A gdy Piłat usłyszał te słowá/bárźiey się ulękł. Y wyszedł záśię do Rátuszá/ y rzekł do IEzusá; Zkądżeś ty jest? Lecz mu IEzus nic dał odpowiedźi. Tedy mu rzekł Piłat; Nie mowisz ze mną? Niewiesz iż mam moc ukrzyżowáć ćię/ y mam moc wypuśćić ćię? Odpowiedźiał IEzus; Nie miałbyś żadney mocy náde mną/ być nie byłá dána z gory. Przetoż/ kto mię tobie wydał/ więtszy grzech ma. Od tąd Piłat stárał się o to / *jákoby* go wypuśćił. Lecz Zydowie wołáli mowiąc; Jesli go wypuśćisz/nie jesteś przyjaćielem Cesárskim. Káżdy *bowiem* co się Krolem czyni / sprzećiwia się Cesárzowi. A przetoż Piłat usłyszawszy te słowá/ wywiodł IEzusá ná dwor/ y śiadł ná stolicy/ ná mieyscu ktore zowią Litostrotos / á po Zydowsku Gábbátá. q A gdy on śiedźiał ná *Sądowey* stolicy/posłáłá do niego żoná jego/mowiąc; Nie miey żadney spráwy z tym spráwiedliwym/ bom wiele ućierpiáłá dźiś we śnie dla niego. r A było to w dźień przygotowánia przed Wielkanocą około szostey godźiny. Y rzekł *Piłat* Zydom; Oto Krol wász! A oni záwołáli; Strać/strać/y ukrzyżuy go! A Piłat im rzekł; Krolá wászego ukrzyżuię? Odpowiedźieli Przednieyszy Kápłáni; Nie mamy Krolá/tylko Cesárzá. s A widząc Piłat iż to nic nie pomagáło / ále *owszem* się więtszy rozruch wszczynał; wźiąwszy wodę/umył ręce przed ludem/mowiąc; Nie jestem ja winien krwie tego spráwiedliwego: wy ujrzyćie. A odpowiádáiąc wszystek lud / rzekł; Krew jego ná nas y ná dźiatki násze. t A ták Piłat chcąc ludowi dosyć uczynić/ u przysądźił áby się dosyć stá-

q Matt. 27.19. r Jan. 19.14. s Matt. 27.24. t Mark. 15.15. u Luk. 23.24.

to żądośći ich. x Y wypuśćił im Bárábbaszá. Ale IEzusá ubiczowawszy/ y podał ná wolą ich z áby był ukrzyżowány. Tedy żołnierze Stárosćini *wźiąwszy* IEzusá / a wprowádźili go do dworu / to jest do Rátuszá: b Y zebráli do niego wszystkę rotę. A zewlekszy go / przyodźiali go płaszczem szárłatowym. Y uplotszy koronę z ćiernia włożyli ná głowę jego / y *dáli* trzćinę w práwą rękę jego: á upadáiąc przed nim ná koláná / náśmiewáli się z niego / mowiąc: Bądź pozdrowiony Krolu Zydowski! A plując nań/wźięli one trzćinę / y bili go w głowę jego. A gdy się z niego náśmiali / zewlekli go z onego płaszczá / c y oblekli go w száty *jego* własne. d Y wźięli IEzusá/y wywiedli e áby go ukrzyżowáli. f A on niosąc krzyż swoy/wyszedł ná ono mieysce/ktore zwano Trupich głow / á po Zydowsku zowią *je* Golgotá. g A wychodząc ználeźli człowieká h niektorego Symoná Cyreneyczyká (ktory szedł z polá) Oycá Alexándrowego y Rufowego. i Tego uchwyćiwszy / k przymuśili/y włożyli nań krzyż / áby go niosł zá IEzusem. l Y szło zá nim wielkie mnostwo ludu y niewiast / ktore go płákáły y nárzekáły. Ale IEzus obroćiwszy się do nich/rzekł; Corki Jeruzalemskie/ nie płáczćie náde mną / ále ráczey sáme nád sobą płáczćie / y nád dźiatkámi wászymi. Abowiem oto idą dni / ktorych będą mowić; Błogosłáwione niepłodne / y żywoty ktore nie rodźiły / y pierśi ktore nie karmiły. Tedy poczną mowić gorám; Pádnićie ná nas! A págorkom: Przykryjćie nas! Abowiem ponieważ się to ná źielonym drzewie dźieie/á coż będźie ná suchym? Wiedźieni też byli y inni dwá złoczyńcy / áby wespoł z nim stráceni byli.

Y m przywiedli go ná mieysce rzeczone Golgotá / co się wykłada; Mieysce trupich głow. n Y dáli mu pić ocet z żołcią zmieszány. A skosztowawszy / nie chćiał pić. o Dawáli mu też wino z myrrą / ále go on nie przyjął. p Támże go ukrzyżowáli; á z nim drugich dwu q złoczyńcow r z obu stron s jednego po práwicy / á drugiego po lewicy; t á w pośrzodku IEzusá.

x Matt. 27.26. y Luk. 23.25. z Matt. 27.27. a Mar. 15.16. b Matt. 27.28. c Mark. 15.20. d Jan. 19.16. e Mark. 15.20. f Jan. 19.17. g Matt. 27.32. h Mar. 15.21. i Luk. 23.26. k Matt. 27.32. l Luk. 23.27. m Mar. 15.22. n Matt. 27.34. o Mar. 15.23. p Jan. 19.18. q Luk. 23.33. r Jan. 19.18. s Luk. 23.33. t Jan. 19.18.

Y wy-

u Y wypełniło śię Pismo ktore mowi; z złoczyńcámi jest policzony. x A byłá trzecia godźiná gdy go ukrzyżowáli. y Tedy JEzus rzekł ; Oycze/ odpuść im/ boć nie wiedzą co czynią. z Nápisał też Piłat y nápis á winy jego/ y postáwił nád krzyżem. A było nápisano ; JEzus Názáreński, Krol Zydowski. A ten nápis czytáło wiele Zydow : bo blisko miástá było ono mieysce/ gdźie był ukrzyżowány JEzus. A było nápisano po Zydowsku/ po Grecku/ y po Láćinie. Tedy rzekli Piłatowi Przedniejszy Kápłáni Zydowscy; Nie pisz/ Krol Zydowski : ále iż on powiádał/ Jestem Krolem Zydowskim. Odpowiedźiał Piłat ; Com nápisał/ *tom* nápisał.

A Gdy żołnierze JEzusá ukrzyżowáli/ wźięli száty jego/ (y uczynili czterzy częśći / káżdemu żołnierzowi część) y sukniá. A byłá tá suknia nie szyta / *ále* od wierzchu wszystká dźiána. b Tedy rzekli jedni do drugich; Nie krajmy jey/ ále o nię rzućmy losy czyja ma być. c Aby śię wypełniło co powiedźiano przez Proroká : d Podźielili miedzy śię száty moje/ á o odźienie moje los miotáli. To tedy uczynili żołnierze/ e á śiedząc strzegli go tám. f A stały podle krzyżá JEzusowego mátká jego/ y śiostrá mátki jego / Márya *żoná* Kleofáßowá/ y Márya Mágdálená. Tedy JEzus ujrzawszy mátkę/ y uczniá ktorego miłował tuż stojącego/ rzekł mátce swojey; Niewiásto/ oto syn twoj. Potym rzekł uczniowi : Oto mátká twojá. A od oney godźiny wźiął ją *on* uczeń do śiebie. g Y stał lud przypátrując śię. h A ći ktorzy mimo chodźili/ bluźnili go/ chwiejąc głowámi swymi/ á mowiąc : Ehej/ ktory rozwalasz kośćioł/ á we trzech dniách budujesz *go* ! i rátuj sámego śiebie ; jesliś jest Syn Boży zstąp z krzyżá. Tákże y Przedniejszy Kápłáni náśmiewájąc śię z Náuczonymi w piśmie y z Stárszymi/ k jedni do drugich mowili ; Inszych rátował/ á sámego śiebie rátowáć nie może. l Jesliż jest Krol Izráelski / niech teraz zstąpi z krzyżá/ á uwierzymy mu. Dufał w Bogu/ niechże go teraz wybáwi jesli śię w nim kocha : Boć powiedźiał ; Jestem Synem Bo-

u Már. 15.28. x Már. 15.25. y *Luk.* 23.34. z *Jana* 19.19. a Már. 15.26. b *Jan.* 19.24. c Mátt. 27.35. d *Jan.* 19.24. e *Mát.* 27.36. f *Jan.* 19.25. g *Luka.* 23.35. h Már. 15.29. i Mátt. 27.40. k Márk. 15.31. l Mátt. 27.42.

żym. Náśmiewáli śię też z niego y żołnierze/ przystępując á ocet mu podawájąc y mowiąc ; Jesliś ty jest Krol Zydowski/ rátujże sámego śiebie. m Tákże y zbojcy ktorzy z nim byli ukrzyżowáni urągáli mu. n A jeden z onych złoczyńcow ktorzy z nim wiśieli/ urągał mu/ mowiąc : Jesliżeś ty jest Chrystus/ rátujże śiebie y nas. A odpowiádájąc drugi/ gromił go mowiąc : Y ty śię Bogá nie boisz/ choćiażeś jest w tymże skázániu. A myć záiste spráwiedliwie : (bo godną zápłátę zá uczynki násze bierzemy.) Ale ten nic złego nie uczynił. Y rzekł do JEzusá : PAnie/ pomni ná mnie/ gdy przyjdźiesz do krolestwá twego ! A JEzus mu rzekł : Záprawdę powiádam tobie / Dźiś będźiesz ze mną w Ráju.

A Było około szostey godźiny/ y stáłá śię ćiemność po wszystkiey źiemi áż do godźiny dźiewiątey. Y záćmiło śię słońce. o. A około dźiewiątey godźiny/ záwołał JEzus głosem wielkim mowiąc ; Eli/ Eli/ Lámá Sábáchtháni ! To jest : Boże moj ! Boże moj ! Czemuś mię opuśćił ? Tedy niektorzy z tych co tám stali/ usłyszawszy to/ rzekli : p Oto/ Eliaszá woła. q Potym wiedząc JEzus iż śię już wszystko wykonáło/ áby śię wypełniło pismo/ rzekł ; Prágnę. A było *tám* naczynie postáwione octu pełne. r A zárázem biegawszy jeden z nich / wźiął gębkę/ y nápełnił ją octem/ s á obłożywszy hisopem t y włożywszy ná trzćinę/ dawał do ust jego áby pił. A drudzy mowili ; Zániechaj ; Pátrzajmy/ jesli przydźie Eliasz áby go wybáwił/ u y zdiął *z krzyżá*. A gdy JEzus skosztował octu/ rzekł : Wykonáło śię. x A JEzus záwoławszy głosem wielkim/ rzekł ; Oycze/ w ręce twoje polecam Duchá mojego ! y A záwoławszy głosem wielkim/ z á náchyliwszy głowę/ oddał Duchá/ a y skonał. b A oto zasłoná Kośćielna rozerwáłá śię ná dwoje/ od wierzchu/ áż do dołu : y trzęsłá śię źiemia : á skáły śię pádáły : y groby śię otwarzáły : á wiele ćiał świętych ktorzy byli zásnęli/ powstáło. A wyszedszy z grobow/ po *zmartwych*wstániu jego / weszli do miástá świętego / y pokazali śię wielom.

m Mátt. 27.44. n *Luka.* 23.32. o *Mátt.* 27.46. p Márk. 15.35. q *Jan.* 19.28. r Mátt 27.48. s *Jana* 19.29. t *Mát.* 27.48. u Már. 15.36. x *Luk.* 23.46. y Mát. 27.50. z *Jan.* 19.30. a *Luka* 23.46. b Mátt 27.51.

c Setnik tedy/ ktory ſtał przećiwko niemu/ d y ći co z nim JEzuſá ſtrzegli/ widząc e iż ták wołájąc oddał Duchá; f widząc tesz trzęśienie źiemie/ y to co śie dźiało/ zlękli śie bárzo/ g y chwalili Bogá/ mowiąc; Záprawdę/ człowiek to był ſprawiedliwy/ h y Syn Boży. i Táke y wßyſtek lud ktory śie był zßedł ná to dźiwowiſko/ widząc co śie dźiáło bijąc śie w pierśi ſwoje/ wracał śie. A znájomi jego wßyscy z dáleká ſtáli. k Były teß y niewiáſty z dáleká śie przypátrując/ l ktore były przyßły zá JEzuſem od Gálilejey paſługując mu. m Miedzy ktorymi byłá Márya Mágdálená/ y Márya Jákubá máłego/ y Jozefá mátká/ y Sálome n mátká synow Zebedeuſzowych. o Ktore/ gdy jeßcze był w Gálilejey/ chodźiły zá nim á poſługowáły mu: y wiele innych ktore z nim były wſtąpiły do Jeruzalem. p A gdy był wieczor/ q poniewáż był dźień przygotowánia/ áby ćiáłá ná krzyżu ná Sábbát nie zoſtáły (ábowiem był wielki on dźień Sábbátu) prośili Piłatá/ áby im golenie połamano/ y zdjęto je. Przyßli tedy żołnierze/ á pierwßemu wprawdźie złamáli golenie/ y drugiemu ktory z nim był ukrzyżowány: Ale przyßedßy do JEzuſá/ gdy ujrzeli że już umárł/ nie łamáli goleni jego Lecz jeden z żołnierzow włocznią otworzył bok jego; á záráżem wyßłá krew y wodá. A ten co to widźiał/ świadczył *o tym*: y prawdźiwe jeſt świádectwo jego: *a* on wie/ iż prawdę powiáda/ ábyśćie wy wierzyli. Abowiem śię to ſtáło/ áby śię wypełniło piſmo; Kość jego nie będźie złamána. Y záśię drugie piſmo mowi; Ujrza kogo przebodli.

A r Gdy był wieczor/ przyßedł s Jozef z Arymáthyey miáſtá Judſkiego/ u człowiek bogáty/ x poczeſny Rádny/ Pan/ y mąż dobry y ſprawiedliwy/ ktory był nie zezwolił ná Rádę y ná uczynek ich/ ktory też oczekawał kroleſtwá Bożego. z Ktory też był uczniem JEzuſowym/ ále tájemnym dla bojáźni Żydowſkiey. a Ten śmiele wßedł do Piłatá/ y prośił o ćiáło JEzuſowe. A Piłat śię dźiwował/ jeſliby już umárł: á záwoławßy Setniká/ pytał go dawnoli umárł? A dowiedźiawßy śię od Setniká b pozwolił. c Y rozkazał dáć ćiáło Jozefowi. d A Jozef kupił prześćierádło. e Przyßedł też y Nikodem (ktory był przed tym przyßedł w nocy do JEzuſá/ y niosąc zmießáney Myrry y Aloes około ſtá funtow. f Tedy zdjęli y g wźięli ćiáło JEzuſowe/ h uwinęli je w czyſte prześćierádło/ i z onymi rzeczámi wonnymi/ jáko jeſt zwyczaj Żydow *umárłe* chowáć. A był ná onym miejſcu/ gdźie był ukrzyżowány/ ogrod/ á w ogrodźie grob nowy. k A wźiąwßy ćiáło Jozef/ położył w nowym grobie ſwoim ktory był w opoce wykował; l w ktorym jeßcze nikt nigdy nie był położony. m Tám dla dniá przygotowánia Żydowſkiego/ n á iż Sábbát náſtawał/ o y że on grob był blisko/ położyli JEzuſá. p A przywáliwßy do drzwi grobowych kámień wielki/ odßedł.

A q byłá tám Márya Mágdálená. y druga Márya *mátká* Jozefowá/ s y *inne* niewiáſty/ ktore były z nim przyßły z Gálilejey. t Ktore śię dząc przećiwko grobowi u pátrzáły/ kędy go położono. x T ogladáły grob/ y jáko było położone ćiáło jego. A wroćiwßy śię/ nágotowáły wonnych rzeczy y máśći. Ale w Sábbát odpoczynęły według przykazánia. y A drugiego dniá/ ktory był *pierwßy* po Przygotowániu zgromádźili śię Przedniejßy Kápłáni y Fáryzeußowie do Piłatá/ mowiąc; Pánie/ Wſpomnieliśmy/ iż on zwodźićiel powiedźiał/ gdy jeßcze żyw był; Po trzech dniách z *martwych* powſtánę. Rozkaż tedy obwárowáć grob/ áż do dniá trzećiego/ by ſnadź przyßedßy uczniowie jego w nocy/ nie ukrádli go/ y nie powiedźieli ludowi/ iż z martwych wſtał: y będźie poſlednjy błąd gorßy/ niż pierwßy. Rzekł im Piłat; Maćie ſtraż/ Idźćie/ obwárujćie jáko umiećie. A oni poßedßy/ oſádźili grob ſtrażą/ zápieczętowawßy kámień.

c Már. 13.39. d Mát. 27.54. e Már. 15.39. f Mát. 27.54. g Luk. 23.47. h Mát. 27.54. i Luk. 23.48. k Már. 15.40. l Mátt. 28.55. m Már. 15.40. n Mát. 27.56. o Már. 15.41. p Mát. 27.57. q Jan. 19.31. r Mát. 27.57. s Már. 15.43. t Luka 23.51. u Mátt. 27.57. x Már. 15.43. y Luk. 23.53. z Jan. 19.38. a Már. 15.43.

b Jan. 19.38. c Mát. 27.58. d Már. 15.46. e Jan. 19.39. f Luk. 23.53. g Jan. 19.40. h Mát. 27.59. i Jan. 19.40. k Mát. 27.60. l Luk. 23.53. m Jan. 19.42. n Luk. 23.54. o Jan. 19.42. p Mát. 27.60. q Mát. 21.61. r Már. 15.47. s Luk. 23.55. t Mát. 27.61. u Már. 15.47. x Luk. 23.55. y Mát. 27.61.